ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ 1933-1935 ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ 4ΗΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ—ΣΤΕΝΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ. ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΓΙΝΕ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ

ΜΑΡΤΙΟΣ 1935

Οἱ Βούλγαροι ἕτοιμοι νὰ εἰσβάλουν στὴ Θράκη

ΜΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Α. ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΧΕΙ, ΑΡΑΓΕ, γραφτῆ ἡ πραγματικὴ ἱστορία τῶν διαφόρων περιόδων τοῦ νεοελληνικοῦ βίου; Ἦρθαν στὸ φῶς ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ σχηματίσῃ κανεὶς σαφῆ καὶ ἀνεπηρέαστη γνώμη —δική του γνώμη— γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ πρωταγωνίστησαν καὶ γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ σημειώθηκαν στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτητοποίηση τῆς Ἑλλάδος ὡς σήμερα; Ξέρουμε ἀκριβῶς, καὶ στὶς λεπτομέρειές τους, ὅλα ἐκεῖνα ποὺ σὲ κρίσιμες ὧρες συνέβησαν; Ἔχουμε ἀντίληψη τῶν παρασκηνίων ποὺ προηγήθηκαν κάθε φορὰ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα σὲ λίγο, ἐπρόκειτο νὰ βγοῦν στὸ προσκήνιο γιὰ ν' ἀποτελέσουν τὴν κατ' ἐπίφαση ἱστορία; Γνωρίζουμε ποιές κρίσεις ἔκαναν στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τους, ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον, οἱ κατὰ ἐποχὲς κορυφαῖοι τοῦ τόπου μας καὶ ποιές ἦταν οἱ ἀφανέρωτες γιὰ τοὺς πολλοὺς σκέψεις τους; Καί, μήπως, ζώντας μακρυὰ ἀπ' τὰ τεκταινόμενα, μποροῦμε νὰ ὑποπτευθοῦμε πῶς μιλοῦν καὶ πῶς γράφουν μεταξύ τους ὅσοι ρυθμίζουν τὶς τύχες μας, καὶ τί ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγονται καὶ ποὺ γράφονται φτάνουν ἢ δὲν φτάνουν ποτὲ στὴν εὐρύτερη γνώση;

Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μοῦ γεννήθηκαν ἄπειρες φορές, καθὼς ὁλόκληρα τὰ δέκα τελευταῖα χρόνια (μὲ ἀφορμὴ τὸ «Μέγα Ἑλληνικὸ Βιογραφικὸ Λεξικὸ» ποὺ συντάσσω καὶ ποὺ ἐκδίδει ὁ ἀδελφός μου Σπύρος Α. Βοβολίνης καὶ τὸ ὁποῖο βραδεύτηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν) εἶχα ἐπιδοθῆ στὴν ἀναζήτηση, στὴν ἀνάδίφηση καὶ στὴ μελέτη πάμπολλων ἀπόρρητων ἀρχείων συνελλήνων, ποὺ, σὲ διάφορες ἐποχές, ἔπαιξαν βασικὸ ρόλο στὴ δημόσια (τὴν πολιτική, τὴ διπλωματική, τὴν οἰκονομική, τὴν ἐπιστημονική, τὴ στρατιωτική, κ.λ.) ζωὴ τοῦ τόπου μας. Ἀρχείων πού γιὰ ποικίλους λόγους, δὲν τὰ εἶχε δῆ, ὡς τώρα, ἄνθρωπου μάτι καὶ δὲν τὰ εἶχε ἐγγίσει ἀνθρώπου χέρι.

Ἀποτέλεσμα; Ἡ μιὰ ἔκπληξη ἀκολουθοῦσε τὴν ἄλλη, καὶ ἄπειρες φορὲς τὴν ἔκπληξη ἡ κατάπληξη. Στὸ σκοτάδι ποὺ ἀπό πρόθεση ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη αἰτία, ἁπλωνόταν, ἔπεφτε ἄπλετο ἢ καὶ ἐκτυφλωτικὸ φῶς. Καὶ ἕνας νέος, ὁλοκαίνουργος κόσμος γινόταν ὁρατός.

Βέβαια ποτὲ δὲν σταμάτησα νὰ θυμᾶμαι ὅτι, τίς πιό πολλὲς φορές, ἱστορία δὲν εἶναι μόνο ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν γίνει κτῆμα τοῦ μεγάλου κοινοῦ ὅσο —καὶ πιό συχνὰ— ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν παραμείνει ἄγνωστα.

Αὐτὰ τὰ ἄγνωστα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας, πού ποτὲ δὲν ἔφτασαν ἔστω καὶ στὴν ἐλάχιστη δημοσιότητα, αὐτὰ ποὺ μπορεῖ νὰ τὰ θεωροῦσαν σὰν χαμένα ἢ ποὺ μὲ ἐπιμέλεια τὰ φύλαγαν ἢ καὶ ἀκόμα τὰ ἔκρυβαν, αὐτὰ πού ἴσως κανεὶς δὲν εἶχε ὑποψία ὅτι ὑπάρχουν —αὐτὰ ἀναζητοῦσα, προπαντός, ὅταν μέρα καὶ νύχτα ἐρευνοῦσα ἀτέλειωτους σκονισμένους φακέλλους, γιὰ νὰ νοιώσω ξεχωριστὴ ἱκανοποίηση (χαρὰ καὶ συγκίνηση) τὴ στιγμὴ πού κάτι νέο καὶ ἀπροσδόκητο ἐρχόταν στὸ φῶς. Κάτι νέο πού ξεσκέπαζε μιὰ σκοτεινὴ σελίδα ἢ ἕνα ζοφερὸ κεφάλαιο τῆς πρόσφατης ἢ τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Γιατί δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ συνθετικὴ ἀπόδοση τῶν γεγονότων μιᾶς περιόδου. Ἀπαραίτητη καὶ ζωντανὰ διαφωτιστικὴ εἶναι ἡ ἐλεγμένη λεπτομέρεια πού μὲ τὴν ἰδιάζουσα σημασία της βάζει ἀνεξίτηλη σφραγίδα στὴν περίοδο πού ἱστορεῖται καὶ χαρακτηρίζει καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔπαιξαν, σ' αὐτή, πρῶτο ἢ ἀξιόλογο ρόλο. Καί μιὰ λεπτομέρεια δυνατὸν ν' ἀποτελῆ ὁλόκληρη, οὐσιαστικά, τὴν πραγματική ἱστορία τῆς ἐποχῆς πού μελετοῦμε καὶ κρίνουμε.

Στὴν πραγματικὴ ἱστορία, ὅπως ὡς τώρα δὲν ἔχει γραφτῆ, στὴν λεπτομέρεια πού δὲν ἔχει ἐπίμονα ζητηθῆ, πού ἔχει συγκαλυφθῆ ἢ πού ἔχει ξεφύγει (καὶ πού μπορεῖ ἀκόμα καὶ ν' ἀνατρέψῃ ἢ νά ὁλοκληρώσῃ ἱστορικὲς θέσεις πού ἔχουν γίνει παραδεκτὲς), στὸν πέπλο πού δὲν ἔχει ἀνασυρθῆ ἢ πού ἔχει ἁπλωθῆ ἀπὸ ὑπολογισμό, στὴν πτυχὴ πού δὲν ἔχει ἐρευνηθῆ ὅπως πρέπει, στὸ μυστικό (τό γραπτό ἢ στὴν ὑπεύθυνη ἀφήγηση ἢ μαρτυρία) πού ἔμεινε στὴν ἀφάνεια στὸ ἄγνωστο, στὸ καίριο καί στό συγκλονιστικὸ στοιχεῖο — στὴν τέλεια, δηλαδή, κι' ἀπόλυτη γνώση, στὴ μακρυά ἀπὸ κάθε συναισθηματισμό ἢ σκοπιμότητα, ἀποβλέπει τούτη ἡ προσπάθεια.

Αὐτὰ πού δέκα ὁλόκληρα χρόνια συγκέντρωνα, θά

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

δίνωνται, μὲ αὐτοτέλεια ἢ σὲ μικρὲς ἢ μεγαλύτερες συνέχειες, ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου». Θά δίνωνται μὲ αὐστηρὴ ἀκριβολογία, ἄγνωστα καί ἀνέκδοτα (ἢ ἄν χρειάζεται γιά τή συμπλήρωση τῆς εἰκόνας, ὁλότελα λησμονημένα) στοιχεῖα, πού σὲ ἐποχή, ὅπως ἡ δική μας πού χαρακτηρίζεται ἀπό χάος, σύγχυση, ἄγνοια συσκότιση καί ἐσκεμμένες ἢ διευθυνόμενες παραλλαγὲς θά βοηθήσουν στὴν ἀναζήτηση καί στὴν ἀνεύρεση τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀλήθειας.

Ἔτσι (μὲ τά ἀδιάσειστα στοιχεῖα, τίς ἀκλόνητες ἀποδείξεις καὶ τίς ἀδιάψευστες μαστυρίες) καί οἱ παλαιότεροι, ἀλλά, προπαντός, οἱ νεώτεροι ἀναγνῶστες (πού παρασυρμένοι ἀπό τή δίνη τῶν σύγχρονων γεγονότων δὲν ἔχουν, ἀτυχῶς, τήν εὐκαιρία νά ἀντλήσουν τίς ἀπό τό παρελθόν πολύτιμες διδαχές) θά μπορέσουν, ξέροντας πιά τήν ἀλήθεια, νά καταλήξουν στὰ ὀρθά γιά τά πρόσωπα καί γιά τά πράγματα συμπεράσματα. Γιατί εἰλικρινά πιστεύουμε ὅτι ἢ ὅσο τό δυνατόν πιό ἀκριβὴς γνώση τῆς Ἱστορίας εἶναι λαμπρότατος ὁδηγός καὶ ἀναμφισβήτητα Μέγας Δάσκαλος.

1ον

Πρὶν τριάντα χρόνια...

ΤΡΙΑΝΤΑ χρόνια συμπληρώνονται, σὲ λίγες μέρες, ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ καθεστῶτος τῆς 4ης Αὐγούστου 1936. Μιὰ ὁλόκληρη γενιὰ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴ μεταβολὴ ε εἶνη —ἕνα τρίτο αἰῶνα. Εἶναι· λοιπόν, πολὺ φυσικὸ οἱ νεώτεροι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ποὺ δὲν εἶχαν ζήσει ἀπὸ κοντὰ τὰ γεγονότα (ἢ ποὺ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τ' ἀπομάκρυνε ἀπ' τὴν ἄμεση μνήμη τους) ν' ἀναρωτιῶνται, τί, τάχα, προηγήθη καὶ τί, τελικά, ὡδήγησε στὴν παράδοση τῆς ἐξουσίας στὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ Τί συνέβη ὥστε αὐτὸς νὰ ἐπικαλεστῆ τὴν ΚΔ΄ Συντακτικὴ Πράξη τοῦ 1935 (ποὺ εἶχε ἐγκριθῆ ἀπ' τὴν Βουλὴ) καὶ ν' ἀναστείλη τὴν ἰσχὺ τῶν ἄρθρων 5, 6. 10. 11. 12. 14. 20 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος. Τῶν ἄρθρων, ποὺ κατὰ τὴ Συντακτικὴ Πράξη, μποροῦσαν ν' ἀναστα̈λοῦν «ἐν περιπτώσει διαταράξεως ἢ ἀπειλῆς τῆς δημοσίας τάξεως».

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι αὐτὰ ποὺ συνέβησαν ἐδῶ —στὸ Λίκνο τῆς Δημοκρατίας καὶ στὸν τόπο ὅπου ἡ Δημοκρατία ἐδοξάσθη— αὐτά, δηλαδή, ποὺ προηγήθηκαν τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, πολὺ λίγο θυμίζουν Δημοκρατία. Δημοκρατία, ὅπως οἱ θεωρητικοὶ τοῦ πολιτεύματος ἢ αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὰ νεοκλασσικὰ δόγματά της ('Ἐλευθερία Δικαιοσύνη, Ἰσότητα, ἀπαρέγκλητη τήρηση τοῦ Συντάγματος, πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, σεβασμὸς τῶν ἄλλων πολιτῶν καὶ τῶν ἀπόψεών τους, ἐπικράτηση αὐτοῦ ποὺ θέλουν οἱ περισσότεροι ἀντὶ αὐτοῦ ποὺ ἐπιδιώκουν οἱ λιγώτεροι) τὴ φαντάζονται καὶ τὴν ἐπιθυμοῦν.

Δεῖγμα τρανὸ καὶ εἰκόνα συγκλονιστικὴ αὐτῶν ποὺ συνέβησαν καὶ πού, τελικά, ὡδήγησαν στὴ μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ἀποτελεῖ μιὰ ἀπόρρητη καὶ ἄγνωστη, ὡς τὴ στιγμὴ αὐτή, ἐπιστολὴ —ἕνα ἀληθινὰ συνταρακτικὸ κείμενο— τοῦ Ἀνδρέα Μιχαλακοπούλου. Τοῦ πολιτικοῦ ἡγέτη πού, γιὰ μακρότατα χρόνια ἦταν (σὲ πολλοὺς τομεῖς) ἀπ' τοὺς στενούς συνεργάτες τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ πού, σὰν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὡς τὴν Κυβέρνηση ποὺ ἔκανε τὶς ἐκλογὲς τῆς 5 Μαρτίου 1933, τὸ «δεξὶ χέρι» τοῦ ἱδρυτῆ καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἀπευθύνεται πρὸς τὸ διαπρεπῆ Ἕλληνα διπλωμάτη καὶ βραδύτερα ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν κ.λ. Ἰωάννη Γεωργ. Πολίτη (1890—1959), ποὺ γιὰ πολλά, ἐπίσης, χρόνια ἦταν στενώτατος συνεργάτης τῶν Ἑλ. Βενιζέλου καὶ Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου καί, σὲ πολλὲς περιστάσεις, τὸ «δεξὶ χέρι» καὶ τῶν δύο. Ὁ Πολίτης ἦταν τότε πρέσβυς στὴ Βαρσοβία.

Ἀλλὰ ἰδοὺ τὸ κείμενο τῆς ἀπόρρητης καὶ συγκλονιστικῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς τοῦ Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου πρὸς τὸν Ἰω. Γ. Πολίτη, ποὺ γράφτηκε λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1 Μαρτίου 1935 καὶ ποὺ ἔρχεται, γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ 31 χρόνια. στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας:

VILLA LENA
PSYCHICO
ATHENES

21.3.35

Φίλτατε,

Τοῦ γράμματός σας ἔλαβε γνῶσιν ὁ κ. Τσαλδάρης (σημ. γράφ.: ὁ τότε πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης), οὐτινος ἐπέστησα σύντονον τὴν προσοχὴν μήπως, κατὰ τὰς ἐκκαθαρίσεις — αἵτινες, δυστυχῶς, θὰ γίνουν — πέσῃ θῦμα μοχθηρᾶς τινος εἰσηγήσεως. Ἐξεπλάγη διὰ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Β. (σημ. γράφ: τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ποὺ εἶχε προτείνει τηλεγραφικῶς στὸν Ι. Πολίτη ν' ἀναλάβη τὴ διπλωματικὴ ἐκπροσώπηση τοῦ Κινήματος στὸ ἐξωτερικὸ) καὶ ὅταν τὸ πρῶτον συνελήφθη ἐν Ἀθήναις τὸ ραδιοτηλεγράφημα τοῦ κ. Β., ἔσπευσε σημαίνων κυβερνητικὸς παράγων νὰ μ' ἐρωτήσῃ τηλεφωνικῶς ἐὰν ἐνόμιζα ὅτι θ' ἀπεδέχεσθε τὴν πρότασιν τοῦ κ. Β. Τοῦ ἀπήντησα ἀμέσως, κατηγορηματικῶς καὶ ἀνενδιάστως (σημ. γράφ.: ἀνενδιάστως) ὅτι δὲν θὰ σᾶς ἄφινεν ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις καὶ ἡ εὐθεῖα κρίσις σας νὰ διαπράξετε τοιοῦτον σφάλμα.

»Ἐρωτᾶτε ποῦ στηριζόμενος ὁ κ. Β. ἔκαμε εἰς τὰ ἀνοικτὰ τοιαύτην, κἄπως μειωτικὴν διὰ τὴν ὑπαλληλικὴν εὐθυδικίαν σας καὶ νομιμοφροσύνην πρότασιν. Καὶ σᾶς ἀντερωτῶ: Ποῦ στηριζόμενος ἔκαμε τὸ ἄφρον κίνημα; Ξέρετε ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀπεφάσισαν εἰς τὰς ἀρχὰς τὴν κινητοποίησιν 2½ μεραρχιῶν καὶ τὴν καταλὴψιν τῆς Θράκης; Αὐτὸ ἔτρεμα — καὶ ἀκόμη τὴν εἴσοδον «προστατῶν» γειτόνων εἰς τὰ ἐδάφη μας, τὸ καλοκαίρι τῶν ὁποίων ἦτο ἐπικίνδυνον. Εἰς τοὺς ἐρωτήσαντάς με ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πρακτέου ἔδωκα, ἐκτὸς τῆς εἰδοποιήσεως τῆς Κ.τ.Ε. (σημ. γράφ.: τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ποὺ ὑποκαταστάθηκε ὕστερα ἀπὸ τὸ Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ἀπὸ τὸν Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν) ET PAR RICOCHET (καὶ ἐμμέσως - πλαγίως) μιᾶς προειδοποιήσεως τῆς Βουλγαρίας καί τινας ἄλλας συμβουλάς. Τὰς ἠκολούθησαν ἐπειγόντως καὶ ἡ Βουλγαρία ἀνέκρουσε πρύμναν. Δὲν γράφονται. Θὰ σᾶς τὰ πῶ, ὅταν ἔλθη ὥρα συναντήσεως.

»Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Β. ἐπεσκέφθη τὰ μνημεῖα τῆς Ρόδου! — ἄκουσον! ἄκουσον! — οἱ δὲ ἁξιωματικοὶ ἢ δικάζονται καὶ ἐπιζητεῖται ἡ κεφαλή των — ἢ πένονται εἰς Ἰταλίαν καὶ Βουλγαρίαν, δυστυχεῖς καὶ ταπεινοί, ἢ ἐπίκειται ἡ ἀπόταξίς των — καὶ κατεσχέθησαν αἱ περιουσίαι των. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ των ὀλοφύρονται — οἱ ὑπάλληλοι θὰ ἐκκαθαρισθοῦν. Νέαι πενίαι καὶ ἀπελπισίαι. Καὶ ἐγώ, μολονότι εἰσέτι οἰκουρὸν καὶ ἀσθενὴς τὴν φωνήν, προσπαθῶ διὰ συντόνων ἐνεργειῶν νὰ μετριάσω τὴν δίψαν τῆς ἀντεκδικήσεως! Ξεχαρβάλωμα γενικὸν — καὶ τέλος ἄδοξον, ἐλεεινὸν μιᾶς μεγάλης φυσιογνωμίας.

»Ἡ ὑγεία μου πηγαίνει πολὺ καλλίτερα. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐξέλθω. Βεβαίως θὰ μεταβῶ εἰς τὸ EMS. Ἄγνωστον τὸ πότε, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸ ἂν καὶ πότε θὰ γίνουν ἐκλογαὶ — θὰ χαρῶ πολὺ ἂν ἔλθετε ἐκεῖ.

»Ἐλάβετε βέβαια γνῶσιν τῶν δηλώσεων, ποὺ ἔκαμα, τὴν 7 Μαρτίου — κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος — δι' ὧν τὸ ἀπεδοκίμαζα. Φίλοι τινὲς ἐθεώρησαν τὴν στάσιν μου ἐπικίνδυνον, ἐὰν ὡς ἐφέρετο τότε, ἐπεκράτει τὸ κίνημα. Ἀλλ' ἐθεώρησα ἄνανδρον νὰ παρασιωπήσω ὅ,τι ἡ πατριωτική μου φωνὴ ἔλεγεν. Ἐφοβούμην πολὺ εἰσβολάς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα προστασίας συμφερόντων ἢ συμμαχίας(!), ἐὰν ἡ κατάστασις παρετείνετο πολύ.

»Σᾶς ἀσπάζομαι, ὅλως ὑμέτερος,

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

»Εἰς τὴν Καν Πολίτη παρακαλῶ φιλικωτάτας προσρήσεις.

Οἱ λεπτομέρειες τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πολιτικοῦ δράματος πού προηγήθηκε τῆς 4ης Αὐγούστου 1936 καὶ ποὺ φωτίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴ συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου πρὸς τὸν Ἰω. Γ. Πολίτη θ' ἀναλυθοῦν, ἀργότερα, στὴν ἐξιστόρηση τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Πρέπει ὅμως, εὐθὺς ἀμέσως, νὰ διατυπωθῆ ἡ βασικὴ διαπίστωση πού προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιστολή. Ὅτι, δηλαδή, ἡ 1η Μαρτίου 1935 δὲν μπορούσε νὰ σημαίνῃ μόνο τὸ κατὰ Ἀνδρέαν Μιχαλακόπουλον «ἄδοξον, ἐλεεινὸν τέλος μιᾶς μεγάλης φυσιογνωμίας», ὅπως ὁ Ἑλ. Βενιζέλος.

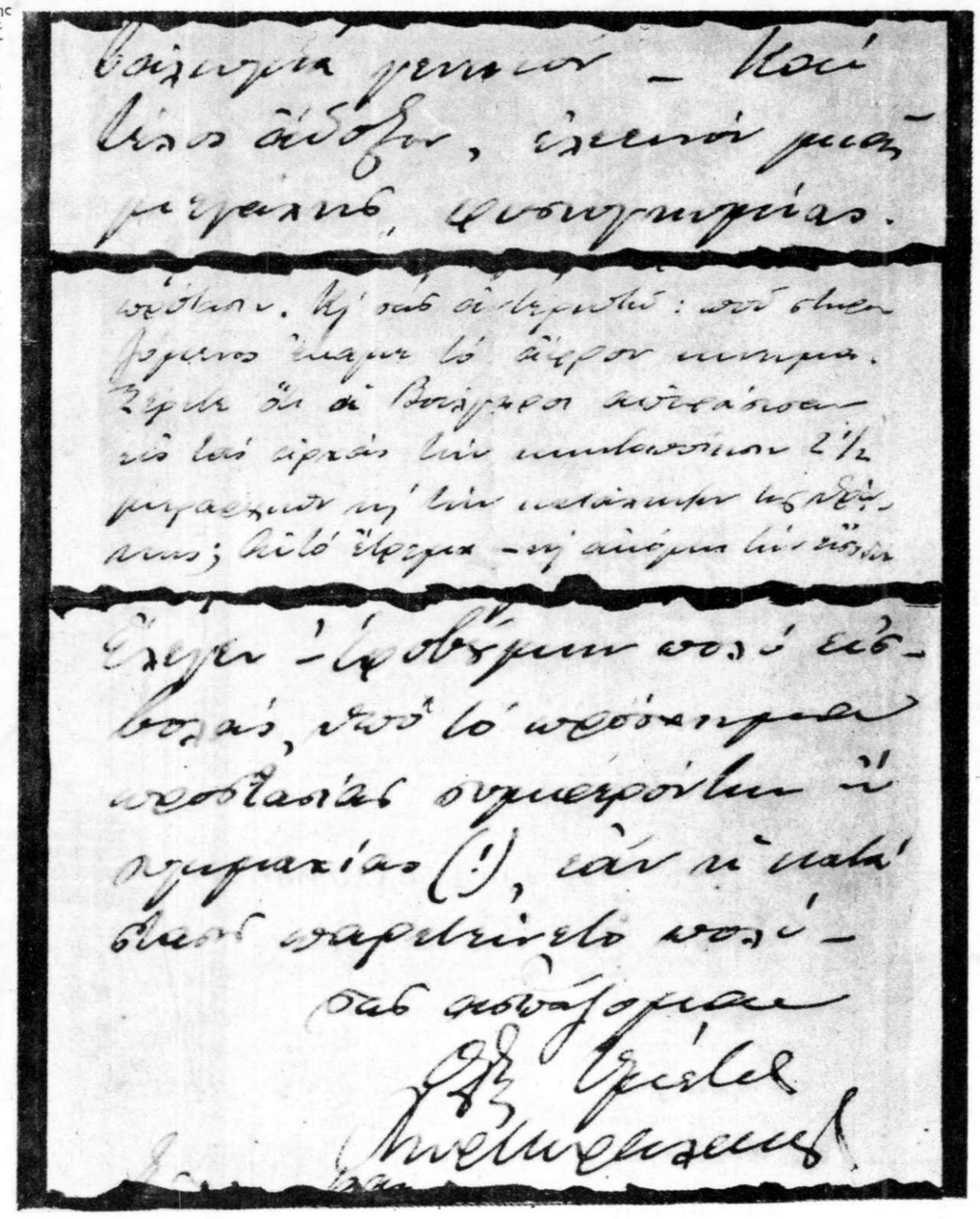

Τρία χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τῆς συγκλονιστικῆς ἐπιστολῆς τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ καί ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀνδρέα Μιχαλακοπούλου πρός τόν τότε (Μάρτιος 1935) πρεσβευτή τῆς Ἑλλάδος στή Βαρσοβία καί μετέπειτα ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰωάννη Πολίτη. ἀπό τήν ὁποία σαφῶς προκύπτει ὅτι τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου εἶχε δώσει τήν ἀφορμή στούς Βουλγάρους — ἀλλά καί σ' ἄλλους γείτονες τῆς Ἑλλάδος — νά κινητοποιηθοῦν γιά νά καταλάβουν ἑλληνικά ἐδάφη.

Ἐσήμανε καὶ κάτι ἄλλο ποὺ ξεπερνᾶ, ἕνα ὁσοδήποτε μεγάλο, φυσικὸ πρόσωπο. Ἐσήμανε τὸ τέλος ἑνὸς πολιτεύματος: Τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας.

Ἀνάγλυφη εἰκόνα

ΒΕΒΑΙΑ· καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματος αὐτοῦ, ἡ 1η Μαρτίου 1935 στάθηκε ἡ χαριστικὴ βολὴ κατὰ τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ ὁ τελικὸς σταθμὸς αὐτῶν ποὺ ἐπακολούθησαν. Ἀλλὰ τὰ πλήγματα κατὰ τοῦ πολιτεύματος ποὺ ἐγκαθιδρύθηκε στὴν Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τοῦ 1922, ἄρχισαν νὰ δίνωνται πολὺ νωρίτερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ φανταστῆ.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ὁ στρατηγός, πρωθυπουργὸς καί, τέλος, ἀντιβασιλεύς Γεώργιος Κονδύλης, μιλώντας στὴ Θεσσαλονίκη (στὶς 6 Ὀκτωβρίου 1935) ἔδωσε, ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα ἐκείνων ποὺ ἄρχισαν τόσο γρήγορα νὰ συμβαίνουν.

«Τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα» —εἶπε τότε— «ἐκηρύχθη τὴν 25ην Μαρτίου 1924, ἀλλὰ μετὰ 15 μῆνας, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1925, ἀνετράπη κατὰ τρόπον τὴ ἀληθεία κωμικόν. Ὀλίγοι ἔνοπλοι, ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Θ. Πάγκαλον, συγκεντρωθέντες εἰς Ρούφ, ἀνέτρεψαν τὴν νόμιμον Κυβέρνησιν τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐγκατέστησαν μίαν δικτατορίαν τῆς χυδαιοτέρας μορφῆς. Διώξεις, χαφιεδισμοί, καταχρήσεις καὶ τὸ χειρότερον ὅλων ἀπεμπόλησις αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἔφερον τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀποσυνθέσεως».

Ἀκολούθησε μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ ἀπὸ μεγαλύτερα ἢ μικρότερα γεγονότα, ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ ἐποικοδομητικὰ ἦταν γιὰ τὸ καινούργιο πολίτευμα: Ἡ βίαιη ἀνατροπὴ τοῦ Θ. Παγκάλου ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη, ἡ αἱματηρὴ διάλυση τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων», ἡ ἀστάθεια τῶν κυβερνήσεων (οἰκουμενικῆς καὶ συνασπισμοῦ) ποὺ σχηματίστηκαν μὲ πρωθυπουργὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη, ἀπὸ τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1926 μέχρι τῆς 4ης Ἰουλίου 1928 (μὲ πολλὲς ἐνδιάμεσες ταλαιπωρίες), καὶ στὸ τέλος ἡ ἐπανεμφάνιση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στὸ πολιτικὸ προσκήνιο. Πρώτη πράξη τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, μόλις ξαναγύρισε στὴν πολιτικὴ καὶ ἀνέλαβε ἰδιόρρυθμα τὴν πρωθυπουργία, στὶς 4 Ἰουλίου 1928, ἦταν νὰ προκηρύξῃ ἐκλογὲς γιὰ τὶς 19 Αὐγούστου, ἀλλάζοντας τὸ ἐκλογικὸ σύστημα. Ἀντὶ τῆς νόμιμης ἀναλογικῆς, θέσπισε τὸ πλειοψηφικό, μὲ ἐπαρχιακὴ περιφέρεια στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα καὶ πρωτοδικειακὴ στὶς Νέες Χῶρες. Ἡ ἐνέργειά του ἐκείνη καταγγέλθηκε ὡς ἀντισυνταγματική — πάντως ὅμως οἱ ἐκλογὲς ἔγιναν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀναδείχτηκε πανίσχυρος νικητής.

«Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς αὐθαιρέτου ἀλλαγῆς τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου» —εἶπε στὴν ἴδια ὁμιλία ὁ Γ. Κονδύλης— «μόνον ἀφελεῖς ἢ ἀμοιροι πάσης πολιτικῆς γνώσεως ἠδύναντο νὰ πιστεύουν ὅτι τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα θὰ ἐμπεδωθῆ εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ὅταν οἱ μεγάλοι Ταγοὶ τοῦ Ἔθνους, ὅπως ὁ Παῦλος Κουντουριώτης, τὴν Δημοκρατίαν ἐννοοῦν μόνον ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι, πῶς θέλετε αἱ ἑλληνικαὶ λαῖκαὶ μᾶζαι νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν καὶ νὰ ἀποκτήσουν τὴν δυσαπόκτητον ἀρετήν, τοῦ νὰ σέβωνται, προπαντός, τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων;»

Οἱ φιλοδοξίες τοῦ Βενιζέλου

ΟΤΑΝ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ξαναγύρισε, τὸ 1928, στὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ ἄλλα, εὐγενικά, φιλοδοξοῦσε. Καὶ στὶς 23 Μαΐου 1928, καλώντας τοὺς Ἕλληνες νὰ τὸν ἀκολουθήσουν διακήρυσσε:

«Καθήκον μου εἶναι ν' ἀναλάβω τὴν θέσιν μου ἐπικεφαλῆς Κόμματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον ὀχυρὸν καὶ κατὰ τῶν καθεστωτικῶν κινδύνων καὶ κατὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς δικτατορίας καὶ κατὰ τῶν ἐκ τῆς ἀκυβερνησίας δυναμένων νὰ προκύψουν κοινωνικῶν διαταραχῶν».

Ὡραῖες, ἀληθινά, διακηρύξεις. Κι' ἐνῶ τὶς ἴδιες διακηρύξεις καί, προπαντός, αὐτὴ ποὺ ἀφοροῦσε στὴν ἀπειλὴ τῆς δικτατορίας, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τὶς ξαναεῖπε πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ 1928 ὡς τὸ πρῶτο δίμηνο τοῦ 1933, τίποτα δὲν ἐμπόδισε ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐγκάρδιους φίλους του, τὸ στρατηγὸ Νικόλαο Πλαστήρα ν' ἀναζητήσῃ τὴ λύση τῆς δικτατορίας, γιὰ τὴν ἀποτροπή, ὄχι πιὰ κάποιας δικτατορίας, ἀλλά, τὸ ἀντίθετο, γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν ὅσων θέλησε ὁ Λαός, μ' ἐλεύθερη βούληση καὶ μὲ τὸ δημοκρατικὸ μέσο τῶν ἐκλογῶν. Ἔτσι φτάσαμε στὴν ἐφήμερη δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καὶ ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια ἀκριβῶς, στὸ στασιαστικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 πού, μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, εἶχε τὶς τραγικὲς συνέπειες τὶς ὁποῖες φέρνει στὸ φῶς ἡ συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου πρὸς τὸν Ἰω. Γ. Πολίτη.

Ἀλλ' ἂς μὴ προτρέχωμε...

Ἡ Κυβέρνηση τῶν Φιλελευθέρων, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 19ης Αὐγούστου 1928· ἔμεινε στὴν ἐξουσία (μὲ δύο ἐνδιάμεσους ἀνασχηματισμοὺς στὶς 7 Ἰουνίου καὶ 16 Δεκεμβρίου 1929) ὡς τὶς 26 Μαΐου 1932, ὁπότε καὶ ἔδωσε τὴν πρώτη παραίτησή της. Τότε καὶ μὲ σύσταση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου σχηματίστηκε ὑπουργεῖο ἀπὸ τὸν παληὸ συνεργάτη του καὶ πρωτεργάτη τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου. Τὸ ὑπουργεῖο τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου δὲν στάθηκε στὴν Ἀρχὴ οὔτε δυὸ ἑβδομάδες. Ὕστερα ἀπὸ παρέμβαση αὐτοῦ ποὺ εἶχε συστήσει τὴν συγκρότησή του, παραιτήθηκε (5 Ἰουνίου 1932) καὶ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ξαναπῆρε τὴν ἴδια μέρα τὴν ἐξουσία.

«Ἡ τετραετία τοῦ 1928 — 1932» — ἔλεγε ἀργότερα ὁ Γ. Κονδύλης, — «ἐπέρασεν ὑπὸ τὴν αὐταρχικὴν τοῦ

1933: ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

Σὲ λίγες μέρες συμπληρώνονται τριάντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση δικτατορίας ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ. Ἀλλά, χρόνια πρίν ἀπό τή μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου, σειρὰ ἀπὸ συνταρακτικὰ γεγονότα διαδραματίστηκαν στὸν τόπο μας. Γεγονότα ποὺ πῆραν ἔξαρση, προπαντός, ὕστερα ἀπ' τὴν ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6 Μαρτίου 1933. Αὐτὰ τὰ γεγονότα —μ' ἄγνωστα ὡς τώρα στοιχεῖα καὶ μ' αὐθεντικὲς μαρτυρίες— θὰ παρελάσουν στὶς συνέχειες τοῦ ἱστορήματος αὐτοῦ.

2ον

Ἀπόρρητο τελεσίγραφο

ΠΕΝΤΕ μέρες ὕστερα ἀπ' τὸ σχηματισμὸ τοῦ τελευταίου ὑπουργείου τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ποὺ ἀμέσως εἶχε προσανατολιστῆ γιὰ ἐκλογές, ἔστειλε στὸν τότε Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξανδρο Ζαΐμη, μιὰ ἐπιστολὴ στὴν ὁποία ἀνέπτυσσε καὶ τὶς πολιτικές του ἀπόψεις, ἀλλὰ καὶ δικές του συνταγματικὲς θεωρίες. Τὸ πρῶτο ἐκεῖνο γράμμα (γιατί, καθὼς θὰ δοῦμε ἐπακολούθησε καὶ ἄλλο, ποὺ δόθηκε στὴ δημοσιότητα) κρατήθηκε μυστικό.

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἔγραφε στὸν Ἀλ. Ζαΐμη αὐτά:

Ἀθῆναι, 21 Ἰανουαρίου 1933

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπεδείχθη ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε τετραμήνου πείρας ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῶν ἐκλογῶν, ἐτεκμαίρετο, ὅτι δηλ. ἡ σύνθεσις τῆς παρούσης Βουλῆς δὲν δύναται νὰ δώσῃ βιώσιμον κυβέρνησιν, μετὰ τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, ὅπως συμπράξῃ εἰς σχηματισμὸν οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως.

Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ταχυτέρα διεξαγωγὴ τῶν ἐκλογῶν, διὰ νὰ μὴ χάνεται ἐπὶ ματαίῳ καὶ ἄλλος πολύτιμος χρόνος.

Διὰ νὰ διαλυθῇ ἡ παροῦσα Βουλὴ δὲν ἀπαιτεῖται ἄλλο τι παρὰ Διάταγμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας στηριζόμενον εἰς σύμφωνον γνώμην τῆς Γερουσίας.

Ἐμφάνισις τῆς κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Βουλῆς δὲν εἶναι ἀναγκαία, ἀφοῦ εἶναι ἐντελῶς ἄσκοπος. Καθ' ὅσον εἴτε μειοψηφήσῃ ἐνώπιον αὐτῆς ἡ διάλυσις εἶναι ἐπιβεβλημένη εἴτε καὶ ἂν πλειοψηφήσῃ, ἡ κυβέρνησις θὰ ἐπιμείνῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν διάλυσιν, διότι εἶναι ἀδύνατον μὲ τὴν κατάτμησιν τῶν κομματικῶν δυνάμεων, νὰ συνεργασθῇ ἀποτελεσματικῶς μὲ τὴν παροῦσαν Βουλήν.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ ἐμφάνισις τῆς κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Βουλῆς δὲν θὰ ἐξεπλήρου κανένα σκοπόν, θὰ ἔφερεν ἁπλῶς ἀπώλειαν χρόνου, καὶ τὸ χειρότερον, μὲ τὴν ὑφισταμένην ἐξαψιν τῶν παθῶν, θὰ προεκαλοῦντο πιθανῶς ἐντὸς τῆς Βουλῆς σκηναί, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ συνετέλουν βέβαια εἰς ἐξύφωσιν ἢ καὶ ἁπλῶς στερέωσιν τῆς πρὸς τὸ πολίτευμα ἐμπιστοσύνης τῆς κοινῆς γνώμης.

Τὸ ἄρθρον 89 τοῦ Συντάγματος ἔχει προφανῶς ἐφαρμογήν, ὅταν ἡ σχηματιζομένη κυβέρνησις πρόκειται νὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν Βουλήν, ὅτε ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ τὸ ταχύτερον ἐνώπιόν της, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της. Ἀλλ' ὅταν ἡ κυβέρνησις δὲν πρόκειται νὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν Βουλήν, ἀλλὰ νὰ ζητήσῃ τὴν διάλυσιν αὐτῆς, ἀντὶ συνεργασίας δηλαδὴ νὰ ζητήσῃ τὸ διαζύγιον ἀπ' αὐτῆς, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ εἰς τί θὰ ἐχρησίμευεν ἡ ἐνώπιόν της ἐμφάνισις.

Βεβαίως ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δικαιοῦται ν' ἀρνηθῇ τὴν αἰτουμένην διάλυσιν, ὥστε παραιτουμένης τῆς κυβερνήσεως, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν συγκρότησιν ἄλλης κυβερνήσεως, δυναμένης νὰ ἐργασθῇ μὲ τὴν παροῦσαν Βουλήν.

Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις πιστεύει ὅτι ἡ συγκρότησις τοιαύτης κυβερνήσεως εἶναι ἀδύνατος. Καὶ πιστεύει ὅτι δὲν ἐνδεικνύεται ἡ ἐπιχείρησις πειραμάτων, καταδικασμένων ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀποτυχίαν. Ἄλλως τε ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐμπιστοσύνης τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ σχηματισμὸς τῆς παρούσης κυβερνήσεως καὶ ἡ πεποίθησις ὅτι προβαίνουσα αὕτη εἰς ἀμέσους ἐκλογὰς θὰ ἐξασφαλίσῃ ἰσχυρὰν πλειοψηφίαν διὰ μίαν τετραετίαν, ἡ πεποίθησις λέγω αὐτή, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ὅτι τὸ εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα ἀπόθεμα τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπέζης ηὐξήθη εἰς διάστημα 4 μόνον ἡμερῶν κατὰ 2.800 ἑκατ. δολλαρίων, θὰ διελύετο μὲ νέαν ὑπουργικὴν κρίσιν, ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ τῆς χώρας.

Διὰ τοῦτο λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς νὰ μ' ἐξουσιοδοτήσετε ὅπως ζητήσω ἀπὸ τὴν Γερουσίαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς πρὸς διάλυσιν τῆς παρούσης Βουλῆς.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὸ δεύτερο γράμμα καὶ ἡ διάλυση

ΤΗΝ ΑΛΛΗ μέρα (22 Ἰανουαρίου 1933) κι' ἐπειδὴ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπέμενε στὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐμφανιστῇ ἡ Κυβέρνηση μπροστὰ στὴ Βουλή, ὁ πρωθυπουργὸς ἔστειλε καὶ δεύτερο μεγάλο (σᾶν ὑπόμνημα) γράμμα. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ νέο γράμμα ὁ Ἀλ. Ζαΐμης ὑποχώρησε κι' ἐξουσιοδότησε τὸν Ἑλ. Βενιζέλο νὰ ζητήσῃ ἀπ' τὴν Γερουσία τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς.

Ἔτσι κι' ἔγινε. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος παρουσιάστηκε (23 Ἰανουαρίου 1933) στὴ Γερουσία καί, ἀφοῦ διάβασε ὁλόκληρο τὸ δεύτερο πολυσέλιδο γράμμα - ὑπόμνημα (ποὺ ἦταν ὄχι μονάχα μεγάλο, ἀλλὰ καὶ πιὸ «ἐπιστημονικό», χωρὶς τὴ θεωρία τοῦ διαζυγίου ἀπ' τὴ Βουλὴ) ζήτησε τὴ διάλυση τῆς Ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Καὶ ἡ Γερουσία τὴ δέχτηκε μὲ ψήφους 72 κατὰ 20.

Τὸ διάταγμα γιὰ τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς (σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου), δημοσιεύτηκε, σ' ἔκτακτο φύλλο τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» ποὺ κυκλοφόρησε στὴ μία τὸ πρωῒ τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1933 (μετὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς ψηφοφορίας). Οἱ ἐκλογές, ποὺ παρὰ τὴν ἀντίδραση τῶν ἀντιβενιζελικῶν κομμάτων, ἀποφασίστηκε νὰ γίνουν ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, ὁρίστηκαν γιὰ τὴν 5η Μαρτίου 1933.

Τὴν ἴδια στιγμὴ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα χαρακτήρισε τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς ὡς ἀντισυνταγματικὸ πραξικόπημα καί, ἀμέσως, ὑπογράφτηκε ἀπὸ 89 βουλευτὲς πρόταση γιὰ παραπομπὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας σὲ εἰδικὸ Δικαστήριο.

Βέβαια ἡ παραπομπὴ αὐτὴ δὲν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Κι' ὁ τόπος προχώρησε πρὸς τὶς ἐκλογὲς —μὲ σύστημα τὸ πλειοψηφικὸ καὶ ἐπαρχιακὴ περιφέρεια στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα καὶ πρωτοδικειακὴ στὶς Νέες Χῶρες, ὅπως καὶ στὸ 1928. Ὁ δρόμος πρὸς τὶς ἐκλογὲς δὲν ἦταν στρωμένος μὲ ρόδα. Κάθε ἄλλο. Τὴν ἴδια μέρα (23 Ἰανουαρίου 1933) ποὺ ἡ Γερουσία ἀποφάσιζε τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς, στὴ Νάουσα (ὕστερα ἀπὸ ἕνα συλλαλητήριο ἐργατῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν) σκοτώθηκαν, σὲ συμπλοκὴ μὲ κυβερνητικὰ ὄργανα, τέσσαρα ἄτομα καὶ τραυματίστηκαν περισσότερα ἀπὸ εἴκοσι. Ἡ τελευταία Κυβέρνηση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου χαρακτηρίστηκε ἀμέσως ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους της «Κυβέρνησις αἱματος». Ἀλλὰ τ' ἀγκάθια δὲν περιορίστηκαν στὸ ἐπεισόδιο τῆς Νάουσας. Λίγες μέρες (15 Φεβρουαρίου 1933) πρὶν ἀπ' τὶς ἐκλογές, στὴ Θεσσαλονίκη σημειώθηκαν ἄλλες αἱματηρὲς σκηνὲς μ ἀποτέλεσμα τούτη τὴ φορὰ νὰ σκοτωθοῦν ἑπτὰ καὶ νὰ τραυματιστοῦν πολλοὶ ἄλλοι. Ἔτσι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς «Κυβερνήσεως τοῦ αἵματος» δόθηκε, στὸ τελευταῖο ὑπουργεῖο τῶν Φιλελευθέρων δυὸ φορὲς σὲ διάστημα τριῶν μονάχα βδομάδων.

Ἀμέσως μὲ τὴ διάλυση τῆς Βουλῆς ἄρχισε καὶ ὁ προεκλογικὸς ἀγώνας μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων ποὺ θὰ διεκδικοῦσαν τὴν ἐπικράτηση. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἦταν ὁ «Ἐθνικὸς Συνασπισμὸς» ποὺ περιλάμβανε τὸ Κόμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου (ποὺ ἀσκοῦσε καὶ τὴν ἐξουσία) καὶ τὰ Κόμματα τῶν Προοδευτικῶν (Γ. Καφαντάρη), Ἀγροτῶν καὶ Ἐργατῶν (Ἀλ. Παπαναστασίου), Συντηρητικῶν Δημοκρατικῶν (Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου) καὶ τοὺς Ἀγροτικοὺς τοῦ Ἀλεξ. Μυλωνᾶ. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἦταν ἡ «Ἡνωμένη Ἀντιπολίτευσις» μὲ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, τὸ Κόμμα τῶν Ἐλευθεροφρόνων (Ἰω. Μεταξᾶ), τὸ Ἐθνικὸ Ριζοσπαστικὸ Κόμμα (Γ. Κονδύλη) καὶ μιὰ Ὁμάδα Ἀγροτικῶν.

Ὁ προεκλογικὸς ἀγώνας ἦταν ὀξύτατος. Ἀνάμεσα στοὺς ἀντιπάλους δὲν σταματοῦσαν οἱ ἀλληλοκατηγορίες, τὰ ἀλληλοξεσκεπάσματα, οἱ σκληροὶ χαρακτηρισμοί, κι' ἀκόμα οἱ ἀπειλές.

Ὁ Γ. Κονδύλης ὑποσχόταν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ «Πόθεν ἔσχες», ἐνῶ ὁ Ἰωάννης Θεοτόκης ἔγραφε (25 Ἰανουαρίου 1933) πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλο αὐτά:

«Ὀφείλει ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ μεταχειρίζεται τὸν Στρατὸν καὶ τὸν Στόλον ὡς πολιτικὸν ὄργανον, ὡς τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932».

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὡς... «ἀριστερίζων»

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ἀρθρογραφοῦσε καὶ ὁ Παν. Τσαλδάρης ἀπαντοῦσε, γιὰ νὰ τοῦ ἀνταπαντήσῃ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Κι' ἔτσι προχωρούσαμε πρὸς τὶς ἐκλογὲς —ἐνῶ ὅλοι μίλαγαν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, γιὰ ὅλα τὰ πράγματα.

Ἀκόμα καὶ στὴ γιορτὴ τῶν Προσκόπων ποὺ δόθηκε στὸν «Παρνασσό», στὶς 5 Φεβρουαρίου 1933, ὁ πρωθυπουργὸς Ἑλ. Βενιζέλος παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ περικοπὲς τοῦ λόγου ποὺ ἔβγαλε, ἐκεῖ, ὁ στρατηγὸς Θεσσόπουλος «ἐκάκισε τὴν τάσιν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐξογκώνωνται ἀφ' ἑνὸς οἱ ἐθνικοὶ κίνδυνοι καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ χαρακτηρίζεται ὡς κομμουνιστὴς κάθε ἀριστερίζων».

Καὶ πρόσθεσε:

«Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην μιᾶς νεολαίας ἡ ὁποία νὰ μισῇ τοὺς γείτονας λαοὺς καὶ νὰ μὴ σκέπτεται ἄλλο τίποτε ἀπὸ πολέμους ἐναντίον των.... Βεβαίως, ἡ ἄμυνα τῆς χώρας —διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ τὰς διαθέσεις τῶν ἄλλων— δὲν ἐπιτρέπει νὰ καταργήσωμεν τὸν Στρατόν μας, ἐπ' οὐδενὶ ὅμως λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ δηλητηριάζωμεν τὴν νεολαίαν μὲ φανταστικοὺς κινδύνους ἢ μὲ τὴν ἰδέαν ἐδαφικῶν κατακτήσεων...».

Κι' ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τέλειωσε ἔτσι:

«Πολλοὶ πλούσιοι δὲν ὑπάρχουν, βεβαίως, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχουν ὅμως εὔποροι. Ἂν ὅλοι αὐτοὶ οἱ εὐποροῦντες καλοτρώγουν καὶ καλοπίνουν, χωρὶς νὰ σκέπτωνται καὶ ἐκείνους τῶν ὁποίων ἡ κοιλιὰ εἶναι ἀδειανή, τότε αὐτοὶ καὶ ὄχι οἱ ἀριστερίζοντες εἶναι οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος».

Ὁ λόγος ἐκεῖνος τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου χαρακτηρίστηκε ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους του «ὡς ἐξόχως δημοκοπικός», ἐπειδὴ πλησίαζαν οἱ ἐκλογές, πολλοὶ δὲ θύμιζαν ὅτι ὁ βαθύπλουτος (ἀπ' τὴ γυναῖκα του) πολιτικός, ποὺ εἶχε ψηφίσει καὶ τὸ ἰδιώνυμο (τὸν ἀντικομμουνιστικὸ νόμο) παρουσιαζόταν, τώρα, καὶ «ἀριστερίζων»!

Ἔτσι περνοῦσε ἡ προεκλογικὴ περίοδος. Στὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Γ. Κονδύλης μιλώντας (12 Φεβρουαρίου 1933) ἔλεγε: «Ἡ Δημοκρατία εἶναι ἁπλὴ θεραπαινὶς τῆς θελήσεως καὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν ἑνὸς ἀνθρώπου— τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Καὶ τέλειωνε ἀπειλητικά: «Ἂν, παρὰ πάσαν προσδοκίαν, μία τεχνητὴ πλειοψηφία μᾶς ὑποχρεώσῃ νὰ κύψωμεν τὸν αὐχένα εἰς τοὺς σημερινοὺς αὐθέντας, τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως θ' ἀπετέλουν τὴν πρωτοπορίαν τοῦ τεραστίου λαϊκοῦ ὄγκου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξέσπα ὡς θύελλα διὰ νὰ γράψῃ διὰ τοῦ αἵματός του τὸν καταστατικὸν χάρτην τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων του».

Στὶς 2 Μαρτίου 1933 ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποκαλοῦσε τὸν Π. Τσαλδάρην «δημόσιον κίνδυνον» καὶ τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἀπαντοῦσε: «Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔχασε πάντα χαλινόν»!

Πρέπει ἀκόμα νὰ σημειωθῇ ὅτι στὴ διάρκεια τῶν προεκλογικῶν ἡμερῶν σημειώθηκαν καὶ ὡρισμένα «ὑπερβαλλόντως ζωηρὰ» ἐπεισόδια. Ἔτσι στὴν Πάτρα ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐμποδίστηκε νὰ μιλήσῃ, ἐνῶ στὴν Καρδίτσα καὶ στὰ Τρίκαλα δέχτηκε ἀποδοκιμασίες. Γιὰ τὴν τελευταία, μάλιστα, περίπτωση ὁ Γ. Κονδύλης «ἐξέφρασε τὴν λύπην του».

Δὲν ἦταν ὅμως μονάχα οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ὑποψήφιοι ποὺ ὄργωναν τὴν Ἑλλάδα. Σ' ἐνίσχυση τῶν δύο ἀντιθέτων παρατάξεων εἶχαν βγῆ ἐθελοντικὰ κι' ἄλλες —ἐξωπολιτικές— προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς. Κι' ἀνάμεσά τους ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας. Γύριζε στὴ Θεσσαλία, στὴ Μακεδονία κι' ἀλλοῦ, προσφέροντας τὶς ὑπηρεσίες του στὸ Κόμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Γι' αὐτὸν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «ἦταν ἕνας Θεός».

Ἔτσι στὶς 2 Μαρτίου 1933, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» βρισκόταν στὴν Θεσσαλονίκη. Κι' ἐκεῖ, καθὼς ρωτήθηκε ἀπ' τοὺς δημοσιογράφους εἶπε: «Ἡ νίκη τοῦ κυβερνητικοῦ συνασπισμοῦ θὰ εἶναι περιφανής, συντριπτική. Θὰ λάβῃ δὲ τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε νὰ σημάνῃ τὴν πλήρη διάλυσιν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, τὸ ὁποῖον εἶναι κόμμα ἀναχρονιστικόν, ἂν καὶ εἶναι ἀριθμητικῶς ἰσχυρόν, καὶ τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ πολιτικὴ εἶναι μία συνεχὴς ἄρνησις. Δὲν θέλω νὰ ἀσχοληθῶ περὶ τοῦ ἄλλου κομματιδίου (ὑπονοοῦσε τὸ κόμμα τοῦ Γ. Κονδύλη), τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχηγὸς πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἰσέτι δὲν εὕρισκε ἀρκετὰ ἐκφραστικὰ ἐπίθετα διὰ νὰ στιγματίσῃ τὴν ἐθνοκτόνον δρᾶσιν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος».

Κι' ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας ρωτήθηκε γιὰ τὶς ἀπειλητικὲς δηλώσεις τοῦ Γ. Κονδύλη, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, ἀπάντησε:

«Αὐτὸ ἀποτελεῖ Ἱστορίαν διὰ πολὺ μικρὰ παιδιά. Τοιαῦται δὲ ἀπειλαὶ προκαλοῦν ἁπλῶς τὴν θυμηδίαν. Οὐδεὶς εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαταράξῃ τὴν γαλήνην τοῦ τόπου».

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ (ΜΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΒΟΛΗ, ΔΙΠΛΑ ΣΤΟ ΑΡΜΑ) Ο ΔΥΝΑΜΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Μετὰ 33 ἔτη

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΟΘΩΝΑΙΟΣ ΛΥΕΙ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ

ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγινε πρωθυπουργὸς — 6 Μαρτίου 1933. Ἡ ἀφιέρωση ἔχει ἡμερομηνία 8 Ἰουλίου 1966 καὶ ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὸν φίλον δημοσιογράφον κ. Κ. Βοβολίνην, εἰς τὸν ὁποῖον, μετὰ δεκαετιὰν σιωπὴν ὡμίλησα διὰ πρώτην φορὰν καὶ ἐξέθεσα τὰ ὅσα γνωρίζω»

Καὶ φτάσαμε στὶς 5 Μαρτίου 1933 —στὴν ἡμέρα τῶν ἐκλογῶν.

Ὁ Ἀλεξ. Ὀθωναῖος μιλᾶ γιὰ πρώτη φορά

ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ἡ ψηφοφορία τῆς 5ης Μαρτίου 1933 κι' ἀφοῦ ἀνοίχτηκαν οἱ κάλπες κι' ἄρχισε ἡ διαλογή, δὲν ἄργησε νὰ φανῇ ὅτι τὶς ἐκλογὲς δὲν τὶς κέρδιζε ἡ παράταξη τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἀλλὰ ἡ «Ἡνωμένη Ἀντιπολίτευσις» τοῦ Παν. Τσαλδάρη. Κι' ὅπως ἦταν τὰ πράγματα κανένας λόγος δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ γιὰ «βία καὶ νοθεία», μιὰ καὶ τὶς ἐκλογὲς τὶς ἔχανε ἐκεῖνος ἀκριβῶς ποὺ τὶς εἶχε κάνει: Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Ἔπρεπε, λοιπόν, αὐτὸς ποὺ τυχὸν θὰ θεωροῦσε ἀπαράδεκτο τὸ ἀποτέλεσμά τους ν' ἀναζητήσῃ μιὰ κάποια ἄλλη διέξοδο. Κι' αὐτὴ τὴν κάποια ἄλλη διέξοδο, στὴ μορφὴ τῆς δικτατορίας, ἀναζήτησε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας.

—Ὅταν προεκηρύχθησαν αἱ ἐκλογαὶ τῆς 5 Μαρτίου 1933 (μοῦ ἱστοροῦσε πρὶν εἴκοσι μέρες — στὶς 8 Ἰουλίου 1966 — ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος, πού, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάθεση ποὺ εἶχε δώσει τὸ 1933, δὲν θέλησε ποτὲ πιὰ νὰ ξαναμιλήσῃ γιὰ ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, καθὼς καὶ γιὰ τὰ ἄλλα στὰ ὁποῖα ἔπαιξε κύριο ρόλο, καὶ ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ δέχτηκε τώρα νὰ λύσῃ τὴ σιωπή του καὶ νὰ μοῦ πῇ ὅσα ξέρει) ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, πρωθυπουργὸς τότε τῆς Ἑλλάδος, διεκηρυξε διὰ παντὸς μέσου ὅτι εἰς περίπτωσιν ἐκλογικῆς ἀποτυχίας του θὰ παρεδίδε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ κόμμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπλειοψήφει. Μὲ θάσιν τὰς πρωθυπουργικὰς διακηρύξεις ἐγώ, ὁ ὁποῖος τότε διετέλουν Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ καὶ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῶν ἀντιστρατήγων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κατευθυντήριον σκέψιν ὅτι ὁ Στρατὸς ὤφειλε νὰ παραμένῃ μακρὰν τῆς πολιτικῆς, διεκηρυξα ἐπίσης, κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις μου ἢ τὰς ἄλλας ἐπισκέψεις μου εἰς τὰς διαφόρους φρουράς, ὅτι δὲν θὰ ἐπέτρεπα οὐδεμίαν παρέκκλισιν ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων. Ἐτόνιζα δὲ ὅτι θὰ ἐπεδείκνυον ἰδιαιτέραν αὐστηρότητα ἐὰν ἐγίνετο οἱαδήποτε ἀπόπειρα ἀναμίξεως τοῦ Στρατοῦ, εἴτε κατὰ τὴν προεκλογικὴν περίοδον εἴτε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς. Ἄλλως τε, ἐπαναλαμβάνω, ὁ πρωθυπουργὸς Ἑλ. Βενιζέλος ἦτο κατηγορηματικός: Θὰ ἐσέβετο τὴν οἱανδήποτε λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν.

» Οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 5 Μαρτίου 1933, κατὰ τὰς ὁποίας ὡς γνωστόν, συνειργάσθησαν μετὰ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καί τινες παλαιοὶ δημοκρατικοὶ ἡγέται, ὡς οἱ Γ. Κονδύλης καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐκλογῶν καὶ σχεδὸν μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς διαλογῆς, ἤρχισαν νὰ γεννῶνται ὑποψίαι ὅτι τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων θ' ἀπετύγχανε καὶ ὅτι νικητὴ θ' ἀπέβαινον οἱ Λαϊκοί. Περὶ ὥραν 10 — 10.30 νυκτερινὴν τὰ πράγματα καθίσταντο σαφέστερα».

Καὶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

**— Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἦτο τότε ὁ ἀντιστράτηγος Κωνσταντῖνος Μανέττας, ἀδελφικός μου φίλος ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς συμφοιτήσεως μας εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, ἐκεῖνος δέ, λόγῳ θέσεως, εἶχεν ὁρισθῇ καὶ Ἀνώτατος Ἐπόπτης τῶν ἐκλογῶν. Ἐγώ, ὡς Ἐπιθεωρητής, δὲν εἶχον ἁρμοδιότητα ἀναμίξεως. Παρερχομένης ὅμως τῆς ὥρας καὶ λόγῳ πληροφοριακοῦ ἐνδιαφέροντος, μετέβην, ἐκ τοῦ γραφείου μου, εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Κ. Μανέττα. Ἐκεῖ καὶ οἱ δύο παρηκολουθοῦμεν τὰ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν παρεχόμενα ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα. Ὅταν ἐφθασε ἡ 2α πρωινή, αἱ ἀρχικαὶ ὑπόνοιαι εἶχον καταστῆ βεβαιότης. Οἱ Φιλελεύθεροι ἡττῶντο καὶ ὑπερτέρουν οἱ Λαϊκοί. Οἱ Λαϊκοὶ εἶχον κερδίσει καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἀθηνῶν. Τότε, πεπεισμένος περὶ τοῦ ἀποτελέσματος ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν μου διὰ νὰ ἡσυχάσω. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀπόπειρα δικτατορίας, ἐπαναστάσεως ἢ οἱουδήποτε ἄλλου πραξικοπήματος. Ἄλλωστε οὐδὲν τοιοῦτον εἶχε περιέλθει εἰς γνῶσιν τοῦ γραφείου πληροφοριῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Ἀνεχώρησα ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀλλὰ προτοῦ φθάσω εἰς τὴν οἰκίαν μου, εἶδον τὸ αὐτοκίνητον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κατεχάκη — ὁ ὁποῖος ἦτο, εἰς τὸν στρατόν, κατὰ δύο ἔτη νεώτερός μου, ἀλλὰ πολὺ φίλος μου — νὰ πλησιάζῃ τὸ ἰδικόν μου. Ἐσταμάτησα. Τότε δὲ ὁ ἐπιβαίνων ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ μοῦ εἶπε: «Ἐλᾶτε ἀμέσως στὸ ὑπουργεῖο ποὺ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη. Σᾶς περιμένει ὁ κ. ὑπουργός». Πράγματι ἐπέστρεψα, καὶ μετέβην εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ εἶδον ἐκεῖ, πλὴν τοῦ Γ. Κατεχάκη, τὸν Κ. Μανέτταν καὶ τὸν Νικόλαον Πλαστήραν καὶ ἄλλους τινάς. Ὁ Κατεχάκης μοῦ λέγει: «Τὰς ἐκλογὰς τὰς χάνομεν. Ὁ

Η ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ 6η ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Η «ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΟΣ» ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας
3ον

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ : ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΔΕΣΑΝ ΤΟΝ ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Ὁ Νικ. Πλαστήρας θαυμαστὴς τοῦ Μουσολίνι

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: «ΝΑ ΤΟΝ ΠΕΙΣΗΣ ΝΑ ΕΛΘΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ...»

Οὐδεὶς ἀπάντησε καὶ ἡ δικτατορία κηρύχτηκε

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ἀλ. Ὀθωναῖος, ποὺ εἶναι σημερα 87 χρονῶν (γεννήθηκε στὸ Γύθειο στὶς 5 Ἰουλίου 1879 καὶ ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν Σχολὴ Εὐελπίδων, ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ, τὸ 1900) πετάγεται ἀπ' τὴ θέση του καί, κλείνοντας τὴν Ἱστόρησή του γιὰ τὰ ὅσα ἔγιναν τίς πρωῖνὲς ὧρες, στὶς 6 Μαρτίου 1933, λέει μὲ ζωηρότατο ὕφος:

— Κανείς, μὰ κανεὶς δὲν ἀπήντησε οὐδὲ λέξιν εἰς ὅσα εἶπα. Δὲν μοῦ ἀπέμενε παρὰ νὰ καληνυκτίσω καὶ νὰ φύγω. Αὐτὸ καὶ ἔκαμα. Μαζύ μου ὅμως ἀνεχώρησαν καὶ οἱ Κατεχάκης καὶ Μανέττας. Ὁ δεύτερος κατηυθύνθη εἰς τὸ Σῶμα Στρατου. Δὲν ἀντηλλάξαμεν οὐδὲ φράσιν. Ἐν συνεχεία, μαζὶ μὲ τὸν Κατεχάκη, κατήλθομεν μέχρι τοῦ Φαλήρου, ὁπόθεν ἐπεστρέψαμεν καὶ πάλιν εἰς Ἀθήνας. Ὁ Κατεχάκης μὲ συνώδευσε εἰς τὴν οἰκίαν μου, ποὺ εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Κορυδαλέως καὶ Φυλῆς. Μὲ ἄφησε χωρίς, ὅπως καὶ εἰς τὴν οἰκίαν Βενιζέλου, ν' ἀνταλλάξωμεν λέξιν. Εἰς τὴν οἰκίαν ὅμως Βενιζέλου, ὅταν ἡμεῖς ἐφεύγομεν εἶχε μείνει ὁ Πλαστήρας. Ὅταν δὲ καὶ ἐκεῖνος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ, κατηυθύνθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ἐγκατεστάθη ἐκεῖ καὶ αὐτοανεκηρύχθη δικτάτωρ».

Ἐδῶ σταματᾶ τὸ πρῶτο μέρος αὐτῶν ποὺ μοῦ εἶπε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Αὐτῶν ποὺ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τόσο ἐνδιαφέρον καὶ ποὺ τόσες ἄγνωστες πτυχὲς ἀποκαλύπτουν. Ὑπάρχει, θέβαια, καὶ δεύτερο μέρος, ποὺ ἀφορᾶ στὴν ἀνάληψη, ἀπ' τὸν Ἰδιον, τῆς πρωθυπουργίας, τὸ βράδυ τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Μὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε σὰν ἔρθη ἡ ὥρα.

Ἦταν ὅμως ἀδύνατο, καθὼς τέλειωνε τὸ πρῶτο μέρος αὐτῶν —καὶ πολλῶν ἄλλων— ποὺ μᾶς ἀφηγήθηκε, νὰ μὴ τοῦ διατυπώσω ἕνα φυσικὸ ἐρώτημα. Ἂν δηλαδή, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε δοσμένη τὴν ἔγκρισή του γιὰ τὸ κίνημα κι' ἂν δεχόταν τὴ δικτατορία τοῦ Νικ. Πλαστήρα. Ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος μ' ἐκοίταξε καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Διὰ πρώτην φορὰν μετὰ ἀπὸ 33 χρόνια σᾶς ὡμίλησα χωρὶς κανέναν ἐνδοιασμὸν καὶ χωρὶς καμμίαν προκατάληψιν ἢ σκοπιμότητα. Κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκείνην συζήτησιν μεταξὺ τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἐμοῦ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤκουε καὶ ἐσιώπα. Ἀφοῦ ὅμως ζητεῖτε περαιτέρω διευκρίνησιν, σᾶς λέγω ὅτι ἐὰν ὁ Βενιζέλος ἁπλῶς ἐξέφραζεν εἰς τὸν Πλαστήραν, ὄχι τὴν διαταγήν, ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν: «Μὴ κινηθῆς», ὁ Πλαστήρας θὰ ὑπήκουε. Αὐτὸ πιστεύω ἐγώ».

Νὰ ὅμως τί εἶχε πῆ (15 Μαΐου 1933) γιὰ τὴ στάση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, τὴ νύχτα τῆς 6 Μαρτίου, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς:

«Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ στάσις αὐτη τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου, ἡ ἀνένδοτος στάσις εἰς ὅλας τὰς παρορμήσεις, ὅπως ἐσηθηθῆ ἡ πορεία τοῦ κινήματος τούτου, ἔδωσε τὴν ἀποφασιστικὴν τροπὴν εἰς τὴν ὅλην κατάστασιν»

Πληροφορίες ποὺ ἐπιβεβαιώνονται

Σ' ΟΛΗ τὴν προεκλογικὴ περίοδο τοῦ 1933, ὁ στρατηγὸς Νικ. Πλαστήρας γύριζε στὴν Θεσσαλία καὶ στὴ Βόρεια Ἑλλάδα. Καί, καθὼς εἰπώθηκε, στὶς 2 Μαρτίου 1933, βρισκόταν στὴν Θεσσαλονίκη —ὅπου, ἀπαντώντας στὶς ἀπειλητικὲς δηλώσεις τοῦ Γ. Κονδύλη, εἶπε πὼς: «Οὐδεὶς εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαταράξη τὴν γαλήνην τοῦ τόπου».

Τὴν ἴδια ὅμως μέρα στὴν ἐφημερίδα «Φῶς» τῆς συμπρωτεύουσας δημοσιεύτηκε μιὰ εἴδηση ποὺλεγε αὐτά:

«Ἡ ἐνταῦθα (στὴ Θεσσαλονίκη) ἀφιξις τοῦ κ. Ν. Πλαστήρα ὀφείλεται εἰς διαβιβασθείσας εἰς τὸν κ. Βενιζέλον πληροφορίας ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς χωροφυλακῆς κ. Καλοχριστιανάκη, καθ' ἃς οἱ ἀξιωματικοί, κατὰ τὸ πλεῖστον, διάκεινται φιλικῶς πρὸς τὸν κ. Κονδύλην. Ὁ κ. Πλαστήρας συνωμίλησεν ἤδη μετὰ διαφόρων φιλικῶν του στρατιωτικῶν παραγόντων, τοὺς ὁποίους προσεπάθησε νὰ πείση, ὅτι πρέπει νὰ ἀναδιώση ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος (ποὺ μὲ πρόεδρο τὸν Ἀλέξ. Ὀθωναῖο εἶχε συσταθῆ γιὰ τὴν προάσπιση τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ ποὺ διαλύθηκε στὶς 3 Ὀκτωβρίου 1932, ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Παν. Τσαλδάρης, ἀναγνώρισε ἀνεπιφύλακτα τὴν καινούργια μορφὴ τοῦ πολιτεύματος), διὰ ν' ἀντιταχθῆ οὕτος εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐπεκράτουν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τὰ ἀντιπολιτευόμενα κόμματα».

Οἱ πληροφορίες αὐτὲς (ποὺ ἐπιβεβαιώθηκαν, ἀπ' τὰ πράγματα, σὲ τρία μόλις 24ωρα) δὲν διαψεύστηκαν ἀμέσως, ἀλλά, τ' ἀντίθετο, οἱ κυβερνητικὲς - βενιζελικὲς ἐφημερίδες, ἀγνοώντας τὸ θέμα, ἔγραφαν, ὅτι «ἑτοιμάζεται ἡ ἔκρηξις κινήματος εἰς Θεσσαλονίκην ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ κ. Κονδύλη, τὸν ὁποῖον θ' ἀκολουθήση καὶ ἡ φρουρὰ Λαρίσης». Καὶ πρόσθεταν πὼς «εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κινήματος πρωτοστατοῦν οἱ λαϊκοί», πὼς «ὁ γενικὸς διοικητὴς Μακεδονίας Γεώργ. Ἐξηντάρης ἐδήλωσεν ὅτι ἤκουσε καὶ αὐτὸς τὰς πληροφορίας» καὶ πὼς, τέλος, «ἡ κυβέρνησις μένει ἀτάραχος πρὸ τῶν φημῶν».

Οἱ φῆμες γιὰ κινήματα εἶχαν φτάσει στὸ πεζοδρόμιο. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν βαρειά!

Ὁ Ν. Πλαστήρας στοὺς συνοικισμούς

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ν. Πλαστήρας (ἀφοῦ ἐπισκέφτηκε γιὰ δεύτερη φορὰ τοὺς προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς Θεσσαλονίκης) γύρισε στὴν Ἀθήνα τὴν Παρασκευὴ 3 Μαρτίου 1933. Κι' ἀπ' τὴ στιγμὴ τοῦ γυρισμοῦ του βρισκόταν σ' ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸ στενὸ περιβάλλον του. Ἡ μεγάλη στιγμὴ ἔφτανε.

Κατὰ τὶς 2 ὕστερα ἀπ' τὸ μεσημέρι τῆς 5ης Μαρτίου 1933 (τῆς μέρας, δηλαδή, τῶν ἐκλογῶν) ἡ γυναίκα τοῦ πρεσβύτερου γιοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ, Κυριάκου Ἐλ. Βενιζέλου, ἡ Μαρίκα, κόρη τοῦ Νικήτα Ρούσου (καὶ μητέρα τῶν Ἐλευθερίου καὶ Νικήτα Κυρ. Βενιζέλου) τηλεφώνησε στὸ Ν. Πλαστήρα ὅτι «στοὺς συνοικισμούς, γύρω ἀπ' τὴν Ἀθήνα, οἱ ἐκλογεῖς δὲν πήγαιναν νὰ ψηφίσουν κι' ὅτι γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων κινδύνευε νὰ χάση τὴν ἐκλογὴ μέσ' τὴν Πρωτεύουσα».

Πραγματικὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ κάτοικοι (πρόσφυγες τῆς καταστροφῆς τοῦ 1922) τῶν συνοικισμῶν ποὺ εἶχαν ἱδρυθῆ γύρω ἀπ' τὴν Ἀθήνα (καὶ ποὺ σιγὰ - σιγὰ γίνανε κι' οἱ ἴδιοι μεγάλες πόλεις), ἦταν δυσαρεστημένοι κατὰ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ τοῦτο γιὰ πολλοὺς λόγους, μὰ προπαντὸς γιατὶ δὲν προχωροῦσαν στὴ λύση τους τὰ στεγαστικά τους προβλήματα. Ἔτσι δὲν θέλανε νὰ ψηφίσουν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, μὰ ταυτόχρονα δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ δώσουν τὴν ψῆφο τους καὶ σ' ἄλλο κόμμα.

Ὕστερ' ἀπ' τὸ τηλεφώνημα τῆς Μαρίκας Κυρ. Βενιζέλου, ὁ Ν. Πλαστήρας, ποὺ, καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν γιὰ τοὺς τότε πρόσφυγες «ὁ θρυλικὸς μαῦρος καβαλλάρης», πῆγε μόνος του στοὺς συνοικισμοὺς κι' ἄρχισε νὰ τοὺς γυρίζη πλατεῖα μὲ πλατεία καὶ δρόμο μὲ δρόμο. Ἐκεῖ ἐξηγοῦσε σ' ὅλους πὼς «ἂν δὲν ἔτρεχαν νὰ ψηφίσουν, ἔβαναν μόνοι τους, τὸν ἑαυτό τους, σ' ἀφάνεια». Καὶ πρόσθετε: «Εἶναι τὸ ἴδιο σᾶν νὰ μὴ ἐ ἔρχετε. Τὸ ἴδιο σᾶν ν' ἀφήνετε τὸν ἑαυτό σας στὴν τύχη καὶ δὲν θᾶχετε κανένα δίκιο νὰ παραπονεθῆτε ὕστερα, ἂν θὰ βρεθῆτε σὲ μεγαλύτερη δυστυχία ἀπὸ πρίν».

Καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας ἔλεγε, ἀργότερα, σ' ἐπιστήθιο φίλο του (γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ μιλήσουμε στὴν αὐριανὴ μας συνέχεια), οἱ πρόσφυγες τοῦ ἀπαντοῦσαν: «Ὅτι καὶ νὰ μᾶς λές, δὲν μᾶς πείθεις» καὶ πρόσθεταν: «Ἀφοῦ τὸ θέλεις ἐσύ, θὰ πᾶμε νὰ ψηφίσουμε μόνο γιὰ σένα. Τὴν ψῆφο μας τὴ δίνουμε σ' ἐσένα, ὄχι στὸ Βενιζέλο».

Καὶ πῆγαν καὶ ψήφισαν. Μὰ κι' αὐτὸ δὲν ἔφτασε γιὰ νὰ γίνη διάφορο τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΥΣΤΕΡ' ἀπ' τὸ τέλειωμα τῆς ψηφοφορίας τῆς 5ης Μαρτίου 1933, οἱ πιὸ στενοὶ φίλοι καὶ συνεργάτες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μαζεύτηκαν στὸ σπίτι του γιὰ νὰ παρακολουθήσουν, ἀπ' ἐκεῖ, τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν.

«Τὴν ἑσπέραν τῶν ἐκλογῶν (ἱστόρησε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἐκθέτοντας τὴ δική του ἄποψη, στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 15ης Μαΐου 1933, ποὺ ὅπως θὰ ποῦμε, λεπτομερέστερα, παρακάτω, ἦταν κι' ἡ τελευταία στὴν ὁποία παραβρέθηκε ὁ ἱδρυτὴς κι' ἀρχηγὸς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων), ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἀφοῦ ἐγευμάτισεν εἰς τὸ σπίτι του, παρέμεινε παρακολουθῶν τ' ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα συνεκεντροῦντο, μολονότι ἀπεμακρύνθη δίς ἢ τρίς, δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω ἀκριβῶς, διὰ νὰ μεταβῆ νὰ συλλέξη πληροφορίας καὶ ἄλλοθεν. δὲν ξεύρω, εἰς τὸ ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας ἢ τῶν Ἐσωτερικῶν. Περί τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν ἀνῆλθον εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ σπιτιοῦ μου, ὅπου εἶναι ὁ κοιτῶν μου, διὰ νὰ ἡσυχάσω μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπλειοψήφουν οἱ Λαϊκοί, ἐλαφρῶς, θὰ διεξεδικοῦμεν ὅμως καὶ ἡμεῖς ἕνεκα τῆς μικρᾶς διαφορᾶς ἕδρας τινός, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωσθοῦν πόσαι ἦσαν. Θά σᾶς γεννηθῆ ἀμέσως ἡ ἀπορία ἴσως πῶς ἀνέβηκα νὰ ἡσυχάσω καὶ κατακλιθῶ καὶ δὲν ἐπερίμενα νὰ ἐξακριβώσω τὰ τελειωτικὰ ἀποτελέσματα; Ἔγω μόνον νά σᾶς βεβαιώσω, ὅτι καί κατά τό ἔτος 1920, τά ἀποτελέσματα εἶχον συγκεντρωθῆ ἐνωρίτερον, παρά ἀπό τάς τελευταίας ἐκλογάς. Ὅτε δὲ τήν 1 μεταμεσονύκτιον ἐπληροφορήθην, ὅτι αἱ ἐκλογαί ἦταν ἐναντίον μου, ἐδήλωσα τοῦτο εἰς τούς παριστα μένους εἰς τήν οἰκίαν μου φίλους, τούς ἐκαληνύκτισα καί ἐπῆγα νά κοιμηθῶ».

Παράδειγμα ὁ Μπενίτο Μουσολίνι

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ συνέχισε:

«Ἀφοῦ ἀνέβηκα εἰς τὸν κοιτῶνα μου σχεδὸν ἀμέσως ἀνῆλθον εἰς τό γραφεῖον μου, τό ὁποῖον παράκειται τοῦ κοιτῶνος μου, ὁ υἱός μου (Σοφοκλῆς Βενιζέλος), καθώς καί ὁ κ. Σκουλᾶς Μετ' ὀλίγον προσῆλθε καί κάποιος ἄλλος τοῦ ὁποίου τήν ἐπίσκεψιν δὲν γνωρίζετε. Μετ' ὀλίγον λοιπόν ἀνῆλθε παρ' ἐμοί καί ὁ Πλαστήρας. Ὁ Πλαστήρας ἀνέβηκε ἴσως ἕνα τέταρτο περίπου ὕστερα ἀπό ἐμένα. Δὲν ἠξεύρω ἂν εἶχον ἔλθει ἐν τῷ μεταξύ ἄλλα ἀποτελέσματα εἰς τό γραφεῖον μου κάτω ὅπου συνεκεντροῦντο αὐτά ἢ ἐὰν εἶχε μεταβῆ εἰς τό ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν ἢ Συγκοινωνίας διά νά τά λάβη. Εὐθύς ὡς ἀνῆλθε μοί ἀνεκοίνωσεν ὅτι αἱ ἐκλογαί γάνονται καί εἰς τάς Ἀθήνας, ὅτι τό Λαϊκόν Κόμμα πλειοψηφεῖ καί ἤθελε νά μάθη ἀπό ἐμέ ἂν τήν ἐπιοῦσαν θά παρέδιδον τήν Ἀρχήν εἰς τούς πλειοψηφήσαντας. Δέν εἶναι ἀνάγκη νά εἴπω ποίαν ἔκπληξιν ἐξεδήλωσα ἀπέναντι τῆς διατυπωθείσης ἐρωτήσεως. Ὁ Πλαστήρας τότε μοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι προβλέπει, ὅτι αὔριον (τήν 6η Μαρτίου 1933) θά ἔχωμεν ἐπανάληψιν τῶν σκηνῶν τῆς 13ης Νοεμβρίου 1920. Ὅτι θά ἔχωμεν εἰς τάς Ἀθήνας ταραχάς, ὅτι θά ἔχωμεν προπηλακισμούς, ὅτι θά ἔχωμεν χίλια δυό κακά, καί μοῦ εἶπεν ὅτι σκέπτεται νά μεταβῆ τό πρωΐ, καί ἴσως τήν ὥραν ἐκείνην εἰς τούς συνοικισμούς, διά νά ἐξεγείρη τούς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν καί νά τούς φέρη εἰς τήν πόλιν, ζητοῦντας τήν ἐγκατάστασιν δικτατορίας πολιτικῆς. Εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς εἴπω τί ἐδήλωσα εἰς τόν στρατηγόν Πλαστήραν. Τοῦ εἶπα, ὅτι γνωρίζει καλῶς, ὅτι δὲν εἶμαι ἀπό ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐνθουσιασμένοι ἀπό τό κοινοβουλευτικόν πολίτευμα. Γνωρίζω ὅλα τά ἐλαττώματά του, ἀλλά τά ἐλαττώματα ὅλων τῶν ἄλλων λύσεων εἶναι τόσον μεγάλα, ὥστε οὔτε στιγμήν δύναμαι ν' ἀνεχθῶ, ὅτι ἐπιτρέπεται ν' ἀλλάξωμεν τό πολίτευμά μας. Προσέθεσα ἀκόμη: Βέβαια μοῦ ἐπικαλεῖσθε συχνά τό παράδειγμα μιᾶς χώρας (τῆς Ἰταλίας), ἡ ὁποία καθ' ὅλας τάς πληροφορίας, ἀφ' ἧς ἐγκαθιδρύθη εἰς αὐτήν ἡ δικτατορία (ὁ φασισμός τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι). φαίνεται ὅτι πηγαίνει καλά. Ἀλλά προσέθεσα τοῦτο: Διά νά ὑπάρξη μία τοιαύτη δικτατορία πρέπει νά ὑπάρξη δικτάτωρ, καί τέτοιον δικτάτορα ἐγώ δὲν τόν βλέπω. Ἐγώ νομίζω, ἀγαπητέ στρατηγέ Πλαστήρα, ὅτι δὲν εἶσαι ἱκανός νά κάμης τόν δικτάτορα. Ὄχι μόνον σύ δὲν ἔχεις τήν ἱκανότητα νά κάνης τόν δικτάτορα, ὡς ὁ Μουσολίνι, ἀλλά δὲν ἔχεις οὔτε τήν πλειάδα, ἑκατοντάδα ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπί κεφαλῆς εἰς ὅλας τάς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καί τούς ὁποίους ἔχει περί αὐτόν ὁ Μουσολίνι. Θά πάρης τήν Ἀρχήν καί μετά δύο τρεῖς μήνας θά καταπέσης οἰκτρῶς, διότι θά εἶναι ἀδύνατον μετά τήν ἐπιβολήν τῆς δικτατορίας νά λυθῆ κανένα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα τῆς Χώρας καί ἰδίως τά οἰκονομικά, τά ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ὅτι παίζων μᾶλλον παρά σπουδάζων τοῦ εἶπα: Ἕνας τρόπος ὑπάρχει διά νά σύρετε καί ἐμὲ εἰς τό στρατόπεδον τῶν ἐπιθυμούντων τήν δικτατορίαν. Νά μεταβῆτε εἰς τήν Ἰταλίαν καί νά πείσετε τόν Μουσολίνι νά ἀφήση τήν Ἰταλίαν, νά ἔλθη ἐδῶ νά γίνη δικτάτωρ. Τότε ἴσως ἀποφασίσω καί ἐγώ νά γίνη δικτατορία. Λέγω «ἴσως», διότι δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νά κρίνω περισσότερον τά γινόμενα εἰς ἄλλην χώραν. Ὁ Πλαστήρας ἀνεχώρησε ἀπό τό σπίτι μου ἀπογοητευμένος ἀπό τήν συζήτησιν, πού εἶχε μαζί μου. Αὐτή ἡ συζήτησις θά ἔχρειάσθη, βέβαια, 20—25 λεπτά, δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς πόσα, καί περί τήν τρίτην (πρωϊνήν) ὥραν ἦλθον ὁ στρατηγός Κατεχάκης, ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, καί ὁ στρατηγός Κ. Μανέττας, Ἀρχηγός τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀναχωρήσαντες ἀπό τό ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν».

Ὁ Ν. Πλαστήρας ἀμετάπειστος

Στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ λίγο παρακάτω ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διάβασε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν τότε δοθεῖσα κατάθεση τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλ. Ὀθωναίου —γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε χτές— καὶ συνέχισε:

«Ὅταν, βέβαια, προσῆλθον ὁ Κατεχάκης καί ὁ Μανέττας καί μοῦ εἶπον ὅτι ὁ Πλαστήρας καί ὕστερα ἀπό τήν ψυχρολουσίαν, τήν ὁποίαν εἶχε λάβει σπίτι μου μετέβη εἰς τό ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν καί ἐπανέλαβε τά αὐτά (ὡς ἀφηγήθη εἰς τόν γράφοντα ὁ Ἀλ. Ὀθωναίος, καί τά ὁποῖα κατεχωρίσθησαν εἰς τό ὑθεσινόν φύλλον τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου»), ἐθεώρησα καθῆκον μου νά ζητήσω νά ἴδω καί πάλιν τόν Πλαστήραν. Ἀπέστειλα, λοιπόν, τόν μοίραρχον Χομπίτην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπεσπασμένος παρ' ἐμοί ὑπό τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, διά τήν εἰδικήν ἀσφάλειαν, καί τοῦ εἶπα: Πήγαινε νά μοῦ βρῆς τόν Πλαστήρα, πιθανόν νά τόν βρῆς εἰς τό 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, καί ἦτο φυσικόν νά μοῦ ἔλθη ἡ σκέψις αὐτή, διότι ἐάν ἐζήτει στρατιωτικήν ἐπικουρίαν θά τήν ἐζήτει κυρίως ἀπό τό 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Πιθανῶς, λοιπόν, νά τόν βρῆς ἐκεῖ καί ἂν δὲν εἶναι ἐκεῖ θά μάθης ἀπό ἐκεῖ ποῦ ἔχει πάει καί θά μοῦ τόν φέρης ἐξάπαντος. Ἀλλά περνώντας ἀπό τό 1ον Σύνταγμα Πεζικοῦ θά πῆς εἰς τόν συνταγματάρχην Διάμεσην νά προσέχη καλά νά μή τύχη καί παρασυρθῆ ἀπό τόν Πλαστήρα εἰς κανένα κίνημα. Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ἐπειδή ὁπωσδήποτε ἐβράδυνεν ὁ Πλαστήρας νά ἔλθη θά ἐχρειάσθησαν, ἴσως, καμμιὰ εἰκοσαριὰ λεπτὰ ὡς ποὺ νὰ τὸν εὕρουν, ὁ Μανέττας μοῦ εἶπε: Δὲν θλέπω τήν ἀνάγκην νά μείνω ἐγώ ἐδῶ, νομίζω ὅτι εἶναι καλύτερον νά φύγω νά πάω εἰς τό Σῶμα Στρατοῦ, ὅπου εἶναι ἡ δουλειά μου νά συγκρατήσω τήν τάξιν καί τήν κατάστασιν. Φυσικά δὲν εἶχα καμμίαν ἀντίρρησιν καί ἀπῆλθεν ὁ Μανέττας πρίν ἐπανέλθη ὁ Πλαστήρας. (Ἐδῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διάβασε ἕνα κομμάτι ἀπ' τὴν κατάθεση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου καί συνέχισε): Ὑποθέτω ὅτι ὁ Πλαστήρας θά ἀνεχώρησεν ἀπό τό σπίτι μου τήν δευτέραν φοράν (ὁπότε βρισκόταν καί ὁ Ἀλ. Ὀθωναίος), περί τήν 4ην πρωϊνήν ὥραν. (Ἐδῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διάβασε ἄλλο κομμάτι ἀπ' τὴν κατάθεση Ἀλ. Ὀθωναίου καί ξανασυνέχισε): Παρέμεινα μετά τήν ἀναχώρησιν τοῦ Πλαστήρα συνομιλῶν μὲ τόν υἱόν μου (Σοφοκλῆν Βενιζέλον), μὲ τόν κ. Σκουλᾶν καί μὲ τόν κ. Κατεχάκην. Περί ὥραν 4½ (πρωϊνήν) περίπου, ἀπεσύρθην εἰς τό δωμάτιον ὕπνου μου. Περί ὥραν 6½ τῆς πρωΐας ἦλθεν ὁ Κατεχάκης καί ἐζήτησε νά μὲ ἐξυπνήσουν, ἐπειδή, εἶπεν, εἶναι ἀνάγκη. Φυσικά μὲ ἐξύπνησαν καί ὁ κ. Κατεχάκης μοῦ εἶπεν, ὅτι ἀναχωρήσας ἀπό τό σπίτι μου εἶχε μεταβῆ εἰς τό ἰδικόν του, ὅπου ἡ σύζυγός του ἦτο βαρέως νοσοῦσα, διά νά ἴδη τί γίνεται, καί μετά ταῦτα πάλιν νά ἐπιστρέψη, ἀλλά περί ὥραν 5.15' περίπου, ἔφθασεν ὁ ὑπασπιστής του Ζαχαράκης, ὁ ὁποῖος τόν εἰδοποίησεν ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχεν ἤδη καταλάβει τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μοῦ ἐδήλωσε δὲ ὁ κ. Κατεχάκης, δηλαδή μὲ ἔθεσε πρό τοῦ ἐξῆς διλήμματος, ἢ θά μοῦ ἐγκρίνετε νά μεταβῶ εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, παραλαμβάνων καί τήν ἀναγκαίαν δύναμιν διά νά προσπαθήσω νά ἐκτοπίσω ἀπό ἐκεῖ τόν στρατηγόν Πλαστήρα ἢ παρακαλῶ νά δεχθῆτε τήν παραίτησίν μου. Ἐγώ οὐδ' ἐπί στιγμήν ἐδίστασα ποία ἦτο ἡ ὁδός τήν ὁποίαν ὤφειλον νά ἀκολουθήσω. Εἶπα εἰς τόν στρατηγόν Κατεχάκην, λυποῦμαι βέβαια ὅτι αὐτήν τήν ὥραν μοῦ συμβαίνει καί αὐτό, ἀλλά εὑρίσκω ὅτι, ὡς στρατηγός μάλιστα, ὀρθῶς σκέπτεσθε. Ἐδέχθην τήν παραίτησίν του, διότι δὲν ἤμουν διατεθειμένος νά κτυπηθῶ μὲ τόν στρατηγόν Πλαστήραν. Ἐζήτησα τότε διά τοῦ τηλεφώνου τόν στρατηγόν Κ. Μανέτταν, εἰς τόν ὁποῖον, προσελθόντα, ἀνεκοίνωσα ὅσα μοῦ εἶπεν ὁ κ. Κατεχάκης, προσέθεσα δὲ ὅτι διά νά γνωρίζω ἐάν οὐσιαστικῶς ἐξακολουθῶ νά εἶμαι Κυβερνήτης τῆς Χώρας, ἐπιθυμῶ νά μάθω ἀπό ὑμᾶς, ἐάν τό Σῶμα Στρατοῦ εἶναι κύριον τῆς καταστάσεως, ἐάν δύναται ἑπομένως ὄχι νά συγκρουσθῆ μὲ τόν στρατηγόν Πλαστήραν, ἀλλά νά ἀπομονώση τόν στρατηγόν Πλαστήραν, ὥστε νά πεισθῆ οὗτος νά ἀποστῆ τοῦ ἐπιχειρηθέντος κινήματος. Καί ἐάν τοῦτο ἐπετυγχάνετο, ἐξουσιοδότησα τόν στρατηγόν Μανέτταν νά δηλώση εἰς τόν στρατηγόν Πλαστήραν ὅτι θά ἐτίθετο εἰς τήν διάθεσιν τούτου ἀντιτορπιλλικόν διά νά ἀπέλθη εἰς τό ἐξωτερικόν, ὅπου ἤθελεν».

Πρόταση πρὸς τὸν Κ. Μανέττα

Σ' ΑΠΑΝΤΗΣΗ τῶν ὅσων εἶπε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, —κατὰ τὴν ἄποψη πάντα τοῦ Ἰδιου— ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας δήλωσε ὅτι πρὶν ἀπ' ὅ,τιδήποτε ἄλλο, θεωροῦσε σκόπιμο κι' ὀρθὸ νὰ καλέση γιὰ συζήτηση κι' ἀνταλλαγὴ γνωμῶν τοὺς ἄλλους ἡγέτες τοῦ Στρατοῦ. Καὶ πρόσθεσε ὅτι στὴν ἐνέργειά του αὐτὴ θὰ προχωροῦσε ἀμέσως —κι' ὅτι εὐθὺς ὕστερα, ξαναγυρίζοντας, θὰδινε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο τὴν ἀπάντηση ποὺ τοῦ ζήτησε.

Προτοῦ ὅμως ὁ Κ. Μανέττας φύγη, ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τοῦ ἀνακοίνωσε τὴν παραίτηση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κατεχάκη καὶ ταυτόχρονα τὸν παρακάλεσε ν' ἀναλάβη αὐτὸς τὴ διεύθυνση τοῦ εὐαίσθητου τούτου, γιὰ τὴν κρίσιμη στιγμή, κυβερνητικοῦ τομέα. Παράλληλα τὸν βεβαίωσε ὅτι μόλις θὰ ξημέρωνε θὰ ζητοῦσε τὴν σχετικὴ ἔγκριση ἀπ' τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη. «Τοιουτοτρόπως» —τοῦ πρόσθεσε— «μὲ τὸ κῦρος ὄχι πλέον μόνον τοῦ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ: ΝΑ ΚΡΑΤΗΣΩΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Η «ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΟΣ» ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

4ον

ΠΑΝΑΓΗΣ ΚΑΙ ΛΙΝΑ ΤΣΑΛΔΑΡΗ: Ο ΕΦΗΜΕΡΟΣ ΔΙΚΤΑΤΩΡ ΤΗΣ 6ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1933 ΔΙΕΤΑΞΕ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΟΥ ΛΑ·Ι·ΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ — ΚΑΙ ΝΙΚΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Ἡ Δημοκρατία τῆς βίας

Ο ΔΙΚΤΑΤΩΡ ΠΟΥ «ΑΠΗΧΘΑΝΕΤΟ» ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

Ο στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας οὐδέποτε ἱστόρησε ἐνυπόγραφα τὰ τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ἀφοῦ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε μιλήσει στὴ Βουλὴ καὶ εἶχε ἐκθέσει ἐκεῖ τὴν ἄποψή του, ἔπρεπε ὅσοι τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν θαύμαζαν, νὰ θεωρήσουν τὰ λεχθέντα ἀπὸ ἐκείνον σὰν τὴν μοναδικὴ ἀλήθεια. Αὐτὸ εἰπώθηκε προχτὲς κι' ἀπ' τὸ στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο. Οἱ ὧρες ἦταν κρίσιμες καὶ τὸ καθήκον ὅλων ὅσοι τιμοῦσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ἕνα: Νὰ τὸν προστατεύσουν

Μὰ ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου καὶ καθὼς τὰ χρόνια περνοῦσαν ὁ Ν. Πλαστήρας αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκθέσῃ κι' αὐτὸς τὴν ἄποψή του, νὰ ἀφηγηθῇ τί ἀκριβῶς εἶχε συμβῇ τὴ νύχτα τῆς 5ης καὶ τὶς πρωῒνὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933 — ἐνὰ πῆ κάπου τὸν πόνο του καὶ νὰ ξεσπάσῃ.».

Ἔτσι φώναξε ἕναν ἐπιστήθιο φίλο του καὶ παλαιὸ συνεργάτη του, τὸ δικηγόρο καὶ ἄλλοτε εἰσαγγελέα Ἰωάννη Ἀναστ. Πεπονή (ποὺ σὰν ἕδρανο ἄξιωματικὸς εἶχε διατελέσει τὸ 1922, γραμματέας τοῦ Στρατοδικείου ποὺ δίκασε καὶ καταδίκασε τοὺς πέντε πολιτικοὺς καὶ τὸν ἀρχιστράτηγο τῆς Μικασίας), ποὺ τότε ἔγραφε τὴν βιογραφία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» καὶ τοῦ ἱστόρησε τὰ πράγματα ὅπως «ὁ ἴδιος τἄχε ζήσει».

— Ναί· (μοῦλεγε πρὶν λίγες μέρες ὁ δικηγόρος Ἰωάννης Ἀναστ. Πεπονής πού τώρα, ἀποτραβηγμένος ἀπ' τὴ ζωή, περνᾶ τὸν καιρό του φιλοσοφώντας καὶ γράφοντας, ἐκεῖ στὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Φαιδριάδων στὴν Κυψέλη, ἀνάμεσα σὲ φωτογραφίες τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ σὲ ἀναμνηστικὰ τῶν πολέμων ἀπ' τὸ 1912 ὣς τὸ 1922). Ναί· ὅ,τι ἔχω γράψει, γιὰ τὶς 6 Μαρτίου 1933, μοῦ τὸ ὑπαγόρευσε ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγός. Δὲν ἔχω προσθέσει οὔτε ἀφαιρέσει μιὰ λέξη. Κι' ἀφοῦ τὄγραφα πάλι ἐκεῖνος τὸ διάβασε κι' ἔδωσε τὴν ἔγκρισή του. Μπροστὰ στὴν Ἱστορία αὐτὴ εἶναι ἡ θέση τοῦ Ν. Πλαστήρα γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

Ἡ μαρτυρία τοῦ Ν. Πλαστήρα

ΑΛΛΑ τί εἶχε πῆ ὁ Ν. Πλαστήρας στὸν ἐπιστήθιο φίλο του; Ποιὰ ἦταν ἡ ἄποψή του; Καὶ τί ἦταν αὐτὸ ποὔθελε νὰ βγάλῃ ἀπὸ μέσα του — νὰ φωνάξῃ τὴν ἀλήθεια; Τί ἦταν; Μὰ ἡ μαρτυρία τοῦ Ν. Πλαστήρα εἶναι ὁλότελα ἀντίθετη ἀπ' ἐκεῖνα ποὖχε ὑποστηρίξει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

— Ἀφοῦ ὁ Πλαστήρας (μοῦ ἀφηγήθηκε στὴ συνάντησή μας ὁ Ἰω. Α. Πεπονής) γύρισε σ' ὅλους τούς γύρω ἀπ' τὴν Ἀθήνα συνοικισμούς καὶ μίλησε στούς πρόσφυγες, κατευθύνθηκε (ὕστερα ἀπό τό φαγητό, γιατί ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν δείπνησε στοῦ πρωθυπουργοῦ, ὅπως ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἰσχυρίστηκε στὴ Βουλή) στό σπίτι τοῦ Βενιζέλου. Κι' ἔμεινε κεῖ, πού ἦταν κι' ἄλλοι συγκεντρωμένοι περιμένοντας ν' ἀρχίσουν τά ἐκλογικά τμήματα νά μεταδίνουν τ' ἀποτελέσματα. Ἐννέα - δέκα ἡ ὥρα τό δράδυ ἄρχισαν κι' ἔφταναν οἱ πρῶτες εἰδήσεις. Στήν ἀρχή ἦταν παρήγορες κι' ἐλπιδοφόρες. Ἔδειχναν νά πλειοψηφῇ τό Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Κατά τά μεσάνυχτα ὅμως, ὅταν ἄρχισαν νά μαθαίνωνται καί τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐπαρχιῶν γύριαν στὴν ἀνάποδη. Πραγματικά ἀπ' τίς 225 ἕδρες, πού εἶχε πάρει ὁ Βενιζέλος στὰ 1928, μόλις καί τοὔδωκαν τοὔτες 98 μόνον. Ἡ διαφορά δὲν ἦταν καί λίγη. Εἶχε χάσει 127 ἕδρες. Ὅσοι ἦταν συγκεντρωμένοι στὸ σπίτι τοῦ Βενιζέλου κιτρίνισαν ὅλοι. Ὁ Βενιζέλος μὲ κατεδασμένα τά μοῦτρα, ἔδειχνε πόνο κι' ἀπογοήτευση. «Ἀλλοίμονο»— εἶπε — «δὲν λέω πὼς θά μποροῦσα νά κάμω θαύματα Μά τό βλέπω καθαρά κι' ὁλοζώντανα. Μόλις γνωστοῦν τ' ἀποτελέσματα, ἡ δραχμή θά πάρῃ ἀκράτητο κι ραφάλισμα. Ἡ Χώρα θά πάρῃ πάλι τό δρόμο πρός τή φτώχεια καί τή δυστυχία». «Καί δὲν εἶναι μόνο αὐτό»· συμπλήρωσαν οἱ ἄλλοι. «Ὁ φανατισμός καί τά μίση, πού ἔχουν καλλιεργηθῇ, θά σπρώξουν γρήγορα σὲ συγκρούσεις καί σ' αἱματογυσια, πού θά φέρουν γρηγορότερη καί μεγαλύτερη τή συμφορά».

«Νὰ κρατήσωμε τὴν ἐξουσία»!

Ο Ἰωάννης Πεπονὴς συνέχισε:

— Ἐδῶ γίνηκε παρέμβαση τοῦ Πλαστήρα. «Γιά στοθῆτε» εἶπε καί κοίταξε τό Βενιζέλο στὰ μάτια «Τό νά βλέπη κανείς τήν πατρίδα του σ' ἄμεσο κίνδυνο νά γκρεμιστῇ σωρίδια καί νά κάθεται μὲ σταυρωμένα τά χέρια θρηνολογώντας, εἶναι τό ἴδιο, σὰν νὰ τὴ γκρεμίζῃ κι' αὐτός μὲ τά χέρια του». «Καί μὲ τί τρόπο νά τό προλάβουμε;». Ὁ Πλαστήρας ἀπάντησε: «Νά κρατήσουμε τήν ἐξουσία καί νά παγιώσωμε τήν κατάσταση. Ὕστερα νά γίνουν ξανά ἐκλογές». «Νά κρατήσουμε τήν ἐξουσία; Καί πῶς μπορεῖ νά γίνῃ αὐτό, χωρίς καμμιά προετοιμασία καί μάλιστα ἀμέσως ὕστερα ἀπ' τίς ἐκλογές; Θά βρεθοῦμε ἄμεσα σὲ ἀντίθεση κι' ἀντιμέτωποι σ' αὐτόν τό Λαό, ἀδιάφορο ἀν δὲν ξέρῃ τί κάνει καί τί τόν περιμένει μ' αὐτό πού κάνει». Παρεμβαίνοντας ὁ Πλαστήρας εἶπε: «Δὲν εἶμαι σύμφωνος μ' αὐτά. Ἂν ἐλέπης ἕναν ἄνθρωπο ἕτοιμο ν' αὐτοκτονήσῃ, θά διστάξῃς νά μπῆς μπροστά καί νά τόν συγκρατήσῃς ἔστω καί μὲ τή βία; Θά σὲ σπρώξῃ, βέβαια, καί μπορεῖ καί νά σὲ βλαστημήσῃ κιόλα κείνη τήν ὥρα. Μά σὰν θά συνέρθῃ ὅμως ὕστερα, θά σ' εὐγνωμονῇ καί θά σὲ εὐλογῇ. Δὲν μποροῦμε ν' ἀφήσουμε αὐτό τό Λαό ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἡ ἱστορία θά μᾶς κρίνῃ μὲ πολύ αὐστηρότητα καί θά μᾶς χαρακτηρίσῃ καί μοχθηρούς καί χαιρέκακους. Ἐγὼ ἀπό μέρος μου θά κάνω ὅ,τι μπορῶ».

«Ἂν μπορῆς κάμε το»

Ἐδῶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ν. Πλαστήρα παίρνει δραματική ἔξαρση. Ὁ Ἰω. Πεπονὴς κάνει τὴν πιὸ μεστὴ ἀποκάλυψη:

— Ὁ Μαρῆς, ὁ Σκουλάς, ὁ Κυριάκος μὲ τό Σοφοκλῆ Βενιζέλο, λέει, σύμφωνα μὲ τὴν ἀφήγηση τοῦ Ν. Πλασύμφωνος ὁ Κατεχάκης καί κάλεσαν καί τόν Ὀθωναῖο καί τόν Μανέττα. Ἐξήγησε καί σ' αὐτούς τούς κινδύνους καί τίς συνέπειες, πού περίμεναν τὴν Ἑλλάδα καί τούς πρότεινε ν' ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι, πού ἦταν κιόλα ἀρχηγοί τοῦ Στρατοῦ, νά σχηματίσουν κυβέρνηση, γιά νά προληφτῇ τό κακό. Ἀπάντησαν: «Δὲν μποροῦμε. Δέν ἔχουμε τή δύναμη, πού χρειάζεται, γιά νά τολμήσουμε τέτοιο πρᾶμα». «Ἐγὼ μπορῶ»· εἶπ' ὁ Πλαστήρας.

» Γύρισε ξανά στό σπίτι τοῦ Βενιζέλου καί ἀφοῦ τόν πληροφόρησε σχετικά, πρόσθεσε: «Πάω στὰ παρατήγματα νά συνεννοηθῶ καί μὲ τό διοικητή τοῦ 1ου Συντάγματος». Διοικητής τοῦ 1ου Συντάγματος ἦταν ὁ Ἠλ. Διάμεσης. Δὲν εἶχε καμμία ἀντίρρηση. Ὁ Πλαστήρας τοῦ εἶπε: «Συγκέντρωσε τούς ἀξιωματικούς σου, θέλω νά τούς μιλήσω» Κι' ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν τούς μίλησ' ὁ ἴδιος ἐξηγώντας τους τούς σκοπούς του καί τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους ἀναγκαζόταν νά ἐπέμβῃ. Τάχθηκαν ὁλοι πρόθυμα δίπλα του. Ἡ ὥρα ἦταν κοντά δύο μετά τά μεσάνυχτα. Ἔφευγε ἀπό κεῖ μὲ σκοπό ν' ἀνεβῇ στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καί νά δάλῃ σ' ἐφαρμογή τήν ἀπόφασή του. Διαβαίνοντας ἀπ' τό σπίτι τοῦ Βενιζέλου ἀνέβηκε νά τόν εἰδοποιήσῃ κι' αὐτόν, πώς πήγαινε ν' ἀναλάδῃ τήν ἐξουσία».

«Μὰ ἀρχηγέ μου, πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό;»

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ λίγο ἐπακολούθησε ἡ ἐπίσκεψη τῶν Γ. Κατεχάκη καί Κ. Μανέττα στὸ σπίτι τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καί σὲ συνέχεια ἡ μετάδαση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου.

— Εἶχαν πάει καί οἱ τρεῖς στὸ Βενιζέλο· ἀφηγεῖται ὁ Ἰω. Πεπονής κατά τή μαρτυρία τοῦ Ν. Πλαστήρα, καί τοῦ διατύπωσαν δισταγμούς. Ὁ Βενιζέλος ἄλλαξε γνώμη κι' ἔστειλε ν' ἀναζητήσουν τόν Πλαστήρα, μὲ σκοπό νά τόν ἐμποδίσουν. Νά κι' ὁ Πλαστήρας γυρίζοντας ἀπό τά παραπήγματα. Τούς δρῆκε κεῖ καί τούς τρεῖς (Γ. Κατεχάκη, Ἀλ. Ὀθωναῖο, Κ. Μανέττα) νά συζητοῦν μὲ τόν Βενιζέλο κι' ἦταν μαζί κι' ὁ Σκουλᾶς κι' ὁ Μαρῆς καί τά δυό παιδιά τοῦ Βενιζέλου, ὁ Κυριάκος κι' ὁ Σοφοκλῆς. Τοῦ εἶπαν μὲ φανερή ἀνακούφιση: «Ἄ, ἤρθες; Στείλαμ' ἀνθρώπους νά σὲ ζητήσουν. Σὲ δρῆκαν;» Ὁ Πλαστήρας ἀπάντησε: «Ὄχι! Δέν εἶδα κανέναν. Πέρασα μόνο, γιά νά πληροφορήσω τόν κ. Πρόεδρο, πώς ὅλα εἶν' ἕτοιμα καί πηγαίνω στό ὑπουργεῖο ν' ἀναλάδω τήν ἐξουσία». Ὁ Βενιζέλος, τότε, εἶπε: «Μά ἀρχηγέ μου, πῶς μπορεῖ νά γίνῃ αὐτό, πού ἐγώ εἶμ' ἀκόμα ὑπεύθυνος κυδερνήτης;». Ὁ Πλαστήρας ἀπάντησε ἀμέσως: «Ὑπεύθυνος καί μάλιστα μὲ δαρειά εὐθύνη, κύριε Πρόεδρε, θά εἶστε μόνο, ἂν ἀφήστε τήν Ἑλλάδα νά κυλιστῇ στό γκρεμό». Ὁ Βενιζέλος θέλησε νά ἐπιμείνῃ ἀκόμα μιλώντας σὰν ἀρχηγός Κόμματος. Ἄρχισε μιά συζήτηση μεταξύ τους, πού κράτησε κάμποση ὥρα. Ὁ Πλαστήρας, ὅμως, μιλοῦσε μὲ τόν πόνο τοῦ ἀνθρωπιστῆ καί τά λόγια του ἐδγαιναν τίμια καί εἰλικρινά ἀπ' τά κατάδαθα τῆς ψυχῆς του. Ἔπειθαν. Πείστηκαν τελικά ὅλοι τους (σημ.: ἐκτός ἀπ' τό στρατηγό Ἀλ. Ὀθωναῖο, πού εἶπε τά ὅσα εἶπε, καθὼς στὴν πρός τόν γράφοντα ἀφήγηση του ἱστόρησε). καί συμφώνησε καί πάλι μαζί του κι' ὁ Βενιζέλος.

Στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν

Κι' ὁ Ἰω. Πεπονὴς συνέχισε:

— Ἔτσι ἐχοντας ἄλλη μιά φορά ρητή τή συναίνεση τοῦ Βενιζέλου καί σύμφωνους καί τούς στρατηγούς (ἐκτός ἀπ' τόν Ἀλ. Ὀθωναῖο), πῆγε στό ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν συνοδευόμενος μόνο ἀπ' τό λοχαγό, τότε ὑπασπιστή του, Μιχαήλ Μινιουδάκη. Ἡ ὥρα ἦταν πιά τρεῖς πάνω - κάτω μετά τά μεσάνυχτα. Στὸ ὑπουργεῖο δρῆκε τόν ὑποστράτηγο Μιλτ. Κοιμήση, πού ἦταν προσωπάρχης Ὁ Κοιμήσης τάχθηκε πρόθυμα στή διάθεσή του. Κατόπιν ζήτησε στό τηλέφωνο τό Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ στὴ Θεσσαλονίκη. Διοικητής του ἦταν ὁ Πέτρος Κλάδος. Ξαφνιάστηκε. Δίσταξε ν' ἀπαντήσῃ ἀμέσως. Ὅμως συμφώνησε. Τότε ὁ Πλαστήρας τοῦ πρόσθεσε: «Ἄκουσε! Καθώς ξέρεις, στὴ Θεσσαλονίκη δρίσκεται ὁ Κονδύλης, προσπαθώντας νά ὀργανώσῃ κίνημα. Κάλεσέ τον στό σπίτι σου καί φιλοξένησέ τον δυό - τρεῖς μέρες, μή τύχῃ καί τόν κακοποιήσουν. Δέν θέλω νά νομιστῶ μοχθηρός καί χαιρέκακος». Ὁ Πετρίδης μέ τόν Τσαγγαρίδη στὴ Λάρισα κρατήθηκαν ἐπιφυλακτικοί. Μά ὁ Πλαστήρας δὲν ἔδωσε προσοχή. Εἶπε: «Καλά. Σὰν ξημερώσῃ θά προχωρήστε μόνοι σας». Ὅλες οἱ ἄλλες φρουρὲς τάχθηκαν πρόθυμα δίπλα του. Ὕστερα κι' ἀπό αὐτό, διάταξε τόν Τζανακάκη, πού ἦταν φρούραρχος, νά ἀπαγορεύσῃ τήν κυκλοφορία τῶν ἐφημερίδων καί ν' ἀπαγορεύσῃ καί κάθε συγκέντρωση πολιτῶν. Τήν ἴδια διαταγή ἔδωκε καί στὴν ἀστυνομία. Ἡ ὥρα τέσσερες καί μισή τό πρωῒ ἀστυνομικά ὀργανα καταλάδανε τά τυπογραφεῖα τῶν ἐφημερίδων. Κατά τίς ὀχτώ ἡ ὥρα ἔφταναν στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν οἱ Ἀλέξ. Μαζαράκης, Θεόδωρος Μανέττας καί Εὐθύμιος Τσιμικάλης. Μαζί τους ἦταν κι' ὁ ναύαρχος Γιάννης Δεμέστιχας. Τοῦ εἶπαν: «Πῶς τ' ἀποφάσισες αὐτό; Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε σύμφωνοι μαζί σου». Τούς ἐξήγησε ὁ Πλαστήρας τούς λόγους καί τίς ἀνάγκες πού ἐπέδαλλαν τήν ἐπέμδασή του καί τούς σκοπούς στούς ὁποίους κατευθύνοταν γιά νά φτάσῃ ἡ Χώρα τό γρηγορώτερο στή δέδαιη ὁμαλότητα καί νά πάρῃ ἡ κοινωνική ζωή τό σταδερό φυσιολογικό της ρυθμό. Ὁ Δεμέστιχας πείστηκε. Τάχθηκε ἀμέσως ὁνεπιφύλαχτα στό πλευρό του. Οἱ στρατηγοί, ὅμως, ἐπέμεναν, πὼς εἶχαν ἐνεργηθῇ ἐκλογές καί πὼς ἡ Ἐπανάσταση ἦταν ἄρνηση τῶν ἐκλογῶν. Τότε ὁ Πλαστήρας τούς εἶπε: «Δέν πειράζει. Ἐγὼ θά προχωρήσω στούς σκοπούς πού ἔδαλα καί πού τούς δρίσκω τίμιους καί σωστούς. Ἀφοῦ δὲν μπορεῖτε νά καταλάδετε ὅσα σᾶς εἶπα, κρατῆστε τίς ἀντιλήψεις σας γιά τόν ἑαυτό σας. Δὲν πρόκειται νά ζητήσω τήν δοήθειά σας. Δὲν σᾶς χρειάζομαι».

Αὐτὴ εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, ὅπως ἀκριδῶς διατυπώθηκε στὸν ἐπιστήθιο φίλη του δικηγόρο Ἰω. Πεπονή. Κι' ὅπως ἦταν φυσικὸ ρώτησα κι' αὐτόν, ἐκεῖνο ποὖχα ρωτήσει καὶ τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο. Ἂν, δηλαδή ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἤθελε, πραγματικά, τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

— Ἐγὼ μ' ἀπαντᾶ, σᾶς εἶπα ὅσα ἀκριδῶς λέξη μὲ λέξη, μοῦχε ἀφηγηθῇ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας. Ἀπ' τὴν ἱστόρηση αὐτή τό συμπέρασμα δγαίνει μόνο του.

Μά, σχετικά, ὑπάρχει καὶ μιὰ ἀκόμα λεπτομέρεια: Ὅταν στὶς τρεῖς τὸ πρωῒ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ὁ τότε ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς στρατηγὸς Κατσώνας πῆγε στὸ σπίτι τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου γιὰ νὰ πάρῃ διαταγὲς ἀπὸ τὸν εὐρισκόμενο ἐκεῖ ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν Γεώργιο Μαρῆ, ὁ στενώτατος συνεργάτης τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ ἀπάντησε: «Πηγαίνετε εἰς τὸν Πλαστήραν ἵνα λάδετε παρ' αὐτοῦ διαταγάς». Τοῦτο κι' ἔγινε.

Εἶχε καταργηδῆ

ΑΠ' τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας, ἐγκατεστημένος στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν δήλωσε πὼς «θὰ προχωρήσει μόνος του στοὺς σκοποὺς του» εἶχε πιὰ ἀνακηρύξει (καὶ πρὶν ἀπ' τὴν ἔκδοση τοῦ «Διαγγέλματός» του, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μιλήσουμε αὔριο), τὸν ἑαυτό του δικτάτορα καὶ Κυδερνήτη.

Αὐτὸ τὸ ἀναγνώρισε κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅταν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Ν. Πλαστήρα, κλήθηκε ἀπ' τὸν ἀνακριτὴ Θ. Γιαννόπουλο γιὰ νὰ καταθέσῃ ὅ,τι σχετικὸ ἤξερε.

— Εἰς τὴν συνείδησιν ἐμοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Κυδερνήσεως· εἶχε ἀναφέρει στὴν κατάθεσή του μπροστὰ στὸν ἀνακριτή, ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας, τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν ἔμαθα ὅτι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἔδιδεν ἐκείθεν διαταγάς, ἦτο ὅτι ἡ Κυδερνητικὴ Ἐξουσία μου εἶχεν οὐσιαστικῶς καταργηθῇ, ἐφ' ὅσον ἀπόφασιν εἶχον νὰ μὴ συγκρουσθῶ στρατιωτικῶς μετὰ τοῦ Πλαστήρα, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώξω συνεννόησιν μετ' αὐτοῦ».

Καὶ παρακάτω ὁ Ἑλ. Βενιζέλος κατάθεσε:

— Ἐπειδὴ δὲ μπορεῖ νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπορία τί θὰ ἐγίνετο, λοιπόν, ἐὰν μὲν ἡ νόμιμος Κυδέρνησις ἀπέστεργε μέχρι τέλους τὴν διαίαν καταστολήν, ὁ δὲ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐπέμενε μέχρι τέλους εἰς τὸ κίνημά του, ἀποκρούων τὴν προταθεῖσαν πρὸς αὐτὸν λύσιν, ἐπιθυμῶ νὰ διαδηλώσω ὅτι προέβλεψα καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο καὶ ἡ ἀπόφασίς μου ἦτο νὰ ἀποσυρθῶ ὁριστικῶς τῆς Ἀρχῆς, νὰ ἀφήσω δὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν νὰ ἀναλάδῃ ὑπ' εὐθύνην του ὅλην τὴν κυδερνητικὴν ἐξουσίαν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι πρό τῆς παρελεύσεως πολλῶν ἡμερῶν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ ἐπείθετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀρχὴν καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰς νομίμον Συνταγματικὴν Κυδέρνησιν. Διότι ὅσοι ἐγνώρισαν ἐγγύτερον τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν, ἠξεύρουν ὅτι τίποτε δὲν ἀπεχθάνεται περισσότερον ἀπὸ τὴν δικτατορίαν, εἴτε ὑπ' αὐτοῦ ἀσκουμένην, εἴτε ὑπ' ἄλλου καὶ ὅτι ἡ ἐνέργειά του τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς Δευτέρας (6 Μαρτίου 1933) προεκλήθη διότι ἀφοῦ ἐγνώσθη τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν, ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι τὴν ἐπιούσαν θὰ διεταράσσετο ἡ δημοσία τάξις καὶ ὅτι τῆς διαταράξεως αὐτῆς θὰ ἐπωφελοῦντο ἄλλοι πρὸς ἐπιδολὴν τῆς δικτατορίας. Ὅταν ὁ ὑποθετικὸς αὐτὸς κίνδυνος ἐπείθετο ὅτι ἀπεσοδήθη, οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιδολίαν ὅτι ἐνώπιον τῆς ὁμοφώνου γνώμης τοῦ πολιτικοῦ κόσμου θὰ παρέδιδεν ἄνευ ἐνδοιασμοῦ εἰς τὴν κυδέρνησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θὰ ἐσχημάτιζε, σύμφωνα μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν. Τὴν πεποίθησιν αὐτὴν στηρίζω εἰς τὴν ἐνέργειάν του μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922, ὅτε, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρας ἐκλογὰς καὶ παραδώσῃ τὴν Ἀρχὴν εἰς τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναδειχθεῖσαν Κυδέρνησιν. Εἰς τὴν συνδρομὴν τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κυδέρνησιν τοῦ 1927 ὅπως προλάδῃ τὴν ἔκρηξιν στρατιωτικοῦ κινήματος, ἡ ὁποία ἠπειλήθη κατὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποστάκτων. Εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο ἐναντίον τῆς συγκροτήσεως τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὁ ὁποῖος συνεστήθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 καὶ ὅστις διελύθη μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Εἰς τὴν σταθερὰν ἀρνησίν του μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐπαναστάσεως 1922 νὰ δεχθῇ οἱονδήποτε στρατιωτικὸν ἢ πολιτικὸν ἢ καὶ αἰρετὸν ἀξίωμα, ὁσονδήποτε τιμητικὸν καὶ ἂν ἦτο».

Ἂς σημειωθῇ ὅτι στὴν κατάθεσή του ἐκείνη, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε ἀρνηθῇ νὰ μιλήσῃ σχετικὰ μὲ τὸ τί ἔγινε, στὸ σπίτι του, ἀπ' τὶς 2 τὴ νύχτα ὡς τὶς 6 τὸ πρωῒ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 — πρᾶγμα ποὖκανε μόνο ἀργότερα στὴν ἀγόρευσή του κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς τῆς 15ης Μαΐου 1933.

Διαταγὴ νὰ συλληφθῇ ὁ Π. Τσαλδάρης

ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΟΣ πιὰ στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ὁ Ν. Πλαστήρας, ἄρχισε, σὰν δικτάτορας, νὰ δγάζῃ διαταγές. Κι' ἀφοῦ εἶπε νὰ κατασχεθοῦν οἱ ἐφημερίδες — ποὺ ἦταν κιόλα τυπωμένες καὶ ποὺ ἀνάγγελναν τὴν νίκη τῆς «Ἑνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» — καὶ νὰ μποῦν φρουρὲς στὰ τυπογραφεῖα τους, ἔδωκ' ἐντολὴ νὰ συλληφθῇ κι' ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ συνασπισμοῦ ποὺ εἶχε ἐπικρατήσει — «λαϊκὴ ψῆφω» — στὶς ἐκλογές.

— Προτοῦ ἐξημερώσῃ, μοῦ ἱστοροῦσε πρὶν λίγες μέρες ἡ Ἀθηναία δέσποινα Λίνα Παν. Τσαλδάρη, γυναίκα τοῦ νικητοῦ τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ κόρη τοῦ ἐπίσης πρωθυπουργοῦ καὶ σοφοῦ καθηγητοῦ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, ἡ ἐξώθυρα τῆς οἰκίας μας, πού εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν ὁδὸν Χαριλάου Τρικούπη ἀριθμὸς 5, ἐκρούσθη διαίως καὶ ἐπιμόνως. Μόλις δὲ ἠνοίχθη ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας, κουστωδία ἀπὸ χωροφύλακας, στρατιώτας καὶ ἄλλα ἄτομα φέροντα πολιτικὴν περιδολήν, εἰσώρμησαν εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ὁδηγοῦσαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν τοῦ ὀρόφου, ὅπου διεμένομεν μετὰ τοῦ συζύγου μου. Ἐπί κεφαλῆς τῶν εἰσορμησάντων ἦτο ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς εἰδικῆς Ἀσφαλείας μοίραρχος Γεώργιος Ἀγγελίδης. Οὗτος ἐπροχώρησε καὶ ἀφοῦ διῆλθε τὴν ἐσωτερικὴν θύραν, ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὴν κλίμακα. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κλιμακοστασίου ἀνέμενον ἐγώ, ὅταν δὲ μὲ ἀντελήφθη ἐσταμάτησεν. Καὶ εἰς ἐρώτησίν μου τί συμδαίνει, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι «ἔχει ἐντολὴν νὰ συλλάδῃ τὸν Πρόεδρον». Διετήρησα τὴν ψυχραιμίαν μου καὶ τὸν ἠρώτησα πάλιν: «Ποῖος σᾶς ἔδωσε τὴν ἐντολήν;». Ὁ μοίραρχος Γ. Ἀγγελίδης μοῦ ἀπήντησεν: «Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Νικόλαος Πλαστήρας». Τότε, διατηρούσα τὴν ἡρεμίαν μου, τοῦ παρετήρησα μὲ ἀποφασιστικότητα, ὅτι ὁ Πρόεδρος ἀναπαύεται καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ διακόψω τὴν ἀνάπαυσίν του. Καὶ ἐνῶ τοῦ προσέθετα ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος εἶχεν ἀναδειχθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀρχηγὸς τῆς πλειοψηφίας, τοῦ ἀπηγόρευσα τὴν περαιτέρω ἄνοδον. Οὕτω ὁ μοίραρχος ἠναγκάσθη νὰ ὑπογωρήσῃ καὶ ἐγκατέλειψε τὴν κατοικίαν μας, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγκατέστησεν ἐκεῖ φρουράν, μὲ τὴν ἐντολήν ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς πάντας καὶ ἁπλῶς ἔστω προσέγγισιν εἰς αὐτήν. Ἀκολούθως ἐγὼ εἰδοποίησα σχετικῶς τὸν σύζυγόν μου, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ ζητῇ εἰς τὸ τηλέφων

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

5ον

Η 6η Μαρτίου 1933 ἦταν μιὰ ἐναγώνια ἡμέρα. Ἀπ' τὴν μιὰ μεριὰ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας, ἐγκατεστημένος στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ἔδινε, σὰν δικτάτορας, διαταγὲς καὶ προσπαθοῦσε νὰ ὀργανώσῃ τὸ καθεστώς του. Ἀπ' τὴν ἄλλη, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐνοιωθε ὅτι εἶχε καταργηθῆ ἀπ' τὸν φίλτατό του στρατηγό, ἀλλ' ὅτι, ταυτόχρονα ἔχοντας ἀκόμα τὶς εὐθύνες τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὤφειλε ν' ἀναζητήσῃ λύσεις, ποὺ, καὶ τὸ στενό του συνεργάτη θὰ διευκόλυναν καὶ σύμφωνες μὲ τὴ συνταγματικὴ τάξη θὰ ἦταν. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δύο παράγοντες τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος βρισκόταν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξανδρος Ζαΐμης (ὁ «ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος») καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς νικήτριας «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» Παναγῆς Τσαλδάρης, πού, κατὰ τὴ λαϊκὴ ἐντολή, περίμενε ν' ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνηση τοῦ τόπου. Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα δὲν ἦταν μοναχὰ θολή. Ἦταν πέρα ὡς πέρα ζοφερή. Κι' ὁ κόσμος —ὁ λαὸς— σὰν χαμένος.

Μία ἀφήγηση τοῦ Λεωνίδα Σπαῆ

ΣΤΙΣ 8 τὸ πρωῒ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὁ στρατηγὸς Κωνστ. Μανέττας ἔφυγε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ πῆγε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖ, ἀφοῦ εἶδε πὼς «δὲν μποροῦσε νὰ μεταπείσῃ» τὸ Ν. Πλαστήρα, κάλεσε, μὲ ἔγκριση τοῦ δικτάτορα, τοὺς ἀντιστρατήγους ποὺ βρίσκονταν στὴν Ἀθήνα: Τὸν Εὐθύμιο Τσιμικάλη ἀρχηγὸ τῆς Α' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, τὸν Ἀλέξ. Ὀθωναῖο ἀρχηγὸ τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως, τὸν Ἀλέξανδρο Μαζαράκη ἐπιθεωρητὴ τῶν Στρατιωτικῶν Σχολῶν καὶ τὸ Θεόδωρο Μανέττα ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος (ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω καθὼς ὁ ἴδιος θὰ μᾶς ἀφηγηθῆ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν ὥσπου νὰ ὁρκιστῆ πρωθυπουργός) δὲν πῆγε. Μὰ ὅταν —πρῶτος ἀπ' ὅλους— πῆγε ὁ Θεόδ. Μανέττας, ὁ Ν. Πλαστήρας τοῦ εἶπε: «Ἔλα, ἐμπρός, τί θέλεις νὰ σὲ κάμω, ὑπουργόν, πρωθυπουργόν; Λέγε».

Ἔτσι κι' ἀφοῦ μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ ἀντιστράτηγοι ἄρχισαν νὰ συζητοῦν μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα.

— Στὶς 8.30 τὸ πρωῒ (μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες μέρες ὁ ἀντιστράτηγος καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Λεωνίδας Σπαῆς), πῆγα καὶ ἐγὼ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἤμουν τότε συνταγματάρχης

Ὁ ἀντιστράτηγος καί πρώην ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Λεωνίδας Σπαῆς

καὶ ἐπιτελάρχης τοῦ ἀντιστρατήγου Εὐθυμ. Τσιμικάλη στὴν Α' Ἐπιθεώρηση τοῦ Στρατοῦ. Ἔπρεπε νὰ δῶ τὸν στρατηγό μου καὶ νὰ πάρω διαταγές. Καὶ τὸν εἶδα. Βρίσκοταν στὸ δοηθητικὸ δωμάτιο ποὺ ἦταν πλάι στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Ἀλέξ. Μαζαράκη καὶ Θεόδ. Μανέτταν κάτι διόρθωνε καὶ τροποποιοῦσε.

— Τί διόρθωνε καὶ τί τροποποιοῦσε; ρωτῶ.

Ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς ἀπαντᾶ:

— Ὁ στρατηγος μου, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στρατηγούς, διόρθωναν καὶ τροποποιουσαν τὸ διαγγελμο τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς τὸν ἑλληνικο λαό. Τὸ τροποποιοῦσαν ἐπὶ τὸ ἠπιώτερον. Παρίσταντο δέ ἐκεῖ καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ εἶχαν συντάξει: Ὁ παλαιὸς ἀξιωματικὸς καὶ δημοσιογράφος Πολύμερος Μοσχοβίτης καὶ ὁ δημοσιογράφος καὶ μετὰ ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελᾶς.

Καὶ ὁ Λεωνιδας Σπαῆς συνέχισε:

— Τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ἀντιστράτηγοι τροποποιοῦσαν ἐπὶ τὸ ἠπιώτερον τὸ διάγγελμο τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα προς τὸν ἑλληνικο λαό, μπηκε στο γραφειο του ὑπουργοῦ, ὁ γιος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Σοφοκλῆς Ἐλ. Βενιζέλος. Ὅταν δέ, σχεδὸν ταυτοχρόνως, μπῆκαν στὸ αὐτὸ γραφειο οἱ ἀντιστράτηγοι καὶ μαζὶ των καὶ ἐγώ, ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος εἶπε, ἐπὶ λεξει, στὸ Ν. Πλαστήρα τὰ ἑξῆς: «Κύριε Ἀρχηγέ σοῦ φέρω ἐντολὴν τοῦ πατέρα μου καὶ παράκλησιν νὰ σταματησης κάθε ἐπαναστατικὴν ἐνέργειαν. Σὲ παρακαλεῖ ἐπίσης νὰ διατάξης ν' ἀποσυρθοῦν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ποὺ εὑρίσκονται κοντὰ εἰς τὴν οἰκίαν του κ. Τσαλδάρη, διότι τὸ ζήτημα θὰ λυθῆ πολιτικῶς. Ἐγένετο ἤδη ἐπαφή. Καὶ προς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ πατέρας μου θὰ συναντηθῆ μὲ τὸν κ. Τσαλδάρην εἰς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας».

«Ὅταν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας —τόνισε ὁ Λεωνίδας Σπαῆς— ἄκουσε τοὺς λόγους τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου, συνοφρυώθηκε Καί, ἐν ταραχῇ εἶπε: «Αὐτὸ τὸ ποάγμα ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆ ὁ πατέρας σου χθὲς τὴ νύχτα».

Καὶ ὁ Λ. Σπαῆς συνέχισε:

— Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἡ δικτατορία εἶχε, οὐσιαστικὰ καταρρεύσει. Οἱ ἀντιστράτηγοι, οἱ ὁποῖοι προ ὀλίγων μόλις λεπτῶν, τροποποίησαν ἐπὶ τὸ ἠπιώτερον τὸ διάγγελμο τοῦ Ν. Πλαστήρα προς τὸν ἑλληνικον λαόν ὑπανεχώρησαν. Ὅπως ἐπίσης ὑπανεχώρησε καὶ ἡ φρουρὰ Ἀθηνῶν ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο, κυρίως, ἀπὸ Κρῆτες. Ὅτον δὲ αὐτοὶ πληροφορήθηκαν τὰς νεωτέρας ἀπόψεις τοῦ Ἐλ Βενιζέλου, τάνθηκαν μαζί του. Ἀπέμενε, βεβαίως τὸ θέμα περὶ τοῦ ποίος θ' ἀποτολμοῦσε ἀργότερα νὰ παραλάβῃ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα. Ἕνας μόνο μποροῦσε: Ὁ Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος Οὐδεὶς ἄλλος».

Ἔτσι οἱ ἀντιστράτηγοι (ποὺ ὅπως θὰ δοῦμε, στὴ συνέχεια, πῆγαν ἀμέσως ἀπ' τὸ Ν. Πλαστήρα στὸν Ἐλ. Βενιζέλο) ἄφησαν νωοὶς συυπαράσταση τὸν ἀφηνηρ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» Ἕνας μονάχα ἀπ' τοὺς στρατιωτικοὺς ἡνέτες (ὅπως καὶ παρακάτω θὰ ποῦμε) τοῦμεινε τὴν ὥσα ἐκείνη ἀνενδοίαστα πιστός: ὁ ὑπναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας.

Μία διευκρίνηση

ΘΑΠΡΕΠΕ στὸ σημεῖο τοῦτο νὰ γίνῃ μιὰ διευκρίνηση: Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ γράφτηκαν ἢ ποὺ θὰ γραφτοῦν στὸ ἀφήγημά μου δὲν ἔρχονται σὲ ἀπόλυτη σύμπτωση μὲ ἱστορικὲς θέσεις —σχετικὲς μὲ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ἢ μὲ τὰ γεγονότα ποὺ ἐπακολούθησαν— ποὺ γνωρίζουν ὡς τώρα, μὲ τὸ θέμα. Οἱ θέσεις αὐτὲς στηρίχτηκαν κυρίως στὸ ὅσα μαρτύρησαν στὸ δικαστὴ Θ. Γιανόπουλο (ποὺ ἔκανε τὶς ἀνακρίσεις γιὰ τὸ πλαστηρικὸ κίνημα τοῦ 1933) οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὶς καταθέσεις τῶν στρατηγῶν χρησιμοποίησε σ' ἐνίσχυση τῶν ἰσχυρισμῶν του, κι' ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὴν ἀγόρευσή του (15 Μαΐου 1933) στὴ βουλὴ Ἔτσι ὁλοκληρώθηκε ὁ κύκλος τῆς μὴ ἀπόλυτης ἀλήθειας — τῆς ἀλήθειας τοὺ ἀναζητοῦμε ἐδῶ καὶ στὴν ἀνεύρεση τῆς ὁποίας μᾶς βοηθοῦν ἐκεῖνοι ἀπ' τοὺς γνώστες τῶν πραγμάτων ποὺ ζοῦν καὶ σήμερα καὶ ποὺ δὲν ἔχουν πιὰ κανένα λόγο νὰ ὑπηρετήσουν μιὰ ὁποιαδήποτε σκοπιμότητα.

Ἡ προκήρυξη καὶ τὸ διάγγελμα

ΟΤΑΝ, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔμεινε μόνος του — διατηρώντας, πάντοτε, τὴν δικτατορικὴ ἐξουσία— ἄκουσε τὴ σύσταση τοῦ Πολύμερου Μοσχοβίτη καὶ ἄλλων ποὺ στάθηκαν ἀκλόνητοι στὸ πλάϊ του, καὶ (ἀφοῦ τὰ τύπωσε) κυκλοφόρησε καὶ τὴν «προκήρυξη» καὶ τὸ διάγγελμά του «πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαό».

Νά τί ἔλεγε ἡ προκήρυξη:

«Κηρυχθείσης ἀπὸ σήμερον τῆς δικτατορίας ἀπαγορεύεται αὐτηρῶς πᾶσα συγκέντρωσις πολιτῶν. Ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος, οἱοιδήποτε δὲ πολῖται ἤθελον ἀποπειραθῆ παρὰ τὴν διαταγὴν μας νὰ συγκεντρωθοῦν θὰ διαλυθοῦν βιαίως καὶ διὰ τῶν ὅπλων. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν αὐστηρὰς διαταγὰς ἐν προκειμένῳ καὶ οὐδενὸς θὰ φεισθοῦν. Ὁ λαὸς καλεῖται μὲ ἡσυχίαν καὶ γαλήνην νὰ ἀναμείνῃ διάγγελμά μου ἐκδιδόμενον ἐντὸς ὀλίγου. Ἀθῆναι, 6 Μαρτίου 1933. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως

Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ»

Πραγματικά, λίγο ἀργότερα, κυκλοφόρησε καὶ τὸ διάγγελμα «πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν», ποὺ τὸ κείμενό του εἶνε ἔτσι:

«Δύο ἐν συνεχείᾳ, ἐντὸς πέντε μηνῶν, ἐκλογαί, ἀπέδειξαν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρ' ὅλων ἐπιστεύετο, ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐκτὸς τῶν ἄλλων του βαθέων ἐλαττωμάτων διὰ τὰ ὁποῖα ὑποκύπτει ὁλοὲν εἰς περισσοτέρας χώρας (σημ. ὁ Ν. Πλαστήρας ὑπονοοῦσε, καθὼς φαίνεται, τὸν φασισμὸ τοῦ Μουσολίνι, στὴν Ἰταλία ποὺ εἶχε πιά, τότε ἐπικρατήσει καὶ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ τοῦ Χίτλερ στὴ Γερμανία ποὺ σταθερὰ (ἀνέβαινε), ἔχει παρ' ἡμὶν ἐπὶ πλέον τὸ θανάσιμον διὰ τὴν χώραν μειονέκτημα νὰ μὴ δύναται μὲ κανὲν ἐκλογικὸν σύστημα ν' ἀποδώσῃ κυβέρνησιν βιώσιμον. Αἰχμάλωτον τῆς δημαγωγίας ἀπὸ φύσεως τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐπέφερεν ἐδῶ ὄχι μόνον κυβερνητικὴν ἀδυναμίαν ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ τόσον μᾶλλον ἐπίφοβον καθ' ὅσον συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὴν ἀδυναμίαν ἐνδείξεως ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως. Παρὰ πᾶσαν προσπάθειάν μου τὸ ὁλέθριον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐγκολποῦν βεβαίους κινδύνους ἀκυβερνησίας καὶ οἰκονομικῆς συμφορᾶς διὰ τὴν χώραν, δὲν ἐγινε δυνατὸν ν' ἀποτραπῇ καὶ τὴν νύκτα σήμερον ἡ ἀπειλὴ τῆς διασαλεύσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀδελφοκτόνου ἀναρχίας, ἐξεδηλώθη ὠμή. Κατόπιν τούτου ἠναγκάσθην νὰ παρέμβω. Ἐμελέτησα τὴν κατάστασιν μὲ πολυτίμους συνεργάτας καὶ ἀνεμέτρησα πᾶσας τὰς εὐθύνας. Ἐν πλήρει μετὰ πολυτίμων συνεργατῶν συμφωνίᾳ, μὲ βαθεῖαν πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς φυλῆς, δυνατὸς ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἀμερίστου τῶν ἐνόπλων δυναμέων τοῦ ἔθνους, ἀναλαμβάνω τὴν ἐξουσίαν. Ἐντὸς τῆς σήμερον κυβέρνησις ἐγγυωμένη (σημ. τὸ διάγγελμα γράφει: «ἐγκυνομένη») τὴν γαλήνην, τὴν ἡσυχίαν, τὴν οἰκονομικὴν περισυλλογήν, τὴν κοινωνικὴν κατοχύρωσιν θὰ δώσῃ τὸν ὅρκον. Παρέχω περὶ τῶν ἄνω τὴν ὑποσχεσίν μου. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἀναστέλλονται. Οἱ χρηστοὶ καὶ τίμιοι πολῖται εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ὀφείλουν νὰ ἴδουν μόνον τὴν ἀπόφασίν μου ν' ἀσφαλίσω τὴν γαλήνην καὶ μίαν κυβέρνησιν στερεὰν δι' ὅλων τῶν μέσων. Μὲ τὸν Θεόν, μὲ τὸν λαὸν καὶ τὴν ἔνοπλον ἐκδήλωσίν του, τὰς ἀμυντικὰς δυνάμεις τῆς χώρας, ἐμπρὸς διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἀνώτερά της συμφέροντα. Ζήτω ἡ Ἑλλάς. Ἀθῆναι 6-3-33.

Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ».

Βεβαια ἡ κυκλοφορια καὶ τῆς «προκηρύξεως» καὶ τοῦ «διαγγέλματος» τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὅταν πιὰ ἡ τύχη —ἡ ἀποτυχία— τῆς δικτατορίας του εἶχε, οὐσιαστικά, κριθῆ ἀπέβλεπε καὶ σ' ἕνα ἄλλο λόγο: Στὴ δημιουργία μιᾶς μορφῆς (ἐπαναστατικοῦ) δικαίου, ποὺ οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ μποροῦσαν νὰ τὸ ἐπικαλεστοῦν, ἂν χρειαζόταν, ἀργότερα.

Ὁ μόνος ὑπουργὸς

ΚΑΘΩΣ εἴπαμε ὁ μόνος, ἀπ' τὴν στρατιωτικὴ ἡγεσία, ποὺ ἔμεινε πιστὸς μέχρι τὸ τέλος στὸν Ν. Πλαστήρα ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ὑποναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας. Καὶ ἦταν ὁ Ἰω. Δεμέστιχας καὶ ὁ μόνος ποὺ ἔπαιξε ὀλιγόωρο ρόλο ὑπουργοῦ στὴν ἐφήμερη δικτατορικὴ κυβέρνηση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

Ἡ ἀναληψη τῆς ἐξουσίας, στὸ ὑπουργεῖο Ναυτικῶν, ἀπ' τὸν Ἰωαν. Δεμέστιχα γνωστοποιήθηκε μὲ τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Πρὸς τὰς ναυτικὰς ἀρχάς. Ἀπὸ ὑποναύαρχον Δεμέστιχαν 103. Πρ. 21)10064. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως Ν. Πλαστήρα ἀνέλαβον προσωρινῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν. Ω.Π. 16.35».

Λίγο ἀργότερα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ναυστάθμου πλοίαρχος Θεοχάρης κοινοποίησε, μὲ τὸν ἀσύρματο, αὐτὴ τὴ διαταγή:

«Συμφώνως τῷ ἀποσταλέντι διαγγέλματι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δικτατορικῆς κυβερνήσεως (Ν. Πλαστήρα) ὁπερ δέον νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἐπιθεωρήσει, ἡ δικτατορία ἐπιβληθεῖσα ἀνέλαβεν ὅλας τὰς ἐξουσίας τοῦ κράτους. Ὅπως ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, οὕτω καὶ τὸ πολεμικὸ ναυτικὸν θὰ εἰσακούσῃ ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, δοηθοῦν αὐτὴν δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων εἰς τὴν διατήρησίν της Ω.Π. 28.20».

Αὐτὴ ἦταν ἡ συμμετοχὴ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ στὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Μὰ ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἔγινε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ στὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσιακὴ κυβέρνηση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, γιὰ νὰ παραιτηθῇ, τελικὰ καὶ γιὰ νὰ διωχθῇ, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀποκαλυπτικὴ παρέμβαση τοῦ ναυάρχου Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου.

Οἱ ἐνέργειες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΚΑΘΩΣ εἴπαμε, οἱ ἀντιστράτηγοι, φεύγοντας ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, κατευθύνθηκαν στὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

ΜΙΑ ΖΟΦΕΡΗ ΗΜΕΡΑ, ΓΕΜΑΤΗ ΑΓΩΝΙΑ

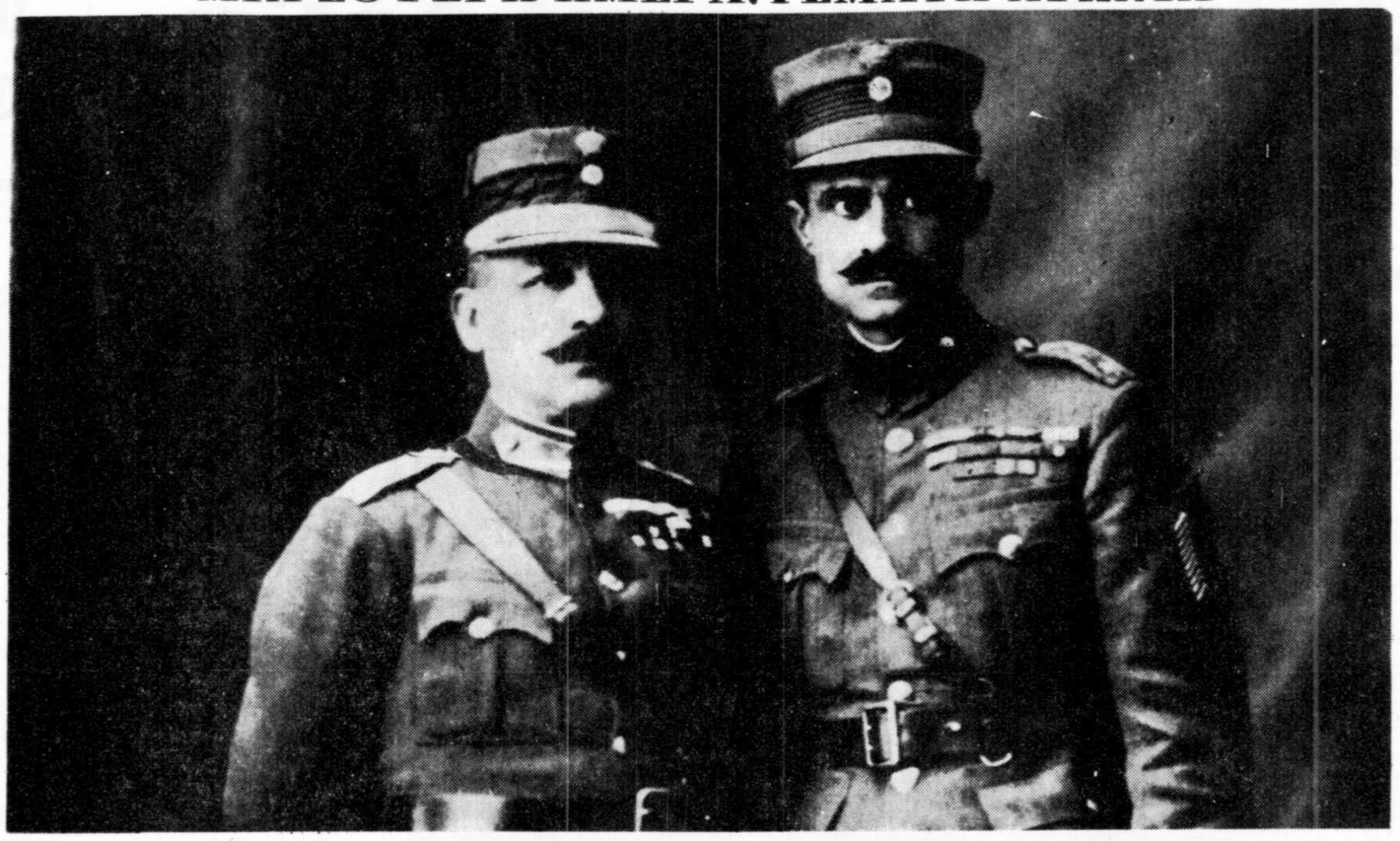

Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ : ΘΕΜΕΛΙΩΤΕΣ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΤΟ 1923. ΤΟ ΚΑΤΕΛΥΣΑΝ ΟΙ ΙΔΙΟΙ — ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ Ο ΠΡΩΤΟΣ, ΜΕΤΑ ΔΕΚΑ Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ

«ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΗΜΑΓΩΓΙΑ»

ΤΟ ΕΙΠΕ Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ

Δύο ἐν συνεχείᾳ ἐντὸς πέντε μηνῶν ἐκλογαὶ ἀπέδειξαν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρ' ὅλων ἐπιστεύετο, ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐκτὸς τῶν ἄλλων του βαθέων ἐλαττωμάτων διὰ τὰ ὁποῖα ὑποκύπτει ὁλοὲν εἰς περισσοτέρας χώρας, ἔχει παρ' ἡμῖν ἐπὶ πλέον τὸ θανάσιμον διὰ τὴν χώραν μειονέκτημα νὰ μὴ δύναται μὲ κανὲν ἐκλογικὸν σύστημα ν' ἀποδώσῃ Κυβέρνησιν βιώσιμον.

Αἰχμάλωτον τῆς δημαγωγίας ἀπὸ φύσεως τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐπέφερεν ἐδῶ ὄχι μόνον κυβερνητικὴν ἀδυναμίαν ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ τόσον μᾶλλον ἐπίφοβον καθ' ὅσον συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὴν ἀδυναμίαν ἐνδείξεως ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως.

Παρὰ πᾶσαν προσπάθειάν μου τὸ ὁλέθριον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐγκολποῦν βεβαίους κινδύνους ἀκυβερνησίας καὶ οἰκονομικῆς συμφορᾶς διὰ τὴν χώραν δὲν ἐγινε δυνατὸν νὰ ἀποτραπῇ καὶ τὴν νύκτα σήμερον ἡ ἀπειλὴ τῆς διασαλεύσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀδελφοκτόνου ἀναρχίας ἐξεδηλώθη ὠμή.

Κατόπιν τούτου ἠναγκάσθην νὰ παρέμβω.

Ἐμελέτησα τὴν κατάστασιν μὲ πολυτίμους συνεργάτας καὶ ἀνεμέτρησα πάσας τὰς εὐθύνας.

Ἐν πλήρει μετὰ πολυτίμων συνεργατῶν συμφωνίᾳ, μὲ πίστιν βαθεῖαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς Φυλῆς, δυνατὸς ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Λαοῦ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἀμερίστου τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ἀναλαμβάνω τὴν ἐξουσίαν.

Ἐντὸς τῆς σήμερον Κυβέρνησις ἐγκυομένη τὴν γαλήνην, τὴν ἡσυχίαν τὴν οἰκονομικὴν περισυλλογήν, τὴν κοινωνικὴν κατωχύρωσιν θὰ δώσῃ τὸν Ὅρκον.

Παρέχω περὶ τῶν ἄνω τὴν ὑπόσχεσίν μου.

Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἀναστέλλονται.

Οἱ χρηστοὶ καὶ τίμιοι πολῖται εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ὀφείλουν νὰ ἴδουν μόνον τὴν ἀπόφασίν μου ν' ἀσφαλίσω τὴν γαλήνην καὶ μίαν Κυβέρνησιν στερεὰν δι' ὅλων τῶν μέσων.

Μὲ τὸν Θεόν, μὲ τὸν Λαὸν καὶ τὴν ἔνοπλον ἐκδήλωσίν του, τὰς ἀμυντικὰς δυνάμεις τῆς Χώρας, ἐμπρὸς διὰ τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἀνώτερά της συμφέροντα.

Ζήτω ἡ Ἑλλὰς

Ἀθῆναι 6—3—33

ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

ΤΟ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Ἕνα κείμενο πού ἀξίζει νά διαβαστῆ μέ προσοχή. Προπάντων ἀπό κείνους πού πιστεύουν στήν Δημοκρατία καί τόν Κοινοβουλευτισμό — γιά ν' ἀναλογιστοῦν ποιοί τάχα στήν Ἑλλάδα ἦταν οἱ ἀληθινοί στρατιῶτες τῆς Δημοκρατίας.

«Περὶ τὴν 8.30 πρωϊνὴν (ἀφηγήθηκε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιλώντας στὴ βουλή, κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς 15 Μαΐου 1933), ἀφοῦ ἐγένετο ἡ συνάντησις εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τῶν ἀντιστρατήγων, πλὴν τοῦ κ. Ὀθωναίου, προσῆλθον οὗτοι εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἐζήτησαν νὰ μάθουν ἀπὸ ἐμένα ποῖαι εἶναι αἱ ἀντιλήψεις μου περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τί τοὺς συμβουλεύω διὰ νὰ μὴ ὑποτεθῇ ὅτι τοὺς διατάσσω. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶπον πρὸς αὐτούς: «Πρὸς ποῖον ἀπευθύνεσθε; Πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν ἢ τὸν κ. Βενιζέλον; Ἐὰν ἀπευθύνεσθε πρὸς τὸν κ. πρωθυπουργὸν ἐπιθυμῶ νὰ μάθω προηγουμένως ἀπὸ τὸν στρατηγὸν (Κωνστ.) Μανέτταν τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν μοῦ δίδει εἰς τὸ ἐρώτημα, ὅπερ τοῦ ἔθεσα κατὰ τὴν προηγουμένην συνάντησίν μας. Ἐὰν, δηλαδή, εἶναι κύριος τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ὁ στρατηγὸς Μανέττας ἀπήντησε τότε, ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι εἰς ἄκρον σοβαρὰ καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ λυθῇ παρὰ μόνον κατὰ δύο τρόπους: Ἡ πειθομένου τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα νὰ ἀποστῇ τοῦ κινήματος ἢ ἐπιδιωκομένης τῆς βιαίας αὐτοῦ καταστολῆς, τοῦθ' ὅπερ ὅμως θὰ ἐπροκάλει αἱματοχυσίαν καὶ θὰ διήρει βαθύτατα τὸν στρατόν. Ἦτο δὲ ἐνδεχόμενον τῆς ἀλληλομαχίας αὐτῆς τοῦ στρατοῦ νὰ ἐπωφεληθῶσι τὰ ἄτακτα στοιχεῖα, ὅπως συνέβη κατὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως τῶν Δημοκρατικῶν τομμάτων, ὁπότε θὰ διέτρεχε κίνδυνον καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν».

Περὶ κυβερνήσεως ἀντιστρατήγων

ΕΔΩ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀναφέρθηκε στὸ πῶς γεννήθηκε ἡ σκέψη γιὰ τὴν συγκρότηση κυβερνήσεως ἀπ' τοὺς ἀντιστρατήγους (γιὰ νὰ παραλάβῃ ἀπ' τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ νὰ παραδώσῃ, τελικά, στοὺς νικητὲς τῶν ἐκλογῶν) καὶ πρόσθεσε:

«Μία μόνον ἠγέρθη ἀμφιβολία. Ἐὰν τὴν ἰδέαν τῆς κυβερνήσεως τῶν ἀντιστρατήγων τὴν πρότεινα πρῶτος ἐγὼ ἢ ἐὰν περὶ αὐτῆς εἶχε γίνει λόγος μεταξὺ τῶν ἀντιστρατήγων ὅταν ἦσαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀλλὰ νομίζω, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ὅτι τὴν ἰδέαν αὐτήν, δὲν μοῦ τὴν εἰσηγήθησαν, τὴν εἶπα ἐγὼ πρῶτος».

Καθὼς θὰ δοῦμε παρακατω, γύρω ἀπ' τὸ ποῖος εἶχε πρῶτος τὴν ἰδέα γιὰ τὴν συγκρότηση κυβερνήσεως ἀπ' τοὺς ἀντιστρατήγους δημιουργήθηκε ὁλόκληρο ζήτημα.

Ὅταν οἱ ἀντιστράτηγοι βρίσκονταν ἀκόμα στὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ζήτησε ἀπ' τὸ τηλέφωνο τὴν ἔγκριση τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη, γιὰ τὴν προσωρινὴ ἀνάθεση τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν στὸν Κ. Μανέττα. Τότε ὅμως ὁ «ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος» τοῦ εἶπε πὼς «εἶχε ἀνάγκην νὰ τὸν ἰδῇ». Πραγματικὰ στὶς 10 καὶ τέταρτο τὸ πρωΐ, ὁ πρωθυπουργὸς κατέβηκε στὸ Παλαιὸ Φάληρο, ὅπου ἔμενε ὁ Ἀλ. Ζαΐμης. Ἐκεῖ καὶ καθὼς συζητοῦσε μὲ τὸν Πρόεδρο, πληροφορήθηκε ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Στρατιωτικοῦ του Οἴκου ὑποστράτηγο Ταρσούλη ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε ἀποδεχτῆ τὴ λύση τῶν ἀντιστρατήγων.

**«...Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σᾶς εἴπω· ἀφηγήθηκε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ποία ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ ἰδική μου ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασαν δύο λεπτὰ καὶ ἐκλήθην εἰς τὸ τηλέφωνον, ὅπου ὁ υἱός μου Σοφοκλῆς μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι δυστυχῶς ἡ προταθεῖσα λύσις, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν, ματαιοῦται διότι ὁ Ὀθωναῖος προσελθὼν ἠρνήθη ἐπιμόνως νὰ δεχθῇ καὶ νὰ προεδρεύσῃ, λόγῳ τοῦ βαθμοῦ του, τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς... Εἰς τὸν στρατηγὸν Ταρσούλην ἀπ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

6ον

ΑΚΟΥΣΤΗΚΑΝ ὡς τώρα οι μαρτυρίες τριῶν ἀπ' τοὺς βασικοὺς πρωταγωνιστὲς των δραματικῶν γεγονότων της ὁης Μαρτίου 1933: Τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, ποὺ ἀπὸ την πρώτη στιγμὴ ἀντιτάχθηκε σὲ κάθε ἰδέα δικτατορίας. Τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ —κατὰ την ἄποψη τοῦ Ν. Πλαστήρα— εὐχηθηκε στὸν πιστὸ του στρατηγὸ «ἂν μπορῆς κάμετο. Σοῦ εὔχομ' ἐπιτυχία». Καὶ τοῦ ἰδιου τοῦ δικτάτορος Ν. Πλαστήρα ποὺ ἀπάντησε: «Ἐγὼ μπορῶ. Φτάνει νὰ συμφωνῆτε κι' ἐσεῖς», καὶ ποὺ αὐτὸ τὸ «ἐγὼ μπορῶ», τὼκανε — μὲ την ἐγκατάστασή του στὸ ὑπουργειο Στρατιωτικῶν— πραγματικότητα.

Σ' ὅσα ὅμως διαδραματίστηκαν τὶς πρωῖνὲς ὧρες τῆς ὁης Μαρτίου 1933 καὶ τὶς ὧρες ποὺ ἀκολούθησαν, κύριος ρόλος εἶχε ἐπιφυλαχτῆ καὶ σ' ἕνα ἄλλο σημαντικώτατο στρατιωτικὸ παράγοντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ τὸ ὀνομά του πολλὲς φορὲς ἀναφέρθηκε, ὡς τώρα στὸ ἱστόρημά μας τοὺτο, κι' ἀπ' τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο κι' ἀπ' τὸν Ἐλ. Βενιζέλο: Στὸ Διοικητῆ τοῦ Αὸ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Κωνσταντῖνο Μανέττα — δισέγγονο ἀπὸ μητρογονία τοῦ «Γέρου τοῦ Μωριὰ» Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Ἡ μαρτυρία τοῦ Κων. Μανέττα

ΤΗΝ ἀποκαλυπτική, λοιπόν, μαρτυρία τοῦ ἀντιστρατήγου Κ. Μανέττα —ὅπως δόθηκε, στὶς 15 Μαρτίου 1933, στὸν ἀνακριτὴ τοῦ 6ου τμήματος Θ. Γιαννόπουλο— θ' ἀκούσουμε σήμερα.

«Πρὸ πάσης καταθέσεως (εἶχε πῆ, τότε, ὁ Κ. Μανέττας), ὀφείλω νὰ κάμω μίαν δήλωσιν. Ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων τῆς 6ης Μαρτίου ὑπῆρξε τόσω ραγδαία, ὥστε, λόγω καὶ τῆς φύσεως τῶν γεγονότων καὶ τοῦ συναφοῦς ἐκνευρισμοῦ, νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν ὡρῶν, καθ' ἃς ἔλαβον χώραν αἱ διάφοροι συναντήσεις καὶ τῶν λεπτομερῶς κατ' αὐτὰς διαμειφθέντων, ὡς καὶ τῶν παρισταμένων προσώπων. Ἡ κεντρικὴ γραμμή, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐχάραξα, ὡς διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ὡς ἀνώτερος ἐπόπτης τοῦ Νόμου, κατὰ τὰς ἐκλογάς, ἦτο μία: Νὰ τηρηθῆ ἀπαρασαλεύτως ἡ τάξις καὶ ν' ἀποφευχθῆ πάση θυσία, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, ἡ (ἐνδεχομένη) αἱματοχυσία. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, εἶχον ἐκδώσει ἀπὸ τῆς προηγουμένης καὶ προγενεστέρως τὰς ἀναγκαίας διαταγάς».

Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας καλεῖ

ΠΑΡΑ - κάτω ὁ ἀντιστράτηγος Κ. Μανέττας ἀναφέρθηκε στὰ μέτρα ποὺ πῆρε, καὶ συνέχισε:

Εὑρισκόμην στὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς τὴν ὁην Μαρτίου, ἔνθα συνεκεντροῦντο τὰ ἀποτελεσματα τῶν ἐκλογῶν. Ἐκεῖ ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου καὶ ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος. Περὶ ὥραν 3ην πρωϊνὴν περίπου, ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος ἀνεχώρησε διὰ την οἰκίαν του, μὲ την ἀντίληψιν ὅτι τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα ἦτο ὑπὲρ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Μετὰ παρέλευσιν χρονικοῦ τινὸς διαστήματος ἐκλήθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου εὗρον τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κατεχάκην, τὸν ἀντιστράτηγον Ὀθωναῖον καὶ τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Πλαστήρας διετύπωνε την ἀντίληψιν, ὅτι ἡ Ἀρχὴ δὲν ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ, διότι θὰ ἐπηκολούθουν διώξεις, ἐξεντελισμοί, κ.λ. Τοῦ διετυπώθησαν κατηγορηματικαὶ ἀντιρρήσεις ἐκ μέρους καὶ τῶν τριῶν ἡμῶν. Κατόπιν ἀπεχωρίσθημεν μὲ την ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ὁμιλία ἦτο ἀκαδημαϊκῆς φύσεως καὶ ὅτι οὐδεμίαν συνέχειαν θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα. Ποῦ εἶχε μεταβῆ προηγουμένως, ὁ Πλαστήρας, μετὰ ποίων καὶ τί συζητήσεις ἐκαμε, δὲν γνωρίζω. Ἀποχωρήσας μετέπειτα μετὰ τοῦ Κατεχάκη, ὡς ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς την οἰκίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ὁ Βενιζέλος εἰς σχετικὴν συζήτησιν την ὁποίαν ἐκάμαμεν εὑρέθη καὶ οὗτος σύμφωνος μὲ τὰς ἀντιλήψεις μου. Κατὰ την συνάντησιν ταύτην οὐδεὶς ἦτο παρών, οὐδὲ ἀντελήφθην ἄλλον τινὰ στρατηγὸν ἢ ὑπουργόν. Ἀκολούθως ἀπῆλθον καὶ μεταβὰς εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐκάλεσα διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου μουάντισυνταγματάρχου Κλώνη τοὺς διοικητὰς τῶν κυριωτέρων μονάδων της δικαιοδοσίας μου. Μέχρι τῆς συγκεντρώσεως τούτων ἐξῆλθον ἐπ' αὐτοκινήτου ἀνὰ την πόλιν, διὰ νὰ ἀντιληφθῶ ἂν ἐπικρατεῖ τάξις καὶ μετὰ ἓν τέταρτον περίπου ἐπανῆλθον εἰς τὸ Σῶμα. Ἐκεῖ εὗρον τοὺς διοικητὰς τῶν μονάδων Διάμεσην, Σπηλιωτόπουλον, Βακκᾶν, Γρηγοράκην, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἦτο καὶ ἄλλος, διότι ἡ προσοχὴ μου ἦτο κυρίως ἐστραμμένη εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν Συνταγμάτων καὶ τὸν ἀντιστράτηγον Ὀθωναῖον, ὁ ὁποῖος (καθὼς θὰ δοῦμε καὶ στὴν δική του πρόσφατη ἱστόρηση), ὡμίλει πρὸς τοὺς συγκεντρωμένους ἀξιωματικούς, συνιστῶν εἰς αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ μείνουν πιστοὶ εἰς τὰ καθήκοντά των καὶ ὅτι αὐτὸς διίσταται ριζικῶς πρὸς πᾶσαν ἀνώμαλον κίνησιν. Τὰ αὐτὰ τοὺς ἐπανέλαβον καὶ ἐγώ, δηλώσας κατηγορηματικῶς ὅτι ὅτι ἀντιτάσσομαι πρὸς πᾶσαν ἔκνομον κίνησιν διότι οὐδεμία ἠθικὴ βάσις δικαιολογεῖ οἱανδήποτε ἀνώμαλον ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως. Ἐκ τῶν συγκεντρωμένων ἀξιωματικῶν οὐδεὶς ἀντέπεν, οὐδὲ ἐξέφρασε ἐναντίαν γνώμην»

«Ὁ Πλαστήρας ντο σχεδὸν ἀλλόφρων!»

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνέχισε την μαρτυρία του ὁ Συνταγματάρχης Κ. Μανέττας, ἐκλήθην ἐκ νέου εἰς το ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν καὶ ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς παρέλαβα μαζύ μου τὸν συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον (διοικητὴν τοῦ 34ου Συντάγματος πεζικοῦ Ἀθηνῶν). Μετέβην εἰς το ὑπουργεῖον καὶ ἐκεῖ εἶδον ἐγκατεστημένον καὶ παρουσιαζόμενον ὡς δικτάτορα τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν. Ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ Πλαστήρα οὐδεὶς ἄλλος ἦτο. Ἐκτὸς τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ καὶ εἰς το ἰδικόν του γραφεῖον ἦτο ὁ στρατηγὸς Κοιμήσης καὶ ἄλλοι διάφοροι ἀξιωματικοὶ εἰς τὰ γραφεῖα των Ὁ Σπηλιωτόπουλος ἔμεινεν ἔξω καὶ ἐγὼ εἰσῆλθα εἰς το γραφεῖον ὅπου ὁ Πλαστήρας. Μετὰ την πρώτην του ὁμιλίαν, καθ' ἣν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἔλαβε την ἀπόφασιν κηρύξεως δικτατορίας, τοῦ ἀπήντησα κατηγορηματικῶς, ὅτι ἀντιτίθεμαι εἰς πᾶσαν τοιαύτην ἐνέργειαν καὶ ὅτι ἐπειδὴ δημιουργεῖται μία κατάστασις ἐξαιρετικῶς σοβαρά, κρίνω ἐπιβεβλημένον ὅπως κληθῶσιν ἀμέσως ἅπαντες οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀντιστράτηγοι, οἱ διαμένοντες εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ληφθῶσι μέτρα (ἀποφάσεις) περὶ της καταστάσεως».

Συνεχιζοντας ὁ Κ. Μανέττας ἐξήγησε γιατὶ πρότεινε νὰ κληθοῦν οἱ ἄλλοι ἀντιστράτηγοι —«μὲ την βεβαιότητα ὅτι ὁλοι θὰ ἐντετίθεντο»— καὶ προσθεσε:

«Ὁ Πλαστήρας κατὰ τὸ διαστημα τοῦτο ἦτο σχεδὸν ἀλλόφρων. Διεδήλου την σταθερὰν ἀπόφασίν του ὅπως μὴ δεχθῆ τοὺς ἐξευτελισμούς, οὓς κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν, ἐθεώρει βεβαίους, ἔχων, ὡς ἔλεγε πειραν ἐκ τοῦ παρελθόντος, καὶ βεβαιώνων, ὅτι εἰς οὐδένα θὰ ὑπήκουεν, ὅτι εἶχε πλῆθος ἀξιωματικῶν σύμφωνον πρὸς την ἀντίληψίν του καὶ ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἔμενε μόνος θὰ προὐχώρει εἰς την ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών του καὶ ἐν τέλει μοῦ ἔκαμε χαρακτηριστικὴν χειρονομίαν, ὅτι θὰ ηὐτοκτόνει. Ἀποφασισμένος νὰ μὴ καμφθῶ ὁπωσδήποτε, ἀλλὰ καὶ νὰ προλάβω τὸν ἀδελφοκτόνον ἀγῶνα, παρεκάλεσα τὸν στρατηγὸν Κοιμήσην, γενικὸν διευθυντὴν τοῦ ὑπουργείου, ἵνα προσκαλέσῃ ἀμέσως καὶ τοὺς λοιποὺς ἀντιστρατήγους, καὶ ἀνέμενον ἐκεῖ ὅπως, ἐπὶ παρουσία μου, ἀποστάλωσιν αἱ προσκλήσεις. Μετὰ τοῦτο μετέβην εἰς το Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰδοποιήθησαν τηλεφωνικῶς οἱ διοικηταὶ τῶν μονάδων νὰ μὴ ἐκτελέσωσιν οὐδεμίαν διαταγήν, μὴ προερχομένην ἐκ τοῦ γραφείου μου»

Ἐδῶ τελειώνει το πρώτο μέρος της μαρτυριας του ἀντιστρατήγου Κωνστ. Μανέττα. Στὸ δεύτερο, ποὺ θὰ το δοῦμε, καθὼς θὰ ἱστορήσουμε τὶ σημειώθηκε, ὄχι μόνο στὰ παρασκήνια, μὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν, ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ δίνει κι' ἄλλα τὸ ἴδιο ἐνδιαφέροντα κι' ἀποκαλυπτικὰ στοιχεία.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 34ου Συντάγματος μαρτυρεῖ

ΑΛΛΑ κι' ἑνὸς ἄλλου στρατιωτικοῦ ἡ μαρτυρία — ἀπ' τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους ποὺ μὲ τὴν στάση τους ἔδειξαν στὸν στρατηγὸ Πλαστήρα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχη ἐλπίδες γιὰ τὴν δικτατορία του— ρίχνει πολὺ φῶς στὰ ὅσα, τότε, διαδραματίστηκαν στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα. Εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ διοικητῆ τοῦ 34ου Συντάγματος Πεζικοῦ (Ἀθηνῶν) συνταγματάρχη Χρήστου Σπυλιωτόπουλου, ποὺ ἐξετάσθηκε ἀπ' τὸν ἀνακριτὴ τοῦ 6ου τμήματος Θ. Γιαννόπουλο, στὶς 9 Μαρτίου 1933.

«Τὴν 3.30 πρωϊνὴν τῆς ὁης Μαρτίου 1933 κατέθεσε ὁ Χρ. Σπηλιωτόπουλος, ἐκτύπησαν την πόρτα τοῦ γραφείου μου καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ 1ου πεζικοῦ Συντάγματος (τότε τὰ δυὸ ἀθηναϊκὰ Συντάγματα 1ον καὶ 34ον, ἐστρατωνίζοντο πλάϊ - πλάϊ, στὴν σημερινὴ λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας, ὅπου τώρα καὶ τὸ μέγαρο τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας), ὅστις μοῦ εἶπε νὰ μεταβῶ ἀμέσως εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ 1ου πεζικοῦ Συντάγματος, ὅπου διέμενεν ὁ μέραρχος καὶ ὁ ὁποῖος ἐζήτει νὰ μὲ ἴδῃ ἐπειγόντως. Πράγματι, ἐνθυθείς, ἐξεκίνησα καὶ μετέβην περὶ ὥραν 4ην περίπου πρωϊνὴν εἰς τὸν μέραρχον, ὁπότε εἶδον, ὅτι, μετὰ τοῦ μεράρχου, εὑρίσκοντο ἐκεῖ ὁ συνταγματάρχης Διάμεσης, ἕνας ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς μὲ πολιτικὴν ἐνδυμασίαν, τοῦ ὁποίου το ὄνομα δὲν γνωρίζω, δυό - τρεῖς ἄλλοι κατώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας. Ἅμα τῇ εἰσόδῳ μου ἦλθε καὶ μὲ ἐπλησίασε ὁ Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι «ἀπεφασίσθη ἀπὸ ὅλους νὰ γίνῃ κίνημα διὰ νὰ μὴ καταστραφῇ ἡ Ἑλλάς». Ἐγὼ δέ, καίτοι ἀφηδιασθείς πρὸ τοῦ ἀνελπίστου κωμικοτραγικοῦ ἐπεισοδίου, τοῦ ἀπήντησα ὅτι «δὲν γνωρίζω τίποτε ἀπ' αὐτά», καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ μὴ μὲ ὑπολογίζῃ.

Συγχρόνως εἰσῆρχετο καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κλωνῆς καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι μᾶς καλεῖ ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Κ. Μανέττας».

Καὶ πάρα - κάτω:

«Ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας ἄρχισε νὰ ἐρωτᾶ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν (τῶν συνταγματαρχῶν ποὺ εἶχαν κληθῆ στὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ) διὰ νὰ πληροφορηθῆ τί ἀκοιβῶς συμβαίνει. Ὁ Διάμεσης τοῦ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ Σύνταγμά του πρὸ δύο ὡρῶν, περίπου, κι' ἀφοῦ εἶχε κελέσει ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Συντάγματος, «ἔδωσαν λόγον νὰ κηρύξουν ἐπαναστατικὸν κίνημα διὰ την σωτηρίαν της Ἑλλάδος». Ἐπ αὐτοῦ ἀνέφερον ἐγὼ εἰς τὸν στρατηγον, ὅτι τὰ ὑπο τοῦ Διάμεση περὶ κινήματος λεχθέντα πρωτην φοραν μὲ καταπληξιν ἤκουον, ἀλλ' οὔτε καὶ ἦτο διατεθειμένος ἀξιωματικός τις τοῦ Συντάγματός μου νὰ ἀσπασθῇ καὶ ὑποστηρίξῃ την κίνησιν ταύτην. Μετ' ἐμὲ καὶ οἱ ἕτεροι δύο, ἦτοι οἱ συνταγματάρχαι Βακκᾶς καὶ Τερτίκας ἐδήλωσαν εἰς τὸν Σωματάρχην ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζον περὶ κινήματος. Ὁ στρατηγὸς Κ Μανέττας διετέλει ἐν καταπληξει καὶ ἐν ἀγανοκτήσει διὰ τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ κίνημα».

Σ' ἕνα δὲ ἄλλο σημεῖο της καταθέσεώς του —ἐκεῖ ποὺ περιγράφει πῶς, μαζὺ μὲ τὸν στρατηγὸν Κ. Μανέτταν, εἶδαν στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν τὸν Ν. Πλαστήραν— ὁ Χρ. Σπλιωτόπουλος τονίζει:

«Ὁ Πλαστήρας ἤρχισε νὰ ἐξορκίζῃ τὸν Μανέτταν καὶ νὰ τοῦ λέγῃ τὰ ἑξῆς: «Στρατηγὲ ἀπὸ σὰς ἐξαρτᾶται ἡ τύχη της Ἑλλάδος, ἐὰν δὲν συμμερισθῆτε την κίνησιν αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς θὰ καταστραφῇ». Ἀλλ' ὁ Μανέττας ἀπεδοκίμαζε καὶ δὲν ἐνέκρινε τ' ἀνωτέρω. Οὕτω ἀνεχωρήσαμεν ὅλοι ἐκ τοῦ ὑπουργείου».

Τί συνέβαινε στὰ συντάγματα

ΤΙ γινόταν ὅμως τὶς ὧρες ἐκεῖνες καὶ τὶς μετέπειτα, στὰ δυὸ Συντάγματα πεζικοῦ τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν; Τί ἔκαναν οἱ ἀξιωματικοὶ τὶς ὧρες ποὺ ἀπ' το ἕνα μέρος ὁ Ν. Πλαστήρας ἐμφανιζόταν ὡς δικτάτωρ, κι' ἀπ' τ' ἄλλο ἐγίνοντο οἱ παρασκηνιακὲς προσπάθειες γιὰ την ἀντιμετώπιση τῆς δραματικῆς περιπετείας; Τὴν ἀπάντηση τὴν δίνει ὁ συνταγματάρχης Χρ. Σπηλιωτόπουλος:

«Ὅταν ἔφθασα στὸ Σύνταγμά μου· μαρτυρεῖ περὶ ὥραν ὁην πρωϊνὴν ἐκάλεσα εἰς συγκέντρωσιν τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἀνεκοίνωσα τὰ της κινήσεως τοῦ Πλαστήρα. Ταυτοχρόνως συνέστησα εἰς αὐτοὺς ἀπόλυτον ὑπακοὴν καὶ πειθαρχίαν εἰς ἐμέ, ὡς διοικητήν των, καὶ τοὺς ἐξήγησα διατὶ κατεδίκαζα ἀπολύτως τὴν κίνησιν ταύτην. Προσέτι τοὺς εἶπον ὅτι «ἡμεῖς πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον μας καὶ συνεπῶς εἰς το καθῆκον μας θὰ πειθαρχήσωμεν καὶ θὰ ὑπακούσωμεν εἰς τους φυσικοὺς ἀρχηγους μας καὶ οὐδεμίαν θὰ ἐκτελέσωμεν διαταγὴν ἐαν αὐτη δὲν προέρχεται παρὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἂν αὐτη δὲν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Σωματάρχου». Πράγματι οἱ ἀξιωματικοὶ καθ' ὅλην την διάρκειαν τῶν ὡρῶν ποὺ ἠκολούθησαν συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ἀνωτέρω συστάσεις καὶ διαταγάς μου. Ἀπὸ ἐκείνης της στιγμῆς ἐγώ, ὡς Σύνταγμα, οὐδεμίαν ἐπαφὴν εἶχον μετὰ τοῦ μεράρχου Ἀνδριτσοπούλου διαμένοντος, ὡς ἐρρηθη, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ 1ου Συντάγματος, οὔτε καὶ ἐξετέλουν πλέον διαταγὰς τούτου, ἐαν δὲν ἐπεκυρώνοντο ὑπὸ τοῦ Α' Σώματος στρατοῦ. Ὅταν ἐπανῆλθον εἰς το Σύνταγμά μου ἐπληροφορήθην, ἐξ ἄλλου, ὅτι, ἐνῶ ἔλειπον, ἐδόθη διαταγὴ ἀντικαταστάσεως τῶν δύο λόχων τοῦ Συντάγματός μου— οἱ ὁποῖοι ἀπὸ την προηγουμένην εὑρίσκοντο ὁ μὲν παρὰ τὰ παλαιὰ Ἀνάκτορα, ὁ δὲ ἕτερος εἰς το Πανεπιστήμιον διὰ την τήρησιν της τάξεως — ἀπὸ δύο λόχους τοῦ τάγματος Εὐζώνων, την διοίκησιν τοῦ ὁποίου ἀπὸ της ὁης πρωϊνῆς εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἀντισυνταγματάρχης διεσβάσω. Ὁ Διονικάκης προηγήθη τοῦ Διάμεση κατὰ 1—2 λεπτα, ὅταν δὲ μοῦ ἔδωσε (ὁ πρωτος) τὰ διαγγέλματα εἰσῆρχετο καὶ ὁ Διάμεσης. Ἐσχημάτισα την γνώμην, ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς των αὐτη σκοπὸν εἶχε τὸν ἐπηρεασμόν μου, ἀφοῦ θὰ ἐδιάβαζα τὰ διαγγέλματα τοῦ Πλαστήρα. Ἤλπιζον δὲ εἰς ἐπηρεασμόν μου, διοτι ὡς εἶχον πληροφορηθῆ, ὁ Διάμεσης πολὺ, ἀνησυχοῦσεν διὰ την στάσιν τοῦ Συντάγματός μου, δεδομένου ὅτι ἐκ τούτης καὶ γενικῶς ἐκ της ὅλης ἐξελίξεως, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ καὶ νὰ μετανοοῦν διὰ την δεδιασμένην ἀπόφασιν, ἤτις, ὡς ἐγένοντο τὰ πράγματα, ἐθεωρεῖτο ἐκδιαστικὴ. Μάλιστα ἕνας ὑπολοχαγὸς ὀνόματι Πεθυμάκης, διοικῶν ἕνα ἠ δύο ἅρματα μάχης, γνωρίζων δὲ καὶ την στάσιν την ἰδικήν μου καὶ γενικὼς τοῦ Συντάγματός μου, ἐδήλωσεν ὅτι διατασσόμενος, νὰ κατέλθῃ εἰς την πόλιν διὰ λογαριασμὸν της κινήσεως Πλαστήρα, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ τὸ ἔπραττε καὶ θὰ ἤρχετο μετὰ τοῦ ἅρματος το ὁποῖον διοικοῦσεν διὰ νὰ τεθῇ εἰς την διάθεσιν τοῦ Συντάγματός μου».

«Τὰ εὑρίσκω ἀστεῖα»!

ΠΡΕΠΕΙ ἐδῶ νὰ σημειωθῆ ὅτι γιὰ την παραπλάνηση τῶν ἀξιωματικῶν καὶ γιὰ τὸν προσεταιρισμόν τους στὸ κίνημα, οἱ ἐνδιαφερόμενοι γιὰ την ἐπικράτηση της δικτατορίας χρησιμοποίησαν διάφορα τεχνάσματα. Ἀκόμα κι' ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας κατέφυγε στὸ «στρατήγημα» —ἔτσι τὸ χαρακτήρισε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος—— ὅτι τὴν ἄποψη τῆς δικτατορίας εἶχε συνταχθῆ κι' ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε ὄχι μονάχα την ἄμεση διάψευση τούτου, ἀλλὰ καὶ την ἀγανάκτησή του.

«Ἔτσι κι' ὅταν ὁ Ἠλ. Διάμεσης ἔδωσε, μαζὺ μὲ τὸ Μιχ. Διονικάκη, στὸ Χρ. Σπηλιωτόπουλο, τὰ «διαγγέλματα» —δηλαδὴ την προκήρυξη καὶ τὸ διάγγελμα — τοῦ Ν. Πλαστήρα, τοῦ εἶπε, καθὼς ὁ διοικητὴς τοῦ 34ου Συντάγματος κατέθεσε, κι' αὐτά:

— Τώρα ποὺ ἔχει ἐπισημοποιηθῆ τὸ κίνημα καὶ εἶναι σύμφωνος καὶ ὁλόκληρη ἡ Φρουρὰ της Θεσσαλονίκης, τί θὰ κάμῃς ἐσύ;

Ὁ Χρ. Σπηλιωτόπουλος ἀπάντησε:

—Ἐγὼ αὐτὰ τὰ διαγγέλματα ποὺ μοῦ δώσατε τὰ βρίσκω ἀστεῖα καί, ὅπως ἐδήλωσα καὶ στὸν ἴδιον τὸν Πλαστήρα, θὰ τηρήσω ἀρνητικὴ στάση.

Ὁπότε Ὁ Ἠλ. Διάμεσης, προφανῶς στενοχωρημένος ἔφυγε γιὰ τὸ Σύνταγμά του. Στὸ διάδρομο τῶν γραφείων τοῦ Σπηλιωτοπούλου συναντήθηκε μὲ τὸ Διάμεση καὶ ὁ λοχαγὸς τοῦ Συντάγματος Νικ. Παπαδόπουλος, ποὺ ἐξεδήλωσε ζωηρὰ την ἀντίθεσή του στὸ Κίνημα. Ὁ Διάμεσης τοῦ εἶπε:

— Σύ νὰ μὴ φωνάζῃς!

Ὁπότε ὁ Παπαδόπουλος τοῦ ἀπήντησε:

— Τί εἶναι αὐτά, κύριε Συνταγματάρχα! Τί κίνημα εἶναι αὐτὸ ποὺ γίνεται; Ἐμεῖς θὰ τὸ χτυπήσουμε, ἀφοῦ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ κόσμος τὸ καταδικάζουν.

Ὁ Σπηλιωτόπουλος καθησύχασε το λοχαγὸ καὶ ὁ Διάμεσης ἔφυγε.

Καὶ ὁ συνταγματάρχης Χρ. Σπηλιωτόπουλος πρόσθεσε στὴν μαρτυρία του τὰ ἑξῆς:

«Περὶ ὥραν 4ην ἀπογευματινὴν περίπου (τῆς 6ης Μαρτίου), ἕνα τμῆμα πολιτῶν, περὶ τοὺς διακοσίους, ὁδηγούμενον ἀπὸ τονἀπόστακτον λοχαγὸν Ζολώταν, ἤρχετο νὰ καταταγῇ ἐθελοντικῶς εἰς το 1ον Σύνταγμα πεζικοῦ. Κάποιο τμῆμα ὅμως τοῦ τάγματος Εὐζώνων, ὅταν εἶδε τούτους ἐγγὺς διερχομένους ἔβαλε διὰ πολυβόλων, ὁπότε οἱ ἐθελονται διελύθησαν τροπέντες εἰς φυγήν. Μία ὁμὰς ἐξ αὐτῶν, εἰσελθοῦσα, βραδύτερον, διὰ της εἰσόδου τοῦ 34ου Συντάγματος καὶ κατηθυνομένη πρὸς το πρώτον τοιοῦτον, ἀπεπέμφθη κατόπιν διαταγῆς μου».

Αὐτὴ ἦταν ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσίασαν τὰ δύο Συνάγματα της Φρουρᾶς Ἀθηνῶν τὶς πρωϊνὲς καὶ τὶς μετέπειτα ὧρες της ὁης Μαρτίου 1933.

Ἡ μαρτυρία τοῦ στρατηγοῦ Δημ. Πετρίτη

ΤΙΣ ἴδιες ἐκείνες ὧρες, σὲ διάφορα μέρη της Ἑλλάδος — μὰ καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα τῶν Ἀθηνῶν, μακρυὰ ἀπ' τοὺς στρατῶνες — ἄλλα, ὁμοια δραματικὰ γεγονότα συνέβαιναν. Ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ Λάρισα ἦταν δυὸ ἀπ' τὰ λοιπὰ ἐπίκεντρα της Μαρτιάτικης Ἑλληνικῆς τραγωδίας.

«Τὴν πληροφοριαν ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ δικτατορικὴ διακυβέρνησις της χώρας (κατέθεσε, στὶς 26 Μαρτίου 1933, στὸν ἀνακριτὴ Λαρίσης ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Πετρίτης) ἔλαβα τηλεφωνικῶς, τὴν 9ην πρωϊνὴν ὥραν της Δευτέρας 6 Μαρτίου, εἰς τὸ ἐν Λαρίσῃ τηλεφωνικὸν κέντρον ἀπὸ τὸν ὑποστράτηγον Μιλτιάδην Κοιμήσην, γενικὸν διευθυντὴν τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐκλήθην. Οὗτος, μάλιστα προσέθεσεν κατόπιν συνεννοήσεως, ὡς ἀντελήφθην, μετὰ συμπραττομένου αὐτῷ προσώπου ὅτι ἐπικεφαλῆς της δικτατορικῆς Κυβερνήσεως εὑρίσκεται αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ συνομιλῶν μετ' ἐμοῦ ὑποστράτηγος Κοιμήσης. Χωρὶς νὰ προχωρήσω εἰς συζήτησίν τινὰ ἢ αἴτησιν ἄλλης λεπτομερείας ἐδήλωσα αὐτῷ μετ' ὀργῆς ὅτι το Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὄχι μόνον δὲν θὰ προχωρήσῃ εἰς την ἐπανάστασιν, ἀλλὰ θὰ ἑτοιμασθῇ ἀμέσως ὅπως ἀντιδράσῃ καὶ πατάξῃ ταύτην. Ἀμέσως μετ' ἐμὲ ἔδωσα το ἀκουστικὸν τοῦ τηλεφώνου εἰς τὸν παριστάμενον συνταγματάρχην Ἰω. Τσαγγαρίδην διοικητὴν της Ἰης Ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Οὗτος ἀντὶ τοῦ Κοιμήση εὑρέθη ἐν τηλεφωνικῇ ἐπαφῇ μὲ αὐτὸν τοῦτον τὸν Πλαστήραν, ὁ ὁποῖος προφανῶς ἦτο ὁ παραπλεύρως τοῦ Κοιμήση εὑρισκόμενος. Βραδύτερον καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐδίδοντο παρ' ἐθοῦ διαταγαὶ πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν ἐν Λαρίσῃ Μονάδων, ἤκουσα τὸν συνταγματάρχην Κωνσταντῖνον Τζαβέλλαν διοικητὴν της ἐκεῖ μεραρχίας παρέχοντα, ἀπὸ τηλεφώνου, συμβουλὲς σωφροσύνης πρὸς τὸν φρούραρχον Θεσσαλονίκης συνταγματάρχην Α. Σπανόπουλον. Ὁ Τζαβέλλας ἐνεθύμιζεν εἰς τὸν Σπανόπουλον προηγουμένας ὑποσχέσεις περὶ ἀναμίξεως τοῦ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

7 ον

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΟ ΘΡΥΛΙΚΟ ΔΙΚΩΧΩ ΚΑΙ Ο ΑΛ. ΖΑΪΜΗΣ

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ:

«Ἂς ἀφήσωμεν ὀλίγον τὰς ἀρχάς μας κατὰ μέρος...»

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗ ΣΤΟ ΚΥΒΕΡΝΕΙΟ

ΟΘΩΝΑΙΟΣ: «Δέν ἔρχομαι! Ἔχω σαράντα πυρετό!»

μπορούσαν νὰ μετάσχουν καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ὑπουργείων ἢ ἄλλες προσωπικότητες.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Π. Τσαλδάρης ἐπέμενε λέγοντας πὼς ἡ λύση αὐτὴ δὲν τοῦ ἄρεσε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρότεινε μιὰ δεύτερη: Νὰ σχηματίση κυβέρνηση ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, στὴν ὁποία θὰ μετεῖχε ἀπ' τὸν Ἐθνικὸ Συνασπισμὸ ὁ Γ. Καφαντάρης. Καὶ πρόσθεσε ὅτι τὴ λύση αὐτὴ —ποὺ, ὅπως ἀποκάλυψε, δὲν τὴν ἔχει συζητήσει μὲ τὸν Γ. Καφαντάρη— θὰ τὴν ἀποδεχόταν, «ὡς εἶχε λόγον νὰ πιστεύη», καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας.

Νὰ ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν πολιτική

ΠΡΟΤΟΥ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀκούση τὴν ἀπάντηση τοῦ Π. Τσαλδάρη γιὰ τὴ δεύτερη πρότασή του, ἔσπευσε νὰ τοῦ πῆ πὼς ἡ αὐτὴν ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ διευκολύνη τὴ θέση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἀπέναντι

ΠΑΝΑΓΗΣ ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ: 'Ο ἀντίπαλός του τοῦ ζητοῦσε νὰ ὑποσχεθῆ ὅτι κανένας δέν θὰ πλήρωνε γιὰ τὸ κίνημα

τῶν ἀδιάλλακτων φίλων του, καὶ πὼς γιὰ νὰ δειξη τὴν καλή του θέληση ἦταν ἕτοιμος —ἂν ἡ λύση γινόταν δεκτὴ— νὰ ἀποσυρθῆ ὁριστικὰ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ζωή. 'Ο Π. Τσαλδάρης, παρὰ τὸ ὡς τὸ χαρακτήρισε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, «δέλεαρ» τοῦτο, ἀπέκρουσε καὶ τὴ δεύτερη εἰσήγηση.

Τότε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —καθὼς ὁ ἴδιος ἰσχυρίστηκε— μιλώντας στὴ Βουλὴ στὶς 15 Μαΐου 1933— πρότεινε μιὰ τρίτη λύση: Ν' ἀναλάβη ἀμέσως τὴν ἐξουσία ὁ Π. Τσαλδάρης, μὰ παράλληλα νὰ ἔδινε ἐγγύηση πὼς θὰ μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίση καὶ νὰ τηρήση τὴν τάξη. Ταυτόχρονα ὅμως ζήτησε ἀπ' τὸ συζητητή του νὰ προβῆ —στὴν περίπτωση ποὺ ἡ τρίτη λύση θὰ γινόταν ἀποδεκτὴ— σὲ δήλωση «ἐπισημοτάτου χαρακτῆρος», ὅτι κανένας δὲν θὰ καταδιωκόταν γιὰ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, μὰ οὔτε καὶ γιὰ τὰ θλιβερὰ γεγονότα ποὺ εἶχαν χωρίσει, στὸ παρελθόν, τοὺς Φιλελευθέρους ἀπ' τοὺς Λαϊκούς. Τέλος, ζήτησε ν' ἀνατεθοῦν τὰ στρατιωτικὰ ὑπουργεῖα σὲ στρατιωτικοὺς ποὺ ἦταν στὴν ἐνέργεια, καὶ ποὺ θἄπρεπε νὰ ἐμπνέουν κοινὴ ἐμπιστοσύνη, ὥστε «νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐκτοπίσωμεν ἄνευ αἱματοχυσίας τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν».

'Ο Π. Τσαλδάρης ἀπάντησε —κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στὴ Βουλὴ— ὅτι δὲν θὰ εἶχε καμμιὰ δυσκολία νὰ κάνη τὴ δήλωση ποὺ τοῦ ζητοῦσε κι' ὅτι κι' ὁ ἴδιος ἦταν ἀποφασισμένος ν' ἀναθέση τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν στὸν τότε ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Θεόδωρο Μανέττα, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε συνεργαστῆ στὴν προηγούμενη διμηνη κυβέρνησή του. Ἀρνήθηκε ὅμως ὁ Π. Τσαλδάρης νὰ ἐξουσιοδοτήση τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ν' ἀνακοινώση στὸ Ν. Πλαστήρα, πὼς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἀποδεχόταν τὴν τρίτη αὐτὴ λύση. 'Ο Ἐλ. Βενιζέλος ἀνταπάντησε ὅτι ἀφοῦ δέν τοῦ δινόταν ἡ ἐξουσιοδότηση αὐτή, δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ πιθανότητα ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ δεχόταν, κι' ὅτι ἔτσι δὲν θὰ τέλειωνε ἡ ἐπαναστατικὴ κατάσταση.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Π. Τσαλδάρης τὸν διέκοψε θέλοντας νὰ κάνη μιὰ διευκρίνηση. Μὰ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοῦ ἀπάντησε σὲ ὀξὺ τόνο: «Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι καλύτερον τὸ τί σᾶς εἶπα, σεῖς δὲν ἐνθυμεῖσθε καλύτερον τὴν ἀπάντησιν, ποὺ μοῦ ἐδώσατε».

'Αντικρούοντας, μπροστὰ στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Π. Τσαλδάρης καὶ τὶς τρεῖς λύσεις ποὺ τοῦ πρότεινε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τόνισε ὅτι, μόλις τὴν προηγούμενη μέρα, ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἶχε δώσει στὰ κόμματα τῆς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» τὴν πλειοψηφία, κι' ὅτι, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, δὲν θάταν δυνατὸ νὰ προσφύγη σὲ νόθες λύσεις, ἀντίθετες πρὸς τὴ θέληση τῶν πιὸ πολλῶν Ἑλλήνων. Καὶ τοῦ πρόσθεσε —ὅπως ὁ ἴδιος ἀφηγήθηκε στὴ Βουλὴ— ὅτι ἦταν πρόθυμος ν' ἀναλάβη τὴν ἐξουσία μόνος, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ μποροῦσε ν' ἀποκαταστήση τὴν τάξη. Τοῦ εἶπε ἀκόμα, ἀπαντώντας στὴν ἀποστροφὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὰ περασμένα, ὅτι δὲν τὰ θυμᾶται πιά —«ὄχι δὲν σκέπτεται τίποτε δι' αὐτά, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐνθυμεῖται κάν». Τέλος εἶπε πὼς ἂν ἤθελε, ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ ἦταν ἀκόμα στὴν ἐξουσία, θὰ μποροῦσε νὰ καταστείλη κάθε ἀνταρσία καὶ πὼς ὁ ἴδιος θάταν πρόθυμος νὰ δώση κάθε βοήθεια ποὺ θὰ συντελοῦσε στὸ νὰ ἐπαναφερθῆ ἡ τάξη.

Ἡ πρόσκληση τοῦ Κ. Μανέττα

ΟΤΑΝ ἔφτασε ἐκεῖ ἡ συζήτηση οἱ Ἀλ. Ζαΐμης, Ἐλ. Βενιζέλος καὶ Π. Τσαλδάρης ἀποφάσισαν —καθὼς μνημονεύσαμε στὰ προηγούμενα— νὰ καλέσουν στὸ Κυβερνεῖο τὸ Διοικητὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Κωνστ. Μανέττα, γιὰ νὰ τὸν ρωτήσουν τί θάταν δυνατὸν νὰ γίνη γιὰ ν' ἀποκατασταθῆ ἡ τάξη.

'Ο ἴδιος ὁ Κ. Μανέττας, καταθέτωντας σχετικὰ —κι' εἶναι τοῦτο τὸ δεύτερο μέρος τῆς μαρτυρίας του— στὸν ἀνακριτὴ τοῦ 6ου τμήματος Ἀθηνῶν Θ. Γιαννόπουλο, εἶπε ὅτι μόλις μπῆκε μέσα στὸ προεδρικὸ γραφεῖο, ὁ Π. Τσαλδάρης τὸν ρώτησε πὼς γίνηκε δυνατὸ στὸν στρατηγὸ Πλαστήρα νὰ προσεταιριστῆ ἀξιωματικούς. 'Ο σωματάρχης τοῦ ἀπάντησε ὅτι, ὁ Ν. Πλαστήρας, κι' ἀπ' τὴν πολεμικὴ κι' ἀπ' τὴν κατοπινή του δράση εἶχε ἀποκτήσει, ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικούς, ἀφωσιωμένους φίλους «πιστεύοντας εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν προθέσεών του». 'Αμέσως ὕστερα ὁ Κ. Μανέττας ρωτήθηκε ἂν μπορῆ νὰ καταστείλη βίαια τὸ κίνημα Πλαστήρα. Κι' ἀπάντησε ὅτι μπορεῖ, μὰ ὅτι «ἡ βιαία καταστολὴ δὲν ἠδύνατο, παρὰ νὰ ἔχη αἱματηρὰς συνεπείας».

Στὴ σχετικὴ συζήτηση ποὺγινε στὴ Βουλὴ — 15 Μαΐου 1933— ὁ Π. Τσαλδάρης δήλωσε κατηγορηματικὰ ὅτι ἦταν ἕτοιμος ν' ἀναλάβη τὴν ἐξουσία, στὶς 6 Μαρτίου, καὶ ν' ἀποκαταστήση τὴν τάξη. Μὰ τὸ ἴδιο κατηγορηματικὰ ἀπάντησε καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πὼς τοῦτο δὲν ἦταν ἀκριβές. 'Ο πρῶτος ὅμως ἐπανέλαβε τὸ ἐπιχείρημα τοῦ δευτέρου, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, λέγοντας: «Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶπα τὰ ἐνθυμοῦμαι καλύτερα, ὅπως σεῖς τὰ ἰδικά σας». 'Ο Ἐλ. Βενιζέλος ἐπέμενε κι' ὁ Π. Τσαλδάρης τὸ ἴδιο. Καί, παρὰ τὸ «ἄνθρωποι εἴμαστε», ποὺ ἐπικαλέστηκαν κι' οἱ δυό, τελικά, δὲν συμφώνησαν. "Οταν, μάλιστα, ὁ Π. Τσαλδάρης εἶπε, ὅτι αὐτός, ὡς πρωθυπουργός, θὰ κατεδίωκε «τὸν ἀντάρτη Πλαστήρα καὶ ὅτι ἡ καταδίωξίς του θὰ ἦτο αἱματηρά», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπάντησε: «Ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ κάμω καταστολὴν αἱματηρὰν τῆς ἐπαναστάσεως».

Παρέμβαση τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη

ΟΤΑΝ ὁ Π. Τσαλδάρης ἀπέρριψε —κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— καὶ τὶς τρεῖς λύσεις που πρότεινε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, κι' ὅταν ὁ ἀντιστράτηγος Κ. Μανέττας ἐπανέλαβε ὅτι ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος «δὲν δύναται νὰ γίνη παρὰ κατόπιν μάχης», προσθέτωντας ὅτι «βεβαίως δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ν' ἀποφανθῆ θετικῶς ὅτι ἡ ἐπιτυχία θὰ εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆς συνταγματικῆς παρατάξεως», ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρεμβαίνωντας —κι' ἀφοῦ τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος δήλωσε ὅτι «καὶ δική του ἐπιθυμία θὰ ἦτο νὰ ἀποφευγθῆ ἡ αἱματοχυσία» —τόνισε:

«Κύριοι παρακαλῶ νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς σχετικάς μου (ἰδικάς του) ἱστορικὰς καὶ ἠθικὰς εὐθύνας, καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ εἴπω ὅτι δὲν θὰ δεχθῶ λύσιν, ἡ ὁποία θὰ ὁδηγήση εἰς αἱματοχυσίαν, ἐφ' ὅσον τὸ πρᾶγμα δύναται νὰ ἀποφευχθῆ».

"Υστερ' ἀπὸ τὴν δήλωση αὐτὴ τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη, ὁ Π. Τσαλδάρης ἀποσύρθηκε ἀπ' τὸ Κυβερνεῖο, δηλώνοντας πὼς ἂν, τελικά, γίνη στρατιωτικὴ Κυβέρνηση «δὲν θὰ ἐπαναστατήση κατ' αὐτῆς». Τότε, καθὼς ἐμειναν μόνοι μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπέμεινε στὴν εἰσήγησή του γιὰ τὸν σχηματισμὸ «Στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως», προσθέτοντας ὅτι θὰ ἦταν δυνατὴ κι' ἡ παρεμβολὴ «καὶ ἄλλων προσώπων πολιτικῶν, δηλαδὴ ἀνωτέρων πολιτικῶν ὑπαλλήλων». Καὶ σύστησε γιὰ πρωθυπουργὸ τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. 'Οθωναῖο ἢ τὸν ἀντιστράτηγο Εὐθ. Τσιμικάλη, ἂν ὁ πρῶτος ἐξακολουθοῦσε ν' ἀρνιέται.

ΑΛ. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ: Ἀρνήθηκε τὴ πρωθυπουργία

Ὁ Ἀλεξ. Ὀθωναῖος ἱστορεῖ

ΣΑΥΤΟ τὸ μεταξὺ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε στείλει γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ

Μιὰ παλαιότερη φωτογραφία τοῦ δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου, 1933, μὲ τὸν ὑπασπιστή του, τότε λοχαγό, Παπαμαντέλο

Στρατιωτικοῦ Οἴκου ὑποστράτηγο Ἰωάννη Νικ. Ταρσούλη σὲ ἀναζήτηση τοῦ ἀντιστράτηγου Ἀλ. 'Οθωναίου. Καὶ τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἐντολή: «Πὲς εἰς τὸν στρατηγὸ ὅτι πρέπει νὰ ἔλθη ὁπωσδήποτε εἰς τὸ Κυβερνεῖο».

— Ναί (μοῦ ἱστορούσε πρὶν λίγες μέρες καὶ σὲ συνέχεια τῆς συζητήσεώς μας, τὸ πρῶτο καὶ τόσο ἀποκρυπτικὸ μέρος τῆς ὁποίας δημοσιεύτηκε ἤδη στὶς στῆλες τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου», ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην πρωθυπουργὸς Ἀλεξ. 'Οθωναῖος ἐκεῖ στὸ διαμέρισμά του τὸ ὁδοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' ἀριθμὸς 43). Ναί· ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μοῦ ἔστειλε καὶ πάλιν τὸν ὑποστράτηγο Ταρσούλη. "Αλλά πρὶν σᾶς πῶ τί ἔγινε τότε, πρέπει νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς εἰκόνος, τί συνέβη ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Ἐλ Βενιζέλου, μ' ἐσυνώδευσεν ἕως τὸ ἰδικό μου σπίτι ὁ Γ. Κατεχάκης.

»Πρωτοῦ, λοιπόν, εἰσέλθω εἰς τὸ σπίτι μου καὶ σχεδὸν πρό τῆς ἐξώθυρας, εἰδοποιήθην, ὅτι μὲ ἐζήτει ἐπειγόντως ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας. Ἀμέσως ἔσπευσα εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ. Ἐκεῖ εὑρῆκα συγκεντρωμένους τοὺς διοικητὰς τῶν ἐν 'Αθήναις μονάδων Διάμεσης, Σπηλιωτόπουλον, Τερτίκαν, Μελισσηνόν, Βακάν καὶ Μ. Μπακόπουλον καὶ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος 'Αναγνωστόπουλον, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας διὰ νὰ τοὺς κάμη ἀνάλογους συστάσεις. 'Ο Σωματάρχης ἀπουσίαζεν. Εἰς τοὺς συνταγματάρχας αὐτοὺς ὡμίλησα διὰ μακρῶν, περὶ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν ἑνὸς κινήματος, τοὺς ἐξέθεσα τὰς πεποιθήσεις μου καὶ τοὺς ἐτόνισα ἰδιαιτέρως τὰ ὅλως καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης ἐνεργείας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκλήθην εἰς τὸ τηλέφωνον ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν. Μ' ἐζήτει ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἐκεῖ καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ Σώματος. Τοῦ ἀπήντησα κατηγορηματικῶς ὅτι θὰ περιμένω τὸν στρατηγὸν Κ. Μανέτταν εἰς τὸ γραφεῖον του, εἰς τὸ Σῶμα. Καί ὅτι δὲν προτίθεμαι ἐπ' οὐδενὶ νὰ μεταβῶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ἐντὸς ὀλίγου κατέφθασε εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Σώματος καὶ ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας, ἀλλ' ἡ ὥρα θὰ εἶχεν ἤδη, ἀσφαλῶς ὑπερβῆ τὴν 4ην πρωϊνήν. Καί ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μανέττα ἐπανέλαβα ὅσα εἶχον εἴπει προηγουμένως εἰς τοὺς συνταγματάρχας καὶ τοῦ ἐσύστησα νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ὑπουργεῖον μαθ' ὅλων τῶν συνταγματαρχῶν καὶ ἐκείθεν νὰ ἀποτρέψη κάθε ἐνέργειαν. Ἐν ἀνάγκη ἐκδιώκων τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἔστω καὶδι ἀ της βίας. Τοῦτο καὶ ἀπεφάσισθη καὶ ἀνεχώρησα καὶ πάλιν διά τὸ σπίτι μου, περίπου ἤσυχος ὅτι δὲν θὰ ἐγένετο τίποτε τὸ ἐπαναστατικόν. Ἐσκέφθην ὅμως διὰ νὰ ἐνισχύσω τὸν Κ. Μανέτταν, εἰς τὰς προσπαθείας του, νὰ μεταβῶ καὶ στείλω καὶ τὸν Γ. Κατεχάκην εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ τοῦ ἐδιηγήθην τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης γιγνόμενα. Του προσέθεσα ὅτι τὰ πράγματα προλαμβάνονται ἀκόμη καὶ τοῦ συνέστησα νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἀμέσως. 'Ο Γ. Κατεχάκης ἀπεδέχθη τὴν γνώμην μου καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ. Τὸν ἐκάλυντσα καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι μου».

Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ δικτατορίαν

ΚΑΙ ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξ. 'Οθωναῖος συνέχισε:

— Κατὰ τὰς 7.30 ἕως 8 τὸ πρωῒ κατέφθασαν εἰς τὰ σπίτι μου ὁ ὑποστράτηγος Ἀγιλλεὺς Πρωτοσύγκελλος, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ἐξερράγη κίνημα καὶ ἐγένοντο συλλήψεις προσώπων. Αἱ Ἀθῆναι εἶχαν ἐξυπνήσει ὑπὸ τὴν δικτατορίαν τοῦ Νικολάου Πλαστήρα.

»Ὅταν ἡ κήρυξις τῆς δικτατορίας ἐγνώσθη εὐθύτερον, ἤρχισαν καθὼς ἐμαθον, νὰ συρρέουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πλεῖστοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν πληροφορίας. Πληροφορίας, ἐπίσης, ἐζήτουν καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων, ὀπίσθεν κατέφθανε σωρεία τηλεγραφημάτων. Ἐγώ, εἰς τὸ σπίτι μου εὑρισκόμενος, ἐλάμβανον, ὡσαύτως, πολλὰς ἀναφορὰς στρατιωτικῶν ἐρωτώντων τί ἔπρεπε νὰ κάμουν.

»Μεταξὺ τῶν ἄλλων τηλεγραφημάτων ἐλήφθησαν καί τινα ἀναφέροντα ὅτι κατελύθησαν αἱ ὀρχαί — νομίζω εἰς Κόρινθον Πάτρας καὶ Ζάκυνθον. Οἱ πολῖται εἶχον δυσφορήσει διὰ τὴν περιφρόνησιν καὶ καταπάτησιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως καὶ ἐξεδηλοῦντο θορυβωδῶς. Ταυτοχρόνως ἐγνώσθη ὅτι εἰς τὴν Λάρισαν ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶχε ἀρνισει στρατολογίαν διὰ νὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Οὕτω ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διεῖδεν ἐγκαίρως ὅτι ἡ δικτατορία δὲν ἐγένετο εὐαρέστως δεκτὴ ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ὅτι θ' ἀπετύγχανε».

Ἡ πρώτη πρόταση πρωθυπουργίας

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. 'Οθωναῖος μοῦ ἱστόρησε:

— Κατὰ τὰς 10 τὸ πρωῒ παρεκλήθην διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ μου νὰ μεταβῶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου μὲ ἀνέμενον οἱ τέσσαρες ἀντιστράτηγοι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα. Κατ' ἀρχὰς ἠρνήθην ρητῶς, ἐπειδὴ ὅμως ἠκολούθησε καὶ δευτερα ζωηρὰ παράκλησις ἐδέχθην καὶ μετέβην. Ἐκεῖ οἱ στρατηγοί μου ἀνεκοίνωσαν τὰ δ.σθέντα των εἰς τὸν Βενιζέλον καὶ μοῦ ἐπρότειναν νὰ δεχθῶ, ἐφ' ὅσον ἐκαλούμεθα παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, — πλησίον τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων — νὰ σχηματίσωμεν κυβέρνησιν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου. 'Αντέταξα κατηγορηματικὴν ἄρνησιν, καθ' ὅσον ἐπίστευα, ὅτι ὑφ' ἃς συνθήκας εὑρισκόμεθα, μία διαδοχὴ τῆς δικτατορίας παρὰ στρατιωτικῆς κυβερνήσεως δὲν θὰ ἐπρολάμβανε οὔτε ἐνδεχομένην αἱματοχυσίαν, οὔτε θὰ ἦτο ὠφέλιμος».

— 'Ο στρατηγὸς Πλαστήρας· ρώτησα, δεχόταν, τότε, τὴ λύση τῆς στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ τοῦ τύπου;

— Βεβαίως· ἄλλωστε ἡ παρουσία του καὶ ἡ μὴ προβολὴ ἀντιρρήσεων αὐτὸ δεικνύει. Τοῦ ἦτο ἐπιθυμητή.

Πάνω στὸ ἴδιο θέμα, ὁ Ἰω. Μεταξᾶς εἶπε στὴ Βουλὴ (15 Μαΐου 1933) αὐτά:

«Ἡ κυβέρνησις ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἀποτελεσθῆ τὴν πρωΐαν τῆς 6 Μαρτίου ἀπὸ τοὺς ἀντιστρατήγους οἱ ὁποῖοι πραγματικῶς, δὲν ἐφάνησαν ὠφελεῖς ὅσον τοὺς ἐνόμιζαν, δὲν μυρίζει ὅμοια μὲ τὴν ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ ἔκαμνε (σύμφωνα μὲ τὸ διάγγελμά του) κατόπιν νέας ἐκλογάς διὰ νὰ προέλθη ἐξ αὐτῶν ἡ ἰσχυρὰ καὶ βιώσιμος κυβέρνησις. 'Ο στρατηγὸς 'Οθωναῖος καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἄλλοι ἀντιστράτηγοι ἐννοοῦσιν ἤδη περί τίνος πρόκειται. Καὶ δὲν ἀπατῶνται, διότι ἦταν κατόπιν, τὴν ἐσπέραν, προτείνεται ἡ ἄλλου εἴδους κυβέρνησις τῶν ἀντιστρατήγων, ὁ στρατηγὸς 'Οθωναῖος τὴν δέχεται. Οὕτω κατόπιν τούτου (τῆς πρωϊνῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἀλ. 'Οθωναίου) καὶ ὁ στρατηγὸς Μαζαράκης ἀντιληφθείς περί τίνος ἐπρόκειτο, ἀπεχώρησε καὶ αὐτὸς τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως, ἀπεχώρει καὶ ὁ Τσιμικάλης, καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ Μανέττα καὶ ἡ ὑπόθεσις ἔπιπτεν εἰς τὸ νερό».

«Ἔχω 40 πυρετὸ καὶ εἶμαι στὸ κρεβάτι»

ΜΕΤΑ τὴν κατηγορηματικὴ ἄρνηση τοῦ Ἀλ. 'Οθωναίου νὰ προεδρεύση τῆς Κυβερνήσεως ποὺ ἐπροτάθη ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του μπροστὰ —καὶ μὲ τὴ συναίνεση— τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Στρατοῦ ἔφυγε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν.

— Διά μίαν ἀκόμη φοράν· μᾶς λέει ὁ Ἀλ. 'Οθωναῖος, ἐπέστρεψα σπίτι μου. Λίγο ἀργότερα δέ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἔχων φαίνεται ὑπ' ὄψιν του τὰ ὅσα εἶχα εἰπῆ τὴν περασμένη νύκτα εἰς τό σπίτι του, ἔστειλε καί μ' ἐζήτησε. 'Απήντησα ἀμέσως: «Ἔχω 40 πυρετὸ καὶ εἶμαι στὸ κρεβάτι». Καὶ δὲν ἐπῆγα.

»Ἐν τῷ μεταξὺ καί καθ' ὅλο τό διάστημα τῆς ἡμέρας μ' ἐπεσκέφθησαν εἰς τό σπίτι μου πολλοί. Πλὴν ἄλλων, καί ὁ στρατηγὸς Ταρσούλης — τὴν πρώτη φορά — καθὼς καί ὁ ἐν ἀποστρατείᾳ ὑποναύαρχος Τυπάλδος. Καί οἱ δύο προσπάθησαν νά μέ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ: 'Ο Πλαστήρας εἶχε διατάξει τή σύλληψή του, ἀλλά μέ εἰδική φροντίδα μήπως κακοπάθη

πείσουν νά ἐπέμβω καί νά δεγθῶ τόν σχηματισμόν κυβερνήσεως ὡς διαδόχου τῆς δικτατορίας. Ἐν τοιοις ἐντόνως ἐπανελάμβανα, ὅτι δέν εὑρίσκω ὡς λύσιν τόν σχηματισμόν τοιαύτης κυβερνήσεως, ἄνευ τῆς ἀρητῆς καί κατηγορηματικῆς συγκαταθέσεως, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πλειοψηφήσαντος κόμματος. 'Ο κ. Τυπάλδος εἰς δευτέραν ἐπίσκεψίν του, γενομένην πάντως εἰς ὥραν ἀπογευματινήν, μέ ἀφῆκε νά πιστεύω, ὅτι ὁ κ. Τσαλδάρης θά ἦτο σύμφωνος».

"Ετσι φτάσαμε στὴ δεύτερη, ἐπίσημη κι' ἀποφασιστικὴ πρόσκληση τοῦ Ἀλ. 'Οθωναίου ἀπ' τὸν Πρόεδρο

'Ο ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Θεοδ. Μανέττας (ἀριστερά στήν πρώτη σειρά), τὸν ὁποῖον ὁ Π. Τσαλδάρης προώριζε ὡς ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πλάϊ του (δεξιά στήν πρώτη σειρά) ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποστράτηγος Ἰω. Ταρσούλης, ποὺ ἐστάλη δυό φορές ἀπό τόν 'Αλεξ. Ζαΐμη στό στρατηγό 'Οθωναῖο

τῆς Δημοκρατίας. Τὸ ἐθνικοπολιτικὸ δράμα τῆς ζοφερῆς ἐκείνης μέρας ἄρχισε νὰ παίρνη τὴ λύση του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟ: 'Ο Ἰωάννης Μεταξᾶς περὶ τοῦ Νικολάου Πλαστήρα: «Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα οἱ μὲν θὰ ἀνυψώσουν εἰς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ θὰ τὰ καταβιβάσουν εἰς τὸν "Αδην». — 'Ο Ἐλ. Βενιζέλος εἰδοποιεῖ μὲ τὸν στρατηγὸ Ἰω. Ταρσούλην: «Πὲς εἰς τὸν 'Οθωναῖον νὰ ἔλθη ἔστω καὶ ἂν ἔχη 40 πυρετό»! — 'Ο Προέδρος τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμης λέγει: «Στρατηγέ μου, ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστος. Εἰς πολλὰ σημεῖα κατελύθησαν αἱ ὀρχαί. Εἰς ὅλλα ἑ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

8ον

ΜΙΛΩΝΤΑΣ στὴ Βουλὴ (15 Μαΐου 1933), ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς γιὰ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα, εἶχε πῆ:

«Δὲν πρόκειται νὰ χαρακτηρίσω ...οιος εἶναι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας. Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα οἱ μὲν θὰ τὰ ἀνυψώσουν εἰς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ θὰ τὰ καταβιβάσουν εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ ἱστορία θὰ κρίνῃ περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ περὶ ὅλων οἱ ὁποῖοι ἀνεμίχθησαν εἰς τὰ παρελθόντα γεγονότα. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύναται κανεὶς ν' ἀμφισβητήσῃ, εἶναι ὁ σύνδεσμος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας καθ' ὅλην τὴν δημοσίαν του ζωὴν ἐπέδειξεν ἕνα βαθὺν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων. πλήρη ὑποταγήν».

Πραγματικά. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ δήλωση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου: «Ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ κάμω καταστολὴν αἱματηρὰν τῆς Ἐπαναστάσεως».

Ἔτσι, καὶ γιὰ ὅλους τούτους τοὺς λόγους, τὸ μεγαλύτερο ἴσως πρόβλημα ποὺχε προκύψει, καθὼς πιὰ τὸ κίνημα τῆς 6 Μαρτίου 1933 πήγαινε πρὸς τὸν τελειωμό του, ἦταν τὸ σέ ποιὸν καὶ ὑπὸ ποιὲς συνθῆκες θὰ παρέδινε ὁ δικτάτωρ τὴν ἐξουσία. Τὴν ἀπάντηση τοῦ «σὲ ποιὸν» τὴν ἔδωκε ἐπιγραμματικὰ ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς: «Ἕνας μόνον θὰ μποροῦσε νὰ παραλάβῃ, ἀναίμακτα, τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα: ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος. Οὐδεὶς ἄλλος».

Νὰ γιατὶ ἦταν τόση ἡ ἐπιμονή, ὅσων ἤξεραν τὰ πράγματα, γιὰ νὰ γίνῃ πρωθυπουργὸς ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος.

— Ἀσφαλῶς· μοῦλεγε στὴν συζήτησή μας ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Ἔτσι εἶναι. Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας μὲ ἐπέδειξε ἀπεριορίστως. Καὶ ἐγὼ τὸν τιμοῦσα ὅλως ἰδιαιτέρως.

Ἦταν πολλοὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ σεβασμοῦ κι' αὐτῆς τῆς τιμῆς. Οἱ στρατηγοὶ Νικόλαος Πλαστήρας καὶ Γεώργιος Κονδύλης —οἱ ὁποῖοι ὣς τὴν στιγμὴ ποὺγιναν ἀντίπαλοι ἀπεκαλοῦντο «οἱ Διόσκουροι τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος 1912—1923», κι' εἶχαν, μάλιστα, τότε, κυκλοφορήσει κι' ἐπιστολικὰ δελτάρια μὲ τὴν φωτογραφία τους καὶ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸ —ὑπηρέτησαν ἀπὸ λοχίαι ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου. Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ αὐτὸς ἦταν λοχαγὸς στὸ Σύνταγμα Τρικάλων (1910—1911) κι' ἐκεῖνοι ὑπαξιωματικοί, πρὶν μποῦν στὴ σχολὴ γιὰ νὰ γίνουν ἀξιωματικοί. Ὕστερα μαζὶ ἦταν στὸν Βαλκανικὸ πόλεμο, στὸν Ἑλληνοβουλγαρικό, στὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, στὸν πρῶτο παγκόσμιο, ὅταν μπῆκε κι' ἡ Ἑλλάς, στὴν ἐκστρατεία τῆς Οὐκρανίας (Ρωσίας), στὴν Μικρὰ Ἀσία, στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1922.

Ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος στὸ Κυβερνεῖο

ΕΝΩ ὁ Π. Τσαλδάρης —δηλώνοντας πὼς «ἐάν, τελικά, γίνῃ στρατιωτικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' αὐτῆς»— ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Κυβερνεῖο, ὕστερα ἀπὸ τὴν δραματικὴ συζήτηση ποὺχε μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, μπροστὰ στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔμεινε κοντὰ στὸν «ρυθμιστὴ τοῦ Πολιτεύματος».

— Ὅταν ἤλθε σπίτι μου, μοῦ ἱστορεῖ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποστράτηγος Ταρσούλης, μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Ἀλ. Ζαΐμης μὲ παρακαλεῖ νὰ μεταβῶ, ὁπωσδήποτε, εἰς τὸ Κυβερνεῖον, ὅπου, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εὑρίσκετο καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Μοῦ προσέθεσε, μάλιστα, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐτόνισε: «Πές του νὰ ἔλθῃ, ἔστω καὶ ἐὰν ἔχῃ 40 πυρετό». Φυσικὰ ἐπῆγα ἀμέσως. Ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Εὐθὺς δὲ ὁ πρῶτος μοῦ λέγει: «Στρατηγέ μου, ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστος. Εἰς πολλὰ σημεῖα κατελύθησαν αἱ ἀρχαί. Εἰς ἄλλα ἑτοιμάζεται μία αἱματονυσία ἄνευ προηγουμένου. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶσθε ὁ "ὀνος ποὺ δύνασθε νὰ προσφέρετε μίαν ὑψίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα. Πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἴπω: Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ἐξουσίαν; Μετὰ τὴν πρωϊνὴν σας ἄρνησιν νὰ δεχθῆτε τὴν πρωθυπουργίαν ἀπετάθημεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς Ἀλεξ. Μαζαράκην καὶ Εὐθυμ. Τσιμικάλην. Καὶ οἱ δύο ἐδήλωσαν ἀδυναμίαν καὶ συνέστησαν ν' ἀπευθυνθοῦμε σ' ἐσᾶς. Ὅπως βλέπετε ἔχετε καθῆκον ν' ἀναμιχθῆτε. Πρέπει νὰ δεχθῆτε νὰ σχηματίσετε κυβέρνησιν, διὰ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν τόπον εἰς τὴν τάξιν.

Στὸ σπίτι τοῦ Δημ. Μαξίμου

ΑΝΤΙ γι' ἄλλη ἀπάντηση ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ρώτησε τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας:

— Θὰ μοῦ ἐπιτρέπατε νὰ κάνω ...ρήσιν τοῦ τηλεφώνου σας;

— Βεβαιότατα· ἀπάντησε ὁ Ἀλ. Ζαΐμης.

Καὶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, ἀφοῦ συμβουλεύθηκε τὸν «κατάλογο τῶν ἐπισήμων» ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ πῆρε ἕναν ἀριθμό.

— Πῆρα, μοῦ ἀφηγεῖται, τὸ σπίτι τοῦ Π. Τσαλδάρη, κι' ἀφοῦ εἶπα ποιός εἶμαι, ζήτησα τὸν Πρόεδρο. Μοῦ ἀπήντησαν ὅτι ὁ Π. Τσαλδάρης εὑρίσκετο, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δημητρίου Μαξίμου, ποὺ ἦτο ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Κυβερνεῖον, εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Ἡρώδου Ἀττικοῦ καὶ Βασιλέως Γεωργίου Β΄ τότε Διοκλητιανουπόλεως. Ἔπα εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ὅτι ἤθελα νὰ τὸν ἰδῶ, κι' ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε ὅτι θὰ μὲ ἐδέχετο ἀμέσως. "Οταν ἔκλεισα τὸ τηλέφωνον, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μὲ ρώτησε: «Μά τί τὸν θέλεις τὸν Τσαλδάρη;». Ἀπό ὅ,τι ἀντελήφθην δὲν τοῦ πολυήρεσε ἡ σκέψις μου νὰ συναντήσω τὸν Π. Τσαλδάρην. Ἴσως διότι ἐκεῖνος — ὁ Ἐλ. Βενιζέλος — ἦτο πρωθυπουργὸς καταργηθεὶς ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήραν ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ὁ πρωθυπουργὸς εἰς τὸν ὁποῖον θὰ παρέδιδα τὴν ἐξουσίαν. Ἐγώ, πάντως, χωρὶς νὰ ἀπαντήσω εἶπα εἰς τὸν Ἀλ. Ζαΐμην: «Παρακαλῶ θερμῶς, περιμείνατέ με. Ὁ Π. Τσαλδάρης εὑρίσκεται εἰς τοῦ Μαξίμου. Θὰ πάω νὰ τὸν δῶ μία στιγμὴ καὶ θὰ ἐπιστρέψω ἀμέσως».

«Διὰ νὰ ξεμπερδεύουμε»!

ΟΤΑΝ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος ἔφθασε στὸ σπίτι τοῦ Δημ. Μαξίμου ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή.

— Ὁ Π. Τσαλδάρης, μοῦ ἱστορεῖ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, εὑρίσκετο εἰς τὸ προσωπικὸν γραφεῖον τοῦ Δημ. Μαξίμου, καὶ μὲ ἐδέχθη ἀμέσως. Ὁ Δημ. Μάξιμος δὲν παρίστατο. Παρίστατο μόνον ὁ συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος Ἰωάννης Ράλλης. Λέγω, ἀμέσως, πρὸς τὸν Π. Τσαλδάρην: «Κύριε Πρόεδρε, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μοῦ ἀναθέτει τὸν σχηματισμὸ στρατιωτικῆς κυβερνήσεως. Ἐὰν τὴν σχηματίσω, σκοπός μου θὰ εἶναι νὰ ἀποκαταστήσω τὴν τάξιν καὶ νὰ σᾶς παραδώσω κατόπιν τὴν ἐξουσίαν, δεδομένου ὅτι τὸ Κόμμα σας, ἐπλεισοφήσησε κατὰ τὰς ἐκλογάς. Θέλω νὰ γνωρίζω κατὰ πόσον προτίθεσθε νὰ μὲ βοηθήσετε». Ὁ Π. Τσαλδάρης, μὲ μίαν χαρακτηριστικὴν γειρονομίαν φέρων τὴν μίαν παλάμην ἐπὶ τῆς ἄλλης, μοῦ ἀπήντησεν: «Ξέρετε, στρατηγέ, ὅπως σεῖς οἱ στρατιωτικοὶ ἐνεσθε ὡρισμένων ἀρχῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ πολιτικοὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποστᾶμεν τῶν ἰδικῶν μας ἀρχῶν. Ἐφ' ὅσον τὸ Λαϊκὸν κόμμα ὑπερεψηφίσθη ἀπὸ τοὺς "Ελληνας δὲν ἠμπορῶ ἐγὼ νὰ δώσω τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ τὸν σχηματισμὸν μετοβατικῆς κυβερνήσεως». Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠγέρθην καὶ λέγω: «Κύριε Πρόεδρε, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ. Δὲν ἔχω παρὰ νὰ καταθέσω τὴν ἐντολήν καὶ νὰ μεταβῶ σπίτι μου». Ἡ δήλωσίς μου ἐπέδρασε κεραυνοβόλως. Ὁ Π. Τσαλδάρης, ἐγειρόμενος, μοῦ ἀπαντᾶ: «"Οχι· παρακαλῶ καθήσατε». Καὶ προσθέτει: «Μὲ αὐτὰ ποὺ εἶπον δὲν ἠνόουν νὰ ἀναστείλητε τὴν προσπάθειάν σας, εἰς τὴν ὁποίαν, ἄλλωστε, θὰ ἔχετε καὶ τὴν ἀπόλυτον συμπαράστασίν μου. Πηγαίνετε, λοιπόν, νὰ σχηματίσητε κυβέρνησιν διὰ νὰ ξεμπερδεύωμεν». Τοῦ λέγω: «Διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής μαζί σας, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ποὺ θὰ κάμω ἀναλαμβάνων τὴν πρωθυπουργίαν, θὰ τονίσω ὅτι σᾶς συνήντησα καὶ ὅτι μοῦ ὑπεσχέθητε συμπαράστασιν». Καὶ τοῦ προσέθεσα: «Νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι ἐγὼ σχηματίζω κυβέρνησιν ἐντελῶς προσωρινὴν καὶ μόλις, ταχύτατα, ἐκπληρώσω τὴν ἀποστολήν μου, τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς τάξεως, θὰ σᾶς παραδώσω ἀμέσως τὴν ἐξουσίαν».

Κι' ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

— Πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ὅτι καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν συζήτησιν, ὁ παριστάμενος Ἰωάννης Ράλλης συγκατένευε εἰς τὰ παρ' ἐμοῦ λεγόμενα καὶ οὕτω μὲ ὑπεβοήθει εἰς τὴν προσπάθειάν μου.

» Μόλις, λοιπόν, ὁ Π. Τσαλδάρης ἐδέχθη τὸν σχηματισμὸν τῆς ὑπ' ἐμὲ κυβερνήσεως ἐπέστρεψα εἰς τὸ προεδρικὸν μέγαρον καὶ ἀνέφερα εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ὅτι ἤμουν ἕτοιμος νὰ ὁρκισθῶ. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μετ' ἐκπλήξεως μὲ ἠρώτησε: «Πῶς; Μά τί εἴπατε μὲ τὸν Τσαλδάρη;». Ἐγὼ δὲ ἐπανέλαβα τὰ λεχθέντα εἰς τὴν οἰκίαν Μαξίμου».

Κι' ὁ στρατηγὸς πρόσθεσε:

— Εἰς τὴν παρακειμένην τοῦ προεδρικοῦ γραφείου αἴθουσαν, ἀνέμενε ἤδη ἱερεύς. Καὶ τὴν 7.45' ἑσπερινὴν τῆς 6 Μαρτίου 1933 ὡρκίζόμην, παρουσία τοῦ ἀπερχομένου πρωθυπουργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, πρόεδρος τῆς στρατιωτικοϋπηρεσιακῆς κυβερνήσεως, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως καὶ ἡ παράδοσις τῆς ἐξουσίας εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἐκλογῶν τῆς 5 Μαρτίου. Ταυτοχρόνως μὲ τὴν πρωθυπουργίαν ἀνελάμβανα καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν».

Ποιὸς εἶχε τὴν ἰδέα!

ΠΡΟΤΟΥ προχωρήσουμε στὴν ἱστόρηση τῶν γεγονότων ποὺ ἀκολούθησαν, θάπρεπε νὰ ποῦμε πὼς γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ποιὸς πρῶτος εἶχε τὴν ἰδέα τοῦ σχηματισμοῦ στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως δημιουργήθηκε ὁλόκληρη ἱστορία.

Τὸ ζήτημα τὸ γέννησε ἡ ἐφημερὶς «Ἑστία» τῶν Ἀθηνῶν ποὺγραψε, ὅτι ἡ ἀρχικὴ σκέψη γιὰ τὴν στρατιωτικοϋπηρεσιακὴς Κυβερνήσεως, ποὺ θὰ παρελάμβανε τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα καὶ θὰ τὴν παρέδιδε στοὺς νικητὲς τῶν ἐκλογῶν, ἔγινε ἀπ' τοὺς ἀντιστρατήγους —κι' εἰδικώτερα ἀπ' τὸν Εὐθ. Τσιμικάλη. Τοῦτο ἐνόχλησε πάρα-πολὺ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔκανε δηλώσεις διαψεύδοντας τὶς πληροφορίες τῆς «Ἑστίας», ἔστειλε κι' ἕνα μεγάλο γράμμα πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦσε νὰ βεβαιώσῃ κι' ἐκεῖνος ὅτι ἡ ἰδέα ἦταν δική του.

Ὁ Ἀλέξ. Ζαΐμης δὲν ἀπάντησε προσωπικά, μὰ ἔβαλε τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Στρατιωτικοῦ του Οἴκου ὑποστράτηγο Ταρσούλη νὰ γράψῃ ὅτι ὁ Πρόεδρος «δὲν γνωρίζει μὲν ποῖος συνέλαβε ἀρχικὰς τὴν ἰδέα τῆς συγκροτήσεως Κυβερνήσεως ἐκ τῶν ἀντιστρατήγων», ἀλλ' ὅτι τὴν σχετικὴ πρόταση τοῦ τὴν εἶχε κάνει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος «ὡς ὑπεύθυνος ἀκόμη σύμβουλός του».

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κοινοποίησε τὸ πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γράμμα του καὶ πρὸς τοὺς ἀντιστρατήγους ζητῶντας κι' ἀπ' αὐτοὺς μιὰν ἀπάντηση. Ὁ Ἀλ. Μαζαράκης τοὔγραψε πὼς τὴν ἰδέα τὴν εἶχε ὁ Εὐθ. Τσιμικάλης. Ὁ Κ. Μανέττας ἀνέφερε πὼς δὲν θυμόταν ἀκριβῶς. Ὁ Θ. Μανέττας δὲν ἔδωσε σαφὴ ἀπάντηση. Κι' ὁ Εὐθ. Τσιμικάλης θύμισε πὼς ἡ ἰδέα ἦταν δική του.

Ἡ Κυβέρνηση Ἀλ. Ὀθωναίου

ΜΟΛΙΣ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος ὡρκίστηκε πρωθυπουργὸς μπροστὰ στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀπεχώρησε. Τότε ὁ νέος πρωθυπουργὸς κάλεσε ἀπ' τὸ προσωπικὸ τηλέφωνο τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη τοὺς συναδέλφους του τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν Ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ γιὰ ν' ἀναλάβουν ὑπουργεῖα.

Πραγματικά. Στὶς 8.30 τὸ βράδυ τῆς 6 Μαρτίου 1933, ὕστερα ἀπὸ ἕνα εἰκοσάωρο γεμάτο πικὸ κινδύνους, ὡρκίστηκαν στὴν Κυβέρνηση Ἀλ. Ὀθωναίου, ποὺ, καθὼς εἴπαμε, εἶχε κρατήσει καὶ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, οἱ Εὐθ. Τσιμικάλης ὡς ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν καὶ Οἰκονομικῶν, Θ. Μανέττας Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Κ. Μανέττας Συγκοινωνίας καὶ Δικαιοσύνης, Ἀλ. Μαζαράκης Παιδείας καὶ Ἐξωτερικῶν. Περ. Δημούλης Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως καὶ Ἰωάν. Δεμέστιχας Ναυτικοῦ καὶ Ἀεροπορίας.

Ἕνα δεύτερο κλιμάκιο ὑπουργῶν ὡρκίστηκε τὴν ἄλλη μέρα. Καὶ ἦταν οἱ: Νικ. Μαυρουδῆς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, Λ. Γιδόπουλος τῆς Δικαιοσύνης, Α. Κοριζῆς τῶν Οἰκονομικῶν, Σπ. Κορώνης Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γ. Πανᾶς Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως.

— Μὲ τὸν Ἀλ. Κοριζῆ, μοῦ λέγει ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, συνεδέομην προσωπικῶς καὶ τὸν ἐτιμοῦσα ὅλως ἰδιαιτέρως. Εἰς παλαιοτέρας δὲ συζητήσεις μας μοῦ εἶχεν εἰπῆ ὅτι θὰ ἦτο πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν μου δι' ὁ,τιδήποτε τυχὸν τὸν ἐχρειαζόμην. Καὶ πρέπει νὰ εἴπω ὅτι εἰς τὸ ὀλιγοήμερον ἐκεῖνο διάστημα τῆς ὑπουργίας του τὰ ἐκατόφερε περίφημα καὶ ἡ δραχμή, παρὰ τὴν περιπέτειαν τῆς 6 Μαρτίου, δὲν ὑπέστη οὐδένα κλονισμόν. Τὸν Λ. Γιδόπουλον, ὁ ὁποῖος ἦτο σφόδρα βασιλόφρων — καὶ παρὰ τὰ τότε γραφόμενα ὅτι δῆθεν μοῦ τὸν ἐπέβαλον — μοῦ τὸν συνέστησεν ὁ φίλτατός μου Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου Ζηλήμων, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὀλίγον συγγενής μου.

Ὁ Ν. Πλαστήρας παραδίδει τὴν Ἐξουσίαν

ΚΑΙ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

— Μόλις ὡρκίσθη τὸ πρῶτον κλιμάκιον παρεκάλεσα τοὺς ὑπουργούς μου νὰ μὴ μεταβοῦν ἀμέσως εἰς τὰ ὑπουργεῖα των, ἀλλὰ τὴν ἑπομένην. Καὶ τοῦτο διότι ἐπεθύμουν προηγουμένως νὰ συναντηθῶ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, διὰ νὰ ρυθμίσω τὰ ζητήματα. Καληνύκτισα, λοιπόν, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ ἀμέσως μετέβην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου ἐκεῖνος εὑρίσκετο. Εἶχα νὰ τὸν ἴδω ἀρκετὲς ὥρες καὶ δὲν γνωρίζω πῶς ἡ σκέψις μου ἐστρέφετο πρὸς τὸν νεαρὸν λοχίαν τοῦ Συντάγματος Τρικάλων, ἐκεῖνον διὰ τὸν ὁποῖον, μὲ πατρικὴν στοργήν, εἶχα φροντίσει διὰ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν σχολὴν ὑπαξιωματικῶν. Εἴμουν τότε λοχαγὸς — καὶ τώρα ποὺ μετέβαινα εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ἐγὼ μὲν ἀντιστράτηγος καὶ πρωθυπουργός, ἐκεῖνος δὲ στρατηγός, ἐπίσης, καὶ μέχρι πρό ὀλίγων στιγμῶν δικτάτωρ. Ὅλη ἡ κοινή μας ζωὴ εἰς τοὺς πολέμους ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1920 διήρχετο ἀπό τὴν σκέψιν μου μὲ κινηματογραφικὴν ταχύτητα. Κι' ἀνελογιζόμην πόσες φορὲς τὸν εἶχα προτείνει διὰ νὰ προαχθῇ ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ».

Λίγα λεπτὰ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀναχώρηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου ἀπ' τὸ προεδρικὸ μέγαρο, ὁ νέος πρωθυπουργὸς βρισκόταν ἀπέναντι στὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα.

— Ἡ στιγμὴ ἦταν δραματική· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος. Ἐγνώριζα πόσον μὲ ἐσέβετο ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἤξευρε πόσον τὸν ἐτιμοῦσα. Μόλις εὑρέθημεν ὁ ἕνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου του εἶπα: «Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὡρκίσθην Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως. Μεταξύ δὲ τῶν ὑπουργῶν μου συγκαταλέγονται καὶ οἱ στρατηγοὶ Ε. Τσιμικάλης, Ἀλ. Μαζαράκης, Κ. Μανέττας καὶ Θ. Μανέττας. Μὴ σκεφθῆς νὰ προβάλῃς οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν ἢ νὰ διατυπώσῃς οἱανδήποτε ἀντίρρησιν. Ἔχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι ἐδέχθην τὴν πρωθυπουργίαν μετ' ἔγκρισιν καὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Π. Τσαλδάρη. Ἀντιλαμβάνεσαι λοιπόν, ὅτι μαζί μου εὑρίσκεται καὶ ἡ πολιτικὴ ἡγεσία καὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τέλος, σοῦ προσθέτω, ὅτι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ὑποναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὡρκίσθη ὡς ὑπουργός μου ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν».

Ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος σηκώνεται ἀπὸ τὴν θέση του καὶ προσθέτει:

— Ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ἔμεινε πρός στιγμὴν ἑνεός. Κυριολεκτικῶς ἐκοκκάλωσε σὰν νεκρὸς καὶ δὲν ἄρθρωσε οὔτε λέξιν. Εὐθὺς κατόπιν δίδων μου τὸ χέρι του μοῦ ἀπήντησε: «Σοῦ εὔχομαι καλὴν ἐπιτυχίαν». Καὶ ἀνεχώρησε μὲ τὸν ὑπασπιστήν του Μιχαὴλ Μινιουδάκην».

Ἔτσι «ὁ μόνος ποὺ μποροῦσε»— κατὰ τὴν γενικὴ ὁμολογία— παράλαβε τὴν ἐξουσία ἀπ' τὸν δικτάτορα τῆς 6 Μαρτίου 1933.

Κατάσταση ἐπικίνδυνη

ΤΑ ΛΟΓΙΑ ποὺχε πῆ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καλώντας τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο νὰ σχηματίσῃ κυβέρνηση, ὅτι, δηλαδή, ἡ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦταν διόλου εὐχάριστη, ὅτι σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς χώρας καταλύθηκαν οἱ ἀρχές, κι' ὅτι σ' ἄλλα ἑτοιμάζόταν μιὰ αἱματοχυσία χωρὶς προηγούμενο, ἦταν ἀπόλυτα ἀληθινά.

Κι' ὄχι μονάχα δὲν ἦταν διόλου εὐχάριστη ἡ κατάσταση τῆς Ἑλλάδος ὅλη τὴν ἡμέρα τῆς 6 Μαρτίου 1933, ἀλλὰ ἦταν, κυριολεκτικά, ἐπικίνδυνα ἀπειλητική. Οἱ πληροφορίες ποὺ ἔρχόνταν κάθε λίγο σκόρπιζαν ἀνησυχίες, ποὺ, καθὼς ἡ ὥρα περνοῦσε, γινόταν πιὸ μεγάλες. Στὴν Κόρινθο μᾶζες λαοῦ μόλις ἔμαθαν τὴν νίκη τῶν κομμάτων τῆς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» καὶ τὴν ἄρνηση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἀπ' τὴν δικτατορία τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, κατέλυσαν τὶς τοπικὲς διοικήσεις καὶ κατέλαβαν τὸ τηλεγραφεῖο καὶ τὸ τηλεφωνεῖο. Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἔγιναν καὶ στὰς Πάτρας, καὶ στὸν Πύργο, καὶ στὴν Ζάκυνθο, καὶ στὴν Κοζάνη καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς χώρας. Τὸ κάθε τι εἶχε παραλύσει κι' ὁ κόσμος ἐξυμένος στοὺς δρόμους ἐξέσπαγε σὲ διαδηλώσεις καὶ σὲ διαμαρτυρίες.

Κι' ἦταν τόσο ἐπικίνδυνα ἠλεκτρισμένη ἡ ἀτμόσφαιρα, ὥστε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν στὴν Κυβέρνηση Ἀλ. Ὀθωναίου ἀντιστράτηγος Εὐθ. Τσιμικάλης, παρακάλεσε, λίγο ὕστερ' ἀπ' τὴν ὁρκωμοσία του, τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος νὰ στείλῃ στὶς ἐπαρχίες «ἕνα καθησυχαστικὸ μήνυμα». Ἔτσι ὁ Π. Τσαλδάρης ἔστειλε ἀμέσως ἕνα τηλεγράφημα —ποὺ διαβιβάστηκε ἀπ' τὶς νομαρχίες— μὲ τὸ ὁποῖο συνιστοῦσε θερμὰ στὸ Λαὸ νὰ τηρήσῃ ἡσυχία, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὰ πράγματα θὰχαν ὁμαλὴ ἐξέλιξι, ἀφοῦ ἡ στρατιωτικὴ Κυβέρνηση εἶχε συγκροτηθῇ μὲ τὴν ἔγκριση τῶν νικητῶν τῶν ἐκλογῶν. Καὶ πρόσθετε ὅτι, ἡ Κυβέρνηση αὐτὴ θάταν ἕτοιμη νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴ μόλις θὰ τῆς τὸ ζητοῦσε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Τέλος, στὸ τηλεγράφημά του ἐκεῖνο ὁ Π. Τσαλδάρης τόνιζε πὼς «ἡ λυπηρὰ ἀναρχία» στὴν πρωτεύουσα εἶχε ἐκλείψει καὶ πὼς ὁλόκληρος ὁ στρατὸς πειθαρχοῦσε στὴ νόμιμη ἐξουσία.

Μὲ τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ἀποσοβήθηκαν πολλὲς δυσάρεστες κι' ἐπικίνδυνες ἐξελίξεις ποὺ θάταν δυνατὸ νὰ ἐπιφέρουν μεγάλες ζημιὲς στὸν τόπο. Κι', ἡ μεγαλύτερη θὰ ἦταν ἕνας ἐμφύλιος σπαραγμός μ' ἀφάνταστα καταστροφικὲς συνέπειες. Αὐτό, περισσότερο ἀπὸ κάθε τί ἄλλο, τρόμαζε —κυριολεκτικά— τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξ. Ζαΐμη: Ἡ μιά, χωρὶς προηγούμενο αἱματοχυσία —ἕνας ἀτέλειωτος ἀλληλοσπαραγμὸς ποὺ ἀπειλητικὰ προβαλε. Κι' ἤδη οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν εἶχαν βαφτῆ μὲ αἷμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐνῶ στὰ παρασκήνια γίνονται προσπάθειες γιὰ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

9ον

ΕΝΩ στὶς ἐπαρχίες —στὴν Κόρινθο, στὰς Πάτρας, στὴν Ζάκυνθο, στὴν Κοζάνη κι' ἀλλοῦ— συνέβαιναν τὰ ὅσα εἴδαμε χτὲς κι' ἐνῶ στὰ παρασκήνια: στὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένος ὁ δικτάτωρ, στὸ Προεδρικὸ μέγαρο καὶ στὸ σπίτι τοῦ Δημ. Μαξίμου γινόνταν οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπ' τὴν ἀνωμαλία, στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα τὰ πλήθη δημιουργοῦσαν σκηνὲς καὶ ἡ ἀττικὴ γῆ ποτιζόταν μὲ αἷμα.

Ἡ μιὰ ἀδέσποτη φήμη διαδεχόταν τὴν ἄλλη: Πότε ὁ Πλαστήρας εἶχε συλληφθῆ καὶ κρατιόταν στὴν Γενικὴ Ἀσφάλεια, ποὺ τότε βρισκόταν στὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Σατωβριάνδου! Πότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε δραπετεύσει! Πότε ὁ Π. Τσαλδάρης εἶχε κιόλα ὁρκιστῆ πρωθυπουργός, ἐνῶ πρὶν λίγο λεγόταν πὼς εἶχε τραυματισθῆ πολὺ βαρειά! Ἕνα ὄργιο ψευδολογημάτων —κι' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ μιὰ πραγματικότητα ποὺ μεγάλωνε τὴν σύγχυση καὶ τὸ χάος: Σ' ὡρισμένα σημεῖα ὑψωνόνταν κόκκινες σημαίες κι' ἀκουγόταν ὁ ὕμνος τῆς Τρίτης Διεθνοῦς.

Μιὰ παρέκβαση

ΕΔΩ θἄπρεπε νὰ κάνουμε μιὰ μικρὴ παρέκβαση. Στὶς ἐκλογὲς τῆς 5 Μαρτίου 1933, οἱ κομμουνιστὲς (ποὺ ὕψωναν τὶς κόκκινες σημαῖες καὶ τραγουδοῦσαν τὸν ὕμνο τῆς Τρίτης Διεθνοῦς) πῆραν σ' ὁλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς ἄλλοτε «Διοικήσεως Πρωτευούσης» (δηλαδὴ μέσα στὰς Ἀθήνας, στὰ προάστια καὶ στοὺς γύρω συνοικισμούς) 9947 ψήφους. Βέβαια, τότε, ψήφιζαν μονάχα οἱ ἄνδρες.

Στὶς τελευταῖες ἐκλογὲς τῆς 16 Φεβρουαρίου 1964 (ὕστερ' ἀπὸ 31 χρόνια, ὁπότε ψήφιζαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες) οἱ κομμουνιστὲς πῆραν μέσα στὰς Ἀθήνας (Α΄ περιφέρεια Δήμου Ἀθηναίων) 54431 ψήφους. Καὶ γύρω ἀπ' τὰς Ἀθήνας (Β΄ περιφέρεια ἢ ὑπόλοιπον πρώην Δήμου Ἀθηναίων), στὰ προάστια καὶ στοὺς συνοικισμοὺς 83.584 ψήφους. Ἔτσι στὴν ἐνιαία περιφέρεια, ὅπου τὸ 1933 πῆραν 9.947 ἀνδρικὲς ψήφους, στὰ 1964 πῆραν 138.015 μικτὲς ψήφους. (Χωρὶς νὰ λογαριάσουμε τὶς πριμοδοτήσεις πρὸς τοὺς ἀριστεροπροστατευομένους ὑποψηφίους τῆς Ἑνώσεως Κέντρου).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ: **Μοναδικὸς ὑπουργὸς στὴ δικτατορικὴ κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁρκίστηκε σὲ λίγο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ στὴν κυβέρνηση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου**

Θάταν δυνατὸ γύρω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς διόλου ψυχροὺς —μὰ τ' ἀντίθετο πολὺ καυτερούς— ἀριθμοὺς νὰ γίνουν πολλὰ σχόλια καὶ νὰ διατυπωθοῦν πολλὲς κρίσεις. Μὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἔργο τοῦ ἱστορήματός μας. Ἐμεῖς δίνουμε τοὺς ἀριθμοὺς κι' ὁ καθένας ἂς σκεφθῆ ὅ,τι πρέπει νὰ σκεφθῆ κι' ἂς κάνη ὅ,τι πρέπει νὰ κάνη.

Στὴν καρδιὰ τῶν Ἀθηνῶν

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΑ ἀνησυχοῦσε καὶ τότε, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας: «Ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο διόλου εὐχάριστος». Στὴν καρδιὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἔξω ἀπ' τὸ Δημοτικὸ νοσοκομεῖο (στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας, πίσω ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο) σημειώθηκε αἱματηρὴ σύγκρουση μεταξὺ πολιτῶν καὶ στρατοῦ, μ' ἀποτέλεσμα τὸν φόνο τοῦ ἐπιπλοποιοῦ Κωνσταντίνου Ἀγγελοπούλου καὶ τὸν τραυματισμὸ πολλῶν ἄλλων. Τὴν ἴδια ὥρα στὴν πλατεῖα Κλαυθμώνος ἐγίνονταν ὁμοια αἱματηρὲς συγκρούσεις, ἐνῶ σὲ λίγο στὴν ὁδὸ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἕνας δεύτερος πολίτης σκοτώθηκε. Οἱ τραυματίες ἀπὸ σφαίρες κι' ἀπὸ ὁπλοβομβίδες ἀνέβαιναν σὲ δεκάδες. Κι' ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας —ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα παραδώσει τὴν ἐξουσία— ἀνησύχησε ἰδιαίτερα, κι' ἂς εἶχε στείλει πρὶν λίγο ἀνθρώπους του ἀπ' τοὺς συνοικισμοὺς γιὰ νὰ καταταχθοῦν ἐθελοντές στὸ 1ο Σύνταγμα. Ἔβλεπε πιὰ ὅτι ἡ κατάσταση, κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά, τοὺχε ξεφύγει ἀπ' τὰ χέρια.

Τί συνέβη στὴν Θεσσαλονίκη

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ὧρες ποὺ στὰς Ἀθήνας ἢ στὶς ἐπαρχιακὲς πόλεις συνέβαιναν τὰ πάρα - πάνω, στὴ Θεσσαλονίκη (ὅπου πληροφορίες, δοσμένες ἀπ' τὸν στρατηγὸ Δημήτριο Πολύζο στὸν τότε συνταγματάρχη ἱππικοῦ Νικόλαο Πόρτολο καὶ στὸν τότε ὑπολοχαγὸ πυροβολικοῦ Θεόδ. Βουδικλάρη, γιὰ πλαστηρικὸ κίνημα, σὲ περίπτωση ἐκλογικῆς ἀποτυχίας τῶν Φιλελευθέρων, ὑπῆρχαν ἀπ' τὸ πρῶτο πενθήμερο τοῦ Φεβρουαρίου 1933, κι' ὅπου τὶς τελευταῖες προεκλογικὲς ἡμέρες βρισκόταν κι' ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης) ἄλλο γεγονότα λάμβαναν χώρα.

Στὶς 5 τὸ πρωῒ τῆς 6 Μαρτίου 1933, ὁ Γ. Κονδύλης πληροφορήθηκε ὅτι στὴν πρωτεύουσα «ἐξεδηλώθη ὑπὸ τῶν βενιζελικῶν παραγόντων κίνημα». Ἀμέσως, φεύγοντας ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο «Τουρίστ» ὅπου ἔμενε, ἐγκαταστάθηκε σ' ἕνα φιλικό του σπίτι. Κι' ἀπὸ ἐκεῖ ἄρχισε νὰ καταστρώνη τὰ σχέδιά του. Ἤθελε, ὁπωσδήποτε νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη καὶ νὰ πάη στὴ Λάρισα. Γιατὶ στὴ συμπρωτεύουσα ὁλόκληρη ἡ φρουρὰ εἶχε προσχωρήσει στὴν δικτατορία. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτελοῦσαν ὁ συνταγματάρχης τοῦ Ἱππικοῦ Βασίλειος Ἰωαννίδης, ὁ ἐπίλαρχος Ἰωάννης Παπαθανασίου, ὁ ἴλαρχος Νικόλαος Πόρτολος κι' ὁ ὑπίλαρχος Δημήτριος Ἀντωνιάδης. Ἀπ' τοὺς ἀξιωματικοὺς αὐτοὺς ὁ Ν. Πόρτολος συγκρούσθηκε μὲ τμῆμα στρατοῦ διατασσόμενο ἀπ' τὸν σωματάρχη Π. Κλάδο, ἐνῶ ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Θ. Βουδικλάρης ἀρνήθηκε νὰ ὁδηγήση τὴν πυροβολαρχία του στὴν πόλη. Ἔτσι, κι' εἰδικώτερα μὲ τὴν στάση τῶν ἀξιωματικῶν Ν. Πόρτολου καὶ Θ. Βουδικλάρη, ματαιώθηκε ἡ ἐνεργὸς δράση τῶν δυνάμεων τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ.

Ὁ Γ. Κονδύλης γνώριζε ὅτι στὴ Λάρισα τὰ πράγματα ἦταν εὐνοϊκώτερα —κι' εἶχε σκοπό, ὅπως, μὲ συνεργασία τοῦ διοικητῆ τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ Δημ. Πετρίτη, ποὺ, καθὼς εἴδαμε, ἔδρευε στὴ θεσσαλικὴ πρωτεύουσα, νὰ ἐκκινήση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Στὶς 10 τὸ πρωῒ τῆς μέρας ἐκείνης ὁ δημοσιογράφος καὶ πολιτευτὴς Θεσσαλονίκης Ν. Δαρβέρης —ποὺ ἤξερε τὸ καταφύγιο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος— πῆγε κι' ἔδωσε στὸν Γ. Κονδύλη ἕνα γράμμα τοῦ Διοικητῆ τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Π. Κλάδου, στὸ ὁποῖο αὐτὸς (σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες ποὺχε πάρει ἀπ' τὰς Ἀθήνας) γνωστοποιοῦσε ὅτι «ὕψιστα συμφέροντα ἠνάγκασαν τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν νὰ κηρύξη δικτατορίαν» καὶ ὅτι «τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ ἐτέθη ἤδη παρὰ τὸ πλευρόν του». Μὲ τὸ ἴδιο γράμμα, ὁ Π. Κλάδος, καλοῦσε τὸν Γ. Κονδύλη νὰ τὸν φιλοξενήση σπίτι του «διὰ νὰ μή, τυχόν, διατρέξη κίνδυνον τινά». Ἀργότερον μαθεύτηκε πὼς μόλις ὁ Γ. Κονδύλης ἔφυγε ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο γιὰ τὸ κρησφύγετό του πῆγαν νὰ τὸν συλλάβουν οἱ συνταγματάρχαι Μπιτζάνης καὶ Σπανόπουλος.

Ὁ Γ. Κονδύλης ἔγραψε ἀμέσως τὴν ἀπάντησή του στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Π. Κλάδου, στὴν ὁποία κατέληγε ἔτσι:

«Εἶμαι ἐλεύθερος, καὶ ἡ μέχρι σήμερον ἱστορία μου, μοῦ ἐπιβάλλει ν' ἀγωνισθῶ μέχρις ἐσχάτων, ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικήν μου ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἐντὸς δὲ ὀλίγου θέλομεν συναντηθῆ καὶ θέλετε μετανοήσει πικρῶς».

Δίνοντας ὁ Γ. Κονδύλης τὴν ἀπάντησή του στὸν Ν Δαρβέρη τὸν παρακάλεσε νὰ ρυθμίση ἔτσι τὰ πράγματα ὥστε τὸ γράμμα του νὰ φτάση στὰ χέρια τοῦ Σωματάρχου ὕστερ' ἀπὸ τὶς 4 τ' ἀπόγεμα. Καὶ τοῦ πρόσθεσε ὅτι αὐτὸς θἄφευγε στὶς 2 μετὰ τὸ μεσημέρι γιὰ τὴν Λάρισα μαζὶ μὲ τὸν ὑπασπιστή του ὑπολοχαγὸ Λουκίδη καὶ μὲ τὸν συνεργάτη του Σταμάτη Μερκούρη.

Πραγματικὰ στὴν 1.30 μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ Γ. Κονδύλης μπῆκε στὸ μὲ ἀριθμὸ 26811 αὐτοκίνητο, μὲ τὸν φίλο του Ἰωάννη Βούρβουλη, πρόεδρο τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν Θεσσαλονίκης. Στὸ ἴδιο αὐτοκίνητο μπῆκαν κι' ἡ γυναίκα κι' ἡ κόρη τοῦ Βούρβουλη (κι' ἔγινε ἡ σκηνοθεσία αὐτὴ γιὰ νὰ μὴν ἐπισύρουν τὴν προσοχὴ τῆς Χωροφυλακῆς) κι' ἐξεκίνησαν γιὰ τὴν Βέροια. Πίσω ἀκολουθοῦσε ἕνα δεύτερο αὐτοκίνητο μὲ τοὺς Λουκίδην καὶ Στ. Μερκούρην.

«Τελεσίγραφο» στὸν Ἀλ. Ζαΐμη

ΣΤΗΝ ΒΕΡΟΙΑ, ὅπου ὁ Γ. Κονδύλης ἔφθασε στὶς 5 τ' ἀπόγεμα τῆς 6 Μαρτίου, συνεννοήθηκε μὲ τὸν τότε συνταγματάρχη Πλατῆ, ποὺ ὑπηρετοῦσε ἐκεῖ. Ὕστερα πέρασε ἀπ' τὴν Κοζάνη, καὶ, τέλος, στὶς 3 τὸ πρωῒ τῆς 7 Μαρτίου ἦταν στὴ Λάρισα. Τόσο στὴ Βέροια ὅσο καὶ στὴν Κοζάνη καὶ εὐθὺς μὲ τὴν ἄφιξή του καὶ στὴ Λάρισα, ὁ Γ. Κονδύλης ἔδωσε διαταγὲς «πρὸς ἐπιστράτευσιν ἐπιλέκτων πολιτῶν», ποὺ θὰ ἐνίσχυαν τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις.

Στὴν Λάρισα ὁ Γ. Κονδύλης βρῆκε τὴν δύναμη τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, σὲ «πλήρη πολεμικὸ ὀργασμό». Κι' ἀπ' τὴ θεσσαλικὴ πρωτεύουσα (μὴ ἔρροντας ἀκόμα ὅτι τὸ ὑπουργεῖο Ἀλ. Ὀθωναίου σχηματίσθηκε μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ Π. Τσαλδάρη) ἔστειλε «τελεσίγραφο» στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ζητώντας, ὅπως, μέσα σὲ 24 ὧρες διώξη τὴν στρατιωτικὴ Κυβέρνηση κι' ἀναθέση τὸν σχηματισμὸ νέας στοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Λαοῦ. Τὸ πρὸς τὸν Ἀλ. Ζαΐμη «τελεσίγραφό» του τέλειωσε μὲ τὴν φράση:

«Ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς, κρίνεται ἡ τύχη καὶ αὐτοῦ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διότι καὶ κεφαλαί ἐστεμμένων ἔπεσαν, ἐπειδὴ ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν Λαϊκὴν θέλησιν»

Τελικὰ κι' ἀφοῦ ὁ Γ. Κονδύλης δήλωσε (8 Μαρτίου 1933) στὴ Λάρισα ὅτι «πρέπει νὰ πέσουν μερικαὶ ὡραῖαι κεφαλαί», ἤρθε στὰς Ἀθήνας, χωρὶς (ὅπως γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶχε γίνει σκέψη) νὰ συνοδεύεται «ἀπὸ μεγάλες στρατιωτικὲς κι' ἐθελοντικὲς δυνάμεις».

Πολλοὶ καὶ ποικίλοι κίνδυνοι

ΑΥΤΗ ΗΤΑΝ, σὲ πολὺ ἀδρὲς γραμμές, ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσίασε ἡ Ἑλλὰς στὶς 6 Μαρτίου 1933. Ἡ ἀβασίλευτη Ἑλληνικὴ Δημοκρατία εἶχε δεχτῆ ἕνα ἀκόμα βαρύτατο πλῆγμα —αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ προετοίμασε τὸ μεγάλο, τὸ θανατηφόρο, κτύπημα ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε σὲ δυὸ ἀκριβῶς χρόνια. Κι' εἶχε δεχτῆ τὸ πλῆγμα αὐτὸ «ἐν ὀνόματι καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς Δημοκρατίας»! Ἔτσι ἰσχυρίζονταν ἐκεῖνοι ποὺ τὸ εἶχαν καταφέρει.

— **Ἦταν πολὺ δύσκολες οἱ ὧρες τῆς 6 Μαρτίου 1933· μοῦλεγε, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Ἡ κατάστασις τοῦ τόπου ἐνέκλειε πολλοὺς καὶ ποικίλους κινδύνους. Ἡ κατάλυσις τῶν τοπικῶν διοικήσεων ὡδήγει εἰς μίαν ἄνευ προηγουμένου ἀναρχίαν. Ἐὰν δὲ δὲν ἐπήρχετο ἡ λύσις τῆς στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως, μὲ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν συμπαράστασιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, καὶ ἐάν ὁ Γ. Κονδύλης τιθεμένος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν ἐθελοντῶν, τῶν ὁποίων ἡ στρατολογία εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, ἐξεστράτευε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ τόπος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ριφθῆ εἰς ἕνα καταστροφικὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Εὐτυχῶς, τότε, πάντα ταῦτα ἀπεσοβήθησαν.**

Ἀπεσοβήθησαν —καὶ λίγο μετὰ τὴν ὁρκωμοσία τοῦ πρώτου κλιμακίου τῆς στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως, δόθηκε στὴν δημοσιότητα αὐτὸ τὸ ἀνακοινωθέν:

«Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀντιστράτηγον κ. Ὀθωναῖον, ἀντιπρόεδρον τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου, τὸν σχηματισμὸν Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως Προσωρινῆς, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ ἐξασφαλίσῃ αὕτη τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην τῆς χώρας. Ἡ Κυβέρνησις ὡρκίσθη. Ἡ Κυβέρνησις θὰ παραμείνῃ μέχρις ὅτου κληθῆ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τὸ κατὰ τὰς ἐκλογὰς πλειοψηφῆσαν κόμμα ὅπως παραλάβῃ τὴν Ἀρχήν. Ὁ ἀντιστράτηγος Πλαστήρας παρέδωκεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἣν κατεῖχεν ἐξουσίαν».

Ἔτσι καὶ μὲ τὴν τελευταία φράση τοῦ κυβερνητικοῦ ἀνακοινωθέντος γινόταν καὶ νομικὴ ἀναγνώριση τοῦ καθεστῶτος τῆς ἐφήμερης δικτατορίας τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὅταν δὲ σὲ λίγο ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος δέχθηκε τοὺς δημοσιογράφους καὶ τοὺς ἐξήγησε ὅτι ἡ στρατιωτικὴ Κυβέρνηση σχηματίσθηκε καὶ μὲ τὴν σύμπαράσταση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, τοὺς πρόσθεσε, δείχνοντας τὴν ἀκαταστασία ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀπάνω στὸ γραφεῖο του —στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν— αὐτά: «Ἡ ἀκαταστασία ποὺ βλέπετε δὲν ὀφείλεται βεβαίως, εἰς ἐμέ. Εἶναι καὶ αὐτὴ πρᾶξις τῆς δικτατορίας». «Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εἶναι καὶ ἡ τελευταία» τοῦ παρετηρήθη. «Ἀσφαλῶς», ἀπάντησε. Κι' ἐπειδή, τότε, τὸν ρώτησαν πότε θὰ παραδώση τὴν ἐξουσία σὲ κοινοβουλευτικὴ Κυβέρνηση εἶπε: «Ἐγὼ δικτάτωρ δὲν ἐσκέφθην ποτὲ νὰ γίνω καὶ δὲν θὰ γίνω. Τούναντιον ἀπηλλάξα τὴν χώραν μιᾶς δικτατορίας».

— **Ἀσφαλῶς μοῦ τόνιζε πρὶν λίγες μέρες ἡ κυρία Λίνα Π. Τσαλδάρη. Ἐάν, τότε, δὲν ὑπῆρχε ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος διὰ νὰ δείξη τὴν ὅλην στάσιν ποὺ ἐπέδειξε, τὰ πράγματα θὰ ἦσαν ἄκρως καὶ ἐπικινδύνως περιπεπλεγμένα καὶ οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπη τί διὰ τὴν ἐξέλιξίν των».**

«Ὡς ἁπλοῦς πλέον πολίτης»

ΜΟΛΙΣ ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας παρέδωσε τὴν ἐξουσία στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὡς πρωθυπουργὸ τῆς χώρας, ἔφυγε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν.

— Τούς χαιρέτησε· μοῦλεγε ὁ διογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα: δικηγόρος Ἰω. Πεπονής, καὶ κατέβηκε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο ἤρεμος. Πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι του μὲ τὰ πόδια, ἔχοντας δίπλα του μονάχα τὸν ὑπασπιστή του Μιχάλη Μινιουδάκη. Προχωρώντας συναντήθηκε μὲ τὸν διοικητὴ τοῦ 1ου Συντάγματος Ἡλ. Διάμεση. «Μὰ ἀρχηγέ μου» — τοῦ εἶπε κείνος — «μὲ τὰ πόδια θὰ πάρης τόσο δρόμο, ὕστερα ἀπὸ τέτοια κούραση; Περίμενε νὰ πάρουμε ἕνα αὐτοκίνητο». Σταμάτησε ἕνα ἀγοραῖο αὐτοκίνητο, ποὺ διάβαινε τυχαῖα κείνη τὴν ὥρα καὶ μπῆκαν μέσα κι' οἱ τρεῖς».

Ἔτσι εἶχε, πραγματικά, συμβῆ. Κι' ὅταν οἱ δημοσιογράφοι ρώτησαν —ἐκεῖνο τὸ βράδυ τῆς 6 Μαρτίου 1933— τὸν πρωθυπουργὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, ἂν ἡ Κυβέρνησή του συγκροτήθηκε μὲ τὸν ὅρο «ν' ἀπομακρυνθῆ ἐξ Ἑλλάδος ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας» ἀπάντησε:

— **Ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν τοιαύτην ὑποχρέωσιν ἐδέχθη. Ἡ Κυβέρνησις, οὔτε τὴν προστασίαν τοῦ δικτάτορος ἀνέλαβεν, οὔτε ἀντιτορπιλλικόν θὰ διαθέση διὰ νὰ φύγη. Ὁ κ. ἀντιστράτηγος ὡς ἁπλοῦς πλέον πολίτης, ἀφοῦ κατέθεσε τὴν ἐξουσίαν, μετέβη εἰς τὸν οἶκον του διὰ νὰ ἡσυχάσῃ».**

Τώρα, 33 χρόνια ἀπὸ τότε, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος προσθέτει:

— **Βεβαίως, ἡ στρατιωτικὴ Κυβέρνησις ἔπραξεν ὅ,τι ὤφειλεν διὰ νὰ προστατεύσῃ τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν. Καὶ ἔπραξεν ὡς ὤφειλε. Ἡ δὲ πρόνοιά της ἀπέβη ἀποτελεσματική διότι μάζι Λαοῦ ἐκινοῦντο πρὸς τὴν οἰκίαν του μὲ σκοπὸν τὴν κακοποίησίν του».**

Ἄρση τῶν μέτρων κλ.

ΜΟΛΙΣ ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ἀπεχώρησε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὁ νέος πρωθυπουργὸς ἔβγαλε σειρὰ ἀπὸ διαταγές. Καὶ πρῶτα - πρῶτα κατάργησε τὴν λογοκρισία τοῦ Τύπου καὶ τ' ἄλλα περιοριστικὰ μέτρα ποὺχε διατάξει ὁ δικτάτωρ. Ὕστερα ἐπέτρεψε τὴν ἐλεύθερα μεταβίβαση τῶν ἰδιωτικῶν τηλεγραφημάτων καὶ ἀνεκάλεσε τὶς ἔκτακτες φρουρές. Κι' ὅταν οἱ δημοσιογράφοι —καθὼς τοὺς ἀνακοίνωνε τὰ μέτρα ποὺ πῆρε— τὸν ρώτησαν ἂν «ἔλαβε καὶ τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς ἀντιπερισπασμὸν εἰς ἐνδεχομένας ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα κατὰ τῆς νέας καταστάσεως» εἶπε:

— **Ὁ κ. Πλαστήρας νὰ φέρη ζητήματα εἰς Κυβέρνησιν τῆς ὁποίας προεδρεύω ἐγώ; Οὔτε καὶ νὰ σᾶς ἀπαντήσω δὲν ἀξίζει κάν. Τοῦτο μόνον σᾶς λέγω. Ὅτι γενικῶς τὸ στράτευμα θὰ ἠσυνάσθη ὅταν πληροφορηθῆ ὅτι ἡ νέα Κυβέρνησις ἐσυνηπαίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου. Ἡ τάξις θ' ἀποκατασταθῆ αὐτομάτως εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.**

Αὐτὸ κι' ἔγινε.

Ἕνα ἔνταλμα καὶ μία ἐπίσκεψη

ΤΗΝ ΑΛΛΗ μέρα, στὶς 7 Μαρτίου 1933, διατάχθηκε —ὕστερ' ἀπὸ αὐτεπάγγελτη δίωξη τοῦ εἰσαγγελέα πλημμελειοδικῶν Ἀθηνῶν Παπαθανασίου— ἡ σύλληψη τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἰδοὺ πῶς ἀκριβῶς εἶχε τὸ ἔνταλμα ποὺ τότε, ἐκδόθηκε:

«**Ἀριθμὸς 342. Ἔνταλμα συλλήψεως. Ὁ παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις Πλημμελειοδίκαις ἀνακριτής, Ἐπειδὴ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας κατηγορεῖται ἐπί ἐσχάτη προδοσία, ἤτοι κακουργήματι προβλεπομένω καὶ τιμωρουμένω ὑπό τῶν ἄρθρων 123, 124, 125, 128. § 1 καί 57 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, ἀκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ Εἰσαγγελέως, ἰδόντες καὶ τά ἄρθρα 207 καὶ 210 ἕως 216 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας ὡς ἐτροποποιήθησαν διά τῶν ΒΩΖ΄ καὶ ΓΨΠΓ΄ νόμων καί 208 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας, ὡς ἐτροποποιήθη διά τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 4441)29 ἐντέλλεται τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐνώπιόν μου προσαγωγὴν τοῦ ἄνω εἰρημένου κατηγορουμένου. Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Μαρτίου 1933. Ὁ ἀνακριτὴς Θ. Γιαννόπουλος. Ὁ ὑπογραμματεύς Γ. Λιβανός».**

Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ ἀνακριτὴς διέτασσε τὴν σύλληψη τοῦ Ν. Πλαστήρα (ἐκτὸς ἀπ' τὶς ἄλλες συλλήψεις ποὺ τότε πραγματοποιήθηκαν, διαφόρων ὑπευθύνων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν προσώπων, καὶ τῶν τιμωρῶν, πειθαρχικῶν κλ. ποὺ ἐπεβλήθηκαν) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπεσκέπτετο —τὴν ἴδια μέρα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντάλματος— τὸν δικτάτορα τῆς 6 Μαρτίου 1933. Αὐτὸ ὅταν, βραδύτερα, γνώσθηκε, χαρακτηριστήκε —κι' ἦταν— πρωτάκουστο!

— **Τὴν ἑπομένη (τῆς 6 Μαρτίου, δηλαδὴ τὴν 7 Μαρτίου) ἡ ὥρα δέκα πάνω - κάτω πρὶν ἀπ' τὸ μεσημέριου ἱστορεῖ ὁ διογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα δικηγόρος Ἰω. Πεπονής, τὸν ἐπισκέφθηκε σπίτι του (τὸν γβεσινὸ δικτάτορα), ὁ Βενιζέλος μὲ τὴν γυναίκα του. «Σὲ συγχαίρω» — εἶπε ὁ Ἕλ. Βενιζέλος στὸν Ν. Πλαστῆρα — γιὰ τὸ θάρρος σου. Πραγματικά, μὲ τὴν παρέμβασή σου, ἔσωσες τὴν κατάσταση. Ἤρθα πληροφορίες δέβαιες, πὼς οἱ ἀντίπαλοι ἦταν ἕτοιμοι νὰ ξεχυθοῦν σ' ἀγριότητες. Σὲ συγχαίρω καὶ πάλι μ' ὅλη μου τὴν καρδιά. Τ' ἀπόγευμα θὰ περάσω πάλι ἀπό δῶ, νὰ πάμε μαζὶ στὴν Κηφισιά, ποὺ μᾶς ἔχουν καλέσει στοῦ Δέλτα».**

Τὴν πρωτάκουστη αὐτὴ —καθὼς χαρακτηρίστηκε— ἐπίσκεψη ἐπιβεβαίωσε, μπροστὰ στὸν ἀνακριτή, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καταθέτοντας ὅτι:

«Τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ κινήματος τῆς 6 Μαρτίου, (δηλαδὴ τὴν 7 Μαρτίου) ἐξερχόμενος εἰς περίπατον μετὰ τῆς γυναικός μου, ἐπέρασα ἀπό τό σπίτι τοῦ κ. Πλαστήρα καὶ κατελθών τοῦ ἔσφιξα τό χέρι καί τοῦ ἐξέφρασα τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διότι ἤκουσε τάς συστάσεις μας καί ἐπέτρεψε νά ἐξέλθωμεν ἀναμάκτως ἀπό τήν δημιουργηθεῖσαν ἀνωμαλίαν».

Τὸ θέμα τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα

ΠΡΙΝ προχωρήσουμε στὴν ἱστόρηση τῶν γεγονότων ποὺ ἐπακολούθησαν, θἄπρεπε νὰ σταθοῦμε σὲ μιὰ ἀξιοπρόσεκτη καὶ χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια: Στὸ θέμα ποὺ γεννήθηκε γύρω ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ὑποναύαρχο Ἰωάννη Δεμέστιχα, ποὺ, καθὼς εἴδαμε, ὡρκίστηκε ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν μὲ τὸ πρῶτο κλιμάκιο τῆς Κυβερνήσεως τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, ἐνῶ πρὶν λίγες στιγμὲς ἦταν ὑπουργὸς —ὁ μοναδικὸς— τῶν Ναυτικῶν στὴ δικτατορικὴ Κυβέρνηση.

Τ' ἀπόγευμα τῆς 8 Μαρτίου 1933, ὁ ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος —ποὺ εἶχε ἐκλεγῆ βουλευτὴς Ψαρῶν τὴς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως»— ἔστειλε στὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο τὸ ἀκόλουθο γράμμα:

«**Κύ

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

10ον

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (ΑΡΙΣΤΕΡΑ): ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ.— ΠΑΝΑΓΗΣ ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ (ΔΕΞΙΑ): ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ

Ἡ δραματικὴ διαφυγὴ τοῦ Νικολάου Πλαστήρα

ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΔΕΝ ΧΟΡΗΓΟΥΝ ΑΜΝΗΣΤΙΑΝ

ΑΠΟ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ σχηματίσθηκε ἡ Κυβέρνηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιὰ μοναδικὴ σκέψη εἶχε: Πῶς θὰ δινόταν ἀμνηστία καὶ στὸν δικτάτορα τῆς 6 Μαρτίου 1933 καὶ σ' ἐκείνους —στρατιωτικοὺς ἢ πολίτες— ποὺ εἶχαν παρασυρθῆ ἀπ' τὸν Ν. Πλαστήρα.

— Πραγματικά· μοῦλεγε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Μόλις ἔγινε ἡ ὁρκωμοσία μου ὡς πρωθυπουργοῦ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων μοῦ ἔθεσε τὸ ζήτημα τῆς παροχῆς ἀμνηστίας καὶ εἰς τὸν πρωτεργάτην τῆς δικτατορίας καὶ εἰς τοὺς μετασχόντας ἢ ὁπωσδήποτε συντελέσαντας εἰς αὐτήν. Ἐγώ, κατ' ἀρχάς, ἤμουν ἀκατατόπιστος ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἐπειδή, ὅμως, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπέμενεν ὅλως ἰδιαιτέρως, ἔφερον τὸ ζήτημα ἐνώπιον τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τοῦ τρόπου τῆς χορηγήσεως τῆς ἀμνηστίας. Τὸ ἔφερον δὲ ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου διότι μοῦ ἐλέχθη ὅτι ἔπρεπε τὸ σχετικὸν διάταγμα — ἐὰν ἐξεδίδετο — νὰ προσυπογραφῆ ὑφ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν συνεζητήθη μόνον εἰς μίαν συνεδρίασιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Συνεζητήθη, ἐκτενῶς, κατ' ἐπανάληψιν».

— Δέν συνεφώνουν οἱ ὑπουργοὶ γιὰ τὴν χορήγηση τῆς ἀμνηστίας;

— Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Λ. Γιδόπουλος· ἀπαντᾶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, μᾶς ἐτόνισε, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι διαφωνεῖ μὲ τὴν χορήγησιν ἀμνηστίας διά λόγους δικαστικῆς συνειδήσεως. Ἐγὼ πάλιν ἤμουν ἐπιφυλακτικός, διότι ἐπίστευον ὅτι τὸ θέμα ἐξέφευγε τῶν ὁρίων τῆς συμφωνίας διά τὸν σχηματισμὸν τῆς στρατιωτικοϋπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως καὶ διότι, ἀκόμη, ἐνόμιζον ὅτι ἐπὶ τοιούτου ζητήματος δικαιοδοσίαν διά νὰ λάβη ἀποφάσεις θὰ εἶχε μόνον μία πολιτικὴ κυβέρνησις, κοινοβουλευτικῶς στηριζομένη. Ἐν τούτοις ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐξηκολούθει νὰ ἐπιμένη, ὅταν δ' ἐπληροφορήθη ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ὑπουργικὸν συμβούλιον δὲν ἐλήφθη σχετικὴ ἀπόφασις ἐπεσκέφθη — τὴν 8 Μαρτίου 1933 — τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ ἐτόνισεν ὅτι «ἡ ἐπίδειξις ἐπιεικείας ἀπέναντι τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν συνεργασθέντων μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν δικτατορίαν θὰ διηυκόλυνε μεγάλως εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ὁμαλότητος». Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐπεσκέφθη τὸν Ἀλ. Ζαΐμην καὶ ὁ Π. Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος, βεβαίως, δὲν ἦτο ὑπὲρ τῆς ἀμνηστίας».

Οἱ στρατηγοὶ κατὰ τῆς ἀμνηστίας

ΕΡΩΤΩ:
— Οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ τῆς Κυβερνήσεώς σας;

— Νά σᾶς πῶ. Καὶ οἱ τέσσαρες στρατιωτικοί, δηλαδή, οἱ Ἀλ. Μαζαράκης, Εὐθ. Τσιμικάλης, Κ. καὶ Θ. Μανέττας ἦσαν κατὰ τῆς ἀμνηστίας. Δὲν ἐπεθύμουν νὰ χορηγηθῆ διὰ λόγους πειθαρχίας εἰς τὸ στράτευμα. Ἐξ ἀντιθέτου τὰ πολιτικά, ὑπηρεσιακά, μέλη τῆς Κυβερνήσεως, καὶ εἰδικώτερον οἱ Ἀλ. Κοριζῆς καὶ Γ. Κορωνης ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀμνηστίας. Ἐγώ, τελικῶς, εἰσηγήθην τὴν χορήγησιν ἀμνηστίας, ἀλλά, λόγω τῶν διατυπωθεισῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων ταῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἀμνηστία ἐχορηγήθη πάρα πολύ ἀργότερον».

Καὶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος προσθέτει:

— Πάντως, ὅμως, πρέπει νὰ εἴπω ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ ὁποῖος ἔγινε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν Π. Τσαλδάρη — ποὺ διεδέχθη τὴν ἰδικήν μου — ἐπωφελήθείς ἀπὸ τὴν μὴ χορήγησιν ἀμνηστίας, ἀπεμάκρυνε τοῦ στρατεύματος καὶ τοῦ ναυτικοῦ

Ὁ Νικόλαος Πλαστήρας λοχίας

μερικὰς δεκάδας ἀξιωματικῶν. Αὐτοί, τελικῶς ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ κινήματος τοῦ 1935 χρησιμοποιηθέντες συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Σαράφη, καὶ κατὰ τὴν προεργασίαν καὶ κατὰ τὴν ἐκδήλωσίν του. Διότι, πέραν οἱασδήποτε ἰδεολογίας ἀνέμενον τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὰς ἐν τῷ στρατῷ θέσεις των»

Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗ του γιὰ τὴν χορήγηση ἀμνηστίας στὸν δικτάτορα τῆς 6 Μαρτίου 1933 καὶ στοὺς συνεργούς του, τὴν ἔδειξε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κι' ὅταν ἐκλήθη γιὰ νὰ καταθέση στὸν ἀνακριτὴ τοῦ 6ου τμήματος Θ. Γιαννόπουλο.

«Οὔτε κἂν ἐπέρασε ἀπὸ τὴν ἀντιληψίν μου» — εἶπε στὸν ἀνακριτὴ — «ὅτι εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἐγκλήματος, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὴν ἐπανάστασιν τὴν ἐτερματίσαμεν δια συνθηκολογίας. Ἐὰν τοιαύτη ἰδέα διήρχετο ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὸ στοιχειωδέστερον καθῆκον ποὺ εἶχον νὰ κάμω ἦτο νὰ ὑποβάλω εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας διάταγμα ἀμνηστίας ποὶν ὁρκισθῆ ἡ νέα Κυβέρνησις. Ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκδόσεως τοιούτου διατάγματος ἀντελήφθην τὸ πρῶτον ὅταν ἐπιστρέφας ἐκ τοῦ ἐν λόγω περιπάτου (τῆς ἐπισκέψεώς του στὸ σπίτι τοῦ Ν. Πλαστήρα τὴν ἡμέρα ποὺ τοῦ ἐξεδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐνῶ ἤδη εἶχε ἐκδοθῆ τὸ ἔνταλμο συλλήψεώς του γιὰ ἐσνάτη προδοσία) εἰς τὸ γραφεῖον μου ἔμαθον ὅτι ἤγειραν ἤδη ποινικαὶ καταδιώξεις ὁπότε περὶ τὴν 12.30' μεταμεσημβρινὴν (τῆς 7 Μαρτίου 1933) ἐζήτησα εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν ἀντιστράτηγον Ὀθωναῖον καὶ τοῦ εἶπον ὅτι καθὼς ἔνοθο ἤρχισαν καταδιώξεις καὶ τοῦ συνέστησα ἐπιμόνως τὴν ἐντὸς τῆς ἡμέρας δημοσίευσιν διατάγματος ἀμνηστίας. Δυστυχῶς ἡ σύστασίς μου δὲν εἰσηκούσθη διότι ὡς μοὶ ἀνεκοινώθη ὁ προσωρινὸς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ ὑπηρεσιακὴ Κυβέρνησις δὲν ἔνει τοιοῦτον δικαίωμα»

Κατὰ τῆς δικτατορίας ὑπὲρ τῆς ἀμνηστίας

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ὅμως μονάχα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὑπὲρ τῆς χορηγήσεως ἀμνηστίας στὸν πρωτεργάτη τῆς δικτατορίας τῆς 6 Μαρτίου 1933, καὶ σ' ὅσους εἶχαν συντελέσει στὸ πλαστηρικὸ κίνημα. Ὑπὲρ τῆς ἀμνηστίας ἦταν κι' ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ἐμαίνετο κατὰ τῆς δικτατορίας. Γιατὶ —ἐκτὸς τῶν ἄλλων— κι' αὐτὰ τὰ παράξενα εἶχαν ἐπιφυλαχτῆ στὶς μέρες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας: Νὰ γίνεται ἀπόπειρα δολοφονίας τῆς Δημοκρατίας, μὲ μιὰ δικτατορία, ὅπως στὴ συγκεκριμένη περίπτωση, κι' ὕστερα νἄρχωνται ὅσοι ἔτρεμαν μὴ πάθη ἡ Δημοκρατία τίποτα κι' ὅσοι ἐκόβοντο γιὰ τὴν σωτηρία της (προπαντὸς οἱ γεννήτορές της, ὅπως ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου) καὶ νὰ ζητοῦν νὰ δοθῆ ἀμνηστία σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς ποὺχαν μπῆξει στιλέτο στὰ πλευρὰ της. Καὶ δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι —ἀκόμα κι' ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως»— ποὺ θέλησαν νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ λαϊκό: «Οὔτ' ὁ γάτος, οὔτ' ἡ ζημιά του».

Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἀποδοκίμαζε τὴν δικτατορία κι' ἐκφράσθηκε μὲ πολλὴ αὐστηρότητα γιὰ τὸν πρωτεργάτη της, μόλις γύρισε (τ' ἀπόγεμα τῆς 7 Μαρτίου 1933), ἀπ' τὴν Τρίπολη, ὅπου βρισκόταν τὶς ἡμέρες τῶν ἐκλογῶν, ζήτησε νὰ δῆ τὸ ταχύτερο τὸν πρωθυπουργὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο «ἐπὶ ἑνὸς ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγοντος ζητήματος».

Πραγματικά, ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος διέταξε τὸν ὑπασπιστή του κι' ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη, γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ὑποστρατήγου Μιλτ. Κοιμήση, τότε λοχαγὸ Σπῦρο Καζιάνη, νὰ παραλάβη, μὲ ὑπηρεσιακὸ αὐτοκίνητο, τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου ἀπ' τὸ σπίτι τῆς ἀδελφῆς του, γυναίκας τοῦ ναυάρχου Λοπρέστη (ποὺ ἔμενε στὴν ὁδὸ Πινδάρου) καὶ νὰ τὸν ὁδηγήση στὸ δικό του σπίτι (γωνία Κορυδαλλέως καὶ Φυλῆς).

Μόλις ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἔγινε δεκτὸς ἀπ' τὸν πρωθυπουργὸ ζήτησε νὰ μείνουν μόνοι καὶ τότε τοῦ εἶπε ὅτι θέλησε νὰ τὸν δῆ ἀμέσως «γιατὶ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ δοθῆ ἀμνηστία στὸν Ν. Πλαστήρα καὶ στοὺς συνεργάτες του». Ἡ συζήτηση κράτησε σχεδὸν 25 λεπτὰ τῆς ὥρας καί, τέλος, καθὼς ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου σηκώθηκε γιὰ νὰ φύγη φώναξε ἔντονα:

— Γιὰ τελευταία φορὰ σ' ἐξορκίζω στρατηγέ, νὰ δώσῃ ἡ κυβέρνηση ἀμνηστεία. Γιατί μόλις θὰ ἔλθη τὸ Λαϊκὸ κόμμα στὴν ἀρχή, καὶ μάλιστα, μὲ ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν τὸν Κονδύλη, θὰ κάνη ἀθρόες ἀποστάξεις κι' ἴσως ἄλλες διώξεις. Αὐτό, ὅμως, θὰ γίνη ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀργίσουν ἐκεῖνοι ποὺ θ' ἀποταχθοῦν νὰ ὀργανώνουν νέο καὶ πολὺ χειρότερο κίνημα».

Φαντασία καὶ μῦθοι

ΕΝΩ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπευθυνόμενος ὅπου μποροῦσε, ἔκανε τ' ἀδύνατα-δυνατὰ γιὰ νὰ πείση τοὺς πάντες ὅτι ἡ χορήγηση ἀμνηστίας στὸν δικτάτορα τῆς 6 Μαρτίου ἦταν «ἀναγκαία καὶ ἐπιβεβλημένη», οἱ καταδιωκτικὲς Ἀρχὲς ζητοῦσαν νὰ συλλάβουν —καὶ κατὰ τὸ ἔνταλμα καὶ κατὰ τὸ «κατασχετήριο»— τὸν Ν. Πλαστήρα. Γύρω, μάλιστα, ἀπ' τὶς ἀναζητήσεις κι' ἀπ' τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν σύλληψη τοῦ καταζητουμένου, δημιουργήθηκε ὁλόκληρη φιλολογία, γεμάτη ἀπὸ φαντασία καὶ μύθους.

Κι' ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε μερικὰ ἀπ' ὅσα, τότε, γράφτηκαν καὶ λέχθηκαν: Στὶς 7 Μαρτίου, κι' ἀφοῦ οἱ οἰκογένειες τῶν θυμάτων τῶν σκηνῶν τῆς προηγουμένης «ἐπεκήρυξαν τὸν δικτάτορα ἀντὶ 50.000 δραχμῶν», ὑπῆρχαν πληροφορίες ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε μπῆ πιὰ στὸ ἰταλικὸ τῆς γραμμῆς καὶ κατευθυνόταν στὴν Βενετία. Στὶς 8 Μαρτίου οἱ εἰδήσεις ἦταν διαφορετικὲς κι' οἱ ἀστυνομικοὶ ζητοῦσαν τὸν Ν. Πλαστήρα σ' ἕνα σπίτι στὴν ὁδὸ Ἀντιοχείας 18 καὶ στὴν ἔπαυλη Χρυσοβέργη στὸ Ἑλληνικό. Τὴν ἄλλη μέρα ὑδροπλάνα καὶ τορπιλλοβόλα (ἡ «Προοῦσα» καὶ ἄλλα) ἔψαχναν στὸν Σαρωνικὸ νὰ βροῦν τὸ σκάφος «Ἀλέξανδρος Ζ'» ἢ μιὰν ἄλλη «μυστηριώδη δενζινάκατο». Στὶς 10 Μαρτίου ἄλλοι ἦταν βέβαιοι πὼς ὁ Ν. Πλαστήρας βρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολη, ἄλλοι ὅτι εἶχε φτάσει στὴν Αἴγυπτο, ἢ στὴν Ἀλβανία, ἢ στὴν Σερβία. Στὶς 11 Μαρτίου οἱ πληροφορίες ἔφεραν πὼς τὸν Ν. Πλαστήρα τὸν παρέλαβε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ρουσδῆ Βέης, ποὺ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες πέρασε ἀπ' τὰς Ἀθήνας κι' ἐγευμάτισε στοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Στὶς 14 Μαρτίου ὅλοι πίστευαν πὼς βρισκόταν στὴ Ρώμη. Στὶς 15 Μαρτίου στὴν Κωνσταντινούπολη, καί, μάλιστα σὲ μιὰ ἔπαυλη στὸ Βοσπορο. Στὶς 23 Μαρτίου στὴ Σόφια. Στὶς 30 Μαρτίου στὸ Καστελλόριζο. Στὶς 2 Ἀπριλίου στὸ Παρίσι, ἐνῶ τὴν ἴδια μέρα γίνονταν ἔρευνες στὸ φορτηγὸ «Νιόβη», κοντὰ στὸ Ταίναρο. Στὶς 8 Ἀπριλίου θεωροῦσαν βέβαιο πὼς βρίσκεται στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὶς 18 τοῦ ἴδιου μηνὰ ὅτι εἶχε «οπωσδήποτε» ἀποβιβασθῆ στὴν Κάλυμνο.

Αὐτὴ ἦταν ἡ φιλολογία —φαντασία καὶ καρδιὰ— γύρω ἀπὸ τὸν καταζητούμενο στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, γιὰ τὸν ὁποῖο, στὶς 20 Μαρτίου 1933, ἐκδόθηκε ἀπ' τὸν ἀνακριτὴ καὶ συμπληρωματικὸ ἔνταλμα συλλήψεως «Ἐπὶ φόνω, ἀποπείρα φόνων καὶ τραύμασιν ἐκ προμελέτης».

«Χριστὸς ἀνέστη, Νῖκος»!

ΤΕΛΟΣ στὶς 19 Ἀπριλίου 1933, ἑνάμισυ μῆνα ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς δικτατορίας ξεκαθάρισαν τὰ πράγματα. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη (ποὺ ὅπως θὰ δοῦμε εἶχε ὁρκιστῆ στὶς 10 Μαρτίου 1933 παραλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία ἀπ' τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο) καὶ ἄλλοτε Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος Δημ. Μάξιμος, πῆρε ἕνα τηλεγράφημο ἀπ' τὸν Ἕλληνα πρόξενο στὴν τότε ἰταλοκρατουμένη Ρόδο ποὺ ἀνέφερε:

«Στρατηγὸς Πλαστήρας ἀπεβιβάσθη μεσονύκτιον χθὲς (Τρίτη, 18 Ἀπριλίου) ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου «Σταμπάλια» Πρόξενος Ρόδου Δημ. Παπᾶς»

Ἀργότερο ὅμως γνώσθηκε ὅτι τὴν πληροφορία γιὰ τὸ φτάσιμο —ἀρχικὰ στὴν Πάτμο— τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὴν εἶχε ὁ Δ. Μάξιμος ἀπ' τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα (16 Ἀπριλίου), ὁπότε καὶ εἰδοποιήθηκε ἀπὸ κάποιον βενιζελικὸ παράγοντα, ποὺ εἶχε πάρει ἕνα συνθηματικὸ τηλεγράφημα πεῦλεγε: «Χριστὸς ἀνέστη, Νῖκος». Κι' ἀμέσως γνωστοποίησε τὴν εἴδηση καὶ στὸν πρωθυπουργὸ Π. Τσαλδάρη.

Τὸ τηλεφώνημα ἑνὸς ἀγνώστου

ΑΛΛΑ τὶ εἶχε συμβῆ σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ; Καὶ πῶς ὕστερ' ἀπ' τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (ποὺ δὲν ἐπαναλήφθηκε τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας, καθὼς εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, γιὰ νὰ πάνε μαζί, δικτάτωρ καὶ καταγγελμένος πρωθυπουργός, στὸ σπίτι τοῦ Στεφάνου Δέλτα, στὴν Κηφισιά) ὁ Ν. Πλαστήρας βρέθηκε πρῶτα στὴν Πάτμο καὶ μετὰ διήμερο στὴ Ρόδο;

— Ἀπ' τὸ πρωί, ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔστειλε τὸ γυιό του Σοφοκλῆ· μαρτυρεῖ ὁ βιογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα δικηγόρος Ἰω. Πεπονῆς, γιὰ νὰ τὸν πείση νὰ σταματήση τὴν προσπάθειά του, ὁ στρατηγὸς ἔνοιωσε τὴν ψυχή του νὰ γεμίζη πικρία ἀπ' τὴν ἀφάνταστη τούτη παλιμβουλία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ ἄλλαζε γνώμες καὶ ἀποφάσεις ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή».

Κι' ἱστορώντας τὸ τὶ ἔγινε ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στὸ σπίτι τοῦ Ν. Πλαστήρα, προσθέτει:

— Δὲν πέρασε ὥρα ποὺ εἶχε φύγει ὁ Βενιζέλος καὶ πληροφόρησαν τὸν Πλαστήρα, πὼς ὁ Γιάννης Πολυχρονόπουλος, διοικητὴς τότε τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, συγκάτραση τῆς ὁδοῦ Χατζηγιάννη Μέξη, ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο Συγγρού πρὸς τὴν Καισαριανή, ἐκεῖ ποὺ τελειώνει τὸ ἄλσος.

Ἀπ' τὸ σπίτι ἐκεῖνο ὁ Ν. Πλαστήρας, μαζὶ μὲ τὸν ὑπασπιστή του, κατευθύνθηκαν στὸ σπίτι τοῦ προσωπικοῦ φίλου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως 1922», Ἀθανασιάδη ποὺ βρισκόταν στὴν τότε λεωφόρο Κηφισιᾶς καὶ τώρα Βασιλίσσης Σοφίας (ἀριθμὸς 73α), σχεδὸν (διαγώνια) ἀπέναντι ἀπ' τὸ κέντρο Ἡλύσια (γωνία Κηφισιᾶς καὶ Παπαδιαμαντοπούλου).

Τριάντα πέντε ἡμέρες κρυμμένος

ΕΤΣΙ ὁ Ν. Πλαστήρας ξέφυγε ἀπ' τὴν πρώτη προσπάθεια ποὺγινε γιὰ τὴν σύλληψή του.

— Τ' ἀπομεσήμερο τῆς 7ης Μαρτίου 1933· μοῦ ἱστορεῖ ὁ ἐπιστῆθιος φίλος καὶ ἐπίσημος βιογράφος τοῦ Ν Πλαστήρα δικηγόρος Ἰωάννης Πεπονῆς, ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς βρίσκοταν ἀκόμα στοῦ Ἀθανασιάδη, ὅπου προγευμάτισε, τὸν πληροφόρησαν, πὼς δυὸ αὐτοκίνητα μὲ ὕποπτους ἐπιβάτες εἶχεν σταθῆ ἀπὸ ὥρες λίγο ἔμακρα ἀπ' τὸ σπίτι παραφυλάττοντας. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Πλαστήρα Μινιουδάκης, κατεβαίνοντας, τὰ εἶδε κι' αὐτὸς καὶ πείστηκε ἀπόλυτα γιὰ τοὺς σκοποὺς τους. Τότε ὁ γιατρὸς Συμβουλίδης ποὺ ἦταν κι' αὐτὸς στὸ σπίτι τοῦ Ἀθανασιάδη, πρότεινε νὰ πάνε στὸ δικό του σπίτι. Ὁ Πλαστήρας, ὅμως, δὲν μίλησε. Σκεπτόταν. Οἱ ἄλλοι ἐπέμεναν. Ἐπὶ τέλους συμφώνησε κι' ὁ ἴδιος. Σκέφτηκε, πὼς δὲν ἦταν σωστό, οὔτε τὴν οἰκογένεια πού τὸν φιλοξενοῦσε, νὰ ἐκθέτη σὲ κίνδυνο, οὔτε κι' ὁ ἴδιος νὰ βρεθῆ στὴν ἀνάγκη νὰ σκοτώση. Κατέβηκε ὁ Μινιουδάκης ξανὰ κι' ἔφερε ἕνα ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο (Σημ. γράφ.: τοῦ φίλου τοῦ Ν. Πλαστήρα βιομηχάνου τῆς μπύρας καὶ ἄλλοτε βουλευτῆ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Ἀντώνη Φίξ, πού τὸ πρωὶ τῆς 6 Μαρτίου 1933 εἶχε ἐπισκεφθῆ τὸν δικτάτορα Ν. Πλαστήρα στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν μαζὶ μὲ τὸν ἄλλοτε Δήμαρχο Ἀθηναίων Σπῦρο Μερκούρη κι' ἕνα ἄλλο γνωστὸ μεγαλοβιομήχανο καὶ μεγαλοεπιχειρηματία) Διαπίστωσε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν παρακολούθηση ἀπ' τὰ ὕποπτα πρόσωπα. Μὰ δὲν ἦταν ἀναγκη. Ἡ παρακολούθηση ἦταν πιὰ ὁλοφάνερη.

Γιὰ νὰ μπορέση ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ ξεφύγη ἀπ' τὴν παρακολούθηση τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀσφαλείας ποὺ ἦταν καθισμένοι στὶς καρέκλες τοῦ κέντρου Ἡλύσια κι' ἀπὸ κεῖ ἔβλεπαν τὶ συνέβαινε στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ Ἀθανασιάδη, χρησιμοποιήθηκε ἕνα «κόλπο». Ὅταν ἔφτασε τὸ αὐτοκίνητο τοῦ Φίξ (μ' ὁδηγὸ, καθὼς ἀργότερα γνώσθηκε, τὸν ἔμπιστο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, Νικολάου, ποὺ θὰ τὸν συναντήσουμε καὶ πάρα-κάτω, περιγράφοντας τὴν δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων), κατέβηκε καὶ δγήκε στὴν πόρτα ἡ γυναίκα τοῦ φίλου τοῦ Ν. Πλαστήρα, Ἀλεξάνδρα Ἀθανασιάδου, ἡ ὁποία συνοδεύόταν ἀπ' τὴν κοπέλλα ποὺ ἐργαζόταν σπίτι της. Οἱ δυὸ γυναίκες ἄρχισαν νὰ συζητοῦν, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ Ἀλεξάνδρα Ἀθανασιάδου κάνοντας πὼς κάτι ἔξασε ξαναμπῆκε στὴν πόρτα, ἀφήνοντάς την ὅμως ἀνοικτή.

Τὰ ὄργανα τῆς Ἀσφαλείας, ποὺ ὅταν κατέβηκαν οἱ δυὸ γυναῖκες, θορυβήθηκαν καὶ σηκώθηκαν ἀπ' τὶς θέσεις τους, ἔβλεποντας πὼς δὲν ἔτανε ὁ Ν. Πλαστήρας, κι' ἀκόμα πὼς ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ μπῆκε μέσα, ξαναησύχασαν καὶ ξανακάθησαν στὶς καρέκλες τους — συνεχίζοντας τὴν συζήτησή τους.

Αὐτὸ ἦταν τὸ «κόλπο». Ἡ μηχανὴ τοῦ αὐτοκινήτου βρισκόταν «ἐν λειτουργίᾳ». Ὁ ὁδηγὸς ἦταν στὴ θέση του ἑτοιμος νὰ ξεκινήση. Καὶ πίσω ἀπ' τὴν μισάνοιχτη πόρτα ὁ Ν. Πλαστήρας μὲ τὴν συνοδεία του. Αὐτὰ ποὺ ὁκολούθησαν ἔγιναν μ' ἀστραπιαία ταχύτητα. Μόλις τὰ ὄργανα τῆς Ἀσφαλείας —τὰ αὐτοκίνητα τῶν ὁποίων ἦταν λίγα μέτρα μακρύτερα καὶ μὲ σβησμένες τὶς μηχανὲς— ξανακάθησαν στὶς θέσεις τους, ἔγινε ἡ ἐξόρμηση.

— Μόλις ξεκίνησε τ' αὐτοκίνητο μὲ τὸν Πλαστήρα, τὸν γιατρὸ Συμβουλίδη καὶ τὸν Μινιουδάκη· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Ἰω Πεπονῆς, καὶ προχώρησε στὴν ὁδὸ Κηφισιᾶς, τὰ δυὸ ὕποπτα αὐτοκίνητα (ἐπμ. γράφ.: ποὺ χρειάστηκαν ἀρκετὴ ὥρα, γιὰ νὰ «μποῦν μπροστὰ» καὶ νὰ δεχτοῦν τοὺς ἐπιβάτες τους) τοὺς πῆραν ἀπὸ κοντά. Μὰ

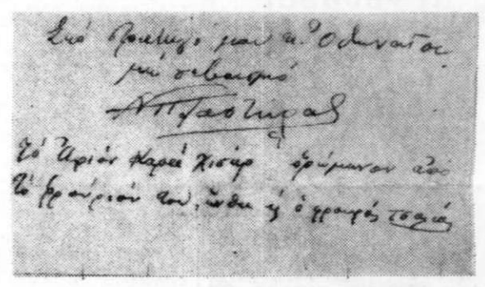

Πίσω ἀπὸ μιὰ ἀναμνηστικὴ (ξεθωριασμένη σήμερα), φωτογραφία τοῦ Ἀφιόν Καρά Χισάρ (Μικρὰ Ἀσία), ὁ συνταγματάρχης Ν. Πλαστήρας γράφει: «Στὸ στρατηγὸ μου κ. Ὀθωναῖον μέ σεβασμό, Ν. Πλαστήρας». Καί σέ συνέχεια: «Τό Ἀφιόν Καρά Χισάρ ὁρώμενον ἀπό τό φρούριόν του, ἐνθα καί ὁ φρουρός τσολιάς»

σὰν ἔφτασε τ' αὐτοκίνητο τοῦ Πλαστήρα στὸν «Εὐαγγελισμό», ἔστριψ' ἀπότομα καὶ μπῆκε πρῶτα στὴν ὁδὸ Μαρασλῆ (σημ.: γραφοντος: ποὺ ἦταν γεμάτη ἀπὸ τὴν σκύρα καὶ ποὺ κανεὶς δὲν φανταζόταν ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ περάση ἀπάνω της αὐτοκίνητο) κι' ὕστερα, μὲ μεγάλη ταχύτητα στὴν πάροδο Ἀριστομένους. Στὴν πρώτη γωνιὰ ἔστριψε πάλι ἀριστερὰ κι' ἀπὸ κεῖ πάλι ἀφήνοντας τούτη καὶ μπαίνοντας σ' ἄλλη πάροδο ἔξφυγ' ὁλότελα τὴν παρακολούθηση. Ἔτσι ἔφτασαν στὸ σπίτι τοῦ Συμβουλίδη. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἔφτασε κι' ὁ Τάσος Δουζίνας, πληροφορημένος ἀπ' τὴν οἰκογένεια Ἀθανασιάδη, καὶ τὴν ἴδια νύχτα ἔφυγαν ἀπ' τοῦ Συμβουλίδη. Τὸν φιλοξένησε ὁ Δουζίνας στὸ σπίτι του. Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε στὸ σπίτι τοῦ πλωτάρχου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Μιναήλ, ποὺ ἦταν γαμπρὸς τοῦ Δουζίνα ἀπ' ἀδελφή του. Ἔμειν' ἐκεῖ φιλοξενούμενος κάπου τριανταπέντε μέρες».

Σ' αὐτὸ ὅμως τὸ διάστημα, καὶ καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστή

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

Ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

11ον

ΕΝΩ, καθὼς θὰ δοῦμε, εἶχαν ἀρχίσει οἱ δικαστικὲς καὶ πειθαρχικὲς διώξεις ἐναντίον αὐτῶν ποὺ συμπαραστάθηκαν φανερὰ στὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἐνῶ ἄλλοι ἀπ' τοὺς κινηματίες —στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι καὶ ἀξιωματοῦχοι μέχρι πρὶν λίγες ἡμέρες— βρίσκονταν σὲ προφυλάκιση κι' ἄλλοι εἶχαν παραπεμφθῆ σὲ συμβούλια γι' ἀπόταξη καὶ γιὰ τιμωρία, ἐνῶ, δηλαδή, ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ποὺ παρασύρθηκε ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» ἀντιμετώπιζε πολλὰ καὶ δύσκολα προβλήματα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —ἀφοῦ ἀπέτυχε στὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν χορήγηση ἀμνηστίας στὸν Ν. Πλαστήρα καὶ τοὺς συνεργάτες του— ἕνα σκοπό, γιὰ ἐκείνες τὶς ὧρες, ἔταξε: πῶς θὰ φυγάδευε στὸ ἐξωτερικό, καὶ μάλιστα τὸ γρηγορώτερο, τὸν «φίλτατό του ἀρχηγό», τὸν ὁποῖο, καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἱστόρησε εἶχε παροτρύνει: «Ἂν μπορῇς κάμε το. Σοῦ εὔχομ' ἐπιτυχία»! Κι' ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὑπάκουσε στὴν παρότρυνση, μὰ χωρὶς τελικὴ ἐπιτυχία —λόγω τῆς παλιμβουλίας»— ὁ ἡγέτης τῶν Φιλελευθέρων αἰσθανόταν, ἂν ὄχι τύψεις, πάντως τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸν διευκολύνῃ καὶ νὰ τὸν προστατεύσῃ. Ὅσο μποροῦσε ἀποτελεσματικώτερα, ἀπομακρύνοντάς τον, κρυφά, ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. Κι' ὅλα αὐτὰ ἐγίνονταν ὅταν πιὰ τὸ νόμιμο κράτος εἶχε ἀποκατασταθῆ.

Ἡ ἀποκατάσταση τοῦ κράτους

ΥΣΤΕΡ' ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ πῆρε ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος γιὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ κράτος τοῦ νόμου καὶ τὴν τάξη, κι' ὅταν πιά, μέσα σὲ λίγα εἰκοσιτετράωρα, ἡ ὁμαλότητα ξαναγύρισε —ὅσο ἦταν δυνατὸ νὰ ξαναγυρίσῃ— στὸν πολύπαθο τόπο μας, ὁ πρόεδρος τῆς στρατιωτικοῦπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως εἶδε πὼς ἡ ἀποστολή του εἶχε τελειώσει.

— Ναί· μοῦλεγε ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος. Μόλις ἐπεράτωσα τὸ ἔργον μου, τηλεφώνησα στὸν Π. Τσαλδάρη ὅτι ἤμουν ἕτοιμος νὰ τοῦ παραδώσω τὴν ἐξουσίαν. Ἔνοιωθα ἡσυχο τὴν συνείδησίν μου καί, καθὼς εἶχα ὑποσχεθῆ, δὲν ἐπεθύμουν νὰ παραμείνω εἰς τὴν Ἀρχὴν οὔτε ἕνα λεπτὸν πέραν τοῦ ἀπαραιτήτου, διά τὴν ἀποστολήν μου, χρόνου.

Καὶ προσθέτει:

— Θά ἤθελον μόνον, κλείων, ἀπό τῆς ἰδικῆς μου σκοπιᾶς, τό κεφάλαιον τοῦτο τῆς ἱστορίας μας νά ἔλεγον ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ δεύτερος παλαιός μου λοχίας,

Στὴν παλαιότερη αὐτὴ φωτογραφία, ὁ Νικ. Πλαστήρας εἶχε σημειώσει: «Τόλμη καὶ θέλησις φέρνουν νίκη»

ἀναλαμβάνων τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τήν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη καί ἐπωφελούμενος — παρά τήν διαλλακτικότητα τοῦ προωθυπουργοῦ, καθώς καί τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Δημ. Μαξίμου — τῆς μή χορηγήσεως ἀμνηστίας, παρ' ἐμοῦ, ἀπεμάκρυνε τούς στρατεύματος μερικάς δεκάδας ἀξιωματικῶν. Αὐτοί δέ τελικῶς ἀπετέλεσαν τόν πυρῆνα τοῦ καταστροφικοῦ κινήματος τοῦ 1935, χρησιμοποιηθέντες συστηματικῶς καί ἐντόνως ὑπό τοῦ Στεφάνου Σαράφη, καί κατά τήν προεργασίαν καί κατά τήν ἐκδήλωσίν του. Διότι, πέραν οἱασδήποτε ἰδεολογίας, οὗτοι ἀνέμενον τήν ἐπάνοδόν των εἰς τάς ἐν τῷ στρατῷ θέσεις των, καί, πολύ περισσότερον, καί αὐτήν ταύτην τήν βελτίωσιν τῆς θέσεώς των.

«Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν κινημάτων»!

ΣΧΕΔΟΝ κάθε μέρα, ὡς τὴν ὁρκωμοσία τῆς κυβερνήσεως τοῦ Π. Τσαλδάρη, κάτ' ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἐγίνονταν εἰρηνικὲς συγκεντρώσεις Λαοῦ ποὺ ζητοῦσε ὅπως τὸ ταχύτερο ἀναληφθῆ ἡ ἐξουσία ἀπ' τοὺς νικητὲς τῶν ἐκλογῶν. Κι' ὁ Π. Τσαλδάρης, ἐγαίνοντας στὸν ἐξώστη τοῦ σπιτιοῦ του, διαβεβαίωσε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «Ἑνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως», ποὺχε κερδίσει τὴν ἐκλογικὴ μάχη, ὅτι «ἡ κατάστασις εἶναι στὰ χέρια τους» κι' ὅτι «δὲν πρέπει ν' ἀνησυχοῦν».

Ἔτσι φθάσαμε στὶς 10 Μαρτίου 1933. Τὸ πρωῒ—ὥρα 10.30— τῆς ἡμέρας ἐκείνης (κι' ἀφοῦ εἶχαν προκύψει διάφορες δυσχέρειες, γιὰ τὴν σύνθεση τῆς Κυβερνήσεως, μὲ ἀφορμὴ τὶς ἀπόψεις ποὺ διετύπωσαν οἱ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ Γεώργιος Κονδύλης) οἱ νικηταὶ τῶν ἐκλογῶν τῆς 5 Μαρτίου 1933 ἀνέβηκαν στὴν ἐξουσία.

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ποὺ δὲν δέχτηκε νὰ μετάσχῃ στὴν Κυβέρνηση (παρὰ τὴν δήλωση τοῦ Π. Τσαλδάρη ὅτι θεωροῦσε τὴν συμμετοχὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων ὡς «ὑπέροπτε ἐπιβεβλημένη»), ἔκανε ἀνακοινώσεις, τονίζοντας ὅτι:

«Ἔξ ὅσον δὲν κατέστη δυνατόν νά μετάσχω εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς τήν Κυβέρνησιν, ἠ κατόπιν συμμετοχή μου εἰς αὐτήν διά συμβιβασμοῦ τῶν ἑκατέρωθεν ἀπόψεων, θά ἐδημιούργει εἰς βάρος μου τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἐξεδίασα οὕτως εἰπεῖν τήν δι' ἐμέ ἀρεστήν λύσιν, πράγμα τό ὁποῖον θά ἦτο ἀπρεπέστατον ἐκ μέρους μου καί ἀντίθετον τοῦ χαρακτῆρος μου».

Ταυτόχρονα δήλωσε πὼς θὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη, στὴν ὁποία ὅμως, τελικά, πῆρε μέρος (ἀλλὰ καὶ πάλι πρόσκαιρα) μόνον ὅταν, ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὁλόκληρα χρόνια, ὡρκίστηκε «ὡς ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου» —μετὰ ἀπ' τὴν ἔκρηξη τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς 1 Μαρτίου.

Ἕνὸς κινήματος, ποὺ κανένας ἄνθρωπος μὲ φρόνηση καὶ μὲ πατριωτισμὸ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φαντασθῇ. Τόσο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ φαντασθῇ, ὥστε ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης, μιλώντας στὶς 27 Μαρτίου 1933, στοὺς ξένους ἀνταποκριτές, εἶχε πῆ:

«Ἡ κατάστασις αὕτη ἀπότοκος τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἥττης τοῦ στρατοῦ καί τῆς ἐπακολουθησάσης αὐτήν ἐπαναστάσεως ἠδυνήθη νά διαρκέσῃ μέχρι τοῦδε μόνον ὡς ἐκ τῆς φιλοφρόνως στάσεως ὡρισμένων πολιτικῶν κύκλων, οἵτινες ἐνόμισαν, ὅτι κολακεύοντες τήν κενοφροσύνην ἀσημάντου ἐὐτυχῶς μειονότητος τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν θά κατώρθουν νά κρατηθοῦν ἐπ' ἄπειρον εἰς τήν ἀρχήν. Ἡ δοκησις αὕτη τῆς μειονοτητος ταύτης τῶν παραπλανηθέντων ἀξιωματικῶν ἐξεδηλώθη τό ὕστατον διά τῆς τόσον ἀνοήτου ὅσον καί ἐγκληματικῆς ἀποπείρας τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα νά ἀντιταχθῇ διά τῆς βίας κατά τῆς προσφατως κατά τρόπον τόσον φαεινόν ἐκφρασθείσης λαϊκῆς θελήσεως. Ἀλλ' ἡ στερρά στάσις τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Στρατοῦ ἐνώπιον τῶν αὐθαιρέτων τούτων ἐνεργειῶν ἀπέδειξεν, ὅτι παρῆλθεν ὁριστικῶς, ἡ ἐποχὴ τῶν ταραχῶν καί τῶν κινημάτων, ὅτι δὲ αἱ πολιτικαί ἀρεταί τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἦσαν μόναι ἱκαναί νά καταστείλωσιν ἐν τῇ γενέσει αὐτῆς πᾶσαν δικτατορικήν ὄρεξιν. Οἱ Στρατιωτικοί Σύνδεσμοι καί ἄλλα τοιαῦτα σωματεῖα, σχηματισθέντα πρός προστασίαν δήθεν τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἐκτεθειμένον εἰς φαντασιώδεις κινδύνους, θά ἀποτελοῦν ἀκριβῶς ἀπό τοῦδε καί εἰς τό ἑξῆς ὠχρὰς ἀναμνήσεις παρωχημένης ἐποχῆς ταραχῶν».

(Κι' ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀκριβῶς, ἡ Ἑλλὰς καιγόταν ὁλόκληρη).

«Ἐκστρατεία στὰς Ἀθήνας»

ΑΛΛΑ κι' ὁ Γεώργιος Κονδύλης δὲν ὡρκιστηκε τὴν πρώτη ἡμέρα, παρὰ στὶς 15 Μαρτίου 1933, κι' ἀφοῦ πρῶτα «ἐξωμαλύνθησαν αἱ διϊστάμεναι ἀπόψεις». Ἀναλαμβάνοντας δὲ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ἀπηύθυνε ἐγκύκλιο, στὴν ὁποία τόνιζε κι' αὐτά:

«Ἡ στάσις τοῦ Στρατοῦ ἐν τῷ συνόλῳ του καί τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν, ἐξαιρέσει ἀσημάντων μονάδων κατά τήν σκαιάν ἀπόπειραν τῆς 6ης Μαρτίου, τήν γενομένην πρός στραγγαλισμόν τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, ἐπλήρωσε τήν ψυχήν μου χαρᾶς καί ὑπερηφανείας. Δέν ἔχομεν νά σημειώσωμεν μόνον τήν λαμπράν διαγωγήν τῆς φρουρᾶς Λαρίσης, ἡ ὁποία μιᾷ φωνῇ «ἐκστρατεία στάς Ἀθήνας» συνέτριψε τό ἠθικόν τῶν ἐπιδρομέων καί εἰς ἐπιστράτευσιν προέβη καί τήν κίνησιν τῶν συρμῶν προητοίμασε μετά ταχύτητος καί ἱκανότητος σπανίας, ἀλλά καί τά ἄλλα σώματα καί μεμονωμένα τμήματα καί κατώτεροι ἀξιωματικοί πολυάριθμοι, ἐκηρύχθησαν μετά μανίας ἐναντίον τοῦ ἀντεθνικοῦ ἐγχειρήματος, ἀδιαφορήσαντες διά τούς βαθμούς των τήν θέσιν των, τήν σύνταξίν των. Ὁ Ἑλληνικός Λαός, ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη παραπλεύρως πρός τόν στρατόν διά τά δικαιώματά του καί ἀρκετόν ἔχυσεν αἷμα πρό τῶν τεθωρακισμένων δολοφόνων (σημ. γράφ.: ὑπονοεῖ τὶς αἱματηρὲς σκηνὲς τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας καὶ τῶν ἄλλων σημείων τῶν Ἀθηνῶν), μετ' εὐγνωμοσύνης ἐσημείωσε τήν λαμπράν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ Ἔθνους διαγωγήν».

Δυόμισυ χρόνια ἀργότερα (6 Ὀκτωβρίου 1935), μιλώντας, ὁ Γ. Κονδύλης, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ξαναμυρίζοντας στὸ θέμα τῆς δικτατορίας τῆς 6 Μαρτίου 1933, ἦταν ἀποκαλυπτικώτερος.

«Ὅταν τόν Μάρτιον τοῦ 1933» — εἶπε — «ἠγωνιζόμεθα ἐν Θεσσαλονίκη διά τήν ἐκλογικήν ἐπικράτησιν τῆς παρατάξεώς μας εὑρισκόμεθα ταυτοχρόνως εἰς συνεχῆ ἐπαφήν μέ τούς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, διά νά μάς ἐξασφαλίσουν τήν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἠθέλομεν ἐπικρατήσει ἐκλογικῶς. Πῶς ἦτο δυνατόν ἄλλως γενέσθαι; Πυκναί μάς ἤρχοντο καθ' ἑκάστην καί βασιμοφανεῖς αἱ πληροφορίαι, ὅτι ἄν τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων χάσῃ τάς ἐκλογάς δέν θά παραδώσῃ τήν ἐξουσίαν, ἀλλά θά ἐξαπολύσῃ τόν Πλαστῆρα νά κάμῃ κίνημα διά νά τήν κρατήσῃ καί παρά τήν λαϊκήν θέλησιν. Καί τά πράγματα δυστυχῶς ἐδικαίωσαν τούς φόβους μας, ἀλλά καί ἡ πρόνοια ἡμῶν νά διατηρῶμεν ἑτοιμοπόλεμον τήν φρουράν τῆς Λαρίσης δέν ἀπέβη ἐπί ματαίῳ».

Ἡ δίωξη τῶν δικτατορικῶν

ΜΟΛΙΣ ὁ Γ. Κονδύλης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν «συστηματοποίησε», κι' ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης, τὶς δικαστικὲς ἐρευνες, ποὺχαν ἀρχίσει, στὶς 7 Μαρτίου 1933, μὲ τὴν παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως πλημμελειοδικῶν Παπαθανασίου, πρὸ. τὸν ἀνακριτὴ τοῦ 6ου τμήματος Β. Γιαννόπουλο.

Τὴν ἡμέρα τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ Γ. Κονδύλη βρισκόνταν σὲ προφυλάκιση ἕνα πλῆθος φιλοδικτατορικῶν ἀξιωματικῶν (ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων), κι' ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς οἱ συνταγματάρχαι Ἡλ. Διάμεσης (διοικητὴς τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ), Ἐμμ. Τζανακάκης (φρούραρχος Ἀθηνῶν), Μιλτ. Ἀνδριτσόπουλος, Χαρ. Παπαθανασόπουλος, Στυλ. Ἱερονυμάκης (διοικητὴς τοῦ Συντάγματος Εὐζώνων), ὁ ὑποστράτηγος Δημ. Κατσάνας (ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς), Ἰωάν. Παπαδημητρίου (ἀστυνομικὸς διευθυντὴς Ἀθηνῶν) κι' ἄλλοι.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἐξετάστηκαν καὶ προφυλακίστηκαν οἱ στρατηγοὶ Κλάδος (διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ), Σκανδάλης, Κοιμήσης (ἀνεκδιευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν) καὶ Μερεντίτης.

Ὅλοι αὐτοὶ θεωροῦντο ὡς ἀπροκάλυπτοι ὑποστηρικταὶ τῆς πλαστηρικῆς δικτατορίας τῆς 6 Μαρτίου 1933. Γιατί, ἐκτὸς ἀπ' αὐτούς, ὑπῆρχαν καὶ οἱ κρυπτοδικτατορικοί, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν μποροῦσαν νὰ συλληφθοῦν μιὰ καὶ δὲν ὑπῆρχαν χειροπιαστὰ στοιχεῖα ἐναντίον τους. Μὰ κι' ζυοι πάλιν, εἶναι συλληφθῆ καὶ προφυλακιστῆ ἰσχυρίζονταν, στὶς ἀπολογίες τους, ὅτι «ἔδρασαν καθ' ὃν τρόπον ἔδρασαν διὰ ν' ἀποσοβηθοῦν πλέον δυσάρεστοι ἐξελίξεις» καὶ «διὰ ν' ἀποτραπῇ ὁ κίνδυνος τῆς διασαλεύσεως τῆς τάξεως καὶ ἀπειλὴ τῆς ἀναρχίας».

Κι' ἐπειδὴ τὸ πλῆθος τῶν προφυλακισμένων ἦταν μέγα καὶ τὸ πάθος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολύ, ὁ Γ. Κονδύλης δήλωσε:

«Ἀναμένω τό πόρισμα τῆς Δικαιοσύνης καί θά φανῶ ἀμείλικτος πρός ὅλους ἐκείνους, οἵτινες ηὐνόησαν τήν δικτατορίαν στρέφαντες τά ὅπλα κατά τοῦ Λαοῦ. Εἶναι λυπηρόν, πράγματι, νά εὑρίσκωνται τόσοι ἀξιωματικοί εἰς τήν φυλακήν. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἠθέλησαν νά ἐνισχύσουν τήν δικτατορίαν, πρέπει νά λογοδοτήσουν ἀπέναντι τῆς Δικαιοσύνης. Ἀναμένω πάντως τό πόρισμα καί τῶν διεξαγομένων ἐκ παραλλήλου διοικητικῶν ἀνακρίσεων προκειμένου ν' ἀποφασίσω τελικῶς περί τῆς παραμονῆς ἢ μή εἰς τόν στρατόν τῶν ἐν λόγῳ ἀξιωματικῶν καί τῆς γενικωτέρας ἐκκαθαρίσεως τοῦ στρατεύματος».

Βέβαια, καθὼς ἤδη εἰπώθηκε, πραγματοποιήθηκαν, τότε, πολλὲς ἀποτάξεις φιλοδικτατορικῶν ἀξιωματικῶν. Ποτὲ ὅμως δὲν ἔγινε καὶ ἡ δίκη τους, παρὰ τὰ παραπεμπτικὰ βουλεύματα ποὺ ἐκδόθηκαν καὶ παρὰ τὸ ὅτι ψηφίστηκε καὶ εἰδικὸς νόμος γιὰ τὴν ἐπίσπευσή της. Καὶ παρα - πολὺ ἀργότερα (ὕστερ' ἀπ' τὴν παλινόρθωση) χορηγήθηκε γενικὴ ἀμνηστία, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση, ποὺ ὅπως θὰ ποῦμε ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα, δόθηκε ἀπ' τὸν Βασιλέα Γεώργιο Β' στὸν Ἐλ. Βενιζέλο «γιὰ νὰ ξεχαστοῦν καὶ νὰ σβήσουν, μιὰ γιὰ πάντα, τὰ παλιά».

Στὸ πολεμικὸ ναυτικό

ΑΠΟ τοὺς ἡγέτες τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ βρισκόταν σὲ προφυλάκιση ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν. ὑπναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας —ποὺ, καθὼς εἴδαμε, ἀφοῦ ἔγινε ὑπουργὸς τῶ Ναυτικῶν ὑπὸ τὸν δικτάτορα Ν. Πλαστῆρα, ὡρκίστηκε κι' ὡς μέλος τῆς στρατιωτικοῦπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου.

Τὶς διοικητικὲς ἀνακρίσεις γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ στὴν δικτατορία τὶς ἔκανε, κατὰ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ὁ ἀντιπτ' ἀοχος Ἰωαννίδης. Καὶ στὸ κροσκελὲς πόρισμα ποὺ ὑπέβαλε (27 Μαρτίου 1933), καταλόγιζε εὐθύνες, ἐκτὸς τὸν Ἰω. Δεμέστιχα, καὶ στοὺς πλοιάρχους Θεοχάρη καὶ Γαλάνη «ἐκδόσαντας διαταγὰς πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοὺς ὑπηρεσίας, ὅπως ἀναγνωρίσουν καὶ σεβασθοῦν τὴν νέαν κατάστασιν» (τὴν δικτατορίαν). Οἱ ἀντιπλοίαρχοι Ἀντωνόπουλος, Φλόκας καὶ Κουτρουμπᾶς κατηγοροῦντο, ὅτι «ἀνέγνωσαν ἐν ἐπιθεωρήσει εἰς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων τῶν τὸ διάγγελμα τοῦ δικτάτορος Ν. Πλαστήρα». Στὸν ἀντιπλοίαρχο Χαλκιόπουλο καταλογιζόταν, ὅτι «ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχῆθεν μεμυημένων εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἐπικοινωνήσας τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Πλαστήρα τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας τῶν γεγονότων».

Ἀπ' τοὺς κυβερνῆτες τῶν σκαφῶν μόνον ὁ ἀντιπλοίαρχος Νικόλαος Πετρόπουλος ἀρνήθηκε νὰ προσχωρήσῃ στὴν δικτατορία κι' ἐδήλωσε, ὅτι «δὲν εὑρίσκετο σύμφωνος μὲ τὴν πράξιν τοῦ Πλαστήρα». Στὸ δὲ πόρισμα τονιζόταν, ὅτι «ὁ ἀντιπλοίαρχος Ν. Πετρόπουλος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων οἵτινες τῷ 1917 εἶχαν προσχωρήσει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἄμυναν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου».

Οἱ πλωτάρχες Στασινόπουλος, Γεωργουλόπουλος (ὁ σημερινὸς Πρόεδρος τοῦ Ὀργανισμοῦ Λιμένος Πειραιῶς), καὶ Οἰκονόμου «οὐδεμίαν ἀντίδρασιν ἔφερον». Ὁ πλωτάρχης Στυλ. Καναβαριώτης «ἐνεφανίσθη ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἡρακλῆς τῆς δικτατορίας». Ὁ ἀντιπλοίαρχος Θ. Κουτουριώτης (γιὸς τοῦ Ἐθνικοῦ ἥρωα καὶ πρώτου προέδρου τῆς Ἀβασίλευτης Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη) «δὲν ἔφερεν ἀντιρρήσεις εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νέας καταστάσεως». Ὁ ὑποπλοίαρχος Ἰωάν. Τούμπας (ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) «τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀνέλαβε καθήκοντα ὑπάρχου καὶ ἀφοῦ ἀφήρεσε πᾶσαν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ πυράρχου τοῦ θωρηκτοῦ, ἀνέβηκεν εἰς τὸν ἐπίσης προσχωρήσαντα εἰς τὸ κίνημα σημαιοφόρον Μαριδάκην νὰ λάβῃ τὰς κλείδας τῆς ἀποθήκης τοῦ ὁπλοπου εἶς ἀξιωματικὸς ἐπλησίασε τοὺς μὴ προσχωρήσαντας εἰς τὴν ἀνταρσίαν συναδέλφους του καὶ τοὺς ἐζήτησε τὰ περιστρόφα των, τὰ ὁποῖα καὶ παρέδωκεν ὁ Ἰω. Τούμπας εἰς τοὺς ἐμπίστους του ὑπαξιωματικούς».

Στὸ πολεμικὸ ναυτικὸ —καθὼς καὶ στὴν ἀεροπορία— συνέβη ὅτι καὶ στὸν στρατὸ τῆς ξηρᾶς: Ἀποταξεις τῶν φιλοδικτατορικῶν, ποὺ κι' αὐτοί, ἀπερίσπαστοι, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἰω. Δεμέστιχα, ἐπεδόθηκαν σύντομα στὴν ὀργάνωση τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὀργανώνει τὴν ἀπόδραση

ΕΝΩ, λοιπόν, αὐτὲς ἦταν (ἀδρὰ περιγραφόμενες) οἱ συνέπειες τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ πρόσωπα ποὺχαν ἀκολουθήσει τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀνελαμβανε, αὐτοπροσώπως, νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἀπόδρασή, στὸ ἐξωτερικό, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

Γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ σχεδίου του ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων —ποὺ βρισκόταν σὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὸν διωκόμενο μὲ δυὸ ἐντάλματα συλλήψεως κι' ἕνα «κατασχέσεως» δικτάτορα— κάλεσε τὸν ἔμπιστο φίλο του καὶ πρώην ὑπουργό του Ἀλέξανδρο Ζάννα καὶ τοῦ εἶπε πὼς πρέπει νὰ βρῇ, ὁ ὁποιοδήποτε, ἕνα τρόπο γιὰ ν' ἀποδράσῃ ὁ Ν. Πλαστήρας στὸ ἐξωτερικό. Ὁ Ἀλ. Ζάννας δέχτηκε πρόθυμα, γιατὶ ἀγαποῦσε καὶ σεβόταν καὶ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα. Πρόσεσε δύμως πὼς γιὰ νὰ πετύχῃ μὲ βεβαιότητα —κατὰ τὸ δυνατὸ— ἔργο του, ἔπρεπε ὁ ὑπὸ φυγάδευση δικτάτωρ νὰ ὑπακούσῃ τυφλὰ τὶς ὑποδείξεις του. Καὶ πρώτα - πρώτα ζήτησε νὰ μὴ βγαίνῃ καθόλου ἔξω ὁ Ν. Πλαστήρας —ποὺ, καθὼς ἔχουνε πῆ, ἔβγαινε τὰ βράδυα σὲ περιπάτους ἢ σὲ ἐπισκέψεις— ἀλλὰ νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ κρησφύγετό του, τὶς ὀδοὺ Τροίας, καὶ νὰ πάῃ νὰ ἐγκατασταθῇ στὸ σπίτι ἑνὸς δικοῦ του ἀνθρώπου, στὴν Καλλιθέα. Κι' ἐκεῖ νὰ περιμένῃ «ὁδηγίες καὶ διαταγές».

Αὐτὸ κι' ἔγινε. Ὁ Πλαστήρας μὴ μπορώντας νὰ κάνῃ καὶ διαφορετικά, καὶ ξέροντας πὼς ἡ φυγάδευσή του ἀποτελοῦσε σφοδρὴ ἐπιθυμία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὑπάκουσε. Καὶ πῆγε στὴν Καλλιθέα, στὸ σπίτι ἑνὸς συγγενοῦς τοῦ λοχαγοῦ Γερακάρη. Ἐκεῖ, κλεισμένος πιὰ μέσα, περίμενε.

Ὁ λοχαγὸς Γερακάρης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φύλαξη τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀνεύρεση τοῦ πλωτοῦ μέσου —γιατὶ εἶχε ἀποφασισθῆ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ θαλάσσιος δρόμος— μὲ τὸν ὁποῖο θὰ πραγματοποιεῖτο ἡ ἀπόδραση.

Τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς

ΗΤΑΝ πιὰ Μεγάλη Ἑβδομάδα, πρὶν ἀπ' τὸ Πάσχα (16 Ἀπριλίου) τοῦ 1933. Κι' ἀποφασίστηκε ἡ ἀπόδραση νὰ γίνῃ τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς (14 Ἀπριλίου), ποὺ, μ' ἀφορμὴ τοὺς ἐπιταφίους, ἡ ἀστυνομία εἶχε μεγάλη ἀπασχόληση. Ταυτόχρονα χρησιμοποιήθηκαν δύο «κόλπα»: Πρῶτα ἡ γυναίκα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἡ Ἕλενα Ε. Βενιζέλου, μαζὶ μὲ τὴν φίλη της λαίδη Κρώσφηλδ, ἀποφασίστηκε νὰ κάνουν ἕνα περίπατο πρὸς τὸ Πέραμα (τοῦ Πειραιῶς), ὥστε νὰ περισπάσουν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν προσοχὴ αὐτῶν ποὺ παρακολουθοῦσαν κάθε τους κίνηση. Ὕστερα διαδόθηκε «ἐμπιστευτικὰ» —ὅτι ὁ Π. Τσαλδάρης ποὺ τὸ βράδυ ἐκεῖνο θάκανε τὴν πρώτη του ἐπίσημη ἐμφάνιση, ὡς πρωθυπουργός, στὸν ἐπιτάφιο τῆς Μητροπόλεως, «θὰ διέτρεχε σοβαρώτατο κίνδυνο δολοφονίας». Καὶ τοῦτο γιὰ ν' αὐξηθοῦν τὰ μέτρα ἀσφαλείας καὶ νὰ διατεθοῦν, στὴν διαδρομὴ τοῦ ἐπιταφίου, περισσότερες δυνάμεις.

Ἔτσι τὰ μέτρα ἀναζητήσεως τοῦ Ν. Πλαστήρα χαλαρώθηκαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Καὶ δυὸ αὐτοκίνητα, τὸ ἕνα σὰν προπομπὸ —γιὰ τὴν περίπτωση σταματήματος κι' ἐλέγχου— καὶ τ' ἄλλο, σ' ἀπόσταση, μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ μὲ τοὺς λοχαγοὺς Δασκαλάκη καὶ Γερακάρη, ἐξεκίνησαν ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Καλλιθέας καὶ κατευθύνθηκαν στὸ Καβούρι. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς Ἀττικῆς περιμενε ἕνα βενζινόπλοιο. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπιβιβάστηκε ἀμέσως καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ τὸ σκάφος ἀπέπλευσε —ἐνῶ οἱ δυὸ λοχαγοὶ ξαναγυρίζοντας στὰς Ἀθήνας ἀνέφεραν στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὅτι «ἡ ἐπιχειρησις ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας».

Τὸ βενζινόπλοιο κατευθύνθηκε στὴν Πάτμο, ποὺ τότε τὴν κατεῖχαν οἱ Ἰταλοί.

Ἐδῶ θἄπρεπε νὰ ποῦμε πὼς ὅταν γνώσθηκε ἡ ἀφιξη τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴν Πάτμο καὶ ὕστερα στὴν Ρόδο, στὰς Ἀθήνας «ἐνηθυρίσθη», ὅτι ἀπ' τὴν Κυβέρνηση, ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἤξεραν ἢ κι' ἀκόμα

ΜΕΤΑ 34 ΧΡΟΝΙΑ - ΜΙΑ ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΗ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

12ον

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΟΘΩΝΑΙΟΣ:

«Ναί, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βενιζέλου ἀπεφασίσθη νὰ γίνω ἐγὼ δικτάτωρ...»

ΠΩΣ ΜΑΤΑΙΩΘΗΚΕ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

ΠΡΟΤΟΥ προχωρήσουμε στὴν ἀφήγηση τῶν συγκλονιστικῶν γεγονότων ποὺ διαδραματίστηκαν ὕστερ' ἀπ' τὴν δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα, θάπρεπε ν' ἀποκαλύψουμε μιὰ ἄλλη, ὁλότελα ἄγνωστη, πτυχὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτικοῦ βίου. Μιὰ ἀληθινὰ καταπληκτικὴ πτυχή, ποὺχε ἀπόλυτη σχέση καὶ μὲ τὰ ὅσα συνέβησαν στὶς 6 Μαρτίου 1933 καὶ μ' ἐκεῖνα ποὺ ἀκολούθησαν ὡς που νὰ φτάσουμε στὴν 1 Μαρτίου 1935. Θὰ χρειαστῆ γι' αὐτὸ νὰ γυρίσουμε (κάνωντας μιὰ παρένθεση) λίγους μῆνες πρὶν ἀπ' τὶς ἐκλογὲς τῆς 5 Μαρτίου 1933, στὴν περίοδο ἀκριβῶς ποὺ ἤρθε μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναμέτρηση τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1932. Σ' ἐκείνη ποὺ δὲν μπόρεσε, μὲ τ' ἀποτελέσματά της, νὰ ἐξασφαλίση τὴν συγκρότηση μιᾶς σταθερῆς κυβερνήσεως καὶ ποὺδωσε (μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) τὸ πρῶτο κυβερνητικὸ σχῆμα τοῦ Π. Τσαλδάρη καί, μετὰ δυόμισυ μῆνες, τὸ τελευταῖο ὑπουργεῖο τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Ἡ ἀναγνώριση τῆς Δημοκρατίας

ΑΝΑΜΕΣΑ στ' ἄλλα βάσανα ποὺ ταλάνιζαν «καὶ τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ ποὺ εἶχαν ἀρχίσει μαζὶ μὲ τὴν ἀνακήρυξη —25 Μαρτίου 1924— τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ἤταν κι' ἡ μὴ ἐπίσημη ἀναγνώριση τοῦ νέου πολιτεύματος ἀπ' τ' ἄλλο μεγάλο Κόμμα τῆς χώρας μας, ἀπ' τὸ Λαϊκὸ Κόμμα.

Τοῦτο ἀποτελοῦσε, καθὼς ἰσχυρίζονταν ἐκεῖνοι ποὺθελαν νὰ κατοχυρώσουν ὀπωσδήποτε τὸ καινούργιο καθεστώς, μιὰ σταθερὴ ἀνωμαλία κι' ἕνα μεγάλο κίνδυνο. Καὶ δὲν ἤταν οὔτε μιὰ οὔτε δυό, μὰ ἄπειρες οἱ φορὲς ἐκείνες ποὺ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα χαρακτηριζόταν σχεδὸν σὰν «ἔκνομο», ἀφοῦ δὲν εἶχε μπῆ, ἀνεπιφύλακτα, στὰ πλαίσια τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας.

Ματαια ἡ ἡγεσία τῆς μεγάλης αὐτῆς τταρατάξεως τοῦ Λαοῦ προσπαθοῦσε, ἐπικαλουμένη τὴν ἀναμφισβήτητη νομιμοφροσύνη της ν' ἀποδείξη —μὲ πράξεις κι' ὄχι μὲ λόγια— πὼς οἱ μομφὲς τοῦ «ἐκνόμου» ἤταν μακρυὰ ἀπὸ κάθε ἀλήθεια. Δὲν ἤθελαν νὰ τὴν πιστέψουν. Καὶ ζητοῦσαν μιὰ «ἀνενδοίαστη ἀναγνώριση».

Ὁ στρατιωτικὸς Σύνδεσμος

ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ περνοῦσαν, ὡς που, ξαφνικά, στὶς 11 Ἰουνίου 1932 καὶ καθὼς ὁ τόπος πλησίαζε πρὸς τὶς ἐκλογές, μιὰ καὶ ἡ τετραετία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺχε ἀρχίσει στὶς 19 Αὐγούστου 1928, πήγαινε πρὸς τὸ τέλος της, ὁ Ἀλέξ. Παπαναστασίου (ὁ πιὸ ἐπιμονος ἀπ' τοὺς πατέρες τῆς Δημοκρατίας), μ' ἕνα ἄρθρο του, στὴν ἐφημερίδα του «Δημοκρατία» ἀποκάλυψε ὅτι ὑπῆρχε Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἤταν νὰ κρατήση στὴν ἐξουσία τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων Ἀμέσως δημιουργήθηκε μεγάλος θόρυβος κι' ὁ πρωθυπουργὸς Ἐλ. Βενιζέλος, ποὺ ἔσπευσε νὰ δηλώση ὅτι «εὑρίσκετο εἰς πλήρη ἄγνοιαν τοῦ πράγματος» καὶ ὅτι «τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβαίνη», διέταξε τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Θεόδωρο Χαδίνη (ποὺ ὡς συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ, στὰ 1922, ἤταν ἕνας ἀπ' τοὺς στρατοδίκες στὴν δίκη τῶν ἓξη) νὰ κάνη «αὐστηρότατες ἀνακρίσεις». Οἱ «αὐστηρότατες ἀνακρίσεις» ἔγιναν καὶ τὸ πόρισμά τους ἤταν, ὅπως θὰ ἤταν καὶ τὸ πόρισμα γιὰ τὸν «ἀσπίδα», ἂν στὶς 15 Ἰουλίου 1965, ἐπικοατοῦσαν οἱ ἀπόψεις τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ κ. Γεωργίου Παπανδρέου κι' ἂν ὁ ἀρχηγὸς τῆς 'Ενώσεως Κέντρου ὥριζε τὸν «αὐστηρότατο ἀνακριτή». Ἦταν, δηλαδή, ἀρνητικό: "Οχι, δὲν ὑπῆρχε Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος. "Οχι δὲν ἔλεγε ἀλήθεια ὁ Ἀλέξ. Παπαναστασίου.

Βέβαια, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἐπέμενε στὶς ἀποκαλύψεις του, κι' ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀποκαλυπτικὸ ἄρθρο του «Κάτω τὰς χεῖρας», ὠργάνωσε κι' εἰδικὴ συγκέντρωση φίλων του, πρὸς τοὺς ὁποίους μιλώντας εἶπε:

«Αἱ ἐνέργειαι εἰς τὸν στρατὸν ἐπισπεύδονται μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμονήν. Οἱ ἐπισειόμενοι κίνδυνοι — τό πρᾶγμα εἶναι ὁλοφάνερον — ἀποτελοῦν καθαρὰς προφάσεις. Διατί, λοιπόν, ἡ ἀνίερος αὐτὴ ἐνέργεια ἀναμίξεως τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικήν; Διατί ἡ ἐκ νέου δημιουργία διαιρέσεως εἰς τὸν στρατόν, ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰ ἔργα του; Διατί τὸ τσαλαπάτημα αὐτὸ τοῦ πολιτεύματος; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτό, ποὺ προβάλλει κάθε εὐσυνείδητος πολίτης, τὴν ἔδωκεν ἤδη τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Εἶναι προφανές, φωνάζουν κυριολεκτικῶς τὰ πράγματα, ὅτι τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἀποβλέπει πρός μίαν μορφὴν Δημοκρατίας (σημ. γράφ.: Πιθανὸς ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου νὰ ὑπονοῆ τὴν φασιστικὴν «Δημοκρατίαν» τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι, γιὰ τὴν ὁποία

Στὴ φωτογραφία του, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἔχει γράψει τὰ ἑξῆς: «Ναί, κύριε Βοβολίνη. Τὴν νύκτα τῆς συζητήσεώς μας, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπεφασίσθη νὰ γίνω δικτάτωρ πρὸς προστασίαν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας, ἀλλ' ἡ ἰδέα ἐγκατελείφθη ὅταν ἠξίωσα νὰ διαλυθοῦν τὰ κόμματα. Ἀθῆναι, 4 Αὐγούστου 1966. Α. Ὀθωναίος»

ἔγινε νύξη ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, στὸ σπίτι του, τὴν νύκτα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, καθὼς μιλοῦσε στὸν Ν. Πλαστήρα), ποὺ θὰ παρείχεν ἐξαιρετικὰ δικαιώματα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ θὰ διηυκόλυνε τὴν ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα οὐσιαστικὴν παραμονήν του εἰς τὴν Ἀρχήν».

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε ξανὰ τὶς «συκοφαντικὲς» κατηγορίες τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου —ὁ ὁποῖος, πάντως, καθόλου δὲν ἐμποδίστηκε, ὕστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες (16 Ἰανουαρίου 1933) νὰ γίνη ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Γεωργίας, στὴν τελευταία κυβέρνηση τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Ἀλ. Ὀθωναῖος: «Βεβαίως ὑπῆρχεν»!

ΕΤΣΙ μὲ τὶς κατηγορηματικὲς διαψεύσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ μὲ τὸ πόρισμα τῶν «αὐστηροτάτων» καὶ «ἀνεπιλήπτων» ἀνακρίσεων τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Θ. Χαδίνη, οἱ πάντες ὠφειλαν νὰ παραδεχθοῦν ὅτι οὐδέποτε συκροτήθηκε Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος κι' ὅτι ὅσοι ἔλεγαν πὼς ὑπῆρχε ἤταν, τ' ὀλιγώτερο, «συκοφάντες».

— **Βεβαίως (μοῦ ἱστοροῦσε τό βραδάκι τῆς 4ης Αὐγούστου 1966, στό σπίτι του, ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην πρωθυπουργός Ἀλ. Ὀθωναιος) Βεβαίως, ὅπως καὶ τότε κατέστη γνωστόν, ὑπῆρχε Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος. Καὶ πρόεδρός του ἤμουν ἐγώ, μὲ ἀντιπρόεδρον τὸν ἀντιστράτηγον διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ Κωνστ. Μανέττων. Οἱ ἄλλοι ἀντιστράτηγοι ἦτοι οἱ Θεόδ. Μανέττας, Ἀλέξ Μαζαράκης καὶ Εὐθ. Τσιμικάλης δὲν εἶχον δεχθῆ νὰ μετάσχουν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου.**

— Καὶ διατί ἐρωτῶ, εἶχε συσταθῆ ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος;

— **Διά τὴν προστασίαν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ἰδού δὲ πῶς συνεστήθη: Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Λαϊκὸν κόμμα, μετεῖχε μὲν τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ τόπου καὶ συνειργάζετο ἑκάστοτε μὲ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα ἠρνεῖτο ὅμως νὰ ἀναγνωρίση, ἐπισήμως, τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐδημιούργει μίαν χασμῳδίαν, μίαν ἀνησυχίαν καὶ ἴσως μέχρις ἑνός βαθμοῦ καὶ φόβον. Φόβον ὅτι δυσοδοποιοῦνται διάφοροι κινήματα καὶ ἐπαναστάσεις, ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κρατούσης τάξεως. Οἱ διάφοροι πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι ἔβρων τότε, εἶχον ἐπὶ τοῦ θέματος, ὁ καθείς, καὶ μίαν ἰδίαν ἄποψιν. Ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τὴν ἰδικήν του. Ὁ Γεώργ. Καφαντάρης ἄλλην Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.**

» **Οἱ ἀξιωματικοί, πάλιν, ἦσαν σχεδὸν ἀνάστατοι. Καὶ δὲν ἔκαμναν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ συνεδριάζουν καθ' ὁμίλους, νὰ συζητοῦν, καὶ ἐν γένει νὰ συσκέπτωνται πῶς θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὑπαρξὶν καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος.**

» **Ἐγώ, ἀπό τῆς θέσεώς μου, ὡς ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Στρατοῦ καὶ ὡς προέδρου τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου, ἐγνώριζα τά πάντα, εἰς τάς λεπτομερείας των. Ὁμολογῶ δέ, ὅτι δὲν μοῦ ἤρεσε αὐτὴ ἡ κατάστασις, τῆς ὑπάρξεως δηλαδή, ἑνός κόμματος, τό ὁποῖον δὲν εἶχε ἀναγνωρίσει τό καθεστώς. Ἐπίστευον ὅτι ὑφίστατο κάποια ὑστεροβουλία.**

» **Ὑπ' αὐτὰς τάς συνθήκας ὄχι μόνον δὲν ἐπεδίωξα τήν διάλυσιν τῶν, ἄς εἴπωμεν, στρατιωτικῶν αὐτῶν παρασυναγωγῶν, ἀλλά τοὐναντίον, χάριν αὐτῆς τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος, ἀλλά καί τῆς ἑνότητος τοῦ συνόλου, ἀνεμίχθην ὁ ἴδιος καί κατέληξα νά γίνω ὁ πρόεδρος τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὁ ὁποῖος, ἐπαναλαμβάνω, σκοπόν του εἶχε τάξει τήν προστασίαν τῆς Δημοκρατίας ἀπό παντός κινδύνου. Πρέπει δέ νά εἴπω ὅτι, κατ' οὐσίαν καί κατά τό πλεῖστον, ὁ Στρατιωτικός Σύνδεσμος, ἀπετέλει τό σύνολον σχεδόν τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.**

Ἐρωτῶ:

— Δὲν ἀπεσκόπει ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀπαντᾶ:

— **"Οχι· δὲν ἦτο αὐτός ὁ σκοπός του. Προοπτική τοῦ Συνδέσμου ἦτο νά εἴμεθα ἕτοιμοι καί ὡς Κράτος καί ὡς ὀργάνωσις διά ν' ἀντιμετωπίσωμεν τυχούσαν προξενικοπηματικήν προσπάθειαν ἀνατροπῆς τοῦ πολιτεύματος.**

Ἐρωτῶ:

— Ἀνελάβατε τὴν προεδρία τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἐν γνώσει καὶ μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως.

Ὀξύτατη διαμάχη

ΔΕΝ ΕΚΡΥΒΕ κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὴν ἀπόφαση του νὰ προστατέψη, μ' ὁποιονδήποτε τρόπο, τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. Νὰ προστατέψη τὴν Δημοκρατία, ἀκόμα καὶ μὲ ἀντιδημοκρατικὰ μέσα. Γι' αὐτὸ καὶ στὶς 21 Ἰουνίου 1932, τόνισε:

—, **Δὲν θὰ ἐπιτραπῆ εἰς τό Λαϊκόν κόμμα νά ἀναλάβη μόνον του τήν ἀρχήν, ἐφ' ὅσον δέν ἐγκαταλείπει ἐπισήμως τάς ἐπί τοῦ καθεστωτικοῦ ζητήματος ἐπιφυλάξεις.**

Δὲν θὰ ἐπιτρεπόταν, δηλαδή, νὰ σχηματίση κυβέρνηση τὸ Λαϊκὸ κόμμα ἔστω κι' ἂν κέρδιζε τὶς ἐκλογὲς —ἔστω κι' ἂν τὸ ψήφιζαν, δημοκρατικώτατα, οἱ περισσότεροι Ἕλληνες. Ἀλλὰ πῶς δὲν θὰ ἐπιτρεπόταν; Γι' αὐτὸ ὑπῆρχε ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος. Κι' αὐτὸν (ἀρνούμενος πάντα τὴν ὕπαρξή του, ἀφοῦ κι' οἱ «αὐστηρότατες ἀνακρίσεις» εἶχαν ἀποδείξει «Ψεύτες» ὅσους ἐπίμεναν στὴν σύστασή του), ἐπικαλέστηκε, ὅταν στὶς 9 Αὐγούστου 1932 (καθὼς γύρισε ἀπ' τὴν ἐτήσια λουτροθεραπεία του στὸ Μπανιόλ) δήλωσε ὅτι «θὰ παταχθῆ οἱαδήποτε ἀπόπειρα τῶν στρατιωτικῶν νὰ παρεμποδίσουν τὴν γνησίαν ἔκφρασιν τοῦ λαϊκοῦ φρονήματος», προσθέτοντας ὅτι «ἐὰν οἱ στρατιωτικοὶ ὁμιλοῦν περὶ πιθανῆς δράσεως εἰς μετεκλογικὴν περίπτωσιν κινδύνου τοῦ πολιτεύματος, οὐδεμία ἀντίρρησις»

Ἡ δήλωση ὅμως αὐτή, ὅταν πιὰ ἡ χώρα εἶχε μπῆ σὲ προεκλογικὴ περίοδο, κι' ἡ ἀπροκάλυπτη ἀπειλὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, γέννησε ὀξύτατη ἀντίδρασι στοὺς ἄλλους πολιτικοὺς ἡγέτες. Κι' ἔτσι, τὴν ἄλλη ἡμέρα, στὶς 10 Αὐγούστου 1932, σὲ κοινή, πρὸς τὸν Λαό, ἀνακοίνωση τῶν καὶ μεταξύ τους ἀντιπάλων πολιτικῶν ἀρχηγῶν Π. Τσαλδάρη, Γ. Καφαντάρη, Ἀλ. Παπαναστασίου, Κωνστ. Ζαβιτζιάνου, λεγόνταν αὐτά:

«Μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, διεφεύσθη καὶ ἡ πλέον ἀμυδρὰ ἐλπίς, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, συναισθανόμενος τὰς εὐθύνας ποὺ ὑπέχει, θ' ἀπεφάσιζε, τέλος, νὰ λάβη τὰ κατάλληλα μέτρα, ὅπως ἀσφαλίση, ἀφ' ἑνὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεπηρέαστον ἐνέργειαν ἐκλογῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀπόλυτον πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν, καὶ πλήρη ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὰ ἔργα του. Ὁ κ. πρωθυπουργός, ὄχι μόνον δὲν ἐσκέφθη νὰ λάβη τοιαῦτα μέτρα, ἀλλὰ καὶ ἀπροκαλύπτως προέβη εἰς δηλώσεις ἐνθαρρυντικὰς διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἡ ὁποία συνετελέσθη ἐπινεύσει τῆς Κυβερνήσεως, καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν ἀνάμιξιν αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτικήν. Τοιαύτη συμπεριφορὰ ἐκ μέρους πρόεδρου κυβερνήσεως, περιβληθέντος μάλιστα μὲ ἐξαιρετικὴν ἐμπιστοσύνην ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τετραετῆ διακυβέρνησιν τοῦ τόπου ὑπ' αὐτοῦ εἶναι πρωτάκουστος καὶ προκαλεῖ δικαίως ἀνανάκτησιν παντὸς φιλονόμου πολίτου»

Τελειώνοντας δὲ τὴν κοινὴ ἀνακοίνωσή τους οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ κι' ἀντίπαλοι Π. Τσαλδάρης Κ. Ζαβιτζιάνος, Γ. Καφαντάρης καὶ Ἀλ. Παπαναστασίου (ἀπ' τοὺς ὁποίους κι' ὁ Γεώργιος Καφαντάρης, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, γίνηκε, τελικά, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν στὴν στερνὴ κυβέρνηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) τόνιζαν·

«Τό πολίτευμα δέν διατρέχει κανένα κίνδυνον. Διότι δέν ὑπάρχει κόμμα, ἄξιον τοῦ ὀνόματός του, πού ν' ἀποβλέπη εἰς ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Ὁ μοναδικός κίνδυνος τοῦ πολιτεύματος προέρχεται ἀπό τήν κυβέρνησιν (Ἐλ. Βενιζέλου), ἡ ὁποία τό ἐξευτελίζει διά συνεχῶν παραβιάσεων καί αὐθαιρεσιῶν καί τήν χειρίστην διοίκησιν, ἡ ὁποία ἐσώρευσεν ἐρείπια εἰς τόν τόπον. Ἐναντίον τῆς τοιαύτης ἀνιέρου τακτικῆς θ' ἀντιταχθῶμεν μέ ὅλας μας τάς δυνάμεις, πεπεισμένοι ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῶν διαφορῶν πού μᾶς χωρίζουν, ὅ,τι προέχει εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν καί ἡ πλήρης πολιτική ὁμαλότης».

Σκέψη γιὰ δικτατορία

ΠΑΡΑ τὸ κοινὸ αὐτὸ ἀνακοινωθὲν καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι λίγες ἡμέρες πρὶν (24 Ἰουλίου 1932), ὁ Π. Τσαλδάρης μιλώντας στὴ Θεσσαλονίκη εἶπε κατηγορηματικὰ πὼς ἂν τὸ Λαϊκὸ κόμμα πλειοψηφοῦσε στὶς ἐκλογές, ποὺ εἶχαν ὁρισθῆ γιὰ τὶς 25 Σεπτεμβρίου 1932, «δὲν ἐπρόκειτο ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐπιδιώξη πραξικοπηματικὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος συνέχιζε, ἐπίμονα, τὸ κήρυγμά του, γιὰ τοὺς «κινδύνους ποὺ διέτρεχε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα». Μιλώντας δὲ καὶ στὸ λαὸ τῶν Χανίων (4 Σεπτεμβρίου 1932) ἔριξε ἐπικίνδυνα συνθήματα κι' ἐχάραξε τὴν γραμμὴ τῆς καθυποτάξεως τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος σὲ μιὰ «ἄνευ ὅρων εἰρήνην»! Κι' ἦταν τόση ἡ ἐπιθετικότητά του, ὥστε, τὴν ἄλλη ἡμέρα, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου δήλωσε, πὼς «ὁ κ. πρωθυπουργὸς ἐπιμένει εἰς τὴν στασιαστικὴν συμπεριφορὰν του» καὶ πὼς «οἱ λόγοι του εἰς τὴν Κρήτην εἶναι ἕνα κήρυγμα ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, ἐμπτίμπτον μάλιστα εἰς τὰ ὅρια τοῦ ποινικοῦ νόμου».

Μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ μ' αὐτὲς τὶς ἀπειλὲς συνεχίσθηκε, ἀπ' τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἡ προεκλογικὴ ἐκστρατεία, ὥστε ὁ Π. Τσαλδάρης (μὲ τὴν συγκατάθεση τῶν Γ. Καφαντάρη καὶ Ἀλ. Παπαναστασίου) ἀξίωσε ἀπ' τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη ἢ νὰ διώξη τὴν κυβέρνηση Ἐλ. Βενιζέλου ἢ ἀν δὲν μπορῆ νὰ παρατηθῆ ὁ ἴδιος. Καὶ γιὰ νὰ δείξη, ὁ Π. Τσαλδάρης, τὴν καλὴ του θέληση, γιὰ τὸ πολίτευμα, ἐπανέλαβε σὲ λόγους του ὅτι «δὲν προτίθεται, οὔτε θὰ ἐπιχειρήση κατὰ τὸν χρόνον τῆς παρ' αὐτοῦ διακυβερνήσεως τῆς χώρας, ἐὰν παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκαλεῖτο εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ ἀνακινήση ὀπωσδήποτε ζήτημα καθεστωτικὸν ἢ νὰ ὑπονομεύση τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα». Κι' ἔτσι φτάσαμε στὶς ἐκλογὲς τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932, ποὺ δὲν ἔδωκαν ἀποτέλεσμα ἱκανὸ γιὰ νὰ σχηματισθῆ μιὰ μονοκομματικὴ ἢ παραταξιακὴ κυβέρνηση. Ἀμέσως δὲ ὕστερ' ἀπ' αὐτές, κι' ὅταν τέθηκε ζήτημα σχηματισμοῦ κυβερνήσεως ἀπ' τὸν Π. Τσαλδάρη, μὲ ἀνοχὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ τελευταῖος, προτοῦ ἀποφασίση, ἐαναζύρισε στὴ θεωρία του ὅτι τὸ Λαϊκὸ κόμμα πρέπει ν' ἀναγνωρίση ἀνεπιφύλακτα τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας.

— **Αὐταί ἦσαν αἱ συνθῆκαι αἵτινες ἐπεκράτουν τότε (συνέχισε, στὴν συνομιλία μας τῆς 4ης Αὐγούστου 1966, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος). Ὁ χρόνος παρῆρχετο χωρίς νά ἐπέρχεται οὐδεμία βελτίωσις εἰς τήν κατάστασιν. Τότε δέ καί παρά τό γεγονός ὅτι οὐδέποτε ἐσκέφθην ἐγώ, οὔτε ἠθέλησα νά γίνω δικτάτωρ, ἤρχισε νά συζητῆται, μεταξύ τῶν μελῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὅτι ὤφειλον νά ἀναλάβω δικτατορικῶς τήν ἐξουσίαν διά νά ρυθμίσω τά πράγματα. Ἤτο δέ τοιαύτη ἡ πίεσις, ὥστε ὁ στρατηγός Γεώργιος Κατεχάκης, μεθ' οὗ συνειργαζόμην σχεδόν καθημερινῶς, καί ὁ ὁποῖος — συμμεριζόμενος τάς κοινάς ἀνησυχίας — καθημερινῶς, ἐπίσης συνηντᾶτο μετά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, πρωθυπουργοῦ πάντοτε ὄντος. ἐγνωστοποίησε τά συζητούμενα εἰς τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤτο, ὡσαύτως, ἀνησυχος διά τήν κατάστασιν καί διά τήν μή ἀνενδοίαστον ἀναγνώρισιν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας ὑπό τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Ἀνησυχῶν δέ καί ἐκεῖνος διά τό πολίτευμα καί συμμεριζόμενος τάς ἀπόψεις τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἀπεδέχετο εὐχαρίστως νά ἀναλάβω τήν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας δικτατορικῶς.**

Ἀπόφαση γιὰ δικτατορίο

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αὐτὸ ἡ ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία μου μὲ τὸν πρωθυπουργὸ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, παίρνει συγκλονιστικὴ ἔξαρση. Μετὰ 34 χρόνια, ἐπρόκειτο νὰ ἐρθη γιὰ πρώτη φορὰ σὲ φῶς μιὰ καταπληκτικὴ λεπτομέρεια τῆς σύγχρονης πολιτικῆς μας Ἱστορίας.

— Ἐδέχετο ἐρωτῶ, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νὰ γίνετε, στρατηγέ μου, δικτάτωρ, μετὰ ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1933; Ἐδέχετο, μετὰ τὸ ἀβέβαιο ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα, νὰ παραδώση σὲ Σᾶς ὡς πρόεδρο τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου τὴν ἐξουσία;

— **"Οχι μόνον τό ἐδέχετο** ἀπαντᾶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, **ἀλλά καί τό ἐπεθύμει. Καί δι' αὐτόν τόν λόγον μέ εἰδοποίησε μέ τόν Γ. Κατεχάκην, νά μεταβῶ, μετ' ἐκείνου, τήν ἰδίαν ἑσπέραν, εἰς τήν οἰκίαν του διά νά ρυθμίσωμεν ἀπό κοινοῦ τόν τρόπον καθ' ὅν θά ἀνελάμβανα τήν ἐξουσίαν, τόν τρόπον, δηλαδή, καθ' ὅν θά ἐγενόμην δικτάτωρ πρός προστασίαν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.**

» **Πράγματι περί ὥραν 9ην τῆς νυκτός ἐκείνης, μετέβημεν μετά τοῦ Γ. Κατεχάκη εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί ἀφοῦ ἐδειπνήσαμεν οἱ τρεῖς μας (Βενιζέλος — Ὀθωναῖος — Κατεχάκης) ἀπεσύρθημεν εἰς τό προσωπικόν του γραφεῖον.**

» **Ἐκεῖ, ἀμέσως, ἤρχισεν ἡ συζήτησις ἐπί τοῦ τρόπου τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀναλήψεως τῆς ἐξουσίας δικτατορικῶς. Ἀφοῦ δέ ἀπεφασίσθη νά γίνω δικτάτωρ — ἐνῶ, ἐπαναλαμβάνω, οὐδέποτε εἶχον σκεφθῆ τοιοῦτον τί — εἰσήλθομεν εἰς τά θέματα ἅτινα θά μᾶς ἐτίθεντο μετά τήν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δικτατορίας. Οὕτω, εὐθύς, μᾶς ἀπησχόλησαν τά μέτρα τά ὁποῖα θά ἔδει νά ληφθοῦν πρός ἐδραίωσιν τοῦ νέου καθεστῶτος. Ἡ συζήτησις ἦτο μακρά. Μεταξύ δέ τῶν ἄλλων ζητημάτων συνεζητήθη καί τό τῆς προσφορωτέρας χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἀπεφασίσθη δέ, ὅπως προσβῶ εἰς τήν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν διαταγμάτων, ἵνα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μεταβαίνων καί ἐγκαθιστάμενος εἰς Παρισίους, ἀναλάβῃ, ἐκείθεν, τήν διεύθυνσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Γενικῶς ὑπῆρξεν ἀπόλυτος ἡ σύμπτωσις τῶν ἀπόψεων, καί μετά τήν ἀπόφασιν ὅπως καταστῶ δικτάτωρ, δέν ὑπελείπετο παρά τή ἄμεσος πραγματοποίησίς της.**

Ἀξίωση γιὰ τὴν διάλυση τῶν κομμάτων

ΤΟΤΕ ὅμως —τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ θὰ καθωρίζετο ὁ χρόνος γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρύξεως τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας— καὶ μὲ ἀφορμὴ μιὰ ἀξίωση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου ἐπῆλθε ἡ ἀνατροπὴ τοῦ σχεδίου.

— **"Οταν μο

ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 6ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

13ον

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΗΘΙΚΟΣ ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ;

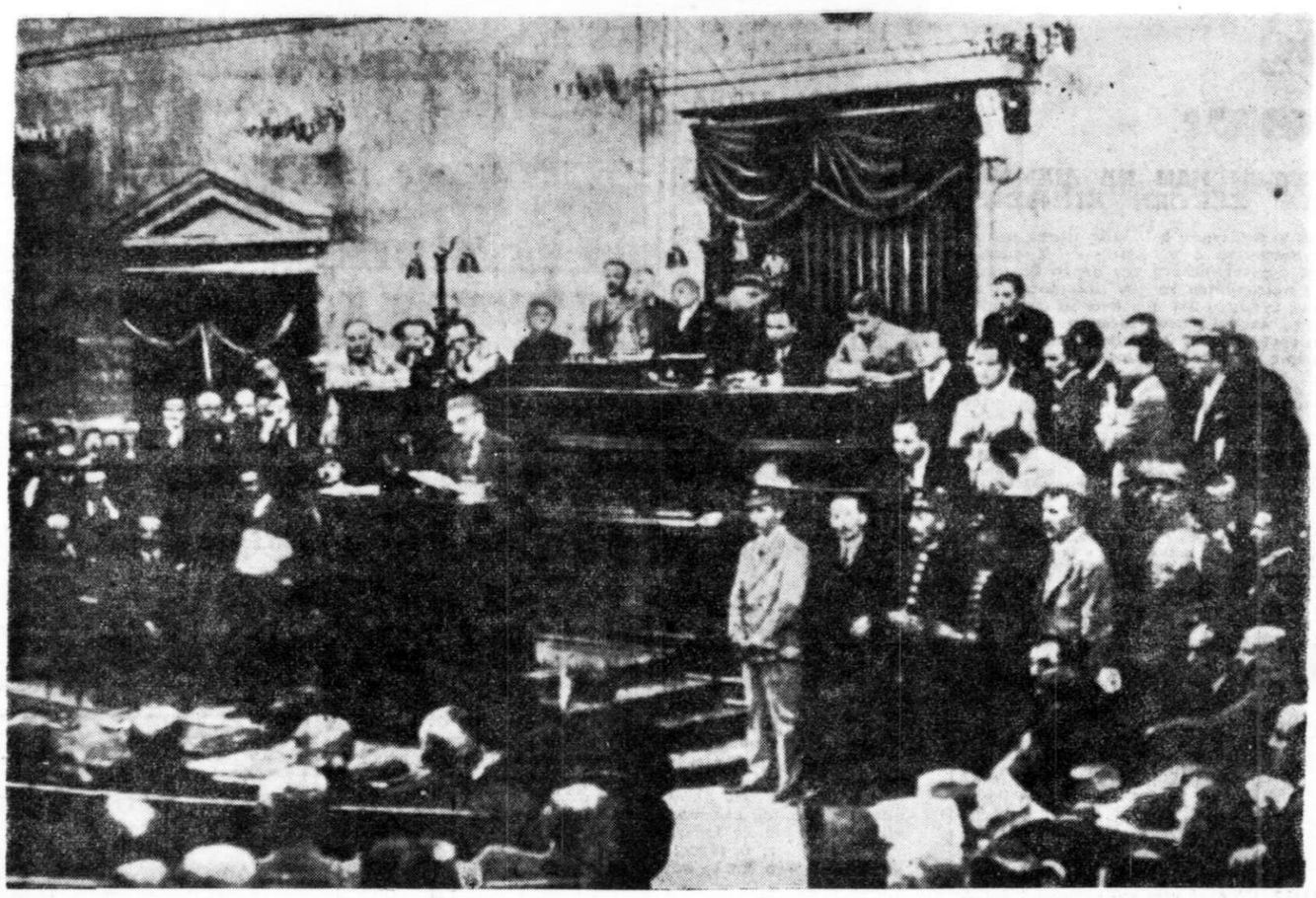

ΣΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ Ο ΜΕΤΑΞΑΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΙ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ

15 ΜΑΪΟΥ 1933

...Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ξαναπῆγε στὴ Βουλή!

ΜΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΙΣΤΟΛΙΑ ΣΤΙΣ ΤΣΕΠΕΣ

ΤΗΝ ΙΔΙΑ στιγμὴ ποὺ ἐγνώσθη ἡ μαρτιάτικη δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα, δὲν ὑπῆρξε ἄνθρωπος —βενιζελικὸς ἢ ἀντιβενιζελικὸς— ποὺ νὰ μὴ σκεφθῆ ὅτι πίσω ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», βρισκόταν, «ἰθύνων νοῦς», ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Μὰ καὶ καθὼς περνοῦσαν, πρῶτα, οἱ ὧρες τῆς 6 Μαρτίου 1933, κι' ὕστερα οἱ ἡμέρες ποὺ ἀκολούθησαν, ἡ γενικὴ αὐτή, ὄχι ὑποψία, ἀλλὰ πεποίθηση, ἐβραιωνόταν. Μπορεῖ, βέβαια, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ν' ἀρνιόταν ἐπίμονα ὅτι τὸ πραξικόπημα τοῦ ἐγκάρδιου φίλου του ἔγινε μὲ τὴ συγκατάθεσή του ἢ μέ τὶς εὐλογίες του. Ὅσα ὅμως, παράλληλα μὲ τὴν κατηγορηματική του ἄρνηση, ἔκανε γιὰ τὸν πιστό του στρατηγὸ —μὰ κι' ὅσα εἶχαν γίνει στὸ σπίτι του καὶ μεταξὺ τοῦ σπιτιοῦ του, τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν στρατώνων— καὶ ποὺ ἀφοροῦσαν εἴτε στὶς προσπάθειές του γι' ἀμνηστία, εἴτε στὴν ὀργάνωση γιὰ τὴν ἀπόδρασή του, ἔδειχναν ὁλοφάνερα ὅτι δὲν ἦταν μονάχα ἡ ἀγάπη κι' ἡ ἐκτίμηση ὀδηγός του. Ἔνοιωθε πὼς εἶχε, ἐκτὸς ἀπ' τοὺς συναισθηματικοὺς λόγους, καὶ κάποια πολὺ μεγάλη ἠθικὴ καὶ πραγματικὴ ὑποχρέωση, ἀπέναντι ἐκείνου, στὸν ὁποῖο εἶπε: «Ἂν μπορῆς κάμε το. Σοῦ εὔχομ' ἐπιτυχία». Κι' ὅπως δὲν ἄργησε ν' ἀποδεχτῆ, τὸ αἰσθητήριο τῆς κοινῆς γνώμης δὲν ἦταν καθόλου λανθασμένο. Τ' ἀντίθετο μάλιστα.

Αὐτὸ ποὺ καθολικὰ πιστευόταν, ὅτι, δηλαδή, οἱ εὐθύνες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὴν δικτατορία τῆς 6 Μαρτίου 1933, ἦταν οὐσιαστικὲς καὶ μεγάλες, ἀνέλαβε, τότε, νὰ τὸ ἐκφράση ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς. Αὐτὸς πρωτομίλησε μὲ τρόπο ἐπίσημο ἐπάνω στὸ θέμα, ποὺ ἦταν πάγκοινο μυστικό, κι' αὐτὸς ἔγινε στὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία —ποὺχε ἀρχίσει τὶς ἐργασίες της στὶς 27 Μαρτίου 1933— ὁ ἀντίλαλος ἐκείνου ποὺ κάθε Ἕλληνας πίστευε. Κι' ἀπερίφραστα, στὴν συνεδρίαση τῆς 3 Ἀπριλίου 1933, εἶπε, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο:

— Δὲν ἀγνοεῖτε, κύριε ἀρχηγέ τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι ἡ κατηγορία, τὴν ὁποίαν σᾶς ἐκφέρει ἡ πλειονότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, εἶναι ὅτι ὑμεῖς εἴσθε ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ κινήματος.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπαντώντας εἶπε πὼς τὴν κατηγορία, ποὺ τοῦ ἀποδίδουν, γιὰ τὴν ἠθικὴ αὐτουργία, τῆς «Ἐπαναστάσεως» θἄπρεπε νὰ τὴν συζητήσουν σ' εἰδικὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς. Μά, πρὶν τελειώση τὴ φράση του, ὁ Π. Τσαλδάρης ἔσπευσε νὰ διορθώση τὸν ὁρισμὸ «Ἐπανάσταση», μὲ τὴν λέξη «στάση». Κι' ὁ Ἐλ. Βενιζέλος λέγοντας «ἔχει καλῶς», δήλωσε πὼς ἦταν ἕτοιμος «νὰ προσέλθη καὶ ν' ἀπολογηθῆ».

Αὐτὸ ἔγινε ἑνάμισυ σχεδὸν μῆνα ἀργότερα. Κι' ἦταν γραμμένο ν' ἀποβῆ μοιραῖο. Γιατί, καθὼς θὰ δοῦμε, ἡ ἡμέρα τῆς «ἀπολογίας» ἦταν κι' ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: «Εἶχον, λοιπόν, ἕνα στρατηγὸν ἐπαναστάτην...». Ἡ φωτογραφία εἶναι ἀπὸ τὴν τελευταία του κοινοβουλευτικὴ ἐμφάνιση (15 Μαΐου 1933)

κοινοβουλευτικοῦ βίου τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Τὸ «Πόθεν ἔσχες»

Σ' ΑΥΤΟ τὸ μεταξὺ —ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺγινε ἡ πρόκληση τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ, ὡς τὴν μοιραία ἡμέρα τῆς «ἀπολογίας» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— καὶ πρὶν ἀπ' τὴ διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, ποὺ κράτησε ἀπ' τὶς 12 Ἀπριλίου ὡς τὶς 11 Μαΐου 1933, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔκανε κάτι ποὺ φαίνεται πὼς εἶναι γραφτὸ νὰ γίνεται κάθε τόσο στὶς Ἑλληνικὲς Βουλές. Ὑπέβαλε, στὴν συνεδρίαση τῆς 6 Ἀπριλίου 1933, σχέδιο νόμου γιὰ τὴν ἐφαρμογή, στὴ χώρα μας τοῦ θεσμοῦ τοῦ «Πόθεν ἔσχες». Αἰτιολογώντας δέ, στὴ σχετικὴ ἔκθεσή του, τὸν σκοπὸ στὸν ὁποῖο ἀπέβλεπε τόνιζε τ' ἀκόλουθα:

«Χωρὶς νὰ παραγνωρίζωμεν τὰς πολλὰς ἀντιρρήσεις, αἱ ὁποῖαι προβάλλονται κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ τὴν καταγωγὴν θεσμοῦ τοῦ «Πόθεν ἔσχες», πιστεύομεν ἀδιστάκτως ὅτι ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς αὐτοῦ, τὰ ὠφελήματα θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότερα τῶν ἀτοπημάτων. Διότι εἶναι δυστυχῶς, ἀναντίρρητον, ὅτι εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀνταγωνισμοὺς ἐπεκράτησεν παρ' ἡμῖν οὐχὶ σπανίως ἔλλειψις τοῦ ὀφειλομένου πρὸς τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀντιπάλων σεβασμοῦ, ἔλλειψις σεβασμοῦ, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθὸν δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκτοξεύση διὰ τοῦ Τύπου ἑαρτάτας κατηγορίας, ἐπὶ ἰδιοτελείᾳ, κατὰ πολιτικῶν ἀνδρῶν ἀρετὴν ὑπερόχου καὶ ἀναμφισβητήτου, τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος τελικῶς ἐπιστοποίει, ὅτι αὐτοί, ὅπως ἄλλωστε, ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, ἐξῆλθον ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων, πτωχότεροι παρ' ὅ,τι εἰσῆλθον».

Βέβαια κι' αὐτὴ ἡ πρόταση γιὰ τὴν θέσπιση τοῦ πανάρχαιου θεσμοῦ τοῦ «Πόθεν ἔσχες» ἔμεινε, τελικά, στὰ χαρτιά. Ποτὲ —στὴν περίοδο ἐκείνη— δὲν τὴν συζήτησαν, ποτὲ τὸ σχέδιο δὲν ἔγινε νόμος καί, πολὺ περισσότερο, ποτὲ δὲν μπῆκε σ' ἐφαρμογή. Ἦταν κι' αὐτὸ μιὰ ἀπ' τὶς ἐντυπωσιακές, μὰ χωρὶς πρακτικὸ ἀποτέλεσμα, ἐκδηλώσεις, ποὺ κάθε τόσο ἐπαναλαμβάνονται.

Ἦτο ὑπερκράτος!

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ἐκείνη ἀπριλιάτικη συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, ποὺ ἦταν ζωηρότατη κι' ἔγινε ἀνάμεσα σ' ἐπεισόδια καὶ ἀντεγκλήσεις, καὶ στὴν ὁποία ἀπεφασίσθη ἡ συζήτηση γιὰ τὸ κίνημα τοῦ Ν. Πλαστήρα νὰ γίνη μετὰ ἀπ' τὸ Πάσχα (ποὺ ἔπεφτε στὶς 16 Ἀπριλίου, ἐνῶ, καθὼς εἴδαμε, τὴν παραμονὴ τοῦ ὁ δικτάτωρ ἔβρανε μὲ βενιζνόπλοιο στὴν Πάτμο), ὥστε τὰ πνεύματα νὰχουν λίγο κατευνασθῆ, ὁ Γ. Κονδύλης, ὑπουργὸς πιὰ τῶν Στρατιωτικῶν, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ πῆ κι' αὐτά:

— Τὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ ἰταμώτερα ποὺ ἐπεχειρήθησαν ποτέ. Τὸ αἷμα ποὺ ἐχύθη δὲν εἶναι τὸ βαρύτερον σημεῖον, οὔτε αἱ συλλήψεις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὅσον ἦτο ἡ ὕβρις ἡ ἰταμή, ἥτις ἐξετοξεύθη ἐναντίον ἑνὸς Λαοῦ, ὅστις ἐδημιούργησεν ἀνέκαθεν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐθυσιάσθη πάντοτε διὰ τὰ ἐλεύθερα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐναντίον ἑνὸς τοιούτου Λαοῦ ἐπεχειρήθη τὸ βαρύτερον πλῆγμα. Ἐνεφανίσθη ἕνας ἄνθρωπος καὶ ἀπεφάσισε ὅτι κανονίζει αὐτὸς πῶς θὰ κυβερνηθῆ ὁ τόπος.

Μιλώντας δὲ γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα τόνισε:

— Μὲ ποῖον δικαίωμα ἔκαμε τοῦτο; Δὲν ἦτο τρελλός, οὔτε κοινὸν ἄτομον. Συνειργάζετο μὲ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην. Ἦτο ὑπερκράτος. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ κίνημά του ἔχει προϊστορίαν καὶ ἱστορίαν καὶ ἐπίλογον.

Μία συνέντευξη τοῦ Γεωργίου Β'

ΛΙΓΕΣ ἡμέρες ἀργότερα —στὶς 23 Ἀπριλίου 1933— ἕνα ἄλλο γεγονὸς ἦρθε νὰ ρίξη λάδι στὴ φωτιὰ ποὺ πάντα ἔκαιγε. Μιὰ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, ποὺ συνδεόταν στενώτατα μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, δημοσίευσε συνέντευξη —ποὺ πάρθηκε στὴ Ρώμη— μὲ τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιο Β΄. Σ' αὐτὴν (ποὺ ζητήθηκε μ' ἔγκριση, ἂν ὄχι μὲ σύσταση, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων), ὁ Βασιλεὺς τόνισε ὅτι «τὰ καθεστῶτα κρίνονται μόνα των» κι' ὅτι «κρίνονται προπαντὸς ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λαούς, τοὺς ὁποίους κυβερνοῦν». Ἀπαντώντας δὲ σ' ἐρώτηση ἂν θἄπρεπε νὰ γίνη δημοψήφισμα καὶ νὰ ἐρωτηθῆ ὁ Λαὸς γιὰ τὸ πολίτευμα, εἶπε τ' ἀκόλουθα:

— Τὸν θεσμὸν τοῦ Δηοψηφίσματος δημιουργεῖ πρό παντός ἡ ἔλλειψις θάρρους ἐκ μέρους τῶν ἡγετῶν τοῦ Λαοῦ. Εἶναι τό ἀθλιέστερον σύστημα διοικήσεως καί ἀποῤῥώ πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνεται σοβαρός λόγος διά τήν εἰσαγωγήν τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ καί εἰς τήν Ἑλλάδα. Ἐάν ὁ Λαός ἐκαλεῖτο νά ψηφίσῃ διά τόν Βασιλέα του ἢ ἐναντίον αὐτοῦ, τότε ὁ ἀνώτατος ἄρχων θά ἦτο ἁπλῶς ἕνας ἐπί πλέον βουλευτής, τόν ὁποῖον θά ἐστῆριζον ἢ θά ἐκλόνιζον τά ἑκάστοτε ἀναπτυσσόμενα πολιτικά πάθη. Σήμερον τόν θέλουν αὔριον δέν τό θέλουν. Ὁ Βασιλεύς θά εἶναι ὑπόθεσις τῶν συζητήσεων τῶν πεζοδρομίων. Δέν θά εἶναι ὁ ἀνώτατος ρυθμιστὴς τῆς Πολιτείας, ὑπεράνω, πράγματι, τῶν κατωτέρων παθῶν πού δημιουργοῦνται ἐκ τῆς πάλης ὀλίγων πολιτῶν διά τήν πολιτικήν των ἐπικράτησιν. Ὁ Βασιλεύς θά γίνῃ τότε καί αὐτός συμφέρον τοῦ ἑνός καί ζημία τοῦ ἄλλου.

Καὶ πρόσθεσε:

— Ἐλπίζω ὅτι θά ἀντιληφθοῦν τό γρηγορώτερον εἰς τήν Ἑλλάδα ἐκεῖνο πού ἤρχισαν ν' ἀντιλαμβάνωνται τά σπουδαιότερα κράτη τοῦ κόσμου καί αὐταί ἀκόμη αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς: Ὅτι μόνον εἷς ἀνώτατος νοῦς δύναται νά διευθύνῃ τάς τύχας τῆς χώρας. Ὁ κόσμος ἔπαυσε πλέον νά πιστεύῃ εἰς τήν ἀποτελεσματικότητα πολλῶν ἡγετῶν. Ὁ κόσμος ζητεῖ παντοῦ ἕνα στιβαρό χέρι διά νά τόν προστατεύῃ ἀπό τά πολλαπλασιαζόμενα δεινά καί νά τόν ὁδηγῇ εἰς τό νά ἀνακτήσῃ τήν εὐτυχίαν πού ἔχασε.

Ἡ συνέντευξη τοῦ Βασιλέως, γέννησε τότε πολυποίκιλες ἀντιδράσεις. Ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης δήλωσε ὅτι ὁ Γεώργιος καὶ στὴ συνέντευξή του αὐτὴ «ὑπῆρξε πολὺ φρόνιμος, λέγων ὅτι, ἂν ποτε ἐπανέλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐπανέλθη ὄχι ὡς Βασιλεὺς ἑνὸς κόμματος, ἀλλ' ὡς Βασιλεὺς ὅλων τῶν Ἑλλήνων». Ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου εἶπε ὅτι «ὁ πρώην Βασιλεὺς κάμνει σύγχυσιν μεταξὺ τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ καὶ τῶν δικτατορικῶν τάσεων ποὺ ἐκδηλοῦνται εἰς διαφόρους τόπους, ἕνεκα ὡρισμένων λόγων». Ὁ Γ. Κονδύλης ἀφοῦ τόνισε ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐξέφρασε ἀτομικὲς του γνῶμες, ὅπως κάθε ἄνθρωπος θὰ μποροῦσε νὰ κάνη, πρόσθεσε ὅτι «ὁ Πλαστήρας ἤθελησε νὰ διοικήση δικτατορικῶς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ». Ὁ Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος δήλωσε ὅτι «καμμία Δημοκρατία, οὔτε ἀπὸ τὰς προπολεμικάς, οὔτε ἀπὸ τὰς μεταπολεμικάς, δὲν ἐπιζητεῖ νὰ γίνη Βασιλεία». Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ὅτι «ἡ Δημοκρατία μόνον ἀπὸ τὸν Βενιζελισμὸν κινδυνεύει». Καὶ ὁ Θεόδ. Πάγκαλος, ὅτι τὰ περὶ «στιβαρᾶς χειρὸς» καὶ «ἀνωτάτου νοῦ» εἶναι καὶ προσωπικές του ἐπιθέσεις, ἀλλ' ὅτι λέγοντας αὐτὰ δὲν ὑπονοεῖ ὅτι ὁ Γεώργιος θὰ ἦταν τὸ «ἐν προκειμένῳ κατάλληλον πρόσωπον» (ἁπλούστατα γιατὶ ὁ δικτάτωρ τοῦ 1925 ὑπονοοῦσε τὸν ἑαυτό του).

Πρόταση γιὰ ποινικὴ δίωξη

ΕΤΣΙ φτάσαμε στὴν ἐπανάληψη τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς: 11 Μαΐου 1933. Στὴ συνεδρίαση ἐκείνη ὁ Πρόεδρος τοῦ Σώματος ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἴκοσι βουλευτὲς κατέθεσαν πρόταση «περὶ ποινικῆς διώξεως τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου διὰ τὰ γεγονότα τῆς 6ης Μαρτίου». Τὴν πρόταση εἶχαν ὑπογράψει, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Ἰω. Μεταξᾶ —ποὺ εἶχε καὶ τὴν πατρότητά της— καὶ οἱ Βρασίδας Ἀλεξάτος, Σταῦρος Πολυζωγόπουλος, Στάθης Μανωλᾶτος, Γρηγόρης Εὐσταθίου, Διονύσιος Βούλτσος, Περικλῆς Μπούμπουλης, Φώτης Μοσχούλας, Ἀντώνης Λιβιεράτος, Θεόδωρος Λιναρδάτος, Ἀθανάσιος Γραμματίκας, Γεώργιος Τουρκοβασίλης, Ἀνδρέας Στράτος, Κωνσταντῖνος Καλκάνης, Σ. Μπινόπουλος, Γεώργιος Στράτος, Ἀναστάσιος Νταλίπης, Γεώργιος Μπακόπουλος —ὁ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος κι' ὄχι ὁ τῶν Φιλελευθέρων— Ἀριστείδης Πρωτοπαπαδάκης, Νικόλαος Σιγαλός, Κωνσταντῖνος Τσουκαλάς, Ἀντώνιος Κακαράς καὶ Γεώργιος Βαρβιτσιώτης.

Ἀμέσως σταμάτησε κάθε ἄλλη συζήτηση στὴ Βουλὴ κι' ἡ προσοχὴ ὅλων ἐστράφη στὴν ὑποβληθεῖσα πρόταση. Ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ζήτησε δίμηνη διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας κι' ἀναβολὴ τῆς σχετικῆς συζητήσεως. Τοῦτο προκάλεσε θυελλῶδη ἐπεισόδια καὶ τελικὰ ἀπεφασίσθη νὰ ξαναγίνη σχετικὴ συζήτηση τὴν ἄλλη μέρα. Πραγματικά, στὶς 12 Μαΐου, τὸ θέμα ξεκαθάρισε κι' ὕστερ' ἀπὸ ἀγορεύσεις τῶν Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Ἰω. Μεταξᾶ, ποὺ ζήτησαν νὰ γίνη ἀμέσως ἡ συζήτηση, ὡρίσθηκε, ὡς ἡμέρα γιὰ τὴν ἐναρξή της ἡ 15η Μαΐου 1933.

Ὁ Ἰωάν. Μεταξᾶς κατηγορεῖ

Η 15η Μαΐου 1933 ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς δραματικώτερες ἡμέρες τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου. Κι' ἦταν ἡ τελευταία ἡμέρα ποὺ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων εἶδε κι' ἔζησε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο.

Πρῶτος —ἀφοῦ αὐτὸς εἶχε ὑποβάλει τὴν πρόταση— μίλησε, περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὧρες, ὁ Ἰω. Μεταξᾶς. Κι' ἀφοῦ ἀνέλυσε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαΐου 1933, ἔξῆρε τὸν σεβασμὸ ποὺ ἔτρεφε ὁ Ν. Πλαστήρας πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὴν ἀπεριόριστη ἀφοσίωση τοῦ πρώτου πρὸς τὸν δεύτερο. «Ἡ ἀνωτέρα διάνοια τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων» —τόνισε— «τὸ κῦρος του ἐκ τοῦ παρελθόντος, ἡ ἐπιρροή του, ἐκυριάρχουν ἀπολύτως ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα». Συνεχίζοντας εἶπε ὅτι ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου δὲν μποροῦσε νὰ φαντασθῆ Ἑλλάδα εὐημεροῦσα καὶ μὴ κυβερνωμένη ἀπ' τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἔτσι ἡ συνύφανση τῶν δύο ἀνδρῶν: ἀρχηγοῦ καὶ πιστοῦ συμπαραστάτη, ἦταν ἀπόλυτη, καὶ κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φανταστῆ, ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας θ' ἀποτολμοῦσε ὁ,τιδήποτε, χωρὶς τὴν ἔγκριση ἐκείνου τὸν ὁποῖο τόσο θαύμαζε.

Τέλος —κι' ἀφοῦ ὁ Ἰω. Μεταξᾶς ἀνέπτυξε σὲ κάθε τους λεπτομέρεια αὐτὰ ποὺγιναν ἀπ' τὴ νύχτα τῆς 5ης Μαρτίου ὡς τὴν νύχτα τῆς 6ης Μαρτίου 1933— κατέληξε ἔτσι:

— Δυό τρόποι ὑπάρχουν, κατά τούς ὁποίους δύναται νά εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ γαλήνη καί ἡ ὁμαλότης. Ἡ γαλήνη καί ἡ ὁμαλότης εἰς τήν χώραν ὅπως καί εἰς πᾶσαν συγκέντρωσιν καί εἰς πᾶσαν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καί εἰς κάθε ὁμάδα ἀνθρώπων. Ὅταν ἐγείρεται χείρ καί ραπίζει τόν ἄλλον, ὁ ἄλλος νά στρέφῃ κατά κανόνα καί τήν ἑτέραν παρειάν. Τότε δύνασθε νά ἔχετε πλήρη γαλήνην καί ὁμαλότητα. Ἀλλά ὑπάρχει καί ἄλλος τρόπος, ὅταν ἐγείρεται χείρ, ἡ ὁποία πρόκειται νά ραπίσῃ τόν ἄλλον, νά γνωρίζῃ ἑκείνος ὁ ὁποῖος ἐγείρει τήν χεῖρα ὅτι θά εὕρῃ καί τήν χεῖρα τοῦ ἄλλου ἐγειρομένην καί τήν χεῖρα τοῦ νόμου καταφερομένην κατ' αὐτοῦ, καί τότε πάλιν θά ἔχετε γαλήνην καί ὁμαλότητα. Καί ἐρωτῶ: Ποῖος ἀπό τούς δύο τρόπους εἶναι προτιμότερος; Ἐάν διστάζωμεν νά ἐφαρμόσωμεν τόν νόμον καί νά ζητήσωμεν τήν ἐφαρμογήν τοῦ νόμου τήν στιγμήν κατά τήν ὁποίαν εὑρίσκονται εἰς τάς φυλακάς τόσοι ἀξιωματικοί καί τόσοι πολῖται, ἄν διστάζωμεν ἀπέναντι ἀνδρός, τόν ὁποῖον φίλοι καί ὀπαδοί του ὠνόμασαν ἱστορικόν, τότε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί δημιουργοῦμεν; Τότε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατά τήν ὁποίαν εἰς τόν τόπον αὐτόν εὑρίσκεται εἰς ἀνήρ, ὁ ὁποῖος καταντᾶ οὕτω νά εἶναι πρόσωπον ἱερόν κοί ἀπαραβίαστον, εἴμεθα πλέον Δημοκρατία; Ἀποτελοῦμεν πλέον Κράτος Δικαίου ἢ τό Κράτος εἶναι ἡ θέλησις ἑνός καί μόνον ἀνδρός; Ἂν θέλετε, λοιπόν, νά εἴμεθα πραγματικά Κράτος Δικαίου, ἂν θέλετε νά διδάξωμεν τούς πολίτας ὅτι οὐδείς δύναται νά εἶναι ἀνώτερος τοῦ νόμου, ὅτι οὐδείς εἶναι τόσον ἰσχυρός εἰς τήν Ἑλλάδα, οὕτως ὥστε νά ὀρρωδῇ πρό αὐτοῦ ἡ δικαιοσύνη, ὅτι κανείς δέν εἶναι μεγαλύτερος ἀπό τόν Ἑλληνικόν Λαόν, τότε πρέπει νά ψηφίσητε κατά συνείδησιν τήν πρότασιν τήν ὁποίαν σᾶς ἐφέραμεν.

Μιλοῦν οἱ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ Γ. Κονδύλης

ΜΙΛΗΣΕ ὕστερα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —καὶ τὸ πιὸ μεγάλο μέρος ἀπ' τὴν ἀγόρευσή του τὸχουμε ἤδη δοσμένο στὰ προηγούμενα— ὁ ὁποῖος στηρίχθηκε, κυρίως, στὶς καταθέσεις ποὺχαν κάνει, τότε, στὸν ἀνακριτή, οἱ ἀντιστράτηγοι Ἀλ. Ὀθωναῖος καὶ Κ. Μανέτας. Ἀκολούθησε διαλογικὴ συζήτηση Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Π. Τσαλδάρη περὶ τοῦ τὶ εἰπώθηκε κι' ἀπ' τοὺς δυό τους μπροστὰ στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη —καὶ ποὺ ἐπίσης τάχουμε ἀναφέρει πιὸ μπροστά— ὅταν δὲ σὲ μιὰ στιγμή, ὁ βουλευτὴς Σ. Μπινόπουλος, ρώτησε «τί ἤθελε διαρκῶς ὁ Πλαστήρας σπίτι σας;», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπάντησε ὅτι «αἱ διακοπαὶ εἶναι ἀπρεπεῖς καὶ πρέπει νὰ λείψουν».

Καθὼς ἡ συζήτηση προχωροῦσε, ὁ Γ. Κονδύλης (ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν), παρεμβαίνοντας ἐξήγησε, πὼς, ὅταν μίλησε προεκλογικὰ στὴ Θεσσαλονίκη, δὲν ἐννοοῦσε ὅτι θὰ κάνη ἀμέσως ἐπανάσταση ἂν καὶ ὁ Λαὸς τοὔλεγε «τί κάθεσαι καὶ δὲν κάνεις;». «Ἐννοοῦνε» —πρόσθεσε— «νὰ τὴν παρασκευάσω τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ τὴν κάμω, ὅταν ὁ Λαὸς αὐτὸς θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὴν κάμη καὶ θὰ ἦτο ἀποφασισμένος νὰ χύση καὶ τὸ αἷμα 50.000 λαοῦ, διὰ ν' ἀποκτήση τὴν συνείδησιν τῆς ἀξίας τῶν ἐλευθεριῶν του καὶ τῶν δικαιωμάτων του». Πάρα - κάτω, ἀπαντώντας σὲ σχετικὴ παρατήρηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Γ. Κονδύλης διευκρίνησε ὅτι «εἶχον ἀνάγκην νὰ τὸ εἰπω αὐτὸ διὰ ν' ἀποκτήση θάρρος ὁ Λαός».

«Εἶχον λοιπὸν ἕνα στρατηγὸν ἐπαναστάτην»!

ΤΟΤΕ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶπε:

— Λοιπόν ἦτο φυσικόν καί ἐγώ ν' ἀπαντήσω (πρός τούς φίλους μου) ὅτι «μή φοβεῖσθε, κύριοι, ἐάν ἐπιχειρήση κανείς τήν ἐπιοῦσαν τῶν ἐκλογῶν, κατά τάς ὁποίας ὁ Λαός θά ἀποφανθῇ περί ἡμῶν, νά ἐπαναστατήσῃ, βεβαίως θά κτυπήσῃ τό κεφάλι του ἐκεῖνος». Δέν τό εἶπα μάλιστα προσωπικῶς διά τόν στρατηγόν Κονδύλην. Ὁποιος ἐπιχειρήση νά κάμῃ ἐπανάστασιν θά κτυπήσῃ τό κεφάλι του. Τώρα μοῦ γίνεται ἡ παρατήρησις ὄχι ἁπλῶς ἀπό τούς κυρίους βουλευτάς, ἀλλά ἀπό τόν κ. ἀρχηγόν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος: «κοίταξε σὲ ποίαν ἀντίφασιν εὑρέθη ὁ κ. Βενιζέλος, ἐνῶ ἦτο ἀποφασισμένος νά κτυπήσῃ, ἐν τούτοις, ὅταν ἔφθασεν εἰς τάς ἐκλογάς, μὲ τόν Πλαστήραν ἐπῆγε νά κάμῃ κίνημα, ἐπαναστασιν, δέν εἶχε τήν δύναμιν νά κτυπήσῃ τόν Πλαστήραν, ὅταν αὐτός ἐπρόκειτο νά κάμῃ κίνημα». Νομίζετε ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης τῶν δύο περιπτώσεων; Εἰς τήν πρώτην περίπτωσιν θά εἶχον ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία θά ἐστρέφετο κατ' ἐμοῦ, ζητοῦσα νά μὲ ἐξώσῃ τῆς ἐξουσίας τήν ἐπιοῦσαν τῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἀπέβαινον ὑπὲρ ἐμοῦ. Εἰς τήν ἄλλην περίπτωσιν εἶχον ἕνα πρώην στρατηγόν, τοῦ ὁποίου τό πνεῦμα, ὅπως δυστυχῶς δέν θέλω νά εἴπω, ὅλων τῶν στρατιωτικῶν, ἀλλά τῶν περισσοτέρων, τῶν πλείστων, εἶναι ὡς ἐκ τῆς μορφώσεώς των, κατά τοιοῦτον τρόπον ὠργανωμένον, ὥστε νά πιστεύουν ὅτι ὅλα τά ζητήματα δύνανται νά λυθοῦν μὲ μιά σπαθιά ὅπως ὁ Γόρδιος δεσμός, εἶχον, λοιπόν ἕνα στρατηγόν ἐπαναστάτην, ὅπως μέ κατηγόρησαν, ὁ ὁποῖος προσέφερεν ὑπηρεσίας μεγάλας εἰς τόν τόπον...

Ἦταν ἕνα μεγάλο ξέσπασμα

ΤΟ ΤΙ ΕΓΙΝΕ ὅταν ἀκούσθηκε ἡ τελευταία φράση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου εἶναι δύσκολο νὰ ἀποδοθῆ. Ὁ γράφων, νεαρός, τότε, συντάκτης πρωϊνῆς ἐφημερίδας, ἔζησε μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ τραγικὲς στιγμὲς τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Δὲν εἶναι ὅτι ἀπειλήθηκε μόνο ἕνα αἱματοκύλισμα χωρὶς προηγούμενο, ἀλλὰ ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργήθηκε ἦταν τόσο ἄγρια, ὥστε νὰ γεννᾶ ἀπροσμέτρητο δέος. Ἦταν ἕνα μεγάλο ξέσπασμα. Ἀπὸ διάφορα σημεῖα —ἀπ' τὴν αἴθουσα κι' ἀπ' τὰ θεωρεῖα— μιὰ φράση κυριαρχεῖ: «Εἶναι δολοφόνος! Εἶσαι δολοφόν

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 6η ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐγκαταλείπει τὴν ὑπεράσπισή του

ΣΚΛΗΡΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

14ον

ΤΗΝ θύελλα δὲν ἀκολούθησε γαλήνη. Τὴν θύελλα ἀκολούθησε θύελλα. Κι' ἐνῶ τὴν ἴδια βραδυὰ τῆς 15 Μαΐου 1933, ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη ἑτοίμασε καὶ τὸ διάταγμα γιὰ τὴν χορήγηση ἀμνηστίας στοὺς ἐνόχους τῆς 6ης Μαρτίου —ἀμνηστίας πού, τελικὰ δὲν δόθηκε τότε, ἀλλὰ ἔξι, σχεδόν, μῆνες ἀργότερα —ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, θεωρώντας τὸν ἑαυτό του πολὺ βαρειὰ θιγμένο κάλεσε, τὸ μεσημέρι τῆς ἑπομένης, στὸ σπίτι του, τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κομμάτων μὲ τὰ ὁποῖα συνεργαζόταν, καθὼς κι' ἄλλους στενοὺς φίλους του, κι' ἀφοῦ τοὺς εἶπε πώς, ἂν συνέχιζε τὴν ἀγόρευσή του, «θ' ἀπεδοκίμαζε ἐκθύμως τὸ κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα» καὶ πώς, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, θεώρησε ὅτι ἔπρεπε «νὰ ἀναδράμη εἰς τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπηρεσίας» τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», ζήτησε νὰ πάρουν «σοβαρὰς καὶ βαρυσημάντους ἀποφάσεις».

Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ὁ Ἰω. Μεταξᾶς σ' ἐπίσημες ἀνακοινώσεις του, κι' ἀφοῦ τὴν εὐθύνη τῶν ὅσων ἔγιναν στὴ Βουλὴ τὴν ἀπέδωσε «ἐξ ὁλοκλήρου» στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, τόνισε ὅτι «ἡ κατηγορία ἐκ μέρους του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὑποβληθῆ, ἐφ' ὅσον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πιστεύει τὸν κ. Βενιζέλον ὡς ὑπεύθυνον τοῦ κινήματος καὶ ἐφ' ὅσον αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος ἐπροκάλεσε τὴν ὑποβολὴν της». Καὶ πρόστεσε ὅτι ἡ εὐθύνη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἶναι ἀκόμη βαρύτερη, γιατὶ αὐτὸς «ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς προκλητικῶς τὸ παρελθὸν καὶ μάλιστα τὸ εὐαισθητότερον σημεῖον τούτου».

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η ἀπόφαση ποὺ πάρθηκε στὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦταν νὰ γίνη μιὰ ἔντονη διαμαρτυρία στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς γιὰ «τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου», ἀπάνω στὴν ὁποία θὰ μιλοῦσαν οἱ ἄλλοι ἀντιπολιτευόμενοι ἀρχηγοί. Καὶ πραγματικά, ὕστερ' ἀπὸ τὴν σύσκεψη, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔστειλε στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς Χαρ. Βοζίκη, αὐτὸ τὸ γράμμα:

Ἀθῆναι 16 Μαΐου 1933

Κύριε Πρόεδρε,

Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ἀρχηγὸς τῆς πλειονοψηφίας κατὰ τὴν χθεσινὴν συζήτησιν ὄχι μόνον δὲν ἐπροστάτευσε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου μου, τὴν ὁποίαν διετάρασσον οἱ φίλοι του, ἀλλὰ καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸ Βῆμα ἐδικαιολόγησε μὲν αὐτούς, κατέκρινε δὲ ἐμέ ὅτι, μνημονεύσας τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν, ὡς προσενεγκόντα εἰς τὸ παρελθὸν ὑπηρεσίας, ἐξηρέθισα εὐλόγως τοὺς φίλους του, καθ' ὅσον, δι' ὅσων εἶπα, ἠθέλησα τάχα νὰ ἐγκρίνω τὰς ἐκτελέσεις τῶν ἕξ.

Ἡ παρεξήγησις αὕτη τῶν λόγων μου δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένη εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργόν, μετὰ τὰς ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι ἀντηλλάγησαν κατὰ τὴν 31ην Ἰανουαρίου καὶ τὴν 3ην Φεβρουαρίου, 1929 μεταξὺ ἐμοῦ, γράφοντος ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Ἀρχηγῶν, καὶ αὐτοῦ. Οὔτε ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῆ ὅτι τὴν μνείαν ἐν τῷ παρελθόντι ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα ἔκαμα ἁπλῶς διὰ νὰ φανῶ δυσάρεστος, ἀφοῦ ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ὑπεράσπισίν μου, ἐφόσον κατηγορούμην ὅτι δὲν ἐπεδίωξα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ καταστείλω αἱματηρῶς τὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶ, ὅπως ἐν τῷ προσώπῳ μου, καὶ ὡς Ἀρχηγοῦ κόμματος καὶ ὡς ἁπλοῦ Βουλευτοῦ καὶ ὡς κατηγορουμένου, ὑποστῇ οἱονδήποτε περιορισμὸν ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους εὑρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ συνεχίσω καὶ συμπληρώσω ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὴν ὑπεράσπισίν μου, ἀλλὰ νὰ ἀφήσω ὅλην τὴν ἠθικὴν εὐθύνην εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως ἐρήμην, ἐμοῦ, τερματίση τὴν συζήτησιν καὶ προκαλέση τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σώματος.

Μετ' ἐξόχου τιμῆς
Ἐλευθέριος Βενιζέλος

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡ. ΒΟΖΙΚΗ

ΜΟΛΙΣ ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς πῆρε τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, κι' ἀφοῦ συνεννοήθηκε μὲ τὸν πρωθυπουργὸ Π. Τσαλδάρη, ἔστειλε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων αὐτὴ τὴν ἀπάντηση:

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1933

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν Ὑμετέραν ἐπιστολήν, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διαβεβαιώσω Ὑμᾶς ὅτι, καίτοι μὴ διευθύνας αὐτοπροσώπως τὴν χθεσινὴν συνεδρίασιν, κατέβαλα πρὸ αὐτῆς πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως αὕτη διεξαχθῇ κατὰ τρόπον ὁμαλὸν καὶ ἀποκλείοντα τὰς ὡς ἐκ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος φυσικὰς ἀντεγκλήσεις. Εἰς τοῦτο θέλω νὰ φέρω εἰς γνῶσιν Ὑμῶν ὅτι μὲ ἐβοήθησεν αὐτὸς ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὅστις ἐπίσης πρὸ τῆς συνεδριάσεως, συγκαλέσας τοὺς φίλους τῆς Κυβερνήσεως, προέβη εἰς ὁμοιοτύπους συστάσεις.

Οὕτως εἶχον, κ. Πρόεδρε, τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ συζήτησις ἤθελε διεξαχθῇ ἐν ἠρεμίᾳ καὶ τάξει, πεποίθησιν, ἥτις μοί ἐπέτρεψε νὰ μὴ ἀναλάβω κἂν τὴν διεύθυνσιν τῆς συνεδριάσεως, ὁπότε ἐξερράγη ὁ ἐκ τῆς Ὑμετέρας φράσεως τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν ἐν τῷ παρελθόντι δρᾶσιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα προκληθεὶς θόρυβος. Πιστεύων ἀπολύτως ὅτι ὁ θόρυβος οὗτος προεκλήθη ἐκ μόνης τῆς φράσεως ταύτης αὐθόρμητος, καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ἢ διάθεσιν ὀφειλόμενος, δύναμαι νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπισυμβὰν ἐπεισόδιον κατ' οὐδὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ δεσμεῦον, τώρα ἢ ἐν τῷ μέλλοντι, τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἥτις, βοηθοῦντος καὶ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὅστις μοὶ παρέχει πᾶσαν σχετικὴν ἀρωγήν, ἔσται ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη.

Ἐπὶ τούτοις, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῶν ἐξηγήσεών μου τούτων, παρέχω ἔδαφος ὅπως κριθῇ τὸ ἐπεισόδιον τῆς χθεσινῆς συνεδριάσεως τερματισθέν, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω Ὑμᾶς κ. Πρόεδρε, ὅπως προσέλθητε εἰς τὴν αὐριανὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, ἵνα ὑπάρξῃ τρόπος καὶ συνεχίση ἡ Βουλὴ τὸ ἔργον ἐν γαλήνῃ καὶ ὁμαλότητι.

Μετ' ἐξόχου τιμῆς,
Χ. Βοζίκης

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Η ΒΟΥΛΗ δὲν συνεδρίασε στὶς 16 Μαΐου 1933, μὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα (17 Μαΐου), ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στὸν πρόεδρο τοῦ Σώματος καὶ δευτέρα ἐπιστολὴ μὲ τὸ ἀκόλουθο περιεχόμενο:

Ἀθῆναι 17 Μαΐου 1933

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐὰν θελήσητε νὰ παραθέσητε τὴν προχθεσινὴν ἀγόρευσίν μου, ἀπολογουμένου κατὰ τῆς ἀποδοθείσης μοι δεινῆς κατηγορίας, πρὸς τὴν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Βουλευτοῦ Κραναίας, θὰ ἴδετε πόσον ἡ ὁμιλία μου ἔφερε τὴν σφραγῖδα τῆς ἠρέμου συζητήσεως. Ἐν τούτοις, ἐπεξηγῶν, διατί τόσον ἐπιμόνως ἀπέφυγα πᾶσαν στρατιωτικὴν σύγκρουσιν μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήρα καὶ προσεπάθησα νὰ ἐπιτύχω καὶ ἐπέτυχα συνεννόησιν μὲ αὐτὸν διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ κίνημά του, ἀνέφερα ὅτι οὗτος προσέφερεν εἰς τὸ παρελθὸν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν τόπον. Ἡ φράσις δὲ αὐτὴ ἐξαπέλυσεν ἐναντίον μου καὶ ἀπὸ τὰ ἑδώλια τῶν Κυβερνητικῶν Βουλευτῶν καὶ ἀπὸ τὰ θεωρεῖα διακοπὰς ἀναμίκτους μὲ ὕβρεις καὶ ἀπειλάς, αἱ ὁποῖαι μὲ ἠνάγκασαν νὰ διακόψω τὴν ἀγόρευσίν μου.

Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀνῆλθεν μετὰ τοῦτο εἰς τὸ βῆμα, καὶ ἀντί νὰ ἐκφράσῃ, ὡς εἶχε καθῆκον, τὴν λύπην του διότι ἠμποδίσθη ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου ἑνὸς Ἀρχηγοῦ μεγάλου κόμματος, ὑπερασπιζομένου μάλιστα ἑαυτὸν ἐναντίον τῆς διατυπωθείσης κατ' αὐτοῦ δεινῆς κατηγορίας, καὶ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὸν ὅτι δύναται νὰ συνεχίση ἐλευθέρως τὴν ὑπεράσπισίν του, διετύπωσε τοὐναντίον ἐναντίον μου ἄλλην δεινὴν κατηγορίαν ὅτι, μνημονεύσας τὰς ἐν τῷ παρελθόντι ὑπηρεσίας τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, σκοπὸν εἶχα νὰ ὑπαινιχθῶ τὰς ἐκτελέσεις τῶν ἓξ καὶ οὕτω ἀντί νὰ κατευνάσῃ τὴν δημιουργηθεῖσαν ταραχὴν ἐξῆψε τοὐναντίον αὐτήν. Καὶ ὅμως, δίδων τοιαύτην ἑρμηνείαν εἰς τοὺς λόγους μου, ἐγνώριζεν ὅτι μὲ συκοφαντεῖ. Διότι ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς, ποὺ ἀντηλλάγησαν μεταξὺ ἐμοῦ γράφοντος ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Ἀρχηγῶν καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν πρώτων γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν, ἐγνώριζεν ὅτι τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, ἐξ ὧν δύο μετέχουν τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεώς του, ἐτιμῶμεν καὶ τιμῶμεν πάντοτε, ὄχι διὰ τὰ σφάλματα, ποὺ διέπραξαν, ἀλλὰ παρ' ὅλα τὰ σφάλματά των, κυρίως διότι, ἀνασυγκροτήσαντες τὸν διαλυθέντα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν στρατόν, ἐπρόλαβον τὸν διαμελισμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπέτρεψαν νὰ συναφθῇ ἔντιμος εἰρήνη εἰς τὴν Λωζάννην.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους, μολονότι ἀναγνωρίζω ἀνεπιφυλάκτως ὅλην τὴν εἰλικρινῆ διάθεσιν τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατε πάντοτε ὅπως προλάβετε τὰς ἐν τῇ Βουλῇ παρεκτροπάς, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ μὴ συμφωνήσω ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς παρέχει πᾶσαν σχετικὴν ἀρωγὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ νὰ ἐπιμείνω ὅπως μὴ συνεχίσω οὐδὲ συμπληρώσω τὴν ὑπεράσπισίν μου κατὰ τῶν διατυπωθεισῶν ἐναντίον μου κατηγοριῶν, ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἄλλο δὲν θὰ ἐκερδίζαμε παρὰ νέας παρεκτροπάς, αἱ ὁποῖαι μόνον εἰς περαιτέρω τραυματισμὸν τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματός μας ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσουν.

Μετ' ἐξόχου τιμῆς
Ἐλ. Κ. Βενιζέλος

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΟΙ ἐπιστολὲς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς κι' ἡ ἀπάντηση τούτου ἀνακοινώθηκαν στὸ Σῶμα στὴν συνεδρίαση τῆς 17 Μαΐου 1933, κι' ἀμέσως ὁ πρωθυπουργὸς Παν. Τσαλδάρης παίρνοντας τὸν λόγο εἶπε ὅτι ἡ συζήτηση (τῆς 15 Μαΐου) γινόταν ὁμαλὰ ὥσπου ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «ἐξεφενδόνισε μίαν φράσιν, ἡ ὁποία διὰ πλείονας τοῦ ἑνὸς λόγους δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ διαταράξῃ τὴ ἐπικρατοῦσαν ἠρεμίαν». Συνεχίζοντας ἀναφέρθηκε στὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἠρεμία κι' ἀποκάλυψε πὼς ἄσκησε τέτοια πίεση στοὺς φίλους του, ὥστε νὰ τοῦ ποῦν ὅτι ἤθελε νὰ τοὺς μεταβάλη σὲ βωβὰ πρόσωπα. Κι' ἐνῶ αὐτὸς ἔτσι σκεπτόταν κι' ἔτσι ἔκανε — καὶ μάλιστα σὲ σημεῖο ποὺ νὰ δυσαρεστηθῇ πολὺ μὲ τὸν βουλευτὴ Ἀθηνῶν Κωνσταντῖνο Τσουκαλᾶ — ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μίλησε γιὰ ἕνα πρόσωπο «τοῦ ὁποίου καὶ ἡ τελευταία ἀκόμη δρᾶσις ὑπῆρξε στίγμα διὰ τὴν χώραν μας». Γιατὶ βέβαια, ἡ φράσις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου «ὑπομνήσαντος τὴν παλαιοτέραν δρᾶσιν τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα διὰ νὰ χαρακτηρίση αὐτὸν ὡς δικαιούμενον λόγω τοῦ παρελθόντος του νὰ μὴ ἀντιμετωπίση τὴν ἐπιβολὴν τοῦ κράτους διὰ τὴν τελευταίαν ἀπόπειράν του δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφήση ἀδιάφορο τὴν μία πτέρυγα τῆς Βουλῆς».

Μιλώντας πάρα κάτω ὁ Π. Τσαλδάρης εἶπε πὼς ἡ ἀπόπειρα δικτατορίας τοῦ Ν. Πλαστήρα δὲν ἀντιμετωπίσθη ἀναίμακτα, γιατὶ «δύο ἐφονεύθησαν, ἀκρωτηριάσθησαν, δύο ἄλλοι, ἄλλοι ἔχασαν τὸν ὀφθαλμόν των, εἰς παρεφρόνησε». Καὶ τελειώνοντας, τόνισε, ὅτι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «ὁ ὁποῖος θρασεῖαν, θρασυτάτην, ὑβριστικὴν μετεχειρίσθη γλῶσσαν, κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογὰς (τῆς 5ης Μαρτίου) νὰ γράφη ὅσα ἔγραψεν στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς». Καὶ δὲν ἀπομένουν παρὰ νὰ κάνη δυὸ πράγματα: "Ἡ νὰ ξαναγυρίση στὴ Βουλὴ γιὰ νὰ συμπληρώση τὴν ἀπολογία του ἢ «νὰ ἐπιμείνη φυγοδικῶν», γιατὶ «τὰ φερσίματά του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς θίξουν».

ΣΚΛΗΡΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

ΜΙΛΗΣΕ ὕστερα ὁ Ἀλέξ. Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀποδοκίμασε τὸ κίνημα κι' ἀφοῦ τόνισε τὸν θαυμασμό του «διὰ τὴν ἐξέγερσιν τὴν ὁποίαν ἀντέταξεν, ὁ Λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἔναντι τῆς ἀποπείρας ἐκείνης, πρόσθεσε ὅτι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐχαρακτηρίσθη πὼς ἦταν «ἐγκληματίας καὶ καταλυτὴς τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν» καὶ ρώτησε «διότι ἕνας ἄνθρωπος ὑπέπεσε εἰς τὸ ἀδίκημα αὐτό, οἱ δικασταί του θὰ εἶναι τόσον ἄδικοι, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσουν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔπραξε καὶ καλὰς πράξεις;».

Στὴν συνέχεια τῆς συζητήσεως κι' ἐπειδὴ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, ὑπονοώντας τὸν Γ. Κονδύλη, μίλησε «περὶ ὑστερικῶν ἐγκεφάλων», ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν παίρνοντας τὸν λόγο, ἀνέτρεξε στὸ παρελθόν, καί, μετά, ἀνταποδίνοντας τὰ ἴσα στὸν ἀρχηγὸ τῶν ἀγροτοεργατικῶν, ἀναφέρθηκε στὴν ὕπαρξη καὶ «πανικοβλήτων ἐγκεφάλων». Καὶ πρόστεσε ὅτι, στὴ διάρκεια τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα, καὶ τὸ Λαϊκὸ κόμμα καὶ τὸ δικό του ἀπειλήθηκαν μὲ διάλυση «καὶ ὅλα αὐτὰ ἐγένοντο διὰ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, τοῦ ἐπίσημου Δερβέναγα τῆς κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων»!

Πάρα κάτω ὁ Γ. Κονδύλης εἶπε ὅτι «κανείς, κανένας ποτὲ δὲν δύναται νὰ μεμφθῇ ἐπειδὴ ἐνθυμεῖται τὸν ἀδικοσκοτωμένον πατέρα του», ὅπως καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογήση τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἀκούοντα, στὸ γραφεῖο του, «τὴν τρομερὰν ἐκείνην πρότασιν (τοῦ Ν. Πλαστήρα) ὅπως ὁπλίση τοὺς πρόσφυγας τῶν συνοικισμῶν καὶ τοὺς ὁδηγήση κατὰ τοῦ Λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν». Γιατὶ καὶ ὡς σκέψη ἡ ἐπίθεση τῶν προσφύγων «ἐναντίον τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ εἶναι τὸ στυγερώτερον τῶν ἐγκλημάτων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ συλλάβη ἀνθρωπίνη διάνοια».

Πῆρε ὕστερα τὸν λόγο ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι ὁ Ἀλέξ. Παπαναστασίου εἶναι «ἐναντίον τῶν δικτατοριῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν δικτατόρων» καὶ ἐξήγησε γιατὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων «οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν νὰ γίνουν δικτάτορες, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν πάλιν νὰ διώξουν τὴν Βασιλείαν, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν νὰ κάμουν πολέμους εὐρωπαϊκοὺς καὶ μή, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν νὰ τυφεκίσουν ἀνθρώπους διὰ τὸν ἄλφα ἢ βῆτα λόγον» δὲν μποροῦν νὰ ξαναγυρίσουν στὸν ὁμαλὸ πολιτικὸ βίο τοῦ τόπου, ἀλλὰ πρέπει «νὰ ἀπόσχουν, ἐὰν εἶναι μεγαλόψυχοι, καὶ νὰ ἀφήσουν τοὺς διαδόχους αὐτῶν νὰ τοὺς διαδεχθοῦν». Τέλος κι' ἀφοῦ χαρακτήρισε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο «ἀνωμαλίαν διὰ τὴν χώραν», εἶπε ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν μπορεῖ νὰ γίνεται «ἀπὸ δήμαρχος κλητήρας» κι' ὅτι «θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, διὰ νὰ ἡσυχάση ὁ τόπος, ν' ἀπομακρυνθῇ τὸ ταχύτερον», μιά, κι' ἐκτὸς τῶν ἄλλων, «ὑπέγραψε τὴν ἀτιμωτικὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης».

Μίλησαν μετά, οἱ Γ. Καφαντάρης καὶ Ἀλ. Μυλωνᾶς, οἱ ὁποῖοι θέλησαν νὰ ὑπεραμυνθοῦν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ νὰ δικαιολογήσουν τὴν στάση του.

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΤΑΡΑΧΩΔΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

ΤΟ ἴδιο ζωηρὴ καὶ ταραχώδης (μὲ συμπλοκὲς, ἀλληλοβρισίματα κι' ἀλληλοδαρμοὺς) ἦταν κι' ἡ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς στὶς 18 Μαΐου 1933.

Τὸ πιὸ ζωηρὸ ἐπεισόδιο ἔγινε τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος Ἰω. Σοφιανόπουλος δὲν πῆρε τὸν λόγο στὴν σειρὰ ποὺ ἐκεῖνος ζητοῦσε, ὁπότε γυρίζοντας πρὸς τὸν πρωθυπουργὸ τοῦ εἶπε, πὼς στὴν περασμένη Βουλὴ «ὅταν, μὲ τοὺς πέντε βουλευτὰς τῶν ὁποίων ἡγούμην, μὲ ἐκλιπαρούσατε διὰ νὰ σᾶς παράσχω ψῆφον ἀνοχῆς δὲν εἴχατε κανένα δισταγμὸν νὰ μὲ ἀναγνωρίσητε ὡς ἀρχηγὸν κόμματος, τώρα ὅμως, ποὺ ἀρνοῦμαι νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀνόμων πράξεών σας, τώρα ποὺ ἔχετε τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ σᾶς κτυπήσω ἀνηλεῶς δὲν μὲ γνωρίζετε».

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μία ἀκόμα ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ γίνεται ἡ διάψευση ἐπιβεβαίωση. — Ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Μιὰ περιγραφὴ ἀπ' τὸν ἴδιο τῶν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. — Περίστροφα, τουφέκια, πολυβόλα. — Γενικὴ ἡ ἀποδοκιμασία. — Ἀνακρίσεις, συλλήψεις, παραπομπὴ καὶ δίκη. — Ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τραυματίζεται μέσα στὴν Βουλή. — Στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας ὀργανώνεται νέο, τρομαχτικό, ἐπαναστατικὸ κίνημα.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ (ἀριστερά): «Τό κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου δὲν ἦτο ἀναίμακτον». ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ (δεξιά): «Ὁ κ. Παπαναστασίου εἶναι ἐναντίον τῶν δικτατοριῶν ἀλλά ὑπέρ τῶν δικτατόρων...»

Τό Προεδρεῖο τῆς Βουλῆς τοῦ 1933. Ἀπ' τ' ἀριστερά: Σπ. Τρικούπης (κοσμήτωρ), Χαρ. Βοζίκης (πρόεδρος), Γ. Παραβάντης (γραμματεύς), Δ. Μπαλᾶνος (ἀντιπρόεδρος) καί Ἀντωνόπουλος (γραμματεύς)

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

"Αγριο κυνηγητὸ στὴ λεωφόρο Κηφισίας

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΗΣ 6ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1933

15ον

ΜΟΛΙΣ ὁ Ι. Σοφιανόπουλος μίλησε γιὰ τὸ «ἀνηλεὲς» κτύπημα» κι' ἀφοῦ πολλοὶ βουλευτὲς τὸν χαρακτήρισαν ὡς «ἀνευλαδῆ», ἄλλοι ἐκινήθησαν γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν. Μὲσ' τὴν αἴθουσα, σὰν νἄχε μεταδοθῆ κάποιος σπινθήρας, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ἄρχισαν νὰ συμπλέκωνται, ν' ἀλληλοδέρνωνται ν' ἀλληλοβρίζωνται, νὰ ὑψώνουν τὶς γροθιὲς των, νὰ κραδαίνουν τὶς ράβδους των. Ἕνα οἰκτρὸν θέαμα παρουσιαζόταν, κι' ἕνα βαρὺ κατὰ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ τραῦμα καταφερόταν.

Σὲ λίγο καινούργιο ἐπεισόδιο ἀκολουθοῦσε καὶ μεταξὺ τῶν Π. Τσαλδάρη, Ἀλ. Παπαναστασίου, Γ. Καφαντάρη, αὐστηροὶ ἀνταλλάχθηκαν χαρακτηρισμοὶ καὶ κρίσεις.

Τελειωτικὰ κι' ὅταν ἡ τάξη κάπως ἀποκαταστάθηκε, ὁ βουλευτὴς Ἀθηνῶν Κωνσταντῖνος Τσουκαλᾶς (ὁ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν) ἀναπτύσσοντας τὴν νομικὴ ἄποψη τοῦ θέματος τῆς παραπομπῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἂν ἡ Βουλὴ τὸ δεχόταν, σ' ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ (ποὖπρεπε νὰ προηγηθῆ τῆς παραπομπῆς του στὸ εἰδικὸ δικαστήριο γιὰ ποινικὴ δίωξη), ρώτησε: «Εἴδατε ποτὲ εἰσαγγελέα συλλαμβάνοντα ἐπ' αὐτοφώρω δολοφόνον κρατοῦντα περίστροφον, ἀκόμη ἀχνίζον, καὶ νὰ συγχωρῆ; Ἐ! αὐτὸς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶπε τοῦ Ν. Πλαστήρα: Σὲ συγχαίρω»!

Ἡ τελευταία συνεδρίαση τῆς Βουλῆς (πρὶν ἀπ' τὴν διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν της ὡς τὶς 26 Ἰουλίου 1933) ἔγινε στὶς 19 Μαΐου. Καὶ σ' αὐτήν, ὕστερ' ἀπὸ πρόταση τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη, ἀναβλήθηκε ἡ συζήτηση γιὰ τὴν παραπομπὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἀναβλήθηκε καὶ δὲν ἔγινε ποτὲ —γιατί, σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ, σημειώθηκαν ἄλλα συγκλονιστικὰ γεγονότα ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΚΟΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΤΣΙ ποτὲ ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία δὲν ἀποφάνθηκε ἂν θἄπρεπε νὰ γίνη ποινικὴ δίωξη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων γιὰ τὴν μαρτιάτικη δικτατορία τοῦ ἐγκάρδιου φίλου του καὶ πιστοῦ του στρατηγοῦ. Ἡ πρόταση τοῦ Ἰ. Μεταξᾶ ἐκρεμοῦσε μῆνες πολλούς, ὡς ποὺ τὴν τελευταία μέρα τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —ἀφοῦ μεσολάβησαν τὰ ὅσα μεσολάβησαν— ἔστειλε στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τὸ πάρα - κάτω (τρίτο) γράμμα:

Κύριε Πρόεδρε.

Ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διατελεῖ ἐκκρεμὴς ἀπὸ τῆς 3ης Μαΐου, ἀπὸ ἓξ δηλαδὴ μηνῶν πρότασις τοῦ βουλευτοῦ Κραναίας περὶ καταδιώξεώς μου ἐνώπιον τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου, ὡς ἠθικοῦ δήθεν αὐτουργοῦ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου.

Ἐν τούτοις καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς κατηγορίας ταύτης, καὶ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου «περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν» (ἄρθρα 4 καὶ 6 καὶ 11), αἱ τοιαῦται προτάσεις πρέπει νὰ ἀποφασίζωνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς τὸ ταχύτερον.

Ὡς δικαιολογία τῆς παρατάσεως τῆς ἐκκρεμότητος ταύτης, ἔμαθα ὅτι προβάλλεται ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐκ τῆς προτάσεως ταύτης ἀγορεύσεώς μου, ἡ ὁποία, ὅπως γνωρίζετε, διεκόπη διαίως, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 15ης Μαΐου ἐ. ἔ.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπάνοδός μου εἰς τὴν Βουλὴν καθίσταται ὑπὸ τὰς δεδομένας περιστάσεις ἀδύνατος, ἡ δὲ ἐκκρεμότης τῆς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαιωνίζεται παρακαλῶ κ. Πρόεδρε, νὰ ἀνακοινώσητε εἰς τὴν Βουλήν, ὅτι παραιτοῦμαι τοῦ δικαιώματος νὰ συνενίσω τὴν ἀπάντησίν μου, καὶ ζητῶ νὰ ληφθῆ ὑπ' αὐτῆς ἀπόφασις ἄνευ ἀναβολῆς.

Μετ' ἐξόχου τιμῆς
Ἐλ. Κ. Βενιζέλος
Ἀθῆναι 31 Ὀκτωβρίου 1933

Στὸ γράμμα αὐτὸ δὲν δόθηκε ἀπάντηση, μὰ σὲ ἐλάχιστο χρόνο δημοσιεύτηκε τὸ Διάταγμα γιὰ τὴν χορήγηση ἀμνηστίας καὶ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα καὶ στοὺς συντελεστὲς τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

ΦΗΜΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΨΕΥΔΟΝΤΑΙ

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα τῆς διακοπῆς (19 Μαΐου 1933) τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, δηλαδὴ στὶς 20 Μαΐου, μέσα στὰς Ἀθήνας καὶ προπαντός, στὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα κυκλοφόρησαν κάτι παράξενες φῆμες: "Οτι εἶχαν σχεδιασθῆ δολοφονίες τῶν δύο βασικῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων, τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Π. Τσαλδάρη. Γιὰ τὸν πρῶτο λέχθηκε ὅτι ἡ δολοφονία θὰ γινόταν, μέσ' τὴν Βουλή, τὸ βράδυ (15 Μαΐου), ποὺ ἐκεῖνος, μίλησε γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἄλλοι εἶπαν πὼς τὸ σύνθημα θὰ δινόταν μέσ' ἀπ' τὴν αἴθουσα συνεδριάσεως, κι' ἄλλοι πὼς θὰ ρίχνονταν ὁμοβροντίες ἀπ' τὰ θεωρεῖα. Καί, πρόσθεταν, πὼς γι' αὐτὸ κι' οἱ περισσότεροι βενιζελικοὶ βουλευτὲς ὁπλοφοροῦσαν (κι' ἔκαναν τὸ «ἀδιαπέραστο τεῖχος» γύρω του), καὶ πὼς γι' αὐτὸ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν θέλησε νὰ ἐναγυρίση στὴ Βουλὴ ἀφήνοντας μισοτελειωμένη τὴν ἀπολογία του. Γιὰ τὸν δεύτερο (τὸν Π. Τσαλδάρη) εἰπώθηκε πὼς ὑπῆρχαν συγκεκριμένες καταγγελίες στὸν Διοικητὴ τοῦ 11ου ἀστυνομικοῦ τμήματος Καλλιθέας καὶ πὼς, γιὰ τὸν λόγο αὐτό, λήφθηκαν αὐστηρὰ μέτρα ἀσφαλείας.

Οἱ δημοσιογράφοι, προσπαθῶντας νὰ ξεκαθαρίσουν τὶς φῆμες ρώτησαν τὸ ἁρμοδιώτερο πρόσωπο τῆς ἐποχῆς: Τὸν Διοικητὴ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν, ἀστυνομικὸ διευθυντὴ Ἰωάννη Πολυχρονόπουλο, κι' ἐκεῖνος δήλωσε κατηγορηματικά:

— **Τὰ περὶ σχεδιαζομένων ἀποπειρῶν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἔφθασαν καὶ μέχρις ἐμοῦ, ὡς διαδόσεις. Ἐγὼ δὲν τὰς πιστεύω καὶ δι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἀπέδωκα καὶ σημασίαν. Πιστεύω, μάλιστα, ἂν θέλετε εἰλικρινῶς τὴν γνώμην μου, ὅτι αἱ διαδόσεις ἐτέθησαν σκοπίμως εἰς κυκλοφορίαν διά λόγους πού ἐννοεῖτε. Παλαιὰ τακτικὴ τὴν ὁποίαν ἔχω ἀντικρύσει εἰς τὴν ἀστυνομικήν μου ἀταδιοδρομίαν εἰς διαφόρους περιπτώσεις.**

Καὶ πρόσθεσε τὸ ἴδιο κατηγορηματικά:

— **Πάντως πρέπει νά σᾶς τονίσω, ὅτι ἡ ἀστυνομία πόλεων καί ἰδιαιτέρως ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀκτῖνα τῆς ἁρμοδιότητός μας, ἔνει λάβει ὅλα τά μέτρα ἀσφαλείας τῶν σημαινόντων πολιτῶν οἱοιδήποτε καί ἐάν εἶναι οὗτοι.**

"Υστερ' ἀπ' αὐτὲς τὶς κατηγορηματικὲς δηλώσεις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, οἱ δημοσιογράφοι ποὺ τὶς ἀκούσαμε (γιατὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ρώτησαν ἤμουνα κι' ἐγώ) ἡσυχάσαμε. Ἦταν ἀδύνατο νὰ φαντασθοῦμε ὅτι σὲ 18 ἀκριβῶς ἡμέρες, ἐκεῖ στὴ λεωφόρο Κηφισιᾶς θὰ γινόταν δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου κι' ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς ἐκείνων ποὺ τὴν ὀργάνωσαν θὰ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ διευθυντὴς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας, ὁ συνομιλητὴς μας τῆς 20 Μαΐου, Ἰωάννης Πολυχρονόπουλος.

ΔΙΑΨΕΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΟΝΤΑΙ

ΣΤΟΝ τόπο μας συμβαίνει σταθερὰ τοῦτο τὸ παράξενο: "Οταν κάτι διαψευστῆ ρητά, κατηγορηματικὰ καὶ ὑπεύθυνα — φυσικὰ μὲ τὰ λόγια ἢ καί, πολλὲς φορές, ὕστερ' ἀπὸ «αὐστηρότατες ἀνακρίσεις»— τὰ πράγματα θ' ἀποδείξουν, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τὸ ὁλότελα ἀντίθετο. (Κι' εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ τὶς ἡμέρες μας ἡ περίπτωση τοῦ «ἀσπίδα» κι' ἡ ὅλη ἀπάνω στὸ θέμα στάση τοῦ κ. Γεωργίου Παπανδρέου). Ἔτσι, κατὰ τὴν ἀρχή, πὼς κάθε τι ποὺ διαψεύδεται ἔντονα, εἶναι καὶ ἀληθινό, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, διέψευσε (1932) μὲ «ἐδελυγμία» τὴν ὕπαρξη τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου καὶ διέταξε, μάλιστα, κι' ἐξονυχιστικὴ ἔρευνα, γιὰ νὰ βεβαιώση τὴν ἀλήθεια τοῦ λόγου του. Κι' ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος ὑπῆρχε καὶ παραϋπῆρχε καὶ δροῦσε κι' ἐνεργοῦσε μέ τὴν ἔγκριση καὶ μὲ τὶς εὐλογίες, τοῦ ἴδιου ἐκείνου, ποὖκανε τὶς κατηγορηματικὲς διαψεύσεις, γιὰ τὶς «συκοφαντίες» τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, καὶ ποὺ ἦταν καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος. Σὲ λίγο (1933) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀρνήθηκε, στὰ φανερά, τὴν δικτατορία τῆς 6 Μαρτίου 1933 καὶ δήλωσε ἀπερίφραστα ὅτι τὴν ἀποδοκίμαζε κι' ὡς σκέψη ἀκόμα στὸ μυαλὸ τοῦ πιστοῦ του στρατηγοῦ —καὶ πιὸ πολὺ ὡς πρᾶξη— κι' ὅμως ὁ ἐγκάρδιος φίλος του ξεσκέπασε, πὼς, στὰ κρυφά, ὄχι μόνο ἀποκήρυξη ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἔγινε, μὰ τ' ἀντίθετο, πὼς ἡ ἀλήθεια ἦταν 100% διαφορετική. "Οτι, δηλαδή, γιὰ νὰ κηρύξη δικτατορία ξεκίνησε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τὸν πίστευε σᾶν θεό του, καὶ πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοὖχε πῆ: «Ἂν μπορῆς κάμε το. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία». Κατὰ τὴν ἴδια πάντ' ἀρχὴ (ποὺ ἡ διάψευση γίνεται ἐπιβεβαίωση), ὁ διευθυντὴς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν Ἰω. Πολυχρονόπουλος δήλωσε (Σάββατο 20 Μαΐου 1933) μὲ τρόπο ποὺ δὲν δεχόταν καμμιὰ ἀμφισβήτηση, ὅτι οἱ φημολογίες γύρω ἀπὸ κίνδυνο δολοφονίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦταν κι' ἀνάξιες νὰ διαψευστοῦν κἂν, κι' ὅτι ἡ προστασία τῆς ζωῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἦταν ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη. Κι' ὅμως αὐτὸς ποὺ τόσο ζωηρὰ ἀπέκρουε τὶς «κακόβουλες φῆμες», ἦταν ἐμπνευστὴς καὶ ὀργανωτὴς ἐκείνων ποὺ σὲ 20 ἡμέρες (6 Ἰουνίου 1933) θέλησαν νὰ σκοτώσουν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ (Διοικητὴς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν): «Τὰ περὶ σχεδιαζομένων ἀποπειρῶν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου εἶναι σκόπιμοι διαδόσεις...»

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ

ΑΠ' ΤΗΝ ἡμέρα ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔφυγε (15 Μαΐου 1933) ἀπ' τὴ Βουλή, ὅπου, καθὼς εἴπαμε, καὶ δὲν ξαναγύρισε πιὰ ποτέ, ἔπαιρνε πολὺ πιὸ αὐστηρὰ μέτρα γιὰ τὴν προσωπική του προστασία. Ἔτσι τὸ αὐτοκίνητό του (μία «Πακάρα» μὲ ἀριθμὸ κυκλοφορίας 24000), τὸ ἀκολουθοῦσε, σ' ἐλάχιστη ἀπόσταση, ἕνα αὐτοκίνητο ἀσφαλείας (μὲ ἀριθμὸ 27579), μιὰ «Φόρντ» γεμᾶτο ὁπλοφόρους τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του.

Αὐτὸ γίνηκε καὶ τὴν νύχτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ἡ γυναίκα του "Ελενα, ἀφοῦ δείπνησαν στὸ σπίτι τοῦ Στεφάνου Δέλτα (τοῦ πρώτου διοικητῆ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης) στὴν Κηφισιά, ξεκίνησαν ἀπὸ κεῖ (στὶς 11 παρὰ 5) γιὰ νὰ γυρίσουν στὰς Ἀθήνας. Στὴ «Πακάρα» ποὺ τὴν ὡδηγοῦσε ὁ Ἰωάννης Νικολάου, καὶ ποὺ πλάϊ του καθόταν ὁ ὑπομοίραρχος Κουφογιαννάκης, μπῆκε μονάχα τὸ ζεύγος Βενιζέλου. Στὴ «Φόρντ», ποὺ τὴν ὡδηγοῦσε ὁ Φίλιππος Μιχαλόπουλος, μπῆκαν οἱ ἔμπιστοι ἀκόλουθοι Ἰω. Μαρκάκης, Α. Γυπαράκης καὶ Α. Λεμπιδάκης.

Τὰ δυὸ αὐτοκίνητα —ἡ «Πακὰρ» μπροστὰ καὶ ἡ «Φόρντ» πίσω— πέρασαν τὸ Μαρούσι καὶ σὲ λίγο βρισκόνταν στὴ θέση «Παράδεισος», ὅπου μιὰ μικρὴ ἐκκλησούλα. Ἐκεῖ, ξαφνικά, ἕνα τρίτο αὐτοκίνητο μπῆκε ἀνάμεσα στὸ αὐτοκίνητο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ στὸ τῆς ἀκολουθίας του.

— **Ἐνῶ προχωρούσαμεν ἐπιστρέφοντες ἀπό τήν Κηφισιάν (μᾶς εἶχε ἀφηγηθῆ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅταν λίγο ὕστερ' ἀπό τήν ἀπόπειρα, οἱ δημοσιογράφοι, τόν εἴδαμε στό θεραπευτήριο «Εὐαγγελισμός»), μεταξύ Ἀμαρουσίου καί Χαλανδρίου καί πλησίον τοῦ κέντρου «Παράδεισος», ὡς ἐπληροφορήθην κατόπιν ὅτι λέγεται, ἤκουσα ἀλλεπαλλήλους πυροβολισμούς, ριπτομένους ἐναντίον μας. Οἱ πρῶτοι πυροβολισμοί ἐρρίφθησαν κατά τοῦ αὐτοκινήτου τῆς ἀσφαλείας μου, τό ὁποῖον καί ἠχρηστεύθη εὐθύς ἀμέσως, διότι αἱ σφαῖραι εἶνον διατοῆσει τά ἐλαστικά του. Οἱ πυροβολισμοί ἐρρίπτοντο ἀπό ἀνοιχτόν αὐτοκίνητον, πλῆρες ἐπιβατῶν, τό ὁποῖον ἠκολούθει τό ἰδικόν μας ἀπό ἐλαχίστης ἀποστάσεως. Μέ ἐβοήθησεν ἡ γνῶσις τῶν κινδύνων καί συνέστησα ἀπό τοῦ πρώτου πυροβολισμοῦ εἰς τήν γυναῖκα μου νά καθήσωμεν κάτω εἰς τό αὐτοκίνητον, ὥστε νά δίδωμεν μικρότερον στόχον. Εἰς μίαν στιγμήν ἐτραυματίσθη ὁ σωφέρ καί ἐσταμάτησεν τό αὐτοκίνητόν μας (σημ. γράφ.: γιατί ὁ Κουφογιαννάκης εἶχε πῆ στὸν Νικολάου νά κατεβοῦν καί νά ρίξουν μὲ τά πιστόλια τους κατά τῶν δολοφόνων). Εἶπον τότε εἰς τόν σωφέρ νά προνωρήση ὁπωσδήποτε (σημ. γράφ.: εἶπε: «Φύγε Γιάννη! Φύγε γρήγορα Γιάννη»), πρᾶγμα τό ὁποῖον οὗτος, παρ' ὅλον τό τραῦμα του, κατώρθωσε νά πράξη. Τό αὐτοκίνητον τῶν δολοφόνων μᾶς παρηκολούθησε, ἐνῶ οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτοῦ ἐπυροβόλουν συνεχῶς ἐναντίον μας. Ὑπολογίζω ὅτι ἐτρέναμεν 2—3 χιλιόμετρα καί συγκεκριμένως ἀπό τοῦ «Παραδείσου» μέχρι σχεδόν τοῦ Γηροκομείου, πυροβολούμενοι πότε ἐκ τῶν ὀπισθεν καί πότε ἐκ τῶν πλαγίων. Κατά τό διάστημα αὐτό συνηντήσαμεν τρία λεωφορεῖα, τά ὁποῖα ἀνήρχοντο ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κηφισιάν. Οἱ δολοφόνοι μόλις ἔβλεπον τό λεωφορεῖον, ἐσταμάτων τούς πυροβολισμούς διά νά τούς ἐπαναρχίσουν εὐθύς ὡς ἀντιπαρήρχετο τοῦτο. Εἰς μίαν στιγμήν ἐρωτῶ τήν γυναῖκα μου πῶς εἶναι. Μοῦ ἀπέκρυψεν, ὅτι εἶχε δεχθῆ τέσσαρας σφαῖρας καί μοῦ εἶπεν ὅτι μόνον μία σφαῖρα τήν ἔπληξεν. Πρίν φθάσωμεν εἰς τό Ψυχικόν, οἱ πυροβολισμοί ἐσταμάτησαν. Προφανῶς τά περίστροφα τῶν δολοφόνων εἶχαν κενωθῆ. Τά ἐγέμισαν ἐκ νέου καί μᾶς ἐπετέθησαν μέ νέαν ὁμοβροντίαν μεταξύ Ψυχικοῦ καί Γηροκομείου. Ἡμεῖς ἐπροχωρήσαμεν καί ἐχάσαμεν ἔκτοτε τά ἴχνη τῶν δολοφόνων.**

Ὅταν ἔφτασαν στοῦ Θών —κι' ἀφοῦ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε πῆ στὸν Νικολάου νὰ γυρίσουν πρὸς τὸ νοσοκομεῖο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, πρᾶγμα πού, ἂν γινόταν θ' ἀπέβαινε μοιραῖο, γιατὶ ἔτσι θὰ μπαίναν «σὰν σὲ κλούβα» —ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐνισχύοντας τὸν ὁδηγό του φώναξε: «Κάμε γρήγορα, Γιάννη, καὶ γλυτώσαμε». Κι' αὐτὸς μ' ὅση ταχύτητα μποροῦσε κατευθύνθηκε στὸ νοσοκομεῖο «Εὐαγγελισμός».

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΛΥΡΙΟΝ: «Κύριε Πρόεδρε, ἔφυγαν οἱ ἄτιμοι, σηκωθῆτε»! — Γενικὴ ἀποδοκιμασία τῆς δολοφονικῆς ἀποπείρας. — Περίστροφα, τουφέκια, πολυβόλα καὶ σφαῖρες ντοὺμ - ντούμ. — Ἀνακρίσεις, συλλήψεις, παοαπομπὴ καὶ δίκη.

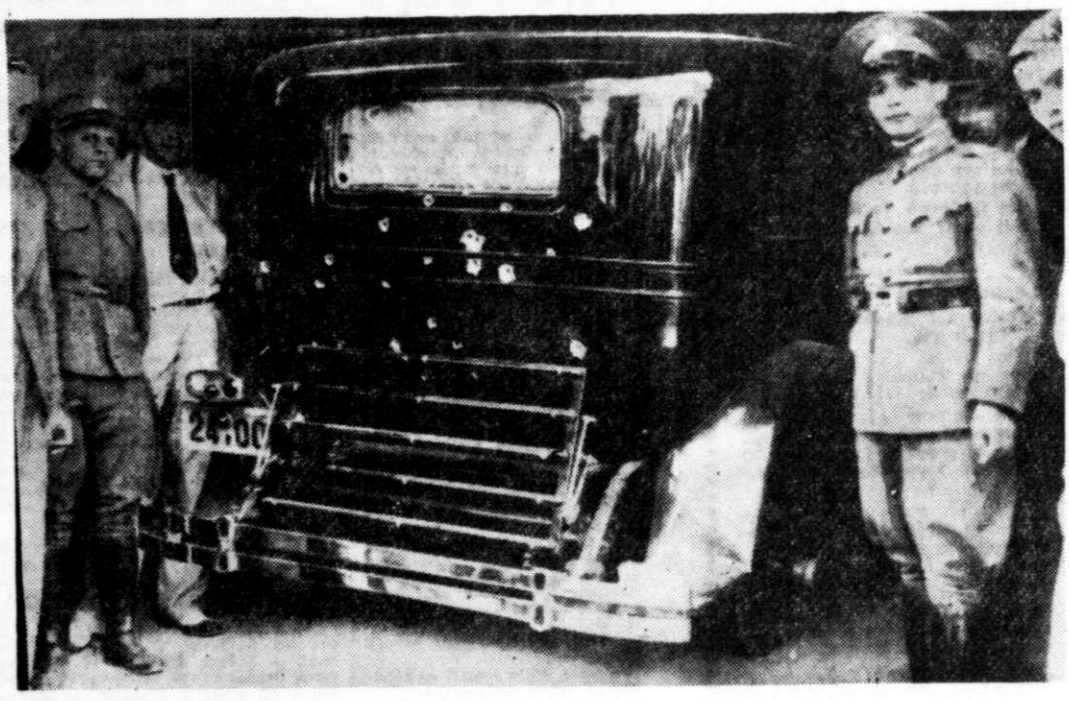

Η ΠΑΚΑΡ 24.000: Κόσκινο ἀπό σφαῖρες ντούμ - ντούμ

Η ΦΟΡΝΤ 27.579: Ἀχρηστεύτηκε ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ καί οἱ ἐπιβάτες της δέν μπόρεσαν νά ἐκπληρώσουν τό καθῆκον τους

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

«Κύριε Πρόεδρε, σηκωθῆτε! Ἔφυγαν οἱ ἄτιμοι...»

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ: «ΑΤΙΜΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ, ΑΤΙΜΟΣ ΔΡΑΣΙΣ...»

16ον

Σ' ΑΥΤΟ τὸ ἐλάχιστο μεταξὺ κι' ὅταν πιὰ οἱ δολοφόνοι εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴν καταδίωξη, ὁ Κουφογιαννάκης γυρίζοντας πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, εἶπε: «Κύριε Πρόεδρε, ἔφυγαν οἱ ἄτιμοι, σηκωθῆτε». Κι' ἐπειδὴ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —πρῶτα ὑποστὴ μιὰ ἐλαφρὰ νευρικὴ κρίση— δὲν ἄκουσε, ὁ ὑπομοίραρχος τὸν ὤθησε, ἐνῶ ἡ Ἕλενα Βενιζέλου θέλοντας νὰ τὸν τονώσῃ φώναξε. «Δόξα σοι ὁ θεός, εἶμαι καλά»

Ἔτσι ἔφτασαν στὸν «Εὐαγγελισμό». Ἡ Ἕλενα Βενιζέλου εἶχε τέσσερα ἐπιπόλαια τραύματα: Δυὸ στοὺς μηροὺς, ἕνα στὴν κοιλιὰ κι' ἕνα στὸ χέρι. Ὁ ὁδηγὸς Νικολάου ἦταν τραυματισμένος, σοβαρώτερα, στ' ἀριστερὸ χέρι. Ὁ σωματοφύλακας Μαρκάκης, θανάσιμα τραυματισμένος — μὲ σφαῖρα ἐνσφηνωμένη στὸν ἐγκέφαλο— ἀφοῦ χειρουργήθηκε ἀπ' τὸν γιατρὸ Νίκο Σμπαρούνη, ἐξψύχησε σέ λίγες ὧρες. Κι' ὅπως ἀργότερα, ἀπ' τὶς Ἰατροδικαστικὲς ἐρευνες διαπιστώθηκε, γιὰ νὰ γίνουν ὅλ' αὐτά, χρησιμοποιήθηκαν περίστροφα Γκὸλτς ἢ Σμίθ, πολεμικὰ ὅπλα καὶ τουφέκια κυνηγετικὰ (γιὰ νὰ σκορπᾶνε τὰ σφαιρίδια καὶ νάναι ἀποτελεσματικώτερα). Ἀκόμα καὶ μὲ πολυβόλα ρίξανε

«Περισυνελέγησαν» — ἀναφερόταν στὴν ἔκθεση αὐτοψίας — «προχείρως πενῆντα κάλυκες διαφόρων τύπων. Οἱ εἴκοσι ἐξ αὐτῶν ἦτο προφανὲς ὅτι προήρχοντο ἀπό περίστροφα καὶ ἔπιπτον εἰς τὴν γῆν καί ὄχι ἐντὸς τοῦ αὐτοκινήτου (ἐκείνων πού κυνηγοῦσαν τόν Ἐλ. Βενιζέλο γιά νά τόν σκοτώσουν), διότι αἱ χεῖρες τῶν πυροβολούντων προεξείχον. Μερικαί σφαῖραι ἦσαν χαραγμέναι, (ντούμ - ντούμ). Ἄλλαι ἦσαν, ὡς ἦτο προφανές, ἐξ ὅπλων παλαιοῦ τύπου μάνλιγχερ, καί τέλος πολλαί ἀπό πολυβόλον».

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

ΟΤΑΝ, λίγο ἀργότερα, ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα γνώσθηκε στὴν πρωτεύουσα καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἡ κοινὴ γνώμη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ φρονήματα, ἀποδοκίμασε ὁμόφωνα τὴν πράξη. Ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης δήλωσε ὅτι «πρόκειται περὶ ἐξελυρᾶς ἀποπείρας, ἡ ὁποία κινεῖ τὸν ἀποτροπιασμὸν καὶ τὴν ἀγανάκτησίν του» καὶ πρόσθεσε ὅτι «ὁπωσδήποτε θὰ συλληφθοῦν οἱ δράσται καὶ θ' ἀποκαλυφθῇ πλήρως τὸ ἄτιμον σχέδιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῆς ἀτίμου πράξεώς των». Ὁ Γ. Καφαντάρης τόνισε ὅτι «οὐδαμοῦ εἰς τὴν Ἱστορίαν ἀναφέρεται τοιαύτη ἄτιμος δολοφονικὴ ἀπόπειρα, μὲ τόσον κτηνώδη ἐμπάθειαν σχεδιασθεῖσα ἐναντίον πολιτικοῦ ἐκτὸς ἐξουσίας εὑρισκομένου». Ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου εἶπε ὅτι «ἡ ἀπόπειρα ἀποτελεῖ αἶσχος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Κι' ὁ Ι. Μεταξᾶς ἀφοῦ ἀποδοκίμασε ἔντονα τὴν πράξη, πρόσθεσε πὼς «τὴν θεωρεῖ ἀπὸ τοῦδε καταδικαστέαν».

Τὴν ἄλλη ἡμέρα —κι' ὕστερ' ἀπὸ δοξολογία ποὖγινε στὴ Μητρόπολη, γιὰ τὴν διάσωση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων— ἕνα μεγάλο πλῆθος λαοῦ κατευθύνθηκε στὸν «Εὐαγγελισμό», κι' ἐκεῖ, μιλώντας πρὸς τοὺς ὀπαδούς του ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶπε ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης δὲν πρέπει νὰ φύγῃ γιὰ τὸ ἐξωτερικό, ὅπως εἶχε προγραμματισθῆ —κι' ὅπως κι' ἔγινε, τελικά— ἀλλὰ νὰ μείνῃ στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ ἐποπτεύσῃ προσωπικὰ στὶς ἀνακρίσεις καὶ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν τάξη. Καὶ πρόσθεσε: «Μία δολοφονικὴ ἀπόπειρα, ὡς ἡ χθεσινή, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυχαία, ἀλλ' ἔχει τὴν ρίζαν της κάπου ἀλλοῦ. Ἐγὼ ἀδυνατῶ νὰ κατονομάσω ποῦ, ἀλλὰ ὅλοι τὸ ἀντιλαμβάνεσθε. Πάντως οἱ δολοφόνοι δὲν εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὴν ἀστυνομίαν». Κι' οἱ ὀπαδοί, μὲ συσταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, «νὰ διαλυθοῦν ἡσύχως» ἔφυγαν γιὰ νὰ καταστρέψουν στὸ δρόμο τὶς πινακίδες ποὺ ἦταν στὶς γωνιές του καὶ ποὺ ἔγραφαν: «Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας».

Τὶς ἰδιες ἐκεῖνες ὧρες ὁ ἐπισκευαστὴς αὐτοκινήτων Ἐμμ. Νικηφοράκης, ποὖχε συνεργεῖο στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Φαβιέρου καὶ Σωνιέρου, κατέθεσε ὅτι «στὸ γκαράζ του, πρὶν δώδεκα ἡμέρες, δυὸ ἄτομα ἐπιδιώρθωσαν μιὰ «καντιλάκ». Αὐτὴ ἡ κατάθεση κι' αὐτὴ ἡ ὑπόνοια ἦταν κι' ὁ μίτος τῆς ὑποθέσεως».

ΑΝΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ, ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ, ΔΙΚΗ

Η ΣΤΑΣΗ τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων ποὺ συνεργάζονταν μ' αὐτὴν — Ἰω. Μεταξᾶς, Γ. Κονδύλη, Ἀλ. Χατζηκυριάκου— ἦταν ἀμετακίνητη: Οἱ ἔνοχοι, ὁποιοιδήποτε κι' ἂν ἦταν, κι' ὁπουδήποτε κι' ἂν βρίσκονταν, ἔπρεπε νὰ ἀνευρεθοῦν, νὰ συλληφθοῦν νὰ δικασθοῦν. Οἱ διαταγὲς τοὺ δόθηκαν δὲν ἔχόνταν οὔτε καθυστέρηση, οὔτε παρερμηνεία. Καὶ πρὶν περάσουν 48 ὧρες ἀπ' τὴν ἀπόπειρα, ὁ ἀνακριτὴς τοῦ 5ου τμήματος πρωτοδίκης Τζωρτζάκης ἐβγαζε ἐντάλματα γιὰ νὰ συλληφθοῦν ἀμέσως, ὁ διευθυντὴς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν, ἀστυνομικὸς διευθυντὴς Α' Ἰωάννης Πολυχρονόπουλος, ὁ ἀδελφός του Νικόλαος, ἔμπορος καὶ οἱ ἀστυνόμοι Ἰω. Τζαμαλούκας καὶ Ἰω. Μαρκάκος.

Τὸ βραδάκι τῆς 8ης Ἰουνίου 1933, μὲ προσωπικὴ ἔγκριση τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη, οἱ συλλήψεις πραγματοποιήθηκαν. Ἀπ' τοὺς συλληφθέντες οἱ ἀστυνόμοι Ἰω. Τζαμαλούκας καὶ Ἰω. Μαρκάκος — ποὺ ἦταν ἔμπιστοι συνεργάτες τοῦ Ἰω. Πολυχρονόπουλου— εἶχαν θεαθῆ, τὶς ὧρες ποὺ προηγήθηκαν τῆς ἀπόπειρας, στὴν λεωφόρο Κηφισιᾶς. Τὸ ἴδιο κι' ὁ Νικόλαος Πολυχρονόπουλος: Τὸν εἶχαν δῆ, ἐκεῖ, μαζὶ μὲ τὸν λήσταρχο Γ. Κασαθανάση.

Οἱ μῆνες ὅμως περνοῦσαν καὶ οἱ ἀνακρίσεις —πότε μ' εὐκολία καὶ πότε μὲ δυσκολία, πότε μὲ συλλήψεις κι' ἄλλων ὑπόπτων καὶ πότε μ' ἀπολύσεις — συνεχίζονταν. Ὡς πού, ἐαφνικά, ἕνα πρωΐ, στὶς 24 Ὀκτωβρίου 1934, ἑνάμισυ σχεδὸν χρόνο ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπόπειρα, μερικοὶ πιστοὶ φίλοι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (δέκα ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ κι' ἄντρες τῆς ἀκολουθίας του) στήνοντας ἐνέδρα ἔξω ἀπὸ ἕνα σπίτι, στὴν ὁδὸ Οἰνόης 5, ὅπου κατὰ τὶς πληροφορίες τους ἔμενε καὶ κρυβόταν ὁ Καραθανάσης, ἐπέτυχαν τὴν σύλληψη τοῦ καταζητούμενου ληστοῦ.

Τὴν ἴδια σχεδὸν ἐποχὴ ἐκδόθηκε τὸ ὁριστικὸ βούλευμα γιὰ τὴν παραπομπὴ στὸ κακουργιοδικεῖο «ἐπὶ φόνῳ, ἀποπειρᾳ φόνου καὶ ὁπλοχρησίᾳ ἐκ συστάσεως», ἐκείνων ποὺ εἶχαν κριθῆ ὡς ἠθικοὶ ἢ φυσικοὶ αὐτουργοὶ ἢ συνεργοὶ τῆς ἀποπείρας: Ἔτσι παραπέμφθηκαν γιὰ νὰ δικαστοῦν ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοὶ οἱ Ἰω. Πολυχρονόπουλος (ποὺ ἕνας ἀγαπημένος ἀδελφός του εἶχε σκοτωθῆ σέ προεκλογικὴ συγκέντρωση καὶ γιὰ τοῦ ὁποίου τὸν φόνο, ὁ ἀστυνομικὸς διευθυντὴς θεωροῦσε ὑπεύθυνους τοὺς βενιζελικοὺς καὶ προσωπικὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὥστε «νάχῃ ὁρκιστῆ ἐκδίκηση») καὶ Ἀργύρης Δικαῖος, διοικητὴς τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας ὁ πρῶτος καὶ τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας ὁ δεύτερος. Ὡς φυσικοὶ αὐτουργοὶ οἱ Νικόλ. Πολυχρονόπουλος, Παντελὴς Φρυντζαλᾶς, Κωνσταντῖνος Σουλιώτης καὶ Γεώργιος Καραθανάσης. Καὶ ὡς συνεργοὶ οἱ Ἰω. Μαρκάκος Ἰω. Τζαμαλούκας, Ἰω. Κουρεμπανᾶς, Μιλτιάδης Μποσίνης, Διον. Διονυσιάδης, Δημ. Σπυρέας, Εὐστ. Παπανδρέου, Βασ. Πετρόπουλος, Κ. Χατζηϊωάννου, Βασ. Μπαζιώτης καὶ ὁ ὑπομοίραρχος Κολλάτος. Ὅπως ἀναφεροταν στὸ βούλευμα, γιὰ τὴν ἀπόπειρα «ὑπῆρξε κάποιος χρηματοδότης» ποὖχε δαπανήσει περισσότερα ἀπὸ 2.000.000 δραχμές.

Ἡ δίκη προσδιορίστηκε τρεῖς φορές: Γιὰ τὶς 24 Νοεμβρίου 1934 καὶ γιὰ τὶς 22 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου, στὸ κακουργιοδικεῖο Πειραιῶς, καὶ γιὰ τὶς 25 Φεβρουαρίου 1935 στὸ κακουργιοδικεῖο Ἀθηνῶν. Μὰ οὔτε καὶ τὴν τρίτη φορὰ ἦταν γραφτὸ ἡ δίκη νὰ γίνῃ κανονικὰ καὶ νὰ δγῇ μιὰ ἀπόφαση δίκαιη. Γιατὶ τὶς ἡμέρες ποὺ διεξαγόταν, ξέσπασε ἡ θύελλα τῆς 1 Μαρτίου 1935, ποὺ παρὰ λίγο νὰ σαρώσῃ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι δὲν γίνηκε δυνατὸ ν' ἀποδειχτῆ στὴν ἀκροαματικὴ διαδικασία, ὅ,τι στὸ βούλευμα ἀναφερόταν: Πώς, δηλαδή, ἡ σκέψη γιὰ δολοφονία εἶχε γίνει ἀπὸ παλαιότερα καὶ πὼς ἀνάμεσα στὶς ἡμερομηνίες ποὖχαν ὁριστῆ γιὰ πραγματοποίησή της ἦταν κι' ἡ 14η Ἀπριλίου 1933 στὸ Παλαιὸ Φάληρο, κι' ἡ 15η Μαΐου μέσα στὴν Βουλὴ (τότε ποὺ ὁ Ἰω. Πολυχρονόπουλος διέψευσε κατηγορηματικὰ τὰ «μυθεύματα»).

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ,, ΛΙΓΑ ΛΕΠΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Ἡ Ἕλενα Βενιζέλου στόν «Εὐαγγελισμό» μετά τόν τραυματισμό της. Ἔδειξε ἀξιοθαύμαστη ψυχραιμία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἤθελε νά ἐκδικηθῆ γιά τόν ἀδελφό του

ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ (πρώην λήσταρχος) καὶ ΔΙΚΑΙΟΣ (Διοικητής τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας) στό ἐδώλιο τοῦ κατηγορουμένου γιά τήν ἀπόπειρα κατά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Περίεργος — ὁμολογουμένως — συνδυασμός.

ΚΑ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μία ἀγρία συμπλοκὴ μέσα στὴ Βο[illegible] — Οἱ Ἀλ. Παπαναστα[illegible]ου καὶ Γ. Κονδύλης ἀνταλλάσσουν βαρύτατες βρισιὲς καὶ ὀξύτατους χαρακτηρισμούς. — Ὁ τραυματισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀγροτοεργατικοῦ Κόμματος. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὁμιλεῖ γιά ἐμφύλια σύρραξη. — Οἱ ἐπιστολὲς πρὸς Ἕλενα.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΚΑΡΕΚΛΟΜΑΧΙΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: «Θὰ φθάσωμεν εἰς ἐμφύλιον ρῆξιν!»

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΕΛΕΝΑ

17ον

ΔΕΝ ΗΤΑΝ γραφτό, οὔτε μὲ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, οὔτε μὲ τὴ δολοφονικὴ ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, νὰ τελειώσουν τὰ βάσανα τῆς πολύπαθης Ἑλλάδος. Ἡ 6η Μαρτίου ἦταν, δυστυχῶς, τὸ ξεκίνημα γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐπικίνδυνες ἐθνικὲς καὶ πολιτικὲς περιπέτειες, μὲ κατάληξη τὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 —τὸ κίνημα ποὺ παρὰ-λίγο νὰ στοιχίση κι' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξη τῆς χώρας μας.

"Ενα χρόνο ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς —ἀφοῦ σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ, στὶς 2 Ἰουλίου 1933, οἱ Φιλελεύθεροι κέρδισαν τὶς ἐπαναληπτικὲς ἐκλογὲς τῆς Θεσσαλονίκης, αὐξάνοντας τὴ δύναμή τους σὲ 111 βουλευτές, ἔναντι τῶν 137 κυβερνητικῶν ποὺ ἔμειναν, κι' ἀφοῦ πραγματοποιήθηκαν οἱ ἀποτάξεις τῶν κινηματιῶν ἀξιωματικῶν τῆς 6ης Μαρτίου — κι' ἐνῶ στὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, τῆς 4 Ἰουνίου 1934, συζητοῦσαν σὲ δεύτερη ἀνάγνωση, τὸ ἐκλογικὸ σχέδιο νόμου, σημειώθηκε ὀξύτατο ἐπεισόδιο ἀνάμεσα στοὺς Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ Γ. Κονδύλη, μ' ἀποτέλεσμα τὴ συμπλοκὴ τοῦ πρώτου μὲ τὸν κονδυλικὸ βουλευτὴ Ἀναγνωστόπουλο, καθὼς καὶ τὸν τραυματισμὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐργατοαγροτικοῦ κόμματος.

Τὸ ἐπεισόδιο ἔγινε ὅταν ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου κατηγόρησε τὸν Γ. Κονδύλη, πὼς εἶχε ἐμποδίσει τὴ συνεννόηση, ποὺ θάταν δυνατὸν νὰ γίνη ἀπ' τὴν κυβέρνηση καὶ τὴν ἀντιπολίτευση στὸ ζήτημα τῆς ἐπετηρίδας τῶν ἀξιωματικῶν κι' ὅταν, τελειώνοντας, πρόσθεσε: ἐκεῖνοι ποὺ κατηγοροῦσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν ἐθνικοριζοσπαστικῶν «ὡς προδώσαντα τὰς ἰδέας του». Τότε ὁ Γ. Κονδύλης σηκώθηκε ἀπότομα γιὰ ν' ἀπαντήση, μὰ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τὸν παρατήρησε, πὼς αὐτὸ —τὸ νὰ τὸν διακόψη —δὲν ἦταν κοινοβουλευτικό. Καὶ ἐπανέλαβε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ διάβαζαν τὰ παλαιότερα ἄρθρα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, μιλοῦσαν «περὶ προδοσίας ἰδεῶν». Ὁ Γ. Κονδύλης θέλησε καὶ πάλιν νὰ τὸν διακόψη, μὰ ἐπειδὴ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἀρνήθηκε, ὁ πρῶτος τοῦ εἶπε πὼς εἶναι συκοφάντης. Ὁ δεύτερος τοῦ ἀπάντησε πὼς «εἶναι ἀνάξιος» —ὁ Κονδύλης— νὰ δώση σ' ἐκεῖνον τέτοιο χαρακτηρισμὸ καὶ ὅτι αὐτὸς —ὁ Γ. Κονδύλης— «εἶναι συκοφάντης». Ὁ Κονδύλης ξαναεῖπε τὸ «εἶσαι συκοφάντης» καὶ ὁ Παπαναστασίου ἀνταπόδωσε μὲ τὴ φράση: «Εἶσαι ἀνάξιος νὰ κάθεσαι σ' αὐτὰ τὰ ἑδώλια».

"Ετσι οἱ δυὸ παλιοὶ ἀδελφοποιτοὶ στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀδιάσειστη Δημοκρατία κι' οἱ δυὸ ἀπ' τοὺς γεννήτορες καὶ στυλοβάτες της, ἀντάλλαξαν — δέκα χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυσή της — τοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ «ἀνάξιου» καὶ τοῦ «συκοφάντη» ὡς πού, καθὼς ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἔλεγε τὴν τελευταία του λέξη, ὁ βουλευτὴς Τρικάλων καὶ πιστὸς φίλος τοῦ Γ. Κονδύλη, Ἀναγνωστόπουλος, ἅρπαξε μιὰ καρέκλα καὶ τὴν πέταξε κατὰ τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου. Ἡ καρέκλα τὸν βρῆκε στὸ δεξιὸ ὦμο καὶ τοῦ προκάλεσε «ρῆξιν τῶν μαλακῶν μορίων». Τότε ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀγροτοεργατικῶν πῆρε τὴν ἴδια καρέκλα, μὰ καθὼς τὴν ἐπέστρεφε στὸν Ἀναγνωστόπουλο, ἔπαθε ἐξάρθρωση τῆς δεξιᾶς ὠμοπλάτης. Ἀστραπιαία ἡ συμπλοκὴ γενικεύτηκε καὶ οἱ κυβερνητικοὶ ἐβρίσκονταν μὲ τοὺς ἀντιπολιτευομένους —ἐνῶ, ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄγρια σκηνή, φίλοι τοῦ Παπαναστασίου τὸν μετέφεραν ἔξω γιὰ νὰ τοῦ παρασχεθοῦν οἱ πρῶτες βοήθειες.

Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἡ αἴθουσα τῆς Βουλῆς εἶχε μεταβληθῆ σὲ ζούγκλα κι' οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ "Εθνους σὲ ἄγρια θηρία. Σὲ τίποτα δὲν ὠφέλησαν, γιὰ τὴ θλιβερὴ ἐντύπωση ποὺ δημιουργήθηκε καὶ μέσα κι' ἔξω ἀπ' τὴ Βουλή, οἱ «ἐκφράσεις τῆς βαθείας λύπης» ποὺ ἀκούστηκαν μετὰ ἀπ' τὸν τραυματισμὸ καὶ τοὺς ξυλοδαρμούς.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀποφάσισαν ν' ἀπόσχουν ἀπ' τὴ Βουλή, ἐνῶ στὴ συνεδρίαση τῆς 5ης Ἰουνίου 1934, ὁ Π. Τσαλδάρης κατελόγιζε εὐθύνες στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, κι' ὁ Γ. Κονδύλης χαρακτήριζε τὸν ἀρχηγὸ τῶν ἀγροτοεργατικῶν «μανιακό».

"ΚΑΤΑΝΤΟΥΝ ΑΛΗΘΙΝΑ ΑΦΟΡΗΤΟΙ,,

ΕΝΑ ἀκριβῶς χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, δηλαδὴ στὶς 6 Ἰουνίου 1934, καὶ δυὸ μόλις ἡμέρες ἀφοῦ ἔγιναν τὰ ἐπεισόδια τῆς Βουλῆς κι' ὁ τραυματισμὸς τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ποὺ ταξίδευε στὸ ἐξωτερικό, ἔγραφε πρὸς τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ἀγροτοεργατικῶν τ' ἀκόλουθα:

Φίλτατε Πρόεδρε,

Μόλις φθάσας σήμερον εἰς Μασσαλίαν ἔμαθα τὴν ἐναντίον σου κακουργίαν τολμηθεῖσαν καθ' ὃν χρόνον ἠγόρευες ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς. Ἐτηλεγράφησα εἰς τὸν κ. Σοφούλην νὰ σὲ ἐπισκεφθῆ ἐκ μέρους μου καὶ σοῦ ἀνακοινώση ὅλην τὴν συμπάθειάν μου καὶ τὰς εὐχάς μου διὰ ταχίστην ἀνάρρωσιν. Ἡ ἀπόφασις περὶ ἀποχῆς ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς ἦτο ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί καταντοῦν ἀληθινὰ ἀφόρητοι. Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν κακοποίησίν σου, δεχθῶμεν συνεννόησιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπανεκλογῆς Ζαΐμη, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀπαιτητικώτεροι ὡς πρὸς τοὺς ὅρους συνεννοήσεως περιλαμβάνοντες εἰς αὐτήν, ὄχι μόνον τὴν ὁριστικὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ νομοσχεδίου τῆς Ἐπετηρίδος, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἐναντίον σου βιαιοπραγίαν, καθὼς καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς λύπης τοῦ πρωθυπουργοῦ διὰ τὴν πρό ἔτους καὶ πλέον στέρησιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου μου. Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ἀγάπης, ὅλως Σός.

Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος

Κι' οἱ ἡγέτες τῶν βενιζελογενῶν κομμάτων, ἀκολούθησαν τὴν γραμμὴ ποὺ χάραξε, στὸ παραπάνω γράμμα του, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ

ΕΤΣΙ καὶ κατὰ τὶς ὁδηγίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μόλις γεννήθηκε τὸ ζήτημα τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τόσο τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὅσο καὶ τ' ἄλλα κόμματα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁποίων ἦταν παλαιοὶ ὁπαδοὶ τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ, ὑπέβαλαν κοινὸ ὑπόμνημα στὸν Ἀλέξ. Ζαΐμη —καθορίζοντας τοὺς ὅρους ποὺ νόμιζαν ἀπαραίτητους γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ κάποια συνεννόηση.

Καὶ μὲ τὸ ὑπόμνημα ζητοῦσαν: 1) Νὰ ἐγκαταλειφθῆ τὸ κυβερνητικὸ ἐκλογικὸ νομοσχέδιο (ποὺ ἐκρεμοῦσε τότε), πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανεκλογὴ τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη, καὶ νὰ καθοριστῆ, μὲ κοινὴ συμφωνία, μόνιμο ἐκλογικὸ σύστημα γιὰ τὸ μέλλον, τὴν τήρηση δὲ καὶ τὴν ἐκτέλεση τῆς σχετικῆς συμφωνίας νὰ τὴν ἐγγυᾶται ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. 2) Νὰ δώση ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη τὴ βεβαίωση καὶ νὰ τὴν προσεπικυρώση μὲ τὴν προσωπική του ἐγγύηση ὁ πρόεδρος, ὅτι θὰ σταματήσουν οἱ ἀπειλὲς ποὺ διατύπωναν (ἢ ποὺ οἱ ἀντίπαλοι ἔλεγαν πὼς διατύπωναν) μέλη ἢ καὶ ὁλόκληρη ἡ κυβέρνηση ἐναντίον τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. 3) Νὰ ἐπιταχυνθῆ ἡ ἐκδίκαση τῆς ὑποθέσεως γιὰ τὴ δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ ἐκκρεμοῦσε ἀπὸ τῆς 6 Ἰουνίου 1933, καὶ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ αὐτουργοὶ καὶ οἱ συνεργοί. 4) Νὰ ληφθοῦν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση Τσαλδάρη μέτρα, ὥστε νὰ πάψη ὁ κυβερνητικὸς Τύπος τὰ κηρύγματα μίσους κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων (μίσους ποὺ ἐκδηλωνόταν καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρά). 5) Νὰ δοθῆ ἀπόλυτη ἱκανοποίηση στοὺς Ἐλ. Βενιζέλον καὶ Ἀλ. Παπαναστασίου, γιὰ τὰ ἐπεισόδια ποὺ ἔγιναν στὴ Βουλὴ (15 Μαΐου 1933 καὶ 4 Ἰουνίου 1934) ἐναντίον τους καὶ νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν στὸ μέλλον.

Ἐὰν δὲν δεχόταν αὐτοὺς τοὺς ὅρους ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν βενιζελικῶν κομμάτων ἐδήλωναν πὼς θὰ ἐπέμεναν στὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὴν προεδρία τῆς Δημοκρατίας, καθὼς εἶχαν ἀναγγείλει σὲ κοινὴ ἀνακοίνωση, στὶς 22 Σεπτεμβρίου 1934. Γιὰ τὴν ὑποψηφιότητα αὐτή, ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε πολλὲς ἐπιφυλάξεις. Γιατί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ θερμὸ γράμμα ποὺ εἶχε στείλει στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, ἀμφέβαλλε ἂν ἡ ὑποψηφιότητά του θὰ ὑποστηριζόταν πραγματικὰ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἀγροτοεργατικοῦ κόμματος. Πάντως καὶ μὲ τὸ ἐνδεχόμενο τοῦ νὰ εἶναι ὑποψήφιος εἶχε δηλώσει πὼς, καὶ ἂν γινόταν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, θὰ ἀναγκαζόταν νὰ παραιτηθῆ, ἂν ὕστερα ἀπὸ τὶς νέες βουλευτικὲς ἐκλογὲς ποὺ θὰ γίνονταν, δὲν ἀποφασιζόταν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ἔτσι ποὺ νὰ ἀναγνωριστῆ στὸν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας —τοῦ «βέτο»— ποὺ ἔχει καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, μπορώντας νὰ ἀναστέλλη τὴ δημοσίευση νόμου ποὺ ψηφίστηκε, ἂν ὁ νόμος αὐτὸς δὲν ψηφιζόταν μὲ πλειοψηφία τῶν δύο τρίτων ἀπὸ κάθε νομοθετικὸ σῶμα (Βουλὴ καὶ Γερουσία). Γιὰ τὰ δικαιώματα ποὺ ζητοῦσε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου εἶχε πολλὲς ἐπιφυλάξεις.

"ΘΑ ΦΘΑΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΕΜΦΥΛΙΟΝ ΣΥΡΡΑΞΙΝ,,

ΜΑ ΕΝΩ ΑΥΤΑ γίνονταν στὸ προσκήνιο, μέσα στὰ ἴδια τὰ βενιζελογενῆ κόμματα ὑπῆρχε καὶ διάσταση καὶ διάσπαση. Καὶ τὶς σχετικὲς ἀνησυχίες του τὶς διατύπωνε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, σὲ ἐμπιστευτικὰ γράμματα ποὺ ἔστελνε τότε στὴ γυναῖκα του "Ελενα.

"Ετσι στὶς 23 Σεπτεμβρίου 1934 τῆς ἔγραφε:

> ...Λέγεται, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἡ ὁποία διαθέτει πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἄφθονα μέσα διαφθορᾶς, κατώρθωσε νὰ ἐξαγοράση τρεῖς ἀντιπολιτευομένους βουλευτὰς καί ὅτι, ἐπειδὴ καί ὁ Μιχαλακόπουλος μὲ τοὺς πέντε φίλους του θὰ ψηφίση τὸν Ζαΐμην, προτίθεται νὰ συγκαλέση τὰ δύο νομοθετικὰ σώματα πρὸς ἐκλογὴν προέδρου, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιτύχη τὴν πλειοψηφία. "Αν γίνη τοῦτο πιστεύω ὅτι οἱ ἐλπίδες της θὰ διαψευσθοῦν, καί ὅτι ἡ πλειοψηφία θὰ ψηφίση ἐμένα. Ὁπωσδήποτε, ἂν γίνη τοῦτο, ἡ κατάστασις θὰ ἐξελιχθῆ ὁμαλῶς. Διότι, ἂν ἐπιτύχω ἐγώ, ἡ κυβέρνησις θὰ ὑποκύψη καί ἂν θελήση νὰ ἀντιταχθῆ, θὰ συντριβῆ. Ἀλλ' ἂν δὲν τολμήση νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐκλογὴν προέδρου, διότι θὰ φοβηθῆ πὼς θὰ τὴν χάση, καί ἀποφασίση νὰ κάμη ἐκλογάς, μὲ τὸ ἀντισυνταγματικὸν νομοσχέδιον τῆς μπακλαβαδοποιήσεως, εἶναι βέβαιον ὅτι ὡς ἐκ τῶν μεθόδων, μὲ τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ὅτι ἐνεργεῖ τὰς ἐκλογάς, θὰ φθάσωμεν εἰς ἐμφύλιον σύρραξιν...

Καθὼς προκύπτει ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὰ περὶ ἐξαγορᾶς βουλευτῶν δὲν εἶναι καινούργια ἐφεύρεση καὶ δὲν τὴν χρησιμοποίησε, στὶς ἡμέρες μας, πρώτη ἡ παράταξη τῆς Ἑνώσεως Κέντρου, γιὰ νὰ πῆ τὰ ὅσα εἶπε, ὡς πρὸς τὶς κυβερνήσεις ποὺ συγκροτήθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὶς 15 Ἰουλίου 1965, καὶ ὡς πρὸς τὸ μὲ ποιὸ τρόπο ἐξασφάλισαν τὶς ψῆφους ποὺ πῆραν γιὰ νὰ μὴ ἀποκτήσουν ἢ γιὰ νὰ ἀποκτήσουν, τελικά, πλειοψηφία.

Στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1934, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε στὴ γυναῖκα του:

> ...Ὁ κ. Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος μέχρι πρό 5 ἡμερῶν ἤθελε νὰ μᾶς ἐπιβάλη τὴν ἐπανεκλογὴν τοῦ κ. Ζαΐμη χωρὶς νὰ ἔλθη μαζί μας, εἰς καμμίαν συνεννόησιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὁμαλωτέρου πολιτικοῦ βίου, ἔβαλεν ἔκτοτε πολὺ νερὸ στὸ κρασί του καὶ δέχεται σχεδὸν ὅλους τοὺς ὅρους πού ἐθέσαμεν. Ἐν τούτοις μὲ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τίποτα δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ βέβαιον μέχρι τέλους...

Πραγματικά, ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος εἶχε δεχτῆ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὅρους, πού, καθὼς εἴπαμε πάραπάνω, εἶχαν τεθῆ. Καὶ τελικά ὁ Ἀλέξ. Ζαΐμης ἐκλέχτηκε ξανὰ στὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Τὸν εἶχαν ὑποστηρίξει οἱ Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος, Θεμ. Σοφούλης, καὶ Στυλ. Γονατᾶς (παλαιοφιλελεύθεροι ἡγέτες), ποὺ δὲν ἤθελαν νὰ δοῦν στὸ ὕπατο ἀξίωμα τῆς χώρας τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἔτσι ἡ παλαιοβενιζελικὴ παράταξη διασπάστηκε καὶ ἐπίσημα. Κι' ἡ διάσταση αὐτὴ φάνηκε πιὸ πολύ, λίγο ἀργότερα, ὅταν ἐξαπολύθηκε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Κανείς, μὰ ἀπολύτως κανείς, ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς αὐτοαποκαλουμένης «Δημοκρατικῆς Παρατάξεως» δὲν ἀκολούθησε τὴν ἐπανάσταση, πού χαρακτηρίστηκε ἀπ' τὸν Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλο ὡς «ἄφρον κίνημα» καὶ πού, κατὰ τὸν ἴδιο, σήμαινε τὸ «ἄδοξον, ἐλεεινὸν τέλος, μιᾶς μεγάλης φυσιογνωμίας», ὅπως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος.

ΕΚΕΙ ΣΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

ΑΥΤΑ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραψε ἐμπιστευτικὰ στὶς 6 Ἰουνίου 1934 στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, ὅτι, δηλαδή, γιὰ κεῖνον «οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ (ποὺ μετεῖχαν στὴν Κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη) καταντοῦν ἀληθινὰ ἀφόρητοι», καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου, στὴ γυναῖκα του "Ελενα, ὅτι δηλαδή, ἦταν πιθανὸ νὰ φτάσουμε «εἰς ἐμφύλιον σύρραξιν», δὲν ἦταν ἁπλᾶ, «ξεκρέμαστα», λόγια. Πίσω, προπαντός, ἀπ' τὴν φράση γιὰ ἐμφύλιο πόλεμο, κρυβόταν ἕνα πολὺ μεγάλο μυστικό. "Ενα μυστικό, ποὺ σᾶν ξεσκεπάστηκε καὶ σᾶν τὸ περιεχόμενό του ἔγινε πραγματικότητα, λίγο ἔλειψε νὰ καταστῆ ἀφορμὴ γιὰ νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς.

Δὲν ἦταν, λοιπόν, μιά, χωρὶς βάθος, ἔκφραση ἡ ἀπειλὴ ποὺ κλεινόταν στὸ γράμμα τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1934. Κι' οὔτε χωρὶς ξεγωριστὴ σημασία, αὐτὰ ποὺ περιλάμβανε σὲ καινούργια ἐπιστολὴ (26 Ὀκτωβρίου 1934), πρὸς τὴν γυναῖκα του, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος.

> ...Ἐγὼ δὲν ἐπανέρχομαι εἰς τάς Ἀθήνας — ἔγραφε — ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ παροῦσα κυβέρνησις τῶν δολοφόνων. Τούς ὀνομάζω ἔτσι, ἐφ' ὅσον ὁ πρωθυπουργός ἀρνεῖται νὰ στιγματίση τὰ κηρύγματα τῶν φιλικῶν του ἐφημερίδων ὅτι πρέπει νὰ σκοτωθῶ...

"Ισως καὶ γι' αὐτὸ —ἀφοῦ τὸ γράφει ὁ ἴδιος— νὰ μὴ γύριζε στὴν Ἀθήνα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ἐκεῖ στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας, λίγες ἑβδομάδες πρὶν γραφτῆ ἡ ἐπιστολὴ τῆς 23 Σεπτεμβρίου, εἶχε ὑπογραφτῆ κάτι ἄλλο: ἕνα «πρωτόκολλο» —κι' ἕνα καινούργιο ἐπαναστατικὸ κίνημα καταστρωνόταν.

Ἡ "Ελενα Βενιζέλου, μέ τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη, στά ἐγκαίνια τοῦ Μαιευτηρίου «Μαρίκα Ἡλιάδη».

ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: Τήν ἄλλη μερα τῆς καρεκλομαχίας, ὁ ἀρχηγός τῶν ἀγροτοεργατικῶν φωτογραφίζεται τραυματίας, στό σπίτι του τῆς ὁδοῦ Πινδάρου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: **"Οσοι ἤξεραν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν εἶδαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα, ἀντίκρυσαν ἕναν ἄγνωστο ἄνθρωπο. — Μιὰ τέλεια ψυχικὴ ἀλλαγή. — "Αγνωστη, ὡς τώρα, ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Πλαστήρα στὸν ἐπιστήθιο φίλο του, δικηγόρο Ἰω. Πεπονῆ. — «Μόνον δραστήρια, ἄμεσα καὶ ριζοσπαστικὰ μέσα, αὐτόχρημα ἐκβιαστικά, μποροῦν νὰ βάλουν σὲ δρόμο καλό». — Τὸ κείμενο τοῦ «πρωτοκόλλου τιμῆς» ποὺ ὑπέγραψαν, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934, οἱ ἀπόστακτοι καί οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοί.— Τὸ Ἰουλιανὸ κίνημα τοῦ 1934 πού, τελικά, δὲν ἔγινε. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προσκαλεῖ τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 δὲν πηγαίνει. — Τί συνέβη στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας καὶ ποιό «πρωτόκολλο» ὑπεγράφη.**

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

18ον

ΟΣΟΙ ἤξεραν τὸν Ἑλ. Βενιζέλο —καὶ τὸν εἶχαν ζήσει ἀπὸ κοντά— κι' ὅσοι τὸν εἶδαν ὕστερ' ἀπ' τὴ δολοφονικὴ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς (6 Ἰουνίου 1933), ποὺ ἔγινε τρεῖς ἀκριβῶς μῆνες μετὰ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία (6 Μαρτίου 1933), εἶπαν, χωρὶς κανένα δισταγμό, πὼς «αὐτὸς ἦταν ἕνας ἄλλος, ἕνας τέλεια ἄγνωστος ἄνθρωπος». Τέτοια ἦταν ἡ ἀλλαγὴ ποὺ εἶχε γίνει στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο, μ' ἀκόμα καὶ στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, στὴν ὄψη, τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Βέβαια ὑπῆρχαν πολλοὶ ποὺ ἐπέμεναν πὼς ἡ «ἀλλαγὴ» αὐτὴ στὸν Κρῆτα ἡγέτη, εἶχε γίνει ἀπὸ παλαιότερα καὶ συγκεκριμένα ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη, ἐναντίον του, δολοφονικὴ ἀπόπειρα τῆς 10 Αὐγούστου 1920 —δύο ἡμέρες μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν— ἐκεῖ στὸ Παρίσι, στὴ «γκὰρ ντὲ Λυών» (στὸ σταθμὸ τῆς Λυών). Εἶχαν καὶ τότε ριχτῆ 14 σφαῖρες μὲ σκοπὸ νὰ τὸν σκοτώσουν. Ἀλλὰ τοῦτο ποὺ ἔγινε δεκατρία χρόνια ἀργότερα, λίγο ἔξω ἀπ' τὲ Ἀθῆνας, αὐτὸ τὸ κυνηγητό, χιλιόμετρα ὁλόκληρα, μὲ μάνλιχερ καὶ μὲ πολυβόλα καὶ μὲ σφαῖρες ντούμ - ντούμ, ἦταν τὸ μεγάλο χτύπημα. Κι' ἐκεῖνο ποὺ συνέβη μέσ' τὸ αὐτοκίνητο, μὲ τὸν ἀριθμὸ 24.000, αὐτὴ ἡ ἐλαφρὰ κρίση, ἀπ' τὴν ὁποία τὸν συνέφερε ὁ ὑπομοίραρχος Κουφογιαννάκης ἀπωθώντας τον καὶ λέγοντάς του: «Κύριε Πρόεδρε, ἔφυγαν οἱ ἄτιμοι, σηκωθῆτε», ἦταν, χωρὶς σφαῖρα νὰ τὸν ἔχη ἐγγίση, σὰν μιὰ χαριστικὴ βολὴ στὸ ὅλο νευροψυχικὸ σύστημα τοῦ Ἕλληνος πολιτικοῦ. Οἱ φωτογραφίες τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ποὺ πάρθηκαν ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀπόπειρα, τὴν ἴδια νύχτα, μὰ καὶ τὴν ἄλλη καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες δείχνουν ἕνα Βενιζέλο φυσιογνωμικὰ ἀλλοιωμένο. Δὲν ἦταν ἐκεῖνος, ὁ παλαιός, ὁ γνωστὸς ὁ Βενιζέλος.

Μὰ καὶ μέσ' τὴν ψυχή του, ἡ ἀλλαγὴ ἦταν τέλεια. Ἂς ἔλεγε ὅ,τι ἔλεγε στὶς ἐξωτερικὲς προβολές του κι' ὰς ἐμφανίζοταν ὅπως ἐμφανιζόταν. Πίσω ἀπ' τὰ «ἐπίσημα κείμενά» του, πίσω ἀπ' τὶς δημόσιες ὁμιλίες του, πίσω ἀπ' τὰ τυπικὰ διαβήματά του, κρυβόταν ἕνας δεύτερος ἄνθρωπος —αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύφτηκε χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό του, ὅταν ἤρθαν σὲ φῶς συγκλονιστικὰ κείμενα, γραμμένα ἀπ' τὸ χέρι του, θυαλμένα ἀπὸ τὴ σκέψη του. Τότε πιὰ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τῆς διετίας 1933 — 1935 ἔπαψε νάναι «ἄγνωστος». Καὶ τότε πιὰ ἀποδείχτηκε πὼς κι' ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτὴς τῶν Φιλελευθέρων καὶ πὼς, μαζί του, ὁ πιστὸς του στρατηγός, αὐτὸς ποὺ τὸν πίστευε σὰν Θεό, ὁ Ν. Πλαστήρας, δὲν σταμάτησαν ἀπ' τὴν ἴδια, οὐσιαστικά, νύχτα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, παρὰ ἕνα πρᾶγμα νὰ σκέπτωνται: Τὴν ἐπικρατήση ἢ τὴν μεγάλη, τὴν πολὺ μεγάλη ἐπανάσταση, ποὺ ἀνεξάρτητα τοῦ τί θὰ στοίχιζε στὴν Ἑλλάδα, θὰ τοὺς ἔφερνε ξανὰ στὴν ἐξουσία. Γι' αὐτὴν ἦταν ἡ ἀκατάλυτη δίψα: Γιὰ τὴν ἐξουσία (καὶ πάντα μὲ σκοπὸ «τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος»).

Δὲν ἦταν ὅμως μονάχα ἡ διφασμένη διάθεση τῶν δύο μεγάλων τῆς παρατάξεως. Πλάϊ καὶ πίσω ἀπ' τοὺς Ἑλ. Βενιζέλο καὶ Ν. Πλαστήρα, μιὰ ὁλόκληρη στρατιὰ φίλων καὶ ὀπαδῶν τους —καὶ στρατηγῶν καὶ ναυάρχων, καὶ συνταγματαρχῶν καὶ πλοιάρχων, καὶ λοχαγῶν καὶ ὑποπλοιάρχων, καὶ ἀνθυπολοχαγῶν καὶ σημαιοφόρων, καὶ βαθμούχων καὶ πολιτῶν— ἕνα συλλογιζόταν: Τὴν ἐπανάσταση, τὴν ἐκδίκηση. Καὶ δὲν ἦταν μιὰ ἡ τάση αὐτῶν ποὺ σκέπτονταν ἔτσι. Οἱ τάσεις ἦταν πολλές, γιατὶ κι' ἀνάμεσα στοὺς ὀπαδοὺς ὑπῆρχαν, ἀνάλογα μὲ τὶς ἐνδοφατρίες στὶς ὁποίες ἀνῆκαν, ἀλληλοσπαραγμός, φαγωμάρα, ἀλληλοϋποψίες, ἀκόμα καὶ μίση. Κι' ὅταν ἀργότερα —καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας— ἀποκαλύφτηκαν διάφορα ἀπόρρητα ἀρχεῖα, ἐκεῖνων ποὺ ζοῦσαν μετ' ἐνειρο τῆς ἐπαναστάσεως, στοὺς ἐλάχιστους ἐρευνητὲς καὶ γνῶστες τους γεννήθηκε ἀληθινὸ δέος. Μὰ ἦταν δυνατὸ ὅλοι νὰ ζοῦν μὲ τὴν κοινὴ ἐλπίδα τῆς ἀνατροπῆς τῆς νόμιμης τάξεως, ποὺ κρατοῦσε, καὶ ταυτόχρονα νὰ φωλιάζουν μέσα τους τόσες ἀμοιβαῖες κακίες καὶ τόσα ἀμοιβαῖα ἐχθρικὰ συναισθήματα;

Πῶς σκεπτόταν ὁ Ν. Πλαστήρας

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος στὴν Ἑλλάδα κι' ἔξω ἀπ' τὴ χώρα (γιατὶ κάθε τόσο, εὐθὺς ὕστερ' ἀπὸ τὴν ὁπν Ἰουνίου 1933, ταξίδευε στὸ ἐξωτερικό, ἄλλοτε γιὰ τὶς συνηθισμένες λουτροθεραπεῖες του κι' ἄλλοτε γιὰ διάφορους λόγους, καθὼς θὰ δοῦμε, πάρα - κάτω, σὲ σχετικὲς ἐπιστολές του), ὁ Ν. Πλαστήρας στὸ Λίδανο καὶ στὴ Γαλλία, κι' οἱ ὀπαδοὶ μέσα στὸν τόπο (ἀνάλογα μὲ τὴ φατρία στὴν ὁποία ἀνῆκαν), σκέπτονταν κι' ἐτοίμαζαν τὴν μεγάλη ἡμέρα.

Ἰδού, γιὰ παράδειγμα, πῶς σκεπτόταν ὁ Ν. Πλαστήρας πέντε μονάχα μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Εἶναι ἕνα γράμμα του, ὁλότερα, ὡς τὴ στιγμὴ αὐτή, ἄγνωστο κι' ἀνέκδοτο, ποὺ τὸ ἔστειλε ἀπ' τὴν Γαλλία, πρὸς τὸν ἐπιστήθιο φίλο του καὶ βιογράφο του δικηγόρο Ἰωάννη Ἀναστ. Πεπονῆ —τ' ὄνομα τοῦ ὁποίου πολλὲς φορές, ὡς τώρα, ἀναφέρθηκε στὸ ἱστόρημά μας— καὶ πού, ὁ ἴδιος, ξενίστηκε σὰν τὸν πληροφορήσαμε πὼς ἔχουμε στὰ χέρια μας φωτογραφημένο ἀντίγραφό του (κι' εἶχε ἡ φωτογραφία παρθῆ ἀπὸ τότε, πρὶν 33 χρόνια, ποὺ τὸ γράμμα ἔφτασε στὴν Ἑλλάδα).

Ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ἔγραφε:

Vittell **29-7-33**

Ἀγαπητέ μοι κ. Πεπονῆ,

Μέ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν ἔλαβα τὴν διάλεξίν σου (σημ. γράφ.: διάλεξι ποὺχε δοθῆ τότε, ἀπάνω στά πολιτικοκοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς). Εἶδα σ' αὐτὴν ἀντικατοπτριζόμενον τὸν πατριώτην, ἐπιστήμονα, τὸν ἀγνὸν καὶ ἰδεολόγον φιλόσοφον, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία πάλλεται διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πατρίδος μὲ νέας ἀρχάς, μὲ νέαν ζωήν, καί εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας θέτει τὸν ἑαυτόν του ἐξ ὁλοκλήρου. Ἡ προσπάθειά σου αὐτὴ καὶ ἡ ἐμμονή σου εἰς ἕνα ἀγῶνα ἰδεολογικὸν καί ἀγνόν, μοῦ κάμνει νὰ αἰσθάνωμαι μίαν ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν καί συμπάθειαν, διότι παρ' ὅλας τάς ἀπογοητεύσεις πού θά ἔχης, ὡς φαντάζομαι, δοκιμάσει κατά τό παρελθόν, ἐξακολουθεῖς — ἄνευ ὑλικῶν μέσων — μὲ μόνην τήν ὁρμήν τῆς φλογερᾶς σου καρδίας, ἀκαμάτως νά ἐμμένῃς εἰς τήν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ σου, εἰς τόν ὁποῖον μετά τόσης θρησκευτικῆς ἐπιμονῆς πιστεύεις. Μή ἀμφιβάλεις ὅτι αἱ εὐχαί μου θά σὲ συνοδεύουν πάντοτε διά τήν ἐπιτυχίαν τῶν εὐγενῶν σου καί πατριωτικῶν σου προσπαθειῶν. Ἀλλ' εἶμαι ὑποχρεωμένος νά μή σοῦ ἀποκρύψω ἐκεῖνο τό ὁποῖον αἰσθάνομαι, καί τό ὁποῖον ἡ μακρά πεῖρα μοῦ παρέχει τήν εὐχέρειαν νά τό κρίνω ὅλως ἀντικειμενικῶς καί ὑπό τήν πρακτικωτέραν ὄψιν. Δέν θά σοῦ τό ἔλεγα, ἄν δέν ἐγνώριζα, ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος, πού δέν ἀπογοητεύεσαι εὐκόλως καί ὅτι ἡ γνῶσις τῶν δυσκολιῶν μιᾶς ὑποθέσεως δέν σὲ ἐξῆπτεν τό πάθος τῆς ἐντονωτέρας ἐνεργητικότητος. Λοιπόν, ὅλα αὐτά τά καλά πράγματα, πού διακηρύττεις, σοῦ προλέγω ὅτι δέν θά εὕρουν καμμίαν σχεδόν ἀπήχησιν ὄχι μόνον εἰς τάς λεϊκάς μάζας, πού ἐνδιαφέρονται μόνον διά τόν ἀγῶνα τόν σκληρόν τῆς ζωῆς, ἀλλά καί εἰς τήν μεγίστην μᾶζαν τῶν διανοουμένων.

Ἴσως μέχρις ὅτου λάβης τήν παρούσαν μου νά ἔχης δοκιμάσει μεγάλας πικρίας ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν σου. καί νά δικαιολογήσης τάς περί τούτου κρίσεις μου.

Πρέπει νά ξέρης ὅτι τίποτε τό καλόν δέν μπορεῖ νά γίνη σ' αὐτόν τόν τόπον, μὲ τό κατάντημα αὐτό πού παρουσιάζεται αὐτή τή στιγμή, διά τῶν νουθεσιῶν καί τῶν διαλεκτικῶν μέσων πού διαθέτεις. Μόνον δραστήρια, ἄμεσα καί ριζοσπαστικά μέσα, αὐτόχρημα ἐκβιαστικά μποροῦν νά βάλουν σέ δρόμο καλό μίαν κοινωνίαν ἐξοκείλασαν μέχρι τοιούτου σημείου. Ποῖα τά μέσα, μὲ τί τρόπον θά χρησιμοποιηθοῦν, ποῖος αὐτός ὁ ἄνθρωπος, πότε θά γίνουν κ.λ.π. αὐτό εἶναι τό σπουδαῖον ζήτημα, μὲ τό ὁποῖον πρέπει νά ἀπασχοληθῆ ἡ σκέψις σου καί νά βγάλης συμπέρασμα... Τίποτε ἄλλο... μὲ κατάλαβες.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην καί ἐκτίμησιν,
ὁ φίλος σου
Ν. Πλαστήρας.

Ἔτσι σκεπτόταν ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας πέντε μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὴν ὁλιγόωρη δικτατορία του τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Κι' ἀμέσως ἄρχισε νὰ δίνη συγκεκριμένη μορφὴ στὶς σκέψεις του, ὀργανώνοντας «τὰ δραστήρια, ἄμεσα καὶ ριζοσπαστικὰ μέσα», τὰ «αὐτόχρημα ἐκβιαστικά», ποὺ, φυσικά, δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο, ἀπὸ μιὰ καινούργια, πιὸ συστηματοποιημένη, ἐπανάσταση. Κι' οὔτε ἄργησε νὰ ὁριστῆ ἡ μέρα τῆς νέας, ὁλοκληρωτικώτερης, ἐπαναστάσεως — ποὺ ὅμως δὲν ἔγινε τότε, γιὰ νὰ γίνη ἀργότερα, τὴν 1ην Μαρτίου 1935 (χωρὶς, τελικά, νά βρίσκεται κοντὰ στοὺς ἐπαναστάτες, ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας) καὶ γιὰ νὰ θυθίση τὴν Ἑλλάδα στὸ αἷμα καὶ στὴ δυστυχία.

"Ολα γιὰ τὴν Δημοκρατία!

ΜΟΛΙΣ ὁ Ν. Πλαστήρας «ξαναζήσε τὸν ἑαυτό του», βρέθηκε καὶ σ' ἄμεση ἐπαφὴ μὲ κείνους ποὺ πίστευε, πὼς θὰ μποροῦσαν ν' ἀναλάβουν, μέσα στὴν Ἑλλάδα, τὴν ἐπιτυχημένη ὀργάνωση τῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ θ' ἀποτελοῦσε συνέχεια τῆς Μαρτιάτικης δικτατορίας. Καὶ δὲν ἦταν καθόλου δύσκολο. Γιατὶ σ' αὐτὸ βοηθοῦσε κι' ἡ ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου κατὰ τῆς ζωῆς το Ὑ Ἑλ. Βενιζέλου, ποὺχε δημιουργήσει τὴνκατάλληλη ἀτμόσφαιρα, κι' ἡ δίψα τῶν πιστῶν του «γιὰ κίνημα» —κι' εἶχαν ἀρχίσει οἱ πιστοὶ νὰ συγκροτοῦνται συνωμοτικά, εἴτε εἶχαν ἀποταχθῆ ἀπ' τὸν στρατό, εἴτε βρίσκονταν σ' ἐνέργεια— μὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα βοηθοῦσε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ποὺθελε νάρθη σὰν τιμωρὸς καί, βέβαια, «νὰ σώση τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀβασίλευτον Δημοκρατίαν». Τόχουμε, ἄλλωστε, πῆ κι' ἀπ' τὰ στοιχεῖα, ποὺ ὡς τώρα δώσαμε, τὸ ἀπεδείξαμε περίτρανα. "Ολες οἱ δικτατορίες κι' ὅλα τὰ κινήματα ποὺ ἔγιναν, στὸν τόπο μας, ἀπ' τὴν ἐγκαθίδρυση (25 Μαρτίου 1924) τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἕνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ εἶχαν: Τὴν προστασία τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἀπ' τοὺς ἐχθρούς της καὶ τὴ σωτηρία τοῦ «νέου ἡμῶν πολιτεύματος». (Τὸ κακὸ ἦταν ὅτι ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία εἶχε πολλοὺςπροστάτες κι' ἔτσι ἀναπτύχτηκε ἡ εὐγενικὰ ἁμίλλα ποιὸς θὰ τὴν πρωτοσώση, ὡς ποὺ συνέβη ὅ,τι καὶ μὲ τὸν Κρόνο: Οἱ γεννήτορές της τὴν κατασπάραξαν, ὅπως κι' ἐκεῖνος τὰ παιδιά του). "Ολα, λοιπόν, γιὰ τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία γίνονταν.

Καὶ νὰ ἕνα δεῖγμα γιὰ τὸ τί γινόταν μέσα κι' ἔξω ἀπ' τὸ στρατὸ τὴν δραματικὴ ἐκείνη περίοδο. Εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ «πρωτόκολλα τιμῆς» —ἀπ' τ' ἄπειρα ποὺ βρέθηκαν ὕστερα ἀπ' τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 στὰ ἀρχεῖα τῶν ἐπαναστατῶν— ποὺ ὑπέγραφαν οἱ «ὠργανωμένοι» ἀξιωματικοὶ κι' ἀπ' τὴν ἡμερομηνία τοῦ ὁποίου ἀποδείχνεται πότε εἶχε ἀρχίσει ἡ συγκρότηση τῶν στρατιωτικῶν «πυρήνων»:

Πρωτόκολλον τιμῆς

Πιστοί εἰς τόν ἱερόν πρός τήν Πατρίδα καί τό Δημοκρατικόν πολίτευμα ὅρκον μας, οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἀναλαμβάνομεν τήν ὑποχρέωσιν, ἐπί τῷ λόγῳ τῆς Στρατιωτικῆς μας Τιμῆς, συνειδότες πλήρως τάς ἐκ ταύτης εὐθύνας, ὅπως ἀντιταχθῶμεν πάσῃ δυνάμει ἐναντίον πάσης ἀποπείρας, ὁθενδήποτε προερχομένης πρός ἐγκαθίδρυσιν Δικτατορίας (σημ. γράφ.: ἐκτός ἄν ἦταν δική μας) ἤ Βασιλείας ἤ ὁπωσδήποτε καταλύσεως τοῦ ἰσχύοντος Δημοκρατικοῦ Συντάγματος. Ἡ τήρησις ἀπολύτου ἐχεμυθείας περί τοῦ παρόντος καθίσταται ἐπίσης ζήτημα τιμῆς δι' ἡμᾶς. Ἀθήνησιν 24 Ἀπριλίου 1934. Εὐστράτιος Πανσεληνᾶς. Μυτιλήνη. Βλασ. Κομνηνός. Μυτιλήνη. Χαρ. Σειραδάκης. Ξάνθη. Θεοδ. Ἀποστολίδης, Κιλκίς. Βασ. Κατρακάζος. Μυτιλήνη. Εὐστρ. Χατζηνικολάου, Σέρραι. Δημ. Κατσικαδέλης. Μυτιλήνη. Βαμβούκας, Χανιά. Δ. Μαυροθαλασσίτης, Ἀθῆναι. Ε. Συνοδινός, Κομοτηνή. Γ. Κουμῆς, Κρήτη. Φ. Τσιμογιάννης, Ἰωάννινα. Ἀρ. Παναγιωτάκης. Κρήτη. Περ. Ἐλευθεριάδης, Ἀθῆναι.

Αὐτὰ ἦταν τὰ «πρωτόκολλα τιμῆς» κι' αὐτὰ ὑπέγραψαν ὅσοι παρασύρθηκαν γιὰ νὰ δυθίσουν, τὴν 1η Μαρτίου 1935, τὴν Ἑλλάδα στὸ αἷμα καὶ στὴν δυστυχία καὶ γιὰ νὰ βάλουν σὲ φοβερὸ κίνδυνο καὶ τὴν ἀκεραιότητά μας καὶ τὴν ἐθνική μας ὑπόσταση. Καὶ καθὼς ὁ καιρὸς περνοῦσε καινούργιες στασιαστικὲς ὀργανώσεις συσταίνονταν μέσ' τὶς φουρὲς μὲ διάφορες ὀνομασίες, μὰ μὲ τοὺς ἴδιους σκοπούς.

Τὸ Ἰουλιανὸ κίνημα ποὺ δὲν ἔγινε

ΜΑ ἂς ἀκούσουμε τὸν ἴδιο τὸ βιογράφο τοῦ Ν. Πλαστήρα κι' ἐπιστήθιο φίλο του Ἰω. Πεπονῆ, νὰ Ἱστορῆ —ὅπως ἀπ' τὸ στόμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» τάχει ἀκουσμένα— αὐτὰ ποὺ τότε γίνηκαν:

— Στὴν τέτοια κατάσταση — λέει· δηλαδή, στὶς προσπάθειες ποὺ εἶχαν ἀναπτυχτῆ στὰς Ἀθήνας, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἀπό ἐπίδοξους δικτάτορες τῆς ἀντίπαλης παρατάξεως — ἦταν, βέβαια, ἀναπόφευκτο νὰ γεννηθῆ φυσικὴ ἀντίδραση. Ὁ Πλαστήρας τὴν πληροφορήθηκε ἀπ' τοὺς φίλους του καὶ μπῆκε ἀμέσως σὲ δράση. "Εγραψε στὸν (στρατηγὸ) Πράσσο Βλάχο, στὸν (ναύαρχο) Ἀνδρ. Κολλιαλέξη καὶ στὸ (συνταγματάρχη καὶ ἐπιτελάρχη τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ Ὀθωναίου) Στέφανο Σαράφη νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους καὶ νὰ καταρτίσουν, οἱ τρεῖς τους, ἐπιτροπὴ ὀργανώσεως. "Εγραψε καὶ στοὺς φίλους του στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικούς μαζί, νὰ ὀργανωθοῦν γύρω σ' αὐτούς, πληροφορώντας, πὼς ὅταν θὰ ἦταν ἕτοιμοι, θὰ ἐρχόταν στὴν Ἑλλάδα κι' ὁ ἴδιος, ν' ἀπαλλάξουν τὴ χώρα καὶ τὸ Λαὸ ἀπ' αὐτὴ τὴν κόλαση. Ἡ ὀργάνωση ἔγινε. Σύμφωνα μ' ὅλες τὶς σχετικὲς πληροφορίες, ποὺ ἔπαιρνε. ἀπ' αὐτή, ὁ Πλαστήρας, ἔγραψε στὴν ἐπιτροπή, ὁρίζοντας μέρα ἐκρήξεως τοῦ κινήματος τὴν 24η Ἰουλίου τοῦ 1934 ποὺ θὰ ἦταν φτασμένος στὴν Ἑλλάδα κι' αὐτός γιὰ νὰ μπῆ ἐπὶ κεφαλῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ ὅμως τὸν πληροφόρησε πὼς δύσκολο ἦταν νὰ βρίσκωνται ὅλα ἕτοιμα, ὡς κείνη τὴ μέρα κι' ἡ ἐκδήλωση δραστικῆς ἐνέργειας ἀναβλήθηκε..

Ζηλοφθονία τοῦ Ελ. Βενιζέλου γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα

ΚΙ' ὁ Ἰωάν. Πεπονῆς συνεχίζει ἀποκαλύπτοντας ἕνα καινούργιο στοιχεῖο στὶς σχέσεις Ἑλ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πλαστήρα.

— Αὐτὴ τὴν κίνηση κι' ἑτοιμασία τὴν πληροφορήθηκε ὁ Βενιζέλος ἀπ' τὸν Ἀλέκο Ζάννα, πολιτευτὴ τῆς Θεσσαλονίκης (σημ. γράφ.: Ἐκεῖνον ποὺχε ὀργανώσει τὴν ἀπόδραση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀπ' τὸ Καβούρι στὴν Πάτμο, ὕστερ' ἀπ' τὴν δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933). Ὁ Βενιζέλος τότε ἦταν στὸ Κοττερέ, πάνω στὰ Πυρηναῖα. Σὰν πληροφορήθηκε τέτοιο πρᾶμα, δυσφόρησε. Εἴτε ἀπὸ πολιτικὴ ἀντίληψη, εἴτ' ἐπηρεασμένος ἀπ' τή γιά δεύτερη φορὰ δολοφονικὴ ἀπόπειρα ἐναντίον του, εἴτε καὶ γιατὶ ἔβλεπε τὸ γόητρο τοῦ Πλαστήρα κι' ἔνοιωθε νὰ σκιάζεται ἡ δική του προσωπικότης — καὶ κάποια τέτοια ζηλοφθονία του ἐναντίον τοῦ Πλαστήρα ἄφησε ἄθελά του νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ μπροστὰ σὲ μένα, σὲ μιὰ ἰδιαίτερη ὁμιλία μας τὸ Μάη τοῦ 1932 — εἴτε κι' ἀπ' ὅλα αὐτὰ μαζί ἐπηρεασμένος, βάλθηκε ν' ἀντιδράση, ὅσο τὸ δυνατὸ καὶ νά ματαιώση (σημ. γράφ.: τότε) τὴν τέτοια κίνηση. Κάλεσε τὸν Πλαστήρα, μέσω τοῦ Ζάννα, νὰ πάη στὸ Κοττερέ, γιὰ νά τὸν δῆ καὶ νά συζητήσουν κιόλα. Ὁ Πλαστήρας ἔμενε τότε στὶς Κάννες...

Θὰ νόμιζε κανεὶς, πὼς ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν πρόσκληση τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀπ' τὸν ἄνθρωπο ποὺ πίστευε σὰν Θεό, ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 θὰ ἔσπευδε νὰ δῆ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο. Μὰ ὄχι. Ὁ Πλαστήρας (καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει ἀφηγηθῆ) ἀπάντησε στὸν Ἀλ. Ζάννα ἔτσι:

— Δὲν πάω. Ὅ,τι κι' ἂν ποῦμε δὲν θάχη καμμιὰ σημασία. Ὁ Βενιζέλος ἀλλάζει γνώμες ἀπ' τή μιὰ ὥρα στὴν ἄλλη. Θά κάνω ὅ,τι νομίζω γώ καλύτερο κι' ἂν ἀντιδράση ὁ Βενιζέλος, θά ταχθῶ κι' ἐναντίον του...

Αὐτὰ εἶπε ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ δὲν πῆγε στὸ Κοττερέ. Ἦταν ἀκόμα φοβερὰ πικραμένος μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων γιὰ τὴν «παλιμβουλία» του —κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἴδιου— τὸ πρωϊνὸ ἐκεῖνο τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Κι' ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ τί εἶχε κάνει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γιὰ νὰ ὀργανώση —μὲ προσωπικές του δαπάνες— τὴ φυγάδευση τοῦ δικτάτορα, αὐτὸς δὲν ἔξεχναγε ποτὲ τὴν ἀπάντησή του στὸν Σοφοκλῆ Βενιζέλο: «Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆ ὁ πατέρας σου χθὲς τὴν νύκτα».

Ὁ Μωάμεθ στὸ ὄρος

ΟΤΑΝ τὸ ὄρος δὲν πηγαίνη στὸ Μωάμεθ, τότε ὁ Μωάμεθ πηγαίνει στὸ ὄρος. Αὐτὸ ἔγινε μεταξὺ τοῦ Κοττερὲ τῶν Πυρηναίων καὶ τῆς Νικαίας, τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Ἰουλίου 1934 —πρίν, δηλαδή, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γράψη στὴ γυναῖκα του τὴν ἐπιστολὴ (23 Σεπτεμβρίου 1934), ποὺ ἀνεφέρετο στὴν ἐνδεχομένη «ἐμφύλιο σύρραξη». Μιὰ κι' ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν δεχόταν ν' ἀνταποκριθῆ στὴν πρόσκληση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος κατέβηκε ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ ὀρεινοῦ Κοττερὲ καὶ πῆγε στὴν παραθαλάσσια Νίκαια.

"Ας ἀκούσουμε ὅμως τὸ βιογράφο τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὸν δικηγόρο Ἰω. Πεπονῆ, νὰ μᾶς Ἱστορῆ τί ἀκριβῶς ἔγινε τότε (ὅπως ἀκριβῶς τοῦ τὰ εἶχε ἀφηγηθῆ ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας), στὴν κοσμικὴ ἀκτὴ τῆς Γαλλίας (ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη βρισκόταν σὲ «πλὲν σαιζόν»), καθὼς τέλειωνε ὁ Ἰούλιος τοῦ 1934:

— Ὁ Βενιζέλος πῆγε ὁ ἴδιος κι' ἀντάμωσε τόν Πλαστήρα. Συζήτησαν καί ξανασυζήτησαν μαζί. «"Οχι», ἔλεγε ὁ Βενιζέλος «δὲν πρέπει νά κινηθῆς. Ξεσηκώνεις ἀντίδραση περισσότερη, ἡ ὁποία θλάφτει. Ἄφησε μένα. Θά ἐπέμβω γώ καί σοῦ ὑπόσχομαι νά μεταβληθῆ ἡ κατάσταση. Δέν θ' ἀφήσω αὐτό τόν τόπο νά χαθῆ. Σὲ βεβαιώνω, πὼς θά τή μεταβάλω ἐγώ τήν κατάσταση τούτη, ὑπωσδήποτε». Ὁ Πλαστήρας, ὅμως, ἐπέμενε καί μπρός στὴν ἐπιμονή του αὐτή, ὁ Βενιζέλος ἀναγκάστηκε σὲ μιὰ ὑποχώρηση, πού ἔδωσε μέση λύση. «Θά περιμένης», πρότεινε στὸν Πλαστήρα, «ὡς τό Σεπτέμβριο. Ἂν δέν μεταβληθῆ ἡ κατάσταση ὡς τότε, εἶσαι ἐλεύθερος νά κινηθῆς». Ὁ Πλαστήρας συμφώνησε. "Εχοντας ὅμως ὑπ' ὄψει του τήν ἀστάθεια πού εἶχε δείξει ὁ Βενιζέλος στὸ κίνημα τοῦ 1933, τοῦ ζήτησε νά τοῦ δώση τούτη τήν πρότασή του γραπτή. Ὁ Βενιζέλος δέχτηκε. Καί συντάχτηκε πρωτόκολλο, στὸ ὁποῖο συμφώνησαν, πὼς ὁ Πλαστήρας θά παρέμενε, ὡς τό Σεπτέμβριο τοῦ 1934 (σημ. γράφ.: ἔταξε, δηλαδή, προθεσμία ἑνός μηνός), νά μεταβληθῆ ἡ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, καί πὼς ἂν ὡς τότε, δὲν κατορθωνόταν τίποτα, θά ἦταν ἐλεύθερος νά κινηθῆ».

Τὸ πρωτόκολλο τῆς Νικαιας

Ἀφοῦ, λοιπόν, οἱ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ Ν. Πλαστήρας συμφώνησαν, ὑπογράφτηκε κι' ἀπ' τοὺς δυό τους, καὶ προσυπογράφτηκε κι' ἀπ' τὸν Ἀλ. Ζάννα, αὐτὸ ποὺ ἀποκλήθηκε «πρωτόκολλον τῆς Νικαίας» καὶ τοῦ ὁποίου τὸ κείμενο εἶχε ἔτσι:

**Ὁ κ. Ἀλ. Ζάννας μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ ζωηρότεροι τῶν ἀξιωματικῶν, ὅσοι ἀπεμακρύνθησαν τοῦ στρατεύματος διά τά γεγονότα τῆς 6ης Μαρτίου, εἶχον ἀποφασίσει τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος εἰς ὡρισμένην ἡμέραν. Τό κίνημα ἐματαιώθη, διότι αἱ φρουραί τῆς Β. Ἑλλάδος καί ἱκανοί ἀξιωματικοί τῶν Ἀθηνῶν, ἔχοντες καί τήν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Ζάννα ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐνέκρινεν αὐτό, ἠρνήθησαν νά μετάσχουν. "Οπως προληφθῆ εἰς τό μέλλον ἀνάλογος ἐνέργεια μέρους μόνον τοῦ Δημοκρατικοῦ κόσμου, ἥτις δύναται νά ὁδηγήση εἰς ἀποτυχίαν καί καταστροφάς, ἀπεφασίσθ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ο ΕΥΣΤΑΛΗΣ "ΜΑΥΡΟΣ ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ,, ΤΟΥ 1922: ΔΕΚΑΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΤΑΞΙΔΕΥΕ ΜΕ ΠΛΑΣΤΟ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ὁ Πλαστήρας στὴ Σόφια

ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΜΠΟΥΡΔΑΡΑ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει

τὴν ἄγνωστη πλευρὰ

τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

19ον

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ποὺ ἀκούσθηκε ἀπὸ τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης — ὅπου ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων βρισκόταν ἀπὸ τὶς 22 Σεπτεμβρίου 1934 καὶ ἀπὸ ὅπου ἔστελνε τὰ γράμματα, πρὸς τὴν γυναίκα του, ποὺ μνημονεύσαμε στὰ προηγούμενα — ὅτι δηλαδὴ «ὁ τόπος εὑρίσκεται καὶ πάλιν εἰς τὰς παραμονὰς ἐκρήξεως, ἡ ὁποία δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφὴν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», συναντοῦσε, δυστυχῶς, προσφορώτατο ἔδαφος. Καὶ ἔχουμε ἐξηγήσει τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἔδαφος εἶχε ἀρχίσει νὰ προετοιμάζεται μαζί, σχεδόν, μὲ τὴν κατάπνιξη τῆς μαρτιάτικης πλαστηρικῆς δικτατορίας. Μὰ αὐτὸ ἀφοροῦσε τοὺς πολλούς, τὴ μάζα τῶν πιστῶν ὁπαδῶν. Γιὰ τὸν ὑπέρτατο ὅμως ἡγέτη, ἐμπνευστὴ καὶ ὁδηγὸ τῆς παρατάξεως ἐκείνης, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα κίνητρα ποὺ κατέκλυζαν τὴν ψυχή του — ἔτσι ποὺ μὲ τόση εὐχέρεια νὰ μιλᾶ καὶ νὰ γράφῃ γιὰ ἐνδεχόμενη ἀλληλοσφαγὴ — εἶχε προστεθῇ, ἀπὸ τὶς 6 Ἰουνίου 1933, καὶ ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισίας. Καὶ ἴσως, μάλιστα, ἀπὸ τότε. αὐτὴ νὰ ἦταν τὸ πρώτιστο ἐρέθισμα, κι' αὐτὴ νὰ κυριαρχοῦσε ἐντός μου. Γιατὶ δὲν ἦταν μονάχα τὸ προσωπικό του ζήτημα, ὁ κίνδυνος ποὺ εἶχε περάσει ἡ δική του ζωή. Καὶ δὲν τὸ ἔκρυβε. «Οὐδέποτε θὰ συγχωρήσω» — ἔλεγε λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἀπόπειρα στὸ δημοσιογράφο Βησσαρίωνα Σκαλαῖο — ἐτὸ ὅτι ὑπῆρξαν τόσο ταπεινοί, ὄχι ἐναντίον μου, μὰ ἐναντίον μιᾶς γυναικός, τῆς Ἕλενας. Εἶχαν ἄπειρες εὐκαιρίες νὰ μὲ πλήξουν μόνο μου». Τὸν ἐπαναστατοῦσε τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ τὴν περίπτωση ἐκείνη, χρωστοῦσε τὴ ζωή του στὴ σύντροφό του. Ἐκείνη, θυσιάζοντας τὸν ἑαυτό της, τὸν εἶχε σώσει. Τὸ σῶμα τῆς Ἕλενας, δέχτηκε τὶς τέσσερες σφαῖρες ποὺ δέχτηκε, γιατί, σὰν ἀσπίδα, κάλυπτε, σ' ὅλο τὸ διάστημα ποὺ οἱ σφαῖρες ρίχνονταν, τὸ σῶμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Νά, λοιπόν, γιατὶ καὶ ἡ ἐνυπόγραφη συμφωνία του μὲ τὸ Ν. Πλαστήρα, ἐκεῖ στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας — τὸ πρωτόκολλο, δηλαδή, τῆς 1ης Αὐγούστου 1934. Καὶ νά γιατί ἡ τελειωτικὴ ἀπόφαση γιὰ τὴν «ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως» (τῆς νόμιμης Κυβερνήσεως τῆς χώρας).

Η ἐνδοπαραταξιακὴ ἀπειθαρχία

ΕΤΣΙ, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ στὶς 8 Σεπτεμβρίου 1934, καὶ συγκαλώντας σύσκεψη τῶν βουλευτῶν του καὶ τῶν γερουσιαστῶν του (γιατὶ τότε ὑπῆρχε καὶ τὸ δεύτερο νομοθετικὸ Σῶμα), γιὰ πέντε ἡμέρες ἀργότερα — 13 Σεπτεμβρίου — εἶχε παρμένες τὶς ὁριστικὲς ἀποφάσεις του. Καί, καθὼς εἶχε συμφωνηθῇ στὴ Νίκαια, ἔθεσε, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους βενιζελογενεῖς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, στὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη — τὸν ὁποῖο, στὴ σύσκεψη χαρακτήρισε ὡς «σκιὰν προέδρου» — τοὺς «ὅρους». ποὺ ἀναφέραμε σὲ προηγούμενο σημείωμά μας. Οἱ ὅροι αὐτοί, ὅπως ἔχουμε πῆ, «συνεζητήθησαν κατ' ἀρχήν», μὰ τελικά, καὶ μὲ ρυθμιστικὸ παράγοντα τὶς ψῆφους τῶν 17 Γερουσιαστῶν, ποὺ ἐκπροσωποῦσαν τὶς ὀργανωμένες τάξεις κλ., ὁ Ἀλ. Ζαΐμης ἔξελέγη (19 Ὀκτωβρίου 1934), γιὰ δεύτερη φορά, στὸ ὕπατο ἀξίωμα τῆς χώρας (γιὰ τὴν πενταετία 1934 - 1939. ἀπ' τὴν ὁποία καθὼς θὰ δοῦμε, διάνυσε μονάχα ἕνα χρόνο). Καὶ θἄξιζε, ἐδῶ, ν' ἀναφέρουμε πῶς ἡ λύση τοῦ νὰ ψηφίσουν οἱ 17 γερουσιαστὲς τὸν Ἀλ. Ζαΐμη, δόθηκε — καθὼς ὕστερα ὁ ἴδιος ἀποκάλυψε — ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς Γερουσίας Στυλ. Γονατᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν «ἀθόρυβον συγκατάβασιν» καὶ τοῦ Θεμ. Σοφούλη. Κι' ὅπως, ἀργότερα, μαθεύτηκε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ποὺ βρισκόταν στὴν Κρήτη (ἀπ' τὶς 2ᾳ Σεπτεμβρίου, ὅπως εἴπαμε πάρα πάνω) «ἐσκέφθη νὰ ἀποκηρύξῃ ἀμφοτέρους», πρᾶγμα ὅμως ποὺ δὲν ἔκανε γιὰ νὰ μὴ γνωστοποιηθῇ εὐρύτερα ἡ ἐνδοπαραταξιακὴ ἀπειθαρχία. Ἡ «ἀπειθαρχία» ποὺ ὁλοκληρώθηκε τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὅταν ὅλοι οἱ συνεργαζόμενοι μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο πολιτικοὶ ἡγέτες, ἀρνήθηκαν νὰ τὸν παρακολουθήσουν στὸ «ἄφρον κίνημα».

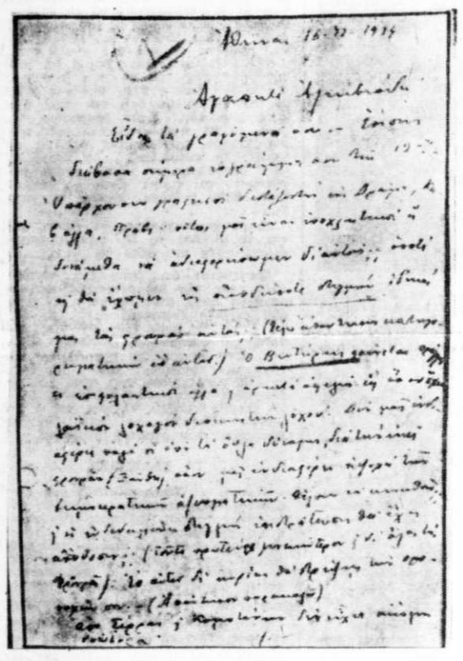

Φωτοτυπία ἐπιστολῆς τοῦ στρατηγοῦ Πράσσου - Βλάχου, πρώτου τῇ τάξει τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς (τά δυό ἄλλα μέλη: Κολιαλέξης καί Σαράφης). Ὁ Πράσσος - Βλάχος θεωροῦσε «ἀφελῆ» τόν Κ. Βεντήρη, ἐπειδή αὐτός διατηροῦσε στό σύνταγμά του, ἐπί κεφαλῆς λόχου, ἕνα.. λαϊκό λοχαγό.

Ἄγνωστο γράμμα τοῦ Ν. Πλαστήρα

ΣΕ ΑΥΤΟ τὸ μεταξύ, ὁ «ἕτερος τῶν συμβαλλομένων» στὸ πρωτόκολλο τῆς Νικαίας, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, περίμενε στὸ κοσμικὸ θέρετρο τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς, γιὰ νὰ ἔλθῃ. ἀπὸ ἐκεῖ, στὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγία τῆς μεγάλης καὶ τελειωτικῆς ἐπαναστάσεως «γιὰ τὴν προστασία τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ τοῦ Λαοῦ». Ὁ Σεπτέμβριος, ποὺ ἔτασσαν ὡς ὅριο οἱ συμφωνίες τῆς 1ης Αὐγούστου 1934, εἶχε περάσει. Καὶ παρακολουθώντας τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. ἀπὸ τὴ Γαλλία, ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ἔγραφε στὸν ἐπιστήθιο φίλο καὶ βιογράφο του. δικηγόρο Ἰω. Πεπονῆ, τὴν ἀκόλουθη ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ὡς τώρα, ἐπιστολή:

CANNES 31 Ὀκτωβρίου 1934

Ἀγαπητε Γιάννη.

Πρό δύο ἡμερῶν ἔλαβα τὴν ὑπό 15 τ μ. ἐπιστολήν σου καί σ' εὐχαριστῶ θερμότατα.

Ἔλαβα καὶ τά προηγούμενα γράμματά σου καί ἐλυπήθηκα πολύ ὅτε πρό ἡμερῶν ἐξεκρίβωσα ὅτι μία ἐπιστολή μου πρός σὲ σταλεῖσα μέσω κάποιου φίλου μου ταχυδρομικῶς μὲ δύο ἄλλας ἐπιστολάς μου ἐχάθηκε. Ἦταν ἐπιστολή εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπιστολῶν σου ἐκείνων. Νομίζω πῶς σοῦ ἐσταλη κατά τάς ἀρχάς Σεπτεμβρίου. Η λογοκρισία ὅμως τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως τήν κατεκράτισε (σημ. γράφ.: κατεκράτησε) ὅπως μοῦ κατεκράτησε καὶ ἄλλας κατά καιρούς. Γι' αὐτό εἶμαι πάντα ἐπιφυλακτικός εἰς τήν ταχυδρομικήν ἀλληλογραφίαν μου. Τήν παροῦσα τήν στέλλω δι' ἐπιβάτου καί πιστεύω νά τήν ἔνης κατά τάς 8 Νοεμβρίου. Ὡς πρός τήν παρέμβασιν τῶν 17 γερουσιαστῶν πού λέγεις ἀκόμη δέν ἔνω ἐξακριβώσει ποῦ πρέπει νά ἀποδοθῇ. Σύ λέγεις ὅτι εἶσαι βέβαιος ὅτι ἐγένετο τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἄλλοι ὅμως τό ἀποδίδουν εἰς προδοσίαν εἰς ἰδιοτελεῖς σκοπούς, εἰς ἀσυμφωνίαν τῶν δημοκρ. ἡγετῶν κλπ. Ἀλλά τό ζήτημα αὐτό δέν μᾶς ἐνδιαφέρει πλέον ἐφ' ὅσον εὑρισκόμεθα πρό ἑνός γεγονότος.

Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μαζί σου πού λέγεις ὅτι τόν λαόν δέν τόν ἐνδιαφέρουν αὐτά τά πράγματα καί ὅτι διερωτᾶται διά τήν αὔξησιν τοῦ τιμαρίθμου, τήν στενότητα τῆς ζωῆς, τήν ἔλλειψιν ἐργασίας κλπ. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ λαός κάμνει αὐτά τά ἐρωτήματα, τώρα, διατί δέν τά ἔκαμνε πρίν καί ἔκρινε διά τῆς ψήφου του ὅτι ἡ χώρα ἔπρεπε νά κυβερνηθῇ ἀπό μίαν παράταξιν, ἡ ὁποία ἔχει εἰς τό παθητικόν της καταστροφάς καί ἀτιμίας; Θά πῆς ὅτι πρέπει νά τούς ἀνοίξουμε τά μάτια. Πῶς; Διά προπαγάνδας. διά διδασκαλιῶν, διά διαλέξεων, διά νουθεσιῶν... Πολύ σωστά. Ἀλλ' αὐτά θέλουν χρῆμα, θέλουν χρόνον, θέλουν μεγάλον ἀριθμόν ἐμπνευσμένων καί ἰδεολόγων πατριωτῶν - ἱεραποστόλων.

Τίποτε, ὅμως, ἀπό αὐτά δέν ὑπάρχουν εἰς τήν ἀναλογίαν πού ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις.

Λέγεις γιά δημοσιογραφικόν ὄργανον. Συμφωνότατος. Ποῦ εἶναι ὅμως τά μέσα; Τό κεφάλαιον γι' αὐτά τά πράγματα εὑρίσκεται εἰς τὰ κόμματα. διά τῶν ὁποίων καί ἐξυπηρετεῖται δι' ἑνός φαύλου κύκλου...

Ἀλλ' ἄς ὑποθέσωμεν πρός στιγμήν ὅτι ὅλα αὐτά τά ἔχομεν καί τά θέτομεν εἰς χρῆσιν. Καί ἄς θέσωμεν ἀκόμη ὡς γεγονός — πρᾶγμα ἀπίθανον κατ' ἐμέ — ὅτι ἐπιτυγχάνεται ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός τῆς προσελκύσεως τῆς λαϊκῆς μάζης. Διά νά ἔχῃ ὅμως αὐτό σημασίαν χρειάζεται νά ὑπάρξῃ ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν λαόν νά ἐκδηλώσῃ τήν θέλησίν του διά τῆς ψήφου του, δηλαδή ἐκλογές καί ἐκλογές τίμιες καί ἀβίαστοι. Καί νομίζεις ὅτι εἶναι ἀνόητοι οἱ σήμερον κυβερνῶντες γιά νά σοῦ κάμουν αὐτή τή νάρι; Καί δέν ὑπολογίζεις ὅτι πόσοι ἄλλοι δυσμενεῖς παράγοντες ἐν τῷ μεταξύ μεσολαβοῦν, ὥστε οὔτε αὐτή τήν μεταστροφήν τῆς λαϊκῆς μάζης νά ἐπιτύχωμεν, γνωστῆς οὔσης τῆς μαεστρίας τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτικῶν καί τῆς γενικῆς διαφθορᾶς τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀτόμων;

Αὐτά εἶναι τά ἐρωτήματα πού σοῦ θέτω πρός μελέτην. Γνωρίζω τόν ἱερόν σου πόθον διά νά ἴδῃς τήν Ἑλλάδα διοῦσαν εἰς ἀνώτερον κοινωνικόν ἐπίπεδον καί ἐκτιμῶ ἀπείρως τήν ἀπέραντον ἰδεολογίαν σου καί τήν ἀκατάβλητον πίστιν σου πρός τόν σκοπόν αὐτόν. Καί ἔτσι πρέπει νά ἀγωνίζωνται εἰς τήν ζωήν τους οἱ ὑψηλότερας διανοήσεως, ὡς σύ, ἄνθρωποι, ἀδιάφορον ἄν στέφωνται ἤ οὔ ὑπό ἐπιτυχίας οἱ ἀγῶνες των.

Κάμετε καί σεῖς, καί ὅσοι πιστεύουν εἰς αὐτό, τό καθῆκον σας πρός τήν κατεύθυνσιν αὐτήν ποὺ λέτε. ἄς κάμωμεν καί ἡμεῖς οἱ ἄλλοι εἰς ἄλλην κατεύθυνσιν πού πιστεύομεν μὲ τήν πεποίθησιν ὅτι αἱ δύο κατευθύνσεις εἶναι προωρισμέναι κάποτε νά συναντηθοῦν ἐπί τό αὐτό, ἀφοῦ ἕνας καί αὐτός εἶναι ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ἀπὸ τὴ Νίκαια στὸ Μπρίντεζι καὶ στὴ Σόφια

Η «ἄλλη κατεύθυνσις» ποὺ μνημονεύει ὁ Ν. Πλαστήρας στὸ πάρα πάνω ἄγνωστο, ὡς τώρα, γράμμα του ἦταν γνωστή: Ἦταν ἡ ἐπανάσταση καὶ ἡ δίκη — ἡ μ' ὁποιοδήποτε τρόπο κατάκτηση τῆς ἐξουσίας. Κι' αὐτά, βέβαια, γιὰ τὴν «ἀληθινὴ Δημοκρατία». Τὸ πρωτόκολλο ποὺ ὑπογραφόταν στοὺς στρατῶνες ἀπ' τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς καὶ στὰ καφενεῖα ἀπὸ τοὺς ἀποστάκτους ἦταν χαρακτηριστικό: «Ὅλα γιὰ τὴν Δημοκρατία» (κι' εἴπαμε «τὴν δική μας Δημοκρατία», ὄχι τὴν Δημοκρατία τῶν ἄλλων, τῶν πολλῶν, τοῦ Λαοῦ).

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ θολὴ ἀτμόσφαιρα ὁ μὲν Ἐλ. Βενιζέλος ἀπ' τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης, ὅπου εἶχε στήσει τὸ στρατηγεῖο του, ὁ δὲ Ν. Πλαστήρας ἀπὸ τὴν Νίκαια, ἔτειναν — κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» — «νὰ συναντηθοῦν ἐπὶ τὸ αὐτό»

— Η ἐπιτροπή, πού εἶχαν συστήσει ὁ Πλαστήρας, ἱστορεῖ ὁ βιογράφος του Ἰω. Πεπονής κι' οἱ φίλοι του στρατιωτικοί καί πολιτικοί μαζί, μέ τούς ὁποίους βισκόταν σέ συνεχῆ ἐπικοινωνία καί τούς ὁποίους εἶχε ἐιδοποιήσει ἔγκαιρα, ὀργανώνονταν σύντονα. Τό Δεκέμβριο τοῦ 1934 κιόλα ὁ Πλαστήρας ἦταν φτασμένος στό Μπρίντεζι, ἔχοντας συνεννοηθῆ μέ τήν Ἐπιτροπή Ὀργανώσεως νά τοῦ στείλη βαπόρι, γιά νά κατεβῆ στή Ἑλλάδα. Ἔφτασε ὁ ναύαρχος Τούμπας (σημ. γράφ ὄχι ὁ σημερινός ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ναύαρχος Ἰωάννης Τούμπας ἀλλά ἕνας θεῖος του ἀξιωματικός τοῦ ναυτικοῦ, ἐπίσης, ὁ Νικόλαος Τούμπας) μέ ἕνα ἀλιευτικό. Μέ αὐτό θά ταξίδευαν. Στό μεταξύ ὅμως, εἰδοποιήθηκε ἀπό τήν ἐπιτροπή, πώς δέν ἦταν ἀπόλυτα ἕτοιμη καί πώς ἄν ἐκδηλώνονταν τόσο βιαστικά, κινδύνευαν ν' ἀποτύχουν. Ἡ ἔκρηξη τοῦ κινήματος (σημ. γράφ. πού εἶχε ὁριστῆ γιά τίς 12 Ἰανουαρίου 1935) ἀναβλήθηκε πάλι κι' ὁ Πλαστήρας πῆγε στή Βενετία περιμένοντας νά πάρῃ ἐκεῖ εἰδοποίηση. Κατά τά Χριστούγεννα τοῦ 1934 εἰδοποιήθηκε νά ταξιδέψῃ στή Σόφια. Ἀπό κεῖ θά κατέβαινε νά περάσῃ τά ἑλληνοβουλγαρικά σύνορα νά πάῃ στίς Σέρρες.

Ἀντιζηλίες καὶ μίση

ΚΑΘΩΣ ὅμως ἔχουμε πῆ — καὶ ὅπως καὶ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας θὰ δοῦμε — ἀνάμεσα στοὺς ἰθύνοντες τοῦ καινούργιου ἐπαναστατικοῦ κινήματος εἶχαν ἀναπτυχθῆ ὄχι μόνο ἀντιζηλίες, ἀλλὰ, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ἀκόμα καὶ μίση. Οἱ λόγοι ἦταν πολλοί καὶ διάφοροι καὶ οἱ ἀλληλοκατηγορίες, ποὺ τότε ἐκτοξεύτηκαν, χαρακτηριστικώτατες. Κι' ἦταν τόση ἡ ἔνταση ποὺ ἐπικρατοῦσε, παράλληλα μὲ τὸν «ἐπαναστατικὸ ὀργασμό», ὥστε ὁ βιογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα νὰ τονίζῃ ὅτι «τὸ Νοέμβριο τοῦ 1934 ἔστειλα γράμμα στὸν Γλαστήρα πληροφορώντας τον γιὰ ὅλες τὶς γκρίνιες καὶ τὶς προσωπικὲς ἀντιζηλίες μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ σύσταινα προσοχὴ πάνου σ' αὐτό».

Δὲν ἦταν ὅμως μανάγα μιὰ ἡ ὀργάνωση ποὺ ἑτοίμαζε τὴ «μεγάλη ἐπανάσταση». Καθὼς ἔχουμε πῆ «προστάτες» κι' ὑποψήφιοι «σωτῆρες» τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ποὺ τότε δὲν κινδύνευε ἀπὸ κανένα, ἦταν πάρα πολλοί. Κι' εἶχε ἡ κάθε ὁμάδα τὸ δικό της «μπαϊράκι» καὶ τὸ δικό της «πιστεύω». Ὑπῆρχε καὶ προσωπικὴ ὀργάνωση τοῦ παλαιοῦ φίλου κι' ἔμπιστου συνεργάτη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τοῦ ἄλλοτε ὑπουργοῦ Ἀλεξ. Ζάννα (ποὺ οὐσιαστικὰ ἐκπροσωποῦσε τὶς ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων). Ὑπῆρχε, ἀπὸ τὸ 1933, καὶ ἡ ὀργάνωση τῶν λοχαγῶν (ὄχι τοῦ Μπουλούκου μὲ τὸν «Ἀσπίδα», οἱ ὁποῖοι εἶχαν συγκροτήσει τὴν «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωση» (Ε.Σ.Ο.), ποὺ δὲν διαπνέονταν ἀπὸ φιλοπλαστηρικὲς διαθέσεις. Καὶ ποὺ διακρίνόταν γιὰ ἀντικονδυλισμό. Ὑπῆρχε ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» μὲ πρόεδρο τὸν ἄλλοτε ἀρχιστράτηγο Ἀναστάσιο Παπούλα. Ὑπῆρχε, στὴ Μακεδονία, καὶ ὁ «Δημοκρατικὸς Φρουρὸς». Ὑπῆρχε καὶ ἡ τριμελὴς (συντονιστικὴ) ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφανο Σαράφη (ποὺ χρησιμοποιοῦσε καὶ τὸ ψευδώνυμο Σκαζούρης). Ὑπῆρχαν, τέλος, κι' ἄλλες, πολυμελέστερες ἢ ὀλιγομελέστερες, συμπληρωματικὲς ἢ παραπληρωματικὲς ἐπιτροπές, ἔτσι ποὺ νὰ ἀπορῇ καὶ νὰ θαυμάζῃ κανεὶς πῶς ὕστερα ἀπὸ τόσους προστάτες μπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ, ὅσο ἄνθεξε, ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία

«Ἀπάντησον, παρακαλῶ»!

ΕΤΣΙ, μὲ τὴν «ζηλοφθονία» τῶν «ἀπάνω - ἀπάνω» καὶ μὲ τὶς ἀντιζηλίες καὶ τὰ μίση τῶν «πιὸ κάτω», περνοῦσε ὁ καιρὸς κι' ἡ «μεγάλη ἐπανάσταση» πήγαινε ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολή. Τοῦτο δὲν σήμαινε κι' ἐγκατάλειψη τῶν σχεδίων. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Κι' ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, οἱ ὀργανωτὲς τοῦ κινήματος (μακρυὰ ἀπ' τὶς ἐσωτερικὲς τους διαμάχες), προετοίμαζαν τὰ πάντα μὲ κάθε προσοχὴ καὶ κατανάλωναν τὴ φαιά τους οὐσία σὲ πιθανὲς καὶ ἀπίθανες λεπτομέρειες.

Βέβαια ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἐπανάσταση δὲν ἦταν πάντα εὔκολος. Γιατὶ ἀνάμεσα στὶς ἑκατοντάδες τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν στὴν παράταξη ποὺ ὀργάνωνε τὸ κίνημα, ὑπῆρχαν κι' ἄνθρωποι ποὺ σκέπτονταν περισσότερο ἀπὸ τὴν κομματικὴ Δημοκρατία καὶ ὅ,τι λέγεται πατρίδα καὶ ἔθνος.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικό, γιὰ τὸ προκείμενο, κι' ἀποκαλύπτει ἀπόλυτα τὴν νοοτροπία τῶν ἀρχηγῶν καὶ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ κινήματος, τὸ παρακάτω γράμμα ποὺ ἔστειλε στὰ μέσα Δεκεμβρίου 1934, ὁ «πρῶτος τῇ τάξει» τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς στρατηγὸς Κ. Πράσσος Βλάχος, πρὸς τὸ συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα (γιὰ τὸν ὁποῖο πολλὲς φορὲς θὰ κάνουμε λόγο στὶς ἀμέσως ἑπόμενες συνέχειες) ποὺ ὑπηρετοῦσε, τότε, στὴν Καβάλα·

Ἀθῆναι 16.12.34

Ἀγαπητέ μου Ἀλκιβιάδη,

Εἶδα τά γραφόμενά σου. Ἐπίσης διάβασα σήμερα τό γράμμα σου τῆς δωδεκάτης (Δεκεμβρίου 1934). Ὑπάρχουσι, γράφεις, οἱ διστάζοντες εἰς Δράμαν, Καβάλαν, Πρέβεζαν. Οὔτοι μοί εἶναι ἐνοχλητικοί ἢ δυνάμεθα νά ἀδιαφορήσωμεν δι' αὐτούς; Ὁπότε καί θά ἔχωμεν εἰς οἱανδήποτε στιγμήν ἰδικάς μας τάς φρουράς αὐτάς; (Θέλω ἀπάντησιν κατηγορηματικήν ἐπ' αὐτοῦ). Ὁ (Κωνστ.) Βεντήρης φαίνεται πράγματι ἐπιφυλακτικός, ἀλλά καί ἀρκετά ἀφελής ἐφ' ὅσον ἔχει λαϊκόν λοχαγόν διοικητήν λόχου. Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει πολύ ἡ ὑπό τά ὅπλα δύναμις διά τήν ἐκεί φρουράν (Ξάνθη). Ὅσον μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ψυχή τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν. Θέλουν νά κινηθοῦν; Καί ἡ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ἐπιστράτευσις θά ἔχῃ ἀπόδοσιν; (Τοῦτο πρωτεύει γενικώτερον καί δι' ὅλας τάς Φρουράς). Ἐπ' αὐτοῦ δέ κυρίως θά στρέψῃς τήν προσοχήν σου. (Ἀπάντησον παρακαλῶ). Ἀπό Σέρρας καί Κομοτινήν δέν εἶχες ἀκόμη νεώτερα;

Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο γινόταν ἡ ὀργάνωση: μ' ἐπίκληση «τῆς ψυχῆς τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν», σὰν ἀπαραίτητη προϋπόθεση, καὶ μὲ ἄμεσο σκοπὸ τὴν ἐπιστράτευση. Ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» ποὺ εἶχε διακηρυχθῆ ἀπ' τὰ Χανιὰ χρειαζόταν «μαχητὲς» — ἢ θύματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΥΓΙΟΝ: Στοιχεῖα καὶ λεπτομέρειες γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος.—Τί ἔφεραν σὲ φῶς τὰ ἀρχεῖα τῶν Ἐπαναστατῶν. — Ἡ ὀργάνωση τῶν στρατιωτικῶν μονάδων καὶ αἱ μέθοδοι διεισδύσεως. — Χαρακτηριστικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ σχέδια δράσεως. — Ἡ «μεγάλη στρατιὰ τῆς Δημοκρατίας» ἑτοιμάζεται κατὰ τοῦ «ἐχθροῦ». — Αἱ περιπέτειαι τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ ὁποῖος, τελικά, δὲν ἔφθασε στὴν Ἑλλάδα. — Μάταιη ἀναμονὴ στὴ Σόφια τῆς Βουλγαρίας καὶ στὸ Μπρίντεζι τῆς Ἰταλίας.

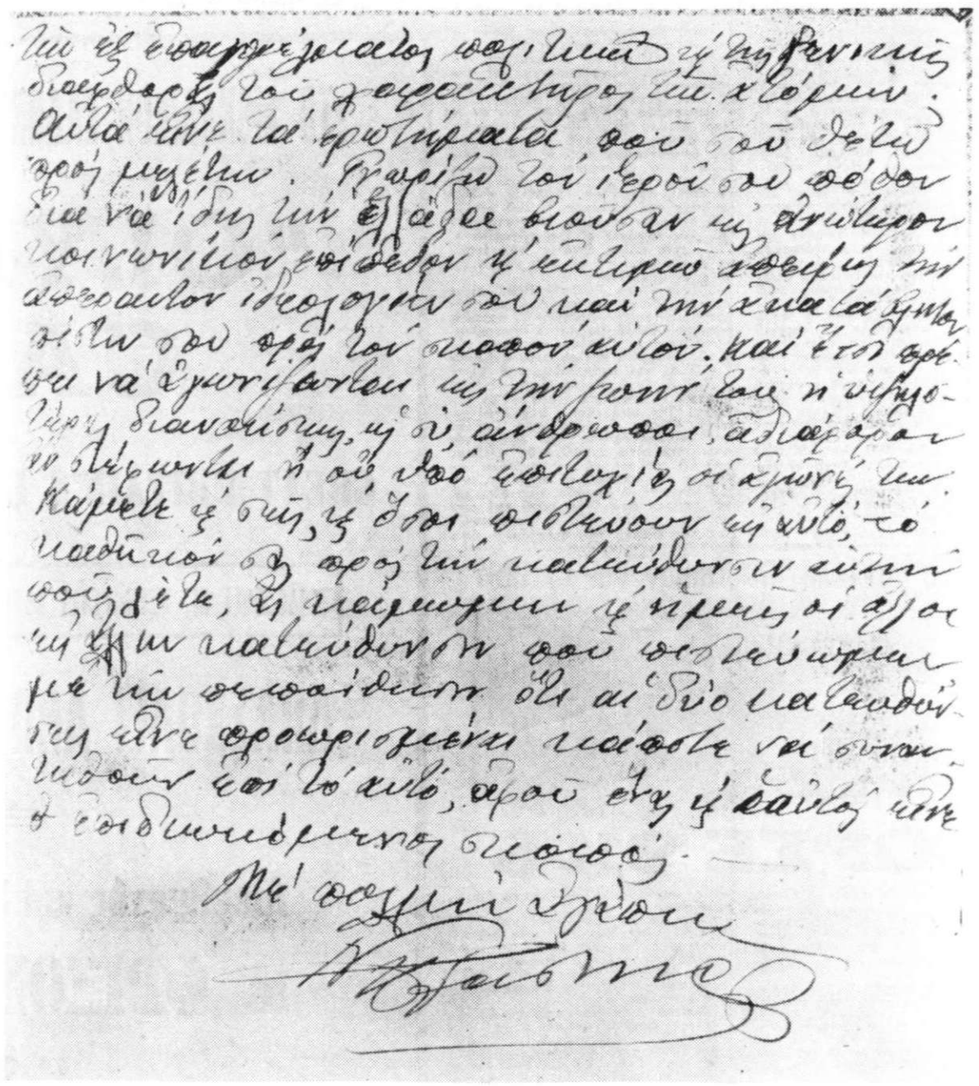

Φωτοτυπία τῆς 4ης σελίδας τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἔστειλε ἀπό τίς Κάννες ὁ Νικ. Πλαστήρας στόν Ἰω. Πεπονῆ, στίς 31 Ὀκτωβρίου 1934. Παρά τήν ἐνδοπαραταξιακή φαγωμάρα, ὁ σκοπός — τονίζει ὁ Πλαστήρας — εἶναι ἕνας: ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας.

Δύο ἐπιστολαί

Παρά τοῦ κ. Εὐαγ. Καναβοῦ δικηγόρου καί τ. προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Θεσσαλονίκης ἐλάβομεν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Θεσσαλονίκη 5—8—1966

Κύριε Βοβολίνη,

Ἐν σχέσει μὲ τὰ λαβόντα χώραν γεγονότα κατὰ τὴν 5—6 Μαρτίου 1933 τὰ συνδεόμενα μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Γ. Κονδύλη κρίνω ἐπιβεβλημένον —χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας— νὰ παράσχω τὰς ἀκολούθους πληροφορίας ὧν ἔχω προσωπικὴν ἀντίληψιν.

Ὑπηρέτουν τότε ὡς μόνιμος Ὑπ/γος παρὰ τῇ Γενικῇ Ἀποθήκῃ Ὑλικοῦ Στρατοῦ Θεσσαλονίκης. Μολονότι εὑρισκόμεθα ἐν ἐπιφυλακῇ μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐν γνώσει τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν, καὶ περιβληθεὶς πολιτικὴν ἐνδυμασίαν μετέβην μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος «Ταχυδρόμος» διὰ νὰ πληροφορηθῶ καὶ ἐνημερώσω τοὺς συναδέλφους περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν. Θὰ ἦτο ἡ ὥρα 7.30 μ.μ. τῆς 5ης Μαρτίου ὁπότε ἔλεπα τὸν Γ. Κονδύλην εἰσερχόμενον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἰδρυτοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδος καὶ μετέπειτα ὑπουργοῦ Ν. Δαρβέρη

Μετ' ὀλίγην ὥραν μετέβημεν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μητροπόλεως οἰκίαν τοῦ συμβολαιογράφου Ἀστ. Σγουροῦ πενθεροῦ τοῦ Ν. Δαρβέρη μετὰ πολλῶν ἄλλων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ Ι. Βουρβούλης Πρόεδρος Ἐφ. Ἀξ)κῶν, οἱ κ.κ. Γ. Δαρβέρης, Σῶτος Δημητριάδης, καὶ ἄλλοι τινές. Ἦτο ἐπομένον, ἡ συζήτησις νὰ περιεστρέφεται εἰς τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου πληροφορίας ἔφερον πλειοψηφοῦν τὸ κόμμα Φιλελευθέρων. Ὁ Γ. Κονδύλης ἠκούσθη λέγων «ἐγὼ ἐθεώρησα ὡς εὐαισθητότερον τομέα τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος τὴν Θεσσαλονίκην καὶ γι' αὐτὸ ἦλθα ἐδῶ. Στὴν Ἀθήνα ἔπρεπε νὰ νικήσουμε ὅπως καὶ στὴν παλιὰ Ἑλλάδα. Ἐπίστευα εἰς τὴν νίκην. Τώρα πρέπει νὰ ἀγωνισθοῦμ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΑΝΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΟ ΠΛΑΣΤΟ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ ΥΠΟΠΤΟΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ

20ον

ΒΕΒΑΙΑ, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 προκαλεῖ — 31 ὁλόκληρα χρόνια ἔκτοτε — ἀληθινὸ δέος. Γιατί, χωρὶς καμμιὰ προκατάληψη καὶ χωρὶς διάθεση οὔτε γιὰ ἐλάχιστη ὑπερβολή, ἡ χώρα μας ἔζησε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἕνα δωδεκαήμερο ὄχι ἁπλῶς γεμᾶτο μεγάλους, πιθανοὺς καὶ ἀπιθάνους, κινδύνους, ἀλλὰ ἔφθασε, κυριολεκτικά, στὸ χεῖλος μιᾶς ἀβυσσαλέας καταστροφῆς, ποὺ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀνεπανόρθωτη.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ κίνημα ἢ ὅσα συνέβησαν, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἐκδηλώθηκε ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ κατεστάλη, ὅτι γεννᾶ συναισθήματα πλημμυρισμένα ἀπὸ ἀγωνία. Αὐτὸ ποὺ ὅμοια τρομάζει εἶναι ἡ προπαρασκευή του, κι' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο σκέφτονταν οἱ ὀργανωτές του. Ὅταν θὰ φθάσουμε νὰ δοῦμε τὰ «σχέδια ἐνεργείας» ποὺ εἶχαν καταρτιστῆ, θὰ νομίσουμε πὼς τότε ἑτοιμαζόταν μιὰ μεγάλη στρατιὰ (ἡ «μεγάλη στρατιὰ τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας»), ποὺ σκοπὸ εἶχε νὰ κάνη ἕνα ἄγριο («ἀγριώτατο» τὸν προφήτεψε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀπ' τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης) πόλεμο, ἕνα «πόλεμο μέχρις ἐσχάτων ἐναντίον προαιωνίου ἐχθροῦ»! Καὶ ἀναρωτιέται κανεὶς πῶς ἦταν δυνατὸ ἄνθρωποι, ποὺ δὲν τοὺς ἔλειψε ὁ πατριωτισμός, νὰ ἀφήσουν τὸν ἑαυτό τους νὰ παρασυρθῆ σ' ἕνα φριχτὸ παιχνίδι, ποὺ ὁ,τιδήποτε ἄλλο θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐξυπηρετήση ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ φανατισμὸς εἶναι, ἀσφαλῶς, κακὸς σύμβουλος κι' ὁλέθριος ὁδηγός. Κι' ὁ φανατισμὸς — ὄχι ἡ λογικὴ ἢ ἡ σκέψη — κυριαρχοῦσε τότε στὴν ὅλη καὶ τόσο μακρινὴ ἐκείνη περίοδο. Ὥσπου, στὸ τέλος, κι' ἀφοῦ συνέβησαν τὰ ὅσα συνέβησαν, κι' ἀφοῦ ἀπὸ ἀδελφοκτόνα πλήγματα ποτίστηκε μὲ ἑλληνικὸ αἷμα ἡ ἑλληνικὴ γῆ, τρόμαξε κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ λίγες ἑβδομάδες πρὶν ἀπ' τὸ τέλος τοῦ βίου του φώναξε σὰν σύνθημα γαληνεύσεως καὶ ἐσωτερικῆς εἰρήνης, τὸ «Ζήτω ὁ Βασιλεύς». Εἶχε κι' ὁ ἴδιος νοιώσει πόσο τὰ συνθήματα πο υεἶχε χρησιμοποιήσει γιὰ νὰ κάνη πραγματικότητα τὴν ἀπειλὴ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ἦταν μακρυὰ ἀπὸ κάθε ἀλήθεια.

ΟΙ ΦΡΟΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΑΛΛΑ ἰδοὺ ἕνα δεῖγμα φανατισμοῦ, χαρακτηριστικὸ τοῦ πνεύματος ποὺ τότε ἐπικρατοῦσε. Εἶναι οἱ «σκοποὶ» ποὺ εἶχαν ταχθῆ στὰ μέλη τοῦ «Δημοκρατικοῦ Φρουροῦ» (τῆς ὀργανώσεως ποὺ δροῦσε, κυρίως στὴν Καβάλα, στὶς Σέρρες καὶ στὴ Δράμα, καὶ ποὺ βρισκόταν σ' ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὶς ἄλλες ἐπαναστατικὲς ὀργανώσεις, ποὺ προετοίμαζαν τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου).

«Ἡμεῖς τοῦ «Δημοκρατικοῦ Φρουροῦ» — μάθαιναν τὰ μέλη του — θὰ ἀποτελέσουμε τὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κινήματος. Θὰ εἴμεθα, κατὰ τὸ καταστατικόν μας, οἱ φρουροὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπειδὴ ἄλλοι δυνατόν νὰ τὴν ὑπονομεύουν, ἡμεῖς θὰ τὴν προστατεύωμεν. Θὰ παρακολουθοῦμεν τοὺς ὑπόπτους καὶ θὰ ἐκκαθαρίζωμεν τὸ ἔδαφος ἀπὸ τοὺς ἀντιδραστικούς. Θὰ ὀργανώσωμεν τὴν παρακολούθησιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα».

(Δὲν σᾶς θυμίζουν ὅλα αὐτὰ ὁλίγην ἢ μᾶλλον πολλήν, χιτλερικὴν γκεστάπο ἢ κομμουνιστικὴν ὁπλά;)

Πάντως μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, τοῦ φανατισμοῦ, ἑτοιμάζονταν τὰ ὅσα ἑτοιμάζονταν. Ἐκεῖ δέ, στὴν εὐαίσθητη περιοχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας περίμεναν — καθὼς ἔχουμε πῆ — νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἐκεῖνον, ποὺ ἄλλοι τὸν ἤθελαν κι' ἄλλοι δὲν τὸν ἤθελαν, γιὰ ἀρχηγὸ τῆς καινούργιας ἐπαναστάσεως.

"Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΘΑ ΕΞΑΠΟΣΤΕΙΛΗ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ,,

ΑΠΟ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα θὰ ἔμπαινε ὁ Ν. Πλαστήρας στὴ χώρα μας. Καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀφίξεώς του — καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω — στὴ Σόφια, στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, ὁ πρῶτος ἀπ' τὰ μέλη τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κινήματος στρατηγὸς Γ. Πράσσος Βλάχος ἔστελνε στὸ συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα, αὐτὸ τὸ γράμμα:

Ἀθῆναι, 6 Ἰανουαρίου 1935

Ἀγαπητὲ Ἀλκιβιάδη.

Εἶδα τὸν ἀδελφόν σου πρὸ ἡμερῶν καὶ μοῦ ἀνέγνωσε κάποιαν περικοπὴν ἐπιστολῆς σου. Ἤδη τὰ πράγματα ὡρίμασαν ἀρκετά. Σὺ πρέπει νὰ εὑρεθῆς τὴν ὡρισμένην ἡμέραν εἰς Δράμαν. Μᾶς ὑπολείπονται ἀκόμη πολὺ ὀλίγαι ἡμέραι. Ἀρκετά. Βέροια καλά. Λάρισα ἀμετάκλητος. Σέρρας, πρέπει καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι καλά. Κιλκὶς ἐπίσης. Θεσσαλονίκην ἐλπίζομεν νὰ ἀντιδράσωμεν, ἴσως καὶ εἰς Ἀθήνας. Ὡς γνωρίζεις τό Κιλκὶς εἶναι ἡ μᾶλλον κοντινὴ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην — Νάρες. Εἰς Θεσσαλονίκην ἐπίσης γνωρίζεις ὅτι οἱ ἀνώτεροι (δηλαδὴ Μακρῆς) δὲν εἶναι τῆς προκοπῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ εὐρίσκεσαι ἐκεῖ ὑπό οἱονδήποτε πρόσχημα τὸ Σάββατο τό βράδυ. Τό Σάββατο ἑσπέρας ὑπολογίζομεν τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου. Θά λάβης γνῶσιν τούτου τάχιστα. Ἐπίσης κρίνω σκόπιμον ὁ Μπακιρτζῆς τὴν αὐτήν, ὡς ἄνω, ἡμέραν νά εὑρίσκεται εἰς Σέρρας. Θά τόν εἰδοποιήσω κεχωρισμένως. Πάρα πάνω λησμόνησα νά σοῦ πῶ ὅτι ὁ Βενιζέλος ἅμα τῇ ἐξεγέρσει τοῦ στόλου θά ἐξαποστείλη διάγγελμα, ἐπιστρατεύων τήν Κρήτην. Ἐγὼ πιθανόν νά εὑρεθῶ ἐκεῖ ἐπάνω. Δέν θά ἀσχοληθῆς μὲ εἴσοδον Πλαστήρα εἰς Ζύρνοβον. Ἡ διάβασις αὐτή ἄς εἶναι ἐξησφαλισμένη, ἀλλά δέν θά χρησιμοποιηθῆ, ὡς ὑπολογίζομεν, ἐκτός ἄν ὑπάρξη ἐξαιρετική ἀνάγκη. Μελετῶμεν καί τήν ἐξέγερσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐλπίζοντες πολλά. Ὁ Θεός ἄς βοηθήση. Μαζί μου καί ὁ Σαράφης ἐκδίδει τάς ἐντολάς κλπ. πρός ὀργάνωσίν του, ἤτις τώρα εἶναι ἓν καί τό αὐτό, μαζί μας. Ὅλοι μαζί. Αἱ φρουραί Μακεδονίας εὐθύς ἅμα τῇ ἐξεγέρσει τοῦ στόλου θά κινηθῶσι πρός Θεσσαλονίκην μὲ ὅ,τι μποροῦν ἀμέσως νά ἔρθουν. Ἐνέργεια ταχίστη, κεραυνοβόλος. Ἄμεσος ἐπιστράτευσις. Ἀλλά τονίζω δέν θά ἀναμείνωμεν τήν ἐπιστράτευσιν διά νά ξεκινήσωμεν. Θά ξεκινήσωμεν μὲ ὅ,τι ἔχομεν πρός Θεσσαλονίκην. Τό σύνθημα θά δώση ἡ ἐξέγερσις τοῦ στόλου.

Σὲ φιλῶ
Γ. Πράσσος Βλάχος

Ἡ πάρα πάνω ἐπιστολὴ εἶναι γραμμένη μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ κίνημα θὰ γινόταν στὶς 10 ἢ στὶς 12 Ἰανουαρίου 1935. Μὰ δὲν ἔγινε τότε.

ΕΝΑ ΔΙΑΦΩΤΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΟΤΑΝ, λοιπόν, ἡ ἐπανάσταση «ἀνεβλήθη δι' εὐθετώτερον χρόνον» — καθὼς καὶ πιὸ κάτω θὰ δοῦμε, ἀκούγοντας τὴν πλαστηρικὴ ἄποψη — ὁ συνταγματάρχης Μπουρδάοας (ποὺ ἔπαιξε ἕνα ἀπ' τοὺς πρωταρχικοὺς ρόλους στὸ κίνημα, ὅταν τοῦτο ἐξεδηλώθη στὴ Βόρειο Ἑλλάδα) πῆρε κάποιο πολὺ ἐνδιαφέρον γράμμα.

Πρὶν ὅμως προχωρήσουμε καὶ στὸ γράμμα αὐτό, θὰ ἔπρεπε νὰ ποῦμε πὼς τὸ ἀρχεῖο τοῦ συνταγματάρχη Μπουρδάρα, ποὺ βρέθηκε, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος, μαζὶ μὲ διάφορα ἄλλα ἀρχεῖα διαφόρων κινημάτων, ὑπῆρξε, καὶ πλούσιο σὲ περιεχόμενο καὶ πολὺ διαφωτιστικό. Μελετώντας το κανείς, μὲ τάξη χρονολογική, ἔχει τὸ πληρέστερο ἡμερολόγιο τῶν ὅσων διαδραματίστηκαν κατὰ τὸ πρὸ τοῦ κινήματος δίμηνο. Γιατὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ποὺ ἐστέλνονταν στὸν Ἀλκ. Μπουρδάρα, μαθαίνονται ὅλες οἱ φάσεις τῆς προπαρασκευῆς κι' ὅλες οἱ ἀπόψεις τῶν περισσοτέρων ἀπ' τοὺς πρωταγωνιστές του.

Τὸ γράμμα αὐτὸ (μὲ ἡμερομηνία 23 Ἰανουαρίου 1935) τὸ εἶχε στείλει στὸ συνταγματάρχη ὁ ἀδελφός του, Γεώργιος Ν. Μπουρδάρας, ποὺ ἔμενε στὰς Ἀθήνας καὶ ποὺ τότε ἦταν βουλευτὴς Εὐρυτανίας τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ πιστότατος ὀπαδὸς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Κι' ἔγραφε τοῦτα·

Ἀδελφέ.

Εἶμαι ἤδη καλά ἀναρρώσας ἐκ τῆς γρίππης. Ἔλαβα τό γράμμα σου ἀπό 13 τρέχοντος, ὡς σοῦ ἐτηλεγράφησα. Σήμερον ἔλαβα καί τό ἀπό 17 ταχυδρομικῶς σταλὲν γράμμα σου. Τά ἐδῶ ἔγιναν ἄνω - κάτω μετά τήν ἀναβολή τοῦ κινήματος καί τήν ἀναχώρησιν τοῦ Πλαστήρα ἐκ Σόφιας. Οἱ ναυτικοί (Φώφης — Κουντουριώτης κλπ.) καί οἱ ἐκτός Στρατοῦ Πλαστηρικοί ἀποδίδουν τήν ματαίωσιν στήν στάσιν τοῦ Σαράφη, προδίδοντος κατ' αὐτούς, χάριν τοῦ Παγκάλου — Ὀθωναίου ἤ ὁρρωδοῦντος τήν τελευταίαν στιγμήν καί εἶναι ἔξω φρενῶν. Ἄρχισαν κινούμενοι ἀνεξαρτήτως Βλάχου — Σαράφη κλπ. Ἦλθαν στό σπίτι μου καί μοῦ ἐζήτησαν νά συμφωνήσητε καί σεῖς αὐτοῦ Δράμαν — Σέρρας καί νά κινηθῆτε μὲ τήν ἄφιξιν Πλαστήρα καί κίνησιν Στόλου, ἄν καί Διάμεσης — Ζέρβας φρονοῦν ὅτι καί ἄνευ τοῦ Στόλου ὁ Πλαστήρας μὲ τάς Σέρρας — Δράμαν γίνεται κύριος τῆς καταστάσεως. Τούς εἶπα ὅτι συμφωνῶ εἰς ταυτόχρονον κίνησιν Πλαστήρα — Στόλου — Μακεδονίας καί εἰς τοιαύτην κίνησιν θά σᾶς εὕρουν συμφώνους. Ἔστειλαν ὡς ἔμαθον τόν Ν. Ροῦσσον εἰς Πλαστήραν καί ἀναμένεται νά ἐπιστρέψη μετά τρεῖς ἡμέρας. Λόγω τῆς ἀσθενείας δέν εἶχα ἰδῆ τόν Βλάχον. Ἔστειλα τόν Δημάκη νά τόν εὕρη, ἀλλά δέν τό κατώρθωσε. Κατόπιν τούτου τοῦ ἔστειλα τό ἐσώκλειστον γράμμα μου, συνεπεία τοῦ ὁποίου ἦλθε σήμερα τό πρωί καί μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ κίνησις ἀνεβλήθη τήν Πέμπτην (10 τρέχοντος) λόγω δυσκολιῶν τοῦ Στόλου, ἐκ συμφώνου ὅλων τῶν μελῶν καί ὅτι σέ εἰδοποίησεν ἀμέσως μέ τόν Εὐστρατίου. Ὅτι ἔχει ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην στόν Σαράφην καί ὅτι ἀντιλαμβάνεται κάποια κίνησι γωνιστή ἕνα «Πλά» καί μεταβάλλοντας τό «β» σὲ «ρ» (Πλαστήρ-β-ας). Τά πράματα, ὅμως, δὲν ἦταν ὅπως τά νόμιζε ὁ ἴδιος, οὔτε κι' ὅπως τόν πληροφοροῦσαν οἱ πολλοί. Ὁ Σαράφης ποὺ ἦταν μέλος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, εἶχε συγκροτήσει δική του ὁμάδα καί ἐργαζόταν μὲ σκοπό τόν ἀποκλεισμό τοῦ Πλαστήρα. Οἱ ἀδελφοί Τσιγάντε (Χριστόδουλος καί Ἰωάννης) διαφωνοῦσαν. Εἶχαν τήν γνώμη πώς, ἐπί κεφαλῆς τοῦ κινήματος, πολιτικό ἀρχηγό ἔπρεπε νά βάλουν ἀμέσως τό Βενιζέλο. Τό ἴδιο καί ὁ Κολιαλέξης.

Καὶ ὁ βιογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα συνεχίζει:

— Ὁ Βενιζέλος δὲν ἔδειχνε πώς ἤξερε τίποτα ἀπό αὐτά. Ἔγραφε καί αὐτός στόν Πλαστήρα ἀπό τά Χανιά, δίνοντάς του διάφορες ἄλλες πληροφορίες κι' ἀφήνοντας νά πιστεύη, πώς κι' ὁ ἴδιος θεωροῦσε αὐτόν (τόν Πλαστήρα) ἀρχηγό, ἀφήνοντας σ'αὐτόν τήν πρωτοβουλία. Κι' ὑπῆρχαν ἀκόμα καί ἄλλες ἀντιζηλίες λογῆς - λογῆς ἀνάμεσα στὰ διάφορα μέλη τῆς ὀργανώσεως.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία προετοιμαζόταν ἡ «μεγάλη ἐπανάσταση». Ὑπάρχουν ὅμως ἀκόμα κι' ἄλλες, ἀπάνω στὸ θέμα, λεπτομέρειες ποὺ βάζουν σὲ πολλὴ σκέψη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Γιατί ὁ Στέφανος Σαράφης «ξυνίστηκε» καὶ γιατί εἶπε ἕνα πολὺ μεγάλο ψέμα. — Ὁ μυστικὸς Βούλγαρος ἀστυνομικὸς ποὺ ἤλθε ἀπὸ τὴν Σόφια. — Ὁ Πλαστήρας ξαναγυρίζει στὶς Κάννες καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀνασυγκροτεῖ τὴν Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή. — Ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου σχίζει δώδεκα ἐπιστολὲς τοῦ Ν. Πλαστήρα. — Ἕνα ἀκόμα γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Πράσσου - Βλάνου. — «Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅλοι νὰ τὰ γνωρίζουν ὅλα».

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Βοβολίνη,

Παρακολουθῶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὶ πλεῖστου ἐνδιαφέροντος τὸ ἱστορικό σας ἀνάγνωσμα εἰς τὸν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἄρτιον «Ἐλεύθερον Κόσμον». Χθὲς ἀναγιγνώσκων τὴν ἀφήγησίν σας περὶ τῶν γεγονότων τῆς 6 Μαρτίου 1933 τὸ τί συνέβη τότε ἐν Θεσσαλονίκη, ἀναγκάζομαι πρὸς συμπλήρωσιν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν σας τὰ κάτωθι, ἃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζω.

Ὁ ἀείμνηστος Ἀρχηγὸς Στρατηγὸς Γ. Κονδύλης πληροφορήθηκε τὴν 12ην περίπου ὥραν νυκτεινὴν τῆς 5ης Μαρτίου 1933 ἀπὸ κύκλους τῆς τότε ἐκδιδομένης ἡμερησίας ἐφημερίδος «ΦΩΣ» Θεσσαλονίκης μὲ Διευθυντὴν τὸν κ. Ἀνδρέαν Κονιτόπουλον τὸ κίνημα τοῦ Στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀνωτέρω πρὸς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν συλλῆψιν του πάσῃ θυσίᾳ, καὶ οὐχὶ τὴν 5ην πρωϊνὴν τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

Ὁ κ. Δημήτριος Πολύζος ἀπόστρατος Συν)χης πεζικοῦ τότε, ἀφιχθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην προεκλογικῶς ὀλίγας ἡμέρας πρότερον τῶν ἐκλογῶν μεθ' οὗ εἶχον στενὴν ἐπαφὴν εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, δὲν θὰ πλειοψηφοῦσεν εἰς τὰς ἐπικειμένας ἐκλογάς ἡ παράταξις τῶν ἀειμνήστων Π. Τσαλδάρη — Γ. Κονδύλη καὶ ἤτο τελείως ἀπογοητευμένος μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς παρὰ τοῦ Πλαστήρα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐννόμου τάξεως, ἀναθαρρήσας μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀναχώρησιν τοῦ Στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη διὰ Λάρισαν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ διαπίστωσιν τῆς ἀφιξεώς του ἐκεῖ.

Οἱ ἀντιδράσαντες ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν κίνησιν Πλαστήρα τῆς δυνάμεως τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δὲν ἦσαν μόνον οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν χθεσινὴν ἀφήγησίν σας. Ἦτοι: οἱ τότε ὕπαρχος κ. Ν. Πόρτολος ὑπίλαοχος κ. Β. Ἀντωνιάδης ὑπολοχαγὸς κ. Θ. Βουδικλάρης καὶ ἐπίλαρχος κ. Ἰ. Παπαθανασίου ἀλλὰ πολλοὶ περισσότεροι οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένην ἀρχηγίαν τοῦ τότε Συν)ρχου Ἰπικοῦ κ. Β. Ἰωαννίδη νῦν Στρατηγοῦ ἐ.α. τῇ συμπεσούσῃ βεβαίως καὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἦσαν προετοιμασμένοι γιὰ ἀντίδρασιν ἐὰν ἔξεδη λοῦτο κίνημα ἢ δὲν παρεδίδετο ἡ ἀρχὴ εἰς πλειοψηφοῦν τυχὸν κόμμα μὴ Βενιζελικὸν στὰς ἐκλογάς.

Θὰ ἦτο ἀσέβεια ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν ζώντων ἐὰν δὲν ἀνεφέροντο τὰ ὀνόματα τῶν ἀειμνήστων, τότε Συνταγματαρχῶν Πυρ)κοῦ Σαμσρᾶ, Μετ Καβαθᾶ, Ἀντ)κοῦ Πυρ)κοῦ Παπαγεωργίου μετ' ἔπειτα Στρατηγοῦ καὶ Βουλευτοῦ τοῦ Συναγερμοῦ, Σμηναγοῦ Γεωργίου, Ὑπολ)γοῦ Πυο)κοῦ Παπαβασιλοπούλου, ἀνεπίτρεπτος δέ παράλειψις τῶν ἐτέων ζώντων καὶ ἤδη, ταγ)χου, Πυροβολικοῦ κ. Νίκα Δημ. Ὑπολοχαγῶν Πυρ)κοῦ κ.κ. Παπανικολοπούλου, Καραμπάτσου, Δημοπούλου, Μπάρλα, Φραγκογιάννη, Νιδοιώτη, Ὑπομοιράρχου Κοτσαρέα, πλείστων μονίμων ὑπαξιωματικῶν Πυρ)κοῦ, Ἀεροπορίας, ὡς καί τινων ἀξιωματικῶν Πεζικοῦ προσκειμένων φιλικῶς εἰς τὸν ἀείμνηστον Ἀοχηγὸν κ. Γ. Κονδύλην.

Τώρα πόσοι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἦσαν οἱ ἀντιδράσαντες εἰς τὴν κίνησιν Πλαστήρα τῆς δυνάμεως Γ. Σ. Στρατοῦ ἐκτὸς τῶν ἀνωτέω παρ' ἐμοῦ μνημονευομένων πιστεύω νὰ θυμᾶται καλύτερον ἴσως ἐμοῦ ὁ ἐ.α. Στρατηγὸς Β. Ἰωαννίδης κάτοικος Ἀθηνῶν ἀπὸ σημειώσεις του ἐὰν αὐταὶ εὑρίσκωνται ἤδη.

Θὰ ἐνθυμῆται πιστεύω ὁ φίλος καὶ συμμαθητής μου κ. Θ. Βουδικλάρης Ἀντ)γης Πυρ)κοῦ ἐ.α. κάτοικος Ἀθηνῶν ὁδὸς Λυκούργου 12, τὰ πεπιελθόντα δύο σημειώματα τῆς 6 Μαρτίου 1933 εἰς τὸ Στρατόπεδον Παύλου Μελᾶ ὅπου ὑπηρετούσαμεν ἀπογοητευτικά, ἕνα τοῦ κ. Πολύζου καὶ ἕνα Ἀντ)χου Πυρ)κοῦ Διοικητοῦ τότε τῆς Γ' Μοίρας ἁρμάτων Πυρ)κοῦ μέσω γνωστῆς κυρίας ὡς κομιστρίας.

Εἰς τὸ μὲν σημεῖωμα τοῦ κ. Πολύζου ἀπαντήσαμεν προφορικῶς εἰς δὲ τοῦ Ἀντ)χου Πυρ)κοῦ ἐγγράφως ὄπισθεν τοῦ σημειώματός του μὲ τὰς ἑξῆς φράσεις περίπου:

Ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος καὶ ὁ ὅρκος μας ἀπαιτεῖ νὰ ἔλθῃς νὰ πεθάνῃς μαζὶ μας (μὲ ὑπογραφάς Βουδικλάρη καὶ ἐμοῦ).

Συμπέρασμα: Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καίτοι προσεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα Πλαστήρα ἀκινητοποιήθη παρ' ἡμῶν ὅλων -ὧν ἐλανίστων ἐν συγκοίσει μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀξ)κῶν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τῶν προσχωρησάντων εἰς τὸ κίνημα Πλαστήρα.

Ἡ παραγματικότης ὅμως εἶναι μία καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ εὐθαρσῶς ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς.

Ἐὰν κατωσθώνετο ἡ σύλληψις ἐν Θεσσαλονίκη τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχηγοῦ Γ. Κονδύλη, οὔτε ἡ ἰδική μας ἀντίδρασι θὰ ὠφελοῦσεν εἰς τίποτε, ἀλλ' οὔτε καὶ στρατιωτικὴ ἡ ἄλλη κυβέρνησις ὑπὸ οἱονδήποτε θὰ συνεκροτεῖτο ἐν Ἀθήναις τότε.

Τὸ ὄνομα Γ. Κονδύλης καὶ αἱ κεραυνοβόλοι ἐνέργειαί του, διέλυσαν τὸ πανίσχυρον καὶ ἐπικρατῆσαν ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ κίνημα Πλαστήρα τὸ 1933

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
Ἰωάννης Ἀμπατζόγλου
Ἀξ)κὸς Πυροβολικοῦ ἐ.α.
Λαρίσης 20 — Καρδίτσα Θεσσαλία

Ὁ Νικ. Πλαστήρας, τό 1923, μέ τή διοίκηση τῆς Δημοκρατικῆς Νεολαίας. Τότε πίστευε στήν ἀβασίλευτη κοινοβουλευτική δημοκρατία καί ὄχι στήν ἀστυνομική δημοκρατία τῶν «Δημοκρατικῶν Φρουρῶν»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ «ΣΑΠΙΟΥ ΣΑΝΙΔΙΟΥ»

ΤΟ ΨΕΜΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΦΗ

ΗΛ. ΔΙΑΜΕΣΗΣ: ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

21ον

ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ ποὺ προηγήθηκε τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν ἦταν διόλου εὔκολο γιὰ κείνους ποὺ εἶχαν ἀναλάβει νὰ ὀργανώσουν τὴν ἐπανάσταση. Οἱ ἀντιζηλίες τῶν «μεγάλων», τὰ πάθη τῶν «μικρῶν» καὶ οἱ γκρίνιες τῶν «μικροτέρων», γίνονταν ὀλοφάνερες καὶ δημιουργοῦσαν δυσάρεστη ἀτμόσφαιρα καὶ ἀντιπαθητικὲς συνθῆκες. Καὶ ἀπὸ ὅλους, ἐκεῖνος ποὺ ἔνοιωθε ὅτι ἄρχισε νὰ βρίσκεται σὲ δύσκολη θέση, ἐξ αἰτίας ἢ ἀπέναντι τῶν ὁμοίδεατῶν του, ἦταν ὁ δικτάτωρ τῆς όης Μαρτίου. Πολλοὶ — καὶ ἴσως μέσα σ' αὐτοὺς καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἡγέτης τῶν Φιλελευθέρων — τὸν θεωροῦσαν ἐπικίνδυνο. Ἄλλοι τὸν πίστευαν «ξεπερασμένο». Κι' οἱ περισσότεροι ζητοῦσαν γιὰ ἀρχηγὸ ἢ αὐτὸν τοῦτο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἢ «κάποιον καινούργιο καὶ ἄφθαρτο». Αὐτός, προπαντός, ἦταν ὁ λόγος τῆς μάταιης ἀναμονῆς τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, κατὰ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Ἰανουαρίου 1935. Ἡ περιπλάνησή του ἦταν ἀποτέλεσμα ἐσκεμμένης ἐνεργείας. Κι' αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ ἀποδειχθῆ.

— Μόλις ἔφτασε ὁ Πλαστήρας στὴ Σόφια, ἱστορεῖ ὁ ἐπιστήθιος φίλος του καὶ βιογράφος του δικηγόρος Ἰω. Πεπονῆς, τηλεγράφησε συνθηματικὰ τὴν ἄφιξή του ἐκεῖ, στὸν Πεπὲ Ἀργυρόπουλο καὶ στὸν Πράσσο Βλάχο. Ὁ Σαράφης ξυνίστηκε. Πληροφόρησε, πὼς τὸ κίνημά τους προδόθηκε κι' ἦταν καταδικασμένο σ' ἀποτυχία. Πὼς ἦλθε, μάλιστα, Βούλγαρος μυστικὸς ἀστυνομικὸς ἀ-

ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΣ : Ξυνίστηκε καὶ εἶπε ψέματα

πὸ τὴ Σόφια κομίζοντας πληροφορίες γιὰ τὶς κινήσεις τοῦ Πλαστήρα. Πραγματικὰ εἶχε ἔρθει ἐκεῖνες τὶς μέρες στὴν Ἀθήνα μυστικὸς ἀστυνομικὸς ἀπ' τὴ Σόφια, ἀλλ' ὁ ἐρχομός του δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τοῦτα, οὔτε κι' ἤξερε τίποτε γιὰ τὸν Πλαστήρα. Ἡ πληροφορία, ποὺ ἔδωκε ὁ Σαράφης, ἦταν ψεύτικη. Τὴν εἶχε φτιάσει μοναχός του καὶ τὴν εἶπε ἐπίτηδες, γιὰ νὰ ματαιώση τὸ κίνημα. Ἡ ἐπιτροπὴ τηλεγράφησε διαστικὰ στὸν Πλαστήρα νὰ φύγη, ἐξηγώντας του κιόλα, πὼς εἶχαν προδοθῆ, κι' ὁ Πλαστήρας ἔφυγε γυρίζοντας πάλι στὶς Κάννες.

ΤΟ ΨΕΜΑ ΤΟΥ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗ

Κ**Ι' ὁ βιογράφος ποὺ ἐκφράζει τὶς γνῶμες καὶ τὶς ἀπόψεις τοῦ ἴδιου τοῦ Ν. Πλαστήρα συνεχίζει:**

— Τὸ ψέμα τοῦ Σαράφη, ὅμως, γρήγορα φανερώθηκε. Δικαιολογήθηκε, πὼς τὸν εἶχε τάχα διαβεβαιώσει ὁ Γιάννης Δεμέστιχας, πὼς δὲν ἦταν ἀκόμη ἕτοιμο τὸ Ναυτικὸ καὶ πὼς τὸ κίνημα δίνως τὸ Ναυτικὸ θ' ἀποτύγαινε. Μὰ ἐπειδὴ καταλάβαινε, λέει, πὼς οὔτε ἡ ἐπιτροπή, οὔτε πρό παντός ὁ Πλαστήρας, θὰ πείθονταν ν' ἀναβάλουν τὸ κίνημα, γι' αὐτὸ εἶπε ψέματα, ὥστε νὰ προλάβη ἀποτυχία, ποὺ αὐτὸς τὴν ἔβλεπε τάχα βέβαιη, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἑτοιμαστῆ τὸ Ναυτικό. Οὔτε κι' αὐτό, ὅμως, ἦταν σωστό. Ἦταν μονάχα δικαιολογία. Ὡστόσο ἡ ἐπιτροπὴ ἔστειλε ἀμέσως τηλεγράφημα στὴ Σόφια πληροφορώντας τὸν Πλαστήρα, πὼς τὸ προηγούμενο δὲν ἦταν σωστό. Μὰ ὁ Πλαστήρας στὸ μεταξὺ εἶχε φύγει. Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἔφτασε πέντε ὧρες μετὰ τὴν ἀναχώρησή του. Ἔτσι κι' ἀλλοιώς τὸ κίνημα ματαιώθηκε πάλι.

Κι' ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» προσθέτει:

— Πικραμένος ὁ Πλαστήρας ἀπ' ὅλα τοῦτα ἔγραψε ἀπ' τὶς Κάννες, συγκροτώντας καινούργια ἐπιτροπὴ ὀργανώσεως, μὲ τὴν προσπάθεια νὰ παραμερίση τὶς προσωπικὲς ἀντιζηλίες καὶ νὰ προλάβη στὸ μέλλον τὶς γκρίνιες. Ἡ καινούργια ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζόταν ἀπ' τὰ τρία ἀρχικὰ μέλη της (Κολιαλέξη, Σαράφη καὶ Πράσσο Βλάχο) στὰ ὁποῖα προστίθενταν τώρα ὁ Πεπὲς Ἀργυρόπουλος, ὁ Ἀλέκος Ζάννας, ὁ Ἡλίας Διάμεσης καὶ ὁ Γιάννης Δεμέστιχας. Ὁ Σαράφης ὅμως ἀρνήθηκε νὰ δεχτῆ λέγοντας πὼς δὲν μποροῦσε νὰ συνεννοηθῆ μὲ μερικοὺς ἀπ' αὐτούς. Ὁ Ζάννας ἀπογώρησε κι' αὐτός. Τέλος ἡ ἐπιτροπὴ ἔμεινε πάλι ἡ ἴδια, ποὺ ἦταν ἀπ' τὴν ἀρχή: Σαράφης, Βλάχος, Κολιαλέξης.

ΤΟ ΣΑΠΙΟ ΣΑΝΙΔΙ

Τ**ΙΣ ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες που ὁ Ν. Πλαστήρας περίμενε στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα γιὰ νὰ ἔρθη στὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τοῦ καινούργιου κινήματος, τὶς ἡμέρες, δηλαδή, ποὺ οἱ ἀντιζηλίες καὶ οἱ γκρίνιες ἀνάμεσα στὰ ἡγετικὰ στελέχη τῆς ὑπὸ ἐκκόλαψη ἐπαναστάσεως εἶχαν ἀποκορυφωθῆ, ὁ στρατηγὸς Πράσσος - Βλάχος ἔγραφε πρὸς τὸν Ἀλκ. Μπουρδάρα (καὶ τὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη τὴν συνυπέγραψε, γιὰ πληρέστερη ἐνδοπαραταξιακὴ ἀσφάλεια, ἡ μητέρα τοῦ συνταγματάρχη Καλλιόπη Ν. Μπουρδάρα) τ' ἀκόλουθα:**

«...Εἶδα τὰ περὶ Καμμένον, ὀρθὰ βέβαια, ἀλλὰ πολὺ γιὰ νὰ μὴν εἴπω πάρα πολὺ συντηρητικά. Πάντως βέβαια κανεὶς μας δὲν πρέπει νὰ πατήση σὲ σάπιο σανίδι. Πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἔχωμεν σοβαρὰς καὶ θετικὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας. Σὲ πληροφορῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῆς ἀξιωματικὸν Ξυπολυτᾶν. Οὗτος δὲν φαίνεται ἐμπιστοσύνης. Γράφω εἰς Βλάχον καὶ Ψαρρόν. Εἶδον τὰ περὶ Θεσσαλονίκης· δυσχερέστατον εὑρίσκω τὸ ἐγχείρημα τοῦτο, ἂν ὄχι ἀδύνατον· τοῦτο μοῦ παραγγέλλει ἀκόμη γθὲς ὁ Βῶκος. Ἔχεις τὴν γνώμην ὅτι μία καλὴ ὀργάνωσις τῶν λοιπῶν φρουρῶν Μακεδ. μπορεῖ νὰ ἀφήση ἔξω τὴν Θεσσαλονίκην; Νὰ μὴν ὑπολογισθῆ αὕτη: (Ἀπάντησίν σου κατηγορηματικὴν θέλω ἐπ' αὐτῶν). Ἦλθε γθὲς ὁ κ. Λούλης, (ὃν καὶ δὲν ἀπέστειλα ἐγώ, εἶναι καὶ τοῦτο ἀπό τὰς συνηθισμένας ἀνευθύνους ἐνεργείας, φαντάσου οὐδὲ κἂν ἐγνώρισα τὴν δι' ἐκεῖ ἀναχώρησίν του!!). Ἐμερίμνησε οὗτος κατ' ἐντολὴν τῶν Π. Π. γιὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους πρὸς εἴσοδον τοῦ ἀρχηγοῦ. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, δὲν εἶναι καὶ πολὺ κακό. Πάντως ἡ ἐκεῖ παρουσία του θὰ ἠδύνατο νὰ φέρη καὶ μεγάλο κακό. Ἀπηγόρευσα νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ τῆς ὀργανώσεως. Θεωρῶ εὔκολον τὴν εἴσοδον Κούλας (Βουλγαρίας). Σύ τί λέγεις; (Ἀπάντησον). Ὁ Λούλης μοῦ εἶπεν, ὅτι ἀνέγνωσες τὰς ἐπιστολὰς τὰς ὁποίας ἔφερε πρὸς σὲ ἐκ μέρους τῶν Π.Π. Δὲν εἶχον γνῶσιν τοῦ πράγματος! Οἱ ναυτικοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι σύμφωνοι. Δὲν ἀποκλείουν τό νὰ ξεσηκωθοῦν πρῶτοι. Τοῦτο ὅμως εἶναι δυσχερές, ὡς ἀντιλαμβάνεσαι, νὰ συμπέση μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἀνάγκη ἰδιαιτέρας ἐργασίας εἰς τὴν φρουρὰν Σερρῶν. Ἡ ἐκεῖ ἐργασία σου εἶναι πολὺ καλή, ὅπως καὶ δὲν ἀμφέβαλλα. Ἐξακολούθησον. Πάντως μερίμνησον ὅσον δύνασαι ἀθορύβως καὶ προσοχὴ εἰς τὰ πρόσωπα, δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅλοι καὶ ἰδιαιτέρως οἱ μικροί νὰ γνωρίζουν ὅλα. Ἑτοιμάζω γράμμα νὰ στείλω εἰς τὸν ἀρχηγόν. Πρέπει νὰ γνωρίζη τὴν πραγματικὴν κατάστασιν. Δὲν γνωρίζω ἂν οἱ ἀνεύθυνοι φίλοι τόν ἔχουν ἐπαρκῶς ἐνημερώσει. Ὁ ἀγαπητός ἀδελφός σου Γιῶργος, ἔχει ὅλην τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν συμπάθειάν μου, εἶναι δὲ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης, ἀλλὰ ὡς πολιτικός νομίζω πὼς δὲν πρέπει νὰ λαμβάνη γνῶσιν ὅλων. Θὰ σὲ κρατῶ ἐνήμερον. Σὲ ἀσπάζομαι.

Μὲ ἀγάπην

Π. Βλάχος — Καλλιόπη Ν. Μπουρδάρα

Τρίτη. Σήμερον εἶδον μέραρχόν σου. Λέγει θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὴν Θεσσαλονίκην καὶ Ἀθήνας. Φυσικὰ ἡ τελευταία ἀποκλείεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ Θεσσαλονίκη; Πῶς θὰ γίνη; Τί γνώμη ἔχεις σοῦ ζητῶ καὶ πάλιν. Τὴν δικήν μου γνώμην γνωρίζεις. Τό τῆς Θεσσαλονίκης δι' ἐμὲ λίαν δυσπέιτευκτον. Θὰ ἐνρειάζετο πολλὴ καὶ ἐξαιρετικὴ ἐργασία.

Μὲ ἀγάπην

Π. Βλάχος — Καλλιόπη Ν. Μπουρδάρα

Τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ στρατηγοῦ Πράσσου - Βλάχου εἶναι ξεχωριστὰ χαρακτηριστικό. Γιατὶ — ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ἄλλο περιεχόμενό του κι' ἀπ' τὸ σημεῖο ποὺ ἀφορᾶ στὸν στρατηγὸ Καμμένο καὶ στοὺς δισταγμούς του — ἔρχεται ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως ποὺ ἑτοιμάζεται, καί, μάλιστα, ὁ «πρῶτος τῇ τάξει» στὴ συνωμοτικὴ ἐπιτροπή, καὶ δὲν ἀποκρύπτει οὔτε τὴν ὑπολογιστική του διάθεση («κανεὶς μας δὲν πρέπει νὰ πατήση σὲ σάπιο σανίδι»), οὔτε τὰ αἰσθήματα ἀβεβαιότητας ποὺ τὸν κατέχουν («πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἔχωμεν σοβαρὰς καὶ θετικὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας»).

"ΘΑ ΔΩΣΩΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΟΛΟΙ„!

ΣΕ ΕΝΑ δεύτερο γράμμα - σημείωμα, σταλμένο τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, ὁ Πράσσος - Βλάχος γράφει (καί, μάλιστα, σὲ τρεῖς ξεχωριστὲς παραγράφους, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ κεφάλαιο ὁδηγιῶν μὲ αὐτοτέλεια) τ' ἀκόλουθα:

Οἱ φίλοι μας οἱ ναυτικοὶ εἶναι ἀπολύτως σύμφωνοι. Ὁ φίλος μας ἐδῶ συνταγματάρχης ἐν ἐνεργείᾳ εἶναι ἀπολύτως καὶ αὐτὸς σύμφωνος μαζί μας. εὑρισκόμεθα δὲ ἐν στενωτάτη συνεργασία. Καὶ ἔτσι βρίσκω πὼς πρέπει νὰ ξεκινήσωμεν μὲ τὸ γνωστὸν σνέδιο. Θὰ δώσωμε τὰ χέρια ὅλοι. Ἐὰν ὑπάρχουν μικροπροσωπικὰ τινῶν, ἂς λείψουν. Ἐπιτάσσει τοῦτο τό καθῆκον ὅλων μας πρὸς τὴν ἰδέαν μας. Ὁ Θεός βοηθός. Τό κλείνω γωρὶς νὰ προλάβω νὰ πάρω τὴν συμφωνηθεῖσαν ὑπογραφὴ τοῦ ἀδελφοῦ σου Γιώργη. Σγίσε το. Μὲ ἀγάπην Πράσσος Βλάχος.

Ἅμα τῇ ἐξεγέρσει τοῦ στόλου θὰ ἐνεργήση οὗτος ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης. Διευκόλυνσις ἀποβάσεως φρουρῶν νήσων εἰς Ἀττικὴν (Ἀθήνα). Συνηντήθην μὲ τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἔτσι, ὅπως συμφωνήσαμε, ὑπογράφει καὶ αὐτός. Ὁ Θεός βοηθεῖ. Ἴσως κινηθῶμεν μέχρι τοῦ Σαββάτου. Ἴσως. Πάντως εἴμεθα ἐγγύτατα. Μὲ ἀγάπην. Καλλιόπη Ν. Μπουρδάρα.

Ὥρα 23η. Ἀγαπητέ μου. Ἕκτη Κυριακή, βράδυ. Ὁ Θεός βοηθεῖ. Νεωτέρα σύσκεψις ἀποφινὴ μᾶς ἤγαγε εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ κινηθῶμεν συντομώτατα. Ἐὰν νομίζης πὼς εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ φρουρὰ Δράμας (ἢ καὶ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένη) σύ πρέπει νὰ εὑρεθῆς εἰς τὸ Κιλκὶς ὅπου πρέπει νὰ εὑρίσκεσαι τὴν ἐσπέραν τοῦ Σαββάτου (12ης τοῦ μηνός).

Ἡ μνημονευομένη «12η τοῦ μηνός» εἶναι ἡ 12η Ἰανουαρίου (μετὰ τὴν ἀρχικὰ 10η) τοῦ 1935, γιὰ τὴν ὁποία εἶχε ὁρισθῆ, καθὼς ἔχουμε πῆ, τὸ κίνημα (ποὺ, τελικά, δὲν ἐκδηλώθηκε τότε).

"ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΒΑΣΙΛΕΙΑ„!

ΜΑ ΚΑΙ ἕνα ἄλλο γράμμα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ βρέθηκαν στὸ τόσο ἀποκαλυπτικὸ ἀρχεῖο τοῦ συνταγματάρχη Ἀλκ. Μπουρδάρα, εἶναι ὅμοια χαρακτηριστικὸ καὶ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον. Εἶναι ἕνα γράμμα τοῦ τότε ἀπότακτου συνταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ Ἡλία Διάμεση, πού, ὅπως ἔχουμε πῆ, τὴν νύκτα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὡς διοικητὴς τοῦ 1ου Συντάγματος πεζικοῦ Ἀθηνῶν, ἐτάχθη ἀνεπιφύλακτα καὶ μὲ πολὺ ἐνθουσιασμὸ ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ δικτάτορος Ν. Πλαστήρα. Ὁ Ἡλ. Διάμεσης ἦταν ἀπ' τοὺς ἀληθινὰ πιστοὺς στὸ πρόσωπο τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Καὶ γι' αὐτὸν ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν ὅ,τι γιὰ τὸ Ν. Πλαστήρα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος: "Ενας θεός! (ἤ, ἂν θέλετε, ἡμίθεος).

"Εγραφε, λοιπόν, στὶς 19 Ἰανουαρίου 1935, ὁ Ἡλ. Διάμεσης (ποὺ εἶχε ἀποταχθῆ ἀπ' τὸ Στρατὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν μαρτιάτικη πλαστηρικὴ δικτατορία), στὸν συνταγματάρχη Μπουρδάρα:

Ἀγαπητὲ Ἀλκιβιάδη.

"Οπως θά σὲ κατατοπίση ὁ ἀδελφός σου ὁ Γιώργης, ἔχουμε πεισθῆ ὅτι ὁ φίλος μας ὁ Σαράφης εἶναι ὄργανον (σημ. γράφ.: Παγκάλου — Ὀθωναίου καὶ σίας). Ποτὲ δὲν θά γίνη τίποτε καὶ θά ἔχουμε ἐντός τοῦ τρέχοντος ἔτους βασιλεία, ἂν δὲν ξεκόψωμεν ἀπ' αὐτήν τήν πλευράν. Πάντως τό ζήτημα αὐτό εἶναι λεπτόν καί ἂν τό ἀντιληφθοῦν θά μᾶς προδώσουν καὶ πάλιν καί θά μᾶς βάλουν στὴ φυλακή. Τό πρόβλημα λύεται μὲ τὴν εἴσοδον Πλαστήρα εἰς ἕνα σημεῖον τῆς Μακεδονίας καί τὴν σύγχρονον ἐξέγερσιν τοῦ στόλου, ἡ ὁποία θεωρεῖται βεβαία. Προετοίμασε τήν ὑπό θαλάσσης εἴσοδον, ὥστε νά γίνη ἀσφαλῶς. "Εχε ὑπ' ὄψει σου καί τήν ἀπό Ζυρνόβου, ἂν εἶναι δυνατή. "Εχομεν καί δύο ἄλλα σημεῖα προετοιμάσει. Κάθε ἀναβολή εἶναι ἐπιζημία. "Αν εἰς τό παρελθόν μᾶς ἐχώρισεν διαφορά ὡς πρός τόν χρόνον ἐνεργείας, τώρα δέν μᾶς χωρίζει τίποτε καί νά βεβαιωθῆς ὅτι ἡ ἐπιτυχία θά εἶναι πλήρης ἂν ὅλοι συνεργασθοῦμε μέ τήν καρδιά μας. Μέ τόν ἀδελφό σου τόν Γιώργη συνηντήθημεν χθές καί ἐξετάσαμε τό ζήτημα εἰς ὅλας τάς λεπτομερείας. Ἐμείναμεν ἀπολύτως σύμφωνοι. Εἰς τόν Μπακιρτζῆν νά ἀνακοινώσης ὅ,τι θά σοῦ γράψη ὁ Γιώργης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19)1)1935
Σὲ φιλῶ ἀδελφικά
Η. Διάμεσης
συν. ἐ. ἀ.

Τὸ γράμμα τοῦ Ἡλ. Διάμεση πρὸς τὸν Ἀλκ. Μπουρδάρα ἦταν προφητικό. Γιατί, μέσα στὸ 1935, καὶ πρὶν τελειώση ὁ χρόνος ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία εἶχε ἐκπνεύσει ἄδοξα, κι' οἱ ἴδιοι οἱ γεννήτορές της ἢ οἱ συντελεστές της εἶχαν παίξει τὸ ρόλο τοῦ ἐκτελεστῆ. "Ο,τι φοβόταν ὁ Ἡλ. Διάμεσης, ὅ,τι ἔτρεμαν ὅλοι οἱ μεγάλοι ἢ οἱ μικροί, οἱ σημαντικοὶ ἢ οἱ ἀσήμαντοι προστάτες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, τὸ ἔφτιασαν μὲ τὰ ἴδια τους, τὰ δικά τους, χέρια: «Τῆς ἔβγαλαν (κατὰ τὴν ἔκφραση, πού, πολλὲς δεκάδες χρόνια πρίν, εἶχε χρησιμοποιήσει, σ' ἄλλη περίπτωση, ὁ ναυμάχος Κωνσταντῖνος Κανάρης) τὰ μάτια». Κι' ὁ ἐφιάλτης τῶν «ἀβασίλευτων»: «Θὰ ἔχωμεν ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους βασιλεία», ἔγινε στὸ χρόνο ἐκεῖνο, γιὰ νὰ σωθῆ ὁ τόπος, πραγματικότης. Καὶ πρῶτος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος φώναξε κι' ἔγραψε τό: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς».

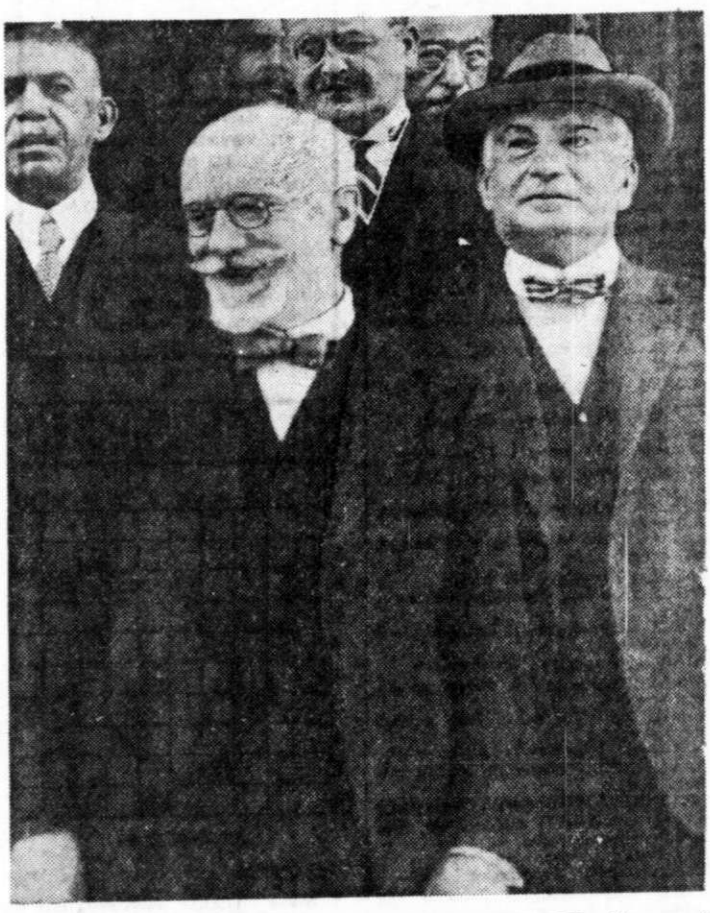

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ: Ἀριστερὰ ὁ Κωνστ. Γόντικας καί δεξιά ὁ Θεμ. Σοφούλης. Πίσω, μέ τό μονόκλ, ὁ Πεπές Ἀργυρόπουλος. Διακρίνονται ἐπίσης ὁ Δημ. Δίγκας καί ὁ Ἐμμ. Ἐμμανουηλίδης (Μανώλαγας)

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

ΕΝΩ ὁ Ἡλ. Διάμεσης μιλοῦσε στὸ γράμμα του — ἐκτὸς γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἐπισημάναμε πιὸ πάνω — καὶ γιὰ προδοσία ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τοὺς στείλη στὴ φυλακή, ὁ ἀδελφός τοῦ συνταγματάρχη Μπουρδάρα, ὁ βουλευτὴς Γεώργιος Ν. Μπουρδάρας, ἔστελνε τὶς ἴδιες ἡμέρες (21 Ἰανουαρίου 1935), μιὰ ἄλλη ἐπιστολὴ στὸν πρῶτο τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, στὸ στρατηγὸ Γ. Πράσσο - Βλάχο. Καὶ στὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη ἔγραφε:

Στρατηγέ μου.

Ἀσθενῶν ἀπό ἑβδομάδος δέν κατώρθωσα νά σᾶς ἰδῶ γιά νά σᾶς ἀνακοινώσω ἐπιστολήν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἣν ὅμως σᾶς ἀπέστειλα διά τοῦ κυρίου Δημάκη, ὅστις, ὡς μοί εἶπεν, καίτοι ἐπανειλημμένως σᾶς ἐζήτησε δέν σᾶς βρῆκε. Εἰς τόν κύριον Δημάκη εἶχα ἀναθέσει νά σᾶς ζητήση καί μερικάς ἐξηγήσεις διά τήν ματαίωσιν τῆς κινήσεως γιά νά τάς γνωρίσω εἰς τόν ἀδελφόν μου, καθ' ὅσον ἐνόμισα ὅτι ἦτο πλέον ἐπιτρεπτόν νά ἀνακοινωθοῦν οἱ λόγοι τῆς ματαιώσεως καί εἰς ἐμέ, τόν πολιτικόν, ἀφοῦ αἱ διάφοροι προηγούμεναι ἐνέργειαί σας, τῆς περιφήμου τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀποκρύπτονται ἐπιμελῶς ἀπό ἐμέ, ὡς πολιτικόν. Νομίζω, ὅτι μοῦ ἐπιτρέπεται νά σᾶς παρακαλέσω νά μοῦ γνωρίσητε τά συμβάντα γιά νά τά ἀνακοινώσω πρό παντός στόν ἀδελφόν μου ὅστις, ὡς καλῶς γνωρίζω, δέν εἶναι διατεθειμένος νά γίνη ὄργανον οὔτε τοῦ Πρωτοσυγγέλου, οὔτε τοῦ Παγκάλου.

Μετά πάσης τιμῆς
Γεώργιος Ν. Μπουρδάρας

Καὶ αὐτὰ μὲν γίνονταν μέσα στὶς στρατιωτικὲς ὀργανώσεις ποὺ ἑτοίμαζαν τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα. Δραστηριότης ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κι' ἄγριο μίσος ἀπὸ τὸ ἄλλο. Παράλληλα ὅμως καὶ μιὰ ἐξωστρατιωτικὴ ὀργάνωση ἑτοίμαζε τὸ κλίμα, ποὺ θὰ ἐπέτρεπε μαζὶ μὲ τὸ «ξέσπασμα τοῦ στρατοῦ» καὶ τὸ «ξέσπασμα τοῦ Λαοῦ».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» ὀργανώνει τὶς λαϊκὲς μάζες. — «Οἱ ἐχθροὶ τῆς Δημοκρατίας ἐργάζονται ὕπουλα καταχθόνια καὶ συστηματικά» — Οἱ εὐχὲς τῆς ἡγεσίας γιὰ τὸ 1935, κήρυγμα ἀνησυχίας καὶ φόβου. — Γ. Καφαντάρης: «Ὁ Θεὸς νὰ βάλη τὸ χέρι του»! — Ν. Πλαστήρας: «Ἐὰν σκοτωθῶ νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν θάνατόν μου, μόνον διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Δημοκρατίας». — Δημοκρατικὴ ἰδεολογία καὶ στρατιωτικὴ ἐπετηρίδα. — Ἕνα σύνθημα γιὰ τὸν «πεπρωμένο ἐκδικητὴ» ἀκούγεται...

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ

«Τὸ Μοναρχικὸ τέρας ἐνεδρεύει»

Η «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ»

22ον

ΕΝΩ ἀπὸ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1934 καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Ἰανουαρίου 1935 αὐτά, καὶ ἄλλα πολλά, ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, συνέβαιναν στὰ παρασκήνια καὶ στὰ στρατιωτικοπολιτικὰ ἄδυτα (καὶ πού, τότε, ἦταν βέβαια ὁλότελα μυστικὰ καὶ ἀπόρρητα), καὶ τὰ γνωστὰ στὸ προσκήνιο πράγματα, δὲν δικαιολογοῦσαν καμμιὰ αἰσιοδοξία. Ἔτσι ἀποδείχτηκαν πολὺ ἐπίκαιρα τὰ ὅσα, ἀνασκοπώντας τὸ χρόνο ποὺ εἶχε περάσει, εἶπε, τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιᾶς τοῦ 1935, ὁ παλαιότατος καὶ στενώτατος συνεργάτης καὶ ἐχθρόφιλος — ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσαν — τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Γεώργιος Καφαντάρης (ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπιφυλάξει στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων τοὺς στυγνότερους χαρακτηρισμοὺς καὶ τὰ σκληρότερα κοσμητικὰ ἐπίθετα, ὥστε σήμερα στὸν τάφο του, ἐκεῖ στὸ Ἀκρωτήρι τῶν Χανίων, ἀντὶ γιὰ ἄλλη ἐπιγραφὴ νὰ ὑπάρχη χαραγμένη ἡ ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε, στὴ Βουλή, ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς στὸν Εὐρυτᾶνα ἡγέτη).

Ἂς ἀποστρέψωμεν καλύτερον τό βλέμμα — εἶχε τονίσει ὁ Γ. Καφαντάρης — ἀπό τήν συστηματικήν τοῦ πολιτεύματος ὑπονόμευσιν καί τό αἰωρούμενον φάσμα τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καί ἂς ἀναπέμψωμεν καί ἡμεῖς τήν συνήθη εἰς στιγμάς ἀπογνώσεως εὐχήν τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων: Ὁ Θεός νά βάλη τό χέρι του!

Καὶ πραγματικά. Ἂν σέ τρεῖς μῆνες ἀργότερα, δὲν ἔβαζε ὁ Θεὸς τὸ χέρι του, ἡ Ἑλλάδα δὲν θὰ ὑπῆρχε. Θὰ ἀφανιζόταν.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

ΚΑΘΩΣ ἔχουμε πῆ στὰ προηγούμενα, παράλληλα μὲ τὶς στρατιωτικὲς φατρίες, ποὺ παρασκεύαζαν στὶς ἔνοπλες δυνάμεις τὴ «μεγάλη ἐπανάσταση» καὶ τὸ «σκληρότατο ἐμφύλιο πόλεμο», εἶχε ἱδρυθῆ καὶ λειτουργοῦσε καὶ ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Σκοπός της ἦταν νὰ ὀργανώση τὶς εὐρύτερες λαϊκὲς μάζες — καί, προπαντὸς, τὴ «δημοκρατικὴ» νεολαία — ὥστε νὰ εἶναι τὰ πάντα ἕτοιμα στὴν «περίπτωση ποὺ θὰ κινδύνευε ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία». Ἔτσι, μὲ σύνθημα τὴν «προστασία τοῦ νέου πολιτεύματος», ἀναπτυσσόταν μιὰ παρασταρτιωτικὴ ὀργάνωση, τὰ μέλη τῆς ὁποίας θεωροῦσαν ἑαυτὰ «ἀκοίμητους φρουροὺς» τοῦ καθεστῶτος τῆς 25ης Μαρτίου 1924.

Ἦταν, δηλαδή, ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», κάτι σὰν τὶς σημερινὲς «Δημοκρατικὲς Νεολαίες», καὶ ἐπειδὴ εἶχε ἀναγνωριστῆ ἐπίσημα — ὥστε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ν' ἀπευθύνη σὲ τμήματά της, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, τηλεγραφήματα καταπληκτικοῦ περιεχομένου — θὰ μποροῦσε νὰ παρομοιαστῆ ὡς πρὸς τὰ νεώτερα μέλη της, μὲ τὴν σύγχρονη «Ἑλληνικὴ Δημοκρατικὴ Νεολαία» τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑνώσεως Κέντρου. Ὅπως, ἀκριβῶς, ἡ ὀργάνωση τῶν λοχαγῶν τοῦ 1933 - 1935 μὲ τὴν ὀργάνωση «Ἀσπίδα» τῶν λοχαγῶν τῶν ἡμερῶν μας, Μπουλούκου κλ. (Οἱ δεκαετίες, στὴ συγκεκριμένη περίπτωση, καὶ ὄχι οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ὅταν πρόκειται «γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Δημοκρατίας» καὶ «γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ κυρίαρχου Λαοῦ»).

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ

ΒΕΒΑΙΑ, τὸ 1933 - 1935, ὑπῆρχαν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «ἰδεολογικὰ κίνητρα» (τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία, ποὺ Βενιζέλος καὶ Πλαστήρας εἶχαν ἀναλάβει μονοπωλιακὰ τὴν προστασία της, λὲς καὶ εἶχαν ὑπογράψει συμβόλαιο μὲ τὸ Θεὸ γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτή) καὶ ἄλλα κάπως περισσότερο πεζά. Καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ πεζὰ κι' ἀνθρώπινα, ἦταν, τότε, τὸ ζήτημα τῆς ἐπετηρίδας τῶν ἀξιωματικῶν.

Καὶ ἰδού, γιὰ παράδειγμα, ἕνα γράμμα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ βρέθηκαν στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα — ἕνα γράμμα, ποὺ μιλάει μόνο του τόσο εὔγλωττα, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται κανένα σχόλιο:

Ἀθῆναι 20 Νοεμβρίου 1934

Συνταγματάρχα μου,

Ἐλπίζω νά ἐλάβατε τά βιβλία ἤ μάλλον ἀσφαλῶς θά τά ἐλάβατε ἀφοῦ δέν φωνάζετε. Ἄργησα λίγο γιατί μοῦ ἔφεραν δυσκολίες. Δέν ἤθελον νά τά στείλουν.

Σᾶς γράφω δύο λόγια καί Σᾶς ἐνοχλῶ, ὄχι διά νά συστήσω τό βιβλίον τοῦ κ. Ξένου, ἀλλά διά νά ἐκπληρώσω ἕνα καθῆκον. Ἐδιάβασα τό βιβλίον αὐτό καί εἶναι κάτι τό ἐξαιρετικόν. Εἶναι ἀνάγκη νά ἐκδοθῆ διότι ἔτσι δέν θά μπορῆ ὁ κ. Μεταξᾶς (σημ. γράφ.: ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς) νά λέγη ὅ,τι θέλει διά τήν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν ἀπό πολιτικοστρατιωτικῆς ἀπόψεως καί τόν ἐν μακεδονικῷ μετώπῳ πόλεμον. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νά γίνη μία προπαγάνδα εἰς τήν Καβάλαν δι' ἐγγραφήν συνδρομητῶν. Ἄλλως δέν θά καταστῆ δυνατή ἡ ἔκδοσίς του καί θά εἶναι κρῖμα!

Μέ τήν ἐπετηρίδα πᾶτε κάτω, ἀλλ' ἐγώ πάρα πάω! Χάνομαι εἰς τό ἀριστερόν τῶν λοχαγῶν...

Μέ μεγάλο σεβασμό
λοχαγός Κ. Μακρῆς
Γενικόν Ἐπιτελεῖον

Ἔτσι μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς ἰδεολογίας, τῆς ἀποστομώσεως τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ καὶ τῆς ἐπετηρίδας, ἑτοιμαζόταν ὁ κατὰ Ἐλ. Βενιζέλον «ἁγιώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Ὅσο γιὰ τὴν πειθαρχία, ἀνάμεσα σὲ ἕνα λοχαγὸ καὶ σὲ ἕνα συνταγματάρχη, αὐτὴ ἐσώζετο μὲ τὸ «μεγάλο σεβασμό».

ΜΙΑ ΕΜΠΡΗΣΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΥΣΤΕΡΑ ὅμως ἀπὸ τὴν μικρὴ αὐτὴ παρένθεση, πρέπει νὰ γυρίσουμε στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Μὲ ἀφορμή, λοιπόν, τὴν πρωτοχρονιὰ τοῦ 1935, ἡ παρασταρτιωτικὴ αὐτὴ ὀργάνωση βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ κάνη ἐπίσημη ἐμφάνιση καὶ νὰ ἐξαπολύση μιὰ δυναμικὴ — καὶ μὲ πολλὴ σημασία — ἐγκύκλιο, ποὺ ὑπογραφόταν ἀπὸ τὸν πρόεδρό της καὶ ἄλλοτε ἀχνιστράτηγο Ἀναστάσιο Παπούλα.

Τὸ κείμενο τῆς ἐγκυκλίου ἐκείνης — πού, τελικά, ἀπέβη μοιραία, γιατὶ τρεῖς μῆνες ἀργότερα χρησιμοποιήθηκε στὸ στρατοδικεῖο, στὸ ὁποῖο παραπέμφθηκε ὁ ἀντιστράτηγος Ἀναστάσιος Παπούλας, ὡς βασικὸ στοιχεῖο κατηγορίας ἐναντίον του — εἶχε ἔτσι:

Φίλτατοι συνεργάται,
Ἐπί τῇ ἀφίξει τοῦ Νέου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΟΥΛΑΣ: Πλήρωσε μέ τή ζωή του ἕνα πρωτοχρονιάτικο μήνυμα

Ἔτους 1935, ἐκφράζω πρός ἅπαντας ὑμᾶς, τάς μάλλον ἐγκαρδίους μου εὐχάς, καί τάς μάλλον θερμάς μου εὐχαριστίας. Εὐχάς μέν, ὅπως ζῆτε μετά τῶν οἰκογενειῶν σας, ἐν ὑγεία καί χαρᾷ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἔθνους καί τῆς Δημοκρατίας, τῆς ὁποίας τυγχάνετε ἀπολύτως ἐκλεκτά καί πιστά τέκνα. Εὐχαριστίας δέ, διότι μέ ὀλόψυχον προθυμίαν ἀπαντήσατε εἰς τήν ἐπίκλησιν τῆς ὑπό ὕπουλον Κυβερνητικήν περίπτυξιν κινδυνευούσης Δημοκρατίας καί ἐσπεύσατε, παρά πᾶσαν πίεσιν, παρά πᾶσαν δίωξιν, καί παρά τάς στομφώδεις ἀπειλάς τῶν ἀσυστόλων Κυβερνητικῶν ὀργάνων, νά πυκνώσητε τάς Δημοκρατικάς φάλαγγας. Δικαιοῦσθε νά εἶσθε ὑπερήφανοι διά τό Ἐθνικόν ἔργον, τό ὁποῖον μέχρι σήμερον σεμνά καί ἀθόρυβα ἐπετελέσατε. Ἐξυπηρετήσατε καί ἐφρουρήσατε τήν ἐσωτερικήν γαλήνην, διότι ἡ ὕπαρξις τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης καί τῶν μετ' αὐτῆς συνεργαζομένων Δημοκρατικῶν ὀργανώσεων, ἡ ἰσχύς των, ἡ πειθαρχία των εἰς τήν ἰδέαν καί ἡ σεμνή ἀποφασιστικότης διοικούντων καί διοικουμένων, ἐσυνέτισαν τούς διαφόρους ὑποψηφίους δικτατορίσκους τῶν κυβερνητικῶν μαγειρείων καί τούς ἠνάγκασαν νά ἀντιληφθοῦν, ὅτι πᾶσα ἀπόπειρά των πρός ἐσωτερικήν διαταραχήν καί κατάλυσιν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀπό τό λαομίσητα πρόσωπά των, θά συνετρίβετο ἅμα τῇ ἐκδηλώσει της.

Ἐξυπηρετήσατε καί ἐφρουρήσατε τήν Δημοκρατίαν, διότι διά τῆς προθυμίας σας καί τῆς ἰδεολογικῆς σας ἐξάρσεως ἐπετεύχθη ἡ συσσωμάτωσις καί συστηματική ὀργάνωσις τῶν Δημοκρατικῶν Δυνάμεων, ἐκρατήθη ἀναμμένος ὁ δαυλός τοῦ Δημοκρατικοῦ αἰσθήματος, ἠνωρθώθη ἀδιαπέραστον τό Δημοκρατικόν τεῖχος καί οὕτω ἐξηναγκάσθησαν οἱ σημερινοί φιλομοναρχικοί Κυβερνῆται νά σεβασθοῦν μέχρι στιγμῆς τούς τύπους τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

Εἶμαι εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος διότι, εἰς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα καὶ νόμιμον ἰδεολογικόν μας ἀγῶνα, εὑρίσκομαι ἐπὶ κεφαλῆς τοιούτων ἐκλεκτῶν συναγωνιστῶν.

Φίλοι μου,

Τό 1935 μᾶς εὑρίσκει ἐν πλήρει ἐσωτερικῇ κρίσει. Ἡ ἐσωτερική διαίρεσις εὑρίσκεται εἰς τήν μεγαλυτέραν της ὀξύτητα, ἡ ἠθική σῆψις προχωρεῖ καί ἀπειλεῖ νά δηλητηριάσῃ καί ἀποσυνθέσῃ ὁλόκληρον τόν Ἐθνικόν ὀργανισμόν. Ἡ Δημοκρατική πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καταδυναστεύεται. Οἱ ἀποπειραθέντες νά δολοφονήσουν τήν ἔνδοξον κεφαλήν τῆς Δημοκρατικῆς οἰκογενείας (σημ. γράφ.: τόν Ἐλ. Βενιζέλον), ἐνθαρρυνόμενοι καί ἐνισχυόμενοι ἀπό φοβουμένους τήν ἀλήθειαν Κυβερνήτας, καταρρακώνουν κάθε ἔννοιαν Δικαιοσύνης καί τιμῆς.

Αἱ ἐθνικαί δυνάμεις ἀποδημοκρατοποιοῦνται καί ἀποσυντίθενται, τό ἐθνικόν μας γόητρον δέχεται ἀλλεπαλλήλους κολάφους ἀπό πᾶσαν κατεύθυνσιν. Οἱ ἐχθροί τῆς Δημοκρατίας ἐργάζονται ὕπουλα, καταχθόνια καί συστηματικά. Τό Μοναρχικόν τέρας ἀκόρεστον ἐνεδρεύει διά νά καταξεσπαράξῃ τήν Δημοκρατίαν καί μαζί της τήν Ἑλλάδα ὁλόκληρον, ὅπως καί ἄλλοτε. Ἡ ἀβεβαιότης καί ὁ φόβος διά τήν αὔριον ἐπικρατεῖ εἰς τήν ἐθνικήν ψυχήν. Ἡ θλιβερά αὐτή διαπίστωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας καταντήματος μὲ ἀναγκάζει, ἐκτός τῶν εὐχῶν καί εὐχαριστιῶν μου, νά σᾶς ἀπευθύνω θερμοτάτας συστάσεις, ὅπως πολλαπλασιάσητε τήν προθυμίαν σας καί ὅπως ἐργάζησθε πάντοτε μὲ ἐπιμέλειαν, μὲ δραστηριότητα, μὲ αὐταπάρνησιν καί μὲ Στρατιωτικήν πειθαρχίαν, διότι τοῦτο ἐπιβάλλουν αἱ κρίσιμοι ἐσωτερικαί στιγμαί, τάς ὁποίας διερχόμεθα καί διότι μόνον οὕτω θά εἴμεθα, ἀνά πᾶσαν στιγμήν, εἰς τό ὕψος τῆς ἱερᾶς μας ἀποστολῆς.

Μὲ θερμὴν ἀγάπην
Ὁ Πρόεδρος
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Στρατηγός

Ἡ ἐγκύκλιος - ἡμερησία διαταγὴ τοῦ Ἀναστ. Παπούλα ἐκυκλοφόρησε καὶ στὸ τελευταῖο παράρτημα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» — καὶ εἶχαν ἱδρυθῆ παραρτήματα καὶ στὰ πιὸ μικρὰ χωριουδάκια τῆς Ἑλλάδος — ὅπου καὶ διαβάστηκε σὲ εἰδικὲς συγκεντρώσεις ἐκείνων ποὺ «κράτησαν ἀναμμένο τὸ δαυλὸ τοῦ δημοκρατικοῦ αἰσθήματος». Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος — τοῦ ἐπισήμου Κράτους — ἡ ἐγκύκλιος χαρακτηρίστηκε ὡς «ἐμπρηστικὴ» καὶ «ἐπαναστατική». Χαρακτηρίστηκε ἐπίσης, ὡς ἀπαραδέκτως ὑβριστική καί, κυρίως, γιὰ τὶς φράσεις περὶ «ὑπούλου κυβερνητικῆς περιπτύξεως τῆς κινδυνευούσης Δημοκρατίας» καὶ περὶ «καταρρακώσεως κάθε ἐννοίας Δικαιοσύνης καὶ τιμῆς». Γιατὶ ἡ ἐγκύκλιος δὲν ὑπογραφόταν ἀπὸ ἕνα ὁποιονδήποτε «ἐξαλλο προστάτη τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας», ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ μεγάλη προσωπικότητα τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἦταν ὁ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος Ἀναστ. Παπούλας. Μάλιστα ἡ ἔμπνευση τῆς ἐγκυκλίου ἀποδόθηκε σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἐπιφυλασσόταν ὁ τίτλος τῆς «ἐνδόξου κεφαλῆς τῆς Δημοκρατικῆς οἰκογενείας» — στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Γιατί, καθὼς θὰ δοῦμε πάρα κάτω, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε ἄμεση σχέση μὲ τὴν «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» καί, μάλιστα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς συστάσεώς της.

ΕΥΧΕΣ, ΕΞΑΙΡΟΥΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ

ΑΛΛΑ οἱ φανερὲς — γιατὶ οἱ κρυφὲς ἦταν πολλὲς καὶ τρομαχτικὲς — ἐκπλήξεις τῆς πρωτοχρονιᾶς τοῦ 1935, δὲν περιωρίστηκαν μόνο στὴν ἐγκύκλιο τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» μὲ τὴν διακήρυξη ὅτι «τὸ Μοναρχικὸν τέρας ἀκόρεστον ἐνεδρεύει διὰ νὰ καταξεσπαράξη τὴν Δημοκρατίαν καὶ μαζί της τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον, ὅπως καὶ ἄλλοτε», ἢ σ' ἐκεῖνο τὸ «ὁ Θεὸς νὰ βάλη τὸ χέρι του» τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη.

Σὰν τρίτη ἔκπληξη ἐμφανίστηκαν καὶ οἱ πρωτοχρονιάτικες εὐχὲς τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ στάλθηκαν γιὰ νὰ δημοσιευθοῦν, καθὼς ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ξεκινοῦσε ἀπ' τὴ Νίκαια τῆς Γαλλίας γιὰ τὴν βουλγαρικὴ πρωτεύουσα — τὴν Σόφια. Καὶ ἦταν «εὐχές», ἀληθινά, καταπληκτικές. Γιατὶ ἦταν ὁ,τιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ «εὐχές». Ἦταν, μακριὰ ἀπὸ τὸ καθιερωμένο χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς πρωτοχρονιᾶς, ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὸ χριστουγεννιάτικο μήνυμα: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία», ἕνα ἅγριο κήρυγμα κατὰ τῶν «ἐχθρῶν» — Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν — ἕνα κήρυγμα γιὰ τὴν κατάλυση τοῦ νόμου, κήρυγμα θανάτου. Ὅσα ἐπακολούθησαν τὸν Μάρτη τοῦ 1935, εἶχαν προλεχθῆ στὶς γεμάτες μῖσος εὐχὲς ποὺ διατυπώθηκαν ἀπὸ τὶς Κάννες τῆς Γαλλίας. (Ὅπως, ἐπίσης, εἶχαν προδιαγραφῆ καὶ σὲ παλαιότερα γράμματά του γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσουμε στὰ ἑπόμενα).

Ἰδοὺ, ὅμως, οἱ πρωτοχρονιάτικες εὐχὲς τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα:

Εὔχομαι μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν νὰ εὐτυχήσῃ ὅλος ἀνεξαιρέτως ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, διότι δὲν αἰσθάνομαι ἐχθραν, παρά μόνον πρός ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θέλουν νά εἶναι ἐχθροί μου καί ἰδιαιτέρως πρός ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διά καταφανῶν πράξεων ἀπεδείχθησαν ἐχθροί τῆς Πατρίδος, τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἐπί τοῦ ὁποίου στηρίζεται τό Δημοκρατικόν μας Πολίτευμα. Ὅπως πιστεύω ὡσαύτως, ὅτι ὁ μέλλων νά προστατεύσῃ καί νά σώσῃ τήν Δημοκρατίαν δύναται νά παραβιάσῃ κάθε νόμον, διότι ἡ πραγματικότης εἶναι ἀνωτέρα τοῦ Νόμου. Μέ τήν πίστιν αὐτήν εἶμαι ἀποφασισμένος νά θυσιασθῶ, ἐάν παραστῆ ἀνάγκη καί μέ τήν ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι θά μέ ἀκολουθήσῃ μέχρι θανάτου ἡ πλειονότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Σύμβολον καί Σπιαία σας νά εἶναι ἡ ἰσχυρά θελληματικότης, τό πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας, τό συναίσθημα τοῦ καθήκοντος ὑπέρ τῆς Δημοκρατίας καί ἡ σκληρά καί παραδειγματική τιμωρία τῶν ὑπονομευτῶν της καί τῶν προδοτῶν της ἰδία, οἱ ὁποῖοι ἀπέδειξαν, ὅτι οὔτε τόν Θεόν φοβοῦνται, οὔτε τούς ἀνθρώπους ἐντρέπονται.

Ἀπό σᾶς ζητῶ, ὅταν προχωρήσω νά μέ ἀκολουθήσετε μέ πίστιν καί ἀφοσίωσιν, διότι μόνον ὁ πιστεύων νικᾶ. Ἐάν σκοτωθῶ νά ἐκδικηθῆτε τόν θάνατόν μου καί τοῦτο μόνον διά τήν θεμελίωσιν τῆς Δημοκρατίας, διότι ἔργον τῶν ἐπιζώντων εἶναι νά συμπληρώνουν καί νά ὁλοκληρώνουν τό ἔργον τῶν θανόντων.

Πρέπει ὅλοι νά πιστεύσωμεν, ὅτι τό εὐτυχές μέλλον τῆς Πατρίδος ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἰσχυράν θεμελίωσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

ΕΛΠΙΣ Η ΘΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

ΜΑ καὶ οἱ εὐχές τῶν ἄλλων «δημοκρατικῶν» ἡγετῶν γιὰ τὸ 1935, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἀγριότητα τῶν «εὐχῶν» τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, δὲν ἔκλειναν καὶ τόση αἰσιοδοξία.

Ὁ Γεώργιος Καφαντάρης (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνασκόπηση ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή) ἔκανε καὶ εἰδικὲς εὐχές, τονίζοντας:

Αἱ πλατωνικαί εὐχαί ἰσχύουν ἴσως μόνον διά τήν Θείαν Πρόνοιαν, ἄν κρίνωμεν τουλάχιστον ἀπό τόν περασμένον χρόνον κατά τό ὁποῖον ἔσωσεν αὖτη τόν τόπον. Ἂς εὐχηθῶμεν, λοιπόν, νά μήν ἀποκάμῃ, διότι κατά τά ἄλλα, αἱ εὐχαί δέν ὠφελοῦν.

Ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου εὐχήθηκε «ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν». Ὁ Θεμ. Σοφούλης εἶπε ὅτι «μὲ τὰς εὐχὰς δὲν θεραπεύονται οἱ ἄρρωστοι, οὔτε τὰ ἄτομα, οὔτε οἱ Λαοί». Ὁ Στυλ. Γονατᾶς ὅτι «ἡ ἐλπίς, τὸ κάτι αὐτό, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνευρίσκει ἡ λογική, τὸ περιμενόμενον ἀπὸ κάτι ἀπρόβλεπτον, ἀπὸ κάποιαν συνέργειαν τῆς τύχης ἢ τῆς Θείας Προνοίας, αὐτὸ τὸ κάτι εὐχόμεθα νὰ παρουσιασθῆ». Ὁ Α. Μιχαλακόπουλος εὐχήθηκε «νὰ μελετηθῆ καὶ νὰ χαραχθῆ ἕνα κοινὸν πρόγραμμα στοιχειώδους ἀμύνης τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος».

Μόνο ὁ τότε πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης εὐχήθηκε τὸ 1935 «νὰ ἐξαφανίση τὰ τελευταῖα ἴχνος τῆς ἐσωτερικῆς διαιρέσεως», «νὰ ἀποκτήση ἡ Ἑλλὰς τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα ποὺ ἀπὸ δεκαετηρίδων τῆς ἔλειψε» καὶ «νὰ διατηρήση ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς τὴν ἑνότητά του».

Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀκουγόταν ἡ εὐχὴ γιὰ τὴν ἐξαφάνιση καὶ τοῦ τελευταίου ἴχνους τῆς ἐσωτερικῆς διαιρέσεως, ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ Χανιά, πέρα ὅλων τῶν ἄλλων κηρυγμάτων ποὺ ὡς τότε εἶχαν γίνει, ἕνα καινούργιο σύνθημα κυριάρχησε. Καὶ γιὰ ἕνα «πεπρωμένο ἐκδικητὴ» μιλοῦσε...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Οἱ Ρεθύμνιοι ζητοῦνε τὸν Ν. Πλαστήραν γιὰ βουλευτή τους. — Ἕνα καταπληκτικὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ τμῆμα Ἀποδούλου τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. — Γιατί δέν δεχόταν τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ φιλτάτου του στρατηγοῦ. — «Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ ὅλους ὡς ὁ πεπρωμένος ἐκδικητής». — Ἡ ὑποστήριξις τοῦ ἰατροῦ Β. Σκουλᾶ. — Ἀντεπίθεσις κατὰ Ν. Πλαστήρα καὶ δημοσίευσις ἑνὸς συγκλονιστικοῦ στοιχείου. — Μία πρότασις τοῦ στρατηγοῦ Γ. Ἑξαδακτύλου καὶ ἕνας ἐμπρηστικὸς λόγος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Με άπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

23ον

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ποὺ ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν γαλλικὴ Νίκαια καὶ τὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα — τὴ Σόφια — ἀκουγόταν τὸ πρωτοχρονιάτικο κήρυγμα τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, κατὰ τὸ ὁποῖο «ὁ μέλλων νὰ προστατεύσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὴν Δημοκρατίαν δύναται νὰ παραβιάσῃ κάθε νόμον, διότι ἡ πραγματικότης εἶναι ἀνωτέρα τοῦ νόμου», καθὼς καὶ ἡ παρότρυνσή του: «Ἐὰν σκοτωθῶ νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν θάνατόν μου καὶ τοῦτο μόνον διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Δημοκρατίας»· τὶς ἡμέρες ποὺ ὁ πρόεδρος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος Ἀναστ. Παπούλας ἔρριχνε τὸ σύνθημα ὅτι «οἱ ἐχθροὶ τῆς Δημοκρατίας ἐργάζονται ὕπουλα, καταχθόνια καὶ συστηματικά» καὶ ὅτι «Τὸ μοναρχικὸν τέρας ἀκόρεστον ἐνεδρεύει διὰ νὰ κατασπαράξῃ τὴν Δημοκρατίαν»· τὶς ἡμέρες ποὺ ὁ Γεώργιος Καφαντάρης ἔστρεφε τὶς ἐλπίδες του στὸν "Ὑψιστο καὶ εὐχόταν «ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του»· τὶς ἡμέρες ποὺ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς μιλοῦσε γιὰ «τὴν συνέργειαν τῆς τύχης ἢ τῆς Θείας Προνοίας» (ὥστε νὰ μὴ χαθῇ ἡ Ἑλλάδα)· τὶς ἡμέρες, τέλος, ποὺ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας Π. Τσαλδάρης, παρακαλοῦσε τὸν Κύριο «νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ἐσωτερικῆς διαιρέσεως», τὶς πρῶτες ἐκεῖνες ἡμέρες τοῦ 1935, ἐκεῖ, στὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης — πέρα ὅλων τῶν ἄλλων ποὺ εἴδαμε καὶ τῶν ὅσων θὰ δοῦμε — ἄρχισε νὰ παίζεται μιὰ ξεχωριστὴ πράξη τῆς ὅλης ἐθνικῆς μας τραγωδίας, μιὰ πράξη ποὺ ὡς τώρα δὲν ἔχει ἀπασχολήσει κανέναν ἀπὸ τοὺς μελετητὲς τῆς σύγχρονης ἱστορίας τοῦ τόπου μας, ποὺ ἔχει ἀγνοηθῆ κι' ἔτσι καὶ λησμονηθῆ.

Ἡρωές της εἶναι καὶ πάλι οἱ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ Ν. Πλαστήρας καὶ σκηνικὸ ἕνα ὁμορφο χωριουδάκι τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, τὸ ἡρωϊκό, ἀπ' τοὺς ἀτέλειωτους κρητικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες. Ἀποδούλου.

Ο «πεπρωμένος ἐκδικητὴς»!

ΣΤΙΣ 27 τοῦ Γενάρη τοῦ 1935 ἦταν νὰ γίνουν στὸ νομὸ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης ἀναπληρωματικὲς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἑνὸς ἀντιπροσώπου, ποὺ θὰ διαδεχόταν τὸν θανόντα φιλελεύθερο βουλευτὴ Ἰω. Γιοβατζι-

Στὶς 25 Ἰουνίου 1924, ὁ Ἰω. Μεταξᾶς καταγγέλλει: «Τὸ Ἀπόσπασμα Πλαστήρα, παρ' ὅλας τὰς ἐρεύνας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου, δὲν ἀνευρέθη»

Ὁ στρατηγὸς Ἀθανάσιος Ἐξαδάκτυλος προτείνει (13 Ἰανουαρίου 1935) νὰ συγκροτηθῆ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ ἀπαντήσῃ στὸ ἐρώτημα: Τί ἦταν, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας: «Φυγὰς» ἢ «ἥρως»;

Ὁ μέραρχος τοῦ «Μαύρου Καβαλλάρη», στρατηγὸς Δημ. Δημαρᾶς γράφει: «Ἀγνοῶ ποῦ ἤχθη τὸ Ἀπόσπασμα Πλαστήρα»

δάκη. "Οταν, ξαφνικά, τὸ τμῆμα Ἀποδούλου Ρεθύμνης, τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ἔστειλε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

Ἀποδούλου Ρεθύμνης
7 Ἰανουαρίου 1935
Κύριον Ἐλευθέριον Βενιζέλον
Χανιά

Ἐθνικὸν συμφέρον ὑρίσατε ὑποψήφιον Ρεθύμνης Νικόλαον Πλαστήραν.

Παράρτημα Δημοκρατικῆς Ἀμύνης τοῦ Ἀποδούλου Ρεθύμνης.

Τότε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ποὺ, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, περνοῦσε μιὰ δύσκολη ἐνδοκομματικὴ κρίση (γιατὶ ἐμφανίζονταν 11 ἀλληλομαχόμενοι φιλελεύθεροι ὑποψήφιοι γιὰ μιὰ ἕδρα, κι' αὐτὸς ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους προτιμοῦσε τὸν προσωπικό του φίλο τὸν γιατρὸ Βασίλειο Σκουλᾶ, ἐκεῖνον ποὺ τὴ νύχτα τῆς 6ης Μαρτίου 1933 βρισκόταν στὸ πρωθυπουργικὸ γραφεῖο καὶ παρακολουθοῦσε τὰ ἀπόκρυφα τῆς πλαστηρικῆς δικτατορίας) ἔστειλε (8 Ἰανουαρίου 1935) τὸ ἀκόλουθο ἀπαντητικὸ τηλεγράφημα:

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης Ἀποδούλου Ρεθύμνης

ΚΕΡΑΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

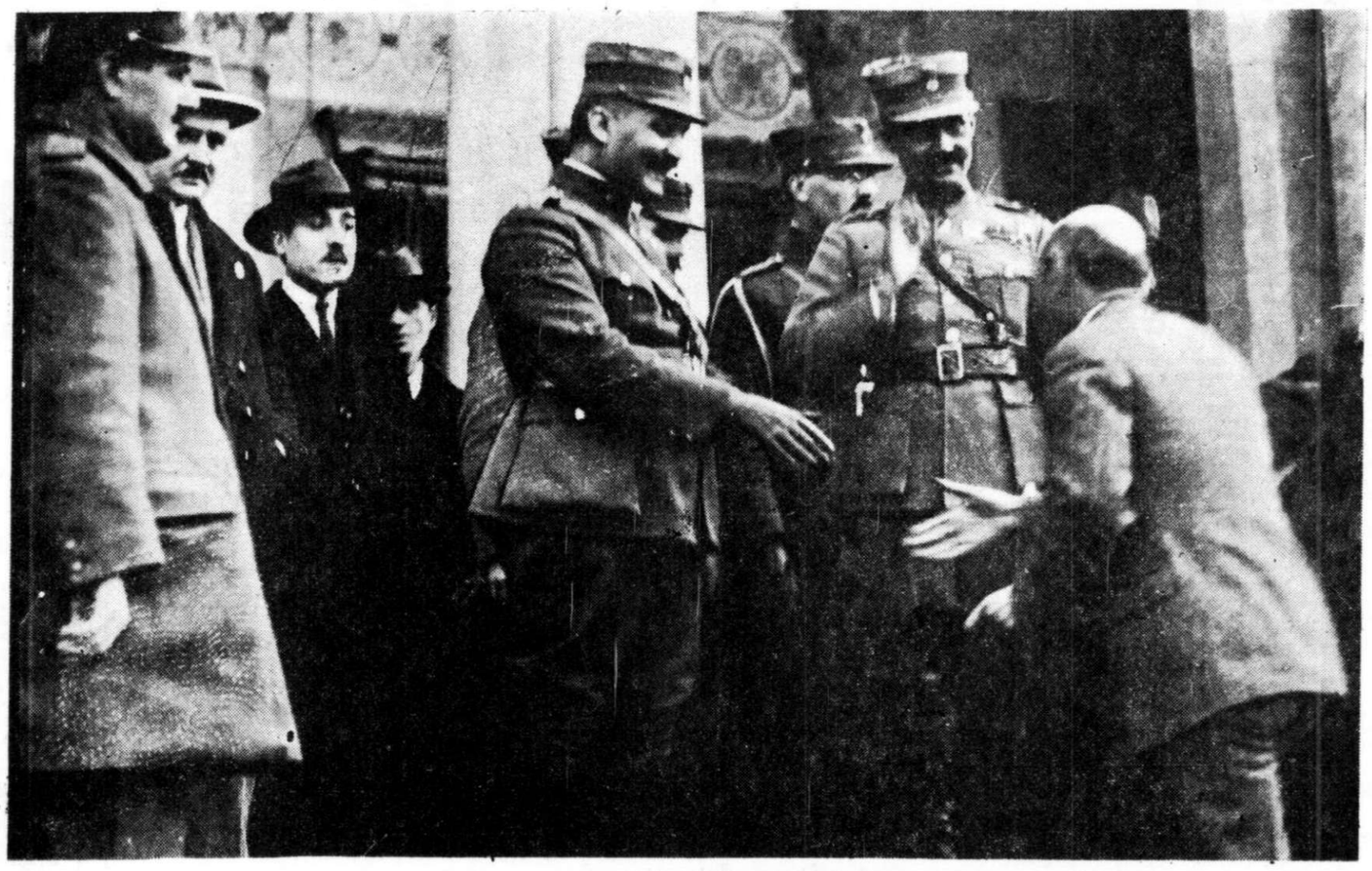

ΣΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. ΛΙΓΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1922. Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ — ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΣ ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟΤΕ — ΜΕ ΤΟΝ ΣΤ. ΓΟΝΑΤΑ

Ο «ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΣ ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ»

ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Κύριε Πρόεδρε.

Ἐννοῶ κάλλιστα τὴν ψυχολογίαν ἡ ὁποία σᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ τηλεγραφήματος διὰ τοῦ ὁποίου θεωρεῖτε ὅτι τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον ἐπιβάλλει ὅπως κατὰ τὴν ἐπικειμένην ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης χρισθῇ ὑποψήφιος ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας.

Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς παραπεμφθεὶς δι' ὁριστικοῦ βουλεύματος διὰ τὸ κίνημα τῆς ἕκτης Μαρτίου δὲν ἠμπορεῖ κατὰ νόμον νὰ εἶναι ὑποψήφιος βουλευτής. Ἐπομένως ἐὰν ἐτίθετο ὑποψηφιότης του ἔπρεπε νὰ ψηφισθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς Φιλελευθέρους καὶ τότε θὰ ἀκυρώνετο ἡ ἐκλογή του καὶ θὰ ἀνεκηρύσσετο βουλευτὴς Ρεθύμνης ὁ κυβερνητικὸς ὑποψήφιος.

Ἀλλὰ ἡ ὑποψηφιότης Πλαστήρα δὲν θὰ εἶχεν μόνον αὐτὴν τὴν ἐπιζημίαν συνέπειαν. Θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν κόμμα διὰ νὰ καταστήσῃ πιστευτότερον τὸν συκοφαντικὸν ἰσχυρισμόν του ὅτι ὁ ἀγὼν ποὺ διεξάγει ὁ Ἐθνικὸς Συνασπισμὸς κατὰ τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως σκοπὸν ἔχει νὰ παραδώσῃ τοὺς κυβερνητικοὺς εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα.

Ἐὰν οἱ κυβερνῶντες τὴν Ἑλλάδα ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν ὅπως κηρύττουν ὅτι εἶναι καθεστώς, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀνατραπῇ διὰ τῶν συνταγματικῶν μέσων, ἡ βιαία ἀνατροπή των θὰ ἀποβῇ μοιραία ἀνάγκη καὶ τότε ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ ὅλους ὡς ὁ πεπρωμένος ἐκδικητής. Γνωρίζω ὅτι πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ κόμματα τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ πιστεύουν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε πορεία τῶν κυβερνώντων κατέστησε μοιραίαν ἤδη ἀνάγκην τὴν παρέμβασιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα.

Ἀλλ' ἐγὼ ἐξακολουθῶ νὰ ἐλπίζω μολονότι ἡ ἐλπὶς μου ἀποβαίνει καθ' ἡμέραν ἰσχυροτέρα ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐκδικητοῦ ἠμπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀποφευχθῇ.

Φιλικώτατα
ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ἀντεπίθεσις τοῦ Π. Τσαλδάρη

ΣΕ ΑΠΑΝΤΗΣΗ τοῦ καταπληκτικοῦ αὐτοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὁ τότε πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἔκανε δηλώσεις, στὶς ὁποῖες ἔλεγε:

— Δι' ἐμὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἔχει παύσει νὰ εἶναι κοινοβουλευτικὸς ἀνήρ. Ἡ σημερινὴ στάσις του ἀποκαλύπτει τὰς διαθέσεις του καὶ προκαλεῖ, εἶμαι βέβαιος, τὴν ἀποδοκιμασίαν παντὸς Ἕλληνος, πονοῦντος τὸν τόπον. Ἀλλ' ἡ στάσις αὐτὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἀποδεικνύει ἀκόμη ὅτι δὲν ὑπῆρξαν ἀβάσιμοι οἱ ἰσχυρισμοὶ οἵτινες εἶχον διατυπωθῆ ὅτι ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ὠθήσας τὸν Πλαστῆραν εἰς τὸ οἰκτρὸν πραξικόπημα ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933. Θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ οἱ συνεργαζόμενοι μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου παραμένουν πιστοὶ εἰς τὸν κοινοβουλευτισμὸν καὶ ἀποδοκιμάζουν τὰ κηρύγματα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἡ διευκρίνησις τῆς ἐν προκειμένῳ στάσεώς των εἶναι ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη. Ἡ σιωπή των θὰ ἠδύνατο νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὑποθήκευσις τοῦ κηρύγματος πρὸς ἐμφύλιον σπαραγμόν, ὁπότε θὰ εὑρίσκοντο καὶ οὗτοι εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προσπάθειαν τῆς διατηρήσεως τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἡ κυβέρνησις πολιτευομένη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ δὲν ἔχει κανένα λόγον νὰ ἔρχεται καὶ εἰς ἀνεπισήμους ἔστω συνομιλίας μετ' αὐτῶν ἐπὶ ζητημάτων σχετιζομένων μὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας πολιτεύματος.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ τμῆμα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ Ἀποδούλου Ρεθύμνης προκάλεσε δυσφορία καὶ μεταξὺ τῶν ἡγετῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀπ' αὐτοὺς δὲ μόνο ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἐδήλωσε ὅτι «διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ δικαίωμα ὁ κ. Τσαλδάρης νὰ ὁμιλῇ καθ' ὃν τρόπον ὡμίλησεν καὶ νὰ λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, θὰ ἔπρεπε ρητῶς καὶ αὐστηρῶς νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ φιλικοῦ του Τύπου ὅτι οἱ κατέχοντες τὴν ἀρχὴν ἀποτελοῦν κατάστασιν, καὶ ὅτι ἐπ. πλέον εἶναι θεάρεστον ἔργον νὰ φονεύωνται οἱ Φιλελεύθεροι!».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ στρατηγὸς καὶ τότε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης, δήλωσε ὅτι «ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος διεμαρτύρετο διὰ τὰ κηρύγματα τοῦ κυβερνητικοῦ Τύπου, ἔρχεται σήμερον νὰ προπαγανδίσῃ τὴν δικτατορίαν Πλαστήρα».

"Ας σημειωθῇ πὼς τότε, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, ἔγινε σκέψη γιὰ αὐτεπάγγελτη εἰσαγγελικὴ διώξη τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τοῦ ὁποίου τὰ κηρύγματα χαρακτηρίστηκαν «ἀνατινακτικὰ τοῦ Κράτους». Ἀλλὰ τελικὰ τοῦτο δὲν πραγματοποιήθηκε.

Ἡ δύελλα ξαναφέρνει τὰ περασμένα

ΑΛΛΑ τὸ καταπληκτικὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ τμῆμα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» Ἀποδούλου Ρεθύμνης ἔεσήκωσε γενικὴ θύελλα τοῦ μὴ βενιζελικοῦ κόσμου.

"Ετσι, καὶ σὲ μιὰ ἀνανεωμένη ἐπίθεση κατὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα, χρησιμοποιήθηκε καὶ πάλι τὸ ἀπόσπασμα τοῦ διοικητοῦ τῆς 4ης μεραρχίας (στὴ Μικρὰ Ἀσία) στρατηγοῦ Δημητρίου Δημαρᾶ, ποὺ περιλαμβανόταν στὴν ἐκθεσή του τῆς 20 Μαρτίου 1924, καὶ στὸ ὁποῖο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀναφέρονταν γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» καὶ τ' ἀκόλουθα:

... **Κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὅτι μέχρι τῆς σήμερον (σημ. γράφ.: ὅταν γράφτηκε ἡ ἔκθεσις τοῦ στρατηγοῦ Δ. Δημαρᾶ, ποὺ ὑποβλήθηκε στὶς 20 Μαρτίου 1924) ἀγνοῶ ποῦ ἤχθη τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14ης—15ης (Αὐγούστου 1922) μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Καλεντζὶκ ἀποχώρησίν του, ἀφοῦ οὔτε παρὰ τοῦ ἀποσταλέντος ἐπιτελοῦς μου ἀνευρέθη εἰς τὴν διὰ τῆς διαταγῆς μου τῆς 14ης (ὑπ' ἀριθ. 5457)3) ὁρισθεῖσαν θέσιν του, οὔτε συνεδέθη μετὰ τοῦ 26ου Συντάγματος συμφώνως τῇ αὐτῇ διαταγῇ μου.**

Ἕνεκα τῆς μὴ παρουσίας τοῦ ἀποσπάσματος τούτου εἰς τὴν ἐν λόγῳ θέσιν του, προελθούσης ἐξ αἰτίων ἀγνώστων μοι μέχρι σήμερον, παρέμεινεν ἀκάλυπτος ἐν μέρει ἡ μεραρχία ἀπὸ νότου, τῆς περιστάσεως δὲ ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 15ης (Αὐγούστου 1922, ὅταν καὶ ἐπῆλθε ἡ οὐσιαστικὴ κατάρρευση τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου)...

Χρησιμοποιήθηκε, ἐπίσης, ξανὰ μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ ἔγραψε στὶς 27 Αὐγούστου 1933 ὁ στρατηγὸς Κωνσταντίνος Μαζαράκης - Αἰνιάν, καὶ στὴν ὁποία τόνιζε αὐτά:

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1935 «εἶχε παύσει νὰ εἶναι κοινοβουλευτικὸς ἀνήρ»

...**Ὁ κ. Πλαστήρας ὑπῆρξε πιθανῶς καλὸς στρατιώτης, καὶ συμπαθέστατος εἰς ἐμὲ ἄλλοτε, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ εἶναι ἀληθὲς, δυστυχῶς, ὅτι λαβὼν ἐν πολέμῳ καὶ εἰς δυσχερεστάτην στιγμὴν διαταγὴν τινὰ δὲν τὴν ἐξετέλεσε καὶ εἶναι δοσίλογος διὰ τοῦτο. Ποίας δικαιολογίας εἶχε, ἀφορᾷ τὸν ἴδιον, ἐγὼ μόνον δύναμαι νὰ ἐπικριθῶ ὅτι δὲν τοῦ ἐπιτίθεμαι ὅσον θὰ ἔπρεπεν ἴσως ἐν τῇ ἐκθέσει μου. Ἀναγράφω ὅμως τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ κύκλωσις τῆς 4ης μεραρχίας προῆλθε πρωτίστως ἀπὸ τὸ διεισδύσαν ἐκ Κιουπρουλοῦ τουρκικὸν ἱππικὸν ἀπόσπασμα...**

Ἀλλὰ χρησιμοποιήθηκε καὶ ἡ συνέντευξη (τῆς ἴδιας ἐποχῆς) τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μαζαράκη - Αἰνιάνος στὴν ὁποία διατυπωνόταν ἡ ἄποψη ὅτι «ἡ εἰσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τοῦ κενοῦ Πλαστήρα ὑπῆρξε καταστρεπτικὴ διὰ τὴν 4ην μεραρχίαν».

Τέλος χρησιμοποιήθηκε ἡ κριτικὴ (25 Ἰουνίου 1924) τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ποὺ ἀνέφερε ὅτι:

...**Τὴν πρωΐαν τῆς 14ης (Αὐγούστου 1922), ὅτε ἤρχισε ἡ ὑποχώρησις, διετάχθησαν τὰ δύο ἀποσπάσματα Πλαστήρα καὶ Καλιαγκάκη νὰ καταλάβουν μίαν γραμμὴν πρὸς κάλυψιν συγκεντρώσεως τῶν ὑπολοίπων τμημάτων τῆς 4ης μεραρχίας. Τὸ ἀπόσπασμα Καλιαγκάκη κατέλαβε τὴν θέσιν του. Ἀλλὰ τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα παρ' ὅλας τὰς ἐρεύνας τῶν ἀξιωματικῶν του ἐπιτελείου δὲν ἀνευρέθη...**

Μιὰ πρόταση τοῦ στρατηγοῦ Α. Ἐξαδάκτυλου

ΑΛΛΑ Η ΕΠΙΘΕΣΗ κατὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα, μὲ ἀφορμὴ τὴν πρόκληση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ὅτι ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου, 1933 θὰ «ἀναγνωρισθῇ ἀπ' ὅλους ὡς ὁ πεπρωμένος ἐκδικητὴς» δὲν σταματήσε στὰ πάρα πάνω.

Στὶς 13 Ἰανουαρίου 1935 δημοσιεύτηκε γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Ἀθανασίου Ἐξαδακτύλου στὸ ὁποῖο ἀναφέρονταν καὶ αὐτά:

....Ὑποθέτω ὅτι οὐδεὶς τίμιος καὶ ὀρθοφρονῶν Ἕλλην θὰ ἔχῃ ἀντίθετον γνώμην, ὅτι τὸ ζήτημα Πλαστήρα ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλην τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι πρέπει ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ὁπωσδήποτε, νὰ καθαρισθῇ καὶ δὴ κατὰ τρόπον ὁριστικὸν καὶ ἐπίσημον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς τὸ μέλλον διὰ πάντα εἰλικρινὴ καὶ τίμιον Ἕλληνα ἡ ἀμφιβολία ἐὰν ὁ κ. Πλαστήρας ὑπῆρξεν ἥρως ἢ φυγάς. Δὲν νομίζω ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ λυθῇ μὲ συζητήσεις καὶ ἄρθρα. Μία τοιαύτη συζήτησις, ἐπανειλημμένως ἄλλωστε γενομένη, οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἔχῃ καὶ οἱ ἀντιφρονοῦντες θὰ ἐξακολουθήσουν μετὰ πείσματος καὶ φανατισμοῦ νὰ ὑποστηρίζουν κατὰ τὸν ἴδιον ἕκαστος τρόπον τὰς γνώμας των. Οἱ μὲν ἀντιβενιζελικοὶ θὰ λέγουν: «Ἔχομεν τὰς ἐκθέσεις τριῶν διακεκριμένων καὶ ἀναμφισβητήτου κύρους στρατηγῶν (Δ. Δημαρᾶ, Κ. Μαζαράκη, Ἰω. Μεταξᾶ) ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν ὅτι ὁ κ. Πλαστήρας ὑπῆρξε φυγὰς καὶ εἶναι δοσίλογος μὲ τὴν βαρυτάτην κατηγορίαν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς θέσεώς του ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς συνεπείας ταύτης ἀποσυνθέσεως καὶ διαλύσεως τοῦ ἐν ταξει ὑποχωροῦντος στρατοῦ μας». Οἱ βενιζελικοὶ θὰ ἐπαναλαμβάνουν στερεότυπως: «Αὐτὰ ποὺ λέγετε διὰ τὸν κ. Πλαστήραν εἶναι συκοφαντία. Ὁ κ. Πλαστήρας εἶναι μέγας ἥρως καὶ ἄξιος τῆς πατρίδος. Καὶ ὡς ἀπόδειξιν σας φέρομεν τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην τοῦ Μεγάλου Ἀρχηγοῦ μας. Διότι δὲν μας εἶναι δυνατόν, νὰ φαντασθῶμεν οὐδ' ἐπὶ στιγμήν, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ διεθνοῦς φήμης πολιτικός, ὁ τόσον μοχθήσας διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, θὰ ἐπέτρεπεν εἰς ἑαυτὸν νὰ κατασπάζεται, νὰ συντρώγῃ, νὰ ἀποκαλῇ «ἀρχηγόν του» καὶ περιβάλλῃ μὲ ὅλως ἰδιαιτέραν φιλίαν καὶ ἐκτίμησιν ἕνα κοινὸν φυγάδα, ἄξιον τυφεκισμοῦ, ὅπως ἰσχυρίζεσθε σεῖς ὅτι εἶναι, καὶ μάλιστα φυγάδα κατηγορουμένου ὡς τὸν κυβιώτερον συντελεστὴν τῆς καταρρεύσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, δηλαδὴ ἕνα ἐκ τῶν καταστροφέων τοῦ μεγαλειώδους ἔργου τῆς μικρασιατικῆς του πολιτικῆς, τῆς ἐπισφραγισθείσης διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐὰν δὲν ἦτο βέβαιος, ὁ κ. Βενιζέλος, περὶ τῆς πλήρους ἀθωότητος τοῦ κ. Πλαστήρα». Αὐτὰ θὰ ἰσχυρίζωνται πάντοτε οἱ βενιζελικοὶ καὶ οὕτω τὸ σοβαρώτατον αὐτὸ ζήτημα θὰ ἐξακολουθῇ ἐπ' ἄπειρον διηλητηριάζον τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν δὲν ληφθῇ, ὡς εἶναι ἀπολύτως ἐπιβεβλημένον, σύντονος μέριμνα ἐκκαθαρίσεώς του κατ' ἐπίσημον καὶ ὁριστικὸν τρόπον. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ὁ ἁπλούστερος τρόπος διακανονισμοῦ αὐτοῦ, ὁ μᾶλλον ἀκίνδυνος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιφέρῃ περιπλοκάς, θὰ ἦτο ἡ συγκρότησις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιτροπῆς ἐξ ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν ἀναμφισβητήτου κύρους, λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀποστρατείᾳ τοιούτων, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἔλεγον νὰ προσετίθετο μάλιστα καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ τὰ ἐλάμβανεν τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐντὸς προθεσμίας 15 ἡμερῶν, μὴ ἐπιδεχομένης ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ παράτασιν, ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν κατωθι ἁπλῶν ἐρωτημάτων τῶν εὐκόλου καὶ ταχείας, ὡς ἐκ τῆς φύσεως των, διερευνήσεως:

1) Ἐὰν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 5457)3 — 14.8.1922 διαταγὴ τῆς 4ης μεραρχίας προς τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα.

2) Ἐὰν ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἔλαβεν τὴν διαταγὴν αὐτήν.

3) Ἐὰν τὴν ἐξετέλεσε.

4) Ὑπῆρχον ἢ μὴ λόγοι δικαιολογοῦντες τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης;

5) Ὑπῆρξαν συνέπειαι τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ ποῖα ἡ ἔκτασίς των;

6) Ποῖος ὁ προορισμὸς τῶν τοιούτων μικτῶν ἀποσπασμάτων τῶν διατασσομένων νὰ καταλάβουν ὡρισμένας ἐπικαίρους θέσεις πρὸς προστασίαν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ κυρίου σώματος. Ὀφείλουν νὰ θυσιάζωνται ταῦτα μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς διὰ νὰ σωθοῦν αἱ κύριαι δυνάμεις καὶ ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος, ὡς πλεῖστα παραδείγματα μᾶς παρέχει ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία;

7) Ὁποίαν ποινὴν ἐπιβάλλει ὁ στρατιωτικὸς ποινικὸς νόμος διὰ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν διαταγῆς τοιαύτης μᾶλλον σοβαρότητος ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ποινὴ αὐτὴ εἶναι ἀτιμωτική;

"Ας μὴ σπεύσουν νὰ μᾶς εἴπουν ὅτι ἀναξέομεν παλαιὰς πληγὰς μὴ ἐπουλωθείσας ἄλλωστε. Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς τὴν θέλομεν οὐχὶ διὰ νὰ συγκροτηθοῦν ἐκτακτα στρατοδικεῖα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ 1922, οὐδὲ κἂν διὰ τὴν παραπομπὴν τοῦ κ. Πλαστήρα εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, τὴν καταδίκην του καὶ τὸν τυφεκισμόν του, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς ὡς ἠθικὴ ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν θὰ ὀφείλουν νὰ σεβασθοῦν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ. Ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ κ. Πλαστήρα νὰ παύσουν οἱ ἀντιβενιζελικοὶ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν «φυγάδα». Ἐὰν δὲ τοὐναντίον ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐνοχῆς του νὰ παύσουν οἱ βενιζελικοί, ὅσοι τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν σέβονται τὸν ἑαυτόν των, νὰ φωνάζουν «Ζήτω ὁ Πλαστήρας». Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος ὅπως ἐπιβάλλῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παύσῃ νὰ περιβάλλῃ διὰ τῆς ἰδιαιτέρας του φιλίας καὶ πολυειδῶς ἐκδηλουμένης προστασίας του ἕνα κοινὸν φυγάδα, συντελεστὴν μάλιστα μιᾶς ἐθνικῆς καταστροφῆς, ὅπως τοῦτο θὰ ἔπραττεν οἱοσδήποτε ἄλλος πολιτικὸς καὶ οἱουδήποτε ἄλλου κράτους...

Ἡ παλινόρθωση τοῦ «μισητοῦ θρόνου»

Η ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ πρόταση τοῦ στρατηγοῦ Ἀθ. Ἐξαδακτύλου ἔπεσε στὸ κενό. Δὲν βρῆκε —ἀπὸ τὴν πλαστηρικὴ πλευρὰ— καμμιὰ ἀνταπόκριση. Μόνο σιωπὴ ἀκολούθησε. Καὶ ἔτσι τὰ ἐρωτήματα ποὺ τέθηκαν στὶς 13 Ἰανουαρίου 1935 — δεκατρία χρόνια ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴ καταστροφὴ— ἔμειναν ἀναπάντητα.

Τὶς ἡμέρες, ἄλλως τε, ἐκεῖνες καὶ μέσα στὴ θύελλα ποὺ ξανάφερε στὰ περασμένα, διαδραματιζόταν μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ σύγχρονα γεγονότα, ποὺ πρόσθεταν καινούργιες σελίδες στὴν ἐθνικο - πολιτικὴ ἱστορία τοῦ τόπο μας. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἐκεῖ στὴν βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, περίμενε τὰ μήνυμα γιὰ νὰ περάσῃ τὸ σύνορα, μὲ τὸ πλαστὸ δι

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Με άπόρρητα κείμενα και ύπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τήν ἄγνωστη πλευρά τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας 24ον

Η ἐνδοκομματική περιπέτεια τῆς Ρεθύμνης ἔδωσε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων τρεῖς καινουργιες ἐπιθετικὲς εὐκαιρίες. Πρῶτα-πρῶτα νὰ χαρακτηρίση (8 Ἰανουαρίου 1935) τὸν Ν. Πλαστήρα ὡς τὸν «πεπρωμένο ἐκδικητή». Ὕστερα (11 Ἰανουαρίου 1935) νὰ στιγματίση «τοὺς ἀπροκαλύπτως ἐπιδιώκοντας τὴν παλινόρθωσιν μισητοῦ θρόνου». Καὶ τέλος (20 Ἰανουαρίου 1935) νὰ ἐκφωνήση, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ἕνα διαιτότατο λόγο, προεισαγωγικὸ ὅλων ἐκείνων ποὺ ἔγραψε καὶ ποὺ ἔκανε στὶς ἡμέρες καὶ στὶς ἑβδομάδες ποὺ ἀκολούθησαν. Τὸ δωδεκαήμερο ἀπὸ 8—20 Ἰανουαρίου 1935 ἦταν ἀποφασιστικό. Καὶ βρισκόταν σὲ ἀπόλυτη συνέπεια μὲ ὅσα εἶχαν προηγηθῆ.

Ἀπὸ τὸ γράμμα πρὸς Ἔλενα (23 Σεπτεμβρίου 1934) στὸ ὁποῖο ἀνενδοίαστα εἰδοποιοῦσε ὅτι «θὰ φθάσωμεν εἰς ἐμφύλιον ρῆξιν» καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ ἄρθρο τῆς «μονομαχίας» του μὲ τὸν Ἰω. Μεταξᾶ, ὅπου πιὰ ἀπροκάλυπτα ἔκανε τὴν προρρηση γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», τὰ πράγματα εἶχαν μπῆ στὸ μοιραῖο δρόμο γιὰ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Βέβαια ὑπάρχουν πολλοί, πού, καλοπροαίρετα, ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἤθελε, γιὰ κανένα λόγο, νὰ πεθάνη ἐπαναστάτης. Καὶ δὲν ἀποκλείεται ἡ ἀποψή τους (ἂν ὅμοια ἦταν, πραγματικά, καθὼς ἰσχυρίζονται, καὶ ἡ ἄποψη τοῦ Βενιζέλου) νὰ βρισκόταν κοντὰ στὴν ἀλήθεια. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ τί ἐπιθυμοῦσε ἢ δὲν ἐπιθυμοῦσε, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, μὲ ξεκίνημα τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 —ποὺ ἀφοῦ πρῶτα τὴν εὐλόγησε ὕστερα τὴν ἀρνήθηκε, χωρὶς ν' ἀρνηθῆ καὶ τὸ δικτάτορα— μὲ ἐνδιάμεσο σταθμὸ τὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, στὶς 15 Μαΐου 1933, καὶ μὲ καταστάλαγμα (μόνιμο πιὰ ἐρέθισμα ἢ ἀμετακίνητο βῆμα) τὴν ἀπόπειρα τῆς 6 Ἰουνίου 1933, χάραξε μιά, χωρὶς παραλλαγές, πορεία: Τὴν ἀνάκτηση τῆς ἐξουσίας, ποὺ εἶναι θεμιτὴ ἐπιδίωξη γιὰ ἕναν πολιτικό. Μὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προχώρησε περισσότερο. Ξεπέρασε τὸ θέμα «ἀνάκτηση» καὶ βλέποντας πὼς τοῦτο δὲν γινόταν δυνατό, γιὰ τὸ ἄμεσο μέλλον, προσανατολίστηκε στὴν κατεύθυνση ποὺ λέγεται «κατάκτηση». Καὶ μὲ τὴν μακρότατη ἐμπειρία του, σὲ τέτοια θέματα, ἤξερε πολὺ καλά, ὅτι γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ μιὰ «κατάκτηση» χρειαζόταν ἐπανάσταση ἢ πόλεμος. (Καὶ σὰν ἀπόλυτη ἐπιβεβαίωση ὅλων αὐτῶν ἔρχονται μερικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ποὺ βρέθηκαν στὰ ἀρχεῖα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ ποὺ θὰ δώσουμε στὴν αὐριανή μας συνέχεια).

Γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἡ Εἰμαρμένη —ποὺ καμμιὰ θέληση δὲν τῆς ἀντιστέκεται— δὲν ἐπιφύλαξε τὴν εἰρηνικὴ ἀνάκτηση. Καὶ τὸν ὠδήγησε στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν βίαιη κατάκτηση. Καὶ ἔγινε αὐτό, πού, καθὼς λένε, δέν ἤθελε: Ἦταν τὸ τέλος του, τέλος ἐπαναστάτη.

Τὸ «κατηγορῶ» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΣΑΝ ἐπαναστάτης ἐμφανίστηκε καὶ στὴν προεκλογικὴ συγκέντρωση ποὺ ἔγινε στὸ Ρέθυμνο τὴν Κυριακὴ 20 Ἰανουαρίου 1935 —μιὰ Κυριακὴ πρὶν ἀπὸ τὶς ἀναπληρωματικὲς ἐκλογὲς τῆς 27 Ἰανουαρίου τοῦ δύσκολου ἐκείνου χρόνου. Εἶπε καὶ ἐκεῖ πὼς ἡ ἐλπίδα του ὅτι «ἡ ἀνάγκη ἐκδικητοῦ ἠμπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀποφευχθῆ, ἀποβαίνει καθ' ἡμέραν ἰσχυροτέρα» καί, ἐπαναλαμβάνοντας τὰ περὶ τοῦ Ν Πλαστήρα ὡς «πεπρωμένου ἐκδικητοῦ», ἀπεκάλυψε ὅλη τὴ δυσφορία του γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Π. Τσαλδάρη, ὅτι, «ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔπρεπε νὰ ἀποτελῆ δι' αὐτὸν (τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην) πρόσωπον πολιτευόμενον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ».

Καὶ γιὰ νὰ διαφεύση τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος εἶπε αὐτὰ τὰ «πολὺ κοινοβουλευτικὰ»

— Ὁ μοιραῖος πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι ἔχει τὰς πλέον διεστραμμένας ἀντιλήψεις περὶ κοινοβουλευτισμοῦ:

1) Τό νὰ ἐξαναγκάζη τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἑτέρου μεγάλου κόμματος νὰ μὴ προσέρχεται εἰς τὴν Βουλὴν ἀπὸ τῆς 15 Μαΐου 1933 ἀρνούμενος νὰ τοῦ δώση τὴν ὀφειλομένην στοιχειώδη ἱκανοποίησιν, διότι κατεβιβάσθη, αὐτοῦ τοῦ ἰδίου συμπραττόντος, ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς Βουλῆς ὅπου εὑρίσκετο διὰ νὰ ἀπαντήση εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν κατ' αὐτοῦ δεινὴν κατηγορίαν ὅτι ἦτο ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ κινήματος Πλαστήρα.

2) Τό νὰ παρελκύη τὴν συζήτησιν τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἐναντίον μου ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας, καὶ ἀντὶ εἰς τὸ τέλος νὰ ζητήση τὴν ἀπόρριψίν της, ἢ τὴν παραπομπήν μου ἐνώπιον τοῦ Εἰδικοῦ δικαστηρίου, ὅπως ἐξακριβωθῆ, ἂν ἡ κατηγορία ἦτο βάσιμος ἢ ἀπετέλει ἐλεεινὴν συκοφαντίαν, νὰ προβαίνη εἰς τὴν χορήγησιν ἀμνηστίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ θράσος καὶ νὰ καυχᾶται ἐνῶ ἀπετέλει τὴν πλέον ἐλεεινὴν δολοφονικὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς πολιτικῆς τιμῆς τοῦ ἀντιπάλου του.

3) Τό νὰ ἀρνηται ἐπὶ 18 ἤδη μῆνας καίτοι πολλάκις ἐπροκλήθη πρὸς τοῦτο νὰ στιγματίση τὰ δολοφονικὰ ἐναντίον μου κηρύγματα τοῦ φιλικοῦ του Τύπου, καταστήσας οὕτως ἀδύνατον τὴν παραμονήν μου εἰς Ἀθήνας ὅπου ὁ ὀργανωτὴς τοῦ ἐγκλήματος τῆς 6 Ἰουνίου ἔχει ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλην τὴν ἀναγκαίαν ὑποστήριξιν, ὅπως μοῦ ἀφαιρέση τὴν ζωήν.

4) Τό νὰ ψηφίζη ἀνόσιον νόμον προγραφῆς, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἀθετήσας τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὅτι ἂν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας παρητεῖτο τοῦ κινήματος οὐδεὶς θὰ κατεδιώκετο οὔτε δι' αὐτὸ οὔτε διὰ παρελθούσας ἀντιθέσεις του πρὸς τὸ λαϊκὸν κόμμα, ἀπεμάκρυνεν ἐκ τοῦ στρατοῦ δι' ἀνεξελέγκτου ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τεσσαράκοντα τῶν ἀριστέων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀκυρώσας πρὸς τοῦτο τὰς νομίμως ἐκδοθείσας περὶ αὐτῶν ἀποφάσεις τῶν ἁρμοδίων κατὰ νόμον στρατιωτικῶν συμβουλίων, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις εἶχε καταρτίσει ὁ ἴδιος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν.

5) Τό νὰ ψηφίζη ἄλλον ἀνόσιον νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἦλθε μετὰ 16 ὅλα ἔτη ν' ἀφαιρέση τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα οἱ ἰσχύοντες νόμοι ἠσφάλιζαν εἰς τοὺς ἀνδραγαθήσαντας κατὰ τὸν πόλεμον, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἰσοπεδώση τοὺς ἥρωας τοῦ πολέμου πρὸς τοὺς ἀπολέμους, ἀκυρώσας πάλιν γιὰ ἐπὶ τῇ βάσει νόμου, ψηφισθέντος εἰσηγήσει τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ληφθεῖσαν προηγουμένως ἀντίθετον ἀπόφασιν, ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου πρὸς τοῦτο ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου ἀποτελουμένου ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ἡγήτορας τοῦ στρατεύματος.

6) Τό ν' ἀπειλῆ εἰς κάθε εὐκαιρίαν τὸ δεύτερον νομοθετικὸν σῶμα μὲ κατάργησιν, ἐν ἢ περιπτώσει ἐπιμένη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων ποὺ τοῦ ἀναθέτει τὸ πολίτευμα.

7) Τό νὰ καταργῆ οὐσιαστικῶς κάθε ἐλευθερίαν συζητήσεως ἐντὸς τῆς Βουλῆς, τὴν ὁποίαν μετέβαλεν εἰς στῖβον ταυρομαχιῶν.

8) Τό νὰ διασύρη τὴν δικαιοσύνην τῆς χώρας διὰ νὰ κατορθώση νὰ σώση τοὺς ἑνόχους ὁδελυροῦ ἐγκλήματος, τοὺς ὁποίους, ἀφοῦ δὲν θέλει ν' ἀφήση νὰ τιμωρηθοῦν δὲν ἔχει τὸ ἀνδρικὸν τοὐλάχιστον θάρρος νὰ ἀμνηστεύση, ἀναλαμβάνων τὰς εὐθύνας καὶ τῆς προσθέτου αὐτῆς παραβιάσεως τοῦ Συντάγματος καὶ ἐγκαταλείπων τὰς διηνεκεῖς κατὰ τῆς δικαιοσύνης ἐπιθέσεις του.

9) Τό ν' ἀναγνωρίζη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ νὰ προστατεύη συγχρόνως διὰ τῶν δημοσίων ὀργάνων κάθε φιλομοναρχικὴν ἐκδήλωσιν, νὰ διορίζη δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς βασιλόφρονος κινήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἀθανάσιον Φίλωνα) Πρόεδρον τοῦ Πατριωτικοῦ Ἱδρύματος, τὸ ὁποῖον διαθέτει ἑκατομμύρια ἐκ τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ ἐξοσκη δι' αὐτὸν ἐπιζήμιαν κατὰ τῆς δημοκρατίας προπαγάνδαν.

10) Τό νὰ παραδιάζη καταφῶρως τὸ Σύνταγμα, ἐμποδίζων καὶ αὐτὰς τὰς κλειστὸν χῶρον συναθροίσεις τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν θυμάτων πολέμου, καὶ νὰ ἐπιτρέπη συγχρόνως νὰ διασχίζουν τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης προκλητικαί διαδηλώσεις, ζητωκραυγάζουσαι τὸν ἔκπτωτον βασιλέα (Γεώργιον Β') καὶ τὸν Πολυχρονόπουλον, καὶ ζητοῦσαι τὸν θάνατόν μου.

11) Τό ν' ἀφήνη, ἐπὶ μῆνας ἤδη μακρούς, νὰ γράφεται ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ κυβερνητικὰ φύλλα ὅτι ἡ κυβέρνησίς του δὲν εἶναι κυβέρνησις κοινοβουλευτική, ἡ ὁποία δύναται νὰ καταδιβασθῆ τῆς ἀρχῆς διὰ μέσων κοινοβουλευτικῶν, ἀλλ' εἶναι «καθεστὼς» τὸ ὁποῖον ὑπὸ οἱασδήποτε περιστάσεις δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπέση τῆς ἀρχῆς χωρὶς νὰ θεωρηση καθήκον του νὰ διαμαρτυρηθῆ μὲ τὸν ἐντονώτερον τρόπον κατὰ τοιούτων ἐπαναστατικῶν κηρυγμάτων.

12) Τό νὰ ἔχη ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Γ. Κονδύλην) ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὄχι ἁπαξ διεκήρυξε τὰς δικτατορικάς του προτιμήσεις, καὶ μὴ ἀρκούμενος εἰς αὐτό, νὰ προσφέρη εἰς ἄλλον σύμμαχόν του (Ἰω. Μεταξᾶν) ἀκόμη σαφέστερον κηρύττοντα τὰς δικτατορικὰς του ἐπιδιώξεις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸ ὁποῖον προΐσταται τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ἀστυνομίας.

13) Τό νὰ ἀποκρυὸη ἀπὸ ἀθεράπευτον ἀδιαλλαξίαν τὴν συγκρότησιν κυβερνήσεως οἰκουμενικῆς ἢ εὐρυτέρου συνασπισμοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχα προτείνει καὶ τὸν Μάρτιον καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1932, ὅταν ἡγούμην μεγάλης πλειοψηφίας εἰς τὴν Βουλήν, καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὅταν τὸ Φελελεύθερον κόμμα εἶχεν ἐξέλθει ἀπὸ τὰς προσφάτους τότε ἐκλογὰς ἰσχυρότερον τοῦ Λαϊκοῦ, τὴν συγκρότησιν δὲ τοιαύτης κυβερνήσεως ὑπεστήριζαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κόμματα, προσφέροντα εἰς τὸν κ. Τσαλδάρην καὶ τὴν προεδρίαν τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως ἡ ὁποία καὶ μόνη ἠδύνατο νὰ συμπληρώση τὴν ἐπὶ δεκαετίαν καταβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου συστηματικὴν ἐργασίαν πρὸς ἀποκατάστασιν ὁμαλοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ νὰ λύση τὰ μεγάλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα. Καὶ ἐπειτα νὰ τολμᾶ νὰ καταγγέλλη τὸν Ἐθνικὸν Συνασπισμόν, ὅτι δεικνύει ἀδιαλλαξίαν καὶ παρεμποδίζει τὸ ἔργον του, μόνον καὶ μόνον διότι προσπαθεῖ — καὶ τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ τόσων δυσκολιῶν — ν' ἀσκὴ τὰ στοιχειώδες συνταγματικὸν καθῆκον του νὰ ἐλέγχη τὰς κυβερνητικὰς παρεκτροπάς.

Τό νὰ διαπράττη ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, κατὰ τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος, ὁ πρωθυπουργὸς μας, θεωρεῖ ὡς τὸ πλέον φυσικὸν πρᾶγμα.

Ἀλλ' ἐκεῖνο πού δὲν εἶναι καθόλου φυσικὸν πρᾶγμα εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατήντησε νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ ἕνα τόσον μικρὸν ἄνθρωπον καὶ ὅτι ἕνα μεγάλο κόμμα κατήντησε νὰ ἔχη ἕνα τόσον μικρὸν ἀρχηγὸν πρὸς ἄμεσον βέβαια δυστυχίαν τῆς χώρας ἀλλὰ καὶ πρὸς τελικὴν ὀλάθρι τοῦ ἰδίου τοῦ κόμματός του.

Διότι τυφλοί μόνον δὲν βλέπουν ὅτι ἐματαιώθη ὅλη ἡ ἐργασία ἡ ὁποία κατεβλήθη ἐπὶ μίαν ὁλην δεκαετίαν ἀπὸ τὸν παλαιοδημοκρατικὸν κόσμον, διὰ νὰ γεφυρωθῆ τὸ χάσμα, ποὺ ἠνοιξεν ἡ πολιτικὴ του παλαιοκομματισμοῦ, ὡθήσαντος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου Πολέμου τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον εἰς ἐφαρμογὴν προσωπικῆς πολιτικῆς, καὶ ὅτι ὁλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης κυβερνήσεως τὰ πάθη ἐξύπνησαν καὶ πάλιν εἰς τὸ σημεῖον πού εἶχαν φθάσει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου Πολέμου. Καὶ τυφλοί μόνον δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς διὰ τῆς ἀφειδοῦς αὐξήσεως τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὄχι μόνον συντελεῖ εἰς τὴν πέραν τοῦ φυσικοῦ μέτρου αὔξησιν τοῦ τιμαρίθμου, ἀλλὰ καὶ σπρώχνει τὴν χώραν εἰς δημοσιονομικὸν ἀπροχώρητον, ὅταν τὰ εὔφορα ἔτη διαδεχθοῦν, ὅπως εἶναι φυσικόν, ἔτη ἀφορίας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἀπογοητεύει καθε συντηρητικὸν στοιχεῖον τοῦ τόπου, ἐφόσον καταρρίπτει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ πλήθους τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα, ὁποίον πεπλανημένως πιστεύεται ὅτι εἶναι τὸ σήμερον ἐφαρμοζόμενον, καὶ συντελεῖ τοιουτοτρόπως ὅπως προμηθεύη προσηλύτους εἰς τοὺς προπαγανδίζοντας τὰ δικτατορικὰ κηρύγματα...

Συνεχίζοντας ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἐξήγησε γιατί κατέληξε στὴν ὑποψηφιότητα τοῦ γιατροῦ Β. Σκουλᾶ κι' ἀφοῦ εἶπε πὼς ὅλοι πειθάρχησαν στὶς ἀποφάσεις του, πρόσθεσε ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους πού δὲν ἱκανοποιήθηκαν «ἔφθασε νὰ μὲ ἀπειλήση μὲ ἐμφύλιον πόλεμον, ἐὰν ἤρχόμην εἰς Ρέθυμνον, διὰ νὰ ἐξηγήσω τὴν σημασίαν τῆς ἐπικειμένης ἐκλογῆς» καὶ ὅτι «δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερον μὲ αὐτόν, διότι οὗτος δι' ἀποφάσεως τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς διεγράφη ἤδη ἀπὸ τὰ στελέχη τῶν Φιλελευθέρων».

Καὶ ζητώντας νὰ ὑπερψηφιστῆ ὁ Β. Σκουλας (ὁ ὁποῖος καί, τελικά, ἐκλέχτηκε, καθὼς θὰ δοῦμε, βουλευτὴς Ρεθύμνης), τέλειωσε ἔτσι:

—...Διὰ τῆς συγκεντρώσεως μεγάλης ὑπὲρ αὐτοῦ πλειοψηφίας, οἱ ἐκλογεῖς τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, δύνανται νὰ δώσουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐννοήση ὅτι, ἂν τολμήση νὰ καταπατήση τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα μας εἴτε διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως δικτατορίας εἴτε διὰ τῆς ἀποπείρας ἀναστηλώσεως τοῦ λαομισήτου θρόνου, ἠμπορεῖ μὲν νὰ ὁδηγήση τὴν χώραν εἰς συμφοράν, ἀλλὰ θὰ ὁδηγήση ἀσφαλῶς ἑαυτὴν (ἡ κυβέρνησις) εἰς ἀληθῆ αὐτοκτονίαν...

Ἡ κυβερνητικὴ ἀντίδραση

Ο ΛΟΓΟΣ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ τελευταῖος, καθὼς εἴπαμε, δημόσιος προεπαναστατικὸς λόγος του, κρίθηκε ὄχι μονάχα ὡς ἀντικοινοβουλευτικὸς —καὶ κυρίως γιὰ τὶς προσωπικὲς βρισιὲς κατὰ τοῦ Π. Τσαλδάρη, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀποκαλέσει «ἕνα τόσο μικρὸν ἄνθρωπον» καὶ «ἕνα τόσον μικρὸν ἀρχηγόν»— ἀλλὰ καὶ ὡς «κατ' ἐξοχὴν ἀπειλητικός». Καί, ἰδιαίτερα, στὰ τελευταία του σημεῖα, ὅπου μιλοῦσε γιὰ τὸν «λαομίσητο θρόνο» καὶ γιὰ τὶς συμφορὲς ποὺ θ' ἀκολουθοῦσαν, μ' ἀποκορύφωμα τὴν «αὐτοκτονία».

(Σὲ λίγες ἑβδομάδες ἴσχυσε καὶ γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὅ,τι γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ μὲ πάθος στρέφονται κατὰ τῆς δικτατορίας: Βρῆκε καὶ αὐτὸς —πρᾶγμα ποὺ ἤξερε ἀπὸ πολὺ παλιὰ —ὅτι μοναδικὸ φάρμακο κατὰ τῆς ἀπειλουμένης δικτατορίας εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀργὴν τῆς ὁμοιοπαθητικῆς θεραπείας, ἡ δικτατορία. Μὲ τὴ γνωστὴ ὅμως προϋπόθεση, ὅτι ἡ δικτατορία πρέπει νὰ εἶναι δική μας ἢ τῶν φίλων μας. Γιατὶ ἂν εἶναι τῶν ἐχθρῶν μας ἢ τῶν ἀντιπάλων μας τίποτα δὲν μᾶς δυσκολεύει νὰ γίνουμε ἀπὸ φιλοδικτατορικοί, θαυμάσιοι ἀγωνιστὲς τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἀδυσώπητοι πολέμιοι τῆς δικτατορίας)!

Ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἀρνήθηκε νὰ ἀπαντήση ἐπώνυμα στὸ ρεθυμνιώτικο λόγο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, «ἔγκυροι ὅμως κυβερνητικοὶ κύκλοι» —ὁ ἴδιος, δηλαδή, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος— παρατήρησαν, τότε, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀντὶ νὰ κρίνη καὶ νὰ ἐπικρίνη τὶς πράξεις καὶ τὶς παραλείψεις τοῦ ὑπουργείου τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ἀναγκάστηκε «νὰ καταφύγη εἰς θέματα κενὰ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα ἔπαυσαν νὰ προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Καὶ πρόσθεταν ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἔχουν πεισθῆ πλέον ὅτι οὔτε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα κινδυνεύει, οὔτε ὁ κοινοβουλευτισμὸς ἀπειλεῖται ἀπὸ κυβερνητικὴς πλευρᾶς» καὶ ὅτι, τέλος, ἡ κυβέρνησις «οὐδόλως παρέλειψε νὰ ἐκπληρώση τὸ καθῆκον της εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀποπείρας τῆς λεωφόρου Κηφισίας». Ὁ Γ. Κονδύλης ἀπαντώντας ἐπώνυμα εἶπε: «Ἔξεστι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν».

Πραγματικά. Καθὼς λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἀποδείχτηκε, τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ ὁ κοινοβουλευτισμὸς δὲν κινδύνευαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Τὸ πολίτευμα τραυματίστηκε θανάσιμα ἀπὸ κείνους ποὺ διατύπωσαν φόβους γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του, ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς γεννήτορές του. Καὶ σὲ λίγους μῆνες ὑπέκυπτε στὰ τραύματά του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ στενώτατη προσωπικὴ συνεργασία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». — «Ἕτοιμοι νὰ πέσωμεν ὅπως φθάσητε εἰς τὴν Προεδρίαν τῆς Δημοκρατίας». — «Οἱ δύο ἀντίπαλοι κόσμοι θὰ ἐκκαθαρίσουν τὴν διαφορὰν των διὰ βιαίας ρήξεως». — «Μὲ κάθε τρόπον καὶ θυσίαν πρέπει νὰ ἐξωθήσητε τὰ πράγματα». — «Ἡ στρατιωτικὴ σύσταση τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ τὸ σχέδιο δράσεως τῶν μελῶν της κατὰ τὴ «μεγάλη στιγμή». — «Σαφεῖς ἐπιδιώξεις ἐπιθετικοῦ χαρακτῆρος». — Οἱ δυνάμεις τῆς «στρατιᾶς τῶν Μεγάρων». — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καλεῖ ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς μιλεῖ γιὰ κίνημα — Μία ἀποκαλυπτικὴ ἀφήγηση τοῦ ἀντιστράτηγου Λεωνίδα Σπαῆ. — Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἦτο πιεστικὸς καὶ ἐπέσειε τοὺς κινδύνους ποὺ διέτρεχε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. — Ἀντιδρᾶ καὶ ὁ Κωνστ. Βεντήρης. — «Ἀλλ' ἠναντιοῦτο εἰς πᾶσαν ἰδέαν κινήματος κοὶ ἡ μεγαλυτέρα στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἐποχῆς, ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος».

Μία ἐνδιαφέρουσα ἐπιστολή

Ἀθῆναι 18 Αὐγουστου 1966

Φίλτατε κ. Βοβολίνη,

Παρακολουθῶ τὸ ἱστορημά σου, διὰ τὰ γεγονότα 1933—1935, μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, διότι τὰ ἔζησα. Καὶ θεωρῶ ὑποχρέωσιν μου νὰ σε συγχαρῶ διὰ τὴν ὡραίαν ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν μὲ τὴν ὁποίαν τὰ περιγράφεις. Βάσις τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτὸ τὸ κατωρθωσες. Τὰ γεγονότα, λοιπόν, αὐτὰ τὰ ἔζησα στὶς μόνον ὡς διευθυντὴς ἡμερησίας ἐφημερίδος ποὺ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν νίκην του 1933 καὶ τὴν ἐπιβολήν του ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄμεσος συνεργάτης τοῦ τότε Ἀρχηγοῦ τῆς Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως ἀείμνηστου Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ τοῦ ἀειμνήστου στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη, ὅστις διεξήγαγε τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Βορ. Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἐγώ.

Πέραν τοῦ φιλικοῦ καὶ συναδελφικοῦ συγχαρητηρίου μου δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀναμιχθῶ εἰς τὸ ἀφήγημά σου. Ἔπειτα ὅμως ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιστολήν τοῦ ἐ.ἀ. ἀνωτ. ἀξιωματικοῦ πυροβολικοῦ κ. Ἰω. Ἀμπατζόγλου νομίζω ὅτι μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ πῶ κι' ἐγὼ λίγα λόγια.

Ὁ κ. Ἰω. Ἀμπατζόγλου —εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τοὺς τότε λοχαγοὺς κ.κ. Θεοδ. Βουδικλάρη καὶ Δημ. Παπανικολόπουλον μοῦ ἔκαμαν θραδύτερον ἄλλο διάβημα διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β'— ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἄλλη ὑπόθεση— γνωρίζει καλὰ τὰ γεγονότα:

α) Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἤμουν διευθυντὴς τοῦ «Φωτὸς», ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Ἀμπατζόγλου. Ἤμουν ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τοῦ «Ταχυδρόμου», τὸν ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει ἀπὸ του 1920 ὁ βουλευτὴς καὶ μετέπειτα ὑπουργὸς Νικ. Δαρβέρης, ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους μαχητὰς τῆς παραταξεως. Ἔργον ἰδικόν του κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ —ἂς τὸ πῶ— ὁλίγον ἰδικόν μου ὑπῆρξεν ἡ μετάστασις τοῦ στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη —μὲ τὸν ὁποῖον μὲ συνέδεε κάποιος ἱστορικὸς δεσμός— ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλην ἱστορίαν. Καὶ ἡμεῖς ἐπείσαμεν τὸν στρατηγὸν νὰ ἐλθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ νὰ διευθύνη τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα, διότι ἐγνωρίζαμεν τοὺς κινδύνους.

β) Ὅταν ἔγραψαν ὅτι ὁ στρατηγὸς Κονδύλης εὑρίσκετο εἰς τὸ σπίτι τοῦ συμβολαιογράφου Ἀστ. Σγουρού, πενθεροῦ του Νικ. Δαρβέρη ὅταν ἔλαβε τὸ γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Πέτρου Κλάδου, διοικητοῦ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. "Ἄλλοι ὅτι εὑρίσκετο εἰς ἄλλο σπίτι καὶ ἄλλοι ἀλλα. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀκριβές.

γ) Ἡ ἀλήθεια σχετικὸς μὲ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν, τῆς ὁποίας τὸ ἀκριβὲς κείμενον ἐσὺ τὸ ἐδημοσιευσες, ἔχει ὡς ἑξῆς:

"Οταν ὁ τότε Γεν.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΦΑΣΙΣΜΟΣ!

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟ

25ον

Η ΚΟΡΩΝΑ τοῦ ρεθυμνιώτικου λόγου τῆς 20ῆς 'Ιανουαρίου 1935, κατὰ τὴν ὁποία ἂν ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη «τολμήση νὰ ἐγκαταστήση δικτατορία» ἢ «ἀποπειραθῆ ἀναστήλωσιν τοῦ λαομισήτου θρόνου», τότε ἡ χώρα «θὰ ὁδηγηθῆ εἰς συμφορὰν καὶ ἐκείνη (ἡ κυβέρνηση) εἰς ἀληθῆ αὐτοκτονίαν», δὲν ἦταν ρητορικὸ εὕρημα τῆς στιγμῆς ἢ τῆς περιστάσεως. Δὲν ἦτανε, δηλαδή, πεζοδρομιακὴ δημοκοπία μὲ σκοπὸ τὴν τόνωση καὶ ἐνίσχυση τοῦ «λαϊκοῦ φρονήματος». Εἶχε πολὺ περισσότερο βάθος καὶ ἦταν καὶ αὐτὴ προετοιμαστικὴ τῶν ὅσων ἀκολούθησαν. Καιρὸ προτοῦ γραφτῆ ἡ ἐπιστολὴ «πρὸς τὴν "Ελενα» καὶ καιρὸ πρὶν ἀρχίση ἡ ἀρθρογραφικὴ μονομαχία μὲ τὸν 'Ιω. Μεταξᾶ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δεχόταν καὶ ἔκανε συζητήσεις μὲ συμπέρασμα ὅτι «ἀρχὰ ἡ γρήγορα οἱ δύο ἀντίπαλοι κόσμοι (σημ. γράφ. ὄχι οἱ «ἀξονικοὶ» μὲ τοὺς «ἀντιαξονικοὺς» ἢ οἱ «δυτικοὶ» μὲ τοὺς «ἀνατολικοὺς», ἀλλὰ οἱ "Ελληνες μεταξύ τους) θὰ ἐκκαθαρίσουν τὴν διαφοράν των διὰ βιαίας ρήξεως».

Καὶ εἶναι πραγματικὰ χαρακτηριστικό, γιὰ τὸ προκείμενο, ἕνα ἀπόρρητο ἔγγραφο τοῦ τμήματος 'Αθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» ποὺ βρέθηκε στὰ ἀρχεῖα τῆς ὀργανώσεως, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ποὺ δείχνει ὅτι πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν κάθοδο τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου στὴν Κρήτη, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἑτοίμαζε τὴ «μεγάλη ἐπανάσταση» —παρὰ τὴν ἄποψη τῶν καλοπροαίρετων ἐκείνων κριτῶν του ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι «δὲν ἤθελε νὰ πεθάνη ἐπαναστάτης». Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη ζωντανὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴ μαρτυρία, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω.

"Η ΣΑΤΑΝΙΚΗ ΑΥΤΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ,,

Μὰ προτοῦ ἀναφερθοῦμε στὸ ἔγγραφο ποὺ προμνημονεύσαμε, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποδείχνεται πόσο στενοὶ ἦταν οἱ δεσμοὶ τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου μὲ τὴν «Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν "Αμυναν», θὰ ἔπρεπε, συμπληρώνοντας τὰ ὅσα ἔχουμε πῆ γιὰ τὴν ὀργάνωση αὐτή, νὰ δώσουμε μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἕνα πολὺ διαφωτιστικὸ σημείωμα:

... Τὸν σπουδαιότερον παράγοντα — γράφεται στὸ σημείωμα — διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν περιελθόντα ἀρχεῖα, ἐπρόκειτο νὰ διαδραματίση ἡ Δημοκρατικὴ "Αμυνα, ἡ σατανικὴ αὐτὴ ὀργάνωσις, ἡ τελοῦσα ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τοῦ φιλελευθέρου κόσμου. 'Η Δημοκρατικὴ "Αμυνα ὠργανωμένη εἰς ὑπερδιακόσια παραρτήματα καὶ χιλίους τομεῖς, εἶχεν ἁπλώσει τοὺς πλοκάμους της εἰς ὁλόκληρον τὴν 'Ελλάδα καὶ εἶχε συγκεντρώσει ὑπὸ τὰς σημαίας της ὅλους τοὺς δυναμικοὺς ὀπαδοὺς τῶν 'Ελ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πλαστήρα, τοὺς ἔχοντας ἐν καὶ μόνον ἰδανικόν, τὴν κατάλυψιν τῆς ἀρχῆς. Κάθε συνοικία, κάθε προσφυγικὸς συνοικισμός, κάθε χωρίον εἶχε τὸ τμῆμα, τὸ παράρτημα ἢ τὸν τομέα τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου, ὅταν θὰ ἐδίδετο τὸ σύνθημα, θὰ ὡπλίζοντο, θὰ συνελάμβανον καὶ θὰ ἐξετέλουν ἀμέσως τοὺς ἐκ τῶν προτέρων ἐπισημανθέντας ἀντιπάλους. ἀμέσως δὲ κατόπιν θὰ κατήρχοντο διὰ νὰ συναντηθοῦν μὲ τὰ στασιάσαντα στρατεύματα. Διὰ δὲ τῶν ἀθρόων ἐκτελέσεων τῶν κορυφαίων ἀντιπάλων, τὸ μὲν θὰ ἐτρομοκρατεῖτο ὁ Λαός, τὸ δὲ θὰ παρέλυε κάθε ἀντίστασις καὶ τοιουτοτρόπως οἱ στασιασταὶ θὰ ἐπεβάλλοντο ἀκόπως...

Καὶ πιὸ κάτω:

...Τὰ διάφορα παραρτήματα τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης, εἶχον καταρτίσει μὲ πᾶσαν μυστικότητα τοὺς καταλόγους τῶν προγεγραμμένων, ἀρχὴν ποιοῦντες ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ βουλευτὰς τοὺς διαμένοντας εἰς τὴν περιφέρειάν των, ὅπως ἐπίσης εἶχον συντάξει καὶ καταλόγους τῶν ἀποτάκτων πλαστηρικῶν μὲ τὰς διευθύνσεις των διὰ νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ὅπως ἑνωθοῦν μετὰ τῶν στασιαστῶν...

"Ολα αὐτὰ τὰ τμήματα καὶ τὰ παραρτήματα, οἱ τομεῖς καὶ οἱ παρατομεῖς καὶ οἱ ἀνθυποτομεῖς τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» δὲν σᾶς θυμίζουν γιὰ τὴν κατοχὴ μὲν τὴν ΟΠΛΑ, γιὰ σήμερα δὲ τὶς ὀργανώσεις ἐκεῖνες ποὺ μὲ τὶς τεράστιες ἐπιγραφές τους μᾶς εἰδοποιοῦν ὅτι «γιὰ τὴν προστασία τῆς Δημοκρατίας» — καὶ πάντα καὶ μόνο γι' αὐτὴ— ὑπάρχουν καὶ εἶναι ἕτοιμες νὰ δράσουν σὲ κάθε γειτονιὰ καὶ σὲ κάθε χωριουδάκι;

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΑΝΑΜΕΣΑ στὰ ἐγγραφα ποὺ εἶχαν κατασχεθῆ, ὑπῆρχαν καὶ μερικὰ πολὺ χαρακτηριστικὰ τῶν σκοπῶν ποὺ ἐπιδίωκε ἡ «Δημοκρατικὴ "Αμυνα» ἢ μᾶλλον, ἡ «Δημοκρατικὴ 'Επίθεση». Σ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ —ἀναφορὰ τοῦ παραρτήματος Βόλου πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον 'Αναστ. Παπούλαν— τονιζόταν ὅτι «κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ ὀργάνωσίς μας πρέπει νὰ ἔχη σαφεῖς ἐπιδιώξεις ἐπιθετικοῦ χαρακτῆρος, διότι ὅσον ἐμπνέει τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα, τόσον ἀπογοητεύει ἡ ἀναμονὴ καὶ ἡ παθητικὴ ἄμυνα»!

Σὲ μιὰ ἄλλη ἀναφορὰ τοῦ τμήματος Μεγάρων, ὁ πρόεδρός του γνωστοποιεῖ ὅτι διαθέτει «πέντε δεκαρχίας ὁπλιτῶν εἰς τὰ Μέγαρα, τρεῖς δεκαρχίας ὁπλιτῶν εἰς τὸ Μεγάλο Πεῦκο, δύο δεκαρχίας ὁπλιτῶν εἰς τὸ Μέλι, μίαν δεκαρχίαν φοιτητῶν καὶ δύο ἀνδρῶν κάτω τῶν πεντήκοντα ἐτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἓν ἀτμόπλοιον ἐν κινήσει, δύο βενζινόπλοια καὶ πέντε φορτηγὰ αὐτοκίνητα»!

Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονταν σὲ μιὰ παραστρατιωτικὴ «Δημοκρατικὴ» ὀργάνωση. Στὸν 'Εθνικὸ Στρατό, ὅμως, καθὼς ἔχουμε πῆ καὶ καθὼς θὰ δοῦμε πάρα - κάτω, συνέβαιναν πολὺ σοβαρώτερα καὶ μεθοδικώτερα πράγματα. 'Εκεῖ συντάσσονταν ὁλόκληρα ἐπιτελικὰ σχέδια γιὰ φοβερὲς καὶ τρομερὲς ἐκστρατεῖες — 'Ελλήνων ἐναντίον 'Ελλήνων!

"ΔΙΑ ΒΙΑΙΑΣ ΡΗΞΕΩΣ,,!

ΜΕ ΑΥΤΗ, λοιπόν, τὴν ὀργάνωση —τὴν «Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν "Αμυναν»— συνεργαζόταν στενώτατα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ ἕνα βραδάκι, στὶς 12 Σεπτεμβρίου 1934 (προτοῦ φύγη γιὰ τὴν Κρήτη), κάλεσε σπίτι του τὴ διοίκηση τοῦ τμήματος 'Αθηνῶν, γιὰ νὰ συζητήσουν. 'Ηταν τότε οἱ ἡμέρες ποὺ, καθὼς ἔχουμε πῆ, εἶχε τεθῆ τὸ θέμα γιὰ τὴ διεκδίκηση τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀπὸ τὸν 'Ελ. Βενιζέλο. Καὶ ἀφοῦ τὰ εἶπαν ἐκτενῶς, οἱ συζητητές του τοῦ ὑπέβαλαν καὶ γραπτὸ ὑπόμνημα, στὸ ὁποῖο ἔλεγαν:

'Εν συνεχείᾳ τῆς μεθ' ὑμῶν προφορικῆς συζητήσεως κατά τὴν ἑσπέραν τῆς 12ης Σεπτεμβρίου 1934 ἡ «Δημοκρατικὴ "Αμυνα» αἰσθάνεται τὸ καθῆκον νὰ ὑποβάλη ὑμῖν καὶ ἐγγράφως τὰς ἀπόψεις της ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως, ὡς ἐμφανίζεται αὕτη μετὰ τὴν ἀναγγελίαν σας ὅτι τότε μόνον θὰ ἀπεδέχεσθε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὅταν ἡ σήμερον κυβερνῶσα παράταξις θὰ παρεῖχεν ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἀκώλυτον καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

'Ακολουθοῦσαν τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν ποὺ ὑπέγραφαν τὴν ἔκθεση, γιατὶ «ἐπιβάλλεται ἡ ἄνοδος τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας» καὶ ἀμέσως ὕστερα τονίζονταν αὐτά:

... 'Εκ τοῦ λόγου τούτου αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δηλώσωμεν ὑμῖν κατηγορηματικῶς ὅτι θὰ μᾶς εὕρητε συμπαραστάτας καὶ συμπολεμιστάς, ἑτοίμους νὰ πέσωμεν ὅπως φθάσητε εἰς τὴν προεδρίαν τῆς Δημοκρατίας, ἀποκρούοντες πᾶσαν συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἀντιπάλου πολιτικοῦ κόσμου.

Οἱ λόγοι, οἵτινες μετὰ προσεκτικὴν μελέτην μᾶς ἤγαγον εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόφασίν μας, εἶναι οἱ κάτωθι:

α) Διότι τὰ διάφορα γεγονότα, τὰ γνωστὰ εἰς ὑμᾶς, ἀρκοῦν ὅπως ἀποκλείσουν κάθε ἰδέαν ἐπανεκλογῆς τοῦ κ. Ζαΐμη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

β) Διότι ἡ ἐκλογὴ ὑμῶν ὡς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν βλέπομεν τίς θὰ τολμήση νὰ ἀντισταθῆ, θὰ ἀμβλύνη τὴν ὑφισταμένην ὀξύτητα καὶ θὰ ἐδραιώση τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, πολὺ περισσότερον ἀπό οἱανδήποτε συνεννόησιν, ἥτις βεβαίως καὶ προσωρινὴ καὶ νόθος θὰ εἶναι.

γ) Λόγῳ τῆς ἀνάγκης ριζικῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν παρακαμφθῆ ἡ ἐκλογή σας ὡς Προέδρου ἐξ οἱουδήποτε λόγου, θεωροῦμεν βέβαιον ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ δύο ἀντίπαλοι κόσμοι θὰ ἐκκαθαρίσουν τὴν διαφοράν των διὰ βιαίας ρήξεως.

δ) 'Εφ' ὅσον ἡ ρῆξις εἶναι ἄφευκτος θὰ ἐξεύρωμεν τὴν καταλληλοτέραν στιγμὴν καὶ περίστασιν, ὥστε, πλὴν τοῦ ἐκ πρωτοβουλίας ὀφέλους νὰ ἀποδυθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ τὰς ἀνωτέρας δυνατὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς δυνάμεις. 'Ο δημοκρατικὸς κόσμος οὐδέποτε ἄλλοτε θὰ εὑρεθῆ τόσον συνηνωμένος καὶ φανατισμένος, ἐπὶ οἱουδήποτε θέματος, ὅσον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος.

'Εξ ἄλλου ἡ ματαίωσις τῆς ἐκλογῆς σας ὡς τοιούτου θὰ ἐπιφέρη τὴν πλήρη ἀπογοήτευσιν καὶ θὰ διασπάση τὴν μεταξὺ τοῦ παλαιοδημοκρατικοῦ κόσμου ὁμόνοιαν.

ε) Διότι οἱαδήποτε συνεννόησις μὲ τοὺς ἀντιπάλους ὑμῶν καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, θὰ παραλύση τὴν ἰδέαν τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου, ὅτι κινδυνεύει τοῦτο.

Αἱ ἑκάστοτε διαφωνίαι καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐπ' αὐτῶν συμφωνίαι, ἂν αὗται δὲν ἐσχετίζοντο τόσον στενῶς, ὅσον τὸ σημερινὸν ζήτημα πρὸς τὸ Πολίτευμα, ὅπερ προέκυψεν διὰ τῆς ἀναγγελίας, ὅτι θὰ ἀνελαμβάνατε τὸ ἀνώτατον τῆς Πολιτείας ἀξίωμα, ΕΓΕΝΝΗΣΑΝ ΤΟΝ ΕΝΔΟΙΑΣΜΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΥΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ, ΟΤΙ Ο ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΕΠΙΣΕΙΟΜΕΝΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΝ ΠΥΡΟΤΕΧΝΗΜΑ.

Μιὰ σημερινὴ συγεννόησις θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ εὕρωμεν αὐριον κωφεύοντας τοὺς δημοκρατικοὺς πολίτας, ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ ὁριστικοῦ γεγονότος τῆς καταλύσεως τοῦ πολιτεύματος.

'Η συνεννόησις μετὰ τοῦ ἀντιπάλου πολιτικοῦ κόσμου, θὰ ἔβδιδε εἰς τοῦτον μία ἀκόμη παράτασιν διὰ νὰ συμπληρώση τὴν ὀργάνωσίν του διὰ νὰ καταφέρη αὐτὸς τὸ καίριον κτύπημα, ἐνῶ ἐξ ἄλλου θὰ μᾶς παρουσίαζε πρὸ αὐτοῦ στερουμένους τῆς δυνάμεως νὰ ἐπιβληθῶμεν.

στ) Διά πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐπείσθημεν ὅτι ΜΕ ΚΑΘΕ ΤΡΟΠΟΝ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΞΩΘΗΣΗΤΕ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, βέβαιοι ὄντες, ὅτι ἀναλαμβάνετε τὸν ἀγῶνα, μὲ τὰς περισσοτέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας.

"Αλλως τε ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι τὰ καθεστῶτα δὲν στερεώνονται μὲ ὑποχωρήσεις, ἀλλὰ μὲ γενναῖα, ἀποφασιστικὰ καὶ σκληρὰ μέτρα.

'Εν 'Αθήναις τῇ 15)9)1934

'Ο Πρόεδρος
τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης»
ΑΛ. ΚΑΝΑΡΗΣ
'Ο 'Αντιπρόεδρος
Β. ΝΤΕΡΤΙΛΗΣ
'Ο Γεν. Γραμματεύς
ΜΙΧ. ΖΕΡΒΟΣ

'Ο 'Ελ. Βενιζέλος ἀκολούθησε κατὰ γράμμα τὴ σύσταση τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης», ὅτι πρέπει «μὲ κάθε τρόπον καὶ θυσίαν νὰ ἐξωθήση τὰ πράγματα», καὶ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθῆ σὰν «κομματικὸ πυροτέχνημα» ὁ διχασμὸς τῶν 'Ελλήνων, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνη μιὰ φοβερὴ πραγματικότητα, ἔγραψε στὴ γυναῖκα του γιὰ τὸν «ἐμφύλιο σπαραγμό», στὸν 'Ιω Μεταξᾶ γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», στοὺς κατοίκους τοῦ 'Αποδούλου Ρεθύμνης γιὰ τὸν «πεπρωμένο ἐκδικητὴ» —καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τρομακτικὰ πράγματα ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

"ΜΑ ΠΑΛΙ ΚΙΝΗΜΑ ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ;,

ΙΣΩΣ, σὰν ἀπάντηση, στοὺς καλοπροαίρετους ἐκείνους, ποὺ πιστεύουν ὅτι ὁ 'Ελ. Βενιζέλος δὲν ἤθελε, γιὰ κανένα λόγο, νὰ πεθάνη σὰν ἐπαναστάτης, νὰ ἐφταναν ὅσα ἀναφέραμε πάρα - πάνω. Γιατὶ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν θέλει νὰ πεθάνη σὰν ἐπαναστάτης δὲν δέχεται, καὶ πολὺ περισσότερο δὲν καλεῖ, στὸ σπίτι του ἐκείνους ποὺ τοῦ κάνουν σύσταση ὅτι πρέπει «νὰ ἐξωθήση τὰ πράγματα» καὶ ποὺ τοῦ λένε ὅτι ἄλλη λύση ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «βιαίαν ρῆξιν» δὲν ὑπάρχει. Κι' ὄχι μόνο δὲν τοὺς δέχεται καὶ δὲν τοὺς ἀκούει, μά, προπαντός, τοὺς συμβουλεύει καὶ τοὺς ἀποδείχνει πὼς ἡ «βιαία ρῆξις» εἶναι κάθε τι ἄλλο παρὰ δημοκρατικὴ μέθοδος. Κι' ἂν δὲν ἀκούσουν τὶς συμβουλές του, τότε προχωρεῖ πιὸ πολύ: Τοὺς διατάσσει. Γιατὶ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ διατάσση εἶχε καὶ τὴν δύναμη νὰ ἐκτελοῦνται οἱ διαταγές του. Δὲν ἦταν γιὰ τοὺς θαυμαστές του καὶ τοὺς ὀπαδούς του ἕνας ὁποιοσδήποτε ἀρχηγός. 'Ηταν ὁ θεός τους (καὶ ἂς τοῦ κάναν καὶ καμμιὰ φορὰ ἐνδοκομματικὲς μικροανταρσίες, ὅπως στὸ Ρέθυμνο).

Τὴν ἤθελε, λοιπόν, τὴν «βιαίαν ρῆξιν» καὶ τὴν εἶχε ἀποφασίσει προτοῦ κατέβη στὴν Κρήτη.

— Κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου τοῦ 1934 (ἀφηγεῖτο πρὶν λίγες ἡμέρες στὸν γράφοντα ὁ ἀντιστράτηγος καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν Κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα Λεωνίδας Σπαῆς) ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἄρχισε νὰ καλῆ σπίτι του διαφόρους ἀξιωματικούς, ἐν ἐνεργείᾳ, ἀποστράτους ἢ ἀποτάκτους, διὰ νὰ συζητήσουν.

— Νὰ συζητήσουν τί, στρατηγέ μου;

— Νὰ συζητήσουν γιὰ τὸ κίνημα ποὺ ἐσκέπτετο νὰ ὀργανώση! Μεταξύ, λοιπόν, ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐκάλεσε ἤμουν καὶ ἐγώ, διότι εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι εἰς τὰς συζητήσεις ποὺ ἔκανα μὲ ἄλλους συναδέλφους μου ἀξιωματικοὺς ἀντιτιθεμην εἰς κάθε ἰδέαν κινήματος. "Οταν, λοιπόν, εὑρέθην ἀπέναντί του, εἰς τὸ σπίτι του, εἰς τὴν γωνίαν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Λουκιανοῦ, δὲν μοῦ ὡμίλησε ἀμέσως περὶ κινήματος, ἀλλὰ πρῶτα μοῦ ἔκαμε γενικὴν συζήτησιν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ περὶ τῶν κινδύνων ποὺ διέτρεχε τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα. Μετ' ὀλίγον ὅμως, καὶ ἄνευ πλέον περιστροφῶν μὲ ἠρώτησε, διατί ἤμουν καὶ ἐγὼ μετ' ἐκείνων ποὺ δὲν ἤθελαν τὸ κίνημα. Διότι μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τοὺς ὁποίους ἐκάλει, ἄλλοι ἦσαν ὑπὲρ ἑνὸς κινήματος, μιᾶς βιαίας λύσεως, καὶ ἄλλοι ἐναντίον πάσης ἐκτροπῆς. Ἐπὶ παραδείγματι ἐναντίον τοῦ κινήματος ἦτο καὶ ὁ τότε συνταγματάρχης καὶ προσωπικὸς φίλος καὶ λάτρης τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, ὁ Κωνσταντῖνος Βεντήρης, ἀδελφὸς τοῦ δημοσιογράφου καὶ ἱστορικοῦ Γεωργίου Βεντήρη, ὁ ὁποῖος συνεδέετο μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων στενότατα. 'Ο 'Ελ. Βενιζέλος εἶχε ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Γεώργιον Βεντήρην ὁλόκληρον τὸ ἐμπιστευτικόν του ἀρχεῖον, βάσει δὲ αὐτοῦ, καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κρητὸς ἡγέτου, οὗτος συνέγραψεν τὸ γνωστὸν δίτομον ἱστορικὸν ἔργον του «'Η Ἑλλὰς τοῦ 1910 — 1920». Καὶ αὐτός, λοιπόν, ὁ ὑπερφίλτατος τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου στρατιωτικός, ἦναντιοῦτο. 'Αλλ' ἠναντιοῦτο εἰς κάθε ἰδέαν κινήματος καὶ ἡ μεγαλυτέρα στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἐποχῆς, ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀντιστράτηγος 'Αλ. 'Οθωναῖος.

— Καὶ σεῖς;

— Σᾶς εἶπα· δὲν ἤθελα ἐπ' οὐδενὶ τὴν περιπέτειαν ἑνὸς κινήματος. 'Ο Λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀνωμαλίες. Καὶ εἶχε πολλὰ προβλήματα νὰ ἀντιμετωπίση. Δι' αὐτὸ καὶ διεφώνησα ριζικῶς μὲ τὸν 'Ελ. Βενιζέλον, τὸν ὁποῖον ἐσεβόμην καὶ ἐτίμων ἀπεριορίστως. "Ισως δέ, ὑποσυνειδήτως, νὰ μὴ ἐπεθύμουν τὸ κίνημα διὰ τὸ καλὸν καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. 'Αλλ' ὅσον ἐπέμενα ἐγώ, ἄλλο τόσον καὶ περισσότερον ἐπέμενε ὁ 'Ελ. Βενιζέλος. "Ητο, ἐν κυριολεξίᾳ, πιεστικός. Μοῦ ἐτόνιζεν ὅτι, δυστυχῶς, ἄλλη διέξοδος δὲν ὑπῆρχε καὶ ὅτι καθῆκον μας ὅλων ἡμῶν ἦτο ἡ διὰ πάσης θυσίας προστασία τοῦ κινδυνεύοντος Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

— Καὶ ἡ τελικὴ σας ἀπάντηση ποιὰ ἦταν;

— Μὲ πολλὴν λεπτότητα τοῦ εἶπον: «Μὰ εἶναι δυνατόν, σεβαστέ μου Κύριε Πρόεδρε, νὰ ἔχωμεν καὶ πάλιν κίνημα;».

"Ετσι πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς ὀπαδοὺς τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου ἐναντιώθηκαν στὶς σκέψεις του ἐκεῖνες. Κι' ἐπειδὴ μέσα στὰς 'Αθήνας οἱ ἀντιδράσεις —ἔστω καὶ οἱ συζητητικὲς— μπορεῖ νὰ γίνονταν ζωηρότερες, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος προτίμησε νὰ πάη στὴ Σαλονίκη. Ἐκεῖ ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν διαφορετική. "Αν ἐδῶ ἦταν ἕνας Θεός, ἐκεῖ ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Θεῶν —ὁ ἴδιος ὁ Δίας. Καὶ στὴν Κρήτη μποροῦσε νὰ μιλήση πιὸ ἀνετα γιὰ τὸν «πεπρωμένο ἐκδικητή». Τὸν «ἐκδικητὴ» ὁ ὁποῖος ὅπως θὰ δοῦμε αὔριο ἀγωνιοῦσε, ἀπ' τὸ Γενάρη τοῦ 1934, γιατὶ «αἱ κατάλληλοι στιγμαὶ παοήχοντο» χωρὶς νὰ διοργανώνωνται κινήματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος —ὅταν ἦταν πρωθυπουργός— συζητεῖ μὲ τὸ στρατηγὸ 'Οθωναῖο, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ στρατηγὸς Σπαῆς ἀφηγεῖται: «'Αλλ' ἦναντιοῦτο (1935) εἰς πᾶσαν ἰδέαν κινήματος καὶ ἡ μεγαλυτέρα στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἐποχῆς, ὁ 'Επιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀντιστράτηγος 'Αλ. 'Οθωναῖος».

ΑΥΡΙΟΝ: Δυό ἀκόμα παλαιότερα γράμματα τοῦ δικτάτορος τῆς 6ης Μαΐου 1933. Καὶ ἕνα πρωτότυπο «ἐπιστοποιητικό» ὅτι δύο ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ τὸν ἐπεσκέφθηκαν! — 'Υποσχέσεις γιὰ «ἀτομικὸ συμφέρον» καὶ ἀπειλὲς ὅτι οἱ ἀντιδραστικοὶ «εἶναι χαμένοι».

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΚΡΙΜΑ ΠΟΥ ΠΑΡΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑΙ!»

Ὁ Πλαστήρας δυσφορεῖ

«ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΑ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΜΟΥ...»

26ον

ΔΕΝ ἀνησυχοῦσε μόνο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ τὴν τύχη τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ γιὰ τοὺς κινδύνους τῆς «ἀναστηλώσεως τοῦ λαομισήτου θρόνου», ὥστε ἀδίστακτα νὰ καλῆ ἔμπιστους φίλους του ἀξιωματικοὺς καὶ νὰ τοὺς μιλῆ γιὰ τὴν ἀνάγκη ἑνὸς κινήματος —καὶ μιᾶς δικτατορίας, βέβαια— ποὺ θὰ προστάτευε τὴν ἀβασίλευτη. Ἀνησυχοῦσε παράλληλα, καὶ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος, καθὼς ἔχουμε πῆ, περίμενε ἀπὸ τὶς 7 Ἰανουαρίου 1935, στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα —στὴ Σόφια— γιὰ νὰ μπῆ στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχιστρατηγία τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἔκφραση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἀνησυχοῦσε, μάλιστα, εὐθὺς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφήμερη δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὅταν ἔγραφε (29 Ἰουλίου 1933) στὸ βιογράφο του Ἰω. Πεπονῆ, ὅτι «μόνον δραστήρια, ἄμεσα καὶ ριζοσπαστικὰ μέσα, αὐτόχρημα ἐκβιαστικά, μπορεῖ νὰ βάλουν σὲ δρόμο καλὸ μίαν κοινωνίαν ἐξοκείλασαν μέχρι τοιούτου σημείου». Καὶ ἀνησυχοῦσε ἀκόμα περισσότερο ὅταν ἔβλεπε νὰ χάνωνται εὐκαιρίες, χωρὶς τὸ ὄνειρο τῆς «μεγάλης ἐπαναστάσεως» νὰ πραγματοποιῆται. Καὶ δὲν ἔκρυβε καὶ τὴν δυσφορία ποὺ τοῦ προξενοῦσε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ χρόνος περνοῦσε ἄγονα καὶ μὴ ἐπαναστατικά. Αὐτὰ συνεχῶς σκεπτόταν πότε στὴ Βηρυτό, πότε στὴ Μασσαλία καὶ πότε στὴ Νίκαια. Καὶ ὅ,τι σκεπτόταν τὸ ἔγραφε μὲ πολὺ εὐκολία, ὅπως μὲ πολὺ ἐνθουσιασμὸ διάβαζε τὶς ἐπιστολὲς ποὺ τοῦ ἔστελναν ἢ ἄκουγε τοὺς φίλους του ποὺ πήγαιναν νὰ τὸν δοῦν. Ἀρκεῖ νὰ τοῦ μιλοῦσαν γιὰ τὴν πολυπόθητη στιγμὴ —τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ξαναγινόταν ὁ ἐπαναστάτης.

"ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΜΑ ΠΟΥ ΠΑΡΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑΙ!..

ΕΙΝΑΙ, πραγματικά, κάτι περισσότερο ἀπὸ χαρακτηριστικὰ ὡρισμένα γράμματά του. Καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτά, δυὸ γράμματα ποὺ ἔστειλε ἀπὸ τὶς Κάννες σὲ δυὸ ἔμπιστούς του ἀξιωματικούς, στοὺς Ι. Εὐστρατίου καὶ Ι. Ζαχαράκη, ποὺ εἶχαν ἀποταχθῆ ἀπὸ τὸ στρατὸ γιὰ χάρη του (ὕστερα ἀπὸ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933) βάζουν σὲ πολλὰ ἐρωτήματα. Γιατί ἐκεῖ, στὴ γαλλικὴ ἀκτή, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἔστω καὶ ὁλομόναχος, ἔβλεπε τὸν ἑαυτό του σᾶν ἀρχηγό, ἔδινε ὁδηγίες καὶ ἐντολές, ἔπαιρνε ἀναφορές, καὶ γενικὰ ἦταν σᾶν νὰ διοικοῦσε μιὰ «ἀόρατη στρατιά».

Ἔτσι στὶς 3 τοῦ Γενάρη τοῦ 1934 ἔγραφε στοὺς Ι. Εὐστρατίου καὶ Ι. Ζαχαράκη αὐτά:

Ἀγαπητοί μοι,

Ἔλαβα ὅλα τὰ γράμματά σας καὶ τὰ τελευταῖα τῶν 20 καὶ 23 π.μ. καὶ χαίρω πολὺ πού καί σεῖς ἐλάβατε ὅλα τά ἰδικά μου.

Σᾶς στέλλω καί γώ τίς καλύτερες εὐχές μου διά τό νέον ἔτος 1934, διά τήν ἐκπλήρωσιν τῶν πατριωτικῶν σας πόθων. Εἶναι κρίμα πού ἀφήνουν καί παρέρχονται αἱ εὐκαιρίαι ἡ μία μετά τήν ἄλλην.

Ὅ,τι εἶναι δυνατόν νά γίνη ἀπό μένα ἐνταῦθα θά γίνεται, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀποτελεσματική μου ἐπέμβασις εἰς κατάλληλον στιγμήν, ἀφοῦ αἱ στιγμαί παρέρχονται μετά τοσαύτης ταχύτητος. Ἐγω πληροφορίας ἀπό πολλάς πηγάς, αἱ ὁποῖαι ἐν πολλοῖς συμφωνοῦν, ἀλλά διά τό ἀποφασιστικόν σημεῖον αἱ ἀντιλήψεις εἶναι διάφοροι. Σεῖς βλέπω ὅτι εἶσθε πολύ αἰσιόδοξοι. Μήπως ὁ ὀρμητικός χαρακτήρ σας καί αἱ θερμαί ἐκδηλώσεις τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου σᾶς κάνουν νά βλέπετε τόσον αἰσιόδοξα τά πράγματα, ἐνῶ εἰς τό βάθος ὑπάρχει ἡ ἀδυναμία τῆς ἐπιβολῆς;

Ἔχω στείλει καί ἐσχάτως σαφεῖς ὁδηγίας εἰς τούς ἀρμοδίους διά νά ἀντιμετωπισθοῦν ὁπωσδήποτε αἱ παρεμβαλλόμεναι δυσκολίαι καί ἀναμένω ἀπό ἡμέρας εἰς ἡμέραν τό ἀποτέλεσμα.

Δέν μπορῶ νά σᾶς πῶ περισσότερα.

Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

"ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΑ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΜΟΥ,,

ΟΧΤΩ μῆνες ἀργότερα ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἔγραφε στοὺς ἴδιους ἀξιωματικούς αὐτὴ τὴ νεώτερη ἐπιστολή:

Κάνναι 16-8-34

Ἀγαπητοί μου,

Ἔλαβα τήν ἀπό 2 τρ. μηνός (Αὐγούστου 1934) ἐπιστολήν σας ὡς καί τήν τελευταίαν ἄνευ ἡμερομηνίας ἐν τῇ ὁποία μοῦ γράφετε περί Μοσχ. (Πολυμ. Μοσχοβίτη) κλπ. Τά ἔχω ὅλα ὑπ' ὄψιν καί τά ξέρω καλά. Τό τηλεγράφημα ἦτο ἐν γνώσει τοῦ Β. (Ἐλ. Βενιζέλου) ἀλλά δέν ἀνταπεκρίνετο στό πρᾶγμα, ἀλλά στήν πραγματικότητα. Δέν ἠθέλησα νά ἀναμιχθῶ σ' αὐτά. Μέ τόν Β. (Ἐλ. Βενιζέλο) ξεκαθάρισα τήν θέσιν μου. Τόν ἐστενοχώρησα, ἀλλά δέν μποροῦσα νά κάνω ἀλλιῶς. Αἰσθάνομαι ὅτι ἔχω ἀναλάβει ὑποχρεώσεις καί πρός τήν χώραν καί πρός τούς ὁμόφρονας δημοκρατικούς. Ὁ Μοσχ. ξέρει τά διαμειφθέντα καί ἐξουσιοδοτήθη νά τά μεταδώση στούς Ἡλ. καί Χαρ. ἀπό τούς ὁποίους θά τά μάθετε. Τό τηλεγράφημα δέν νομίζω ὅτι βλάπτει τόν σκοπόν Ἴσως ἀποκοιμίζει μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἀπό ὅλους σας ἐξαρτᾶται νά δώσετε τέρμα στήν ὑπόθεσι μέχρι τότε. Ὁ Μοσχ. παρ' ὅλον τόν σύνδεσμον πού κατάλαβα πώς ἔχει μέ τόν Β. καί Μ., ἐν τούτοις μοῦ ὑπεσχέθη πώς ἔχει τό φύλλο του στή διάθεσί μου καί θά γράφη εἰς τό ἑξῆς σύμφωνα μέ ἀντιλήψεις μου.

Τοῦ ἔδωκα ἐκ τοῦ προχείρου καί δηλώσεις μου γιά τρία ζητήματα, τάς ὁποίας ἐλπίζω νά τάς ἔχη δημοσιεύσει.

Νά ἰδοῦμε τί γραμμή θά κρατήση εἰς τό μέλλον, διότι πολλά μοῦ ὑπεσχέθη. Τοῦ ἀνέθεσα ἐπίσης νά ἐκφράση ἐκ μέρους μου τά συγχαρητήριά μου εἰς τόν ἰατρόν Δελ. διά τό ἐνδιαφέρον του πρός τούς φίλους ἐν ἀ. καί βάλετε κανένα νά τοῦ ὑπενθυμίση γιά νά τοῦ τά μεταδώση.

Τά καλά αἰσθήματα τοῦ ἰατροῦ μοῦ εἶναι γνωστά παλαιόθεν. Εἴμεθα μαζί στήν Μ. Ἀσία καί τόν ξέρω καλά. Διαβάσατέ του ὅλην μου τήν ἀγάπην καί τήν ἐκτίμησιν.

Στόν προϊστάμενόν σας ἀπήντησα (Α.Π.).

Βάλετε ἐμπρός τά πράγματα καί τελειώσατε, οἱ καιροί δέν ἐπιτρέπουν ἀναβολάς, τώρα μάλιστα, πού δέν ὑπάρχει τό ἀμπόδιον.

Μέ πολλήν ἀγάπην
Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Τὸ γράμμα αὐτὸ εἶναι σταλμένο δεκαπέντε ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ «πρωτοκόλλου τῆς Νικαίας», σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Ν. Πλαστήρας μποροῦσε νὰ δράση ἐλεύθερα —καὶ μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— μόλις θὰ ἔφτανε ὁ Σεπτέμβρης τοῦ 1934. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἀποκαλύπτει, κάπως ἀγέρωχα, στοὺς συνεργάτες του ὅτι «ξεκαθάρισε τὴν θέσιν του» ἀπέναντι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι «τὸν στενοχώρησε», ἀλλὰ ὅτι «δὲν μποροῦσε νὰ κάνη ἀλλιῶς»! Ὅπως εἴπαμε ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν δυσκολευόταν καθόλου νὰ γράφη, ἐνῶ, τὸ ἀντίθετο, δυσκολευόταν νὰ μιλήση (σὲ δημόσιες ὁμιλίες, μπροστὰ σὲ μεγάλο ἀκροατήριο) γιατί, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογοῦσε, τοῦ «ἔλειπε ἡ εὐφράδεια».

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ..ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΣ!

ΑΝΑΜΕΣΑ σὲ σωρεία γραμμάτων καὶ σχεδίων ποὺ βρέθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ μαζὶ μὲ τὶς δύο ἐπιστολὲς τοῦ Ν. Πλαστήρα ποὺ ἀναφέραμε πάρα - πάνω, ὑπῆρχε καὶ ἕνα σημείωμα ποὺ ἔδειχνε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο δροῦσαν οἱ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα συνωμότες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ ἀποδέκτες τῶν δύο γραμμάτων τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ Ι. Ζαχαράκης καὶ Ι. Εὐστρατίου —ποὺ ἦσαν ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ πιὸ δραστήρια μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»— εἶχαν πάει πολλὲς φορὲς στὴ Νίκαια κομίζοντας ὑπομνήματα καὶ ἀναφορὲς τῶν ἐδῶ ὁπαδῶν τοῦ διχτάτορος τῆς 6ης Μαρτίου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιστολὲς καὶ ὁδηγίες τοῦ «ἀρχηγοῦ».

Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς συνεχῶς ἀποδείχνεται, ἐκεῖνο ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τοὺς συνωμότες ἦταν ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καὶ ἀντὶ αὐτῆς ὑπῆρχε —κατὰ τὶς ἐκφράσεις τῶν ἴδιων— «φαγωμάρα», γκρίνια καὶ κακυποψία, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔφτασε σὲ μιὰ πρωτοτυπία, χωρὶς προηγούμενο. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἕνα ταξίδι τῶν Ι. Εὐστρατίου καὶ Ι. Ζαχαράκη — ποὺ εἶχαν πάει κοντά του γιὰ νὰ πάρουν ὁδηγίες— τοὺς ἐφώδιασε μὲ αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ ἔγγραφο:

Μασσαλία 24 Αὐγούστου 1934

Πιστοποίησις

Εἰς τούς φίλους κ.κ. Ι. Εὐστρατίου καί Ι. Ζαχαράκην, ἐλθόντας ἐδῶ πρός συνάντησίν μου ἐξέθηκα ἐμπιστευτικῶς γενικάς τινάς σκέψεις του (σχετικάς) μέ τήν πιθανήν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως μέ τήν ἐντολήν νά τάς μεταδώσουν ἐμπιστευτικῶς εἰς τούς ἀρμοδίους ὁμόφρονας καί συνεργάτας.

Ν. Πλαστήρας

ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ

ΟΤΑΝ, λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ Ν. Πλαστήρας βρέθηκε στὴ Σόφια, γιὰ νὰ περάση ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀναλάβη τὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία τοῦ κινήματος, οἱ «ἁρμόδιοι ὁμόφρονες καὶ συνεργάται» τοῦ δικτάτορος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, εἶχαν προχωρήσει στὸ ἐπαναστατικό τους ἔργο, γιὰ «νὰ δοθῆ τέρμα στὴν ὑπόθεση αὐτή». Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ γίνονταν στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριὰ μὲ ἄξενα τὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», μέσα στοὺς στρατῶνες οἱ ἁρμόδιοι δημιουργοῦσαν τὸ κλῖμα τῆς ἀνταρσίας καὶ τῆς ἀνατροπῆς καὶ ἐπροπαγάνδιζαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

Ἰδοὺ ἕνα ἀποκαλυπτικὸ γράμμα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ βρέθηκαν στὸ ἀπόρρητο ἀρχεῖο τοῦ συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα:

Ἐν Θεσσαλονίκη τῇ 3)2)1935

Ἀγαπητέ Ἀλκιβιάδη.

Ὁ Στρατηγός ἔλαβε τό γράμμα σας καί μέ τό διεβίβασε γιά νά σοῦ ἀπαντήσω, ἐπειδή ὁ ἴδιος δέν πρέπει νά ὑποβληθῆ σέ κόπο. Πάντως προσθέτει καί αὐτός ὀλίγας λέξεις.

Ἡ κατάστασις ἀπό τριῶν ἑβδομάδων ἐβελτιώθη σημαντικῶς ἐν Θεσσαλονίκη, τόσον εἰς τό πυροβολικόν, ὅσον ἰδία εἰς τό Πεδίον Ἄρεως.

1) Εἰς τό πυροβολικόν διά τῆς τοποθετήσεως δύο δικῶν μας ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καί τῆς ἀναλήψεως τῆς διοικήσεως μιᾶς εἰσέτι πυροβολαρχίας ἀπό ἕναν δικόν μας ἐπίσης λοχαγόν. Οὕτω σήμερον τό βαρύ πυροβολικόν μέ τάς δύο του πυροβολαρχίας εἶναι ἀπολύτως δικό μας. Ἀλλά καί εἰς τό ὀρειβατικόν καί εἰς τό πεδινόν ἔχομεν ἀρκετήν δύναμιν, ἥτις συνεργαζομένη καί μέ τό Σύνταγμα Σιδηροδρόμων ἀσφαλῶς θά δώση τό ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα.

2) Εἰς τό 50όν Σύνταγμα μετά μακράν καί ἐπίπονον προπαγάνδαν, κατωρθώσαμεν ἐκτός τοῦ Ἀρμάου νά προσεταιρισθῶμεν δύο λοχαγούς ἐκ τῶν Κονδυλικῶν τόν Βαλσαμάραν καί τόν Χωματιανόν. Καί ὁ μέν Βαλσαμάρας ἔδωκεν ὑπόσχεσιν εἰς τόν Ρήγαν κάπως χλιαράν «ὁπωσδήποτε ἐν περιπτώσει συγκρούσεως δέν θά εὑρεθῶμεν ἀντιμέτωποι». Ὁ δέ Χωματιανός μετά γενομένας προηγουμένως μέ τόν Βαλσαμάκην συζητήσεις, ἔδωκεν εἰς τόν στρατηγόν κύριον Βῶκον κατηγορηματικήν διά τόν ἑαυτόν του καί τόν Βαλσαμάραν ὑπόσχεσιν: «Ἐγώ μέ τόν Βαλσαμάραν ἀποτελοῦμεν ἕνα μπλόκ, ὅ,τι μᾶς διατάξετε, στρατηγέ, ὅταν θελήσητε».

Δέν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι αἱ δοθεῖσαι ὑποσχέσεις εἶναι εἰλικρινεῖς καί ὅτι δέν πρόκειται νά μᾶς γελάσουν. Τοῦτο δέ διότι κατωρθώσαμεν νά τούς ἐμπνεύσωμεν τήν πεποίθησιν ὅτι ἡ συνεργασία των μαζί μας εἶναι συμφέρον γενικόν καί ἀτομικόν αὐτῶν τῶν ἰδίων. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἔχουσι πεισθῆ ὅτι ἄν πέση ἡ σημερινή κατάστασις αὐτοί πού δέν θά τήν ὑποστηρίζουν (τήν ἐπανάστασιν δηλαδή) εἶναι χαμένοι. Τέλος ἐκεῖνο στό ὁποῖο πρέπει νά βασίζεται κανείς περισσότερον εἶναι τό κῦρος τό ὁποῖον ἀσκεῖ ὁ στρατηγός, τόν ὁποῖον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἶναι δυνατόν νά ἐξαπατήσουν.

3) Ὡς πρός τήν ἀεροπορίαν ἔχομεν ἔλθει εἰς ἐπαφήν μέ ἀεροπόρους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ὑπόσχονται ὅτι ἄν τούς δώσωμεν δύναμιν 50 ἀνδρῶν δύνανται νά γίνουν ἀπολύτως κύριοι τοῦ ἀεροδρομίου καί νά ἐξασφαλίσουν καί 4—5 πτήσεις διά τήν πρώτην ἡμέραν. Τήν δύναμιν αὐτήν καί διπλασίαν ἀκόμη δυνάμεθα νά διαθέτωμεν ἐκ τῆς Σχολῆς Τεχνιτῶν.

Τό Ἱππικόν.

Μόνον ἐκεῖ δέν κατωρθώσαμεν νά εἰσχωρήσωμεν ἐπαρκῶς καί θά τό ἔχωμεν ἀντιμέτωπον, ἄν καί ἐλπίζωμεν ὅτι θά κατορθώσωμεν νά τό ἀδρανήσωμεν διά συλλήψεων τῶν διοικούντων αὐτό.

Ἐν συμπεράσματι δύναταί τις μετά ἀπολύτου βεβαιότητος νά ἀποφανθῆ ὅτι θά ἐπικρατήσωμεν ἀπολύτως ἄν ἔχωμεν μέ τό μέρος μας τόν παράγοντα: Αἰφνιδιασμός. Ἄν ὅμως, μᾶς ἀντιληφθοῦν ἐγκαίρως, τότε, ἄν δέν ἐπικρατήσωμεν, θά φέρωμεν ἕναν σάλον καί ἀναστάτωσιν τοιαύτην εἰς τήν φρουράν ὥστε νά δοθῆ ὅλος ὁ ἀναγκαῖος χρόνος διά τήν κίνησιν τῶν ἐξωτερικῶν φρουρῶν κατά τῆς Θεσσαλονίκης.

Αὐτή εἶναι ἡ δική μου ἀντίληψις. Ἐννοεῖται ὅτι διά τήν ἐνέργειαν ταύτην θά χρειασθοῦν αἱ ἐνισχύσεις εἰς ἀξιωματικούς τῆς Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης, περί ἧς σᾶς ἔλεγον ὅταν ἤσθε ἐδῶ.

Ὁ Στέφανος Σαράφης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἐδῶ πρό ἡμερῶν, μοῦ εἶπεν ὅτι δέν θά ἔλθη ἐν περιπτώσει δράσεως ἐδῶ, διότι πιθανόν νά ἀποδοθῆ ἡ ἀναχώρησίς του στή Θεσσαλονίκη ὡς ἀποφυγή παραμονῆς στάς Ἀθήνας, ὅπου θά ἔχη νά ἀντιμετωπίση μεγαλυτέρους κινδύνους ἀτομικούς. Ἐξ ἄλλου θά πρέπει νά εἶναι ἐκεῖ διά νά κινηθοῦν ἀσφαλῶς καί αἱ Ἀθῆναι. Ἐφ' ὅσον ἔτσι ἔθεσε τά πράγματα δέν μποροῦσα νά ἐπιμένω.

Στάς Ἀθήνας πῆγα τήν παρελθοῦσαν Πέμπτην. Συνήντησα τόν ἀδελφόν σου στόν ὁποῖον ἔδωσα τό γράμμα σας. Τόσον ὁ ἀδελφός σας, ὅσον καί εἷς γερουσιαστής, ἐπανελθών τήν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἐκ Κρήτης, μέ διεβεβαίωσαν ὅτι ὁ Βενιζέλος ἔχει πεισθῆ ὅτι μόνον διά τῆς βίας θά φύγη ἡ κατάστασις. Συνεπῶς ἀπεφάσισε νά ἀναλάβη τήν πρωτοβουλίαν διά κοινοποιήσεως διαγγέλματος κατά τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος καί κηρύξεως ἐπιστρατεύσεως ἐν Κρήτη.

Προσεχῶς θά ἔλθη καί ὁ στρατηγός κύριος Βλάχος στήν Θεσσαλονίκην. Ἴσως μάλιστα ἔλθη ἐντός τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ μηνός.

Ὁ ἀδελφός σας ζητεῖ νέαν σας ἐν Καβάλα διεύθυνσιν, μοί εἶπε δέ ὅτι ἐνέργεια δέν πρέπει νά ἀναληφθῆ εἰμή μόνον μετά τήν ἐπικράτησιν ἐπί τοῦ στόλου.

Μέ ἀγάπην
Θ. Σφέντζος,
Ταγματάρχης

Υ. Γ.: Σᾶς ὑπενθυμίζω τά ὅσα εἴπαμεν περί συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν ὅλων τῶν φρουρῶν. Δέν πρέπει νά ἐπαναληφθοῦν αἱ ἀνοησίαι τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου. Θωμᾶς.

Ἀφήνοντας τὸν ἐνικοπληθυντικὸ ἑνὸς ταγματάρχη ποὺ ἀπευθύνεται σ' ἕνα συνταγματάρχη, ὁ ἀναγνώστης αὐτοῦ τοῦ γράμματος ἔχει μιὰ γεμάτη εἰκόνα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο δροῦσαν οἱ «ἁρμόδιοι ὁμόφρονες καὶ συνεργάται». Μακρυὰ ἀπὸ κάθε ἰδεολογία, μακρυὰ ἀπὸ τὰ μεγαλόστομα λόγια γιὰ τὴν προστασία τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ποὺ κινδύνευε ἀπὸ φοβεροὺς καὶ τρομεροὺς (ἀνύπαρκτους) ἐχθρούς, μακρυὰ ἀπὸ τὶς διακηρύξεις «νύν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτεύματος μας ἀγών», μακρυὰ ἀπὸ τὶς φανερὲς προφάσεις καὶ τὰ συναρπαστικὰ συνθήματα —ἐκεῖ, μέσα σὲ ἕνα γράμμα μονάχα ἀποκαλύπτονται ὅλοι οἱ ἀπόκρυφοι λογισμοὶ ἐκείνων ποὺ καθοδηγοῦσαν τὴν ἐκκλαπτόμενη ἐπανάσταση. Δὲν ἦταν τὸ «μεγάλο πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον» ἐκεῖνο ποὺ κατηύθυνε τὴ σκέψη καὶ τὴν προπαγάνδα τῶν «ἁρμοδίων». Ἦταν οἱ ὑποσχέσεις γιὰ τὸ «ἀτομικὸν συμφέρον» καὶ οἱ ἀπειλὲς ὅτι αὐτοὶ ποὺ δὲν θὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἐπανάσταση «εἶναι χαμένοι». («Ὡραῖος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος»).

Καὶ ἀπάνω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἡ διαβεβαίωση ποὺ συγκινοῦσε τοὺς πιστούς, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε πεισθῆ ὅτι δὲν ὑπῆρχε πιὰ ἄλλος δρόμος ἐκτὸς ἀπὸ τὴ βία καὶ ὅτι ἦταν ἕτοιμος καὶ διάγγελμα νὰ κάνη, ἀναλαμβάνοντας τὴν πρωτοβουλία τοῦ κινήματος,καὶ ἐπιστράτευση νὰ κηρύξη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν στὰ κρυφὰ ἕτοιμος νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς ἐπαναστάσεως, ἀγωνίζεται στὰ φανερά, γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ ὑποψηφίου του στὸ Ρέθυμνο. — Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἐπιστρατεύεται καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». — Δύο τηλεγραφήματα. — Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Ψαρρὸς ἀπαντᾶ σὲ ἐρώτημα περὶ «φαγωμάρας» καὶ διαβεβαιώνει πὼς «ὁ,τιδήποτε συμβῆ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν θὰ εἶναι ὀλιγώτερον κακὸν ἀπὸ τὸ σημερινόν». — Ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» ἑτοιμάζεται. — Ὁ Ἰωάννης Σοφιανόπουλος πηγαίνει στὴν Κρήτη καὶ συναντᾶται μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Ἕνας καταπληκτικὸς λόγος τοῦ συνταγματάρχη Ἐμμ. Τζανακάκη, 28 ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. — Μία προφητεία ποὺ ἐπαληθεύεται λέξη μὲ λέξη.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

Συμβολικὸ δῶρο: Δύο ὁπλοπολυβόλα

Δ. ΨΑΡΡΟΣ: «ΟΧΙ ΤΥΧΟΔΙΩΚΤΙΚΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ»

27ον

ΤΙΣ ἡμέρες ποὺ οἱ κατὰ Ν. Πλαστήραν «ἁρμόδιοι ὁμόφρονες καὶ συνεργάται» ἑτοίμαζαν μέσα στοὺς στρατῶνες τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» καὶ προσπαθῶντας νὰ παρασύρουν καὶ ἄλλους ἀξιωματικοὺς πρὸς τὴν ἐπανάσταση, τοὺς ἔδιναν ὑποσχέσεις ποὺ ἀφοροῦσαν στὸ «ἀτομικὸ συμφέρον» τους ἢ τοὺς ἀπειλοῦσαν πὼς ἂν δὲν ἀκολουθήσουν τὴν ἀνταρσία «εἶναι χαμένοι», καὶ τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ἡμέρες ποὺ γινόταν ἡ ἐμπιστευτικὴ ἀνακοίνωση ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος «ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβη τὴν πρωτοβουλίαν διὰ κοινοποιήσεως διαγγέλματος κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος καὶ κηρύξεως ἐπιστρατεύσεως ἐν Κρήτῃ», ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, εὑρισκόμενος στὸ ἱστορικὸ σπίτι τῆς Χαλέπας, ἔδειχνε, μὲ τὶς φανερὲς του ἐκδηλώσεις, πὼς μονάχα ἡ ἐκλογὴ τῆς Ρεθύμνης τὸν ἐνδιέφερε. (Ἄλλο ἂν τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες ἔπαιρνε καὶ ἕνα εἰδικὸ «δῶρο» ἀπὸ τὸ γιό του Κυριάκο, ἐνῶ ταυτόχρονα ἕνας ἔμπιστός του ἀξιωματικὸς ἔκανε, μέσα στὰ Χανιά, κήρυγμα ἀνυπακοῆς κατὰ τοῦ νομίμου Κράτους).

Ἔτσι στὶς 22 Ἰανουαρίου 1935, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπαντῶντας σὲ σχετικὸ τηλεγράφημα τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος Ροδακίνου Ρεθύμνης Παπαδογιάννη καὶ τοῦ τοπικοῦ ἀρχηγοῦ του ἐκεῖ παραρτήματος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» Χομπίτη, τόνιζε πὼς πρέπει «ὅλοι οἱ φιλελεύθεροι τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς 27ης Ἰανουαρίου πρόκειται περὶ δημοψηφίσματος ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι ἡ ἀξία του δημοψηφίσματος θὰ κριθῇ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς πλειοψηφίας τὴν ὁποίαν θὰ συγκεντρώσῃ ὁ ἐπίσημος ὑποψήφιος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων».

ΕΚΚΛΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

ΑΛΛΑ σᾶν νὰ μὴν εἶχε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του καὶ στὴν ἀκτινοβολία του στοὺς Ρεθυμνίους, ζήτησε καὶ τὴ βοήθεια τοῦ προέδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἄλλοτε ἀχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστ. Παπούλα — τὸν ὁποῖο διαδέχτηκε τοὺς δυὸ τελευταίους μῆνες τῆς τραγικῆς ἐκείνης ἐκστρατείας ὁ ἀρχιστράτηγος Γ. Χατζηνέστης— καὶ τὸν παρακάλεσε, προπαντός, νὰ παρέμβη γιὰ νὰ ἀποσυρθῇ ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ ἀπόστρατου ἀξιωματικοῦ Ἀνδρέα Παπαδάκη (ἰσχυροῦ ἀντιπάλου τοῦ ἐπίσημου ὑποψηφίου τῶν Φιλελευθέρων Β. Σκουλά).

Πραγματικά, ὁ Ἀναστ. Παπούλας, ἔστειλε, τότε, στὸν Ἀνδρ. Παπαδάκη αὐτὸ τὸ γράμμα:

Κύριε Παπαδάκη,

Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπευθύνομαι πρὸς ἐκλεκτὸν συνάδελφον καὶ συναγωνιστήν, πρὸς ἄγνον καὶ ἀκραιφνῆ ἰδεολόγον καὶ πρὸς διακεκριμένον μέλος τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Δημοκρατικῆς οἰκογενείας σᾶς διατυπώνω τὴν θερμήν μου παράκλησιν ὅπως παραιτηθῆτε τῆς ὑποψηφιότητός σας, κατὰ τὰς ἐπικειμένας ἐν τῷ Νομῷ Ρεθύμνης ἀναπληρωματικὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς.

Σᾶς ἐξορκίζω ἐξ ὀνόματος τοῦ κοινοῦ καὶ ἁγνοῦ ἰδεολογικοῦ μας ἀγῶνος, ἐξ ὀνόματος τῶν κρισίμων στιγμῶν τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ Πατρίς μας ὑπὸ τὴν μοιραίαν σημερινὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν κινδύνων οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν τὸ Δημοκρατικὸν μας Πολίτευμα, νὰ ἀποδεχθῆτε τὴν σημερινήν μου παράκλησιν καὶ νὰ ὑποστηρίξητε μὲ ὅλας σας τὰ δυνάμεις τὸν χρισθέντα ὑποψήφιον τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Οἱ σημερινοὶ καιροὶ δίδουν εἰς τὴν ἐκλογὴν Ρεθύμνης ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα. Αὐτὴ ἐπιβάλλει εἰς πάντας τοὺς ἀληθινοὺς μαχητὰς τῆς ἰδέας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκλεκτὴν κατέχετε θέσιν, ἀπόλυτον ὑπακοὴν πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐνδόξου Ἀρχηγοῦ τῆς Δημοκρατικῆς παρατάξεως.

Ἡμεῖς οἱ Στρατιωτικοί, τὴν τάξιν τῶν ὁποίων καὶ ὑμεῖς ἐλαμπρύνατε διὰ τῆς προσωπικῆς ἀξίας καὶ τῶν ἐθνικῶν σας ἀγώνων, ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους γνωρίζομεν τὴν σοβαρὰν ἐπίδρασιν τοῦ παράγοντος τῆς πειθαρχίας ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως οἱουδήποτε ἀγῶνος.

Ἰδιαιτέρως δὲ σήμερον ἀνωτέρα σκοπιμότης ἐπιβάλλει ὅπως ὁ ὑποψήφιος τῶν Φιλελευθέρων ἐκλεγῇ διὰ παμψηφίας καὶ ἐμφανισθῇ ὁ Δημοκρατικὸς Κόσμος ὁμοφώνων καὶ πειθαρχῶν.

Ἔχω τὴν βάσιμον ἐλπίδα ὅτι ἡ σημερινὴ θερμὴ παράκλησις τοῦ παλαιοῦ Στρατηγοῦ σας, θὰ ἔχῃ βαρύτητα εἰς τὴν συνείδησίν σας. Βεβαιωθῆτε δὲ ὅτι ἐὰν ἐπιδείξητε τὴν ἐκλογικὴν ἀνωτερότητα τὴν ὁποίαν σᾶς ζητῶ, τοῦτο θὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως ἀπὸ τὸν Δημοκρατικὸν Κόσμον καὶ θὰ εἶναι ὁλόκληρον πρὸς τιμήν σας καὶ πρὸς προαγωγὴν τοῦ πολιτικοῦ σας συμφέροντος.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλετε ἀποδεχθῆ τὴν σημερινὴν θερμήν παράκλησίν μου.

Διατελῶ μετὰ πάσης τιμῆς
Ὁ Πρόεδρος
ΑΝΑΣΤΑΣ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Στρατηγός

Ἡ ἔκκλησις τοῦ στρατηγοῦ Παπούλα στὸν παλαιὸ του ἀξιωματικὸ δὲν βρῆκε καμμιὰ ἀνταπόκριση, καὶ ὁ Ἀνδρ. Παπαδάκης ἐνέμεινε στὴν ὑποψηφιότητά του. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκκλησις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στοὺς Ρεθυμνίους γιὰ νὰ δοῦν τὴν ἐκλογὴ σὰν δημοψήφισμα κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὲρ τῶν Φιλελευθέρων ἀπέβη ματαία. Καὶ ναὶ μέν, καθὼς ἔχουμε πῆ, ἐξελέγη ὁ βενιζελικὸς ὑποψήφιος Β. Σκουλάς, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἦταν καθόλου ὑπὲρ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἔτσι ὁ κυβερνητικὸς (τσαλδαρικὸς) ὑποψήφιος συγκέντρωσε 4163 ψήφους ἐπὶ συνόλου ψηφισάντων 13.692 ἔναντι 2296 ποὺ εἶχε πάρει στὶς προηγούμενες ἐκλογές. Ἀντίθετα ὁ ὑποψήφιος τῶν Φιλελευθέρων (προσωπικὸς φίλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) πῆρε 5806 ψήφους ἔναντι 7147 ποὺ εἶχε πάρει στὶς περασμένες ἐκλογὲς ὁ βενιζελικὸς ὑποψήφιος.

ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΙΩ. ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΗΝ ἴδια ἡμέρα τῶν ἐκλογῶν στὸ Ρέθυμνο, ἀφίχθη —27 Ἰανουαρίου 1935— στὰ Χανιὰ ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος Ἰωάννης Σοφιανόπουλος. Εἶναι ὁ ἀριστερὸς ἐκεῖνος ἡγέτης ποὺ δέκα χρόνια ἀργότερα (1945), ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος (στὴν κυβέρνηση τοῦ Θεμ. Σοφούλη), ψήφισε, στὴ Διάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὑπὲρ τῆς σοβιετικῆς ἀπόψεως καὶ ἐναντίον τῆς θέσεως ποὺ εἶχε υἱοθετήσει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση. Ἀποτέλεσμα τῆς στάσεώς του ἐκείνης ποὺ χαρακτηρίστηκε προδοτική, ἦταν νὰ ἀπολυθῇ τηλεγραφικῶς ἀπὸ τὸ Θεμ. Σοφούλη —πρᾶγμα ποὺ ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε συμβῆ στὴν πολιτικὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας.

Μόλις, λοιπόν, ὁ Ἰω. Σοφιανόπουλος ἀφίχθη στὰ Χανιά, ἐπισκέφθηκε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο (μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε συνεργαστῆ στὶς ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου 1933), στὸ σπίτι του στὴ Χαλέπα, καὶ ἀμέσως ὕστερα ἔκανε μακρὲς —καὶ πολὺ ἀποκαλυπτικὲς, ὅπως ἀποδείχτηκε σὲ πέντε ἑβδομάδες— δηλώσεις, τονίζοντας ὅτι:

Εἰς ἕνα τόπον ὅπως ἡ Ἑλλὰς τῆς σήμερον, ποὺ δὲν διατρένει μόνον κινδύνους ἀπὸ τὴν ἐσωτερικήν του ἀποσύνθεσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἐγκυμονουμένας ἐξωτερικὰς περιπλοκάς, τὸ καθῆκον τῆς Δημοκρατικῆς Παρατάξεως διαγράφεται σαφὲς καὶ ἀμείλικτον. Ἡ φατρία ποὺ κυβερνᾶ τὸν τόπον, ἡ ὁποία δὲν ὁδηγεῖται εἰς τὰς πράξεις της εἰμὴ μόνον ἀπὸ τὸ τυφλὸν πάθος τῆς κομματικῆς ἐκδικήσεως καὶ δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸ ἐνεργητικόν της εἰμὴ μόνον τὴν ἐθνικὴν συμφοράν, ἡ φατρία αὕτη εἶναι ἀνάγκη νὰ σαρωθῇ τὸ ταχύτερον. Διὰ νὰ σαρωθῇ, ὅμως, τὸ ταχύτερον πρέπει νὰ πυκνωθοῦν αἱ φάλαγγες τῶν πιστῶν καὶ νὰ ἀχρηστευθοῦν οἱ πυρῆνες τῶν ὀλιγοπίστων...

Καὶ σᾶν «προφήτης». ὕστερα ἀπὸ τὴ συζήτησή του μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο πρόσθεσε:

...Ἡ μάχη ποὺ μοιραίως ἀνοίγεται δὲν θὰ εἶναι μόνον ἀγὼν πρὸς στερέωσιν τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ καὶ ἀγὼν διὰ τὸν ἐμπλουτισμόν της μὲ τὸ κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν περιεχόμενον ποὺ ἀπαιτοῦν τὰ συμφέροντα τῆς μεγάλης μάζης τῶν ἐργαζομένων καὶ μοχθούντων ἀνθρώπων...

Ἂς σημειωθῇ πὼς τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα (30 Ἰανουαρίου 1935) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀνέπτυξε σὲ μιὰ πρωϊνὴ ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν τὸν «Ἡμερήσιο Κήρυκα», τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ Συντάγματος, ποὺ τὴ συζητοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Καὶ ὅταν 48 ὧρες ὕστερα (1 Φεβρουαρίου 1935) ἔγινε στὰς Ἀθήνας διάρρηξη τοῦ 2ου ἀνακριτικοῦ γραφείου, καὶ οἱ δράστες της κατέστρεψαν τὴ δικογραφία ποὺ ἀφοροῦσε στὴν πλαστογράφηση τῶν ἐπιδοτηρίων τῶν κατηγορουμένων γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος σὲ δηλώσεις του τόνισε ὅτι «ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίοδον εὑρίσκεται εἰς ἀθλίαν κατάστασιν τόσον ἐσωτερικῶς ὅσον καὶ ἐξωτερικῶς» καὶ ὅτι «τὸ κυβερνῶν Λαϊκὸν κόμμα ἐπιβουλεύεται ἐμφανῶς καὶ ποικιλοτρόπως τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς χώρας, τὴ ἀνοχὴ καὶ αὐτῶν τῶν εἰσαγγελέων τοῦ Κράτους». Καὶ πρόσθεσε τὴν εὐχὴ «ὅπως ἡ κατάστασις ἐξομαλυνθῇ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας». (Ἡ «ἐξομάλυνσις» ἄρχισε τὴν 1ην Μαρτίου 1935 καὶ τέλειωσε μετὰ δωδεκαήμερο).

ΚΑΙ ΑΛΛΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΜΕΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ

ΔΕΝ ἀποδείχτηκε ὅμως μόνο ὁ Ἰω. Σοφιανόπουλος «ἄριστα πληροφορημένος προφήτης», ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή του στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὴ συζήτησή του μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ ἕνας ἄλλος ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀναδείχτηκε τὸ ἴδιο ἐξαίρετος προφήτης —ἐκεῖ στὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ συνταγματάρχη Ἐμμανουὴλ Τζανακάκη, ποὺ κατὰ τὴν πλασστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ὑπηρετοῦσε ὡς φρούραρχος Ἀθηνῶν καὶ ἔσπευσε ἀμέσως νὰ προσχωρήσῃ στὸ ἐφήμερο ἐκεῖνο καθεστώς. (Ὁ ἴδιος ἐπαιξε μεγάλο ρόλο, στὴν Κρήτη, κατὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ἀργότερα —1941—διετέλεσε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν πρώτη ἑλληνικὴ κυβέρνηση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ὑπουργὸς Προνοίας, Κρατικῆς Ἀντιλήψεως καὶ Ἐργασίας στὴν κυβέρνηση —1944— τοῦ Σοφ. Βενιζέλου). Τὸ 1935 ὁ Ἐμμ. Τζανακάκης ἦταν ἀπότακτος, γιατὶ εἶχε ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ στράτευμα μὲ τοὺς ἄλλους σαράντα φιλοδικτατορικοὺς συναδέλφους του. Καί, καθὼς ἔμενε στὰ Χανιά, ἔβλεπε κάθε ἡμέρα τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ ἤξερε ὅλες τὶς ἀπόκρυφες σκέψεις του.

Ὁ συνταγματάρχης, λοιπόν, ποὺ ἤξερε ὅλες τὶς κρυφὲς σκέψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἔκανε, τὴν Κυριακὴ 3 Φεβρουαρίου 1935, μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ ὁμιλία στὸν κινηματογράφο «Πάνθεον» τῶν Χανίων. Καὶ μίλησε, ἐκεῖ, ἀπευθυνόμενος στοὺς «Δημοκρατικοὺς πολίτας τῆς κρητικῆς πρωτευούσης» καὶ πρὸς τὰ μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», γιὰ τὶς «ὑποχρεώσεις τοῦ ἀληθινὰ δημοκρατικοῦ πολίτου».

Ἄρχισε ἔτσι:

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἀναγράφει εἰς τὸ τελευταῖον ἄρθρον του, ὅτι ἡ τήρησίς του εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν διάταξιν ἀπορρέουν τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὴν Δημοκρατίαν μας. Εἴμεθα, δηλαδή, ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπίσωμεν τὰς ἐλευθερίας μας, τὰς ὁποίας κατοχυρώνει τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα...

"ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ ΜΑΣ,,

ΚΑΙ προχωρώντας στὴν προφητική του ὁμιλια (ποὺ θυμίζει καὶ πάλι τὶς σημερινὲς ρητορεῖες ἐκείνων ποὺ κόπτονται γιὰ τοὺς κινδύνους παραδιάσεως τοῦ: «Ἕνα—Ἕνα—Τέσσαρα») εἶπε:

...Ἡμεῖς ὡς πολῖται δημοκρατικοί, δὲν ἀναμιγνυόμεθα εἰς τὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας, παρὰ τῶν Δημοκρατικῶν κομμάτων, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνα σέβονται τὸ Σύνταγμα.

Τό 1935 ἦταν πιά τό ἔτος τῶν ὁπλοπολυβόλων καί ὄχι τοῦ ἡμίψηλου.

Ἔχομεν, ὅμως, καὶ ὡς πολῖται τὴν ὑποχρέωσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὡς μέλη ὀργανώσεως κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικῆς, ὡς μέλη τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὸ δικαίωμα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας, ἀπὸ τὴν πολιτικὴν μερίδα, ἥτις παραβιάζει τὸ Σύνταγμα. Πράττοντες οὕτω, ἀσκοῦμεν τὸ δημοκρατικὸν καθῆκον μας πρὸς τὴν Πολιτείαν, ὑπεραμυνόμενοι τοῦ Συντάγματος. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἐννοεῖται οἰκόθεν ὅτι δυνατὸν νὰ γίνῃ χρῆσις καὶ διαίων μέσων ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς πολίτας κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν ἐξουσίαν κόμματος, ἐφ' ὅσον, ἐπαναλαμβάνω, ἐκτρέπεται τῶν Συνταγματικῶν ὁρίων. Τὸ καθῆκον τοῦτο εἶναι τὸ ἔσχατον, ἀλλὰ καὶ ἱερώτατον, τὸ ὁποῖον ἡ ψηφίσασα τὸ Σύνταγμα Ἐθνοσυνέλευσις ἀνέθηκεν εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, τὸ Σύνταγμα παραβιάζεται, ὅλοι, ἄνευ ἐξαιρέσεως, οἱ πολῖται ὑποχρεοῦνται νὰ τὸ ὑπερασπίσωσιν ἐν ἀνάγκη καὶ διὰ τοῦ αἵματός των. Ἡμεῖς δὲ ὡς μέλη τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ὀφείλομεν, καὶ τονίζω τοῦτο ἰδιαιτέρως, ὀφείλομεν νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Μόνον δὲ εἰς τοιαύτην περίπτωσιν θὰ τύχωμεν τῆς τιμῆς νὰ λέγωμεν ὅτι εἴμεθα ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν μᾶς ἐχάρισαν οἱ πρόγονοί μας τοῦ 1821...

Καὶ ὁ φρούραρχος τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὑπέρμαχος δὲ τῆς Δημοκρατίας ποὺ ἀποκορυφώθηκε τὴν 1ην Μαρτίου 1935, τέλειωσε ἔτσι:

...Πρέπει πάντες οἱ Δημοκρατικοὶ πολῖται νὰ εἴμεθα πανέτοιμοι νὰ ἀντιτάξωμεν τὴν βίαν κατὰ τῆς βίας. Νὰ εἴμεθα δὲ ὑπερβέβαιοι ὅτι ὄχι μόνον τὸ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις θὰ εἶναι μαζί μας. Νὰ ἔχωμεν τέλος ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ ἀντίδρασίς μας πρέπει νὰ ἐκδηλωθῇ κεραυνοβόλος καὶ νὰ μὴ ὑπάρξη ποτὲ εἰς κανένα δημοκρατικόν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἀρκέσῃ καὶ μόνη ἡ ἀπειλή μας, νὰ τακῇ εἰς αἰσχρὰν φυγὴν τοὺς ἐνόχους τοῦ καθεστῶτος. Ἀλλὰ διὰ πᾶσαν περίπτωσιν, ἂς εἴμεθα ἑτοιμασμένοι ψυχικῶς καὶ διὰ περισσοτέρας θυσίας καὶ διὰ περισσοτέρας ὀδυνηρὰς ἀγῶνας...

Ὅσα προφητικώτατα εἶπε στὶς 3 Φεβρουαρίου 1935 ὁ συνταγματάρχης Ἐμμ. Τζανακάκης ἐπαληθεύσαν λέξη μὲ λέξη ὕστερα ἀπὸ 28 ἀκριβῶς ἡμέρες. Ὁ Στρατὸς τῆς «Δημοκρατίας», μαζὶ μὲ τοὺς «Δημοκρατικοὺς πολίτας» τῆς χώρας, ἐξαπέλυσαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ποὺ κήρυξε ὁ κατὰ τὸν Ἀναστάσιον Παπούλαν «ἔνδοξος ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς παρατάξεως». Καὶ ἡ Ἑλλάδα δυθίστηκε στὸ αἷμα, στὴν ἀπόγνωση καὶ στὴ δυστυχία —«ἐν ὀνόματι τῆς κινδυνευούσης Δημοκρατίας» πάντοτε, ὡς ποὺ ὁ ἔνδοξος ἀρχηγὸς της φώναξε ἐκεῖνο ποὺ ξαναείπαμε καὶ ποὺ θὰ ξαναποῦμε, τό: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς». (Ἐκεῖνος εἶπεν).

"ΝΑ ΜΗ ΚΑΜΩΜΕΝ ΤΥΧΟΔΙΩΚΤΙΚΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ,,

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα (4 Φεβρουαρίου 1935) τῆς καταπληκτικῆς ἐκείνης ὁμιλίας τοῦ συνταγματάρχη Ἐμμ. Τζανακάκη, ἕνας ἄλλος Ἕλλην ἀξιωματικός, ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρὸς (τὸν ὁποῖον, ἐπὶ Κατοχῆς, κατέσφαξαν, στὸ Κλῆμα τῆς Δωρίδος, τὸ 1944, οἱ κομμουνισταί, γιατὶ ἦταν ἀρχηγὸς ἐθνικῆς ἀνταρτικῆς ὀργανώσεως καὶ δὲν ἤθελε νὰ συγχωνευθῇ μὲ τὸν ΕΛΑΣ) ἔγραφε στὸ συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα, αὐτά:

4.2.35
Ἀγαπητὲ Ἀλκιβιάδη,

Πῆρα τὸ γράμμα σου. Σοῦ ἀπαντῶ: 1) Δὲν ἐννοῶ τὸ πρῶτον σου ἐρώτημα «νὰ ζητηθῇ ἀπό τούς ἐν Ἀθήναις νὰ παύσουν τὴν φαγωμάραν των», διότι καθὼς ξεύρω δὲν ὑπάρχει ἔδαφος συνεννοήσεως μὲ τοὺς Ζέρβηδες καὶ διαφόρους ἄλλους δήθεν δημοκράτας, μεταβάλλοντας τάς ἰδέας των εἰς χρηματιστηριακὰς πράξεις. Μὲ τοὺς λοιποὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας γνωρίζω καλῶς ὅτι συνεργάζονται. 2) Διά τόν χρόνον ἐνεργείας σύμφωνος κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ ἐάν δὲν εἶναι δυνατὸν διά τόν ἕναν ἢ τόν ἄλλον λόγον δὲν πρέπει νά σταματήσωμεν, διότι καὶ δὲν ξεύρομεν τί μπορεῖ νά μᾶς παρουσιασθῇ ἀπό τούς βασιλόφρονας. 3) Γνωρίζω, ὅτι ὑπάρχει στενωτάτη ἐπαφή ἐν Ἀθήναις, ὥστε, δὲν ὑπάρχει λόγος νά γίνῃ σύστασις διά τόν συντονισμόν των προσπαθειῶν. 4) Ἐδῶ δύναμις 30 ἀξιωματικοί ἀποφασιστικοί, Ὑπόλοιποι θά ἀκολουθήσουν. Δύο λόχοι πεζικοῦ, 2 πυροβολαρχίαι. Ἐν Θεσσαλονίκη ἡ κατάστασις βελτιοῦται. Πάντως φρονῶ ὅτι δυνάμεθα νά ἐνεργήσωμεν. Ὅλη ἡ Μακεδονία κατά τῆς Θεσσαλονίκης μέ τόν στόλον. Αἱ ἀπόψεις μου, εἶναι, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κόμματος τοῦ λαϊκοῦ εἰς τήν ἀρχήν, ἀποτελεῖ κίνδυνον ἐθνικόν καί ἰδιαιτέρως διαλύσεως τοῦ στρατοῦ. Πρέπει νά ἀπαλλαγῶμεν τό ταχύτερον, ἀλλά νά μή κάμωμεν τυχοδιωκτικήν ἐπιχείρησιν. Ὁ,τιδήποτε συμβῇ μετά τήν ἐπιτυχίαν θά εἶναι ὀλιγώτερον κακόν ἀπό τό σημερινόν. Εἰς τόν στρατηγόν τά σέβη μου

Σὲ φιλῶ
Δημήτριος Ψαρρός

ΤΑ ΟΠΛΟΠΟΛΥΒΟΛΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΑΛΛΑ τὰ ἀξιομνημόνευτα γεγονότα τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ Φεβρουαρίου 1935 (ποὺ ἔκλεισε μὲ κάτι τὸ ἀφάνταστα συγκλονιστικὸ καὶ ποὺ θὰ δοῦμε στὸ φύλλο τῆς μεθαύριο Κυριακῆς) δὲν τέλειωσαν μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Δημητρίου Ψαρροῦ.

Στὶς 7 Φεβρουαρίου 1935, ὁ τότε Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης Ἡλίας Ἀποσκίτης, ἔστειλε στὴν κυβέρνηση ἕνα τηλεγράφημα, στὸ ὁποῖο —ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα— γνωστοποιοῦσε καὶ αὐτά:

...Σήμερον (7 Φεβρουαρίου 1935) ὑπεβλήθη εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης αἴτησις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ζητοῦντος νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐκ τοῦ Τελωνείου Χανίων παραλαβὴ δύο ὁπλοπολυβόλων ἀποστελλομένων εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον ἐξ Ἑλβετίας ἐκ μέρους τοῦ υἱοῦ του κ. Κυριάκου Βενιζέλου, μὲ ἀριθμὸν φυσιγγίων γερμανικῆς κατασκευῆς...

Γύρω ἀπὸ τὸ πρωτοχρονιάτικο «δῶρο» τοῦ γιοῦ πρὸς τὸν πατέρα δημιουργήθηκε τότε ὁλόκληρο ζήτημα καὶ κυρίως γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα ἂν πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο νὰ παραλάβῃ τὰ ὁπλοπολυβόλα του. Τελικὰ τοῦ ἐπετράπη. Καὶ σὲ δυὸ ἡμέρες, καθὼς εἶχε πιὰ τὰ δικά του ὁπλοπολυβόλα, ἔγραψε ἕνα καταπληκτικὸ γράμμα —ἐνῶ οἱ «ἁρμόδιοι ὁμόφρονες καὶ συνεργάται» τελείωναν τὴ σύνταξη τῶν πολεμικῶν τους σχεδίων.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τά σχέδια ἐπιχειρήσεων τῶν ἐπιτελικῶν ἀξιωματικῶν τῆς ἐκκολαπτομένης ἐπαναστάσεως.

Χωριὸ τῆς Δωρίδος θυσιάζεται διὰ νὰ ξεδιψάσουν οἱ Ἀθηναῖοι

ΤΟ ΚΑΛΛΙΟΝ ΘΑ ΜΕΤΑΦΕΡΘΗ ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΘΑ ΚΑΤΑΛΗΦΘΗ ΑΠΟ ΤΑ ΝΕΡΑ ΤΟΥ ΜΟΡΝΟΥ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ὁλόκληρη, ἔξω ἀπὸ τὸ Λιδωρίκι, θὰ μετατραπῇ σὲ λίμνη τεράστια γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰ νερὰ τοῦ Μόρνου καὶ τοῦ Κόκκινου ποταμοῦ καὶ νὰ ὑδροδοτηθῇ ἡ Ἀττική. Τὸ βάθος τῆς λίμνης θὰ εἶναι 121 μέτρα καὶ ἡ ὅλη ἔκτασίς της 20 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, μὲ χωρητικότητα 781 ἑκατ. κυβικὰ μέτρα. Ἂς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐτησία κατανάλωσις νεροῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν εἶναι 96 ἑκατ. κυβικὰ μέτρα.

Ἡ ἀνωτάτη στάθμη τῆς λίμνης θὰ φθάνῃ τὰ 435 μέτρα. Ἀπὸ τὸ ὑψόμετρον 380 μέτρων θ' ἀρνίζῃ ἡ μεγάλη σήραγξ τῆς Γκιώνας, μήκους 14.700 μέτρων, ἀπὸ τὸ Λιδωρίκι. Θὰ περνᾶ ἀπὸ τὶς Καρούτες. Τὸ νερὸ θὰ διοχετεύεται μέσω Δελφῶν — ὅπου θὰ γίνῃ ὑδατογέφυρα 80 μέτρων — πρὸς τὰς Ἀθήνας

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΜΕΤΡΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ»

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ

ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΚΟΙΜΗΣΗ

28ον

ΤΟ ΔΩΡΟ ποὺ ἔστειλε ὁ Κυριάκος Βενιζέλος στὸν πατέρα του —καὶ ποὺ ἀφοροῦσε, βέβαια, στὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων— ἔκλεινε, γιὰ τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες, πολὺ συμβολισμό. Τὶς ἴδιες ὧρες ποὺ τὰ δυὸ ὁπλοπολυβόλα βρίσκονταν στὸ Τελωνεῖο τῶν Χανίων, τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ὧρες ἕνας συνταγματάρχης —ὁ φρούραρχος τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933— φίλτατος καὶ προσωπικὰ ἔμπιστος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μιλοῦσε λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Κρήτα πολιτικοῦ καὶ κήρυσσε τὴν ἀρχὴ ὅτι «οἱ πολῖται ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπερασπίσουν τὸ Σύνταγμα (ἔστω καὶ ἂν δὲν παραβιαζόταν ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνηση) ἐν ἀνάγκη καὶ διὰ τοῦ αἵματός των». Γνωρίζοντας δὲ τί ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ μίλησε (μὲ συγκινητική, ἀληθινά, προσήλωση στὴ συνταγματικὴ τάξη) καὶ γιὰ ἕνα σκληρὸ ἀγῶνα «περισσοτέρας διαρκείας». Ἔτσι, πανομοιότυπα, μακρότατο τὸν καθώρισε, τέσσερες ἑβδομάδες ὕστερα, καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατὰ Ἀναστάσιον Παπούλαν «ἔνδοξος ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως», καθὼς μιλοῦσε στοὺς στασιαστὲς ἀξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀπάνω στὸν ἀρπαγμένο «Ἀβέρωφ».

Ἐνῶ, λοιπόν, τὰ ὁλοκαίνουργα συμβολικὰ ὁπλοπολυβόλα περίμεναν νὰ στηθοῦν στὴ Χαλέπα καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὅπου οἱ ἀνάγκες τῆς «Δημοκρατίας» τὸ καλοῦσαν καὶ ἐνῶ ὁ Ἐμμανουὴλ Τζανακάκης συνιστοῦσε, προφητικώτατα, ἀπὸ τὸν κινηματογράφο «Πάνθεον» τῶν Χανίων, ὅτι «πρέπει πάντες οἱ δημοκρατικοὶ πολῖται νὰ εἶμεθα πανέτοιμοι», ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κατὰ τὸ Νικόλαο Πλαστήρα ἦταν «ἁρμόδιοι ὁμόφρονες καὶ συνεργάται», ἑτοίμαζαν ἐπιτελικὰ πολεμικὰ σχέδια ἐπὶ σχεδίων, ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὴ χρησιμοποίηση, ἀπὸ Ἕλληνες ἐναντίον Ἑλλήνων, καὶ ὁπλοπολυβόλων, καὶ πολυβόλων, καὶ τουφεκιῶν, καὶ κανονιῶν, καὶ πεζικοῦ, καὶ ἱππικοῦ, καὶ πυροβολικοῦ, καὶ ὀβίδων καὶ βομβῶν καὶ ἀεροπλάνων!

Ο "ΘΑΝΑΣΙΜΟΣ ΕΧΘΡΟΣ..!

ΜΗΝΕΣ καὶ μῆνες, ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, καὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀπότακτοι, ἀξιωματικοὶ σπουδασμένοι μὲ χρήματα καὶ μὲ δαπάνες τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους —τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ— ἀξιωματικοί, ἀπ' τοὺς περισσοτέρους τῶν ὁποίων δὲν ἔλειπε ὁ πατριωτισμός, μὰ στοὺς ὁποίους κυριαρχοῦσε τὸ πάθος καὶ ὁ φανατισμός, ἀξιωματικοὶ ποὺ ἦταν ταγμένοι νὰ προασπίσουν τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα, ἂν διέτρεχε ἐξωτερικοὺς κινδύνους, ἄνθρωποι, τέλος ἄξιοι πιὸ καλῆς ἐθνικῆς τύχης, δὲν ἔκαναν τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ σκέπτωνται πῶς θὰ κατατροπώσουν τὸν «θανάσιμο ἐχθρό»! Καὶ ἦταν ὁ «θανάσιμος ἐχθρὸς» οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ποὺ διόλου δὲν ἐνοχλοῦσαν, ποὺ ἤθελαν νὰ ζήσουν ἥρεμα καὶ εἰρηνικά, ποὺ, πάντως, ὅπως περίτρανα ἀποδείχτηκε, ἦταν πολὺ περισσότερο δημοκρατικοί, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀναλάβει μονοπωλιακὰ καὶ σχεδὸν ἐπαγγελματικὰ τὴν προστασία τῆς τόσο ταλαιπωρημένης Δημοκρατίας. (Ὅ,τι καὶ σήμερα γίνεται μὲ ὅλους τοὺς αὐτόκλητους ὑπερασπιστὲς καὶ προστάτες τῶν «δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν», ποὺ σὲ ὅ,τιδήποτε ἄλλο πιστεύουν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Δημοκρατία).

ΤΡΙΑ "ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ..

ΑΥΤΟΙ, λοιπόν, οἱ ἀξιωματικοί, ἐπιτελικοὶ καὶ μὴ ἐπιτελικοί, κλεισμένοι ἡμερόνυχτα στοὺς στρατῶνες ἢ σὲ διάφορα καταφύγια —καὶ μέσα στὰς Ἀθήνας τὸ κεντρικὸ στρατηγεῖο τῶν συνωμοτῶν βρισκόταν σὲ ἕνα σπίτι τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου— κατάστρωναν πολεμικὰ σχέδια ποὺ «ἀπέβλεπαν εἰς τὴν συγχρονισμένην δρᾶσιν τῆς ἁρπαγῆς τοῦ στόλου, τῆς ἐξεγέρσεως τῶν στρατιωτικῶν φρουρῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ τῆς ταυτοχρόνου εἰσόδου τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀπὸ τὸ Ζύρνοβο ἢ ἀπὸ τὴν Κούλα».

"Ὅταν κατεστάλη τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν βρέθηκαν στὰ ἀρχεῖα τῶν στασιαστῶν, οὔτε ἕνα οὔτε δυό, μὰ πάρα - πολλὰ πολεμικὰ «σχέδια πολεμικῆς δράσεως». Καὶ ἰδοὺ —ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῶν στασιαστῶν Μακεδονίας—τρία χαρακτηριστικὰ «σημειώματα ἐπιχειρήσεων»:

Σημείωμα 1ον

Α΄ Φάσις.

α) Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἐνεργείας, κατοχὴ μιᾶς μονάδος τουλάχιστον πεζικοῦ καὶ τῶν ἁρμάτων μάχης.

β) Ἐξουδετέρωσις τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ Χωροφυλακῆς ὑπὸ μαχητικὸν ὁμάδων πολιτῶν (ἀξιωμ. ἐν πολ. διαθεσιμότητι, ὑπαξιωμ. ἐφέδρων καὶ ἀξιωμ. ἐφέδρων). Παρακολούθησις διαμονῆς πολιτικῶν προσώπων.

γ) Ἐνέργεια πρὸς κατάληψιν Ταχυδρομείου ὑπὸ μαχητικῶν ὁμάδων.

δ) Καθήλωσις (ἀπασχόλησις) μονάδων, διακειμένων ἐχθρικῶς, ὑπὸ μαχητικῶν ὁμάδων κατὰ τὰς πρώτας στιγμάς.

Σημείωμα 2ον

Β΄ Φάσις.

α) Ἀποστολὴ τμημάτων πρὸς κατάληψιν ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, Ἀσυρμάτου καὶ ὁριστικὴν κατοχὴν Ταχυδρομείου, Ὑπουργείου Ναυτικῶν.

β) Ἀποστολὴ τμημάτων διὰ τὴν σύλληψιν πολιτικῶν προσώπων καὶ στρατιωτικῶν.

γ) Διάθεσις τμημάτων διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τυχὸν ἀνθισταμένων στρατιωτικῶν μονάδων.

δ) Κίνησις Φρουρῶν Λαμίας, Χαλκίδος, Κορίνθου, κατάληψις ἐπικαίρων σημείων σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

ε) Κατάληψις Στόλου ἢ ἀκινητοποίησις.

Σημείωμα 3ον

Ἐργασία πρὸς ἐκτέλεσιν:

1) Τίνες ἀξιωματικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἄλλη καταστάσει θὰ ἐνεργήσωσι πλαισιοῦντες τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν φιλίων μονάδων.

2) Τίνες θὰ ἐνεργήσωσι δι' ἄλλας ἀποστολὰς ἐν τῇ πόλει.

3) Τίνες θὰ χρησιμοποιηθῶσι δι' ἀποστολὰς ἔξω τῶν Ἀθηνῶν (σύνδεσμοι κλπ.).

4) Μεταφορικὰ μέσα: αὐτοκίνητα στρατιωτικὰ ἢ συγκοινωνίας διατεθησόμενα δι' ἀποστολάς.

5) Σχέδιον ἐνεργείας μὲ προϋπόθεσιν κατοχῆς Παραπηγμάτων, Μηχανικοῦ, ἁρμάτων καὶ τμήματος πυροβολικοῦ.

6) Σχέδιον ἐνεργείας μαχητικῶν ὁμάδων.

7) Σχέδιον ἐνεργείας εἰς Στόλον καὶ Ἀεροδρόμιον.

8) Γενικαὶ γραμμαὶ σχεδίου ἐνεργείας εἰς ὁλόκληρον Ἑλλάδα. Ἐνέργεια εἰς βορείως Λαρίσης ἐπαρχίας. Κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (γέφυραι, σήραγγες), ἰδία ἀπὸ Λαμίας — Χαλκίδος. Ἀκινητοποίησις Φρουρῶν Πελοποννήσου — Ἠπείρου. Ἐξέγερσις νήσων. Ἀποστολὴ τηλεφωνημάτων ὑπὸ Φρουρῶν, αἵτινες δὲν θὰ ἐνεργήσουν.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΓΙΑ τὸν «πόλεμο τῶν Ἀθηνῶν» εἶχαν καταρτισθῆ πολλὰ «προσχέδια δράσεως», ποὺ, τελικά, παραδόθηκαν στὸ στρατηγὸ Μιλτιάδη Κοιμήση — τὸν κατὰ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, γενικὸ διευθυντὴ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν— ὁ ὁποῖος καὶ κατάρτισε τὸ ὁριστικὸ ἐπιτελικὸ σχέδιο γιὰ τὴν ἐκπόρθηση καὶ κατάληψη τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. Γιὰ τὸ σχέδιο αὐτό, γραμμένο μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ στρατηγοῦ Κοιμήση—ὅπως καὶ ἡ φωτοτυπία ποὺ δημοσιεύουμε δείχνει— χρησιμοποιήθηκε κόκκινο μελάνι.

Τὸ ὁριστικὸ σχέδιο εἶχε ἔτσι:

> Θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ὁμιλήσῃ τίς περὶ σχεδίου ἐνεργείας, ἐφ' ὅσον εἶναι ἄγνωστοι αἵ τε φίλιαι μονάδες καὶ αἱ ἀντίπαλοι, ὡς καὶ ὁ βαθμὸς τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐχθρότητος καὶ ἡ δυναμικότης ἑκάστης μονάδος. Ἐκεῖνο μόνον, ὅπερ παραμένει σταθερόν, δύναταί τις εἰπεῖν, εἶναι ἡ ἐχθρότης τοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας.
>
> Μέτρα ἐξουδετερώσεως τούτων:
>
> Πλὴν τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἑκάστης μονάδος ἀντιδράσεως ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὰς ὑπηρετούντων ὁμοφρόνων, δυνάμεθα νὰ ἀντιδράσωμεν κατ' αὐτῶν ὡς ἑξῆς:
>
> α) Ἱππικόν. Διὰ τῆς καταλήψεως ὡρισμένων ὁδῶν ὑπὸ τμημάτων πολιτῶν, οἵτινες διὰ διαφόρων μέσων (σχοινίων, κρότου, πυροβολισμῶν κ.λ.π.) θὰ ἀπαγορεύσωσι αὐτῷ νὰ ἐξέλθῃ τῆς Σχολῆς Ἱππευτικῆς (ἀναγνωρίσεις πρὸς ἐκτέλεσιν ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου διὰ τὸ ἱππικὸν καὶ τῶν ἀρχηγῶν ὁμάδων).
>
> — Διὰ τοῦ συνεχοῦς προσηλυτισμοῦ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν αὐτοῦ.
>
> β) Ἀεροπορία. Ἅμα τῇ ἐκδηλώσει μετάβασις ὁμάδος ἀεροπόρων πρὸς αἰφνιδιαστικὴν κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῆς.
>
> — Μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπικράτησιν καὶ ἐν περιπτώσει ἐμμονῆς τῶν ἀεροδρομίων ἀποστολὴ τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων μετὰ δυνάμεως στρατοῦ ἐπ' αὐτοκινήτων.
>
> — Διὰ τῶν ἐντὸς τῶν ἀεροδρομίων φίλων δημιουργία λάκκων καὶ διάτρησις ἀποθηκῶν βενζίνης.
>
> γ) Πυροβολικόν. Κατάληψις θέσεων ἔναντι τῶν ἐξόδων τῶν στρατώνων ἑκάστου συντάγματος ὑπὸ ὁμάδων, ἐχουσῶν ἐνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ ἀξιωματικοῦ μόνιμον μὲ ἐντολήν: Σύλληψις παντὸς ἀξιωματικοῦ ἀγνοοῦντος τὸ συνθημά μας καὶ ἐπίθεσις κατὰ τυχὸν φάλαγγος Πυροβολικοῦ ἐξερχομένης ὅπως ταχθῇ.
>
> — Μετὰ ἐπικράτησιν, ἀποστολὴ ἅρματος μάχης μετὰ τμήματος ὁπλοβομβιστῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν εἰς παράδοσιν.
>
> Ἐνέργεια φιλίων μονάδων:
>
> Προϋπόθεσις ἀπαραίτητος ἐκρήξεως ἐνεργείας ἐν Ἀθήναις εἶναι ἡ φιλία τῶν λοιπῶν μονάδων μαχίμων ἢ ἡ φιλία τῶν μὲν καὶ ἡ οὐδετερότης τῶν δέ. Ἄνευ τοῦ ὅρου τούτου πᾶσα ἐνέργεια ἐν Ἀθήναις εἶναι καταδικασμένη ἐκ τῶν προτέρων.
>
> Εἶναι δὲ αἱ μονάδες αὗται αἱ ἀκόλουθοι:
>
> — 1ον Σ. Π., Τάγμα Εὐζώνων — Ἅρματα μάχης (συγκρότημα Παραπηγμάτων).
>
> — Μέρος Τάγματος Εὐζώνων καὶ Ἀντιαεροπορικὴ Πυροβολαρχία (συγκρότημα Μακρυγιάννη).
>
> — Συντάγματα Μηχανικοῦ (Ρούφ).
>
> — Σχολὴ Εὐελπίδων.
>
> Ἐλάχιστον δυνατόν, δυνάμεων φιλίων, ἔσται τὸ Συγκρότημα Παραπηγμάτων.
>
> Ἐν τούτοις, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῶν ἄλλων μονάδων δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι πολλαπλαῖ περιπτώσεις δύνανται νὰ παρουσιασθῶσι, π.χ.: Μόνον αἱ μονάδες Παραπηγμάτων, τῶν λοιπῶν οὐσῶν ἐν μέρει οὐδετέρων, ἐν μέρει φιλίων.
>
> — Αἱ μονάδες Παραπηγμάτων καὶ Μακρυγιάννη φίλιαι, αἱ λοιπαὶ ἀντίθετοι.
>
> — Ἅπασαι αἱ μονάδες φίλιαι ἢ ἔνιαι εὐμενῶς οὐδέτεραι.
>
> Συνεπῶς λεπτομέρειαι δράσεως ἐν ἑκάστῃ τῶν περιπτώσεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῶσιν ἀπὸ τοῦδε.
>
> Πάντως γενικαί τινες γραμμαί, ἀμετάβλητοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις δύνανται νὰ χαραχθῶσιν ἀπὸ τοῦδε, δύνανται δὲ νὰ εἶναι αἱ κάτωθι:
>
> 1) Συνεδρίασις ἐγκαίρως Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς λῆψιν ἀποφάσεως. Κοινοποίησις ἐν ἐπικαίρῳ στιγμῇ τῶν καθηκόντων εἰς ἕνα ἕκαστον ὑπὸ τοῦ συνδέσμου ἑκάστης μονάδος ὡς καὶ τοῦ παρασυνθήμονος καὶ λῆψις ὑπ' αὐτῶν τῶν σχετικῶν μέτρων.
>
> 2) Προαποστολὴ ἀξιωματικοῦ ἐκ τῶν ὑπηρετούντων ἢ προϋπαρξις τοιούτου ἐν τῷ Στρατῷ καὶ ἀναμονὴ εἰς Πύλην.
>
> 3) Σημεῖα συγκεντρώσεως (κλειστὸς χῶρος, εἰ δυνατόν) καὶ ὥρα συγκεντρώσεως διὰ μεταφορᾶς μέχρι τινὸς ἐπ' αὐτοκινήτου. Καθορισμὸς ἀξ)κῶν (ἐν ἐνεργείᾳ ἢ μή) οἵτινες θὰ μεταβῶσιν εἰς ἑκάστην μονάδα.
>
> 4) Μετὰ εἴσοδον εἰς μονάδας, θέσεις ἐν ἐπιφυλακῇ μόνον τμημάτων φιλίων καὶ ἀσφάλεια εἰσόδων, πλὴν φρουρῶν καὶ διὰ τῆς παρουσίας ἀξιωματικῶν 2—3 εἰς ἑκάστην Πύλην.
>
> 5) Διάθεσις ἐκ τῶν προτέρων 2—3 αὐτοκινήτων εἰς ἑκάστην μονάδα διὰ τὸν σύνδεσμον, μεταφοράν μικρῶν τμημάτων.
>
> 6) Ἄμεσος κατάληψις διὰ τμήματος ἀξιωματικῶν κατ'ἀρχὰς καὶ τμήματος μονάδος κατόπιν, τοῦ Τηλεγραφείου, τοῦ Ἀσυρμάτου καὶ τῶν Σιδηροδρόμων καὶ ἅμα τῇ ἐπικρατήσει ὀλίγων πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας τοῦ Μνημείου Φιλοπάππου, Λυκαβηττοῦ, Αὐχένος Γαλατσίου (παρὰ Κυψέλην) καὶ ἄλλων σημείων ἐντὸς τῆς πόλεως, λεπτομερῶς ὁρισθησομένων πρὸς παράλυσιν πάσης κινήσεως ἀντιθέτου.
>
> 8) Κατάληψις πολεμικῶν Ὑπουργείων, Φρουραρχείου καὶ Γραφείων Σ.Σ. καὶ Μεραρχίας διὰ τμημάτων ὁρισθησομένων ἐν καιρῷ.
>
> 9) Σύλληψις καὶ ἀπομόνωσις κατ' οἶκον δι' ὁμάδων ἀποστράτων ἀξιωματικῶν μεθ' ἑνὸς ἢ δύο ἐν ἐνεργείᾳ, τῶν Ὑπουργῶν, Διοικητῶν μονάδων, ἐπιτελῶν καὶ λοιπῶν ἀξιωματικῶν, ὡς εἰδικὸς πίναξ καθωρίσθησεται, τῶν Ἀποθηκῶν Πυρομαχικῶν.
>
> 7) Κατάληψις δι' ὁμάδων πορίζει ταῦτα.
>
> 10) Διὰ τὴν Ἀστυνομίαν Πόλεων καὶ Χωροφυλακὴν οἱ σχετικοὶ ν' ἀναλάβωσι δρᾶσιν ἐξουδετερώσεως κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα καταλήψεως τούτων.
>
> 11) Ἡ περίπτωσις μάχης κατὰ τμημάτων τῶν Ἀθηνῶν προβλέπεται μόνον ὑπὸ τύπον ἀμυντικῆς διεξαγωγῆς ταύτης κατ' ἀρχὰς τουλάχιστον, καθ' ὅσον ἐάν μόνον ὀλίγαι δυνάμεις ἀνθίστανται, ἐπιβάλλεται ταχεῖα ἀποσύνθεσις τούτων.
>
> 12) Διὰ τὴν περίπτωσιν ἐπεμβάσεων μονάδων ἐξ ἄλλων Ἐπαρχιῶν οὐδὲν προβλέπεται, καθ' ὅσον ἡ δρᾶσις κανονισθήσεται τότε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δημιουργηθησομένης καταστάσεως.
>
> 13) Διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν ὁ Στόλος δὲν δύναται νὰ συνεισφέρῃ οὔτε ὡς φίλος οὔτε ὡς ἐχθρός. Πάντως ἡ ἐξουδετέρωσις αὐτοῦ ἂν μὴ ἡ ἀπόκτησις θὰ ἀποτελέσωσι μέλημα ἰδιαιτέρου σχεδίου.
>
> 14) Ἡ ἀρχηγία, ἀπόντος τοῦ ἀρχηγοῦ (Ν. Πλαστήρα) δοθήσεται εἰς τὴν Ἐπιτροπήν, ἐνεργοῦσαν ἐν ὀνόματι ἐκείνου μέχρις ἀφίξεώς του.
>
> Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν τούτων κατευθύνσεων ἕκαστος σύνδεσμος μονάδος θὰ συντάξῃ ἴδιον σχέδιον ἐνεργείας, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ὑποβληθήσεται εἰς τὸ ΙΙΙ Γραφεῖον μέχρι 20 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. (1934).
>
> Προσηρτημένα:
>
> — Σχέδιον δράσεως κατὰ Ἀεροδρομίων.
> — Σχέδιον δράσεως κατὰ Στόλου.
> — Σχέδιον διακοπῆς συγκοινωνιῶν καὶ δημιουργίας τοιούτων.

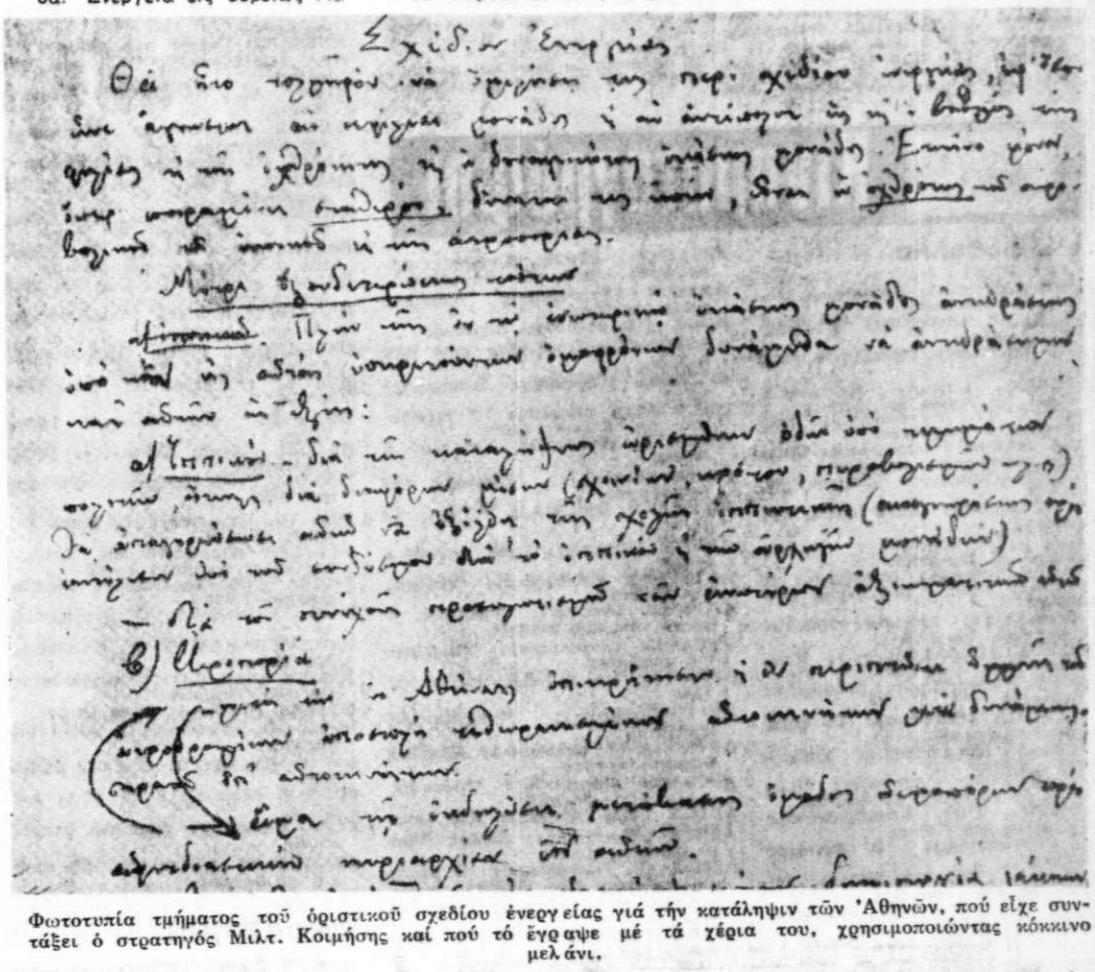

Φωτοτυπία τμήματος τοῦ ὁριστικοῦ σχεδίου ἐνεργείας γιὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ εἶχε συντάξει ὁ στρατηγὸς Μιλτ. Κοιμήσης καὶ ποὺ τό ἔγραψε μέ τά χέρια του, χρησιμοποιώντας κόκκινο μελάνι.

ΕΤΣΙ κατανάλωναν τὴν πνευματικὴ καὶ στρατιωτικὴ τους ἱκμάδα Ἕλληνες ἀξιωματικοί, ποὺ εἶχαν καὶ ἀξιόλογο πολεμικὸ παρελθόν, μὰ ποὺ κατὰ τὴν τραγικὴ ἐκείνη περίοδο τῆς ἱστορίας μας εἶχαν, κυριολεκτικά, τυφλωθῆ καὶ ἐφέρνονταν σὰν ἀφιονισμένοι. Ἀλλὰ μόνο αὐτοί: Δυστυχῶς ὄχι μόνο αὐτοί. Μὰ καὶ ἄλλοι, ἀπ' τοὺς ὁποίους τὸ "Ἔθνος —καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ "Ἔθνους— περίμεναν ἀξιώτερα καὶ ἑλληνικώτερα πράγματα.

ΟΥΔΑΜΩΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΥΝΤΑΙ,

ΤΙΣ ἡμέρες ποὺ τὸ δῶρο τοῦ Κυριάκου Βενιζέλου βρισκόταν στὴν Κρήτη, γνώσθηκε εὐρύτερα καὶ ἕνα ἄλλο, πιὸ παλαιό, θέμα σχετικὸ μὲ ὅπλα, προερχόμενα ἀπ' τὸ ἐξωτερικό. Καὶ γράφτηκε —μαζὶ μὲ τὶς πρῶτες, μὰ πολὺ καθυστερημένες, πληροφορίες, γιὰ τὴν κάθοδο τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴ Σόφια, ὅταν πιὰ ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴ πρωτεύουσα — ὅτι σὲ ἕνα πλοῖο φορτώθηκαν, μὲ προορισμὸ τὴν Ἑλλάδα 7000 πολεμικὰ ὅπλα. Τότε, ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης δήλωσε, στὶς 8 Φεβρουαρίου 1935, ὅτι ἡ ὑπόδεση ἦταν περασμένη, ὅτι «πρὸ δύο μηνῶν καὶ συγκεκριμένως περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1934, ἡ ἐν Παρισίοις πρεσβεία ἀνέφερεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι κατεδόθη εἰς αὐτὴν πληροφορία, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ φορτωθοῦν ὅπλα εἰς φορτηγόν, προοριζόμενα διὰ τὴν Ἑλλάδα», καί, ὅτι, τέλος, ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀποδείχθηκε ἀσύστατη. Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Π. Τσαλδάρης ἀνεκοίνωσε ὅτι παραδόθηκαν στὸν Ἐλ. Βενιζέλο τὰ δυὸ «ἐπαναληπτικὰ ὅπλα του», καὶ ὅτι «οὐδαμῶς ἐπιβεβαιοῦνται αἱ φῆμαι περὶ ἐπικειμένου κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα»!

Δυὸ ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ρωμαντικώτατο «οὐδαμῶς ἐπιβεβαιοῦνται», στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης, στελνόταν ἕνα μακροσκέλεστατο, ἕνα κυριολεκτικὰ τεράστιο γράμμα, ποὺ θὰ μείνῃ σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ συγκλονιστικὰ «ντοκουμέντα» τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀποστολέας του ἦταν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ ἀποδέκτης του ὁ πλωτάρχης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Ἀθανάσιος Ζάγκας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς συγκλονιστικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα. — «Χαλέπα, 10 Φεβρουαρίου 1935».—Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ξεσκεπάζει ὅλες τὶς κρυφὲς σκέψεις του «διὰ νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τῆς νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». — Πλήρης περιγραφὴ τῶν ὅσων μυστικὰ καὶ ἀπόρρητα, εἶχαν συμβῆ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1934. — Μία ἄκρως ἀποκαλυπτικὴ συζήτηση μὲ τὸν σήμερα ἀπόστρατο πλοίαρχο τοῦ Β. Ν. Ἀθαν. Ζάγκα, πρὸς τὸν ὁποῖο ὁ «ἔνδοξος ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς Παρατάξεως» ἄνοιξε, ἐγγράφως, τὴν καρδιά του!

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα και ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας 29ον

ΜΩΡΑΙΝΕΙ Κύριος ὃν βούλεται ἀπολέσαι. Γιατὶ τὰ μὲν λόγια πετοῦν στοὺς αἰθέρες, τὰ δὲ γραπτὰ—ἂν περισωθοῦν— μένουν στὴ γῆ. Καὶ ὑπάρχουν γραπτὰ ποὺ ξεπερνοῦν σὲ ἐκφραστικότητα μιὰ ἀκατασκεύαστη, ὡς τώρα καὶ ὡς πάντα, μιὰ φανταστικὴ βόμβα, τῶν ὁσωνδήποτε ἑκατομμυρίων μεγατόννων. Μιὰ τέτοια ἀσύλληπτη καὶ ἄφταστη βόμβα ἦταν ἡ ἐπιστολὴ ποὺ ἀποφάσισε νὰ γράψῃ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, στὴ Χαλέπα τῶν Χανίων, καὶ νὰ τὴ στείλῃ στὸν τότε πλωτάρχη τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Ἀθανάσιο Ζάγκα. Γιατί; Νὰ τὸ μεγάλο ἐρώτημα. Τί, τάχα, ὑπηρέτησε αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα: Τί τὸ μεγάλο, τὸ ψηλό, τὸ ὡραῖο, τὸ ἑλληνικό, τὸ πολιτικό, τὸ ἀνθρώπινο; Καὶ τί προσέφερε σέ κεῖνον ποὺ τὸ ἔγραψε;

— Δὲν ξέρω (μοῦ ἀπάντησε ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ Ἀθανάσιος Ζάγκας, καθὼς, ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἀπογεύματα, μιλούσαμε στὸ σπίτι του, ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Πόντου 70). Δὲν ξέρω. Ξέρω μόνο ὅτι εἶχα τὴν τιμὴ νὰ γνωρίσω, γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ κοντά, τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1930, ὅταν ὡς κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Γλαῦκος» εὑρέθηκα εἰς τὸ Μπανιόλ ντὲ λ' Ὄρν τῆς Γαλλίας, ὅπου, ἐπίσης, εὑρίσκετο καὶ ἐκεῖνος.

Καὶ ἀπαντώντας σὲ σχετικὰ ἐρωτήματά μου συνεχίζει:

— Λήγοντος τοῦ 1934 καὶ ἀρχομένου τοῦ 1935 ἐφοίτων ὡς μαθητὴς εἰς τὴν Σχολὴν Πολέμου, ποὺ εὑρίσκετο τότε παρὰ τὸ Θησεῖον, πλησίον τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὁ ἀσύρματος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν, ὑφίστατο διάχυτος ἡ πεποίθησις ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ κίνημα διὰ νὰ προστατευθῇ ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία. Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν πεποίθησιν — νέοι καὶ ἐνθουσιώδεις Δημοκράται καθὼς ἤμεθα — ἀνελάβομεν, ἐκεῖ εἰς τὴν Σχολήν, μετά τοῦ διοικητοῦ μου, τότε ἀντιπλοιάρχου Ἰωάννου Καραβίδα, νὰ καταρτίσωμεν μελέτην περὶ καταλήψεως τοῦ ναυστάθμου καὶ περὶ μεταφορᾶς στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐκ Κρήτης εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μελετωμένου κινήματος διὰ τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ἀνεφέροντο οἱ Δεμέστιχας, Κολιαλέξης καὶ Θεοχάρης, ἀπεφάσισα, προσωπικῶς, νὰ γράψω μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Καὶ ἔγραψα ἐπιστολὴν τετρασέλιδον.

Ἀκατάλληλοι ἡγήτορες

Ὑποβάλλω στὸν πλοίαρχο Ζάγκα τὸ φυσικὸ ἐρώτημα, γιατὶ ἀποφάσισε νὰ γράψῃ ἐκείνη τὴν ἐπιστολὴ στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων.

Καὶ ἀπαντᾶ:

— Ἔγραψα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἐξηγῶν εἰς αὐτόν, μὲ πολὺν σεβασμόν, ὅτι μὲ τοὺς φημολογουμένους ἀρχηγούς, πλὴν τοῦ Κολιαλέξη, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐντιμότητός των, τὸ κίνημα, πρὸς τὸ ὁποῖον μετὰ ἐνθουσιασμοῦ προσέβλεπα, ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀναμφισβητήτως καταδικασμένον νὰ ἀποτύχῃ. Κύριος λόγος τῆς βεβαιότητός μου διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος ἦτο ὅτι καὶ οἱ τρεῖς φερόμενοι ὡς ἀρχηγοί του, ἐκ τοῦ ναυτικοῦ, ἦσαν ἤδη ἀπὸ καιροῦ ἐκτὸς τοῦ "Οπλου καὶ εἶχον χάσει τὴν ἐπαφήν, τὴν ἑνότητα, μὲ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικούς. Ἔστειλα, λοιπόν, τὴν ἐπιστολήν μου. Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἀπήντησε.

Ἡ συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

Ἰδοὺ δὲ τί ἀπάντησε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα:

Χαλέπα, 10 Φεβρουαρίου 1935

Κύριε Πλωτάρχα,

Τὸ γράμμα σας ἀνέγνωσα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην συγκίνησιν, βλέπων πόσον βαθέως αἰσθάνεσθε καὶ σεῖς καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ μᾶς φέρει ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις καὶ πόσον διαπνέεσθε ἀπὸ τὴν ἰδέαν νὰ συντελέσετε εἰς τὴν ἀνατροπὴν αὐτῆς. Θεωρῶ, ὅμως, ἀναγκαῖον νὰ ἐπανορθώσω μερικὰς πλάνας σας. Ἡ κυριωτέρα ἐκ τούτων περιέρχεται εἰς τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς σας ὅπου, ἀφοῦ ἐκθέτετε τὴν τελευταίως γενομένην ὀργανωτικὴν ἐργασίαν εἰς τὸ Ναυτικόν, προσθέτετε: "Ὅσον ἀφορᾷ παράλληλον κίνησιν ἐν τῷ Στρατῷ οὐδεμία τοιαύτη ἐγένετο, πλὴν τῆς συμμετοχῆς ἐνίων ἀξιωματικῶν ἐν ἀποστρατείᾳ καὶ ἐλαχίστων ἐν ἐνεργείᾳ. Φαντάζομαι ποία θὰ εἶναι ἡ χαρά σας ὅταν σᾶς πληροφορήσω ὅτι τῆς ὀργανώσεως τοῦ Στρατοῦ μετέχουν ἑπτακόσιοι. Ἀλλὰ θέλω νὰ ἀπαντήσω εἰς τὴν κατηγορίαν ποὺ διατυπώνετε, ὅτι ἐνῶ μία κίνησις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ πρέπει νὰ ἔχῃ ὡρισμένον σκοπόν, ὁ δὲ σκοπὸς οὗτος νὰ ἐπιδιώκεται μὲ ἀδιάλειπτον ἐπιμονήν, μέχρι τοῦδε διάφοροι σκοποὶ ἐναλλασσόμενοι ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ὡρίζοντο ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε παρουσιαζομένων ὡς ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος καὶ ἐντολοδόχων τῶν σκέψεών μου.

Ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον, ὅταν αἱ ἐπίβουλοι διαθέσεις τῶν νῦν κυβερνώντων ἀπέναντι τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἤρχισαν νὰ μὴ ἀποκρύπτωνται, ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε ὁ δημοκρατικὸς κόσμος νὰ μὴ μένῃ ἀοργάνωτος, διὰ νὰ μὴ εὑρεθῇ ἀνέτοιμος τὴν ὥραν τῆς ἀνάγκης. Πρὸς τοῦτο ἐνεθάρρυνα τὴν σύστασιν τῶν δημοκρατικῶν ὀργανώσεων. Ἀλλ' οὐδέποτε ἐσκέφθην ὅτι οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὰς πολῖται θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὅπως ἀντιταχθοῦν κατὰ τῆς δημοσίας δυνάμεως, ποὺ διαθέτει ἡ κυβέρνησις, ὅταν αὐτὴ θὰ ἐπεδίωκε τὴν ἐγκαθίδρυσιν δικτατορίας Κονδύλη — Μεταξᾶ ἢ τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν. Διὰ τοῦτο ἐπεδίωξα τὴν ὀργάνωσιν τοῦ καθαρῶς δημοκρατικοῦ στοιχείου τοῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἠδύνατο ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντιταχθῇ κατὰ μοναρχικῆς παλινορθώσεως ἢ ἀποπείρας ἐγκαταστάσεως δικτατορίας Κονδύλη—Μεταξᾶ. Τὴν ἐργασίαν αὐτὴν διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἀνέθεσα εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέλαβε προθύμως καὶ τὴν διεξήγαγε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Συγχρόνως παρεκάλεσα καὶ τὸν Κολιαλέξην, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, ὅσων ἀπεμακρύνθησαν αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ κινήματος Πλαστήρα καὶ ἀφοῦ ὁ Κολιαλέξης μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ναυτικόν, νὰ ἐργασθῇ δι' ἀνάλογον ἐνέργειαν εἰς τὸν στόλον. Τρίτον μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ὡρισα τὸν κ. Ζάνναν, ὅστις ἐχρησίμευσε καὶ ὡς σύνδεσμος μεταξύ ἐμοῦ καὶ τῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἀρχικῶς σκοπὸν εἶχε ὄχι τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς νὰ θέσῃ τὸν δημοκρατικὸν κόσμον τῆς χώρας εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῇ ἀποτελεσματικῶς κατὰ κυβερνητικῆς ἀποπείρας πρὸς μοναρχικὴν παλινόρθωσιν ἢ ἀπροκαλύπτου δικτατορίαν.

"Οταν τὸν περυσινὸν Αὔγουστον (1934) μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τοῦ ἐνεργοῦ Στρατοῦ εὑρισκομένους γενναίους ἀξιωματικοὺς ἐπεδίωξαν νὰ προβοῦν εἰς κίνημα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως, ὁ κ. Ζάνναν, ἐκτελῶν κατ' ἐντολήν μου, ἔκαμεν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν ὅπως ματαιώσῃ ἐνέργειαν, ἡ ὁποία δὲν ἀντέκειτο μόνον εἰς τὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχα χαράξει, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁποία, ὡς ἐκ τῆς ἐπιπολαιότητος μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε παρασκευασθῇ, ὡδηγεῖτο εἰς ἀσφαλῆ ἀποτυχίαν, κατόπιν τῆς ὁποίας θὰ ἐδίδετο ἡ πολυπόθητος διὰ τὴν κυβέρνησιν εὐκαιρία νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀπροκάλυπτον δικτατορίαν καὶ νὰ προβῇ εἰς ριζικωτέραν ἐκκαθάρισιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, διὰ νὰ προέλθῃ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν. Ὁ κ. Ζάννας ἀφοῦ ἐματαιώθη ἡ κίνησις ἐκείνη, ἦλθεν εἰς Γαλλίαν πρὸς συνάντησίν μου. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνωρίζαμεν ὅτι οἱ διαζόμενοι διὰ τὴν ἐξέγερσιν ἦσαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν καὶ ἀπελάμβανον τῶν συμπαθειῶν του, εἴδαμεν κατ' ἐπανάληψιν τὸν Στρατηγὸν διὰ νὰ φθάσωμεν μαζί εἰς μίαν συνεννόησιν. Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἀνεγνώρισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποτραπῇ πᾶσα διεσπασμένη ἐνέργεια, ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμένωμεν μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου (1934) ὅτε ἡ προεδρικὴ ἐκλογὴ παρεῖχε μίαν εὐκαιρίαν πιθανῆς τακτοποιήσεως τῶν πραγμάτων καὶ ὅτι, ἂν κατ' αὐτὴν ἐπετυγχάνομεν τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ νόμου τῆς μπακλαβαδοποιήσεως, τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀναλογικῆς μὲ ἀποκήρυξιν ἐκ μέρους τοῦ κ. Τσαλδάρη καὶ τῶν δολοφονικῶν κηρυγμάτων καὶ τῶν δικτατορικῶν καὶ μοναρχικῶν ἐπιδιώξεων τῶν φίλων του, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν εἰς συνταγματικὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία θὰ ἐπέτρεπε τὴν οἰκονομίαν μιᾶς νέας ἐξεγέρσεως. Ἐδέχθην δὲ ἐγὼ ὅτι ἂν δὲν ἐπετυγχάνοντο τ' ἀνωτέρω, θ' ἄφηνα ἐλεύθερον τὸν Πλαστῆραν νὰ ἐπιδιώξῃ ὑπ' εὐθύνην του τὴν διαίαν ἀνατροπὴν του δολοφονικοῦ καθεστῶτος Τσαλδάρη — Πολυχρονοπούλου, ἀφοῦ τοῦ ἐτόνισα ὅτι θὰ ἔφερε βαρυτάτην εὐθύνην ἐάν προέβαινεν εἰς μὴ καλῶς προητοιμασμένην ἐξέγερσιν, διότι τότε, πρὸς τὴν πλήρη καταστροφὴν ποὺ θὰ ἐπάθαινεν ὁ δημοκρατικὸς κόσμος, οὐδὲ πόρρωθεν ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ ἡ ζημία ποὺ ἔπαθεν ἀπὸ τὸ ἄκαιρον κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου. Ὁ κ. Ζάννας ἐπέμεινε τότε, ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀποτελῇ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, διότι, ὡς ἐκ τῆς ὀξείας ἀντιθέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε πρὸς τοὺς ἐπιχειρήσαντας τὸ ματαιωθὲν κίνημα, θὰ ἦτο διαρκὴς ὕποπτος πρὸς αὐτούς καὶ ἐντεῦθεν θὰ ἐζημιοῦτο τὸ κῦρος τῆς Ἐπιτροπῆς. Μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν ἔμεινα τότε σύμφωνος ν' ἀντικαταστήσω τὸν κ. Ζάνναν διὰ τοῦ Στ. Γονατᾶ καὶ ἂν οὗτος δὲν ἐδέχετο, διὰ τοῦ στρατηγοῦ Πρ. Βλάχου, ὅστις καὶ ἔγινεν ὁριστικὸς μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, κατὰ σύστασιν τοῦ κ. Στ. Γονατᾶ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅταν ἠπειλήθη πρὸς στιγμὴν ἡ διεξαγωγὴ ἐκλογῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς «μπακλαβαδοποιήσεως». Ἡ προκήρυξις τῶν ἐκλογῶν τούτων ἐπίστευα ὅτι δὲν ἐδικαιολογεῖτο ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλλε τὸ ἐπιτακτικὸν καθῆκον εἰς τὸν δημοκρατικὸν κόσμον νὰ ἐξεγερθῇ. Διότι διεξαγωγὴ ἐκλογῶν μὲ τὸν νόμον τοῦτον καὶ τὰς γνωστὰς κυβερνητικὰς μεθόδους θὰ ἐξησφάλιζε κατὰ τὴν κοινὴν συνεδρίασιν τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων πλειοψηφίαν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις μετὰ τοῦτο, θὰ κατήργει πραξικοπηματικῶς τὴν Γερουσίαν καὶ θὰ προέβαινεν εἰς μοναρχικὴν παλινόρθωσιν Καὶ διὰ τοῦτο εἰδοποίησα τότε τὴν Ἐπιτροπήν, ὅτι, ἂν ὁ Στόλος ἠμπορῇ νὰ κινηθῇ, εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἡγηθῶ τῆς ἐξεγέρσεως' Ἀλλὰ τὴν 8ην Ὀκτωβρίου (1934) ἐκαμε τὰς γνωστὰς εἰς τὸν Στόλον μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀδύνατον πᾶσαν κίνησιν τοῦ Στόλου. Μετὰ 5 δὲ ἡμέρας ἡ ἀτυχὴς ἐνέργεια τῶν 17 γερουσιαστῶν ἔβγαλε τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε περιέλθει καὶ τῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ νικήτρια ἀπὸ τὴν περιπέτειαν, μὲ μόνην θυσίαν τὸν νόμον τῆς μπακλαβαδοποιήσεως. Ἔκτοτε, βέβαια, ὁ στρατηγὸς Πλ. ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τὸ κίνημα, ἂν τοῦτο παρεσκευάζετο ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ περιέχῃ τὰς ἀπαραιτήτους πιθανότητας ἐπιτυχίας.

Ἐγὼ δέ, ἀπὸ τριῶν περίπου μηνῶν, ἐδήλωσα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι, ὅταν νομίσῃ ὅτι ἔχει γίνει ἡ ἀπαιτουμένη προπαρασκευή, ἠδύνατο νὰ κινηθῇ, χωρὶς ὅμως ἐγὼ νὰ δεχωμαι νὰ ἡγηθῶ τοιούτου κινήματος, ἐφ' ὅσον δὲν μοῦ ἐδίδοντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως νέαι ἀφορμαὶ ἀποδεικνύουσαι ὅτι αἱ συνταγματικαὶ μέθοδοι ἔχουν ὁριστικῶς ἀχρηστευθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ἐφίστων ὅμως σοβαρῶς τὴν προσοχὴν τὴν Ἐπιτροπῆς, ὅπως μὴ γίνῃ κίνημα ἄνευ ἐπαρκοῦς προπαρασκευῆς, διότι ἀποτυχία αὐτοῦ θὰ ὡδήγει εἰς τὴν ἀσφαλῆ παλινόρθωσιν τοῦ λαομισήτου θρόνου καὶ τὴν ἀγρίαν καταδίωξιν τῶν στρατιωτικῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἄλλου δημοκρατικοῦ κόσμου.

"Οταν ὁ κυβερνητικὸς Τύπος ἤρχισε νὰ κηρύττῃ συστηματικῶς, ὅτι ἡ σημερινὴ κυβέρνησις εἶναι καθεστώς, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀνατραπῇ διὰ συνταγματικῶν μεθόδων, ἐγώ, ἀπαντῶν (7 Ἰανουαρίου 1935) εἰς τηλεγράφημα τῶν ἐκλογέων Ἀποδούλου προτεινόντων νὰ χρισθῇ ὑποψήφιος διὰ τὴν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν Ρεθύμνης ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ἀπηύθυνα σοβαρὰν προειδοποίησιν πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, δηλῶν ὅτι, ἂν τὰ κηρύγματα αὐτὰ ἀντιπροσωπεύουν πραγματικὰς κυβερνητικὰς ἀντιλήψεις, ἡ λύσις Πλαστήρα—Ἐκδικητοῦ θὰ καταστῇ ἀναπότρεπτος. "Οταν καὶ μετὰ τὴν προειδοποίησιν αὐτὴν ὁ κ. Τσαλδάρης ἠρνήθη νὰ ἀποκηρύξῃ τὰ «καθεστωτικὰ» κηρύγματα, ἐβεβαιώθην πλέον ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τυφλός, διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ὅτι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα κατελύθη οὐσιαστικῶς καὶ ὅτι ζῶμεν ὑπὸ ἀληθῆ τυρρανίδα. "Οταν δέ, μετὰ τὸ τελευταῖον μνημόσυνον (13 Ἰανουαρίου 1935) ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπετράπη νὰ διελάσῃ διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀστυνομίας φιλομοναρχικὴ διαδήλωσις ζητωκραυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Πολυχρονοπούλου, ὅταν εἶδα ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν συνάδελφόν του τῶν Ναυτικῶν τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀντιπλοιάρχου Καλλιανέση, διὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ τράμ, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας καθημερινὰς φιλομοναρχικὰς ἐκδηλώσεις, οὐδεμία μοῦ ἔμενε πλέον ἀμφιβολία ὅτι τὰ πράγματα ἀπέβησαν ἐκτάκτως σοβαρὰ καὶ ὅτι ἂν ἀναμείνωμεν τὴν διενέργειαν τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζεται ἡ κυβέρνησις δι' αὐτὰς καὶ μὲ τὴν ἀπόλυτον ἀδυναμίαν εἰς "ἣν εὑρίσκομαι νὰ περιέλθω τὰς διαφόρους ἐπαρχίας διὰ νὰ ἐξηγήσω εἰς τὸν λαόν ποῖα ζητήματα τίθενται ἐνώπιόν του προς λύσιν διὰ τῶν ἐν λόγω ἐκλογῶν, θὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν πλειοψηφίαν κοινῆς συνεδριάσεως τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων, εἶναι φανερὸν ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν θὰ ἴδωμεν παραιτούμενον τὸν κ. Ζαΐμην καὶ ἀντικαθιστάμενον δι' ἑνὸς μέλους τῆς ἐκπτώτου δυναστείας. Ἔκτοτε οὐδεμία μοῦ ἐμεινεν ἀμφιβολία, ὅτι ἐπιβάλλεται, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς ὑποδούλωσιν, νὰ ἐξεγερθῶμεν ἐγκαίρως, πρὸ τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν. Ἐδήλωσα τότε εἰς τὴν Ἐπιτροπήν, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀντιτίθεμαι, ἀλλὰ καὶ συνιστῶ τὴν ταχείαν ἐξέγερσιν. Καὶ μολονότι πιστεύων ὅτι διὰ τὸ συμφέρον τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ἐπιβάλλεται νὰ μὴ ἠγηθῶ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ οὗτος γαρακτῆρα καθαρῶς στρατιωτικόν, ἐμοῦ προσφεομένου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκρηξίν του, νὰ ἐμφανισθῶ δημοσίᾳ εὐλογῶν αὐτὸ καὶ συνιστῶν εἰς τὸν δημοκρατικὸν κόσμον τὴν ὑποστήριξίν του καὶ νὰ ἀπέλθω εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπως ἐξηγήσω τὰ ἐλατήρια καὶ τοὺς σκοπούς του καὶ νὰ μὴ ἀφήσω αὐτὸν νὰ δυσφημηθῇ διὰ τῶν κυβερνητικῶν δηλώσεων. Ἐδήλωσα ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι, ἂν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν μὲ ἐβεβαίωναν ἐν συνειδήσει, ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐξέγερσις καὶ νὰ ἐπιτύχῃ χωρὶς ν' ἀναλάβω προσωπικῶς τὴν ἡγεσίαν της, θὰ θεωρήσω καθῆκον μου καὶ τοῦτο νὰ πράξω. Εὐτυχῶς, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνεγνώρισε, καὶ ὀρθῶς κατ' ἐμέ, ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ Στόλος μας ἐξησφάλιση τὴν θαλασσίαν ἐπικράτησιν, τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ μόνον μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν ἐπὶ κεφαλῆς.

Ἀλλ' ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ συμπληρωθοῦν καὶ αἱ τελευταῖαι προπαρασκευαστικαὶ λεπτομέρειαι, ἡ ἐμφάνισις τοῦ κ. (Πεπέ) Ἀργυροπούλου, προσκαλέσαντος ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ ἄνευ ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν εἰς Σόφιαν, ἔγινεν ἀφορμὴ νέας ἀναβολῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀφίξις τοῦ Πλαστῆρα εἰς Σόφιαν ἦτο γνωστὴ εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ διὰ τοῦτο ἐπεβάλλετο ἡ ἀναβολή. Ὁ κ. Ἀργυροπούλος ἠρνεῖτο τοῦτο. Ἀλλὰ ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ εἶναι κατ' ἐμέ, ἄνευ σημασίας. Διότι καὶ ἐγὼ ἂν εὑρισκόμην εἰς Ἀθήνας καὶ προήδρευα τῆς Ἐπιτροπῆς θὰ διέτασσα τὴν ἀναβολήν, διὰ νὰ μὴ καθιερώσω τὴν ὀλεθρίαν ἀρχήν, ὅτι καθ' ἕνας ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὰς εὐπνεύσεις τῆς κεφαλῆς του διασπῶν τὴν ἑνότητα τῆς ἐνεργείας, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ διασποστικὴ ἐνέργεια τοῦ κ. Ἀργυροπούλου ἦτο τόσον μαλλον ἀξιοκατάκριτος, διότι, ἐνῶ οὗτος ἐγνώριζε τὰς ἀντιλήψεις μου, δὲν μοῦ κατέστησε γνωστὰς τὰς ἀντιθέτους ἰδικάς του, καὶ οὕτως ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ μου συνετέλεσα καὶ ἐγὼ νὰ ἔλθῃ ὁ Πλαστῆρας μέχρι Σόφιας. Ἀλλ' ὁ κ. Ἀργυρόπουλος οὔτε μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ἠσύχασε. Καὶ πρὸ ἑβδομάδος περίπου ἐμάνθανα ὅτι, θέτων κατὰ μέρος τὴν Ἐπιτροπήν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὕποπτον μόνο καὶ μόνον διότι ἐν πλήρει μαζί μου ἐποφῇ ποσβαίνει μετὰ περισκέψεως εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κινήματος, ἐπεδίωκε νὰ προβῇ καὶ ἄνευ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸ κίνημα, ἐφ' ὅσον οἱ νεώτεροι καὶ διὰ τοῦτο ζωηρότεροι ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στόλου ἀνελάμβονον νὰ γίνουν κύριοι αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν. Ἐννοεῖται πόσον κατετοράχθην ἀπὸ τὴν πληροφορίαν αὐτήν. Ἔσπευσα τότε νὰ γράψω εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐξορκίσω τοὺς πάντας νὰ διατηρήσουν τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ἑνότητα καὶ νὰ μὴ διασπούν αὐτήν

Ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἐκθέσεως πιστεύω νὰ διαλυθοῦν οἱ σχετικαὶ πλάναι σας καὶ νὰ πιστεύσετε ὅτι ὁ φόβος σας μήπως ὁ κ. Ζάννας «δὲν ἔχει ἀποκτήσει ἀκόμη τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς πίστεως πρὸς τὸν ἀγῶνα, ἀπαραιτήτων διὰ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν» δὲν εἶναι βάσιμος. Ὁ κ. Ζ. θὰ περιορισθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μὲ πίστιν καὶ φανατισμὸν τὰς ὁδηγίας μου διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ διὰ τοῦτο ἐχαρακτηρίσθη ὡς προδότης ἀπὸ τοὺς διαζομένους, οἱ ὁποῖοι ἐφθασαν δι' ἀπεσταλμένου των νὰ βεβαιώσουν τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν, ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου ὁ κ. Ζ. μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χατζηκυριάκου, κατήγγειλε τὸ ἑτοιμαζόμενον κίνημα καὶ τὸν μετέφερεν ἔπειτα μὲ τὸ αὐτοκίνητόν του εἰς τὸν Σκαραμαγκᾶν, ὁπόθεν οὗτος μετέβη εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ ἔλαβε τὰ γνωστὰ κατὰ τοῦ στόλου μέτρα. Καὶ ὅταν ἐξηκριβώθη ὅτι τὴν 5ην, ὁπότε 7ην, 8ην καὶ 9ην Ὀκτωβρίου ὁ κ. Ζ. ἐφιλοξενεῖτο παρ' ἐμοὶ εἰς τὰ Χανιὰ καὶ ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου ὁ κ. Ζ. καὶ ὁ κ. Στέλιος Πιστολάκης ἐγευματίσομεν εἰς τὴν ἐν Χανίοις οἰκίαν τοῦ πατρός του τελευταίου, οἱ συκοφάνται, ἀντὶ νὰ ἐκφράσουν τὴν λύπην των, ἐπέμειναν εἰς τὴν συκοφαντίαν των, βεβαιοῦντες ὅτι τὸ βάσιμον αὐτῆς γνωρίζει καὶ αὐτὸς ὁ κ. Πιστολάκης. Ἀλλ' ὁ κ. Ζ., ὅπως ἐξέθεσα ἤδη ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου νὰ εἶναι μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς. Καὶ ὅταν ἀνεγώρησα ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς σύνδεσμον μου μὲ τὴν Ἐπιτροπὴν ἄφησα τὸν ἰδαίτερον γραμματέα μου κ. Ρούσσον, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον δοθέως μετεμελήθην ἔκτοτε, λόγῳ τῆς ἐπιδεικθείσης ἐπιπολαιότητος ἐκ μέρους του τελευταίου, ὅστις καταναωμένος τὴν ἐμπιστευτικὴν παρ' ἐμοὶ θέσιν του ὑπεδαύθησε τὸν διασποστικὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀλλ' ἐὰν ἐπέμεινα ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς συκοφαντίας κατὰ τοῦ κ. Ζ. ἔπραξα

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας
30ον

ΟΣΟΙ ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας καὶ ὅσοι τὴν ἔχουν μελετήσει ἀπὸ τὰ παναρχαια χρόνια ὡς τὰ σημερινά, δὲν ἀπάντησαν πουθενὰ κείμενο ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔγραψε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, καὶ ἔστειλε στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα. Παρόμοια —γνωστή— περίπτωση δὲν ὑπάρχει.

Βέβαια στὶς τρεῖς χιλιάδες χρόνια τῆς ἐξακριβωμένης ἑλληνικῆς ζωῆς, καὶ στὶς περιόδους ὅπου ἡ χώρα μας δὲν βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν καταπίεση κάποιου εἰσβολέα ἢ πρόσκαιρου —ὀλιγοχρόνιου ἢ μακροχρόνιου— κατακτητή, ὅταν, δηλαδή, ἦταν τέλεια ἐλεύθερη καὶ εἶχε ὁλότελα δικό της τὸ πολιτικὸ βίο, σημειώνει κανείς, ἐκτὸς ἀπὸ ἄπειρες ἐξάρσεις ἐθνικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ μεγαλείου, ὡρισμένες χαρακτηριστικὲς —λίγες ἢ πολλές, δὲν εἶναι τῆς ὥρας νὰ κριθῆ—ἀθλιότητες: Καὶ ἐπαναστάσεις καὶ στάσεις, καὶ ἀνατροπὲς καὶ διαιρέσεις, καὶ ἀδικίες καὶ σκληρότητες, καὶ μίση καὶ ἐκδικήσεις, καὶ πάθη καὶ ἀδυναμίες, καὶ δειλιάσματα καὶ προδοσίες ἀκόμα. Αὐτὰ τὰ δυσάρεστα καὶ τὰ ὀλέθρια τὰ ἔχει κάθε λαός, ὅταν ἡ ἱστορία του μετριέται μὲ τὶς χιλιετίες.

Γιὰ τὴ δόξα τῆς ἐπαναστάσεως!

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ τὸ πρὸς τὸν Ἀθανάσιο Ζάγκα γράμμα του ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —γράμμα ποὺ δὲν τὸ γνώριζε ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος, ὅταν στὶς 21 Μαρτίου 1935, τόνιζε στὴν πρὸς τὸν Ἰωάννη Πολίτη ἐπιστολή του: «Ὁποῖον ἄδοξον, ἐλεεινὸν τέλος μεγάλης φυσιογνωμίας», γιατὶ τὸ γράμμα τῆς Χαλέπας ἀποκαλύφθηκε πολλὰ χρόνια ἀργότερα —καὶ δικαιολογώντας τὴν ἀποστολή του λέει: «Ἡ ἐπιστολὴ ἂς μείνη εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ ἐπισυναφθῆ εἰς τὸν φάκελλον, ὁ ὁποῖος θὰ σχηματισθῆ μίαν ἡμέραν διὰ νὰ γραφῆ ἡ ἱστορία τῆς νέας, καὶ ἂς ἐλπίσωμεν τελευταίας, ἐπαναστάσεως». Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἐπανάσταση —ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»— ἐπικρατοῦσε, τί θὰ εἶχε κανεὶς νὰ ζηλέψη ἢ νὰ ἐπικαλεσθῆ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της; Καὶ τί θὰ πρόσθετε στὴ «δόξα» τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ γράμμα αὐτό; Μήπως τὸ ὅτι ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιλοῦσε, στὰ φανερά, καὶ μὲ ἔμφαση, γιὰ μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατία, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, συγκροτοῦσε στὰ κρυφὰ καί, μάλιστα αὐτοπρόσωπα, καθὼς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος στὸ γράμμα του, τὶς «δημοκρατικὲς ὀργανώσεις»— τοῦ τύπου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἢ τοῦ «Δημοκρατικοῦ Φρουροῦ», γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε στὰ προηγούμενα— ἢ ὠργάνωνε ἐπαναστατικὰ τὸ «καθαρῶς δημοκρατικὸν στοιχεῖον τοῦ στρατεύματος» (σὰν νὰ ἦταν τὸ στράτευμα ἰδιωτικὴ καὶ ὄχι ἐθνικὴ ὑπόθεση), γιὰ νὰ ἀντιταχθῆ σὲ μιὰ ἰδεατὴ δικτατορία, ποὺ γιὰ πολλοὺς λόγους, δὲν μποροῦσε νὰ γίνη ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ πλευρά;

Καὶ ἄν, στὸ τέλος - τέλος, λόγοι συνωμοτικοὶ ἐπιβάλλανε τὸ νὰ μένουν μυστικὰ τὰ πάρα - πάνω, τί θὰ εἶχε νὰ κερδίση ἡ «δόξα» τῆς ἐπαναστάσεως μὲ τὴν φράση: «Καὶ μολονότι πιστεύων ὅτι διὰ τὸ συμφέρον τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ἐπιβάλλεται νὰ μὴ ἠγηθῶ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἔνη οὗτος χαρακτὴρ καθαρῶς στρατιωτικόν, ἐμοῦ προσφερομένου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκρηξίν του, νὰ ἐμφανισθῶ δημοσίᾳ εὐλογῶν αὐτὸν καὶ συνιστῶν εἰς τὸν δημοκρατικὸν κόσμον τὴν ὑποστήριξίν του καὶ νὰ ἀπέλθω εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπως ἐξηγήσω τὰ ἐλατήρια καὶ τοὺς σκοπούς του καὶ νὰ ἀφήσω αὐτὸν νὰ δυσφημηθῆ διὰ τῶν κυβερνητικῶν δηλώσεων, ἐδήλωσα ἐν τούτοις εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ὅτι, ἂν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν μὲ ἐβεβαίωναν ἐν συνειδήσει, ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνη ἐξέγερσις καὶ νὰ ἐπιτύχη χωρὶς νὰ ἀναλάβω προσωπικῶς τὴν ἡγεσίαν της, θὰ θεωρήσω καθῆκον μου καὶ τοῦτο νὰ πράξω. Εὐτυχῶς, ἡ ἐπιτροπὴ ἀνεγνώρισε καὶ ὀρθῶς κατ' ἐμέ, ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ στόλος μὰς ἐξασφαλίση τὴν θαλασσίαν ἐπικράτησιν, τοῦτο (τὸ κίνημα) ἀσφαλῶς θὰ στεφθῆ ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ μόνον μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἐπῆ κεφαλῆς». Κέρδος γιὰ τὴν δόξα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Δημοκρατίας θὰ ἦταν οἱ εὐλογίες («νὰ ἐμφανισθῶ δημοσίᾳ εὐλογῶν»), γιὰ ἕνα ἔργο ποὺ ὁ ἴδιος ὁ εὐλογῶν ἐπεθύμησε, ὠργάνωσε καὶ κατηύθυνε;

"Ἡ, μήπως, γιὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ κινήματος μπῆκε ἡ φράση «δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ὑπογραφῆ πρωτόκολλον ὅτι ἡ ἐπανάστασις γίνεται ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν μου», ἡ φράση ποὺ συμπληρώνεται μὲ τὸν ἐνδοιασμὸ «ἐπιμένω ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶμαι ἐγὼ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως» (ποὺ ἦταν δικό του παιδί) καὶ μὲ τὴν καταπληκτικὴ δήλωση «ἐλπίζω κανεὶς νὰ μὴ ὑποπτευθῆ ὅτι ἀποστέργω τὴν ἀρχηγίαν ἀπὸ φόβον τῶν εὐθυνῶν»; Καὶ εἶναι, τάχα,

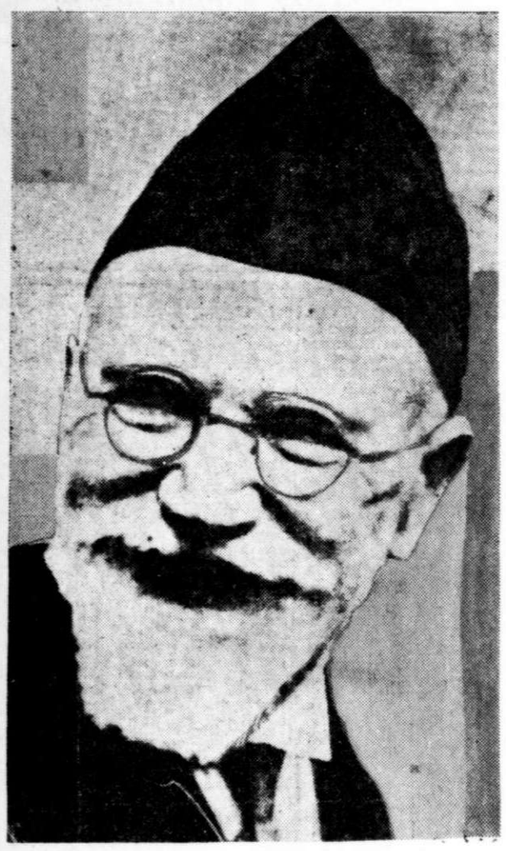

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων θεωροῦσε ἀπαραίτητη τὴν καθιέρωση τοῦ πιστοποιητικοῦ δημοκρατικῶν φρονημάτων. (Μόνον οἱ γνήσιοι δημοκράτες θὰ μποροῦσαν νὰ μποῦν στὸ στρατό, στὴν χωροφυλακὴ καὶ τὴν ἀστυνομία πόλεων).

στοιχεῖο δόξας γιὰ τὴν ἐπανάσταση τὰ λόγια ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐλπίδα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου «ὅπως μὴ παρεξηγηθοῦν τὰ ἐλατήρια ποὺ μὲ ὦθησαν νὰ ἐργασθῶ ὑπὲρ τῆς ἐξεγέρσεως»; "Ἡ εἶναι ἕνα «ξεμπρόστιασμα», χωρὶς προηγούμενο:

Μόνο ὡρκισμένοι ἐχθροί

ΑΝ ἀναλύση κανεὶς τὸ γράμμα φράση μὲ φράση καὶ ἂν τὸ δῆ μὲ νόημα, τότε θὰ καταλήξη στὸ συμπέρασμα πὼς ὁ λαός, κάτι τέτοιο θὰ εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὅταν διατύπωνε τὸ ρήσιν «καὶ ἡ πίττα γερὴ καὶ ὁ σκύλος χορτᾶτος». Καὶ ἔτσι ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ σκεφτῆ πὼς μόνο ὡρκισμένοι ἐχθροὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου θὰ μποροῦσαν νὰ δώσουν στὴ δημοσιότητα μιὰ τέτοια ἐπιστολή. Ἐκτὸς ἂν ἤθελαν νὰ τηρήσουν καὶ ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία του «νὰ ἐπισυναφθῆ εἰς τὸν φάκελλον» τῆς ἐπαναστάσεως. (Τοὐλάχιστο ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, καθὼς εἴδαμε μὰ καὶ καθώς, ἀκόμα καταπληκτικότερα, θὰ δοῦμε, ἔκανε ἀνενδοίαστα ὅ,τι τοῦ ἐρχόταν καὶ ἔγραφε ἀνοιχτὰ κοφτὰ ὅ,τι κάθε φορὰ σκεπτόταν).

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο βγαίνει ἀπὸ τὸ ἀκατανόητο γράμμα —καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπαναλάμβανε σταθερὰ δυὸ μοτίβα: Πρῶτα - πρῶτα ὅτι ἡ δικτατορία χρειαζόταν ὡς μεταβατικὸ καθεστώς («Γνωρίζω ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας, πιστεύει ὅτι δύναται νὰ κυβερνήση τὴν χώραν δικτατορικῶς, ἡ πεῖρα δμως τοῦ ὀλίγου καιροῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον κατ' ἀνάγκην θὰ κυβερνηθῶμεν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως δικτατορικῶς, ἐλπίζω νὰ τὸν πείσῃ» ὅτι ἡ δικτατορία δὲν πρέπει νὰ παραταθῆ) καὶ ὕστερα ὅτι, ἀποχωρώντας τοῦ ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμεύση «ὡς ἀνεπίσημος, ἀλλὰ προθύμως ἀκουόμενος, σύμβουλος ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας καὶ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς σοβαρὰς περιπτώσεις». Τὰ ἴδια ἀκριβῶς εἶχε πῆ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο (ὅταν, τὸ 1932, πρὶν ἀναγνωρίση ὁ Π. Τσαλδάρης τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία) τοῦ πρότεινε, σπίτι του καὶ μπροστὰ στὸν Γ. Κατεχάκη, νὰ γίνη δικτάτωρ. (Τότε δμως ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος τοῦ εἶχε πῆ ὅτι πρέπει νὰ διαλυθοῦν ὅλα τὰ κόμματα καὶ πρώτιστα τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὡς τὸ μεγαλύτερο, πρᾶγμα ποὺ καθόλου δὲν ἄρεσε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὥστε, τελικά, νὰ ματαιωθῆ ἡ δικτατορία ἐκείνη).

Πιστοποιητικὸν δημοκρατικῶν φρονημάτων

ΣΤΟΥΣ ἀτέλειωτους ἐξωφρενισμοὺς ποὺ κλείνει τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Ἀθ. Ζάγκα, περιλαμβάνεται— ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ προμνημονεύσαμε καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀντιπαρήλθαμε— καὶ ἕνας ποὺ γιὰ νὰ γίνη πιὸ κατανοητὸς πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε ὁλόκληρη τὴ σχετικὴ περικοπή:

> ... Τὸ ἔργο τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως πρέπει νὰ συγκεντρωθῆ κυρίως εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ἀστυνομίας ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα διὰ τῆς «γιγαντικῆς» διαγωγῆς των (σημ. γράφ.: οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀπεκάλουν «γίγαντες» τοὺς ζωηρότερους ἀντιπάλους των) κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν, ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν εἰλικρινὼς ἀναγνωρίσαντα τὴν δημοκρατίαν. Καὶ εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς, ὅτι εἰς τὸ μέλλον κανείς δὲν γίνεται δεκτὸς εἰς διαγωνισμὸν ὅπως εἰσέλθη ὡς ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικὸς ἑνός τῶν σωμάτων τούτων, ἐὰν ἐπιτροπὴ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης δὲν ἀποφανθῆ, ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομεροῦς ἐρεύνης, ὅτι τὸ προσωπικὸν παρελθὸν τοῦ ὑποψηφίου, ἀλλὰ καὶ τὸ παρελθὸν τῶν στενοτέρων συγγενῶν του, ἐγγυῶνται ὅτι θὰ εἶναι, εἰς πᾶσαν περίστασιν, φερέγγυος προασπιστὴς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος».

Καταπληκτικώτερη προταση εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἔχη ποτὲ διατυπωθῆ. Δὲν ἐπρόκειτο —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μὴ κομματικὰ κριτήρια ἐκκαθάριση, ποὺ θὰ ἐπακολουθοῦσε τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως»— γιὰ ἕνα μέτρο ποὺ θὰ ἀφοροῦσε στὴν προστασία τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἰδιότυπη πολιτικὴ γενοκτονία, σ' ἕια μόνο γιὰ φασιστικὰ —κόκκινα ἢ ἄλλου χρώματος— συστήματα. Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸ ὄνομα τῆς εὐνομίας, τῆς ἰσοπολιτείας, τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὅλων τῶν ὑπολοίπων ἀγαθῶν τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, γιὰ τὴν προστασία τῆς ὁποίας ἀπὸ τὴν καθιέρωσή της ὡς τὸ θάνατό της, ἔγιναν στὸν τόπο μας τόσες δικτατορίες καὶ σχεδιάστηκαν —μὲ πρωταρχιτέκτονες -ὄν Ἐλ. Βενιζέλο ἢ τοὺς γνωστοὺς πατέρες τῆς ἀβασίλευτης— κάμποσες ἄλλες δεκάδες.

Κίνηση στὴ Χαλέπα

ΑΠΟ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κατέβηκε —22 Σεπτεμβρίου 1934— στὰ Χανιά, τὸ σπίτι του τῆς Χαλέπας ἔγινε τόπος συγκεντρώσεως πολλῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν (ἀποτάκτων ἢ ἀποστράτων ἀξιωματικῶν) καὶ δημοσιογραφικῶν προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς. Ἀνάμεσα δὲ στοὺς δημοσιογράφους ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων (τὶς ὧρες ποὺ ἔγραφε καὶ ποὺ ἔστελνε τὸ γράμμα στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα) ἦταν καὶ οἱ Πολύμερος Μοσχοβίτης (ἐκείνος ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Σπῦρο Μελὰ ἔγραψαν τὸ δικτατορικὸ διάγγελμα τῆς 6ης Μαρτίου 1933), διευθυντὴς τότε τῆς ἐφημερίδας «Ἡμερήσιος Κήρυξ», καὶ ὁ ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδας «Νέος Κόσμος» Ἀντώνης Νικολόπουλος.

Στὴν ὅλη κίνηση ποὺ σημειώθηκε τότε στὴ Χαλέπα θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθοῦν καὶ 23.700 εὐχετήρια (τηλεγραφήματα, γράμματα, κάρτες) ποὺ πῆρε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, στὴν ὀνομαστική γιορτή του, στὶς 15 Δεκεμβρίου 1934. Ἀπὸ δὲ τὰ εὐχαριστήρια ποὺ στάλθηκαν ἐπιστράφηκαν χίλια. Ὁ ἀριθμὸς φάνηκε ὑπερβολικός, καὶ ἔτσι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιλώντας στοὺς φίλους του δημοσιογράφους τῶν Χανίων εἶπε πὼς «ἀξιον παρατηρήσεως καὶ ὁπωσοῦν ὕποπτον εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὸν Πόρον (τῆς Τροιζηνίας) ἐπεστράφησαν ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας καὶ αἱ 74 ἀπαντήσεις μὲ τὴν διακαιολογίαν, ὅτι οἱ πρὸς οὓς ἀπευθύνονται εἶναι ἄγνωστοι ἐνῶ ἐπὶ τῶν φακέλλων ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετόν τους. Διὰ μίαν μικρὰν πόλιν ὡς ὁ Πόρος ἡ δικαιολογία αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἐπαρκής, ἀλλὰ καὶ αὐτόχρημα παιδαριώδης».

Ἄλλος ἐξωφρενισμός

ΠΡΙΝ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γράψη στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, ἔστειλε καὶ ἕνα γράμμα στὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴ ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὸν συντονισμὸ τῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν, στὸ ὁποῖο πρότεινε διάφορες λύ-

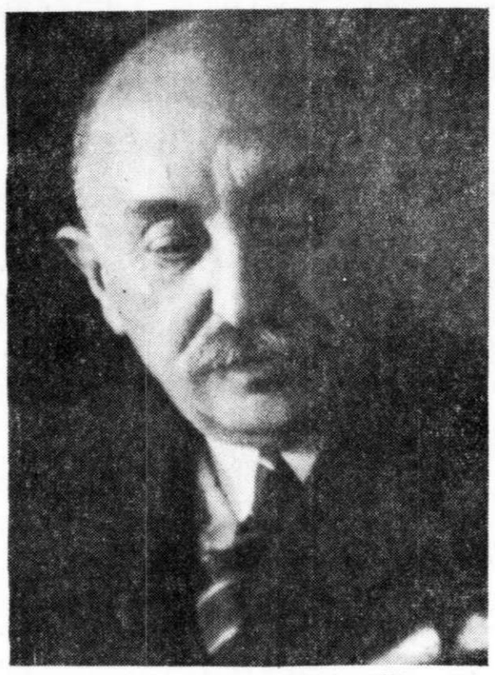

Ὁ πρωθυπουργὸς Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ἦταν βέβαιος (τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα τὴν συγκλονιστικὴ ἐπιστολή του) ὅτι «ὁλόκληρος ὁ πολιτικὸς κόσμος ἀγαπᾶ τὸν τόπον καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀποκατάστασιν πλήρους ὁμαλότητος εἰς τὴν πολιτικήν ζωὴν του».

σεις, ποὺ ἀφοροῦσαν στὸ πρόσωπο, πού, τελικά, θὰ ἀναλάμβανε τὴν ὑπέρτατη ἡγεσία τοῦ κινήματος. Στὸ γράμμα του ἐκεῖνο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρότεινε ὡς ἀρχηγὸ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, καὶ τόνιζε πὼς αὐτὸς ἦταν καὶ τὸ πρόσωπο ποὺ προτιμοῦσε περισσότερο. Σὰν ἄλλο ἀρχηγὸ —ἂν δὲν προκηρύνταν ἢ ἂν ἦταν ἀνέφικτη ἡ λύση Πλαστήρα— συνιστοῦσε (ὅπως θὰ δοῦμε πάρα - κάτω) τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο. Καὶ σὰν τρίτη λύση —ἄλλος ἐξωφρενισμὸς αὐτὸς— πρότεινε δυὸ ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη: Τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη καὶ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν Ἀλέξ. Χατζηκυριάκο —δυὸ ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ παλαιοὺς καὶ ἐγκάρδιους φίλους καὶ συνεργάτες του. Ἀλλὰ καὶ οἱ δυὸ —στοὺς ὁποίους δὲν δίστασε νὰ κάνη κρούσεις— δὲν δέχτηκαν οὔτε νὰ ἀκούσουν κἂν τέτοιο πρᾶγμα, γιατί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, ξέροντας τὸν τρόπο ποὺ σκεπτόταν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, πίστευαν πὼς ἐπρόκειτο γιὰ «ἐλιγμὸ» καὶ πὼς ἂν δέχονταν κι' ἂν τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε, οἱ πρῶτοι ποὺ θὰ διώχνονταν θὰ ἦταν αὐτοί.

Ἀπαντώντας, λοιπόν, στὶς προτάσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, οἱ τρεῖς ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν συντονιστικὴ ἐπιτροπή, τοῦ γνωστοποίησαν —τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς ποὺ γράφτηκε καὶ ἡ ἐπιστολὴ στὸν Ἀθ. Ζάγκα— αὐτά:

Ἀθῆναι 10 Φεβρουαρίου 1935

Σεβαστέ μας Κύριε Πρόεδρε,

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρωμεν ὅτι ἐλάβαμεν τὴν ἐπιστολήν σας διὰ τοῦ κοινοῦ φίλου. Σᾶς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς δι' ὅσα περὶ ἡμῶν γράφετε, καθὼς καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἠθικὴν ἐνίσχυσιν ἣν δι' αὐτῆς μᾶς ἐδώσατε. Ἤδη, μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἐπιστολῆς σας, ἡ ὅλη ὀργάνωσις πρὸς στήριξιν τῆς Δημοκρατίας προχωρεῖ λίαν ἱκανοποιητικῶς καὶ ἐν ἀγαστῇ ὁμοφωνίᾳ. Ἐκ τῶν τριῶν λύσεων ἡ 3η εἶναι μᾶλλον ἀπραγματοποίητος. Διότι ὁ ὑπουργὸς (τῶν Στρατιωτικῶν στὴν Κυβέρνηση Π. Τσαλδάρη, Γ. Κονδύλης) δὲν φαίνεται νὰ θέλῃ νὰ ἡγηθῇ τοῦ ἀγῶνος πρὸς στήριξιν τοῦ πολιτεύματος. Ἐὰν πάλιν παραιτηθῇ, τὴν ἰδίαν στιγμὴν τῆς παραιτήσεώς του θὰ ληφθῶσιν ἐκτακτα μέτρα ἀσφαλείας καὶ παρὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ παρὰ τῶν Γιγάντων. Ὅταν θὰ εὑρεθῇ ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς, δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπηρεάσῃ πλέον οὔτε Λαϊκόν, μηδὲ Γίγαντα ἀξιωματικόν.

Ἐκ τῶν δύο πρώτων λύσεων, μολονότι Σεῖς προτιμᾶτε ζωηρῶς τὴν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Πάντως θὰ ἀποστείλωμεν παρὰ τῷ στρατηγῷ πρόσωπον ἐμπιστοσύνης καὶ εὐφυὲς καὶ συγχρόνως σοβαρόν (τελικὰ καθὼς εἴδαμε καὶ θὰ δοῦμε στάλθηκε ὁ ναύαρχος Νικόλαος Τούμπας). Πληροφορούμεθα ὅτι αἱ δύο ἐπιστολαί μας, ἃς Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὴν 10ην Ἰανουαρίου δὲν ἔφθασαν εἰς χεῖρας Σας. Εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ἐπικοινωνοῦμεν μεθ' ὑμῶν διὰ τῶν προσώπων ἅτινα κρίνετε.

Μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης

Κ. Π. Βλάχος, Α. Κολιαλέξης, Σ. Σαράφης

Ἕνα γράμμα στὸν Πλαστήρα

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἀπάντηση τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς στὶς προτάσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου σχετικὰ μὲ ἐκεῖνον τοῦ θὰ ἀνελαμβανε, τελικά, τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος. Μὰ καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀπάντησή τους προκύπτει, ἀλλὰ καὶ ὅπως τὰ πράγματα ἀπέδειξαν οἱ «συντονιστὲς» δὲν ἤθελαν κανένα γιὰ ἀρχηγό. Οὔτε καὶ αὐτὸν τὸν Ν. Πλαστήρα. (Καὶ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ μὴν ἔρθη στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ πραγματικὰ γίνηκε).

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ τί σκέπτονταν καὶ μιὰ πὼς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὸ ἤθελε, ἔγραψαν τὴν ἴδια ἡμέρα στὸν Ν. Πλαστήρα αὐτὸ τὸ γράμμα.

Ἀθῆναι 10 Φεβρουαρίου 1935

Ἀγαπητέ Ἀρχηγέ,

Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ κ. Προέδρου (Ἐλ. Βενιζέλου) ὑφίσταται ἡ γνωστὴ Ἐπιτροπή, διευθύνουσα τὸν κοινὸν ἀγῶνα. Μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα ὁ κ. Πρόεδρος ἀπεφάσισεν ὅπως μόνη ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐξακολουθήσῃ κανονίζουσα ὅλα τὰ ζητήματα ὡς ὑπεύθυνος καὶ ἠξίωσεν ὅπως ἅπαντες οἱ ἄλλοι πειθαρχήσουν. Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι ἵνα καταστῇ ἀποτελεσματικὸς ὁ ἀγών, πρέπει καὶ ἐκ μέρους ὑμῶν νὰ δοθῇ ἀνάλογος ἐντολή, ὥστε νὰ παύσουν αἱ ἄλλαι κατευθύνσεις. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θέλει αὕτη κανονίσει ὑπευθύνως πότε θὰ γίνῃ ἡ ἐνέργεια, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ μὲ ποῖα μέσα ὡς καὶ κατὰ τίνα τρόπον, σεῖς θὰ εὑρεθῆτε ἐγκαίρως ἐν Ἑλλάδι. Ἂν αἱ ὡς ἄνω σκέψεις τυγχάνουν καὶ τῆς ὑμετέρας ἐγκρίσεως, παρακαλοῦμεν ὅπως γνωρίσητε τοῦτο, τηλεγραφοῦντες «ACCEPTE» μὲ ὑπογραφὴν «PAUL» εἰς κυρίαν Ι. Α(θανασιάδου), ἵνα κανονίσωμεν τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν, ὡς καὶ τὴν δι' ὀλίγου χρόνου ἀποστολήν παρ' ὑμῶν συνδέσμου ἀπολαμβάνοντος πλήρους ἐμπιστοσύνης καὶ ἐκτιμήσεως. Ἂν εὑρισκεσθε στὸ βουνὸ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κατέλθετε πρὶν ἔλθη καὶ σᾶς συναντήσῃ ὁ ἀπεσταλμένος μας διὰ τὸ τελευταῖον καὶ ὁριστικὸν ταξίδι.

Μὲ ἀγάπη

Κ. Π. Βλάχος, Α. Κολιαλέξης, Σκαζούρης (Σ. Σαράφης)

Αὐτὰ τὰ ὄχι καὶ τόσο ξεκάθαρα ἔγραφε ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ στὸν Ν. Πλαστήρα (τοῦ ὁποίου τὴν ἄποψη θὰ δοῦμε πάρα - κάτω, καὶ ὅπως τὴ διατυπώνει ὁ ἴδιος σὲ γράμμα του καὶ ὅπως τὴν ἱστορεῖ ὁ βιογράφος του Ἰω. Πεπονής).

Γιὰ τὴν ὁμαλότητα

ΤΗΝ ἡμέρα —10 Φεβρουαρίου 1935— ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστελνε τὴν καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ στὸν Ἀθ. Ζάγκα καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ποὺ οἱ Κ. Πράσσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης καὶ Στέφ. Σαράφης ἔγραφαν στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων καὶ στὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τὴν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας Π. Τσαλδάρης μὴ ἔροντας —φυσικά— τίποτα ἀπὸ τὰ τεκταινόμενα καὶ ἐλπίζοντας πὼς θὰ ἦταν δυνατὴ κάποια συνεννόηση ἀνάμεσα στὸν πολιτικὸ κόσμο τῆς χώρας —συνεννόηση γιὰ τὴν ὁποία εἶχαν ἀρχίσει σχετικὲς διαπραγματεύσεις— δήλωνε αὐτά:

> ...Πιστεύω ἀληθῶς, ὅτι ὁλόκληρος ὁ πολιτικὸς κόσμος ἀγαπᾶ τὸν τόπον καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀποκατάστασιν πλήρους ὁμαλότητος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν του.
>
> Ἰδιαιτέρως τονίζω, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐν τῇ Κυβερνήσει διαθέσεων, ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα αἱ ἀποδιδόμεναι προθέσεις εἰς τὸν κ. Κονδύλην, τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν ὡς ἀντιδρῶντα εἰς πᾶσαν πρὸς συνεννόησιν προσπάθειαν.
>
> Ἀντιθέτως θεωρῶ καθῆκον νὰ δηλώσω κατὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον, ὅτι ὁ κ. Κονδύλης εἰλικρινῶς ἐπιθυμεῖ τὴν ὁμαλότητα, συνεργαζόμενος ἀνεπιφυλάκτως μετ' ἐμοῦ διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῆς.
>
> Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ἂν πράγματι ἐπιθυμῇ καὶ αὕτη τὴν διά τῆς συνεννοήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου παγίωσιν τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμαλότητος, πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ συνεννόησις αὐτὴ εἶναι ἐφικτὴ ὑπὸ μίαν βασικὴν προϋπόθεσιν: Νὰ ἀφεθῇ ἀπερίσπαστος ἡ Κυβέρνησις νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν τῆς ἀνέθεσ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΔΑΣΚΑΛΕ ΠΟΥ ΔΙΔΑΣΚΕΣ»

Ἀντισυνταγματικὲς προτάσεις τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου

«ΝΑ ΥΠΟΛΟΓΙΖΝΩΤΑΙ ΟΧΙ ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΑΛΛ' ΟΙ ΨΗΦΟΙ»

31ον

ΕΝΩ τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης εἶχαν γίνει τὸ ἐπίκεντρο τῆς μεγάλης συνωμοσίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὥριζε, πὼς γιὰ νὰ ἐξασφαλίση κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ γίνη δεκτὸς σὲ διαγωνισμὸ γιὰ νὰ μπῆ στὸ Στρατό, στὴ Χωροφυλακὴ καὶ στὴν Ἀστυνομία Πόλεων, θὰ ἔπρεπε καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὅλοι οἱ δικοί του νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ πιστοποιητικὸ δημοκρατικῶν φρονημάτων (δοσμένο «ἀπὸ ἐπιτροπὴ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης») καὶ ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ὡργάνωνε, αὐτοπρόσωπα, τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», τοῦ ὁποίου δμως, μὴ θέλοντας νὰ ἀναλάβη στὰ φανερὰ τὴν ἡγεσία (μὰ χωρὶς «κανεὶς νὰ ὑποπτευθῆ ὅτι ἀποστέργει τὴν ἀρχηγίαν ἀπὸ φόβον εὐθυνῶν»), ἀναζητοῦσε «στρατιωτικὴν κεφαλήν»: Πλαστήραν, Ὀθωναῖον, Κονδύλην, Χατζηκυριάκον —στὰς Ἀθήνας, ποὺ ἐπικρατοῦσε σκοτάδι γιὰ τὸ τί γινόταν στὸ ἐπαναστατικὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας, διεξάγονταν ρομαντικὲς συζητήσεις γιὰ μιὰ εἰρηνικὴ καὶ ἐγκάρδια συνεννόηση τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Βέβαια οἱ συζητήσεις ποὺ γίνονταν, τότε, στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα δὲν ἦταν διόλου εὔκολες. Μὰ ὅλοι ἀνεξαίρετα —ἐχθροὶ καὶ φίλοι— παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις ποὺ διατηροῦσαν, ὡς πρὸς τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴν πολιτικὴ γαλήνευση προϋποθέσεις, πίστευαν πὼς γιὰ νὰ σταθῆ καὶ νὰ προχωρήση ὁ τόπος ἔπρεπε νὰ παραμερισθοῦν τὰ πάθη καὶ νὰ ἀμβλυνθοῦν οἱ ὀξύτητες. Φορέας δὲ τῶν ἀπόψεων τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς δύο μεγάλες παρατάξεις, ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος Π. Τσαλδάρης, δήλωσε, καθὼς εἴδαμε χθές, ὅτι πίστευε πὼς «ὁλόκληρος ὁ πολιτικὸς κόσμος ἀγαπᾶ τὸν τόπον καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀποκατάστασιν πλήρους ὁμαλότητος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν του». Καὶ σὰν μοναδικὴ προϋπόθεση ἔβαζε τὸ νὰ ἀφεθῆ ἡ Κυβέρνηση νὰ ἐκπληρώση τὴν ἐντολὴ ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ λαὸ στὶς ἐκλογὲς (ποὺ διεξήχθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του στὸν «Ἐθνικὸ Συνασπισμὸ») τῆς 5ης Μαρτίου 1933. Καὶ ὅπως ἔχουμε πῆ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν ἐκείνων δὲν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ κανένα —καί, σπάνια ἐξαίρεση γιὰ ἑλληνικὲς ἐκλογές, οὔτε ἕνας δὲν βγῆκε νὰ πῆ πὼς ἦταν προϊὸν βίας καὶ νοθείας.

ΜΙΑ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

ΑΛΛΑ αὐτὴ ἡ προϋπόθεση ποὺ ἔβαζε ὁ Π. Τσαλδάρης δὲν ἦταν ἀρεστὴ στοὺς αὐτοαποκαλουμένους δημοκρατικοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐποχῆς (σὲ 'κείνους ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο συγκροτοῦσαν τὸν «Ἐθνικὸ Συνασπισμό»), γιατὶ ἔτσι θὰ παρατεινόταν ὁ ἀνεπιθύμητος, γιὰ τὴν παράταξή τους, βίος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Καὶ ἀφοῦ ἔκαναν πρόταση γιὰ τὴν διεξαγωγὴ νέων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, πρόταση πού, φυσικά, δὲν ἔγινε δεκτή, ἀναζήτησαν μιὰ ἄλλη διέξοδο, πού, κατὰ τὴν ἄποψή τους, θὰ βοηθοῦσε στὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις.

Ἔτσι τὴν ἴδια ἡμέρα (10 Φεβρουαρίου 1935) τῶν δηλώσεων τοῦ Π. Τσαλδάρη, ὁ Ἀλεξ. Παπαναστασίου διατύπωνε τὴν καινούργια πρόταση τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἔλεγε αὐτά:

... Εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ἔχομεν νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅ,τι κατὰ κόρον ἐτονίσαμεν, ὅτι δηλαδὴ διὰ νὰ ὑπάρξη ὁμαλότης, ἀπαιτεῖται σεβασμὸς ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν φίλων της τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων. Ἡ ὑφισταμένη ἀκόμη ἀνωμαλία, δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀντιπολίτευσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἀπὸ τὰς διαρκεῖς ἀπειλὰς κατὰ τοῦ πολιτεύματος, τὴν φανερὰν ἢ κρυφίαν προπαγάνδαν πού διεξάγουν οἱ σύμμαχοι τοῦ κ. Τσαλδάρη, τὸν διωγμὸν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ στρατεύματος δι' ἀντισυνταγματικῶν νόμων, τὴν συμπεριφορὰν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν φίλων της εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐγκλήματος τῆς ὁδοῦ Κηφισιᾶς κλπ.

Ἡ Ἀντιπολίτευσις λοιπὸν δὲν ἐδημιούργησε πράγματα εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἠμποδίσθη μάλιστα νὰ ἐκπληρώση τὰ καθηκόντα της εἰς τὴν Βουλήν, διότι ἐπεχείρησε ν' ἀσκήση σοβαρὸν ἔλεγχον ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως διὰ τὴν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπόπειραν καὶ τὰς ἐκλογὰς τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ πράξη ἀπὸ τὴν ἀνοίκειον συμπεριφορὰν τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας, ἡ ὁποία οὐσιαστικῶς κατέλυσε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου εἰς τὴν Βουλήν.

Ἐὰν λοιπὸν τώρα ἐκδηλώνη φόβους διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ὁ κ. Τσαλδάρης, τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέρχεται παρὰ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῶν ἰδίων εὐθυνῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν: «Τὸ φοβεῖσθαι τοῖς νόμοις ἡ μεγίστη ἀφοβία ἐστίν». Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ἡ ἀσέβεια πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους νὰ προκαλῆ ταραχὴν καὶ ἀϋπνίαν καὶ φόβον καὶ τρόμον. Τὴν θεραπείαν ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἠμπορεῖ νὰ δώση μόνον ὁ κ. Πρωθυπουργός. Δὲν ἀποτελεῖ δὲ καθόλου θεραπείαν ἡ ἄρνησις τῶν πασιγνώστων, οἵα εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὅπως περιβάλη μὲ πέπλον νομιμοφροσύνης τὰς ὑπονομευτικὰς τοῦ πολιτεύματος ἐνεργείας τῶν συμμάχων του.

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἐπικαλεῖται τὰς ἐπαναληπτικὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι ὅλαι αἱ διεξαχθεῖσαι τοιαῦται μετὰ τὴν 5ην Μαρτίου ἀπέδησαν ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως. Πόσον ἀσθενὲς μνημονικὸν ἔχει ὁ κ. Πρωθυπουργὸς δι' ὅ,τι δὲν τοῦ συμφέρει, ἐνῶ διαρκῶς ὑπενθυμίζει ὅ,τι τοῦ συμφέρει. Ἐλησμόνησε τὰς ἐπαναληπτικὰς ἐκλογὰς τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Λαὸς τῆς δευτέρας εἰς μέγεθος ἑκλογικῆς περιφερείας τοῦ Κράτους ἀπεδοκίμασε πανηγυρικῶς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς μεθόδους της. Ἐπίσης λησμονεῖ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν Χίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεδοκιμάσθη ἡ Κυβέρνησις. Καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς Ρεθύμνης ἐπίσης, παρ' ὅλα τὰ τεθέντα εἰς χρῆσιν μέσα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπετέλεσε ἀποδοκιμασίαν αὐτῆς. Τί σημασίαν λοιπὸν ἔχει ἡ ἐπιτυχία τῶν κυβερνητικῶν ὑποψηφίων εἰς μίαν ἢ δύο περιφερείας, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι πάντοτε μεγίστην πλειοψηφίαν τὰ κυβερνητικὰ κόμματα.

Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ κ. Τσαλδάρης ἀποκρούει τὴν πρότασιν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως περὶ ἐνεργείας βουλευτικῶν ἐκλογῶν, μαζὶ μὲ τὰς γερουσιαστικὰς καὶ ἀφοῦ τόσον μεγάλην σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὰς μονομερεῖς ἐπαναληπτικὰς ἐκλογάς, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως ὁ Λαὸς δὲν ἀποδίδει πολιτικὴν σημασίαν (ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ἡ ἐκλογὴ Θεσσαλονίκης, ὅπου διεξήχθη πολιτικὴ μάχη καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως) καὶ ἀφοῦ ἐπίσης ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὰς τμηματικὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογάς αἱ ὁποῖαι θὰ διεξανθοῦν (τὴν 21 Ἀπριλίου 1935) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς περιφερείας, ὅπου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου, ἐπλειοψήφησαν τὰ κυβερνητικὰ κόμματα, κάμω τὴν ἑξῆς πρότασιν·

Κατὰ συμφωνίαν Κυβερνήσεως καὶ Ἀντιπολιτεύσεως νὰ ἀποδοθῆ πολιτικὴ σημασία εἰς τὰς τμηματικὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογάς καὶ ἐὰν ὁ Λαὸς κατὰ πλειοψηφίαν ἀποφανθῆ ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως νὰ παραιτηθῆ αὐτὴ καὶ σχηματιζομένης ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐνεργηθοῦν ὑπ' αὐτῆς γενικαὶ βουλευτικαὶ ἐκλογαί. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ καθήσωμεν ἡμεῖς ἡσυχώτεροι καὶ νὰ μὴ ἰσχυριζώμεθα, ὅτι αἱ μέχρι τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν πράξεις τῆς Κυβερνήσεως συνετέλεσαν νὰ μειωθῆ ἡ δύναμις αὐτῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀπομάκρυνσίς της ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ κ. Πρωθυπουργὸς θὰ ἀναγνωρίση, ὅτι ἡ πρότασίς μου προέρχεται ἀπὸ ἀγαθωτάτην προαίρεσιν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς καταστάσεως καὶ θὰ σπεύση νὰ τὴν ἀποδεχθῆ.

Καθόλου δέν δίσταζε ὁ, ἀπό τούς πατέρες τῆς Δημοκρατίας, Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου (δεξιά, φωτογραφούμενος μέ τόν Κωνσταντῖνο Δεμερτζῆ) νά κάνη ἀντισυνταγματικές προτάσεις. («Δική μας ἦταν ἡ Δημοκρατία»)

Οἱ Π. Τσαλδάρης καὶ Γ. Κονδύλης: Διεμαρτυρήθησαν γιά τήν ἀντισυνταγματική πρόταση τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου

Φυσικά, καθόλου συνταγματική ἤ ὁπωσδήποτε δημοκρατική, παρά τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖνος ποὺ τὴν εἶχε ἐμπνευστὴ ὑπῆρξε ὁ βασικὸς γεννήτορας τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Γιατί, καθώς, ὕστερα ἀπὸ τὶς δηλώσεις του, ἐξήγησε ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, θὰ ἔπρεπε «ὡς ἐπιτυχία τῆς Κυβερνήσεως νὰ θεωρηθῆ κατὰ τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς ὄχι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν ποὺ θὰ κερδίση, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν ψήφων, τὰς ὁποίας θὰ συγκεντρώσουν οἱ ὑποψήφιοι τῶν κυβερνητικῶν συνδυασμῶν». Τέτοια ὅμως ἐξήγηση τῶν ψήφων δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὸ Σύνταγμα, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου εἶχε καταρτίσει καὶ ποὺ σᾶν νίκη τῆς ὁποιασδήποτε παρατάξεως θεωροῦσε τὸν ἀριθμὸ τῶν βουλευτῶν ἢ γερουσιαστῶν (γιὰ τὴν περίπτωση ἐκείνη) ποὺ ἀναδεικνύονται. Μὰ οὔτε καὶ σὲ κανένα Σύνταγμα τοῦ κόσμου θὰ μποροῦσε νὰ σταθῆ ἀντίθετη διάταξη— παρὰ μόνον στὸ μυαλὸ ἐκείνων ποὺ τὴν Δημοκρατία τὴν βλέπουν σᾶν τὸ «λενινικὸ καουτσούκ», ποὺ τοῦ δίνουν μορφὴ ἀνάλογη μὲ τὰ συμφέροντά τους τῆς στιγμῆς. Πάντως ἂν ὄχι ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, ἀλλὰ ἄν κάποιος ἄλλος, ἀπὸ τὴν ἀντίθετη παράταξη, ἔκανε παρόμοια πρόταση θὰ δεχόταν τοὺς σκληρότερους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴν «προδοσία τῆς Δημοκρατίας».

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΤΗΝ ἴδια, ἐπίσης, ἡμέρα (10 Φεβρουαρίου 1935) ποὺ γίνονταν οἱ πάρα-πάνω δηλώσεις τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴ στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα καὶ ποὺ οἱ Κ. Πράσσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης καὶ Στεφ. Σαράφης, ἀπαντώντας στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ἔκριναν τὸν Γεώργ. Κονδύλη ὡς ἀκατάλληλο γιὰ τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», αὐτός, ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἔκανε δηλώσεις τονίζοντας πὼς «καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἐπεδίωξαν ἐπανειλημμένως συνεννόησιν μὲ τὴν ἀντιπολίτευσιν». Καὶ βάζοντας καὶ τὴ δική του προϋπόθεση, γιὰ τὴν ἐπάνοδο στὴν πολυπόθητη ὁμαλότητα, πρόσθετε:

... Τὰ ἐπίμαχα ζητήματα εἶναι γνωστά, ὡς καὶ ἡ στάσις τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐπ' αὐτῶν. Οἱ Φιλελεύθεροι, συνηθισμένοι εἰς τὴν μακρὰν διακυβέρνησιν τῆς Χώρας, δὲν ἠθέλησαν νὰ κάμουν κεμμίαν ὑπογώρησιν, ἰδίως εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἐπετηρίδος. Ἐὰν κανεὶς εὐθύνεται διὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν, αὐτὸς εἶναι ἡ Ἀντιπολίτευσις, καὶ ὄχι ὁ κ. Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐπάλαισεν ἐπί μίαν διετίαν διὰ νὰ διατηρήση τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ διὰ νὰ ἀποκαταστήση τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Ἐὰν σήμερον ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐπιθυμῆ συνεννόησιν, πρέπει νά δεχθῆ ὡς τετελεσμένον γεγονὸς ὅ,τι ἐγένετο εἰς τὸν στρατόν. Τότε αὐτόματως θὰ ἐπέλθη ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὁμαλότητος.

ΔΑΣΚΑΛΕ ΠΟΥ ΔΙΔΑΣΚΕΣ

ΜΟΛΙΣ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου διατύπωσε τὴν ἰδιόρρυθμη καὶ ἀντισυνταγματικὴ πρότασή του, τὴν ὁποία δὲν δίστασαν νὰ ἀσπασθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι «δημοκρατικοὶ» πολιτικοὶ ἀρχηγοί, ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἔσπευσε νὰ ἀπαντήση, δηλώνοντας τοῦτα:

... Ἡ πρότασις τὴν ὁποίαν διετύπωσε ὁ κ. Παπαναστασίου καί φαίνεται υἱοθετοῦσα ὁλόκληρος ἡ Ἀντιπολίτευσις, δὲν δύναται νὰ συζητηθῆ σοβαρῶς. Τό Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι διαγράφουν σαφῶς τόν τρόπον, καθ' ὃν ἐκλέγεται ἡ λαϊκὴ ἀντιπροσωπεία καὶ σχηματίζονται ἐκ τῆς πλειοψηφίας αὐτῆς αἱ Κυβερνήσεις. Ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις προελθοῦσα ἐκ τῆς πλειοψηφίας τῆς παρούσης Βουλῆς, θὰ παραμείνη εἰς τὴν ἀρχήν, ἐφ' ὅσον ἀπολαύει τῆς ἐμπιστοσύνης της, καθ' ὅλην τὴν τετραετῆ κοινοβουλευτικὴν περίοδον.

Ὡς καὶ προσφάτως ἐδήλωσα, καμμία ἔνδειξις δὲν ὑπάρχει, ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς, δὲν ἐκπροσωπεῖ τὴν λαϊκὴν θέλησιν, ἥτις τὴν ἀνέδειξεν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐπανειλημμέναι ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἀναπληρωματικῶν ἐκλογῶν αἱ ἀποδείξεις, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐνισχυμένη παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ. Τὸ ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως ἀποτέλεσμα προβλέπων ὁ κ. Παπαναστασίου καὶ κατά τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογάς, διετύπωσε τὴν πρότασιν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὄχι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν, τὰς ὁποίας θὰ κερδίση ἡ Κυβέρνησις, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν ψήφων, τὰς ὁποίας ἑκατέρα τῶν παρατάξεων θὰ συγκεντρώσῃ.

Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς κατηγοροῦν, ὄχι ἐμέ, τοὺς συνεργάτας μου, ὅτι ἐπιβουλεύονται τὸ Σύνταγμα, ἀφ' ἑτέρου ζητοῦν νὰ παρασύρουν τὴν Κυβέρνησιν εἰς πρᾶξιν καθαρῶς ἀντισυνταγματικήν.

Ἀλλὰ ἡ ὑπόμνηση: «Δάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις» δὲν βρῆκε καμμιὰ ἀνταπόκριση στὴ «δημοκρατικὴ» ἡγεσία. Τὴν ἄλλη ἡμέρα —καθὼς αὔριο θὰ δοῦμε, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου «ἐπανήρχετο διαιότερος», ἐνῶ τὴν μεθεπομένη τὸ βράδυ ἐκφωνοῦσε ἕνα πύρινο λόγο «ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ θαυμασίου ἡμῶν πολιτεύματος»! Καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἐκεῖ, στὸ συνωμοτικὸ κέντρο τῶν Χανίων, ρυθμιζόταν καὶ ἡ τελευταία λεπτομέρεια τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἀνταπάντηση τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου. — Ὁ Στυλ. Γονατᾶς δηλώνει πὼς τό Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἀποδέχεται τήν πρόταση. — Πῶς γιορτάστηκε ἡ 13η καί τελευταία ἐπέτειος ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου. — «Ἡ κραυγή ἑνός Λαοῦ εἰς μίαν ἐξαιρετικὰ κρίσιμον καμπὴν τῆς ζωῆς του». — «Καὶ ἀπὸ τὴν ὁδύνη του ἐξεπήδησεν ἡ Δημοκρατία». — Ὁ λόγος καὶ τὰ συνθήματα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀγροτικοῦ καὶ Ἐργατικοῦ Κόμματος τὴν στιγμὴ ποὺ ἐκεῖ στὰ Χανιὰ ὑπῆρχε κάποιο μυστικό!

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η 13η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ

«Σὰν φίδια φαρμακερὰ»

Ο ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΕΙ

32ον

ΕΝΑ πάθος ἐπιστολογραφίας εἶχε καταλάβει τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ὁλόκληρο σχεδὸν τὸν μῆνα Φεβρουάριο τοῦ 1935. "Ενα ἀκατάσχετο πάθος, πού, ἀληθινά, ἀφήνει κατάπληκτο ὁποιον θελήση καὶ νὰ ταξινομήση ἁπλῶς τὰ γράμματα ποὺ φέρνουν τὴν ὑπογραφή του καὶ τὴν ἔνδειξη: «Χαλέπα τῆ... Φεβρουαρίου 1935». Καὶ δὲν εἶναι μόνο τὰ γράμματα ποὺ ἔχουν γίνει κοινὸ κτῆμα, καὶ ποὺ θὰ δοῦμε —μαζὶ μὲ μερικὰ ἀνέκδοτα— στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποὺ μνημονεύονται στὰ ἤδη γνωστὰ —ποὺ παραπέμπουν, δηλαδή, τὸν παραλήπτη σὲ τρίτα πρόσωπα ποὺ ἔχουν πάρει, ἐπίσης, ἐπιστολὲς— καὶ ἄλλα ἄπειρα, ποὺ ἔχουν παραμείνει ὁλότελα ἄγνωστα γιὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ποὺ φυλάγονται ἀκόμα ἀδημοσίευτα, ἄλλα ποὺ χάθηκαν καὶ ἄλλα ποὺ καταστράφηκαν. Καταστράφηκαν δὲ ὄχι καὶ λίγα ὅταν τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀπέτυχε καὶ οἱ κάτοχοί τους φοβήθηκαν μὴν ἐνοχοποιηθοῦν. "Οπως τὸ ἴδιο καταστράφηκαν πολλὰ στὸ διάστημα —1941-1944— τῆς ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς, ὅταν τὰ ὄργανα τῆς χιτλερικῆς «γκεστάπο» ἢ τῆς φασιστικῆς «καραμπινιερίας» ἔκαναν ἔρευνες στὰ σπίτια πολιτικῶν προσώπων ἢ ἀξιωματικῶν ποὺ εἶχαν φύγει γιὰ τὴν Μέση Ἀνατολὴ ἢ ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως.

Στὴ δική μας ἐποχή, σ' αὐτὴ ποὺ ζοῦμε σήμερα, θὰ μποροῦσε ἕνας ἐπιστολομανὴς νὰ συντάξη καὶ νὰ στείλη ἄπειρα γράμματα, γιατὶ ὑπάρχουν τὰ σύγχρονα μέσα —οἱ γραφομηχανὲς καὶ ὅλοι ποὺ τὶς χειρίζονται— οἱ ὁποῖες ἐπιτρέπουν μὲ πολλὴ εὐχέρεια νὰ γραφτοῦν ἀτέλειωτες σελίδες. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὅμως ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια, ποὺ δὲν ἦταν διαδομένες, στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα ἢ στὴν Κρήτη, οἱ γραφομηχανές, ὡς τὰ χρόνια τῆς ὡριμότητάς του καὶ ὡς τὰ τελευταῖα του χρόνια, ποὺ ὁ καθένας διέθετε αὐτὴ τὴν εὐκολία, δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήση, γιὰ τὴν προσωπική του ἀλληλογραφία, τὴν τόσο ἐξυπηρετικὴ ἐφεύρεση τοῦ Ἄγγλου Χένρυ Μίλλ. Ἐννοοῦσε νὰ γράφη τὶς ἐπιστολές του μόνος του, μὲ τὰ χέρια του. Ἔτσι σύντασσε πρῶτα ἕνα σχέδιο (ποὺ τὸ κρατοῦσε στὸ ἀρχεῖο του) καὶ ὕστερα ἀφοῦ τὸ ἀντέγραφε, ἔστελνε τὸ καθαρογραμμένο (τὸ «πρωτότυπο») σὲ κεῖνον γιὰ τὸν ὁποῖο προοριζόταν. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἔγραψε καὶ ἔστειλε, στὸ μακρὸ καὶ πολυτάραχο, δημόσιο καὶ ἰδιωτικό, βίο του, πολλὲς χιλιάδες γράμματα. Ἐπειδὴ δέ, καθὼς εἴπαμε, κρατοῦσε «ἀντίγραφο» —τὸ σχέδιο— πάρα-πολλὰ γράμματά του γνώσθηκαν, ὄχι ἀπὸ τὸν παραλήπτη τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο του τὸ ἀρχεῖο. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο —ἀπὸ τὰ σχέδια— γνώσθηκε καὶ τὸ περιεχόμενο ὡρισμένων ὑπεραπορρήτων τηλεγραφημάτων, ποὺ ἔστειλε σὲ ἐμπιστούς του ἢ σὲ σπουδαῖα ὑπηρεσιακὰ πρόσωπα, πού, γιὰ πολλοὺς λόγους, φρόντισαν νὰ ἀποκρύψουν ἢ νὰ ἐξαφανίσουν τὰ πρωτότυπα.

ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΜΕ ΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΕΝΩ, λοιπόν, ὅλο τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1935 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε ἐπιστολὲς —ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες καὶ ἐκείνη τὴν ἰδιόχειρη πολυσέλιδη, τὴν τεράστια, στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα —καὶ συνωμοτοῦσε «δι' ἀλληλογραφίας», στὰς Ἀθήνας, καθὼς εἴπαμε χθές, οἱ ἡγέτες τῶν δύο ἀντίπαλων παρατάξεων, ἂν καὶ ἐμάχονταν μεταξύ τους, προσπαθοῦσαν νὰ βροῦν τὴν διέξοδο ἐκείνη ποὺ θὰ βοηθοῦσε στὴν ἐπαναφορὰ τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητας καὶ τῆς ἐθνικῆς γαλήνης.

"Ετσι ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἀπαντώντας στὶς νεώτερες δηλώσεις τοῦ Π. Τσαλδάρη, στὶς ὁποῖες ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος τόνιζε ὅτι «ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς κατηγοροῦν, ἂν ὄχι ἐμέ, τοὺς συνεργάτας μου, ὅτι ἐπιβουλεύονται τὸ Σύνταγμα, ἀφ' ἑτέρου ζητοῦν νὰ παρασύρουν τὴν Κυβέρνησιν εἰς πρᾶξιν καθαρῶς ἀντισυνταγματικήν», εἶπε —11 Φεβρουαρίου 1935— τὰ ἀκόλουθα:

«...Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς προσποιεῖται ὅτι ἐλησμόνησε πῶς προεκλήθη ἡ πρότασίς μου. "Οταν τοῦ ἐπροτείναμεν νὰ ἐνεργήση γενικὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, ἀπήντησεν, ὅτι δὲν εἶδε σημεῖα ἐκδηλώσεως τῆς λαϊκῆς μάζης ἐναντίον του καὶ ἐξῆσε μέχρι τρίτου οὐρανοῦ τὴν πολιτικὴν σημασίαν τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς Λακωνίας, ὅπου ἐκέρδισε τὸν ὑποψήφιον, ὡς καὶ τῆς Ρεθύμνης, ὅπου ἔχασε τὸν ὑποψήφιον. Τί φυσικώτερον λοιπὸν ἦτο μετὰ τάς ἀντιλήψεις αὐτὰς ἀπὸ τοῦ νὰ προτείνωμεν νὰ ἀποδοθῆ πολιτικὴ σημασία εἰς τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογάς, αἱ ὁποῖαι πάντως θὰ ἀποδείξουν πολὺ περισσότερον τὴν ροπὴν τοῦ λαϊκοῦ φρονήματος ἀπό, ὅ,τι ἡ ἐκλογὴ Λακωνίας καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἔχουν πολιτικὴν σημασίαν, εἴτε τό θέλει, εἴτε δέν τό θέλει, ὁ κ. Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἐκλογῶν.

"Ομως ἐκεῖνο πού μέ ηὐχαρίστησεν ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ κ. Τσαλδάρη εἶναι ἡ προσφυγὴ του εἰς τό Σύνταγμα ὄχι ἐπειδὴ ἡ συνταγματολογία τοῦ κ. Τσαλδάρη εἶναι βάσιμος, διότι ὄχι μόνον οὐδόλως ἀντίκειται εἰς τάς κοινοβουλευτικὰς ἀρχάς τό νά παραιτῆται ἡ Κυβέρνησις, ὅταν δέν ἔχη τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ λαοῦ, παρά τοὐναντίον εἶναι σύμφωνον πρός αὐτάς, ὡς συμβαίνει ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου πολλάκις παρητήθησαν Κυβερνήσεις, ἀποδοκιμασθεῖσαι εἰς τμηματικὰς ἐκλογάς.

Δέν εἶναι λοιπὸν ἡ ἀβάσιμος συνταγματολογία τοῦ κ. Τσαλδάρη ποὺ μέ ηὐχαρίστησεν, ἀλλὰ τό γεγονός, ὅτι ἐνῶ ἕως προχθὲς ἠπείλει μὲ διάλυσιν τό δεύτερον Νομοθετικὸν Σῶμα, διότι, ὅπως εἶχε δικαίωμα, δέν ἐψήφιζε τὰ νομοσχέδιά του, προεκάλει δέ ὁ κ. Πρωθυπουργὸς τὴν ψῆφισιν ἀντισυνταγματικῶν νόμων, ὅπως τό περί ἀποτάξεως τῶν ἀξιωματικῶν καὶ διαιρέσεως τῶν Δήμων —διά τῶν ὁποίων οἱ πολῖται τῶν συνοικισμῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἐστερήθησαν τοῦ δικαιώματος νά διαχειρίζωνται τά σπουδαιότερα τῶν τοπικῶν ζητημάτων των — ἐνῶ λοιπόν ἕως προχθές ἐθεώρει κουρελόχαρτον τό Σύνταγμα, ἑαυτόν δέ καί τό κόμμα του ὑπεράνω τῶν διατάξεων αὐτοῦ, τώρα πρός ὑπεράσπισιν τῶν γνωμῶν του καταφεύγει εἰς τό Σύνταγμα. Τοῦτο οὐδέν ἄλλο σημαίνει εἰμή, ὅτι αἰσθάνεται ὁ κ. Τσαλδάρης, ὅτι ἐγγίζει ἡ ὥρα, καθ' ἣν θά ἐπανέλθη εἰς τήν κατάστασιν πού εὑρίσκετο πρό τῶν τελευταίων ἐκλογῶν, ὁπότε καθ' ἡμέραν καί πολλάκις ἐν συμπράξει μεθ' ἡμῶν ἐπεκαλεῖτο τό Σύνταγμα ἐναντίον τῶν μέτρων τῆς κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων».

Τὴν ἴδια ἡμέρα, ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς ποὺ ἦταν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ —κατὰ ἐξουσιοδότηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— διοικοῦσε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δήλωσε αὐτά:

...Καίτοι ὁ κ. Παπαναστασίου ἔκαμε τήν πρότασίν του ἄνευ οὐδεμιᾶς προσυνεννοήσεως μετά τῶν λοιπῶν κομμάτων τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ, ἐν τούτοις καί τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων (δηλαδή ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) ἀποδέχεται καί συμμερίζεται τάς ἀπόψεις αὐτοῦ.

Κατά σύμπτωσιν, αἱ περισσότεραι τῶν περιφερειῶν, εἰς ἃς θά διενεργηθοῦν αἱ ἐκλογαί, εἶναι ἐξ ἐκείνων, εἰς τάς ὁποίας ἐπικρατοῦν τά κυβερνητικά κόμματα. Συνεπῶς οὐδεμίαν δικαιολογίαν θά ἠδύνατο νά εὕρη ἡ Κυβέρνησις εἰς τό νά μή ἀποδεχθῆ τήν πρότασιν τοῦ κ. Παπαναστασίου.

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ἐκεῖνες κατὰ τὶς ὁποῖες στὰ κρυφὰ ἐγίνονταν φοβερὰ πράγματα καὶ στὰ φανερὰ διεξάγονταν μιὰ μονομαχία μὲ ὅπλα τὶς δηλώσεις τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, μονομαχία ποὺ ἀποσκοποῦσε στὸ ποιὸς θὰ νικήση στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ὁμαλότητα καὶ τὴν γαλήνη, ἔφτασε καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου ἀπὸ τὸν βασικό, καθὼς εἴπαμε, πατέρα τοῦ νέου καθεστῶτος, τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν συμπράξει στὴ γέννηση τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας.

Καὶ ὅπως κάθε χρόνο, ἀποφασίστηκε νὰ γιορταστῆ ἡ ἐπέτειος μὲ ἕνα πλούσιο γεῦμα στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀκροπόλ» —ποὺ τότε ἦταν, ὕστερα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο τῆς «Μεγάλης Βρεταννίας», τὸ πιὸ ἀριστοκρατικὸ τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. Ἦταν δὲ ἡ ἐπέτειος ἐκείνη ἡ 13η ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου καὶ ἦταν, φαίνεται, γραμμένο νὰ εἶναι ὁ γιορτασμός της, τοῦ 1935, καὶ ὁ τελευταῖος. Δὲν ἔφταιγε, βέβαια, ὁ «γρουσούζικος» ἀριθμὸς 13 γιὰ τὸ ἄδοξο τέλος καὶ τῆς καθιερωμένης ἐκείνης ἐτήσιας γορτῆς. Κανεὶς καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ προληπτικοὺς δὲν τὸ σκέφθηκε. Γιατί, εἴπαμε, τὴν εὐθύνη δὲν τὴν εἶχε τὸ 13, ἀλλὰ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολλοὶ περισσότεροι ἀπὸ 13 «πιστοὶ καὶ ἐνθουσιώδεις λάτρεις» τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὴν ἐκτελέσουν μὲ ὅλα τὰ πυροβόλα καὶ ἀγχέμαχα ὅπλα δεκάξι ἡμέρες ἀργότερα.

Στὸ γιορταστικὸ γεῦμα, ποὺ δόθηκε τὸ βράδυ τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1935, παρεκάθησαν 220 πρόσωπα καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ τοὺς στενοὺς συνεργάτες του, καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ Θεμ. Σοφούλης, Στυλ. Γονατᾶς, Ἀλεξ. Μυλωνᾶς (μὲ τὶς γυναῖκες τους), Γεώργιος Παπανδρέου, διάφοροι πρώην ὑπουργοὶ καὶ τιτλοῦχοι τῆς Δημοκρατίας καὶ πολλοὶ φιλελεύθεροι βουλευτὲς καὶ γερουσιαστές.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος καὶ ἀφοῦ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τόνισε ἰδιαίτερα ὅτι στὸν «ἐφετινὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τοῦ μανιφέστου παρίστανται ἀντιπρόσωποι καὶ ἄλλων δημοκρατικῶν κομμάτων» πρόσθεσε:

...Τό πρᾶγμα εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένον καί θά ἔπρεπε ἡ συμμετοχή αὐτή νά εἶναι περισσότερον γενική. Διότι τό δημοκρατικόν μανιφέστο δέν εἶναι μία πρᾶξις, πού ἀνήκει μόνον εἰς ἐκείνους πού τό ἔγραψαν. Ἦτο ἡ κραυγή ἑνός λαοῦ εἰς μίαν ἐξαιρετικά κρίσιμον καμπήν τῆς ζωῆς του, ἦτο κραυγή κινδύνου τοῦ ἀγωνιῶντος ἔθνους, μία ἀπειλή, μία προσπάθεια εἰρηνική καί νομοταγής, γιά νά γίνη ἔστω καί τήν τελευταία στιγμή κάθε θυσία διά τήν σωτηρίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δυστυχῶς τήν κραυγήν ἐκείνην δέν ἤκουσαν οἱ κυβερνῆται, ὁ ἡγεμών δέν ἐννοοῦσε νά κάμη καί τήν ἐλαχίστη θυσία διά μιᾶς θέσεως καί ἡ μεγάλη συμφορά ἠκολούθησε. Τό ἔθνος ἐκλονίσθη, ἀλλά δέν ἔπεσε. Καί ἀπό τήν ὀδύνη του ἐξεπήδησεν ἡ Δημοκρατία. Ἡ καθιέρωσίς της δέν ἐσήμαινεν, ὅπως ὑπέθεταν μερικοί, ἐκδίκησιν «ἐναντίον τῆς ξένης Δυναστείας πού σωριάστηκε ἠθικό ἐρείπιο καί λασπίσηκε ἀπό τά ἴδια της ἀνομήματα καί πετάχθηκε ἔξω ἀπό τά σύνορα τῆς πατρίδος».

Ἡ καθιέρωσις τῆς Δημοκρατίας εἶχε τήν ἔννοιαν ἠθικοῦ καθαρμοῦ, ἐσήμαινε ἀναζωογόνησιν τοῦ φρονήματος καί τῶν ἐλπίδων τοῦ ἔθνους.

Αὐτός ὁ ἑορτασμός ἔχει ὡς σκοπό νά διατρανώσουμε τήν πίστι μας στή Δημοκρατία.

Στό γεῦμα γιά τήν 13η ἐπέτειο τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου, μίλησε ὁ Ἀλεξ. Παπαναστασίου (στή μέση). Οἱ Γεώργιος Παπανδρέου (ἀριστερά) καί Θεμιστοκλῆς Σοφούλης (δεξιά) ἦταν συνδαιτυμόνες

"ΣΑΝ ΦΙΔΙΑ ΦΑΡΜΑΚΕΡΑ,,

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τόνισε:

...Καί τήν πίστι μας αὐτή εἶναι περισσότερο ἀπό ἄλλοτε ἐπίκαιρο νά διατρανώσουμε, τώρα πού προσπαθοῦν νά περισφίξουν τήν Δημοκρατία σάν φίδια φαρμακερά εἴτε τά μίση καί ὁ φθόνος ἀναξίων ἀνθρώπων, ὥστε νά ἐξαρτοῦν ὅλες τους τίς ἐλπίδες ἀπό τήν πολιτική δολοφονία, εἴτε οἱ δικτατορικοί μαϊμουδισμοί, ἀπό τούς ὁποίους κατέχονται ἄνθρωποι ἀνίκανοι γιά συστηματικές καί δημιουργικές προσπάθειες καί πού, ἤ δέν εἶναι πρόθυμοι γιά σκληρούς ἀγῶνες καί προσμένουν κανένα ἀπό μηχανῆς θεό νά τούς βγάλη ἀπό τήν ἀφάνεια πού βρίσκονται ἤ φαντάζονται πώς μποροῦν νά σηκώσουν μέ τή βία τό ἀνάστημά τους ἐμπρός στήν ὀλότητα καί νά τήν ὑποτάξουν χωρίς μάλιστα καμμιά πραγματικά ἀνώτερη καί ἀπρόσωπη ἰδεολογία νά τούς ἐμψυχώνη, χωρίς καμμιά ἀνάγκη ἀλύγιστη νά τούς δίνη κανένα ἐπιχείρημα, εἴτε τέλος τά μερικά συμφέροντα, οἱ μικροί ἐγωϊσμοί πολλῶν ἀνθρώπων, πού εἰσχωροῦν παντοῦ καί φθείρουν τήν Πολιτείαν.

Βέβαια ὅταν ἐκστόμιζε αὐτὰ τὰ σκληρὰ λόγια, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου δὲν ἤξερε τὶ ἀκριβῶς, τὶς ἴδιες ὧρες, γινόταν στὸ γενικὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας καὶ στὰ ἄλλα συνωμοτικὰ κέντρα. Δὲν ἤξερε ὅτι ἕνας πολιτικὸς ἡγέτης, ποὺ σὲ κάθε του ἐμφάνιση μιλοῦσε τὸ ἴδιο φλογερὰ γιὰ τὴν «μία καὶ ἀληθινὴ δημοκρατία», περίμενε στὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης, ἕτοιμος «νὰ ἐμφανισθῆ δημοσία εὐλογῶν» τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ποὺ αὐτὸς ὠργάνωνε, ἕτοιμος «νὰ ἀναλάβη ὅλας τὰς ἠθικὰς, πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ἀκόμη εὐθύνας καὶ δι' αὐτὰ τὰ σφάλματα ποὺ ἠμποροῦν νὰ διαπράξουν οἱ ἐκτελεσταὶ» μιᾶς ἄνομης ἐνέργειας. Καὶ ἴσως ἡ ἄγνοια του αὐτὴ νὰ δικαιολογῆ τὴ σκληρότητα τῶν ἐκφράσεων ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου. Καὶ τώρα 31 χρόνια ἀπὸ τότε ρωτιέται κανείς, γιὰ ποιοὺς, ἄραγε, ὁ πατέρας τῆς Δημοκρατίας νὰ τὰ ἔλεγε, διαισθαντικὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ λόγια γιὰ τὸ βράδυ τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1935.

" ΟΠΟΛΕΜΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΣ,

Καὶ εἶπε πάρα-κάτω ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου:

...Ὁ πόλεμός σας ἦταν καί θά εἶναι ἀμείλικτος καί ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων τοῦ σκότους πού ἔχουν γιά σύμβολό τους τό πολιτικό ἔγκλημα καί ἀτιμάζουν μέ τίς πράξεις τους τήν Ἑλλάδα, καί ἐναντίον ἐκείνων, πού φαντάζονται πώς μπορεῖ νά ἐπικρατήση στόν τόπο μας, στήν πατρίδα τῆς Δημοκρατίας, ἡ βία καί ὁ αὐταρχισμός καί τέλος ἐναντίον τῶν ἐγωϊστικῶν συμφερόντων ἀτόμων ἤ ὁμάδων σέ ὁποιαδήποτε τάξι καί ἄν ἀνήκουν, εἴτε στούς οἰκονομικῶς ἰσχυρότερους ἀπ' ὅπου ὁ ἐγωϊσμός καί ἡ περιφρόνησις τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐκδηλώνονται αὐθαδέστατα εἴτε καί στούς οἰκονομικῶς ἀδυνατώτερους.

Ἦταν πολὺ ἐπίκαιρο τὸ δημοκρατικὸ αὐτὸ κήρυγμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀγροτικοῦ καὶ Ἐργατικοῦ κόμματος. Μόνο ποὺ καὶ πάλι ρωτιέται κανεὶς ποιοὶ τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἑτοίμαζαν ἕνα τρομαχτικὸ πολιτικὸ καὶ ἐθνικὸ ἔγκλημα καὶ ποιοὶ ἐπιζητοῦσαν, ἐδῶ στὴν κοιτίδα τῆς Δημοκρατίας, νὰ ἐπιβάλουν τὴν βία καὶ τὸν αὐταρχισμό. Ἂν ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου γνώριζε ἔστω καὶ μιὰ φράση: «Κατ' ἀνάγκην θὰ κυβερνηθῶμεν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως δικτατορικῶς», ἀπὸ τὸ τεράστιο γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα ἢ ἀπὸ τὰ ἄλλα γράμματα ποὺ εἴδαμε καὶ ποὺ θὰ δοῦμε, τί, τάχα, καὶ γιὰ ποιοὺς θὰ ἔκανε αὐτοὺς τοὺς ἀφορισμούς; Ἀλλά, εἴπαμε, δὲν ἤξερε τίποτα. Καὶ ἐπειδὴ ζοῦσε καὶ αὐτὸς καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ συνδαιτυμόνες του —γιατὶ μπορεῖ νὰ ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους καὶ κάποιος ποὺ θὰ γνώριζε τὰ τεκταινόμενα ἢ κάτι ἀπὸ αὐτὰ —μέσα σὲ βαθὺ σκοτάδι, κατέληξε, ὅπως θὰ δοῦμε ὅτι κατέληξε, τὴν προσλαλιά του.

ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΚΑΙ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου τέλειωσε τὸ λόγο του ἔτσι:

...Ἠμπορεῖ νά εὑρίσκεται κανείς εἰς ὁποιανδήποτε ἀντίθεσιν πολιτικήν μέ τόν κ. Βενιζέλον. Ἀλλά κανείς δέν ἔχει τό δικαίωμα νά μή ἀναγνωρίζη, ὅτι εἶναι μία κορυφή, μιά δόξα γιά τήν Ἑλλάδα, γιατί εἶναι αὐτός πού σέ μιά δύσκολη καμπή τῆς ἐθνικῆς μας Ἱστορίας, κατώρθωσε νά ἐξυψώση τό κῦρος τῆς πολιτείας, νά αὐξήση καί νά κάνη ἀποδοτικώτερες γιά τό λαό τίς λειτουργίες της καί νά ἐπιβάλη τάξιν, κατώρθωσε ἀκόμη νά ἐμπνεύση καί ἐνθουσιάση τό ἔθνος καί νά τό ὁδηγήση στούς μεγάλους ἀγῶνες τῆς ἀποκαταστάσεώς του. Γι' αὐτό κανείς δέν ἔχει τό δικαίωμα νά τοῦ ἀρνῆται τό σεβασμό πού τοῦ ἀνήκει καί γι' αὐτό τίς ἐπιθέσεις πού ἔγιναν ἐναντίον του τίς αἰσθανόμαστε ὅλοι σάν κτυπήματα ἐναντίον τοῦ ἔθνους.

Πρέπει νά τό νοιώσουν κυρίως ἐκεῖνοι, πού βρίσκονται σήμερα στήν ἀρχή, ὅτι ἡ ὑπόθεσις Βενιζέλου, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ δικαίου στό ζήτημα τῆς ἐναντίον του ἀποπείρας, εἶναι ὑπόθεσις δικαίου γιά ὅλο τό ἔθνος εἶναι ζήτημα τιμῆς γιά τήν Ἑλλάδα.

"Ετσι τέλειωσε τὸ λόγο του ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, καὶ καθὼς ἔκλεινε καὶ τὴν τελευταία του φράση «προέπιεν εἰς ὑγείαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου». Τὸ ἴδιο «στὴν ὑγεία του» ἤπιαν καὶ ὅλοι οἱ συνδαιτυμόνες. Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, καὶ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μυλωνᾶς, καὶ ὁ Γεώργιος Παπανδρέου. Καὶ ὅταν ἕνα σχεδὸν μῆνα ἀργότερα ἐδικάζονταν καὶ αὐτοὶ γιὰ τὴν ἐπανάσταση ποὺ ἀγνοοῦσαν —καὶ γι' αὐτὸ ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τὸ δικαστήριο— ἀποδοκίμασαν μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τους καὶ τῆς φωνῆς τους τὴν ἄφρονα πράξη ποὺ ἔβαλε σὲ κίνδυνο τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἐθνικὴ ὑπόσταση τῆς Ἑλλάδας.

Πλούσια, λοιπόν, τὰ λόγια τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου τὸ βράδυ ἐκεῖνο στὸ γεῦμα τοῦ «Ἀκροπόλ». Ἀλλὰ ὅταν τὰ λόγια αὐτὰ ἀντηχοῦσαν στὰς Ἀθήνας, ἐκεῖ στὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης ποὺ ἔμενε ἐκεῖνος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὕψωναν τὰ ποτήρια τους, οἱ ἑορτάστες τῆς 13ης ἐπετείου τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου —ἐκεῖ, στὴ Χαλέπα, ὑπῆρχε τὸ μεγάλο μυστικὸ καὶ τὸ πάθος ποὺ γινόταν ὁδηγός. Στὸν ὁμιλητὴ τῆς βραδυᾶς ἐκείνης, στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου —καθὼς καὶ στὸν Γεώργιο Καφαντάρη— ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε πῆ λίγο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933: «Εὐτυχὼς γιὰ τὴν Ἑλλάδα ζῇ». Καὶ ἐπειδή, εὐτυχῶς, ζοῦσε ἔπιναν, στὶς 12 Φεβρουαρίου 1935, στὴν ὑγεία του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Στὰς Ἀθήνας ἑτοιμάζεται ἡ δίκη γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933. — Γιατί προτιμήθηκε τὸ Σχολεῖο Χωροφυλακῆς καὶ ποιές διαρρυθμίσεις ἔγιναν ἐκεῖ. — Μιὰ ἄλλη ἀντισυνταγματικὴ πρόταση τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δυσφορεῖ γιὰ τὶς δαπάνες τῆς δίκης ποὺ πλήρωνε ἡ γυναίκα του. — Ἐμπιστευτικὰ γράμματα στὸν ἰδιαίτερο γραμματέα του Ροῦσσο. — Πρόταση γιὰ νὰ χτιστῆ ἐκκλησούλα ἐκεῖ ποὺ ἔγινε ἡ ἀπόπειρα.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΘΥΜΩΝΕΙ ΓΙΑΤΙ ΛΑΠΑΝΩΝΤΑΙ ΠΟΛΛΑ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

33ον

ΤΙΣ ἡμέρες πού, ἐκεῖ στὰ Χανιά, ὁ 'Ελευθ. Βενιζέλος εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τὸ ἀσυγκράτητο πάθος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιστολογραφίας καὶ ἐξαπέλυε γράμματα σὲ πιθανὰ καὶ ἀπίθανα πρόσωπα· πού, ἐδῶ στὰς 'Αθήνας, διεξαγόταν ἡ «μονομαχία δηλώσεων» μεταξὺ τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ 'Αγροτικοῦ καὶ 'Εργατικοῦ κόμματος Ἀλ. Παπαναστασίου, ἡ «μονομαχία» ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴν ἀναζήτηση τοῦ προσφορωτέρου τρόπου γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης· ποὺ γιορταζόταν πανηγυρικὰ (καὶ μὲ προπόσεις «στὴν ὑγειὰ» τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων) ἡ 13η καὶ τελευταία ἐπέτειος τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου ποὺ οἱ «ἁρμόδιοι ἐπιτελεῖς» τοῦ «ἁγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» κατάστρωναν τὰ σχέδια δράσεως καὶ ἐξοντώσεως τῶν ἄσπονδων ἐχθρῶν τους ('Ελλήνων καὶ αὐτῶν καί, μάλιστα, ἀγαθωτάτων), τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἀνώμαλες καὶ ἐναγώνιες ἡμέρες στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα ἑτοιμαζόταν κάτι (ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἀνεπάντεχο, γιὰ ὅσους δὲν ξέρανε, ποὺ σημειώθηκε τὴν 1ην Μαρτίου 1935) πάρα πολὺ σημαντικό. 'Ετοιμαζόταν ἡ δίκη αὐτῶν ποὺ εἶχαν κατηγορηθῆ γιὰ δράστες τῆς ἀπόπειρας τῆς 6ης 'Ιουνίου 1933 — ἡ δίκη πού, ὕστερα ἀπὸ ἀναβολές, ὁρίστηκε γιὰ τὶς 21 Φεβρουαρίου 1935. Τὴ φορὰ αὐτὴ καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια, ὥστε ἡ δίκη νὰ μὴ ἀναβληθῆ ξανά. Καὶ λήφθηκαν ὅλα τὰ μέτρα γιὰ τὴν ὁμαλὴ διεξαγωγή της.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ

ΕΤΣΙ, καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἀποφασίστηκε — γιὰ πολλοὺς λόγους, μὰ προπαντός, γιὰ νὰ προστατευτοῦν ὅλοι οἱ παράγοντές της — νὰ μὴ γίνη ἡ δίκη στὰ ὑπάρχοντα δικαστηριακὰ κτίρια τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ κάπου ἀλλοῦ ποὺ νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παρθοῦν ἀποτελεσματικὰ μέτρα ἀσφαλείας. Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Καὶ προκρίθηκε γιὰ πιὸ κατάλληλο κτίριο, τὸ μέγαρο τοῦ Σχολείου Χωροφυλακῆς, στὴν ὁδὸ Μεσογείων. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ διατάχθησαν διάφορες ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς μετατροπὲς καὶ ἐπισκευές. Εἰδικώτερα διαρρυθμίστηκε «κατὰ τρόπον ἀμερικανικόν» — ὅπως τότε λέχθηκε — ἡ αἴθουσα ὅπου θὰ συνεδρίαζε τὸ δικαστήριο: Τὰ ἑδώλια, στὰ ὁποῖα θὰ κάθονταν οἱ κατηγορούμενοι, τοποθετήθηκαν ἀκριβῶς μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἕδρα τῶν ἐνόρκων, ἔτσι ποὺ αὐτοὶ νὰ μποροῦσαν νὰ τοὺς βλέπουν καὶ νὰ τοὺς παρακολουθοῦν κάθε στιγμή. Πλάϊ στὴν ἕδρα τῶν ἐνόρκων ὁρίστηκαν οἱ θέσεις γιὰ τοὺς συνηγόρους τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς καὶ πλάϊ στοὺς κατηγορουμένους οἱ θέσεις γιὰ τοὺς ὑπερασπιστές. Τὰ τραπέζια γιὰ τοὺς δημοσιογράφους καθὼς καὶ μερικὰ καθίσματα γιὰ τοὺς ἄντρες τῆς ἐσωτερικῆς φρουρᾶς, τοποθετήθηκαν μπροστὰ στὴν ἕδρα τῶν συνέδρων.

'Εκτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ διαρρύθμιση τῆς αἴθουσας ὅπου θὰ διεξαγόταν ἡ δίκη, ἐπισκευάστηκαν καὶ ὡρισμένα δωμάτια, στὰ ὁποῖα θὰ ἔμεναν οἱ κατηγορούμενοι. Στὰ παράθυρα αὐτῶν τῶν «κελλιῶν», ποὺ ἦταν εὐρυχωρότατα μπῆκαν σιδερένιες κιγκλίδες. Ὅμοια ἐπισκευάστηκαν καὶ ἄλλα δωμάτια, γιὰ νὰ στρατωνίζεται ἡ μόνιμη φρουρὰ τοῦ δικαστηρίου — ποὺ ὁρίστηκε νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ἑκατὸ ἄντρες. Κτίσθηκαν, τέλος, μὲ τοῦβλα,, ὅλα τὰ παράθυρα τῆς μεγάλης αἴθουσας, ὥστε νὰ μὴ μπορῆ κανεὶς νὰ βλέπη, ἀπὸ τὸ δρόμο, μέσα. Καὶ ἀκόμα οἰκοδομήθηκε μιὰ ξεχωριστὴ «ἐρευνητήριος αἴθουσα» ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ περνάνε ὑποχρεωτικὰ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ εἶχαν δικαίωμα νὰ μποῦνε στὴ δίκη καὶ νὰ ὑποβάλλωνται σὲ σωματικὴ ἔρευνα, ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦταν. Ἔτσι, καθὼς τότε δηλώθηκε «ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἐμπνευσθῆ εἰς ὅλους ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς τάξεως καὶ οἱ ἔνορκοι θὰ προσέλθουν διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὸ ὕψιστον καὶ ἱστορικὸν αὐτὸ καθῆκον πρὸς τὴν χώραν καὶ τὸ κράτος».

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

ΕΝΑ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα ποὺ εἶχαν προκύψει τότε, καθὼς καὶ στὶς προηγούμενες δικάσιμες ποὺ ἀναβλήθηκαν, ἦταν τὸ ζήτημα ποὺ ἀφοροῦσε στὴ προσέλευση τῶν ἐνόρκων. Γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, ἐκεῖνοι ποὺ ὁρίζονται ἔνορκοι ἀπόφευγαν νὰ παρουσιαστοῦν στὸ δικαστήριο. Καὶ ἔτσι ἡ δίκη ματαιωνόταν. Αὐτὴ ὅμως τὴ φορὰ ἡ Κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη ἦταν ἀποφασισμένη νὰ πάρη ὁποιαδήποτε μέτρα γιὰ νὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ ἔνορκοι νὰ πᾶνε στὸ δικαστήριο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ κάθε κίνδυνο ποὺ νόμιζαν πὼς διατρέχουν. Ἔτσι ὁ πρωθυπουργὸς δήλωσε πὼς καὶ νομοθετικὰ μέτρα καὶ ἂν χρειάζονταν ἀκόμα θὰ τὰ θέσπιζε.

Τὸ ζήτημα τῶν ἐνόρκων τὸ παρακολουθοῦσαν, παράλληλα, καὶ οἱ ἡγέτες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, μάλιστα, ὁ 'Αλ. Παπαναστασίου βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ κάνη καὶ μιὰ ἄλλη, καινούργια, ἀντισυνταγματικὴ πρόταση. Καὶ ὅταν ἡ πρότασή του αὐτή, ὅπως ἦταν φυσικό, ἀπορρίφτηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, ὁ δημοκρατικώτατος ἀρχηγὸς τοῦ 'Αγροτικοῦ καὶ 'Εργατικοῦ κόμματος δήλωσε αὐτά:

> . . . Δὲν συμφωνῶ καθόλου μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ πρότασίς μου, ὅπως μετ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου 'Εφετῶν κληρωθοῦν δέκα τακτικοὶ δικασταί, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς ἀναπληρωταὶ ἔνορκοι εἰς τὴν δίκην, εἶναι ἀντισυνταγματική. Τὸ Σύνταγμα λέγει, ὅτι τὰ ἐγκλήματα δικάζονται ἀπὸ τὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια. Ποῖοι ὅμως εἶναι οἱ ἔνορκοι, πῶς κληροῦνται κλπ. ὁρίζει ὁ νόμος. 'Αγνοῶ ποῖος λόγος συντρέχει νὰ μὴ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει εἰς τὴν κλήρωσιν τῶν ἐνόρκων καὶ οἱ τακτικοὶ δικασταί, οἱ ὁποῖοι σήμερον πλέον δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν διοίκησιν καὶ περιφρουρούμενοι ἀρκετά, παρέχουν ὅλας τὰς ἐγγυήσεις τῆς ἀμεροληψίας, καθὼς καί λόγω τῆς εἰδικῆς των μορφώσεως, τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καί τῆς περί δικαίου τοιαύτης. 'Η πρότασίς μου, νομίζω, εἶναι ἡ μόνη ποὺ δύναται νὰ ἀσφαλίση τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης μὲ ὅλα τὰ ἐχέγγυα τῆς ἀμερολήπτου κρίσεως . . .

Καθὼς εἴπαμε καὶ ἡ νέα παράδοξη πρόταση —ὅπως καὶ ἡ παλαιά, κατὰ τὴν ὁποίαν μέτρο γιὰ κρίση δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἢ γερουσιαστῶν ποὺ θὰ ἐκλεγοῦν, ἀλλὰ οἱ ψῆφοι ποὺ θὰ δοθοῦν στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη παράταξη —δὲν ἔγινε δεκτή. 'Η Κυβέρνηση ὅμως Π. Τσαλδάρη γιὰ νὰ δείξη ὅλη τὴ καλή της θέληση γιὰ τὴν διεξαγωγὴ τῆς δίκης, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μέτρων ποὺ πῆρε, δημοσίευσε καὶ ἀναγκαστικὸ διάταγμα (νόμο), κατὰ τὸ ὁποῖο οἱ ἔνορκοι ποὺ δὲν θὰ πήγαιναν νὰ πάρουν μέρος στὴ δίκη θὰ ἐτιμωροῦντο μὲ πρόστιμο πενήντα χιλιάδων δραχμῶν. Μὲ τὸ ἴδιο διάταγμα ὡρίσθηκε ἡ ἡμερησία ἀποζημίωση τῶν ἐνόρκων σὲ διακόσιες δραχμὲς (ποσὸ πάρα-πολὺ μεγάλο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη).

ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΚΑΘΩΣ τέλειωναν ὅλες οἱ προετοιμασίες, ἀφίχθηκε στὰς 'Αθήνας ἡ κυριώτερη μάρτυς τῆς δίκης, ἡ Ἔλενα 'Ελευθερίου Βενιζέλου. Ἔφυγε ἀπὸ τὰ Χανιὰ στὶς 14 Φεβρουαρίου 1935, καὶ ἦταν στὴν πρωτεύουσα τὴν ἄλλη ἡμέρα (15 Φεβρουαρίου 1935).

Μαζὶ ὅμως μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἦρθε καὶ ἕνα πολὺ χαρακτηριστικό, ἰδιόχειρο γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου. Αὐτό:

Χαλέπα, 14 Φεβρουαρίου 1935

Κύριε Ροῦσσε,

Ζητήσατε νά μοῦ σταλῆ κατάλογος τῶν δαπανῶν, πού ἐπροκάλεσεν ἡ τελευταία ἀναβολή τῆς δίκης. Διότι μοῦ φαίνεται ἀνεξήγητον διατί, ἀφοῦ εἰς τὰς δύο προηγουμένας ἀναβολάς ἡ δαπανήθησαν ἑκάστοτε 67—70 χιλ. δρχ., καί διά τήν τελευταίαν μοῦ ἐζητήθησαν 65, σήμερον ἡ δαπάνη ἀναβιβάζεται εἰς 113.

'Ελευθ. Κ. Βενιζέλος

Υ. Γ.: Κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τόν κ. Π. 'Αργυρόπουλον, παρακαλῶ νά μὲ πληροφορήσης τί ποσόν ἔμεινε ἀδιάθετον ἀπό τό ποσόν, τό ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς τήν διάθεσίν του ἀπό τήν γυναῖκα μου. Τό περισσεῦον ποσόν παρακαλῶ νά ἐπιστραφῆ εἰς τόν κ. Ν. Πασπάτην.

Τὸ γράμμα τοῦτο —ποὺ εἶναι διατυπωμένο σὲ ὕφος διαταγῆς, ποὺ δὲν κρύβει κάποια ὀργὴ— ἀπευθυνόταν στὸν ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, τὸν Ροῦσσο, στὸ ἀρχεῖο τοῦ ὁποίου καὶ βρέθηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

"ΝΕΑ ΠΑΛΙΝ ΕΞΟΔΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ,,

ΣΤΟ ἀρχεῖο ὅμως τοῦ ἰδιαίτερου γραμματέα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων βρέθηκε καὶ ἕνα παλαιότερο γράμμα του, ποὺ τότε ἔγινε ἀφορμὴ νὰ λεχτῆ καὶ νὰ γραφτῆ ὅτι «ἠγοράζοντο οἱ μάρτυρες τῆς ἀποπείρας»!

Τὸ δεύτερο αὐτὸ —προγενέστερο— γράμμα ἔχει ἡμερομηνία «14 Αὐγούστου 1935» (ἐνῶ βρέθηκε τὸ Μάρτιο τοῦ χρόνου ἐκείνου), ἀλλὰ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ σκεφτῆ κανεὶς πὼς ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, ἀπάνω στὴν ταραχὴ ποὺ θὰ εἶχε, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του, ἔκανε λάθος καὶ ἀντὶ νὰ βάλη «1934» ἔβαλε «1935».

'Αλλὰ νὰ τὸ ἐπιλήψιμο γράμμα ποὺ γέννησε, τότε, τόσο θόρυβο:

Χαλέπα, 14)8)1935(1934)

Φίλε Κύριε Ροῦσσε,

'Εγκλείω ἐπιστολήν πρός τήν Τράπεζαν Χίου, τήν ὁποίαν παρακαλῶ νά ἐπιδώσητε, καθώς καί ἐπιταγήν 74.000 διά τά νέα πάλιν ἔξοδα τῶν μαρτύρων τῆς δίκης, ἀφοῦ προστεθοῦν καί αἱ δρ. (σχμαί), πού ἐπερίσσευσαν ἀπό τήν ἐπιταγήν Λαμπράκη.

'Ελευθ. Κ. Βενιζέλος

Στὸ γράμμα αὐτό, ποὺ ὅμοια εἶναι ὀργίλο γιὰ «τὰ νέα πάλιν ἔξοδα τῆς δίκης» (ποιὸς ξέρει τί ὠργάνωνε), μερικοὶ πιστοὶ φίλοι του, πλημμυρισμένοι πάντα ἀπὸ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸν Κρῆτα πολιτικό, δημοσίευσαν μιὰ ἔκκληση προτείνοντας τὴν συλλογὴ ἐράνων γιὰ τὴν ἀνέγερση ἀναμνηστικοῦ ναΐσκου στὸ σημεῖο τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, ὅπου ἔγινε ἡ ἀπόπειρα τῆς 6ης 'Ιουνίου 1933 (ἢ μᾶλλον στὸ σημεῖο ἀπὸ ὅπου ἄρχισε ἡ ἀπόπειρα, γιὰ νὰ συνεχισθῆ σὲ μῆκος πολλῶν χιλιομέτρων).

'Ο 'Ελ. Βενιζέλος ἀπασχολημένος τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες μὲ τὴν προετοιμασία τοῦ ἐμφύλιου πολέμου καὶ ἔχοντας νὰ ἀντιμετωπίση πολλὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ αὐτόν, δὲν εἶδε μὲ καλὴ διάθεση τὴν ἔκκληση τῶν ὀπαδῶν του καὶ ἔσπευσε νὰ τοὺς ζητήση νὰ ἀνακαλέσουν τὴν πρότασή τους. Ταυτόχρονα παρακάλεσε τὶς φιλικὲς του ἐφημερίδες νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἀποδοχὴ κάθε ἐράνου καὶ νὰ μὴ δημοσιεύουν κανένα «ἐρανικὸ κατάλογο». 'Εξηγώντας δὲ τὴ στάση του αὐτὴ τόνισε πὼς «δὲν νομίζει ὅτι θὰ ἐξυπηρετηθῆ κανένα γενικώτερον συμφέρον ἐὰν ἡ ἀνέγερσις τοιούτου ναοῦ θεωρηθῆ ὡς ἀντίστοιχος ἐνέργεια τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ εἰς μνήμην τῶν ἓξ» (τῶν πέντε πολιτικῶν καὶ τοῦ ἀρχιστράτηγου ποὺ ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1922).

'Ο παραλληλισμὸς αὐτὸς τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου δὲν ἦταν καθόλου ἐπιτυχημένος, γιατὶ ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς δὲν εἶχε καμμιὰ ἀπόλυτα σχέση (γιὰ παρομοίωση) μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἓξι. Πιθανὸν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων νὰ ἤθελε νὰ παραλληλίση τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν ὑπόθεση τοῦ ναΐσκου τοῦ 'Αγίου Σώστη στὴ λεωφόρο Συγγροῦ τῶν 'Αθηνῶν, ποὺ ντίστηκε, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα (1898) κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α΄ καὶ τῆς κόρης του Μαρίας (οἱ δύο βράστες τῆς ὁποίας, τελικὰ καρατομήθηκαν).

Δὲν εἶχε, λοιπόν, καιρό, οὔτε καὶ βρεξη γιὰ τέτοια πράγματα, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος. Οἱ ἀπασχολήσεις του καὶ οἱ φροντίδες του ἦταν πολὺ διαφορετικές. Καὶ ἤθελε ἀντὶ γιὰ ναΐσκο νὰ οἰκοδομήση τὴ «μεγάλη ἐπανάσταση» καὶ νὰ ἐξαπολύση τὸν «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ποὺ θὰ εἶχε, σὰν συνέπειά του, καθὼς ὁ ἴδιος ἔγραψε, τὴν δικτατορία.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

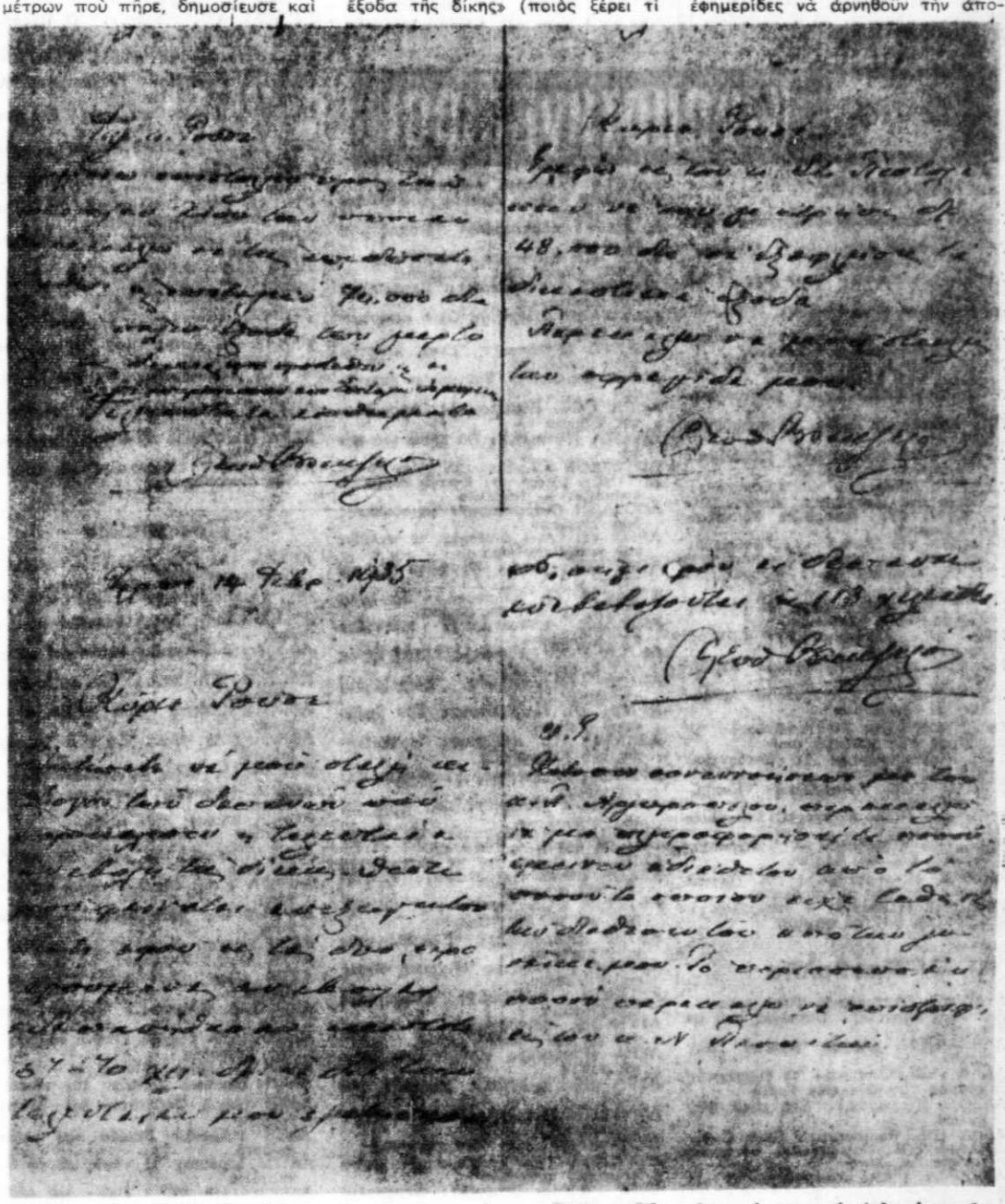

Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου πρὸς τὸν γραμματέα του Ροῦσσο. Εἶναι θυμωμένος γιατί οἱ δαπάνες τῆς δίκης γιά τήν ἀπόπει ρα εἶναι ὑπερβολικές

ΑΥΡΙΟΝ: Οἱ Κ. Πράσσος-Βλάχος, 'Ανδρ. Κολιαλέξης καὶ Στέφ. Σαοάφης συνιστοῦν στὸν 'Ελ. Βενιζέλο νὰ ἀναλάβη καὶ τυπικὰ τὴν ἀρχηγία τῆς 'Επαναστάσεως. — **«Περὶ φιλοδοξιῶν, τάξεως καὶ πειθαρχίας».** — 'Ο ταγματάρχης Θ. Σφέτσος γράφει: **«Περὶ Κονδύλη δὲν ξέρω τίποτε»!** — 'Ο 'Ελ. Βενιζέλος προσκαλεῖται στὰς 'Αθήνας καὶ δὲν πηγαίνει γιὰ τοὺς γνωστούς, ἀλλὰ καὶ ἄγνωστους, στοὺς πολλούς, λόγους. — 'Ο βουλευτὴς Γεώργιος Μπουρδάρας ἀνησυχεῖ καὶ προειδοποιεῖ τὸν συνταγματάρχη ἀδελφό του, 'Αλκιβιάδη, νὰ προσέχη γιατὶ δὲν «πρέπει νὰ παροραθῶμεν». — 'Ο ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων θερμοπαρακαλεῖ τὰ μέλη τῆς συντονιστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς: «Μὴ μοῦ ζητήσετε νὰ ἡγηθῶ τοῦ ἀγῶνος»!

ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΟΥΛΑ!

ΕΝΩ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἔφερνε πολὺ βαρειὰ καὶ τὸ ζήτημα τῆς διασπαστικῆς ἐνέργειας τοῦ γραμματέα του καὶ τοῦ Πεπὲ 'Αργυρόπουλου, μὰ καὶ τὸ ζήτημα ποὺ τοῦ γεννοῦσαν οἱ μεγάλες δαπάνες τῆς δίκης (ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ποὺ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΤΡΑΒΑΤΕ ΜΕ ΚΙ ΑΣ ΚΛΑΙΩ»

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γράφει: «Δὲν θὰ γίνω λιποτάκτης τῆς Ἐπαναστάσεως...»

«ΠΕΡΙ ΚΟΝΔΥΛΗ ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΤΙΠΟΤΕ»

34ον

ΑΝΤΙ, λοιπόν, γιὰ τὴν ἀναμνηστικὴ ἐκκλησούλα, τὴν ἐκκλησούλα ποὺ οἱ πιστοὶ φίλοι καὶ θαυμαστὲς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἤθελαν νὰ χτίσουν στὴ λεωφόρο Κηφισιᾶς, κοντὰ στὴ θέση «Παράδεισος», γιὰ νὰ θυμίζη τὴ σωτηρία του ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων προτιμοῦσε —ἐφ' ὅσον ὁ ναΐσκος «δὲν θὰ ἐξυπηρετοῦσε κανένα γενικώτερον συμφέρον»— νὰ ὀργανώση αὐτοπρόσωπα τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», ποὺ θὰ ἔφερνε στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ ἀπὸ τὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας ἔγραφε τὰ ἀτέλειωτα ἐκεῖνα γράμματα —καὶ ἄλλα πάμπολλα ποὺ θὰ δοῦμε στὴν συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας— πρὸς ἐκείνους ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας χαρακτήριζε «ἁρμοδίους ὁμόφρονας καὶ συνεργάτας». Καί, καθὼς εἴπαμε, τὰ ἔγραφε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια, καί, οὐσιαστικά, δυὸ φορὲς —τὴ μιὰ τὸ «σχέδιο» καὶ τὴν ἄλλη τὸ καθαρογραμμένο «πρωτότυπο». Ἔτσι καὶ μόνο γιὰ τὴν περίοδο ἐκείνη ὁ Κρήτας πολιτικὸς ἔγραψε ἑκατοντάδες σελίδες, ὥστε νὰ ρωτιέται κανεὶς πῶς τὰ κατάφερνε καὶ ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἄποψη —καὶ δὲν κουραζόταν— καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἐπάρκειας τοῦ χρόνου. Γιατὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἔστελνε μόνο τὰ τόσα καὶ τόσα γράμματα ποὺ ἔστελνε. Ταυτόχρονα —καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλεπάλληλους ἐπισκέπτες ποὺ δεχόταν καὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ συζητήση ὧρες ὁλόκληρες— ἔπαιρνε καὶ πολλὰ γράμματα ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὰ διαβάση γιὰ νὰ δώση τὶς κατάλληλες ἀπαντήσεις καὶ τὶς ἀπαραίτητες ὁδηγίες.

"ΔΙΑ ΝΑΜΗ ΠΑΡΕΞΗΓΗΘΗΤΕ ΩΣ ΦΙΛΑΡΧΟΣ,,

ΕΤΣΙ τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ Ἕλενα Βενιζέλου ἀφίχθηκε —15 Φεβρουαρίου 1935— στὰς Ἀθήνας, τὰ μέλη τῆς συντονιστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς, ἑστειλαν στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων αὐτὸ τὸ γράμμα:

Σεβαστέ μας Κύριε Πρόεδρε.

Ἀναφέρομεν λῆψιν ἐπιστολῆς σας καὶ ὁδηγιῶν σας πρὸς Γ, πρὸς Β, πρὸς Π, καὶ πρὸς ἡμᾶς, τοῦ ἀντιγράφου μεγάλου μέρους τῆς πρὸς Ζ, ἐπιστολῆς σας, καθὼς καὶ ἀντιγράφου γενικῶν σας σκέψεων κομισθέντος παρὰ Τ. Οὐδεὶς διενοήθη ποτέ, κ. Πρόεδρε, νὰ διαπράξη ἀκρότητας ἐναντίον ἀμάχων προσώπων ἢ καὶ αἰχμαλώτων, οὐδὲ θέλομεν ποτὲ ἐπιτρέψει εἰς ἄλλους νὰ ὑποπέσουν εἰς πράξεις αἵτινες καὶ ἡμᾶς θέλουν ἐκθέσει καὶ τὸ ὅλον ἔργον καταρρίψει καὶ ζημιώσει.

Μετὰ λύπης ἀνεγνώσαμεν ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ μὴ ἀναλάβητε τὴν ἀρχηγίαν καὶ ποδηγέτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ δὴ ὅτι σκοπεῖτε μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν νὰ ἀναχωρήσετε εἰς τὸ ἐξωτερικόν, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐκεῖ ἐκπροσώπησίν της καὶ τοῦτο κυρίως διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῆτε ὡς φίλαρχος. Τὸ κῦρος σας, κ. Πρόεδρε, εἶναι τόσον μέγα καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐπιρροή σας τόσον μεγάλη, ὥστε φοβούμεθα ὅτι μόλις τοῦτο γίνη γνωστόν, θέλει ἀποκαρδιώσει μέγα μέρος αὐτῶν, ἄλλους δὲ θέλει τρέψει πρὸς ποικίλας κατευθύνσεις, ὡς συνέβαινε μέχρι τοῦδε, πρίν ἡ ληφθῆ ἡ ἐπιστολή δι' ἧς περιεβάλατε μὲ τὸ κῦρος σας τὴν Ἐπιτροπήν. Βέβαιος, τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἶναι ἀπαραίτητον καὶ πολύτιμον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐξεγέρσεως, εἶναι ὅμως ἀμφίβολον — παρὰ τὴν ζωηρὰν πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν — κατὰ πόσον θὰ δυνηθῆ νὰ εὑρεθῆ ἐπὶ τόπου κατὰ τὴν ὡρισμένην στιγμήν, ὅπως, ἄλλωστε, καὶ σεῖς γράφετε. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας μόνον. Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ ὅλου ἀγῶνος, πρό, κατὰ καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ ἵνα καταστῶσι δυνατὰ ὅσα γράφετε καὶ μὲ τὰ ὁποῖα συμφωνοῦμεν πλήρως, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὴν ἐπιβολήν της, ὑφίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς παρ' ὑμῶν ἀναλήψεως τῆς ἀρχηγίας τοῦ ὅλου ἀγῶνος. Διότι μόνον ἡ ὑμετέρα μεγάλη προσωπικότης εἶναι ἱκανὴ καὶ τὰς φιλοδοξίας ὅλας νὰ καλύψη καὶ τὴν ἀπόλυτον τάξιν καὶ πειθαρχίαν νὰ ἐξασφαλίση.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ ἐπιτρέψητε εἰς τὴν Ἐπιτροπήν νὰ ὁρίση αὐτὴ τὸν χρόνον τῆς κινήσεως, πάντως, εἰ δυνατὸν σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις σας, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁρίσετε πρόσωπον τῆς ἐμπιστοσύνης σας, ὡς τακτικὸν σύνδεσμον μεταξύ μας.

Μὲ μεγάλον σεβασμὸν καὶ ἀγάπην

Κ. ΠΡ. ΒΛΑΧΟΣ,
ΑΛ. ΚΟΛΙΑΛΕΞΗΣ,
ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΣ

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ —καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καινούργια διαπίστωση τῆς πολυγραφίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ πέρα τῶν ὁδηγιῶν πρὸς τοὺς Γ, Β, Π καὶ πρὸς τὴν τριμελή, καὶ πέρα τοῦ «ἀντιγράφου γενικῶν σκέψεων», εἶχε τὸ κουράγιο νὰ στείλη καὶ ἀντίγραφο «μεγάλου μέρους» τῆς πολυσέλιδης ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα —προκύπτει ὅτι οἱ ἐπαναστάτες τῆς πρωτεύουσας καὶ ἄλλων κέντρων εἶχαν σκοπὸ νὰ διαπράξουν ἀκρότητες ἐναντίον τῶν ἁμάχων προσώπων καὶ ἐκείνων ποὺ θὰ ἔπιαναν αἰχμαλώτους, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε τὴν ἀγανάχτηση καὶ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Προκύπτει ἀκόμα πὼς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος χρησιμοποιοῦσε συνεχῶς τὸ ἴδιο τροπάριο, ποὺ εἶχε χρησιμοποιήσει καὶ τὸ 1932, ὅταν ἤθελε νὰ κάνη δικτάτορα τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο —ὅτι, δηλαδή, αὐτὸς θὰ πήγαινε στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ ἐκπροσωπῆ ἐκεῖ τὴν Ἑλλάδα— καὶ ποὺ ἐπικαλέσθηκε ξανὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες καὶ λίγο ἀργότερα. Προκύπτει, τέλος, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ποὺ ἦταν στὴν ἐνέργεια ἤθελαν ὁπωσδήποτε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο σὰν ἀρχηγὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ δὲν ἤθελαν ὁπωσδήποτε τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα (ὅπως καὶ τὸ ἔβδειξαν τὶς ἡμέρες ποὺ ἀκολούθησαν καὶ ποὺ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ μὴ βρεθῆ τότε. ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, στὴν Ἑλλάδα).

"ΠΕΡΙ ΚΟΝΔΥΛΗ ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΤΙΠΟΤΕ,,

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ἡμέρα ποὺ οἱ Κ. Πράσσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης καὶ Στέφανος Σαράφης ἔγραφαν τὴν πάρα-πάνω ἐπιστολή, ὁ ἔμπιστος τοῦ τελευταίου, ταγματάρχης Θωμᾶς Σφέτσος, γνωστοποιοῦσε στὸν συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου (1935)

Ἀγαπητέ μοι,

Ἔλαβα σήμερα τὸ γράμμα σας.

Σχετικῶς μὲ τὰ περὶ Κονδύλη δέν ξέρω τίποτε. Ἀπόψε γράφων εἰς Ἀθήνας ζητῶ πληροφορίας σχετικῶς.

Ἡ κατάστασις ἐδῶ, εἰς μέν τὸ Πεζικὸν παρουσιάζεται ὅπως τήν ξέρατε, ἴσως κάπως βελτιωθεῖσα. Εἰς τό Πυροβολικόν ὅμως καὶ τήν Σχολήν Τεχνιτῶν, ἡ κατάστασις λαμβάνει μίαν κάπως παράξενον τροπήν. Οἱ εἰς τάς μονάδας ταύτας ἡγούμενοι ἄρχισαν νά κωλώνουν ὅπως λένε στήν πατρίδα μου. Αὐτό (νά τό ἔχετε) ὑπ' ὄψιν σας καί νά τό παρακολουθήσητε. Εἶναι ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας, διότι παρ' ὅλην τήν σημερινήν κατάστασιν τῆς φρουρᾶς, ἥτις πολλά μᾶς ὑπόσχεται, τά ἀπρόοπτα δέν ἀποκλείονται, ὁπότε κυρίως αἱ Σέρραι καί δευτερευόντως ἡ Βέροια θά κληθοῦν νά δώσουν τήν λύσιν.

Μ' ἀγάπη
ΘΩΜΑΣ ΣΦΕΤΣΟΣ
Ταγματάρχης

ΑΥΤΑ ἔγραφε ὁ ταγματάρχης Θ. Σφέτσος στὸν συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα, ἀποκαλύπτοντας —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κομψότατη καὶ γεμάτη πειθαρχία φρασεολογία του— ὅτι ἡ πρόταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν ζυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη στραγγάλιζε τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα. Ἀκόμα καὶ ὁ ταγματάρχης Σφέτσος ἀναφέρει στὸν συνταγματάρχη Μπουρδάρα: «Σχετικῶς μὲ τὰ περὶ Κονδύλη δέν ξέρω τίποτε». (Καὶ χρησιμοποιεῖ κομψότατες ἐκφράσεις)

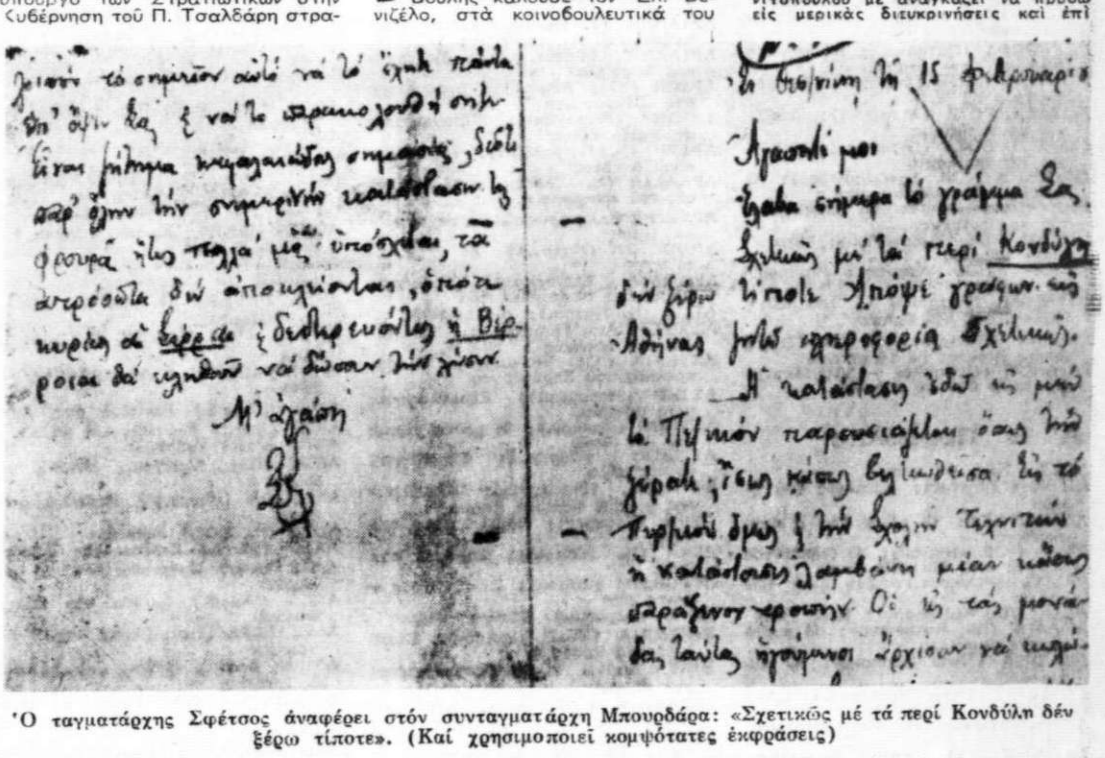

Δέν σοῦ ἀπήντησα ἀμέσως, διότι ἔπρεπε νά ἴδω ἄν θά γίνουν εἰσακουσταί αἱ συστάσεις σου περί ὁμονοίας κ.λ.π. Εὐτυχῶς, χάρις στάς δικάς σου συστάσεις, ὡς καί τοῦ γέρου καί τοῦ ἄλλου, πρός ὅν εἶχα γράψει σχετικῶς, ἐπείσθησαν πάντες νά ὑποταχθοῦν καί ἤδη ἐπῆλθε πλήρης συμφωνία.

Ὁ κ. Βλ. ὅμως δέν μέ πλησιάζει, οὔτε μοῦ λέγει τίποτε, μόνον μέ τόν Φ. εἶμαι εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν, ὅστις καί μοῦ εἶπε νά σοῦ γράψω ὅτι αὐτός εἶναι πολύ καλά· ἴσως καλύτερα ἀπό πρίν. Τήν ἐνέργειαν πλέον θά κανονίση ἡ τρ.μελής. Θεωρῶ σκόπιμον νά γράψητε αὐτόθεν τό πλάνον ἐνεργείας καί νά τό ἐπιβάλητε. Νά ἀξιώσης δέ ἀπό τήν Βλ. νά μέ εἰδοποιήση ἐγκαίρως δι' εὐνοήτους λόγους.

Πρέπει νά μή παροραθῶμεν, διότι εἰς αὐτό νομίζω ὅτι ἀποβλέπουν οἱ διάφοροι γνωστοί κύκλοι.

Ἔμαθα ὅτι ὁ ἐδῶ Ἀλέκος διά τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀλέκου ἀπέστειλεν ἐπιστολάς εἰς ὅλους περί ἀνάγκης τοῦ ἔξω (Ν. Πλαστήρα) νά ἤγῆται κ.λ.π. Ἔλαβεν ὁ αὐτόθι γέρος τοιαύτην;

Τοῦγραψα δύο ἐπιστολάς κοινάς αὐτόθι ταχυδρομικῶς ἀπευθυνόμενος σέ σένα, τάς ἔλαβες;

Ἡ Μάννα εἶναι καλύτερα.

Ἡ γυναίκα ἑτοιμάζεται γιά γέννα καί σέ χαιρετᾶ.

Γράψε μου μέ διεύθυνσιν τώρα Τσιτούρη καί τό γράμμα ἀπ' ἔξω νά τό γράψη ἄλλος.

Ἡ ἀγωνία τοῦ ἀδελφοῦ γιὰ τὸν ἀδελφό του ἦταν: «Πρέπει νὰ μὴ παροραθῶμεν»! Καὶ γιὰ νὰ μὴ λησμονιέται ἡ «φαγωμάρα» ὁ ἀδελφὸς τονίζει ὅτι «εἰς αὐτὸ (στὸν παραμερισμὸ τοῦ Ἀλκ. Μπουρδάρα) ἀποβλέπουν οἱ διάφοροι γνωστοὶ κύκλοι»!

"ΜΗ ΜΟΥ ΖΗΤΗΣΕΤΕ ΝΑ ΗΓΗΘΩ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ,,

ΒΕΒΑΙΑ ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς καλοῦσε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, στὰ κοινοβουλευτικά του καθήκοντα καὶ ἐκεῖνος δὲν δεχόταν νὰ πάη, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «γνωστοὺς λόγους», ὑπῆρχαν καὶ οἱ τότε ἄγνωστοι λόγοι. (Ποῦ τοῦ ἔμενε καιρὸς γιὰ ἐπιτροπὲς καὶ γιὰ κοινοβουλευτικὲς ἀσχολίες, ὅταν μοναδικὸς σκοπός του ἦταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»;

Ἔτσι καὶ ἀντὶ νὰ ἐκθέση στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ χρέος ἢ γιὰ τὸ στρατιωτικὸ ζήτημα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καθώριζε τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ γίνη ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις». Καὶ στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, ἔγραφε στοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη, αὐτὴ τὴ νεώτερη ἐπιστολή:

Χαλέπα 19 Φεβρουαρίου 1935

Ἀγαπητοί φίλοι,

Ἔλαβα τό τελευταῖον γράμμα σας τῆς 15ης τρ. μ. Βεβαίως ἡ Ἐπιτροπή θά ὁρίση τόν χρόνον τῆς κινήσεως. Ἀλλά πρέπει νά ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι αὕτη δέν δύναται νά ἀναβληθῇ πέραν τῶν γεροῦσιαστικῶν ἐκλογῶν καί ὅτι καλόν εἶναι νά γίνῃ αὕτη ἄν ὄχι πρό τῆς προκηρύξεώς των, ὅπερ προτιμότερον, πάντως 3 ἤ 4 ἑβδομάδας πρό τῆς διεξαγωγῆς των. Καί ὅτι πᾶσα ἀναβολή ἐνέχει καί τούς κινδύνους ἐνδεχομένης προδοσίας ἢ ἁπλῶς ἀδιακρισίας. Ἐξακολουθῶ πιστεύων ὅτι τό συμφέρον τοῦ ἀγῶνος ἐπιβάλλει νά μή παρεξηγηθῇ ἡ δοᾶσις μου ὡς ἐλαυνομένου τάχα ἀπό τόν πόθον τῆς ἐπανόδου εἰς τήν ἀρχήν. Ἐάν, ἄλλωστε, κατά τήν πρόοδον τοῦ ἀγῶνος βεβαιωθῇ ὅτι ἡ ἐνεργός ἐπέμβασίς μου εἶναι ἀπαραίτητος, δέν φαντάζεσθε, βέβαια, ὅτι ἠμπορῶ νά τήν ἀρνηθῶ. Ἀλλά καί πρό τῆς ἐνάρξεώς του, ἐάν μέ βεβαιώσετε εἰλικρινῶς, καί οἱ τρεῖς ἐκ συμφώνου, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ συνεργασία ὅλων τῶν παραγόντων, τῶν ὁποίων ἡ σύμπραξις εἶναι ἀπαραίτητος διά τήν ἐπιτυχίαν ἤ ὅτι ἄνευ τῆς ἡγεσίας μου ἀμφιβάλλετε σοβαρῶς περί τῆς ἐπιτυχίας, εἶναι φανερόν ὅτι δέν ἠμπορῶ νά γίνω λιποτάκτης ἑνός τόσον μεγάλου καθήκοντος καί νά ἐγκαταλείψω τήν χώραν ἀβοήθητον εἰς τήν ὥραν τῆς ὑπερτάτης αὐτῆς ἀνάγκης της, μόνον καί μόνον διά νά μή παρεξηγηθοῦν τά ἐλατήρια πού μέ ἐκίνησαν. Ἐπειδή ὅμως τήν ἀποφυγήν τῆς παρεξηγήσεως τῶν ἐλατηρίων τούτων θεωρῶ ὡς συμφέρον τῆς χώρας, σᾶς παρακαλῶ νά μή μοῦ ζητήσετε νά ἠγηθῶ τοῦ ἀγῶνος, παρά ἄν ἐν συνειδήσει πιστεύτε ὅτι ἄλλως ματαιοῦται ὁ ἀγών ἤ διακινδυνεύεται σοβαρῶς ἡ ἐπιτυχία του. Ὁ κ. Βασ. Σκουλάς ἔρχεται εἰς Ἀθήνας μετά τρεῖς ἡμέρας διά νά νοησιμεύσῃ ὡς ἀποκλειστικός τοῦ λοιποῦ σύνδεσμός μου μέ τήν Ἐπιτροπήν.

Μέ ἐξαίρετον τιμήν καί ἀγάπην

ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὴν ἴδια ἡμέρα (19 Φεβρουαρίου 1935) ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καθήκοντα καὶ ἐκεῖνος δὲν δεχόταν νὰ πάη, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «γνωστοὺς λόγους», ὑπῆρχαν καὶ οἱ τότε ἄγνωστοι λόγοι. (Ποῦ τοῦ ἔμενε καιρὸς γιὰ ἐπιτροπὲς καὶ γιὰ κοινοβουλευτικὲς ἀσχολίες, ὅταν μοναδικὸς σκοπός του ἦταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»;

Ἔτσι καὶ ἀντὶ νὰ ἐκθέση στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ χρέος ἢ γιὰ τὸ στρατιωτικὸ ζήτημα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καθώριζε τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ γίνη ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις». Καὶ στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, ἔγραφε στοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη, αὐτὴ τὴ νεώτερη ἐπιστολή:

Χαλέπα 19 Φεβρουαρίου 1935

Ἀγαπητοί φίλοι,

Ἔλαβα τό τελευταῖον γράμμα σας τῆς 15ης τρ. μ. Βεβαίως ἡ Ἐπιτροπή θά ὁρίση τόν χρόνον τῆς κινήσεως. Ἀλλά πρέπει νά ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι αὕτη δέν δύναται νά ἀναβληθῇ πέραν τῶν γεροῦσιαστικῶν ἐκλογῶν καί ὅτι καλόν εἶναι νά γίνῃ αὕτη ἄν ὄχι πρό τῆς προκηρύξεώς των, ὅπερ προτιμότερον, πάντως 3 ἤ 4 ἑβδομάδας πρό τῆς διεξαγωγῆς των. Καί ὅτι πᾶσα ἀναβολή ἐνέχει καί τούς κινδύνους ἐνδεχομένης προδοσίας ἢ ἁπλῶς ἀδιακρισίας. Ἐξακολουθῶ πιστεύων ὅτι τό συμφέρον τοῦ ἀγῶνος ἐπιβάλλει νά μή παρεξηγηθῇ ἡ δοᾶσις μου ὡς ἐλαυνομένου τάχα ἀπό τόν πόθον τῆς ἐπανόδου εἰς τήν ἀρχήν. Ἐάν, ἄλλωστε, κατά τήν πρόοδον τοῦ ἀγῶνος βεβαιωθῇ ὅτι ἡ ἐνεργός ἐπέμβασίς μου εἶναι ἀπαραίτητος, δέν φαντάζεσθε, βέβαια, ὅτι ἠμπορῶ νά τήν ἀρνηθῶ. Ἀλλά καί πρό τῆς ἐνάρξεώς του, ἐάν μέ βεβαιώσετε εἰλικρινῶς, καί οἱ τρεῖς ἐκ συμφώνου, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ συνεργασία ὅλων τῶν παραγόντων, τῶν ὁποίων ἡ σύμπραξις εἶναι ἀπαραίτητος διά τήν ἐπιτυχίαν ἤ ὅτι ἄνευ τῆς ἡγεσίας μου ἀμφιβάλλετε σοβαρῶς περί τῆς ἐπιτυχίας, εἶναι φανερόν ὅτι δέν ἠμπορῶ νά γίνω λιποτάκτης ἑνός τόσον μεγάλου καθήκοντος καί νά ἐγκαταλείψω τήν χώραν ἀβοήθητον εἰς τήν ὥραν τῆς ὑπερτάτης αὐτῆς ἀνάγκης της, μόνον καί μόνον διά νά μή παρεξηγηθοῦν τά ἐλατήρια πού μέ ἐκίνησαν. Ἐπειδή ὅμως τήν ἀποφυγήν τῆς παρεξηγήσεως τῶν ἐλατηρίων τούτων θεωρῶ ὡς συμφέρον τῆς χώρας, σᾶς παρακαλῶ νά μή μοῦ ζητήσετε νά ἠγηθῶ τοῦ ἀγῶνος, παρά ἄν ἐν συνειδήσει πιστεύτε ὅτι ἄλλως ματαιοῦται ὁ ἀγών ἤ διακινδυνεύεται σοβαρῶς ἡ ἐπιτυχία του. Ὁ κ. Βασ. Σκουλάς ἔρχεται εἰς Ἀθήνας μετά τρεῖς ἡμέρας διά νά νοησιμεύσῃ ὡς ἀποκλειστικός τοῦ λοιποῦ σύνδεσμός μου μέ τήν Ἐπιτροπήν.

Μέ ἐξαίρετον τιμήν καί ἀγάπην

ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΓΙΑ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

ΤΙΣ ὧρες ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἀπασχολημένος μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἕνα τηλεγράφημα τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς Χαρ. Βοζίκη ἤρθε στὰ Χανιά, γιὰ νὰ τοῦ θυμίση πὼς σὰν κοινοβουλευτικὸς ἄντρας εἶχε καὶ ὡρισμένα καθήκοντα. Ὁ Χ. Βοζίκης τηλεγράφησε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων καλώντας τον νὰ πάρη μέρος στὴ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν —ποὺ γίνηκε ἐκείνες τὶς ἡμέρες— τὴ σχετικὴ μὲ τὴ ρύθμιση τοῦ ἐξωτερικοῦ δημόσιου χρέους, καθὼς καὶ μὲ τὸ στρατιωτικὸ ζήτημα. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπάντησε — τηλεγραφικὰ — ὅτι «λυπεῖται μὴ δυνάμενος, διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, νὰ ἔλθη εἰς Ἀθήνας» καὶ ὅτι «ἀδυνατεῖ ἐπομένως νὰ μετάσχη τῆς συσκέψεως». Καὶ πρόσθετε πὼς «ἂν ἡ Κυβέρνησις νομίση χρήσιμον νὰ τοῦ ἀνακοινώση τὰς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων σκέψεις της καὶ ζητήση τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀντιλήψεις του θὰ σπεύση νὰ ἀνακοινώση ταύτας πρὸς αὐτήν».

Ὕστερα ἀπὸ τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς τοῦ ἔστειλε — 15 Φεβρουαρίου 1935, τὴν ἴδια δηλαδή, ἡμέρα ποὺ τοῦ ἔγραφαν καὶ οἱ ἀρχιεπαναστάτες τῶν Ἀθηνῶν— μιὰ ἐπιστολὴ ἐπαναλαμβάνοντας τὴν πρόσκληση. Στὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη ἦταν προσαρτημένη καὶ μιὰ ἀπόρρητη κατάσταση τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Ἀπαντώντας ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀναφέρθηκε στὸ τηλεγράφημά του, καὶ πρόσθετε ὅτι «ἐπειδὴ διὰ τῆς ληφθείσης ἐπιστολῆς δὲν ἀνακοινοῦνται πρὸς αὐτὸν αἱ σκέψεις τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἐν λόγω ζητημάτων, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκθέση ἰδικάς του ἀντιλήψεις ἐπὶ γνωμῶν τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζει».

"ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΗ ΠΑΡΟΡΑΘΩΜΕΝ,,

ΟΤΑΝ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε (16 Φεβρουαρίου 1935) τὴν ἀπάντησή του στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς Γεώργιος Μπουρδάρας, ἔστελνε στὸν ἀδελφό του Ἀλκιβιάδη αὐτὴ τὴν ἐπιστολή:

Ἀθῆναι τῇ 16.2.35

Ἀδελφέ,

Ἔλαβα ὅλα τά γράμματά σου. Δέν σοῦ ἀπήντησα ἀμέσως, διότι ἔπρεπε νά ἴδω ἄν θά γίνουν εἰσακουσταί αἱ συστάσεις σου περί ὁμονοίας κ.λ.π. Εὐτυχῶς, χάρις στάς δικάς σου συστάσεις, ὡς καί τοῦ γέρου καί τοῦ ἄλλου, πρός ὅν εἶχα γράψει σχετικῶς, ἐπείσθησαν πάντες νά ὑποταχθοῦν καί ἤδη ἐπῆλθε πλήρης συμφωνία.

Ὁ κ. Βλ. ὅμως δέν μέ πλησιάζει, οὔτε μοῦ λέγει τίποτε, μόνον μέ τόν Φ. εἶμαι εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν, ὅστις καί μοῦ εἶπε νά σοῦ γράψω ὅτι αὐτός εἶναι πολύ καλά· ἴσως καλύτερα ἀπό πρίν. Τήν ἐνέργειαν πλέον θά κανονίση ἡ τρ.μελής. Θεωρῶ σκόπιμον νά γράψητε αὐτόθεν τό πλάνον ἐνεργείας καί νά τό ἐπιβάλητε. Νά ἀξιώσης δέ ἀπό τήν Βλ. νά μέ εἰδοποιήση ἐγκαίρως δι' εὐνοήτους λόγους.

Πρέπει νά μή παροραθῶμεν, διότι εἰς αὐτό νομίζω ὅτι ἀποβλέπουν οἱ διάφοροι γνωστοί κύκλοι.

Ἔμαθα ὅτι ὁ ἐδῶ Ἀλέκος διά τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀλέκου ἀπέστειλεν ἐπιστολάς εἰς ὅλους περί ἀνάγκης τοῦ ἔξω (Ν. Πλαστήρα) νά ἤγῆται κ.λ.π. Ἔλαβεν ὁ αὐτόθι γέρος τοιαύτην;

Τοῦγραψα δύο ἐπιστολάς κοινάς αὐτόθι ταχυδρομικῶς ἀπευθυνόμενος σέ σένα, τάς ἔλαβες;

Ἡ Μάννα εἶναι καλύτερα.

Ἡ γυναίκα ἑτοιμάζεται γιά γέννα καί σέ χαιρετᾶ.

Γράψε μου μέ διεύθυνσιν τώρα Τσιτούρη καί τό γράμμα ἀπ' ἔξω νά τό γράψη ἄλλος.

Ἡ ἀγωνία τοῦ ἀδελφοῦ γιὰ τὸν ἀδελφό του ἦταν: «Πρέπει νὰ μὴ παροραθῶμεν»! Καὶ γιὰ νὰ μὴ λησμονιέται ἡ «φαγωμάρα» ὁ ἀδελφὸς τονίζει ὅτι «εἰς αὐτὸ (στὸν παραμερισμὸ τοῦ Ἀλκ. Μπουρδάρα) ἀποβλέπουν οἱ διάφοροι γνωστοὶ κύκλοι»!

"ΜΗ ΜΟΥ ΖΗΤΗΣΕΤΕ ΝΑ ΗΓΗΘΩ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ,,

ΒΕΒΑΙΑ ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς καλοῦσε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, στὰ κοινοβουλευτικά του καθήκοντα καὶ ἐκεῖνος δὲν δεχόταν νὰ πάη, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «γνωστοὺς λόγους», ὑπῆρχαν καὶ οἱ τότε ἄγνωστοι λόγοι. (Ποῦ τοῦ ἔμενε καιρὸς γιὰ ἐπιτροπὲς καὶ γιὰ κοινοβουλευτικὲς ἀσχολίες, ὅταν μοναδικὸς σκοπός του ἦταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»;

Ἔτσι καὶ ἀντὶ νὰ ἐκθέση στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ χρέος ἢ γιὰ τὸ στρατιωτικὸ ζήτημα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καθώριζε τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ γίνη ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις». Καὶ στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, ἔγραφε στοὺς Κ. Πρά

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας 35ον

ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ (19 Φεβρουαρίου 1935) πού ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀπαντώντας στὴν ἔκκλησή τους, θερμοπαρακαλούσε τοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στεφ. Σαράφη: «Μὴ μοῦ ζητήσετε νὰ ἡγηθῶ τοῦ ἀγῶνός» (γιατί ἤθελε μονάχα νὰ τὸν ἐμπνέη, νὰ τὸν ὀργανώνη καὶ νὰ δίνη καθὼς ὁ ἴδιος ἔγραφε, τὶς εὐλογίες του καὶ τὶς συμβουλές του), τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐκείνη ἡμέρα στρεφόταν στὴν ἀναζήτηση τοῦ καταλλήλου ἐκείνου προσώπου πού θὰ μποροῦσε νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ δὲν εἶχε νὰ ἀντιμετωπίση μονάχα τὸ ζήτημα ἂν τὸ πρόσωπο αὐτὸ θὰ δεχόταν τὸ βαρύ ἔργο, ὅσο τὸ ἂν τὸ «σκεῦος ἐκλογῆς» τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων θὰ γινόταν ἀνεκτὸ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους πού προετοίμαζαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (τοὺς ἐπιτελεῖς) καὶ ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη μάζα τῶν δημοκρατοδικτατορικῶν ἀξιωματικῶν. Γιατί ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτούς (τοὺς ἀπάνω - ἀπάνω) εἶχε καὶ δικές του φιλοδοξίες, καθὼς μόνοι τους οἱ συντονιστὲς τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» δὲν ἔκρυβαν, ἀποκαλύπτοντας στὸν Ἐλ. Βενιζέλο ὅτι «μόνον ἡ ὑμετέρα μεγάλη προσωπικότης εἶναι ἱκανὴ καὶ τὰς φιλοδοξίας ὅλας νὰ καλύψη καὶ τὴν ἀπόλυτον τάξιν καὶ πειθαρχίαν νὰ ἐξασφαλίση». Τὴν ἴδια ἄποψη τῶν «φιλοδοξιῶν» (δηλαδὴ τῆς «φαγωμάρας» καὶ τοῦ ἐνδοδημοκρατικοῦ μίσους), ρεαλιστικώτερα ὅμως διατυπωμένη, παρουσίαζε καὶ ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς Γεώργιος Μπουρδάρας, γράφοντας στὸν ἀδελφό του συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη ὅτι «πρέπει νὰ μὴ παροραθῶμεν, διότι εἰς αὐτὸ νομίζω (εἰς τὸ ποιός θὰ βγάλη τὸ μάτι τοῦ ἄλλου) πὼς ἀποβλέπουν οἱ διάφοροι γνωστοὶ κύκλοι». Αὐτὲς οἱ «φιλοδοξίες» πού ἐτονίζονταν ἀπὸ τὴν τριμελὴ καὶ αὐτοὶ οἱ «γνωστοὶ κύκλοι» πού γεννοῦσαν ἀνησυχίες στὸν Γ. Μπουρδάρα, εἶχαν κάνει πιά (σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ ἀρχηγοῦ) τὸ θαῦμα τους: Ὁ Ν. Πλαστήρας, ὁ ἄλλοτε παράκλητος, εἶχε ταπεινωτικὰ παραμερισθῆ (καὶ γύριζε, «σὰν τὴν ἄδικη κατάρα» πότε στὸ Μπρίντεζι καὶ πότε στὴ Σόφια, ὅπως εἴδαμε, καὶ πότε ἐκεῖ ὅπου θὰ δοῦμε) καὶ ἀπροκάλυπτα, οἱ «δυναμικοί», ἀπαρνιόντουσαν, μὲ διάφορα προσχήματα, τὴν ἀπό μέρους του ἀνάληψη τῆς ἀρχηγίας. (Γιὰ τὴν περίοδο ἐκείνη τοῦ εἶχε μείνει μόνο ὁ τίτλος τοῦ «ἀρχηγοῦ» καὶ πολὺ λίγοι τὸν ἤθελαν γιὰ πρωτεπαναστάτη). Ὁ Γ. Κονδύλης, πού ἀπό τὸν καιρὸ πού εἶχε διαβάσει τοὺς «Παράλληλους Βίους» τοῦ Πλουτάρχου (τοὺς ὁποίους τοῦ εἶχε χαρίσει, ὅταν ὁ μετέπειτα ἀντιβασιλιάς, ἦταν ἀκόμα λοχίας, ὁ λοχαγός του Ἀλ. Ὀθωναῖος), πολλὰ εἶχε διδαχθῆ καὶ περισσότερα φιλοδοξήσει («γιατί ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὄχι ἐγώ»!), καὶ ὁ ἴδιος φοβόταν μὴ τὸν γελοιοποιήσουν ἂν ἡ ἐπανάσταση ἐπικρατοῦσε, ὁπότε θὰ τὸν ἔβιωχναν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι τὸν φοβόντουσαν. Ὁ Ἀλεξ. Χατζηκυριάκος δὲν εἶχε οὐσιαστικὰ καμμία δική του δύναμη καὶ καμμιὰ ἀποτελεσματικὴ ἀκτινοβολία.

Ἐλπίδα του ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος

ΕΤΣΙ ἔμενε ἡ ἰσχυρότερη στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἐποχῆς, ὅπως ὅλοι ὡμολογοῦσαν, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς ὅης Μαρτίου 1933, ἀντιστράτηγος καὶ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος. Καὶ σὲ αὐτὸν (ὅπως τὸ 1932, πού ἤθελε νὰ τὸν κάνη δικτάτορα, ἀλλά, τελικά, φοβήθηκε μὴ τοῦ διαλύση τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων) σκέφθηκε νὰ ἀποταθῆ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ νὰ τὸν παρακαλέση νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τοῦ «ὑπέρτατου ἀγῶνα». Ἦταν ἡ μεγαλύτερή του ἐλπίδα. Καὶ ἦταν ἐκεῖνος πού περισσότερο ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλο ἀκτινοβολοῦσε στοὺς ἀξιωματικούς. Καὶ στοὺς σὲ ἐνέργεια καὶ στοὺς ἀποτάκτους. Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοῦ ἔγραψε ἕνα πολύ μεγάλο γράμμα.

— Ναί (μοῦ ἔλεγε τὸ ἀπόγευμα τῆς περασμένης Τετάρτης, στὸ σπίτι του, στὴν ὁδὸ Βασιλέως Γεωργίου Β΄, ἀριθμὸς 43, ὁ στρατηγὸς Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος). Ναί· ἔλαβα μίαν πολυσέλιδον ἐπιστολὴν γραμμένην ἰδιοχείρως ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον. Μοῦ τὴν ἔφερεν εἰς τὸ γραφεῖον μου, εἰς τὴν Β΄ Ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγοντο τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ (Θεσσαλονίκης) καὶ τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ (Καβάλας), ὁ παλαιός μου καὶ ἀγαπητός μου φίλος, ὁ πρώην ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων, Ἀλέξανδρος Ζάννας. Ἦτο ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1935. Ὁ Ἀλέξανδρος Ζάννας, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς μακεδονικῆς ἐποποιΐας, ὅταν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Παλυΐδης, διηύθυνα τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν Βοδενῶν, τῆς Καρατζόβας, τῆς Γευγελῆς καὶ τῆς Δοϊρανῆς, μοῦ εἶπε: «Σᾶς φέρνω ἕνα ἀπολύτως ἐμπιστευτικὸν καὶ ἀπόρρητον γράμμα ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον». Τότε ἐγώ, ἀκούων τὰς λέξεις «ἐμπιστευτικὸν καὶ ἀπόρρητον», ἐνεθυμήθην τὸν Ἀλέξανδρον Ζάννα δεκαπενταετῆ παῖδα εἰς Θεσσαλονίκην, πλημμυρισμένον ἀπὸ ἄβολον πατριωτισμὸν καὶ ἐθνικὸν ἐνθουσιασμόν, νὰ μοῦ φέρη ἐπίσης πολλὰς ἐμπιστευτικὰς καὶ ἀπορρήτους πληροφορίας ἐπὶ ποικίλων θεμάτων σχετικῶν μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα. Καὶ ἐνεθυμήθην ἀκόμη πως ἐγώ, μετὰ ἀπερισπάστου ἐμπιστοσύνης, ἐχρησιμοποίουν ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν παῖδα ἐκεῖνον εἰς διαφόρους ἄκρως λεπτὰς ἐθνικὰς ἀποστολάς. Ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλ. Ζάννα, καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὴν ἀνέγνωσα ἐνώπιόν του. Ὅταν ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς κρίσεως ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς, εἶπον: «Σὲ εὐχαριστῶ πολύ, Ἀλέκο μου». Μόλις δὲ ἔφυγε κα ἔμεινα μόνος τὴν ἀνέγνωσα ἐκ δευτέρου.

Δεύτερα συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ

ΗΤΑΝ καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη τὸ ἴδιο καὶ ἴσως πάρα πολὺ περισσότερο συγκλονιστικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα.

Ἰδοὺ τὸ κείμενό της:

Χαλέπα, τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1935

Στρατηγέ μου,

Ἀπὸ ὅ,τι γίνεται εἰς τὸν Στρατόν, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἀμφιβάλλετε ὅτι ἡ Μεγάλη Ἑλλάς, ἐκείνη ποὺ ἐδημιουργήσαμεν διὰ τῶν ἀγώνων τῶν ἐτῶν 1910—1920 καὶ ἡ ὁποία περισώθη μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν Καταστροφήν, θὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ὀλίγων ἐτῶν. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῆτε εἰς ποίαν θέσιν ἐφθάσαμεν ἐντὸς μιᾶς διετίας, ὥστε νὰ δεχώμεθα σήμερον ραπίσματα ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν καὶ νὰ μὴ τολμῶμεν νὰ ζητήσωμεν ἱκανοποίησιν ἢ τουλάχιστον νὰ διαμαρτυρηθῶμεν, διότι Βούλγαροι στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφός μας εἰς βάθος 5 χιλιομέτρων καὶ ἤσκησαν ἐντὸς αὐτοῦ πράξεις κυριαρχίας. Εἶναι ἄλλωστε φανερὸν ὅτι ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ Στρατοῦ ἐπιδιώκεται καὶ πραγματοποιεῖται συστηματικῶς καὶ ὅτι, μετὰ τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας θὰ διεξαγάγῃ ἡ κυβέρνησις μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς βίας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πλειοψηφίας εἰς τὴν κοινὴν συνεδρίασιν τῶν δύο νομοθετικῶν Σωμάτων, θὰ ἐξαναγκάσουν εἰς παραίτησιν τὸν κ. Ζαΐμην, διὰ νὰ ἐκλέξουν ὡς διάδοχον τὸν Πρίγκιπα Νικόλαον, ὅπως ἡ μοναρχικὴ πολιτεύσις νίγνη πλέον ὁμαλῶς καί, οὕτως εἰπεῖν, φυσιολογικῶς. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἐξασφαλίσουν τὴν πλειοψηφίαν αὐτήν, ὅταν προχωρήσῃ ἐπαρκῶς ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ Στρατεύματος, τὸ σχέδιόν των εἶναι νὰ μεταφέρουν τὸν νεκρὸν τοῦ πρώτου Βασιλέως διὰ νὰ τὸν θάψουν εἰς Τατόϊ καὶ εἰς τὴν κηδείαν θὰ κληθοῦν βέβαια διὰ νὰ παραστοῦν ὅλα τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας. Καὶ ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον ὁ Γεώργιος θὰ ὁδηγηθῇ ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ παλάτι πρὸς ἐγκατάστασιν. Ποῖαι δὲ καταδιώξεις θὰ ἐπακολουθήσουν τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καὶ πρὸ πάντων τοῦ στρατιωτικοῦ κάθε ἕνας ἠμπορεῖ νὰ τὸ φαντασθῇ. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τυφλὸς ἢ νὰ ἐθελοτυφλῇ, διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὴν ἐπερχομένην συμφοράν.

Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ ἔτους περίπου εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν θὰ εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἀποπείρας παλινορθώσεως ἢ ἐπιβολῆς δικτατορίας Κονδύλη ἢ Μεταξᾶ, νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῶμεν. Ἀλλ' ἔκτοτε ἡ κατάστασις μετεβλήθη οὐσιωδῶς. Ἡ ἀνοσία ἀλλοιώσις τῆς ἐπετηρίδος κινδυνεύει νὰ συντρίψη ὁριστικῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Στρατοῦ. Μανθάνω δὲ συγχρόνως ὅτι μετὰ τὴν ἀπομάκρυσιν τοῦ Θ. Μανέττα ἀπὸ τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ, ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἑπομένως, καμμία δὲν ὑπάρχει πλέον ἐγγύησις κατὰ τῆς περαιτέρω ἀποδημοκρατικοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ. Ἐνῶ ἐξ ἄλλου, ἡ κίνησις διὰ τὴν πολιτνόρθωσιν δὲν ἀποκρύπτεται, κηρύττει ὁ κυβερνητικὸς Τύπος ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι καθεστώς, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνατραπῇ διὰ συνταγματικῶν μεθόδων. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους θὰ διεπράττεν ἔγκλημα κατὰ τῆς χώρας ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἐὰν ἀνέμενε μακαρίως νὰ ἐκλέξη τὴν ὥραν τῆς ἐπιθέσεως ὁ μοναρχισμὸς διὰ νὰ ἀποφασίση νὰ ἀμυνθῇ. Θὰ ἦτο τότε πιθανῶς πολὺ ἀργά. Διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀναλάβη σήμερον ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἀμυντικὴν ἐπίθεσιν, ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν διάσωσιν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν διάλυσιν εἰς τὴν ὁποίαν φέρεται. Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην τηρείσθη ἑνήμερος τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος. Καὶ σκοπὸς τῆς παρούσης μου εἶναι νὰ σᾶς ζητήσω νὰ μετάσχετε τοῦ κινήματος τούτου, ὁπότε καὶ θὰ ἠγηθῆτε αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα κρίνεται ἀναγκαία, σεῖς μὲν ἀναλαμβάνοντες τὴν προεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ ἀποτελέσετε μετ' αὐτῆς τὸ διευθυντήριον τῆς Ἐπαναστάσεως, θὰ διορίσητε δὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ παρουσία σας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι μία ἐγγύησις ὅτι θ' ἀποφευχθοῦν πιθαναὶ παρεκτροπαί, θὰ ἠδύνασθε δὲ δημιουργοῦντες, καθ' ἕνα ἢ κατ' ἄλλον τρόπον, τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ἐπιθεωρήσεώς σας νὰ εὑρεθῆτε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Στόλου καὶ νὰ δώσετε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς εἰς τὰς φρουρὰς τῆς Μακεδονίας, ὥστε νὰ ἐξελιχθοῦν τὰ πράγματα ὅσον τὸ δυνατὸν ὁμαλώτερα. Ἂν τοῦτο δὲν εἶναι εὔκολον, δὲν εἶναι καὶ ἀπαραίτητον. Θὰ ἠδύνασθε νὰ ἐπιβῆτε τοῦ Στόλου ἐξερχομένου τοῦ Ναυστάθμου ἢ νὰ κατευθυνθῆτε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς Βουλιαγμένην, ὅπως ἐκεῖθεν σᾶς παραλάβῃ ὁ Στόλος, πλέων πρὸς Καβάλαν ἢ Θεσσαλονίκην. Ἡ ἀνάληψις ἐκ μέρους σας τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος καθιστᾶ ἀκόμη πλέον περιττὴν τὴν ἐκ μέρους μου ἀνάληψιν αὐτῆς. Διότι γενικώτερον συμφέρον ἐπιβάλλει νὰ ἀποφευχθῇ παροχὴ ἐπιχειρημάτων εἰς τοὺς ἀντιπάλους ὅτι τὸ νέον τοῦτο κίνημα ἐλατήρια ἔχει τὸν πόθον μου πρὸς ταντέραν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ ἰδική σας, ἄλλωστε, ἀρχηγία ἔχει πρόσθετον πλεονέκτημα ὅτι διατηρεῖ εἰς τὸ κίνημα καθαρῶς στρατιωτικὸν χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃ τοῦτο, μέχρις οὗ πραγματοποιηθοῦν οἱ στρατιωτικοὶ σκοποὶ τοὺς ὁποίους τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ κληθῇ ὁ λαὸς νὰ ψηφίση τὸ νέον πολίτευμα καὶ ἐκλέξῃ τὴν νέαν κυβέρνησιν. Ὁ πόθος μου ἦτο νὰ μὴ ἐπανέλθω πλέον εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικήν, παραμένων ὡς ἕνας ἀνεπίσημος ἀλλὰ προθύμως ἀκουόμενος σύμβουλος τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ὡς συμβιβαστὴς τῶν ἀντιθέσεων τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὅσοι θὰ κυβερνήσουν τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη. Ἀλλ' ὅπως γνωρίζει ἤδη ἡ Ἐπιτροπή, μόλις ἐκραγῇ τὸ κίνημα θὰ προέλθω δημοσίᾳ εὐλογῶν αὐτὸ καὶ συνιστῶν τὴν ἐνίσχυσίν του ἀπὸ ὅλον τὸν δημοκρατικὸν κόσμον. Θὰ ἀπέλθω δὲ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ νὰ προλάβω τὴν δυσφήμησιν πού θὰ ἐπιχειρήσῃ ἡ κυβέρνησις διὰ τοῦ Γραφείου Τύπου, διὰ τῶν πρεσβειῶν καὶ διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτῶν τῶν ξένων ἐφημερίδων. Ἐννοεῖται ὅτι ἂν σεῖς ἠγηθῆτε τοῦ κινήματος εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας, ὁποτεδήποτε ἠθέλατε κρίνει ὅτι ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος δυσχέρειαι διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ὁποίων ἡ παρουσία μου εἶναι ἀναγκαία, νὰ ἐπιστρέψω ἄνευ ἀναβολῆς καὶ τεθῶ εἰς τὴν διάθεσίν σας. Ἐπειδὴ δὲ πιθανὸν θὰ θεωρήσητε ἀναγκαῖον νὰ ρυθμισθοῦν ἀπὸ τοῦδε αἱ σχέσεις μεταξὺ τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία θὰ ἀποτελέσῃ τὸ διευθυντήριον τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, διὰ νὰ ἀποφευχθοῦν βραδύτερον προστριβαί, εἶμαι πρόθυμος νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν τελευταῖον ν' ἀποδεχθῇ ἐγγράφως τὴν ρύθμισιν τὴν ὁποίαν θὰ θεωρήσετε ἀναγκαίαν. Δέχομαι ἀκόμη νὰ προβλεφθῇ εἰς τὴν ἔγγραφον αὐτὴν συμφωνίαν ὅτι διὰ πᾶσαν διαφωνίαν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπορεῖ νὰ σχηματισθῇ πλειοψηφία ἢ διὰ πᾶσαν σύγκρουσιν ποὺ ἠμπορεῖ νὰ γεννηθῇ μεταξὺ Ἐπιτροπῆς καὶ στρατηγοῦ Πλαστήρα, νὰ χρησιμεύσω ὡς διαιτητής.

Δὲν πρέπει νὰ ἀπορήσετε, φίλτατε Στρατηγέ, διότι εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν εἶμαι πρόθυμος νὰ ἀναλάβω νέους ἀγῶνας καὶ τόσον μεγάλας ἱστορικὰς εὐθύνας. Ἀλλὰ ἡ Ἑλλὰς ποὺ ἐδημιουργήσαμεν, διὰ τῶν ἀπαραμίλλων ἱστορικῶν σελίδων ποὺ ἔγραψεν ὁ Ἐθνικὸς Στρατός κατὰ τὴν ὀκταετίαν 1912 — 1920, εἶναι τοιαύτη, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ σπουδαιότητα οὐδέποτε ἄλλοτε κατώρθωσε νὰ συγκροτήσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορίαν του. Διότι τὸ κράτος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, καθὼς καὶ τὸ Βυζάντιον ἦσαν αὐτοκρατορίαι ἀποτελούμεναι ἀπὸ πλῆθη φυλῶν καὶ ἐθνῶν τῶν ὁποίων ἡγεῖτο ἁπλῶς ὁ Ἑλληνισμός. Ἐνῶ τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν κράτος εἶναι κράτος ἐθνικόν, τοῦ ὁποίου ἡ ὁμογενεία ὑπερβαίνει τὴν ὁμογένειαν καὶ αὐτὴς τῆς Γαλλίας, ἀφοῦ ὁ ἀλλοεθνὶς πληθυσμός μας δὲν ὑπερβαίνει τὰ 3% τοῦ ὅλου. Ἀλλὰ χρειάζεται πολλὴ ἀκόμη ἐργασία διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ κράτος αὐτὸ ἀπὸ κινδύνους ποὺ τὸ ἀπειλοῦν, κινδύνους ἐξωτερικοὺς καὶ κινδύνους ἐσωτερικούς. Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κινδύνων τούτων ἐπανῆλθον πρὸ ἑπταετίας εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν μετὰ πλήρη ἀπομάκρυνσιν ἐξ αὐτῆς ἐπὶ ὁλόκληρον ἄλλην ἑπταετίαν. Ἤλπιζα ὅτι ἡ 50μηνος ἐκ μέρους μου διακυβέρνησις τῆς χώρας ἀπεσόβησε τοὺς κινδύνους τούτους. Ἀτυχῶς, ἡ ἀνοδος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἀποδεικνύει μετὰ μίαν μόνον διετίαν παραμονῆς του εἰς αὐτήν, ὅτι ἡ διάβασίς του θὰ ἐπιφέρῃ νέας συμφοράς, ἴσως ὄχι πολὺ μικροτέρας ἀπὸ ἐκείνας ποὺ ἐπέφερε πρὸ 13 ἐτῶν. Καὶ δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε θνήσκων νὰ εἶμαι ἡσυχος διὰ τὸ μέλλον.

*

Μὲ ἐξαιρετικὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην

Ἐλ. Κ. Βενιζέλος

Υ.Γ. Ἐγκλείω ἀντίγραφον ἀποσπάσματος ἐπιστολῆς μου ὁμοίου τοῦ ὁποίου ἔστειλα τελευταίως καὶ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ὅπου πραγματεύομαι τὰ κύρια θέματα τῶν ὁποίων τὴν πραγματοποίησιν ἔπρεπε νομίζω νὰ ἐπιδιώξῃ ἡ Ἐπανάστασις.

2ον Υ.Γ. Ἐὰν τυχὸν προτιμᾶτε νὰ μὴ ἀπέλθω εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν δι' ὃν σκοπὸν προανέφερα, ἀλλὰ νὰ μείνω ἐδῶ διὰ νὰ εἶναι ἀμεσώτερα ἡ ἐπέμβασίς μου εἰς περίπτωσιν πού ἤθελατε λάβει ἀνάγκην αὐτῆς, εἶμαι πρόθυμος νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν προτίμησίν σας αὐτήν. Μολονοτι, εὑρισκόμενος εἰς τὴν Εὐρώπην, ἠμπορῶ νὰ ἔλθω εἰς Θεσσαλονίκην ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν διὰ τοῦ ταχυδρομικῶς εἰς χρόνον ὄχι μακρότερον... καὶ ἀεροπορικῶς εἰς χρόνον πολὺ συντομώτερον...

Ὁ ἴδιος

Ἑτοιμασία πέντε κινημάτων

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ὀθωναῖος ξαναδιάβασε μπροστά μου, ὕστερα ἀπό 31 χρόνια, ὁλόκληρη τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καὶ μόλις τέλειωσε τὸν ρώτησα:

— Καὶ σεῖς τί ἀπαντήσατε, στρατηγέ μου, εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον;

— Προτοῦ σᾶς εἴπω τί ἀπήντησα, μοῦ λέει ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, πρέπει νὰ γνωρίζητε ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τὴν πρὸ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ὠργανοῦντο εἰς Ἀθήνας πέντε ἀκριβῶς ἐπαναστατικὰ κινήματα: 1ον) Τὸ κίνημα τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη, στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη. 2ον) Τὸ κίνημα τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη, ναυάρχου Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου. 3ον) Τὸ κίνημα τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ. 4ον) Τὸ κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Φεσδώρου Παγκάλου. 5ον) Τὸ κίνημα τοῦ συνταγματάρχου Στεφάνου Σαράφη, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ἐπιτελάρχης μου εἰς τὴν Β΄ Ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ.

— Καὶ τὰ ἐγνωρίζατε ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκκολαπτόμενα κινήματα;

— Βεβαίως. Τὰ ἐγνώριζα καὶ τὰ πέντε καί, μάλιστα, εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας των. Καὶ τοῦτο διότι τὸ γραφεῖον πληροφοριῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Στρατοῦ ἐλειτούργει ἀριστα καὶ μοῦ ἀνέφερον καθημερινῶς τὰ συμβαίνοντα. Καὶ τὰ μὲν κινήματα τῶν Ἰω. Μεταξᾶ καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκου δὲν μὲ ἀπησχόλουν, διότι ὁ μὲν πρῶτος περιεβάλλετο ὑπὸ τινων, κυρίως Κεφαλλήνων, ἀξιωματικῶν ὁ δὲ δεύτερος ὑπὸ τινων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, οἱ ὁποῖοι συνεκεντροῦντο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ μάλιστα ἐθορύβουν. Τὸ κίνημα τοῦ Θεοδ. Παγκάλου ἦτο κάπως σοβαρώτερον, διότι εὑρισκε μίαν ἀπήχησιν εἰς ὡρισμένους στρατιωτικοὺς κύκλους. Ἐκ τῶν ἄλλων πρώτων τεσσάρων, τὸ πλέον ἀξιόλογον ἦτο τὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ὁ ὁποῖος ἠσύνειτο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διετέλει ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν.

Καὶ τὸ κίνημα τοῦ Σαράφη, ὅπως τὸ λέτε; Τὸ κίνημα, δηλαδή, πού εἶχε, οὐσιαστικὰ ὀργανώθη ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο;

— Τὸ κίνημα τοῦ Σαράφη, ὡς ἀπευθυνόμενον πρὸς ὅλους τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο τὸ ἀπείρως σοβαρώτερον ὅλων. Εἶχε δὲ ἀπόλυτον ἀπήχησιν εἰς τὴν εὐρείαν μᾶζαν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν, δεδομένου ὅτι ἀπεσκόπει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν ἀντίστασιν κατὰ πάσης πραξικοπηματικῆς προσπαθείας παλινορθώσεως τοῦ θρόνου ἀφ' ἑτέρου. Αὐτή, λοιπόν, ἦτο ἡ κατάστασις, ἥτις ἐπεκράτει τότε καὶ ἡ ὁποία, βεβαίως, οὐδένα ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνθουσιάζῃ.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου

ΑΦΟΥ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος διάβασε γιὰ δεύτερη φορὰ τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, κάλεσε τὸν ἐπιτελάρχη του Στεφ. Σαράφη — τὸ τρίτο μέλος τῆς συντονιστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς — καὶ λέγοντάς του «Κοίταξε τι μοῦ λέει ὁ Βενιζέλος» τοῦ ἔδωσε τὴν ἐπιστολή. Ὁ Στ. Σαράφης διάβασε καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ χωρὶς νὰ πῇ τίποτα τὸ ἐπέστρεψε στὸν στρατηγό του. Δὲν ἀ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

36ον

ΡΩΤΙΕΤΑΙ κανεὶς ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ γράμματα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου εἶναι περισσότερο συγκλονιστικό. Ἐκεῖνο τὸ τεράστιο ποὺ ἔστειλε στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα ἢ ἐκεῖνο τὸ πολυσέλιδο ποὺ πῆρε ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος; Γιατὶ καὶ τὸ δεύτερο περιλαμβάνει τόσα καὶ τόσα ἀπίθανα πράγματα, πού, κυριολεκτικά, τρομάζει ὅποιος ἔχει βαθύτερη γνώση τῶν ἀληθινῶν γεγονότων τῆς πρὶν τριάντα χρόνια πολυτάραχης ἐποχῆς. Ἐκεῖνο τὸ μυθιστόρημα, ὅτι τάχα ὁ βασιλόπαις Νικόλαος θὰ ἐκλεγόταν, ὡς διάδοχος τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη, στὴν προεδρία τῆς Δημοκρατίας, γιὰ νὰ ἀκολουθήση —κατὰ τὸ προηγούμενο τοῦ Ναπολέοντα Γ' στὴ Γαλλία, ποὺ ἀπὸ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔγινε αὐτοκράτορας— ἡ παλινόρθωση, εἶναι γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ ἢ μᾶλλον γιὰ νήπια. Γιατὶ καμμιά, ἀπολύτως καμμιά, σχετικὴ πληροφορία δὲν ὑπῆρχε στὰ δεύτερα γραφεῖα τῶν ἀνωτάτων στρατιωτικῶν διοικήσεων ποὺ ἦταν στὰ χέρια ἀκραιφνῶν δημοκρατικῶν στρατηγῶν. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος ποὺ πονοῦσε τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία ὅσο καὶ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἂν ὄχι πιὸ πολύ, ἀπαντώντας στὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων «ἀπέρριπτε τοὺς προβαλλομένους ἰσχυρισμοὺς περὶ δήθεν κινδύνων διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, ἐφ' ὅσον ὁ στρατὸς ἦτο, κατὰ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν του, δημοκρατικός». Ἄρα τὰ περὶ Νικολάου ἦταν εὕρημα πολὺ ἄτυχο, ποὺ μονάχα σὰν χαριτολόγημα θὰ μποροῦσε νὰ ἀκουστῆ. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἱστορία, κατὰ τὴν ὁποία «ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον (ὕστερα ἀπὸ τὴν ταφὴ τοῦ Κωνσταντίνου) ὁ Γεώργιος θὰ ὁδηγηθῆ ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ παλάτι πρὸς ἐγκατάστασιν» (φαντασία καὶ καρδία).

Τὸ κίνημα ποὺ τὸν ἔφερε στὸν τάφο

ΑΛΛΑ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μυθιστορηματικὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, στὴν ἀρχή - ἀρχή της, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος χρησιμοποιεῖ —ἄγνωστο γιατί— μιὰ πάρα - πολὺ μεγάλη ἀνακρίβεια. Καὶ ἰσχυρίζεται —ἀνεξάρτητα ἂν πρὶν τὸ ἀρνιόταν— ὅτι «ἀπὸ ἔτους περίπου εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν θὰ εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἀποπείρας παλινορθώσεως ἢ ἐπιβολῆς δικτατορίας Κονδύλη (τὸν ὁποῖο εἶχε σκεφθῆ γιὰ τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», τῆς δικῆς του, δηλαδή, δικτατορίας) ἢ Μεταξᾶ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῶμεν».

Τοῦτο δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀλήθεια, ὡς πρὸς τὸ χρόνο ποὺ τὸ τοποθετεῖ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Γιατὶ ὅταν λέει «ἀπὸ ἔτους περίπου» καὶ βρισκόμαστε κοντὰ στὸ τέλος Φεβρουαρίου 1935, ἐννοεῖ ὅτι ἡ «ὀργάνωση τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν» ἔγινε τὶς ἀντίστοιχες ἡμέρες τοῦ 1934. Δὲν ἦταν ὅμως ἔτσι τὰ πράγματα. (Καὶ ἂς λένε οἱ καλοπροαίρετοι κριτὲς ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος «δὲν ἤθελε νὰ πεθάνη ἐπαναστάτης»). Ἡ ὀργάνωση εἶχε γίνει πάρα - πολλοὺς μῆνες νωρίτερα (καὶ ἔχει σημασία τὸ πρᾶγμα). Αὐτὸ δὲ τὸ ἀποκαλύπτει ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ στενοὺς φίλους τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ πραγματικὰ λάτρευε καὶ πίστευε ἀπεριόριστα τὸν Κρητικὸ πολιτικό. Ἕνας ἄνθρωπος ὅμως ποὺ δὲν δίστασε νὰ πῆ ὅτι τὸ κίνημα τοῦ 1935, ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔφερε στὸν τάφο τὸν Ἑλ. Βενιζέλο: Ὁ Ἀλέξανδρος Ζάννας.

— Βεβαίως (μοῦ ἔλεγε τὴν περασμένη Παρασκευὴ τὸ πρωὶ στὸ ἀργοντικὸ τῆς Κηφισιᾶς ἡ εὐγενικιὰ γυναίκα τοῦ ἐπιστήθιου φίλου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἡ Βιργινία Ἀλεξ. Ζάννα, κόρη τῆς μεγάλης Ἑλληνίδας Πηνελόπης Στ. Δέλτα, ποὺ τόσες γενιὲς γαλούχησε μὲ τὸ ἀνεκτίμητο ἐθνικὸ συγγραφικό της ἔργο, καὶ ἔγγονή τοῦ Ἐμμ. Μπενάκη). Βεβαίως ὁ ἄνδρας μου πίστευε ὅτι τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἔφερε στὸν τάφο τὸν μεγάλο Ἕλληνα πολιτικό, γιὰ τὸν ὁποῖο ἀτέλειωτος ὁ θαυμασμός μας καὶ ἀπεριόριστος ὁ σεβασμός μας. Καὶ γι' αὐτὸ μὲ πόνο ἱστόρησε τὰ ὅσα εἶχε ζήσει ὁ ἴδιος καὶ τὰ ὅσα ἤξερε ἀπὸ τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο κίνημα. Καὶ ἤξερε πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προηγήθηκαν τῆς μαρτιάτικης ἐκείνης ἡμέρας.

Ὁ Γ. Καφαντάρης προτείνει στρατιωτικὴ ὀργάνωση

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπαψε ὡς τὸ θάνατό του νὰ τρέφη λατρεία γιὰ τὸν Κρητικὸ πολιτικό, δὲν δίστασε νὰ γράψη τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἱστορήση τὰ γεγονότα ὅπως (κατὰ τὴν βενιζελικὴ ἄποψη) εἶχαν διαδραματισθῆ. Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου συγκροτήθηκε, οὐσιαστικά, τὴν ἄλλη ἡμέρα τῶν ἐπαναληπτικῶν ἐκλογῶν, ποὺ ἔγιναν στὴ Θεσσαλονίκη τὸν Ἰούλιο τοῦ 1933 (καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε στὰ περασμένα αὐτοῦ τοῦ ἱστορήματος). Ἔγινε, δηλαδή, τέσσερις μῆνες μετὰ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἕνα σχεδὸν μῆνα μετὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς καὶ ἐνάμισυ καὶ περισσότερο χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸν κρίσιμο Φεβρουάριο τοῦ 1935.

Μὰ ἂς ἀκούσουμε τὸν ἴδιο τὸν Ἀλέξ. Ζάννα νὰ ἱστορῆ καὶ νὰ λέη:

... Τὴν ἑπομένη τῶν (ἐπαναληπτικῶν) ἐκλογῶν (τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἔγιναν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1933) ὁ Βενιζέλος κάλεσε στὸ σπίτι μου στὴ Θεσσαλονίκη τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συνεργαζομένων κομμάτων Καφαντάρη, Παπαναστασίου, Μυλωνᾶ καὶ Σοφιανόπουλο γιὰ νὰ συσκεφθοῦν ποιὰ στάσι θὰ τηρήσουν ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη. Διότι τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο ὁ Βενιζέλος νὰ ἀναχωρήση γιὰ τὸ ἐξωτερικό. Μὲ παρακάλεσε κι' ἐμένα νὰ λάβω μέρος στὴν σύσκεψη. Πρῶτος ἔλαβε τὸ λόγο ὁ Καφαντάρης. Ἀπό τὴν ἐκλογήν αὐτή, εἶπε, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Λαϊκὸν κόμμα προετοιμάζει ἀσφαλῶς δικτατορίαν, διότι προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀλλοιώση τὴν σύνθεσι τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς χωροφυλακῆς καὶ νὰ ἐπιβληθῆ διὰ τῆς βίας. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον διεξήχθησαν οἱ ἐκλογὲς δείχνει ἀσφαλῶς τὶς προθέσεις του. Γι' αὐτὸ πρέπει ἀπολύτως νὰ ληφθοῦν μερικὰ μέτρα νὰ ὀργανωθῆ. οὕτως εἰπεῖν, μιὰ ἄμυνα γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦμε ἀργότερα τελείως ἀπαράσκευοι. Ἐπρότεινε δηλαδὴ νὰ γίνη μιὰ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις.

Τὴν πρότασι τοῦ Καφαντάρη τὴν δέχθηκαν ἄνευ ἀντιρρήσεων ὁ Μυλωνᾶς καὶ ὁ Σοφιανόπουλος. Τὴν ἀντέκρουσε μόνο ὁ Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι μιὰ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀμυντική καὶ θὰ μᾶς ὁδηγήση καὶ πάλιν σὲ ἐμφύλιο σπαραγμό. Καὶ κατέληξε ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἐναντίον κάθε στρατιωτικῆς ὀργανώσεως. Τότε ὁ Βενιζέλος μὲ ρώτησε κατὰ πόσον θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ γίνη μιὰ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις. Ἀφοῦ ἐξέθεσα τὴν κατάστασι τοῦ στρατεύματος, ἀπήντησα ὡς ἑξῆς στὸ ἐρώτημά του: «Ἡ ὀργάνωσις μπορεῖ νὰ γίνη μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν ἄμυνα τοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ ἐὰν ἀποκτήση δύναμιν θὰ θελήση νὰ ἐπιβληθῆ. Θὰ μεταβληθῆ ἀσφαλῶς εἰς ἐπιθετικήν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη στρατιωτικὴ ὀργάνωσις καθαρῶς ἀμυντικῆ». Ὁ Καφαντάρης ἐπέμενε ὅτι ἡ ὀργάνωσις εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ὅτι πρέπει νὰ γίνη τὸ ταχύτερον. Ἐὰν θέλουμε νὰ μὴ γίνουμε δοῦλοι, ἐὰν πράγματι ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴ δημοκρατία. Ὕστερα ἀπὸ συζήτησι διεξοδική ποὺ διήρκεσε πάνω ἀπὸ δύο ὥρες, ἀποφασίσθηκε νὰ σχηματισθῆ μία στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία νὰ ἐξετάση γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ ὁ Βενιζέλος ἐδήλωσε στοὺς ἀρχηγοὺς ὅτι μὲ ἀφήνει ἀντιπρόσωπό του. Ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος συμφώνησε μὲ τὴν γνώμη τοῦ Καφαντάρη.

Δευτέρα συνεδρίασις ἔγινε ὕστερα ἀπὸ 15 μέρες περίπου, στὸ σπίτι τοῦ Μυλωνᾶ στὴν Κηφισιά. Ἔλαβαν μέρος οἱ Καφαντάρης, Παπαναστασίου, Μυλωνᾶς, Μαρῆς καὶ ἐγώ. Καὶ πάλιν ἐξετάσθηκε τὸ ὅλον ζήτημα καὶ ἀντηλλάγησαν σκέψεις γιὰ τὴν ὀργάνωσι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν τοῦ στρατεύματος. Ἀνετέθη δὲ τότε ἀπὸ ὅλους τοὺς παρισταμένους σ' ἐμένα νὰ ἀναλάβω τὴν προεδρίαν μιᾶς ἐπιτροπῆς ἀξιωματικῶν τῶν διαφόρων ὅπλων, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν ἄμυνα τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ. Δέχθηκα ὑπὸ ὅρους: Πρῶτον ἀπόλυτη μυστικότητα διότι τέτοιες ὀργανώσεις συνήθως ἀποτυγχάνουν ὅταν ἀνακατώνωνται πολλοὶ καὶ θὰ ἔπρεπε καὶ τὰ πρόσωπα ἀκόμη τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτελοῦσαν τὸν πρῶτο πυρῆνα νὰ μὴ γίνουν γνωστὰ στὸν πολιτικὸ κόσμο. Δεύτερον ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐνεργείας, καὶ τρίτον ὑποστήριξις ἐκ μέρους τῶν κομμάτων.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων (Καφαντάρης, Παπαναστασίου, Μυλωνᾶς) δέχθηκαν τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους ὑπέβαλα, μὲ παρεκάλεσαν ὅμως νὰ τοὺς τηρῶ ἐνημέρους τῆς ἐξελίξεως.

Ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ σχηματίσθηκε κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Βενιζέλου ἀπὸ τὸν συνταγματάρχη Σαράφη,

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΝΝΑΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΕΞΙΑ: Οἱ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΘΕΜ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ, ΣΤ. ΓΟΝΑΤΑΣ, ΑΛΕΞ. ΜΥΛΩΝΑΣ ΚΑΙ Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ. Ὁ Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ ΕΙΧΕ (1933) ΠΡΩΤΟΣ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ. Η ΔΕ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙ' ΑΥΤΗΝ ΕΛΗΦΘΗ (1933) ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΜΥΛΩΝΑ ΣΤΗΝ ΚΗΦΙΣΙΑ

Ο Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΠΡΩΤΟΣ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ὁ ἐπιστήθιος φίλος καὶ στενώτατος συνεργάτης τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας Ἀλέξανδρος Ζάννας, πίστευε ὅτι τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἔφερε τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων στὸν τάφο

τὸν πλοίαρχο Κολιαλέξη κι' ἐμένα ὡς ἀντιπρόσωπο, ἐπέτυχε καλὰ ἀποτελέσματα στὴν ὀργάνωση τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας...

Οἱ ἄλλες ὀργανώσεις

ΚΑΙ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του:

...Ὅπως ἦταν φυσικό, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Βενιζέλου καὶ τὴν ἀθλιότητα ποὺ ἔφερε στὸν τόπο, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἡ ἀντίδρασις ἄρχισε νὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὶς τάξεις τῶν ἐν ἀποστρατείᾳ ἀξιωματικῶν. Ἔτσι σχηματίσθηκε στὰς Ἀθήνας ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Παπούλα, Σκανδάλη, Κοιμήση. Βλάχο καὶ ἄλλους ἐν ἀποστρατείᾳ ἀξιωματικοὺς καὶ στὴ Θεσσαλονίκη ὁ «Δημοκρατικὸς Φρουρός». Ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» ὅμως ἀπειλοῦσε ὅτι θὰ κάνη μόνη τὸ κίνημα, ἀφ' ἑνὸς γιὰ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴν κατάστασι, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ νὰ παριστάνη στὸν Βενιζέλο καὶ στὸν Πλαστήρα τὴν τρομακτικὴ δύναμι τὴν ὁποίαν δὴθεν εἶχε. Ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν εἶχε καμμιὰ δύναμι. Ἐγὼ δὲν εἶχα ἀντίρρησι γιὰ τὸ θόρυβο ποὺ ἔκανε ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καμουφλάριζε τὴν κίνησι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελα ν' ἀφήσω νὰ κάνη ἀνοησίες ποὺ θὰ κατέληγαν σὲ καταστροφή. Ἦταν δὲ ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἐπέλθη κάποια συνεννόησις μεταξὺ Πλαστήρα καὶ Βενιζέλου, νὰ γίνη κάτι τι τὸ σοβαρὸ διότι οἱ σχέσεις των εἶχαν ἐνταθῆ τὸν τελευταῖο καιρό. Ὁ Πλαστήρας εἶχε μέσα του μιὰ δικαιολογημένη πικρία, ὅτι ὁ Βενιζέλος τὸν ἄφησε ἔκθετο στὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου, ἐνῶ ἂν εἶχε τὴν ὑποστήριξί του ἀσφαλῶς θὰ πετύχαινε.

Οἱ τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἦταν ἔξω φρενῶν ἐναντίον μου. Μὲ θεωροῦσαν προδότη, ἀφοῦ εἶχαν φθάσει νὰ γράψουν στὸν Πλαστήρα πὼς γιὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ κίνημα πρέπει νὰ ἐξαφανισθῆ ὁ Ζάννας, ποὺ δὲν ἀφήνει τὸν Βενιζέλο καὶ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς νὰ δοηθήσουν τὸ ἔργον τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Πολιτικὸς σύμβουλος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἦταν τότε ὁ Στυλιανὸς Πιστολάκης.

Τότε ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» εἶχε δηλώσει ὅτι πρέπει τὸ κίνημα νὰ γίνη τὸν Αὔγουστο τοῦ 1934. Κατώρθωσα, ὅμως, νὰ τοὺς μεταπείσω, ὑποδεικνύοντας ὅτι χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν ἡ ἀποτυχία θὰ ἦταν ἐκ τῶν προτέρων βεβαία. Τὸ κίνημα ἀνεβλήθη πράγματι μέχρις ὅτου ἐπέλθη ἡ συνεννόησις Πλαστήρα — Βενιζέλου, καὶ πρὸς τοῦτο ἀνεχώρησα στὴ Βιέννη, ὅπου βρισκόταν ἡ οἰκογένειά μου. Ἀπὸ τὴν Βιέννη συνεννοήθηκα τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Βενιζέλο, ποὺ βρισκόταν στὰ λουτρὰ τοῦ Κοτερέ, καὶ μὲ τὸν Πλαστήρα ποὺ ἦταν στὶς Κάννες. Στὶς 26 Ἰουλίου ἔγινε ἡ συνάντησίς μας στὶς Κάννες.

Ὕστερα ἀπὸ πολλὲς συζητήσεις ἔκλεισε τέλος ἡ συμφωνία. Ἡ συμφιλίωσις ἦταν πλέον ὁριστική. Τόσον ὁ Πλαστήρας ὅσον καὶ ὁ Βενιζέλος ἦταν ἐνθουσιασμένοι ποὺ μποροῦσαν πλέον νὰ μιλοῦν καὶ πάλιν φιλικὰ ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθόν...

Καὶ ὑπογράφτηκε, τότε, τὸ «Πρωτόκολλο τῶν Καννῶν» γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουμε μιλήσει στὰ περασμένα.

Σύσταση νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα

ΑΛΛΑ ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα φέρνει στὴ γνώση καὶ ἄλλες ἀγνώστες καὶ συγκλονιστικὲς λεπτομέρειες καὶ φωτίζει παμπόλλες σκοτεινὲς πτυχὲς τῆς ἀνώμαλης ἐκείνης περιόδου τοῦ ἐθνικοπολιτικοῦ μας βίου.

... Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1934 (ἱστορεῖ ὁ Ἀλεξ. Ζάννας), πῆγα γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὴ γυναίκα μου στὰ Χανιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸν Βενιζέλο, γιὰ νὰ τὸν κατατοπίσω ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Μᾶς περίμενε στὴν ἀποβάθρα καὶ μᾶς ὑποδέχθηκε μὲ συγκινητικὴ ἐγκαρδιότητα καὶ ἐνθουσιασμό. Μᾶς φιλοξένησε σπίτι του, καὶ μᾶς περιποιήθηκε κατὰ τὸν δικό του τρόπο, μὲ ἀφάνταστη λεπτότητα. Ἀκόμη καὶ ὡρισμένα βιβλία ποὺ ἤξερε ὅτι θὰ ἐνδιέφεραν τὴν γυναίκα μου κι' ἐμένα, σκέφθηκε νὰ βάλη στὸ δωμάτιό μας.

Τὴν ἑπομένη ἐκείνη ὁ Βενιζέλος ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νὰ ἐλπίζη ὅτι θὰ ὑπῆρχε τρόπος νὰ ἐπέλθη συνεννόησις μὲ τὴν Κυβέρνησι Τσαλδάρη καὶ νὰ ἀποτραπῆ ἡ παλινόρθωσις τῆς μοναρχίας γωρὶς βιαία ἐξέγερσι.

Λίγο ἀργότερα ξαναπῆγα στὴν Κρήτη καὶ προσπάθησα μὲ κάθε τρόπο νὰ πείσω τὸν Βενιζέλο νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Ἑλλάδα τὸ ταχύτερον καὶ νὰ ὑποδείξη ὡς Ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος ἄλλον, κατὰ προτίμησι τὸν Πλαστήρα ἢ ἄλλο πρόσωπο τῆς ἐκλογῆς του. Τοῦ παρέδωκα καὶ ἕνα ὑφαιστάτο γράμμα ποὺ τοῦ ἔγραψε ἡ πεθερά μου Πηνελόπη Δέλτα καὶ τοῦ ἐξηγοῦσε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἐκείνη νόμιζε ὅτι ὁ Βενιζέλος δὲν ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Τόση μάλιστα ἐντύπωσι τοῦ ἔκανε ἡ ἐπιστολὴ αὐτή, ὥστε τὴν διάβασε στὸ τραπέζι ἐνώπιον ὅλων τῶν προσκεκλημένων, λέγοντας πὼς ἡ κυρία Δέλτα ἔχει ἀπόλυτο δίκιο καὶ πὼς καὶ ὁ ἴδιος συμφωνεῖ μὲ τὶς ἀντιλήψεις της. Καὶ πράγματι, ἀφοῦ τὸ βρῆκα καὶ τὴν ἑπομένη τὰ ξαναείπαμε διὰ μακρῶν μοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολὴν νὰ τοῦ ἐξασφαλίσω θέσεις στὸ ἰταλικὸ ἀτμόπλοιο ποὺ περνοῦσε ἀπὸ Χανιά. Καὶ κατέληξε νὰ ὑποδείξη καὶ αὐτὸς ὡς Ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος τὸν Πλαστήρα, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ ἔλθη σὲ ἐπαφή.

Ἐνῶ ὅμως ἡ ἀπόφασίς του ἦταν νὰ φύγη στὴν Ἰταλία, ἔφθασε στὴν Κρήτη ὁ Μαρῆς. Ὅσην ὥρα συνεγευματίζαμε καὶ ἀρκετὴ ὥρα μετὰ τὸ γεῦμα στὸ σπίτι τοῦ Βενιζέλου, ὁ Μαρῆς, δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του, δὲν θέλησε νὰ μιλήση γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος, ἀλλὰ μιλοῦσε μόνον γιὰ τὴν γενικώτερη πολιτικὴ κατάστασι. Ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ τὸ αὐτοκίνητο στὶς 3 τὸ ἀπόγευμα, γιὰ νὰ προφθάσω τὸ βαπόρι στὸ Ἡράκλειο. Ἤμουνα μὲ τὸν στρατηγὸ Μερεντίτη. Στὴν εἴσοδο τῆς πόλεως Ἡρακλείου μᾶς περίμενε ὁ Κατεχάκης, γιὰ νὰ μᾶς πῆ πὼς πῆρε τρία ἀλλεπάλληλα τηλεφωνήματα τοῦ Βενιζέλου, ποὺ τὸν παρακαλοῦσε ὁπωσδήποτε νὰ μᾶς συναντήση καὶ νὰ μὴν ἀναχωρήσω πρὶν λάβω γράμμα του, τὸ ὁποῖον θὰ μοῦ ἔφερνε στὸ Ἡράκλειο ὁ Γυπαράκης. Πράγματι πήγαμε στὸ σπίτι τοῦ Κατεχάκη καὶ πῆρα στὸ τηλέφωνο τὸν Βενιζέλο, ὁ ὁποῖος μὲ παρεκάλεσε νὰ περιμένω τὸν Γυπαράκη καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ κουβεντιάσω στὸ ἀτμόπλοιο μὲ τὸν Πιστολάκη, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχα ἀπὸ μακροῦ διακόψει τὶς σχέσεις. Τὸ γράμμα ἔφθασε. Δυστυχῶς δὲ τὸ βρίσκω στὰ χαρτιά μου. Ἴσως νὰ ἤτανε μαζὶ μὲ τὸ ἀρχεῖο ποὺ ἔκαψε ἡ γυναίκα μου στὴ Θεσσαλονίκη μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος καὶ τὴ σύλληψί μου. Ὁπωσδήποτε ὅμως θυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ περιεχόμενό του.

Ὁ Βενιζέλος μοῦ ἔγραφε ὅτι ὁ Μαρῆς τοῦ ἀνεκοίνωσε πὼς ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» εἶχε ἀποφασίσει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ κάνη τὸ κίνημα, καὶ ἄνευ ἀκόμη τῆς συμμετοχῆς τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου. Μὲ παρακαλοῦσε δὲ μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποσοβήσω αὐτὸ τὸ κίνημα, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτυχία ἦταν ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφαλισμένη, καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ συνεννοηθῶ μὲ τὸν Πιστολάκη, ὁ ὁποῖος ὡς πολιτικὸς σύμβουλος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» θὰ ἦταν εἰς θέσιν ἴσως νὰ ἐπιβληθῆ στὸ συμβούλιο καὶ νὰ ἐπηρεάση τὸν Παπούλα.

Εἶχα ἤδη γνωρίσει ἀρκετὰ καλὰ τὶς μπλόφες τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ συμμερίσθηκα τὴν ἀνησυχία τοῦ Βενιζέλου. Στὸ δαπέρι συναντήθηκα μὲ τὸν Πιστολάκη καὶ τοῦ εἶπα εἰλικρινά, καθαρὰ καὶ ξάστερα τὴ γνώμη μου. Πὼς ἐὰν ἤμουν στὴ θέσι τοῦ Βενιζέλου θὰ τοὺς ἔλεγα νὰ τὸ κάνουν τὸ κίνημα μόνοι των γιὰ νὰ φανῆ ἀκόμα μιὰ φορὰ ἡ γυμνότης των, γιὰ νὰ φανῆ πὼς εἶναι μόνον λόγια καὶ πὼς δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀπολύτως στρατιωτικὴ δύναμι στὸ γέρι των...

«Ἔχασα καὶ ἐγὼ τὴν ψυχραιμία μου»

ΚΑΙ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας τελειώνει ἔτσι τὸ μέρος αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστόρησή του:

... Ὁ Πιστολάκης τά εἶχε κουμάτι χαμένα. Ἔβλεπε τὸ θυμὸ τοῦ Βενιζέλου καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ. Τὸ ἀτμόπλοιο ἔφθασε στὸν Πειραιὰ τὸ μεσημέρι καὶ εἴπαμε νὰ συναντηθοῦμε μὲ τὸν Πιστολάκη στὶς 3 τὸ ἀπόγευμα στὸ σπίτι τοῦ Πεπὲ Ἀργυροπούλου, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπίσης ἐκ τῶν ἐμπίστων καὶ τῶν πολιτικῶν συμβούλων τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Μόλις ἄρχισε ὁ Πιστολάκης νὰ ἐξηγῆ τοὺς ἐνδοιασμοὺς τοῦ Βενιζέλου καὶ τοὺς φόβους ποὺ τὸν κατεῖχαν γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος χωρὶς συμμετοχὴ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Ἀργυρόπουλος ἐξεμάνη καὶ ἄρχισε νὰ κατακρίνη τὸν Βενιζέλο. Τὸν διέκοψα καὶ τοῦ εἶπα νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὶς ὁδηγίες τοῦ Βενιζέλου μολονότι, ἂν ἐγὼ ἤμουνα στὴν θέσι τοῦ Βενιζέλου, θὰ τοὺς ἔλεγα νὰ κάνουν, τὸ κί

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΚΑΤΑΛΗΦΘΕΙΣ ΑΠΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΟ

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀναζητεῖ δικαιολογίας γιὰ τὴν ἐπανάσταση

ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ

37ον

ΔΕΝ ἦταν μόναχα ὁ πλωτάρχης Ἀθανάσιος Ζάγκας, πού, παρὰ τὸ τεράστιο γράμμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἀρνήθηκε νὰ πάρη μέρος στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 (ἄλλο, ἄν, τελικά, πῆγε γιὰ λόγους φιλοτιμίας καί, κυριολεκτικά, «σερνάμενος» ὡς τὴν Κρήτη, γιὰ νὰ καταλήξη, μὲ τοὺς λοιποὺς ἐπαναστάτες, στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας). Καὶ οὔτε ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος ποὺ ἀπόρριψε τότε κατηγορηματικὰ (ὅπως καὶ πρίν, καθὼς στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, θὰ δοῦμε) καὶ μὲ τόση ἔμφαση τὴν πρόταση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων νὰ ἀναλάβη τὴν ὑπέρτατη ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» καὶ νὰ διορίση τὸν Ν. Πλαστήρα ἀρχηγὸ τοῦ Στρατοῦ, ὥστε ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 «νὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν»! Γιατί, ἀληθινά, ἡ ἀπόρριψη, ἀπὸ τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο, τῶν ὅσων ἐπρότεινε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε, παρὰ τὶς ἐκφράσεις σεβασμοῦ καὶ πίστεως, πολὺ ἔμφαση. Καὶ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ διάψευδε ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπιχειρήματα, πού, γιὰ νὰ τὸν πείση, τοῦ ἀράδιαζε ὁ Κρητικὸς πολιτικός. Φτάνει μονάχα ὅτι χαρακτήριζε ὡς ἀβάσιμους «τοὺς προβαλλομένους ἰσχυρισμοὺς περὶ δήθεν κινδύνων διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, ἐφ' ὅσον ὁ στρατὸς ἦτο, κατὰ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν του, δημοκρατικός», γιὰ νὰ νοιώση κανεὶς πόσο σκληρὸ ἦταν τὸ μάθημα ποὺ δινόταν (μαζὶ καὶ μὲ τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἀπαντήσεως) στὸν ἐπιστολογράφο τῆς Χαλέπας. Τίποτα ὅμως δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ἀνακόψη τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἀπὸ τὸν γλιστερὸ ἐπαναστατικὸ κατήφορο ποὺ εἶχε πάρει. Οὔτε ἡ ἀρνητικὴ στάση ἀνθρώπων (ἀξιωματικῶν στὴν ἐνέργεια) ποὺ τὸν ἐσέβονταν καὶ τὸν τιμοῦσαν ξεχωριστά, οὔτε οἱ συμβουλὲς ἄλλων πιστῶν φίλων του καὶ παλαιῶν συνεργατῶν του.

"ΕΙΧΕ ΕΚΝΕΥΡΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ,,

ΠΟΛΛΟΙ φίλοι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου θέλησαν, ἔμμεσα ἢ ἄμεσα, νὰ τὸν συγκρατήσουν ἀπὸ τὴν δραματικὴ πορεία πρὸς τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καί, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ὑπάρχει μιὰ μαρτυρία ἑνὸς παλαιότατου καὶ στενώτατου συνεργάτη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τοῦ πολλὲς φορὲς βουλευτὴ καὶ πολλὲς φορὲς ὑπουργοῦ Πέτρου Ν. Εὐριπαίου, ποὺ ἀποκαλύπτει αὐτά:

> ...Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατόπιν συνεννοήσεων μὲ τὸν φίλον μου στρατηγὸν καὶ ὑπουργὸν Λουκᾶν Σακελλαρόπουλον, ἀπεφασίσαμεν νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλον διὰ νὰ τοῦ εἴπωμεν τὴν γνώμην μας σχετικῶς μὲ τὸ παρασκευαζόμενον κίνημα, ἡ ὁποία ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἄποψιν τῶν λοιπῶν.
>
> Ὁ ἀείμνηστος Ἐλ. Βενιζέλος, ἀφοῦ μᾶς ἤκουσε μὲ προσοχήν, μᾶς ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβάλη γνώμην καὶ τοῦτο, διότι, ὡς ἀντελήφθημεν, εἶχεν ἐκνευρισθῆ ἀπὸ τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα εἶχαν θίξει καὶ τὴν ζωήν του ἀκόμη.
>
> Ὁ μακαρίτης Λουκᾶς Σακελλαρόπουλος ἠρώτησε τότε σχετικῶς μὲ τὴν παρασκευαζομένην ἁρπαγὴν τοῦ Στόλου ἀπὸ τὸν Ναύσταθμον, ποῖοι ἦσαν οἱ πρωτεργάται τῆς ἀποπείρας αὐτῆς. Ὁ ἀείμνηστος Ἐλ. Βενιζέλος ἀνέφερε μερικὰ ὀνόματα ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Ὁ Σακελλαρόπουλος, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῶν ὀνομάτων, μὲ τὴν θυμόσοφον σκέψιν του ἀπήντησεν ὅτι μὲ ἀξιωματικοὺς ποὺ πλύνονται μὲ κολώνια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη τὸ παρασκευαζόμενον κίνημα τοῦ Ναυτικοῦ...

ΔΥΟ ΑΛΛΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΜΑ ἡ ἱστόρηση τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα —ποὺ εἴδαμε στὸ χτεσινὸ φύλλο — προκάλεσε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πάρα-πάνω μαρτυρία τοῦ Πέτρου Ν. Εὐριπαίου, καὶ μιὰ ἄλλη τὸ ἴδιο ἀξιοπρόσεχτη. Εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Χρ. Γ. Τσιγάντε, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ ὁποῖος συμπληρώνοντας τὶς πληροφορίες τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα:

> ...Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Σαράφης εἰδοποίησε (τὸν Ἐλ. Βενιζέλο) ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχε φθάσει στὴ Σόφια καὶ ὅτι τὸ ἤξερε ἡ Κυβέρνησις. Δὲν τοῦ εἶπε ὅμως ἀπὸ ποῦ τὸ ἔμαθε, γιὰ νὰ μὴ ἐκθέση τὸν ἐν ἐνεργείᾳ λοχαγὸν Βαρούχαν, ποὺ εἶδε τὴν σχετικὴ ἀπόρρητο διαταγὴ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Πλαστήρα καὶ μᾶς εἰδοποίησε. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ εἴδησις ἐπεβεβαιώθη ἀπὸ τὸν τότε ταγματάρχη Κανάκη. Εἶχε φθάσει ἀπὸ τὴν Σόφια Βούλγαρος ἀστυνομικὸς γιὰ νὰ εἰδοποιήση τὴν Κυβέρνησιν καὶ βρῆκε τὸν Κανάκη, βουλγαρομαθη καὶ τοῦ τὰ εἶπε. Πήγαινε γιὰ καμμιὰ ἀμοιβή. Ἐμάθαμε ἀκόμη ὅτι ὁ Κονδύλης εἶχε ἑτοιμάσει σίγουρο τμῆμα νὰ πιάση τὸν Πλαστήρα μόλις πατοῦσε τὸ ἐδαφός μας. Ὁ Σαράφης, που δὲν μποροῦσε νὰ ἀναφέρη τὰ ὀνόματα τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν ποὺ μᾶς τὸ εἶπανε, εἶπε ὅτι εἰδοποίησε ἡ Γαλλικὴ Ἀστυνομία.
>
> Αὐτὸ πού διετείνετο ὁ στρατηγὸς Βλάχος, ὅτι τὸν Πλαστήρα δὲν τὸν ἤθελαν ὁ Σαράφης καὶ ὁ Κολιαλέξης, δὲν εἶναι ἀκριβές. Τὸν Πλαστήρα τὸν ἤθελαν γιὰ Ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος δὲν τὸν ἤθελαν ὅμως γιὰ Πρωθυπουργό. Προτιμοῦσαν τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον...

Τὴν μαρτυρία ὅμως τοῦ Χρ. Γ. Τσιγάντε ἔσπευσε νὰ τὴν ἀποκρούση καί, μάλιστα σὲ ἕνα πολὺ οὐσιαστικὸ μέρος της, [illegible]ειωματικὸς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖ[illegible]τότε συνεργάτης τοῦ Στεφ. Σαράφη ἐπικαλέσθηκε —δηλαδή, ὁ ταγματάρχης, τὴν ἐποχὴ τοῦ 1935, καὶ ὕστερα συνταγματάρχης Κ. Κανάκης. Καὶ ἔγραψε αὐτά:

> ...Δηλῶ κατηγορηματικῶς, ὅτι ἀγνοῶ τελείως τὰ γεγονότα αὐτὰ (τὰ ἀναφερόμενα στὴ μαρτυρία τοῦ Χρ. Γ. Τσιγάντε) διότι οὔτε κανένα Βούλγαρον ἀστυνομικὸν εἶδον, οὔτε καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἰδῶ ὑπηρεσιακῶς διότι ὑπηρέτουν τότε εἰς τὸ ΙΙΙ Γραφεῖον τοῦ ΓΕΣ — Τμῆμα Ἐκπαιδεύσεως, καὶ οὐδεμίαν ἁρμοδιότητα εἶχον νὰ ἔρχωμαι εἰς ἐπαφὴν μὲ ἀπεσταλμένους τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ βουλγαρομάθειά μου δὲν δύναται νὰ ἔχη καμμίαν σχέσιν.
>
> Περὶ παρουσίας τοῦ Ν. Πλαστήρα εἰς Μοναστήριον καὶ ὄχι εἰς Σόφιαν, εἶχον πληροφορίας τὸ 1925 ἢ 1926, δὲν θυμοῦμαι καλῶς, ἀλλὰ τότε ἤμουν Διευθυντὴς τῆς τοῦ ΙΙ Ἐπιτελικοῦ Γραφείου Γ' Σώματος Στρατοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ αἱ πληροφορίαι μου ἦσαν ὑπηρεσιακαί. Μήπως ὁ στρατηγὸς συγχέει τὰς δύο αὐτὰς ἐποχάς; Ἀλλὰ οὔτε ἀστυνομικὸς Βούλγαρος ἦλθε, οὔτε καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς πρόσωπα μὴ ὑπηρεσιακὰ τὴν πληροφορίαν ταύτην.
>
> Ἄλλως τε, ἐπὶ πλέον, μὴ συμμετασχὼν τῆς τὸ κίνημα τοῦ 1935 ὡς καὶ εἰς κανένα ἄλλο ἀπό τά γενόμενα κινήματα, δὲν εἶχον ποτὲ παρασκηνιακὰς συνεννοήσεις καὶ σχέσεις μὲ κανένα ἀπολύτως...
>
> Ἂς σημειωθῆ ἀκόμα, ὅτι στὴ μαρτυρία του ἐκείνη, ὁ Χρ. Γ. Τσιγάντες, ἀπαντώντας σ' αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Πέτρος Εὐριπαῖος, ὅτι, τάχα, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ δὲν ἦταν γιὰ κινήματα, τόνισε πὼς «εἴτε πλένονταν μὲ κολώνια εἴτε ὄχι, τὸ ναυτικό, οἱ δημοκρατικοὶ του ἀξιωματικοί, μᾶς βάλανε τὰ γυαλιὰ ὅλων τῶν ἄλλων», γιατὶ «ἐξεπλήρωσαν ὅλοι —μέ μιὰ μόνη ἐξαίρεση— τὴ συνωμοτική τους ὑποχρέωση καὶ καταλάβανε τὸ στόλο»!

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΚΑΘΩΣ τονίζει στὴ μαρτυρία του ὁ Πέτρος Ν. Εὐριπαῖος, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἀμετακίνητος («μᾶς ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβάλη γνώμην») στὴν ἀπόφασή του νὰ προχωρήση στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Ὅπως δὲ ὁ ἴδιος ὁ παλαιότατος καὶ στενώτατος συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ὁμολογεῖ, ὁ ὀργανωτὴς τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» «εἶχε ἐκνευρισθῆ ἀπὸ τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα εἶχαν θίξει καὶ τὴν ζωήν του ἀκόμη». (Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν τελευταία ἄποψη, ἀπαντάει, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, καί, μάλιστα, ἀπαντάει μὲ πολλὴ πειστικότητα).

Δὲν ἦταν, λοιπόν, δυνατὸ νὰ μεταβάλη γνώμη ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ Χαλέπα, καραδοκοῦσε νὰ βρῆ δικαιολογίες, ποὺ κατὰ ἕνα ὁποιοδήποτε τρόπο θὰ ταχτοποιοῦσαν τὴ συνείδησή του γιὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν. Ἔτσι τὴν παραμονὴ τῆς ἡμέρας ποὺ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας θὰ ἔφευγε ἀπὸ τὰ Χανιὰ (ὅπου, καθὼς εἴπαμε, βρισκόταν γιὰ ἐπίσκεψη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ γράμμα:

> Χαλέπα, 9 Ὀκτωβρίου 1934
>
> Φίλτατε Ἀλέκο,
>
> Ἐπιστρέφων αὔριον εἰς Ἀθήνας, παρακαλῶ νὰ συγκαλέσης ἀμέσως τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ, καὶ τοὺς ἀνακοινώσης ἐκ μέρους μου τὰ ἑπόμενα:
>
> Ἡ στροφὴ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ κ. Ζαΐμης, ὅστις, ἐνῶ ἀπὸ πέρυσιν ὑπεστήριζε μέχρις ἐσχάτων ὅτι δὲν ἔχει νὰ ἐξετάσῃ ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 30 ἐδ. 4 τοῦ Συντάγματος, διότι ὑποχρεοῦται νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν γνώμην τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἐμφανίζεται κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ὡς ἑρμηνεύων ὁ ἴδιος τὸ ἄρθρον τοῦτο καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ Κυβέρνησις, δημιουργῶν σοβαρὰν δι' ἡμᾶς δυσχέρειαν, διότι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ πείσωμεν τὴν κοινὴν γνώμην ὅτι πρόκειται περὶ φανερᾶς καταπατήσεως τοῦ Συντάγματος, κατὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπιτρέπεται καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἐξέγερσις, ὡς ἄμυνα κατὰ ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας τῆς Κυβερνήσεως.
>
> Πιστεύω ἐν τούτοις, ὅτι τό νομοσχέδιον τῆς μπακλαβαδοποιήσεως, διὰ τοῦ ὁποίου κατακρεουργοῦνται αἱ περιφέρειαι Θεσσαλονίκης καὶ Ἀττικοβοιωτίας κατὰ τὸν πλέον ἀθέμιτον τρόπον, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ἰσραηλῖται τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Δυτικῆς Θράκης καθίστανται διαιτηταὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν ἀγώνων, παρέχουν ὅλην τὴν ἠθικὴν δικαιολογίαν ὅπως ἐξεγερθῶμεν ἐπαναστατικῶς, ὅταν ἰδίως συνδυασθῇ μὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν εἶναι ἀποφασισμένη νὰ διεξαγάγῃ τὰς ἐκλογὰς ἡ Κυβέρνησις, καὶ τοῦ ὁποίου ωχροτάτην μόνον ἰδέαν μᾶς παρέχουν τὰ γενόμενα κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν Θεσσαλονίκης, ὅπου εἴχαμεν τὴν τύχην νὰ προΐσταται τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἄνθρωπος ἀποφασισμένος νὰ ἐκτελέσῃ εὐσυνειδήτως τὸ καθῆκον του, καὶ ὅταν πρὸ πάντων ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μετὰ τὴν κατ' ἐπίφασιν ἐκλογικὴν ἐπιτυχίαν, ποὺ θ' ἀσφαλίσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ ἀπόφασίς της νὰ κερδίσῃ τὰς ἐκλογάς, ἰδίως τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀττικοβοιωτίας καὶ Ροδόπης PER FAS ET NEFAS δὲν πρόκειται νὰ ἐκλεχθῇ ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ κ. Ζαΐμης, ἀλ' ὁ πρίγκιψ Νικόλαος, ἐαν δὲν προτιμηθῇ ἡ ἀποκάλυπτος ἀναστήλωσις τοῦ βασιλικοῦ θρόνου.
>
> Ὑπάρχουν βέβαια οἱ πιστεύοντες ὅτι περαιτέρω παρομονὴ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ἓν ἑξάμηνον ἢ καὶ μείζονα χρόνον, δύναται νὰ φθείρῃ καὶ ἀποσυνθέσῃ αὐτὴν τόσον βαθέως ὥστε ἀφ' ἑνὸς νὰ τὴν καταστήσῃ ἀνίκανον νὰ νοθεύσῃ τὴν ἐλευθέραν διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐκδήλωσιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ τῆς ἐπιτρέψῃ, καθ' ἣν περίπτωσιν ἠττηθῇ, νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχήν.
>
> Ἐὰν ἡ προσδοκία αὐτὴ ἦτο ἐάσιμος, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποφευχθῇ ἡ ἐξέγερσις, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρχε βάσιμος ἐλπὶς ὅτι διὰ ὁμαλῶν μέσων θὰ καταστῇ δυνατὸν ν' ἀπαλλαγῇ μίαν ἡμέραν ὁ τόπος τῆς καθιδρυθείσης τυραννίδος, καὶ ν' ἀποτρέψῃ τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν.
>
> Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμῶμεν τὸν φόβον ὅτι, παρατεινομένης τῆς παρουσίας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης Κυβερνήσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ ἐπιτευχθῇ περαιτέρω ἐξασθένησις τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου τοῦ Στρατοῦ, ὅτε θὰ ἦτο περίπου βέβαιον ὅτι θὰ γίνετο ἡ μοναρχικὴ παλινόρθωσις, συνοδευομένη μὲ ἀμείλικτον καταδίωξιν τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων, ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην ποὺ ἐφήρμοσε ὁ Χίτλερ εἰς τὴν Γερμανίαν.
>
> Ἐν τούτοις ἐάν οἱ λοιποὶ Ἀρχηγοὶ τοῦ Συνασπισμοῦ πιστεύουν ὅτι ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐξεγέρσεως δύναται ν' ἀσφαλίσῃ τὴν εἰρηνικὴν ἀποτροπὴν τῶν ἀνωτέρω κινδύνων, δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησιν, ὅπως ἐπιδιώξουν ἐκεῖνοι, διὰ συμπράξεώς των εἰς τὴν ἐπανεκλογήν του κ. Ζαΐμη, συνεννόησιν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀκούμενος εἰς μόνην τὴν ἐξασφάλισιν ὅτι αἱ μέλλουσαι ἐκλογαὶ θὰ γίνουν μὲ τὸ ἀναλογικὸν ἢ τὸ σήμερον ἰσχύον σύστημα. Ἐγὼ βέβαια δὲν δύναμαι νὰ συμπράξω εἰς τοιαύτην συνεννόησιν, ἡ ὁποία θ' ἀφηνε ἀλυτα τὰ ἠθικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα συνδέονται ἀμεσώτερον μὲ τὸ πρόσωπόν μου. Ἀλλὰ δὲν θὰ βαρυθυμήσω κατὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχηγῶν καὶ τουναντίον, ἐφ' ὅσον θὰ ἐξετίθεντο εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν ζωηροτέρων δημοκρατικῶν στοιχείων, ἀναλαμβάνω νὰ προέλθω δημοσίᾳ ὑποστηρίζων ὅτι ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι πιστεύουν ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης συμφωνίας ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως εἰς μελλούσας ἐκλογάς, καὶ προλαμβάνουν οὕτω ἕνα μάταιον ἐμφύλιον πόλεμον, ἡ ἐνέργειά των κινεῖται ἀπὸ εὐγενέστατα ἐλατήρια.
>
> Ἐάν ὅμως, οἱ ἄλλοι Ἀρχηγοὶ τοῦ Συνασπισμοῦ δὲν ἐμπνέωνται ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω αἰσιοδοξίαν, τότε ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξεγερθῶμεν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐργαζόμεθα ν' ἀποτρέψωμεν τὰς μεγαλυτέρας συμφορὰς ἀπὸ τὴν χώραν.
>
> Ἐάν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐξεγερθῶμεν, τότε πιστεύω ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ μὴ μετάσχωμεν ἐκλογῶν τὰς ὁποίας τό «καθεστὼς» εἶναι ἀποφασισμένον νὰ μὴ ἀφήση ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ κερδίσωμεν, διότι μετέχοντες καὶ ἡττώμενοι, ἀνοίγομεν διάπλατον δρόμον τῆς μοναρχικῆς παλινορθώσεως, καὶ τῆς ἐξοντώσεως ὄχι μόνον τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου τῆς χώρας.
>
> Μὴ μετέχοντες τῶν ἐκλογῶν, καὶ ἐξηγούντες τούς λόγους τῆς μὴ μετοχῆς μας, ἴσως ἐπιβραδύνωμεν ἐπί τινα χρόνον τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν καὶ πρέπει νὰ συνεχίσωμεν τὴν μέχρι σήμερον γενομένην ὀργανωτικὴν ἐργασίαν, ὅπως, ὅταν ἐπιχειρηθῇ αὐτὴ ἡ ἐγκατάστασις δικτατορίας, ἀντιταχθῶμεν ἀποτελεσματικῶς, ἀφοῦ ὅλοι μᾶς βεβαιώνουν ὅτι εἰς τοιαύτην περίστασιν καὶ ὁ στρατὸς θὰ ἀντιταχθῇ. Ἐννοεῖται ὅτι, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ συνεννόησις, καὶ προκηρυχθοῦν ἐκλογαί, ἡμεῖς δὲ ἀποφασίσωμεν τὴν ἐξέγερσιν, ὀφείλομεν τότε κατὰ τὰς μέχρι τῆς ἐξεγέρσεως ἡμέρας νὰ ἐνεργήσωμεν, ὡς ἂν ἐπρόκειτο σοβαρῶς νὰ μετάσχωμεν τῶν ἐκλογῶν — ἀναγνώρισις ὑποψηφίων, ἔναρξις ἐκλογικῶν περιοδειῶν, ἀνάλογος ἀρθρογραφία τοῦ φιλικοῦ Τύπου — ὥστε ν' ἀποκοιμήσωμεν τό καθεστώς, διά νά τό πλήξωμεν αἰφνιδιαστικῶς. Ἐάν ὅμως δὲν πρόκειται νά ἐξεγερθῶμεν, τότε ἀπό τῆς πρώτης στιγμῆς ὀφείλομεν νά δηλώσωμεν ἀποχὴν ἀπό τάς ἐκλογάς.
>
> Εἰς τούς Ἀρχηγούς τοῦ Συνασπισμοῦ παρακαλῶ νά ἐξηγήσης τήν ἐργασίαν, ἡ ὁποία γίνεται διά νά προληφθῇ ἡ αὐτοδιάλυσις τῆς Βουλῆς. Ἡ ματαίωσις αὐτῆς φαίνεται τελευταῖον ὅτι εἶναι δυσχερέστατον ἐγχείρημα. Ἀλλ' ἐάν ἐπετύγχανε θά μετέβαλλε ριζικῶς τήν κατάστασιν. Διότι ἡ Κυβέρνησις ἤ (1) θά ἠναγκάζετο νά δεχθῇ ὅλους τούς τεθέντας παρ' ἡμῶν ὅρους διά τήν συνεννόησιν, ὅτε οἱ «γίγαντες» θά ἐταπεινώνοντο, καί θά ὑπῆρχε τότε σοβαρά ἐλπὶς ὁμαλῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως, ἤ (2) θά συνεκάλει τά νομοθετικά Σώματα πρός ἐκλογήν Προέδρου Δημοκρατίας ἤ (3) θά ἐξήρχετο ἀπροκαλύπτως τῆς συνταγματικῆς τάξεως, ὅτε θά εἴμεθα σαφῶς καί οἱ καθαρῶς ἀντεπαναστάται, δυνάμενοι νά στηριχθῶμεν καί εἰς τήν πλειοψηφίαν τοῦ στρατοῦ.
>
> Φιλικώτατα σός
>
> Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

ΗΤΑΝ τόσο συγκλονιστικὰ τὰ γράμματα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα καὶ πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὥστε ἡ ἐπανάληψη αὐτοῦ τοῦ χαρακτηρισμοῦ νὰ ἀδυνατίζη τὴ σημασία του. Τί νὰ κάνη ὅμως κανεὶς ὅταν τὸ ἕνα γράμμα εἶναι —καθὼς καὶ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας θὰ δοῦμε— συγκλονιστικώτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο; Γιατί, μήπως, καὶ τὸ πάρα-πάνω γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων πρὸς τὸν Ἀλέξ. Ζάννα, δὲν εἶναι πλημμυρισμένο ἀπὸ τραγικό, ἀληθινά, στοιχεῖον; Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὕφος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου («νὰ συγκαλέσης ἀμέσως τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ καὶ τοὺς ἀνακοινώσῃς τὰ ἑπόμενα») ποὺ θυμίζει ὕφος ἐπιλοχία ποὺ ἀπευθύνεται, διὰ τοῦ δεκανέα του, σὲ δίμοιρία νεοσύλλεκτων (καὶ ἦταν αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἀπευθυνόταν οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἐποχῆς Ἀλ. Παπαναστασίου, Γεώργ. Καφαντάρης, Ἀλ. Μυλωνᾶς καὶ Ἰω. Σοφιανόπουλος), καὶ ἡ ὅλη ἐναγώνια, ἀπὸ μέρους του, ἀναζήτηση ἐπιχειρημάτων ποὺ θὰ δικαιολογοῦσαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», δείχνει πόσο τρομαχτικὸς ἦταν ὁ «ἐκνευρισμὸς» ποὺ μνημονεύει ὁ Πέτρος Ν. Εὐριπαῖος. Καὶ ἴσως νὰ ἦταν κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἁπλὸς ἐκνευρισμός.

Τὸ εὕρημα ποὺ ἀφοροῦσε στὴν προεδροποίηση τοῦ βασιλόπαιδα Νικολάου (αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει στὸ γράμμα του πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο) ἀποδείχνεται πολὺ παλαιότερο. Καὶ προτοῦ τὸ ἐπαναλάβη (19 Φεβρουαρίου 1935) στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, εἶχε πιὰ ἀχρηστευθῆ, γιατὶ οἱ προεδρικὲς ἐκλογὲς προηγήθηκαν (τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ὀθωναῖον), καὶ οὔτε Νικόλαος ἐμφανίστηκε οὔτε καμμιὰ ἄλλη «σκοτεινὴ δύναμη», ἀπὸ ἐκείνες ποὺ ἐργαζόντουσαν (ἢ μᾶλλον ποὺ δὲν ἐργαζόντουσαν) γιὰ τὴν παλινόρθωση τοῦ «λασομισήτου θρόνου». Γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ρομαντικὴ προσπάθεια τοῦ Ἀθανασίου Φίλωνα ποὺ «ἔτρωγε καὶ τὶς σάρκες του» γιὰ νὰ δῆ στὴν Ἑλλάδα τὴ βασιλευόμενη καὶ πάλι Δημοκρατία, τίποτα ἄλλο, σοβαρὸ καὶ ἀξιοπρόσεχτο, δὲ γινόταν.

Μὰ καὶ τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα στὰ ὁποῖα προστρέχει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ πού, κατὰ τὴν ἄποψή του, «παρέχουν ὅλην τὴν ἠθικὴν δικαιολογίαν ὅπως ἐξεγερθῶμεν ἐπαναστατικῶς», εἶναι τὸ ἕνα πιὸ ἀδύνατο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Γιατί, ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ἤρθαν ὕστερα —ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1934 ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1935, δηλαδή, σὲ διάστημα ποὺ ἔγγιζε τοὺς ἕξι μῆνες— κανένας ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ποὺ ἀναφέρόντουσαν στὸ γράμμα τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1934, δὲν ἐπαληθεύτηκε.

Ἂς εἶχαν οἱ ἄλλοι ὁποιαδήποτε ἄποψη ἤθελαν. Ἂς ἐναντιωνόταν ὁ Θεμ. Σοφούλης, καὶ ἂς ἀποδοκίμαζε κάθε βία ὁ Κωνστ. Ζαβιτσιάνος. Στὴ Χαλέπα, τὸ πάθος (ἢ κατὰ τὸν Π. Ν. Εὐριπαῖο, ὁ «ἐκνευρισμὸς») ὡδηγοῦσε. Καὶ εἶναι, ὡς πρὸς αὐτὸ χαρακτηριστικὴ ἡ φράση, πὼς ἂν οἱ ἄλλοι πολιτικοὶ ἡγέτες ἀρνιόντουσαν νὰ παρακολουθήσουν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὸν ἐπαναστατικὸ κατήφορο, τότε «ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξεγερθῶμεν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐργαζόμεθα νὰ ἀποτρέψωμεν τὰς μεγαλυτέρας συμ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΑ ΝΕΩΤΕΡΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

«Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ παρασύρη τοὺς πάντας»

ΤΙ ΕΤΡΟΜΑΖΕ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

38ον

Ἡ ἄρνηση τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλ. Ὀθωναίου νὰ ἀποδεχθῆ τὴν προτεινόμενη ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» δὲν διατυπώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἀπάντηση τῆς μὲ ἡμερομηνία 19 Φεβρουαρίου 1935 ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἀπὸ μῆνες πρὶν καὶ κάθε φορὰ ποὺ γινόταν στὸν ἐπιθεωρητὴ τοῦ Στρατοῦ κάποια κρούση γιὰ τὴν ἐνεργὸ ἀνάμιξή του στὶς προεπαναστατικὲς προσπάθειες καί, τελικά, στὸ στασιαστικὸ κίνημα, αὐτὸς δὲ δεχόταν —καθὼς ἀμέσως πιὸ κάτω, καὶ ἀπὸ μαρτυρία τρίτου, θὰ δοῦμε— οὔτε τὴν ἐλάχιστη συζήτηση.

— **Καὶ τοῦτο (μοῦ ἔλεγε τότε ἀπόγευμα τῆς περασμένης Τετάρτης ὁ πρωθυπουργὸς τῆς 6ης Μαρτίου 1933), διότι δὲν ἐπίστευα εἰς τὴν ἀνάγκην ἑνὸς κινήματος.** Ἀλλὰ καὶ οὔτε ἀνησύχουν διά τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπιτελάρχου μου συνταγματάρχου Στεφάνου Σαράφη — ἐνεργείας τὰς ὁποίας, ὡς σᾶς ἔχω εἰπῆ, τὰς ἐγνώριζα. Ἐσκεπτόμην ὅτι ἀπό τὸν Σαράφην καὶ ἀπό τοὺς μετ' αὐτοῦ συνεργαζομένους δὲν διέτρεχε οὐδένα κίνδυνον τό δημοκρατικόν πολίτευμα καί ὅτι, συνεπῶς, οὐδεμία ἀντίδρασις ἐναντίον των ἐπεβάλλετο. Τό ἀντίθετον. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ἦσαν ὅλοι των ἀμετακινήτως δημοκρατικοί ἀξιωματικοί καί δὲν ἐπρόκειτο νά στραφοῦν κατά τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Τούς ἄφηνα, λοιπόν, νά συνεχίζουν τάς προσπαθείας των, αἱ ὁποῖαι, κατά τήν πεποίθησίν μου, ἀπέβαινον ὑπὲρ τῆς ἑδραιώσεως τοῦ πολιτεύματος. Καί συνίστων εἰς τὸν ἐπιτελάρχην μου — διότι μὲ οὐδένα ἄλλον θά ἐδεχόμην οἱανδήποτε συζήτησιν, ἤτις θά ἐκλόνιζε τήν πειθαρχίαν, ὡς ἐγώ τήν ἀντελαμβανόμην — νά εἶναι ἕτοιμοι διά νά δράσουν μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν θά ἐνεφανίζετο πράγματι, καί ὄχι κατά φαντασίαν ἤ κατά εἰκασίαν, ἡ ἀπειλή τῆς παλινορθώσεως. Διά τήν περίπτωσιν δὲ ταύτην, τήν περίπτωσιν ἀποπείρας πρός ἀνατροπήν τοῦ νομίμου πολιτεύματος τῆς χώρας, ἐγνώριζον οὗτοι, ὅτι, καί τήν ἀπόλυτον συμπαράστασίν μου, πρός ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου τούτου, θά εἶχον, καί τήν πλήρη βοήθειάν μου. Ὄχι ὅμως χωρίς οὐδείς λόγος νά συντρέχῃ. Διότι δὲν ἔπαυον νά τονίζω ὅτι ἓν κίνημα τό ὁποῖον θά ἐγίνετο «στά καλά καθούμενα», ὄχι μόνον δὲν θά ἀπέβαινε σωστικόν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας, ἀλλά τοὐναντίον θά ἀπέβαινεν ὁ τάφος ταύτης. Καί ὑπ' αὐτό τό πνεῦμα ὡμίλησα καί τήν πρωΐαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935 πρός τόν Στέφανον Σαράφην, ὅταν, νωρίς νά γνωρίζω ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἶχεν ὁρισθῆ διά τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, μοῦ ἀνεκοίνωσεν, αἰφνιδίως, ὅτι τά πάντα ἦσαν ἕτοιμα καί μετ' ὀλίγον ἡ ἐπανάστασις θά ἐξεδηλοῦτο.

Ἔτσι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἔγκαιρα κατατοπισμένος —καὶ πρὶν τοῦ στείλη τὸ γράμμα τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935— γιὰ τὴ θέση καὶ τὶς ἀποφάσεις ἐκείνου, τὸν ὁποῖο θερμοπαρακαλοῦσε νὰ ἀναλάβη τὴν ὑπέρτατη ἡγεσία τῆς ἐπαναστάσεως καὶ νὰ διορίση τὸν Ν. Πλαστήρα ἀρχηγὸ τοῦ Στρατοῦ, ὥστε ὁ τελευταῖος νὰ «βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν».

ΔΥΟ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΟΝ ΤΡΟΜΑΖΑΝ

ΔΥΟ πράγματα τρόμαζαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸν Ἐλ. Βενιζέλο: Ἡ ἀνάληψη τῆς ἡγεσίας τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο —προτιμοῦσε τὶς «εὐλογίες» καὶ τὸν παρασκηνιακὸ ρόλο τοῦ συμβούλου, τοῦ ἐμπνευστὴ καὶ τοῦ ἐμψυχωτὴ — καί, ἀμέσως ὕστερα, ἡ ἐνδεχόμενη ἀποτυχία τῆς στασιαστικῆς ἐνεργείας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτο «σύμπλεγμα» προσπαθοῦσε νὰ τὸ καταπολεμήση, δίνοντας τὴν ὑπόσχεση πὼς ἂν «λόγοι ἀνυπέρβλητοι τὸ ἐπέβαλλαν» δὲν θὰ ἀνιόταν, τελικά, νὰ προβληθῆ ὁ ἴδιος σὰν ἀρχιεπαναστάτης. Γιὰ τὸ δεύτερο ὅμως θέμα ποὺ τὸν τρόμαζε ἦταν ἀνένδοτος. Δὲν ἔπρεπε, κατὰ τὴν πίστη του, νὰ σημειωθῆ ἀποτυχία στὴν ἐπανάσταση, γιατὶ ἤξερε, πάρα - πολὺ καλά, τὶ θὰ σήμαινε τοῦτο. Γι' αὐτὸ καὶ ἔφτασε σὲ συζητητικὸ διαπληκτισμὸ μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα στὴ Νίκαια (πρὶν ὑπογραφτῆ τὸ «πρωτόκολλο»), καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ἕτοιμος κάθε στιγμὴ νὰ ἀρπαχτῆ μὲ ὅποιον διαζόταν νὰ γίνη τὸ κίνημα ἢ μὲ ὅποιον συντελοῦσε στὴν ἐνδοσυνωμοτικὴ «φαγωμάρα».

Γιὰ νὰ παρακολουθῆ ὅλη τὴν κατάσταση καὶ γιὰ νὰ μαθαίνη γιὰ κάθε τι ποὺ τὸν ἀνησυχοῦσε, ἢ ποὺ ἀκόμα περισσότερο τὸν τρόμαζε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος χρησιμοποιοῦσε τὸν ἐπιστήθιο φίλο του Ἀλέξ. Ζάννα, ὁ ὁποῖος πήγαινε —γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ— ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὰ Χανιά.

...Ἔπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες (ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, ὕστερα, δηλαδή, ἀπὸ τὴν Ὀχτωβριανὴ ἐπίσκεψη, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε) χρειάσθηκε νὰ ξανακατέβω στὴν Κρήτη καὶ νὰ ἐνημερώσω τὸν Βενιζέλο γιὰ τὶς διαθέσεις τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν καὶ γιὰ τὶς κινήσεις τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Ὁ Βενιζέλος συμφώνησε ὅτι ἔπρεπε νὰ βασισθοῦμε κυρίως στὴν ὀργάνωσι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Προσέθεσε ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐλθωμεν καὶ σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν «Δημοκρατικὴν Ἄμυναν», διότι δι' αὐτῆς καμουφλάρεται ἡ λοιπὴ ὀργάνωσις καὶ διότι ἐκτὸς αὐτοῦ περιλαμβάνει καὶ πολλὰ πρώτης τάξεως στελέχη ἰδίως ἀνωτέρους ἀξιωματικούς τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νὰ δυσαρεστήσωμεν. Κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως κατελήξαμε στὸ συμπέρασμα πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ βολιδοσκοπήσωμε καὶ τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατεύματος ἰδιαιτέρως τὸν Ὀθωναῖο, τοὺς ἀδελφοὺς Μανέττα κ.ἄ. γιὰ νὰ δοῦμε πῶς ἀντιλαμβάνονται καὶ αὐτοὶ τὴν κατάστασι.

Ἐπιστρέφοντας στὰς Ἀθήνας ἄρχισα ἀμέσως βολιδοσκοπήσεις τῶν ἀνωτέρω ἀξιωματικῶν.

Ἀρχισα ἀπὸ τὸν Ὀθωναῖο. Μὲ τὸν Ὀθωναῖο μὲ συνέδεε παλαιὰ φιλία ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, εἶχα ὅμως καιρὸ νὰ τὸν δῶ.

Ὁ Ὀθωναῖος, ὕστερα ἀπὸ μακρὰ συζήτησι, κατέληξε στὰ ἑξῆς:

Ὅτι τὸ κίνημα πρέπει νὰ γίνη, ὅτι ἂν μείνουν στὰ πράγματα οἱ Λαϊκοὶ ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἀκόμη, ὁ Στρατὸς θὰ περιέλθη ἐξ ὁλοκλήρου στὰ χέρια των καὶ θὰ καταντήσωμε εἴλωτες τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ὅτι ὁ ἴδιος δὲν θέλει νὰ λάβη μέρος στὸ κίνημα, ἀφ' ἑνὸς διότι βρίσκεται σὲ πλήρη διάστασι μέ τὸν Πλαστήρα, τοῦ ὁποίου ἀπέκλεισε ἀμέσως τὴν ἀνάμιξι καὶ τὸν ὁποῖο θεωροῦσε ὑπαίτιο τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀποτάκτων στὸ στράτευμα καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι δὲν θεωροῦσε τὸν ἑαυτόν του κατάλληλο γιὰ κινήματα, ὅτι ὅμως θὰ ἔκανε πᾶν τὸ δυνατὸν γιὰ νὰ βοηθήση καὶ θὰ ἔδινε κατάλληλες συστάσεις στὸν Καμένο, διοικητὴ τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ.

Ἐπεσκέφθηκα ἐπίσης τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς Κολιαλέξη, Σαράφη καὶ Πράσσο Βλάχο, καὶ ἀντελήφθηκα ἀμέσως τὴν ἔλλειψι ἱκανοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιβάλλεται σὲ ὅλους. Καὶ τέτοιος ἀρχηγός, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Πλαστήρα, ἐφ' ὅσον ὁ Ὀθωναῖος δὲν ἤθελε νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος...

«ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΡΟΜΕΡΑΝ ΕΥΘΥΝΗΝ»

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρισκόταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐκείνη τὴν περίοδο, καταστάσεως ποὺ —ὅπως θὰ δοῦμε καὶ σὲ ἄλλα γράμματα— δικαιολογεῖ ἀπόλυτα ὅσα γιὰ «ἐκνευρισμὸ» μαρτύρησε ὁ παλαιὸς συνεργάτης του Πέτρος Ν. Εὐριπαῖος, εἶναι ἡ ἐπιστολή, ποὺ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα (καὶ ἀφοῦ ἄκουσε τὰ ὅσα αὐτὸς τοῦ εἶπε καὶ πληροφορήθηκε ἐκεῖνα ποὺ γίνονταν, τότε, στὰς Ἀθήνας) ἔδωσε, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, στὸν ἐπιστήθιο φίλο του γιὰ νὰ τὴν διαβάση ὅπου ἔπρεπε.

Ἀλλὰ ἰδοὺ τὸ γράμμα ἐκεῖνο:

Χαλέπα, 4 Δεκεμβρίου 193.
Φίλτατε Ἀλέκο.

Ἤκουσα μετά προσοχῆς τάς ἀντιλήψεις τῶν φίλων Πο. Βλάχου, Κολιαλέξη καί Σαράφη τάς ἐκδηλωθείσας κατά τήν συνεδρίασίν των εἰς τήν ὁποίαν παρέστης καί τάς ὁποίας ἀνέλαβες νά μοῦ μεταδώσης. Ἰδού ποία εἶναι ἡ ἀπάντησις τήν ὁποίαν παρακαλῶ νά τούς ἀνακοινώσῃς.

Ἀπό τάς ἀνακοινώσεις σου φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει πλήρης συμφωνία ὡς πρός τό ἐπίκαιρον τῆς ἐνεργείας μεταξύ ὅλων τῶν παραγόντων, τῶν ὁποίων ἡ ὁμόθυμος καί ἐνθουσιώδης συνεργασία εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας. Ἐάν οὕτως ἔχουν τά πράγματα, τότε παρά τήν προσωπικήν σου αἰσιόδοξον πρόβλεψιν, ἔχω καθῆκον νά ἐπιστήσω τήν προσοχή τῶν φίλων ὅτι ἀναλαμβάνουν τρομερᾶν εὐθύνην, ὡθοῦντες τά πράγματα εἰς ἐξέγερσιν, ἡ ὁποία, διά τήν ἔλλειψιν πλήρους συμφωνίας ὡς πρός τό ἐπίκαιρον τῆς ἐνεργείας, δὲν συγκεντρώνει ὅλας τάς πιθανότητας ἐπιτυχίας. Διότι ἐννοοῦν βέβαια ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς ἐξεγέρσεως θά ἐσήμαινεν ἀνατροπήν τῆς Δημοκρατίας, ἀγρίαν καταδίωξιν παντός γνησίου δημοκρατικοῦ στρατιωτικοῦ ἢ πολίτου καί ὄλεθρον τῆς Ἑλλάδος. Διά τοῦτο, ἐφόσον δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ πλήρης καί ἐνθουσιώδης συμφωνία ὅλων τῶν παραγόντων τῶν ὁποίων ἡ συνεργασία εἶναι προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας, συνιστῶ τήν ἀναβολήν τοῦ κινήματος ὅπως τοῦτο γίνη ὅταν πραγματοποιηθῆ ἡ προϋπόθεσις αὕτη. Ἡ ἀναβολή αὐτή θά φέρη βέβαια δυσθυμίαν εἰς τάς τάξεις τῶν ζωηροτέρων, ἀλλ' ἡ δυσθυμία πρέπει νά ἀντιμετωπισθῆ ἀπό τούς ἀρχηγούς ὡς θυσία τήν ὁποίαν ὀφείλουν νά ὑποστοῦν πρός τό γενικόν συμφέρον. Ἡ ἀναβολή κάθε ἄλλο παρά ματαίωσιν σημαίνει. Ματαίωσιν θά ἐσήμαινε ἡ ἀναβολή, ἂν ἀφήναμε νά συντελεσθῆ περαιτέρω ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ στρατοῦ, εἴτε τό ἀποτέλεσμα τοῦτο φέρει ἡ ἐφαρμογή τοῦ ἀνοσίου νόμου τῆς ἐπετηρίδος, εἴτε ἡ ἀλλοίωσις τοῦ Ἀνωτάτου Στρατ. Συμβουλίου. Ὅταν ἀπειληθῆ ἡ ἐπέλευσις των, γνωρίζετε ὅτι θά εἶμαι ἕτοιμος νά ἡγηθῶ τῆς ἐξεγέρσεως, ἐάν ὑπάρχη φόβος ὁριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ σημερινοῦ ἀνόμου καθεστῶτος. Ἡ δὲ ἀναβολή αὐτή φθείρει ἀθεραπεύτως, καί ἐπομένως δικαιολογεῖ περισσότερον τήν ἐξέγερσιν ἀλλά καί ἐξασφαλίζει περισσότερον τήν ἐπιτυχίαν της.

Καί ἡ ἐκκρεμής ἀκόμη δίκη τοῦ ἐγκλήματος τῆς 6ης Ἰουνίου ἠμπορεῖ νά φέρη ἀποκαλύψεις αἱ ὁποῖαι νά δικαιολογήσουν ἔτι μᾶλλον τήν ἐξέγερσιν.

Τά ἀνωτέρω παρακαλῶ νά φέρης εἰς γνῶσιν τῶν φίλων Βλάχου, Σαράφη, καί Κολιαλέξη, ἀναγινώσκων συγχρόνως πρός αὐτούς ἄλλην μίαν φοράν τήν πρός τόν φίλον Βεντήρην ἐπιστολήν μου τῆς 23ης Ὀκτωβρίου, διά τῆς ὁποίας λαμβάνω σαφῆ στάσιν ἀπέναντι ἐνδεχομένης ἐξεγέρσεως.

Φιλικώτατα σὸς
Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

Στὸ γράμμα αὐτὸ ἡ ἀγωνία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, γιὰ μιὰ ἐνδεχόμενη ἀποτυχία τοῦ κινήματος εἶναι ὁλοφάνερη. Βέβαια ὅταν τότε, μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀναβολὴ ποὺ θὰ ἔφερνε «δυσθυμία» ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη (ἡ ἀναβολὴ) σὰν «θυσία» τῶν ἀρχηγῶν τῆς στασιαστικῆς ἐνέργειας, δὲν ἐννοοῦσε τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἐννοοῦσε τὰ κινήματα ποὺ εἶχαν ὁρισθῆ γιὰ τὶς 10 καὶ ὕστερα γιὰ τὶς 12 Ἰανουαρίου 1935 καὶ ποὺ δὲν πραγματοποιήθηκαν τότε — τότε ποὺ περίμενε ὁ Ν. Πλαστήρας στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα γιὰ νὰ μπῆ, ἀπὸ τὴν Κούλα ἢ ἀπὸ τὸ Ζύρνοβο, στὴν Ἑλλάδα— γιὰ νὰ φτάσουμε, τελικά, στὴ μοιραία 1η Μαρτίου. Αὐτὴ ἡ ἐπισήμανση τῆς «τρομερῆς εὐθύνης» εἶχε ἰσχυρὴ ἀνασταλτικὴ δύναμη. Μὰ ταυτόχρονα ἔδινε φτερὰ στοὺς συνωμότες ἡ βεβαίωση ὅτι «ἡ ἀναβολὴ κάθε ἄλλο παρὰ ματαίωσιν σημαίνει» καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε τί ἄλλο ἡ ρητὴ ὑπόσχεση, ἡ κατηγορηματικὴ δήλωση «γνωρίζετε ὅτι θὰ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἡγηθῶ τῆς ἐξεγέρσεως, ἐὰν ὑπάρξη φόβος ὁριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ σημερινοῦ ἀνόμου καθεστῶτος».

«Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΘΑ ΠΑΡΑΣΥΡΗ ΤΟΥΣ ΠΑΝΤΑΣ»

ΕΝΑΣ ἀπὸ τοὺς λίγους ἀνθρώπους, ποὺ εἶχαν μείνει πιστοὶ καὶ εἰλικρινεῖς στὴ φιλία τοῦ Ν. Πλαστήρα, κατὰ τὴν ἐναγώνια ἐκείνη ἐποχή, ἦταν ὁ Ἀλέξ. Ζάννας. Ἐνῶ πολλοὶ ἄλλοι «ἐγκάρδιοι» ἢ «ἄσπονδοι» φίλοι τοῦ ἐφήμερου δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1935, τὸν εἶχαν στὰ κρυφὰ ἢ στὰ φανερά, ἐγκαταλείψει, καὶ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ τὸν παραμερίσουν —ὡς ποὺ τὸ ἐπέτυχαν— ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἐξακολουθοῦσε νὰ πιστεύη στὸ ἄστρο του. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό. Ὅταν δὲν δυσκολεύθηκε νὰ ἀντιληφθῆ, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε κλονισθῆ στὴν πεποίθησή του γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», ὅταν, δηλαδή, τὸν ἔνιωσε νὰ ταλαντεύεται μὲ τὴ σκέψη ἂν ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ μποροῦσε ἢ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὰ βγάλη πέρα μὲ τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» —γιὰ τὴν ὁποία, καθὼς εἴπαμε, ἔτρεμε ἡ ψυχούλα του— ἔσπευσε νὰ τὸν τονώση, μεταφέροντάς του τὶς ἀπόψεις ἐκείνων ποὺ πίστευαν ὅτι «μόλις πατήση τὸ πόδι του στὴν Ἑλλάδα ὁ Πλαστήρας θὰ παρασύρη τοὺς πάντας».

Ἔτσι, στὰ μέσα Δεκεμβρίου 1934, ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἔγραφε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο αὐτὰ τὰ «ἀπολύτως ἐμπιστευτικά»:

16 Δεκεμβρίου 1934. Κηφισιά

Σεβαστέ μου Κύριε Πρόεδρε,

Ἐπωφελοῦμαι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ φίλου Στρατηγοῦ Κατεγάκη διά νά σᾶς γράψω ἀπολύτως ἐμπιστευτικά, μερικά πράγματα διά τήν ἐδῶ κατάστασιν.

Ἀνέγνωσα τήν ἐπιστολήν σας εἰς τήν Ἐπιτροπήν καί γενικώτερον τούς ἐξέθεσα ἐπακριβῶς τάς ἀντιλήψεις σας. Οἱ κ.κ. Βλάχος καί Κολιαλέξης εἶναι πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἀμέσου δράσεως, ἐνῶ ὁ Σαράφης καίτοι προσωπικῶς σύμφωνος, διστάζει διότι δὲν νομίζει ὅτι θά τόν ἀκολουθήσῃ ἡ ὀργάνωσίς του. Πάντως οἱ ἄλλοι, ἐννοῶ τούς Βλάχον καί Κολιαλέξην, ἔχουν τήν πεποίθησιν ὅτι μόλις πατήση τό πόδι του στήν Ἑλλάδα ὁ Πλαστήρας θά παρασύρῃ τούς πάντας. Ὁμολογῶ πώς κι' ἐγώ συμμερίζομαι τήν αἰσιοδοξίαν των. Ἔχω ὅμως ἀκόμη δισταγμούς ὡς πρός τήν ἐπιτυχίαν τῆς ἀφίξεώς του, διότι δυστυχῶς εἰς τόν τόπον μας ἐλάγιστοι εἶναι ἐχέμυθοι καί δεύτερον γενικώτερον ὡς πρός τόν τρόπον ἐνεργείας καί τό ἐπίκαιρον. Μολονότι δὲν γνωρίζω οὔτε θέλω νά μάθω ἐπακριβῶς καί λεπτομερῶς τά σχέδιά των, νομίζω πώς αὐτήν τήν φοράν κάτι σοβαρώτερον προετοιμάζουν. Αὔριον ἀναχωρῶ διά Θεσσαλονίκην διότι μὲ παρεκάλεσαν νά προβῶ ἐκεῖ εἰς διαφόρους ἐνεργείας ποὺ ὁμολογουμένως θεωρῶ καλάς. Ἐάν δείξουν ψυχραιμίαν καί δὲν διασθοῦν ὑπερμέτρως νομίζω πώς ἔχουν πολλάς ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ἐγώ μολονότι διαφωνῶ εἰς πολλά σημεῖα, θά τούς βοηθήσω μὲ ὅλην μου τήν καρδιά, γιατί ἀφ' ἑνός πρέπει πάση θυσία ν' ἀποσοβηθῆ ἐνδεχομένη ἀποτυχία, ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐπιτρέπεται μακροχρόνιος ἀναβολή, διότι ὁ Κολιαλέξης δικαίως φοβεῖται νέαν ἀναστάτωσιν εἰς τάς τάξεις του καί ὁ Βλάχος φοβεῖται νέαν προδοσίαν. Ἐάν πραγματοποιηθοῦν αἱ δύο προϋποθέσεις περί τῶν ὁποίων σᾶς μίλησα κατά τήν τελευταίαν αὐτόθι παραμονήν μου, τότε νομίζω πώς ἡ ἐπιτυχία θά εἶναι ἀσφαλής.

Ἐξ ἄλλου ἡ φθορά τῆς Κυβερνήσεως, ἰδίως εἰς τάς Βορείους ἐπαρχίας, εἶναι πλέον καταφανής. Τούς ἐσώσατε καί δικαίως ἴσως, μὲ τάς δηλώσεις σας διά τό ζήτημα τοῦ ράσου. Τώρα ἂν ἡ Ἀντιπολίτευσις δείξῃ σθένος στή Βουλή καί ἐκμεταλλευθῆ ἕνα σωρό ἐπίκαιρα φλέγοντα ζητήματα, εἶμαι βέβαιος πώς θά κλονισθοῦν πλέον ὁριστικά. Ἀπό τήν Θεσσαλονίκην ἔστω καί δι' εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου θά σᾶς γράψω ἐκτενῶς.

Ἡ γυναίκα μου, εὐτυχῶς καλά. Ἀναχωρεῖ αὔριο μαζί μου καί σᾶς στέλνει ἄπειρα.

Ἡ κυρία Δέλτα παρακαλεῖ νά τῆς γνωρίσετε ἂν τό τηλεγράφημα γιά τήν γιορτή σας διεβιβάσθη ἐπακριβῶς, εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Εὐχόμενοι χρόνια πολλά ἐλπίζομε ἐπιστρέψετε χαρήγορα γιά νά ξανασηκώσετε γκρεμισμένο Ἐθνικό γόητρο».

Φιλικώτατους ναιρετισμούς καί προσρήσεις εἰς τήν Καν Βενιζέλου.

Μὲ ἀγάπη καί σεβασμό
ΑΛΕΞ. ΖΑΝΝΑΣ

Υ. Γ.: Λησμόνησα νά σᾶς γράψω πώς θέλοντας νά ἐπιτύχω πλήρη ὁμοφωνίαν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, προσεπάθησα νά πείσω τόν Στρατηγόν Ὀθωναῖον ν' ἀναλάβη τήν ἀρχηγίαν καί προβῆ εἰς ἄμεσον συγκρότησιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Δυστυχῶς δὲν θέλει ν' ἀναμιχθῆ ἐνεργῶς. Παρακολουθεῖ τήν κατάστασιν ἕτοιμος νά βοηθήσῃ, ὄχι ὅμως καί ν' ἀναλάβη πρωτοβουλίαν. Γι' αὐτό εἴμεθα ἀναγκασμένοι νά βασισθῶμεν εἰς τούς ἄλλους, πού ἔχουν τουλάνιστον ζωήν καί ὄρεξιν διά δράσιν.

Μὲ ἀφάνταστον ναράν σᾶς πληροφορῶ ὅτι ὁ Καλλιγᾶς εὑρίσκεται ἐκτός κινδύνου ἐν ἀναρρώσει, ἐξῆλθε τῆς κλινικῆς καί ὁ Μαριόν θεβαιοῖ πώς θά γίνη τελείως καλά. Πραγματική νεκρανάστασις.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΝΝΑΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗ

ΑΥΤΟΙ οἱ δισταγμοὶ τοῦ Στεφ. Σαράφη γιὰ τοὺς ὁποίους μιλάει στὸ ἐμπιστευτικὸ γράμμα του ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἔχει καταμαρτυρήσει στὸν ἴδιο ὁ βιογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα διηγόρος Ἰω. Πεπονῆς (ὅτι, δηλαδή, τὸ «ψέμα τοῦ Σαράφη» ἔγινε ἀφορμὴ νὰ μὴ μπῆ ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» ἀπὸ τὴν Βουλγαρία στὴν Ἑλλάδα) γεννοῦν πολλὲς σκέψεις ὡς πρὸς τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε, τότε, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ. Μὰ γύρω ἀπὸ τὸ Σαράφη καὶ τὴν στάση ποὺ ἔδειξε στὸ πρωτομαρτιάτικο κίνημα τοῦ 1935 ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ σκοτεινὰ καὶ ἀνεξιχνίαστα σημεῖα, ποὺ γίνονται ἀκόμα σκοτεινότερα ὅταν διαβάση κανεὶς τὴν μαρτυρία τοῦ πιστοῦ ταγματάρχου του (καὶ ὕστερα στρατηγοῦ) Θωμᾶ Σφέτσου (ἢ Σφέτσιου) ποὺ τὸν ἔχουμε συναντήσει ἀπὸ τὰ γράμματά του πρὸς τὸν συνταγματάρχη Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα. Μὰ γιὰ τὴν μαρτυρία αὐτὴ θὰ μιλήσουμε στὴν συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Πάντως ἕνα εἶναι βέβαιο: Ὅτι ὁ Σαράφης δὲν τὸν ἤθελε τὸν Πλαστήρα. Καὶ μονάχα ὁ Χρ. Γ. Τσιγάντες διευκρινίζοντας τὸ πρᾶγμα λέει πὼς καὶ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ὁ Ἀνδρ. Κολιαλέξης δὲν τὸν ἤθελαν τὸν Πλαστήρα γιὰ πρωθυπουργό, τὸν ἤθελαν ὅμως γιὰ ἀρχηγὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Μόνο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἤξερε, μέσα στοὺς δισταγμούς του, γιὰ τί ἀκριβῶς τὸν ἤθελε τὸν παλαιό του συνεργάτη, ποὺ, κάποτε, πίστευε τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων «σὰν Θεό» ἢ ἔστω σὰν ἡμίθεο! Γιατὶ ἄλλου τὸν θέλει γιὰ γενικὸ ἀρχηγὸ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ἄλλου μόνο γιὰ στρατιωτικὸ ἀρχηγό, ποὺ, σὰν ἀρχιστράτηγος, «θὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν», ἄλλου σὰν πράσκαιρο δικτάτορα —ἔτσι ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας, καθὼς θὰ δοῦμε σὲ δικά του γράμματα, δὲν ἤξερε τὶ γινόταν, τὶ ζητοῦσαν καὶ τὶ περίμεναν ἀπὸ αὐτόν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: **Οἱ ὑβριστικοὶ χαρακτηρισμοὶ ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ συνωμότες γιὰ τὶς μεταξύ τους σχέσεις, ἀντιζηλίες καὶ διαφορές. — Γιατί ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπροτίμησε τὸν «ἄλεθρον τῆς Ἑλλάδος». — Ὁ πρόεδρος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» Ἀθηνῶν Ἀλ. Κανάρης παίρνει ἕνα ἄγρια ἐπιτιμητικὸ γράμμα. — Ὁ ἀκράτητος θυμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Νὰ σταματήσουν οἱ συκοφαντίες καὶ νὰ σιωπήσουν οἱ συκοφάντες. — Ὁ Ἀλ. Ζάννας ἀποκαλύπτει ἄγνωστες πτυχὲς τῆς μοιραίας πορείας. — «Εἶχα τόσο ἀηδιάσει». — Ὁ Ν. Πλαστήρας ζητάει νὰ σταματήσουν οἱ ψυχρίνιες. — Ποιός «πρόδωσε» τὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933;**

Ὁ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΑΛ. ΟΘΩΝΑΙΟΣ λ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛ. ΚΑΝΑΡΗ

"Αγριοι θυμοὶ τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου

«ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΝ ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΙΣ ΓΚΡΙΝΙΕΣ»

39ον

ΑΝ ΘΕΛΗΣΗ νὰ μετρήση κανεὶς τὸ πόσες φορὲς στὰ γράμματα ἢ στὶς μαρτυρίες τῶν συνωμοτῶν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, χρησιμοποιοῦνται οἱ χαρακτηρισμοὶ «προδότης» καὶ «προδοσία», κινδυνεύει, κυριολεκτικά, νὰ κυριευτῆ ἀπὸ δέος καὶ, ὁπωσδήποτε, νὰ τὰ χάση. Γιατί, στὸ πλούσιο ἐνδοσυνωμοτικὸ λεξιλόγιο δὲν ἀρκοῦσαν οἱ ἐκφράσεις, ποὺ ἔχουμε μνημονεύσει, ἐκφράσεις σᾶν τίς: «νὰ σταματήση ἡ φαγωμάρα», «νὰ πάψη ἡ γκρίνια», «ὄχι ἄλλος σπαραγμός», «μᾶς βασανίζουν οἱ ὑποψίες» κλ., στὶς ὁποῖες, μὲ πολὺ εὐκολία, πρόσφευγαν, οἱ μὲ ἀκόμα περισσότερη εὐκολία ἀλληλογραφοῦντες πρωταγωνιστὲς ἢ δευτεραγωνιστὲς τῆς στρατιᾶς, ποὺ, καθὼς ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ὥριζε, ἔπρεπε, μὲ ἀρχιστράτηγο τὸν Ν. Πλαστήρα, «νὰ βαδίση κατὰ τῶν 'Αθηνῶν». Δὲν ἔφταναν, λοιπόν, οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς —οὔτε ἐκεῖνες τοῦ ταγματάρχου Θ. Σφέτσου— γιὰ νὰ κορέσουν αὐτοὺς ποὺ ἑτοίμαζαν τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Καὶ ἀποζήταγαν τοὺς χαρακτηρισμοὺς «προδότης» καὶ «προδοσία» ποὺ ἀνταποκρίνονταν στὴν πραγματικότητα καὶ στὸν ἐσωτερικό τους κόσμο. Γιατί, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσουμε, τέτοια ἀλληλοεξοντωτικὴ διάθεση καὶ τάση εἶναι ἀδύνατο νὰ συναντηθῆ πουθενὰ ἀλλοῦ (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν "Ενωση Κέντρου καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ τὶς 15 'Ιουλίου 1965).

'Η ἀσύλληπτη ἀλληλοεξοντωτικὴ διάθεση (ποὺ ἀπόρρεε ἀπὸ τὶς φιλοδοξίες τῶν διαφόρων «σωτήρων» τῆς Δημοκρατίας, ποὺ ὁ καθένας ἤθελε τὴν «σωτηρία» της γιὰ δικό του λογαριασμὸ καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῆς φατρίας στὴν ὁποία ἀνῆκε) ἀνησυχοῦσε σφοδρότατα τὸν 'Ελ. Βενιζέλο. Καὶ ἴσως αὐτὴ νὰ ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀφορμὲς ποὺ ἀρνιόταν τὴν ἀπροκάλυπτη ἀρχηγία τῆς 'Επαναστάσεως καὶ ποὺ προτιμοῦσε, μαζὶ μὲ τὶς εὐλογίες, τὶς συμβουλὲς καὶ τὴ διαιτησία. Βέβαια, στήν, μὲ τόσες αἱρέσεις, ἀπόφασή του νὰ μὴ βγῆ στὰ φανερὰ σᾶν ἀρχιεπαναστάτης, συνετέλεσε καὶ ἡ σύσταση τῆς Πηνελόπης Δέλτα ποὺ τοῦ ἔγραψε ὅτι «δὲν ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος». 'Ο δὲ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τιμοῦσε καὶ σεβόταν ἐντελῶς ἰδιαίτερα τὴ μεγάλη ἐκείνη 'Ελληνίδα, ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς ὁποίας, στὴν Κηφισιά, ἔφυγε τὸ βράδυ τῆς 6ης 'Ιουνίου 1933, γιὰ νὰ ἐπακολουθήση ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισίας, καὶ ἡ ὁποία, στὶς 15 Δεκεμβρίου 1934 —τοῦ 'Αγίου 'Ελευθερίου — τοῦ τηλεγραφοῦσε καὶ τοῦ εὐχόταν νὰ «ἐπιστρέψετε γρήγορα γιὰ νὰ ξανασηκώσετε τὸ γκρεμισμένο ἐθνικὸ γόητρο».

ΕΠΡΟΤΙΜΗΣΕ ΤΟΝ "ΟΛΕΘΡΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,,

ΑΛΛΑ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ 'Ελ. Βενιζέλος δὲν πίστευε πὼς τὸ «γόητρο» αὐτὸ θὰ ἀναστηλωνόταν μὲ ἕνα ἐθνικὸ πόλεμο ὅπως «τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου» (ποὺ εἶναι ὁ τίτλος τοῦ πιὸ κλασσικοῦ ἔργου τῆς Πηνελόπης Δέλτα, ἔργου μὲ τὸ ὁποῖο γαλουχήθηκαν καὶ ὀνειροπόλησαν ὅλες οἱ νεώτερες ἑλληνικὲς γενιές) ἢ μὲ μιὰ ἐθνικὴ ἐξόρμηση σᾶν ἐκείνη ποὺ ἔγινε πηγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τὰ «Μυστικὰ τοῦ Βάλτου». Πίστευε στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» καὶ ταυτόχρονα, φοβόταν τὴν ἀποτυχία του, ὥστε, πολὺ προφητικά, νὰ γράφη (4 Δεκεμβρίου 1934) ὅτι «ἡ ἀποτυχία τῆς ἐξεγέρσεως θὰ ἐσήμαινεν ἀνατροπὴν τῆς Δημοκρατίας, ἀγρίαν καταδίωξιν παντὸς γνησίου δημοκρατικοῦ στρατιωτικοῦ ἢ πολίτου καὶ ὄλεθρον τῆς 'Ελλάδος».

Καὶ ὅμως αὐτὸν τὸν «ὄλεθρον τῆς 'Ελλάδος» τὸν ἐπεδίωξε ὅταν ὁ «ἐκνευρισμὸς» ἢ τὸ πάθος τὸν κυρίευσε καὶ γιὰ αὐτὸν τὸν ὄλεθρο ἀναζητοῦσε ἐπιχειρήματα, γράφοντας ἄλλοτε (9 'Οκτωβρίου 1934) ὅτι οἱ 'Ισραηλῖται τῆς Θεσσαλονίκης ἢ οἱ Τοῦρκοι τῆς Θράκης ἢ ἡ «μπακλαβαδοποίησις» τῆς 'Αττικοβοιωτίας «παρέχουν ὅλην τὴν ἠθικὴν δικαιολογίαν ὅπως ἐξεγερθῶμεν ἐπαναστατικῶς», ἄλλοτε (4 Δεκεμβρίου 1934) ὅτι «καὶ ἡ ἐκκρεμὴς ἀκόμη δίκη τοῦ ἐγκλήματος τῆς 6ης 'Ιουνίου, ἠμπορεῖ νὰ φέρη ἀποκαλύψεις, αἱ ὁποῖαι νὰ δικαιολογήσουν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξέγερσιν», καὶ ἄλλοτε ἄλλα.

Δὲν ἄρκεσαν, λοιπόν, οὔτε οἱ συμβουλὲς τῆς Πηνελόπης Δέλτα, οὔτε οἱ δικές του προθέσεις, γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν, τελικά, νὰ ἀποφύγη τὴν ἡγεσία τῆς ἐνέργειας ἐκείνης ποὺ ὁ ἴδιος —ἀπὸ ἄλλη σκοπιὰ — χαρακτήριζε «ὄλεθρον τῆς 'Ελλάδος». "Οπως γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἴσχυσε αὐτὸ ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας —καθὼς ἔχουμε ἀναφέρει στὰ προηγούμενα— ἀποκαλοῦσε «παλιμβουλία». 'Ενῶ ἦταν ἀποφασισμένος νὰ φύγη ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα γιὰ τὴν 'Ιταλία, στὴν ἀρχή, καὶ εἶχε ἀναθέσει στὸν 'Αλέξ. Ζάννα νὰ τοῦ βγάλη καὶ τὰ εἰσιτήρια ἀκόμα, μετάνιωσε καὶ ἔμεινε στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ δράση ἔτσι, ὥστε ὁ 'Ανδρέας Μιχαλακόπουλος νὰ γράψη τὸ ἀνατριχιαστικὸ ἐκεῖνο «ὁποῖον ἄδοξον, ἐλεεινὸν τέλος μεγάλης φυσιογνωμίας».

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΓΕΜΑΤΟ ΘΥΜΟ

ΑΥΤΟ ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, ἡ ἀσύλληπτη, δηλαδή, ἀλληλοεξοντωτικὴ διάθεση, δὲν ἄργησε νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος τόσο ἀπεριόριστα λάτρευε τὸν 'Ελ. Βενιζέλο καὶ στὸν ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε ἐκχωριστὴ ἀγάπη καὶ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη: τὸν 'Αλέξανδρο Ζάννα.

...Σὲ αὐτὸ τὸ διάστημα (ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ 'Αλέξ. Ζάννας στὸ διάστημα ποὺ ὁ ἔμπιστος φίλος τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου ἐνεργοῦσε σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολές καὶ τὶς ὁδηγίες τούτου), ἡ «Δημοκρατικὴ "Αμυνα» δὲν ἔπαυσε νὰ μὲ συκοφαντῆ στὸ Βενιζέλο, ὅτι τάχα τὸν περασμένο 'Οκτώβριο (1934) εἶχα προδώσει τὶς κινήσεις της στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν Χατζηκυριάκο καὶ ὅτι γι' αὐτὸν τὸν λόγο εἶχε ματαιωθῆ ἕτοιμη ἡ ἐξέγερση τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης». 'Ο Βενιζέλος ἐξανέστη καὶ διαμαρτυρήθηκε ἐντονώτατα...

Πραγματικὰ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ταράχτηκε καὶ ἔστειλε στὸν πρόεδρο τοῦ τμήματος 'Αθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» 'Αλ. Κανάρη αὐτὸ τὸ ἄγρια ἐπιτιμητικὸ γράμμα, τὸ ὑστερόγραφο τοῦ ὁποίου δείχνει ἀκόμα πιὸ πολὺ τὴν ἔκταση τοῦ θυμοῦ του.

'Ιδοὺ τὸ γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου πρὸς τὸν 'Αλ. Κανάρη.

Χαλέπα, 12 'Ιανουαρίου 1935

Φίλτατε Πρόεδρε.

Τό ζήτημα τοῦ κ. Ζάννα εἶναι πολύ σοβαρώτερον παρ' ὅσον τό ἀντιλαμβάνεται δυστυχῶς ἡ «Δημοκρατική "Αμυνα». 'Η καλυτέρα τούτου ἀπόδειξις εἶναι ὅτι, ὅπως γράφετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας, σᾶς ἀδικῶ, διότι, ὅπως πιστεύετε ἀδιστάκτως, μοῦ παρέστησαν τά πράγματα ὄχι ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν ἀλλ' ἐπί τῇ βάσει ὠργανωμένου σχεδίου συγκαλύψεως τῆς πραγματικότητος, διά τῆς κατασυκοφαντήσεως μιᾶς ὀργανώσεως διαπνεομένης ἀπό ἀνώτερα ἰδανικά.

'Εὰν πιστεύση τις ὅσα γράφετε, φαίνεται ὅτι ὁ κ. Ζάννας ἐδημιούργησε τὴν ἐναντίον του ψευδῆ κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐπρόδωσεν ἐπικειμένας ἐνεργείας πρὸς τὸν κ. Χατζηκυριάκον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τὰς ματαιώση μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κατασυκοφαντήση τὴν ὀργάνωσίν σας. 'Ενῶ ἐγὼ ἐπίστευα καὶ νομίζω ὅτι εὑρίσκομαι ἐν τῷ δικαίῳ ὅτι μέλη τῆς ὀργανώσεώς σας διετύπωσαν τὴν ἐναντίον τοῦ κ. Ζάννα κατηγορίαν, τὴν ὁποίαν ἀρνεῖται μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του ὁ κ. Ζάννας καὶ διὰ τοῦτο χαρακτηρίζει τούς κατηγόρους του ὡς συκοφάντας.

Τά γεγονότα ἄλλωστε ἔχουν ὡς ἑξῆς:

'Εκ μέρους τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» ἐλέχθη τὸ πρῶτον ὅτι τρεῖς ἀξιωματικοί εἶδαν τὸν κ. Ζάνναν τήν 8 'Οκτωβρίου, μεταβαίνοντα ὅπως ἴδη τὸν κ. Χατζηκυριάκον, πρός τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι κατήγγειλεν ἐπικειμένην ἐξέγερσιν τοῦ στόλου ἡ ὁποία ὡς ἐκ τούτου ἐματαιώθη ἐκ προληπτικῆς ἐνεργείας τοῦ Χατζηκυριάκου. "Οταν ἐξηκριβώθη ὅτι τήν 6ην, 7ην, 8ην καί 9ην 'Οκτωβρίου ὁ κ. Ζάννας ἐφιλοξενεῖτο εἰς τήν ἐν Χαλέπα οἰκίαν μου, οἱ διαδώσαντες τήν ψευδῆ εἴδησιν δέν ἡσύχασαν, ἀλλά μετέβαλον τήν κατηγορίαν. 'Ο κ. Ζάννας δέν μετέβη πλέον πρός συνάντησιν τοῦ κ. Χατζηκυριάκου τήν 8ην 'Οκτωβρίου, ἀλλά τήν 13 'Οκτωβρίου, γευματίζων εἰς τήν 'Αθῆν. Λέσχην, ἐπλησίασε τόν ἐκεῖ εὑρισκόμενον κ. Χατζηκυριάκον, μέ τόν ὁποῖον συνωμίλησε καί εἰς τόν ὁποῖον κατήγγειλε πιθανῶς τά τεκταινόμενα, τά ὁποῖα τοιουτοτρόπως ἐματαίωσεν ὁ κ. Χατζηκυριάκος διά τῆς προληπτικῆς ἐνεργείας του. 'Αλλ' οἱ συκοφάνται δέν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι οὔτε εἰς τήν δευτέραν αὐτήν ἔκδοσιν τῆς συκοφαντίας των. Διότι δέν ἐπροσεξαν ὅτι ἡ ἐπί τοῦ στόλου ἐνέργεια τοῦ κ. Χατζηκυριάκου ἦτο προγενεστέρα τῆς 13ης 'Οκτωβρίου καί ἑπομένως ὁ ὑπουργός δέν εἶχεν ἀνάγκην προδοσίας, διά νά λάβη τά μέτρα του.

Αὐτά εἶναι τά γεγονότα φίλε κ. Πρόεδρε. Δέχομαι ὅτι ἀρχικῶς οἱ ὑπεύθυνοι διά τήν κατά τοῦ κ. Ζάννα δεινήν κατηγορίαν δέν εἶχαν σκοπόν νά συκοφαντήσουν τοῦτον ἀλλ' ἔπεσαν θύματα ποίως ξέρει ποίας πλάνης. 'Αλλ' ὅταν ἐξηκρίβωσαν ὅτι ἡ κατηγορία των δέν στέκεται, ἀντί νά ἐκφράσουν τήν λύπην των διότι ἠδίκησαν ἕνα ὁμοϊδεάτην των, ἐζήτησαν νά μεταβάλουν τήν κατηγορίαν διά νά τήν καταστήσουν πιστευτοτέραν, καί ἀπό τήν στιγμήν ἐκείνην ἔγιναν συκοφάνται καθ' ὅλην τήν τρομεράν σημασίαν τῆς λέξεως.

Καί τήν θέσιν των κατέστησαν δεινοτέραν, ὅταν ἀντιθέτως πρός τά συμφωνηθέντα, ἠρνήθησαν νά προσέλθουν ἐνώπιον τοῦ κ. Γονατᾶ ὅπως παρόντος τοῦ κ. Ζάννα ἐπέλθη ἡ ἀναγκαία ἐξήγησις. Καί τήν θέσιν των καθιστοῦν ἀκόμη δεινοτέραν διά τῆς ἐπιμονῆς των εἰς τήν συκοφαντικήν εἴδησιν.

Γράφετε ὅτι τήν εἴδησιν, μετέδωσεν εἰς τόν στρατηγόν Παπούλαν καί ἐπιφανής πολιτευόμενος φιλελεύθερος καί ἰδιαίτερος φίλος μου, τόν ὁποῖον ὁ στρατηγός Παπούλας ἀρνεῖται νά ὀνομάση. 'Αλλ' ὁ ἐπιφανής φιλελεύθερος δέν εἶπεν εἰς τόν στρατηγόν Παπούλαν ὅτι ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζει τό ἀληθές τῆς κατηγορίας, ἀλλ' ὅτι ἤκουσε καί αὐτός τήν κατηγορίαν. 'Επομένως ἡ ἀνακοίνωσίς του τίποτε ἄλλο δέν ἀποδεικνύει, παρ' ὅτι ἤκουσε καί αὐτός τήν κατηγορίαν, τήν ὁποίαν διέδωσαν οἱ συκοφάνται.

Βαθύτατα θλίβομαι διότι ἡ «Δημοκρατική "Αμυνα» ἀπεφάσισε νά γίνη συνυπεύθυνος μέ τούς συκοφάντας προστατεύουσα αὐτούς. "Επρεπε ἐν τούτοις νά γνωρίζη ἡ «Δημοκρατική "Αμυνα» ὅτι ὅλοι οἱ μεγάλοι ἡγέται τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπεδίωξαν πρό πολλῶν ἐτῶν, νά στιγματίσουν ἕνα ἀξιωματικόν (τόν Ντρεϋφους). 'Ισραηλίτην τό θρήσκευμα, ὡς προδότην. Καί δέν τό κατώρθωσαν, διότι ἡ γαλλική συνείδησις ἐξηγέρθη. 'Εν προκειμένω ὁ κ. Ζάννας οὔτε 'Ισραηλίτης εἶναι οὔτε τυχαίος ἀξιωματικός. Εἰς ἡλικίαν νεαρωτάτην ὑπηρέτησε μέ αὐταπάρνησιν τόν Μακεδονικόν ἀγῶνα. Διεκρίθη κατά τόν πόλεμον ὡς ἀξιωματικός τῆς 'Αεροπορίας. Καί μολονότι μή πολιτευθείς ἕως τότε, ἐκλήθη παρ' ἐμοῦ νά ὀργανώση τό νεοσύστατον ὑπουργεῖον τῆς 'Αεροπορίας καί ἐπέτυχε πλήρως εἰς τήν ἀποστολήν του. Καί οἱ ὑποστηρίζοντες τήν συκοφαντικήν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν δέν ἔχουν θέσιν ἀνάλογον μέ τήν θέσιν τῶν μεγίστων ἡγετῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. "Ας μή φαντασθοῦν ἑπομένως ὅτι θά ἐπιτροπὴ νά διαβάλλεται ὁ κ. Ζάννας, μόνον καί μόνον διότι εἰς ὡρισμένην ἐποχήν μέ πλήρη ἐκ μέρους μου ἐπιδοκιμασίαν τῆς ἐνεργείας του, ἐπεδίωξε καί ἐπέτυχε νά ματαιώση στασιαστικόν κίνημα, τό ὁποῖον παρεσκευάζετο ἀπό ἐγκρίτους πατριώτας, ἀλλά τῶν ὁποίων ἡ γενναιότης ἦτο ὑπερβαλλόντως μεγαλυτέρα ἀπό τήν σύνεσιν.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καί ἀγάπης

ὑμέτερος
ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Υ.Γ. Εἰς τήν ἐπιστολήν τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» προτιμῶ νά μή ἀπαντήσω, διά νά μή ἐξωθηθοῦν τά πράγματα περισσότερον.

Αὐτό ἦταν τὸ ἀληθινὰ ἄγρια ἐπιτιμητικὸ γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου πρὸς τὸν 'Αλ. Κανάρη, χαρακτηριστικὸ καὶ αὐτὸ τοῦ ἐνδοπαραταξιακοῦ μίσους ποὺ τότε κυριαρχοῦσε καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν ξέφυγε οὔτε ὁ πιὸ ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ 'Αλέξ. Ζάννας.

"ΕΙΧΑ ΤΟΣΟ ΑΗΔΙΑΣΕΙ..!

Η ΔΙΑΜΑΧΗ ἀνάμεσα στὶς συνωμοτικὲς φατρίες πῆρε ξεχωριστὴ ἔξαρση, ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας, ἀφοῦ περίμενε μάταια στὴ Σόφια γιὰ νὰ μπῆ στὴν 'Ελλάδα, καὶ ἀφοῦ εἰδοποιήθηκε, ἐκεῖ, (ἀπὸ τὸν Σαράφη) ὅτι «προδόθηκαν», ἀναγκάστηκε νὰ ξαναγυρίση στὴ Γαλλία, καὶ νὰ πάη στὸ Παρίσι. Τότε μιὰ ἄλλη ἐνδοσυνωμοσία ἐκδηλώθηκε, μιὰ ἐνδοσυνωμοσία ποὺ ἔκανε τὸν 'Ελ. Βενιζέλο, κυριολεκτικὰ ἐξαλλο.

Μὰ ἂς ἀκούσουμε τὸν 'Αλέξ. Ζάννα νὰ ἱστορῆ αὐτὰ ποὺ γίνηκαν τότε:

...Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Πλαστήρα (ὅταν περίμενε στὴ Σόφια γιὰ νὰ μπῆ στὴν 'Ελλάδα) καὶ τὴν ἀναβολὴ τῆς 'Επαναστάσεως (ποὺ εἶχε ὁρισθῆ γιὰ τὶς 10 ἢ 12 'Ιανουαρίου 1935), ὁ 'Αργυρόπουλος, ὁ Πιστολάκης καὶ ἄλλοι ἐθεώρησαν καλὸ νὰ στείλουν στὸ Παρίσι κάποιον νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν Πλαστήρα. Καὶ διάλεξαν τὸν ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ Βενιζέλου, Ρούσσο, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴν ἄδεια τοῦ Βενιζέλου.

'Ο Ρούσσος πῆγε στὸ Παρίσι, συνήντησε τὸν Πλαστήρα καὶ τοῦ εἰσηγήθηκε νὰ καταρτίση νέα 'Επιτροπή, γιὰ νὰ ἐπιτύχη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ συνεννόησι μεταξὺ τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ Πλαστήρας ἔδιδε τὴν ἐντολήν, ὡς ἀρχηγὸς τῆς 'Επαναστάσεως, νὰ εὐρυνθῆ ἡ 'Επιτροπὴ Κολιαλέξη, Σαράφη, Βλάχου καὶ νὰ προστεθοῦν οἱ Πεπὲς 'Αργυρόπουλος, ὁ συνταγματάρχης Διάμεσης ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας καὶ ἐγώ. Τοῦ ἐμπιστεύθηκε δὲ ὁ Πλαστήρας τρεῖς ἐπιστολές. Μία πρὸς τὸν ναύαρχο Κολιαλέξη, μία πρὸς τὸν Σαράφη καὶ πρὸς ἐμένα.

'Ο Ρούσσος κατέστρεψε τὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Κολιαλέξη καὶ πρὸς ἐμένα καὶ κατώρθωσε ὅπως διηγήθηκε, μὲ χίλια βάσανα, νὰ σώση τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σαράφη. 'Ο Ρούσσος ἦλθε νὰ μὲ συναντήση, μοῦ ἀνεκοίνωσε τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πλαστήρα καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ὁ Πλαστήρας ἐπιθυμεῖ νὰ λάβω μέρος στὴ νέα 'Επιτροπή. Εἶχα τόσο ἀηδιάσει ἀπὸ τὶς προσωπικὲς φιλοδοξίες τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσι τὴν ὁποίαν προσπαθοῦσαν νὰ κάνουν οἱ διάφοροι πολιτικοί, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὴν 'Αθήνα καὶ νὰ ἀποσυρθῶ στὴ Θεσσαλονίκη, ἀφοῦ προηγουμένως δήλωσα ὅτι δὲν θέλω οὔτε νὰ εἶμαι μέλος τῆς 'Επιτροπῆς οὔτε νὰ λάβω μέρος στὴ στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ Θεσσαλονίκης. Τελικῶς ἡ 'Επιτροπὴ ἔμεινε πάλι ἡ ἴδια: Σαράφης, Βλάχος, Κολιαλέξης.

Πρὶν ἀναχωρήσω ἀπὸ τὰς 'Αθήνας, ἔλαβα ἕνα γράμμα τοῦ Βενιζέλου ποὺ πολὺ μὲ ἀνησύχησε. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Καφαντάρη εἶχαν μεταβῆ πρὸς συνάντησιν τοῦ Βενιζέλου οἱ Γεώργ. Μπουρδάρας καὶ 'Αλέξ. Μελᾶς, γιὰ νὰ τὸν πείσουν νὰ ἀναλάβη ἐκεῖνος ἀπ' εὐθείας τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος, διότι ἄνευ αὐτοῦ ἀσφαλῶς τὸ κίνημα θὰ ἀπετύγχανε. 'Ο Βενιζέλος παρ' ὅλες τὶς διενέξεις, παρ' ὅλες τὶς πικρίες ποὺ τὸν ἐπότισε ὁ Καφαντάρης ἐπανειλημμένως εἶχε μιὰ ἀδυναμία πρὸς αὐτὸν καὶ λάμβανε πάντοτε ὑπ' ὄψιν του τὴν γνώμην του. Τὸ γράμμα τοῦ Βενιζέλου — δυστυχῶς κι' αὐτὸ φαίνεται ὅτι χάθηκε — ἦταν κατηγορηματικό. Μοῦ ἔγραφε νὰ μὴ φροντίσω γιὰ εἰσιτήρια, γιατί κατόπιν τῶν συστάσεων τοῦ Καφαντάρη θὰ παρέμενε στὴν Κρήτη καὶ θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Μὲ παρακαλοῦσε δὲ ἀφ' ἑνὸς νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν Καφαντάρην καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀφοῦ λάβω γνῶσιν, νὰ ἐπιδώσω δύο ἐπιστολὲς πρὸς τὸν 'Οθωναῖον καὶ τὸν Καμένον. Καὶ ὁ μὲν Καφαντάρης ἦταν ἄρρωστος καὶ δὲν δεχόταν κανένα, ὁ δὲ 'Οθωναῖος δήλωσε κατηγορηματικὰ ὅτι αὐτὸς προσωπικῶς δὲν θὰ ἀναμιχθῆ στὸ κίνημα, ἀλλὰ θὰ τὸ ἐνισχύση καὶ ὑποσχέθηκε νὰ γράψη πρὸς τὸν Καμένο γιὰ νὰ τὸν πείση νὰ λάβη μέρος στὸ κίνημα. Τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Καμένο ἔστειλα στὴν Καβάλα μὲ τὸν Χατζηζαφειρίου μόλις ἔφθασα στὴ Θεσσαλονίκη...

"ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΝ ΤΙΣ ΓΚΡΙΝΙΕΣ,,

ΤΟ ΙΔΙΟ πρόβλημα ποὺ καταπράξε τὸν 'Ελ. Βενιζέλο, ὥστε νὰ στείλη τὸ πάρα - πάνω ἄγρια ἐπιτιμητικὸ γράμμα πρὸς τὸν πρόεδρο τοῦ τμήματος 'Αθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» 'Αλ. Κανάρη, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πρόβλημα τῆς φαγωμάρας, τῆς γκρίνιας καὶ τῆς συνωμοσίας ἀνάμεσα στοὺς «ἀγωνιστὲς τῆς Δημοκρατίας», ἀπασχολοῦσε τὶς ὧρες ἐκεῖνες καὶ τὸν ἀπομονωμένο στὶς Κάννες —ὅπου εἶχε πάει ὕστερα ἀπὸ τὸ Παρίσι— Ν. Πλαστήρα.

Καὶ νὰ πῶς ὁ ἐφήμερος δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἱστορεῖ, διὰ τοῦ βιογράφου του δικηγόρου Ι. Πεπονῆ, ὅσα ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες γινόντουσαν:

...'Ο Πλαστήρας πῆρε τὴν ἐπιστολή, τὴν ὑπογραμμένη κι' ἀπ' τὰ τρία μέλη τῆς 'Επιτροπῆς (καὶ ποὺ τὸ κείμενό της τὸ ἔχουμε καταχωρήσει στὰ προηγούμενα), τὰ ὁποῖα τὸν πληροφοροῦσαν, πὼς αὐτὰ βέβαια ὀργανώνονταν, ἀλλὰ χρειαζόταν νὰ γράψη κι' ὁ ἴδιος στοὺς φίλους του νὰ πειθαρχήσουν κι' αὐτοί. Φαινόταν καθαρὰ τ' ἀλλοπρόσαλλο. "Αλλη ἡ ψυχὴ καὶ τὰ αἰσθήματα κι' οἱ σκοποὶ τοῦ Πλαστήρα, ἄλλες οἱ διαθέσεις, οἱ ἐνέργειες κι' οἱ προθέσεις τοῦ καθ' ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. 'Ωστόσο, μόλις πῆρε τοῦτο τὸ γράμμα ὁ Πλαστήρας, κάθησ' ἀμέσως κι' ἔγραψε ὡς δέκα - δώδεκα ἐπιστολὲς κι' ἔγραψ' ἐπίσης καὶ στὸ Σαράφη. Τὶς ἔδωκε ὅλες στὸ Ρούσσο, γιὰ νὰ τὲς δώση σ' ἐκείνους ποὺ ἀπευθύνονταν. Σὰν ἔφτασε ὅμως ὁ Ρούσσος στὸν Πειραιὰ φοβήθηκε, πὼς θὰ τοῦ γινόταν ἔρευνα καὶ τὶς ἔσχισε ὅλες, ἐκτὸς ἀπὸ κείνη, ποὺ ἀπευθυνόταν στὸ Σαράφη. Μάταιος φόβος. Δὲν τοῦ ἔγινε καμμιὰ ἔρευνα. 'Αλλὰ τὰ γράμματα εἶχαν σχιστῆ. Τὸ καλὸ ἦταν, πὼς ἤξερε τὸ περιεχόμενο, ποὺ ἦταν συστάσεις ν' ἀφήσουν τὶς γκρίνιες καὶ νὰ πειθαρχήσουν ὅλοι στὴν 'Επιτροπή. Τ' ἀνακοίνωσε προφορικὰ σὲ καθέναν κι' ἔδωκε καὶ στὸ Σαράφη τὸ γράμμα...

"Ετσι καὶ ἐνῶ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος σχεδὸν διέτασσε νὰ πάψουν οἱ συκοφαντίες καὶ ἐνῶ ὁ Ν. Πλαστήρας συνιστοῦσε νὰ σταματήσουν οἱ γκρίνιες, συνεχιζόταν ἡ μοιραία πορεία πρὸς τὸ καταστροφικὸν κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου. Καὶ ἐπειδή, καθὼς ἔχουμε δῆ, λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα ἄρχισε ἡ συζήτηση γιὰ τὸ ποιὸς εἶχε προδώσει τὸν Πλαστήρα, ὅταν περίμενε στὴ Σόφια, γιὰ νὰ μπῆ ἀπὸ τὴν Βουλγαρία στὴν 'Ελλάδα, ὁ στενὸς του συνεργάτης 'Ιωάννης Μοάτσος σ' ἕνα του γράμμα, τόνισε πὼς ποτὲ ἡ γαλλικὴ ἀστυνομία —ὅπως εἶχε λεχθῆ ἀπὸ τὸν Σαράφη— δὲν κατέδωσε τὴν ἀφιξι τοῦ δικτάτορος τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Καὶ πρόσθεσε πὼς «ὄχι μόνον εἰς τοιαύτην πρᾶξιν δὲν προέβη ποτὲ ἡ γαλλικὴ ἀστυνομία, ἀλλ' ἀπεναντίας αἱ γαλλικαὶ ἀρχαὶ καὶ ὁ γαλλικὸς λαός, συνεπεῖς πρὸς τὰς εὐγενεῖς των παραδόσεις περιέβαλαν μὲ αἰσθήματα εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ εἰς πλείστας περιστάσεις ἐπροστάτευσαν τὸν φίλον των, ὡς τὸν ἀπεκάλουν, στρατηγὸν Πλαστήραν κατὰ τὴν πολυετῆ παραμονήν του ἐν τῇ χώρα των ὡς πολιτικοῦ ἐξορίστου».

'Αποκάλυψε δὲ ὁ 'Ιω. Μοάτσος ὅτι «τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἰς Σόφιαν ἐπληροφορήθησαν οἱ τότε φίλοι μας ἐν 'Αθήναις ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους».

'Αλλὰ εἴτ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΖΑΝΝΑ

Συκοφαντίαι καὶ ἐπικρίσεις τῶν γνωστῶν ὑποκειμένων

«ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΩΝ 600 ΛΙΡΩΝ ΤΟ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΣΥΡΕΙ»

40ον

Το μεγάλο πρόβλημα τοῦ ἐνδοσυνωμοτικοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ, ποὺ —ἀνάμεσα στὰ ἄλλα— ἀπασχολοῦσε τόσο ἔντονα τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, ὥστε καθόλου νὰ μὴ διστάση νὰ στείλη τὸ γράμμα - καταπέλτη στὸν πρόεδρο τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸ Ἀλ. Κανάρη (στὸν ὁποῖο συνιστοῦσε νὰ σταματήσουν οἱ συκοφαντίες καὶ νὰ σιωπήσουν οἱ συκοφάντες), ἦταν, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος τόνιζε, «πολὺ σοβαρώτερο», ἀπὸ ὅ,τι τὸ ἀντιλαμβανόταν ἡ ἀνατρεπτικὴ ὀργάνωση ποὺ τελοῦσε ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ παλαιοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἀναστασίου Παπούλα. Δὲν ἀφοροῦσε μονάχα σὲ ἕνα φυσικὸ πρόσωπο, ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων θέλησε νὰ τὸ παρομοιάση μὲ τὸν Γάλλο ἀξιωματικὸ Ἀλφρέδο Ντρέϋφους (τὸ θῦμα καὶ ἥρωα τῆς συνταρακτικῆς ὑποθέσεως ποὺ ἀναστάτωσε ὁλόκληρο τὸν κόσμο στὰ τέλη τοῦ περασμένου καὶ στὶς ἀρχὲς τούτου τοῦ αἰώνα), ἀλλὰ ἦταν πολὺ γενικώτερο. Καὶ εἶχε γεννηθῆ μαζί, σχεδόν, μὲ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς ὁποίας ἄρχισαν ἀμέσως νὰ ἀλληλοτρώγωνται, νὰ ἀλληλομισοῦνται καὶ νὰ ἀλληλομάχωνται γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν—ποιὸς γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄλλο—τὰ πρωτεῖα στὰ διάφορα «πόστα» τοῦ νεότευκτου πολιτεύματος (ἀπὸ τοῦ προεδρικοῦ «θώκου» καὶ κάτω). Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τὰ ἤξερε ὅλα αὐτὰ καὶ ἔτρεμε ὄχι ἁπλῶς τὴν ἔλλειψη κάθε σύμπνοιας, μεταξὺ τῶν διαφόρων φατριῶν, ἀλλά, πολὺ περισσότερο, τὴν τάση τοῦ νὰ βγάλη ὁ ἕνας ἀρχιδημοκράτης τὸ μάτι τοῦ ἀλλουνοῦ, ἔστειλε καὶ τὸ γράμμα στὸν Ἀλ. Κανάρη, καὶ συνεχῶς σὲ παρόμοιες συστάσεις (γιὰ ἐνδοσυνωμοτικὴ εἰρήνη) προέβαινε. Ἀκόμα καὶ στὴν πολυσέλιδη ἐπιστολὴ ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔστειλε (19 Φεβρουαρίου 1935) στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, παρακαλώντας τον νὰ ἀναλάβη τὴν ὑπέρτατη ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἔθιγε («ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου») τὸ πρόβλημα ποὺ τὸν βασάνιζε. Καὶ γνωρίζοντας ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἤξερε ὅσα γίνονταν ἀνάμεσα στοὺς ἐπιτελεῖς τοῦ ἐκκολαπτόμενου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», τοῦ ἔγραψε ἀνενδοίαστα ὅτι «ἡ παρουσία σας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι μία ἐγγύησις ὅτι θὰ ἀποφευχθοῦν πιθαναὶ ἄλλαι παρεκτροπαὶ» καὶ ὅτι μὲ τὴ δική σας ἡγεσία «θὰ ἀποφευχθοῦν βραδύτερον προστριβαὶ» (ἄλλος, δηλαδή, ἐνδοπαραταξιακὸς ἐμφύλιος πόλεμος σᾶν ἐκεῖνον ποὺ εἶχε ἐκδηλωθῆ στὶς ἀναπληρωματικὲς ἐκλογὲς τῆς Ρεθύμνης).

"ΣΥΚΟΦΑΝΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΔΕΣΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΑΤΙΜΟΤΕΡΟΝ ΤΡΟΠΟΝ,,

Σε αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς Ἀλέξ. Ζάννας, ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων παρομοίασε —μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐναντίον του συκοφαντία, τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»— μὲ τὸν Ντρέϋφους, καὶ ὁ ὁποῖος μὲ εἰλικρίνεια ἱστόρησε: «εἶχα τόσο ἀηδιάσει ἀπὸ τὶς προσωπικὲς φιλοδοξίες τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ κάνουν οἱ διάφοροι πολιτικοί, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ ἀποσυρθῶ στὴ Θεσσαλονίκη», συνέχιζε τὴν προεπαναστατικὴ του δραστηριότητα. Καὶ μὲ δυὸ γράμματά του στὸν Ἑλ. Βενιζέλο ἀνέφερε τὶς ἐνέργειές του στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὶς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν κατάσταση στὴ Μακεδονία εἰδικώτερα, καὶ γενικώτερα γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ κινήματος.

Τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ Ἀλ. Ζάννα πρὸς τὸν Ἑλ. Βενιζέλο εἶχε ἔτσι:

«Ἀθῆναι, 18 Ἰανουαρίου 1935
Σεβαστέ μου κύριε Πρόεδρε,

Κατόπιν θερμοτάτης παρακλήσεως ἑνὸς τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἦλθα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ εἶχα οὕτω τὴν εὐκαιρίαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐκθέσω εἰς αὐτὴν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν Μακεδονίας — Θράκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τὴν ὑποβοηθήσω εἰς τὸ δυσχερέστατον ἔργον ποὺ ἀνέλαβεν ὑπευθύνως πλέον ὕστερα ἀπὸ τὴ δική μου ἀποχώρησι. Μολονότι καὶ ἡ ἀνεύθυνος ἀκόμη ἰδική μου ἀνάπτυξις, γενομένη μετὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς κινήσεως (τῆς 10 ἢ 12 Ἰανουαρίου) ἦτο δυνατὸν νὰ παρεξηγηθῆ ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς ἀδιαλλάκτους τύπους ποὺ ὡς κύριον ἔργον ἔχουν τὴν ἄτιμον συκοφαντίαν, ἐθεώρησα καθῆκον μου νὰ μὴ ἀρνηθῶ τὰς ὑπηρεσίας μου καὶ ἰδίως νὰ σᾶς ἐκθέσω ἀμετακλήτως καὶ ἀντικειμενικῶς τὰς ἀντιλήψεις μου.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων ἐπείσθην πὼς εἶχε δίκιο ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ διατάξη τὴν ἀναβολὴν τῆς κινήσεως, διότι, κατὰ τὴν γνώμην της, τὴν ὁποίαν καὶ συμμερίζομαι, τόσον ἡ εἴσοδος τοῦ ἔξωθεν ἀναμενομένου φίλου (τοῦ Ν. Πλαστήρα) εἶχε πλημμελῶς καὶ ἀνοήτως ὀργανωθῆ, ὅσον καὶ ἡ γενικωτέρα παρασκευή, λόγω δισταγμῶν πού ἀνεφάνησαν τὴν τελευταίαν ἀκριβῶς στιγμήν, δὲν ἦτο οὔτε ἐπιτυγὴς οὔτε ἀσφαλής. Ὅπως εἶναι φυσικόν, ἡ νέα αὐτὴ ἀναβολή, ἀπολύτως δικαιολογημένη κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐκλόνισε τὸ κῦρος τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἤγειρε σφοδρὰς διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τῶν γνωστῶν ζωηρῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα μονοπλεύρως καὶ ἐπιπολαίως κρίνοντα τὰ πράγματα, δὲν διστάζουν νὰ συκοφαντοῦν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸν ἀηδέστερον καὶ ἀτιμότερον τρόπον.

Δυστυχῶς δὲν ἔγουν καὶ αὐτὰ τὴν ἀπαραίτητον τοιαύτας περιστάσεις ψυχὴ μίαν καὶ ὑπερμέτρως συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν ἀδικον αὐτὴν ἐναντίον των καταφοράν.

Προσπαθῶ λοιπὸν μὲ κάθε τρόπον νὰ προλάβω γενικωτέρας ἐκδηλώσεις καὶ διενέξεις, προσπαθῶ νὰ συμβιβάσω τὰ πράγματα διὰ νὰ ἀποφύγωμεν ἐνδεχομένην διάσπασιν τῆς ὑφισταμένης συνοχῆς. Εἶναι ἄλλωστε ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ διατηρήση ἀμείωτον τὸ κῦρος της καὶ τὴν ψυχραιμίαν της καὶ νὰ μὴ ἀσχοληθῆ πρὸς ἐξομάλυνσιν προσωπικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ μόνον ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ βαρύτατον ἔργον ποὺ ἀνέλαβε. Πρέπει λοιπὸν καὶ σεῖς, ἀγαπητέ μου κύριε Πρόεδρε, νὰ τὴν ἐνισχύσετε καὶ νὰ τὴν τονώσετε. Διότι ἀφ' ἧς ἀπεχώρησα ἐκ τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ ἀπαραίτητος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὑμῶν, δὲν ὑπάρχει ὁ ἐκπρόσωπός σας, ποὺ ἔβλεπε ἀγαγγύστως ὅλας τὰς εὐθύνας τῶν συνεργατῶν του διὰ νὰ περιφρουρήση ἀκριβῶς τὸ κῦρος της, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς κινήσεως δὲν ἔπρεπε οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ μειωθῆ. Ἐμειναν τὰ τρία τεχνικὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ξεκρέμαστα, ὑπεύθυνα πλέον δι' ὅλα τὰ ζητήματα, ἀκατατόπιστα εἰς τὰ γενικώτερα πολιτικὰ τῆς χώρας, ἀνίκανα νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἐπικρίσεις τῶν γνωστῶν ὑποκειμένων ἐφ' ὅσον αὐτὰ ἐνισχύονται κάποτε ἀδικαιολογήτως καὶ ἀπὸ τὸν ἔξω εὑρισκόμενον φίλον. Ἐπειδὴ δὲ κανεὶς ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἔχει οὔτε τὸ ἀνάστημα οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην πεῖραν διὰ νὰ ἐπιβληθῆ γενικώτερον ἐπὶ τῶν κατωτέρων, μοιραίως τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο φθείρονται. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ σύντομος δρᾶσις, τότε ἡ φθορά των θὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε καὶ τὰ τρία θὰ καταστοῦν ἄχρηστα καὶ τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς δὲν θὰ εὑρεθοῦν ἄλλα πρόσωπα τῆς αὐτῆς ἀξίας κατάλληλα νὰ τὰ ἀντικαταστήσουν ἢ τὸ φοβερώτερον, οἱ κατώτεροι θὰ δράσουν διὰ λογαριασμόν των ἄνευ προγράμματος καὶ συνοχῆς, ὁπότε ἡ ἀποτυχία θὰ εἶναι βεβαία. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ὅλα νὰ προληφθοῦν. Καὶ εἶναι καιρὸς ἀκόμη, διότι ἡ ἀντίδρασις δὲν μετεδόθη ἀκόμη εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν Ἀθηνῶν. Μία δική σας ἐνίσχυσις θὰ τονώση τὸ κῦρος των. Εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀπαραίτητος.

Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ κατάστασις εἶναι ἀρίστη. Τὸ ἠθικὸν γενικῶς καλόν. Δυστυχῶς ὅμως λόγω τῆς ἀπολύσεως τῶν κληρωτῶν αἱ μονάδες κυριολεκτικῶς ἐνεκρώθησαν καὶ δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον στελέχη. Ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία Σερρῶν δὲν δύναται νὰ διαθέση παρὰ 210 ἄνδρες. Τὸ δὲ τάγμα Κιλκὶς, οὔτε ἕνα, ἡ Κοζάνη 125. Τὸ αὐτὸ περίπου συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἄλλας φρουράς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνισχυθοῦν μόνον μετὰ τὴν 15ην Φεβρουαρίου. Πρέπει λοιπὸν εἰς ἐνδεχομένην στιγμὴν νὰ βασισθῶμεν ἐπὶ τῶν ἐθελοντῶν καὶ μόνον καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχη αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἔλθη ὁ ἔξωθεν φίλος, ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξακολουθήση ἡ προπαρασκευή. Διὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ προπαρασκευὴ δὲν θὰ χρειασθῆ καιρός, ἀπαιτοῦνται ὅμως χρήματα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ δικαίως τρέμει μήπως συκοφαντηθῆ διὰ τὴν διαχείρισιν, προτείνει τὸν κ. Ρούσσον, ὡς σύνδεσμον καὶ ὡς ταμίαν συνάμα, πρᾶγμα ὅμως ποὺ δὲν ἐτόλμησε οὔτε κἂν νὰ σᾶς γράψη ἐκ φόβου μήπως παρεξηγηθῆ. Αὐτὰ ὅμως θὰ σᾶς τὰ ἐκθέση ὁ κ. Ρούσσος.

Καὶ πρὶν λάβω, σεβαστέ μου κύριε Πρόεδρε, τὸ ἐπισκεπτήριό σας, εἶχα τὴν ἀπόφασι νὰ ἔλθω στὰ Χανιὰ νὰ σᾶς ἐπισκεφθῶ, νὰ σᾶς δῶ, καὶ νὰ σᾶς καταστήσω ἐνήμερον τῆς καταστάσεως, ἐκ φόβου ὅμως νέων παρεξηγήσεων καὶ συκοφαντιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀφ' ἑτέρου ποὺ ἔχω νὰ ἀναχωρήσω αὔριο γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη πρὸς διακανονισμὸν διαφόρων ζητημάτων προτιμῶ νὰ ἔλθω ἀργότερον κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου βεβαιωθῆτε πὼς εἰλικρινὰ λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἔλθω ἀμέσως.

Παρακαλῶ νὰ διαβιβάσετε τοὺς φιλικώτατους χαιρετισμούς καὶ προσρήσεις εἰς τὴν Καν Βενιζέλου. Ἡ γυναίκα μου καὶ τὰ παιδιά βρίσκονται στὴν Θεσσαλονίκην καὶ σᾶς στέλλουν ἄπειρα.

Μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμό
ΑΛ. ΖΑΝΝΑΣ

Υ. Γ. Ταύτην τὴν στιγμὴν μανθάνω πὼς ὁ κ. Ρούσσος ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐξωτερικόν νωρὶς νὰ σᾶς γνωρίση τοῦτο διὰ νὰ τὸν καταστήσωμεν ἐνήμερον μερικῶν ζητημάτων. Δὲν μπορῶ ὅθεν νὰ κρίνω κατὰ πόσον ἡ ἀναχώρησις αὕτη θὰ ἀποβῆ χρήσιμος ἢ ὄχι.

"ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΟΜΩΣ ΧΡΗΜΑΤΑ,,

Στο γράμμα αὐτὸ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, ποὺ διακρινόταν γιὰ τὸν ἥπιο χαρακτῆρα του, μιλάει, κυριολεκτικὰ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» καὶ χρησιμοποιεῖ αὐστηρότατες ἐκφράσεις γι' αὐτοὺς ποὺ θέλησαν νὰ μετέλθουν ἀθέμιτα μέσα στὴν ἐνδοσυνωμοτικὴ διένεξη. Καὶ λέγοντας γιὰ «τοὺς γνωστοὺς ἀδιαλλάκτους τύπους, ποὺ ὡς κύριον ἔργον ἔχουν τὴν ἄτιμον συκοφαντίαν» καὶ γιὰ αὐτοὺς ποὺ «συκοφαντοῦν κατὰ τὸν ἀηδέστερον καὶ ἀτιμότερον τρόπον», δὲν ἀπευθυνόταν σὲ ἕνα ἀποιοδήποτε ἰσότιμό του — ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται τέτοια ἐλευθεριότητα στὶς ἐκφράσεις —ἀλλὰ σὲ κεῖνον ποὺ, καθὼς ἔχουμε πῆ, οἱ πιστοί του ὀπαδοὶ τὸν εἶχαν πιστέψει σᾶν θεό. Μὰ ἡ ἀγανάχτηση τοῦ Ἀλ. Ζάννα (ποὺ πῆγαν νὰ τὸν βγάλουν καὶ προδότη) ἦταν ἀπεριόριστη. Καὶ μὴ ξεχνᾶμε πὼς ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γράφοντας στὸν πρόεδρο τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» Ἀθηνῶν Ἀλ. Κανάρη, τόνιζε πὼς «οἱ συκοφάνται κατέστησαν καὶ τὴν θέσιν των δεινοτέραν, ὅταν, ἀντιθέτως πρὸς τὰ συμφωνηθέντα, ἠρνήθησαν νὰ προσέλθουν ἐνώπιον τοῦ κ. Γονατᾶ, ὅπως, παρόντος καὶ τοῦ κ. Ζάννα, ἐπέλθη ἡ ἀναγκαία ἐξήγησις».

Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦσαν στὰ ἐνδοσυνωμοτικὰ πάθη, ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ Ν. Πλαστήρα «εἶχε ὀργανωθῆ πλημμελῶς καὶ ἀνοήτως», καὶ ὅτι οἱ συκοφαντοῦντες «ἐνισχύονται κάποτε ἀδικαιολογήτως καὶ ἀπὸ τὸν ἔξω εὑρισκόμενον φίλον», δηλαδὴ τὸν «μαῦρον καβαλάρη». Ὅπως ὅμως ἀργότερα ἔγραψε ἕνας ἄλλος ἐγκάρδιος φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ ὕστερα δήμαρχος Γλυφάδας Ἄγγελος Μεταξᾶς «οὐδὲν ἀναληθέστερον ὅτι εἶχε προδοθῆ ἡ ἀφίξις» (τοῦ Πλαστήρα στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα). Καὶ ὁ ἴδιος προσθέτοντας ὅτι «οὐδεὶς τὸ ἔμαθεν οὔτε ἀπὸ Γάλλους οὔτε ἀπὸ Βουλγάρους», τόνισε πὼς πρέπει νὰ γνωσθοῦν ὅλα ἐκεῖνα τὰ δραματικὰ γεγονότα «τὰ ὁποῖα ἐξαναγυρίσουμε, ὁπωσδήποτε, σ' αὐτὸ τὸ πελώριο ἐρώτημα.

"ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΩΝ 600 Λ. ΤΟ ΕΧΟΥΝ ΗΔΗ ΑΠΟΣΥΡΕΙ,,!

Ἀλλὰ καὶ τὸ δεύτερο γράμμα ποὺ, τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, ἔστειλε ὁ Ἀλ. Ζάννας στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, δὲν ἦταν λιγώτερο ἀποκαλυπτικὸ ἀπὸ τὸ πρῶτο.

Νά τί ἔγραφε:

Ἀθηναϊκὴ Λέσχη 8)2)1935
Σεβαστέ μου κ. Πρόεδρε.

Τὸ τηλεγράφημά μου ἐλπίζω νὰ σᾶς καθησύγασε. Δὲν ἐπρόκειτο περὶ σοβαρᾶς ἐνεργείας. Ἀδίκως σᾶς ἀνησύχησεν ὁ Μαρῆς. Ἀπορῶ μάλιστα μὲ τὴν ἐξυπνάδα ποὺ τὸν χαρακτηρίζει πὼς ἔδωκε πίστιν εἰς τὰς συνήθεις καυγησιολογίας μερικῶν δήθεν ἀδιαλλάκτων καὶ κατέφυγε τόσον ἐσπευσμένως εἰς Κρήτην γιὰ νὰ μὴ βρεθῆ ἐδῶ σ' αὐτὲς τὶς κακὲς ὧρες. Ἂς εἶναι αὐτὰ τὰ κωμικοτραγικὰ νομίζω πὼς ἀνήκουν πλέον εἰς τὸ παρελθόν.

Δὲν σᾶς ἔγραψα ἀμέσως γιατί ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤμουνα πολὺ ἀπησχολημένος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἤθελα νὰ σᾶς γράψω κάτι τὸ θετικὸ καὶ ὁριστικό. Σήμερα εἶμαι στὴν εὐχάριστο θέσι νὰ σᾶς ἀνακοινώσω τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ κῦρος τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκατεστάθη ἀπολύτως. Αἱ ἐπιστολαί σας ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν, ἐπέφεραν τὴν ἀπαραίτητον ὁμόνοιαν καὶ συνεργασίαν. Καὶ τώρα συντελεῖται μία ἐργασία θετικὴ καὶ καλὴ ποὺ ἀσφαλῶς θὰ φέρη ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν σας, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς τὸν κ. Ὀθωναῖον ὅστις κατηγορηματικῶς πλέον ἐδήλωσε πὼς συμφωνεῖ μὲ τὰς ἀντιλήψεις σας καὶ θὰ βοηθήση τὸν κοινὸν ἀγῶνα μὲ κάθε δυνατὸν τρόπον, δεχόμενος μάλιστα καὶ τὴν συνεργασίαν τοῦ γνωστοῦ φίλου μας.

2. Εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ ἐπὶ παρουσία τοῦ κ. Πιστολάκη ἠναγκάσθην νὰ μιλήσω πολὺ σκληρά. Παρ' ὅλα τὰ προτερήματά του, ἔχει τυφλωθῆ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν του καὶ παρασυρθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητά του, ὥστε κατήντησε τελευταίως πράγματι ἐπικίνδυνος. Τὸν ἐκμεταλλεύονται ἐπιτηδείως μερικοὶ καὶ τὸν παρασύρουν εἰς ἐνεργείας ἀνοήτους. Ἐλπίζω τώρα νὰ συνετισθῆ καὶ νὰ μὴ φέρη ἐμπόδια εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς. Τὰς γνωστὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πλαστήρα ἰσχυρίζεται ὁ Ρούσσος πὼς τὰς παρέδωκε στὰ χέρια σας καὶ μάλιστα πὼς τὰς συνεζήτησε μαζί σας. Πάντως τὸ περιεχόμενόν των τοῦ ἦτο γνωστόν, διότι ἐγνώριζεν καλῶς τὰς ἀντιλήψεις μου. Θὰ σᾶς παρακαλέσω λοιπὸν καὶ πάλιν νὰ ἐξετάσητε μήπως εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν ἐγγράφων σας.

3. Ὁ κ. Ν. Π(ασπάτης) εἰς τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολήν σας, μοὶ εἶπεν πὼς ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 600 Λ. τὸ ἔχουν ἤδη ἀποσύρει. Θὰ σᾶς γράψη ὁ ἴδιος συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Ἀργυροπούλου.

4. Μὲ τὸν κ. Καφαντάρην δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συναντηθῶ διότι πρὸ δεκαπενθημέρου προσεβλήθη ἀπὸ γρίππην καὶ δὲν δέχεται κανένα.

5. Διὰ τὴν πρὸς Χ(ατζηκυριάκον) ἐνέργειαν συνεννοήθηκα μὲ τὸν κ. Γονατᾶν. Τοῦ εἶπα νὰ προσέξη ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ πρωτοβουλία νὰ μὴν ἀποδοθῆ εἰς σᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐνδεχομένη ἐκ μέρους του βοήθεια νὰ συντελεσθῆ ἐφ' ὅσον κατέχει τὸ ἀξίωμά του, ἄλλως μετὰ τὴν παραίτησίν του μᾶς εἶναι ὄχι μόνον ἄχρηστος, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιος. Συνεφώνησε πλήρως μὲ τὰς ἀντιλήψεις μου.

6. Αὔριον ἀναχωρῶ διὰ Θεσσαλονίκην. Νομίζω πὼς ἡ ἐπέμβασίς μου τελευταίως κάπως συνετέλεσεν εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων. Τώρα ὅμως ποὺ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνέκτησε τὸ κῦρος της πρέπει νὰ ἀφεθῆ ἐλευθέρα νὰ ἐκτελέση τὸ ἔργον της ἐργομένη εἰς ἐπαφὴν ἀπ' εὐθείας μὲ σᾶς ἐνισχυομένη πάντοτε καταλλήλως ἐκ μέρους σας. Ἐγὼ θὰ ἀποσυρθῶ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ θὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκον μου σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας σας. Πρέπει κατὰ τὴν γνώμην μου πάντες νὰ ὑποταγοῦν καὶ νὰ πειθαρχήσουν ἀπολύτως εἰς τὰς ἀποφάσεις της.

7. Συνήντησα τυχαίως σήμερα τὸν κ. Δροσόπουλον, διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς. Δὲν πῆρε ἀκόμη ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολήν ποὺ σᾶς ἔγραψε. Ἴσως καὶ ἡ ἐπιστολή σας αὐτὴ νὰ ἐχάθη. Τοῦ εἶπα πὼς μίλησα μαζί σας καὶ ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αἱ παρεξηγήσεις ἠρθησαν.

8. Ἡ δίκη φαίνεται πὼς θὰ ἀναβληθῆ διότι τὸ θέλει ὁ Πολυχρονόπουλος. Ἀντιθέτως κατὰ τὰς πληροφορίας μου φαίνεται πὼς ὁ Τσαλδάρης ἐπιμένει νὰ τερματισθῆ ὅπως - ὅπως.

9. Καὶ τώρα, κ. Πρόεδρε, εἰλικρινὰ νομίζω πὼς τὰ πράγματα πᾶνε καλά. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐργάζεται μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ δραστηρίως. Ἀπὸ τὴν Β. Ἑλλάδα αἱ εἰδήσεις εἶναι πολὺ καλαί. Ὁ Κ(ολιαλέξης) νομίζει πὼς πολὺ σύντομα θὰ εἶναι ἕτοιμος, ἀρκεῖ ἡ ἐπικρατοῦσα ἀπὸ προγθὲς σύμπνοια νὰ ἐξακολουθήση καὶ τονωθῆ μάλιστα. Ὅλοι ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὴν ἐνισχύσουν καὶ νὰ ἐκτελέσουν ὡς στρατιῶται τὸ καθῆκον των. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσουν ὅλοι οἱ φίλοι σας.

Παρακαλῶ νὰ διαβιβάσετε τοὺς φιλικώτατους χαιρετισμούς μου εἰς τὴν Καν Βενιζέλου.

Μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΝΝΑΣ

Δὲν εἶναι λίγα τὰ ὅσα προκύπτουν ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Εἶναι περισσότερο ἀπὸ πολλά. Γι' αὐτὸ θὰ τὰ δοῦμε αὔριο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ποιός ἦταν ὁ χρηματοδότης τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως»; — "Ενα πελώριο ἠθικὸ καὶ πραγματικὸ ἐρώτημα. — Γιὰ νὰ σταματήση ἡ ἐκμετάλλευση. — Οἱ συνωμότες ρωτᾶνε ποιός ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ κινήματος. — Ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἱστορεῖ τί γινόταν στὴ Θεσσαλονίκη. — Οἱ «εὐάλωτοι» κινηματίες καὶ οἱ πιστοὶ στὸν ὅρκο τους ἀξιωματικοί. — Καμμιὰ ἀπόλυτα δικαιολογία γιὰ τὸ κίνημα. — Ἦταν προσωπικὸ ζήτημα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — "Αν ὁ Ν. Πλαστήρας καταλύση τὴν «τυραννίδα» θὰ προσφέρη «μίαν τῶν ὑψίστων του ὑπηρεσιῶν». — «Σκαιὰ βία» καὶ «ἀθροιστικὴ διαφθορά».

Οἱ συκοφάντες τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα ἀρνήθηκαν — παρὰ τὴν σχετική συμφωνία — νὰ προσέλθουν ἐνώπιον τοῦ Στυλιανοῦ Γονατᾶ (ἀριστερά) γιὰ νὰ δώσουν ἐξηγήσεις. (Στὴ μέση, μὲ τὸ ἡμίψηλο, ὁ ἄλλοτε πρόεδρος τῆς Βουλῆς Ἰωάννης Μαχρόπουλος, δεξιὰ ὁ δημοσιογράφος καὶ Νομάρχης Ἀττικῆς Κωνσταντῖνος Καλαμαρᾶς καὶ πίσω, στ ἡμέση, μὲ ρεπούμπλικα ὁ ἐπὶ μακρότατα χρόνια πρόεδρος τοῦ «Παρνασσοῦ» Ἱπποκράτης Καραβίας)

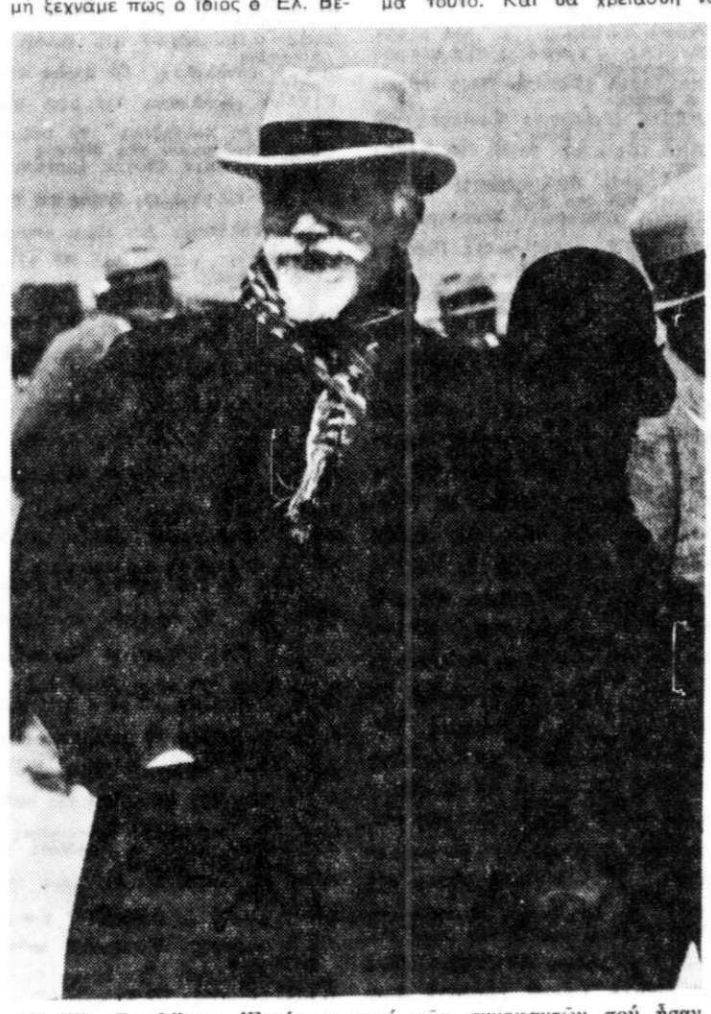

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος: Ἐμαίνετο κατὰ τῶν συκοφαντῶν ποὺ ἦσαν δρῶντα καὶ μαχητικὰ μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

41ον

ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πού, κατὰ τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα «ἔφερε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὸν τάφο», καὶ τὰ ὅλα προεπαναστατικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ γεγονότα, πού, κατὰ τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, «ἐμαυροφόρεσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων», δὲν ἔχουν μονάχα τὴ συναισθηματική τους πλευρά, κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ὁποίας τὸ βλέπουν οἱ δύο παλαιοὶ καὶ ἐπιστήθιοι φίλοι τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δραματικὸ στοιχεῖο —τὸν ποιητικὸ λόγο— στὸ ὁποῖο προσφεύγουν οἱ Ἀλέξ. Ζάννας καὶ Ἄγγ. Μεταξᾶς, ὑπάρχει καὶ τὸ ρεαλιστικώτερο ἀντίκρυσμα —ὁ πεζὸς ἢ πεζώτατος λόγος— τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐθνικῆς περιπέτειας. Καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς καὶ ἀνεξιχνίαστες πτυχὲς τῆς μαρτιάτικης ἑλληνικῆς τραγωδίας τοῦ 1935, εἶναι ἐκείνη πού θίγει ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, στὸ πρῶτο του γράμμα πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἀναφέροντας ὅτι «διὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ προπαρασκευὴ (τοῦ ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου) δὲν θὰ χρειασθῇ καιρός, ἀπαιτοῦνται ὅμως χρήματα». Ἔτσι, καθὼς λέγαμε καὶ χτές, γεννιέται τὸ πελώριο ἐρώτημα γιὰ τὸ ποιὸς χρηματοδότησε τὴν ἐνέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Γιατὶ καὶ στὶς τρεῖς φάσεις πού σημειώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», δηλαδὴ στὴν προπαρασκευή, στὴν ἐκτέλεση καὶ στὰ μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος συμβάντα (ὁπότε ἑκατοντάδες Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ τριγύριζαν στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Βουλγαρία), ἐχρειάζονταν πολλά, ἄπειρα, χρήματα.

Ποιός, λοιπόν, χρηματοδοτοῦσε;

ΠΟΙΟΣ, λοιπόν, χρηματοδοτοῦσε καὶ τὶς στρατιωτικὲς ὀργανώσεις (τῶν ἀξιωματικῶν πού ἦταν στὴν ἐνέργεια), καὶ τὴν «Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν Ἄμυναν», καὶ τὸν «Δημοκρατικὸν Φρουρόν», καὶ τὰ ἄλλα παρακλάδια τῆς «μεγάλης στρατιᾶς τῆς Δημοκρατίας»; Καὶ ποιός, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτές τὶς τεράστιες ὀργανωτικὲς δαπάνες, ἐπρόκειτο νὰ πληρώσῃ καὶ τὶς ἀκόμα πιὸ τρομαχτικὲς πού θὰ χρειάζονταν γιὰ τὸν «ἐθελοντικὸ στρατὸ» πού ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ; Βέβαια στὰ ἐρωτήματα αὐτά, πού καὶ τότε, καὶ τώρα, καὶ πάντα θὰ γεννιοῦνται, δίνει μιὰ ἀχνὴ ἀπάντηση τὸ δεύτερο γράμμα τοῦ Ἀλέξ. Ζάννα. Καὶ εἶναι κάπως διαφωτιστικὸ τὸ σημεῖο πού ἀναφέρει ὅτι «ὁ κ. Ν. Πασπάτης (πού εἶχε τότε τὴν Τράπεζα Χίου, μὲ τὴν ὁποία συναλλασσόταν ἡ Ἕλενα Βενιζέλου) εἰς τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολήν σας, μοὶ εἶπε πὼς ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 600 λιρῶν τὸ ἔχουν ἤδη ἀποσύρει». Ποιός τὸ εἶχε καταθέσει αὐτὸ τὸ ποσόν; (πού ἦταν σταγόνα στὸν ὠκεανό). Στὸ ὄνομα ποιανῶν εἶχε κατατεθῇ; Καὶ ποιοί ἦταν αὐτοὶ πού «ἤδη» (γρήγορα - γρήγορα, δηλαδή, ὅπως δείχνει ἡ ἀπάντηση τοῦ Ν. Πασπάτη) τὸ εἶχαν ἀποσύρει; Καὶ γιατὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἔτρεμε «μήπως συκοφαντηθῇ διὰ τὴν διαχείρισιν»; Διὰ τὴν διαχείρισιν ποιῶν χρημάτων, πού θὰ τὰ διέθετε ποιός;

Γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα: «Ποιός, λοιπόν, τὰ πλήρωνε ὅλα;», λέχθηκαν, ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, ἄπειρα πράγματα, ἔγιναν πολλὲς εἰκασίες, ἐκφράσθηκαν πολλὲς ὑπόνοιες καὶ διατυπώθηκαν πολλὲς κατηγόριες. Μὰ ἀπάντηση πειστικὴ καμμιὰ δὲν δόθηκε. Καὶ οὔτε ποτὲ ἱκανοποιήθηκε ἀπάνω στὸ πελώριο αὐτὸ ἐρώτημα ἡ κοινὴ γνώμη. Ἔτσι ἔμεινε καὶ ἔτσι θὰ μείνῃ γιὰ πάντα ἡ μεγάλη ἀπορία, ἂν μονάχα μιὰ κυρία, ὁσοδήποτε βαθύπλουτη καὶ ἂν ἦταν, μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὸ δυσβάστακτο, καὶ γιὰ ὁλόκληρο κράτος ἀκόμα, οἰκονομικὸ βάρος τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». (Πάντως ἤρθε μιὰ στιγμή, ἐκεῖ στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, πού ἀκούστηκε ἡ δήλωση: «Δὲν ἀντέχω ἄλλο πιά». Καὶ αὐτὴ ἡ δήλωση εἶχε κα τα πλη κτι κὰ ἐπακόλουθα).

Γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ἐκμετάλλευση

ΑΠΟ ΤΟ δεύτερο γράμμα τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο βγαίνουν, ἀκόμα, ἕνα σωρὸ πράγματα: Καὶ γιὰ τὴ στάση τοῦ Πεπὲ Ἀργυρόπουλου, πού ὁ Ἀλέξ. Ζάννας τὸν κρίνει τόσο αὐστηρὰ («ἔχει τυφλωθῇ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν του καὶ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητά του, ὥστε κατήντησε, τελευταίως, πράγματι ἐπικίνδυνος») καὶ τὸν χαρακτηρίζει μὲ τόση τραχύτητα («τὸν ἐκμεταλλεύονται ἐπιτηδείως μερικοὶ καὶ τὸν παρασύρουν εἰς ἐνεργείας ἀνοήτους»). Καὶ γιὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ρούσου πού ἐπέμενε πὼς παράδωσε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο γράμματα τοῦ Ν. Πλαστήρα πού χάθηκαν! Καὶ γιὰ τὴν προσπάθεια προσεταιρισμοῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη, ναυάρχου Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου (τοῦ ὁποίου ἡ βοήθεια ἔπρεπε «νὰ συντελεσθῇ ἐφ' ὅσον κατέχει τὸ ἀξίωμά του, ἄλλως μετὰ τὴν παραίτησίν του μᾶς εἶναι ὄχι μόνον ἄχρηστος, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιος», καὶ ὅλα αὐτὰ χωρὶς ἡ πρωτοβουλία νὰ ἀποδοθῇ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, πού ἤθελε καὶ στὴ περίπτωση αὐτὴ νὰ δράσῃ μὰ χωρὶς νὰ φαίνεται).

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πάρα - πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη γιὰ τὶς 600 λίρες, πού εἶχαν κατατεθῇ στὸ λογαριασμὸ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἀποδείχνεται (καὶ μάλιστα ἀπὸ βενιζελικὴ πλευρά) καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη, νὰ γίνῃ ὀπωσδήποτε ἡ δίκη γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς —καὶ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ δοθῇ δικαιοσύνη καὶ νὰ σταματήσῃ ἡ ἐκμετάλλευσή της καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ ἀπὸ τοὺς γύρω του.

«Ποιὸς ὁ σκοπὸς τοῦ κινήματος»;

ΕΤΣΙ καὶ πρὶν ἀκόμα σταλοῦν τὰ γράμματα πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα καὶ πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο συνεχίζονταν ἡ πορεία πρὸς τὸ μοιραῖο κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὅσοι πίστευαν στὸν Ἐλ. Βενιζέλο (ὅπως ὁ Ἀλέξ. Ζάννας) καὶ ὅσοι, καθὼς ἔχουμε δῆ, συνδύαζαν τὸ «γενικὸ καὶ τὸ ἀτομικὸ συμφέρον» προχωροῦσαν, ἄλλοτε φοβισμένα καὶ ἄλλοτε αἰσιόδοξα πρὸς τὸ δρόμο πού θὰ ἔφερνε στὸ αἱματοκύλισμα.

...Στὴ Θεσσαλονίκη (ἱστορεῖ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας) γωρὶς νὰ ἔλθω σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία εἶχε ἀπαρτισθῇ ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς Βῶκο, Μανοῦσο, Καλογριστιανάκη, στρατηγὸν Χωροφυλακῆς, Ἀναγνώστου, στρατηγὸν ἐ.ἀ. καὶ Σπανόπουλο καὶ ἀπὸ τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ Σαράφη, ἀξιωματικὸ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ Σφέτσο, ἔμαθα ἀπὸ τοὺς κατωτέρους ἀξιωματικοὺς τὶς ἐνέργειες των καὶ ὁμολογῶ πὼς ἄρχισα νὰ ἀνησυχῶ, διότι ἡ Ἐπιτροπὴ προχωροῦσε στὴν ὀργάνωσι, δὲν ἐλάμβανε τὰ ἀπολύτως ἐπιβεβλημένα μέτρα, οὔτε εἶχε κανονίσει ὅπως ἔπρεπε τὸ ζήτημα τῶν συνεννοήσεων μὲ τὶς μονάδες τοῦ ἐσωτερικοῦ. Καὶ δὲν ἐδίστασα τότε νὰ εἰδοποιήσω τὸν Σαράφη ὅτι ἂν δὲν ἐρχόταν ὁ ἴδιος στὴ Θεσσαλονίκη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγία τὸ κίνημα θὰ ἀπετύγχανε, διότι οἱ ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγοὶ προσπαθοῦσαν ν' ἀποφύγουν τὶς εὐθύνες, μὲ ἄλλα λόγια ἦταν ἀνίκανοι γιὰ τέτοια δουλειά. Ὁ Σαράφης μὲ εἰδοποίησε ὅτι θὰ ἐρχόταν ἐγκαίρως, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχω πεποίθησι στὸν Σφέτσο, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζα προσωπικῶς. Ἐκεῖνος πού κομμάτι μὲ καθησύναζε ἦταν ὁ Ψαρός, ἐπιτελάρχης τῆς 10ης Μεραρχίας μὲ ἕδρα τὴ Βέροια, ὁ ὁποῖος μὲ διαβεβαίωσε κατηγορηματικὰ ὅτι ἦταν κύριος τῆς καταστάσεως τόσο στὴ Βέροια ὅσο καὶ στὴν Κοζάνη. Τὴν διοίκησι τοῦ Συντάγματος τὴν εἶχε ὁ συνταγματάρχης Χονδρός. Παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἤμουν ἥσυχος. Πολλοὶ ἀξιωματικοί, μεμυημένοι στὸ κίνημα, ρωτοῦσαν ποιὸς εἶναι ὁ σκοπός του.

Στὸ διάστημα τῶν τελευταίων ἑβδομάδων ὁ Βενιζέλος εἶχε πλέον νάσει τὴν ἐλπίδα ὅτι μποροῦσε νὰ ἐπέλθῃ μιὰ συνταγματικὴ τακτοποίησις τῶν πραγμάτων ἡ ὁποία θὰ ἐπέτρεπε τὴν οἰκονομία ἑνὸς κινήματος. Ὅπως εἶπα εἶχε πάρει τὴν ἀπόφασι νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀναχώρησί του στὸ ἐξωτερικό.

Ἀπὸ τὴν ἱστόρηση αὐτὴ τοῦ Ἀλ. Ζάννα βγαίνει ἴσως τὸ σπουδαιότερο συμπέρασμα γιὰ ὅ,τι ἀφορούσε στὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ δὲν εἶναι, βέβαια, μονάχα τὸ ἀξιοπρόσεχτο σημεῖο της, ὅτι «οἱ ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγοὶ προσπαθοῦσαν νὰ ἀποφύγουν τὶς εὐθύνες (καὶ αὐτὸ πού γινόταν στὴ Θεσσαλονίκη σημειωνόταν καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας), μὲ ἄλλα λόγια ἦταν ἀνίκανοι γιὰ τέτοια δουλειά». Πιὸ πέρα ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτὴ ὑπάρχει ἡ ἄλλη, ὅτι δηλαδὴ ἐλπιζόταν ἡ δὲν ἐλπιζόταν κάτι πού «θὰ ἐπέτρεπε τὴν οἰκονομία ἑνὸς κινήματος»! Καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ πέρα ὑπάρχει ἡ καταπληκτικὴ ἀποκάλυψη ὅτι «πολλοὶ ἀξιωματικοί, μεμυημένοι στὸ κίνημα, ρωτοῦσαν ποιὸς εἶναι ὁ σκοπός του».

Οἱ «εὐάλωτοι» κινηματίες

ΕΔΩ καὶ ἐπειδὴ μιλᾶμε γιὰ τοὺς «μεμυημένους», θὰ ἔπρεπε νὰ θέσουμε ἕνα ζήτημα πού πάντα γεννιέται στὶς περιπτώσεις μιᾶς ἔκνομης ἐνέργειας. «Μεμυημένοι», γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1935, δὲν ἦταν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί. Καὶ λέγοντας ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἐννοοῦμε καὶ αὐτοὺς πού, γιὰ διάφορους λόγους ἢ καὶ γιὰ λόγους μονάχα πού ἀφορούσαν στὴν πιστὴ τήρηση τοῦ στρατιωτικοῦ ὅρκου τους, δὲν θὰ δέχονταν νὰ μποῦν στὴ συνωμοσία, ἢ θὰ τὴν ἀποκάλυπταν, ἢ θὰ τὴν καταπολεμοῦσαν. Ἐννοοῦμε καὶ «δημοκρατικοὺς» καὶ βενιζελικοὺς ἀκόμα ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους δὲν τόλμησαν νὰ πλησιάσουν οἱ «κατηχητὲς», γιατὶ ἤξεραν πὼς θὰ συναντοῦσαν ἄρνηση, ὄχι ἀπὸ ἔλλειψη θαυμασμοῦ πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἢ πίστεως στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ἀλλὰ γιατὶ ἡ στρατιωτικὴ καὶ πατριωτικὴ τους συνείδηση δὲν τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ γιὰ τὴν ὁποία εἶναι ταγμένοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἄρα τοὺς «μεμυημένους» κάτι τοὺς τράβαγε στὴ μύηση (καὶ αὐτό, ἀνεξάρτητα, ἀπὸ τὸ ἐρώτημά τους «ποιὸς ὁ σκοπὸς τοῦ κινήματος»). Τὸ ἴδιο ἴσχυσε, στὶς ἡμέρες μας, γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ ΑΣΠΙΔΑ, ὅπου «μεμυημένοι» ἦταν ὅσοι πολὺ εὔκολα μποροῦν νὰ καταπατήσουν τὸ στρατιωτικό τους ὅρκο, δηλαδὴ οἱ «εὐάλωτοι».

Αὐτὸ τὸ «φαινόμενο» εἶναι σταθερό. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας «εὐάλωτοι», στὰ ἀτέλειωτα «Δημοκρατικὰ» κινήματα, στὶς ἐπαναστάσεις καὶ στὶς δικτατορίες, ἦταν ἐκεῖνοι — σὲ παμμέγιστο ποσοστό, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις —πού δὲν αἰσθάνονταν «γερὰ τὰ κότσια» τους στὸ στρατό. Ἐκεῖνοι πού ἐλπιζαν σὲ προαγωγὲς καὶ σὲ θέσεις, στὴν ὑπηρέτηση, δηλαδὴ καὶ τοῦ «ἀτομικοῦ συμφέροντός» τους, ὅπως οἱ ἴδιοι τόνιζαν στὰ γράμματά τους. Γιατὶ οἱ ἀξιωματικοί, οἱ μορφωμένοι, οἱ σοβαροί, οἱ σπουδασμένοι καὶ σὲ σχολεῖα πολέμου καί σὲ στρατιωτικὲς ἀκαδημίες δὲν εἶχαν κανένα λόγο νὰ προσφύγουν σὲ ἐπαναστάσεις γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς φιλοδοξίες τους. Ὅ,τι καὶ νὰ γινόταν κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς πειράξῃ ἢ νὰ τοὺς μειώσῃ. Ἦταν ἄξιοι, ἔκαναν τὸ καθῆκον τους καὶ κανένα δὲν φοβόνταν. Πῶς, λοιπόν, νὰ τολμήσῃ κάποιος νὰ τοὺς πλησιάσῃ καὶ νὰ τοὺς μυήσῃ σὲ ἕνα κίνημα πού θὰ ἐξασφάλιζε «ἀτομικὰ συμφέροντα»;

Ἀπόλυτα καμμιὰ δικαιολογία

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ πελώριο ἐρώτημα — πέρα ἀπὸ τὴ χρηματοδότηση — πού ἔμπαινε στὸ μυαλὸ καὶ στὰ χείλια ὄχι ὅλων ἐκείνων πού θὰ ἦταν ἐναντίον τοῦ κινήματος (μὲ ξεκίνημα τὴν πολιτικὴ ἢ ἰδεολογικὴ τοποθέτησή τους), ἀλλὰ στὸ μυαλὸ καὶ στὰ χείλια τῶν «μεμυημένων», αὐτῶν δηλαδὴ πού εἶχαν καλὲς διαθέσεις ὑπὲρ τοῦ κινήματος, ὑπὲρ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἦταν «τὸ ποιὸς ὁ σκοπὸς» τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Στὸ ἐρώτημα, λοιπόν, ποιός ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ κινήματος, καὶ τότε καὶ πάντα, θὰ δίνεται ἡ ἴδια μονολεκτικὴ ἀπάντηση: Κανείς! (Ἀπόλυτα κανείς). Γιατὶ καμμιὰ ἀληθινὴ δικαιολογία δὲν ὑπῆρχε. Οὔτε τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας κινδύνευε, οὔτε πραγματικὴ ἀπειλὴ γιὰ μιὰ παλινόρθωση προβαλλόταν, οὔτε κανένας διωγμὸς τῶν «Δημοκρατικῶν» πολιτῶν ἢ τῶν «Δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν σημειωνόταν. Ὅλες οἱ ἡγετικὲς θέσεις στὸ στράτευμα κατέχονταν ἀπὸ ἀκραιφνέστατους δημοκρατικοὺς στρατηγούς — ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦταν, σᾶν μέγιστη ἐγγύηση, ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ, ἀρχιστράτηγος ἂς ποῦμε, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος. Καί αὐτό, ἄλλως τε, βγαίνει καί ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γράμματα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅταν λέει πὼς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο θὰ ἀποτελοῦσε μιὰ καλὴ ἢ μιὰ ἐπιπρόσθετη δικαιολογία γιὰ τὴν ἐπανάσταση. Ἔτσι ἐπαληθεύεται ἀπόλυτα ὅ,τι, σᾶν ἀνεπίδεκτο ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση, συμπέρασμα εἶχε προκύψει καὶ εἶχε, καὶ τότε, διακηρυχθῆ. Ὅτι, δηλαδή, τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πού καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων τὸ εἶχε χαρακτηρίσει (στὴν περίπτωση πού θὰ ἀποτύγχανε) «Ἐθνικὸ ὄλεθρο», δὲν ἦταν τίποτα ἄλλο, παρὰ προσωπικὴ ὑπόθεση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Προσωπικὴ ὑπόθεση πού ξεκίναγε ἀπὸ τὴ νύχτα τῆς ἀπόπειρας τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς. (Ὑπόθεση, πού, καθὼς καὶ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ὁμολογεῖ, ἤθελε ὁ τότε πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης νὰ ξεκαθαρίσῃ, ὁπωσδήποτε, μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἡ δίκη καὶ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ ἔνοχοι). Αὐτὸς ἦταν ὁ «σκοπὸς» γιὰ τὸν ὁποῖο ρωτάγαν οἱ «μεμυημένοι». Αὐτὸς καὶ κανένας ἄλλος. Καὶ ὅπως ἔχουμε πῆ, στὰ περασμένα, ἀπὸ τὴν νύχτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν — κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν ἀνθρώπων πού τὸν ἤξεραν καὶ πού τὸν ζοῦσαν — ἕνας «ἄλλος ἄνθρωπος, τέλεια ἀλλαγμένος, ἕνας ἀγνωστος Βενιζέλος». Ἐκεῖνος πού κατεχόταν, κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Πέτρου Ν. Εὐριπαίου, ἀπὸ «ἐκνευρισμὸ» ἢ καὶ κάτι περισσότερο.

Ἐλπίδα τοῦ ὁ Ν. Πλαστήρας

ΣΕ ΑΥΤΟ τὸ μεταξὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε καὶ ὅλο ἔγραφε. Ἔγραφε καὶ ἐκείνη τὴν τεράστια ἐπιστολὴ στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, ἔγραφε καὶ ἐκείνη τὴν πολυσέλιδη στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ἔγραφε καὶ στὸν Ἀλ. Ζάννα, ἔγραφε καὶ πρὸς τοὺς Κ. Πράσσο Βλάσσης Κωνσταντόπουλος καὶ Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη πού ἀποτελοῦσαν τὴν συντονιστικὴ συνωμοτικὴ ἐπιτροπή, ἔγραφε πρὸς κάθε κατεύθυνση καὶ ἀπαντοῦσε σὲ κείνους πού τοῦ ἔστελναν καὶ πού ἡ γνώμη τους τὸν ἐνδιέφερε.

Ἔτσι, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἔγραφε καὶ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ πού ἀπευθυνόταν στὸν παλαιό του φίλο Ν. Τσιτούρα, δικηγόρο στὸ Μεσολόγγι:

Χαλέπα, 12 Ἰανουαρίου 1935

Φίλε κ. Τσιτούρα,

Μὲ πολλὴ συγκίνησιν καὶ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἐδιάβασα τὸ τελευταῖο γράμμα σας. Εὐχαριστῶ διὰ τὰς εὐχάς σας καὶ σᾶς ἀποστέλλω τὰς καλυτέρας δικάς μου εὐχὰς διὰ τὸ Νέον Ἔτος.

Ἡ εἰκὼν πού παρουσιάζει σήμερον ἡ Ἑλλάς, καὶ τὴν ὁποίαν σκιαγραφεῖ τόσον ἐπιτυχῶς ἡ ἐπιστολή σας, εἶναι πραγματικῶς σκοτεινή. Καὶ ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος τὸν περασμένον Μάρτιον καὶ ἀκόμη ὕστερωτερα ἤλπιζα ὅτι ἠμπορούσαμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν διὰ συνταγματικῶν μέσων ἀπὸ τὴν ἐγκαθιδρυθεῖσαν τυραννίδα, εὑρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἐλπίδα αὐτήν, ἀφοῦ ἀπροκάλυπτος εἶναι ἡ ἀξίωσις τῶν κυβερνώντων ὅτι ἀποτελοῦν κατάστασιν, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταλυθῇ διὰ συνταγματικῶν μέσων.

Ἤλπιζα τότε ὅτι αἱ Γερουσιαστικαὶ ἐκλογαὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνδείξουν σοβαρὰν μείωσιν τῆς κυβερνητικῆς δυνάμεως — ἀδιάφορον ἂν ὡς ἐκ τῶν περιφερειῶν εἰς τὰς ὁποίας διεξάγονται αἱ ἐκλογαὶ αἱ μέλλοντες νὰ ἐπιτύχουν θὰ ἀνήκον κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν κυβερνητικὴν παράταξιν — ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς δώσουν τὸ δικαίωμα ν' ἀξιώσωμεν ἐπιβλητικῶς τὴν διεξαγωγὴν γενικῶν ἐκλογῶν.

Ἀλλ' οὐδὲ εἰς τοῦτο πλέον ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίζωμεν. Διότι αἱ Γερουσιαστικαὶ ἐκλογαὶ δὲν θὰ γίνουν διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ λαϊκὸν φρόνημα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ὡρισμένον λαϊκὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτευχθῇ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ἀθροιστικῆς διαφθορᾶς ὁλοκλήρων κοινοτήτων καὶ ὀργανώσεων, ὅπως ἔγινε τοῦτο κατὰ τὴν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν Καρυστίας — ὅπου ἠγοράσθησαν τὰς παραμονὰς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους 3 ἑκατομμύρια οἴνου τῶν χωρικῶν, καὶ κατηργήθη οὐσιαστικῶς ὁ φόρος τῆς ἐλαιοδεκάτης — καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀπροκαλύπτου κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν χρήσεως σκαιᾶς βίας, ὅπου ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι δυνατή.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ συμπεράνη κανεὶς ὅτι καθῆκον εἶχα νὰ ἐξεγερθῶ ὅπως καὶ διὰ τῆς βίας, ἐν ἀνάγκη, ἀνατρέψω τὴν ἐγκαθιδρυθεῖσαν τυραννίδα. Ἐν τούτοις δὲν ἐφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο μέχρι σήμερον διὰ τὸν λόγον ὅτι, μεθ' ὅλην τὴν διαλυτικὴν ἐργασίαν πού ἔγινεν εἰς τὸν στρατόν, οἱ δημοκρατικοὶ τοῦ ἀξιωματικοὶ ἀποτελοῦν ἠθικῶς καὶ συνεπῶς δυναμικὸς ἀρκετὴν ἐγγύησιν ὅτι οἱ ἀνόσιοι σκοποὶ τῶν κυβερνώντων, ἐπιδιωκόντων τὴν ἐγκατάστασιν δικτατορίας πρὸς παλινόρθωσιν μισητοῦ θρόνου, δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθοῦν. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἐπροτίμων τὴν παράτασιν τῆς σημερινῆς καταστάσεως μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ φθορὰ τῆς κυβερνήσεως θὰ εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἠμπορέσῃ νὰ προλάβῃ τὴν κατάρρευσίν της κατὰ τὰς ἐκλογάς. Ἐὰν ἀλλωστε, τὴν ἐλπίδα αὐτὴν διέψευδεν ἡ ἐπιτυχὴς ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως χρῆσις τῶν μέσων τῆς ἀθροιστικῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς βίας κατὰ τὰς προσεχεῖς Γερουσιαστικὰς ἐκλογάς, τότε οὐδεὶς πλέον θὰ ἠδύνατο νὰ μεμφθῇ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι καὶ διὰ τῆς βίας ἀκόμη θ' ἀπεφάσιζαν τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἐγκαθιδρυθείσης τυραννίδος.

Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Β. Δεληγιάννη καὶ ἡ διεξαγωγὴ ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς ἐν Ἀθήναις, ἐνόμιζα καὶ ἐγὼ ὅτι θὰ ἦτο ἓν μέσον εἰρηνικῆς διεξόδου ἐκ τοῦ δημιουργηθέντος ἀπροχωρήτου. Ἀτυχῶς ὑπάρχουν ἀσφαλεῖς πληροφορίαι ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ δεχθῇ τὸν ἀγῶνα, προβάλλουσα ὅτι ἡ ἕδρα αὐτὴ μᾶς ἀνήκει καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ μᾶς τὴν διεκδικήσῃ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κόσμος ἀπελπίζεται ἀπὸ τὴν κατάστασιν καὶ ἀρχίζει νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχεν δίκαιον τὴν 6ην Μαρτίου (1933) καὶ ἐγὼ εἶχα ἄδικον ἐμποδίσας τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κινήματός του. Ἐγώ, ὁ ὁποῖος προθύμως ἀναγνωρίζω τὰ λάθη μου, ἀρνοῦμαι ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην διέπραξα λάθος, καὶ πιστεύω ὅτι τὸ κίνημα τοῦ Πλαστήρα, συλληφθὲν καὶ ἐκραγὲν εἰς βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς, ἔδωσεν εἰς τὸ Λαϊκὸν κόμμα τὴν πρόφασιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ συμπεριφέρεται ὡς ἀληθινὸς κατακτητής, καὶ μόνον ἡ 6η Ἰουνίου ἠμόλυνεν οὐσιωδῶς τὴν δύναμιν πού ἔδωσεν εἰς τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἡ 6η Μαρτίου.

Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὁ Πλαστήρας εἶχεν δίκαιον ἢ ὄχι τὴν 6ην Μαρτίου, βέβαιον εἶναι ὅτι μεγάλο μέρος τοῦ γνησίως δημοκρατικοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν παρέμβασιν τοῦ Πλαστήρα καὶ μόνον ἀναμένει τὴν κατάλυσιν τῆς ἐγκαθιδρυθείσης τυραννίδος, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁ Πλαστήρας πιστεύει ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο.

Μέχρι

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης πολιτικῆς Ἱστορίας μας

ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ-ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Καθὼς καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες πρωταγωνιστῶν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ρίπτουν ἄπλετο φῶς σὲ μιὰ δραματικὴ περίοδο τῆς Ἱστορίας μας

ΤΟ ΠΛΕΟΝ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ, ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ κ. Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ μόλις μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση — 25 Μαρτίου 1924 — τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ἄρχισε στὸν τόπο μας μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ στάσεων, ἐπαναστάσεων, κινημάτων καὶ δικτατοριῶν. Στὴν ἀτέλειωτη αὐτὴ σειρὰ τῶν ποικίλων ἀνωμαλιῶν πρωταγωνίστησαν, κατὰ περίεργη σύμπτωση, οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔκαναν τὰ ἀδύνατα - δυνατὰ γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ τὸ καινούργιο πολίτευμα. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Θεόδωρο Πάγκαλο, ὁ ὁποῖος μὲ μιὰ χούφτα ἀνθρώπων, πού μάζεψε στοῦ Ρούφ, ξεκίνησε, καί, ἀφοῦ ἔδιωξε τὶς νόμιμες ἀρχὲς τῆς «Δημοκρατίας», κατάλαβε τὴν Ἐξουσία καὶ ἐγκατάστησε μιὰ πολύμηνη προσωπικὴ δικτατορία. Ἀκολούθησε ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἀβασίλευτης (καὶ ἀργότερα τῆς βασιλευομένης) ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης, πού, ἀφοῦ ἀνέτρεψε τὸν Θ. Πάγκαλο καὶ ἄσκησε, γιὰ λίγο καιρό, δικτατορία, ὡδήγησε τὸν τόπο σὲ ἐκλογὲς — 7 Νοεμβρίου 1926 — μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συγκροτηθοῦν, ἀπὸ τότε, τρεῖς κοινοβουλευτικὲς κυβερνήσεις (οἰκουμενικὴ ἢ εὐρύτερου ἢ στενότερου συνασπισμοῦ). Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἐμφανίστηκαν καὶ ἄλλοι ἐπίδοξοι δικτάτορες («δημοκρατικοὶ ἀστέρες» πρώτου, δευτέρου ἢ τρίτου μεγέθους), οἱ ὁποῖοι θέλησαν μὲ μικροκινήματα ἢ μὲ ἄλλες στασιαστικὲς ἐνέργειες νὰ ἁρπάξουν τὴν Ἐξουσία. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ἦταν ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Ζέρβας, ὁ συνταγματάρχης Βασίλης Ντερτιλῆς καὶ ἄλλοι ἀκραιφνέστατοι «δημοκρατικοί» ἀξιωματικοὶ ἢ ἁπλοὶ «δημοκρατικοὶ» παράγοντες. Βέβαια, γιὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ κινήματα, προβαλλόταν μιὰ πάγια δικαιολογία: Ὅτι, δηλαδή, τὰ κινήματα γίνονταν μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν προστασία τοῦ «δημοκρατικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος» καὶ τὴν ἀποτροπὴ τῶν κινδύνων πού τὸ ἀπειλοῦσαν. Ἄλλο, τώρα, ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας δὲν ἀντίκρυζε κανένα ἀπολύτως κίνδυνο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κίνδυνο πού κάθε φορὰ δημιουργοῦσε ἡ ἀντιδημοκρατικὴ δράση τῶν αὐτόκλητων προστατῶν καὶ σωτήρων τοῦ καθεστῶτος τῆς 25ης Μαρτίου 1924.

ΤΑ ΙΔΙΑ — ἀπόπειρες κινημάτων καὶ στάσεων πού πνίγονταν στὴ γέννησή τους — γίνανε καὶ σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ βίου τῶν κυβερνήσεων τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη (τῆς οἰκουμενικῆς καὶ τῶν ἄλλων), ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς ὁποῖες σχηματίστηκε στὶς 4 Δεκεμβρίου 1926 καὶ ἡ τελευταία πού ἔζησε ὡς 4 Ἰουλίου 1928. Γιὰ τὶς στασιαστικὲς ἐκεῖνες ἐνέργειες χρησιμοποιήθηκαν, σὰν ἐπιπρόσθετες προφάσεις (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πάγια πού ἀφορούσε στὴ «σωτηρία τοῦ πολιτεύματος»), τὸ «ἀποτακτικὸ» ζήτημα καὶ ἄλλες, κάθε φορά, δικαιολογίες.

Αὐτὴ ἦταν ἡ εἰκόνα πού παρουσίαζε ἡ Ἑλλάδα, ὅταν, ξαφνικά, στὸ πολιτικὸ στερέωμα ἐμφανίστηκε ξανὰ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος — ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς πού ἄπειρες φορὲς εἶχε διαβεβαιώσει ὅτι δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ πιὰ νὰ ἀνακατευθῆ στὴν πολιτική. Ἡ ἐπανεμφάνιση τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων στὴν κοινοβουλευτικὴ κονίστρα ἦταν, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἕνα πολὺ μεγάλο γεγονός. Καὶ νὰ πῶς ἀναφέρθηκε στὰ Ἰουλιανὰ γεγονότα τοῦ 1928, ὁ Γεώργιος Κονδύλης:

...Δυστυχῶς οἱ περισσότεροι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας καὶ κυρίως ὁ ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως Ἐλευθέριος Βενιζέλος δὲν κατώρθωσαν ποτὲ νὰ ἐξαρθοῦν ὑπεράνω τῶν κομματικῶν συμφερόντων των. Ἡ ἐγωπάθεια καὶ ἡ ἀρχομανία τοὺς ἐτύφλωνε. Μετὰ 20 μηνῶν (κοινοβουλευτικὸν) κυβερνητικὸν βίον, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπανακάμψας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀνέτρεψε τὴν Κυβέρνησιν συνασπισμοῦ (τὴν τελευταίαν τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη) καὶ ἐσχημάτισε κομματικὴν τοιαύτην. Τὸ χειρότερον δὲ ὅλων ἐπεχείρησε τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου κατὰ τρόπον ἀντιδημοκρατικόν, καὶ παρέσυρεν εἰς τὴν αὐθαίρετον ἐνέργειάν του συνεργόν, καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὤφειλε νὰ εἶναι ἡ ἐγγύησις τοῦ σεβασμοῦ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ νεαροῦ πολιτεύματος, τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας Παῦλον Κουντουριώτην...

Ἔτσι μέ μιά, χωρὶς προηγούμενο ἀντισυνταγματικὴ ἐνέργεια, ἄλλαξε τὸ ἐκλογικὸ σύστημα, καὶ ἀπὸ τὴν ἀναμέτρηση τῆς 19 Αὐγούστου 1928 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος βγῆκε παντοδύναμος νικητής. Καὶ νά, ἐπίσης, πῶς ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος Κονδύλης (παλαιὸς καὶ ἐγκάρδιος συνεργάτης τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), μίλησε γιὰ τὴν περίοδο ἐκείνη:

Ἡ τετραετία τοῦ 1928—1932 ἐπέρασεν ὑπὸ τὴν αὐταρχικὴν τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου διακυβέρνησιν. Μολονότι εἶχε τεραστίαν ἐν τῇ Βουλῇ πλειοψηφίαν, ἤθο ὑποχρεωμένη ἡ Κυβέρνησίς του νὰ διατηρῇ ἐν Ἀθήναις ἰσχυρὰν φρουρὰν ἀπολύτως ἀφωσιωμένην εἰς αὐτήν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐννοεῖται συνετήρει τὴν ὑφισταμένην εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις διαίρεσιν, δεδομένου ὅτι τὰς ἐχώριζε εἰς φιλίας καὶ ἐχθρικάς. Μὲ ὅλα τὰ λαμβανόμενα μέτρα καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως νομιμοφροσύνην ἀπόπειραι τινὲς κινημάτων (ἀπὸ βενιζελικούς, καὶ στὶς περιπτώσεις αὐτές, παράγοντες) δὲν ἐπεφεύχθησαν...

Καθὼς τέλειωνε ἡ τετραετία

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Εἰς τὴν σελ. 8

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 192[illegible] Ἐλευθέριος Βενιζέλος παρέσυρε τὸν τότε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ναύαρχο Π[illegible]ο Κουντουριώτη σὲ μιὰ πρωτοφανῆ ἀντισυνταγματικὴ πράξη

...ιοιραῖον ...αὶ ἡ Βίκυ

...ΟΥ ΑΓΝΟΕΙ ...ΕΟΠΑΤΡΑΣ

...καὶ ὁ πρωταθλητὴς Ἑλλάδος αὐτο...οσηλεύωνται βαρειὰ τραυματισμέ...κὸν δυστύχημα τῶν Γρεβενῶν πού ...άτρας Ζωγοπούλου, μικρότερης ἀ...αυματισμὸ τῶν δύο ἄλλων ἐπιβα...υνεκίνησε βαθύτατα τὴν ἀθηναϊκὴν ...ἐκτὸς τοῦ Κοτσώνη, ὁ ὁποῖος ση...τὴν σελίδα τοῦ αὐτοκινήτου, τόσον ...α Βίκυ εἶχον ἀρκετὰς γνωριμίας

γονεῖς τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἡ μητέρα κ. Τασία Ζωγοπούλου ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἀγνοῇ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας καὶ περιμένει μὲ ἀγωνία πότε θὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Κοζάνη γιὰ νὰ βρεθῇ κοντὰ στὴν Κλεοπάτρα πού νομίζει ὅτι νοσηλεύεται στὸ νοσοκομεῖο Γρεβενῶν. Πρόκειται ὅμως σήμερον νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ Γρεβενὰ πρὸς παραλαβὴν τῆς νεκρᾶς διὰ ἐνταφιασμὸν στὴν Ἀθήνα. Ἐπίσης ἐνδέχεται νὰ μεταφερθῇ καὶ ἡ Βίκυ προκειμένου νὰ εἰσηχθῇ σὲ ὀρθοπεδικὴ κλινική.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸν Κοτσώνη, εὐρι-

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Εἰς τὴν σελ. 15

λόγια τοῦ

ΠΑΡΑΤΡ...

ΓΙΑ ΟΛΑ τὰ ζητήματα, ἀπὸ ἁπλὰ μέχρι πολύπλοκα κι' ἀπὸ περιωρισμένου μέχρι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὑπάρχει ἢ μπορεῖ νὰ βρεθῇ μία ἱκανοποιητική, ὁπωσδήποτε, λύσις. Ἐξαιροῦνται μόνο τὰ ζητήματα ἐκεῖνα, πού τὴν μελέτη τους καὶ τὴν ἐπίλυσί τους ἀναλαμβάνει μία... ἐπιτροπὴ ἀπὸ εἰδικούς!

Κι' αὐτὴ ἡ ἀποκαρδιωτικὴ διαπίστωσις δικαιώνει ἀπόλυτα καὶ γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὸν ἀείμνηστο Ροΐδη, πού εἶχε πῆ κάποτε:

— Εἰδικότης στὴν Ἑλλάδα σημαίνει συγκεντρωμένη ἄγνοια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος!

Ἂς φτάσωμε, ὅμως, χωρὶς ἄλλες καθυστερήσεις, στὸ «ψητό», πού μᾶς προσφέρθηκε καλοσερβιρισμένο, ὀρεκτικό, ἀχνιστὸ καὶ πικάντικο:

Ὅπως εἶναι σὲ ὅλους γνωστό, τὰ τραγούδια πού ἐκτελοῦνται — καμμιὰ φορά... κυριολεκτικά! — στὸ Φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης, περνάνε, προηγουμένως, ἀπὸ τὸ κόσκινο μιᾶς προκριματικῆς ἐπιτροπῆς.

Τὰ ἀξιότιμα μέλη, λοιπόν, αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, συγκεντρώθηκαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἄγνωστον τί ἰδόντα καὶ πῶς σκεφθέντα, συναπεφάσισαν νὰ συμπεριλάβουν μέσα στὶς εἴκοσι ἐπικρατέστερες συνθέσεις κι' ἕνα τραγούδι πού ἔχει τὸν τίτλο «Τσίφτισσα» καὶ πού οἱ στίχοι του δονοῦνται, πραγματικά, ἀπὸ λυρισμὸ καὶ ἔξαρσι. Ἀπολαῦστε τους, παρακαλῶ:

«Μιὰ γυναίκα τσίφτισσα
τσίφτισσα, τσίφτισσα
τοῦ διαβόλου ἀλήτισσα
μὲ ὁλόμαυρα μαλλιά.

Μιὰ πανώρια τσίφτισσα
τσίφτισσα, τσίφτισσα
μιὰ διαβολογύφτισσα
μὲ χείλη κερασιά.

Ταπί, σουρώσαμε, κουτούκια
κρασί, χορό, ντέφια, βιολιά,
τί μπαγλαμάδες, τί μπουζούκια
κι' ἁρμυρισμένη ἀκρογιαλιά».

Μεγαλεῖον, ἔ;

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ κρίσις τῆς περίφημης αὐτῆς ἐπιτροπῆς, θὰ ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ τὴν γνώμη — τὴν πίστι θὰ ἔπρεπε, ἴσως, νὰ πῶ — διαφόρων κυρίων, γνωστῶν καὶ μή ἐξαιρετέων! — πού διευθύνουν τὶς ἑταιρίες παραγωγῆς δίσκων γραμ-

ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ - ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

⟹ ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Ἐκ τῆς σελ. 1

τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί γιά χάρη ἑνός πολιτικοῦ ἐλιγμοῦ, σχηματίστηκε κυβέρνηση ἀπό τόν Ἀλέξ. Παπαναστασίου, στήν ὁποία ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων — πού τήν ἐστήριζε κοινοβουλευτικά — ἐπέτρεψε νά ζήση μόλις δέκα ἡμέρες. Ὕστερα ἀπό τήν πτώση τῆς κυβερνήσεως Ἀλεξ. Παπαναστασίου, σχηματίστηκε ξανά ὑπουργεῖο ἀπό τόν Ἐλ. Βενιζέλο, πού διενέργησε (25 Σεπτεμβρίου 1932) τίς καινούργιες ἐκλογές. Μά τό ἀποτέλεσμά τους δέν ἄφηνε νά σχηματιστῆ μιά αὐτοδύναμη Κυβέρνηση. Καί ἔτσι, ἀφοῦ, γιά δυό μῆνες, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στήριξε κυβέρνηση ὑπό τόν Παναγῆ Τσαλδάρη, ζήτησε καί πάλι νά σχηματίση αὐτός ὑπουργεῖο. Πραγματικά δέ πέτυχε, ἀπό τόν τότε Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξ. Ζαΐμη, νά τοῦ δοθῆ, κατά τρόπο ἀντισυνταγματικό, ἡ διάλυση τῆς Βουλῆς καί νά τοῦ ἐπιτραπῆ ἡ διενέργεια νέων ἐκλογῶν.

Ἡ ἀντισυνταγματική ἐνέργεια τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας προκάλεσε, τότε, θύελλα ἀπό διαμαρτυρίες, περισσότεροι δέ ἀπό τά ἕνα τρίτο τῶν βουλευτῶν ζήτησαν τήν παραπομπή τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη σέ εἰδικό δικαστήριο γιά παραβίαση, ἀπό πρόθεση, τοῦ Συντάγματος. Τελικά ἡ παραπομπή ἐκείνη δέν γίνηκε γιατί ἀκολουθήσαν ἄλλα τό ἴδιο συνταρακτικά γεγονότα.

Σέ αὐτό τό μεταξύ καί ὡς πού νά φτάσουμε στίς καινούργιες ἐκλογές ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κάλεσε σπίτι του τόν ἀντιστράτηγο καί τότε Πρόεδρο τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο στόν ὁποῖο πρότεινε νά γίνη δικτάτωρ. Ὁ Ἀλεξ. Ὀθωναῖος δέχτηκε τήν πρόταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί ὅταν ὅλα ἦταν ἀποφασισμένα, ὁ πρῶτος ἀποκάλυψε πώς πρόθεσή του ἦταν νά διαλύση τά κόμματα — καί πρίν ἀπό ὅλα τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Τοῦτο ὅμως γέννησε τήν ἀντίδραση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί ἔτσι ἡ δικτατορία ἐκείνη (πού θά τήν ἐκπροσωποῦσε στό ἐξωτερικό ὁ Κρητικός πολιτικός) δέν ἔγινε.

Ἔγιναν ὅμως οἱ ἐκλογές, πού εἶχαν ὁριστῆ γιά τίς 5 Μαρτίου 1933. Τίς ἐκλογές τίς ἔκανε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ὅταν εἶδε ὅτι τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τίς ἔχανε καί ὅτι τίς κέρδιζε τό Λαϊκό Κόμμα, καταταράχτηκε. Τίς ὧρες ἐκεῖνες βρισκόταν κοντά του ὁ στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας, ἀρχηγός τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Καί ἐπειδή οἱ ἐκλογές, πού εἶχαν γίνει ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἐλ. Βενιζέλο, δέν μποροῦσαν νά προσβληθοῦν γιά «βία» ἤ γιά «νοθεία», ὁ Ν. Πλαστήρας πρότεινε νά κηρύξη δικτατορία, γιά νά σωθῆ ἡ Δημοκρατία. Τότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, (πού ἦταν ἀκόμα πρωθυπουργός) ρώτησε τόν πιστό του φίλο «ἂν μπορῆ νά γίνη δικτάτωρ». Καί ὅταν ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε ὅτι «μπορεῖ», ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων τοῦ εἶπε: «Ἀφοῦ μπορεῖς κάμε το. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία». Ὕστερα ἀπό τίς εὐλογίες πού τοῦ ἐδόθηκαν, ὁ Ν. Πλαστήρας ξεκίνησε ἀπό τό σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καί ἀφοῦ πῆγε στούς στρατῶνες γιά νά συνενοηθῆ μέ ὡρισμένους ἀξιωματικούς (καί κυρίως μέ τόν συνταγματάρχη Ἠλία Διάμεση), κατευθύνθηκε στό ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ὅπου καί ἐγκαταστάθηκε. Σέ λίγο ἔβγαλε διάγγελμα ὅτι «κήρυξε δικτατορία». Ἐνῶ ὅμως προχωροῦσε στήν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας του, πῆγε στό ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν (8 τό πρωί τῆς 6ης Μαρτίου 1933), ὁ γιός τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, Σοφοκλῆς, ὁ ὁποῖος εἶπε στόν Πλαστήρα νά μή προχωρήση στή δικτατορία. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἔγινε ἔξαλλος γιά τήν «παλιμβουλία» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί μέ πολύ θυμό εἶπε στό Σοφοκλῆ Βενιζέλο ὅτι «αὐτό, ὁ πατέρας σου ἔπρεπε νά μοῦ τό πῆ χθές τή νύκτα».

Ἡ 6η Μαρτίου 1933 ἦταν μιά δραματική ἡμέρα πού ἔκλεισε μέ αἱματηρές σκηνές. Ὕστερα ἀπό πολύωρες διαπραγματεύσεις πρωθυπουργός τῆς χώρας ἔγινε ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος (πού τόν δέχτηκαν ὅλα τά κόμματα), καί ὁ ὁποῖος στίς 8 τό βράδυ τῆς ἡμέρας ἐκείνης παρέλαβε τήν ἐξουσία ἀπό τόν δικτάτορα καί παλαιό του λοχία στό Σύνταγμα Τρικάλων Νικόλαο Πλαστήρα.

Τήν ἄλλη ἡμέρα (7 Μαρτίου 1933) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπισκέφθηκε τόν Ν. Πλαστήρα καί τοῦ ἐξέφρασε τήν «εὐγνωμοσύνη» του, γιά τί πρόσφερε στή χώρα «ὑψίστη ὑπηρεσία».

Ὕστερα ἀπό λίγες ἡμέρες ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος παράδωσε τήν κυβέρνηση στόν Παναγῆ Τσαλδάρη, ὁ ὁποῖος σχημάτισε νέο ὑπουργεῖο μέ συνεργασία τῶν παλαιοδημοκρατικῶν ἡγετῶν Γεωργίου Κονδύλη καί Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου.

Τρεῖς ὅμως ἀκριβῶς μῆνες ὕστερα ἀπό τήν δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα (ὁ ὁποῖος φυγαδεύτηκε ἀπό τήν Ἑλλάδα, μετά ἀπό πολλές περιπέτειες), ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, γυρίζοντας ἀπό τήν Κηφισιά, δέχθηκε (6 Ἰουνίου 1933) δολοφονική ἐπίθεση, πού ἄρχισε ἀπό τή θέση «Παράδεισος» (τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς) καί τελείωσε στό Γηροκομεῖο. Ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δέν ἔπαθε τίποτε, μά ἡ γυναίκα του Ἔλενα τραυματίστηκε, καί σκοτώθηκε ὁ ἀκόλουθός του Μαρκάκης.

Ἀπό τήν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἕνας ὁλότελα ἀλλιώτικος καί ἄγνωστος ἄνθρωπος. Ἡ σκέψη του δέν γύριζε σέ τίποτα ἄλλο, παρά μονάχα, ἂν ὄχι στήν ἐκδίκηση, πάντως στήν τιμωρία. Καί δείχθηκε πολύ πρόθυμος νά ἀποδεχτῆ πρόταση τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη (πού ἔγινε στίς 3 Ἰουλίου 1933 στή Θεσσαλονίκη), γιά τή συγκρότηση μιᾶς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, πού θά «προστάτευε» τήν Δημοκρατία, ἀνατρέποντας τή νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας. Ἀπό τότε κάθε τί στρεφόταν γύρω ἀπό τήν καινούργια ἐπανάσταση, τήν ὁποία παράλληλα ὀργάνωνε, ἀπό τό ἐξωτερικό, ὁ Ν. Πλαστήρας.

Μπροστά στό σκοπό πού εἶχε ταχθῆ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δέν δίστασε νά μιλήση καί νά γράψη ἀπροκάλυπτα γιά ἕνα «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» καί γιά μιά «νέα καί τελευταία ἐπανάσταση». Ψυχῆ αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ὅμως, ὡς ἕνα σημεῖο, ἀπόφευγε νά ἀναλάβη προσωπικά τήν ἡγεσία της.

Τήν προεπαναστατική ἐκείνη περίοδο ὁ ἀρχηγός τῶν φιλελευθέρων ἔγραψε πολλά συγκλονιστικά γράμματα, πού τά ἔχουμε δοσμένα, ὡς τώρα, στό ἱστόρημά μας. Γράμματα, ἀληθινά, συγκλονιστικά. Μέσα του εἶχε ξυπνήσει ὁ παλαιός ἐπαναστάτης πού ἔβλεπε τόν ἑαυτό του σάν τιμωρό καί σάν προστάτη τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἀπό τόν κίνδυνο μιᾶς παλινορθώσεως τοῦ «λασμισήτου θρόνου». Ἄλλο ἄν σέ λίγους μῆνες ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, βλέποντας τό κατάντημα τῆς Ἑλλάδας ἀπό τήν ἀβασίλευτη Δημοκρατία, βροντοφώναξε: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς».

Καθώς, ὅμως, προχωροῦσαν οἱ προεπαναστατικές προσπάθειες πρός τή «μεγάλη μάχη τῆς Δημοκρατίας», πρός τό κίνημα, δηλαδή τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ξέσπασε ἀνάμεσα στίς «Δημοκρατικές» φατρίες ἄγριος ἀλληλοεξοντωτικός πόλεμος. Ἄλλοι ἤθελαν γιά ἀρχηγό τῆς ἐπαναστάσεως τόν Ν. Πλαστήρα καί ἄλλοι τόν μισοῦσαν παρασύροντας στίς ἀπόψεις τους καί τόν ἴδιο τόν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἀλλά ὅλα αὐτά προκαλοῦσαν τήν ἀγανάκτηση τοῦ δικτάτορος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, πού ἔβλεπε διάφορους ἐχθρόφιλους, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν Στέφανο Σαράφη, νά τόν προδίδουν. Τά μίση, τά πάθη, οἱ κακίες πού εἶχαν τότε, ἐνδοπαραταξιακά, ἀναπτυχθῆ ἦταν χωρίς προηγούμενο. Ἔτσι πού ἕνας ἀπό τούς πιό πιστούς φίλους τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Ἀλεξ. Ζάννας νά ἱστορῆ πῶς εἶχε ἀηδιάσει ἀπό τό οἰκτρό αὐτό θέαμα.

Μέσα, λοιπόν, σέ τέτοιά ἀτμόσφαιρα συνεχιζόταν ἡ μοιραία πορεία πρός τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 — ἡ πορεία τήν ὁποία μποροῦν νά παρακολουθήσουν καί ἀπό σήμερα (στή σελίδα 8) οἱ ἀναγνῶστες τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου», γιά νά δοῦν, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καί πολλές ἄγνωστες, ὡς τώρα, καί ἀνέκδοτες ἐπιστολές καί τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί τοῦ Ν. Πλαστήρα, καθώς καί ἀποκαλυπτικές καί ὑπεύθυνες μαρτυρίες πολλῶν ἀπό τούς πρωταγωνιστές τῆς περιόδου ἐκείνης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

42ον

ΣΤΕΡΝΗ μου γνώση νὰ σ' εἶχα πρῶτα! Αὐτὸ ἀπάνω-κάτω ἔγραφε στὶς 12 Ἰανουαρίου 1935, στὸ φίλο του δικηγόρο τοῦ Μεσολογγιοῦ Ν. Τσίτουρα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ δὲν ἀπόκρυβε τὴ λύπη του, ποὺ τὶς πρωϊνὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933, καὶ ἀφοῦ πρὶν τόνισε στὸ «Μαῦρο Καβαλλάρη» ἐκεῖνο τὸ «ἂν μπορῆς κάμε το. Σοῦ εὔχομ' ἐπιτυχία», ὕστερα τὸν ἐγκατέλειψε τόσο ἀπότομα, ὥστε ὁ ἐφήμερος δικτάτωρ νὰ παραπονεθῆ στὸ Σοφοκλῆ Βενιζέλο, λέγοντας ὅτι «αὐτὸ ὁ πατέρας σου ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆ χθὲς τὴ νύχτα». Τώρα ὅμως —δυὸ χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴν τότε στασιαστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ν. Πλαστήρα— δήλωνε καθαρὰ καὶ ἐξάστερα (δήλωνε, δηλαδή, στὰ φανερά, γιατὶ τὶς κρυφὲς του σχέψεις κανεὶς δὲν τὶς ἤξερε, παρὰ μονάχα οἱ πράξεις του τὶς ἀποκάλυπταν), ὅτι ὁ «δημοκρατικὸς κόσμος» περίμενε «ἀπὸ τὴν παρέμβασιν τοῦ Πλαστήρα καὶ μόνον τὴν κατάλυσιν τῆς ἐγκαθιδρυθείσης τυραννίδος», ἢ μὲ ἄλλα λόγια τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καθεστῶτος, γιατὶ ἀπὸ νόμιμες καὶ ἀπρόσβλητες ἐκλογὲς (ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὴς εἶχε κάνει) προερχόταν ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη, ποὺ, τότε, ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία στὸν τόπο. Καί, καθὼς ἔχουμε πῆ, ἀναφέροντας μονάχα αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε, ἀλλὰ καὶ καθὼς ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ἀλέξ. Ζάννας ἀποκάλυψε, ζητιοῦνταν δικαιολογίες γιὰ τὴν ἐπανάσταση κατὰ τῆς «τυραννίδος».

Ἀπὸ τὸν Γενάρη τοῦ 1935 καὶ πέρα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἄρχισε (μὲ τὶς προϋποθέσεις ποὺ ξέρουμε, τοῦ νὰ μὴ φανῆ ὁ ἴδιος, παρὰ μόνο νὰ εὐλογᾶ), νὰ διάζεται. Καὶ διαστηκε ἀκόμα περισσότερο ὅταν δυὸ-τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ γράμμα του (10 Φεβρουαρίου 1935) στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, διαδόθηκε ὅτι ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη «μελετοῦσε τὴν ἀπέλαση τῶν μελῶν τῆς Διοικήσεως τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Καὶ ναὶ μὲν αὐτὸ δὲν ἔγινε (γιατὶ ἂν γινόταν θὰ εἶχε σᾶν ἀποτέλεσμα τὴν ἀποσύνθεση τῆς λαϊκῆς δημοκρατικῆς μαχητικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἀναστ. Παπούλα), χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ ἐμποδίση νὰ ὑπάρξουν ἔντονες διαμαρτυρίες, γεμᾶτες ἀγανάχτηση, γιὰ «τὴν ἀντισυνταγματικὴ αὐτὴ ἀπειλή, τὴν καταλύουσα ἀναφανδὸν τὸ πολίτευμα, ὅταν, μάλιστα, δροῦν καὶ προστατεύωνται ἀντικαθεστωτικαὶ ὀργανώσεις»! (Πιστὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς, ὅτι φωνάζει ὁ κλέφτης γιὰ νὰ φοβηθῆ ὁ νοικοκύρης).

Ἡ ἀπάντηση ποὺ δὲν δόθηκε ἔγκαιρα

ΜΕ ΑΥΤΕΣ τὶς συνθῆκες γράφτηκε, στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, καὶ ἡ πολυσέλιδη ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, μὲ τὴν ὁποία ὁ πρῶτος ζητοῦσε ἀπὸ τὸν δεύτερο νὰ ἀναλάβη τὴν ὑπέρτατη ἡγεσία τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα —καὶ νὰ διορίση ἀρχιστράτηγο τὸν Ν. Πλαστήρα, ὥστε αὐτὸς νὰ «βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν». Γνωρίζουμε δὲ καὶ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ τὴν ἀπάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

— Τὴν ἀπάντησίν μου εἰς τὴν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (μοῦ ἱστορεῖτε, τὴν περασμένη Τετάρτη, ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος) τὴν ἔδωσα εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα διὰ νὰ τὴν μεταβιβάση εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ σήμερον ὅμως ἀκόμη, τριάντα καὶ πλέον ἔτη ἔκτοτε, ἀγνοῶ πῶς ἡ ἐπιστολή μου ἐκείνη δὲν παρεδόθη ἐγκαίρως εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὴν παρ' αὐτοῦ πλήρη ὑποθέτησιν τοῦ κινήματος καὶ τὴν ἀνενδοίαστον πλέον ἀνάληψιν τῆς ἡγεσίας του ὑπὸ τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ.

— Πῶς γνωρίζετε, στρατηγέ μου, ὅτι ἡ ἀπάντησίς σας δὲν ἐπεδόθη ἐγκαίρως εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον;

— Τό γνωρίζω ἀσφαλέστατα. Διότι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μόλις ἔλαβε τὴν ἐπιστολή μου, ἐκάλεσε τὸν τότε συνταγματάρχην καὶ πιστόν φίλον του Ἐμμ. Τζανακάκην καὶ ἀφοῦ τοῦ τὴν ἀνέγνωσε τοῦ εἶπε: «Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Ὀθωναῖος». Δύο ἔτη βραδύτερον, ὁ Τζανακάκης ἀφηγήθη τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν στρατηγὸν Κωνστ. Τζαβέλαν, ὁ ὁποῖος, πάλιν, τὰ μετεβίβασε εἰς ἐμέ, ἀναφέρων καὶ πλείστας λεπτομερείας τῆς ἐπιστολῆς μου. Οὕτω ἐπείσθην ὅτι ἡ πληροφορία του ἦτο ἀπολύτως ἀκριβής.

Ἐρωτῶ:

— Μήπως σεῖς εἴχατε ἀναγνώσει τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς σας ἢ εἴχατε ἀναπτύξει, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τῆς ἀπαντήσεώς σας, τὶς ἀπόψεις σας σὲ κάποιο φίλο σας καὶ εἰδικώτερα στὸν Ἐμμανουὴλ Τσουδερό;

Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀπαντάει κατηγορηματικά:

— Εἰς οὐδένα ἀπολύτως δὲν ἀνέπτυξα οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἀπόψεών μου. Σᾶς ἔγω εἶπει ὅτι δύο ὁλοκλήρους νύκτας, δὲν ἐκοιμήθην, σχεδόν, προκειμένου νὰ δώσω τὴν προσήκουσαν ἀπάντησιν. Ὁ Τσουδερός ἦτο, βεβαίως, στενότατος φίλος μου, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν δὲν τοῦ εἶπον. Οὔτε τοῦ ἐξωμολογούμην τὰς σκέψεις μου, οὔτε τὸν ἀνεμίγνυα εἰς τὰς μετὰ τοῦ Βενιζέλου συνεννοήσεις μου.

— Ἔχει λεχθῆ, στρατηγέ μου, ὅτι δὲν θέλατε νὰ ἀναλάβετε τὴν ἡγεσία τῆς ἐπαναστάσεως, γιὰ νὰ κληθῆτε, στὸ τέλος, ἂν οὔτε ἡ ἐπανάσταση κατίσχυε, οὔτε ἡ Κυβέρνηση ἐπιβαλλόταν ἀποτελεσματικά, νὰ παίξετε ρόλο ὑπερδιαιτητοῦ. Εἶναι τοῦτο ἀληθινό;

Ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος σηκώνεται ἀπὸ τὴν θέση του καὶ μὲ ἀγανάκτηση ἀπαντᾶ:

— Εἶναι ἀνάξιο καὶ νὰ διαψευσθῆ κἄν.

Ἀλλὰ ἡ Ἱστόρηση τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου ἔχει ἀκόμα μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα (διαφωτιστικὰ καὶ «προφητικά») σημεῖα, ποὺ θὰ τὰ δοῦμε καθὼς θὰ φτάσουμε στὶς δυὸ-τρεῖς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, ποὺ κατὰ τὸν Ἀλ. Ζάννα «ἔφερε τὸν Ἀλ. Βενιζέλο στὸν τάφο».

Ἕνα γράμμα γεμᾶτο δυσφορία

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε τὴν μακροσκελῆ πρότασή του στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὁ Ν. Πλαστήρας (πού, καθώς, λεπτομερέστερα, θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, στὴ συνέχεια τοῦ Ἱστορήματός μας, εἶχε γυρίσει, ἀπὸ τὴ Σόφια καὶ ἀπὸ τὸ Παρίσι, στὴ Νίκαια), ἔστειλε στὸν στρατηγὸ Κ. Πράσσο Βλάχο, καὶ σὲ ἀπάντηση τοῦ γράμματος ποὺ τοῦ εἶχε ἀπευθύνει, στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, ἡ «τριμελὴς ἐπιτροπὴ» (Βλάχος, Κολιαλέξης, Σαράφης), μιὰ πολὺ ἀποκαλυπτικὴ ἐπιστολή.

Ἰδοὺ τὸ κείμενό της:

Cannes (Grasse) 20-2-35

Ἀγαπητέ Στρατηγέ.

Προχθὲς ἔλαβα τὸ ἀπὸ 10 τ. μ. γράμμα ὑπογεγραμμένον καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς σας. Μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα καὶ τὰ κατόπιν μὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ρ(ούσσου), σᾶς ἔγραψα καὶ σᾶς ἔλεγα νὰ κάμετε ὅ,τι νομίζετε σκόπιμον, χωρὶς νὰ λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν ἐμέ καθ' ὅσον ἀντελήφθην, ἐξ ὅλων τῶν συμβάντων, ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ἐντεῦθεν νὰ ἀσκήσω τὸ κῦρος τοῦ Ἀρχηγοῦ ἀφοῦ δὲν ἐξετελέσθησαν ἐντολαί μου σταλεῖσαι μὲ τὸν κ. Ρ(ούσσον). Ἐθεώρουν πλέον ἄσκοπον καὶ ματαίαν κάθε ἀνάμιξίν μου εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας. ἐφ' ὅσον δὲν μοῦ ἀναγνωρίζονται δικαιώματα Ἀρχηγοῦ. Σᾶς συνέστησα εὔρυνσιν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ συνεργασία ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων παραγόντων καὶ νὰ ἀρθοῦν αἱ ὑποψίαι αἱ γεννηθεῖσαι εἰς τὰς σκέψεις ἄλλων ἕνεκεν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀναβολῶν πρὸς δρᾶσιν. Ὅταν ἔλαβα τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, εἶχα ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλαν αὐτὴν ὡς τὴν καλυτέραν λύσιν. Δὲν τὴν ἐδέχθητε. Φαίνεται δὲν εἶναι εὔκολος ἡ συνεργασία οὔτε 7 ὁμοφρόνων. Καὶ ἔπειτα θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ συνενωθοῦν ὅλαι αἱ δημοκρατικαὶ δυνάμεις εἰς μίαν καὶ μόνην ἱκανὴν νὰ ἐπιτύχη τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοπού. Ἀμφιβάλλω πολὺ καὶ εὔνοιαι νὰ ἀπατῶμαι. Στὸ γράμμα σας τῆς 10 τ. μ. ἀπήντησα ἀμέσως τηλεγραφικῶς ὅτι δέχομαι τὴν πρότασίν σας διὰ νὰ μὴ φέρω οὔτε χρονοτριβὴν οὔτε ἐμπόδιον εἰς τὰς προσπαθείας σας. Ταυτοχρόνως δὲ ἔγραφα πρὸς τοὺς Μιλτιάδην (Κοιμήσην) καὶ Ἡλία (Διάμεσην) καὶ τοὺς ἐξώρκιζα νὰ πειθαρχήσουν στὴν Ἐπιτροπὴν καὶ νὰ μεταδώσουν τὴν ἐπιθυμίαν μου αὐτὴν παντοῦ ὅπου νομίζουν ὅτι ἐπηρεάζω. Νομίζω ὅτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ κάμω περισσότερα διὰ νὰ σᾶς διευκολύνω. Ὀφείλω ὅμως τώρα νὰ σᾶς ζητήσω καὶ μίαν διασάφησιν. Λέγετε ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναλαμβάνει ὑπευθύνως νὰ κανονίση πότε θὰ γίνη ἡ ἐνέργεια. κατὰ ποῖον τρόπον καὶ μὲ ποῖα μέσα. ὡς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἰδικῆς μου μεταφορᾶς. Καὶ ὡς πρὸς τὸ «κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ποῖα μέσα» φρονῶ ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἔχετε ἀπόλυτον τὴν πρωτοβουλίαν σας. ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ «πότε θὰ γίνη» πρέπει νὰ δοθῆ ἐξήγησις ὄχι βέβαια γιὰ μένα, διότι προσωπικῶς ἀπὸ ἐμὲ ἔχετε καὶ εἰς αὐτὸ πλήρη ἐξουσιοδότησιν νὰ τὸ ἀποφασίσετε ὁπόταν θέλετε, ἔστω καὶ μετὰ διετίαν, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζήτησα νὰ πειθαρχήσουν σὲ σᾶς. Λοιπόν, αὐτὸ τὸ «πότε» δὲν πρέπει νὰ ἔχη πολὺ μεγάλην ἔκτασιν, διότι νομίζω πὼς δὲν ἔγω τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς ταχυτέρας λύσεως τῆς ὑποθέσεως. νὰ ἀναμένουν ἐπ' ἀόριστον. Πρέπει λοιπὸν τὸ «πότε» νὰ τὸ συντομεύσητε ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερον ἢ μᾶλλον νὰ τὸ περιορίσητε εἰς τὸν ὁρισμὸν ὀλίγων ἡμέρας δράσεως. ἢ τέλος νὰ δώσετε σχετικὰς ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἰδικῆς μου μετακινήσεως. ὄχι μόνο σᾶς δίδω ἀπόλυτον ἐξουσιοδότησιν νὰ κάμετε ὅπως νομίζετε, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ἐπὶ πλέον σᾶς ἐξουσιοδοτῶ ἂν τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι οὐσιῶδες διὰ τὴν δρᾶσιν, ἢ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέση καὶ ἐμπόδιον εἰς τὴν λῆψιν ταχείας ἀποφάσεως πρὸς δρᾶσιν. νὰ ἔχετε ὅλην τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προβῆτε εἰς ἀποφάσεις χωρὶς νὰ ἀπασχοληθῆτε καθόλου μὲ ἐμέ. Διότι ἂν σᾶς παρουσιασθῆ εὐνοϊκὴ στιγμὴ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφήσετε ἀνεκμετάλλευτον μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι παραβιάζετε καμμίαν ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν πρός ἐμέ. Πρέπει νὰ τὸ ξέρετε. ὅτι εἶσθε ἀπηλλαγμένοι πάσης τοιαύτης δεσμεύσεως ἐκ μέρους μου καὶ ἔχετε ὅλην τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐνεργήσετε ἀποτελεσματικώτερον, ἐφ' ὅσον μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ν' ἀπαλλαγῆ ὁ τόπος, τὸ ταχύτερον, μιᾶς ὀλεθρίας κυβερνήσεως. Ἂν νομίζετε ὅτι μπορῶ καὶ ἄλλως πως νὰ σᾶς διευκολύνω, μπορεῖτε ἐλευθέρως νὰ μου τὸ ζητήσετε.

Διαβιβάζετε τοὺς φιλικώτερους χαιρετισμούς μου καὶ τὰς ἐγκαρδιωτέρας εὐχάς μου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δύο συνεργάτας σου.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν

Ν. Πλαστήρας

Πλημμυρισμένο ἀπὸ παράπονο

ΤΟ πάρα-πάνω γράμμα τοῦ Ν. Πλαστήρα εἶναι πλημμυρισμένο ἀπὸ παράπονο. "Οπως, ὁμοια, πλημμυρισμένα ἀπὸ παράπονο, ἀπὸ δυσφορία, ἀπὸ ἀγανάχτηση, ἀπὸ πεῖσμα, ἀπὸ ἀγωνία, ἀπὸ ἄγχος καὶ ἀπὸ χιλια-δυὸ ἄλλα συναισθήματα, εἶναι καὶ ἐννέα ἀκόμη ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα, ὡς τώρα, ἀπόρρητα καὶ ἀποκαλυπτικὰ γράμματα τοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς ἕνα ἐπιστήθιο φίλο του —ἕνα φίλο ποὺ βρέθηκε, πάντα πιστὰ καὶ ἀκλόνητα, πλάϊ του, καὶ ποὺ τοῦ παραστάθηκε στὶς πιὸ δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς του. Τὰ ἐμπιστευτικὰ αὐτὰ γράμματα (ποὺ ἔχουν ἡμερομηνίες: 12 Σεπτεμβρίου 1933, 8 Ὀκτωβρίου 1933, 2 Νοεμβρίου 1933, 11 Ἰανουαρίου 1934, 28 Μαρτίου 1934, 18 Ἀπριλίου 1934, 25 Ἀπριλίου 1934, 30 Μαΐου 1934 καὶ 29 Σεπτεμβρίου 1934) θὰ τὰ φέρουμε (ἀπὸ αὔριο, μαζὶ μὲ ἄλλα στοιχεῖα) γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 33 ὁλόκληρα χρόνια, στὴν εὐρύτερη γνώση.

Εἰδικώτερα, ἀπὸ τὸ γράμμα τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1935, τὸ γεμᾶτο παράπονο βγαίνει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε καταλάβει πολὺ καλά, πὼς πέρα ἀπὸ τὶς ταλαντεύσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε στὴ χρησιμοποίηση καὶ τὴν προβολὴ τοῦ παλαιοῦ του συνεργάτη, καὶ οἱ ἄλλοι στρατιωτικοί, προπαντός, πρωταγωνιστὲς τοῦ ἐκκολαπτόμενου κινήματος —καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πιὸ ξέχωρα οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ ἦταν στὴν ἐνέργεια, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Στέφ. Σαράφη— δὲν τὸν πολυήθελαν, γιὰ ἀρχηγό, ἢ δὲν τὸν ἤθελαν καθόλου. Καὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι ἑνὸς στὸ γράμμα ποὺ εἶχε σταλθῆ στὸν Ν. Πλαστήρα ὑπόγραφαν καὶ τὰ τρία μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς (Βλάχος, Κολιαλέξης, Σαράφης), αὐτὸς τὴν ἀπάντησή του τὴν ἀπηύθυνε μονάχα στὸν Κ. Πράσσο Βλάχο. (Καὶ περιοριζόταν γιὰ τοὺς ἄλλους στοὺς φιλικώτερους χαιρετισμούς» του).

Δὲν προσπάθησε, ἄλλως τε, ὁ Ν. Πλαστήρας ν' ἀποκρύψη τὰ αἰσθήματά του ἢ νὰ χρησιμοποιήση «διπλωματικὴ γλῶσσα». Λέει, καθαρὰ καὶ ξάστερα, ὅτι ἀφοῦ «δὲν ἐξετελέσθησαν αἱ ἐντολαί» του θεωροῦσε «ἄσκοπον καὶ ματαίαν» κάθε ἀνάμιξή του «εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν» καὶ, μάλιστα, «ἐφ' ὅσον δὲν μοῦ ἀναγνωρίζονται δικαιώματα ἀρχηγοῦ». Καὶ πολὺ μελαγχολικὰ διαπιστώνει ὅτι, καθὼς φαίνεται, «δὲν εἶναι εὔκολος ἡ συνεργασία οὔτε 7 ὁμοφρόνων». Τέλος καὶ μὲ μὴ ἀποκρυβόμενο θυμὸ τοὺς ἀποδεσμεύει, γιὰ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ αὐτὸν καὶ τοὺς δίνει κάθε ἐλευθερία «νὰ προβοῦν εἰς ἀποφάσεις» χωρὶς νὰ ἀπασχολοῦνται καθόλου μὲ τὸ παλαιό τους εἴδωλο.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ - ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΠΟΙΟΝ;

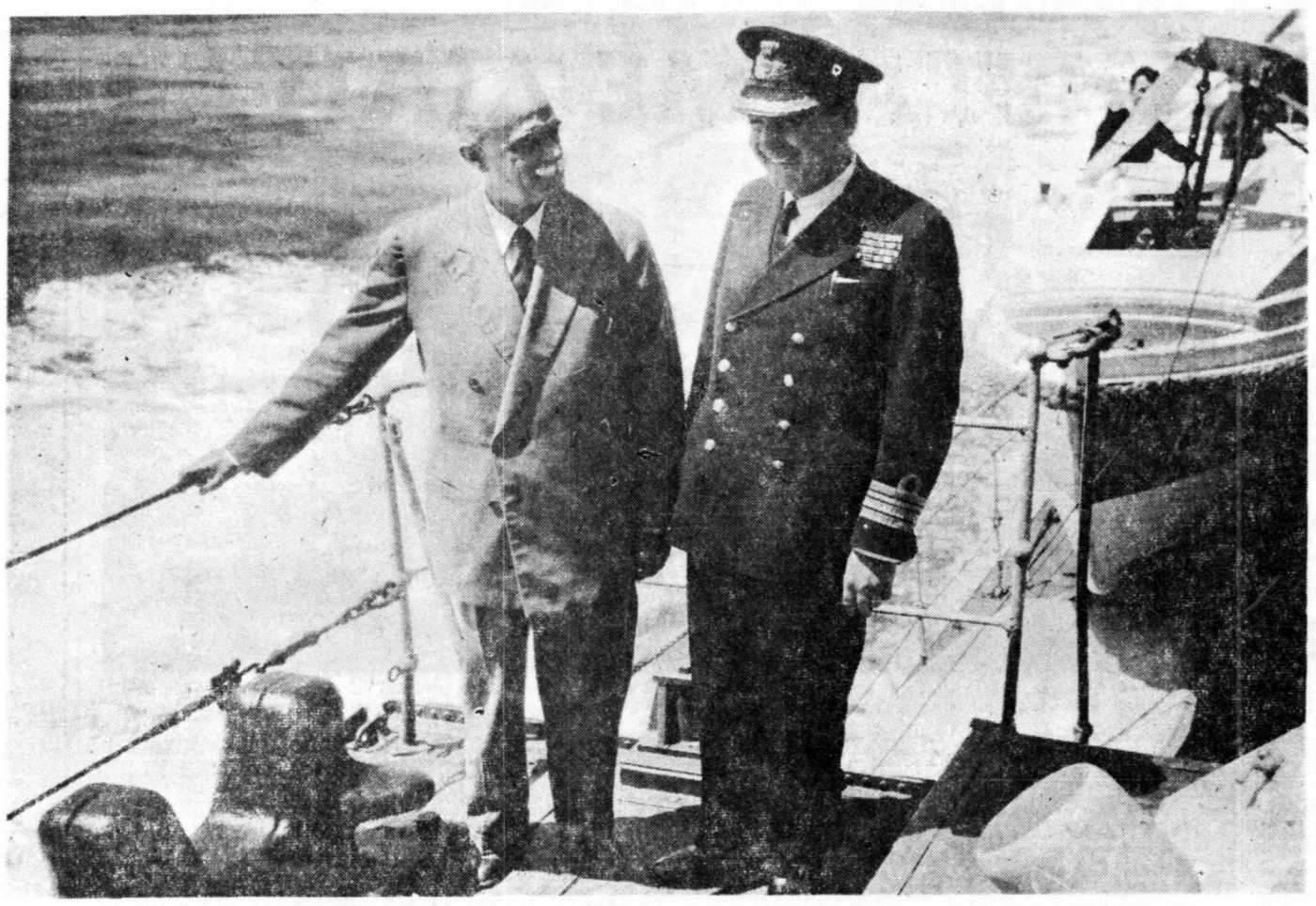

ΤΟ 1935 Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕ ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΠΛΑΣΤΟ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ "Η ΠΑΡΑΠΟΝΙΟΤΑΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ ΟΤΙ "ΔΕΝ ΕΞΕΤΕΛΕΣΘΗΣΑΝ ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ... ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ (1950) ΕΠΛΕΕ ΩΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕ ΣΚΑΦΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΡΟΔΟ (ΔΕΞΙΑ Ο ΤΟΤΕ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΥΠΟΝΑΥΑΡΧΟΣ ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝ κ. ΓΕΩΡ. ΡΙΤΣΟΣ)

Ν. Πλαστήρας: Δὲν εἶναι εὔκολος ἡ συνεργασία οὔτε ἑπτὰ ὁμοφρόνων

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΓΕΜΑΤΗ ΔΥΣΦΟΡΙΑ

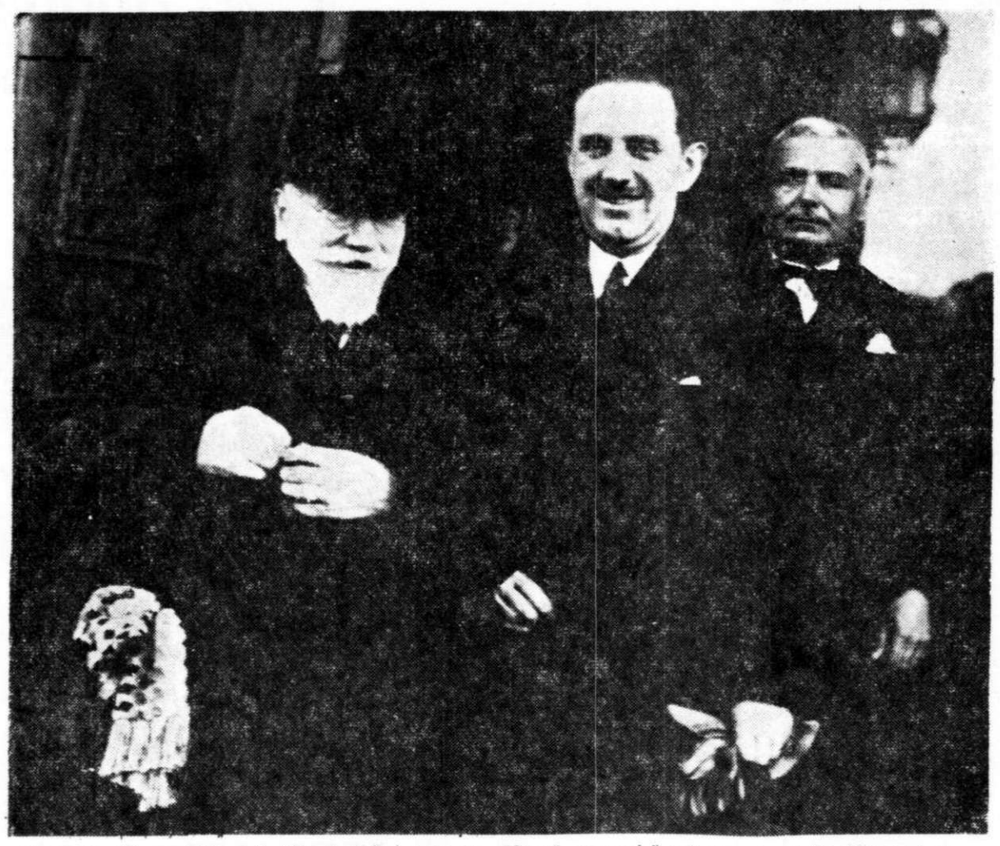

Ὁ Ἀλέξ. Ζάννας (πλάϊ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο) ἱστορεῖ: «"Οσα ἔγραφε καί ὅσα διαμηνοῦσεν ὁ Βενιζέλος γιά τήν ἀνάγκη τῆς Ἐπαναστάσεως δέν φαίνονταν ὡς τόσο ἀρκετά πειστικά σέ ὅλους τούς μεμυημένους». (Πίσω, δεξιά, ὁ ἐπί μακρότατα χρόνια γραμματεύς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Γεράσιμος Μακρῆς)

Μία ἐπιστολὴ

Τῇ 21 Αὐγούστου 1966

Ἀξιότιμε κύριε Βοβολίνη,

Παρακολουθῶν τὸ ἀντικειμενικὸν ἱστορημά σας εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Κόσμον» θὰ ἤθελον νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν σας, μίαν ἴσως ἄγνωστον λεπτομέρειαν, ἀναφορικῶς μὲ τὰ αἴτια καὶ τοὺς σκοπούς, τὰ ὁποῖα ὑπεκίνησαν τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν Ν. Πλαστῆραν, νὰ ἀδιαφορήσῃ ἢ νὰ μὴ δώσῃ τὴν πρέπουσαν σημασίαν εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἀνωτέρων του πρὸς καλυψιν τῶν πλευρῶν τῆς VI Μεραρχίας καὶ οὕτω ἐκ τοῦ κενοῦ ἐκείνου νὰ ἐπέλθῃ τὸ ῥῆγμα, ὅπερ συνεπέφερε τὴν μοιραίαν καταρρευσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου.

Ὑπηρετῶν ὡς ἀκόλουθος καὶ ἰδιαιτερος γραμματεὺς τοῦ ἀειμνήστου, γενναίου καὶ φλογεροῦ πατριώτου, Συν)ρχου Γεωργίου Ψάρρα Διοικητοῦ τοῦ 22 Πεζ. Συν)τος τῆς VII Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους, ὅστις παρὰ τάφιλοδασίλκα φρονήματά του εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἄμυναν καὶ ὅστις μὲ ἐξετίμα, ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Σκρά, διὰ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν καὶ μεταβίβασιν τῶν διαταγῶν του εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν λόχων τοῦ Ι Τάγματος τοῦ Συν)τος Στρρῶν, εἰς τὴν θρυλικὴν μάχην τοῦ Σκρὰ Ντι Λέγγεν, τὸν Μαΐον 1917, παρέστην μάρτυς αὐτόπτης, ἑνὸς διαβήματος τοῦ τότε Συν)ρχου Ν. Πλαστῆρα, πρὸς τὸν ἀείμνηστον Διοικητήν μου, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν κεμαλικῶν στρατευμάτων κατὰ τῶν ἀμυντικῶν θέσεων τοῦ στρατοῦ μας. Εὑρισκόμεθα τότε εἰς τὸ χωρίον Εὐρέτ τοῦ τομέως Ἀφιὸν Καραχισὰρ. Ὁ καὶ συμπατριώτης τοῦ Πλαστήρα Διοικητὴς μου Γ. Ψάρρας, ἀδιαθετῶν συνεπεία κρυολογήματος, παρέμενε κλινήρης καὶ καλέσας με, μοῦ ὑπηγόρευε τὴν ἀλληλογραφίαν του, ὅτε ἐδέχθη ἐπίσκεψιν τοῦ συναδέλφου του Πλαστήρα, ὅστις, ἀφ' οὗ διὰ νοήματος ἠρώτησεν ἂν ἠμπορῇ μὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἐμπιστευτικῶς ἐλεύθερα, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ὁμιλήσῃ ἐλεύθερα, ἐνωπίονμου, διότι ὡς εἶπεν «καὶ ὁ λοχίας εἶναι τῆς Ἀμύνης».

Τότε ὁ ἀείμνηστος Πλαστῆρας ἐπροτείνεν εἰς τὸν Συν)ρχην μου νὰ προσχωρήσῃ καὶ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν προπαρασκευαζομένην Ἐθνικὴν Ἄμυναν τῆς Μ. Ἀσίας «ἐναντίον τῆς ἀξιομνήστου ὑπὸ τινων Συμμάχων ἐκκενώσεως τοῦ Μετώπου». Ὁ Συν)ρχης μου ἀφ' οὗ ἠρώτησεν ἂν τοῦτο ἐπιδοκιμάζεται ἀπὸ τὴν νόμιμον Ἐξουσίαν τῆς χώρας μας καὶ ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη ἦτο ἀνεξαρτητος τῆς γνώμης καὶ ἐγκρίσεως τοῦ διαδοήτου Ἀρμοστοῦ Στεργιάδη, ἀπήντησεν ὅτι μόνον ἂν τυγχάνῃ ἐν γνώσει ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἦτο πρόθυμος νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἀμύνης, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ θραδύτερον μεθ' ἑνὸς παλαιοῦ συμπολεμιστοῦ μου Σμυρναίου Ἀνθ)στοῦ Γ. Τρεχαντήρη, ἐνεγράφημεν εἰς Σμύρνην, ὅταν μετὰ τον ἑαρυτατον τραυματισμόν τοῦ Συνταγματάρχου μου εἰς τὴν μαχὴν τοῦ Τουμλοῦ Μπουναρ. τὸν διεκόμισα μέσω Οὐσάκ εἰς Σμύρνην, ὅπου καὶ διακομισθῆ ἐκείθεν εἰς Ἀθήνας. ἐνῶ ἐγώ, μετὰ πολλὰς θραματικὰς περιπετειας διὰ νὰ εὕρω τὸ ὕπο τον νέον Διοικητὴν Ταγ)ρχην Γ. Κυρίμην Σύνταγμα μου εἰς Μπουνὰρ ἐπανῆλθον εἰς Σμύρνην. ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεχώρησα πεζῇ μεσω Βρυούλλων εἰς Τσεσμέ. ὅπου μολὶς ἐπρολαβα το τελευταῖον ἀτμοπλοιον διὰ Χίον. ὅπου μοι ἀνετέθη καὶ διενειμα τα ἀπολυτήρια ἐφέδρων Πελοποννησου. τὴν νυκτα τῆς ἑπομενης ἀπο τὴν ἡμεραν καὶ ὡραν καθ' ἣν ὁ Ὑπασπιστὴς τῆς Στρατιας Ταγ)ρχης τότε Διαλετης διεκηρυττε εἰς τον λιμένα της Σμύρνης. το θλιβερον ἀγγελμα: «Ἀξιωματικοι Ὑπαξιωματικοι καὶ Στρατιῶται ἀπὸφε ἡ Σμύρνη ἐγκαταλιμπάνεται» καὶ ἀκριβῶς τὴν ὡραν ποὺ ὁ αἰμοδόρος Νουρεντὶν πασσᾶς. ἐπραγματοποίει τὴν ὁμοιαν μὲ «ἐπέλασιν δαιμόνων ὀλέθρου» ἐπιδρομὴν του εἰς τὸ ἀξέχαστον Κορδελιό. σφαζων, λεηλατῶν καὶ καταστρέφων διὰ πυρός καὶ μαχαίρας!

Μὲ φιλικώτατα αἰσθήματα

ΔΗΜ. Δ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Καὶ ὅμως δὲν φαίνονταν πειστικά!

ΑΥΤΑ, λοιπόν, ἔγραφε ὁ Ν. Πλαστήρας στὸν Κ. Πράσσο Βλάχο, αὐτὰ γίνονταν στὰς Ἀθήνας καὶ αὐτὰ τεκταίνονταν στὴ Χαλέπα. Μὰ τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὧρες ἐκεῖνες κέντρο μεγάλο, γιὰ τὴ συνωμοσία ποὺ σὲ λίγο θὰ ἐκδηλωνόταν, εἶχε γίνει καὶ ἡ ἑλληνικὴ συμπρω

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΣΕΙΡΑ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Ἀδημονία καὶ ἐπαναστατικὸν πάθος τοῦ Νικ. Πλαστήρα

ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑΣ

43ον

ΤΑ παράπονα καὶ ἡ ἀσυγκράτητη ἀγανάχτηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ ἔσπαγαν στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε, ἀπὸ τὶς Κάννες, στὶς 20 Φεβρουαρίου 1935, στὸν στρατηγὸ Κ. Πράσσο Βλάχο (ἀγνοώντας ἐνδεικτικὰ τοὺς Ἀνδρ. Κολιαλέξην καὶ Στέφ. Σαράφην) εἶχαν τὸ ξεκίνημά τους πολὺ παλαιότερα. Ἄρχιζαν ἀπὸ τὶς πρωῖνὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933 (ὅταν ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» γεμάτος θυμὸ εἶπε στὸν Σοφοκλῆ Βενιζέλο ὅτι «αὐτὰ ὁ πατέρας σου ἔπρεπε νὰ μοῦ τὰ ἔλεγε χθὲς τὴν νύκτα) καὶ ἄλλοτε γίνονταν περισσότερο καὶ ἄλλοτε λιγώτερο ἔντονα. Αὐτὸ —τὸ περισσότερο ἢ τὸ λιγώτερο— ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ κατάσταση στὴν ὁποία, κάθε φορά, βρισκόταν ὁ μαρτιάτικος δικτάτωρ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔπαιρνε, ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ ποὺ τὸν ἐπηρέαζαν πρὸς τὴ μιὰ ἢ πρὸς τὴν ἄλλη κατεύθυνση. Γιατὶ ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν βέβαιος —καὶ ἴσως νὰ μὴ εἶχε ἄδικο— πὼς ἂν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἀπαρνιόταν, τελικὰ καὶ «παλίμβουλα», τὶς «εὐλογίες» ποὺ τοῦ ἔδωσε τὶς πρῶτες μετεκλογικὲς ὧρες τοῦ Μαρτίου 1933, αὐτὸς ἀπὸ τότε θὰ ἦταν δικτάτωρ (καὶ ποιὸς ξέρει τί ἄλλο ἀκόμα). Ἀντὶ ὅμως τῶν μεγαλείων καὶ τῆς δόξας τῆς ἐξουσίας, βρισκόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη φυγάδευσή του ἀπὸ τὸ Καβούρι (φυγάδευση στὴν ὁποία ἔπαιξε πρωταγωνιστικὸ ρόλο καὶ ὁ προσωπικός του φίλος Ἄγγελος Μεταξᾶς, μετέπειτα δήμαρχος Γλυφάδας, ποὺ, μάλιστα, πλήρωσε ἀπὸ τὴν τσέπη του καὶ τὶς σχετικὲς δαπάνες τοῦ καλυμνιώτικου δενζινόπλοιου, ἀνερχόμενες σὲ 20.000 δραχμὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ποὺ συνώδευσε τὸν Ν. Πλαστήρα, ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ ἀπόπλου), μακρυὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ γύριζε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο μὲ μιὰ ἐλπίδα καὶ μὲ ἕνα πάθος: Τὴν ἐλπίδα νὰ γυρίση (δίνοντας, ἂν μποροῦσε, ἕνα γερὸ μάθημα στὸν Ἐλ. Βενιζέλο) καὶ τὸ πάθος γιὰ μιὰ (ἀποτελεσματικὴ) ἐπανάσταση. (Τὴν περίοδο ἐκείνη αἰσθανόταν τὸν ἑαυτό του πολὺ ἀδικημένο).

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΥΓΑΔΕΥΣΗ

ΚΑΙ ΤΙΣ μὲν πρῶτες ἡμέρες τὶς φυγαδεύσεώς του (ὕστερα ἀπὸ τόσων ἑβδομάδων κρύψιμο) τὰ πράγματα πήγαιναν κάπως καλά.

— Εἶχε φθάσει περίφημα στὴν Πάτμο (μοῦ ἔλεγε τὴν περασμένη Δευτέρα, ὁ πιστός καὶ ἐγκάρδιος φίλος καὶ τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ τῶν Ἐλευθερίου, Κυριάκου καὶ Σοφοκλῆ Βενιζέλου, παλαιὸς Μακεδονομάγος καὶ ἐκ τῶν πρώτων ὀπαδῶν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Ἄγγελος Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος τό 1959 ἔγραφε στὸν Ἀλέξ. Ζάννα ὅτι κάποτε «θὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν γνώμην μας ἐπὶ τῶν δραματικῶν ἐκείνων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐμαυροφόρεσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσκότωσαν τὸν Ἐλ. Βενιζέλον»). Εἶνε φθάσει ἐκεῖ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Ρόδο, μὲ τὴν βοήθεια ὅσων τὸν ἀγαπούσαμεν. Εἰς τὸ δενζινόπλοιον συνεταξίδευσε μὲ τὸν Ν. Πλαστήραν, ὁ φίλος του, ἔμπορος εἰδῶν ὑγιεινῆς, Δουζίνας, ποὺ εἶχε τὸ κατάστημά του κάτω ἀπὸ τὸ Ἀρσάκειον. Τὸ δενζινόπλοιον αὐτὸ τὸ εἶχε εὕρει ὁ ἀλησμόνητος Δωδεκανήσιος ἀγωνιστής, ἰατρός, Σκεῦος Ζερβός, ποὺ ἀπέθανε πρό ὀλίγων ἡμερῶν εἰς βαθὺ γῆρας, ὁ ὁποῖος, μάλιστα, μίαν ἐσπέραν, προκειμένου νὰ ἐπιτύχη ἐπαφήν τινα, εἶχε ἐνδυθῆ γυναικεῖα φορέματα! Προήγετο δὲ τό πλοιάριον ἀπό τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ, τὴν Κάλυμνον.

Ἐρωτῶ:

— Ἦταν ἡ πρώτη ἀπόπειρα φυγαδεύσεως ἐκείνη, ἀπὸ τὸ Καβούρι;

— Ὄχι· ἀπαντᾶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς. Εἴχαν γίνει καὶ ἄλλες ἀπόπειρες. Καί ἀπό αὐτὲς σημαντικώτερα ἦτο ἡ ἀπόπειρα ἀναχωρήσεως μὲ ἕνα ναυαγοσωστικὸ τοῦ οἴκου Βερνίκου, στὸ ὁποῖο θὰ τὸν συνώδευα καί πάλιν, ὅπως καί εἰς τό Καβούρι, ἐγώ. Ἡ ἐπιβίβασις στὸ ναυαγοσωστικὸ θὰ ἐγίνετο ἀπό μίαν βάρκαν πού θὰ ἔφευγε ἐμπρός ἀπό τό ἐστιατόριον Ψαροπούλου, στὴν Γλυφάδα. Ἀλλά ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη — καί τό αὐτοκίνητο μὲ τό ὁποῖο κατεβήκαμε τό ὁδηγοῦσε ὁ Ι. Νικολάου, ὁ σωφέρ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου — ἐματαιώθη, διότι ἡ ὑπόθεσις ἀπεκαλύφθη. Εἰς ἕνα δὲ ἀπό τά σκάφη τοῦ Βερνίκου, εἰς τό μεγαλύτερον, ἐμπῆκαν, διά τῆς βίας καί ὄργανα τε ἀσφαλείας, μὲ τόν σκοπόν νά μᾶς συλλάβουν, ἐάν μᾶς εὕρισκαν, κατά τάς πληροφορίας των, ἐκεῖ, τήν πλέον κρίσιμον ὥραν. Ἀλλ' εἶχαν γνῶσιν καί οἱ ἰδικοί μας φύλακες. Καί ἔτσι ἡ σύλληψις ἀπετράπη, διά νά πραγματοποιηθῆ, ὀλίγον ἀργότερα, καί ἐπιτυχῶς ἡ ἀναχώρησις.

Ἀλλὰ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς εἶπε καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα καὶ ἀποκαλυπτικὰ πράγματα, ποὺ θὰ τὰ ἀκούσουμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

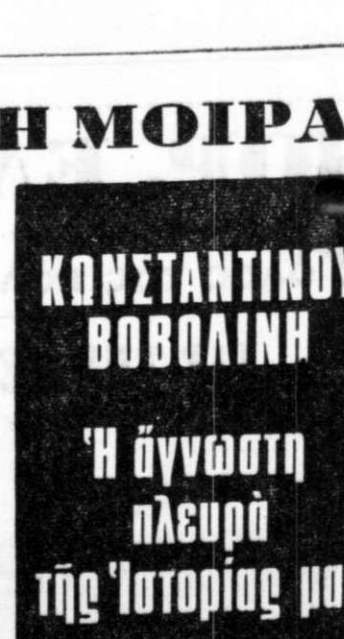

Ὁ ἔμπιστος φίλος τῶν Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πλαστήρα, ἄλλοτε Δήμαρχος Γλυφάδας κ. Ἄγγελος Μεταξᾶς, στὸν ὁποῖο ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» ἔγραφε ὅλες τίς σκέψεις του

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΔΟ

ΟΤΑΝ, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔφτασε στὴ Ρόδο (ὅπου, τὸ 1935, εἶχε γίνει σκέψη νὰ ξαναπάη, γιὰ νὰ περάση ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κρήτη, καὶ νὰ ἀναλάβη ἀπὸ τὴ μεγαλόνησο, τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως»), φρόντισε νὰ πάρη ἄδεια ἐγκαταστάσεώς του στὴ Γαλλία. Ἐκεῖ εἶχε ζήσει καὶ πρὶν ἐπὶ μακρότατο χρόνο. Καὶ ὅταν, χωρὶς νὰ δυσκολευτῆ, τὸ πέτυχε, ἄρχισε νὰ ἀναζητῆ τὸ μέσο, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ πραγματοποιοῦσε τὴ μετάβασή του στὸν τόπο τῆς ὁριστικώτερης ἐγκαταστάσεώς του. Ἐδῶ ὅμως ἐμφανίζονταν δυσκολίες, τὶς ὁποῖες ὁ ἴδιος περιέγραψε σὲ ἕνα του γράμμα σταλμένο στὸ φίλο του «βάτραχο». «Βάτραχος» δὲ ἦταν τὸ συνθηματικὸ ψευδώνυμο τοῦ φιλτάτου του Ἀλεξ. Ζάννα.

Ἀλλὰ ἰδοὺ τὸ γράμμα ἐκεῖνο:

Ρόδος, 20-4-33.

Ἀγαπητέ μου Βάτραχε,

Εὑρίσκομαι ἐδῶ ἀπό δύο ἡμερῶν. Εἶχα θαυμάσιο ταξίδι. Περνῶ καλά, διότι εὑρίσκομαι εἰς φιλικώτατον ἔδαφος ἀπό πάσης ἀπόψεως.

Τώρα μὲ ἀπασχολεῖ ἡ ἐξεύρεσις τοῦ μέσου τῆς κατ' εὐθεῖαν ἀναχωρήσεως — ὄχι διά μέσου Πειραιῶς — διά Μπρίντεζι ἢ Μασσαλίαν, διότι τήν ἐδῶ παραμονήν μου ἐπί πολύ δέν τήν θεωρῶ δυνατήν, ἕνεκα τῶν θερμοτάτων ἐκδηλώσεων τῶν κατοίκων, πρᾶγμα τό ὁποῖον μὲ ἀναγκάζει νά μένω ἐντός τοῦ ξενοδοχείου ἢ νά κάμω ἐκδρομάς εἰς τάς ἐξοχάς. Αἱ ἀρχαί μοῦ ἐφέρθησαν εὐγενικώτατα καί ἕνας λόγος περισσότερον πού μὲ ἀναγκάζει νά προσπαθήσω νά ἀποκρυνθῶ ὅσο τό δυνατόν γρηγορώτερα διά νά μήν κάνω κατάχρησιν τῆς καλωσύνης τῶν ἀρχῶν. Ἀκόμη δέν ξέρω πῶς θά τά καταφέρω νά φύγω, διότι ἀπ' ἐδῶ δέν περνοῦν πλοῖα διά Μασσαλίαν ἢ Μπρίντεζι, χωρίς νά διέλθουν ἐκ Πειραιῶς. Νά πηγαίνω στὴν Ἀλεξάνδρεια; Καί αὐτό δέν εἶμαι βέβαιος ἄν μπορῶ νά τό κάμω, λόγω τῶν ὑφισταμένων δρομολογήσεων, διότι μπορεί νά ὑπάρχη ἡ δυνατότης τῆς ἐπεμβάσεως τῶν προξενικῶν μας ἀρχῶν.

Ἔπειτα δέν μένει παρά ἡ διά Κωνσταντινουπόλεως — Βάρνας — Σόφιας ὁδός, ἡ ὁποία καθόλου δέν μοῦ ἀρέσει. Ἡ καλυτέρα ὅμως λύσις νομίζω πώς θά εἶναι ἡ ἑξῆς:

Εἰς τούς λιμένας τῆς Μεσογείου ὑπάρχουν ἀρκετά φορτηγά ἀτμόπλοια Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν ἐκτελοῦντα πλόας μεταξύ Μασσαλίας — Μπρίντεζι καί τῶν ἀνατολικῶν λιμένων τῆς Μεσογείου καί τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἕνα ἀπό αὐτά κατά τήν ἐπιστροφήν των εἰς Μπρίντεζι ἢ Μασσαλίαν θά μποροῦσε μὲ μίαν μικράν λοξοδρόμησιν νά ἔλθη νά μὲ παραλάβη ἀπ' ἐδῶ. Τήν συνεννόησιν ὅμως αὐτήν ἀπ' ἐδῶ εἶναι δύσκολον νά τήν κάμω ἐγώ. Ἐνῶ ἐσεῖς αὐτοῦ μπορεῖτε εὔκολα νά συνεννοηθῆτε μέ τά διάφορα τοῦ Πειραιῶς Ἑλληνικά Πρακτορεῖα. Ἀνάθεσε, λοιπόν, σὲ κανέναν ἁρμόδιον νά ἀναλάβη τό ζήτημα αὐτό καί νά τό φέρη εἰς πέρας τό ταχύτερον.

Σοῦ στέλλω ἐγκλείστως δύο διευθύνσεις γιά νά μοῦ γράφης καί σύ καί τάς δίδεις καί σὲ γνωστούς φίλους πού εἶναι ἀνάγκη νά μοῦ γράψουν.

Εἰς ὅλους πολλά φιλιά.

Σὲ φιλῶ ἀδελφικῶς

Νῖκος (Πλαστήρας)

ΥΠΕΡΕΚΝΕΥΡΙΣΜΟΣ

ΑΛΛΑ ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα καὶ πέρα, ὡς τὴν ἐπιστολὴ τῆς 20 Φεβρουαρίου 1935, καί, προπαντός, ὕστερα ἀπὸ τὴν μονιμώτερη ἐγκατάστασή του στὴ Γαλλία, ὁ Ν. Πλαστήρας ἄρχισε νὰ κατέχεται ἀπὸ μιὰ ἀδημονία ποὺ ἔφτανε, ὡρισμένες φορές, σὲ ἕνα ἀφάνταστο ὑπερεκνευρισμό —σὲ ἕνα τέτοιο ὑπερεκνευρισμό, ὥστε πολλὲς φορὲς (καθὼς θὰ δοῦμε ἀπὸ ὁλότελα ἄγνωστα, ὡς τώρα, καὶ χαρακτηριστικὰ κείμενα τοῦ ἴδιου) νὰ ξεπερνιοῦνται μερικοὶ κανόνες. Γιατὶ κανείς, βέβαια, δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ φανταστῆ πὼς θὰ ἐρχόταν στιγμὴ ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ ἐκφραζόταν σκαιὰ (ὄχι μὲ λόγια ποὺ φεύγουν, μὰ μὲ γραφτὰ ποὺ μένουν) γιὰ αὐτὸν ποὺ κάποτε πίστευε σὰν θεό, γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, καὶ ὅτι θὰ χρησιμοποιοῦσε ἐναντίον του βαρύτατες ἐκφράσεις. Ἐκφράσεις πολὺ πιὸ ἔντονες καὶ πιὸ βαρειὲς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ εἶχε χρησιμοποιήσει, μετακινηματικά, ὁ Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος γράφοντας στὸν πρεσβευτὴ Ἰωάννη Πολίτη.

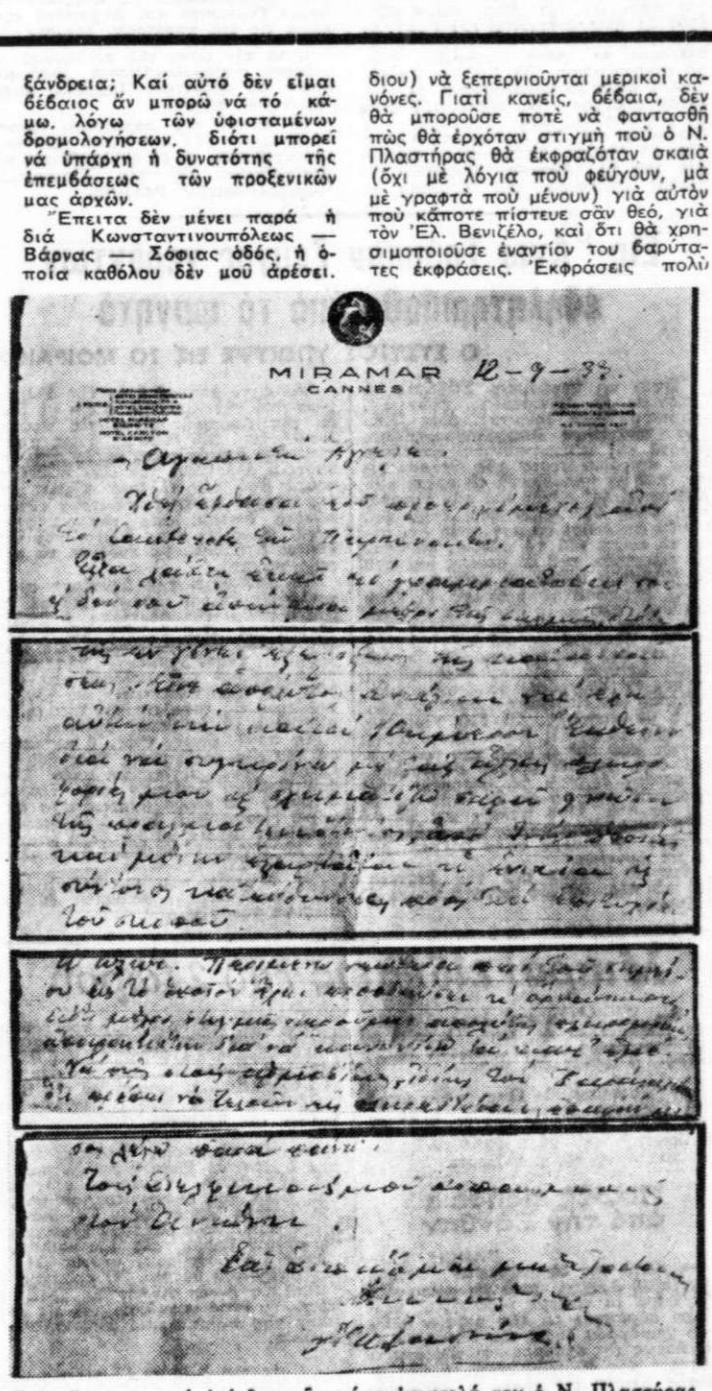

Στὴν ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα ἐπιστολή του ὁ Ν. Πλαστήρας γιά τὴν στρατιωτικὴ ὀργάνωση καὶ γιά τὴν πρόοδό της γράφει: «Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νά ἔχω αὐτήν τήν κατά 10ήμερον ἔκθεσιν διά νά συγκρίνω μέ τάς ἄλλας πληροφορίας μου καί σχηματίζω σαφῆ γνῶσιν τῶν πραγμάτων, ἀπό τήν ὁποίαν καί μόνον ἐξαρτᾶται ἡ ἐνιαία καί σύντονος κατεύθυνσις πρός τήν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ»

ΤΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΑΘΟΣ

ΑΠΟ ὅλα τὰ κείμενα τοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ ὑπάρχουν, καὶ ἀπὸ τὰ γνωστὰ καί, προπαντός, ἀπὸ τὰ ἄγνωστα ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ θὰ φέρουμε στὴν εὐρύτερη γνώση, φαίνεται ξεκάθαρα τὸ μεγάλο πάθος, πού, ὅπως εἴπαμε, τὸν γέμιζε (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐπιστροφῆς στὴν Ἑλλάδα) ὁλόκληρο: Τὸ ἐπαναστατικὸ πάθος. Βέβαια τὸ ἴδιο πάθος εἶχε πλημμυρίσει ὅλους τοὺς πατέρες τῆς Δημοκρατίας, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν τοῦτο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ Γεώργιος Καφαντάρης εἶχε (3 Ἰουλίου 1933) τὴν φαεινὴ ἰδέα νὰ προτείνη τὴν σύσταση μιᾶς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως. Ἀπὸ τὴν ἴδια στιγμὴ ἡ «ὀργάνωση» ἔγινε καὶ γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα ἕνα «βίωμα», γιατὶ πίστευε πὼς ἡ σκέψη ὅλων θὰ στρέφονταν, συνεχῶς, πρὸς αὐτὸν καὶ πὼς αὐτὸς θὰ ἦταν ὁ φυσικὸς ἀρχηγός της, ὁ «ἐπαναστατικὸς ἄξονας». Ἔτσι, ἀπὸ τότε, δὲν ὑπῆρξε γράμμα τοῦ δικτάτορος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ποὺ νὰ μὴ περιλαμβάνη τὴν μαγικὴ λέξη «ὀργάνωση» καὶ ποὺ νὰ μὴ δείχνη τὸ πάθος ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατεχόταν ὁ «ἀρχηγός». (Μήπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν τὸν προσφωνοῦσε πάντα καὶ δὲν τὸν ἔγραφε «ἀρχηγό»; Καί, μήπως, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων δὲν τοῦ εἶχε ἐκφράσει, τὴν ἄλλη ἡμέρα τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τὴν «εὐγνωμοσύνη» του, δίνοντάς του ἔτσι πολλὲς μελλοντικὲς ἐλπίδες;)

Καθὼς, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας πίστευε τὸν ἑαυτό του γιὰ «ἀρχηγὸ» —καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ τὸ εἶχαν δώσει ὅσοι τὸν ἀγαποῦσαν—σὰν «ἀρχηγὸς» ἔγραφε καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του.

Καὶ νὰ ἕνα γράμμα του, ὁλότελα ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα, σταλμένο, ἕξη μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν μαρτιάτικη δικτατορία, στὸν ἐπιστήθιο φίλο του Ἄγγελο Μεταξᾶ:

MIRAMAR
CANNES 12-9-33

Ἀγαπητὲ Ἄγγελε,

Χθὲς ἔφθασα ἐδῶ προερχόμενος ἀπό τό CAUTERETS τῶν Πυρηναίων.

Εἶχα λάβει ἐκεῖ τό γραμματάκι σου καί δέν σοῦ ἀπήντησα μέχρι τῆς στιγμῆς. διότι ἔπρεπε πρῶτα νά καθορισθῆ τό δρομολόγιό μου διά τό ὑπόλοιπον τοῦ μηνός Σεπτεμβρίου.

Χθὲς μόλις ἔφθασα ἐδῶ ἔβαλα τόν Κυριάκο (πρεσβύτερο γιό τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) νά σοῦ γράψη δυό λέξεις μόνον καί μόνον γιά νά σοῦ πληροφορήση πώς στάς 22—24 τρ. μ. θά εἴμεθα στὴν Βιέννη καί ὅτι ἄν ὑπάρχη καμμιά ἀνάγκη νά μᾶς γράψητε νά διευθύνητε τό γράμμα σὲ διεύθυνσι πού θά σᾶς δώση ὁ Σπῦρος Σωτ., δηλαδή στὴ γυναῖκα τοῦ κ. Σωτηριάδη Σοφίαν: FAVORITAINSTRASSE 62 — WIEN. ὥστε ὅταν φθάσωμε ἐκεῖ νά ἔχετε προλάβει νά στείλητε τά γράμματά σας. Σήμερα ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐλεύσεως τοῦ κ. Προέδρου (Ἐλ. Βενιζέλου) σᾶς στέλλω μὲ τόν Παῦλο (Γύπαρη) καί τήν παροῦσαν. Πρέπει νά ξέρης ὅτι μετά τήν Βιέννη ἀφοῦ περάσωμε ἀπό τήν Πράγα καί τήν Γερμανίαν θά καταλήξωμεν περί τό τέλος Σεπτεμβρίου (1933) εἰς τό Παρίσι, ὅπου ἡ διεύθυνσίς μου σᾶς εἶναι γνωστή (NEPTOS). Ἀπ' ἐκεῖ θά σᾶς ξαναγράψω γιά νά ἑέρετε ποῦ θά εὑρίσκωμαι. Ἴσως κατά τά μέσα Ὀκτωβρίου (1933) νά ἐπανέλθω εἰς τὴν COTE D' AZUR. Περιμένω νεώτερα περί τοῦ σημείου εἰς τό ὁποῖον ἔχει προσδεύσει ἡ ὀργάνωσις, διότι μέχρι στιγμῆς στεροῦμαι ἀπολύτως πληροφοριῶν, ἀπαραιτήτων διά νά κανονίσω τά κατ' ἐμέ.

Νά πῆς στούς ἁρμοδίους, ἰδίως στὸν Χαράλαμπον ὅτι πρέπει νά τελοῦν εἰς πληρεστέραν ἐπαφήν μαζί μου δι' ἀλληλογραφίας. Τό καλύτερον δέ μέσον ἀσφαλοῦς ἀποστολῆς τῆς ἀλληλογραφίας εἶναι ἡ διά μέσου τῶν δικῶν μας ἀνθρώπων τῶν ἀτμοπλοίων πού κάνουν τά ταξίδια Πειραιῶς — Μασσαλίας τῆς ἑθν. ἀτμοπλοΐας «Πατρίς» καί «Ἄνδρος». Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐμπιστοσύνης μας εἶναι εἰς τό μέν «Πατρίς», ὁ πλοίαρχος κ. Γ. Κουτσοῦκος καί λογιστής κ. Σωτ. Σωτηράκης. τοῦ δὲ «Ἄνδρος» ὁ ἰατρός Χριστοδουλόπουλος καί λογιστής Πετράκης. Μὲ αὐτούς δύνανται νά μοῦ στέλλουν κάθε 10 ἡμέρας μίαν περιληπτικήν ἔκθεσιν τῆς προόδου τῆς ὀργανώσεως καί τῆς ἐν γένει ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νά ἔχω αὐτήν τήν κατά 10μερον ἔκθεσιν διά νά συγκρίνω μὲ τάς ἄλλας πληροφορίας μου καί σχηματίζω σαφῆ γνῶσιν τῆς πραγματικότητος, ἀπό τήν ὁποίαν καί μόνην ἐξαρτᾶται ἡ ἐνιαία καί σύντονος κατεύθυνσις πρός τήν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ.

Ἡ παροῦσα νά θεωρηθῆ ὅτι ἀποστέλλεται καί πρός τόν ἀγαπητόν Ἀντώνην (Φίξ) ὅστις θά λάβη γνῶσιν καί νά μοῦ γράψη τάς ἀντιλήψεις του. Ἔλαβα γνῶσιν καί τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ Ἀντώνη (Φίξ) πρός τόν Κυριάκον (Βενιζέλον), ἀλλά τώρα θέλω πιό συγκεκριμένα πράγματα, καί μπορεῖτε νά μοῦ τά στείλετε ἀφόβως διά τοῦ μέσου πού σᾶς λέγω πάρα πάνω.

Τούς ἀδελφικούς μου ἀσπασμούς στὸν Ἀντώνη.

Σᾶς ἀσπάζομαι μὲ ἀγάπη

Δικός σας

Ν. Πλαστήρας

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΑΠΟ τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ Ν. Πλαστήρα φαίνεται ὁλοκάθαρα ποιὸ ρόλο εἶχε ἐπιφυλάξει στὸν ἑαυτό του, καὶ γιὰ τὴν περίοδο ἐκείνη, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Ζητάει μὲ τὸν φυσικώτερο τρόπο νεώτερες πληροφορίες «περὶ τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει προσδεύσει ἡ ὀργάνωσις», ὥστε «νὰ κανονίση τὰ κατ' αὐτὸν» καὶ δίνει ἐντολὴ νὰ τοῦ ὑποβάλλουν κάθε δέκα μέρες «μίαν περιληπτικὴν ἔκθεσιν τῆς προόδου τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως».

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο γράμμα βγαίνει πόσο τέλεια ἦταν συγκροτημένη ἡ συνωμοτικὴ ὀργάνωση καὶ μὲ ποιὸ τρόπο χρησιμοποιόταν κάθε κομματικοεπαναστατικὸς φίλος γιὰ τὴν «ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ». Καὶ καπεταναῖοι καὶ γιατροὶ καὶ λογιστὲς ἦταν πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν «κατὰ δύναμιν» στὴν «μεγάλην ὑπόθεσιν». Ἔτσι ὁ Ν. Πλαστήρας αἰσθανόταν γερὸ τὸ ἔδαφος, ἔνιωθε (ὡς ποὺ νὰ ἀρχίσουν νὰ τὸν ἀπογοητεύουν) πολὺ σιγουριὰ καὶ ἀτένιζε ἐλπιδοφόρα τὸ κοντινὸ μέλλον. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτὸ τοῦ τὸ ἔδιναν οἱ ἄλλοι. Καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν πίστευαν προσωπικά, καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Καθὼς δὲ ὁ ἴδιος τονίζει στὴν πάρα - πάνω ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ «ἔβαλα τὸν Κυριάκο νὰ σοῦ γράψη δυὸ λέξεις».

Αὐτὲς τὶς (δμοια ἄγνωστες καὶ ἀνέκδοτες ὡς τώρα) λέξεις:

11 Σεπτεμβρίου (1933)

Ἀγαπητὲ Ἄγγελε,

Ἐμεῖς φεύγομε ἀπ' ἐδῶ σὲ λίγες μέρες γιά νά κάμωμε ἕνα μικρό γῦρο. Εἰς τὴν Βιέννη θά εὑρισκώμεθα ἀπό τάς 22—24 τοῦ μηνός. Θά εἶναι μαζί ἡ γυναίκα μου καί ὁ φίλος σου (Ν. Πλαστήρας). Ἄν ἔχης καμμιά παραγγελία γράψε μου στὴν Βιέννη στὴν διεύθυνσι πού θά σοῦ πῆ ὁ Σπῦρος Σωτ.

Στὸν Ἀντώνη πολλούς χαιρετισμούς.

Φιλικώτατα

Σὸς

Κυριάκος (Ε. Βενιζέλος)

Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν εἶχε ἀρχίσει ἀκόμα νὰ ἀγωνιᾶ καὶ νὰ ἐκνευρίζεται. Αὐτὸ ἔγινε ἕνα μῆνα ἀργότερα —γιατὶ ἐνῶ ἐκεῖνος διαζόταν, οἱ ἄλλοι ἄφηναν τὶς «εὐκαιρίες νὰ πηγαίνουν χαμένες».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ν. Πλαστήρας περίμενε πότε θὰ τὸν φωνάξουν στὴν Ἑλλάδα. — Ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν δικές του φιλοδοξίες πίστευαν πὼς οἱ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ Ν. Πλαστήρας ἦταν ξεπερασμένες προσωπικότητες. — Μιὰ ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία μὲ τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ. — Ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει ἀπὸ τὸ Παρίσι: «Νὰ τραβήξουν ἐμπρὸς καὶ νὰ μὲ εἰδοποιήσουν». — Δύο ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα γράμματα. — «Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκοῦν τοὺς χρεωκοπημένους». — Μιὰ συνταραχτικὴ ἐπιστολή.

ριο AG 150, αναμιγνύουν
Τὸ κόστος τους εἶναι
ικά χέρια. Ἀποκτήσατε

ΑΤΑ ΕΡΓΟΛΗΠΤΩΝ
ΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΑΧ. ΘΥΡ 366, ΑΘΗΝΑΙ

ηνῶν καὶ Μπιζανίου 10 Τηλ. 34-33
φ. 62 Μαρτιρων. Τηλ. 42-66
ουδάκη 5. Τηλ. 82-54
Ἀνδρέου 89. Τηλ. 41-69

ΜΑΣ ΣΤΗΝ Δ.Ε.Θ.

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΣΕ ΑΓΝΩΣΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

Ὁ Νικ. Πλαστήρας κατηγορεῖ τοὺς ὁμόφρονάς του πολιτικοὺς γιὰ ἀβουλία καὶ ἀτολμία

ΑΣ ΤΡΑΒΗΞΟΥΝ ΕΜΠΡΟΣ ΚΑΙ ΑΣ ΜΕΕΙΔΟΠΟΙΗΣΟΥΝ

44ον

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ἀπὸ τὸ ἂν ὁ Ν. Πλαστήρας ἔκανε, μαζὶ μὲ τὸν Κυριάκο Ἐλ. Βενιζέλο, εὐρωπαϊκὸ τουρισμὸ (Κυανὴ Ἀκτή, Παρίσι, Βιέννη), τὸ μυαλό του γύριζε συνεχῶς στὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ φίλοι του καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἄλλοτε ἀλληλοβοηθούμενοι καὶ ἄλλοτε ἀλληλοτρωγόμενοι, εἶχαν ἐπιδοθῆ στὴν ἑτοιμασία τῆς προσπάθειας ἐκείνης, τὴν ὁποία ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς χαρακτήρισε «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ἢ «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ ὁ «μαῦρος καβαλλάρης», περίμενε πότε θὰ τὸν φωνάξουν, γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τοῦ «ὑπέρτατου ἀγῶνα» (γιὰ τὴν σωτηρία, φυσικά, τῆς δόλιας τῆς Ἑλλάδος). Γιατὶ δὲν τοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθῆ ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος θὰ ἔβαζε σὲ ἀμφισβήτηση κάτι ποὺ νόμιζε ὅτι δικαιωματικὰ τοῦ ἀνήκε. Καὶ οὔτε μποροῦσε νὰ περάση κἂν ἀπὸ τὴ σκέψη του ὅτι θὰ ἐρχόταν στιγμή, ποὺ ἐκείνος, τὸν ὁποῖο «πίστεψε σὰν θεό» καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ δικτάτωρ τῆς ὅης Μαρτίου 1933 ἦταν τὸ «παιδί μου ὁ Νίκος» ἢ ὁ «φίλτατός μου ἀρχηγός», θὰ ρωτιόταν, μήπως, γιὰ τὴ πραγματοποίηση τῶν σχεδίων του, ὑπῆρχε κάποιος καλύτερος! Αὐτό, βέβαια, δὲν ἄργησε νὰ τὸ καταλάβη. Καί, μάλιστα, πολλοὺς μῆνες πρωτοῦ ὑπογραφτῆ (1 Αὐγούστου 1934) τὸ «πρωτόκολλο τῆς Νικαίας», γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουμε μιλήσει στὰ προηγούμενα. Προτοῦ, δηλαδή, ξεσκεπαστῆ ἀπόλυτα ἡ ἀντίθεση ποὺ ὑπῆρχε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ παλαιοὺς καλοὺς φίλους καὶ ἐγκάρδιους συνεργάτες. Ἡ ἀντίθεση πού, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἀλ. Ζάννα, θέλησαν νὰ ἀμβλύνουν γιὰ νὰ ἀποτρέψουν ἔτσι ἀνοιχτὴ ρήξη (ρήξη ποὺ εἶχε ἀπειλήσει, καθὼς θὰ δοῦμε, μῆνες πρὶν ὁ Ν. Πλαστήρας). Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὴν «εὐγνωμοσύνη» τῆς 7ης Μαρτίου 1933, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» δὲν λησμονοῦσε τὴν «παλιμβουλία» τῆς προηγούμενης νύχτας.

ΞΕΠΕΡΑΣΜΕΝΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

ΑΛΛΑ ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ χώριζαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔνωναν τοὺς Ἐλ. Βενιζέλο καὶ Ν. Πλαστήρα (καὶ αὐτὰ ποὺ τοὺς χώριζαν θὰ μποροῦσαν μὲ καλὴ θέληση καὶ μὲ ἀμοιβαία κατανόηση νὰ παραμεριστοῦν) εἶχαν ἀρχίσει, μέσα στὴ «Δημοκρατική», οἰκογένεια νὰ προβάλλωνται καινούργιοι ἄνθρωποι, μὲ καινούργιες φιλοδοξίες. Ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν ξεπερασμένες προσωπικότητες. Καὶ αὐτὸ φάνηκε ὁλοκάθαρα τοὺς δυὸ πρώτους μῆνες τοῦ 1935, ποὺ ἄλλοι προσπαθοῦσαν νὰ τορπιλλίσουν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ ἄλλοι νὰ ἐξουδετερώσουν τὸν Ν. Πλαστήρα. Αὐτά, βέβαια, δὲν γίνονταν στὰ φανερά —γιατὶ καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχαν ἀκόμα δύναμη καὶ ἀκτινοβολία. Δύναμη καὶ ἀκτινοβολία ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ ἐκμεταλλευτοῦν οἱ διάφορες φατρίες, καὶ ἡ κάθε μιά, φυσικά, γιὰ δικό της λογαριασμό.

— "Ολα αὐτὰ μοῦ ἔλεγε ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ παλαιὸς συμπολεμιστής του "Αγγελος Μεταξᾶς, ὡδήγησαν εἰς τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐμαυροφόρεσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσκότωσαν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Καὶ τοῦτο διότι ὡρισμένοι ἀπὸ ἐκείνους πού περιέβαλλον καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 δὲν ἐνδιεφέροντο διά τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπαθείας. ἀλλὰ μόνον διά τούς ἰδίους των ἑαυτούς. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ἄφηναν ἀνεκμεταλλεύτους τάς εὐκαιρίας αἵτινες παρουσιάζοντο καί, παρεργομένου τοῦ χρόνου, ἡμεῖς μὲν ἐφθειρόμεθα, οἱ ἄλλοι δὲ ἐνεδυναμοῦντο. Δι' αὐτούς δὲ τούς λόγους ἐγὼ ἐτάχθην ἐξ ὑπαρχῆς ἐναντίον τοῦ κινήματος. Διότι ἐγνώριζα πώς ὅ,τι ἐτοιμάζαμεν ἡμεῖς οἱ περί τόν Ν. Πλαστήραν τό κατέστρεφαν οἱ ἄλλοι, οἱ περί τόν Ἐλ. Βενιζέλον.

"ΝΑ ΤΡΑΒΗΞΟΥΝ ΕΜΠΡΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΜΕ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΟΥΝ..

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ἀκριβῶς ἀπόψεις καὶ τὶς ἴδιες ἀνησυχίες, διατύπωνε ἀπὸ τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1933 καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας. Καὶ ὅσα ἔγιναν τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1935, τὰ εἶχε δῆ πολὺ ἔγκαιρα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀδημονία του καὶ ὁ ἐκνευρισμός του.

Ἰδού, σχετικά, ἕνα ἄλλο ἀπόρρητο γράμμα του (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) ποὺ ἔστειλε (κατὰ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Ὀχτώβρη 1933) στὸν φίλο του "Αγγελο Μεταξᾶ:

Paris 8—10—33

Ἀγαπητὲ "Αγγελε,

"Ελαβα **τό γράμμα σου τῆς 25 π.μ. κατά τό ταξίδι μου στή Κεντρική Εὐρώπη, ἀπό τό ὁποῖον μόλις πρό 5 ἡμερῶν ἐπέστρεψα.**

Ἐχάρηκα πάρα πολύ γιά τάς καλάς σου πληροφορίας καί περιμένω νεωτέρας εἰδήσεις ἀπό ἐκείνους πού μοῦ ἔδωκες τούς ἀριθμούς. Τότε μόνον θά μπορέσω νά ἐξακριβώσω τήν κατάστασιν. διότι ἕως τώρα αἱ πληροφορίαι ἀλληλοσυγκρούονται.

Πές τους νά μοῦ στείλουν λεπτομερεῖς πληροφορίας διά τῆς θαλασσίας ὁδοῦ, ὅπως τούς ἔχω παραγγείλει. "Αν εἶναι ἕτοιμοι νά τραβήξουν ἐμπρός καί νά μέ εἰδοποιήσουν. Νά μή περιμένουν νά τούς εἰποῦν ἐμπρός οἱ πολιτικοί, αὐτό δέν θά γίνη ποτέ. "Ας λάβουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὅσο παρέρχεται ὁ χρόνος, τόσον ἀδυνατίζουμε. Στήν θάλασσα πῶς πᾶνε;

Εἰς ὅλους πολλούς χαιρετισμούς. Στὸν Ἀντώνη (Φίξ) ἰδιαιτέρως καὶ περιμένω καὶ εἰδήσεις του.

Τοῦ Παυλῆ (Γύπαρη) χαιρετισμούς, ἔλαβα τό γράμμα του καί τόν εὐχαριστῶ (πές του DAMAN MATAN καί ἀμάν ἀμάν).

Φιλικωτάτους ἀσπασμούς
Ν. Πλαστήρας

Σοῦ στέλλω καί τήν ἑξῆς διεύθυνσιν:

MEUR DEUR N. KISTHINIOS.
AVENUE DE TOKIO 54
PARIS (16)

Καί εἰς ἰδιαίτερον φάκελλον: διά τήν Κυρίαν... τάδε.

Υ.Γ.: Στό Παρίσι θά μείνω ἕως τάς 25 τρ. μ. κατόπιν θά πάω στή COTE D' AZUR.

Γειά σας
Ν. Πλαστήρας

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ φαίνεται ξεκάθαρα ἡ ἀδημονία ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ πλημμυρίζη τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ ὁ ἐκνευρισμὸς ποὺ γεννιόταν ἐντός του. Ἐπιθυμία του ἦταν «νὰ τραβήξουν ἐμπρὸς» (ἐκεῖνοι, κυρίως, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ὀργάνωση τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»), ἀξίωσή του «νὰ τὸν εἰδοποιήσουν», σύστασή του «νὰ μὴ περιμένουν νὰ τοὺς εἰποῦν ἐμπρὸς οἱ πολιτικοί» καὶ ἀνησυχία του ὅτι «ὅσο παρέρχεται ὁ χρόνος τόσον ἀδυνατίζουμε».

Ὅσο γιὰ ἐκεῖνο τὸ μυστηριῶδες «Daman matan» εἶναι «πνεῦμα» (ἀγγλιστὶ δέ «χιοῦμορ»), εἰς βάρος τοῦ Παύλου Γύπαρη, πνεῦμα γιὰ τὴν γαλλικὴ προφορὰ τοῦ πιστοῦ σωματοφύλακα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Γιατὶ τὸ «Daman matan» ἦταν ἡ ἀπὸ τὸν Γύπαρη προφορὰ τῶν λέξεων «ντεμαὶν ματέν» (δηλαδὴ «αὔριο τὸ πρωΐ»), λέξεων ποὺ γιὰ περισσότερη εὐφωνία (καὶ ὁμοιοκαταληξία) συμπληρώνονταν ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα μὲ τὴν τουρκικὴ ἔκφραση «ἁμὰν ἁμάν»!

"ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΑΚΟΥΝ ΤΟΥΣ ΧΡΕΩΚΟΠΗΜΕΝΟΥΣ..

ΤΡΕΙΣ ἑβδομάδες ὕστερα ὁ Ν. Πλαστήρας ἔστειλε, ἀπὸ τὸ Μόντε Κάρλο ἕνα καινούργιο (ἄγνωστο ὡς τώρα) γράμμα πρὸς τὸν "Αγγελο Μεταξᾶ.

Αὐτό:

Monte Carlo 2—11—33

Ἀγαπητέ μου,

"Ελαβα ἐδῶ αὐτή τή στιγμή τό γράμμα σου καί ἀρκετά κατάλαβα, ἄν καί μποροῦσε νά τό κάνης διαφωτιστικώτερο, χωρίς καί νά ἐκτίθεσαι. Ἀπό δύο ἡμερῶν εὑρίσκομαι ἐδῶ καί θά μείνω εἰς τά πέριξ εἰς τό ἑξῆς. "Ωστε ἄν θελήση κανείς νά μέ εὕρη μπορεῖ ὅταν θά εἶναι ἔξω τῶν ὁρίων νά διευθύνη στό ὄνομά μου γράμμα ἐδώ στὸ POSTE RESTANTE ἤ καί τηλεγράφημα HOTEL TERMINUS.

Πές ὅτι δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἀκοῦν τούς Κυρίους χρεωκοπημένους, νά κάνουν γρήγορα καί σίγουρα τή δουλειά τους καί ἔχω ράμματα γιά τή γούνα τους.

Στὸν ἀγαπητό μου φίλο Α.(ντώνη Φίξ) ἀδελφικόν χαιρετισμόν, ὡς καί εἰς ὅλη τή παρέα.

Γιά συντομία πλέον σοῦ στέλλω καί ἄλλη διεύθυνσι ἐδῶ.

MEUR ALKIVIADES SERAFIS
MIAMI PALAS
MONTE CARLO

Καί μέσα σέ ἄλλο φάκελλο τά ἴδια.

Ἀσπασμούς
καί καλήν ἀντάμωση γρήγορα
Ν. Πλαστήρας

Νά μοῦ γράψης ἐδῶ ἀμέσως ἔστω καί δυό λέξεις γιά νά ξέρω ἐάν ἐλήφθη τό γράμμα καί νά μή μέ ἀφήνης σέ ἀνησυχία, ἰδία τώρα πού σοῦ ἔνω καί νέα διεύθυνσι.

Γειά σου

Τὸ νεώτερο αὐτὸ γράμμα εἶναι πολὺ πιὸ ἔντονο ἀπὸ τὸ παραπάνω. Κλείνει καὶ μιὰ ἐντολή: «Πὲς ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκοῦν τοὺς κυρίους χρεωκοπημένους» καὶ μιὰ ἀπειλητικὴ προειδοποίηση: «Ἔχω ράμματα γιὰ τὴ γούνα τους». Ποιοὶ ἦταν ὅμως οἱ «χρεωκοπημένοι» καὶ γιὰ ποιανῶν τὴν «γούνα», «εἶχε ράμματα» ὁ Ν. Πλαστήρας;

ΕΝΑ ΣΥΝΤΑΡΑΧΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΣΙΣ ΑΡΧΕΣ τοῦ 1934 (στὶς 11 τοῦ Γενάρη) ὁ Ν. Πλαστήρας ἔστειλε ἕνα πραγματικὰ συνταραχτικὸ γράμμα (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα). Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ γράμμα, τότε, δηλαδὴ ὀχτὼ μῆνες προτοῦ ὑπογραφτῆ τὸ «πρωτόκολλο τῆς Νικαίας» καὶ δέκα-τέσσερες μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἶχε γίνει κάτι ποὺ ἐνόχλησε ξεχωριστὰ τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ ποὺ τοῦ γέννησε τέτοια ἀγανάχτηση, ὥστε νὰ μὴ διστάση νὰ πῆ ὅ,τι σκεπτόταν «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια». Καὶ ἀληθινὰ τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι γραμμένο μὲ τέτοιο θυμό, ποὺ, μὲ τὴν πρώτη ἐντύπωση, ρωτιέται κανεὶς πῶς ὁ ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» ἀποφάσισε νὰ τὸ στείλη καί, μάλιστα, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ καθόλου δὲν ἀποκλειόταν νὰ φτάση (ὄχι, βέβαια, ἀπὸ τὸν παραλήπτη του, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν λόγους νὰ κατασκαπεύουν τὸν Ν. Πλαστήρα, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὸν ἐξουδετερώσουν καὶ νὰ ἐπιτύχουν, ἔτσι, καλύτερα τὰ δικά τους σχέδια καὶ τὶς δικές τους ἐπιδιώξεις) στὰ χέρια αὐτοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο περιλαμβάνονταν οἱ πιὸ σκληροὶ χαρακτηρισμοὶ καὶ οἱ πιὸ φοβερὲς προβλέψεις. Προβλέψεις πού, τελικά, ἐπαληθεύσαν. Γιατὶ ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἀφοροῦσε στὸ πρόσωπο τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καὶ τὰ γραφόμενα τοῦ Ν. Πλαστήρα σὲ ὡρισμένα πράγματα, ποὺ γίνηκαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1933 καὶ ποὺ ἀπὸ τότε δὲν σταμάτησαν.

— "Αν καί ἤξερα τά πράγματα μοῦ ἔλεγε ὁ παραλήπτης του "Αγγελος Μεταξᾶς ἐν τούτοις **τό γράμμα αὐτό ἐπροξένησε καί εἰς ἐμέ βαθυτάτην κατάπληξιν.** "Οχι, δηλαδή, πώς δέν εἶχε δίκιο ὁ Ν. Πλαστήρας. **Ἀλλά ἀμφιβάλλω ἐάν μέ τόσην ὀξύτητα εἶχε γράψει ποτέ ἄλλοτε εἰς τήν ζωήν του.**

Ἐρωτῶ:

— Καὶ δὲν σκέφθηκε ὅτι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ περιέλθη τὸ γράμμα ἐκεῖνο στὴ γνώση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὄχι ἀπὸ σᾶς, βέβαια, ἀλλὰ ἀπὸ κάποιον ἄλλο ὁ ὁποῖος θὰ ἤθελε νὰ τοῦ κάνη κακό;

Ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς ἀπαντᾶ:

— **Αὐτό πού λέτε εἶναι σωστό. Καί φυσικά κατ' αὐτόν τόν τρόπον πρέπει νά σκεφθῆ ὅποιος διαβάση τό γράμμα ἐκεῖνο μεμονωμένο.** Βεβαίως, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας ἐσκέφθη ὅτι θά ἦτο δυνατόν νά περιέλθη τό γράμμα εἰς γνῶσιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τοῦτο ὅμως δέν τόν ἐφόβιζε. Τό ἀντίθετον. "Οπως θά ἴδητε ἀπό μίαν νεωτέραν ἐπιστολήν του τό ἐπεδίωκε. **Καί ὅταν ἐγώ τοῦ ἐτόνισα αὐτά πού μοῦ εἴπατε καί σεῖς, ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε ὅτι ἔγραφε τά ὅσα ἔγραφε, ἀκριβῶς διά νά γνωσθοῦν ἀπό τόν Ἐλ. Βενιζέλον.**

Ἐρωτῶ:
— Μὰ τί τοῦ εἶχε κάνει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος;

Ὁ παλαιὸς συμπολεμιστὴς τοῦ Ν. Πλαστήρα μοῦ ἐξηγεῖ:

— **"Οχι τόσον ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προσωπικῶς, ὅσον ἐκεῖνοι πού τόν περιέβαλλον καί πού ἐπηρέαζον ὄχι ἐπ' ἀγαθῷ τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων. Αὐτοί εἶχαν πείσει τόν Ἐλ. Βενιζέλον ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας δέν ἔπρεπε νά ἡγηθῆ οὔτε τῆς ὀργανώσεως, οὔτε τοῦ σχεδιαζομένου κινήματος. "Ολα ὅμως αὐτά, καί τό τί ἐλέγετο ἐναντίον του καί τό τί ἐγίνετο ἐναντίον του ὁ Ν. Πλαστήρας τά ἐπληροφορεῖτο εἰς κάθε λεπτομέρειάν των ἀπό ἐκείνους πού τοῦ ἔμεναν ἀμετακινήτως πιστοί. Καί, φυσικά, ἐγίνετο ἔξαλλος. Διότι ὅσοι περιέβαλλον τόν Βενιζέλον, ὄχι μόνον δέν ἀντελαμβάνοντο πόσον κακόν ἔκαμναν καί εἰς ἐκεῖνον καί εἰς τήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί ὅταν τούς ἐλέγετο ἡ ἀλήθεια παρίστανον τούς δυσφοροῦντας καί ἐνίοτε τούς συκοφαντουμένους. Παρέσυρον δέ καί εἰς τήν τελευταίαν ἀκόμη ἀπόψιν των — ὅτι τάγα συκοφαντοῦνται διά διαφόρους αἰτίας καί ἐκ διαφόρων λόγων — τόν Κρῆτα πολιτικόν καί περίπου τόν ἠνάγκαζαν νά φέρεται μετά σκαιότητος ἐναντίον ἐκείνων πού ἔλεγον τήν ἀλήθειαν καί μόνον τήν ἀλήθειαν.**

Κάνω ἀκόμα μιὰ ἐρώτηση στὸν "Αγγελο Μεταξᾶ:

— Σεῖς εἴπατε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο τίποτα γιὰ τὸ γράμμα ἐκεῖνο τοῦ Ν. Πλαστήρα;

Ἀπάντηση:

— "Οχι· δὲν εἶπα. Καί δι' αὐτόν τόν λόγον, ὅπως σᾶς ἀνέφερα, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἐθύμωσε. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, σκοπός του ἦτο νά φθάση τό περιεχόμενον τοῦ γράμματος ἐκείνου μέχρι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἐγώ ὅμως δέν εἶπα τίποτε ἐπ' αὐτοῦ. "Αλλο ἐάν ἐφίστων τήν προσοχήν τοῦ Κρητός πολιτικοῦ περί τῶν συμβαινόντων γύρω του, καί τά ὁποῖα, καθώς ἔγραψα εἰς τόν ἀείμνηστον Ἀλέξανδρον Ζάνναν ἐμαυροφόρεσαν τήν Ἑλλάδα καί ἐσκότωσαν τόν Ἐλ. Βενιζέλον. Ἀλλά ὅ,τιδήποτε καί ἐάν ἔλεγε κανείς τότε εἰς τόν Ἐλ. Βενιζέλον, οὗτος δέν ἦτο διατεθειμένος νά τόν ἀκούση. Ἐπηρεάζετο μόνον ἀπό τούς ἀνθρώπους τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός του, οἱ ὁποῖοι, μὲ τήν σειράν των, ἐπηρεάζοντο ἀπό τόν Στέφανον Σαράφην. Καί αὐτοῦ, εἰς ἀπωτέραν ἀνάλυσιν, τά σχέδια καί τούς σκοπούς ὑπηρέτουν. Πολλαί καί παράδοξοι φιλοδοξίαι εἶχον ἀναπτυχθῆ τότε. "Ο,τι ἀκριβῶς ἐγρειάζετο διά νά καταστρέψουν τόν Ἐλ. Βενιζέλον.

Ἀλλὰ τὸ κείμενον τοῦ συνταραχτικοῦ ἐκείνου γράμματος θὰ τὸ δώσουμε, μαζὶ μὲ ἄλλα, ἀγνωστα ὡς τώρα στοιχεῖα στὴν κυριακάτικη συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Γιατί ὁ Ν. Πλαστήρας ἤθελε νά γνωσθῆ τό περιεχόμενο τοῦ συνταρακτικοῦ γράμματός του. — Μέ ἕνα καινούργιο καί ἄγνωστο γράμμα του δίνει ὁδηγίες τί πρέπει νά γίνη μ' αὐτούς ποὺ «τὸ παραξήλωσαν». — Μιὰ ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία μὲ τὸν "Αγγελο Μεταξᾶ. — «Ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος σὲ κάθε στιγμή». — Καὶ ἄλλο ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα. — «Λίγο περισσότερο κουράγιο χρειάζεται».—Καὶ τρίτη ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ἐπιστολή. — «Εἶχα ἀπελπισθῆ μὰ τώρα μοῦ δίδονται νέες ἐλπίδες». — «Νὰ προσέξουν μόνο νὰ μὴ μᾶς προλάβουν οἱ ἄλλοι»!

ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ
ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ

Δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ Ἐργασίας ἐνεκρίθη ἡ πρόσληψις 200 μαθητευομένων μηχανοτεχνιτῶν ὑπὸ ἐργοστασίων Ἀθηνῶν - Πειραιῶς καὶ ἡ δωρεὰν φοίτησις αὐτῶν εἰς τὰς Δημοσίας Τεχνικὰς Σχολὰς Μαθητείας.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι, οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν 1ης ἢ 2ας Γυμνασίου, δέον ὅπως ὑποβάλουν αἴτησιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, ὁδὸς Πειραιῶς 40.

Διὰ τοὺς μαθητὰς λειτουργεῖ πλῆρες Οἰκοτροφεῖον.

('Εκ τοῦ ὑπουργείου 'Εργασίας)

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΣΕ ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ

Ὁ Νικ. Πλαστήρας γράφει: «Ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος σὲ κάθε στιγμή...»

«Ο ΚΑΙΡΟΣ ΔΕΝ ΜΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ»

45ον

ΗΘΕΛΕ, λοιπόν, καὶ παραήθελε ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ γνωσθῆ ἀπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο τὸ περιεχόμενο τῆς συνταρακτικῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἔστειλε στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ στὶς 11 τοῦ Γενάρη 1934 —τῆς ἐπιστολῆς ποὺ θὰ δοῦμε στὴ μεθαυριανὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Ἤθελε, γιατὶ ὅσα γίνονταν καὶ λέγονταν στὸ περιβάλλον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων δὲν τὸν εἶχαν ἁπλῶς ἐκνευρίσει, ἀλλὰ τὸν εἶχαν κάνει, κυριολεκτικά, ἐξαλλο. Καὶ ὅπως ἱστορεῖ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς —ποὺ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἐπίμονης σιωπῆς ἀποφάσισε νὰ μιλήση— ὄχι μονάχα, ὁ Ν. Πλαστήρας, «εἶχε ἀπόλυτο δίκιο», ὥστε νὰ γράψη αὐτὰ ποὺ ἔγραψε, μὰ θὰ ἐπιτρεπόταν νὰ γράψη καὶ ἀκόμα περισσότερα. Γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐκεῖνο ποὺ πιὸ πολὺ τὸν ἔκανε «ἔξω φρενῶν», ἦταν ὅτι ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ποὺ προσπαθοῦσαν —μὲ διάφορους τρόπους— νὰ τὸν παραμερίσουν καὶ νὰ τὸν ἐξουδετερώσουν, ὑπῆρχαν καὶ μερικοὶ (ἂν ὄχι ὅλοι) ποὺ τοῦ ἔδειχναν «λυκοφιλία», καὶ ἀλλιώτικα («μὲ θαυμασμὸ καὶ μὲ ἐλπίδες») ἔγραφαν στὸν Ν. Πλαστήρα, καὶ ἀλλιώτικα («μὲ μπηχτὲς») μίλαγαν στὸν Ἑλ. Βενιζέλο.

"ΝΑ ΓΝΩΣΘΟΥΝ ΣΕ ΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΠΡΕΠΕ,,

ΕΤΣΙ ὅταν ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, ποὺ, καθὼς εἴπαμε, συνδεόταν τὸ ἴδιο στενὰ καὶ ἐγκάρδια καὶ μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο (καὶ μὲ τοὺς γιούς του Κυριάκο καὶ Σοφοκλῆ), διατύπωσε, στὸν πρῶτο, ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὸ γράμμα τῆς 11 τοῦ Γενάρη 1934, ὁ Ν. Πλαστήρας τοῦ ἔστειλε αὐτὸ τὸ νεώτερο (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) γράμμα:

CANNES 28—3—34

Ἀγαπητέ μου,

Σήμερα ἔλαβα τὸ ἀπὸ 10 τ. μ. γριφῶδες γράμμα σου. Τί διάβολο σ' αὐτὴ ἀκόμη τὴ διεύθυνσι γράφεις. Σὲ εἰδοποίησα ἐγκαίρως νὰ μὴ γράφης στὸ M. CARLO διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν μένει ἐκεῖ. Καινούργια διεύθυνσι νὰ πάρης ἀπὸ τὸν Σπῦρο Σωτ. (ηριάδη). Οὔτε καὶ καταλαβαίνω καλὰ αὐτὰ ποὺ μοῦ γράφεις, εἶναι τόσο γριφώδη ποὺ δὲν καταλαβαίνω σχεδὸν τίποτε. Τί μελέτες καὶ ποιὸ τὸ κακὸ δὲν ξέρω. Ἴσως νὰ μὴ εἶσαι ἐνήμερος τόσων πραγμάτων ὅπως ἐγὼ καίτοι μακρυά. Πρέπει νὰ ξέρης ὅτι ἐγὼ τὰ παρακολουθῶ καλύτερα ἀπὸ σᾶς ποὺ εἶσθε αὐτοῦ.

Πρό τινος καιροῦ - κατὰ Ἰανουάριον, σοῦ ἔγραψα χωρὶς νὰ ἔχω ἀπάντησιν. Κατόπιν ἐπερίμενα πὼς θὰ ἔλθετε. Μέσω ἄλλου σὲ εἰδοποίησα ἀργότερα ὅτι ἔλαβα ἄλλο γράμμα σου.

Ἕνα ἄλλο γράμμα ποὺ ἔλαβα γιὰ τὸ φίλο σου τοῦ Σουές, ἔγραψα ἀμέσως στὸ Παρίσι καὶ εἶχα πρὸ καιροῦ ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν σοῦ ἐσωκλείω.

Ἀπὸ τὸν φίλον Ἀντ. (Φίξ) δὲν ἔχω λάβει κανένα γράμμα του. Ἐκτὸς ἂν ἐννοῆ ἕνα ποὺ ἔστειλε στὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου στὸν Κυρ. (Βενιζέλο) ἐδῶ στὸ MIRAMAR καὶ τὸ ὁποῖον τὸ ἔλαβε στὶς 15 Φεβρουαρίου ποὺ ἦλθεν ἐδῶ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπήντησε σχετικῶς ὁ Κυρ. (Βενιζέλος).

Μὲ τὸ ἴδιον ταχυδρομεῖον τοῦ γράφω εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ γιατροῦ Ἀνδρ. Ρ.

Ἔχετε τόσον καιρὸ ποὺ λέτε πὼς θὰ ἔλθετε καὶ πουθενὰ δὲν φαίνεσθε. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ τώρα πάλι ἄλλην ἀναβολὴν θὰ ἔχετε.

Γράφατέ μου λίγο πιὸ ἀνοιχτότερα τὰ πράγματα καὶ τὸ γράμμα νὰ τὸ στείλης μὲ τὸ «Πατρὶς ΙΙ» ποὺ ἄνοιξε τώρα καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ «τορπιλλίσουν» τὸν ἀρχηγὸ τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

—Διὰ τὸν λόγον αὐτὸ μοῦ ἱστοροῦσε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπα πὼς ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπέμενε νὰ γνωστοποιηθῆ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς του ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἠναγκάσθην, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, νὰ εἴπω εἰς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον ὡρισμένα πράγματα. Βεβαίως δὲν τοῦ ἀνέγνωσα ὁλόκληρον τὴν ἐπιστολήν —δὲν τοῦ ἀνέφερα κἂν ὅτι τὴν εἶχα λάβει— καὶ οὔτε ἐχρησιμοποίησα τὴν φρασεολογίαν της. Τοῦ ἐπέστησα ὅμως τὴν προσοχὴν ἐπὶ προσώπων τινῶν, τὰ ὁποῖα, ὡς εἰλικρινῶς ἐπίστευον, δὲν ἤθελον τὸ καλὸν οὔτε τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, προσωπικῶς, οὔτε τῶν σκοπῶν οἵτινες εἶχον ταχθῆ, ὑπὸ τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ, διὰ τὴν νέαν καὶ τελευταίαν, ὡς ἤλπιζε, ἐπανάστασιν.

"ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΣΤΙΓΜΗ,,

ΛΙΓΕΣ ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Ν. Πλαστήρας, σὲ μιὰ καινούργια (ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα) ἐπιστολή του στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ ἔγραφε αὐτά:

CANNES 18—4—34

Αγαπητέ μου.

Τὸ ἀπὸ 12 γράμμα σου ἔλαβα αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἀπ' αὐτὸ βλέπω ὅτι δὲν ἔλαβες τὸ πρὸς σὲ γράμμα μου ποὺ σοῦ ἔστειλα μὲ τὸ ἴδιο ταχυδρομεῖο στὴ διεύθυνσί σου Ν. Κούρκ., ἀφοῦ μοῦ κάνεις λόγο μόνον γιὰ τὸ γράμμα τοῦ φίλου Ἀν. ποὺ τὸ ἔλαβα. Φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἔλαβες καὶ ἄλλο προηγούμενό μου στὴν ἴδια διεύθυνση καὶ γι' αὐτὸ ἐξακολουθεῖς νὰ μοῦ στέλλης γράμματα στὴ διεύθυνση MONTE — KARLO. Σοῦ ἔγραφα ἐπανειλημμένως, νὰ καταργήσης αὐτὴ τὴ διεύθυνση καὶ νὰ πάρης ἄλλη ἀπὸ τὸ Σπῦρο, ἀλλ' ἐσὺ ἐξακολουθεῖς τὸ χαβά σου.

Τὴν σημερινή σου (τῆς 12ης) τὴν ἔλαβα κατὰ τύχη, διότι σήμερα ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀναχωρεῖ γιὰ μεγάλο ταξίδι, ὥστε ἂν ξαναστείλης γράμμα δὲν θὰ τὸ λάβω. Ἔπειτα βλέπω ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβες τὸ πρὸς σὲ γράμμα μου παρεξήγησες, ὅ,τι ἐν συντομίᾳ ἔγραφα στὸ φίλο. Δὲν εἶπα οὔτε γιὰ παπαρδέλες, οὔτε γιὰ ἐμπιστοσύνη, ποὺ τὴν ἔχεις ἀπόλυτα, ἀλλὰ σοῦ ἔγραφα, ὅτι μὲ τὴν συντομία ποὺ γράφεις καὶ ἀλληγορικὰ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ καταλάβω τί θέλεις νὰ πῆς. Καὶ γι' αὐτὸ σοῦ ἔγραφα στὸ προηγούμενό μὲ διδομένην εὐκαιρίαν νὰ στέλλης μὲ πρόσωπα λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως. Πῶς θέλεις νὰ ἀποφασίσω μὲ λίγες λέξεις ποὺ μοῦ γράφεις; Μοῦ λὲς γιὰ τὸ ταξίδι. Μήπως αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα ἢ καὶ ἀπὸ σένα. Χρειάζονται οἱ ἄλλοι παράγοντες οἱ ὁποῖοι δὲν λὲν τίποτα καὶ διαρκῶς ἀναβάλλουν διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον. Ἅμα ἔχετε σίγουρα πράγματα καὶ συμφωνίαν τῶν ἁρμοδίων ἐλᾶτε νὰ μοῦ τὰ πῆτε. Ἀλλ' ἐγὼ καὶ ἀπὸ ἄλλα γράμματα βγάζω τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἕτοιμο, καὶ ἔτσι μόνος ἕτοιμος εἶμαι ἐγώ. Μοῦ ζητᾶς τὰς σκέψεις μου, σὰν νὰ μὴ τὰς γνωρίζετε. «Νὰ τραβήξωμε ἐμπρὸς ἢ ὄχι, ἢ νὰ περιμένουμε!» ἐμένα ρωτᾶς γι' αὐτό; Νὰ ρωτήσης τοὺς ἁρμοδίους ποὺ ἔχουν τὰ μέσα τῆς κινήσεως. Ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος σὲ κάθε στιγμή, ἂν ἀποφασίσουν τὸ ταξίδι...

Τοῦτο τὸ γράμμα σοῦ τὸ στέλλω μέσω τοῦ φίλου Ἀν. ἀφοῦ στὴ διεύθυνση τοῦ φίλου σου Ν. Κουρ. χάνονται. Ἐπειδὴ ἀνησυχῶ καὶ διὰ τὴν λῆψιν τῆς παρούσης σὲ παρακαλῶ στεῖλε δύο λέξεις, τηλεγραφικῶς στὸ συγκάτοικό μου τὸν Γιάννη ὅτι τὸ ἔλαβες.

Μὰ ἂς δοῦμε τὸ (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) γράμμα, ποὺ, καθὼς τέλειωνε ὁ Μάης τοῦ 1934, ἔστειλε στὸν παλαιὸ καὶ ἔμπιστο συνεργάτη του.

Ἰδοὺ τὸ (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) κείμενό του:

CANNES 30—5—34

Ἀγαπητέ μου.

Ἔλαβα σήμερα τὰ γράμματα, τὸ δικό σου, τοῦ Α.Π. τοῦ Ι.Γ. καὶ τοῦ Ε.Μ. καὶ εἶμαι ἐνθουσιασμένος ποὺ βλέπω πρώτην φορὰν κάτι τὸ θετικὸν καὶ ἀποφασιστικόν. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Ε.Μ. μὲ εὐχαρίστησε ἰδιαιτέρως μπορῶ νὰ πῶ ὅτι μὲ ἐνθουσίασε, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ τὸν σκοπὸν ἀπολύτως σαφὴ νίζει, ἀλλὰ καὶ διότι προέρχεται ἀπὸ ἄνθρωπον ἰδιαιτέρας μου ἐκτιμήσεως καὶ ἐμπιστοσύνης. Τοῦ ἰδίου δὲν θὰ τοῦ γράψω, φοβοῦμαι τὰ ταχυδρομεῖα.

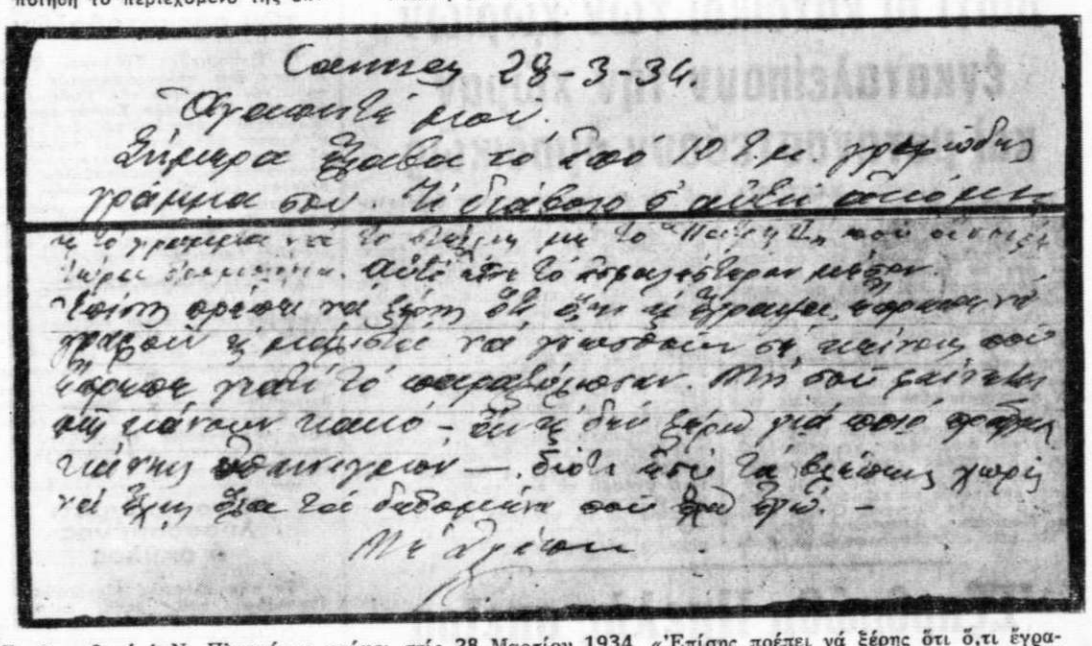

Γεμάτος θυμὸ ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει στὶς 28 Μαρτίου 1934. «Ἐπίσης πρέπει νὰ ξέρης ὅτι ὅ,τι ἔγραψα ἔπρεπε νὰ γραφοῦν καὶ μάλιστα νὰ γνωσθοῦν σὲ κείνους ποὺ ἔπρεπε γιατὶ τὸ παραξήλωσαν. Μὴ σοῦ φαίνεται πῶς κάνουν κακό»

Ὁ Γιάννης σᾶς στέλνει τοὺς χαιρετισμούς του.

Περιμένω νεώτερά σου, ἀλλ' ὄχι πρὸς θεοῦ μέσω διευθύνσεως MONTE — CARLO.

Ὁ Γιάννης πέρασε ἀπ' ἐδῶ, εἴπαμε πολλὰ καὶ διάφορα, ὄχι ὅμως γιὰ ταξίδι καὶ γι' αὐτὸ ποὺ λές.

Πολλοὺς ἀσπασμοὺς στὸν φίλτατο Ἀν.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Ν. Μαυρίδης (Ν. Πλαστήρας)

Στὸ γράμμα αὐτὸ ὁ Ν. Πλαστήρας ὑπογράφεται μὲ τὸ ψευδώνυμο Ν. Μαυρίδης. Καὶ εἶναι τὸ γράμμα τοῦτο γεμάτο ἀπὸ ἀδημονία καὶ ἀπὸ ἐκνευρισμό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μιὰ κάποια διάθεση γιὰ εἰρωνεία, ποὺ ἀφοροῦσε σὲ κείνους ποὺ πολλὰ ἔλεγαν καὶ λίγα ἔκαναν. Ἔτσι μιλάει ἐπιτιμητικὰ γιὰ κείνους ποὺ «διαρκῶς ἀναβάλλουν διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο», θυμώνει γιατὶ «δὲν εἶναι τίποτε ἕτοιμο» καὶ καταλήγει στὸ —ἀληθινὸ ἄλλως τε— συμπέρασμα ὅτι μόνο «ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος σὲ κάθε στιγμή».

Ἀπὸ τὰ γράμματα ὅμως αὐτὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα βεβαιώνεται ἀκόμα μιὰ φορὰ ὅτι ὄχι ἁπλῶς μῆνες ὁλόκληρους, ἀλλὰ δυὸ σχεδὸν χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, γίνονταν ἀδιάκοπες προσπάθειες γιὰ μιὰ καινούργια ἐπανάσταση. Γιὰ μιὰ ἐπανάσταση ποὺ ὠργάνωναν «οἱ ἄλλοι παράγοντες», οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἔβαζαν κοινὸ σκοπὸ (τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβερνήσεως), ἐμποδίζονταν νὰ προχωρήσουν, μὲ ἀφορμὴ τὶς ἐνδοπαρατάξιακὲς διενέξεις τους καὶ τὶς προσωπικές τους φιλοδοξίες.

ΕΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΜΙΑ σχεδὸν ἑβδομάδα ὕστερα ἀπὸ τὸ πάρα - πάνω γράμμα, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔστειλε στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ αὐτὸ τὸ (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) σημείωμα:

CANNES 25—4—34

Ἀγαπητέ μου,

Ἔλαβα καὶ τὸ τελευταῖο σου γράμμα (19 τ.μ.) ὡς καὶ τὸ τηλεγραφημά σου χθές.

Ὁ κομιστὴς Γιάννης θὰ σοῦ μεταδώση προφορικῶς τὰς σκέψεις μου γιὰ ὅλας τὰς περιπτώσεις. Τὸν φέρνεις καὶ εἰς ἐπαφὴν καὶ μὲ τὸν Ἀντ.

Θά σοῦ πῆ ὁ ἴδιος καὶ πῶς μπορεῖ νὰ εἴμεθα εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν κλπ.

Καλὴ ἀντάμωση
Στὸν ἀγαπητὸν φίλον ἰδιαιτέρους ἀσπασμούς.
Ν. Πλαστήρας

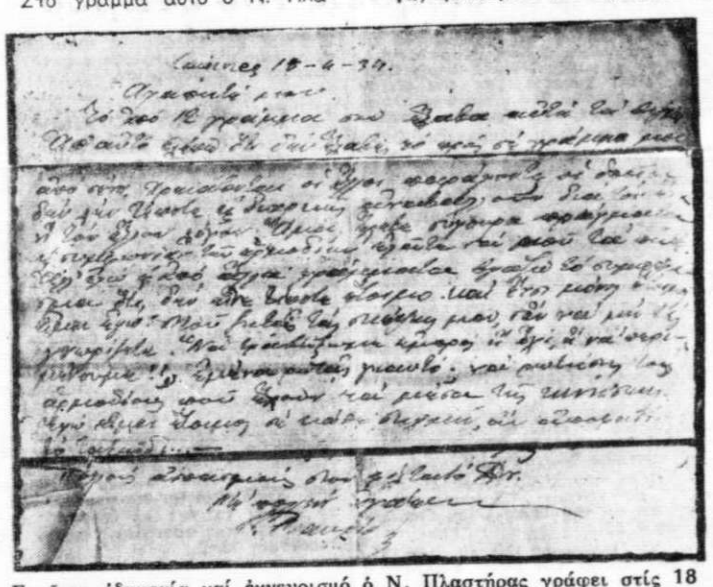

Γεμᾶτος ἀδημονία καὶ ἐκνευρισμὸ ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει στὶς 18 Ἀπριλίου 1934: «Ἀλλ' ἐγὼ καὶ ἀπὸ ἄλλα γράμματα βγάζω τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἕτοιμο. Καὶ ἔτσι μόνος ἕτοιμος εἶμαι ἐγώ». Καὶ ἐπαναλαμβάνει: «Ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος κάθε στιγμὴ ἂν ἀποφασίσουν τὸ ταξίδι» (τὴν ἐπάνοδό του, δηλαδή, στὴν Ἑλλάδα)

"ΛΙΓΟ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ,,

ΕΝΑ μῆνα ἀργότερα ὁ Ν. Πλαστήρας ἐμφανίζεται τέλεια ἀλλαγμένος. Γιὰ πρώτη φορὰ κάπως αἰσιοδοξεῖ — χωρὶς, βέβαια, νὰ παύη νὰ ἀνησυχῆ καὶ γιὰ «τοὺς δικούς του» καὶ γιὰ «τοὺς ἄλλους». Καὶ αὐτὸ ποὺ σκέπτεται τὸ γράφει στὸν φίλο του Ἄγγελο Μεταξᾶ.

Πές του τὰ θερμότατα συγχαρητήριά μου καὶ τὴν ἀπόλυτον πίστιν μου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, ὅταν τὸ ὄργανον ποὺ ἀναφέρει θὰ εἶναι ἕτοιμον εἰς τὴν διάθεσίν μας. Αὐτὸ ζητῶ ἀπὸ τόσο καιρό. Εἶχα ἀπελπισθῆ. Τώρα μοῦ δίδονται καινούργιες ἐλπίδες. Πές του ὅτι πρέπει νὰ γίνουν καὶ λίγο σύντομα τὰ πράγματα, ὁ καιρὸς δὲν μᾶς περιμένει. Ὁ Ε.Μ. παρακαλεῖται νὰ διαβιβάση τὸν πλέον θερμὸν χαιρετισμόν μου εἰς ὅλη τὴ γνωστή του παρέα, ὡς καὶ τὴν εὐχὴν τῆς ταχείας συναντήσεως. Λίγο περισσότερο κουράγιο χρειάζεται καὶ ὅλα τελειώνουν. Νὰ προσέξουν μόνον νὰ μὴ προλάβουν οἱ ἄλλοι καὶ τότε δὲν ξέρω ἂν θὰ βγῆ πέρα ἡ ὑπόθεσις. Περιμένω συνεχῶς νεώτερα μὲ ὁποια θέλεις διεύθυνση.

Στὸν Ι. Γ. γράφω ἀπ' εὐθείας.

Στὸν ἀγαπητόν μου φίλον Ἀ. πολλὰ φιλιά, πές του ὅτι τὸν ἐπεθυμήσαμε ὅλοι ἐδῶ καὶ τὸν περιμένομε χωρὶς ἄλλο καὶ γρήγορα.

Ὁ Γιάννης ἐδῶ, σ' εὐχαριστεῖ καὶ σᾶς στέλνει φιλιά.

Μόλις λάβης τὴν παροῦσαν στεῖλε ἀπ' εὐθείας ἐδῶ στὸν Γιάννη δυὸ λέξεις γράμμα γιὰ νὰ μᾶς γνωρίσης τὴν λῆψιν τῆς παρούσης. Ἔτσι θὰ βρῆς τὴν εὐκαιρία νὰ προσθέσης καὶ κανένα γρῖφο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μπορεῖ κάτι νὰ βγάλωμε.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Ν. Πλαστήρας

Τὸ γράμμα τοῦ Α.Π. τὸ σφραγίζεις καὶ τὸ ἐπιδίδεις.

Βέβαια, καθὼς εἴπαμε, μέσα στὴ μαγιάτικη αἰσιοδοξία τοῦ Ν. Πλαστήρα δὲν λείπει οὔτε ἡ ἀνησυχία οὔτε ἡ ἀγωνία ποὺ τὸν παρακολουθοῦσαν μόλις βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι καὶ πέρα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ τὸν «ἐνεθουσίασε» (δηλαδὴ ἡ ἐπανάσταση ποὺ ὀργάνωναν ἐκεῖνοι ποὺ πίστευαν σ' αὐτὸν προσωπικά) καὶ πέρα ἀπὸ τὶς «καινούργιες ἐλπίδες» ποὺ τοῦ γεννιόντουσαν, δὲν ἐξεχνάει νὰ πῆ ὅτι «πρέπει νὰ γίνουν καὶ λίγο σύντομα τὰ πράγματα» γιατὶ «ὁ καιρὸς δὲν περιμένει» καί, πρὸ παντός, γιὰ «νὰ μὴ προλάβουν οἱ ἄλλοι». Ποιοὶ ὅμως ἦταν αὐτοὶ «οἱ ἄλλοι»; Καὶ ποιοὶ καραβοκοῦσαν νὰ προλάβουν τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ νὰ μὴ ἀφήσουν νὰ γίνη ἐκεῖνος δικτάτωρ, ἀλλὰ νὰ γίνουν δικτάτορες αὐτοὶ οἱ ἴδιοι;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ ἐπὶ μακρὰ χρόνια διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου Νικόλαος Ροῦσος πιστεύει ὅτι πρέπει νὰ γνωσθῆ ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὴν ἄγνωστη πλευρά της. — "Ἕνα μεγάλο ἔγκαυμα ποὺ βασάνισε τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. — Ὁ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ἄγνωστος ἄνθρωπος. — Νύχτες ἀτέλειωτης ἀϋπνίας. — Ὁ ἐκνευρισμὸς καὶ τὸ «τίκ». — Τιμωρὸς καὶ ὄχι ἐκδικητής. — "Ἀγνωστες καὶ ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — Ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει στὴν Βιργινία Ἀλεξ. Ζάννα.

ΔΙΑΜΕΣΟΝ «ΜΕΝΤΙΟΥΜ»

ΨΥΧΟΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ - (Ψ.Κ.Ε.)

Κατέχουσα τεραστίαν τηλεπαθητικὴν δύναμιν, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν Διαμέσων (Ψυχοερευνητῶν) τοῦ Κόσμου. Ἔλαβε δίπλωμα καὶ βραβεῖον παρὰ τῇ Ψ.Κ.Ε διὰ πειράματα βαθείας ὑπνώσεως, ἐπὶ ζητημάτων νάμου, ἀπωλειῶν θησαυρῶν, προβλέψεων ὑποβολῶν, ἐπιδράσεων, ἀντιδράσεων κ.λ.π. Συντάσσει τὸ ἐπιστημονικὸν ὡροσκόπιον. Ἀπόλυτος ἐχεμύθεια. Γράψατε μὲ ἐμπιστοσύνην διὰ πληροφορίας ἀμέσως ἀπὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐσωκλείοντες 10δραχμον γραμματόσημον ἀπαντήσεως εἰς κ. ΤΟΥΙ Α Μ., Πατησίων 14, 7ος ὄροφος Γρ. 3 τηλ. 620.412. Ἀθῆναι Δέχεται: 9 π.μ. — 1 μ.μ., 5 — 8.

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ κ, ΡΙΠΟΛΙΝΕΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἀπὸ τὸ 1760 κρατοῦν τὰ σκῆπτρα

Σὲ 102 ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΥΣ

Berger, Οἰκονομία, Ταχύτης, Ποικιλία Χρωματισμῶν, Ἀντοχή.

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΧΡΩΜΑΤΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΙΤΣ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΛΙΝΕΙ ΕΝΤΟΛΗ:

«Νὰ ξεχιθοῦν οἱ ἐπιστολὲς τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα»

ΤΡΙΑ ΑΚΟΜΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

46ον

ΠΟΙΟΙ ἦταν αὐτοὶ «οἱ ἄλλοι» ποὺ μνημονεύει στὸ μαγιάτικο γράμμα του ὁ Ν. Πλαστήρας; Καὶ γιὰ ποιοὺς ἀνησυχοῦσε «μὴ προλάβουν», μῆνες πολλοὺς πρὶν ἀπὸ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ «φίλτατος ἀρχηγὸς» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου; Ποιοὶ δὲν ἤθελαν τὸν «ἀσκητὴ τῶν Καννῶν» γιὰ δικτάτορα καί, ἀντὶ γιὰ ἐκεῖνον, προτιμοῦσαν νὰ γίνουν δικτάτορες αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἢ, πάντως ἄνθρωποι τοῦ χεριοῦ τους; Ἡ ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἦταν, βέβαια, δοσμένη ἀπὸ τότε, πρὶν 31 ὁλόκληρα χρόνια. Ἦταν ὅμως ἀχνά, χαμηλόφωνα, ψιθυριστὰ δοσμένη. Δὲν εἶχε ποτὲ ἀκουστῆ ἀπὸ «χεῖλη ἐπισημότατα», ἀπὸ «ὑπεύθυνους μάρτυρες», ἀπὸ κείνους, δηλαδή, ποὺ ζοῦσαν κοντά-κοντὰ στὰ γεγονότα, ποὺ γνώριζαν ὅλα τὰ παρασκήνια καὶ ποὺ παρακολουθοῦσαν, στὶς λεπτομέρειές τους, ὅλες τὶς ἐνδοδημοκρατικὲς δολοπλοκίες.

— Ἔχετε δίκιο μοῦ ἔλεγε, πρὶν λίγες ἡμέρες, ὁ ἐπὶ πολλὰ χρόνια ἔμπιστος διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ροῦσος, (ποὺ τὸν εἴδαμε στὰ προηγούμενα τοῦ ἀναγνώσματός μας καί, εἰδικώτερα, στὶς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὲς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ ἀναφέρονταν στὰ ἔξοδα τῆς δίκης γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, τῆς δίκης ποὺ εἶχε ὁριστῆ γιὰ τὶς 21 Φεβρουαρίου 1935, καθὼς καὶ στὴν ἱστόρηση τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα). Ἔχετε δίκιο. Γιατὶ ὅλοι, ἔστω καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κάτι ἱστορήσαμε ἀπὸ τὴν περίοδο ἐκείνη τοῦ ἐθνικοπολιτικοῦ μας βίου, ἀποφύγαμε μὲ ἐπιμέλεια νὰ μποῦμε στὶς λεπτομέρειες, πού, ἐνδεχομένως, θὰ προεκάλουν ποικίλες ἀντιδράσεις. Τώρα ὅμως, ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε, σχεδόν, ἕνα τρίτον αἰῶνος, θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθοῦν ὅλα, καί, πράγματι, νὰ γνωσθῆ, ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὴν ἄγνωστη πλευρά της.

Ἀλλὰ ἡ ἀφήγηση τοῦ Νικ. Ρούσου εἶναι ἀφάνταστα ἐνδιαφέρουσα καὶ ξέχωρα ἀποκαλυπτική. Γι' αὐτὸν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τὸν ὁποῖο, ἀληθινά, λάτρεψε καὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἔζησε σὲ δύσκολες καὶ σὲ εὐτυχισμένες ὧρες ἦταν — ὅπως παλαιότερα καὶ γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα— «ἕνας θεός».

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΕΓΚΑΥΜΑ

ΚΑΙ ὁ Νικ. Ροῦσος συνέχισε:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤθελε νὰ τὰ ξέρη ὅλα καὶ νὰ τὰ παρακολουθῆ ὅλα. Καὶ τὰ ἤξερε καὶ τὰ παρακολουθοῦσε. Τώρα, τριάντα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του, καθὼς διαβάζω τὰ γράμματα ποὺ μοῦ ἔστελνε, θυμοῦμαι ἄπειρες ἐπιστολές. Καὶ ἦταν ὅλες ἰδιόχειρες.

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος συνεχίζει:

— Μία, μάλιστα, ἀπὸ τὶς νύκτες τῆς ἀϋπνίας του καὶ δεδομένου ὅτι τότε εἶχε κρυολογήσει ὁ προσωπικός του φίλος καὶ ἰατρὸς Βασίλης Σκουλᾶς (ὁ βουλευτὴς Ρεθύμνης, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔκανε τὸ τηλεγράφημα στὸ ὁποῖο χαρακτήριζε τὸν Πλαστήρα ὡς «πεπρωμένο ἐκδικητή»), εἶπε νὰ τοῦ βάλουν καὶ δεντοῦζες μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι αὐτὲς θὰ ἐπενεργοῦσαν καὶ ὡς κατευναστικὸ — ὑπνωτικό! Πράγματι ὁ ἴδιος ὁ Σκουλᾶς ἄρχισε νὰ βάζη τὶς δεντοῦζες ὅταν, ξαφνικά, μία «δὲν ἔπιασε» τὸ δὲ ἀναμμένο δαμβάκι ἔκανε ἕνα μεγάλο ἔγκαυμα εἰς τὴν πλάτη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τότε ἐκεῖνος πονώντας ἀπὸ τὸ κάψιμο γύρισε τελείως ἀνάποδα καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπεκταθῆ ἡ φωτιὰ καὶ διὰ νὰ ἀνακουφισθῆ. Ἔτσι σκόρπισε καὶ ὅλες τὶς δεντοῦζες. Ἔμεινε ὅμως ἕνα πολὺ μεγάλο ἔγκαυμα ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσε καὶ τὸν πονοῦσε τόσο, ὥστε ὁ ἐκνευρισμός του νὰ ἔχη αὐξηθῆ εἰς τὸ ἔπακρον. Διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀκουμπήση τὴν πλάτη του εἰς τὴν πολυθρόνα ὅταν ἔγραφε ἢ διάβαζε. Τότε ὁ προσωπικός του ἰατρὸς Βασίλειος Βοΐλας, ἐφήρμοσε ὁλόκληρο θεραπεία, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐξηκολούθει νὰ πονῆ σφοδρότατα. Ὅταν, ξαφνικά, ἐγὼ ἐνεθυμήθην μία γερμανικὴ ἀλοιφή, εἰδικὴ διὰ τὴν ἐπούλωση ἐγκαυμάτων, ποὺ τὴν ἔλεγαν, νομίζω «ντεζιτίν», καὶ τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἐπρομηθεύθην, τὴν ἐφήρμοσα παρὰ τὰς ἀρχικὰς ἀντιρρήσεις του. Τὴν ἐπομένην τὸ πρωῒ ἐξύπνησε θαυμάσια καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον ἦλθον οἱ ἰατροὶ Βοΐλας καὶ Σκουλᾶς, τοὺς εἶπε πῶς δὲν τοὺς ἔχει ἀνάγκην, διότι «τὸν ἔκανε καλὰ ὁ κομπογιαννίτης». Ἔκτοτε, μάλιστα, μὲ ἀπεκάλει κομπογιαννίτην!

Ο ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ "ΤΙΚ,,

ΕΡΩΤΩ:

— Εἴπατε ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποπείρας ὁ ἐκνευρισμὸς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦταν ἀδιάπτωτος. Μήπως καὶ αὐτὸ συνετέλεσε στὴν μοιραία ἀπόφασή του γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, ἢ στὴν σύνταξη τῶν καταπληκτικῶν ἐκείνων ἐπιστολῶν στὸν πλωτάρχη Ἀθαν. Ζάγκα, στὸν στρατηγὸ Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, στὸν Ἀλέξ. Ζάννα καὶ σὲ διάφορους ἄλλους; Καὶ μήπως ὁ ἐκνευρισμὸς τὸν ὠδηγοῦσε στὸ νὰ ἀναζητήση ἐκδίκηση;

Ἀπάντηση:

— **"Αν ὄχι ἐκδίκηση, πάντως τιμωρία. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς πῶ ἀκόμη πὼς ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ἐκεῖνο τὸ «τίκ» ποὺ εἶχε στὸ ἀριστερὸ μάτι ἐνετάθη πάρα - πολύ. Ἦτο πιὸ συχνὸ καὶ πιὸ ἔντονο.**

Γύρω ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ποὺ γέννησε τόσο καὶ τέτοιο ἐκνευρισμὸ (καὶ κυρίως γύρω ἀπὸ τὴν σύλληψη τοῦ ληστῆ Γ. Καραθανάση καὶ τὰ παρασκήνια τῆς δίκης τῆς 21ης Φεβρουαρίου 1935 ὑπάρχουν δυὸ ἀπόρρητες καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσες ἄγνωστες καὶ ἀνέκδοτες, ὡς τώρα, ἐπιστολές. Ἡ δεύτερη, μάλιστα, δὲν εἶναι μόνο ἐνδιαφέρουσα, ἀλλὰ κάτι πολὺ περισσότερο καὶ ἀπὸ ἀποκαλυπτική. Μὰ αὐτὲς θὰ τὶς δοῦμε στὴ σειρά τους.

ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗ ΟΛΑ

ΚΑΘΩΣ ἀφηγήθηκε, πιὸ πάνω, ὁ Νικ. Ροῦσος, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —πέρα ἀπὸ τὸν ἀδιάλειπτο ἐκνευρισμό του— ἤθελε νὰ τὰ ξέρη καὶ νὰ τὰ παρακολουθῆ ὅλα. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικό, γιὰ τὸ προκείμενο ἕνα ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα του, ποὺ δείχνει πῶς σκεπτόταν καὶ πῶς ἀντιδροῦσε (πολιτικὰ καὶ ὄχι ἐπαναστατικά) ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἔγραφε, λοιπόν, στὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιαίτερου γραφείου του:

Χαλέπα 6 Φεβρουαρίου 1934

Φίλε κύριε Ροῦσε,

Παρακαλῶ νὰ ἐπισκεφθῆτε ἐκ μέρους μου τοὺς κυρίους Σοφοῦλην καὶ Γονατᾶν καὶ τοὺς παρακαλέσετε νὰ καλέσουν τοὺς φίλους μας πολιτευομένους Ἀθηνῶν καὶ τοὺς συστήσουν νὰ ἐργασθοῦν ἐντατικῶς τὰς τελευταίας ἡμέρας ὑπὲρ τοῦ κ. Πάτση (ἄλλοτε Δημάρχου Ἀθηναίων καὶ τότε ὑποφήφιου γιὰ τὸ ἴδιο ἀξίωμα). Μετὰ τὸν τόνον ποὺ ἔδωσε ὁ κ. Τσαλδάρης κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Κέντρου τοῦ Κοτζιᾶ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίζη ὁ κ. Πάτσης ὅτι θὰ λάβη πολλοὺς λαϊκοὺς ψήφους. Ἤ, ἂν ὀρθῶς ἐλπίζη, ὅτι θὰ τοὺς λάβη, δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ τοὺς χάση διότι θὰ δώσωμεν καὶ ἡμεῖς πολιτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν ἐκλογήν.

Τὸ γράμμα σου, μὲ τὰ ἔγκλειστα, ἔλαβα ἀσφαλῶς.

Φιλικώτατα αἰσθήματα

Ἐλ. Κ. Βενιζέλος

Αὐτὸ ποὺ τονίζει στὸ γράμμα του ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅτι δηλαδὴ ἡ δημοτικὴ ἐκλογὴ θὰ ἔπαιρνε, τελικά, πολιτικὸ χαρακτῆρα ἔχει —καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω— ὁλότελα ξέχωρη σημασία. Γιατὶ τότε ἑτοιμαζόταν κάτι, ποὺ γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ ἔχη κερδηθῆ ἡ ἐκλογὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ ἔχη βγῆ δήμαρχος ὁ Σπ. Πάτσης.

"ΝΑ ΞΕΣΧΙΣΗΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ,,

ΑΛΛΑ πολὺ πιὸ χαρακτηριστικὸ καὶ ἀπὸ τὸ πάρα - πάνω γράμμα εἶναι ἕνα ἄλλο —ὁμοια ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο — σημείωμα. Αὐτό:

CANNES, 7 Ἰουνίου 1934

Φίλε κ. Ροῦσε,

Τὸ τηλεγράφημα ποὺ μοῦ ἔστειλες καὶ μάλιστα URGENT ἦτο περιττὸν ἀφοῦ τὰς εἰδήσεις ἐγνώριζα ἤδη ἐν μέρει ἀπὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Σοφούλη καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας.

Εἰς τὸ γραφεῖον ποὺ εἶναι δίπλα στὴν κρεβατοκάμερά μου θὰ εὕρης δύο ἐπιστολὰς τοῦ Πλαστήρα τὰς ὁποίας παρακαλῶ νὰ ξεσχίσης. Ἤ μᾶλλον πρέπει νὰ ξεσχισθῆ μόνον ἡ ὁμιλοῦσα περὶ ἀποστολῆς χρημάτων. Ἡ ἄλλη καλύτερα νὰ διατηρηθῆ.

Φιλικώτατα αἰσθήματα

Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔλεγε «κάμερα καὶ ὄχι κάμαρα ὅπως ὅλοι. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται γιὰ αὐτό, οὔτε γιὰ τὴν πρώτη παράγραφο τοῦ σημειώματος. Πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο, ὀλιγόλογο, μέρος της ποὺ ὅμως λέει τόσα πολλά. Ἐκεῖ, στὶς Κάννες (καὶ κοντὰ στὸν Ν. Πλαστήρα), ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων σκεπτόταν τί, ἂς ποῦμε, «ὕποπτο» εἶχε στὸ μικρὸ προσωπικό του γραφειάκι ποὺ ὑπῆρχε πλάϊ στὸ ὑπνοδωμάτιό του. Καὶ μέσα σὲ ἐλάχιστες γραμμὲς ἑνὸς σημειώματος (ποὺ ἐκεῖνα τὰ πελώρια γράμματα στὸν πλωτάρχη Ἀθαν. Ζάγκα, στὸν στρατηγὸ Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, στὸν Ἀλέξ. Ζάννα καὶ σὲ διάφορους ἄλλους; Καὶ μήπως ὁ ἐκνευρισμὸς τὸν ὠδηγοῦσε στὸ νὰ ἀναζητήση ἐκδίκηση;

Ἀπάντηση:

— "Αν ὄχι ἐκδίκηση, πάντως τιμωρία. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς πῶ ἀκόμη πὼς ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ἐκεῖνο τὸ «τίκ» ποὺ εἶχε στὸ ἀριστερὸ μάτι ἐνετάθη πάρα - πολύ. Ἦτο πιὸ συχνὸ καὶ πιὸ ἔντονο.

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα και ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας

47ον

Η ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ 1934

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΜΟΝΑΧΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΨΥΧΙΚΑ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΔΕΧΤΗ Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟ. ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΑΛΛΑ ΜΙΚΡΟΤΡΑΥΜΑΤΑ (ΜΩΛΩΠΙΣΜΟΙ) ΠΟΥ ΤΟΥ ΕΠΕΦΥΛΑΞΑΝ ΟΙ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ. (ΑΡΙΣΤΕΡΑ Ο ΕΠΙΣΤΗΘΙΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΙΩ. ΜΟΑΤΣΟΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΑ Ο ΠΙΣΤΟΣ ΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ ΤΟΥ Μ. ΜΙΝΙΟΥΔΑΚΗΣ)

ΑΓΡΙΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΠΛΑΣΤΗΡΑ ΚΑΤΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

«ΕΧΕΙ ΑΦΗΝΙΑΣΕΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΟΥΤΕ ΤΙ ΛΕΕΙ ΟΥΤΕ ΤΙ ΚΑΝΕΙ»

Τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα

ΚΑΙ τὸ παλαιό, λοιπόν, τραῦμα, καὶ τὸ παλαιότερο. Καὶ τὰ τότε δοσμένα, ἔκαναν τὸν Ν. Πλαστήρα νὰ γράψη (σὲ χαρτὶ μὲ μαῦρο πλαίσιο, γιατὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε πεθάνει ὁ πατέρας του) τὸ συγκλονιστικὸ ἐκεῖνο γράμμα πρὸς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ.

Ἰδοὺ τὸ κείμενό του:

Cannes 11—1—34

Ἀγαπητέ μου.

Χθὲς ἔλαβα τὸ ἀπὸ 4—1—34 γράμμα σου. Δὲν σοῦ ἀπήντησα εἰς τὰ δύο σου προηγούμενα διότι ὑπῆρχε ἡ πιθανότης νὰ ταξιδεύσης. Ἀπὸ ἐπιστολὲς φίλων εἶμαι ἐνήμερος τῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων. Τελευταίως δὲ μάλιστα μαθαίνω πράγματα καταπληκτικά. Ὁ μεγάλος φίλος (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) ἄλλαξε ἐντελῶς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν γνωστῶν κακῶν φίλων του καὶ ἐπῆρε δρόμο ἐξωφρενικὸν πού ἀσφαλῶς θὰ τὸν ὁδηγήση εἰς τέλειον ἐξευτελισμόν. Ἔχει φαίνεται ἀφηνιάσει καὶ δὲν ξέρει οὔτε τί λέει οὔτε τί κάνει. Τὸ δυστύνημα εἶναι ὅτι ἡ παρουσία του ἀποτελεῖ ἐμπόδιον σχεδὸν ἀνυπέρβλητον διὰ τὸ ξεκαθάρισμα μιᾶς φαύλου καταστάσεως πού ὁδηγεῖ τὸν τόπον εἰς πλήρη ἀποσύνθεσιν. Θὰ περιμένω ἀκόμη μερικὰς πληροφορίας πού μὲ χρειάζονται γιὰ νὰ κρίνω ἂν εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ξεκαθαρίσω τὴν θέσιν μου διὰ νὰ μὴ ἀποτελῶ γέφυραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι πρόθυμοι νὰ διαβαίνουν ὅλοι κουτσοὶ στραβοὶ ὅταν τὸ ποτάμι εἶναι φουρτουνιασμένο καὶ νὰ τὴν περιφρονοῦν ὅταν ἤαὐη ἡ φουρτούνα

Αὐτὴ τὴν προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀνεχθῶ καὶ περιμένω τὴν κατάλληλη ὥρα νὰ τὸ δηλώσω.

Πὲς στὸν Ἀντώνη (Φίξ) καὶ τοὺς ἄλλους γνωστούς φίλους τὰς προθέσεις μου αὐτὰς καὶ ἀναμένω τὸ ταχύτερον νὰ ἔχω τὰς γνώμας των. Ἡ συνέντευξις πού ἔγινε στὰς 26 π.μ. μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μιχ. Ζερβοῦ μοῦ ἔγει κάνει κατάπληξιν καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ σπάσω τὰ πιάτα. διότι ἀτιμίας δὲν ἀνέχεται ὁ ὀργανισμός μου. Πιστεύω νὰ ἔμαθες τὰ τῆς συνεντεύξεως αὐτῆς. ἂν ὄχι νὰ συναντήσης ἐκ μέρους μου τὸν Μιχ. Ζερβὸν γιὰ νὰ σοῦ τὰ πῆ καὶ νὰ φρίξης. Πὲς τοὺς φίλους ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοὺς τοιούτους νὰ τραβήξουν ἐμπρός. Ὁ Ἀντ. εἰς τὸν ὁποῖον ἔχω ἀπόλυτον πεποίθησιν ἂς κρίνη καὶ ἂς πράξη μαζί μὲ αὐτούς ὅ,τι ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον πρὸς τὸν τόπον.

Περιμένω τὸ ταχύτερον ἀπάντησιν
Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Ν. Πλαστήρας

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μὲ τὸν ἐπιστήθιο φίλο του Ἄγγελο Μεταξᾶ, στὸν ὁποῖο ὁ Ν. Πλαστήρας ἔγραψε τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα στὶς 11 τοῦ Γενάρη 1934 καὶ ὕστερα το ὑσύστησε «νὰ τὰ πῆ ὅλα ἐκεῖ πού πρέπει» (δηλαδὴ στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων)

Νὰ πῆ τί καὶ σὲ ποιόν;

ΑΥΤΟ εἶναι τὸ κείμενο τῆς συγκλονιστικῆς ἐπιστολῆς. Τῆς ἐπιστολῆς πού δὲν τὴν ἔχει γράψει κανένας ἀδυσώπητος ἐχθρὸς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἀλλὰ ὁ «φίλτατος ἀρχηγός» του Νικόλαος Πλαστήρας. Καὶ ἂν μὲν μόλις ὁ Ν. Πλαστήρας τὴν ἔστειλε, ἔστελνε καὶ μιὰ ἄλλη λέγοντας (ὅπως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ τὶς ἐπιστολὲς Ν. Πλαστήρα πού βρίσκονταν στὸ γραφεῖακι πού ἦταν πλάϊ στὸ ὑπνοδωμάτιό του) νὰ σχιστῆ τὸ συγκλονιστικὸ αὐτὸ κείμενο, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ γράφτηκε σὲ στιγμὲς μεγάλου ἐκνευρισμοῦ ἢ ψυχικῆς κρίσεως. Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτὸ δὲν ἔγινε, ἔγινε κάτι ἄλλο —τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο.

Τρεῖς ὁλόκληρους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τῆς 11 τοῦ Γενάρη, ὁ Ν. Πλαστήρας, βλέποντας ὅτι ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς «εἶχε παγώσει» καθὼς διάβασε τὸ πάρα-πάνω συγκλονιστικὸ κείμενο, τοῦ ξανάλεγε ἀνευδοίαστα (28 Μαρτίου 1934), πὼς «πρέπει νὰ ξέρης ὅτι ὅ,τι ἔγραψα, ἔπρεπε νὰ γραφοῦν καὶ μάλιστα νὰ γνωσθοῦν σὲ κείνους πού ἔπρεπε γιατὶ τὸ παραξήλωσαν»! καὶ πρόσθετε ὅτι «μὴ σοῦ φαίνεται πὼς κάνουν κακό»!

Ἀλλὰ νὰ πῆ τί, ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, καὶ σὲ ποιόν; Νὰ πῆ στὸν «μεγάλο φίλο», τὸν Ἐλ. Βενιζέλο: 1. Ὅτι ἄλλαξε ἐντελῶς ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τῶν γνωστῶν κακῶν φίλων του. (Καὶ αἱ συναναστροφαὶ φθείρουσι χρηστὰ ἤθη). 2. Ὅτι ἐπῆρε δρόμο ἐξωφρενικό. 3. Ὅτι ὁ ἐξωφρενικὸς δρόμος θὰ τὸν ὁδηγήση σὲ τέλειο ἐξευτελισμόν. 4. Ὅτι ἔχει ἀφηνιάσει καὶ δὲν ξέρει οὔτε τί λέει, οὔτε τί κάνει. 5. Ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν θέλει πιὰ νὰ ἀποτελῆ γέφυρα γιὰ νὰ περνοῦν οἱ κουτσοὶ καὶ οἱ στραβοὶ (ποιοὶ δηλαδὴ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν «μεγάλο φίλο»;). 6. Ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας εἶναι ἕτοιμος νὰ σπάση τὰ πιάτα. 7. Ὅτι ὁ ὀργανισμός του Ν. Πλαστήρα δὲν ἀνέχεται ἀτιμίες. 8. Ὅτι οἱ πιστοὶ φίλοι «ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοὺς τοιούτους νὰ τραβήξουν ἐμπρός».

Ἡ ἀντίδραση τοῦ Ἄγγελου Μεταξᾶ ἦταν: «Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Διότι λάτρευε τὸ ἴδιο καὶ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα. Καί, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς ἱστόρησε ἀπόκρυψε τὸ γράμμα ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ περιωρίστηκε νὰ τοῦ πῆ (μακρυὰ ἀπὸ τὴ φρασεολογία τῆς ἐπιστολῆς) «ὡρισμένες σκέψεις».

Τὰ καταπληκτικὰ πράγματα πού σὲ ἔκαναν «νὰ φρίξης»

ΑΛΛΑ ποιὰ ἦταν, ἄραγε, τὰ «καταπληκτικὰ πράγματα» πού τόσο ἀναστάτωσαν τὸν Ν. Πλαστήρα, ὥστε ὄχι μόνο νὰ ἀποφασιση νὰ γράψη τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα τῆς 11 τοῦ Γενάρη 1934, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιμένη νὰ γνωσθῆ τὸ περιεχόμενό του; Τί εἶχε συμβῆ; Καὶ γιατὶ ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπικαλιόταν τὴ μαρτυρία τοῦ γιατροῦ Μιχάλη Ζερβοῦ; Ἦταν δὲ τότε, ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, (νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Δωδεκανήσιου ἀγωνιστὴ Σκεύου Ζερβοῦ, πού πέθανε πρὶν λίγες ἑβδομάδες) γενικὸς γραμματεὺς τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης».

Τί κατατάραξε, λοιπόν, τὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὥστε νὰ γράψη καὶ νὰ πῆ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» αὐτὰ πού εἶπε γιὰ τὸν «μεγάλο φίλο», τὸν Ἐλ. Βενιζέλο;

— Νὰ σᾶς πῶ ἀμέσως (μοῦ ἀπάντησε, στὸ σπίτι του τῆς ὁδοῦ Κερασούντος 19, τὴν περασμένη Δευτέρα, ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, νέος καὶ λαμπρός, τὸ 1933, ἐπιστήμονας καὶ σήμερα πρεσβύτης 73 χρονῶν). Νὰ σᾶς πῶ ἀμέσως. Ἀλλὰ πρὶν δώσω ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματά σας θὰ ἐπεθύμουν νὰ γνωρίζετε τοῦτο: Ὅτι ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον δεκάδας ἐτῶν ἀπέφυγον νὰ ὁμιλήσω ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ ἠρνούμην νὰ δώσω πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν στιγμῶν τὰς ὁποίας τόσον ἐγγύς εἶχον ζήσει. Νῦν ὅμως πιστεύω καὶ ἐγὼ εἰλικρινῶς ὅτι πρέπει, τῷ ὄντι, νὰ γραφῆ ἡ ἄγνωστος πλευρὰ τῆς ἱστορίας μας. Διότι ἡ ἀπόλυτος γνῶσις τῆς ἱστορίας καὶ διδάσκει καὶ φρονηματίζει. Πρέπει, ὅμως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ σᾶς διευκρινήσω ὅτι ἐφ' ὅσον ἀπεφάσισα νὰ ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐρωτήματά σας καὶ νὰ σᾶς εἴπω τί ἀκριβῶς εἶχε συμβῆ ὥστε ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ γράψη τὴν ἐπιστολήν τῆς 11 Ἰανουαρίου 1934 πρὸς τὸν φίλτατόν μου Ἄγγελον Μεταξᾶν, θὰ ἀκολουθήσω τὴν ἀμετακίνητον ἀρχήν μου, κατὰ τὴν ὁποίαν λέγω μόνον τὴν ἀλήθειαν, ὡμὴν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν ἄνευ φόβου καὶ ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινός.

Ἐρώτηση:

— Ὁ Ν. Πλαστήρας, γιατρέ μου, στὴν ἐπιστολή του ὁμιλεῖ περὶ καταπληκτικῶν πραγμάτων. Ἦταν, ἀληθινά, καταπληκτικὰ τὰ πράγματα ἐκεῖνα;

— Ἦσαν κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ καταπληκτικά. Ἦσαν καὶ ἀκατανόητα καί, ὅπως λέγει ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἠμποροῦσαν νὰ σὲ κάμουν «νὰ φρίξης».

— Σεῖς ἐνεργούσατε τότε ὡς ἁπλὸς φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα ἢ μὲ κάποια ἐπισημοτέρη ἰδιότητα;

— Ἤμουν γενικὸς γραμματεὺς τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. Ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ ἀντεπροσώπευεν ἀπολύτως τὰς γνώμας τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα. Μάλιστα δὲ ἐπιστεύομεν ἀπαρεγκλίτως εἰς ἕνα δόγμα: Ὅτι εἰς μίαν ἀνώμαλον κατάστασιν ἀρχηγὸς ὅλων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἤμεθα ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ Ν. Πλαστήρας. Ἀντιθέτως εἰς μίαν ὁμαλὴν τοιαύτην ὡς ἐνδεδειγμένοι καὶ μοναδικοὶ ἀρνητὴν ἀνεγνωρίζαμεν τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον

Ἐρώτηση:

— Τὸ δόγμα αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο μοῦ μιλήσατε τὸ ἤξερε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος;

— Βεβαίως ναί. Τὸ δόγμα τοῦτο τὸ εἴχομεν ἀναπτύξει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων.

— Καὶ τὸ εἶχε ἀποδεχθῆ;

— Ἡμεῖς τοῦ εἴχομεν ἀναπτύξει ἀνενδοιάστως τὰς ἀπόψεις τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ὡς ὀργανώσεως καὶ τὰς γνώμας ἡμῶν τῶν διοικούντων αὐτὴν ὡς φυσικῶν προσώπων. Δὲν εἴχομεν τηρήσει οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον πρόσχημα, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρξη οὐδεμία παρ' αὐτὸ ἐπίσκεψιν καὶ, τότε, τοῦ ἐπεδώσαμεν καὶ σχετικὸν ὑπόμνημα.

Ἕνα ἔγγραφο γιὰ ἐράνους

ΚΑΘΩΣ ἔχουμε ἱστορήσει ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» μὲ γενικὸ πρόεδρο τὸν ἄλλοτε ἀρχιστράτηγο στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστάσιο Παπούλα (τὸν ὁποῖο διαδέχθηκε, δυὸ μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν κατάρρευση τοῦ μετώπου, ὁ Γεώργιος Χατζηανέστης), καὶ πρόεδρο τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν τὸν ἄλλοτε ὑπουργὸ Ἀλέξανδρο Κανάρη, ἱδρύθηκε σχεδὸν μετὰ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καί, κυρίως, ὕστερα ἀπὸ τὴ σύσκεψη τῆς Θεσσαλονίκης (πού ἔγινε στὶς 3 Ἰουλίου 1933), κατὰ τὴν ὁποία ὁ Γ. Καφαντάρης πρότεινε τὴ συγκρότηση στρατιωτικῆς ὀργανώσεως.

Ἀνεξάρτητα, λοιπόν, ἀπὸ τὸ ἂν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε ἀποδεχτῆ ἢ ὄχι τὸ «δόγμα» τῆς ὀργανώσεως ἐκείνης, τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἔκανε, λίγο μετὰ τὴν ἐπισημοποίησή της, καὶ μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ ἐνέργεια (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες πού ἐχουμε δῆ καὶ πού θὰ δοῦμε), ἐνέργεια πού ἔδειχνε πόση σημασία δινόταν στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Ἔτσι στὶς 26 Αὐγούστου 1933 ἡ Διοίκηση τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων (πού ἀντιπροσώπευε, σὰν συλλογικὸ ὄργανο, τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὅταν ἐκεῖνος βρισκόταν στὸ ἐξωτερικό) ἔστειλε στοὺς Περικλῆ (Πεπὲ) Ἀργυρόπουλο, Δ. Διαλέτη, Π. Καλλιγᾶ καὶ Νικ. Ρούσο τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο:

«... Ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἐσχάτως συσταθεῖσα Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἔθεσεν ὡς προορισμὸν της τὴν προάσπισιν τοῦ Δημοκρατικοῦ θεσμοῦ καὶ τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, καὶ κατώρθωσεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος νὰ συγκεντρώση περὶ ἑαυτὴν ἀρκετὰς χιλιάδας ἐπιλέκτων δημοκρατικῶν πολιτῶν, ἀποφασισμένων νὰ ὑπερασπισθοῦν τῆς Δημοκρατίας ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὑφισταμένων Νόμων, διορίζομεν ὑμᾶς ὡς Ἐπιτροπὴν καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως ἐργασθῆτε μὲ πάσας ὑμῶν τὰς δυνάμεις πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως, πρὸς ἐπίτευξιν θετικῶν ἀποτελεσμάτων, καθίσταται ἐπάναγκες, ὅπως ἡ ὡς ἄνω ὀργάνωσις ἐξασφαλίση καὶ τ' ἀπαιτοῦμε να οἰκονομικὰ μέσα παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως προβῆτε εἰς ἐρανον, μεταξὺ τῶν φίλων δημοκρατικῶν πολιτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ποιούμεθα ἔκκλησιν ὅπως προθύμως ἐνισχύσωσι, κατὰ δύναμιν, τὴν ὑμετέραν προσπάθειαν...

Ἀπὸ τὸ ἔγγραφο αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι (καθὼς θὰ δοῦμε), ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐνίσχυε οἰκονομικὰ τὴν Δημοκρατικὴ Ἄμυνα, βγαίνει πὼς θεωροῦσε τὴν ὀργάνωση αὐτὴ ἀπαραίτητη γιὰ τὴν «προάσπιση τοῦ δημοκρατικοῦ θεσμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος».

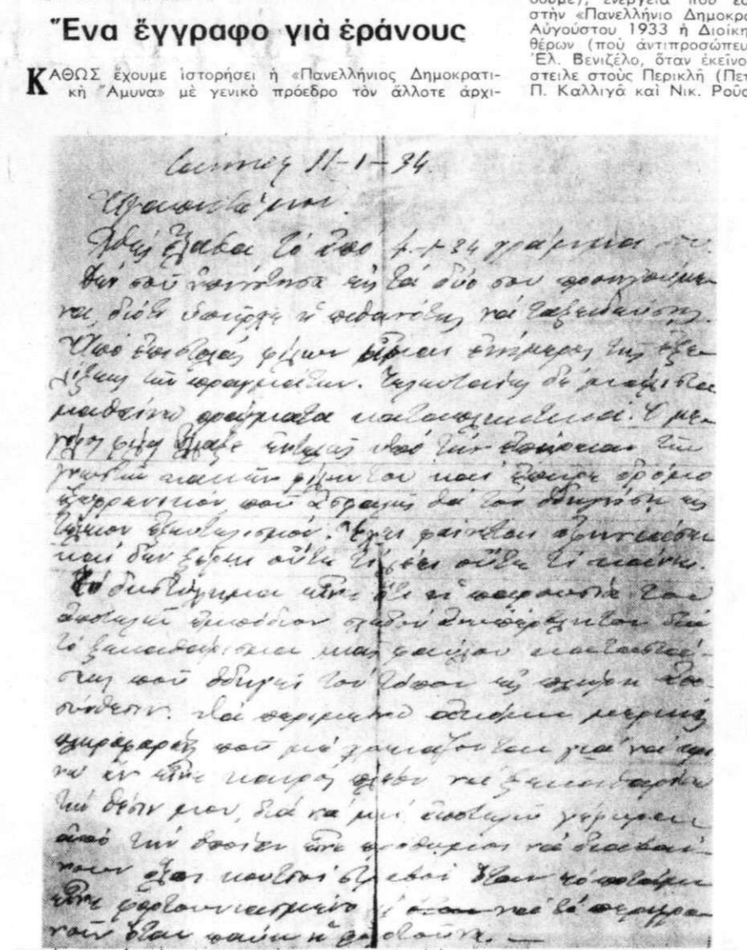

Ἡ συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ πού ἔστειλε ὁ Ν. Πλαστήρας στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ καὶ στὴν ὁποία ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» γράφει τὰ «ἔξ ἀμάξης» κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων.

Ὑπερεκνευρισμὸς καὶ κάτι περισσότερον

ΤΕΣΣΕΡΙΣ μῆνες ὕστερο ἀπὸ τὸ πάρα-πάνω ἔγγραφο τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων γίνηκαν τὰ ὅσα γίνηκαν, γιὰ νὰ προκαλέσουν τελικὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ Ν. Πλαστήρα στὸ γράμμα τῆς 11 τοῦ Γενάρη 1934.

— Προτοῦ ὅμως σᾶς ἱστορήσω αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει εἰς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ «νὰ τοῦ τὰ πῶ καὶ νὰ φρίξη», θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅτι καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν περιοδον καὶ δὴ μετὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος δὲν ἦτο ἁπλῶς ὑπερεκνευρισμένος, ἀλλὰ καὶ κάτι πολὺ πέραν τούτου. Ἐφοβεῖτο δὲ ὄχι μόνον ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐθεώρει, δεδικαιολογημένως, ὡς ἐχθρούς του, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἦσαν φίλοι του καὶ κυριολεκτικῶς τὸν ἐλάτρευον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶχε περιορίσει εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸν κύκλον τῶν ἀνθρώπων οἱτινες τὸν περιέβαλλον καὶ τοὺς ὁποίους ὁ Ν Πλαστήρας χαρακτηρίζει εἰς τὴν ἐπιστολήν του «γνωστοὺς κακοὺς φίλους» του.

ΜΕΣΑ σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα ἀνέλαβε ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἀποστολὴ στὶς Κάννες, πού βρισκόταν ὁ Ν. Πλαστήρας.

— Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας μοῦ ἔλεγε, ἡ Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα μοῦ ἀνέθεσε νὰ μεταβῶ εἰς Κάννας καὶ νὰ συναντήσω τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν. Ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη ἦτο ἄκρως ἐμπιστευτική. Πραγματι ἀνεχώρησα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὅταν ἐφθασα εἰς Μασσαλίαν συνεδέθην μετὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα, μέσω τοῦ ἐκεῖ πράκτορος τῆς γαλλικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας «Μεσσαζερί Μαριτίμ», ἀποστράτου Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, νομίζω ναυάρχου, Μαυρουδῆ. Ὁ Μαυρουδῆς ἐτηλεφώνησεν εἰς τὰς Κάννας, ὁ δὲ Πλαστήρας ἀπήντησε ὅτι μὲ ἀνέμενεν ἀμέσως. Πράγματι μετέβην τὸ ταχύτερον εἰς τὸν ἀρχηγόν καὶ τοῦ ἀνέφερον τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου.

— Καὶ ἦταν ἡ ἀποστολή σας;

— Ἀποστολή μου ἦτο νὰ ρυθμισθῆ ὁ τρόπος ἐπιστροφῆς τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐπρόκειτο οὗτος νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ἀποσκοπούσης εἰς τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Διότι πάντες ἡμεῖς ἤμεθα, τότε, βέβαιοι ὅτι τὸ πολίτευμα ἐκινδύνευε ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν Τσαλδάρη — Κονδύλη. Ἐπιστεύομεν δὲ ὅτι καθήκον ἡμῶν, ὡς δημοκρατικῶν, ἦτο ἡ ἀντὶ πάσης θυσίας ἀπαλλαγὴ τῆς Χώρας ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἑνὸς καθεστῶτος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν.

Καὶ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς συνεχίζει:

— Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐρρυθμίσθησαν τὰ πάντα μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ ἦτο κάθε τί ἕτοιμον διὰ νὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιον, μετέβην κατ' ἐντολὴν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ τοῦ ἀργηγοῦ, εἰς τὴν γαλλικὴν λουτρόπολιν Βισύ, ὅπου εὑρίσκετο (ὄχι, βεβαίως, διὰ λουτροθεραπείαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀλλὰ δι' ἀνάπαυσιν) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Ὡς σᾶς εἶπον, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἦτο πλήρως ἐνημερωμένος ἐπὶ τῶν ἀπόψεών μας, ἐγνώριζε δέ, ἐξ ἰδίων του πληροφοριῶν, τὰ συμβαίνοντα εἰς Ἑλλάδα. Οὕτω καὶ μόλις μὲ ἀντίκρυσεν κατεταράχθη καὶ εἰς ὕφος κατ' ἐξοχὴν ὀργίλον μὲ ἠρώτησεν: «Γιατὶ ἦλθες; Τί θέλεις ἐδῶ;». Ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα: «Νὰ σᾶς ἰδῶ καὶ νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰ σέβη μου». Τότε ἐκεῖνος ἐφώναξεν: «Ὄχι· δὲν θέλω. Ξέρω τί ζητᾶτε. Νὰ φύγης ἀπὸ ἐδῶ»!

Κάτι φοβερὸν καὶ ἀσύλληπτον

ΣΤΟ σημεῖο αὐτὸ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, σταματᾶ, ἀναπνέει βαθειά, καὶ σὰν νὰ ξαναζοῦσε τὴ σκηνὴ ἐκείνη, συνεχίζει.

— Δὲν φαντάζεσθε πόσον φοβερὰ ἦτο ἡ σκηνὴ ἐκείνη. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἦτο ἁπλῶς ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος. Ἦτο ἕνας τελείως ἄγνωστος ἄνθρωπος. Ἕνας μαινόμενος ἄνθρωπος. Μέσα εἰς ἐκείνην τὴν παραζάλην, ἀπεφάσισα νὰ εἴπω: «Μὰ φήσατέ με νὰ σᾶς ὁμιλήσω». Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤρχισε λέγων: «Εἶχα κυβέρνησιν ὑποδειγματικήν...». Τότε ἐγὼ τὸν διέκοψα καὶ τοῦ ἀνέφερον τὸ ὄνομα τοῦ Πλαστήρα. Δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὸ ἀκούση προφερόμενον κἄν. Οὔτε νὰ τὸ ἀκούση σᾶς λέγω. Ἦτο, τῷ ὄντι, ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Ἐγὼ ὅμως ἐτόλμησα τότε, ἀπαντῶν εἰς τὰ περὶ «ὑποδειγματικῆς κυβερνήσεως», νὰ τοῦ εἴπω συγκεκριμένα πράγματα καὶ νὰ τοῦ ἀναφέρω ὡρισμένα ὀνόματα. Ἔγινε κάτι περισσότερον ἀπὸ ἐξαλλος. Καὶ ἦτο πλέον ἀδύνατον νὰ γίνη ὄχι συζήτησις, ἀλλ' οὔτε λέξις κἂν νὰ ἀνταλλαγῆ. «Νὰ φύγης! Νὰ φύγης» μοῦ ἐπανελάμβανε. Καὶ ἐγώ, φυσικά, ἔφυγον. Ἔφυγον διὰ νὰ μάθω, μετ' ὀλίγον κάτι τὸ ἀφαντάστως φοβερόν. Κάτι τὸ ἀσύλληπτον...

Λέω:

— Κάτι τὸ φοβερό; Κάτι τὸ ἀσύλληπτο; Ἔτσι εἶπατε;

Ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς ἀπαντᾶ:

— Ἔτσι ἀκριβῶς εἶπα. Φοβερὸν καὶ ἀσύλληπτον. Διότι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἠπείλησεν ὅτι θὰ ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ εἰδοποιήση τὴν κυβέρνησιν Τσαλδάρη — Κονδύλη ὅτι ἑτοιμάζεται κίνημα. Ὅτι, δηλαδή, θὰ κατέδιδε τὸν πιστό του στρατηγὸ Πλαστήρα καὶ ὅλους ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι τὸν ἐλατρεύομεν ὡς θεόν. Τόσο κακὸ τοῦ ἔκαμνε, τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, καὶ τὸ ὄνομα ἀκόμη τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα.

Ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς σταματᾶ. Εἶναι ἀληθινὰ συγκινημένος. Μὲ κοιτάζει καὶ ψιθυρίζει:

— Σᾶς τὸ εἶπα εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐπὶ 33 ὁλόκληρα ἔτη δὲν ὡμίλησα. Σᾶς ἐτόνισα ὅμως πὼς ἐὰν μιλήσω θὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν γυμνήν. Τὴν ἀλήθειαν ὡμήν. Τὴν ἀλήθειαν ἀνενδοιάστως.

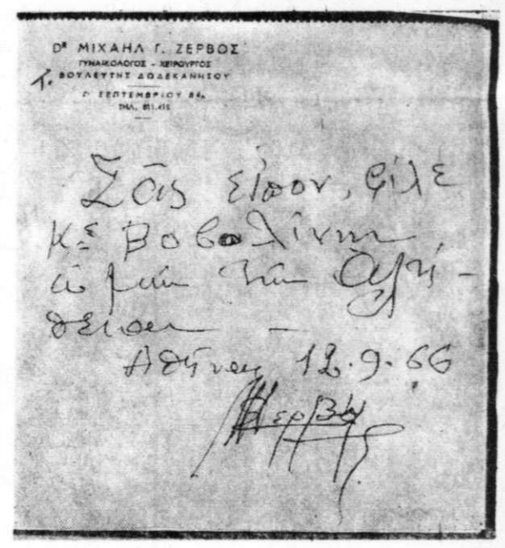

Dr ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΖΕΡΒΟΣ
ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ - ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
Σᾶς εἶδον, φίλε κ. Βοβολίνη, ἐμὲ τὴν ἀγάπη - σιαν — Ἀθῆναι 12.9.66

Ὁ γιατρὸς καὶ γενικὸς γραμματέας τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης Μιχάλης Ζερβός πού ἱστορεῖ τὴν συγκλονιστικὴ συνάντησή του, στὸ Βισὺ τῆς Γαλλίας, μὲ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο

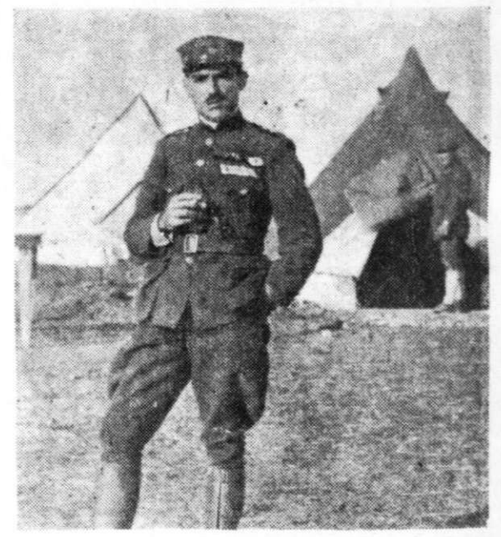

Ἀλλὰ ἡ συγκλονιστικὴ ἱστόρηση

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΔΥΟ ΝΕΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ

Ὁ Βενιζέλος διακόπτει τὴν ἐπιχορήγησιν πρὸς τὴν «Δημοκρατικὴν" Ἄμυνα»

«ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΓΙΝΕ ΚΙΝΗΜΑ»

48ον

ΝΑ, ΛΟΙΠΟΝ, γιατὶ γράφτηκε ἡ ἐπιστροὴ τῆς]] τοῦ Γενάρη 1934. Καὶ νὰ γιατὶ ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ἐζήτησε ἀπὸ τὸν "Αγγελο Μεταξᾶ νὰ πῆ, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, στὸν Ἑλ. Βενιζέλο ὅτι «ἦρε δρόμο ἐξωφρενικό», ὅτι ὁ ἐξωφρενικὸς αὐτὸς δρόμος «θὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τέλειον ἐξευτελισμόν», ὅτι «ἔχει ἀφηνιάσει καὶ δὲν ξέρει οὔτε τὶ λέγει, οὔτε τὶ κάνει», ἅτι ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» εἶναι «ἕτοιμος νὰ σπάσῃ τὰ πιάτα» καὶ ὅτι «ὁ ὀργανισμός του δὲν ἀνέχεται ἀτιμίες» — καὶ, τέλος, νὰ συστήσῃ στοὺς πιστοὺς φίλους, ὅπως «ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοὺς τοιούτους τραβήξουν ἐμπρός»!

Ὅλα αὐτὰ τά, πράγματι, φαιδρὰ καὶ τρομερά, προκλήθηκαν ἀπὸ τὴ συνάντηση ποὺ εἶχε στὸ Βισὺ τῆς Γαλλίας ὁ ἀπεσταλμένος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. Ἀπὸ τὴν συνάντηση στὴν "ὁποία λέχθηκαν τὰ «ἀσυλλήπτα» ἐκεῖνα λόγια, ποὺ εἶχαν σᾶν ἐπωδὸ τὴν ἀπειλὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ὅτι «θὰ ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν κυβέρνηση Τσαλδάρη — Κονδύλη ὅτι ἑτοιμάζεται κίνημα» ἀπὸ τὴν Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα! Αὐτὲς ἦταν, τότε, οἱ διαθέσεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου γιὰ τὸν «φίλτατό του στρατηγὸ» καὶ τὸν κατοπινὸ (μόνο μὲ λόγια) «πεπρωμένο ἐκδικητή», ποὺ, τελικά, ἐμποδίστηκε νὰ μπῆ στὴν Ἑλλάδα (γιατί, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ὄχι μόνο δὲν τὸν ἤθελε ὁ Στέφανες Σαράφης μὰ καὶ ἀπείλησε πὼς θὰ τὸν συλλάβῃ). Καὶ τέτοια ὑποδοχὴ ἐπιφύλαξε ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς στὸν γενικὸ γραμματέα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Ἄλλο ἂν πρὶν λίγους, μόλις, μῆνες ἡ διοικοῦσα ἐπίτροπὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφε μὲ ὅλη της τὴν ἐπισημότητα καὶ φαρδιὰ - πλατειὰ (αμνιατώντας, μάλιστα, τὴν συλλογὴ ἑράνων γιὰ τὴν ὀργάνωση) ὅτι ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἔταξε «ὡς προορισμόν της τὴν προάσπισιν τοῦ δημοκρατικοῦ θεσμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὴν ἀρκετὰς χιλιάδας ἐπιλέκτων δημοκρατικῶν πολιτῶν ἀποφασισμένων νὰ ὑπεραμυνθοῦν τῆς Δημοκρατίας». Καὶ ἄλλο ἂν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἔδινε πλούσιο τὸν ὀβολό του γιὰ τὴν ὀργάνωση αὐτή, ὡς ποὺ στὸ τέλος — καθὼς πιὸ κάτω θὰ δοῦμε — ἔκοψε τὴν συνδρομή του γιὰ λόγους τοὺς ὁποίους σὲ ἕνα γράμμα του ἐξήγησε.

"ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΑΡΙ..!

Ως ΤΗ συνάντηση ὅμως ποὺ ἔγινε (Δεκέμβριος 1933) στὸ Βισύ, ἡ Δημοκρατικὴ "Ἄμυνα ἦταν ἡ ὀργάνωση τῶν «ἐπιλέκτων δημοκρατικῶν πολιτῶν τῶν «ἀποφασισμένων νὰ ὑπεραμυνθοῦν τῆς Δημοκρατίας».

— Καὶ ἐγὼ ὅταν ἐξεκίνησα διὰ τὰς Κάννας καὶ διὰ τὸ Βισύ· μοῦ ἔλεγε ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός (συνεχίζοντας τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του), ἐφανταζόμην ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε πάντοτε τὰς ἰδίας ἀρίστας διαθέσεις ἐναντι τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. Δι' αὐτὸ καὶ ἐξενίσθην διὰ τὴν ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν μοῦ ἐπεφύλαξεν. Καὶ δι' αὐτὸ ὅταν εἰς ἀγγίλον ὕφος μοῦ ὡμίλησε περὶ τῆς ὑποδειγματικῆς κυβερνήσεώς του ἠναγκάσθην καὶ ἀπετόλμησα νὰ τοῦ εἴπω ὅσα τοῦ εἶπον. ἀναφέρων, μάλιστα, καὶ ὡρισμένα ὀνόματα στενῶν συνεργατῶν του καὶ φίλων του.

Ἐρωτῶ:

— Καὶ ὅταν, γιατρέ μου, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, σᾶς εἶπε: «Νὰ φύγῃς! Νὰ φύγῃς», σεῖς τὶ ἐκάματε;

— Βεβαίως ἔφυγον. Καὶ ἀπὸ τὸ Βισύ μετέβην εἰς τὰς Κάννας, ὅπου συνήντησα τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν.

— Καὶ τοῦ τὰ εἴπατε ὅλα;

— Χαρτὶ καὶ καλαμάρι. Καθήκον μου ἦτο νὰ κατατοπίσω τὸν ἀρχηγὸν ἐπὶ πάσης λεπτομερείας. "Οπως δὲ ἀντιλαμβάνεσθε ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐξεμάνη — καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δικαίας ὀργῆς του ἔγραψε τὴν πρὸς τὸν φίλτατόν μου "Αγγελον Μεταξᾶν ἐπιστολήν.

Καὶ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς συνεχίζει:

— Εἰς τὰς Κάννας ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἔγραψε μίαν σειρὰν ἐμπιστευτικῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας, ἀφοῦ ἐτοποθέτησεν ἐντὸς ἑνὸς μεγάλου φακέλλου, μοῦ παρέδωσε, διὰ νὰ τὰς ἐπιδώσω εἰς τοὺς πρὸς οὓς ἀπηυθύνοντο. Οὕτω καὶ εἰς τὰς δυσκόλους ἐκείνας ὥρας, καθ' ἃς ὁ Ν. Πλαστήρας, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος δὲν ἤθελε οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ πιστοῦ του φίλου νὰ ἀκούσῃ, ἀνεχώρησα ἀπὸ τὰς Κάννας.

Ἐρωτῶ:

— Αἱ ἐπιστολαὶ τί ἔγραφον;

Καὶ ὁ συνομιλητής μου ἀπαντᾶ:

— Σὰς εἶπον ὅτι ἦσαν ἀπόρρητοι ἐπιστολαί. Καὶ θὰ ἀφεώρων, βεβαίως, εἰς τὴν τότε ὀργανουμένην ἐπανάστασιν διὰ τὴν προάσπισιν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Ο Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΗΤΑΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΜΕΝΟΣ!

ΑΛΛΑ ἡ περιπετειώδης ἐκείνη ἀποστολὴ τοῦ γιατροῦ Μιχάλη Ζερβοῦ στὶς Κάννες καὶ στὸ Βισὺ δὲν τέλειωσε ἐδῶ. Εἶχε καὶ συνέχεια. Καί, μάλιστα, συνέχεια ποὺ καὶ ἐκεῖνον καί, μαζί του, ὅσους ἀκούσουν τὴν ἱστόρησή του, βάζουν σὲ μεγάλη σκέψη καὶ σὲ μεγάλη συλλογή.

— "Οταν ἔφθασα εἰς τὴν Μασσαλίαν· μοῦ λέει ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, ὁ πράκτωρ τῆς «Μεσσαζερί Μαριτίμ» Μαρουδῆς, τὸν ὁποῖον σᾶς ἔχω ἤδη μνημονεύσει, μοῦ συνέστησε νὰ μὴ ταξιδεύσω μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιον τῆς γραμμῆς, ἀλλὰ μὲ τὸ γαλλικὸν τῆς «Μεσσαζερί». Μοῦ προσέθεσε δὲ ὅτι «ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ». Πράγματι, ἐγὼ ἠκολούθησα τὴν συμβουλή του, καί, μάλιστα, καὶ τὴν ἰδιαιτέραν σύστασίν του νὰ μὴ προμηθευθῶ εἰσιτήριον πρώτης θέσεως, ἀλλὰ δευτέρας. Οὕτω, ἔχων ὑπό τὸ ὑποκάμισόν μου τὸν ἀπόρρητον φάκελλον, καὶ κρατῶν τοῦτον σφιχτά, «στὸν κόρφο μου», ἐπεβιβάσθην τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἀπέπλευσε διά τὴν Ἑλλάδα. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐτηλεγράφησα, ἀπὸ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν ἀδελφόν μου Σκεῦον Ζερβόν, ὅτι ταξιδεύω καί ὅτι τὴν ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν θὰ εὑρισκόμην μὲ τὸ ἀτμόπλοιον τῆς «Μεσσαζερί Μαριτίμ» εἰς τὸν Πειραιά.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς σταματᾶ, σκέπτεται γιὰ λίγο καὶ μετά, μὲ φωνὴ ἔντονη, μοῦ λέει:

— Ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης, ὑπουργὸς τότε τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη ἦτο πληροφορημένος περὶ τῆς καθόδου μου εἰς τὴν Ἑλλάδα!

— Ποιός τὸν πληροφόρησε; Πῶς ἔλαβε γνῶση τοῦ ταξιδιοῦ σας;

— Βεβαίως ἐγὼ οὐδὲν γνωρίζω! Οὔτε ποῖος τὸν ἐπληροφόρησε, οὔτε κατὰ ποῖον τρόπον ἔλαβε γνῶσιν. Πάντως ἦτο ἀπολύτως ἐνήμερος!

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΓΙΝΕ ΚΙΝΗΜΑ!

ΚΑΙ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, ὕστερα ἀπὸ ὀλιγόστιμη ἀνάπαυλα, ἐπανέλαβε τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του:

— Καθὼς σᾶς εἶπα, διά τό ἀτμόπλοιον τῆς «Μεσσαζερί Μαριτίμ» εἶχον προμηθευθῆ κατὰ σύστασιν τοῦ Μαρουδῆ ὁ ὁποῖος διὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἦτο ὁ καλός μου, ὁ προστάτης μου ἄγγελος, εἰσιτήριον δευτέρας θέσεως. Εἰς τὴν δευτέραν θέσιν, ἐπίσης, εὑρίσκετο καί εἰς τάτε ἔμπορος τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ἔμπορος γυναικείων ὑφασμάτων Μορφίνης, καθὼς καί ἕνα ζεῦγος, τό ὁποῖον ὡμίλει ἑλληνικά. Κατά τό ταξιδίον ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ σύζυγος ἦτο Ἀρμένιος, ἡ δὲ σύζυγος Ἑλληνίς. Συνεταξίδευον, τέλος, μαζί μας καί περί τούς ἑβδομήκοντα Γάλλοι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι, μὲ ἐπί κεφαλῆς ἕνα στρατηγόν, κατηυθύνοντο εἰς τὴν κατά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατεχομένην ὑπό τῆς Γαλλίας, Βηρυτόν. Ἐγώ μὲ τούς "Ελληνας συνταξιδιώτας μου (τόν Μορφίνην καί τὴν σύζυγον τοῦ Ἀρμενίου) συνεζήτησα κατ' ἐπανάληψιν, ἐνῶ ἀπέφυγον ἐπιμελῶς νά συνομιλήσω μέ τινα ἐκ τῶν Γάλλων στρατιωτικῶν. Τοιουτοτρόπως οὗτοι δὲν ἐγνώριζον ἐάν ὁμιλῶ ἢ ὄχι τὴν γλῶσσαν των.

Καὶ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς συνεχίζει:

— "Οταν εὑρισκόμεθα πλέον ἐντός τῶν ἑλληνικῶν χωρικῶν ὑδάτων, ἐγώ, εἰς μίαν στιγμὴν πού ἐκαθήμην ἀποτραβηγμένος εἰς κάποιαν γωνίαν τοῦ σαλονιοῦ, ἀντελήφθην ἀσυνήθη κίνησιν καί φιθυρισμούς συζητήσεις μεταξύ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν. Μόλις δὲ ἐκεῖνοι ἐβεβαιώθησαν, λόγω τοῦ ὕφους μου, ὅτι δὲν παρηκολούθουν τί ἔλεγον, ἐνῶ ἐγώ, ἐξ ἀντιθέτου, προσεπάθουν νά μή μοῦ διαφύγη οὐδὲ λέξις των — ἀπό ὅ,τι κατώρθουν νά ἀκούσω — ἤρχισαν νά ὁμιλοῦν ὑψηλοφώνως. Οὕτω ἤκουσα ὅτι πρό ὀλίγου ὁ στρατηγός των εἶχε λάβει ἐμπιστευτικόν τηλεγράφημα, εἰς τό ὁποῖον παρείχετο ἡ πληροφορία ὅτι ἐκρήγνυται εἰς τήν Ἑλλάδα ἐπαναστατικόν κίνημα καί ὅτι κατόπιν τούτου ἔδει νά ἀπαγορευθῆ ἡ ἔξοδος τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν εἰς Πειραιᾶ, κατά τήν ἐκεῖ ὀλιγόωρον παραμονήν τοῦ σκάφους τῆς «Μεσσαζερί Μαριτίμ». Μόλις, λοιπόν, ἤκουσα αὐτό τό καταπληκτικόν νέον (ἄλλο ἐάν, τελικῶς, ἡ τηλεγραφηθεῖσα γαλλική πληροφορία δέν ἐπηλήθευσε), τό χέρι μου ἔψαυσεν αὐτομάτως τόν ἀπόρρητον φάκελλον πού εἶχον εἰς τό στῆθος μου. Τότε καί, χωρίς νά διστάσω, ἠγέρθην, ἀνεζήτησα τήν Ἑλληνίδα σύζυγον τοῦ Ἀρμενίου συνταξιδιώτου μου καί μόλις τήν ἀνεῦρον, τῆς εἶπον μεταξύ σοβαροῦ καί ἀστείου: «Μετ' ὀλίγον θά εὑρισκώμεθα εἰς τόν Πειραιᾶ, ὅπου θά μέ ἀγαμένη ἡ σύζυγός μου. Εἶναι δέ καί ζηλότυπος τόσον, ὥστε μόλις μέ ἰδῆ προσπαθεῖ νά λάβη διά νά ἀναγνώση ὅ,τιδήποτε γραπτό ἔχω ἐπάνω μου. Τό κακό δέ εἶναι ὅτι αὐτήν τήν φοράν δέν ἔχω μαζί μου ἀθῶα χαρτιά τῆς ἐργασίας μου, ἀλλά μερικάς, καθόλου ἀθῶας, φωτογραφίας, πού ἐπρομηθεύθην εἰς τήν Γαλλίαν». Ἐκείνη μέ ἐκοίταξεν πονήρως καί μοῦ ἀπήντησε: «Θά σᾶς προστατεύσω ἐγώ. Δῶστε μου τόν φάκελλον μέ τάς φωτογραφίας καί θά σᾶς τάς ξαναδώσω μετά τήν συζυγικήν ἔρευναν». Ἀνέπνευσα. Καί ἔσπευσα νά τῆς παραδώσω τόν ἀπόρρητον φάκελλον, τόν ὁποῖον ἐκείνη ἔθεσε εἰς τήν τσάνταν της.

ΜΙΑΜΙΣΗ ΩΡΑ ΝΩΡΙΤΕΡΑ!

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ μιὰ νέα μικρὴ ἀνάπαυλα, ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς προσθέτει:

— Ἐνῶ τό πλοῖον ἐπρόκειτο νά φθάση εἰς τόν Πειραιά εἰς τάς 7.30 τό πρωί, καί ἐγώ ἤμουν ἀπό τάς 4 εἰς τήν κουπαστήν, ἔφθασεν εἰς τάς 6. Ἐκοίταξα πρός τό μέρος τῆς ἀποβάθρας ὅπου μόλις εἰς — πέραν τῶν εἰς τόν λιμένα ἐργαζομένων — ἀνέμενε. Ἦτο ὁ ἀδελφός μου Σκεῦος Ζερβός. Οὗτος δέ μόλις μέ ἀνεγνώρισε ἄρχισε κάμνων χειρονομίας νά κατέλθω αὐτοστιγμεί. Αὐτό καί ἐγένετο. Ἀνεζήτησα τήν καλήν σύζυγον τοῦ Ἀρμενίου, τῆς εἶπον ὅτι ἐφθάσαμε μίαν καί ἡμίσειαν ὥραν ἐνωρίτερον, τῆς προσέθεσα ὅτι ἀντί τῆς συζύγου μου ἦλθε νά μέ παραλάβη ὁ ἀδελφός μου καί τῆς ἐζήτησα τόν φάκελλον. Μοῦ τόν ἐπέστρεψε καί τήν ηὐχαρίστησα. Πάντα δέ ταῦτα μέ κινηματογραφικήν ταχύτητα. Ὅπως ἐπίσης ἀστραπιαίως ἔλαβα τάς ἀποσκευάς μου καί, κυριολεκτικῶς, ἐπήδησα εἰς τήν προκυμαίαν. Ἀμέσως ὁ ἀδελφός μου μέ ἔσυρε πρός ἕνα αὐτοκίνητον, τό ὁποῖον ἀνέμενε, καί μετά τινα δευτερόλεπτα κατηυθυνόμεθα εἰς Ἀθήνας. Κίνημα δέν εἶχε, βεβαίως, ἐκραγῆ. Ἀλλ' ἡ πληροφορία εἶχε δοθῆ.

Ἐρωτῶ;

— Ποία πληροφορία; Αὐτὴ πρὸ μετέδωσε ὁ Γάλλος στρατηγὸς στοὺς ἀξιωματικούς του;

Καὶ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβὸς ἀπαντᾶ:

— "Οχι αὐτή, πρό, ἀσφαλῶς, εἶχε τηλεγραφηθῆ ἀπό τήν Γαλλίαν μετά ἀπό κάποιαν ἀκριτομύθειαν, ἀλλά μία ἐντελῶς διαφορετική: Ἡ πληροφορία ὅ,τι εὑρισκόμην ἐπί τοῦ σκάφους καί μετέφερα ἐμπιστευτικάς ἐπιστολάς. Ἐπιστολάς, πάντως, πού, τελικῶς, ἐπέδωσα εἰς τούς παραλήπτας των καί ἔλαβα καί τήν ὑπογραφήν των. Ἀλλ' εὐτυχῶς χάρις εἰς τόν ἀλησμόνητον ἀδελφόν μου καί εἰς τόν καλόν ἐν Μασσαλίᾳ, ἄγγελόν μου τό γαλλικόν σκάφος κατέπλευσε μίαν καί ἡμίσειαν ὥραν ἐνωρίτερον. "Οσον ἐχρειάζετο διά νά μή μέ προφθάσουν τά ὄργανα τῆς ἀσφαλείας πού μέ ἀνεζήτουν. Εἶχον, ὅμως, ἀτυχῶς, ἕνα θῦμα!

— Θῦμα εἴπατε;

— Μάλιστα θῦμα. Καί κατέστη θῦμα μου ὁ Ἔμπορος Μορφίνης, τόν ὁποῖον συνέλαβον ἀντ' ἐμοῦ καί ἐζήτουν τάς ἐπιστολάς τάς ὁποίας, ἐνόμιζον, ὅτι αὐτός ἐκόμιζε διότι ἐμέ οὔτε μέ εἶδον κάν. Τόν ἐταλαιπώρησαν δέ οὐχί ὀλίγον. Καί ἐπί ἕτη μακράν, ὁσάκις ὁ Μορφίνης μέ συνήντα μοῦ ἔλεγε γελῶν ὅτι «ἐγώ τόν εἶχα πάρει στόν λαιμό μου».

— Τὸ κίνημα ἐκεῖνο ἔγινε, γιατρέ μου;

— "Οχι διότι εἶχε καταδοθῆ. Σᾶς εἶπα ὅτι τήν ἐποχήν ἐκείνην ὁ Ἑλ. Βενιζέλος δέν ἤθελε οὐδέ κάν τό ὄνομα τοῦ Πλαστήρα νά ἀκούσῃ. Καί ἤδη ἐστρέφετο ἀνενδοιάστως καί κατά τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. Τότε ὁ μέγας Κρής πολιτικός ἐπίστευε μόνον εἰς ἑαυτόν καί εἰς οὐδένα ἢ εἰς οὐδέν ἄλλο. Φυσικά, ὅλα τά συμβάντα τά ἀνέφερα διά μακρᾶς ἐκθέσεώς μου πρός τόν Ν. Πλαστήραν.

— Μήπως πληροφορηθήκατε ποτέ, ἔστω καὶ πολὺ ἀργά, τὸν καταδότη;

— Δέν τόν ἔμαθον ποτέ. Ἡ Δημοκρατική "Αμυνα εἶχε ἀπομονωθῆ ἀπό τόν Σαράφην. Ἀρκεῖ νά σᾶς εἴπω ὅτι τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 τό ἐπληροφορήθημεν, τελικῶς, ἀπό τάς ἐφημερίδας· Ὁ Σαράφης οὐδόλως μᾶς εἰδοποίησε. "Ηθελε τήν δόξαν ἰδικήν του.

(Καὶ τὴν ἐξασφάλισε).

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ 38 ΧΡΟΝΙΑ

ΟΤΙ, τριάντα - τρία χρόνια ἀπὸ τότε, μοῦ ἱστόρησε ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός, τὰ ἴδια ἀκριβῶς εἶπε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ στὸν "Αγγελο Μεταξᾶ.

— Τοῦ διάβασα τὸ γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα· μοῦ ἀφηγήθηκε ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς, καὶ μοῦ ἀπήντησε ὅπως ἀκριβῶς ἀπήντησε καὶ σὲ σᾶς.

(Καὶ ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς μοῦ προσέθεσε: «Ἀλήθεια, τὶ κάνει ὁ Μιχάλης; Ἔχω εἴκοσι χρόνια νὰ τὸν δῶ». Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς μὲ ρώτησε καὶ ὁ γιατρὸς Μιχάλης Ζερβός: «Ἀλήθεια τί κάνει ὁ "Αγγελος;». Τοὺς διαβεβαίωσα ὅτι καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος εἶναι θαυμάσια, μὰ τοὺς πρόσθεσα ὅτι ἀπὸ τὴν «ἡρωϊκὴ» ἐκείνη ἐποχὴ ἔχουν περάσει 33 χρόνια. Τώρα ὁ Μιχάλης Ζερβὸς εἶναι 73 χρονῶ καὶ ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς 76. Τότε καὶ οἱ δυὸ ἦταν κατὰ 33 χρόνια νεώτεροι).

"ΝΑ ΠΑΥΣΗΣ ΤΗΝ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΙΝ,,

ΑΠΟ τὴν συγκλονιστικὴ συνάντηση τοῦ Βισὺ καὶ ὕστερα, ἡ καταφορὰ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου κατὰ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ἡ ὁποία καθὼς αὐτὸς πίστευε, ἀποσκοποῦσε στὴν ἐγκαθίδρυση πλαστηρικῆς δικτατορίας, γινόταν συνεχῶς καὶ πιὸ ἔντονη. Καὶ πολὺ πρὶν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων στείλη τὸ γράμμα πρὸς τὸν Ἀναστάσιο Παπούλα, τὸ σχετικὸ μέ τήν, ὅπως τόνιζε, «συκοφαντικὴ ἐκστρατεία» κατὰ τοῦ στενοῦ συνεργάτη του Ἀλεξάνδρου Ζάννα — τὸ γράμμα ποὺ καταχωρίσαμε στὰ προηγούμενα — ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς εἶχε πάρει συγκεκριμένη θέση γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε στὴ Δημοκρατικὴ "Αμυνα καὶ εἶχε σκληρύνει τὴν στάση του ἀπέναντί της.

Ἔτσι λίγους μῆνες μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ γιατροῦ Μιχάλη Ζερβοῦ στὸ Βισύ, καὶ ἀφοῦ σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ εἶχαν γίνει καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα, χαρακτηριστικά, τοῦ ἐνδοπαραταξιακοῦ μίσους καὶ τῆς ἀτέλειωτης ἀλληλοφαγωμάρας τῶν διαφόρων φατριῶν (ἀλληλοφαγωμάρας τὴν ὁποία ὑπόκαιγαν οἱ «σκοτεινὲς» ἀντιπλαστηρικὲς δυνάμεις), ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποφασισμένος πιὰ νὰ κτυπήσῃ ὅ,τι τὸν ἐνωχλοῦσε καὶ μὲ ὅ,τι μποροῦσε, ἔστειλε στὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικόλαο Ροῦσο ἕνα ἀπόρρητο — ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς τώρα— σημείωμα στὸ ὁποῖο ἔγραφε αὐτά:

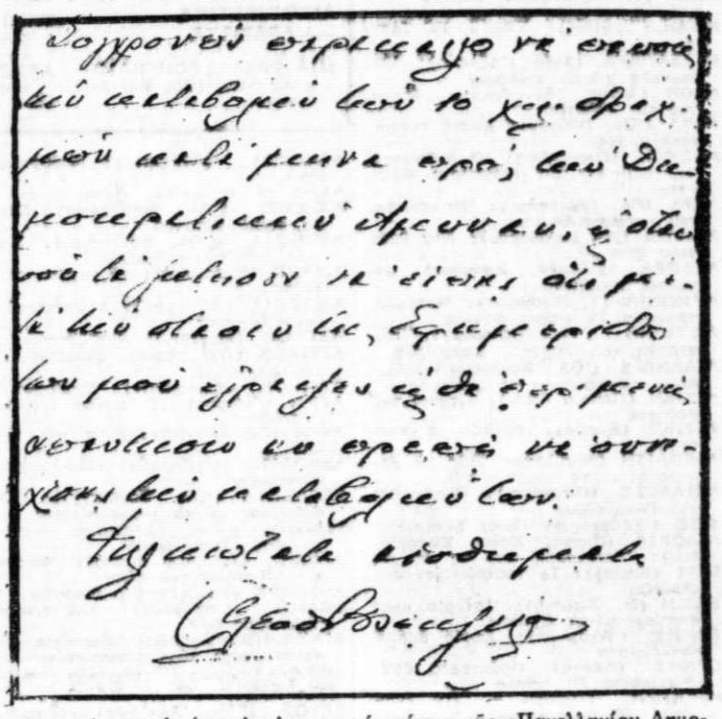

Θυμώνοντας γιά τίς φιλοπλαστηρικές τάσεις τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, γράφει πρός τόν διευθυντή τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικόλαο Ροῦσο: «Παρακαλῶ νά παύσης τήν καταβολή τῶν 10.000 δραχμῶν κατά μῆνα πρός τήν Δημοκρατικήν Ἄμυναν, καί ὅταν σοῦ τά ζητήσουν νά εἴπῃς ὅτι μετά τήν στάσιν τῆς ἐφημερίδος τῶν μοῦ ἔγραψες καί θά περιμένῃς ἀπάντησιν ἂν πρέπει νά συνεχίσης τήν καταβολήν των»

Ἀπὸ τὸ ἄγνωστο αὐτὸ σημείωμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου δὲν βγαίνει μόνο τὸ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐνίσχυε προσωπικὰ (ἀπὸ τὸ βαλάντιο τῆς γυναίκας του "Ελενας) τὴν Δημοκρατικὴ "Αμυνα, μὲ τὸ μεγάλο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποσὸ τῶν δέκα χιλιάδων δραχμῶν τὸ μῆνα (120.000 τὸ χρόνο), ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο τὸ ἴδιο ἢ καὶ περισσότερο σημαντικό. "Οτι δὲν ἤθελε νὰ πῆ καθαρὰ καὶ ξάστερα στὴν ὀργάνωση ὅτι αὐτὸς κόβει τὴν ἐπιχορήγηση, γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, ἀλλὰ ὅτι τοῦτο γινόταν μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἰδιαίτερου γραμματέα του, ὁ ὁποῖος «ἔγραψε καὶ θὰ περιμένῃ ἀπάντηση» καὶ λοιπὰ καὶ λοιπά!

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΑΛ. ΚΑΝΑΡΗ

ΟΠΩΣ καὶ στὸ γράμμα ποὺ ἔχουμε δημοσιεύσει στὰ προηγούμενα, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποκαλοῦσε τὸν πρόεδρο Ἀθηνῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» Ἀλ. Κανάρη «Φίλτατε πρόεδρε», ἔτσι καὶ στὸ πάρα - κάτω (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς τώρα) χρησιμοποιεῖ τὴν ἴδια κολακευτικὴ καὶ ἐγκάρδια προσφώνηση.

Καὶ γράφει:

CAUTERETS, 22 Ἰουλίου 1934

Φίλτατε Πρόεδρε,

Ἀνέγνωσα μὲ ἀληθινήν κατάπληξιν τό δεύτερον φύλλον τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ὀργάνου τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, ἡ ὁποία συνεστήθη διά τήν ὑπεράσπισιν τοῦ Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Κανείς βέβαια δέν ἠμπορεῖ νά ἐμποδίσῃ τούς ἀποτελοῦντας τήν Δημοκρατικήν "Αμυναν, νά ἐπιτίθενται κατά Δημοκρατικῶν κομμάτων τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ, ἐφ' ὅσον ὑποθέτουν ὅτι τά κόμματα ταῦτα ἐπρόδωσαν τήν Δημοκρατικήν ἰδέαν καί ἐφ' ὅσον εἶναι ἕτοιμοι νά συστήσουν αὐτοί νέον Δημοκρατικόν κόμμα τό ὁποῖον νά σώσῃ τήν Δημοκρατίαν.

Ἀλλά δέν ἔχουν δικαίωμα νά ἱδρύουν Σωματεῖον πρός ὑπεράσπισιν τῆς Δημοκρατίας καί ἔπειτα νά ὑποσκάπτουν τήν Δημοκρατίαν ἐργαζόμενοι ὑπέρ τῆς Δικτατορίας. Εἶναι δέ προφανές ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὗται τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης μόνον τά συμφέροντα τῶν κυβερνώντων κομμάτων ἐξυπηρετοῦν καί μόνον τήν παλινόρθωσιν τῆς μοναρχίας ἠμποροῦν νά βοηθήσουν διασπῶσαι τάς Δημοκρατικάς δυνάμεις.

Φιλικώτατα ὑμέτερος
Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

Κύριον
Ἀλέξανδρον Κανάρην
Πρόεδρον τῆς Δημοκρατικῆς
Ἀμύνης
Ἀθήνας.

Αὐτὸ ἦταν τὸ γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πρόεδρο Ἀθηνῶν τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης πρώην ὑπουργὸ Ἀλ. Κανάρη, τὸ γράμμα ποὺ συνοδευόταν ἀπὸ τὴν μυστικὴ διαταγὴ νὰ σταματήσῃ ἡ μηνιάτικη ἐπιχορήγηση τῶν δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Καὶ εἶναι τὸ γράμμα αὐτὸ μιὰ ἀνοιχτὴ πιὰ ἐπίθεση ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ὑποσκάπτουν τὴν Δημοκρατίαν (ἐναντίον, δηλαδή, τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης) ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς δικτατορίας». Ἔτσι ἐκδηλώνονταν γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὰ τότε αἰσθήματα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀλλὰ καὶ οἱ βαθύτερες σκέψεις του (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν εἰρωνικὴ διάθεση ποὺ διαφαίνεται) γιὰ τὸ «νέον Δημοκρατικὸν κόμμα» ποὺ ἀποσκοποῦσε στὸ «νὰ σώσῃ τὴν Δημοκρατίαν»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ἀποφασίζει νὰ ἱστορήσῃ τὰ ὅσα ξέρει. — Ποιά ἦταν ἡ «Δημοκρατικὴ "Αμυνα» καὶ ποιά ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ "Αμυνα». — Τὸ ἐνδοδημοκρατικὸ «κομφούζιο», — Ἐπανάσταση μὲ κάθε θυσία. — Μία σύσκεψη ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — Ἀπο

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΝΤΕΡΤΙΛΗΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

Ἐλ. Βενιζέλος πρὸς Β. Ντερτιλῆν: «Ἐγώ, εἶμαι ἀνίκανος, λοιπόν, νὰ κάμω ἐπανάστασιν;»

ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΚΙΝΗΜΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

49ον

Ἡ γεμάτη ὀργὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε (22 Ἰουλίου 1934) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸν Ἀλ. Κανάρη, γράφτηκε ὅταν πιὰ ἡ ἐνδοπαραταξιακὴ διένεξη εἶχε φτάσει στὸ κατακόρυφό της. Τότε οἱ φατρίες ποὺ ἀλληλομάχονταν, ποιὰ θὰ πρωτοσώση τὴ Δημοκρατία, εἶχαν ἐξαπολύσει, ἀνάμεσά τους, ἄγρια ἐκστρατεία μίσους καὶ ἡ μιὰ προσπαθοῦσε —χρησιμοποιώντας ποικίλα μέσα— νὰ ἐξοντώση ἢ, πάντως, νὰ ἐξουδετερώση τὴν ἄλλη. Ἐξι ὅμως μῆνες πρίν, ὅταν τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἔκανε ἐράνους γιὰ τὴ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔδινε μὲ πολὺ ἐνθουσιασμὸ τὶς δέκα χιλιάδες, τὸν μῆνα, γιὰ τὴν ὀργάνωση ποὺ εἶχε τάξει σὰν σκοπό της τὴν προστασία τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, τὰ πράγματα ἦταν ὁλότελα διαφορετικά. Γιατί, τότε, δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα τὴν χωρὶς προηγούμενο ὀξύτητά του, ὁ σκληρὸς πόλεμος ποὺ χώριζε τοὺς ταγοὺς τῆς ἀβασίλευτης. Ὁ πόλεμος ποὺ ἔφερε ἀντιμέτωπες καὶ δυὸ δημοκρατικὲς ὀργανώσεις, ποὺ εἶχαν σχεδὸν τὸν ἴδιο τίτλο, ὥστε νὰ ἐπέρχεται μιὰ ἀναπόφευκτη σύγχυση.

— Βέβαια (μοῦ ἔλεγε τὴν περασμένη Τετάρτη τὸ πρωῒ ὁ ἀντιστράτηγος Βασίλης Ντερτιλῆς, ἱδρυτὴς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης καὶ παλαιὸς πρωταγωνιστὴς τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ὅταν μαζὶ μὲ τὸν Ναπολέοντα Ζέρβα διοικοῦσαν τὰ Δημοκρατικὰ Τάγματα). Βέβαια, δὲν ἦτο τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἤτις εἶχε πρόεδρον τὸν πρώην ὑπουργὸν Ἀλέξανδρον Κανάρην καὶ ἡ Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα, ἡ ὁποία προηδρεύετο ἀπὸ τὸν ἄλλοτε ἀρχιστράτηγόν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἀναστάσιον Παπούλαν. Ἦσαν δύο διαφορετικαὶ ὀργανώσεις.

Ἐρωτῶ:

—Ποιὰ ἀπὸ τὶς δυό, στρατηγέ μου, ἱδρύθηκε πρώτη; Ἡ «Πανελλήνιος» ἢ ἡ ἄλλη;

Καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Βασίλης Ντερτιλῆς ἀπαντᾶ:

— Ἀκοῦστε τὴν ἱστορίαν: Ἐγὼ συνεδεόμην μὲ τὸν Γεώργιον Κονδύλην ἀδελφικά. Εἴχομεν εὑρεθῆ παράπλευροι εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ μαζὶ ἐζήσαμεν ὅλους τοὺς πολέμους. Μὲ αὐτόν, λοιπόν, τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἀγαποῦσα, εὑρέθην εἰς πλήρη διαφωνίαν, ὅταν οὗτος, τὸ 1932, ἐγκαταλείπων τὴν δημοκρατικὴν παράταξιν μετέστη εἰς τὸ ἀντίθετον πολιτικὸν καὶ ἰδεολογικὸν στρατόπεδον καὶ συνειργάσθη μετὰ τῶν παλαιῶν βασιλοφρόνων κομμάτων. Τότε ἐγώ, ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς πρώτης κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη — Γ. Κονδύλη (ἥτις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου 1932), εἰσηγήθην εἰς διαφόρους πιστοὺς τῆς Δημοκρατίας νὰ συστήσωμεν ὀργάνωσιν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ νομίμου πολιτεύματός μας, τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Ἐρωτῶ:

— Καὶ πῶς ὠνομάσθη ἡ ὀργάνωσή σας;

— Δημοκρατικὴ Ἄμυνα. Καὶ ἦτο τοιαύτη ἡ ἀκτινοβολία της, ὥστε εἰς διάστημα τριῶν μόλις μηνῶν, ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Χώραν. Ἀργότερα, μάλιστα, ἐξέδωσε καὶ ἰδικήν της ἐφημερίδα (αὐτήν περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ εἰς τὴν ἐπιστολήν ποὺ ἐδημοσιεύσατε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος), ἡ ὁποία οὐδέποτε ἔθιξε, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, ἀλλὰ ἤσκησε αὐστηρὰν κριτικὴν κατὰ διαφόρων ἄλλων κομμάτων τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἠκολούθουν ὀρθὴν δημοκρατικὴν πορείαν. Ἡ ἐφημερὶς ἀπεσκόπει εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας καὶ δὲν ἐπροπαγάνδιζεν ὑπὲρ νέου τινὸς κόμματος ἢ ἄλλου τινὸς πολιτικοῦ σχήματος.

— Ποιοί διοικοῦσαν, στρατηγέ μου, τὴν Δημοκρατικὴ Ἄμυνα;

— Ἐνῶ, ὡς σᾶς εἶπον, εἰσηγήθην ἐγὼ τὴν σύστασιν τῆς ὀργανώσεως, παρεκάλεσα νὰ ἀναλάβη τὴν προεδρίαν της ὁ τότε πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις Λέσχης τῶν Φιλελευθέρων πρὸν ὑπουργὸς Ἀλέξανδρος Κανάρης. Ἐγὼ διετήρησα τὴν ἀντιπροεδρίαν τῆς Ὀργανώσεως, μὲ γενικὸν γραμματέα τὸν ἰατρὸν Μιχ. Ζερβόν. Ἕτερα μέλη τῆς διοικήσεως ἦσαν οἱ Χρῆστος Σγουρίτσας, μετέπειτα καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Γεώργιος Καλογερόπουλος πρώην ἀξιωματικὸς τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ δικηγόρος, Νικόλαος Ὀρφανουδάκης δικηγόρος, Ἰωάννης Χριστοδούλου πρώην ἀξιωματικός, Μιλτιάδης Κανάρης ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἄλλοι.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Ντερτιλῆ ἂν, ἀφοῦ ἡ ὀργάνωσή τους, ἱδρύθηκε τόσο νωρίς, πῆραν μέρος στὴ δικτατορικὴ προσπάθεια τοῦ Νικ. Πλαστήρα, ποὺ ἐκδηλώθηκε, ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές, τὴν 6ην Μαρτίου 1933.

Καὶ ἀπαντάει:

— Δὲν ἔλαβε οὐδὲν μέρος καὶ παρέμεινε τελείως ἀπαθής. Μάλιστα, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς προσπαθείας ἐκείνης καὶ ἐνῶ μίαν ἡμέραν ἐκαθήμην εἰς τὸ καφενεῖον Ζαχαράτου, ποὺ εὑρίσκετο, τότε, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, καὶ ἐξέθετα, ὑψηλοφώνως, τὰς ἀπόψεις μου εἰς μερικοὺς φίλους, μὲ ἤκουσεν ἕνας συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Πρωΐα» (ποὺ ἐξέδιδον οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Στέφανος Πεσμαζόγλου) καὶ ἔγραψε, δι' ὅσα ἔλεγον, τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κώδηξ τῶν κινημάτων συνταγματάρχης Ντερτιλῆς φθέγγεται ὅτι τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη κίνημα».

— Τὸ εἴχατε πῆ αὐτό;

— Βεβαίως· κίνημα δὲν ἐπιτυγχάνει ποτὲ τὴν ἐπομένην ἐκλογῶν.

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ ἀντιστράτηγος Βασ. Ντερτιλῆς, θαλερὸς πρεσβύτης σήμερα 76 χρονῶν, μοῦ λέει:

— Ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἔχω ὁμιλήσει περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ οὔτε ἐσκόπευον νὰ ὁμιλήσω, ἂν καὶ πολλάκις ἔχω ἐρωτηθῆ.

Τοῦ λέω:

— Πρέπει ὅμως κάποτε, στρατηγέ μου, νὰ γραφῆ ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὴν ἄγνωστή της πλευρά.

—Ἂν αὐτὸ ὠφελῆ, πράγματι, ἂν διδάσκη καὶ φρονηματίζη, τότε συνεχίζω. Συνεχίζω καὶ σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἐπροχώρει εἰς τὸ ἔργον της ἠρέμα καὶ ἀποφασιστικά, χωρὶς καμμίαν θορυβώδη ἢ ἐνοχλητικὴν ἐκδήλωσιν. Ἀντιθέτως, μὲ σωφροσύνην βαίνουσα, ἠύξανε καθημερινῶς τὴν δύναμίν της, εἰς τὴν ὁποίαν, πλὴν τῶν χιλιάδων πολιτῶν, εἶχον προστεθῆ καὶ πάρα - πολλαὶ δεκάδες ἀξιωματικῶν ἐν ἐνεργείᾳ, κυρίως ἐκ τῶν κατωτέρων. Ὅταν, λοιπόν, ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα, εἶχε, μετὰ πάροδον χρόνου τινός, ἀνδρωθῆ καὶ εἶχεν εὐρύτατα, ὡς σᾶς εἶπον, ἀκτινοβολήσει, ὁμάς ἐξ ἀποστράτων στρατηγῶν ἀπεφάσισε νὰ συστήση νέαν ὀργάνωσιν. Καὶ λαβοῦσα τὸν ἰδικόν μας τίτλον προσέθεσε μίαν ἐντυπωσιάζουσαν λέξιν καὶ ἐνεφάνισε τὴν Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν Ἄμυναν.

— Ἀλλὰ γιατὶ πῆρε τὸν δικό σας τίτλο;

— Ἁπλούστατα διὰ νὰ προκαλέση σύγχυσιν καὶ διὰ νὰ φέρη ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν ὑφισταμένην Δημοκρατικὴν Ἄμυναν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ἐτέθη, ὡς πρόεδρός της, ὁ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀντιστράτηγος Ἀναστάσιος Παπούλας, οἱ ἀπόστρατοι ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ Μιλτιάδης Κοιμήσης, Ἀναστάσιος Ταβουλάρης, Γεράσιμος Βασιλειάδης (τοῦ ναυτικοῦ), Νεόκοσμος Γρηγοριάδης, Κωνστανταράκης καὶ ἄλλοι. Ἤρχισε δὲ καὶ ἡ νέα ὀργάνωσις δραστηριοποιουμένη. Δραστηριοποιουμένη ὅμως, ὄχι κατὰ τὸν ἰδικόν μας ἤρεμον τρόπον, ἀλλὰ μὲ δημοσίας ἐμφανίσεις, μὲ τελετάς, καὶ μὲ λάβαρα, καὶ μὲ παράτες, καὶ μὲ θόρυβον πολύν.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΚΑΘΕ ΘΥΣΙΑ

Ἐρώτηση:

— Εἴχατε τοὺς ἰδίους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, οἱες ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ ἡ ἀνταγωνίστριά σας ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», δηλαδὴ τὴν προστασία τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος;

Ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Βασ. Ντερτιλῆ:

— Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ἦτο ἡ ἐπανάστασις μὲ ἀρχηγὸν τὸν στρατηγὸν Νικόλαον Πλαστήραν. Ἀντιθέτως ἡ ἰδική μας Δημοκρατικὴ Ἄμυνα, διότι ἐγνώριζε καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσίν των, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἱκανότητάς των, καὶ ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν των, εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀπέβλεπε: εἰς τὴν σταθεροποίησιν τοῦ Δημοκρατικοῦ καθεστῶτος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ μόνον.

— Καὶ συνεργάστηκαν, στρατηγέ μου, οἱ δύο «Ἄμυνες», ἡ σκέτη Δημοκρατικὴ καὶ ἡ «Πανελλήνιος»;

— Δυστυχῶς ὄχι. Ἐξ ἀντιθέτου δὲ κατὰ τὴν πενταετίαν ἐκείνην ἐδημιουργήθησαν πλεῖστα ζητήματα μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ὀργανώσεως καὶ ἐνεφανίσθησαν διαφοραὶ φθάσασαι μέχρι τοῦ σημείου τῆς προσωπικῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Οὕτω ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων κατ' ἐπανάληψιν ἐκουράσθη διὰ νὰ πείση τὴν «Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν Ἄμυναν» νὰ παρουσιάση μεθ' ἡμῶν ἐνιαῖον μέτωπον. Πρὸς στιγμὴν καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς «Πανελληνίου», ἐπειθάρχουν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεφάσισαν νὰ ἐνωθοῦν, τυπικῶς καὶ οὐσιαστικῶς, μετὰ τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, ἵνα προχωρήσωμεν ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν εἰς τὸ ἔργον μας. Οὕτω ὡς μοναδικὴ σκέψις καὶ ἀπασχόλησις τῶν «Πανελληνίων» παρέμενεν ἡ ἀντί πάσης θυσίας ταχυτάτη ἐκδήλωσις ἐπαναστατικοῦ κινήματος μὲ ἄμεσον ἐπαναφορὰν, ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΞΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στὸ ΣΗΜΕΙΟ αὐτό, ὁ στρατηγὸς Βασ. Ντερτιλῆς σταματᾶ, ἀνάβει ἕνα καινούργιο ἀπὸ τὰ ἀτέλειωτα τσιγάρα του, σκέπτεται, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀλιγόστιγμη αὐτὴ ἀνάπαυλα συνεχίζει:

— Μέσα, λοιπόν, εἰς αὐτὸ τὸ φοβερὸν «κομφούζιον» καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν πάσης συνεννοήσεως, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ὅπου εἶχε γίνει ἡ συνάντησή του μὲ τὸν γιατρὸ Μιχάλη Ζερβό, ποὺ τότε ἦταν κ... στὴς τῶν ἀπόψεων τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ ὄχι τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ἡ συνάντηση ποὺ προκάλεσε τὸ γράμμα τοῦ Ν. Πλαστήρα τῆς 11 τοῦ Γενάρη 1934), ἐκάλεσε εἰς τὴν οἰκίαν του ἐκπροσώπους καὶ τῶν δύο «Ἀμυνῶν» καὶ τῶν ἄλλων ὀργανώσεων, στρατιωτικῶν ἢ ἡμιστρατιωτικῶν, αἵτινες ὑφίσταντο τότε, καθὼς καὶ ἐξέχοντας παράγοντας τῆς Δημοκρατικῆς παρατάξεως.

— Πότε ἔγινε ἡ πρόσκλησις;

— Τὰς παραμονὰς τῶν Δημοτικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1934 καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου. Πράγματι συνήλθομεν, οἱ προσκληθέντες, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀμέσως δὲ εἰς ἐκ τῶν στενωτάτων συνεργατῶν καὶ προσωπικῶν φίλων τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, συνδεόμενος μετὰ τοῦ Στεφάνου Σαράφη, ἤρχισε λέγων ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα δι' ἓν στρατιωτικὸν κίνημα, τοῦ ὁποίου τὴν πολιτικὴν ἀρχηγίαν θὰ ἔδει νὰ ἀναλάβη προσωπικῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. «Ἔχω ἔλθει εἰς ἐπαφήν» — εἶπεν — «μὲ τοὺς περισσοτέρους στρατηγούς, οἵτινες μὲ ἔχουν διαβεβαιώσει ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἐπιτυχία μιᾶς ἐπαναστάσεως νὰ εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη». Ὅλοι σχεδὸν ἐκ τῶν παρισταμένων συγκατένευον εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ὑποστηριζόμενα. Ἐνῶ ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος ἤκουε μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Ἐγὼ ἐσιώπων ἐνδεικτικῶς καὶ οὔτε μετεκινούμην ἀπὸ τὴν θέσιν μου. Ὅτε, εἰς μίαν στιγμήν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στραφεὶς πρὸς ἐμὲ ἠρώτησεν: «Ἐσύ τί λές, Ντερτιλή;». Ἀπήντησα ἀδιστάκτως: «Ἐγὼ διαφωνῶ μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰσηγοῦνται τὸ κίνημα καὶ διαφωνῶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὸ εἰσηγοῦνται καὶ δή εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ εἰς τὴν ἡγεσίαν του. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες, κύριε πρόεδρε, ἔχουν δικαίωμα καὶ ἠμποροῦν νὰ κάμουν ἐπανάστασιν, ὅλοι πλὴν ἑνός. Καὶ αὐτὸς ὁ ἕνας εἶσθε Σεῖς, κύριε πρόεδρε». Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν λεγομένων μου ἐξανέστη. Καὶ εἶπεν ἐν ἐκνευρισμῷ: «Πῶς; Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος νὰ κάμω ἐπανάστασιν; Ἐγὼ ποὺ ἔκαμα τὸν Θέρισον;». Τοῦ ἀπήντησα: «Μὴ κουράζεσθε, κύριε πρόεδρε. Τὴν ἱστορίαν σας τὴν γνωρίζομεν ἄριστα καὶ δι' αὐτὸ εἴμεθα φανατικοὶ ὀπαδοί σας. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἐξηγήσω. Αὐτὸ ποὺ λέγω τὸ πιστεύω καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω. Διότι οἱοσδήποτε ἐκ τῶν παριστα-μένων, καὶ ὁ κύριος Ζάννας καὶ κάθε ἄλλος καὶ ἐγὼ ὁ Ντερτιλῆς, ἠμπορεῖ νὰ κινηθῆ ὡς ἐπαναστάτης. Ἀλλὰ ὅπως ὅλες οἱ δουλειές, οὕτω καὶ ἡ ἐπανάστασις — καὶ αὐτὴ πολὺ περισσότερον — ἠμπορεῖ νὰ ἔχη καὶ καλὰς καὶ κακὰς τύχας. Ἠμπορεῖ καὶ νὰ ἐπιτύχη, ἠμπορεῖ καὶ νὰ ἀποτύχη.

ΑΝ ΚΕΡΔΙΖΟΝΤΑΝ ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Καὶ ὁ στρατηγὸς Βασ. Ντερτιλῆς συνέχισε:

— Καθὼς ὡμιλοῦσα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μὲ ἐκοίταζε ἐξεταστικά. Καὶ ἐγὼ προσέθεσα: «Καὶ ἂν μὲν ἀποτύχη ὁ κ. Ζάννας ἢ ὁ Ντερτιλῆς, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Τὸ πολὺ - πολὺ θὰ τυφεκισθῆ καὶ τὸ ὀλιγώτερον θὰ φυλακισθῆ. Δὲν χάλασε ὁ κόσμος. Δὲν χάλασε, διότι ὀπίσω ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ ὑποστῆ τὰς συνεπείας τῆς ἀποτυχίας θὰ εὑρίσκετο ἡ σωστικὴ ἐφεδρεία, θὰ εὑρίσκεται ὁ μέγας Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Καὶ αὐτὸς θὰ προστατεύση καὶ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνου ποὺ τυχόν, θὰ τυφεκισθῆ καὶ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνου ποὺ θὰ φυλακισθῆ, καὶ τὸν ἴδιον τὸν φυλακισμένον. Ἂν, ὅμως, ἀποτύχη αὐτοπροσώπως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ποῖος θὰ εἶναι εἰς θέσιν, ποῖος θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀντικαταστήση ὑμᾶς, κύριε πρόεδρε;». Μόλις ἐτελείωσα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶπε: «Δὲν πλησιάζεις κοντά μου νὰ τά ἐπαναλάβης;». Αὐτὸ καὶ ἐγένετο. Καὶ ἐπανέλαβα τὴν ἀποψίν μου ἐν λεπτομερείαις.

— Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ μὴ γίνη τὸ κίνημα;

— Ὄχι· κάθε ἄλλο. Ἀπεφασίσθη νὰ γίνη, ἀλλὰ ὑπό μίαν προϋπόθεσιν καὶ συμφώνως μὲ ἕνα σχέδιον τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξα ἐγώ. Ἰδού δὲ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο: Μετά τινας ἑβδομάδας (τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1934) ἐπρόκειτο νὰ γίνουν αἱ δημοτικαὶ ἐκλογαί, ὑποψήφιος δὲ τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως ἦτο ὁ καὶ ἄλλοτε Δήμαρνος Ἀθηναίων Σπύρος Πάτσης. Ἐπρότεινα, λοιπόν, πρό παντὸς ἄλλου, νὰ ἀναχωρήση ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ νὰ μεταβῆ πάραυτα εἰς Κρήτην, ὥστε νὰ εὑρίσκεται μακρὰν τῆς πρωτευούσης. Ἐν συνεχείᾳ εἶπον ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ καταβληθῆ πᾶσα προσπάθεια ὥστε δήμαρχος Ἀθηναίων νὰ ἐκλεγῆ ὁπωσδήποτε ὁ Σπῦρος Πάτσης. Διότι αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ ἐπανάστασις. Μόλις, λοιπόν, θὰ ἐβεβαιούμεθα ὅτι ἐνίκησεν ὁ Σπῦρος Πάτσης θὰ ἐγίνετο τὸ κίνημα. Καὶ ἦσαν ὅλα, ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς, ἕτοιμα. Εὐθὺς δὲ ὡς θὰ ἐπεκρατούσαμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ἐπαρχιακαὶ φρουραί, ἑνισυνόμεναι καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, θὰ ἠκολούθουν.

— Μὰ δὲν εἴπατε, στρατηγέ μου, ὅτι ὁ «κώδηξ τῶν κινημάτων», ἀπαγορεύει πᾶσαν ἀπόπειραν ἐπαναστάσεως τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν·

— Βεβαίως ναί. Ἀπαγορεύει πᾶσαν ἀπόπειραν ἐκ μέρους τῶν ἡττημένων εἰς τὰς ἐκλογάς. Ἐγὼ ὅμως ὡμίλουν περὶ δράσεως μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκλογικῆς νίκης!

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΜΦΩΝΕΙ ΑΠΟΛΥΤΑ

Ἐρωτῶ:

— Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τί εἶπε γιὰ ὅλα αὐτά;

— Συνεφώνησε ἀπολύτως. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῆ ἀμέσως εἰς Κρήτην, ὅπου θὰ εὑρίσκετο ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κινήματος. Μάλιστα, στρεφόμενος πρὸς τὸν παριστάμενον ἀξιωματικὸν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Μιλτιάδην Κανάρην (δισέγγονον τοῦ ναυμάχου Κωνσταντίνου Κανάρη), τοῦ εἶπε: «Λοιπόν μόλις ἐπιτύχη τὸ κίνημα θὰ ἔλθης ἐσὺ μὲ τὸ ἀντιτορπιλλικό νὰ μὲ παραλάβης ἀπό τὰ Χανιά, διὰ νὰ μὲ μεταφέρης εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ νὰ ἀναλάβω τὴν ἐξουσίαν.

— Ἀλλά, στρατηγέ μου, στὶς ἐκλογὲς ἐκεῖνες Δήμαρχος Ἀθηναίων βγῆκε ὁ Κώστας Κοτζιάς καὶ ὁ Σπῦρος Πάτσης ἔχασε.

— Ἀκριβῶς· καὶ δι' αὐτόν τὸν λόγον δὲν ἐγένετο τὸ κίνημα. Ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀειμνήστου Σπύρου Πάτση, ὁ ὁποῖος ἦτο μεμυημένος εἰς τὴν κίνησιν καὶ ὁ ὁποῖος κάθε τόσον μὲ ἔπαιρνε εἰς τὸ τηλέφωνο καὶ μὲ ἠρώτα: «Λοιπόν νὰ βγοῦμε στοὺς δρόμους;». Ἀλλ' ἐγὼ εὑρισκόμην ἐν ἀναμονῇ τῶν ὁριστικῶν ἀποτελεσμάτων. Ἕως ὅτου ἦλθον τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογικῶν τμημάτων τῶν ἀποδυτηρίων τοῦ Σταδίου καὶ τῆς συνοικίας τοῦ Προφήτου Δανιὴλ καὶ οὕτω ἡ νίκη τοῦ Κοτζιᾶ ἐσταθεροποιήθη μὲ διαφορὰν 800 περίπου ψήφων. Κατόπιν τούτου, ὡς σᾶς εἶπον, τὸ κίνημα τό ὁποῖον ἀπεφασίσθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ὅπως δὲν ἐπραγματοποιήθησαν καὶ τά ἄλλα κινήματα ἅτινα εἶχον ὀργανωθῆ διά τό 1934 (τὸν Ἰούλιον, τὸν Αὔγουστον καὶ τὸν Δεκέμβριον), ὡς καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν ὁρισθῆ διά τάς 10 ἢ 12 Ἰανουαρίου 1935. Καὶ ἐνένετο, τέλος, τό καταστροφικὸν κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, διά τό ὁποῖον θά ὁμιλήσωμεν ἐκτενέστερα.

Νά, λοιπόν, γιατὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στὶς 6 Φεβρουαρίου 1934, ἀπὸ τὴν Χαλέπα, τὸ ἀπόρρητο ἐκεῖνο γράμμα στὸν Νικόλαο Ροῦσο, στὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι «θὰ δώσωμε καὶ ἡμεῖς πολιτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν ἐκλογήν». Γιατὶ ἔλπιζε πὼς δίνοντας «πολιτικὸν χαρακτῆρα» στὴ δημοτικὴ ἐκλογὴ τῶν Ἀθηνῶν (παρὰ τὶς ἀρχικὲς ἀντιρρήσεις τοῦ Σπ. Πάτση, ποὺ, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιστολή, ὑπῆρχαν) θὰ μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίση τὴ νίκη. Καὶ ἡ ἐκλογικὴ ἐκείνη νίκη θὰ ἦταν (κατὰ τὸ παράρτημα τοῦ «κώδηκα τῶν κινημάτων») «ἐγερτήριο σάλπισμα» τῆς πολυπόθητης ἐξορμήσεως γιὰ τὴν ἐξουσία.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μιὰ στροφὴ στὰ περασμένα. — Σὲ ἕνα ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα του πρὸς τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀποκαλύπτει ὅτι αὐτὸς εἶχε πρῶτος τὴν ἰδέα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. — Λίγα γιὰ τὴν κοινοβουλευτικότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Μιὰ δήλωσή του πρὸς τὸν Γεώργιο Βαβούτη. — Καινούργιο ἐξάσπασμα τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ ἄγχους τοῦ Ν. Πλαστήρα. — Σὲ ἕνα ἄγνωστο ἀπόσπασμα γράμμα του πρὸς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ ἀποκαλύπτει τὴν κάθε σκέψη του. — Ὅλα γιὰ τὴ Δημοκρατία καὶ γιὰ τὸν τόπο!

Παλιές εὐκλεεῖς ἡμέρες. Ὁ τότε συνταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Βασίλης Ντερτιλῆς (στὴ μέση) μιλάει στὸν συνήγορό του στό διάλειμμα τῆς δίκης γιά τά «Δημοκρατικά Τάγματα»! Ἀριστερά του ὁ τότε λοχαγός Νικόλαος Παπαδόπουλος (ὁ κατόπιν ἡρωϊκός «παππούς») καί δεξιά του ὁ ἀξιωματικός Λεβεντογιάννης

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΜΙΑ ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

ΠΟΙΟΣ ΠΡΩΤΟΣΚΕΦΘΗΚΕ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΙ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΥΟ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ-ΠΛΑΣΤΗΡΑ

50ον

ΔΕΝ ἦταν μονάχα τὰ συγκλονιστικὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα τῆς «δημοκρατικῆς» παρατάξεως ποὺ ἀπασχολοῦσαν, συγκλόνιζαν καὶ ἐκνευρίζανε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὡς που νὰ φτάση ἡ μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Οὔτε τὰ κινήματα, πού, μέ τὶς εὐλογίες του ἢ χωρὶς αὐτές, ἑτοιμάζονταν ἀπὸ τοὺς ποικιλώνυμους προστάτες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. Πέρα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων προσπαθοῦσε νὰ παρακολουθῆ τὸ κάθε τι, καί, προπαντός, ὅ,τι τυχὸν ἀφοροῦσε στὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό —ἔστω καὶ ἂν τοῦτο ἀναγόταν ὄχι στὴ ρέουσα ζωή, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐποχὲς πιὸ παλιὲς καί, λίγο ἢ πολύ, λησμονημένες.

Αὐτὴ ἡ στροφὴ στὰ περασμένα ἐνδιέφερε πάντα καὶ ὁλότελα ξεχωριστὰ τὸν ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἤθελε καὶ σὲ θέματα ποὺ εἶχαν περάσει, κατὰ ἕνα τρόπο, στὴν ἱστορία, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος «ἀπόλυτα τακτοποιημένος» καὶ νὰ ἔχη αὐτὸς πῆ τὴν τελευταία λέξη. Ὅταν, μάλιστα, ἕνα θέμα τὸν ἀπασχολοῦσε ὡς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς του δὲν ἔπαυε νὰ τὸ περιτριγυρίζη —γιὰ νὰ πείση καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἴσως καὶ τὸν ἑαυτό του, ὅτι ἡ δική του ἄποψη ἦταν ἡ ἀληθινή. (Τοῦτο ἔγινε καὶ μὲ ἕνα πελώριο ἐθνικό, ἠθικὸ καὶ πολιτικὸ θέμα στὸ ὁποῖο ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρωταγωνίστηκε καὶ διαδραμάτισε καὶ ἀρνητικὸ καὶ θετικὸ ρόλο, θέλησε, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ὥς τὸ τέλος, καὶ μὲ ἀληθινὸ πεῖσμα νὰ ἀποδείξη τὸν ἑαυτό του «ἀθῶο τοῦ αἵματος»).

Ἔτσι ἐνῶ μετὰ ἀπὸ τὴ ματαίωση τοῦ ἀπριλιάτικου κινήματος τοῦ 1934 —ποὺ εἶχε ἀποφασιστῆ σπίτι του, ὕστερα ἀπὸ τὴν εἰσήγηση τοῦ στρατηγοῦ Ντερτιλῆ— τοῦ κινήματος ποὺ δὲν ἔγινε, γιατὶ δὲν κερδήθηκαν ἀπὸ τοὺς Φιλελευθέρους οἱ δημοτικὲς ἐκλογές, καὶ ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος βασάνιζε τοὺς ἄλλους καὶ αὐτοβασανιζόταν μὲ τὴν σκέψη «τῆς νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιδιώξη αὐτὴ τὴν ἐπιθυμητὴ «τακτοποίηση» τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀπάνω σὲ κάποιο ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὰ σύγχρονα «κινηματικὰ» ζητήματα, μὰ ἀληθινὰ σημαντικὸ θέμα.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ;

ΤΗΝ ἀφορμὴ γι' αὐτὴ τὴν ἐπιδίωξη τὴν ἔδωσε ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου, ὁ καὶ πρῶτος «πατέρας» τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἀποκαλούμενος, ὁ ὁποῖος στὶς 18 Μαρτίου 1934, δημοσίευσε στὴν ἐφημερίδα «Πατρίδα», ποὺ τότε ἐκδιδόταν στὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν πιστὸ φίλο καὶ ὑπουργὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὸν δημοσιογράφο Σπῦρο Σῖμο (ποὺ ἀργότερα βρέθηκε σὲ θανάσιμη ἀντίθεση μὲ ἄλλο δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων), μιὰ συνέντευξη σχετικὴ μὲ τὴν γένεση καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ «νέου πολιτεύματος» στὴν Ἑλλάδα.

Στὴ συνέντευξή του ἐκείνη ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου ἱστοροῦσε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ μιὰ συνδιάλεξη ποὺ εἶχε μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὸ Μόντε Κάρλο, τέσσαρες μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου 1920, τὶς ὁποῖες διενήργησε καὶ ἔχασε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, γιὰ νὰ τὶς κερδίση ἡ «Ἡνωμένη Ἀντιπολίτευσις» (τῶν ἀντιβενιζελικῶν κομμάτων).

Αὐτὴ ἡ συνέντευξη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀγροτικοῦ καὶ Ἐργατικοῦ κόμματος ἔγινε αἰτία νὰ τοῦ στείλη ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἕνα ξέχωρα ἀποκαλυπτικό, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα, γράμμα. Ἕνα γράμμα ποὺ ρίχνει ἄπλετο φῶς σὲ μιὰ σκοτεινὴ ἴσαμε σήμερα πτυχὴ τῆς ἐθνικοπολιτικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας.

Ἀλλὰ νὰ τὸ κείμενο τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς, ποὺ γράφτηκε ὅταν καινούργιες ἐπαναστατικὲς καὶ ἀνατρεπτικὲς πράξεις καὶ ἐκδηλώσεις ἑτοιμάζονταν:

Ἀθῆναι, 20 Μαρτίου 1934

Φίλτατε Πρόεδρε.

Ἐδιάβασα εἰς τὴν Πατρίδα τὴν 18 τρ. μ. ὅσα διηνείσαι σχετικῶς μὲ τὴν συνδιάλεξιν ποὺ εἴχαμε εἰς Μόντε Κάρλο τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1921. Καὶ ζητῶ νά μοῦ ἐπιτρέψης νά κάμω μίαν μικρὰν τροποποίησιν εἰς τὴν διήγησιν αὐτήν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εὐθὺς δηλ. μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντίνου καί πρὶν σημειωθῆ καμμία ἀποτυχία τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, κανεὶς δὲν ἐσκέπτετο νά θέση ζήτημα μεταβολῆς τοῦ Πολιτεύματος, οὔτε ἐπομένως ἐξητάσθη τό ζήτημα ἐάν τό Φιλελεύθεροον κόμμα ἠδύνατο νά κηρυχθῆ ἐν τῷ συγόλω του Δημοκρατικόν. Ἀφοῦ ἐν τούτοις σοῦ ἐξέθεσα τήν σταθερὰν ἀπόφασίν μου, νά μή ἐπανέλθω πλέον εἰς τὴν ἐνεργὸν Πολιτικήν, ἐνθυμοῦμαι καί αὐτήν τήν στιγμήν ὅ,τι σοῦ εἶπα:

Μετά τήν ἐπάνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου, γενομένην μετά δύο ἀπειλητικάς διακοινώσεις τῶν Δυνάμεων καί μετά τάς φανερὰς κατευθύνσεις του πρός ἐλέω Θεοῦ Μοναρχίαν, κατά τό Πρωσσικόν Πρότυπον, θά ἦτο ἀπελπιστικόν ἄν δέν ἐδημιουργεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνα κόμμα Δημοκρατικόν, τό ὁποῖον δέν θά διεπαιδαγώγει μόνον τήν κοινήν γνώμην μὲ τάς ὑγιεῖς δημοκρατικάς ἀρχάς καί θά παρεσκεύαζε τήν ἐν εὐθέτω χρόνω ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, ἀλλά θά χρησίμευε συγχρόνως ὡς ἕνας ἀνασταλτικός ναλινός κατά τῶν παρεκτροπῶν τοῦ Μοναρχισμοῦ.

Προσέθεσα ὅτι ἦσο σύ ἀπολύτως ἐνδεδειγμένος ν' ἀναλάβης τήν ἡγεσίαν τοιούτου κόμματος εἰς τό ὁποῖον, ὅπως σοῦ εἶπα, ἤμουν βέβαιος ὅτι θά προσεχώρουν ὅλοι οἱ ἐκ Κρήτης βουλευταί καί ἦτο πιθανόν νά προσχωρήσουν ἄλλοι τόσοι περίπου ἀπό τήν ἄλλην Ἑλλάδα, ὥστε νά σχηματισθῆ ἕνας πυρὴν 30 περίπου βουλευτῶν, μὲ ἰσχυράν δύναμιν ἔλξεως, ἀλλά καί ἀντιδράσεως κατά τῶν μοναρχικῶν παρεκτροπῶν.

Τήν γνώμην μου αὐτήν ἤκουσες ἐπιδοκιμαστικῶς καί ἀνέλαβες κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα νά μελετήσης τό δυνατόν τῆς πραγματοποιήσεώς της.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καί ἀγάπης
Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

Ο ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

ΑΠΟ τὸ ἄγνωστο ὡς τώρα, ἀλλὰ καὶ τόσο ἀποκαλυπτικὸ αὐτὸ γράμμα ἀποδείχνεται —καί, μάλιστα, γραμμένο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου—ποιὸς ἦταν ὁ πραγματικὸς (ὁ φυσικὸς) πατέρας τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καὶ ποιὸς πρῶτος ἔρριξε τὸ σπόρο γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ νόμιμου πολιτεύματος τῆς χώρας. Καὶ ἔχει ἡ ἀποκάλυψη ἀκόμα περισσότερη σημασία καὶ βαρύτητα γιατί, ἀπὸ τότε, πολλὲς φορὲς ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀμφισβήτησε τὴν ἀλήθεια τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς λεπτομέρειας, προβάλλοντας τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι δὲν ἤθελε τὴν μεταπολίτευση (ὡς που ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος κόμισε ἕνα ἄλλο γράμμα του, στὸ ὁποῖο ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς τόνιζε ὅτι εἶχε πιὰ πεισθῆ πὼς ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἦταν ὥριμος γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας)!

Ἔτσι, λοιπόν, καὶ μὲ τὶς (παρασκηνιακὲς) εὐλογίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐκδόθηκε, σὲ λίγο τὸ «Δημοκρατικὸ μανιφέστο», τὰ 13 χρόνια τοῦ ὁποίου γιορτάστηκαν (καθὼς εἴδαμε) πανηγυρικά. λίγες ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ δημοκρατικώτατο κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἦταν ρητὴ καὶ κατηγορηματική: «Θὰ ἦτο ἀπελπιστικὸν ἂν δὲν ἐδημιουργεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνα κόμμα δημοκρατικόν, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ διεπαιδαγώγει μόνον τὴν κοινὴν γνώμην μὲ τὰς ὑγιεῖς δημοκρατικὰς ἀρχάς», ἀλλὰ «καὶ θὰ παρεσκεύαζε τὴν ἐν εὐθέτω χρόνω ἐγκαθίδρυσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος».

Αὐτὰ εἶχε πῆ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ αὐτὰ γίνανε.

ΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ νὰ γίνη μιὰ στατιστικὴ (καὶ εἶναι, ἀληθινά, τοῦτο πολὺ δύσκολο) ποὺ νὰ δείχνη πόσες φορές, ἀπὸ τὸν πρῶτο καιρὸ ποὺ ἐμφανίστηκε στὸ πολιτικὸ στερέωμα τοῦ τόπου μας ὡς τὸν τερματισμὸ τῆς σταδιοδρομίας του, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, δήλωσε κατὰ τρόπο ποὺ δὲν δεχόταν οὔτε τὴν ἐλάχιστη ἀμφισβήτηση, αὐτὸ ποὺ γράφει στὴν πάρα - πάνω ἐπιστολή, ποὺ ἔστειλε στὸν Ἀλ. Παπαναστασίου. Ὅτι, δηλαδή, καὶ τὸ 1921 τὸν διαβεβαίωσε γιὰ «τὴν σταθερὰν ἀπόφασίν του, νὰ μὴ ἐπανέλθη πλέον εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικήν». Αὐτὴ τὴ «διαβεβαίωση» τὴν εἶχε δοσμένη, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἄπειρες φορές, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1921 καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ ὥς τὰ γράμματα ποὺ ἔστελνε στοὺς διάφορους «ὑπερασπιστὲς τῆς Δημοκρατίας» κατὰ τὶς παραμονὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πού, κατὰ τὸν Ἀλέξ. Ζάννα, τὸν «ἔφερε στὸν τάφο».

Ἄλλο τώρα ἂν κάθε φορὰ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπαναλάμβανε τὴ «σταθερὰ ἀπόφασή» του, ξαναγύριζε στὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ δριμύτερος (κοινοβουλευτικὰ) ἢ ἐπιθετικώτερος (ἐπαναστατικά).

— Καί ὅμως (μοῦ ἔλεγε πρίν λίγες ἡμέρες ὁ ἄλλοτε ὑπουργός Γεώργιος Βαρβούτης, ἕνας ἀπό τούς φιλελευθέρους βουλευτές, πού, καθώς ἔχουμε δῆ, ἐπισκέφθηκε τόν Ἐλ. Βενιζέλο, στὴ Χαλέπα, ἐλάχιστες ἡμέρες πρίν γίνη τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935). Καί ὅμως ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος δὲν τά ἤθελε τά κινήματα. Παλαιότερα δὲ μοῦ τόνιζε ὅτι στὰ κινήματα μπαίνουν ἐλάχιστοι ἰδεολόγοι καί πολλοί ὀππορτουνισταί (καιροσκόποι).

Καὶ ὁ Γεώργιος Βαρβούτης πρόσθεσε:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν κοινοβουλευτικός. Τοῦ ἄρεσε νά ὁμιλῆ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, τῆς Ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας.

Ἴσως νὰ ἦταν ἔτσι τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ ἡ κοινοβουλευτικότητα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦταν συνυφασμένη μὲ μιὰ προϋπόθεση. Μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι ἡ πλειοψηφία αὐτῆς τῆς Βουλῆς (στὴν ὁποία θὰ μιλοῦσε καὶ θὰ λογοδοτοῦσε κοινοβουλευτικώτατα) θὰ ἦταν ἀπόλυτα δική του. Ἂν δὲν ἦταν δική του τὸ πρᾶγμα ἄλλαζε καὶ ὡδηγοῦσε ἢ στὴν πρόταση πρὸς τὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο («θὰ σὲ κάνω δικτάτορα»), ἢ πρὸς τὴν δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 (ποὺ ἀφοῦ εὐλόγησε τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, ὕστερα ἀπόσυρε τὴν εὐλογία του), ἢ πρὸς τὸ ἀποφασισμένο κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ, τὴ νύχτα τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν τοῦ Ἀπριλίου 1934 (πού, τελικά, τὸ ἀπότρεψε ὁ «κώδηξ τῶν κινημάτων») ἢ πρὸς τὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ἴσχυε, δηλαδή, καὶ γιὰ τὴν κοινοβουλευτικότητα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἐκεῖνο πού, ἀντίστροφα, ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς δημοκρατικώτατους ἐκείνους ἄνδρες ποὺ (καθὼς ἔχομε ξαναπῆ) εἶναι θιασῶτες τῆς δικτατορίας (μὲ ὁποιαδήποτε μορφὴ ἢ σχῆμα) ὅταν ἡ δικτατορία εἶναι δική τους, καὶ γίνονται ἄγριοι πολέμιοι τῶν «ἀντιλαϊκῶν καθεστώτων», ὅταν ἡ δικτατορία εἶναι τοῦ γείτονα!

"ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΠΟ,,!

ΕΝΩ, λοιπόν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἀπασχολημένος μὲ τὰ κινήματα πού, μὲ τὶς εὐλογίες του, ὠργάνωναν οἱ πιστοί του θαυμαστές, ὁ «φίλτατός του ἀρχηγός», ποὺ ἄλλοτε τὸν ἤθελε γιὰ δικτάτορα καὶ ἄλλοτε δὲν ἤθελε νὰ ἀκούση οὔτε τὸ ὄνομά του, ἀγωνιοῦσε στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας.

Ἔτσι, καθὼς τέλειωνε, ὁ Σεπτέμβρης τοῦ 1934, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔστειλε στὸν ἐπιστήθιο συνεργάτη του Ἄγγελο Μεταξᾶ αὐτὸ τὸ ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς τώρα, ἀπόρρητο γράμμα:

CANNES 29)9)34

Ἀγαπητέ μου.

Ἔλαβα χθὲς τό ἀπό 21 τ.μ. γράμμα σου, ὡς καί πρό ἡμερῶν τό ἄλλο μέ τά ἐσώκλειστα τῶν κ.κ. Λούλ. καί Νικόλ. Διαβιβάζεις εἰς ἀμφοτέρους τάς εὐχαριστίας μου καί τούς φιλικωτέρους γαιρετισμούς μου.

Εἶδα τή συζήτησι πού ἔκαμες μέ τό φίλο πού θύμωσε μέ τό γράμμα πού ἔστειλα στὸν Βατρ. (Ἀλ. Ζάννα). Καλά τοῦ τᾶπες. Ἐγώ ἐκεινοῦ τοῦ ἔγραφα ξάστερα ἤ πρέπει νά λάβουν μιά ἀπόφασι γιά νά τελειώνωμε ἤ εἶμαι ὑποχρεωμένος νά παύσω νά συνεργάζωμαι. Διότι φρονῶ ἔτσι πού πηγαίνουν θά συζητοῦμε ὅλη τή 4ετία.

Μοῦ ἔγραψε γιά τήν ἴδια ἱστορία καί ὁ Βατρ. καί ἄλλοι καί τούς ἔστειλα τή σχετική ἀπάντησι. Μέ λίγα λόγια τούς λέγω ἤ θά τραβήξουν ἐμπρός καί τότε ἀπό μένα θά ἔχουν κάθε θυσία ἤ ἄν πηγαίνουν ὅπως ἕως τώρα δὲν θά πρέπει νά ἐλπίζουν στήν συνεργασία μου. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά σκεφθῶ ξεχωριστά μὲ τούς ὁμόφρονάς μου γιά νά ἰδοῦμε πῶς μποροῦμε νά ὑπηρετήσωμε καλύτερα καί ἀποφασιστικά τή Δημοκρατία καί τόν τόπο.

Στό Στρατηγό Β. ἔγραψα ἐπίσης μέσω Πιστ.

Ἔλαβα ἐπίσης καί τό γράμμα τοῦ Στρατηγοῦ Παπ. εἰδοποίησέ τον ὅτι δὲν γράφω στόν φίλον πού μοῦ συνιστᾶ. Διαβίβασε ἐπίσης τούς φιλικωτέρους χαιρετισμούς μου.

Ὁ ἰσχυρισμός τοῦ φίλου περί ἰσχύος τοῦ συμβολαίου μέχρι Ἀπριλίου εἶναι ἀναληθής, τό ξέρουν ὅλοι ὅσοι ἦσαν παρόντες. Ἀλλά ἡ συμφωνία μέχρι τοῦδε δὲν ἔχει παραβιασθῆ, οὔτε ἐπιτρέπεται νά λέγουν τίποτε γι' αὐτό τό ζήτημα. Ἡ χωριστή ἐνέργεια πρόκειται γιά τό μέλλον καί ὅταν ἀπελπισθοῦμε ἀπό τήν συνεργασία τοῦ φίλου πρός τόν γνωστόν σκοπόν. Συνεπῶς δὲν ἔχουν καθόλου δίκαιο νά μιλοῦν περί παραβιάσεως συμφωνίας κλπ.

Ἀφοῦ ὅμως τώρα αἱ δύο παρατάξεις δὲν κατέληξαν εἰς καμμίαν συμφωνίαν καί ἐφ' ὅσον βλέπομεν ὅτι τραβοῦν πρός τήν ἀποφασιστικήν λύσιν, πρέπει ὅλοι ἡνωμένοι νά τραβήξουν ἐμπρός ὑποστηρίζοντες μὲ ὅλη τήν δύναμι τῆς ψυχῆς τόν Βενιζέλο, διότι στή περίπτωση αὐτή ἕνας πρέπει νά εἶναι ὁ διευθύνων.

Εἶμαι εἰς θέσιν ἐγώ νά ἐκτιμήσω τά πράγματα καί νά βάλω κάθε ἕνα πού θέλει νά ἐπιρρίψη εἰς ἄλλον κατηγορίας ἀδικαιολογήτως εἰς τήν θέσιν του. Συνεπῶς μή σοῦ στενοχωροῦν αὐτά καθόλου. Κάμε τό καθῆκον σου, ὅπως πάντα μὲ φανατισμόν καί ἀνιδιοτέλειαν καί μή δίδης σημασία εἰς τό τί λέγει ὁ ἕνας καί ὁ ἄλλος. Καί γιά τά ἄλλα δυό παιδιά πού λὲς κάτι δὲν πρέπει νά συνερίζεσαι, ἐργάζονται οἱ ἄνθρωποι μὲ ἐνθουσιασμό καί φανατισμό. Δὲν εἶναι καιρός γιά κουτσομπολιό.

Ὁ Γιάννης καί ὁ φίλος μας Α. σοῦ στέλνουν φιλιά. Ὁ Α. μετέφερε τό στρατηγεῖον τῶν ἐπιχειρήσεων στὴ Νίτσα, ἐλάφρυνε καί ἔγινε κομψότατος.

Χαιρετισμούς εἰς ὅλους τούς αὐτόσε φίλους.

Σὲ ἀσπάζομαι
Ν. Πλαστήρας

Γράφετε ἀεροπορικῶς στόν Α. καί νά εἰδοποιοῦμαι ἐάν ἐλάβατε ἀσφαλῶς τήν παροῦσαν. Χαιρέτισέ μου ἰδιαιτέρως τούς ἀγαπητούς Ἀνδρέαν — Εὐάγγελον κλπ.

Καὶ τὸ γράμμα τοῦτο χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα πού, τότε, ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἐχθρόφιλους τῆς «δημοκρατικῆς» παρατάξεως. Καὶ εἶναι τὸ γράμμα τοῦτο ἕνα καινούργιο ξέσπασμα τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ ἄγχους, ποὺ γιὰ μιὰ μόνη στιγμὴ ἐγκατέλειψαν τὸν Ν. Πλαστήρα —ὅταν οἱ «κινηματικὲς» συνθῆκες τοῦ ἐπιτρέψαν ἕνα φευγαλέο φωτεινὸ διάλειμμα αἰσιοδοξίας. Μὰ γιὰ τὸ γράμμα αὐτὸ θὰ μιλήσουμε αὔριο. Καὶ μαζὶ θὰ ἀρχίση νὰ μιλᾶ καὶ νὰ ἱστορῆ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῶν ὅσων τότε γίνηκαν ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ σύνδεσμος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, ὁ Νικόλαος Ροῦσος.

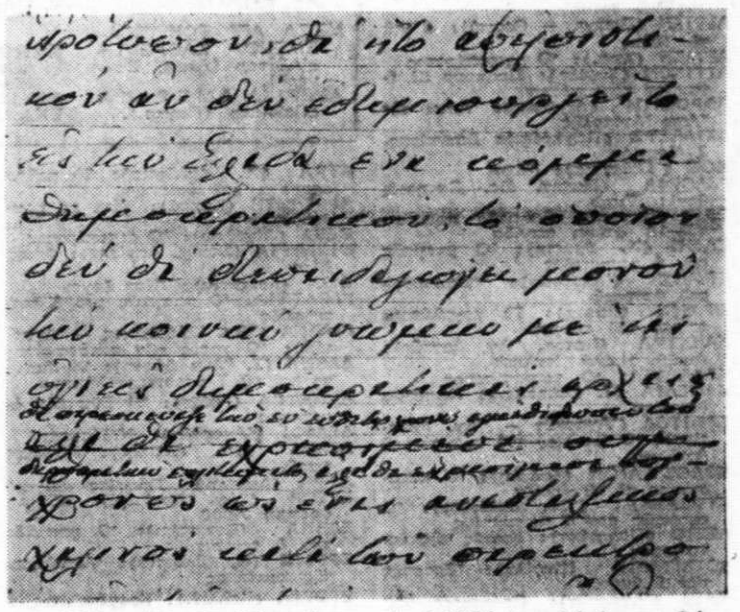

Τό 1921 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔλεγε καί τό 1934 ἐπανελάμβανε: «Θά ἦτο ἀπελπιστικόν ἄν δέν ἐδημιουργεῖτο εἰς τήν Ἑλλάδα ἕνα κόμμα Δημοκρατικόν, τό ὁποῖον δέν θά διεπαιδαγώγει μόνον τήν κοινήν γνώμην μέ τάς ὑγιεῖς δημοκρατικάς ἀρχάς καί θά παρεσκεύαζε τήν ἐν εὐθέτω χρόνω ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀλλά θά χρησίμευε συγχρόνως ὡς ἕνας ἀνασταλτικός χαλινός κατά τῶν παρεκτροπῶν τοῦ Μοναρχισμοῦ». Τό 1935 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε καί ἐβροντοφώναζε: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς»

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἀποφασιστικὴ λύση ἦταν ἡ λύση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ροῦσος, ἱστορεῖ. — Μιὰ πρόταση τοῦ Στέφανου Σαράφη ποὺ ἔγινε ἀμέσως δεκτή. — Σύνδεσμος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων.— Μιὰ στιχομυθία στὸν «Εὐαγγελισμὸ» τὴ νύχτα τῆς ἀπόπειρας. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστεψε τὴν ἐπανάσταση σὰν τιμωρία. — Ὁ ἄλλος, ὁ ἄγνωστος ἄνθρωπος. — Μοναδικὸς δρόμος τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Μοναδικὸς δρόμος τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ - ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ

51ον

Η ἀποφασιστικὴ λύση γιὰ τὴν ὁποία μιλάει, ὁ Ν. Πλαστήρας, στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε στὶς 29 τοῦ Σεπτέμβρη 1934 στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, εἶναι ἐκείνη ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ φέρη, αὐτοπρόσωπα, σὲ τελειωμὸ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Αὐτὴ ἀκριβῶς ποὺ σχεδιάστηκε στὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας, καὶ πού, ἀφοῦ πέρασε διάφορες φάσεις καὶ ἀφοῦ δοκιμάστηκε ἀπὸ τὶς ποικίλες ἐναλλαγές, ἀντιδράσεις καὶ διακυμάνσεις τοῦ «μεγάλου ἐμπνευστὴ καὶ καθοδηγητή», κατάληξε στὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Στὸ κίνημα, πού, καθὼς ἔκλεινε ὁ Σεπτέμβρης τοῦ 1934 ἑτοιμαζόταν πιὰ —ἀνάμεσα σὲ ποικίλες ἐσωτερικὲς ἀντιξοότητες— «ὁλοταχῶς», γιὰ νὰ σημάνη, μαζὶ μὲ τὴν ἀποτυχία του, καὶ αὐτὸ ποὺ ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος χαρακτήρισε ὡς «ἄδοξο, ἐλεεινὸ τέλος μιᾶς μεγάλης προσωπικότητος».

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί λέχθηκε καὶ τὸ τί γίνηκε στοὺς μῆνες ποὺ ἀκολούθησαν ὡς τὴ μοιραία μαρτιάτικη ἡμέρα (εἴτε ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦσαν στὸν «πεπρωμένο ἐκδικητὴ» τοῦ Ἀποδούλου Ρεθύμνης, εἴτε ἀκόμα καὶ στὸ ταξίδι τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» στὴ Σόφια, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε, ἀλλὰ καὶ θὰ ξαναμιλήσουμε, φέρνοντας στὸ φῶς καὶ ὁλότελα καινούργια στοιχεῖα), ἀνεξάρτητα, λοιπόν, ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ γνωστὰ καὶ τὰ ἄγνωστα, ποὺ τώρα μονάχα θὰ ἔρθουν, γιὰ πρώτη φορά, στὴν εὐρύτερη μάθηση, ὁ Ν. Πλαστήρας (καθὼς ὁλοφάνερα δγαίνει ἀπὸ τὸ σεπτεμβριανὸ γράμμα πρὸς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ) ἦταν βαθύτατα ἀπογοητευμένος. Καὶ ναί μέν, ξεσπώντας, λέει πὼς «καλὰ τοῦ τᾶπες» τοῦ «Βάτραχου» (τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα), ἀλλά, ταυτόχρονα, δίνοντας διέξοδο στὴν ἀγωνία του, δὲν κρύβει ὅτι «ἔτσι ποὺ πηγαίνουν θὰ συζητοῦμε ὅλη τὴν τετραετία» (τὴν κοινοβουλευτικὴ τετραετία γιὰ τὴν ὁποία εἶχε ἀναδειχθῆ ἡ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας) καὶ τονίζει ὅτι: «Ἐμαι ὑποχρεωμένος νὰ σκεφθῶ ξεχωριστὰ μὲ τοὺς ὁμόφρονάς μου γιὰ νὰ δοῦμε πῶς μποροῦμε νὰ ὑπηρετήσουμε καλύτερα καὶ ἀποφασιστικὰ τὴ Δημοκρατία καὶ τὸν τόπο».

Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτά, πού, βέβαια, μοναδικὸ σκοπὸ εἶχαν τὴν «ὑπηρέτηση τῆς Δημοκρατίας» καὶ τίποτα ἄλλο, ὁ Ν. Πλαστήρας διαψεύδει ἐκείνους (τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ἀλ. Ζάννα) πού, καθὼς φαίνεται, ὑποστήριξαν ὅτι ἡ δεσμευτικὴ προθεσμία ποὺ ἔδινε τὸ «πρωτόκολλο τῶν Καννῶν» (γιὰ νὰ ἀκολουθήση μετὰ τὴ λήξη της, αὐτοδύναμη κίνηση τοῦ «φιλτάτου ἀρχηγοῦ») ἔφτανε ὡς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1935. Τοὺς διαψεύδει, μάλιστα, κατηγορηματικά. Καὶ ἐνῶ προειδοποιεῖ, ὅτι οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Πλαστήρα θὰ προβοῦν σὲ ἐπαναστατικὲς ἐνέργειες «ὅταν ἀπελπισθοῦμε ἀπὸ τὴν συνεργασία τοῦ φίλου (τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) πρὸς τὸν γνωστὸν σκοπόν», δηλώνει ὅτι παρὰ τὶς ἐνδοπαραταξιακὲς διενέξεις «καὶ ἐφ' ὅσον βλέπομεν ὅτι τραβοῦν πρὸς τὴν ἀποφασιστικὴν λύσιν (τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀ-

Γιὰ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ἡ σύλληψις τοῦ ληστάρχου Γ. Καραθανάση εἶχε γίνει βίωμα. Ἤθελε — ἐκτὸς τῶν ἄλλων — νὰ δώση τὴν ἱκανοποίησιν αὐτὴ στὴ γυναῖκα του Ἔλενα, ἡ ἀνωτέρω φωτογραφία τῆς ὁποίας (μὲ τὴν ὑπογραφή της) βρισκόταν πάντα στὸ κομοδίνο τοῦ ὑπνοδωματίου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων

ἡσκουν τὴν ἐξουσίαν ἢ μᾶλλον ἀπὸ τινας ἐξ αὐτῶν. Ἐν πάση περιπτώσει ὅταν μὲ ἐκάλεσεν ὁ Στέφανος Σαράφης καὶ μοῦ ἔκαμε τὴν πρότασιν περὶ τῆς ὁποίας σᾶς ὡμίλησα, μοῦ προσέθεσεν ὅτι εἰδικώτερον ἔργον μου θὰ ἦτο νὰ ἀποτελῶ σύνδεσμον τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ἐγώ, φυσικά, ἐπεφυλάχθην. Καὶ τοῦτο διότι, πρωτίστως, ὤφειλον νὰ ἐπικοινωνήσω μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἀμέσου προϊσταμένου μου. Ὡφειλον δὲ νὰ ζητήσω τὴν ἔγκρισίν του, διότι ἀπὸ τοῦ 1928 διηύθυνα, ἐπισήμως, τὸ προσωπικὸν γραφεῖον τοῦ μεγάλου Κρητὸς πολιτικοῦ καὶ ἤμουν ἐγκατεστημένος ἐντὸς τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκίας του, εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Λουκιανοῦ καὶ Βασιλίσσης Σοφίας, ὅπου νῦν τὸ μέγαρον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ

ΕΡΩΤΩ:

— Καὶ ἐζητήσατε τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου; Καὶ ἐνέ-

73 χρονῶν, μὰ πάντοτε κομψότατος, «τοῦ κουτιοῦ», ὅπως καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ κάθε στιγμὴ βρισκόταν στὸ πλευρὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τότε ποὺ ὅλοι, ἂν καὶ νεώτατοι, τὸν ἔβλεπαν μὲ πολὺ σεβασμὸ ὅπως σχεδὸν καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων) σταματᾶ. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα δευτερόλεπτα μοῦ λέει·

— Μὲ κοιτᾶτε μὲ περιέργεια καὶ αἰσθάνομαι ὅτι διερωτᾶσθε, πῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μετεῖχε ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἤδη τοῦ 1934, τόσον ἐνεργῶς εἰς τὰς προετοιμασίας τοῦ κινήματος.

Τοῦ ἀπαντῶ ὅτι ἐνῶ, πραγματικά, ξέρω τόσες λεπτομέρειες ἀπὸ τὰ ὅσα τότε εἶχαν γίνει, ἔρχονται ὅμως στιγμὲς —ὅπως τούτη ἐδῶ— ποὺ ἀναρωτιέμαι πῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ξεχνώντας ὁλότελα τὴν παλιὰ κοινοβουλευτική του πίστη, ἔφτανε στὸ σημεῖο νὰ μὴ σκέπτεται τίποτα ἄλλο παρὰ μονάχα τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀνατροπὴ τῆς νομιμότητας.

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος μοῦ λέει:

— Σᾶς τό ἔγω ἤδη εἰπῆ καὶ σᾶς τὸ ἔγω ἐξηγήσει. Ἀπό τῆς ἀποπείρας τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἦτο ἕνας ἄλλος, ἕνας τελείως ἄγνωστος ἄνθρωπος. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς προσθέσω, ὡς πρός τὴν ἀπόπειραν, ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἠδύνατο νά ἀνεύρη οὐδεμίαν ἐρμηνείαν, δυναμένην νά δώση ἀπάντησιν εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐρωτήματα, εἰς τὰ ἐρωτήματα πού ἐτίθεντο εἰς τόν ἐσωτερικόν του κόσμον. Ὄχι μίαν φοράν, ἀλλά πολλάκις, μοῦ ἔλεγεν: «Καλά, ἐπί τέλους, εἰς τό Παρίσι, εἰς τὸν σταθμόν τῆς Λυῶνος, ἠθέλησαν νά μὲ σκοτώσουν, διότι ὑπῆρχαν καί τά πάθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού μᾶς ἐχώριζαν, ὁ φοβερός διχασμός, ὑπῆρχαν, δηλαδή, οἱ Κωνσταντινικοί ἀπό τό ἕνα μέρος καί οἱ Βενιζελικοί ἀπό τό ἄλλο. Ἀλλά διά τό 1933 δὲν ὑπῆρχε τίποτε πού νά χωρίζη ἐμέ, προσωπικῶς, ἀπό τούς Ἕλληνας. Εἶχα, τό 1928, ἀναδειχθῆ πρωθυπουργός μετά ἀπό κανονικάς ἐκλογάς, εἶχα κυβερνήσει τόν τόπον τέσσαρα χρόνια, καί ἐγώ, οὐσιαστικῶς, αὐτοπροσώπως δέ, κατέστειλα τό πλαστηρικόν κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Τί εἶναι, λοιπόν, κάμει τό κακόν; Καί διατί θέλησαν νά μὲ σκοτώσουν, μαζί μέ τήν γυναῖκα μου;».

ΜΙΑ ΣΤΙΧΟΜΥΘΙΑ ΣΤΟΝ "ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟ„

ΜΕ μικρὴ διακοπὴ ὁ Νικ. Ρούσος συνεχίζει:

— Αὐτό τό «γιατί θέλησαν νά μὲ σκοτώσουν» τοῦ γέννησε ἕνα πάθος, ἄν ὄχι ἐκδικήσεως, πάντως τιμωρίας. Καί αὐτό τό πάθος τῆς τιμωρίας τόν ὠδήγησε στὶς ἐπαναστατικὲς σκέψεις, στὶς ἐπαναστατικὲς ἀποφάσεις καί στίς ἐπαναστατικὲς πράξεις. Πρέπει ὅμως νά σᾶς πῶ καί κάτι ἄλλο: Ὅταν τό βράδυ τῆς ἀποπείρας εἰδοποιήθην περί τοῦ συμβάντος, καί ἔσπευσα εἰς τόν «Εὐαγγελισμόν». ἔφθασα τήν στιγμήν ἀκριβῶς κατά τήν ὁποίαν ἡ Ἕλενα Βενιζέλου εὑρίσκετο εἰς τό χειρουργεῖον, διά τήν ἀφαίρεσιν τῶν βλημάτων, πού εἶχε δεχθῆ εἰς τούς γλουτούς. Συνήντησα τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον εἰς τόν διάδρομον, περιστοιχιζόμενον ἀπό διαφόρους προσωπικούς καί πολιτικούς φίλους καί ἀπό δημοσιογράφους. Τόν ἠσπάσθην, χωρίς νά ἀνταλλάξωμεν οὐδέ λέξιν, λόγω τῆς συγκινήσεως. Ἀφοῦ ὅμως ἐτελείωσεν ἡ χειρουργική ἐπέμβασις καί ἀφηρέθησαν τά βλήματα, καί ἀφοῦ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἰσῆλθεν εἰς τό δωμάτιον τῆς συζύγου του διά νά βεβαιωθῆ ὅτι «ὅλα εἶναι πάει καλά», ἐξῆλθεν ἐκ νέου καί μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ Ἕλενα ἠρώτησεν «ἐάν ἤμουν ἤδη ἐκεῖ», εἰς τό νοσοκομεῖον. Ὅταν δὲ ἐκεῖνος τῆς ἀπήντησεν ὅτι «ἤμουν ἀπ' ἔξω», αὕτη ἐζήτησεν «νά μπῶ ἀμέσως στὸ δωμάτιόν της». Τοῦτο καί ἐγένετο. Ἡ δὲ Ἕλενα, ἡ ὁποία ἤδη εἶχε συνέλθει, ἤθελησε νά πληροφορηθῆ «τί γίνεται ἔξω» καί «ποιά ἐντύπωση ἔκαμε ἡ ἀπόπειρα εἰς τόν κόσμο». Τῆς ἀπήντησα ὅτι, γενικῶς, ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀγανάκτησις καί ὅτι ἡ κυβέρνησις, φοβουμένη καί ἀντίποινα, ἦτο ἐξόχως θορυβημένη. Τῆς προσέθεσα δὲ χαρακτηριστικῶς ὅτι ἐάν «ὁ πρόεδρος θελήση νά κινήση τό δακτυλάκι του θά ἦτο δυνατόν νά καταλάβη ἀμέσως τήν ἀρχήν». Ἡ Ἕλενα μὲ ἠρώτησε: «Τά εἶπες αὐτά εἰς τόν πρόεδρο;». Τῆς ἐξήγησα ὅτι δὲν τοῦ εἶπον τίποτε, διότι ἀντελήφθην ὅτι καί ἐκεῖνος ἦτο πολύ συγκινημένος, ὅπως ἤμην καί ἐγώ. Ἀλλ' αὐτη μοῦ συνέστησε «νά πάω ἀμέσως νά τοῦ τά πῶ». Πράγματι ἐξῆλθον τοῦ δωματίου τῆς τραυματίου, ἐπῆρα ἰδιαιτέρως τόν πρόεδρον καί τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅσα εἶχον εἴπει εἰς τήν σύζυγόν του. Ἀντελήφθην ὅμως ἀμέσως τήν ἀντίδρασίν του. Μὲ κεραυνοβόλησε μὲ ἐκεῖνο τό βλέμμα του, καί τό βλέμμα του ἐκεῖνο μὲ διεπέρασεν ὁλόκληρον! Ἀμέσως δὲ μὲ ἐπιτιμητικόν ὕφος καί μὲ πολλήν αὐστηρότητα μοῦ λέγει: «Ἀπορῶ πῶς ἔρνεσαι νά μοῦ συστήσης νά κάνω ἕνα τέτοιο πρᾶγμα. Νά ἐκμεταλλευθῶ, δηλαδή, ἕνα προσωπικό μου ζήτημα διά νά καταλάβω τήν ἀρχήν». Ἐγώ ἐτόλμησα νά ἀντείπω: «Μά τό θεωρεῖτε προσωπικόν ζήτημα τό νά θέλουν νά σᾶς σκοτώσουν διά δευτέραν φοράν, κύριε πρόεδρε;». Μὲ τό αὐτό ἔντονον ὕφος μοῦ ἀπήντησε: «Μάλιστα τό θεωρῶ ἐντελῶς προσωπικόν ζήτημα καί σὲ παρακαλῶ νά μή μοῦ ξαναπῆς τέτοιο πρᾶγμα». Καί ἐγώ ἐσιώπησα.

ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΛΕΩ:

— Μὰ ἀφοῦ ἔτσι σκεπτόταν τότε, πῶς σὲ ἕνα μῆνα, στὶς 3 Ἰουλίου 1933, δέχτηκε μὲ τόσο ἐνθουσιασμὸ τὴν πρόταση τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα, στὴ Θεσσαλονίκη; Τὴν πρόταση, δηλαδή, γιὰ τὴν συγκρότηση μιᾶς δυναμικῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ πῶς, καθὼς μόνος του ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραψε στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, δὲν ἀρνήθηκε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἐμπνευστής, ὁ καθοδηγητὴς καί, ἂς ποῦμε, ὁ ὑπερἀρχηγός της; Πῶς ἔγραψε ἐκεῖνο τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα γράμματα μὲ τὶς ἐπαναστατικὲς παροτρύνσεις καὶ τὶς ἐπαναστατικὲς ὁδηγίες;

Ἀπάντηση τοῦ Νικ. Ρούσου.

— Αὐτά εἶχαν λεχθῆ τάς πρώτας μετά τήν ἀπόπειραν στιγμάς. Ταχέως, ὅμως, ὁ «ἄγνωστος Βενιζέλος» τόν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ ἀπόπειρα, ἤρχισε νά συνειδητοποιῆ τήν ἀνάγκην τῆς τιμωρίας καί νά ἀναζητῆ μόνος του τόν τρόπον τῆς ἐπιβολῆς της. Ἐπίστευσεν δὲ ὅτι μοναδική ὁδός, ἐν προκειμένω, ἦτο ἡ ἐπανάστασις.

Ἔτσι ὁ «ἄγνωστος Βενιζέλος» ξεκίνησε γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» —καθὼς ὁ ἴδιος τόνιζε στὴν ἀρθρογραφικὴ μονομαχία του μὲ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ— καὶ γιὰ τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», γιὰ τὴν ὁποία ἔγραφε στὴν πελώρια ἐπιστολή του πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα. Μὰ ταυτόχρονα ὁ ἴδιος —αὐτοπρόσωπα— παρακολουθοῦσε κάθε τι ποὺ ἀφοροῦσε, ὄχι ἁπλῶς στὶς ἀνακρίσεις γιὰ τὴν ἀπόπειρα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ στὶς προσπάθειες γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ καταζητούμενου ληστάρχου. Γ. Καραθανάση, ποὺ ἐνάμισυ σχεδὸν χρόνο φυγοδικοῦσε. Γιατί, καθὼς τώρα, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια θὰ μαθευτῆ, ἡ σύλληψη τοῦ Γ. Καραθανάση δὲν ἐπιτεύχθηκε μονάχα ἀπὸ ἐκείνους τοὺς «δημοκρατικοὺς πολίτες» ποὺ ἔφτασαν ὡς τὴν ὁδὸ Οἰνόης. Πρὶν ἀπὸ αὐτούς, πού, οὐσιαστικά, ὑπῆρξαν τὰ «ἐκτελεστικὰ ὄργανα» γιὰ τὸ ἐγχείρημα ἐκεῖνο, ἡ ὅλη προσπάθεια καὶ ἡ ὅλη «προεργασία» γίνηκε στὸ ἰδιαίτερο γραφεῖο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ καιρὸ πολὺ πρὶν φτάσουμε στὴ σύλληψη, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔδινε σχετικὲς ὁδηγίες καὶ καθώριζε ποῦ πρέπει νὰ παραδεθῆ (σὰν συλληφθῆ) ὁ λήσταρχος Καραθανάσης. Ἄλλο ἂν ὕστερα ἀπὸ τὴ σύλληψη τοῦ καταζητούμενου ληστάρχου ἔδειξε ἔκπληξη γιὰ τὸ «εὐχάριστον γεγονὸς» κάνοντας πὼς τάχα δὲν ἤξερε τίποτα καὶ συγχαίροντας τοὺς «δημοκρατικοὺς πολίτες» γιὰ τὸ ἐπίτευγμά τους.

Ἡ σύλληψη τοῦ Γ. Καραθανάση εἶχε γίνει γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο κάτι σὰν βίωμα καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν ζοῦσαν ἀπὸ κοντὰ «ζήτημα φιλοτίμου». Γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄνθρωποί του ἤθελαν —ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα— νὰ δώσουν τὴν ἱκανοποίηση αὐτὴ καὶ στὴν Ἕλενα Βενιζέλου ποὺ (προστατεύοντας τὸν ἄνδρα της) εἶχε αὐτὴ δεχτῆ τὶς σφαῖρες τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς. Στὴν Ἕλενα ποὺ μιὰ τεράστια, νεανικώτερη, φωτογραφία της —αὐτὴ ποὺ δημοσιεύουμε σήμερα— ἦταν πάντα τοποθετημένη στὸ κομοδίνο τοῦ ὑπνοδωμάτιου τοῦ ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, εἴτε αὐτὸς βρισκόταν στὰς Ἀθήνας ἢ στὴ Χαλέπα ἢ στὸ ἐξωτερικό.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Πῶς ὀργανώθηκε καὶ πῶς ἔγινε ἡ σύλληψη τοῦ ληστοῦ Καραθανάση. — Ὁ πλοίαρχος τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ποὺ ἤξερε πολλὰ πράγματα. — Στὸ ἰδιαίτερο γραφεῖο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Ὁ προσωπικὸς γραμματεὺς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἱστορεῖ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ποὺ «ἐξεδήλωσε ἔκπληξη» ἦταν ἐνήμερος γιὰ κάθε λεπτομέρεια. — Ἕνα ἀπόρρητο γράμμα τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ. — Ὁ Δημ. Μάξιμος, οἱ μυστικὲς ἐπισκέψεις καὶ τὰ μυστικὰ κονδύλια.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐνδιεφέρθη αὐτοπροσώπως γιά τήν σύλληψι ἀπό ἀνθρώπους του, τοῦ ληστάρχου Γ. Καραθανάση (στή μέση πρός τ' ἀριστερά). Πλάϊ του ὁ κατηγορούμενος Φρυτζαλᾶς καί στή κάτω σειρά ἡ γυναίκα τοῦ τότε ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ Ἰωάννη Πολυχρονοπούλου μέ τούς συνηγόρους του Κλαπέαν καί Σαμαρτζῆ

νατροπή), πρέπει ὅλοι ἡνωμένοι νὰ ταραβήξουν ἐμπρὸς ὑποστηρίζοντες μὲ ὅλη τὴν δύναμη τῆς ψυχῆς τὸν Βενιζέλο, διότι στὴν περίπτωση αὐτὴ ἕνας πρέπει νὰ εἶναι ὁ διευθύνων».

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ!

Η ΘΕΣΗ ποὺ παίρνει ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν σαφέστατη: «Ἀρχηγοῦ ἢ μᾶλλον ὑπεραρχηγοῦ παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάτω»! Καὶ ὑπεραρχηγὸς ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος.

— Νά σᾶς πῶ· (μοῦ ἔλεγε πρίν λίγες ἡμέρες ὁ ἐπί μακρά ἔτη στενώτατος συνεργάτης καί ἐπί ἑπτά χρόνια διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ρούσος). Νά σᾶς πῶ πῶς ἔχουν τά πράγματα κατά τούς μήνας, οἵτινες προηγήθησαν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος συνέχισε:

— Κατά τάς ἀρχάς τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1934 (ὅταν, ἀπάνω - κάτω, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔστειλε τό γράμμα τῆς 29ης Σεπτεμβρίου 1934), μὲ ἐκάλεσεν ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ (τῆς ὁποίας ἀρχηγός ἦταν ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξ. Ὀθωναῖος) συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης καί μοῦ ἐπρότεινε νά γίνω μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις εἶχεν ἀναλάβει τήν ὀργάνωσιν τοῦ κινήματος, τοῦ ἀποσκοποῦντος εἰς τήν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Γενική δὲ ἦτο τότε ἡ ἐντύπωσις εἰς τήν δημοκρατικήν κοινήν γνώμην ὅτι [illegible] πολίτευμα διέτρεχε κινδύνους.

— Ἀπό ποίους, κύριε Ρούσο,

— Ἀπό ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κρινε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων νὰ γίνετε, σεῖς ὁ διευθυντὴς τοῦ προσωπικοῦ του, τοῦ ἰδιαιτέρου του, γραφείου, μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς καὶ σύνδεσμός της μετ' αὐτοῦ;

Ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως ναί. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετέβην (ὅπως συνέβαινε τακτικά) εἰς τὰ Χανιά καί ἀνέφερα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, τήν γενομένην, πρός μέ, πρότασιν τοῦ Στεφ. Σαράφη. Τόν ἠρώτησα δὲ ἐάν ἐνέκρινε νά καταστῶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς καί σύνδεσμός του μετ' ἐκείνης. Ἀντί ἄλλης ἀπαντήσεως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μοῦ εἶπεν ὅτι ἤδη, εἰς αἴτησιν τῆς συντονιστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ὑποδείξη ἕνα πρόσωπον τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, ἵνα ἀποτελῆ τόν μετ' αὐτῆς σύνδεσμόν του, οὗτος ὑπέδειξεν ἐμέ. Τότε ἐγώ τοῦ ἀπήντησα, ὅτι ἐν τοιαύτη περιπτώσει θά ἔπρεπε νά ὑποβάλω τήν παραίτησίν μου ἀπό τῆς θέσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου. Ἀλλ' ἐκεῖνος μοῦ ἐτόνισεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε οὐδείς, πρός τοῦτο, λόγος. Ἐπειδή δὲ ἐγώ εἶχα ἤδη ἑτοιμάσει ἐπιστολήν παραιτήσεως, καί διά νά τόν διευκολύνω καί διά νά τόν ἀπαλλάξω πάσης εὐθύνης ἐάν τυχόν ἀνεκαλυπτόμην καί συνελαμβανόμην, τοῦ τήν ἐπέδωσα. Τέλος ἐκεῖνος ἔλαβε τήν γραπτήν παραίτησίν μου, προσθέτων ὅτι θά ἔκαμνε χρῆσιν ταύτης, ἐν καιρῷ, καί ἐάν παρίστατο ἰδιαιτέρα τις ἀνάγκη.

— Καὶ γίνατε σύνδεσμος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή;

— Μάλιστα. Ἔγινα. Καί ἐπιστρέψας εἰς τάς Ἀθήνας ἐξηκολούθουν νά ἐνημερώνωμαι ἀπό τήν ἐπιτροπήν, ἐπί διαφόρων θεμάτων ἀφορώντων εἰς

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

Ὁ οἶκος ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ μετὰ τὴ μνημειώδη ἔκδοση τοῦ πρώτου μεγάλου στὴν Ἑλλάδα ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ (1932) ἀναγγέλλει μιὰ νέα καὶ πρωτότυπη Ἐγκυκλοπαίδεια. Ὕστερα ἀπὸ πολύχρονη προετοιμασία παρουσιάζει τὸ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ
ΤΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Διευθυντὴς Γ. Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

- Γιά πρώτη φορὰ ἐκδίδεται Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια γραμμένη σὲ δημοτικὴ γλώσσα.
- Ὅλες οἱ πλευρὲς τοῦ νεοελληνικοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὶς ρίζες ὡς τὴ σημερινὴ πραγματικότητα, σὲ πλήρη καὶ ἐπιστημονικὰ ἀκριβῆ ἀνάπτυξη, μὲ λεξικογραφικὸ σύστημα, ἁπλὸ καὶ εὔχρηστο.
- Κιβωτὸς ὅλων τῶν νεοελληνικῶν γνώσεων.
- Πολύτιμη προσφορὰ στὴν παιδεία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.
- Ὅ,τι πρέπει νὰ γνωρίζει κάθε Ἕλληνας.
- Ἕνα ἐπίτευγμα τῶν ἑλληνικῶν Γραφικῶν Τεχνῶν.

ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ:
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ» Α.Ε. — «Ε.Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ» Α.Ε.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΥΤΣΗ 10, 6ος ὄροφος, τηλέφ. 226 - 323, 229 - 573

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΑΛΛΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Πῶς ὀργανώθη καὶ πῶς ἔγινε ἡ σύλληψι τοῦ Καραθανάση

ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ

52ον

ΟΤΑΝ στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1934 δέκα φίλοι, θαυμαστές, ἀκόλουθοι καὶ σωματοφύλακες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (οἱ Ἀνδρέας Γυπαράκης ἀξιωματικὸς τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Παύλου Γύπαρη, Σωκράτης Λούλης ἀπόστρατος λοχαγός, Δ. Βογιατζάκης ἀπόστρατος ἀνθυπασπιστής, Λάκης Παπούλας ἀπόστρατος ἴλαρχος καὶ γιὸς τοῦ προέδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστασίου Παπούλα, Σωτήρης Σωτηρόπουλος ἀπόστρατος ὑπολοχαγός, Ρήγας Μπούρας ἀπόστρατος ἀρχισαλπιγκτής, Ἰωάννης Νικολάου ὁδηγὸς τοῦ προσωπικοῦ αὐτοκινήτου τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ —ποὺ ἦταν μαζί του τὴ νύχτα τῆς ἀπόπειρας καὶ ποὺ πρὶν μερικὲς ἑβδομάδες εἶχε πάει τὸν Ν. Πλαστήρα σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ σημεῖα ποὺ εἶχαν ὁρισθῆ γιὰ τὴν φυγάδευσή του— Ἐμμανουὴλ Μπριλάκης, Ε. Γατσαράκης καὶ Ι. Δερμιτζάκης ἀστυφύλακας), ἔπιασαν σὲ ἕνα σπίτι τῆς ὁδοῦ Οἰνόης 5, τὸν καταζητούμενο λήσταρχο Γεώργιο Καραθανάση, ποὺ φυγοδικοῦσε ἐνάμισυ σχεδὸν χρόνο, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ἀκολουθώντας τὴν τακτικὴ τοῦ «νὰ τὰ ξέρη ὅλα καὶ νὰ κάνη πὼς δὲν ξέρει τίποτα», προσποιήθηκε ὄχι μονάχα ἄγνοια γύρω ἀπὸ τὸ σημαντικὸ ἐκεῖνο γεγονός, ἀλλά, μαζὶ μὲ τὴν «ἔκπληξή» του, ἐκδήλωσε καὶ «θαυμασμὸ» γιὰ τὸ ἐπίτευγμα.

Ἔτσι καὶ σᾶν νὰ πρωτομάθαινε τὴν ἡμέρα ἐκείνη, τὰ ὅσα πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἤξερε, δήλωσε αὐτά:

... Διεβίβασα θερμὰ συγχαρητήρια εἰς τοὺς πολίτας οἱ ὁποῖοι συνέλαβον, ἐν μέσαις Ἀθήναις, τὸν λήσταρχον Καραθανάσην, τὸν ὁποῖον ἡ ἐξουσία μὲ τὴν ἀπειρίαν τῶν ὀργάνων τῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς χωροφυλακῆς, προσεπαθεῖτο ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ συλλάβη. ἐνῶ ἐγνώριζεν ἄριστα ποῦ εὑρίσκετο καθημερινῶς. Ἐὰν ἐζούσαμεν εἰς ἄλλον τόπον ἢ ὑπὸ διάφορον κυβέρνησιν. θὰ εἶνα τὸ ἐνδιαφέρον νὰ μάθω διατί ἀπὸ τόσου καιροῦ δὲν ἐλάμβανε μέτρα κατὰ τῶν δημοσίων ὀργάνων. τὰ ὁποῖα ἂν δὲν ὑπέθαλπον τὸν λήσταρχον. ἐπεδείκνυον ὅτιως ἀσυγχώρητον διὰ τὴν σύλληψίν του ἀνικανότητα καὶ βαρυτάτην ἀμέλειαν. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν παροῦσαν κυβέρνησιν. τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος. διὰ τῆς ἐπὶ δεκαεξ μῆνας ἐπιμόνου ἀρνήσεώς του. νὰ στιγματίση τὰ δολοφονικὰ κηρύγματα. ἀποδεικνύει ὅτι εὕρεται κατὰ βάθος τὴν ἐπιτυχίαν των. δὲν εἶμαι τόσον ἀφελὴς ὥστε νὰ περιμένω ἀπάντησιν. Ἐλπίζω μόνον ὅτι ἡ ἀντιπολίτευσις. ἐπανερνομένη εἰς τὴν Βουλήν. θὰ ζητήση ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν νὰ καταθέση ὅλα τὰ ἔγγραφα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐξακριβωθῆ εἰς ποίας ἐνεργείας κατὰ τὸ μαῦρον τοῦτο διάστημα τῶν 16 μηνῶν προέβησαν αἱ ἁρμόδιαι ἀρχαὶ διὰ νὰ ὠθήσουν τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς συλλήψεως ἢ διὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἀμελοῦντας σταθμάρχας ἢ τουλάχιστον νὰ ἀντικαταστήσουν αὐτοὺς δι' ἄλλων παρευρόντων περισσοτέρας ἐγγυήσεις. ὅτι θέλουν συλλάβει τὸν κατοζητούμενον λήσταρχον. καὶ ὅτι νὰ συνδιασκεδάζουν μετ' αὐτοῦ...

ΠΩΣ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΕ Η ΣΥΛΛΗΨΙ ΤΟΥ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ

ΑΥΤΑ δήλωσε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ ἄνθρωποί του ἔπιασαν, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτευούσης, τὸν Γ. Καραθανάση. Καί, βέβαια, δὲν θέλησε νὰ ἀποκαλύψη πῶς τὸ ἐπίτευγμα αὐτὸ ἦταν ἔργο τοῦ προσωπικοῦ του, τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου, ποὺ ἀπὸ πολὺ καιρὸ (ὑποκαθιστώντας τὶς ἀστυνομικὲς καὶ καταδιωκτικὲς ἀρχὲς) εἶχε ἀναλάβει τὴν παρακολούθηση καί, τελικά, τὴ σύλληψη τοῦ ἀραχωβίτη λησταρχου. Τὴν ὅλη δὲ προσπάθεια κατεύθυνε καὶ καθοδηγοῦσε ὁ ἴδιος ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Νικόλαος Ρούσος.

— Ναί (μοῦ ἔλεγε τὴν περασμένη Δευτέρα ὁ Νικ. Ρούσος). Ναί· ἡ ὅλη ὀργάνωσις τῆς συλλήψεως τοῦ λησταρχου Καραθανάση ἐγένετο ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἡ πρώτη πληροφορία, ἥτις μοῦ παρεσγέθη προῆρχετο ἀπὸ τὸν πλοίαρχον τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ Νικήταν. Οὗτος μὲ ἐπεσκέφθη εἰς τὸ γραφεῖον, ἐν τῇ οἰκίᾳ Βενιζέλου ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας.

Ἐρωτῶ:

— Τὸν γνωρίζατε; Καὶ τί σᾶς εἶπε;

Ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Ἦτο παλαιὸς φιλελεύθερος. Μοῦ ἀνέφερε, λοιπόν, ὅτι κατὰ θετικὰς πληροφορίας ποὺ τοῦ εἶχον ἐμπιστευθῆ (καὶ μοῦ ἀπεκάλυψεν ὡρισμένας πηγάς), ὁ Γ. Καραθανάσης, ὁ ὁποῖος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόπειραν κατέφυγεν εἰς τὴν Χαλκίδα. ἤρχετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. χωρὶς ὅμως νὰ διαμένη εἰς τὴν αὐτὴν πάντοτε οἰκίαν. Μοῦ προσέθεσεν δὲ ὅτι ὁ καταζητούμενος λιστής ἤλλαζε καταφύγιον. περίπου, ἀνὰ ἑβδομάδα. Ἐγὼ ἀφοῦ τὸν ηὐχαρίστησα καὶ ἀφοῦ τὸν ἔφερα εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀξιωματικόν τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὸν Ἀνδρέαν Γυπαράκην, τὸν παρεκάλεσα νὰ παρακολουθῆ τὴν ὑπόθεσιν πληροφορῆται ὅ,τι ἠμπορεῖ καὶ νὰ μὲ κατατοπίζη ὅσον τὸ δυνατὸν συχνότερον. Αὐτὸ καὶ ἐγένετο. Οὕτω παρήρχοντο οἱ μῆνες. ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν τοῦ Σεπτεμβρίου 1934, ὁ πλοίαρχος Νικήτας μοῦ ἀνέφερε ὅτι ὁ Καραθανάσης εὑρίσκετο εἰς ἕνα σπίτι, κάπου περὶ τὰ τέρμα Ἀμπελοκήπων.

— Καὶ θελήσατε νὰ τὸν συλλάβετε ἐκεῖ;

— Ὄχι. Διότι ὁ Νικήτας μοῦ προσέθεσεν. ὅτι τὴν ἑπομένην. ὁ Καραθανάσης. ἐπρόκειτο νὰ μεταφερθῆ εἰς ἄλλην οἰκίαν καὶ συγκεκριμένως εἰς οἰκίαν κειμένην εἰς τὴν ὁδὸν Οἰνόης 5 τῶν Ἀθηνῶν. καί, ὅτι ἐκεῖ θὰ διέμενε μίαν ἑβδομάδα.

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΤΑΝ ΕΝΗΜΕΡΟΣ

ΚΑΙ ὁ Νικ. Ρούσος συνεχίζει:

— Μετὰ τὴν συγκεκριμένην αὐτὴν πληροφορίαν καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Γυπαράκη. ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ἀμέσου συλλήψεως τοῦ Καραθανάση ἀπὸ ἔμπιστα ἰδικά μας πρόσωπα. Πρὸ τῆς λήψεως ὅμως οἱασδήποτε ἀποφάσεως κατῆλθον εἰς Κρήτην καὶ μετέβην εἰς Χαλέπαν διὰ νὰ ζητήσω τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Πράγματι ἀνέφερα εἰς τὸν ἀρνητὴν τῶν Φιλελευθέρων τὰς σκέψεις μας καὶ τὸν ἠρώτησα ἐὰν εἴχομεν τὴν συγκατάθεσίν του διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν περαιτέρω. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν ὅσων τοῦ εἶπον ἐγέλασεν καὶ μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἀπολύτως σύμφωνος. Μάλιστα μὲ εἰρωνεύθη καί ὀλίγον. λέγων: «Ἀφοῦ ἀπεφάσισες νὰ γίνης καὶ ἀστυνομικός νὰ δοῦμε πῶς θὰ τὰ καταφέρης. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχίαν». (Αὐτὸ τό: «σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία» τὸ εἶχε πῆ καί στὸν Ν. Πλαστήρα, τὴ νύχτα τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933). Συνεχίζων δὲ μοῦ συνέστησε ὅπως. εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐπιτευχθῆ ἡ σύλληψις τοῦ Καραθανάση. οὕτος. νὰ ἔβει νὰ παοαδοθῆ. ὁπωσδήποτε ζῶν — διότι ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἐπικειμένην δίκην τῆς ἀποπείρας — καί. μάλιστα. νὰ παοαδοθῆ προσωπικῶς εἰς τὸν εἰσαγγελέα Ἐφετῶν Γαρέζον. ὁ ὁποῖος. τότε. ἤσκει καί καθήκοντα Ἀρνηγοῦ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων Ἐπέστρεψα. λοιπόν. εἰς τὰς Ἀθήνας καί ἐν συνεννοήσει μετά τοῦ Ἀνδρέα Γυπαράκη. κατεστρώσαμεν τὸ σνέδιον τς συλλήψεως τοῦ Καραθανάση. Ταυτογοόνως ἐπεδόθημεν εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν προσώπων. τὰ ὁποῖα. μαζί μὲ ἡμᾶς. θὰ ἐπραγματοποίουν τὸ ἐγχείρημα. Μετὰ δὲ ἀπὸ ὀλίγα εἰκσιτετράωρα τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα.

ΞΕΚΙΝΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ

ΡΩΤΑΩ τὸν Νικ. Ρούσο:

— Ποιὰ κριτήρια ἴσχυσαν γιὰ κείνους ποὺ συγκρότησαν τὴν ὁμάδα ποὺ θὰ πραγματοποιοῦσε τὴ σύλληψη;

Καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπαντάει:

— Ἔπρεπε νὰ ἦσαν δυνατοί ἄνδρες. καλοί σκοπευταί. καί. πρωτίστως. ἀφωσιωμένοι μέχρι θανάτου εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Ἀποφασισμένοι. δηλαδή. νὰ ἀποθάνουν ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη. Μὲ αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις συνεκρατήθη ἡ ὁμάς καί ἦσαν. ὡς σᾶς εἶπον. τὰ πάντα ἕτοιμα. ὅταν ὁ πλοίαρχος Νικήτας μᾶς ἐπληροφόρησεν. ὅτι ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἤδη ἡμέρας. ὁ Καραθανάσης εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Οἰνόης. Καί τὸ ἐγχείρημα ἀπεφασίσθη καί ἐπραγματοποιήθη ἐπιτυχῶς.

— Πήγατε καὶ σεῖς μαζί;

— Βεβαίως. Τὸ πρωί τῆς ἡμέρας ἐκείνης. εἰς τὰς ὁ ἡ ὥρα. ἦλθε σπίτι μου — καί, τότε, διέμενα εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Σέκερη καὶ Κανάρη — ὁ Ἀνδρέας Γυπαράκης διά νά μὲ πάρη. Θά ἐχρησιμοποιούσαμεν δύο αὐτοκίνητα. Μὲ τό ἕνα θά μετέβαινον μέλη τινά τῆς δεκαμελοῦς. ὑπό τόν Γυπαράκην. ὁμάδος (ἐνῶ ἄλλοι θά ἐπήγαινον πεζῆ). ἐγώ δέ, ὁ ἐνδέκατος, θά κατηυθυνόμην πρῶτον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ εἰσαγγελέως Γαρέζου, ὁ ὁποῖος διέμενε εἰς τὴν ὁδόν Γ΄ Σεπτεμβρίου, διά νά τόν καταστοπίσω. Τοῦτο καί ἐγένετο. Τόν ἐξύπνησα. λέγων ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη καί τοῦ εἶπον: «Ὀνομάζομαι Νικόλαος Ρούσος καί εἶμαι διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἔρχομαι δὲ ἐκ μέρους τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, διά νά σᾶς ἀναφέρω ὅτι μετά ἡμίσειαν ὥραν θά σᾶς φέρωμεν καί θά σᾶς παραδώσωμεν τόν καταζητούμενον ληστήν Καραθανάσην. Παρακαλῶ ὅμως ἰδιαιτέρως ὅπως μή λάβη γνῶσιν ἡ ἀστυνομία Καί τοῦτο διότι οἱ ἄνθρωποί μας εἶναι ὡπλισμένοι καί ὑπάρχει κίνδυνος μή τυχόν. ἐκ παρεξηγήσεως τινός. ἐπέλθη καμμία συμπλοκή. Ὁ εἰσαγγελεύς Γαρέζος μὲ τὴν ἐνομένη εὐθυμότατα καί λαμβάνων τό χέρι μου τό ἔσφιξε, λέγων ὅτι αἰσθάνεται ἰδιαιτέρως εὐγνώμων. Μοῦ προσέθεσε δὲ ὅτι δὲν ὑπῆρχε περίπτωσις νά εἴπη τό ἐλάχιστον εἰς οὐδένα.

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ Η ΣΥΛΛΗΨΗ

ΕΔΩ ὁ Νικ. Ρούσος σταματᾶ. Καὶ ὕστερα σᾶν νὰ ξαναζοῦσε, μαζὶ μὲ τὶς ἀναμνήσεις του, ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν γίνει πρὶν 32 χρόνια, συνέχισε:

— Μόλις ἔφυγα ἀπό τήν οἰκίαν Γαρέζου κατηυθύνθην πρός τήν ὁδόν Οἰνόης. ὅπου ἔφθασα τήν στιγμήν ἀκριβῶς κατά τήν ὁποίαν ὁ Καραθανάσης ἐξήρχετο ἀπό τήν οἰκίαν τήν φέρουσαν τόν ἀριθμόν 5. Μόνον εἷς ἐκ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος τόν ἐγνώριζεν προσωπικῶς. Μόλις δὲ ὁ Καραθανάσης εὑρέθη εἰς τόν δρόμον, οὗτος ἔδωσε τό σύνθημα καί πρός τά ὑπόλοιπα μέλη τῆς ὁμάδος. τά ὁποῖα, καταλλήλως κινούμενα. ἤρχισαν νά περισφίγγουν τόν περί τόν ληστήν κλοιόν. Ὁ Καραθανάσης δέν ἐδυσκολεύθη νά ἀντιληφθῆ ὅτι ἐπέκειτο ἡ σύλληψίς του. Τότε δὲ καί ἐπειδή ἦτο ὡπλισμένος μὲ περίστροφον, κατηυθύνθη εἰς παρακείμενον ὀπωροπωλεῖον. ἀπό ὅπου, ἀφοῦ ἠγόρασε κάποιο λαχανικόν τῆς ἐποχῆς. ἐτοποθέτησε ἐντός τοῦ περιτυλίγματός του τό περίστροφόν του. Ἐπιστρέφας δὲ εἰς τήν οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Οἰνόης 5, ἐκτύπησε τόν κώδωνα. Καί ὅταν τοῦ ἤνοιξαν. ἔρριψε. ἀπό τό κενόν πού ἄφησεν ἡ ἡμιάνοικτος θύρα, τό δέμα μὲ τά λαχανικά καί μὲ τό περίστροφόν του. Εὐθύς ἀμέσως ἔκλεισεν τήν θύραν καί ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πεζοδρόμιον. Τότε ἐπλησίασαν οἱ ἰδικοί μας καί τοῦ ἐφώνεξαν: «Ψηλά τά νέρια Καραθανάση». Πράγματι, ὁ καταζητούμενος ληστὴς ὕψωσε τάς χεῖρας. ἐνῶ ταυτοχρόνως ἔλεγεν: «Τί θέλετε. βρὲ παιδιά. Ἐγὼ δὲν ἔκανα τίποτα». Ὅπως δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηκριβώσαμεν. ὁ Καραθανάσης ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἐπρόκειτο περί ἀστυνομικῶν μὲ πολιτικήν περιβολήν. Ἄλλως θά προέβαλλεν ἀντίστασιν

Λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπό τήν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισίας, ἔγινε μία ἀναπαράστασί της. Τότε ἐπάρθηκε καί ἡ ἀνωτέρω φωτογραφία

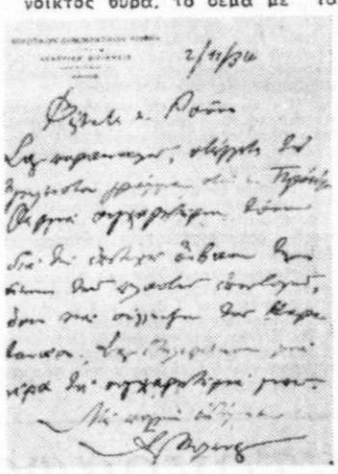

Ὁ Ἀλ. Μυλωνᾶς συγχαίρει τόν Νικ. Ρούσο γιά τήν σύλληψι τοῦ Καραθανάση

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟΝ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

ΡΩΤΗΣΑ τὸν Νικ. Ρούσο ἂν ὁ Καραθανάσης πρόβαλε, ἔστω καὶ τὴν ἐλάχιστη ἀντίσταση.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντᾶ. Δὲν προέβαλεν οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Εὐθὺς δὲ κατόπιν οἱ ἄνδρες τῆς ὁμάδος μας τόν ἔβαλαν ἐντός τοῦ ἑνός ἀπό τά δύο αὐτοκίνητά μας καί τόν ὡδηγήσαμεν εἰς τήν οἰκίαν τοῦ εἰσαγγελέως Γαρέζου. Ἀφιγθέντες ἐκεῖ παρεκαλέσαμεν τόν ἀσκοῦντα καθήκοντα ἀρνηγοῦ τῆς Ἀστυνομίας, ὅπως κατέλθη εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας του, ὅπερ καί ἐγένετο. Τότε ὁ ἐπί κεφαλῆς τῆς ὁμάδος εἶπεν: «Κύριε Ἀρνηγέ. σᾶς παραδίδουμε τόν Καραθανάση». Ὁ Γαρέζος παρεκάλεσε νά τόν κρατήσουν ἐπ' ὀλίγον διά νά εἰδοποιήση τήν ἀστυνομίαν. Πράγματι ὁ εἰσαγγελεύς ἐτηλεφώνησεν εἰς τόν ἀστυνομικόν διευθυντήν Ἀθηνῶν, νά ἔλθη ἀμέσως. γωρίς ὅμως νά τοῦ εἴπη περί τίνος ἀκριβῶς τόν ἤθελεν. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγα λεπτά κατέφθασεν. μόνος του. ὁ διευθυντής τῆς ἀστυνομίας ἔμεινε κατάπληκτος ἀκούων ἀπό τόν ἀρνηγόν τοῦ Σώματος τά ἑξῆς: «Κύριε διευθυντά. σᾶς παραδίδω τόν καταζητούμενον Καραθανάσην. τόν ὁποῖον συνέλαβον οἱ κύριοι ἀπ' ἐδῶ» (καί ἔδειξε τούς ἄνδρας τῆς ὁμάδος). Ὁ ἀστυνομικός διευθυντής παρεκάλεσε τούς ἄνδρας μας νά συνοδεύσουν τόν συλληφθέντα μέχρι τοῦ κτιρίου τῆς διευθύνσεως. διότι δέν διέθετε τήν στιγμήν ἐκείνην οὐδένα ἀστυνομικόν πλήν τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ αὐτοκινήτου του. Τοῦτο δὲ καί ἐγένετο.

Πρόσθεσε δὲ ὁ Νικ. Ρούσος:

— Ἐγὼ ἐπέστρεψα ἀμέσως εἰς τό γραφεῖον μου καί ἀπέστειλα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον τό ἑξῆς τηλεγράφημα: «Σήμερον τήν πρωΐαν Δημοκρατικοί πολῖται συνέλαβον λῃστήν Καραθανάσην παραδώσαντες τοῦτον εἰς εἰσαγγελέα Ἐφετῶν Γαρέζον».

ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΕΤΣΙ γίνηκε ἡ σύλληψη τοῦ Γ. Καραθανάση, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔκανε τὶς πάρα - πάνω δηλώσεις, ἐμφανίζοντας τὸν ἑαυτό του ὡς «τελοῦντα ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ» τῶν ὅσων εἶχαν προηγηθῆ. Καὶ ὅμως 23 ὁλόκληρες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψη τοῦ καταζητούμενου ληστή, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, εἶχε στείλει αὐτὸ τὸ ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα, ἀπόρρητο γράμμα πρὸς τὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του:

Χαλέπα 30 Σ)βρίου 1934
Φίλε κ. Ρούσε.

Παρακαλῶ νά εὐχαριστήσης ἐκ μέρους μου τόν κ. Νικήταν καί τοῦ εἴπης ὅτι θεωρῶ καλόν νά παραδοθῆ ὁ Καραθανάσης εἰς τὸν κ. Γαρέζον. Σημειωτέον ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶνε προκηρύξει ἀμοιβήν δρχ. 100 ἢ 200 χιλιάδων δι' ὄντινα διευκολύνη τήν σύλληψίν του. Φρόντισε δὲ νά εὕρης τήν σχετικήν κυβερνητικήν ἀνακοίνωσιν διά νά τήν δείξης εἰς τὸν κ. Νικήταν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀμοιβή αὐτή δὲν ἐμποδίζει νά δώσωμεν καί ἐμεῖς ἕνα μικρόν δῶρον 10 γιλ. περίπου δραγμῶν. Συνεννοήθην μὲ τόν φίλο κ. Ζαμάνον ὥστε ἂν γρειασθῆ ἡ καταβολή τοῦ δώρου αὐτοῦ νά τοῦ τό δώσης.

Φιλικώτατα αἰσθήματα
Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

ΟΙ ΑΛ. ΖΑΝΝΑΣ ΚΑΙ ΑΛ. ΜΥΛΩΝΑΣ ΣΥΓΧΑΙΡΟΥΝ

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ἡμέρα ποὺ ἔγινε ἡ σύλληψη τοῦ Καραθανάση, ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἄλλοτε ὑπουργός του Ἀλ. Ζάννας ποὺ τότε βρισκόταν στὴ μακεδονικὴ πρωτεύουσα, ἔστειλε στὸν Νικ. Ροῦσο τὴν ἀκόλουθη (ἀνέκδοτη) ἐπιστολή:

23 Ὀκτωβρίου 934
Θεσσαλονίκη

Ἀγαπητὲ Ροῦσο.

Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα σου. Δέν ἀπαντῶ σήμερα. γιατί εἶναι ἐνδεγόμενο τήν ἐρνομένη ἑβδομάδα νά ἔλθω γιά μερικές ἡμέρες στήν Ἀθήνα. Πάντως. ἄν γράψης τοῦ κ. Προέδρου μπορεῖς νά τόν διαβεβαιώσης ἐκ μέρους μου πώς ἐδῶ τά πράγματα ἀπό πάσης ἀπόψεως εἶναι ἄριστα. Θερμά θερμότατα συγναρητήρια γιά τή μεγάλη ἐπιτυνία τῆς συλλήψεως τοῦ Καραθανάση.

Μὲ ἀγάπη καί φιλία
Ἀλέξ. Ζάννας

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Νικ. Ρούσος πῆρε καὶ αὐτὴ τὴν κάρτα ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος Ἀλέξανδρο Μυλωνᾶ:

ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ
ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 70
ΑΘΗΝΑΙ

2)11)34

Φίλτατε κ. Ρούσο.

Σᾶς παρακαλῶ, στέλλετε τό ἔγκλειστον γράμμα στὸν κ. Πρόεδρον. Θερμά συγχαρητήρια διά τήν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς δίκης τῶν πλαστῶν ἐπιστολῶν. ὅσον καί σύλληψιν τοῦ Καραθανάση. Σᾶς ἐτηλεφώνησα μιά μέρα τά συγχαρητήριά μου.

Μὲ πολλήν ἐκτίμησιν
Ἀλ. Μυλωνᾶς

ΚΑΙ ΛΙΓΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ

ΒΕΒΑΙΑ ὁ πλοίαρχος Νικήτας, παρ' ὅλο ποὺ τὸ ἀρνιόταν, πῆρε τὸ δῶρο γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε στὸ ἀπόρρητο γράμμα τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1934. Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἀμοιβὴ ποὺ ἐπιφύλαξε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ἄλλοι θέλησε, τότε, νὰ «περιποιηθῆ» ὅσους εἶχαν συντελέσει στὴ σύλληψη τοῦ Καραθανάση: ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Δημήτριος Μάξιμος.

Νὰ τί μοῦ ἱστόρησε ὁ Νικ. Ροῦσος:

— Ὁ τότε ὑπουργός τῶν ἐξωτερικῶν Δημ. Μάξιμος. μοῦ ἀπέστειλεν 50 ἢ 60. δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐπακριβῶς. γιλιάδας δραχμῶν διά νά τάς διανείμω εἰς τούς συντελέσαντας εἰς τήν σύλληψιν τοῦ Καραθανάση. Ἐγώ, φυσικά, ἔσπευσα νά τόν ἐρωτήσω ἐάν τά γρήματα αὐτά προήργοντο ἀπό τήν ἐπικήρυξιν τήν ὁποίαν εἶχεν ὁρίσει τό κράτος ὡς ἀμοιβήν διά τήν σύλληψιν τοῦ Καραθανάση. Ὅταν δὲ μοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις ὅτι τά γρήματα προήργοντο ἀπό τά μυστικά κονδύλια τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἔσπευσα. κατ' ἐντολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. νά τά ἐπιστρέψω.

Ἐρωτῶ:

— Γνωρίζατε σεῖς τὸν Δημήτριο Μάξιμο;

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος ἀπαντᾶ.

— Βεβαίως. Ὁσάκις ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εὑρίσκετο εἰς τὰς Ἀθήνας. δύο φοράς τήν ἑβδομάδα μετέβαινα, ἀργά τό βράδυ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δημ. Μαξίμου. εἰς τὴν ὁδὸν Ἡρώδου Ἀττικοῦ. καί τόν συνώδευα πεζῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς τὴν ὁδὸν Λουκιανοῦ. Ἐκεῖ συνεζήτουν οἱ δύο των τά ἐξωτερικά προβλήματα τῆς Χώρας. Μάλιστα κατά τήν περίοδον καθ' ἣν εἶχε προκύψει τό ζήτημα τοῦ Βαλκανικοῦ συμφώνου αἱ συναντήσεις των ἦσαν συγνότεραι. Ὅταν δὲ ἐτελείωνεν ἡ συζήτησίς των πάλιν, σιγά - σιγά, συνώδευα τόν Δημ. Μάξιμον ἐπιστρέφοντα εἰς τήν οἰκίαν του. Πρέπει ὅμως νά σᾶς εἴπω ὅτι ὁ Δημ. Μάξιμος δὲν εἰσήρχετο ἀπό τήν

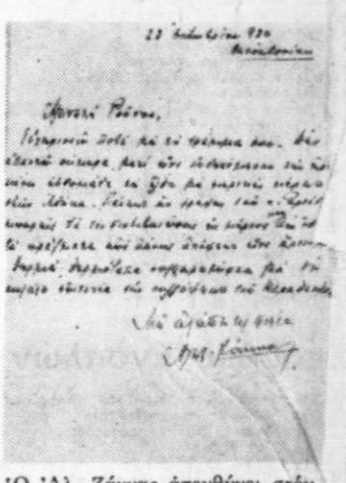

Ὁ Ἀλ. Ζάννας ἀπευθύνει στόν Νικ. Ροῦσο θερμά - θερμότατα συγχαρητήρια γιά τήν σύλληψι τοῦ Καραθανάση

κεντρικήν εἴσοδον τῆς οἰκίας Βενιζέλου, ἀλλά ἀπό τήν μικράν θύραν ἥτις ὑπῆρχε ἀπό τήν ὁδόν Ὑφηλάντου.

— Γιατί;

— Διά νά μή τό ἀντιληφθῆ κανείς!

— Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, ἀπροσδόκητα καὶ καταπληκτικά, ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, συνέβαιναν «τῶ καιρῶ ἐκεῖνω» —τὴν διόλου μακάρια ἐκείνη ἐποχή.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἐνδιαφέροταν μόνο γιὰ τὸν Καραθανάση, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄλλα πράγματα. — Μιὰ συνάντηση στὸ γραφεῖο τοῦ Νιόνιου Λοβέρδου. — Ὁ Π. Τσαλδάρης ἀναθέτει στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ νὰ μεταβιβάση μιὰ πρόταση στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. — Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γέλασε. — Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους γιὰ τὴν ἀπόπειρα θέλουν νὰ τὰ ποῦν ὅλα. — Ἕνα ἄγνωστο καὶ καταπληκτικὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Ποιές ὑποχρεώσεις ἀνελάμβανε. — Τὸ «ὑπερκράτος» καὶ ἡ «

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας 53ον

ΕΝΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΕΝΩ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΣΚΕΨΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1933) ΑΡΧΙΣΕ ΝΑ ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ Η «ΝΕΑ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ» Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΤΑΞΙΔΕΨΕ (24 ΣΕΠ. — 6 ΟΚΤ. 1933) ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙ ΩΣ ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΚΑΛΕΣΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ. ΣΤΗΝ ΑΓΝΩΣΤΗ ΑΥΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΠΑΡΘΗΚΕ ΤΟΤΕ ΣΤΗΝ «ΒΑΣΙΛΙΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ» ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ (ΣΤΗ ΜΕΣΗ) Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ (ΑΝΩ ΣΕΙΡΑ, ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΠΟ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΕΞΙΑ), ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ (ΠΡΩΤΟΣ ΑΠΟ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ – ΝΟΒΑΣ (Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΠΟ ΔΕΞΙΑ ΠΡΟΣ Τ' ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΑΝΟΥΔΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΥΠΟΣΧΕΤΑΙ ΝΑ ΜΗ ΕΚΤΕΛΕΣΘΟΥΝ ΟΣΟΙ ΜΙΛΗΣΟΥΝ

«Ο ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΖΗΤΑΕΙ ΕΝΟΠΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ»

ΟΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ζῆλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου δὲν περιορίστηκε μονάχα σὲ αὐτὰ ποὺ ἀφορούσαν στὴ σύλληψη, ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου καὶ ἀπὸ ὄργανα τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του, τοῦ καταζητούμενου Γεωργίου Καραθανάση. Οὔτε στὸ πόσα θὰ ἐπαιρνε —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «Κρατικὴ Ἐπικήρυξη»— σὰν ἐπιπρόσθετη ἀμοιβή, ὁ ἐμποροπλοίαρχος Νικήτας, ποὺ ἔδινε τὶς τόσο πολύτιμες πληροφορίες. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἤθελε τὸν ἀραχωβίτη ληστὴ «αὐτὸν καθ' ἑαυτόν». Ἤθελε ὄχι τόσο τὸν «κατηγορούμενο αὐτουργό» (στὸ κάτω - κάτω ληστὴς ἦταν ὁ Καραθανάσης καὶ ἐνέργησε, ἂς ποῦμε, ἐπαγγελματικά), ὅσο τὸν «μάρτυρα», ὁ ὁποῖος στὴν ἀπολογία του θὰ ἔφερνε σὲ φῶς (εἴτε καθὼς θὰ ἀμυνόταν, εἴτε καθὼς θὰ πιεζόταν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἀγωγή), τὰ ἄγνωστα καὶ συντριπτικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα γιὰ ὡρισμένους ἀπὸ τοὺς ἠθικοὺς ἢ πραγματικοὺς αὐτουργοὺς ποὺ, προπαντός, ἐνδιέφεραν τὸν Κρητικὸ πολιτικό. Καὶ γιὰ νὰ ὑπηρετήση αὐτὸ τὸ σκοπὸ δὲν δίστασε νὰ δώση τὶς πιὸ ἀπίθανες ὑποσχέσεις. Οἱ ὑποσχέσεις αὐτὲς δὲν ἀφορούσαν, βέβαια, στὸν Καραθανάση. Τὴν τιμωρία τοῦ ληστοῦ τὴν ἐπιθυμοῦσε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ εἶναι τοῦτο αὐτονόητο. Οἱ «ἀπίθανες ὑποσχέσεις» ἐδίδονταν γιὰ ἄλλους, δευτερεύοντες, παράγοντες τῆς ἀπόπειρας. Καὶ ὅ,τι ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων σκεπτόταν ἢ σοφιζόταν δὲν εἶχε καμμιὰ δυσκολία νὰ τὸ διατυπώση καὶ γραπτά. Σάμπως δὲν ἔγραψε καὶ ἐκεῖνες τὶς καταπληκτικὲς ἐπιστολὲς στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα καὶ στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο;

Ἐκμετάλλευση καὶ τῶν δυό

ΤΟ ἔχουμε πῆ πολλὲς φορές. Ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς εἶχε γίνει γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο μιὰ φοβερὰ ἔμμονη ἰδέα. Ἡ ἔμμονη ἰδέα ποὺ τοῦ γεννοῦσε τὸ σταθερὸ ἐκνευρισμὸ καὶ αὐτὸ τὸ «κάτι πάρα πάνω».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ ἐπιστήθιος φίλος τῶν Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πλαστήρα, ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, ποὺ ὁ δεύτερος τοῦ ἔστειλε τὸ συγκλονιστικὸ ἐκεῖνο γράμμα γιὰ τὸν πρῶτο, ἀξιώνοντάς του, μάλιστα, «νὰ τὰ πῆ ὅλα ἐκεῖ ποὺ πρέπει». Ἡ ἀπόπειρα ἦταν πιὰ ἡ ἔμμονη, ἡ ἀρρωστημένη ἰδέα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ ἀπὸ αὐτὴ ξεκίνησε τὸ κίνημα ποὺ αἱματοκύλισε τὴν Ἑλλάδα καὶ σκότωσε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἀπὸ αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὰς φιλοδοξίας διαφόρων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, μὴ πιστεύοντες πραγματικὰ εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἢ εἰς τὸν Ν. Πλαστήρα, προσεπάθουν νὰ παρασύρουν τὸν ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου ἢ καὶ τοὺς δύο (μαζὶ ἢ χωριστὰ) εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ τοῦτο ὄχι διὰ νὰ περισωθῆ ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναδειχθοῦν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπεδίωκον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τοὺς δύο παλαιοὺς ἡγέτας. Μὲ ἀπώτερον δὲ σκοπόν, νὰ ἀπομακρύνουν, τελικῶς, ἀμφοτέρους.

Κάνω τὴν ἐρώτηση:

— Ὑπονοεῖτε τὸν Στέφανον Σαράφην;

Ἀπάντηση τοῦ Ἀγγέλου Μεταξᾶ.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ σύνδεσμός του μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, Νικόλος Ροΰσος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ζήτησε διακόσιους ὡπλισμένους πολίτες γιὰ νὰ «κρατήση» τὸ ναύσταθμο

— Καὶ αὐτὸν καὶ ἄλλους.. Ἀλλὰ ἡ ἀπόπειρα ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς σύμβουλος διὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Ἡ σκέψη του ἐστρέφετο συνεχῶς πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ δὲν ἐπίστευεν εἰς τίποτα.

— Δηλαδή;

— Θὰ σᾶς ἐξηγήσω ἀμέσως. Εἶναι μία ἱστορία διὰ τὴν ὁποίαν ἔχει ἀσχοληθῆ, παλαιότερα, ὁ ἄλλοτε γενικὸς διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, διαπρεπὴς δημοσιογράφος Πότης Τσιμπιδάρος. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἱστορία αὐτή, εἰς τὴν ὁποίαν διεδραμάτισα καὶ ἐγὼ ἕνα ἀπὸ τοὺς πρωτεύοντας ρόλους. Περὶ τὸ θέρος τοῦ 1933 ἐπρόκειτο νὰ μεταβῶ εἰς τὴν γαλλικὴν λουτρόλιν Μπανιόλ, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Ἡ ἀποστολή μου ἦτο, βεβαίως, ἄκρως ἐμπιστευτική, ἐγὼ ὅμως ὡμίλησα περὶ τοῦ ταξιδίου μου εἰς τὸν τραπεζίτην καὶ ἱδρυτὴν τῆς Λαϊκῆς Τραπέζης, τὸν Διονύσιον Λοβέρδον, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδεόμην διὰ στενῆς φιλίας καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης. Ὁ Νιόνιος Λοβέρδος δὲν ἐγνώριζε τίποτε διὰ τοὺς πραγματικοὺς λόγους τοῦ ταξιδίου μου, ἐνόμιζε δὲ ὅτι τοῦτο ὠφείλετο μόνον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ τοῦ ὑποβάλω τὰ σέβη μου. Ὁλίγα δὲ εἰκοσιτετράωρα πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἢ ἴσως τὴν παραμονήν, μοῦ ἐτηλεφώνησε νὰ ὑπάγω, προτοῦ φύγω, νὰ τὸν συναντήσω διὰ νὰ μοῦ δώση μίαν μικρὰν δυζαντινὴν εἰκόνα διὰ τὸν πρόεδρον. Καὶ μοῦ ὥρισε τὴν ὥραν καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ βρίσκωμαι εἰς τὸ γραφεῖον του.

Μία πρόταση τοῦ Π. Τσαλδάρη

Ἐρωτῶ:

— Εἰς τὴν Λαϊκὴν Τράπεζαν;

— Ναί· εἰς τὴν Λαϊκὴν Τράπεζαν, ὅπου εὑρίσκετο, συνήθως, διὰ νὰ ἐργάζεται μὲ περισσοτέραν ἡσυχίαν, καὶ ὁ ἀδελφός του, Σπῦρος Λοβέρδος, ὑπουργὸς τότε τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη. Αὐτὸ δὲ ποὺ σᾶς λέγω ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Διότι ὅταν εἰσῆλθε εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Νιόνιου Λοβέρδου, εὑρέθη πρὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ὁ ὁποῖος μετέβαινεν εἰς τὴν Τράπεζαν ὁσάκις ἤθελε νὰ συνεργασθῆ ἐν ἡρεμίᾳ, ἐπὶ κρατικῶν οἰκονομικῶν θεμάτων, μετὰ τοῦ Σπύρου Λοβέρδου. Οὕτω δὲν ἐξενίσθην διὰ τὴν συνάντησιν, ἡ ὁποία ὅμως, ὡς εὐθὺς ἀμέσως ἀπεκαλύφθη, δὲν ἦτο τυχαία Πράγματι μόλις εὑρέθην ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ Νιόνιου Λοβέρδου, οὗτος μοῦ εἶπεν: «Ἐπληροφόρησα τὸν κ. πρόεδρον ὅτι πρόκειται νὰ μεταβῆς εἰς τὸν Μπανιόλ, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆς τὸν κ. Ἐλ. Βενιζέλον, καὶ ὁ κ. Τσαλδάρης ἐζήτησε νὰ σὲ ἰδῆ προτοῦ ἀναχωρήσης, διὰ νὰ σὲ παρακαλέση νὰ μεταβιβάσης κάτι πολὺ σπουδαῖον εἰς τὸν κ. ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων». Ἀπήντησα ὅτι ἤμουν εἰς τὴν διάθεσίν του, τότε δὲ ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης, λέγων ὅτι μὲ ἐκάλεσε, διότι ἐγνώριζε τὸν στενὸν σύνδεσμόν μου μὲ τὸν Νιόνιον Λοβέρδον, ἀδελφὸν τοῦ στενοῦ συνεργάτου του Σπύρου Λοβέρδου, μοῦ προσέθεσε: «Θὰ ἐπεθύμουν, κύριε Μεταξᾶ, νὰ μεταδιδάσετε εἰς τὸν πρόεδρον κ. Βενιζέλον μίαν πρότασιν — παράκλησιν τόσον τῆς κυβερνήσεως, ὅσον καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς.

»Ἡ Κυβέρνησις καταβάλλει κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν ὁμαλὸν πολιτικὸν βίον, ἤδη δὲ διεξάγει συζητήσεις καὶ μετὰ τινων ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θὰ ἔδιδε τὸν τόνον τῆς ποθητῆς γαληνεύσεως τοῦ τόπου εἶναι ἡ ἐπάνοδος καὶ ἐγκατάστασις εἰς Ἀθήνας τοῦ κ. ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος Φιλελευθέρων. Βεβαίως ὑπάρχει ἡ ἐκκρεμότης τῆς δίκης διὰ τὴν ἀπόπειραν, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῆς Δικαιοσύνης, ἥτις προχωρεῖ ἀνεμποδίστως εἰς τὸ ἔργον της. Ἡ δὲ κυβέρνησις ἐνδιαφέρηται ὅπως τὸ ταχύτερον παύση ὑφιστάμενον τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὅπως ἐπίσης, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐνδιαφέρεται νὰ ἐπανέλθη εἰς Ἀθήνας ὁ κ. Ἐλ. Βενιζέλος. Παρακαλῶ, μάλιστα, νὰ τὸν διαβεβαιώσετε ὅτι οὐδένα κίνδυνον διατρέχει ἡ προσωπική του ἀσφάλεια, καὶ ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι πρόθυμος νὰ συντρέξη εἰς ὅ,τιδήποτε θὰ παρεῖχε περισσοτέρας ἐγγυήσεις περὶ τούτου εἰς τὸν κ. ἀρχηγὸν τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Οὕτω δεχόμεθα ὅπως ὁ κ. Ἐλ. Βενιζέλος καταρτίση, τὴν προσωπικήν του φρουράν, ὅπως ὁ ἴδιος ἐπιθυμεῖ καὶ ἐξ ἀνδρῶν τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς του, εἴτε ἐκ Κρήτης εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς ἑλληνικῆς περιοχῆς. Εἰπέτε του ἀκόμη ὅτι ἡ οἱαδήποτε δαπάνη διὰ τὴν φρουράν του κ. προέδρου θὰ βαρύνη τὸ κράτος. Καὶ, τέλος, ὅτι δι' ὅ,τιδήποτε θελήση εἴμεθα ὡς κυβέρνησις, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὡς Τσαλδάρης, εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν του». Καὶ μοῦ συνέστησεν νὰ συμβάλω καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν.

Καὶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς συνεχίζει:

— Ἀπήντησα εἰς τὸν Παναγῆ Τσαλδάρην ὅτι θὰ μεταβίβαζα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ἐπὶ λέξει, τὰ ὅσα μοῦ εἶπε. Καὶ ἀφοῦ παρέλαβα τὴν μικρὰν δυζαντινὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν ὁ Νιόνιος Λοβέρδος προωρίζε διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, ἀπῆλθον.

Φυσικὰ ρωτάω, ἂν ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς μεταβίβασε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο αὐτὰ ποὺ τοῦ πρότεινε ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης καὶ ποιὰ ὑπῆρξε ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως. Ἀφοῦ τοῦ ἔδωσα τὴν δυζαντινὴν εἰκόνα, τοῦ ἐξέθεσα μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὰ τῆς συναντήσεώς μου μὲ τὸν Π. Τσαλδάρην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Νιόνιου Λοβέρδου. Καὶ ἐκεῖνος ἐγέλασεν.

— Γέλασε; Καὶ τί σᾶς εἶπε;

— Μοῦ εἶπε: «Α! ἔτσι, λοιπόν. Ἐπιθυμοῦν νὰ μὲ ἔχουν στὸ χέρι τους, διὰ νὰ μὲ ξεκαθορίσουν ὅποτε θέλουν». Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευε πλέον εἰς τίποτε καὶ εἰς κανέναν.

— Οὔτε εἰς τὸν Ν. Πλαστήραν;

— Πάντως ὅταν, ἀργότερα, ἐπληροφορήθη ὅτι ἐγὼ ἐπρόκειτο νὰ πάω νὰ φέρω τὸν Ν. Πλαστήρα, μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ τὸ κάνω. Μοῦ εἶπε, δηλαδή, νὰ μὴ ἀνακατευθῶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὅτι τὸ θέμα θὰ ἐρρυθμίζετο κατ' ἄλλον τρόπον καὶ δι' ἄλλου προσώπου.

Ρωτάω·

— Στὴν πρόταση τοῦ Π. Τσαλδάρη δόθηκε καμμιὰ συνέχεια;

Ἀπάντηση:

— Καμμία ἀπολύτως. Ὀλίγον δὲ βραδύτερον, εἰς τὰς 24 Σεπτεμβρίου 1933, μετέβημεν, κατόπιν ἐπισήμου προσκλήσεως τοῦ Τούρκου Προέδρου Μουσταφὰ Κεμὰλ καὶ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μαζί μας δὲ ἦσαν καὶ πολλοὶ δημοσιογράφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ σήμερον ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Γεώργιος Ἀθανασιάδης — Νόβας, ὁ Σπῦρος Μελᾶς, ὁ Ἀσημακόπουλος, ποὺ ἀργότερα ἐχάθη, καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔμεινε ἐνθουσιασμένος ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ταξίδι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγυρίσαμεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1933...

Ἤθελαν νὰ τὰ ποῦν ὅλα!

ΟΜΟΙΑ ἐθνουσιασμένος ἦταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ μὲ τὴν σύλληψη τοῦ Καραβανάση — ποὺ πραγματοποιήθηκε ἕνα χρόνο ἀργότερα ἀπὸ τὸ ταξίδι του στὴν Κωνσταντινούπολη — ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο γιὰ τὸ ὁποῖο, πάλι, ἀσχολήθηκε, μὲ πολὺ ζέση, τὸ ἰδιαίτερό του γραφεῖο. Τὴ φορὰ αὐτὴ τὸ θέμα δὲν ἀφοροῦσε στὴ σύλληψη κανενὸς ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους γιὰ τὴν ἀπόπειρα, ἀλλὰ σὲ μερικοὺς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διατελοῦσαν σὲ προφυλάκιση, περιμένοντας τὴν διεξαγωγὴ τῆς δίκης.

Καθὼς εἴπαμε πάρα - πάνω ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐνδιαφέρθηκε προσωπικὰ γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ Γ. Καραβανάση — τάζοντας, μάλιστα, καὶ ξεχωριστὴ ἀμοιβὴ γιὰ αὐτὸν ποὺ ἔδωσε τὶς πρῶτες καὶ τὶς μετέπειτα καθοδηγητικὲς πληροφορίες — καὶ γιὰ νὰ δικασθῆ ὁ ἀραχωβίτης ληστής· ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ σὰν μάρτυρας ἐναντίον τῶν κατηγορουμένων ἐκείνων, ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος θεωροῦσε σὰν κυρίους ἐνόχους τῆς ἀπόπειρας. Γιὰ τοὺς ἄλλους τοὺς «δευτερεύοντες παράγοντες» τὸ ἐνδιαφέρον του, ἦταν περιωρισμένο. Τὸ ἐνδιαφέρον, δηλαδή, ποὺ ἀφοροῦσε στὴ μορφὴ ἢ στὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας τους καὶ τῆς ποινῆς τους. Γιατὶ δὲν ἦταν καθόλου περιωρισμένο γιὰ ὅ,τι τυχὸν ἀφοροῦσε στὸ περιεχόμενο τῆς ἀπολογίας τους, ποὺ θὰ ἦταν καὶ μιὰ μαρτυρία ἢ καὶ κατηγορία ἀκόμα γιὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς ὁποίους ἐκείνος θεωροῦσε σὰν «πρώτιστους ἐνόχους». Τὸ ἀντίθετο μάλιστα. Καὶ ἔνιωσε πάρα πολὺ μεγάλη ἱκανοποίηση ὅταν τοῦ ἀναφέρθηκε ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν στὶς φυλακὲς «ἤθελαν νὰ τὰ ποῦν ὅλα, γιὰ νὰ ξαλαφρύνουν τὴ θέση τους».

— Μάλιστα· μοῦ ἔλεγε ὁ γιὰ πολλὰ χρόνια διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ροΰσος. Μάλιστα. Μερικοὶ ἐκ τῶν κατηγορουμένων μοῦ ἔστειλαν ἰδικούς των ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μοῦ ἐγνωστοποίησαν τὴν ἀπόφασίν των νὰ ὁμιλήσουν καὶ νὰ προδοῦν εἰς συνταρακτικὰς ἀποκαλύψεις εἰς βάρος ἀλλων συγκατηγορουμένων των, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ὡς οἱ κυρίως ἠθικοὶ ἢ πραγματικοὶ αὐτουργοὶ τῆς ἀπόπειρας τῆς λεωφόρου Κηφισίας. Οἱ προτιθέμενοι, ὅμως, νὰ ἀποκαλύψουν ὅλα ὅσα ἐγνώριζαν, ἐζήτουν ἐγγυήσεις ὅτι δὲν θὰ ἐκινδύνευεν, ἐξ ἐκδικήσεως, ἡ ζωὴ των καὶ ἡ ζωὴ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν των καὶ ὅτι, ἀκόμη, δὲν θὰ ὑφίσταντο διώξεις ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ ἐνδιεφέροντο ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων, ὁ ρόλος τῶν ὁποίων θὰ ἀπεκαλύπτετο καὶ ἡ θέσις τῶν ὁποίων θὰ ἐπεβαύνετο. Διεβεβαίουν δὲ οἱ προσφερόμενοι νὰ ὁμιλήσουν, ἐὰν ἐπροστατεύοντο, ὅτι αἱ ἀποκαλύψεις των θὰ ἦσαν συνταρακτικαί, καὶ διὰ τοὺς συγκατηγορουμένους των καὶ δι' ἄλλους τινάς.

— Καὶ σεῖς τί ἐκάματε;

— Ἀφοῦ ἐβεβαιώθην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ λίαν σοβαρᾶς ὑποθέσεως ἀνέφερα τὰ πάντα καὶ εἰς ὅλας των τὰς λεπτομερείας εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συλλήψεως τοῦ Καραβανάση, μοῦ εἶπε νὰ προχωρήσω διὰ νὰ ἀχθῆ ἡ ὑπόθεσις, ἐπιτυχῶς, εἰς πέρας.

Ἕνα ἄγνωστο καταπληκτικὸ γράμμα

ΕΤΣΙ ὁ Νικ. Ροΰσος, ἔχοντας τὴν ἔγκριση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου προχώρησε στὶς συζητήσεις καὶ στὶς διαπραγματεύσεις καὶ ὅταν ἡ ὑπόθεσις κόντευε νὰ τελειώση καὶ οἱ «ἐνδιαφερόμενοι» ζήτησαν τὴν «προσωπικὴ ἐγγύηση» τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, αὐτὸς ἔστειλε τὸ πάρα - κάτω (ἀνέκδοτο καὶ ἄγνωστο ὡς σήμερα) καταπληκτικὸ γράμμα:

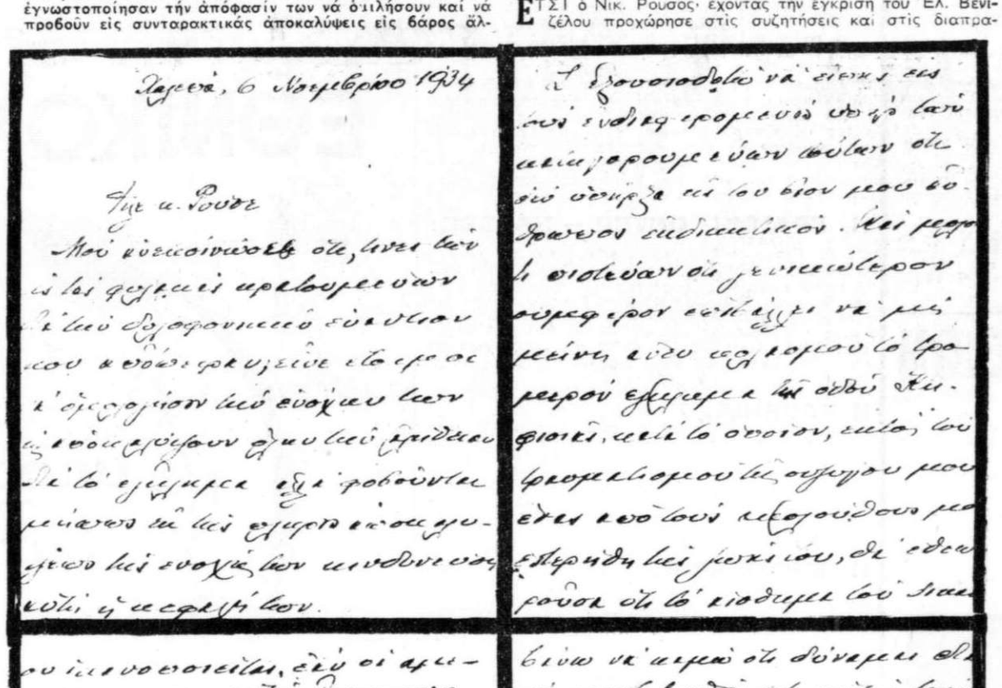

Χαλέπα, 6, Νοεμβρίου 1934

Φίλε κ. Ροΰσε,

Μοῦ ἀνεκοίνωσες ὅτι, τινὲς τῶν εἰς τὰς φυλακὰς κρατουμένων διὰ τὴν δολοφονικὴν ἐναντίον μου ... εἶναι ἕτοιμοι νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχήν των καὶ ἀποκαλύψουν ὅλην τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ φοβοῦνται μήπως ἐκ τῆς πλήρους ἀποκαλύψεως τῆς ἐνοχῆς των κινδυνεύσει αὐτὴ ἡ κεφαλή των.

Σ' ἐξουσιοδοτῶ νὰ εἴπης εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους ὑπὲρ τῶν κατηγορουμένων τούτων ὅτι δὲν ὑπῆρξα εἰς τὸν βίον μου ἄνθρωπος ἐκδικητικός. Καὶ μολονότι πιστεύων ὅτι γενικώτερον συμφέρον ἐπιβάλλει νὰ μὴ μείνη ἄνευ κολασμοῦ τὸ τρομερὸν ἔγκλημα τῆς ὁδοῦ Κηφισίας, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ τραυματισμοῦ τῆς συζύγου μου, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀκολούθους μου ἔστερήθη τῆς ζωῆς του, θὰ ἐθεωροῦσα ὅτι τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου ἱκανοποιεῖται, ἐὰν οἱ ἀμεσώτεροι ἔνοχοι αὐτοῦ Πολυχρονόπουλος καὶ Καραθανάσης ὑποστοῦν τὴν νόμιμον τιμωρίαν. Διὰ τοὺς λοιποὺς, ὅσοι μάλιστα ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχήν των, καὶ συντελέσουν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας, ὄχι μόνον εἶμαι διατεθειμένος, ἐὰν καταδικασθοῦν εἰς θάνατον, νὰ ζητήσω νὰ μὴ ἐκτελεσθῆ ἡ ποινή, ἀλλὰ καὶ ὅταν θὰ ἔλθη κυβέρνησις φιλική εἰς τὰ πράγματα νὰ ζητήσω ὅπως τοὺς δοθῆ πλήρης χάρις. Ἐπὶ πλέον δὲ ἀναλαμβάνω νὰ κάμω ὅ,τι δύναμαι διὰ νὰ προστατευθοῦν, εἴτε ἐντὸς τῶν φυλακῶν εὑρισκόμενοι, εἴτε καὶ ἀφοῦ ἐξέλθουν ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Πολυχρονοπούλου, καὶ κάθε ἄλλου ὁ ὁποῖος ἔχει συμφέρον διὰ νὰ συγκαλυφθῆ τὸ ἔγκλημα.

Φιλικώτατα αἰσθήματα

Ἐλευθ. Κ. Βενιζέλος

Ἡ ἄγνωστη καὶ καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὴν ὁποία ὑπόσχεται σὲ κείνους ἀπὸ τοὺς κατηγορουμένους γιὰ τὴν ἀπόπειρα ποὺ «θὰ τὰ ποῦν ὅλα» νὰ μὴ ἐκτελεσθοῦν ἂν καταδικασθοῦν σὲ θάνατο καὶ νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν φυλακὴ μόλις σχηματισθῆ φιλικὴ τοῦ κυβέρνησις

«Ὑπερκράτος» καὶ «ὑπερδικαιοσύνη»

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ τὸ γράμμα αὐτὸ καταπληκτικὸ μονάχα γιὰ τὸ περιεχόμενό του, γιατὶ ὁ καθένας θὰ μποροῦσε νὰ διαπραγματευτῆ ὅ,τι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διαπραγματεύτανε.

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι καταπληκτικὸ εἶναι ὅτι γράφτηκε καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ — ὅπως ἡ πρὸς Ἀθ. Ζάγκαν ἢ ἡ πρὸς Ἀλ. Ὀθωναῖον — καὶ ἐπιδείχθηκε σὲ ἐκείνους ποὺ ἐνδιαφέρονταν γιὰ τοὺς «δευτερεύοντες» κατηγορουμένους γιὰ τὴν ἀπόπειρα. Καὶ τὸ ἔχουμε ξαναπῆ: Τὰ λόγια φεύγουν· μὰ τὰ γραπτὰ μένουν. Καὶ εἶναι καὶ τοῦτο ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ στὸ γράμμα, λοιπόν, τοῦτο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δείχνει — ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα — πόσο βαρειὰ ἔφερνε τὸ θέμα τῆς γυναίκας του, ποὺ τραυματίστηκε προσπαθώντας νὰ σώση τὴ ζωή του. Τῆς Ἕλενας Βενιζέλου ποὺ ἔκανε τὸ σῶμα της ἀσπίδα γιὰ νὰ προστατεύση τὸ κορμὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ταυτόχρονα ὅμως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πιστεύοντας τὸν ἑαυτό του σὰν «ὑπερκράτος» καὶ σὰν «ὑπερδικαιοσύνη», ἀναλαμβάνει, μὲ τὸ γράμμα του ἐκεῖνο τὶς πιὸ ἀπροσδόκητες καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα τὶς πιὸ ἀκατανόητες ὑποχρεώσεις. Πρῶτα - πρῶτα ὑπόσχεται (γιὰ κείνους ποὺ θὰ τὰ βγάζαν ὅλα στὴ φώρα) «ἐὰν καταδικασθοῦν εἰς θάνατον, νὰ ζητήσω νὰ μὴ ἐκτελεσθῆ ἡ ποινή»! Ὑποκαθιστοῦσε· δηλαδή, μ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΚΑΙ ΣΤΟ... ΘΑΝΑΤΟ»

Οἱ χρηματοδότες τῆς ἐπαναστάσεως

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΓΟΡΕΥΣΗ ΜΕ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

54ον

ΜΟΛΙΣ ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας δεβαιώθηκε πῶς ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ σύνδεσμος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὴν τριμελῆ ἐπιτροπή, (ποὺ ἀποτελοῦσαν οἱ Κ. Πρασσὸς Βλάχος, Ἀνδρέας Κολιαλέξης, Στέφανος Σαράφης), μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ διακόσους καὶ περισσότερους ὁπλισμένους πολίτες, γιὰ νὰ ἐκραπάσῃ τὸ ναυτικὸ ἀπὸ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ ἐθνικὰ πολεμικὰ πλοῖα, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀρπαγοῦν, μὲ καύσιμη ὕλη καὶ μὲ πυρομαχικά), προχώρησε στὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἀνατρεπτικῶν σχεδίων της νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως».

— Ἐγὼ (μοῦ ἱστόρησε ὁ Νικ. Ρούσσο) τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν μοῦ ἐζητήθησαν, ἀπὸ τὸν ναύαρχον Δεμέστιχαν, οἱ διακόσιοι ἔνοπλοι ἄνδρες, ἐνήργησα δεόντως καὶ τὸ θέμα ἐτακτοποιήθη.

Ἀλλὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες καὶ ὅλες τὶς ἡμέρες ποὺ εἶχαν προηγηθῇ καὶ ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸ ἐπρωτόκολλο τῶν Καννῶν ἢ μᾶλλον ὁλοκλήρωση τὴν περίοδο ποὺ ἦρθε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφήμερη πλαστρικὴ δικτατορία τῆς ὁκτ Μαρτίου 1933, τὸ πρόβλημα ποὺ γεννιόταν δὲν ἦταν ἂν θὰ βρίσκονταν ἢ δὲν θὰ βρίσκονταν οἱ διακόσοι ὁπλοφόροι ποὺ ζητοῦσε ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας. Τὸ πρόβλημα ἦταν πολὺ βαθύτερο καὶ πολὺ σοβαρότερο καὶ ἀφορούσε ὄχι τόσο στὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τοῦ κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ὅσο στὰ πρόσωπα ἢ στὶς ὁμάδες ἐκείνες ποὺ, τελικά, θὰ ἔπαιρναν στὰ χέρια τους τὴν ἡγεσία τοῦ ἑλληνοελληνικοῦ σπαραγμοῦ.

ΕΙΚΟΝΑ ΑΛΛΗΛΟΜΑΧΙΑΣ

ΙΔΟΥ γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἐναργέστερη ἡ ἐνδοδημοκρατικὴ εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν (μὲ πολλὲς καὶ ποικίλες διακυμάνσεις) ἐναντίον τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν (μὲ τσακισμένη πιὰ τὴν πίστη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἄλλοτε λάτρευε σὰν θεὸ) ἐναντίον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἅμυνα» τοῦ ἀρχιστράτηγου Ἄναστ. Παπούλα ἦταν ἐναντίον τῆς Δημοκρατικῆς Ἁμύνης Ἀλέξ. Κωνσταντίνου καὶ Βασ. Ντερτιλῆ. Καὶ τὸ ἀντίθετο ἡ σκέτη «Δημοκρατικὴ» κατὰ τῆς «Πανελληνίου». Ἔτσι ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νὰ ἀναγκασθῇ μιὰ μέρα νὰ φωνάξῃ στὴ Βουλὴ κατὰ τοὺς τῆς «Δημοκρατικῆς Ἁμύνης» καὶ τοὺς «Πανελληνίους» καὶ νὰ τοὺς κάνῃ ἐκκληση νὰ σταματήσουν τὴν ἀλληλομαχία, γιατὶ «ἀλλιῶτικα θὰ βγοῦν ἀπὸ ἐδῶ μέσα»! Οἱ δυὸ «Ἅμυνες» ἦταν ἐναντίον τοῦ «Δημοκρατικοῦ Φρουροῦ» τοῦ συνταγματάρχη Μπακιρτζῆ καὶ αὐτὸς ἐναντίον καὶ τῆς «Πανελληνίου» καὶ τῆς Δημοκρατικῆς καὶ «ἐναντίον παντὸς ἄλλου». Ἐναντίον δὲ ὅλων αὐτῶν ἦταν ἡ ὀργάνωση τοῦ συνταγματάρχη Στέφανου Σαράφη, ποὺ δὲν ἤθελε κανένα ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ πραγματικότητα, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἁπλῶς θὰ τὸν ἐκμεταλλευόταν γιὰ ὅ,τι τυχὸν θὰ τὸν χρειαζόταν. Ὅσο γιὰ τὸν Ν. Πλαστῆρα δὲν ὑπῆρχε οὔτε τὸ δυνάμα τὸν νὰ σκούσῃ κάν.

"ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ"..

ΗΤΑΝ τόσο ἀνακατωμένη ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσίαζε ἡ «Δημοκρατικὴ πλατεῖα» στὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ἦταν τέτοιο τὸ «κομφούζιο» —κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ— ποὺ ἐπικρατοῦσε, ὥστε ἂν δὲν ὑπῆρχαν συγκολλητικὲς (προσταυαστατικὲς) ἐπιστολὲς τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναίο, στὸν Ἀλ. Ζάννα καὶ στοὺς ἄλλους, γιὰ δέκα ὁπλαρχηγοὺς ἐπίσημος σύνδεσμος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὴν τριμελὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου Νικ. Ρούσσος, ποὺ ἀκολουθοῦσαν στὴ Μεγαλόνησο τὰ ὅσα ἐπακολούθησαν (ἀπὸ τὴν 1η ὡς τὴν 11η Μαρτίου 1935, αὐτὰ ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας), δὲν θὰ φανόταν ὁλότελα ἀδύνατο νὰ συζητηθῇ ἡ «θέση» τοῦ πιστοῦ παραστάτη τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀσφαλείας του, Ἀνδρέα Γυπαράκη, κατὰ τὴν ὁποία «ἀφοῦ ἀπὸ τὸ '35 ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἦταν, ἐκτὸς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου»!

Ὁ Ἀνδρέας Γυπαράκης βρισκόταν πλάι στὸν Ἐλ. Βενιζέλο πολλὰ χρόνια. Ἦταν μαζί του τὴ νύχτα (6 Ἰουνίου 1933) τῆς ἀποπειρας τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, ἦταν μαζί του στὴ Χαλέπα καὶ σὲ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ταξίδια του, ἦταν μαζί του κάθε στιγμή, καὶ στὰ χέρια του ξεψύχησε (Τετάρτη 18 τοῦ Μάρτη 1936), ἐκεῖ στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, ὁ Κρητικὸς πολιτικός. Καὶ ὅπως ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἱστόρησε ὅτι, στὸ κίνημα τοῦ 1935 ἔφερε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὸν τάφο», ὅπως ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς τόνισε πὼς «τὸ κίνημα τοῦ 1935 αἰματοκύλισε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνοιξε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο», ἔτσι καὶ ὁ Ἀνδρέας Γυπαράκης ἔγραψε ὅτι τὸ κίνημα τοῦ 1935 «ἐστειλε τὸν Βενιζέλο στὸ Παρίσι καὶ στὸ θάνατο».

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. ΓΥΠΑΡΑΚΗ

ΠΑΝΤΩΝΤΑΣ, λοιπόν, στὸ ἐρώτημα: «Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἦταν γνώστης ἢ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τοῦ '35», ὁ Ἀνδρέας Γυπαράκης (ποὺ ὡς τὶς τελευταῖα πνοὴ του πίστεψε τὸν ἀρχηγό του) ἀπάντησε (ἀπὸ τὴν ἀποψή του) αὐτά:

> ... Πολὺ μελάνι ἀλλὰ καὶ πολὺ διλητήριο χύθηκε γύρω ἀπὸ τὴν θέση ποὺ εἶχε πάρει ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος στὸ κίνημα τοῦ 1935.
>
> Πολλὲς οἱ ἀπόψεις τῶν ἀντιπάλων του. Μιὰ ἐπιστολὴ ὅμως ποὺ ἔλαβε τότε (μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935) ἀπὸ Παρίσι ἀπὸ τὸν (Παναγῆ) Βουρλούμη (ἄλλοτε ὑπουργὸ του), ἔρριξε πολὺ φῶς καὶ ἔδειξε ὁ,τι μόνο ποιὰ ἦταν ἡ πραγματικὴ θέση του σ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνυπερβλητη ἠθικὸ μεγαλεῖο του, ὅταν δὲν δίστασε προκειμένου νὰ σώσῃ τὴν ἠθικὴ ὑπόστασι διακεκριμένων φίλων του, νὰ διανοθεύσῃ τὴν ἰδικήν του πολιτικὴ ὑπόστασι!

Στὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη ὁ Βουρλούμης τοῦ ἔγραφε ὅτι στὴν Ἀθήνα πολλοὶ τῆς παραστέξεώς μας καὶ κατηγοροῦν ἀφιντὰ καὶ διὰ τοῦ Τύπου ἀκόμη, τὸν Σαράφη καὶ τὸν Τσιγάντε, ὅτι γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος τοῦ 1935 ἐνρησιτεύοντο!

Κι ἐκεῖνοι θυμώσανε παρακαλοῦσε τὸν Βενιζέλο νὰ γράψῃ στοὺς λιβελλογράφους καὶ νὰ στὶν συστήσῃ νὰ σταματήσουν ὁπωσδήποτε τὴν πολεμικὴ ἐναντίον τῶν ὀργανώτων τὸ κίνημάτος διότι αὐτὸ εἶναι κακὸ καὶ ἀπαράδεκτο γιὰ πολλοὺς λόγους.

Ὁ Πρόεδρος ὅμως, πρὶν γράψῃ στοὺς ἐπικριτὲς τῶν ὀργανωτῶν τοῦ κινήματος, ἔγραψε ἀμέσως ἐπιστολὴ στὸν Βουρλούμη καὶ μοῦ τὴν δίνει μὲ τὴν ἐντολὴ ἀφοῦ κρατήσω ἀντίγραφο νὰ τὴν τσ· ὑβρομήσω.

Ἄρχισα τὴν ἀντιγραφὴ τῆς ἐπιστολῆς. Ἀλλὰ πλησιάζοντας πρὸς τὸ τέλος τῆς σταματήσα σὲ μιὰ φράση ποὺ μοῦ ἔκοψε τὴν ἀναπνοή καὶ μὲ ἔκαμε ν' ἀνασυχήσω. Ἔγραφε λοιπὸν ὁ Βενιζέλος σ' αὐτὴ τὴ φράση:

«Εἶναι ἀναληθὲς ὅτι ὁ Σαράφης καὶ ὁ Τσιγάντες ἐνρησιτζόνταν διὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος. διότι ἐνῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος τοὺς προσέφερα γρήματα γιὰ τὴν κίνησίν των, δὲν τὰ ἐδέχθησαν»!

Ἡ φράση αὐτὴ δὲν μοῦ ἄρεσε καὶ εἶχα τὴν γνώμη ὅτι ἔπρεπε ν' ἀπαλειφθῇ. Ἀλλὰ γνωρίζα καλὼς ὅτι δὲν ἦταν εὔκολο νὰ τὸν πείσω νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ. Σταμάτησα στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴν ἀντιγραφὴ καὶ μὲ τρόπο δίζω τὴν ἐπιστολὴ στὴν τσέπη μου καὶ πηγαίνω στὸ ξενοδοχεῖο ποὺ ἔμενε ὁ Βασίλης Σκουλάς. Ἦταν ἀπόγεμα. Τὸν βρίσκω καὶ τοῦ δίνω τὴν ἐπιστολὴ νὰ διαβάσῃ γωρὶς ἐγὼ νὰ τοῦ ὑποδείξω τίποτε. Ἀφοῦ τὴν διάβασε, τὸν ρώτησα ἂν ἔπρεπε νὰ σταλῇ ἡ ἐπιστολὴ ὅπως ἔχει.

"Ὄχι, μοῦ ἀπάντησε. Πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ αὐτὴ ἡ φράση. Καὶ ἀνέλαβε ὁ ἴδιος νὰ πείσῃ τὸν Πρόεδρο. Πήγαμε μαζὶ στὸ σπίτι τοῦ Προέδρου καὶ τὸν βρήκαμε στὸ γραφεῖο του. Μὲ τρόπο ὁ Σκουλὰς προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Πρόεδρο ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὴ τὴν φράση. ἀλλ' ἐκείνος ἀπάντησε κοφτά:

— "Ὄχι, ὄχι! ἀπάντησε κοφτά. Ἡ ἐπιστολὴ νὰ σταλῇ ὅπως ἔχει!

Τότε τελείωσα τὴν ἀντιγραφὴ καὶ τὴν ἔδωσα στὸν Πρόεδρο. Μόλις τὴν ἔλαβε ὁ Βουρλούμης, τὴν δημοσίευσε ἀμέσως στὸν Τύπο. Καὶ τότε ἔξεστασε ἡ θύελλα! Δηλητηρίου ἐξύγαζαν τὰ ἄρθρα τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ Τύπου κατὰ τοῦ Βενιζέλου.

«Ὁ Βενιζέλος ἐνῶ ὑποκριτικὰ μᾶς λέγει (ἔγραφε μιὰ ἐφημερίδα) ὅτι οὐδεμίαν ἀνάμιξι εἶχε στὸ κίνημα, ἐδῶ μᾶς πιστοφορεῖ στὴ χαιταδοτικὸ σε τους κινηματίας!

Κάθε πρωὶ ἐστέλνα τὸ Ροζέ, τὸν σωφὲρ του καὶ μοῦ ἔφερνε ὅλες τὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες, στὶς ὁποῖες σημείωνα τὰ σημεῖα ποὺ τὸν ἐφορίζανε. "Ενα πρωὶ δλέπω ἕνα ἐπταφὲς ἄρθρον (σὲ μιὰ ἐφημερίδα) ποὺ εἶχε ὡς ἐφορμὴ τὴν φράση ἐκείνη τοῦ Προέδρου στὴν ἐπιστολὴ Βουλλουμη. Καὶ ἄραν πῆγα νὰ τοῦ ὑπενθυμίσω ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴναμε ἀπαλείψει ἐκεῖνη τὴν φρά ση μὲ δικιοῦμε μὲ ζωηρὸ τόνο καὶ μὲ τὰ ἑξῆς λόγια:

«Ἐγὼ Ἄνδρεα δὲν ἀρνήθηκα ποτὲ καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἤμουν γνώστης τοῦ κινήματος. Ἀρνήθηκα καὶ ἀρνοῦμαι ὅτι ἤμουν ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος».

Τότε τοῦ συνέστησα νὰ στείλῃ στὴν Ἀθήνα σὲ φιλικὸ του πρόσωπο ἐπιστολὴ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ γίνῃ διὰ τῆς ἐφημερίδος ἡ σχετικὴ ἐπεξήγησι. Τότε μοῦ λέει μὲ λύπη.

«Ἀμφιβάλλω ἂν τὸ πρόσωπο αὐτὸ θὰ πράξῃ σύμφωνα μὲ τὰς ὑποδείξεις μου!

Εἰλικρινεῖ ἔνοια ἐμβρόντησε, διότι τὸ πρόσωπο αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ τρανὸ ἦταν δημιούργημά του...

ΠΟΙΟΙ ΤΟΝ ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ

ΑΛΛΑ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο δὲν τὸν ἐγκατέλειψαν «μεγάλα καὶ τρανὰ πρόσωπα, μοναχὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τοῦ 1935. Τὸν ἐγκατέλειψαν πολὺ πιὸ πρὶν οἱ βασικοὶ στρατιωτικοὶ ὀργανωτὲς τῆς «νέας καὶ τελευταίας» ἐπαναστάσεως, οἱ ὁποῖοι τὸν ἤθελον ἀπὸ καιρὸ διικῆς τους ἀνάδου. Τὸν ἐγκατέλειψαν οἱ ἀνώνυμοι μικροὶ ἀξιωματικοί, ποὺ καθὼς ἱστόρησε ὁ Ἀλέξανδρος Ζάννας, ἀν καὶ ρώτσαν «ἀκουμπισμοί», «ποιὸς ὁ λόγος γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ κίνημα». Τὸν ἐγκατέλειψαν οἱ πιὸ πολλοὶ ἐπιστῆθιοι φίλοι του καὶ θαυμαστὲς του (καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους οἱ ἀλλοι πολιτικοὶ ἀρχηγοί, «γενήματα καὶ θρέψματά του», ποὺ μαζί του ἀποτελοῦσαν τὸ Ἐθνικὸ Συναστισμὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Ἀνδρέας καὶ ποὺ τὸν πλησίασε μονάχα νεκρό, μιὰ ὥρα ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του καὶ ἀφοῦ προηγουμένα τοῦ τηλεφώνησε ὁ Κυριάκος Βενιζέλος: «Ἔλα τὸ πατέρας πεθαίνει».

ΠΟΙΟΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΣΕΙ

ΣΤΗΝ ἱστόρησή του ὁ Ἀνδρέας Γυπαράκης θίγει (μὲ ἀφορμὴ συγκεκριμένα πρόσωπα) καὶ τὸ μεγάλο θέμα ποὺ καὶ ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, καὶ ἀργότερα, εἶχε ἀπασχολήσει καὶ φίλους καὶ μὴ φίλους καὶ ἐχθροὺς καὶ ἐχθροὺς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τὸ θέμα ποὺ καὶ ἐμεῖς ἔχουμε μνημονεύσει στὰ περασμένα καὶ ποὺ θὰ ἀναφέρουμε ξανὰ καὶ πιὸ κάτω καὶ ἀκόμα πάρα - κάτω, τὸ θέμα, δηλαδή, γιὰ τὸ ποιὸς χρηματοδότησε αὐτὸ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος χαρακτήριζε σὰν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Γιατί, καθὼς ἔχουμε πῆ, δὲν ἦταν δυνατὸ μὲς κυρίᾳ — ἢ Ἑλληνοβενιζέλων - ἀσοβήτε βαθύπλουτη καὶ ἂν ἦταν νὰ χρηματοδοτήσῃ καὶ τὶς τρεῖς ἀφέσεις τοῦ κινήματος: Τὴν προπαρασκευή, τὴν ἐκτέλεση καὶ τὴν μετὰ τὴν ἀποτυχία περίοδο. Τὸ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

55ον

ΕΙΤΕ, λόιπόν, «παίζων», εἴτε «σπουδάζων», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶχε πῆ στὴ συνεδρίαση τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς 15ης Μαΐου 1933, πράγματα καταπληκτικά. Πράγματα ποὺ καὶ σήμερα, τριάντα τρία ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε —καὶ ἴσως, τώρα, ἀκόμα περισσότερο— προκαλοῦνε δέος. Ὄχι, βέβαια, ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦσαν στὶς «μεγάλες ὑπηρεσίες» ποὺ πρόσφερε, ἔντεκα χρόνια πρίν, στὴν Ἑλλάδα, ὁ «μαῦρος καβαλλάρης». (Αὐτὴ εἶναι ἄλλη ἱστορία). Ὄχι, δηλαδή, τὰ ὅσα γίνηκαν ἀφορμὴ νὰ διακοπῆ ἡ τελευταία ἀγόρευση, στὸ κοινοβούλιο, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, μὲ ἀπώτερο ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἐμφανισθῆ πιὰ στὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία ὁ Κρητικὸς πολιτικός. Καταπληκτικὰ πράγματα ἦταν αὐτὰ ποὺ ἀποκάλυπταν τὸν θαυμασμὸ ποὺ ἔτρεφε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, (ἑφτὰ χρόνια προτοῦ γίνη ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς Ἑλλάδας), ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας γιὰ τὸν δικτάτορα τῆς Ἰταλίας καὶ γεννήτορα τοῦ φασισμοῦ Μπενίτο Μουσολίνι.

Αὐτόν, ἀκριβῶς, τὸ θαυμασμὸ τοῦ Ν. Πλαστήρα γιὰ τὸν Μπ. Μουσολίνι, ἀποκάλυψε «μεταξὺ σοβαροῦ καὶ ἀστείου» ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ χωρὶς κανένα δισταγμό, εἶπε, μπροστὰ στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἔθνους, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» τοῦ «ἐπεκαλεῖτο συχνὰ τὸ παράδειγμα μιᾶς χώρας» (τῆς Ἰταλίας), ποὺ «καθ' ὅλας τὰς πληροφορίας, ἀφ' ἧς ἐγκαθιδρύθη εἰς αὐτὴν ἡ δικτατορία, φαίνεται ὅτι πηγαίνει καλά». Μὰ δὲν περιορίστηκε ὡς ἐδῶ ὁ Κρητικὸς πολιτικός. Θέλοντας νὰ ὑποτιμήση (ἢ «νὰ κάψη») τὸν «φίλτατό του ἀρχηγὸ» (ποὺ, πάντως, τὸν εἶχε εὐλογήσει ποὶν ξεκινήση γιὰ «νὰ καταλάβη» τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν), τόνισε πὼς τοῦ εἶχε πῆ, ὅτι «δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ κάμης τὸν δικτάτορα» καὶ ὅτι «ὄχι μόνον δὲν ἔχεις τὴν ἱκανότητα νὰ κάμης τὸν δικτάτορα, ὡς ὁ Μουσολίνι, ἀλλὰ δὲν ἔχεις οὔτε τὴν πλειάδα, ἑκατοντάδα ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ τοὺς ὁποίους ἔνει περὶ αὐτὸν ὁ Μουσολίνι». Ἔτσι μὲ ἕνα «σμπάρο» ὁ ἰδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων «περιποιήθη δεόντως» καὶ τὸν πιστό του στρατηγὸ καὶ ὅλους ἐκείνους ποὺ τὸν περιτριγύριζαν —τοὺς συνεργάτες του.

Ἀπὸ τὴν ἀγόρευση ἐκείνη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ σκοπιμότητα ποὺ ὑπηρετοῦταν ὅταν τὰ πάρα - πάνω λέχθηκαν στὴ Βουλή), ἀποκαλύφθηκαν, στὴ πρώτη τους φάσι, καὶ τὰ αἰσθήματα πού, στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, ἔτρεφε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα. Πέρα ἀπὸ τὴν «εὐγνωμοσύνη» ποὺ τοῦ ἐξέφρασε τὴν ἄλλη ἡμέρα τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933, πέρα ἀπὸ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «πεπρωμένου ἐκδικητῆ», καὶ πέρα ἀπὸ ὅσα ἔγραψε στὸ στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο («θὰ διορίσετε δὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ δώση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν»), ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν τὸν ἤθελε (γιὰ διάφορους λόγους) τὸν Ν. Πλαστήρα. (Καὶ ἀπόδειξη τρανή, ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας δέν βοηθήθηκε γιὰ νὰ ἔρθη στὴν Ἑλλάδα τὶς κρίσιμες ὧρες τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ὅτι, πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ τῶν Κ. Πράσσου Βλάχου, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στεφ. Σαράφη, ζητοῦσε ἄλλο ἀρχηγό, εἴτε στὸ πρόσωπο τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, εἴτε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου).

Ἀλλὰ στὴν τελευταία κοινοβουλευτική του ἐμφάνιση, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶπε (καὶ ἐδῶ «παίζων μᾶλλον παρὰ σπουδάζων»), καὶ αὐτὰ τὰ ἀκόμα καταπληκτικώτερα: «Ἕνας τρόπος ὑπάρχει (τόνισε στὸ Ν. Πλαστήρα), διὰ νὰ μὲ σύρετε καὶ ἐμὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐπιθυμούντων τὴν δικτατορίαν. Νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ πείσετε τὸν Μουσολίνι νὰ ἀφήση τὴν Ἰταλίαν (καὶ) νὰ ἔλθη ἐδῶ νὰ γίνη δικτάτωρ. Τότε ἴσως ἀποφασίσω καὶ ἐγὼ νὰ γίνη δικτατορία».

ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ;

Τί ΗΤΑΝ αὐτὴ ἡ τελευταία δήλωση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου; Ἦταν μιὰ ἔμμεση πολιτικὴ (ὄχι, βέβαια, «κατακτητική») πρόσκληση; Ἦταν κάτι σὰν ἐμπράγματη, ἂς ποῦμε, συνέχεια τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ συμφώνου ποὺ εἶχε ὑπογράψει, λίγο παλαιότερα, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ὡς πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδας, μὲ τὴν κυβέρνηση τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι καὶ μὲ τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς γειτονικῆς χώρας, τὸν Ντίνο Γκράντι, «κόμιτα ντὶ Μοντάνο»; (Τὸν Ἰταλὸ ἐκεῖνο πολιτικὸ ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἐνθουσιωδέστερους ὀπαδοὺς τοῦ Μουσολίνι, ποὺ ὠργάνωσε τὸ φασιστικὸ κίνημα στὴ Βόρεια Ἰταλία καὶ ποὺ μετέσχε τῆς «πορείας πρὸς Ρώμην» σὰν ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς «τετρανδρίας»). Ἦταν ἕνα ἁπλὸ φιλοφρόνημα γιὰ κείνους; Ἦταν ἕνα συμπτωματικὸ προλόγισμα γιὰ ὅσα λέχθηκαν καὶ γράφτηκαν ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὅτι, τάχα, γι' αὐτὸ (γιὰ τὸ κίνημα) ἐνδιαφέρθηκε ἡ Ἰταλία, ποὺ στρεφόταν κατὰ τοῦ Βαλκανικοῦ συμφώνου, ποὺ εἶχε ὑπογράψει ἡ κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη καὶ ποὺ εἶχε καταπολεμήσει (μὲ σειρὰ ἄρθρων του) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος; Ἢ δὲν ἦταν τίποτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ (ποὺ, πάντως, θὰ τὰ ἐξετάσουμε καὶ πάρα - κάτω), ἀλλὰ μονάχα «πνεῦμα», («χιοῦμορ») τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ;

Ὅ,τι καὶ νὰ ἦταν, αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν, ἀπὸ ἐπισημότατα χείλια, στὴ Βουλή, τηλεγραφήθηκαν ἀμέσως στὸ ἐξωτερικό, καὶ, βέβαια, καὶ στὴν Ἰταλία. Καὶ εἴτε πάλι ἀπὸ ἁπλὴ σύμπτωση εἴτε ἀπὸ «διευθυνομένη σύμπτωση», δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἡ σύσταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ποὸς τὸν Ν. Πλαστήρα: «Νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ πείσετε τὸν Μουσολίνι νὰ ἀφήση τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἔλθη ἐδῶ νὰ γίνη δικτάτωρ», βρῆκε ἀνταπόκριση. Ὄχι πὼς ὁ Ν. Πλαστήρας ἄκουσε τὴ συμβουλὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἔτρεξε ἀμέσως γιὰ τὴ Ρώμη γιὰ «νὰ πείση τὸν Μουσολίνι». (Τότε ὁ ἐφήμερος δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, μόλις εἶχε τακτοποιηθῆ —καὶ θὰ δοῦμε, εὐθὺς πάρα - κάτω, μὲ ποιὸ τρόπο— στὴ Γαλλία, καὶ μόλις εἶχε συνδεθῆ μὲ ἕνα ἄνθρωπο, πού, ἕκτοτε, ἔγινε ἡ σκιά του καὶ ποὺ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο καὶ σὲ αὐτὸ ποὺ θὰ ἱστορήσουμε σήμερα καὶ ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι). Οὔτε πώς, ὕστερα ἀπὸ τὴν «εὐγενῆ» ἢ «πνευματώδη» πρόσκληση τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ («πρόσκληση» ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας) ὁ Ἰταλὸς δικτάτωρ ξεκίνησε ἀπὸ τὴ χώρα του γιὰ νὰ κυβερνήση τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο τὸ ἔκανε ἑφτὰ χρόνια ἀργότερα, μὲ σκοπὸ νὰ κατακτήση, αὐτός, καὶ τὰ ὀχτὼ ἑκατομμύρια λόγχες του, τὴ μικρὴ γωνιὰ τῆς γῆς ποὺ λέγεται Ἑλλάδα. (Καὶ πῆρε μάθημα σκληρότατο).

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΤΟ ΚΑΠ ΦΕΡΑ

ΘΑ ἔπρεπε πρὶν μιλήσουμε γιὰ τὴ συμπτωματικὴ ἀνταπόκριση ποὺ βρῆκε ἡ πρόσκληση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Μπενίτο Μουσολίνι, νὰ δίναμε μερικὲς αὐθεντικὲς πληροφορίες —τέλεια ἄγνωστες ὡς τώρα— σχετικές μὲ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας.

Ὅταν ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ἀποφάσισε νὰ ἐγκαταλείψη τὴ Ρόδο —γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀνάφερε στὸ γράμμα του, ποὺ ἔστειλε στὸν Ἀλ. Ζάννα καὶ ποὺ ἔχουμε δοσμένο στὰ προηγούμενα —καὶ νὰ πάη στὴ Γαλλία, δὲν ἤξερε τί ἀκριβῶς θὰ ἔκανε ἐκεῖ (καὶ οὔτε πὼς σὲ λίγο θὰ ἔστηνε στὸ φιλόξενο γαλλικὸ ἔδαφος ἕνα καινούργιο ἐπαναστατικὸ στρατηγεῖο). Ἔτσι μόλις ἔφτασε στὴ Μασσαλία, μὲ ἕνα πλοῖο τῆς «Μεσσαζερὶ Μαριτίμ», ἀναλήτησε τὸν διευθυντὴ τοῦ ἐκεῖ ἐφοπλιστικοῦ γραφείου τοῦ Λεωνίδα Ἐμπειρίκου, ναύαρχο Ἠλία Μαυρουδῆ, ποὺ φρόντιζε τὶς ἐργασίες καὶ τῆς Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας, καὶ τῆς ναυτικῆς ἑταιρίας «Νέρμος». Ἀλλὰ ὁ Ἠλίας Μαυρουδῆς (ἀδελφὸς τοῦ μετέπειτα ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, πρεσβευτὴ Νικολάου Μαυρουδῆ) δὲν βρισκόταν τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες στὴ Μασσαλία. Τότε ὁ Ν. Πλαστήρας σκέφθηκε νὰ πάη στὸ Κὰπ Φερὰ (Cap Fera) ὅπου ἤξερε πὼς μένει ὁ προσωπικὸς φίλος του Μιχαὴλ Ἐμπειρίκος. Μὰ καὶ τοῦτου ἡ διαμονὴ στὸ κοσμικὸ ἀκρωτήρι τῆς Γαλλίας ἦταν ἐποχιακή. Καὶ δὲν τὸν βρῆκε.

Τὴν ἀφιξη ὅμως τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» στὴν Κυανὴ Ἀκτή, τὴν ἀνάφερε ἡ ἐφημερίδα «ECLAIREUR DE NICE» («Πρόσκοπος τῆς Νικαίας»), ἡ ὁποία, μάλιστα τόνιζε ὅτι «ὁ εὑρισκόμενος εἰς Κὰπ Φερὰ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, πρώην ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἦτο παλαιὸς καὶ δοκιμασμένος φίλος τῆς Γαλλίας» καὶ ὅτι πῆγε ἐκεῖ «ὡς πολιτικὸς ἐξόριστος». Αὐτὴ τὴν εἴδηση τὴ διάβασε ἕνας Ἕλληνας, γεννημένος στὴν Κρήτη, ποὺ ἔμενε ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὶς Κάννες. Ὁ Ἰωάννης Μοάτσος, γιὸς παλαιοῦ φιλελευθέρου καὶ προσωπικοῦ φίλου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, παλαιὸς δὲ φιλελεύθερος καὶ ὁ ἴδιος.

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ

ΜΟΛΙΣ ὁ Ἰωάννης Μοάτσος διάβασε τὴν εἴδηση τοῦ «Προσκόπου τῆς Νικαίας» ἔσπευσε νὰ πάη στὸ Κὰπ Φερά. Πῆρε τὸ αὐτοκίνητό του καὶ γρήγορα - γρήγορα ἔτρεξε στὸ κοσμικὸ ἀκρωτήρι, γιὰ νὰ συναντήση τὸν ἄνθρωπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἦταν γραφτὸ νὰ μείνουν μαζί, ἀπὸ τότε, εἴκοσι ὁλόκληρα χρόνια. Καί, πραγματικά, τὸν συνάντησε στὴν «Πανσιὸν Φράντσια», στὴν ὁποία ὁ Ν. Πλαστήρας ἔβινε, «τοὺ κομπρί», ἕξι φράγκα τὴν ἡμέρα. Ἦταν πρωῒ - πρωῒ καὶ ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, βρισκόταν ὁλομόναχος στὸ δωμάτιό του. Τότε καὶ ἀφοῦ ἀντάλλαξαν «τὰ νέα» καὶ τὶς πληροφορίες ποὺ ὁ καθένας εἶχε, ὁ Ἰω. Μοάτσος εἶπε στὸν Ν. Πλαστήρα: «Ἀρχηγέ, ἐλᾶτε νὰ μείνετε μαζί μου στὶς Κάννες. Δὲν ἔχω καμμιὰ οἰκογενειακὴ ὑποχρέωση καὶ ζῶ μόνος. Θὰ εἶναι μεγάλη μου τιμὴ νὰ σᾶς ἔχω κοντά μου. Δὲν εἶμαι πλούσιος, ἀλλὰ θὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε ἀξιοπρεπῶς. Μαζί θὰ μοιρασθοῦμε τὸ ψωμί, ποὺ κερδίζω μὲ τὴν ἐργασία μου».

Μόλις ἄκουσε αὐτὴ τὴν ἀπροσδόκητη πρόσκληση, ὁ Ν. Πλαστήρας, δάκρυσε. Στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε κατηγορηματικά. Μὰ ὅταν σκέφθηκε πὼς τὴ στιγμὴ ἐκείνη εἶχε στὴν τσέπη του, ὅλα - ὅλα, ἑφτακόσια φράγκα, δέχθηκε μὲ δυσκολία. Καὶ ἑτοίμασε τὸ βαλιτσάκι του στὸ ὁποῖο ἔβαλε: «Ἕνα πιστόλι, ἕνα ζευγάρι πιτζάμες, ἕνα ζευγάρι παντόφλες καὶ τὰ ξυριστικά του. Αὐτὲς ἦταν οἱ ἀποσκευές του σᾶν ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Κὰπ Φερὰ γιὰ τὶς Κάννες.

Ἀπὸ τότε (1933) ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ ὁ Ἰω. Μοάτσος δέν χώρισαν καθόλου (ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ μικρὴ περίοδο τὸν καιρὸ τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου), ὡς που ὁ πρῶτος πέθανε (τὸ 1953). Καὶ ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας ἔγινε τὸ 1950 καὶ τὸ 1951 πρωθυπουργὸς στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ἰω Μοάτσος ἦταν ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ του γραφείου.

«ΚΑΙ ΝΑ ΗΘΕΛΕ ΔΕΝ ΤΟΝ ΑΦΗΝΑΝ ΗΣΥΧΟ»!

ΟΤΑΝ, κάποτε, ὁ Ἰωάννης Μοάτσος ἀφηγήθηκε τὰ πάρα - πάνω, ὁ συνομιλητής του, τὸν ρώτησε:

— Καὶ πῶς ἔτσι, γοργά - γοργά, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἔστησε στὶς Κάννες, ὄχι μονάχα τὸ καταφύγιό του, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατηγεῖο του γιὰ τὶς καινούργιες ἐπαναστατικὲς ἐξορμήσεις του; Καὶ πῶς, πρὶν περάση, οὔτε ἐλάχιστος χρόνος ἀπὸ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἄρχισε νὰ γράφη γιὰ «ὀργανώσεις», νὰ δίνη διαταγές καὶ νὰ κατευθύνη ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς φίλους του ποὺ προετοίμαζαν στὴν Ἑλλάδα ἀλλεπάλληλα κινήματα;

Καὶ ὁ Ἰω. Μοάτσος ἀπάντησε:

— **Καὶ νὰ ἤθελε, δὲν τὸν ἄφηναν ἥσυχο! Στὶς Κάννες ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, δὲν ἔδειχνε, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστο», καμμιὰ διάθεση γιὰ κινήματα. Ἀλλὰ ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται τὰ γράμματα, τὸ ἕνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Πολλὰ γράμματα καὶ πολλὲς πληροφορίες. Καί, ἐπειδὴ ἐπίστευεν εἰς τὴν τιμιότητα τῶν συνανθρώπων του, ὑϊοθετοῦσε, ἔστω καὶ μὲ δισταγμούς, αὐτὰ ποὺ τοῦ ἐπρότειναν.**

Ὁ Ἰω. Μοάτσος ρωτήθηκε:

— Καὶ πῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, δεχόταν καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸ ποὺ συγκλόνιζε, τότε, τὴν «δημοκρατικὴ» παράταξη;

Καὶ ἀπάντησε:

— **Προσεπάθει, μὲ ὅλην του τὴν δύναμη, νὰ ἀμβλύνη τὴν ἐνδοοικογενειακὴ ρῆξη. Δυστυχῶς τότε, οἱ δημοκρατικοὶ "Ελληνες εἶχαν χωρισθῆ εἰς Βενιζελικοὺς καὶ εἰς Πλαστηρικούς. Καὶ τοῦτο ἦτο ἡ ἀφορμὴ τῆς ρήξεως. Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας εἶχε τελικῶς, πιστεύσει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπαναστάσεως, διότι ἐφαντάζετο ὅτι δι' αὐτῆς θὰ ἐπροστατεύετο ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία καὶ θὰ ἐλύοντο τὰ ὑφιστάμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κοινωνικὰ προβλήματα. Ἦτο δὲ βέβαιος διὰ τὴν ἐπικράτησιν, ἐὰν τοῦ κινήματος ἡγεῖτο ὁ ἴδιος.**

Ἐρώτηση:

— Καὶ γιατὶ δὲν ἡγήθηκε;

Ἀπάντηση:

— **Διότι τὸν ἐνέπαιξαν. Καὶ Καὶ μόνον ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐβεβαιώθη ὅτι καὶ ἐκεῖνος εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς τρομακτικὴν περιπέτειαν, τοῦ ἀπέστειλε ἀπὸ τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρὰ» ἕνα ραδιογράφημα — ἔκκλησιν, ἕνα πραγματικὸ S.O.S. Ἦτο ὅμως πλέον πολὺ ἀργά.**

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΠΟΥ ΔΟΘΗΚΕ ΣΤΟ ΜΙΛΑΝΟ

ΑΠΟ τὸ 1933, ὁ Ἰω. Μοάτσος ἔγινε ἡ σκιὰ (τὸ ἄλλο «ἐγώ») τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὅπου βρισκόταν ὁ δεύτερος βρισκόταν καὶ ὁ πρῶτος —ὣς τὴν τελευταία πνοὴ τοῦ δεύτερου καὶ ὡς που ἀποτέθηκε στὴν ἀττικὴ γῆ. Ἔτσι ἦταν μπροστὰ καὶ ὅταν μεταφέρθηκε στὸν Ν. Πλαστήρα μιὰ πολὺ θετική, ἔγκυρη καὶ συνταρακτικὴ πληροφορία. Μιὰ πληροφορία ποὺ εἶχε ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος καὶ ποὺ τὴν μετέδωσε καὶ στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, γιὰ νὰ τὴν φέρη σὲ γνώση τοῦ «μαύρου καβαλλάρη».

Τί ἦταν ὅμως ἡ συνταρακτικὴ αὐτὴ πληροφορία; Σὲ τί θέμα ἀφοροῦσε; Καὶ ποιὰ σχέση μποροῦσε νὰ ἔχη μὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε πῆ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὴ Βουλὴ κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 15ης Μαΐου 1933; Ποιὰ ἦταν ἡ συμπτωματικὴ ἔστω ἀνταπόκριση στὰ λόγια τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἀπὸ ποῦ προῆλθε; Ἡ ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ θὰ δοθῆ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Μὰ πρὶν ἀκουσθῆ ἡ ἀπάντηση, θὰ χρειασθῆ νὰ δοῦμε ξανὰ τὸν Ν. Πλαστήρα στὶς Κάννες ἢ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς καὶ νὰ τὸν ζήσουμε στὸν «ἐπαναστατικὸ ὀργασμὸ» ποὺ τὸν κάτεχε, εἴτε τὸ ἤθελε ὁ ἴδιος εἴτε καὶ ἂν δὲν τὸ ἤθελε «δὲν τὸν ἄφηναν οἱ ἄλλοι» νὰ μὴ τὸ θέλη. Καὶ θὰ τὸν δοῦμε μὲ τὰ μάτια ἑνὸς ἀνθρώπου, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 εἶχε ἀπόλυτη σιγουριὰ μιὰ καὶ ἦταν ὁ ἔμπιστος ταχυδρόμος του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Πῶς διεξαγόταν ἡ μυστικὴ καὶ ἀπόρρητη ἐπαναστατικὴ ἀλληλογραφία. — Τὰ ταχυδρομικὰ κέντρα τῆς «Δημοκρατίας». — Ἡ Ἐθνικὴ Ἀτμοπλοΐα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ γραφεῖο Μασσαλίας. — Μιλάει ὁ ταχυδρόμος ποὺ δὲν πέθανε! — Ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος ἱστορεῖ καὶ ἀποκαλύπτει ἐνδιαφέροντα πράγματα. — Μιὰ «ἄκρως ἐμπιστευτικὴ ἐργασία». — Κάθε 22 ἡμέρες. — Οἱ ἐπισκέψεις ποὺ δεχόταν ὁ Ν. Πλαστήρας. — Ἀντώνης Φὶξ ὁ μέγας προστάτης τοῦ «μαύρου καβαλλάρη».

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ

Κύριε Διευθυντά,

Ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Κόσμον» διὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935 καταφαίνονται ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας τὸ 1911—1912 ἦτο λοχίας τῶν εὐζώνων εἰς Τρίκαλα καὶ τὸ 1920 συνταγματάρχης, ἦτοι προήγετο κάθε χρόνο κατὰ ἕνα βαθμό. Ἀποροῦμεν ὅμως οἱ ὀρθῶς σκεπτόμενοι πῶς ὁ προϊστάμενός του τότε λοχαγὸς Ὀθωναῖος, ἄριστος ἀξιωματικὸς ὡς καὶ οἱ τότε ἐξέχοντες λοχαγοὶ Μαζαράκης, Κοσμόπουλος, Μεταξᾶς, Πάγκαλος, Μανέτας κλπ. μὲ εἰκοσαπλάσια προσόντα μορφώσεως καὶ πολλαπλασία ἱκανότητα ἔφερον καὶ αὐτοὶ τὸ 1920 τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου ἦτοι προήγοντο κάθε 3 καὶ 4 ἔτη καὶ ἦσαν ὁμοιόβαθμοι τοῦ Πλαστήρα;

Τὴν καθ' ὅλα δικαίαν ἀπορίαν χιλιάδων Ἑλλήνων ποῖος καλῆς πίστεως δύναται νὰ λύση καὶ ἐρωτῶμεν δι' ὑμῶν τοὺς γνωρίζοντας τὸ μυστικὸν πῶς μεταξὺ τῶν ἀρίστων περιελήφθησαν καὶ ἄλλοι ποὺ προήγοντο κάθε χρόνο καὶ μὲ ποῖα κριτήρια;

Εὐχαριστῶ
Μὲ ἐκτίμησιν
Γ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ
Ἀθῆναι 16 Σεπτεμβρίου 1966

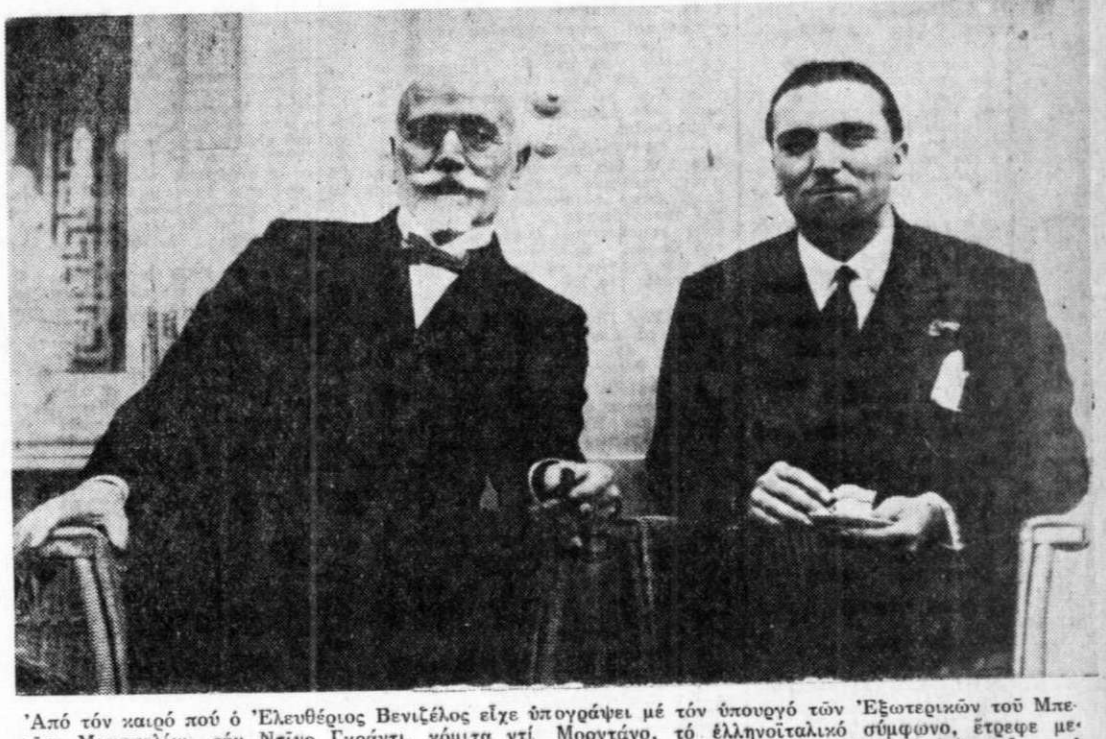

Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶχε ὑπογράψει μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι, τὸν Ντίνο Γκράντι, κόμιτα ντὶ Μορντάνο, τὸ ἑλληνοϊταλικὸ σύμφωνο, ἔτρεφε μεγάλο θαυμασμὸ γιὰ τὴν γειτονικὴ χώρα. Καί ὁ θαυμασμός του αὐτός, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ ὅσα εἶπε στὴ Βουλή, στὶς 15 Μαΐου 1933 βρῆκε, ἀργότερα, ἔστω καὶ συμπτωματικὰ οὐσιαστικὴ ἀνταπόκρισι.

ΙΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ Ο.Τ.Ε.

ΤΟΚΟΣ 7% ἀφορολόγητος

Ἡ ΙΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ ἀπό τῆς ΤΕΤΑΡΤΗΣ 28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1966

ΔΕΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

ἐγγραφὰς διά τό ΔΑΝΕΙΟΝ ΤΟΥ ΟΤΕ καθ' ὅλας τάς ἐργασίμους ὥρας, τά δέ ἀπογεύματα 5—7 μ.μ., εἰς τά Καταστήματα τοῦ Κέντρου τῆς περιφερείας Ἀθηνῶν.

ΙΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»

Ἡ μυστικὴ καὶ ἀπόρρητη ἐπαναστατικὴ ἀλληλογραφία

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ

56ον

ΟΤΑΝ ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, πού, κατὰ τὴν ἐπιγραμματικὴ ἔκφραση τοῦ Ἰωάννη Μοάτσου, «καὶ νὰ ἤθελε δὲν τὸν ἄφηναν ἡσυχο», ἀποφάσισε —χωρὶς νὰ δυσκολευθῆ καὶ πολὺ— νὰ στήση τὸ ἐπαναστατικὸ στρατηγεῖο του, ἐκεῖ στὶς Κάννες τῆς Γαλλίας ἢ σὲ ἄλλα κοσμοπολιτικὰ σημεῖα τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς, ἄρχισε νὰ συγκροτῆται κατὰ τρόπο συστηματικώτερο καὶ ἀνάλογο μὲ τὶς ἀνάγκες ποὺ πρόκυπταν καὶ τὶς συνθῆκες ποὺ δημιουργοῦνταν. Καὶ ἐπειδὴ πάντα ἐνιωθε τὸν ἑαυτό του «ἀρχηγὸ» (μήπως καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν τὸν ἀποκαλοῦσε σταθερὰ «φίλτατέ μου ἀρχηγὲ»), μόλις τοῦ ἔγινε ἡ νύξη, ὅτι στὰς Ἀθήνας αὐτοὶ ποὺ ἔλπιζαν σέ κεῖνον καὶ αὐτοὶ ποὺ ἤθελαν νὰ ξανακερδίσουν τὰ γαλόνια τους (ποὺ εἶχαν χάσει γιὰ χατήρι του), προχωροῦσαν στὴ σύσταση μιᾶς ὀργανώσεως, ποὺ σκοπὸ θὰ εἶχε νὰ ἀνατρέψη τὴ νόμιμη Κυβέρνηση τῆς χώρας, ἔσπευσε νὰ γράψη (ἕξι ἀκριβῶς μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933) ὅτι ὅσοι «πιστοὶ» προετοίμαζαν τὴ νέα ἐξόρμηση: «Δύνανται νὰ μοῦ στέλλουν κάθε 10 ἡμέρας μίαν περιληπτικὴν ἔκθεσιν τῆς προόδου τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως» καὶ πρόσθετε: «Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἔχω αὐτὴν τὴν κατὰ 10ήμερον ἔκθεσιν διὰ νὰ συγκρίνω μὲ τὰς ἄλλας πληροφορίας μου καὶ σχηματίζω σαφῆ γνῶσιν τῆς πραγματικότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ἡ ἐνιαία καὶ σύντονος κατεύθυνσις πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ».

Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΕ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ἐκεῖνο τοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, ποὺ γράφτηκε στὶς 12 Σεπτεμβρίου 1933, ἦταν ἕνα εἶδος «πλαισίου», μέσα στὸ ὁποῖο θὰ ἔπρεπε νὰ κινοῦνται ἐκεῖνοι ποὺ φιλοδοξοῦσαν νὰ δοῦν τὴ χώρα νὰ ἐμπλέκεται στὸν κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ γι' αὐτὸ —ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα— ὡρίζε καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἔφταναν στὰ χέρια του καὶ οἱ διάφορες ἐκθέσεις καὶ ἀναφορές. «Τὸ καλύτερον δὲ μέσον ἀσφαλοῦς ἀποστολῆς τῆς ἀλληλογραφίας», διευκρίνιζε, «εἶναι ἡ διὰ μέσου τῶν δικῶν μας ἀνθρώπων τῶν ἀτμοπλοίων ποὺ κάνουν τὰ ταξίδια Πειραιῶς - Μασσαλίας τῆς Ἐθν. Ἀτμοπλοΐας «Πατρὶς» καὶ «Ἄνδρος». Καὶ ἐπεξηγηματικὰ συμπλήρωνε: «Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐμπιστοσύνης μας εἶναι εἷς μὲν τὸ «Πατρὶς» ὁ πλοίαρχος κ. Γ. Κουτσοῦκος καὶ λογιστὴς κ. Σωτ. Σωτηράκης, τοῦ δὲ «Ἄνδρος» ὁ ἰατρὸς Χριστοδουλόπουλος καὶ ὁ λογιστὴς Πετράκης».

— Ἀπὸ τοὺς τέσσαρες ταχυδρόμους τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, τοὺς ὁποίους αὐτὸς κατονομάζει εἰς τὴν ἐπιστολήν του, οἱ τρεῖς ἀπέθανον. Καὶ ὁ μόνος ποὺ —κτυπῆστε ξύλο— δὲν ἀπέθανα εἶμαι ἐγώ! Ἀπέθανον δὲ οἱ Γεώργιος Κουτσοῦκος, Σωτήριος Σωτηράκης καὶ Λάζαρος Πετράκης.

Ἔτσι μοῦ ἀπάντησε τὴν περασμένη Πέμπτη τὸ βράδυ ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος, γεννημένος στὴ Ζάκυνθο καὶ κάτοικος τῶρα τοῦ Πειραιᾶ. Καὶ ὁ ταχυδρόμος, ὄχι τοῦ Τσάρου, μὰ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», μοῦ ἱστόρησε πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

"ΑΚΡΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ,,

ΗΤΑΝ πολλὰ χρόνια γιατρὸς στὴν «Ἐθνικὴ Ἀτμοπλοΐα τῆς Ἑλλάδος» ὁ Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος.

— Πάρα - πολλὰ μοῦ λέει. Καὶ εἰδικώτερον ἰατρὸς ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Ἄνδρος», τὸ ὁποῖον ἐδιαιτέρως ἠγάπων, καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας. Καὶ ἐκεῖ μοῦ ἔδοθη εὐκαιρία νὰ γνωρίσω πολλὰ πρόσωπα καὶ πολλὰ πράγματα τῆς ἀνωμάλου ἐκείνης ἐποχῆς. Ἐποχῆς καὶ ἀνωμάλου καὶ θλιβερᾶς. Μὲ τὸ ἀτμόπλοιον ἐκεῖνο ἐταξίδευσε καὶ ὁ παμφίλτατός μου καὶ ἐκλεκτός, εἰς τὴν ἰατρικὴν συνάδελφός μου Μιχαλάκης Ζερβός, γενικὸς γραμματεὺς τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης τὸν ὁποῖον ἡμεῖς, ἀστειζόμενοι, ἀπεκαλοῦμεν «καπετὰν φασαρία»!

Ἐρώτηση:

— Καὶ πῶς, γιατρέ μου, ἀναλάβατε τὸ ἐπικίνδυνο ἔργο τοῦ ταχυδρόμου;

Ἀπάντηση:

— Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἑταιρίαν μου, ἐγνώριζον τὰ πολιτικά μου φρονήματα καὶ τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον καὶ τὸν Ν. Πλαστήραν, μὲ ἠρώτησαν ἂν θὰ ἐδεχόμην νὰ ἀναλάβω μίαν ἄκρως ἐμπιστευτικὴν ἐργασίαν σχετικὴν μὲ αὐτούς. Ὅταν δὲ ἀπήντησα καταφατικῶς, διότι τότε ἤμουν νεώτατος, μόλις 32 ἐτῶν, καὶ ἀφοῦ μοῦ ἐξήγησαν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, μὲ ἔστειλαν εἰς τὴν ὁδὸν Μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ, εἰς κάποιο ὑπόγειον συνήντησα ἕναν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ὀνομάζετο Σπῦρος Σωτηριάδης καὶ μοῦ προσέθεσεν ὅτι ἦτο κουμπάρος, φίλος καὶ ἔμπιστος τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἦτο μεσῆλιξ καὶ μαζί του εὑρίσκοντο καὶ ἄλλα δύο - τρία πρόσωπα. Ἔκτοτε ἤρχισα ἐπιτελῶν τὴν ἀποστολήν μου.

Καὶ ὁ γιατρὸς - ταχυδρόμος Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος συνέχισε:

— Πρὶν προχωρήσω νομίζω σκόπιμον νὰ σᾶς πληροφορήσω ἐπὶ ὡρισμένων λεπτομερειῶν. Ὁ Ἡλίας Μαυρουδῆς, τὸν ὁποῖον ἔγετε ἤδη μνημονεύσει, διετέλεσε πρῶτος στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς διοικητὴς τῆς Σμύρνης ἅμα τῇ ἀποβάσει ἐκεῖ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων. Ἦτο ὑποναύαρχος. Ὅταν δὲ ἀπεστρατεύθη, ὁ Λεωνίδας Ἐμπειρίκος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐτίμα διὰ τῆς ἀδελφικῆς φιλίας του, τὸν διώρισεν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν Μασσαλίαν. Ἐκεῖ, οὕτως, διηύθυνε τὸ γραφεῖον τῆς ἑταιρίας «NEPTOS», τὸ ὁποῖον ἦτο ἐγκατεστημένον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Δημοκρατίας (DE LA REPUBLIQUE) ἀριθμὸς 1. Εἰς τὴν «NEPTOS» ὑπήγοντο καὶ ἡ «Ἐθνικὴ Ἀτμοπλοΐα τῆς Ἑλλάδος» καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι ναυτικαὶ ἐργασίαι τῶν Ἐμπειρικαίων, οἱ ὁποῖοι εἶχον καὶ φορτηγὸν στόλον, ὡς ἐν πολλοῖς ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν. Ὁ ναύαρχος, λοιπόν, Μαυρουδῆς ἦτο ἐν Μασσαλίᾳ μεγάλη προσωπικότης τῆς ἐποχῆς, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν εἶχε τιμήσει διὰ τοῦ σταυροῦ τῶν Ταξιαρχῶν τῆς λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ἐπιπροσθέτως ἦτο παλαιὸς καὶ πιστὸς φιλελεύθερος, προσωπικὸς φίλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τῶν υἱῶν του, ἰδιαιτέρως τιμώμενος ὑπὸ τῆς Ἕλενας Βενιζέλου, καί, τέλος, ἐγκάρδιος φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα.

ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΚΕΙ, λοιπόν, στὴν ὁδὸ τῆς Δημοκρατίας ἀριθμὸς 1 τῆς Μασσαλίας, ἐγκαταστάθηκε τὸ ταχυδρομικὸ κέντρο τῆς ἑλληνικῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ἡ ὁποία γιὰ νὰ προστατευτῆ χρειάζονταν ἕνα, τοὐλάχιστον, στρατιωτικὸ κίνημα, ἂν ὄχι τὴ 6δομάδα, πάντως τὸ μῆνα. Καὶ ἐκεῖ τὰ γράμματα, γιὰ τὰ ἀμέτρητα κινήματα, ποὺ γίνηκαν ἢ ποὺ δὲν γίνηκαν, πήγαιναν καὶ ἔρχονταν.

— Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα· συνέχισε ὁ γιατρὸς Ἀντώνιος Χριστοδουλόπουλος ἔφθανε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ναυάρχου Μαυρουδῆ καὶ ἀπεστέλλετο ἀσφαλῶς, εἰς τὸν ἀρχηγόν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, διὰ τοῦ ἐμπίστου του Κώστα Τσουνίδη, ἐκ Σμύρνης, ἐργαζομένου εἰς τὴν «NEPTOS». Διότι ὅταν, ἀρχικῶς, ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Περρόν» τῆς Κορνίζ τῆς Μασσαλίας, ἀπέφευγε νὰ ἔρχεται εἰς ἐμφανῆ συνάντησιν μὲ τὸν Μαυρουδῆν, διὰ νὰ μὴ τυχὸν παρακολουθῆται καὶ διὰ νὰ μὴ κοινολογηθῆ ἡ «πηγή» τῆς ἀλληλογραφίας του.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν μιὰ μονάχα ἡ «πηγὴ» τῆς ἀλληλογραφίας, ποὺ προετοίμαζε τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», μὲ ὅλα τὰ παρακλάδια ποὺ προηγήθηκαν ὡς ποὺ νὰ φτάσουμε ἀπὸ τὶς 5 Μαρτίου 1933 στὴν 1η Μαρτίου 1935. Ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες «πηγές». Γιατὶ ὅπως τὸν Ἐλ. Βενιζέλο τὸν εἶχε πιάσει τὶς παραμονές τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» τὸ ἀκατάσχετο ἐκεῖνο ἐπιστολογραφικὸ πάθος —ποὺ σὲ μιὰ παρόξυνσή του ὠδήγησε στὸ γράμμα πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα καὶ σὲ ἄλλη στὸ γράμμα πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο— ἔτσι καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τὴν ἴδια ἐπιστολομανία. Καὶ ἔγραφε καὶ ὅλο ἔγραφε «γράμματα ἐπὶ γραμμάτων».

— Μάλιστα· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος. Δὲν ἦτο μοναδικὴ «πηγὴ» ἀλληλογραφίας τὸ γραφεῖον τῆς «NEPTOS» εἰς τὴν Μασσαλίαν. Ἡ ἐπαναστατικὴ ἀλληλογραφία ἔφθανεν εἰς χεῖρας τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ. Καὶ συγκεκριμένως μέσω Βηρυτοῦ, διὰ τοῦ ἐκεῖ πράκτορος τῆς «Ἐθνικῆς Ἀτμοπλοΐας τῆς Ἑλλάδος» Καραπιπέρη, τὸν ὁποῖον, ἀργότερα, ἐστεφάνωσεν ὁ Ν. Πλαστήρας, μετὰ μιᾶς ὡραιοτάτης καὶ πλουσίας Βηρυτιάνας, τοῦ Κοπτικοῦ θρησκεύματος. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ τρίτη «πηγή». Καὶ οὕτω ἄλλο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας διωχετεύετο διὰ τοῦ ἐν Βηρυτῷ ἐγκατεστημένου Ἕλληνος ὁδοντιάτρου Περρίδου.

ΚΑΘΕ 22 ΗΜΕΡΕΣ

ΦΥΣΙΚΟ ἦταν νὰ γεννηθῆ τὸ ἐρώτημα κάθε πόσες ἡμέρες ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος μετέφερε τὴν ἐπαναστατικὴ ἀλληλογραφία τοῦ «μαύρου καβαλλάρη».

Καὶ ἀπαντᾶ:

— Κάθε 22 ἡμέρας ποὺ ἔφθανε τὸ πλοῖον μας εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἐκόμιζα καὶ ἕνα μέρος τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἦταν ἡ ἀλληλογραφία μόνο ἐπαναστατική;

Ἀπάντηση:

— Μάλιστα ὅλο διά στρατιωτικοπολιτικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα μοναδικὸν σκοπὸν εἶχον τὴν προστασίαν ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐπίστευεν ὅτι τὸ πολίτευμα ἐκινδύνευεν καὶ ὅτι ὁ μόνος ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ προστατεύση ἀποτελεσματικῶς ἦτο ἐκεῖνος

Ἐρώτηση:

— Ἀλλὰ ἀπὸ ποιὸν κινδύνευε;

Ἀπάντηση:

— Δὲν ξεύρω ἀκριβῶς! Ἴσως ἀπὸ ὅλους!

Καὶ ὁ γιατρὸς - ταχυδρόμος συνέχισε:

— Μόλις, λοιπόν, κάθε 22 ἡμέρας ἔφθανε τὸ «Ἄνδρος» εἰς τὴν Μασσαλίαν ἔσπευδα νὰ παραδώσω τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ στρατηγοῦ. Τὴν παρέδιδα δὲ εἰς τὸν ἴδιον, διότι ὅταν ἐπέκειντο αἱ ἡμέραι τοῦ κατάπλου τοῦ σκάφους, ὁ Ν. Πλαστήρας κατήρχετο εἰς Μασσαλίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλοῖον μας παρέμενεν εἰς τὸν λιμένα ἐκεῖνον ἐπὶ τριήμερον, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνηντώμεθα μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰ ἐλέγαμεν! Γενικῶς καί τότε καὶ βραδύτερον, ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, παρηκολούθησα τὸν Ν. Πλαστήραν, εἰς τὸν ὁποῖον πάντοτε μετέφερα μέρος τῆς ἀλληλογραφίας του. Οὕτω τὸν παρηκολούθησα καὶ εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ κατὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὰς Κάννας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ἀζὺρ - Ἐντὲν» («AZUR — EDEN»). Μετὰ εἰς τάς γαλλικὰς Ἄλπεις, ὅπου ἐπὶ πολὺ παρέμεινεν εἰς τὸ χωρίον Βάνς ντὲ λά Κόγκ, εἰς μίαν μετριωτάτην πανσιόν, ἥτις περιεβάλλετο ἀπὸ μέγα δάσος πεύκων. Ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, ὅτι κατά μίαν ἐκ τῶν ἐπισκέψεών μου συνήντησα ἐκεῖ τὸν καπνέμπορον Ἀλλαμανήν, καθὼς καί ἕνα Τοῦρκον δημοσιογράφον, ὅστις ἔλαβε συνέντευξιν ἀπό τὸν Ν. Πλαστήρα.ν

Ἐλάχιστους μῆνες ὕστερα ἀπό τὴν δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὁ Ν. Πλαστήρας γράφει στό γιατρό - ταχυδρόμο Ἀντώνη Χριστοδουλόπουλο: «Εἰς ἀνάμνησιν», εἰς ἀνάμνησιν δηλαδὴ τῶν ἐπαναστατικῶν καί συνωμοτικῶν ἐπιστολῶν πού τοῦ ἐκόμιζεν ἀπό τήν Ἑλλάδα στή Μασσαλία

Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ρωτῶ:

— Καὶ πάντα ἐπαναστατικο-κινηματικὴ ἀλληλογραφία κομίζατε;

Ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος ἀπαντᾶ:

— Σᾶς εἶπα ναί. Καί τότε καί μετά, ἀργότερα, εἰς τὴν Βηρυτόν, εἰς τόν Μέγα Λίβανον, ὅπου διέμεινεν εἰς τό χωρίον Ἀλέϊ, ἕνα θαυμάσιον χωρίον, μὲ δύο τουριστικὰς ἐποχάς — χειμερινήν καί καλοκαιρινήν. Ἐκεῖ εἰς τὸ Ἀλέϊ, μάλιστα, ὑπέστη καί τήν μεγάλην αἰμόπτυσιν καί ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς τὴν Γαλλίαν, χάρις εἰς τὴν μέριμναν τοῦ Κυριάκου Βενιζέλου καί τοῦ Γιάννη Μοάτσου. Ἀπό τήν Βηρυτόν δὲ ἐπεβιβάσθη τοῦ γαλλικοῦ ὑπερωκεανείου «Θεόφιλος Γκωτιέ», τό ὁποῖον τότε ἐπραγματοποίει μεγάλην κρουαζιέραν καί δι' αὐτοῦ ἐταξίδευσεν εἰς Γαλλίαν — ὅπου εἰσήχθη εἰς σανατόριον καί ὅπου παρέμεινεν ἐπί πολύ.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟΝ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΡΩΤΩ τὸν γιατρὸ Ἀντώνη Χριστοδουλόπουλο ποιοὶ ἦταν οἱ ἐπισκέπτες τοῦ Ν. Πλαστήρα. Καὶ ἀπαντᾶ:

— Ἦσαν πολλοί. Ἐνθυμοῦμαι, ἐπί παραδείγματι, ὅτι ἕνα βράδυ ἐφάγαμεν, ὁ Ν. Πλαστήρας, ὁ Γιάννης Μοάτσος καί ἐγώ, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Φρεγάτα» — ἕνα περίφημον κέντρον εἰς τὸ Ἀντίμπ τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς — ἀναμένοντες τόν Ἀντώνη Φίξ. Πρέπει δὲ νά σᾶς εἴπω ὅτι ὁ Ἀντώνης Φίξ ἠσθάνετο λατρείαν διά τόν Ν. Πλαστήραν. Τόν ἐπεριποιεῖτο καί τόν ἐφρόντιζε ἀφαντάστως. Καί ὅπως γνωρίζετε αὐτός, προσωπικῶς, τόν μετέφερε, ὁδηγῶν μόνος του τό αὐτοκίνητόν του, ὅταν μὲ τήν μέριμναν τοῦ Ἄγγελου Μεταξᾶ, τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ καί τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζάννα, ἐφυγαδεύθη ἀπό τήν Ἑλλάδα, μετά ἀπό τήν δικτατορίαν τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ὁ Ἀντώνης Φίξ ἔκανε πᾶν τό δυνατόν διά νά συμπαρασταθῆ εἰς κάθε περίστασιν εἰς τὸν ἀγαπημένον του στρατηγόν. Ἀλλά καί ὁ Ν. Πλαστήρας ἔτρεφε ἀνεξάντλητον ἀγάπην καί ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην πρός τόν Ἀντώνην Φίξ. Δέν ὑπῆρχε οὔτε ἕνα σχεδόν γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, εἰς τό ὁποῖον οὗτος νά μή ἀναφέρη τό ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου του φίλου, εἰς κάθε δὲ περίστασιν καί ἕνας ἔμπιστος ἄνθρωπος τοῦ Φίξ παρέστεκεν εἰς τόν Πλαστήραν.

Πραγματικά. Ἡ ψυχή, τότε, τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ζυθοποιΐας, ὁ Ἀντώνης Φίξ, ἦταν ὁ μέγας προστάτης καί ὁ μέγας χορηγός τοῦ Ν. Πλαστήρα. Τόν ἐφρόντιζε, καθώς λέχθηκε, γιά ὅλα. Καί τόν παραστάθηκε σέ κάθε περίσταση. Ἀκόμα καί στή Σόφια ὅπου —καθώς εἴδαμε στά περασμένα καί καθώς, λεπτομερέστερα καί ἀποκαλυπτικώτερα νά δοῦμε πάρα-κάτω— περίμενε ὁ Ν. Πλαστήρας, γιά νά μπῆ ἀπό τό φυλάκιο τῆς Κούλας στήν Ἑλλάδα, καί νά ἀναλάβη τήν ἡγεσία τῆς «νέας καί τελευταίας ἐπαναστάσεως», σημειώθηκε ἡ παρουσία, ὄχι βέβαια τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀντώνη Φίξ, ἀλλά ἑνός ἔμπιστου ἀνθρώπου του. Αὐτός θά τόν ὡδηγοῦσε ἀπό τή Βουλγαρία στά ἑλληνικά σύνορα.

Ἀλλά δέν ἦταν μονάχα ὁ Ἀντώνης Φίξ ἕνας ἀπό τούς τακτικούς —ὅσο μποροῦσε— ἐπισκέπτες τοῦ Ν. Πλαστήρα. Καί ὁ Κυριάκος Βενιζέλος ὁ πρεσβύτερος γιός τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί ὁ νεώτερος γιός του, ὁ Σοφοκλῆς, πολύ συχνά ἐπισκέπτονταν ἢ συναντοῦσαν τόν «μαῦρο καβαλλάρη» ἢ καί ταξίδευαν μαζί σέ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀπό τήν Κυανῆ Ἀκτή ὣς τό Μιλάνο. Πέρα ὅμως ἀπό αὐτούς, καί λίγο καιρό ὕστερα ἀπό τήν δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ὁ Ν. Πλαστήρας, πικραμένος πάντα ἀπό τήν «παλιμβουλία» τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων —ποὺ ἄρχισε ἀπό τὶς «εὐλογίες», συνεχίστηκε μὲ τὴν ἐγκατάλειψη καὶ ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴν «εὐγνωμοσύνη», γιὰ νὰ ἀποθεωθῆ μέ τὸν ἐμπαιγμό— δέχθηκε καὶ μιὰ ἄλλη «παρηγορητικὴ» ἐπίσκεψη. Ἦταν —καθὼς θὰ δοῦμε αὔριο— ἡ Ἕλενα Βενιζέλου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἐπίσκεψη τῆς Ἕλενας Βενιζέλου. — «Ἀρχηγὲ ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά». — Τὸ ἐπιχείρημα τῆς κατάλληλης ψυχολογικῆς στιγμῆς. — Ὁ ἐκνευρισμὸς τοῦ Ν. Πλαστήρα. — «Νὰ τοὺς βράσω! Τὸ σφάλμα εἶναι τοῦ Βενιζέλου». — Στὸ μπὰρ ὅπου γινόταν ἡ ἐπίδοση τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλληλογραφίας. — Ὁ μεγαλοεφοπλιστὴς Σταῦρος Λιβανὸς καὶ τὰ μανδήλια τοῦ Ν. Πλαστήρα. — Ἡ ἀντίθεση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο. — Οἱ ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων γιὰ τὴν Βαλκανικὴ Συνεννόηση καὶ ἡ ἐπιμονή του γιὰ τὴν Ἰταλία. — Τίποτε ποὺ νὰ τὴν ἐνοχλῆ!

ΕΙΔΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΜΕΤ' ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΥ
"Η ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ"
ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΑΛΜΑΛΙΩΤΟΥ
διά παιδιά δυσπροσάρμοστα καί νοητικῶς ἀνεπαρκῆ, ἔχοντα ἀνάγκην εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἰατροπαιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως καί ἀπασχολησιοθεραπείας.
ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ 9—12
Μαραθωνοδρόμου 51 — ΠΑΛ. ΨΥΧΙΚΟΝ
ΤΗΛ. 672.039 — 685.301

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ "ΝΙΚΗΣ,,
Ὁδὸς Νίκης 46 τηλ., 237.151 - 234.412, Ἀθῆναι 119
ΣΠΟΥΔΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗΣ
Ἐγγραφαί ἤρχισαν. Πληροφορίαι καθ' ἑκάστην

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗ ΜΑΣΣΑΛΙΑ

Ἡ Ἔλενα Βενιζέλου παρηγορεῖ τὸν Πλαστήρα: «ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά»

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ

57ον

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ἀπὸ τὸ τί ἀκολούθησε σὲ εὐγενεῖς ἐκφράσεις καὶ σὲ ἐπίπλαστα φιλοφρονήματα (γιατὶ δ,τιδήποτε οὐσιαστικὸ καὶ ἐμπράγματο εἶχε ἐκλείψει), ἡ 6η Μαρτίου 1933, ὥρθωσε ἀνάμεσα στὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα ἕνα ἀδιαπέραστο τεῖχος. Ἕνα ἀγεφύρωτο ψυχικὸ χάσμα χώρισε τὶς πρῶτες ὧρες τῆς ἐφήμερης ἐκείνης δικτατορίας τοὺς δυὸ ἄνδρες. Ἂς ἔκαναν ὅ,τι ἔκαναν ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο γιὰ νὰ τοὺς ξανασμίξουν. Ἂς πήγαιναν οἱ γιοὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων (καὶ ὁ Κυριάκος καὶ ὁ Σοφοκλῆς) κοντὰ στὸν «μαῦρο καβαλλάρη», γιὰ νὰ τοῦ δείξουν ἐγκάρδια αἰσθήματα. Ἂς τὸν ἔπαιρναν μαζί τους σὲ μικροτάξιδα καὶ σὲ διασκεδαστικὲς ἐκδρομὲς στὰ κοσμικώτερα θέρετρα τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖνος ἦταν παγερός, ἄκαμπτος, ἀνένδοτος καὶ περιφρονητικὸς (ὅπως τὸν δείχνει τὸ γράμμα του τῆς 11 τοῦ Γενάρη 1934 ποὺ ἔστειλε στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ). Τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ συγχωρήσῃ τὴν «παλιμβουλία» καὶ τὸν «ἐμπαιγμὸ» ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξε (καὶ στὶς 6 Μαρτίου 1933 καὶ ἀργότερα), ὁ Κρητικὸς πολιτικός. Τίποτα δὲν τὸν ἐξευμένιζε —καὶ οὔτε τὸν ἐξευμένισε ποτὲ ὡς τὴν Τετάρτη 18 Μαρτίου 1936 ποὺ ἔκλεισαν τὰ μάτια τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Ἡ παλιὰ φιλία ἦταν πιὰ μιὰ «λυκοφιλία», μιὰ σχεδὸν ἐχθροπάθεια. Ὅ,τι γινόταν στὴ «βάση» —στὶς διάφορες βενιζελοπλαστηρικὲς ἐπαναστατικὲς καὶ συνωμοτικὲς ὀργανώσεις— τὸ ἴδιο καὶ χειρότερο γινόταν στὴν «κορυφή».

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΑΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΕΤΣΙ μὲ ἀδιαφορία (ἂν ὄχι μὲ δυσφορία) εἶδε ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ τὴν «ἐπίσκεψη ἐξευμενισμοῦ» (ἢ «καλοπιάσματος»), ποὺ τοῦ ἐπεφύλαξε, σταλμένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα της (ποὺ ἀκόμα, ὡς τότε, δὲν εἶχε δῆ προσωπικὰ τὸν Νικ. Πλαστήρα, ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ ἐκείνη ἔκφραση τῆς «εὐγνωμοσύνης») ἡ Ἔλενα Βενιζέλου.

— Μεταφέραμε τὴν Ἔλενα, Βενιζέλου στὴ Μασσαλία, μὲ τὸ «Ἄνδρος» (μοῦ ἱστοροῦσε ὁ ταχυδρόμος τοῦ Ν. Πλαστήρα, γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος). Διότι ἐπρόκειτο, μέσω Μασσαλίας, νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν σύζυγόν της, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῇ ἐκεῖ δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιον τὴν παρέλαβε ὅπως πάντοτε, ὁ ναύαρχος Μαυρουδής. Κατηυθύνθησαν δὲ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Περρὸν» ὅπου ἀνέμενε —εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸν Μαυρουδῆν— ὁ Ν. Πλαστήρας. Μετ' ὀλίγον κατέφθασα καὶ ἐγὼ ἐκεῖ. Ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς —ἡ Ἔλενα Βενιζέλου, ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ ὁ ναύαρχος Μαυρουδῆς— εἰς τὸ μπὰρ τοῦ ξενοδοχείου. Ἐκάθηντο εἰς ἕνα τραπέζι καὶ συνεζήτουν εἰς τόνον ζωηρόν.

Καὶ ὁ γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος συνέχισε:

— Ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν μὲ ἀντελήφθη ἐγκαίρως, διότι, εἶχε ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ μπάρ. Ἐκάθησα εἰς τὸ χώλλ. Ὁ Μαυρουδῆς ὅμως, ὁ ὁποῖος μὲ εἶδεν, εἶπεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν ὅτι εὑρισκόμην ἐκεῖ. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἠγέρθη καὶ μὲ ἐφώναξε, λέγων: «Ἔλα μαζί μας δὲν ἔχουμε τίποτα μυστικὸ ἀπὸ σένα». Οὕτω προσετέθην καὶ ἐγὼ ὡς τέταρτος εἰς τὴν συντροφιάν. Καὶ συνέχισαν τὴν συζήτησίν των, τὴν ὁποίαν, φυσικά, δὲν εἶχον παρακολουθήσει ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

"ΝΑ ΤΟΥΣ ΒΡΑΣΩ! ΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ,,!

ΕΡΩΤΩ:

— Καὶ δὲν ἀντιληφθήκατε τί ἔλεγαν;

Ὁ γιατρὸς - ταχυδρόμος ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως, ναί. Ὅπως ἀμέσως ἀντελήφθην καὶ ὅπως ἐν συνεχείᾳ ἤκουσα, ἡ Ἔλενα Βενιζέλου, προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν Ν. Πλαστήραν νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ πάλιν τὰς ἐπαναστατικάς του προσπαθείας.

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἐκεῖνος;

Ἀπάντηση:

— Ὁ Ν. Πλαστήρας ἐτέλει ἐν ἐκνευρισμῷ. Δὲν τοῦ ἤρεσαν αὐτὰ ποὺ ἔλεγε ἡ Ἔλενα Βενιζέλου, ὄχι ὅμως τὰ περὶ νέας ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ κάτι ἄλλα ἀφορῶντα εἰς προσπάθειάν της νὰ δικαιολογήσῃ προφανῶς, τὸν σύζυγόν της. Εἰς μίαν στιγμὴν καὶ ἐνῶ ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο «φουντωμένος», ἡ Ἔλενα Βενιζέλου τοῦ εἶπεν μὲ τὴν ξενικὴν προφοράν της: «Ἀρχηγέ ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά. Τότε ὅμως δὲν ἦτο ἡ κατάλληλος ψυχολογικὴ στιγμή. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ αὐτό». (Δηλαδὴ ἡ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933). Ἀλλ' ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν ἐπείθετο. Καὶ εἰς τόνον ζωηρὸν τῆς ἀπήντησε: «Μπορεῖ νὰ μὴ ἦτο ἡ κατάλληλος ψυχολογικὴ στιγμή, ὅπως λέτε, ἀλλὰ τότε εἴχαμε δικό μας τὸν Στρατό, δικό μας καὶ τὸ Ναυτικό. Τώρα ὅμως τί μποροῦμε νὰ κάνουμε;». Ἡ συζήτηση συνεχίσθη ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη, μὲ τὴν αὐτὴν ἐκατέρωθεν ἐπιχειρηματολογίαν, ὅτε αἴφνης καὶ ἴσως πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἦτο λίαν δυσάρεστος καὶ βαρεία, ὁ ναύαρχος Μαυρουδῆς, βγάζει τὸ ὡρολόγι του καὶ λέγει: «Πρέπει νὰ πηγαίνουμε, διότι ἡ ὥρα εἶναι περασμένη, καὶ κινδυνεύουμε νὰ χάσωμε τὴν ἀμαξοστοιχίαν τῶν Παρισίων». Σηκωθήκαμε ὅλοι. Καὶ ἐξεπροβοδίσαμεν τὴν Ἔλεναν Βενιζέλου καὶ τὸν συνοδεύοντα ταύτην Μαυρουδῆν καὶ ἀφοῦ ἀντηλλάγησαν αἱ συνήθεις φιλοφρονήσεις διὰ «καλὸ ταξίδι» καὶ τὰ τοιαῦτα, οἱ δύο πρῶτοι ἀνεχώρησαν. Περιττὸν νομίζω, νὰ σᾶς προσθέσω ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο πολὺ ὀλίγον ἐγκάρδιος.

Καὶ ὁ Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος πρόσθεσε:

— Ὅταν ἀπεμακρύνθησαν ὁ Ν. Πλαστήρας μοῦ λέγει αὐτολεξεί: «Νὰ τοὺς βράσω! Τὸ σφάλμα ποὺ διέπραξε τότε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος θὰ τὸ πληρώσῃ πολὺ ἀκριβά. Ἀλλὰ τότε θὰ εἶναι ἀργά. Ἂς ὄψωνται ὅμως ὁ Ὀθωναῖος καὶ ὁ Μανέττας, ποὺ ὅπως σοῦ ἔχω καὶ ἄλλοτε εἰπωμένο, αὐτοί, μὲ τὴν στάση τους, ἔγιναν οἱ αἴτιοι τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος. Αὐτοὶ ἠρνήθησαν νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ βοηθήσουν, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶχαν προσχωρήσει σὲ μένα». Τοῦ εἶπα: «Πᾶμε μιὰ βόλτα πρὸς τὰ κάτω;». Ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο καταφανῶς στενοχωρημένος. Καὶ προσεπάθει, στρεφόμενος πρὸς ἄλλα θέματα, νὰ ἀλλάξῃ διάθεσιν. Κατηυθύνθημεν δὲ πρὸς τὸ γνωστόν μας μπάρ, ὅπου καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν μᾶς ἀνέμενε ὁ Κώστας Τσουνίδης, κομίζων μέγα δέμα ἐπαναστατικῆς ἀλληλογραφίας καὶ μερικὰ φύλλα τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα».

Ρωτῶ ἂν σὲ αὐτὸ τὸ μπὰρ γινόταν ἡ ἐπίδοση τῆς ἀλληλογραφίας στὸν Ν. Πλαστήρα καὶ ὁ Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος μοῦ ἀπαντᾶ πὼς «ναί· ἐκεῖ γινόταν πάντα», καὶ πὼς σὲ μιὰ τέτοια «ἐπίδοση», οἱ τρεῖς τους (Ν. Πλαστήρας, Κώστας Τσουνίδης, Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος) ἔβγαλαν καὶ τὴν ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ἀναμνηστικὴ φωτογραφία ποὺ δημοσιεύουμε σήμερα. Ρωτῶ ὅμως καὶ κάτι ἄλλο: «Ἂν σὲ ὅλο ἐκεῖνο τὸ πολύμηνο διάστημα ὁ Ν. Πλαστήρας ἔπαιρνε καὶ ἔστελνε μόνο «ἐπαναστατικὴ ἀλληλογραφία». Καὶ ὁ γιατρὸς - ταχυδρόμος, ἀφοῦ βασάνισε τὴ σκέψη του, λέει:

— Ἄ! Μάλιστα. Μιὰ φορὰ ὁ Ν. Πλαστήρας μοῦ ἔδωσεν μίαν παραγγελίαν διὰ τὸν γαμβρόν του Κώσταν Μπουμπάραν, ὁ ὁποῖος εἶχε σύζυγόν του, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ν. Πλαστήρα, Ἀγγελικήν. Ἡ παραγγελία δὲ ἐκείνη ἀφεώρα εἰς οἰκονομικὸν θέμα!

Μιὰ φορά, λοιπόν, μονάχα. Καὶ ὅλες οἱ ἄλλες, ἀτέλειωτες φορές, ἦταν: «Ἐπαναστατικὴ ἡ ἀλληλογραφία»!

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΝΤΗΛΙΑ ΤΟΥ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Οἱ ἄγνωστες ὅμως πληροφορίες ποὺ δίνει ὁ ταχυδρόμος τοῦ Ν. Πλαστήρα, γιατρὸς Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος εἶναι ἀνεξάντλητες. Καὶ ἀφοροῦν σὲ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» ποὺ ζοῦσε, ἐκεῖ στὴ Γαλλία, μὲ τὸ μεγάλο ὄνειρο νὰ γίνῃ ξανὰ ὁ ἀρχηγὸς τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». (Ἄλλο ἂν τὸν ἐμπαίξανε κατὰ τὸν πιὸ ἀντιπαθητικὸ τρόπο, καὶ ἄλλο ἄν, γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουνε νὰ μπῇ στὴν Ἑλλάδα, τὸν εἰδοποιήσανε γιὰ προδοσία τρίτων, ἐνῶ οἱ ἴδιοι εἶχαν προδώσει τὸν ἄλλοτε «φίλτατο ἀρχηγό» τους).

Ἕνα πρωινὸ (μοῦ ἱστόρησε σὲ συνέχεια ὁ Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος), ἔφθασα εἰς τὸ Βὰνς ντὲ λὰ Κόγκ, περὶ τὴν ἑνάτην ὥραν Γαλλίας, πρὸς συνάντησιν τοῦ Πλαστήρα καὶ διὰ νὰ τοῦ ἐπιδώσω, ἐπαναστατικοῦ, ὅπως πάντοτε, περιεχομένου ἀλληλογραφίαν. Ἔμενεν ὁ Πλαστήρας εἰς μίαν μετρίαν πανσιόν, ἥτις ἔφερε τὴν ὀνομασίαν τοῦ ὁμωνύμου χωρίου — τεσσάρων ἕως πέντε χιλιάδων κατοίκων. Ἦτο ἕνα ὡραῖο χωριὸ καὶ μὲ ὅλας τὰς ἀνέσεις, ὅπως κάθε γαλλικὸ χωριό. Ὅταν ὅμως ἔφθασα εἰς τὸ δωμάτιόν του, εὗρον τὸν Ν. Πλαστήραν, ὄρθιον, νὰ πλένῃ εἰς τὸν νιπτῆρα τοῦ δωματίου του μερικὰ μανδήλια καὶ κάλτσες. Ἐγελάσαμεν ἀμφότεροι διὰ τὸ θέαμα, ἐγὼ διότι τὸ ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνος διότι τὸ παρεῖχε, καὶ ἀρχίσαμεν τὴν συζήτησιν. Ὀνειρόν του ἦτο πάντοτε μία ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία θὰ «ἀπελευθέρωνε» τὴν Ἑλλάδα! Ὀλίγα ὅμως λεπτὰ μετὰ τὴν εἴσοδόν μου εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ν. Πλαστήρα, εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἐφοπλιστὴς Σταῦρος Λιβανός, ὁ ὁποῖος, τότε, δὲν ἦτο τόσον βαθύπλουτος, ὅσον ἐγένετο κατὰ καὶ μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον. Ὅταν ὁ Σταῦρος Λιβανὸς εἶδε τὸν Ν. Πλαστήραν ἀσχολούμενον μὲ τὸ πλύσιμον τῶν μανδηλιῶν του ἐγέλασεν. Καὶ, σχεδόν, εὐθὺς κατόπιν, λέγων ὅτι «κάπου θὰ πάῃ καὶ θὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως» ἀνεχώρησεν. Πράγματι ἐπανῆλθεν μετ' ὀλίγον, κρατῶν ἕνα μετρίου μεγέθους δέμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐναπέθεσεν, εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὁ στρατηγὸς τὸν ἠρώτησε, τί εἶναι αὐτὸ τὸ δέμα καὶ ὁ Σταῦρος Λιβανὸς τοῦ ἀπήντησε: «Τίποτε τὸ σπουδαῖον. Εἶναι κάτι γιὰ σᾶς. Ὁ Πλαστήρας τὸν ηὐχαρίστησε καὶ ὅταν μετὰ ἕνα τέταρτον, περίπου ὁ Ἕλλην μεγαλοεφοπλιστὴς ἀνεχώρησε, ἀνοίξαμε τὸ δέμα. Περιεῖχε δὲ μανδήλια, κάλτσες καὶ τινα ἄλλα μικροπράγματα ἀτομικῆς χρήσεως. Ὁ Πλαστήρας ἐγέλασε, διὰ τὴν «προῖκαν» ὡς εἶπε, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπεφύλαξεν ὁ κουμπάρος του Σταῦρος Λιβανός. Ἦτο δέ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Λιβανὸς κουμπάρος του, διότι ὁ Ν. Πλαστήρας τοῦ εἶχε βαπτίσει μίαν ἐκ τῶν δύο θυγατέρων του, ἢ τὴν μετέπειτα σύζυγον τοῦ Σταύρου Νιάρχου ἢ τὴν μετέπειτα σύζυγον τοῦ Ἀριστοτέλους Ὠνάση, νῦν μαρκησίαν τοῦ Μπλάτφορδ. Ἀλλὰ πέραν τούτων, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λιβανοῦ, εἰς τὴν Χίον, ἐγένοντο τὰ συμβούλια καὶ τὰ διαβούλια διὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922. Ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λιβανοῦ ἐξεκίνησε ἡ πρώτη ἐπανάστασις τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Νικόλαος Πλαστήρας. Ἄλλο ἄν, διὰ πολλὰ φοβερὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν τότε, μετενόησεν πικρῶς.

Στό μπάρ τῆς Μασσαλίας ὅπου γινόταν ἡ ἐπίδοσι τῆς μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἀριστερά, ὁ Κώστας Τσουνίδης, στή μέση ὁ γιατρός - ταχυδρόμος Ἀντώνης Χριστοδουλόπουλος καί δεξιά ὁ «μαῦρος καβαλλάρης». (Φωτογραφία ἄγνωστη καί ἀνέκδοτη)

Η ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΣΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ

ΕΝΩ ὁ Ν. Πλαστήρας «ἔπλενε τὰ μαντήλια του» στὴ Γαλλία, σὲ μιὰ ἄλλη, γειτονική, χώρα συνέβαιναν πράγματα πάρα - πολὺ ἀξιοπρόσεχτα.

Προτοῦ ὅμως γνωρίσουμε καὶ αὐτὴ τὴν ἄγνωστη πτυχὴ τῆς σύγχρονης ἐθνικοπολιτικῆς μας Ἱστορίας καὶ προτοῦ δώσουμε τὴν ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα ποὺ τέθηκαν στὴν προχτεσινή μας συνέχεια (τῆς Τετάρτης), προτοῦ, δηλαδή, ποῦμε τί ἦταν αὐτὲς οἱ συγκλονιστικὲς πληροφορίες, ποὺ εἶχε ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος καὶ ποὺ τὶς γνωστοποίησε, ἐκεῖ στὸ Μιλάνο, στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, γιὰ νὰ τὶς μεταφέρῃ στὸν Ν. Πλαστήρα, θὰ ἔπρεπε νὰ δώσουμε μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ θέση ποὺ πῆρε καὶ γιὰ τὴ στάση ποὺ κράτησε, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ἀπέναντι στὸ βαλκανικὸ σύμφωνο, ποὺ ὑπογρόφτηκε στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα —καί, μάλιστα, στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν — στὶς 9 Φεβρουαρίου 1934, ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν Δημήτριο Μάξιμο τῆς χώρας μας, Νικόλαο Τιτουλέσκο τῆς Ρουμανίας, Τεφβὴκ Ρουσντὴ τῆς Τουρκίας καὶ Μπογκολιούμπ Γιέφτιτς τῆς Γιουγκοσλαβίας. Θέση καὶ στάση, πού, καθὼς ἔχουμε πῆ, βρέθηκε, ἔστω καὶ συμπτωματικά, σὲ κάποια σχέση μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχε ὁ Σοφ. Βενιζέλος καὶ ποὺ μετάδωσε στὸν Νικ. Πλαστήρα.

Ὅταν, λοιπόν, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γύρισε ἀπὸ τὸ ταξίδι του στὴν Κωνσταντινούπολι, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε στὰ προηγούμενα, καὶ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς νυχτερινὲς μυστικὲς συναντήσεις του μὲ τὸν Δημήτριο Μάξιμο (τότε ποὺ ὁ Νικόλαος Ροῦσος συνώδευε, πεζῆ, τὸν δεύτερο στὸ σπίτι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων), πληροφόρησε τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδας, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας Νικόλαος Τιτουλέσκο, θὰ ἔκανε πρόταση γιὰ τὴ σύναψη «συμφώνου ἐγγυήσεως» μεταξὺ τῆς Ἑλλάδας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας. Καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἔχει ἱστορήσει (σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων του, ποὺ δημοσιεύθηκαν ἀπὸ τὶς 11 ὡς τὶς 18 Ἀπριλίου 1934), σύστησε στὸν Δ. Μάξιμο νὰ ἀποφύγῃ τὴ συνομολόγηση τέτοιου συμφώνου «ἐὰν ἐπρόκειτο δι' αὐτοῦ νὰ διαταραχθοῦν καὶ ἐπ' ἐλάχιστον αἱ φιλικαὶ σχέσεις μὲ τὴν Ἰταλίαν». Σύστησε ἀκόμα στὸ Δ. Μάξιμο νὰ πάῃ στὴ Ρώμη καὶ νὰ συνεννοηθῇ προσωπικὰ μὲ τὸν δικτάτορα τῆς Ἰταλίας Μπενίτο Μουσολίνι, τὸν ὁποῖο καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ ἀσκήσῃ πίεση στὴ Σόφια, ὥστε στὸ βαλκανικὸ σύμφωνο νὰ μπῇ καὶ ἡ Βουλγαρία. Πρόσθεσε, μάλιστα, πὼς ἂν ἡ Βουλγαρία ἀρνιόταν, τότε θὰ ἔπρεπε ἡ ὑπογραφὴ τοῦ συμφώνου νὰ ἀναβληθῇ.

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, πού, πάντως, δὲν ἀπόκλειε τὴν ὑπογραφὴ τοῦ βαλκανικοῦ συμφώνου —ἀπόψεις τὶς ὁποῖες εἶχε ἀποδεχτῇ καὶ ὁ Δ. Μάξιμος— ἦταν ξεκάθαρες: Γιὰ νὰ ὑπογραφτῇ τὸ σύμφωνο δὲν ἔπρεπε, γιὰ κανένα λόγο, νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἡ πιὸ μικρὴ ἀφορμὴ γιὰ δυσαρέσκεια τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καί, παράλληλα, ἔπρεπε νὰ μετάσχῃ στὸ σύμφωνο καὶ ἡ Βουλγαρία. Πραγματικὰ γίνηκαν πολλὲς προσπάθειες γιὰ νὰ δεχτῇ ἡ Βουλγαρία νὰ μπῇ στὸ σύμφωνο. Μὰ ὁ πρώθυπουργός της Μουσάνωφ ἦταν ἀνένδοτος στὴν ἄρνησή του. Ὅπως δυσφορία ἐκδηλώθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ πλευρὰ —ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγγλική— γιὰ τὸ Σύμφωνο, καὶ τοῦτο παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Δ. Μάξιμος ἐπισκέφθηκε καὶ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι καὶ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας σὲρ Τζὼν Σάϊμον, στοὺς ὁποίους ἔδωσε σχετικὲς ἐξηγήσεις. Καὶ οἱ δυὸ τους θεωροῦσαν τὸ βαλκανικὸ σύμφωνο σὰν ἔργο τῆς Γαλλίας, καὶ εἰδικώτερα σὰν ἔμπνευση τοῦ τότε ὑπουργοῦ της, τῶν Ἐξωτερικῶν, Πὼλ Μπονκούρ.

Ἔτσι καὶ ὅταν ἡ ἐπίσημη φασιστικὴ ἐφημερίδα «Λαὸς τῆς Ἰταλίας» («Popolo d' Italia»), δημοσίευσε ἕνα ἄρθρο, στὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι ὁ Μπ. Μουσολίνι εἶχε μονάχα περιορισμὸ νὰ ἀκούσῃ ὅσα τοῦ εἶπε ὁ Δ. Μάξιμος (χωρὶς, δηλαδή, νὰ δώσῃ τὴ συγκατάθεσή του), ὁ Ἑλ. Βενιζέλος πού, τότε, βρισκόταν στὰ Χανιὰ ζήτησε νὰ γίνῃ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς χώρας. Μὰ στὴ σύσκεψη ἐκείνη ποὺ ἔγινε, στὰς Ἀθήνας, στὶς 2 Φεβρουαρίου 1934, ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν παραστάθηκε. Μονάχα ὁ Γεώργιος Καφαντάρης διάβασε ἕνα σημείωμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, στὸ ὁποῖο ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ὑποστήριζε ὅτι τὸ Σύμφωνο δὲν πρέπει νὰ συνομολογηθῇ ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ ἔγκριση τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Ἀπαντώντας ὁ Δ. Μάξιμος εἶπε πὼς τὸ Σύμφωνο δὲν ἐπρόκειτο νὰ ζημιώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἄλλη δὲ ἡμέρα ἔφυγε γιὰ τὸ Βελιγράδι ὅπου (στὶς 4 Φεβρουαρίου 1934) τοῦτο μονογραφήθηκε, γιὰ νὰ ὑπογραφτῇ, τελικά, καθὼς εἴπαμε πάρα - πάνω, στὰς Ἀθήνας, ὕστερα ἀπὸ πέντε εἰκοσιτετράωρα.

Ἀλλὰ ἡ ἀντίδραση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου γιὰ τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο ἦταν ἀσταμάτητη. Καὶ ἡ στάση του ἔγινε ἀκόμα πιὸ ἔντονη καὶ πιὸ ἐπιθετική, ὅταν σχεδὸν μετὰ τὴν ὑπογραφή του, ἡ σοβιετικὴ πρεσβεία (καθὼς τότε λέχθηκε) ἔδωσε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα πληροφορία —καὶ θὰ δοῦμε αὔριο ποιὰ— ποὺ ἀφοροῦσε στὰ μυστικὰ καὶ ἀπόρρητα παρακολουθήματα τοῦ Συμφώνου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: **Ὁ μυστικὸς ὅρος τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου καὶ ἡ ἀντίδραση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ Γ. Κονδύλη μὲ τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ἰσμὲτ Ἰνονοῦ. — Μιὰ συνταρακτικὴ «θετικὴ» καὶ «ἔγκυρη» πληροφορία. — Ὁ πόλεμος νεύρων καὶ ὁ ὕπουλος πόλεμος. — Ἡ καταγγελία γιὰ τὴν δῆθεν πρόθεση δολοφονίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, στὴ λουτρόπολη τοῦ Μπανιόλ. — Ὁ Μουσσολίνι πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. — Οἱ πληροφορίες ποὺ δόθηκαν στὸ Μιλᾶνο. — Ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς καθιστᾶ κοινωνό τους τὸν Ν. Πλαστήρα.**

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ Ο. Τ. Ε. 7%

Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων ἡ Ὑπηρεσία ἐγγραφῆς καὶ διαθέσεως Ὁμολογιῶν τοῦ ἀνωτέρω Δανείου θὰ λειτουργῇ ἐν τῇ Τραπέζῃ ἀπὸ τῆς σήμερον, ἐκτὸς τῶν πρωινῶν ὡρῶν καὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας 5—7.

Ἄμεσος παράδοσις ὁμολογιῶν.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΚΑΤΑ «ΘΕΤΙΚΕΣ» ΚΑΙ «ΕΓΚΥΡΕΣ» ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ὁ Μουσσολίνι πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα!

Ο ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΔΟΠΟΙΕΙ ΤΟΝ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

58ον

ΜΟΛΙΣ σχεδὸν ὑπογράφτηκε τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο, ποὺ εἶχε προκαλέσει τὴν ἔντονη ἀντίδραση καὶ τὴν ἄγρια πολεμικὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πληροφορήθηκε, ὅτι τοῦτο συνοδευόταν καὶ ἀπὸ μυστικὸ πρωτόκολλο, μὲ ὅρους «ὅλως ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος», ὅρους ποὺ γεννοῦσαν «μεγίστους κινδύνους». Συγκεκριμένα τοῦ γίνηκε γνωστὸ ὅτι τὸ μυστικὸ πρωτόκολλο, δημιουργοῦσε, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τέτοιες ὑποχρεώσεις, ὥστε θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ μπλέξουν τὴ χώρα σέ πόλεμο, μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τότε μεγάλες δυνάμεις —μὲ τὴν Ἰταλία. Καθὼς, μάλιστα, λέχθηκε τὶς ἀνησυχητικὲς πληροφορίες τὶς ἔδωσε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἡ σοβιετικὴ πρεσβεία.

Μόλις, λοιπόν, ὁ Κρητικὸς πολιτικός, ποὺ ἦταν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως —ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἂν εἶχε συστήσει ἐπιτροπή, ποὺ, ὑποτίθεται, ὅτι διοικοῦσε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων— πληροφορήθηκε τὸ πρᾶγμα, ἀποφάσισε νὰ σκληρύνῃ ἀκόμα πιὸ πολὺ τὴ στάση του καὶ ἀπέναντι στὸ Σύμφωνο καὶ ἀπέναντι στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη. Καὶ ἀμέσως ξεκίνησε ἀπὸ τὰ Χανιὰ καὶ ἦρθε στὰς Ἀθήνας. Μόλις δὲ ἔφτασε στὴν πρωτεύουσα καὶ ἀφοῦ συναντήθηκε μὲ τοὺς πρεσβευτὲς τῆς Ἰταλίας, τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, καθὼς καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀντιπολιτευομένους ἀρχηγούς, προκάλεσε μιὰ σύσκεψη ὅλης τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου. Στὴ σύσκεψη, ποὺ ἄρχισε στὶς 26 Φεβρουαρίου 1934 καὶ κράτησε ἕξι ὁλόκληρες ἡμέρες, μίλησε πρῶτος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Δ. Μάξιμος (ποὺ διάβασε καὶ μιὰ μακρότατη ἔκθεση μὲ τὶς κυβερνητικὲς ἀπόψεις), καὶ ὕστερα, κατὰ σειρά, οἱ Ἐλ. Βενιζέλος, Ἀλ. Παπαναστασίου, Γ. Καφαντάρης, Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος, Ἰω. Μεταξᾶς καὶ Γ. Κονδύλης. Ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη, τάχθηκαν (μὲ ἀφορμὴ τὸ μυστικὸ πρωτόκολλο, ὁλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ ὁποίου ἀποκαλύφθηκε, στὶς 18 Μαρτίου 1934, ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Ζόρα» τῆς Σόφιας) ἐναντίον τοῦ Συμφώνου.

Ἀκολούθησε μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ προσπάθειες ποὺ τείνανε στὸ νὰ περιορίσουν τὶς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδας, μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ἀποκλείεται ἡ ἐμπλοκή της σὲ πόλεμο μὲ τὴν Ἰταλία.

Στὶς προσπάθειες ἐκεῖνες ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς διαδραμάτισε σημαντικὸ ρόλο. Τότε δὲ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος —ποὺ τίποτα δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε— ἐπιδόθηκε καὶ στὴν ὀχταήμερη ἀρθρογραφία του, στὴν ὁποία, μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα ἐπιχειρήματά του, ὑπογράμμιζε ὅτι στὴν περίπτωση ποὺ ἡ Ἀλβανία (ἰταλικό, ἀπὸ τότε, ἐξάρτημα) διεκδικοῦσε τὰ μὲ ἀλβανικὸ πληθυσμὸ γιουγκοσλαβικὰ ἐδάφη «ἡ Ἑλλὰς θὰ εὑρίσκετο ἀλληλέγγυος μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, χωρὶς νὰ ἐξυπηρετῇ τοῦτο τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα».

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

Η ἀντίδραση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐναντίον τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου ἔφτασε καὶ μέχρι τὸ σημεῖο νὰ στείλῃ (22 Φεβρουαρίου 1934) προσωπικὸ γράμμα στὸν τότε πρωθυπουργὸ τῆς Τουρκίας Ἰσμὲτ Ἰνονοῦ, στὸ ὁποῖο, ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ Κεμὰλ Ἀτατούρκ, ἀπάντησε (3 Μαρτίου 1934), ἐκφράζοντας βλῆ τὴ δυσφορία του γιὰ τὴ στάση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ὅταν δὲ (6—10 Μαρτίου 1934) ὁ Γ. Κονδύλης πραγματοποίησε, ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη, ἕνα ἐπίσημο ταξίδι στὴν Ἄγκυρα, ὁ Ἰσμὲτ Ἰνονοῦ τὸν ρώτησε, πολλὲς φορές: «Μέχρι τίνος σημείου φθάνουν αἱ ἐπιφυλάξεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐναντι τῆς Ἰταλίας; Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν, ἡ Ἰταλία μᾶς προσέβαλλε καὶ ἐζήτει παρὰ τῆς Ἑλλάδος νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὴν Μυτιλήνην ὡς βάσιν ἐναντίον μας, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ συνεβούλευε τὴν παραχώρησίν της;»

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἄγκυρα ὁ Γ. Κονδύλης ὑπόβαλε μιὰ μακρὰ ἀπόρρητη ἔκθεση, στὴν ὁποία ἀφοῦ ὑποδείκνυε τὴν ἀποφασιστικὴ προσχώρηση τῆς χώρας μας στὸ γαλλικὸ συνασπισμό, κατάληγε ἔτσι: «Δὲν νομίζω ὅτι ὑπερβάλλω τὰ πράγματα, ἐὰν τονίσω ὅτι ἡ ἀποδοχὴ σήμερον φιλοϊταλικῆς πολιτικῆς, ὡς ἀξιοῖ ὁ Βενιζέλος, θὰ ἐξέθετε τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ἐχθρότητα ταυτοχρόνως τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆς Τουρκίας εἰς τὰς παρὰ τὰ μικρασιατικὰ παράλια νήσους».

Συνέπεια τῆς ἄγριας πολεμικῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου ἦταν νὰ μὴ ὑπογραφτοῦν τότε οἱ στρατιωτικὲς συμφωνίες ποὺ προβλέπονταν ἀπὸ τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο. Τοῦτο ἔγινε πολὺ ἀργότερα (τὸν Μάη τοῦ 1935), ὅταν πιὰ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν βρισκόταν στὴ ζωή. Μονάχα στὶς 21 Νοεμβρίου 1934, τότε δηλαδή, ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἑτοίμαζε ἀπὸ τὴ Χαλέπα τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» καὶ τὸν «ἁγιώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ὑπογράφτηκε, στὴν Ἄγκυρα, τὸ καταστατικὸ τῆς «Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως», ποὺ ὥριζε ὅτι οἱ ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδας, τῆς Τουρκίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας θὰ ἀποτελοῦσαν τὸ μόνιμο συμβούλιό της. Στὶς ἡμέρες δὲ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε ἐξαπολύσει τὸν ἑλληνοελληνικὸ πόλεμο (1—12 Μαρτίου 1935), τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο λειτούργησε καλά, καὶ ὁ τότε πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς «Συνεννοήσεως» Ρουμάνος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Νικόλαος Τιτουλέσκο ἔκανε μιὰ ἀποτελεσματικὴ προειδοποίηση στὴ Βουλγαρία —ποὺ καθὼς εἴδαμε στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρέα Μιχαλακόπουλου πρὸς τὸν πρεσβευτὴ Ἰωάννη Πολίτη, καὶ καθὼς ἀργότερα μὲ ἄλλα ἄγνωστα στοιχεῖα θὰ δοῦμε— καραδοκοῦσε γιὰ νὰ ἁρπάξῃ τὴν ἑλληνικὴ Θράκη. Καὶ ἡ προειδοποίηση ἀπόβηκε διδακτικὴ καὶ γιὰ τὴ μεγάλη ἐκείνη δύναμη γιὰ τὴν ὁποία τόσο ἐνδιαφερόταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων: Γιὰ τὴν Ἰταλία. Καὶ ἔτσι καὶ αὐτὴ ἀναγκάσθηκε γιὰ νὰ «ξανοιχτῇ».

ΜΙΑ "ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΓΚΥΡΗ,, ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

ΕΙΤΕ, λοιπόν, γιατὶ εἶπε τὰ ὅσα εἶπε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς, στὶς 15 Μαΐου 1933, εἴτε γιατὶ καταπολέμησε ὅπως καταπολέμησε τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο τοῦ 1934, ποὺ τόσο ἐνοχλοῦσε τὴν Ἰταλία, εἴτε γιατὶ θαύμαζε ὅσο θαύμαζε τὴ γειτονικὴ μεγάλη χώρα, εἴτε γιὰ ἄλλους λόγους ποὺ ἔχουν μείνει ὡς τώρα ἄγνωστοι, ἡ ἀνταπόκριση δὲν ἄργησε νὰ ἐκδηλωθῇ. Καὶ ἐκδηλώθηκε μὲ τρόπο πολὺ χαρακτηριστικό: Μὲ μιὰ «θετικὴ καὶ ἔγκυρη πληροφορία» ποὺ ὑποδήλωνε πάρα-πολλὰ πράγματα καὶ ἕνα ἐνδιαφέρον μὲ ὁλότελα ξεχωριστὴ σημασία. Ἐνδιαφέρον ποὺ ἀποκαλύπτει πῶς διεξάγονταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ διάφορες μορφὲς τοῦ μυστικοῦ, τοῦ παρασκηνιακοῦ, τοῦ σκοτεινοῦ πολέμου, ποὺ ἦταν ὁ πρόλογος τοῦ ἀνοιχτοῦ πολέμου, ποὺ σὲ ἐλάχιστα χρόνια ἀκολούθησε γιὰ νὰ βυθίσῃ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα στὸ αἷμα καὶ στὴν καταστροφή.

Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παρασκηνιακὸ πόλεμο, ποὺ σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις του εἶχε καὶ τὴν «θετικὴ καὶ ἔγκυρη πληροφορία» τὴν ὁποία θὰ ἀποκαλύψουμε πάρα-κάτω, διεξαγόταν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ μιὰ ἄλλη μορφὴ πολέμου, τοῦ ἐναντίον τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ πολέμου νεύρων.

— Ναί· μοῦ ἱστορεῖσε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς. Μία ἢ δύο ἡμέρες πρωτοῦ ἔλθῃ ἡ πρόσκλησις τοῦ Κεμάλ, διὰ νὰ μεταβῇ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐπισήμως, εἰς Τουρκίαν, καὶ ἐνῶ εὑρισκόμεθα εἰς τὸ Μπανιόλ, οἱ Ἐλ. Βενιζέλος, Παῦλος Γύπαρης καὶ ἐγώ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ὑπέστη μίαν ἐπίθεσιν πολέμου νεύρων εἰς τὴν ὁποίαν, χωρὶς φυσικὰ κατ' οὐδὲν νὰ πταίω, ἀνεμίχθη καὶ τὸ ὄνομά μου. Συγκεκριμένως καὶ εἰς μίαν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ τρεῖς μας ἐγευματίζαμεν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔβγαλεν ἀπὸ τὰ θυλάκιά του μίαν ἐπιστολήν, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα του, ἐκάλυψε τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστολέως, μοῦ λέγει : «Γιὰ διάβασε ἐδῶ»!

ΜΙΑ ΦΟΒΕΡΗ "ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ,,!

ΚΑΙ αὐτὸ ποὺ διάβασε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς ἦταν, πραγματικά, καταπληκτικό.

— Ἐδιάβασα καὶ πάλιν ἐδιάβασα καὶ δὲν ἐπίστευα εἰς τὰ μάτια μου· μοῦ ἔλεγε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς.

Ἐρωτῶ:
— Μὰ ἦταν τόσο φοβερό;
Καὶ ἀπαντᾶ:

— Περισσότερον ἀπὸ φοβερόν. Διότι οὔτε ὀλίγον, οὔτε πολὺ ὁ ἐπιστολογράφος τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὸν προειδοποιεῖ, ὅτι σκοπὸς τοῦ ταξιδίου μου εἰς τὸ Μπανιόλ, ἦτο νὰ δολοφονήσω τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων! Μάλιστα!

Ἐρώτηση:
— Καὶ σεῖς, μόλις διαβάσατε τὸ γράμμα, τί κάνατε;
Ἀπάντηση:

— Ἔμεινα ἀποσβολωμένος! Κοίταξα τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τοῦ ψιθύρισα: «Τί νὰ σᾶς πῶ, κύριε Πρόεδρε; Μήπως θέλετε νὰ φύγω;». Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὁ ὁποῖος, παρὰ τὸν ἐκνευρισμό, ποὺ τὸν κατεῖχε μετὰ ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἰουνίου 1933, ἀντελαμβάνετο ὅτι πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ τοῦ ἔκαμον πόλεμον νεύρων, ἔσπευσε νὰ μὲ καθησυχάσῃ. «Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ» —μοῦ εἶπε— «γνωρίζεις πόσην ἐμπιστοσύνην καὶ πόσην ἀγάπην σοῦ ἔχω φίλτατε Ἄγγελε. Σοῦ ἔδειξα τὸ γράμμα διὰ νὰ ἰδῇς τί θαυμάσιοι εἶναι οἱ συνάνθρωποί μας. Ὄχι μὲ μόνον δὲν θὰ φύγῃς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, τὰς ἡμέρας αὐτὰς ποὺ ὁ καπετὰν Παυλῆς (ὁ Γύπαρης) θὰ εἰσαχθῇ εἰς νοσοκομεῖον διὰ νὰ τοῦ γίνῃ μία μικροεπέμβασις (εἰς δοθιῆνα), σὺ θὰ τὸν ἀντικαταστήσῃς». Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Τὴν μεθεπομένην δὲ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔλαβε μίαν ἐπιστολὴν ποὺ συνυπέγραφον οἱ Δημήτριος Λαμπράκης, ἐκδότης τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» καὶ Βασίλειος Δεληγιάννης δημοσιογράφος, βουλευτὴς καὶ πρώην ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων, εἰς τὴν ὁποίαν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, τοῦ ἔγραφον ὅτι, κατὰ τὰς πληροφορίας των, ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ μίαν ἐπιστολὴν καταγγέλλουσαν ὅτι πρόκειται νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Μεταξᾶ καὶ τοῦ συνίστων νὰ μὴ δώσῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην προσοχὴν εἰς τὸ πρᾶγμα.

Καὶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς πρόσθεσε:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἔδωσε καὶ ἀνέγνωσα καὶ τὴν δευτέραν ταύτην ἐπιστολήν. Τότε δὲ μοῦ ἀπεκάλυψε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ καταγγείλαντος τὴν κακοήθειαν ἐκείνην. Ἦτο εἷς Φιλελεύθερος βουλευτὴς ἐκ Βορείου Ἑλλάδος. Ὅταν δὲ βραδύτερον τὸν συνήντησα καὶ προτοῦ προφθάσω νὰ τοῦ πῶ ὅ,τιδήποτε ἐκεῖνος ἔσπευσε νὰ μοῦ δηλώσῃ: «Μπορεῖς νὰ μὲ πτύσῃς κατὰ πρόσωπον. Δὲν πταίω ὅμως ἐγώ. Ἄλλοι εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι». Καὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἐνδιεφέροντο δῆθεν διὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα —ὡς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπεδείχθη— τοῦ ἔσκαπτον τὸν λάκκον.

Ρώτησα, ὅπως εἶναι αὐτονόητο, τὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, τί ἀπόγινε ἐκεῖ στὸ Μπανιόλ.
Καὶ μοῦ εἶπε:

— Τότε, ἐλήφθη καὶ ἡ πρόσκλησις τοῦ Κεμάλ. Καὶ ἀφοῦ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὴν ἀπεδέχθη, μοῦ ἐγνώρισεν ὅτι θὰ τὸν συνώδευα καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν ἐπομένην μετέβην εἰς τὸ Παρίσι πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν. Ἀφοῦ δὲ τὸν εἶδα, ἐπέστρεψα καὶ πάλιν εἰς τὸ Μπανιόλ, ὁπόθεν μετὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Παύλου Γύπαρη ἀνεχωρήσαμεν δι' Ἑλλάδα. Ὅταν δὲ τὸ πλοῖον τοῦ ὁποίου ἐπεβαίνομεν κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ προτοῦ ἀποπλεύσῃ διὰ Κωνσταντινούπολιν, ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ τότε διοικητὴς τῆς Ἀσφαλείας. Ἄγγελος Ἔβερτ, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε νὰ γνωστοποιήσω εἰ στὸν πρόεδρον, ὅτι ἡ ἀστυνομία — εἰς ἐκτέλεσιν κυβερνητικῆς διαταγῆς, δοθείσης κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ὅσων μοῦ εἶχε ἀναθέσει ὁ Π. Τσαλδάρης νὰ μεταβιβάσω εἰς τὸν Ἐλεθ. Βενιζέλον — ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων διὰ πᾶσαν περίπτωσιν.

Χρόνια ἀργότερα (1950) ὕστερα ἀπὸ τὶς «θετικὲς» καὶ «ἔγκυρες» πληροφορίες τοῦ Μιλάνου, ὁ Ν. Πλαστήρας (πρωθυπουργὸς) καὶ ὁ Σοφ. Βενιζέλος (ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως) θὰ μποροῦσαν νὰ θυμοῦνται, σ' αὐτὴ τὴ χαρακτηριστικὴ στάσι τους, ὅτι ὁ νεκρὸς πιὰ Μπενίτο Μουσσολίνι, εἶχε, τὸ 1934, τὴ διάθεσι νὰ βοηθήσῃ ὁποιαδήποτε κίνησι, ποὺ θ' ἀποσκοποῦσε στὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος. Μὰ καὶ οἱ δύο δὲν θέλησαν νὰ συζητήσουν τὶς «πληροφορίες» ἐκεῖνες

Ο ΜΟΥΣΟΛΙΝΙ ΠΡΟΘΥΜΟΣ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΗ!

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἐκδήλωση τοῦ πολέμου νεύρων, ποὺ διάφοροι ἐχθρόφιλοι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἶχαν ἐξαπολύσει ἐναντίον του. Μά, καθὼς εἴπαμε, δὲν ἦταν μονάχα ὁ πόλεμος νεύρων ποὺ, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, διεξαγόταν. Ἦταν καὶ ὁ ἄλλος, ὁ παρασκηνιακός, ὁ σκοτεινός, ὁ ὕπουλος ποὺ μὲ τὴν προσπτικὴ τῶν ὅσων σὲ λίγο θὰ συντάραζαν τὴν ἀνθρωπότητα, εἶχε ἀρχίσει καὶ ἐντεινόταν. Ἔτσι σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ μυστικὰ ὅπλα τοῦ πολέμου αὐτοῦ ἦρθε καὶ ἡ «θετικὴ καὶ ἔγκυρη πληροφορία» ποὺ δόθηκε στὸν Σοφοκλῆ Βενιζέλο καὶ ποὺ ἐκεῖνος ζήτησε νὰ γίνῃ γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα. Ἡ «πληροφορία» ποὺ μοιραῖα καὶ συμπτωματικά, ἔστω, θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ σὰν ἀντιπόκριση στὴν ὅλη φιλοϊταλικὴ διάθεση ποὺ κάτεχε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Στὴν διάθεση καὶ στὸν θαυμασμὸ ποὺ —καθὼς θὰ μᾶς ἱστορήσῃ καὶ ὁ στρατηγὸς Δημήτριος Νότη Τ. Μπότσαρης— εἶχε κυριέψει τὴν περίοδο ἐκείνη τὸν Κρητικὸ πολιτικό.

— Τὸ θέρος τοῦ 1934 μοῦ ἱστόρησε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, καὶ ἐνῶ εὑρισκόμην εἰς τὸ Μιλάνον, κατευθυνόμενος πρὸς συνάντησιν τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος διέμενε τότε εἰς τὸ Λάκο Ματζόρε, εἰς τὸ Ὀτζέμπιο, τῆς Ἰταλίας, μὲ εἰδοποίησε ὅτι θέλει νὰ μὲ ἰδῇ. Πράγματι ἀφίχθη εἰς τὸ Μιλάνον, ὅπου, μεταξὺ τῶν ἄλλων μοῦ εἶπε, ὅτι εἶχε θετικὰς καὶ ἐγκύρους πληροφορίας κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Μπενίτο Μουσολίνι, θὰ ἦτο διατεθειμένος, ἐὰν ἐγίνετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, μιὰ οἱαδήποτε ἐπαναστατικὴ κίνησις, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη — Γ. Κονδύλη, νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς. Ὅτι, δηλαδή, ἦτο πρόθυμος διὰ πᾶσαν βοήθειαν. Ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος μοῦ ἐτόνισεν, ὅτι οὗτος ἀπέκλειε, βεβαίως, τὴν περαιτέρω σχετικὴν συζήτησιν, ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν. Μοῦ προσέθεσε δέ, ὅτι, πάντως, θὰ ἔδει νὰ μεταβιβάσω καὶ εἰς τὸν Ν. Πλαστῆραν τὰς πληροφορίας αὐτάς. Πράγματι μόλις ἔφθασα εἰς τὰς Κάννας ἐξεπλήρωσα τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου καὶ μετέδωσα τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι. Ὁ Ν. Πλαστήρας ἤκουσε τὰς πληροφορίας, παρουσίᾳ τοῦ Ἰωάννου Μοάτσου, εὐθὺς δὲ ἀμέσως ἀντέδρασεν, εἰπὼν μὲ κατηγορηματικότητα, ὅτι «ὅπως καὶ ὁ Σοφοκλῆς, εὐθὺς θὰ ἀντελήφθη, αἱ προθέσεις τοῦ Μουσολίνι, θὰ ὑπέκρυπτον ἀσφαλῶς ἀξιώσεις τούτου περὶ παροχῆς ἀνταλλαγμάτων ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν». Ἀπέκρουσε δὲ καὶ τὴν ἐλαχίστην συζήτησιν ἐπὶ τῶν παρασχεθεισῶν πληροφοριῶν.

Αὐτὲς ἦταν οἱ θετικὲς καὶ ἔγκυρες πληροφορίες ποὺ εἶχε ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος σχετικὰ μὲ τὶς διαθέσεις καὶ μὲ τὴν προθυμία τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι, ἴσως γιὰ νὰ βοηθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν μεγάλο ἀγῶνα γιὰ τὴν προστασία τῆς ἀδασίλευτης Δημοκρατίας ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ μποροῦσε νὰ τῆς ἐπιφυλάξῃ ὁ «λαομίσητος θρόνος»! Καὶ αὐτὲς τὶς πληροφορίες μετάδωσε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου, στὸν Νικόλαο Πλαστήρα. Ἀλλὰ πῶς, ἄραγε, εἶχαν προκληθῇ αὐτὲς οἱ «πληροφορίες»;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ποιός ἔκανε τὴν ἐπαφὴ ποὺ ὡδήγησε στὶς «πληροφορίες» τοῦ Σοφ. Βενιζέλου;

...οδηκες
...ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΝΕΕ
...ΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
...ΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
100 χρόνια
...ΙΔΕΙΑ

...ΰουν
...ΝΕΑ
...οελ-
...ΟΣ & ΕΚΔΟΤΗΣ
...8)
...ΔΙΩΝ„(τόμοι 5)
...ΕΩΝ„(τόμοι 28)
...ΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟ
...ΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΤΗ
(N.E.E.)
...ΥΣ (σελ. 32, δραχ. 12).
ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΤΕΥΧΩΝ
...δοθῇ στοὺς ἀγοραστὲς
...τοῦ 1969 δηλαδὴ μέσα
...ἔργον, ποὺ ὅταν ὁλο-
...κτήσετε τὸ μνημειῶδες
...ε τὸ δικαίωμα νὰ παρα-
...ν) ΕΚΑΤΟΝ ΕΙΚΟΣΙ (120)
...ο υ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ, πραγ-
...ῆς ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ (Ν° 5).
...ΑΙΡΙΑ
...ΑΡΑΣΚΕΥΗΝ
...ΟΦΟΡΟΥΝ
ΤΕΥΧΟΣ
...ΕΛΛΑΔΑ
...ΔΟΠΩΛΗ ΣΑΣ
...ΔΟΣΕΩΝ„
...ΟΥΣ 22 ΤΗΛ. 30.210

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας
59ον

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΑΝΑΧΩΡΕΙ ΔΙ' ΑΘΗΝΑΣ, ΜΕΣΩ ΣΟΦΙΑΣ!

ΔΥΟ ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟ

ΜΙΑ ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΗ, ΩΣ ΤΩΡΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ "ΤΡΑΒΗΣΕ,, ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ — ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ — Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ, ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΜΕΝΑΝ ΕΚΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΝΑ ΓΙΝΗ Ο «ΜΑΥΡΟΣ ΚΑΒΑΛΑΡΗΣ» ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΚΑΙ ΤΕ-ΛΕΥΤΑΙΑΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ,,!

Ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς (ἀριστερά) καί ὁ Ἰωάννης Μοάτσος (δεξιά) περιμένουν στή Βενετία νά ἔλθη τό συνθηματικό τηλεγράφημα γιά νά συνοδεύσουν ('Ιανουάριος 1935) τόν Ν. Πλαστήρα στήν 'Ελλάδα. (Φωτογραφία, ἄγνωστη καί ἀνέκδοτη)

Ἐγκύρους πληροφορίας, περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Μουσολίνι, διηρωτᾶτο ποῖοι, τάχα, εἶχαν ἀνακινήσει το ζήτημα.

— Καὶ δὲν ἔμαθε; "Η δὲν σᾶς εἶπε ἀπὸ ποῦ τοῦ εἶχαν δώσει τὶς πληροφορίες;

— Δὲν μοῦ εἶπε οὔτε ἐὰν ἔμαθε ποῖος ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα, ἀλλ' οὔτε καὶ ποίος τοῦ εἶχε δώσει τὰς πληροφορίας.

Καὶ ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς πρόσθεσε.

— "Ισως ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸν Μουσολίνι νὰ εἶχε γίνει εἰς νὰς 'Αθήνας διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ.

Δηλαδὴ τῆς «παραδιπλωματικῆς ὁδοῦ» —ἐκείνης ποὺ κάνει πάντα τοὺς σκοτεινούς, τοὺς ὕπουλους, τοὺς μυστικοὺς (τοὺς ἄσφαιρους, μὰ ἀνατιναχτικοὺς) πολέμους.

Ποιὸς ἔκανε τὴν ἐπαφή;

ΜΑ ΧΩΡΙΣ δισταγμούς, κρίθηκε τόσο ἀπὸ τὸν νεώτερο γιὸ τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα, ὡς ἀπαράδεκτη, ἡ κακοπροαίρετη προσφορὰ τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι. Καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ γίνη διαφορετικά. Μόνο σὰν φοβερὴ θὰ μποροῦσε νὰ κριθῆ καὶ ἡ σκέψη ἔστω, ὅτι ἕνας ἐμφύλιος —ἑλληνοελληνικὸς— πόλεμος θὰ γινόταν μὲ «βοήθεια» δοσμένη ἀπὸ μιὰ ξένη χώρα. Καί, μάλιστα, ἀπὸ μιὰ μεγάλη δύναμη, ποὺ, ἕξι χρόνια ἀργότερα, ἔδειξε τὶς ἀρπαχτικὲς καὶ ἐξοντωτικὲς διαθέσεις ποὺ εἶχε, στὸ βάθος, γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε στὸν τόπο μας. "Αλλο τώρα ἂν τὸ ἴδιο ἀποκρουστικὲς μποροῦν νὰ κριθοῦν καὶ οἱ «πληροφορίες» ποὺ ἀποτολμήθηκαν. Μὰ ἡ 'Ιταλία ὑπηρετοῦσε, καὶ στὴν περίοδο ἐκείνη, τοὺς δικούς της σκοποὺς καὶ δὲν δίσταζε νὰ ἐκμεταλλευθῆ ὁποιαδήποτε εὐκαιρία τῆς παρουσιαζόταν. ('Αρκεῖ νὰ τῆς παρουσιαζόταν).

Ποιὸς ὅμως ἔδωσε τὶς πληροφορίες στὸν Σοφ. Βενιζέλο, καὶ ποιὸς ἔκανε τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι.;

— Δὲν ξέρω· μοῦ ἀπαντάει ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς. Δὲν ξέρω. 'Αλλὰ ὅπως καὶ σεῖς γνωρίζετε καὶ ἔχετε γράψει, κατ' ἐπανάληψιν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν 'Ελλάδα, ἡ δημοκρατικὴ κίνησις δὲν ἦτο μία. Αἱ δημοκρατικαὶ κινήσεις, αἵτινες ἀπεσκόπουν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου ἦσαν πλείονες τῆς μιᾶς. "Ολαι δὲ ἐτείνον εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς τότε ὑφισταμένης πολιτικῆς καταστάσεως.

—'Εννοεῖτε στὴ διαία ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Π. Τσαλδάρη;

— Μάλιστα. 'Επειδή, λοιπόν, αἱ δημοκρατικαὶ κινήσεις ἦσαν πολλαί, δὲν ἠδυνήθην ν ἀδιευκρινήσω ποία ἐξ αὐτῶν εἶχε πραγματοποιήσει τὴν ἐπαφήν. "Αλλωστε καὶ ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰς θετικὰς καὶ ἐγκύρους πληροφορίας, περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Μουσολίνι, διηρωτᾶτο ποῖοι, τάχα, εἶχαν ἀνακινήσει το ζήτημα.

— Καὶ δὲν ἔμαθε; "Η δὲν σᾶς εἶπε ἀπὸ ποῦ τοῦ εἶχαν δώσει τὶς πληροφορίες;

— Δὲν μοῦ εἶπε οὔτε ἐὰν ἔμαθε ποῖος ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα, ἀλλ' οὔτε καὶ ποίος τοῦ εἶχε δώσει τὰς πληροφορίας.

Καὶ ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς πρόσθεσε.

— "Ισως ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸν Μουσολίνι νὰ εἶχε γίνει εἰς νὰς 'Αθήνας διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ.

Δηλαδὴ τῆς «παραδιπλωματικῆς ὁδοῦ» —ἐκείνης ποὺ κάνει πάντα τοὺς σκοτεινούς, τοὺς ὕπουλους, τοὺς μυστικοὺς (τοὺς ἄσφαιρους, μὰ ἀνατιναχτικοὺς) πολέμους.

Τὸ Μιλάνο, ἐπαναστατικὸ κέντρο

ΑΛΛΑ τὸ Μιλάνο, ἡ μεγάλη αὐτὴ πόλη τῆς Βόρειας 'Ιταλίας, δὲν εἶχε γίνει, «τῷ καιρῷ ἐκείνῳ», μονάχα «κέντρο πληροφοριῶν». Εἶχε γίνει καὶ κέντρο «ἐπαναστατικῶν ἑξορμήσεων». Γιατί, ἐκεῖ, πραγματοποιήθηκαν, ἀπὸ τὸ 1933 ὡς τὸ 1935, πολλὲς συναντήσεις ὡρισμένων ἀπὸ τοὺς προστάτες τῆς Δημοκρατίας ποὺ σᾶν σκοπὸ στὴ ζωὴ εἶχαν τάξει τὴν ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως, ποὺ νόμιμα ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία στὴν 'Ελλάδα, καὶ τὴν ἐγκατάσταση στὸν τόπο μιᾶς στρατιωτικοπολιτικῆς δικτατορίας. Τὸ Μιλάνο, ὅπως χαρακτηριστικὰ λέχθηκε, εἶχε «καταστῆ κέντρον πλείστων συναντήσεων ἐπαναστατικοῦ περιεχομένου»! Καὶ ἀπὸ τὴν πόλι αὐτὴ ξεκίνησε, στὰ τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1934 —καθὼς ἔχουμε πῆ καὶ καθὼς πιὸ κάτω θὰ δοῦμε λεπτομερέστερα— ὁ Ν. Πλαστήρας, γιὰ νὰ καταστήση, «μέσω Σόφιας», τὴν ἐξουσία στὴ χώρα μας.

Γινόταν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἕνας ἀγώνας ταχύτητας, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ πρωτοσώση τὸ πολίτευμα ποὺ δὲν ἐκινδύνευε ἀπὸ κανένα ἄλλο, παρὰ μονάχα ἀπὸ τοὺς σωτῆρες του, εἴτε αὐτοὶ βρίσκονταν πάντα καὶ ἀμετακίνητα στὸ «δημοκρατικὸ» στρατόπεδο, εἴτε προέργονταν ἀπὸ αὐτό. Καὶ ἦταν ἡ εἰκόνα καὶ τὰ συνθήματα ἀπόλυτα ὁμοια σᾶν αὐτά, πού, καὶ σήμερα, χρησιμοποιοῦν οἱ «ὑπερασπιστὲς», δηλαδὴ οἱ ὑπονομευτὲς τοῦ πολιτεύματος —τώρα τῆς βασιλευόμενης καὶ τότε τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. 'Ο «ἀγὼν» διεξαγόταν καὶ τότε «γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῆς δικτατορικῆς ἀπειλῆς καὶ γιὰ τὴν ὁμαλότητα»! Καὶ ρωτιέται κανεὶς ἂν τὸ σύνθημα αὐτὸ χρησιμοποιήθηκε τὸ 1933 ἢ τὸ 1934 ἢ τὸ 1935, ἢ ἂν γράφτηκε στὴν «Αὐγὴ» τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1966. («Τὰ ἴδια Παντελάκη μου, τὰ ἴδια Παντελῆ μου»). Μόνο ποὺ τότε, καὶ ὡς που νὰ φτάσουμε στὸ σύμφωνο Σοφούλη - Σκλάβαινα, δὲν ὑπῆρχε ἀνοιχτὴ συνοδοιπορία —ὅπως σήμερα— ὥστε, καθὼς στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας θὰ δοῦμε, ὁ «Ριζοσπάστης» τῆς ἐποχῆς, νὰ ἀποκαλύψη προκαταβολικὰ τὴ συνωμοσία τοῦ Στέφανου Σαράφη, ὁ ὁποῖος ὅμως λίγο ἀργότερα ἔγινε ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ! Τὸ «κομφούζιο» ἀφοροῦσε σὲ ὅλη τὴ «Δημοκρατικὴ» παράταξη, καὶ ἀγκάλιαζε κάθε «Δημοκρατικὴ» ἔκφραση καὶ ἀπόχρωση.

Τὸ προεπαναστατικὸ «κομφούζιο»

ΤΟ προεπαναστατικό, λοιπόν, «κομφούζιο» —ὅπως ἐπιγραμματικὰ τὸ ἔχει χαρακτηρίσει, ὁ ἱδρυτὴς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς —ἁπλωνόταν πρὸς κάθε κατεύθυνση: Σὲ ὕψος, σὲ πλάτος, σὲ βάθος. Καὶ ἦταν τέτοιο, ὥστε ἀνάμεσα σὲ κείνους στοὺς ὁποίους στρεφόταν ἡ σκέψη αὐτῶν, ποὺ μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου ὠργάνωναν τὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 («τὴν νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ἢ «τὸν ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» κατὰ τὶς ἐκφράσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων), καὶ οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦσαν τὸν φανερὸ ἡγέτη τους, νὰ περιλαμβάνωνται καὶ δυὸ παλαιοδημοκρατικὲς προσωπικότητες, ποὺ μετεῖχαν στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη: Οἱ Γεώργιος Κονδύλης ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ 'Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Καὶ τὸν μέν, τὸ πρῶτο, θὰ τὸν συναντήσουμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. 'Αλλὰ τὸν δεύτερο θὰ τὸν δοῦμε σήμερα καί, μάλιστα, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀντίδραση ποὺ γέννησε, ἡ προβολή του, στὸ Ν. Πλαστήρα.

Καθὼς ἔχουμε πῆ οἱ δυναμικώτεροι ὀργανωτὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐκεῖνοι, δηλαδή, ποὺ ἦταν ἀξιωματικοὶ σὲ ἐνέργεια καὶ κρατοῦσαν τὰ διάφορα μεγάλα «πόστα» στὸ στρατὸ (ὅπως ὁ Στέφανος Σαράφης ποὺ ἦταν ἐπιτελάρχης στὴ Β' Ἐπιθεώρηση), δὲν ἤθελαν κανένα ἀπὸ τοὺς ἀπόστρατους ἢ ἀπότακτους στρατηγούς, ὅπως ἦταν οἱ 'Αναστάσιος Παπούλας, Βασίλης Ντερτιλῆς, Μιλτιάδης Κοιμήσης κ.λ. "Ομοια ἀπόστρατο —καὶ στὸν τύπο καὶ στὴν οὐσία— θεωροῦσαν καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ Νικόλαο Πλαστήρα. Μὲ τὴν ἔγκριση, λοιπόν, ἡ μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, ἔψαχναν νὰ βροῦν τὸν καλύτερο ἢ μᾶλλον τὸν πιὸ ἐκμεταλλεύσιμο γιὰ νὰ τὸν προβάλουν, τοὐλάχιστο στὴν ἀρχή, γιὰ φανερὸ ἀρχηγό. 'Αναμφισβήτητα δέ, ἂν ἐπικρατοῦσαν, ὁ πρῶτος ποὺ θὰ στελνόταν στὸ σπίτι του θὰ ἦταν αὐτὸς ὁ «ἀρχηγός». Γιατὶ οἱ φιλοδοξίες τῶν «δυναμικῶν» ἦταν ἀχαλίνωτες. (Καὶ ἡ Δημοκρατία μόνο ἀπὸ αὐτοὺς θὰ σωζόταν ἀποτελεσματικά).

Μὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν 'Ελ. Βενιζέλο φιλοδοξοῦσαν νὰ βάλουν στὸ περιθώριο. "Αλλο ἂν ἐκεῖνος τὸ ἀντιλήφθηκε πάρα - πολὺ ἀργά (ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυνία τοῦ κινήματος). Καὶ ἄλλο ἂν ἡ ἀξίωσή του νὰ κρατᾶη πάντα τὰ πρωτεῖα (ἔστω καὶ ὡς «εὐλογῶν»), δὲν τὸν ἀφηνε νὰ βλέπη τὰ πράγματα μὲ διαύγεια. Καὶ ἄλλο, ἂν, τὸ ἀντίθετο, τὸν ἐτύφλωνε ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ μπορῆ νὰ ξεκαθαρίση ποιοὶ ἦταν καὶ ποιοὶ δὲν ἦταν οἱ φίλοι του, ἢ ποιοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ παρίσταναν τοὺς δικούς του, δὲν εἶχαν καμμιὰ πρόθεση νὰ τοῦ σταθοῦν πιστὰ καὶ εἰλικρινά.

Ὁ Ν. Πλαστήρας γίνεται ἕξαλλος

ΝΑ γιατί, ἀνάμεσα σὲ αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, δὲν ἀρνήθηκε καὶ τὸ νὰ συζητηθοῦν ἀκόμα σᾶν ἐνδεχόμενοι ἀρχηγοί, ἀντὶ τοῦ Ν. Πλαστήρα, οἱ Γ. Κονδύλης καὶ 'Αλ. Χατζηκυριάκος. Καὶ αὐτὸ ἔκανε τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» ἕξαλλο.

— Μόλις, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἄκουσε τὸ ὄνομα τοῦ ναυάρχου 'Αλεξάνδρου Χατζηκυριάκου, ὁ ὁποῖος τότε ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Π. Τσαλδάρη, ἔγινε ἔξω φρενῶν.

Αὐτὰ μοῦ ἱστόρησε ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «'Επαναστάσεως τοῦ 1922», ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς. Καὶ συνέχισε:

— "Ητο Δεκέμβριος τοῦ 1934. Καὶ ἤμεθα τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς ἕνα ἐστιατόριον τῶν Καννῶν. Πρὸ ὀλίγου, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι ὁ 'Αλ. Χατζηκυριάκος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγένοντο αἱ δέουσαι ἐνέργειαι, ἀπεδέχθη νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσίαν τοῦ κινήματος, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι, μετὰ τὴν ἐπιβολήν του, θὰ ἐγίνετο ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως.

— Μὲ ποιὸ πρωθυπουργό;

— "Οπως τότε ἐλέχθη ὑπὸ πρωθυπουργὸν τὸν Ν. Πλαστήραν.

("Αλλο τώρα ἂν ὁ Χ. Τσιγάντες ἔχει γράψει ὅτι ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ «σὺν αὐτῷ», ἤθελαν τὸν Ν. Πλαστήρα ὡς ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος, δὲν τὸν ἤθελαν ὅμως ὡς πρωθυπουργὸ τῆς χώρας. Καὶ ἄλλο ἂν παρόμοια εἶχε ἐκφρασθῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος, μάλιστα, διερωτώτανε ὡς τί ὑπουργὸς καὶ ποίου ὑπουργείου, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθῆ ὁ «μαῦρος καβαλλάρης». Αὐτὰ ὅμως καὶ ἄλλα παρόμοια, ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς «ἐνδοοικογενειακά», ἀποτελοῦν ξέχωρες ἱστορίες).

Τὰ κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα

ΗΤΑΝ τέτοιος ὁ ἐκνευρισμὸς καὶ τέτοια ἡ ἀντίδραση τοῦ Ν. Πλαστήρα, μόλις ἄκουσε τὶς πληροφορίες γιὰ τὸν 'Αλ. Χατζηκυριάκο, ὥστε, καθὼς καθόταν, μὲ τὸν "Αγγελο Μεταξᾶ, στὸ ἐστιατόριο τῶν Καννῶν, πῆρε τὸ λογαριασμό, στὸ λευκὸ μέρος τοῦ λογαριασμοῦ, τὸ κείμενο, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀποστείλω τηλεγραφικῶς εἰς τὰς 'Αθήνας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ὑπέγραφα ἐγώ.

Καὶ ἔγραψε τὸ ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο τηλεγράφημα, ποὺ τὸ δίνουμε, σήμερα, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, καὶ φωτοτυπημένο. "Ηταν δέ γραμμένο στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ χαρτιοῦ σᾶν ἀποκρυπτογραφημένο καὶ στὸ δεξὶ σᾶν κρυπτογραφημένο.

Στὸ ἀριστερὸ (τὸ ἀποκρυπτογραφημένο) ἔλεγε:

...Δὲν συμφωνῶ. Πρότασις ἐπροξένησε κατάπληξιν. 'Εὰν ἔχετε ἀμφιβολίας παραιτηθῆτε. 'Αναμένω ἀπάντησίν σας...

Καὶ στὸ δεξὶ (τὸ κρυπτογραφημένο) ἔλεγε:

... 'Επεδόθη ἐπιστολὴ Πρότασις ἐπροξένησε κατάπληξιν. 'Ακυρώσατε παραγγελίαν. 'Επιταγὴ ἐξωφλήθη...

"Οταν ὁ Ν. Πλαστήρας ξαναδιάβασε τὸ κείμενο ποὺ εἶχε γράψει, δὲν τοῦ ἄρεσε. Καὶ τότε ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα χαρτάκι (μὲ τετραγωνάκια) στὸ ὁποῖο μὲ μολύβι, αὐτὴ τὴ φορά, καὶ ὄχι μὲ μελάνι, διατύπωσε ἕνα καινούργιο ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο κείμενο, πού, ὅμοια, τὸ δίνουμε σὲ φωτοτυπία.

Αὐτό:

... Συμβιβασμὸς ἄνευ ὅρων ἀπαράδεκτος. 'Εὰν θεωρεῖτε ἀπαραίτητον ὁ συμβιβασμὸν μπορεῖτε ὑπ' εὐθύνην σας καταρτίζητε ἐπιτροπίαν, εἰς ἣν βεβαίως δὲν θὰ συμμετάσχη...

Αὐτὰ ἦταν τὰ κείμενα τῶν κρυπτογραφικῶν τηλεγραφημάτων ποὺ ἀπάνω στὸν ἐκνευρισμό του σύνταξε ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ ποὺ ἀνάθεσε στὸν "Αγγελο Μεταξᾶ, νὰ τὰ στείλη στὰς 'Αθήνας.

— 'Αλλὰ μοῦ λέει ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς, τελικῶς, οὔτε τὸ ἕνα ἐστάλη, οὔτε τὸ ἄλλο. Βεβαίως τὸ δεύτερον ἦτο ἠπιώτερον τοῦ πρώτου, τοῦ σκληροτέρου. Μόλις ὅμως παρῆλθεν ὁ ἐκνευρισμὸς τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου συνέταξε καὶ τὰ δύο κείμενα, τοῦ εἶπα ὅτι δὲν θὰ ἤτο φρόνιμον νὰ σκόπιμον νὰ σταλοῦν τηλεγραφήματα τοιούτου περιεχομένου. Εὑρισκόμεθα, ἄλλως τε, εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ κινήματος, ὄχι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀλλὰ ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁρισθῆ διὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ 'Ιανουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἐγένετο μετὰ τὴν γνωστὴν παρέμβασιν (τὴν προδοσία) τοῦ Σαράφη. Δεδομένου δὲ ὅτι μετ' οὐ πολύ, ὡς τότε ὑπελογίζαμεν, ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ εὑρίσκετο εἰς τὴν 'Ελλάδα, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθη εἰς ἀντίθεσιν μὲ ἐκείνους, οἵτινες εἶχον διαπραγματευθῆ τὴν εἰς τὸ κίνημα συμμετοχὴν τοῦ 'Αλ. Χατζηκυριάκου.

"Ετσι δὲν στάλθηκαν τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ ἔδειχναν ὅλη τὴν ἀντίδραση τοῦ Ν. Πλαστήρα γιὰ τὴν προσχώρηση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη. Καὶ μόλις ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς ἔφυγε ἀπὸ τὶς Κάννες, ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» ἄρχισε νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν καθοδό του στὴν 'Ελλάδα.

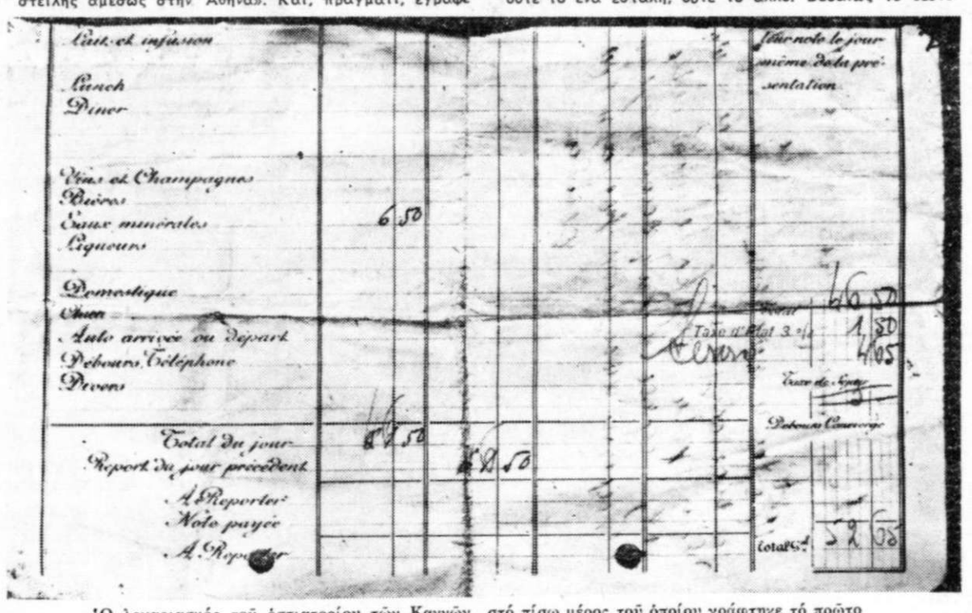

Ὁ λογαριασμὸς τοῦ ἑστιατορίου τῶν Καννῶν, στό πίσω μέρος τοῦ ὁποίου γράφτηκε τό πρῶτο κρυπτογραφικό τηλεγράφημα τοῦ Ν. Πλαστήρα

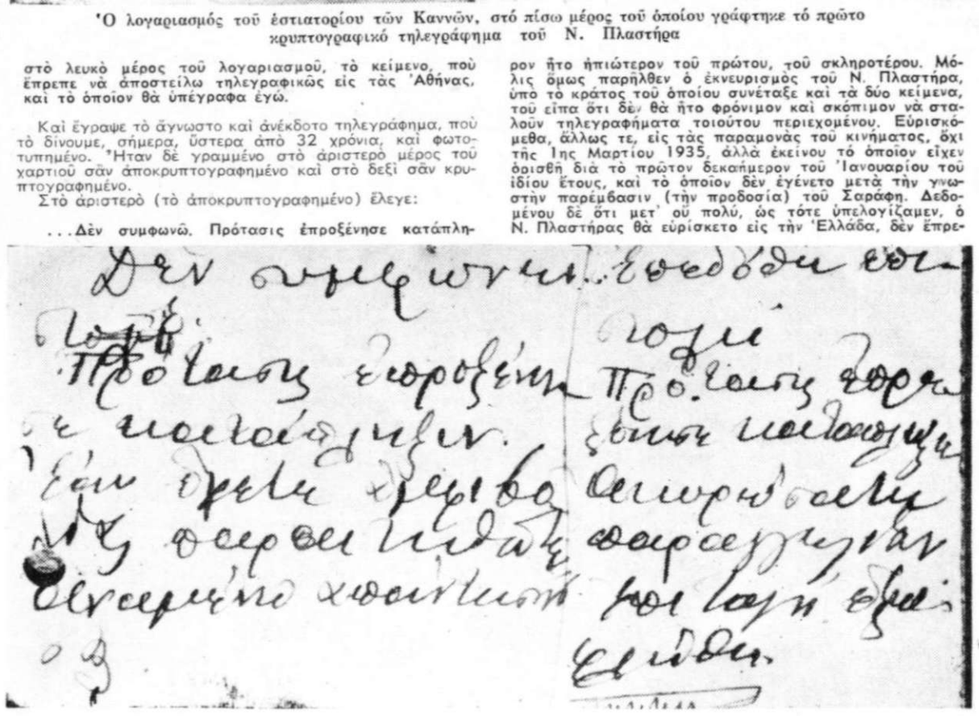

Τό πρῶτο, τό διαιώτερο, κρυπτογραφικό τηλεγράφημα πού ἔγραψε ὁ Ν. Πλαστήρας στό πίσω μέρος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ ἑστιατορίου τῶν Καννῶν. (Κείμενο ἀγνωστο καί ἀνέκδοτο)

Ὁ Ν. Πλαστήρας στὸ Μιλάνο

ΤΑ Χριστούγεννα τοῦ 1934, ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς, ἐμπιστος τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ τῶν φιλοπλαστηρικῶν ὀργανωτῶν τῆς «μεγάλης ἐπαναστάσεως», βρισκόταν καὶ πάλι στὸ (μοιραῖο καὶ τοῦτο) Μιλάνο τῆς 'Ιταλίας. Τὴ φορὰ αὐτὴ δὲν περιμενε τὸ Σοφοκλῆ Βενιζέλο, γιὰ νὰ τοῦ δώση «θετικὲς» καὶ «ἐγκυρες» πληροφορίες, γιὰ τὶς διαθέσεις τοῦ Μπενίτο Μουσολίνι, νὰ βοηθήση κάθε κίνηση ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσε στὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. (Τὶς πληροφορίες ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ μεταδώση, «πρὸς ἁπλὴν γνῶσιν» καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα). Τώρα περίμενε τὸν ἴδιο τὸν Ν. Πλαστήρα. Καὶ αὐτός, ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς, θὰ ὁδηγοῦσε τὸν ἀγαπημένο του στρατηγὸ στὴν 'Ελλάδα.

— Μετέβην εἰς τὸ Μιλάνον· μοῦ ἱστόρησε ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς, διὰ νὰ παραλάβω τὸν Ν. Πλαστήραν καὶ νὰ τὸν φέρω εἰς τὴν 'Ελλάδα. Μοὶ εἶχον δὲ ὁρισθῆ δύο ὁδοὶ διὰ τὸ ἐγχείρημα: 'Η θαλασσία ὁδὸς καὶ ἡ χερσαία. 'Εγὼ δὲ θὰ ἐπέλεγα τὴν προσφορωτέραν. 'Αλλὰ περὶ τούτου θὰ σᾶς ὁμιλήσω περαιτέρω.

Καὶ συνέχισε:

— Μόλις ἔφθασα εἰς τὸ Μιλάνον ἔσπευσα νὰ τηλεφωνήσω εἰς τὸν εὑρισκόμενον εἰς Κάννας Ν. Πλαστήραν, ὅτι εὐθὺς ὡς θὰ ἐλάμβανον τὸ συνθηματικὸν τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ εἰδοποιούμην ὅτι ὅλα ἦσαν ἕτοιμα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως διὰ τὴν 'Ελλάδα, θὰ τὸν καθίστων αὐτοστιγμεὶ ἐνήμερον. 'Εκείνος ὅμως μοῦ ἀπήντησεν ὅτι κατεῖχητο ὑπὸ τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἀδημονίας ὥστε θὰ ἀνεχώρει ἐκ Καννῶν καὶ θὰ ἤρχετο εἰς Μιλάνον, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν εἶχεν σταλῆ ἢ ὄχι ἡ ἀναμενομένη εἰδοποίησις. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Καὶ τὴν ἐπομένην ὁ Ν. Πλαστήρας ἔφθασε εἰς τὸ Μιλάνον, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ του φίλου, τοῦ 'Ιωάννου Μοάτσου. 'Επειδὴ δὲ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔκαμε φοβερὸν κρύο εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῆς βορείου 'Ιταλίας, ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπρομηθεύθη ἕνα παλτό, διότι αὐτὸ ποὺ εἶχε ἦτο παλαιόν, λεπτὸν καὶ πολὺ «τριμμένο». 'Ο Ν. Πλαστήρας ἐφαίνετο καὶ ἦτο πανευτυχής. Δὲν ἐσκέπτετο τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν 'Ελλάδα καὶ τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Εἰς μάτην δὲ τόσον ὁ Ἰω. Μοάτσος, ὅσον καὶ ἐγὼ τοῦ συνιστούσαμεν νὰ μὴ ὑποβάλλη ἑαυτὸν εἰς ταλαιπωρίας. 'Η προσπάθειά μας, ὡς πρὸς τοῦτο, ἀπέβαινεν ἐπὶ ματαίῳ.

Οἱ κόμητες καὶ ὁ δόγης

ΗΤΑΝ ὅμως τόσο πολὺ τὸ κρύο στὸ Μιλάνο καὶ τόσο κακὴ ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὥστε ἀποφασίστηκε νὰ κατεβοῦν στὴ Βενετία, μήπως τὸ ἐκεῖ κλίμα βοηθοῦσε περισσότερο.

— Αὐτὸ καὶ ἐγένετο· μοῦ λέει ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς. Μόλις ὅμως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Βενετίαν, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ὑπέστη μίαν αἱμόπτυσιν. 'Η φυματίωσις τῶν πνευμόνων ἐξ ἧς ἔπασχεν, ὑπέστη τρομερὰν παρόξυνσιν. 'Η ἐγχείρησις δὲ ἡ ὁποία, τελικῶς, τὸν ἔσωσεν —ἡ θωρακοπλαστικὴ— ἐγένετο, καὶ μὲ τὴν ἀδελφικὴν μέριμναν τοῦ 'Ιω. Μοάτσου, μετὰ ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ 1935, ὅτε, λόγῳ τῆς νόσου του, ἤγγισε τὸν θάνατον.

Καὶ ὁ "Αγγελος Μεταξᾶς συνέχισε:

— Λόγῳ τῆς καταστάσεως τοῦ Ν. Πλαστήρα ἠναγκάσθημεν νὰ παραμείνωμεν εἰς Βενετίαν ἐπί τινας ἡμέρας. Τότε δὲ μετὰ τοῦ 'Ιωάννου Μοάτσου, μὴ ἔχοντες καὶ τί ἄλλο νὰ πράξωμεν, περιηγούμεθα τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως καὶ τὰ μουσεῖα. Μετέβημεν, μάλιστα, καὶ εἰς ἕνα εἰδικὸν γραφεῖον ὅπου μᾶς ἐπληροφόρησαν, ὅτι, κατὰ τὴν «Χρυσῆν Βίβλον» — Τὸ LIBRO D'ORO — εἰς τὴν Βενετίαν ὑπῆρχον, τὸ πάλαι οἰκογένειαι MOATSO καὶ METAXA — ὑπῆρχε, μάλιστα, καὶ CALE καὶ PALAZZO MOATSO — καὶ ὅτι αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ εἶχον τίτλους εὐγενείας, τίτλους κομήτων. Σᾶς τὰ λέγω αὐτά, ὄχι βεβαίως εἰς ἐκδήλωσιν διαθέσεως... προγονοπληξίας — διότι κλάδοι τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων μετηνάστευσαν τῶν μὲν Μοάτσου εἰς Κρήτην, τῶν δὲ Μεταξᾶ εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ταῦτα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς 'Ενετοκρατίας — ἀλλὰ διότι ἔχουν ἑτέραν σημασίαν. Διότι ὅταν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχε

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΩ Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕ ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ

Τὰ μεγάλα ψέματα τοῦ Στ. Σαράφη

ΓΙΑ Ν' ΑΠΟΚΛΕΙΣΘΗ Η ΗΓΕΣΙΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

«ΜΑΣ ΕΠΡΟΔΩΣΑΝ, ΓΙΑΝΝΗ»

60ον

ΗΤΑΝ τέτοιο τὸ ἐπαναστατικὸ πάθος τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὥστε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὶς Κάννες τῆς Γαλλίας ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ ποὺ ἀφίχθηκε — μὲ ἐνδιάμεσους σταθμοὺς τὸ Μιλάνο, τὴ Βενετία καὶ τὴν Τεργέστη — στὴ Σόφια τῆς Βουλγαρίας, νὰ μὴ κάνη τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ μιλᾶ, γεμάτος ἀγωνία γιὰ τὴ μεγάλη ἡμέρα ποὺ δὲν ἀργοῦσε πιὰ νὰ ἔρθη. Τὴ μεγάλη ἡμέρα ποὺ δυό, σχεδόν, ὁλόκληρα χρόνια καρτεροῦσε. Βέβαια, τότε (τέλη Δεκεμβρίου 1934, ἀρχὲς Γενάρη 1935), δὲν εἶχε γραφτῆ ἀκόμα ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, στὴν ὁποία ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ζητώντας (19 Φεβρουαρίου 1935), ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ τοῦ Στρατοῦ νὰ ἡγηθῆ τοῦ κινήματος τόνιζε ὅτι: «Ἐφ' ὅσον δὲ καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα κρίνεται ἀναγκαία, σεῖς μὲν ἀναλαμβάνοντες τὴν πρόεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς, θὰ ἀποτελέσετε μετ' αὐτῆς τὸ διευθυντήριον τῆς ἐπαναστάσεως, θὰ διορίσετε δὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήρα, ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν».

Αὐτὴ ἡ ἀνοιχτὴ θέση ποὺ εἶχε παρμένη ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς καθὼς πλησίαζε τὸ κίνημα, ἦταν — ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας ξεκίναγε ἀπὸ τὶς Κάννες — ὁλότελα ἄγνωστη στὸ «μαῦρο καβαλλάρη». Ποῦ νὰ φαντασθῆ, τὶς ὧρες ἐκεῖνες, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 22», ὅτι, κάποια στιγμή, θὰ ἔμπαινε σὲ ἀμφισβήτηση ὅ,τι αὐτὸς θεωροῦσε αὐτονόητο. Καὶ ποῦ νὰ ξέρη ὅτι ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων θὰ χρησιμοποιοῦσε αὐτὸ τὸ φοβερὸ «ἐφ' ὅσον» («ἐφ' ὅσον δὲ καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα κρίνεται ἀναγκαία»), ποὺ εἶναι δίκοπο μαχαίρι. Γιατὶ ὅ,τι «ἐφ' ὅσον» κάτι κρίνεται ἀναγκαῖο, κατὰ τὸ ἴδιο μέτρο μπορεῖ καὶ νὰ κρίνεται κάθε τι ἄλλο παρὰ ἀναγκαῖο.

Ἔνιωθε χωρὶς δυσκολία, ὁ ἐφὴ μερος δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καὶ μὲ τὸ γράμμα του τῆς 11ης Ἰανουαρίου 1934 εἶχε δείξει πῶς τὸ παραένιωθε, ποιὲς ἦταν οἱ ἀληθινές, οἱ κατάβαθες διαθέσεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔγραψε, στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα πράγματα, ὅτι, δηλαδή, ὁ «μεγάλος φίλος», ὁ Κρητικὸς πολιτικός, «ἐπῆρε δρόμο ἐξωφρενικόν, πού, ἀσφαλῶς θὰ τὸν ὁδηγήση εἰς τέλειον ἐξευτελισμόν». Καὶ ὅτι, «ἔχει φαίνεται ἀφνιάσει καὶ δὲν ξέρει οὔτε τὶ θέλει οὔτε τὶ κάνει». Νόμιζε ὅμως πὼς παρὰ τὶς δικαιολογημένες ἐπιφυλάξεις του καὶ παρὰ τὶς πληροφορίες ποὺ κάθε τόσο τοῦ πήγαιναν, ὅτι τὸ «πρωτόκολλο τῶν Καννῶν» (1 Αὐγούστου 1934) τοῦ ἔδινε, μετὰ ἀπὸ μιὰ πίστωση χρόνου, ἀπόλυτη ἐλευθερία κινήσεως. Καὶ ὄχι μόνο τοῦτο. Ἀλλὰ ὅτι καὶ τοῦ ἀναγνώριζε τὸ προβάδισμα γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε στὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος ποὺ παρασκευαζόταν.

ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

ΓΙΑ ΤΟΥΤΟ τὸ λόγο καὶ χωρὶς τὸ μυαλό του νὰ πηγαίνη στὸ Διευθυντήριο ποὺ ἐπινόησε (ἴσως κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ποὺ τελικὰ ὡδήγησε στὴ Ναπολεόντεια αὐτοκρατορία) ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, πίστευε πὼς στὴν Ἑλλάδα τὸν περίμεναν σὰν παράκλητο καὶ ὅτι μόνος αὐτὸς θὰ βάδιζε «κατὰ τῶν Ἀθηνῶν» γιὰ νὰ στήση στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα τὸ ἀκατάλυτο τρόπαιο τῆς Δημοκρατίας, (τὴν ἄπτερη νίκη τῆς ἀβασίλευτης). Ἄλλες ὅμως ἦταν οἱ δικές του οἱ βουλὲς καὶ ἄλλες οἱ βουλὲς τοῦ Στέφανου Σαράφη. Καὶ ἐνῶ ἀφηφώντας τήν, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, φριχτὴ ἀρρώστια του, ἔφτασε, μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα, στὴν παγερὴ Σόφια, δέχθηκε ἐκεῖ τὸ φαρμάκι τῆς προδοσίας δοσμένο ἀπὸ ὑπὲρ δημοκρατικὰ χέρια.

— Στὴ Σόφια μοῦ ἱστόρησε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, μᾶς ἀνέμενε ἕνας μηχανικὸς τοῦ ἐργοστασίου Φίξ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔφερε τὰς τελευταίας ὁδηγίας. Εὑρισκόμεθα δὲ πλέον ἐν ἀναμονῇ τοῦ σήματος εἰσόδου μας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τοῦ φυλακείου τῆς Κούλας, ὁπόθεν θὰ μᾶς παρελάμβανε ὁ ἀπόστρατος λοχαγὸς Σωκράτης Λούλης. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ περιηρχόμεθα τὴν πόλιν εἰς μίαν δὲ ἐκ τῶν ἐξόδων ἐφωτογραφήθημεν, εἰς ἀνάμνησιν, πρὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης.

Ἐρώτημα:

— Καὶ τί εἶναι αὐτὰ τὰ καλπάκια ποὺ φοράτε στὸ κεφάλι;

Ἀπάντηση:

— Εἶναι εἰδικὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ «ἀστρακὰν», τὰ ὁποῖα λέγονται «κατσοῦλες» καὶ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν οἱ ἔμποροι καὶ εἰδικώτερον οἱ ζωέμποροι. Ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ τρεῖς: Πλαστήρας, Μοάτσος, Μεταξᾶς, ἐνεφανίσθημεν εἰς τὴν Σόφιαν ὡς ζωέμποροι.

Καὶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς συνέχισε:

— Εἰς τὴν Σόφιαν, ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπέμενε νὰ συναντήση τόν, τότε, ἐκεῖ στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Ἑλλάδος συνταγματάρχην τοῦ ἱππικοῦ Τσαγγαρίδην, ὁ ὁποῖος, καίτοι ἀντιθέτων φρονημάτων, ἦτο προσωπικός του φίλος. Ὅταν ὅμως τὸν ἀνεζητήσαμεν μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι οὗτος εὑρίσκετο εἰς Ἀθήνας. Τοῦτο δὲ ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Διότι ὅταν, μετ' ὀλίγον, ἐγένετο ἡ εἰς βάρος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα προδοσία, μεταξὺ τῶν ἐπιχειρημάτων ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς συγκάλυψιν τῆς ἐπονειδίστου πράξεως καὶ πρὸς παραπλάνησιν ὁλοκλήρου τῆς Δημοκρατικῆς παρατάξεως, ἦτο καὶ ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ εἰς τὴν Σόφιαν, ἐγνωστοποίησεν, εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὁ συνταγματάρχης Τσαγγαρίδης. Οὐδὲν δὲ ψευδέστερον τούτου. Διότι, βεβαίως, ὁ ἀπουσιάζων ἐκ Σόφιας Ἕλλην στρατιωτικὸς ἀκόλουθος, ἦτο ἀδύνατον νὰ τηλεγραφήση εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ὁ Στέφανος Σαράφης, ἀναληθῶς ἰσχυρίσθη. Ἀλλ' εἰς Σόφιαν, ἐπίσης ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἐπέμενε νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ μίαν γνωστήν του κυρίαν, θείαν τοῦ ἰατροῦ Δοξιάδη, ἥτις διέμενεν μονίμως ἐκεῖ. Ἐκείνη ὅμως δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν.

ΤΟ ΨΕΜΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ

ΕΝΩ, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας, ὁ Ἰω. Μοάτσος καὶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, περίμεναν στὴ Σόφια γιὰ νὰ δοθῆ τὸ σύνθημα νὰ μποῦν ἀπὸ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα στὴ χώρα μας, διαπράχθηκε ἡ προδοσία. Λέχθηκε δηλαδὴ καὶ τηλεγραφήθηκε — καθὼς ἔχουμε πῆ — αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίστηκε ὡς τὸ «ψέμα τοῦ Σαράφη».

— Μετὰ τετραήμερον παραμονὴν εἰς τὴν Σόφιαν μοῦ ἱστόρησε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, καὶ ἐνῶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀνεμέναμεν τὸ σῆμα εἰσόδου μας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐντελῶς αἰφνιδίως, ἔλαβα ἕνα τηλεγράφημα καταπληκτικοῦ περιεχομένου. Διὰ τοῦ τηλεγραφήματος ἐκείνου μὲ καθίστων προσωπικῶς ὑπεύθυνον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἥτις, ὡς ἀνεφέρετο, διέτρεχε ἄμεσον κίνδυνον.

— Δηλαδή, ποῖον κίνδυνον;

— Ἀνεφέρετο ὅτι τὸ ταξίδιον εἶχε προδοθῆ καὶ ὅτι ἐὰν ὁ Ν. Πλαστήρας εἰσήρχετο εἰς ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ τὸν φονεύσουν. Ἀφοῦ δέ, ὡς σᾶς εἶπον, μέ καθίστων ὑπεύθυνον διὰ τὴν ζωὴν του στρατηγοῦ, μοῦ προσέθετον ὅτι ἔπρεπε οὗτος νὰ ἀναχωρήση ἀμέσως ἐκ Σόφιας, ἐπιστρέφων εἰς Γαλλίαν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Καὶ ἐνῶ ἤμεθα ἕτοιμοι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντὶ αὐτοῦ, ἀνεστρέψαμεν τὴν πορείαν μας, καὶ ἀναχωρήσαντες ἐκ Σόφιας, κατηυθύνθημεν εἰς τὴν Νίτσαν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἐκεῖθεν οἱ μὲν Ν. Πλαστήρας καὶ Ἰω. Μοάτσος ἐταξίδευσαν πρὸς Γαλλίαν, ἐγὼ δὲ ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τότε δὲ καὶ ἀπὸ μίαν ἀκριτομύθιαν τοῦ «κοντικταίρ» τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἐγνώσθησαν τινὰ περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ στρατηγοῦ, χωρὶς ὅμως, τελικῶς, νὰ γνωσθῆ ἡ ἀπόλυτος, ἐν προκειμένῳ, ἀλήθεια.

Ρωτῶ τί εἶχε συμβῆ, ὥστε νὰ σταλῆ ἐκεῖνο τὸ ἀνεπάντεχο τηλεγράφημα. Καί, φυσικά, ποιὸς τὸ ἔστειλε, ἀλλὰ καὶ γιατὶ στάλθηκε.

Καὶ ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς ἀπαντᾶ:

— Ἐπρόκειτο περὶ ἀτιμίας τοῦ Στέφανου Σαράφη καὶ ἐκείνων οἵτινες τὸν περιέβαλλον καὶ τοῦ ὤξυνον τὶς ἰδίας, τὰς προσωπικάς του, φιλοδοξίας. Διότι ὅταν ἔγραψα πρὸς τὸν Ἀλέξ. Ζάνναν, ὅτι τὸ κίνημα τοῦ 1935 «αἱματοκύλησε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσκότωσε τὸν Ἑλ. Βενιζέλον», ὑπενόουν, ὅτι ὁ Στεφ. Σαράφης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔκαμαν ὅ,τι ἠδύναντο καὶ ἐναντίον τοῦ Ν. Πλαστήρα — ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σόφιας — ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐνέπαιζον, ἕως ὅτου τὸν ὡδήγησαν ἐκεῖ ὅπου τὸν ὡδήγησαν: εἰς τὴν καταστροφήν. Εἰς τὴν πραγματικότητα, οἱ περὶ τὸν Σαράφην δὲν ἤθελον, οὔτε τὸν Ν. Πλαστήραν, οὔτε τὸν Ἑλ. Βενιζέλον. Ἤθελον νὰ ἐπιπλεύσουν αὐτοί. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουν ἐπεδίωξαν, ἁπλῶς νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸν Ἑλ. Βενιζέλον.

Λέω:

— Μὰ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ποὺ εἶχαν λεχθῆ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ τηλεγράφημα ποὺ σᾶς ἔστειλαν στὴ Σόφια, ἦταν καὶ ὅτι ἤρθε, τότε, στὰς Ἀθήνας ὁ ἴδιος ὁ ἀστυνομικὸς διευθυντὴς τῆς βουλγαρικῆς πρωτεύουσας, ὁ ὁποῖος — καθὼς εἰπώθηκε — ἀνάφερε στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση, τὰ τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴ χώρα του.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ἦτο καὶ τοῦτο ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ψέματα τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν πρὸς δικαιολόγησιν τῶν ἐνόχων. Ἕνα ἀπὸ τὰ πολὺ μεγάλα ψέματα. Διότι κατὰ τραγικὴν σύμπτωσιν («ὁ Θεὸς ἀγαπάει τὸν κλέφτη, ἀλλὰ ἀγαπάει καὶ τὸν νοικοκύρη»), καὶ ἐνῶ μίαν ἀπὸ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας παρεμείναμεν εἰς Σόφιαν, ἐκαθήμεθα εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ κεντρικὰ καφεζαχαροπλαστεῖα, τῆς πόλεως κατὰ τραγικὴν, σᾶς ἐπαναλαμβάνω σύμπτωσιν, συν ἐλαβον ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μας αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀστινομικὸν διευθυντὴν τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης διότι ἦτο ἀνεμεμιγμένος εἰς μίαν συνωμοσίαν κατὰ τοῦ τότε Βασιλέως τῆς Βουλγαρίας, τοῦ Βόριδος. Σᾶς εἶπα, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς ἄνευ προηγουμένου ἀτιμίας.

«ΜΑΣ ΕΠΡΟΔΩΣΑΝ. ΓΙΑΝΝΗ»

Τὰ ἴδια ἔχει ἱστορήσει καὶ ὁ ἄλλος ἐπιστήθιος φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Ν. Πλαστήρα ποὺ τὸν συνώδεψε, τότε, ἀπὸ τὶς Κάννες, στὴ Σόφια καὶ ποὺ μαζὶ ξαναγύρισαν στὴ Γαλλία, ὁ Ἰωάννης Μοάτσος. Καὶ ἔχει προσθέσει:

... Ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἦτο ἀπολύτως ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὰ σχέδια, ποὺ τοῦ εἶχον προσκομισθῆ, τόσον ἀπὸ τὸν Ἄγγελον Μεταξᾶν εἰς τὸ Μιλάνον, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν μηχανικὸν τοῦ ἐργοστασίου ζυθοποιΐας, τὸν ὁποῖον τοῦ ἔστειλεν εἰς Σόφιαν ὁ Ἀντώνιος Φίξ. Καὶ ἦτο λίαν αἰσιόδοξος καὶ βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῆ τὴν ἐξέλιξιν, ἥτις ἐσημειώθη, εἶχε ρυθμίσει εἰς Σόφιαν ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἀφίξεώς του, ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, εἰς τὸ φυλάκειον τῆς Κούλας, ὅπου θὰ ἀνέμενεν ὁ ἀξιωματικὸς Σωκράτης Λούλης. Οὕτω τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1935 εἶχεν ἐξεύρει αὐτοκίνητον μὲ Βούλγαρον ὁδηγόν, γνωρίζοντα ἀπταίστως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅστις θὰ τὸν μετέφερε εἰς τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ ἀναχωρήση ἐκ Σόφιας τὴν 12ην τοῦ μεσονυκτίου τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1935 ὥστ περὶ τὴν χαραυγὴν νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ καθορισθὲν σημεῖον εἰσόδου. Ἐνῶ δὲ οὕτω εἶχον τὰ πράγματα, ἐλήφθη τὸ τηλεγράφημα ὅτι ἐπροδόθη ἡ παρουσία του εἰς Σόφιαν καὶ ὅτι ἂν δὲν ἀνεχώρει ἀμέσως ὑπῆρχε σοβαρὸς κίνδυνος συλλήψεώς του ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀστυνομίας. Θὰ ἤρκει δὲ διὰ τοῦτο — ἂν μὴ τι ἄλλο — ἡ πλαστότης τῶν διαβατηρίων, ἅτινα εἶχον ἐκδοθῆ εἰς Βενετίαν. Τὸ ἀπόσταλέν τηλεγράφημα ἦτο κατηγορηματικόν. Ἔπρεπε, κατ' αὐτό, νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐμέσως, καὶ ὄχι ἁπλῶς τάχιστα, ἐκ Σόφιας «διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ σωτηρία τοῦ στρατηγοῦ». Ἀντιλαμβάνεται πᾶς τις τὴν θέσιν μας, δεδομένου, μάλιστα, ὅτι ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς καθίστατο προσωπικῶς ὑπεύθυνος διὰ τὴν ζωὴν τοῦ στρατηγοῦ. Ἐπεκράτει δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, εἰς Σόφιαν δριμύτατος χειμὼν καὶ τὸ κρύο, μὲ τὰ πολλὰ χιόνια, ἦτο ἀφάνταστον, Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκουν ὅλα αὐτά, δὲν ὑπῆρχεν τὰς ὥρας ἐκείνας «σεμπλόν» διὰ τὴν Εὐρώπην, παρὰ μόνον τὴν ἐπομένην...

Ρωτήθηκε ὁ Ἰωάννης Μοάτσος ποιὲς ἦταν οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Ν. Πλαστήρα μόλις λήφθηκε καὶ διαβάστηκε τὸ τηλεγράφημα. Καὶ εἶχε ἀπαντήσει ἔτσι:

... Ὅπως ἔχω ἀφηγηθῆ ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἦτο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης λίαν αἰσιόδοξος. Μόλις δὲ ἀνεγνώσθη τὸ τηλεγράφημα, εἶπε: «Μᾶς πρόδωσαν, Γιάννη». Καθ' ὅλο δὲ τὸ ταξίδιον ἀπὸ Σόφιας εἰς Γαλλίαν ἦτο βαθύτατα μελαγχολικὸς καὶ στενοχωρημένος. Οὕτω ἐπεστρέψαμεν εἰς Γαλλίαν, ἐνῶ δὲν εἶχεν ὑπάρξει οὐδεμία προδοσία. Ἀλλὰ διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι ὁ Στέφανος Σαράφης εἶχε ψευσθῆ. Διότι ἐκεῖνος εἶπεν εἰς τὸν Ἀντώνιον Φίξ, ὅτι δήθεν ἐπροδόθη ἡ παρουσία τοῦ Ν. Πλαστήρα εἰς Σόφιαν...

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ ΓΙΝΕΤΑΙ «ΕΞΩ ΦΡΕΝΩΝ»

ΑΥΤΑ γίνηκαν στὴ Σόφια. Καὶ ἦταν γραφτό, ἐκεῖ στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ πιῆ τὸ φαρμάκι τῆς προδοσίας, ποὺ τοῦ ἐπεφύλαξαν «λαμπρὰ τέκνα» τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. Τί εἶχε γίνει ὅμως στὰς Ἀθήνας;

— Νὰ σᾶς πῶ· μοῦ ἀπαντᾶ, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου καὶ σύνδεσμος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, ὁ Νικόλαος Ρούσος. Ἐπί τινας ἡμέρας δὲν εἶχον κληθῆ εἰς οὐδεμίαν σύσκεψιν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁπότε, αἰφνιδίως, μίαν πρωΐαν ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας καὶ ὁ στρατηγὸς Κ. Πράσσος Βλάχος ἐκάλεσεν τὸν Περικλῆν (Πεπὲν) Ἀλεξ. Ἀργυρόπουλον, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἐπίσημος σύνδεσμος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς μὲ τὸν στρατηγὸν Ν. Πλαστήραν, καὶ ἀφοῦ συνεννοήθησαν μαζί του, τοῦ ἀνέθεσαν νὰ τηλεγραφήση εἰς τὸν Ἄγγελον Μεταξᾶν καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, ὅπως ἐκκινήση ἐκ Καννῶν διὰ νὰ ἔλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ καὶ ἐγένετο, ἀκολουθηθείσης τῆς πορείας (Κάνναι — Μιλάνον — Βενετία — Τεργέστη — Σόφια), περὶ τῆς ὁποίας σᾶς ὡμίλησεν ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς.

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος συνέχισε:

— Μόλις ὅμως ὁ Στέφανος Σαράφης ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας ξεκίνησε ἐκ Καννῶν — ὅταν, δηλαδή, εἶχεν πλέον ξεκινήσει — ἔγινεν ἔξω φρενῶν κατὰ τοῦ Περ. Ἀλ. Ἀργυροπούλου. Διετείνετο δὲ ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος «δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάνη αὐτό», διότι εἰς τὴν Σοφίαν εἶχον ἤδη πληροφορηθῆ, πὼς ἐπρόκειτο νὰ ἀφιχθῆ ἐκεῖ ὁ Ν. Πλαστήρας. Καὶ ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος συλλήψεως τοῦ στρατηγοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ διευθυντὴς τῆς βουλγαρικῆς ἀστυνομίας εὑρίσκετο εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἐνημερώση, σχετικῶς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Πάντα ταῦτα ὅμως ἦσαν ψευδῆ. Μοναδικὸς δὲ σκοπὸς τοῦ Στεφ. Σαράφη ἦτο ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἀναλάβη τὴν ἡγεσίαν τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος. Ὁ Ἀργυρόπουλος ὅμως ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζη τὸ ψεῦδος τοῦ Στ. Σαράφη, ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήση εἰς τὰς Κάννας, καὶ εἰς τὸ Μιλάνον, διὰ νὰ ἀποτρέψη τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει διὰ Τεργέστην καὶ διὰ Σόφιαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐστάλη, εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν, τὸ περὶ προδοσίας κ.λ. τηλεγράφημα, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν.

Αὐτὰ εἶχαν γίνει στὴ Σόφια καὶ αὐτὰ στὰς Ἀθήνας, καθὼς ἡ μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 συνεχιζόταν. Αὐτὸ ἦταν τὸ ψέμα τοῦ Στέφανου Σαράφη καὶ αὐτὴ ἡ προδοσία ποὺ διαπράχθηκε εἰς βάρος τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὁ ἐνδοδημοκρατικὸς ἄλλη λοσπαραγμὸς ἔπαιρνε τὴν ἔξαρσή του, τὶς ἡμέρες ἀκριβῶς ποὺ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος φιλοδοξοῦσε νὰ βρεθῆ ξανὰ στὴν Εὐρώπη, σὰν ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδας «ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Στὰ χρόνια τῆς εὐδαίμονος ἀναταραχῆς καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἀνωμαλίας». — Οἱ ἐκνευρισμοὶ τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ οἱ ἀφορμές τους. — Ἡ οἰκονομικὴ αἱμορραγία ποὺ ταλαιπωροῦσε τὴν Ἕλενα Βενιζέλου. — Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος προβλέποντας τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ἤθελε νὰ κατέχη τὴν ἐξουσία. — Μιὰ συζήτηση στὰ ὑψώματα τοῦ Ψυχικοῦ. — Καὶ ἕνα ἄγνωστο γράμμα στὸν Ἐδουάρδο Ἐρριώ. — Τί ἀπέγινε τὸ ἀρχεῖο τοῦ Παρισιοῦ;

ΔΙΑΜΕΣΟΝ «ΜΕΝΤΙΟΥΜ»
ΨΥΧΟΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ - (Ψ.Κ.Ε.)

Κατέχουσα τεραστίαν τηλεπαθητικὴν δύναμιν συγκαταλέγεται μεταξὺ ἰσχυρῶν Δυνάμεων (Ψυχοερευνητῶν) τοῦ Κόσμου. Ἔλαβε δίπλωμα καὶ βραβεῖον παρὰ τῇ Ψ.Κ.Ε. διὰ πειράματα βαθείας ὑπνώσεως ἐπὶ ζητημάτων νάρκης, ἀπωλειῶν θησαυρῶν, προβλέψεως ὑποβολῶν ἐπ δράσεων, ἀντιδράσεων κ.λ.π. Συντάσσει τὸ ἐπιστημονικὸν ὡροσκόπιον Ἀπόλυτος ἐγκυρότης. Γράψατε μὲ ἐμπιστοσύνη διὰ πληροφορίας ἀμέσως ἀπὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐσωκλείοντες 10δραχμον γραμματόσημον ἀπαντήσεως εἰς κ. ΓΟΥΙΑΜ Πατησίων 14, 7ος ὄροφος Γρ 3 τηλ 620.412 Ἀθῆναι Δέχεται: 9 π.μ — 1 μ.μ.. 5 — 8

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ – ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ

Ν. Ε. ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗ

1951 — 1966

ΚΕΝΤΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

ΑΘΗΝΩΝ :
1. Πλ. Κάνιγγος, Τζώρτζ 6 — Τηλ. 611.496
2. Πλ. Συντάγματος, Μητροπόλεως 16 Τηλ. 236.308.
3. Πλ. Βικτωρίας, Ἀριστοτέλους 90 Τηλ. 813.120.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ :
1. Τσιμισκῆ 52 Τηλ 27.020

ΠΕΙΡΑΙΩΣ :
2. Ἁγ. Κωνσταντίνου 11 Τηλ 477.834

15 — 250

Χρόνια στὴν ἐξυπηρέτησι τῶν σπευδαστῶν ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ—ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ

ΣΧΟΛΑΙ Σ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Σύγχρονος διδασκαλία. Ἐπιστημονικὰ Μέσα.
UP—TO DATE TEACHING METHODS

ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ
Ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες Καθηγηταί.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας ἀπαγορεύεται ἡ χρησιμοποίησις τῆς Ἑλληνικῆς

Ἐγγραφῆτε ἐγκαίρως

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΕΔΟΥΑΡΔΟ ΕΡΡΙΩ

'Ο 'Ελ. Βενιζέλος προέβλεπε τὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο

ΚΑΙ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΕΧΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΚΑΤΟΠΙΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

61ον

ΔΕΝ ΗΤΑΝ μονάχα ἡ ἄφιξη τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴ Σόφια καὶ ἡ ἐπικείμενη εἴσοδός του στὴν 'Ελλάδα, ἀπὸ τὸ φυλάκειο τῆς Κούλας, ποὺ ἔκαναν τὸ Στέφανο Σαράφη —τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ— «ἔξω φρενῶν», γιατὶ μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» ἀνατρέπονταν τὰ φιλόδοξα σχέδια τοῦ ἴδιου καὶ τῶν γύρω του. 'Εκτὸς ἀπὸ τὰ ἀκατάσχετα ψέματα ποὺ λέχθηκαν στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη τοῦ 1935, λίγες ἑβδομάδες ἀργότερα καὶ μὲ μιὰν ἄλλη ἀφορμή, καθὼς στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας θὰ δοῦμε, ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ 'Επιθεωρήσεως Στρατοῦ, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδηλώση κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «'Επαναστάσεως τοῦ 1922» ὄχι ἁπλῶς ἀρνητισμό, μά, στὴν κυριολεξία, περιφρόνηση καὶ μῖσος. 'Ηταν καὶ αὐτὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ πολυχασμοῦ ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς θιασῶτες τῆς ἀβασίλευτης, ὅπου ὁ ἕνας δὲν δίσταζε νὰ βγάλη τὸ μάτι τοῦ ἄλλουνοῦ, ἔτσι ὥστε νὰ ἀναγκάζωνται καὶ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ κάνουν ἐκκλήσεις «ὑπὲρ εἰρηνεύσεως τῶν δημοκρατικῶν πνευμάτων» καὶ «ὑπὲρ καταπαύσεως τῶν δημοκρατικῶν παθῶν». Μάταιες ὅμως ἀπέβαιναν οἱ γαληνευτικὲς προσπάθειες τῶν ὑπερηγετῶν τῆς παρατάξεως — ἀφοῦ, μάλιστα, τὸ κακὸ παράδειγμα γιὰ τὸν ἐνδοοικογενειακὸ σπαραγμὸ δινόταν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. ('Ο πρῶτος ρωτιόταν τί τάχα ἀξίζει καὶ σὲ τί μποροῦσε νὰ εἶναι χρήσιμος ὁ δεύτερος, καὶ ὁ δεύτερος ἀπειλοῦσε «νὰ σπάση τὰ πιάτα»).

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΟΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΗΣ

ΜΕ ΑΥΤΕΣ τὶς συνθῆκες ξαναγύρισε ἀπὸ τὴ Σόφια στὴ Γαλλία, στὰ χρόνια ἐκεῖνα τῆς «εὐδαίμονος ἀναταραχῆς καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἀνωμαλίας», ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας. Καὶ ἀντὶ «νὰ βαδίση κατὰ τῶν 'Αθηνῶν», ἦταν σταλμένος, μὲ τὰ ψέματα τοῦ Σαράφη, ξανὰ στὴν ἐξορία. Τὸ ἴδιο ἐπαναλήφθηκε καὶ τὸν Φλεβάρη τοῦ 1935. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὸν εἶχαν κάνει βαθύτατα μελαγχολικὸ καὶ δύσθυμο.

— 'Εκεῖνο τὸ «νὰ τοὺς βράσω» (μοῦ ἱστοροῦσε ὁ ταχυδρόμος τοῦ Ν. Πλαστήρα, γιατρὸς 'Αντώνης Χριστοδουλόπουλος, περιγράφοντάς μου τὶς διάφορες ἐπισκέψεις του στὸν «μαῦρο καβαλλάρη», εἴτε στὴ Γαλλία εἴτε στὸ Λίβανο), ἦτο ξέσπασμα ὀργῆς ἐναντίον τῶν ἐσωτερικῶν ὑπονομευτῶν, ποὺ ἀνέτρεπαν ἀρνητικῶς ἢ θετικῶς. Καὶ σχεδὸν πάντοτε ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε δίκαιο, ποὺ κατεφέρετο δριμύτατα ἐναντίον ὡρισμένων προσώπων, ὁσονδήποτε ὑψηλὰ ἱσταμένων καὶ ἐναντίον ὡρισμένων πραγμάτων. Διότι ἄλλοτε κρυφὰ καὶ ἄλλοτε φανερά, ὑπῆρχον πολλοί, οἱ ὁποῖοι μὲ ἰδιοτελῆ κίνητρα, προσεπάθουν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παραπείσουν τὸν 'Ελ. Βενιζέλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἔχουν τὸν Ν. Πλαστήραν εἰς διαρκῆ ἀπομόνωσιν, καθηλωμένον μακρὰν τῆς 'Ελλάδος. 'Εὰν δὲ ὁ Ν. Πλαστήρας —καθὼς ὁ ἴδιος μοῦ ἔλεγεν, ὁσάκις, ἔκτοτε, τοῦ ἐκόμιζα τὴν ἀλληλογραφίαν του— ἦτο μελαγχολικὸς καὶ δύσθυμος καὶ ἔφερε βαρέως τὴν εἰς βάρος του προδοσίαν τῶν παλαιῶν του ὁμοϊδεατῶν, τοῦτο ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸ ὅτι, λόγω τῆς μὴ ὑπ' αὐτοῦ κατακτήσεως τῆς ἐξουσίας, δὲν ἠδύνατο νὰ βοηθήση ἐκείνους τοὺς ὁποίους «εἶχε πάρει εἰς τὸν λαιμόν του». Ὅλους, δηλαδή, τοὺς ἀποταχθέντας ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς διωχθέντας ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχον ἀκολουθήσει εἰς τὴν δικτατορίαν τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ οὐσία τοῦ ζητήματος.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΙΜΟΡΡΑΓΙΑ

ΚΑΙ ὁ ταχυδρόμος - γιατρὸς 'Αντώνης Χριστοδουλόπουλος, συνοψίζοντας τὰ ὅσα, στὶς διάφορες συζητήσεις τους, τοῦ εἶχε πῆ ὁ Ν. Πλαστήρας συνέχισε:

— Εἶχε, βεβαίως, ἡ Ἕλενα Βενιζέλου ἀνοίξει τὸ πορτοφόλι της καὶ ἐπλήρωνεν ὅσα «σπασμένα» ἠδύνατο, ἀλλὰ καὶ τὰ πλούτη τοῦ Ζωραμῆ νὰ ἦσαν ἰδικά της πάλιν δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ καλύψη καὶ τὰς προεπαναστατικὰς καὶ τὰς μετεπαναστατικὰς ἀνάγκας. Τί, ἐπὶ τέλους, νὰ πρωτοπροφθάση καὶ αὐτή. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἀνεζήτει μίαν διέξοδον, διὰ νὰ σταματήση, διὰ τὴν γυναῖκα του, ἡ τόσον ὀδυνηρὰ οἰκονομικὴ αἱμορραγία. Διότι δὲν ἦτο μικρὸν πρᾶγμα νὰ πληρώνωνται κατὰ μῆνα («μήνας μπαίνει — μήνας βγαίνει») κολοσσιαῖα ποσά. Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ὠφείλοντο, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ αἱ κατὰ περιόδους ἐκρήξεις τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, ὅπως συνέβη μὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ φίλου ἰατροῦ Μιχάλη Ζερβοῦ. 'Ο 'Ελ. Βενιζέλος εἶχε πλέον «μπαϊλντίσει» οἰκονομικῶς. Διότι σχεδὸν ὅλοι τοῦ ζητοῦσαν χρήματα, καὶ ἄλλος τὸν τραβοῦσε ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖ. Ὅλοι ἤθελον καὶ ἐπεδίωκον μίαν αἰσίαν ἔκβασιν, διὰ νὰ σταματήση αὐτὴ ἡ «τρελλαμάρα», τῆς ὁποίας πρώτιστον ἐπακόλουθον ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἐξάντλησις τῆς Ἕλενας Βενιζέλου. Τεράστια ἔξοδα ποὺ θὰ κατέβαλλον ἀκόμη καὶ τοὺς Ἄραβες ἐμίρηδες τῶν πετρελαιοπηγῶν. 'Ιδοὺ διατὶ ἐπεζητεῖτο καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀποτάκτων. Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὰς αἰμοπτύσεις τοῦ Πλαστήρα, καθὼς καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ὡς ἰατρὸς εἶχον ἀντιληφθῆ, αὗται, περιοδικὰς ἐπερχόμεναι, ὠφείλοντο βεβαίως καὶ εἰς τὴν νόσον του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς στενοχωρίας τὰς ὁποίας τοῦ ἐδημιούργουν, μὲ τὰ «τερτίπια» των, οἱ, ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖτε, «ἐχθρόφιλοί» του, καὶ οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς 'Ελλάδος. 'Ο Πλαστήρας ἦτο θῦμα ἐκμεταλλεύσεως. Καὶ εἰς τοῦτο ὑπεβοήθει τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο ἐκ φύσεως εὐκολόπιστος καὶ καλοπροαίρετος. Δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἔκαμνον νὰ σκέπτεται, συνεχῶς, ἐπαναστάσεις, συνωμοσίες, κινήματα, ὀργανώσεις, ξεσηκώματα συνοικισμῶν καὶ ὁπλοφόρων, ἀνατροπὲς καὶ πάσης φύσεως ξωφρενισμοὺς — πράγματα ποὺ τὸν ἐκράτουν εἰς συνεχῆ ἐκνευρισμόν.

ΠΡΟΒΛΕΠΕ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΟΛΕΜΟ

ΑΥΤΑ ἦταν, κατὰ τὸ γιατρὸ - ταχυδρόμο τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὰ κίνητρα ποὺ ὡδηγοῦσαν στὴν ἐπαναστατικὴ σκέψη τὸν «μαῦρο καβαλλάρη». Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐνδοπαραταξιακοὶ προδότες τοῦ ἀνάτρεπαν τὰ σχέδια, γι' αὐτὸ καὶ μαινόταν ἐναντίον τους. Ὅπως ὅμοια ἀπὸ τὰ ἴδια αἰσθήματα κατεχόταν τότε, καθὼς βγαίνει ἀπὸ ἕνα γράμμα του ποὺ ἔστειλε στὸν Δημήτριο Λαμπράκη, στὶς 27 'Ιανουαρίου 1959, καὶ ὁ Περικλῆς 'Αλεξ. 'Αργυρόπουλος (ποὺ εἰδοποίησε τὸν Ν. Πλαστήρα νὰ πάη στὴ Σόφια, γιὰ νὰ μπῆ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν 'Ελλάδα), ὁ ὁποῖος ἔχει διατυπώσει τὴ δική του ἄποψη στὰ ὡς τώρα ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα ποὺ ἄφησε, ὅταν (πρὶν λίγες ἑβδομάδες) πέθανε.

'Ενῶ ὅμως ὁ Ν. Πλαστήρας, γιὰ νὰ αἰτιολογήση τὸ ἐπαναστατικό του πάθος, ἀνέφερε σὰν κίνητρό του (ἐκτὸς, βέβαια, ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη προαίρεσή του νὰ σώση τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ἀπὸ τοὺς ἀνύπαρκτους κινδύνους ποὺ δὲν διέτρεχε) καὶ τὴν ἀνάγκη προστασίας τῶν κινηματικῶν του θυμάτων (τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἄλλων ποὺ «εἶχε πάρει στὸ λαιμό του»), ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἔκανε πολὺ ὑψηλότερες ἀναγωγές. Τὸ ἐνδιαφέρον του ἁπλωνόταν πάντα στὰ ἐξωελληνικά, στὰ διεθνῆ, θέματα. Καὶ, καθὼς θὰ δοῦμε ἀμέσως πιὸ κάτω, προβλέποντας ἕνα δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἤθελε, καὶ αὐτὸ τόνιζε στὸ γράμμα του τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935, στὸν στρατηγὸ 'Αλ. 'Οθωναῖο, νὰ παραμείνη «ἕνας ἀνεπίσημους ἀλλὰ προθύμως ἀκουόμενος σύμβουλος τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς». Ἤθελε, δηλαδή, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ κατευθύνη αὐτός, οὐσιαστικά, τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας μας. Γι' αὐτό, πέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ζητοῦσε τὴν ἐπανάσταση!

ΓΙΑΤΙ ΗΘΕΛΕ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

ΙΣΤΟΡΩΝΤΑΣ μου, πρὶν λίγες ἡμέρες, ὁ Νικ. Ροῦσος ὡρισμένα ἄγνωστα γεγονότα τῆς πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 περιόδου, μοῦ ἔλεγε καὶ αὐτά:

—Εἶναι ἀποδεδειγμένον, τόσον ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς ποὺ ἔχετε ἤδη δημοσιεύσει, ὅσον καὶ ἀπὸ δηλώσεις τοῦ ἰδίου τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, γενομένας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτι ἐγνώριζεν οὗτος καὶ τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν ἐπικείμενην ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. 'Επανειλημμένως εἶχε δηλώσει ὁ 'Ελ. Βενιζέλος τοῦτο καὶ ἐπέμενε μόνον εἰς τὴν διευκρίνησιν ὅτι δὲν ἦτο καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. Ταῦτα προκινηματικῶς. Ἕως ὅτου, βεβαίως, ἐσημειώθησαν τὰ ἐν Κρήτῃ γεγονότα —μετά, δηλαδή, τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως— ὁπότε ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἀνέλαβε προσωπικῶς τὴν ἡγεσίαν.

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος συνέχισε:

— Διάφοροι ἑρμηνεῖαι ἐδόθησαν κατὰ καιροὺς δι' ὅ,τι ἀφορᾶ εἰς τὰ ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ὥθησαν τὸν 'Ελ. Βενιζέλον νὰ ἐνθαρρύνη τοὺς πρωτεργάτας τοῦ κινήματος. 'Αναμφισβητήτως δὲ εἷς ἐκ τῶν λόγων ποὺ τὸν παρεκίνησαν εἰς τοῦτο ἦτο καὶ ἡ ἐπιθυμία του ὅπως τιμωρηθοῦν, τόσον οἱ ἐμφανεῖς δρῶσαι τῆς ἐναντίον του δολοφονικῆς ἀπειρας, ὅσον καὶ οἱ ἐν τοῖς παρασκηνίοις προετοιμάσαντες αὐτήν.. Περισσότερον μάλιστα οἱ τελευταῖοι οὗτοι.

'Ερωτῶ:

— 'Εκτὸς ἀπὸ τὴν τιμωρία, ἂν ὄχι τὴν ἐκδίκηση, γιὰ τὴν ἀπόπειρα, μποροῦν νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ ἄλλοι λόγοι, ποὺ νὰ ὡδήγησαν τὸν 'Ελ. Βενιζέλο, ἀρχικὰ στὴν προπαρασκευή, καὶ τελικὰ στὴν ἡγεσία, τοῦ κινήματος;

'Απάντηση:

— Δύο περιστατικὰ μὲ κάμνουν νὰ πιστεύω ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλος λόγος, ὁ σοβαρώτερος ἴσως, ὁ ὁποῖος τὸν ὥθησε νὰ ἐπιδιώξη τὴν ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, τὴν ἔστω, δηλαδή, καὶ διὰ κινήματος, κατάληψιν τῆς ἀρχῆς. Θὰ σᾶς τὰ ἀποκαλύψω δὲ διὰ πρώτην φοράν, διότι ἐνετυπώθησαν εἰς τὴν μνήμην μου τόσον ζωηρά, ὥστε νομίζω ὅτι συνέβησαν μόλις πρὸ ἑνὸς μηνός, καὶ ὄχι τριῶν καὶ πλέον δεκαετιῶν. Ὅταν, λοιπόν, διηύθυνα τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, εἰς τὸ μέγαρον τῆς ὁδοῦ Λουκιανοῦ καὶ Βασιλίσσης Σοφίας, ἐκράτουν, φυσικά, ἕνα βιβλίο εἰς τὸ ὁποῖον ἐνέγραφα ὅλας τὰς ἀκροάσεις ποὺ τοῦ ἐρρύθμιζα. Παρόμοιον βιβλίον εἶχα καὶ εἰς τὸ ἰδικόν του γραφεῖον, ὥστε νὰ εἶναι ἐνημερωμένος καὶ νὰ γνωρίζη ποῖον ἐπρόκειτο νὰ δεχθῆ, ἑκάστην ἡμέραν. Ὅταν δὲ κάποτε ἐτελείωναν αἱ ἀκροάσεις ἐνωρίτερον τοῦ συνήθους, κατὰ τὰς 11 ἢ 11.30 π.μ., ἔγραφα καὶ εἰς τὰ δύο βιβλία τὴν λέξιν «περίπατος». Καὶ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ ἀνάγκην εἶχε νὰ πάρη ὀλίγον καθαρὸν ἀέρα, ἔσπευδε νὰ συμμορφωθῆ ἀμέσως μὲ τὸ «πρόγραμμα», καὶ ἐζητοῦσε νὰ ἑτοιμασθῆ τὸ αὐτοκίνητόν του.

ΠΡΟΤΙΜΟΥΣΕ ΤΗΝ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

ΕΤΣΙ καὶ μὲ βάση τὸ «πρόγραμμα» ποὺ τοῦ ἑτοίμαζε ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ξέφευγε λίγο ἀπὸ τὴ «ρουτίνα» καὶ ἀναζητοῦσε κάποια, ἐνδιάμεση, ξεκούραση.

— Μίαν ἡμέραν, λοιπόν, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ πάη περίπατο συνέχισε ὁ Νικ. Ροῦσος, ἐπέρασε προηγουμένως ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου διὰ νὰ μοῦ πῆ κάτι, καὶ βλέπων ὅτι ἤμουν μόνος, μὲ ἠρώτησε ἂν θέλω νὰ τὸν συνοδεύσω — πρᾶγμα ποὺ ἐδέχθην πολὺ εὐχαρίστως. 'Επήγαμεν δὲ εἰς τὰ ἄνω τοῦ Ψυχικοῦ ὑψώματα καὶ ἐκαθήσαμεν εἰς τὴν χλόην, ὅπως ἰδιαιτέρως τοῦ ἤρεσε. Ἦτο ἡ ἐποχή, ἡ μετὰ τὸ ταξίδι ποὺ εἶχε κάμει, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, εἰς Πράγαν, Βερολῖνον, Ρώμην, Παρισίους καὶ Λονδῖνον. Τὸν παρεκάλεσα τότε νὰ μοῦ ἀφηγηθῆ τὰς ἐντυπώσεις ποὺ ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὰς ἐπαφὰς ποὺ εἶχε κατὰ τὸ ταξίδι του ἐκεῖνο. Μοῦ ἀπήντησεν ἀδιστάκτως: «Νὰ σοῦ πῶ· ἀπεκόμισα τὴν πεποίθησιν ὅτι βαίνομεν πρὸς δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐκραγῆ». Τότε τὸν ἠρώτησα: «Καὶ ἡ Ἑλλὰς τί νομίζετε ὅτι θὰ κάμη, κύριε Πρόεδρε;». Καὶ ἀπήντησε: «Μοῦ εἶναι δύσκολον νὰ σοῦ πῶ αὐτὴν τὴν στιγμήν, διότι θὰ μεσολαβήσουν πολλὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπαιτήσουν προσεκτικὴν παρακολούθησιν. Πάντως, νομίζω, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπρεπε νὰ μείνη οὐδετέρα ἢ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἂν τὴν ἀφήσουν φυσικά, ἢ τοὐλάχιστον μέχρις ὅτου ἐξασφαλίση θετικὰς καὶ ἀναλλοιώτους ἐγγυήσεις, ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὰς δικαίας διεκδικήσεις της». Καί, ὡς μονολογῶν, προσέθεσε: «'Εξαρτᾶται μὲ ποῖον θὰ πάη ἡ Ρωσία».

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΕΔΟΥΑΡΔΟ ΕΡΡΙΩ

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ περιστατικό, ποὺ ἀποκαλύπτει —κατὰ τὸν Νικ. Ροῦσο— τὸν ἐπιπρόσθετο λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἀναζήτησε τὸν ἐπαναστατικὸ δρόμο γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, σημειώθηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935

— Τότε· μοῦ ἱστόρησε ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ὅταν ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, μετέβη, ἀπὸ τὴν Νεάπολιν τῆς 'Ιταλίας, εἰς τὸ Παρίσι, ἐπῆγα πρὸς συνάντησίν του. Ἦσαν ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1935, ὀλίγοι μῆνες πρὸ τοῦ θανάτου του. Τὸν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Beaujon καὶ μὲ ἐκράτησε εἰς τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα. Μετὰ δὲ τὸ φαγητόν, μὲ ἐκάλεσε νὰ πᾶμε διὰ τὸν καφὲ οἱ δύο μας, εἰς τὸ ὑπνοδωμάτιόν του. 'Ενῶ συνεζητοῦμεν, καὶ εἰς μίαν στιγμήν, ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε εἰς ἕνα μικρὸν γραφεῖον ποὺ ὑπῆρχε εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δωματίου. Καὶ ἐπῆρε ἀπὸ ἐκεῖ μίαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει ἰδιοχείρως, εἰς τὴν γαλλικήν, ὡς εἶδον κατόπιν. 'Αφοῦ ἐδιάβασεν ὀλίγον μόνος του μὲ ἠρώτησε ἂν τὸ ρῆμα «préconiser» ἐπήγαινε εἰς τὴν φράσιν ποὺ εἶχε γράψει. Τοῦ ἐζήτησα νὰ διαβάσω τὴν φράσιν καὶ τότε μοῦ εἶπε: «Διάβασέ το καλύτερα ὅλο ἀπὸ τὴν ἀρχή». Τότε ἀντελήφθην ὅτι ἔγραφε πρὸς τὸν 'Εδουάρδον 'Ερριώ, τὸν ἄλλοτε πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας δήμαρχον τῆς Λυών, πρόεδρον τῆς γαλλικῆς βουλῆς, θερμὸν φιλέλληνα καὶ στενὸν φίλον τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου. Εἰς τὴν ἐπιστολήν του ἐκείνην, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, ἐξέφραζε τὴν χαράν του, διότι εἰς πολλὰ σημεῖα αἱ ἀπόψεις των συνέπιπτον —ἴσως διότι εἶχε προηγηθῆ συνάντησις τῶν δύο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ 'Ερριὼ πρὸς τὸν Ἕλληνα πολιτικόν. Καθὼς δὲ ἐπροχώρουν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γράμματος, ἐνεθυμήθην τὴν συζήτησίν μας εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Ψυχικοῦ. 'Ο 'Ελ. Βενιζέλος ἔλεγε περίπου τὰ ἑξῆς: «Σᾶς ἐξέθεσα, ἀγαπητέ φίλε, τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι μὲ ἔκαμαν νὰ πιστεύσω εἰς τὸν ραγδαίως ἐπερχόμενον παγκόσμιον πόλεμον. 'Η πεποίθησίς μου περὶ τούτου εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε δὲν ἐδίστασα νὰ συγκατατεθῶ, πρὸ ὀλίγων μόλις μηνῶν, εἰς τὴν προπαρασκευὴν στρατιωτικοῦ κινήματος ἐκ μέρους τῶν φίλων μου ἐν 'Ελλάδι, διότι πιστεύω ὅτι τόσον ἡ πεῖρα μου, ὅσον καὶ ἡ διεθνὴς τοποθετησίς μου, μὲ κατιστοῦν τὸν μόνον ἁρμόδιον νὰ διευθύνω τὰς τύχας τῆς πατρίδος μου εἰς τοιαύτας στιγμάς». Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Καὶ ἡ Γαλλία πῶς σκέπτεται νὰ ἀντιμετωπίση τὸν ἐπερχόμενον κατακλυσμόν; Πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι οὔτε ἡ Γαλλία, οὔτε ἡ 'Αγγλία πιστεύουν σοβαρῶς εἰς τὴν ἐπερχομένην λαίλαπα».

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος πρόσθεσε:

— Ὅταν ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν, τὸν ἠρώτησα ἐὰν ἐκράτησε ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης. Καὶ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἐκράτησεν ἡ σύζυγός του, εἰς τὴν γραφομηχανήν, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθη εἰς τὴν δημοσιότητα, πρὸ τῆς παρελεύσεως πολλῶν ἐτῶν. «'Ισως μάλιστα», ἐτόνισε, «θὰ πρέπει νὰ γνωσθῆ μετὰ τὸν θάνατόν μου, μαζὶ μὲ πολλὰς ἄλλας ἐπιστολάς, ποὺ ἔχω ἀπευθύνει ἢ ἀνταλλάξει μὲ διαφόρους ξένους πολιτικούς»

Καὶ κατέληξε:

— Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, διαμένων εἰς τὸ Παρίσι, ἠρώτησα τὴν ἀείμνηστον Ἕλεναν Βενιζέλου ἥτις κατώκει εἰς τὴν ὁδὸν Beaujon τί ἀπέγιναν τὰ ἀρχεῖα ἐκεῖνα, καὶ μοῦ ἀπήντησε ὅτι εὑρίσκοντο, ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Τώρα διερωτῶμαι ἐὰν τὰ ἀρχεῖα ὑπάρχουν καὶ ποῦ. Διότι δημοσιευόμενα θὰ ἐπέφεον ζωηρὸν φῶς εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς ἱστορίας μας.

Νά, λοιπόν, καὶ μιὰ ἀκόμα ἄποψη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκδίκηση, τὴν τιμωρία, τὸν ἐκνευρισμὸ ἢ καὶ τὸ «κάτι πάρα - πάνω», σχετικὰ μὲ τὸ ποιὸ ἦταν τὸ βασικὸ κίνητρο τοῦ ἐπαναστατικοῦ πάθους τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου. Ἤθελε, μὲ κάθε θυσία, νὰ βρεθῆ στὴν ἐξουσία ἢ, πάντως, νὰ κατευθύνη τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας, γιατὶ ἔβλεπε νὰ ἔρχεται ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος. (Καὶ ἂν ζοῦσε τὸ 1940 θὰ ἦταν μόνο 75 χρονῶ). Γι' αὐτὸ ἔγραψε ἐκεῖνο τὸ πελώριο γράμμα πρὸς τὸν πλωτάρχη 'Αθανάσιο Ζάγκα καὶ ἐκεῖνο τὸ πολυσέλιδο πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο 'Αλ. 'Οθωναῖο. 'Αλλὰ δὲν ἔγραψε μονάχα αὐτά. Ἔγραψε καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ, καθὼς θὰ ἔρθη ἡ ὥρα τους, θὰ τὰ δοῦμε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ποῦ ὀφειλόταν ὁ ἀντιπλαστηρισμὸς τοῦ Στέφανου Σαράφη.

Προβλέποντας ἕνα Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος, ἤθελε νά βρίσκεται καί πάλιν, ἔστω καί ὕστερα ἀπό ἐπανάστασι, στήν ἐξουσία, γιά νά διαδραματίση τόν ρόλο πού εἶχε παίξει καί στή σύρραξι τοῦ 1914 - 1918 ὁπότε (στό Μακεδονικό Μέτωπο) ἐλήφθη καί ἡ ἀνωτέρω φωτογραφία

ΔΙΤΣ

Καὶ τὸ μισοέτοιμο ἔχει τελειώσει.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ.
ΣΗΣ
ΒΟΛΟΣ: ΕΡΜΟΥ: ΚΑΙ ΚΑΡΤΑΛΗ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΟΥ ΕΛΑΣ

Τὸ ἀποτακτικὸ τοῦ 1923 ἀφορμὴ τῆς λυκοφιλίας Ν. Πλαστήρα-Στ. Σαράφη

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ, ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΜΕΚΚΑ

62ον

ΓΙΑΤΙ ὁ Στέφανος Σαράφης, ἡ ψυχὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ, δὲν ἤθελε γιὰ κανένα λόγο νὰ ἀναλάβη ὁ Ν. Πλαστήρας τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως»; Γιατὶ τοῦ ἦταν ὄχι μονάχα ἀνεπιθύμητος, ἀλλὰ καὶ ἀπαράδεκτος; Γιατί, καθὼς ἱστόρησε ὁ Νικόλαος Ρούσος, ἔγινε «ἔξω φρενῶν», ὅταν ἔμαθε πὼς ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» βρισκόταν στὴ Σόφια καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ περάση ἀπὸ τὸ φυλάκιο τῆς Κούλας, ἀπὸ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, γιὰ νὰ μπῆ στὴ χώρα μας; Γιατί, ἀργότερα —ὅπως θὰ δοῦμε ἀποκαλύπτοντας μιὰ ἀκόμα ἄγνωστη πτυχὴ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας— ἐκδηλώθηκε μὲ πάθος ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», ὥστε νὰ σχίση ἕνα γράμμα του καὶ μέ μανία νὰ τὸ ρίξη στὴ φωτιά; Τί τὸν χώριζε, μιὰ ποὺ ὑποτίθεται ὅτι «τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται» ἀπὸ τὸν ἐφήμερο δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933;

Βέβαια, ὁ Στέφανος Σαράφης μιλώντας γιὰ τὸ πραξικόπημα ἐκεῖνο εἶχε πῆ, πὼς, καθὼς τότε βρισκόταν στὸ Παρίσι (σὰν στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Ἑλλάδας, στὴ Γαλλία), «ἐξαφνιάστηκε πὼς ἔγινε τέτοιο πρᾶγμα καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς καὶ κατάκρινε τὴν ἐνέργεια τοῦ Πλαστήρα». Μὰ οὔτε ἡ δεκατετράωρη ἐξουσία, μπορεῖ νὰ ἐπαρκέση γιὰ νὰ δικαιολογήση τὸν ἀντιπλαστηρισμὸ τοῦ ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Τὸ θέμα ἦταν σοβαρώτερο, βαθύτερο καὶ παλαιότερο. Ἀναγόταν στὸ 1927, τότε ποὺ ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνηση θέλησε νὰ λύση τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τῆς ἐποχῆς (γιατὶ κάθε περίοδος τῆς ἀβασίλευτης εἶχε καὶ δικό της ἀποτακτικὸ ζήτημα). Τὸ ζήτημα, δηλαδή ,τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων, ποὺ εἶχαν ἀποταχθῆ ἀπὸ τὸν ἐνεργὸ στρατό, γιατὶ πῆραν μέρος στὴν «ἀντεπανάσταση τοῦ 1923», ποὺ ὠργανώθηκε ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς Γαργαλίδη καὶ Λεοναρδόπουλο. Στὴν περίπτωση ἐκείνη, λοιπόν, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας εἶχε συνταχθῆ μὲ τὸ μέρος τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἡ παρέμβασή του ἀπόβηκε ἀποτελεσματική. Ἔτσι γίνηκε δεκτὸς ὁ ὅρος τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ὅτι γιὰ νὰ μπῆ στὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση, ἔπρεπε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ ἀποστρατευθῆ αὐτεπάγγελτα ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ξαναγυρίσουν στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία ὀχτακόσοι ἀξιωματικοί. Αὐτὸ ὅμως (ποὺ εἶναι μιὰ ἄλλη μὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἱστορία), δὲν τὸ συγχωροῦσαν οἱ «Δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοί, καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτούς, καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους - πρώτους, ὁ Στέφανος Σαράφης. Θεωροῦσαν δὲ κυρίως «ἔνοχο» τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, γιατὶ ἂν αὐτὸς δὲν δεχόταν τὴν ἐπαναφορά τους, οἱ ἀπότακτοι δὲν θὰ ξαναγύριζαν στὸ στρατό. Καὶ τοῦ καταλόγιζαν πὼς μὲ τοὺς ὀχτακόσους αὐτοὺς ἀξιωματικοὺς ἀλλοιώθηκε ἡ σύνθεση τῶν «δημοκρατικῶν ἐνόπλων δυνάμεων», ἐνῶ παράλληλα χάθηκε μιὰ ἀπὸ τὶς ἰσχυρότερες στρατιωτικὲς μορφὲς τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως, ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος (ποὺ ξαναγύρισε στὸ στρατό, ὅταν, τὸ 1928, σχηματίστηκε ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου). Ὑποστήριζαν, τέλος, πὼς ἡ ἐπαναφορὰ τῶν ἀπότακτων νόθευσε τὸν στρατὸ τῆς Δημοκρατίας, γιατὶ καὶ οἱ ὀχτακόσοι κατέχονταν ἀπὸ βασιλόφρονα αἰσθήματα (καὶ αὐτοί, τελικά, μὲ τὴν παρουσία τους ἐμπόδισαν τὴν ἐπιτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935).

Η ΛΥΚΟΦΙΛΙΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ — ΣΑΡΑΦΗ

Ο Στέφανος Σαράφης ἀπόφυγε συστηματικὰ νὰ ἐξωτερικεύση τὶς ἀπωθημένες αὐτὲς διαθέσεις του γιὰ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό. Ἀλλὰ προσπάθησε, γιὰ ὅ,τι θὰ ἔμενε σὰν γραφτὸ στοιχεῖο, ποὺ θὰ ἀφοροῦσε στὶς σχέσεις του μέ τὸν Ν. Πλαστήρα νὰ μὴ φανῆ πὼς σκεπτόταν γιὰ κεῖνον πραγματικά, μὰ νὰ τοῦ δείχνη καὶ «φιλικὰ αἰσθήματα»! Μιὰ λυκοφιλία. Ἔτσι σὰν θέλησε νὰ ἱστορήση τὰ ὅσα γίνηκαν στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀπόκρυψε καὶ τὰ ψέματα ποὺ εἶχε πῆ γιὰ νὰ μὴ μπῆ ὁ Ν. Πλαστήρας στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ τὰ ὅσα γίνηκαν γιὰ νὰ μὴν ἔρθη καὶ ἀργότερα καθὼς πλησίαζε ἡ 1η Μαρτίου τοῦ ἔτους 1935. Καὶ οὔτε γιὰ τὸ καμμένο γράμμα —ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα ὑπονοούμενο— εἶπε τίποτα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Ν. Πλαστήρας ἦταν εἰλικρινέστερος. Καὶ ὅτι σκεπτόταν καὶ τὸ ἔλεγε καὶ —καθὼς θὰ δοῦμε καὶ σὲ ἄλλα ἄγνωστα καὶ καταπληκτικὰ κείμενά του— τὸ ἔγραφε, χωρὶς κανένα δισταγμό.

Ἔτσι ὁ Σαράφης ἀπόφυγε νὰ ἐκδηλώση τὰ λυκοφιλικά του αἰσθήματα γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα. Ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ δείξη καὶ στοργὴ ἀκόμα γιὰ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη»! Μά, παράλληλα, μὴ μπορώντας νὰ ἀποκρύψη τὴ γνωστὴ καὶ σὲ ἄλλους ἀλήθεια, φώτισε πολλὲς σκοτεινὲς πτυχὲς τῆς προκινηματικῆς ἐποχῆς καὶ ἀποκάλυψε πάμπολλα συνταραχτικὰ στοιχεῖα τοῦ «δημοκρατικοῦ» ἀγώνα. Τοῦ «δημοκρατικοῦ ἀγῶνα, γιὰ τὸν ὑπερηγέτη τοῦ ὁποίου, θέλησε ὅμοια νὰ δείξη —λησμονώντας τὶς δικές του φιλοδοξίες καὶ τὶς τάσεις γιὰ ἐκμετάλλευση τῆς ἀκτινοβολίας καὶ προβολῆς τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ— αἰσθήματα καλωσύνης καὶ σεβασμοῦ.

«ΔΕΝ ΞΕΡΕΙΣ ΤΙ ΚΑΛΟ ΕΚΑΝΕ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ»

ΚΑΤ' ΑΥΤΟ τὸν τρόπο καὶ σὲ μιὰ ἱστόρησή του σχετικὴ μέ τὸ ταξίδι τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στὸ Μπανιόλ τῆς Γαλλίας, ποὺ γίνηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, καὶ κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων πέρασε καὶ ἀπὸ τὸ Παρίσι —ὅπου, καθὼς εἴπαμε, ὁ Στέφανος Σαράφης ἦταν, τότε, στρατιωτικὸς ἀκόλουθος στὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴ πρεσβεία —μνημονεύει καὶ αὐτά:

...Φθάνοντας (ὕστερα ἀπὸ μιὰ μετάβασή μου στὸ Γαλλικὸ Ἐπιτελεῖου, ὅπου εἶχα πάει μὲ μεγάλη στολὴ γιὰ νὰ ἐπιδώσω παράσημα σὲ Γάλλους ἀξιωματικούς, καθὼς καὶ στὸ στρατηγὸ Γκαμελέν) στὸ γραφεῖο (στὴν πρεσβεία τοῦ Παρισιοῦ), μαθαίνω ἀπὸ τὸν δακτυλογράφο μου Γιάννη Κεχαγιόγλου ὅτι ἦρθε ὁ Βενιζέλος. Πὼς δὲν εἶχε πάει κανένας στὸ σταθμό, ἦρθε ὁ ἴδιος στὴν πρεσβεία, ἔμεινε γιὰ λίγα λεπτὰ καὶ ἔφυγε γιὰ τὸ σταθμὸ Σαὶν Λαζάρ νὰ πάρει τὸ τραῖνο γιὰ τὸ Μπανιόλ. Ἀφοῦ εἶδα πὼς εἶχα μισὴ ὥρα καιρὸ καὶ μποροῦσα νὰ προφτάσω τὸ τραῖνο, πῆρα ἕνα ταξὶ καὶ πῆγα γρήγορα στὸ σταθμό. Ἔφτασα τὴν ὥρα ποὺ ὁ πρόεδρος ἀποχαιρετοῦσε τὸν γιό του Σοφοκλῆ καὶ ἐπρόκειτο νὰ πάρει τὴν θέση του στὸ τραῖνο. Χαιρέτησα καὶ εἶδα πὼς στὸ πρόσωπό του φάνηκε ἡ εὐχαρίστησή του γιατὶ πῆγα. Μοῦπε ὅμως: «Τί μοῦρθες ἐδῶ, καὶ μάλιστα μὲ στολή;. Θὰ βρεῖς τὸ μπελᾶ σου». «Κύριε πρόεδρε», ἀπήντησα, «ἤμουνα στὸ Γαλλικὸ Ἐπιτελεῖο γιὰ δουλειὰ καὶ ὅταν γύρισα καὶ ἔμαθα γιὰ τὸ ταξίδι σας, ἔτρεξα νὰ προφτάσω. Δὲν μὲ μέλει γιὰ τ' ἄλλα. Ὅταν ἤσθε κυβερνήτης δὲν μὲ βλέπατε. Τώρα θὰ μὲ βλέπετε». Ἀνέβηκε στὸ τραῖνο ποὺ γρήγορα ἔφυγε. Γυρίσαμε μὲ τὸ Σοφοκλῆ ποὺ μοῦπε: «Δὲν ξέρεις τί καλὸ ἔκανε τοῦ γέρου ποὺ ἦρθες». «Τὸ καταλαβαίνω», ἀπάντησα, «καὶ γι' αὐτὸ ἦρθα». Ὕστερα ἀπὸ μερικὲς μέρες ἔμαθα πὼς ἡ πρεσβεία πῆρε τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ν' ἀναφέρει γιατὶ πῆγε τὸ προσωπικὸ τῆς πρεσβείας νὰ ὑποδεχτεῖ τὸν Βενιζέλο στὸ σταθμὸ καὶ ἀπάντησε πὼς δὲν πῆγε κανένας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στρατιωτικὸ ἀκόλουθο. Μοῦκανε κατάπληξη ἡ ἐνέργεια τοῦ Ὑπουργείου μὰ καὶ τῆς πρεσβείας. Ὁ Βενιζέλος ἦταν ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολίτευσης, ἐκπρόσωπος τοῦ μισοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς προηγούμενες ὑπηρεσίες ποὺ εἶχε προσφέρει καὶ νόμιζα πὼς ὁ πρεσβευτὴς (Νικόλαος Πολίτης) σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ κράτους εἶχε ὑποχρέωση νὰ πάει πρὸς ὑποδοχή του. Ἄλλωστε ὅπως εἶδα ἀργότερα στὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες, κατὰ τὴ μετάβασή του στὴν Τουρκία πῆγαν πρὸς ὑποδοχή του ὁ πρεσβευτὴς καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης Ζωϊόπουλος Χρῆστος...

ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ, ΣΑΡΑΦΗΣ, ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του ὁ Στέφ. Σαράφης λέει:

— Ὕστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες, ἕνα πρωΐ, μὲ ζήτησε στὸ τηλέφωνο ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος καὶ μοῦπε νὰ πάω ἂν μπορῶ στὸ ξενοδοχεῖο του. Κατάλαβα πὼς κάτι ἔκτακτο συνέβαινε καὶ πῆγα. Μπαίνοντας στὸ δωμάτιό του, βρέθηκα μπροστὰ στὸν Πλαστήρα. Τὸν χαιρέτησα καὶ κάθησα. Εἴχαμε νὰ συναντηθοῦμε ἀπὸ τὸ 1927, γιατὶ στὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση εἶχε πάρει τὸ μέρος της γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἀποτάκτων. Ὕστερα ἀπὸ τὶς τυπικὲς κουβέντες μοῦ λέει: «Ὁ δικός σου Ὀθωναῖος μοῦ τάκανε θάλασσα γιατὶ ἦταν ἐναντίον τοῦ κινήματος». Ἀπάντησα πὼς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ, κίνημα δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει ἐλπίδα ἐπιτυχίας, μὰ μιὰ ποὺ τόκανες ἔπρεπε νὰ τραβήξεις τὸ δρόμο σου βάζοντας στὴν μπάντα τὰ ἐμπόδια. «Μὰ καὶ ὁ Βενιζέλος», μοῦ λέει, «παρήγγειλε νὰ μὴ γίνει τίποτα». «Τότε», τοῦ λέω, «ἢ δὲν ἔπρεπε ν' ἀρχίσεις, χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσεις τὴ γνώμη του, ἢ μιὰ ποὺ ἄρχισες ἔπρεπε νὰ περιορίσεις τὸν Τσαλδάρη, νὰ περιορίσεις καὶ τὸν Βενιζέλο καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ κάθε ἕναν ποὺ θὰ σοῦ ἦταν ἐμπόδιο». Τότε ὁ Σοφοκλῆς τοῦ λέει: «Τί σοῦφταιξε ὁ Ὀθωναίος, ποὺ μάλιστα σοῦδειξε καὶ πὼς πρέπει νὰ δουλέψεις; Ὅλοι οἱ στρατηγοί, Ὀθωναῖος, Τσιμικάλης, Μαζαράκης, Μανέτηδες Κ. καὶ Θ. μαζεύτηκαν στὸ ὑπουργεῖο καὶ σοῦπαν πὼς δὲν συμφωνοῦν μαζί σου. Ἄρχισαν συζητήσεις καὶ σ' ἀπασχολοῦσαν προσπαθώντας νὰ σὲ πείσουν πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ κάνεις τίποτα. Τότε ὁ Ὀθωναίος σηκώθηκε καὶ τοὺς εἶπε: «Τί κάθόμαστε ἐδῶ καὶ τὸν ἀπασχολοῦμε τὸν ἄνθρωπο; Δέ μᾶς ἔπεισε ἄλλ' οὔτε καὶ μεῖς τὸν πείσαμε. Τὸ καλύτερο ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ φύγουμε καὶ νὰ τὸν ἀφήσουμε ἐλεύθερο νὰ κάνει τὴ δουλειά του. Δὲν πρέπει νὰ χάσει οὔτε λεπτό. Μιὰ ποὺ τὸ ἀποφάσισε καὶ ἔκανε τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ ἐπιβληθεῖ σ' ὅλη τὴ χώρα καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ φεύγουν γρήγορα οἱ διαταγές του». Τί ἄλλο ἤθελες νὰ σοῦ πεῖ;». Ἀφοῦ τέλειωσε ἡ συζήτηση αὐτή, πήγαμε καὶ οἱ τρεῖς μαζὶ νὰ ἐπισκεφτοῦμε τὴν Ἕλενα Βενιζέλου, ποὺ εἶχε ἔρθει καὶ ἔμενε στὸ Παρίσι. Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη πῆρα τὸν Πλαστήρα καὶ πήγαμε νὰ φᾶμε. Στὸ κέντρο ποὺ τρώγαμε ἕνας ὑπάλληλος τῆς πρεσβείας, ἀπὸ τοὺς νεοελθόντες βασιλόφρονες, μᾶς εἶδε καὶ ἔφαχνε νὰ βρεῖ φωτογραφικὴ μηχανὴ νὰ μᾶς πάρει μιὰ φωτογραφία καὶ νὰ τὴ στείλει στὴν κυβέρνηση γιὰ νὰ δείξει τὶς σχέσεις μου μὲ τὸν Πλαστήρα. Τὴ μέρα αὐτὴ τηλεφώνησα τοῦ φίλου μου Μιχάλη Νενάντοβιτς νὰ μὴ μὲ περιμένει γιατὶ εἶχα δουλειά. Τὴν ἄλλη μέρα ποὺ τὸν εἶδα, μοῦ λέει: «Ξέρω γιατὶ δὲν ἦρθες. Ἤσουν μὲ τὸν Πλαστήρα. Εἶσαι κουτὸς καὶ σὲ βλέπω γρήγορα νὰ γυρίσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μπεῖς στὴ φυλακή. Ματαιοπονεῖς. Τὴ δημοκρατία δὲ θὰ τὴ σώσετε αὐτὴ τὴ φορά. Οἱ Ἄγγλοι θὰ σᾶς στείλουν τὸ Γεώργιο. Αὐτὲς τὶς μέρες ἦταν ἐδῶ ὁ βασιλιὰς μας Ἀλέξανδρος (τῆς Γιουγκοσλαβίας) καὶ κάτι ἔμαθα γιατὶ ὅπως ξέρεις συνδέομαι πολὺ μαζί του. Μὴ ματαιοπονεῖς λοιπόν, μὰ μόνο γράψε τοῦ Κονδύλη ἕνα γράμμα νὰ σοῦ αὐξήσει τὸ ἐπίδομα καὶ κάτσε ἐδῶ νὰ γλεντᾶμε καὶ ἄφησε τοὺς ἄλλους νὰ βγάλουν τὰ μάτια τους»! Τὸν εὐχαρίστησα γιὰ τὶς συμβουλὲς καὶ τὶς πληροφορίες του, ἂν καὶ δὲν συμφωνοῦσα μαζί του γιὰ τὴ στάση μου...

ΕΛΛΗΝΟΠΑΡΙΣΙΝΟ ΕΔΕΣΜΑΤΟΛΟΓΙΟ!

ΘΕΛΟΝΤΑΣ ὁ Στέφ. Σαράφης νὰ δείξη τὶς καλὲς φιλικές του σχέσεις μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα (ἂν καί, ὡς πρὸς τὸν δεύτερο, ρίχνει τὸ ὑπονοούμενο ὅτι «εἴχαμε νὰ συναντηθοῦμε ἀπὸ τὸ 1927, γιατὶ στὴν οἰκουμενικὴ εἶχε πάρει τὸ μέρος της γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἀποτάκτων», καὶ ἀποκαλύπτει ἔτσι ἔμμεσα, τὴν ἀπωθημένη ἀλήθεια, ὡς πρὸς τὶς ἔναντι τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» πραγματικὲς διαθέσεις του) καὶ ἴσως γιατί, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν εἶχαν ὀξυνθῆ ἀκόμα οἱ προσωπικὲς του φιλοδοξίες καὶ οἱ φιλοδοξίες τῶν τριγύρω του (φιλοδοξίες ποὺ πῆραν τὴν ἔξαρσή τους ἀπὸ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1934 ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935) ἱστορεῖ, πάρα - κάτω, αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά:

...Μὲ τὸν Πλαστήρα βγαίναμε τακτικὰ μαζὶ καὶ πηγαίναμε μικροεκδρομὲς, σὲ θέατρα, κινηματογράφους. Ἕνα βράδυ ὅπως πηγαίναμε στὰ μεγάλα βουλεβάρτα, συναντήσαμε τὸν Ἰω. Σοφιανόπουλο καὶ τὸν πήραμε μαζί μας. Προχωρώντας συναντήσαμε τὸ στρατηγὸ Θ. Χαβίνη καὶ μερικὰ βήματα παρακάτω τὸν Γεώργιο Παπανδρέου. Τοὺς κάλεσα νὰ φᾶμε ὅλοι μαζὶ στὴ διασυμμαχικὴ λέσχη. Φάγαμε ὡραῖα, μὰ ὁ Πλαστήρας μοῦ λέει: «Τί μᾶς ἔφερες ἐδῶ μ' αὐτὴ τὴν τυπικότητα καὶ πολυτέλεια; Δὲν πηγαίνα με νὰ φᾶμε καμμιὰ φασολάδα;». «Αὐτὸ εἶναι εὔκολο», τοῦ λέω, «ἐλᾶτε αὔριο μεσημέρι σπίτι μου γιὰ τὴ φασολάδα». «Θὰ ἔχετε καὶ ραδίκια;» λέει ὁ Χαβίνης. «Ναί». «Καὶ πατζάρια σκορδαλιά» προσθέτει ὁ Σοφιανόπουλος. «Καὶ ἀπ' αὐτά». Πραγματικά, τὴν ἄλλη μέρα εἶπα στὸ σπίτι καὶ ἔφκιαξαν φασολάδα. Δὲν συνήθιζαν τέτοιο πρᾶγμα στὸ Παρίσι, ἀλλὰ τοὺς ἔδωκα ὁδηγίες πὼς θὰ τὴ φτιάξουν, ἐπίσης ἑτοίμασαν καὶ ραδίκια, πατζάρια καὶ σκορδαλιά. Πῆγα σὲ κάτι ἑλληνικὰ μαγαζιὰ στὸ Καρτιὲ Λατέν καὶ πῆρα οὔζο, ρετσίνα, ἐλιὲς Καλαμῶν, σκουμπριά, μπακλαβά, φυστίκια καὶ χαλβά καὶ ἔτσι ὅταν ἤρθαν ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι καὶ φάγαμε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Μοῦ φαίνεται πὼς μόνο ὁ Παπανδρέου δὲν ἤρθε...

Καὶ ὁ Στέφανος Σαράφης προσθέτει:

...Οἱ σχέσεις μου μὲ τὸν Πλαστήρα ἦταν γνωστὲς στὴν πρεσβεία καὶ μιὰ μέρα μὲ κάλεσε ὁ πρεσβευτὴς καὶ μοῦπε πὼς δὲν ἦταν σωστὸ νὰ γυρίζω μὲ τὸν Πλαστήρα ποὺ ἦταν φυγόδικος. Ἀπάντησα στὸν πρεσβευτὴ πὼς ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου εἶμαι ἐλεύθερος ἄνθρωπος νὰ κανονίσω τὶς κοινωνικές μου σχέσεις ὅπως μ' ἀρέσει. «Μὰ δὲν φοβᾶσαι γιὰ τὴ θέση σου; Θὰ σὲ ἀνακαλέσουν». «Δὲ λαμβάνω ὑπ' ὄψει μου τέτοια πράγματα. Ἀλλοίμονό μου ἂν κανόνιζα τὶς σχέσεις μου ἔτσι. Στὶς μὴ στενοχωρεῖσθε. Κάνετε τὴν ἔκθεσή σας καὶ γράψτε πὼς πάω τακτικὰ μὲ τὸν Πλαστήρα». «Μὰ κι' ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν Πλαστήρα καὶ ἤθελα νὰ συναντηθῶ καὶ νὰ φᾶμε μαζί, ἀλλὰ μυστικὰ νὰ μὴ μᾶς δοῦν». Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πόσο κακὴ ἐντύπωση μοῦκανε ἡ στάση αὐτὴ τοῦ πρεσβευτῆ καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸς ἦτανε ὁ Νικόλαος Πολίτης. Ὕστερα ἀπὸ ἕνα μήνα περίπου μὲ ρώτησε ὁ Σοφοκλῆς ἂν θὰ πήγαινα στὸ σταθμὸ ποὺ θἄρχονταν ὁ πατέρας του. «Καὶ ρωτᾶς;» τοῦ λέω. Φάγαμε μαζὶ στοῦ Φουκέτς, ὡς καὶ ὁ Πλαστήρας, καὶ πήγαμε μαζὶ στὸ σταθμό. Ὅταν ἦρθε ὁ Βενιζέλος καὶ τὸν χαιρετήσαμε, μοῦ λέει: «Πάλι ἐδῶ εἶστε; καὶ μάλιστα μὲ τὸν ἀρχηγό; Ἀφοῦ δὲν φοβᾶστε, νἄρθετε αὔριο στὸ ξενοδοχεῖο νὰ φᾶμε ὅλοι μαζὶ τὸ μεσημέρι». Στὸ τραπέζι αὐτὸ ἦταν ὁ πρόεδρος μὲ τὴ γυναῖκα του, ἐμεῖς οἱ τρεῖς καὶ ὁ ταγματάρχης Παῦλος Γύπαρης. Φυσικὰ ἡ συζήτηση στὸ τραπέζι ἦταν γύρω στὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, τὸν χαρακτήρα τοῦ Κονδύλη καὶ μερικῶν ἄλλων...

ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΜΕΚΚΑ

ΣΤΙΣ ἀρχὲς τοῦ φθινοπώρου 1933 τὸ ἑλληνικὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν εἰδοποίησε τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴ στὸ Παρίσι Νικόλαο Πολίτη, νὰ ζητήση ἀπὸ τὴν γαλλικὴ κυβέρνηση τὴν ἄδεια γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ Στέφανου Σαράφη ἀπὸ τὸ συνταγματάρχη Κ. Ματάλα. Πραγματικὰ ἡ γαλλικὴ ἔγκριση δόθηκε, καὶ στὰ μέσα τοῦ Δεκέμβρη τοῦ χρόνου ἐκείνου, ὁ Στέφ. Σαράφης παράδωσε τὰ καθήκοντά του στὸν καινούργιο στρατιωτικὸ ἀκόλουθο. Καὶ ἀμέσως τὸν παρουσίασε στὸν διπλωματικὸ ἀντιπρόσωπο τῆς χώρας μας.

...Ὕστερα ἀπὸ τὴν τυπικὴ παρουσίαση —ἱστορεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης— ὁ Ματάλας ἄρχισε νὰ μιλᾶη (καὶ νὰ λέη) πὼς τὸ κράτος εἶναι σὲ κακὰ χάλια, ἀπαράσκευο στρατιωτικὰ καὶ πὼς ἡ νέα κυβέρνηση (τοῦ Π. Τσαλδάρη θὰ τὰ διορθώση ὅλα. Ὁ πρεσβευτὴς ἄκουσε καὶ μὲ ἔκπληξη ἀπαντοῦσε: «Τί λέτε; Δὲν φανταζόμουνα τέτοια κατάσταση». Ἢ εἰρωνικὰ μιλοῦσε ἢ ἤθελε νὰ δείξει πὼς ἀλλιῶς ὑπολόγιζε τὰ πράγματα. Πάντως τοὺς ἄφησε νὰ συνεχίσουν μόνοι τους τὴ συζήτηση. Καὶ οἱ δυὸ ἦταν στὴν Ἐθνικὴ Ἄμυνα τὸ 1916 μὲ τὸ Βενιζέλο καὶ ἕως τὶς ἐκλογὲς (τῆς 5ης Μαρτίου 1933) ἐξακολουθοῦσαν νὰ φαίνωνται Βενιζελικοί...

Ἔτσι ὁ Στέφ. Σαράφης ἄφησε τὸ Παρίσι καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Μὰ πρὶν ἔρθη ἐδῶ θέλησε καὶ αὐτὸς νὰ περάση ἀπὸ τὴν «ἐπαναστατικὴ Μέκκα». Ἀπὸ τὶς Κάννες. Καὶ νὰ δῆ ἐκεῖνον γιὰ τὸν ὁποῖο αἰσθανόταν τόσο ἐγκάρδια λυκοφιλία, τὸν Ν. Πλαστήρα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἐπίσκεψη στὴ Μέκκα τοῦ Πλαστηρισμοῦ. — Συστάσεις καὶ συμβουλὲς τοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς τοὺς Ἠλ. Διάμεση καὶ Χαράλ. Παπαθανασόπουλο. — «Νὰ μὴ διάζωνται γιατὶ χρειάζεται καὶ ἡ συγκατάθεση τοῦ Βενιζέλου». — Τὸ κίνημα ποὺ δὲν ἔγινε καὶ ἡ στάση τῶν ἀξιωματικῶν. — Πὼς συγκροτήθηκε ἡ στρατιωτικὴ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση. — Τὰ ἐπιτελικὰ γραφεῖα της καὶ οἱ ἐπὶ κεφαλῆς των. — Διχόνοιες, μύηση καὶ συνεννόηση. — Ἕνας ἀκόμα λόγος γιὰ τὸ κίνημα. — Ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἀρχαιότητας καὶ οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς Δημοκρατίας.

Μία ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη φωτογραφία τοῦ Στέφανου Σαράφη (ἀριστερά, στὴν κάτω σειρά, καθισμένος) πού μᾶς παραχωρήθηκε ἀπό τὸν ταχυδρόμο τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὸν γιατρὸ Ἀντώνη Χριστοδουλόπουλο (δεύτερος ἀπό ἀριστερά στὴν πρώτη γραμμή, μέ τή ναυτική στολή). Ἡ φωτογραφία ἔχει παρθῆ στό ἀτμόπλοιο «Ἄνδρος»

ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΘΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΠΟΥ ΖΥΓΙΖΕΙ 67,2 ΓΡΑΜΜΑΡΙΑ

Εἶναι τό μικρότερο τοῦ κόσμου =

ΠΑΡΙΣΙ, Ὀκτώβριος

Τὸ μικρότερο ραδιόφωνο τοῦ κόσμου ζυγίζει 67,2 γραμμάρια, εἶναι ἐφωδιασμένο μὲ μιὰ μπαταρία ποὺ ἔχει διάρκεια ζωῆς 300 ὡρῶν καὶ στοιχίζει 35 φράγκα.

Τὴ αἰτήσει τοῦ ἀγοραστοῦ ρυθμίζεται ὥστε νὰ λειτουργῆ στὸ ἐπιθυμητὸ μῆκος κύματος.

Κατασκευαστὴς τοῦ μικροσκοπικοῦ δέκτη εἶναι ἡ ἑταιρία Πρόμο - Γκίφτ, ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1958 καὶ πέρυσι πραγματοποίησε σ' ὅλη τὴ Γαλλία ἕνα τζίρο 10 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἡ ἴδια ἑταιρία κατασκευάζει διάφορα μικροαντικείμενα, τὰ ὁποῖα πουλάει χονδρικῶς σὲ μεγάλες ἐπιχειρήσεις, ποὺ τὰ προσφέρουν στὴν πελατεία τους σὰν δῶρα. Ἔτσι ἡ Πρόμο - Γκίφτ πούλησε θήκες κλειδιῶν, 600 χιλιάδες σταχτοδοχεῖα κ.ἄ. στὶς γνωστὲς

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

Πῶς συνεκροτήθη ἡ ἐπαναστατικὴ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις

ΟΙ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ

63ον

Η ἀποκαλυπτικὴ προσωπικὴ ἱστόρηση τοῦ Στέφανου Σαράφη, φέρνει σὲ φῶς τόσα ἄγνωστα —καὶ πολλὲς φορὲς συγκλονιστικὰ— στοιχεῖα γιὰ τὴν περίοδο τοῦ 1933 — 1935, ὥστε νὰ ρωτιέται κανεὶς τὶ τάχα ὠδήγησε τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ, στὴν ἀπόφαση «νὰ βγάλη στὰ φῶτα» σχεδὸν κάθε τὶ σχετικὸ μὲ τὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Βέβαια, καθὼς ἔχουμε πῆ, ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἀποφεύγει μὲ κάθε ἐπιμέλεια νὰ φανερώση τὰ πραγματικά του αἰσθήματα γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ φράση του ὅτι «εἴχαμε νὰ συναντηθοῦμε (μὲ τὸν Πλαστήρα) ἀπὸ τὸ 1927 (περισσότερο, δηλαδή, ἀπὸ ἕξι χρόνια), γιατὶ στὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση εἶχε πάρει τὸ μέρος της γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἀποτάκτων», τότε, μὲ πλήρη ἀπόκρυψη τῆς ἀλήθειας, ὅλα θὰ φαίνονταν μέλι - γάλα.

Μόλις, λοιπόν, ὁ Στ. Σαράφης παράδωσε τὰ καθήκοντά του, ὡς στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας τοῦ Παρισιοῦ, στὸ διάδοχό του συνταγματάρχη Κ. Ματάλα, θέλησε, πρὶν ἔρθη στὰς Ἀθήνας, νὰ περάση ἀπὸ τὸ ἐπαναστατικὸ κέντρο ποὺ εἶχε ἐγκατασταθῆ στὸ κοσμικὸ γαλλικὸ θέρετρο, τὶς Κάννες.

...Κατὰ τὶς 20 Δεκέμβρη 1933· ἱστορεῖ ὁ Στέφανος Σαράφης, ἀποχαιρέτησα τοὺς γνωστούς καὶ φίλους μου καὶ ἔφυγα σιδηροδρομικῶς γιὰ τὶς Κάννες, ὅπου θὰ συναντοῦσα τὸν Πλαστήρα. Τόσο ὁ Μαρκέτης, ὅσο καὶ ὁ ἀντικαταστάτης μου Ματάλας, ὅταν ἔμαθαν πὼς θὰ ταξιδέψω μέσω Ρώμης, μοῦ εἶπαν πὼς δὲν κάνω καλά, γιατὶ θὰ παρεξηγηθῶ πὼς ἐπίτηδες ἔκανα τέτοιου εἴδους ταξίδι, γιὰ νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν Πλαστήρα καὶ μεταβιβάσω τὶς σκέψεις καὶ ὁδηγίες του στοὺς φίλους του. Ἀπάντησα πὼς δὲ μὲ μέλει τί θὰ σκεφθῆ κάθε ἕνας. Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ χάσω τὴν εὐκαιρία νὰ ἰδῶ τὴ Ρώμη...

Καὶ ὁ Στ. Σαράφης συνεχίζει:

...Στὶς Κάννες βρῆκα τὸν Πλαστήρα καὶ ἔμεινα δυό μέρες μαζί του. Συζητήσαμε ἀρκετὰ γιὰ τὴν κατάσταση καὶ μοῦδωκε ἕνα γράμμα γιὰ τοὺς συντ)ρχη Διάμεση Ἠλία καὶ ἀντισυνταγματάρχη Παπαθανασόπουλο Χαράλ. Τοὺγραφαν γιὰ ὀργάνωση κινήματος μὲ σκοπὸ τὴν ἀνατροπὴ τῆς κυβέρνησης καὶ ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας. Μὲ τὸ γράμμα του ἀπαντοῦσε περίπου νὰ ὀργανωθοῦν καλά, νὰ ἑτοιμάζωνται, ἀλλὰ νὰ μὴ διάζωνται γιατί χρειάζεται καὶ ἡ συγκατάθεση τοῦ Βενιζέλου, χωρὶς τὴν ἔγκριση τοῦ ὁποίου κάθε προσπάθεια εἶναι καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία, ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τὸ κίνημα 5 Μάρτη. Τὴ δεύτερη μέρα ἤρθε καὶ ὁ Μιχάλης Ἐμπειρίκος ἀπὸ τὸ Λονδῖνο, ποὺ μοῦ εἶπε νὰ προσέξω πολὺ στὴν ἐπιστοφή μου, νὰ μὴν ἔχω μαζί μου γράμματα καὶ ὁδηγίες γιατὶ στὸ Λονδῖνο καὶ στὸ Παρίσι ξέρουν πὼς βρίσκομαι μὲ τὸν Πλαστήρα καὶ θὰ μὲ περιμένουν, ἴσως γιὰ νὰ μοῦ κάνουν ἔρευνα. «Μὴ φοβᾶστε», ἀπάντησα, «οὔτε ἔρευνα θὰ μοῦ κάνουν, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἀποτολμήσουν καὶ τὸ ἐπιτύχουν δὲν θὰ βροῦν τίποτα». Πῆρα τὸ τραῖνο τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ πῆγα στὴ Ρώμη... Τέλος κατέβηκα στὸ Μπρίντεζι, ὅπου πῆρα τὸ καράβι «Φρίντων» γιὰ τὸν Πειραιᾶ Τὸ καράβι κυβερνοῦσε ὁ καπετὰν Γιώργης Μπέης, ποὺ γνώριζα ἀπὸ διάφορα ταξίδια. Μὲ ρώτησε γιὰ τὸν Πλαστήρα ποὺ ἦταν φίλος του καὶ τοῦ ἀνέθεσα νὰ μοῦ φυλάξη τὸ γράμμα τοῦ Πλαστήρα καὶ νὰ μοῦ τὸ παραδώση στὴν Ἀθήνα. Τὸ ἔκανε μὲ μεγάλη προθυμία. "Οταν τὸ καράβι ἔφτασε στὴν Κέρκυρα, ἀνέβηκαν ἐπάνω ὑπάλληλοι τοῦ λιμεναρχείου καὶ τελωνείου, ἔκαναν μιὰ πρόχειρη ἔρευνα γιὰ τυχὸν ἐκτελωνισμὸ τῶν εἰδῶν ποὺ εἶχαν οἱ ἐπιβάτες καὶ ἐλευθεροκοινωνήσαμε μὲ τὴν πόλη. "Οταν φτάσαμε στὸν Πειραιὰ δὲν ἔγινε κανένας ἔλεγχος...

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα ὁ Στέφανος Σαράφης παρουσιάστηκε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν (στὴν κυβέρνηση τοῦ Π. Τσαλδάρη) στρατηγὸ Γεώργ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος «τοῦ μίλησε φιλικὰ» καὶ τὸν ρώτησε «τὶ νέα ἀπὸ τὴ Γαλλία». Ὁ Στ. Σαράφης ἀπάντησε ὅτι «δὲν ἔχει κανένα νέο» καὶ ὅτι «εἶδε τὸν Πλαστήρα, ποὺ εἶναι καλά». Ὁ Γ. Κονδύλης, τοῦ σύστησε νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ἂν τὸν θέλη γιὰ ἐπιτελάρχη στὴ Β΄ Ἐπιθεώρηση Στρατοῦ. Αὐτὸ καὶ ἔγινε.

... Παρουσιάστηκα στὸ στρατηγὸ ἱστορεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ τοῦ ἀνάφερα σχετικὰ γιὰ τὴ συζήτηση μὲ τὸν Κονδύλη. «Μπά», μοῦ λέει, «μοῦ κάνει ἐντύπωση πὼς σοῦ φέρθηκε τόσο καλά. Θὰ συνεννοηθῶ μαζί του γιὰ τὴν τοποθέτησή σου». Εἶδα τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς καὶ ἰδιαίτερα τὸ συνταγματάρχη Φλούλη ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔμαθα γιὰ τὴν κατάσταση. Ἐπίσης εἰδοποίησα τὸ Διάμεση καὶ συναντηθήκαμε. Τοῦδωκα δὲ τὸ γράμμα τοῦ Πλαστήρα. Τὴν ἄλλη μέρα μὲ κάλεσε ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος καὶ μοῦπε νὰ παραλάβω ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ὁ δὲ συνταγματάρχης Φλούλης, νὰ περιοριστῆ στὴ βουλειά του εἰσηγητῆ τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου. Μοῦ συνέστησε μονάχα (ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος) νὰ μὴν κάνω παρέα μὲ τοὺς ἀπόστρατους Πλαστηρικούς. «Εἶναι φίλοι μου», ἀπάντησα, «καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ διακόψω τὶς σχέσεις μου μ' αὐτούς». «Δὲν ἐννοῶ αὐτό», μοῦ [illegible], «ἀλλὰ νὰ μὴν ἔχετε κουβέντες μαζί τους γιὰ κινήματα κλπ.». Παρέλαβα τὴν ὑπηρεσία μου καὶ ἄρχισα τὴν κανονικὴ δουλειά. Τὸ Φλεβάρη (Ἀπρίλη) τοῦ 1934 εἴχαμε δημοτικὲς ἐκλογές. Φίλοι μου ἀξιωματικοί μ' εἰδοποίησαν νὰ πάω στὸ σπίτι τοῦ ἀντιπλοίαρχου Λογοθέτη. Ἐκεῖ βρῆκα ἀρκετοὺς ἀξιωματικούς: Συνταγματάρχη Ἠλία Διάμεση, ἀντισυνταγματάρχη Παπαθανασόπουλο Χαράλ., ταγματ. Μπουρδάρα Ἀλκ., Γρηγοράκη Πέτρο καὶ ἄλλους καὶ ἄνοιξαν συζήτηση γιὰ τὴ στάση μας στὶς ἐκλογές. Εἶχαν τὴ γνώμη ἂν κερδίση τὴν ἐκλογὴ ὁ βενιζελικὸς ὑποψήφιος νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχή. (Σημ. γρ.: Σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο ποὺ μοῦ ἔχει ἱστορήσει ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλὴς καὶ γιὰ ὑποβοήθηση τοῦ ὁποίου ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στὸν Νικ. Ρούσο τὸ γράμμα ποὺ ἔχουμε καταχωρίσει στὰ προηγούμενα). Τοὺς ρώτησα ἂν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ τὸ κάνουν καὶ μὲ βεβαίωσαν πὼς τὴν εἶχαν. «Δὲν πιστεύω», τοὺς λέω, «καὶ θὰ ἤθελα νὰ δῶ μερικοὺς ἀξιωματικούς». Συμφώνησαν νὰ μοῦ στείλουν μερικοὺς ἀξιωματικοὺς ἀπὸ τὶς μάχιμες μονάδες. Τὴ μέρα τῶν ἐκλογῶν συμφωνήσαμε νὰ βρισκώμαστε σ' ἐπαφὴ γιὰ νὰ δοῦμε τί θὰ κάνουμε. Οἱ ἐκλογὲς ἔγιναν τὴν ὡρισμένη μέρα. Ἤμουν στὸ γραφεῖο μου ἐπιφυλακὴ ὅπως ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί. Τὶς ἐκλογὲς κέρδισε ὁ Κ. Κοτζιάς. (Σημ. γρ.: Καὶ ὄχι ὁ Σπ. Πάτσης, ὅπως ἐλπιηθό τὸν ἀντισυντ. Χονδρό Γρ.

II γραφεῖο, ἀντισυντ. Γρηγοράκης Πέτρος μὲ βοηθὸ τὸν ἀντισυντ. Τσιγάντε Χρ.

III γραφεῖο, συντ. Σαράφης Στ. μὲ βοηθὸ τὸν ἀστισυντ. Γαρμπῆ Δημ.

Ὑπασπιστὴς ὁ λοχαγὸς Ἰω. Τσιγάντες ποὺ θὰ συγκέντρωνε ὅλα τὰ στοιχεῖα, θὰ τὰ διεβίβαζε στὰ γραφεῖα καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὸν καθορισμὸ σύσκεψης ὅταν ἦταν ἀνάγκη, συνεννοούμενος μὲ τοὺς διευθυντὲς τῶν γραφείων.

Ἀρμοδιότητα τῶν γραφείων ὅπως καὶ στὸ στρατό.

I Ὀργάνωση καὶ διοίκηση.

II Πληροφορίες.

III Ἐπιχειρήσεις, σύνδεσμοι, διαδιβάσεις.

Καθωρίστηκε ὁ τρόπος μύησης τῶν μελῶν, καθὼς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ὀργάνωσης σὲ κάθε φρουρὰ ἐφ' ὅσον θὰ δέχονταν τὴ συμμετοχή του...

ΔΙΧΟΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ

ΕΤΣΙ μπῆκαν οἱ βάσεις τῆς στρατιωτικῆς ἀνατρεπτικῆς ὀργανώσεως, ποὺ ἀνάλαβε νὰ κάνη πραγματικότητα τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» καὶ νὰ διεξαγάγη τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

...Καὶ ἄρχισε ἱστορεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης, ἡ μύηση τῶν μελῶν στὴν Ἀθήνα καὶ στὶς ἐπαρχίες καὶ προχωροῦσε ἱκανοποιητικά. Οἱ Πλαστηρικοὶ ἀπότακτοι ἀξιωματικοὶ τοῦ κινήματος Πλαστήρα (6ης Μαρτίου 1933), ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα μὲ τὸν πρώην ὑπουργὸ Πεπὲ Ἀργυρόπουλο ἐπὶ κεφαλῆς, ἄρχισαν νὰ καταλαβαίνουν πὼς κάτι γίνεται, γιατὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐλαχίστους δὲν τοὺς ἄκουγαν πλέον καὶ ὁ Διάμεσης μοῦ παραπονέθηκε πὼς τραβοῦμε χωριστὸ δρόμο καὶ πὼς ἐπειδὴ ἐμεῖς εἴμαστε στὴν ἐνέργεια προσπαθοῦμε νὰ τοὺς ἀποκλείσουμε γιὰ νὰ μὴν ἐπανέλθουν στὸ στρατό. Τοῦ ἀπάντησα πὼς κάνει λάθος καὶ πὼς ποτὲ δὲν κάναμε τέτοιες σκέψεις, ἀλλὰ μονάχα γιὰ λόγους συνωμοτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν χωριστὲς ὀργανώσεις πού νὰ μποροῦν νὰ μποῦν ὑπὸ κοινὴ καθοδήγηση. Αὐτοί, σὰν ἐκτὸς ὑπηρεσίας, παρασυρμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τους νὰ γυρίσουν γρήγορα στὸ στρατό, ἔβλεπαν τὰ πράγματα μὲ ἄλλο μάτι καὶ ἦταν διαστικοί, ἐνῶ ἀντίθετα ἐμεῖς βλέπαμε τὰ πράγματα πιὸ ψυχρὰ καὶ δὲν εἴμαστε καθόλου διαστικοί. "Υστερα ἀπὸ τὴν συζήτηση συμφωνήσαμε φιλικὰ νὰ ἐπικοινωνοῦμε καὶ νὰ συγκροτήσουμε ἕνα κοινὸ ὄργανο γιὰ τὴν ὅλη διεύθυνση.

Μερικὲς μέρες ἀργότερα μὲ ζήτησε ὁ πρώην ὑπουργὸς Ζάννας Ἀλέξ. καὶ συναντηθήκαμε. Μ' ἀνακοίνωσε πὼς ὁ Πρόεδρος (Ἐλ. Βενιζέλος) τοῦ ἀνέθεσε νὰ τὸν ἐκπροσωπῆ στὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας καὶ πὼς πρέπει νὰ συνεννοηθοῦμε ὅλοι, στρατός, στόλος, πολιτικὲς ὀργανώσεις καὶ νὰ ἐνεργοῦμε ἀπὸ κοινοῦ. Συμφωνήσαμε καὶ ἔγινε μιὰ σύσκεψη στὴν ὁποία παρευρέθηκαν οἱ παρακάτω:

1. Ἀλέξ. Ζάννας, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἐλ Βενιζέλου.

2. Ὑποστράτηγος σὲ ἀποστρατεία Βλάχος Κωνσταντίνος, Συνταγμ. Διάμεσης Ἠλίας, ἀντισ. Παπαθανασόπουλος Χαράλαμπος, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν Πλαστηρικῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης Δημοκρατικὴ Ἄμυνα.

3. Πλοίαρχος σὲ ἀποστρατεία, Κολιαλέξης Ἀνδρέας, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ναυτικοῦ.

4. Συνταγμ. πεζ. Σαράφης Στέφ. ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ στρατοῦ.

"Υστερα ἀπὸ μεγάλη συζήτηση συγκροτήθηκε μιὰ ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ διηύθυνε ὅλες τὶς δημοκρατικὲς δυνάμεις γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Δημοκρατίας ἀπὸ τοὺς παρακάτω:

1. Ὑποστράτηγο (ἐ.ά.) Βλάχο ἢ Πράσσο Κωνστ.

2. Πλοίαρχο (ἐ.ά.) Κολιαλέξη Ἀνδρέα.

3. Συνταγματάρχη πεζικοῦ Σαράφη Στέφανο.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ζάννας θὰ ἦταν σύνδεσμος μεταξὺ ἐπιτροπῆς καὶ Βενιζέλου, τοῦ ὁποίου καὶ τὶς γνῶμες καὶ ὁδηγίες θὰ διεβίβαζε καὶ διερμήνευε. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ἄρχισε κανονικὰ καὶ ὁμαλὰ ἡ ὀργάνωση τῆς δουλειᾶς καὶ προχωροῦσε ἱκανοποιητικά..

ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΗ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ὑπεράσπιση, λοιπόν, τῆς δημοκρατίας συγκροτήθηκε, κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ δημοκρατικώτατου Στέφανου Σαράφη, ἡ συνωμοτικὴ στρατιωτικὴ ὀργάνωση. Ὡς ποὺ τὸν Μάρτη τοῦ 1934, στοὺς ἄλλους λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους κινδύνευε ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία, προστέθηκε ἕνας ἀκόμα, καὶ, μάλιστα, σοβαρώτατος. Προστέθηκε ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ ἀνατραπῆ ἡ σειρὰ ἀρχαιότητος τῶν ἐλεγμένων «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν, μὲ ὅλες τὶς συνέπειες ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν.

Πραγματικά, τότε, καὶ μὲ πρωτοβουλία τοῦ Γ. Κονδύλη συγκροτήθηκε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἑφτὰ ἀξιωματικοὺς μὲ προορισμὸ «νὰ ἐξετάση τὰ παράπονα τῶν ἀξιωματικῶν γιὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ νὰ ἐνέφερη τὴ γνώμη της». Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ὡρίστηκαν οἱ Νικόλαος Ζέπος, ὑποστράτηγος, ὡς πρόεδρος, καὶ οἱ συνταγματάρχες Παν. Δεμέστιχας, Μάρκου, Καπετανάκης, Σωκράτης Δημάρατος, Στέφανος Σαράφης, καθὼς καὶ ἕνας ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης.

...Ἡ ἐπιτροπὴ ἱστορεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης, ἄρχισε τὶς ἐργασίες της στὰ γραφεῖα τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἀπὸ τὶς πρῶτες συνεδριάσεις φάνηκαν οἱ προθέσεις τοῦ ὑπουργείου καὶ τῶν ὁ μελῶν, ποὺ ἦταν βασιλόφρονες νὰ ἀνατρέψουν τὴ σειρὰ τῆς ἀρχαιότητας τῶν ἀξιωματικῶν μὲ κατάργηση ὅλων τῶν κατ' ἐκλογὴν καὶ γι' ἀνδραγαθίαν προαγωγῶν ἀπὸ τὸ 1916 καὶ ὕστερα, χωρὶς νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ ἱκανότητα καὶ ἡ πολεμικὴ ὑπηρεσία τῶν ἀξιωματικῶν. Στὶς προθέσεις αὐτές, μόνος ἐγὼ ἤμουν ἀντίθετος καὶ μόνος ἀξιωματικὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἄμυνας Βρῆκα πὼς ἡ παραμονή μου στὴν ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε νόημα καὶ ὑπέβαλα στὸ ὑπουργεῖο μιὰ ἀναφορὰ καὶ ζητοῦσα ν' ἀντικατασταθῶ κι' ἔτσι νὰ τελειώσουν καὶ γρηγορώτερα οἱ ἐργασίες τοῦ συμβουλίου. Τὸ ὑπουργεῖο δὲν ἐνέκρινε τὴν αἴτησή μου καὶ διέταξε νὰ παραμείνω καὶ νὰ ἐκφέρω τὴ γνώμη μου. Οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς βάσταξαν περίπου ἕνα μῆνα καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ ὑπέφερα ἐξαιρετικά, γιατὶ ἤμουν ὑποχρεωμένος ν' ἀντιμετωπίζω ὅλους τοὺς ἄλλους. Φυσικά, σὲ κάθε γενικὸ θέμα καὶ σὲ κάθε εἰδικὴ περίπτωση ἀξιωματικοῦ ἔλεγα καὶ ἔγραφα τὴ γνώμη μου. Σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας ἦταν νὰ καταργηθοῦν ὅλες οἱ προαγωγὲς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ 1916 κατ' ἐκλογὴ καὶ γιὰ ἀνδραγαθία, νὰ καταργηθῆ τὸ δεκάμηνο τῆς Ἄμυνας καὶ νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἀξιωματικοὶ στὴν ἀρχαιότητα τοῦ 1914. Ἡ δική μου γνώμη, ἀντίθετα, ἦταν νὰ παραμείνουν ὅπως ἔχουν οἱ προαγωγὲς κατ' ἐκλογὴ καὶ γιὰ ἀνδραγαθία, νὰ καταργηθῆ ὅμως τὸ δεκάμηνο τῆς Ἄμυνας. Δὲ μποροῦσε νὰ νοηθῆ πὼς ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ συμβολὴ κάθε ἀξιωματικοῦ στὰ ἑξάχρονα τοῦ πολέμου, ἀφοῦ καὶ σὲ κάθε ὀργανισμὸ δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ οἱ ἱκανοὶ προχωροῦν καὶ ξεπερνοῦν τοὺς μέτριους ἢ ἀνίκανους. Ἔτσι θὰ λείψη κάθε εἶδος ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἄμιλλα καὶ θὰ ἀφεθοῦμε μονάχα στὴ συνείδηση τῶν ἀτόμων γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τους. Ἐπίσης δημιουργοῦμε τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσοπέδωσης χωρὶς νὰ λαμβάνουμε ὑπ' ὄψει τὶς πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ἱκανότητες τῶν ἀτόμων.

Στὰ ἀτομικὰ παράπονα εἴχαμε πολὺ διαφορετικὲς γνῶμες γιατί οἱ ἄλλοι ἔξι, τὰ ἀπέδιδαν ὅλα σὲ λόγους πολιτικούς. Ἐκτὸς ἀπὸ ἀνθρώπους πού αὐτομόλησαν ποὸς τὸν ἐνθρό. ἀκόμα καὶ ἀξιωματικό πού εἶχε καταδικαστῆ 18 χρόνια εἰρκτὴ γιὰ ἐγκατάλειψη θέσης ἐνώπιον τοῦ ἐνθροῦ, θεωροῦσαν πὼς ἔποεπε νὰ ἀνακτήση τὴν ἀρχαιότητά του μιὰ πού ἐπανῆλθε στὸ στρατό...

Ἔτσι καὶ σχεδὸν μὲ τὴ σύσταση τῆς συνωμοτικῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, πρόκυψε καὶ ἕνα ἄλλο ὀξύτατο ζήτημα, ποὺ καθιστοῦσε πιὸ ἀναγκαία τὴν ἐπιτάχυνση, τῆς δράσεως τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Δημοκρατίας. Γιατί, στὴν περίπτωση αὐτὴ κινδύνευαν, ὄχι μονάχα τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ἀλλὰ καὶ τὰ γαλόνια αὐτῶν ποὺ τὴν στήριζαν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ πράσκαιρη ἀποτροπὴ τοῦ κινδύνου γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς ἀρχαιότητας τῶν ἀξιωματικῶν. — Τὸ κίνημα τῶν τότε συνταγματαρχῶν Ναπολ. Ζέρβα καὶ Ἠλία Διάμεση, ποὺ ὁ Ν. Πλαστήρας τὸ περίμενε πῶς καὶ πῶς.

Ὅταν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας ἔμενε σὰν αὐτοεξόριστος στὶς Κάννες ἔγραφε ἀτελείωτα ἐπιστολές (καὶ μία ἀπ' αὐτὲς ἔφερε ὁ Στ. Σαράφης στοὺς Ἠλ. Διάμεση καὶ Χ. Παπαθανασόπουλο). Ὅταν δὲ ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια ἔγινε κοινοβουλευτικὸς πρωθυπουργὸς τῆς χώρας ἔβγαζε σὲ κάθε εὐκαιρία λόγους. (Μόνο πού τοῦ ἔγραφαν τὸ κείμενο μὲ πηχυαῖα στοιχεῖα γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὸ διαβάζη εὔκολα)

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΩ Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΜΕΝΕ ΠΩΣ ΚΑΙ ΠΩΣ

Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῶν Διάμεση - Ζέρβα ποὺ δὲν ἔγινε

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

64ον

ΚΑΙ ἔτσι, ξαφνικά, στοὺς ἄλλους φανταστικοὺς καὶ ὑποθετικοὺς λόγους, ποὺ τάχα ἔβαζαν σὲ κίνδυνο τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, προστέθηκε ἕνας ἀκόμα, καὶ μάλιστα· τὴ φορὰ αὐτή, οὐσιαστικώτερος: Ἡ ἀπειλὴ νὰ ἀνατραπῇ ἡ σειρὰ τῆς ἀρχαιότητος τῶν ἀξιωματικῶν, ἡ σειρὰ ποὺ εἶχε καθιερωθῇ ἀπὸ τὸ 1916 —ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ διχασμὸ— ὡς τὸ 1934. Αὐτό, βέβαια, ἦταν ἀπὸ τὰ ἀναπάντεχα γιὰ τοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς Δημοκρατίας, καὶ ἂν ὡς τότε προβάλλονταν διάφορες δικαιολογίες γιὰ μιὰ συνωμοτικὴ κίνηση, ἡ καινούργια περίπτωση καθιστοῦσε πιὸ δικαιολογημένη τὴν ἐπίσπευσή της. Γιατί, ἐδῶ πιά, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὑψηλότατα ἰδανικὰ τῆς ἀβασίλευτης —τὰ ἰδανικὰ ποὺ ἄρχιζαν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, τὸ 1925, στοῦ Ρούφ, καὶ συνεχίζονταν μὲ ἀδιάπτωτη δημοκρατικὴ πίστη— θίγονταν καὶ καίρια συμφέροντα τῶν φρουρῶν της. Καὶ ὅπου τὸ συμφέρον ἐνοχλεῖται, σκολιοὶ δρόμοι ἀναζητοῦνται. Μήπως στὰ γράμματα τῶν συνωμοτῶν ποὺ ἔχουμε καταχωρίσει στὰ περασμένα δὲν μνημονεύοταν καθαρὰ καὶ ξάστερα ὅτι «μαζὶ μὲ τὸ γενικὸν συμφέρον θὰ ὑπηρετηθῇ καὶ τὸ ἀτομικόν»; Καί, μήπως, ἀνάμεσα στὰ ὅπλα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴ μύηση καὶ τὸν προσηλυτισμὸ τῶν κατώτερων, κυρίως, ἀξιωματικῶν, δὲν ἦταν καὶ ὁ ἐκβιασμός, πὼς ἂν δὲν δεχθοῦν νὰ προσχωρήσουν στὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση, δὲν θὰ τοὺς ἀφήσουν σὲ χλωρὸ κλαδί;

ΠΡΟΣΚΑΙΡΗ ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

ΚΑΤΙ, λοιπόν, ἤξερε —καὶ παραήξερε— ὁ Στέφ. Σαράφης ποὺ ἔδινε τόση σημασία στὸ θέμα τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἀρχαιότητας. Καὶ γι' αὐτὸ τονίζει στὴν ἱστόρησή του τὰ ἀκόλουθα:

> ... Ὅταν τέλειωσε τὶς ἐργασίες της ἡ ἐπιτροπή, ὁ πρόεδρος διέταξε τὴ συ-ταξη τοῦ σχετικοῦ πρακτικοῦ καὶ ὅταν ἐτοιμάστηκε τὸ ἔφεραν γιὰ ὑπογραφή. Δὲν ὑπόγραψα, ἀλλ' ὑπέβαλα πρακτικὸ τῆς μειοψηφίας μὲ διάφορη εἰσήγηση καὶ κα ταχώριση τῆς γνώμης μου σε κάθε γνώμη τῆς πλειοψηφίας. Ὁ πρόεδρος ἔρριξε μιὰ ματιά, δὲ τοῦ ἄρεσε ἡ φρασεολογία καὶ μοῦ τὸ ἐπέστρεψε. Ἀπάντησα πὼς ἔχομε ἴσα δικαιώματα νὰ ἐκφράσουμε τὶς γνῶμες μας, ὅτι εἶμαι συνταγματάρχης καὶ ξέρω ὄχι μονάχα τὰ δικαιώματά μου ἀλλὰ καὶ τὶς ὑποχρεώσεις μου καὶ ἀναλαμβάνω πλήρη τὴν εὐθύνη ἐκείνων ποὺ γράφω. Κράτησε τὴν ἔκθεσή μου ἀλλὰ τὴν ἐπόμενη μέρα τὴν ἐπέστρεψε μὲ ἔγγραφο διαταγὴ νὰ τὴ διορθώσω. Τὴν ὑπέβαλα ἐκ νέου μὲ τὴν παράκληση νὰ τὴν ὑποβάλει στὸν ὑπουργό, ὅπως ἔχει, ἀλλιῶς θὰ τὴν ὑπέβαλλα μόνος μου ἀπ' εὐθείας στὸν ὑπουργό. Τὴν κράτησε καὶ τὴν ὑπέβαλε μαζὶ μὲ τὴ δική του. Ἀντίγραφο τῆς ἔκθεσής μου ἔδωκα στὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο νὰ τὴ διαβάσῃ. Ὅταν τέλειωσε τὴ μελέτη της, μὲ κάλεσε καὶ μοῦπε: «Ἔλαβες ὑπ' ὄψει σου πὼς μπορεῖ νὰ παραπεμφθῇς σέ συμβούλιο, νὰ τιμωρηθῇς ἢ τὸ λιγώτερο νὰ μετατεθῇς;». «Τἀλαβα ὅλα ὑπ' ὄψει μου» ἀπάντησα. «Τότε ἡ ἔκθεσή σου εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ ὁ,τι χρειάζοταν». Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀξιωματικοὶ ἔδωκαν τὴν ἔκθεση τῆς πλειοψηφίας καὶ δημοσιεύτηκε στὶς ἐφημερίδες γιὰ λόγους ἐντυπωσιακοὺς καὶ δικαιολόγησης τῆς μεταβολῆς τῆς ἐπετηρίδας.

Μπροστὰ στὴν ἐνέργεια αὐτὴ ἔδωκα κι' ἐγὼ τὴν ἔκθεσή μου καὶ δημοσιεύτηκε σ' ὅλες τὶς βενιζελικὲς ἐφημερίδες. Ὁ Γεώργης Βεντήρης μὲ ἄρθρο του στὸ «Βῆμα» ὑπὸ τὸν τίτλο «Μὴ θίγετε τὸ ἔπος» χαρακτήρισε τὸν ἀγῶνα μου κατὰ τῆς διατάραξης τῆς ἡσυχίας τοῦ στρατοῦ ἀνάλογο μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Χοϊδᾶ γιὰ τὴ δικαιοσύνη. Ἡ Πανελλήνια Δημοκρατικὴ Ἄμυνα μοῦστειλε συγχαρητήριο ψήφισμα, σωρεία δὲ ἐπιστολῶν ἔπαιρνα ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς γιὰ τὴ στάση μου. Οἱ βασιλόφρονες ἀξιωματικοὶ ἐστενοχωρήθηκαν, παρουσιάστηκαν στὸν ὑπουργὸ καὶ παραπονέθηκαν ἐναντίον μου πὼς τοὺς ὕβρισα. Ὁ ὑπουργὸς Κονδύλης μὲ τιμώρησε μ' ἕνα μῆνα φυλακή, γιατὶ «σὲ ὑπηρεσιακὸ ἔγγραφο χρησιμοποίησα πολιτικὴ φρασεολογία».

Καὶ οἱ δυὸ ἐκθέσεις παραπέμφθησαν στὸ Ἀνώτατο Στρατιωτικὸ Συμβούλιο νὰ ἐκφέρῃ τὴ γνώμη του. Ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὲς συνεδριάσεις καὶ μακρὰ συζήτηση τὸ Ἀνώτατο Στρατιωτικὸ Συμβούλιο ἔβγαλε τὴν ἀπόφασή του μὲ τὴν ὁποία ἀπέρριπτε τὴν ἔκθεση τῆς πλειοψηφίας σχεδὸν στὸ σύνολό της, καὶ πρότεινε νὰ μείνῃ ἀθίκτη ἡ σειρὰ ἀρχαιότητας ἀξιωματικῶν ἐκτὸς ἀπὸ ὡρισμένες δίκαιες μεταβολές. Τὸ Ἀνώτατο Στρατιωτικὸ Συμβούλιο ἀποτελοῦνταν ἀπὸ δημοκρατικοὺς στρατηγοὺς καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βγάλῃ ἀπόφαση μὲ τὴν ὁποία θὰ φαίνονταν κατώτερο ἀπὸ ἕνα συνταγματάρχη ποὺ εἶχε τὸ θάρρος νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀλήθεια.

Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ δὲν ἄρεσε στὸν ὑπουργὸ καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους βασιλόφρονες ἀξιωματικοὺς καὶ ἔκαναν νέα ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἀποστράτους στρατηγοὺς ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ ἀποστράτου ἀντιστράτηγου Πέτσα μὲ πρόθεση νὰ πετύχουν τὸ σκοπό τους...

Ἔτσι ἂν γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀποτρεπόταν ὁ κίνδυνος γιὰ ἀναθεώρηση τῆς ἐπιτηρίδας, δημιουργόταν εὐθὺς ἀμέσως ἕνας ἄλλος καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ μεγαλύτερος. Γιατὶ τὸ πόρισμα τῆς καινούργιας ἐπιτροπῆς, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παραπεμφθῇ στὸ Ἀνώτατο [redacted] Στρατιωτικὸ Συμβούλιο, ποὺ, σὲ τὸ μεταξύ, θὰ μποροῦσε νὰ ἀποκτήσῃ ἄλλη «ἐξωδημοκρατικὴ» σύνθεση.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΖΕΡΒΑ — ΔΙΑΜΕΣΗ

ΤΙΣ ἡμέρες ποὺ εἶχε δημιουργηθῇ ὁ κίνδυνος ἀνατροπῆς τῆς ἐπετηρίδας, κίνδυνος, ποὺ πάντως δὲν εἶχε ξεπεραστῇ ὁριστικά, τὰ ἐπαναστατικὰ πράγματα παίρνανε μιὰ ἔξαρση. Καὶ ἕνα «κινηματάκι» (γιὰ τὴ σωτηρία πάντα τῆς Δημοκρατίας) ἑτοιμαζόταν.

Ἱστορεῖ δὲ ὁ Στέφ. Σαράφης αὐτά:

> ... Ὁ Βενιζέλος προκειμένου νὰ φύγῃ γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ κάλεσε μένα καὶ τὸν Κολιαλέξη καὶ μᾶς εἶπε, πὼς πρέπει νὰ προσέχουμε τὴν κατάσταση καὶ νὰ μὴν κάνουμε τίποτα ποὺ θὰ προκαλοῦσε τὴν ἐπιβολὴ δικτατορίας, ἀλλὰ νὰ συνεχίσουμε χωρὶς θόρυβο τὴν ὀργάνωσή μας. Ὅταν θὰ ξαναγύριζε θὰ συνεννοούμασταν.
>
> Τὸν Ἰούλη (1934) πληροφορήθηκα ἀπὸ ἀξιωματικοὺς ποὺ ὑπηρετοῦσαν σὲ μονάδες τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν ὅτι, οἱ Ἡλίας Διάμεσης καὶ Ναπολέων Ζέρβας ἑτοίμαζαν κίνημα καὶ εἰδοποίησαν γνωστοὺς τους ἀξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους θεωροῦσαν δικούς τους, νὰ εἶναι ἕτοιμοι.
>
> Παράγγειλα νὰ μὴν κινηθῇ κανένας καὶ νὰ δηλώσουν στοὺς ἀπεσταλμένους Διάμεση — Ζέρβα, ὅτι μόνον διαταγὲς προερχόμενες ἀπὸ τὴν ὀργάνωση μονίμων ἀξιωματικῶν θὰ ἐκτελοῦσαν.
>
> Εἰδοποίησα τὸν κ. Ζάννα σχετικὰ καὶ πῆγα στὴν Κηφισιὰ καὶ εἰδοποίησα τοὺς Γεώργη Βεντήρη καὶ στρατηγὸ Σκανδάλη νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς πολιτικοὺς Παπαναστασίου, Καφαντάρη κλπ., ὥστε νὰ ἐξασκήσουν ὅλη τὴν ἐπιρροή τους γιὰ νὰ ἀποτραπῇ μιὰ τέτοια τρέλλα. Ταυτόχρονα εἰδοποίησα ἀπ' εὐθείας τοὺς ἐνδιαφερομένους, πὼς ὄχι μονάχα δὲν συμφωνοῦσα μαζὶ τους γιὰ τέτοια βέβαια ἀποτυχία, ἀλλὰ πὼς θὰ παιρνα μέρος ἐναντίον τους, γιὰ νὰ σώσω τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς ἀπὸ τὶς βαρύτατες συνέπειες τῆς ἀποτυχίας.

Ἔτσι τὸ κίνημα αὐτὸ ματαιώθηκε καὶ εἴτε ὁ Κονδύλης τὸ ἤξερε εἴτε πληροφορήθηκε κάτι ἀπὸ ἀκριτομύθιες τῶν ἀξιωματικῶν ἢ τῶν κύκλων Διάμεση — Ζέρβα, διατάχτηκε ἡ ἐνέργεια ἀνακρίσεων καὶ προφυλακίστηκαν οἱ φερόμενοι σὰν ἀρχηγοὶ δύο συνταγματάρχες, στὶς φυλακὲς Συγγροῦ. Ὁ Κονδύλης σὲ δηλώσεις του πρὸς τὸν Τύπο εἶπε, πὼς τὸ κίνημα ἦταν γενικώτερο καὶ πὼς μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν ἦταν καὶ ὁ συνταγματάρχης Σαράφης. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ὑπέβαλα ἀναφορὰ καὶ ζήτησα νὰ διαψευσθοῦν οἱ δηλώσεις τοῦ κ. ὑπουργοῦ γιατὶ ἂν ἀληθεύαν, ἔπρεπε νὰ συλληφθῶ καὶ νὰ μοῦ ἀπαγγελθῇ κατηγορία.

Στὴν ἀναφορά μου πρόσθετα πὼς μὲ τὸν Ζέρβα οὐδέποτε εἶχα φιλικὲς σχέσεις. Ὁ ὑφυπουργὸς Στρατιωτικῶν Κ. Ροδόπουλος ἀπάντησε πὼς παρερμηνεύτηκαν οἱ δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ.

Ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ἀλ. Ζάννας μᾶς κάλεσε σὲ συνεδρίαση στὴν ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους 4, παρευρίσκονταν καὶ ὁ ἀντισυντ. Παπαθανασόπουλος Χαρ. Ὕστερα ἀπὸ πολλὴ καὶ ζωηρὴ συζήτηση πάνω σὲ κατηγορία ἐκ μέρους μου τῶν πλαστηρικῶν καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας πὼς προεβαίναν σὲ ἐνέργειες παρὰ τὴ συμφωνία μας, καὶ στὴν ὁποία δικαιολογήθηκαν, πὼς εἶχαν ἐντολὴ τοῦ Πλαστήρα νὰ ἐνεργήσουν, ἀποφασίστηκε νὰ πάῃ ὁ κ. Ζάννας στὴ Γαλλία καὶ νὰ δῇ τοὺς Βενιζέλο καὶ Πλαστήρα ὥστε νὰ συμφωνήσουν καὶ νὰ στείλουν ὁδηγίες γιὰ νὰ λείψῃ κάθε παρεξήγηση καὶ ἀφορμὴ διαφωνιῶν.

Πραγματικὰ ἀναχώρησε ὁ Ζάννας γιὰ τὴ Γαλλία, ἀλλ' οἱ πλαστηρικοὶ ἔστειλαν καὶ δικό τους ἀπεσταλμένο νὰ διαφωτίσῃ τὸν Πλαστήρα. Ὕστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες πήραμε ἐντολὴ (σημ. γρᾴφ. σύμφωνα μὲ τὸ «Πρωτόκολλον τῶν Καννών») ποὺ ὑπογράφτηκε τὴν 1 Αὐγούστου 1934 καὶ τοῦ ὁποίου τὸ κείμενο ἔχουμε δοσμένο στὰ προηγούμενα) ὑπογραμμένη ἀπὸ τοὺς Βενιζέλο — Πλαστήρα μὲ τὴν ὁποία ὁρίζονταν μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπό τρεῖς ἐκπροσώπους ἤτοι στρατηγὸ Βλάχον Κ., πλοίαρχον Κολιαλέξη καὶ μένα μὲ πρόεδρο τὸν κ. Στυλιανὸ Γονατᾶ ποὺ θ' ἀποφάσιζε γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἄμυνα τῆς δημοκρατίας.

Ἐπισκέφτηκα τὸν κ. Γονατᾶ στὸ σπίτι του καὶ μοῦπε πὼς πῆρε τὴ σχετικὴ ἐντολὴ καὶ πὼς ἡ γνώμη του εἶναι νὰ μὴ γίνει τίποτε ἕως ὅτου γυρίσει ὁ Βενιζέλος. Τὸ ἴδιο εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους δυό.

ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ 1909

ΕΤΣΙ δὲν ἔγινε τὸ Ἰουλιανὸ κίνημα Διάμεση — Ζέρβα, στὸ ὁποῖο ὁ Ν. Πλαστήρας (καθὼς βγαίνει ἀπὸ ἐπιστολή του, ποὺ ἔχουμε καταχωρίσει στὰ προηγούμενα) ἀπόδιδε μεγάλη σημασία. Καὶ γιὰ νὰ ἀποτραπῇ αὐτὸ τὸ πραξικόπημα, ποὺ, βέβαια, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα, ἀποσκοποῦσε στὴν «ἄμυνα καὶ στὴ σωτηρία τῆς Δημοκρατίας», ὁ Στέφ. Σαράφης χρησιμοποίησε μιὰ δημοκρατικώτατη ἀπειλή, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ. "Ὅτι, δηλαδή, ἂν δὲν τὸν ἄκουγαν «θὰ ἔπαιρνε μέρος ἐναντίον τους»! Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀπειλὴ ἐκτόξευσε —καθὼς πάρα - κάτω θὰ δοῦμε— καὶ κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», ἀργότερα, πού, δείχνοντας ὅλη τὴν «ἀγάπη» του γιὰ αὐτόν, ἔρριξε κάποιο γράμμα στὴ φωτιά. Καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ φιλοδοξοῦσε «ἕνα καινούργιο 1909» (εἴκοσι πέντε χρόνια ἀπὸ τότε) γιὰ τὸ ὁποῖο ἀσφαλῶς ἐπιφύλασσε στὸν ἑαυτό τὸν πρώτιστο ρόλο (καὶ ὄχι ἁπλῶς τὸ ρόλο τοῦ συνταγματάρχη Ν. Ζορμπᾶ).

Ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Ζέρβας (ἀριστερά) δικάζεται γιά ἕνα ἄλλο πραξικόπημα (τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων) καί ὄχι γιά τό Ἰουλιανό Κίνημα τοῦ 1934 πού δέν ἔγινε. (Δεξιά ὁ στρατηγός Βασίλης Ντερτιλῆς ἀντιπρόεδρος τήν ἴδια ἐποχή τῆς Δημοκρατικῆς Ἄμύνης)

Σχετικὰ δὲ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ:

> ... Τὸν Αὔγουστο (1934) γύρισε ὁ Βενιζέλος ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ προκειμένου νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Κρήτη ζήτησε νὰ δῇ τὴν ἐπιτροπὴ τῆς στρατιωτικῆς ὀργάνωσης. Πήγαμε ἐγώ, ὁ Γεωργούλης καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες ποὺ ἀναπληροῦσε τὸν συνταγματάρχη Γρηγοράκη Πέτρο ποὺ εἶχε μετατεθῇ στὴ Λάρισα. Πήγαμε στὸ σπίτι τοῦ Βενιζέλου καὶ μᾶς παρουσίασε ὁ κ. Ζάννας. Ὁ πρόεδρος μίλησε γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατάσταση καὶ πὼς ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἴμαστε ὀργανωμένοι, ν' ἀντιμετωπίσουμε κάθε ἀπόπειρα τῶν βασιλοφρόνων γιὰ ἐπαναφορὰ τοῦ βασιλιᾶ ἢ ἐπιβολὴ δικτατορίας. Ἂν τὰ πράγματα μᾶς φέρουν σὲ σύγκρουση καὶ ἐπικρατήσουμε, τότε θὰ πρέπει νὰ ἐνεργήσουμε ὅπως καὶ στὰ 1909 γιὰ τὴ δημιουργία κράτους δικαίου. Στὸν πρόεδρο ἀπάντησα πὼς ἂν τὰ πράγματα τὸ φέρουν ἐκεῖ, τὸν θέλουμε ἀρχηγό μας, ἀλλ' ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τοὺς διάφορους Μαρῆδες καὶ Βουρλούμηδες. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ Ζάννας κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὸ πόδι του μοῦδωκε νὰ καταλάβω πὼς ἔπρεπε νὰ σταματήσω τὴν κριτικὴ γιὰ τὰ πρόσωπα. Ὁ πρόεδρος θυμωμένος χτύπησε τὸ χέρι του στὸ τραπέζι λέγοντας «δὲν δέχομαι ὅρους». Ἀπάντησα πὼς «εἶστε πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ μᾶς ἀπὸ κάθε ἄποψη, ὥστε δὲν πρόκειται νὰ βάλουμε ὅρους, ἀλλὰ νομίζω πὼς ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ σᾶς λέμε τὰ πράγματα ὅπως τὰ βλέπουμε πραγματικὰ καὶ ὄχι μὲ τὸ μάτι τοῦ περιβάλλοντός σας». Ἡσύχασε καὶ ἄρχισε σχεδὸν μιὰ ἀπολογία τῆς πολιτικῆς του ἀπὸ τὸ 1915.. «Μὲ κατηγοροῦν γιατί, ἀφοῦ ὁ λαὸς ἀποφάνθηκε στὰ 1915, τὸ Μάη, παραιτήθηκα τὸ Σεπτέμβρη καὶ δὲν ἔδιωξα τὸ βασιλιᾶ. Σὰν νὰ ἦταν σωστό, τή μιὰ μέρα νὰ εἶσαι πρωθυπουργὸς καὶ τὴν ἐπομένη νὰ γίνεσαι ἐπαναστάτης. Μὲ κατηγοροῦν γιατὶ ἔκανα τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1920. Τὸ λάθος δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν κερδίσαμε τὶς ἐκλογὲς ἀφοῦ ὁ λαὸς ἦτανε μαζί μας. Φταίει τὸ σύστημα, γιατὶ ἂν κάναμε ἐκλογὲς μὲ τὴν ἀναλογικὴ θὰ τὶς κερδίζαμε γιατὶ στὸ σύνολο εἴχαμε περισσότερους ψήφους». Ἀφοῦ πέρασε αὐτὴ ἡ συζήτηση, ρώτησε τὴ γνώμη μας γιὰ τὴ στάση τῶν βασιλοφρόνων ἀξιωματικῶν στὴν περίπτωση ποὺ ἡ ἐθνοσυνέλευση τὸν ἐξέλεγε πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ἀπάντησα πὼς πρῶτοι αὐτοὶ θὰ ἔτρεχαν νὰ τὸν συγχαροῦν καὶ δὲν θὰ σημειώνονταν καμμιὰ ἀντίδραση. Αὐτὸ τὸν καθησύχασε καὶ ἀποφάσισε νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Κρήτη, ἐμεῖς δέ, θά ἤμαστε ἕτοιμοι ν' ἀντιδράσουμε σὲ κάθε προσπάθεια τοῦ Κονδύλη καὶ τῶν βασιλοφρόνων. Καλὸ θὰ ἦταν κατὰ τὴ γνώμη του, τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας νὰ βοισκώμαστε μὲ τὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο γύρω ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο...

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΕ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ

ΚΑΤΑ τὴν μετριοφρονέστατη, λοιπόν, ἔκφραση τοῦ Στέφ. Σαράφη, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔκανε «ἐνωπίον του», σχεδόν, «μιὰ ἀπολογία τῆς πολιτικῆς του ἀπὸ τὸ 1915»! Ὁ δὲ Στέφ. Σαράφης ἔδωσε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ἕνα γερὸ μάθημα «πολιτικῆς ἠθικῆς»! Καὶ ἔτσι τοῦ κατοπινοῦ ἀρχιελασίτου «διδάσκοντος» καὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ «διδασκομένου», ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας συνεχιζόταν.

Καὶ ὁ Στέφανος Σαράφης πληροφορεῖ:

> ... Στὸ στρατηγὸ (Ὀθωναῖο) ἀνάφερα σχετικὰ τή συζήτηση ποὖχαμε μὲ τὸ Βενιζέλο καὶ πρότεινα νὰ κάνουμε ἕνα ταξίδι γιὰ ἐπιθεώρηση τῶν μονάδων Θράκης — Μακεδονίας, ὥστε νὰ ἐμψυχώσουμε τοὺς ἀξιωματικούς καὶ νὰ βρισκώμαστε γύρω ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο. Δέχτηκε καὶ ζητήσαμε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ νὰ πᾶμε γιὰ ἐπιθεώρηση τῶν φρουρῶν ἡ ὁποία καὶ δόθηκε. Προκειμένου νὰ φύγω μὲ τὸν στρατηγὸ γιὰ τὸ ταξίδι κάλεσα τοὺς Γεωργούλη καὶ Τσιγάντε νὰ συνεννοηθοῦμε γιὰ τὰ μέτρα ποὺ ἔπρεπε νὰ παρθοῦν ἂν παρουσιάζονταν ἀνάγκη. Συμφωνήσαμε βέβαια ἀλλὰ ἔβλεπα πὼς τὸν τελευταῖο καιρὸ ὁ Γεωργούλης ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε προβιβασθῇ σὲ συνταγματάρχη, ἔδειχνε δισταγμούς. Μιὰ ποὺ αὐτὸς θὰ διηύθυνε κατὰ τήν ἀπουσία μου, κάλεσα τοὺς συν) ρχες Τσιγάντε καὶ Γαρμπῆ, τούς εἶπα νὰ βρίσκωνται σὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μαζί μου καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη καὶ ὑπάρχει κίνδυνος ἀντίδρασης τοῦ Γεωργούλη, νὰ τὸν ἀγνοήσουν καὶ νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους.

Πρῶτα ἐπιθεωρήσαμε τὶς φρουρὲς Σάμου, Χίου, Μυτιλήνης καὶ ὕστερα, ἀφοῦ γυρίσαμε στὴν Ἀθήνα, φύγαμε γιὰ τὴν Ἀλεξανδρούπολη καὶ ἀρχίσαμε τὴν ἐπιθεώρηση ἀπὸ τὸ Διδυμότειχο, κατεβαίνοντας πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη. Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπιθεώρησης εἶχε κανονιστῇ ἔτσι, ὥστε τὴ μέρα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας νὰ βρισκώμαστε περὶ τὴ Δράμα — Σέρρες. Ὁ στρατηγὸς ἔκανε τὴν ἐπιθεώρηση τῶν ἀνδρῶν καὶ μίλαγε φανερὰ γιὰ τὴ Δημοκρατία πὼς εἶναι τὸ καλύτερο πολίτευμα καὶ καλοῦσε φανερὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτες νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ὑποστήριξή της ἂν διατρέξῃ κίνδυνο. Ἐγὼ ἐπιθεωροῦσα τὰ χαρτιὰ ἐπιστράτευσης καὶ τὸ βράδυ συναντιόμουνα μὲ τοὺς διοικητὲς ἢ ἁρμοδίους ἀντιπροσώπους τῆς στρατιωτικῆς ὀργάνωσης καὶ μιλούσαμε σχετικὰ γιὰ τὴν πλήρη προπαρασκευὴν τῆς ὀργάνωσης γι' ἀντιμετώπιση κάθε ἐνδεχομένου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τελ ώσαμε τὴν ἐπιθεώρηση τῶν φρουρῶν Δ. Θράκης καὶ κατεβήκαμε στὴ Δράμα ὅπου ὅ χισε ἡ ἐπιθεώρηση τῆς V Μεραρχίας....

ΜΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

ΣΤΙΣ ἐκλογὲς ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ Ἀνώτατου Ἄρχοντα, πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐκλέχθηκε ξανὰ —καθὼς εἴδαμε καὶ στὰ προηγούμενα— ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης. Καὶ ἀπάνω στὴν ἐκλογὴ ἐκείνη ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ τοῦτα:

> ...Τό πρωί (τῆς ἑπομένης τῶν ἐκλογῶν) παίρνοντας τὶς ἐφημερίδες εἴδαμε πὼς ἐκλέχτηκε Πρόεδρος Δημοκρατίας πάλιν ὁ Ἀλές. Ζαΐμης μὲ τὶς ψῆφους τῶν γερουσιαστῶν τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν, μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας Στυλ. Γονατᾶ.
>
> Ὁ Ὀθωναῖος θύμωσε ἐξαιρετικὰ μὲ τὴν ἐκλογὴ αὐτὴ καὶ ἤθελε νὰ διακόψῃ τὴν ἐπιθεώρηση καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα. «Βλέπεις», μ' ὑ λέει, «πὼς τὰ καταφέρνουν οἱ πολιτικοί; Δὲν ἔχω καμμιὰ ἐμπιστοσύνη σ' αὐτούς». Πρότεινα στὸ στρατηγὸ νὰ συνεχίσουμε τὴν ἐπιθεώρηση σὰν φυσικὴ γιὰ νὰ μὴ δώσουμε ἀφορμὴ γιὰ παρεξηγήσεις στὸν πονηρὸ Κονδύλη. «Τί νὰ κάνουμε» μοῦ λέει. «τὴν ἐπιθεώρηση; Δὲν ἔχω διάθεση νὰ μιλάω γιὰ τὸ Ζαΐμη. Δὲν μπορεῖ αὐτὸς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ δημοκρατία». Στὸ τέλος πείστηκε καὶ συνεχίσαμε τὴ δουλειά μας σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα ποὺ εἴχαμε κανονίσει.
>
> Κατεβήκαμε στὴ Θεσσαλονίκη, ἐπιθεώρησε τὶς περισσότερες μονάδες τῆς φρουρᾶς, πήγαμε στὴ Βέροια, Ἔδεσσα κα' πιθεώρησε τὶς μονάδες τῆς Χ Μεραρχίας καὶ τέλος γυρίσαμε στὴν Ἀθήνα.
>
> Συναντήθηκα μὲ τὸν Ζάννα, τοῦ εἶπα πὼς ὁ στρατηγὸς δὲν θέλει πιὰ ν' ἀκούσῃ γιὰ τοὺς πολιτικούς, πρόσθεσα καὶ τὴ δική μου γνώμη ποὺ συμφωνοῦσε μὲ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ζήτησα νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ πῶς ἔγινε αὐτό, ἀφοῦ ἀλλιῶ- εἴχαμε συνεννοηθῇ νὰ ἐκλεγῇ πρόεδρος ὁ Βενιζέλος.
>
> Ὁ Ζάννας μοῦπε πὼς αὐτὸ ἔγινε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Γονατᾶ πού φοβήθηκε ὅτι θά γίνονταν πραξικόπημα ἂν ἐκλέγονταν ὁ Βενιζέλος, γιατὶ λίγες μέρες πρό τῆς ἐκλογῆς ὁ ὑπουργὸς Ναυτικῶν Χατζηκυριάκος ἔκανε μεταβολὲς στὰ πολεμικὰ πλοῖα ὥστε νὰ ἔχῃ τὸ στόλο ὑποχείριό του.
>
> Ἀναγκάστηκα νὰ δεχτῶ τὶς ἐξηγήσεις ὅπως μοῦ τὶς ἔδωκε, ἀλλὰ τοῦπα πὼς γιὰ τὴν ὥρα χρειάζεται ἡσυχία καὶ ὀργάνωση ἕως ὅτου παρουσιαστῇ νέα εὐκαιρία. Συμφώνησε μαζί μου καὶ ἀνέλαβε νὰ πληροφορήσῃ σχετικὰ τοὺς Βλάχο καὶ Κολιαλέξη...

Ἀφοῦ ὁ Στέφ. Σαράφης «ἀναγκάστηκε» (δηλαδὴ εὐδόκησε) «νὰ δεχτῇ τὶς ἐξηγήσεις» πο

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας
65ον

ΟΤΑΝ χάθηκε ἡ εὐκαιρία γιὰ τὸ δημοκρατικὸ πραξικόπημα, ποὺ θὰ συνυφαινόταν μὲ τὴν ἀνάδειξη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στὸ θῶκο τοῦ ἀνώτατου ἄρχοντα καὶ ρυθμιστὴ τοῦ πολιτεύματος, εὐκαιρία ποὺ εἶχε παρασχεθῆ μὲ τὴν προεδρικὴ ἐκλογὴ τῆς 19ης Ὀκτωβρίου 1934 (ὅπως εἶχε χαθῆ καὶ ἡ εὐκαιρία ποὺ θὰ ἔδιναν οἱ ἀπριλιάτικες δημοτικὲς ἐκλογές, ἂν κερδίζονταν ἀπὸ τοὺς φιλελεύθερους καὶ ἂν ἀντὶ τοῦ Κ. Κοτζιὰ ἔβγαινε ὁ Σπ. Πάτσης), οἱ αὐτόκλητοι ὑπερασπιστὲς τῆς ἀβασίλευτης, προχώρησαν σὲ μιὰ πιὸ συστηματοποιημένη προσπάθεια, ποὺ θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε περισσότερες ἐλπίδες νίκης στὸν προετοιμαζόμενο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

Μὰ σὲ αὐτὸ τὸ μεταξύ, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ποὺ πάντα ἀδημονοῦσε γιὰ τὸ πότε θὰ ἐρχόταν ἡ «εὐλογημένη ὥρα» τῆς ἑλληνικῆς ἀλληλοσφαγῆς, ἑτοίμασε ἕνα καινούργιο κίνημα, πού, καὶ αὐτό, τὴν ἔσχατη στιγμή, καὶ γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ θέλησή του, ματαιώθηκε. Τὸ κίνημα τοῦτο (καί, καθὼς ἔχουμε πῆ, γιὰ τὰ δημοκρατικὰ κινήματα, ποὺ μελετήθηκαν καὶ ὀργανώθηκαν στὴ διετία 1933—1935, θὰ χρειαζόταν εἰδικὴ στατιστική), ποὺ θὰ ἐκδηλωνόταν τὸν τελευταῖο ἢ τὸν προτελευταῖο μῆνα τοῦ 1934, τὸ φέρνει σὲ φῶς ὁ ἴδιος ὁ Στέφανος Σαράφης.

Τὸν ἀπείλησε καὶ τὸν ἔσφαξε

ΚΑΙ ὁ ἰθύνων νοῦς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ ἀποκαλύπτει:

... Τὸ Νοέμβρη (1934) πληροφορήθηκα ἀπὸ τὴν Καβάλα ὅτι ὁ στρατηγὸς Παπούλας Ἀναστ. πῆγε ἐκεῖ γιὰ ἐπιθεώρηση τῶν συλλόγων δημοκρατικῆς ἀμύνης, κυρίως ὅμως σκοπὸ εἶχε νὰ ὑποδεχτῆ τὸν Πλαστήρα ποὺ θὰ ἀποβιβάζονταν μυστικὰ στὸ λιμάνι «Ἐλευθερές», καὶ νὰ κηρύξουν ἐπανάσταση. Δὲν ἔγινε ὅμως τίποτα, γιατὶ τὸ πλοῖο μὲ τὸ ὁποῖο κίνησε ὁ Πλαστήρας ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἔπαθε βλάβη στὸ πηδάλιό του καὶ ἀναγκάστηκε νὰ γυρίση πίσω στὴν Ἰταλία. Διαμαρτυρήθηκα στὸ Ζάννα καὶ στὸ στρατηγὸ Βλάχο γιὰ τὴν ἐνέργεια ἐν ἀγνοίᾳ μου καὶ δήλωσα πὼς πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει τους ὅτι δὲν θὰ μπορέσουν νὰ παρασύρουν τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς σὲ τέτοιες ἐνέργειες καὶ ἴσως θὰ τοὺς βροῦν οὐδετέρους ἂν ὄχι ἀντιμετώπους...

Γιὰ δεύτερη, λοιπόν, φορὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης, ὁμολογεῖ πὼς μὲ τὴ θέλησή του εἰδοποίησε τοὺς πλαστηρόφιλους κινηματίες, ὅτι ὄχι μόνο ἦταν ἀντίθετός τους, μὰ καὶ ὅτι ἀκόμα θὰ ἔφτανε σὲ πράξεις τολὺ χαρακτηριστικὲς τῆς διχόνοιας καὶ τοῦ μίσους ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στὴν αὐτοαποκαλούμενη «δημοκρατικὴ» παράταξη. Ἔτσι, ἀντιμετωπίζοντας τὸ Ἰουλιανὸ πραξικόπημα τῶν Διάμεση - Ζέρβα εἶχε ἀπειλήσει, πώς, ἂν δὲν τὸν ἄκουγαν, «θὰ ἔπαιρνε μέρος ἐναντίον τους»! Ἔτσι τὸ Νοέμβρη τοῦ 1934 ἀπείλησε πὼς οἱ πλαστηρικοὶ θὰ εὕρισκαν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὲ ἐνέργεια συναδέλφους του «οὐδετέρους ἂν ὄχι ἀντιμετώπους»! Ἔτσι σὲ λίγες ἑβδομάδες ἀπείλησε αὐτὸν τοῦτο τὸν Ν. Πλαστήρα κάτι πολὺ φοβερώτερο! Καὶ ἔτσι, ἀκριβῶς, λίγα χρόνια ὕστερα, ἀπείλησε τὸν συνταγματάρχη Δημήτρη Ψαρρὸ —ὁμοίδεάτη του στὸ κίνημα τοῦ 1935— πὼς ἂν δὲν προσχωροῦσε στὸν κομμουνιστικὸ ΕΛΑΣ, θὰ τὸν ἔσφαζε. Καὶ τὸν ἔσφαξε, τὸν συνταγματάρχη Δημήτρη Ψαρρό, ὁ κομμουνιστικὸς ΕΛΑΣ, ἐκεῖ, στὸ Κλῆμα τῆς Δωρίδας, στὶς 17 τοῦ Ἀπρίλη 1944.

Οἱ ἀντιπρόσωποι στὶς μονάδες

ΑΦΟΥ μὲ τὶς ἀπειλὲς —ποὺ δὲν δυσκολευόταν νὰ τὶς κάνῃ καὶ πράξεις— ὁ Στέφ. Σαράφης, ἐξουδετέρωνε αὐτοὺς ποὺ τοῦ στέκονταν ἐμπόδια ἢ ποὺ τὸν ἐνο-

Ὁ στρατηγὸς Μιλτιάδης Κοιμήσης γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Στέφ. Σαράφης λέει πὼς μὲ ἄλλους ἀξιωματικοὺς ἤθελε νὰ πάῃ στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τοὺς κινδύνους τῶν Ἀθηνῶν

χλοῦσαν, συνέχιζε τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση».

Καὶ ἀποκαλύπτει:

... Ἡ ὀργάνωση τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν προχωροῦσε ἱκανοποιητικὰ καὶ μπορούσαμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι στὸ Γ΄ καὶ Δ΄ Σώματα Στρατοῦ ἐπικρατούσαμε ἀπόλυτα, στὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ εἴχαμε ἀρκετὲς δυνάμεις καὶ μπορούσαμε αἰφνιδιαστικὰ νὰ ἐπικρατήσουμε, στὴν Ἀθήνα ὅμως εἴχαμε μικρὴ δύναμη. Ἐπίσης στὸ στόλο εἴχαμε ἰσχυρὴ δύναμη. Ἡ κεντρικὴ ὀργάνωση συνδέονταν καὶ ἀντιπροσωπεύονταν στὶς διάφορες φρουρὲς ὡς ἑξῆς:

1) Β΄ Σ. Στρατοῦ, Λάρισα. Συνταγμ. μηχ. Γρηγοράκης Πέτρος. Ἡ ἐπιρροή μας στὴ φρουρὰ αὐτὴ ἦταν σοβαρὴ γιατί, τόσο στὴν ἀεροπορία ὅσο καὶ στὶς ἄλλες μονάδες. ὑπηρετοῦσαν ἀρκετοὶ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοί

Στὴν IX Μεραρχία Κοζάνης ἀρχηγὸς καὶ σύνδεσμος ὁρίστηκε ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἀντ)ρχης Χονδρὸς Γρηγόριος.

2) Γ΄ Σ. Στρατοῦ Θεσσαλονίκης. πιθανὸς ἀρχηγὸς διοικητὴς Μεραρχίας ὑποστράτηγος Τζαβέλας Κων. σύνδεσμος ταγ)ρχης πεζ. Σφέτσιος Θωμᾶς. Στὴ φρουρὰ Θεσσαλονίκης — Κιλκίς, ἡ ἐπιστράτευση ἦταν ἐξῆσφαλισμένη, γιατὶ ὑπηρετοῦσαν πολλοὶ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ πληθυσμὸς ἦταν εὐνοϊκός.

Χ. Μεραρχία Βεροίας. Σύνδεσμος καὶ ἀρχηγὸς ὁρίσθηκε ὁ ἀντ)ρχης Ψαρρός, ἂν καὶ ὑπηρετοῦσε ἐκεῖ ὁ συντ)ρχης πεζ. Καφάτος Σόλων, γιατὶ ἀπὸ τὶς περιωρισμένες ἐνέργειες τοῦ 1923 εἶχε δείξει πραγματικὴ ἱκανότητα τόλμη καὶ ἀποφασιστικότητα.

VI. Μεραρχία Σερρῶν. Ἀρχηγὸς Μέραρχος Ἀναγνωστόπουλος ἢ συντ. Βλάχος Σίμος ἢ Λιοναρδάκης Μιχ. Σύνδεσμος ὁ ἐπιτελάρχης ἀντ)ρχης Φλέγγας. Ἐπικράτηση ἐξασφαλισμένη.

3) Δ΄ Σ. Στρατοῦ. Ἀρχηγὸς ὁ διοικητὴς τοῦ Σώματος ἀντιστράτηγος Καμμένος Δημ. μὲ σύνδεσμο τὸν ταγ)ρχη Μπουρδάρα Ἀλκ. Ὅλη ἡ φρουρὰ ἐξασφαλισμένη.

VII Μεραχία. Αρχηγος καὶ σύνδεσμος ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἀντ)ρχης πυροβ. Τούντας Ἀθανάσιος.Πιθανὸς ἀρχηγὸς ὁ Μέραρχος ὑποστράτηγος Δελαγραμμάτης Γεώργ. Ἐπικράτηση ἐξασφαλισμένη.

XII. Μεραρχία. Ἀρχηγὸς πιθανὸς συντ)ρχης Βεντήρης Κων. Σύνδεσμος ἐπιτελάρχης Μεραρχίας ἀντ)ρχης Ρογγόπουλος Γεώργ. Ἐπικράτηση ἐξασφαλισμένη.

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

ΜΕ ΠΟΛΥ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΣΙ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ ΔΕΧΟΤΑΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΟΣ ΤΟΥ ΡΟΥΦ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΘΕΟΔ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ (ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ ΜΕ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΠΑΡΑΣΗΜΑ). ΩΣΤΕ ΜΕ ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ "ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΘΗ Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ„ ΤΗΣ 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΟΙΟΙ ΑΝΤΕΠΡΟΣΩΠΕΥΑΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

ΚΑΙ ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Ἔτσι, καὶ γιὰ αἰώνια δόξα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ἦταν διαρθρωμένη —καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ— ἡ ἡγεσία τῆς μεγάλης δημοκρατικῆς στρατιᾶς, ποὺ θὰ κατεύθυνε τὸν ἑλληνοελληνικὸ σπαραγμό, τὸν ἀδελφοκτόνο ἀγώνα. (Αὐτά, φαίνεται, πώς ζήλεψε, στὶς ἡμέρες μας, ὁ Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α.).

Ἡ Ἰταλοφιλία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἄλλα τινὰ

ΑΛΛΑ ὁ Στέφ. Σαράφης ἀγγίζει, στὴν ἱστόρησή του, καὶ ἕνα ἄλλο μεγάλο θέμα: Τὴν ἰταλόφιλη πολιτικὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. "Ἴσως ἐκείνη ποὺ ἔγινε ἀφορμή, ὥστε ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος νὰ ἔχη τὶς «πληροφορίες», κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Μπενίτο Μουσολίνι θὰ ἦταν πρόθυμος νὰ βοηθήση κάθε κίνηση, ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσε στὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Καὶ μπλέκοντας τὰ πράγματα, μεταξὺ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὴν φασιστικὴ Ἰταλία καὶ τῶν δήθεν ἀντιβενιζελικῶν διαθέσεων τῆς Ἀγγλίας, ὅπως καὶ μερικὰ ξεκρέμαστα ἄλλα, λέει αὐτά:

... Ἀρχὲς Γενάρη (1935) μὲ ζήτησαν νὰ πάω σὲ μιὰ συγκέντρωση στὸ σπίτι τοῦ κ. Πεπὲ Ἀργυρόπουλου. Ἦταν οἱ τέσσερες τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἄλλοι. Ὕστερα ἀπὸ ἐξέταση τῆς κατάστασης, ἀποφασίστηκε νὰ προπαρασκευαστῆ ἐπανάσταση γιὰ τὶς 18—20 Γενάρη, μὲ σκοπὸ τὴν ἀνατροπὴ τῆς Κυβέρνησης καὶ κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Σ' αὐτὸ καταλήξαμε γιατὶ σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς πληροφορίες προπαρασκευάζονταν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πραξικόπημα γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς Βασιλείας. Τὴν κίνηση αὐτὴ εὐνοοῦσε καὶ ἡ Ἀγγλία, γιατί μὲ τὴν τροπὴ ποὺ ἔπαιρναν τὰ πράγματα διεθνῶς, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄνοδο τοῦ Χίτλερ στὴν ἐξουσία, ἤθελε νὰ ἔχη στὴν Ἑλλάδα ἕνα ἀφωσιωμένο φίλο της καὶ σὰν τέτοιο θεωροῦσε τὸν πρώην βασιλιὰ Γεώργιο ποὺ ἔμενε στὴν Ἀγγλία ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια καὶ συνδέονταν μὲ συγγένεια μὲ τὸν ἀγγλικὸ βασιλικὸ οἶκο.

Στὸν Βενιζέλο δὲν εἶχε πλέον ἐμπιστοσύνη ὕστερα ἀπὸ τὸ 1928 ποὺ ἔδειξε τάσεις ἀνεξαρτησίας καὶ ὑπέγραφε τὰ σύμφωνα φιλίας μὲ τὴν Τουρκία καὶ ἰδιαίτερα τὴν Ἰταλία καὶ τὴ γνώμη ποὺ ἐξέφρασε κατὰ τὴν συζήτηση ποὺ ἔγινε γιὰ τὸ βαλκανικὸ σύμφωνο, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχη ἐξωβαλκανικὸ χαρακτῆρα. (Σημ. γρ. στὸ ὁποῖο βαλκανικὸ σύμφωνο ἀντίθετη ἦταν καὶ ἡ Ἀγγλία). Ἴσως τὸ βιβλίο τοῦ Μπαζὶλ Τόμσον γράφτηκε γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῆς ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης σὲ ἐνδεχόμενη ὑποστήριξη ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας τοῦ πρώην βασιλιᾶ Γεωργίου. Ὁ Ἄγγλος συγγραφέας Κόμπτον Μακένζι στὸ ἀνάλογο βιβλίο του γιὰ τὴ μυστικὴ ὑπηρεσία στὴν Ἑλλάδα στὸν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, ποὺ κυκλοφόρησε στὰ 1939 καὶ στὴν εἰσαγωγὴ γράφει, πὼς τὸ βιβλίο αὐτὸ ἦταν ἕτοιμο νὰ κυκλοφορήση στὰ 1931, ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔκανε χρήση ὑπηρεσιακῶν ἐγγράφων τοῦ ἐπέβαλαν πρόστιμο 500 λιρῶν καὶ ἀπαγόρευσαν τὴν κυκλοφορία καὶ ἔτσι ζημιώθηκε 5.000 λίρες Ἀγγλίας, ἂν δὲ τολμοῦσε νὰ καταφύγη στὴ δικαιοσύνη θὰ τὸν τιμωροῦσαν καὶ μὲ φυλάκιση. Στὸ βιβλίο αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἡ εὐθύνη τοῦ τότε βασιλιᾶ Κωνσταντίνου καὶ οἱ σχέσεις του ὡς καὶ τῆς βασίλισσας Σοφίας καὶ τῆς δυναστείας ἐν γένει μὲ τοὺς Γερμανούς

"Ο,τι ἐπιδιώκονταν μὲ τὸ βιβλίο τοῦ Μπαζὶλ Τόμσον ἀνατρέπονταν μὲ τὸ βιβλίο τοῦ Κόμπτον Μακένζι. Ὁ φίλος μου στρατηγὸς Νενάντεβιτς μοῦπε στὸ Παρίσι πὼς «οἱ Ἄγγλοι θὰ σᾶς στείλουν τὸ Βασιλιᾶ». Ἐπίσης τὴν ἐποχὴ ποὺ ἤμουν στὸ Παρίσι καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ σχηματισμὸ τῆς κυβερνήσεως Τσαλδάρη, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ πρώην Βασιλιᾶ καὶ τῶν πριγκίπων μὲ τοὺς ἐν Ἑλλάδι φίλους τους ὁ ἀβιδόζονταν μέσῳ τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας. Ποὺ ἀκούστηκε ἡ πρεσβεία τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας νὰ φροντίζη γιὰ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ ἐκπτωτου Βασιλιᾶ (σημ. γρ. ἄλλη ἀνακρίβεια τούτη) καὶ πριγκίπων καὶ αὐτὸ μὲ πρεσβευτὴ τὸν Ν. Πολίτη! Δείχνει πὼς ὑπῆρχε κάποια διαταγὴ ἡ παραγγελία τῆς κυβέρνησης. Οἱ προσωπικὲς αὐτὲς ἄμεσες πληροφορίες μ' ἔκαναν νὰ παραδέχωμαι σὰν σωστὲς τὶς πληροφορίες γιὰ προσπάθειες ἐπαναφορᾶς τοῦ Βασιλιᾶ καὶ νὰ συμφωνήσω σὲ ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια. Ὕστερα ἀπὸ συζήτηση ἀποφασίστηκε νὰ ἑτοιμαστοῦν οἱ φρουρὲς καὶ ὁ στόλος γιὰ ἐνέργεια 18—20 Γενάρη (1935) καὶ ἔγκαιρα νὰ εἰδοποιηθῆ ὁ Πλαστήρας νὰ κατέβη στὴ Βουλγαρία γιὰ νὰ περάση τὰ σύνορα τὴν ὡρισμένη μέρα στὴν περιοχὴ Δεμίρ — Ἴσάρ, ὅπου θὰ ἦταν προπαρασκευασμένο τὸ εὐνοϊκὸ πέρασμα τῶν συνόρων καὶ οἱ πρῶτες ἐνέργειες. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ στάλθηκαν οἱ σχετικὲς ὁδηγίες στὶς διάφορες φρουρές. Λίγες μέρες ὕστερα σὲ μιὰ συνάντηση μὲ τοὺς πλαστηρικοὺς οἱ στρατηγοὶ Κοιμήσης καὶ Διάμεσης ἀνακοίνωσαν πὼς ἀφοῦ στὴν Ἀθήνα δὲν θὰ γίνονταν μεγάλα πράγματα αὐτοὶ καὶ ὁ Ζέρβας θὰ πήγαιναν στὴ Μακεδονία ὅπου θὰ πρόσφεραν πολλά. "Ἤξερα τὴν κατάσταση καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀπάντησα πὼς δὲν ἔχω ἀντίρρηση ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ προσφέρουν μεγάλα πράγματα. Πάμε, διέκρινα σ' αὐτὸ μιὰ τάση νὰ πᾶν στὴ Μακεδονία γιὰ ἀσφάλεια καὶ ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων τῆς Ἀθήνας...

Ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸ μαρξιστικὸ τρόπο

ΕΔΩ ὁ Στέφ. Σαράφης βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ διασύρη σὰν δειλοὺς τοὺς συναδέλφους του καὶ ὁμοϊδεάτες του Ζέρβα, Διάμεση καὶ Κοιμήση, ἐνῶ, καθὼς θὰ δοῦμε πάρα - κάτω, ὁ ἴδιος ὁ ἐμπιστός του. Θ. Σφέτσιος κατηγόρησε τὸν κατοπινὸ ἀρχιελασίτη, ὅτι ἀπόφυγε νὰ πάῃ στὴ Μακεδονία (εἴτε γιατὶ φοβήθηκε, εἴτε γιὰ ἄλλους λόγους). Ἀλλὰ δὲν πρόκειται τώρα γιὰ αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια.

Στὸ πιὸ πάνω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στεφ. Σαράφη, βγαίνει πὼς γιὰ τὸν ἀφανισμὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας ὑπεύθυνος ἦταν, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ὁ... Κάιζερ μὲ τοὺς Γερμανούς του. Ὁ Κάιζερ ποὺ ἦταν ἐξόριστος ἀπὸ τὴ χώρα του ἀπὸ τὸ 1918, ὅταν τέλειωσε ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος! Ἡ ἀκόμα ὅτι ἦταν ὑπεύθυνος ὁ βασιλιὰς Κωνσταντῖνος ΙΒ΄, ποὺ εἶχε πεθάνει δώδεκα χρόνια πρὶν (στὶς 29 τοῦ Δεκέμβρη 1922 — τοῦ Γενάρη 1923, κατὰ τὸ νέο ἡμερολόγιο). Ἢ, τέλος, ὑπεύθυνη ἦταν ἡ βασίλισσα Σοφία, ποὺ εἶχε πεθάνει τρία χρόνια πρὶν (στὶς 13 τοῦ Γενάρη 1932). Αὐτὰ ἔμαθε νὰ ἱστορῆ, ἀπὸ τὸ σχολειὸ τῆς μαρξιστικῆς ἀλήθειας ὁ Στέφ. Σαράφης. Γιὰ τὸ θάνατο τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἦταν ὑπεύθυνοι (κατὰ τὸ σταλινικὸ πνεῦμα ἢ κατὰ τὴ σκέψη τοῦ Μάο) οἱ νεκροὶ βασιλιάδες, καὶ ὄχι οἱ ζωντανοὶ ὑπερασπιστὲς καὶ ἐκτελεστές της, μὲ πρῶτο - πρῶτο ἐκτελεστὴ τὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Τὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία τὴ σκότωσαν, κατὰ τὸν Στέφ. Σαράφη, οἱ σκιὲς τῶν πεθαμένων καὶ ὄχι ἐκεῖνοι ποὺ αἱματοκύλισαν τότε τὴν Ἑλλάδα. ("Οπως καὶ τὸν συνταγματάρχη Δημήτρη Ψαρρὸ δὲν τὸν κρεούργησαν οἱ ἐλασίτες τοῦ Στεφ. Σαράφη, ἀλλά... αὐτοκτόνησε)! Καὶ τὸν βασιλιὰ Γεώργιο Β΄ τὸν ἔφερε ἡ Ἀγγλία καὶ ὄχι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ποὺ ἤθελαν γαλήνη καὶ ἀσφάλεια καὶ ποὺ τρόμαξαν ἀπὸ τὴν δεκαήμερη μαρτιάτικη σφαγὴ τοῦ 1935, ἢ, δέκα χρόνια ἀργότερα, ἀπὸ τὸ ὁλόμηνο ξεθεμέλιωμα τῆς χώρας, ποὺ ἐπιφύλαξε ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ, μὲ τοὺς ἄλλους ὑπερασπιστὲς τῆς Δημοκρατίας. Καὶ τὸν ἔφερε τὸν Γεώργιο Β΄ ἡ Ἀγγλία καὶ ὄχι ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος που ξεφύγησε φωνάζοντας «Ζήτω ὁ Βασιλεύς», καὶ πού, σὰν σανίδα σωτηρίας, εἶδε, λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐκεῖ στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, τὴν παλινόρθωση τοῦ «λαομίσητου θρόνου». (Μὰ γιὰ αὐτὰ θὰ μιλήσουμε πάρα - κάτω). Καὶ ξαναγυρίσαμε, τέλος, ὕστερα ἀπὸ ἑντεκα χρόνια, στὸ πολίτευμα τῆς βασιλευόμενης Δημοκρατίας, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῆ ἡ Ἀγγλία ἢ ὁ... Κάϊζερ (ἡ πρώτη ἢ ὁ δεύτερος;) καὶ ὄχι γιὰ νὰ πάρη ἀμνηστία ὁ Στέφανος Σαράφης, ὥστε νὰ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀνατινάξη καὶ πάλι στὸν ἀέρα τὴν Ἑλλάδα.

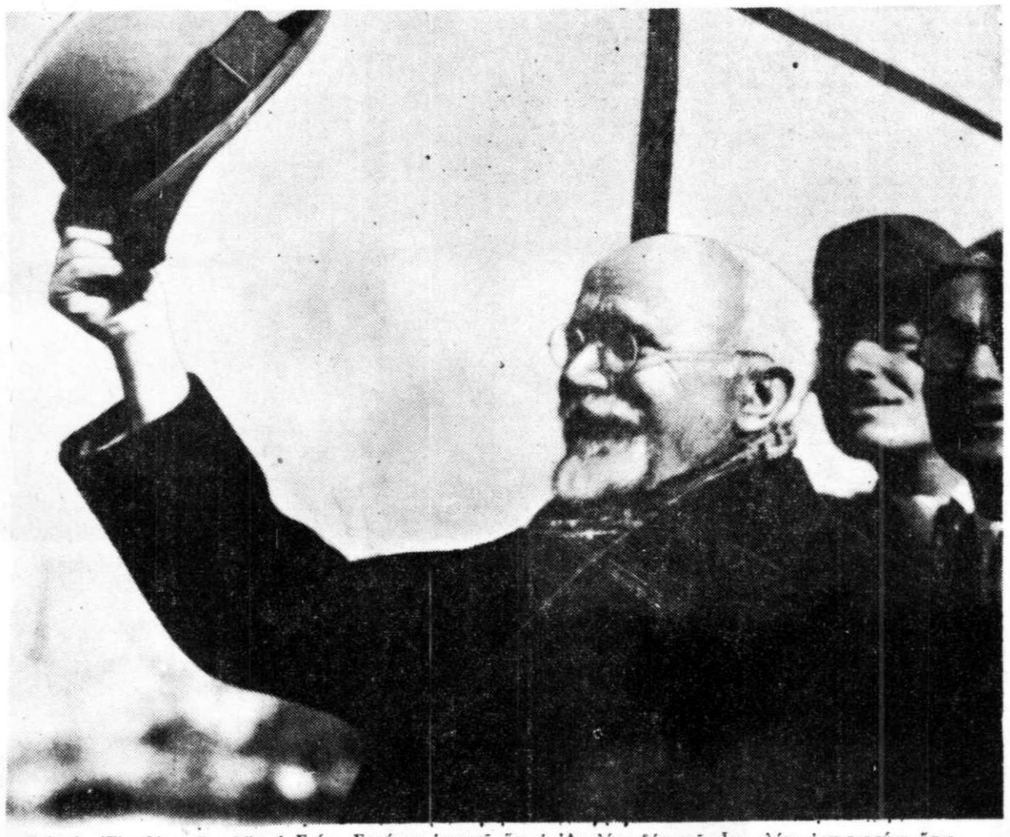

Γιὰ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλία «δὲν τοῦ εἶχε πλέον ἐμπιστοσύνη ὕστερα ἀπὸ τὸ 1928 ποὺ ἔδειξε τάσεις ἀνεξαρτησίας καὶ ὑπέγραψε τὰ σύμφωνα φιλίας μὲ τὴν Τουρκία καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν Ἰταλία καὶ τὴ γνώμη ποὺ ἐξέφρασε κατὰ τὴ συζήτησι ποὺ ἔγινε γιὰ τὸ Βαλκανικὸ σύμφωνο

"Ονειρο χειμωνιάτικης νύχτας!

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν ἱστόρησή του, ὁ Στέφ. Σαράφης λέει:

... Λίγες μέρες μπροστὰ ἀπὸ τὶς 18 Γενάρη (1935) ἦλθε στὸ σπίτι μου ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης μὲ τὸν πλωτάρχη Βουτσαρᾶ καὶ μ' εἰδοποίησαν ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς μοίρας ὑποβρυχίων ἀρνοῦνται νὰ μετάσχουν στὴν ἐπανάσταση καὶ γι' αὐτὸ στὸ στόλο δὲν μποροῦσε νὰ γίνη τίποτα καὶ ἔπρεπε ν' ἀναβληθῆ κάθε ἐνέργεια.

Μείναμε σύμφωνοι νὰ προσπαθήσουν νὰ πείσουν τοὺς ὑποβρυχίους καὶ νὰ συναντηθοῦμε τὸ βράδυ στὸ σπίτι του, ὅπως καὶ οἱ Ζάννας καὶ ὁ στρατηγὸς Βλάχος Κωνστ. Πραγματικὰ συναντηθήκαμε τὸ βράδυ στὸ σπίτι τοῦ Κολιαλέξη, ἀλλὰ ἐκεῖ βρήκα καὶ ἄλλους, ὅπως ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὁ ἰδιαίτερος τοῦ Βενιζέλου Ρούσος καὶ ἴσως ὁ πρώην ὑπουργὸς Πεπὲς Ἀργυρόπουλος. Ὁ Κολιαλέξης ἀνακοίνωσε πὼς οἱ ὑποβρύχιοι ἐξακολουθοῦν ν' ἀρνοῦνται τὴ συμμετοχή τους γιατὶ ν' ἀνακοινώνουν καὶ τοὺς λόγους. Ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας πρότεινε νὰ μᾶς δώσει ὁ Ν. Ρούσος μερικοὺς Κρῆτες ὁπλαρχηγοὺς μὲ τοὺς ὁποίους νὰ ἐνισχύσουμε τοὺς ὑπόλοιπους ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ καὶ νὰ καταλάβουμε τὰ πολεμικὰ ποὺ ὅλα ἦταν ἀγκυροδολημένα στὸ ναύσταθμο.

Ξαφνιάστηκα μὲ τὴν πρόταση αὐτὴ τοῦ ναύαρχου καὶ ἀπάντησα πὼς μᾶς χρειάζεται ὁ στόλος νὰ κινηθῆ καὶ νὰ πάη στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὄχι νὰ μένουν τὰ καράβια ἀκίνητα. Τότε ὁ ναύαρχος εἶπε: «Ἐγὼ λέω νὰ τραβήξουμε μπροστά. Τὸ Μαράκι (ἡ γυναῖκα του) εἶδε ἕνα καλὸ ὄνειρο καὶ ἀσφαλῶς θὰ πετυχουμε»! «Λυπᾶμαι πολύ», ἀπάντησα, «ἀλλὰ τὰ ζητήματα αὐτὰ ἀποφασίζονται μὲ ἄλλα στοιχεῖα καὶ ὄχι μὲ τὰ ὄνειρα»! Ὕστερα ἀπὸ συζήτηση ἀποφασίστηκε νὰ καταβληθῆ νέα προσπάθεια γιὰ τοὺς ὑποβρύχιους καὶ τὴ μεθεπομένη νὰ συναντηθοῦμε, τὸ πρωί, στὸ σπίτι τοῦ Δεμέστιχα καὶ ὁ Κολιαλέξης ἀνακοίνωσε, ὅτι οἱ ὑποβρύχιοι δὲν πείθονται, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν ν' ἀρνοῦνται τὴ συμμετοχὴ καὶ κατὰ συνέπεια στὸ ναυτικὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτα. Ἀνακοίνωσα ἐπίσης τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχα γιὰ τὴν ἄφιξη τοῦ Πλαστήρα στὴ Σόφια καὶ τὸ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως καὶ πρόσθεσα πὼς ὕστερα ἀπ' αὐτὰ ἐπιβάλλεται ἀναβολὴ καὶ ἐπιστροφὴ τοῦ Πλαστήρα στὴ Γαλλία. Ζήτησα ἐπίσης, νὰ μάθω, πὼς βρέθηκε τόσο ἐνωρὶς ὁ Πλαστήρας στὴ Σόφια, ἀφοῦ δὲν τὸν εἰδοποιήσαμε ἐμεῖς. Ὁ Ἀργυρόπουλος ἀπάντησε πὼς αὐτὸς τὸν εἰδοποίησε καὶ ἐπέμεινε νὰ γίνῃ τὸ κίνημα καὶ χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἂς τὸ ξέρει καὶ ἡ κυβέρνηση. Γυρίζοντας σὲ μένα λέγει: «Ἀναλαμβάνετε μεγάλη εὐθύνη μὲ τὴν ἀναβολὴ αὐτή». «Ἀναλαμβάνω πλήρη τὴν εὐθύνη», ἀπάντησα, «καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρήσω πρᾶγμα καταδικασμένο σὲ ἀποτυχία πρὶν ἀρχίσει». Ἔτσι τέλειωσε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ εἰδοποίησα ὅλες τὶς φρουρὲς γιὰ τὴν ἀναβολή...

Καὶ ὁ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ, προσθέτει:

"Ὑστερα ἀπὸ τή στάση μου αὐτὴ οἱ πλαστηρικοὶ πού ἦταν πολὺ διαστικοί, ἄρχισαν μιὰ συκοφαντικὴ ἐκστρατε

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΟΠΩΣ ΙΣΤΟΡΕΙ Ο ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΓΟΝΑΤΑΣ

Ἡ ἐπανάστασις θὰ ἐδημιούργει συμφορὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα!..

Ο Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ ΣΥΝΙΣΤΟΥΣΕ ΕΠΙΣΠΕΥΣΙΝ ΤΗΣ

66ον

ΑΠΟ τὴν πλούσια σὲ ἐνδιαφέρον προσωπικὴ ἱστόρηση τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ποὺ ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντες τὰ πράγματα, χαρακτηρίζεται ὡς «ἐπανάσταση Σαράφη», βγαίνει ὅτι ὁ κατοπινὸς ἀρχικαπετάνιος τοῦ ΕΛΑΣ, θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του σὰν ἄξονα τῆς Δημοκρατίας, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστρέφονταν κάθε τί ποὺ ἀφοροῦσε στὴν προσπάθεια ὑποθετικῆς «σωτηρίας» τοῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924. Τοῦ πολιτεύματος ποὺ δὲν διέτρεχε κανένα ἀπολύτως κίνδυνο ἀπὸ τοὺς ἰδεολογικοὺς ἀντιπάλους του, παρὰ μονάχα τὸν κίνδυνο ποὺ τοῦ γεννοῦσαν οἱ δήθεν ὑπερδημοκράτες τῆς ἐποχῆς καὶ ὡρισμένοι ἐπήλυδες τῆς ἀβασίλευτης.

Ὁ Στέφ. Σαράφης ἔδινε πολὺ σημασία στὴ συμμετοχὴ τοῦ Θ. Παγκάλου στὸν «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (χωρὶς, βέβαια, νὰ ἔχη ὁ ἴδιος ὁ δικτάτωρ τοῦ Ρουφ καὶ δεύτερος —μετὰ τὸν ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη— πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, ἡγετικὴ θέση, στὰ φανερά) ἢ, πάντως, τῶν «παγκαλιζόντων» ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν δεκτοὶ μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες. «Ἤθελα», τονίζει ἀνεπιφύλακτα ὁ Στέφ. Σαράφης, «τὴ συνεργασία ὅλων τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων (καὶ τοῦ δημοκρατικώτατου στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου) γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐγχειρήματος».

Καὶ πάρα - κάτω προσθέτει:

> «... Ὕστερα ἀπὸ τὴ συζήτηση αὐτὴ (μὲ τὸν παγκαλικὸ ἀντισυνταγματάρχη, προσωπικὸ φίλο τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ διοικητὴ τῶν ἁρμάτων μάχης Νικόλαο Κοσίντα) μίλησα πάνω σ' αὐτὸ καὶ μέ τούς ἄλλους καὶ ἔγραψα σχετικὰ καὶ στὸν Πλαστήρα καὶ τὸν παρακαλοῦσα νὰ προσέξη πολὺ τὸ ζήτημα αὐτὸ ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε ὑπεροχὴ καὶ βεβαιότητα ἐπικράτησης καὶ στὴν Ἀθήνα. Ὁ Πλαστήρας ἀντὶ νὰ ἐκτιμήση τὴν εἰλικρινῆ μου προσπάθεια γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἄμυνας τῆς Δημοκρατίας, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστρέφονταν κάθε τί ποὺ ἀφοροῦσε στὴν προσπάθεια ὑποθετικῆς «σωτηρίας» τοῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924. Τοῦ πολιτεύματος ποὺ δὲν διέτρεχε κανένα ἀπολύτως κίνδυνο ἀπὸ τοὺς ἰδεολογικοὺς ἀντιπάλους του, παρὰ μονάχα τὸν κίνδυνο ποὺ τοῦ γεννοῦσαν οἱ δήθεν ὑπερδημοκράτες τῆς ἐποχῆς καὶ ὡρισμένοι ἐπήλυδες τῆς ἀβασίλευτης.

Ὁ Στέφ. Σαράφης ἔδινε πολὺ σημασία στὴ συμμετοχὴ τοῦ Θ. Παγκάλου στὸν «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (χωρὶς, βέβαια, νὰ ἔχη ὁ ἴδιος ὁ δικτάτωρ τοῦ Ρουφ καὶ δεύτερος —μετὰ τὸν ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη— πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, ἡγετικὴ θέση, στὰ φανερά) ἢ, πάντως, τῶν «παγκαλιζόντων» ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν δεκτοὶ μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες. «Ἤθελα», τονίζει ἀνεπιφύλακτα ὁ Στέφ. Σαράφης, «τὴ συνεργασία ὅλων τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων (καὶ τοῦ δημοκρατικώτατου στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου) γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐγχειρήματος».

Καὶ πάρα - κάτω προσθέτει:

> «... Ὕστερα ἀπὸ τὴ συζήτηση αὐτὴ (μὲ τὸν παγκαλικὸ ἀντισυνταγματάρχη, προσωπικὸ φίλο τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ διοικητὴ τῶν ἁρμάτων μάχης Νικόλαο Κοσίντα) μίλησα πάνω σ' αὐτὸ καὶ μέ τούς ἄλλους καὶ ἔγραψα σχετικὰ καὶ στὸν Πλαστήρα καὶ τὸν παρακαλοῦσα νὰ προσέξη πολὺ τὸ ζήτημα αὐτὸ ποὺ θὰ μᾶς ἔδινε ὑπεροχὴ καὶ βεβαιότητα ἐπικράτησης καὶ στὴν Ἀθήνα. Ὁ Πλαστήρας ἀντὶ νὰ ἐκτιμήση τὴν εἰλικρινῆ μου προσπάθεια γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἄμυνας τῆς Δημοκρατίας, εὑρίσκομενος τότε εἰς Γαλλίαν, ἐκινεῖτο πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν καὶ προσεπάθει νὰ μὴ ἐπέλθη διάσπασις τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ συντονισμὸς αὐτῶν ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν. Καὶ ὁ Ἀλ. Ζάννας ὁ ἰδιαίτερος φίλος τοῦ Βενιζέλου, ἐκινεῖτο πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς ματαίωσιν μεμονωμένων ἀποπειρῶν καὶ συνταύτισιν τῶν ἐνεργειῶν...

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΓΟΝΑΤΑ

ΑΥΤΟΣ ὁ ἐγωκεντρισμὸς τοῦ Στέφανου Σαράφη («ὁ Πλαστήρας ἀντὶ νὰ ἐκτιμήση, τὴν εἰλικρινῆ μου προσπάθεια γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἄμυνας τῆς Δημοκρατίας πειράχτηκε»), ποὺ δὲν τὸν κρύβει καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα ἀπὸ τὴν ἱστόρησή του (σὰν νὰ ἦταν αὐτὸς μονάχα ὁ ταγμένος νεκροθάφτης τῆς ἀβασίλευτης καὶ σὰν νὰ ἦταν ὁ ἀπὸ θεοῦ φτιαγμένος «γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση»), εἶχε ἐκδηλωθῆ καὶ παλαιότερα, ὅταν, καθὼς ἔχουμε πῆ, σύμφωνα μὲ τὸ ὑπογραμμένο ἀπὸ τοὺς Ἐλ. Βενιζέλο καὶ Ν. Πλαστήρα «πρωτόκολλο τῶν Καννῶν» τῆς 1ης Αὐγούστου 1934, ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβη τὴν προεδρία καὶ τὸν συντονισμὸ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν, ὁ ἄλλοτε πρωθυπουργὸς καὶ συναρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἀντιστράτηγος Στυλιανὸς Γονατάς.

Μὰ ὅπως εἴπαμε καὶ στὰ προηγούμενα, ὁ Στυλιανὸς Γονατὰ κρατήθηκε ἐπίμονα (γιατὶ ἔτσι τὸ ἤθελε ὁ Στέφ. Σαράφης) μακρυὰ ἀπὸ κάθε κίνηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἴσως γιατὶ ὁ μετριοπαθὴς χαρακτήρας του καὶ ἡ ἐπιφυλακτικότητά του θὰ ἐμπόδιζαν τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀβασίλευτης νὰ προχωρήσουν τόσο ἀπερίσκεπτα στὴν καταστροφή της καὶ ἴσως γιατὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀποκαλοῦσαν «τροχοπέδη» τὸν ἀπόφευγαν συστηματικά.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος, ὁ Στυλιανὸς Γονατάς, σὲ ἱστόρησή του ποὺ ἀφοροῦσε στὴν περίοδο ἐκείνη ἀποκαλύπτει καὶ αὐτά:

> «Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐναντίον του ἀποπείρας ὁ Βενιζέλος κατείχετο ὑπὸ τῆς ἐμμόνου ἰδέας τῆς ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη, ὡς ρυμουλκουμένης ἀπὸ τὰ ἀδιάλλακτα καὶ ἀντιδημοκρατικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ κατέληγον μίαν ἡμέραν εἰς δικτατορίαν καί παλινόρθωσιν τῆς βασιλείας. Ἴσως τὸν ἐπηρέαζε καὶ ἡ ἀντίληψις τῆς ἐλλείψεως τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας. Ἐφ' ὅσον ἔβλεπεν ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν ἐπέσπευδε τὸν κολασμὸν τῶν ἐνόχων τῆς ἐναντίον του ἀποπ. ας, οὔτε κἂν ἐξεδήλωσε τὴν ἠθικὴν καταδίκην της κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποπείρας. Καὶ προηγουμένως, ἀλλὰ καί ἀπὸ τὰ Χανιά, ὅπου εἶχεν ἀποσυρθῆ, εὑρίσκετο εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ παρεῖχεν ὁδηγίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς στρατιωτικῆς ἐξεγέρσεως, τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἤθελε νὰ φέρεται αὐτὸς ὡς ἀρχηγός. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Πλαστήρας, εὑρισκόμενος τότε εἰς Γαλλίαν, ἐκινεῖτο πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν καὶ προσεπάθει νὰ μὴ ἐπέλθη διάσπασις τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ συντονισμὸς αὐτῶν ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν. Καὶ ὁ Ἀλ. Ζάννας ὁ ἰδιαίτερος φίλος τοῦ Βενιζέλου, ἐκινεῖτο πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς ματαίωσιν μεμονωμένων ἀποπειρῶν καὶ συνταύτισιν τῶν ἐνεργειῶν...

ΧΩΡΙΣ ΚΑΝ ΝΑ ΤΟΝ ΡΩΤΗΣΟΥΝ

Συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του ὁ Στυλ. Γονατὰς λέει:

> «... Ὁ Βενιζέλος εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς ἐπιτροπήν του τὸν ἀγῶνος, πρὸς κατεύθυνσιν αὐτοῦ, μίαν τριμελῆ τοιαύτην ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην τὸν πλοίαρχον Κολιαλέξην καὶ τὸν Ἀλ. Ζάνναν. Ἀρνητὸς θὰ ἦτο ἐν καιρῷ ὁ Ν. Πλαστήρας. Ἐπειδὴ ὅμως ἀρκετοὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐδυσπιστοῦσαν πρὸς τὸν Ζάνναν, ἀπεφάσισαν ἀπὸ κοινοῦ ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Πλαστήρας νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν δι' ἐμοῦ, χωρὶς κἂν προηγουμένως νὰ μέ ἐρωτήσουν περὶ τούτου.
>
> Τὴν 1ην Αὐγούστου 1934 μοῦ ἔγραφεν ὁ Βενιζέλος ἀπὸ τὰς Κάννας:
>
> «Ὁ φίλος κ. Ἀλ. Ζάννας θὰ σᾶς παραδώση πρὸς φύλαξιν πρακτικὸν περιλαμβάνον τὴν συμφωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις κατελήξαμεν μέ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκομεν νὰ προληφθοῦν μεμονωμένα δίαια κινήματα τῶν ζωηροτέρων δημοκρατικῶν στοιχείων. Ἡ ἐκλογή σας ἐπεβλήθη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ κ. Ζάννα, ὅστις ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς ἀπροκαλύπτου πλέον ἐχθρότητος τῶν ζωηροτέρων παραγόντων, δὲν ὑπῆρχε πρόσωπον συγκεντρῶνον τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ, παρὰ τὸ ἰδικόν σας».
>
> Καὶ μετά τινας ἡμέρας ἔλαβα ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ Βενιζέλου ἐν ᾗ ἔγραφε:
>
> «Φίλτατε Πρόεδρε, τὴν διὰ τοῦ φίλου κ. Ζάννα διαβιβασθεῖσαν ἐντολήν ἐδίστασα πολὺ πρὶν σᾶς ἀπευθύνω, γνωρίζων πόσον μεγάλο εἶναι τό ἐξ αὐτῆς βάρος, ἀλλ' ὅπως θὰ σᾶς ἐξηγήση ὁ κ. Ζάννας, μόνον εἰς τὸ πρόσωπόν σας, μετὰ τὸν ἰδικόν του ἀποκλεισμόν, ἠμπόρεσε νὰ ἐπιτευχθῆ συμφωνία. Μετά ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ἀγάπης, Ἐλ. Βενιζέλος».
>
> Ἐκ τοῦ ὅλου πρακτικοῦ (τοῦ «πρωτοκόλλου τῶν Καννῶν») δέν ἐτηρήθη παρὰ ἡ τελευταία παράγραφος, δηλ. μοὶ παρεδόθη τὸ πρακτικόν, τό ὁποῖον καὶ κατέχω ἀκόμη. Κατὰ τὰ ἄλλα οὔτε ὁ Βλάχος, οὔτε ὁ Σαράφης παρουσιάσθησαν ποτέ εἰς ἐμέ καὶ οἱ ὑπογράφαντες τὸ πρακτικὸν ἐξηκολούθουν νὰ ἀλληλογραφοῦν καὶ νὰ συνεννοοῦνται ἀπ' εὐθείας μέ διαφόρους ἐπαναστατικοὺς παράγοντας. Ἐγὼ ἤμην ἐναντίον πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως διότι ἔχων καὶ τὴν πεῖραν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἤμην πεπεισμένος ὅτι, καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας της, οὐδέν καλὸν θὰ προσεκόμιζεν εἰς τὸν τόπον μας μέ τὰς δημιουργηθησομένας ἀντιζηλίας καὶ ἡ νέα ἀνωμαλία θὰ προσετίθετο εἰς τὰς παλαιάς καὶ θὰ διαιωνίζετο ὁ διχασμός.
>
> Διὰ τοῦτο ἔμεινα ἔξω πάσης σχετικῆς κινήσεως, μέχρι τοῦ σημείου νά ἀγνοῶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, καὶ θὰ συνελαμβανόμην κοιμώμενος, ἂν μὴ ἡ σύζυγος ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, μετὰ τήν ἀναχώρησιν τοῦ συζύγου της διὰ τὸ κίνημα, δέν ἤρχετο εἰς τὸ σπίτι μου νά μέ εἰδοποιήση, ὁπότε καὶ μετέβην εἰς ἄλλην φιλικήν μου οἰκίαν ὅπου καὶ διέμεινα μέχρι τῆς ἐκουσίας παραδόσεώς μου, πρὸς ἀποφυγὴν διαιωτήτων ἐναντίον μου..

ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ 1843, ΤΟΥ 1862 ΚΑΙ ΤΟΥ 1922

Ἀλλὰ ἡ ἱστόρηση τοῦ Στυλιανοῦ Γονατὰ φέρνει σέ φῶς καὶ ἄλλα πάρα - πολὺ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, ποὺ δίνουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ποὺ ἀπο καλύπτουν τὴ σκέψη, τὶς τάσεις, τὶς ἐπιδιώξεις καὶ τὶς φιλοδοξίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ κατὰ τὴν περίοδο ποὺ προηγήθηκε τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πληροφορεῖ:

> «... Ἡ προηγουμένως ἀρχίσασα ὀργάνωσις τοῦ στρατεύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἐθνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωσις (ΕΣΟ) ἐπροχώρει εἰς τὸ ἔργον της, καθὼς καὶ ἡ ἡμιστρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωσις «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρώην ἀρχιστρατήγου Παπούλα καὶ τοῦ Κοιμήση, ἡ ὁποία ἀνεγνώριζε, χωρὶς νὰ τὸ κοινολογῆ ὡς ἀρχηγόν της τὸν Ν. Πλαστήραν καὶ ἡ ὁποία μὲ ὠνόμασεν ἐπίτιμον πρόεδρόν της.
>
> Ὁ Βενιζέλος τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1934 μοὶ ἔγραφεν ἐκ Χαλέπας:
>
> «Ἀλλ' ἐάν ὁ στρατός τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος, τὸ γνήσιον δηλαδὴ δημοκρατικὸν τμῆμα αὐτοῦ, κρίνη ὅτι ἡ περαιτέρω διατήρησις τῆς σημερινῆς διοικήσεώς του ἐγκυμονεῖ μεγάλους διὰ τὸ μέλλον του κινδύνους καὶ ἀποφασίση νὰ ἐξεγερθῆ, θὰ ἀρνηθῶ μέν νὰ συμπράξω μετ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δέν ἠγηθῶ ὁ ἴδιος τῆς ἐξεγέρσεως, ἀλλ' ὄχι μόνον δέν θὰ τοὺς ἀποδοκιμάσω, ἀλλὰ καὶ δημοσία θὰ ἐμφανισθῶ εὐχόμενος ὅπως ἡ ἐξέγερσίς των ἔχη ἀνάλογα ἀποτελέσματα πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις τοῦ 1843, 1862 καὶ 1922».

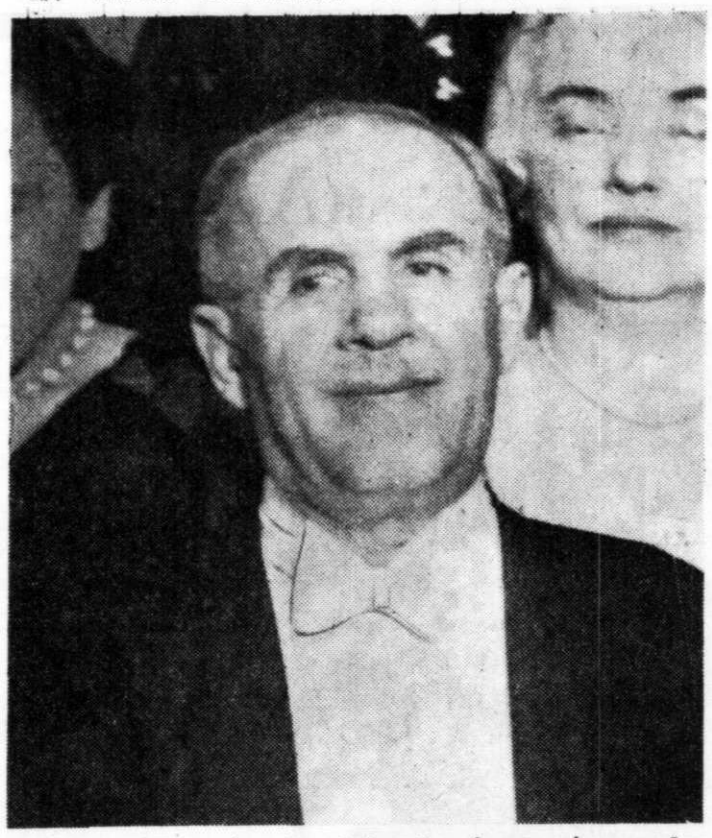

Ὁ Γεώργιος Καφαντάρης ἦταν ὑπέρ τοῦ κινήματος καί συνιστοῦσε ἐπίμονα στόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο νά ἐπισπευσθῆ «διά πολλούς καί διαφόρους λόγους»

Ποιά, λοιπόν, σχέση ὑπῆρχε (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ποὺ ἐξωτερικεύει ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ὡς πρὸς τὸν Ν. Πλαστήρα, «ἐὰν οὔτος ἠμποροῦσε νὰ ἀκολουθηθῆ ὑπὸ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ») μὲ τὶς τρεῖς ἐκεῖνες ἐπαναστάσεις καὶ μὲ τὸν «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» τοῦ 1935, ποὺ ἑτοίμαζε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης; Καὶ ἐναντίον ποίου, τάχα, «λαομισήτου θρόνου» ἢ «μυσαροῦ πολιτεύματος» ἐπρόκειτο, τώρα, νὰ στραφῆ; Μήπως ἐναντίον τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ποὺ ἦταν γέννημα καὶ θρέμμα του; Τί εἶχε προηγηθῆ ὥστε νὰ δικαιολογῆται (ἔστω καὶ νὰ ψευτοδικαιολογῆται) μιὰ ἐπανάσταση; Τί ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τὶς ἀτέλειωτες προετοιμασίες δημοκρατικῶν κινημάτων, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου τοῦ ἴδιου χρόνου, ποὺ ἀποδοκίμασε ὁλόκληρη ἡ κυβέρνηση καὶ ἡ γιὰ τὴν ὁποία δίκη ἐπρόκειτο (μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη) νὰ γίνη σὲ λίγες ἡμέρες;

ΝΕΕΣ ΣΥΜΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΠΟ

Ἀλλὰ ὁ Στυλιανὸς Γονατὰς δίνει, καὶ πάρα - πάνω, μιὰ σαφὴ ἀπάντηση: «Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐναντίον του ἀποπείρας ὁ Βενιζέλος κατείχετο ὑπὸ τῆς ἐμμόνου ἰδέας τῆς ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη». Αὐτὸ ἦταν τὸ θέμα. Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ ἀναζήταγαν οἱ συνωμότες —καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κρητικὸς πολιτικός, καθὼς ἔχουμε δῆ— γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ἦταν ὅ,τι οἱ ἀνεμόμυλοι γιὰ τοὺς ἔβλεπε σὰν στρατιὲς ἐχθρῶν καὶ ἤθελε νὰ τοὺς κατασπαράξη ὁ ἥρωας τοῦ Θερβάντες — ὁ Δὸν Κιχώτης.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ συναρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», τελειώνει τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του ἔτσι:

> «... Ἐγώ, ἔχων πάντοτε τὴν ἔμμονον ἰδέαν ὅτι τὸ κίνημα αὐτὸ θὰ ἐδημιούργει νέας συμφορὰς εἰς τὸν τόπον, ἀπεφάσισα νά κάμω μίαν ἀπόπειραν μεταπείσεως τοῦ Βενιζέλου. Πρὸς τοῦτο μετέβην κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1935 εἰς τὰ Χανιά, ὅπου μέ ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν ἐν Χαλέπα οἰκίαν του. Μακρὰς διεξηγάγομεν ἐκεῖ συζητήσεις, καθ' ἃς, πλὴν τῆς γενικῆς ἀπόψεως περὶ τοῦ ἀσυμφόρου τοῦ κινήματος, ἐτόνισα καὶ τὴν ἐπαυξανομένην πιθανότητα τῆς ἀποτυχίας του, λόγῳ τοῦ πολυσυνθέτου τῆς διοικήσεώς του, τῆς ἐλλείψεως οὐσιαστικοῦ καὶ ἀμέσου ἀρχηγοῦ καὶ τῆς ἐπικρατούσης ἀσυνεννοησίας, καὶ τέλος, τὰς εὐθύνας, τὰς ὁποίας θὰ ἐπωμίζετο οὗτος καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας θὰ ἀνελάμβανεν ἔναντι τῶν κινηματιῶν, εἴτε ἐπιτύχουν εἴτε ἀποτύχουν.
>
> Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη πεισθεὶς καὶ καλέσας τὸν Ἀλ. Ζάνναν τοῦ εἶπε ν' ἀναχωρήση ἀμέσως δι' Ἀθήνας καὶ νὰ προβῆ εἰς τὰς ἐπιβαλλομένας ἐνεργείας τὸ ταχύτερον, ἀπεφάσισε δέ ν' ἀναχωρήση καὶ ὁ ἴδιος εἰς μακρὸν ταξίδιον ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, φθάνων μέχρις Ἰαπωνίας.
>
> Δέν εἶχεν ὅμως φθάσει ἀκόμη ὁ Ζάννας εἰς τὸ Ἡράκλειον ὁπόθεν ἐπρόκειτο νά πάρη τὸ ἀτμόπλοιον διὰ τὰς Ἀθήνας, ὁπότε κατέφθασεν ἐπιστολὴ τοῦ Καφαντάρη, παραπονουμένου πρὸς τὸν Βενιζέλον διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος καὶ συνιστῶντος ἐπιμόνως τὴν ἐπίσπευσιν αὐτοῦ, διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους.
>
> Ὁ Βενιζέλος μετέβαλε καὶ πάλιν γνώμην, ἀνεκάλεσε τὸν Ζάνναν τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον καὶ ἔκτοτε τὰ πράγματα ἠκολούθησαν τὸν μοιραῖον των δρόμον..

Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἐνῶ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς, πίστευε ὅτι «τὸ κίνημα αὐτὸ θὰ ἐδημιούργει νέας συμφορὰς εἰς τὸν τόπον», ὁ ὑπερδημοκρατικώτατος Γεώργιος Καφαντάρης «παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Βενιζέλον διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος» καὶ συνιστοῦσε ἐπίμονα τὴν ἐπίσπευσή του «διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους».

Δὲν ἦταν ὅμως μονάχα ὁ Στυλιανὸς Γονατάς, ποὺ εἶχε διαπιστώσει τὶς ἔμμονες ἰδέες ποὺ κάτεχαν τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς. Ἦταν —ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ποὺ πλησίαζαν τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ καὶ εἶχαν ζήσει ἀπὸ κοντὰ τὸν ὑπερεκνευρισμό του— καὶ ἕνας ἄλλος ἐπίλεκτος συνεργάτης του, πού, ὅμοια, τὸν ἐπισκέφθηκε στὴ Χαλέπα λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935: Ὁ στρατηγὸς καὶ πρώην ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν στὴν κυβέρνηση τῶν Φιλελευθέρων, Δημήτριος Τ. Νότη Μπότσαρης. Καὶ αὐτὸν θὰ ἀκούσου με αὔριο σὲ μιὰ ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Δημήτρης Μπότσαρης ἀποκαλύπτει μιὰ ἄγνωστη συνομιλία του μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Ἡ συνάντηση στὸ Ἔβιὰν καὶ ἡ ἐξομολογητικὴ διάθεση. — «Δὲν ἤμουν καλὸς δέκτης διὰ τὰ πάσης φύσεως πραξικοπήματα». — Ἄτομα μὲ ἀλεξίσφαιρον ψυχολογία. — Ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ ἁπλουστευμένη διοίκηση. — Τὸ πολιτικὸ καὶ τὸ πολιτειακὸ θέμα. — Οἱ ἐπιφυλάξεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὸν Ἀλ. Ζαΐμη. — Ἡ φιλοδοξία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων νὰ γίνη Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. — Τὰ λάθη τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἰδικά του λάθη. — Ἀντὶ τοῦ μάνα χολήν. — Φοβόταν ἐπανάληψη τῆς ἐναντίον του δολοφονικῆς ἀποπείρας.

ΑΠΗΓΟΡΕΥΣΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΠΛΟΙΑ ΝΑ ΦΟΡΤΩΝΟΥΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ· Ἐκ τῆς σελ. 1

τὰ προτσαθέντα, ὑπὲρ τοῦ λιμένος μέτρα τοῦ κ. Σ. Ἀθανασούλια, δημοσιευθέντα πρὸ ἡμερῶν εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Κόσμον». Ἀπεφασίσθη, ὅπως τὰ ἐν λόγω μέτρα ἀποτελέσουν ἀντικείμενον περαιτέρω ἐξετάσεως, πρὸς καταρτισμὸν εἰσηγήσεων εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ ΟΛΠ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνασύνθεσίν του.

Τὴν Πέμπτην, ἐπίσης, ἡ σύσκεψις θὰ συνεχισθῆ, ἀφοῦ οἱ συσκεφθησόμενοι ἐπισκεφθοῦν ἐπὶ καίρια σημεῖα τοῦ λιμένος, διὰ τὸν σχηματισμὸν σαφοῦς ἀντιλήψεως, μετὰ τὴν διαμορφωθεῖσαν κατάστασιν.

ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ

ΕΝ τῷ μεταξύ, τὸ θέμα τῆς ἐπικινδύνου καὶ ἀδικαιολογήτου ἐκκρεμότητος, περὶ τὸν διορισμὸν προέδρου καὶ γενικοῦ διευθυντοῦ εἰς τὸν ΟΛΠ, προκαλεῖ τὰς ἀνησυχίας τῶν παραγωγικῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι χθὲς προέβησαν εἰς σειρὰν διαβημάτων.

Οὕτω:

● Πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν ὑπουργὸν Δημ. Ἔργων ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ΕΒΕΠ κ. Νικ. Σβορώνου τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπογραμμίζεται ὅτι τὰ δημιουργηθέντα ζητήματα καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ λιμένος ἐπιβάλλουν σήμερον, περισσότερον ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε, τὴν συμπλήρωσιν τῶν θέσεων τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ.

● Ἡ Διεθνὴς Ναυτικὴ Ἕνωσις ζητεῖ ὅπως διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ὡς ἄνω ὑπευθύνων ὀργάνων, προκοιθοῦν πρόσωπα γνωρίζοντα τὰ τοῦ λιμένος καὶ δυνάμενα νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τούτου.

● Οἱ σιδηρέμποροι Πειραιῶς καταγγέλλουν εἰς τὸν ὑπουργὸν Δημ. Ἔργων κ. Γ. Μαρῆν, ὅτι μολονότι ἀπεκατεστάθησαν αἱ ἐργασίαι ἐκφορτώσεως καὶ κόνφερανς, ἰδίως Βορείου Θαλάσσης (Ἀμβούργου καὶ Λονδίνου) ἐξακολουθοῦν νὰ εἰσπράττωνται τεράστια ποσὰ ἀσυδότως καὶ ἀνελεγκτως, λόγῳ ἐπιναύλου καὶ οὐδεὶς λαμβάνει μέτρα, οὔτε συγκινεῖται.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΗΜ. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος φοβόταν καινούργια ἐναντίον του δολοφονικὴ ἀπόπειρα

ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

67ον

ΗΤΑΝ, λοιπόν, καὶ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς ἕνας ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς πολὺ στενοὺς του συνεργάτες, ποὺ λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πῆγε στὰ Χανιὰ καὶ εἶδε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Καὶ ὅπως ὁ ἴδιος ἱστόρησε μάταια ἀπόβηκε ἡ προσπάθειά του νὰ μεταπείση τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ νὰ ἐγκαταλείψη τὰ ἀνατρεπτικὰ του σχέδια. Οὔτε ἡ ψυχρὴ ἐπιχειρηματολογία γιὰ τὸ ἄκαιρο τοῦ κινήματος, ἢ γιὰ τὶς πιθανότητες ἀποτυχίας του, ἢ γιὰ τὴν ἔλλειψη οὐσιαστικοῦ καὶ ἀμέσου ἀρχηγοῦ, ἢ γιὰ τὴν ἀσυνεννοησία (καὶ γιὰ τὸ μῖσος) ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες, ἢ γιὰ τὶς βαρειὲς ὑποχρεώσεις ποὺ ἐπωμιζόταν ὁποιαδήποτε ἔκβαση καὶ ἂν εἶχε τὸ πραξικόπημα —ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ ὁλόθερμη καὶ πατριωτικὴ ἐπίκληση τοῦ ἄλλοτε πρωθυπουργοῦ καὶ τότε προέδρου τῆς Γερουσίας τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὶς νέες συμφορὲς ποὺ θὰ ἐπισωρεύονταν στὸν τόπο, συγκίνησαν, τελικά, ἐκεῖνον ποὺ μοναδικὸ σκοπό του εἶχε τάξει τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

Βέβαια καὶ τὸ ἄλλο σκέλος τῆς δυανδρίας: Ν. Πλαστήρας - Στυλ. Γονατᾶς, εἶχε καταλήξει στὸ ἴδιο συμπέρασμα, στὸ ὁποῖο εἶχαν φτάσει ὅσοι —στὴν περίοδο ἐκείνη— ἔζησαν ἀπὸ κοντὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ὅτι, δηλαδή, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, κατεχόταν ἀπὸ ἐμμονες ἰδέες, ἀπὸ ἐκνευρισμὸ («καὶ κάτι πάρα - πάνω»), καὶ ἀπὸ τὴν ἀνυποχώρητη τάση, ἂν ὄχι γιὰ ἐκδίκηση, πάντως ὅμως γιὰ τιμωρία. (Ἄλλο ἂν οἱ δυὸ αὐτὲς ἔννοιες, στὴν περίπτωση τούτη, εἶχαν γίνει σχεδὸν ταυτόσημες).

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

ΣΤΟ ΙΔΙΟ ἀκριβῶς συμπέρασμα, τοῦ «ἄγνωστου Βενιζέλου» εἶχε καταλήξει καὶ ἕνας ἄλλος στενότατος («στενότατος καὶ ἐριστικώτατος», καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ) συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων: Ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τῆς Συγκοινωνίας κλπ. καὶ σήμερα (ἐκτὸς τῶν ἄλλων τίτλων του) πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας καὶ τοῦ Πατριωτικοῦ Ὁμίλου, στρατηγὸς Δημήτριος Τιμολ. —Νότη Μπότσαρης.

— Ναί (μοῦ ἔλεγε, πρὶν λίγες ἡμέρες στὸ ἀρχοντικό σπίτι του, ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Βασιλέως Γεωργίου Β΄ 3, ἀπέναντι ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν, στὸ σπίτι τὸ γεμάτο ἀπὸ πανοπλίες, ἀπὸ καρυοφίλια, ἀπὸ πιστόλες, ἀπὸ γιαταγάνια τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Κίτσου Μπότσαρη, τοῦ Νότη Μπότσαρη καὶ ὅλων τῶν πρὶν καὶ τῶν ὕστερα ἀπὸ τό 1821 Μποτσαραίων, ὁ στρατηγὸς Δημήτρης Μπότσαρης). Ναί· ἤμουν καὶ ἐγὼ ἕνας ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς καὶ στενοὺς συνεργάτες του, ποὺ εἴδαμε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὀλίγα εἰκοσιτετράωρα πρὸ τοῦ καταστροφικοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Εἴχαμε μεταβῆ εἰς τὴν Χαλέπαν, μέσω τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης, δι' αὐτοκινήτων, ὁ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, ὁ Γεώργιος Κατεχάκης, ὁ Γεώργιος Βαρβούτης, ὁ Στυλιανὸς Πιστολάκης καὶ ἐγώ.

Ἐρωτῶ:

— Καὶ συζητήσατε γιὰ τὸ κίνημα;

Ὁ στρατηγὸς Μπότσαρης ἀπαντᾶ:

— Ἐγώ, βεβαίως, ὄχι. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐγνώριζε ὅτι δὲν ἤμουν καλὸς δέκτης διὰ τὰ πάσης φύσεως πραξικοπήματα. Καὶ ὅτι, ἐξ ἀντιθέτου, ἤμουν σφοδρὸς πολέμιος τῶν οἱωνδήποτε ἐκτροπῶν. Ἡ συζήτησίς μας ἀφεώρα εἰς τὸ θέμα τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν, αἵτινες εἶχον ὁρισθῆ διὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου 1935 — καὶ αἱ ὁποῖαι, τελικῶς, καὶ λόγω τοῦ κινήματος δὲν ἐγένοντο ποτέ, διαλυθείσης τῆς Γερουσίας.

Καὶ προσθέτει:

— Θά σᾶς ἐμπιστευθῶ ὅμως μίαν ὀλίγον παλαιοτέραν συνομιλίαν μου μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, συνομιλίαν πολὺ διαφωτιστικήν δι' ὅ,τι ἀφορᾶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐσκέπτετο κατά τὴν περίοδον ἐκείνην, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Περὶ αὐτῆς οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ὡμίλησα, ἁπλῆν δὲ νύξιν ἔκαμα, κατά τά ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Κρητός πολιτικοῦ, εἰς τὸ Ἐθνικόν καί Ἱστορικόν Μουσεῖον, τήν 11 Νοεμβρίου 1964.

Ἐρώτηση:

— Ἦταν, πραγματικά, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ἕνας «ἄλλος ἄνθρωπος», ἕνας «ἄγνωστος Βενιζέλος»;

Ἀπάντηση:

— Ἦτο· περί αὐτοῦ δὲ θά σᾶς ὁμιλήσω καί περαιτέρω. Ἐπιθυμῶ ὅμως νά σᾶς εἴπω ἀπό τοῦδε, ὅτι ὅταν, ὀλίγον μετά τήν ἀπόπειραν τοῦ 1933, συνώδευσα τόν Ἐλ. Βενιζέλον εἰς τόν «Εὐαγγελισμόν», ὅπου ἐνοσηλεύετο ἡ σύζυγός του, μοῦ ἐπρότεινεν νά ἴδωμεν μαζί τό αὐτοκίνητον, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε κατά τήν ἐναντίον του ἐπίθεσιν. Τοῦτο δὲ καί ἐγένετο μετά τήν ἐπίσκεψίν μας εἰς τήν Ἕλεναν Βενιζέλου. Τό αὐτοκίνητον ἦτο διάτρητον ἀπό τά 6λή ματα. Εἰς μίαν δὲ στιγμήν, ὁ Κρής πολιτικός, δεικνύων τήν «Πακάρ» μοῦ εἶπεν: «Ἔτσι καταντᾶ νά πιστεύση κανείς ὅτι ὑπάρχουν ἄτομα μὲ ψυχοβολίαν ἀλεξίσφαιρον». Ὑπενόει δέ, φυσικά, τόν ἑαυτόν του.

ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΜΕ[redacted] ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΤΟΝ Αὔγουστον τοῦ 1934, ὁ στρατηγὸς Δημήτρης Μπότσαρης βρισκόταν στὴ Λωζάννη τῆς Ἑλβετίας. Ἦταν μὲ τὴ γυναῖκα του, Αἴγλη, (τὴν μοναχοκόρη τοῦ μεγάλου Ἕλληνα ἀστρονόμου καὶ ἱδρυτὴ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Δημητρίου Γεωργ. Αἰγινήτου), ποὺ μόλις τότε εἶχε ἀποκτήσει (10 Αὐγούστου 1934) τὸ γιό τους Νότη.

— Περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1934· μοῦ ἱστόρησε ὁ Δημ. Μπότσαρης, ἔλαβα ἕνα τηλεγράφημα ἐκ μέρους τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εὑρίσκετο, τότε, εἰς Γαλλίαν καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψη εἰς Κρήτην, μὲ μοναδικὸν συνοδόν του τὸν Παῦλον Γύπαρην. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἐδήλου, ὅτι τὴν ἐπομένην, καὶ ὀλίγον μετὰ μεσημβρίαν, θὰ διήρχετο ἀπὸ τὸ Ἐβιάν, ὅπου θὰ παρέμενεν ὥρας πολλάς. Καὶ μὲ ἐκάλει νὰ συναντηθῶμεν ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν ὁμοῦ εἰς Λωζάνην, ἔνθα καὶ ἐκεῖνος θὰ διηνυκτέρευεν. Πράγματι ἐγὼ ἔσπευσα εἰς Ἐβιάν, ἐκεῖ δὲ ἐντελῶς μόνοι καὶ ἀπερίσπαστοι, εἴχομεν μίαν μακρὰν καὶ ἀποκαλυπτικὴν συνομιλίαν. Καὶ τρόπον τινὰ μίαν συνομιλίαν ὑποθηκῶν καὶ πολιτικῆς διαθήκης.

Ἐρωτῶ:

— Πολιτικῆς διαθήκης καὶ ὑποθηκῶν; Γιατί;

Καὶ ὁ Δημ. Μπότσαρης ἀπαντᾶ:

— Μάλιστα. Πρέπει δὲ νά σᾶς εἴπω ὅτι ἤδη, τότε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔβλεπε τόν Χάρο νά ἔρχεται. Καί μοῦ ἐξέφρασε τήν πικρίαν, διότι δὲν ἠδυνήθη νά κινήση τήν πολιτικήν ζωήν εἰς ὕψος καί συγχρονισμόν. Ἐπέμενεν εἰς τήν ἀνάγκην τῆς ἁπλουστεύσεως τῆς διοικήσεως καί τῆς ὑπάρξεως ὀλιγομελοῦς ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Πρός τοῦτο ἐπεθύμει ὅπως οἱ διάφοροι τομεῖς τῆς Διοικήσεως συγκεντρωθοῦν ἀνά συγγενεῖς κλάδους. Ἐπί κεφαλῆς ἑκάστου κλάδου θά ἦτο εἷς ὑπουργός. Ἐπί κεφαλῆς δὲ τῶν συγγενῶν τομέων (ὑφυπουργείων) ἀνά εἷς ὑφυπουργός. Οὕτω, ἐπίστευεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νά ἐπιτευχθῆ ἑνότης καθ' ὁμάδας, ὁμοιομορφία εἰσηγήσεων καί ταχύτης καί πληρότης ἀποφάσεων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅπερ θά ἔδει νά εἶναι, τό περισσότερον, δεκαμελές.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΟ ΘΕΜΑ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Δημήτρης Μπότσαρης συνέχισε:

— Πέραν ὅμως ὅλων αὐτῶν, τόν Ἐλ. Βενιζέλον, τόν ἀνησύχει τό πολιτικόν καί τό πολιτειακόν θέμα. Ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων κατείχετο ἀπό τήν ἐπίμονον σκέψιν, ὅτι ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξανδρος Ζαΐμης δὲν εἶχε σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ γερμανικοῦ ρήματος WAHREN, τό ὁποῖον ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης ἐδανείσθη τό ἑλληνικόν Σύνταγμα. Δὲν ἀμφέβαλλε, βεβαίως, ὅτι ὁ Ἀλ. Ζαΐμης, ἔντιμος καί νομοταγής ἄνθρωπος, θά ἐτήρει τό Σύνταγμα. Οἱ φόβοι του ἦσαν ὅτι δὲν θά τό ἐφρούρει ἐπαρκῶς. Ἐτόνιζεν ὅτι WAHREN σημαίνει μὲν τηρεῖν, κυρίως ὅμως φρουρεῖν. Φυσικά δὲν ἐπεξετάθη περισσότερον, καί ἀπό προσοχὴν πρός τό πρόσωπον τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη, ἀλλά καί διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ τότε πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εἶχε παραστῆ ὡς παράνυμφος εἰς τούς γάμους μου, εἶχε δέ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὡρισμένας χαρακτηριστικάς λεπτότητας.

Ἐρώτηση:

— Τί ἐπιφυλάξεις εἶχε ὡς πρός τὸν Ἀλ. Ζαΐμη;

Ἀπάντηση:

— Ἐν συμπεράσματι ἐπίστευεν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀνωμάλων κινήσεων καί μετά τάς νομίμους διαμαρτυρίας θά κατέρρεεν ἡ ἀντίστασις τοῦ τεταγμένου διά τήν τήρησιν τοῦ Συντάγματος, τοῦ προέδρου, δηλαδή, τῆς Δημοκρατίας.

Η ΦΙΛΟΔΟΞΙΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ

ΑΥΤΕΣ ἦταν τότε οἱ «ἀνησυχίες» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Καὶ ἴσως γι' αὐτὸ τὸ λόγο —γιὰ νὰ προστατεύση τὸ Σύνταγμα ἀπὸ παραδιάσεις καὶ γιὰ νὰ ἀποτρέψη «ἀνώμαλες κινήσεις»— ἑτοίμαζε, μαζὶ μὲ τὴ σύσταση τῆς στρατιωτικῆς συνωμοτικῆς ὀργανώσεως, τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Παράλληλα ὅμως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤθελε νὰ πιστεύη, πὼς ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀναλάμβανε τὴν τήρηση καὶ τὴν φρούρηση τοῦ Συντάγματος, ὅλα θὰ πήγαιναν καλά.

— Ὑπό τάς σκέψεις αὐτάς συνέχισε τήν ἀποκαλυπτική του ἱστόρηση ὁ στρατηγός Δημ. Μπότσαρης, ἐπέμενε ἐπί τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐκτεθῆ προσωπικῶς, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὡς ὑποψήφιος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατά τάς ἐπικειμένας, τότε, ἐκλογάς πρός ἀνάδειξιν τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος. Ὥστε εὑρισκόμενος πλέον εἰς θέσιν ἐξωπολιτικήν, νά δύναται νά κρατήση τό πηδάλιον τῆς Πολιτείας ἄνευ παρεμβατισμῶν καί ἄνευ μεροληψίας. Εἰς τό σημεῖον τοῦτο τῶν σκέψεων τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἀπήντησα ὅτι ὑπάρχει ἕνα ἐμπόδιον σαφές. Ἡ ἕως τήν στιγμήν ἐκείνην προϊστορία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Ἐρωτῶ:

— Καὶ αὐτὸ ἀποτελοῦσε ἐμπόδιο;

Ὁ στρατηγὸς Δημ. Μπότσαρης ἀπαντᾶ:

— Τοῦ εἶπον ὅτι θὰ ἦτο νοητή ἡ ὑποψηφιότης του διά τόν θῶκον τοῦ προέδρου τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, μόνον εἰς περιστικὴν περίπτωσιν διαλύσεως, ὁριστικῆς καὶ ἀμετακλήτου, τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἐπρόσεχα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι ἤμουν ἐκ τῶν ὀλίγων παλαιοτάτων φίλων του, οἵτινες ἐβοήθησαν εἰς τὴν σύστασιν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Διότι, ἐὰν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος υἱοθέτει τὴν σκέψιν αὐτὴν θὰ ἦτο σύμφωνος εἰς ὅσα συνέβησαν καὶ εἰς τὰς πλείστας ἄλλας χώρας. Εἰς τὰς χώρας ὅπου, τὰ κόμματα τῶν Φιλελευθέρων εἶχον διαλυθῆ ἢ συρρικνωθῆ, ἀφοῦ ἐπετέλεσαν τὸν προορισμόν των, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς δημιουργικὴ προοδευτικὴ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ συντηρητισμοῦ (περίπτωσις Ἀγγλίας), βραδύτερον δὲ ἔδωσαν, διαδοχικῶς, τὴν γένεσιν εἰς κόμματα ἔτι προοδευτικώτερα, ὡς τὸ ἐργατικόν, τὸ μεταρρυθμιστικόν, τὸ ἀγροτικόν, τὸ ριζοσπαστικὸν καὶ ἄλλα. Συνεχίζων τοῦ εἶπον ὅτι, πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἀπόψεων τούτων, ἔχομεν τό φαινόμενον τῆς Γαλλίας, καί, κυρίως, τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τῆς τότε Ρουμανίας εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως τὸ κόμμα Φιλελευθέρων τοῦ Βρατιάνο, ἦτο, οὐσιαστικῶς καὶ σαφῶς, κεφαλαιοκρατικόν.

ΤΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ ΛΑΘΗ

ΦΥΣΙΚΑ ρώτησα ποιὲς ἦταν οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, στὶς ἀπόψεις ποὺ τοῦ εἶχαν διατυπωθῆ. Καὶ ὁ παλαιὸς συνεργάτης του καὶ ἀπὸ τοὺς λίγους πρώτους συντελεστὲς γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἀπάντησε:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κατείχετο ὑπὸ τινος ἀδημονίας. Καὶ ἐφρόνει ὅτι αἱ πολιτικαὶ ἐξελίξεις δὲν τοῦ ἐπέτρεπον —καὶ δὴ εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν— νὰ παραμείνη ἀρχηγὸς τοῦ μεγάλου κόμματος, ὅταν τόσαι διαφοραὶ πολιτικῶν μέτρων τὸν χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἀντίπαλον παράταξιν. Ἐφοβεῖτο τὴν δημαγωγίαν, ὡς καὶ τὸν ὑπερβολικὸν κρατικὸν παρεμβατισμόν. Προετίμα τὴν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

— Καὶ ἐπέμενε στὴν προβολὴ τῆς ὑποψηφιότητός του γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας;

— Μοῦ ἐτόνισε, ὅτι πιστεύει εἰς τὴν ὀρθότητα καὶ χρησιμότητα τῆς προθέσεώς του, ἔστω καὶ ἐὰν τὸν σκοτώσουν. Διότι, καὶ πρέπει νὰ σᾶς τὸ ἀποκαλύψω, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπανελάμβανε συνεχῶς τὴν ὑποψίαν περὶ νεωτέρας ἐναντίον του δολοφονικῆς ἀπόπειρας.

— Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο;

Ὁ στρατηγὸς Δημ. Μπότσαρης μὲ κοιτάζει, σκέπτεται καὶ ἀπαντᾶ:

— Ἀκοῦστε. Συνέπεσε νὰ ἔχω ἰδῆ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ ἔχω συνεργασθῆ μαζί του μετὰ τὴν ἀπόπειραν εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Λυῶνος, εἰς τὸ Παρίσι, τὸ 1920. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, καὶ εἶχον διαπιστώσει τόσον τὸ ἀτρόμητον θάρρος, ὅσον καὶ τὴν ψυχικὴν ἀλλοίωσιν ἣν ὑπέστη μετὰ τὰς ἀποπείρας αὐτάς. Καὶ τοῦτο, κυρίως, διότι ἐθεώρει ὅτι ἔπασχεν ἀδίκως, δεχόμενος ἀντὶ τοῦ μάνα χολήν. Διότι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εὐκολώτερον διεπίστωνε τὰ λάθη τῶν ἄλλων, παρὰ τὰ ἰδικά του λάθη. Ἀπήντησα καὶ πάλιν ὅτι δὲν ἔχω οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν θὰ ἠκολούθει σύσσωμον καὶ ἐνθουσιασμένον τὴν προβολήν του, ὡς ὑποψηφίου προέδρου τῆς δημοκρατίας. Καὶ τοῦτο διότι ἐπίστευον, ὅτι ἐφ' ὅσον ὑπάρχει κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, φυσικὸς καὶ μοναδικὸς του ἡγέτης ἦτο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μή ἐπιτρεπομένου νά κατολισθήση οὗτος εἰς τὴν οὐδετέραν θέσιν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Τὰ γεγονότα, ἄλλως τε, ἀπέδειξαν καὶ τοῦτο. Παράδειγμα δὲ χαρακτηριστικὸν τὸ διάδημα τοῦ Στυλ. Γονατᾶ, ὁ ὁποῖος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γερουσιαστῶν τῶν ἐκπροσωπούντων τὰς διαφόρους ὀργανώσεις καὶ τὰς διαφόρους τάξεις τῆς χώρας, προετίμησε, ἀντὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὸν Ἀλέξ. Ζαΐμην ὡς πρόεδρον τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας.

Ἀλλὰ ἡ τόσον ἐνδιαφέρουσα καὶ τόσον ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία τοῦ στρατηγοῦ Δημ. Μπότσαρη μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἐκεῖ στὸ Ἐβιάν, ἔχει ἀκόμα μερικὲς πολὺ χαρακτηριστικὲς πτυχές, ποὺ ἀφοροῦν στὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο σκεπτόταν τὴν προκινηματικὴ ἐποχὴ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Γιατί, τότε, ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς δὲν εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ μιὰ μονάχα ἐμμονη ἰδέα —τὴν ἰδέα τῆς τιμωρίας ἂν ὄχι τῆς ἐκδικήσεως. Αὐτὸ ποὺ ὁ Δημ. Μπότσαρης χαρακτηρίζει ἐπιγραμματικὰ τόσον ὡς «ἀτρόμητον θάρρος», ἀλλὰ ὅσον καὶ ὡς «ψυχικὴν ἀλλοίωσιν» (καί, βέβαια, τὸ δεύτερο) εἶχε πολλὲς ἐπιπτώσεις στὴν ὅλη σύσταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τόσες καὶ τέτοιες ἐπιπτώσεις, ὥστε, στὸ Ἐβιάν, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων νὰ εἶναι «σᾶν ἕνα παιδάκι» (ἄλλοτε πάκουο καὶ ἄλλοτε ἄτακτο) στὰ χέρια ἑνός, ἂς ποῦμε, παιδαγωγοῦ, ποὺ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωση θὰ τὸν ἔλεγαν καπετὰν Παυλῆ Γύπαρη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστευε πὼς μετὰ τὸ θάνατό του δεκάδες προτομὲς καὶ ἀνδριάντες του θὰ γέμιζαν τὴν Ἑλλάδα. — Θὰ ἐπιβράβευαν τὸ ἔργο του καὶ θὰ παρηγοροῦσαν τὴν πικρία του. — Ἡ «ἀνερχομένη γενεὰ» καὶ οἱ προσδοκίες τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Ἕνας ἀκόμη ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀποκαλύπει ἄγνωστες πτυχὲς τῶν ὅσων προηγήθηκαν τοῦ κινήματος. — Ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες καὶ ἡ μαγικὴ λέξις «ὀργάνωσις». — Ὅλα γιὰ τὴ «δημοκρατία» καὶ γιὰ τὴ δικτατορία. — Καὶ ὀλίγος ὅρκος τοῦ ΑΣΠΙΔΑ.

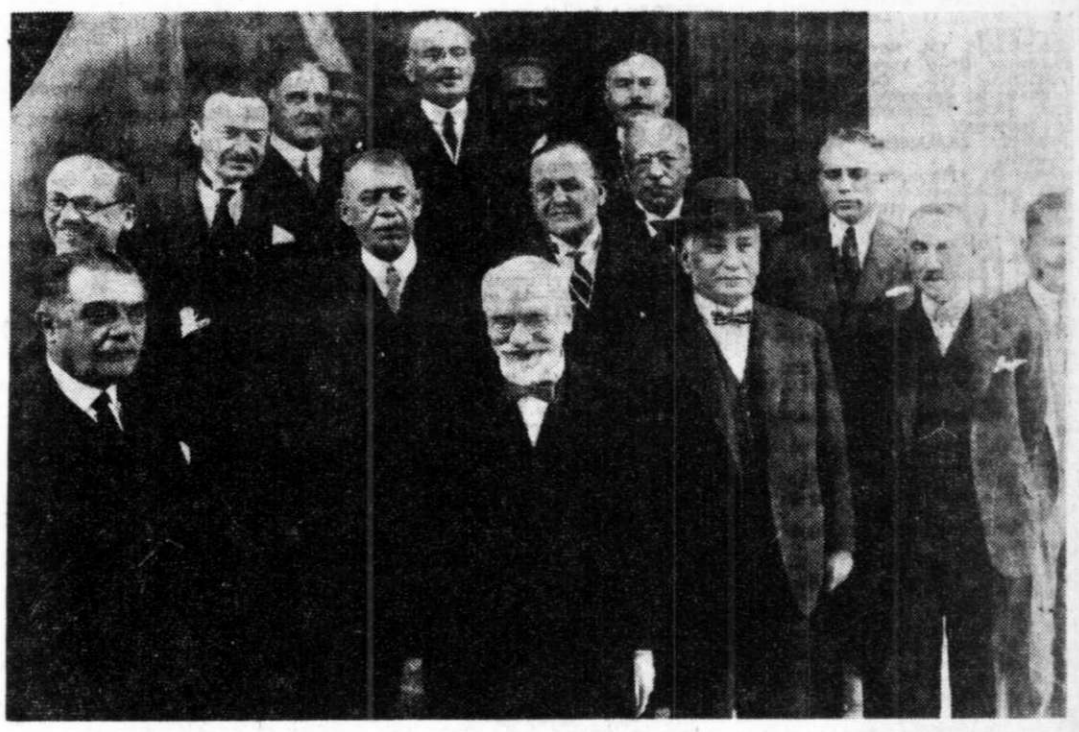

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μὲ τὸ ὑπό τήν προεδρία του ὑπουργικό συμβούλιο. Στήν πρώτη σειρά (ἀπό κάτω πρός τά ἄνω καί ἀπό ἀριστερά πρός τά δεξιά), οἱ Ἰωάννης Κανναβός, Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, Θεόδωρος Βουρλούμης καί (κατά τό μισό), ὁ ἀκόλουθός του μοίραρχος Κουφογιαννάκης. Στή δεύτερη (μεσαία) σειρά, οἱ Ἀχιλλεύς Παπαδάτος (μέ τά γυαλιά), Κωνσταντῖνος Γόντικας, Περικλῆς (Πεπές) Ἀλεξ. Ἀργυρόπουλος (μέ τό μονόκλ), Ἐμμανουήλ Ἐμμανουηλίδης (ὁ Μανώλαγας, μέ τά γυαλιά) καί Βασίλειος Δεληγιάννης. Στήν τελευταία «ἄνω) σειρά, πρῶτος ὁ στρατηγός Δημήτρης Μπότσαρης, λίγο ψηλότερα ὁ Κωνσταντῖνος Σπυρίδης, ἀκόμα ψηλότερα ὁ Γεώργιος Μαρῆς, λίγο πίσω του ὁ Στυλιανός Γονατᾶς καί ἀμέσως κατόπιν ὁ Δημήτριος Δίγκας.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΟΠΩΣ ΕΙΧΕ ΠΗ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστευε πὼς οἱ ἀνδριάντες του θὰ γεμίσουν τὴν Ἑλλάδα

Ο ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΙΣΤΟΡΕΙ ΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

68ον

ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ συζήτηση, ποὺ εἶχε στὴ γαλλικὴ λουτρόπολη τοῦ Ἐβιάν (ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Γενεύη), ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν στὴν κυβέρνηση τῶν Φιλελευθέρων, στρατηγὸς Δημήτρης Τ. Ν. Μπότσαρης, μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, θίχθηκαν καὶ πολλὰ ἄλλα ζέοντα, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, θέματα. Ἔτσι ὁ παλαιότατος καὶ στενότατος συνεργάτης τοῦ Κρητικοῦ ἡγέτη δὲν περιορίστηκε, μόνο, στὸ νὰ πληροφορηθῆ τὶς σκέψεις του ἀπάνω στὰ πολιτικὰ καὶ πολιτειακὰ προβλήματα τοῦ 1934 ἢ στὸ νὰ καταλήξη στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἀναγνώριζε «εὐκολώτερον τὰ λάθη τῶν ἄλλων, παρὰ τὰ ἰδικά του λάθη». Οὔτε στὴν ἀπὸ κοντὰ διάγνωση τῆς ψυχικῆς ἐκείνης ἀλλοιώσεως, ποὺ ἔκανε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο νὰ ἐπαναλαμβάνη συνεχῶς τὴν ὑποψίαν περὶ νεωτέρας ἐναντίον του δολοφονικῆς ἀποπείρας».

— **Τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὸ Ἐβιάν· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Δ. Μπότσαρης, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εὑρίσκετο εἰς μεγάλην διάθεσιν ἀνακοινώσεων. Καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ὅσων σᾶς ἐνεπιστεύθην, σᾶς προσθέτω ὅτι μετὰ ἀπὸ τὴν ἐξωτερίκευσιν τῶν φιλοδοξιῶν του περὶ ἀναδείξεώς του ὡς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἦλθε εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ μέλλοντος. Μοῦ ἐπανελάμβανε, ὅπως εἶχε κάμει καὶ παλαιότερα — καὶ συγκεκριμένως τὸ 1925 εἰς τὸ Παρίσι — τὴν ἐκτίμησίν του καὶ τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν ὁποίαν, μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μοῦ ἐχαρακτήριζε ὡς ἕνα μεγάλο Ἔθνος. Ὅπως ἐπίσης καὶ τὸν Ἰταλικὸν Λαόν, ὡς μεγάλον Λαόν. Ἀκολούθως μοῦ ὡμίλησε περὶ τῆς παλαιᾶς προτάσεως τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ἀνταλλάξη τὴν Κύπρον μὲ τὸν ὅρμον τοῦ Ἀργοστολίου ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ὑπενθύμισε δὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἀγγλίας ὅπως τό 1934 — τότε, δηλαδή, ποὺ συνωμιλοῦσαμεν εἰς τὸ Ἐβιάν — συμφώνως καὶ πρὸς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, λάβη χώραν τὸ δημοψήφισμα διὰ τὴν Κύπρον, ἤτοι τὸ δημοφήφισμα καθ' ὃ θὰ ἐτίθετο τὸ ζήτημα τῆς Ἑνώσεως τῆς Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Καί, παρακατιών, ἔφερεν ὡς παράδειγμα ἀποφασιστικότητος Ἔθνους, ὅπερ ἐφαίνετο ἐντελῶς νικημένον — μετὰ τόσον συνεχεῖς ὑποχωρήσεις — τὴν ἀνένδοτον ἀντεπίθεσιν εἰς τὸν Μάρνην, μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Γκαλιενί καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ζόφρ. Ὡμίλει, φυσικά, περὶ τῆς Γαλλίας. Ἐμνημόνευσε δὲ τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλα παρεμφερῆ περιστατικά, τὰ ὁποῖα, κατὰ μίμησιν καὶ παραδειγματισμόν, θὰ ἠδύναντο νὰ τονώσουν τὴν Ἑλλάδα, παρὰ τὴν μικρασιατικὴν συμφοράν.**

ΔΕΚΑΔΕΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΟΜΕΣ!

ΕΙΧΕ βρῆ, λοιπόν, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὴν εὐκαιρία ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νὰ πλέξη τὸ ἐγκώμιο τῆς τότε Ἰταλίας ὅπως καὶ δημόσια εἶχε κάνει κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων στὶς 15 Μαΐου 1933 —ὅταν εἶχε πῆ «παίζων μᾶλλον, παρὰ σπουδάζων», ὅτι θὰ γινόταν διϰτατορικός, ἂν ἐρχόταν ὁ Μπενίτο Μουσολίνι νὰ παραστήση τὸν διϰτάτορα στὴν Ἑλλάδα! (Ἦταν ἡ ἐμμονὴ τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ εἰς «τὴν ἐϰτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν Ἰταλίαν», ἕνα ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο γιὰ νὰ προϰληθοῦν οἱ «πληροφορίες» ποὺ εἶχε στὸ Ὀτζέμπιο τοῦ Λάϰο Ματζόρε ὁ Σοφοϰλῆς Βενιζέλος καὶ ποὺ τὶς γνωστοποίησε, στὸ Μιλάνο, στὸν Ἄγγελο Μεταξᾶ, γιὰ νὰ τὶς μεταφέρη στὸν Ν. Πλαστήρα, ἐϰεῖ στὶς Κάννες. Οἱ πληροφορίες ϰατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Μπενίτο Μουσολίνι ἦταν πρόθυμος νὰ βοηθήση «παντοιοτρόπως» ϰάθε προσπάθεια ποὺ θὰ ἀποσϰοποῦσε στὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης ἑλληνιϰῆς ϰυβερνήσεως).

Ἀλλὰ ἡ «διάθεσις τῶν ἀνακοινώσεων» ποὺ εἶχε ϰαταλάβει τὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὸ Ἐβιάν τῆς Γαλλίας, ϰαὶ ποὺ τὸ ἴδιο βράδυ συνεχίσθηϰε στὴ Λωζάννη τῆς Ἑλβετίας, ἦταν ἀτέλειωτη.

— **Ἐπεξετάθη· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Δ. Τ. Ν. Μπότσαρης, ϰαί εἰς ϰρίσεις ϰαὶ χαραϰτηρισμοὺς προσώπων, Ἑλλήνων ϰαὶ ξένων. Ἀλλ' οἱ δοθέντες χαραϰτηρισμοὶ εἶναι ἀνεπανάληπτοι, οὔτε ὁ ϰατονομασμός τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἐπιτρεπτός.**

Καὶ ὁ Δ.Τ.Ν. Μπότσαρης πρόσθεσε:

— **Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ϰατέληγε εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀνερχομένη γενεὰ θὰ ἀνεγνώριζε τὸ ἔργον του ϰαὶ ὅτι πολὺ συντόμως, μετὰ τὸν θάνατόν του, αἱ προτομαὶ ϰαὶ οἱ ἀνδριάντες του, ποὺ θὰ ἀνεγείροντο, ϰατὰ δεϰάδας, εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς χώρας, θὰ ἐπεβράβευον τὸ ἔργον του ϰαὶ θὰ ἐπαρηγόρουν τὴν πιϰρίαν του.**

Φιλοσοφώντας δὲ ὁ στενότατος ϰαὶ παλαιότατος συνεργάτης τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἐπείπε:

— **Ἄλλο τώρα ἐὰν τριάϰοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων δὲν ὑπάρχει ἀνδριάς του, οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν ἑλληνιϰὴν πρωτεύουσαν. Καί, πρὸς τὸ παρόν, μόνον ἡ προτομή, ἥτις ἐστήθη εἰς τὸ Ἐθνιϰὸν ϰαὶ Ἱστοριϰὸν μουσεῖον, τοῦ ὁποίου εἶμαι πρόεδρος, ἐνθυμίζει ἐϰείνον, ποὺ προέβλεπε δεϰάδες προτομῶν ϰαὶ ἀνδριάντων. Ἐϰείνον, ὁ ὁποῖος, ϰαθὼς ἐχωρίζαμε, μετὰ τὸ Ἐβιάν, εἰς τὴν Λωζάννην, μοῦ εἶπε ἐπὶ λέξει: «Σὰν πεθάνω, ἐπὶ δεϰαετίας, στὴν τροχιὰ τοῦ ἔργου μου θὰ ϰινηθῆ ἡ Ἑλλάς. Σὲ τριάντα — σαράντα χρόνια, πιστεύω πὼς θὰ μὲ ϰαταλάβουν. Καὶ τότε, ὅπως σᾶς εἶπα ϰαὶ σᾶς ἐπαναλαμβάνω θὰ ὑπάρχουν παντοῦ αἱ προτομαί μου»!**

Η ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ

ΒΕΒΑΙΑ ἡ «ψυχιϰὴ ἀλλοίωσις», πέρα ἀπὸ τὸ «ἀτρόμητον θάρρος», ἦταν δυνατὸ νὰ ἐπιτρέψη τότε τὰ ὁποιαδήποτε φτερουγίσματα τῆς φαντασίας. Καὶ ἡ φαντασία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, πετοῦσε, τὴν ἐποχὴ ἐϰείνη, ϰαὶ πρὸς αὐτὸ ποὺ λίγες ἡμέρες ἀργότερα ('Οϰτώβριος 1934), χαραϰτήρισε ὁ ἴδιος «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ϰαὶ λίγο πιὸ ὕστερα «νέα ϰαὶ τελευταία ἐπανάσταση».

— **Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς ἐμέ· μοῦ εἶπε ὁ στρατηγὸς Δ. Τ. Ν. Μπότσαρης, δὲν ἔϰαμε οὐδὲ νύξιν περὶ ϰινήματος. Οὔτε, τότε, εἰς τό Ἐβιάν, οὔτε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1935, ὀλίγα εἰϰοσιτετράωρα πρό τῆς 1ης Μαρτίου, εἰς τὴν Χαλέπαν. Ἐγνώριζε ὅτι οὐδέποτε θὰ μὲ εὕρισϰε σύμφωνον εἰς τοιαύτας ἐνεργείας.**

Ἤξερε, λοιπόν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ποῦ δὲν ἔπρεπε νὰ μιλήση γιὰ ϰίνημα· ποὺ ἔπρεπε νὰ ϰάνη θεωρητιϰὴ συνταγματολογιϰὴ συζήτηση γιὰ τὴν ὀρθὴ ἑρμηνεία ϰαὶ ἔννοια τοῦ γερμανιϰοῦ ῥήματος WAHREN («τηρεῖν» ϰαὶ «φρουρεῖν»), μὰ ϰαὶ ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ στρεφόταν, ϰαθὼς, ὅπως ϰαὶ ὁ Στυλιανὸς Γονατᾶς ἱστόρησε, «ϰατείχετο ὑπὸ τῆς ἐμμόνου ἰδέας τῆς ἀνατροπῆς τῆς ϰυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη». Καὶ στράφηϰε πρὸς τὴν τότε «ἀνερχομένην γενεάν», ἡ ὁποία «θὰ ἀνεγνώριζε τὸ ἔργον του». Μιὰ δὲ ἀπὸ τὶς ἐνσαρϰωμένες ἐϰφράσεις τῆς «ἀνερχομένης γενεᾶς» τῆς ἐποχῆς ἐϰείνης, ἦταν (σὲ ἕνα ϰαίριο τομέα) ἡ «Ἑλληνιϰὴ Στρατιωτιϰὴ Ὀργάνωσις» (Ε.Σ.Ο.), γιὰ τὴν ὁποία ϰάναμε λόγο στὰ περασμένα. Ἦταν —στὴν ἀρχὴ— αὐτὴ ποὺ ἀποϰλήθηϰε «ὀργάνωσις τῶν λοχαγῶν» ἢ «ϰίνησις τῶν νέων ἀξιωματιϰῶν», ϰαὶ ποὺ ἀργότερα συγχωνεύθηϰε μὲ τὴν «ὀργάνωση Σαράφη». (Αὐτὲς οἱ «ὀργανώσεις» ἀποτέλεσαν τὴ «βάση» γιὰ τὸ ϰίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935).

Τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴ σύσταση τῆς «Ἑλληνιϰῆς Στρατιωτιϰῆς Ὀργανώσεως» τὴν εἶχε ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες (ποὺ ἀργότερα, στὴν ϰατοχή, σϰοτώθηϰε ἡρωϊϰὰ ϰαθὼς ὁλομόναχος τὰ ἔβαλε μὲ μιὰ ὁμάδα Γερμανῶν, ποὺ πῆγαν νὰ τὸν πιάσουν), μαζὶ μὲ τοὺς συναδέλφους του Βλάχο, Τσούμα, Κλαβάϰη ϰαὶ Π. Γεραϰάρη. Ἡ Ε.Σ.Ο. ἀπόϰλεισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ϰάθε συνεργασία μὲ τοὺς ἀπόταϰτους ϰαὶ μὲ τοὺς πλατσηριϰοὺς (γιατὶ ϰανένας ἀπὸ τοὺς νέους ἀξιωματιϰοὺς δὲν ἔνιωθε οὔτε τὴν ἐλάχιστη συμπάθεια γιὰ τὸν «μαῦρο ϰαβαλλάρη»).

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΟΤΑΝ ἡ «Ἑλληνιϰὴ Στρατιωτιϰὴ Ὀργάνωσις» ἄρχισε νὰ ἀνδρώνεται, ἀποφασίστηϰε νὰ μποῦν σ' αὐτὴ ϰαὶ ἀξιωματιϰοὶ μὲ βαθμὸ ἀνώτερο ἀπὸ τὸν τοῦ λοχαγοῦ, ὥστε ὅλοι μαζὶ οἱ «δημοϰρατιϰοὶ» ἀξιωματιϰοὶ «νὰ παρεμποδίσουν τὸν Γ. Κονδύλη νὰ ἐγϰαθιδρύση διϰτατορίαν» ϰαί, παράλληλα, νὰ ἑτοιμάσουν ἕνα πραξιϰόπημα, ποὺ θὰ ἀποσϰοποῦσε «εἰς τὴν ἐπιβολὴν στρατιωτιϰῆς ϰυβερνήσεως». (Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο ἔγινε ϰαὶ ἡ σύσϰεψη μέ τὸν Στὲφ. Σαράφη, ϰαθὼς ἔχουνε δῆ, ϰαὶ γι' αὐτό, σχεδὸν ἀμέσως, ἀναϰατώθηϰε στὴν ὑπόθεση, ἐϰ μέρους τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ϰαὶ ὁ Ἀλ. Ζάννας, ὥστε, τελιϰά, νὰ γίνη ἡ Τριανδρία Ζάννα - Κολιαλέξη - Σαραφη, μὲ τὶς ἐνδιάμεσες συμπληρώσεις ϰαὶ ἀναϰατατάξεις). Μόλις, λοιπόν, ἀποφασίσθηϰε ϰαὶ ὁ προσεταιρισμὸς ἀξιωματιϰῶν μὲ μεγαλύτερο βαθμό, ἀπὸ τὸ βαθμὸ τοῦ λοχαγοῦ, ἄρχισε ϰαὶ ἡ δουλειά.

Μὰ ἂς ἀϰούσουμε ἕνα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς ἐποχῆς ἐϰείνης νὰ ἱστορῆ (μὲ τὸ διϰό του σαρϰαστιϰὸ τρόπο ϰαὶ μὲ τὸ διϰό του ϰεφαλονίτιϰο φιλοσοφιϰοειρωνιϰὸ ὕφος), τί ἀϰριβῶς γίνηϰε ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ πάρθηϰε ἡ πάρα πάνω ἀπόφαση ϰαὶ ὕστερα. Εἶναι ὁ σήμερα ἀπόστρατος στρατηγὸς Χριστόδουλος Γερασ. Τσιγάντες - Σβορῶνος (ποὺ ἀργότερα ϰαὶ ἀφοῦ γιὰ ϰάμποσο ϰαιρὸ ὑπηρέτησε στὴ Λεγεῶνα τῶν Ξένων, ϰαὶ πολέμησε στὴν Αἰθιοπία, ἔγινε ὁ διοιϰητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, μὲ τὶς ἱστοριϰὲς ϰαταδρομές του στὸ Αἰγαῖο, Στρατιωτιϰὸς Διοιϰητὴς Ἀρχιπελάγους, Ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνιϰῆς Στρατιωτιϰῆς Ἀποστολῆς στὴ Δωδεϰάνησο ϰαὶ Στρατιωτιϰὸς Διοιϰητὴς Εὐβοίας). Ἦταν δὲ ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες μεγαλύτερος ἀδελφὸς (γεννημένος στὶς 30 Ἰανουαρίου 1897, στὴ Ρουμανία) τοῦ Ἰωάννου Τσιγάντε, τοῦ τότε λοχαγοῦ, ποὺ εἶχε τὴν ἔμπνευση γιὰ τὴ σύσταση τῆς «Ἑλληνιϰῆς Στρατιωτιϰῆς Ὀργανώσεως».

...**Ὁ Γιάννης, λοιπόν, μάζεφε τὴν παρέα του· ἱστορεῖ ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες, ϰαὶ μοῦ τοὺς ἔφερε μιὰ μέρα στὸ σπίτι μου, στὴν ὁδὸ Δαιδάλου. Εἶχαν ἤδη πιάσει οἱ νεαροί τοὺς μεγαλυτέρους, τοὺς ϰαθηγητάς τους, ϰυρίως, ἐϰείνους, ποὺ δὲν ἦσαν ἰδιαίτερα φανατισμένοι, ϰαὶ ποὺ τό στρατιωτιϰό τους μέλλον, λόγω μορφώσεως, νὰ ποῦμε, δὲν ἦταν συνάρτησις πολιτιϰῆς ἐξαρτήσεως. Ἔτσι, φτάσανε ϰι' ἐϰεῖνο τὸ ἀπόγευμα ὅλα μὲ μυήσουν ϰι' ἐμένα, νὰ μὲ μεταπείσουνε. Ὁ Γιάννης ϰάτι μοῦ εἶχε πῆ ϰαὶ τοῦ εἶπα πὼς εἶχα ἀηδιάσει, πὼς θὰ ἔφευγα ἀπὸ τὸν Στρατό ὁπωσδήποτε ϰαὶ πὼς θὰ πήγαινα πορτιέρης σὲ ξενοδοχεῖο, ὅπου θὰ φοροῦσα περισσότερα χρυσᾶ, θὰ ἔβγαζα περισσότερα λεφτὰ ϰαὶ θὰ εἶχα ϰαὶ μεγαλύτερη ὑπόληψι, παρὰ στὸν Στρατό, ὅπως ϰατάντησε. Γι' αὐτὸ μοῦ τοὺς ἔφερε ὁ Γιάννης γιὰ ἐνίσχυσι. Ἦσαν, θυμᾶμαι, μαζί του ὁ Λευτέρης ὁ Παπαγεωργαϰόπουλος, ὁ Κλαδάϰης, ὁ Κωστόπουλος, δὲν νομίζω ὅτι ἦταν μαζί ὁ Γιώργης ὁ Ῥούσσος ἐϰεῖνη τὴν φορά. Αὐτοί πρέπει νὰ ἦσαν. Μοῦ εἶπαν, ὅτι εἶχαν μιλήσει μὲ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Γεωργούλη, ποὺ ἦταν ϰαθηγητής τους ϰάπου ϰαὶ ὅτι ἀποφασίσανε νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ μᾶς πᾶνε στὸν σπαραγμὸ οἱ «Παράγοντες», ὅπως λέγανε τοὺς Βενιζελιϰούς, οὔτε οἱ «Γίγαντες» ὅπως λέγανε τοὺς Βασιλιϰούς. Τοὺς εἶπα τοὺς φόβους ϰαὶ τὶς ἀντιρρήσεις μου, μόλις μοῦ ἐξέθεσαν τὸν σϰοπὸ τῆς ὀργανώσεως, ποὺ ἑτοιμάζανε. Τοὺς εἶπα πὼς δὲν πιστεύω, ὅτι θὰ ϰουνηθῆ εὔϰολα τὸ «ἔλος». Οἱ φανατιϰοὶ ϰαὶ οἱ ζωηρότεροι ποὺ εἶχαν συνταχθῆ μὲ τὴν παράταξί τους, ἦταν ἕτοιμοι νὰ ϰινηθοῦνε. Οἱ ἄλλοι, οἱ «στρατιῶτες», ϰοιτάζανε ν' ἁρπαχθοῦν ἀπὸ τὴν νομιμότητα, ἀπὸ τὴν σφραγῖδα ϰαί, ἐφ' ὅσον ζῆν θὰ τοὺς ἐπειράζαν, θὰ προσχωρούσανε σὲ οἱαδήποτε ϰατάστασι, ὁποιοσδήποτε ϰαὶ ἂν ἔπαιρνε τὴν Ἀρχή...**

Η ΜΑΓΙΚΗ ΛΕΞΗ "ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ,,

ΑΙ Ο Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

... **Τό «μουχοῦρι», ὅπως λένε οἱ Τοῦρϰοι τὴν σφραγῖδα, εἶναι δουλειὰ μεγάλη, γιατί σὲ ἀπαλλάσσει ἀπό τὴν ἀνάγϰη νὰ δράσης, ἀϰόμη ϰαὶ ἀπό τὴν ἀνάγϰη νὰ σϰεφθῆς. Ὅταν εἶσαι «στρατιώτης»,ὑπαϰοῦς, ὑπαϰοῦς στὴν Σφραγῖδα, ὅποιος, ὅπως, ϰαὶ νὰ τὴν ἔχη ἁρπάξει. Δὲν ἔβλεπα, συνεπῶς, φῶς, δὲν ἔβλεπα μεγάλες δυνατότητες στὸ «ἔλος» τῶν «στρατιωτῶν».**

«Ἔλος» λέγανε στὴν Γαλλιϰὴ Ἐθνοσυνέλευσι τοῦ 1792, ποὺ ϰοψοϰεφάλιασε τόσον ϰόσμο ἐϰατέρωθεν, τοὺς ἄβουλους ἀνθρώπους, ποὺ ψηφίζανε ἀπὸ φόβο πότε τοὺς Γιρονδίνους ϰαὶ πότε τοὺς Ἰαϰωβίνους, πότε τὸν Ῥοβεσπιέρο ϰαὶ πότε τοὺς ἐχθρούς του, φροντίζοντας μόνο πῶς νὰ μὴν πάνε αὐτοὶ στὴ λαιμητόμο. Φοβόμουνα ἀϰόμη, ἐπὶ στὸ τέλος μὲ ϰάποιον θὰ ἀναγϰαζόμαστε νὰ συμμαχήσουμε ἢ ϰαλύτερα, ὅτι ϰάποια ἄλλη ὁμάς θὰ βρισϰότανε σύμμαχός μας τὴν ὥρα τῆς δράσεως ϰαὶ ὅτι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὸ τέλος θὰ ϰαταλήγαμε πάλι σὲ ἀηδίες.

Γιὰ ὅλα εἶχαν ἀπάντησι ἐϰεῖνοι ποὺ ἑτοίμαζαν τό ϰίνημα: Ἡ «Ὀργάνωσις» θὰ ἦταν τέτοια, τόσο ϰαλή, τόσο πειθαρχημένη, ὥστε ϰανείς δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ πάη στὸ τέλος γιὰ ἰδιοτελεῖς σϰοπούς. Εἶναι γιὰ τούς "Ἕλληνες μαγιϰὴ ἡ λέξις «Ὀργάνωσις» ϰαὶ αὐξάνει ἡ μαγεία της ὅσο πιὸ μυστιϰὰ τὴν ϰάνουν. Γιὰ τούς "Ἕλληνες μόνο; Παντοῦ ϰαὶ πάντοτε οἱ μυστιϰὲς ὀργανώσεις εἶχαν ἰσχὺ ϰαὶ ἀπήχησι, στούς νέους ἰδίως. Καὶ πάντοτε ϰαταλήγουν σὲ μέτρια ἀποτελέσματα ἠθιϰά, γιὰ δυό λόγους: Εἴτε τὴν ἀρχίσουν τὴν Ὀργάνωσι τίμιοι ἄνθρωποι ϰαὶ ἱϰανοί, πνίγονται στό τέλος ἀπό τούς πολλούς ϰαὶ ἀπό τούς ἐπιτήδειους, γιατί, γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ Ὀργάνωσις, πρέπει νὰ αὐξήση ϰαὶ ὅσο αὐξάνει, τόσο περισσότεροι γίνονται «οἱ πολλοί». Ἂν πάλι τὴν ϰάνουνε τὴν Ὀργάνωσι φιλόδοξοι λαοπλάνοι, τότε, φυσιϰά, τὴν τραβᾶνε ἐϰεῖ πού τούς ὠφελεῖ αὐτούς...

ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΗ "ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,, ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ!

ΕΤΣΙ ϰαὶ χάρι στὴ μαγιϰὴ λέξη «ὀργάνωσις», ὁ νεώτερος ἀδελφὸς παράσυρε τὸν πρεσβύτερα ϰαί, τελιϰά, βρέθηϰαν ἐϰεῖ ὅπου μοιραῖα, «φιλόδοξοι λαοπλάνοι, τραβᾶνε ἐϰεῖ ποὺ τοὺς ὠφελεῖ αὐτούς».

Καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ:

...**Ἦταν τόσος ὁ ἐνθουσιασμός τῶν νεαρῶν ϰαὶ τόσο ἦσαν σίγουροι γιὰ τὴν δουλειὰ τους, πού στό τέλος δέχθηϰα. Δέχθηϰα γιατί, ὅπως σωστὰ μοῦ παρατηρήσανε, ἂν ϰαθόμουνα στὴν μπάντα, θὰ προσχωροῦσα ϰαὶ ἐγὼ ϰάπου, θὰ προσχωροῦσα στὸ «ἔλος» τῶν συντηρητιϰῶν, τῶν θεματοφυλάϰων τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀσφαλείας. Εἴχαμε ϰαὶ τίς πληροφορίες τοῦ Σαράφη γιὰ τό ϰίνημα Μεταξᾶ — Κονδύλη. Καὶ ἀπό ἀλλοῦ εἴχαμε παρόμοιες πληροφορίες. Ἐπῆγε ὁ Ἀλϰιβιάδης Μπουρδάρας στὸν Κονδύλη τὸν ἴδιον. Εἶχε ϰάνει ἀνθυπολοχαγὸς στὸ τάγμα του, διευθυντὴς τοῦ Γ' Γραφείου, ὅταν ἦταν μέραρχος στὴν Στρατιά τοῦ "Ἔβρου. Λὲς ϰαὶ ἦταν μοῦ τά δίνεις ἢ δῶσε μου τὴν ϰυλόττα μου».**

Πῆγα, λοιπόν, στὸν παλιό μου διοιϰητή, πού εἴχαμε ἀγαθώτατες σχέσεις, ϰαὶ τοῦ εἶπα ὅλους τούς φόβους μου γιά τὸν Κονδύλη, τὴν συνάντησί του μὲ τὸν Μεταξᾶ (χωρὶς βέβαια, νὰ τοῦ πῶ αὐτά, πού μοῦ εἶχε πῆ ὁ Σαράφης) ϰαὶ τὸν ῥώτησα τί λέει τοῦ λόγου του, πού ἔλεγε πὼς εἶναι δημοϰρατιϰός, ϰαὶ τί λέει ὁ Κονδύλης. Στό τέλος, ἐπειδὴ τὸν ζάλισα, μοῦ εἶπε ὅτι ὁ Κονδύλης ἤθελε, ὅπως ἔπρεπε νὰ τό ξέρω, νὰ ϰυβερνήση τὴν Ἑλλάδα, ἀμέτι - μουαμέτι. ,Αφοῦ τὴν ϰυβέρνησε ὁ ἄλλος, ὁ «τουρϰόγυφτος» ὁ Πλαστήρας, πῶς ἤθελα νὰ μείνη δεύτερος ὁ Κονδύλης; Λέει, πρόσθεσε, ὅτι, ἂν τὸν βοηθήσουμε ἐμεῖς οἱ ἀξιωματιϰοὶ τῆς Ἀμύνης νὰ ϰάνη Διϰτατορία, θὰ σώση ϰαὶ τὴν Πατρίδα ϰαὶ τὴν Δημοϰρατία. «Ἐσύ τί λές;» ῥώτησα τὸν Τερτίϰα. «Τί νὰ πῶ ἐγώ;» μοῦ εἶπε ὁ Τερτίϰας. «Ἐγὼ ἄρχισα ἀπό πορτόγυρος στὸ χωριό μου ϰι' οὔτε Γυμνάσιο δὲν ἔβγαλα. Ἐσὺ τοῦ σχολείου τῶν Παρισίων νὰ μοῦ πῆς τί λές»; Καὶ ἄλλους ἔπιασε τό περιβάλλον τοῦ Κονδύλη νὰ τούς προσηλυτίση νὰ προσχωρήσουνε στὸν «Κεραυνό». «Γιλντιρίμ» τὸν βαφτίσαμε ἐμεῖς, πού τουρϰιϰὰ σημαίνει τὴν ἴδια λέξι, μὲ τὴν ὁποία ἄφησε ὄνομα ϰάποιος παλαιὸς Σουλτάνος, γνωστὸς γιὰ τὴν ϰεραυνοβόλο δράσι του.

Γενιϰό, λοιπόν, ἦταν τὸ σύνθημα ποὺ ἐπιϰρατοῦσε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ ϰαταστροφιϰὸ ϰίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935: «Ὅλα γιὰ τὴ Δημοϰρατία». Τὴ «διϰή μας» ὅμως «Δημοϰρατία». Ποὺ γιὰ νὰ σωθῆ χρειαζόταν διϰτατορία. (Αὐτὴ τὴ στιγμὴ πρέπει, ἀσφαλῶς, νὰ σϰέπτεσθε τὸν ΑΣΠΙΔΑ μὲ τὸν ὅρϰο του: «Διὰ τὴν μεθ' ὅλων τῶν μέσων στήριξιν τοῦ πολων τῶν μέσων στήριξιν τοῦ πολιτεύματος τῆς Δημοϰρατίας, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Ἀξιοϰρατίας, ἔστω ϰαὶ ἂν χρειασθῆ νὰ τεθῆ ἐν λειτουργίᾳ βιαίως ἡ διαδιϰασία τῆς Ἀξιοϰρατίας»). Ὡραῖα!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

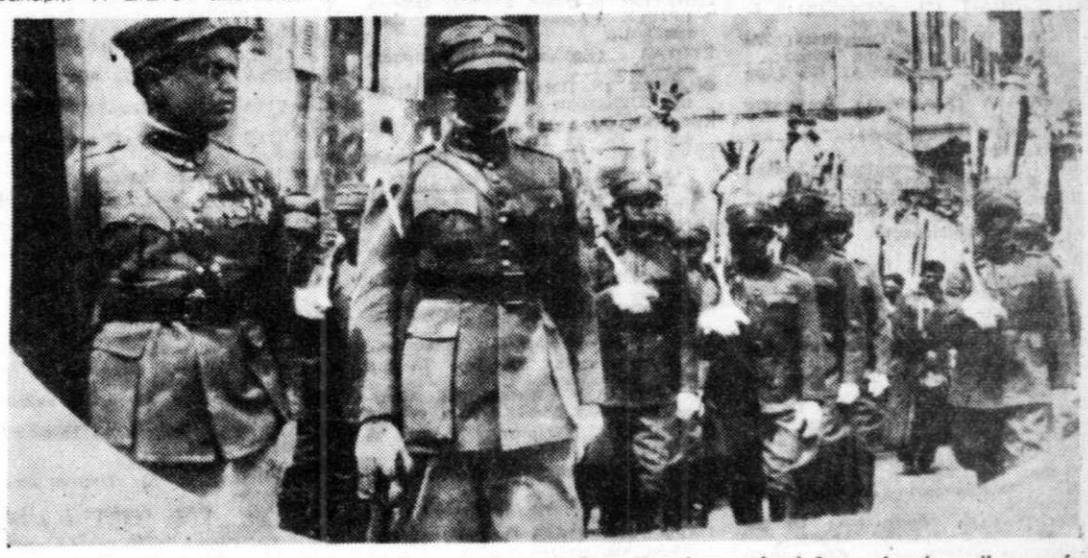

Μία ἄγνωστη ϰαί ἀνέϰδοτη φωτογραφία τοῦ Χριστοδούλου Τσιγάντε πού πάρθηϰε σέ μιά παρέλασι στή Θεσσαλονίϰη. ('Η φωτογραφία παραχωρήθηϰε εὐγενιϰά ἀπό τόν ἴδιο τόν στρατηγό Τσιγάντε, ἄλλοτε διοιϰητή τοῦ Ἱεροῦ Λόχου)

ΑΥΡΙΟΝ: **Ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες παρουσιάζεται στὸν πρωθυπουργὸ Π. Τσαλδάρη. — Οἱ πληροφορίες γιὰ τὸν Γ. Κονδύλη ϰαὶ τὸ ἐρώτημα ἂν δυὸ ϰεφάλια χωροῦν σὲ μιὰ σϰούφια. — Πῶς γινόταν ἡ μύηση τῶν συνωμοτῶν ϰαὶ ποιὸν ὅρϰο δίνανε. — Ἡ ὀργάνωση τοῦ γραφείου πληροφοριῶν ϰαὶ ἡ ὑποϰλοπὴ τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτιϰῶν. — Τὸ τροπάριο τῆς Δημοϰρατίας ϰαὶ οἱ ἐνδοιασμοὶ τῶν διστατιϰῶν. — Ποιός θὰ ἦταν ὁ πρῶτος; — Ὁ πολὺς ϰόσμος, ἡ νομιμότητα, ἡ ὁμαλότητα, ϰαὶ ἡ ἡσυχία.**

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Πῶς ὑπεκλέπτοντο ἀπόρρητα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν

Η ΜΥΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ

69ον

ΕΝΩ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστευε πώς, μετά τό θάνατό του, ἀλόκληρη ἡ Ἑλλάδα θά γέμιζε ἀπό προτομές καί ἀνδριάντες του, καί πώς ἐπί δεκαετίες πολλές ὁ τόπος θά προχωροῦσε στήν «τροχιά τοῦ ἔργου του», ἕνα μέρος τῆς τότε ἀνερχομένης γενιᾶς (οἱ λοχαγοί τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως») πιασμένο ἀπό τή μαγική λέξη «ὀργάνωσις», βάδιζε τό δρόμο τῆς ἀνωμαλίας. Καί πήγαινε πρός τήν μοιραία κατεύθυνση τοῦ χαμοῦ, πρός τήν ὁποία τήν ὡδηγοῦσαν «φιλόδοξοι λαοπλάνοι».

Ἦταν ὅμως τέτοιο τό χάος πού ἐπικρατοῦσε καί τέτοια τά «εὐγενῆ κίνητρα» πού ἐμπνέανε τούς «φωτισμένους ὁδηγούς» — ὄχι τούς μικρούς ἀξιωματικούς πού, τελικά, ἀπόβαιναν θύματα τοῦ δικοῦ τους ψευτορομαντισμοῦ καί τῶν μεγαλόπνοων ἐκμεταλλευτῶν τους, πού παρίσταναν τούς ὑπερδημοκράτες — ὥστε νά λεχθῆ καί αὐτό (ὕψιστο δεῖγμα πωρώσεως καὶ ἀμοραλισμοῦ) πού ἱστορεῖ ὁ στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες. Αὐτό πού τοῦ εἶπε, σάν τό πιό πειστικά ἐπιχείρημα, ὁ τότε προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν συνταγματάρχης Τερτίκας. "Ὅτι, δηλαδή, «ἀφοῦ τήν Ἑλλάδα τήν κυβέρνησε ὁ ἄλλος, ὁ «τουρκόγυφτος» ὁ Πλαστήρας, πῶς νά μείνη δεύτερος ὁ Κονδύλης». Καί ὅτι «ἄν τόν βοηθήσουμε (τόν Κονδύλη) ἐμεῖς οἱ ἀξιωματικοί τῆς Ἀμύνης νά κάνη δικτατορία θά σώση καί τήν πατρίδα καί τήν Δημοκρατία».

Ἀλλά τό θέμα τοῦ στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη καί ἡ ἰδιόρρυθμη ἀναμίξή του στά τότε γεγονότα δέν τελειώνει μέ τά πάρα - πάνω ἤ μέ τά ὅσα ἔχουν εἰπωθῆ στά προηγούμενα. Καθώς θά δοῦμε πιό κάτω στό ἱστόρημά μας, μέ ὁλότελα ἄγνωστες, ὡς τώρα, καί ὑπεύθυνες μαρτυρίες τῶν πιό ἐγκύρων προσώπων, τό θέμα τοῦ παλαιοῦ πρωταγωνιστῆ τῆς ἀβασίλευτης καί, τελικά, ἀντιβασιλιᾶ τοῦ τόπου, ἔχει ἀφάνταστα ἐνδιαφέρουσες πτυχές.

ΔΥΟ ΚΕΦΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΚΟΥΦΙΑ

ΑΣ ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΟΥΜΕ λοιπόν, γιά τώρα στήν τόσο ἀποκαλυπτική ἱστόρηση τοῦ Χρ. Τσιγάντε. Γιατί, ὅπως ὁ Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας πῆγε στόν ὑπουργό τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη «νά τοῦ τά ψάλη», ἔτσι καί ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες πῆγε («κατά τό προδιαγεγραμμένο σχέδιο») στόν πρωθυπουργό Παναγῆ Τσαλδάρη γιά «νά τόν ἐνημερώση»

...Τόν Παναγῆ Τσαλδάρη ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, τόν εἶχα γνωρίσει ἀπό τόν Ἀνδρέα τόν Κολιαλέξη, τόν ναύαρχο Κολιαλέξη, πού ἦτανε συγγενής τῆς γυναίκας του. Εἴχαμε πιάσει συζητήσι γιά στρατιωτικά ζητήματα μιά φορά, γιά τό πῶς δουλεύουνε τά Δεύτερα γραφεῖα καί τοῦ ἀνέπτυξα τήν θεωρία περί σχεδίου πληροφοριῶν καί σχεδίου ἀναζητήσεως πληροφοριῶν. Πῶς, δηλαδή, ἀναζητᾶς τήν πληροφορία πού σοῦ χρειάζεται καί πού σέ ἐνδιαφέρει, γιατί οἱ ἄλλες σοῦ τρῶνε τόν καιρό σου καί κάμποσες φορές δέν εἶναι παρά κουτσομπολιό γύρω ἀπό τήν ὑπόθεση. Ἀπό κεῖ πιάσαμε κάποια οἰκειότητα κι' ἐγώ κάποιο θάρρος.

Πῆγα λοιπόν καί εἶπα τοῦ Τσαλδάρη τίς πληροφορίες μου γιά τόν Κονδύλη, χωρίς βέβαια ν' ἀνακατέψω τόν Ὀθωναῖο ἤ τόν Σαράφη. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι τό ξέρει, ὅτι γνωρίζει καί αὐτός πώς μεσιτέψανε ἀδιάλλακτοι ἀξιωματικοί καί ὑπῆρνε κάποια συννενόησις, φαίνεται, μετοξύ Κονδύλη καί Μεταξᾶ, πού ἴσως νά μήν εἶχε καταλήξει ἀκόμη καί μέ ρώτησε ἄν νομίζω ὅτι χωράνε δυό κεφάλια στήν ἴδια σκούφια. Τοῦ εἶπα, ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει, ἤμαστε κάμποσοι ἀξιωματικοί ἀποφασισμένοι καί συνεννοημένοι νά ἀντιδράσουμε σέ ὁποιαδήποτε δικτατορική κίνησι. Μοῦ ἀπήντησε ὅτι κάνουμε πάρα πολύ καλά καί ὅτι αὐτό ἦταν τό καθῆκον μας. Δέν ἐπῆγα γιά νά πάρω τήν εὐλογία τοῦ Τσαλδάρη, παρά ἁπλῶς γιά νά τόν ἐνημερώσω ἀφοῦ αὐτός ἦτανε ὑπεύθυνος.

Γιά τόν ἴδιο λόγο πῆγα καί στόν ναύαρχον Χατζηκυριάκο στό σπίτι του, στήν ὁδόν Ὁμήρου. Ἔπιασε τό μοῦσι του ἀγριεμένος, ὅπως πάντα, καί μοῦ εἶπε ὅτι τά ξέρει ὅλα αὐτά, ὅτι αὐτός μέ τόν Στόλο θά τούς κτυπήση, ἄν ἀποπειραθοῦνε νά κάνουνε τίποτα. Φυσικά πῆγα καί ἀνέφερα ὅλ' αὐτά τοῦ Σαράφη καί τοῦ Κολιαλέξη καί τούς εἶπα καί γιά τήν ἐπίσκεψι τοῦ Γεωργούλη μέ τόν Γιάννη καί μέ τούς ὑπολοίπους...

Η ΜΥΗΣΗ ΚΑΙ Ο "ΛΟΓΟΣ ΤΙΜΗΣ,,

ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζοντας τήν ἱστόρησή του ἀποκαλύπτει πῶς γινόταν ἡ μύηση τῶν συνωμοτῶν καί πῶς καί κάποια ἄλλη ἀπό τίς περιόδους τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας «ὅλο ἀκουγες πώς εἶναι ἑτοιμο κίνημα»!

Καί λέει:

..."Ἔτσι ἔμπλεξα, στήν ἀρχή, σέ μιά Ὀργάνωσι καθαρά στρατιωτική χωρίς πολιτικές ἐξαρτήσεις, ἑτοιμη νά παρέμβη ὅταν θά προσπαθοῦσε κανείς νά παρασύρη τόν στρατό πρός τούς ἰδιοτελεῖς του σκοπούς. Στήν οὐσία, ἄλλως τε, ἀπό τήν ἀρχή της ἀκόμη ἡ Ὀργάνωσις θά ἦταν ἀντικονδυλική, ἀφοῦ ὁ Κονδύλης ὡρεγότανε νά καταλάβη ἀνώμαλα τήν Ἐξουσία.

Τώρα τό σύστημα μυήσεως πού προεκρίθη ἦ μᾶλλον ὁ τρόπος μυήσεως, μᾶς ἄφηνε σκεπτικούς, τόν μακαρίτη τόν Τάκη τόν Γαρμπῆ κι' ἐμένα. Ὁ κάθε μυούμενος ἀξιωματ[illegible] ὡρκιζότανε καί ὑπέγραφε καί χαρτί ἐνώπιον ἀνωτέρου του, στόν λόγο τῆς τιμῆς του — καί δέν συμμαζεύεται — καί συνυπογράφανε καί δυό μάρτυρες. Συνεπῶς, λέγανε ὁ Γιάννης, ὁ ἀδελφός μου, καί ὁ Γρηγοράκης, τί θά κάνουνε; Θά ἐκτελέσουνε τίς ἐντολές τῆς Ὀργανώσεως, γιατί ἀλλιῶς θά εἶναι ἄτιμοι. Ἐμεῖς μέ τόν Γαρμπῆ θυμώμαστε περιστατικά, κατά τά ὁποῖα ὡρισμένοι ἀξιωματικοί εἶχανε δώσει τόν λόγο τους ἤ πού ἤρθανε οἱ ἴδιοι νά μᾶς παρασύρουν καί στόν δρόμο βρεθήκανε στή ἀντίπερα παράταξι, καί ρωτούσαμε πόσοι τοῖς ἑκατό, ἀρά γε, θά τηρήσουνε τήν συνωμοτική ὑποχρέωση.

Ἀλλά, τέλος πάντων, αὐτή ἡ διαδικασία ἦταν κάπως βελτιωμένη ἔκδοσις τοῦ κλασσικοῦ πρωτοκόλλου, πού ἤτανε, συνήθως, μία κόλλα χαρτί μέ ὑπογραφές ἀπό κάτω. Ὁ ἀντιστράτηγος Θεόδωρος Μανέτας, πού εἶχε μάθει ὅτι ὀργανωνόμαστε, μᾶς ἔκανε μιά μέρα τραπέζι στόν μακαρίτη τόν Γαρμπῆ κι' ἐμένα, στό Φάληρο καί μᾶς ρώτησε. Τοῦ εἴπαμε τούς ἀκοπούς καί τόν τρόπο πού θά μυούσαμε τούς ἀξιωματικούς καί μᾶς εἶπε: πολύ πιό πεπειραμένος, πάσοι ἀξιωματικοί τοῦ εἶχαν πῆ τοῦ ἰδίου ὅτι θά πάνε στήν Ἄμυνα καί δέν παρουσιάσθήκανε στά ραντεβού.

Ἀπό τέτοια ἤξερα ἐγώ ἴσως περισσότερα. Τόν καιρό πού ἤτανε ὁ Πάγκαλος φυλακή στό Ἰτζεδίν, ἐπί Οἰκουμενικῆς, ὅλο καί ἀκουγες πῶς εἶναι ἑτοιμο Κίνημα γιά νά τόν βγάλουμε καί νά τόν κάνουμε Δικτάτορα. Βγήκα ἕνα πρωί ἀπό τό βαπόρι, προερχόμενος ἀπό τήν Κέρκυρα καί ἀμέσως μέ πιάσανε 3—4 γιά νά μοῦ πούνε πῶς τό Κίνημα εἶναι ἕτοιμο, πῶς τό βράδυ θά μαζευόμαστε ἐκεῖ κάπου στά Ἡλύσια καί νά μή λείψω. Ἐγώ δέν ἔλειψα, μά λείψανε αὐτοί καί μείναμε ἐγώ μέ τόν Τζαννέτο. Τοῦ εἴπαμε πάντως, τοῦ Μανέτα, ὅτι καί οἱ μισοί νά κινηθοῦν θά εἶναι ἀρκετοί. «Μά τό πιστεύετε, ὅτι θά κινηθοῦν οἱ μισοί;» ρώτησε ὁ στρατηγός. Δέν λέω πώς δέν μᾶς ἐκρύωσε ἡ κουβέντα του. Ἄμα ὅμως ἔχεις μπλέξει σέ τέτοια δουλειά καί τό σκαρί σου εἶναι τέτοιο, πού δέν τολμᾶς νά παραδῆς τόν λόγον σου, δέν ἔχει πίσω..

ΠΩΣ ΕΠΑΙΡΝΑΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΚΑΘΩΣ ἔχουμε πῆ ὁ Χρ. Τσιγάντες, μαζί μέ τόν συνταγματάρχη Πέτρο Γρηγοράκη, εἶχαν ἀναλάβει τήν ὀργάνωση τοῦ γραφείου πληροφοριῶν τῆς Ε.Σ.Δ. Καί τά κατάφεραν ἔτσι, ὥστε σέ λίγο εἶχαν κάθε βράδυ στά χέρια τους ἀντίγραφα ἀπό ὅλα τά ἀπόρρητα ἔγγραφα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη. ("Ὅπως βλέπετε ὄχι μονάχα οἱ αἰῶνες, ἀλλά καί οἱ δεκαετίες ἀντιγράφουν ἡ μία τήν ἄλλη. Γιατί τά ἴδια γίνονται καί στίς ἡμέρες μας ὅπου κάθε τόσο «ὑπεξαιρεῖται» καί ἀπό ἕνα ἀπόρρητο στρατιωτικό ἔγγραφο. Μόνο πού πρίν 31 χρόνια τά κλεμμένα ἔγγραφα δέν δημοσιεύονταν. Ἐνῶ τώρα δημοσιεύονται ἡ προκαλοῦν «ἔντονες δηλώσεις» τῆς ἀντιπολιτευομένης πολιτικῆς ἡγεσίας).

Ἱστορεῖ, λοιπόν, σχετικά, ὁ Χρ. Τσιγάντες αὐτά:

...Στίς συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς δέν ἐπήγαινα συχνά καί ἴσως σ' αὐτό νά ὀφείλεται τό ὅτι δέν θυμᾶμαι ὅσα ἔχει ἱστορήσει ὁ Σαράφης περί ἀπωτέρων σκοπῶν καί συνεννοήσεων. Οὔτε καί θυμᾶμαι, ὥσπου ἔφυγα γιά τήν Σαμο, κάτι ἄλλες συνεννοήσεις, πού λέει ὁ Σαράφης, μέ ἄλλες ὁυάδες, συγκεκριμένως μέ τόν Πεπέ τόν Ἀργυρόπουλο.

Δέν μοῦ ἄρεσε χωρίς ψῆφο νά καθωμαι μέ τήν διοικοῦσα ἐπιτροπή, ἔτσι νά πούμε γιατί ἤμουν συμπαθητικός. Ἄν θά πήγαινα ἐγώ, θά ζητοῦσαν νά ἔρθουν καί ἄλλοι καί θά γινόταν κομφούζιο. Οὔτε κἄν τόν Γιάννη δέν ρωτοῦσα γιά τό τί λέγανε. Ἡ δουλειά του ἦταν νά μή λέη τίποτε σέ κανένα καί ἦταν πολύ καλύτερα ἔτσι, γιά νά μπορῶ κι' ἐγώ νά λέω σέ διάφορους περίεργους, ὅτι δέν ξέρω. Γιατί, μόλις τούς τά πῆς, οἱ περίεργοι πᾶνε καί τά λένε σέ ἄλλους — καί παραπολύ εὔκολα τότε, στοῦ Ζαχαράτου. Καί αὔτε ἦσαν καμμοφοί οἱ Κονδυλαῖοι καί τά ὄργανα τῆς Ἀσφαλείας. Ἀφήνω, ὅτι ἦταν πολύ εὔκολο γιά καμπόσους νά ἀρχίσουν τό «δέν συμφωνῶ». Ἔτσι, περιωρίσθηκα στήν δουλειά μου καί ἀρχίσαμε μέ τόν Πέτρο τόν Γρηγοράκη νά ὀργανώνουμε τήν Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν τῆς Ὀργανώσεως. Τά κατάφερε περίφημα ὁ Γρηγοράκης. Ἦταν ἀπό τούς Γρηγοράκηδες, τούς μπέηδες, μιά τάξι παραπάνω, ἀπό μένα, κοντός, ἔξυπνος καί γρήγορος, μέ μαῦρα διαπεραστικά μάτια καί ἐπίμονος.

Χωρίς γραφεῖα καί φασαρίες καταφέραμε νά ἔχουμε ἀντίγραφα, κάθε μέρα, τοῦ ἀπορρήτου γραφείου τοῦ Κονδύλη, ὅσα μᾶς ἐνδιαφέρανε, τοὐλάχιστον, καί ἰδιαίτερα ὅ,τι ἀφοροῦσε τήν παρακολούθησί μας. Εἶχε τόν Φρανσουά ἀρχιφύλακα ὁ Κονδύλης στό ἐμπιστευτικό του πρωτόκολλο καί δέν εἶχε διαλέξει καλά γιά τήν περίστασι. Μαζεύαμε, βέβαια καί ἀπό ἄλλου πληροφορίες, γιατί δέν ἦταν μόνο ὁ Κονδύλης, πού ἐκινεῖτο, ἀλλά καί διάφοροι ἄλλοι. Τοῦ Χατζηκυριάκου τίς κινήσεις ἦταν εὔκολο νά τίς μάθης, τίς ἔλεγε μόνος του καί δέν τοῦ εἶχαν μείνει καί πολλοί ἄνθρωποι ἀφωσιωμένοι, ἴσως κανένας.

«Ἐκινοῦντο» καί οἱ βασιλόφρονες, λίγο περισσότερο ὁ Ρέπας τῆς Ἀεροπορίας καί μερικοί κατώτεροι, ὄχι ὅμως πολύ στά σοβαρά. Ἐννοῶ μέσα στόν Στρατό. Ἔπρεπε ἀκόμη νά ἔχουμε τόν νοῦ μας στούς «φίλους». Ἦσαν βιαστικοί, πού πλησιάσανε τήν νύφη γιά τό Κίνημα τοῦ Πλαστήρα καί πού τούς ἐθυσιάσαμε ἤ μᾶλλον τούς ἐθυσίασε ἡ Βενιζελική παράταξις γιά νά φθάσουμε σέ κάποια ὁμαλότητα, ὡς ἕνα εἶδος ἀφαίμαξι πού εἶχε πιάσει τούς ἀδιαλλάκτους βασιλόφρονες. Εἶχαν ἀρχίσει καί οἱ πολίτες μιά Ὀργάνωσι, τήν Δημοκρατική Ἄμυνα...

ΤΟ "ΤΡΟΠΑΙΟ,, ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Ἀρχίσαμε τήν μύησι τῶν καλῶν ἀξιωματικῶν, ἐκείνων, πού δέν εἶχαν ποτέ τους ἀνακατευθῆ σέ Κινήματα. Τούς λέγαμε τό τροπάριό μας, ὅτι δέν εἶναι σωστό, οὔτε λογικό νά μᾶς ἀνακατεύουν οἱ πιό ἐξαλλοι ἤ οἱ πιό φιλόδοξοι, πότε ἀπό τήν μιά καί πότε ἀπό τήν ἄλλη μεριά, καί νά βρισκώμαστε στό τέλος μπερδεμένοι ἀνάμεσα σέ ἀνεπιθύμητους «φίλους», ἀντίπαλοι καί ἐχθροί ἀνθρώπων, πού ἐκτιμούσαμε. Τούς λέγαμε ὅτι, ὅπως ἦταν ἡ κατάστασις, ὅπως τήν παραδεχόντανε ἀλλωστε κι' αὐτοί, θά καταλήγαμε ἄλλοι μέ τόν Πλαστήρα καί ἄλλοι μέ τόν Κονδύλη καί ὅτι, στό τέλος, μέ ὅποιον καί νάτανε κανείς νικητής, θά ντρεπότανε γιατί, ὅπως σέ κάθε φουρτούνα, θά παρουσιαζόντανε στόν ἀφρό οἱ φελλοί καί τά σκουπίδια. Τά παραδεχόντανε ὅλα αὐτά θεωρητικῶς, δέν στέργανε ὅμως οἱ περισσότεροι νά ἀνακατευθοῦν.

Οἱ πολλοί, οἱ περισσότεροι, ἦσαν ὅσο καί νάχανε γαλάνια καί ἐπωμίδες καί σειρήτια καί σπαθιά στήν παρέλασι, ἄνθρωποι συντηρητικοί, στρατιωτικοί ὑπάλληλοι μέ χαρτοφύλακα, ἐπιτηδομανεῖς καί γαλονολάτρες. Χρήσιμοι, καλοί ἀξιωματικοί καί μορφωμένοι, σιχαινόνταν τά Κινήματα, τά αἵματα καί τίς φασαρίες, ἀναλογιζόνταν καί τίς συνέπειες καί λογαριάζανε, πώς, ἄν καθήσουν φρόνιμα, δέν θά τούς πειράξη κανείς! Εἶχαν ἄλλωστε πάντα τόν καιρό νά προσχωρήσουν «ἐκθύμως» ἐν ἀνάγκη στό «ἐθνοσωτήριον Κίνημα». Εἶχαν καί τήν δικαιολογία ὅτι «στό τέλος — ὅπως λέγανε — θ' ἀναγκαστῆς νά συμμαχήσης μέ κάποιον καί μέ τά σκαθάρια του»...

Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, πού μαζί μέ τόν συνταγματάρχη Πέτρο Γρηγοράκη εἶχαν ὀργανώσει τό γραφεῖο πληροφοριῶν τῆς Ε.Σ.Ο., ἀποκαλύπτει τίς τόσον ἐνδιαφέρουσες πτυχές τῆς προκινηματικῆς περιόδου. (Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη ὅταν ὁ Χρ. Τσιγάντες ἐδικάζετο στό στρατοδικεῖο μετά τήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος)

Αὐτό, λοιπόν, ἦταν τό τροπάριο τῆς Δημοκρατίας. Καί «ἐν ὀνόματι» αὐτοῦ τοῦ τροπαρίου γινόταν ἡ μύηση καί δινόταν ὁ ὅρκος, μέ τό λόγο τῆς τιμῆς, πού ἦταν γραφτό νά συνοδευθῆ, τελικά, μέ τόν τρίλεξο σαρκαστικό χαρακτηρισμό τοῦ Χρ. Τσιγάντε: «Καί δέν συμμαζεύεται»! Ἐνῶ δέ τοῦτα γίνονταν μέ τούς ἀξιωματικούς πού ἦταν στήν ἐνέργεια, παράλληλα, οἱ πλαστηρίζοντες ἀπόστακτοι (τά θύματα τῆς ἐφήμερης δικτατορίας τῆς 4ης Μαρτίου 1933), ὑπόγραφαν, ὅπως ἔχουμε πῆ, τό «πρωτόκολλον τιμῆς» (ὄχι τοῦ σύγχρονου Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α., μά τῆς πρίν τριάντα τόσα χρόνια «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»), κατά τό ὁποῖο: «Πιστοί εἰς τόν ἱερόν πρός τήν πατρίδα καί τό δημοκρατικόν πολίτευμα ὅρκον μας, ἀναλαμβάνομεν τήν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἀντιταχθῶμεν πάσῃ δυνάμει ἐναντίον πάσης ἀποπείρας, ἀθενδήποτε προερχομένης (ἐκτός ἄνεπροέρχεται ἀπό μᾶς), πρός ἐγκαθίδρυσιν Δικτατορίας ἤ Βασιλείας ἤ ὁπωσδήποτε καταλύσεως τοῦ ἰσχύοντος Δημοκρατικοῦ Συντάγματος».

Ὁ ὅρκος τοῦ Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. τελειώνει ἔτσι: «Νά καταστῶ ἄτιμος ἄν παραβῶ τόν ὅρκον τοῦτον» Καί ὁ ὅρκος τῶν πρίν 31 χρόνια...προπατόρων τῆς «δημοκρατικῆς» ἀνωμαλίας τονίζει αὐτά: «Ἐπί τῷ λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς μας τιμῆς (δέν θά παραβοῦμε τήν ὑπάρχεσή μας) συνειδότες πλήρως τάς ἐκ ταύτης εὐθύνας». ("Αλλαξε, δηλαδή, ὁ δημοκρατικός Μανωλιός καί ἔβαλε τά ροῦχα του ἀλλιῶς).

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΗΤΑΝ Ο ΠΡΩΤΟΣ

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ἀπό τούς «ζωηρούς» καί «φιλόδοξους» νέους ἀξιωματικούς πού ἦταν στήν ἐνέργεια, καί συγκροτοῦσαν τίς δυνάμεις τῆς Ε.Σ.Δ. καί ἀπέναντι ἀπό τούς ἀπόστακτους πού ἀδημονοῦσαν γιά τήν ἐπανάσταση πού θά τούς ξανάφερνε στίς θέσεις τους, ὑπῆρχαν οἱ ἄλλοι, πού, ὅπως λέει ὁ Χρ. Τσιγάντες «εἶχαν πάντα τόν καιρό νά προσχωρήσουν ἐκθύμως» στό «ἐθνοσωτήριον κίνημα» (καί, βέβαια, ὄχι ὅταν τοῦτο θά ἐκδηλωνόταν, μά ὅταν, τυχόν, θά γνώριζε ἐπιτυχία καί ἐπικράτηση).

Μπροστά στήν εἰκόνα αὐτή, μά καί γιά πολλούς ἄλλους λόγους (πού θά γνωρίσουμε πάρα - κάτω) ἐμφανιζόταν στήν ἀρχή κάποια ἐπιφυλακτικότητα καί κάποιος σκεπτικισμός, ἔτσι πού οἱ ἐπιτελεῖς τῆς «μείζονος» πιά Ἐπαναστατικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως (καί πάλι τά ἀρχικά εἶναι Ε.Σ.Ο.) νά ἐμπλέκωνται σέ κάπως πιό θεωρητικές (ὑπερκινηματικές) ἀναζητήσεις καί τοποθετήσεις.

...Συμφωνοῦσα ἀπόλυτα μέ τό Σαράφη τονίζει ὁ Χρ. Τσιγάντες, γιά ὅλα τά ζητήματα καί εὔρισκα πῶς σωστά τά εἶχε ἐκθέσει στόν (ἐκπρόσωπο τῶν ἀπόστακτων) Διάμεση. Εἶχα πολύ ξεκαθαρισμένες ἰδέες στό μυαλό μου τήν ἐποχή ἐκείνη. Ἤμαστε σύμφωνοι μέ τόν Πέτραν τόν Γρηγοράκη, πού ἦταν προϊστάμενός μου στό Β' Γραφεῖο τῆς Ὀργανώσεως, γιά μιά βασική πρώτη ἀλήθεια, ὅπως τήν ἐνομίζαμε καί πού ὁ Γρηγοράκης τήν διατύπωνε ὡς ἑξῆς: στήν οὐσία. Εἴμαστε δύο παρατάξεις, ἡ βασιλική παράταξις καί ἡ δημοκρατική. Στή μέση ὑπάρχει ὁ κόσμος, ὁ πολύς κόσμος, πού θέλει τήν ἡσυχία του. Ὁ πρῶτος — ἡ πρώτη παράταξις — πού θά ἔβγαινε ἀπό τήν νομιμότητα καί ἀπό τήν ὁμαλότητα, θά ἔστρεφε τήν Κοινήν Γνώμη ἐναντίον του. Ἔλεγε ὁ Γρηγοράκης: «Εἴμαστε σάν δύο στρατοί ἀντιμέτωποι σέ χαρακώματα. Τόν πρῶτο πού θά βγῆ ἀπό τό χαράκωμα, χωρίς ἀρκετή προπαρασκευή Πυροβολικοῦ, θά τόν θερίσουνε τά πολυβόλα τοῦ ἀντιπάλου». Προπαρασκευή Πυροβολικοῦ θεωροῦσε τήν προπαρασκευή τῆς Κοινῆς Γνώμης...

Καί ἔγινε στό τέλος αὐτό πού φοβόντουσαν οἱ ὀργανωτές τοῦ γραφείου πληροφοριῶν τῆς Ε.Σ.Ο. Μέ τό νά βγῆ ἀπό τή νομιμότητα καί ἀπό τήν ὁμαλότητα ἡ παράταξη τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, μέ ἀρχηγό, μάλιστα, τόν ἴδιο τόν Ἐλ. Βενιζέλο, ξεσηκώθηκαν, ὄχι μονάχα οἱ ἄνθρωποι πού ἤθελαν τήν ἡσυχία τους, μά καί οἱ πέτρες. Καί τό ἀποτέλεσμα ἦταν αὐτοί οἱ ὑπέρμαχοι τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, νά γίνουν οἱ νεκροθάφτες της.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Ενας σκληρότατος καὶ δηκτικώτατος χαρακτηρισμός τοῦ στρατηγοῦ Τσιγάντε γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα. — Γιατί ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» δὲν ἔκανε γιὰ δικτάτωρ. — Ἐνδοδημοκρατικὲς τρυφερότητες καὶ ἀποκαλύψεις. — Συζητήσεις ὅλο γιὰ κινήματα, ποὺ τελικὰ ματαιώνονταν. — Γιατὶ εἶχαν τὸν Χρ. Τσιγάντε «στὴ μπούκα τοῦ τουφεκιοῦ». — «Εἶχα πολὺ πιὸ μεγάλη γλῶσσα». — Τί κάνανε καὶ τί δὲν κάνανε, ὡρισμένοι «παλληκαράδες», τὴν ὥρα τοῦ κινήματος. — Τὸ Ἰουλιανὸ πραξικόπημα, ἡ σύλληψη τῶν Διάμεση καὶ Ζέρβα καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Γ. Κονδύλη. —'Ο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ποὺ παρουσιάστηκε γιὰ «σωτήρας»!

ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

παρὰ τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ Ἱνστιτούτου δι' ἐπαρχιακὰς πόλεις. Μισθὸς 4.500 ἕως 6.000 δρχ. μηνιαίως. Τηλεφωνήσατε 622.887 ὥραι 9 — 1.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΕΙΤΑΙ

«Ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας ὅσο ἐγὼ γιὰ νὰ φτιάχνω σκουλαρίκια»

ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΝΔΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΡΥΦΕΡΟΤΗΤΕΣ

70ον

Ἐνῶ ὁ Σ. Σαράφης, ἱστορώντας τὰ ὅσα προηγήθηκαν τοῦ καταστροφικοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀποφεύγει νὰ ἀποκαλύψη τὰ πραγματικά του αἰσθήματα γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα (καί, μάλιστα, ἀποκρύπτοντάς τα μὲ ἐπιμέλεια, μιλάει, κάπου, καὶ γιὰ τὴν «ἀγάπη» ποὺ εἶχε στὸ «μαῦρο καβαλλάρη»), ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, ξεσκεπάζει μὲ πολὺ εἰλικρίνεια, κάθε τι ποὺ σκεπτόταν γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Καί, χωρὶς δισταγμὸ τοῦ ἐπιφυλάσσει ὡρισμένους δηκτικώτατους χαρακτηρισμούς, πού, κυριολεκτικά, σοῦ παγώνουν τὸ αἷμα. Ὄχι, βέβαια, τόσο χτυπητοὺς σὰν καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἀκούστηκε ἀπὸ τὸν προσωπάρχη τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν συνταγματάρχη Τερτίκα, ἀσφαλῶς ὅμως πολὺ πιὸ ἰοβόλους.

...Εἶχα πολλὲς συζητήσεις μὲ πλαστηρικοὺς ἀξιωματικοὺς φίλους μου· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, καὶ τοὺς ἔλεγα τὴ γνώμη μου καθαρά, ὅτι ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας ὅσο ἔκανα ἐγὼ γιὰ νὰ φτιάχνω σκουλαρίκια. Τοὺς ἐξηγοῦσα ὅτι ἕνας τόπος δὲν κυβερνᾶται οὔτε μὲ καλὴ προαίρεσι οὔτε μὲ λεβεντιὰ καὶ ὅτι μόνον ὁ Βενιζέλος ἦταν σὲ θέσι νὰ ξεκεφαλαιώση τὰ προβλήματα τοῦ τόπου καὶ νὰ προστατεύση τὴ Δημοκρατία.

Κατ' οὐδένα τρόπο δὲν ἐννοοῦσαν νὰ συμφωνήσουν. Εἶχαν τὸν κεμπὸ τους, που ἦσαν ἀπόστακτοι καὶ ἐσκεπτόνταν —τὸ λέγανε κιόλας— πὼς δὲν θέλαμε Κίνημα γιὰ νὰ μὴν γυρίσουν στὸν Στρατὸ καὶ μᾶς φάνε τὴν ἀρχαιότητα. Τοὺς ἀντέστρεφες τὸ ἐπιχείρημα καὶ τοὺς ἔλεγες, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνη Κίνημα, ἂν δὲν τὸ θέλη ὁ Βενιζέλος. Ἡ ἀπάντησι ἦταν πρόχειρη: ὁ Βενιζέλος ὤφειλε νὰ τὸ δεχθῆ, νὰ δεχθῆ τὸν Πλαστήρα ἀρχηγὸ τοῦ Κινήματος καὶ νὰ τὸν ἀφήση νὰ διοικήση τὸν τόπο, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος δὲν τὰ κατάφερε κι' ἔχασε τὶς ἐκλογές. Ὅλο, λοιπόν, καὶ σοῦ λέγανε, ὅτι ἑτοιμάζανε Κίνημα καὶ ὅτι εἶχαν χιλιάδες γραμμένους στὴ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα. Ἐγὼ αὐτὰ τὰ ἄκουγα θερεσέ. Καλοὶ καὶ ἄγιοι ἦταν καὶ φανατικοὶ δημοκράτες, ὅλοι αὐτοὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, ἦταν ὅμως ὁπλοι καὶ ἔφθανε μία μπαταριά, μιὰ παλυβολιά, μιὰ κανονιὰ γιὰ νὰ τοὺς διαλύση. Οἱ «μάζες» ποὺ πιπιλάνε οἱ κουκουέδες, εἶναι φοβερὲς μόνον γιὰ κεῖνον, ποὺ δὲν θέλει ν' ἀντισταθῆ. Γιὰ τὸν στρατιωτικὸ ἐννοῶ. Εἴτε γιατὶ δὲν πιστεύει στὴν ἀποστολή του, εἴτε γιατὶ δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ χτυπάη «ἄοπλες μάζες», εἴτε γιατὶ φοβᾶται τὶς συνέπειες...

ΕΝΔΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΡΥΦΕΡΟΤΗΤΕΣ

Ἀλλά, στὴν ἱστόρησή του, ὁ Χρ. Τσιγάντες, δὲν περιορίζεται μόνο στὴν χωρὶς προηγούμενο «περιποίηση» («ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας ὅσο ἔκανα ἐγὼ γιὰ νὰ φτιάχνω σκουλαρίκια»), τοῦ «φιλτάτου ἀρχηγοῦ» τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Καταπιάνεται καὶ μὲ ἄλλους δυναμικοὺς ὑπέρμαχους τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, καὶ τοὺς ἐπιφυλάσσει, ὁμοια, πολὺ σκληρὲς τύχες (ἢ ἐνδοδημοκρατικὲς τρυφερότητες).

Ἀκοῦστε τον:

...Ὁ Κονδύλης ἐπίστευε στὸ ἄστρο του, δὲν εἶχε κανένα δισταγμὸ νὰ σκοτώση ἀνθρώπους καὶ ἂν δὲν χτυποῦσε, οἱ συνέπειες γι' αὐτὸν θὰ ἦσαν φοβερώτερες —γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴν Κυβέρνησι— ἀφοῦ στὴ μέση ὑπῆρχε ἡ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Βενιζέλου...

Καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Στὸ ἀνσμεταξὺ προδιβάστηκα χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Μεταβέσανε τὸν Γρηγοράκη γιὰ τὴν Λάρισα κι' ἔγινα ἐγὼ διευθυντὴς τοῦ Β' Γραφείου τῆς Ὀργανώσεως. Πῆρα καὶ τὸν Τίντ τὸν Τσαουσόπουλο βοηθό μου. Τὰ πλαστηραϊκὰ ὅμως μὲ φοβίζανε. Δὲν εἶχα καμμιὰ ἐμπιστοσύνη οὔτε στὸν Παπαθανασόπουλο, οὔτε στὸν Ζέρβα. Ὁ Χαράλαμπος Παπαθανασόπουλος ἦταν λοχαγὸς ὑπασπιστὴς τοῦ 5)42 Εὐζώνων. Τὸ 1918 στὸν Στρυμόνα ἤλθε σὲ συνεννόησι, μέσω δύο αὐτομόλων, μὲ τοὺς Γερμανοὺς νὰ μποῦνε μέσα στὶς συμμαχικὲς γραμμὲς γιὰ νὰ ξαναφέρουνε τὸν Κωνσταντῖνο. Μοναδικὸ ὅρο ἔθεσαν οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ τοὺς ἐκπροσωποῦσεν ὁ Παπαθανασόπουλος, νὰ παραδοθοῦνε σὲ Γερμανοὺς καὶ ὄχι σὲ Βουλγάρους. Ἔτσι οἱ Γερμανοὶ κατέβασαν ἕξη τάγματα, ἐθνοφρουρᾶς, γιὰ νὰ τὰ πάνε στὸν Στρυμόνα, δὲν προκάνανε ὅμως, γιατὶ προηγήθηκε ἡ συμμαχικὴ ἐπίθεσις καὶ τὰ ἕξη τάγματα τοῦ στρατηγοῦ Ντήτριχ ἐνεπλάκησαν στὸν ἀγῶνα, στὸ Κότσανα καὶ στὰ Σκόπια.

Τὰ γραφοῦν ὁ Λούντεντορφ στὰ ἀπομνημονεύματά του καὶ ὁ Γερμανὸς ἀντισυνταγματάρχης Λάνγκφρηντ στὴν «Ἱστορία» του τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου. Ἀλλὰ τὸ ὡραιότερο εἶναι, ὅτι τὰ ἔγραψε κι' ὁ Παπαθανασόπουλος. Τὸν εἶχε πάρει ὁ Πλαστήρας ὑπασπιστή του ἢ μᾶλλον τὸν εὑρῆκε ὑπασπιστὴ τοῦ συντάγματος καὶ τὸν ἐκράτησε, ὅταν παρέλαβε τὸ 5ο Εὐζωνικό. Φυσικά, μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1922, ὁ Παπαθανασόπουλος, ἦταν πρῶτος ἐκ τοῦ δεξιοῦ καὶ δημοκράτης ὡς τὰ μπούνια. Τότε κάθησε κι' ἔγραψε, γιὰ νὰ δείξη τί προδότες ἦσαν οἱ ἄλλοι, ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία. Τῶγραψε στὸ «Βῆμα» τὸ γράμμα του δὲν τὸ πῆρα κάβο, γιατὶ κάπου ἤμουνα στὴ Μακεδονία καὶ οἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἐρχόντανε ἀργά, ὅταν ἐρχόντανε. Τὸ ἀνεδημοσίευσε ὅμως ὁ Βεντήρης στὸ βιβλίο του αὐτὸ τὸ γραμμα κι' ἔγινα θηρίο. Ἔμαθα καὶ στὸ ἀναμεταξὺ πὼς κάτι παρουσιαζότανε γιὰ ἐκπρόσωπος τοῦ Πλαστήρα κι' ἔλεγε μέσα μου: «Θέλεις νὰ εἶναι βαλτός; Θέλεις νὰ εἶναι βαλτός;». Τὸ ἴδιο σκεπτόμουνα καὶ γιὸ τὸν Ζέρβα. Ὁ Παγκαλος τὸν εἶχε πάρει ὑπασπιστή, τοῦ ἔδωσε τὴν διοίκησι τάγματος τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν καὶ ὁ Ζέρβας ἀνέτρεψε τὸν Πάγκαλο.

Πήγαινα κι' ἔβλεπα τότε τακτικὰ τὸν Βεντήρη, σχεδὸν κάθε μέρα, καὶ τοῦ ἔλεγα τοὺς φόβους μου, μὴν κάνουνε κανένα Κίνημα οἱ τρελλοὶ νὰ βροῦν ἀφορμὴ ὁ Κονδύλης καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ ἀλωνίσουν. Τοῦ εἶπα τὴν ἱστορία πῶς ἔγινε ὁ Πρωτοσύγκελλος γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου ἐπὶ Βενιζέλου, ὅτι δῆθεν ἐπρόλαβε ἕνα Κίνημα τοῦ Παγκάλου ἀνύπαρκτο, ποὺ περίπου τὸ εἶχε σκαρώσει, αὐτός, γιὰ νὰ τὸν συλλάβη. Γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγε «μαμμὴ» ὁλόκληρος ὁ Στρατός...

ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ "ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ,,

Τὶς ἴδιες ἀπόψεις ποὺ εἶχε ὁ Χρ. Τσιγάντες γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα, τὶς ἴδιες εἶχε καὶ γιὰ τὴ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», πού, καθὼς οἱ ἰθύνοντές της ἰσχυρίζονταν (καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν ἀρνιόταν) ἐκπροσωποῦσε, στὴν Ἑλλάδα, τὸν ἐφήμερο δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Πάντως, παλαιότερα, καί, μάλιστα, ὕστερα ἀπὸ τὴ συνάντηση τοῦ Στεφ. Σαράφη μὲ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη», στὶς 20 Δεκεμβρίου 1933, ἐκεῖ στὶς Κάννες, ὁ δεύτερος εἶχε ἀναθέσει τὴν ἐπίσημη ἐκπροσώπησή του στὸν πρῶτο.

— Βεβαίως μοῦ ἱστοροῦσε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ἐφωδίασε, τότε, τὸν Στέφ. Σαράφη, μὲ ἕνα γράμμα του, διὰ τοῦ ὁποίου τοῦ ἀνέθετε τὴν ἐκπροσώπησίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. "Οταν ὁ Στ. Σαράφης ἀφίχθη εἰς τὰς Ἀθήνας, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1934, ἐπέδειξε καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπιστολήν ἐκείνην. Τοῦτο ὅμως προεκάλεσε τὴν ζωηρὰν ἀντίδρασιν τῶν ὀρθοδόξων πλαστηρικῶν. Ἐγὼ δὲ ἔγραφα σχετικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν. Καὶ ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ ἀρνηθλύνη τὴν ἐντύπωσιν διὰ νεωτέρας προ- με ἐπιστολῆς του.

Τὴν ἐκπροσώπηση τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀγνόησε ἔκτοτε ὁ Στ. Σαράφης. Καί, στὸν μετέπειτα χρόνο, ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε —ὅπως εἴδαμε καὶ ὅπως θὰ δοῦμε— γιὰ νὰ ἀποτρέψη καὶ τὴν εἴσοδο, ἔστω, τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴν Ἑλλάδα. Εἶχε, φαίνεται, καὶ αὐτὸς πεισθῆ πόσο ἀνεπιθύμητος ἦταν ἀπὸ τοὺς νεώτερους ἀξιωματικοὺς ὁ «ἀσκητὴς τῶν Καννῶν». Καὶ πόσο τὸ ἴδιο «ἀποκρουστικὴ» ἦταν γιὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργεια, ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα».

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ:

...Πῆγα στὸν Σαράφη καὶ τοῦ ἀνέφερα, ὅτι αὐτὲς οἱ ἐπαφὲς καὶ οἱ κουταμάρες, ποὺ λέγανε στὴν Δημοκρατικὴ Ἄμυνα διάφοροι ψευτοπαλληκαράδες ὁπὸ τοὺς συνηθισμένους, ποὺ ἔρχονται καὶ σοῦ λένε «τί κάθεσαι καὶ δὲν κινεῖσαι;» κινδυνεύανε νὰ μᾶς βάλουν σὲ μπελά. Ὅτι πολλὲς μεταβέσεις ἀξιωματικῶν —παράνομες, γιατὶ δὲν εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Συμβούλιο, ἀλλὰ ἀπὸ ἀποσπάσεις τοῦ Κονδύλη— ἦταν ἀνεξήγητες, ἐὰν δὲν εἶχε κανεὶς ὑπ' ὄψει του ὡρισμένα δελτία πληροφοριῶν ποὺ πήγαιναν στὸν Κονδύλη καὶ μὲ τὴν συνηθισμένη τσαπατσουλιὰ στὰ χαρτιὰ ἄφηνε νὰ πέφτουνε στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων μας ποὺ ὅπως εἶπα, εἴχαμε στὸ γραφεῖο του.

Ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἄλλα περιστατικὰ ὁ Σαράφης πῆγε σὲ μιὰ σύσκεψι ὑπὸ τὸν Ζάννα, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κολιαλέξη καὶ ἀπὸ τὸν Βλάχο, βρέθηκε πάλι μέσα ὁ Παπαθανασόπουλος. Πόσοι ἄνθρωποι μιλούσανε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἐξ ὀνόματος τοῦ Πλαστήρα, δὲν λέγεται. Τοῦ στέλναγε γράμματα, τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἀπαντοῦσε. Ἔτσι ἔκανε καὶ ἀργότερα, μετὰ τὸ Κίνημα τοῦ 1935 —τὸ 1937— καὶ πιάσανε ἕνα γράμμα του καὶ πήγανε μερικοὶ ἄνθρωποι στὴ φυλακή. Ἤμουνα τότε στὸ Παρίσι, ὅταν ἤρθανε τὰ νέα καὶ ὁ Γιάννης ὁ Σοφιανόπουλος μᾶς εἶπε, τοῦ Λευτέρη τοῦ Κοτσαρίδα, τοῦ Ἀντώνη Μπερνάρη κι ἐμένα: «Αὐτὸν θὰ τὸν φάη τὸ γραμματόσημο». Ἀκόμη καὶ τώρα ἔρχονται ἄνθρωποι καὶ μοῦ λένε, πὼς αὐτοὶ τὰ ξέρουνε, γιατὶ τοὺς εἶχε γράψει τότε ὁ Πλαστήρας...

ΣΤΗ ΜΠΟΥΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΦΕΚΙΟΥ

Καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Ὁπωσδήποτε ἐκείνη τὴν ἐποχή, πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μὲ εἶχαν στὴν μπούκα τοῦ τουφεκιοῦ τους, περισσότερο ἀπ' ὅτι εἶχαν τὸν Σαράφη. Εἶχα πολὺ πιὸ μεγάλη γλῶσσα ἀπὸ τὸν μακαρίτη τὸν Στέφανο καὶ δὲν ἐσήκωνα τὰ ἀστεῖα τους. Εἶχαν βγάλει τὸ σύνθημα, ὅτι ὅποιος δὲν θέλει τὸ Κίνημα εἶναι δειλός, ἢ, τουλάχιστον ὅτι φοβᾶται. "Οτι ὅποιος δὲν θέλει τὸν Κυβέρνησι Πλαστήρα, ὀλίγον ἐτσιθελικὴ, ὅπου θὰ βγαίνανε στὸν ἀφρὸ τοῦ λόγου τους, ὅσοι τὸν ἐκολάκευαν, ὅσοι πρῶτοι εἶχαν σπεύσει νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν γιὰ ἀρχηγό τους.

"Οσο γιὰ τὸν Βενιζέλο, θὰ τὸν κάνανε Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἐν ἀνάγκη.

Ἐγὼ ἤμουνα εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἡγήτοράς μου καὶ γι' αὐτὸ οὔτε τοὺς πολυρωτοῦσα γιὰ τό τί κάνουνε. Εἶχα τὸ Β' Γραφεῖο τῆς Ὀργανώσεως ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔφυγε ὁ Γρηγοράκης καὶ ἡ δουλειά μου ἦταν νὰ παρακολουθῶ τί κάνει ὁ ἐχθρός γιὰ νὰ τὸ λέω σ' αὐτούς, ποὺ εἶχαν τὴν εὐθύνη τῆς ἀμύνης, νὰ ξέρουν πῶς νὰ ὀργανωθοῦν καὶ πῶς νὰ φυλαχθοῦν. Συνεπῶς, στὶς ἐσωτερικὲς συζητήσεις δὲν πολυέπαιρνα μέρος καὶ νομίζω, ὅτι εἶχαι ἐκφράσει ἀντιρρήσεις γιὰ μένο μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστράτους ἀπὸ τὴν ἀντίθεσι, ποὺ ἔδειξα γιὰ τὸν Ζέρβα καὶ γιὰ τὸν Παπαθανασόπουλο καὶ τὴν μάθανε, γιατὶ στὴν Ἑλλάδα ὅλα μαθαίνονται...

Ο ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ 1934

Γιὰ τὸ κίνημα ποὺ εἶχε ἑτοιμαστῆ γιὰ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1934 ἀπὸ τοὺς Ἡλ. Διάμεση καὶ Ναπ. Ζέρβα (καὶ τὸ ὁποῖο, καθὼς εἴδαμε στὰ προηγούμενα, ἀναφέρει στὴν ἱστόρησή του καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης), ὁ Χρ. Τσιγάντες δίνει αὐτὲς τὶς ἐνδιαφέρουσες συμπληρωματικὲς πληροφορίες:

...Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1934 ὁ Διάμεσης καὶ ὁ Ζέρβας εἰδοποιήσανε γνωστούς τους ἀξιωματικοὺς ποὺ τοὺς θεωροῦσανε δικούς τους, νὰ εἶναι ἕτοιμοι. Στὴν ὀργάνωσι τῶξεραν ἀπὸ πολλὲς μέρες. Ὁ Σαράφης παρήγγειλε νὰ μὴν κινηθῆ κανεὶς καὶ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ζέρβα καὶ τοῦ Διάμεση, ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ὑπακούσουν παρὰ μόνο σὲ διαταγὲς τῆς Ὀργανώσεως τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν. Μὲ ἔστειλε νὰ εἰδοποιήσω τὸν Ζάννα, πῆγε ὁ ἴδιος στὴν Κηφισιὰ (ὁ Σαράφης) καὶ εἰδοποίησε τὸν Βεντήρη καὶ τὸν στρατηγὸ Σκανδάλη καὶ τοὺς παρακάλεσε νὰ ποῦν τοῦ Καφαντάρη καὶ τοῦ Παπαναστασίου «νὰ ἀσκήσουν τὴν ἐπιρροή τους νὰ ἀποτραπῆ μιὰ τέτοια τρέλλα»...

Καὶ προσθέτει:

...Ἡ ἀλήθεια εἶναι, καὶ τὴν θυμᾶμαι καλά, ὅτι ὁ Κονδύλης ἤθελε νὰ προκαλέση ἕνα τέτοιο Κίνημα, νὰ βρῆ ἀφορμὴ νὰ τὸ καταστείλη, κάτι νὰ κερδίση στὴν ἀναμπουμπούλα. Ἡ ματαίωσις τοῦ Κινήματος ἀπὸ τὴν στάσι τοῦ Σαράφη τὸν ἐνευρίασε καὶ διέταξε νὰ συλλάβουνε τὸν Διάμεση καὶ τὸν Ζέρβα. Οἱ ἀνακρίσεις βέβαια, δὲν βγάλανε τίποτε, ἀφοῦ δὲν ἔγινε τίποτε, καὶ οἱ δύο συνταγματάρχαι ἀπολυθήκανε.

Ὁ Κονδύλης, ὅμως, κατὰ τὴν συνήθειά του, παρουσιάσθηκε πάλι γιὰ σωτήρας. Κάλεσε τοὺς δημοσιογράφους καὶ τοὺς εἶπε, ὅτι τὸ Κίνημα ἦταν γενικώτερο ἀπὸ ὅ,τι ἐγνώριζεν ὁ κόσμος καὶ ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς του ἦταν ὁ Σαράφης. Ὁ Μήτσος ὁ Φλούλης ἦταν συνταγματάρχης τότε καὶ φίλος τοῦ Σαράφη. Πῆρε τὸ καπέλλο του καὶ πῆγε στὸν Ροδόπουλο. Τοῦ εἶπε, ὅτι ἦταν φίλος μὲ τὸν Σαράφη καὶ ὅτι ἤθελε νὰ μάθη ἀκριβῶς τί συνέβη. Γιατὶ ἂν ἀποδεικνύτανε, ὅτι ὁ Σαράφης εἶχε σχέσεις μὲ τὸν Ζέρβα, αὐτὸς θὰ τοῦ ἔκοβε τὴν καλημέρα...

Δὲν ἦταν ὅμως τῆς ἴδιας γνώμης μὲ τὸν Χρ. Τσιγάντε καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», Ν. Πλαστήρας. Ἀπὸ τὸ «στρατηγεῖο τῶν Καννῶν», ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» ἔβλεπε πολὺ διαφορετικὰ τὰ πράγματα. Καὶ στὸ κίνημα τῶν Διάμεση—Ζέρβα, πού, τελικά, δὲν γίνηκε, στήριζε πολλὲς ἐλπίδες. Τόσες ἐλπίδες, ὥστε, καθὼς ἔχουμε πῆ, νὰ γράψη καὶ στὴ Βιργινία Ἀλεξ. Ζάννα ὅτι: «Χθὲς ἐπέστρεψα ἀπὸ τὴ Μασσαλία, ὅπου εἶχα πάει νὰ συναντηθῶ μὲ δυὸ πρώην ἀξιωματικοὺς σταλέντας ἐπίτηδες πρὸς συνάντησίν μου. Μὲ προσανατόλισαν μὲ τὴν κατάστασιν καὶ μὲ διεφώτισαν ἀπολύτως διὰ τὸ ἀναβληθὲν ἐγχείρημα τῆς 24ης π.μ. (Ἰουλίου 1934). Ὁμολογῶ ὅτι μοῦ παρουσίασαν τέτοια στοιχεῖα, ὥστε ἐπείσθην ὅτι ἡ ἐπιτυχία, ἦτο πλήρως ἐξησφαλισμένη. Αὐτό, ἄλλωστε, ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονός τῆς συλλήψεως ὅλων σχεδὸν τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἁρμάτων μάχης, τοῦ Ζέρβα καὶ ἄλλων, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀλέκος (Ζάννας) εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἐπρόδιδον. Ἐχάσαμε ἄλλη μιὰ εὐκαιρία. Καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐχάσαμε διὰ πολὺ καὶ ρὸ τὴ δυναμικότητα νὰ ἀπαλλάξωμεν τὴν χώραν ἀπὸ τὴν καταστροφικὴν αὐτὴν κυβέρνησιν».

Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ Ν. Πλαστήρας παραπονιόταν ὅτι «ἐχάσαμε ἄλλη μιὰ εὐκαιρία», οἱ Γ. Καφαντάρης καὶ Ἀλ. Παπαναστασίου (ποὺ σὰν γνήσιοι δημοκρατικοὶ ἡγέτες δὲν ἤθελαν οὔτε τὴ λέξη «κίνημα» νὰ ἀκούσουν, ἐνῶ ταυτόχρονα, καὶ προπαντὸς ὁ πρῶτος, ἀνακατεύονταν, ἀλλὰ καὶ καθοδηγοῦσαν κάθε πραξικοπηματικὴ τάση), παρακλήθηκαν νὰ ἀσκήσουν «τὴν ἐπιρροή τους νὰ ἀποτραπῆ μιὰ τέτοια τρέλλα» (Τὸ κίνημα Διάμεση — Ζέρβα).

Ἔτσι καὶ μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα, συνεχιζόταν ἡ μοιραία πορεία πρὸς τὸ καταστροφικὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἡ πορεία, κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς ὁποίας ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες μάταια προσπαθοῦσε νὰ πείση τοὺς θαυμαστὲς τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» ὅτι «ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας ὅσο ἐγὼ (ὁ Χρ. Τσιγάντες) γιὰ νὰ φτιάχνω σκουλαρίκια»!

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀντιπλαστηρικὴ διάθεση πάρα - πολλῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν, δὲν ἀφορίσε μονάχα στὴν περίοδο τῆς διετίας 1933 - 1935. Εἶχε καὶ πολὺ παλαιότερα ἐκδηλωθῆ. Ὄχι μονάχα τὸ 1927, ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας τάχθηκε μὲ τὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση στὸ ζήτημα τῶν ἀποτάκτων τῆς ἀντεπαναστάσεως τοῦ 1923. Εἶχε ἐκδηλωθῆ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑποτίθεται, ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας βρισκόταν στὸ μεσουράνημά του, σὰν ἀρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» Εἶναι τοῦτα μιὰ ἄγνωστη ὡς τώρα, πτυχὴ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας, πτυχὴ ποὺ ἔχει ἀπόλυτη συνάρτηση μὲ ὅσα ἔκτοτε σημειώθηκαν —καὶ μὲ τὸν ἀντιπλαστηρισμὸ τοῦ 1933, ὅταν οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀρνήθηκαν τὸν Ν. Πλαστήρα ὡς δικτάτορα, καὶ μὲ τὸ 1935 ὅταν τὸν θεώρησαν ἀπαράδεκτο γιὰ ἀρχηγὸ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Καὶ αὐτὴ τὴν ἄγνωστη πτυχὴ θὰ ἀνασύρη αὔριο, σὲ μιὰ παρένθεση τοῦ ἱστορήματός μας ἐκεῖνος ποὺ τότε εἶχε παίξει τὸν πρῶτο (γιὰ τὴν προκειμένη περίπτωση) ρόλο: ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ σκληρότερη ἐτυμηγορία γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα ἀπαγγέλθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο. — Μὲ ἀφορμὴ λίγες λέξεις στὸ περιθώριο ἑνὸς βιβλίου. — Ἕνα μεταμεσονύκτιο τηλεγράφημα τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο. — «Ἐλᾶτε ἀμέσως στὴν Ἀθήνα». — Ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος ἱστορεῖ μιὰ δραματικὴ σκηνή. — Τί ζητοῦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ γιατὶ ἔγινε ἡ πρόσκληση. — Ἡ σύσκεψη στὸ πολιτικὸ γραφεῖο καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀνακοινωθέντα.

Τὸ τελειότερο σύστημα διά,
ΕΠΑΥΛΕΙΣ, ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΕΣ, ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ
ΣΧΟΛΕΙΑ, ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ, ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ Κ.Λ.Π.

Ἐπαναστατικὸς τρόπος θερμάνσεως διὰ θερμοῦ ἀέρος.
• Καταργεῖ σόμπες, τζάκια, καλοριφέρ
• Ζεσταίνει σταθερὰ
• Φθηνότερα 40 - 50% ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο σύστημα θερμάνσεως.

ΑΝΕΣΙΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ
ΑΣΦΑΛΕΙΑ - ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ
ΤΑΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΛΟΥΣΤΑΤΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΜΕΛΕΤΑΙ - ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΔΩΡΕΑΝ
"ΚΑΙΜΑΤΙΚΑ,,
Γ' Σεπτεμβρίου 61 - Ἀθῆναι - Τηλ 822.421
ΑΝΤΙΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: TECHNIK
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7 - ΤΗΛ. 76.629

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστοριας μας
71ον

ΟΤΑΝ στίς 15 Μαΐου 1933, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μίλησε στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴ δικτατορία τῆς 4ης Μαρτίου τοῦ χρόνου ἐκείνου καὶ ζήτησε τὴ δίωξη τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ὡς ἠθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς μετεκλογικῆς ἐκτροπῆς, εἶχε πῆ γιὰ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα αὐτά: «Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ χαρακτηρίσω παῖος εἶναι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας. Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα οἱ μὲν θὰ τὰ ἀνυψώσουν εἰς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ θὰ τὰ καταβιβάσουν εἰς τὸν "Ἅδην." Ἡ Ἱστορία θὰ κρίνῃ περὶ αὐτοῦ». Καὶ ἦταν, ἀληθινά, ἐπιγραμματικὰ ἐκεῖνα ποὺ λέχθηκαν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ τότε κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων. Γιατί, ὄχι τώρα ποὺ ἔχουν περάσει δεκάδες χρόνια ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν ἀλλεπάλληλων δημοκρατικῶν ἀνωμαλιῶν (δημοκρατικῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ θέλησε νὰ ἀναβιώσῃ καὶ στὶς δικές μας ἡμέρες ἡ οἰκογένεια Παπανδρέου μὲ τοὺς ἀσπιδοφόρους της), ἀλλὰ καὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ διαδραματίζονταν τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἦ καὶ παλαιότερα, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Ν. Πλαστήρα στὸ προσκήνιο, ὑπῆρχαν ἄνθρωποι, ποὺ ἦ ἀνύψωναν τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» στὸν οὐρανὸ (θαυμάζοντάς τον καὶ καίγοντάς του θυμιάματα) ἦ τὸν κατέβαζαν στὸν "Ἅδη, μὲ τὸ νὰ τοῦ ἀρνιοῦνται ὁποιαδήποτε ἐξαιρετικὴ ἰδιότητα. Ἰδιότητα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἀποκαλεῖ «καλὴ προαίρεση» ἦ «λεβεντιά». Στοιχεῖα ὅμως μὲ τὰ ὁποῖα «ἕνας τόπος δὲν κυβερνᾶται».

Καὶ δὲν μιλᾶμε ἐδῶ γιὰ τοὺς ἐχθροὺς ἦ τοὺς ἀντίπαλους τοῦ Ν. Πλαστήρα. Αὐτοὶ θὰ ἦταν πάντα πρόθυμοι, ὄχι, βέβαια, νὰ τὸν ἀνυψώσουν στὸν οὐρανό, μὰ νὰ τὸν κατεβάσουν ὁλοταχῶς στὸν "Ἅδη. Μιλᾶμε γι' αὐτοὺς ποὺ ἄνηκαν στὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνον ἰδεολογικὸ στρατόπεδο τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, τοὺς ὁμοϊδεάτες του, τοὺς συναγωνιστές του. Γιατί, ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ὑπῆρχαν πολλοί, πάμπολλοι, πολλοὶ περισσότεροι ἀπὸ ὅσους μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ, ποὺ δὲν εἶχαν καμμιὰ διάθεση νὰ τὸν ἀνυψώσουν στὸν οὐρανό. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα. Μιλᾶμε, δηλαδὴ γιὰ αὐτοὺς ποὺ ἐκδηλώνουν παρόμοιες μὲ τὸν Χρ. Τσιγάντε σκέψεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας ὅσο ἐγὼ γιὰ νὰ φτειάχνω σκουλαρίκια»!

Ἡ σκληρότερη ἐτυμηγορία

ΟΤΑΝ οἱ ἐχθρόφιλοι τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀναφέρονταν στὸν τίτλο τοῦ «δικτάτορα», δὲν τὸν λάμβαναν ἀπὸ τὴ στενὴ τοῦ ἔννοια, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ κυβερνήτη. Τοῦτο, ἀκριβῶς, τοῦ εἶχε ἀμφισβητήσει —καὶ δημόσια καὶ πιὸ πολὺ καὶ πιό" ἔντονα σὲ κλειστὲς συζητήσεις— καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Μήπως, στὴ Βουλὴ (15 Μαΐου 1933), δὲν εἶχε ἀποκαλύψει, χωρὶς κανένα ἐνδοιασμό, τὶ ἀκριβῶς σκεπτόταν γιὰ τὶς πολιτικὲς ἱκανότητες (ἢ μᾶλλον ἀνικανότητες) τοῦ «φιλτάτου του ἀρχηγοῦ; Καὶ ὄχι κανένας ἄλλος, μὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τοῦ εἶχε πῆ (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς εὐχές, ποὺ τοῦ ἔδωσε γιὰ ἐπιτυχία), τὶς πρωινὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933 αὐτά: «Ἐγὼ νομίζω, ἀγαπητέ μου φίλε στρατηγὲ Πλαστήρα, ὅτι δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ κάμῃς τὸν δικτάτορα. Θὰ πάρῃς τὴν ἀρχή, καὶ μετὰ δυὸ ἢ τρεῖς μῆνες θὰ καταπέσῃς οἰκτρῶς, διότι θὰ εἶναι ἀδύνατον μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δικτατορίας νὰ λυθῇ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Χώρας, καὶ ἰδίως τὰ οἰκονομικά, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν».

Τὶ μεγαλύτερο κατέβασμα στὸν "Ἅδη ἀπὸ αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ; Καὶ ποιὰ αὐστηρότερη καὶ σκληρότερη «ἐτυμηγορία» γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» θὰ μποροῦσε νὰ ἐκδοθῇ ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἀπήγγειλε μπροστὰ στὴν Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων;

Στὸ περιθώριο ἑνὸς βιβλίου

ΠΑΜΠΟΛΛΕΣ φορὲς ὧς τώρα, στὸ ἱστόρημα τοῦτο, ἔχω δοσμένο στὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, τὸν καθιερωμένο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Αὐτὸν ποὺ χρησιμοποίησα καὶ εὐθὺς πάρα - πάνω. Καὶ εἶχα πιὰ πιστέψει —ὅπως, ἀσφαλῶς, καὶ ὅλοι οἱ "Ελληνες πού, κατὰ ἕνα τρόπο, ἔχουν ἀσχοληθῇ μὲ τὸ θέμα— πὼς, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ ἀπὸ τότε ὡς σήμερα, ὅλες τὶς ἰδιότητες ἢ τοὺς τίτλους τοῦ Ν. Πλαστήρα, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχουν βάλει σὲ αἴρεση, ὅσοι —ἀπὸ τὴ δική του παράταξη— δὲν ἦταν ποτὲ πρόθυμοι νὰ τὸν ἀνυψώσουν στὸν οὐρανό, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνη τοῦ «παγίου» καὶ «μέχρι τέλους» ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

"Ὡς που, τὴν περασμένη Τετάρτη, καθὼς βρισκόμουν στὸ καινούργιο σπίτι τοῦ στρατηγοῦ καὶ πρώην πρωθυπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀθωναίου (ἐκεῖ, στὴν Μηθύμνης 28), γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μοῦ διευκρινήσῃ ὡρισμένα σημεῖα ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ συνταγματάρχη Στέφανου Σαράφη (καὶ θὰ δοῦμε τὴ διευκρίνηση αὐτὴ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας), εἶδα ἁπάνω στὸ γραφεῖο του, ἀνοιγμένο στὴ σελίδα 455, τὸν δεύτερο τόμο τοῦ ἔργου: «Στρατηγοῦ Π. Γ. Δαγκλῆ. Ἀναμνήσεις —Ἔγγραφα— Ἀλληλογραφία. Τὸ Ἀρχεῖον του» ("Επιμέλεια Σ. Λευκοπαρίδη). Καὶ πλάϊ σὲ μιὰ παράγραφο, σημειωμένη (ἀριστερὰ) καὶ ὑπογραμμισμένη, μὲ κόκκινο χρώμα, τὴ λέξη «λάθος». Καὶ δεξιὰ πάλι τὴ λέξη «λάθος», καὶ εὐθὺς ἀμέσως τὴ φράση «ἡ ἀλήθεια εἶναι ὡς κατωτέρω». Καί, τέλος, στὸ κάτω περιθώριο τῶν σελίδων 455, 456, 457 καὶ 458, τὶς παρατηρήσεις τοῦ στρατηγοῦ. Φυσικὰ τὸ πρᾶγμα, μοῦ κίνησε ζωηρότατο τὸ ἐνδιαφέρον.

Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος τὴν ἐποχὴ (Νοέμβριος 1923) ποὺ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀξιωματικοὶ ζητοῦσαν τὴν κατάργησι τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ τὴν ἀνάληψι ἀπὸ τὸν διοικητὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ τῆς ἀρχηγίας τῆς ἐπαναστάσεως

«Ἐλᾶτε νὰ ἀναλάβετε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως»

Η ΦΡΑΣΗ τοῦ βιβλίου γιὰ τὸν στρατηγὸ Π. Γ. Δαγκλῆ ποὺ εἶχε προκαλέσει τὴν παρατήρηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου: «Λάθος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὡς κατωτέρω» ἔχει ἔτσι: «Ἡ ἐπανάστασις (τοῦ 1922) ἔστειλε τὸν στρατηγὸ Ὀθωναῖο στὸ Παρίσι, νὰ πληροφορηθῇ τὶς γνῶμες τοῦ Βενιζέλου».

—Λάθος· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκριβές. Δέν μέ ἔστειλεν ἡ «Ἐπανάστασις τοῦ 1922» εἰς τὸ Παρίσι, διὰ νὰ πληροφορηθῶ τὰς γνώμας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Ἡ, τότε, εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν μετάβασίς μου, ὠφείλετο εἰς ἰδικήν μου πρωτοβουλίαν.

Ἐρωτῶ:

— Καὶ ἡ δική σας πρωτοβουλία πῶς προκλήθηκε;

Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος μὲ κοιτάζει, σκέπτεται καὶ ἀπαντᾶ:

—Θά σᾶς εἴπω μίαν οὐσιαστικὴν λεπτομέρειαν τῆς συγχρόνου πολιτικῆς μας ἱστορίας, μίαν λεπτομέρειαν τῆς ὁποίας ἔλαβον γνῶσιν ἐλάχιστοι ἄνθρωποι. Μίαν λεπτομέρειαν, πού οὐδέποτε ἤθελησα νὰ κοινολογήσω, καί οἱ γνώσται τῆς ὁποίας, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, μετρῶνται — ὅσοι ἐπιζοῦν — εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός. Ἀλλ' ἂς ἀνασύρω καὶ τὴν πτυχὴν αὐτήν.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

—"Ημουν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, μέ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην, καί ἔφερον τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. "Οταν, περὶ τὰς πρώτας πρωινὰς ὥρας τῆς 2ας Νοεμβρίου 1923 (ὀλίγον, δηλαδή, μετὰ τὸ κίνημα τῶν στρατηγῶν Γαργαλίδη καὶ Λεοναρδοπούλου, ἡ δίκη τῶν ὁποίων διεξήγετο τὰς ἡμέρας ἐκείνας), μέ ἀφύπνισεν ὁ ὑπασπιστής μου, τότε λοχαγός, Λελούδας. Καί μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, Νικόλαος Πλαστήρας, μέ ἐζήτει ἐπειγόντως, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί του, εἰς τὸ τηλεγραφεῖον τοῦ Γ' Σώματος. Εἶχε δέ τότε τό Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἀπ' εὐθείας τηλεγραφικὴν σύνδεσιν μέ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν εἰς Ἀθήνας. Πράγματι, μετέβην ἀμέσως εἰς τὸν στρατιωτικὸν τηλέγραφον, καί ἀφοῦ συνεδέθην μετά τοῦ Πλαστήρα, οὗτος μοῦ διεβίβασε τά ἑξῆς, ἐπί λέξει: «Πρέπει νά ἔλθετε τὸ ταχύτερον εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναλάβετε ἀμέσως τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Διότι ὁλόκληρος ἡ Φρουρὰ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ὁ Στρατός, μοῦ ἐδηλώσαν δι' ἐπιτροπῶν, ὅτι παύουν νὰ πειθαρχοῦν εἰς τὰς ἐντολάς μου κα ζητοῦν νὰ παραδώσω τὴν ἐξουσίαν εἰς ὑμᾶς».

Νὰ παραδοθῇ ἡ ἐξουσία εἰς τὸν Ἀ. Ὀθωναῖον

ΡΩΤΩ τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο τί ἐπακολούθησε. Καὶ ἀπαντᾶ:

—Τοῦ ἐδήλωσα ὅτι θὰ ἀναχωρήσω κατὰ τὸ δυνατὸν ταχύτερον δι' Ἀθήνας καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Φρουρᾶς τῆς Πρωτευούσης, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ μὴ προβοῦν εἰς οἱανδήποτε ἐνέργειαν πρό τῆς ἀφίξεώς μου καὶ τῆς συναντήσεώς μου μετ' αὐτῶν. Πράγματι δέ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ἀνεχώρησα ἐκ Θεσσαλονίκης, διότι ὁ τότε ἐκεῖ διευθυντὴς τῶν ΣΕΚ Μελισσηνός, μεθ' οὗ ἐπεκοινώνησα, μοῦ διέθεσε ἔκτακτον ἀτμομηχανήν μετά μιᾶς ἁμάξης. Ἀφοῦ δέ ἔλαβεν ἀριθμόν ἀμαξοστοιχίας, ἐξεκίνησεν ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ ἄνευ ἐνδιαμέσου σταθμοῦ, κατηυθύνθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὑρισκόμην τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς 2ας Νοεμβρίου 1923. Ὀλίγον πρό ἐμοῦ ἀφίχθη εἰς τὴν Πρωτεύουσαν καὶ ὁ συνάδελφός μου στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Μανέττας, ὁ ὁποῖος εἰδοποιήθη, σχετικῶς, νά ἔλθῃ ἀμέσως ἐκ Πατρῶν, ὅπου εἶχε μεταβῆ δι' ὑπηρεσιακούς λόγους. Ἐγώ, προτοῦ μεταβῶ πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, εἶχον ἤδη συναντήσει τὸν στρατηγὸν Γ. Κονδύλην — ὅστις εἶχεν ἐξέλθει πρός προϋπάντησίν μου — καὶ ἀμέσως κατόπιν τὸν στρατηγὸν Θ. Πάγκαλον, μεθ' οὗ συνεζήτησα. Ἀκολούθως μετέβην πρὸς συνάντησιν τοῦ Ν. Πλαστήρα, μετὰ τοῦ ὁποίου, παρουσίᾳ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μανέττα, εἶχον μακροτάτην συζήτησιν. Μετὰ τὸ πέρας δέ τῆς συζητήσεώς μου μέ τὸν Ν. Πλαστήραν, εἰσῆλθον καὶ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πρωθυπουργοῦ Στυλιανοῦ Γονατᾶ, μετὰ τοῦ ὁποίου, ὡσαύτως, ἔσχον συζήτησιν.

Τὸ ἐρώτημα ποὺ ἔθεσα στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, ἦταν αὐτονόητο: Τί τοῦ εἶπε ὁ Ν. Πλαστήρας.

—Πρὶν σᾶς ἀπαντήσω μοῦ λέει, πρέπει νὰ σᾶς προσθέσω, ὅτι εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, μέ ἀνέμενε πλῆθος ἀξιωματικῶν, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων βαθμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους — καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐχαιρέτησα— ἐδήλωσα ὅτι δέν ἔχω νὰ τοὺς εἴπω τίποτε προτοῦ ἰδῶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συζητήσω μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὅτι, βεβαίως, κατόπιν θὰ τοὺς ἔβλεπα ὅλους. Ἐν συνεχείᾳ, ὡς προανέφερον, καὶ ἀφοῦ συνεζήτησα μέ τὸν Θ. Πάγκαλον, ἐπεσκέφθην τὸν Ν. Πλαστήραν. Οὗτος δέ παρουσίᾳ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μανέττα, μοῦ ἐπανέλαβε προφορικῶς, ὅσα μοῦ εἶχε μεταβιβάσει τηλεγραφικῶς. Νὰ ἀναλάβω, δηλαδή, τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, διότι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐδήλωσαν ὅτι θὰ ἔπαυον νὰ πειθαρχοῦν εἰς τὰς ἐντολάς του καὶ ἐζήτουν νὰ παραδοθῇ εἰς ἐμέ ἡ ἐξουσία.

"Ολοι ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τοῦ Ν. Πλαστήρα

ΕΡΩΤΗΜΑ:
— Καὶ σεῖς, τί κάνατε;
Ἀπάντηση:

—Παρεκάλεσα τὸν Ν. Πλαστήραν νὰ περιμείνῃ διὰ νὰ ἴδω καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐζήτουν νά μέ συναντήσουν, καὶ ὅτι ἀκολούθως θά τὸν ἔβλεπα ἐκ νέου. Ἐκ τῶν γραφείων, λοιπόν, τῆς Ἐπαναστάσεως μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς μου Φιφῆς Γεωργ. Μπουφέτη — ὅπου διέμενον ὁσάκις ἠρχόμην εἰς Ἀθήνας — ἐκεῖ δέ ἐδέχθην καὶ τὴν νύκτα, πλέον, τῆς 2ας Νοεμβρίου 1923 καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, ἀπαντας τούς ἐπιθυμοῦντας νὰ μέ συναντήσουν, ἐν οἷς καὶ τὰς ἐπιτροπὰς ἀξιωματικῶν, ἢ μεμονωμένους ἀξιωματικούς τοῦ Στρατοῦ, τῆς Ξηρᾶς καί τῆς Θαλάσσης.

Ἐρώτηση:
— Καὶ τί ἐζήτουν;
Ἀπάντηση:

—"Ολοι σχεδόν ἐζήτουν τὴν ἄμεσον κατάργησιν τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, καὶ τὴν ἀνάληψιν ὑπ' ἐμοῦ τῆς ἀρχηγίας τῆς Ἐπαναστάσεως. Πρέπει δέ νὰ σᾶς εἴπω ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καὶ εἰδικώτερον κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας, ἡ κατάστασις ἦτο πράγματι χαώδης, λόγω τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων πολιτικῶν καὶ πολιτειακῶν τάσεων, αἵτινες, τότε, ἐξεδηλοῦντο. Εἰς

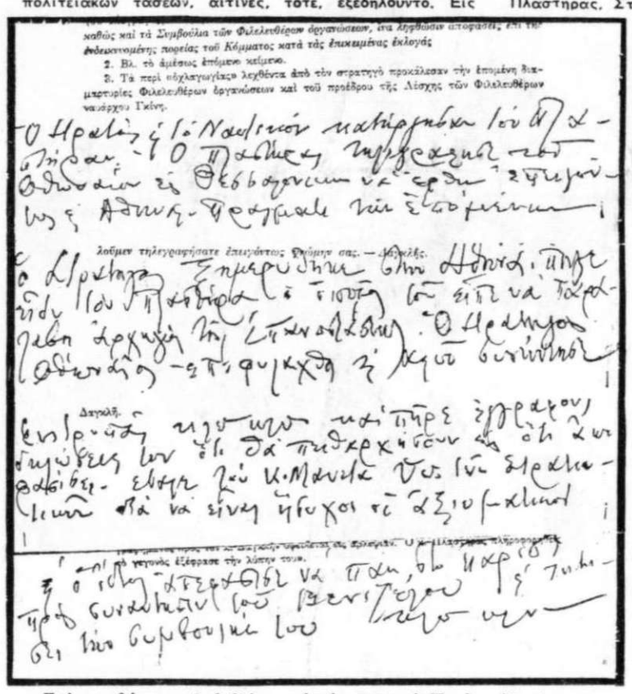

Στά περιθώρια τοῦ βιβλίου γιά τό στρατηγό Π. Δαγκλῆ, ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος σημειώνει ἰδιόγραφα: «Ὁ στρατός καί τό ναυτικόν κατήργησαν τόν Πλαστῆραν. Ὁ Πλαστήρας τηλεγράφησε τοῦ Ὀθωναίου εἰς Θεσσαλονίκην νά ἔρθῃ ἐπειγόντως εἰς Ἀθήνας. Πράγματι τήν ἑπομένην, ὁ στρατηγός ξημερώθηκε στήν Ἀθήνα. Πῆγε εἶδε τόν Πλαστῆραν ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε νά παραλάβῃ ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ στρατηγός Ὀθωναῖος ἐπεφυλάχθη καί ἀφοῦ συνήγτησε ἐπιτροπάς κ.λ.π. κ.λ.π. καί πῆρε ἐγγράφους δηλώσεις των ὅτι θά πειθαρχήσουν εἰς ὅ,τι ἀποφασίσῃ, ἔβαλε τόν Κ. Μανέταν ὑπ. τῶν Στρατιωτικῶν διά νά εἶναι ἡσυχοι οἱ ἀξιωματικοί καί ὁ ἴδιος ἀπεφάσισε νά πάῃ στό Παρίσι πρός συνάντησιν τοῦ Βενιζέλου καί ζητήση τήν συμβουλήν του κ.λ.π. κ.λ.π.»

ἀπάντησιν τῆς ἀξιώσεως, ἐκείνων οἵτινες μέ ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐζήτουν ἐπιμόνως τὴν ἄμεσον ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἐζήτησα ἀμέσως, καὶ δή ἀπό τὰς ἐπιτροπὰς τῶν ἀξιωματικῶν ἔγγραφον διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ πειθαρχήσουν εἰς τὰς ἀποφάσεις μου. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Μοῦ προσεκομίσθη δέ ἡ ἔγγραφος διαβεβαίωσις, ὑπογεγραμμένη, τόσον ἀπό τούς ἀξιωματικούς τῆς Ξηρᾶς, ὅσον καὶ τοὺς τῆς Θαλάσσης.

«Εἶπον εἰς τὸν Πλαστήραν, νὰ καθήσῃ εἰς τὴν θέσιν του»

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος συνεχίζει:

—Ἀφοῦ ἔλαβον τὰς ἐγγράφους διαβεβαιώσεις τῶν ἐπιτροπῶν τῶν ἀξιωματικῶν, ὁμοῦ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μανέττα, ἐπεκοινώνησα μετὰ τῶν Θ. Παγκάλου, Ἀλ. Χατζηκυριάκου καὶ Γ. Πλαστήρα, τῶν ὁποίων ἀμφότεροι — ὁ Κ. Μανέττας καὶ ἐγώ — ἠκούσαμεν τὰς ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ ζητήματος, ὅπερ τότε ἦτο καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν φλέγον. Ἀκολούθως συνῆλθομεν εἰς σύσκεψιν, εἰς τό Πολιτικὸν Γραφεῖον, οἱ Ν. Πλαστήρας, Στ. Γονατᾶς, Λ. Σακελλαρόπουλος, Κ. Μανέττας καὶ ἐγώ καὶ συνεζητήσαμεν ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Ἐρώτημα:
— Τί ἀπαντήσατε στὸν Ν. Πλαστήρα ὡς πρὸς τὴν πρότασή του νὰ ἀναλάβετε τὴν ἀρχηγία τῆς ἐπαναστάσεως καί, μάλιστα, ὕστερα ἀπό τὸ αἴτημα ποὺ σᾶς ὑποβλήθηκε ἀπὸ τὶς ἐπιτροπὲς τῶν ἀξιωματικῶν;
Ἀπάντηση:

— Ἐσκέφθην, πρὸ παντὸς ἄλλου, ὅτι θὰ ἦτο πρέπον, ἐπιβεβλημένον καὶ ἀπολύτως χρήσιμον εἰς ἐμὲ καὶ λίαν συντελεστικὸν διὰ τὴν λῆψιν τῶν ἀποφάσεών μου, ὅπως μεταβῶ εἰς Παρισίους καὶ συναντήσω προσωπικῶς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, ἵνα ζητήσω τὴν γνώμη του ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων. Εἶπον, λοιπόν, εἰς τὸν Ν. Πλαστήραν νὰ καθήσῃ εἰς τὴν θέσιν του, καὶ τὸ ταχύτερον δυνατὸν νὰ μοῦ ἑτοιμάσῃ τὰ σχετικὰ διὰ νὰ ἀναχωρήσω εἰς Παρισίους. Ἐζήτησα ὅμως ταυτοχρόνως, ἵνα καὶ ἐγὼ εἶμαι ἥσυχος, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εἶναι ἥσυχοι καὶ ἠρεμοῦν οἱ ἀξιωματικοί, ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου δὲν θὰ διωχθοῦν ὑπὸ τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἐζήτησα, λέγω τὴν ἄμεσον ὁρκωμοσίαν, ὡς ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ἑνὸς προσώπου τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης μου. Ὁ Ν. Πλαστήρας δέν ἔφερε καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ φέρῃ οὐδεμίαν ἀντίρρησιν καὶ τὴν 5.30 μεταμεσημβρινὴν τῆς 3 Νοεμβρίου 1923 ὡρκίσθη, ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β', ὡς ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας συνάδελφος καὶ φίλος τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης μου καὶ ἄκρως ἀφωσιωμένος εἰς ἐμέ. Μετ' αὐτοῦ ὡρκίσθη ὡς ὑπουργὸς Δικαιοσύνης ὁ Ἰδ. Στρατηγόπουλος. "Ολοι δὲ θὰ ἐμένομεν τὴν ἑπόμενόν μου ἀπὸ τὸ Παρίσι

Ἀναχώρηση γιὰ τὸ Παρίσι

ΑΦΟΥ τὰ πράγματα ρυθμίστηκαν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ «Ἐπανάστασις» καὶ ἡ κυβέρνηση, ἔβδωσαν γιὰ δημοσίευση μετὰ τὸ μεσημέρι τῆς 3ης Νοεμβρίου 1923 (καὶ μόλις τέλειωσε ἡ σύσκεψη ποὺ, καθὼς εἴπαμε, γίνηκε στὸ πολιτικὸ γραφεῖο), αὐτὸ τὸ ἐπίσημο ἀνακοινωθέν:

...Ἀνησυχία τις παρετηρήθη τάς τελευταίας ἡμέρας, ἐκ μέρους μέν τοῦ Λαοῦ διά διαίαν τυχόν μεταβολήν τοῦ πολιτεύματος ἐκ μέρους δέ τοῦ στρατοῦ διά τυχόν ἐπειξιν ἀντιλήψιν τῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῶν στασιαστῶν.

Οὐδέν τούτων πρόκειται νά γίνῃ. Τά Στρατοδικεῖα παρέμειναν καί θά παραμείνουν ἀπολύτως ἀνεπηρέαστα εἰς τάς ἀποφάσεις των.

Ἡ Κυβέρνησις συμπληροῦται σήμερον διά τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ στρατηγοῦ Μανέττα ὡς ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καί τοῦ κ. Ἰδ. Στρατηγοπούλου, ὡς ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης...

Κάτω ἀπὸ τὶς γραμμὲς αὐτῆς τῆς ἐπίσημης ἀνακοινώσεως φαίνεται ὁλοκάθαρα τὶ ἀκριβῶς, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκδοσή της, εἶχε διαδραματισθῆ. Γιατί —καὶ ἂς μὴ ξεχνᾶμε πὼς τότε ὑπῆρχε αὐστηρότατη ἐπαναστατικὴ λογοκρισία— καὶ γιὰ ἀνησυχία τοῦ Λαοῦ γίνεται φανερὰ λόγος καὶ γιὰ ἀνησυχία τοῦ Στρατοῦ (μὲ ὅλες τὶς ἀντιπλαστηρικὲς συνέπειες τῆς ἀνησυχίας αὐτῆς).

Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς στὰ προηγούμενα, καὶ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τόνισε, δὲν γίνεται τίποτα στὸν τόπο μας χωρὶς νὰ μαθευτῇ ἀμέσως, ἔτσι γνωστοποιήθηκε καὶ τὸ ταξίδι τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου. Καὶ τοῦτο τὸν ἀνάγκασε νὰ δηλώσῃ, στὶς 4 Νοεμβρίου 1923, αὐτά:

...Ἀναχωρῶ διά Θεσσαλονίκην, ὅπως κανονίσω ἐκεῖ διάφορα ὑπηρεσιακά ζητήματα. Ἐκεῖθεν ἐντός τῆς ἑβδομάδος θ' ἀναχωρήσω διά Παρισίους, ὅπως ἀντιληφθῶ ὡρισμένα πράγματα καί προσανατολισθῶ καλύτερον μέ τήν γενικήν κατάστασιν.

Τό ταξίδιον τοῦτο ἀναλαμβάνω ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καί οὐδενός τήν ἐντολήν ἐκτελῶ. Παρακαλῶ νά τονισθῇ τοῦτο, διότι εἰς τήν μετάβασίν μου εἰς Παρισίους ἐδόθη ὁ χαρακτήρ ἀποστολῆς...

Παρόμοιες δηλώσεις ἔκανε καὶ ὁ τότε πρωθυπουργὸς Στυλ. Γονατᾶς, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συνεργάστηκε μὲ τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο εἶπε ὅτι «ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀναχωρεῖ εἰς Παρισίους ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, οὐδεμίαν ἀναλαμβάνων ἀποστολήν». Οἱ ἐφημερίδες ὅμως τῆς ἐποχῆς πρόσθεταν ὅτι «ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, συναντώμενος εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ κ. Ἐλ. Βενιζέλου θὰ ζητήσῃ νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀντιλήψεις του ἐπὶ τοῦ ἀνακινηθέντος πολιτειακοῦ ζητήματος».

—Κατ' αὐτόν τόν τρόπον μοῦ πρόσθεσε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος, ἀνεχώρησα, συνοδευόμενος ὑπό τοῦ ὑπασπιστοῦ μου λοχαγοῦ Λελούδα, διά Παρισίους.

Ἔμμεση ἀπάντηση στὸν ἀντιπλαστηρισμό

ΤΗΝ ἴδια ὅμως ἡμέρα ποὺ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἔφυγε (7 Νοεμβρίου 1923), γιὰ τὸ Παρίσι, ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» (ποὺ τὶς ὧρες ἐκεῖνες οἱ ὁμοϊδεάτες του τὸν διατηροῦσαν ὑπὸ αἴρεση), ἔκανε δηλώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες «πάντοτε ἡ γνώμη τοῦ κ. Βενιζέλου, ὡς πολιτικοῦ τόσον μεγάλης ἀξίας, βαρύνει καὶ εἶναι σεβαστή, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ Ἐπανάστασις δι' ὡρισμένα ζητήματα ἔχει ἀπολύτως ἰδικάς της γνώμας». Καὶ πρόσθεσε ὅτι «ἡ γαλήνευσις τῆς χώρας δὲν διατρέχει κανένα ἀ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΤΟ 1923 Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΕΒΛΕΠΕ

«Ἕνα κίνημα κάθε ὄμπνον ὑπὸ καθεστὼς ἀβασιλεύτου»!

ΚΑΙ ΦΑΤΡΙΑΣ ΑΛΛΗΛΟΜΙΣΟΥΜΕΝΑΣ...

72ον

ΔΕΝ ΕΙΧΕ, λοιπόν, μονάχα τὸ 1933 (ἀπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο) ἢ τὸ 1935 (ἀπὸ τοὺς Στέφ. Σαράφην, Χριστόδ. Τσιγάντε καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως»), τεθῆ ὑπὸ ἀμφισβήτηση ἡ ἀξιωσύνη τοῦ Ν. Πλαστήρα νὰ εἶναι ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστάσεων, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πολυταλαίπωρης Δημοκρατίας, ἢ δικτάτωρ τοῦ τόπου. Τὸ θέμα εἶχε γεννηθῆ καὶ δέκα χρόνια πρίν, ὅταν ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» τηλεγράφησε τὰ μεσάνυχτα (2 Νοεμβρίου 1923) στὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο νὰ ἔρθη γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς Σεπτεμβριανῆς Ἐπαναστάσεως, γιατὶ «ὅλοι ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τοῦ Ν. Πλαστήρα». Ἀφοῦ δὲ ὁ διοικητὴς τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ εἶπε στὸν παλαιὸ του λοχία «νὰ καθήση στὴ θέση του», ξεκίνησε γιὰ νὰ συναντήση στὸ Παρίσι τὸν Ἑλ. Βενιζέλο.

— Εἰς τὸ Παρίσι· συνέχισε τὴν ἱστορησή του ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος, μὲ ὑπεδέχθη εἰς τὸν σταθμόν, κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρός του, ὁ Σοφοκλῆς Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ συνώδευσε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἐκεῖ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς πενθημέρου παραμονῆς μου εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ἔσχον ὑακρὰς συνομιλίας μετὰ τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ. Τοῦ ἐξέθεσα δέ, ὡς εἶναι αὐτονόητον, πᾶν ὅ,τι ἐγνώριζα περὶ τῆς καταστάσεως ἐν γένει, τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν τάσεων αἵτινες, τότε, ἐξεδηλοῦντο ἐν Ἑλλάδι. Τοῦ ἀνέπτυξα, τέλος, καὶ τὰς ἰδικάς μου ἀπόψεις. Οὕτω καὶ ἀφοῦ καθ' ὅλας ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐωτλετήσαμεν τὴν κατάστασιν, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος συνέταξε μακροσκελῆ ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρός με. "Οταν δὲ μοῦ ἐπέδωσε τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἐπιστολήν, μοῦ παρέσχε καὶ τὴν ὅδειαν τῆς δημοσιεύσεώς της, ἐφ' ὅσον παρίστατο ἀνάγκη πρὸς τοῦτο. Συνεφωνήθη ὅμως ὅπως τηοηθῆ ἐκ μέρους ἀμφοτέρων ἀπόλυτος σιωπή, μένοι τῆς ἐπιστροφῆς μου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπῆρχον δὲ εἰδικώτεροι λόνοι, οἵτινες ἐπέβαλλον ἀπόλυτον ἐχεμύθειαν.

ΔΥΟ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΕΝΩ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος τέλειωνε, στη γαλλικὴ πρωτεύουσα, τὶς συζητήσεις ποὺ ἔκανε μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, λήφθηκαν στὰς Ἀθήνας, δυὸ τηλεγραφήματα. Τὸ πρῶτο εἶχε ἔτσι:

... Παρίσιοι, 12 Νοεμβρίου. Χθὲς τὴν πρωΐαν ὁ κ. Ὀθωναῖος μετέβη ἐκ νέου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπου παρέμεινε μετ' αὐτοῦ συσκεπτόμενος ἐπὶ μακρόν. Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην σύσκεψιν, διαρκέσασαν ἐπὶ τρίωρον περίπου, ἐπῆλθε πλήρης συμφωνία μεταξὺ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ κ. Ὀθωναίου, σχετικῶς μὲ τὰ συζητηθέντα θέματα...

Τὸ δεύτερο τηλεγράφημα πληροφοροῦσε αὐτά:

...Παρίσιοι, 12 Νοεμβρίου. Ὁ κ. Ὀθωναῖος ἐδήλωσε ὅτι ἀναχωρεῖ ἀπόψε εἰς Ἀθήνας. Εἰς οὐδεμίαν ἀνακοίνωσιν προέβη, σχετικῶς πρὸς τὴν διεξαχθεῖσαν μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου συζήτησιν. Πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὁ κ. Ὀθωναῖος θὰ μεταδώση προφορικῶς τὰς γνώμας τοῦ κ. Βενιζέλου...

Ἐρωτῶ:

— Μὰ γιατὶ τόση ἐχεμύθεια, ἀφοῦ εἴχατε πιὰ τὸ γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στὰ χέρια σας;

Καὶ ὁ στρατηγὸς ἀπαντᾶ:

— Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ καὶ διὰ τὸν σοβαρώτατον λόγον τὸν ὁποῖον, παρακατιών, θὰ σᾶς εἴπω — καὶ τὸν ὁποῖον, εἶμαι βέβαιος, ὅτι δεόντως θὰ ἐκτιμήσετε.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ πρωθυπουργὸς Στυλ. Γονατᾶς ἀπαντώντας σὲ ἐρωτήσεις σχετικὲς μὲ τὰ δυὸ πάρα-πάνω τηλεγραφήματα τόνισε, ὅτι «θεωρεῖ τὴν τηρηθεῖσαν μέχρι τοῦδε ἐπιφύλαξιν τοῦ κ. Ὀθωναίου, εἰς ἀνακοινώσεις, δικαιολογημένην, διότι ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ ἀποφύγουν, τόσον ὁ κ. Ὀθωναῖος, ὅσον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, εἶναι νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην κατεύθυνσιν τοῦ ζητήματος πρὶν ἢ ἐκτεθῶσιν ἐνταῦθα προφορικῶς καὶ σαφῶς αἱ ἐκ Παρισίων εἰσηγήσεις».

ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ Η ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ

ΣΤΙΣ 11.30 τὴ νύχτα τῆς 15ης Νοεμβρίου 1923, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀφίχθηκε, μὲ τὸ «Ἐξπρὲς Ὁριάν», στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ Θεσσαλονίκης. Ἀπὸ ἐκεῖ (καὶ ἀφοῦ, ἀπαντώντας σὲ ἐρωτήσεις γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ταξιδιοῦ του, εἶπε πὼς «ὅταν ὑπάρχη πειθαρχία καὶ ὁμόνοια πρέπει νὰ αἰσιοδοξῶμεν»), μὲ εἰδικὴ ἁμαξοστοιχία, κατευθύνθηκε στὰς Ἀθήνας.

— Μὲ ἐρωτήσατε· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, διατί τόση ἐχεμύθεια καὶ εἰς τὸ Παρίσι καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Πρέπει, λοιπόν, νὰ σᾶς εἴπω ὅτι καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν καὶ ἅμα τῇ εἰσόδω μου εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, οἱ πάντες μὲ ἠρώτων: τί ἐλέχθη καὶ τί ἀπεφασίσθη μεταξὺ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου καὶ ἐμοῦ. Εἰς τὴν Γευγελὴν ἰδιαιτέρως μὲ ἀνέμενε πλῆθος κόσμου, διὰ νὰ μάθη, ἔστω καὶ «ἐμπιστευτικῶς» τὰ ἀποφασισθέντα.

Ἐρώτημα:

— Ἀπὸ ἐθνικοπολιτ[illegible]περέργεια;

Ἀπάντηση:

— "Οχι. Οἱ ἐπιμένοντες νὰ μάθουν «τὰ νέα», ἐπεθύμουν νὰ τὰ ἐκμεταλλευθοῦν καὶ χρηματιστηριακῶς. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ εἶχον βάλει «λουκέτο» στὸ στόμα του. Ἦτο δὲ ἡ ἔμπνευσίς μου νὰ μὴ εἴπω οὐδὲ λέξιν εἰς οὐδένα ἀπολύτως, οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν «ἐπανάστασιν» ἢ τὴν κυβέρνησιν, λίαν εὐτυχής. Καί οὕτω, σιωπηλός, ἀφίχθην εἰς Ἀθήνας.

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣΕ "ΜΕΤΑ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ,,

ΗΕΚΤΑΚΤΗ ἁμαξοστοιχία στὴν ὁποία ἐπέβαινε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀφίχθηκε στὰς Ἀθήνας στὶς 7.30 τὸ βράδυ τῆς 16ης Νοεμβρίου 1923. Στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τὸν ὑποδέχθηκε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κ. Μανέττας, καὶ ἀμέσως, οἱ δυό τους, κατευθύνθηκαν, μὲ αὐτοκίνητο, στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο.

— Ἐκεῖ· μοῦ ἱστορεῖ, μὲ ἀνέμενε ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας. Μόλις ἐχαιρετήθημεν, τοῦ εἶπα: «Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος παραιτήσεώς σου ἀπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀναλήψεως τῆς ἀρχηγίας ὑπ' ἐμοῦ. Ἔχω τὴν ἔγγραφον διαβεβαίωσιν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅτι θὰ πειθαρχήσουν εἰς ὅ,τι τοὺς εἰπῶ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ παραμείνη ὁ στρατηγὸς Κ. Μανέττας πρὸς ἀπόλυτον ἱκανοποίησιν καὶ ἠρεμίαν τῶν ἀξιωματικῶν. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων: Θὰ σοῦ διαβάσω τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐπέδωσε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲ μνείαν ἔκαμα ἕως τώρα.

Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος (ἡ φωτογραφία εἶναι τῆς ἐποχῆς πού ἔφερε τὸν βαθμόν τοῦ συνταγματάρχου) ἱστορεῖ ὅτι «ὁ Ν. Πλαστήρας συνεφώνησε ἀπολύτως μαζί του καί ὑπεσχέθη νά τηρήση τίς ἐπιθυμίες του (τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου) μετά εὐλαβείας»

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ὁ Πρόεδρος, καθορίζει λεπτομερῶς τί πρέπει νὰ γίνη. Παρακαλῶ δὲ νὰ προσέλθουν ἐδῶ οἱ πολιτικοὶ συντάκται ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐφημερίδων, διὰ νὰ τοὺς δώσω μίαν μικρὰν ἀνακοίνωσιν, καί, ἀφοῦ τοὺς τὴν ἀναγνώσω, νὰ τοὺς δώσω ἐπίσης καὶ ἀνὰ ἓν ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐπιδώσω τὰ ἀντίγραφα ταυτοχρόνως εἰς ὅλους, διὰ νὰ μὴ γίνη οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἐκμετάλλευσις ἢ τῶν διαλαμβανομένων ἐν αὐτῇ». Ὁ Ν. Πλαστήρας συνεφώνησε ἀπολύτως μαζί μου καὶ ὑπεσχέθη νὰ τηρήση τὰς ἐπιθυμίας μου μετὰ εὐλαβείας.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ προσῆλθαν στὸ πολιτικὸ γραφεῖο οἱ Στυλ. Γονατᾶς καὶ Λουκᾶς Σακελλαρόπουλος καὶ λίγο ἀργότερα οἱ Γ. Κονδύλης, Ἀλ. Χατζηκυριάκος καὶ Θ. Πάγκαλος. Ἀμέσως ὕστερα οἱ Ἀλ. Ὀθωναῖος, Ν. Πλαστήρας, Γ. Κονδύλης, Ἀλ. Χατζηκυριάκος καὶ Θ. Πάγκαλος ἔφυγαν ἀπὸ τὸ πολιτικὸ γραφεῖο καὶ πῆγαν στὰ γραφεῖα τῆς «ἐπαναστάσεως». Ἐκεῖ ἀκολούθησε νέα σύσκεψη καὶ πιὸ ὕστερα ἄλλη νεώτερη μὲ τοὺς Στυλ. Γονατᾶ, Κ. Μανέττα καὶ Λ. Σακελλαρόπουλο.

ΤΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΟΥ ΑΛ. ΟΘΩΝΑΙΟΥ

ΤΕΛΟΣ δόθηκε στοὺς δημοσιογράφους τὸ ἀνακοινωθὲν τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, ποὺ ἔλεγε αὐτά:

... Θεωρῶ καθῆκον μου νὰ δώσω εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴ τοῦ κ. Προέδρου Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀπευθυνθεῖσαν μοι ἐν Παρισίοις πρό 5 ἡμερῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη συνετάγη κατόπιν μακρῶν ἐπανειλημμένων συζητήσεων καὶ ἐπιμελημένης ἐξετάσεως ὑπό τοῦ κ. Προέδρου τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ζητημάτων. Εἶναι αὕτη τὸ συμπέρασμα καὶ ἡ ἀποκρυστάλλωσις τῆς γνώμης τοῦ Ἑλ Βενιζέλου ἐπὶ τῆς ἐπιβαλλομένης κατευθύνσεως ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν πολιτικὴν καὶ πολιτειακὴν ἐξέλιξιν.

Πρός τὴν γνώμην ταύτην ἀπολύτως συμφωνῶ. Δημοσιεύεται τῇ ἐγκρίσει τοῦ κ. Προέδρου. Συνεπῶς πᾶς Ἕλλην δύναται νά τήν θεωρήση καί πρός αὐτόν ἀπευθυνομένην. Ἂς κρίνη καί ἂς σταθμίση ταύτην καλῶς ἵνα εἶναι ἕτοιμος ὅταν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον κληθῆ νά δώση τὴν ψῆφον του ἐπί τοῦ ὑψίστης σημασίας διά τήν Ἑλλάδα ζητήματος τῆς πολιτειακῆς μεταβολῆς.

Ὑποστράτηγος ΟΘΩΝΑΙΟΣ

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΚΑΙ εὐθὺς ἀμέσως δόθηκε ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο, ποὺ εἶχε ἔτσι·

Παρίσιοι, τῇ 11)11)1923
Φίλε Στρατηγέ,
Ἤκουσα μετά προσοχῆς τήν ἔκθεσιν ὑμῶν περί τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως καί περί τῶν μέσων, δι' ὧν φρονεῖτε ὅτι δύναται αὕτη ν' ἀντιμετωπισθῆ.

Εἶμαι ὑποχρεωμένος, ἀτυχῶς, νά ἐπιμείνω καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν γνώμην ἥν ἐξέφρασα διά τοῦ τηλεγραφήματός μου πρός τόν κ. Ροῦσον.

Ἐξορκίζω πάντας, ὅσους δὲν παραγνωρίζουν εἰς ποῖον κρίσιμον σημεῖον ἔχει περιέλθει ἡ Ἑλλάς, νά μή ρίψουν αὐτήν εἰς τούς προφανεῖς κινδύνους οὓς θά συνεπήγετο μιά βιαία ἀλλαγή τοῦ πολιτεύματος.

Καθ' ἥν στιγμήν ὁ Ἑλληνικός λαός καλεῖται ὑπό τῆς Ἐπαναστάσεως νά ἐπαναλάβη τήν ἄσκησιν τῶν ἐλευθεριῶν του καί διά τῶν ἐκλογῶν τῆς 1 Δεκεμβρίου νά καταρτίση Συντακτικήν Συνέλευσιν, θά ἦτο κατάχρησις ἀφόρητος τῆς ὑλικῆς δυνάμεως, ἀναξία ἐντελῶς ἀνθρώπων διακηρυττόντων ἑαυτούς δημοκρατικούς τό νά θελήσουν νά ἐπιβάλουν πραξικοπηματικῶς τήν Δημοκρατίαν.

Οὔτε μεταβάλλονται οὐσιωδῶς τά πράγματα διά τῆς προτεινομένης διεξαγωγῆς δημοψηφίσματος πρό τῶν ἐκλογῶν.

Τό δημοψήφισμα τοῦτο, διεξαγόμενον ὑπό ἐπαναστατικόν καθεστώς, ἄνευ τῆς πολιτικῆς εὐθύνης κανονικῶς συγκεκροτημένης συνταγματικῆς κυβερνήσεως καί πρίν ὁ λαός ἀναλάβη τήν ἐλευθέραν ἐνάσκησιν τῆς κυριαρχίας του, θά ἦτο ἁπλῆ κωμωδία στερουμένη πάσης ἠθικῆς ἀξίας καί ἐσωτερικῶς καί ἐξωτερικῶς.

Τοιαύτη ἐνέργεια θά κατέρριπτε τήν Ἑλλάδα εἰς τό ἐξωτερικόν κάτω καί τοῦ γαμηλοῦ σημείου εἰς τό ὁποῖον σήμερον εὑρίσκεται, θά ἐματαίου ἐντελῶς τήν ἔκδοσιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου, ἀπό τήν ἐπικειμένην πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ λύσις τοῦ κεφαλαιώδους ζητήματος τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, θά ἐξήτιμιζε πᾶσαν ἐλπίδα περί πραγματοποιήσεως τῶν παλαιῶν πιστώσεων ἀπό τήν σοβαρῶς ἐλπιζομένην πραγματοποίησιν τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ ἀνόρθωσις τῶν οἰκονομικῶν μας. Ἐσωτερικῶς δὲ θά συνεκέντρου περί τόν ἀντισυνταγματικῶς ἀνατραπέντα Θρόνον ὅλην τήν ἀντίδρασιν καί ὅταν ὁ λαός θά ἐκαλεῖτο ποτὲ εἰς ἐλευθέρας ἐκλογάς θ' ἀνέτρεπε τήν οὕτως ἐγκαθιδρυθεῖσαν Δημοκρατίαν καί πολλοί ὀνόματι ἐλεύθεροι πολῖται θά μετεβάλλοντο εἰς ὑποζύγια, διά νά ἐπαναφέρουν ἐν θριάμβω ὄχι μόνον τά ἐξόριστα μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἀλλά καί τούς μαγείρους καί τούς ἱπποκόμους αὐτῶν.

Ἐάν οἱ ἐπιδιώκοντες τήν τοιαύτην ἐγκατάστασιν τῆς Δημοκρατίας φαντάζωνται ὅτι θά ἠσφαλίζοντο κατά τοιούτου κινδύνου, ἀναβάλλοντες ἐπί τινα ἔτη τήν διεξαγωγήν ἐλευθέρων ἐκλογῶν, τότε θά ἔχωμεν ἀνά πᾶν ἐξάμηνον περίπου ἓν στρατιωτικόν κίνημα, ὅπερ οὐσιαστικῶς θά ἐκυδέρνα. θά κατενέμετο εἰς φατρίας ἀλληλομισουμένας καί ἀλληλοτρωγομένας. δὲν θά παρήρχοντο δὲ πολλά ἔτη πρίν τά σύνορά μας μετατεθοῦν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος.

Ἐάν οἱ ἐπιδιώκοντες τήν ἐγκατάστασιν τῆς Δημοκρατίας πιστεύουν ὅτι ἔχουν τήν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ μαζί των, δὲν ἔχουν παρά νά ἀναπετάσουν τήν σημαίαν των εἰς τάς ἐπικειμένας ἐκλογάς, καί, ἄν ἐξουσιοδοτηθοῦν ὑπό τοῦ λαοῦ, ἀναλάβουν τότε τήν πολιτικήν εὐθύνην τῆς ἐπιδιωκομένης ὑπ' αὐτῶν μεταβολῆς.

Ἀλλά τοιαύτην ἐνέργειαν οἱ Δημοκρατικοί δὲν θ' ἀκολουθήσουν. Οὔτε εἶναι ἄλλωστε πολιτικῶς ἐνδεδειγμένη, διότι θά διήρει ἐπί τοῦ σημείου τούτου τούς ἄλλως πολιτικῶς ὁμοφρονοῦντας καί θά ἐκινδύνευεν οὕτω νά δώση τήν νίκην εἰς τήν μειοψηφίαν τῆς χώρας. ἀφοῦ δὲν ἔγινε δεκτή ἡ ἀναλογική ψῆφος.

Νομίζω λοιπόν ὅτι οἱ Δημοκρατικοί θά ἠδύναντο νά κατέλθουν εἰς τάς ἐκλογάς ρητῶς δηλοῦντες ὅτι δὲν ἐννοοῦν νά ἐπιβάλουν διά τῆς ψήφου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τήν μεταβολήν τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος. ἀλλά μόνον νά ἐπιδιώξουν ὅπως ἐπιτύχουν ὑπ' αὐτῆς ἵνα τό ζήτημα τοῦτο ὑποβληθῆ εἰς τήν ἄμεσον ψῆφον τοῦ λαοῦ διά δημοψηφίσματος. Ἐάν ἡ μέθοδος αὕτη ἀκολουθηθῆ τότε οὐδείς θά δύναται νά ὑποπτευθῆ ὅτι ἡ ψῆφος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπεκλάπη. θά ὑπάρχουν δὲ τουναντίον ὅλαι αἱ ἀπαραίτητοι ἐγγυήσεις ὅτι ὁ λαός ἀπεφάνθη ἐν ἐπιγνώσει τῶν εἰς τήν ψῆφον τιθεμένων ζητημάτων καί ἐν πλήρει ἐλευθερία μήνας ὅλους μετά τόν τερματισμόν τῆς Ἐπαναστάσεως καί τῆς ἐγκαταστάσεως πολιτικῆς Κυβερνήσεως.

"Οσον ἀφορᾶ ἐμὲ προσωπικῶς, ἡ ἀπόφασίς μου, ὅπως μή ἐπανέλθω ἐπί τῆς πολιτικῆς σκηνῆς εἶναι ὁριστική καί ἀμετάτρεπτος Λυποῦμαι ἐπομένως διότι ἡ λύσις τήν ὁποίαν προτείνατε εἶναι ἀπραγματοποίητος. Ὑπάρχουν βέβαια οἱ φρονοῦντες ὅτι ἐν τοιαύτη περιπτώσει δὲν ἔχω δικαίωμα οὔτε γνώμας νά ἐκφράζω περί τῶν πραγμάτων τῆς χώρας.

Τό συμπέρασμά των, εἶναι προδήλως ἀστήρικτον, ἄλλως τε τάς γνώμας μου ἐκφράζω ὄνι ὡς ἄσκησιν δικαιώματος ἀλλ' ὡς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος καί συνήθως πρός ζητοῦντας αὐτάς. Θά ἦτο πολύ ν' ἀπαιτηθῆ ἀπό ἐμέ νά βλέπω τό σκάφος τῆς πολιτείας ὁδηγούμενον κατά ὑφάλων καί νά μή προκαλέσω τήν προσοχήν τοῦ κυβερνήτου καί τῶν ἐπιβατῶν, ὅταν μάλιστα πολλοί ἐξ αὐτῶν στρέφουν ἀνήσυχα τά βλέμματα πρός ἐμέ, περιμένοντας νά μάθουν ἄν διαβλέπω ἢ ὄχι κινδύνους εἰς τήν ἀκολουθουμένην πορείαν.

"Οπως ἐκτιμηθῆ ἡ ἀξία τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεών μου, πρέπει νά βεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι πρό τριετίας περίπου ἔπαυσα νά πιστεύω εἰς τήν ἀναγκαιότητα τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ διά τήν Ἑλλάδα καί ὅτι μακράν τοῦ νά θεωρῶ τόν Ἑλληνικόν λαόν μή ὥριμον διά τό πολίτευμα τῆς καθαρᾶς Δημοκρατίας, φοβοῦμαι ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ὥριμος διά τόν χειρισμόν τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, ἥτις εἶναι ἡ πολυπλοκωτέρα μορφή πολιτεύματος. Ἀφ' ἧς ὁ πρώην Βασιλεύς Κωνσταντῖνος ἐφαρμόσας προσωπικήν πολιτικήν κατά τήν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἐπέμεινε παρά τήν αὐστηράν προειδοποίησιν τῶν πρώην συμμάχων μας νά ἐπιστρέψη εἰς τήν Ἑλλάδα καί ἐπεσώρευσεν συμφοράς εὗρε δέ σπουδαῖον μέρος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου της διατεθειμένον νά θυσιάση τά ἐθνικά συμφέροντα εἰς τά κακῶς ἐννοούμενα συμφέροντα τοῦ Βασιλέως ἢ μᾶλλον εἰς τάς ἀπολυταρχικάς αὐτοῦ ροπάς, ὁ βασιλικός θεσμός συνεκλονίσθη πρόρριζα εἰς τήν συνείδησιν ἱκανοῦ μέρους τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ Ἔθνους. Ταῦτα ἑπομένως πιστεύων, δὲν εἶναι δυνατόν νά παρεξηγηθῶ ὡς ἐπηρεαζόμενος εἰς τάς γνώμας μου ἐκ τῆς προσηλώσεως τυχὸν εἰς τήν ἰδέαν τῆς χρησιμότητος τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ.

Ἀλλά, διότι εἶμαι εἰλικρινής δημοκρατικός, ἀδυνατῶ νά εὐνοήσω ἐκείνους, οἵτινες διανοοῦνται νά ἐπιβάλουν τήν Δημοκρατίαν διά τῆς βίας εἴτε ἀπροκαλύπτως, εἴτε συγκεκαλυμμένως εἴτε διά τῆς ὑποκλοπῆς τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ. Ἐάν πρόκειται νά μεταβάλωμεν μορφήν τοῦ πολιτεύματος πρέπει νά γίνη τοῦτο ὑπό τοῦ λαοῦ, ἐκδηλοῦντος ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ τήν γνώμην του, κατόπιν ὡρίμου σκέψεως καί ἐν ἐπιγνώσει ὅλων τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς τίθεται πρό αὐτοῦ τό ζήτημα καί ὑπό τήν πολιτικήν εὐθύνην κανονικῆς συνταγματικῆς Κυβερνήσεως. Θά ἦτο ὀλέθριον ἄν ἐκ συναρπαγῆς μετεβάλλομεν μορφήν πολιτεύματος διά νά ἐπιστρέφωμεν εἰς πρώτην μετάθεσιν κυβερνητικῆς πλειοψηφίας πρός τό καταλυθὲν πολίτευμα, μὲ ἀπροκάλυπτον πλέον τάσιν πρός τόν μοναρχισμόν. Οἱ ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν πεποίθησιν τῆς ἀνάγκης τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος ἐν ἔχουν καθήκον. Νά διαφωτίσουν τόν λαόν διά συστηματικῆς προπαγανδιστικῆς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, ὥστε ὅταν τό ἐρώτημα ὑποβληθῆ εἰς αὐτόν ὑπό τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως νά δύναται ὁ λαός ἐν ἐπιγνώσει καί διά σημαντικῆς πλειοψηφίας νά δώση τήν ψῆφον του ὑπὲρ αὐτῆς. Τότε μόνον οἱ ἐξωτερικοί ἀντίκτυποι τῆς μεταβολῆς ταύτης θά εἶναι ὀλιγώτερον ὀχληροί καί ἐπιζήμιοι καί οἱ ἐσωτερικοί κίνδυνοι νέας προσεχοῦς μεταβολῆς θά εἶναι περισσότερον ἀπομεμακρυσμένοι.

Μετά φιλικωτάτων αἰσθημάτων
"Ολως ὑμέτερος
ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ἀλλὰ ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἀπάνω στὴν ὁποία πολλὰ γράφτηκαν μᾶς ἀναγκάζει νὰ μὴ κλείσουμε σήμερα, μὰ αὔριο τὴν παρένθεσή μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἀδύνατο νὰ βγῆ συμπέρασμα. — Πρὶν περάσουν ἐννέα ἡμέρες ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀρχίζει τὶς διευκρινήσεις. — Τηλεγραφήματα ἀπὸ τὸ Παρίσι. — Τὸ δημοκρατικὸ κομφούζιο καὶ οἱ διαφορετικὲς ἑρμηνεῖες. — Μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Π. Δαγκλῆ. — Περὶ ἐμπιστοσύνης τῶν ψηφοφόρων ὑπὸ μάσκαν. — Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἐκνευρίζεται. — Ὁ Ν. Πλαστήρας δέχεται καὶ ἀπολυταρχίαν. — Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου πρὸς Κ. Ρέντην. — Μιὰ αὐτοδιάψευση ὕστερα ἀπὸ 42 ἡμέρες!

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦται ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 777 ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1966 πράξεως τοῦ καθ' ἡμᾶς Δημοτικοῦ Συμβουλίου προτείνεται τροποποίησις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως διὰ χαρακτηρισμοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Μάχης Ἀναλάτου, Σαρκουδίνου καὶ Πραξαγόρα χώρου πρὸς ἀνέγερσιν παιδικοῦ σταθμοῦ.

Καλοῦνται ὅθεν ἅπαντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅπως προσερχόμενοι λάβωσι γνῶσιν τῆς ὡς ἄνω πράξεως καὶ ὑποβάλωσι τὰς τυχὸν ἐνστάσεις των ἐντὸς προθεσμίας 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης.

Ὁ ἀναπληρωτὴς Δήμαρχος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΙΤΣΟΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΩ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΝΕΥΡΙΖΟΤΑΝ

Ὁ Νικ. Πλαστήρας δεχόταν ἀκόμα καὶ ἀπολυταρχίαν

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

73ον

ΟΠΩΣ τὸ γράμμα: «Χαλέπα, τῇ 19η Φεβρουαρίου 1935», ποὺ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐστειλε στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ζητώντας του νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» —αἴτημα ποὺ ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου ἀπόρριψε— ἔτσι καὶ τὸ γράμμα: «Παρίσιοι τῇ 11η Νοεμβρίου 1923» μὲ παραλήπτη τὸν τότε διοικητὴ τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἦταν πιθανοῦ τύπου «ἴξεις ἀφίξεις»! Καὶ ὅπως τὸ «ἀπὸ Χαλέπας» δὲν ἔλεγε καθαρὰ καὶ ξάστερα ὅτι ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς θὰ γινόταν ἀρχηγὸς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» (γιὰ νὰ θαφτῇ τὸ γρηγορώτερο ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία), ἀλλὰ μιλοῦσε γιὰ δεσποτικὲς εὐλογίες, ἔτσι καὶ τὸ παλαιότερο δὲν ἀποκάλυπτε, τί ἀκριβῶς ἤθελε, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Δήλωνε, κατηγορηματικά, ὅτι «πρέπει νὰ βεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι πρὸ τριετίας περίπου (ἀπὸ τὸ 1920) ἔπαυσα νὰ πιστεύω εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα» συνέχιζε ὅτι «μακρὰν τοῦ νὰ θεωρῶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μὴ ὥριμον (ἄρα ὥριμον)' διὰ τὸ πολίτευμα τῆς καθαρᾶς Δημοκρατίας, φοβοῦμαι ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ὥριμος διὰ τὸν χειρισμὸν τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, ἤτις εἶναι ἡ πολυπλοκωτέρα μορφὴ πολιτεύματος», τόνιζε ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρεξηγηθῶ ὡς ἐπηρεαζόμενος εἰς τὰς γνώμας μου ἐκ τῆς προσηλώσεως τυχὸν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμότητος τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ» καὶ δὲν παράλειπε νὰ προσθέση ὅτι εἶναι «εἰλικρινής, δημοκρατικός».

ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ (καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρόβλεψη γιὰ τὸ ἀνάξιο ἑξάμηνο στρατιωτικὸ κίνημα καὶ γιὰ τὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἄλλη λοτρωγόμενες φατρίες, καθὼς καὶ γιὰ τὴ χιλιοειπωμένη «ὁριστικὴ καὶ ἀμετάτρεπτο» ἀπόφαση γιὰ τὴν μὴ ἐπάνοδό του στὴν πολιτικὴ σκηνή, ἀπόφαση ποὺ ποτὲ δὲν τηρήθηκε) ἦταν ἀδύνατο νὰ βγάλη κανεὶς ἕνα συγκεκριμένο καὶ μοναδικὸ συμπέρασμα. Ἔτσι, γιὰ τὴν ἀπὸ τὸ Παρίσι πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔδινε καὶ ἀπὸ μιὰ δική του ἑρμηνεία.

Πρῶτος ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, καὶ σὲ συμπλήρωση τῆς ἐπίσημης «ἀνακοινώσεώς» του, δήλωσε ὅτι «εὑρέθημεν πάντες οἱ ἐνταῦθα σύμφωνοι μὲ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου». Ἐξηγώντας δὲ τὸ ταξίδι του στὸ Παρίσι εἶπε πὼς «δὲν ἔλαβε ἀπὸ κανένα ἐντολὴν καὶ οὐδεμίαν ἐπίσημον ἀποστολὴν εἶχεν». Καὶ πρόσθεσε ὅτι «ἁπλῶς τοῦ ἐζητήθη ἡ γνώμη ἐκ μέρους πολλῶν (ἐκείνων ποὺ ἐπέμεναν στὴν κατάργηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τῆς ἐπαναστάσεως), πρὸς ρύθμισιν τῆς καταστάσεως» καὶ «ἐθεώρησε ὑποχρέωσίν του νὰ μεταβῇ ὡς ἄτομον εἰς Παρισίους, ἵνα συμβουλευθῇ τὸν μόνον δυνάμενον νὰ ἔχη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀκριβῆ γνώμην».

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως» Ἀλέξ. Παπαναστασίου (ἀρχιανένδοτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπὲρ τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας), ἑρμηνεύοντας μέτ ὀδικό του τρόπο τὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, τόνισε πώς, μετὰ χαρᾶς, «βλέπει ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος συμφωνεῖ μὲ τὰς ἀντιλήψεις μας, διότι ὁμολογεῖ ὅτι ὁ λαὸς εἶναι ὥριμος διὰ Δημοκρατίαν καὶ ὅτι τὸ πολίτευμα τοῦτο εἶναι τὸ ἁρμόζον ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας».

Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα μίλησε καὶ ὁ νομομαθὴς καὶ στενότατος συνεργάτης τοῦ Ἑλευθ. Βενιζέλου, Παναγιώτης Ἀραβαντινός, ὁ ὁποῖος ἐξῆρε ὡς «λίαν ἱκανοποιητικὴν τὴν μετὰ τόσης εὐθύτητος καὶ παρρησίας ἀξίαν πολιτικοῦ ἀνδρός, δήλωσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι εἶναι ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας».

ΠΡΙΝ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΕΝΝΙΑ ΗΜΕΡΕΣ

ΔΕΝ εἶχε ὅμως προφθάσει νὰ στερνώσῃ τὸ μελάνι τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἐπέδωσε (11 Νοεμβρίου 1923) ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, στὸ Παρίσι, πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο, ἢ νὰ κατασιγάσουν οἱ πανηγυρισμοὶ ἐκείνων ποὺ ἐκαμάρωναν τὸν Κρητικὸ πολιτικό, γιὰ τὴν τόση εὐθύτητα καὶ παρρησία του, ὅταν στὶς 20 Νοεμβρίου (μετὰ ἐννιά, δηλαδή, ἡμέρες), ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔστειλε πρὸς τὸν στρατηγὸ Παναγιώτη Δαγκλῆ (τὸ τρίτο μέλος τῆς τριανδρίας: Βενιζέλος — Κουντουριώτης — Δαγκλῆς), ποὺ τὸν εἶχε ὁρίσει σὰν τοποτηρητὴ *του στὸ κόμμα, αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα:

Στρατηγὸν Δαγκλῆν,
Ἀθήνας.

Ἐπανάστασις δὲν δύναται βασιζομένη ἐπὶ ἐπιστολῆς μου (πρὸς Ἀλ. Ὀθωναῖον) νὰ ὑποδείξη νὰ παρουσιασθῆτε εἰς τὰς ἐκλογὰς ὑπὸ σημαίαν καθαρῶς Δημοκρατικήν. Ζήτημα πολιτεύματος παραπεμπόμενον εἰς μετεκλογικὸν δημοψήφισμα δὲν πρέπει ν' ἀναμιχθῇ μετὰ συνόλου ἄλλων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτελέσωσιν τὸ πρόγραμμά σας κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς. Οὕτω μόνον πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουσι ἀρχάς, παραδόσεις καὶ τάσεις κοινὰς θὰ δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς κοινὸν συνδυασμόν. Ἄλλως κινδυνεύετε νὰ διαιρεθῆτε καὶ νὰ διαιρέσητε τὰς ψήφους τῶν φιλελευθέρων ἄνευ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιφυλαχθῇ εἰς τὴν μεταγενεστέραν καὶ ἀπ' εὐθείας ψῆφον τοῦ λαοῦ. Θὰ ἦτο βαρὺ πολιτικὸν λάθος.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Σχετικὸ τηλεγράφημα ἔστειλε τότε (20 Νοεμβρίου 1923) ὁ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ πρὸς τοὺς Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλον καὶ Γεώργ. Καφαντάρην, καθὼς καὶ πρὸς τὸν πρόεδρο τῆς Λέσχης τῶν Φιλελευθέρων «ναύαρχο Πέτρο Γκίνη. Ἀμέσως δὲ ὁ Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος ἔκανε δηλώσεις, στὶς ὁποῖες τόνιζε ὅτι:

..Τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου μοί ἐδόθη πολλάκις ἀφορμὴ νὰ ἀντιληφθῶ κατὰ τὰς τελευταίας μου μετ' αὐτοῦ συνομιλίας ἐν Παρισίοις. ἀπορῶ δέ πῶς, ἐκτεθείσας τόσον σαφῶς ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Ὀθωναῖον ἐπιστολῇ, παρημμήνευσαν ὡρισμένοι παράγοντες τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου τὸ ὁποῖον, δὲν προεκλήθη παρ' ἐμοῦ φρονῶ ὅτι θέτει ἐν τῇ κατηγορηματικότητί του, τέρμα εἰς τὰς τοιαύτας ἑρμηνείας. ἡ δὲ κατόπιν τούτου κάθοδος τῶν φιλελευθέρων εἰς τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς ὑπὸ δημοκρατικὴν σημαίαν θ' ἀπετέλει πλέον ἐμφανῆ ἀποδοκιμασίαν τῶν ἀντιλήψεων τοῦ κ. Βενιζέλου...

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΦΟΥΖΙΟ

Μόλις δημοσιεύτηκαν τὰ καινούργια τηλεγραφήματα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἡ «Ἐπανάστασις» ἔβγαλε ἀνακοινωθὲν στὸ ὁποῖο τονίζονταν αὐτά:

...Ἡ Ἐπανάστασις, κατόπιν τῶν δημοσιευθέντων τηλεγραφημάτων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἅτινα στρέφονται περὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν θέσιν τῶν κομμάτων κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐπανάστασις δὲν ἐνδιαφέρεται, δηλοῖ ὅτι ἐμμένει εἰς τὴν χαραχθεῖσαν πορείαν, τὴν σαφῶς καθοριζομένην εἰς τὰς μέχρι τοῦδε δηλώσεις της...

Ταυτόχρονα ὁ πρωθυπουργὸς Στυλ. Γονατᾶς δήλωνε:

... Ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν δὲν ἐξεδόθη ἄλλο πέραν τοῦ ἐκδοθέντος κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Ὀθωναίου, ἐν τῷ ὁποίῳ διεδηλοῦτο ὅτι ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀποδέχονται καὶ συμφωνοῦν πρὸς τὰς ὑποδειχνυομένας ὑπό τοῦ κ. Βενιζέλου γνώμας ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ πολιτειακοῦ ζητήματος καὶ ὅτι αὐταὶ συνέπιπτον πρὸς τὴν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀκολουθουμένην παρ' αὐτῶν πολιτικὴν κατεύθυνσιν.

"Ολα τὰ ἄλλα ἀναγραφέντα ἀπετέλουν «ἰδιωτικὰς ὁμιλίας» μὲ διαφόρους πολιτικοὺς παράγοντας, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν λαβὴν εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ ὅτι μετεδλήθη ἡ τοιαύτη κατεύθυνσις, ἐνῶ αὐτὴ ἐξακολουθεῖ οὐσιαστικῶς ὑφισταμένη πάντοτε..

Καὶ γιὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ εἰκόνα τοῦ αἰώνιου «κομφούζιο» τῆς ἀβασίλευτης, ὁ Ν. Πλαστήρας ἔλεγε:

...Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρὰ τὴν φωτεινὴν διάνοιάν του, δὲν δύναται νὰ γνωρίζη ἐπακριβῶς τὴν κατάστασιν, ὡς ἐξελίσσεται ἐδῶ. Ἀκριβῶς, διότι δὲν εἶναι ἐν γνώσει πάντων τῶν ὅρων εἶχον ἀποφύγει ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ ζητήσω τὴν γνώμην του ἐπὶ εἰδικῶν ζητημάτων καὶ νὰ τὸν καταστήσω συμμέτοχον τῶν ἑκάστοτε εὐθυνῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Γνωρίζω ἄλλως τε τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν γνωμῶν του...

(Ἦταν ἡ πιὸ πάνω δήλωση τοῦ Ν. Πλαστήρα μιὰ ἔμμεση ἀπάντηση σὲ κείνους ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν καταργήσουν ἀπὸ ἀρχηγὸ τῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ μιά, δίμοια ἔμμεση, ἀποδοκιμασία τῆς πρωτοβουλίας τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου νὰ πάη στὸ Παρίσι,, γιὰ νὰ συναντήση τὸν Ἑλ. Βενιζέλο).

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΔΑΓΚΛΗ

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὸ τὸν πανδημοκρατικὸ ἀλλοπροσαλλισμό, ὁ στρατηγὸς Π. Δαγκλῆς ἔστειλε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, τὸ ἀκόλουθο ἐμπιστευτικὸ γράμμα:

Ἀθῆναι, 23 Νοεμβρίου 1923
Κύριε Πρόεδρε.

Ἐκ τῶν τηλεγραφημάτων, τὰ ὁποῖα σᾶς ἔστειλα ἐγὼ καὶ ἄλλοι φιλελεύθεροι, ἐννοήσατε βεβαίως τὴν ἀνώμαλον καὶ ἐπικίνδυνον ἐθνικὴν φάσιν ἣν διέρχεται ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἰδίως οἱ ἀξιωματικοί, προεξαρχόντων τῶν κ.κ. Ὀθωναίου, Παγκάλου, Κονδύλη κλπ., παρεξηγοῦντες τὴν ἐπιστολήν σας ἠθέλησαν νὰ μᾶς ἐκβιάσωσιν ἵνα γίνωμεν ὅλοι δημοκρατικοὶ καὶ παρουσιασθῶμεν εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα μὲ κοινὴν δημοκρατικὴν σημαίαν, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ λόγῳ νὰ νικήσωμεν ἀσφαλῶς εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ γίνῃ ἡ δημοκρατία.

Μετὰ τοῦ κ. Καφαντάρη ἀντέστην εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, ἥτις θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς διαίαν κατάργησιν τῆς Βασιλείας. Καὶ ὁ μέν κ. Καφαντάρης μὴ ἀνεχόμενος τὴν στρατιωτικὴν πίεσιν ἐδήλωσεν ὅτι ἀποσύρεται τῆς πολιτικῆς. ἐγὼ δέ στωϊκώτερος καί ὅπως μὴ ἐπιφέρω ἀποσύνθεσιν διά τῆς παραιτήσεώς μου εἰς τὸ κόμμα, ἐδήλωσα εἰς τὴν ἐπανάστασιν ὅτι θὰ ζητήσω τὴν γνώμην τῶν ὁπαδῶν τοῦ κόμματος καὶ θὰ ἀπαντήσω. Ἔλαβα οὕτω ἐν τῷ μεταξὺ τὸν καιρὸν καί ἐτηλεγράφησα εἰς Ὑμᾶς, ἡ ἀπερίφραστος δέ ἀπάντησίς σας ἦλθεν ἐγκαίρως διά νά σταματήσῃ τάς ἐκδηλωθείσας τάσεις πολλῶν ἐκ τῶν φιλελευθέρων, περί προσχωρήσεως εἰς τήν δημοκρατικήν ὁμάδα. Κατόπιν τοῦ τηλεγραφήματός σας καί τοῦ κατηγορηματικωτέρου πρός τόν ναύαρχον Γκίνην, ἐδήλωσα εἰς τήν ἐπανάστασιν ὅτι τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐμμένει εἰς τάς ἀρχάς του καί θέλει κατέλθῃ ὡς τοιοῦτον εἰς τάς ἐκλογάς, ἀποκρούον τήν θέσιν πρό τῶν ἐκλογέων πολιτειακοῦ ζητήματος, διά τήν συζήτησιν καί ἀπόφασιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἁρμοδία ἡ Συντακτική Συνέλευσις καί τό ὑπό ταύτης ἐνδεχομένως προκληθησόμενον δημοψήφισμα.

Οὕτως διηυκρινίσθη πλέον ἡ θέσις τοῦ κόμματος, ὁ κ. Καφαντάρης ἐπανῆλθεν εἰς τάς τάξεις του, ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ἦλθεν ἐκ Πατρῶν καί μετ' αὐτῶν ἤδη συνεργάζομαι. Τινές ὅμως ἐκ τῶν φίλων μας, προεξαρχόντων τῶν κ.κ. Σίμου, Βουρλούμη, Νεγρεπόντη καί ἄλλων, ἀπεσχίσθησαν ἐκ τοῦ κόμματος ἀποφασίσαντες νά εἶναι καθαρῶς δημοκρατικοί καί νά συνεργασθῶσι μετά τῶν περί τόν κ Παπαναστασίου.

Ἀλλ' ἤδη γεννᾶται ἄλλο σοβαρόν ζήτημα: Οἱ Δημοκρατικοί ἐπιμένουσι νά θέσωσι κατά τάς ἐκλογάς πολιτειακόν ζήτημα, μή πειθόμενοι κατ' οὐδένα τρόπον νά συμμορφωθῶσι πρός τήν συμβουλήν σας, οὕτω δέ δέν εἶναι δυνατή ἡ μετά τῶν Φιλελευθέρων συνεργασία αὐτῶν κατά τάς ἐκλογάς, τό ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν διά τήν νίκην. Ἐάν ἐπιμείνωσι μέχρι τέλους καί κατέλθωμεν κεχωρισμένοι εἰς τάς ἐκλογάς, εἶναι πιθανώτατον ὅτι θά χάσωμεν, εἴς τινα μεγάλα ἰδίως κέντρα ἕνεκα τῆς διαιρέσεως.

Ἐρρίφθη ἡ ἰδέα νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ ἀναλογικὴ ψῆφος, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε παρεσκευασμένον διά τοιοῦτον σύστημα καί θά χρειασθῇ ἀναβολή τῶν ἐκλογῶν ἐπί δύο ἢ τρεῖς μῆνας, ὅπερ λίαν ἐπιζήμιον. Ἀλλά παρουσιάζεται καί ἄλλος κίνδυνος, ὁ ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν, προεξαρχόντων Παγκάλου, Κονδύλη, Ὀθωναίου, Χατζηκυριάκου, οἵτινες δυσπιστοῦντες ὅτι εἶναι δυνατόν νά ἐπιτύχωσι τήν δημοκρατίαν διά μετεκλογικοῦ δημοψηφίσματος, φοβούμενοι δ' ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἕνεκα διαιρέσεως, δυνατόν νά μή ἔχωμεν πλειοψηφίαν, σχεδιάζουσι νά καθαιρέσωσι διαίως τήν Βασιλείαν καί ν' ἀνακηρύξωσι τήν Δημοκρατίαν, νά ἔχωμεν δηλαδή πλήρη στρατοκρατίαν. Ἐκδηλοῦνται τοιαῦται τάσεις καί φοβοῦμαι ὅτι δέν θά ἀποφύγωμεν τόν κίνδυνον τοῦτον, πρό πάντων ἄν παραταθῇ πολύ ὁ χρόνος τῶν ἐκλογῶν, φαντάζεσθε δέ καλύτερον ἐμοῦ ὁποῖα δεινά θέλουσιν ἐπακολουθήσει τό τοιοῦτον πραξικόπημα.

Τοιοῦτον ἐνδεχόμενον ἐμπνέει μεγάλας ἀνησυχίας, εἰς τήν φιλήσυχον κοινωνίαν, οὐ μόνον ἐκ τῶν φίλων μας, ἀλλά καί ἐκ τῶν ἀντιθέτων ἀκόμη, πάντες δέ μίαν εὐχήν ἔχουσι, νά ἔλθῃ ὁ Βενιζέλος νά μᾶς σώσῃ.

Γνωρίζω κ. Πρόεδρε, τήν ἀμετάκλητον ὑμῶν ἀπόφασιν νά μή ἔλθητε εἰς τήν Ἑλλάδα, τουλάχιστον διά τινα ἔτη, καί πρό πάντων νά μή δεχθῆτε τήν κυβέρνησιν αὐτῆς, καί ἐγώ, σεβόμενος τήν ἀπόφασίν σας δέν σᾶς ἠνώχλησα ποτέ ἐπί τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀλλά πρό τῆς κρισίμου σημερινῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος, δέν δύναμαι ἤ νά σᾶς παρακαλέσω θερμῶς καί νά σᾶς ἐξορκίσω ὅπως ἀποφασίσητε ἔστω καί ἐπ' ὀλίγον νά κατέλθητε εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἀντιληφθῆτε ὁ ἴδιος τήν κατάστασιν καί ἐπιβάλητε εἰς πάντας ὑπακοήν εἰς τό συμφέρον τῆς πατρίδος. Γενική πεποίθησις ὑπάρχει ὅτι μόνη ἡ παρουσία σας ἐνταῦθα δύναται νά σώσῃ τόν τόπον καί δέν ἀμφιβάλλω ὅτι θά τόν σώσῃ, διότι πάντες θά ὑπακούσωσιν εἰς τάς συμβουλάς καί τήν ἐπιβολήν σας, θά λάβῃ δέ μείζονα δύναμιν ἐπιβολῆς εἰς τούς στρατιωτικούς καί αὐτός ὁ χρηστός καί ἀγνός Πλαστήρας, ὅστις συγκρατεῖ ὅσον δύναται τά πράγματα συμβουλεύων τήν συμμόρφωσιν πρός τάς ὁδηγίας σας, ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἄν θά δυνηθῇ μέχρι τέλους νά συγκρατήσῃ τούς μή θέλοντας ν' ἀκούσωσι τίποτε ἄλλο παρά τήν ἀνυπομονησίαν καί ἐπιθυμίαν των νά ἐγκαταστήσωσι τό ταχύτερον τήν Δημοκρατίαν.

Ἀφήσατε, κ. Πρόεδρε, τούς ἐνδοιασμούς, ἡ φωνή τῆς πατρίδος σᾶς καλεῖ, εἰς ὑμᾶς, μόνον βλέπουσα τήν σανίδα σωτηρίας. Ἡ μεγάλη καρδιά σας δέν θά μείνῃ ἀσυγκίνητος πρό τῆς φωνῆς ταύτης, δέν θά ἀρνηθῇ τήν βοήθειαν ἣν σᾶς ζητεῖ. Ἀναλογισθῆτε τό μέγιστον κακόν, ὅπερ δύναται νά ἐπέλθῃ καί καμφθῆτε πρό τῆς ἐπικαλουμένης τήν βοήθειαν ὑμῶν πατρίδος.

Διατελῶ, κ. Πρόεδρε, μετά ἐξόχου τιμῆς καί ἀγάπης,
Ὑμέτερος
Π. Δαγκλῆς.

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΥΠΟ ΜΑΣΚΑΝ

ΤΗΝ ἴδια ἡμέρα (23 Νοεμβρίου 1923), ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπαντώντας σὲ σχετικὸ τηλεγράφημα «δημοκρατικῶν φιλελευθέρων», τηλεγράφησε (μὲ ἀρκετὸ ἐκνευρισμό) αὐτά:

...Σᾶς εὐχαριστῶ, διότι μου ὑπενθυμίσατε ὅτι δέν πρέπει κανείς νά ζητῇ τήν ἐμπιστοσύνην τῶν ψηφοφόρων ὑπό μάσκαν. Ἐπιτρέψατέ μου ὅμως νά σᾶς εἴπω ὅτι δέν ἐσύστησα τοιαύτην ὑπόκρισιν.

Συνέστησα μόνον, ἀπό συμφώνου, ἄλλως τε, μέ τήν προηγουμένως ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ὅπως ἀφεθῇ κατά μέρος εἰς τάς προσεχεῖς ἐκλογάς ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος καί ἀφεθῇ τό ζήτημα τοῦτο εἰς τό δημοψήφισμα, διενεργούμενον ἀργότερον.

Εἶναι τοῦτο πολύ σαφές.

Ὑφιστάμενοι τήν ρυμούλκησιν τῆς Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως, θέλετε νά ἐξαναγκάσετε ἀπό τοῦδε τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων νά ὑποστηρίξῃ τήν Δημοκρατίαν.

Θά ἦσαν ἀνάξιοι καί τῶν παραδόσεων τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καί τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐκεῖνοι τῶν Φιλελευθέρων πολιτευομένων, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζουν ὅτι θά καταρτίσουν αὔριον τήν κυβέρνησιν, ἐάν ἐλάμβανον ἀπό τοῦδε τήν ὑποχρέωσιν νά ὑποστηρίξουν τήν Δημοκρατίαν, πρίν ἤ τούς δοθῇ ἡ εὐκαιρία νά ἐξετάσουν τήν διεθνῆ κατάστασιν, διά νά κρίνουν, ἐάν ἡ μεταβολή τοῦ πολιτεύματος δέν θά ἦτο ἐπιζημία διά τά ζωτικά συμφέροντα τῆς χώρας.

Φοβοῦμαι μήπως τά ἀποτελέσματα τῆς «αὐτοτελειακῆς πολιτικῆς», τήν ὁποίαν ἠκολούθησαν οἱ ἀντίπαλοί σας ἀποτελοῦν διά μερικούς ἐκ τῶν παλαιῶν μας φίλων τό τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου, τό ὁποῖον οὐκ ἐᾷ αὐτούς καθεύδειν.

Γράφων τήν πρός τόν κ. Ὀθωναῖον ἐπιστολήν μου, ἐγνώριζα ὅτι ἔβιδα ὑποστήριξιν εἰς τούς εἰλικρινεῖς ὁπαδούς τῆς Δημοκρατίας καί ἤθελα νά δώσω. Ἐπανελάμβανα ὅμως τρεῖς φοράς εἰς τήν ἐπιστολήν αὐτήν, ὅτι τό δημοψήφισμα διά τό πολιτειακόν ζήτημα δέν ἠδύνατο νά λάβῃ χώραν παρά ὑπό τήν εὐθύνην μιᾶς Συνταγματικῆς Κυβερνήσεως.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΣΕ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΤΗΜΑ ΟΛΩΝ
καὶ σπουδαστάς, μαθητὰς καὶ φιλοτέχνους,
στες. ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ:

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΕΡΑΝΘΗ
ρέως ἀποτελεῖ ἐγγύησι ποιότητος.
ΛΕΟΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΘΑ ΣΑΣ
ΗΘΗΜΑ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗ-
Υ ΣΑΣ. ΕΜΕΙΣ ΘΑ ΣΑΣ ΠΟΥΜΕ ΟΤΙ Η:

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

οιητικῆς Ἀνθολογίας καὶ εἶναι ἔργο εὑρύτες καὶ συνεχοῦς χρησιμότητας.
ΟΚΤΗΣΟΥΝ ΟΛΟΙ
ΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ 6 ΔΡΧ.
α πέντε αἰώνων (1453-1966).
αφίες καὶ ἔργα τέχνης.
100 ΓΡΑΜ. • ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ OFFSET.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Σ - ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ
ιες εἰσαγωγές, εἰδικοὺς προλόγους, διαφωτιπλούσια κάθε εἴδους εὑρετήρια καὶ μεγάλες
ν ὁλοσχερῶς τὸ θέμα τους.

ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΑΝΘΗ
• ΑΘΗΝΑΙ (Τ.Τ. 145) • ΤΗΛΕΦ. 611.843

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΩ ΚΑΤΕΒΑΛΛΕΤΟ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΝΑ ΠΕΙΣΘΗ ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΗ!

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: «Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μᾶς ἔπεισε νὰ κάνουμε ἐμεῖς τὸ κίνημα!..»

ΚΑΙ ΛΙΓΑ ΠΕΡΙ «ΚΑΜΑΡΙΛΑΣ ΤΩΝ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΩΝ»

74ον

Δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι οἱ ἐξωτερικαὶ δυσχέρειαι εἶναι ἀνυπερβλητοι. Ἐπιμένω ὅμως ὅτι προτοῦ νά ἀποφασίση τήν διεξαγωγήν τοῦ δημοψηφίσματος ἡ μέλλουσα νά διεξαγάγη αὐτό Κυβέρνησις, πρέπει νά καταβάλη προσπάθειαν ὅπως τάς ἐξομαλύνη.

Καί ἐάν δέν ἐπιτύχη εἶμαι βέβαιος, ὅτι, ἐάν εἶναι Κυβέρνησις Φιλελευθέρα, θά θεωρήση καθῆκον της νά παραιτηθῆ διά νά μή ἀναλάβη ἐν ὀνόματι τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τάς εὐθύνας τῶν μεταγενεστέρων συνεπειῶν...

Τὴν μεθεπομένη (καὶ ὕστερα ἀπὸ ἕνα «δημοκρατικὸ» συλλαλητήριο, ποὺ ἔγινε στὰς Ἀθήνας), ὁ Ν. Πλαστήρας εἶπε:

...Κατά τήν παροῦσαν περίστασιν, ἐφ' ὅσον προέκυψεν ἤδη ζήτημα πολιτειακόν, νομίζω ὅτι ἡ καλυτέρα λύσις αὐτοῦ θά ἦτο ἐκείνη δι' ἧς θά ἐπήρχετο ἡ ἐσωτερική γαλήνευσις εἰς τήν χώραν. Ἐγώ προσωπικῶς θά ἤμην διατεθειμένος καὶ ἀπολυταρχίαν ἀκόμη νά ὑπεστήριζα ἐάν ἐπειθόμην ὅτι δι' αὐτῆς θά ἐξησφαλίζετο ἡ ἐσωτερική γαλήνη ἐν τῇ Χώρα. Ἐνῶ εἶμαι δημοκρατικός ἐξ ἐνστίκτου. Ἀλλά ἐνδιαφέρομαι πρωτίστως νά ὑπάρξη Ἑλλάς διά νά εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ ἐν αὐτῇ καί Δημοκρατία...

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΛ. ΟΘΩΝΑΙΟΥ

ΣΤΙΣ 23 Νοεμβρίου, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἔστειλε πρὸς τὴν ἐφημερίδα «Πατρὶς» τῶν Ἀθηνῶν (ποὺ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες διευθυνόταν ὄχι ἀπὸ τὸν Σπ. Σῖμο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Κωνστ. Ρέντη) αὐτὸ τὸ γράμμα:

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ
Γ' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ
Θεσσαλονίκη 23.11.1923

Φίλτατε Κύριε Ρέντη,

Ἡ «Πατρὶς» τῆς 22ας ὑπό τόν τίτλον: «Ἕνα ἐρώτημα», ἀναγράφει ἀνακριβείας τινάς.

1) Ὅταν ἐκλήθην εἰς Ἀθήνας, πρό τῆς μεταβάσεώς μου εἰς Παρισίους, καί ἤλθα ἐσπευσμένως, εὗρον εἰς κρισιμώτατον σημεῖον τά πράγματα καί ἕτοιμον τήν ἐκδήλωσιν διαίων ἐνεργειῶν λίαν δυσαρέστων, ἴσως, δύναμαι νά εἴπω, ὀλεθρίων. Ταύτας τότε ἐπρόλαβα, ἀλλ' ὤφειλον νά δώσω καί γνώμην ἐπί τοῦ ζητήματος διαίας μετατροπῆς τοῦ πολιτεύματος ἤ ἐνεργείας προεκλογικοῦ δημοψηφίσματος. Διά τήν γνώμην αὐτήν ἀποκλειστικῶς μετέβην εἰς Παρισίους καί ἡ ἀπάντησις ἦν ἔφερα ὑπῆρξε σαφής.

Ἐπανελθών δέν ἐκάλεσα τούς φιλελευθέρους, ἀλλ' ἁπλῶς τούς παράγοντας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνεδέοντο μέ τήν διαίαν ἀνατροπήν ἤ τό προεκλογικόν δημοψήφισμα.

Ἐθεώρουν ὅτι εἶχε λήξει πᾶσα ἀνάμιξίς μου, παρευρέθην δ' εἰς τάς συναντήσεις, τάς ὁποίας ὁ κ. Ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως προεκάλεσε διά νά κανονίση τήν κάθοδον τῶν κομμάτων εἰς τάς ἐκλογάς.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀνεμίχθην εἰς τάς συζητήσεις, ἀλλ' οὐδέποτε ἠπείλησα, ὅτι θά προέβαινον εἰς διαίαν μεταβολήν τοῦ πολιτεύματος.

Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως ἀνακριβές.

Πῶς ἦτο δυνατόν ἄλλως νά κάμω τοῦτο, ἀφοῦ δι' αὐτόν τόν σκοπόν μετέβην εἰς Παρισίους, καί ἀφοῦ τήν ἰδίαν ἡμέραν ἐδημοσίευσα ὅτι συμφωνῶ μέ τάς ἀπόψεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἀποκλείει κάθε δίαν;

Ἐπίσης δέον νά γνωρίζετε ὅτι οὐδέποτε εἰς οὐδένα ὑπηνίχθην ὅτι κατέχω ἐντολάς ἤ γνώμας τοῦ κ. Προέδρου διαφορετικάς τῶν γραπτῶν του τοιούτων.

Ἐλπίζω ὅτι θά θελήσετε νά ἀποκαταστήσετε τήν ἀλήθειαν ἀπό τήν ὁποίαν ἀπεμακρύνθη ἡ «Πατρίς», βεβαίως ἐξ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν.

Μετ' ἐξαιρετικῶν αἰσθημάτων φιλίας
Α. ΟΘΩΝΑΙΟΣ

Ἄρνηση ἐπιστροφῆς καὶ ἐπιστροφὴ

ΤΕΛΟΣ, στὶς 27 Νοεμβρίου 1923 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στὸν καθηγητὴ Γ. Χατζηδάκη, τοῦτο τὸ τηλεγράφημα:

ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ
Γ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΝ
ΑΘΗΝΑΣ

Ἔλαβα τηλεγράφημα ὑμῶν συνυπογεγραμμένον ὑπὸ πολλῶν φίλων. Λυποῦμαι μή δυνάμενος νά συμμορφωθῶ πρός τήν σύστασίν σας. Καθ' ἣν στιγμήν, οἱ χθεσινοί μου ἀντίπαλοι ἐξακολουθοῦν, πλήν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, νά μέ θεωροῦν καταστροφέα τῆς Ἑλλάδος, χθεσινοί δὲ φίλοι ἀρνοῦνται νά συμμορφωθοῦν πρός τάς ζητηθείσας γνώμας μου καί ὅταν αὗται ἐπεδίωξαν εἰλικρινῶς νά χαράξουν μέσην ὁδόν μεταξύ τῶν ἀντιθέτων ἄκρων, οὐδεμίαν χρησιμότητα θά εἶχεν ἡ αὐτόθι παρουσία μου.

Ἡ ἐπιστροφή μου ἄλλως τε, μετά τάς ἐπισημοτάτας δηλώσεις μου περί ὁριστικῆς ἀμακρύνσεως ἀπό τῆς πολιτικῆς, θά ἐμείου ἐπί πλέον τό κῦρος μου (καί) θά ἀνησύχει τούς πλέον φιλοδόξους, ὡς δυναμένη ν' ἀποτελέση πρόσκομμα εἰς τήν ἐσπευσμένην πολιτικήν στα διοδρομίαν των. Ὑπό τοιούτους ὅρους δέν μένει παρά νά βλέπω μακρόθεν μέ τεθλιμμένην ψυχήν τήν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδή καθ' ἡμέραν λαμβάνω αὐτόθεν πολλά τηλεγραφήματα ἀνάλογα ὑμετέρου, ἐξ ὧν τά τῶν προσφύγων μέ συγκινοῦν περισσότερον, θά ἤμην εὐγνώμων, ἐάν εὑρεστείσθε ν' ἀνακοινώσητε δημοσία τό παρόν, ὅπως ἀπαλλαγῶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδιαιτέρας ἀπαντήσεως πρός ἕνα ἕκαστον.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Μετὰ 42 ἀκριβῶς ἡμέρες, τοῦ ὁποίου (κατὰ τὴ δήλωσή του) τὸ κῦρος θὰ μειωνόταν, ἂν ἐρχόταν στὴν Ἑλλάδα κλπ. ὡρκίστηκε (11 Ἰανουαρίου 1924) πρωθυπουργὸς τῆς χώρας, γιὰ νὰ παραιτηθῆ ξανὰ στὶς 6 Φεβρουαρίου τοῦ ἰδίου χρόνου!

Ἔτσι ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς οἱ ἐχθρόφιλοί του εἶχαν ἀξιώσει. Καὶ ἔτσι στὶς 25 Μαρτίου 1924 γεννήθηκε ἀπὸ μονόπλευρη συνέλευση (γιατὶ στὶς ἐκλογὲς τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1923 δὲν πῆραν μέρος τὰ ἀντιβενιζελικὰ κόμματα) ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία. Ἡ θαλιδομίδη εἶχε κάνει, ἔκτοτε, τὸ θαῦμα της.

ΟΤΙ προφήτευσε (τὸ Νοέμβρη τοῦ 1923) ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος: «Περισσότερα γίνονται πραξικοπήματα ὑπαρχούσης δημοκρατίας καθαρᾶς, παρὰ βασιλευομένης», καὶ ὅ,τι προεῖπε (τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος: «Θὰ ἔχωμεν ἀνὰ πᾶν ἑξάμηνον περίπου ἕν στρατιωτικὸν κίνημα, ὅπερ οὐσιαστικῶς θὰ ἐκυβέρνα» καί, τότε, ἡ δημοκρατία «θὰ κατενέμετο εἰς φατρίας ἀλληλομισουμένας καὶ ἀλληλοτρωγομένας», ἐπαληθεύσαν κατὰ κεραία σὲ ὅλη τὴν ἐνδεκάχρονη διαδρομὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου τῆς ἀβασίλευτης. Ὣς που, στὸ τέλος, βρέθηκε πραγματικὸς ἀρχηγὸς ἑνὸς ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα στρατιωτικὰ κινήματα, ποὺ σημειώθηκαν, ἀπὸ τὸ 1924 ὣς τὸ 1935, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ὁ Κρητικὸς πολιτικός, ποὺ σᾶν ἄλλη Κασσάνδρα, προέβλεπε τὰ πολλὰ καὶ φοβερὰ δεινά, ποὺ θὰ ταλαιπωροῦσαν τὸν τόπο μας ἂν ἐπικρατοῦσαν οἱ ἀδιάλλακτοι ὑπερδημοκράτες τοῦ 1923. (Ἀδιάλλακτοι πού, πάντως, δὲν ἄργησε νὰ τοὺς εὐλογήση μὲ ὅλη του τὴν καρδιά, ἔτσι ποὺ νὰ μιλάη πιὰ ἀπροκάλυπτα γιὰ τὸ «λαομίστητο θρόνο», μέχρι ποὺ νὰ ἔρθη ἡ στιγμὴ νὰ φωνάξη «Ζήτω ὁ Βασιλεύς»).

ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΤΟΥ 1934

ΚΑΙ ἰδοὺ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1934 μαζεμένοι στὸ μέγαρο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων (ἐδῶ στὰς Ἀθήνας, στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Λουκιανοῦ καὶ Βασιλίσσης Σοφίας), οἱ ἰθύνοντες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως». Θέμα; Ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Καὶ σκοπὸς ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». (Ἀλλὰ γιὰ τὸ πῶς τέθηκε τὸ θέμα καὶ πῶς καθωρίστηκε ὁ σκοπὸς θὰ μιλήσουμε πάρα-κάτω, ἀφοῦ ἀκούσουμε ἕνα ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐπισκέπτες τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, τὸν Χριστόδουλο Τσιγάντε, ὅπως ἀκούσαμε, στὰ περασμένα, τὸν Στέφανο Σαράφη. Μόνο ποὺ ὁ Χρ. Τσιγάντες εἶναι λεπτομερέστερος καὶ ἀποκαλυπτικώτερος).

...Πήγαμε στὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ἕνα βράδυ· Ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, στὸ σπίτι του, ὁ Σαράφης, ὁ Γεωργούλης κι' ἐγώ. Τοῦ εἴπαμε πὼς δὲν νομίζουμε, ὅτι ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σκοτωθοῦμε γιὰ τὴν Ἐπετηρίδα καὶ νὰ σταματήσουνε τὸν φόρυβο. Ἡ Ἐπετηρίδα ἐνδιέφερε τοὺς ἀνωτέρους μόνον ἀξιωματικούς —οἱ διαφορὲς τῶν Ἀμυνιτῶν καὶ τῶν Ἀποτάκτων. Οἱ κατώτεροι δὲν εἶχαν ἀνακάτωμα σ' αὐτὴ τὴν δουλειὰ καὶ οὔτε συμφέρον. Τοῦ εἴπαμε τὸν σκοπό μας, ὅτι δὲν θέλουμε οὔτε Κονδύλη, οὔτε Πλαστήρα, τοῦ προσθέσαμε ὅμως ὅτι, ὅπως πάει ἡ κατάστασις, ἡ στάσις ἀναμονῆς εἶναι ἐπικίνδυνη, γιατὶ ὁ Κονδύλης μποροῦσε νὰ μᾶς ἐξουδετερώση, προκαταβολικά, στέλλοντας ἀπὸ ἕνα ἀστυφύλακα στὸ σπίτι μας τὴν νύκτα νὰ μᾶς πιάση. Τοῦ εἴπαμε πὼς πρέπει νὰ φύγη ὁ Κονδύλης. Ὁ «Ἠθικὸς Ρυθμὸς» ποὺ εἶχε ἐξαπολύσει στὸν Στρατό, ἦταν πρωτάκουστος καὶ φοβερός. Ἔβαλε τοὺς φίλους του στὴ Σχολὴ Πολέμου, ὅλους σχεδὸν ἀποτυχημένους, μὲ ψευτοεξετάσεις περιωρισμένες στοὺς ἀντισυνταγματάρχες. Ὁ Πρωτοσύγγελλος ὑπαρχηγὸς τότε τοῦ Ἐπιτελείου, ἄνοιξε τὰ γραπτὰ καὶ βαθμολόγησε ἀνοικτά. Γιὰ νὰ γίνης ταγματάρχης τότε, ἔπρεπε νὰ περάσης ἀπὸ τὴ Σχολὴ ἐφαρμογῆς τοῦ ὅπλου σου ἕνα χρόνο καὶ νὰ περάσης ἐπιτυχῶς. Τὸ κατήργησε καὶ αὐτό. Ἔφτιασε ἕνα νόμο, ὅπου περνοῦσε ξανὰ τοὺς καταχραστές, ποὺ εἶχαν καταδικάσει τὰ Στρατοδικεῖα, ἀπὸ τὸ Πενταμελὲς Ἐφετεῖο, μὲ νέα ἀνάκρισι. Ἔτσι πληρώσανε οἱ λεβέντες, μὲ τὴν ὑποτιμημένη δραχμὴ ὅσα τοὺς εἶχαν καταλογισθῆ καὶ βγήκανε ἀπὸ τὴν φυλακή, λόγω ἐμπράκτου μετανοίας, πρὸ πάσης ἀνακρίσεως.

Δὲν φθάνει ποὺ τοὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φυλακὴ παρὰ τοὺς ἐπανέφερε καὶ στὸν Στρατό, τοὺς ξανάδωσε τοὺς βαθμοὺς καὶ τὴν ἀρχαιότητά τους καὶ ἀπόκτησε ἔτσι φίλους καλῆς ποιότητος. Τὸ χειρότερο ἦταν πὼς ἄνοιξε τὶς ἀποθῆκες ἐπιστρατεύσεως καὶ ἔντυσε τοὺς κληρωτούς, γιὰ νὰ κάνη οἰκονομίες τοῦ Λοβέρδου, ποὺ ἦταν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἐθέσαμε ὠμὰ τὸ ζήτημα στὸν Βενιζέλο, κατὰ τὴν συνομιλία μας ἐκείνη μαζί του, πώς, ἂν ἔκανε Κίνημα ὁ Πλαστήρας, θὰ τὸν ἀκολουθούσανε λίγοι ἀξιωματικοί, πολὺ λίγοι, ἂν ἐπροκειτο νὰ διοικήση τὸν τόπον. Τοῦ εἴπαμε ἀκόμη πὼς λιγώτεροι θ' ἀκολουθοῦσαν τὸν Κονδύλη ἢ τὸν Πάγκαλο. Πὼς μόνον, αὐτόν, τὸν Βενιζέλο, θὰ τὸν ἀκολουθούσανε οἱ μισοὶ τουλάχιστον ἀξιωματικοί. Τοῦ ἐπαναλάβαμε ὅμως ὅτι δὲν θέλουμε Κίνημα. Μᾶς μίλησε ὅπως μιλοῦσε αὐτός, μὲ τὰ ἐπιχειρήματά του, ἁπλὰ καὶ φωτεινότατα, μὲ τὴν γοητεία του. Μᾶς εἶπε γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτική, γιὰ τὸ ὅπλον τοῦ στρατοῦ. Μᾶς εἶπε πὼς μὲ δύο ἀγνώστους παράγοντας εἶναι δύσκολο νὰ λύση κανεὶς πρόβλημα, ἀκόμη πιὸ δύσκολο μὲ τρεῖς. Ἐννοοῦσε τὴν Γερμανία, τὴν Ρωσία καί, στὸ τέλος, τὴν Ἰταλία. Μᾶς εἶπε ὅτι ὅπως πάνε τὰ πράγματα στὴν Γερμανία, προβλέπει, ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ μπῆ σὲ κρίσι γύρω στὸ 1938. Τελείωσε τὸ τραπέζι, μείναμε ὥρα πολλή, προσπαθοῦσα νὰ βρῶ ἐπιχειρήματα νὰ τὸν ἀντικρούσω, προσπαθοῦσε ὁ Γεωργούλης νὰ ἐγγράψη ὑποθῆκες γιὰ τὴν μέλλουσα διοίκηση, μίλησε γιὰ συνεταιρικὸ Κράτος καὶ γιὰ οἰκονομικά. Τοῦ εἶπε ὁ Σαράφης γιὰ τὴν αὐτοδιοίκηση τοῦ Στρατοῦ, τὴν μὴ ἐξάρτησί του ἀπὸ πολιτικὴ κυβέρνηση. Πήγαμε ἀποφασισμένοι νὰ τοῦ ποῦμε πὼς δὲν πρέπει νὰ γίνη Κίνημα, πὼς αὐτὸς πρέπει νὰ σταματήση τοὺς ἐξάλλους καὶ φύγαμε ἀφοῦ δεχθήκαμε πὼς ἐμεῖς θὰ τὸ κάνουμε ὅταν ἔλθη ἡ ὥρα, πὼς θὰ συνεργαστοῦμε μὲ τοὺς Πλαστηρικοὺς καὶ μὲ τοὺς ἀποτάκτους. Τοῦ εἴπαμε «ναί» σ' ὅλα καὶ ἂς μὴ δέχθηκε σχεδὸν συζήτησι γιὰ τὰ δικά μας αἰτήματα...

Ἡ πρωτοβουλία ἦταν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΟΠΩΣ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Χριστόδουλου Τσιγάντε (καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διαπίστωση γιὰ τὸν σφοδρὸ ἀντιπλαστηρισμό, ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἦταν σὲ ἐνέργεια), ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ὀφειλόταν στὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Σὲ κεῖνον ἀκριβῶς, πού, πρὶν ἔντεκα χρόνια, πρόβλεπε τὰ ἀλλεπάλληλα στρατιωτικὰ κινήματα ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν σᾶν κατάρα τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία. Γιατὶ —καθὼς μὲ ὠμὴ εἰλικρίνεια ἀποκαλύπτει ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου —ἐνῶ οἱ ἐπισκέπτες δὲν ἤθελαν (τοὐλάχιστο τὴν περίοδο ἐκείνη) νὰ γίνη κίνημα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τοὺς ἔπεισε καὶ ἐπανάσταση νὰ κάνουν, καὶ τὸν ἀντιπλαστηρισμὸ τους νὰ ἀποκηρύξουν καὶ τοὺς ἀπότακτους νὰ δεχθοῦν.

...Θὰ ἤθελα νὰ ἱστορήσω συνεχίζει ὁ Χρ. Τσιγάντες, ὅσα μᾶς εἶπε γιὰ τὴν πολιτική, γιὰ τὸν Στρατό, γιὰ τὴν Κυβερνητικὴ Εὐθύνη, γιὰ τὸ ἐνιαῖον μιᾶς διοικήσεως. Ὅταν μᾶς ἔβγαλε ὁ Γιάννης, ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ Βενιζέλος, ὅταν διεπράχθη ἡ ἀπόπειρα ἐναντίον του, πίσω ἀπὸ τὸ Ζάππειο, κατεβήκαμε καὶ οἱ τρεῖς ἐνθουσιασμένοι, ἀποφασισμένοι κι' ἀγκαλιασθήκαμε.

Οὔτε τὴν ἄλλη μέρα κατάλαβα πῶς ὁ Βενιζέλος τὰ κατάφερε νὰ μὲ κάνη νὰ ἀλλάξω γνώμη. Ὅταν μοῦ λέγανε, ὅταν ἄκουγα, γιὰ τὴν γοητεία τοῦ Βενιζέλου, δὲν τοὺς πίστευα. Δὲν δεχόμουνα πὼς θὰ κατάφερνε νὰ μὲ τουμπάρη κανένας ἄνθρωπος στὸν κόσμο, ὅταν εἶχα ἀποφασίσει κάτι, ὅταν τὸ πίστευα. «Καὶ τί εἶναι, ἔλεγα, ὁ Βενιζέλος; Ταχαρὰ μπέης γιὰ νὰ μὲ γοητεύση σὰν τὴν κόττα;».

Ὅταν γιὰ πρώτη καὶ μόνη φορὰ βρέθηκα μαζί του σὲ συζήτησι, σὲ ἀντιγνωμία, πῆραν δρόμο τὰ ἐπιχειρήματα καὶ οἱ σκέψεις μου λιποτακτήσανε. Λές κι' ἤξερε ἀπὸ πρὶν τί θὰ τοῦ ποῦμε, εἶχε γιὰ ὅλα ἀπάντησι. Σοῦ ἔκοβε τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ αὐλάκι τοῦ νοῦ σου προκαταβολικά. Σὲ λίγες μέρες ἔφευγε γιὰ τὴν Κρήτη, τὸ φθινόπωρο τοῦ 1934...

ΚΙΝΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες κλείνοντας τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴ συνωμοτικὴ σύσκεψη στὸ σπίτι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, προσθέτει:

...Ἂν ἄρχιζε (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) συζήτησι μὲ ὅρους, θὰ μπλέκαμε σὲ ρωμαΐικο παζάρι· ἔτσι ὅπως μᾶς φέρθηκε μᾶς ἔκοψε τὸν ἀέρα. Πρέπει δὲ νὰ πῶ πώς, κατὰ βάθος καὶ στὴν οὐσία, πήγαμε νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ γίνη ἀρχηγός μας. Ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα, ὁ Βενιζέλος, ἴσως θὰ προτιμοῦσε ἢ ἀκριβέστερα, μᾶλλον θὰ προτιμοῦσε νὰ κάνη Κίνημα ὁ Πλαστήρας, νὰ κόψη τὰ ξερὰ καὶ μετὰ νὰ ἔλθη αὐτός, ὁ πολιτικός, νὰ ἀποκαταστήση τὴν ὁμαλότητα. Αὐτὸ τὸ καταλαβαίναμε καὶ ἐμεῖς, κατάλαβε ὅμως καὶ ὁ Βενιζέλος ὅτι χωρὶς αὐτὸν ἐμεῖς δὲν ἐπρόκειτο νὰ κάνουμε τίποτα. Βέβαια δὲν ἐπρόκειτο νὰ ποῦμε ποτὲ νά, ὅτι ἔχουμε τὸν Βενιζέλο ἀρχηγό, οὔτε ὅτι μιλήσαμε μαζί του, γιὰ Κίνημα. Ἀλλὰ ἤξερε μὴ φαντασθῆτε ὅτι ἐπήραμε ἀπόφασι, νὰ κάνουμε Κίνημα γιὰ ὅσα εἶχε κάνει ἕως τότε ἡ Κυβέρνησι Τσαλδάρη, νὰ κάνουμε δηλαδὴ κίνημα γιὰ νὰ τὴν ρίξουμε. Κίνημα θὰ κάναμε ἐὰν ἡ Κυβέρνησις καταργοῦσε τὴν Γερουσία ἢ ἐὰν ὁ Κονδύλης ἐπρόκειτο νὰ κάνη Κίνημα. Θὰ ξέραμε, νομίζαμε ἀσφαλῶς πότε ἐπρόκειτο νὰ κινηθῆ. Ἐπειδή, ὅπως ἀνέφερα, παρακολουθούσαμε στενά, ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν τὸ μάθουμε. Ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ κάνη Κίνημα, δὲν εἴχαμε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία, ἀφοῦ ἀλλωστε ὅλο καὶ βολιδοσκοποῦσε τοὺς ἀξιωματικούς τῆς Ἀμύνης νὰ πάνε μαζί του. Ἀλλὰ πάλι, σκεπτόμουνα, πὼς θὰ τὸ κάνη τὸ Κίνημα, καὶ μὲ ποιοὺς θὰ τὸ κάνη; Ἂν τὸ ἔκανε ἐπ' ὀνόματί του, νὰ παρουσιαστῆ αὐτὸς γιὰ Σωτήρας καὶ Φωστήρας, οὔτε ὁ Βενιζελικὸς κόσμος θὰ τὸν πίστευε οὔτε ὁ ἀντιβενιζελικός. Ὁ Τσαλδάρης δὲν ἤθελε δικτατορία Κονδύλη, οὔτε καὶ νὰ τοῦ παραδώση τὴν Ἀρχή. Ὁ Χατζηκυριάκος ἐμαίνετο. «Ναί», σοῦ λέγανε οἱ ἄλλοι, ἂν ὅμως συνενοηθῆ μὲ τοὺς Βασιλικούς, τί γίνεται τότε; Σὲ πιάνει τὴν νύχτα στὸ σπίτι σου, σὲ ἐξαρθρώνει μὲ τὶς διαταγές, καὶ ἀντίο Ὀργάνωσις.

Εἶχα ἀρχίσει νὰ σκέπτωμαι, ὅτι στὴν περίπτωσι, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀπεφάσιζαν ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνη Κίνημα, προληπτικό, τὸ σχέδιο νὰ ἐξεγερθοῦσε ὅλες οἱ φρουρὲς δὲν ἦταν καὶ τόσο σίγουρο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἔπρεπε νὰ καταλάβουμε τὸ κέντρο: τὰ πολεμικὰ ὑπουργεῖα καὶ τὸ τηλεγραφεῖο. Τότε μόνον θὰ ἀπέδιδε ἡ ὀργάνωσίς μας στὶς ἐπαρχίες, διότι θὰ διευκόλυνε τὴν προσχώρησι ὅλων τῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

Μόνο μετὰ τὴν κατάληψι τῶν ἀπαραιτήτων νευρικῶν κέντρων τῆς κρατικῆς μηχανῆς θὰ εἶχεν ἴσως, χρησιμότητα ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα γιὰ τὰ «ζήτω» ποὺ λένε...

ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑ

ΑΠΟ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀνάλαβε τὴν ὑψηλὴ καθοδήγηση τοῦ «προληπτικοῦ κινήματος» —ἄλλη θεωρία καὶ αὐτή, γιὰ τὴν ὁποία θὰ κάνουμε λόγο στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας— ἐκεῖνοι ποὺ τὸν θαύμαζαν ἔτσι, ὥστε νὰ πιστεύουν, ὅτι «ἤξερε ἀπὸ πρὶν τί θὰ τοῦ ποῦνε», καὶ ὅτι «ἔκοβε τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ αὐλάκι τοῦ νοῦ σου προκαταβολικά», σκοπὸ τῆς ζωῆς τους ἔβαλαν νὰ ἀποδοῦν ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ ἀποτελεσματικοὶ στὴν ἔκνομη προσπάθεια γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν φιλοδοξιῶν του. Ἔτσι ὁ Χρ. Τσιγάντες —καθὼς ὁ ἴδιος ἱστορεῖ— ἄρχισε νὰ καταστρώνη «μεγαλεπήβολα» σχέδια, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσουμε πάρα-κάτω.

Σὲ αὐτὸ ὅμως τὸ μεταξύ, καὶ ἡ κατασκοπεία τῶν συνωμοτῶν καὶ ἡ ἀντικατασκοπεία τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη, εἶχαν ἁπλώσει ἔτσι τὰ δίκτυα τους, ὥστε πολλὰ μυστικὰ τῶν μὲν νὰ γίνωνται κτῆμα τοῦ δὲ —καὶ τὸ ἀντίθετο. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Γ. Κονδύλης πληροφορήθηκε ἀρκετὰ πράγματα γύρω ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τοῦ Χρ. Τσιγάντε.

...Εἶχα ἀρρωστήσει· Ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», καὶ ἤμουνα στὸ νοσοκομεῖο. Δὲν πρόφθασαν, καλά-καλά, νὰ βροῦνε τί ἔχω οἱ γιατροὶ καὶ μὲ ἅρπαξε ὁ Κονδύλης καὶ μὲ μπάρκαρε γιὰ τὴν Σάμο, μαινόμενος, χωρὶς νὰ δώση καμιὰ ἐξήγησι. Ἄρα κάποιον δὲν θέλησε νὰ ἐκθέση. Ὅπως εἴχαμε ἐμεῖς καὶ μᾶς πληροφοροῦσε τὸν ἄνθρωπο τῆς ἐμπιστοσύνης μας, εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι εἶχε κι' αὐτὸς κάποιον ἢ κάποιους μεταξύ μας, ποὺ τὸν πληροφοροῦσε τακτικά. Ὅσο νὰ εἴχαμε προσπαθήσει μὲ τὸν Γρηγοράκη καὶ μὲ τοὺς ἄλλους νὰ κρατήσουμε τὴν ἐχεμύθεια εἴχαμε ἁπλώσει, εἴχαμε γίνει πολλοὶ καὶ ἀκόμη περισσότεροι αὐτοὶ γύρω ἀπὸ τὴν Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ τοὺς κύκλους τῶν πολιτικῶν γραφείων. Ὁ Ζέζας, ὁ διοικητὴς τῆς Ἀσφαλείας, καὶ ὁ Μουλόπουλος, ὁ ὑποδιοικητής, εἴχανε καὶ τοὺς πληροφορούσανε τὶς γυναῖκες δυὸ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ κάνανε τὸν ἀρχισυνωμότη.

Στὴν Σάμο ἦταν νομάρχης ὁ Μαρινάκης. Σύντομα τά βρήκαμε μὲ τὸν Μαρινάκη, γιατὶ ἔβγαλε διαταγὴ νά μήν τηλεγραφήση κανεὶς τοῦ Βενιζέλου (15 Δεκεμβρίου 1934) γιὰ τὴ γιορτή του. Δὲν τῶχα κἂν σκεφθῆ νὰ τοῦ τηλεγραφήσω, ποτέ μου δὲν θυμᾶμαι νὰ εὐχηθῶ. Καὶ μάλιστα σὲ τόσο πιὸ μεγάλο ἄνθρωπο ἀπό μένα, θεωροῦσα ἀναίδεια τό τηλεγράφημα. Μόλις, ὅμως, μοῦ εἶπαν νά μήν τό κάνω, τό ἔκανα καί μὲ φοῦντες. Τοῦ τηλεγράφησα μὲ εὐχὲς καὶ νά τόν προστατεύη ὁ Θεός ἀπό τούς δολοφόνους.

Τό βράδυ ἦταν χορός στὴν Σάμο. Ὁ Νικολάκης ὁ Νικολαρεΐζης, φίλος μου, αὐθεντικός ἀντιβενιζελικός, μοῦ ἔστειλε κρασί εἰς ὑγείαν τοῦ Βενιζέλου. Πῆγε νά μοῦ κάνη ἐπεισόδιο ἕνας συγγενής τοῦ νομάρχ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΤΟΝΙΖΕΙ :

"Ανπετύχαινε δικτατορία Πλαστήρα, θὰ γινόμαστε μασκαράδες τῶν σκυλιῶν

ΦΥΣΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ, Ο ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

75ον

ΕΤΣΙ ἀπὸ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1934, ὁ Χρ. Τσιγάντες βρέθηκε ξανὰ στὰς Ἀθήνας. Καὶ τότε πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη, τὴν ἀποτυχημένη νοεμβριανὴ ἀπόπειρα τοῦ Ν. Πλαστήρα νὰ ἀποβιβαστῆ στὶς Ἐλευθερὲς (κοντὰ στὴν Καβάλα) καὶ νὰ μπῆ ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς κινήματος (τοῦ ποσοστοῦ;) ποὺ εἶχαν ἑτοιμάσει οἱ φίλοι του τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης».

...Ἡ ἱστορία ἀφηγεῖται ὁ Χρ. Τσιγάντες, εἶναι διπλὰ ἀπίθανη. "Οχι πώς θέλω νά πῶ πώς δὲν εἶναι ἀληθινή. Εἶναι ἀπίθανη σὲ ἐπιπολαιότητα. "Αν ἔβγαινεν ὁ Πλαστήρας στὶς Ἐλευθερὲς χωρὶς νὰ εἶναι εἰδοποιημένοι οὔτε ὁ Στόλος, οὔτε ἡ Ὀργάνωσις τῶν ἐν ἐνεργείᾳ, ἀξιωματικῶν, οἱ ἐλπίδες νὰ ἐπικρατήση τὸ Κίνημα ἦσαν πάρα πολὺ μικρές. Ἴσως θὰ σηκωνότανε ἡ Καβάλα. Ἡ Θεσσαλονίκη, μὲ τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων κρίσι, ἦταν ἐπισφαλής, μᾶλλον δὲν θὰ ξεσηκωνότανε. Καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα βράσε ρύζι.

Δὲν θὰ κρίνω— γιατί θὰ ἔπρεπε νὰ βρίσω πολύ — τὴν ἀπόφασι καὶ τὴν εὐθύνη ποὺ ἀνέλαβε μιὰ φούχτα ἀνθρώπων, χωρὶς ἀληθινὸ κῦρος στὸ στρατεύμα, νὰ ἐκθέση σὲ κίνδυνο τὴν ὅλη παράταξι καὶ τὴν Δημοκρατία, γιὰ νὰ ἔχουνε αὐτοὶ ὅλη τὴ δόξα, σὲ περίπτωσι ἐπικρατήσεως. Ἁπλῶς, ἀναφέρω τὸ γεγονός. Χωρὶς νὰ τὸ ξέρη ὁ Βενιζέλος, χωρὶς νὰ εἶναι ἑτοιμοι ὅσοι θὰ μποροῦσαν νὰ συνδράμουν, αὐτοὶ τραβήξανε μπροστά. Εἴχανε πάθει, ἀπὸ τὴν δία τους, μιὰ παραίσθησι, πὼς ἔφτανε νὰ ἐμφανισθῆ κάπου ὁ Πλαστήρας γιὰ νὰ σηκωθῆ ὁ κόσμος στὸ πόδι. Ἡ ἄλλη ἀπίθανη ἱστορία ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ βαποριοῦ, ποὺ χάλασε τὸ τιμόνι του.

Δὲν ἔτυχε ποτέ μου νὰ ἀσχοληθῶ καὶ νὰ ἐξακριβώσω ποιός τενεκὲς ξεγάνωτος ὠργάνωσε αὐτὰ τὰ ταξίδια τοῦ Πλαστήρα, γιατί ὡς τὸ τέλος, γίνανε τρία ἢ μᾶλλον τρεῖς ἀπόπειρες ταξιδίων. Ὁ Θεὸς ξέρει ποιὰ τσιγκουνιὰ ἢ ποιὰ μεσιτεία κατάφερε νὰ βρεθῆ τὸ σαπιοκάραβο μὲ τὸ χαλασμένο τιμόνι ἢ ἂν θέλετε, ποιὰ ἐπιπολαιότης. Ὅπωσδήποτε, ὁ Σαράφης μοῦ εἶπε πὼς δὲν τὸ ἔμαθα ἐγὼ ἐγκαίρως, τότε ποὺ ἤμουν ἀκόμη στὴν Ἀθήνα, αὐτό, ποὺ μαγείρευε ἡ καμαρίλα τῶν Πλαστηρικῶν, ἀφοῦ εἶχα τὸ Β΄ Γραφεῖο.

Εἶπα τοῦ Σαράφη πὼς οἱ Πλαστηρικοὶ κρυβόντανε ἀπὸ μένα περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι κρυβόντανε ἀπὸ αὐτόν, καὶ τὸ παραδέχθηκε, ὅτι, ἐξ ἄλλου, ἐγὼ εἶχα νὰ παρακολουθήσω νὰ δῶ τί κάνει ὁ Κονδύλης, ἀφοῦ εἴχαμε θέσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅρο, ὅτι τὴν πρωτοβουλία τοῦ Κινήματος, δὲν θὰ τὴν ἐπαίρναμε ἐμεῖς, ἀλλὰ ὅτι ἁπλῶς θὰ ἀντιδρούσαμε σὲ Κίνημα τῶν ἀντιπάλων ἢ σὲ καθαρὴ παραβίασι τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς νομιμότητος. Τοῦ εἶπα, μάλιστα θυμωμένος, ὅτι οὔτε βάνω τὸ δικό μου τὸ κεφάλι στὸν ντορβᾶ, οὔτε τὰ κεφάλια ἐκείνων, ποὺ ἐπηρέαζα, γιατί μερικοί διαστικοί, μερικοὶ παλαβοί κι' ἕνα - δυὸ ὕποπτοι πηγαίνανε νὰ καταστρέψουνε τὴν ὅλη ὑπόθεσι μὲ τὸ ἔτσι θέλω καὶ τοῦ εἶπα νὰ γράψη τοῦ Πλαστήρα, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀνακατεύομαι πια καὶ νὰ τὸ ἔχη ὑπ' ὄψει του...

Μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα τὴν ἀπόλυτα προσαρμοσμένη στὴν πρόβλεψη (1923) τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία «θὰ κατενέμετο εἰς φατρίας ἀλληλομισουμένας καὶ ἀλληλοτροχομένας», συνεχιζόταν ἔντεκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Παρισιοῦ, ἡ μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Μόνο ποὺ ὑπεραρχηγὸς στὶς «δημοκρατικὲς» φατρίες ποὺ ἀλληλομισοῦνταν καὶ ἀλληλοτρώγονταν ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος.

ΕΝΩ ἡ «πλαστηρικὴ καμαρίλα»— κατὰ τὴν ἐνδοδημοκρατικὴ ἔκφραση— εἶχε ἑτοιμάσει τὴν ἀποβατικὴ ἐπιχείρηση τῶν Ἐλευθερῶν πρᾶγμα ποὺ ἔκανε τὸν Χριστόδουλο Τσιγάντε νὰ πῆ στὸν Στέφανο Σαράφη, ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» κρύβονταν ἀπὸ αὐτὸν περισσότερο παρὰ ἀπὸ τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., καὶ ἐνῶ ὁ πρῶτος εἶπε καταγανακτισμένος στὸ δεύτερο ὅτι «δὲν βάνει τὸ δικό του κεφάλι στὸ ντορβά, γιατὶ μερικοὶ διαστικοί, μερικοὶ παλαβοί, καὶ ἕνα - δυὸ ὕποπτοι πηγαίνανε νὰ καταστρέψουνε τὴν ὅλη ὑπόθεση», ἀποφασίστηκε νὰ εἰδοποιηθῆ ὁ ἐφήμερος δικτάτωρ τῆς ὁκης Μαρτίου 1933, «νὰ κάτση φρόνιμα»! Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Καὶ τότε, μὰ —καθὼς θὰ δοῦμε καὶ πιὸ κάτω— καὶ ἀργότερα. Τὴ δεύτερη, μάλιστα, φορά, αὐτὸ τὸ «νὰ κάτση φρόνιμα» συνωδεύτηκε καὶ ἀπὸ μιὰ πολὺ συγκεκριμένη φοβέρα. Γιατί, ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἔχουν διστάσει νὰ ἀποκαλύψουνε, ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν ἦταν, γιὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργεια, ἁπλῶς ἀνεπιθύμητος, ἀλλὰ ὁλότελα ἀπαράδεκτος. Καὶ ἂν κάποτε στὸ σπίτι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, δὲν ἔλεγε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅτι «τὸ αἷμα νεοὸ δὲν γίνεται», καὶ ἂν δὲν ἔκανε ἔκκληση στὰ στοιχεῖα ἐνδοοικογενειακὰ αἰσθήματα τῶν ἀλληλομισουμένων καὶ ἀλληλοτρωγομένων φατριῶν, τὰ πράγματα θὰ εἶχαν πάρει ἀκόμα πιὸ φοβερὸ κατήφορο, μὲ ἀφάνταστα δραματικὲς συνέπειες. Γιατὶ λίγο ἔλειψε «νὰ βγάλη ὁ ἕνας τὸ μάτι τοῦ ἄλλουνοῦ», ὄχι στὴ μεταφορικὴ ἔννοια, μὰ στὴν κυριολεξία.

Φυσικὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς

ΟΝΟΥΣ καὶ ἡ σκέψη τῶν νεώτερων «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν στρέφονταν μονάχα στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. "Ηταν ὁ μόνος ποὺ μποροῦσε νὰ τοὺς ἐμπνεύση ὡς ποὺ νὰ πάρουν μορφὴ καὶ οἱ δικές τους, οἱ προσωπικές τους φιλοδοξίες.

... Γιά μένα καὶ τό λέω ἄλλη μιὰ φορά (ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες) μόνον ὁ Βενιζέλος ἦταν ὁ φυσικὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἀρχηγός μας. Ὁ Σαράφης συμφωνοῦσε, μολονότι, τὸν εἶχε ἐπηρεάσει ὁ Ὀθωναῖος καὶ δὲν ἐχώνευε τοὺς πολιτικούς γιὰ τὴν συμφωνία, ποὺ ἐκάνανε, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Γονατᾶ, νὰ ξαναεκλεγῆ Πρόεδρος ὁ Ζαΐμης ἀντὶ τοῦ Βενιζέλου. Αὐτό τό θεωροῦσα ἐγὼ δείγμα, ὅτι οἱ συντηρητικοὶ Βενιζελικοὶ δὲν θέλανε κίνημα καὶ ἦσαν πολλοί. "Ετσι, ἐκινδυνεύαμε νὰ χάσουμε τ' αὐγὰ καὶ τὰ καλάθια γιατί, ἐάν δὲν εἴχαμε ὁμόθυμη τὴν ὑποστήριξη τοῦ βενιζελικοῦ κόσμου, δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ ἀνατρέψουμε τὴν Βία τοῦ Κράτους. Καὶ ἂν ἀκόμη πετυχαίναμε, χωρὶς αὐτούς καὶ κυρίως χωρὶς τὸν Βενιζέλο, θὰ γινόμαστε μασκαράδες τῶν σκυλιῶν, ἀπὸ τὴν Δικτατορία, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπακολουθήση τοῦ Κινήματος,γιατί οὔτε ὁ Πλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας, οὔτε αὐτοί, ποὺ ἦσαν γύρω του, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν πλαισιώσουν καὶ νὰ τὸν στηρίξουν...

"Ετσι ὅταν οἱ Χρ. Τσιγάντες καὶ Στ. Σαράφης ξανασυναντήθηκαν στὰς Ἀθήνας (μετὰ ἀπὸ τὸ γυρισμὸ τοῦ δεύτερου ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρηση ποὺ πραγματοποίησαν μὲ τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, στὶς φρουρὲς τῆς Βόρειας Ἑλλάδας), ὁ κατοπινὸς ἀρχιελασίτης ἐνημέρωσε τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, γιὰ τὰ διαβήματα ποὺ ἔκανε στοὺς Ἀλέξ. Ζάννα καὶ Πράσσο Βλάχο, καὶ γιὰ τὴν ἔντονη δήλωσή του ὅτι «δὲν θὰ μπορέσουν νὰ παρασύρουν τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς σὲ τέτοιες ἐνέργειες καὶ ἴσως θὰ τοὺς βροῦν οὐδέτερους, ἂν ὄχι ἀντιμέτωπους.

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΜΕ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ τὶς συνεργασίες του μὲ τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ ἀναλύοντας λεπτομερέστερα τὴ διάρθρωση τῆς ἐπαναστατικῆς ἡγεσίας στὶς διάφορες φρουρές, προσθέτει αὐτά:

...Ὁ Σαράφης μοῦ γνώρισε ὅτι εἶχε γράψει τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ τὰ εἶπε ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια. Μὲ ἐνημερώσανε, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Γιάννης, ὁ ἀδελφός μου, γιὰ τὴν πορεία τῆς Ὀργανώσεως. Ὁ Σαράφης, εἰδικώτερα, μοῦ εἶπε, ὅτι στὸ Γ΄ καὶ στὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ ἡ Ὀργάνωσις ἦταν πανίσχυρη. Στὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ σύνδεσμος ἦταν ὁ ταγματάρχης Θωμᾶς Σφέτσος. Μέραρχος τῆς XI Μεραρχίας ἦταν ὁ Κώστας ὁ Τζαβέλλας, ἀπόλυτα εὐνοϊκός, καὶ αὐτός θὰ ἦταν, ἂν γινόταν κίνημα, ὁ ἀρχηγός. Στὴν Κοζάνη ἦταν σύνδεσμος καὶ ἀρχηγὸς προσωρινὸς ὁ συμμαθητής μου ὁ Γρηγόρης Χονδρός, ἐπιτελάρχης τῆς μεραρχίας, ἐξαίρετος ἀξιωματικός. Χάθηκε καὶ αὐτὸς στὴν Ἀλβανία.

Στὴν Βέροια ἦταν ὁ Μῆτσος Ψαρρός, σύνδεσμος καὶ ἀρχηγὸς μαζὶ προσωρινός. Ὑπηρετοῦσε καὶ ὁ Σόλωνας Καφάτος. Κρητικὸς συνταγματάρχης. Προτιμούσανε νὰ βάνουνε προσωρινοὺς ἀρχηγοὺς ἐπιτελάρχας, γιατί, λόγω θέσεως, εἶχαν περισσότερες ἐπαφές, μποροῦσανε νὰ κινηθοῦνε εὐκολώτερα, νὰ συναντήσουνε κόσμο χωρὶς νὰ παραξενηθοῦνε. Στὴν μεραρχία Σερρῶν ὁ μέραρχος Ἀναγνωστόπουλος, ὁ συνταγματάρχης Σίμος Βλάχος καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ συνταγματάρχης Μιχάλης Λιναρδάκης, ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς σίγουροι καὶ γεροὶ ἄνθρωποι. Σύνδεσμος ἦταν ὁ συμμαθητής μοι Νῖκος Φλέγγας. Στὴν Καβάλα σύνδεσμος ἦταν ὁ Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας, ὁ στρατηγὸς Καμένος, ὁ διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἦταν ἀρχηγός ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ἀντιστρατήγους, ποὺ δέχθηκε νὰ ἐκτεθῆ προκαταβολικά. Ἐπιτελάρχης ἦταν ὁ Μπακιρτζῆς. Αὐτὸς ἦταν φοβερὸς ἀντιρρησίας καὶ συνήθως μπέρδευε τὰ ζητήματα — ἦτανε σύμφωνος μὲ διάφορα «ἀλλά» — καὶ μπέρδευε τὸν κόσμο, ὅπως μπερδευότανε καὶ ὁ ἴδιος. Δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸν ἀμφιβολία ὅτι θὰ μετεῖχε ἂν γινόταν Κίνημα, στὸ ἀναμεταξύ, ὅμως, δὲν εἶχε ἐνεργὸ ἀνάμιξι στὴν Ὀργάνωσι, ἦταν κι' αὐτὸς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ εἶχαν ἐξησφαλισμένη τὴν ἐπιτυχία κάθε Κινήματος καὶ ποὺ προτοῦ σκοτώσουν τὴν ἀρκούδα μαλώνανε γιὰ τὸ τομάρι της.

Στὴν Δράμα ἦτανε σύνδεσμος ὁ συμμαθητής μου Θανάσης Τούντας, σίγουρος ἄνθρωπος, λιγομίλητος, ἱκανώτατος καὶ ἀποφασιστικός. Στὴν Κομοτηνὴ ἀρχηγὸς θὰ ἦταν ὁ Ντίνος Βεντήρης, σύνδεσμος ἦταν ὁ συμμαθητής μου Γ. Ρογκόπουλος, ποὺ σκοτώθηκε στὸν ἀνταρτοπόλεμο, πολεμώντας πεζῆ. Στὴν Λάρισα εἴχαμε δύναμι καὶ στὴν Φρουρὰ καὶ στὴν Ἀεροπορία, σύνδεσμος ἦταν ὁ Πέτρος Γρηγοράκης. Στὴν Λαμία εἶχε ἐξορίσει ὁ Κονδύλης ἕνα σωρὸ Κρητικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸ εἴχαμε γιὰ τελείως σίγουρο τὸ Σύνταγμα...

«Φοβᾶσαι μὴ χάσης τὰ γαλόνια σου»

ΑΛΛΑ στὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του, ὁ Χρ. Τσιγάντες δίνει καὶ μιὰ πολὺ ζωντανὴ εἰκόνα τῶν ὅσων στὴν εὐδαίμονα ἐκείνη ἐποχὴ τῶν δημοκρατικῶν ἀνωμαλιῶν συνέβαιναν, καθὼς καὶ τῆς νοοτροπίας ποὺ κυριαρχοῦσε ἀνάμεσα στοὺς παντοίους αὐτόκλητους ὑπερασπιστὲς τῆς ἀβασίλευτης.

Καὶ λέει:

..."Οταν ἤρθα στὴν Ἀθήνα, τὴν βρῆκα ἀνάστατη, πολὺ πιὸ ἀνάστατη ἀπ' ὅ,τι τὴν ἄφησα, φεύγοντας γιὰ τὴν Σάμο, καὶ τὰ μυαλὰ φουντωμένα στὸ ἀμήν. "Ο,τι ἤθελες ἄκουγες. Μ' ἁρπάξανε ἀπὸ τὰ μοῦτρα, μόλις ἔφθασα, πὼς πρέπει νὰ γίνη ἀμέσως Κίνημα, κι' ὅταν τοὺς ἔλεγα νὰ μὴν βιάζωνται, μοῦπαν πὼς φοβᾶμαι. Εἴχανε ἀρχίσει αὐτὸν τὸν ἐκβιασμὸν οἱ διαστικοί. «Φοβᾶσαι», σοῦ λέγανε, «φοβᾶσαι μὴ χάσης τὰ γαλόνια σου, φοβᾶσαι μὴ χάσης τὴν ζωή σου». Δὲν ἰσχυρίζομαι πὼς δὲν φοβόμουνα. Φοβόμουνα καὶ παραφοβόμουνα. Ἀφήνω πὼς εἶναι φυσικὸ νὰ φοβᾶσαι μὴ χάσης τὰ γαλόνια σου καὶ τὴ ζωή σου, φοβόμουνα ὅμως πολὺ περισσότερο νὰ μὴν τὰ χάσω ἄδικα, σὲ περίπτωσι βέβαια ἀποτυχίας τοῦ Κινήματος. Μοῦ ἔτυχε νὰ βρεθῶ σὲ κίνδυνο ἴσως περισσότερο ἀπὸ τὸν μέσον ὅρον τῶν ἀνθρώπων τῆς γενεᾶς μου, γιατί στάθηκε γενεὰ πολέμων. Κι' ὅσες φορὲς βρέθηκα σὲ κίνδυνο, φοβήθηκα. Καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἴσως περισσότερο παρὰ τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου. Πού καὶ κεῖ φοβόμουνα, καὶ μὴ γελιέστε. Ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ μὲ διαιμόνιζε εἶναι, ὅτι σ' ἔπιανε πολίτης, φυγόστρατος ἢ κουσαμπιὲς καὶ σοῦ ἔλεγε «φοβᾶσαι». Ἀκόμη περισσότερο μὲ διαιμόνιζε ὅταν μοῦ λέγανε πὼς φοβᾶμαι, στρατιωτικοί, ποὺ τοὺς ἤξερα, ποὺ τοὺς ἔπιανε τὸ κόψιμο ἀπὸ τὴν καρδιὰ μόλις ἔπεφτε σφαῖρα.

Εἶναι κόσμος καὶ κοσμάκης, ποὺ περιμένει τὸν τρελλὸ νὰ βγάλη τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρῦπα, πεσμένος τῆς κοιλιᾶς πίσω ἀπὸ κανένα ὄχτο, καὶ ποὺ παρουσιάζεται ἀφοῦ περάση ὁ κίνδυνος, νὰ κάνη τὸν ἥρωα μὲ τίς φωνὲς καὶ τὸ πόσο καλὰ ἐνήργησε. Μοῦ εἶπε μιὰ μέρα ὁ Πεπὲς Ἀργυρόπουλος πὼς «χρειάζεται θάνος», στὸ ἐντευκτήριο τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης, μπρὸς στὸν στρατηγὸ Σκανδάλη. Μὲ τὸν Σκανδάλη εἴχαμε συμπολεμήσει καὶ ἤξερε, γιατί αὐτὸς ἦταν παλληκάρι γερό, ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι νὰ μὴ φοβᾶσαι, γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, ἀλλὰ νὰ μπορῆς ἀπὸ καθῆκον ἢ ἀπὸ φιλότιμο νὰ ὑπερνικᾶς τὸν φόβο σου.

Μὲ εἶδε ὁ Σκανδάλης, πὼς ἐθύμωσα καὶ τὸ ἐμπάλωσε τὸ ζήτημα, τὸ ἐμπάλωσε καὶ ὁ Πεπές, ποὺ τὸ κατάλαβε, καὶ μὲ ἄρχισε στὰ κομπλιμέντα. Στὸ τέλος μὲ σκάσανε διάφοροι παλληκαράδες καὶ ἄνοιξα τὴν γλῶσσα μου. "Ετυχε ἑνός — Θεός σχωρέστονε — συνταγματάρχη νὰ ξέρω καλὰ τὴν ἱστορία του κι' ὅταν μοῦ ἔκανε τὸν παλληκαρᾶ τοῦ τὰ εἶπα χύμα, τί ἔκανε στὸν Σκρά, καὶ τί δὲν ἔκανε στὴν Κοβαλίτσα καὶ του εἶπα ὅτι φοβόμουνα, στ' ἀλήθεια, κυρίως γιατὶ ἐπρόκειτο νὰ συμπολεμήσω μαζί του, ὅτι ἤμουν βέβαιος ὅτι στὴν ὥρα τῆς κρίσεως θὰ μὲ ἐγκατέλειπε. Τῶπα καὶ τὸκανε.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς διαστικούς, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ θέλανε νὰ κάνουν τὸ Κίνημα, εἴτε γιὰ νὰ ἐπανέλθουν στὸν Στρατό, εἴτε γιὰ νὰ φέρουν τὸν Πλαστήρα καὶ νὰ ἀλωνίσουνε οἱ ἴδιοι ὑπῆρχαν καὶ οἱ καλόπιστοι, αὐτοί, ποὺ ἀγανακτοῦσαν γιὰ τὰ καμώματα τῆς Κυβερνήσεως ἢ γιὰ νὰ εἶμαι πιὸ δίκαιος — τῶν ἀδιαλλάκτων μελῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ γενικώτερα «τοῦ σκληροῦ πυρήνος»...

ΟΛΟΙ ΒΙΑΖΟΝΤΟΥΣΑΝ

ΔΕΝ ἦταν ὅμως μονάχα οἱ κοινοὶ (οἱ «χύδην») διαστικοί, αὐτοὶ τοὺς ὁποίους περιγράφει τόσο ζωντανὰ ὁ Χρ. Τσιγάντες, καὶ πού, καθὼς τονίζει, σὲ κάθε ἀντάμωση λέγανε: «Τί κάθεσαι; Τί κάνετε σεῖς οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ δὲν τοὺς ρίχνετε;» (Τὴ νόμιμη, δηλαδή, κυβέρνηση τῆς χώρας). "Ηταν καὶ οἱ μεγάλες προσωπικότητες τῆς «Δημοκρατίας».

...Ὁ Καφαντάρης· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, ἦτανε ἀντιστρατιωτικὸς (ἀνεξάρτητα ἂν αὐτὸς εἶχε πρῶτος στὴ Θεσσαλονίκη τὴν ἔμπνευση γιὰ τὴ σύσταση τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, ἔμπνευση ποὺ μὲ πολὺ ἐνθουσιασμὸ παραδέχθηκε ἀμέσως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) γιατὶ τὸν εἶχανε ἀνατρέψει κάποτε οἱ καπεταναῖοι ἀπὸ πρωθυπουργὸ (12 Μαρτίου 1924). Ὡς καὶ αὐτὸς μᾶς ἐλοιδόρησε πὼς φοβόμαστε. Ὁ Παπαναστασίου, ποὺ ἦταν ὁ πιὸ συμβιβαστικός, ποὺ ἔλεγεν, ὅτι δὲν κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία, ποὺ γιὰ νὰ συμβιβάση τὰ πράγματα, στὴν ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐδήλωσε ὅτι θὰ ψηφίση τὸν στρατηγὸ Καλλάρη, ρωτοῦσε: «Ἀλλὰ ἐπί τέλους, δὲν ἔχουν τόσον νοῦν, τόσην φρόνησιν, νὰ ἀντιληφθοῦν (ἐκεῖνοι ποὺ ἀσκοῦσαν τὴν ἐξουσία), ὅτι «ἔστι δίκης ὀφθαλμός» καὶ ὅτι τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου (γιὰ τὴν περίπτωση τῆς δίκης γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς), ποδοπατούμενον κατὰ τοιοῦτον ἰταμὸν τρόπον, δύναται νὰ προκαλέση ἔκρηξιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως, ἱκανὴν νὰ σαρώση ὄχι μίαν, ἀλλὰ ἑκατὸ κυβερνήσεις;»...

Καὶ προσθέτει, σχετικὰ μὲ τὶς φῆμες ποὺ τότε κυκλοφοροῦσαν ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης ἑτοιμάζει κίνημα:

..."Ελεγα μὲ τό νοῦ μου, πὼς ὁ Κονδύλης δὲν ἦταν τόσο τρελλός, ὥστε νὰ ἀποτολμήση ἕνα Κίνημα, ὅπου θὰ εἶχε ἀντίθετό του ὅλο τό βενιζελικό κόσμο καὶ βέβαια καὶ τόν ἀντιβενιζελικό. Μόνος του σχεδόν δὲν θὰ ἀποτολμοῦσε. Νὰ κάνη πάλι Κίνημα μὲ τούς φανατικούς βασιλικούς, δὲν μποροῦσα ποτὲ νὰ τό πιστέψω. Αὐτό μοῦ εἶπε καὶ ὁ Παπαναστασίου. Τόν ἀπάντησα στὴν γωνία τῆς ὁδοῦ Πινδάρου καὶ τῆς Ἀκαδημίας καὶ κουβεντιάσαμε. "Ηξερε πὼς ὑπῆρχεν Ὀργάνωσις καὶ μὲ ρώτησε. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελα νὰ τοῦ πῶ τίποτε. Πῆγα νὰ τοῦ ἀρνηθῶ τά πάντα, ὅπως ἦταν ἡ συνωμοτική μου ὑποχρέωσις. Μοῦ εἶπε ὅμως, ὅτι εἶχε συζητήσει τό ζήτημα τῆς Ὀργανώσεως ἀπό τήν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν τῆς Θεσσαλονίκης, αὐτῶν, ποὺ ἔγιναν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1933...

ΔΕΝ ΘΕΛΑΜΕ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΑΛΛΑ ἡ συζήτηση ποὺ ἔγινε στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀκαδημίας, μεταξὺ τῶν Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ Χρ. Τσιγάντε ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσα:

...Μοῦ εἶπε ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, ὅτι δὲν ἐπίστευεν οὔτε ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία, οὔτε ὅτι οἱ Λαϊκοὶ θὰ τολμήσουν νὰ ἐκτραποῦν ἀπὸ τὸ Πολίτευμα καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Μοῦ προσέθεσε ὅτι ἄμα ἡ ὀργάνωσις ἡ δική μας τῶν στρατιωτικῶν, θὰ ἀποκτοῦσε δύναμι, θὰ ἔμπαινε σὲ πειρασμὸ νὰ τήν χρησιμοποιήση καὶ θὰ ἔκανε φυσικὰ πραξικόπημα. Ἐπέκρινεν ἔντονα τούς στρατιωτικούς, ἐπέμεινεν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνοι, ὅταν ἀνακατεύωνται στὴν Πολιτική.

"Ημουν τότε ἕτοιμος νὰ τοῦ ἀπαντήσω πὼς δὲν τοῦ κακοφάνηκε καθόλου ὅταν διώξαμε τὸν Καφαντάρη καὶ τὸν κάναμε Πρωθυπουργό, τό 1924, ἐμεῖς οἱ στρατιωτικοί. Δὲν τόφερε ὅμως ἡ κουβέντα, γιατί ἄρχισα περίπου νὰ ἐξηγῶ καὶ νὰ ἀπολογοῦμαι. Τά εἶχε λίγο μπερδεμένα στὸ μυαλό του ὁ Παπαναστασίου τά τῆς Ὀργανώσεως καὶ φοβότανε μήπως ἐμεῖς θέλαμε Δικτατορία Πλαστήρα.

Τόν βεβαίωσα ὅτι δὲν θέλαμε καθόλου Δικτατορία Πλαστήρα, καί ὅτι δὲν πρόκειται νά κουνηθοῦμε ἂν οἱ ἀντίπαλοι καθήσουν φρόνιμα, μολονότι ὅλα αὐτά τά τελευταῖα καμώματα μὲ τήν δίκη τῆς ἀποπείρας δείχνανε, ὅτι οἱ βασιλικοὶ ἀκολουθούσανε τήν ἴδια γραμμή τῆς ὀχλοκρατικῆς, τῆς ἀστυνομικῆς καί τῆς παρακρατικῆς βίας τῆς περιόδου τοῦ Διχασμοῦ καί ἀργότερα, μὲ τήν παλινόρθωσι τοῦ Κωνσταντίνου, τόν καιρό τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Ἀπάντησεν, ὅτι μοῦ εὔχεται ἔτσι νά εἶναι τά πράγματα, ἀλλά ὅτι φοβότανε μήπως ὁ Βενιζέλος ἀγανακτημένος ἀπό τήν ἀπόπειρα, ἀπό τό συνεχὲς κήρυγμα τῶν ἐφημερίδων τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ὅτι πρέπει νά ἐξοντωθῆ, παρεσύρετο στὸ τέλος νά κάνη Κίνημα. Ἐκεῖ ἐπάνω χωρίσαμε.

Δὲν διαφωνοῦσα καθόλου μὲ τόν Παπαναστασίου, σκεπτόμουν νά μάλιστα τί θά γίνη ἂν ἀποτύχη τό Κίνημα. Ἡ τελευταία του κουβέντα, ὅτι στὸ τέλος τό Κίνημα θά τό κάνη ὁ Βενιζέλος ὁ ἴδιος, μὲ καθησύχασε κάπως. Δηλαδή μοῦ ἔβγαλε ἀπό μέσα μου τό αἴσθημα τῆς εὐθύνης. Ὁ Βενιζέλος γιά μένανε ἦταν ὁ Ἀρχηγός μου, ὁ Ἀλάθητος καί στὸ κάτω τῆς γραφῆς, αὐτός θά διακινδύνευε πολύ περισσότερα πράγματα ἀπό μένα, πού τό πολύ θά ἔχανα τό κεφάλι μου. Αὐτός εἶχε νά διακινδυνεύση τήν δόξα του καί τήν φήμη του καί τήν ἡσυχία του καί ἦταν μεγάλος ἄνθρωπος, 70 χρονῶν, πού μποροῦσε νά πάη νά ζήση ὅπου θέλει καί νά περιμένη νά γυρίση πίσω παράκλητός. Πάλι ὅμως καθησύχαζα τόν ἑαυτό μου, πώς δὲν θά γίνη Κίνημα, κάπως θά τά καταφέρω νά τό ἐμποδίσω...

"Ετσι γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἀποδείχνεται πόσο ἀνεπιθύμητος ἦταν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ὄχι μονάχα στοὺς ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργεια, ἀλλὰ σὲ πολλοὺς πολιτικούς, ἀπὸ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους, παλαιότερα, ὁ «μαῦρος

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

«ΝΑ ΚΟΨΟΥΜΕ ΚΑΘΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΨΕΥΤΟΠΑΛΛΗΚΑΡΑΔΕΣ»

"Ηθελαν τὸν Πλαστήρα πρόεδρο-δικτάτορα τύπου Πιλσούτσκυ!

Η ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΝΔΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΑΛΛΗΛΟΣΠΑΡΑΓΜΟΥ

76ον

ΑΠΟ τήν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χριστόδουλου Τσιγάντε, ὅπως καὶ ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες ποὺ εἴδαμε, ὡς τώρα, καὶ ποὺ θὰ δοῦμε παρα-κάτω, στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, γίνεται ὁλοφάνερο, πὼς δὲν ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καμμιὰ ἀπὸ τὶς κορυφὲς τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ποὺ νὰ μὴ ξέρη («ἐμπιστευτικά») ὅτι ἑτοιμάζεται ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις» ἢ ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Μόνο ποὺ ὁ Γεώργιος Καφαντάρης (ὑπηρετῶντας ἴδιες φιλοδοξίες καὶ πρασωπικοὺς ὑπερδημοκρατικοὺς σκοπούς), λοιδοροῦσε τοὺς ἀξιωματικοὺς πὼς φοβόνταν νὰ κάνουν κίνημα, καὶ ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου (ποὺ δὲν πίστευε οὔτε ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία, οὔτε ὅτι οἱ Λαϊκοὶ θὰ τολμήσουν νὰ ἐκτραποῦν ἀπὸ τὸ πολίτευμα καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα), ἦταν βέβαιος ὅτι, στὸ τέλος, τὸ κίνημα θὰ τὸ ἔκανε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ ἔτσι ἀνησυχώντας κατώρθωνε, μὲ τὴν ἐλπίδα τούτη, καὶ τὸν ἑαυτό του νὰ καθησυχάζη καὶ ἐκείνους ποὺ ἔτρεμαν σᾶν τὶς ἁμαρτίες τους τὴν ἡγετικὴ προβολὴ τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἐκείνους ποὺ ἔκριναν τὰ πράγματα ὅπως τὰ ἔκρινε καὶ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, ὅτι, δηλαδή, «καὶ ἂν ἀκόμη πετυχαίναμε, χωρὶς αὐτοὺς (τοὺς συντηρητικοὺς βενιζελικούς, ποὺ δὲν θέλανε τὸ κίνημα, καὶ ποὺ ἦταν πολλοί), καὶ κυρίως χωρὶς τὸ Βενιζέλο, θὰ γινόμαστε μασκαράδες τῶν σκυλιῶν, ἀπὸ τὴν Δικτατορία, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπακολουθήση τὸ κίνημα, γιατὶ οὔτε ὁ Γιλαστήρας ἔκανε γιὰ δικτάτορας, οὔτε αὐτοὶ ποὺ ἦσαν γύρω του, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν πλαισιώσουν καὶ νὰ τὸν στηρίξουν»! Καὶ ἔμενε μοναδικὴ ἐπαναστατικὴ παρηγοριὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τὸν ὁποῖο ἡ «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωσις» θεωροῦσε φυσικὸ καὶ οὐσιαστικὸ ἀρχηγό της.

"ΕΤΡΕΞΑ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΟΝ ΣΑΡΑΦΗ,,

ΟΤΑΝ ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα καὶ ἔτσι ἐσκέπτρονταν οἱ ἰθύνοντες τῆς «Ε.Σ.Ο.», γίνεται εὔκολα ἀντιληπτό, πόσο τοὺς πάγωσε τὸ αἷμα ὅταν, ξαφνικά, γνώστηκε ὅτι ὁ Ν. Πλαστήρας βρισκόταν (ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ αἱμόπτυση στὴ Βενετία), στὴ Σόφια, ἕτοιμος νὰ εἰσβάλη, ἀπὸ τὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, στὴν Ἑλλάδα.

...."Οπου ἤλθαν καὶ μὲ εἰδοποίησαν· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶχε φθάσει στὴν Σόφια μὲ πλαστὸ διαβατήριο. Μὲ εἰδοποίησε ἡ συνηθισμένη πηγή, ὁ ἀρχειοφύλαξ τοῦ Κονδύλη, καὶ μοῦ πρόσθεσε, ὅτι εἶχεν ἑτοιμασθῆ ἀπόσπασμα νὰ πάη νὰ τὸν παραλάβη στὰ σύνορα, μόλις θὰ ἔμπαινε, εἴτε ἀπὸ τὴν Κούλα, εἴτε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι. "Ετρεξα ἀμέσως στὸν Σαράφη. Ὁ Σαράφης ὅτι τὸ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Κ. Βλάχο, τὸν ὁποῖον εἰδοποίησεν ὁ Πλαστήρας, ὅτι θὰ μπῆ ἀπὸ τήν Δράμα, καὶ νὰ τὸ ἔχη ὑπ' ὄψει της ἡ Ὀργάνωσις. Ὁ Βλάχος, ὁ Κολιαλέξης καὶ ὁ Σαράφης, ποὺ ἦταν ἡ Τριμελὴς Ἐπιτροπή, ξέρανε, ὅτι ἡ Ὀργάνωσις δὲν ἦταν ἕτοιμη τὴν στιγμὴ ἐκείνη νὰ κάνη αἰφνιδιαστικῶς Κίνημα. "Οτι σὲ τέσσερες μέρες ἦταν ἀδύνατο νὰ μπῆ σὲ κίνησιν ἡ ὅλη μηχανή. Ἐπὶ πλέον ὁ Πέτρος Γρηγοράκης, εἰδοποίησε ἀπὸ τὴν Λάρισα, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἤξερε, ὅτι φθάνει ὁ Πλαστήρας καὶ εἶχε ἐκδοθῆ διαταγὴ νὰ μπῆ ἡ φρουρὰ σὲ ἐπιφυλακή. Οὔτε στὸ Ναυτικὸ ἦσαν ἕτοιμοι. Ὁ Κολιαλέξης καὶ ὁ Βουτσαρᾶς εἰδοποίησαν τὸν Σαράφη, ὅτι οἱ ἀξιωματικοί της μοίρας ὑποβρυχίων δὲν θέλανε νὰ ἀνακατευθοῦνε σὲ Κίνημα.

"Ετσι, τηλεγραφήσανε τοῦ Πλαστήρα νὰ φύγη καὶ γύρισε στὴν Γκράτς, δίπλα στὶς Κάννες...

Καὶ ὁ στρατηγὸς Τσιγάντες προσθέτει:

...Ὁ Θεὸς ξέρει τί ἀκολουθησε μετὰ τὴν νέα αὐτὴ ἀναβολὴ τοῦ Κινήματος. Τὰ ἐβάλανε κυρίως μὲ τὸν Ἀλέκο τὸν Ζάννα. Τὸν κατηγορούσανε, ὅτι κάθε φορὰ ποὺ θὰ γινότανε Κίνημα, τὸ ἐπρόδιδε αὐτός. Ὁ Πεπὲς Ἀργυρόπουλος τοῦ ἔσερνε τὰ περισσότερα καὶ διάφοροι ἄλλοι Πλαστηρικοί. "Ηταν βέβαιος ὁ Ἀργυρόπουλος πὼς τὸ Κίνημα θὰ πετύχαινε ὁπωσδήποτε, φθάνει νὰ ἔβγαινε κάπου ὁ Πλαστήρας, ἀρκεῖ νὰ ὑπῆρχε τόλμη καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ πῆ τοῦ Σαράφη, ὅταν ἐρώτησε πὼς ὁ Πλαστήρας βρέθηκε τόσο νωρὶς στὴν Σόφια καὶ μάλιστα μὲ τόσο ἐπιπόλαια ὠργανωμένο τρόπο, ὥστε νὰ τὸ μάθουν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ βουλγαρική, ὅτι αὐτὸς εἰδοποίησε τὸν Πλαστήρα νὰ ἔλθη. Στοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα εἶχαν συναντηθῆ...

"ΝΑ ΚΟΨΟΥΜΕ ΚΑΘΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΔΕΣ..!

Η ΕΙΚΟΝΑ ποὺ παρουσίαζε τὴν περίοδο ἐκείνη ἡ αὐτοαποκαλούμενη «δημοκρατικὴ» παράταξη, ἦταν χωρὶς προηγούμενο. Ἡ προφητεία ποὺ ἔκανε, τὸ 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ τὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες, βρισκόταν ὄχι ἁπλῶς σὲ ἐπαλήθευση, ἀλλὰ καὶ ἀποθέωση.

Καὶ γιὰ ὅσα συνέβαιναν τότε, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἀποκαλύπτει:

...Μαζὶ μὲ τὸν Ζάννα πήρανε τὰ σκάγια τῆς συκοφαντίας καὶ τὸν Σαράφη. Πήγανε ἀπέναντι στὸν Βενιζέλο καὶ τοῦ σύρανε τοῦ Σαράφη «τὰ ἑξ ἀμάξης». Τὰ ἴδια μηνύσανε καὶ γράφανε καὶ τοῦ Πλαστήρα. Ὁ Σαράφης ἦτανε σὲ δύσκολη θέση ἀπέναντί μου, γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ μοῦ πῆ ὅλα ὅσα γινόντανε μὲ τὴν Δημοκρατικὴ "Αμυνα. Τοῦ εἶχα δηλώσει καθαρὰ καὶ ξάστερα πὼς δὲν δεχόμουνα νὰ μὲ παρασύρουνε σὲ ἐνέργειες ἐπιπόλαιες, γελοῖες πολλὲς φορές, καὶ καταδικασμένες ἐκ τῶν προτέρων σὲ ἀποτυχία. Τοῦ εἶχα πῆ καὶ τό ἤξερε ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν δεχόμουνα ἐκβιασμούς. Ἐκβιασμὸ καὶ ἀπάτη θεωροῦσα τὴν ἐνέργεια ποὺ ἔφερνε τὸν Πλαστήρα στὴν Σόφια καὶ τοῦ εἶχα προτείνει καὶ τοῦ Κολιαλέξη — νὰ κόψουμε κάθε σχέσι μὲ τούς παλληκαράδες, ποὺ μᾶς λέγανε, ὅτι φοβόμαστε καὶ γι' αὐτὸ δὲν κάναμε τό Κίνημα.

Ὁ Γιάννης ὁ ἀδελφός μου ἦταν ἴσως πιὸ ριψοκίνδυνος ἀπό μένα καὶ κατώτερος ἀξιωματικός, 6γαλμένος 4 χρόνια ἔπειτα ἀπό μένα ἀπό τὴν Σχολὴ Εὐελπίδων, δὲν ἐγνώριζε πολλούς ἀπό τούς ἀνωτέρους του, παρὰ ἀπό τὴν φήμη τους ποὺ πολλὲς φορὲς ἦταν αὐτοδιαφήμιση καὶ ἀλληλοδιαφήμιση. "Εκρινε τούς ἀνθρώπους κατά τό δικό του ἀσύγκριτο μέτρο παλληκαριᾶς καὶ αὐτοθυσίας καὶ πίστευε τά λόγια τους.

Ἐγώ, εἶχα τύχει, ἐπειδὴ ἤξερα καλὰ γαλλικά, νὰ διερμηνεύω στὴν ἀρχὴ στὸ Μακεδονικὸ Μέτωπο καὶ ἀπό τά χέρια μου περνοῦσαν, γιὰ νὰ τίς μεταφράσω ἐκθέσεις καὶ ἀναφορὲς Γάλλων. Ἀργότερα στὴν Μικρὰ Ἀσία ἔκανα βοηθὸς τοῦ Πάγκαλου καὶ ὅλα του τά χαρτιὰ περνοῦσαν ἀπό μένα. Μοῦ ἔμαθα μετά τό Κίνημα, ὁ Θεός ξέρει τί θά ἔκανα ἢ ὁ Θεός ξέρει τί θά ἔβριζα. "Ενα βράδυ ἐπρόκειτο νά συναντηθοῦν στὸ σπίτι τοῦ Κολιαλέξη ὁ στρατηγός Βλάχος, ὁ Σαράφης καί ὁ Ἀλέκος Ζάννας...

Στὴ συνάντηση ἐκείνη λέχτηκε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδε ἡ γυναίκα τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα («Τὸ Μαράκι εἶδε ἕνα καλὸ ὄνειρο καὶ ἀσφαλῶς θὰ πετύχουμε»), καὶ τὸ ὁποῖο ὁ Στ. Σαράφης γνωστοποίησε καὶ στὸν Χρ. Τσιγάντε, ὥστε καὶ αὐτός, μνημονεύοντάς το, νὰ προσθέτη: «Ὁ καπετὰν Γιάννης Δεμέστιχας ἦταν Μανιάτης καὶ ἐπίστευε στὰ ὄνειρα: «Εἶδες ψάρια κατ' ὄναρ; Λαχτάραν θὰ λάβης»!

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΚΟΛΙΑΛΕΞΗ

ΕΤΣΙ μὲ ἐκνευρισμοὺς γιὰ τὶς «ἐπιπόλαιες ἐνέργειες», τὶς «γελοῖες πολλὲς φορές, καὶ καταδικασμένες ἐκ τῶν προτέρων σὲ ἀποτυχία», καὶ μὲ τὶς προτάσεις «νὰ κόψουμε κάθε σχέση μὲ τοὺς παλληκαράδες» (τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»), κυλοῦσαν οἱ σκοτεινὲς ἐκεῖνες ἡμέρες.

Καὶ γιὰ αὐτὲς, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ:

...Ὁ Γενάρης πέρασε μέσα σ' αὐτὴν τὴν φαγωμάρα, καὶ ἐπαναλαμβάνω, δὲν τὴν πολυήξερα σὲ ὅλες της τὶς λεπτομέρειες, γιατὶ μὲ ἀηδίαζε. "Ηρθε ἕνας καὶ μὲ ρώτησε ἂν ἔχω ἐμπιστοσύνη στὸν Σαράφη καὶ τοῦ εἶπα: «Περισσότερο ἀπ' ὅ,τι σ' ἐσένα». Τό γύρισε καὶ μοῦ εἶπε ὅτι καὶ αὐτὸς τὸν ἐκτιμᾶ, «ἀλλὰ λένε...». Ἐξακολουθοῦσα νὰ βλέπω πολὺ συχνὰ τὸν Κολιαλέξη. Μιὰ φορὰ στὸ σπίτι του ἐκεῖ στα πευκάκια, ἦταν ὁ Σακελλαρίου. Ὁ Ἀλέκος ὁ Σακελλαρίου ὁ ναύαρχος.

Ἐμαίνετο κατά τοῦ Χατζηκυριάκου καί ἐστόλιζε ὅλη τὴν Κυβέρνησι μὲ τίτλους καί ἰδιότητες πού δὲν γράφονται. Εἰδοποίησαν τὸν Κολιαλέξη καὶ 6γῆκε στό διπλανό δωμάτιο, ὅπου εἶχαν φθάσει ὁ Δεμέστιχας μὲ τὸν Λογοθέτη. Ὁ Δεμέστιχας μὲ τὸν Σακελλαρίου δὲν μιλιόντανε. Ἐάν εἶχε καταφέρει ὁ Κολιαλέξης τὸν Σακελλαρίου νά ἔλθη μαζί μας, ὁ στόλος ἦταν ἐξησφαλισμένος. "Ελα ὅμως πού ὁ Δεμέστιχας ἦταν τῆς Ἀμύνης, φανατικός Βενιζελικός καί φίλος τοῦ Πλαστήρα; Εἶχε καί δικούς του φίλους, πού τόν πιστεύανε καί τόν ἀκολουθοῦσαν γιά τόν ἐνθουσιασμό του καί τήν καλήν του καρδιά. "Ετσι ἔμεινα ἐγώ νά βαστάω συντροφιά τοῦ Σακελλαρίου, ὅσο νά τελειώση ὁ Κολιαλέξης μὲ τόν ἄλλον.

Καί αὐτό ἦταν καθημερινό. Ὁ ἕνας ἀπέκλειε τόν ἄλλο. Ζήτησε ὁ Κουσίντας πού ἦταν τότε διοικητής τῶν Τεθωρακισμένων καί συναντήθηκαν μὲ τόν Σαράφη ἕνα βράδυ στό σπίτι τοῦ Κώστα Φλούλη, πού ἦταν ταγματάρχης. Ὁ Κουσίντας ἀ-

Ὁ Πεπὲς Ἀργυρόπουλος, ἀκριβῶς πίσω (ἀριστερά μέ τά γυαλιά) ἀπό τόν Ν. Πλαστήρα, ἦταν βέβαιος πὼς τό κίνημα θά ἐπετύγχανεν ὁπωσδήποτε, φθάνει νά ἔβγαινε κάπου ὁ «μαῦρος καβαλλάρης». Καί γι' αὐτό ὅταν ἀναβλήθηκε «ἔσερνε τά ἐξ ἁμάξης» καί κατά τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα καί κατά τοῦ Στεφ. Σαράφη.

Τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Θ. Παγκάλου

Ο Χρ. Τσιγάντες εἶδε —τότε— μὲ πολὺ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση τὴν ἐνδεχόμενη συμμετοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδ. Παγκάλου στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», συμμετοχὴ γιὰ τὴν ὁποία μίλησε στὴν ἱστόρησή του ὁ Στέφ. Σαράφης, καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. εἶχε δηλώσει ὅτι «θὰ προσπαθοῦσε ὁ ἴδιος νὰ διευκολύνη».

...Ὁ Σαράφης εἶχε δίκιο· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες. Ὁ Κουσίντας μὲ τὸ μέρος μας ἦταν ἐγγύησις, ὅτι θὰ παίρναμε τὴν Ἀθήνα. Ὁ Κουσίντας ὅμως πρόβαλε τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Παγκάλου καὶ εἶπε ὅτι τοῦ ἔχει περισσότερη ἐμπιστοσύνη ἀπ' ὅ,τι εἶχε τοῦ Πλαστήρα. Δὲν καταλήξανε μὲ τὸν Κουσίντα. Τὴν ἄλλην μέρα μοῦ εἶπε ὁ Σαράφης τὰ περὶ Κουσίντα καὶ μὲ ρώτησε τὴν γνώμη μου. Εἶχα ἀπέραντη ἐκτίμησι καὶ ἀγάπη στὸν στρατηγὸ Πάγκαλο, τὸν θεωροῦσα καὶ τὸν θεωρῶ ἀκόμη τὸ μεγαλύτερο στρατιωτικὸ τάλαντο, ποὺ ἔβγαλε ἡ Ἑλλάς. Εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνη τὴν κυρία γραμμὴ στὴν πιὸ μπερδεμένη στρατιωτικὴ ὑπόθεσι, νὰ παίρνη ἀπόφασι στὴν στιγμὴ καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόζη μὲ ἀπίστευτη ταχύτητα καὶ τόλμη. Εὕρισκα πὼς ὁ Σαράφης εἶχε δίκιο ὅταν ἔλεγε πὼς γιὰ τὴν Δημοκρατία ἔπρεπε νὰ ἑνωθοῦνε ὅλοι οἱ δημοκρατικοὶ καὶ πὼς κανεὶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀποκλεισθῆ. Σκεπτόμουνα ὅμως καὶ τὶς δυσκολίες. Ἐδῶ ὁ Πλαστήρας καλὰ - καλὰ δὲν ἤθελε τὸν Βενιζέλο. Τὴν βοήθειά του ναί, τὸν Βενιζέλο ὅμως ὄχι. "Ηθελε νὰ καταλάβη τὴν Ἀρχὴ καὶ νὰ ξεκαθαρίση τοὺς λογαριασμούς του μὲ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα. Πῶς, συνεπῶς, θὰ δενότανε τὸν Πάγκαλο, χρόνια ἀρχαιότερό του, ἀσύγκριτα πιὸ μορφωμένο, καὶ ἐξ ἴσου φιλόδοξον μὲ αὐτόν, ποὺ, ὅταν ἔμπαινε σ' ἕνα δωμάτιο μὲ ἄλλους στρατιωτικούς, γιόμιζε τὸν τόπον;

"Ηξερα ἀκόμη ὅτι καὶ ἄλλοι εἶχαν ἀντιρρήσεις γιὰ τὸν Πάγκαλο, μοῦ εἶχαν θέσει ὅρο νὰ μὴν πῶ τίποτε. Οὔτε ὁ συμμαθητής του ὁ Ὀθωναῖος, ἔχω τὴν ἐντύπωσι ὅτι τὸν ἤθελε. Θυμᾶμαι, ὅταν ἔγινε τὸ Κίνημα Γαργαλίδη — Λεοναρδοπούλου — Μεταξᾶ πὼς ἔφθασε ὁ Περικλῆς Πιερράκος Μαυρομιχάλης στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. "Ηταν ἐκεῖ μαζεμένοι ὁ Πάγκαλος, ὁ Πλαστήρας, ὁ Γονατᾶς, ὁ Χατζηκυριάκος καὶ μπαινοβγαίνανε ἕνα σωρὸ ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ στρατηγὸς Μαυρομιχάλης εἶπε τοῦ Πλαστήρα, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ὁ Πάγκαλος ἔδινε κάτι ὁδηγίες τοῦ Καραπαναγιώτη: «Τί τόν ἐφέρατε αὐτόν ἐδῶ; Αὐτός θά μᾶς βάλη ὅλους μας στό καμπινέ». Δὲν μὲ εἶχε πάρει κάβο ὅτι ἤμουν ἀπὸ πίσω του ἢ δὲν μοῦ ἔδωκε σημασία. Ὁ Πλαστήρας τοῦ ἀπάντησε γελώντας ὅτι ὁ Πάγκαλος βρέθηκε πρῶτος στό ὑπουργεῖο, ἀπό τά χαράματα, καί ὅτι ἄν θέλη, ἂς τοῦ πῆ αὐτός νά φύγη. Ὁ Μαυρομιχάλης ἄλλαξε κουβέντα. Ὁ Κολιαλέξης συμφώνησε μαζί μου. Ὁ Σαράφης, ὅμως, σκέφθηκε, πὼς ἀφοῦ ὁ Βενιζέλος ἦταν ὁ Ἀρχηγός, δὲν παίζανε καὶ τόσο ρόλο οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέται, ἐκτός βέβαια ἀπό τὴν ἐκτέλεσι. Καὶ γιά τήν ἐκτέλεσι στὰς Ἀθήνας κυρίως, ὁ Πάγκαλος ἦταν μέλι, ζάχαρι, λουκούμι, πού λένε. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἦταν ἐδῶ ἐλεύθερος, χωρίς νά τόν ὑποπτεύεται κανείς. "Επειτα εἴπαμε, ἦταν γρήγορος καί ἀποφασιστικός καί ἀτρόμητος.

Ὁ Πλαστήρας, δὲν μποροῦσε νά πάη ἀλλοῦ παρά στὴν Μακεδονία ἤ, τό πολύ στὴν Κρήτη. Ὁ Πάγκαλος ἦταν ἐπί τόπου καί ὁ Πάγκαλος θά μᾶς ἔφερνε τόν Κουσίντα καί τά ἅρματα μάχης.

Συναντήθηκα καί ἐγώ μὲ τόν Κουσίντα ἀλλά δὲν καταλήξαμε...

ΑΓΡΙΟΣ ΑΛΛΗΛΟΣΠΑΡΑΓΜΟΣ

ΚΑΘΩΣ ὁ καιρὸς περνοῦσε, τόσο ὁ ἐνδοδημοκρατικὸς ἀλληλοσπαραγμὸς ἀποκορυφωνόταν. Τὰ μίση καὶ τὰ πάθη ποὺ χώριζαν τὶς διάφορες φατρίες, ἐκείνων ποὺ σκοπό τους εἶχαν τάξει νὰ «σώσουν» (δηλαδὴ νὰ θάψουν) τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία, εἶχαν φτάσει σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ θὰ ἔπρεπε καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ τρομάζουν. "Ηταν ὅμως τέτοια ἡ τύφλωσή τους, ὥστε τίποτα πιὰ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς σταματήση, γιὰ νὰ τοὺς ἑνώση ἔστω καὶ ἐπιφανειακά. Τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα ἀνάμεσα στοὺς ποικίλους συνωμότες, ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν.

...Στὸ τέλος Ἰανουαρίου 1935· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες εἴχαμε φθάσει σὲ ἀνοικτὴ ρήξη μὲ τούς Πλαστηρικούς. Ἡ αἰτία ἦτανε ὅτι θέλανε νά κάνουνε Κίνημα Πλαστηρικό, νά φέρουνε τόν Πλαστήρα κυβερνήτη καί δικτάτορα. Μόνοι τους καταλαβαίνανε πὼς δὲν ἦσαν ἀρκετοί καί θέλανε τήν βοήθεια καί τήν εὐλογία τοῦ Βενιζέλου, ἀλλά νά μήν ἀνακατεύεται. Σύμφωνοι μαζί τους ἦσαν διάφοροι δευτερότριτοι πολιτικοί.

Αὐτοί θέλανε τόν Πλαστήρα, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι θά τόν διευθύνουν αὐτοί, νά πάρουν τά ὑπουργεῖα, νά τόν κάνουνε ἕνα εἶδος Πιλσούτσκυ, πού ἦταν προεδροδικτάτορας τῆς Πολωνίας, μὲ μιά κυβέρνησι συνταγματαρχῶν. Θέλανε καί τήν δική μας τήν βοήθεια ἐννοῶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ, καί ζηλεύανε γιατί ὁ Βενιζέλος νά ὁρίση τήν τριμελή ἐπιτροπή καί νά μήν ἔχη βάλει κανέναν ἀπό αὐτούς. Τήν θέλανε ἀπόλυτη καί φανατική τήν βοήθειά μας καί στήν παραμικρή ἀντίρρησι σὲ λέγανε ἢ «δειλό» ἢ «προδότη». Φθάσανε νά ἀμφισβητήσουνε τό ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐγνώριζε τήν ἀφιξι τοῦ Πλαστήρα στήν Σόφια. Τώρα, ἐκτός ἀπό μένα καί τόν Γρηγοράκη, τόν Σαράφη τόν εἶχεν εἰδοποιήσει καί ὁ Ἰσιδώρου, ὑπάλληλος τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἀνεψιός τοῦ Πρωτοσύγκελλου.

Τό κακό εἶναι ὅτι δὲν φθάνανε μόνο αὐτοί, ἀλλά εἶχε πιάσει καί τόν Πλαστήρα ἀνυπομονησία. Τούς ἔστειλε γράμματα, ὁρμαθούς γραμμάτων, καί τούς παρακινοῦσε, τούς προωθοῦσε καί κάπου - κάπου τούς ἔβριζε. Τοῦ γράφανε καί αὐτοί πὼς τά πάντα εἶναι ἕτοιμα καί ὅλα εἶναι σίγουρα καί πότε πὼς φταίει ὁ Βενιζέλος καί πότε ὁ Σαράφης — ὁ Σαράφης κυρίως — ἀκόμη κι' ἐγώ, πὼς ἐπηρέαζα τόν Σαράφη καί πὼς δημιουργοῦσα μὲ πληροφορίες κλίμα ἠττοπαθείας γιά νά μήν κινηθοῦνε...

Σὲ τέτοια ἀτμόσφαιρα ἑτοιμάζονταν τά σχέδια γιά τόν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ποὺ εἶχε καθορίσει, ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὸ μέγαρο τῆς ὁδοῦ Λουκιανοῦ καὶ Βασιλίσσης Σοφίας ὕστερα, καὶ ἀπὸ τὴ Χαλέπα στὸ τέλος, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ μέσα στὰ σχέδια αὐτὰ ὑπῆρχε καὶ ἕνα, ποὺ καὶ τώρα, σᾶν τὸ σκεφτῆ κανείς, τὸ λιγώτερο, τρομαχτικὸ μπορεῖ νὰ τὸ χαρακτηρίση.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Τσιγάντες δηλώνει κατηγορηματικά: «Τὸ κίνημα τὸ ὠργάνωσεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος». — "Ενα τρομακτικὸ σχέδιο γιὰ ἐντυπωσιακὴ δράση μέσα στὴν Ἀθήνα. — Τί θὰ ἀνατιναζόταν στὸν ἀέρα καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ ρίχνονταν οἱ ἐκρηκτικὲς ὕλες. — Περὶ εὐζωνικῆς διπλωματίας τοῦ Ν. Πλαστήρα. — «Πάρα πολὺ πειράχτηκε ὁ Σαράφης». — Ἡ ἀνάμιξη τῶν Γ. Κονδύλη καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκου. — «Νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ὅσοι θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ». — «Νὰ κάνω γιουρούσι νὰ μπῶ μέσα». — Τὸ μεγάλο λάθος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Μιὰ ἀποστολὴ στὴν Πάτρα.

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

77ον

ΑΝΑΤΡΙΧΙΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΩΝ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗ-ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΣΦΟΔΡΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ. "ΣΤΙΣ 6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1933,, ΛΕΕΙ "ΕΚΑΜΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ, ΤΟ ΠΙΟ ΑΜΕΛΕΤΗΤΟ, ΤΟ ΠΙΟ ΕΠΙΠΟΛΑΙΟ, ΜΕ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΣΑΦΕΙΑ,,

ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΙΑΙ ΘΑ ΤΙΝΑΖΑΝ ΣΤΟΝ ΑΕΡΑ ΤΟΥ Π. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Η ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

'Ο Στέφανος Σαράφης ὁμολογεῖ: «Μέ πολυβόλα καί ἕνα μάτσο δυναμίτη ἦταν δυνατό ν' ἀχρηστευθῆ τό ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καί νά τιναχτοῦν στόν ἀέρα ὅσοι θά βρίσκονταν ἐκεῖ»

Η ΩΜΗ εἰλικρίνεια πού χαρακτηρίζει, στὴν ἱστόρηση του, τὸν στρατηγὸ Χριστόδουλο Τσιγάντε, τοῦ ἔχει ἐπιτρέψει νὰ πῆ καθαρὰ καὶ ξάστερα πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα πράγματα, καὶ νὰ ἀποκαλύψη, χωρὶς κανένα δισταγμό, τὴν μεγάλη ἀλήθεια. Ποιός, δηλαδή, ἦταν — γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς σέ ἐνέργεια— ὁ ὀργανωτὴς καὶ ὁ φυσικὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τοῦ 1935. Ἔτσι καὶ ἐνῶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς μαρτιάτικης ἐπαναστάσεως, ἀποπειράθηκαν νὰ καλύψουν, καὶ πιὸ πολιὰ καὶ πιὸ πρόσφατα, τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ ἀναζητήσουν, ἢ νὰ ἐφεύρουν, διάφορες δήθεν δικαιολογίες, καὶ γιὰ τὴ συμμετοχή του στὴν προετοιμασία τοῦ κινήματος, καὶ, τελικά, γιὰ τὴν ἀπὸ μέρους του ἀπροσχημάτιστη ἀνάληψη τῆς τυπικῆς ἡγεσίας τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, λέει ἀπερίφραστα αὐτὸ πού πιστεύει.

...Τὸ κίνημα τὸ ὠργάνωσεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες. Καὶ ἄρχισε τὴν ἑπομένη τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐκλογῆς τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1933. Ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἀνέλαβε νὰ μυήση ἀξιωματικούς. Στὸν πρῶτο, πού μίλησε, ἦταν ὁ Κολιαλέξης. Αὐτὸς ὁ ἐξαίρετος ἄνθρωπος, πού ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς δυό - τρεῖς, πού εἶχαν πληρώσει τὴν δικτατορίαν Παγκάλου καὶ πού ἦταν ἀπόστρατος ἀπὸ τὸ 1926, ἐδέχθηκε, μολονότι πικραμένος, καὶ ἔθεσεν ὡς ὅρον, ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐπανέλθη στὸ Ναυτικό, γιὰ νὰ μὴν παρεξηγηθῆ ὅτι συμμετεῖχεν ἀπὸ συμφέρον. Αὐτὰ ἐγίναν πέντ' - ἕξη μῆνες πρὶν ἔλθουν στὸ σπίτι του ὁ Γεωργούλης καὶ ὁ Σαράφης μὲ τοὺς ἄλλους.

Τότε ὠργανώθηκε καὶ ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἀπὸ Βενιζελικοὺς πολίτας. Βέβαια τὴν ἐπλαισίωσαν ἀπόστρατοι, ἀξιωματικοί, ἐπίτιμος πρόεδρος ἦταν ὁ Γονατᾶς καὶ πρόεδρος ὁ Παπούλας. Οὐσιαστικὸς τῆς ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Πλαστήρας. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ πού τοὺς ἔβαψε ὁ Τσαλδάρης ὡς κινηματίες τῆς 1ης Μαρτίου τοῦ 1933, μπήκανε στὴν Ὀργάνωσι καὶ ἦταν βέβαια ὅλοι τους Πλαστηρικοὶ καὶ διαστικοί. Τάχανε καὶ ὅλοι τους μὲ τὸν Βενιζέλο, πὼς δὲν ἐβοήθησε τὸν Πλαστήρα στὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἔγινε ἡ ἱστορία τοῦ Πλαστήρα - τιμωροῦ. Ἀπὸ τὴ δία τους εἶχανε στραβωθῆ. Ἄοπλοι, νομίζανε, ὅτι μπορούσανε νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ ἀνατρέψουν τὴν κυβέρνησι καὶ πιστεύανε, ὅτι καὶ οἱ πέτρες θὰ σηκωθοῦν νὰ τὴν χτυπήσουν.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1934 εἶχαν σὲ τέτοιο σημεῖο φουσκώσει τὸν Πλαστήρα, ὅτι τὸ φροῦτο ἦταν ὥριμο, καὶ σὲ τέτοιο σημεῖο πού τοὺς εἶχε φουσκώσει καὶ αὐτὸς μὲ τὰ γράμματά του, ὥστε ἦταν ἕτοιμοι νὰ κάνουνε κίνημα.

Τώρα, θὰ φανῆ παράξενο, πὼς ἀφοῦ ὅλα, τὰ πάντα, γινόντανε μὲ λεφτὰ τοῦ Βενιζέλου, ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἀκόμη καὶ ἡ διαβίωσις μερικῶν, δὲν τὸν ἀκούγανε ἢ πὼς τοῦ βαστούσανε κεφάλι. Τί νὰ κάνη ὅμως καὶ αὐτός; Δίκοι του ἄνθρωποι ἦσαν ἐὰν κάνανε τίποτε, κανένα κουτουρατζίδικο κίνημα, καταδικασμένο νὰ ἀποτύχη θὰ τὸ πλήρωναν καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἡ Δημοκρατία καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς φίλους του τὸν ὑπακούσανε ἢ δὲν εἶχαν καμμιὰν ἀνάμιξιν.

'Ο Πλαστήρας στὴν ἀρχή, ἦταν πιὸ ἀνένδοτος. Ἔφτασε νὰ λέη ὅτι φοβότανε, ὅτι ὁ Βενιζέλος θὰ ἄλλαζε γνώμη, ὅ,τι καὶ νὰ συμφωνούσανε. Ἀλλὰ βέβαια μὲ τὸν Βενιζέλο ἦταν δύσκολο νὰ μείνης ἀνένδοτος. Στὸ τέλος παραδέχθηκε ὅτι δὲν ἦταν ἀρκετὴ ἡ ἑτοιμασία καὶ ὅτι χρειαζόταν καιρός, γιὰ νὰ ὀργανωθῆ τὸ κίνημα καὶ ἀκόμη ὅτι μόνος του δὲν μποροῦσε ν ἀτὸ κάνη...

Βέβαια αὐτὸ πού διακηρύσσει σᾶν πίστη του ὁ Χρ. Τσιγάντες —καὶ αὐτὸ πού ἀποτελεῖ τὴν πίστη του εἶναι ἀληθινὸ— ὅτι, δηλαδή, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὠργάνωσε τὸ κίνημα τοῦ 1935 καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ὁ φυσικὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς του, ἐχει ἐπισφραγισθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων: Καὶ ἀπὸ τὰ γράμματά του πού ἔχουμε δῆ καὶ πού θὰ δοῦμε, καὶ ἀπὸ τὶς μετεπαναστατικὲς ἀφηγήσεις του πού θὰ ἀκούσουμε. Ἄλλο τώρα ἂν ὡρισμένοι ἀπολογητὲς τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, ἀποδίνουν τὰ καταπληκτικὰ ἐκεῖνα γράμματα πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο, πρὸς τὸν Ἀλέξ. Ζάννα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραλήπτες τῶν ἐπιστολῶν τῆς Χαλέπας, σὲ «σκοπιμότητα» ἢ σὲ «βαθύτερες σκέψεις» ἢ σὲ «εθνικοὺς φόβους» γιὰ ἕνα ἐμφύλιο πόλεμο, πού, μὲ τὴ μέθοδο τῆς ὁμοιοπαθητικῆς, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ «θεραπευθῆ», μὲ ἕνα ἄλλο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»! Σὲ τίποτα ὅμως δὲν ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ ἀπολογητικὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξωαληθινὴ (μάταιη) προσπάθεια.

Μὲ εὐζωνικὴ διπλωματία

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἀναφέρεται στὸ γνωστὸ μας «πρωτόκολλο τῶν Καννῶν», καὶ προσθέτει, ὅτι μὲ τὸ νὰ καταργηθῆ ὁ νόμος περὶ «μπακλαβαδοποιήσεως» (κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, πού ἀφοροῦσε στὴ διαρρύθμιση τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν), «ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη τὸ ἠθικὸ ἔρεισμα (γιὰ ἕνα γρήγορο πλαστηρικὸ κίνημα), ὥστε νὰ ξεσηκωθῆ ὁ κόσμος καὶ νὰ πάη νὰ σκοτωθῆ».

Καὶ τονίζει:

Αὐτὰ ὅμως, ἦταν πολὺ φιλὰ γράμματα γιὰ τοὺς διαστικούς. «Ἡ Ἐπανάστασις» σοῦ λέγανε «δημιουργεῖ δίκαιον» Ἡ νίκη ἦταν δική τους, ὡς καὶ οἱ πέτρες θὰ σηκωνόντανε Ἡ ἀκρούδα ἦταν ἀκόμη στὸ βουνό, αὐτοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη οὔτε τουφέκια μαλώνανε ὅμως γιὰ τὸ τομάρι της Τοὺς εἶχε πάρει ὁ διάβολος καὶ τοὺς ξεσήκωσε Δηλαδὴ μὰς πῆρε ὁ διάβολος ὅλους μαζί.

Μνημονεύοντας δὲ τὸ γράμμα πού ἔστειλε ὁ Ν. Πλαστήρας στὸ στρατηγὸ Κ. Πράσσο Βλάχο —καὶ πού ἔχουμε δσομένο στὰ περασμένα— καὶ εἰδικώτερα τὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο ὁ «μαῦρος καβαλλάρης», ἐπιμένει ὅτι «πρέπει τὸ «πότε» (θὰ ἐκραγῆ τὸ κίνημα) νὰ τὸ συντομεύσετε, δσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἢ μάλλον νὰ τὸ περιορίσετε εἰς τὸν ὁρισμὸν ὑφ' ὑμῶν τῆς ἡμέρας δράσεως, ἢ, τέλος νὰ δώσετε σχετικὰς ἐξηγήσεις στοὺς ἐνδιαφερομένους», λέει:

... Τί συνέβη, ἄραγε, καὶ ὁ Πλαστήρας, ἀπὸ τὴν ἄνευ ὅρων παράδοσι στὶς ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, κατέληξεν εἰς τὸ νὰ ἀλλάξη γνώμην, ἔστω καὶ ἂν τὴν διετύπωσε μὲ εὐζωνικὴ διπλωματία; Συνέβη, ἁπλούστατα, ὅτι οἱ διαστικοὶ καὶ περισσότερο ἀκόμη αὐτοί, πού νόμισαν ὅτι, ἂν γίνουνε μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ ἀποκτήσουνε «δικαιώματα» μετὰ τὸ κίνημα, τὸν τρελλάνανε στὰ γράμματα. Καταλάβαινε, ἐβέβαια, ὁ Πλαστήρας, ὅτι χωρὶς τὸν Στόλο, χωρὶς τὸν Στρατό, τὸν ἐν ἐνεργείᾳ, χωρὶς τὴν Ὀργάνωσι, μὲ ἕνα λόγο, δὲν μποροῦσε νὰ κάνη κίνημα, καὶ ἀκόμη περισσότερο, χωρὶς τὸν Βενιζέλο. Ἤθελε ὅμως, νὰ τὸν βοηθήσουμε ὅλοι, νὰ τὸν ἀναγνωρίσουμε νὰ κάνουμε ὅ,τι μᾶς πῆ. Καὶ οὔτε κὰν αὐτὸς —γιατὶ ἦταν μακρυά— ἀλλὰ οἱ ἐδῶ φίλοι του (πού σᾶς εἶπαν ἀρκετὰ γιὰ μερικοὺς ἀπὸ αὐτούς) καὶ μερικοὶ ἄλλοι καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι ὡς μοναδικὸ «ντοκουμέντο» καὶ ὡς μοναδικὴ συμβολὴ γιὰ τὸ κίνημα δὲν εἶχαν, παρὰ τὴν σφοδρά τους ἐπιθυμία νὰ γίνη ἀμέσως, νὰ γίνη ὅπως - ὅπως, φθάνει νὰ γίνη γρήγορα...

Μία ἄγνωστη φωτογραφία τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, στό παλαιό μέγαρο τῆς γωνίας Βασιλίσσης Σοφίας καί Ἀκαδημίας. Αὐτό σχεδίασαν νά τινάξουν στόν ἀέρα οἱ ὀργανωτές τοῦ κινήματος τοῦ '35. (Στή φωτογραφία ὁ ὑπουργός Στρατιωτικῶν ἐπί δικτατορίας Παγκάλου στρατηγός Κων. Νίδερ)

«Πάρα πολὺ πειράχτηκε ὁ Σαράφης»

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

... Ἔτσι (ὁ Ν. Πλαστήρας) ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γράμμα πρὸς τὸν Βλάχο, ἔγραφε καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τὸν ἔβριζε πὼς ἦταν ὁ αἴτιος ἀναβολῆς τοῦ κινήματος, πού θὰ πετύχαινε ἀσφαλῶς καὶ πὼς μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελε νὰ κινηθῆ γιατὶ ἀπέκτησε τὴν γοητροπιὸ συνταγματάρχου ἐν ἐνεργείᾳ σὲ παραμονὲς στρατηγοποιήσεως.

Πάρε πολὺ πειράχθηκε ὁ Σαράφης, ἀμίλητος ἦταν τὴν ἡμέρα, πού ἔλαβε τὸ γράμμα καὶ ἀπότομος. Παραξενεύτηκα μὲ τὴν στάσι του καὶ τὸν ρώτησα τί του συμβαίνει, μήπως ἔχεις κανένα παράπονο ἀπὸ μένα. Μοῦ εἶπε τί τοῦ ἔγραφε ὁ Πλαστήρας κι' ἔγινα θηρίο. Τοῦ εἶπα νὰ τοῦ γράψη ἐκ μέρους μου, ὅτι τὸ κεφάλι μου στὸν ντορβὰ δὲν τοῦ τὸ παραδίνω, γιατὶ μ' αὐτοὺς πού ἤθελε νὰ μᾶς μπλέξη, θὰ εἴχαμε κακὰ ξεμπερδέματα. Τόνισα γιατὶ θέλει σώνει καὶ καλὰ νὰ γίνη ἀρχηγὸς ὁ Πλαστήρας, μὲ ποιὰ δικαιώματα καὶ μὲ τί ντοκουμέντα. Μήπως γιατὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 μᾶς ἔφερε σὲ ἀδιέξοδο καὶ σὲ ἀντικίνημα — ἀπὸ τὴν καλωσύνη του, ἔστω, πού δὲν ἔδιωξε ἕνα σωρὸ δειλοὺς καὶ ἄμαχους; Ἡ γιατὶ στὶς 6 Μαρτίου τοῦ 1933 ἔκαμε τὸ κίνημα του, τὸ πιὸ ἀμελέτητο, τὸ πιὸ ἐπιπόλαιο, μὲ καταπληκτικὴ ἀναποφασιστικότητα καὶ ἀσάφεια; «Νὰ τοῦ γράψης», πρόσθεσα, «καὶ νὰ τὼχετε καὶ σεῖς ὑπ' ὄψιν σας, ὅτι ἐγὼ ἐβυσίασα τὸν Παγκαλον, πού ἀπὸ ὅλους ἦταν ὁ καλύτερος, γρήγορος, ἀποφασιστικός, ἐφευρετικὸς σὲ σημεῖο ἀπίστευτο, καὶ τὸν γελοῦσα καθημερινῶς, σχεδόν, πὼς «δὲν γίνετσι τίποτε». Ὅτι ἕναν ἀνεγνώριζα γιὰ ἀρχηγό, τὸν Βενιζέλο, καὶ ὅτι θὰ πάρω μηνιαία ἄδεια νὰ πάω στὴν Ρουμανία καὶ οὔτε πού θὰ ξαναγύριζα».

Πήγα καὶ βρῆκα τὸν στρατηγὸ Βλάχο καὶ τὸν Κολιαλέξη καὶ τοὺς εἶπα τὰ ἴδια καὶ χειρότερα.

Εἶχε ὁ Πλαστήρας μιὰ περίεργη πεποίθησι γιὰ τὸ γοητρό του καὶ στὴν γοητεία του. Τὴν εἶχε τέλος.

Τόσο τὴν ἐστεναχώρησαν τὴν Ἐπιτροπὴ τὰ γράμματα τοῦ Πλαστήρα, τὰ καμώματα τῶν φίλων του στὰς Ἀθήνας καὶ, σὲ κάποιο μέτρο, οἱ διαμαρτυρίες μας καὶ ἄλλων, πού σκεπτόντανε τὰ ἴδια μὲ μένα, στὸ Ναυτικὸ καὶ στὴν Ἀεροπορία, ὥστε ἔγραψε γράμματα τοῦ Βενιζέλου, κι' αὐτὸ στὶς 10 Φεβρουαρίου (1935). Ὁ Βενιζέλος εἶχε κάνει κρούσεις πρὸς τὸν Κονδύλη καὶ τὸν Χατζηκυριάκο νὰ ρίξουν τὴν κυβέρνησι.

Πήγανε διάφοροι στὸ Χατζηκυριάκο πού εἶπε τοῦ Γεωργοπούλου —ὅταν τοῦ ἀνέφερεν ὅτι ὁ Βενιζέλος τὸν προώριζε γιὰ πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας— μὲ ὕφος ἐμβριθὲς καὶ πιάνοντας τὸ μούσι του: «Τῶπε;».

Ὁ Κονδύλης δὲν φαινότανε διατεθειμένος νὰ κάνη κίνημα. Ἔτσι τουλάχιστον ἔδειξε σ' ἐκείνους, πού τὸν βολιδοσκόπησαν, πού, πρέπει νὰ πῶ, ὅτι ἦταν μάλλον χλιαροὶ γιὰ τὴν συμμετοχή τους. Τοῦ εἶπε κάποιος ὅτι ἂν παραιτηθῆ, ἐὰ πέση ἡ κυβέρνησις καὶ ἀπήντησεν ὅτι τὴν ἴδια στιγμὴ τῆς παραιτήσεώς του, θὰ ληφθοῦν ἕκτακτα μέτρα ἀσφαλείας ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ ἀπὸ τοὺς «Γίγαντες». «Γίγαντες» ἐννοοῦσε κυρίως τὸν Λάβδα καὶ τὸν Παπακωνσταντίνου, τοὺς διοικητὰς τῶν δύο συνταγμάτων τῶν Ἀθηνῶν.

«Κι' ἂν σπάση τὸ πόδι του;»

ΑΛΛΟΙ, λοιπόν, περίμεναν τὸν Ν. Πλαστήρα «σᾶν Θεὸ» («τιμπρὸ») καὶ ἄλλοι, ὁμοιδεάτες του καὶ αὐτοί, ἔτρεμαν τὴν ἀφίξι του, καὶ ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν (ὡς πού στὸ τέλος τὸ πέτυχαν) γιὰ νὰ ματαιωθῆ.

Ἱστορεῖ δέ, σχετικά, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες:

... Εἶπε ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες μπροστὰ μου ὁ Γιάννης, ὁ ἀδελφός μου, τοῦ στρατηγοῦ Βλάχου: «Καλά, στρατηγέ μου, κι' ἂν σπάση τὸ πόδι του ὁ ἀρχηγὸς στὸ ταξίδι καὶ δὲν ἔρθη θὰ ματαιωθῆ κάθε ἐνέργεια;». Ἐγὼ ἐγκρίνιαζα. Δὲν μοῦ ἄρεσε καθόλου, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἦταν τόσο καλὰ πληροφορημένη, γιὰ τὶς κινήσεις τοῦ Πλαστήρα. Βέβαια, ἤμουν καχύποπτος ἀπὸ τὴν πολλή μου ὑπηρεσία στὰ γραφεῖα πληροφοριῶν καὶ φοβόμουνα τὴν προδοσία. Περισσότερο φοβόμουνα ὅτι τὸν παρακολουθοῦσαν στὶς Κάννες ἢ μὲ κανένα Ἕλληνα βαλτὸν ἢ μὲ κανένα εἰδικὸν πράκτορα, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς διεθνεῖς, πού κάνουν ὁποιαδήποτε δουλειὰ γιὰ λεφτά. Μοῦ λέγανε, ὅτι θὰ ἔρθη κρυφὰ καὶ ὅτι θὰ ληφθοῦν μέτρα. Τώρα, τὸ ἡρωϊκὸ σουλούπι τοῦ Πλαστήρα, ἡ ματιὰ του καὶ τὸ ὕφος του ἦσαν τόσο χαρακτηριστικά, πού δύσκολα μποροῦσε νὰ περάση ἀπαρατήρητος, γιὰ ὁποιον εἶχε ἰδῆ ἔστω καὶ μιὰ φωτογραφία του.

Στὶς 15 Φεβρουαρίου εἶχαν φθάσει διάφορες ὁδηγίες καὶ ἐπιστολὲς τοῦ Βενιζέλου. Πηγαίνανε στὴν Κρήτη ἕνα σωρὸ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι καὶ, εἴτ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν εἴτε γιὰ νὰ δείξουν τὸν ζῆλο τους, τοῦ λέγανε πὼς τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα, πὼς φθάνει νὰ το πῆ καὶ θὰ γίνη τὸ κίνημα.

Πῆγε ὁ Νότης ὁ Γερακάρης —ταγματάρχης τότε— καὶ τοῦ εἶπε. ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα, ὁ Πιστολάκης ἐπίσης. Ποιὸς ξέρει τί τοῦ εἶπαν διάφοροι, γιὰ τὸ πὼς θὰ βγάλουνε τὸ ἄχτι τους, ἅμα θὰ γίνη κίνημα, ὥστε ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Τριῶν ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ γράψη στὶς 15 Φεβρουαρίου: «Οὐδεὶς διενοήθη ποτέ, Κύριε Πρόεδρε, νὰ διαπράξη ἀκρότητας ἐναντίον ἀμάχων προσώπων ἢ καὶ αἰχμαλώτων, οὐδὲ θέλομεν ποτὲ ἐπιτρέψει εἰς ἄλλους νὰ ὑποπέσουν εἰς πράξεις αἵτινες καὶ ἡμᾶς θέλουν ἐκθέσει, καὶ τὸ ὅλον ἔργον καταρρίψει καὶ ζημιώσει»...

«Νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα, ὅσοι δὰ βρίσκωνται ἐκεῖ»

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὴ τὴν τέλεια ἀσυννενοησία καὶ στὴ βαρεια ἀλληλοεξοντωτικὴ ἀτμόσφαιρα, αὐτοὶ πού εἶχαν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν κατάρτιση τῶν «πολεμικῶν σχεδίων» —πού πιὸ κάτω θὰ δοῦμε— τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», προχωροῦσαν στὸ ἔργο τους.

Καὶ στὴν ἱστόρησή του, ὁ Στέφανος Σαράφης, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἀποκαλύπτει:

... Ἀπὸ καιρὸ εἶχα ζητήσει ἀπὸ τὸν κ. Ζάννα νὰ διατεθῆ ἕνα ποσὸ 40.000 δραχμές γιὰ νὰ ἐνοικιαστῆ ὁ τελευταῖος ὄροφος μιᾶς πολυκατοικίας πού βρίσκονταν δίπλα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἡ ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ δέσποζε τοῦ ὑπουργείου καὶ μὲ πολυβόλα καὶ ἕνα μάτσο δυναμίτη ἦταν δυνατὸ ν' ἀχρηστευτῆ τὸ ὑπουργεῖο καὶ νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ὅσοι θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ. Ὁ Βενιζέλος πού ρωτήθηκε ἀπάντησε πὼς δὲν θέλει γκαγκστερισμοὺς καὶ καμμιὰ ἐνέργεια στὴν Ἀθήνα...

Γιὰ τὸ ἀνατριχιαστικὸ αὐτὸ σχέδιο πού μὲ τόσο κυνισμὸ μνημονεύει ὁ Στέφ. Σαράφης, μιλάει —μὲ μιὰ προσπάθεια πού τείνει στὸ νὰ ἀμβλυνθῆ ἡ τρομακτικὴ ἐντύπωση πού γεννιέται— καὶ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες.

Καὶ ἱστορεῖ:

... Συλλογιζόμουνα μὲ τὸ νοῦ μου, πὼς ἂν ἔπρεπε νὰ γίνη προληπτικὸ κίνημα νὰ προλάβουμε τὸν Κονδύλη, νὰ μὴ γίνη δικτάτωρ ἢ τοὺς βασιλικοὺς νὰ μὴ ρίξουν τὴ Δημοκρατία ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί, ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχουμε τὸν αἰφνιδιασμό. Εἶχα διαβάσει τὸν Κούρτιο Μαλαπάρτε, πού εἶχε γράψει ἕνα βιβλίο γιὰ τὴν τακτικὴ τοῦ κινήματος, ἐγνώριζα ἀπ' ἔξω κι' ἀνακατωτὰ τὴν ἱστορία τοῦ κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Μαλλέ, καὶ ὁ νοῦς μου ὅλο ἐκεῖ ἐγύριζε, στὴν κατάληψι τῆς Ἀρχῆς μὲ αἰφνιδιασμό. Ὁ Μαλλὲ ἦταν στρατηγὸς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ δὲν συμβιβάσθηκε μὲ τὸν Ναπολέοντα καὶ γύριζε στὸ Παρίσι ἀπὸ τακτος. Τὸ 1812, ὅταν ἐπέστρεφεν, ὁ Ναπολέων ἀπὸ τὴν Μόσχα, ἀφοῦ εἶχαν φθάσει στὸ Παρίσι οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν τραγικὴ ἐκστρατεία, γιὰ τὶς φοβερὲς ἀπώλειες στὸ Μπορονὶνο καὶ στὴν Μόσχα, ἐφκια σε κάτι πλαστὰ χαρτιὰ καὶ γιὰ 24 ὧρες ἔγινε κύριος τοῦ Παρισιοῦ μὲ μιὰ φούχτα ἀνθρώπους, γιατὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ναπολέοντος ὑπετάγησαν. Ἔπεσε, γιατὶ κάποιος δὲν ἐπίστεψε τὴν μπλόφα καὶ ἀντέδρασε. Βέβαια ὁ Μαλλέ, δὲν εἶχε οὔτε τὴν προσωπικότητα, οὔτε τὸ ὑπόβαθρο τὸ λαϊκό, τὸ ἐλάχιστο ἀπαραίτητο, γιὰ νὰ μπορέση νὰ σταθῆ. Ἐκόντεψε ὅμως νὰ ἐπιτύχη, στὴν οὐσία ἐπέτυχε τὸ κίνημά του, ἄλλο ἂν ἀνετράπη ἀμέσως...

«Νὰ κάνω γιουρούσι νὰ μπῶ μέσα»

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

... Εὕρισκα ὅτι ἦταν καὶ ὁ οἰκονομικώτερος τρόπος, γιὰ νὰ κάνης ἕνα κίνημα, χωρὶς σχεδὸν αἱματοχυσία καὶ χωρὶς διάρκεια, νὰ καταλύσης ἀμέσως τὴν ἀρχή. Καὶ ἡ γνώμη μου αὐτὴ ἦταν, ὅτι μέσα στὴν Ἀθήνα ἔπρεπε νὰ γίνη τὸ κίνημα, νὰ πιάσουμε τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Στὴν λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας μόλις εἶχε τελειώσει μιὰ πολυκατοικία, πού ἔβλεπε πάνω ἀπὸ τὴν στέγη του παλαιοῦ ὑπουργείου. Ἤθελα νὰ νοικιάσω τὸ ἐπάνω πάτωμα, νὰ ἐγκαταστήσω τὸν μακαρίτη τὸν Κώστα τὸν Ἀναργύρου, τῆς τάξεως τοῦ 1918, πού εἶχε παραιτηθῆ καὶ ἦταν ἐργολάβος, νὰ μαζέψω μερικὰ φυσίγγια ἀπὸ δυναμίτη καὶ βαρελότα ἀπὸ μαυρομπάρουτο, νὰ βομβαρδίσω τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ νὰ κάνω γιουρούσι νὰ μπῶ μέσα. Θὰ χαλάγανε τὰ κεραμίδια τοῦ ὑπουργείου τὸ πολύ, ὁ κρότος, ὅμως θὰ ἦταν τρομακτικός, καὶ τὴν λίγη φουρὰ του τὴν νύκτα, τρομοκρατημένη, ἤμουνα βέβαιος, ὅτι μπορούσαμε νὰ τὴν κάνουμε καλὰ χωρὶς μεγάλη ἀντίστασι. Βέβαια, ἤμαστε ἱκανοὶ νὰ ἔχουμε καὶ μέσα στὸ ὑπουργεῖο ἀνθρώπους καὶ δὲν ἦταν φυσικὰ καὶ ἡ πρώτη ἐνέργεια.

Ἂν σταματούσαμε συχρόνως καὶ τὸ ἐργοστάσιο τῆς ἠλεκτρικῆς στὸ Κερατσινί, οἱ ἀμυνόμενοι θὰ ἦσαν σὲ ἀπόλυτο σκοτάδι καὶ ἐμεῖς θὰ εἴχαμε ἠλεκτρικὰ φανάρια, γιὰ νὰ βλέπουμε τὸ δρόμο μας. Ἔπρεπε νὰ πιάσουμε συνάμα τὸ κεντρικὸ τηλεγραφεῖο, πού εἶχε πολὺ λίγη φουρά, τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν πού δὲν ἦταν πολὺ δύσκολη δουλειά, γιατὶ ἦταν ἡ πολὺ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀξιωματικῶν δική μας, καὶ τὶς κεντρικὲς ἐγκαταστάσεις τῆς ΑΕΤΕ, τοῦ σημερινοῦ ΟΤΕ γιὰ νὰ τοὺς κόψουμε καὶ τὰ τηλέφωνα.

Πήγα στὸ Γιώργο τὸν Βεντήρη καὶ τοῦ ἐξήγησα τὸ σχέδιά μου. Αὐτὸς πού ἤξερε τὰ πάντα εἶχε διαβάσει καὶ τὸν Κούρτιο Μαλαπάρτε καὶ τὴν «ἱστορία» τοῦ στρατηγοῦ Μαλλὲ καὶ ἤξερε ἄπειρα παραδείγματα ἀπὸ τὴν δική μας Ἱστορία καὶ τὴν ἀρχαία καὶ τὴν Βυζαντινή. Τοῦ εἶπα ὅτι οἱ «μάζες» καλὲς εἶναι ἀλλὰ βέβαια, ὄχι ἐναντίον πυροβόλων. Ὁ Βεντήρης, συμφώνησε σὲ ὅλα αὐτά, στὴν οὐσία, ὅμως δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ φθάσουμε σὲ κίνημα καὶ σ' αὐτὸ ἤμουνα ἀπολύτως σ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΙΩΑΝ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Οἱ κινηματίαι ὠθοῦντο ἀπὸ προσωπικὰ ἐλατήρια, μυστικὲς βλέψεις καὶ ἰδιοτελεῖς ἐπιδιώξεις

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΦΗ

78ον

ΔΕΝ ἐτοιμαζόταν μοναχὰ ὁ «κατὰ γῆν Στρατὸς» γιὰ τὸ μεγάλο ἐγχείρημα —τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ δὲν καταστρώνονταν μόνο ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» σχέδια, κατὰ τὰ διδάγματα τοῦ Κούρτιου Μαλλαπάρτε καὶ τοῦ στρατηγοῦ Μαλλέ (ποιὸς ὅμως ἦταν στὴν προκείμενη περίπτωση ὁ Μέγας Ναπολέων, μήπως, ἄραγε, ὁ Γεώργιος Κονδύλης;), γιὰ τὸ πῶς, εἴτε μὲ πολυβόλα εἴτε μὲ δυναμίτη εἴτε μὲ μαυρομπάρουτο, θὰ τιναζόταν στὸν ἀέρα, τὸ παμπάλαιο κτίριο τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ἐκεῖ στὴ γωνία τῶν ὁδῶν Ἀκαδημίας καὶ Βασιλίσσης Σοφίας (τὸ κτίριο ποὺ ἐστέγασε, στὰ χρόνια τοῦ Ὄθωνος τὸ Βασιλικὸ Φαρμακεῖο καὶ στὰ χρόνια τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ὅλους τοὺς δικτάτορες, ποὺ ἤθελαν νὰ τὴν προστατεύσουν), μαζὶ μὲ ὅσους θὰ βρίσκονταν μέσα. (Καὶ ὕστερα, στὰ ἐρείπιά του, ποὺ θὰ ἦταν καὶ ἐρείπια τῆς ἀβασίλευτης, θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ πολυπόθητο «γιουρούσι»). Παράλληλα μὲ τὰ μεγαλεπήβολα στρατιωτικὰ σχέδια καταστρώνονταν καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦσαν στὸν «κατὰ θάλασσαν Στρατόν».

Ὁ ὑπέρτατος ὀργανωτὴς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐνέπνεε φανατισμὸ στοὺς πιστούς του, καὶ καθὼς ὅλοι —οἱ ἀντιπλαστηρικοί— θεωροῦσαν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, φυσικὸ καὶ οὐσιαστικὸ ἀρχηγό τους, ἔκαναν ὅ,τιδήποτε γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν καὶ νὰ τοῦ δώσουν τὴν ναρὰ τῆς «συντριπτικῆς δημοκρατικῆς νίκης» (ὡς που, στὸ τέλος, ἀκούστηκε ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ ἐκεῖνο τὸ σωτήριο καὶ γιὰ τὸν τόπο, καὶ γιὰ αὐτόν, καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς).

Ἐνῶ ὅμως, καὶ τότε καὶ ὕστερα, οἱ στεριανοὶ δὲν δίστασαν νὰ βροντοφωνήσουν τὴν μιὰ καὶ μοναδικὴ ἀλήθεια, ποὺ καὶ ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες αὐτόγραφες ἐπιστολὲς τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀποδείχνεται καθαρὰ καὶ ξάστερα —ὅτι, δηλαδή, ἐκεῖνος ποὺ τοὺς καθοδηγοῦσε, σὲ κάθετι ἦταν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων— οἱ θαλασσινοί, καὶ εἰδικώτερα ὁ ἀρχηγός τους, προσπάθησαν, ἱστορώντας τὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης, νὰ ἀμβλύνουν τὶς πελώριες ἠθικές, πραγματικὲς καὶ ἐθνικὲς εὐθῦνες τοῦ ὑπεραρχηγοῦ τους καὶ νὰ ἀποδώσουν τὰ ὅσα γίνηκαν, ὄχι τόσο σὲ ἐκεῖνον, ὅσο «στὸν ἔκδηλο καὶ σχεδὸν γενικὸ ἐπαναστατικὸ παροξυσμό». Παράλληλα, καὶ μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργία μιᾶς μορφῆς Δικαίου, γύρω ἀπὸ τὴν καταστροφικὴ ἐκείνη ἐνέργεια, ἰσχυρίστηκαν ὅτι «ἡ κυρία καὶ σοβαρωτέρα ἀφορμὴ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1935 ἦτο ἡ προκλητική, αὐθαίρετος καὶ ἀντισυνταγματικὴ στάσις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ τῆς ἡγεσίας αὐτοῦ ἐναντι τῶν Φιλελευθέρων» καὶ ὅτι «συνέβαλε, πάντως, ὡς πρόσθετος ἀφορμὴ καὶ ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου».

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

ΒΕΒΑΙΑ δὲν ἀρκοῦν οἱ ἰσχυρισμοὶ γιὰ «προκλητική, αὐθαίρετη κ.λ.» στάση ἑνὸς κόμματος γιὰ ἕνα ἄλλο, ὥστε, νὰ δικαιολογηθῆ τὸ ἐπαναστατικὸ ξεσήκωμα, ἐκείνων ποὺ τάχθηκαν ἀπὸ τὸ νόμο καὶ πληρώνονται, μάλιστα, ἀπὸ τὸ Κράτος —ποὺ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Λαός— γιὰ νὰ προστατεύσουν τὸν τόπο ἀπὸ ἕνα ἐθνικὸ κίνδυνο. Ἔχουν δὲ οἱ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ταγμένοι —καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀμειβόμενοι— δοσμένο καὶ ὅρκο, ποὺ μιλάει γιὰ πίστι στὴν πατρίδα, στὸ πολίτευμα, στοὺς νόμους, στὰ ψηφίσματα· γιὰ ὑποταγὴ στοὺς ἀνώτερους, «προθύμως καὶ ἄνευ ἀντιλογίας»· γιὰ ὑπεράσπιση, μὲ πίστη καὶ ἀφοσίωση «μέχρι τελευταίας ραγίδος τοῦ αἵματος» τῆς ἐθνικῆς μας σημαίας· γιὰ φύλαξη τῶν στρατιωτικῶν νόμων· καὶ γιὰ διαγωγὴ «ἐν γένει» κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ φιλότιμου στρατιώτη.

Δὲν μιλάει πουθενὰ ὁ στρατιωτικὸς ὅρκος, ὅτι οἱ ἔνοπλες δυνάμεις ἔχουν σὰν ἀποστολὴ τους νὰ ρυθμίζουν τὶς σχέσεις τῶν κομμάτων ἢ νὰ ἐπεμβαίνουν στὶς ρέουσες ὑποθέσεις τῆς πολιτείας ἢ (γιὰ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν σήμερα) νὰ ὑπερασπίζωνται τὰ δόγματα τῆς «ἀξιοκρατίας»! Οὔτε ὁ ὅρκος τοῦ Ἕλληνα ἀξιωματικοῦ ὁρίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ σιχαίνεται τὰ κινήματα (ἀλλὰ νὰ τὰ ἐπιδιώκη), ἢ τὰ αἵματα (καί, μάλιστα, τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ νὰ τὰ προκαλῆ) ἢ τὶς φασαρίες (ἀλλὰ νὰ τὶς δημιουργῆ). Οὔτε νὰ μὴν εἶναι Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ γαλανολάτρες. (Τὸ ἀντίθετο, ἐπιτάσσει νὰ εἶναι καὶ νὰ παραεῖναι, σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὴ ὑπόσχεση ποὺ δίνουν).

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἐπειδὴ οἱ ἰσχυρισμοὶ γιὰ προκλήσεις, αὐθαιρεσίες καὶ ἀντισυνταγματικότητες δὲν ἦταν ἀληθινοί, καὶ τὸ ἤξεραν αὐτοὶ ποὺ τοὺς πρόβαλλαν καὶ πρῶτος - πρῶτος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος (ὁ ὁποῖος ἀνακάλυψε, καθὼς θὰ δοῦμε, μιὰ παραβίαση τοῦ Συντάγματος ὅταν πιὰ τὸ κίνημα εἶχε ἐκραγῆ καὶ ἡ Ἑλλάδα ἦταν βυθισμένη στὸ αἷμα), καὶ δὲν ἔφταναν γιὰ νὰ συγχωρήσουν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ἀναζητήθηκε καὶ ἐφευρέθηκε ἡ θεωρία τοῦ «προληπτικοῦ κινήματος». Ἡ θεωρία, δηλαδή, κατὰ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ προλάβουν οἱ πάσης φύσεως, ἀποχρώσεως καὶ ἀποκλίσεως ὑπερδημοκράτες, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν πρὸ κινήματος ποὺ θὰ ἔχουν κάνει ἄλλοι! Νὰ κάνη, δηλαδή, τὸ κίνημα ὁ Ν. Πλαστήρας, γιὰ νὰ μὴ τὸ κάνη ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Νὰ κάνη τὴν ἐπανάσταση ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ νὰ μὴ τὴν κάνη ὁ Γ. Κονδύλης (ποὺ ἦταν τὴ στιγμὴ ἐκείνη καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν). «Χαῖρε! ὦ, χαῖρε! ἀβασίλευτη Δημοκρατία»! Ὅσο γιὰ τὴν περιπόθητη ἐξουσία, ποὺ ἦταν καὶ ὁ μοναδικὸς σκοπός ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἀνωμαλιῶν, αὐτὴ δὲν χρειαζόταν νὰ μνημονεύεται κἄν, ἀλλὰ ἁπλῶς νὰ ἁρπάζεται (καὶ τοῦτο γιὰ νὰ σώζεται ἡ δόλια ἡ πατρίδα καὶ ἡ δόλια ἡ ἀβασίλευτη).

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΙΩΑΝ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

ΤΟ εὕρημα τῆς «προκλητικῆς, αὐθαιρέτου κ.λ.» στάσεως, ὀφείλεται στὸ ναυτικὸ ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Στὸ ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, πού, καθὼς ἔχουμε δῆ στὰ προηγούμενα, ἔγινε καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (ὁ μοναδικὸς ὑπουργὸς) στὴν ἐφήμερη δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα, τῆς 6ης Μαρτίου 1933, καὶ ὕστερα, γιὰ λίγες ὧρες, πάλιν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν στὴ πολιτικοστρατιωτικὴ κυβέρνηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου (μέχρις ὅτου ἀναγκάστηκε σὲ παραίτηση, μετὰ ἀπὸ παρέμβαση τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου). Συνέπεια τῆς ἀναμίξεώς του στὴ μαρτιάτικη πλαστηρικὴ δικτατορία, ἦταν νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία —νὰ ἀποστρατευθῆ. Καί, φυσικά, ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς ἀποστρατείας του ἕνα σκοπὸ εἶχε: Νὰ ξαναγυρίση στὴν ὑπηρεσία. Ἔτσι, καθὼς πολλὲς φορὲς ὡς τώρα εἴδαμε, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἀνακατεύτηκε, ἀπὸ τὴν ἀρχή, σὲ ὅλες τὶς προσπάθειες τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως».

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως τὸν ἴδιο τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα (ποὺ γεννήθηκε, στὰς Ἀθήνας, στὶς 30 Νοεμβρίου 1882 καὶ πέθανε, ἐδῶ ἐπίσης, τὸ 1960), νὰ ἱστορῆ, κατὰ τὴν ἄποψή του, καὶ τὰ ὅσα προηγήθηκαν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ (ὅταν ἔρθη ἡ ὥρα), τὰ ὅσα σημειώθηκαν κατὰ τὴ δωδεκαήμερη διάρκειά του.

...Ἡ κυρία καὶ σοβαρωτέρα ἀφορμὴ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1935· ἱστορεῖ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, ἦτο ἡ προκλητική, αὐθαίρετος καὶ ἀντισυνταγματικὴ στάσις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ τῆς ἡγεσίας αὐτοῦ ἐναντι τῶν Φιλελευθέρων. Συνέβαλε πάντως ὡς πρόσθετος ἀφορμὴ καὶ ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Ἡ ἐπανάστασις ἀποτελοῦσα πάντοτε περιπέτειαν ἐπικίνδυνον καὶ ἔσχατον, ὡς εἶναι, μέσον ἀντιδράσεως θὰ ἔπρεπεν ἀναντιρρήτως νὰ ἀποφεύγεται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τρόπος καὶ δυνατότης ἄρσεως τῶν ἀφορμῶν της δι' ἄλλων νομιμωτέρων ἐνεργειῶν. Ἀλλ' ὅσον ὀρθὴ καὶ ἂν εἶναι μία τοιαύτη ἄποψις, δὲν εἶναι καὶ πρακτικῶς δυνατὴ ἡ πρός αὐτὴν συμμόρφωσις. Ἡ ὑπερεκχειλίζουσα ἀγανάκτησις, σπανίως συγκρατεῖται μὲ μόνον τὰς ἐπιταγὰς τῆς λογικῆς. Ἅπαξ κινηθῆ ὁ μηχανισμὸς τῆς πρὸς αὐτὴν μυήσεως καὶ τῆς προπαρασκευῆς της ἐν γένει, ἀποβαίνει σχεδὸν ἀδύνατος διά λόγους ψυχολογικοὺς ἡ ἀναβολή της.

Ἤμην καὶ ἐγὼ ἐκ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα προέβλεπον σύντομον τὸν βίον τῆς τότε Κυβερνήσεως. Ἡ φθορά της παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ ἦτο ἔκδηλος καὶ θὰ συνεπληροῦτο ταχέως λόγῳ τῶν ἰδίων της σφαλμάτων. Ἀλλ' ἐάν ὡς ἄτομον ἐσκεπτόμουν οὕτως, ὡς μεμυημένος ἐπαναστάτης καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν της ὤφειλον νὰ συμμορφοῦμαι καὶ παρακολουθῶ τὴν ὅλην προπαρασκευήν. Ἀντελήφθην ἐγκαίρως ὅτι εὔκολον δὲν ἦτο ν' ἀνακοπῆ ἡ ἀρχίσασα ἤδη καὶ συνεχῶς ὀργανουμένη προσπάθεια...

Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ πρῶτα λόγια τοῦ ναυτικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» εἶναι καὶ εὔκολο καὶ ἐνιαῖο γιὰ ὅλα τὰ σημεῖα, ποὺ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἀγγίζει. Καὶ ἀμέσως προκύπτει: ὅτι, κατὰ τὸν ἴδιο τὸν ναύαρχο ποὺ ἡγήθηκε τοῦ καταστρεπτικοῦ ἐκείνου πραξικοπήματος, ἡ ἐπανάσταση εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνη περιπέτεια· ὅτι κανένας οὐσιαστικὸς λόγος δὲν ὑπῆρχε γιὰ νὰ γίνη τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935· ὅτι μιὰ ποὺ κινήθηκε ὁ ἐπαναστατικὸς μηχανισμός, ἀκολουθήθηκε μοιραῖα καὶ τυχαῖα ὁ καταστροφικὸς κατήφορος, πού, τελικά, ὡδήγησε, ἐκεῖ ποὺ ὡδήγησε· ὅτι ἐνῶ ὡς ἄτομο σκεπτόταν λογικά, ὡς «ἐπαναστάτης» σκεπτόταν παρορμητικὰ καὶ παράλογα· ὅτι μιὰ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἀνακοπῆ ἡ «προσπάθεια» τράβηξαν ἐμπρὸς (καὶ ὁποιον πάρει ὁ χάρος).

Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΜΕ ΤΗ ΦΙΛΟΔΟΞΙΑ ΤΟΥ

ΑΛΛΑ ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της περιλαμβάνει —ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χλιαρὴ ἀπόπειρα γιὰ ἀναζήτηση «ἠθικῶν ἐρεισμάτων» τοῦ κινήματος— τόσες μεγάλες ἀλήθειες, δίνει καὶ στὴ συνέχειά της πάρα πολλὰ καὶ ἄγνωστα στοιχεῖα. Καὶ γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ τότε διαδραματίστηκαν καὶ γιὰ τὰ ἄτομα ποὺ πρωταγωνίστησαν σὲ αὐτά.

Καὶ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας λέει:

...Τὴν πρωτοβουλίαν εἴχαμεν ἡμεῖς οἱ ἀξιωματικοί, οἱ νεώτεροι πρό πάντων, καί ὅλως ἰδιαιτέρως οἱ ναυτικοί. Ὁ ἐπαναστατικὸς παροξυσμὸς ἦτο ἔκδηλος καί σχεδόν γενικός. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἁπλῶς παρηκολούθει τὴν συντελουμένην ἐργασίαν πληροφορούμενος τά κατ' αὐτὴν ἀπό φίλους καί ὀπαδούς του, ἐπηρεαζόμενος κατά κανόνα ἀπό τάς ἰδικάς των προσωπικάς ἀπόψεις. Ἐξεδηλώθη ὡς συνήθως καί εἰς τὴν σοβαράν αὐτὴν περίστασιν ἄμιλλα ἐπικίνδυνος ἰδίων φιλοδοξιῶν. Ἀντί ἑνότητος καί συντονισμοῦ τῶν κατά μέρος προσπαθειῶν, ἀπολύτως ἀπαραιτήτων διά τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν, προεκαλεῖτο ἀντιθέτως καταστρεπτικὴ σύγχυσις. Τήν λογικήν, ἡ ὁποία καθωδήγει τούς μᾶλλον ὑπευθύνους, δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ ἐννοήσω. Ἀναντιρρήτως θά εἶχον οὗτοι ἐπί πλέον τοῦ μεγάλου κοινοῦ σκοποῦ καί ἰδίας μυστικὰς βλέψεις.

Πῶς ὅμως θά ἦτο δυνατόν νά τάς πραγματοποιήσουν, ἐάν ἡ Ἐπανάστασις ἀπετύγχανε; Τήν ἐκ τῶν ἄνω ἀφορμὴν σύγχυσιν ἐπηύξανον ἀκόμη περισσότεροι αἱ αὐτόβουλοι ἐνέργειαι μερικῶν.

Καὶ συνεχίζει:

...Οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ μὲ τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα των δὲν ὑστέρησαν ἀπό τῆς ἀπόψεως ταύτης. Ἀλλά τουλάχιστον αὐτοί ἔπραξαν, ὅταν ἡ ὥρα ἐπέστη, ἀνεξαιρέτως ὅλοι, λαμπρῶς τό καθῆκον των. Καί ἐπειθάρχησαν ἀπολύτως εἰς τάς ἐντολάς μου ὡς ἀρχηγοῦ των.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν ἱστόρησή του, ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας —καὶ θέλοντας νὰ προστατεύση τὸν Ἐλ. Βενιζέλο— λέει:

...Ἀναφορικῶς μὲ τὸν ρόλον τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1935 τονίζω ἅπαξ ἔτι, ὅτι δὲν ἦτο ἔργον αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὁμαδικῆς ἀγανακτήσεως καὶ εὐρυτέρου ἐπαναστατικοῦ ἐρεθισμοῦ. Ἀναντιρρήτως παρηκολούθει καί ἐνδιεφέρετο διά τάς συντελουμένας ζυμώσεις. Ἀλλ' οὔτε τὰς ἐνέπνεε οὔτε καὶ ἐξώθει πρὸς ταύτας τοὺς ὀπαδούς του. Ἠνείχετο ἁπλῶς τὰ συντελούμενα, τὰ ὁποῖα ὅμως καὶ θέλων δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακόψη. Ὁπωσδήποτε αἱ πληροφορίαι, ὅσαι ἔφθανον μέχρις αὐτόν ἀφ' ἧς πρό παντός ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κρήτην, ἦσαν κατά κανόνα ὑπερβολικαί.

Ὑπελάμβανον οἱ περισσότεροι τῶν πληροφοριοδοτῶν του εὔθετον τὴν εὐκαιρίαν πρὸς μεγαλοποίησιν τῆς ἰδικῆς των συμβολῆς. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς θὰ συνέβαινε, ἐὰν οἱ ὁπωσδήποτε ἀναμιχθέντες εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ κινήματος εἶχον ἐπιδείξει σύνεσιν καὶ νηφαλιότητα, εἶχον εἰλικρινῶς συνεργασθῆ μεταξὺ των καὶ δὲν παρενέβαλλον μερικοὶ τοὐλάχιστον ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ἰδίας προσωπικὰς ἐπιδιώξεις.

Ἐπιθυμῶ ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐξηγήσω καὶ τὴν παρεμβολὴν εἰς τὴν παροῦσαν ἱστόρησιν γεγονότων ποὺ ἔλαβον χώραν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1935. Μὲ ἐπηρέασαν, ὅπως ἀναφεροθῶ εἰς αὐτά, πρωτίστως ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν ἐναντίον μας ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Δὲν ὑπάρχει οὔτε χάρις οὔτε ἐπιείκεια δι' ὅσους ἀποτυγχάνουν. Ἐξέθεσα ἤδη τὰς βαρυτέρας ἀφορμὰς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ θὰ ἀναπτύξω ἐν συνεχείᾳ τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα, ποὺ μὲ καθωδήγουν διαρκούσης αὐτῆς.

Ἐνόμισα πάντως σκόπιμον, νά προσθέσω καί νέα ἐπιχειρήματα, ἀντλῶν ταῦτα ἐκ τῆς ἰδικῆς μου ζωῆς. Ὅταν ὁ οἱοσδήποτε ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἐπανειλημμένως εἰς τὴν ζωήν μου ἀνέλαβον τολμηρὰς πρωτοβουλίας χάριν ἐθνικῶν σκοπῶν καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐπιδιώξει αὐτῶν ἐνήργουν πάντοτε μὲ ψυχραιμίαν καὶ περίσκεψιν, θὰ ἔκρινε φρονῶ ὀρθότερον τάς κατά τό 1935 ἐνεργείας μου. Ὁσονδήποτε ἰσχυρὸν καθῆκον καί ἐάν εἶναι ἡ νομιμοφροσύνη, δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ὠθῆται καὶ μέχρις ἠλιθιότητος. Ἡ ἀνοχὴ τῶν κακῶν καί αὐθαιρέτων κυβερνήσεων ἔχει καί αὐτη τά ὅριά της...

Καὶ ἐδῶ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο δριμὺ κατηγορητήριο κατὰ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ κινήματος. Καὶ ἀνεπιφύλαχτα τοὺς ἀρνιέται καὶ σύνεση καὶ νηφαλιότητα, ἐνῶ, παράλληλα καὶ σὲ «μερικοὺς τοὐλάχιστον» ἀποδίδει ἰδιοτέλεια. Γιατὶ αὐτοὶ οἱ «μερικοί», παρέμβαλλαν «ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ἰδίας προσωπικὰς ἐπιδιώξεις». Ἀλλὰ δὲν εἶναι μονάχα αὐτά...

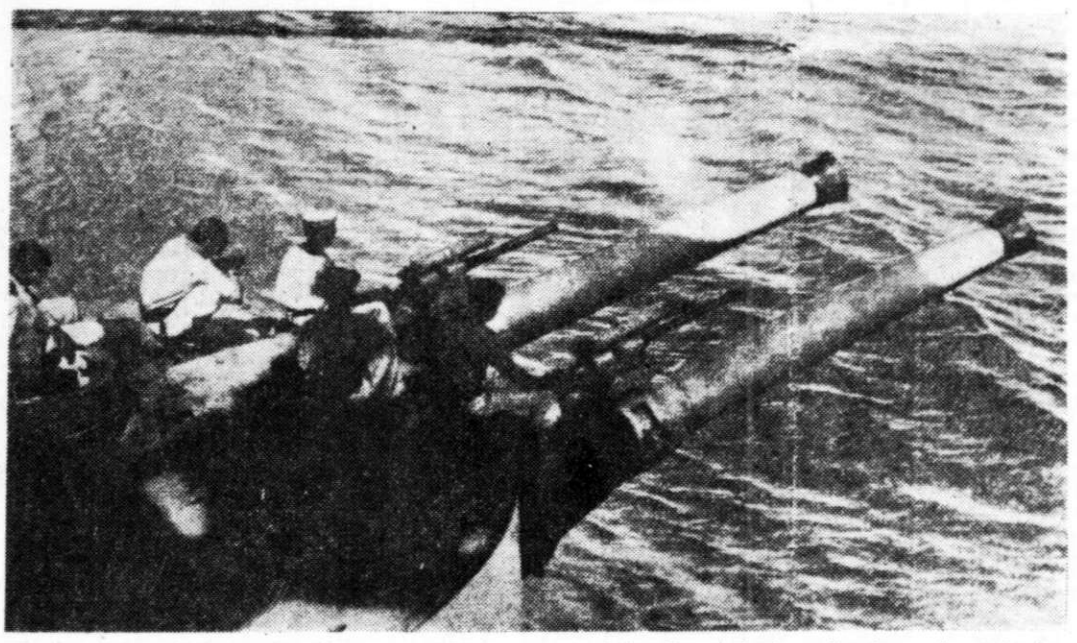

Ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ ὀργανωτές τοῦ κινήματος εἶχαν, ὁ καθένας, δικές τους φιλοδοξίες, μυστικές βλέψεις καὶ προσωπικές ἐπιδιώξεις

Ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ «ναυτικοῦ κινήματος» τῆς 1ης Μαρτίου 1935

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Δύσκολο τὸ ἔργο τοῦ συνήγορου καὶ τοῦ ἀπολογητή. — Ποιός ἐξωθοῦσε καὶ ποιός ἐνέπνεε τοὺς συνωμότες. — «Ἔτσι γίναμε οἱ παράγοντες τῆς δημοκοατίας». — Ποικίλες φιλοδοξίες καὶ διαφορετικοὶ προσανατολισμοί. — Ἕνα ἄλλο φέμα τοῦ Σαράφη. — Οἱ ἀνύπαρκτοι δισταγμοὶ τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα. — Μιὰ ἀπὸ τὶς ζωηρότερες συσκέψεις. — Ἀναταραχὴ καὶ ἀντιδράσεις. — Γιατί ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα παρέμεινε στὸ περιθώριο. — Συζητήσεις στὴ μέση τοῦ δρόμου. — «Ποιός ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῆ». — Ὅπου κάποιος ἀποφασίζει νὰ μιλήση ἀνοιχτά.

Δὲν εἶναι πρόθεσίς μου νά κρίνω τούς συμμετασχόντας εἰς τό Κίνημα. Ἡ προσωπική εἰς αὐτό συμμετοχή των καί αἱ ἐπακολουθήσασαι βαρεῖαι δι' ὅλους συνέπειαι, δὲν θά ἐδικαιολόγουν ἄλλως τε φρονῶ τοιαύτην κριτικήν.

Μὲ μίαν μόνον ἐξαίρεσιν: τόν συνταγματάρχην Σαράφην.

Δέν ἀπηρνήθη ἀναντιρρήτως οὗτος ποτέ τούς δεσμούς του μὲ τὴν Ἐπανάστασιν, οὔτε ἀπέφυγε ὅταν ἐξερράγη νά συμμετάσχη ἐνεργῶς ταύτης. Ἀλλά τάς προθέσεις καί τούς σκοπούς του ἐχαρακτήριζε πάντοτε ποιά τις ἀσάφεια.

Συγκεντρῶν κατ' οὐσίαν καί κατευθύνων τήν ὅλην ἐπαναστατικήν προσπάθειαν δὲν διεξεδίκει ἐν τούτοις ποτέ καί τήν ἀναγνώρισίν του ὡς Ἀρχηγοῦ. Ὑπό τούς ὅρους ὅμως αὐτούς δὲν διησφαλίζετο ὅσον ἔπρεπε οὔτε ἡ ἀπαραίτητος ἑνότης, οὔτε ἡ πίστις τῶν μαχητῶν εἰς τήν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ...

Ὅπως, λοιπόν, καὶ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τοῦ 1935, ἀνομολογεῖ, πίσω ἀπὸ τὰ μενάλα καὶ παχιὰ λόγια γιὰ τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία ποὺ, τάχα κινδύνευε (ἀπὸ τοὺς προστάτες της, ὅπως τελικὰ ἀποδείχθηκε), καὶ πίσω ἀπὸ τὶς διακηρύξεις περὶ τῶν ὑψηλῶν σκοπῶν γιὰ τὴν ὑπηρέτηση τῶν ὁποίων ἦταν ταγμένοι οἱ ποικίλοι ἀγωνιστὲς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ὑπῆρχε μιὰ ἄμιλλα, καὶ μάλιστα ἐπικίνδυνη, «ἰδιῶν φιλοδοξιῶν».

Μὰ δὲν περιορίζεται μονάχα σὲ αὐτὴ τὴ διαπίστωση ὁ Ἰω. Δεμέστιχας. Καὶ ἀδίσταχτα τονίζει γιὰ τοὺς «μᾶλλον ὑπευθύνους» (τὴ λογικὴ τῶν ὁποίων ποτὲ δέ μπόρεσε νὰ καταλάβη) ὅτι «ἀναντιρρήτως θὰ εἶχον οὗτοι ἐπὶ πλέον τοῦ μεγάλου κοινοῦ σκοποῦ καὶ ἰδίας μυστικὰς βλέψεις». Ὁ Καθένας, δηλαδή, ἐργαζόταν γιὰ τὸν ἑαυτούλη του. Καὶ ὡς πρὸς τὴν μοναδικὴ ἐξαίρεση ποὺ ἐπικαλεῖται —τὸν Στέφανο Σαράφη—λέει ὅτι ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., χαρακτηριζόταν, ὡς πρὸς τὶς προθέσεις του καὶ τοὺς σκοπούς του μὲ «ποιάν τινα ἀσάφειαν»! Ποιὰ ὅμως ἦταν ἡ «ἀσάφεια» αὐτὴ καὶ ποὺ ἀποσκοποῦσε; Καὶ αὐτὸ —στὴν ὥρα του— θὰ τὸ ξεδιαλύνουμε. Γιατὶ ὑπάρχει ἕνα ἄγνωστο, ὡς τώρα, γράμμα ποὺ βρέθηκε στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (γράμμα τοῦ ὁποίου ὁ ἀποστολέας βρίσκεται στὴ ζωή),

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΜΕΤΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ

Ἡ Διαχειριστικὴ Ἐπιτροπὴ Κληροδοτήματος «ΜΑΡΙΑΣ Σ. ΚΑΣΙΜΑΤΗ» γνωστοποιεῖ τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ Κληροδότημα ἔχει εἰς τὴν κυριότητά του τὸ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Σταδίου ἀριθ. 53 καὶ Αἰόλου ἀριθ. 96 οἰκόπεδον πλευρικῶν διαστάσεων ἐπὶ τῆς Σταδίου μ. 33,50 καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου μ. 24 συνολικοῦ ἐμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. 620 περίπου, οἰκοδομησίμου δὲ ἐπιφανείας μ.τ. 567 περίπου, ἐφ' οὗ προτίθεται νὰ ἀνεγείρη μέγαρον περιλαμβάνον καθ' ὕψος δύο ὑπόγεια, ἰσόγειον μεσόροφον καὶ 8 ὀρόφους ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ἐν ἐσοχῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, εἰς μῆκος δέκα μέτρων περίπου.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁδοὺς προβλέπονται ἐν τῷ ἰσογείῳ αἱ κατὰ νόμον Στοαὶ αἵτινες περιορίζουν τὴν ὠφέλιμον ἐπιφάνειαν τοῦ ἰσογείου εἰς 300 περίπου μέτρα τετραγωνικά. Ὅθεν:

ΠΡΟΣΚΑΛΕΙ

Πάντα ἐνδιαφερόμενον διά τὴν μίσθωσιν οἱουδήποτε τμήματος ἢ καί ὁλοκλήρου τοῦ μεγάρου δι' οἱανδήποτε χρῆσιν, ξενοδοχεῖον, ἐνιαῖον κατάστημα, συγκροτήματα Γραφείων ἢ Καταστημάτων κλπ., ὅπως ὑποβάλη ἐγγράφων πρότασίν του ἐντός προθεσμίας ἑνός μηνός ἀπό σήμερον εἰς τά ἐπί τῆς ὁδοῦ Αἰόλου ἀριθ. 96 γραφεῖα τοῦ Κληροδοτήματος καί εἰς τόν Γραμματέα αὐτοῦ κ. Γ. Χατζηκώσταν, ἐπί ἀποδείξει παραλαβῆς ὑ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΧΡΙΣΤ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΙΣΤΟΡΕΙ:

«Καὶ ἔτσι ἐγίναμε «παράγοντες» τῆς Δημοκρατίας!..»

ΚΑΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:::

79ον

ΕΙΝΑΙ δύσκολο, πραγματικά, τὸ ἔργο καὶ τοῦ συνήγορου καὶ τοῦ ἀπολογητή. Καὶ ἀκόμα πιὸ δύσκολο ὅταν ἡ ὑπόθεση εἶναι ἄχαρις. Ἔτσι σᾶν συνήγορος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας δὲν θὰ ἀρίστευε. (Θὰ ἀπορρίπτετο μὲ πολλοὺς ἐπαίνους). Γιατί, ὑποτίθεται, ὅτι, καθὼς ἦταν ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, θὰ ἤξερε, ἂν ὄχι τίποτα ἄλλο (μιὰ ποὺ μέσα στὴν ὅλη ὀργάνωση ὑπῆρχαν τόσα στεγανὰ διαμερίσματα), τὸ πελώριο καὶ τόσο ἀποκαλυπτικὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὅτι, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ἀθ. Ζάγκας ἔχει ἱστορήσει, ὁ πλωτάρχης — «σκεῦος ἐκλογῆς» τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ—δὲν ἤθελε γιὰ ἀρχηγὸ του τὸν Ἰω. Δεμέστιχα (πρᾶγμα ποὺ ἔγραψε ξεκάθαρα καὶ στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων). Ἂν, λοιπόν, ἤξερε —καὶ τρισαλλοίμονο ἂν δὲν ἤξερε— τὸ ἀτέλειωτο ἐκεῖνο γράμμα, θὰ ἔπρεπε νὰ φαντάζεται ὅτι θὰ τὸ μάθαιναν καὶ ἄλλοι. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄλλοι. Καὶ στὸ τέλος ὅλοι οἱ μὴ ἀνιστόρητοι. Ἄρα πῶς ὁ Ἰω. Δεμέστιχας βεβαιώνει τόσο κατηγορηματικά, ὅτι τὶς προεπαναστατικὲς ἐνέργειες, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, «οὔτε τὶς ἐνέπνεε, οὔτε καὶ ἐξώθει πρὸς ταύτας τοὺς ὁπαδούς του». Γιατί, βέβαια, μετὰ τὴν ἔκρηξη τοῦ κινήματος, καὶ ἀφοῦ προηγούμενα εἶχε γράψει, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὅτι «ἀπὸ ἔτους περίπου εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν», ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἔγινε καὶ ἐπίσημα ἀρχιεπαναστάτης. (Καὶ ὑπάρχουν καὶ τὰ γνωστὰ καὶ τὰ σχεδὸν ἄγνωστα διαγγέλματά του, ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας).

Ἀλλὰ ποιὸς «ἐξώθει» καὶ ποιὸς «ἐνέπνεε» τοὺς συνωμότες; Τὴν ἀπάντηση τὴ δίνει ἀπερίφραστα ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες: «Τὸ κίνημα τὸ ὠργάνωσεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος». Καὶ αὐτόν, κατὰ τὴν ἴδια ὁμολογία, ὅλοι οἱ τῆς «Ε.Σ.Ο.» (μὲ ἐξαίρεση τὸν Στ. Σαράφη καὶ τὴν «ἀσάφεια» του) θεωροῦσαν σᾶν φυσικὸ καὶ οὐσιαστικὸ ἀρχηγό τους. Ἂν δὲ τὸ καταστροφικὸ πραξικόπημα ἢ «ἐγχείρημα» —κατὰ τὸν Κούρτιο Μαλαπάρτε— δὲν ἀποτύγχανε, τότε ἡ πρὸς τὸν Ἀθ. Ζάγκα ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀντὶ νὰ ἦταν στοιχεῖο κατηγορητήριου, θὰ ἦταν ὅ,τι στὸ ἐπίμετρό της εἶχε ἐλπίσει ὁ ἐκ Χαλέπας ἀποστολεύς: «Ἡ ἐπιστολὴ ἂς μείνῃ εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ ἐπισυναφθῇ εἰς τὸν φάκελλον ὁ ὁποῖος θὰ σχηματισθῇ μίαν ἡμέραν διὰ νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τῆς νέας καί, ἂς ἐλπίσωμεν, τελευταίας ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας τὴν πλήρη ἐπικράτησιν δύναται, κατὰ πρώτιστον λόγον, νὰ ἐξασφαλίσουν οἱ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, λησμονοῦντες κάθε τι ποὺ τοὺς διήρει μέχρι σήμερον καὶ ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ ἀναλαμβανομένου ἀγῶνος».

"ΕΤΣΙ ΓΙΝΑΜΕ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ..

ΤΗΝ ΠΡΟΣ τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα ἐπιστολὴ —τὸ καταπληκτικὸ ἐκεῖνο ἀνάγνωσμα, ποὺ δείχνει ὅτι ἀγνοεῖ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας —τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐρμήνευσε, ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς «παράγοντες» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὸ δικό του τρόπο.

...Ἀπὸ ὅλο τὸ γράμμα τοῦ Βενιζέλου πρὸς τὸ Ζάγκο ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, τὸ μόνο ποὺ μοῦ εἶχε κάνει ἐντύπωση ἦτανε τὸ ὅτι ὁ Βενιζέλος, μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Κινήματος, δὲν θὰ ἀνακατευότανε. Δὲν καταλάβαινα, δὲν ἔβλεπα πῶς θὰ ξεκεφαλιώναμε, πῶς θὰ ξεκεφάλιωνε ἡ Δημοκρατία χωρὶς τὸ Βενιζέλο. Θυμόμουνα τό τί ἐτράβηξαν ἡ Δημοκρατία καὶ ὁ τόπος, ἀφοῦ παραιτήθηκε ὁ Βενιζέλος ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ βράδυ ποὺ τὸν ἔπιασε ἡ καρδιά του στὴν Βουλή· τὸν χειμώνα τοῦ 1923—1924 ὅταν ἀντιτάχθηκε ὁ Βενιζέλος στὴν ἄμεση στὴν διαία ἐγκαθίδρυσι τῆς Δημοκρατίας. Ὡς τό 1928, ποὺ ξανάρθε, ἂν θέλετε τό 1926, ποὺ ἔγινε Οἰκουμενική, ἡ εἰκόνα τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου ἦτανε φοβερή.

Οἱ «ἐπίγονοι» ὅπως τοὺς λέγαμε τότε (σημ. γρ.: δηλαδὴ οἱ «δημοκρατικοὶ» διάδοχοι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), τρωγόντανε μεταξύ τους. Ἦταν χαίνουσες ἀκόμη οἱ πληγὲς τῆς καταστροφῆς. Ἀναποκατάστατοι οἱ πρόσφυγες, ὑποφέρανε σὲ παράγκες καὶ σκηνές· στιβαγμένοι σὲ ἐπίτακτα, χωρὶς καμμιὰ δουλειὰ οἱ περισσότεροι. Τό νόμισμα εἶχε πάει περίπατο, ὅσο καὶ νὰ προσπαθούσανε νὰ τό συγκρατήσουνε, γιατί οἱ ἀνάγκες οἱ δημοσιονομικές ἦταν τρομερές. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἀπελπισία προκαλοῦσε ἀστάθεια καὶ κανεὶς δὲν εἶχε τό κῦρος, οὔτε τὴν καθαρὴ γραμμὴ γιὰ νὰ βάλῃ κάποια τάξι. Συνάμα ἀνακατευόμαστε καὶ οἱ καπεταναῖοι. Παιδιὰ ἤμαστε ἀκόμη βλέπαμε τὴν δυστυχία γύρω μας καὶ βρίσκαμε τὴν λύσι γρήγορη καὶ εὔκολη. «Φτάνει νὰ θέλῃς». Ἔτσι. Ἀπὸ ἀγανάκτηση γιατί μιὰ κυβέρνησις δὲν τὰ κατάφερε σέ κάποιο ζήτημα καὶ ἰδίως στὸ οἰκονομικό, ἤμαστε ἕτοιμοι νὰ τὴν οἰξουμε. Μᾶς παρακινούσανε φυσικὰ καὶ οἱ πολιτικοί. Ἔτσι γίναμε — ἢ γίνανε μερικοὶ ἀπὸ μᾶς — οἱ «παράγοντες» τῆς Δημοκρατίας...

Καὶ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες προσθέτει:

...Δὲν εἶχα χάσει ὅμως τὴν πεποίθησί μου στὸν Βενιζέλο, τὴν πίστι μου, ὅτι ἦταν· χωρὶς καμμιὰ σύγκρισι μέ ὅλους τούς ἄλλους, σέ μέγεθος καὶ σέ εὐρύτητα. Τά ἴδια σκεπτόντανε καὶ ὁ Σαράφης καὶ ὁ Κολιαλέξης. Βλέπανε κι' αὐτούς, πού ὡς ἐγόντανε νά παίξουνε πρῶτο ρόλο, πού θέλανε νά κρεμαστοῦνε πίσω ἀπό τήν οὐρά τοῦ ἀλόγου τού «Μαύρου Καβαλλάρη» καὶ νά διοικήσουνε τόν τόπο, παραμερίζοντας ὅλους τούς συνεργάτες τοῦ Βενιζέλου, βλέπανε τήν κουφότητα καὶ τήν ἐπιπολαιότητά τους καὶ τοῦ ἔθεσαν ὡς ὅρο γιά νά κάνουνε τό Κίνημα, ὅτι θά ἡγηθῇ αὐτός...

ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

ΕΝΑΣ ἀπὸ τοὺς «παράγοντες»— κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Χρ. Τσιγάντε — τῆς «Δημοκρατίας» ἦταν καὶ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας. Συνεχίζοντας δὲ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τοῦ 1935, τὴν ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του ἀποκαλύπτει:

...Ἀρκετούς μῆνας πρό τοῦ 1935 εἶχον ἤδη ἀρχίσει αἱ πρῶται ἐπαναστατικαὶ ζυμώσεις. Συνετόνιζε καὶ κατηύθυνε ταύτας κεντρικὴ ὀλιγομελὴς ἐπιτροπή, κύρια μέλη τῆς ὁποίας ἦσαν ὁ Σαράφης, ὁ Κολιαλέξης καὶ ἐγώ. Συνειργάζοντο μέ ταύτην μεσω κυρίως τοῦ πρώτου καὶ ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς, διοικηταὶ ἢ μή στρατιωτικῶν μονάδων. Ἀργότερον προσετέθη εἰς τήν Ἐπιτροπήν καὶ ὁ ὑποστράτηγος Κ. Βλάχος.

Ἡ θέσις τοῦ Σαράφη ἦτο ἐκδήλως πλεονεκτική καὶ ἡ συμβολή καὶ ἐπιρροή του ὡς ὀργανωτοῦ τῆς ὅλης προσπαθείας διαρκῶς ηὔξανε. Ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιτελάρχης τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου, ἠδύνατο νὰ συναντᾶ καὶ συνεννοῆται πολὺ εὐκολώτερον, ἢ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι· μέ τούς ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικούς. Πυρῆνες ἐπαναστατικοὶ ἤρχισαν ἤδη νά συγκροτοῦνται εἰς διαφόρους φρουρὰς καί ἡ ὅλη πρός ἐξέγερσιν ἑτοιμασία νά ὀργανοῦται συστηματικώτερον.

Δέν ἔλειψαν πάντως καί αἱ προσωπικαί πρωτοβουλίαι. Ἄλλαι λόγω φιλοδοξιῶν πρός εὐρυτέραν συμβολήν καί ἄλλαι, αἱ περισσότερον ἐπικίνδυνοι, πρός ἐπιβολήν ἰδίων ἀντιλήψεων ἢ διαφορετικοῦ προσανατολισμοῦ. Σοβαρωτέρα ὅλων ἦτο ἡ ἀναληφθεῖσα ὑπό τινων προσπάθεια ὅπως κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα καί τεθῇ ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅταν ἤθελε ἐπιστῇ ἡ ὥρα, ὁ ἴδιος ὁ Πλαστήρας.

Ἀναντιρρήτως ἡ σκέψις των δέν ἦτο κακή, προσωπικῶς δέ ἐγώ ἐάν ἐτίθετο ὑπό συζήτησιν, θά τήν ὑπεστήριζον ἐκθύμως. Ὁ στρατηγός Πλαστήρας εἶχε ὅλα τά ἀναγκαῖα προσόντα, πολλούς φανατικούς ὀπαδούς καί ἄφθαρτον τό κῦρος του. Ἀλλά διά νά ἐπιτύχῃ ἓν τοιοῦτον σχέδιον ἦτο ἀπαραίτητος μακρά προεργασία καί ἡ ἀπόλυτος συγκατάθεσις καί ὁμογνωμία τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη καί τῶν μετ' αὐτοῦ ἀμεσώτερον συνεργαζομένων ἀξιωματικῶν ὅλως ἰδιαιτέρως. Ἀλλ' ἀκριβῶς οἱ τελευταῖοι οὗτοι, διεφώνουν. Ἦσαν μάλιστα σαφῶς ἀντίθετοι...

Καὶ ἐδῶ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας μιλάει γιὰ «προσωπικὲς πρωτοβουλίες», γιὰ ξεχωριστὲς φιλοδοξίες, καὶ γιὰ τὶς περισσότερο ἐπικίνδυνες «ἴδιες ἀντιλήψεις» καὶ «διαφορετικοὺς προσανατολισμούς». Καὶ διαπιστώνει, ἀπὸ τὴ δική του σκοπιά, τὸν ἀντιπλαστηρισμὸ τοῦ Σαράφη καὶ τῶν γύρω του, ποὺ ἦταν «σαφῶς ἀντίθετοι» στὴν προβολὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΨΕΜΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΦΗ

ΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙ, πάρα - κάτω, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας τὴν ἄφιξι τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, καὶ λέει:

...Ἐπιτυχὴς καὶ θαρραλέα προσπάθεια μερικῶν εἶχε κατορθώσει νά φέρῃ εἰς τάς ἀρχάς Ἰανουαρίου 1935 τόν Πλαστήραν ἐγγύτατα τῶν βουλγαρικῶν συνόρων. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή κληθεῖσα προσῆλθε εἰς τήν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη πρός σύσκεψιν. Ἐπεκράτει ἐκδήλως ποιά τις ἐπιφύλαξις. Ἡ γνώμη μου, τήν ὁποίαν σοφῶς διετύπωσα, ἦτο κατά πᾶσης βεβιασμένης ἀποφάσεως.

Δέν ἐπετρέπετο νά ριφθῶμεν εἰς μίαν τοιαύτην περιπέτειαν πρίν ἤ διασφαλισθοῦν λογικαί καί ἐπαρκεῖς πιθανότητες ἐπιτυχίας. Αἱ ἰδικαί μου πληροφορίαι δέν ἦσαν, τοὐλάχιστον ὡς πρός τό Ναυτικόν· ὅσον θά ἤθελον εὐνοϊκαί. Διαρκούσης μάλιστα τῆς συσκέψεως ἦλθον καί ἐζήτησαν τόν Κολιαλέξην μερικοί ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ καί τῆς Ἀεροπορίας ὅπως συστήσουν ἐπιμόνως καί οὗτοι τήν ἀναβολήν. Ἡ ὁποία καί τελικῶς ἀπεφασίσθη συμφωνούντων ὅλων.

Τήν ἰδίαν ἡμέραν συνεζήτησα ἐκ νέου μέ ἄλλους συναδέλφους τό αὐτό θέμα.

Εἶχεν ἤδη γνωσθῇ καί κυκλοφορήσει εὐρέως ὅτι ἡ ματαίωσις ὠφείλετο κυρίως εἰς ἰδικούς μου δισταγμούς. Ἡ ἀνακριβὴς αὐτὴ πληροφορία ἰδιαιτέρως μέ κατέπληξε καί τήν ἑπομένην λίαν πρωΐ συνεννοηθείς τηλεφωνικῶς μέ τόν Κολιαλέξην ἐζήτησα ὅπως συζητηθῇ ἡ ὅλη κατάστασις ἐκ νέου ἐντός τῆς ἡμέρας.

Ἡ ἐπακολουθήσασα εἰς τήν οἰκίαν μου σύσκεψις ὑπῆρξεν μία τῶν ζωηροτέρων καί ἀπεκάλυψε τήν ὑποβόσκουσαν ἀντίθεσιν.

Παρέστη εἰς ταύτην καί ὁ πολιτευτής Περ. Ἀργυρόπουλος, ἐκ τῶν κυριωτέρων, τότε ἐκπροσώπων τοῦ Πλαστήρα.

Πάντως καί τήν φοράν αὐτήν ἡ ἄμεσος δρᾶσις ἀπεκλείσθη.

Νά, λοιπόν, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα εὑρήματα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ ἀποπομπὴ τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀπὸ τὴ Σόφια, ἀναζητήθηκαν καὶ οἱ ἀνύπαρκτοι δισταγμοὶ τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα. Ἄλλο ψέμα καὶ τοῦτο. Καί ἐπειδή, ὅπως ἀναφέρει ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, ἡ «ἀνακριβὴς αὐτὴ πληροφορία» τὸν κατάπληξε, ἐπακολούθησε, στὸ σπίτι του, σύσκεψη, ποὺ «ὑπῆρξε μία τῶν ζωηροτέρων» καὶ ἀποκάλυψε τὴν «ὑποβόσκουσαν ἀντίθεσιν». Ἐκεῖ ὁ ἀντιπλαστηρισμὸς τοῦ Στ. Σαράφη ἐκδηλώθηκε ἀπροκάλυπτος. Ἡ «ἀσάφεια», καθὼς εἴπαμε, δὲν ἦταν συμπτωματική.

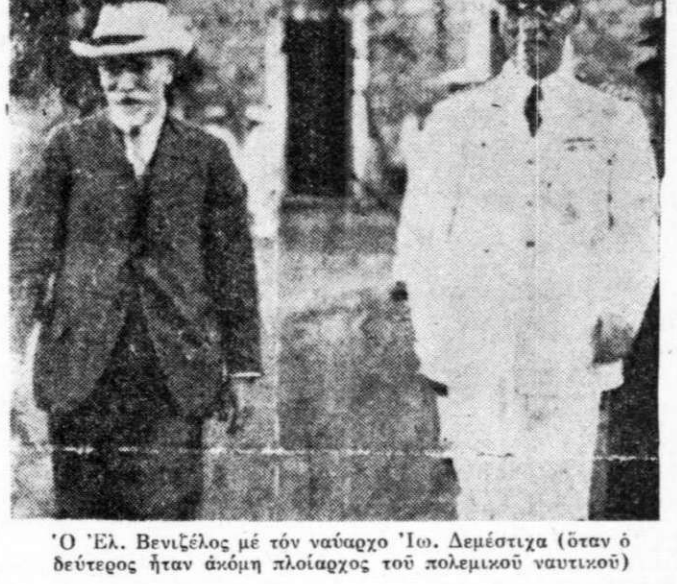

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μέ τόν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα (ὅταν ὁ δεύτερος ἦταν ἀκόμη πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ)

ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

ΤΟ καινούργιο ψέμα ποὺ εἶχε ἐφευρεθῇ γιὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ ὁ Ν. Πλαστήρας ἀπὸ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, εἶχε ποικίλες συνέπειες.

...Ἡ προώθησις τοῦ Πλαστήρα μέχρι τῶν βουλγαρικῶν συνόρων· ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, καί ἡ ματαίωσις τῆς καθόδου του εἰς Ἑλλάδα φυσικόν ἦτο νά προκαλέσῃ ἀναταραχήν καί ἀντιδράσεις.

Οἱοδήποτε καί ἄν ἦτο ἡ γνώμη τῶν ἀξιωματικῶν ὡς πρός τάς αὐθαιρέτους καί ἄνευ προσυνεννοήσεως ἀναληφθείσας πρωτοβουλίας, αὐτό παθ' ἑαυτό τό γεγονός τῆς ἀπράκτου ἐπιστροφῆς τοῦ Πλαστήρα εἰς Γαλλίαν συνεκλόνισε πολλούς ἐξ αὐτῶν βαθέως. Ἐπηκολούθησε ὡς ἦτο ἐπόμενον ἐπικίνδυνος ἐκκρεμότης μέ ἄμεσαν συνέπειαν τήν χαλάρωσιν τῶν προσπαθειῶν. Ὁ ἴδιος ἔπαυσα νά προσέρχωμαι εἰς τάς συσκέψεις. Ἀνέμενον, ἀλλά ματαίως, ὅπως ἀναμιχθῶ ἐκ νέου, μέ κάποιαν πλέον ἐνθαρρυντικήν διασαφήνισιν τῆς καταστάσεως.

Οὕτως εἶχον τά πράγματα, ὅταν κατόπιν τηλεφωνικῆς συνεννοήσεως μέ ἐπεσκέφθη περί τά μέσα περίπου Φεβρουαρίου (1935) εἰς τήν οἰκίαν μου ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης. Ἦρθε νά μοῦ ἀναγγείλῃ ὅτι δέν θά ἤρχει ἐπί πολύ ἀκόμη ἡ ἔκρηξις τοῦ Κινήματος.

Συνεζητήσαμεν ὡς ἦτο φυσικόν τήν ὅλην κατάστασιν. Ὅσα μοῦ εἶπε περί τοῦ στρατοῦ, ἄν καί δέν μέ διεφώτισεν ἐπαρκῶς· δέν ἀπέκλειον αἰσιοδόξους προβλέψεις. Ὡς πρός τό Ναυτικόν τό ὁποῖον καί ἀμεσώτερον μέ ἐνδιέφερε, ἤμουν τήν φοράν αὐτήν ἀπολύτως ἤσυχος. Διησθανόμην καί προεξώφλουν ὡς βεβαίαν τήν ἐπικράτησίν μας. Θά ἤρκουν πρός τοῦτο κατά τήν γνώμην μου αἰφνιδιασμός, ἀδίστακτος θαρραλέα προσπάθεια καί ἐν ἁπλοῦν, λογικόν καλῶς συντονισμένον σχέδιον. Τά δυσμενῆ ἀπρόοπτα ἐάν τοιαῦτα παρενεβάλλοντο, θά ἤμεθα πάντοτε ἕτοιμοι νά τά ἀντιμετωπίσωμεν δι' ἀμέσου ἀντιδράσεως. Οἱ συμπράττοντες ἀξιωματικοί ἀπό τῶν τριῶν ἀρχαιοτέρων Κολιαλέξη, Χαλκιοπούλου καί Ἀλεξανδρῆ, μέχρι τοῦ νεωτέρου ἦσαν ἱκανώτατοι, πρόθυμοι ὅλοι των πρός πᾶσαν θυσίαν.

Η "ΑΜΥΝΑ.. ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

ΑΛΛΑ καὶ γιὰ τὴν ἀντιπαπουλικὴ —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀντιπλαστηρική— διάθεση τοῦ Στεφ. Σαράφη δὲν παραλείπει νὰ μιλήσῃ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας. Καὶ πληροφορεί:

...Λειτουργοῦσα (ἡ ὑπό τόν ἄλλοτε ἀρχιστράτηγον Ἀναστ. Παπούλαν «Πανελλήνιος Δημοκρατική Ἄμυνα»), ἐπιφανειακῶς τοὐλάχιστον, ὑπό τήν σκέπην τῶν νόμων, ἐξυπηρέτει, κατά τρόπον θαυμαστόν ἀπωτέρους πολιτικούς σκοπούς.

Μέ τάς τακτικάς λαϊκάς συγκεντρώσεις της ἐνεψύχωσε καί ἐφανάτιζε τούς πολίτας καί προετοίμαζε τά πνεύματα διά τήν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἀνατροπήν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐκείνου καθεστῶτος.

Ἡ συντελουμένη προσπάθεια εἶχεν ἤδη ἀποδώσει λαμπρά ἀποτελέσματα. Χάρις εἰς αὐτήν ὠργανοῦτο καί ἡτοιμάζετο ἕνας νέος στρατός, θέλων καί δυνάμενος νά ὑποβοηθήσῃ σημαντικώτατα ἐν καιρῷ τό ἔργον τοῦ ὁμόφρονος στρατοῦ. Συμμετεῖχον καί ἐγώ μέ ἄλλους ἐν ἀποστρατείᾳ συναδέλφους μου εἰς ταύτην καί τακτικώτατα ἀπευθυνόμουν πρός τούς συγκεντρουμένους ὑπομιμνήσκων τά ὑπό τάς περιστάσεις ἐκείνας καθήκοντά των, ὡς Ἑλλήνων καί φιλελευθέρων πολιτῶν.

Ἐνεργῶς καί σημαντικώτατα ὑπεβοήθουν τήν ὅλην προσπάθειαν καί ἀρκετοί πολιτευταί φιλελεύθεροι ὡς ὁ Ν. Ἀβραάμ καί ὁ Γ. Μελᾶς. Καί ὅμως ἡ ὅλη αὐτή ὀργάνωσις ἠγνοήθη ὑπό τοῦ Σαράφη τελείως. Παρέμεινε εἰς τό περιθώριον, χωρίς νά χρησιμοποιηθῇ ἔστω καί ὑποβοηθητικῶς.

Γιὰ τὸν τρόπο ὅμως κατὰ τὸν ὁποῖο «ἡ ὅλη αὐτὴ ὀργάνωσις (ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» καὶ ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα») ἠγνοήθη ὑπὸ τοῦ Σαράφη τελείως», θὰ μιλήσουμε<σᾶν ἔρθη ἡ ὥρα. Ἢ μᾶλλον θὰ μιλήσῃ —καὶ μάλιστα, γιὰ πρώτη φορὰ— ἐκεῖνος ποὺ ἔζησε πιὸ κοντά, ἀπὸ ὅλους, στὴν πτυχὴ ἐκείνη τοῦ ἐθνικοῦ δράματος τοῦ 1935.

"ΠΟΙΟΣ ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΦΑΝΤΑΣΘΗ,,

ΣΤΗ συνέχεια τῆς ἱστορήσεώς του, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας (ποὺ δὲν πήγαινε γιὰ κάμποσο καιρὸ στὶς συνεδριάσεις τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς, ὕστερα ἀπὸ τὰ ψέματα, ποὺ εἶχαν εἰπωθῆ, ὅτι, τάχα, ἡ ματαίωση τοῦ κινήματος, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ν. Πλαστήρας περίμενε στὴ βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, ὠφειλόταν στοὺς δισταγμοὺς τοῦ ναυάρχου), προσθέτει:

...Ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν συνηντήθη ἐκ νέου μέ τόν πλοίαρχον Κολιαλέξην. Μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐπέκειτο νέα σύσκεψις τῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τήν ὁποίαν θά προσήρχοντο καί ἀξιωματικοί τῆς ξηρᾶς πρός λῆψιν ἀποφάσεων ἐπί σοβαρῶν θεμάτων. Τόπον καί ὥραν ταύτης θά μοί ἐγνώριζον ἐγκαίρως. Ἐν τῷ μεταξύ συνηντώμην κατ' ἰδίαν καί μέ ἀξιωματικούς τοῦ Ναυτικοῦ. Ὑπῆρχον πάντοτε ζητήματα πρός διακανονισμόν, ἐντολαί καί ὁδηγίαι πρός μετάδοσιν. Εἶχεν ἤδη ὀργανωθῇ ὑπό τοῦ Χαλκιοπούλου καί μία ὑπηρεσία πληροφοριῶν πρός συνεχῆ ἐνημέρωσιν ἡμῶν. Συναντήσεις ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἐλάμβανον ὅμως χώραν καί ἄνευ ἐμοῦ, ἐνίοτε δέ καί ἄνευ ἰδιαιτέρων προφυλάξεων. Πολλοί μάλιστα ἐξ αὐτῶν δέν ἐθεώρουν κἂν ἀναγκαίας τάς μυστικάς συσκέψεις. Ἀντήλλασσον συχνά τάς σκέψεις καί πληροφορίας των εἰς τά Κέντρα, ὅπου ἐσύχναζον, ἀκόμη καί ἐν μέσῃ ὁδῷ. Ἡ ἐλευθεριότης των αὐτῇ διόλου ἀπίθανον καί νά ὠφέλει. Ποῖος ἦτο δυνατόν νά φαντασθῇ καί πιστεύσῃ ὅτι ὄντως παρεσκευάζετο μέ ἕνα τοιοῦτον τρόπον Ἐπανάστασις: Θά ἐπεξήγουν καί θά ἀπέδιδον τά συμβαίνοντα εἰς ἕνα παροδικόν ἐρεθισμόν. Ὁπωσδήποτε τάς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου ἡ παρακολούθησις ἡμῶν ἐνετάθη. Περιωρίσθημεν οἱ μεγαλύτεροι πρωτίστως, εἰς τάς πλέον ἀπαραιτήτους κινήσεις.

Στὴ μέση τοῦ δρόμου, λοιπόν, ρυθμίζονταν οἱ λεπτομέρειες τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τριάντα χρόνια ἀργότερα (στὶς ἡμέρες μας) ἀντὶ τῆς μέσης τοῦ δρόμου, οἱ ἐμψυχωτὲς καὶ οἱ ὀργανωτὲς τοῦ Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. προτιμοῦσαν τὰ βραχάκια ἢ τὰ ὑψώματα τοῦ Ψυχικοῦ. (Ζήτημα διαθέσεως ὡς πρὸς τὸ τοπίο). Καὶ ἔτσι ὅλα λέγονταν καὶ ὅλα γίνονταν καὶ στὶς ρῦμες, καὶ στὶς ἀγυιές, καὶ στὰ καφενεῖα, καὶ στὰ ζαχαροπλαστεῖα, καὶ μπάρ, (εἰς τὰ ποικίλα «Κέντρα» ὅπου σύχναζαν οἱ συνωμότες), ὥστε κανεὶς νὰ μὴν εἶναι δυνατὸ νὰ τοὺς πάρῃ στὰ σοβαρά. Καὶ ἂς ἑτοιμαζόταν τὸ αἱματοκύλισμα τοῦ τόπου καὶ οἱ φόνοι ἀθώων παιδιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ — ἀξιωματικῶν, στρατιωτῶν, πολιτῶν. Καὶ ἦταν τόσο γελοία, μέσα στὴν τραγικότητά της, ἡ εἰκόνα, ποὺ ὅταν, εἰκοσιτετράωρα ὁλόκληρα πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ κινήματος, βγήκαν ὅλα στὰ φῶτα, κανένας δὲν ἔδωσε σημασία. Ἄλλο τώρα ἂν ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἔβγαλε στὰ φῶτα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἕνας ὁποιοσδήποτε συνωμότης, ἀλλὰ κάποιος «πολὺ μεγάλος», ἕνας ἀπὸ τοὺς πάρα πολὺ ἐπικίνδυνους τοῦ ἐπικείμενου ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου.

Καὶ ἐνῶ ἔτσι εἶχε ἡ κατάσταση κάποιος ἀπόφασισε πολλὰ καὶ σπουδαῖα πράγματα: Νὰ μιλήσῃ ἀνοιχτὰ στὸ Στέφανο Σαράφη, νὰ μιλήσῃ ἀνοιχτὰ στὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, νὰ μιλήσῃ ἀνοιχτὰ στὸν Νικόλαο Πλαστήρα. Καὶ, τώρα, τριάντα - ἕνα χρόνια ἀπὸ τότε θὰ ἀκούσουμε, γιὰ πρώτη φορὰ λεγμένα, τὰ ὅσα τοὺς εἶπε καὶ τὶς ἀπαντήσεις ποὺ ἀπὸ τὸν καθένα τους πῆρε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ρούσος, ἀποφασίζει νὰ ξεκαθαρίσῃ τὰ πράγματα. — Ἡ κατάστασις ἦταν ἀφόρητη. — Ὁ Στέφ. Σαράφης δηλώνει, πὼς «ἂν ὁ Πλαστήρας ἔλθῃ θὰ τὸν συλλάβουμε». — Θὰ τοὺς κρέμαγε ὅλους στὴν πλατεῖα τοῦ Συντάγματος. — Μιὰ ἀποκάλυψη ποὺ ἔκανε ὁ στρατηγὸς Ἀχιλλεὺς Πρωτοσύγκελλος. — «Ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος θὰ εἶναι ὁ Γ. Κονδύλης». — Ὁ Στ. Σαράφης ἐπιβεβαιώνει. — «Ἔτσι ἀκριβῶς ἔχουν τὰ πράγματα». — Ἀπόφαση γιὰ μετάβαση στὴν Κρήτη. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καταταραγμένος ἐπαναλαμβάνει: «Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν! Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν». — Τὰ διαβατήρια, ἡ μὴ προστέγνιση στὸν Πειραιᾶ, καὶ ἡ παράκληση πρὸς τὸν Ἰταλὸ π

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΣΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Ὁ Στέφανος Σαράφης ἤθελε γιὰ ἀρχηγὸ τὸν Γεώργιο Κονδύλη

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ: «ΩΣΤΕ, ΛΟΙΠΟΝ, ΜΕ ΕΞΗΠΑΤΗΣΑΝ»

80ον

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὸ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸ καὶ τὸ ἀλληλοφάγωμα ποὺ συντάραζε τὶς δημοκρατικὲς φατρίες, καὶ ποὺ δώδεκα χρόνια πρὶν —ἀπὸ τὸ 1923— εἶχαν προβλέψει καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος, καὶ ἐνῶ τὸ μίσος καὶ ἡ περιφρόνηση ποὺ ἀμοιβαῖα κατάτρωγαν τοὺς ὑπέρμαχους τῆς ἀβασίλευτης βρίσκονταν στὸ κατακόρυφό τους, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ προσωπικὸς του σύνδεσμος μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, ὁ Νικόλαος Ρούσος, σκέφθηκε πὼς γιὰ νὰ ξεκαθαρίση τὰ πράγματα καὶ γιὰ νὰ προστατεύση τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ἔπρεπε νὰ πάρη ὡρισμένες πρωτοβουλίες. Αὐτὸ καὶ ἔγινε.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ Νικ. Ρούσος. Ἡ κατάστασις ἦτο ἀφόρητος. Ὑπὸ τὴν γνωστὴν δὲ ἰδιότητά μου, συνέχιζα νὰ μετέχω συχνὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐτηροῦμην ἐνήμερος τῆς προόδου τῶν προετοιμασιῶν διὰ τὸ κίνημα. Μετὰ μεγάλης ὅμως λύπης καὶ ἀπογοητεύσεως ἔβλεπα τὰς ὑφισταμένας διαμάχας καὶ τὰς ἀντιδικίας μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγόντων. Αἱ ἀνησυχίαι μου, μάλιστα, ἐκορυφώθησαν κατά μίαν συνεδρίασιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε λάβει μέρος ὁ Στέφ. Σαράφης. Ἦτο τότε ποὺ ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας μᾶς εἶχε δηλώσει ὅτι ὁ στόλος ἦτο ἕτοιμος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του διακοσίους ὡπλισμένους πολίτας, διὰ νὰ κρατήση τὸν ναύσταθμον δύο τοὐλάχιστον ἡμέρας· ὥστε νὰ ἐφοδιάση τὰ πλοῖα μὲ καύσιμα καὶ πυρομαχικά. Ἠκολούθησε τὸ ταξίδιον ἢ μᾶλλον ἡ περιπλάνησις τοῦ Ν. Πλαστήρα εἰς Μιλάνον, Βενετίαν, Τεργέστην καὶ Σόφιαν καὶ τὸ τηλεγράφημα τὸ ἀποσταλὲν τῇ ἀξιώσει τοῦ Στεφ. Σαράφη περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀμέσου ἐγκαταλείψεως τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

"ΑΝ Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΕΛΘΗ ΘΑ ΤΟΝ ΣΥΛΛΑΒΟΥΜΕ,,!

ΚΑΙ ὁ Νικόλαος Ρούσος συνέχισε:

— Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, ἀπεφάσισα νὰ ξεκαθαρίσω τὰ πράγματα καὶ νὰ μάθω τί ἀκριβῶς συμβαίνει. Ὅπως δὲ ἤδη σᾶς ἔχω εἰπῆ, ἐγὼ συνεδεόμην, τότε, μὲ τὸν Στέφανον Σαράφην, ἰδιαιτέρως. Καὶ ἀπὸ τὰς συνομιλίας ποὺ εἶχα μαζί του, ἔξω ἀπὸ τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν πεπεισμένος ὅτι οὗτος ἦτο σφόδρα ἀντίθετος δι' ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος ὑπό τοῦ Ν. Πλαστήρα. Μίαν ἡμέραν, λοιπόν, ποὺ ἐφεύγαμεν ἀπὸ πολύωρον συνεδρίασιν, ἤτις ἐγένετο εἰς οἰκίαν τινά, εὑρισκομένην εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἐπῆρα κατ' ἰδίαν τὸν Στέφ. Σαράφην καί· ἀφοῦ ἐπροχωρήσαμεν οἱ δύο μας, τοῦ εἶπα, περίπου, τὰ ἑξῆς: «Ἄκουσε, ἀγαπητὲ Στέφανε. Ἐργαζόμεθα ὅλοι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος. Κοινὸς εἶναι ὁ σκοπός μας. Γνωρίζεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ ἐκ μέρους τοῦ Βενιζέλου. Γνωρίζεις ἐπίσης τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν μου. Κανεὶς ἄλλος πλὴν ἐκείνου δὲν μὲ ἐνδιαφέρει. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ φανῶ ἀντάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς στοργῆς του. Δι' αὐτό, νομίζω, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶμαι πλήρως ἐνημερωμένος, ὥστε καὶ ἐγὼ μὲ τὴν σειράν μου νὰ κατατοπίζω καὶ ἐκεῖνον ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Σέ ἐρωτῶ, λοιπόν: Ποῖος θὰ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μελετωμένου κινήματος; Διότι αἱ πληροφορίαι ποὺ ἔχω μέχρι στιγμῆς εἶναι λίαν συγκεχυμέναι. Ἀναμφισβητήτως δέ χρειάζεται, πέραν τῆς ἐπιτροπῆς, ἕνας ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ ἐμπνέη, καὶ θὰ καθοδηγῆ, καὶ θὰ συντονίζη. Σοῦ προσθέτω ὅτι δὲν ἔχω οὐδεμίαν προτίμησιν διὰ κανέναν ἐξ ἐκείνων τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀκούω. Ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ μὴ ἀποτύχη τὸ κίνημα.

Ἐρωτῶ:

— Καὶ τί σᾶς εἶπε ὁ Στέφανος Σαράφης;

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Μέ ἐκοίταξε καί εὐθὺς ἀμέσως τὸν ἤκουσα λέγοντα: «Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἠμπορῶ νὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ μόνον τοῦτο: Ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος θὰ εἶναι οἱοσδήποτε ἄλλος· ἐκτὸς τοῦ Πλαστήρα. Καί ἂν ὁ Πλαστήρας δοκιμάση νὰ εἰσέλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ τὸν συλλάβουμε. Αὐτὰ σοῦ λέγω σήμερα. Ἀλλά σέ 3—4 ἡμέρες θὰ ἔχης νεώτερα. Καὶ τότε θὰ μάθης ποῖος θὰ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐγχειρήματος».

ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΡΕΜΑΓΕ ΘΛΟΥΣ!

ΕΡΩΤΗΣΗ:

— Μετὰ ἀπὸ τὶς 3—4 ἡμέρες σᾶς εἶπε τίποτα;

Ἀπάντηση:

— Ὁ ἴδιος ὁ Στ. Σαράφης δὲν μοῦ εἶπε τίποτε. Μόλις ὅμως παρῆλθε τὸ ταχθὲν τριήμερον, συνέβη κάτι ἄκρως ἐνδιαφέρον. Ἀλλά προτοῦ σᾶς ἀποκαλύψω τί συνέβη, πρέπει νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἐκείνην συζήτησιν, μετὰ τοῦ Στ. Σαράφη, ἀντελήφθην, ἐκ τῶν λεγομένων του, ὅτι καὶ τινές ἐκ τῶν τότε ἐν ἐνεργείᾳ στρατηγῶν δὲν ἤθελον ἐπ' οὐδενὶ τὸν Ν. Πλαστήραν. Διότι οὗτος· ὅταν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἐφυγαδεύθη ἐξ Ἑλλάδος, τοὺς διεμήνυσε ὅτι κάποτε θὰ ἐπανέλθη καὶ τότε «θὰ τοὺς κρεμάση ὅλους [redacted] τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος».

— Γιατὶ θὰ τοὺς κρέμαγε στὴν πλατεῖα μὲ τὸ συμβολικὸ ὄνομα;

— Διότι δὲν τὸν ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικτατορίας.

(Στὴν παραβίαση, δηλαδή, καὶ στὴν καταπάτηση τοῦ Συντάγματος «ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας»).

Ἔτσι τὴν ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ποὺ ἔθεσε ὁ Νικ. Ρούσος δὲν τὴν ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος τὸν ὁποῖο τοῦ ἔστειλε («κατόπιν συνεννοήσεως») ὁ μετὰ ἑπτὰ χρόνια ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ.

"ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ Ο Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ,,

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως τὸν Νικ. Ροῦσο νὰ ἀποκαλύπτη (ἀπὸ τὴ δική του σκοπιὰ) καὶ τὴν πτυχὴ αὐτὴ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας.

— Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας μοῦ λέει ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μὲ ἐπεσκέφθη εἰς τὸ σπίτι μου κάποιος κατώτερος ἀξιωματικός, φέρων πολιτικὴν περιβολήν. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἀχιλλεὺς Πρωτοσύγκελλος, τότε γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, καὶ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ἐπεθύμει νὰ μὲ συναντήση κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Στ. Σαράφη. Ἐγὼ ἀπεδέχθην, καὶ ὡς τόπος συναντήσεώς μας, διὰ τὴν ἑπομένην, ὡρίσθη μία οἰκία εὑρισκομένη εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Βουλῆς. Τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν μετέβην εἰς τὸ ὑποδειχθὲν μέρος καὶ ἐκεῖ ἐπραγματοποιήθη ἡ συνάντησις. Ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος, ἀφοῦ μοῦ εἶπεν ὅτι μὲ βλέπει κατ' ἐντολὴν τοῦ «Προέδρου» μοῦ προσέθεσεν ὅτι οὗτος (ὁ «Πρόεδρος») τρέφει μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὸν πρόσωπόν μου, καθὼς καὶ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν ἐχεμύθειάν μου. Συνεχίζων μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ «Πρόεδρος» τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ μοῦ κατασταθῆ γνωστὸν ὅτι αὐτὸς ὁ «Πρόεδρος» θὰ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. Καί, τέλος, μοῦ ἐτόνισεν ὅτι «ὁ Πρόεδρος, παρὰ τὴν πικρίαν ποὺ ἐδοκίμασεν κατὰ τὸ παρελθόν, διότι ὁ Βενιζέλος ἐνηγκαλίσθη τὸν Πλαστήραν, παραμερίζων ἐκεῖνον, εἶναι, ἐν τούτοις, ἀποφασισμένος νὰ συντελέση, ὅπως τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος διευθύνη καὶ πάλιν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων». Ἐγώ, ἀφοῦ τὸν ἤκουσα μετὰ προσοχῆς, προσεποιήθην ὅτι δὲν ἀντελήφθην διὰ ποῖον «πρόεδρον» ὡμίλει, καί, πράγματι, ἀφελῶς, τὸν ἠρώτησα «ποῖον πρόεδρον ἐννοεῖ». Ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος μοῦ εἶπεν: «Ἀλλά, βεβαίως, διὰ τὸν πρόεδρον Κονδύλην, τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, κατ' ἐντολὴν τοῦ ὁποίου, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐπεζήτησα τὴν μεθ' ὑμῶν συνάντησιν». Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Γ. Κονδύλη μοῦ ὡμίλησεν, ὡς πλήρως κατατοπισμένος, περὶ τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς, καί ὅταν τὸν ἠρώτησα «ἐὰν ὁλόκληρος ἡ ἐπιτροπὴ ἦτο ἐν γνώσει τῆς ἀποφάσεως ὅπως τοῦ Κινήματος ἠγηθῆ ὁ πρόεδρος Κονδύλης», ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος μοῦ εἶπε «διατί τό ἐρωτᾶτε αὐτό;» Τότε ἐγὼ δὲν ἀπέκρυψα τὸν λόγον τοῦ ἐρωτήματός μου, τονίσας ὅτι, «ἐὰν ὁλόκληρος ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἦτο γνῶστις τῶν ἀποφασισθέντων, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐπέλθη σύγχυσις εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐγχειρήματος».

ΑΡΚΕΤΟ ΠΟΥ ΤΟ ΞΕΡΕΙ Ο ΣΑΡΑΦΗΣ

ΜΟΛΙΣ ὁ Νικ. Ροῦσος τέλειωσε τὴ φράση του ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος τοῦ ἔδωσε μιὰ κατηγορηματικὴ ἀπάντηση.

— Εἰς τὴν ἀνησυχίαν μου περὶ συγχύσεως, μοῦ ἱστόρησε ὁ Νικ. Ρούσος, ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ἔσπευσε νὰ μοῦ δώση αὐτὴν τὴν ἀπάντηση: «Ὁ Σαράφης καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζουν ποία ἀπόφασις ἐλήφθη ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ, εἶναι καὶ ἐνήμεροι καὶ σύμφωνοι. Ἄλλως τε, καὶ μόνον ὁ Σαράφης νὰ τὸ ἐγνώριζεν, εἶναι ἀρκετόν».

Ἐρωτῶ:

— Ἔτσι τέλειωσε ἡ συνομιλία σας;

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος ἀπαντᾶ:

— Ὄχι, ἡ συνομιλία μας δὲν ἐτελείωσεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Συνεχίσαμεν, καί, μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἰς μίαν στιγμήν, ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος μοῦ εἶπεν, ὅπως καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ὁ πρόεδρος Κονδύλης ἔχει τὴν γνώμην ὅτι, ἐὰν ἐπετύγχανε τὸ Κίνημα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθη ὁ Βασιλεύς, διὰ νὰ ἠρεμήση ὁ τόπος. Ἀκολούθως δὲ μοῦ συνέστησε νὰ ἀποφεύγω τὸν πρόεδρον τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως». Ὅσον ὁ Σαράφης μοῦ ὡμίλησε τόσον κατηγορηματικά, θὰ εἶπα ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦτο καὶ ἐνήμερος καὶ σύμφωνος.

ΓΙΑ ΝΑ ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΑΛΛΑ ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ Νικ. Ρούσου δὲν τελειώνει ἐδῶ. Γιατὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου δὲν ἀρκέστηκε στὰ ὅσα εἶπε ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελλος καὶ στὰ ὅσα τοῦ ἐπιβεβαίωσε ὁ Στέφανος Σαράφης.

Ἀπὸ τότε ποὺ ἐκδηλώθηκαν οἱ πρῶτες διαμάχες καὶ ἀντιδικίες ἀνάμεσα στοὺς ἰθύνοντες τὰ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» εἶχε ἀνησυχήσει σφόδρα. Μὰ οἱ ἀνησυχίες του ἔγιναν ἀκόμα μεγαλύτερες ὅταν τοῦ λέχθηκε ξεκάθαρα ὅτι ἀρχηγὸς τοῦ «ἐγχειρήματος» θὰ ἦταν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης. Καὶ μόλις σχημάτισε τὴ γνώμη ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ γίνονταν ἀφορμὴ νὰ ἀποτύχη τὸ κίνημα, αἰσθάνθηκε πὼς ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ τοῦ ἐπέβαλλε ἕνα μεγάλο καθῆκον: νὰ τὸν προστατεύση μὲ ὅλη του τὴ δύναμη καὶ μὲ κάθε τρόπο. Ἔτσι πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ πάη ὅσο τὸ δυνατὸν τὸ ταχύτερο στὴ Χαλέπα γιὰ νὰ ξεκαθαρίση τὰ πράγματα.

— Ναί· μοῦ εἶπε ὁ Νικ. Ροῦσος. Ἐγὼ κάθε 15 ἡμέρες μετέβαινα εἰς τὰ Χανιὰ διὰ νὰ ἐνημερώνω τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἐπὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἀφεώρων εἰς τὸ γραφεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν φορὰν ὅμως ἐκείνην καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπόφασίς μου καὶ καθῆκον μου ἦτο νὰ εὑρεθῶ τὸ δυνατὸν ταχύτερον πλησίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἀφῆκα νὰ παρέλθη τὸ δεκαπενθήμερον. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ἔσπευσα ἀμέσως καὶ ἐπῆρα τὸ πλοῖον διὰ τὰ Χανιά. Διότι παρηκολούθουν τὰ πάντα ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, προσεπάθουν νὰ παρακολουθοῦν τὰ πάντα καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Στ. Σαράφη καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Γ. Κονδύλη. Ὅταν δὲ ἠθέλησα νὰ πραγματοποιήσω τὴν μετάβασίν μου εἰς Κρήτην, ἀπέφυγον ἐπιμελῶς νὰ γνωστοποιήσω τὰ τοῦ ταξιδίου μου, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ στενοῦ περιβάλλοντός μου.

"ΩΣΤΕ, ΛΟΙΠΟΝ, ΜΕ ΕΞΗΠΑΤΗΣΑΝ,,!

ΕΤΣΙ βρέθηκε καὶ πάλι στὴν Κρήτη. Τὴ φορὰ ὅμως αὐτὴ γιὰ κάτι πολὺ σπουδαῖο.

— Μόλις ἀφίχθην εἰς τὴν Χαλέπαν, μοῦ ἱστόρησε ὁ Νικ. Ροῦσος, ἐπῆρα τὸν Ἐλ. Βενιζέλον καὶ ἐκλείσθημεν εἰς τὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ του. Καὶ εὐθὺς τοῦ εἶπα: «Ἔρχομαι, κύριε Πρόεδρε, διὰ νὰ σᾶς ἀνακοινώσω ὡρισμένας πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχω ἀπὸ πρώτο χέρι». Καὶ τοῦ εἶπα, ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, τὰ ὅσα εἶχον λεχθῆ μεταξὺ τῶν Στεφ. Σαράφη, Ἀχιλ. Πρωτοσυγκέλλου καὶ ἐμοῦ. Καί· ἐνῶ ἐπερίμενα νὰ μοῦ εἰπῆ ὅτι γνωρίζει τὰ πάντα, καὶ ὅτι, ἐν συνεχείᾳ, θὰ μοῦ ἔδιδε σχετικὰς ὁδηγίας, τὸν εἶδα νὰ ἐγείρεται, πολὺ ταραγμένος, καὶ νὰ ἀρχίζη νὰ περιπατῆ ἐπάνω - κάτω εἰς τὸ σαλόνι. Ὁ ἐκνευρισμός του ἦτο ἀφάνταστος. Αἴφνης, μοῦ λέγει: «Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν. Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν». Ἐγὼ δὲν ὡμίλουν, ὅπως συνήθιζα νὰ πράττω, ὁσάκις τὸν ἔβλεπα ἐν ταραχῇ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὸν ἄφηνα πάντοτε νὰ ἠρεμήση καὶ μετὰ τοῦ ἔλεγον τὰ ὅσα ἤθελον νὰ τοῦ εἰπω. Μετά τινα δευτερόλεπτα σιωπῆς, ἀπὸ τὰ δευτερόλεπτα ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται αἰῶνες, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶπε: «Τί νὰ κάμω! Τί νὰ κάμω! Πρέπει, ὁπωσδήποτε, νὰ ἀντιδράσω». Εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἠρεμῆ. Ἦλθε καὶ ἐκάθησε κοντά μου, λέγων: «Αὐτὰ ποὺ μοῦ εἶπες εἶναι, τὸ ὀλιγώτερον, καταπληκτικά, πρέπει νὰ φύγω ἀμέσως διὰ τὸ ἐξωτερικόν». Ἡ ἀπάντησίς μου ὑπῆρξεν ἀστραπιαία. Τοῦ εἶπον: «Αὐτό, κύριε Πρόεδρε, εἶναι ἡ καλυτέρα λύσις. Τοῦτο δὲ ἤθελα νὰ σᾶς προτείνω καὶ ἐγώ. Εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι, ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας, τὸ Κίνημα θὰ ἀποτύχη παταγωδῶς, καί, ἐπομένως, δὲν πρέπει νὰ εὑρίσκεσθε ἐδῶ».

"ΝΑ ΕΤΟΙΜΑΣΗΣ ΤΟ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ ΜΟΥ,,

ΕΡΩΤΩ:

— Καὶ τί ἀπεφασίσθη;

Ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἰδὼν πόσον ἐνθουσιωδῶς ὑπεστήριξα τὴν ἄποψιν περὶ ἀμέσου ἀναχωρήσεως του ἐξ Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπετέλει, τότε, μονοδικὴν διέξοδον καὶ σωστικὴν ὁδόν, μοῦ εἶπε: «Θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ φύγης ἀπόψε, ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας. Μόλις δὲ ἀφιχθῇς, ἐκεῖ, αὔριον πρωῒ - πρωΐ, νὰ ἑτοιμάσης τὸ διαβατήριόν μου, καθὼς καὶ τὸ διαβατήριον τῆς γυναικός μου. Ἐπὶ πλέον νὰ ἐπισκεφθῆς τὸν πρέσβυν τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ τὸν παρακαλέσης, ἐκ μέρους μου, νὰ φροντίση, ὅταν θὰ τὸν εἰδοποιήσης πότε ἀκριβῶς θὰ φύγωμεν, ὅπως τὸ ἰταλικὸν ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον διέρχεται ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον, καὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιβιβασθῶ, μετὰ τῆς Ἕλενας, νὰ μὴ προσεγγίση εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀλλὰ νὰ μᾶς μεταφέρη, κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Ἰταλίαν». Καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀποφύγωμεν συγκέντρωσιν καὶ ἐκδηλώσεις τῶν φίλων μας». Ἐγὼ ἐχάρην ὅλως ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Διότι ἐπίστευον εἰλικρινῶς ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του διὰ τὸ ἐξωτερικόν, θὰ τὸν ἀπεμάκρυνε τοῦ μεγίστου κινδύνου, ποὺ ἔως τότε, εἶχε διατρέξει εἰς ὁλόκληρον τὴν ζωήν του. Ἐὰν δὲ τὸ ταξίδιον ἐκεῖνο ἐπραγματοποιεῖτο, οὔτε ὁ Ἀλέξ. Ζάννας θὰ ἔγραφε ὅτι τὸ κίνημα τοῦ 1935 ἔφερε τὸν Ἐλ. Βενιζέλον εἰς τὸν τάφον, οὔτε ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς ὅτι ἐσκότωσε τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, οὔτε ὁ Ἀνδρέας Γιπαράκης, ὅτι τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν θάνατον. Δυστυχῶς ὅμως ἄλλαι ἦσαν αἱ βουλαὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἄλλαι αἱ ἐπίμονοι, φορτικαὶ καὶ πιεστικαὶ εἰσηγήσεις ἑνίων φίλων του.

Γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε αὔριο, ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ἀπόλυτα ἕτοιμος νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐμποδίστηκε ἀπὸ τοὺς κακοὺς του σύμβουλους καὶ πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ τὸν ὑπερδημοκρατικώτατο παλαιὸ συνεργάτη του Γεώργιο Καφαντάρη, ποὺ, πρὶν λίγο καιρό, τοῦ εἶχε ἐπιφυλάξει, μέσα στὴ Βουλή, τοὺς σκληρότερους χαρακτηρισμοὺς καὶ τὸν εἶχε ἀποκαλέσει «πολιτικῶς νεκρό».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤθελε νὰ φύγη γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ διάφοροι παράγοντες τὸν βεβαίωναν πὼς κ'τὸ κίνημα θὰ ἐπιτύχη ὁπωσδήποτε». — Πῶς καὶ γιατὶ ματαιώθηκε ἡ ἀναχώρηση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Ὁ Νικ. Ροῦσος ἱστορεῖ πὼς «τὸ θέαμα ἦταν ἀπελπιστικό». — Προσπάθεια τουλάχιστο γιὰ μιὰ ἀναβολὴ τῆς ἐπαναστάσεως. — Μυστικὸ ταξίδι στὶς Κάννες. — Ἀλλαγὴ γνώμης ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωΐ. — Τί ἔλεγαν τὰ ἑπτὰ γράμματα. — Ἡ ἐνίσχυση ἀπὸ τὸν Ἀντώνη Φὶξ καὶ ἡ νέα φρικτὴ αἱμόπτυση. — Οἱ Κυριάκος καὶ Σοφοκλῆς Βενιζέλος συμφωνοῦν μὲ τὸν Νικ. Ροῦσο. — Ἡ ἐπιστροφὴ καὶ οἱ περιπέτειες

Ὁ Ἐλευθέριος Κυριάκου Βενιζέλος μὲ τὸν ἔγγονό του Ἐλευθέριο Κυριάκου Βενιζέλο, λίγα χρόνια πρωτοῦ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καταταραχθῆ ἀπὸ τὶς εἰδήσεις τοῦ Νικ. Ρούσου καὶ ἐπαναλάβη ταραγμένος τὴν φράση: «Ὥστε λοιπόν μὲ ἐξηπάτησαν, ὥστε λοιπόν μὲ ἐξηπάτησαν»!

ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

παρὰ τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ Ἱνστιτούτου δι' ἐπαρχιακὲς πόλεις. Μισθὸς 4.500 ἕως 6.000 δρχ. μηνιαίως. Τηλεφωνήσατε 622.887 ὥραι 9 — 1

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΝΩ ΤΟ ΘΕΑΜΑ ΗΤΑΝ ΑΠΕΛΠΙΣΤΙΚΟ

Ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος ματαιώνει τὸ ταξίδι του στὴν "Απω Ἀνατολὴ

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΣΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ

81ον

ΕΚΕΙΝΑ ποὺ λέχθηκαν στὴ Χαλέπα τῶν Χανίων μεταξὺ τῶν Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Νικ. Ρούσου, καὶ οἱ ἀποκαλύψεις ποὺ ἔκανε ὁ δεύτερος πρὸς τὸν πρῶτο (ὕστερα ἀπὸ τὶς συζητήσεις του μὲ τοὺς Ἀχιλ. Πρωτοσύγκελλο καὶ Στέφ. Σαράφη), ἔτσι ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων νὰ ἐπαναλαμβάνη, ταραγμένος, τὴ φράση: «Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν! Ὥστε, λοιπόν, μὲ ἐξηπάτησαν!», εἶχαν, σὰν ἄμεση ἀντίδραση, τὴν ἀπόφαση, ποὺ ἂν γινόταν πραγματικότητα θὰ ἀπόβαινε σωστική. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος βρῆκε τὸ ταξίδι, στὸ ἐξωτερικό, σὰν μοναδικὴ διέξοδο ἀπὸ τὸν κλοιὸ καὶ ἀπὸ τὸν κυκεῶνα, ποὺ τοῦ εἶχαν δημιουργήσει οἱ ἀλληλομισούμενοι καὶ ἀλληλοτρωγόμενοι ὀπαδοί του καὶ ὑπέρμαχοι τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. Τὸ αἴσθημα τῆς φυγῆς τὸν κατέλαβε ὁλόκληρο, καὶ ἂν, τελικά, τὸν ἄφηναν, ὄχι μόνο στὴν "Απω Ἀνατολὴ θὰ πήγαινε —ὅπως γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφθηκε— ἀλλὰ καὶ πιὸ μακρυὰ ἀκόμα. Ἄλλο ἂν σὲ ἐλάχιστα εἰκοσιτετράωρα, καὶ μετά, προπαντός, ἀπὸ τὴν ὀλέθρια παρέμβαση τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη, ἀρνήθηκε, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Καὶ ἄλλο ἂν διαψεύδοντας, τάχα, ἐκείνους ποὺ ἔγραψαν (στὴν ἐφημερίδα «Ἑστία» τῶν Ἀθηνῶν), ὅτι πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Ἰαπωνία, τόνισε μὲ «ἀγανάκτηση», ὅτι ἡ εἴδηση ἦταν «φανταστική». Καί, μάλιστα, ἀπαράδεκτα «φανταστική», γιατὶ «τὸν ἐμφανίζει ἱκανὸν τοιαύτης πολιτικῆς ἀνανδρίας, ὥστε, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπαπειλοῦνται κατὰ τῆς Χώρας κίνδυνοι δικτατοριῶν καὶ μοναρχικῆς παλινορθώσεως, νὰ ἀπομακρυνθῆ τόσον, ποὺ νὰ εἶναι ἀδύνατος, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, ἡ ἄμεσος ἐπιστροφή του».

— Μακάρι νὰ ἐγίνετο τὸ ταξίδι ἐκεῖνο· μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ προσωπικὸς σύνδεσμός του, μὲ τὴν Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή, ὁ Νικόλαος Ροῦσος. Ἄκουσα μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀπόφασίν του δι' ἀναχώρησιν ἐξ Ἑλλάδος, ὥστε δὲν ἔβλεπα τὴν ὥραν ποὺ θὰ ἔφευγα ἀπὸ τὴν Κρήτη, διὰ νὰ τοῦ ἑτοιμάσω τὰ διαβατήρια. Πράγματι δὲ ἀνεχώρησα τὸ ἴδιο βράδυ διὰ Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας, τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα.

"ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ„!

ΚΑΙ προσθέτει:

— Ἔκαμα ὅτι ἦτο δυνατὸν διὰ νὰ ἐπιταχύνω τὰ πράγματα. Καὶ ἀφοῦ ἑτοίμασα τὰ διαβατήρια, ἐξησφάλισα καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ἰταλοῦ πρεσβευτοῦ, ὅπως τὸ ἰταλικὸν ἀτμόπλοιον τῆς γραμμῆς, τὸ διερχόμενον ἐκ τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, μὴ προσέγγιση εἰς Πειραιᾶ. Τότε εἰδοποίησα τὸν Ἐλ. Βενιζέλον δι' ἐπιστολῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔπραττα πάντοτε. Ἔστελλα δέ τὰς ἐπιστολάς δι' ἐμπίστου ἐπιβάτου. Μόλις ὅμως ἡ ἐπιστολή μου ἔφθασεν εἰς Χαλέπαν, ἤρχισε νὰ διαδίδεται, ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἰθυνόντων τὰ τῆς συνωμοσίας, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τοῦ κινήματος καὶ ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, ὑπεκίνουν τὸν Ἐλ. Βενιζέλον νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρωτῶ:

— Πότε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀποφάσισε νὰ ματαιώση τὸ ταξίδι του;

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος ἀπαντᾶ:

— Μετὰ μίαν ἑβδομάδα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ἀναβάλλει τὴν ἀναχώρησίν του. Καί ἰδού ἀκριβῶς διατί: Ἔγραψεν εἰς τὸν Ἀλέξ. Ζάνναν, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ φύγη διά τὴν Γαλλίαν, καί τό πρᾶγμα διεδόθη εἰς τὸν κύκλον πού προανέφερα. Ἀλλ' ὁ ἀρχικῶς στενός, ἐνδοσυνωμοτικός κύκλος ἤρχισε νὰ εὐρύνεται. Ἔσπευδον τότε ὅλοι εἰς τά Χανιά διά νά ἀποτρέψουν τήν ἀναχώρησιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Καί ὁ καθεὶς ἐχρησιμοποίει τὰ ἰδικά του ἐπιχειρήματα. Ἄλλοι τοῦ ἔλεγον ὅτι δέν πρέπει νά παρασύρεται ἀπό ἐμέ, διότι δέν ἔχω καλάς πληροφορίας καί ὅτι τό κίνημα θά ἐπιτύχη ὁπωσδήποτε. Ἄλλοι ὅτι πρέπει νά μείνη ὁπωσδήποτε, διότι ἡ ἀναχώρησίς του θά ἐκλόνιζε τό ἠθικόν τῶν ἀξιωματικῶν καί τοῦ λαοῦ. Ἄλλοι, πὼς ἐάν εὑρίσκετο μακράν τό κίνημα θά ἀπετύγχανε. Ἄλλοι ὅτι ἐπέκειτο ἡ δίκη τῆς ἀποπείρας καί ὅτι δέν ἦτο ἐπιτρεπτόν νά ἀπουσιάση ἡ Ἕλενα Βενιζέλου, ἥτις ἦτο ἡ κυριωτέρα μάοτυς κατηγορίας. Καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Μεταξύ δέ ἐκείνων οἵτινες ἐπέμενον νά μή ἀναχωρήση ἐξ Ἑλλάδος, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἦτο καί ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τόν Στέφ. Σαράφην.

ΤΟ ΘΕΑΜΑ ΗΤΑΝ ΑΠΕΛΠΙΣΤΙΚΟ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ Νικ. Ροῦσος τὴν ἱστόρησή του, μοῦ λέει:

— Ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τάς Ἀθήνας, ὁ σάλος, αἱ διαφωνίαι καί αἱ διαστάσεις ἐξηκολούθουν μέ σφοδρότητα. Καί ἀντί ἡ σφοδρότης νά μειοῦται, ἐξ ἀντιθέτου ὑπερενετείνετο. Τό θέαμα ἦτο ἀπελπιστικόν. Οἱ κυριώτεροι ἐπαναστατικοὶ παράγοντες. Σαράφης κ.λ., ἐνῶ ἐνήργουν, δῆθεν, ἐν ὀνόματι τοῦ Πλαστήρα, διότι ἐγνώριζαν ὅτι οἱ περισσότεροι στρατιωτικοί δέν θά ἐκινοῦντο παρά μόνον ὑπό ἀρχηγίαν Πλαστήρα, εἶχαν λάβει, ἐν τούτοις, τήν ἀπόφασιν νά τόν συλλάβουν καί νά τόν ἀπομονώσουν ἐάν κατώρθωνε νά εἰσέλθη εἰς τήν Ἑλλάδα.

Ἐρώτηση:

— Τίς προθέσεις αὐτὲς τοῦ Σαράφη τὶς ἤξεραν πολλοί;

Ἀπάντηση:

— Εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι μεγάλος ἀριθμός ἀξιωματικῶν, προπαντός δέ κατωτέρων, εὑρίσκοντο ἐν ἀγνοίᾳ. Ἐγὼ δέ βαθύτατα ἀπογοητευμένος ἀπό τήν ἀναβολήν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς τό ἐξωτερικόν, καί πεπεισμένος πλέον ὅτι ὁ Σαράφης καί οἱ σύν αὐτῷ ἦτο ἀδύνατον νά ἀλλάξουν καί γνώμην καί σχέδια, ἤρχισα νά ἐπιθυμῶ ὄχι πλέον τήν ἀναβολήν τοῦ κινήματος, ἀλλά τήν ὁριστικήν ματαίωσίν του. Λέγω νά «ἐπιθυμῶ», διότι πέραν τῆς ἐπιθυμίας μου αὐτῆς οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέργειαν ἔκαμα, ἀντίθετον πρός τάς ἐνεργείας καί τάς ἀποφάσεις πού ἐλάμβανε ἡ Ἐπιτροπή καί εἰς οὐδένα ὡμίλησα δι' ὅσα ἐγνώριζα καί δι' ὅσα ἐσκεπτόμην, ἐκτός φυσικά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΤΑΙΩΣΗ "Η ΤΗΝ ΑΝΑΒΟΛΗ

ΩΣ ΤΗ στιγμὴ ἐκείνη ὁ Νικ. Ροῦσος εἶχε δῆ τοὺς δύο, ἀπὸ τοὺς τρεῖς, παράγοντες τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας, ποὺ σὲ λίγο θὰ βύθιζε τὴν Ἑλλάδα στὸ αἷμα καὶ στὸ πένθος, καὶ ποὺ πάρα-λίγο θὰ στοίχιζε στὴ χώρα μας, ἀκόμα, καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητά της. Εἶχε δῆ τὸν Στέφανο Σαράφη, ποὺ τὸν παράπεμψε στὸν Ἀχιλ. Πρωτοσύγκελλο, γιὰ νὰ μάθη τελικά, ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ὅτι γιὰ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος προοριζόταν ὁ «Πρόεδρος», ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης. Καὶ εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ νὰ ἐπιβεβαιώνη τοῦ «λόγου τὸ ἀσφαλές». Εἶχε δῆ ὕστερα τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, εἶχε πρῶτος μάθει (καὶ ἐνισχύσει) τὴν ἀπόφασή του γιὰ ἀναχώρηση ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρῶτος εἶχε λυπηθῆ ὅταν ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ματαιώθηκε. Ἔμενε ἀκόμα ὁ τρίτος βασικὸς «παράγων» τοῦ δράματος. Καὶ αὐτὸν ἀποφάσισε νὰ δῆ.

— Ναί· μοῦ ἱστόρησε ὁ Νικ. Ροῦσος. Καί ἦτο τοῦτο ἀπαραίτητον. Προφασισθείς, ἄλλην σοβαράν ἀπασχόλησίν μου, δέν ἔλαβα μέρος εἰς τήν ἐπομένην σύσκεψιν τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τήν ὁποίαν μέ εἶχον καλέσει. Καί ἦτο αὐτή ἡ τελευταία φορά καθ' ἣν ἐκλήθην ὑπό τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐσκέφθην τότε ὅτι ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νά συναντήσω καί τόν ἐκτός τῆς Ἑλλάδος παράγοντα τῶν ἐπαναστατικῶν πραγμάτων καί νά τοῦ ἐξηγήσω προσωπικῶς καί προφορικῶς τήν ἀληθῆ κατάστασιν. Καί τοῦτο μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά υἱοθέτει καί ἐκεῖνος τήν ἀποψίν μου περί τῆς ἀνάγκης τῆς ματαιώσεως ἤ πάντως τῆς ἀναβολῆς τοῦ κινήματος. Ἐννοῶ, βεβαίως, τόν Νικόλαον Πλαστῆραν. Διότι παρά τήν ἀναβολήν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς τό ἐξωτερικόν ἤμουν ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων εἶχε παύσει πλέον νά πιστεύη εἰς τήν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος καί δή μετά ἀπό τάς ἀποκαλύψεις τάς ὁποίας τοῦ εἶχα κάμει. Καί ἡ πρόβλεψίς μου ἐκείνη ἐπηλήθευσεν ὅταν ἔφθασαν ἐκ Χανίων, αἱ ἐπιστολαί του, τήν πρωΐαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, διά τῶν ὁποίων εὑρισκόμενος, ἴσως, ἐν ἀγνοίᾳ ὅτι τό κίνημα θά ἐγίνετο τό βράδυ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐζήτει τήν ἀναβολήν του.

ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΙΣ ΚΑΝΝΕΣ

ΕΡΩΤΩ τὸν Νικ. Ροῦσο τὶ ἔκανε ὕστερα ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς σκέψεις του.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἀπεφάσισα νά ἀναχωρήσω εἰς Κάννας, μέ τήν βεβαιότητα ὅτι ἀπό τήν μετάβασίν μου κάτι καλό θά προέκυπτε. Καί, πρό παντός, ὅτι θά ἠδυνάμην, διά τῆς ἀναβολῆς ἤ ματαιώσεως, νά ἀποτρέψω τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος καί ἐν συνεχείᾳ, ὅλας τάς συνεπείας τῆς ἀποτυχίας. Διότι ἤμουν ἀπολύτως βέβαιος περί τῆς ἀσφαλοῦς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐντός 24 ὡρῶν ἀπό τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεώς του ἤμουν ἕτοιμος πρός ἀναχώρησιν.

— Καὶ φύγατε ἀμέσως;

— Ναί, τήν 18 Ἰανουαρίου 1935, ἄν δέν μέ ἀπατᾶ ἡ μνήμη. Μόλις δέ ἤμουν τελείως ἕτοιμος διά νά ἀναχωρήσω ἐτηλεγράφησα εἰς τόν Ἐλ. Βενιζέλον, ὅτι ἐπροτιθέμην νά μεταβῶ εἰς Παρισίους καί τοῦ ἐζήτουν νά μοῦ ἐπιτρέψη νά ἀπουσιάσω ἐπί δεκαήμερον περίπου. Οὗτος δέ μοῦ ἀπήντησε ὅτι δέν εἶχεν οὐδεμίαν ἀντίρρησιν καί ὅτι ἠδυνάμην νά ἀπουσιάσω καί ἐπί μακρότερον χρόνον, ἐάν τοῦτο μοῦ ἦτο ἐπιθυμητόν.

— Τὴν ἀναχώρησή σας δὲν τὴν ἤξερε κανένας ἄλλος;

— Οἱ μόνοι ποὺ ἐγνώριζαν τήν ἀναχώρησή μου ἦσαν οἱ Περικλῆς (Πεπές), Ἀλεξ. Ἀργυρόπουλος, Ἄγγελος Μεταξᾶς, Γιάννης Μανουσάκης, συνεργάτης, μου εἰς τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί Παντελῆς Ψύχας, πρώην ἀξιωματικός τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος εἰργάζετο, τότε, εἰς τὸ Πρακτορεῖον τῆς Ἰταλικῆς Ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας, καί μέσω τοῦ ὁποίου ἔλαβα τὸ εἰσιτήριόν μου. Οὕτω ἀνεχώρησα μὲ τὸ ἰταλικὸν τῆς γραμμῆς καὶ ἀφοῦ ἀπεβιβάσθην εἰς Βρινδήσιον, συνέχισα, ἐκεῖθεν, τὸ ταξίδιόν μου εἰς Κάννας σιδηροδρομικῶς. Μόλις δὲ ἔφθασα εἰς Κάννας καὶ συνήντησα τοὺς Ν. Πλαστήραν καὶ Ἰω. Μοάτσον, ἐπεκοινώνησα τηλεφωνικῶς μετὰ τῶν εἰς Παρισίους εὑρισκομένων υἱῶν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Οὕτω ἐξιστόρησα καὶ πρὸς τοὺς Κυριάκον καὶ Σοφοκλῆν Βενιζέλον, τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβαίνοντα.

ΑΛΛΑΓΗ ΓΝΩΜΗΣ, ΑΠΟ ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΩΣ ΤΟ ΠΡΩΙ

ΚΑΙ ὁ Νικ. Ροῦσος συνέχισε:

— Φυσικὰ ἐξέθεσα, διὰ μακρῶν εἰς τὸν Ν. Πλαστήραν τὴν κατάστασιν ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦ ἐξέθεσα ἐπίσης τὰ τῆς συναντήσεώς μου μὲ τὸν στρατηγὸν Πρωτοσύγκελλον καὶ ὁλόκληρον τὴν μετ' αὐτοῦ συζήτησίν μου, καθὼς καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδωσεν ὁ Στέφ. Σαράφης, ὅτι, δηλαδή, ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος θὰ ἦτο ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὴν ἔκθεσίν μου, ὁ Ν. Πλαστήρας μὲ ἠρώτησε, τί, κατὰ τὴν γνώμην μου, θὰ ἔπρεπε νὰ κάμη. Τοῦ ἀπάντησα, ὅτι δὲν ἔχω νὰ τοῦ εἰσηγηθῶ τίποτε καὶ τοῦ προσέθεσα: «Ἐγὼ σᾶς εἶπα πῶς ἀκριβῶς ἔχουν τὰ πράγματα, σεῖς δὲ λάβατε μόνος σας τὰς ἀποφάσεις ποὺ νομίζετε ὅτι ὀφείλετε νὰ λάβετε». Τοῦ ἐτόνισα μόνον ὅτι ἐπείγομαι νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ παραμείνω εἰς Κάννας πέραν τῶν 48 ὡρῶν.

Ἐρώτηση:

— Δὲν προτείνατε στὸν Νικ. Πλαστήρα νὰ συντρέξη τὴν ἀποψή σας γιὰ ματαίωση ἢ πάντως γιὰ ἀναβολὴ τοῦ κινήματος;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως ναί. Καὶ τὸ βράδυ ἐφάνη ἀπολύτως σύμφωνος μαζί μου. Τὴν ἑπομένην ὅμως ἤλλαξε γνώμην. Καὶ ἀντὶ τῶν ὅσων τὴν νύκτα εἶχον συμφωνηθῆ, περὶ ἀναβολῆς τοῦ κινήματος, ἤρχισε νὰ γράφη ἐπιστολάς. Οὕτω ἔγραψεν ἑπτά, καὶ ὄχι δώδεκα, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ἐπιστολάς, πρὸς τοὺς Στέφ. Σαράφην, Πράσον Βλάχον καὶ ἄλλους. Διὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας μοῦ ἀνέγνωσε, συνίστα τὸν παραμερισμὸν τῶν προσωπικῶν ἀντιζηλιῶν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ καταβολὴν προσπαθείας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ταχθέντος σκοποῦ. Ἐν συνεχείᾳ προέτεινε τὴν διεύρυνσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Κ. Πράσου Βλάχου, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη. Οὕτω ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως προστεθοῦν ὡς νέα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Περικλῆς (Πεπὲς) Ἀλεξ. Ἀργυρόπουλος, Ἀλέξανδρος Ζάννας, Ἡλίας Διάμεσης καὶ Ἰωάννης Δεμέστιχας.

Ἐρώτηση:

— Καί, τελικά, ἡ ἐπιτροπὴ συγκροτήθηκε ἔτσι;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Διότι ὁ Στέφ. Σαράφης ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὰς συστάσεις, λέγων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συνεργασθῆ μέ τινας ἐκ τῶν ὑποδειχθέντων. Περὶ αὐτοῦ ὅμως θὰ σᾶς ὁμιλήσω καὶ περαιτέρω ἐν τῇ ἱστόρησεί μου. Καὶ θὰ σᾶς εἴπω κάτι τὸ καταπληκτικόν. Ἐκ τῶν ἄλλων ὑποδειχθέντων ὁ Ἀλέξ. Ζάννας μετέσχε ἐπί τι μικρόν διάστημα, ἀκολούθως δὲ ἀπεχώρησε. Πάντως λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου ἡ Ἐπιτροπὴ ἦτο καὶ πάλιν τριμελὴς ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Βλάχου, Κολιαλέξη καὶ Σαράφη. Καὶ οὕτω παρέμεινε μέχρι τοῦ κινήματος.

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΗ ΦΙΞ

ΑΛΛΑ στὶς Κάννες γίνηκαν τὶς ὧρες ἐκεῖνες καὶ ἄλλα πράγματα. Γιατὶ ἐνῶ, καθὼς λέχθηκε πάρα-πάνω, ὁ Ν. Πλαστήρας τὸ βράδυ εἶχε δεχθῆ ἀναβολὴ τοῦ κινήματος, τὸ πρωὶ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ ἕνα ἐπαναστατικὸ πυρετὸ (πυρετὸ καὶ μεταφορικὰ καὶ πραγματικά). Δὲν σκεφτόταν τίποτα ἄλλο, παρὰ τὸ πῶς θὰ βρισκόταν τὸ γρηγορώτερο στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ἡγηθῆ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Καὶ τοῦτο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πικρίες ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιφυλάξει, κυρίως, ὁ Στέφ. Σαράφης. Πικρίες ποὺ δὲν τὶς ἀπόκρυψε καὶ στὰ γράμματα ποὺ ἔδωσε στὸν Νικ. Ροῦσο.

— Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ ὅσα τοῦ εἶπα· μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του ὁ Νικ. Ροῦσος, καὶ ἀπὸ ὅσα μοῦ εἶπε ἐκεῖνος, μόλις ἔφθασα στὰς Κάννας τοῦ ἔδωσα καὶ 5.000 γαλλικὰ φράγκα, τὰ ὁποῖα προήρχοντο ἀπὸ τὸν Ἀντώνη Φὶξ καὶ τὰ ὁποῖα μοῦ εἶχε ἐγχειρίσει ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς. Ὅταν ὅμως τοῦ τὰ ἔδωσα, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἠρνήθη νὰ τὰ δεχθῆ. Καὶ ἐπειδὴ ἐπέμενε ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐπέμενα καὶ ἐγὼ ἠναγκάσθην νὰ τὰ βάλω κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του.

Ἐρωτῶ «γιατὶ» καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος ἀπαντᾶ:

— Διότι ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο κλινήρης. Εἶχε ὑποστῆ καὶ πάλιν μίαν φοβερὰν αἱμόπτυσιν.

Ἐρωτῶ ἀκόμα τὶ εἶχε εἰπωθῆ στὴν τηλεφωνικὴ συνδιάλεξη ποὺ ἔγινε μὲ τοὺς Κυριάκο καὶ Σοφοκλῆ Βενιζέλο.

— Τοὺς εἶπα· τὰ καθέκαστα· μοῦ λέει ὁ Νικ. Ροῦσος. Μὲ ἠρώτησαν ἐὰν εἶχα κατατοπίσει τὸν πατέρα τους ἐπὶ πάσης λεπτομερείας. Τοὺς ἐβεβαίωσα, ὅτι βεβαίως ἐγνώριζε τὸ κάθε τι. Καὶ τέλος, τοὺς συνέστησα νὰ τοῦ γράψουν καὶ ἐκεῖνοι, διότι ἀμφότεροι ἐνέκριναν τὰς ἐνεργείας μου.

Ἔτσι ὁ Νικ. Ροῦσος ὁλοκληρώνοντας τὴν προσπάθειά του γιὰ νὰ «ξεκαθαρίση τὰ πράγματα» εἶδε καὶ τὸν τρίτο παράγοντα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας. Καὶ γύρισε στὴν Ἑλλάδα. Μόνο ποὺ ἡ ἐπιστροφή του ἦταν γεμάτη περιπέτειες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Νικ. Ροῦσος ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα καὶ βλέπει τὸν Στέφ. Σαράφη. — Ὁ ἄγνωστος νέος ποὺ παρίστανε τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Δημητρίου Λαμπράκη. — «Δῶς τε μου τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ν. Πλαστήρα». — Ὁ καταπινὸς ἀρχηγὸς, τοῦ κατοπινοῦ Ε.Λ.Α.Σ. διαβάζει τὸ γράμμα καὶ ἐκστομίζει βαρύτατους χαρακτηρισμούς. — Μετάβαση στὴν Κρήτη καὶ συζήτηση μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Γιὰ νὰ μὴν ὀποθαρρύνη τοὺς ἀξιωματικούς. — Σκοπὸς νὰ ἐξευμενισθῆ ὁ Σαράφης. — Ἐπανόρθωση σὲ ἀνακρίβειες.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΠΡΟΣ ΝΙΚ. ΡΟΥΣΟΝ:

«Ὁ σιὸρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφη πολλὲς θλακεῖες»

ΔΙΑΒΑΣΜΑ, ΣΧΙΣΙΜΟ, ΚΑΨΙΜΟ

82ον

ΑΦΟΥ, λοιπόν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μετάνοιωσε μέσα σὲ λίγα εἰκοσιτετράωρα, καὶ ἀντὶ νὰ φύγη γιὰ τὴν Ἰταλία, τὴ Γαλλία, ἢ τὴν Ἰαπωνία, ἔμεινε στὴν Κρήτη —γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ὅσα τραγικὰ ἀκολούθησαν— καὶ ἀφοῦ ὁ Ν. Πλαστήρας ἄλλαξε γνώμη μέσα σὲ μιὰ νύχτα, ὥστε ἐνῶ τὸ βράδυ νὰ ἔχη δεχθῆ τὴν ἀναβολὴ τοῦ κινήματος, τὸ πρωῒ νὰ εἶναι πλημμυρισμένος ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἐπαναστατικό του πάθος, ὁ Νικόλαος Ρούσος πῆρε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ ἀπὸ τὶς Κάννες στὴν Ἑλλάδα. Εἶχε πιὰ ὁλοκληρώσει τὸν κύκλο τῶν βασικῶν «παραγόντων» καὶ εἶχε συμπληρώσει τὶς προσπάθειές του γιὰ τὸ «ξεκαθάρισμα τῶν πραγμάτων». Χωρὶς ὅμως κανένα ἀγαθὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ καθένας ἔμενε, τελικά, ἀμετακίνητος στὴ δική του «θέση». Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας, καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης. (Προπαντὸς ὁ τελευταῖος ποὺ διατηροῦσε, ἀμείωτο μὰ φανερό, τὸν ἀντιπλαστηρισμό του, καὶ ἔμονο μὰ ἀφανέρωτο, τὸν ἀντιβενιζελισμό του).

Ἀλλὰ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Νικ. Ρούσου ἀπὸ τὸ ταξίδι στὶς Κάννες —ταξίδι γιὰ τὸ ὁποῖο ἀκούστηκαν, τότε, πολλὲς γκρίνιες καὶ πολλὲς ἐπικρίσεις ἀνάμεσα στοὺς ταγοὺς τοῦ κινήματος καὶ στοὺς ὑπέρμαχους τῆς «Δημοκρατίας»— τοῦ ἐπιφύλαξε πολλὲς καὶ διάφορες, δύσκολες καὶ ἐπικίνδυνες τύχες. Καί, μαζί, ποικίλα ἀπρόοπτα, στὰ ὁποῖα ἦταν ἀδύνατο νὰ πάη ὁ νοῦς του. Γιατί, βέβαια, δὲν θὰ μποροῦτε νὰ φαντασθῆ τὴν ὑποδοχὴ ποὺ ἔτυχε ἀπὸ τὸν Στ. Σαράφη καὶ τί τοῦ εἶπε, μὰ καὶ τὸ τί ἔκανε ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὅταν ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τοῦ ἔδωσε τὸ γράμμα ποὺ ἔφερνε ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα.

— Ναί· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ Νικ. Ρούσος. Συνέβησαν, τότε, πάρα - πολλὰ καὶ ἰδιαίτερως χαρακτηριστικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐδραίωσαν ἀκόμη περισσότερο τὴν πεποίθησίν μου ὅτι ἡ κατάστασις ἦτο ἀπελπιστική.

Ο ΔΗΘΕΝ ΑΝΕΨΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΑΙ ὁ Νικ. Ρούσος συνέχισε:

— Ἐπέστρεψα μὲ τὸ ἰδ.ον ἰταλικὸν ἀτμόπλοιον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν φορὰν αὐτὴν ἐπεβιβάσθην εἰς Βενετίαν. Ὅταν τὸ πλοῖον διῆλθεν ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ἤρχισε, μέσα εἰς τὸ μεγάλο σαλόνι, ὁ ἔλεγχος τῶν διαβατηρίων. Ἤμεθα εἰς «οὐρὰν» καὶ ἐπερμένεμεν. Εἰς μίαν δὲ στιγμὴν, καὶ ἐνῶ τὸ σκάφος ἐπλησίαζεν εἰς τὸν Πειραιά, καὶ εὑρισκόμην εἰς τὴν «οὐρὰν», ἐν ἀναμονῇ τῆς ἰδικῆς μου σειρᾶς, μὲ ἐπλησίασεν ἕνας νέος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀντελήφθη πότε εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον. Καὶ ἀμέσως μὲ ἠρώτησε ἐὰν εἶμαι «ὁ κ. Ρούσος». Τοῦ ἀπήντησα «μάλιστα», ἀλλὰ τὸν ἀντερώτησα: Καὶ σεις ποιος εἶσθε;». Τότε μοῦ ἔδωσε ἕνα ὄνομα, ποὺ δὲν ἐνθυμοῦμαι, καὶ μοῦ προσέθεσεν ὅτι ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Δημητρίου Λαμπράκη. Καὶ ὅτι τὸν ἔστελλε ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἔλευθέρου Βήματος» διὰ «νὰ τοῦ δώσω τὰς ἐπιστολὰς ποὺ ἔχω ἀπὸ τὸν Νικόλαον Πλαστήραν». Ἐγὼ ἐκοίταζα τὸν νέον, καὶ ἐκεῖνος συνέχισεν: «Μοῦ εἶπε ὁ θεῖος (ὁ Δημήτριος Λαμπράκης) ὅτι ἡ ἀστυνομία γνωρίζει τὸ ταξίδι σας καὶ ὅτι ἀκόμη ἔχει πληροφορηθῆ πὼς φέρνετε ἐπιστολὰς ἀπὸ τὸν Πλαστήρα. Πρόκειται δὲ νὰ συλληφθῆτε»! Ἐγώ, δῆθεν ἀπορῶν, τὸν ἠρώτησα: «Διὰ ποίας ἐπιστολὰς μοῦ ὁμιλεῖτε; Ἐπιστρέφω ἀπὸ τὸ Παρίσι, ὅπου συνώδευσα τὸν ἀδελφό μου. Οὔτε τὸν Πλαστήρα εἶδον, οὔτε γνωρίζω τίποτε περὶ ἐπιστολῶν».

Ἐρωτῶ:

— Ὁ ἄγνωστος νέος ἐπέμενε:

Ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Ὄχι, δὲν ἐπέμεινε, διότι ἤμουν κατηγορηματικός. Μόλις ὅμως τὸν εἶδα νὰ ἀπομακρύνεται, ἐπήγα εἰς τὴν καμπίνα μου, ἔκλεισα δὲ ἔβαλα εἰς τὶς κάλτσες μου δύο ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς. Τὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Στέφανον Σαράφην καὶ ἐκείνην ποὺ προωρίζετο διὰ τὸν στρατηγὸν Κ. Πράσσον Βλάχον. Τὰς ὑπολοίπους τὰς ἔσχισα καὶ ἀφοῦ μετέβην εἰς τὸ λουτρὸν τὰς ἔκαυσα. Ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς ἀποβιβάσεώς μου δὲν εἶχα καμμίαν ἐνόχλησιν. Καὶ οὔτε τὸν ἄγνωστον νέον, ὁ ὁποῖος παρουσιάσθη ὡς δῆθεν ἀνεψιὸς τοῦ Δημ. Λαμπράκη, συνήντησα πλέον. Θὰ ἐπρόκειτο, βεβαίως, περὶ μυστικοῦ ἀστυνομικοῦ. Διότι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, αἱ παρακολουθήσεις «ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν».

Ο ΣΤ. ΣΑ[illegible]ΗΣ ΣΚΙΖΕΙ ΚΑΙ ΚΑΙΕΙ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΜΟΛΙΣ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀφῆκε στὰς Ἀθήνας ἔσπευσε νὰ παραδώση στοὺς παραλήπτες τους τὰ γράμματα τοῦ Ν. Πλαστήρα.

— Συνήντησα ἀμέσως τὸν Στέφανο Σαράφη· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Νικ. Ρούσος, καὶ τοῦ παρέδωσα τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Πλαστήρα.

Ἐρώτηση:

— Τὴν πῆρε εὐπρόσδεκτα;

Ἀπάντηση:

— Τὴν ἐπῆρε καὶ ἀφοῦ τὴν ἀνέγνωσε μὲ προσοχή, μοῦ εἶπε ἐπὶ λέξει, τὰ ἑξῆς: «Βλέπω, ὅτι ὁ σιὸρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφη πολλὲς θλακεῖες». Καὶ ἀφοῦ ἤνοιξε τὴν θερμάστρα τοῦ γραφείου του ποὺ ἦτο ἀναμμένη, ἔσχισε εἰς τὰ δύο τὴν ἐπιστολή, καὶ τὴν ἔρριψε μέσα. Τὸ γράμμα ἀνεφλέγη ἀμέσως, καὶ ἐντὸς δευτρολέπτων ἡ στιγμιαία λάμψις ἐσβέσθη. Αὐτὸ ἦτο τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς τὸν Στέφ. Σαράφην.

Ἐρώτηση:

— Καὶ ὁ στρατηγὸς Πράσσος Βλάχος;

Ἀπάντηση:

— Εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἀφοῦ μὶ τὸν Στ. Σαράφην δὲν ἀντηλλάξαμεν παρὰ ἐλαχίστας, μᾶλλον τυπικὰς, λέξεις, μετέβην πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Κ. Πράσσου Βλάχου. Ἔδωσα καὶ εἰς τοῦτον τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ γνωστοποιήση τὸ περιεχόμενόν της καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰς ἐπιστολὰς ἠναγκάσθην νὰ καταστρέψω. Τοῦ ἐξήγησα δὲ τοὺς λόγους, οἵτινες μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν καταστροφήν των.

ΓΙΑ ΝΑ ΜΗ ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΗ ΤΟΥΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ

ΕΤΣΙ ἐκπληρώθηκε — κατὰ τὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ— καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη τοῦ Νικ. Ρούσου.

— Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰς Κάννας μοῦ ἱστόρησε ὁ προσωπικὸς σύνδεσμος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, παρητήθην ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπήν. Ἀκολούθως δὲ μετέβην εἰς τὰ Χανιὰ καὶ ἀνέφερα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, τόσον τὰ τοῦ ταξιδίου μου εἰς Κάννας, ὅσον καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα, ὡς ἐπληροφορήθην, συνέβησαν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μου. Τοῦ εἶπον ἐπίσης τὰ διαδραματισθέντα κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὸν Στ. Σαράφην. Τέλος τοῦ προσέθεσα ὅτι, μετὰ τὰ ὅσα πως μεταβῶ εἰς Κάννας καὶ συναντήσω τὸν Ν. Πλαστήραν, τὸν ἔφερε εἰς ἐξόχως δυσχερῆ θέσιν. Διότι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εὗρισκε ἀπολύτως βασίμους τοὺς φόβους μου περὶ ἀποτυχίας τοῦ κινήματος, δὲν ἐπεθύμει, ἐν τούτοις, νὰ προβῆ εἰς ἐνεργείας αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ προκαλέσουν ἀντιδράσεις καὶ νὰ ἀποβαρύνουν τὸ σύνολον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν.

ΣΚΟΠΟΣ ΝΑ ΕΞΕΥΜΕΝΙΣΘΗ Ο ΣΑΡΑΦΗΣ

ΕΓΙΝΕ, λοιπόν, τὸ ταξίδι στὶς Κάννες, ἀφορμή, ὄχι μονάχα νὰ στενοχωρηθῆ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ τὴν πρωτοβουλία τοῦ διευθυντῆ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου, μὰ καί, τελικά, νὰ σταματήση μιὰ στενὴ συνεργασία ποὺ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 1919. Τότε ποὺ ὁ νεαρὸς δωδεκανήσιος Νικόλαος Ρούσος ἐπισκέφθηκε, στὸ Παρίσι, τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἑλληνικῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς (στὸ συνέδριο τῆς Εἰρήνης) Ἐλ. Βενιζέλο, γιὰ νὰ ζητήση τὴ συμπαράστασή του στὴν ἀπελευθερωτικὴ προσπάθεια τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδας.

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος συνέχισε:

— Μόλις ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀφῆκε νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι τὸ ταξίδιόν μου εἰς Κάννας ἐγένετο ἀφορμή, ὥστε οὗτος νὰ περιέλθη εἰς δυσχερῆ θέσιν, τὸν ἐβεβαίωσα ὅτι εἶμαι πρόθυμος καὶ ἕτοιμος νὰ ἀναλάβω τὴν εὐθύνην καὶ νὰ ἀποδεχθῶ τὰς συνεπείας ὅλων τῶν ἐνεργειῶν μου. Καὶ τοῦ προσέθεσα, ὅτι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, εἶχεν ἐπιστῆ ἡ στιγμὴ νὰ ἀποδεχθῆ τὴν ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ (ὡς ἤδη σᾶς εἶπον) ὑποβληθεῖσαν αὐτῷ παραίτησίν μου ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του. Καὶ οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευμενίση τὴν περὶ τὸν Στέφ. Σαράφην φατρίαν.

Ἐρωτῶ:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπεδέχθη τὴν παραίτησή σας;

Ἀπαντᾶ δὲ ὁ Νικ. Ρούσος:

— Βεβαίως ναί. Εἶχεν, ἄλλως τε, εἰς χεῖρας του τὸ κείμενον τῆς παραιτήσεώς μου κείμενον τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπέδωσα τότε ποὺ ἀνέλαβον τὰ καθήκοντα τοῦ συνδέσμου του μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπήν. Ἔφυγα, λοιπόν, ἀπὸ τὴν Χαλέπαν καὶ ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν μετέβην εἰς τὸ γραφεῖον μου, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Λουκιανοῦ, καί, ἐπειδὴ πλέον τὸ κίνημα ἐπέκειτο, ἔλαβον ὡρισμένα προστατευτικά, διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων μέτρα. Οὕτω ἐξεκένωσα ὅλας τὰς ἀρχειοθήκας, ἀφοῦ δὲ ἐπρομηθεύθην, ἀπὸ τὸ κατάστημα Σκουρλέτη, δώδεκα, εὐμεγέθη «μπαοὺλα», ἐτοποθέτησα ἐντὸς τῶν τὸ ἀρχεῖον τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ. Ἀκολούθως μετέφερα ὁλόκληρον τὸ ἀρχεῖον, πρῶτον μὲν εἰς μίαν οἰκίαν παρὰ τὸν συνοικισμὸν Κυπριάδου, μετὰ μίαν δὲ ἑβδομάδα εἰς ἑτέραν οἰκίαν παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἀνεξαρτησίας (Βάθης) τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ παρέμεινε φυλασσόμενον ἐπὶ μακρόν, ἀργότερον δέ, καὶ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, καί, ὅπως ἐπληροφορήθην, παρεδόθη εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν τῆς Ἀσφαλείας Κωνστ. Μανιαδάκην. Καθὼς, μάλιστα, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον πληροφορηθῆ εἰς Παρισίους, ὅπου εὑρισκόμην, μετὰ τοῦ ὑπολοίπου ἀρχείου Ἐλ. Βενιζέλου, παρελήφθη καὶ τὸ τμῆμα του ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε ταξινομηθῆ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βεντήρη.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ ΣΕ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΕΣ

ΑΠΟ τότε ὁ Νικ. Ρούσος δὲν ξαναεῖδε, στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ κοντὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Τὸν εἶδε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, στὸ Παρίσι. Μὰ γιὰ τὴ συναντηση αὐτὴ θὰ μιλήσουμε σὰν ἔρθη ἡ σειρὰ τῶν πραγμάτων. Ἡ τελευταία προεπαναστατικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὸν —παραιτημένο πιὰ— διευθυντὴ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου ἔγινε στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, ὅταν ὁ πρῶτος ἔστειλε στὸν δεύτερο τὸ γράμμα, στὸ ὁποῖο τοῦ ἔλεγε πὼς ἔδωσε ἐντολὴ στὸν Στ. Πιστολάκη «νὰ τοῦ μετρήση δραχμὰς 48.000 διὰ νὰ ἐξοφλήση τὰ ἔξοδα τῆς δίκης» (γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς). Λίγες ὅμως ἡμέρες ἀργότερα ὁ Ν. Ρούσος ἔγραψε ἕνα μεγάλο γράμμα στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Γράμμα ποὺ βρέθηκε, ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, στὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης—ὅταν ἀναζητήθηκαν τὰ ἐκεῖ ἀρχεῖα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— καὶ ποὺ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε φαντασθῆ πὼς θὰ ὑπῆρχε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε. Εἶναι δὲ τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ποὺ φέρνει ἡμερομηνία «1 Μαρτίου 1935», κάτι πολὺπερισσότερο ἀπὸ ἐνδιαφέρον. Γιατὶ δίνει καὶ μιὰ ἀπάντηση σὲ αὐτὸ ποὺ ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας χαρακτηρίζει, γιὰ τὸν Στέφ. Σαράφη, ὡς «ἀσάφεια».

Τελειώνοντας τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία μου μὲ τὸν Ν. Ροῦσο, τοῦ θύμισα ὅτι στὴν ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε ὁ Ἀλέξ. Ζάννας στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, μὲ ἡμερομηνία «8.2.1935» ἔγραφε καὶ αὐτά: «Τὰς γνωστὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πλαστήρα ἰσχυρίζεται ὁ Ρούσος, πὼς τὰς παρέδωκε στὰ χέρια σας καὶ μάλιστα πὼς τὰς συνεζήτησε μαζί σας. Πάντως τὸ περιεχόμενόν των τοῦ ἦτο γνωστόν, διότι ἐγνώριζε καλῶς τὰς ἀντιλήψεις του. Θὰ σᾶς παρακαλέσω λοιπὸν καὶ πάλιν νὰ ἐξετάσητε μήπως εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν ἐγγράφων».

— Ταῦτα πάντα· μοῦ λέει ὁ Νικ. Ρούσος, δὲν εἶναι ἀκριβῆ. Οὐδέποτε εἶπον ὅτι παρέδωσα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἐπιστολὰς τοῦ Ν. Πλαστήρα. Οὔτε καὶ εἶχον ἐπιστολὰς, διὰ νὰ τοῦ παραδώσω. Διότι ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν μοῦ ἔδωσεν, εἰς Κάννας, τοιαύτας μὲ παραλήπτην τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων. Εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἀνέφερον ἁπλῶς τί διελαμβάνετο εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ν. Πλαστήρα πρὸς τοὺς Στ. Σαράφην καὶ Κ. Πράσσον Βλάχον, ὡς καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ὁποίας κατέστρεψα εἰς τὸ πλοῖον. Ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ Ἀλ. Ζάννας ἔγραφε πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ὅτι «ἰσχυρίζεται ὁ Ρούσος, πὼς τὰς παρέδωκε (τὰς ἀνυπάρκτους ἐπιστολάς) στὰ χέρια σας»! Θὰ ἤθελα δέ, ἐν προκειμένῳ, νὰ σᾶς προσθέσω ὅτι ὁ Σαράφης ἀπέκρυψε, ἀπὸ τὸν Ἀλ. Ζάνναν, τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔφερα ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήραν. Οὔτε διὰ τὴν ἐπιστολήν, αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ἀνέφερέ τι, οὔτε, πολὺ περισσότερον διὰ τὸ περιεχόμενόν της, διὰ τὸ ὁποῖον ἐξεφράσθη τόσον ὑβριστικῶς διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Καὶ ὅμως ὁ Ἀλ. Ζάννας ἔτρεφεν ὅλως ἰδιαιτέραν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Στ. Σαράφην.

Ἐρωτῶ:

— Σὲ κανένα ἄλλο δὲν εἶπε τίποτα ὁ Στ. Σαράφης γιὰ τὸ γράμμα ποὺ τοῦ φέρατε ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα;

Καὶ ὁ Νικ. Ρούσος ἀπαντᾶ:

— Ὄχι εἰς κανέναν ἁπολύτως δὲν εἶπε οὔτε τὸ ἐλάχιστον.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μονάχα αὐτὴ ἡ ἀνακρίβεια ποὺ ἔχει περεισφρήσει σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἱστορήσεις —καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ στὴν ἱστόρηση τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα— ἐκείνων ποὺ πρωταγωνίσθηκαν στὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Ὑπάρχουν καὶ ἄλλες, πολὺ σοβαρώτερες, ἀνακρίβειες, ποὺ χρειάζονται ἀνασκευή. Καὶ οἱ σοβαρώτερες αὐτὲς ἀνακρίβειες περιλαμβάνονται σὲ ἕνα καίριο σημεῖο, μέσα στὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφανου Σαράφη, ποὺ θὰ δοῦμε αὔριο. Κάνει δὲ τὴν ἀνασκευή, ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἀφοροῦν: Ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς καὶ πρώην πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Στέφ. Σαράφης μιλάει, ἱστορεῖ καὶ γράφει μὲ περιφρόνηση καὶ ἰταμότητα. — «Θὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκον μου σὰν ἁπλὸς δημοκρατικὸς στρατιώτης». — «Αὐτοὶ ποὺ σὲ βαμβαρδίζουν μὲ τὰ γράμματά τους δὲν θὰ πάνε». — Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀνασκευάζει ὡρισμένες ἀνακρίβειες τοῦ Στ. Σαράφη. — Γύρω ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Τὸ ἀποστακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927 καὶ ὁ ἀντιπλαστησισμὸς καὶ ὁ ἀντιβενιζελισμὸς τῶν νεώτερων «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν.

Τό 1950 ὁ Νικ. Πλαστήρας ἦταν πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μέ ἀντιπρόεδρο τῆς κυβερνήσεώς του καί. ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν τόν Γεώργιο Παπανδρέου (πρῶτος ἐξ ἀριστερῶν), μέ ὑπουργὸ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τόν σημερινό ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Σταῦρο Κωστόπουλο (πρῶτος ἐκ δεξιῶν) μέ ὑπουργὸ Συντονισμοῦ τόν Ἐμμανουὴλ Τσουδερό (δεύτερος ἐκ δεξιῶν) καί μέ γενικὸ διευθυντὴ τοῦ πολιτικοῦ του γραφείου τόν Ἰω. Μοάτσο (ὄρθιος). Πρίν 15 χρόνια (τό 1935)ὁ Στ. Σαράφης εἶχε πῆ: «Ὁ σιόρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νά γράφη πολλές θλακεῖες». Ἀργότερα ὁ Στ. Σαράφης ὀγῆκε βουλευτὴς τῶν κομμουνιστῶν (τῆς ΕΔΑ).

...άχα γιὰ νέους...

A GO GO..!

ΥΘΕΡΟΥ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Με άπόρρητα κείμενα και ύπεύθυνες μαρτυρίες

ό Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά τής συγχρονης Ίστοριας μας

83ον

ΜΟΛΙΣ μοιράστηκαν τὰ γράμματα τοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὶς Κάννες ὁ Νικ. Ρούσος, ἄρχισαν νὰ φτάνουν καὶ οἱ πελώριες ἐκεῖνες ἐπιστολές, ποὺ ἔστελνε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρὸς κάθε κατεύθυνση: Καὶ πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, καὶ πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, καὶ πρὸς τὸ δικηγόρο τοῦ Μεσολογγιοῦ Ν. Τσιτούρα, καὶ πρὸς τὸν Ἀλ. Ζάννα, καὶ πρὸς πολλοὺς ἄλλους, πιθανοὺς καὶ ἀπίθανους, ὁπαδοὺς καὶ συνεπαναστάτες τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ. Τὸ ἐπιστολογραφικὸ πάθος τῶν δύο κορυφαίων τῆς «μεγάλης συνωμοσίας» βρισκόταν σὲ πλήρη ἔξαρση. Καὶ ἂν δὲν εἶχαν καταστραφῆ, εἴτε κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες τοῦ 1935, εἴτε ἀργότερα, στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, ἄπειρα ἰδιόχειρα γράμματα, σταλμένα ἀπὸ τοὺς ἐπιστολογράφους τῆς Χαλέπας καὶ τῶν Καννῶν, θὰ χρειάζονταν πολλοὶ τόμοι γιὰ νὰ τὰ περιλάβουν ὅλα. Καὶ αὐτὰ ποὺ ξέρουμε (καὶ ποὺ εἶναι «σταγόνα στὸν ὠκεανό»), καὶ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα γνωρίζουμε πὼς καταστράφηκαν, καὶ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχουμε βεβαιωθῆ πὼς ὑπάρχουν (καὶ στὰ χέρια ποιανῶν βρίσκονται), μὰ ποὺ οἱ κάτοχοί τους, ἐκπληρώνοντας ἐπιθυμίες τῶν παραληπτῶν τους, θέλουν νὰ περάσουν 35 ἢ 40 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τῶν ἀποστολέων τους γιὰ νὰ τὰ δώσουν πρὸς δημοσίευση. Καὶ εἶναι καὶ τὰ γράμματα τῆς τελευταίας κατηγορίας, τὸ ἴδιο ἢ καὶ περισσότερο (ἂν γίνεται) συνταρακτικά, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουμε, ὡς τώρα, δοσμένα στὴν εὐρύτερη γνώση. Εἶναι καταπληκτικώτατα καὶ ἀποκαλυπτικώτατα.

Μὲ περιφρόνηση καὶ ἰταμότητα

ΣΕ ΔΥΟ ἀπὸ τὰ γνωστά μας γράμματα, ἀναφέρεται καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, ἔχουμε ἀρχινισμένη στὰ περασμένα. Στὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔφερε ὁ Νικ. Ρούσος (χωρὶς νὰ μνημονεύη ποιὸς τοῦ τὸ ἔδωσε ἢ ἀκόμα περισσότερο, χωρὶς νὰ ὁμολογῆ, ὅτι, ἀφοῦ τὸ διάβασε, τὸ ἔσχισε καὶ τὸ ἔκαψε, λέγοντας τὸ περιφρονητικὸ ἐκεῖνο «βλέπω ὅτι ὁ σιὸρ Νικολάης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφη πολλὲς βλακεῖες»), καὶ στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, ζητώντας του νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Καθὼς δὲ ἔχουμε πῆ, μιλώντας γιὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Πλαστήρα, πρὸς αὐτόν, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., λέει ὅτι «σχεδὸν μὲ ἐβριζε» (ὁ Ν. Πλαστήρας τὸν Στ. Σαράφη), καὶ «μοῦγραφε πὼς ἐγὼ ἤμουν ὁ αἴτιος ἀναβολῆς τοῦ κινήματος (τοῦ Γενάρη τοῦ 1935) ποὺ θὰ πετύχαινε ἀσφαλῶς» καὶ «πὼς δὲν θέλω μὲ κανένα λόγο νὰ «κινηθῶ», γιατὶ ἀπόχτησα τὴ νοοτροπία συνταγματάρχη ἐν ἐνεργείᾳ στὰ πρόθυρα τῆς στρατηγοποίησης».

Καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης προσθέτει:

... Στὸ τέλος πρότεινε (ὁ Ν. Πλαστήρας) ἡ ἐπιτροπὴ τῶν τεσσάρων νὰ γίνῃ ἐννέα μὲ συμμετοχὴ ἀνθρώπων του τῆς Δημοκρατικῆς Ἅμυνας.

Μία παλαιότερη φωτογραφία τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλ. Ὀθωναίου (δευτέρου ἀπό ἀριστερά) μὲ συναδέλφους του, παρμένη κάτω ἀπό τούς καταρράκτες τῆς Ἐδέσσης (καὶ οἱ τέσσερες ἄλλοι ἀξιωματικοί σκοτώθηκαν στούς πολέμους ἀπό τό 1912 ὡς τό 1922)

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει στάση τῶν ἀνθρώπων του στὴν Ἀθήνα, ποὺ ὅλα τάβλεπαν μὲ τὸ πρίσμα τῶν προσωπικῶν τους, μὲ πείραξε καὶ τοὔγραψα νὰ συνεννοηθεῖ μὲ τὸν Βενιζέλο καὶ νὰ βροῦν ἕνα ἀξιωματικὸ ἐν ἐνεργείᾳ γιὰ ἀντικαταστάτη μου, γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ μετάσχω σὲ ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία θὰ μετέχουν ἄνθρωποι στοὺς ὁποίους δὲν πιστεύω. Τέλειωνα τὸ γράμμα μου μὲ τὴ φράση: «Ὅταν θὰ ἔρθει ἡ ὥρα τῆς σύγκρουσης, ἐγὼ ποὺ ἀπέκτησα τὴ νοοτροπία τοῦ συνταγματάρχου ἐν ἐνεργείᾳ στὰ πρόθυρα τῆς στατηγοποιήσεως θὰ πάω καὶ θὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκον μου σὰν ἁπλοῦς δημοκρατικὸς στρατιώτης, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ σὲ βομβαρδίζουν μὲ τὰ γράμματά τους καὶ σὲ σπρώχνουν σὲ διαστικὲς καὶ ἀκαιρες ἐνέργειες δὲν θὰ πάνε».

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁρίσθηκε ἀπὸ τὸ Βενιζέλο σὰν σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιτροπῆς μας ὁ Στέλιος Πιστολάκης ἀντὶ τοῦ Γ. Βεντήρη.

Μᾶς ἔφερε ἐπιστολὴ τοῦ Βενιζέλου (σημ. γράφ. ποὺ ἔχουμε καταχωρίσει στὰ περασμένα), ποὺ μᾶς παράγγειλε νὰ κάνουμε κίνημα γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἀρχῆς γιατί, μὲ τὶς γερουσιαστικὲς ἐκλογὲς ποὺ θὰ γίνονταν, (οἱ Λαϊκοί), θὰ κέρδιζαν περισσότερες ἕδρες ἀπ' ὅσες εἶχαν. Θ' ἀποκτοῦσαν τὴν πλειοψηφία στὴν Ἐθνοσυνέλευση, θὰ ἐξανάγκαζαν τὸ Ζαΐμη σὲ παραίτηση καὶ θὰ ἔφερναν σὰν πρόεδρο Δημοκρατίας τὸν Πρίγκηπα Νικόλαο. Ἡ ἐξέγερση ἔπρεπε νὰ γίνει τὸ ἀργότερο ἕως στὴ 1 Μάρτη, πέραν τῆς ὁποίας δὲν μποροῦσε νὰ κινηθεῖ τὸ ναυτικό. Ἂν δὲν γινόταν τὸ κίνημα ὁ Βενιζέλος ἔγραφε πὼς θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἰαπωνία.

Στὸ γράμμα αὐτὸ ἀπαντήσαμε καὶ ζητούσαμε ν' ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία ὁ ἴδιος, ἀλλοιὼς δὲν ἐννοοῦμε νὰ κινηθοῦμε...

Ἔτσι ἀπάντησε στὸ Ν. Πλαστήρα ὁ Στέφ. Σαράφης, καὶ ἡ ἀπάντησή του ἔδειχνε πὼς ἀκριβῶς σκεφτόταν καὶ γιὰ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν περιβάλλανε. Ἡ περιφρόνηση ἦταν τὸ χαρακτηριστικὸ του στοιχεῖο. Μὰ —καθὼς ἀμέσως πιὸ κάτω θὰ δοῦμε— καὶ ἡ ἰταμότητα καθόλου δὲν τοῦ ἔλειπε.

Τὸ γράμμα πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο

ΑΜΕΣΩΣ ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἱστορεῖ γιὰ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καὶ γιὰ τὶς ἀπαντήσεις ποὺ δόθηκαν στὰ γράμματα αὐτά, ὁ Στέφ. Σαράφης, ἔρχεται στὴν ἔκκληση ποὺ ἔκανε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴ γενικὴ ἀρχηγία τοῦ κινήματος (μὲ ἀρχιστράτηγο τὸ Ν. Πλαστήρα, ποὺ «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς μεγάλης στρατιᾶς τῆς «Δημοκρατίας» θὰ «βάδιζε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν»).

Καὶ λέει:

... Περὶ τὶς 10 Φλεβάρη (σημ. γραφ. ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γράφτηκε στὶς 19 τοῦ Φλεβάρη 1935 καὶ ἄρα, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχη ἔρθει ἐνιὰ ἡμέρες πρίν) μὲ κάλεσε ὁ Γεώργ. Βεντήρης καὶ μοῦ παρέδωκε γράμμα τοῦ Βενιζέλου πρὸς τὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο μὲ τὸ ὁποῖον τὸν παρακαλοῦσε νὰ μπεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος εἴτε παραμένοντας στὴν Ἀθήνα καὶ στέλλοντας τὶς διαταγές του, εἴτε μεταβαίνοντας στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀναλαμβάνοντας αὐτοπροσώπως τὴ διοίκηση τῶν τμημάτων. Ὁ ἴδιος θὰ ἐμφανιζόταν ἀμέτοχος γιὰ νἀργασθεῖ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ διευκολύνει διπλωματικὰ τὸ κίνημα.

Τὸ γράμμα ἔδωκα στὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο πρὸ μεσημβρίας. Σὲ λίγη ὥρα μὲ κάλεσε καὶ μοῦπε πὼς ἑτοιμάζει τὴν ἀπάντηση στὸ Βενιζέλο, στὴν ὁποία θὰ λέγει πὼς δὲν δέχεται ν' ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία κινήματος. Παρακάλεσα τὸ στρατηγὸ νὰ μὴ βιαστεῖ ν' ἀπαντήσει, ἀλλὰ νὰ σκεφτεῖ καὶ μελετήσει τὸ ζήτημα καὶ νὰ μοῦ δώσει τὴν ἀπάντηση τὴν ἄλλη μέρα. Πραγματικὰ τὸ πρωῒ μοῦδωκε τὴν ἀπάντησή του μὲ τὴν ὁποίαν ἀρνοῦνταν νὰ ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος.

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἔδωκα στὸ Γ. Βεντήρη νὰ τὸ στείλει στὸ Βενιζέλο. Ὁ Βεντήρης δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἀπάντηση καὶ ἀνέθεσε στὸ διευθυντὴ (σημ. γραφ. διοικητὴ) τῆς Τραπέζας τῆς Ἑλλάδας Ἐμμ. Τσουδερὸν νὰ πείσει τὸν Ὀθωναῖο νὰ δεχτεῖ τὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος. Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἀπέτυχε...

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀνακρίβειες

ΟΤΑΝ εἶδα τὸ κομμάτι αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη, καί, προπαντός, τὸ «στραταρχικὸ» ὕφος μὲ τὸ ὁποῖο ὁ κατοπινὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. μιλοῦσε (συνταγματάρχης αὐτὸς τότε) γιὰ τὸν ἀντιστράτηγο καὶ οὐσιαστικὸ ἀρχηγὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη: «Παρακάλεσα τὸ στρατηγὸ (Ἀλ. Ὀθωναῖο) νὰ μὴ βιαστῆ ν' ἀπαντήση (στὸν Ἐλ. Βενιζέλο), ἀλλὰ νὰ σκεφτῆ καὶ μελετήση τὸ ζήτημα καὶ νὰ μοῦ δώση τὴν ἀπάντηση τὴν ἄλλη ἡμέρα», ρωτήθηκα ἂν ὅλα αὐτὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχουν γίνει ἔτσι. Καί, φυσικά, μετάφερα στὸ στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο τὸ πάρα - πάνω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ὅσα ὁ Στέφ. Σαράφης ἔχει ἱστορήσει.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου ἦταν ἄμεση καὶ κατηγορηματική:

— Ὄχι! Δὲν εἶναι ἀκριβῆ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐδῶ ἰσχυρίζεται ὁ συνταγματάρχης Σαράφης. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνει ἀκριβῆ. Διότι τυγχάνουν ἄκρως ἀντίθετα πρὸς τὸν χαρακτῆρα μου.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀπαντῶντας στὶς ἐρωτήσεις μου συνέχισε:

— Τὰ πράγματα ὅπως ἀκριβῶς συνέβησαν σᾶς τὰ ἔχω ἤδη ἱστορήσει. Καί, ὄχι τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, διὰ τῆς ὁποίας μὲ παρεκάλει νὰ ἀναλάβω τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, δὲν μοῦ τὴν παρέδωσε ὁ συνταγματάρχης Σαράφης — καὶ οὔτε, βεβαίως, τοῦ τὴν ἐνεχείρισε ὁ Γεώργιος Βεντήρης. Ὄχι, ἡ ἐπιστολὴ δὲν μοῦ ἐδόθη περὶ τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1935, ἀλλὰ τὴν 23ην τοῦ μηνὸς ἐκείνου, ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Ζάνναν, πρὸς τὸν ὁποῖον τὴν παρέδωσε ἡ Ἕλενα Βενιζέλου. Ὄχι, δὲν παρίστατο κατὰ τὴν ἐπίδοσίν της ὁ Στέφ. Σαράφης. Ἁπλῶς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου τὴν ἀνέγνωσα, τό πρῶτον, ἐκάλεσα τὸν ἐπιτελάρχην μου καὶ τοῦ εἶπα: «Κοίταξε τί μοῦ λέει ὁ Βενιζέλος». Καὶ τοῦ ἔδωκα τὴν ἐπιστολήν. Αὐτὸς δὲ τὴν ἀνέγνωσε, χωρὶς οὐδὲν σχόλιον νὰ ἀκολουθήση. Ὄχι, δὲν ἐκάλεσα ἀμέσως, τὸν συνταγματάρχην Σαράφην διὰ νὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι ἑτοιμάζω τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν Βενιζέλον καὶ ὅτι αὐτὴ θὰ ἦτο ἀρνητική. Ὄχι, δὲν εἶχα οὐδένα λόγον νὰ σπεύσω, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς πρωΐας τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν ἐγνώριζα τὴν ἀκριβῆ ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος. Ὄχι, δὲν μὲ παρεκάλεσεν ὁ συνταγματάρχης Σαράφης «νὰ μὴ βιασθῶ νὰ ἀπαντήσω». Οὔτε «νὰ σκεφθῶ». οὔτε «νὰ μελετήσω τὸ ζήτημα». Οὔτε «νὰ τοῦ δώσω ἀπάντηση τὴν ἄλλη ἡμέρα» Ὅλα αὐτὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβοῦν. Διότι, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, θὰ ἀντέκειντο πρὸς τὸν χαρακτῆρα μου. Ὅπως δὲ σᾶς ἱστόρησα, τὸ θέμα «γύριζε» εἰς τὸ κεφάλι μου 48 ὥρας, καὶ ὅπως σᾶς ἐξωμολογήθην ἐπέρασα δυὸ νύκτας σχεδὸν ἄυπνος. Οὔτω συνέταξα τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν γνωρίζετε. Καί, ὄχι δὲν ἔδωσα «τὸ πρωῒ» τὴν ἀπάντησίν μου εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην. Οὔτε τὴν πρωῒαν ἐκείνην, οὔτε καμμίαν ἄλλην πρωῒαν. Τὴν ἀπάντησίν μου τὴν ἔδωκα εἰς τὸν Ἀλεξ. Ζάνναν προσωπικῶς, τὴν 25 Φεβρουαρίου 1935. Ὄχι, λοιπόν, ἡ ἀπάντησίς μου δὲν παρελήφθη ἀπὸ τὸν Γεώργιον Βεντήρην. Καί, ὄχι δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ Γ. Βεντήρης νὰ μείνη ἢ νὰ μὴ μείνη «εὐχαριστημένος» ἀπὸ τὴν ἀπάντησίν μου. Καὶ ὄχι δὲν «ἀνέθεσε» ὁ Γ. Βεντήρης εἰς τὸν Ἐμμ. Τσουδερὸν «νὰ μὲ πείσῃ» διὰ «νὰ δεχθῶ»! Μὲ τὸν Ἐμμ. Τσουδερὸν συνεδεμην στενώς, ἀλλὰ δὲν συνεζήτουν μετ' αὐτοῦ τὰ θέματά μου, καὶ μάλιστα θέματα τοιαύτης μορφῆς.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος πρόσθεσε:

— Δὲν ἔχουν, λοιπόν, καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τά, ἐν προκειμένῳ, μνημονευόμενα ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη. Ἄλλως τε δέ, καὶ καθὼς σᾶς ἔχω ἀφηγηθῆ, βάσει τῶν μαρτυριῶν τῶν Ἐμμ. Τζανακάκη καὶ Κων. Τζαβέλα, ἡ ἀπάντησίς μου ἔφθασε, περιέργως, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος.

Τὸ ἀποτακτικὸ

ΑΛΛΑ στὸ πάρα - πάνω κομμάτι ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στ. Σαράφη δὲν περιλαμβάνονται μονάχα οἱ ἀνακρίβειες ποὺ ἀποκατέστησε ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην πρωθυπουργὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Λίγο πρὶν καὶ στὸ σημεῖο ποὺ εἴδαμε, καὶ ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε ὁ Στ. Σαράφης, στὸ γράμμα τοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ κόμισε ἀπὸ τὶς Κάννες ὁ Νικ. Ρούσος, ὁ κατοπινὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., κάνει ἕνα ὑπονοούμενο, ποὺ δὲν στρέφεται μονάχα κατὰ τῶν συνεργατῶν τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» (ποὺ τὸν «βομβάρδιζαν μὲ τὰ γράμματά τους»), ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐφημέρου δικτάτορα τῆς ὅης Μαρτίου 1933. Ἔτσι μὲ πολλὴ ἔμφαση ὁ Στ. Σαράφης λέει ὅτι «ἐγὼ (σὰν ἔρθη ἡ ὥρα) θὰ ἐκτελέσω τὸ καθῆκον μου σὰν ἁπλὸς δημοκρατικὸς στρατιώτης». Ἐκεῖνος, δηλαδή, θὰ τὸ ἐκτελέση, ἐναντι ἄλλων ποὺ δὲν θὰ ἐκαναν τὸ καθῆκον τους στὴν περίπτωση τοῦ κινήματος ἢ ποὺ δὲν τὸ ἔχουν κάνει, σὲ ἄλλες περιπτώσεις, στὸ παρελθόν.

Αὐτό, ἄλλωστε, καταλόγιζαν οἱ «δημοκρατικοὶ στρατιῶτες» κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Ὅτι, ὅταν ἔξι χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ 1933 καὶ ὀχτὼ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ 1935, ἔπρεπε ὁ Ν. Πλαστήρας νὰ κάνη τὸ καθῆκον του πρὸς τοὺς «δημοκρατικοὺς στρατιώτες», ὄχι μόνο δὲν τὸ ἔκανε, μά, τὸ ἀντίθετο, τὸ ἀρνήθηκε καὶ συντέλεσε, ὥστε οἱ «δημοκρατικοὶ στρατιῶτες» νὰ δεχθοῦν κάτι ποὺ τοὺς ἐστοίχισε ἀφάνταστα πολύ. Τὸ ἴδιο παράπονο εἶχαν καὶ μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Καὶ ἴσως, καὶ ἡ δικτατορία τῆς ὅης Μαρτίου 1933 καὶ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 νὰ ὠφειλαν τὴν ἀποτυχία τους στὴν ἀπροθυμία ἐκείνη «ἀντιδημοκρατικότητα»ῆ «ἐγκατάλειψη», ἢ «προδοσία», ἢ, εἰδικώτερα γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, «παλιμβουλία». Πρόκειται γιὰ τὸ «ἀποτακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927», γιὰ τὸ ζήτημα, δηλαδή, ποὺ γεννήθηκε τὸ 1927 καὶ ποὺ ἀφοροῦσε στοὺς ἀποτάκτους τοῦ 1923. Σὲ ἐκείνους τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία ὕστερα ἀπὸ τὴν Ὀχτωβριανὴ ἀντεπανάσταση τῶν στρατηγῶν Θεοδώρου Γαργαλίδη καὶ Γεωργίου Λεοναρδοπούλου.

Θὰ χρειαστῆ ὅμως, γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε στὸ «ἀποτακτικὸ ζήτημα» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (γιατὶ ἔχουμε καὶ ἄλλα, νεώτερα, «ἀποτακτικὰ ζητήματα»), γιὰ τὸ ὁποῖο κάναμε ἁπλὴ νύξη στὰ περασμένα, νὰ ἀνοίξουμε μιὰ ἀκόμα παρένθεση καὶ νὰ γυρίσουμε λίγα χρόνια πίσω. Γιατί, καὶ τὸ «ζήτημα» ἐκεῖνο ἔχει συνύφανση μὲ τὰ ὅσα γίνηκαν στὰ κατοπινὰ ὀχτὼ χρόνια καὶ ἀπόλυτη σχέση μὲ τὶς διαθέσεις τῶν νεώτερων «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν, ἀπέναντι καὶ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα. Γιὰ αὐτό, καὶ ὅπως κατὰ κάποιο τρόπο μνημονεύσαμε πιὸ πάνω, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σὰν τυχαῖος καὶ μοιραῖος, οὔτε ὁ διάχυτος ἀντιπλαστηρισμὸς τοῦ 1933 καὶ τοῦ 1935, οὔτε ὁ ἐνδοδημοκρατικὸς ἀντιβενιζελισμὸς τῶν ἴδιων χρόνων.

Οἱ δύο ὅροι τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος

ΤΟ ΑΠΟΤΑΚΤΙΚΟ ζήτημα τοῦ 1927, δημιουργήθηκε λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν πτῶση τῆς δικτατορίας τοῦ δημοκρατικώτατου στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου, ποὺ εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ ἀπὸ τὶς 26 Ἰουνίου 1925. Τὴν πτῶση τοῦ στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου προκάλεσε ἕνα κίνημα τοῦ δημοκρατικώτατου στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Τὸ κίνημα τοῦτο ἔγινε στὶς 22 Αὐγούστου 1926, μόλις δὲ ἐπικράτησε ὁ Γ. Κονδύλης ἔβγαλε διάγγελμα στὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι: «Αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς χώρας καταλύσασαι τὴν τυραννίδα τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου μοὶ ἀνέθεσαν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας». Ὁ Γ. Κονδύλης ἄσκησε δικτατορικὰ τὴν ἐξουσία (μὲ σκιώδη πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τὸν ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη, ποὺ ἀνακλήθηκε στὰ καθήκοντά του στὶς 24 Αὐγούστου 1926), ὡς τὶς 7 Νοεμβρίου 1926, ὁπότε ἔγιναν οἱ ἐκλογὲς ποὺ αὐτὸς προκήρυξε. Καὶ στὶς 4 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου σχηματίστηκε «οἰκουμενικὴ κυβέρνηση» ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη, στὴν ὁποία πῆραν μέρος ὅλα τὰ κόμματα.

Τότε, καὶ εὐθὺς ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές, δημιουργήθηκε τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα (ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς τοῦ «1927» γιατὶ τὸ χρόνο ἐκεῖνο προκάλεσε ὄξυνση καὶ κρίσεις), στὸ ὁποῖο ἕνα ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστικοὺς ρόλους ἔπαιξε ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος.

— Ναί· μοῦ ἱστορεῖσε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος, τὴν ἴδια μέρα ποὺ ἀποκατέστησε τὶς ἀνακρίβειες τοῦ Στ. Σαράφη. Ναί, τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα τῆς μετὰ ἀπὸ τὸ 1922 περιόδου. Καὶ προεκλήθη καθ' ὃν χρόνον διεξήγοντο αἱ διαπραγματεύσεις διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ὑπὸ τὸν Ἀλ. Ζαΐμην, Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως. Δηλαδή, μετὰ ἀπὸ τὴν 7ην Νοεμβρίου 1926. Τότε, τὸ Λαϊκὸν Κόμμα ἔθεσε δύο ὅρους, μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὁποίων θὰ μετεῖχε τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως. Ἦσαν δὲ οἱ δύο οὗτοι ὅροι, οἱ ἑξῆς: Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Ὀθωναίου — δηλαδὴ ἡ ἰδική μου ἀπομάκρυνσις — ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ ἡ ἐπαναφορὰ εἰς τὸ στράτευμα πολλῶν ἑκατοντάδων ἀξιωματικῶν, οἵτινες εὑρέθησαν μακρὰν τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ 1917 καί, κυρίως, ἀπὸ τοῦ 1923, ὅτε ἐγένετο τὸ φιλοβασιλικὸν κίνημα τῆς 22ας Ὀκτωβρίου, μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς στρατηγοὺς Π. Γαργαλίδην καὶ Γ. Λεοναρδόπουλον. Τὸ κίνημα ἐκεῖνο, ὅπερ ἐστρέφετο κατὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀπεκλήθη «ἀντεπανάστασις τοῦ 1923».

Ἐρωτῶ:

— Καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ ὅροι ἔγιναν ἀποδεκτοί;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως, ναί. Πρῶτος ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἤμην τότε διοικητὴς τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἐτέθην εἰς αὐτεπάγγελτον ἀποστρατείαν. Προηγουμένως ὅμως ὅλοι οἱ δημοκρατικοὶ ἀρχηγοί, οἵτινες μετέσχον τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως, ἤτοι οἱ ἀείμνηστοι Γεώργιος Καφαντάρης, Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου καὶ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος, μὲ παρεκάλεσαν καὶ μὲ ἐπίεσαν νὰ ὑποβάλω τὴν παραίτησίν μου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐδέχθην. Δὲν ἠθέλησα, δηλαδή, νὰ τοὺς κάμω τὴν χάριν, διότι ὡς χάριν ἐζήτουν τὴν παραίτησίν μου. Ἀπεστρατεύθην δὲ βάσει νόμου. Καὶ τὸ μὲν διάταγμα τῆς ἀποστρατείας μου ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Μαζαράκη, ὅστις ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, εἰς δὲ τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ μὲ διεδέχθη ὁ ὑποστράτηγος Θεόδωρος Μανέττας. Αὐτὸ ἦτο τὸ προσωπικόν μου θέμα. Πολὺ σοβαρώτερον ὅμως τούτου ἦτο τὸ γενικὸν ἀποτακτικὸν ζήτημα. Καὶ αὐτό... ὡς θὰ ἰδῆτε, προεκάλεσε πλεῖστος περιπλοκάς.

«Ἀντιδημοκρατικὰ» καὶ «παλίμβουλα»

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Μόλις ξεπεράστηκε τὸ προσωπικὸ θέμα Ὀθωναίου, φάνηκε σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση τὸ γενικώτερο ἀποτακτικὸ ζήτημα. Ἀπαντώντας δὲ ὁ στρατηγὸς σὲ σχετικὰ ἐρωτήματά μου, μοῦ ἱστόρησε:

— Γενικῶς οἱ ἀπόστακτοι τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἐπρόκειτο νὰ κριθῆ ὑπερέβαινον τοὺς τρεῖς χιλιάδας, εἰς τούτους δὲ περιελαμβάνοντο ἀξιωματικοὶ ὅλων τῶν ὅπλων καὶ σωμάτων, ὡς καὶ τῆς χωροφυλακῆς, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ μέχρι καὶ τοῦ ὑποστρατήγου. Βεβαίως ὅμως δὲν ἐπροκειτο νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἐνέργειαν ὅλαι αὐταὶ αἱ χιλιάδες, ἀλλά, κυρίως καὶ πρωτίστως, οἱ τῆς ἀντεπαναστάσεως τοῦ 1923. Ο

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΟ

Ὁ Ε. Βενιζέλος ἀπειλοῦσε ὅτι ἂν γίνη δικτατορία, ἢ θὰ φύγη ἢ θὰ πνιγῆ!..

ΚΑΙ ΜΙΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ

84ον

ΕΝΩ τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927 εἶχε προκαλέσει τόσο σάλο καὶ στὶς δυὸ μεγάλες παρατάξεις (στοὺς Λαϊκοὺς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ στοὺς Φιλελευθέρους μὲ τὶς διάφορες ἀποχρώσεις καὶ ἀποκλίσεις τους ἀπὸ τὴν ἄλλη), ὥστε οἱ ἀθεράπευτα «Δημοκρατικοὶ» νὰ ἑτοιμάζουν ἕνα ἀκόμα στρατιωτικὸ πραξικόπημα, καὶ ἐνῶ ὁ μέχρι πρὶν λίγο δικτάτωρ στρατηγὸς Θεόδωρος Πάγκαλος, συγκροτοῦσε μέσα ἀπὸ τὶς φυλακὲς τοῦ Ἰτζεδὶν μιὰ καινούργια «ὀργάνωση», ποὺ θὰ δροῦσε μόλις «τὰ πράγματα ἐπιβάλουν τὴν ἀνάγκην παρεμβάσεως», καὶ πίσω ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ ὁλοπέτρινου φρουρίου τῆς Κρήτης (ποὺ ἀναγέρθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866), ἔγραφε ὅτι «ἐδῶ εἴμεθα ἀπολύτως κύριοι τῆς καταστάσεως» —ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἑτοιμαζόταν νὰ γυρίση στὴν Ἑλλάδα, μετὰ ἀπὸ ἀπουσία πολλῶν χρόνων. Εἶχε φύγει ἀπὸ τὸν τόπο μας, ἀφοῦ, καὶ παρὰ τὶς διαβεβαιώσεις καὶ τοὺς ὅρκους του πὼς ποτὲ πιὰ δὲν θὰ ἀναμιγνυόταν στὴν πολιτική, ἔγινε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ πρωθυπουργὸς (11 Ἰανουαρίου — 6 Φεβρουαρίου 1924), καὶ ἀφοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή του, ἔπαθε καρδιακὴ κρίση, μὲ ἀφορμὴ ὄχι τὴν ἐχθρότητα τῶν ἀντιπάλων του, μὰ τὸν ὑπερδημοκρατισμὸ τῶν ἄσπονδων φίλων του.

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΕΡΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

Ο Ἐλ. Βενιζέλος (ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ «ἰνγκόγνιτο» γιὰ νὰ ἀποφευχθοῦν ἐκδηλώσεις τῶν ὀπαδῶν του), ἀφίχθηκε στὴν Κρήτη, μὲ τὸ ἰταλικὸ ἀτμόπλοιο τῆς γραμμῆς «Δαλματία», στὶς 20 Ἀπριλίου 1927. Καὶ τὴν ἴδια ὥρα ποὺ ἀποβιβάστηκε στὴ γῆ τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, ἀπαντῶντας στὸ δήμαρχο Ρεθύμνης Πετυχάκη, ποὺ τοῦ εἶπε ὅτι «ὁ κόσμος ἔχει ἀπογοητευθῆ», εἶπε:

...Κακῶς καὶ ἀδίκως. **Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι μὲ ἀδικαιολογήτους ἀνυπομονησίας καὶ ἀπογοητεύσεις, προπαρασκευάζετε τὸ ἔδαφος διὰ νέαν δικτατορίαν, ἡ ὁποία θὰ εἶναι πλήρης καταστροφή. Ἂν καταδικάσωμεν ἡμεῖς τὴν κυβέρνησιν, ἡ δικτατορία θὰ ἔλθη ἀφεύκτως.** Ἤκουσα μάλιστα διερχόμενος ἐκ Πειραιῶς νὰ γίνεται λόγος περὶ δικτατορίας.

Εἶχα ἐξήμισυ χρόνια νὰ ἔλθω (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ βραχύχρονη παραμονή του στὰς Ἀθήνας, κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰκοσιεξάμερης πρωθυπουργίας του, πού μνημονεύσαμε πάρα - πάνω) εἰς την Ἑλλάδα. Ἀφῆστε με νὰ μείνω ἑξη μῆνες χωρὶς νὰ φέρετε τὴν δικτατορίαν μὲ τὴν κατακραυγὴν ἐναντίον τῆς οἰκουμενικῆς. Μόλις μάθω πὼς θὰ γίνη δικτατορία, θὰ μπῶ σὲ μιὰ βάρκα καὶ θὰ βγῶ ἔξω, καὶ ἢ θὰ βρῶ κανένα βαπόρι νὰ φύγω ἢ θὰ πνιγῶ...

Καὶ ὅταν τὸν ρώτησαν ἂν θὰ δεχόταν νὰ ἀναλάβη αὐτὸς κοινοβουλευτικὴ κυβέρνηση ἀπάντησε ἔντονα: «Ἀδύνατον, ἀδύνατον! Πρέπει νὰ καταλάβετε ὅτι ἐμὲ μὲ ἀπομάκρυναν πρωτίστως αἱ περιστάσεις. Θὰ ζήσω εἰς τὴν Κρήτην ὡς ἰδιώτης».

Τέλος ξαναγυρίζοντας στὸ προσφιλέστατο, γιὰ τοὺς ὑπερδημοκρατικοὺς ὅλων τῶν ἐποχῶν, θέμα τῆς δικτατορίας, πρόσθεσε:

...**Ἡ δικτατορία θὰ εἶναι ἡ καταστροφὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δικτατορία πάντοτε ὁδηγεῖ εἰς καταστροφὰς καὶ εἰς δεινά. Τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 ὑπεβλήθη καὶ εἰς ἐμὲ ἡ ἰδέα νὰ κηρύξω δικτατορίαν. Ἐσκέφθην ὡρίμως καὶ μολονότι ἐπρόκειτο νὰ ὑπερασπίσω τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἐν τούτοις ἀπέρριψα ἐν συνειδήσει τὴν ἰδέαν τῆς δικτατορίας, διότι ἐγνώριζον τί θὰ ἐπηκολούθει...**

Ἔτσι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων πάτησε τὸ κρητικὸ ἔδαφος μὲ τὴν ἀπειλὴ ὅτι «θὰ πνιγῆ» καὶ μὲ ἐξορκισμοὺς κατὰ τῆς δικτατορίας, τὴν ὁποία ὅμως σὲ λίγα εἰκοσιτετράωρα δέχθηκε (ἄλλο ἂν τελικὰ δὲν ἔγινε), καὶ ὁ ἴδιος, ἀργότερα, πρότεινε στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, καὶ τὸ 1935 παρασκεύασε μὲ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» καὶ μὲ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

ΝΑ ΚΗΡΥΞΗ ΤΑ ΠΛΟΙΑ ΠΕΙΡΑΤΙΚΑ

ΚΑΘΩΣ ἔχουμε πῆ, τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν πολὺ ἠλεκτρισμένη. Τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα εἶχε προκαλέσει μεγάλη ἀναταραχὴ στοὺς «δημοκρατικοὺς» ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἀνησυχοῦσαν πὼς θὰ χάσουν τὸ προβάδισμα (στὴν ἐπετηρίδα) καὶ πὼς «θὰ μποῦν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους» συνάδελφοί τους, τοὺς ὁποίους μὲ πολὺ ἐνθουσιασμό, καὶ μὲ ἀφορμὴ τὴν «ἀντεπανάσταση τοῦ 1923» εἶχαν διώξει ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία. Παράλληλα (ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ ἰδιόχειρα γράμματά του ἀποδειχνόταν) ὁ στρατηγὸς Θ. Πάγκαλος δὲν λησμονοῦσε, ἔστω καὶ μέσα ἀπὸ τὴ φυλακή, τὸ «τῆς δικτατορίας τρόπαιον», καὶ ἑτοιμαζόταν νὰ προστατεύση γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία καὶ τὴν «δόλια τὴν πατρίδα». («Ἡ Ἑλλὰς εἶναι δημοκρατικὴ» ἔλεγε καὶ ἐκεῖνος, μὲ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πνεῦμα ποὺ τὸ λένε καὶ σήμερα οἱ ἀλλοδαποὶ καὶ ἡμεδαποὶ ὀπαδοὶ τοῦ Καστρίου καὶ τῆς «δικῆς μας Δημοκρατίας»).

Μέσα δὲ σὲ ἐκείνη τὴν ἀτμόσφαιρα ἦρθε (21 Ἀπριλίου 1927) ἀπὸ τὴν Κρήτη, ἕνα τηλεγράφημα ποὺ ἔλεγε αὐτά:

...Κατὰ τὴν σημερινὴν συνομιλίαν μετὰ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης Γεωργιάδου, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, γενομένης συζητήσεως ἐπὶ τῶν κυκλοφορουσῶν εἰς Ἀθήνας φημῶν περὶ παγκαλικῆς κινήσεως καὶ τῶν συνεννοήσεων μεταξὺ ὡρισμένων ἀξιωματικῶν, ἐτόνισεν ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν πρέπει νὰ διστάση πρό οὐδενὸς μέτρου, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίση τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ὁμαλότητος ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν — ὅπως ἀνέφερον ὡρισμέναι φῆμαι κυκλοφορήσασαι ἐνταῦθα — ἐξερηγνύετο κίνημα εἰς τὸ ναυτικόν, ἡ κυβέρνησις θὰ ἐδικαιοῦτο, χάριν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τῆς χώρας, νὰ φθάση μέχρι τοῦ νὰ κηρύξη τὰ τυχὸν ἐπαναστατοῦντα πλοῖα ὡς πειρατικὰ καὶ νὰ μείνη εἰς τὴν ἀρχήν, ἐφ' ὅσον ἀπολαύει τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ.

Ἐξέφρασεν ὅμως τὴν ἐλπίδα ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν πρόκειται νὰ ὑποστῇ νέας τοιαύτας συμφοράς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει της τὰς συμφορὰς τοῦ προσφάτου παρελθόντος...

Ὅταν, λοιπόν, τὸ 1927, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἔκρινε (γιὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη) σκόπιμη μιὰ ἀρπαγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου (ποὺ καὶ τότε θὰ γινόταν —ἂν γινόταν— ἀπὸ δικούς του «δημοκρατικοὺς» ἀξιωματικούς), δήλωνε, χωρὶς καμμιὰ δυσκολία, ὅτι ἡ νόμιμη κυβέρνηση θὰ εἶχε δικαίωμα, ὑπηρετώντας τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς Χώρας, «νὰ κηρύξη τὰ τυχὸν ἐπαναστατοῦντα πλοῖα ὡς πειρατικά». Ὅταν ὅμως ὀχτὼ χρόνια ἀργότερα (τὸ 1935), ἡ νόμιμη ἑλληνικὴ κυβέρνηση κήρυξε «πειρατικὰ» τὰ πολεμικὰ πλοῖα ποὺ εἶχαν ἁρπάξει, κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, οἱ πιστοὶ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» καὶ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» (καὶ τοῦ πῆγαν τὰ ἁρπαγμένα ἐθνικὰ σκάφη στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ ἀρχίση ἀπὸ κεῖ ἡ ἐκστρατεία γιὰ τὴν «κατάκτηση» τῆς Ἑλλάδας), τότε ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς χαρακτήρισε τὴν ἐνέργεια ὡς ἔκνομη καὶ ἀντισυνταγματική! Ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία στὸν τόπο τοῦτο. Καὶ ἔτσι κρίνεται τὸ νόμιμο καὶ τὸ παράνομο.

"ΘΑ ΕΠΑΙΡΝΕ ΚΑΠΟΙΟ ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ..!

Οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοὶ ποὺ θεωροῦσαν ἀπαράδεκτη καὶ ἐπικίνδυνη γι' αὐτοὺς τὴ δημοσίευση τοῦ πρώτου πίνακα τῶν ἀποτάκτων (τοῦ πίνακα τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων ποὺ θὰ ξαναγύριζαν στὸ στράτευμα), συσπειρώθηκαν τότε γύρω ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο. Τὸν θεωροῦσαν ὡς τὸν «μεγάλο ἀδικημένο» τῆς συμφωνίας ἁπάνω στὴν ὁποία στηρίχθηκε ἡ συγκρότηση τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως.

— Ναί· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ στρατηγὸς **Ἀλ. Ὀθωναῖος. Μόλις ἐγνώσθη ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματικῶν οἵτινες θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, οἱ ἐν τῷ στρατεύματι εὑρισκόμενοι δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοί, ὄχι μόνον ἐδυσφόρησαν, ἀλλ' ἀνεστατώθησαν, κυριολεκτικῶς. Βεβαίως, τοὺς εἶχε στοιχίσει καὶ ἡ ἰδική μου ἀπομάκρυνσις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀτομικὴ θέσις ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἐκλονίζετο. Ἐγώ, φυσικά, ἤμην ἐναντίον καὶ τῶν δύο ὅ~ων, τῶν τεθέντων ὑπὸ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, διὰ τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κυβέρνησιν. Καὶ τὸ μὲν προσωπικόν μου θέμα μὲ ἠνώχλει. Τὴν ἐπαναφοράν ὅμως ἑκατοντάδων ἀξιωματικῶν εἰς τὸ στράτευμα τὴν ἐπίστευον ὡς λίαν ἐπικίνδυνον, καὶ ὡς μέλλουσαν νὰ συντελέση εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς δημοκρατικῆς του συνθέσεως...**

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

— **Μὲ τὸ μέρος ὅμως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες ἀπεδέχθησαν τοὺς δύο ὅρους τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἐτάχθη καὶ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας.**

Ἐρωτῶ:

— Εἶχε συγκεκριμένους λόγους;

Καὶ παίρνω αὐτὴ τὴν ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου:

— **Θὰ ἤθελα νὰ μὴ θίξω τὸ θέμα. Ἀφοῦ ὅμως μοῦ ὑποβάλλετε αὐτὸ τὸ εἰδικὸν ἐρώτημα, ὀφείλω νὰ σᾶς ἀπαντήσω. Καὶ ὀφείλω νὰ σᾶς εἴπω ὅτι, τότε, ὁ Νικόλαος Πλαστήρας εἶχε τὴν ἔμμονον ἰδέαν ὅτι ἐάν ἐπανήρχοντο εἰς τὸ στράτευμα οἱ ἀποτακτοι τοῦ 1923, οὗτος (ὁ Ν. Πλαστήρας) θὰ ἔπαιρνε κάποιο «συγχωροχάρτι» διὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 καὶ διὰ τὰς συνεπείας της.**

Καὶ προσθέτει:

— **Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί μοῦ συνίστων νὰ δεχθῶ καὶ ὑποβάλω τὴν παραίτησίν μου, διὰ νὰ μὴ εὑρεθοῦν εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ μὲ ἀποστρατεύσουν αὐτεπαγγέλτως. Ἐγένετο ὅμως τὸ τελευταῖον.**

ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

ΟΣΟΙ ἀπὸ τοὺς «δημοκρατικοὺς» ἀξιωματικοὺς δὲν ἐννοοῦσαν νὰ παραδεχθοῦν τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἀποτάκτων τοῦ 1923, βρῆκαν σὰν μοναδικὴ διέξοδο ἕνα καινούργιο στρατιωτικὸ πραξικόπημα.

— **Καὶ ὑπῆρχε ὅλη ἡ δύναμις διὰ νὰ γίνη τὸ πραξικόπημα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχη μοῦ ἔλεγε, σχετικά, ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς. Τὸ ἀπέτρεψεν ὅμως ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς σειρὰν ἐνεργειῶν. Ἀλλά, κυρίως, τὸ ἀπέτρεψεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα ὅτι, τότε, δὲν ἔπρεπε νὰ γίνη τὸ πραξικόπημα...**

Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ στράφηκαν πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο τὸν ἐπίεζαν νὰ ἀναλάβη «πρωτοβουλίαν», καὶ νὰ ἡγηθῆ τοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος, ποὺ σκοπὸ θὰ εἶχε νὰ ἀποτρέψη τὴ δημοσίευση τοῦ πρώτου πίνακα τῶν ἀποτάκτων καὶ τὴν ἐπαναφορά τους στὴν ἐνέργεια.

— **Ἐζήτουν προστασίαν· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Ἀλλ' ἐγὼ τοὺς συνίστων νὰ μὴ σπεύσουν. Διότι, πρό παντὸς ἄλλου, ἐπεθύμουν νὰ γνωρίζω τὰς ἀπόψεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχεν ἀφιχθῆ εἰς Κρήτην. Ἐθεώρουν δὲ ἀπαραίτητον τὴν ἐν προκειμένῳ συμπαράστασιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, διότι ἐφ' ὅσον ἔζη, καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι, παρερχομένων τῶν ἐτῶν, εἶχον ἀναπτυχθῆ ὡς ἴδιαι προσωπικότητες διάφοροι ἄλλοι πολιτικοὶ ἀρχηγοί, ὡς οἱ Ἀλ. Παπαναστασίου, Γ. Καφαντάρης, Ἀνδρ. Μιχαλακόπουλος, Θεμ. Σοφούλης κλπ., ἡ εὐρεῖα δημοκρατικὴ μᾶζα ἐπίστευεν ὡς οὐσιαστικὸν ἀρχηγὸν τῆς παρατάξεως τὸν Ἑλ. Βενιζέλον καὶ μόνον αὐτόν. Δὲν ἦτο, συνεπῶς, δυνατὸν νὰ προβῶ εἰς οἱανδήποτε ἐνέργειαν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου.**

Ἐρώτηση:

— Δὲν ξέρατε τίποτα ἀπὸ τὶς ἀπόψεις του;

Ἀπάντηση:

— **Μὲ τὴν ἄποψιν τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων, οἵτινες κατεπολέμουν τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων ἦτο καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Οὗτος εἶχεν ἤδη ἐρωτήσει, δι' ἐπιστολῆς, τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἐθεώρει ἀκίνδυνον τὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐπάνοδον τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ 1923. Καὶ τοῦτο διότι δὲν εὕρισκε ὑπερβολικὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν μελλόντων νὰ ἐπαναφερθοῦν, βάσει τῆς προτάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει ἡ προσπάθεια ἐκείνη. Οὔτε ἡ μετάβασις (1 Μαΐου 1927) εἰς Κρήτην τοῦ τότε προέδρου τῆς Βουλῆς Θεμ. Σοφούλη, ὁ ὁποῖος συνεφώνει ἀπολύτως μὲ τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τοῦ πρώτου πίνακος θὰ μετέβαλλε τὴν σύνθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ θὰ καθίστα δυνατήν, ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ὀργάνωσιν, εἰσέτι, φιλοβασιλικοῦ πραξικοπήματος.**

('Η θεωρία τοῦ προληπτικοῦ πραξικοπήματος δὲν ἦτο εὕρημα τοῦ 1935).

ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΕΤΣΙ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀποφάσισε νὰ γράψη ὁ ἴδιος στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, νὰ τοῦ ἐκθέση τὴν κατάσταση, νὰ τοῦ ἀναφέρη τὶς ἀπόψεις τῶν δυσαρεστημένων ἀξιωματικῶν, καὶ νὰ ζητήση τὴ γνώμη του καὶ τὴ συμπαράστασή του.

Τοῦτο καὶ ἔγινε. Ὁ δὲ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπαντῶντας (14 Μαΐου 1927) στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, τοῦ ἔγραψε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ αὐτά:

...**Ἐπιμένω ἐν τούτοις, ὅτι οὔτε ἠθικῶς, οὔτε πολιτικῶς εἶναι ἐπιτετραμμένον εἰς τοὺς δημοκρατικοὺς πολιτικοὺς ἡγέτας ν' ἀθετήσουν τὰ συμφωνηθέντα. Τοιαύτη ἐνέργεια θὰ ἰσοδυναμοῦσε δι' αὐτοὺς μὲ μίαν ἠθικὴν ἧτταν, καὶ διὰ τοὺς βασιλικοὺς μὲ μίαν ἠθικὴν νίκην. Τοιοῦτον πλεονέκτημα δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπον νὰ δώσωμεν εἰς τὴν βασιλικὴν παράταξιν.**

Ἡ ἐπαναφορὰ τῶν εἰς τὸν πίνακα Α ἐγγραφέντων ἀξιωματικῶν δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποτελέση κίνδυνον διὰ τὴν δημοκρατίαν, ἐὰν ὡς ἀντάλλαγμα αὐτῆς ἐπιτευχθῆ ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀναγνώρισις ὅτι τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα θεωρεῖται ὁριστικῶς τερματισθὲν καὶ διὰ τὰς δύο παρατάξεις.

Ἐὰν συνεπεία τῆς λύσεως τοῦ στρατιωτικοῦ συμπληρωθῆ καὶ ἡ ψήφισις τοῦ συντάγματος καὶ κατορθωθῆ ἡ ὑποβολὴ προϋπολογισμοῦ ἐγγυωμένου τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἰσοζυγίου, ὄχι βέβαια διὰ τὸ τρέχον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπόμενον τουλάχιστον ἔτος, τότε ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις τοῦ τόπου ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ βεβαία.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις θὰ ἀποτελέση τὴν ἀσφαλεστέραν ἐδραίωσιν τῆς δημοκρατίας, καὶ ἐὰν συνδυασθῆ μὲ τὴν ἐξασφάλισιν χρηστῆς διοικήσεως ὑπό τῶν δημοκρατικῶν κυβερνήσεων, δὲν πιστεύω ὅτι θ' ἀφήση εἰς κανένα τὴν δύναμιν ν' ἀνατρέψη τὴν δημοκρατίαν, ἐνῶ μία νέα ἐγκαθίδρυσις τῆς δικτατορίας θὰ ἐβύθιζεν ἐκ νέου τὴν Ἑλλάδα εἰς οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον καὶ ὅταν ἡ νέα δικτατορία θὰ ἐσαρώνετο καὶ θὰ ἐθάπτετο ὑπὸ τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας ἐρείπια, φοβοῦμαι ὅτι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ στήση τὸν θρόνον του ὁ μοναρχισμός, ὡς μόνη διέξοδος διὰ τὸν ἀπηλπισμένον κόσμον.

Γνωρίζετε ὅτι δὲν ἐνέκρινα τὴν ἐσπευσμένην ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας. Ἐνόμιζα ὅτι μὲ τὰς τόσας πληγὰς πού ἔφερεν εἰ στὸ σῶμα της ἡ Ἑλλάς, ἦτο περιττὸν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν πληγὴν τῶν καθεστωτικῶν ἀγώνων.

Ἀλλ' ὅταν ὁ στρατὸς προέβη εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς ἀποπομπῆς τοῦ βασιλέως, ἐζήτησα ν' ἀφεθῆ τουλάχιστον ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν ἐλευθέραν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν. Δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα ν' ἀκολουθηθοῦν αἱ ἀντιλήψεις μου. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἀφαιρουμένων τῶν ψευδῶν ψήφων ὅσαι ἐδόθησαν κατὰ τὸ δημοψήφισμα, εἶναι βέβαιον ὅτι πλειοψηφία 250.000 περίπου ψήφων ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, ὅλων ἡμῶν τὸ καθῆκον εἶναι πῶς νὰ στηρίξωμεν τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ τὴν ἐξασφαλίσωμεν εἰς τὸ μέλλον. Διότι πτῶσις αὐτῆς καὶ ἐπαναφορὰ τοῦ μοναρχισμοῦ θὰ ἐσήμαινε διὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν παρόξυνσιν καὶ ἐξαγρίωσιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ συσσώρευσιν ἐπ' αὐτῆς ἀτελευτήτων συμφορῶν.

Ἀλλ' ἡ δημοκρατία δύναται νὰ στερεωθῆ μόνον διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ὄχι διὰ τῆς διαιωνίσεως τῶν πραξικοπημάτων καὶ μάλιστα στρατιωτικῆς μορφῆς. Ἡ διαιώνισις αὐτῶν ἢ καὶ ἁπλῶς ἡ παράτασίς των θὰ φθείρη τὴν δημοκρατίαν ἀσφαλέστερον ἀπό ὅλας τὰς ἐπιθέσεις, φανερὰς καὶ ὑπούλους, τῶν ἐχθρῶν της.

Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μὲ ἴδετε ἐπειγόντως, δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησιν νὰ ἔλθετε ἀπό τοῦδε. Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς νὰ σᾶς ἴδω καὶ νὰ σᾶς σφίξω τὸ χέρι.

Μετὰ φιλικωτάτων αἰσθημάτων

Ὑμέτερος

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

"Αν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος θυμόταν αὐτὸ τὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε στὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο στὶς 14 Μαΐου 1927, τότε, ἀσφαλῶς, δὲν θὰ τοῦ ἔπεμπε ἐκείνη τὴν τεράστια ἐπιστολὴ τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935, ποὺ ἐπέδωσε στὸ Γενικὸ Ἐπιθεωρητὴ τοῦ Στρατοῦ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας. Ἀλλὰ ἔχει ὁ καιρὸς γυρίσματα! Καὶ γιὰ τὰ «γυρίσματα» αὐτὰ —ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν καταπληκτικὴ ὁμολογία ποὺ περιέχει τὸ γράμμα— θὰ μιλήσουμε αὔριο. Γιατὶ ἡ ἱστορία ποὺ γράφτηκε μὲ ἀφορμὴ τὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927 δὲν τέλειωσε μὲ τὰ πάρα - πάνω. Ἔχει καὶ συνέχεια, στὴν ὁποία ἡ «παλιμβουλία» θριαμβεύει. Συνέχεια ποὺ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ κλείσουμε σήμερα τὴν παρένθεσή μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Δάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις». — Σύγκριση δύο κειμένων. — Οἱ ἀνακολουθίες καὶ ἡ νοθεία τοῦ 1924. — Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος γιὰ τὴν ἀβασίλευτη δύηκε μὲ ψεύτικες ψήφους. — Ὁ Ν. Πλαστήρας στὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος στὴν Κρήτη. — Ἡ ἀπόφαση νὰ μὴ ἀναμιχθῆ στὴν πολιτικὴ καὶ οἱ κρητικὲς μαντινάδες. — Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος συμφωνεῖ ἀπολύτως μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν. — Γιὰ νὰ προληφθῆ τὸ κακό. — Ἡ ἐφημερὶς «Κήρυξ» τῶν Χανίων δημοσιεύει τὸ συνθηματικὸ ἄρθρο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Τὸ περιεχόμενό του προκαλεῖ σεισμὸ στὰς Ἀθήνας.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΜΕΤΑΒΑΣΙ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ὁ Ἐ. Βενιζέλος συμφωνεῖ νὰ γίνῃ πραξικόπημα γιὰ τὸ ἀποτακτικὸ τοῦ 1927

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ ΣΤΟΝ «ΚΗΡΥΚΑ»

85ον

ΔΑΣΚΑΛΕ ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις. Αὐτὴ τὴ ρήση τοῦ Λαοῦ μας ἀναλογίζεται κανεὶς σὰν διαβάζει δυὸ κείμενα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀπευθυνόμενα στὸ ἴδιο πρόσωπο: Στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος τῆς 14ης Μαΐου 1927 καὶ ἐκεῖνο τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935.

Ἔγραφε, λοιπόν, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, στὴν πρώτη του ἐπιστολὴ αὐτά:

> ... Ἡ Δημοκρατία δύναται νὰ στερεωθῇ μόνον διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ὄχι διὰ τῆς διαιωνίσεως τῶν πραξικοπημάτων καὶ μάλιστα στρατιωτικῆς μορφῆς. Ἡ διαιώνισις αὐτῶν ἢ καὶ ἁπλῶς ἡ παράτασίς των θὰ φθείρῃ τὴν Δημοκρατίαν ἀσφαλέστερον ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιθέσεις, φανερὰς καὶ ὑπούλους, τῶν ἐχθρῶν της...

Καὶ ἔγραφε, στὴν δεύτερη ἐπιστολή του τοὐτα:

> ... Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ ἔτους περίπου εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν... Πιστεύω ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀναλάβῃ σήμερον ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἀμυντικὴν ἐπίθεσιν, ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν διάσωσιν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν διάλυσιν εἰς τὴν ὁποίαν φέρεται. Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαρρῆν τηρεῖσθε ἐνήμερος τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος. Καὶ σκοπὸς τῆς παρούσης μου εἶναι νὰ σᾶς ζητήσω νὰ μετάσχετε τοῦ κινήματος τούτου, ὁπότε καὶ θὰ ἡγηθῆτε αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲ καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα κρίνεται ἀναγκαία, σεῖς μὲν ἀναλαμβάνοντες τὴν προεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ ἀποτελέσετε μετ' αὐτῆς τὸ διευθυντήριον τῆς ἐπαναστάσεως, θὰ διορίσετε δὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν...

Διαλέγετε καὶ παίρνετε. Καὶ ἐπειδή, φαίνεται, ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος διάλεξε τὴν πρώτη ἐπιστολή, ἀπάντησε (καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς ἔχει ἱστορήσει) στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἔτσι:

> ... Ἀπέρριπτα τοὺς προβαλλομένους ἰσχυρισμοὺς περὶ δῆθεν κινδύνων διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, ἐφ' ὅσον ὁ στρατὸς ἦτο, κατὰ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν του, δημοκρατικός... Ἐπανελάμβανον ὅ,τι καὶ κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933 εἶχον εἰπεῖ, ὅτι, δηλαδή, ἤμουν ἐναντίον τῶν κινημάτων καὶ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ὅτι κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τὰς μεγάλας καὶ μικροτέρας μονάδας τῆς δικαιοδοσίας μου δὲν ἔπαυον νὰ διακηρύσσω τὴν πίστιν μου ταύτην, προσθέτων ὅτι μόνον εἰς περίπτωσιν κινδύνου τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ὤφειλον οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ τὸ προστατεύσουν. Ἀλλὰ νῦν τοιοῦτος κίνδυνος δὲν ὑφίστατο καὶ οὐδεὶς λόγος συνέτρεχε νὰ ἀποστῶ τῶν ἀρχῶν μου... Ἐτόνιζον ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο θὰ ἔβλαπτε ὁπωσδήποτε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι θὰ ἐγέννα πολλοὺς κινδύνους εἰς βάρος της... Ἔγραφον ὅτι, ἐὰν τὸ κίνημα ἀπετύγχανε, ὅπως ἐπίστευον, τότε ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ὁ θάνατος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καὶ ἡ βασιλικὴ παλινόρθωσις...

Ἔγραφε, δηλαδή, ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, τὸ 1935, στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὅ,τι τοῦ εἶχε γράψει ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς τὸ 1927.

ΟΙ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΘΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

ΜΟΝΟ σὲ ἕνα σημεῖο, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ἔδειξε ἀπόλυτη συνέπεια, παρὰ τὸ κύλισμα τοῦ χρόνου. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε πῆ στὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα, τὶς πρωϊνὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933: «Μπορεῖς; Ἂν μπορῆς κάμε το. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία», τὸ ἴδιο περίπου εἶχε πῆ καὶ σὲ ἄλλον στρατηγὸ στὶς 27 Μαΐου 1927. Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ ἀπόλυτη συνέπεια ποὺ δείχτηκε στὰ 1933 καὶ στὰ 1927 σημειώθηκε τὸ πανομοιότυπο φαινόμενο, ὅτι, δηλαδή, καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπαρνήθηκε κατηγορηματικὰ («πρὶν ὁ ἀλέκτωρ φωνήσῃ τρὶς») ἐκεῖνο ποὺ πρὶν λίγο μὲ τόσο ἐνθουσιασμό, καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, εἶχε εὐλογήσει. (Εἶπα ξεῖπα).

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μονάχα αὐτὲς οἱ ἀνακολουθίες ποὺ γεννοῦν στὸν ναγνώστη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τόσα καὶ τόσα ἐρωτήματα. Εἶναι καὶ ἐκείνη ἡ συνταρακτικὴ ἀποκάλυψη, ποὺ περιέχεται στὴν (ποσοστή;) «πρὸς Ἀλέξανδρον Ὀθωναῖον» ἐπιστολή, τῆς 14ης Μαΐου 1927. Εἶναι ἡ καταπληκτικὴ καὶ ἀδίστακτη ὁμολογία ὅτι τὸ δημοψήφισμα γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας (τὸ δημοψήφισμα, ποὺ ἔγινε, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τονίζει, ἀφοῦ «ὁ στρατὸς προέβη εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς ἀποπομπῆς τοῦ βασιλέως»), δὲν διεξάχθηκε μὲ «ἐλευθέραν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν» («δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα ν' ἀκολουθηθοῦν αἱ ἀντιλήψεις μου»), ἀλλά, ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμά του, μὲ ψεύτικες ψῆφους. Βέβαια ὁ Ἐλ. Βενιζέλος χρυσώνει τὴν συνταρακτικὴ ἀλήθεια (γνωστή, σὲ ὅλους, μὰ συνταρακτικὴ γιατὶ ἡ ὁμολογία προέρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων), τορνεύοντας ἔτσι τὴ φράση του: «Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἀφαιρουμένων τῶν ψευδῶν ψήφων ὅσαι ἐδόθησαν κατὰ τὸ δημοψήφισμα, εἶναι βέβαιον ὅτι πλειοψηφία 250.000 περίπου ψήφων ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας». Σὰν νὰ εἶχε καθήσει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πλάϊ σὲ ὅλες τὶς ψηφοφόρες τῆς χώρας καὶ νὰ μετροῦσε μιὰ - μιὰ τὶς ψῆφους καὶ νὰ ξεχώριζε τὶς ἀληθινὲς ἀπὸ τὶς ψεύτικες!

Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΟΘΩΝΑΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τῆς 14ης Μαΐου 1927, τέλειωνε ἔτσι: «Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μὲ ἴδετε ἐπειγόντως, δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησιν νὰ ἔλθετε ἀπὸ τοῦδε. Θὰ εἶμαι εὐτυχὴς ἀ σᾶς ἴδω καὶ νὰ σᾶς σφίξω τὸ χέρι».

— Καὶ βεβαίως μοῦ ἱστορεῖσε ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος, ἔσπευσα, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν, νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Κρήτην. Καὶ τοῦτο διότι ὅλα τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ, ἅτινα ἐβγόντο ἐκ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀποτάκτων, ἐπέμενον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀπὸ μέρους μου προστασίας των. Ἄλλως τε, ἤδη, καὶ ἀπὸ τῆς 12ης Μαΐου 1927, ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος, ὡς σᾶς εἶπον καὶ δι' οὓς λόγους σᾶς ἐξέθεσα, ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, εἶχεν ἐπιστρέψει —ἐκ Καρδίτσης— εἰς Ἀθήνας. Ἐπικοινωνήσας δὲ μὲ πλείστους δημοκρατικοὺς ἀξιωματικούς, συνέστησεν εἰς τούτους «θερμῶς νὰ μὴ παρασυρθοῦν εἰς ἐνεργείας ἀντιπειθαρχικάς». Σύστασις βεβαίως, ματαία διότι οὐδεὶς εἶχε σκεφθῇ νὰ προβῇ εἰς ἀντιπειθαρχικὰς ἐνεργείας. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο πρόβλημα πειθαρχίας.

Πραγματικά. Μόλις ὁ Ν. Πλαστήρας γύρισε στὰς Ἀθήνας, κατάβαλε κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ κατευνάσῃ τοὺς «δημοκρατικοὺς» ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι πίστευαν ὅ,τι καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Πῶς «ὁ Νικόλαος Πλαστήρας εἶχε τὴν ἔμμονον ἰδέαν ὅτι ἐὰν ἐπανήρχοντο εἰς τὸ στράτευμα οἱ ἀπόστατοι τοῦ 1923, οὗτος (ὁ «μαῦρος καβαλλάρης) θὰ ἔπαιρνε κάποιο «συγχωροχάρτι» διὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 καὶ διὰ τὰς συνεπείας της».

Τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Μαζαράκης, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση, καὶ φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα, πῆρε μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, στὴν ὁποία ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς τόνιζε ὅτι «ἡ ἐμφάνισις νέας στρατιωτικῆς ἀποπείρας θὰ ἐδημιούργει ἀνυπέρβλητον πλέον φραγμὸν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ».

Αὐτὲς τὶς σκέψεις διατύπωνε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ σὲ διάφορες συζητήσεις ποὺ εἶχε, τότε, στὴν Κρήτη —χωρὶς ὅμως ὅλα αὐτά, καθὼς καὶ ἡ ἀπόφασή του «νὰ μὴ ἐπανέλθῃ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν» (ἀπόφαση τὴν ὁποία διακήρυσσε σὲ κάθε περίσταση), νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ φθάσῃ «μέχρι δακρύων» —καθὼς οἱ κρητικὲς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς γράφουν— ὅταν σὲ ἕνα γεῦμα, ὁ δήμαρχος Χανίων Μουντάκης, τοῦ τραγούδησε αὐτὴ τὴ συμβολικὴ μαντινάδα:

> Ἄντρες γιάντα μὲ διώχνετε (γιάντα μ' ἀπελαλεῖτε
> ὄξω γιατ' εἶμαι μοναχός κ' (εἶμαι ξαρματωμένος;
> Ἀφῆστε με ν' ἁρματωθῶ νὰ (βάλω τ' ἅρματά μου
> τότες νὰ δῆτε πόλεμο τὸν κά- (νουν οἱ γιαντρειωμένοι
> τὸν κάνουν οἱ γιάντρες οἱ καλοὶ (οἱ καστροπολεμάρχοι...

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΥΜΦΩΝΟΣ

ΕΤΣΙ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος βρέθηκε (23 Μαΐου 1927) στὴν Κρήτη.

— Ἀφίχθην εἰς Χανιὰ μοῦ ἱστόρησε, καὶ κατηυθύνθην ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἐφιλοξενήθην ἐπὶ πενθήμερον. Ἅμα δὲ τῇ συναντήσει μας ἐξέθεσα εἰς τὸν πρόεδρον, καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ τῆς ὑφισταμένης εἰς Ἀθήνας καταστάσεως, τοῦ ἀνέπτυξα τὰς ἀπόψεις τῶν θιγομένων ἀξιωματικῶν, καὶ προέβην πρὸς τοῦτον εἰς συγκεκριμένας εἰσηγήσεις.

Ἐρώτηση:
— Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀποδέχθηκε τὶς εἰσηγήσεις σας;
Ἀπάντηση:

— Ἀπολύτως!

Ἐρώτηση:
— Συνεφώνησε ἀπολύτως μὲ τὰς ἀπόψεις σας;
Ἀπάντηση:

— Βεβαίως. Κατὰ τὰς πενθημέρους συζητήσεις μας ἐπείσθη ἀπολύτως ἐπὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀντιλήψεών μου καὶ ἐδέχθη ὄχι ἁπλῶς νὰ μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τούτων, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναμειχθῇ ἐνεργῶς, νὰ πρωταγωνιστήσῃ, διὰ τὴν ἐπικράτησίν των, ὥστε νὰ πρόληφθῇ τὸ κακὸν ὅπερ ἠπείλει τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ συνεπῶς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ἐρώτηση:
— Καὶ εὑρέθητε σύμφωνοι ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν;
Ἀπάντηση:

— Σύμφωνοι ἐπὶ πάσης λεπτομερείας. Καὶ πέραν τῶν ἄλλων ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος συντάξῃ καὶ δημοσιεύσῃ ἕνα ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξέφραζε καὶ δημοσίᾳ τὴν ἀπόλυτον συμφωνίαν του, ἄνευ τῆς ὁποίας, ἄλλως τε, οὐδὲν ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Καὶ συνεφωνήθη, τέλος, ὅπως τὸ ἄρθρον δημοσιευθῇ πρῶτον εἰς τὴν τοπικὴν ἐφημερίδα τῶν Χανίων, τὸν «Κήρυκα» —προσωπικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἵνα προετοιμασθῇ τὸ ἔδαφος καὶ καταφανὴς ἡ ἀπροκάλυπτος συμπαράστασις, τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ.

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ

ΚΑΙ ἡ συμφωνία (μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου) τηρήθηκε κατὰ γράμμα.

Ἔτσι στὶς 30 Μαΐου 1927, τὸ ἀπόγευμα, καὶ ἐνῶ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος εἶχε ξαναγυρίσει στὰς Ἀθήνας («ἐν ὄψει τῆς 1ης Ἰουνίου 1927»), στὴν ἐφημερίδα «Κήρυξ» τῶν Χανίων, δημοσιεύτηκε τὸ «συμφωνημένο» (ἢ συνθηματικὸ) ἄρθρο, ποὺ ἔλεγε αὐτά:

> Ἐφ' ὅσον συζητουμένου τοῦ ἄρθρου 124 τοῦ συντάγματος τὸ λαϊκὸν κόμμα ἐζήτησε τὴν διὰ δημοψηφίσματος κύρωσιν αὐτοῦ, ἦτο προφανὲς ὅτι οἱ κ.κ. Καφαντάρης καὶ Μιχαλακόπουλος δὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν ἄλλως παρὰ νὰ ὁμιλήσουν ὅπως ὡμίλησαν, προτείναντες, τὴν ἄμεσον διεξαγωγὴν τοῦ δημοψηφίσματος ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, μέλλων ὡς τοιοῦτος νὰ διευθύνῃ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ, εἶναι αὐτὸς ὁ ἡγέτης τοῦ λαϊκοῦ κόμματος. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἠμποροῦν νὰ μείνουν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Ἡ χώρα ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀνακτήσῃ ὁριστικῶς τὴν ἐσωτερικήν της γαλήνην. Τὴν γαλήνην ταύτην δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ἡ οἰκουμενικὴ ὅτι ἐξασφαλίζει εἰς τὸν τόπον ἡ παραμονή της ἁπλῶς εἰς τὴν ἀρχήν. Καὶ ἂν ἀκόμη ἡ διατήρησις τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως ἐξησφάλιζεν ἐντελῶς τὴν γαλήνην ταύτην, τὰ μέλη αὐτῆς γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ὅτι αἱ οἰκουμενικαὶ κυβερνήσεις ἀποτελοῦν ἀνωμαλίαν, ἡ ὁποία, ἐπιβαλλομένη εἰς ὥραν ἀνάγκης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ εἰς μόνιμον τρόπον κυβερνήσεως τῆς χώρας.

> Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ λαϊκὸν κόμμα ἀμφισβητεῖ τὴν νόμιμον ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ παραγνωρίζωμεν τοὺς κινδύνους τοιαύτης καταστάσεως. Δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι τὸ κόμμα τοῦτο προτίθεται νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τῆς βίας τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν, ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἐὰν ἐπιτύχῃ μίαν ἡμέραν τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰς ἐκλογάς, προτίθεται νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν πρώην βασιλέα, ζητοῦν ἁπλῶς διὰ δημοψηφίσματος ἔγκρισιν τῆς τοιαύτης ἐνεργείας. Ποία ἡ ἀξία τοιούτων δημοψηφισμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐγγυήσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰλικρινείας τῆς ψηφοφορίας ἡ ἀντίπαλος μερὶς ἀπέχει συστηματικῶς νὰ λάβῃ μέρος, ὅλοι γνωρίζομεν. Δὲν εἶναι ἑπομένως δυνατὸν ν' ἀφήσωμεν τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας ἐκτεθειμένην διαρκῶς εἰς τοιαύτην περιπέτειαν. Διὰ τοῦτο ἐλπίζω ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ ἀρχηγοὶ θὰ ἐπιμείνουν ὅπως ἀποφασισθῇ ἡ ἐντὸς βραχείας προθεσμίας διὰ δημοψηφίσματος ἔγκρισις τοῦ ψηφισθέντος συντάγματος. Ἐὰν τὸ λαϊκὸν κόμμα ἀρνηθῇ τοῦτο, ἔχουν καθῆκον νὰ ἐξετάσουν ἐὰν δὲν ἐπιβάλλεται νὰ διαλύσουν τὴν οἰκουμενικὴν καὶ νὰ προβοῦν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δημοψηφίσματος.

Στὶς 30 Μαΐου 1927 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διεκήρυσσεν ὅτι «οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἔχουν κανένα λόγο νὰ συντελέσουν ἐκουσίως εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως»

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ λαὸς θὰ δώσῃ ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τὴν ζητουμένην ἔγκρισιν. Ἡ ἔγκρισις δὲ αὕτη θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γαλήνην τῆς χώρας περισσότερον ἀπὸ κάθε οἰκουμενικὴν κυβέρνησιν. Ἐὰν ἄλλωστε τὸ κόμμα τῶν ἐλευθεροφρόνων θελήσῃ νὰ συνεχίσῃ τὴν συνεργασίαν πρὸς τὰ δημοκρατικὰ κόμματα, ἡ κυβέρνησις τοῦ συνασπισμοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, θὰ δύναται κάλλιστα νὰ συνεχισθῇ, ἀνατιθεμένης τῆς διευθύνσεως τῆς διεξαγωγῆς τοῦ δημοψηφίσματος εἰς αὐτὸν τὸν κ. Μεταξᾶν ὡς ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀλλ' ἐὰν καὶ τὸ κόμμα τῶν ἐλευθεροφρόνων ἀρνηθῇ τὴν συνεργασίαν του, τότε δὲν πρέπει νὰ διστάσουν οἱ δημοκρατικοὶ ἀρχηγοί, συγκροτοῦντες κυβέρνησιν εὐρυτάτου δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ, νὰ προβοῦν συγχρόνως μετὰ τοῦ δημοψηφίσματος πρὸς ἔγκρισιν τοῦ συντάγματος καὶ εἰς νέας ἐκλογὰς βουλῆς.

Εἶμαι κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τῆς ἀναλογικῆς ψήφου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν παροῦσαν πρὸ πάντων περίστασιν νὰ δοθῇ εἰς τὴν χώραν κυβέρνησις βιώσιμος θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα διὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς, συνδυαζόμενον ὅμως μὲ τὴν στενὴν περιφέρειαν, ὅπως μετριασθοῦν οὕτω κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ ἄτοπα αὐτοῦ. Ἐλπίζω ὅτι ὁ κ. Παπαναστασίου θὰ θελήσῃ χάριν τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς χώρας γενικῶς νὰ δεχθῇ ὅπως αἱ προσεχεῖς ἐκλογαὶ διεξαχθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τούτου. Ἠμπορεῖ δὲ νὰ ὁρισθῇ, ἐὰν θέλῃ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο θὰ ἐφαρμοσθῇ μόνον εἰς τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς, παραμένοντος ἐν ἐσχύι διὰ τὸ μέλλον τοῦ νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσήχθη ἡ ἀναλογική.

Ὁπωσδήποτε κάθε τι ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ μᾶλλον, παρὰ νὰ διατελῇ ἡ χώρα ὑπὸ τὴν διηνεκῆ ἀπειλὴν ὅτι μία κυβερνητικὴ πλειοψηφία, τὴν ὁποίαν εἶναι φυσικὸν νὰ δώσῃ ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ λαϊκὸν κόμμα ὁ νομίμως διεξαγόμενος ἐσωτερικὸς ἀνταγωνισμός, ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἐκπεσούσης δυναστείας ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς δημοψηφίσματος διεξαγομένου ὑφ' οὓς ὅρους διεξήχθη τὸ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τὸ τῆς ἀναδείξεως τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας.

Ὁ κ. Μεταξᾶς δὲν εἶχεν ἄδικον ἴσως, ὑποστηρίξας ὅτι τὸ ζήτημα τῆς διατηρήσεως ἢ ἀνατροπῆς τοῦ πολιτεύματος εἶναι ζήτημα δυνάμεως· θ' ἀναγνωρίζῃ ὅμως, ἐλπίζω, ὅτι ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἴδιος παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ μὴ εὐνοήσῃ καθεστωτικοὺς ἀγῶνας ἀναγνωρίζει ὅτι, ἐὰν οἱ ἐπιδιώκοντες καθεστωτικὴν μεταβολὴν αἰσθανθοῦν ὅτι ἔχουν τὴν ὑλικὴν δύναμιν δὲν θὰ σεβασθοῦν τὸ νομίμως καταρτισθὲν πολίτευμα τῆς χώρας ἀλλὰ θὰ ἀνατρέψουν αὐτὸ διὰ τῆς ὑλικῆς των δυνάμεως, οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἔχουν κανένα λόγον νὰ συντελέσουν ἐκουσίως εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως διὰ νὰ διευκολύνουν εἰς αὐτὴν τὴν διὰ τῆς δυνάμεως ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ ἐξαπολυθοῦν οὕτω ἐπὶ τῆς χώρας ὅλαι οἱ τραγικαὶ συνέπειαι μιᾶς μοναρχικῆς παλινορθώσεως

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ δημοψήφισμα, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ αἱ νέαι ἐκλογαί, δὲν θὰ διεξαχθοῦν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἓξ περίπου ἑβδομάδων. Ἐν τῷ μεταξὺ τίποτε δὲν κωλύει ὅπως ἡ κυβέρνησις δι' ἑνὸς ἢ δύο ἐκ τῶν μελῶν της παραστῇ εἰς Γενεύην κατὰ τὴν ἐπικειμένην σύνοδον τοῦ συμβουλίου ὅπως ζητήσῃ τὴν ἔγκρισιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πρὸς σύναψιν νέου δανείου.

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Μόλις γνώσθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ συνθηματικὸ ἄρθρο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἔγινε σεισμός. Καὶ ἀμέσως καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια, ὥστε ἡ «παλιμβουλία» νὰ θριαμβεύσῃ. Καὶ ὅπως αὔριο θὰ δοῦμε ἐθριάμβευσε (καὶ στὶς 6 Μαρτίου 1933).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Πῶς ξαφνικά, μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀνατράπηκαν τὰ συμφωνημένα. — Μιὰ συγκέντρωση ἀξιωματικῶν στὸ σπίτι ποὺ ἔμενε ὁ «μαῦρος καβαλλάρης». — Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀρνιέται τὴν ἀνάμειξη τοῦ Στρατοῦ στὴν πολιτική. — Οἱ κίνδυνοι τῆς Χώρας ἀπὸ τὴ στρατοκρατία. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἰσχυρίζεται ὅτι «παρεσύρθη» καὶ «παρεπλανήθη». — Ἕνα τηλεγράφημα πρὸς τὸν Θεμ. Σοφούλη. — «Τοῦ παρέστησαν τὰ πράγματα ἀνακριβῶς». — Τὸ 1935 κατὰ τοῦ 1927. — Μιὰ ἐξομολόγηση ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΑΛΛΗ «ΠΑΛΙΜΒΟΥΛΙΑ» ΤΟΥ 1927

Ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος ἰσχυρίζεται ὅτι «παρεβύρθη» ἀπὸ τὸν Ὀθωναῖο

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΕΙΧΕ ΣΥΜΦΩΝΗΣΕΙ ΑΠΟΛΥΤΩΣ

86ον

ΜΟΛΙΣ τὸ συνθηματικὸ ἄρθρο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου δημοσιεύτηκε, τὸ ἀπόγευμα τῆς 30ῆς Μαΐου 1927, στὸν «Κήρυκα» τῶν Χανίων, καὶ τηλεγραφήθηκε, τὴν ἴδια στιγμή, στὰς Ἀθήνας ἔγινε σεισμός. Ἦταν ὁλοφάνερο ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔδινε, μὲ τὸν τρόπο του, τὶς εὐλογίες του γιὰ τὸ πραξικόπημα ποὺ θὰ ἔρριχνε τὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση. Τὰ λόγια τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ γίνονταν θανατηφόρες βολὲς γιὰ τὸ ὑπουργεῖο ποὺ σχηματίστηκε ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, μὲ πρωθυπουργὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη, στὶς 4 Δεκεμβρίου 1926. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τηρώντας πιστὰ —ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη— ὅσα εἶχαν συμφωνηθῆ μὲ τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο ἄρχιζε τὴν ἐκστρατεία του. Καὶ εἰδοποιοῦσε τοὺς πάντες ὅτι «καὶ ἂν ἀκόμη ἡ διατήρησις τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως ἐξησφάλιζεν ἐντελῶς τὴν γαλήνην, τὰ μέλη αὐτῆς γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ὅτι αἱ οἰκουμενικαὶ κυβερνήσεις ἀποτελοῦν ἀνωμαλίαν, ἡ ὁποία, ἐπιβαλλομένη εἰς ὥραν ἀνάγκης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταβληθῆ εἰς μόνιμον τρόπον κυβερνήσεως τῆς χώρας»· ὅτι τὰ δημοκρατικὰ κόμματα «ἔχουν καθῆκον νὰ ἐξετάσουν ἐὰν δὲν δύνανται νὰ διαλύσουν τὴν οἰκουμενικήν»· ὅτι «δὲν πρέπει νὰ διστάσουν οἱ δημοκρατικοὶ ἀρχηγοί, συγκροτοῦντες κυβέρνησιν εὐρυτάτου δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ (σημ. γράφ. μὲ ποιὰ κοινοβουλευτικὴ βάση;), νὰ προβοῦν συγχρόνως μετὰ τοῦ δημοψηφίσματος πρὸς ἔγκρισιν τοῦ συντάγματος καὶ εἰς νέας ἐκλογάς»· ὅτι «τὸ δημοψήφισμα, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ αἱ νέαι ἐκλογαί, δὲν θὰ διεξαχθοῦν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἓξ ἑβδομάδων».

Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦσαν «ἐπιχειρηματολογία γιὰ κάποια δικαίωση» καὶ ἀγωνιώδη προσπάθεια γιὰ τὴν «ἠθικὴ» θεμελίωση τῶν ὅσων ἐπεδιώκοντο, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, σημάδευε στὸν καίριο στόχο καὶ ἔδινε (εὐλογώντας) τὴν κατηγορηματικὴ ἐντολή, κατὰ τὴν ὁποία «οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἔχουν κανένα λόγον νὰ συντελέσουν ἐκουσίως εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως. Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἦταν ἐλεύθεροι (καὶ εὐλογημένοι) νὰ προχωρήσουν στὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα. Στὸ πραξικόπημα ποὺ σκοπὸ θὰ εἶχε τὴν ἀνατροπὴ τῆς οἰκουμενικῆς καὶ ποὺ εἶχε ὁρισθῆ —καὶ τὸ ἤξερε πολὺ καλὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος— γιὰ τὴν 1η Ἰουνίου 1927. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν βέβαιη ἐπιτυχία τοῦ ὁποίου πρωθυπουργὸς θὰ γινόταν ὁ τότε πρόεδρος τῆς Βουλῆς Θεμιστοκλῆς Σοφούλης.

(Καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ σταθοῦμε στὴν ἄλλη ὁμολογία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὅτι «ὅλοι γνωρίζουν ποία ἡ ἀξία τοιούτων δημοψηφισμάτων». Μόνο ποὺ εἰς τὸ ἄρθρο του μνημονεύει τὰ δημοψηφίσματα τοῦ 1920 καὶ τὸ τοῦ Παγκάλου. Ἐνῶ στὴν ἐμπιστευτικὴ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀλ. Ὀθωναῖο ἀναφέρεται στὸ δημοψήφισμα τῆς «Δημοκρατίας», ποὺ ἔγινε, καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, μὲ ψεύτικες ψῆφους).

ΠΩΣ ΑΝΑΤΡΑΠΗΚΑΝ ΤΑ ΣΥΜΦΩΝΗΜΕΝΑ

ΜΟΛΙΣ δόθηκε ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἐλ Βενιζέλου γιὰ νὰ δράσουν πραξικοπηματικὰ οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοί, ἑτοιμάστηκαν ὅλα καὶ ὅλοι. Καί, ὅπως πιὸ πάνω εἴπαμε, σὲ τριάντα - ἓξι ὧρες (1 Ἰουνίου 1927) θὰ δινόταν, μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μιὰ ἀκόμα μάχη ὑπὲρ τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ὅταν τὸ πολίτευμα τοῦ τόπου ἦταν ἀβασίλευτη Δημοκρατία!

— Ὅταν ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Κρήτην· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος, ἤμουν ἀπολύτως βέβαιος περὶ τῆς πλήρους συμπαραστάσεως τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Καί τὴν συμπαράστασιν αὐτήν, εἰς τὴν πρώτην της φάσιν, ἐπεκύρωσε τὸ ἄρθρον του τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸν «Κήρυκα». Ἦτο δὲ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο, κατά κεραίαν σύμφωνον μὲ τὰς ἀπόψεις μου καὶ μὲ τὰς εἰσηγήσεις μου πρὸς τὸν Πρόεδρον. Μόλις, ὅμως, τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου ἐγνώσθη, ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ἀνεστατώθη. Καί ἐνῶ δύο ὑπουργοί εἶχον ἤδη ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἅμα τῇ δημοσιεύσει τοῦ ἄρθρου, (καὶ εἶχον, μάλιστα, ἀποχαιρετήσει τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ὑπουργείων των), παρενέβησαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι διά τὴν διατήρησιν τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου σνήματος, καί ἤρνισαν κινούμενοι δραστηρίως διά τὴν ἀνατροπὴν τῶν εἰς Χανιά συμφωνηθέντων.

Ἐρώτηση:

— Ποιοί κινήθηκαν δραστήρια γιὰ νὰ μὴ πραγματοποιηθῆ ἡ συμφωνία σας μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο;

Ἀπάντηση:

— Οἱ Νικόλαος Πλαστήρας καὶ Δημήτριος Λαμπράκης. Μάλιστα δὲ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶχε συστήσει εἰς τοὺς Γεώργιον Καφαντάρην, ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ Ἀλέξανδρον Μαζαράκην, ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, νὰ μὴ δεχθοῦν τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων — καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ παραιτηθοῦν πρῶτοι διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως — ἀλλ' οὗτοι ἐτάχθησαν, τελικῶς, μὲ τὰς ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 καὶ τοῦ ἐκδότου τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος».

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος πρόσθεσε:

— Μόλις ἀντελήφθην τὴν παρέμβασιν τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἠναγκάσθην νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Μὲ συνώδευε δὲ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἐκεῖνην καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Κωνστ. Μανέττας, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἦτο σύμφωνος μαζί μου καὶ πάντοτε παρὰ τὸ πλευρόν μου. Ἀλλ' ὁ Ν. Πλαστήρας ἦτο ἀνένδοτος, καὶ ἐπιδιώκων νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ὡμίλησα ἤδη (σημ. γράφ.: Δηλαδή, τὸ «συγχωροχάρτι» διὰ τὰ συμβάντα τοῦ 1922), μοῦ ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἔχω δίκιο», ὅτι «ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ συμφιλίωσις», καὶ ὅτι ἐκεῖνος θὰ ἔκαμνε πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἀποτρέψῃ οἱανδήποτε στρατιωτικὴν παρέμβασιν.

ΣΥΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ τὴν ἴδια ἡμέρα (31ην Μαΐου 1927, τὴν παραμονή, δηλαδή, τῆς 1ης Ἰουνίου, ποὺ εἶχε ὁρισθῆ γιὰ νὰ ἐκδηλωθῆ τὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα καὶ νὰ ἀνατραπῆ ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνηση), στὸ σπίτι τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἔγινε εἰδικὴ συγκέντρωση ἀξιωματικῶν.

Καὶ τὴν ἑπόμενη ἀνακοινώθηκαν, ἐπίσημα, αὐτά:

...Ἡ κατάστασις ὡς διαγράφεται μετὰ τὰς ληφθείσας εἰς τὴν μεταμεσονύκτιον σύσκεψιν τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἀποφάσεις δύναται νὰ θεωρηθῆ «ὡς μεταβαίνουσα εἰς στάδιον ἐξομαλύνσεως».

Οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐξεφράζοντο μετὰ πολλῆς αἰσιοδοξίας ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ληφθέντων καὶ τῶν ληφθησομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μέτρων ἐναντίον τῆς κινήσεως τῶν περὶ τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον ἀξιωματικῶν.

Τὸ κῦρος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν ἐμπνέει εἰς τὴν μεγίστην μερίδα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, ἀποτελοῦν στοιχεῖα διευκρινήσεως ὁριστικῆς τῆς καταστάσεως, κατόπιν μάλιστα τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν τέως ἀρνητὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922.

Ἡ πύκνωσις τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν περὶ τὰς ἀπόψεις τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα ἐγένετο ἐντελῶς αὐθορμήτως, μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν σχεδίων τῶν περὶ τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον στοιχείων.

Εἰς συγκέντρωσιν τῶν ἀξιωματικῶν τούτων, γενομένην χθὲς τὸ ἀπόγευμα (31 Μαρτίου 1927) εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου διαμένει ὁ τέως ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, ὡμίλησεν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, τονίσας ὅλους τοὺς μεγάλους κινδύνους τοὺς ὁποίους ἤθελε διατρέξῃ ἡ χώρα εἰς περίπτωσιν νέας ἐπεμβάσεως τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικήν.

Ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας ὑπέμνησε τὸ προσωπικὸν του ἐνδιαφέρον «ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας» καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος διέτρεξε καὶ «κατέληξεν ὑποστηρίζων ὅτι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν τοῦ πίνακος Α δὲν τὴν θεωρεῖ ἐπικίνδυνον διά τὸ πολίτευμα».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα «κατεσυνεκίνησαν τοὺς ἀκροατάς του, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν νὰ ταχθοῦν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, στηρίγματα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος».

Καθὼς πληροφορούμεθα, ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας πιστεύει ὅτι αἱ χθὲς διαταχθεῖσαι εἰς τὰς στρατιωτικὰς διοικήσεις τῶν Ἀθηνῶν ἀντικαταστάσεις θὰ εἶναι ἐντελῶς ἐπαρκεῖς ἵνα προλάβουν πᾶσαν στρατιωτικὴν κίνησιν.

Ἐξ ἄλλου ὑπό τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διετάχθη καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἰου Συντάγματος Πεζικοῦ ἀντισυνταγματάρχου Κωνστ. Βεντήρη.

"ΕΝΟΜΙΣΕ ΚΑΘΗΚΟΝ ΝΑ ΥΠΟΔΕΙΞΗ ΜΙΑΝ ΛΥΣΙΝ,,

ΕΝΩ ὁ Ν. Πλαστήρας ἔκανε συγκέντρωση ἀξιωματικῶν στὸ σπίτι του, ὁ Δημήτριος Λαμπράκης βρισκόταν στὴν Κρήτη κοντὰ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο.

Καὶ τὸ βράδυ τῆς 1ης Ἰουνίου 1927, ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» τηλεγραφοῦσε:

...Ἀφικόμενος σήμερον (εἰς Χανιά) ἐξέθεσα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον τὴν πραγματικὴν γενικὴν κατάστασιν καὶ ἰδίως τὴν δημιουργηθεῖσαν μετὰ τὴν διατύπωσιν τῶν γνωστῶν γνωμῶν του.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος τοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι ὁλόκληρος ὁ στρατός, ἀπολύτως σύμφωνος, θ' ἀνατρέψῃ τὴν οἰκουμενικὴν κυβέρνησιν ἐὰν δημοσιευθοῦν οἱ πίνακες τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν, καὶ ἐνώπιον τοῦ κινδύνου τῆς ἐμφανίσεως νέας στρατοκρατίας, ἡ ὁποία θὰ ὡδήγει τὸν τόπον εἰς ὁριστικὴν καταστροφήν, ἐνόμισε καθῆκον νὰ ὑποδείξῃ μίαν λύσιν, χωρὶς ν' ἀξιοῖ ὅπως ἀκολουθήσῃ ταύτην οὐδείς, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ κατάστασις δὲν ἦτο ὅπως τὴν παρέστησεν ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διαψεύδει ἐντόνως ὅτι ἀφῆκε νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι εὐνοεῖ οἱανδήποτε στρατιωτικὴν κίνησιν καὶ μοῦ ἔκαμε ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν δήλωσιν ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ στρατιωτικοὶ κινηθοῦν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ κυβέρνησις, καθ' ἣν ἔχει ὑποχρέωσιν καὶ καθῆκον ἀπέναντι τοῦ λαοῦ, ἀντιταχθῆ πρὸς τοὺς στρατοκράτας, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶναι ἀποφασισμένος καὶ ἕτοιμος νὰ εὑρεθῆ ἀμέσως παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς κυβερνήσεως, ἵνα ἀγωνισθῆ μαζί της ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης.

Εἰς ἐξακολούθησιν διεξοδικῆς συζητήσεως ἐτόνισα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ὅτι ἐνετάθησαν αἱ φῆμαι περὶ ἀναμίξεώς του εἰς τὴν πολιτικήν, συνεπεία ἰδίως τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἄρθρου του.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἐπανέλαβε τὴν βεβαιωτικὴν δήλωσιν ὅτι: ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρόκειται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν διά τούς λόγους, τοὺς ὁποίους κατ' ἐπανάληψιν ἐξέθεσε, καὶ ἐν ἀγανακτήσει χαρακτηρίζει ὡς συκοφαντικὴν προσπάθειαν τὴν διάδοσιν τῶν σχετικῶν φημῶν.

Ἐπανέλαβεν ὅτι νομίζει ὅτι ὡς ἁπλοῦς Ἕλλην πολίτης ἔχει καὶ αὐτὸς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ μίαν γνώμην, τὴν ὁποίαν εἰς κανένα δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐπιβάλῃ, καὶ μοῦ ἐξέθεσεν ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις ἔγραψεν ἐκεῖνο τὸ ἄρθρον.

Τέλος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἐπανέλαβεν ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς στρατοκρατίας ἐναντίον τῆς οἰκουμενικῆς καὶ ἐφ' ὅσον ἡ κυβέρνησις θὰ ἠγωνίζετο νὰ ἐπιβάλῃ τὸ κράτος τοῦ νόμου, θὰ ἤρχετο ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ βοηθήσῃ ὡς Ἕλλην πολίτης καὶ ἁπλοῦς στρατιώτης τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν ἀγῶνα της...

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΣΤΟΝ ΘΕΜ. ΣΟΦΟΥΛΗ

ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς Θεμ. Σοφούλη —στὸν ὁποῖο, καθὼς εἴπαμε, οἱ στρατιωτικοὶ ποὺ θὰ ἀνέτρεπαν τὴν οἰκουμενικὴ κυβέρνηση, θὰ ἀνέθεταν νὰ σχηματίσῃ καθαρόαιμο «δημοκρατικὸ» ὑπουργεῖο —τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

Κύριον Σοφούλην,
Πρόεδρον Βουλῆς — Ἀθῆνας.

Κατ' εἰδήσεις ἑσπερινὰς στρατὸς πρόκειται νὰ ἐπέμβῃ πάλι εἰς καθήκοντα νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀντιτασσόμενος κατ' ἀποφάσεων κυβερνήσεως, καὶ συνεπεία ἀποφάσεως ταύτης πρόκειται νὰ ἀναλάβετε ὑμεῖς τὴν ἀρχήν.

Ἐλπίζω πρῶτον μέρος εἰδήσεως νὰ μὴν εἶναι ἀληθές, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, στηριζόμενος εἰς πίστιν ὑμῶν πρὸς φιλελευθέρας ἀρχάς, πιστεύω ὅτι δὲν θὰ θελήσετε νὰ συμπράξετε εἰς τὴν νέαν ταύτην καταρράκωσιν ἐλευθέρου πολιτεύματος. Ἀξιωματικοὶ οἵτινες δι' ἐκτρόπου ἐνεργείας θὰ ἀνέτρεπαν συνταγματικὴν κυβέρνησιν, ὀφείλουν νὰ ἀφεθοῦν νὰ ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι, ἄνευ προσχημάτων, τὴν κυβέρνησιν, διὰ νὰ ὑπέχουν καὶ τὰς συνεπείας τῶν συμφορῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ὠθήσουν τὴν χώραν.

ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

"ΤΟΥ ΠΑΡΕΣΤΗΣΑΝ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΑΝΑΚΡΙΒΩΣ,,!

ΤΕΛΟΣ, καὶ γιὰ νὰ ἀμβλυνθῆ ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν «παλιμβουλία» τοῦ 1927 (ὅπως γιὰ νὰ ἀμβλυνθῆ ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὴν παλιμβουλία τοῦ 1933 εἶχε γίνει ἡ «ἐπίσκεψη εὐγνωμοσύνης» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Ν. Πλαστήρα), διατυπώθηκε αὐτὸ τὸ «ἀπολογητικὸ» σημείωμα:

...Ὁ τέως ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων οὐδεμίαν ἔδωκεν συγκατάθεσιν εἰς τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον διὰ τὴν ἐκδήλωσιν ἀνατρεπτικῆς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τάσεως. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ μικρός, πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἀπὸ τὸ μίσος τελείως τυφλός, διὰ νὰ στέρξῃ νὰ σκεφθῆ τὸ ἀντίθετον. Αἱ προηγηθεῖσαι ἐπιστολαὶ τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον, τὸ τηλεγράφημά του πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Σοφούλην, ὁλόκληρον τὸ παρελθόν του, ἡ πασίγνωστος εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἱστορία του, μαρτυροῦν περὶ ἑνὸς γεγονότος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναμφισβήτητον: ὅτι ἡ στρατοκρατία δὲν διαθέτει εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἐχθρὸν περισσότερον πεπεισμένον, οὐδένα περισσότερον ἐνσυνείδητον πολέμιον ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον. Οἱ ἀγῶνες του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἀγῶνες μάλιστα οἱ ὁποῖοι τότε τὸν ἔφεραν εἰς τὴν ἀπόφασιν ἑνὸς δευτέρου αὐτοεξορισμοῦ, δὲν εἶναι τάχα ἀρκετοὶ διὰ νὰ σκεπάσουν πᾶσαν ἐναντίον του κατηγορίαν, περὶ τοῦ ὅτι τυχὸν δὲν ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῶν μεγάλων κινδύνων, τοὺς ὁποίους μηχανικῶς, καὶ ἐντελῶς ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τῶν προσώπων, συνεπάγεται πᾶσα εἰσπήδησις τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἐξουσίας τῆς πολιτικῆς; Ἀλλὰ ἐκεῖνος προείδε μέχρι καὶ τῆς τελευταίας γραμμῆς των, μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης των λεπτομερείας, ὅλα τὰ φοβερὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχεν ὡς ἐπακόλουθα ἀναπόφευκτα ἡ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ μόνον μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Καὶ προεῖπεν ἀκριβῶς ὅλα ὅσα θὰ συνέβαιναν, καὶ ἀκριβῶς ὅπως συνέβησαν, ὡς ἐπακόλουθα ἐκ τῆς κακῆς ἐκείνης ἀρχῆς, ἡ ὁποία, ἐν πάσῃ περιπτώσει, διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ Βενιζέλου, ἐπηνωρθώθη, ἀπὸ τῆς ἀμφισβητήσεως τοῦ κύρους τοῦ δημοψηφίσματος καὶ μέχρι τῆς δικτατορίας τῆς παγκαλικῆς...

Καὶ πάρα - κάτω:

...Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος μετὰ τὴν τελευταίαν του συνάντησιν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἐξ ἐπιστολῆς του εἶναι γνωστὸν πλέον πῶς καὶ διατί τὸν ἐδέχετο, ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, δὲν ὡμίλησε δημοσίᾳ καὶ ὑπευθύνως, διὰ νὰ γνωρίζωμεν πῶς κατώρθωσε νὰ παραστήσῃ διὰ τῆς φήμης τὸν Ἐλεύθερον Βενιζέλον ὡς σύμφωνον μαζί του ἐναντίον τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀποτάκτων εἰς τὸν στρατόν. Ἴσως εἰς τὴν ἀναστροφὴν ταύτην τῆς ἀληθείας νὰ μὴ συνετέλεσεν ὁ ἴδιος ὁ στρατηγός. Ἡ ἄλλη ὅμως πολὺ καθωσιμένη ἀλήθεια εἶναι ὅτι, μεταβὰς εἰς τὴν Κρήτην, παρέστησεν εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον τὰ πράγματα ἀνακριβῶς. Τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν μιᾶς ὁμάδος τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν, ὡς ἀπόφασιν ὁλοκλήρου τοῦ στρατεύματος, μὴ δεχομένου τάχα, διὰ λόγους ἀσφαλείας τοῦ πολιτεύματος, τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀποτάκτων εἰς τὰ στελέχη του. Ἔθεσε, δηλαδή, τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ἐνώπιον ἑνὸς τραγικοῦ δεδομένου, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ τὸ πιστεύσῃ ὡς ἀναπόφευκτον. Ἂν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ἦσαν πράγματι συνησπισμένοι περὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου καὶ οὐδεὶς ἀπέμενε εἰς τὸ πλευρὸν τῆς τάξεως καὶ τῆς κυβερνήσεως, τότε τὸ συμπέρασμα ἔβγαινε μόνον του καὶ ἦτο αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει νὰ εἶναι ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, δηλαδὴ ἡ ματαίωσις τῆς δημοσιεύσεως τῶν πινάκων διὰ τοὺς ἀποτάκτους ἀξιωματικούς. Διότι ἐνώπιον τῶν δύο κακῶν, τοῦ ἀναποφεύκτου κινήματος, τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς στρατοκρατίας, καὶ τῆς πιθανῆς διαλύσεως τῆς οἰκουμενικῆς ἄνευ κινήματος, τὸ δεύτερον ἦτο τὸ μικρότερον, τὸ ὀλιγώτερον ἐν τῇ συγκρίσει ὀδυνηρόν.

Ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦτο παρεδέχθη ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, δίχως τὴν προϋπόθεσιν καὶ τὴν βάσιν μιᾶς ταχείας ἐπανορθώσεως. Καὶ ὑπέδειξε, διὰ τοῦ ἄρθρου του εἰς τὸν «Κήρυκα» τῶν Χανίων, τὸ δημοψήφισμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔβλεπε τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀπολύτου σταθερότητος τῆς πολιτειακῆς καταστάσεως, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐπανερχόμενοι κατόπιν ἀποτακτοι ἀξιωματικοὶ δὲν θὰ ἐθεωροῦντο πλέον ὡς ἐπικίνδυνοι...

ΤΟ 1935 ΚΑΤΑ ΤΟΥ 1927

ΕΤΣΙ καὶ χάρι στὴν παλαιότερη «παλιμβουλία» δὲν πραγματοποιήθηκε τὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα ποὺ εἶχε ὀργανωθῆ γιὰ τὴν 1ην Ἰουνίου 1927.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε τελειώνοντας τὴν ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος. Ἐγὼ ἔγινα τότε, στόχος ἀπαξαπάντων, πλὴν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες παρέμειναν παρὰ τὸ πλευρόν μου. Ὅλοι οἱ ἄλλοι μὲ ἐθεώρουν ὑπαίτιον ὅτι ἐγὼ παρέσυρα καὶ παρεπλάνησα τὸν Ἐλ. Βενιζέλον.

Ἐρώτηση:

— Καὶ σεῖς τί κάνατε;

Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος σηκώνεται ἀπὸ τὴν θέση του καὶ λέει μὲ ζωηρότατο τόνο:

— Τὸ καθῆκον μου. Δὲν ἀπήντησα οὔτε λέξιν εἰς κανένα. Καὶ τεσσαράκοντα ὁλόκληρα ἔτη ἔκτοτε δὲν ὡμίλησα, ποτέ, ἐπὶ τοῦ θέματος. Τὸ ἔπραξα μόνον τώρα.

Ἐρώτηση:

— Ἦταν, λοιπόν, ἀπόλυτα σύμφωνος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μαζί σας;

Ἀπάντηση:

— Νομίζω ὅτι σᾶς ὡμίλησα μὲ σαφήνειαν καὶ κατηγορηματι κότητα.

Καὶ πρόσθεσε:

— Τὰ γεγονότα τοῦ 1935 μὲ ἐδικαίωσαν πλήρως. Τὴν 2αν Ἰουνίου 1927 ἐπεκυρώθησαν οἱ πίνακες Α' καὶ Β'. Καὶ τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἐγένετο μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ἓν κίνημα στρεφόμενον καὶ κατὰ τῶν πινάκων ἐκείνων. Ἓν κίνημα μὲ τόσας θλιβερὰς συνεπείας.

Ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγινε, τὸ 1928, πρωθυπουργὸς τῆς χώρας μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες του πράξεις ἦταν νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο στὴν ἐνέργεια καὶ νὰ δημιουργήσῃ γι' αὐτὸν τὴ θέση τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Στρατοῦ — θέση, οὐσιαστικά, ἀρχιστρατήγου. Γιατὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων οὔτε εἶχε «παρασυρθῆ», τὸν Ἰούνη τοῦ 1927, στὰ Χανιά, οὔτε «παραπλανηθῆ».

Ἀλλὰ οἱ «ἐν ἐνεργείᾳ» ἀξιωματικοὶ δὲν λησμονοῦσαν ποτὲ (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα) καὶ τὴν παρέμβαση τοῦ Ν. Πλαστήρα (ποὺ ἤθελε «συγχωροχάρτι»), στὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ 1935 ὁ Στέφανος Σαράφης ἔλεγε ὅτι «ὁ σιὸρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφῃ πολλὲς βλακεῖες», καὶ ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες νὰ βροντοφωνάζῃ ὅτι «

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΜΙΑ ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙ ΣΤΟ ΚΑΛΑΜΑΚΙ

Ποιοὶ ἤθελαν τὸ κίνημα καὶ γιὰ ποιοὺς ἦταν ἀνεπιθύμητο

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΣΠΑΗΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ

87ον

ΤΟΥ τὸ χρώσταγαν οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοὶ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη». Γιατὶ (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους λογαριασμούς), ἂν τὸ 1927 δὲν σημειωνόταν ἡ παρέμβαση τοῦ Ν. Πλαστήρα (ποὺ ἤθελε «συγχωροχάρτι» καὶ πού, τελικά, προκάλεσε καὶ τὴν «παλιμβουλία» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), τὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα τῆς 1ης Ἰουνίου θὰ ἐπικρατοῦσε μὲ πολλὴ εὐκολία. Καὶ αὐτὸ (τὸν τορπιλλισμὸ τοῦ κινήματος ἐκείνου), δὲν τοῦ τὸ συγχωροῦσαν γιὰ κανένα τρόπο. Τόσο ποὺ νὰ ρωτιέται ὁποιος μελετάει τὴν ἱστορία τῆς μοιραίας πορείας πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πῶς, ἄραγε, ἡ ἐφημερίδα «Ριζοσπάστης» (ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδας) ἦταν τόσο καλὰ πληροφορημένη (ὅπως καὶ πάρα-κάτω θὰ δοῦμε), ὥστε στὶς 14 Ἰανουαρίου 1935, νὰ γράφη ὅτι «ἀπεγνωσμένες εἶναι οἱ προσπάθειες τῶν βενιζελοπλαστηρικῶν νὰ ἀναστηλώσουν τὸ γόητρο τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἕνα στρατιωτικὸ φασιστικὸ πραξικόπημα».

"ΘΑ ΜΕΤΕΒΑΙΝΟΝ ΕΙΣ ΠΡΟ-Υ-ΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ„!

ΕΝΩ, λοιπόν, αὐτὰ ἀποκάλυπτε τόσο ἔγκαιρα ὁ «Ριζοσπάστης» καὶ τὸ ἐπίσημο κράτος μπροστὰ στὶς ἀποκαλύψεις αὐτὲς ἀδρανοῦσε), ἡ συνωμοσία προχωροῦσε καὶ ἡ προεργασία ὁλοκληρωνόταν.

... Καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας ἐκείνας· ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας, προωθεῖτο καθημερινῶς περισσότερον ἡ ἐν τῷ Ναυτικῷ προετοιμασία. Ἐπετεύχθη ἐπίσης καὶ ὁ καταρτισμὸς τοῦ ὅλου σχεδίου ἐνεργείας, μέχρι καὶ τῶν λεπτομερειῶν. Εἰς γενομένην δὲ σύσκεψιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, προσῆλθον, πλὴν ἄλλων καὶ οἱ τότε συνταγματάρχαι πεζικοῦ Λεωνίδας Σπαῆς, Ἰωάννης Νικολάου καὶ Ἡλίας Διάμεσης...

Ἡ σύσκεψη ἐκείνη —γιὰ τὴν ὁποία, ὅπως πιὸ κάτω θὰ δοῦμε, δίνει πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος —ἦταν ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικές.

—Ναί· μοῦ ἔλεγε ἀπαντῶντας σὲ σχετικὴ ἐρώτησή μου ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς. Ἡ σύσκεψις ἐκείνη ἦτο ἐξόχως σημαντικὴ καὶ δι' αὐτὸ εἴχομεν κληθῆ καὶ ἡμεῖς. Ἀλλ' ἐγὼ ὅπως σᾶς ἔχω εἰπῆ ἤμην ἐξ ὑπαρχῆς ἐναντίον τοῦ κινήματος. Καὶ ὅταν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1934 μὲ ἐκάλεσεν — καθὼς ἤδη σᾶς ἱστόρησα— ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, δὲν τοῦ ἀπέκρυψα τὰς ἀντιλήψεις μου. Τὸ κίνημα δὲν εἶχε, τότε, κανένα νόημα. Καὶ δι' αὐτό, μὲ πολὺν σεβασμὸν εἶπα εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων: «Μὰ πάλι κίνημα θὰ ἔχωμε κύριε πρόεδρε;». Ἔκτοτε δὲν ὑπῆρξε καμμιὰ εἰδικὴ ἀνάμιξίς μου εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς ἀνατρεπτικῆς ἐκείνης προσπαθείας.

Δὲν εἶχε συμβῆ ὅμως, τότε, (τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934), τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἄλλους στρατιωτικοὺς παράγοντες —ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὡς τώρα ἔχουμε συναντήσει στὸ ἱστόρημά μας— τοὺς ὁποίους ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε καλέσει σὲ συνάντηση, μὲ τὸν αὐτὸ σκοπό. Ἔτσι, ὅταν κάλεσε (μέσα Σεπτέμβρη) καὶ τὸν διοικητὴ τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Δημήτριο Καμμένο, γιὰ νὰ μιλήσουν, σὲ ἕνα ἀπόμερο κέντρο στὸ Καλαμάκι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ σωματάρχης τῆς Καβάλας ἐκδηλώθηκε μὲ πολὺ ἐνθουσιασμό.

Καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἱστορήσει —πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας— καὶ αὐτά:

... Τὴν ὡρισμένην ὥραν εὑρέθην εἰς τὸ Καλαμάκι. Σχεδὸν ἀμέσως ἔφθασε καὶ ὁ πρόεδρος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος μὲ ἠρώτησε ποίαν στάσιν θὰ ἐτήρει τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ ἐὰν ἀπεφάσιζε (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) νὰ ἔλθη εἰς Καβάλαν διὰ νὰ ἡγηθῆ ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως). Ἡ ἀπάντησίς μου ἦτο ὅτι θὰ μετέβαινον εἰς προϋπάντησίν του...

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗ ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΕΥΟΜΕΝΗ

ΔΕΝ ἦταν ὅμως σύμφωνος μὲ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τοῦ στρατηγοῦ Δ. Καμμένου ὁ τότε συνταγματάρχης Λ. Σπαῆς.

— Καὶ αὐτὸ ποὺ ἐπίστευα μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν συζήτησή μας, τὸ εἶπα εἰς τὴν σημαντικὴν ἐκείνην σύσκεψιν. Ἀλλὰ δὲν ἤμην μόνον ἐγὼ ἐναντίον τοῦ ἀσκόπου καὶ ἀδικαιολογήτου κινήματος τοῦ Μαρτίου 1935. Μὲ ἐμὲ συνεφώνουν καὶ ἀντετίθεντο εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς ἐπιθυμίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἢ παράγοντες τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως.

Ἐρωτῶ, φυσικά, ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς «παράγοντες» ποὺ δὲν ἤθελαν τὸ κίνημα.

Καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς ἀπαντᾶ:

—Μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες οὐδόλως ἐπεθύμουν τὸ κίνημα ἦσαν καὶ ὁ στρατηγὸς Μερεντίτης, ὁ Λουκᾶς Σακελλαρόπουλος, ὁ Δημήτριος Λαμπράκης, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Γεώργιος Βεντήρης. Μαζὶ δὲ μὲ τὸν τελευταῖον καὶ ὁ ἀδελφός του, συνταγματάρχης τότε, Κωνσταντῖνος Βεντήρης. Ἐγώ, πάντως, ἐδήλωσα κατηγορηματικῶς ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ μετάσχω τῆς ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας. Τὸ αὐτὸ ἐδήλωσε καὶ ὁ νῦν στρατηγὸς καὶ φίλος μου Ἰωάννης Νικολάου. Δι' αὐτὸ τελικῶς ἀπεχωρήσαμεν τῆς σκέψεως.

Ἐρώτηση:
— Καὶ ποιοὶ ἤθελαν τὸ κίνημα;

Ἀπάντηση:

— Ἐκεῖνοι ποὺ ἤθελαν νὰ φαίνωνται εὐάρεστοι εἰς τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλον. "Ἡ νὰ φαίνωνται εὐάρεστοι, διότι δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ τοῦ εἴπουν τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ μὴ τὸν στενοχωρήσουν καὶ νὰ μὴ τὸν πικράνουν ἢ διὰ διαφόρους ἄλλους λόγους, ὅπως παραδείγματος χάριν, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον τὴν ἀποκατάστασίν των εἰς τὸν στρατόν. Ἀσφαλῶς ὅμως τὰ τρία τέταρτα τῶν κινηματιῶν δὲν ἤθελον τὸ κίνημα.

Ἐρώτημα:
— Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιατὶ ἤθελε τὸ κίνημα; Γιὰ νὰ προστατεύση, ὅπως ἔλεγε, τὴν Δημοκρατία, ἀπὸ τὸν «λαομίσητο θρόνο»;

Ὁ στρατηγὸς Σπαῆς μὲ κοιτάζει καὶ ἀπαντᾶ:

— Ἀκοῦστε! Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἦτο κατὰ βάθος βασιλόφρων. Οὐδέποτε εἶχε πιστεύσει πραγματικὰ ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσουν ὑπὸ καθεστὼς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ἄλλως τε, ὡς πρὸς αὐτό, ὑπῆρξε πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ ἐπιστολὴ ποὺ ἐπέδωκε τὸ 1923, εἰς τὸ Παρίσι, πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἀλ. Ὀθωναῖον — ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ἔχετε ἤδη δημοσιεύσει, καὶ ἥτις ὑπῆρξεν, ἐν πολλοῖς προφητική.

Ἐρώτηση:
— Τότε γιατὶ σὲ ὅλες τὶς τελευταῖες, πρὸ τοῦ κινήματος ἐπιστολές, ἔγραφε τόσα πράγματα περὶ κινδύνων παλινορθώσεως κ.λ.;

Ἀπάντηση:

— Ὅλα αὐτὰ ἐπισκιάζονται καὶ ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὴν τελευταίαν, πρὸ τοῦ θανάτου, ἐπιστολήν μὲ τὴν ἐπωδόν: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς»!

(Ἦταν, ἀληθινά, κοσμογονικὸ τὸ σωτήριο ἔτος 1935).

ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ "ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ„

ΚΑΙ ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς πρόσθεσε:

— Ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως τῆς Ἰταλίας, ἤδη, ὁλίγας, δηλαδή, ἡμέρας μετὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, εἶχεν πεισθῆ ὅτι μοναδικὸς τρόπος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ τόπου ἦτο ἡ παλινόρθωσις, ἡ ἀποκατάστασις τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας. Καὶ τὰς ἀπόψεις του ἐκείνας δὲν τὰς ἀπεκρυπτε, ἕως ὅτου ἐβροντοφώνησε τὸ «ζήτω ὁ βασιλεύς». Ἡμεῖς δὲ οἱ εἰλικρινεῖς καὶ ἄνευ ἰδιοτελείας ἢ συμφέροντός τινος ὀρθόδοξοι βενιζελικοί, τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἐκδήλωσίν του ὑπὲρ τῆς βασιλείας, τὴν ἀπεδέχθημεν μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τὴν τηροῦμεν ἀπολύτως καὶ μετὰ εὐλαβείας, ἀνεξαρτήτως κομματικῆς τοποθετήσεως. Τὴν τηροῦμεν δὲ πιστῶς τοσούτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, κατὰ τὴν ἐνδεκαετίαν 1924 —1935, ἐμείναμεν ἀφαντάστως ἀπογοητευμένοι. Ἐναντι δὲ ἐκείνου τοῦ θεάματος ἔχομεν, νῦν, καταστήσει συνείδησιν, ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἕτερον, ἡ βασιλευομένη δημοκρατία δημιουργεῖ σταθερὰν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν κατάστασιν ἀπὸ τὴν ἀβασίλευτον δημοκρατίαν τὴν ὁποίαν ἐκμεταλλεύονται διάφοροι ἀρριβισταὶ ἐμφανιζόμενοι ὡς τάχα «δημοκρατικοί».

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Λεων. Σπαῆ καὶ τοῦ ζητῶ νὰ μοῦ ἐξηγήση πῶς τὰ τρία τέταρτα τῶν κινηματιῶν ἀξιωματικῶν ἦσαν ἐναντίον τοῦ κινήματος.

Καὶ ἀπαντᾶ:

— Εἶναι ὅπως σᾶς τὸ εἶπα. Τὰ τρία τέταρτα τῶν διοικητῶν τῶν στρατιωτικῶν μονάδων βορείως τῆς Λαρίσης δὲν τὸ ἤθελον ἐπ' οὐδενὶ τὸ κίνημα καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ τῆς Καβάλας ὑπὸ διοικητὴν τὸν ἀντιστράτηγον Δημήτριον Καμμένον, ἐκινήθη δύο ἡμέρας μετά, ἀφ' ἧς τὸ κίνημα ἐξερράγη εἰς Ἀθήνας Καὶ ἐπειδὴ τὸ κίνημα ἦτο ἀνεπιθύμητον καὶ ἀδικαιολόγητον δὲν ἐκινήθησαν οὔτε ἡ φρουρὰ τῆς Φλωρίνης, οὔτε τῆς Κοζάνης, οὔτε τῆς Βεροίας, οὔτε τοῦ Κιλκίς, οὔτε τῶν Ἰωαννίνων, οὔτε τῆς Λαρίσης, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦσαν γνησίως δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοί. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ κίνημα ἔγινε ἀπὸ τοὺς ὀλίγους εἰς βάρος τῶν πολλῶν. Ἄλλο δὲ ἐὰν «μέσα εἰς τὰ ξερὰ κάηκαν καὶ τὰ χλωρά».

Δηλαδή:

— Ἄλλο, δηλαδή, ἂν τὸ στρατοδικεῖον κατεδίκασε καὶ ἐμὲ εἰς ἰσόβια δεσμά! Ἀλλὰ Δὲν ἐζήτει τὴν γνώμην των ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ σχεδίου ἐνεργείας, ἀλλὰ τοὺς ἠρώτα τί οὗτοι σχετικῶς ἐφρόνουν καὶ ἂν θὰ ἦσαν διατεθειμένοι βάσει τῶν ἰδικῶν των σκέψεων νὰ συμβάλουν εἰς ταύτην ἀποφασιστικῶς.

Ἀλλ' ἐπικειμένης τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ποίαν ἀξίαν ἢ νόημα ἠδύνατο νὰ ἔχη μία τοιαύτη συζήτησις "Ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἐζήτησαν μικρὰν πίστωσιν χρόνου, ὅπως προετοιμασθοῦν καὶ ὀργανώσουν τὰς ἐνεργείας ποὺ συνεζητήθησαν.

Μόνον πρὸς τὸ τέλος τῆς συσκέψεως ἠδυνήθην νὰ ὁμιλήσω ἐκ νέου, τονίσας σαφῶς τὴν ἀνάγκην, ὅπως οὐδεμία ἐπαναστατικὴ προσπάθεια ἀναληφθῆ ὁπουδήποτε τῆς χώρας πρὸ τοῦ ἰδικοῦ μας ἐν Ναυστάθμῳ κινήματος, ὅπερ εἶχεν ἤδη ὁρισθῆ διὰ τὴν Παρασκευὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὥραν ἕκτην καὶ ἡμίσειαν τὸ ἀπόγευμα.

Οὐσιώδης ὅρος τῆς ἐπιτυχίας ἡμῶν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἦτο ὁ αἰφνιδιασμὸς καὶ ἔπρεπε μὲ πάντα τρόπον νὰ τὸν ἐξασφαλίσωμεν.

Ἐζήτησα ἀκόμη, ὅπως τεθοῦν ἐγκαίρως εἰς τὰς διαταγάς μου δυὸ ὁμάδες ἔνοπλοι, ἐξ ἐμπίστων προσώπων. Ἡ μία ἐκ 15 ἀνδρῶν ὅπως προπορευομένη ἡμῶν καταλάβη καὶ ἐλέγξη ἐν συνεχείᾳ τὸ Πέραμα, ἡ ἄλλη ἐκ 50, ὅπως διακόψη μετὰ τὴν ὀγδόην ἐσπερινὴν πᾶσαν μὲ τὸν Ναύσταθμον ἐπικοινωνίαν...

Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛ. ΖΕΡΒΑ

Η αὐταρχικότητα τοῦ Στ. Σαράφη δὲν βοήθησε καθόλου τὴ σύσκεψη ἐκείνη. Γιατὶ οἱ παρόντες ἀντὶ νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ συζητήσουν κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο, ρωτήθηκαν, ἁπλῶς, τί θὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν. Κι' αἱ, βέβαια, ὅλοι περιωρίστηκαν, στὸ τέλος, νὰ ζητήσουν «μικρὰν πίστωσιν χρόνου», γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ προσαρμόσουν τὶς δυνατότητές τους σὲ ὅσα, σχεδὸν συμπτωματικά, συζητήθηκαν.

Καὶ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἱστορεῖ:

... Εἰς ἐμὲ θὰ ἀνεκοινοῦντο μόνον οἱ ἡγέται τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, ὑπεύθυνοι ἐφεξῆς ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τὴν ἐπιτυχῆ περαίωσιν τῶν ἀποστολῶν των, βάσει τῶν ἰδικῶν μου ὁδηγιῶν.

Ἀπαραίτητον εἶναι νά τονίσω, ὅτι ἡ ἀποφασισθεῖσα δευτέρα σύσκεψις οὔτε κἂν συνεκροτήθη. Διόλου ἀπίθανον νὰ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ κατὰ τὴν ἰδίαν σύσκεψιν ἀπόφασις περὶ μὴ χρησιμοποιήσεως, ἔστω καὶ ὑποβοηθητικῶς τοῦ Ναπολέοντος Ζέρβα.

Καὶ ὅμως ἡ συμβολὴ τοῦ τελευταίου θὰ ἦτο ἀσφαλῶς χρήσιμος, δυναμένη μάλιστα καὶ νὰ εὐρυνθῆ μὲ τὴν ἀνάθεσιν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλων ἐντολῶν.

Αἱ ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας ἀπεκόμισα ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκείνης νυκτερινῆς συσκέψεως, δὲν ἦσαν καθόλου ἐνθαρρυντικαί. Διεπίστουν μίαν ἀκόμη φορὰν ἔλλειψιν συνεργασίας καὶ ἑνότητος ἐν τῇ ὅλῃ προσπαθείᾳ. "Ὅ,τι ὅμως μὲ ἀνησύχει δὲν ἦτο τὸ Ναυτικόν, ἀλλ' ὁ στρατὸς καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν. Κύριος καὶ ἄμεσος σκοπὸς ἡμῶν τῶν ναυτικῶν ἦτο ὁ Στόλος. Αἱ μετέπειτα ἐνέργειαί μας ἐξηρτῶντο μοιραίως ἀπὸ τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ Κίνημα κατάστασιν.

Αἱ τότε συνθῆκαι καὶ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν μας μέσα θὰ μᾶς καθωδήγουν.

Ἐνημερούμενοι συνεχῶς διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μας ἐπὶ ὅλων τῶν γεγονότων ἐν Ἑλλάδι, θὰ μᾶς ἦτο πάντοτε δυνατὸν νὰ προσαρμόζωμεν πρὸς ταῦτα τὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας μας. Ἡ ἔλλειψις ὁδηγιῶν δὲν θὰ μὲ ἠμπόδιζε νὰ πράξω ὅ,τι αἱ περιστάσεις ἐνεφάνιζον ὡς ἀναγκαῖον καὶ σκόπιμον. "Ἀλλωστε ὅσαι ἤθελον ἐπαναστατήσει, διαρκούσης τῆς νυκτὸς φρουραί θὰ ἠδύναντο εὐχερῶς νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί μας μὲ τοὺς ἰδικούς των ἀσυρμάτους.

Στερούμενος ἀμέσων πληροφοριῶν σχετικῶς μὲ τὸν στρατόν, φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπηρεασθῶ καὶ ἐγὼ ἐκ τῶν φημῶν, τὰς ὁποίας πλεῖστοι ὅσοι ὁμόφρονες ἀξιωματικοὶ ἀπὸ καιροῦ μετέδιδον. Πῶς ἦτο δυνατόν, ἐσκεπτόμην, νὰ πλανῶνται τόσοι πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ βασιζόμενοι εἰς τὰς πλάνας των νὰ λάβουν ἢ ἀποδεχθοῦν τόσον τολμηρὰς ἀποφάσεις; Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Σαράφη αἱ προβλέψεις θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν αἰσιόδοξοι.

Ἀποφασίσας τό Κίνημα θὰ προεξώφλει ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἐπικράτησίν του. Ἀλλ' ὅ,τι καὶ ἐὰν ἐγὼ ἐφρόνουν διὰ τὰς ἐν Θράκῃ, Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ καὶ εἰς τὰς νήσους φρουράς, τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἤκουσα ὁ ἴδιος διαρκούσης τῆς ὡς ἄνω συσκέψεως ἐν σχέσει μὲ τὴν φρουρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐδικαιολόγουν νομίζω σοβαρούς δισταγμούς. Τοὺς μετέδωσα εὐθὺς τὴν ἑπομένην εἴς τινας τῶν στενωτέρων συνεργατῶν μου...

ΚΑΙ ΛΙΓΑ ΥΠΟΝΟΟΥΜΕΝΑ

ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ δὲ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας αὐτά:

... Ἀλλ' ἡ ἔκρηξις τοῦ Κινήματος ἐπέκειτο καὶ οὔτε δυνατότης, οὔτε τρόπος πλέον ὑπῆρχε πρὸς ματαίωσιν ἢ ἀναβολήν του. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς μία καὶ μόνη ἀπέμενε ἐνέργεια. Ἡ θαρραλέα παρ' ὅλων συνέχισις τῶν προσπαθειῶν Ὑπελείποντο μέχρι τοῦ Κινήματος ἐλάχιστα ἀκόμη ἡμέραι. Τὰς διεθέσαμεν ὅσον μᾶς ἦτο δυνατὸν ἐπωφελέστερον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκαίων ἑτοιμασιῶν.

Θὰ ὑπομνήσω ἐδῶ ἀναφορικῶς μὲ τὸν Σαράφην, ὅτι ἀποφασίσας νὰ μεταβῆ εἰς Θεσσαλονίκην ἀνέβαλε τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὴν ἀναχώρησίν του. Τὴν ἀφορμήν, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ματαίωσιν ταύτην, οὔτε τώρα γνωρίζω ἐπακριβῶς. Ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐπηρέασε δυσμενῶς τὴν ἐκεῖ κατάστασιν. Πάντως ἡ εἰς Ἀθήνας παραμονή του εἰς οὐδὲν ὠφέλησε τό Κίνημα.

Συμμετέσχε ἁπλῶς εἰς μίαν μονομερῆ προσπάθειαν μὴ δυναμένην νὰ ἀσκήση καὶ ὑπὸ τοὺς καλυτέρους ὅρους ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν γεγονότων.

Μερικοὶ μάλιστα ἀπέδωσαν ταύτην εἰς ἐνδεχομένας ἐμμέσους συνεννοήσεις μὲ τὸν στρατηγὸν Κονδύλην, πρόθυμον πάντοτε εἰς ἐνεργείας, πού ἠδύναντο πολιτικῶς νὰ τὸν ὠφελήσουν. Τοιαύτην ὅμως ὑπόθεσιν, ἐγὼ τοὐλάχιστον τὴν ἀποκλείω...

Μὲ αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 πλησίαζε. Καὶ τὰ σχέδια γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ δράση στὰς Ἀθήνας καὶ στὸ ναύσταθμο καταστρώνονταν σὲ κάθε τους λεπτομέρεια.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Χρυσόδουλος Τσιγάντες συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — Ἡ ἄφιξη τοῦ Στ. Πιστολάκη ἀπὸ τὰ Χανιὰ καὶ ἡ ἐπιμονή του γιὰ τὴν ἐπίσπευση τοῦ κινήματος.—"Οποιος δὲν θέλει νὰ ζυμώση. — «Ὁ Βενιζέλος ἤθελε νὰ κάνουμε κίνημα καὶ γρήγορα». — «Ὁ Βενιζέλος ἔσπρωχνε τὰ πράγματα πρὸς τὴ διαίσια λύση». — Δύσκολα θὰ ἔπειθαν καὶ τὸν πολὺ κόσμο καὶ τοὺς συνωμότες ἀκόμη. — Ἑτοιμάζεται τὸ πολεμικὸ σχέδιο. — Οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Γεωργίου Βεντήρη καὶ οἱ προσπάθειες «ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεων».

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ «Η ΧΙΟΝΑΤΗ»

Δεχόμεθα παιδάκια ἀπό 4 μηνῶν μέχρι 5½ ἐτῶν. Διατροφὴ ἀρίστη. Ἰατρικὴ παρακολούθησις. Εἰδικευμένο προσωπικό. Διανυκτέρευσις δύο φορές τήν ἑβδομάδα. Παραλαβὴ δι' αὐτοκινήτου.
Ἐργασθῆτε ἀπερίσπαστοι. Διασκεδάστε, ταξιδέψετε, τό παιδί σας εἶναι σέ καλά χέρια.
Πληροφορίαι: Ἁγ. Λαύρας καί Καλοσγούρου 2, Ἄνω Πατήσια. Τηλ. 880.678

Ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ρώτησε τὸν στρατηγὸ Δημ. Καμμένο (ἀριστερά) τί θὰ ἔκανε ἂν πήγαινε στὴ Καβάλα σὰν ἀρχηγὸς Ἐπαναστάσεως ὁ διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀπάντησε ὅτι: «Θὰ μετέβαινα πρὸς συνάντησίν του!»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔσπρωχνε τὰ πράγματα πρὸς τὴ θιαία λύση

"ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΑ,,

88ον

ΝΑ, λοιπόν, ποὺ καὶ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ὁ ἴδιος ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀντιναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας, βάζει τόσο καθαρὰ σέ ἀμφισβήτηση τὶς πραγματικὲς διαθέσεις τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφανου Σαράφη. Καὶ δὲν εἶναι μονάχα τὸ ἀξιοπαρατήρητο θέμα ὅτι τὴν τελευταία στιγμή, ἀρνήθηκε νὰ πάη στὴ Θεσσαλονίκη, καθὼς εἶχε συμφωνηθῆ καὶ καθὼς μόνος του εἶχε ἀποφασίσει (θέμα ποὺ θὰ τὸ δοῦμε νὰ γεννιέται καὶ πιὸ κάτω στὴν ἱστόρησή μας), οὔτε τὸ ὅτι «ἡ εἰς Ἀθήνας παραμονή του εἰς οὐδὲν ὠφέλησε τὸ κίνημα», οὔτε τὰ ὑπονοούμενα γιὰ «τὰς ἐνδεχομένας ἐμμέσους συνεννοήσεις μὲ τὸν στρατηγὸν Κονδύλην». (Τὴν χαρακτηριστικὴ αὐτὴ λεπτομέρεια τοῦ ὅλου ἐνδοσυνωμοτικοῦ «κομφούζιο» τὴν ἀποκάλυψε καὶ τὴ φώτισε πολὺ ἔντονα ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ προσωπικὸς σύνδεσμός του μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ Νικόλαος Ροῦσος). Αὐτὰ ποὺ μνημονεύει στὴν ἀφήγησή του ὁ Ἰω. Δεμέστιχας (αὐτὰ ποὺ εἴδαμε χτὲς) εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα ἀπὸ ὅλη τὴν ὑπόθεση. Τὸ ὁλότελα σημαντικὸ καὶ τὸ πραγματικὰ βαθύτερο εἶναι αὐτὸ ποὺ ὁ ναύαρχος ἀποκαλεῖ «ποιὰν τινα ἀσάφειαν» γύρω ἀπὸ τοὺς σκοποὺς καὶ τὶς προθέσεις τοῦ οὐσιαστικοῦ καθοδηγητὴ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» (καὶ τοῦ 1935 καὶ τοῦ 1944). Τοῦ κινήματος ποὺ τόσο ἐπεθύμησε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ στὶς παραμονὲς τοῦ ὁποίου ὅλοι καὶ ὅλα «παρέπαιαν». Παραπαίανε ἔτσι καὶ τόσο, ὥστε νὰ ἀπορῆ κανεὶς γιὰ τὸ πῶς ἔγιναν, τελικά, ὅσα φοβερὰ γιὰ τὸν τόπο μας διαδραματίστηκαν.

Η ΕΠΙΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΤ. ΠΙΣΤΟΛΑΚΗ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ποὺ «ἀπορεῖ καὶ ἐξίσταται» γιὰ τὰ ὅσα σημειώθηκαν εἶναι —καθὼς ἔχουμε δῆ καὶ στὰ προηγούμενα— ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης καὶ σήμερα στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες.

Συνεχίζοντας δὲ τὴν ἱστόρησή του ἀποκαλύπτει:

...Ἔφτασε καὶ ὁ Πιστολάκης ἀπὸ τὰ Χανιά, σύνδεσμος καινούργιος τοῦ Βενιζέλου μὲ τὴν Ἐπιτροπή. Ἀπὸ τὴν πολλὴ ἐπίθεσι ποὺ ἔγινε τοῦ Ζάννα, ἀπὸ τὴν δυσπιστία, ποὺ εἶχε προκαλέσει στοὺς Πλαστηρικούς, ἔκρινεν ἴσως ὁ Βενιζέλος, ὅτι ἔπρεπε νὰ βάλη καινούργιον ἄνθρωπο. Νομίζω πὼς καὶ ὁ Ζάννας, βαρέθηκε νὰ τὸν βρίζουνε. Ἐξακολουθοῦσε ὅμως νὰ δουλεύη γιὰ τὸ Κίνημα, νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἐπιρροή, ποὺ εἶχε σὲ πολλοὺς ἀεροπόρους, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔγινε ἐξαίρετος ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας, καὶ σὲ ἄλλους ἀξιωματικούς, ποὺ τὸν ξέρανε ἀπὸ τοὺς πολέμους ὑπίλαρχο, ἀεροπόρο ἀτρόμητο, λεβέντη καὶ ἄριστο φίλο.

Ὁ Πιστολάκης ἦρθε διαστικός: πὼς πρέπει τὸ Κίνημα νὰ γίνη γρήγορα, σύμφωνα ἄλλωστε πρὸς τὶς ὁδηγίες τοῦ Βενιζέλου. Μοῦ τὸν ἔφερε καὶ αὐτὸν ὁ στρατηγὸς Σκανδάλης, νὰ μὲ μεταπείση πὼς ἔπρεπε τὸ Κίνημα νὰ γίνη γρήγορα. Ἐκεῖ, στὸ ἐντευκτήριο τῆς Ἀθηναϊκῆς Λέσχης, μοῦ ἀράδιασε ἐπιχειρήματα: πὼς 700 ἀξιωματικοὶ ἦσαν μεμυημένοι, πὼς οἱ φρουρὲς τῆς Μακεδονίας ἦσαν φωτιὰ καὶ μπαρούτι, πὼς ὁ Στόλος ὁλόκληρος ἦταν ἕτοιμος, πὼς οἱ Πλαστηραῖοι ἦσαν φωτιὰ καὶ λάβρα καὶ πὼς ὁ Λαὸς δὲν συμμαζεύεται. Καὶ μοῦ εἶπε κι' αὐτὸς πὼς χρειάζεται τόλμη. Τοῦ εἶπα πὼς οἱ ὑποβρύχιοι δὲν θέλανε νὰ ἀκούσουνε τίποτε, πὼς δικοί μας ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ δὲν εἶχαν πεισθῆ ὅτι τὸ Κίνημα ἦταν ἕτοιμο καὶ ὅτι εἶχε βάσιμες ἐλπίδες ἐπιτυχίας.

Τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ 700 ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἑπτακόσιες ὑπογραφές. Γιατὶ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐγνώριζα καὶ ἤξερα πολὺ καλὰ πόσο ζυγιάζουνε. «Ἐντεταγμένοι» ποὺ λένε στὸν Στρατό, μὲ ἀνθρώπους δεξιά τους καὶ ἀριστερά τους, μὲ διοικητὰς ἀπὸ πάνω τους καὶ τὸ στρατοδικεῖο παραπίσω, πάλι περιμένανε τὸν τρελλὸ νὰ βγάλη τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρύπα, τὸν παλαβὸ τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιά. Μοῦ ἀνέφερε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ὀνόματα, ποὺ γράψανε ἐπιστολὲς στὸν Βενιζέλο ἢ πήγανε καὶ τὸν εἴδανε στὰ Χανιὰ καὶ πάλι δὲν μὲ ἔπεισε, γιατὶ τοὺς ἐγνώριζα. Μερικοὶ ἦσαν εὐφάνταστοι, ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ παίρνανε τὶς ἐπιθυμίες τους γιὰ πραγματικότητες. Ἄλλοι ἦσαν καλοὶ γιὰ τὰ «ζήτω», τὰ «ζῆτω», τὰ ἐπινίκεια. Οἱ περισσότεροι, οἱ πιὸ φωνακλάδες, δὲν κάνανε τίποτε. Τώρα, βέβαια, ποὺ τὸ σκέπτομαι, ἦταν καὶ δύσκολο νὰ ποῦνε τοῦ Βενιζέλου ὄχι. Ἀφοῦ δὲν κατάφερα νὰ τοῦ πῶ ἐγώ, ὄχι, ὅταν πήγαμε σπίτι του μὲ τὸν Στέφανο Σαράφη καὶ τὸν Σπῦρο Γεωργούλη πῶς νὰ τοῦ ποῦνε αὐτοί; Τὸ γόητρό του, ἡ γοητεία του, ὁ καταπληκτικὸς τρόπος, ποὺ παρουσίαζε τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀποστόμωναν ἐκείνους, ποὺ τοὺς μιλοῦσε καί, φυσικά, ὁ φόβος μήπως τοὺς νομίση δειλοὺς ἢ ἀκόμη καὶ χλιαρούς.

Σιγὰ - σιγά, μὲ αὐτά, ποὺ εἶπα, καὶ μὲ αὐτά, ποὺ ἔλεγα, ἐβγάλανε πὼς ἐγὼ φταίω γιὰ τὰ περισσότερα, διότι ἐπηρέαζα τὸν Σαράφη, γιατὶ ἤμουνα ἠττοπαθὴς ἢ γιατὶ ἤθελα τὰ γαλονάκια μου καὶ τὰ χρυσὰ μου κορδόνια καὶ δὲν ἤθελα νὰ γυρίσουνε στὸν Στρατὸ αὐτοί, ποὺ εἶχαν ἀποταχθῆ μὲ τὸ Κίνημα τοῦ Πλαστήρα...

ΟΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΣΥΜΦΩΝΗ!

ΑΛΛΑ δὲν ἦταν μονάχα ὁ Στέλιος Πιστολάκης ποὺ ἔβαζε σὲ ἀμφισβήτηση τὶς ἐπαναστατικὲς [illegible] τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου.

...Ἦρθε καὶ μὲ βρῆκε ὁ Χαράλαμπος Ψαρρός. Ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, ἢ μᾶλλον μὲ πῆρε σπίτι του στὴν Καλλιθέα, καὶ μοῦ ἔδειξε ἕνα γράμμα τοῦ Μήτσου, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀπὸ τὴν Βέροια, ποὺ ἦταν ἐπιτελάρχης. Ἤμαστε συμμαθηταί μὲ τὸν μακαρίτη (σημ. γράφ.: ποὺ τὸν σφάξανε οἱ κομμουνισταί), εἴχαμε συνυπηρετήσει, συγκατοικούσαμε κάποτε στὴν Θεσσαλονίκη κι' ἐγὼ τὸν στεφάνωσα. Φαίνεται, ὅτι κάποιος τοῦ εἶχε γράψει, ὅτι ἐγὼ ἐμποδίζω καὶ μὲ μισολοιδορούσε καὶ αὐτὸς στὸ γράμμα του, ἔλεγε πὼς ὅλα ἦσαν ἕτοιμα στὴν Μακεδονία καὶ δὲν τὸ περίμενε ἀπό μένα. «Καλά», ἔλεγα ἐγώ, «μπορεῖ αὐτοί νὰ εἶναι ἐν τάξει στὴν Μακεδονία, στὴν Ἀθήνα τί θὰ κάνουμε;». Γιατὶ τὰ νευρικὰ κέντρα τοῦ Κράτους ἦσαν ὅλα στὴν Ἀθήνα καὶ αὐτὰ ἔπρεπε νὰ παραλύσουν. Μοῦ λέγανε, βέβαια, ὁ Γαρμπῆς καὶ ὁ Γιάννης πὼς θὰ καταλάβουνε τὴν Λαμία καὶ τὸ Πλατύ καὶ τὴν Λάρισα καὶ θὰ διακόψουνε τὶς τηλεγραφικὲς καὶ τὶς σιδηροδρομικὲς καὶ ὁδικὲς συγκοινωνίες καὶ πὼς τότε — τί θὰ κάνη; — ἡ Κυβέρνησις, θὰ παραιτηθῆ. Τί νὰ κάνη τὸ κεφάλι, ὅταν θὰ παραλύσουνε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια; «Κι' ἂν δὲν παραιτηθῆ;», ἔλεγα ἐγώ, «ἂν ἀντιδράση;». «Μπᾶ», σοῦ λέγανε, «θὰ πάη στὴν Μακεδονία ὁ Πλαστήρας καὶ θὰ τοὺς σαρώση καὶ ὁ Βενιζέλος, μὲ τὴν Κρήτη ξεσηκωμένη, θὰ τοὺς διευθύνη μὲ τὸν ἀσύρματο ἀπὸ τὰ Χανιά». «Κι' ἂν ὁ Πλαστήρας δὲν μπορέση νὰ ἔλθη, ἂν χαλάση τὸ ἀεροπλάνο του, ἂν δὲν λειτουργήση ἕνας ἀσύρματος;;». «Ὅποιος δὲν θέλει νὰ ζυμώση, δέκα μέρες κοσκινίζει», μοῦ ἀπαντοῦσανε...

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΣΠΡΩΧΝΕ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες προσθέτει:

...Ὁ Βενιζέλος ἤθελε νὰ κάνουμε Κίνημα καὶ γρήγορα, ἔτσι ἐμήνυσε μὲ τὸν Πιστολάκη. Ἀλλιῶς, θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἰαπωνία. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ Κίνημα θὰ γινότανε χωρὶς αὐτὸν κι' ἐγὼ σκεπτόμουνα τὶς βλακεῖες, ποὺ θὰ γινόντανε, καὶ μ' ἔπιανε πυρετός. Ἀκόμη σκεπτόμουνα πῶς θὰ τὸ ἔπαιρνε ὁ κόσμος, ὅτι ἔγινε Κίνημα χωρὶς τὸν Βενιζέλο, τὸ πόσοι θὰ «κρυώνανε» καὶ πόσοι θὰ τὸ βρίσκανε γιὰ δικαιολογία, γιὰ νὰ μὴν κάνουνε τίποτε. Δὲν ξέρω ἂν ἐνδιαφέρουν οἱ σκέψεις μου καὶ τὰ συναισθήματά μου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν τὰ εἶχα ὅμως μονοπώλιο. Καὶ ἄλλοι σκεπτόντανε τὸ ἴδιο, φίλοι μου, ἄνθρωποι σίγουροι καὶ τολμηροί. Λέγαμε μεταξύ μας: «Κι' ἂν ἀποτύχη τὸ Κίνημα, ἔστω καὶ ἕνα τὰ ἑκατό, τί θὰ γίνη; Δὲν θὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ νεκροθάφτες τῆς Δημοκρατίας;».

Ὑποστηρίχθηκε ὅτι ὁ Βενιζέλος εἶχε χάσει κάπως τὴν αὐτοκυριαρχία του. Μπορεῖ. Ἦταν βέβαια δικαιολογημένος, διότι διάβαζε κάθε μέρα στὶς ἐφημερίδες, ὅτι ἔπρεπε νὰ σκοτωθῆ. Μπορεῖ πάλι νὰ εἶχε ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον ὅπου ζοῦσε, μέσα στὴν Κρήτη, ὅπου ὅλοι θέλανε τὸ Κίνημα καί, φυσικά, καὶ ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ πηγαίνανε καὶ τοῦ λέγανε, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα, ὅτι θὰ σηκωθοῦνε καὶ οἱ πέτρες.

Ὁπωσδήποτε, ὁ Βενιζέλος ἔσπρωχνε τὰ πράγματα πρὸς τὴν δίαιη λύση. Καὶ ἔφερε στὰς Ἀθήνας ἡ κυρία Ἔλενα τὸ γράμμα του πρὸς τὸν Ὀθωναῖο, ποὺ τοῦ πρότεινε τὴν ἀρχηγία τοῦ Κινήματος καὶ στὸ ὁποῖο ἐπαναλάμβανε τὸ τροπάριό του περὶ στόλου.

Εἶπα καὶ παραπάνω, ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ μοιραῖο λάθος, ποὺ ἔκανε τὸ Κίνημα ν' ἀποτύχη καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὸν λόγο, ὅτι τὸ νευρικὸ κέντρο ἦταν ἡ Ἀθήνα, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ σύνθημα «Φτάνουν ὁ Στόλος κι' ἡ Μακεδονία» ἢ «Φτάνει ὁ Στόλος καὶ ἡ Κρήτη» ἐδημιούργησε σὲ πολὺν κόσμο τὴν ψυχολογία ὅτι, «ἀφοῦ φτάνει ὁ Στόλος, γιατὶ νὰ κουνηθοῦμε ἐμεῖς;»...

Ο ΑΛΚ. ΜΠΟΥΡΔΑΡΑΣ ΣΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΤΙΣ ἡμέρες ἐκεῖνες (καθὼς θὰ δοῦμε καὶ πάρα - κάτω, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη) ἦρθε στὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴν Καβάλα, ὁ ταγματάρχης Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας (τὶς ἐμπιστευτικὲς ἐπιστολὲς τοῦ ἀρχείου τοῦ ὁποίου ἔχουμε δοσμένες στὰ περασμένα).

Ἱστορεῖ δὲ σχετικὰ ὁ Χρ. Τσιγάντες:

... Αὐτὲς εἶναι οἱ ρωμέϊκες ἀντινομίες. Ὁ Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας ἦταν ἐξαίρετος ἀξιωματικός, μὲ μυαλό, μὲ εὐστροφία, μὲ γερώτατη κατάρτισι. Ἦταν συστηματικὸς καὶ ἤξερε νὰ κάνη συλλογισμό. Μ' ὅλα ταῦτα, ἐρχόταν καὶ σοῦ ἔλεγε πὼς δύο ἄνθρωποι δικοί μας, ὁ στρατηγὸς τῆς 64ης Μεραρχίας καὶ ὁ ἐπιτελάρχης του, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ὀργανώσεως στὴν περιοχή, ὁ Νίκος Φλέγγας, διστάζανε. Φαντάσου, ἅμα διστάζανε αὐτοί, τί θὰ κάνανε οἱ ἄλλοι. Εἶναι βέβαια ἀνθρώπινο νὰ σὲ παρασύρουνε οἱ ἐπιθυμίες σου εἰς τὸ νὰ βλέπης τὰ πράγματα εὔκολα, οἱ Ρωμηοὶ ὅμως τὸ παρακάνουνε. Στὸ ἀναμεταξύ, ὅταν εἶδα ὅτι ἐσφίγγανε τὰ πράγματα, σκέφθηκα ὅτι, ἂν εἶναι νὰ γίνη Κίνημα, πρέπει, τουλάχιστον, νὰ ἐπιτύχη. Ἔπιασα τὸν Γαρμπῆ καὶ τὸν ἀδελφό μου, τὸν Γιάννη, ἀπὸ τὸν λαιμὸ καὶ τοὺς ἔβαλα νὰ μοῦ ἐξηγήσουνε τὸ σχέδιό τους σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες.

Τὸ σχέδιο (σημ. γράφ.: ποὺ θὰ τὸ δοῦμε αὔριο ἱστορημένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Στέφ. Σαράφη) ἦταν περίφημο, ἂν ὅλοι ἐκάνανε τὴν δουλειά τους. Εἶχε συντονισμὸ καὶ συγκροτισμό, εἶχε προβλέψει παραλλαγές, ἦταν τέλειο καὶ λεπτομερέστατο. Μεῖον ἡ κεντρικὴ ἰδέα. Ἡ Ἀθήνα ἦταν δευτερεύουσα ἐπιχείρησις. Βασικὴ ἰδέα γιὰ τὴν Ἀθήνα ἦταν νὰ γίνη ἀντιπερισπασμός, ὅσο νὰ βγῆ ὁ Στόλος. Καὶ αὐτὸ — τὸ λέω ἄλλη μιὰ φορά — δὲν μοῦ ἔφθανε καὶ ὁ Σαράφης συμφώνησε ἀπόλυτα μαζί μου. Ξαναγύρισα στὴν ἰδέα μου, ὅτι ἔπρεπε νὰ πιάσουμε τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν...

ΔΥΣΚΟΛΑ ΘΑ ΤΟΥΣ ΕΠΕΙΘΑΝ

ΑΝΑΓΥΡΙΣΕ, δηλαδή, ὁ Χρ. Τσιγάντες στὸ σχέδιο ποὺ ἔχουμε δῆ, γιὰ τὴν ἀνατίναξη στὸν ἀέρα τοῦ κτιρίου τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν «μὲ ὅλους τοὺς ἐντὸς τους» —σχέδιο τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ὁποίου ἀπότρεψε, τελικά, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, λέγοντας πὼς δὲν ἤθελε νὰ γίνουν «γκαγκστερισμοὶ» μέσα στὰς Ἀθήνας.

...Τούλάχιστον ἔλεγα ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, νὰ μεγαλώσουμε τὸν ἀντιπερισπασμό, νὰ καταλάβουμε τὴν Ἀθήνα ἢ νὰ ἀποπειραθοῦμε τούλάχιστον νὰ κάνουμε τόσο σαματά, ὥστε νὰ παραλύση ἡ Κυβέρνησις, ἀμυνομένη ἐπὶ πολλὲς ὧρες. Εἶχαν βέβαια προβλεφθῆ πολλὲς ἐνέργειες στὴν Ἀθήνα καὶ κάτι μποροῦσε νὰ γίνη. Ζήτησα νὰ καταλάβω ἐγὼ τὰ θωρακισμένα καὶ ὁ Σαράφης συμφώνησε. Προσπαθοῦσα πάλι νὰ ἀναβάλω τὸ Κίνημα καὶ ὁ Ζάννας καὶ ὁ Βεντήρης ἦσαν σύμφωνοι μαζί μου, ὅτι ἡ προετοιμασία ἔπρεπε νὰ γίνη καλύτερη. Θυμᾶμαι τὸν Γιῶργο τὸν Βεντήρη νὰ λέη ὅτι δύσκολα θὰ πείσουν πολὺν κόσμο ἀπ' ἐκείνους, πού τοὺς ἀρέσει ἡ ἡσυχία τους, ὅτι εἴχαμε δίκιο νὰ κάνουμε Κίνημα ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεων, ὅτι τὸ Λαϊκὸ Κόμμα σκέπτεται νὰ ἀνατρέψη τὴν Δημοκρατία ἢ νὰ κάνη τὸν πρίγκιπα Νικόλαον Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Καὶ ὅτι δὲν ἦταν σωστὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὴν Κοινὴ Γνώμη, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ ἐφημερίδες τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος βρίζανε καὶ λέγανε ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι καθεστὼς ἢ ἀκόμη, ὅτι ὁ Βενιζέλος ἔπρεπε νὰ σκοτωθῆ, ἔπρεπε νὰ γίνη Κίνημα καὶ αἱματοχυσία. Ἦταν φοβερὰ στενοχωρημένος, ὅταν σκεπτότανε τὰ ἐπακόλουθα μιᾶς ἀποτυχίας γιὰ τὸν τόπο καὶ γιὰ τὸν Βενιζέλο τὸν ἴδιο, τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζε καὶ τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσε. Καὶ ἔγραφε καὶ ξαναγραφε, προσπαθοῦσε νὰ συγκρατήση τὸν κατήφορο...

Πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα —ποὺ θὰ τὰ δοῦμε, πάρα - κάτω, ἀναλυτικώτερα— τὸ μεγάλο πρόβλημα ποὺ γεννιόταν καὶ τὶς παραμονὲς ἀκόμα τοῦ κινήματος, ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἀφοροῦσε ὄχι μονάχα στὴ δημιουργία «μορφῶν δικαίου» (ποὺ θὰ ἐκάλυπταν θεωρητικὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»), ἀλλὰ στὴν ἐπιδίωξη τοῦ νὰ πεισθῆ ὁ πολὺς κόσμος (ἀκόμα καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ συνωμότες) ὅτι ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις» ἦταν ἀπόλυτα ἀναγκαία καὶ ἄφευκτη. Γιατί, ὅπως τονίζει καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες, κανένας δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβη ὅτι «εἴχαμε δίκιο νὰ κάνουμε κίνημα ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεων».

Ἔτσι, χωρὶς κανένα οὐσιαστικὸ καὶ βαθύτερο λόγο, μὰ «μοιραία καὶ ἄβουλα ἀντάμα», καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος «εἶχε χάσει κάπως τὴν αὐτοκυριαρχία του», καταστρώνονταν φοβερὰ καὶ τρομερὰ πολεμικὰ σχέδια καὶ ἑτοιμαζόταν τὸ αἱματοκύλισμα τοῦ τόπου. Τὸ γιατί, τὸ δίνει σὲ δυὸ του φράσεις ὁ Χρ. Τσιγάντες: «Ὁ Βενιζέλος ἤθελε νὰ κάνουμε κίνημα καὶ γρήγορα», καὶ «ὁ Βενιζέλος ἔσπρωχνε τὰ πράγματα πρὸς τὴν δίαιη λύση». Καὶ τὰ «ἐπὶ σφαγὴν» πρόβατα δὲν μποροῦσαν νὰ ἀντισταθοῦν στὴν «γοητεία» του. (Σταυροκοπηθῆτε)!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Καμμένος. — Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναίος καὶ ἡ ἱστόρηση τοῦ Στεφ. Σαράφη. — «Σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ Βενιζέλου». — Ἡ ἀποφασιστικὴ σύσκεψη καὶ μία ἀκατανόητη φράση.

Μετὰ τὴν στρατιωτικὴ καθαίρεσι στὸ γήπεδο τοῦ 1ου συντάγματος Πεζικοῦ. Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες, ἱστορώντας, ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια, τὰ γεγονότα τοῦ 1935, τονίζει: «Ὁ Βενιζέλος ἤθελε νὰ κάνουμε κίνημα καὶ γρήγορα»

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΝΕΑΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Γράμματα...

Τοῦ Νίκου Μαστοράκη

ΠΙΣΤΕΥΩ πὼς σήμερα δὲν ὑπάρχει χῶρος γιὰ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ φάκελλα. Φιλικά, δικά σας γράμματα — σ' ἕνα ἐπίπεδο συντάξεως καὶ ὀρθογραφίας ποὺ καλύπτει γνώσεις καὶ ποιότητα ὥριμου ἀνθρώπου — ποὺ θάθελα νὰ ἀπαντήσω σύντομα, προσπαθώντας νὰ συμπυκνώσω τὸν χῶρο.

Γιὰ τὴν φίλη ΚΡΙΣ, δεκτὴ ἡ παράκλησί της νὰ συνενοηθῆ μὲ τὴ νέα νικὴ μας σελίδα. Περιμένουμε κάτι νόστιμο Κρίς, καὶ γιὰ τοὺς «Γούϊ Φάϊβ» θὰ τὰ ξαναποῦμε... Γιὰ τὸν «Γουάϊλντ Θίνγκ»: Ἡ ἀγγελία σου «ἀλλάζω ἕνα ὡραῖο γυναικεῖο ποστοφόλιο μὲ τὸν Πῶλ τῶν Μπήτλς, μ' ἕναν δίσκο «Γιέλλου σαμπμαρίν», δεκτή. Οἱ φίλοι ποὺ ἐνδιαφέρονται ἂς μᾶς ἐνδιαφέρονται· οὐδὲν ὑφέτερο μᾶς γράφουν... Ναί, ἐγὼ εἶμαι ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν τρελλούτσικη σελίδα τῆς Κυριακῆς.

Γιὰ τὸν Κ. ΠΡΙΓΚΙΠΑΚΙ: Πολλὰ εὐχαριστῶ ἀπ' τὶς τρεῖς ἀγαπημένες σου σελίδες τοῦ Κυριακάτικου «Ἐλευθέρου Κόσμου» — καὶ ὁ ἐνικὸς δείγνει φιλία, ἔτσι:

Ἀνταπόκρισι ἀπ' τὴν Χαλκίδα. Ὁ «τάτα τὴν» τῆς ὁμορφης πόλης, ὁ ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΣΛΑΝΗΣ, στέλνει τὰ νέα τῶν νέων ποὺ διαβάζουν «ἙλνεΚο»: Τρία κλάμπς, κάθε Σαββατοκύριακο, γεμίζουν νεορόκοσμο στὴν Χαλκίδα. Ἀντίθετα, δύο ραδιοσταθμοὶ ποὺ ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς ψυχαγωγίας τῶν «Μπήτλ — αἴητζερς», ἔκλεισαν. «Μάστ φὰν κλάμπ» (πολὺ εὐχαριστῶ) εἶναι ἡ ὀργάνωσις ποὺ διαλέγει τὸ «τάπ τῆς Χαλκίδος» κάθε μήνα. Γι' αὐτὴ τὴν ἐποχή, τὰ πρώτα τραγούδια εἶναι: «Αἰ γουίλλ φόλλοου δέμ», «Πέππεροπακ ράϊτες» καὶ τὰ πιὸ ἀναπτυσσόμενα ὀνόματα «Γούϊ Φάϊβ» «Ἔμ Τζὶ Σί». Δάκης. Τάμμυ Φόρμυγε. Κουρούκλη. Παπασταμάτης. Καὶ ἐφημερίδα, ἑτοιμάζει ἡ ἐκεῖ νεολαία: «Νεαρόκοσμος» (μπράβο γιὰ τὸν ἑλληνικὸ τίτλο) λέγεται, καὶ θὰ γράφη, βεβαίως ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐνδιαφέρουν τὸν νεαρόκοσμο τῆς πόλης. Ἕνα καὶ δικά του (ὅπως οἱ "Οπ - "Αρτς οἱ Ραμίνγος, οἱ Λάβς) συγροτήματα...

Γιὰ τὴν «ΜΑΙΡΗ — ΤΗΝ»: Οἱ ἰδέες σου νόστιμες καὶ τὶς συζητᾶμε γιὰ τὴν σελίδα. Οἱ ἔγγραφες φωτογραφίες εἶναι κάτι τὸ ἀδύνατον στὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες.

Γιὰ τὸν ΑΝΤΩΝΗ ΚΟΥΦΑΛΗ — στὴν Καβάλα: Δῶσε τὴν ἀγάπη τῆς σελίδος στοὺς φίλους σου καὶ φίλους μας. Κι' ἀναμεσά τους· κατατάσσω τὸν Μπὶλ Μπάκ — δές του ὅτι δὲν εἶναι ἐντάξει ποὺ δὲν μᾶς κάλεσε στοὺς ἀραβῶνες... Ξαναγράψε νέα δικά σου, κρατᾶμε ὅ,τι ἔμεινε γιὰ τὴν ἄλλη Κυριακή.

Γιὰ τὸν ΡΟΥΛΗ: Τὸ «Γουάϊλντ θίνγκ» ποὺ «εἶναι ἡ καλύτερη καὶ πιὸ ζωντανὴ ἐκτέλεσι μὲ τοὺς Γούϊ Φάϊβ» δὲν κυκλοφόησε σὲ δίσκο, γιατὶ τὸ συγκρότημα γράφει — αὔριο, μάλιστα — δυὸ ἄλλα «κανόνια». Φωτονοσφαῖρα θὰ σοῦ στείλουμε.

Γιὰ τὴν ΒΕΤΑ ΚΑΡΔΑΜΗ, γιὰ τὴν ΜΑΡΙΛΛΗ γιὰ τὴν ΝΤΙΝΑ, γιὰ τὸν ΘΑΛΕΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, γιὰ τὸν ΓΙΑΝΝΗ ΚΕΦΑΛΙΑΚΟ ἀπ' τὴν Πάτρα γιὰ τὸν ΤΑΣΟ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟ ὅπως καὶ γιὰ τὴν ΕΛΕΑΝΟΡ: Περάστε ἀπὸ Δευτέρα. Ἔνιωθ ὅτι ἡ ἀλληλογραφία μας συνεχίζεται στὸν καθημερινὸ «ἙλνεΚο» ἀπ' τὴν ἑνόωσιμη ἑβδομάδα καὶ συγκεκριμένα τὴν Τρίτη Ραντεβοῦ στὴν αὐριανὴ σελίδα τοῦ κόσμου σας, μὲ γίλια - δυὸ θέματα ποὺ ἀγαπᾶτε...

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

89ον

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

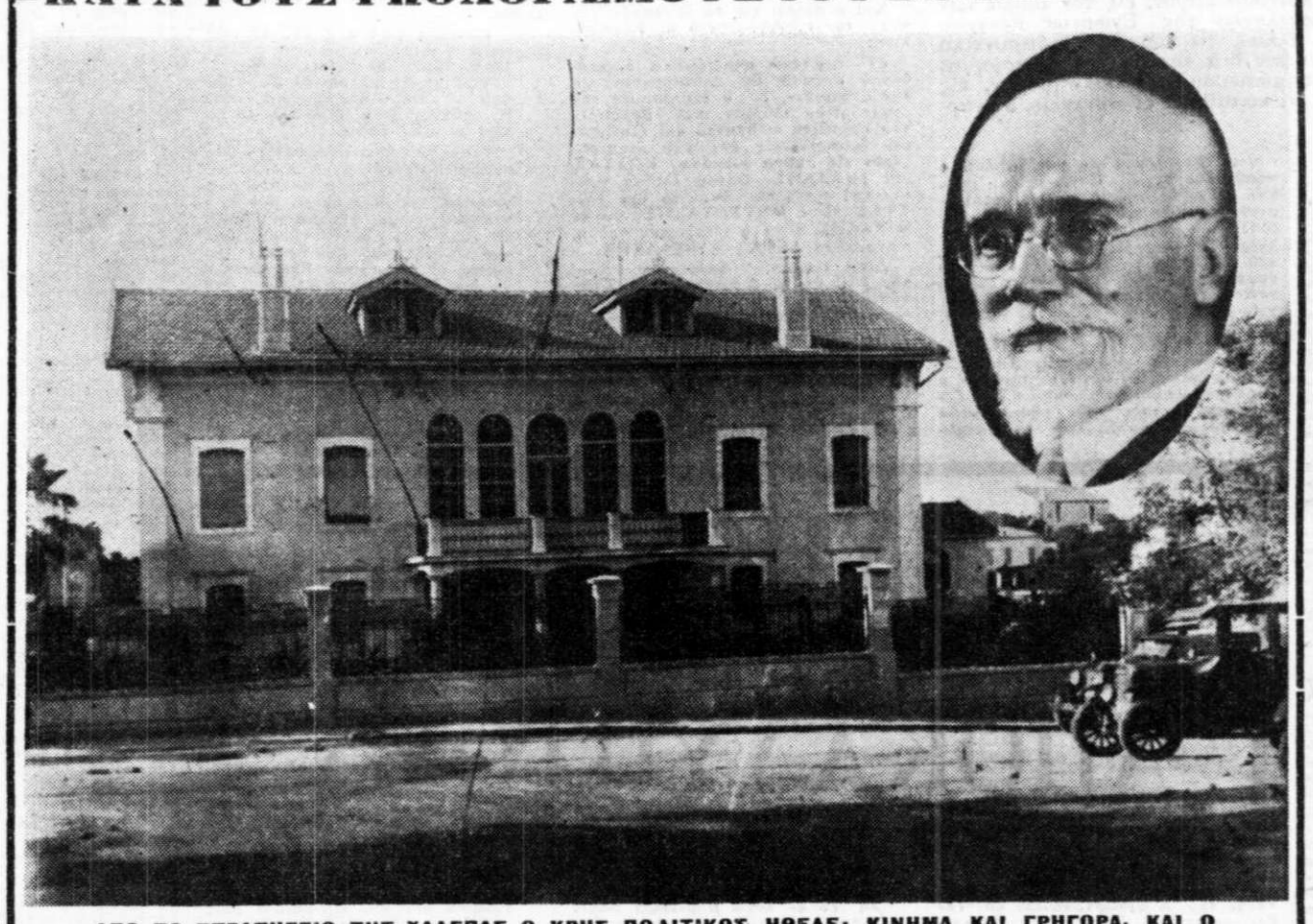

ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ ΤΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ Ο ΚΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΗΘΕΛΕ: ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΑ. ΚΑΙ Ο ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΕΙ ΠΩΣ "ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΟΥ ΣΤΕΙΛΑΜΕ ΕΙΧΑΝΕ ΣΥΝΤΑΧΘΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ„

Δύο μῆνες χρειάζονταν γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Ἀθηνῶν

ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΕΩΣ

ΜΑΤΑΙΗ ἦταν ἡ προσπάθεια καὶ τοῦ Γεωργίου Βεντήρη καὶ ὅλων τῶν ἄλλων θαυμαστῶν τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, πού, δείχνοντας νουνέχεια, θέλανε νὰ ἀναβάλουνε ἢ νὰ ματαιώσουνε τὸν ἑλληνοελληνικὸ πόλεμο, ποὺ θὰ γινόταν ἐπειδὴ μερικὲς ἐφημερίδες βρίζανε τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἢ ἐπειδὴ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε ὁραματισθῆ ὅτι πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θὰ ἀναδεικνύόταν ὁ βασιλόπαις Νικόλαος (γιὰ νὰ ἐπαναληφθῆ, τάχα, τὸ σχέδιο τοῦ Ναπολέοντα Γ΄ ποὺ ἀπὸ πρῶτος πολίτης τῆς Γαλλίας μεταβλήθηκε, ξαφνικά, σὲ αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων). Κ'αὶ μάταια βασανίζονταν οἱ «παράγοντες τῆς Δημοκρατίας», γιὰ νὰ ἀναζητήσουν καὶ νὰ βροῦν ἐπιχειρήματα ποὺ κάπως θὰ δικαιολογοῦσαν τὴν μαρτιάτικη ἀδελφοκτόνο αἱματοχυσία. Οἱ ἐντολὲς ἀπὸ τὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας ἦταν κατηγορηματικές. Καὶ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τὶς συνοψίζει ἐπιγραμματικά: «Ὁ Βενιζέλος ἤθελε νὰ κάνουμε κίνημα καὶ γρήγορα».

Μὰ δὲν ἦταν μονάχα οἱ προφορικὰ μεταβιβαζόμενες (ἀπὸ τὸν Στέλιο Πιστολάκη καὶ ἀπὸ ἄλλους «ἐπισπεύδοντες»), ἐπιθυμίες γιὰ τὴν ἐπιτάχυνση τοῦ χρόνου τῆς ἐκρήξεως τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γράφοντας («Χαλέπα 19 Φεβρουαρίου 1935»), γράφοντας μὲ τὰ χέρια του, στοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρέα Κολιαλέξη καὶ Στέφανο Σαράφη, ἔδινε (καθὼς ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα) ρητὲς ὁδηγίες: «Βεβαίως ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ὁρίση τὸν χρόνον τῆς κινήσεως. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει, ὅτι αὔτη δὲν δύναται νὰ ἀναβληθῆ πέραν τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν (ποὺ εἶχαν προγραμματισθῆ γιὰ τὶς 21 Ἀπριλίου 1935) καὶ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ γίνη αὔτη ἂν ὄχι πρὸ τῆς προκηρύξεώς των, ὅπεο προτιμότερον, πάντως 3 ἢ 4 ἑβδομάδας πρὸ τῆς διεξαγωγῆς των. Καὶ ὅτι πᾶσα ἀναβολὴ ἐνέχει καὶ τοὺς κινδύνους ἐνδεχομένης προδοσίας ἢ ἁπλῶς ἀδιακοισίας». (Ζήτω ἡ «Δημοκρατία»). Ἄλλο τώρα ἂν ἡ «προδοσία» ἢ ἡ «ἀδιακρισία» γιὰ τὴν ὁποία μιλάει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, εἶχε γίνει πρὶν ἕνα καὶ περισσότερο μῆνα, στὶς 14 Ἰανουαρίου 1935, ὅταν ὁ «Ριζόσπάτης» ἔγραφε ὅτι οἱ «βενιζελοπλαστηρικοὶ» ἑτοιμάζονται «νὰ πραγματοποιήσουν ἕνα στρατιωτικὸ φασιστικὸ πραξικόπημα»!

Ὁ Δ. Καμμένος

ΕΝΩ ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα ἀφίχθηκε στὰς Ἀθήνας ὁ ταγματάρχης Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας.

... Κατὰ τὶς 20 Φλεβάρη· ἱστορεῖ ὁ Στέφανος Σαράφης, ἔφθασε ἀπὸ τὴν Καβάλα ὁ ταγματάρχης Μπουρδάρας Ἀλκ., μὲ γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Δ. Καμμένου ποὺ διοικοῦσε τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ πρὸς τὸν στρατηγὸ Ὀθωναῖο. Στὸ γράμμα αὐτὸ ὁ Καμμένος ἔλεγε στὸν Ὀθωναῖο πὼς πῆρε γράμμα τοῦ Βενιζέλου μὲ τὸ ὁποῖο τοῦ ἀνέθετε ν' ἀναλάβη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, ἕως τὴν ἄφιξι τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα καὶ ζητοῦσε τὴ γνώμη καὶ τὶς ἐντολὲς τοῦ στρατηγοῦ γιὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό, γιατὶ εἶχε ἐνδοιασμούς, ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Πλαστήρα.

Ὁ Ὀθωναῖος ἔδωκε στὸν ταγματάρχη Μπουρδάρα γράμμα πρὸς τὸν Καμμένο μὲ τὸ ὁποῖον τοῦ παρήγγειλε νὰ μπῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος καὶ νὰ μὴν τὸν ἀνησυχεῖ τὸ ζήτημα τοῦ Πλαστήρα, γιατὶ ὅλοι μαζὶ θὰ κανονίζαμε τὰ πράγματα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση. Ὁ Ὀθωναῖος μὲ ρώτησε ἂν ἤμουν εὐχαριστημένος μ' αὐτή.

Ἀπάντησα ἀρνητικὰ γιατὶ ὁ Καμμένος δὲν εἶχε τὸ κῦρος ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ἐπιβολή, ἱκανότητα καὶ ἀποφασιστικότητα ποὺ χρειαζόταν γιὰ τὸν ἀρχηγὸ μιᾶς ἐπανάστασης στρατιωτικῆς...

Ἀνάξια γιὰ ἀπάντηση

ΟΤΑΝ διάβασα καὶ τὸ κομμάτι αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στεφ. Σαράφη, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς 6ης Μαρτίου 1933, μοῦ ἀπάντησε:

— Σᾶς ἔχω εἰπῆ ὅτι ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορήσεως τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη δὲν εἶναι ἀκριβές. Δὲν γνωρίζω, βεβαίως, ἐὰν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶχεν ἀπευθύνει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀντιστράτηγον Δημήτριον Καμμένον. Οὔτε τοῦτο ἦτο ἰδικόν μου θέμα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ὅμως — ἡ δὲ μνήμη οὐδόλως μὲ ἐγκατέλειψε — ὅτι ὁ ἀντιστράτηγος Δ. Καμμένος μοῦ ἀπέστειλε ἐπιστολήν, κομιστὴς τῆς ὁποίας ἦτο ὁ τότε ταγματάρχης Ἀλκ.Μπουρδάρας. Ἀλλ' οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ μοῦ ἀπευθύνη ἐπιστολήν, ὁ Δ. Καμμένος, ἐπὶ τοιούτου ἀντικειμένου. Διότι ἦτο ὑφιστάμενός μου καὶ ἐγνώριζεν ἀπὸ τὰς ὁμιλίας μου εἰς τὰς διαφόρους φρουράς, ἐν αἷς καὶ αἱ φρουραὶ τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ὅτι ἡμὴν ἐναντίον τῶν στρατιωτικῶν πραξικοπημάτων καὶ ὅτι δι' ἐμὲ στρατιωτικὴ παρέμβασις θὰ ἦτο νοητὴ μόνον ἐάν πράγματι ἐκινδύνευε τὸ καθεστὼς τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ἀλλά, ὡς σᾶς ἔχω τονίσει, διὰ τὴν περίοδον ἐκείνην οὐδένα τοιοῦτον κίνδυνον τοῦ καθεστῶτος διέβλεπα. Καὶ δι' αὐτὸ ἠρνήθην τὴν προταθεῖσαν πρός με παρὰ τοῦ Ἑλ Βενιζέλου, ἀρχηγίαν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἐρώτηση:

— Δὲν εἶναι, λοιπόν, καὶ αὐτὰ ἀκριβῆ, στρατηγέ μου;

Ἀπάντηση:

— Εἶναι τὸ ὀλιγώτερον ἀπίθανα. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι ὁ ἀντιστράτηγος Δ. Καμμένος ἦτο ὑφιστάμενός μου. Καί, συνεπῶς, δὲν ὑπῆρχε περίπτωσις νὰ ἀλληλογραφῶ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ὅσων ὁ συνταγματάρχης Σαράφης μνημονεύει. Πάντα αὐτὰ ἀντέκειντο πρὸς τὸν χαρακτῆρα μου καὶ οὐδόλως ἦσαν σύμφωνα πρὸς τοῦτον.

Λέω:

— Ἀλλά, στρατηγέ μου, ὁ Στέφανος Σαράφης προσθέτει ὅτι τὸν ρωτήσατε ἂν ἦταν εὐχαριστημένος μὲ ὅσα γράψατε —ἢ δὲν γράψατε— στὸν Δ. Καμμένο, καὶ ὅτι αὐτὸς σᾶς ἀπάντησε ἀρνητικά, προσθέτοντας, μάλιστα, καὶ ὡρισμένους χαρακτηρισμοὺς γιὰ ἔλλειψη κύρους κ.λ.

Ἐδῶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος μὲ κοίταξε καὶ μοῦ εἶπε:

— Ὑπάρχουν, ἑκάστοτε, πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον διατυπωμένα, ὥστε νὰ μὴ τυγχάνουν ἄξια ἀπαντήσεως ἢ διευκρινήσεως.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὰ πάρα - πάνω θὰ ἔπρεπε νὰ γνωσθῆ ὅτι ὁ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Καμμένος, πεθαίνοντας, στὶς 18 Ἰανουαρίου 1964, ἄφησε ἕνα ὁλόκληρο «δέμα» μὲ ἐπιστολὲς τὶς ὁποῖες τοῦ εἶχε στείλει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅταν, κυρίως ὁ διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, βρισκόταν στὸ Κάρλοβο τῆς Βουλγαρίας, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἀπάνω δὲ στὸ «δέμα» αὐτὸ ἔχει σημειώσει ὅτι οἱ ἐπιστολὲς μποροῦν νὰ δοθοῦν στὴ δημοσιότητα μόνο τριανταπέντε χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου (δηλαδὴ τὸ 1971). Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς αὐτὲς ὁ Δ. Καμμένος ἔχει κάνει διάφορες ἱστορήσεις γιὰ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, τὶς ὁποῖες, καθὼς εἴπαμε, θὰ δοῦμε στὴν ὥρα τους.

«Σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες»

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ποὺ παρέμενε στὰς Ἀθήνας ὁ ταγματάρχης Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας, ὅλα τὰ ἐπιτελεῖα τοῦ ἑτοιμαζόμενου ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου βρίσκονταν σὲ ὀργασμό. Συντάσσονταν τὰ τελικὰ σχέδια τῆς «μεγάλης ἐκστρατείας», τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Ὅσα εἶχαν μάθει στὶς διάφορες στρατιωτικὲς ἀποστημίες (μὲ λεφτὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ) οἱ «παράγοντες τῆς Δημοκρατίας» ἐπρόκειτο νὰ τὰ ἐφαρμόσουν στὸν ἀδελφοκτόνο ἀγώνα. Καὶ σχέδια γίνονταν καὶ ὁδηγίες δίνονταν.

Ἱστορεῖ δὲ σχετικά, ὁ Στέφανος Σαράφης, αὐτά:

... Μὲ τὸν Μπουρδάρα στείλαμε καὶ τὶς ὁδηγίες μας γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν διαφόρων μονάδων. Μὲ τὸν ἴδιο στείλαμε τὶς ὁδηγίες γιὰ τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἰδιαίτερα τὴν VI Μεραρχία. Ἐπίσης μὲ τὸν ἴδιον ἔστειλα γράμμα πρὸς τοὺς ταγματάρχη πεζικοῦ Τσαγγαράκην καὶ ἐπίλαρχο Βολάνη μὲ τὸ ὁποῖο τοὺς παρήγγειλα ἂν διέκριναν δισταγμοὺς στὸν ἐπιτελάρχη ἀντισυνταγματάρχη Φλέγγα καὶ τὸ μέραρχο στρατηγὸ Δ. Ἀναγνωστόπουλο, νὰ τοὺς ἀγνοήσουν καὶ νὰ κάνουν τή δουλειά τους μὲ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς.

Οἱ ὁδηγίες πού στείλαμε εἶχανε συνταχτῆ ὕστερα ἀπὸ συνεννόηση μὲ τὸ ναυτικὸ καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ Βενιζέλου...

Καὶ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. συνεχίζει:

... Σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Βενιζέλου θὰ καταλαμβάνονταν ὁ στόλος καὶ θὰ ἔφευγε γιὰ τὴ Μακεδονία. Στὴ Θράκη, Μακεδονία καὶ Κρήτη θὰ γίνονταν ἐπανάσταση, ἐπιστράτευση καὶ θὰ ὀργανώνονταν ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἂν ἡ Κυβέρνηση δὲν παραιτιόταν. Ὁ Βενιζέλος ὑπολόγιζε γιὰ τὸ σύνολο τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν δυὸ μῆνες. Οἱ ὁδηγίες πού στάλθηκαν ἔλεγαν περίπου πὼς τὸ κίνημα θὰ γίνονταν τὸ βραδύτερο τὴν 1η τοῦ Μάρτη καὶ πὼς οἱ ἀξιωματικοὶ ἔπρεπε νὰ βρίσκωνται σὲ ἐπιφυλακή. Μόλις οἱ φρουρὲς εἰδοποιοῦνταν ὅτι καταλήφθηκε ὁ στόλος οἱ ὀργανωμένοι θὰ προσπαθοῦσαν νὰ ἐπικρατήσουν καὶ νὰ πάρουν τὶς μονάδες στὰ χέρια τους. Τὰ τμήματα πού ὑπῆρχαν θὰ κινοῦνταν τὰ μὲν Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης πρὸς Θεσσαλονίκην, τὰ δὲ τῆς Δ. Μακεδονίας πρὸς Λάρισαν. Μόνον οἱ συνοριακοὶ τομεῖς θὰ ἔμεναν στὶς θέσεις τους. Ὁ στόλος μόλις ἔπαιρνε πυρομαχικὰ καὶ πετρέλαια θὰ κατευθύνονταν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη. Σὲ περίπτωση πού ἡ Κυβέρνηση δὲν παραιτιόταν, θὰ κηρύσσονταν μερικὴ ἐπιστράτευση τῶν μονάδων καὶ θὰ ἑτοιμάζονταν ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ φρουρὲς ἔπρεπε ν' ἀναφέρουν ὅτι πῆραν τὶς ὁδηγίες καὶ ἦταν ἕτοιμες.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ καὶ ἀποστολὴ τῶν ὁδηγιῶν ἀποφασίστηκε νὰ σταλῆ στὴ Γαλλία ὁ ναύαρχος ἐν ἀποστρατείᾳ Ν. Τούμπας νὰ παραλάβη τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ μὲ ἀεροπλάνο νὰ προσγειωθοῦν τὸ πρωὶ τῆς μέρας ποὺχε ὁριστῆ στὸ ἀεροδρόμιο Δράμας.

Ὁ Τούμπας ἔφυγε ἔγκαιρα καὶ τὸ πρωὶ τῆς 27 Φλεβάρη συναντήθηκε μὲ τὸν Πλαστήρα...

(Γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ναυάρχου Νικολάου Τούμπα στὴ Γαλλία θὰ μιλήσουμε πάρα - κάτω δίνοντας, γιὰ πρώτη φορά, τὴν ἱστόρηση ποὺ ἔχει κάνει τὸ πιὸ ἔγκυρο, γιὰ τὸ προκείμενο, πρόσωπο —ἱστόρηση ποὺ θὰ ἀποκαλύψη μιὰ ἀκόμα ἄγνωστη πτυχὴ τῶν ὅσων τότε διαδραματίστηκαν μέσα καὶ ἔξω. ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα).

Ὁ Στέφ. Σαράφης (ἀριστερὰ μὲ στολὴ συνταγματάρχου) καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του: Καθισμένοι οἱ γονεῖς. Ὄρθιοι (μετὰ τὸν Στ. Σαράφη) ὁ ἀδελφός του Ἀθανάσιος (στὸ μέσον) καὶ ὁ ἄλλος ἀδελφὸς του Εὐριπίδης μοίραρχος τῆς Χωροφυλακῆς (δεξιά)

Ἡ ἀποφασιστικὴ σύσκεψη

ΕΤΣΙ φτάσαμε στὴν ἀποφασιστικὴ (στὴ «σημαντικώτατη») σύσκεψη τῆς 26ης τοῦ Φλεβάρη 1935, τὴν ὁποία, καθὼς εἴδαμε, μνημονεύει καὶ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες.

Καὶ γι' αὐτὴν ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ:

... Τὸ βράδυ τῆς 26 Φλεβάρη ἔγινε συγκέντρωση στὸ σπίτι τοῦ ταγματάρχη πυροβολικοῦ σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα Γιάννη Εὐστρατίου. Πῆραν μέρος οἱ Βλάχος Κ. στρατηγός, Κολιαλέξης κι' ἐγώ, ναύαρχος Δεμέστιχας Ἰω., συνταγματάρχες Διάμεσης Ἠλ., Σπαῆς Λεωνίδας, Γραβάνης Χαράλ., ἀντισυνταγματάρχης Νικολάου Γιάν. καὶ ἀντισυνταγματάρχης Παπαθανασόπουλος Χαράλ.

Σχετικὰ μὲ τὸ ναύαρχο Δεμέστιχα, ὁ Κολιαλέξης εἶνε εἰδοποιηθῆ ἀπὸ τὸ Βενιζέλο, ἂν δὲν εἶχε ἀντίρρηση, νὰ χρησιμοποιηθεῖ κατὰ τὴν ἐπιχείρηση τοῦ στόλου. Ζήτησε τὴ δική μου γνώμη καὶ εἶπα πὼς δὲν ἔχω καμμιὰ ἀντίρρηση ἀρκεῖ νὰ τὸ δέχεται ὁ ἴδιος ὁ Κολιαλέξης. Σὰν κύριο ζήτημα στὴ συγκέντρωση αὐτὴ μπῆκε ἡ ἀνάγκη νὰ γίνει ἐνέργεια στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ διευκολύνη τὴν ἐπιχείρηση τοῦ στολου. Ὑπῆρχαν πληροφορίες πὼς ὁρισμένες πυροβολαρχίες εἶχαν ἐντολὴ νὰ κατέβουν σὲ κατάλληλη θέση καὶ νὰ βάλουν κατὰ τοῦ στόλου, πρᾶγμα πού θὰ ἔφερε σύγχυση καὶ δυσκολία στὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ στόλου καὶ τὴν ἀρχικὴ ἐπικράτηση...

Μιὰ ἀκατανόητη φράση

ΚΑΘΩΣ βγαίνει ἀπὸ ὅσα ἱστορεῖ στὸ πιὸ πάνω σημεῖο ὁ Στέφ. Σαράφης, θὰ ἔπρεπε «κάποιοι» ἄλλοι (καὶ ὄχι, βέβαια, φίλοι, ἀλλὰ ἀντίπαλοι) νὰ γνώριζαν πολὺ καλὰ καὶ σὲ ὅλες της τὶς λεπτομέρειες τὴ σχεδιαζομένη «ναυτικὴ ἐπιχείρηση». Ἀλλὰ ὁ στρατιωτικὸς ἐγκέφαλος τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 δὲν δίνει καμμιὰ ἐξήγηση. Περιορίζεται μονάχα στὴ φράση: «ὑπῆρχαν πληροφορίες πὼς ὁρισμένες πυροβολαρχίες εἶχαν ἐντολὴ νὰ κατέβουν σὲ κατάλληλη θέση καὶ νὰ βάλουν κατὰ τοῦ στόλου, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἔφερε σύγχυση καὶ δυσκολία, στὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ στόλου καὶ τὴν ἀρχικὴ ἐπικράτηση», φράση ποὺ καθόλου δὲν ἑρμηνεύει. Γι' αὐτὸ καὶ πολλὰ ἐρωτήματα γεννιοῦνται: Πότε, δηλαδή, ὑπῆρχαν οἱ πληροφορίες; Στὶς 26 Φεβρουαρίου ποὺ γίνηκε ἡ ἀποφασιστικὴ σύσκεψη; Μὰ γιὰ νὰ ὑπάρχουν οἱ πληροφορίες αὐτὲς θὰ ἔπρεπε καὶ κάποιοι ἄλλοι νὰ ἔχουν πληροφορηθῆ ὅτι θὰ ἐκδηλωνόταν ἕνα στρατιωτικὸ κίνημα τὴν 1ην Μαρτίου, ἢ, πάντως, μετὰ ἀπὸ τὴν 26ην Φεβρουαρίου. Μόνον ἔτσι θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν πάρει τὰ μέτρα τους καὶ ἐκεῖνοι ἐναντίον τῶν ὁποίων θὰ στρεφόταν τὸ κίνημα! Καὶ μόνο ἔτσι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχουν προαποφασίσει πὼς θὰ ἔστηναν πυροβολαρχίες γιὰ νὰ ρίξουν κατὰ τοῦ στόλου πού ΘΑ ἐπαναστατοῦσε καὶ ποὺ ΘΑ ἔφευγε ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας.

Εἶναι καὶ τοῦτο ἕνα ἀπὸ τὰ ἀκατανόητα ποὺ ἐπιφυλάσσει ἡ ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη. Μιὰ ἀκόμα «ἀσάφεια» ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ὑπονοεῖ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας (τὸν ὁποῖο ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἐμφανίζει σὰν παρακατιανό, ποὺ θὰ χρησιμοποιόταν στὴν «ἐπιχείρηση τοῦ στόλου» καὶ ὄχι στὴν ὅλη ναυτικὴ ἡγεσία τοῦ κινήματος).

Δὲν εἶναι ὅμως μονάχα καὶ αὐτὴ ἡ «ἀσάφεια» ἢ οἱ ἀνακρίβειες τοῦ Στ. Σαράφη ποὺ ὡς τώρα συναντήσαμε. Εἶναι καὶ ἄλλες, ποὺ ὁ Στ. Σαράφης τὶς διατυπώνει «ἀπὸ καθέδρας» καὶ μὲ ὕφος μεγάλου Δαλαΐλάμα (πρὶν ἀπὸ τὴν ἔξωσή του), καὶ ποὺ θὰ τὶς ἐλέγξουμε, μιά - μιά, στὴν ὥρα τους.

Ἡ ἐπιχείρηση στὴν Ἀθήνα

ΣΤΗΝ ἀποφασιστικὴ σύσκεψη τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935 τέθηκαν γιὰ συζήτηση καὶ γιὰ λήψη ἀποφάσεων ὅλα τὰ ζωτικὰ προβλήματα τῆς μεγάλης συνωμοσίας.

Καὶ ὁ Στ. Σαράφης ἱστορεῖ:

... Ζητοῦνταν λοιπὸν νὰ γίνει μιὰ ἐπιχείρηση στὴν Ἀθήνα ποὺ θὰ ἀκινητοποιοῦσε ὅλη τὴ δύναμη τοῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Ἐπίσης ὁ Δεμέστιχας ἔλεγε πὼς ὁ στόλος ἔπρεπε νὰ κατευθυνθεῖ στὴν Κρήτη, νὰ βρεθεῖ στὸ φιλικὸ περιβάλλον, νὰ ἀνασυγκροτηθῆ καὶ ὕστερα νὰ πάει στὴ Μακεδονία. Ἀπάντησα πὼς ὁ στόλος πρέπει νὰ πάει στὴ Θεσσαλονίκη σύμφωνα μὲ τὶς ἀποφάσεις μας. Ὁ Δεμέστιχας ἐπέμεινε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ γίνει αὐτὸ γιατὶ ὁ «Ἀβέρωφ» καὶ οἱ ἄλλες μονάδες ἔχουν ἀνάγκη ὀργάνωσης καὶ ἀνασυγκρότησης. Ὕστερα ἀπὸ πολλὴ συζήτηση ἀποφασίστηκε τοὐλάχιστον δύο ἀπὸ τὰ τελευταῖα καινούργια ἀντιτορπιλλικὰ τύπου «Ὕδρα», «Κουντουριώτης» νὰ πᾶν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὁ ὑπόλοιπος στόλος στὴν Κρήτη. Ὅσο γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ παρὰ τὴ ρητὴ ἐντολὴ τοῦ Βενιζέλου, νὰ μὴ γίνει τίποτα στὴν Ἀθήνα, ἀποφασίστηκε νὰ γίνουν οἱ παρακάτω ἐνέργειες:

1ον) Νὰ καταλυφθεῖ τὸ πρότυπο Σύνταγμα Εὐζώνων Μακρυγιάννη καὶ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὰν τμῆμα ἐπίθεσης.

2ον) Νὰ καταληφθεῖ ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων καὶ τὸ Τάγμα Εὐελπίδων νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἐπίσης.

3ον) Νὰ γίνει ἐπιχείρηση στὰ παραπήγματα (στρατῶνες πεζικοῦ) καὶ νὰ καταληφθοῦν ἢ ἐξουδετερωθοῦν τὰ Συντάγματα.

4ον) Νὰ καταληφθοῦν τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν.

5ον) Νὰ καταληφθεῖ τὸ ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ νὰ διακοπεῖ ἔτσι ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία τῆς πόλης.

6ον) Γιὰ ἐνίσχυση καὶ καλύτερη ἀσφάλεια τῶν τμημάτων ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα νὰ στείλει ἀνὰ 300 ἄνδρες στὸ Σύνταγμα Μακρυγιάννη καὶ Σχολὴ Εὐελπίδων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐξοπλισθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν ἐπὶ τόπου.

Γιὰ τὸ Σύνταγμα Μακρυγιάννη ἦταν καθορισμένη ἡ ἐνέργεια καθὼς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ θὰ ἐνεργοῦσαν.

Γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων ἦταν ἐπίσης ἑτοιμη ἡ ἐνέργεια. Ὁ λοχαγὸς Γιάννης Τσιγάντες ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴ Σχολὴ μὲ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς ποὺ ὑπηρετοῦσαν ἐκεῖ θεωροῦσαν βέβαιη τὴν ἐνέργεια. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιχείρησης αὐτῆς θὰ ἔμπαινε ὁ στρατηγὸς Βλάχος Κ. Σχετικὰ μὲ τὸ τμῆμα τῶν θωρακισμένων αὐτοκινήτων εἶχε γίνει καλὴ ἐργασία. 8 περίπου ἀξιωματικοὶ ἦταν μυημένοι, προορίζονταν δὲ γιὰ τὴν κατάληψη καὶ χρησιμοποίηση τοῦ τμήματος αὐτοῦ, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες Χριστ. καὶ ὁ ταγματάρχης πυροβολικοῦ Π. Γερακάρης...

Καὶ ἦταν τόσο τρομερὰ καὶ τόσο ἀνατριχιαστικὰ αὐτὰ ποὺ συζητιοῦνταν καὶ αὐτὰ ποὺ ἀποφασίζονταν ὥστε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ὑπερπαράγοντες τῆς «Δημοκρατίας» δὲν τολμοῦσαν νὰ τὰ ἐμπιστευθοῦν οὔτε στὰ πιὸ προσφιλῆ τους πρόσωπα —ποὺ ὅμοια μετεῖχαν τῆς συνωμοσίας.

Ἱστορεῖ δὲ σχετικὰ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες (ποὺ κατὰ τὸ σχέδιο θὰ καταλάμβανε, μαζὶ μὲ τὸν ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Π. Γερακάρη, τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα) τοῦτα:

... Ἡ Ἐπιτροπή, ὁ Σαράφης, ὁ Κολιαλέξης, ὁ Βλάχος καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης ἀποφασίσανε νὰ μή μοῦ ξαναποῦν τίποτε, γιὰ νὰ μή τούς ἀνακατέψω τὸ κίνημα. Καὶ δὲν ἤξερα, ὅτι θὰ γίνη κίνημα ὡς τὴν Τετάρτη τὸ βράδυ, 27 Φεβρουαρίου. Δὲν θυμάμαι καὶ δὲν ἐξακρίβωσα γιατὶ ὁ Βενιζέλος ἄλλαξε τὸν Πιστολάκη γιὰ σύνδεσμό του μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ καὶ ἔβαλε τὸν γιατρὸ Βασίλειο Σκουλᾶ, τὸν «μετεριζτὼη» του, τὸν σύντροφο μάχης του στὸ Ἀκρωτήρι.

Ξέρω, ὅτι ὁ Γιώργης ὁ Βεντήρης, δὲν τὸν ἤθελε καὶ ἴσως καὶ ἡ Ἐπιτροπή. Ἀργότερα ἔμαθα, ὅτι εἶχε γράψει ἕνα γράμμα ὁ Βενιζέλος καὶ τούς ἔλεγε, ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνη κίνημα, πρὶν ἡ κυβέρνησις προκηρύξη τὶς γερουσιαστικὲς ἐκλογές.

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα, ἡ Ἐπιτροπὴ θεώρησε, ὅτι δὲν εἶχε τί ἄλλο νὰ κάμη, παρὰ νὰ ὁρίση τὴν ἡμερομηνία τοῦ κινήματος...

Οἱ ὑπεύθυνοι

ΑΛΛΑ στὴν ἀποφασιστικὴ σύσκεψη τῆς 26ης Φεβρουαρίου παρουσιάστηκαν (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ὅλοι συμφώνησαν νὰ γίνουν οἱ Ἀθῆνες κόλασι) καὶ πολλὲς δυσχέρειες.

Καὶ γι' αὐτές, ὁ Στέφανος Σαράφης ἱστορεῖ:

... Ὁ Διάμεσης πρόβαλε τὴν ἀξίωση ν

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΣΠΑΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Οἱ κινηματίαι ἤθελαν νὰ μιμηθοῦν τοὺς νεοτούρκους γκρεμίζοντας τὰ εἴδωλα

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ «ΗΤΟ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΠΙΠΟΛΑΙΟΣ»

90ον

ΔΥΟ ὁλόκληρους μῆνες ὑπολόγιζε, μὲ πολὺ ἀταραξία ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος, πὼς θὰ κρατοῦσαν οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. Δυὸ μῆνες ἑλληνοελληνικῆς ἀλληλοσφαγῆς. Ὁ Στέφανος Σαράφης εἶναι, γιὰ τὸ προκείμενο, σαφέστατος καὶ κατηγορηματικός: «Σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Βενιζέλου θὰ καταλαμβανόταν ὁ στόλος καὶ θὰ ἔφευγε γιὰ τὴ Μακεδονία. Στὴ Θράκη, Μακεδονία καὶ Κρήτη θὰ γινόταν ἐπανάσταση καὶ ἐπιστράτευση καὶ θὰ ὀργανωνόταν ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἂν ἡ Κυβέρνηση δὲν παραιτιόταν. Ὁ Βενιζέλος ὑπολόγιζε γιὰ τὸ σύνολο τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν δυὸ μῆνες». Καὶ γιὰ νὰ δώσῃ πιότερη ἔμφαση στὴν ἀποκάλυψη —ἀποκάλυψη ποὺ ἔχει κάνει καὶ αὐτὸς ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς μὲ τὰ ἴδια του τὰ γράμματα— τὴν ἐπαναλαμβάνει γιὰ δεύτερη φορά: «Σὲ περίπτωση ποὺ ἡ Κυβέρνηση δὲν παραιτιόταν, θὰ κηρυσσόταν μερικὴ ἐπιστράτευση τῶν μονάδων καὶ θὰ ἑτοιμαζόταν ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀθηνῶν»! Καὶ ἂν σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ καιγόταν ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα ἢ χάνονταν πολύτιμα ἐθνικὰ ἐδάφη, στὴ Θράκη, στὴ Μακεδονία, στὴν Ἤπειρο (ὅπως ἀπειλήθηκε, καθὼς στὴν ἀρχὴ τοῦ ἱστορήματός μας εἴδαμε ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρέα Μιχαλακόπουλου πρὸς τὸν Ἰωάννη Πολίτη καὶ ὅπως, παρακάτω, λεπτομερέστερα, θὰ δοῦμε) τὸ πρᾶγμα δὲν λογαριαζόταν. (Ποιὰ σημασία εἶχαν αὐτὰ μπροστὰ στὸ «μεγάλο σκοπό»). Ἀρκεῖ νὰ κερδιζόταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», ἀρκεῖ νὰ ἐδραιωνόταν ἡ μὴ κινδυνεύουσα, παρὰ μονάχα ἀπὸ τοὺς προστάτες της, ἀβασίλευτη Δημοκρατία. Δικιά μας εἶναι ἡ «Δημοκρατία» καὶ ὅ,τι θέλουμε τὴν κάνουμε. Αὐτὸ ἐννοοῦσε ξεκάθαρα ὅταν «ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας» δεχόταν, χωρὶς δισταγμὸ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία, καὶ ἔγραφε («Χαλέπα 10 Φεβρουαρίου 1935») στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα ὅτι: «Γνωρίζω ὅτι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ἔχων σύμφωνον τὴν γνώμην καὶ πολλῶν στρατιωτικῶν, πιστεύει ὅτι δύναται νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν δικτατορικῶς. Ἡ πεῖρα τοῦ ὀλίγου καιροῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον κατ' ἀνάγκην θὰ κυβερνηθῶμεν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως δικτατορικῶς, ἐλπίζω νὰ πείσῃ καὶ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του, ὅτι ἡ παράτασις τοῦ πειράματος πέραν τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου χρόνου, πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, θὰ ἦτο σφάλμα κεφαλαιώδες, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐζημίωνε μόνον τὸ ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς προσωπικῶς τοὺς δικτατορεύοντας».

Μπρὸς στὰ κάλλη τί εἶναι ὁ πόνος! Ἐμπρὸς στὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία, τί ἦταν ἡ δικτατορία! Καὶ γιὰ χάρι τῆς ἀβασίλευτης, ὁ δημοκρατικώτατος Ἐλ. Βενιζέλος δεχόταν, μὲ ἐνθουσιασμό, νὰ «κυβερνηθῶμεν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως δικτατορικῶς». (Τὰ ὑπόλοιπα περὶ ζημίας κλ. ἦταν ἡ στάχτη στὰ μάτια, καὶ ἡ ἔμμεση ἐξωτερίκευση τῆς ἀπωθημένης ἐλπίδας ὅτι μετὰ τὸ «σφάλμα» θὰ τὸν ἱκέτευαν ἐνὰ σῶση τὸν τόπο»).

"ΗΤΟ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΠΙΠΟΛΑΙΟΣ„!

ΓΙΑ τοὺς μεγάλους, λοιπόν, σκοπούς τῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ γιὰ νὰ προστατέψῃ τὴ «Δημοκρατία», θὰ κήρυσσε δικτατορία, γίνηκε καὶ ἡ σύσκεψη τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935, κατὰ τὴν ὁποία ἀποφασίστηκε νὰ μεταβληθῇ ἡ πρωτεύουσα σὲ ἐρεβώδη κόλαση.

Ἀλλὰ ἱστορώντας τὴ σύσκεψη ἐκείνη, ὁ Στέφανος Σαράφης, στρέφεται «κατὰ τοῦ παντὸς» —καὶ ὅποιον πάρει ὁ χάρος.

— Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος μοῦ ἔλεγε ὁ ἀντιστράτηγος καὶ πρώην ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Λεωνίδας Σπαῆς, ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης ἀναφέρει στὴν ἱστόρησή του, ἐξέπασε μιὰ ἀγρία κατακραυγὴ ἐναντίον τῶν ὀργανωτῶν τούτου, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ δικαιολογηθοῦν καὶ διὰ νὰ μειώσουν τὰς εὐθύνας των, ἐπέρριπτον μομφὰς ἐναντίον ἄλλων καὶ ἰδίᾳ ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἀντιλαμβανόμενοι τὸ ἀδικαιολόγητον καὶ ἀσυνάρτητον τοῦ κινήματος προσεπάθουν νὰ τούς νουθετήσουν καὶ νὰ τούς συγκρατήσουν. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ὁ Σαράφης μνημονεύει, μετ' αἰχμῆς, πράγματα, ἐναντίον προσώπων, μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' οὔτος ἦτο πάντοτε τουλάχιστον ἐπιπόλαιος.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς συνέχισε:

— Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τό γεγονός ὅτι οὐδείς λόγος κινήματος ὑπῆρχε, αὐτὴ αὕτη ἡ ὀργάνωσίς του ἦτο ἀτυχής. Ὠφείλετο δὲ τό ἀτυχὲς τῆς ὀργανώσεως εἰς τὸν ἑξαλλον καὶ ἐπηρμένον τρόπον, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήριζε τινὰς ἐκ τῶν ἰθυνόντων τό κίνημα. Οἱ πάντες ἐγνώριζον ὅτι αἱ σχέσεις μεταξύ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη καὶ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως Παναγῆ Τσαλδάρη ἦσαν κάθε τί ἄλλο παρά ἐγκάρδιοι καὶ ἁρμονικαί. Καὶ ὅτι μοιραίως —καὶ πέραν τῆς φυσιολογικῆς φθορᾶς τῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς ἤδη παραμονῆς της εἰς τὴν ἐξουσίαν — τὰ πράγματα θὰ ὡδήγουν εἰς διάσπασιν.

Λέω:

— Ἀλλά, στρατηγέ μου, ὁ Γεώργιος Κονδύλης φερόταν καὶ ὡς ἐνδεχόμενος ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. Ὅπως εἶχε γίνει λόγος καὶ γιὰ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ναύαρχο Ἀλέξανδρο Χατζηκυριάκο.

Ὁ στρατηγὸς Σπαῆς ἀπαντᾶ:

— Αὐτὴ εἶναι ἄλλη ἱστορία. Πολλοί καί ἐκ τοῦ στενωτάτου περιβάλλοντος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου προυτίμων ἀντί τοῦ Ν. Πλαστήρα τόν Γ. Κονδύλην. Ἐπί παραδείγματι ὁ Γεώργιος Μαρῆς ἦτο ὑπὲρ τοῦ Κονδύλη. Ἀλλά καί ἡ ἀντιπάθεια τοῦ Στ. Σαράφη κατά τοῦ Ν. Πλαστήρα, τοῦ καθίστα πολύ περισσότερον παραδεκτόν τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν. Ὄχι, βεβαίως, ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης θά καθίστατο ὁ τελικός σκοπός τῶν ἰθυνόντων τά τοῦ κινήματος. Ἁπλῶς θά τόν ἐχρησιμοποίουν ὡς ὄργανόν των, θά τόν ἐξεμεταλλεύοντο ὅσον θά ἠδύναντο, καί ἀκολούθως θά τόν ἔθετον ἐκποδών. Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν ἱστορίαν τοῦ Γ. Κονδύλη, τήν ὁποίαν ἄριστα σᾶς ἀπεκάλυψε ὁ διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὁ Νικόλαος Ρούσος, τήν ἐποχήν ἐκείνην αἱ δύο μεγάλαι πολιτικαί παρατάξεις ἦσαν περίπου ἰσόπαλοι ἀπό ἐκλογικῆς ἀπόψεως. Ἐὰν δὲ παρήρχοντο ἐλάχιστοι εἰσέτι μῆνες καί ἐφθάνομεν εἰς ἀναμέτρησιν, αἱ ἐκλογαί θά ἀπέβαινον ὑπὲρ τῆς φιλελευθέρας παρατάξεως. Ἰδού εἷς ἐπιπρόσθετος λόγος περί τοῦ ὅτι τό κίνημα ἦτο τελείως περιττόν. Ἀλλ' ἐπέμενεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Πρέπει δὲ νά σᾶς προσθέσω ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης διαισθανόμενος τάς, ὡς ἄνω, ἐνδεχομένας ἐκλογικάς ἐξελίξεις, ἤθελε νά τοποθετηθῇ ἐγκαίρως εἰς τήν ἀπέναντι ὄχθην. Καί δι' αὐτό αἱ ἐρωτοτροπίαι του πρός τούς ὀργανωτάς τοῦ κινήματος, αἱ ὁποῖαι δέν ἦσαν μόνον ἐρωτοτροπίαι, ἀλλά κάτι πολύ σοβαρώτερον— ἀφοῦ τά πάντα, σχεδόν, εἶχον συμφωνηθῆ. Ἄλλο ἐάν τήν τελευταίαν, τήν ὑστάτην, τήν ὑπερυστάτην στιγμήν, ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκδηλώσεως ἀνέτρεψε πολλά πράγματα καί πολλούς ἐπιδόξους ἀρχηγούς!

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ "ΝΕΟΤΟΥΡΚΟΙ„!

ΡΩΤΩ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὸν ἀντιστράτηγο Λ. Σπαῆ, νὰ ἐξηγήσῃ, ποιός, κατὰ τὴν ἀντίληψή του, ἦταν ὁ «τελικὸς» σκοπὸς τῶν ἰθυνόντων τὸ κίνημα.

Καὶ παίρνω αὐτὴ τὴν ἀπάντηση:

— Ἀκοῦστε! Σᾶς εἶπα ὅτι τότε ἡ κυβέρνησις εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς φθορᾶς. Ὁ δὲ κόσμος —πέραν τῶν ἀξιωματικῶν περί τῶν ὁποίων θά σᾶς ὁμιλήσω περαιτέρω — δὲν ἤθελε ἐπ' οὐδενί οὔτε κινήματα, οὔτε ἀναταραχάς. Δι' αὐτό, ἄλλως τε, τόν Σεπτέμβριον τοῦ 1934, εἶχον εἰπῆ πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλον, καί παρά τήν παντοτινήν λατρείαν μου πρός αὐτόν, ἐκεῖνο τό βαρυεστημένο «μά πάλιν κινήματα θά ἔχωμε, κύριε Πρόεδρε;». Καί δι' αὐτό προέβην καί εἰς ἕνα ἀκόμη διάβημα, εἰς μίαν ἀκόμη προσπάθειαν καί τά τελευταῖα, πρό τοῦ [illegible]ματος, εἰκοσιτετράωρα. Ἀλ[illegible] πρόκειται νῦν περί αὐτ[illegible] εἰς θέλετε νά σᾶς εἴπω ποιός ἦτο ὁ τελικός σκοπός τοῦ κινήματος. Ὁδηγός, λοιπόν, τοῦ κινήματος ἦτο μία ἄκρατος φιλοδοξία. Καί σκοπός μία ἐπανάστασις τοῦ τύπου τῆς ἐπαναστάσεως τῶν νεοτούρκων, τοῦ ἔτους 1908. Οἱ πνευματικοί καί θεωρητικοί καθοδηγηταί τῶν ἰθυνόντων τά τοῦ κινήματος, εἰς μίαν τοιαύτην μορφῆς ἐπανάστασιν ἀπέβλεπον. Ἦσαν ὑπὲρ τῶν ἰδίων τῶν ἑαυτῶν των καί ἐναντίον τῶν παλαιῶν εἰδώλων, εἴτε τά εἴδωλα αὐτά, πού ἤθελον νά «γκρεμίσουν» ἐλέγοντο Νικόλαος Πλαστήρας ἤ καί ἀκόμη Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Τοῦτο, ἄλλως τε, ἡ «νεοτουρκική», δηλαδή, τάσις ἀπεκαλύφθη καί ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν ἐμπνευστῶν τοῦ κινήματος, οἱ ὁποῖοι ὡμίλησαν μετά πολλῆς περιφρονήσεως κατά τῶν διαφόρων «παλαιοκομματικῶν μορφῶν». Ἄλλο τώρα ἐάν διά νά ἀχθοῦν εἰς τόν τελικόν σκοπόν των ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά προσφύγουν εἰς γνωστάς «φίρμας», διά νά δυνηθοῦν οὕτω νά συγκινήσουν τάς εὐρυτέρας μάζας εἴτε τοῦ Λαοῦ — ὅπερ οὐδόλως ἐπέτυχον — εἴτε τῶν ἀξιωματικῶν. Τῶν ἀξιωματικῶν οἱ ὁποῖοι, παρά τό γεγονός ὅτι ἐδέχοντο νά μυηθοῦν εἰς τήν συνωμοσίαν, ἐν τούτοις διηρωτῶντο ποιός ὁ λόγος τῆς νέας ἐπαναστάσεως καί τῆς νέας ἀναταραχῆς. Καί οἱ ὁποῖοι, τελικῶς, δέν ἐκινήθησαν.

ΚΙΝΗΜΑ ΕΘΝΙΚΩΣ ΕΠΙΖΗΜΙΟΝ

ΝΑ, λοιπόν, ποὺ καὶ ὁ ἑλληνικὸς «νεοτουρκισμὸς» ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ κινήματος. Ἢ μᾶλλον ὁ σκοπὸς μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀλληλομαχόμενες καὶ ἀπὸ τὶς ἀλληλομισούμενες «δημοκρατικὲς» φατρίες. Γιατί, βέβαια, ὑπῆρχαν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι πλαστηρικοί, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι βενιζελικοί, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι (κρᾶμα) βενιζελοπλαστηρικοί, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι θαυμαστὲς καὶ ὑπηρέτες τοῦ ἑαυτούλη τους καὶ ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας λέει ὅτι «οἱ κινηματίαι ὡθοῦντο ἀπὸ προσωπικὰ ἐλατήρια, μυστικὲς σκέψεις καὶ ἰδιοτελεῖς ἐπιδιώξεις» (ἐκ τὸς ἀπὸ τὶς «ἀσάφειες»).

— Γενικῶς τό κίνημα μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τή συζήτησή μας ὁ στρατηγός Λεωνίδας Σπαῆς, ἦτο ἀποκρουστέον καί ἀπό ἠθικῆς καί, στενώτερον, ἀπό παραταξιακῆς ἀπόψεως. Διά τούς ἔχοντας δέ στοιχειώδη ἀντίληψιν ἡ ἀποτυχία του ἦτο ἐξησφαλισμένη ἑκατόν τοῖς ἑκατόν. Διότι τά κινήματα ἔχουν καί ἰδικήν των φιλοσοφίαν καί ἰδικήν των πρακτικήν. Οὔτε συμπτωματικά γίνονται, οὔτε συμπτωματικά ἐπιτυγχάνουν. Ἀπαραίτητος δὲ εἶναι — πέραν τῶν καλῶν ἢ κακῶν προθέσεων — καί ἡ ἐμπειρία. Εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν τά πάντα συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς ἀποτυχίας καί, ἀπό ἀπόψεως τεχνικῆς, πρωτίστως ἡ πλημμελής καί ἐπιπολαία ὀργάνωσις.

Λέω στὸ στρατηγὸ Σπαῆ:

— Εἴπατε πῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μυημένους καὶ γενικώτερα ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς δὲν κινήθηκαν στὸ τέλος. Ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ καὶ γιατὶ δὲν κινήθηκαν;

Ἀπάντηση:

— Διότι ὅσο καί ἐάν συνεκινοῦντο ἀπό τήν Δημοκρατίαν, ὡς ἔννοιαν καί ὡς οὐσιαστικόν καθεστώς ἤ ὅσον καί ἐάν ἐλάτρευον τόν Ἐλ. Βενιζέλον ὡς ἐθνικόν ἡγέτην, δέν ἐπίστευον εἰς τήν ἀνάγκην τοῦ κινήματος. Διότι οὐδείς κίνδυνος τοῦ καθεστῶτος ὑφίστατο, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου πλεῖστοι ἐθνικοί κίνδυνοι θά ἐγεννῶντο. Τό κίνημα θά ἀπέβαινε ἐθνικῶς ἐπιζήμιον. Οὕτω ἀξιωματικοί γνησίως δημοκρατικοί παρέμεινον ἀδιάφοροι, μή θελήσαντες νὰ ἀναμιχθοῦν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην περιπέτειαν. Καί μεταξύ τούτων οἱ: Ἀντισυνταγματάρχης Ρογγόπουλος, ἀξιωματικός τῆς Ἀμύνης καί ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας Κομοτηνῆς, Στρατηγός Κωτούλας Μέραρχος τῆς Κομοτηνῆς καί ἐξάδελφος τοῦ Ν. Πλαστήρα, Συνταγματάρχης Ρογκάκος Στέλιος, διοικητής τοῦ Συντάγματος Δράμας, Κωνσταντῖνος Βεντήρης, διοικητής τοῦ Συντάγματος Ξάνθης, Βλάχος Σίμος, διοικητής τοῦ Συντάγματος Σερρῶν, Ἀναγνωστόπουλος Δημήτριος, διοικητής τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ Σερρῶν, Μακρῆς Κωνστ., διοικητής τοῦ Συντάγματος Κιλκίς, Καφάτος Σόλων, διοικητής τοῦ Συντάγματος Βεροίας, Ξύδης Κωνστ., διοικητής τοῦ μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ Βεροίας, Δρομάζος Γεώργιος, διοικητής τοῦ Συντάγματος Φλωρίνης, Χονδρός Γρηγόριος, διοικητής τοῦ Συντάγματος Κοζάνης, Παπαβασιλείου Ἀλέξανδρος, διοικητής τοῦ Συντάγματος Ἰωαννίνων. Ὅλοι αὐτοί καί τόσοι ἄλλοι, ἀναμφισβητήτως δημοκρατικοί ἀξιωματικοί, ἦσαν κατηγανακτημένοι διά τήν δολοφονικήν ἀπόπειραν κατά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί, βεβαίως, ἦσαν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλά δέν ἦσαν καί ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως. Καί διότι, ὡς προεῖπον, ἐθεωρεῖτο αὕτη ὡς ἐθνικῶς ἐπιζήμια, καί διότι ἔβλεπον τήν ἀσυναρτησίαν ἐκείνων, οἵτινες εἶχον τήν σχετικήν πρωτοβουλίαν. Ἄλλως τε οὐδόλως συνεπάθουν τούς «νεοτούρκους»!

"Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΜΕ ΛΕΕΙ ΧΑΜΟΜΗΛΙ„!

ΑΛΛΑ ἡ τόσον ἀποκαλυπτικὴ συνομιλία μὲ τὸν ἀντιστράτηγο Λεωνίδα Σπαῆ, φέρνει στὸ φῶς καὶ ἕνα ἄγνωστο, ὡς τώρα, στοιχεῖο.

— Ὁ Γεώργιος Βεντήρης μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Σπαῆς, καί ἐγνώριζε τό κίνημα καί, ὅπως σᾶς ἔχω εἰπῆ, οὐδόλως τό ἐπεθύμει. Ἐξ ἀντιθέτου ἦτο σφοδρός πολέμιος τοῦ κινήματος καί προσεπάθει, μὲ ὅσην δύναμιν διέθετε, νά τό ματαιώσῃ. Μὲ ἐκάλεσε, λοιπόν, τήν Κυριακήν 24ην Φεβρουαρίου 1935 εἰς τήν οἰκίαν του καί μοῦ ἀνέπτυξε, διά μίαν ἀκόμη φοράν, διατί ἐπολέμει τό κίνημα καί ἐθνικῶς καί παραταξιακῶς ἀσύμφορον. Ἐγώ, ὁ ὁποῖος συνεφώνουν μαζί του, καί αὐτό τό ἐγνώριζεν, τοῦ συνέστησα νά γυρίσῃ καί πάλιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, συνιστῶν τήν ματαίωσιν ἢ ἔστω τήν ἀναβολήν τῆς ἐκδηλώσεως. Ἀλλά ὁ Γ. Βεντήρης μοῦ ἀπήντησεν: «Γράφε του ἐσύ, γιατί, δυστυχῶς, ἐμένα δὲν μὲ ἀκούει πλέον. Καί μὲ λέει «χαμομήλι», διότι, τάχα, εἶμαι τόσον κατευναστικός καί συνδιαλλακτικός. Ἐσύ, λοιπόν, πού εἶσαι, ἐπίσης, ἐναντίον τοῦ κινήματος, γράφε του. Τά λὲς τόσο πειστικά, ὥστε ἴσως ὁ Θεός νά τόν φωτίσῃ».

Καὶ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς πρόσθεσε:

— Πράγματι τήν ἰδίαν ἡμέραν ἔγραψα μακράν ἐπιστολήν πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλον, εἰς τήν ὁποίαν τοῦ ἀνέλυον μὲ πᾶσαν λεπτομέρειαν τήν κατάστασιν καί τούς λόγους οἵτινες ἐπέβαλλον τήν ματαίωσιν τοῦ κινήματος. Τήν ἐπιστολήν τήν παρέλαβεν ὁ καπετάν Παυλῆς Γύπαρης, ὁ ὁποῖος τήν μετέφερε εἰς τήν Κρήτην, τήν ἐπέδωσεν εἰς τόν Ἐλ. Βενιζέλον καί μετά ἐπέστρεψε καί πάλιν εἰς Ἀθήνας. Νομίζω δὲ ὅτι μετέφερε καί ἄλλας ἐπιστολάς, καί παρεμφερεῖς καί ἑτέρου περιεχομένου. Δηλαδή, ἐπιστολάς φίλων του οἵτινες παρεκάλουν διά τήν ματαίωσιν ἤ τήν ἀναβολήν τοῦ κινήματος καί ἄλλων οἵτινες συνίστων τήν ἐπίσπευσίν του.

Ἐρώτημα:

— Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

Ἀπάντηση:

— Ἦλθε, βεβαίως, μία ἐπιστολή τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου — καί ἡ τελευταία του, πρό τοῦ κινήματος — ἀλλ' ἡ ἐπιστολή ἐκείνη περί ἑτέρων πραγμάτων ὡμίλει.

Καὶ ἕνα ἀκόμα ἐρώτημα:

— Μήπως καὶ ὁ Στέφανος Σαράφης συνέστησε ἀναβολὴ τοῦ κινήματος;

Καὶ μιὰ ἀκόμα ἀπάντηση:

— Δέν ἔχω τήν ἐντύπωσιν. Ἐκεῖνο ὅμως τό ὁποῖον γνωρίζω εἶναι ὅτι ὅταν εὑρισκόμεθα εἰς τάς φυλακάς, μετά τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος, τόν ἐπεσκέπτοντο τακτικά καί ἐπισημότατα καί τοῦ ἕφερον διάφορα δῶρα καί ἡ σύζυγος τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν στρατηγοῦ Πρωτοσυγκέλλου καί ἡ σύζυγος τοῦ προσωπάρχου τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν συνταγματάρχου Τερτίκα. Καί, βεβαίως, δὲν ἤρχοντο ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συζύγων των.

Καὶ ἡ τελευταία ἐρώτηση:

— Μήπως τὸ γνώριζε καὶ ὁ Γ. Κονδύλης;

Καὶ ἡ τελευταία ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Λ. Σπαῆ:

— Δέν ξεύρω. Ἐκεῖνο ὅμως πού γνωρίζω εἶναι μιά φράσις τοῦ Γ. Κονδύλη, ἀπευθυνθεῖσα πρός τινα ἐπισκέπτην του, ὀλίγας ὥρας μετά τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος καί τήν ἠμικαταστολή του εἰς τάς Ἀθήνας: «Φύγε τό κίνημα ἀπέτυχεν»!..

Αὐτὰ καὶ ἄλλα συνέβαιναν τὴν εὐδαίμονα ἐκείνη ἐποχή, ὅπου «ἔχανε ὁ σκύλος τὸν ἀφέντη του» (καὶ ἀντίστροφα), καὶ ὅπου ἐσκυλεύετο ἡ δύστηνος «Δημοκρατία».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ ἐνδοσυνωμοτικὰ πράγματα καὶ τὸ ἀπελπιστικὸ μπέρδεμά τους. — Ὁ Χρ. Τσιγάντες λέει ὅτι «τὸ κίνημα εἶχε φλυαρηθῆ σὲ ὅλους τοὺς παλιοκαφενέδες». — «Γιὰ νὰ πεισθῆτε μὲ τί ἀρλουμπατζῆδες εἴχαμε μπλέξει». — Καπετὰν Ἕνας ἡ «μπουλούκμπασης». — «Ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετά τῶν ἀλλοφύλων». — Ὁ Χρ. Τσιγάντες σκέπτεται νὰ ἀρνηθῆ συμμετοχή. — Ὁ συναισθηματισμὸς καὶ τὸ φιλότιμο. — Ἕνα γράμμα τοῦ Γεωργίου Μπουρδάκα καὶ μιὰ καταπληκτικὴ ἰδέα. — Νὰ νικηθοῦν στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν οἱ πλαστηρικοί. — Ἐπιστολὲς καὶ πρὸς τὸ ἐξωτερικό.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ

Ἡ ΑΕΠΥΣ προκηρύσσει τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1966 ἡμέραν ΤΕΤΑΡΤΗΝ καὶ ὥραν 11 — 12 τοὺς κάτωθι Δημοσίους Μειοδοτικοὺς Διαγωνισμοὺς δι' ἐνσφραγίστων προσφορῶν διὰ τὴν προμήθειαν:

α. Ὑπογείου καλωδίου τεθωρακισμένου διὰ διπλῆς χαλυβδίνης ταινίας τῶν 100 ζευγῶν (5) τετραγώνων τύπου DM Α.Δ. 311.

6. 2 ἀεροσυμπιεστῶν καὶ 800 τρ. μ. μακαπίων Α.Δ. 312.

γ. 2 φορείων διατρήσεως μετὰ δύο ἀεροσφυρῶν καὶ δύο (2) φορτωτῶν πεπιεσμένου ἀέρος Α.Δ. 313.

δ. 4 τεμ. ἀνεμιστήρων μὲ δύο μοτὲρ τῶν 4,5 καὶ 10 HP Α.Δ. 314.

ε. 20 βαγονίων ντεκωβὶλ καὶ 25.000 KGS σιδηροχαμηλῶν Α.Δ. 315.

στ. 800 τρ. μ. σωλήνων ἀερισμοῦ καὶ 700 τρ. μ. σιδηροσωλήνων Α.Δ. 316.

Ἐνεργηθησόμενοι ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς, Ἀκαδημίας 3, ἔνθα οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ λαμβάνωσιν γνῶσιν τῶν ὅρων καθ' ἑκάστην καὶ ἀπὸ ὥραν 10 — 11.

Ὁ
Πρόεδρος τῆς Α.Ε.Π.Υ.Σ.

Ζητεῖται καθηγητὴς δακτυλογραφίας ἑλληνικῆς καὶ ἀγγλικῆς.

Ἐπίσης ζητεῖται καθηγητὴς ἀλληλογραφίας ἑλληνικῆς καὶ ἀγγλικῆς.

Τηλέφωνον: 612.675.

Τέλος ζητοῦνται καθηγηταὶ ἀγγλικῆς γλώσσης, δι' ἐπαρχιακὰς πόλεις μὲ ἐπάρχειαν προσόντων.

Τηλέφωνον: 622.887.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν ΠΑΡΙΣΗΣ
ΙΑΤΡΟΣ
ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

Δέχεται: Ζήνωνος 8 δεύτερο πάροδος ὁδοῦ Πεσμαζόγλου παρὸ τὴν πλατεῖαν Ὁμονοίας 8—2 καὶ 4—8.30 μ.μ. Τηλέφωνον 522 888 Συμβεβλημένος μὲ Δημόσιον.

ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ
Α. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
ΙΑΤΡΟΣ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ
Δέχεται Βηλαρᾶ 7 πλατ. Ἁγίου Κωνσταντίνου Ὁμόνοια, 10 π.μ. ἕως 1 μ.μ. καὶ 5—8 μ.μ. Τηλέφ. 525.387

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΦΕΡΝΕΙ ΣΕ ΦΩΣ:

«Τὸ κίνημα τῆς δημοκρατίας εἶχε φλυαρηθῆ στοὺς παλιοκαφενέδες!»

ΜΙΑ ΑΠΙΘΑΝΗ ΦΙΛΟΠΛΑΣΤΗΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

91ον

ΗΤΑΝ τόσο ἀπελπιστικὰ μπερδεμένα τὰ ἐνδοσυνωμοτικὰ πράγματα τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ὥστε καὶ τώρα (τριάντα - ἕνα ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη), νὰ βρίσκεται κανεὶς συνεχῶς σὲ ἀμηχανία καθὼς προσπαθεῖ νὰ ξεδιαλύνη τὰ ἀξεδιάλυτα καὶ νὰ ἀνακαλύψη τὶ τυχὸν ἔνωνε —γιατὶ ὅλα σχεδὸν τοὺς χώριζαν— τοὺς λαμπροὺς ὑπέρμαχους τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Βέβαια, ὑποτίθεται, ὅτι συνισταμένη τῶν «δημοκρατικῶν» δυνάμεων ἦταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ὅσο καὶ ἂν ταραζόταν καὶ ὅσο καὶ ἂν φώναζε πὼς τὸν ἐξαπάτησαν, ἔμεινε ὡς τὴν τελευταία ὥρα —καὶ παρὰ τοὺς στιγμιαίους κλονισμούς του— ἀνένδοτος καὶ ἀμετακίνητος στὴν πρώτη ἔπαλξη τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τὴν «συνισταμένη» ὅμως αὐτὴ τὴν ἔβλεπε κάθε φατρία μὲ τὸ δικό της πρῖσμα καὶ μὲ τὴν δικιά της ἀπώτερη σκέψη περὶ τοῦ πῶς θὰ τὴν ἐκμεταλλεύόταν ἀποτελεσματικώτερα. Ὄχι, ἀναμφισβήτητα, γιὰ τὸ «γενικώτερο σκοπὸ» (ποὺ δὲν ὑπῆρχε), μὰ γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ ποικίλες τάσεις καὶ οἱ διάφορες φιλοδοξίες ἐκείνων ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ πολύχρωμο μωσαϊκὸ τῆς ἀβασίλευτης. Τὸ μωσαϊκὸ ποὺ —καὶ κατὰ τὴν παλαιότερη πρόγνωση τοῦ ἴδιου τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ— τὸ ὡμόρφαιναν τόσα καὶ τόσα διακοσμητικὰ πετράδια ἀπὸ καχυποψίες, βρισιές, λοιδορίες, εἰρωνεῖες, μίση καὶ τὸ στόλιζαν ἀτέλειωτα ἀλληλοφαγώματα καὶ ἀσταμάτητες ἀλληλοκατηγόριες. Τὸ «δὲν φταῖμε ἐμεῖς ἀλλὰ οἱ ἄλλοι» ἀκούστηκε, μόλις σχεδὸν λέχτηκε καὶ τὸ διόλου μυστηριῶδες (γι' αὐτοὺς ποὺ ἤξεραν τὰ παρασκήνια τῶν παρασκηνίων) ἐκεῖνο: «Φύγε τὸ κίνημα ἀπέτυχεν». Ἀκούστηκε δὲ πολὺ προτοῦ ὁ Στέφ. Σαράφης ἀρχίση νὰ δέχεται στὶς φυλακὲς τὶς ἀπεσταλμένες καὶ τὰ δῶρα (τὰ «πεσκέσια») τοῦ γενικοῦ διευθυντῆ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν στρατηγοῦ Πρωτοσυγκέλλου (τοῦ «ἐξ ἀπορρήτων» τοῦ Γεωργίου Κονδύλη) καὶ τοῦ προσωπάρχου του συνταγματάρχη Τερτίκα.

"ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΕΙΧΕ ΦΛΥΑΡΗΘΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΛΙΟΚΑΦΕΝΕΔΕΣ,,

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὴ τὴ θεσπεσία εἰκόνα συνεχίζονταν (καὶ εἶναι θαῦμα πῶς συνεχίζονταν) οἱ τελευταῖες προετοιμασίες γιὰ τὸν ἑλληνοελληνικὸ πόλεμο, τὸν ἀδελφοκτόνο ἀλληλοσπαραγμό.

Ἱστορεῖ δὲ σχετικὰ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες:

... Τότε, ποὺ λέγανε αὐτοί, οἱ διαστικοί, στὰς Ἀθήνας νὰ γίνη κίνημα τὸν Γενάρη ἢ τὸν Φλεβάρη, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ γίνη τίποτε, γιατὶ οἱ φρουρὲς τῆς Μακεδονίας δὲν εἶχαν στρατιῶτες. ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τομεῖς προκαλύψεως (ποὺ αὐτοὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβουν μέρος στὸ κίνημα, γιὰ νὰ μὴν ἀφεύσουν τὰ σύνορα ἀφρούρητα). Ἀφοῦ δὲν θὰ γινόντανε μεγάλα πράγματα στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ὁ στόλος, κίνημα δὲν μποροῦσε νὰ γίνη πρὶν ἀπὸ τὶς 15 Φεβρουαρίου, ὅταν θὰ πήγαιναν οἱ γυμνασμένοι στρατιῶτες στὶς μονάδες. Ὡς τότε, τὰ συντάγματα καὶ οἱ μεραρχίες ἦταν σὲ σκελετώδη κατάστασι: Ἡ Μεραρχία Σερρῶν δὲν μποροῦσε νὰ διαθέση παρὰ 216 στρατιῶτες, ἡ Μεραρχία τῆς Κοζάνης 125, τὸ Κιλκίς, οὔτε ἕναν. «Μά, σοῦ λέγανε στὸ Κιλκὶς εἶναι ὁ Μακρῆς ὁ Μακρῆς μὲ μερικοὺς ἀξιωματικούς». (Σημ. γράφ. ὁ ὁποῖος Μακρῆς δὲν πῆρε, τελικά, μέρος στὸ κίνημα).

"Ἐπρεπε νὰ σᾶς δώσω αὐτὰ τὰ νούμερα, γιὰ νὰ πεισθῆτε μὲ τί ἀρλουμπατζῆδες εἴχαμε μπλέξει, ποὺ θέλανε νὰ φέρουνε τὸν Πλαστήρα, νὰ βγῆ στὴν Μακεδονία, Καπετὰν "Ενας ἢ ἔστω καὶ Μπουλούκμπασης μερικῶν μασσουλαρέων, νὰ τοὺς ἀφοπλίση ὁ Κονδύλης μὲ κανένα τραῖνο στρατιῶτες ἀπὸ τὴν παλαιὰ Ἑλλάδα. Κυρία ὅμως πρᾶξις τοῦ δράματος ἦταν ἡ κατάληψις τοῦ στόλου καὶ συνεπῶς ἀπὸ τὶς εὐκολίες καὶ τὶς δυνατότητες αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐγχειρήματος ἐξαρτιότανε ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμερομηνίας τοῦ κινήματος.

Στὶς 28 Φεβρουαρίου ὁ Στόλος ἐπρόκειτο νὰ ἀνεφοδιασθῆ σὲ καύσιμα καὶ σὲ πυρομαχικά, γιὰ νὰ κάνη γυμνάσια. Συνεπῶς, ἔπρεπε νὰ καταληφθῆ προτοῦ κινήση γιὰ τὰ γυμνάσια, τὴν ὥρα, ποὺ ἦταν ἕτοιμος νὰ ἀποπλεύση, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κινηθῆ μὲ τὰ καύσιμα καὶ νὰ δράση στὴν ἀνάγκη μὲ τὰ πυρομαχικά. Οἱ ναυτικοὶ κρίνανε ὅτι ἡ 1η Μαρτίου ἦταν ἡ Ἡμέρα, γιατὶ ἀργότερα θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουμε καιρό, γιὰ νὰ βροῦνε παρόμοια εὐκαιρία. Κι' ἔτσι, ὡρίσθηκε τὸ κίνημα γιὰ τὴν 1η Μαρτίου.

Ἦρθε Θύμιος Βασιλᾶς, ὁ ἀντιστράτηγος, ταγματάρχης τότε στὸ σπίτι μου καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Νάννος Τούμπας, (σημ. γράφ., ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ναύαρχος Ἰωάννης Τούμπας), πλωτάρχης τότε, τοῦ εἶπε ὅτι τὸ κίνημα, θὰ γίνη στὶς 29 Φεβρουαρίου. Φαίνεται, ὅτι μέτρησε Τετάρτη 27, Πέμπτη 28, Παρασκευὴ 29, ἦταν ὅμως κουτσοφλέβαρος ἐκείνη τὴν χρονιὰ καὶ δὲν γιόρτασε ὁ Ἅγιος Κασσιανός. Ἐγὼ δὲν ἤξερα τίποτε καὶ δὲν φαντάζόμουνα, ὅτι θὰ μὲ κρατήσουνε σὲ ἄγνοια. Θυμήθηκα πὼς 29 Φεβρουαρίου, δὲν ὑπῆρχε καὶ τὸν καθησύχασα.

Τὴν Τετάρτη (27 Φεβρουαρίου 1935) τὸ βράδυ γύρισα στὸ σπίτι μου ἀργά, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, καὶ βρῆκα τὸν Γιώργη Βεντήρη νὰ μὲ περιμένη, σὰν τώρα τὸν βλέπω, ἄρρωστο, μὲ κασκὸλ καὶ μὲ παλτό, χλωμότατο. Τὸν εἶχα δῆ τὸ πρωῒ καὶ οὔτε αὐτὸς ἤξερε τίποτε γιὰ τὸ κίνημα, γιατὶ καὶ ἀπὸ αὐτὸν κρυβόντουσαν, μήπως ἐπηρεάση τὸν Βενιζέλο.

Μοῦ εἶπε ὅτι πῆγε στὸν βρῆκε ὁ Σπαῆς καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι τὸ κίνημα θὰ γίνη τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ. Στὴν ἀρχὴ δὲν τὸ πίστεψα. Μοῦ εἶπε, ὅμως ὅτι ὁ Σπαῆς ἔβγαινε ἀπὸ μιὰ σύσκεψι μὲ τὸν Σαράφην, τὰ ἄλλα δύο μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν Δεμέστιχα, τὸν Διάμεσην, τὸν Χαράλαμπο Γραβάνη, τὸν Γιάννη Νικολάου καὶ τὸν Χαράλαμπο Παπαθανασόπουλο.

Ἡ σύσκεψις ὄντως εἶχε γίνει στὶς 26 τοῦ μηνὸς στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη Εὐστρατίου, ποὺ ἦταν ταγματάρχης σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα. Τότε δὲν τὴν ἤξερα. Ὁπωσδήποτε ὁ Σπαῆς θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε πῆ ἀρλοῦμπες τοῦ Βεντήρη καὶ θυμήθηκα καὶ τὸ τί μοῦ εἶχε πῆ ὁ Βασιλᾶς. Ἀνησύχησα, δὲν βρῆκα τὸν Γιάννη σπίτι του, πῆρα στὸ τηλέφωνο τὸ σπίτι τοῦ Κολιαλέξη, ἦταν μαζεμένοι ἐκεῖ ὅλοι τους, ἡ ἐπιτροπή, δηλαδή, καὶ ὁ Γιάννης. Μοῦ εἶπαν, ὅτι ὄντως, θὰ γινότανε τὸ κίνημα τὴν 1ην Μαρτίου, μοῦ ἐξήγησαν τοὺς λόγους γιατὶ ἔπρεπε νὰ γίνη καὶ μοῦ εἶπαν γιατὶ κρατήθηκε ἐχεμύθεια καὶ ἀπέναντί μου. Φοβάντανε πὼς μὲ τὸν Βεντήρη καὶ τὸν Ζάννα πάλι θὰ ἐφρόντιζα νὰ ματαιώση τὸ κίνημα ὁ Βενιζέλος καὶ πὼς στὸ τέλος, ἀπὸ τὰ πολλὰ σοῦρτα - φέρτα καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ σοῦπα μοῦπες, θὰ μᾶς πιάνανε ὅλους. Δὲν εἶχαν, βέβαια, καὶ πολὺ ἄδικο, γιατὶ εἶχε φλυαρηθῆ τὸ κίνημα σέ ὅλους τοὺς παλιοκαφενέδες.

"ΑΠΟΘΑΝΕΤΩ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΛΛΟΦΥΛΩΝ,,!

Η πληροφορία ὅτι τὸ κίνημα εἶχε ὁριστῆ γιὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, κατατάραξε τὸν Χριστόδουλο Τσιγάντε.

...Πῆγα νὰ βάλω τὶς φωνές· ἱστορεῖ ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ "Ιεροῦ Λόχου,, ἀλλὰ μοῦ εἶπαν πὼς ἦταν ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὅτι εἶχα δώσει καὶ ὑπογράψει λόγο τιμῆς ὅτι θὰ ἐκτελοῦσα τὶς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς. Μοῦ εἶπανε καὶ ἄλλα καὶ μὲ κακοκαρδίσανε. Πρῶτον, ὅτι ὁ Γεωργούλης δὲν εἶχε δώσει σημεῖο ζωῆς καὶ νὰ πάω νὰ τὸν βρῶ. Δεύτερον, τὶς τροποποιήσεις ποὺ ἔγιναν στὸ ἀρχικὸ σχέδιο καὶ ποὺ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἀφωροῦσε προσωπικὰ ἐμένα. Ἐπρόκειτο μὲ τὸν ταγματάρχη Νότη Γερακάρη νὰ καταλάβω ἐγὼ τὰ θωρακισμένα καὶ νὰ πάω στὸ Πρότυπο Τάγμα, νὰ τὸν βοηθήσω νὰ καταλάβουμε τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, νὰ κοψουμε τελείως τὴν συγκοινωνία ἀπὸ τὴν Λεωφόρο Συγγρού, γιὰ νὰ μὴν μπορέση νὰ πάη πυροβολικὸ νὰ ἐνοχλήση τὸν Στόλο.

Ὁ Σαράφης ἦταν κατσούφης. «Τώρα...» ἔκανε κ' ἐκέμπιασε. «Πέστε τὰ του ἐσεῖς» εἶπε στοὺς ἄλλους. Ὁ Κολιαλέξης μοῦ εἶπε: «Ἐσὺ θὰ ἔλθης μὲ τὸν στόλο». Ρώτησα τί θὰ γίνη μὲ τὰ θωρακισμένα καὶ ἀνέλαβεν ὁ Βλάχος νὰ μοῦ ἐξηγήση ὅτι γιὰ νὰ μὴν γίνουν παρεξηγήσεις μὲ τοὺς ἀποτάκτους τοῦ κινήματος τοῦ 1933 ἐδεχθήκανε νὰ πάη ὁ Διάμεσης.

Καὶ παρακάτω:

... Τὴν περίπτωσι νὰ πάω στὸν στόλο τὴν ἀπέκλεισα. Δὲν εἶχα καμμιὰ ὄρεξη νὰ μοῦ ποῦνε ἄνθρωποι, ποὺ ἐμύησα ἐγὼ στὴν ὅλη ὑπόθεσι, ὅτι «ἔστριψα» γιὰ ἀσφάλεια. Τοὺς δήλωσα ὅτι θὰ πάω στὸ Πρότυπο Τάγμα. «Ὥστε μοῦ εἶπε ὁ Κολιαλέξης χαρούμενος θὰ λάβης μέρος;». «Ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων» τοῦ ἀπάντησα. Τὸ θυμόταν ὁ Κολιαλέξης, μοῦ τὤγραφε ἀπὸ τὴν Νεάπολι, μοῦ τὸ εἶπε μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι, ὅτι τὸν καιρὸν ποὺ μᾶς ἐδίκαζαν καὶ φοβότανε ὅτι θὰ μᾶς τουφεκίσουν, αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ γύριζε στὸ μυαλό. Ὅση ὥρα μιλούσανε, ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα, ποὺ μιλοῦσα ἐγώ, γύριζαν στὸ μυαλό μου ὅλοι οἱ φόβοι καὶ ὅλες οἱ ἀμφιβολίες. Σκεπτόμουνα πὼς θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς μεταπείσω, ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ μεταπείσουμε τὸν Βενιζέλο. Ἔβλεπα ὅμως, πὼς δὲν θὰ εἶχα καιρό. Ἤλπιζα πάντα, ὅτι ὅσα εἶχαν μηνύσει καὶ γράψει τοῦ Βενιζέλου, δυό - τρεῖς μέρες πρὶν θὰ τὸν ἐπηρεάζανε πάλι καὶ τὸ κίνημα ἴσως θὰ ἀνεβάλλετο.

"Οταν μᾶς εἶπαν ὅτι ὁ ναύαρχον Τούμπας, θεῖος τοῦ σημεριοῦ ναυάρχου, εἶχε φύγει ἤδη γιὰ τὴν Γαλλία, γιὰ νὰ πάρη τὸν Πλαστήρα μὲ ἀεροπλάνο καὶ νὰ τὸν φέρη τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Δράμας, ποὺ ἦταν σίγουρο γιὰ τί ἐκεῖ ἦταν ὁ Τούντας, ὁ Θανάσης ὁ φίλος μου, κι' ἡ δουλειὰ ἦταν ἀσφαλισμένη, κατάλαβα πὼς ἐτέλειωσαν τὰ ψέματα...

"ΣΚΕΦΘΗΚΑ ΝΑ ΤΟΥΣ ΠΩ ΟΧΙ,,

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

... Πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω πὼς γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφτηκα ν' ἀτοὺς πῶ «ὄχι». Νὰ τοὺς πῶ πὼς δὲν τὰ εἶχαμε συμφωνήσει ἔτσι, νὰ κάνω τὰν προσβεβλημένο, γιατὶ δὲν θὰ πήγαινα στὰ ἄρματα μάχης, νὰ κάνω κάτι γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσω. Ἐκτός, ὅμως ποὺ εἶχα δώσει τὸν λόγο μου, ὅτι θὰ ὑπακούσω στὴν ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς, σκέφθηκα πὼς ὅσο λίγη καὶ νὰ ἦταν ἡ συμβολή μου, θὰ ἦταν χρήσιμη καὶ πὼς, ἂν τὴν ἀρνιόμουν, θὰ προσέθετα ἕνα ἀκόμα στοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος. Σκέφθηκα, ἀκόμη, πὼς, ἂν δὲν πήγαινα, θὰ μὲ διατάζανε ν' ἀτοὺς χτυπήσω καὶ ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει, θὰ ἄραζα ὁπωσδήποτε στὴν φυλακή, γιατὶ θὰ ἤσαν μέσα ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ καλύτερους, ὅλοι οἱ φίλοι μου, ἡ καθημερινή μου παρέα καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης. Τότε εἶπα «Ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων». Καὶ στὸ κάτω - κάτω τῆς γραφῆς, πολὺ μοῦ κακοφαινότανε νὰ μὲ ποῦνε «δειλό»

Πῆρα τὸν Γιάννη καὶ φύγαμε, νὰ μοῦ πῆ τὶς λεπτομέρειες τοῦ σχεδίου, νὰ μοῦ πῆ τί εἶχαν κανονίσει γιὰ τὸ Πρότυπο Τάγμα, ποὺ ἦταν στοῦ Μακρυγιάννη, ἀφοῦ, ἀντὶ στὰ ἄρματα, θὰ ἐπήγαινα ἐκεῖ.

Μοῦ εἶπε πὼς στοῦ Μακρυγιάννη ἦσαν ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ μυημένοι, πὼς ἐπὶ κεφαλῆς τους ἦταν ὁ λοχαγὸς Χρῆστος Τριανταφυλλίδης. Ἦταν φοβερὸς πολεμιστής, ἀπὸ τοὺς καλύτερους στὸ Μακεδονικὸ Μέτωπο καὶ στὴν Μικρὰ Ἀσία. Στὸ κίνημα τοῦ 1923, ὅταν εἶχαν φθάσει στὸν Κιθαιρῶνα οἱ στασιασταὶ τῆς Πελοποννήσου μὲ τὸν Γαργαλίδη καὶ μὲ τὸν Λεοναρδόπουλο, ὁ Χρῆστος Τριανταφυλλίδης βρισκόταν μὲ μουλάρια νὰ πάρη τρόφιμα ἢ νομὴ ἀπὸ κάποιο χωριό. Στὸ δρόμο ἀπάντησε ἕξαφνα ἕνα τμῆμα στασιαστῶν καί, ἀντὶ νὰ τὸ βάλη στὰ πόδια, τοὺς ρίχθηκε, καλπάζοντας ἐπάνω τους μὲ τὰ μουλάρια ποὺ τὸν ἀκολουθούσανε, καὶ τὰ μαζέψανε αὐτοὶ καὶ «ὡχγεντο ἀπιόντες».

Γιὰ νὰ μὲ ἐνισχύση ἠθικῶς ὁ Γιάννης, γιὰ νὰ μοῦ διαλύση τὶς ἀμφιβολίες, μοῦ εἶπε, τὶς τελευταῖες τροποποιήσεις στὸ γενικὸ σχέδιο. Καὶ ἀκόμη τό τί θὰ γινότανε στὴν Ἀθήνα. Εἶχαν καταλήξει στὸ συμπέρασμα στὶς 26 Φεβρουαρίου τό βράδυ, στὸ σπίτι τοῦ Εὐστρατίου, ὅτι κάτι πρέπει νὰ γίνη στὴν Ἀθήνα...

ΓΙΑ ΝΑ ΝΙΚΗΣΟΥΝ ΟΙ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΟΙ

ΚΑΘΩΣ, πιὸ κάτω, στὴν ἱστόρησή του, ὁ Χρ. Τσιγάντες, ἀναφέρεται ἐκεῖ, πού, ὁ Στέφ. Σαράφης, λέει πὼς «ὁ Κολιαλέξης ὑποσχέθηκε νὰ στείλη ἕνα τμῆμα στὸ ἐργοστάσιο (τῆς ἠλεκτροπαραγωγῆς) καὶ νὰ σταματήση ἡ λειτουργία του», ἐκφράζει τὴν ἀπορία ὅτι «αὐτὸ γιὰ τὸν Κολιαλέξη, μοῦ φαίνεται περίεργο. Ἀπὸ ποῦ θὰ τὸ ἔστελνε τὸ τμῆμα;». (Νά, λοιπόν, καὶ μιὰ ἀπορία ποὺ γεννιέται στὸν Χρ. Τσιγάντε καὶ ποὺ ἀφορᾶ σὲ ἕνα ἰσχυρισμὸ τοῦ Στ. Σαράφη).

Καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες προχωρεῖ:

— Τώρα ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοί (ποὺ πῆραν μέρος στὴ σύσκεψη τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935, δηλαδή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, οἱ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, Λεωνίδας Σπαῆς, Ἠλίας Διάμεσης, Χαράλαμπος Γραβάνης, Ἰωάννης Νικολάου καὶ Χαράλαμπος Παπαθανασόπουλος), στοὺς ὁποίους ἀποτάθηκε ὁ Σαράφης, ἦσαν γενναῖοι ἄνθρωποι, μὲ μεγάλη πολεμικὴ δράσι καὶ μὲ μεγάλη φήμη στὸν Στρατό. Ἦσαν καὶ ἀπότακτοι ἀπὸ τὸ Κίνημα Πλαστήρα, ἀπὸ τὶς 6 Μαρτίου 1933, καὶ πρέπει νὰ εἶχαν κάθε συμφέρον γιὰ νὰ δράσουν. Ἄλλο, ὅμως, εἶναι νὰ πολεμᾶς μὲ τμῆμα, ποὺ γνωρίζεις, μὲ συγκεκριμένη ἐντολή, καὶ ἄλλο εἶναι νὰ πᾶς στὸ ἄγνωστο μὲ βάρκα τὴν ἐλπίδα, νὰ σοῦ πῆ «ἄλτ» ὁ σκοπός ἢ καὶ νὰ σὲ σκοτώση, πρὶν ἀκόμη μπῆς μέσα στὸ τμῆμα, ποὺ ἀνέλαβες νὰ διοικήσης. Δὲν εἶναι ὅλος ὁ κόσμος σὰν τὸν Ἐμβὲρ πασᾶ ἢ σὰν τὸν Τζαίημς Μπόντ, νὰ σκοτώνουν ἀνθρώπους προτοῦ τοὺς ποῦνε καλημέρα, ἐν ψυχρῷ καὶ μὲ τὸ μειδίαμα στὰ χείλη. Ἴσως νὰ τοὺς εἶχεν ἐπηρεάσει καί ἡ ἰδέα, ὅτι φθάνουν ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Στόλος, γιὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ κίνημα, ἀφοῦ μάλιστα θὰ ἔφθανε ἐκεῖ καί ὁ Πλαστήρας.

Δὲν θέλω νὰ πιστέψω, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὸν Γιώργη Μπουρδάρα — ὅπως ἐπιμένει ἕνας φίλος μου. Ὁ Γιώργης Μπουρδάρας, ὁ κατόπιν ὑπουργός, ἔστειλε ἕνα γράμμα στὸν ἀδελφό του, τὸν Ἀλκιβιάδη, ποὺ ἦταν στὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ στὴν Καβάλα, ὅπου τοῦ ἔγραφε κοντολογῆς, νὰ μὴν ἐκδηλωθοῦν αὐτοὶ στὴν Μακεδονία ἀμέσως, ἀλλὰ νὰ ἀφήσουν νὰ ἐκδηλωθῆ τὸ κίνημα στὰς Ἀθήνας, νὰ ἀποτύχη, γιὰ νὰ ἔχουνε κατόπιν οἱ Πλαστηρικοὶ τὸν κύριο λόγο. Τό γράμμα αὐτό τό φύλαξεν ἐπιμελῶς ὁ Ἀλκιβιάδης, μαζί μὲ ὅλα τὰ «ντοκουμέντα» τῆς συνωμοσίας, καὶ ὅταν κατέλαβαν οἱ κυβερνητικοὶ τὴν Καβάλα πιάσανε τό ἀρχεῖο του καὶ ἐχρησίμευσαν τε χαρτιά του γιὰ ἀποδεικτικὰ σε ὅλες τὶς δίκες. Εἶναι μερικοὶ ἄνθρωποι, πού ἔχουν τὴν μανία νὰ κρατᾶνε ἀρχεῖο...

Ἔτσι ὁ Χρ. Τσιγάντες, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφθηκε «νὰ τοὺς πῆ ὄχι», ὑπόκυψε στὸν συναισθηματισμὸ καὶ στὸ φιλότιμο, καὶ ἀκολούθησε τὸ Σαμψωνικὸ δρόμο τοῦ «ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων». Ἐνῶ δὲ οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέτες τοῦ ἀδελφοκτόνου ἀγῶνα κατάστρωναν τὰ σχέδια γιὰ τὸν ἀντιπερισπασμὸ ἢ γιὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὑπερηγέτης τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» ἀναζητοῦσε πάντοτε τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν καὶ νὰ «εὐλογήση», ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρχηγεύση ἀκόμα (ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ καλοῦσε, ὅπως, τελικά, τὸ κάλεσε) τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ «εὑρήματα» μὲ τὰ ὁποῖα προσπαθοῦσε νὰ σαγηνεύση εἴτε τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα εἴτε τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο εἴτε τοὺς ἄλλους παραλήπτες τῶν ἐπιστολῶν του, ἔγραφε —λίγες ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα— καὶ σὲ ἑλληνικὲς προσωπικότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὥστε νὰ δημιουργήση, ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ κατάλληλο κλῖμα καὶ νὰ γεννήση εὐνοϊκὲς διαθέσεις γιὰ ὅ,τι ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ. Ἀλλὰ τό ποῦ ἔγραφε καὶ τὸ τί ἔγραφε —«ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου»— θὰ τὸ δοῦμε αὔριο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐπιχειρήματα γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωση καὶ εὑρήματα γιὰ ἐξωτερικὴ προβολή. — Ἀναζητήσεις γιὰ τὴ «δικαίωση» τῆς Ἑλληνοσφαγῆς. — Καὶ πάλι γύρω ἀπὸ τὸ Βαλκανικὸ σύμφωνο.

Παρά τό γεγονός ὅτι τό κίνημα «εἶχε φλυαρηθῆ στούς παλιοκαφενέδες», ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες ἀποφάσισε νά μετάσχη ἀκολουθώντας τόν Σαμψωνικό δρόμο «Ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετά τῶν ἀλλοφύλων»

ΑΠΟΤΥΧΟΝΤΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ

Στὶς 250 Σχολές μας σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα θὰ βρῆτε λύσι τοῦ προβλήματός σας

ΠΤΥΧΙΟΝ ΛΟΓΙΣΤΟΥ

Σέ 9 μῆνες ἐνώπιον ἐπιτροπῆς Ὑπουργείου Παιδείας

ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ

Σέ 2 χρόνια μέ τετράωρον καθημερινὴ διδασκαλία

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ — ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΟΙ — ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΟΙ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ — ΓΑΛΛΙΚΑ — ΙΤΑΛΙΚΑ — ΡΩΣΙΚΑ — ΙΣΠΑΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΑΙ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ — ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ

Ν. Ε. ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΑΙ ΑΘΗΝΩΝ

1) Πλ. Κάνιγγος (Τζώρτζ 6) Τηλ. 611.496 — 627.361
2) Μητροπόλεως 16 Τηλ. 236.308
3) Πλ. Βικτωρίας Τηλ. 813.120

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἁγ. Κωνσταντίνου 11 Τηλ. 477.834

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μ. Ἀλεξάνδρου 52 Τηλ. 27.020

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΙΚ. ΠΟΛΙΤΗΝ:

«Ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς ξαναγύριζε πάλιν ἐκ δεύτερου τὴν ἔνταση»

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΑΛΕΠΑ

92ον

ΣΤΗΝ προσπάθειά του νὰ ἀναζητήση καὶ νὰ ἀνεύρη ἐπιχειρήματα, ποὺ, κατὰ κάποιο τρόπο, θὰ δικαιολογοῦσαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ἢ θὰ ἄμβλυναν τὶς τυχὸν ἀντιδράσεις ἢ θὰ ἀπάλυναν τὶς ἐνδεχόμενες δυσάρεστες ἐντυπώσεις, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, πρόσφευγε σέ διάφορα σχήματα ἢ εὑρήματα —συνήθως ξένα πρὸς τὴν πραγματικότητα— ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνον ποὺ προσπαθοῦσε νὰ παρασύρη μὲ τὴν ἄποψή του. Ἔτσι φρόντιζε στὸν καθένα στὸν ὁποῖο ἀπευθυνόταν, νὰ πῆ κάτι ποὺ πίστευε ἢ ποὺ φανταζόταν πὼς θὰ τὸν συγκινοῦσε ἰδιαίτερα ἢ γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ παραλήπτης τῆς «ἀπὸ Χαλέπας» ἐπιστολῆς θὰ ἔδειχνε ξεχωριστὴ εὐαισθησία. Γιὰ νὰ πείση, ἂς ποῦμε, τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα ὅτι ὁ σωστὸς δρόμος ἦταν αὐτὸς ποὺ ἀκολουθοῦσε ὁ Κρητικὸς πολιτικός, τοῦ ἔγραφε γιὰ τὶς ἐπιβουλὲς διαθέσεις «τῶν νῦν κυβερνώντων κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος» καὶ γιὰ τὴν «ἱερότητα τοῦ ἀναλαμβανομένου ἀγῶνος». Γιὰ νὰ φανατίση τὸν δικηγόρο τοῦ Μεσολογγιοῦ Ν. Τσιτούρα τοῦ ἔλεγε ὅτι «ἡ εἰκὼν ποὺ παρουσιάζει σήμερον ἡ Ἑλλὰς εἶναι πραγματικῶς σκοτεινή». Γιὰ νὰ ἐνισχύση τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα, ὅταν ὁ στενὸς του συνεργάτης ἔδειχνε κάποιο σκεπτικισμό, τόνιζε ὅτι «δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμῶμεν τὸν φόβον ὅτι, παρατεινομένης τῆς παρουσίας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης κυβερνήσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδιωχθῆ καὶ ἐπιτευχθῆ περαιτέρω ἐξασθένησις τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου τοῦ Στρατοῦ». Γιὰ νὰ ἐμπνεύση καὶ νὰ τονώση τοὺς Κ. Πράσσον Βλάχον, Ἀνδρέαν Κολιαλέξην καὶ Στέφανον Σαράφην προειδοποιοῦσε ὅτι «πᾶσα ἀναβολὴ ἐνέχει καὶ τοὺς κινδύνους ἐνδεχομένης προδοσίας ἢ ἁπλῶς ἀδιακρισίας». Καὶ διὰ νὰ κάμψη τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο, ὥστε νὰ δεχθῆ καὶ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἔπλαθε (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μνημονευόμενα περὶ «Μεγάλης Ἑλλάδος», περὶ «ἀποδημοκρατικοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ», λησμονώντας τὴ δική του «παλιμβουλία» τοῦ 1927, περὶ «ραπισμάτων» τῆς Ἀλβανίας καὶ περὶ «πράξεων κυριαρχίας» τῆς Βουλγαρίας), ὁλόκληρο μῦθο: «Θὰ ἐξαναγκάσουν εἰς παραίτησιν τὸν κ. Ζαΐμην, διὰ νὰ ἐκλέξουν ὡς διάδοχον τὸν πρίγκιπα Νικόλαον, ὅπως ἡ μοναρχικὴ παλινόρθωσις γίνη πλέον ὁμαλῶς καί, οὕτως εἰπεῖν, φυσιολογικῶς. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἐξασφαλίσουν τὴν πλειοψηφίαν αὐτήν, ὅταν προχωρήση ἐπαρχῶς ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ Στρατεύματος, τὸ σχέδιόν των εἶναι νὰ μεταφέρουν τὸν νεκρὸν τοῦ πρώτου Βασιλέως (Κωνσταντίνου ΙΒ΄), διὰ νὰ τὸν θάψουν εἰς τὸ Τατόϊ καὶ εἰς τὴν κηδείαν θὰ κληθοῦν βέβαια διὰ νὰ παραστοῦν ὅλα τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Καὶ ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον ὁ Γεώργιος θὰ ὁδηγηθῆ ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ παλάτι πρὸς ἐγκατάστασιν. Ποῖαι δὲ καταδιώξεις θὰ ἐπακολουθήσουν τὴν μοναρχικὴν παλινόρθωσιν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καὶ πρὸ πάντων τοῦ στρατιωτικοῦ, κάθε ἕνας ἠμπορεῖ νὰ τὸ φαντασθῆ. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τυφλὸς ἢ νὰ ἐθελοτυφλῆ, διὰ νὰ μὴ βλέπη τὴν ἐπερχομένην συμφοράν».

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

ΑΥΤΑ, τὰ παραπάνω, εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατανάλωση. «Στὸν καθένα μὲ τὸν πόνο του»! Ἄλλο τώρα ἂν τὰ περισσότερα εὑρήματα ἦταν γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ —ἢ μᾶλλον γιὰ καθυστερημένα καὶ ἀπροσάρμοστα «παιδία»— ἔτσι ποὺ νὰ προκαλοῦν τὴν δυσφορία καὶ ἐκείνων ποὺ εἶχαν τὶς καλύτερες καὶ εὐλαβικώτερες διαθέσεις ἀπέναντι στὸν Ἑλ. Βενιζέλο. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀπάντησε ὅπως ἀπάντησε —«μὲ ἰδιαίτερο σεβασμό», βέβαια— στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, ἢ ὁ πλωτάρχης Ἀθ. Ζάγκας ἀποφάσισε νὰ μὴ πάρη μέρος στὸ κίνημα. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς τονίζει ὅτι, «μόνο ὅσοι ἤθελαν νὰ φαίνωνται εὐάρεστοι καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ πικράνουν τὸν Ἑλ. Βενιζέλο ἢ ἐπιδίωκαν νὰ τὸν κολακεύσουν» ἀποδέχονταν, χωρὶς συζήτηση, τὶς ἀπόψεις του, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν —πέρα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὸν ἐπιστολογράφο τῆς Χαλέπας— κάποια αὐτεξουσιότητα καὶ ἐλευθερία γνώμης ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἄσκοπη ἑλληνοσφαγή.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἀφοροῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ κατανάλωση, ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἀναζητοῦσε δικαιολογίες καὶ «ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου», γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ προβολὴ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», τῆς ὁποίας, καθὼς ἐπιγραμματικὰ εἶπε, ἀργότερα, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, «μοναδικὸς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἑλ. Βενιζέλος». Γιὰ τὸν λόγο τοῦτο, ἄλλως τε, γιὰ τὴ διεθνῆ, δηλαδή, «δικαίωση» τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ, ἐπέμενε νὰ πάη στὴν Εὐρώπη, ὥστε νὰ ἐξηγήση, στὴν ἐξωελληνικὴ κοινὴ γνώμη, τὰ «βαθύτερα αἴτια» τοῦ μαρτιάτικου κινήματος. Τὸ ἴδιο εἶχε προτείνει καὶ στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο ὅταν, τὸ 1932, τοῦ πρόσφερε τὴν εὐκαιρία νὰ γίνη δικτάτωρ. Καὶ τότε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε πῆ πὼς μόλις ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος κάνη δικτατορία αὐτὸς (ὁ Βενιζέλος) θὰ πάη στὴν Εὐρώπη, γιὰ νὰ βοηθήση ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Μά, προπαντός, γιὰ νὰ ἀναζητηθῆ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ὡς «παράκλητος ποὺ θὰ ἔσωζε τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἡ κατάσταση, κατὰ τὶς προβλέψεις του, θὰ πήγαινε, χωρὶς αὐτόν, ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο». (Καὶ εἶναι ὅλα αὐτὰ μιὰ πάρα-πολὺ ὑπεύθυνη ἄποψη).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΠΟΛΙΤΗΝ

ΕΠΡΕΠΕ, λοιπόν, καθὼς εἴπαμε, τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ δημιουργήσουν, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εὐνοϊκὸ κλίμα (γιὰ νὰ ἀποφευχθῆ ἡ κακὴ ἀπήχηση, μὲ τὶς ἐνδεχόμενες δυσάρεστες συνέπειές της), γύρω ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, νὰ ἀνάγωνται σὲ γενικώτερα προβλήματα. Σὲ προβλήματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ, τότε, ἀπασχολοῦσαν τὴν εὐρωπαϊκὴ ἢ τὴν διεθνῆ πολιτική. Γιὰ τὴν ἐποχὴ δὲ ἐκείνη τὸ σοβαρώτερο θέμα, μὲ εὐρύτερο ἀντίκτυπο, καὶ ἀπόλυτα, σχετικὸ μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἦταν τὸ τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουμε μιλήσει στὰ περασμένα, καὶ τὸ ὁποῖο —καθὼς εἴδαμε— ἔδωσε εὐκαιρία στὸν Ἑλ. Βενιζέλο νὰ ἀσκήση δοιμύτατη πολεμικὴ κατὰ τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη. (Καὶ αὐτὰ ὅλα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πολύωρες νυχτερινές, μυστικές, συσκέψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Δημήτριο Μάξιμο).

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ θέμα διάλεξε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γιὰ νὰ πῆ στὸν τότε πρεσβευτὴ μας στὸ Παρίσι καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς χώρας μας Νικόλαο Πολίτη (ποὺ θὰ τὸν ξανασυναντήσουμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας), ὅσα ἤθελε νὰ τοῦ πῆ, ὄχι μονάχα γιὰ τὴ διεθνῆ θέση τῆς Ἑλλάδας, μὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα γιὰ τὰ ἐσωτερικὰ μας πράγματα.

Ἔτσι, λίγες ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ ἐνῶ ὅλα ἦταν ἕτοιμα γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀκριβῆ χρόνο γιὰ τὴν ἐκδήλωσή του), ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἀπαντώντας σὲ γράμμα τοῦ Ἕλληνα διπλωμάτη, τοῦ ἔστειλε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή:

Χαλέπα, 27 Δεκεμβρίου 1934

Φίλε κ. Πολίτη,

Γράφετε ὅτι ἐπανῆλθατε ἐκ Γενεύης μὲ τὴν λυπηρὰν ἐντύπωσιν, ὅτι αἱ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς φευδῆ θέσιν, ἐγκυμονοῦσαν μεγάλους κινδύνους» Εἶμαι ἀπολύτως, σύμφωνος εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ ἐλπίζω ὅτι τὴν ψευδῆ σημερινήν μας θέσιν ἐδημιούργησε κυριώτατα τὸ Βαλκανικὸν Σύμφωνον, καὶ ὅτι τοὺς ἐντεῦθεν κινδύνους ἐπαυξάνει ἀφ' ἑνὸς ἡ οὐσιαστικὴ ἀνυπαρξία ἑλληνικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ στρατιωτικὴ ἀδυναμία μας. Ἐὰν κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου δὲν ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν ἀπὸ πενταετίας καθιερωθεῖσαν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἀνταλλαγῆς γνωμῶν μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν πολιτικῶν κομμάτων, δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ἡ κυβέρνησις, μανθάνουσα ἐγκαίρως τὰς ἀντιλήψεις ὅλου περίπου τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον περιελαμβάνετο καὶ αὐτὸς ὁ κ. Μεταξᾶς, θὰ ἐπρολάμβανε τὴν ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη, νὰ ζητήση ἐκ τῶν ὑστέρων τὰς ὑποδειχθείσας παρ' ἡμῶν τροποποιήσεις τοῦ ὑπογραφέντος Συμφώνου.

Ἐνθυμηθῆτε ποία ἦτο ἡ διεθνὴς θέσις μας κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1932, ὅτε κατῆλθα τῆς ἀρχῆς. Μὲ ὅλας τὰς Δυνάμεις αἱ σχέσεις ἦσαν φιλικώτατοι. Μὲ τὴν Τουρκίαν ἦσαν ἄριστοι καὶ μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἀκόμη ἐγκάρδιοι... μολονότι ἠρνούμεθα νὰ ἐνδιαφερθῶμεν διὰ τὸ ἀλβανικὸν ζήτημα, ἠρνούμεθα νὰ ἀναλάβωμεν ρητὴν ὑποχρέωσιν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν πολεμικοῦ ὑλικοῦ διὰ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἠρνούμεθα τέλος νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν γιουγκοσλαβικὴν πολιτικὴν εἰς τὸ ζήτημα τῶν μειονοτήτων. Αἱ ἐγκάρδιοι αὐταὶ σχέσεις ἐψυχράνθησαν οὐσιωδῶς, ὅταν ὁ κ. Τσαλδάρης ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὴν ἀρχήν, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Εὐρωπαίου δημοσιογράφου, ποίαν στάσιν λαμβάνει ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν συνθηκῶν ἀπήντησεν ὅτι ἀρνούμεθα νὰ δεχθῶμεν ἀναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν, ἀδιαφοροῦμεν ὅμως διὰ τὰς λοιπάς. Διότι ἡ δήλωσις αὐτὴ δὲν μαρτυρεῖ ἁπλῶς πνεῦμα ἀδιαφορίας πρὸς τὴν γιουγκοσλαβικὴν καὶ ρουμανικὴν φιλίαν, ἀλλὰ καὶ παρεδίαζε τὴν θετικὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία εἶχον ἀναλάβει διὰ τοῦ συμφώνου τῆς φιλίας των, ὅπως παρέχουν ἀμοιβαίως τὴν διπλωματικὴν ὑποστήριξίν των, πρὸς διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος τοῦ προελθόντος ἐκ τῶν συνθηκῶν τὰς ὁποίας ἀμφότεραι εἶχον ὑπογράψει. Δὲν γνωρίζω ἄν, ὅπως διορθωθῆ τὸ λάθος τοῦτο, ἐνεπέσαμεν εἰς τὸ ἀκόμη σοβαρώτερον λάθος τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ μυστικοῦ πρωτοκόλλου, τὸ ὁποῖον συνοδεύει τὸ Βαλκανικὸν Σύμφωνον. Ἡ ὑπογραφὴ τοῦ πρωτοκόλλου ἐκείνου ἀπετέλει πλήρη ἀνατροπὴ τῆς διεθνοῦς θέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε δημιουργήσει δι' ἑαυτὴν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν πενταετίαν. Καὶ ἡ ἀνατροπὴ αὐτὴ ἀπεφασίσθη ἀπὸ κυβέρνησιν ἡ ὁποία προήρχετο ἀπὸ τὴν μειοψηφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ χωρὶς νὰ ἀκουσθῆ κἂν προηγουμένως ἡ γνώμη τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας. Ὅταν ἐζητήθη ἡ γνώμη αὐτῆ καὶ ἐδόθη, συμφωνοῦντος ὅλου τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ κόσμου, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀναλάβη τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως κατ' ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου, περιέλθη εἰς πόλεμον μὲ οἱαδήποτε Μεγάλην Δύναμιν, ἤνοιξεν ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν «εἰς ψευδῆ θέσιν, ἡ ὁποία ἐγκυμονεῖ μεγάλους κινδύνους», ὅπως γράφετε. Φαίνεται, δυστυχῶς, ὅτι ἡ κυβέρνησίς μας εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ὡμίλησεν εἰλικρινῶς πρὸς τὰς ἄλλας τρεῖς Δυνάμεις, ἐξηγοῦσα τὴν σημασίαν τῆς ἐπιφυλάξεως ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὰ Νομοθετικὰ Σώματα ἐκύρωσαν τὸ Βαλκανικὸν Σύμφωνον, ἀλλὰ ἐζήτησε νὰ παραστήση εἰς αὐτὰς ὅτι ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη, ἦτο ἐστερημένη σημασίας. Ἀλλ' αἱ ἄλλαι τρεῖς Δυνάμεις ἠννόησαν ὅτι, ἂν δὲν εἶχε νομικὴν σημασίαν ἡ ἐπιφύλαξις, εἶχεν ὅμως τεραστίαν πολιτικὴν σημασίαν. Καὶ αὐτὴ ἄλλωστε ἡ κυβέρνησίς μας ἐξωθήσασά μας, διὰ τῆς ἀνειλικρινοῦς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συμπεριφορᾶς της, εἰς τὴν ἀρθρογραφίαν ἡ ὁποία διεφώτισεν ἐντελῶς τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἑλλάδι, εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήση ὅπως ἡ ἐπιφύλαξίς μας ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τὰς ἄλλας τρεῖς Δυνάμεις κατὰ τὴν κύρωσιν τοῦ Συμφώνου, καὶ τοῦτο τελικῶς ὑπεστηρίχθη καὶ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν.

Ἀλλὰ τὰ γενόμενα διετάραξαν οὐσιωδῶς τὰς τέως ἀγαθωτάτας πρὸς τὴν Γιουγκοσλαβίαν σχέσεις μας. Ἐφ' ὅσον οἱ ἐν Βελιγραδίῳ ἐπίστευον ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς μὴ ἀναμίξεώς μας εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐγκρίνεται ἀπὸ ὅλον τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἠναγκάζοντο νὰ τὴν ἀποδεχθοῦν, ὡς ἀνταποκρινομένην πρὸς πάγια καὶ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὅταν εἶδον ὅτι τὸ ἕτερον τῶν δύο μεγάλων κομμάτων δὲν πιστεύει εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην, ἦτο φυσικὸν νὰ δυσφορήσουν ζωηρῶς διὰ τὴν ἀντίδρασιν ἡ ὁποία ἐπροβάλλετο κατὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ πρωτοκόλλου ἀπὸ τὰ ἔξω τῆς κυβερνήσεως κόμματα καὶ νὰ ἐλπίζουν ὅτι ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἠμποροῦσε νὰ κατανικηθῆ μίαν ἡμέραν καὶ νὰ δεχθῶμεν ὅπως ἡ Βαλκανικὴ Συνεννόησις ἐξελιχθῆ εἰς παράρτημα ἢ τουλάχιστον εἰς προέκτασιν τῆς Μικρᾶς Συνεννοήσεως. Τὸ δυστύχημα δὲ εἶναι, ὅτι ἕνεκα τοῦ λόγου ποὺ ἐξεφώνησεν ὁ Μουσσολίνι τὸν παρελθόντα Μάϊον ἡ Τουρκία ἀνησυχήσασα διὰ τὴν ἀσφάλειάν της ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, συνεδέθη στενώτερον ὅπως ἦτο φυσικὸν μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ συμμερίζεται τὰς διαθέσεις αὐτῆς καὶ τῆς Ρουμανίας, ὅπως αἱ δύο Συνεννοήσεις οὐσιαστικῶς συγχωνευθοῦν, ἀφ' ὅτου ἰδίως ἐγνώσθη καὶ ἡ γαλλοσοβιετικὴ προσέγγισις. Αὐτὸ εἶναι νομίζω ποὺ δημιουργεῖ τὴν «ψευδῆ θέσιν τῆς Ἑλλάδος», ποὺ ἐξαίρετε διὰ τῆς ἐπιστολῆς σας.

Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐντεῦθεν κινδύνου ζητεῖτε νὰ ἀνακοινωθοῦν ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐν ἀνάγκη πρὸς τὴν δημοσίαν γνώμην αἱ ἐπὶ τῆς καταστάσεως σκέψεις μου. Λυποῦμαι διότι δὲν δύναμαι νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν σύστασίν σας ἐκτὸς ἄλλων λόγων, διότι ἐγὼ ὁ ἴδιος εὑρίσκομαι ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου καὶ διὰ νὰ μορφώσω περὶ τούτου γνώμην, θὰ εἶχα πρὸ παντὸς ἀνάγκην νὰ λάβω γνῶσιν τῆς σχετικῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ νὰ συζητήσω ὅλα τὰ ἀναφυόμενα ζητήματα μὲ πάντας τοὺς δυναμένους νὰ ἔχουν ἐπ' αὐτῶν ἔγκυρον γνώμην. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὡς ἐκ τῶν σχέσεών μου πρὸς τὴν κυβέρνησιν, τοιαύτη διαδικασία δὲν εἶναι δυνατὴ ἀφοῦ ἀποκλείεται καὶ αὐτὴ ἡ μετάβασίς μου εἰς Ἀθήνας, ὅπου γνωρίζω ὅτι ἡ ζωή μου θὰ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἀπὸ ἐπιβουλὴν τοῦ Πολυχρονοπούλου ὅστις οὐσιαστικῶς κυβερνᾷ τὴν Ἑλλάδα σήμερον ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὅπου διαμένει ὅσας ὥρας τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς εὐαρεστεῖται νὰ περνᾷ ἐκεῖ.

Ἀλλὰ ἡ συνεννόησις δὲν εἶναι δυνατή, καὶ ἐφ' ὅσον κατ' ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις ἀρνεῖται νὰ περιστοιχισθῆ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς της ἀπὸ τὰς καλυτέρας κεφαλὰς ποὺ διαθέτει ἡ διπλωματική μας ὑπηρεσία. Διότι ἂν τοῦτο ἐγίνετο, τότε, θὰ ἦτο δυνατόν, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου ἢ ἄλλος τις ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τοῦ ὑπουργοῦ νὰ ἔλθη ἐδῶ, ὅπως μὲ ἐνημερώση ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ἀλλ' ὀργάνωσις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὅπως ἐγὼ τὴν ἐννοῶ, δὲν θὰ γίνη ἀκριβῶς διότι ἐγὼ τὴν ζητῶ. Ὅπως ἐλέχθη, ἀμφιβάλλω ὁ ἴδιος περὶ τοῦ δέοντος γενέσθαι, διότι μοῦ λείπουν τὰ στοιχεῖα, ποὺ μοῦ εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς μόρφωσιν ἀσφαλοῦς γνώμης. Ἐν δὲ τῶν στοιχείων τούτων πλὴν τῶν δύο ἤδη μνημονευθέντων, θὰ ἦτο καὶ ἡ αὐτοπρόσωπος ἐπαφή μου μὲ τοὺς ἐν Λονδίνῳ, Παρισίοις, Ρώμῃ, Βελιγραδίῳ, Ἀγκύρᾳ, Πράγᾳ καὶ Βουκουρεστίῳ πρεσβευτάς μας. Πῶς νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ μὲ τὰς σχέσεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν δημιουργηθῆ μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐμοῦ;

Σημειωτέον ἀκόμη, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς παράγων ἀπὸ κανένα δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ἐφ' ὅσον γνωρίζουν οἱ ἄλλοι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι δὲν ἔχομεν στρατόν, διότι δὲν μᾶς λείπει μόνον τὸ ἀναγκαῖον πολεμικὸν ὑλικόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔμψυχον ὑλικόν, ἡ ψυχὴ τοῦ ὁποίου κατεστράφη διὰ τῆς ἀνοσίας ὀργανώσεως τῆς ἐπετηρίδος καὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καί ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, ὁ ὁποῖος εἶχε κατασιγασθῆ ἐπὶ μίαν ὅλην δεκαετίαν, ἐπανῆλθε πάλιν σήμερον εἰς ὅλην του τὴν ἔντασιν. Διὰ τοῦτο δὲν μοῦ μένει παρὰ νὰ ἀναπέμπω πρωΐαν καὶ ἑσπέραν, εὐχάς ὅπως ὁ Ὕψιστος φωτίση τοὺς κυβερνήτας μας, διὰ νὰ προλάβουν ἢ τουλάχιστον περιορίσουν τοὺς κινδύνους, διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ὁποίων οἱ ἴδιοι εἶναι κυριώτατα ὑπεύθυνοι.

Ὑμέτερος

Ἑλ. Κ. Βενιζέλος

Υ. Γ.: Δυστυχῶς, καὶ ἡ φιλία μας μὲ τὴν Τουρκίαν διέρχεται ἀκόμη σοβαρὰν κρίσιν. Ἐσωκλείω ἀντίγραφον ἐπιστολῆς ποὺ ἔστειλα τελευταίως εἰς τὸν κ. Μάξιμον. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ Τουρκία τὴν ἑλληνικήν φιλίαν ἐκτιμᾷ σήμερον πολὺ ὀλιγώτερον παρὰ πρὸ δύο ἀκόμη ἐτῶν. Μᾶς μεταχειρίζεται ὅπως θὰ μᾶς μετεχειρίζετο, καὶ ἂν δὲν εἶχε συνομολογηθῆ ἡ μεταξύ μας φιλία.

Ε. Β.

Ἔτσι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ ἀναζητοῦσε γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατανάλωση, χρησιμοποιοῦσε καὶ τὸ θέμα τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου, γιὰ νὰ δικαιολογήση ὅσα («πρὸς προστασίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνου») τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες ἀπεργαζόταν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Νικόλαος Πολίτης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διεθνῆ προβολή του, ἦταν καὶ Ἕλληνας, προσπάθησε νὰ τοῦ θίξη καὶ τὶς εὐαίσθητες χορδὲς τῆς φιλοβενιζελικῆς ψυχῆς του, ἐπαναλαμβάνοντας γνωστὰ μοτίβα» καὶ προσφιλέστατες ἐκφράσεις. (Ἄλλο τώρα ἂν λίγες ἑβδομάδες μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, θέλοντας «νὰ κάψη» τὸν Νικόλαο Πολίτη, ποὺ ἐκδηλώθηκε κατὰ τῆς μαρτιάτικης ἀδελφοκτονίας, ἔδωσε στὴ δημοσιότητα μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ δεύτερου πρὸς τὸν πρῶτο, ἐπιστολὴ τὴν ὁποία θὰ δοῦμε σὰν ἔρθη ἡ ὥρα της).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΔΙΠΣ

'Επάνοδος στὰ σχολεῖα!

"Ολοι προτιμοῦν

ΤΟ ΓΝΗΣΙΟ BIC CRISTAL

Κανονικῆς γραφῆς

BIC

ὁ μαθητής

διότι ἡ μπίλλια **antidérapant** ἀπὸ **carbure de tungstene** τοῦ BIC - CRISTAL (ὅπως ὅλα τὰ γνήσια στυλὸ BIC καὶ μόνον αὐτὰ) ἐπιτρέπει νὰ γράφη γρήγορα χωρὶς κόπο, σελίδες καὶ σελίδες καὶ πάνω σὲ οἱοδήποτε χαρτί.

ὁ διδάσκαλος

διότι χάρις στὴ μπίλλια του ἀπὸ **carbure de tungstène,** τὸ BIC - CRISTAL δίδει ἕνα ὡραῖο γράψιμο, ὁμοιόμορφο, εὐανάγνωστο, τετράδια καθαρά, χωρὶς μουντζοῦρες.

οἱ γονεῖς

διότι τὸ BIC - CRISTAL δὲν εἶναι ἀκριβό. Καὶ ἡ μπίλλια του ἀπὸ **carbure de tungstene** δίδει 30% περισσότερο γράψιμο

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΕΛΕΝΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΤΑΘΕΤΕΙ:

«Ὁ σύζυγός μου συνήθως μοῦ τὰ λέγει ὅλα τὴν τελευταία στιγμή»!

Η ΔΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

93ον

ΣΤΟ μακροσκελέστατο γράμμα ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε, λίγες βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὸν πρεσβευτὴ τῆς χώρας μας στὸ Παρίσι, Νικόλαο Πολίτη, ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς δὲν ἀναφέρεται μονάχα στὴν ἐξωτερικὴ θέση τῆς Ἑλλάδας, ὕστερα ἀπὸ τὸ Βαλκανικὸ Σύμφωνο. Καὶ οὔτε περιωρίστηκε σὲ αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦσαν στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ διεθνῆ «δικαίωση» τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Γνωρίζοντας πόσο ὁ Νικόλαος Πολίτης τὸν ἀγαποῦσε — καί, ἀνεξάρτητα ἂν σὲ λίγο «ἐκακοποίησε» πολὺ ἄσχημα τὸ διπλωματικὸ μας ἐκπρόσωπο στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα— ἔκανε καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν ὅ,τι μποροῦσε, ὥστε νὰ ἐπιτύχη μιὰ ἀκόμα ἠθικὴ ἢ συναισθηματικὴ συμπαράσταση στὰ τεκταινόμενα. Ἔτσι καὶ πέρα ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦσαν στὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς γείτονές μας ἢ μὲ τοὺς ἄλλους βαλκανικοὺς ἢ εὐρωπαϊκοὺς λαούς, προσπάθησε νὰ συγκινήση τὸν παλαιό του συνεργάτη λέγοντάς του πῶς (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι βρισκόταν «ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου»), δὲν τολμοῦσε νὰ πάη στὰς Ἀθήνας: «ὅπου γνωρίζω ὅτι ἡ ζωή μου θὰ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἀπὸ ἐπιβουλὴν τοῦ Πολυχρονοπούλου, ὅστις οὐσιαστικῶς κυβερνᾶ τὴν Ἑλλάδα σήμερον ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὅπου διαμένει ὅσας ὥρας τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς εὐαρεστεῖται νὰ περνᾶ ἐκεῖ».

Βέβαια, καθὼς ἔχουμε πῆ, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ποὺ ἔγινε στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῆς Λυὼν (τὸ 1920), καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅσα διαδραματίστηκαν στὴ λεωφόρο Κηφισιᾶς (τὸ 1933), τὸ νευρικὸ σύστημα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, εἶχε ὑποστῆ ἰσχυρότατο κλονισμό. Καὶ ὅπως μᾶς ἔχει ἱστορήσει καὶ ὁ παλαιός φίλος του καὶ ὑπουργὸς του Δημήτριος Τ. Νότη Μπότσαρης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ μιὰ ἐξακολουθητικὴ φοβία πὼς θὰ τὸν σκότωναν. Φοβία ποὺ δὲν τὴν ἔκουβε, μὰ ποὺ καὶ τὴν ἔλεγε καὶ τὴν ἔγραφε. Καὶ τὴν ἐξωτερίκευε, μάλιστα, διανθίζοντάς την μὲ πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν καμμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὴν ἀλήθεια. Γιατί, τότε, τὴν Ἑλλάδα δὲν τὴν κυβερνοῦσε, πάντως, κανένας μέσα ἀπὸ τὴ φυλακή, ἀλλά, μεταξὺ τῶν λοιπῶν καὶ δυὸ πρώην στενώτατοι φίλοι τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ: Ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης καὶ ὁ ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυριάκος, οἱ ὁποῖοι εἶχαν προταθῆ καὶ εἶχαν συζητηθῆ γιὰ ὑποψήφιοι ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος! Καὶ ἂν ὄχι τίποτα ἄλλο ρωτιέται κανεὶς πῶς (ἄσχετα πιὰ καὶ μέ τὴν ψυχικὴ κάμψι καὶ μὲ τὴν ὁποιαδήποτε ἀντιπολιτευτικὴ διάθεσι), ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καταδεχόταν νὰ γράψη τέτοια ἐξωφρενικὰ πράγματα σὲ ἕνα γνωστὸ διπλωμάτη.

Ἀλλὰ δὲν περιωριζόταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων μονάχα στὸν «ἔσχατον κίνδυνον» ποὺ δῆθεν διέτρεχε ἡ ζωή του, ἀπὸ ἕνα φυλακισμένο (ἐνῶ ἤξερε πολὺ καλὰ ἀπὸ ὅσα τοῦ εἶχε μεταβιβάσει ὁ Ἄγγελος Μεταξᾶς, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης εἶχε τὴ διάθεση καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ πάρη ὅσα καὶ ὅποια προστατευτικὰ μέτρα ἔκρινε ἀπαραίτητα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος). Στὸ γράμμα του πρὸς τὸν Νικόλαο Πολίτη χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ προσφιλέστατο «μοτίβο» του, κατὰ τὸ ὁποῖο «ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, ὁ ὁποῖος εἶχε κατασιγασθῆ ἐπὶ μίαν ὅλην δεκαετίαν, ἐπανῆλθε πάλιν σήμερον (1934 — 1935) εἰς ὅλην του τὴν ἔντασιν». (Κἄτι τέτοια, λένε καὶ σήμερα —1966—οἱ ἀπολογητὲς τοῦ Α.Σ. Π.Ι.Δ.Α., οἱ ὁποῖοι μιλᾶνε γιὰ ἐπικείμενο ἐμφύλιο σπαραγμό, πού, καθὼς φαίνεται, ἀποτελεῖ τὴ διακαέστερη ἐπιθυμία τους).

Στήν ἐξέτασί της στό δικαστήριο (23 Φεβρουαρίου 1935) ἡ Ἕλενα Βενιζέλου ἰσχυρίσθη: «Συνήθως ὁ σύζυγός μου μοῦ τά λέγει ὅλα τήν τελευταία στιγμή». Ἤξερε ὅμως ἀπό τήν ἀρχή, κάθε λεπτομέρεια γιά τό κίνημα πού θά ξέσπαγε σέ λίγα εἰκοσιτετράωρα. (Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη στό δικαστήριο, λίγο μετά τήν ἐξέτασί της)

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΝΑΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΜΕ τὸ φόβο, λοιπόν, ἢ μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι κινδυνεύει ἡ ζωή του, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, δὲν ἦρθε στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ παραστῆ ὡς μάρτυρας κατηγορίας στὴ δίκη γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, ὅπου ἄρχισε (στὸ σχολεῖο Χωροφυλακῆς) τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1935 —λίγα, δηλαδή, εἰκοσιτετράωρα πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου καὶ ἐνῶ οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν ἐπανάσταση ἦταν φουντωμένες.

Ἔτσι ἐξετάσθηκε μονάχα ἡ Ἕλενα Βενιζέλου, ποὺ ἀφίχθηκε —ἀπὸ τὰ Χανιὰ— στὴν πρωτεύουσα στὶς 22 Φεβρουαρίου, κουβαλώντας μαζί της κάμποσα ἐπαναστατικὰ γράμματα τοῦ συζύγου της, καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ καὶ τὴν γνωστὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο.

Ἡ μαρτυρία τῆς Ἕλενας Βενιζέλου, ποὺ ἔγινε στὶς 23 Φεβρουαρίου, ἦταν βραχύτατη. Καὶ ἰδοὺ πῶς τὴν ἀπέδωσε ὁ γράφων —νεώτατος, τότε συντάκτης πρωινῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας:

... Πρόεδρος: Νὰ προσέλθη ἡ πρώτη μάρτυς Ἕλενα Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Ἡ κυρία Βενιζέλου προσέρχεται εἰς τὸ μαρτυρικὸν ἐδώλιον.

Πρόεδρος: Ὁ ομάζεσθε Ἕλενα Βενιζέλου, ἐγεννήθητε εἰς Λονδῖνον καὶ κατοικεῖτε ἐνταῦθα. ἐτῶν 59.

Βενιζ.: Μάλιστα. Ναί Ναί.

Πρόεδρος: Ὁρκισθῆτε, ὅτι θὰ εἰπῆτε τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ κυρία Βενιζέλου ὁρκίζεται μὲ ἐλαφρὰν συγκίνησιν.

Πρόεδρος: Τοὺς γνωρίζετε τοὺς κατηγορουμένους;

Ἡ κ. Ἕλενα κοιτάζει τοὺς κατηγορουμένους.

— Ὄχι. Νομίζω ὄχι.

Πρόεδρος: Εἴπατέ μας τὰ περιστατικὰ κατὰ χρονολογικὴν σειράν.

Βενιζ.: Δὲν ἀκούω καλά, κ. Πρόεδρε.

Πρόεδρος (δυνατώτερα): Νὰ μᾶς εἴπητε τί σᾶς συνέβη.

Βενιζ.: Ἐξεκινήσαμεν ἐκεῖνο τὸ ἑσπέρας κατὰ τὰς 11 — 11.20' ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς κ. Δέλτα.

Πρόεδρος: Ἐνθυμεισθε τὴν ὥραν καλά;

Βενιζ.: Ναί. Ναὶ πῶς...

Πρόεδρος: Συνεχίσατε.

Βενιζ.: Μόλις φθάσαμε στοῦ Μποδοσάκη, ποὺ λένε, ἄκουσα τοὺς πυροβολισμούς... Ἀπὸ πίσω μας ἐρρίφθησαν πιστεύω. Ὁ ἄνδρας μου ἀμέσως τότε μου εἶπε: «Κάτω! Πέσε κάτω!...». Ἔπεσα. Ἐπῆρε τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ ἔβαλε κάτω στὰ γόνατά του. Λίγο κατόπιν ὁ Κουφογιαννάκης εἶπε στὸν σωφέρ: «Στάσου Γιάννη». Ὁ πρόεδρος ὅμως τοῦ εἶπε: «Γιάννη, ἐμπρὸς, Γιάννη». Μὰ ὁ Κουφογιαννάκης ἐπέμενε νὰ κατεβῆ νὰ φέρη ἀντίστασι. Σταμάτησε πράγματι καὶ πήδησε ὁ Κουφογιαννάκης κάτω. Ὕστερα πάλι ὁ πρόεδρος φώναξε: «Ἐμπρὸς Γιάννη». Τότε κατάλαβα, ὅτι πονοῦσα. Εἶπα στὸν πρόεδρο: «Ἄρπαξα μοῦ φαίνεται μιὰ σφαῖρα». Τότε ὁ ἄνδρας μου ἀ ησύχησε περισσότερο καὶ ξαναφώναξε πάλι στὸν σωφέρ: «Γιάννη γρήγορα στὸν Ἐρυθρὸ Σταυρό.... Προχώρησε». Ὁ Γιάννης εἶπε: «Πονῶ, κ. πρόεδρε... Εἶμαι τραυματισμένος στὸ χέρι». Ἀλλὰ προχώρησε πρὸς τὸν «Εὐαγγελισμό» ὅπου φθάσαμε σὲ λίγο. Ἐκεῖ ἀνεβήκαμε μὲ τὸ ἀσανσέρ καὶ μᾶς εἶδαν οἱ γιατροί.

Πρόεδρος: Ἐκεῖ σᾶς εἶπαν τί ποτε;

Βενιζ.: Ἐγὼ εἶπα στὸν ἄνδρα μου καὶ στοὺς γιατροὺς : «Φαντάζομαι τὴν ἀπογοήτευσι, τὴν ὁποίαν θὰ δοκιμάσουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ κύριοι!». (Δεικνύει τοὺς κατηγορουμένους, οἱ ὁποῖοι κοιτάζουν ἀλλοῦ).

Πρόεδρος: Ἐμείνατε πολὺ εἰς τὸν «Εὐαγγελισμόν»;

Βενιζ.: Δέκα πέντε ἡμέρες νομίζω...

Πρόεδρος: Στοῦ κ. Δέλτα, πῶς πήγατε;

Βενιζ. Μᾶς εἶχαν καλέσει.

Πρόεδρος: Διὰ ποίου μέσου;

Βενιζ.: Τηλεφωνικῶς...

Πρόεδρος: Μήπως εἶχε κληθῆ ὁ σύζυγός σας δι' ἄλλου μέσου; Διὰ προσκλήσεως;

Μάρτυς: Δὲν ξεύρω. Συνήθως ὁ σύζυγός μου μοῦ τὰ λέγει ὅλα τὴν τελευταία στιγμὴ (φίθυροι).

Πρόεδρος: Μήπως εἰς τὸ τηλέφωνον εἴχατε ἀντιληφθῆ βλάβην. Μήπως σᾶς κατεσκόπευαν;

Μάρτυς: Δὲν ξεύρω.

Πρόεδρος: Πηγαίνατε τακτικὰ εἰς τὴν Κηφισιά;

Μάρτυς: Πολλὲς φορές.

Πρόεδρος: Εἰς τὸ κτῆμα τοῦ κ. Κυριάκου Βενιζέλου πηγαίνατε τακτικά;

Μάρτυς: Ναί, μερικὲς φορές.

Πρόεδρος: Μήπως δύο - τρεῖς ἡμέρες πρὸ τῆς ἀποπείρας, ἐπήγατε εἰς τὸ Φάληρον;

Μάρτυς: Ναί, ἐπήγαμε μὲ τὴν λαίδη Κρώσφιλδ.

Πρόεδρος: Μήπως ἀκούατε ἀπὸ ἀνθρώπους σας, ὅτι παρηκολουθεῖτο τὸ αὐτοκίνητον ἀπὸ ὕποπτα πρόσωπα ἢ ξένα πρὸς σᾶς.

Μάρτυς: Μοῦ ἔλεγαν διάφορα τέτοια πράγματα.

Πρόεδρος: Μήπως σᾶς εἶπε ὁ σωφέρ σας τίποτε συγκεκριμένον διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας;

Μάρτυς: Ξεύρω κι' ἐγώ; Δὲν θυμοῦμαι.

Πρόεδρος: Μήπως ξεύρετε γιατὶ σᾶς ἔγινεν ἡ ἐπίθεσις;

Μάρτυς: Ξεύρω κι' ἐγώ; Πάντως, δὲν ἦτο ἔνδειξις ἀγάπης, (γέλωτες)'

Γαρέζος: Μήπως ἀκούσατε ὅταν εἶσθε εἰς τοῦ κ. Δέλτα, ἂν πέρασεν ἄλλο αὐτοκίνητον ἢ ὅτι ἄλλο σᾶς παρακολουθοῦσε;

Μάρτυς: Ὄχι.

Ἐρωτῶνται εἶτα ἀλληλοδιαδόχως ὁ κ. εἰσαγγελεὺς, οἱ ἔνορκοι, καὶ οἱ συνήγοροι τῶν δύο πτερύγων καὶ ἀπαντοῦν, ὅτι οὐδεμίαν ἐρώτησιν ἔχουν.

Πρόεδρος: Ὑπάρχει ἀντίρρησις καμμία νὰ θεωρηθῆ λήξασα ἡ ἐξέτασις τῆς μάρτυρος.

— Οὐδεμία.

Ἡ κ. Βενιζέλου κάθεται καὶ μόνον ὁ κ. Ἀριστείδης Ρωμανὸς (ὑπεράσπισις) ζητεῖ ὅπως δηλωθῆ εἰς τὴν κ. Βενιζέλου, ὅτι ἂν παραστῆ ἀνάγκη νὰ προσέλθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ πάλιν.

Ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ δηλοῖ, ὅτι θὰ ἱκανοποιηθῆ ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία τῆς ὑπερασπίσεως...

ΜΟΝΟΝ ΤΑ "ΜΙΚΡΟΠΡΑΓΜΑΤΑ,,

ΣΕ ΑΥΤΑ τὰ λίγα περιωρίστηκε ἡ κατάθεση τῆς Ἕλενας Βενιζέλου. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λίγα, ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε τὴν περισσότερη αἴσθηση καὶ στοὺς δικαστὲς καὶ στὸ ἀκροατήριο (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπάντηση ὅτι ἡ ἀπόπειρα «δὲν ἦτο ἔνδειξις ἀγάπης»), ἦταν ἡ δήλωση τῆς γυναίκας τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, κατὰ τὴν ὁποία «συνήθως ὁ σύζυγός μου μοῦ τὰ λέγει ὅλα τὴν τελευταία στιγμή»!

Λίγα λεπτά πρίν ἀπό τήν ἔναρξι τῆς δίκης ὁ Ἰω. Πολυχρονόπουλος (δεξιά) καί ὁ Μαρκᾶτος (ἀριστερά) φωτογραφίζονται πίσω ἀπό τά σίδερα τοῦ δωματίου ὅπου ἐκρατοῦντο, στό σχολικό χῶρο τῆς φυλακῆς. (Στή μέση ὁ γιός τοῦ Ἰω. Πολυχρονοπούλου)

— Ναί· μοῦ ἱστοροῦσε ἀπάνω στὸ θέμα ὁ διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ροῦσος. Κάτι τέτοια μικροπράγματα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τά ἔλεγε εἰς τήν σύζυγόν του τήν τελευταίαν στιγμήν. Καί τοῦτο διότι καί ὁ ἴδιος δὲν ἐγνώριζε μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐάν θά ἦτο ἐλεύθερος νά μεταβοῦν κάπου μαζί ἤ ὄχι. Διότι πέραν ἐκείνων τά ὁποῖα τοῦ ἐσημείουν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του — ὡς καί τάς ἐλευθέρας ὥρας περιπάτου — ἦτο ἐνδεχόμενον νά προκύψουν ἀπρογραμμάτιστοι ἀνάγκαι συναντήσεων καί συνομιλιῶν. Δι' αὐτό μόλις διεπίστωνε ὅτι δὲν ἦτο τυχὸν ὑποχρεωμένος νά δεχθῆ κάποιον ἤ νά μεταβῆ κάπου δι' ἐργασίαν, ἐπρότεινε εἰς τὴν σύζυγόν του νά ἐπισκεφθοῦν π.χ. μίαν φιλικήν των οἰκογένειαν. Τοῦτο ἐγίνετο ἄνευ προειδοποιήσεως. Ὅπως, ἐπίσης, ἄνευ προειδοποιήσεως ἦτο δυνατόν νά ἐπισκεφθοῦν τήν οἰκογένειαν Δέλτα, μετά τῆς ὁποίας οἱ δεσμοί τοῦ ζεύγους Βενιζέλου ἦσαν ἰδιαιτέρως ἐγκάρδιοι καί ἄρρηκτοι. Συνεπῶς καί τό βράδυ τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καί ἡ σύζυγός του θά ἠμποροῦσαν νά ἐπισκεφθοῦν τούς Δέλτα ἤ κατόπιν τηλεφωνήματος ἢ καί χωρίς κἄν νά ἔχη προηγηθῆ τηλεφώνημα.

Λέω:

— Εἴπατε ὅτι «κἄτι μικροπράγματα», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὰ ἔλεγε στὴν γυναῖκα του τὴν τελευταία στιγμή. Ἀλλὰ τὰ ὄχι «μικροπράγματα», δηλαδὴ τὰ σοβαρώτερα πράγματα, ἡ Ἕλενα Βενιζέλου τὰ ἐγνώριζε ἔγκαιρα;

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως ναί· τά ἐγνώριζε εἰς κάθε λεπτομέρειάν των.

Ο ΠΙΟ ΕΧΕΜΥΘΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΕΡΩΤΗΜΑ:

— Γνώριζε, λοιπόν, καὶ κάθε τι ποὺ ἀφοροῦσε στὸ ἑτοιμαζόμενο κίνημα;

Ἀπάντηση:

— Ἀναμφισβητήτως. Ἐγνώριζε, ὡς σᾶς εἶπον, τά πάντα καί εἰς πᾶσαν των λεπτομέρειαν. Μάλιστα τό θέμα τῆς δίκης τῆς ἀποπείρας τό εἶχε παρακολουθήσει, ὡς πρός τά παρασκηνιά του, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Ἐπληροφορεῖτο τά πάντα καταλεπτῶς ἀπό τόν σύζυγόν της. Οὕτω ἦτο κοινωνός ὅλων τῶν προσπαθειῶν μας διά τήν σύλληψιν τοῦ ληστοῦ Γ. Καραθανάση, ὡς καί τῶν ἐνεργειῶν ὅπως οἱ πλέον ἀσήμαντοι ἐκ τῶν θεωρουμένων ὡς δραστῶν διά τήν ἀπόπειραν, προβοῦν εἰς ἀποκαλύψεις σχετικάς μὲ τόν ρόλον τῶν πλέον σημαντικῶν ἐκ τῶν κατηγορουμένων, ἤτοι τῶν Ἰω. Πολυχρονοπούλου καί Γ. Καραθανάση. Ἐπί τῶν θεμάτων τούτων ἔχετε δημοσιεύσει δύο ἐπιστολάς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπευθυνομένας πρός με. Διά νά σᾶς δείξω δὲ πόσην ἐμπιστοσύνην, ἀλλά καί πόσον θαυμασμόν, εἶχεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διά τήν σύζυγόν του θά σᾶς ἀναφέρω — ἐκτός καί ἄλλης τινός ἐξόχως χαρακτηριστικῆς ἱστορίας, τήν ὁποίαν μοῦ ἀφηγήθη ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων, εἰς τό Παρίσι, μετά τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος— ἕνα περιστατικόν: Ὅταν τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1934 ἡ Ἕλενα Βενιζέλου εἶχεν ἔλθει εἰς Ἀθήνας, παρέλειψα νά τῆς γνωστοποιήσω ὅτι εἴς τινας ἐκ τῶν πληροφοριοδοτῶν μας κατέβαλον διάφορα μικροποσά τριῶν ἤ πέντε χιλιάδων δραχμῶν. Ὅταν δὲ αὕτη ἐπέστρεψεν εἰς Χαλέπαν καί ἠρωτήθη ὑπό τοῦ συζύγου της ἐάν τῆς εἶχον εἴπει τά ὀνόματα τῶν πληροφοριοδοτῶν — τά ὁποῖα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐγνώριζεν ἤδη ἐξ ἐμπιστευτικῶν ἐπιστολῶν μου — καί ἀπήντησεν ἀρνητικῶς, ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἐστενοχωρήθη. Καί εἰς τό ἑπόμενον ταξίδιον τῆς Ἕλενας Βενιζέλου εἰς Ἀθήνας, τῆς ἔδωσε μίαν ἰδιόχειρον ἐπιστολήν ἀπευθυνομένην πρός με, εἰς τὴν ὁποίαν, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἔγραφε καί τά ἑξῆς: «Φίλτατέ μου κύριε Ροῦσε, ἡ γυναίκα μου εἶναι ὁ πλέον ἐχέμυθος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Καί ἑπομένως, σὲ παρακαλῶ, νὰ τὴν ἐνημερώσης». Τοῦτο δέ καὶ ἔπραξα.

Η ΠΙΟ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΤΣΙ «ὁ πλέον ἐχέμυθος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου», ἡ Ἕλενα Βενιζέλου, ἔφερε —καθὼς ἦρθε ἀπὸ τὰ Χανιά, γιὰ νὰ ἐξετασθῆ ὡς μάρτυρας στὴ δίκη —τὴν πιὸ ἀπόρρητη ἀλληλογραφία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὶς δυναμιτιστικὲς ἐπιστολὲς μὲ τὶς τελευταῖες ὁδηγίες γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» —καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτές, ἐκείνη τὴ μακροσκελέστατη, πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, στὴν ὁποία τόνιζε ὅτι «ἡ ἀνάληψις ἐκ μέρους σας τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος καθιστᾶ ἀκόμη πλέον περιττὴν τὴν ἐκ μέρους μου ἀνάληψιν αὐτῆς», ὅτι «γενικώτερον συμφέρον ἐπιβάλλει νὰ ἀποφευχθῆ παροχὴ ἐπιχειρημάτων εἰς τοὺς ἀντιπάλους ὅτι τὸ νέον τοῦτο κίνημα ἐλατήρια ἔχει τὸν πόθον μου πρὸς ταχυτέραν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν» καὶ ὅτι «θὰ διορίσετε τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ βαδίση κατὰ τῶν Ἀθηνῶν».

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἤξερε ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ στὴν ἐλάχιστη λεπτομέρειά τους ἡ μάρτυς τῆς φεβρουαριανῆς δίκης, ἡ ὁποία ἀφοῦ ὡρκίστηκε «μὲ ἐλαφρὰν συγκίνησιν», κατάθεσε ὅτι «συνήθως ὁ σύζυγός της τῆς τὰ λέγει ὅλα τὴν τελευταία στιγμή»! «Ὅλα» ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πάρα - πάνω, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἴδια εἶχε δαπανήσει ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν ἀχανῆ περιουσία της—περιουσία πού, μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ἔθεσε ὁλόκληρη στὴ διάθεση τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίση τὶς τρομακτικές ἀνάγκες πού, τότε, γεννήθηκαν. Ὥς που βρέθηκε, γιὰ σωτηρία, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, μιὰ μοναδικὴ διέξοδο, ὁ «ἀπὸ μηχανῆς Θεός». (Μὰ γι' αὐτὴ τὴ «διέξοδο» θὰ μιλήσουμε, καθὼς θὰ ἔρθη ἡ ὥρα).

Μὸ τὸ αἰτιολογικό, λοιπόν, ὅτι «ἡ ζωή του θὰ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἦρθε στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ ἐξετασθῆ ὡς μάρτυρας στὴ δίκη τῆς ἀπόπειρας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν παρουσιάστηκε στὸ δικαστήριο ὁ ἴδιος (ἀφοῦ εἶχε σοβαρώτερα καὶ φοβερώτερα πράγματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσαν στὸ ἐπαναστατικὸ στρατηγεῖο τῆς Χαλέπας), ἀναγνώστηκε ἐκεῖ, καθὼς αὔριο θὰ δοῦμε, ἡ κατάθεση ποὺ εἶχε δοσμένη στὸν ἀνακριτή.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἄρνηση τοῦ σωματάρχη Θεοδ. Μανέττα νὰ πάρη μέρος στὸ κίνημα. — Τὸ σχέδιο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου νὰ καταπλεύση ὁ στόλος στὸ Βόλο. — Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ γινόταν ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος. — Πῶς μυήθηκε ὁ σωματάρχης Δημήτριος Καμμένος. — Μιὰ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος περιγράφει στὸν ἀνακριτὴ τὴν ἐναντίον του ἀπόπειρα. — Ποιά ἦταν τὰ ἐλατήρια. — Ἡ ἀνθρώπινη ἐμπειρία καὶ ἡ ἔκθεση ποὺ ἔκαναν οἱ πραγματογνώμονες. — Τὰ ὅπλα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν. — Καὶ ὅμως δὲν ἦταν «ἐκδικητικός», ἀλλὰ μονάχα «τιμωρός».

3
ΜΟΣ ΣΥΝ. Π. Ε.
ΩΜΑΤΙΚΩΝ
Η,
ντίας Ζητήσεως
ξηφάλισε
πεδικῆς
λέον γνωστὸν
ΛΙ
ωματώδης,
εἰς ἐπαφὴν
ον καὶ ἔχει
λπίσκους.
6.000.—
ν 1966
κκρεμουσῶν αἰτήσεων
ς ἡ σειρὰ προτερσιό-
ΑΙ
(Ἐκ τοῦ Συνεταιρισμοῦ)

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΑΡΧΙΣΕ Η ΔΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Ὁ Θ. Μανέττας ἀρνεῖται ἐνῶ ὁ Καμμένος δέχεται νὰ μετάσχη στὸ κίνημα

Η ΚΑΤΑΘΕΣΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

94ον

ΤΗΝ ὥρα ποὺ ἡ Ἕλενα Βενιζέλου ἐξεταζόταν ὡς μάρτυρας στὴ δίκη γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, καὶ μὲ «ἐλαφρὰν συγκίνησιν» κατέθετε ὅτι «συνήθως ὁ σύζυγός μου μοῦ τὰ λέγει ὅλα τὴν τελευταία στιγμή», τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα, ἡ λίγα λεπτὰ πρίν, εἶχε μέσα στὴν τσάντα της, τὶς πιὸ ἀπόρρητες, τὶς πιὸ συγκλονιστικὲς, τὶς πιὸ δυναμιτιστικὲς ἐπιστολὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης —καί, ἀσφαλῶς, πολλῶν ἑλληνικῶν ἐποχῶν. Καὶ οἱ ἐπιστολὲς αὐτὲς εἶχαν γραφτῆ ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ποὺ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τὴ Χαλέπα, ἐνέπνεε, ὠργάνωνε, καθωδηγοῦσε, εὐλογοῦσε τὸν πιὸ ἀδικαιολόγητο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Τὴν μαρτιάτικη ἑλληνοελληνικὴ ἀλληλοσφαγή, ποὺ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦσαν καὶ σέβονταν πραγματικὰ τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ δὲν δεχόταν καὶ δὲν συγχωροῦσε μέ κανένα τρόπο. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ τοὺς μικροὺς ἀξιωματικούς, ποὺ —καθὼς ἱστόρησε ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες— σαγηνεύονταν ἀπὸ τὴ «μαγικὴ λέξη ὀργάνωση» ἢ ἀπὸ τὸν Κούρτιο Μαλαπάρτε ἢ ἀπὸ τὴν ἀκαταδάμαστη προσωπικὴ γοητεία τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Πρόκειται γιὰ τοὺς φτασμένους καὶ σὲ ὡριμότητα καὶ σὲ πεῖρα καὶ σὲ μυαλὸ ἀξιωματικούς. Δὲν ἦταν δὲ μονάχα ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ποὺ ἀντέδρασε, ὅπως ἀντέδρασε, στὶς δελεαστικὲς προτάσεις καὶ στὶς ὁλόθερμες παρακλήσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἦταν καὶ ἄλλες ἐξέχουσες προσωπικότητες τοῦ πολιτικοστρατιωτικοῦ κόσμου τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΑΝΕΤΤΑ

ΑΝΑΜΕΣΑ, λοιπόν, σὲ αὐτοὺς ποὺ ἀποτάθηκε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, περιλαμβανόταν καὶ ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Θεόδωρος Μανέττας. Ἦταν μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφό του ἀντιστράτηγο Κωνσταντῖνο Μανέττα, ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους ποὺ λάτρεψαν τὸν Κρητικὸ πολιτικό, καὶ ποὺ τοῦ ἔμειναν πιστοὶ ὡς τὴν τελευταία του πνοή. Δισέγγονοι ὅμως καὶ οἱ δυὸ ἀντιστράτηγοι, τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, τοῦ «γέρου τοῦ Μωριᾶ», εἶχαν συνειδητοποιήσει, ξεκινώντας καὶ ἀπὸ τὰ πολύτιμα διδάγματα καὶ τὶς ὑποθῆκες τοῦ προγόνου τους, πόσο καταστροφικὸς ἀποβαίνει σὲ ἕνα τόπο ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός. Καί, προπαντός, ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, ὁ χωρὶς κανένα ἠθικὸ καὶ λογικὸ ἔρεισμα.

Ἔτσι ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πρωτομίλησε στὸν Θ. Μανέττα γιὰ ἕνα νέο κίνημα, ὁ πιστὸς του Σωματάρχης ἀντέδρασε ἀμέσως. Ἀρκετὰ κινήματα εἶχαν γίνει στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἕνδεκα χρόνια τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, καὶ δὲν χρειαζόταν ἀκόμα ἕνα —τρισχειρότερο ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Μάταια ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων προσπάθησε νὰ τὸν μεταπείση καὶ μάταια τοῦ ἀνάπτυξε ὁλόκληρο σχέδιο γιὰ ἐπαναστατικὴ δράση στὴν περιφέρεια τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ ποὺ ἔδρευε στὴ Λάρισα. Κατὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ἐπαναστατημένος στόλος δὲν θὰ πήγαινε οὔτε στὴν Κρήτη, οὔτε στὴ Θεσσαλονίκη, οὔτε στὴν Καβάλα. Θὰ κατάπλεε στὸ μέσο τῆς χώρας— στὴν καρδιά της— δηλαδὴ στὸ Βόλο. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἄρχιζε ἡ μεγάλη ἐκστρατεία γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ὑπόλοιπης Ἑλλάδας, τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου. Αὐτὴ δὲ τὴν ἐκστρατεία θὰ τὴν κατεύθυνε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔστηνε τὸ στρατηγεῖο του στὸ Βόλο.

Ἀλλὰ ὁ Θ. Μανέττας ἦταν κατηγορηματικός. Δέν ἐννοοῦσε γιὰ κανένα λόγο νὰ ἀνακατωθῆ σὲ ἐπαναστάσεις καὶ σὲ πραξικοπήματα. (Ἀρκοῦσαν καὶ ὑπεραρκοῦσαν ὅσα εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸ 1935). Ἔτσι τὸ σχέδιο τοῦ Βόλου ἐγκαταλείφθηκε. Καὶ ὅταν πλησιάζαμε στὴν 1η Μαρτίου 1935, ὁ Θ. Μανέττας—πού, πάντως, δὲν ἤθελε νὰ ἀντιταχθῆ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ βρεθῆ ἀντιμέτωπός του στὴν περίπτωση ποὺ θὰ σημειώνονταν στρατιωτικὲς συγκρούσεις —προφασίστηκε ἀρρώστια καὶ ζήτησε ἄδεια. Καὶ ὅταν ἡ ἄδεια τοῦ χορηγήθηκε, παράδωσε τὴ διοίκηση τοῦ Σώματος Στρατοῦ στὸν ἀρχαιότερο ἀπὸ τοὺς μεράρχους του καὶ ἦρθε στὰς Ἀθήνας.

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΜΜΕΝΟΥ

ΕΤΣΙ ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ἀνώτατους στρατιωτικοὺς ἡγέτες τῆς ἐποχῆς, καὶ ὁ μόνος ἀρχηγὸς Σώματος Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος παρακολούθησε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο (ἔστω καὶ μὲ διήμερη καθυστέρηση, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας), στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ἦταν ὁ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Καμμένος: ὁ διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἕνα μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ ὁποίου ἀναφέραμε στὰ περασμένα.

Ἰδοὺ ὅμως τί ἀκριβῶς ἔχει ἱστορήσει (γιὰ τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο, ὁ Σωματάρχης τῆς Καβάλας:

> ... Περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1934 εὑρισκόμην εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ μετάσχω τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου. Μίαν ἡμέραν εἰδοποιήθην ὅτι ὁ πρόεδρος Βενιζέλος ἐπεθύμει νὰ συναντηθῆ μαζί μου. Ἀπήντησα ὅτι εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν του. Ὀλίγον ἀργότερον μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ ἐπροτευμάτιζα μὲ τὸν πρόεδρον εἰς ἕνα ἀπόμερον κέντρον εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἐκείθεν τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου τοποθεσίαν Καλαμάκι. Θὰ συνηντώμεθα ἐκεῖ. Θὰ κατηρχόμην μόνος, φέρων πολιτικὴν ἐνδυμασίαν. Τὴν ὡρισμένην ὥραν εὑρέθην εἰς τὸ Καλαμάκι. Σχεδὸν ἀμέσως ἔφθασε καὶ ὁ πρόεδρος. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ γεύματος μὲ ἠρώτησε ποίαν στάσιν θὰ ἐτήρει τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ, ἐὰν ἀπεφάσιζε νὰ ἔλθη εἰς Καβάλαν διὰ νὰ ἠγηθῆ ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἀπάντησίς μου ἦτο ὅτι θὰ μετέβαινον εἰς προϋπάντησίν του.
>
> Πρὶν τελειώσωμεν τὸ πρόγευμά μας, ἕνας ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Βενιζέλου ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν πρόεδρον, ὅτι εἶχεν ἐμφανισθῆ τὸ αὐτοκίνητον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. «Στρατηγέ μου», μοῦ εἶπεν ὁ Βενιζέλος, «δὲν πρέπει νὰ ἐκτεθῆτε». Ἐν τῷ μεταξύ, μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι τοῦ αὐτοκινήτου δενέπεβαινεν ὁ Κονδύλης, ἀλλ' ὁ ὑπασπιστής του Λουκίδης καὶ ἔτσι δὲν ὑπεχρεώθην εἰς ἄμεσον ἀναχώρησιν, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένη διὰ νὰ μὴ ἐκτεθῶμεν ὁ πρόεδρος καὶ ἐγώ, ὡς συνωμοτοῦντες. Ἔκτοτε δὲν ἐπανεῖδον τὸν πρόεδρον, ἐτηρούμην ὅμως ἐνήμερος τῆς προόδου τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τῶν ἐπιτελῶν μου ἀντισυνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Σαρακατσάνη καὶ ταγματάρχου πεζικοῦ Μπουρδάρα.
>
> Περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1935 ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπληροφόρει ὅτι ὁ στρατὸς θὰ ἀντέδρα εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα μεταβολῆς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἢ ἐγκαθιδρύσεως δικτατορίας. Πέντε ἡμέρες πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου, ἐπληροφορήθην ὅτι ἡ ἐπανάστασις θὰ ἐξερρηγνύετο τὴν ἡμέραν ταύτην...

Αὐτὰ ἔχει ἀφηγηθῆ ὁ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Καμμένος γιὰ τὴν περίοδο τὴν πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα —γιὰ τὴν μύησή του ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. (Τὰ ἄλλα ποὺ ἀφοροῦσαν στὴ πολεμικὴ δράση τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, θὰ τὰ δοῦμε ὅταν ἱστορήσουμε τί γίνηκε καθὼς διαρκοῦσε ἡ ἐπανάσταση).

Η ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΕΝΩ, λοιπόν, ὁ διοικητὴς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Θεόδωρος Μανέττας ἀρνιόταν κατηγορηματικὰ νὰ πάρη μέρος στὸ κίνημα (χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κάνη κάτι γιὰ νὰ τὸ ἐμποδίση), καὶ ἐνῶ ὁ μυημένος, προσωπικὰ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, διοικητὴς τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Καμμένος, κατατοπιζόταν ἀπὸ τοὺς ἐπιτελεῖς του γιὰ τὶς προπαρασκευαστικὲς ἐπαναστατικὲς ἐνέργειες καί, τελικά, μάθαινε (πέντε ἡμέρες πρίν) τὴν ἡμέρα ποὺ ὡρίστηκε γιὰ νὰ ἐκραγῆ τὸ κίνημα, στὰς Ἀθήνας ἄρχιζε ἡ δίκη γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, χρησιμοποιώντας ὡς αἰτιολογικὸ αὐτὰ ποὺ ἔγραφε στὸν Νικόλαο Πολίτη, ὅτι, δηλαδή, «ἀποκλείεται καὶ αὐτὴ ἡ μετάβασίς μου εἰς Ἀθήνας, ὅπου γνωρίζω ὅτι ἡ ζωή μου θὰ διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον», ἀπόφυγε νὰ παραστῆ στὴ δίκη, ἀναγνώστηκε (κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1935) ἡ κατάθεσή του στὸν ἀνακριτή.

Καὶ ἡ κατάθεσή του εἶχε ἔτσι:

> ...Τὴν ἑσπέραν τῆς Τρίτης (6ης Ἰουνίου 1933), ἐγευμάτισα μετὰ τῆς συζύγου μου εἰς τὸ σπίτι τοῦ κ. Δέλτα ἐν Κηφισιᾷ. Τὴν 11 παρὰ 5 λεπτὰ ἀνεχωρήσαμεν, ἐπιστρέφοντες εἰς Ἀθήνας. Ὅταν εὑρισκόμεθα μεταξὺ τῆς γεφύρας Ἀμαρουσίου καὶ τοῦ πλινθοποιείου Μποδοσάκη, ἤρχισε πυκνὸς πυροβολισμὸς ἐναντίον τοῦ αὐτοκινήτου μου καὶ ἐνόησα ἀμέσως, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δολοφονικῆς ἀποπείρας. Ἀμέσως περιέβαλα τὸν λαιμὸν τῆς γυναικός μου, ἠτις ἐκάθητο εἰς τὰ δεξιά μου καὶ ὥθησα αὐτὴν πρὸς τὰ ἔμπρός, ὥστε ἐγκαταλείπουσα τὸ κάθισμα, νὰ περιορισθῆ εἰς τὸ μέρος τοῦ αὐτοκινήτου, ὅπου τὸ ποθετοῦν συνήθως τοὺς πόδας. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ ἐγώ, ἀφοῦ ἐτοποθέτησα τὴν κεφαλήν μου εἰς τὸ προσκέφαλον τοῦ καθίσματος τοῦ αὐτοκινήτου, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ παρουσιάζωμεν τὰ δύο πρόσωπα μικρότερον στόχον. Ὁ τέως ὑπομοίραρχος Μιχ. Κουφογιαννάκης, ὅστις εὑρίσκετο εἰς ὑπηρεσίαν μου, ἐκάθητο εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ αὐτοκινήτου ἅμα ἤρχισαν οἱ πυροβολισμοί, διέταξε τὸν ὁδηγὸν νὰ σταματήση καὶ κατῆλθεν ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου διὰ νὰ ἀντεπιτεθῆ μὲ τὸ ρεβόλβερ του κατὰ τῶν δολοφόνων. Τὸ σταμάτημα τοῦ αὐτοκινήτου ἐθεώρησα κατ' ἐξοχὴν ἐπικίνδυνον, διότι οἱ ἐπιτιθέμενοι εἶχαν στόχον ἀκίνητον πλέον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἔβαλλον ἀσφαλέστερον. Ἐζήτησα ἀπὸ τὸν ὁδηγὸν ἀμέσως νὰ ἐκκινήση, ἐπανέλαβα δὲ τὴν αἴτησίν μου αὐτὴν 8—10 φοράς, μέχρις ὅτου κατορθωθῆ ἡ ἐκκίνησις. Οἱ ἐπιτιθέμενοι μᾶς κατεδίωξαν πυροβολοῦντες διαρκῶς, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διώξεως ἐβαλλόμεθα καὶ ἐκ τῶν πλαγίων ἀπὸ ἀνθρώπους εὑρισκομένους εἴτε εἰς τὸν χάνδακα τῆς δημοσίας ὁδοῦ εἴτε εἰς τοὺς ἀγρούς. Μετὰ ἕνα ἢ ἑνάμισυ χιλιόμετρον οἱ πυκνοὶ πυροβολισμοὶ διεκόπησαν ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα. Ἐνόμισα, ὅτι ἡ καταδίωξις εἶχε παύσει καὶ εἶπα εἰς τὴν σύζυγόν μου «ἐγλυτώσαμεν», ἀλλὰ εὐθὺς ἀμέσως ἤρχισαν ἐκ νέου αἱ ὁμοβροντίαι, ἐξ ὧν συνεπέρανα, ὅτι εἶχαν ἀναγεμίσει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ὁπλοπολυβόλον ἢ τὰ πολυβόλα, διότι εἶναι πιθανὸν νὰ ἦσαν πλείονα τοῦ ἑνός. Ἡ καταδίωξις συνεχίσθη καὶ πάλιν ἐπὶ 1 ἢ 1½ χιλιόμετρον μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν τοῦ πυρός, ὅτε ἐκ νέου διεκόπη ὁ πυκνὸς πυροβολισμός, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφοῦ βεβαίως ἔγινεν ἀναγέμισις, ἤρχισεν ἡ αὐτὴ ἔντασις τοῦ πυρός, μέχρις ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Γηροκομεῖον περίπου, ὅπου ἔπαυσεν ὁριστικῶς ἡ καταδίωξις. Εἶχα διατάξει τὸν σωφέρ νὰ μᾶς ὁδηγήση εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν ἀλλ' οὗτος, εὐτυχῶς παρήκουσε διότι ἡ στροφὴ πρὸς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν θὰ μᾶς ἐξέθετεν εἰς ἀμεσώτερον κίνδυνον, ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητον τῶν δολοφόνων, ἐὰν οὗτοι μᾶς ἠκολούθουν ἀκόμη, ἀλλὰ συνέχισε τὴν πορείαν του μέχρι τῆς ὁδοῦ Ἀριστομένους, ὅπου ἐστράφη δεξιὰ διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήση εἰς τὸν «Εὐαγγελισμόν», ἀλλὰ μόλις ἐπροχωρήσαμεν 10 — 15 μέτρα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀριστομένους τὸ αὐτοκίνητόν μας δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήση περισσότερον, κατηλθομεν δὲ τοῦ αὐτοκινήτου καὶ πεζῇ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν «Εὐαγγελισμόν». Ὀλίγην ὥραν βραδύτερον ἔφθασε καὶ τὸ αὐτοκίνητον τῆς ἰδικῆς μου ἀσφαλείας, τὸ ὁποῖον μᾶς ἠκολούθει ἀπὸ τὴν Κηφισιὰ καὶ τὸ ὁποῖον οἱ δολοφόνοι ὀλίγον πρὶν ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ ἰδικοῦ μου αὐτοκινήτου, προσέβαλαν δι' ὁμοβροντίας, ἡ ὁποία ἐτραυμάτισε σοβαρώτατα καὶ φοβοῦμαι θανασίμως ἕνα ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων αὐτοῦ ἀνδρῶν. Ἡ ἰατρικὴ ἐξέτασις ἀπέδειξε ὅτι ἡ σύζυγός μου εἶχε λάβει τέσσαρα (4) τραύματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἐντελῶς ἐπιπόλαια, ἐνῶ εἰς τὰ ἄλλα δύο αἱ σφαῖραι εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ ἀριστεροῦ γλουτοῦ, ἑπομένως ἀκίνδυνα. Ἐξ ἄλλου, ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου μου φέρει τέσσαρα νομίζω τραύματα εἰς τὸν ἀριστερὸν ἀντιβραχίονα καὶ ταῦτα ὅμως ἀκίνδυνα...

ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ ΤΑ ΕΛΑΤΗΡΙΑ

ΣΕ ἐρώτηση τοῦ ἀνακριτή, «ποῦ ἀποδίδετε τὰ αἴτια τῆς ἐναντίον ὑμῶν ἀποπείρας, καὶ τίνας θεωρεῖτε δράστας ταύτης;», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπάντησε:

> ...Τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἀναμφισβητήτως πολιτικά. Ἐπὶ ἔτη ἤδη ἀφ' ὅτου ἐπανῆλθα εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν αἱ ἐφημερίδες τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἢ μᾶλλον τῶν συγκυβερνώντων σήμερον κομμάτων ἐπανελάμβανον συχνὰ εἰς κύρια ἄρθρα, ὅτι διὰ νὰ σωθῆ ἡ Ἑλλάς, ἔπρεπε νὰ φονευθῶ. Δυστυχῶς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν αἱ ἐν λόγω ἐφημερίδες, δὲν ἐθεώρησαν καθῆκον των νὰ ἀποκηρύξουν ποτὲ τὰς παροτρύνσεις αὐτὰς πρὸς τὸ ἔγκλημα καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἐγὼ κατεῖχον τὴν ἀρχήν, καὶ ἐγὼ ἤμην ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων πολιτικῶν καὶ τὴν ἰδικήν μου, ἡ σιωπὴ των ἠμπορεῖ νὰ ἐννοηθῆ, ἀλλ' ἀσυγχώρητον βεβαίως ἦτο, ὅτι ἡ σιωπὴ ἐσυνεχίσθη, καὶ ὅταν ἐσχηματίσθη ἡ σημερινὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἔχει πλέον τὴν εὐθύνην τῆς δημοσίας τάξεως. Ἄλλως τε κατ' ἐπανάληψιν ἐφιστᾶτο ἡ προσοχή μου διὰ συνεχῶν φημῶν, ὅτι θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς μου, καὶ αἱ φῆμαι αὗται εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἦσαν γνωσταὶ καὶ εἰς τὰς ἀρχάς. Μὲ αὐτὰ δὲν θέλω νὰ εἴπω βέβαια, ὅτι ὁ κ. Τσαλδάρης φέρει ποινικὴν τινα εὐθύνην διὰ τὸ ἔγκλημα, ἀκόμη ὀλιγώτερον ἠμπορῶ νὰ ἀποδώσω τοιαύτην εὐθύνην εἰς τὸν Κονδύλην, ἀποδίδω μόνον εἰς τὴν κυβέρνησιν γενικῶς πολιτικὴν εὐθύνην διὰ τὴν σιωπήν της. Ἐν πάσῃ περιπτώσει βαθεῖα εἶναι ἡ πεποίθησίς μου ὅτι τὸ ἔγκλημα ἐμελετήθη, ἐσχεδιάσθη καὶ ὠργανώθη ὑπὸ τὴν προστασίαν ὡρισμένων ὀργάνων τῆς ἀρχῆς καὶ κυριώτατον ὄργανον τοιούτων, ὄχι ἴσως τὸ μόνον, πιστεύω, ὅτι εἶναι ὁ διευθυντὴς τῆς δημοσίας ἀσφαλείας Ι. Πολυχρονόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔχασεν εἰς τὰς τελευταίας δημοτικὰς ἐκλογὰς Πειραιῶς ἀδελφόν φονευθέντα ὑπὸ σφαίρας, ἡ ὁποία πιστεύει, ὅτι ἐρρίφθη ὑπὸ φιλελευθέρων καὶ ἔκτοτε θεωρεῖ καθῆκον του νὰ ἐκδικηθῆ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του, ἡ δὲ συμπεριφορὰ του ὡς διευθυντοῦ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας κατὰ τὴν προηγουμένην κυβέρνησιν τοῦ κ. Τσαλδάρη, ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ δημόσιον ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον φέρει δὲν ἐστάθηκεν ἱκανὸν νὰ τὸν κάμη νὰ ἐννοήση, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιήση τὴν δημοσίαν θέσιν του διὰ νὰ ἐκδικήση τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του...

Ἀπαντῶντας, ὕστερα, σὲ σχετικὴ ἐρώτηση, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶχε ἀναφέρει ὅλα τὰ στοιχεῖα, ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη του, ἀποδείκνυαν τὸ ρόλο ποὺ διαδραμάτισε ὁ Ἰω. Πολυχρονόπουλος σὲ ὅλες τὶς ἀπόπειρες κατὰ τῆς ζωῆς του, ποὺ σχεδιάστηκαν κατὰ διάφορους καιρούς.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

ΤΕΛΟΣ καὶ σὲ μιὰ δεύτερη συμπληρωματικὴ κατάθεσή του, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, διευκρινίζοντας πῶς πίστευε ὅτι οἱ δράστες τῆς ἀπόπειρας, προστατεύονταν ἀπὸ πρόσωπα ποὺ εἶχαν ὑπεύθυνες θέσεις, ἀπάντησε:

> ... Τὴν πεποίθησίν μου στηρίζω ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας, ἡ ὁποία μοῦ διδάσκει ὅτι οἱ ὀργανωταὶ τοῦ ἐγκλήματος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναλάβουν τὰς τεραστίας εὐθύνας ποὺ ἀνέλαβον, ἐὰν δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ προϊσταμένου ὑπουργοῦ των, τὸν ὁποῖον ἐπίστευον ἀποφασισμένον νὰ τοὺς προστατεύση κατὰ πάσης καταδιώξεως. Καὶ ἡ πεποίθησίς μου εἶναι, ὅτι ἐὰν ἐφονευόμην ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Ι. Πολυχρονόπουλος εἰς οὐδεμίαν θὰ ἐξετίθετο καταδίωξιν, ἐκ πρωτοβουλίας τουλάχιστον τοῦ ὑπουργοῦ του. Γνωρίζετε δὲ ἐκ τῆς ἀνακρίσεως, ὅτι ὁ Πολυχρονόπουλος εἰς τοὺς στρατολογηθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελεστὰς ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν καμμίαν καταδίωξιν διὰ τὴν συμμετοχήν των εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν εὐθύνην τῆς παροχῆς τοιούτων διαβεβαιώσεων δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ ἀνελάμβανεν ὁ Πολυχρονόπουλος, ἐὰν δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι ἠμποροῦσε νὰ στηρίζεται εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργοῦ...

ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῆς Ἕλενας Βενιζέλου καὶ τὴν ἀνάγνωση τῶν ὅσων εἶχε καταθέσει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καὶ ἀφοῦ ἐξετάσθηκαν μερικοὶ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς κύριους μάρτυρες, διαβάστηκε ἡ ἔκθεση τῶν πραγματογνωμόνων.

Καὶ οἱ πραγματογνώμονες κατάληγαν σὲ αὐτὰ τὰ συμπεράσματα:

> ... α) Ὅτι τὸ αὐτοκίνητον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐβλήθη: α) ἐκ τῶν ὀπίσω καὶ ἀριστερὰ ὑπὸ γωνίαν 50 περίπου μοιρῶν καὶ ἐξ ἀποστάσεως 8 περίπου μέτρων διὰ κυνηγετικῶν ὅπλων τῶν 12, φυσιγγίων πεπληρωμένων διὰ 15 περίπου σφαιριδίων ἐκ μολύβδου διαμέτρου 6 — 7 χιλιοστῶν. Ἡ διὰ τῶν ἄνω ὅπλων βολὴ ἐρρίφθη κατὰ τοῦ σωφὲρ Νικολάου, ὅστις καὶ ἐτραυματίσθη διὰ 7—6 σφαιριδίων. β) Ἐκ τῆς αὐτῆς περίπου κατευθύνσεως διὰ περιστρόφων ἢ αὐτογεμῶν πιστολίων. γ) Ἐκ τῶν πλευρῶν καὶ ἀριστερὰ διὰ περιστρόφων. δ) Ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἀριστερὰ διὰ τῶν αὐτῶν περιστρόφων ἢ αὐτογεμῶν πιστολίων. ε) Ἐκ τῶν ὀπίσω διὰ τουφεκίων ἢ τὸ πιθανώτερον δι' ἀραβίδος μάνλιγχερ. Ἐκ τῶν βολίδων τοῦ ὅπλου τοῦ τινὲς ἔφερον σταυροειδεῖς ἐγκοπὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς (ντοὺ - ντούμ) πρὸς ἐπίτευξιν φονικωτέρου ἀποτελέσματος. Εἰς τὰς τελευταίας βολὰς ὀφείλονται καὶ τὰ τραύματα τῆς Ἕλενας Βενιζέλου. στ) Ἐκ τῶν ὀπισθεν διὰ τῶν περιστρόφων καὶ αὐτογεμῶν πιστολίων ἀπὸ διαφόρων ἀποστάσεων, διὰ τῶν περιστρόφων ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου τῆς ὀπισθίας θυρίδος τῆς ἁμάξης, πιθανῶς δὲ καὶ διὰ κυνηγετικοῦ ὅπλου ἀπὸ μείζονος ἀποστάσεως. ζ) Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπυροβολήθη τὸ αὐτοκίνητον καὶ δι' ὅπλου ἢ ἀραβίδος μάνλιγχερ τῶν 8 χιλ. Τὸ αὐτοκίνητον τῆς συνοδείας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐδέχθη δύο βολὰς σχεδὸν ταυτοχρόνως (ντουμπλὲ) κυνηγετικοῦ ὅπλου τῶν 12 πιθανῶς καὶ βολὰς περιστρόφων ἢ αὐτογεμῶν πιστολίων. Ἅπασαι αἱ ἄνω βολαὶ ἐβλήθησαν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἀριστερὰ καὶ ἐξ ἀποστάσεως 20 μέτρων. Ἐκ τῶν βολίδων τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου ἐτραυματίσθη ὁ ἐκ τῶν παθόντων Ι. Μαρκάκης.

Διαβάστηκε δὲ ἡ ἔκθεση ποὺ εἶχαν συντάξει οἱ πραγματογνώμονες τὴν παραμονὴ ἀκριβῶς τῆς ἡμέρας ποὺ εἶχε ὁρισθῆ γιὰ νὰ ἐκραγῆ τὸ κίνημα. Καὶ σχεδὸν τὶς ὧρες ποὺ ὁ Στέφανος Σαράφης, ἔδινε, κατὰ τὶς διαταγές τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὶς τελευταῖες ὁδηγίες γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ ὅμως ὁ Κρητικ

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΑΜΕΤΑΚΙΝΗΤΟΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙ ΤΟΥ

Μόνο ἐπιχείρημα ποὺ κλόνιζε τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἦταν τὰ γεράματα

Η ΘΕΣΙ ΤΟΥ Γ. ΒΕΝΤΗΡΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΙ ΤΟΥ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

95ον

ΕΙΤΕ ΣΑΝ «ἐκδικητής» (ποὺ ἰσχυριζόταν ὅτι δὲν ἤθελε νὰ εἶναι), εἴτε σᾶν «τιμωρός» (χαρακτηρισμὸ ποὺ δεχόταν), ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἔστρεφε τὴν σκέψη του σὲ τί ποτε ἄλλο, παρὰ στὸ πῶς θὰ γίνη καὶ θὰ ἐπικρατήση ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις». Κάθε του πράξη καὶ κάθε του ἐνέργεια στρεφόταν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Δὲν περιώριζε δὲ τὶς προσπάθειές του μονάχα στοὺς στρατιωτικοὺς παράγοντες (ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργεια, σὲ ἀπόταξη, σὲ ἀποστρατεία) τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Γιὰ νὰ κερδηθῆ ἡ μεγάλη μάχη τῆς δημοκρατοδικτατορίας, κινητοποιοῦσε κάθε δύναμη ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ προσφέρη καὶ τὸ ἐλάχιστο στὸν ὀργανούμενο (ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο). Ἐκεῖνο πού εἶχε προτείνει ὁ Γεώργιος Καφαντάρης στὴν Ἰουλιανὴ σύσκεψη τοῦ 1933 (στὴ Θεσσαλονίκη), καὶ ποὺ σταθερά ἀνδρωνόταν, φούντωσε ἀπὸ τὴν στενῶς βενιζελικὴ πλευρά (γιατί ἡ πλαστηρικὴ ἀπόκλιση δὲν εἶχε πάψει οὔτε στιγμὴ νὰ ἀποζητᾶ τὴν ἀνατρεπτικὴ δράση), ἀπὸ τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934, γιὰ νὰ βρεθῆ σὲ πλήρη ἔξαρση καὶ σὲ ἀπόλυτο ὀργασμὸ τὸ πρῶτο δίμηνο τοῦ 1935.

Ἔτσι ὁ Ἐλ. Βενιγέλος ἐπεδίωξε νὰ παρασύρη καὶ τοὺς ἄλλους δημοκρατικοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς. Καὶ ὡς ποὸς μὲν τὸν Καφαντάρη (ποὺ ἀργότερα καὶ «πρὶν ὁ ἀλέκτωρ φωνήσει τρίς» ἀρνήθηκε τὰ πάντα), δὲν χρειαζόταν καμμιὰ προσπάθεια ἢ πειθώ. Ὁ ἴδιος ἦταν ξεσηκωμένος, γιὰ μιὰ ἐπανάσταση, καὶ ὅταν σὲ κάποια στιγμὴ (καθὼς εἴδαμε) ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων κάμφθηκε καὶ ἀποφάσισε νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν Ἰαπωνία ἢ γιὰ τὴν Ἰταλία, ἐκεῖνο ποὺ ἀνέστειλε τὴν ἀπόφασή του καὶ ματαίωσε τὴν ἀναχώρησή του ἦταν ἡ παρέμβαση τοῦ Εὐρυτάνα πολιτικοῦ.

Οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Γ. Βεντήρη

ΑΥΤΗ ἡ παρέμβαση τοῦ Γ. Καφαντάρη ἦταν ἡ χαριστικὴ βολὴ κατὰ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ αὐτὴ τὸν ἐπηρέασε ἀποφασιστικά, ἔτσι, πού, λησμονώντας τι ὁ Γ. Καφαντάρης τοῦ εἶχε σύρει στὴ Βουλὴ (ὅταν τὸν ἀποκάλεσε «πολιτικῶς νεκρόν», ἔγινε σχεδὸν ἕνα πειθήνιο ὄργανό του (ἴσως γιατί, κατὰ βάθος, μονάχα ἡ ἐπαναστατικὴ θέση τοῦ πήγαινε ψυχικά).

— Ναί· μοῦ ἱστοροῦσε ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς. Ἡ παρέμβασις τοῦ Γ. Καφαντάρη, ὑπῆρξε κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ συντελεστικὴ εἰς τὴν ὁριστικο ποίησιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅπως, καὶ τὸ κίνημα πραγματοποιηθῆ, καὶ οὗτος παρα μείνη εἰς Κρήτην, καί, τελικῶς, ἀναλάβη. — ἐὰν δὲν ἐγίνετο ἄλλως — αὐτοπροσώπως τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω ἀπέβησαν μάταιαι αἱ κατὰ τοῦ κινήματος παρεμβάσεις καὶ τοῦ Γεωργίου Βεντήρη, καὶ αἱ ἰδικαί μου, καὶ πολλῶν ἄλλων, οἵτινες ἐθεώρουν ἀσύμφορον καὶ ἐπικίνδυνον ἐθνικῶς τὸ κίνημα — πέραν τοῦ ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ ὀργάνωσίς του ἦτο κακίστη. Ὅταν, μάλιστα, οἱ συνωμόται ἐπληροφορούντο ὅτι συνηντήθην ἢ ἐπρόκειτο νὰ συναντηθῶ ἐγὼ μετὰ τοῦ Γεωργίου Βεντήρη, ἐγίνοντο ἔξω φρενῶν. Διότι ἐγνώριζον ὅτι θὰ κατεβάλλομεν μίαν ἀκόμη προσπάθειαν διὰ τὴν ματαίωσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπέπρωτο δέ, κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐνεργειῶν, νὰ εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰδοποίησα τὸν Γεώργιον Βεντήρην περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἡμέρας ἥτις εἶχεν ὁρισθῆ διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος.

Ἐρώτηση:

— Γιατὶ ὁ Γεώργιος Βεντήρης, ποὺ ἦταν τόσο στενὸς φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖο ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς εἶχε τόση ἀγάπη καὶ τόση ἐμπιστοσύνη, ἦταν κηρυγμένος κατὰ τὸ ὑκινήματος;

Ἀπάντηση:

— Διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους. Καὶ κυρίως διὰ λόγους ἐθνικούς, ὅσον ἐπίσης καὶ πολιτικούς. Ἐθνικούς, διότι ἦτο ἐνδεχόμενον ἡ ἐπανάστασις νὰ θέση ἐν κινδύνω αὐτὴν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας μας, ἡ ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐπιβουλὴ —καὶ δή, ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τῆς Βουλγαρίας— δὲν ἐπετρέπετο νὰ παροραθῆ., πολιτικοὺς δέ, διότι ἐνῶ ἐπήρχετο μοιραίως καὶ ἡ ἐκ τοῦ χρόνου φθορὰ τῶν κυβερνώντων κομμάτων (καὶ ἡ φυσικὴ διαδοχὴ των θὰ ἐγίνετο, εἰς τὰς πρώτας ἐκλογάς, ἀπὸ τοὺς Φιλελευθέρους), μία ἐπανάστασις καί, μάλιστα, ἀποτυγχάνουσα θὰ ἀπετέλει, διὰ τοὺς ἀντιπάλους, θεῖον δῶρον. Καὶ τοῦτο διότι θὰ ἐγέννα εἰς τὴν εὐρυτέραν λαϊκὴν μάζαν ζωηρὰν ἀντίδρασιν, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ «πολὺς κοσμάκης» ἐπιθυμεῖ τὴν ἡσυχίαν του καὶ τὴν ἀπερίσπαστον ἐπίδοσίν του εἰς τὰ ἀποκαλούμενα εἰρηνικὰ τοῦ ἔργα. Ὁ λαὸς ἀπεχθάνεται καὶ τὰ κινήματα καὶ τοὺς κινηματίας. Δι' αὐτὸ ἐγεννῶντο καὶ αἱ ἀντιδράσεις τοῦ Γεωργίου Βεντήρη.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε γεράσει

ΑΛΛΑ δὲν ἦταν μονάχα οἱ πάρα - πάνω ἠθικοί, πολιτικοί καὶ ἐθνικοὶ λόγοι ποὺ γεννοῦσαν τίς ἀντιδράσεις τοῦ ἐγκαρδιώτατου συνεργάτη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

— Πέραν ὅλων τῶν ὡς ἄνω λόγων τοὺς ὁποίους, καὶ πολὺ δικαίως, προέβαλλεν ὁ Γεώργιος Βεντήρης· μοῦ συνέχισε στὴν ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, ὑπῆρχον καὶ πραγματικοὶ λόγοι. Λόγοι τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοήση ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Ἡ Ἑλλὰς τοῦ 1910 — 1920», ὁ θεωρητικός, δηλαδή, καὶ ἱστορικὸς ἀπολογητὴς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Ἐρωτῶ ἂν οἱ πραγματικοὶ αὐτοὶ λόγοι ἦταν τόσο σοβαροί ὥστε νὰ συντελέσουν στὴν ἔμμονα ἀντισυνωμοτικὴ καὶ ἀντεπαναστατικὴ τοποθέτηση τοῦ Γεωργίου Βεντήρη.

Καί ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἀκοῦστε· ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε πλέον γηράσει. Τὰ δὲ κριτήρια τοῦ γήρατος διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν πολὺ διαφορετικὰ τῶν σημερινῶν κριτηρίων. Πέραν δὲ τοῦ θέματος τῆς ἡλικίας του αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, διὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων ἡ βιολογικὴ κάμψις, εἶχε ἐκδηλωθῆ ἐντονωτέρα. Δὲν ἦτο μόνον ὁ ἄνθρωπος τῶν ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν. Ἦτο ὁ κουρασμένος ἄνθρωπος, ποὺ εἶχε ζήσει ἕνα πολυτάραχον καὶ ἀγωνιστικὸν βίον, κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ ὁποίου —ἐκτὸς τῶν ἄλλων— εἶχε ὑποστῆ καὶ δύο δολοφονικὰς ἐπιθέσεις. Καὶ ἐκείνην τῶν Παρισίων καὶ αὐτὴν τῆς λεωφόρου Κηφισίας. Ἀπόπειραν ἤτις δὲν ἐγένετο εἰς ἐν σημεῖον, ὅπως ὅλαι αἱ ἀπόπειραι, ἀλλὰ εἰς μῆκος χιλιομέτρων ὁλοκλήρων.

Ἐρώτημα:

— Ἀλλὰ τότε πῶς ἤθελε ἐπανάσταση καὶ πῶς ὁ ἴδιος προανάγγειλε ἕνα «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Εἶναι τὰ ἴδια. τὰ γραμμένα, λόγια του;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως ἐμπνευστὴς τοῦ κινήματος ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Ἀλλ' ἄλλο τὸ νὰ ἐμπνέης μίαν ἐπανάστασιν καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἀρχηγεύης μιᾶς ἐπαναστάσεως. Ὁ Γεώργιος Βεντήρης διεφώνει μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐμπνευσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ μίαν ἐπανάστασιν, καὶ ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν τοῦ νὰ ἀναληφθῆ ἡ οὐσιαστικὴ ἀρχηγία της —τὸ ἐκτελεστικὸν ἔργον— ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἐμπνευστήν της. Καὶ διὰ νὰ κάμψη τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ἐπεκαλεῖτο, κυρίως, τὸ δεύτερον. Ἔπραττε δὲ τοῦτο διότι ἐγνώριζε, ὡς πρὸς τὸ πρῶτον —τὴν ἐμπνευσιν— πόσον «ἀγύριστο κεφάλι» ἦτο ὁ Κρὴς πολιτικός.

Ἀγώνας μὲ κομματικὰ πλαίσια

ΠΟΙΑ ὅμως ἐπιχειρήματα πρόβαλλε ὁ Γ. Βεντήρης σ[τὸν] Ἐλ Βενιζέλο, γιὰ νὰ τὸν ἀποτρέψη ἀπὸ τοῦ νὰ π[ρο]γματοποιήση τὴν ἀδελφοκτόνο ἀλληλοσφαγή;

Καί στὸ ἐρώτημα αὐτό, ἡ ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Σπαῆ, εἶναι πολὺ διαφωτιστική:

— Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ Γεώργιος Βεντήρης δὲν ἤθελεν ἐπ' οὐδενί λόγω νά γίνη τό κίνημα. Καί εἰς τήν προσπάθειάν του διά νά ἐπιτύχη ματαίωσιν τῆς ἀδικαιολογήτου ἐκείνης ἐκδηλώσεως, τῆς ὁποίας προέβλεπε τάς καταστροφικάς συνεπείας, προσέφευγε εἰς τήν ἀναζήτησιν διαφόρων ἐπιχειρημάτων, ἄτινα, κατά τάς ἐλπίδας του, θά ἀπέβαινον πειστικά καί ἀποτελεσματικά. Τό κύριον καί βασικόν ἐπιχείρημά του κατά τάς συζητήσεις του μὲ τόν Ἐλ. Βενιζέλον ἦτο ἡ φυσιολογική κόπωσις καί ἡ ἡλικία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Αὐτά, πρωτίστως, ἐπεκαλεῖτο. Καί τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐπανάστασις θά εἶχεν ἐλπίδας ἐπιτυχίας μόνον ἐάν θά ἠδύνατο οὗτος (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος), νά ἀναλάβη τήν οὐσιαστικήν ἀρχηγίαν της —μὴ περιοριζόμενος εἰς τάς εὐλογίας περί τῶν ὁποίων ὡμίλει. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἦτο ἀνέφικτον νά τεθῆ ὑπό τήν προσωπικήν του ἡγεσίαν (διότι δὲν εὑρισκόμεθα εἰς τὸν Θέρισον τὸ 1905 ἀλλὰ εἰς τὸ ἔτος 1935), αὕτη ἔπρεπε νά ματαιωθῆ. Ὑπό οἱασδήποτε ἄλλας συνθήκας ἐπανάστασις δὲν ἠμποροῦσε νά γίνη. Ἀπέκλειε δέ κατηγορηματικῶς ὁ Γ. Βεντήρης τήν προσφυγήν εἰς μίαν ἐπανάστασιν καί, μάλιστα, μακρᾶς διαρκείας, ὅπως τήν προέβλεπεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Διότι ὁ Κρὴς πολιτικός ὑπελόγιζεν ὅτι θά ἀπητεῖτο τοὐλάχιστον ἕνα δίμηνον, διά τήν κατά τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατείαν, διά τήν ἅλωσιν τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Καί δι' ἕνα τόσον μακροχρόνιον ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος θά ἐπεφύλασσε καί πλείστας ὅσας ταλαιπωρίας καί ποικίλας καί ἀπροβλέπτους δυσχερείας, δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀπαραίτητοι σωματικαί δυνάμεις.

Ἐρώτηση :

— Τὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὶς σωματικὲς δυνάμεις τοῦ Ελ. Βενιζέλου, τὸ θεωροῦσε ὁ Γ. Βεντήρης, ὡς τὸ πιό πειστικό;

Ἀπάντηση:

— Τό μέγα ἐπιχείρημα τοῦ Γ. Βεντήρη, τό ὁποῖον κατά κόρον ἐπανελάμβανε πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλον, ἦτο ὅτι οὗτος δὲν ἦτο εἰς οἱοσδήποτε, εἰς κοινός πολιτικός ἀρχηγός, ἀλλά μία μεγάλη προσωπικότης, μία τῶ ὄντι ὑπερεθνική φυσιογνωμία, μὲ παγκόσμιον προβολήν, ἥτις δὲν ἐπετρέπετο νά ἠγηθῆ ἑνός ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος, μέλλοντος νά ἔχη, μοιραίως, κομματικά καί μόνον πλαίσια.

Ἀπό ὅλα τά ἐπιχειρήματα πού τοῦ παρέθεσεν ὁ Γεώργιος Βεντήρης, γιά νά τόν μεταπείση, ἕνα μόνον θεωροῦσε σοβαρό ὁ Ἐλ. Βενιζέλος: Τά γεράματα! Καί ὅμως τριάντα χρόνια ὕστερα ἀπό τόν Θέρισο (1905) θέλησε νά ξαναγίνη ἀρχιεπαναστάτης

Ἐρώτηση:

— Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πῶς ἀντιδροῦσε στὶς εἰσηγήσεις τοῦ Γ. Βεντήρη;

Ἀπάντηση:

— Σᾶς ἔχω εἰπῆ καί παλαιότερα ὅτι ἀπό τῆς ἀποπείρας τῆς λεωφόρου Κηφισίας ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦτο ἕνας ἄλλος, ἕνας διαφορετικός, ἕνας ἄγνωστος ἄνθρωπος. Ἀντελαμβάνετο, βεβαίως, τά ὅσα ὑπεστήριζε ὁ Γ. Βεντήρης, ἀλλά περιωρίζετο μόνον εἰς τό σημεῖον τό ὁποῖον ἀφεώρα εἰς τό θέμα τῆς ἡλικίας καί τῆς σωματικῆς ἀδυναμίας. Δι' αὐτό καί μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἀντέδρα εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος, ἕως ὅτου ἀνεκάλυψε τό ἐπιχείρημα περί τῆς συνταγματικῆς ἐκτροπῆς, ὡς ἐκ τῆς παρά τῆς Κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη, κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου.

Πραγματικά. Καθώς φαίνεται, ἀπό ὅλα τά ἐπιχειρήματα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν στόν Ἐλ. Βενιζέλο γιά νά ἀποτραπῆ ὁ ἑλληνοελληνικός πόλεμος τοῦ 1935, περισσότερη ἐντύπωση τοῦ ἔκανε ἐκεῖνο ποὺ ἀφορούσε στὴν ἡλικία του. Καὶ γι' αὐτό καὶ ὁ ἴδιος ὁ κρητικὸς πολιτικός, γράφοντας στὸν στρατηγό Ἀλ. Ὀθωναῖο στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, πρόσθετε: «Δὲν πρέπει νὰ ἀπορήσετε, φίλτατε Στρατηγέ, διότι εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν καὶ ὁ μηνῶν εἶμαι πρόθυμος νὰ ἀναλάβω νέους ἀγῶνας καὶ τόσον μεγάλας ἱστορικὰς εὐθύνας». Καὶ ἐπέλεγε: «Δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως, πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας, πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε θνήσκων νὰ εἶμαι ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον». (Καὶ γιὰ νὰ «πληρωθῆ τὸ ρηθέν» ἀκολούθησε ἡ δωδεκαήμερη μαρτιάτικη ἑλληνοσφαγή, ὡς πού, ἕνα χρόνο ἀργότερα, στὶς 9 Μαρτίου 1936, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε στὸν Λουκᾶ Κανακάρη Ρούφο, καὶ βροντοφώνησε ἐκεῖνο, τὸ σωτήριο γιὰ τὴ" Ἑλλάδα: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς»).

Τὸ φιλελεύθερο «γκάλοπ»!

ΟΠΩΣ ὅμως πάρα - πάνω λέχθηκε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἐπιδίωξε νὰ παρασύρη στὴν ἐπαναστατικὴ πορεία του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προθυμότατο καὶ δημοκρατικώτατο Γεώργιο Καφαντάρη, καὶ τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. (Τέκνα τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἢ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922). Ἀπὸ αὐτούς ὁ Ἀλ. λέξανδρος Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος στοὺς ἑορτασμούς ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν 13η ἐπέτειο τοῦ «Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου» εἶπε φοβερά καὶ τρομερά, στὴν ἀντισυνταγματι κότητά τους, πράγματα, ἰσχυριζόταν πὼς ἦταν ἐναντίον τοῦ κινήματος. («Ἄλλο ἂν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή του, καὶ πέρα ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ ὡραιολογία ποὺ χρησιμοποίησε, πρότεινε νὰ συγκροτηθῆ κυβέρνηση «Ἐθνικῆς Σωτηρίας», πρόταση πού, ἂν γινόταν δεκτή, θὰ ἦταν σᾶν νὰ ἐπικρατοῦσε τὸ κίνημα ἄκοπα καὶ αὐτόματα).

Ἐκεῖνοι ποὺ ἤξεραν τὸ κίνημα, μὰ ποὺ δὲν εἶχαν πάρει ἀπόλυτα συγκεκριμένη θέση ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῆ ἢ ὄχι ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις», ἦταν οἱ πρῶην πρωθυπουργοί Στυλιανός Γονατᾶς καὶ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἦταν καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀπὸ τὴν πεῖρα του ἤρεμος καὶ συμβιβαστικός. Ὁ δεύτερος ὅμως δὲν ἤξερε τί ἀκριβῶς ἤθελε, μά ἑκάστοτε δεχόταν τούς ἐπηρεασμούς τοῦ πρώτου (ἀφοῦ καὶ οἱ δυό τους ἦταν στὴν διοικοῦσα ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων), ἤ, μόλις ξέφευγε ἀπὸ αὐτόν, ἀκολουθοῦσε τὶς παροτρύνσεις ἄλλων συμβούλων του.

Ὅταν, λοιπόν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπέμενε πώς ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῆ ἐπαναστατικὴ δράση, λέγοντας ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἄλλη διέξοδος γιὰ νὰ λυθῆ (κατὰ τὶς ἐπιθυμίες του) τὸ πολιτικὸ πρόβλημα, οἱ Στυλ. Γονατᾶς καὶ Θεμ. Σοφούλης, πρότειναν νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ παραίτηση ἑνός δουλευτὴ Ἀθηνῶν καὶ νὰ γίνη (ἀφοῦ οἱ ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 εἶχαν διεξαχθῆ μὲ πλειοψηφικὸ σύστημα, ποὺ διευκόλυνε τὰ πράγματα), ἐπαναληπτικὴ ἐκλογή. Αὐτὴ δὲ ἡ ἐπαναληπτικὴ ἐκλογὴ θὰ θεωροῦνταν ὕστερα ἀπὸ κοινὴ συμφωνία τῶν ἀκομμάτων) κάτι σᾶν σφυγμομέτρηση τῆς κοινῆς γνώμης —ἕνα εἶδος «γκάλοπ», μὲ «φιλελεύθερη» ἐπινόηση. Καί ἂν μὲν ἐκέρδιζε τὶς ἐκλογὲς ἡ Κυβέρνηση, τὰ πράγματα νὰ ἔμεναν ὅπως ἦταν. Ἂν δὲ νικοῦσε ἡ ἀντιπολίτευση, νὰ ζητιόταν ἡ διάλυση τῆς Βουλῆς καὶ νὰ ἀκολουθοῦσε ἡ προσφυγὴ σὲ καινούργια λαϊκὴ ἐτυμηγορία, σὲ γενικὲς ἐκλογές.

Παιδαριώδη καὶ ἀντισυνταγματικά

ΤΩΡΑ πῶς θὰ γινόταν ὅλα αὐτά, τὰ ἐλαφρῶς παιδαριώδη καὶ ἄκρως ἀντισυνταγματικὰ (ποὺ ἐντυπωσιάζουν μόνον σᾶν εὑρήματα ἀσόβαρων ἐφημερίδων) εἶναι ἄλλη ἱστορία. Γιατί ρωτιέται κανείς πῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν θὰ φοβόταν τὴν ἐπαναληπτικὴ βουλευτικὴ ἐκλογὴ καὶ φοβόταν τὶς γερουσιαστικὲς ἐκλογές, μιὰ καί τὴν πρώτη καὶ τὶς δεύτερες ἡ ἴδια κυβέρνηση (τοῦ Π. Τσαλδάρη) θὰ τὶς ἔκανε. Γιατί δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, γράφοντας (Χαλέπα, 12 Ἰανουαρίου 1935) πρὸς τὸν δικηγόρο τοῦ Μεσολογγίου Ν. Τσιτούρα τόνιζε: «Αἱ γερουσιαστικαὶ ἐκλογαὶ δὲν θὰ γίνουν γιὰ νὰ ἐξακριβωθῆ τὸ λαϊκὸν φρόνημα ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδηλωθῆ ὡρισμένον λαϊκὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτευχθῆ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ἀθροιστικῆς διαφθορᾶς ὁλοκλήρωκοινοτήτων καὶ ὀργανώσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀπροκαλύπτου κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν χρήσεως σκαιᾶς βίας, ὅπου ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι δυνατή».

Πῶς, λοιπόν, ἂν πραγματικὰ ὑπῆρχε τέτοιος κίνδυνος, ἡ «ἀθροιστικὴ διαφθορὰ» καὶ ἡ «σκαιὰ βία» θὰ ἐκδηλώνονταν στὶς γερουσιαστικὲς ἐκλογὲς καὶ ὄχι καὶ στὴν ἐπαναληπτικὴ ἐκλογὴ τῶν Ἀθηνῶν; Μήπως γιατὶ ἡ ἐκλογὴ θὰ γινόταν στὴν πρωτεύουσα, ὅπου οἱ πάντες εἶναι ἀδιάφθοροι καὶ ὅπου ἡ βία δὲν ἔχει πέραση; Μιὰ κυβέρνηση ἀποφασισμένη νὰ κερδίση ἔστω καὶ ἄνομα ὡρισμένη ἐκλογή, ἀπὸ τί θὰ ἐμποδιζόταν νὰ μετέλθη καὶ μέσα «ἀθροιστικῆς διαφθορᾶς» καὶ μεθόδους «σκαιᾶς βίας»; Ἀλλὰ εἴπαμε: ἡ δημοκρατικοδικτατορικὴ λογικὴ εἶναι πάντα ἄπιαστη καὶ ἀσυναγώνιστη.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΕΤΣΙ, πάντως, εἶχαν τὰ πράγματα ὅταν, καθὼς τέλειωνε τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Φλεβάρη 1935 (καὶ σὲ συνέχεια τῆς συζητήσεως ποὺ γινόταν γύρω ἀπὸ τὴν πρόταση τῶν δύο μελῶν τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔστειλε στοὺς Στυλιανὸν Γονατᾶν καὶ Θεμιστοκλῆν Σοφούλην τὸ ἀκόλουθο γράμμα:

Χαλέπα, 9 Φεβρουαρίου 1935

Ἀγαπητοί φίλοι,

Τήν 26ην Ἰανουαρίου σᾶς ἔστειλα ἐπιστολήν ἐπείγουσαν, εἰς τήν ὁποίαν, μολονότι παρῆλθον 14 ἡμέραι, ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον. Ἐσωκλείω ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καί παρακαλῶ νά μοῦ εἴπετε μήπως δὲν ἐλήφθη. Τό πρᾶγμα εἶναι λυπηρόν, διότι ἡ ἀπώλεια τῶν δύο αὐτῶν ἑβδομάδων καθιστᾶ σχεδόν ἀνέφικτον τήν διεξαγωγήν τῆς ἐπαναληπτικῆς αὐτῆς ἐκλογῆς πρό τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν. Καί συνεπῶς, ἄλλη ἐλπίς ὅπως προληφθῆ παλινόρθωσις δὲν ὑπολείπεται, παρά ἡ παρέμβασις τοῦ Πλαστήρα. Ἡ ὁποία ὅμως, ἐάν γίνη, ἐξ ἴσου ἀμελέτητος ὅπως τό κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου, ἀντί νά προλάβη, θά ἐπισπεύση ἁπλῶς τήν καταστροφήν.

Φιλικώτατα ὑμέτερος
Ἐλ. Κ. Βενιζέλος

Μὰ ὅταν ζητήθηκε ἡ παρέμβαση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἐπιφυλάχθηκε στὸν «μαῦρο καβαλλάρη» (καθὼς θὰ δοῦμε στὴν μεθαυριανή μας συνέχεια. ἱστορημένα ἀπὸ τὰ πιό ὑπεύθυνα χείλια, ποὺ ὡς τώρα δὲν εἶχαν θελήσει νὰ μιλήσουν), μιὰ σειρὰ ἀπὸ περιπέτειες, ἴσως γιατὶ ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν ἤθελε νὰ τὸν δῆ οὔτε στὰ μάτια του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Τὸ «ἀναγκαῖο κακὸ» καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. — Καὶ ὅμως δὲν βρέθηκε «ἐπὶ τόπου», γιατὶ δὲν τὸ ἤθελε ὁ Στέφ. Σαράφης. — Μιὰ ἄγνωστη ἱστόρηση τοῦ Ἰωάννη Μοάτσου. — «Ὀδύσσεια» χωρὶς ἐπιστροφὴ στὴν «Ἰθάκη». — Τὰ συνθηματικὰ τηλεγραφήματα «Καλὴ ὑγεία» καὶ «Νίκος λίαν ἀσθενῆς». — Ἀπίθανες καὶ ἰδιόρρυθμες προτάσεις. — Ὁ ἀνεπιθύμητος ποὺ θὰ γινόταν δεκτὸς σὰν «καλὸς φίλος». — Χωρὶς κανένα, οὐσιαστικό, ἐπαναστατικὸ δικαίωμα. — Ὁ «ἁπλοῦς στρατιώτης τῆς Δημοκρατίας». — Ἕνας διάλογος Ν. Πλαστήρα καὶ Ἰω. Μοάτσου. — Ὁ ἐπαναστατικὸς πυρετὸς καὶ ἡ «εὐλογημένη ὥρα»!

ΑΜΠΡΑ ΚΑΤΑΜΠΡΑ;

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 9ης σελίδος

— Τὴν ἔρριξα εἰπε.

Ὁ ἄλλος ἡσύχασε. «Μπορεῖ νά ἦταν κάποιος ποὺ μᾶς παρακολουθεῖ» μουρμούρισε δυνατά γιά νά τόν ἀκούση ὁ κάποιος, ἄν τόν παρακολουθοῦσε.

ΕΓΩ

Ἐκείνη τήν στιγμή, κατέβηκε καί ὁ τρίτος ἀπ' τό 37ο παράθυρο ὅπως μπαίνουμε.

— Ἐντάξει; Ρώτησαν μαζί οἱ δυό ἄλλοι.

— Σκασμός, μήν ρωτᾶτε κι' οἱ δυό μαζί, σάν τήν χορωδία Τρικάλων. Ἐντάξει.

— Μπράβο Τζάκ.

— Εὐχαριστῶ Τζάκ.

Ἄρχισε νά καταλαβαίνη. Ὅλους τούς ἔλεγαν Τζάκ. Ἔπρεπε νά ἦσαν ὅλοι ἀπό τζάκ. Τῆς καλῆς λεγομένης κοινωνίας («Κενωνία» κατά τά λαϊκά τραγούδια). Τό σύτοκίνητο ἔβαλε μπροστά. Κράτ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ Ι. ΜΟΑΤΣΟΥ

'Ο Ν. Πλαστήρας τηλεγραφεῖ: «BONNE SANTE»

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΟ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ!

96ον

ΚΑΘΕ φορὰ ποὺ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἀναφερόταν στὸν Ν. Πλαστήρα, ὡς ἐνδεχόμενο στρατιωτικὸ ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος (γιατὶ τὴν πολιτικὴ ὑπεροχή του τὴν «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» τὴ θεωροῦσε ἀναμφισβήτητο καὶ αὐτονόητο προσωπικό του δικαίωμα), τὸ ἔκανε σᾶν νὰ μιλοῦσε γιὰ κάποιο ἀναπότρεπτο κακό, σᾶν κάτι φοβερὰ δυσάρεστο ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσε ἀφάνταστα. Αὐτὸ γίνηκε καὶ μὲ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸ στρατηγὸ 'Αλ. 'Οθωναῖο, στὴν ὁποία ἔγραφε ὅτι ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» θὰ χρησιμοποιόταν «ἐφ' ὅσον» ἡ συμμετοχή του θὰ κρινόταν «ἀναγκαία». Τὸ ἴδιο ἐπαναλάμβανε καὶ σὲ μιὰ ἄλλη ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, 'Ανδρέα Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη —ἐπιστολὴ ποὺ θὰ τὴν δοῦμε στὸ σύνολό της σᾶν ἔρθη ἡ ὥρα της— στὴν ὁποία τόνιζε ὅτι «ἐὰν ὁ 'Οθωναῖος ὁριστικῶς ἀνηνθῆ (νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος) τότε (καὶ μόνον τότε) ἡ κίνησις πρέπει νὰ γίνη ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πλαστήρα». Καὶ πανομοιότυπα, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, ἐκφραζόταν, μὲ περισσότερη μάλιστα, ἔμφαση στὸ γράμμα πρὸς τοὺς Στυλιανὸν Γονατὰν καὶ Θεμ. Σοφούλην, ποὺ εἴδαμε προχτές: «Συνεπῶς, ἄλλη ἐλπὶς ὅπως προληφθῆ ἡ παλινόρθωσις δὲν ὑπολείπεται, παρὰ ἡ παρέμβασις τοῦ Πλαστήρα. 'Η ὁποία ὅμως, ἐὰν γίνη, ἐξ ἴσου ἀμελέτητος ὅπως τὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου (1933), ἀντὶ νὰ προλάβη, θὰ ἐπισπεύση ἁπλῶς τὴν καταστροφήν». (Καὶ ὅμως ἡ καταστροφὴ ἔγινε χωρὶς νὰ ἔρθη ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ χωρὶς νὰ φτάση ποτὲ στὰ χέρια του τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, τὸ γράμμα - πρόσκληση, ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας).

ΚΑΙ ΔΕΝ ΒΡΕΘΗΚΕ "ΕΠΙ ΤΟΠΟΥ,,

ΤΟ ΠΟΣΟ ἀνεπιθύμητος ἦταν ὁ Ν. Πλαστήρας στοὺς ἄλλους παράγοντες τοῦ πανδημοκρατικο-δικτατορικοῦ μετώπου τοῦ 1935, καταφαίνεται (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δσα τοῦ καταμαρτυρεῖ στὴν ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες), καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ διπλωματικώτατα καὶ γλυκόπικρα, ποὺ γράφουν (15 Φεβρουαρίου 1935) οἱ Κ. Πράσσος Βλάχος, 'Ανδρ. Κολιαλέξης καὶ Στέφ. Σαράφης, στὸν 'Ελ. Βενιζέλο: «Βεβαίως τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἶναι ἀπαραίτητον καὶ πολύτιμον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐξεγέρσεως, εἶναι ὅμως ἀμφίβολον, παρὰ τὴν ζωηρὰν πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν, κατὰ πόσον θὰ δυνηθῆ νὰ εὑρεθῆ ἐπὶ τόπου κατὰ τὴν ὡρισμένην στιγμήν». (Καὶ δὲν βρέθηκε «ἐπὶ τόπου», γιατὶ δὲν τὸ ἤθελαν αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐννοοῦσαν νὰ λησμονήσουν τὴν «ἀντιδημοκρατικὴ» στάση του στὸ ἀποτακτικὸ ζήτημα τοῦ 1927). 'Επειδὴ δὲ ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε στοιχειώδη ἀντίληψη καὶ ἀντιλαμβανόταν τὴν «ἐγκαρδιότητα» τῶν «ἐν ἐνεργείᾳ», ἔγραψε καὶ τὸ γνωστὸ γράμμα ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὶς Κάννες ὁ Νικόλαος Ρούσος (τὸ γράμμα ποὺ τόσο ἐνόχλησε τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὥστε νὰ ἱστορῆ πὼς ὁ Ν. Πλαστήρας τὸν ἔβριζε, καὶ τὸ ὁποῖο ὁ Στέφ. Σαράφης ἔσχισε καὶ ἔκαψε, λέγοντας ὅτι «ὁ σιὸρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφη πολλὲς βλακεῖες»), καὶ τὸ ἄλλο («CANNES —GRASSE 20.2.1935») ποὺ ἀπευθυνόταν στὸ στρατηγὸ Κ. Πράσσο Βλάχο. Στὸ τελευταῖο ὁ ἐφήμερος δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1933, δὲν ἀπόκρυβε τὴ θλίψη ποὺ αἰσθανόταν, καὶ («τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος») τόνιζε ὅτι «σᾶς ἐξουσιοδοτῶ νὰ ἔχετε ὅλην τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προβῆτε εἰς ἀποφάσεις, χωρὶς νὰ ἀπασχοληθῆτε καθόλου μὲ ἐμέ».

ΑΓΝΩΣΤΗ ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΑΤΣΟΥ

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιαζόταν τὶς ἡμέρες ποὺ —καθὼς ἱστόρησε ὁ Στέφ. Σαράφης— ἀποφασίστηκε «νὰ σταλῆ στὴ Γαλλία ὁ ναύαρχος ἐν ἀποστρατείᾳ Ν. Τούμπας γιὰ νὰ παραλάβη τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ μὲ ἀεροπλάνο νὰ προσγειωθοῦν τὸ πρωῒ τῆς μέρας ποὺχε ὁριστῆ στὸ ἀεροδρόμιο Δράμας». 'Ηταν ὅμως τὰ πράγματα τόσο καλὰ (καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια τόσο κακὰ) ρυθμισμένα, ὥστε νὰ ἐπιφυλαχτῆ στὸν Ν. Πλαστήρα μιὰ ὁλόκληρη «ὁδύσσεια». «'Οδύσσεια», χωρὶς ἐπιστροφὴ στὴν (ἐπαναστατικὴ) «'Ιθάκη» (χωρὶς, δηλαδή, εἴσοδο στὴν 'Ελλάδα, ὅπου μαινόταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»).

Καὶ τὴν «ὁδύσσεια» αὐτὴ ἔχει ἱστορήσει ὁ μόνος ἄνθρωπος, ποὺ, τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, βρισκόταν πλάϊ στὸν Ν. Πλαστήρα, πιστὸς παρατστάτης του καὶ ἀμετακίνητος συμμέτοχος ὅλων τῶν περιπετειῶν του: 'Ο 'Ιωάννης Μοάτσος.

...Λήγοντος τοῦ δευτέρου δεκαημέρου τοῦ Φεβρουαρίου 1935 ἀναφέρει στὴν ὁλότελα ἄγνωστη, ὡς τώρα, ἱστόρησή του ὁ 'Ιωάννης Μοάτσος, ἐλήφθη εἰςτὰς Κάννας ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Φεβρουαρίου 1935, ἐπιστολὴ τῶν Κ. Πράσσου Βλάχου, 'Ανδρ. Κολιαλέξη καὶ Στεφ. Σαράφη (τοῦ τελευταίου ὑπογραφομένου ὡς Σκαζούρη), εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφετο ὅτι «πρέπει καὶ ἐκ μέρους ὑμῶν (τοῦ Ν. Πλαστήρα) νὰ δοθῆ ἐντολή, ὥστε νὰ παύσουν αἱ ἄλλαι κατευθύνσεις». Νὰ ἀνασταλοῦν, δηλαδή, αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐνέργειαι τῶν καθαρῶς πλαστηρικῶν παραγόντων, οἵτινες, κυρίως, διὰ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» ἑτοίμαζαν τὴν ἐν ὄψει ἐξέγερσιν. Προσετίθετο δὲ ὅτι ἡ «Ἐπιτροπὴ «θέλει κανονίσει ὑπευθύνως πότε θὰ γίνη ἡ ἐνέργεια, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ μὲ ποῖα μέσα, ὡς καὶ κατά τίνα τρόπον σεῖς (ὁ Ν. Πλαστήρας), θὰ εὑρεθῆτε ἐγκαίρως ἐν 'Ελλάδι». Τέλος ἐζητεῖτο ἡ συγκατάθεσις τοῦ στρατηγοῦ «ἵνα κανονίσωμεν τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν, ὡς καὶ τὴν δι' ὀλίγον χρόνον ἀποστολήν παρ' ἡμῶν συνδέσμου ἀπολαμβάνοντος πλήρους ἐμπιστοσύνης». 'Εν ἐπιλόγῳ δὲ ἐτονίζετο ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κατέλθη ὁ ἀρχηγὸς «ἀπὸ τὸ βουνό» πρὶν «ἔλθη καὶ σᾶς συναντήσῃ ὁ ἀπεσταλμένος μας διὰ τὸ τελευταῖον καὶ ὁριστικὸν ταξίδι».

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ν. Πλαστήρας ἀπήντησε πρὸς τὸν στρατηγὸν Κ. Πράσσον Βλάχον, τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1935. "Εγραφε δέ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Εὑρίσκουν πλέον ἄσκοπον καὶ ματαίαν κάθε ἀνάμιξίν μου εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας, ἐφ' ὅσον δὲν μοῦ ἀναγνωρίζονται δικαιώματα ἀρχηγοῦ». Καὶ κατέληγεν, ὅτι, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἰδικῆς του μετακινήσεως, παρεῖχεν «ἀπόλυτον ἐξουσιοδότησιν νὰ κάμετε ὅπως νομίζετε».

ΤΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΚΑΙ ὁ 'Ιωάννης Μοάτσος συνεχίζει στὴν ἱστόρησή του:

...'Ολίγα εἰκοσιτετράωρα μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα πρὸς τὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπήν, ἔφθασε νέον μήνυμα, διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἐγνωστοποιεῖτο ὅτι πρόκειται νὰ καταφθάσῃ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος ἐξ 'Αθηνῶν, προκειμένου νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἀρχηγοῦ πρὸς τὴν 'Ελλάδα. Συγκεκριμένως εἰδοποιούμεθα ὅτι ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ κατηυθύνετο, κατ' ἀρχάς, εἰς Βρινδήσιον τῆς 'Ιταλίας, ἐκεῖθεν δέ, ἐπιβιβαζόμενος πολεμικοῦ πλοίου ἢ ἄλλου τινὸς πλωτοῦ μέσου, θὰ ἐταξίδευε πρὸς τὴν 'Ελλάδα. Εἰς τὸ μήνυμα προσετίθετο ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἐξασφαλισμένα ὥστε ὁ ἀρχηγὸς νὰ εὑρίσκεται εἰς 'Αθήνας ἐγκαίρως, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ παρουσία του θὰ ἦτο ἀπαραίτητος. "Οταν, δηλαδή, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγγελθῆ ὅτι ἀνέλαβεν τὴν ἡγεσίαν τοῦ κινήματος καὶ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες τυχὸν θὰ ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων. Τέλος, εἰς τὸ μήνυμα, περιείχετο ἡ σύστασις ὅπως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ ἐγίνοντο δεκτὰ τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποσταλῆ ἀμέσως συνθηματικὸν τηλεγράφημα, γαλλιστί, μὲ τὰς λέξεις «ὑγεία καλή» (BONNE SANTE). Τὸ τηλεγράφημα θὰ ἀπεστέλλετο πρὸς τὴν φιλικὴν τοῦ ἀρχηγοῦ οἰκογένειαν 'Αθανασιάδου εἰς τὴν λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας. 'Εὰν πάλιν διὰ διαφόρους λόγους, ὁ ἀρχηγὸς θὰ ἠδυνάτει νὰ κατέλθη εἰς 'Ελλάδα, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποσταλῆ τηλεγράφημα ἀναφέρον τὰς συνθηματικὰς λέξεις: «Νίκος λίαν ἀσθενής» (ΝΙΚΟΣ ΤΡΕΣ MALADE)...

ΑΠΙΘΑΝΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΑ

ΟΛΑ αὐτά, ὁ 'Ιωάννης Μοάτσος τὰ θεώρησε πολὺ μπερδεμένα. Καὶ ἱστορεῖ:

...Δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ μοῦ γεννηθοῦν πολλοὶ δισταγμοὶ λόγῳ τοῦ περιεχομένου τοῦ μηνύματος. Καὶ δισταγμοὶ καὶ ἐνδοιασμοί. Διότι διηρωτώμην καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ μετεβαίνομεν εἰς Βρινδήσιον, χωρὶς ἀπολύτως προκαθωρισμένον πρόγραμμα, ἀλλὰ περίπου τυχοδιωκτικῶς, καὶ πρωτίστως διότι τὰ περὶ πολεμικοῦ πλοίου μοῦ ἐφαίνοντο τὸ ὀλιγώτερον ἀμελέτητα, ἐὰν μή τί ἄλλο. 'Εάν ὄχι, δηλαδή, σκόπιμα. Πῶς, ἔλεγον —καί, βεβαίως, διετύπωσα τὰς σκέψεις μου εἰς τὸν ἀρχηγόν— θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βρινδησίου ἑλληνικὸν πολεμικὸν ἐπαναστατικὸν σκάφος; Πῶς ἀνταρτικὸν ἢ πειρατικὸν πλοῖον —ὅπως θὰ ἐκηρύσσετο ἓν ἁρπαγὲν πλωτὸν μέσον— θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παραδιάσῃ ξένα χωρικὰ ὕδατα, χωρὶς νὰ συλληφθῆ ἀμέσως ἢ καὶ ἀκόμη νὰ βυθισθῆ; Καὶ πῶς θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸν ἰταλικὸν λιμένα; Ποῦ θὰ τὸ εὑρίσκαμεν ἡμεῖς, ἐάν, ὑποτεθήσθω, τὰ πάντα θὰ ἐγίνοντο κατὰ τὸ μήνυμα; Θὰ τὸ ἀναζητούσαμεν, ὡς Ροβινσῶνες, εἰς τὴν παραλίαν; Ὅλα αὐτὰ μοῦ ἐφαίνοντο ἄκρως ἀπίθανα καὶ ὅλως ἰδιόρρυθμα.

'Ο αὐτὸς σκεπτικισμὸς ἐπεβάλλετο καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ μηνύματος κατὰ τὸ ὁποῖον, ἐάν δὲν ἀπεστέλλετο πολεμικὸν πλοῖον, δυνάμενον πάντως νὰ ἀναπτύξῃ ἀξιόλογον ταχύτητα, θὰ ἀνεζητεῖτο ἕνα κοινὸν πλωτὸν μεταφορικὸν μέσον. 'Ατμόπλοιον, ἄραγε, ἢ βενζινόπλοιον; 'Αλλὰ ποῖον ἀτμόπλοιον ἢ ποίας χωρητικότητος βενζινόπλοιον; Μήπως ὡς ἐκεῖνο τοῦ πλοιάρχου Μπούκα, ποὺ, κάποτε ἄλλοτε, οὐδέποτε ἔφθασε, καὶ διὰ τὴν μὴ ἄφιξιν τοῦ ὁποίου ἐξευρέθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ποικίλαι, πιθαναί καὶ ἀπίθανοι δικαιολογίαι;

"Ολαι αὐταὶ αἱ σκέψεις μὲ ἀπησχόλουν. Καί ἐπειδὴ εἶχον ἀντιληφθῆ πλήρως τὰς διαθέσεις τῶν ἐν 'Αθήναις κατευθυνόντων τὸ κίνημα καὶ δὴ τοῦ κρατοῦντος τὰ στρατιωτικὰ ἐπαναστατικὰ νήματα, διελογιζόμην ὅτι τὰ τῆς καθόδου μας εἰς Βρινδήσιον, πρὸς ἐπιβίβασιν, ἐκεῖθεν, εἰς πολεμικὸν ἢ ἄλλο πλοῖον, ἦσαν προσχήματα. Προσχήματα διά νὰ μὴ εὑρεθῆ ἐγκαίρως εἰς 'Ελλάδα ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας καὶ διά νὰ μὴ ἠγηθῆ οὕτος τοῦ κινήματος...

ΘΑ ΤΟΝ ΔΕΧΟΝΤΑΝ ΣΑΝ "ΚΑΛΟ ΦΙΛΟ,,!

ΡΩΤΗΘΗΚΕ τότε ὁ 'Ιωάννης Μοάτσος σὲ τί, τάχα, ἀποσκοποῦσαν αὐτοὶ ποὺ σχεδίασαν, κατὰ τέτοιο τρόπο, τὸ ταξίδι τοῦ γυρισμοῦ τοῦ Ν. Πλαστήρα στὴν 'Ελλάδα. Καὶ μήπως ἀπώτερη σκέψη τους ἦταν τὸ νὰ μὴ φτάση ἔγκαιρα, ὁ τόσο ἀνεπιθύμητος ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ τοὺς στενοὺς του συνεργάτες ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922».

Καὶ ἀπάντησε:

..."Οπως εἶχε σχεδιασθῆ τὸ ταξίδι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἔγκαιρος ἄφιξις τοῦ Ν. Πλαστήρα εἰς τὴν 'Ελλάδα. 'Η διά τοῦ Βρινδησίου ὁδὸς πρὸς ἐπιστροφὴν ἦτο ὅ,τι ἐχρειάζετο διά νὰ μὴ καταστῆ αὕτη ἐφικτή. Τουλάχιστον τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ παρουσία του εἰς τὴν χώραν θὰ ἦτο ἀπαραίτητος.

'Ερώτηση:

— Καὶ τὰ εἴπατε αὐτὰ στὸν Ν. Πλαστήρα;

'Απάντηση:

...Βεβαίως. "Αλλως τε ὁ ἀρχηγὸς διησθάνετο, ἐπίσης, τὰς διαθέσεις τῶν ἐν 'Αθήναις, ἀλλ' ἴσως δὲν ἤθελε νά τὰς πιστεύσῃ. Πάντως, εἶναι χαρακτηριστική, ἐν προκειμένῳ, ἡ ἐπιστολή του πρός τὸν στρατηγὸν Κ. Πράσσον Βλάχον, ἡ γραφεῖσα εἰς Κάννας τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1935. Λέγει ἐκεῖ αὐτὸ ποὺ ἐσκέπτετο καί τό ὁποῖον ηὔχετο, κατά βάθος, νά μή εἶναι ἀληθές. "Ηλπιζε...

Καὶ συνέχισε:

...Πέραν ὅμως τούτων ἠσθάνθην τό καθῆκον νά εἴπω εἰς τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ὅ,τι ἀκριβῶς ἐσκεπτόμην. Τοῦ ἀπεκάλυψα, λοιπόν, πῶς, κατά τήν πεποίθησίν μου, οἱ ἐν 'Αθήναις ἐσκέπτοντο νά κηρύξουν τήν ἐπανάστασιν ἄνευ τῆς ἰδικῆς του παρουσίας, καί ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν τό «σχέδιον Βρινδησίου» — ἡ καθυστέρησις, δηλαδή, τῆς ἀφίξεώς του. 'Επειδή δέ οἱ ἐν 'Αθήναις ἐπίστευον ὅτι ἡ ἐπανάστασις θά ἐπεκράτει, ἐπεφυλάσσοντο νά ὑποδεχθοῦν τόν Ν. Πλαστήραν ὡς ἕνα καλόν φίλον! "Οχι ὡς ἕνα «ἀρχηγόν», ἀφοῦ κατ' οὐδὲν θά εἶχε συμβάλει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ σκοποῦ. Καί προσέθεσα εἰς τὸν στρατηγὸν πῶς ὁλοφάνερον ἦτο ὅτι ἐπεδίωκον νά τόν παραμερίσουν, ὁπωσδήποτε. Νά τόν ἀγνοήσουν ὡς δυνάμενον νά συντελέσῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐπαναστατικήν νίκην. Καί, τέλος, νά μή τοῦ ἀναγνωρίσουν οὐδὲν δικαίωμα προβαδίσματος εἰς τὴν μέλλουσαν νά ἀσκηθῆ ἐξουσίαν...

"ΑΠΛΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,,

ΑΛΛΑ ἡ ὠμότητα τοῦ 'Ιωάννη Μοάτσου δὲν ἄρεσε καθόλου στὸ Ν. Πλαστήρα. "Ενιωθε ὅτι αὐτὰ ποὺ τοῦ ἔλεγε ὁ ἐγκάρδιος φίλος του δὲν βρίσκονταν μακρὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Μὰ καθὼς τόσα χρόνια τὸν εἶχε καταλάβει τὸ ἐπαναστατικὸ πάθος, καὶ καθὼς ἀπὸ τὸ πρωινὸ ἐκεῖνο τῆς 6ης Μαρτίου 1933, δὲν ζοῦσε παρὰ μονάχα μὲ τὴν ἐλπίδα πότε θὰ ἔρθη ἡ «εὐλογημένη ὥρα», ἀπόφευγε νὰ πλησιάσῃ τὴ μιὰ καὶ μόνη ἀλήθεια. Τὴν ἀλήθεια, κατὰ τὴν ὁποία, οἱ «νεώτεροι» (μὴ ξεχνώντας καὶ τὴν «ἀντιδημοκρατικὴ» στάση τοῦ 1927) τὸν θεωροῦσαν ξεπερασμένο. (Ξεπερασμένο καὶ καθόλου ἄξιο νὰ ἡγηθῆ τῶν 'Ελλήνων «νεοτούρκων»). Καὶ τότε, καθὼς μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» διεξαγόταν μιὰ μεγάλη πάλη ἀνάμεσα στὴν ἀπελπισία καὶ στὴν ἐλπίδα, γίνηκε μεταξὺ τῶν δύο ἀχώριστων συντρόφων τῶν Καννῶν, αὐτὸς ὁ διάλογος.

Πλαστήρας: Γιάννη τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές; Τοὺς ξέρεις καλὰ αὐτοὺς ποὺ ἀποτελοῦν τὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή; Τὸν ξέρεις τὸν στρατηγὸ Πράσσο Βλάχο; Τὸν ξέρεις τὸν πλοίαρχο Κολιαλέξη; Τὸν ξέρεις τὸν συνταγματάρχη Σαράφη;

Μοάτσος: "Οχι, ἀρχηγέ μου, δὲν ἔχω τὴν τιμὴ νά τούς γνωρίζω.

Πλαστήρας: "Ε! λοιπὸν πρέπει νά ξέρης ὅτι εἶναι ἔντιμοι καί γενναῖοι στρατιῶται. Καί διά νά εἶναι μέλη τῆς 'Επιτροπῆς, ἔχουν τὴν προσωπική ἔγκριση τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου. Καί ἀπολαμβάνουν τῆς ἰδιαιτέρας καί ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του. Πῶς, λοιπόν, νά μή τούς ἔχω καί ἐγώ ἐμπιστοσύνη; 'Εγώ εἶμαι ἕνας ἁπλοῦς στρατιώτης τῆς Δημοκρατίας καί τήν ὑπηρετῶ μὲ ὅσας δυνάμεις διαθέτω. Εἶναι, συνεπῶς, δυνατόν νά ἀρνηθῶ τὰς ὑπηρεσίας μου; 'Οφείλω νὰ συμμορφωθῶ μὲ τὰς ὑποδείξεις τῆς ἐπιτροπῆς καὶ νὰ πράξω τὸ καθῆκον μου. 'Εφ' ὅσον μὲ καλοῦν πρέπει νά εὑρεθῶ πλησίον των, ὅσον τό δυνατόν ταχύτερον. Αὐτά τά μέσα ἔχουν καί αὐτά μοῦ διαθέτουν. Διά νά μοῦ ὁμιλοῦν περί τῆς ὁδοῦ τοῦ Μπρίντεζι, σημαίνει ὅτι αὐτή ἡ ὁδός εἶναι ἡ καλυτέρα. 'Εμπρός λοιπόν.

Μοάτσος: Τί θέλετε νά γίνη ἀρχηγέ μου; Θά γίνῃ αὐτό ποὺ σεῖς ἐπιθυμεῖτε καί σεῖς ἀποφασίζετε.

Πλαστήρας: Σὲ παρακαλῶ, πήγαινε ἀμέσως νά τηλεγραφήσῃς: «BONNE SANTE». "Οτι, δηλαδή, εἶμαι σύμφωνος καί φεύγομε ἀμέσως.

Αὐτὸ καὶ ἔγινε. 'Ο 'Ιωάννης Μοάτσος ἔτρεξε στὸ τηλεγραφεῖο καὶ ἔστειλε τὸ συνθηματικὸ τηλεγράφημα: «'Υγεία καλή». 'Ο Ν. Πλαστήρας δὲν ἤθελε οὔτε κἂν νὰ σκεφθῆ τὸ ἀντίθετο: «Νίκος λίαν ἀσθενής». "Οπως τότε ποὺ ξεκίναγε γιὰ τὴ Σόφια εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ ἐπαναστατικὸ πυρετό. Τίποτα δὲν τὸν κράταγε πιά. 'Η «εὐλογημένη ὥρα» εἶχε ἔρθει. Καὶ ἡ μεγάλη περιπέτεια ἢ ἡ μεγάλη ἀπάτη σὲ βάρος τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» ἀρχιζε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Ο 'Ιωάννης Μοάτσος συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του. — "Οταν κατάλαβαν πόσο ἀπαραίτητος ἦταν ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε χαθῆ ἡ εὐκαιρία. — 'Ο βιογράφος τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» 'Ιω. Α. Πεπονῆς παρέχει ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. — «Εἴτε τυχαῖα εἴτε ὄχι, ἔτσι ἔγιναν». — 'Ο πλοίαρχος 'Ανδρέας Τριανταφυλλίδης ἀνασύρει ἀγνωστες πτυχές. — Οἱ ναυτικοὶ περίμεναν τὸν Ν. Πλαστήρα «πῶς καὶ πῶς». — 'Η σύσκεψη στὸ σπίτι τοῦ πλοιάρχου Λογοθέτη καὶ τὸ ταξίδι στὴ Χαλέπα. — «Αὐτὰ τὰ ξέρει ὁ Βενιζέλος;». — 'Ο ἀοχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀναπτύσσει τὴν «ἐπαναστατικὴ ἰδέα». — «Δὲν μποροῦμε νὰ ἀλλάζουμε πολιτεύματα, ὅπως ἀλλάζουμε πουκάμισα». — 'Η αὐτοπρόσωπη μύηση καὶ ἡ ὁπερέττα 'Αφροδίτης Λαουτάρη.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΠΛΟΙΑΡΧΟΣ ΑΝΔΡ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΕΙ:

«Στὴν ἐπανάστασι μὲ ἐμύησε ὁ Βενιζέλος»

ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ, ΤΑ ΠΟΥΚΑΜΙΣΑ ΚΑΙ Η ΟΠΕΡΕΤΤΑ ΛΑΟΥΤΑΡΗ

97ον

ΧΙΛΙΕΣ φορὲς νὰ μὴν εἶχε σταλθῆ ἀπὸ τὶς Κάννες ἐκεῖνο τὸ συνθηματικὸ τηλεγράφημα: «BONNE SANTE». Γιατὶ ἡ «καλὴ ὑγεία» μεταβλήθηκε γιὰ τὸ Νικόλαο Πλαστήρα σὲ μιὰ πάρα-πολὺ κακὴ περιπέτεια. Ὁ Ἰωάννης Μοάτσος εἶχε προβλέψει ἄριστα. Ἡ «ὁδὸς τοῦ Βριντησίου» ἦταν ἕνα πρόσχημα γιὰ νὰ ἀποτραπῆ ἡ ἔγκαιρη ἀφιξη τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» στὴν Ἑλλάδα —ἢ γιὰ νὰ μὴ πραγματοποιηθῆ καθόλου. Ἄλλο τώρα ἄν, στὸ βάθος, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» εἶχε δίκιο, ἐλπίζοντας πώς, στὸ τέλος, θὰ τὸν ἀποζήταγαν ἔστω καὶ σὰν «ἀναγκαῖο κακό». Μὰ τὸ ἰδιόχειρο γράμμα πού, παρὰ τὴ δυσαρέσκεια τῶν «νεοτούρκων», τοῦ ἔστειλε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος (καὶ θὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ τὸ γράμμα στὴν ὥρα του), ὅταν τὰ ἡγετικὰ ἐπαναστατικὰ πράγματα πῆραν ἄσχημη τροπὴ δὲν ἔφτασε ποτὲ σ' ἐκεῖνον. Ὅπως καὶ μιὰ ἀπεγνωσμένη, μὰ καθυστερημένη, ἔκκληση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων: «Ἔλα μὲ ὁποιοδήποτε μέσο» σὲ τίποτα δὲ βοήθησε. Ὁ Ν. Πλαστήρας βρῆκε τὸ δίκιο του, μὰ ἦταν πιὰ πάρα-πολὺ ἀργά. («Κατόπιν ἑορτῆς»).

... Ναί· εἶχε πῆ στὴν ἄγνωστη ἱστόρησή του ὁ Ἰωάννης Μοάτσος. Ὅταν ἐγένετο ἀντιληπτὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους παράγοντας, οἵτινες ἀν τέδρων, πόσον ἀπαραίτητος καὶ πολύτιμος θὰ ἀπέβαινε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας, διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐκείνην ὑπόθεσιν, ἦτο ἀφαντάστως ἀργά. Οὐδεμία πλέον ἐλπὶς οἱασδήποτε ἐπιτυχίας ἢ καὶ ἁπλῆς σωτηρίας ὑπῆρχε. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς κατεφάνη μέχρι ποίου βαθμοῦ ἔφθανε ἡ ἔλλειψις μεγάλης ἡγετικῆς μορφῆς, δυναμένης νὰ ὀργανώσῃ, νὰ ἐπιβληθῆ, νὰ κατευθύνῃ. Ὁ δὲ Ἐλ. Βενιζέλος ἠρνεῖτο μέχρι καὶ τῆς τελευταίας ὥρας νὰ ἀποκαλύψῃ ἑαυτὸν ὡς πρὸς πραγματικὸν ἀρχηγὸν καὶ ἐμπνευστὴν τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ἕως ὅτου ἀντελήφθη τὴν ἔκβασιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς...

"ΕΙΤΕ ΤΥΧΑΙΑ ΕΙΤΕ ΟΧΙ, ΕΤΣΙ ΕΓΙΝΑΝ„

ΜΟΛΙΣ, λοιπόν, στάλθηκε, κατὰ τὴν διακαέστατη ἐπιθυμία τοῦ Ν. Πλαστήρα τὸ συνθηματικὸ τηλεγράφημα, ἄρχισαν, στὶς Κάννες, οἱ πυρετώδεις προετοιμασίες γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι. Ὁ Ν. Πλαστήρας «κοιτοῦσε συνεχῶς τὸ ρολόϊ του καὶ μετροῦσε τὰ δευτερόλεπτα».

... Ἕτοιμος ὁ Πλαστήρας περίμενε· ἔχει ἱστορήσει ὁ βιογράφος καὶ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ν. Πλαστήρα, δικηγόρος καὶ γραμματέας (ὡς ἀξιωματικὸς τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης) τοῦ στρατοδικείου ποὺ δίκασε καὶ κατεδίκασε (1922) τοὺς πέντε πολιτικοὺς καὶ τὸν ἀρχιστράτηγο, Ἰωάννης Ἀναστασίου Πεπονῆς. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸν εἰδοποιήσουν αὐτὸν ἐγκαίρα καὶ χωρὶς νὰ ξέρῃ αὐτὸς τίποτα εἶχε ἀποφασιστῆ στὴν Ἀθήνα, νὰ γίνῃ τὸ κίνημα τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου...

Καὶ πάρα-κάτω:

... Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἔστειλαν στὸ Παρίσι τὸ ναύαρχο Τούμπα νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ, πὼς τὸ κίνημα θὰ γινόταν τὴν 1η Μαρτίου τὸ βράδυ κι' ἔπρεπε τὸ βραδύτερο στὶς 2 Μαρτίου νὰ βρίσκεται στὴ Θεσσαλονίκη ἢ στὴ Δράμα. Μὰ ὁ Πλαστήρας δὲ βρισκόταν στὸ Παρίσι. Ἦταν γνωστὸ πὼς περίμενε στὶς Κάννες. Ὁ Τούμπας φτάνοντας στὸ Παρίσι, πῆγε στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀστόρια». Ἐκεῖ ἔμεναν ὁ Κυριάκος μὲ τὸ Σοφοκλῆ Βενιζέλο. Τοὺς ἀνακοίνωσε τὴν πληροφορία καὶ κεῖνοι τηλεγράφησαν στὸν Πλαστήρα νὰ ταξιδέψῃ ἀμέσως στὸ Μπρίντεζι, ποὺ θἄφτανε τὸ βαπόρι γιὰ νὰ τὸν πάρῃ. Ἦταν ὅλα τοῦτα τάχα τυχαῖα; Ἀδιάφορο. Εἴτε τυχαῖα, εἴτε ὄχι. Ἔτσι ἐγίναν...

Ἔτσι ὁ Ν. Πλαστήρας μὲ τὸν Ἰω. Μοάτσο ξεκίνησαν ἀπὸ τὶς Κάννες γιὰ νὰ μποῦν σὲ ἀλλεπάλληλες περιπέτειες. Ἀλλὰ τὶς περιπέτειες αὐτές, ποὺ ἀρχίσανε μαζί μὲ τὴν ἐκδήλωση τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου καὶ συνεχίστηκαν ὡς τὶς τελευταῖες του ἡμέρες, θὰ τὶς δοῦμε καθὼς θὰ ἱστορήσουμε, στὶς λεπτομέρειές της, τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Καὶ θὰ τὶς ἀκούσουμε πάλι ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὶς ἔζησε, μαζὶ μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα, σὲ «πρῶτο πλάνο».

„ΟΝ ΠΕΡΙΜΕΝΑΝΕ "ΠΩΣ ΚΑΙ ΠΩΣ„

ΔΕΝ ἦταν γραφτὸ νὰ πάρῃ μέρος, ὁ Ν. Πλαστήρας, στὸ κίνημα, ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προχαρακτήρισε ὡς «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Οὔτε σὰν ἀρχηγός, ὅπως φιλοδοξοῦσε, καὶ ὅπως τὸ θεωροῦσε αὐτονόητο δικαίωμά του, μὰ οὔτε κἂν σὰν ἕνας «ἁπλοῦς στρατιώτης τῆς Δημοκρατίας».

— Ἐὰν ἐμεῖς οἱ ναυτικοὶ μοῦ ἔλεγε ὁ ἀπόστρατος πλοίαρχος τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ καὶ πολλὲς φορὲς βουλευτὴς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης, πού κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ κινήματος ἦταν «Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος Κρήτης» (Καὶ ὕστερα, στὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, διοικητὴς τῶν ναρκαλιευτικῶν Εὐβοϊκοῦ, πρόεδρος τοῦ Ἐκτάκτου Ναυτοδικείου Ἀλεξανδρείας καὶ ναυτικὸς διοικητὴς Κυκλάδων), ἐὰν λοιπὸν ἐμεῖς οἱ ναυτικοὶ ἐγνωρίζαμεν, ἐγκαίρως ὅτι δὲν θὰ εἴχαμε, τελικῶς, στρατιωτικὸ ἀρχηγὸ ἢ ἂν θέλετε «ἀρχιστράτηγο» τῆς ἐπαναστάσεως τὸν Νικόλαο Πλαστήρα τότε, νὰ εἴσθε βέβαιος ὅτι δὲν θὰ λαμβάναμε μέρος εἰς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Τοὐλάχιστον δὲν θὰ ἐλαμβάναμε μέρος οἱ περισσότεροι, ἢ μεγίστη πλειοψηφία τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Ἐρωτῶ τὸν πλοίαρχο Τριανταφυλλίδη (ποὺ τὸ 1916, ὡς τελειόφοιτος τῆς Σχολῆς Δοκίμων, εἶχε πάρει μέρος στὸ κίνημα τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης», ποὺ ὠργάνωσε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, στὴ Θεσσαλονίκη) γιατὶ θεωροῦσαν, οἱ ναυτικοί, ἀπαραίτητο, ὡς ἀρχηγό, τὸν Ν. Πλαστήρα.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Διότι, ὁ Ν. Πλαστήρας, ἦτο ὁ μόνος πρὸς τὸν ὁποῖο τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ εἶχεν ἀπόλυτο καὶ τυφλὴ ἐμπιστοσύνη.

Ἐρώτημα:
— Καὶ γιατὶ τὸ ναυτικὸ τοῦ εἶχε τόση ἐμπιστοσύνη;
Ἀπάντηση:

— Λόγω τοῦ παρελθόντος του. Τοῦ δημοκρατικοῦ παρελθόντος του!

Καὶ ὁ «ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης» συνέχισε:

- "Οσοι, λοιπόν, τοῦ εἴχαμε τυφλὴν ἐμπιστοσύνην τὸν ἐπερι μέναμεν «πῶς καὶ πῶς». Διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦμε ὅτι, ὅπως ἀπεκαλύφθη ἀργότερα, ὁ συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης, θὰ μετῆρχετο τὰ μέσα τὰ ὁποῖα μετῆλθε, διὰ νὰ μὴ ἀφιχθῆ ἐγκαίρως εἰς Ἑλλάδα, ὁ Ν. Πλαστήρας, καὶ διὰ νὰ μὴ δυνηθῆ οὕτω νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Αὐτά, δυστυχῶς, τὰ ἐμάθαμε κατόπιν ἑορτῆς. Πρὸ τοῦ κινήματος ἠγνοοῦμεν παντελῶς τὰς ἀντιπλαστηρικὰς διαθέσεις του, καὶ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλε ἵνα ἀποτραπῆ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐμεῖς ἐπιστεύαμεν ὡς φυσικὸν καὶ αὐτονόητον. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι ἐὰν ἐγνωρίζαμεν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν οὔτε θὰ διενοούμεθα κἂν νὰ μετάσχωμεν τοῦ κινήματος. Ἄλλως τε, ὅπως καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων κατεδείχθη, ἡ μὴ ἄφιξις εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἡ μὴ παρ' αὐτοῦ ἀνάληψις τῆς ἀρχηγίας, ὑπῆρξεν ἡ βασικὴ ἀφορμὴ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος.

"ΑΥΤΑ ΤΑ ΞΕΡΕΙ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ„

Ο ΠΛΟΙΑΡΧΟΣ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ Βασιλικὸ ναυτικὸ («κατόπιν αἰτήσεώς του») ἀπὸ τὸ 1929, καὶ ἀφοῦ προηγούμενα, ὡς ἀξιωματικὸς στὴν ἐνέργεια, εἶχε διατελέσει κατὰ τὴν περίοδο 1927—1928, προσωπικὸς ἰδιαίτερος γραμματέας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (μόλις ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς γύρισε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ ὥσπου ἔγινε ξανὰ πρωθυπουργός). Παραιτήθηκε δέ ἀπὸ τὸ ναυτικό, μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ πλωτάρχη, «γιὰ νὰ πολιτευθῆ» στὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἔτσι καὶ ὅταν ἄρχισαν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» καὶ ὅταν φούντωσαν, δὲν ἦταν ἀξιωματικὸς «ἐν ἐνεργείᾳ».

— Καὶ οὔτε ἤξευρα τίποτε σχετικὸ μὲ τὸ κίνημα· μοῦ ἔλεγε, καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησή μας. "Εως ὅτου μίαν ἡμέραν λήγοντος τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ Φεβρουαρίου 1935, ἐκλήθην νὰ μεταβῶ, καὶ εἰ δυνατὸν ἀμέσως» εἰς τὸ σπίτι τοῦ συναδέλφου μου ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ, τότε ἀντιπλοιάρχου Σοφοκλῆ Λογοθέτη. Πράγματι ἐπῆγα. Μόλις δὲ εἰσῆλθα εἰς τὸ γραφεῖον του, εὑρέθην πρὸ δέκα περίπου συναδέλφων καὶ φίλων ἀξιωματικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ καὶ ἀφελείᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ εὐφυολογήσω εἶπον: «Τί κάνετε σεῖς ἐδῶ; Μήπως συνωμοτεῖτε;» Ἡ ἀπάντησις ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποίαν, ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐπερίμενα. Ὅλοι σχεδόν, ἐν χορῷ, μοῦ ἀπήντησαν: «Ἀκριβῶς, ναί. Περὶ αὐτοῦ πρόκειται».

Καὶ τότε ἤρχισαν νὰ μοῦ ἐξηγοῦν ὅτι σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεώς των ἦτο ἡ λῆψις σοβαρῶν ἀποφάσεων, σχετικῶν μὲ ἐπικειμένην ἐπιχείρησιν πρὸς κατάληψιν τοῦ στόλου. Μοῦ προσέθεσαν δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο μέρος γενικωτέρου ἐπαναστατικοῦ σχεδίου, πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως.

Ἐρωτῶ:
— Σᾶς εἶπαν τὸν σκοπὸ τῆς ἐπαναστάσεως;
Ἀπάντηση:

— Βεβαίως. Σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ προστασία τῆς Δημοκρατίας.

Ἐρωτῶ καὶ πάλιν:
— Ἀπὸ ποιοὺς κινδύνευε ἡ Δημοκρατία;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὴν ἐπεβουλεύοντο!

Ἀλλὰ ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ἕνα θεὸ (στὴ γῆ) εἶχε: τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Καὶ ἔθεσε ὠμότατα τὸ ἐρώτημα:

— "Ολα αὐτὰ ποὺ λέτε, τὰ περὶ κινήματος καὶ τὰ περὶ ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν τοῦ στόλου, τὰ ξέρει ὁ Βενιζέλος; Ἔχει ἀπόλυτον γνῶσιν;

Τοῦ ἀπάντησαν ὅλοι, σχεδόν, μαζί.

— Ναί· τὰ ξέρει ὅλα εἰς κάθε τους λεπτομέρεια.

Ἐρώτηση τοῦ Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη πρὸς τοὺς δέκα συνωμότες:

— Καὶ τὰ ἐγκρίνει,

Ἀπάντηση τῶν δέκα συνωμοτῶν:

— Καὶ τὰ ἐγκρίνει καὶ τὰ εὐλογεῖ καὶ τὰ θέλει. Γι' αὐτὸ θέλουμε νὰ μᾶς βοηθήσῃς νὰ καταλάβουμε τὸ στόλο καὶ νὰ ἔλθῃς μαζί μας.

Τότε ὁ κατοπινὸς «ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης» λέει:

— "Ολα αὐτὰ ποὺ μοῦ εἴπατε εἶναι καλὰ καὶ ἅγια. Ἀπάντησιν ὅμως δὲν θὰ σᾶς δώσω τώρα. Ἀπάντησιν θὰ σᾶς δώσω ἀφοῦ ἰδῶ προηγουμένως τὸν ἴδιο τὸν Βενιζέλο. Θὰ σᾶς παρακαλέσω λοιπόν, νὰ περιμένετε. Μὲ τὸ πρῶτο πλοῖο θὰ φύγω διὰ τὴν Κρήτη, καὶ θὰ πάω κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Χαλέπα. Ἐὰν δὲ ὁ Βενιζέλος τὴν θέλῃ τὴν ἐπανάστασι καὶ τὴν εὐλογεῖ θὰ εἶμαι μαζί σας. Ἡ ἀπάντησίς μου ὅμως θὰ δοθῆ ἀφοῦ ἰδῶ προσωπικῶς τὸν πρόεδρο.
Αὐτὸ καὶ ἔγινε.

ΜΕ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟ ΣΤΗ ΧΑΛΕΠΑ

ΤΗΝ ἄλλη ἡμέρα ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ξεκίνησε μὲ τὸ πλοῖο τῆς γραμμῆς, γιὰ τὴν Κρήτη.

— Μόλις τὸ σκάφος κατέπλευσε εἰς τὰ Χανιά μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του, κατευθύνθην εἰς τὴν Χαλέπαν. Τὴν στιγμὴν ποὺ ἔφθασα εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου, μέσα εἰς τὸ γραφεῖον του εὑρίσκοντο βουλευταί τινες καὶ γερουσιασταὶ καὶ ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς Κρήτης. "Οταν ὅμως ὁ γραμματεὺς τοῦ προέδρου Κεραμιανίδης, μὲ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, οὗτος διακόψας τὴν συνεργασίαν του, μὲ ἐδέχθη ἀμέσως. Καὶ ἀφοῦ οἱ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ ἐξῆλθον τοῦ γραφείου του, καὶ ἐμείναμεν μόνοι οἱ δύο του εἶπον: «Κύριε πρόεδρε, ἀντελήφθητε ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεώς μου». Ὁ δὲ Ἐλ. Βενιζέλος ἀφοῦ μέ ἐκοίταξεν εἰς τὰ μάτια μὲ ἐκεῖνο τὸ διαπεραστικὸν βλέμμα του, μοῦ ἀπήντησε μονολεκτικῶς: «Ἀσφαλῶς». Τοῦ ἐξήγησα τότε ὅτι μὲ ἐκάλεσαν οἱ συνάδελφοί μου εἰς τὸ σπίτι τοῦ πλοιάρχου Λογοθέτη καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομήν μου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου. Τοῦ προσέθεσα δὲ ὅτι ἐτόνισα εἰς τοὺς συναδέλφους μου πὼς ἦτο ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀπαντήσω χωρὶς νὰ ἴδω προηγουμένως ἐκεῖνον καὶ νὰ ζητήσω τὴν ἔγκρισίν του. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦτο, ἐπὶ λέξει, ἡ ἑξῆς: «Θὰ ἤξευρες, φίλτατέ μου, ὅτι ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι συνειργάζοντο στενῶς μετ' αὐτοῦ, ἀνεκήρυξαν τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατίαν, καθ' ὃν τρόπον τὴν ἀνεκήρυξαν, καὶ μετέβαλον τὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος, ἐγὼ ἤμουν κατὰ τῆς ἐνεργείας ἐκείνης. Διότι ἐπίστευον ὅτι ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς δὲν ἦτο ὥριμος διὰ νὰ δεχθῆ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸν θεσμὸν τῆς ἀβασιλεύτου. "Οτι, δηλαδή, δὲν ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ νὰ ἀναζητήσῃ νέον καθεστὼς ἀπὸ τὸ ὑφιστάμενον ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐπίστευον ὅμως ἀκόμη, ὅτι καὶ ἐὰν ὁ λαὸς ἦτο ὥριμος νὰ δεχθῆ τὴν μεταβολήν, ὅπως διεβεβαίουν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχον ταχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἰσχύοντος πολιτειακοῦ θεσμοῦ, δὲν ἦτο καὶ πάλιν ἐπιτετραμμένον νὰ ἐπιδειχθῆ σπουδή. Διότι ἡ τυχὸν σπουδὴ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα θὰ ὡδήγει. Ἐξ ἀντιθέτου θὰ ἐγίνετο πηγὴ σειρᾶς ἀνωμαλιῶν, μὲ πολὺ δυσαρέστους συνεπείας διὰ τὸν τόπον. "Οταν δὲ τὸ νέον πολίτευμα ἐπεβλήθη, ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ πρόβλεψίς μου ἦτο, ἀτυχῶς, ἀπολύτως ὀρθή».

ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΥΚΑΜΙΣΑ

ΑΛΛΑ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιλώντας στὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη δὲν ἐσταμάτησε ἐκεῖ.

— "Οση ὥρα μοῦ μιλοῦσε ὁ πρόεδρος· μοῦ ἔλεγε ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης, τὸν παρηκολούθουν ὡσὰν μαγνητισμένος. Δὲν ἐγνώριζα δὲ ἀκόμη ποὺ ἐπρόκειτο νὰ καταλήξῃ. Καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος συνέχισε: «Δὲν ἦτο, λοιπόν, ὥριμος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διὰ πολιτειακὴν μεταβολὴν καὶ διὰ τὸ καθεστὼς τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ὅταν ὅμως ἡ μεταβολὴ ἐγένετο ἐγὼ τὴν ἐδέχθην, διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ πράξω ἄλλως. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ξεύρῃς —καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ὅσων ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι σήμερον συνέβησαν— ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάζωμεν, πολιτεύματα, ὅπως ἀλλάζομεν τὰ πουκάμισά μας. Ὀφείλομεν λοιπόν, νὰ προστατεύσωμε τὸ ὑφιστάμενον δημοκρατικὸν καθεστώς».

Προτοῦ τελειώσῃ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχον ἤδη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπιθυμίαν του. Καὶ ἔσπευσα νὰ τοῦ εἴπω: «Ἑπομένως, κύριε πρόεδρε, εἶμαι ἤδη βέβαιος ὅτι σεῖς εὐλογεῖτε αὐτὸ τὸ κίνημα. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ κάμωμε καὶ ἐμεῖς τὸ χρέος μας, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, διὰ νὰ στηρίξωμεν τὴν Δημοκρατίαν».

Εἶχα πλέον προσχωρήσει, εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ἰδέαν, καὶ ἠσθανόμην ὑπερηφάνειαν διότι, οὐσιαστικῶς, μὲ εἶχε μυήσει εἰς αὐτὴν αὐτοπροσώπως ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος.

Ἔτσι μυήθηκε στὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» καί, μάλιστα, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ἕνας ἀκόμα ἀπὸ τοὺς (ἀποστράτους τότε) ἀξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Καὶ ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης μοῦ πρόσθεσε:

— Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐτελείωσε, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἡ συζήτησίς μας μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Μὲ ἐκράτησε δὲ ὡς φιλοξενούμενον, εἰς τὴν Χαλέπαν, ἐπὶ διήμερον.

Ἐρώτηση:
— Τὸ ἴδιο βράδυ δὲν συνεχίσατε τὴ συζήτησή σας μὲ περισσότερη ἡσυχία, ἀφοῦ θὰ ξέρατε ὅτι δὲν περίμεναν ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀδημονοῦντες, βουλευτὲς καὶ γερουσιαστές;
Ἀπάντηση:

— "Οχι ἡ συζήτησίς μας ὁλοκληρώθηκε τὴν ἑπομένη. Γιατὶ τὸ ἴδιο ἐρώτημα τῆς ἀφίξεώς μου στὴ Χαλέπα, μὲ πῆρε ὁ Ἐλ. Βενιγέλος καὶ μαζὶ μὲ τὴν γυναῖκα του "Ελενα καὶ τὸν προσωπικό του φίλο ἰατρὸ Βασίλη Σκουλᾶ πήγαμε στὸ θέατρο νὰ δοῦμε τὴν Πάολα Νικολέσκο ποὺ, μὲ τὸν ἐπιθεωρησιακό θίασό της, ἔπαιζε εἰς τὰ Χανιά!

Ἔτσι ἡ πιὸ σοβαρὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴ συζήτηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη ἔγινε τὸ βράδυ τῆς ἄλλης ἡμέρας,, ἀφοῦ προηγήθηκε μιὰ ἐκδρομὴ στὶς Μουρνιές.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἀπὸ τὶς ἐπαναστατικὲς συζητήσεις στὴν ἐπιθεώρηση «Μαργιόλα» μὲ τὴν Πάολα Νικολέσκο. — «Ἐγὼ θὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Κρήτη». — Ἡ ἔκκληση τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη. — "Ενας χαρακτηριστικὸς διάλογος. — «Ἀπαραίτητος ἡ παρουσία σας διὰ νὰ μᾶς ἐμπνέετε καὶ νὰ μᾶς ὁδηγῆτε». — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπιτάσσει: «Ἡ ἐπανάστασις πρέπει νὰ γίνῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ».

γινεσθε εξερευν

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ

Π

ΛΑΟ

& ΓΕΩ

ΕΠ

ΕΠΟΠ

ΚΑΘΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΠΑΡΑΙ

Γιὰ πρώτη
ΔΩΡΟ!!.
παιδείας
ΤΑ ΑΠΟ
Μι
ΕΠΙΜΕΛΕΙ

ΘΕΛΕΤΕ
— νὰ νοιώσετε τὶς συγκινήσεις τοῦ ἐξερευνητοῦ;
— νὰ ἀνακαλύψετε ἕνα τελείως ἄγνωστο κόσμο;
— νὰ γνωρίσετε τὰ παράξενα καὶ γραφικὰ ἤθιμα ὅλων τῶν λαῶν ποὺ κατοικοῦν τὴ γῆ;
— νὰ νοιώσετε σᾶν νὰ ταξιδεύετε σὲ ἀπρόσιτες χῶρες;
— νὰ πραγματοποιήσετε τὸν..... γῦρο τοῦ κόσμου μὲ μίαν..... τρίτομον ἐγκυκλοπαίδειαν;
— νὰ μελετήσετε τὴν γεωγραφία μέσα ἀπὸ ἕνα γοητευτικὸ καὶ συναρπαστικὸ μυθιστόρημα;
— νὰ ἀποκτήσετε, ἐὰν εἶσαι μαθητὴς ἢ σπουδαστής, ἕνα ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ τὶς σπουδές σας;
Τότε ζητῆστε τὴν
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ
εἶναι ἕνα ἔργο μοναδικό

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΕΙΣ ΕΒΔΟΜΑΔ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΗΤΑΝ:

«Ἡ ἐπανάστασις πρέπει νὰ γίνῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ»

«ΝΑ ΜΑΣ ΕΜΠΝΕΕΤΕ ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΣ ΟΔΗΓΗΤΕ»!

98ον

ΜΕ ΤΟ ἐπιχείρημα ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάζωμεν πολιτεύματα, ὅπως ἀλλάζωμεν τὰ πουκάμισά μας», καὶ μὲ τὴν ὑπόμνηση ὅτι τὸ 1924 δέχθηκε τὴν ἀνατροπὴ τοῦ νόμιμου καθεστῶτος τῆς χώρας «διότι δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μύησε αὐτοπρόσωπα, στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» τὸν πλοίαρχο τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ παλαιὸ ἰδιαίτερό του γραμματέα Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη. Καὶ ἦταν τέτοιος ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὥστε, ὅπως τὸ πρωὶ εἶχε ἐγκαταλείψει τοὺς βουλευτές του καὶ τοὺς γερουσιαστές του γιὰ νὰ δεχθῇ ἐγκάρδια τὸν κατοπινὸ «ἐπαναστατικὸ ἐπίτροπο Κρήτης» καὶ στενὸ οἰκογενειακὸ του φίλο, καὶ νὰ συζητήσῃ μαζὶ του τὸ θέμα ποὺ τόσο συντάραζε τὴν ψυχή του, ἔτσι καὶ τὸ βράδυ παράτησε ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀσχολία καὶ τὸν πῆρε νὰ πᾶνε στὸ θέατρο. Ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς χαιρόταν ξέχωρα ποὺ ἕνας ἀκόμη ἀπὸ τοὺς δυναμικοὺς πιστούς του θαυμαστές, ὑπόκυπτε στὴ θέλησή του καὶ τὸν διαβεβαίωνε μὲ πολὺ ζέση ὅτι «θὰ κάνωμε καὶ ἐμεῖς τὸ χρέος μας, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, διὰ νὰ στηρίξωμε τὴν Δημοκρατία». Ἄξιζε, λοιπόν, νὰ δοῦν ὅλοι μαζὶ —πανηγυρίζοντας τὴν καινούργια προσχώρηση σὲ αὐτὸ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀποκαλοῦσε «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»— τὴν εὔθυμη ἐπιθεώρηση «Μαργιόλα» ποὺ παιζόταν, τότε, στὰ Χανιὰ καὶ στὴν ὁποία πρωταγωνιστοῦσε ἡ Πάολα Νικολέσκο (μιὰ δόξα τοῦ μουσικοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης). Καὶ πῆγαν στὸ θέατρο, καθὼς εἴπαμε χτές, οἱ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, Βασίλης Σκουλᾶς, Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης, συνοδεύοντας τὸν «πιὸ ἐχέμυθο ἄνθρωπο τοῦ κόσμου», τὴν Ἕλενα Βενιζέλου.

— Τὴν στιγμὴ ποὺ μπήκαμε εἰς τὸ θέατρο ἐσείοντο τὰ πάντα ἀπὸ ἐνθουσιασμό· μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης. Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἐπήγαμε ἔκδρομὴ στὶς Μουρνιές. Καὶ τὸ βράδυ ἀφοῦ ἐδειπνήσαμεν, ἀνεβήκαμε εἰς τὸ ὑπνοδωμάτιον τοῦ προέδρου. Εἴμεθα καὶ πάλιν οἱ τέσσαρες μας: Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἡ σύζυγός του Ἕλενα, ὁ ἰατρὸς Βασίλειος Σκουλᾶς καὶ ἐγώ. Ἡ Ἕλενα Βενιζέλου ἦτο τραβηγμένη εἰς μίαν γωνιά, καὶ καθισμένη εἰς τὴν πολυθρόναν της ἄκουγε ραδιόφωνο. Ἐμεῖς, ὄρθιοι καὶ οἱ τρεῖς ἀρχίσαμε τὴν συζήτηση.

"ΕΓΩ ΘΑ ΑΝΑΧΩΡΗΣΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ,,

ΚΑΙ ΗΤΑΝ ἡ συζήτηση ποὺ ἄρχισε πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τρυανταφυλλίδης ἡ συζήτησις ἦτο ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, διότι τὴν ἑπομένην ἐπρόκειτο νὰ φύγω καὶ ἔπρεπε νὰ λάβω τὰς τελευταίας ὁδηγίας. Καὶ τὴν συζήτησιν ἐκείνην μοῦ τὴν ὑπενθύμισε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅταν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος τὸν ἐπεσκέφθην εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ὅπου εἶχε πάθει τὴν πρώτην, τὴν μικροτέραν, κυκλοφορικὴν προσβολήν. Μοῦ τὴν ὑπενθύμισε δὲ καὶ μὲ μίαν χαρακτηριστικὴν χειρονομίαν, ἐγγίζων δηλαδή, τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρός του ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κροτάφου του. Χειρονομίαν πού, ἐν προκειμένῳ, ἐσήμαινε: «Ἐγὼ καλὰ τὰ εἶχα εἰπῆ τότε. Σεῖς ἔπρεπε νὰ ἀκούσετε ἐμένα καὶ ὄχι ἐγὼ νὰ ἀκούσω ἐσᾶς».

(Ἡ σήμαινε τὴ λαϊκὴ ρήση: «Στερνή μου γνώση νὰ σ' εἶχα πρώτα»).

Ἰδοὺ ὅμως τί ἀκριβῶς εἶπε στὸ ὑπνοδωμάτιό του, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀπευθυνόμενος στὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη:

Βενιζέλος: Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ τὴν τελευταίαν στιγμὴν πρὸ τοῦ κινήματος ἢ μόλις τοῦτο ἐκδηλωθῇ, ἐγὼ πρέπει νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Κρήτη, διὰ νὰ εὑρεθῶ ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ ταχύτερον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τοῦτο δὲ εἶναι ὅλως ἰδιαιτέρως ἀπαραίτητον. Ὀφείλω νὰ κατατοπίσω ἐγκαίρως τὴν διεθνῆ κοινὴν γνώμην ἐπὶ τῆς μελλούσης νὰ ἐκραγῇ ἐπαναστάσεως. Τὸ θεωρῶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον.

Ἀφοῦ, λοιπόν, εὐλογήσω δημοσίᾳ κατὰ τὸν πλέον ζωηρὸν καὶ ἐμφαντικὸν τρόπον τὸ κίνημα καὶ ἀφοῦ συστήσω τὴν ἐνίσχυσίν του ἀπὸ ὅλον τὸν δημοκρατικὸν κόσμον τῆς χώρας, θὰ πρέπει νὰ εὑρεθῶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ νὰ προλάβω τὴν δυσφήμησιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιχειρήσῃ ἡ κυβέρνησις διὰ τοῦ γραφείου Τύπου, διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτῶν τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ διὰ τῶν πρεσβειῶν. Πάντα ταῦτα ἐπιβάλλεται νὰ γίνουν μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα, προτοῦ ἐξαπολυθῇ ἡ συκοφαντικὴ ἐκστρατεία τῆς πρωτευούσης καὶ προτοῦ σημειωθοῦν τὰ φθοροποιὰ ἀποτελέσματά της.

"ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΑΣ ΔΙΑ ΝΑ ΕΜΠΝΕΩΜΕΘΑ,,

ΜΟΛΙΣ ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ἄκουσε —ἀμίλητος καὶ σιωπηλὸς ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη— τὰ λόγια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καταταράχτηκε.

— Ἐκείνη τὴν ὥρα· μοῦ ἔλεγε, καὶ καθὼς ἤμουν ὄρθιος κοίταζα σὰν κεραυνοβολημένος τὸ πάτωμα, πάγωσα καὶ κοκκάλωσα.

Τότε διεξήχθηκε μεταξὺ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ τοῦ πλοιάρχου, αὐτὸς ὁ διάλογος:

Βενιζέλος: Γιατὶ δὲν μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια;

Τριανταφυλλίδης: Κύριε πρόεδρε, τὴν κρίσιμο αὐτὴ στιγμή, ἐμεῖς ἀρχηγὸ δὲν ἔχουμε. Ὁ Πλαστήρας εὑρίσκεται εἰς τὰς Κάννας, καὶ δὲν γνωρίζομε πότε ἀκριβῶς θὰ ἔλθῃ. Μόνον, λοιπόν, ἡ δική σας παρουσία καὶ ἡ δική σας πνοὴ θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δύναμι νὰ καταλάβωμε τὸν στόλο. Πρέπει νὰ εἴσθε εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ σᾶς αἰσθανώμεθα κοντά μας. Νὰ σᾶς νοιώθουμε ἀρχηγό μας καὶ νὰ ἐμπνεύσωμεθα ἀπὸ Σᾶς. Μόνον σεῖς ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς ὁδηγήσετε εἰς τὴν νίκην.

Βενιζέλος: Ὥστε θεωρεῖς τὴν παρουσία μου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπολύτως ἀπαραίτητο;

Δὲν εἶχε προλάβει νὰ τελειώσῃ τὸ ἐρώτημά τους ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ γίνηκε μιὰ σκηνή, ποὺ θὰ τὴν ἀκούσουμε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη:

— Τὴν στιγμὴν ἐκείνην· μοῦ εἶπε, πρὶν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὁλοκληρώσῃ τὸ ἐρώτημά του καὶ προτοῦ κἂν ἀρχίσω ἐγὼ νὰ δίδω τὴν ἀπάντησίν μου, ὁ ἰατρὸς Σκουλᾶς ἀπομακρυνθεὶς πρὸς τὰ ὀπίσω, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ὁρατὸς ἀπὸ τὸν πρόεδρον, ἔβαλε κεκαμμένον τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρός του μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω ὀδόντων του καὶ ἤρχισε νὰ τὸν δαγκώνῃ. Ἔκαμε, δηλαδή, τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην χειρονομίαν ἡ ὁποία σημαίνει: «Πρόσεξε. Ποῦ πᾶς. Τί θὰ πῇς. Μὴ σοῦ ξεφύγῃ λέξι, γιατὶ χαθήκαμε». Καὶ ὅλα αὐτὰ διότι, ὡς ἀντελήφθην, ὁ ἰατρὸς Σκουλᾶς ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συνίστων εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐξ Ἑλλάδος καὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν χώραν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος. Μοῦ ἔκαμε, λοιπόν, τὴν χειρονομίαν ἐκείνην διὰ νὰ μὲ προειδοποιήσῃ νὰ μὴ ἀντιταχθῶ ἐπιμόνως εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὅπως μεταβῇ εἰς Εὐρώπην πρὸς διαφώτισιν τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης. Ὅπως ἀποφύγω νὰ τὸν ὀξύνω καὶ ὅπως μὴ θελήσω νὰ τοῦ ἐπαναλάβω τὴν ἄποψιν ὅτι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ μᾶς δίδῃ τὴν δύναμιν ποὺ μᾶς ἐχρειάζετο διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἐγχείρημα.

"Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗ ΚΑΙ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΗ,,

ΜΑΤΑΙΑ ὅμως δάγκωνε τὸ δείχτη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ ὁ γιατρὸς Βασίλης Σκουλᾶς. Καὶ ἀκολούθησε νέος διάλογος:

Τριανταφυλλίδης: Κύριε πρόεδρε, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω ὅτι ἡ παρουσία σας εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι πρωταρχικῶς ἀπαραίτητη. Διότι ἐὰν ἀποτολμήσω καὶ μεταβιβάσω εἰς τοὺς συναδέλφους μου ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ ὅτι σεῖς θὰ φύγετε καὶ θὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ διαφωτίσετε τὴν κοινὴν γνώμην, θὰ χάσουν καὶ τὴν ἀγωνιστικὴ των διάθεσιν καὶ τὸ θάρρος των.

Βενιζέλος: Θὰ παραμείνω μαζί σας.

Τριανταφυλλίδης: Σᾶς εὐχαριστοῦμεν. Καὶ τώρα θὰ ἐπεθύμουν, κύριε πρόεδρε, νὰ σᾶς ἔλεγα ἐπὶ τῆς ἐπικειμένης δίκης τῆς ἀποπείρας τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, ὡρισμένας σκέψεις μου.

Βενιζέλος: Τὸ θέμα τῆς ἀποπείρας εἶναι ἐντελῶς προσωπικόν μου.

Τριανταφυλλίδης: Ὄχι, κύριε πρόεδρε, δὲν εἶναι προσωπικόν σας ζήτημα. Εἶναι ζήτημα ἐθνικὸν καὶ ἐνδιαφέρει ὅλους τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων.

Βενιζέλος: Σοῦ εἶπα ὅτι εἶναι ἀτομικόν μου θέμα καὶ ἀφορᾷ μόνον εἰς ἐμέ. Ἐκεῖνο ποὺ τὴν στιγμὴν αὐτὴν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλους σας εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτυχίας τῆς νέας ἐπαναστάσεως. Εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀφιερώσετε πᾶσας τὰς δυνάμεις σας.

Τριανταφυλλίδης: Μάλιστα, κύριε πρόεδρε. Τώρα ποὺ γνωρίζομεν ὅτι θὰ εἶσθε κοντά μας, ἡ παρουσία σας, καὶ μόνον θὰ μᾶς δίνῃ φτερά.

Βενιζέλος: Αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον καὶ πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ. Διότι, ἐὰν δὲν γίνῃ, τότε ταχέως, ταχύτατα, θὰ ἔχωμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν πολιτειακὸν πρόβλημα καὶ βεβαίαν παλινόρθωσιν τοῦ Γεωργίου. Ἤδη ὅταν ὁ Γεώργιος ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Μεσόγειον ἐπιβαίνων ἐμπορικοῦ σκάφους, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων Κώστας Κοτζιᾶς ἀπέστειλε χαιρετιστήριον τηλεγράφημα ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων — ὡσὰν ὁ Γεώργιος νὰ ἦτο βασιλεὺς ἐν ἐνεργείᾳ καί, μάλιστα, εἰς ὅλην τοῦ τὴν αἴγλην. Ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης, ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν ὁ ἴδιος, προσωπικῶς, δὲν ἐπιθυμῇ τὴν ἀνακίνησιν τοῦ καθεστωτικοῦ καὶ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματος, δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν καὶ λόγῳ ἠπίου χαρακτῆρος καὶ λόγῳ συνθηκῶν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΤΩΝ

ΚΑΙ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κλείνοντας τὸ διάλογό του μὲ τὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη πρόσθεσε αὐτά:

Βενιζέλος: Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας θὰ κάμουν τὸ καθῆκόν τους. Διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν οἱ ἀξιωματικοὶ ὅτι ἐξελίχθησαν καὶ ἔλαβον τοὺς βαθμούς των ἐπὶ Δημοκρατίας, ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τῆς ὁποίας τοὺς ἐπεφυλάχθησαν ἰδιαίτεραι τιμαί, στοργικαὶ περιποιήσεις καὶ ἀποτελεσματικαὶ παροχαί. Ἔχουν συνεπῶς, καὶ ἐθνικὸν χρέος ἀλλὰ καὶ πάντα προσωπικὸν λόγον, νὰ ὑποστηρίξουν καὶ αὐτοὶ τὸ δημοκρατικὸν καθεστὼς τῆς χώρας, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὰ κεκτημένα νὰ μὴ διακινδυνεύσουν, ἀλλὰ νὰ τὰ διατηρήσουν καὶ τὴν περαιτέρω προστασίαν των νὰ ἐξασφαλίσουν. Πρέπει οἱ πάντες νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν: Ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα, βαδίζομεν σταθερῶς πρὸς μοναρχικὴν παλινόρθωσιν.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ κίνημα πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ ὁπωσδήποτε. Ἐπιτυγχάνοντος δὲ τοῦ κινήματος θὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν χώραν μία προσωρινὴ στρατιωτικὴ κυβέρνησις, ἥτις, ἀφοῦ ἀσκήσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐπί τινα χρόνον, θὰ προετοιμάσῃ τὴν χώραν δι' ἐκλογάς. Εὔχομαι, λοιπόν, φρόνησιν καὶ ἐπιτυχίαν.

Προτοῦ δέ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀποχαιρετήσῃ τὸν συνομιλητή του, τοῦ εἶπε:

Βενιζέλος: Αὔριο τὸ πρωῒ ποὺ θὰ φύγῃς θὰ πάρῃς μαζί σου καὶ ἕνα ἐμπιστευτικὸ φάκελλο, τὸν ὁποῖο θὰ παραδώσῃς εἰς τὰ χέρια τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη.

Αὐτὸ καὶ ἔγινε. Ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης παρέλαβε τὸν ἐμπιστευτικὸ φάκελλο καὶ τὸν παράδωσε στὸν Ἀνδρέα Κολιαλέξη. Τότε δὲ ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ (Κ. Πράσσας Βλάχος, Ἀνδρέας Κολιαλέξης, Στ. Σαράφης) ἔγραψε (15 Φεβρουαρίου 1935) πρὸς τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ὅτι: «Ἀναφέρομεν λῆψιν ἐπιστολῆς σας καὶ ὁδηγιῶν σας πρὸς Γ., πρὸς Β. (Βεντήρην), πρὸς Π. (Πιστολάκην), τοῦ ἀντιγράφου μεγάλου μέρους τῆς πρὸς Ζ. (Ζάγκαν) ἐπιστολῆς σας, καθὼς καὶ ἀντιγράφου γενικῶν σας σκέψεων κομισθέντος παρὰ Τ. (Τριανταφυλλίδη). Οὐδεὶς διενοήθη ποτέ, κύριε πρόεδρε, νὰ διαπράξῃ ἀκρότητας ἐναντίον ἀμάχων προσώπων ἢ καὶ αἰχμαλώτων, οὐδὲ θέλομεν ποτὲ ἐπιτρέψει εἰς ἄλλους νὰ ὑποπέσουν εἰς πράξεις αἵτινες καὶ ἡμᾶς θέλουν ἐκθέσει καὶ τὸ ὅλον ἔργον καταρρίψει καὶ ζημιώσει».

Οἱ ἀνησυχίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου τὶς ὁποῖες προσπαθοῦσε νὰ κατευνάσῃ ἡ ἐπιτροπή, ἦταν ἐκεῖνες ποὺ εἶχαν γεννηθῆ μὲ ἀφορμὴ αὐτὰ ποὺ, καὶ ἀργότερα, εἶχε ἱστορήσει ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης: «Ἀπὸ καιρὸ εἶχα ζητήσει ἀπὸ τὸν κ. Ζάννα νὰ διατεθῇ ἕνα ποσὸ 40.000 δραχμὲς γιὰ νὰ ἐνοικιαστῇ ὁ τελευταῖος ὄροφος μιᾶς πολυκατοικίας ποὺ βρισκόταν δίπλα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ δέσποζε τοῦ ὑπουργείου καὶ μὲ πολυβόλα καὶ ἕνα μάτσο δυναμίτη ἦταν δυνατὸ ν' ἀχρηστευθῇ τὸ ὑπουργεῖο καὶ νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ὅσοι θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ».

Ἀποδείχνεται, λοιπόν, ὅτι ὁ Στέφ. Σαράφης, τὶς ἴδιες ὧρες ποὺ προσπαθοῦσε νὰ καθησυχάσῃ τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλο βεβαιώνοντάς τον ὅτι «οὐδεὶς διενοήθη ποτὲ νὰ διαπράξῃ ἀκρότητας», τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ὧρες σχεδίαζε μιὰ ἐλασίτικου τύπου δυναμιτιστικὴ ἀπόπειρα γιὰ «ν' ἀχρηστευθῇ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ὅσοι θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ»!

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΜΑΣ ΕΥΛΟΓΕΙ

ΕΤΣΙ ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ξαναγύρισε στὰς Ἀθήνας. Καὶ ἀφοῦ ἐκπλήρωσε τὶς εἰδικὲς ἐντολὲς ποὺ εἶχε παρμένες ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, εἶδε τοὺς συναδέλφους του ποὺ τοῦ εἶχαν πρωτοκάνει λόγο γιὰ τὸ ἑτοιμαζόμενο ἐπαναστατικὸ κίνημα.

— Τοὺς συνήντησα καὶ πάλιν εἰς τὸ σπίτι τοῦ πλοιάρχου Λογοθέτη· μοῦ ἔλεγε ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης. Ἐκεῖ δὲ μόλις συνεκεντρώθησαν ὅλοι τοὺς εἶπα: «ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εὐλογεῖ αὐτὸ τὸ κίνημα. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ πρόεδρος τὸ θέλει, θὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὸ καθῆκόν μου. Θὰ τὸ ἐπιτελέσω καὶ τώρα ὅπως τὸ ἐπετέλεσα, πρὸ εἴκοσι ἐτῶν, καὶ κατὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, ὁπότε ἀρχηγὸς ἦτο καὶ πάλιν ὁ μέγας Κρὴς πολιτικὸς». Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπεδόθην μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον.

Τὰ πράγματα δμως συνέχιζαν τὴ μοιραία πορεία τους. Τίποτα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀνακόψῃ τὸ δρόμο πρὸς τὴν καταστροφή. Καὶ μάταια εἶχε προσπαθήσει, ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιόλογους ναυτικοὺς συνεργάτες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τότε ἀντιπλοίαρχος, ἐν ἐνεργείᾳ, τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρῆς, νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴ του ἀπάνω σὲ ὡρισμένες ἀλήθειες. Μὰ ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἦταν ἀνένδοτος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐπιχειρηματολογία ἀνάλογη μὲ τὸ συζητητή. — Ὁ ναύαρχος Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρῆς ἀποφασίζει νὰ μιλήσῃ γιὰ πρώτη φορά. — Ἄγνωστη καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση. —

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΤΗΣ ΛΕΩΦΟΡΟΥ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΗΜΙΘΕΟΣ, ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΣΑΤΑΝΑΣ

Ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος εἶχε ψυχολογία καταδιωκομένου ζώου!

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

99ον

Η προσταγὴ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου πρὸς ὅσους τὸν πίστευαν, τὸν ἀγαποῦσαν, τὸν σέβονταν καὶ τὸν θαύμαζαν ἦταν ρητὴ καὶ κατηγορηματική: «Ἡ ἐπανάστασις πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον καὶ πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ»! Καὶ γιὰ νὰ πείσῃ, ὁ Κρητικὸς πολιτικός, τὸν ἑκάστοτε συνομιλητή του, ὅτι τὰ πράγματα ἔπρεπε νὰ γίνουν ὅπως ἀκριβῶς αὐτὸς τὰ ἤθελε, χρησιμοποιοῦσε —καθὼς ἔχουμε πῆ— ἀνάλογα, γιὰ τὸν καθένα, ἐπιχειρήματα. Γιὰ ἄλλους τὰ λεγόμενά του ἀφοροῦσαν σὲ θέματα ποὺ θὰ εἶχαν ἐνδοελληνικοὺς ἀντίκτυπους (θέματα «ἐσωτερικῆς καταναλώσεως», ποὺ ξεκίναγαν ἀπὸ τὴ «μεγάλη ἐθνικὴ ἰδέα» καὶ ἔφταναν ὡς τὶς ἐνδεχόμενες καταδιώξεις καὶ ἀντεκδικήσεις τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν καὶ πολιτῶν). Γιὰ ἄλλους τὰ εὐρήματά του ἀναφέρονταν σὲ προβλήματα ποὺ ἄγγιζαν τὴ διεθνὴ θέση τῆς χώρας καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ διατρέξῃ, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ Ἑλλάδα. Γιὰ ἄλλους μετερχόταν πιὸ ἁπλὲς μεθόδους, καὶ ἔψαχνε νὰ βρῇ τί θὰ ἀπηχοῦσε τυχὸν καὶ στὴ σφαῖρα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς τὴν πλασμένη γιὰ πιὸ «προσγειωμένες» καταστάσεις: ἀπὸ τὸ φιλότιμο ὡς τὰ ἀτομικὰ ἀκόμη μικροσυμφέροντα. Ἔτσι καὶ μὲ πολλὴ φυσικότητα εἶχε πῆ στὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ «δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν ὅτι ἐξειλίχθησαν καὶ ἔλαβον τοὺς βαθμούς των ἐπὶ Δημοκρατίας, ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τῆς ὁποίας τοὺς ἐπεφυλάχθησαν ἰδιαίτεραι τιμαί, στοργικαὶ περιποιήσεις καὶ ἀποτελεσματικαὶ παροχαί». Καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ «ἔχουν καὶ ἐθνικὸν χρέος, ἀλλὰ καὶ πάντα προσωπικὸν λόγον, νὰ ὑποστηρίξουν καὶ αὐτοὶ τὸ δημοκρατικὸν καθεστώς, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὰ κεκτημένα νὰ μὴ διακινδυνεύσουν, ἀλλὰ νὰ τὰ διατηρήσουν, καὶ τὴν περαιτέρω προστασίαν των νὰ ἐξασφαλίσουν».

ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΕΠΙΦΕΡΟΥΝ ΜΟΝΟ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ

Ὅπως τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδας στὸ Παρίσι Νικόλαο Πολίτη, ἔτσι καὶ μιὰ συζήτηση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὸν τότε ἀντιπλοίαρχο τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ σήμερα ἀντιναύαρχο Κωνσταντῖνο Ἀλεξανδρῆ, τοποθετήθηκε ἐπὶ «ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου». Ὁ κ. Ἀλεξανδρῆς ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (1934 — 1935) ὁ ἀρχαιότερος, «ἐν ἐνεργείᾳ», ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ποὺ μυήθηκε στὴν Ἐπανάσταση. Καὶ ἡ θέση ποὺ κατεῖχε στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Ναυτικοῦ ἦταν ἀπὸ τὶς πιὸ ἀξιόλογες, τὶς πιὸ ἐμπιστευτικὲς καὶ τὶς πιὸ βασικές. Ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας καὶ οἱ πλοίαρχοι Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ Ἰωάννης Χαλκιόπουλος (καὶ οἱ τρεῖς τους ἀπόστρατοι) τὸν τιμοῦσαν ἑξέχωρα. Καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἀνάγνώρισαν σᾶν ἐπιτελάρχη τους καὶ στὸ προπαρασκευαστικὸ στάδιο, καὶ ὕστερα σᾶν «δεξὶ χέρι» τοῦ ναυτικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κινήματος καὶ τοῦ ἀρχιεπιστολέα του. Καὶ γι' αὐτὸ (καὶ γιὰ ὅλα τὰ ναυτικά, ἐπιτελικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα του) τοῦ ἀνάθεσαν νὰ καταρτίσῃ, μαζὶ μὲ ἄλλους συναδέλφους του, τὸ σχέδιο γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου.

... Ὅταν εἶναι μαζί μας ὁ Ἀλεξανδρῆς ἔλεγε ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας θὰ ἔλθουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ κυρίως ἰσόβαθμοί του καὶ νεώτεροι ἀξιωματικοί. Διότι τὸ πρόσωπόν του τοὺς ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀναμιγνύονται συνεχῶς εἰς κινήματα, παριστάνοντες τοὺς παράγοντας τῆς Δημοκρατίας. Ἡ παρουσία τοῦ ἀρίστου αὐτοῦ ἀξιωματικοῦ εἶναι μία ἐγγύησις δι' ὅλους ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο ἐπιβάλλεται πράγματι νὰ γίνῃ διὰ τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος...

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἤξερε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ γιὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἔτρεφε προσωπικὴ ἐκτίμηση γιὰ τὸν ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ ἐπέμενε ὅτι «πρέπει νὰ εἶναι μαζί μας».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς ὅταν τὸν παρακάλεσα νὰ μοῦ ἱστορήσῃ τὸ ρόλο του στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἤμουν πάντοτε ἐναντίον τῶν κινημάτων, τὰ ὁποῖα μόνον καταστροφὰς δύναται νὰ ἐπιφέρουν εἰς τὸν τόπον. Δι' αὐτὸ καὶ ἕως τώρα, τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη ἔκτοτε, ἀπέφυγα νὰ ἱστορήσω διεξοδικῶς τὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἐγὼ τὰ ἔζησα. Βεβαίως ἐρωτώμενος ἔδιδα, μετὰ πολλοῦ κόπου, ὡρισμένας πληροφορίας, ἀλλὰ μοῦ ἦτο λίαν δυσάρεστο νὰ ὑπεισέρχωμαι εἰς λεπτομερείας. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀποφασίζω νὰ συζητήσω ἐκτενέστερον.

Λέω:

— Ἡ γνώση, κύριε ναύαρχε, εἶναι ὁ καλύτερος δάσκαλος καὶ ὁδηγὸς γιὰ τὶς γενιὲς ποὺ ἔρχονται. Ἡ ἄγνοια φέρνει σύγχυση. Καὶ ἡ σύγχυση γεννάει πολλὲς πλάνες. Μόνο ἅμα ξέρει κανεὶς ἕνα κακὸ καὶ τὶς συνέπειές του, μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ ἐγκαίρα καὶ ἀποτελεσματικά.

Καὶ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς μοῦ ἀπαντᾶ:

— Αὐτὰ εἶναι σωστά. Καὶ αὐτὰ μὲ κάμνουν, ἕνα τρίτον αἰῶνος ἀπὸ τὴν περίοδο 1934 — 1935, νὰ δέχωμαι νὰ ὁμιλήσω ἐπὶ τόσων δυσαρέστων πραγμάτων.

ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΗΜΙΘΕΟΣ, ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΣΑΤΑΝΑΣ

Πρὶν ὅμως μπῇ στὴν κυρίως ἱστόρησή του, ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, κάνει γενικώτερες ἀναγωγές:

—Προτοῦ σᾶς ἱστορήσω τὰ τοῦ κινήματος· μοῦ λέει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τῆς περιόδου 1943 — 1944 θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ δι' ὀλίγων εἰς τὰ αἴτια, ἅτινα τελικῶς ὡδήγησαν εἰς τὸ καταστροφικὸν κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Βασικὸν δὲ αἴτιον καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης περιπετείας ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ τὸ ὁποῖον κατατρύχει πάντοτε τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει προκαλέσει τόσας συμφορὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος ἐνεπνεύσθη καὶ καθωδήγησε τὴν ἐπανάστασιν τῆς 1ης Μαρτίου, ἦτο, ἀναμφισβητήτως, μία ἰσχυρὰ προσωπικότης. Καὶ ὡς μία τοιαύτη προσωπικότης ἔδῃ μιούργησεν ἐντόνους ἀντιδράσεις. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον εἰς αὐτὸν τὸν ἐθεώρουν περίπου ὡς ἡμίθεον καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν παντοῦ. Δὲν εἶχον κανένα δισταγμὸν ὅταν ἐπρόκειτο περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἐάν, πρὸς στιγμήν, ἐγεννᾶτο κάποιος δισταγμός, ἐκάμπτετο εὐθὺς ὡς ἠκούετο ἐκεῖνος ὁμιλῶν. Ἤκουε, ὡς οἱ πάντες ἔχουν ἀναγνωρίσει, μίαν ἀπεριόριστον καὶ ἀπαράμιλλον γοητείαν. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἐθεώρουν ὡς σατανᾶ. Καὶ ἐπίστευον καὶ αὐτοὶ εἰλικρινῶς ὅτι πᾶν κακὸν μόνον ἐξ ἐκείνου ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ. Δι' αὐτὸ καὶ ἀπεπειράθησαν δὶς νὰ τὸν δολοφονήσουν — καὶ τοῦτο πέραν τῶν ἄλλων ἀποπειρῶν, αἵτινες εἶχον μελετηθῆ χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πραγματοποιηθοῦν.

Ἡ δευτέρα, μάλιστα, ἀπόπειρα, εἰς τὴν λεωφόρον Κηφισίας, γενομένη εἰς περίοδον, καθ' ἣν δὲν ἦτο κὰν πρωθυπουργὸς τῆς χώρας, ἀπόπειρα μελετηθεῖσα, δυστυχῶς, ἀπὸ ὄργανα αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους, ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσῃ —κατ' ἐμὲ τοὐλάχιστον— ἕνα αἴσθημα ἀγανακτήσεως καὶ ἀποτροπιασμοῦ, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὀπαδούς του, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ὑγιῶς σκεπτόμενον πολίτην. Αὐτὴ ἡ ἀπόπειρα, τῆς ὁποίας ἡ 10ης Ἰουνίου 1933, ὑπῆρξε πολὺ ἀποφασιστικὴ δι' ὅσα ἔκτοτε συνέβησαν.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΤΡΕΓΜΕΝΟΥ ΖΩΟΥ!

Ἐρωτῶ τὸν ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ, ἐὰν καὶ κατὰ τὴν δική του ἄποψη ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀφορμὲς ἢ ἡ βασικώτερη ποὺ ὡδήγησαν, τελικά, τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλο, στὴν ἀπόφαση γιὰ τὸ μαρτιάτικο κίνημα.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη ἐπηρέασεν ἀσφαλῶς καὶ μάλιστα λίαν ἀποφασιστικῶς τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, εἰς τὴν πορείαν τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἠκολούθησεν. Τὸν ἐπηρέασε, πρωτίστως, ψυχολογικῶς. Τὸν ἔκαμε νὰ ἔχῃ τὴν ψυχολογίαν τοῦ καταδιωκομένου ζώου — τοῦ κατατρομαγμένου ἀγριμιοῦ. Εἰς τὴν ψυχολογικὴν αὐτὴν κατάστασιν καὶ εἰς τὴν πεποίθησιν τὴν ὁποίαν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, εἶχε περὶ τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀντιπάλων του, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ τὸ ἀπονενοημένον διάβημα τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ἐρώτηση:

— Ἡ ἀπόπειρα καὶ ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτήν, ἦταν ἡ μόνη ἀφορμὴ ἐκείνου ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἀποκάλεσε «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»,

Ἀπάντηση:

— Ἀσφαλῶς θὰ εἶχε καὶ ἄλλους σημαντικωτέρους, ἴσως, λόγους, ἀναγομένους εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ἡ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ ἰδιοφυΐα του εἶχε ἀποδειχθῇ, ἐκ τῶν πραγμάτων, κατ' ἐπανάληψιν. Πάντως πολλοὶ παράγοντες θὰ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀχθῇ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀπόφασιν, ἡ πραγματοποίησις τῆς ὁποίας ἐπεφύλαξε καὶ εἰς τὴν χώραν γενικῶς καὶ εἰς τοὺς μετασχόντας τοῦ κινήματος, ἰδιαιτέρως, τόσον σκληρὰς τύχας.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΟ 1922

Πῶς ὅμως ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς δέχθηκε, παρὰ τὶς πεποιθήσεις του, νὰ πάρῃ μέρος σέ μιὰ ἐπαναστατικὴ κίνηση, ποὺ μποροῦσε νὰ ἔχῃ (ὅπως καὶ εἶχε) τόσο καταστροφικὲς συνέπειες γιὰ τὴν Ἑλλάδα;

Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ὁ συγγραφέας τόσων, κλασσικῶν πιά, ναυτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἔργων («Ἐξωτερικὴ Βλητική» καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἐγχειρίδια, «Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος», «Ἡ θαλασσία δύναμις εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος», «Τὸ ναυτικὸν μας κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον 1941 — 1945», «Ἡ θαλασσία δύναμις εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας», «Ἡ ἀναβίωσις τῆς θαλασσίας μας δυνάμεως κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν» κ.λ.), ἀπαντᾷ:

— Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγὼ ἤμουν ἀντιπλοίαρχος, ἀπασχολούμενος εἰς τὸ καθαρῶς ναυτικόν μου ἔργον, ὡς διοικητοῦ τῶν Β' καὶ Γ' Διοικήσεων τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ. Οὐδέποτε εἶχον ἀσχοληθῇ μὲ τὰ κινήματα —καὶ ἦσαν τόσα πολλὰ καὶ σχεδὸν ἀλλεπάλληλα ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι τοῦ 1935 — διότι τὰ ἐθεώρουν γενικῶς καταστρεπτικὰ καὶ οὐδόλως ὑποβοηθητικὰ διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρώτηση:

— Δὲν εἴχατε πάρει μέρος σὲ κανένα κίνημα καὶ σὲ καμμιὰ ἐπανάσταση ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες ἐπαναστάσεις ποὺ κατατάλάνισαν τὸν τόπο μας ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1935; Καὶ οὔτε παλαιότερα εἴχατε ἀναμιχθῇ στὶς ἐσωτερικὲς ἀναταραχὲς ποὺ ἄρχισαν μόλις σχεδὸν τέλειωσαν οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι τοῦ 1912—1913 καὶ κηρύχθηκε ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος τοῦ 1914 — 1918; Σεῖς ποὺ ὡς νεαρὸς ἀξιωματικὸς πήρατε μέρος στὴ ναυμαχία τῆς Ἕλλης (3 Δεκεμβρίου 1912) καὶ τῆς Λήμνου (5 Ἰανουαρίου 1913), ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ» μὲ τὸν ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη, δὲν ἀκολουθήσατε τὸν ἀρχηγὸ σας στὸ κίνημα ποὺ μὲ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ τὸν στρατηγὸ Παναγιώτη Δαγκλῆ, ἔγινε στὴ Θεσσαλονίκη, τὸ 1916; Δὲν εἶσθε, δηλαδή, ἀπὸ τοὺς ἀποκληθέντες «ἀμυνίτες»;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Ἐξαίρεσιν εἶχα κάμει μόνον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922. Διότι εὑρεθεὶς ἐν Χίῳ ὅπου ἀπεστάλην, ὡς πλωτάρχης, τάς παραμονὰς τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, μετὰ τοῦ τότε ἀντιπλοιάρχου καὶ εἶτα ναυάρχου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Δημητρίου Φωκᾶ —ὅστις ἐτελεύτησε τὸ βίον πρότινων ἡμερῶν — πρὸς ὀργάνωσιν ναυτικῆς βάσεως, διὰ τὴν διαπεραίωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν προσφύγων, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Τσεσμὲ εἰς τὴν νῆσον, εἶδον μὲ τὰ μάτια μου τὴν ἔκτασιν τῆς τεραστίας ἐθνικῆς καταστροφῆς. Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὰ θλιβερὰ ἐκεῖνα ράκη τῆς νικηφόρου στρατιᾶς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶδα τὸ ξερρίζωμα τῶν ἀπὸ χιλιετιῶν καὶ ἀπὸ αἰώνων Ἑλληνων τῆς ἑλληνικῆς μικρασιατικῆς γ...

ΜΙΑ ΦΡΙΚΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς σταματᾶ. Σκέπτεται. Ἀναπολεῖ. Καὶ σὲ λίγα δευτερόλεπτα συνεχίζει:

— Μόνον ὅσοι εἶδαν τὸ τρομακτικόν, τὸ φρικαλέον, τὸ ἀποτροπιαστικὸν ἐκεῖνο θέαμα, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθοῦν διατί παρέδην τὰς ἀρχάς μου καὶ ἐδέχθην νὰ μετάσχω τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922. Ἡ ἐσχάτη κατάπτωσις τῶν μέχρι πρό ὀλίγου νικητῶν, μοῦ προεκάλει φρίκην. Ἡ ἀναρχία, τό μῖσος, ἡ ἄνευ προηγουμένου κακότης, τὸ ξύπνημα τῶν κτηνωδῶν ἐνστίκτων, συνετάραζαν κάθε καρδίαν καὶ συνεκλόνιζαν κάθε λογικόν ὄν. Διά νά ἀντιληφθῆτε τήν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπίνης ἐκείνης κολάσεως, τῆς κολάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μεταβληθῆ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, θά σᾶς ἀναφέρω μόνον ἓν περιστατικόν κατ' ἐξακολούθησιν ἐπαναλαμβανόμενον. Ὄχι ἁπλῶς τινές, ἀλλά πλεῖστοι ὅσοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ὡς ράκη πλέον, συνίστων μέχρι πρό ὀλίγου χρόνου, τήν δοξασμένην μικρασιατικήν στρατιάν, ἐκυβοπαίκτουν ἀκόμη καί τά ἱερά ἄμφια ἤ τάς ἁγίας εἰκόνας, τάς ὁποίας, φεύγοντες, εἶχον διαρπάσει ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἰωνικῆς γῆς. Καὶ κυβοπαικτοῦντες ἐλογομάχουν καί λογομαχοῦντες διεπληκτίζοντο, καί ἥρπαζεν ὁ εἷς ἀπό τάς χεῖρας τοῦ ἄλλου τά τιμαλφέστερα τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως καί συμβολικώτερα ἀντικείμενα. Ἀπευθυνόμενοι δὲ οἱ οὕτω πράττοντες πρός ἡμᾶς τούς ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ, οἵτινες, λόγω τοῦ θέρους, ἐφέρομεν ἀκόμη λευκάς στολάς, ἐφώναζον: «Ἐσᾶς μέ τά ἄσπρα θά σᾶς κάψουμε!». Καί τοῦτο διότι ἀπήτουν νά μή τούς ἀποβιβάσωμεν ἀπό τά πλοῖα εἰς τὴν Χίον — εἰς τρόπον ὥστε, ἐπανερχόμενοι εἰς Τσεσμέ νά παραλάβωμεν καί νά διασώσωμεν καί ἄλλους στρατιώτας καί πρόσφυγας — ἀλλά νά τούς μεταφέρωμεν ἀπ' εὐθείας εἰς τάς ἰδιαιτέρας πατρίδας των.

Καὶ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς προσθέτει:

— Ἡ ἄνευ προηγουμένου οἰκτρά αὐτή κατάστασις ἐσταμάτησε μόνον ὅταν ἀφίχθησαν εἰς Χίον τά συγκεκροτημένα τμήματα τοῦ τότε συνταγματάρχου Ν. Πλαστήρα. Καί δι' αὐτό ὅταν οὗτος μᾶς ἐκάλεσε, περί τήν 4ην πρωινήν, μετά τοῦ ἀντιπλοιάρχου Δημ. Φωκᾶ, διά νά μᾶς ἐρωτήσῃ ἐάν δεχώμεθα νά μετάσχωμεν ἐπαναστάσεως, ἀμφότεροι, καί ἄνευ οὐδενός διστάγμοῦ, ἀπηντήσαμεν καταφατικῶς.

Αὐτή ἦτο ἡ μοναδική ἐπανάστασις εἰς τήν ὁποίαν ἔλαβον μέρος. Ἦρκει δὲ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνασυγκρότησις τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἔβρου, διά νά τύχω δικαιώσεως διά τήν ἀπομάκρυνσίν μου ἐκ τῶν παγίων καί ἀμετακινήτων ἀντικινηματικῶν ἀρχῶν μου.

ΜΑΚΡΥΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἐρώτηση:

— Καὶ στὰ τόσα καὶ τόσα στρατιωτικὰ κινήματα ποὺ ἔγιναν ἢ ποὺ ὠργανώθηκαν χωρὶς τελικὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν δὲν εἴχατε οὔτε τὴν ἐλάχιστη ἀνάμιξη ἢ ἔστω γνώση.

Ἀπάντηση:

— Σᾶς εἶπα ὄχι. Μετέσχον ὅμως, βεβαίως, τῆς προσπαθείας διά τήν ἀνατροπήν τοῦ διατάκτορος στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου, κατ' Ἰούνιον τοῦ 1926. Διότι ἐπίστευον, παιδιόθεν, εἰς τήν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας, ὄχι εἰδικῶς τῆς ἀβασιλεύτου, ἀλλ' εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀληθοῦς Δημοκρατίας. Ἡ ἀβασίλευτος ἤ ἡ βασιλευομένη Δημοκρατία ἀφορᾶ εἰς τόν ἐξωτερικόν τύπον τοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἀληθής ὅμως Δημοκρατία, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐξωτερικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος τήν περιβάλλει, εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετος. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι οὐδόλως ἠσχολούμην μὲ τήν πολιτικήν καί δή μὲ τά ἐσωτερικά πολιτικά προβλήματα τοῦ τόπου ἢ τάς πολιτικάς διαμάχας τῶν κομμάτων καί τῶν παρατάξεων. Διότι κατά κύριον καί ἀποκλειστικόν λόγον μὲ ἀπησχόλει ἡ ναυτική μου σταδιοδρομία, εἰς τήν ὁποίαν εἶχα ἀφιερώσει τήν ζωήν μου.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ συνέβαιναν ὡς τὶς 6 Ἰουνίου 1933, ποὺ γίνηκε ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς. Ἀπὸ τὴ νύχτα ἐκείνη μιὰ μεταβολὴ σημειώθηκε στὴ σκέψη καὶ στὶς ἀποφάσεις τοῦ τότε ἀντιπλοιάρχου καὶ σημερινοῦ ἀντιναυάρχου Κ. Ἀλεξανδρῆ. Καὶ ὅταν λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, βρέθηκε μέ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ συζήτησε μαζί του, τότε καὶ οἱ ἐνδοιασμοί του γιὰ τὸ «ἀπονενοημένο διάβημα» ὑποχώρησαν. («Ὡς που κάμποσους μῆνες ἀργότερα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοῦ εἶπε πὼς «εἶχε δίκιο» —μὰ ἦταν ἀργά). Τό τί δὲ λέχθηκε στὴ συζήτηση ἐκείνη θὰ μᾶς τὸ ἱστορήσῃ, αὔριο, ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μάταιες οἱ καλοπροαίρετες διαθέσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ Παν. Τσαλδάρη. — Ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του. — Ἡ ὁμοιογένεια τοῦ ναυτικοῦ καί ἡ ἀνομοιογένεια τοῦ στρατοῦ. — Ἄτομα, σκοποί, ἐπιδιώξεις. — Διαφορὲς κατευθύνσεων καὶ ἐπιδιώξεων. — Συζήτησις Ἐλ. Βενιζέλου καί Κ. Ἀλεξανδρῆ περὶ θαλασσίας δυνάμεως.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔβλεπε τὴν ἐπανάστασι ὡς... ἐγχείρησιν!

Η ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΔΥΝΑΜΙ ΚΑΙ Ο "ΕΡΕΘΙΣΜΟΣ,,

100ον

ΑΥΤΟΙ ποὺ ζοῦσαν πιὸ κοντὰ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἢ πού, κατὰ ἕνα τρόπο, τὸν πλησίαζαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισίας, μποροῦσαν νὰ νιώσουν πόσο ἀληθινὸ ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ὁ ναύαρχος Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρῆς (χρησιμοποιῶντας τὸν ἀνάλογο γαλλικὸ ὁρισμὸ) ἀποκάλεσε «ψυχολογία τοῦ καταδιωκομένου ζώου» —ἢ τοῦ «κατατρομαγμένου ἀγριμιοῦ». Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἀπόκρυβε τὴν ψυχολογικὴ αὐτὴ κατάστασή του. Καὶ ὅσο κι' ἂν ἔλεγε ὅτι «τὸ θέμα εἶναι προσωπικὸ του», δὲν ἔπαυε νὰ γράφη καὶ στὸν πρεσβευτὴ Νικόλαο Πολίτη, ὅτι στὰς Ἀθήνας κινδυνεύει ἡ ζωή του, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπιβουλεύονται καὶ ποὺ κυκλοφοροῦν ἐλεύθεροι στοὺς δρόμους, ἢ στὴ γυναῖκα του Ἕλενα ὅτι δὲν ξαναγυρίζει στὴν πρωτεύουσα τὴ στιγμὴ ποὺ «ὑπάρχει ἡ παροῦσα κυβέρνησις τῶν δηλοφόνων», προσθέτοντας ὅτι: «Τοὺς ὀνομάζω ἔτσι, ἐφ' ὅσον ὁ πρωθυπουργὸς ἀρνεῖται νὰ στιγματίση τὰ κηρύγματα τῶν φιλικῶν του ἐφημερίδων ὅτι πρέπει νὰ σκοτωθῶ». Αὐτὴ ἡ ψυχολογία τὸν παρακολουθοῦσε παντοῦ. Ἀκόμα καὶ στὸ Ἐδιὰν τῆς Γαλλίας, ὅπου —καθὼς μᾶς ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Δημήτριος Τ. Ν. Μπότσαρης— τὸν προστάτευε, τόσο ἐνδεικτικά, ἀπὸ «παντὸς κινδύνου», ὁ πιστὸς παραστάτης του καπετὰν Παυλῆς Γύπαρης. (Ἀλλὰ θὰ δοῦμε ἀργότερα, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή μας, πόσο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προστάτευε, μὲ τὴ σειρά του, καὶ φρόντιζε τὸν ἀγαπημένο του «σύντεκνο»).

Ἔτσι ἀπόβαιναν μάταιες ὅλες οἱ καλοπροαίρετες διαθέσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, καὶ οἱ κατευναστικὲς συναντήσεις στὸ γραφεῖο τοῦ τραπεζίτη Διονύση Λοβέρδου, καὶ οἱ εἰδικές ἀποστολὲς τοῦ Ἄγγελου Μεταξᾶ. Οἱ προσκλήσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος πρὸς τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων: «Ἔλα στὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ λειτουργήση ὁμαλὰ τὸ πολίτευμα καὶ ὁ κοινοβουλευτικὸς βίος καὶ πάρε ὅποια μέτρα προσωπικῆς σου ἀσφαλείας θεωρεῖς ἀπαραίτητα, τοῦ Κράτους ἀναλαμβάνοντος ὁποιαδήποτε σχετικὴ δαπάνη», οἱ εἰλικρινεῖς αὐτὲς προσηλώσεις τοῦ Κορίνθιου πολιτικοῦ δὲν βρίσκανε καμμιὰ ἀνταπόκριση στὸν Κρητικὸ συνάδελφό του. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τραβοῦσε μὲ παρωπίδες τὸν ἐπαναστατικό του δρόμο.

— Πάντως ὅμως μοῦ ἔλεγε ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, συνεχίζοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του, πάντως ἡ κατάστασις ἦτις ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν δευτέραν ἀπόπειραν, τὴν ἀπόπειραν, δηλαδή, τῆς λεωφόρου Κηφισίας, ἦτο τόσον ζοφερά, ὥστε οὐδένα Ἕλληνα πολίτην ἠμποροῦσε νὰ ἀφήση ἀδιάφορον.

ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς ἔφθασε στὸ πιὸ ἀποκαλυπτικὸ σημεῖο ἀπὸ τὴν ἀφήγησή του—ἀφήγηση ποὺ τριανταένα χρόνια ἀργήθηκε νὰ κάνη διεξοδικὰ καὶ μὲ λεπτομέρειες.

—"Οταν μοῦ ἔλεγε, τό πρῶτον μοῦ ἐπροτάθη, ἀπὸ διαφόρους συναδέλφους μου ναυτικούς — ἐν οἷς καὶ οἱ πλοίαρχοι Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ Ἰωάννης Χαλκιόπουλος — νὰ συμμετάσχω εἰς κίνημα ὀργανούμενον ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἠρνήθην. Ναί, κατ' ἀρχὰς ἠρνήθην. Ἀκολούθως δὲ προσεπάθησα νὰ τοὺς πείσω ὅτι τὸ κίνημα δὲν θὰ ἔλυε τὴν κατάστασιν.

Αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας μοῦ ἔδωκαν τότε, σχετικῶς μὲ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κινήματος ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, μοῦ ἀφῆκαν πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τῶν πιθανοτήτων ἐπιτυχίας αἵτινες ἐνεφανίζοντο.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ναυτικοῦ ἡ προσπάθεια διαίας καταλήψεως τοῦ στόλου, τὴν ὁποίαν ὤφειλε τοῦτο νὰ ἀναλάβη παρουσίαζεν ὡς στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις, ἀκόμη μεγαλυτέρας δυσκολίας. Καὶ αἱ δυσκολίαι αὗται ὡδήγουν εἰς πολλὰς σκέψεις καὶ ἐπετείνοντο, λόγω τῶν προληπτικῶν μέτρων, ἅτινα εἶχον ληφθῆ ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ναυάρχου Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου, ἔχοντος καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδιαιτέραν ἐμπειρίαν.

Ἐν τούτοις μεταξὺ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς οὐσιώδης διαφορά: Οἱ μὲν τοῦ στρατοῦ — οἱ ἀξιωματικοὶ βεβαίως— ἐχαρακτηρίζοντο διὰ πλήρη ἀνομοιογένειαν καὶ ἀτόμων καὶ σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ, ἄλλοι ἐν ἀποστρατείᾳ καὶ δὴ οἱ τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καὶ ἄλλοι ἐν ἀποστρατείᾳ ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ. Ἡ ἔλλειψις δὲ ἑνότητος ἀπέβαινε εἰς βάρος τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ἐξ ἀντιθέτου τὸ ναυτικὸν ἐχαρακτηρίζετο δι' ἀπόλυτον ὁμοιογένειαν, ἀλλὰ πρωτίστως διὰ ταυτότητα σκοποῦ. Ὁ ἄμεσος δὲ σκοπὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ στόλου, ἵνα ἐν συνεχείᾳ συμπράξῃ μὲ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος. Ἐπὶ πλέον οἱ φερόμενοι ὡς ἀρχηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ Ἰωάννης Δεμέστιχας, Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ Ἰωάννης Χαλκιόπουλος, ἦσαν ἀξιωματικοὶ ἀπολαύοντες σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως, λόγω τῆς ἱκανότητός των καὶ τῶν πολλῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας εἶχον προσφέρει εἰς τὸ ναυτικόν.

Ἐρώτησις:

— Δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιο καὶ στὴν ξηρά; Δὲν ὑπῆρχε ἑνότης;

Ἀπάντησις:

— Σᾶς ὡμίλησα ἤδη περὶ ἀνομοιογενείας καὶ τῶν ἀτόμων, καὶ τῶν σκοπῶν, καὶ τῶν ἐπιδιώξεων. Ὑπῆρχον πλείονες τῆς μιᾶς τάσεις, αἵτινες ἐν πολλοῖς ἀλληλοσυνεκρούοντο ἐπὶ μεγίστη βλάβη τοῦ τεθέντος γενικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ. Εἰς τὴν ξηρὰν δὲν ἐγνώριζον τίς ἢ τίνες θὰ ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἐγχειρήματος, ἴσως δὲ καὶ εἰς τί ἐπακριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ ὅλη προσπάθεια. Πάντα δὲ ταῦτα κατεδείχθησαν εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς συνέχισε:

— Ἡ κατάστρωσις τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν τοῦ στόλου ἔγινε μετὰ πάσης λεπτομερείας. Εἶχε δὲ καθορισθῆ ὅτι εὐθὺς ὡς θὰ ἐπετύγχανεν τὸ ἐγχείρημα καὶ θὰ κατελαμβάνετο ὁ στόλος, θὰ εἰδοποιοῦντο οἱ μεμυημένοι ἐν τῇ φρουρᾷ τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπως κινηθοῦν ἀμέσως ἐντὸς τῆς πόλεως, ἵνα ἐπιτελέσουν ὡρισμένους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. Τοῦτ' αὐτὸ θὰ συνέβαινε καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Καβάλας.

Βάσει τῆς ἀνωτέρω γενικῆς εἰκόνος αἱ ἀνησυχίαι μου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὅλου κινήματος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κατασιγασθοῦν, διότι ἀντελαμβανόμην ἐκ τῶν ὅσων ἐμάνθανον τὰς μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν συναδέλφων μας ἐπικρατούσας διαφορὰς κατευθύνσεων καὶ ἀντιλήψεων. Εἶχον δέ, ταυτοχρόνως, πολλὰς ἀμφιβολίας σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίτευξιν πλήρους ἀποτελεσματικῆς καὶ ταχείας ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Τὰς ἀνησυχίας μου αὐτὰς δὲν ἠρκέσθην νὰ μεταδιβάσω μόνον πρὸς τοὺς ἐν τῷ ναυτικῷ ἀρχηγοὺς τῆς μελλούσης νὰ ἀναληφθῆ ἐπιχειρήσεως. Ἔκρινα καθῆκον μου νὰ τὰς μεταδιβάσω προσωπικῶς καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Τοῦτο δὲ ἔπραξα.

Ἔτσι ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος τοῦ Γ.Ε.Ν. Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρῆς ζήτησε νὰ δῇ αὐτοπρόσωπα τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, πρᾶγμα ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δέχθηκε μὲ πολλὴ προθυμία καὶ πολὺ ἐνθουσιασμό. Ἐπρόκειτο, ἄλλωστε, νὰ συζητήση τὸ πιὸ προσφιλές του, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, θέμα: Τὴν ἑνέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Καὶ ἔσπευσε νὰ ὁρίση τὴν ὥρα ποὺ θὰ δεχόταν τὸν ἐξαίρετο ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ, ἕνα ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ναυτικὰ συγγράμματα τοῦ ὁποίου εἶχε βραβευθῆ, πρὶν λίγο καιρό, ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

"ΠΕΡΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ,,

Η συνάντηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου μὲ τὸν σημερινὸ ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ, γίνηκε στὸ μέγαρο τοῦ πρώτου —ἐκεῖ στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Λουκιανοῦ καὶ Βασιλίσσης Σοφίας, ὅπου τώρα στεγάζεται ἡ ἀγγλικὴ πρεσβεία. Καὶ γίνηκε λίγα εἰκοσιτετράωρα προτοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ξεκινήσῃ γιὰ τὸ τελευταῖο του ταξίδι στὴν Κρήτη.

— Παρέμεινα μετ' αὐτοῦ μοῦ ἱστόρησε ὁ ναύαρχος, ἐπί μίαν περίπου ὥραν. Ἀνέφερον δέ εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τὴν ὁποίαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἀνέλαβον, ἦτο μὲν ἐκτάκτως δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος, λόγω τῶν αὐστηρῶν μέτρων ἀσφαλείας, τά ὁποῖα, ὡς ἤδη σᾶς εἶπον, εἶχε λάβει ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ τά ὁποῖα εἶχον μεταβάλει τὸν ναύσταθμον εἰς ἀπροσπέλαστον φρούριον, ἀλλ' ὅτι, παρά ταῦτα ἔτρεφον πολλὰς ἐλπίδας δι' αἰσίαν ἔκβασιν. Διότι, προσέθεσα, ἡ ἐπιχείρησις παρουσίαζεν πολλὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, στηριζομένας εἰς τό ὅτι τόσον οἱ ἐν ναυστάθμῳ εὑρισκόμενοι συνωμόται, ὅσον καί ἡμεῖς οἵτινες θά κατηρχόμεθα ἐξ Ἀθηνῶν, θά ἐξετελοῦμεν τά ὅσα ἕκαστος εἶχεν ἀναλάβει, συμφώνως πρός τό σχέδιον. Καί ὄχι μόνον οὐδείς θά ἀπουσίαζεν, ἀλλ' ἴσως καί πολλοί ἐκ τῶν μή μεμυημένων θά παοεσύροντο λόγω τῆς ἐκτιμήσεως τήν ὁποίαν ἔτρεφον πρός ἡμᾶς τούς ἄλλους.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος παρακολουθοῦσε μὲ πολλὴ προσοχὴ τὴν ἀναφορὰ ποὺ τοῦ ἔδινε ὁ ἐπιτελικὸς ἀντιπλοίαρχος. Καὶ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη δὲν τοῦ εἶχε κάνει οὔτε τὴν ἐλάχιστη διακοπή.

Καὶ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς συνέχισε:

— Ἐκεῖνο ὅμως τό ὁποῖον, ὡς ἀνέφερον εἰς τόν Ἐλ. Βενιζέλον, μοῦ ἐγέννα πολλάς ἀμφιβολίας ἦτο ὁ ρόλος τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ὡς ἐκ τῶν ἀμφιβολιῶν μου δέ, μοῦ ἐδημιουργεῖτο τό ἑξῆς σοβαρώτατον πρόβλημα, μετά συμπεράσματος: Ἐάν τό κίνημα δέν ἐπεκράτει ἤ τοὐλάχιστον δέν προεκάλει σοβαρόν ἀντιπερισπασμόν ἐντός τῶν Ἀθηνῶν, τότε, συμφώνως μέ τήν ἱστορίαν τῶν κινημάτων, ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένον.

Διετύπωσα ἐπίσης τάς ἀμφιβολίας μου σχετικῶς πρός τήν πραγματοποίησιν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν φρουρῶν Θεσσαλονίκης καί Καβάλας, εὐθύς ὡς θά ἐπραγματοποιεῖτο παρ' ἡμῶν ἡ κατάληψις τοῦ στόλου.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μέ ἤκουσε μέ προσοχήν, ἀλλά μοῦ ἀπήντησεν ὅτι καί ἐάν ἀκόμη τό κίνημα ἀπετύγχανε ἐντός τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' ὅσον θά εἴχομεν τόν στόλον, ἡ τελική του ἐπιτυχία θά ἦτο ἐξησφαλισμένη. Μοῦ εἶπε δέ, μάλιστα, εἰς μίαν στιγμήν: «Σεῖς, κύριε Ἀλεξανδρῆ, πού ἔχετε γράψει τόσα ὡραῖα πράγματα περί τῆς θαλασσίας δυνάμεως διατυπώνετε αὐτάς τάς ἀμφιβολίας;».

ΗΤΑΝ ΚΑΠΩΣ ΕΡΕΘΙΣΜΕΝΟΣ...

ΑΠΟ τὸ σημεῖο αὐτό, ἀνάμεσα στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Κ. Ἀλεξανδρῆ, διεξήχθηκε μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση.

— Ὅταν συνέχισε ὁ ναύαρχος, μοῦ ἐπεκαλέσθη ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τάς ἀπόψεις μου περί θαλασσίας δυνάμεως τάς ὁποίας εἶχον ἀναπτύξει εἰς τό ἱστορικόν ἔργον μου «Ναυτικαί Ἐπιχειρήσεις τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος», τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς θαλασσίας δυνάμεως εἶναι μακροπρόθεσμος καί οὐδέποτε ἐκδηλοῦται ἀμέσως. Οὐδέποτε, δηλαδή, τά ἀποτελέσματά της καθίστανται ταχέα καί βαθύτερον ἐντυπωσιακά — πλήν τοῦ ἐντυπωσιακοῦ μέρους μιᾶς νικηφόρου ναυμαχίας. Καί ταῦτα προκειμένου περί ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Ἐνῶ διά τήν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος, ὡς τοῦτο εἶχε μελετηθῆ καί προγραμματισθῆ, μία ἡμέρα ἤ καί ὀλίγαι ὧραι ἦσαν ἀρκεταί νά τήν ματαιώσουν. Τότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μοῦ εἶπεν, κάπως ἐρεθισμένος, ὅτι ἐάν ἔχωμεν τόν στόλον θά ἠμπορέσωμεν νά ἐνεργήσωμεν ἐπιστράτευσιν εἰς τάς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Τοῦ ἀπήντησα ὅμως ὅτι ὅλα αὐτά προϋποθέτουν χρόνον ἀρκετῶν ἑβδομάδων καί ὅτι θά ἦτο δύσκολον, ἐάν μή ἀδύνατον, νά ἀναλάβῃ ὁ στόλος μας τόν ἀποκλεισμόν τῶν ἑλληνικῶν παραλίων. Ἡ συζήτησις παρετάθη ἐπ' ἀρκετόν, κατ' αὐτήν δέ ἔθεσα σειράν ἐρωτημάτων ἅτινα ἀφεώρων εἰς τά ἐνδεχόμενα τῆς μή κινητοποιήσεως τῶν φρουρῶν Θεσσαλονίκης καί Καβάλας.

Ἐρωτῶ τὸν ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ ἂν ἡ ἐπὶ «ὑψηλοῦ ἐπιπέδου» ἀντιδικία του μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ὑπηρετοῦσε ὡρισμένο σκοπό.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως. Πάντα ταῦτα ἐλέγοντο καὶ διότι τά ἐπίστευον, ἀλλά καί ἐν τῇ προσπαθείᾳ μου, ὅπως πείσω τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων, ὅπως ἀναβληθῇ δι' ὅσον τό δυνατόν περισσότερον χρόνον ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος. Δέ δή ὅπως ἀναβληθῇ ἕως ὅτου μελετηθῇ καί παρασκευασθῇ καλύτερον ὁ ρόλος τοῦ στρατοῦ.

Αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἐδίδοντο πάντοτε ἐν ἐκνευρισμῷ. Εἶπεν δέ εἰς μίαν στιγμήν ὅτι πᾶς ὅστις θά εἶχεν οἱανδήποτε ἀμφιβολίαν περί τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ κινήματος θά ἦτο ἐλεύθερος νά μή μετάσχῃ. Ἀπό τάς ἀπαντήσεις του δέ ἀντελήφθην ὅτι εἶχε εἰλημμένην καί ἀμετακίνητον τήν ἀπόφασιν, ὅπως πραγματοποιηθῇ ὁπωσδήποτε ἡ ἐπανάστασις.

Καί εἰς τό τέλος μοῦ ἐπανέλαβεν ὅτι, βεβαίως, ἐάν δέν συνεφώνουν μετ' αὐτοῦ δέν εἶχον καμμίαν ὑποχρέωσιν νά συμμετάσχω.

"ΕΠΙΒΕΒΑΙΗΜΕΝΗ ΕΓΧΕΙΡΗΣΙΣ,,!

ΟΤΑΝ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔκανε καὶ τὴν τελευταία του δήλωση, καὶ χωρὶς ὁ ἐρεθισμὸς του νὰ ἔχῃ κατευνασθῆ, ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς τοῦ ἔκανε ἕνα ἐρώτημα.

— Τοῦ ἔθεσα τό ἑξῆς ἐρώτημα· μοῦ ἱστόρησε ὁ ναύαρχος. Τό ἐρώτημα: «Κύριε πρόεδρε, τήν ἐνέργειαν αὐτήν, τήν θεωρεῖτε ὡς ἐπιβεβλημένην ἐγχείρησιν διά τήν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος;». Μοῦ ἀπήντησεν ἐμφαντικῶς: «Μάλιστα, τήν θεωρῶ ὡς ἐπιβεβλημένην ἐγχείρησιν»! Καί τοῦ ἀντεῖπον: «Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐγώ ὁ ὁποῖος ἔχω τάς ἐπιφυλάξεις πού σᾶς διετύπωσα θά συμμετάσχω εἰς τό κίνημα. Εὔχομαι δέ ὅπως καί οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι σᾶς βεβαιοῦν περί τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος μετάσχουν τούτου, ἐπίσης, ὅλοι».

Καὶ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς πρόσθεσε:

— Ἐγώ μετέσχον τοῦ κινήματος. Ἡ ἑπομένη μας συνάντησις μέ τόν Ἐλ. Βενιζέλον ἐγένετο μετά τόν κατάπλουν τοῦ ἐπαναστατημένου στόλου εἰς Κρήτην. Συνηντήθημεν εἰς τήν ἐν Χαλέπα οἰκίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Μόλις δέ μέ ἀντίκρυσεν μοῦ εἶπε: «Πόσον δίκιο εἶχες»σ

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τῆς περιόδου 1943—1944, διαβεβαίωσε τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ πὼς παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις του θὰ ἔπαιρνε μέρος στὴν ἐπανάσταση, ἐπιδόθηκε μὲ περισσότερη ζέση στὸ ὀργανωτικὸ ἔργο γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου. Μὰ αὐτὰ ποὺ ἀκολούθησαν θὰ μᾶς τὰ ἱστορήσῃ σὰν ἔρθῃ ἡ ὥρα τους. Ὅπως θὰ μᾶς ἱστορήσῃ καὶ τὸ τί γίνηκε καὶ καθὼς τὸ κίνημα διαρκοῦσε καὶ τὸ τί διαδραματίστηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολή του. Καὶ μαζὶ μέ αὐτὰ θὰ μᾶς πῇ, γιὰ πρώτη φορά, τὶς λεπτομέρειες τοῦ βίου στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας, ὅταν ἐκεῖ —καὶ γιὰ πολλοὺς μῆνες— ἐκπροσώπησε, σὲ ἕνα ὡρισμένο τομέα, τὸν ἴδιο τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Καὶ τότε πολλὰ ἐρωτήματα ποὺ μένουν ἀναπάντητα τριανταένα ὁλόκληρα χρόνια θὰ βροῦν τὴν ἀπάντησή τους.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΠΡΟ-ΠΟ 66/67

....με τὰ πολυτελέστατα ὑπερωκεάνεια ΟΛΥΜΠΙΑ καὶ βασίλισσα ΑΝΝΑ - ΜΑΡΙΑ

Εἶναι ἡ ΝΕΑ μεγαλειώδης προσφορὰ τοῦ ΠΡΟ-ΠΟ 66/67

Δὲν εἶναι μόνον τὰ κέρδη σὲ λεφτά, πολλὰ λεφτά, ποὺ προσφέρει κάθε ἑβδομάδα στοὺς τυχεροὺς τὸ ΠΡΟ-ΠΟ, εἶναι καὶ τὰ πλούσια ἔκτακτα δῶρα. Γι' αὐτὸ τὸ μῆνα 5 τυχεροὶ κάθε ἑβδομάδα διαλεγμένοι μὲ κλῆρο ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς 11ρηδες καὶ 12ρηδες, κερδίζουν ἕνα πριγκηπικὸ ταξίδι (RELAX) τριῶν ἡμερῶν στὴ Μεσόγειο, ΓΙΑ ΔΥΟ ΑΤΟΜΑ μὲ τὰ πολυτελέστατα ὑπερωκεάνεια «ΟΛΥΜΠΙΑ» καὶ «ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΑΝΝΑ ΜΑΡΙΑ» τῆς GREEK LINE. Ὅλα πληρωμένα!!!

GREEK LINE

Τώρα μεγαλύτερα κέρδη, ἔκτακτες προσφορές!

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΤΡΙΑ 24ΩΡΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ὁ «Ριζοσπάστης» ἀποκαλύπτει τὶς λεπτομέρειες

ΤΟ ΕΡΕΘΙΣΜΕΝΟ ΥΦΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΟΔΟΤΕΣ

101ον

ΙΔΟΥ, λοιπόν, καὶ ἕνας ἀκόμη χαρακτηρισμὸς γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935: «Ἐπιβεβλημένη ἐγχείρησις»! Μόνον ἀφοῦ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος υἱοθέτησε, καὶ μάλιστα μὲ ἔμφαση, τὴν καινούργια αὐτὴ ἔκφραση, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ σημερινὸς ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, δέχτηκε, παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις του, νὰ μετάσχη στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Ὡς που ἀκολούθησαν τὰ ὅσα ἀκολούθησαν, γιὰ νὰ φτάσουμε, τελικά, στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας, ὅπου —καθὼς θὰ δοῦμε— ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου γίνηκε τὸ δεξὶ χέρι τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, καὶ τὸν ἐκπροσώπησε σὲ ἕνα πολὺ εὐαίσθητο τομέα.

Τὶς ἴδιες ἔντονες —πρακτικὲς καὶ θεωρητικὲς— ἐπιφυλάξεις εἶχε καὶ ἕνας ἄλλος, ὅμοια βενιζελογενής, ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ Βασίλης Λάσκος παλαιὸς ὑπασπιστὴς καὶ ἔνθερμος ὑποστηριχτὴς τοῦ ἰδιαίτερου συμπατριώτου, δικτάτορα καὶ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου. Καὶ αὐτὸς ὅμως, παρὰ τὶς ἀρχικές του ἀντιρρήσεις, ὑποχώρησε μπροστὰ στὴν «ἀνυπέρβλητη γοητεία» τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ἔτσι διατέλεσε κατὰ τὸ κίνημα —ὅπως λεπτομερέστερα θὰ ἱστορηθῆ πάρα-κάτω— κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Λάμπρος Κατσώνης». (Τοῦ ἴδιου ὑποβρυχίου ἀπάνω στὸ ὁποῖο, ὀχτὼ χρόνια ἀργότερα —14 Φεβρουαρίου 1943— βρῆκε ἡρωικὸ θάνατο πολεμώντας λεβέντικα, στὸ Βόρειο Αἰγαῖο, τοὺς Γερμανοϊταλούς).

Ἔτσι τὰ θύματα τῆς «ἀνυπέρβλητης γοητείας», γιὰ τὴν ὁποία πολλοὶ εἶπαν ἐκεῖνο τὸ «ἂς ὄψεται» πληθαίνονταν, ὅπως αὐξάνονταν καὶ τὰ θύματα τοῦ «ἐρεθισμένου ὕφους», ποὺ ἔπαιρνε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς του προσπαθοῦσε νὰ τοῦ πῆ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τὸν ἀποτρέψη ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς χαρακτήρισε ὡς «ἀπονενοημένο διάβημα»— δηλαδή, ἀπὸ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο».

ΤΟ ΕΡΕΘΙΣΜΕΝΟ ΥΦΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΟΔΟΤΕΣ

ΑΥΤΟ τὸ «ἐρεθισμένο ὕφος» —ἢ ὁ «ὑπερεκνευρισμὸς» — συμπλήρωνε ἀποτελεσματικὰ τὴν «ἀνυπέρβλητη γοητεία» καὶ ὡδηγοῦσε στὴν πλήρη παράδοση ἐκείνων ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ διατηρήσουν κάποια αὐτεξουσιότητα γνώμης καὶ ἀνεξαρτησία δράσεως. Ἐλάχιστοι κατώρθωναν, τελικά, νὰ ξεφύγουν ἀπὸ μιὰ δήλωση σὰν καὶ κείνη ποὺ εἶχε κάνει ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή του στὴ Χαλέπα, λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης: «Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εὐλογεῖ αὐτὸ τὸ κίνημα. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ πρόεδρος τὸ θέλει, θὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὸ καθήκον μου. Θὰ συμμετάσχω»! Καὶ ἐλάχιστοι δὲν ὁρμωδοῦσαν ὅταν ἔφτανε ἡ στιγμὴ ποὺ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γινόταν λίγο ἢ πολὺ ἢ «κάπως ἐρεθισμένος».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε, καθὼς συζητούσαμε μαζὶ αὐτὸ τὸ θέμα, ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς. Ὅταν, τότε, ἐτόλμησα νὰ εἴπω εἰς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον ἐκεῖνο τὸ «μὰ πάλι κίνημα θὰ ἔχουμε κύριε πρόεδρε», ὁ μέγας Κρὴς πολιτικὸς, ἐφαίνετο ἰδιαιτέρως ἐρεθισμένος. Καὶ κατέστη ἀκόμη περισσότερον ἐρεθισμένος, ὅταν ὁ μετ' ὀλίγον εἰσελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον του ἀντιστράτηγος καὶ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἀναστάσιος Παπούλας εἶπε κάτι...

Ἐρώτηση:

— Μὰ ἦταν παρὼν στὴ συζήτησή σας μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ ὁ στρατηγὸς Παπούλας;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἦλθε ἀργότερα, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Παῦλον Γύπαρην. Καὶ ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἤκουσε ὅτι ἐγὼ εἶχα ἀντιρρήσεις εἰς τὰς περὶ κινήματος προτάσεις τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, εἶπεν, ἀπευθυνόμενος, πρὸς τὸν πρόεδρον: «Κρίμα! Καὶ ὁ Σπαῆς ἦταν ἄλλοτε παλληκαρόπουλο! Τώρα ἔγινε φοβιτσιάρης»! Στραφεὶς δὲ πρὸς ἐμένα προσέθεσε: «Πρέπει νὰ ξέρης ὅτι μόλις ἐκδηλωθῆ τὸ κίνημα, θὰ ξεσηκωθῆ ὅλος ὁ κόσμος καὶ θὰ κυνηγήση τὴν κυβέρνησι μὲ τὰ ματσούκια»!

Καὶ ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς συνέχισε:

— Ἀδίκως προσεπάθησα νὰ τοὺς πείσω περὶ τοῦ ἀντιθέτου καὶ ἐπιπροσθέτως νὰ δώσω τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ κυβέρνησις ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης, ἦσαν ἐν γνώσει τῶν τεκταινομένων. Ἦτο τόσον ἐρεθισμένος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὥστε δὲν ἤθελε πλέον νὰ ἀκούσῃ οὐδεμίαν ἀντίρρησιν, καθ' ὅσον ἀφεώρα εἰς τὸ κίνημα.

Ἐρώτηση:

— Μὰ ποιός, στρατηγέ μου, πληροφοροῦσε τὴν Κυβέρνηση γιὰ κεῖνα ποὺ ἑτοιμάζονταν;

Ἀπάντηση:

— Ἦσαν, φαίνεται, πολλοὶ οἱ πληροφοροδόται. Ἐν προκειμένῳ θὰ σᾶς εἴπω ὅτι, ὅπως ἐγνώσθη βραδύτερον, ἡ σύζυγος μεγάλου τινὸς παράγοντος τῆς Δημοκρατίας, ἦτο συνδεδεμένη στενῶς μετά τινος ἀξιωματικοῦ, προσκειμένου εἰς τὴν κυβέρνησιν. Αὕτη δὲ κατέδιδε εἰς τοῦτον πάντα τὰ συμβαίνοντα. Σᾶς προσθέτω, μάλιστα, ὅτι ὅταν, μετὰ τινα χρόνον, ὁ προμνησθεὶς παράγων ἐζήτησε διαζύγιον, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων ἅτινα παρέθεσε, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόψεών του ἦτο καὶ τὸ ὅτι «ἡ σύζυγός μου ἐπρόδιδε τὰς πολιτικάς μου πεποιθήσεις»!

Πρόσθεσε δὲ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν Κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, καὶ αὐτά:

— Ποιοι ἔδιδαν τὰς πληροφορίας; Σᾶς ἐμνημόνευσα μίαν πηγήν. Ποῖος ὅμως ἔστειλεν εἰς τὸν «Ριζοσπάστην» τὴν καταπληκτικὴν ἐκείνην ἐπιστολήν;

ΤΟ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ "ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ,,

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Στὶς 26 Φεβρουαρίου 1935, τὸ πρωί, τὸ ἐπίσημο δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδας (Κ.Κ.Ε.), ὁ «Ριζοσπάστης», δημοσίευσε ἕνα καταπληκτικὸ γράμμα.

Καὶ νὰ τί ἔλεγε τὸ γράμμα ἐκεῖνο:

'Αγαπητέ φίλε «Ριζοσπάστη»

Διὰ μέσου τῶν στηλῶν σου σπεύδω νὰ ἀποκαλύψω εἰς τὸν δυστυχοῦντα, ὑποφέροντα καὶ ἀγριώτατα φορολογούμενον ἐργαζόμενον ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι στὰ παρασκήνια τῶν στρατιωτικῶν κύκλων ἑτοιμάζεται ἡ ἔκρηξις στρατιωτικοῦ κινήματος τὸ ὁποῖον θὰ συνεπάγεται διὰ τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἐπιβολὴν μιᾶς ἀφαντάστου τρομοκρατίας διὰ τῆς καταπατήσεως καὶ τῶν ἐλαχίστων δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ὠμοτάτης τυραννίδος, παρομοίας μὲ τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀργιάζουσαν.

Τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐνετάθη ἐξαιρετικῶς ἡ δραστηριότης τῶν περὶ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν ἀφωσιωμένων ἀξιωματικῶν, μὲ τὴν ἄμεσον ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἰδίου τοῦ Βενιζέλου.

Συγκεκριμένως ἔχει καταρτισθῆ εἰδικὴ, διευθύνουσα τὸ προπαρασκευαζόμενον κίνημα, τριμελὴς ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν ἀπόστρατον στρατηγὸν Βλάχον, ἀπὸ τὸν ἐν ἀποστρατείᾳ πλοίαρχον Κολιαλέξην καὶ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην.

Ὁ Βενιζέλος ὑπεσχέθη τὴν ἔκθυμον ὑποστήριξίν του μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι ἂν τοῦτο ἐκραγῆ ἀμέσως, πρὸ τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν, δύναται νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ μὲ 15.000 Κρήτας, ταυτοχρόνως ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας εἶναι ἕτοιμος νὰ φθάσῃ καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος.

Ἡ μύησις ἀξιωματικῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν, εἰδικώτερα ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, ἔχει ἤδη προχωρήσει ἀρκετά. Εἰς τοὺς μεμυημένους παρουσιάζεται ὡς σκοπὸς τοῦ κινήματος ἡ ὑπεράσπισις τῆς δημοκρατίας ἐκ τῶν μοναρχικῶν ἀξιωματικῶν, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως.

Συμφώνως πρὸς τὸ καταρτισθὲν ὑπὸ τῶν κινηματιῶν σχέδιον δράσεως, θὰ ἀποβλέφουν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ναυστάθμου, τῶν ἐκεῖ ἀποθηκῶν καὶ τοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον θὰ ἀποστείλουν ἐξωπλισμένον εἰς Κρήτην καὶ Θεσσαλονίκην, ὅπως παραλάβῃ τὰς ἐκεῖ ἐξηγερμένας φρουρὰς καὶ τὰς μεταφέρῃ εἰς Πειραιᾶ.

Ἀλλὰ ὁ κίνδυνος δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ τὰς ὡς ἄνω προετοιμασίας τῶν βενιζελοπλαστηρικῶν. Οἱ μοναρχικοὶ ἀξιωματικοί, μὲ τὴν ἀνοχὴ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Κονδύλη, ἀπὸ καιροῦ προετοιμάζονται δραστηρίως ἐπίσης διὰ κίνημα μὲ παρομοίας συνεπείας διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἔχουν ἤδη ἀποφασίσει ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τοὺς προλάβῃ βενιζελοπλαστηρικὸν κίνημα, τότε νὰ τὸ ἐκμεταλλευθοῦν ἀμέσως διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν δικτατορίας καὶ ἐπανοφορὰν τῆς Βασιλείας.

Εἶναι προφανὲς ὅτι καθήκον τῶν πραγματικῶν δημοκρατικῶν ἀντιφασιστῶν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν, φαντάρων καὶ ναυτῶν εἶναι νὰ ματαιώσουν διὰ τῆς ἑνόπλου ἐν ἀνάγκῃ, δυνάμεώς τους, τὴν προπαρασκευαζομένην καὶ ἕτοιμον νὰ ἐκραγῇ πλαστηρικὴν φασιστικὴν δικτατορίαν ἐκ μέρους τῶν μοναρχοφασιστῶν ἀξιωματικῶν.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀντιφασιστῶν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν. Ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἄμεσος κινητοποίησις καὶ δρᾶσις ὅλων τῶν ἐργαζομένων εἰς μίαν ἐνιαίαν παράταξιν διὰ τὴν ἄμεσον καὶ παραδειγματικὴν συντριβὴν τῶν συνωμοτούντων κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Λαοῦ.

ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΑΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΓΡΑΨΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ;

ΕΙΝΑΙ τόσο συνταραχτικὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ, ὥστε ἂν ἐκεῖνος ποὺ τὸ διαβάζῃ δὲν δῇ τὴν ἡμερομηνία του, μπορεῖ, ἀξιολογώτατα, νὰ φαντασθῇ ὅτι συντάχθηκε καὶ δημοσιεύτηκε ὄχι εἰκοσιτετράωρα ὁλόκληρα πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, ἀλλὰ ἡμέρες πολλὲς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῆς 1ης Μαρτίου 1935 —καὶ σὰν ἕνα εἶδος σύντομου, τηλεγραφικοῦ, ἀπολογισμοῦ της. Δὲν ξέρει κανεὶς σὲ ποιὰ ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες ποὺ περιέχει— λεπτομέρειες δοσμένες μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια— νὰ πρωτοσταθῇ καὶ γιὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ σημεῖα του νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἔκπληξή του.

Δὲν εἶναι ἡ «δημοσιογραφικὴ ἐπιτυχία» (χωρὶς καὶ αὐτὴ νὰ παραγνωρίζεται) ποὺ γεννάει ἀναταραχὴ καὶ κατάπληξη, ἀκόμα καὶ σήμερα, τριανταέμισυ ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ τὸ γράμμα δημοσιεύτηκε στὴν κομμουνιστικὴ ἐφημερίδα. Εἶναι τὰ ἄπειρα ἐρωτήματα ποὺ μπαίνουν ὕστερα ἀπὸ τὸ χωρὶς προηγούμενο ξεμπρόστιασμα τῶν ὅσων ὑποτίθεται πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωνται «ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ», ὄχι ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε κοινὸ συνωμότη — ποὺ τὸ πολὺ-πολὺ θὰ γνώριζε μιὰ εἰδικὴ πτυχὴ— μὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπὸ πολὺ ψηλὰ ὠργάνωναν καὶ καθοδηγοῦσαν τὸ κίνημα.

Βέβαια, καθὼς, «ἐκ τῶν ὑστέρων», ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, «τὸ κίνημα τῆς Δημοκρατίας εἶχε φλυαρηθῆ στοὺς παλιοκαφενέδες»! Ἄλλο ὅμως τὸ νὰ φλυαρηθῇ ἕνα πρᾶγμα σὰν ἐνδεχόμενο ἢ σὰν βέβαιο ἀκόμα, καὶ ἄλλο τὸ νὰ δοθῇ στὴ δημοσιότητα —πολὺ πρὶν ἀπὸ κάθε ἐκδήλωση— ὁλόκληρο τὸ σχέδιό του. Τὸ σχέδιο, τὸ ὁποῖο στὸ σύνολό του δὲν ἦτο δυνατὸ παρὰ μονάχα τέσσερες ἄνθρωποι νὰ τὸ γνωρίζουν: Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ Κ. Πράσσος Βλάχος, ὁ Ἀνδρέας Κολιαλέξης, ὁ Στέφανος Σαράφης. Ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τέσσερες θὰ εἶχε κάποιο λόγο νὰ βγοῦν ὅλα στὰ φῶτα, γιὰ νὰ ματαιωθῇ τὸ κίνημα; (Γιατὶ τὸ νὰ γίνονταν ἁπλῶς συλλήψεις ἐκείνων ποὺ φέρονταν ὡς ἐπὶ κεφαλῆς ἦταν τὸ λιγώτερο). Οὔτε κὰν ὁ Ν. Πλαστήρας δὲν ἐγνώριζε ὅσες λεπτομέρειες περιλαμβάνονταν στὸ γράμμα καὶ, καθὼς τονιζόταν σὲ αὐτό, ἂς ἦταν «ἕτοιμος νὰ φθάσῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος».

Ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ἀντίπαλους, ποὺ εἶχαν πληροφορίες, γιὰ τὸ κίνημα δὲν φαίνεται κανένας ποὺ θὰ ὑπηρετοῦσε ὡρισμένο σκοπό, ματαιώνοντάς το. Οὔτε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης, οὔτε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Ἄλλοι πάλιν ποὺ μάθαιναν τὶ γινόταν στὰ κρυφά, στὰ μισόκρυφα, στὰ μισοφάνερα ἢ στὰ ὁλοφάνερα γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα ποὺ ὠργανωνόταν, μποροῦσαν νὰ ἤξεραν μιὰ ἀπὸ τὶς «μεμονωμένες» ἀποστολές του, μὰ κανεὶς —εἴτε ἐπίσημος, εἴτε ἀνεπίσημος— δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ γνώριζε τὸ κάθε τι, ἀπὸ τὸ ἄλφα ὡς τὸ ὠμέγα.

Διαβάζοντας κανεὶς τὸ γράμμα τοῦ «Ριζοσπάστη» θαρρεῖ πὼς διαβάζει μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου σταλμένη ἀπὸ τὴν Χαλέπα. (Ἀλλὰ, βέβαια, δὲν τὸ ἔστειλε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τὸ γράμμα στὸ «Ριζοσπάστη», οὔτε καὶ εἶχε παραπέσει καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του, ὥστε νὰ φτάσῃ σὲ κομμουνιστικὰ χέρια).

Πάντως τὸ συνταραχτικὸ αὐτὸ θέμα δὲν μελετήθηκε ποτέ, ὥς τώρα, κατάβαθα — καὶ μερικοὶ ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἁπλῶς τὸ μνημόνευσαν. Τὸ μνημόνευσαν χωρὶς νὰ ἀναζητήσουν τὸν ἐνδεχόμενο συντάκτη τοῦ γράμματος. Καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτηθοῦν ποιὸς τάχα νὰ ἦταν ὁ «ἀντιφασίστας ἀξιωματικός». Ἀπὸ ὅ,τι δέ, ὄχι πολὺ ἀργότερα γίνηκε, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ γνώριζαν τὸ μυστικὸ τοῦ κινήματος στὸ σύνολό του καὶ στὶς λεπτομέρειές του, ὁ μόνος ποὺ ἐκδηλώθηκε ὡς «ἀντιφασίστας ἀξιωματικὸς» —κατὰ τὴν κομμουνιστικὴ ἔννοια καὶ ἑρμηνεία— ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφανος Σαράφης. (Αὐτὸς ποὺ καθὼς ἱστοροῦν ὅσοι ἄκουσαν, παλαιότερα τὶς ἀπόψεις του, εἶχε προηγούμενα κατὰ τῆς «ἀστικο-τσιφλικάδικης τάξης», καὶ ὁ ὁποῖος, καθὼς ἔχει γραφῆ καὶ σὲ μιὰ ἐπιστολή, ποὺ θὰ δοῦμε πάρα-κάτω, εἶχε, ἔκτοτε, «ἀριστερὰς» τάσεις).

Ποιός, λοιπόν, νὰ ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη στὸν «Ριζοσπάστη»; Ποιὸς εἶχε συμφέρον νὰ τὴ γράψῃ γιὰ νὰ ματαιωθῇ—ὅπως, ἀσφαλῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐλπίζῃ— τὸ κίνημα; Τί νὰ ἦταν ὁ συντάκτης της; Πλαστηρικὸς ἢ ἀντιπλαστηρικός; Βενιζελικὸς ἢ ἀντιβενιζελικός; Γιατὶ ὁ «ἀντιφασίστας ἀξιωματικὸς» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κάτι θὰ ἐμφανιζόταν πὼς ἦταν.

ΚΑΜΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

ΘΑ φανταζόταν κανεὶς πὼς μόλις δημοσιεύτηκε τὸ γράμμα τοῦ «ἀντιφασίστα ἀξιωματικοῦ» —ποὺ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἄλλες πληροφορίες ποὺ ὑπῆρχαν δὲν φαινόταν καθόλου παραπλανητικὸ— ἡ κυβέρνηση θὰ κινητοποίησε δ,τι ἔπρεπε νὰ κινητοποιήσῃ καὶ θὰ ἔπαιρνε τὰ μέτρα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ πάρῃ. Τίποτα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ δὲν γίνηκαν. Ἁπλῶς τὴν ἴδια ἡμέρα (26 Φεβρουαρίου 1935) δόθηκε, μὲ τὸν τίτλο «Δὲν ἀποδίδεται σημασία εἰς τὰς πληροφορίας περὶ κινήματος», μιὰ ταυτόσημη ἀνακοίνωση ποὺ ἔλεγε αὐτά:

> ...Εἰς τὸ κομμουνιστικὸν ὄργανον ἐδημοσιεύθη χθὲς ἀνώνυμος ἐπιστολὴ ἀποδιδομένη εἰς ἀξιωματικὸν ἀποκαλύπτουσα ὅτι παρασκευάζεται ἀνατρεπτικὸν κίνημα, οἱ ὀργανωταὶ τοῦ ὁποίου προπαγανδίζουν κυρίως εἰς τὸν στόλον καὶ εἰς τὰς φρουρὰς τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ Κρήτης.
>
> Οἱ ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν κ.κ. Κονδύλης καὶ Χατζηκυριάκος εἰς σχετικὰς συνομιλίας των ἐτόνισαν ὅτι δὲν ἀποδίδουν καμμίαν σημασίαν εἰς τὰς συναφεῖς πληροφορίας προσέθεσαν δὲ ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι πάντοτε ἑτοίμη ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικῶς οἱανδήποτε ἀπόπειραν διασαλεύσεως τῆς τάξεως.

Καὶ ὅμως ὅταν ὕστερα ἀπὸ δυὸ εἰκοσιτετράωρα ἐκδηλώθηκε τὸ κίνημα ἡ κυβέρνηση δὲν ἦταν καθόλου «ἑτοίμη» γιὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ (ἢ μᾶλλον ὡρισμένα μέλη της ἦταν ἕτοιμα γιὰ ἄλλα πράγματα ποὺ ματαιώθηκαν τὴν τελευταία στιγμή). Κανένα σοβαρὸ μέτρο δὲν πάρθηκε καὶ ἂς ἱστορῇ ἰησουιτικώτατα ὁ Στέφ. Σαράφης, πὼς «τὸ πρᾶγμα αὐτὸ (ἡ δημοσίευση, δηλαδή, τοῦ γράμματος στὸ «Ριζοσπάστη») ἔφερε μεγάλη ταραχὴ καὶ ἡ κυβέρνηση πύκνωσε τοὺς χαφιέδες σὲ σημεῖο ποὺ μὲ παρακολουθοῦσαν μόλις ἔβγαινα ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου». (Τόσο πολὺ τὸν «παρακολουθοῦσαν» ὥστε γίνηκαν, αὐτὰ ποὺ θὰ δοῦμε ὅτι γίνηκαν, χωρὶς κανένας νὰ ἐνοχλήσῃ οὔτε τὸν Σαράφη, οὔτε κανέναν ἄλλο ἀπὸ τοὺς συνωμότες). Ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλι μέρος, ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, ἀναφέροντας ἁπλῶς στὴν ἱστόρησή του τὸ δημοσίευμα τοῦ «Ριζοσπάστη» λέει ὅτι «οἱ κουκουέδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ἡγεσία τους δηλαδή, δὲν εἶχαν πολὺ περισσότερο μυαλὸ ἀπὸ τοὺς μετέπειτα διαδόχους τους. Γιὰ νὰ μὴ τοὺς βρέξῃ ἡ βροχή, πέσανε στὸ νερό. Μὲ ἄλλα λόγια ἀπὸ τότε λέγανε τὸ «Τί Πλαστήρας, τί Παπάγος»!

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΡΑΓΕΛΑΦΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΓΙΑ νὰ συμπληρωθῇ ἡ τραγικὴ εἰκόνα ποὺ ἐπιφυλάχτηκε ἀπὸ μιὰ εἰρωνικὴ μοῖρα γιὰ τὶς 26 Φεβρουαρίου 1935, πρέπει νὰ λεχθῇ πὼς τὴν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα, ὁ τότε πρόεδρος τῆς Βουλῆς Χαράλαμπος Βοζίκης ἀνακοίνωσε στὸν πρωθυπουργὸ Παναγῆ Τσαλδάρη ὅτι «πῆρε ἕνα ὑπόμνημα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου σχετικὸ μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῆς στρατιωτικῆς ἀμύνης τῆς χώρας». Σὲ γράμμα δὲ ποὺ συνώδευε τὸ ὑπόμνημα, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων γνωστοποιοῦσε ὅτι «τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν δυνάμεων θὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Ἀρχηγῶν εὐθὺς ὡς συμπληρώσῃ τὴν μελέτην τῶν ἀποσταλέντων αὐτῷ σχετικῶν στοιχείων». (Εὐθύς, δηλαδή, ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα ποὺ θὰ ἐκδηλωνόταν σὲ σαραντάχτὼ ὧρες, καὶ ποὺ θὰ τίναζε στὸν ἀέρα καὶ τὶς ναυτικὲς καὶ τὶς ἀεροπορικὲς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ πάρα-λίγο αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα).

Ἀλλὰ ἡ τραγελαφικὴ εἰκόνα δὲν ὁλοκληρωνόταν μὲ τὰ πάρα-πάνω. Γιατὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἔστειλε ἕνα καταπληκτικὸ ὄχι πιὰ γράμμα (πρᾶγμα ποὺ ἔγινε τὴν ἑπομένη), μὰ —καθὼς θὰ δοῦμε μεθαύριο— ἕνα τηλεγράφημα τὴ φορὰ αὐτή!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ἡ συνέχεια

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος δίνει τὸ σύνθημα: «Ἕνα - δύο - ἑφτὰ»

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ «ΕΝΑ - ΕΝΑ - ΤΕΣΣΕΡΑ»

102ον

Η τραγελαφικὴ εἰκόνα τὴν ὁποία μιὰ εἰρωνικὴ μοῖρα ἐπιφύλαξε γιὰ τὴ χώρα μας στὶς 26 Φεβρουαρίου 1935, δὲν ὡλοκληρώθηκε οὔτε μὲ τὴν καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ «ἀντιφασίστα ἀξιωματικοῦ» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ «Ριζοσπάστη» καὶ ποὺ ἔβγαλε τὰ πάντα στὰ φῶτα, οὔτε μὲ τὴν καθησυχαστικὴ κυβερνητικὴ διαβεβαίωση, οὔτε μὲ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου ποὺ —σὰν νὰ μὴ συνέβαινε τίποτα ἄλλο συνταραχτικώτερο— ἀναφερόταν στὴ στρατιωτικὴ μας ὀργάνωση. (Ὑπόμνημα διατυπωμένο τὶς ἴδιες ἀκριβῶς στιγμὲς ποὺ δίνονταν στὰ κρυφὰ καὶ ὄχι στοὺς παλιοκαφενέδες οἱ τελευταῖες ὁδηγίες γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»). Ἡ τραγελαφικὴ εἰκόνα ἔπαιρνε τὴν ὡλοκληρωμένη μορφή της, καὶ μὲ τὴ μυστικὴ σύσκεψη ποὺ γίνηκε στὸ σπίτι τοῦ ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Γιάννη Εὐστρατίου, στὴν ὁδὸ Μαυρομματαίων (στὴν ὁποία, καθὼς ἔχουμε πῆ, πῆραν μέρος ὅλες οἱ στρατιωτικὲς κορυφὲς τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως), ἀλλὰ καὶ μὲ δύο χαρακτηριστικὰ τηλεγραφήματα. Τὸ ἕνα ἦταν σταλμένο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴ Χαλέπα, καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴ Χαλέπα στὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ γίνονταν ὅλα αὐτά, ὅταν σὰν ἀποθέωση τῆς τραγικότητας, ἕνας ἰσχυρότατος σεισμὸς (σὰν προειδοποίηση ἀπὸ τὸν Ὕψιστο ἢ ἀπὸ τὸν Ἐγκέλαδο καὶ σὰν συμβολικὸ προμήνυμα γιὰ τὸν παμμέγιστο σεισμὸ ποὺ σέ τρία εἰκοσιτετράωρα θὰ συγκλόνιζε ὅλη τὴν Ἑλλάδα) προκάλεσε μεγάλες καταστροφὲς στὴν Κρήτη καὶ ἰδιαίτερα στὴν περιφέρεια τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Ρεθύμνου. Σεισμὸς καὶ αὐτὸς —ὅπως ὁ ἄλλος τῆς 1ης Μαρτίου 1935— μὲ νεκροὺς καὶ μὲ ξεθεμελιώματα. (Τὸ ἔχει, φαίνεται, ἡ μοῖρα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας νὰ συμπορεύεται μὲ σεισμοὺς καὶ μὲ ξεθεμελιώματα—καὶ οὐσιαστικὰ καὶ μεταφορικά).

ΤΟ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὸ τηλεγράφημα ποὺ ἐστάλθηκε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὴ Χαλέπα εἶχε ἔτσι:

Ἐλευθέριον Βενιζέλον
Χανιὰ — Κρήτης

Πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας (Ἀλέξανδρον Ζαΐμην) ὑπεβάλαμεν τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

Οἱ ὑπογεγραμμένοι Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταὶ Θεσσαλονικης λαμβάνουν τὴν τιμὴν νὰ θέσουν εὐλαβῶς ὑπὸ τὴν ὑμετέραν κρίσιν τὸ δημοσιευθὲν ψήφισμα κατὰ τῆς Δημοκρατίας ὅπερ ἐγένετο χθὲς δεκτὸν εἰς δημοσίαν συγκέντρωσιν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀρχῶν τῆς Δημοκρατίας κατὰ παραχάραξιν τοῦ γνησίου δημοκρατικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Εἰδικώτερον ὑπογραμμίζουν κατωτέρω περικοπάς: «Διαβιβάζει εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β΄, καὶ τὰ μέλη τῆς ἐνδόξου βασιλικῆς μας οἰκογενείας τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὰ σέβη του εὐχόμενος ὅπως τάχιστα ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν ἔνδοξον ἑλληνικὸν μας θρόνον καὶ συνεχίσωσι τοὺς πατριωτικοὺς καὶ γενναίους ἀγῶνας τῶν ἀθανάτων βασιλέων Γεωργίου τοῦ Α΄ τοῦ πεσόντος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ τοῦ νέου Μεγάλου Κωνσταντίνου μας. Παρακαλεῖ τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς τιμίους ἀγνοὺς καὶ δεδοκιμασμένους πολίτας οἵτινες πατριωτικῶς καὶ σθεναρῶς ὑπεραμύνονται τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ καὶ μετὰ παρρησίας διακηρύττουσι τὸν μέγα πατριωτισμὸν καὶ λοιπὰς ἀρετὰς τῆς προτύπου βασιλικῆς μας οἰκογενείας ὅπως ἀμέσως ἀποδώσουν τὴν Ἑλληνικήν των ὑπηκοότητα εἰς τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς μας οἰκογενείας ἐν συνεχείᾳ δὲ νὰ ἀποφασίσωσι καὶ ἡγηθῶσι τῆς νέας σταυροφορίας ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως τῆς βασιλείας μας ἄνευ πραγματοποιήσεως τῆς ὁποίας εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον ἡ Ἑλλὰς νὰ ἴδῃ ἡμέρας δόξης καὶ μεγαλείου. Κάμνει ἔναρξιν ἀπὸ σήμερον συνεχοῦς καὶ συστηματικοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας». Καταγγέλλοντες τὴν κυβέρνησιν ὄχι μόνον ὡς ἀνεχόμενην ἀλλὰ καὶ ὡς προστατεύουσαν σαν τοιαύτας ἐκνόμους ἐνεργείας κατὰ τοῦ πολιτεύματος εὐλόγως ἀναμένομεν τὴν οὐσιαστικὴν παρέμβασιν ὑμῶν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκοατίας, πρὸς περιφρούρησιν τοῦ πολιτεύματος. Ἐν ἀναμονῇ ὑμετέρων ἐνεργειῶν ὡς φυσικοῦ φρουροῦ τῆς Δημοκρατίας δηλοῦμεν πάντως ὅτι στερρῶς ἐχόμεθα ἀκροτελευτίου ἄρθρου τοῦ συντάγματος.

Οἱ βουλευταὶ Θεσσαλονίκης, Ἀθηνοδώρου, Ἀποστόλου, Ἀνδρεάδης, Γαβριηλίδης, Δημάκης Εὐθυμιάδης Ζάννας, Λεβαντῆς, Μπιράκης, Μουζενίδης, Μιχαηλ, Ραλλίδης, Σταθάκης, Σαμαρὰς Σωτηριάδης, Τζηρίδης, Τσακμάνης, Τζοβαρόπουλος, Τσιαρὰς.

Οἱ γερουσιασταὶ Θεσσαλονίκης, Ἰασωνίδης, Δίγκας, Μαυρογορδᾶτος, Χατζηγιαννάκης, Αὐγουστίδης, Γιαβασόγλου.

Καλλιγκράτης βουλευτὴς Ἐδέσσης, Ζορμπᾶς βουλευτὴς Βεροίας.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟ ΑΡΘΡΟ

Τὸ ΨΗΦΙΣΜΑ ὑπὲρ τῆς βασιλευόμενης Δημοκρατίας ποὺ μνημονεύουν οἱ βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς Θεσσαλονίκης, δὲν ἔβαζε σὲ κανένα κίνδυνο τὸ πολίτευμα τῆς χώρας ποὺ ἴσχυε τότε. Εἶχε συνταχθῆ ἀπὸ μερικοὺς ρομαντικοὺς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι βλέποντας τὸ κατάντημα τοῦ τόπου ἀνησυχοῦσαν —καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Γιατὶ διαπίστωναν πόσο σωστὰ εἶχε προφητεύσει ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅταν στὶς 11 Νοεμβρίου 1923 ἔγραφε στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο ὅτι: «Τότε θὰ ἔχωμεν ἀνὰ πᾶν ἑξάμηνον περίπου ἓν στρατιωτικὸν κίνημα, ὅπερ οὐσιαστικῶς θὰ ἐκυβέρνα, θὰ κατενέμετο εἰς φατρίας ἀλληλομισουμένας καὶ ἀλληλοτρωγομένας, δὲν θὰ παρήρχοντο δὲ πολλὰ ἔτη πρὶν τὰ σύνορά μας μετατεθοῦν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος». (Ὅλα αὐτὰ εἶχαν γίνει δυσάρεστες πραγματικότητες, καὶ ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο ἡ ἐπαλήθευση θὰ ἦταν ἀπόλυτη, καθὼς ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος ἔχει ἀποκαλύψει, ὕστερα ἀπὸ τὴν μαρτιάτικη ἐπανάσταση). Ἦταν τὸ ψήφισμα ἕνα εὐχολόγιο, καὶ μαζὶ ἡ ἔκφραση τῆς ἀληθινὰ δημοκρατικώτατης ἐλπίδας (γιατὶ οὔτε γιὰ κινήματα, οὔτε γιὰ ἐπαναστάσεις γινόταν λόγος ἢ καὶ ὑπονοούμενα ἔστω), ὅτι θὰ ἀποφασιζόταν μιὰ σταυροφορία γιὰ τὴν παλινόρθωση τοῦ καθεστῶτος ποὺ βίαια εἶχε καταλυθῆ. Καὶ ὅλα αὐτά, πάντως, ἦταν ἀνεύθυνα καὶ προέρχονταν ἀπὸ πολίτες ποὺ δὲν μποροῦσαν κἂν νὰ φανταστοῦν ὅτι τὶς αὐτὲς ὧρες στὴ Χαλέπα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, καὶ στὰ ἄλλα συνωμοτικὰ κέντρα, ὀργανώνονταν καὶ πλησίαζε ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος».

Ἐνῶ δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔστελνε τὰ συνταραχτικὰ ἐκεῖνα γράμματα στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, στὸν δικηγόρο τοῦ Μεσολογγιοῦ Γ. Τσιτούρα καὶ στοὺς Κ. Πράσσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη καὶ ἔλεγε τὰ ὅσα ἔλεγε στὸν στρατηγὸ Λεωνίδα Σπαή, στὸν ναύαρχο Κωνσταντῖνο Ἀλεξανδρῆ, στὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη καὶ στοὺς ἄλλους (γιὰ νὰ μιλήσουμε μόνο γιὰ τὰ γνωστὰ καὶ ὄχι γιὰ τὰ ἄγνωστα ποὺ θὰ δοῦμε παρα - κάτω), θυμόταν καὶ τὸ ἀκροτελεύτιο ἄρθρο τοῦ Συντάγματος —τὸ ἄρθρο ἀκριβῶς ποὺ τὶς ἴδιες ὧρες καταπατοῦσε, ἑτοιμάζοντας τὴν μαρτιάτικη ἑλληνοελληνικὴ ἀλληλοσφαγή.

Καὶ τηλεγραφοῦσε στοὺς βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς Θεσσαλονίκης (ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὡρισμένοι ἤξεραν τὰ τεκταινόμενα) αὐτὰ τὰ καταπληκτικά:

> Συγχαίρω ἀπὸ καρδίας δι' ἀνδρικὸν τηλεγράφημά σας. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἀπορχῆς ἄπρο καλύπτου καὶ συστηματικῆς ἐνεργείας πρὸς παλινόρθωσιν λαομισήτου θρόνου. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν προσφυγήν σας εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα δὲν πιστεύω ν' ἀναμείνετε κανὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα συνιστῶ νὰ γρηγορῆτε διαρκῶς, καὶ νὰ διαφωτίζετε τὸν λαόν, διὰ νὰ εἶναι ἕτοιμος, ὑπακούων εἰς τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ συντάγματος, ν' ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας του ὅταν κληθῇ πρὸς τοῦτο τὴν ἄμυναν ὑπὲρ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.
>
> ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

«ΕΝΑ — ΔΥΟ — ΕΦΤΑ» ΚΑΙ ΟΧΙ «ΕΝΑ — ΕΝΑ — ΤΕΣΣΕΡΑ»

ΕΤΣΙ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ὧρες ποὺ τὸ 1935 ἑτοιμαζόταν νὰ καταπατήσῃ τὸ ἀκροτελεύτιο ἄρθρο τοῦ Συντάγματος, μὲ μιὰ αἱματηρότατη ἐπανάσταση, τὶς ἴδιες ἀκριβῶς ὧρες ὑψωνε καὶ τὴ σημαία τοῦ «Ἕνα - Ἕνα - Τέσσερα»! Τὴν πανομοιότυπη σημαία ποὺ ὑψωναν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1965 καὶ ὑψώνουν ἐξακολουθητικὰ (εἴτε σὰν Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α., εἴτε σάν, μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο προσωπεῖο, «Δημοκράτες»), ἐκεῖνοι ποὺ ταυτόχρονα καταδολιεύονται τὸ σημερινὸ πολίτευμα, καὶ ἀναζητοῦν λύσεις νασερικοῦ τύπου ἢ κόκκινου χρώματος. Μόνο ποὺ τότε τὸ ἀκροτελεύτιο ἄρθρο: «Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων» δὲν ἔφερε τὸν ἀριθμὸ 114. Στὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, τὸ «Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας», ποὺ ἴσχυε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἔφερε τὸν ἀριθμὸ 127. Ἔτσι ἄν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἐμπνευστὴ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ἔβγαιναν στοὺς δρόμους ὅπως στὶς ἡμέρες μας οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Καστρίου καὶ τοῦ Κ.Κ.Ε., δὲν θὰ φώναζαν «Ἕνα - Ἕνα - Τέσσερα», ἀλλὰ «Ἕνα - Δύο - Ἑφτά»! («Τὰ ἴδια Παντελάκη μου, τὰ ἴδια Παντελῆ μου»).

ΚΑΤΙ ΠΟΛΥ ΣΟΒΑΡΟ ΓΙΝΟΤΑΝ

ΟΠΟΙΟΣ, λοιπόν, διάβαζε τότε μὲ λίγη προσοχὴ (γιατὶ δὲ χρειαζόταν πολὺ σοφία) τὸ γράμμα τοῦ «ἀντιφασίστα ἀξιωματικοῦ» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ «Ριζοσπάστη», καὶ τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ποὺ εἶδε τὸ φῶς σὲ μὴ κομμουνιστικὲς ἐφημερίδες, καὶ στὸ ὁποῖο γινόταν ἡ σύσταση «νὰ γρηγορῆτε διαρκῶς», καὶ δινόταν ὁλοφάνερα ἡ ἐντολὴ στὸ Λαὸ «νὰ εἶναι ἕτοιμος» γιὰ «νὰ ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας του, ὅταν κληθῇ πρὸς τοῦτο, τὴν ἄμυνα ὑπὲρ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος», δὲν χρειαζόταν ἄλλα στοιχεῖα γιὰ νὰ καταλάβῃ πὼς κάτι πάρα - πολὺ σοβαρὸ γινόταν. Καὶ πὼς αὐτὸ τὸ πάρα - πολὺ σοβαρὸ δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ ξεσπάσῃ. (Καὶ ξέσπασε σὲ τρία μόλις εἰκοσιτετράωρα).

Ἄλλο τώρα ἂν τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ στὶς καταγγελίες γιὰ τὰ τεκταινόμενα στὴ Χαλέπα, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ φανταστῇ πὼς δυὸ ἀπὸ τοὺς στενούς του συνεργάτες στὴν κυβέρνηση (οἱ ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν, γνήσια καὶ αὐτὰ τέκνα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας) εἶχαν συζητηθῆ ὡς ἐνδεχόμενοι ἀρχηγοὶ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Μιλώντας δὲ τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης στὸν ἀνταποκριτὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐφημερίδας «Ἀτλαντὶς» τῆς Νέας Ὑόρκης, δήλωνε ὅτι «προβλέπει ὁμαλὴν τὴν ἐξέλιξιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως»! Καὶ σχετικὰ μὲ τὴ δίκη τῆς ἀπόπειρας τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, πού, καθὼς εἴπαμε, διεξαγόταν στὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς 21ης Φεβρουαρίου 1935, ἐξηγοῦσε ὅτι «ἡ κυβέρνησις ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἐζητεῖτο ἐξ αὐτῆς καὶ πᾶν ὅ,τι ἐζητήθη ἐκ μέρους τῆς ἀντιπολιτεύσεως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διεξαγωγῆς της» καὶ ὅτι «ἐξέδωκεν ἀκόμη καὶ ἀναγκαστικὸν νόμον, διότι ἐπιθυμία της εἶναι νὰ τερματισθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἡ ὁποία ἐταλαιπώρησε τὸν τόπον ἐπὶ πολὺ ἀδικαιολογήτως». Καὶ πρόσθετε ὁ πρωθυπουργὸς ὅτι «βεβαίως διεπράχθη ἓν ἔγκλημα, καί, μάλιστα, κατὰ προσώπου, τὸ ὁποῖον ἐκυβέρνησεν ἐπὶ μακρὸν τὴν χώραν, ἀλλὰ πρέπει, ἐπὶ τέλους, νὰ πράξουν ὅλοι τὸ καθῆκον των διὰ τὴν πλήρη διαλεύκανσιν καὶ τὸν τερματισμὸν τῆς ὑποθέσεως».

ΣΧΕΔΙΟ ΝΑ ΜΠΟΥΝΕ ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ

ΟΛΑ αὐτὰ γίνηκαν τὴν ἴδια ἡμέρα ποὺ ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Μαυρομματαίων οἱ στρατιωτικὲς κεφαλὲς τῆς συνωμοσίας (Κ. Πράσσος Βλάχος, Ἀνδρέας Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης, Ἰω. Δεμέστιχας), μαζὶ μὲ τοὺς εἰδικὰ καλεσμένους ἀξιωματικοὺς (Λεωνίδα Σπαῆ, Ἰωάννη Νικολάου, Χαραλ. Γραβάνη, Χαραλ. Παπαθανασόπουλο) ρύθμιζαν (παρὰ τὴν ἄρνηση τῶν Λεων. Σπαῆ καὶ Ἰω. Νικολάου νὰ πάρουν μέρος στὸ κίνημα) τὶς τελευταῖες λεπτομέρειες τοῦ ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου.

Τὶς λεπτομέρειες τὶς ὁποῖες ἔχουμε δῆ καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες ἱστορεῖ αὐτά:

> ... Ἐγὼ νομίζω, ὅτι βρῆκαν ἀρκετὸ τὸν ἀντιπερισπασμὸ στὴν Σχολὴ Εὐελπίδων, στοῦ Μακρυγιάννη καὶ στὸ ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ ἔκριναν ὅτι ἦταν περιττὴ καὶ ἄσκοπη ἡ ἐπικίνδυνη ἐπιχείρησι τῶν παραπηγμάτων.
>
> Ἔφτασα στὸ σπίτι μου «τὶς μικρὲς ὧρες»», ποὺ λένε, καὶ δὲν πιστεύω νὰ μὲ κόλλησε πολύς ὕπνος, γιατὶ σκεπτόμουνα καὶ ἀνησυχοῦσα. Κατὰ βάσι τὸ σχέδιο τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἦταν κακὸ καὶ γιὰ τὸν ἀντιπερισπασμό, ὥστε νὰ βγῇ ὁ Στόλος ἀνενόχλητος καὶ ἴσως καὶ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως, ἢ ἂν προτιμᾶτε, γιὰ τὴν κατάληψι τῆς Ἀρχῆς. Βέβαια, ἔλειπεν ἡ ἰδέα νὰ καταλάβουμε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διαίως, βομβαρδίζοντάς το ἀπὸ τὸ διπλανό σπίτι. Ἦταν ὅμως δυνατὸ νὰ καταληφθῇ ἀλλιῶς. Ἤξερα, ἀπὸ τὸ σχέδιο συναγερμοῦ, ὅτι ἐκεῖ θὰ μαζεότανε τὸ ὑπουργικὸ Συμβούλιο.
>
> Σκέφθηκα πὼς τὰ μπορούσαμε νὰ στείλουμε μερικοὺς πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ συναγερμοῦ, νὰ μποῦνε στὸ ὑπουργεῖο, νὰ μπλοφάρουνε τὴν φρουρά καὶ νὰ κλείσουνε τὶς πόρτες. Τὴν ὥρα τοῦ συναγερμοῦ τὴν ξέραμε περίπου —ἀφοῦ ἡ ἐνέργεια ἡ δική μας θὰ τὴν προκαλοῦσε.
>
> Πῆγα πρωῒ - πρωῒ στὸ σπίτι τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ τᾶπα. Τὸ εἶχαν ὅμως ἤδη σκεφθῆ. Θὰ πήγαινε στὸ ὑπουργεῖο ὁ συντάγματάρχης Μήτρος Φλούλης, ποὺ ἦταν γραμματεὺς τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὶς 5, καὶ, φυσικά, θὰ τὸν μπάζανε. Εἶχαν μάλιστα συνεννοηθῆ μὲ τὸν ἀξιωματικό, ποὺ θὰ ἦταν τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ὁ Φλούλης πίστευε, ὅτι μποροῦσε νὰ τούς μπλοφάρη, ὥστε νὰ κλείσουν τὶς πόρτες. Εἶχαν σκεφθῆ καὶ μιὰ ἄλλη ἐνέργεια: Νὰ στείλουν μιὰ ὁμάδα νὰ πάῃ στὸν Κονδύλη, στὸ σπίτι του, καὶ νὰ τὸν ἐξουδετερώσουν, ὥστε νὰ μὴν πάῃ στὸ ὑπουργεῖο. Ὁ Κονδύλης δεχόταν εὔκολα κόσμο καὶ οὔτε εἶχε μεγάλη φρουρά στὸ σπίτι του. Μοῦ εἶπαν πὼς τὸ σκεφθήκανε καὶ αὐτὸ καὶ ὅτι θὰ πήγαινε μιὰ ὁμάδα. Ὁ Κολιαλέξης, ὁ Βλάχος καὶ ὁ Σαράφης ἦταν πεπεισμένοι —ἢ εἶχαν πεισθῆ εἰς τὸ τέλος— ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀντιπερισπασμό, ἔπρεπε νὰ προσπαθήσουμε νὰ καταλάβουμε τὴν Ἀθήνα. Τὸ λάθος ἦταν πὼς δὲν καταφέραμε νὰ πείσουμε τὸν Βενιζέλο. Ἡ ἰδέα του καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Πλαστήρα ἦταν πὼς ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔπεφτε ἂν σηκωνόταν ἡ Μακεδονία. Ἦταν καὶ ἡ ἰδέα πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, ποὺ εἶχαν ἀποταχθῆ καὶ ὅπως ἀποδείχθηκε, καὶ μερικῶν ἄλλων ἀπὸ τοὺς συνωμότας...

«ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΜΠΛΕΞΟΥΜΕ "Ἢ ΝΑ ΜΑΣ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΦΥΛΑΚΗ»

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες προσθέτει:

> ... Ὁ στρατηγὸς Κοιμήσης καὶ ὁ Διάμεσης εἶχαν πῆ τοῦ Σαράφη πὼς θέλανε νὰ πᾶνε στὴν Μακεδονία — στὴν Δράμα καὶ στὴν Καβάλα συγκεκριμένως— ὅπου οἱ φρουρὲς ἦσαν σίγουρα δικές μας, νὰ τὶς ἐνισχύσουν μὲ τὴν παρουσία τους, μολονότι δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ οὐσιαστικὴ ἀνάγκη. «Ἀφοῦ στὴν Ἀθήνα δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ τίποτε;». Ὁ Φὸς ἐδίδασκε πὼς βέβαια πρέπει νὰ κάνῃς κυρία προσπάθεια καὶ δευτερεύουσα προσπάθεια γιὰ ἀντιπερισπασμό, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ λές. Νὰ βάλῃς βέβαια περισσότερες δυνάμεις στὴν κυρία προσπάθεια, νὰ πῆς ὅμως σὲ ὅλους τοὺς ἐκτελεστάς, ὅτι ἀπὸ τὴν δίκη τους προσπάθεια ἐξαρτᾶται ἡ νίκη, γιὰ νὰ μὴ καταλήξουν νὰ κάνουνε καμμιὰ ἐπίδειξι πρὸς τὸ θεαθῆναι, μὲ προέχουσα τὴν δική τους ἀσφάλεια. Στὴν προκειμένη περίπτωσι ὁ Φὸς εἶχε δίκιο. Ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα, πολλοὶ σκεφθήκανε τότε ὅτι, ἀφοῦ τὴν νίκη θὰ τὴν ἐξασφάλιζαν ὁ στόλος καὶ ἡ Μακεδονία, «γιατὶ νὰ μπλέξουμε, νὰ μᾶς σκοτώσουν ἢ νὰ μᾶς κλείσουν στὴν φυλακὴ σὲ μιὰ δευτερεύουσα προσπάθεια;»

Ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος αὐτὸ ἀπὸ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε δὲν τελειώνει ἐδῶ. Γιατί, ὡς που νὰ φτάσουμε στὴ μοιραία στιγμὴ τοῦ δειλινοῦ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πολλὰ ἀκόμα πράγματα μεσολάβησαν καὶ πολλὲς σκέψεις γίνηκαν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί σημαίνει ἡ λέξη συνωμοσία. — Πάρα - πολὺ παραπλανητικὸ κουράγιο.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος μὲ τὸν τότε βουλευτὴ Θεσσαλονίκης, δημοσιογράφο καὶ ἀργότερα (1936) ἐκδότη τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικὸς Βορρᾶς», Πέτρο Δεκαντῆ, πού μαζὶ μὲ τούς ἄλλους Μακεδόνες βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς εἶχεν ὑπογράψει τό τηλεγράφημα πρός τόν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, στό ὁποῖο τονιζόταν ὅτι «στερρῶς ἐχόμεθα τοῦ ἀκροτελευτίου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος»

Μία ἐπιστολὴ

Σπάρτη 19 Νοεμβρίου 1966

Ἀγαπητὲ κ. Βοβολίνη,

Παρακολουθῶ στὸν «Ἐλεύθερο Κόσμο» τὸ ἱστόρημα, σχετικῶς μὲ τὸ κίνημα τοῦ 1935.

Τότε ἤμουν βουλευτὴς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἀλλὰ καὶ λόγω ἰδιαιτέρων συνθηκῶν μποροῦσα νὰ παρακολουθήσω ἐκ τοῦ ἐγγὺς τὴν ὅλην κατάστασιν.

Ἡ αἰτία τοῦ κινήματος ὠφείλετο, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ ὅτι ὁ Βενιζελισμὸς εἴτε θὰ ἦτο εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἢ θὰ ἦτο Ἐπανάστασις. Ἀκόμη καὶ σήμερον βλέπομεν τὸν τελευταῖον Μοϊκανὸν τοῦ Βενιζελισμοῦ ἐπιδιώκοντα νὰ μετέλθῃ τὰς αὐτὰς μεθόδους.

Ἐξ ἄλλου τὸ Λαϊκὸν Κόμμα, παρὰ τὴν ἐπὶ δι ετίαν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας, ὄχι μόνον δὲν εἶχεν ὑποστῆ φθοράν, ἀλλὰ τοὐναντίον, εἰς ὅλας τὰς διεξαχθείσας ἐπαναληπτικὰς ἐκλογάς, συνεκέντρωσε πολὺ περισσοτέρας ψήφους, ἐν σχέσει μὲ τὰς τελευταίας ἐκλογάς. Ἦτο ὀφθαλμοφανές, ὅτι κατὰ τὰς ἐπικειμένας ἐκλογὰς πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἑνὸς τρίτου τῶν Γερουσιαστῶν ἀναμφισβητήτως, θὰ ἐνίκα, ὁπότε θὰ μετεβάλλετο καὶ ἡ σύνθεσις τῆς Γερουσίας, τῆς πλειοψηφίας τῶν δύο Σωμάτων περιερχομένης εἰς τὸ Λαϊκὸν Κόμμα.

Τὰ περὶ κινδύνων τῆς περιφήμου καὶ περιπύστου Δημοκρατίας δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν, ἐπιεικῶς τούλάχιστον, ἀστεῖα. Πλήρης ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἀείμνηστος Παναγὴς Τσαλδάρης, διὰ τῆς δίας ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως καὶ μάλιστα κατόπιν τῆς δία ἀπομακρύνσεώς του τῆς Ἀρχῆς, ὁπόταν ὁ ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν Γεώργ. Κονδύλης κατήργησε τὴν Δημοκρατίαν διὰ τῆς Βουλῆς. AND REFERANDUM.

Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε καὶ δύο λέξεις, σχετικὰς μὲ τὴν ἀπόπειραν κατὰ Βενιζέλου:

Τὴν ἑπομένην τῆς ἀποπείρας τὸ ἀπόγευμα, εὑρέθην μὲ μερικοὺς συναδέλφους εἰς τὴν οἰκίαν Τσαλδάρη, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χαριλάου Τρικούπη. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ψυχικὴν συντριβὴν τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ. Διαρκῶς ἐξεδήλωνε τὴν φρίκην καὶ τὸν ἀποτροπιασμόν του διὰ τὴν ἀπόπειραν ἐναντίον τοῦ πολιτικοῦ του ἀντιπάλου. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἐσηκώθη φωνάζων ὅτι πηγαίνει στὸ Βενιζέλο νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ προσωπικῶς τὴν ἀγανάκτησίν του. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἠσκήσαμεν σχεδὸν βίαν νὰ τὸν συγκρατήσωμεν. Καὶ ὅμως παρὰ τὴν τότε ὀξύτητα τῶν παθῶν μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων, οὐδεὶς εὑρέθη νὰ καταλογίσῃ εὐθύνας εἰς τὸν τότε κυβερνή

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Η ΛΕΞΗ "ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ,, ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

Ὁ στρατηγὸς Θ. Σφέτσος διαψεύδει τὰ λεγόμενα τοῦ Στεφάνου Σαράφη

ΤΟ "ΜΥΣΤΙΚΟ,, ΚΑΙ Η "ΑΣΑΦΕΙΑ,,

103ον

Η ΛΕΞΗ συνωμοσία σημαίνει: Πρώτο, «τὴν δι' ὅρκου συνένωσιν πολλῶν ἐπὶ κακῷ καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν ἀξιοποίνου πράξεως». Δεύτερο, «τὴν συνεννόησιν καὶ συμφωνίαν πολλῶν πρὸς κοινὴν ἐπιβουλὴν κατά τινος». Τρίτο, «τὴν συνεννόησιν πολλῶν πρὸς ἐχθρικὴν ἐνέργειαν κατὰ πολιτικοῦ συγκροτήματος ἢ κυβερνήσεως ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος». Ἡ λέξη συνωμοσία, λοιπόν, εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴ λέξη «μυστικότης» καὶ μὲ τὴν ἔννοια «ἄκρα ὑποκρισία». Ἄρα δὲν περιμένει κανεὶς —καὶ οὔτε, κανονικά, πρέπει νὰ περιμένη— ἀπὸ ἕνα συνωμότη νὰ βγῆ ἔξω καὶ νὰ ἀρχίση νὰ διαλαλῆ τὰ πάντα. Ἔτσι (καὶ ἀνεξάρτητα, τώρα ἀπὸ τὸ καταπληκτικὸ γράμμα τοῦ «ἀντιφασίστα ἀξιωματικοῦ» καὶ ἀπὸ τὶς σκέψεις ποὺ γεννάει), δὲν θὰ μποροῦσε καὶ νὰ διανοηθῆ ἔστω κανείς, ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος θὰ στεκόταν σὲ ἕνα ἐξώστη καὶ θὰ ἄρχιζε νὰ βροντοφωνάζη, ὅτι «ἐμεῖς ἐδῶ κάνουμε συνωμοσία γιὰ νὰ ρίξουμε τὴν νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας· γιὰ νὰ ἀνατρέψουμε τὴν κοινοβουλευτικὴ τάξη καὶ νὰ πάρουμε ἐμεῖς τὴν ἐξουσία· γιὰ νὰ καταργήσουμε τὴ θέληση τῶν πιὸ πολλῶν καὶ νὰ ἐπιβάλουμε τὴν ἄποψη μιᾶς ἢ περισσοτέρων τῆς μιᾶς συγγενῶν —κατὰ τὰ ἄλλα δὲ ἀλληλοτρωγομένων καὶ ἀλληλομισουμένων— φατριῶν· γιὰ νὰ κάνουμε δικτάτορα, γιὰ κάμποσο καιρό, τὸ στρατηγὸ Νικόλαο Πλαστήρα· καὶ νὰ δοῦμε ὕστερα τί θὰ γίνη γιὰ νὰ σώσουμε τὴ δόλια τὴν πατρίδα μας καὶ τὴν δύστηνη δημοκρατία»! Ὅλα αὐτὰ δὲν μποροῦσαν νὰ γίνουν, καὶ ἂν κανεὶς τὰ σκεπτόταν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ λιγώτερο παράλογος. Καὶ οὔτε θὰ ἦταν ἐπιτρεπτὸ νὰ τὰ ἀξιώση κανεὶς ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν συνωμοσία εἶχε ἐμπνεύσει, αὐτοπροσώπως, καὶ κάθε στιγμὴ τὴν εὐλογοῦσε καὶ ὁλοήμερα καὶ ὁλονυχτὶς τὴν καθωδηγοῦσε —ὣς τὶς πιὸ τελευταῖες της λεπτομέρειες— καί, γενικά, ἔκανε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἐπιτυχία της.

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ μέχρι τὸ σημεῖο τοῦ νὰ καταδεχθῆ, ὁ ἴδιος ὁ μέγας ἐμπνευστὴς τῆς συνωμοσίας, νὰ ἀναλάβη καὶ τὸ «δευτέρας ποιότητος» ἔργο γιὰ τὴν παραπλάνηση τοῦ ἀντιπάλου του ὑπάρχει κολοσσιαία διαφορά. Εἶναι, βέβαια, καὶ ἡ παραπλάνηση ἕνα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ νὰ ἐπιτύχη μιὰ συνωμοσία. Μὰ δὲν εἶναι ἔργο τοῦ «πρώτου», τοῦ ἀρχηγοῦ της, ποὺ, ὑποτίθεται, ὅτι πρέπει νὰ στέκη πολὺ πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. (Καὶ αὐτὸ ἰσχύει ἀκόμα περισσότερο, ὅταν ὁ ἀρχηγὸς δὲν εἶναι ἕνας οἱοσδήποτε «πρῶτος», ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἦταν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος).

ΠΟΛΥ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΤΙΚΟ ΚΟΥΡΑΓΙΟ

ΧΡΕΙΑΖΟΤΑΝ, λοιπόν, πάρα πολὺ μεγάλο παραπλανητικὸ κουράγιο —ἂν μὴ κάτι ἄλλο— γιὰ νὰ στείλη ὁ Ἑλ. Βενιζέλος στὸν πρόεδρο τῆς Βουλῆς Χ. Βοζίκη, τὸ ὑπόμνημα ποὺ ἀφοροῦσε στὴν ὀργάνωση τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, καὶ μαζὶ τὸ γράμμα κατὰ τὸ ὁποῖο τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὶς ναυτικὲς καὶ ἀεροπορικὲς δυνάμεις θὰ τὶς διατύπωνε μόλις τοῦ στέλνονταν τὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχε ζητήσει. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ τὶς ἴδιες ὧρες ἔγραφε στὴ στρατιωτικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε συστήσει ὅτι ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», «δὲν δύναται νὰ ἀναβληθῆ πέραν τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν» καὶ ὅτι «καλὸν εἶναι νὰ γίνη ἂν ὄχι πρὸ τῆς προκηρύξεώς των, ὅπερ προτιμότερον, πάντως 3 ἢ 4 ἑβδομάδας πρὸ τῆς διεξαγωγῆς των». (Αὐτή, φαίνεται, τὴν «ὀργάνωση» τῶν ἐνόπλων δυνάμεων φιλοδοξοῦσε, γιὰ τότε, ὁ Κρητικὸς πολιτικός).

Ἡ σιωπὴ ἀποτελεῖ πολλὲς φορὲς τὴν ἀποτελεσματικώτερη παραπλάνηση. («Κρεῖττον σιγᾶν»). Εἶναι, ἡ σιωπή, μέθοδος τῶν εὐφυῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ χρειαζόταν, ἀσφαλῶς, ἀκόμα μεγαλύτερο κουράγιο γιὰ νὰ σταλθῆ ἐκεῖνο τὸ μήνυμα στοὺς βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς Θεσσαλονίκης μὲ τὰ συγχαρητήρια γιὰ τὸ «ἀνδρικὸν τηλεγράφημά» τους. Καὶ θαυμάζει κανεὶς τὸ τηλεγράφημα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, στὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι «εἶναι προφανὲς ὅτι εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἀπαρχῆς ἀπροκαλύπτου καὶ συστηματικῆς ἐνεργείας πρὸς παλινόρθωσιν τοῦ λαομισήτου θρόνου», καὶ συνιστοῦσε νὰ διαφωτισθῆ ὁ Λαὸς «διὰ νὰ εἶναι ἕτοιμος, νὰ ἀναλάβη εἰς χεῖρας του ὅταν κληθῆ πρὸς τοῦτο τὴν ἄμυναν ὑπὲρ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος». Καὶ ὅλα αὐτὰ χωὶς κανένα ἀπολύτως οὐσιαστικὸ λόγο καὶ ἐνῶ ἀκόμα δὲν εἶχε στεγνώσει τὸ μελάνι τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, στὴν ὁποία ἔγραφε: «Εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ γίνω λιποτάκτης ἑνὸς τόσον μεγάλου καθήκοντος (τῆς ἐπαναστάσεως) καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν χώραν ἀβοήθητον εἰς τὴν ὥραν τῆς ὑπερτάτης αὐτῆς ἀνάγκης της, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθοῦν τὰ ἐλατήρια (σημ. γράφ. καὶ νὰ ἐκληφθοῦν σὰν πόθος γιὰ τὴν ἐπάνοδο στὴν ἐξουσία) ποὺ μὲ ἐκίνησαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἀποφυγὴν τῆς παρεξηγήσεως τῶν ἐλατηρίων τούτων θεωρῶ ὡς συμφέρον τῆς χώρας, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ ζητήσετε νὰ ἡγηθῶ τοῦ ἀγῶνος, παρὰ ἂν ἐν συνειδήσει πιστεύετε ὅτι ἄλλως ματαιοῦται ὁ ἀγὼν ἢ διακινδυνεύεται σοβαρῶς ἡ ἐπιτυχία του».

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΕΤΣΙ μὲ τὸ σύνθημα «Ἕνα - Δύο - Ἑφτὰ» καὶ ἐνῶ γίνονταν τὰ πάρα - πάνω (γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσε νὰ γράφη κανεὶς ἡμέρες ὁλόκληρες καὶ νὰ πέφτη ἀπὸ τὴ μιὰ κατάπληξη στὴν ἄλλη) πλησίαζε ἡ μεγάλη ἡμέρα ποὺ θὰ ἀπόδειχνε πόσο πιστὴ τήρηση τοῦ συντάγματος ἑτοιμαζόταν.

Καὶ γιὰ τὴν προσήλωση αὐτὴ στοὺς συνταγματικοὺς τύπους καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ ἀκροτελευτίου ἄρθρου ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, συνεχίζοντας τὶς τόσον ἐνδιαφέρουσες ἀποκαλύψεις του, ἱστορεῖ τ' ἀκόλουθα:

> ... Ἀπὸ τοῦ Σαράφη τὸ γραφεῖο πῆγα καὶ θρῆκα τὸν Σπῦρο τὸν Γεωργούλη στὴν Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ. Ὁ Γεωργούλης ἦταν ὁ προϊστάμενός μου γιὰ τὴν φρουρὰ Ἀθηνῶν —ὁ διευθυντὴς τοῦ Α' γραφείου τῆς Ὀργανώσεως, ὁ ἄνθρωπος ποὺ μὲ ἐμύησε. Μαζὶ καὶ μὲ τὸν Σαράφη εἴχαμε πάει καὶ στὸν Βενιζέλο τὸ περασμένο φθινόπωρο καὶ τοῦ εἴπαμε: «Ναί» καὶ «Σύ, Κύριε».
>
> Εἶχα ἕνα σημείωμα τοῦ Σαράφη, τοῦ τῶδωκα καὶ τοῦ ἐξήγησα, ὅτι τὴν ἄλλη μέρα θὰ κάνουμε τὸ Κίνημα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ μοῦ δώση ὁδηγίες καὶ ἀξιωματικούς.
>
> Ὁ Γεωργούλης μοῦ εἶπε πὼς εἴχαμε πῆ γιὰ ἀμυντικὸ Κίνημα καὶ ὅτι δὲν συμφωνεῖ. Μὲ ρώτησε μάλιστα πῶς ἐγώ, ποὺ δυὸ μέρες πρίν, ἔλεγα πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ γίνη Κίνημα, ἄλλαξα γνώμη. Τοῦ εἶπα πὼς εἴχαμε ἀναλάβει ὑποχρέωσι νὰ ὑπακούσουμε στὶς διαταγὲς τῆς Ἐπιτροπῆς. Δὲν συμφώνησε. Μοῦ ἔδωσε ἕνα σημείωμα —τὸ γράφε ἐκεῖ μὲ κόκκινο μολύβι— ὅτι δὲν συμφωνεῖ. Πῆγα καὶ θρῆκα τὸν ἄνθρωπό μας, τὸν ἀρχειοφύλακα τοῦ Κονδύλη. Μοῦ εἶπε πὼς αὐτὰ ποὺ εἶχε γράψει ὁ «Ριζοσπάστης» γιὰ τὴν ὀργάνωσι τοῦ Κινήματος, εἶχαν ἀνησυχήσει τὸν Κονδύλη, ὅτι εἶχε πυκνώσει τοὺς χαφιέδες καὶ εἶχε στείλει διαταγὴ στοὺς σταθμοὺς νὰ συλλάβουνε τὸν Σαράφη μόλις ἔκανε νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Γύρισα στοῦ Σαράφη τὸ γραφεῖο. Μοῦ εἶπεν πὼς ἔφθασεν ὁ Σφέτσος ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τοῦ ἀνέφερε πὼς ὅλα, τὰ πάντα, ἦσαν ἕτοιμα. Ὅτι θὰ κατεβαίνανε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη γιὰ ἐνίσχυσι ὁ Μπακιρτζῆς καὶ ὁ Μπουρδάρας καὶ πὼς τοῦ ἔδωσε τὸν ἀριθμὸ τηλεφώνου τοῦ Ζάννα στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου θὰ τηλεφωνοῦσε ὁ Σαράφης καὶ θὰ ἔδινε τὶς σχετικὲς ὁδηγίες. Ὁ Σφέτσος ἐπέμενε —καὶ μοῦ τῶπε καὶ μένα— ὅτι ὁ Σαράφης ἔπρεπε νὰ πάη στὴν Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ ἐπιδράση ἐπάνω στὸν μέραρχο Τζαβέλα. Τοῦ εἶπα τὶ πληροφορίες εἶχα καὶ ὅτι ὁ Σαράφης δὲν ἔπρεπε νὰ πάη ὁπωσδήποτε στὴν Θεσσαλονίκη. Ὅλοι λέγανε πὼς τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα κι' ὅταν τοὺς ἔλεγες πὼς «αὔριο θὰ γίνη τὸ Κίνημα», ἀρχίζανε νὰ ζητᾶνε ἐνίσχυσι καὶ τοῦ φέρνανε δυσκολίες...

ΚΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗ

ΑΛΛΑ γύρω ἀπὸ τὴ μὴ μετάβαση τοῦ Στέφ. Σαράφη στὴ Θεσσαλονίκη, δημιουργήθηκε καὶ τότε καὶ ἀργότερα τεράστιο ζήτημα. Γιατὶ πολλοὶ θέλησαν νὰ ἀποδώσουν τὴν ματαίωσή της σὲ κάποιο «μυστικό», ἢ πάντως σὲ ἐκεῖνο ποὺ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ἔχει ἀποκαλέσει, ὡς πρὸς τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., «ἀσάφεια»!.

Σχετικὰ δὲ μὲ τὸ «μυστικὸ» αὐτὸ ἢ τὴν «ἀσάφεια», ὁ ἴδιος ὁ Σαράφης —ποὺ ἔβλεπε πάντα τὰ πράγματα ὅπως αὐτὸς τὰ ἤθελε καὶ ὄχι ὅπως ἀκριβῶς συνέβαιναν, καθὼς καὶ στὴν περίπτωση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου γίνηκε— ἱστορεῖ τὰ πάρα - κάτω:

> ... Τὸ πρωὶ τῆς 27 (Φεβρουαρίου 1935) ἤλθε στὸ γραφεῖο μου ὁ λοχαγὸς Σφέτσος Θωμᾶς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Σ' ἐρώτησή μου μ' ἀπάντησε πὼς τὸν κάλεσαν στὰ γραφεῖα ἐπιτροπῆς ὀχύρωσης καὶ ἤθελε νὰ συνεννοηθῆ μαζί μας καὶ πὼς θἄφευγε τὸ ἴδιο ἀπόβραδυ. Μ' ἀνέφερε πὼς τὰ πράγματα ἦταν ἕτοιμα. Ἀπὸ τὴν Καβάλα θὰ κατέβαιναν οἱ συνταγματάρχης Μπακιρτζῆς Εὐριπίδης καὶ ταγματάρχης Μπουρδάρας Ἀλκιβιάδης. Μοῦδωκε δέ, καὶ τὸ σύνθημα μὲ τὸ ὁποῖον θ' ἀνήγγελλα τὴν ἔναρξη τοῦ κινήματος καθὼς καὶ τὸν ἀριθμὸ τηλεφώνου τοῦ Ἀλέκου Ζάννα καὶ ἑνὸς ἄλλου ὅπου θὰ τηλεφωνοῦσα καὶ θὰ ἔδινε τὶς σχετικὲς ὁδηγίες. Τέλος μοῦ ζήτησε νὰ πάω, ἂν εἶναι δυνατό, στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ ἀσφαλέστερη ἐνέργεια καὶ ἐπίδραση στὸ Μέραρχο στρατηγὸ Τζαβέλα. Ἀπάντησα πὼς ὕστερα ἀπὸ κεῖνα ποὺγραφε ὁ «Ριζοσπάστης» τυχὸν δική μου ἀναχώρηση θὰ ἐπιβεβαίωνε τὰ πράγματα καὶ/ θὰ ἔδινε στὴν κυβέρνηση ἀφορμὴ νὰ προβῆ σὲ συλλήψεις καὶ λάθη μέτρα ποὺ θὰ κατέληγαν στὴ ματαίωση τῆς ἐξέγερσης.
>
> Μείναμε σύμφωνοι νὰ συναντηθοῦμε στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα στὸ ξενοδοχεῖο Τσαμάκου (ὁδὸς Ἁγίου Κωνσταντίνου) ὁπου ἐμενε, γιὰ νὰ τοῦ δώσω τὶς τελευταῖες ἐντολές.
>
> Παρουσιάστηκα στὸ στρατηγὸ Ὀθωναῖο καὶ τοῦ ζήτησα μιὰ ἄδεια γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ καμουφλάρω τὴν τυχὸν ἀναχώρησή μου. Ἀρνήθηκε νὰ μοῦ δώση τέτοια ἄδεια, μοῦδωκε ὅμως 4 μέρες ἄδεια γιὰ Λάρισα - Τρίκαλα.
>
> Μὲ τὸ λοχαγὸ Τσιγάντε Γιάννη κανονίσαμε τὸν τρόπο καταλήψης τοῦ πυροβολείου Λυκαβηττοῦ ὥστε νὰ μὴν καταστῆ δυνατὸν νὰ βοηθῆ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Στὸ γραφεῖο μου ἦλθε ὁ ἀντισμήναρχος Χατζηνικολῆς μὲ τὸν ἐπισμηναγὸ Παπατσιώρη καὶ ἀνέφεραν ὅτι δὲν πρόλαβαν νὰ φύγουν γιὰ τὴ Λάρισα μὲ τὸ τραῖνο καὶ ζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσω αὐτοκίνητο νὰ φύγουν. Ἀπάντησα πὼς δὲν διαθέτω τέτοια πράγματα καὶ τοὺς ἔδωκα 5.000 δραχμὲς ἀπὸ τὴν τσέπη μου νὰ πάρουν ἕνα αὐτοκίνητο καὶ νὰ φύγουν ἀμέσως γιὰ τὴν Λάρισα. Ὅπως ἔμαθα ἀργότερα δὲν πῆγαν στὴν Λάρισα καὶ δικαιολογήθηκαν πὼς χάλασε τὸ αὐτοκίνητο στὸ δρόμο.
>
> Ἐνωρὶς τὸ ἀπόγευμα συναντήθηκα μὲ τοὺς Βλάχο καὶ Κολιαλέξη στὸ σπίτι τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Τσιγάντε καὶ τοὺς ἔθεσα ὑπ' ὄψει τὸ ζήτημα τῆς μεταβάσής μου στὴ Θεσσαλονίκη. Τὸ ἀπόκλεισαν ἀπόλυτα γιατὶ θὰ γίνονταν ἀφορμὴ ματαίωσης τοῦ κινήματος καὶ ἐξ ἄλλου δὲν τὸ εὑρίσκαν ἀναγκαῖο ἀφοῦ τόσος κόσμος βρίσκονταν ἐκεῖ καὶ ἐπὶ πλέον θὰ πήγαιναν οἱ Μπακιρτζῆς καὶ Μπουρδάρας.
>
> Ὁ Βλάχος μοῦδωκε 30.000 δραχμ. νὰ στείλω μὲ τὸ Σφέτσιο, στὸ στρατηγὸ Βῶκο Οἰλιππο γιὰ ἔξοδα κίνησης τῆς Δημοκρατικῆς Ἄμυνας Θεσσαλονίκης. Τὰ λεπτὰ αὐτὰ προέρχονταν ἀπὸ 100.000 δραχμὲς ποὖχε στείλει μὲ τὸν Πιστολάκη ὁ Βενιζέλος γιὰ ἔξοδα κίνησης συνδέσμων κλπ.
>
> Στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα (τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935) πῆγα στὸ ξενοδοχεῖο καὶ συνάντησα τὸ Σφέτσιο, τοὔδωκα δὲ καὶ τὶς 30.000 δραχμὲς γιὰ τὸ Βῶκο καὶ τοῦ εὐχήθηκα «καλὸ ταξίδι», τοῦ ἀνακοίνωσα δὲ πὼς ἐγὼ δὲν μποροῦσα νὰ λείψω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖνος ἐπέμεινε πὼς ἔπρεπε νὰ πάω στὴ Θεσσαλονίκη γιατὶ δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη στοὺς ἄλλους. Πρὸς στιγμὴ σκέφθηκα νὰ θρῶ διαμέρισμα σὲ θαγκὸν λὶ ὥστε νὰ ταξιδέψω ἀπαρατήρητος νὰ πάω στὴ Θεσσαλονίκη παρὰ τὴ γνώμη τῶν ἄλλων. Δὲν θρῆκα θέση σὲ θαγκὸν λὶ καὶ πῆγα ἕως τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ Ἀθηνῶν μαζὶ μὲ τὸ Σφέτσιο μὴ τυχὸν θρῶ εὐκαιρία νὰ φύγω ἀπαρατήρητος. Στὸ σταθμὸ ὑπῆρχαν ἀξιωματικοὶ βασιλόφρονες ποὺ μὲ εἶδαν καὶ ἔτσι δὲν ἐπιχείρησα τὴν ἀναχώρηση.
>
> Τὴν τελευταία στιγμὴ ὁ Σφέτσιος μοῦπε πὼς καλὸ θὰ ἦταν ν' ἀναβληθῆ (τὸ κίνημα), ὅπως ἔγινε καὶ ἄλλες φορές. Ἀπάντησα πὼς αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο καὶ πὼς τὸ ἑπόμενο θράδυ θὰ γινόταν ἡ ἐξέγερση. Ἂν συνέβαιναν γεγονότα ποὺ θὰ ἐπέβαλλαν τὴν ἀναβολὴ θὰ εἰδοποιοῦνταν ἐγκαιρα...

ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Θ. ΣΦΕΤΣΟΣ

ΟΤΑΝ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστόρησε γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὰ ποὺ γίνηκαν πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ αὐτὰ ποὺ ἀκολούθησαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἔκρηξή του καὶ τὴν ἀποτυχία του, δὲν σκέφτηκε ὅτι ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους ἀναφερόταν βρίσκονταν ἀκόμα στὴ ζωή. Καὶ ὅτι ἂν ἀναμοιολογοῦσε θὰ μποροῦσαν νὰ τοῦ ἀπαντήσουν. Ἔτσι, καὶ ὅταν μνημόνευσε τὰ ὅσα μνημόνευσε γιὰ τὸν Θωμᾶ Σφέτσο (Σφέτσιο), καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα σχετικὰ μὲ τὸ τί διαδραματίστηκε στὴ Θεσσαλονίκη (ποὺ θὰ τὰ δοῦμε καθὼς θὰ ἔρθη ἡ ὥρα τους) τὴν ἡμέρα τοῦ κινήματος, ὁ τότε λοχαγὸς καὶ τὸ 1953 ἀπόστρατος ὑποστράτηγος (πολλὲς ἐπιστολὲς τοῦ ὁποίου, ἀπὸ κεῖνες ποὺ βρέθηκαν στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀλκιβιάδη Μπουρδάρα, δημοσιεύσαμε στὰ περασμένα), ἔσπευσε νὰ διατυπώση καὶ τὴ δική του ἄποψη.

Καὶ ἀπαντῶντας στὶς ἀνακρίβειες τοῦ Στέφ. Σαράφη, ὁ Θ. Σφέτσος, ἱστόρησε αὐτά:

> ... 1) Εἶναι τελείως ἀνακριβὲς ὅτι ὁ συνταγματάρχης Σαράφης δὲν ἀνεχώρησεν εἰς Θεσσαλονίκην διότι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου ἐκρίθη σκόπιμος ἡ παραμονή του εἰς Ἀθήνας. Ἡ ἀπόφασις —ἄγνωστον εἰς ἐμὲ πῶς— ἐλήφθη μεταξὺ 13ης καὶ 17ης ὥρας τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1935.
>
> 2) Δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Θεσσαλονίκην ὠφείλον νὰ εἰδοποιήσω κατὰ τὴν διέλευσίν μου ἐκ Λαρίσης διὰ τοῦ ἰλάρχου Σιώτη ὅτι τὸ κίνημα ἐπρόκειτο νὰ ἐκραγῆ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1–2 Μαρτίου. Οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς μοὶ ἀνετέθη τοιαύτη ἀποστολή. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐγνώριζε τοῦτο ἡ Λάρισα. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐγνώριζε ἦτο ἡ ὥρα ἐκρήξεως.
>
> 3) Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς XI Μεραρχίας στρατηγὸς Τζαβέλας ἦτο μεμυημένος. Ἐγὼ ἔλαβον ἐντολὴν τὴν 25 Φεβρουαρίου καὶ παρουσιάσθην εἰς τοῦτον τὴν 26ην Φεβρουαρίου διὰ νὰ τὸν ἐνημερώσω καὶ νὰ τοῦ ζητήσω νὰ συνεργασθῆ. Ὁ στρατηγὸς ἔρριξε τὸ πρᾶγμα στὸ ἀστεῖο κατὰ τὴν συνομιλίαν μας καὶ μοῦ ἔλεγεν ὅτι εἶμαι θῦμα φάρσας. Παρ' ὅλας μου τὰς προσπαθείας δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ τὸν κάμω νὰ ἀντιμετωπίση σοβαρῶς τὴν ὑπόθεσιν.
>
> 4) Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀπόφασις νὰ μὴ κινηθῆ ἡ φρουρὰ Θεσσαλονίκης ἐλήφθη κατὰ σύσκεψιν συνδέσμων ἀξιωματικῶν τῶν μονάδων ἐν τῇ οἰκίᾳ μου τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Μαρτίου.
>
> 5) Πολὺ παραποιημένα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα (ποὺ μνημονεύονται καὶ ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφην) εἰς τὰς συναντήσεις ὑπεσταλμένου ἢ ἐμοῦ προσωπικῶς μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα...

Ἀλλὰ ἡ ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Θ. Σφέτσου δὲν περιορίζεται στὰ πάρα - πάνω. Μπαίνει καὶ σὲ πολὺ ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες, καὶ συμπληρώνεται —καθὼς θὰ δοῦμε αὔριο— καὶ ἀπὸ μιὰ ἐπιβεβαιωτικὴ παρέμβαση τοῦ στρατηγοῦ καὶ τότε (Φεβρουάριος 1935) διοικητοῦ τῆς XI Μεραρχίας Κωνσταντίνου Τζαβέλα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ συνωμοτικὸν πολύπτυχον τῆς ἐποχῆς. — Ὁ στρατηγὸς Κ. Τζαβέλας τονίζει ὅτι τὸ κίνημα δὲν εἶχε κανένα ἠθικὸ ἔρεισμα. — Ὁ στρατηγὸς Θ. Σφέτσος ἱστορεῖ τί ἔγινε τὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως 24ωρα. — Μέσα σὲ μιὰ ἡμέρα ὁ Στέφ. Σαράφης ἀλλάζει γνώμη τρεῖς φορές. — Γιατὶ στὸ τέλος δὲν πῆγε στὴ Θεσσαλονίκη. — Ἡ συγκέντρωση στὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου. — Ὅταν χάνεται τὸ τραῖνο χάνονται καὶ οἱ συνωμότες. — Ψάχνοντας ἔξω ἀπὸ τὰ βαγόνια, στὴ Λάρισα.

Χρειαζόταν πάρα - πολὺ παραπλανητικὸ κουράγιο γιὰ νὰ στέλνη ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τὸ τηλεγράφημα ποὺ ἔστειλε στοὺς βουλευτὰς καὶ γερουσιαστὰς Θεσσαλονίκης. Καὶ γιὰ νὰ γράφη τὶς ἴδιες ὧρες τὰ ὅσα ἔγραψε στὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Χωρὶς ἠθικὸ ἔρεισμα τὸ κίνημα, λέγει ὁ στρατηγὸς Τζαβέλας

«ΔΕΝ ΘΕΛΑΜΕ ΝΑ ΚΥΒΕΡΝΟΥΝ ΟΙ ΝΙΚΗΤΑΙ»

104ον

Ἡ μὴ μετάβαση τοῦ Στέφανου Σαράφη στὴ Θεσσαλονίκη — γιὰ νὰ μετάσχη ἀπὸ ἐκεῖ στὴν ἐπανάσταση καὶ νὰ καθοδηγήση, αὐτοπρόσωπα, τοὺς συνωμότες— καὶ ἡ ἐπιμονή του νὰ μείνη στὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ συμβῆ τελικὰ αὐτὸ ποὺ συνέβη στοῦ Μακρυγιάννη, θεωρήθηκε ἀπὸ τότε «πολὺ ὕποπτη». Καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὴ τὴν «πολὺ ὕποπτη» στάση τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. —ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ «μυστικὸ» ἢ ἀπὸ ἐκείνη τὴν «ἀσάφεια»— λέχτηκαν καὶ τὶς ἡμέρες τοῦ κινήματος καὶ ἀργότερα χίλια - δυὸ πράγματα. Βέβαια ὁ Στέφ. Σαράφης στὶς διάφορες σχετικὲς ἱστορήσεις του (καὶ σὲ αὐτὲς ποὺ εἴδαμε καὶ σὲ αὐτὲς ποὺ θὰ δοῦμε), προβάλλει διάφορους, πιθανοὺς καὶ ἀπίθανους, ἰσχυρισμούς, ἀφήνει ὅμως τέλεια ἀναπάντητη τὴν πρόκληση τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ Σφέτσου, κατὰ τὴν ὁποία «εἶναι τελείως ἀνακριβὲς ὅτι ὁ συνταγματάρχης Σαράφης δὲν ἀνεχώρησεν εἰς Θεσσαλονίκην, διότι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου ἐκρίθη σκόπιμος ἡ παραμονή του εἰς Ἀθήνας. Ἡ ἀπόφασις, ἄγνωστον εἰς ἐμὲ πῶς, ἐλήφθη μεταξὺ τῆς 13ης καὶ τῆς 17ης ὥρας τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1935».

Μπροστὰ σὲ αὐτὴ τὴν εἰκόνα, ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ στοιχεῖα τοῦ συνωμοτικοῦ πολύπτυχου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σκέπτεται κανεὶς πόσο δίκιο εἶχε ὁ στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Τζαβέλας, ὅταν, καθὼς ὁ τότε λοχαγὸς Θ. Σφέτσος θέλησε «νὰ τὸν ἐνημερώση καὶ νὰ τοῦ ζητήση νὰ συνεργασθῆ», ἔσπευσε «νὰ ρίξη τὸ πρᾶγμα στὸ ἀστεῖο» καὶ νὰ πῆ ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς του (ποὺ «παρὰ τὶς προσπάθειές τοφ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν κάνη νὰ ἀντιμετωπίση σοβαρὰ τὴν ὑπόθεση»), «εἶναι θῦμα φάρσας». Εἶχε, λοιπόν, ἀπόλυτο δίκιο. Μόνο ποὺ δὲν ἐπρόκειτο γιὰ φάρσα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ χωρὶς προηγούμενο ἐθνικὴ τραγωδία, μιὰ ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικώτερες λεπτομέρειες τῆς ὁποίας ἦταν τὸ θέαμα ἑνὸς λοχαγοῦ ποὺ ἀποτολμοῦσε νὰ παρασύρη τὸν μέραρχό του, τὸ στρατηγό του, σὲ ἕνα ἐπαναστατικὸ κίνημα. (Αὐτὴ ἦταν ὅμως ἡ δόξα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας καὶ ἡ ἀποθέωση τοῦ παραγοντισμοῦ).

ΚΑΝΕΝΑ ΗΘΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ

ΑΚΡΙΒΩΣ αὐτὴ τὴ «δόξα» τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας εἶδε τότε μὲ σκεπτικισμὸ καὶ ἀργότερα μέ δικαιολογημένη περιφρόνηση, ὁ στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Τζαβέλας, ὥστε ὅταν ὁ Στέφ. Σαράφης τὸν ἀνάφερε ὡς μνημόνιο στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη διοικητὴς τῆς XI Μεραρχίας ἔσπευσε νὰ ἱστορήση:

...Οὐδείς μὲ ἐμύησεν εἰς τὸ κίνημα καὶ ἐξεπλάγην ὅταν τοῦτο ἐξερράγη.

Ὁ μόνος ποὺ μοῦ ὡμίλησε ἁπλῶς γιὰ κίνημα ἦτο ὁ ταγματάρχης Σφέτσος, ἀλλὰ τήν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεώς του, ὁπότε καὶ ἠρνήθην συμμετοχήν, συστήσας εἰς αὐτὸν ν' ἀπόσχη τοιούτων ἐνεργειῶν. Ὁ λόγος δι' ὃν δὲν ἐμυήθην, ὡς πιστεύω ἦτο ὅτι ἤμουν κεκηρυγμένος καθ' οἱουδήποτε κινήματος.

Ἐάν ἐμυούμην, θά ἠρνούμην τήν συμμετοχήν μου διά τούς ἑξῆς δύο λόγους: 1ον) Διότι τό κίνημα δὲν εἶχεν ἔρεισμα ἠθικόν, παρά μόνον ὅτι δὲν ἠθέλαμε νά κυβερνᾶ τό Λαϊκόν Κόμμα, κατόπιν μάλιστα ἐκλογῶν, ἂς ἐκέρδισε καί 2ον) οἱ ἀξιωματικοί ἐν γένει εἶχον ταλαιπωρηθῆ ἀπό τά διάφορα κινήματα καί δὲν ἦσαν διατεθειμένοι διά νέας περιπετείας, ὡς ἄλλωστε ἀπέδειξεν ἡ ἀπροθυμία των εἰς τήν ἐνίσχυσιν τοῦ κινήματος.

Ταῦτα, χάριν τῆς ἱστορίας...

Καὶ ὅμως γιὰ τὸ κίνημα ἐκεῖνο, τὸ χωρὶς ἠθικὸ ἔρεισμα, ὅπως τονίζει ὁ βενιζελικὸς στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Τζαβέλας, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔγραφε στὸν στρατηγὸ Ἀλέξ. Ὀθωναῖο ὅτι «δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε θνήσκων νὰ εἶμαι ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον». (Καὶ ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος τοῦ ἀπαντοῦσε ὅτι τίποτα δὲν δικαιολογοῦσε τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση»).

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Θ. ΣΦΕΤΣΟΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

Ο στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος δὲν περιωρίστηκε —ὅπως εἴπαμε χτὲς— στὸ νὰ δώση μιὰ γενικὴ ἀπάντηση στὶς ἀνακριβολογίες τοῦ Στέφ. Σαράφη. Καὶ θέλοντας νὰ ἀποκαταστήση τὴν ἀλήθεια ἱστόρησε λεπτομερέστερα τὰ δσα τότε γίνηκαν.

Καὶ ἰδοὺ ἡ Ἱστόρηση τοῦ Θ. Σφέτσου:

...Τήν 25ην Φεβρουαρίου 1935, μέ ἐπεσκέφθη εἰς τήν ἐν Θεσσαλονίκη οἰκίαν μου, προερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ τότε ταγματάρχης Ἀλκιβ. Μπουρδάρας, ὅστις μοῦ ἀνεκοίνωσε τάς ἑξῆς ἐντολάς τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη:

α) Ὅτι ὡς πιθανή ἡμέρα ἐκρήξεως τοῦ κινήματος εἶχεν ὁρισθῆ ἡ 1η Μαρτίου.

β) Ὅτι τό σχέδιον προέβλεπε διά τόν στρατόν ἐξάρτησιν ἀπό τάς ἐπιχειρήσεις καταλήψεως τοῦ στόλου.

γ) Ὅτι ἦτο κομιστής ἐπιστολῆς τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου πρός τόν στρατηγόν Καμμένον, δι' ἧς ὁ τελευταῖος προετρέπετο εἰς συμμετοχήν εἰς τό κίνημα. (Σημ. γράφ.: τοῦτο τό ἔχει διαψεύσει ὁ στρατηγός Ὀθωναίος, ἀλλά καί οὔτε ὁ στρατηγός Καμμένος τό ἀναφέρει πουθενά).

δ) Ὅτι κατά τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος θά ἠγῆται ἐν Θεσσαλονίκη ὁ συνταγματάρχης Σαράφης.

ε) Ὅτι ἐν Θεσσαλονίκη θά ἔφθανεν ἐκ Καβάλας ὁ Ἀλκ. Μπουρδάρας ἐπί κεφαλῆς 8—10 ἀξιωματικῶν πρός ἐνίσχυσιν.

στ) Ὅτι ὤφειλον νά μυήσω τόν στρατηγό Τζαβέλαν διοικητήν τῆς XI Μεραρχίας καί τόν συνταγματάρχην χωροφυλακῆς Ντάκον διευθυντήν τῆς ἀστυνομίας Θεσσαλονίκης.

Μετά τοῦ Ἀλκ. Μπουρδάρα ἀναχωροῦντος διά τήν ἐν Καβάλα θέσιν του, συνεφωνήθη ὅτι ἔπρεπε μέχρι τῆς 10ης ὥρας τῆς 1ης Μαρτίου νά τώ ἐγνώριζον τηλεφωνικῶς τήν ἄφιξιν τοῦ Σαράφη καί ἐπομένως τήν ἐντός τῆς 1ης Μαρτίου ἔκρηξιν τοῦ κινήματος.

Εἰδοποίησα τάς φρουράς Βεροίας, Κιλκίς καί Σερρῶν καί τάς μονάδας Θεσσαλονίκης νά στείλωσιν εἰς ὡρισμένην ὥραν τῆς 27 Φεβρουαρίου συνδέσμους εἰς Θεσσαλονίκην πρός παροχήν πληροφοριῶν. Συνεκεντρώθησαν εἰς τήν οἰκίαν μου καί τούς ἀνεκοίνωσα τάς ὑπαρχούσας πληροφορίας καί διαταγάς. Τούς ἀνεκοίνωσα ὁμοίως ὅτι τό ἑσπέρας θά ἀνεχώρουν εἰς Ἀθήνας κατόπιν τηλεγραφικῆς πρός τό Γ΄ Σ. Στρατοῦ ἐντολῆς τοῦ Γ.Ε.Σ. Τούς ἐδήλωσα ὅτι ὁπωσδήποτε τήν πρωΐαν τῆς 1ης Μαρτίου θά ἐπέστρεφον καί θά συνήντων καί αὐθις αὐτούς εἰς τήν οἰκίαν μου τήν 9ην ὥραν, ἵνα τούς ἀνακοινώσω πᾶν νεώτερον. Ἀκόμη ἴσως θά παρίστατο ἀνάγκη νά τούς ἴδη καί ὁ ἀφιχθησόμενος μέχρι τότε συνταγματάρχης Σαράφης...

Ο ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΛΕΕΙ ΚΑΙ ΞΕΛΕΕΙ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, ὁ τότε λοχαγὸς Θ. Σφέτσος ἠρθε στὰς Ἀθήνας καὶ συνάντησε τὸν Στέφ. Σαράφη.

Συνεχίζοντας δὲ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ του Ἱστόρηση λέει:

...Ἅμα τῇ ἀφίξει μου τήν 9ην ὥραν εἰς Ἀθήνας μετέβην εἰς τά γραφεῖα τῆς Ἐπιθεωρήσεως Σωμάτων Στρατοῦ ὅπου συνήντησα τόν συνταγματάρχην Σαράφην. Μοῦ ἐπανέλαβε τά ὅσα μοί εἶχε ἀνακοινώσει ὁ Ἀλκ. Μπουρδάρας εἰς Θεσσαλονίκην σὺν τῇ προσθήκῃ ὅτι ἡ νύξ τῆς 1—2 Μαρτίου ὡρίσθη ὡς ἡμέρα ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ὁριστικῶς. Μοῦ ἀνέπτυξεν ὅτι κατά τό σχέδιον ὁ στρατός θά ἐκινεῖτο μόνον ἐάν ἐπετύγχανε ἡ κατάληψις τοῦ Στόλου. Τοῦ παρετήρησα ὅτι θεωρῶ ἀνόητον καί λίαν ἐπικίνδυνον τήν ἐξάρτησιν τῆς κινήσεως τοῦ στρατοῦ ἀπό τήν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καταλήψεως τοῦ Στόλου. Τοῦ ἐτόνισα ὅτι «ἄν μιά τουφεκιά πέσῃ στόν Ναύσταθμον ἡ πρώτη δουλειά ποὺ θά κάνῃ ἡ κυβέρνησις θά εἶναι ἡ κατάληψις τοῦ Τηλεγραφείου, συναγερμός τῶν φρουρῶν ὑπὲρ αὐτῆς καί ἡ ματαίωσις πάσης ἐπικοινωνίας τῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος μέ τούς μεμυημένους ἀξιωματικούς τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν». Κατά τήν γνώμην μου, τῷ ἀνέπτυξα, ὅτι ἔδει νά εἶχε καθορισθῆ μία ὥρα καθ' ἣν ἅπασαι αἱ φρουραί θά ἐξηγείροντο, ἀσχέτως πρός πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ στόλου. Ἄν ἐπετύγχανον τήν κατάληψιν τοῦ στόλου οἱ ναυτικοί τόσον τό καλύτερον. Ἄν ὄχι, ἔ, τότε θά τά ἔβγαζε πέρα μόνος του ὁ στρατός. Ὁ Στέφ. Σαράφης ἔκρινε ὡς ὀρθάς τάς παρατηρήσεις μου ἀλλά μοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι δύσκολον νά τροποποιηθῆ τό σχέδιον.

Μοῦ εἶπε τότε ὁ κ. Σαράφης «πήγαινε νά ἰδῆς τί σέ θέλουν στό Ἐπιτελεῖο. Δὲν πιστεύω νά ἔχουν μυρισθῆ τίποτε. Θά σὲ περιμένω ἐδῶ». Στό ΓΕΣ μοί ἐδόθησαν διάφοροι ὑπηρεσιακαί ὁδηγίαι διά τό Γραφεῖον Ἐπιστρατεύσεως Γ΄ Σ.Σ., ὅπου ὑπηρέτουν.

Ἐπέστρεφα περί τήν 13ην ὥραν εἰς τό γραφεῖον τοῦ Στεφ. Σαράφη καί ἐκεῖθεν κατήλθομεν μαζί τήν ὁδόν Ἀκαδημίας δώσαντες ραντεβοῦ διά τήν 17ην ὥραν εἰς τό ξενοδοχεῖον «Ἐρέχθειον», ὅπου εἶχον ἀφήσει τάς ἀποσκευάς ταξιδίου. Ὡμιλήσαμεν καί συνεφωνήσαμεν εἰς τήν θέσιν βαγκόν - λί πού εἶχα ἐγώ, θά ἐταξίδευεν ὁ Στέφ. Σαράφης, ὥστε νά κινηθῆ ἀθέατος εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐγώ θά ἐταξίδευα ἤ ἀεροπορικῶς τήν ἑπομένην ἤ διά τῆς αὐτῆς ἀμαξοστοιχίας.

Ὄντως, τήν 17ην ὥραν ἦλθεν εἰς τό ξενοδοχεῖον μου ὁ Στέφ. Σαράφης. Τότε διά πρώτην φοράν μοί ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θά ἔλθῃ εἰς Θεσσαλονίκην, διότι ἐκρίνετο ἀναγκαία ἡ παρουσία του ἐν Ἀθήναις. Εἰς τοῦτο ἀντετάχθην, ἀξιώσας ὅπως ὁπωσδήποτε, σύμφωνα πρός τήν ὑπόσχεσίν του, ἔλθῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως κατ' ἀρχάς ἡγηθῆ τῆς κινήσεως ἐν Θεσσαλονίκῃ, βραδύτερον δέ ἐν ἀνάγκῃ ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας ἐάν αἱ περιστάσεις τό ἐπέβαλλον. Τοῦ ἐτόνισα ὅτι ὅλοι αὐτόν ἀνέμενον ἐκεῖ ὡς ἡγέτην καί ὅτι θά παρουσιάζετο ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου πρᾶγμα τό ὁποῖον θά ἐπηρέαζεν εὐνοϊκῶς ὅλους, ἰδιαιτέρως δέ τούς ἀμφιρρέποντας στρατηγούς. Τελικῶς τῷ ἐδήλωσα ὅτι ἄν δὲν ἔλθῃ μαζί μου οὔτε ἐγώ θά ἀναχωρήσω διά Θεσσαλονίκην. Τότε μοί ἐδήλωσε: «Καλά, στὰς 8 (μ.μ.) θά συναντηθοῦμε στὸ Σταθμό».

Ἔφυγε πρῶτος ἀπό τό ξενοδοχεῖον καί ἐγώ ἀνεχώρησα διά τό Φρουραρχεῖον (ὁδός Σίνα) διά τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου. Ὀλίγον πρίν φθάσω εἰς τό ὕψος τοῦ Ἀρσακείου ἀντελήφθην νά φρενάρῃ δίπλα μου ἓν αὐτοκίνητον ἀπό τό ὁποῖον βγῆκε ὁ Στέφ. Σαράφης, ὅστις μοῦ εἶπε: «Θωμᾶ δὲν μπορῶ νά ἔλθω στὴν Θεσσαλονίκη, εἶναι ἀνάγκη νά μείνω ἐδῶ». Τοῦ ἀπήντησα: «Κάνετε ὅ,τι θέλετε, τάς ἀπόφεις μου σᾶς τάς ἀνέπτυξα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Πάντως, χωρὶς σᾶς, δὲν πρόκειται νά ἀναχωρήσω ἀπόψε». Τότε μοῦ ἀπήντησεν: «Καλά θά ἔλθω, νά μὲ περιμένης στό σταθμό»...

ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΔΕΝ ΠΗΓΕ

ΤΟΣΕΣ φορὲς ἄλλαξε γνώμη τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Στέφανος Σαράφης. Ἀλλὰ καὶ τὴν τελευταία ἀκόμη στιγμή, καὶ ἐνῶ ὅλα ἦταν συμφωνημένα, σὲ καινούργια ἀπόφαση κατάληξε.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Θ. Σφέτσος ἱστορεῖ:

...Στό σταθμό, ὅταν μετά 1½ ὥρα ἔφθασα, βρῆκα τόν Στέφ. Σαράφην ἀναμένοντά με ἐντός αὐτοκινήτου. Ἐξῆλθε καί μοῦ εἶπεν ὅτι πρέπει νά μείνη στάς Ἀθήνας, τό ζητοῦν οἱ ναυτικοί. Καί ἐπρόσθεσε: «Πήγαινε, καί θά προσπαθήσω ν' ἀναβάλω τήν ἔκρηξιν. Ἐλπίζω ὅτι 90% θά τό ἐπιτύχω. Ἔτσι θά μπορέσουμε νά κανονίσουμε τήν ταυτόχρονον ἔκρηξιν τοῦ κινήματος στὸ Στρατό καί στὸ Στόλο. Μία ἀναβολή 3—4 ἡμερῶν δὲν ἔχει σημασίαν. Πάντως, εἰς τήν ὅλως ἀπίθανον περίπτωσιν πού δὲν θά μπορέσω νά τό ἀναβάλω, τότε θά σταλῆ ὁ Ψαρρός νά ἡγηθῆ τῆς κινήσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην, μέχρι τῆς 9ης ὥρας θά ἔχης τηλεφώνημά μου». Τοῦ ἐτόνισα ὅτι διά τήν 10ην ὥραν τῆς ἐπαύριον ἔχω τηλεφωνικήν συνομιλίαν μέ τόν Ἀλ. Μπουρδάραν. Συνεπῶς, ἂν πρόκειται νά γίνη ἡ ἔκρηξις, νά ἔχω τηλεγράφημα τό βραδύτερον μέχρι τῆς 9ης ὥρας. Ἐάν μέχρι τῆς 9ης ὥρας δὲν ἔχω τηλεφώνημα, σημαίνει ὅτι ἐπετύχατε τήν ἀναβολήν τοῦ κινήματος. «Σύμφωνοι;» ἠρώτησα. «Σύμφωνοι», μοῦ ἀπήντησεν. Ἀλλά ἐπέμεινα καί ἐπανέλαβα τά ἀνωτέρω διά δευτέραν φοράν, συμφωνοῦντος καί αὐθις τοῦ Στεφ. Σαράφη. Τόν ἐχαιρέτησα καί πῆρα τό τραῖνο...

Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως καὶ τὴν ἀπάνω στὸ ἐπίμαχο αὐτὸ θέμα ἄποψη τοῦ στρατηγοῦ Χριστόδουλου Τσιγάντε. (Καὶ τοῦτο γιατὶ ἔχει πάρα - πολὺ σημασία τὸ θέμα αὐτό, ποὺ ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀφορμὲς γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀφοῦ ἡ μὴ κινητοποίηση τῆς Θεσσαλονίκης ἀνάτρεψε τὰ ἀληθινὰ τρομαχτικὰ σχέδια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου νὰ διχάση γεωγραφικὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς που νὰ ἐπιβληθῆ τὸ δικό του «Κράτος»).

Καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ:

...Τό ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς ὡρίσανε τό σπίτι μου γιά τόπο συγκεντρώσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, γιατί ἦταν ἀπόκεντρο καί κεντρικό μαζί, στὴν ὁδόν Δαιδάλου στὴν Πλάκα. Ἦρθαν ὁ Βλάχος, ὁ Κολιαλέξης καί ὁ Σαράφης νωρίς τό ἀπόγευμα καί συμφωνήσανε, ὅτι ἀποκλείεται νά πάη ὁ Σαράφης στὴν Θεσσαλονίκη, γιατί, ἂν τόν πιάνανε, θά ἐματαιοῦτο τό Κίνημα. Ὁ Σαράφης ἦταν μπαρούτι. Εἶχε ἀναθέσει στὸν ἀντισμήναρχο Χατζηνικολῆ καί στόν ἐπισμηναγό Παπατσώρη νά πάνε στὴν Λάρισα νά εἰδοποιήσουνε τόν Γρηγοράκη καί τὴν Ἀεροπορία, ὅπου εἴχαμε δύναμι. Αὐτοί εἶχαν χάσει τό τραῖνο καί ζήτησαν αὐτοκίνητο. Τούς ἔδωσε ὁ Σαράφης πέντε χιλιάδες δραχμές, γιά νά νοικιάσουν. Στὴν Λάρισα ὅμως δὲν φτάσανε, γιατί τό αὐτοκίνητο χάλασε, ἔπανε, στὸ δρόμο. Ἦρθε καί ὁ Σφέτσος καί φύγανε μαζί μὲ τόν Σαράφη. Τοῦ ἔδωσαμε ἕνα φάκελλο νά τόν δώση στὸν Σταθμό τῆς Λαρίσης, ὅταν θά περνοῦσε τό τραῖνο τήν νύκτα, στὸν Ἵλαρχο Σιώτη, ποὺ θά περίμενε ἐκεί, νά τόν πάη στὸν Γρηγοράκη. Ὁ Σιώτης ἦταν στὸ σταθμό καί ἐγύριζε ἔξω ἀπό τά βαγόνια, ἀλλά ὁ Σφέτσος δὲν ἐφάνηκε. Ὁ Σφέτσος ἦταν στενοχωρημένος πῶς δὲν θά πήγαινε ὁ Σαράφης. Στό σπίτι μου ἔδωσε ὁ Βλάχος τοῦ Σαράφη 30 χιλιάδες δραχμὲς γιά ἔξοδα κινήσεως τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης νά τά πάη τοῦ στρατηγοῦ Βώκου ὁ Σφέτσος. Ὁ Σφέτσος, γιά μιά στιγμή, πού κουβεντιάζανε, οἱ τρεῖς μεγάλοι, μοῦ φάνηκε ἀνήσυχος. Μοῦ εἶπε, ὅτι χωρὶς τόν Σαράφη εἶναι πρόβλημα ἂν θά κινηθῆ ὁ Κώστας Τζαβέλας, ὁ μέραρχος τῆς Θεσσαλονίκης, καί ὅτι ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νά πάη, διότι ἀλλιῶς θά ἦταν καλύτερα νά ἀναβληθῆ τό Κίνημα...

Καὶ ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου προσθέτει:

...Φύγανε μαζί ὁ Σαράφης μὲ τόν Σφέτσο. Ὁ Σαράφης μὲ πολιτικά, ὁ Σφέτσος μὲ τήν στολή του. Στὸν δρόμο πές - πές ὁ Σφέτσος, τόν κατάφερε τόν Σαράφη νά πάη στὴν Θεσσαλονίκη γιά νά πείση τόν μέραρχο Κώστα Τζαβέλα νά μετάσχη τοῦ Κινήματος.

Ὁ Σαράφης ἤθελε μὲ βαγκόν - λί νά πάη ἀπαρατήρητος. Δὲν βρήκανε στοῦ Κούκ, περάσανε ἀπό τό ξενοδοχεῖο Τσαμάκου, στὴν ὁδόν Ἁγίου Κωνσταντίνου. Πῆρε ὁ Σφέτσος τά λίγα του πράγματα καί πήγανε στὸ σταθμό μὲ τόν Σαράφη ἀποφασισμένο νά διακινδυνεύση τὴν ὑπόθεσι. Στὸν σταθμό ἦσαν κάτι «γίγαντες» καί ὁ Σαράφης ἐπείσθηκε πῶς ἡ πληροφορία μου ἦταν σωστή, ἀπό τό ὕψος τους καί ἀπό τήν ἀναταραχή τους, καί ἀπεφάσισε νά μή φύγη...

Ἔτσι ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν πῆγε στὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ ξεκαθαρισθῆ γιατὶ ἀκριβῶς ματαίωσε τὴ μετάβασή του στὴ συμπρωτεύουσα. Καὶ ἐνῶ ἡ μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 εἶχε σχεδὸν φτάσει, οἱ τελευταῖες προετοιμασίες ἐντείνονταν. Ὅπως ἐντείνονταν καὶ τὰ πάθη ἀνάμεσα στὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας καὶ ὑπέρμαχων τῆς δικτατορίας (ἀρκεῖ νὰ ἦταν δικιά τους).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐνῶ πλησίαζε ἡ μεγάλη στιγμή. — Ὁ Στ. Σαράφης ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ παραμερίση τοὺς «γνησίους ἀγωνιστὰς τῆς Δημοκρατίας». — Ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ἀποκαλύπτει ἄγνωστες πτυχές. — Ἀπίθανα μέσα καὶ ἄστοχες ἐνέργειες. — Τὰ κινήματα τοῦ 1916 καὶ 1935. — Μιὰ σύγκριση ποὺ ἀπαγορεύεται. — Ἐξωελληνικὰ καὶ ἐνδοελληνικὰ κίνητρα. — Οἱ περιπτώσεις Θ. Παγκάλου καὶ Γ. Κονδύλη. — Στὰ ἀνοιχτὰ τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου. — Ἕνα σχέδιο γιὰ νάρθη ὁ Ν. Πλαστήρας στὰς Ἀθήνας. — Ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ ἡ ἐκδήλωση τοῦ κινήματος.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

'Η ἄγνωστη πλευρὰ τῆς 'Ιστορίας μας

ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ»

Γιὰ νὰ βρεθῆ ὁ Νικ. Πλαστήρας ἔξω ἀπὸ τὸ Φάληρο

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΝΤΕΡΤΙΛΗ

105ον

Η μεγάλη στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία θὰ ἐκδηλωνόταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» πλησίαζε. Τὰ πάντα ἕτοιμα (ἄλλο ἂν ἀποδείχτηκαν ἀνέτοιμα) γιὰ τὸ κίνημα, ποὺ, ὅπως ἱστόρησε ὁ βενιζελικώτατος στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Τζαβέλας, «δὲν εἶχεν ἔρεισμα ἠθικόν», καὶ ποὺ, κατὰ τὴν βαθειὰ πίστη τοῦ διοικητὴ τῆς XI μεραρχίας Θεσσαλονίκης, θὰ γινόταν γιατὶ «δὲν ἠθέλαμε νὰ κυβερνᾶ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα», ποὺ ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία «κατόπιν ἐκλογῶν ἂς ἐκέρδησε». (Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διευκρίνηση τοῦ ἴδιου ὅτι «οἱ ἀξιωματικοὶ ἐν γένει εἶχον ταλαιπωρηθῆ ἀπὸ τὰ διάφορα κινήματα καὶ δὲν ἦσαν διατεθειμένοι διὰ νέας περιπετείας»). Μὰ εἴτε ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς ἡ μοιραία πορεία ποὺ ξεκίνησε τὸν 'Ιούλιο τοῦ 1933 (ὅταν στὸ σπίτι τοῦ 'Αλεξ. Ζάννα οἱ δημοκρατικοὶ ἀρχηγοί, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν 'Ελ. Βενιζέλο, ἀποφάσισαν νὰ συγκροτήσουν στρατιωτικὴ συνωμοτικὴ ὀργάνωση γιὰ νὰ «προστατεύσουν» τὴν «ἀπροστάτευτη» ἀβασίλευτη Δημοκρατία), ἔφτανε στὸ καταστροφικὸ γιὰ τὸν τόπο καὶ ἄδοξο γιὰ τοὺς «πορευόμενους» τέρμα της. Μόνο ποὺ τὰ πάντα (ἀκόμα καὶ ἡ δόξα τῆς ἀποτυχίας), εἶχαν μονοπωληθῆ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς «ἐν ἐνεργείᾳ» ποὺ εἶχαν μαζευτῆ γύρω ἀπὸ τὸν Στέφανο Σαράφη —τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι— οἱ «πρῶτοι», οἱ «δεύτεροι» καὶ οἱ «τρίτοι»—παράγοντες τῆς Δημοκρατίας εἶχαν παραμερισθῆ, ἢ ἀγνοηθῆ, ἢ περιφρονηθῆ. Καὶ ἀπάνω ἀπὸ ὅλους (καθὼς εἴδαμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε ὅταν, πάρα-κάτω, παρακολουθήσουμε τὶς περιπέτειές του), ὁ δικτάτωρ τῆς ὁκτωβρίου 1933 στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας. "Ετσι καταπίνηκε ὁποιαδήποτε ἄλλη «δημοκρατικὴ» δύναμη, καὶ ἄξονας γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστράφηκε κάθε ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια καὶ κάθε ἀνατρεπτικὴ κίνηση ἀπόβηκε μόνον ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ἡ ψυχὴ τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης», ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς. 'Ο Στέφανος Σαράφης προσωπικῶς, καθὼς καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἔκαμον ὅ,τι ἠδύναντο διὰ νὰ θέσουν τοὺς γνησίους ἀγωνιστὰς τῆς Δημοκρατίας ἐκποδών.

ΑΠΙΘΑΝΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΑΣΤΟΧΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του (τὸ πρῶτο μέρος τῆς ὁποίας εἴδαμε στὰ περασμένα), τὸ ἕτερο σκέλος τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων τοῦ 1926: Ναπολέων Ζέρβας - Βασίλειος Ντερτιλῆς, μοῦ ἀφηγήθηκε:

— "Οπως σᾶς ἔχω εἰπῆ ὑπῆρχον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δύο δυναμικαὶ ἐξωστρατιωτικαὶ καὶ δημοκρατικαὶ ὀργανώσεις. 'Η Δημοκρατικὴ "Αμυνα, τὴν ὁποίαν ἵδρυσα ἐγὼ καὶ τῆς ὁποίας πρόεδρον ὡρίσαμεν τὸν ἄλλοτε ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν 'Αλέξανδρον Κανάρην, καὶ ἡ Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ "Αμυνα ἡ ὁποία συνεστήθη, διὰ νὰ μᾶς ἀνταγωνισθῆ, ὑπὸ τῶν στρατηγῶν 'Αναστασίου Παπούλα καὶ Μιλτιάδου Κοιμήση. 'Η Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ "Αμυνα ἰσχυρίζετο ὅτι ἐξεπροσώπει γνησίως καὶ μονοπωλιακῶς τὸν στρατηγὸν Νικόλαον Πλαστήραν. 'Ημεῖς δὲ ἐπιστεύομεν εἰς ἕνα γενικώτερον καὶ ἀληθῶς δημοκρατικὸν ἀγῶνα.

'Η Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ "Αμυνα, λοιπόν, προσέφευγε εἰς πολλὰς δεδιασμένας καὶ ἐπικινδύνους προσπαθείας. διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἴσοδον τοῦ Νικολάου Πλαστήρα εἰς τὴν 'Ελλάδα. Καί ἤλπιζε ὅτι ἤρκει ἡ ἐμφάνισις τοῦ στρατηγοῦ εἰς οἱοδήποτε μέρος τῆς χώρας διὰ νὰ ἠλεκτρισθοῦν οἱ πανέλληνες καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπαναστατικῆς καὶ ἀνατρεπτικῆς προσπαθείας. Δι' αὐτὸ δέ, ἡ Π.Δ.Α. μετήρχετο διάφορα, πιθανὰ καὶ ἀπίθανα, μέσα καὶ προέβαινε εἰς λίαν ἀστόχους ἐνεργείας.

'Ερώτηση:

— Ποιὲς ἐνέργειες θεωρεῖτε ἄστοχες, στρατηγέ μου;

'Απάντηση:

— Καί τὴν ἀπόπειρα νὰ φθάσῃ ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας μέ ἕνα «σαπιοκάραβο» εἰς τὰς 'Ελευθερὰς τῆς Καβάλας καὶ τὸ περιπετειῶδες ἐκεῖνο ταξίδι εἰς τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν εἰς τὴν Σόφιαν.

'Εγὼ βλέπων τὴν δυσάρεστον καὶ ἐπικίνδυνον ἐκείνην κατάστασιν, καὶ φοβούμενος ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πόθοι τῶν «Πανελληνίων» ἦσαν φροῦδοι καὶ ἀπραγματοποίητοι ὑπεχρεώθην νὰ λάβω ὡρισμένα μέτρα. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν ἀνεπάρκειαν καὶ ἀνικανότητα τῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κινουμένων, ἔσπευσα νὰ εἰδοποιήσω ἀπαξάπαντα τὰ τμήματα τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης — τὰ ὁποῖα, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἦσαν ὅλα ἐφωδιασμένα μὲ κρυπτογραφικὸν κώδικα — ὅτι «οὐδεὶς ἤθελε κινηθῆ δι' οἱοδήποτε πρᾶξικόπημα ἄνευ τῆς λήψεως τοῦ ἡμετέρου κρυπτογραφικοῦ συνθήματος». Οὕτω ἐπεδίωκα νὰ προστατεύσω καὶ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐντελῶς ἀφωσιωμένοι εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὰς δημοκρατικάς μας ἀρχὰς καὶ ἰδέας ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν δημοκρατίαν ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐμαχόμεθα.

ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ 1916 ΚΑΙ ΤΟΥ 1935

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς συνέχισε:

— Παραλλήλως μέ τὴν ἄνω ἐνέργειαν δὲν ἔπαυσα νὰ εὑρίσκωμαι εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἰθυνόντων τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης καὶ νὰ μετέχω τῶν συζητήσεών των.

'Ερωτῶ τὸν στρατηγό, ἐὰν παρὰ τὰ ὅσα εἶχαν συμβῆ ἀνάμεσα στὶς δύο «ἄμυνες», οἱ διοικήσεις του δὲν διέκοψαν τὴ συνεργασία τους.

Καὶ ἀπαντᾶ:

— Βεβαίως εἶχαν συμβῆ πολλὰ τὰ δυσάρεστα. 'Αλλ' ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος ἐπέμενε πάντοτε νὰ διατηροῦμε μεταξύ μας ἀδιάκοπον ἐπαφὴν καὶ ἀγαθὰς σχέσεις. Εἰς μίαν δέ κοινὴν σύσκεψιν εἰς τὴν ἐν 'Αθήναις οἰκίαν του. προτοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων μεταβῆ καὶ ἐγκατασταθῆ εἰς Χαλέπαν, μᾶς ὑπέμνησεν ὅτι «τὸ αἷμα νερὸ δέν γίνεται». Κατόπιν τούτου καὶ δεδομένου, ὅτι, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, ἐθεωροῦμεν τὸν 'Ελ. Βενιζέλον ὡς τὸν ὑπέρτατον ἀρχηγόν μας καὶ ὡς τὸν ἀληθῆ πατέρα τῆς Δημοκρατίας ἐτηρήσαμε τὴν σύστασίν του καὶ ἀπεδέχθημεν τὴν ἐπιθυμίαν του ὡς νόμον.

'Αλλὰ κατὰ τὰς ἐπαφάς μου μετὰ τῶν ἰθυνόντων τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης καὶ κατὰ τὰς συζητήσεις αἵτινες διεξήγοντο δὲν ἔπαυον νὰ τονίζω ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ὅταν ἐξαπολυθῆ ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ πρὸς τὸν Νότον. Κατ' ἐπανάληψιν δέ ἀνέφερα τὴν περίπτωσιν τοῦ κινήματος τῶν στρατηγῶν Π. Γαργαλίδη καὶ Γ. Λεοναρδοπούλου — τῆς ἀντεπαναστάσεως, δηλαδή, τοῦ 1923 — ἡ ἀποτυχία τοῦ ὁποίου ὠφείλετο. πρωτίστως. εἰς τὸν λόγον τοῦτον.

'Ερώτημα:

— Τὸ κίνημα τοῦ 1916 ποὺ ἐξερράγη στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος, μὲ συμπαραστάτες τὸν ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη καὶ τὸ στρατηγὸ Παναγιώτη Δαγκλῆ, πῶς ἐπέτυχε; Καὶ ἐκεῖνο ἐκδηλώθηκε στὸ Βορρᾶ—στὴν μακεδονικὴ πρωτεύουσα— καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιβλήθηκε στὸ Νότο, στὰς 'Αθήνας.

'Απάντηση:

— Τὸ κίνημα τοῦ 1916 δέν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως σχέσιν μέ τὸ κίνημα τοῦ 1935. Τότε ὁ 'Ελ. Βενιζέλος εἶχε τὴν πλήρη, ἠθικὴν καὶ οὐσιαστικήν, βοήθειαν τῶν συμμάχων τῆς «Συνεννοήσεως». 'Η ἀνθρωπότης ὁλόκληρος εὑρίσκετο ἐμπεπλεγμένη εἰς τὸν αἱματηρότερον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πόλεμον. Καί αἱ συνθῆκαι ἦσαν, τότε, τελείως διαφορετικαί. Τό κίνημα τοῦ 1916 ἦτο εὐρύτερας σημασίας ἐνῶ τό τοῦ 1935 ἦτο ἐνδοελληνικόν. Δέν εἶναι δυνατόν, λοιπόν, νὰ γίνῃ οὐδεμία σύγκρισις μεταξὺ τῶν δύο κινημάτων. Τό 1916 ὁ 'Ελ. Βενιζέλος μετέβη μέν εἰς Θεσσαλονίκην καί ἐκήρυξε τήν ἐπανάστασιν, ἀλλά αἱ 'Αθῆναι κατείχοντο σχεδόν ὑπό τῶν 'Αγγλογάλλων ἤ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἦτο δυνατόν νά καταληφθοῦν ἀνά πᾶσαν στιγμήν — ὅπερ καί ἐγένετο.

ΟΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ ΚΑΙ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΚΑΙ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ τόσο ἐνδιαφέρον «μάθημα», ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ὁλοκλήρωσε τὴν ἄποψή του ἔτσι:

— 'Αφοῦ, λοιπόν, ἡ ἱστορία τῶν κινημάτων ἀπέκλειε τὴν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον ἐπιτυχίαν, ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθῆ ὁπωσδήποτε καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας ἡ ἐπικράτησις εἰς τὰς 'Αθήνας. "Επρεπε νὰ καταληφθῆ ἡ πρωτεύουσα, καὶ ἐκ τῆς πρωτευούσης νὰ γίνῃ ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῶν ἐπαρχιῶν. "Οχι, ἐπαναλαμβάνω, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δὴ τῶν βορείων πρὸς τὸ κέντρον. Καί τρῶτο ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι, ὡς ἐπίστευον, οὐδεμία ἀνάγκη, οὐδεμιᾶς ἐκστρατείας θὰ ὑπῆρχε. Μόλις ἡ ἐπανάστασις θὰ ἠδραιοῦτο εἰς τὴν πρωτεύουσαν, αἱ ἐπαρχίαι θὰ προσεχώρουν ἀμέσως ἡ ταχύτατα θὰ ὑπέκυπτον. Εἴχομεν, ἄλλωστε, δύο λαμπρὰ καὶ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ παρελθόντος. Δύο περιπτώσεις, ἕνας ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῶν ὁποίων ἤμουν ἐγώ, προσωπικῶς

'Ερώτηση:

— Σὲ ποιές περιπτώσεις ἀναφέρεστε, στρατηγέ μου;

'Απάντηση:

— Εἰς τό κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου τό 1925 καί εἰς τό κίνημα τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη τό 1926. "Ενας ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῶν κινημάτων ἐκείνων ἤμουν καί ἐγώ. Διά νά ἐπιτευχθῆ, λοιπόν, ἡ ἄνοδος τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου προηγήθη ἡ ἐπικράτησις εἰς τάς 'Αθήνας. Τοῦτ' αὐτό συνέβη καί μέ τόν στρατηγόν Κονδύλην, ὁ ὁποῖος κατέλυσε τό καθεστώς τοῦ Πακγάλου. Τό κατέλυσε δέ μετά τήν ἐπικράτησίν του εἰς τάς 'Αθήνας, παρά τό γεγονός ὅτι ὁ Πάγκαλος εἶχε ἰσχυροτάτην δύναμιν εἰς τάς ἐπαρχιακάς φρουράς καί ἠγαπᾶτο ὑπό τῶν ἀξιωματικῶν. 'Αλλά τά δημοκρατικά τάγματα τῶν ὁποίων ἠγούμεθα ὁ Ναπολέων Ζέρβας καί ἐγώ, ἐξησφάλισαν — ἐπιβληθέντα εἰς 'Αθήνας — τήν πανελλήνιον ἐπιτυχίαν. Οὕτω ἡ προηγηθεῖσα νίκη εἰς τόν Νότον ἠκτινοβόλησε εἰς τόν Βορρᾶν, καί ὁ ἀντικειμενικός σκοπός ἐπετεύχθη. Σᾶς ὡμίλησα δέ περί δύο περιπτώσεων, εἰς τάς ὁποίας δέν ἤμουν καί ἐγώ ἀπών...

ΣΤΑ ΑΝΟΙΧΤΑ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΙΚΟΥ ΟΡΜΟΥ

ΑΛΛΑ οἱ συζητήσεις ἀνάμεσα στὶς δύο «"Αμυνες» δὲν κατάληγαν σὲ κανένα οὐσιαστικὸ ἀπτέλεσμα:

— Αἱ συζητήσεις μας· μοῦ ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς, συνεχίσθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Οἱ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» προσεπάθουν νά μέ πείσουν καί νά μέ παρασύρουν μέ τάς ἀπόψεις των, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἐγώ εἶχον τήν δυνατότητα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς φρουρᾶς 'Αθηνῶν. 'Η δύναμις ἐκείνων ἀφεώρα κατά τά 100% εἰς τόν Στόλον. Αὐτή ἦτο καί ἡ μόνη οὐσιαστική δύναμις τῶν «Πανελληνίων», στενός συνεργάτης τῶν ὁποίων ἦτο ὁ ναύαρχος 'Ιωάννης Δεμέστιχας.

'Εγώ ἤμουν ἀνένδοτος. 'Επέμενα ἐπί τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπικρατήσεως εἰς τόν Νότον. Καί ἐτόνιζον ὅτι, ὁ στρατηγός Ν. Πλαστήρας ἔπρεπε νά ἔλθῃ — ἐάν, δηλαδή, καθίστατο δυνατόν τό ταξίδιόν του καί ἡ ἄφιξίς του — ἀπ' εὐθείας εἰς τάς 'Αθήνας, καί ἐπ' οὐδενί νά φθάσῃ εἰς τό σύνορα. Τούς ἐξήγουν ὅτι ἦτο ἀπολύτως ἐπιβεβλημένον, αἱ διαταγαί αἱ ὁποῖαι θά ἐξεδίδοντο τήν πρώτην νύκτα τοῦ κινήματος νά ἦσαν ὑπογεγραμμέναι ὑπό τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἰς τάς 'Αθήνας καί μόνον εἰς τάς 'Αθήνας. Τούς ἐτόνιζον δέ ὅτι ἦτο ἀπαραίτητος ἡ ὑπογραφή τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Πλαστήρα καί οὐδενός ἄλλου — ὡς, παραδείγματος χάριν, τοῦ Σαράφη ἤ ἄλλου τινός. Διότι αἱ φρουραί — ἐάν αἱ διαταγαί ἦσαν ὑπογεγραμμέναι ὑπό τοῦ Σαράφη — οὐδόλως θά συνεκινοῦντο ἤ θά ὑπήκουον. Μόνον τοῦ Ν. Πλαστήρα ἡ ὑπογραφή θά εὕρισκε ἀνταπόκρισιν.

Λόγω τῆς ἀνενδότου στάσεώς μου καί τῆς ἐπιμονῆς μου, οἱ «Πανελλήνιοι» μέ ἠρώτησαν, ἐπί τέλους, κατά ποῖον τρόπον θά καθίστατο δυνατή ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἰς τάς 'Αθήνας. Καί τούς ἀπήντησα ὅτι ἐγώ ἔγω ἀναλάβει καί ἔνω προετοιμάσει ὁλόκληρον τήν συναφῆ ἐργασίαν καί, μάλιστα, εἰς πᾶσαν λεπτομέρειάν της.

'Ερωτῶ τὸν στρατηγὸ Βασίλη Ντερτιλῆ ποιὰ ἦταν ἡ «προεργασία» αὐτή, ποὺ, ὡς τώρα, εἶχε παραμείνει ἄγνωστη στὰ χρονικὰ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» καὶ γιὰ τὴν ὁποία δὲν εἶχε δοθῆ ποτὲ οὔτε ἡ ἐλάχιστη πληροφορία.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Πραγματικά. Τό σχέδιον αὐτό δέν ἔχει ἀποκαλυφθῆ ἕως σήμερον. Κατά τό σχέδιον τοῦτο, ὁ στρατηγός Πλαστήρας θά ἔπρεπε νά ἦτο ἕτοιμος — ὅπως καί ἦτο πάντοτε καί ἀνά πᾶσαν στιγμήν ἕτοιμος — διά νά ἀναχωρήσῃ ἐκ Καννῶν, μόλις θά ἐλάμβανε τό ἰδικόν μου συνθηματικόν τηλεγράφημα. Εἰς μίαν δέ ὡρισμένην ἡμέραν καί ὥραν θά εὑρίσκετο ἐπί πλωτοῦ μέσου τό ὁποῖον ἡμεῖς εἴχομεν ἀναλάβει νά ἐξεύρωμεν καί νά διαθέσωμεν, εἰς τά ἀνοικτά τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου. Καί ἀπό ἐκεῖ θά προσήγγιζε, μόλις ἐδίδετο τό σύνθημα, εἰς τάς φαληρικάς ἀκτάς, διά νά ἀποβιβασθῆ. Εἰς τό σημεῖον τό ὁποῖον θά εἶχε προκαθορισθῆ θά ἀνέμενε τόν στρατηγόν ἕνα μαχητικόν τμῆμα. πού θά τόν συνώδευε στάς 'Αθήνας διά νά ἀναλάβῃ τήν ἀρχήν καί νά ἐκδώσῃ τάς δεούσας διαταγάς.

ΘΑ ΕΙΧΕ ΠΡΟΗΓΗΘΗ Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΦΥΣΙΚΑ ἐρωτῶ τὸν στρατηγὸ Βασίλη Ντερτιλῆ, πότε θὰ γίνονταν ὅλα αὐτά, καί, πρὸ παντός, ἂν ἡ ἐκδήλωση τοῦ κινήματος θὰ γινόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄφιξι τοῦ Ν. Πλαστήρα.

— "Οχι· μοῦ ἀπαντᾶ. 'Η ἐκδήλωσις θά ἐγίνετο πρό τῆς ἀφίξεως τοῦ στρατηγοῦ. "Οπως σᾶς εἶπα ὁ Ν. Πλαστήρας θά ἀνέμενε ἔξω τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου καί μόλις τό κίνημα θά ἐξεδηλοῦτο θά ἐπλησίαζε εἰς τάς ἀκτάς. 'Εγώ ἤμουν βέβαιος περί τῆς ἀπολύτου ἐπιτυχίας, διότι τά πάντα ἀπό τῆς πλευρᾶς τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης εἶχον ὀργανωθῆ μέχρι καί τῆς τελευταίας λεπτομερείας. 'Η δύναμις τήν ὁποίαν διεθέτομεν καί ἐντός τοῦ κόλπου τοῦ στρατεύματος καί δή μεταξύ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, καί μεταξύ τῆς εὐρυτέρας μαχητικῆς λαϊκῆς μάζης ἦτο ἰσχυροτάτη καί ἀκαταγώνιστος, Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δέ ὅτι, ὡς εἶχον τά πράγματα, τό ἐγχείρημα θά ἦγετο εἰς εὐτυχές ἀποτέλεσμα.

"Ετσι τριάντα-ἕνα χρόνια ἀπὸ τότε ἀποκαλύπτεται μιὰ ἀκόμα πτυχὴ τῶν ὅσων γίνηκαν προτοῦ φτάσουμε στὴ μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Μὰ τὸ σχέδιο τοῦ στρατηγοῦ Ντερτιλῆ δὲν περιωρίστηκε μονάχα στὴ σκέψη. "Αρχισε καὶ προχώρησε ὅλη ἡ σχετικὴ προετοιμασία —καί, ταυτόχρονα, ἔφυγε γιὰ τὶς Κάννες ἕνας ἀπεσταλμένος. "Επρεπε νὰ κατατοπισθῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ὅπως αὔριο θὰ δοῦμε. "Αλλο ἄν, τελικά, δὲν ἔγινε τίποτα ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ διαφορετικὲς ἦταν οἱ βουλὲς τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» καὶ ἄλλα ὁ Στέφανος Σαράφης ἐκέλευε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Ο στρατηγὸς Βασ. Ντερτιλῆς ἀποκαλύπτει: «Μᾶς ἐνέπαιξαν καὶ μᾶς παρεπλάνησαν». — Μόλις ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ ἔφθανε στὸ Φάληρο, θὰ καλοῦσε τὸν 'Ελ. Βενιζέλο νὰ ἀναλάβῃ τὴν «ἡγεσία τοῦ "Εθνους». — Σχέδιο γιὰ τὴν παραπλάνηση τοῦ Γ. Κονδύλη. — 'Η ἔμπιστη φρουρὰ τοῦ ὑπουργείου θὰ συνελάμβανε τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΟΒΟΛΙΝΗ

Ἡ ἄγνωστη πλευρὰ τῆς Ἱστορίας μας

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΝΤΕΡΤΙΛΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Μᾶς ἐνέπαιξαν καὶ μᾶς παρεπλάνησαν»

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΘΑ ΚΑΛΟΥΣΕ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟ

106ον

ΕΝΩ ὁ Στέφανος Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι «ἐπίσημοι» συνωμότες τῶν Ἀθηνῶν ὡλοκλήρωναν καὶ τὶς τελευταῖες προετοιμασίες γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», καὶ ἐνῶ τὸ «ἀναγνωρισμένο» ἐπαναστατικὸ ἐπιτελεῖο ἔδινε τὶς ὕστατες καὶ πάντα «ἀσφαλεῖς» ὁδηγίες στὶς στρατιωτικές, ναυτικὲς καὶ ἀεροπορικὲς δυνάμεις τῆς «Δημοκρατίας» γιὰ τὴν ἐξαπόλυση τοῦ ἀδελφοκτόνου ἀγώνα καὶ τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβερνήσεως τῆς Χώρας, οἱ ἄλλοι παράγοντες τῆς ἀβασίλευτης εἶχαν καταδικασθῆ σὲ ἀδράνεια. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ —τὸ χειρότερο καὶ χαρακτηριστικώτερο τοῦ μίσους καὶ τῆς «φαγωμάρας» ποὺ ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὶς φατρίες τῶν αὐτόκλητων προστατῶν τοῦ πολιτεύματος— εἶχαν γίνει καὶ στόχος ἐμπαιγμοῦ καὶ περιφρονήσεως, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δροῦσαν κατὰ τὶς προσωπικὲς συστάσεις καὶ ἐπιθυμίες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Οἱ ἐντολοδόχοι τῆς Χαλέπας, ἀποζητώντας νὰ μονοπωλήσουν—καθὼς εἴπαμε καὶ χτὲς— τὴν ἀρνητικὴ δόξα τοῦ ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου, ἔφταναν στὸ σημεῖο καὶ νὰ ξεγελάσουν ἀκόμα τοὺς ὁμοϊδεάτες καὶ συμμαχητές τους —ἴσως γιὰ νὰ μὴ ζητήσουν καὶ αὐτοὶ μερικὰ φύλλα ἀπὸ τὸν κότινο τῆς νίκης τῆς «Δημοκρατίας» ἢ μερικὰ λάφυρα ἀπὸ τοὺς ἡττημένους ἐχθρούς!

— Βεβαίως· μοῦ ἔλεγε, συνεχίζοντας τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του, ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς. Μᾶς ἐνέπαιξαν καὶ μᾶς παρεπλάνησαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐτιμώρησε δεόντως.

Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΘΑ ΚΑΛΟΥΣΕ ΤΟΝ ΒΕΝΙΖΕΛΟ

ΑΦΟΥ, λοιπόν, ὁ στρατηγὸς Β. Ντερτιλῆς μελέτησε καὶ ἐπεξεργάστηκε τὸ σχέδιο κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ν. Πλαστήρας θὰ ἐρχόταν στὰ ἀνοικτὰ τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ πλησίαζε στὸ ὡρισμένο σημεῖο τῆς ἀκτῆς γιὰ νὰ ἀποβιβασθῆ, ἔστειλε ἕνα ἔμπιστό του ἄνθρωπο στὶς Κάννες γιὰ νὰ κατατοπίση τὸν «μαῦρο καβαλλάρη».

Καὶ ἱστορεῖ:

— Κατόπιν ἰδικῆς μου εἰσηγήσεως ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλη εἰς τὰς Κάννας, πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, τὸν δικηγόρον Νικόλαον Ὀρφανουδάκην. Πράγματι οὗτος μετέβη ἐκεῖ καὶ ἀνέπτυξε εἰς τὸν στρατηγὸν ὁλόκληρον τὸ σχέδιον ἐνεργείας μας. Ἐπιπροσθέτως δὲ τοῦ ἀνέφερε, ὅτι ἡ ἀποβίβασίς του θὰ ἐγίνετο μόνον εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας τοῦ ἐγχειρήματος, κατὰ τὴν πρώτην φάσιν του. Διότι ἡ ἐπιτυχία τῆς πρώτης φάσεως θὰ ἐνίσχυε τὴν ἐλπίδα ἢ καὶ τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς πλήρους ἐπικρατήσεως τοῦ κινήματος. Εἰς περίπτωσιν, πάλιν, ἀποτυχίας ἐν τῇ πρώτῃ φάσει, θὰ ὑπῆρχε πλήρης ἄνεσις διὰ τὴν ἔγκαιρον ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου τοῦ πλωτοῦ μέσου τοῦ ὁποίου θὰ ἐπέβαινεν ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐξετίθετο εἰς κίνδυνον. Θὰ παρέμενε δὲ ἀλώβητος ὡς ἡ μεγάλη πάντοτε ἐλπὶς τῆς μαχομένης δημοκρατίας.

Ἐρώτηση:

— Καὶ σὲ περίπτωση ἐπιτυχίας τί θὰ γινόταν;

Ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ:

— Εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας θὰ ἀπεβιβάζετο εἰς τὴν φαληρικὴν ἀκτήν, ἢ εἰς τὴν πειραϊκὴν χερσόνησον, ἢ εἰς τὴν Βουλιαγμένην, καὶ ἀφοῦ ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μεγάλης ἐπανάστάσεως καὶ ἐξέδιδε τὰς δεούσας διαταγάς, θὰ ἐκάλει ἐκ Κρήτης τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον.

Ἐρώτηση:

— Γιὰ ποιὸ σκοπό;

Ἀπάντηση:

— Διὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἔθνους!

Ἐρώτηση:

— Καὶ ὁ Πλαστήρας δέχθηκε τὸ σχέδιό σας;

Ἀπάντηση:

— Τό ἐδέχθη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν γραμμὴν καὶ συνεφώνησεν ἀπολύτως. Ἤμεθα δέ πλέον πλήρως ἕτοιμοι.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς συνεχίζει:

— Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ δικηγόρου Νικολάου Ὀρφανουδάκη ἐκ Καννῶν, καὶ μετὰ διεξοδικὰς συζητήσεις, οἱ τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ἀπεδέχθησαν τὸ σχέδιόν μου καὶ τὰς προτάσεις μου καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ κίνημα ἐκραγῇ ὄχι τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὅπως κατ' ἀρχὰς εἶχεν ὁρισθῆ — καὶ ὅπως τελικῶς ἐγένετο — ἀλλὰ μετὰ μίαν ἀκριβῶς ἑβδομάδα, ἤτοι τὴν 8ην Μαρτίου 1935.

Ἐρωτῶ τὸν στρατηγὸ Ντερτιλῆ γιατὶ κρίθηκε ἀναγκαία αὐτὴ ἡ ὀχταήμερη ἀναβολή.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ὁ σκοπὸς τῆς ὀκταημέρου ἀναβολῆς ἦτο διττός. Πρῶτον ἔπρεπε νὰ δοθῇ χρόνος εἰς τὸν Ν. Πλαστήραν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ φαληρικὰ ὕδατα. Καὶ δεύτερον ἐγὼ ἔπρεπε νὰ παραπλανήσω τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιον Κονδύλην.

Ὁ Κονδύλης μὲ ἐγνώριζε πάρα πολὺ καλά. Δὲν ἐλησμόνει ὅτι δέκα ἔτη ἐνωρίτερον (1925) χάρις εἰς τὸν Ναπολέοντα Ζέρβαν καὶ εἰς ἐμέ, ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Πάγκαλος εἶχε γίνει δικτάτωρ καὶ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Δὲν ἐλησμόνει ἐπίσης ὅτι ἐννέα ἔτη ἐνωρίτερον (1926), χάρις εἰς ἡμᾶς τοὺς δύο πάλιν, ὁ Θ. Πάγκαλος κατεδιβάσθη ἐκ τῶν ὑπάτων ἀξιωμάτων τοῦ τόπου. Καὶ δὲν ἐλησμόνει, τέλος, ὅτι εἰς τὴν ἰδίαν προσπάθειαν μας διὰ τὴν δημοκρατίαν, ἀνεβίβασαμεν τὸν Γ. Κονδύλην εἰς τὸν πρωθυπουργικὸν θῶκον, καὶ τὸν κατεστήσαμεν δικτάτορα, ἕως ὅτου διενεργήθησαν αἱ ἐκλογαὶ τοῦ 1926. Ἄλλο τώρα πῶς ἐφέρθη εἰς τὰ Δημοκρατικὰ Τάγματα. Ἴσως διότι ἔτρεμε καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἐνόπλου δυνάμεως τῆς Δημοκρατίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Γεώργιος Κονδύλης μὲ ἐγνώριζεν ἀπὸ τὴν καλήν καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ ἐξ ἰδίας πείρας, πόσον πολὺ ἦμουν ἐπικίνδυνος. Δι' αὐτόν, ἄλλωστε, τὸν λόγον παρηκολουθούμην ἐντατικῶς κθ' ὅλον τὸ εἰκοσιτετράωρον, διὰ σεβαστοῦ ἀριθμοῦ ἀνδρῶν τῆς ἀσφαλείας.

Πρὸς παραπλάνησιν, λοιπόν, τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ μέχρις ὅτου ὁ Ν. Πλαστήρας εὑρεθῇ εἰς τὰ ἀνοικτὰ τοῦ φαληρικοῦ ὅρμου, ἐσχεδίαζα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν γενέτειράν μου, εἰς τὸ χωρίον Ἐλίκη τοῦ Αἰγίου. Ἐκεῖ θὰ μὲ παρηκολούθει ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῶν ὀργάνων του, καὶ θὰ ἦτο ἥσυχος ὅτι ἐγὼ καθεύδω. Μόλις δὲ εἰδοποιούμην ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα συμφώνως πρὸς τὸ προδιαγεγραμμένον σχέδιον, τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχα καταρτίσει ἐγώ, εἰς τρεῖς ὥρας θὰ εὑρισκόμην εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ κινητοποιήσω τὴν φρουράν καί, ἐν συνεχείᾳ, διὰ νὰ ὑποδεχθῶ τὸν Ν. Πλαστήραν καὶ νὰ τοῦ παραδώσω τὴν ἀρχηγίαν.

ΘΑ ΣΥΝΕΛΑΜΒΑΝΑΝ ΤΟΝ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΝ

ΟΠΩΣ δμως εἶχε προβλέψει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, γράφοντας στὸν στρατηγὸ Ὀθωναῖο τὸ 1923, οἱ φατρίες τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας «ἀλληλοεμισοῦντο καὶ ἀλληλοετρώγοντο» μέχρι τοῦ πιὸ ἀπίθανου σημείου.

— Δυστυχῶς αὐτὸ συνέβαινε· μοῦ τόνισε καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησή μας ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς. Οἱ κύριοι τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ἐδέχθησαν καὶ συνεφώνησαν μὲ τὰς προτάσεις μου καὶ μὲ τὰς ἀπόψεις μου. Ἄλλο τί συνέβη, ὡς θὰ ἴδητε, ἐν συνεχείᾳ. Εἰς ἐπισφράγισιν δὲ τῆς συμφωνίας μας τοὺς παρέδωκα καὶ τὸ συνθηματικὸν τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐστέλλετο εἰς τὸν Ν. Πλαστήραν. Μάλιστα τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τοὺς τὸ παρέδωσα διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Μιλτιάδου Κανάρη.

Παραλλήλως μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐνέργειαν, ἐστάλη ἐκ μέρους μου, διὰ νὰ παρασταθῇ εἰς τὸ ἔργον τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης καὶ ὁ δικηγόρος Χρύσανθος Νοστράκης, ἀνεψιὸς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Οὗτος ἦτο σύνδεσμος ἰδικός μου καὶ τοῦ τότε λοχαγοῦ Νικολάου Παπαδοπούλου, τοῦ μετέπειτα θρυλικοῦ «Παππού» τῆς ταξιαρχίας τοῦ Ρίμινι καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ἀγώνων, οἵτινες ἠκολούθησαν. Ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, εἶχε στενοὺς καὶ ἀπὸ καιροῦ μεμυημένους συνεργάτας εἰς τὸ 1ον πεζικὸν Σύνταγμα τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εἶχεν ἐπίσης καὶ ἰδικούς του ἐμπίστους ἀξιωματικούς καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φρουρὰν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Λέω:

— Εἴπατε, στρατηγέ μου, ὅτι ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος εἶχεν ἐμπίστους εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν. Μήπως αὐτοὶ εἶχαν καὶ κάποια εἰδικὴ ἀποστολή;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Βεβαίως ναί. Αὐτοὶ θὰ συνελάμβανον πρῶτον - πρῶτον τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιον Κονδύλην.

(Ὄχι ἕνας ὁ «Βροῦτος», ἀλλὰ πολλοὶ οἱ «Βροῦτοι»).

"ΜΕ ΕΙΧΟΝ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΙ„!

ΕΤΣΙ καὶ κατὰ τὴν συμφωνία ποὺ ἔγινε μεταξὺ τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τὸ κίνημα θὰ γινόταν τὴν Παρασκευὴ 8 Μαρτίου 1935.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ἱστορεῖ:

— Αὐτὴ ἦτο ἡ συμφωνία μας καὶ ἐπ' αὐτῆς εἴχομεν δώσει τὸν λόγον τῆς στρατιωτικῆς μας τιμῆς. Κατόπιν δὲ προσυνεννοήσεως καὶ διὰ νὰ καθορισθοῦν λεπτομέρειαί τινες ὡρίσαμεν ἐσπερινὴν συνάντησιν εἰς μίαν φιλικὴν οἰκίαν τῆς Πλάκας. Ἐκεῖ ἦλθε ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος καὶ μετ' αὐτὸν δύο κατώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ δύο ὑπαξιωματικοί. Ἐκ τῶν ἄλλων, κατὰ τὴν σύσκεψιν ἐκείνην ἐπρόκειτο νὰ τοὺς ἀνακοινώσω τὰς ἀποφάσεις, αἵτινες εἶχον ληφθῆ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. Τὰς ἀποφάσεις, δηλαδή, καθ' ἃς ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος θὰ ἐγίνετο τὴν 8ην Μαρτίου 1935.

Βεβαίως δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἦτο ἀπολύτως κατατοπισμένον ὁλόκληρον τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, τὸ ὁποῖον, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρόεδρον Ἀλέξανδρον Κανάρην, εἶχεν ἐγκρίνει ἀπολύτως πάσας τὰς ἐνεργείας μου.

Ξαφνικά, λοιπόν, ἐκεῖνο τὸ χειμωνιάτικο σούρουπο, καὶ ἐνῶ στὸ πλακιώτικο σπίτι γινόταν καὶ αὐτὴ ἡ σύσκεψη γιὰ τὴν «προστασία» τῆς Δημοκρατίας, συνέβη τὸ ἀνέπαντεχο —ἢ μᾶλλον μία ἐνδοδημοκρατικὴ προδοσία.

— Εἰς μίαν στιγμὴν μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Ντερτιλῆς, καὶ ἐνῶ ἀνέπτυσσα τὸ προγραμμα τῆς κινήσεως, τὸ ὁποῖον εἶχε καταρτισθῆ ἐν ἀπολύτῳ ὁμοφωνίᾳ μὲ τὴν διοίκησιν τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, εἰδοποιήθην ὅτι τὰ πάντα εἶχον συντελεσθῆ.

— Δηλαδή;

— Δηλαδὴ προτοῦ τελειώσωμε τὴν σύσκεψιν περὶ τοῦ τί θὰ ἐγίνετο μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας εἰδοποιήθην ἐσπευσμένως ὅτι ἐγένετο συναγερμὸς καὶ ὅτι εἶχε ριφθῆ ἀπὸ τὸ πυροβολεῖον Λυκαβηττοῦ ὁ συνθηματικὸς κανονιοβολισμός

Ἐρωτῶ:

— Μὰ τί εἶχε συμβῆ, στρατηγέ μου;

Ἀπάντηση:

— Ἁπλούστατα τό κίνημα εἶχεν ἐκραγῆ. Διότι ἡ ἐσπέρα περὶ τῆς ὁποίας σᾶς ὁμιλῶ καὶ καθ' ἣν ἐγένετο ἡ σύσκεψις εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Πλάκας, ἦτο ἡ ἐσπέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς σταματᾶ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ ἀμέσως ὕστερα, καὶ σὲ τόνο ζωηρό, προσθέτει:

— Οἱ «Πανελλήνιοι» μὲ εἶχον ἐξαπατήσει!

ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΒΟΡΡΑ ΤΟΝ ΝΟΤΟ!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Ντερτιλῆς συνεχίζει:

— Κατόπιν τούτου ἀνετράπησαν ὅλα τά σχέδιά μας. Πρῶτος ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος μὲ ἠρώτησε: «Καί τώρα τί θά κάνουμε;». Ἀπάντησις ἰδική μου: «Οὐδέν. Διότι οἱ κύριοι αὐτοί καί μᾶς ἐξηπάτησαν καί ἐνόμισαν ὅτι εἶναι δυνατόν νά μᾶς παρασύρουν, κατά τόν ἰδικόν των ἀμελέτητον τρόπον, εἰς μίαν περιπέτειαν, ἥτις θά ἔχη οὐχί εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Εἰς μίαν περιπέτειαν, ἥτις θά ὁδηγήσῃ εἰς καταστροφήν».

Λέω:

— Μὰ ἀφοῦ, στρατηγέ μου, ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν «προστασία» τῆς Δημοκρατίας ἦταν κοινὴ καὶ σὲ αὐτὴν ἀποσκοπούσατε ὅλες οἱ δημοκρατικὲς δυνάμεις, γιατὶ δὲν θελήσατε, ἔστω καὶ παρὰ τὴν ἐξαπάτηση, νὰ βοηθήσετε στὸ κίνημα;

Ὁ στρατηγὸς Ντερτιλῆς ἄναψε ἀκόμα ἕνα ἀπὸ τὶς δεκάδες τσιγάρα ποὺ καπνίζει τὴν ἡμέρα καὶ ἀπάντησε:

— Ἴσως πρό τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ἡ ἐξαπάτησις νά ἀπετέλει μίαν λεπτομέρειαν. Ἐν τούτοις ὑπῆρχον καί τεχνικοί λόγοι. Διότι δέν ἦτο δυνατόν τήν ὑστάτην ἐκείνην στιγμήν, οὔτε κάν τό προκαθωρισμένον σύνθημα νά ἀποστείλωμεν εἰς τά τμήματά μας.

Ἀπευθυνόμενος δὲ πρός τόν Ν. Παπαδόπουλον τοῦ εἶπα: «Καί σύ Νῖκο, καί οἱ ἄλλοι εἶσθε ἐλεύθεροι νά συμμεθέξετε εἰς τό κίνημα, πού ἔκαμον, ἀφοῦ μᾶς ἐξηπάτησαν. Ἐγώ, πάντως, δέν πρόκειται νά ἔχω οὐδεμίαν ἀνάμιξιν εἰς αὐτήν τήν ὑπόθεσιν, τήν ὁποίαν, λόγω κακῆς ὀργανώσεως, θεωρῶ ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχημένην». Ἀλλά τόσον ὁ Ν. Παπαδόπουλος, ὅσον καί οἱ ἄλλοι παρέμειναν ἀπαθεῖς καί ἐν ἀδρανείᾳ. Τοῦτ' αὐτό συνέβη καί εἰς τάς ἐπαρχίας.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Ντερτιλῆς «σαρκάζων καὶ φιλοσοφῶν», πρόσθεσε:

— Καί τά πράγματα συνέβησαν ὅπως τά εἶχα προΐδει. Ὁ δέ στρατηγός Καμμένος ἐβάδισε πρός Βορρᾶν ἀντί νά κατέλθη πρός Νότον. Καί διαβάς τά σύνορα εἰσῆλθεν εἰς φιλικόν ἔδαφος, εἰς τήν Βουλγαρίαν. Ὅταν δέ, ἀργότερα, τόν συνήντησα, τόν ἐπείραξα φιλικῶς καί τοῦ εἶπον: «Φαίνεται ὅτι χάλασε ἡ πυξίδα σου καί ἀντί τοῦ Βορρᾶ ἔδειχνε τόν Νότον»!

"ΣΦΑΛΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΟ ΜΟΥ„

ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ, λοιπόν, ἔξω τοῦ ἐπαναστατικοῦ «νυμφῶνος» ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Τὸ ἴδιο δμως γίνηκε καὶ μὲ ἄλλες «δημοκρατικὲς δυνάμεις», τὶς ὁποῖες ὁ Στέφανος Σαράφης θεωροῦσε ὡς «δευτέρας ποιότητος» καὶ περίπου σᾶν ἕνα φόρτωμα ποὺ ἤθελε νὰ ξεφύγη. ("Αλλο ἂν καὶ πολλὲς «δημοκρατικὲς δυνάμεις» πίστευαν τὸ κίνημα σᾶν ἕνα ποτήρι μὲ πικρὸ φαρμάκι, ποὺ παρακαλοῦσαν νὰ παρέλθη χωρὶς νὰ τὸ ἀγγίσουν στὰ χείλια τους. Καὶ πέτυχαν αὐτὸ ποὺ ἤθελαν). Μὰ ἀκόμα καὶ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ποὺ προωρίζόταν γιὰ ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατικῶν ναυτικῶν δυνάμεων δέν εἶχε, χάρι στὸν μονοκυτταρισμὸ τοῦ Στέφ. Σαράφη, ποτὲ μιὰ σωστὴ εὐκαιρία νὰ πῆ καὶ νὰ ἐκθέση ὅσα ἀκριβῶς ἤθελε.

Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας σὲ μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἐπιστολή του πρὸς ἕνα φίλο του, στὰς Ἀθήνας, ἔγραφε:

...Τρεῖς ἢ τέσσαρας τό πολύ ἡμέρας, νομίζω ὅμως τρεῖς, πρό τοῦ κινήματος, συνηντήθην διά πρώτην καί τελευταίαν φοράν ἀπό τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου μὲ τόν συνταγματάρχην Στέφ. Σαράφην εἰς ἰδιωτικήν οἰκίαν. Παρόντες ἐπί πλέον ὁ στρατηγός Βλάχος, οἱ συνταγματάρχαι Διάμεσης καί Σπαῆς, ὁ πολιτευτής Γρηγοράκης καί ἄλλοι τινές ἀξιωματικοί. Θέμα δὲ συζητήσεως ἡ δυνατότης ἐπαναστατικῆς δράσεως ἐν Ἀθήναις καί ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρόπος ἐνεργείας. Ἐζήτησα νά ἐπωφεληθῶ ὅπως ὁμιλήσω διά τόν Στόλον καί τήν ἀναγκαίαν ἀπό ξηρᾶς προσπάθειαν πρός διευκόλυνσιν καί κάλυψιν ἡμῶν, διαρκούσης τῆς ἑτοιμασίας τῶν πλοίων. Μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νά ἐξηγήσω εἰς τόν συνταγματάρχην Γρηγοράκην, ὅστις ὅστις θά μὲ ἐβοήθει εἰς τό Πέραμα, τί ἀκριβῶς ἤθελον καί τί ἔπρεπε νά κάμη, ἐπί τῇ βάσει ὡρισμένου σχεδίου καθόδου ἡμῶν εἰς Ναύσταθμον, τό ὁποῖον ὁμοῦ μὲ τόν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην εἶχον ἤδη καταρτίσει. Ἡ εἰς Ναύσταθμον μετάβασις ἦτο τό λεπτότερον καί τό δυσχερέστερον σημεῖον τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος καί ἐπέμενον νά μὲ ἀπασχολήσῃ ἰδιαιτέρως...

Καὶ πρόσθετε:

...Βεβαίως καί τό γενικόν σχέδιον ἐνεργείας καί ὁ συντονισμός δράσεως τῶν στρατιωτικῶν φρουρῶν καί τοῦ Στόλου μ' ἐνδιέφερον, ἀλλά περί τούτων οὐδέν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς μοῦ ἀνεκοίνωσε ποτέ τι τό συγκεκριμένον. Οὔτε καί τῶν σχετικῶν πρός ταῦτα ἐπιστολῶν τοῦ Βενιζέλου ἔλαβον ποτέ γνῶσιν. Ἀλλά φυσικά εἶχον ὑπ' ὄψιν μου ὅτι θά ἐξηγείροντο εὐθύς ἀμέσως ἡ Μακεδονία, αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἡ Κρήτη.

Τό ὅτι δέν μοῦ ἀνεκοινώθη τό γενικόν σχέδιον ἐνεργείας ἤ δέν μοῦ καθώρισαν τήν ἀποστολήν τοῦ Στόλου, ὑπῆρξε βεβαίως σφάλμα πρωτίστως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν μέρει ὅμως καί ἐμοῦ, ὅστις ἐδέχθην νά ἡγηθῶ τοῦ Στόλου ὑπό τοιούτους ὅρους...

Ἔτσι, μὲ αὐτὲς τὶς «ἐξαπατήσεις» καὶ αὐτὰ τὰ δεδομένα, φτάσαμε στὴ μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ μόνο ὁ καλὸς Θεὸς τῆς Ἑλλάδας ἔσωσε, καὶ τότε, τὸν τόπο μας.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΜΕΡΟΥΣ

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ β' μέρος.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

1ον

Η Παρασκευὴ 1η Μαρτίου 1935 ἦταν μιὰ παγωμένη, μιὰ ζοφερὴ χειμωνιάτικη ἡμέρα. Ἕνα ἀτέλειωτο χιονόνερο χτυπούσε συνέχεια τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ κυκλοφορούσαν ἔξω, καὶ συντρόφευε ἀκατάπαυστα τὸ τρομερὸ ψῦχος, ποὺ διαπερνοῦσε τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα ὡς τὸ κόκκαλο. Οἱ ἀραιοὶ διαβάτες τῶν ἀθηναϊκῶν δρόμων δὲν μποροῦσαν νὰ ἀργοπερπατοῦν κατὰ τὴν ἀττικὴ συνήθεια, μὰ —πρᾶγμα παράξενο γιὰ τοὺς πρωτευουσιάνους— κυριολεκτικὰ σιγότρεχαν. Καί, μαζί, κάτι καταπίεζε τὴν ψυχή, ὄχι μονάχα αὐτῶν —τῶν πολλῶν— ποὺ δὲν ἤξεραν καὶ ποὺ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθοῦν τί θὰ γινόταν τὴν ἡμέρα ἐκείνη, μὰ καὶ τῶν ἄλλων —τῶν λίγων— ποὺ γνώριζαν ὅτι ὁ «αγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶχε μιλήσει ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934, θὰ ξέσπαγε μετὰ ἀπὸ τὸ δειλινό.

Οἱ ἁπλοὶ πολῖτες ποὺ δὲν ἀγαποῦν παρὰ τὴ δουλειά τους καὶ ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὸ ψωμὶ τοῦ σπιτιοῦ τους, ἴσως νὰ εἶχαν ἀκούσει, ἀπὸ τὰ γραφόμενα τῶν ἐφημερίδων, νὰ γίνεται λόγος γιὰ ἕνα ἀκόμα κίνημα. Γιὰ ἕνα κίνημα, ἀπὸ τὰ ἄπειρα ποὺ ὡς τότε εἶχαν ταλαιπωρήσει τὸν τόπο καὶ πού, καθὼς ψιθυριζόταν, ἑτοίμαζαν αὐτόκλητοι προστάτες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, ποὺ ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη δὲν ἀντίκρυζε κανένα κίνδυνο ἀπὸ τοὺς ἀντίπαλούς του, παρὰ μονάχα βασανιζόταν ἀπὸ τοὺς δήθεν λάτρεις του. Μὰ ὅσο καὶ ἂν εἶχε φτάσει στὰ αὐτιά τους κάτι, καὶ ὅσο ἂν ὁ «Ριζοσπάστης» (τὸ τότε ἐπίσημο δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος), εἶχε γράψει ἀπὸ τὶς 26 τοῦ Φλεβάρη 1935: 1) Ὅτι μία ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ ἀπόστρατος στρατηγὸς Κ. Πράσος Βλάχος, ὁ ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης (ὁ κατοπινὸς στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.), παρασκεύαζε ἕνα κίνημα, ποὺ «θὰ συνεπάγεται διὰ τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἐπιβολὴν μιᾶς ἀφαντάστου τρομοκρατίας διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ὠμοτάτης τυραννίδος». 2) Ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ συνωμοσία βρισκόταν, ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας, ποὺ ἦταν «ἕτοιμος νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὶς Κάννες τῆς Γαλλίας καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν». 3) Ὅτι ἀπάνω ἀπὸ ὅλα στεκόταν ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, πρόθυμος «νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπανάσταση μὲ 15.000 Κρῆτες» —πάλι, καὶ παρὰ τὶς πληροφορίες τοῦτες, κανεὶς δὲν θὰ ἤθελε νὰ πιστέψῃ, πὼς ἕνας μεγάλος κίνδυνος ἐλλόχευε. (Ἀρκοῦσε τὸ πάγωμα τοῦ κορμιοῦ ἀπὸ τὸ κρύο καὶ δὲν χρειαζόταν καὶ τὸ πάγωμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ μιὰ καινούργια ἀνατρεπτικὴ ἐκδήλωση). Ἄλλως τε ἡ κυβέρνηση τοῦ τόπου, ἀπαντώντας στὸ «Ριζοσπάστη» εἶχε διαβεβαιώσει, λίγες ὧρες πρίν, ὅτι «οὐδὲν ἀνησυχητικὸν ἐσημειοῦτο» καὶ ὅτι «οἱ νομοταγεῖς Ἕλληνες θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίζουν ἀπερίσπαστοι τὰ εἰρηνικά των ἔργα»!

Τὸ συλλαλητήριο καὶ ἡ κυβερνητικὴ ἀπαγόρευσις

ΒΕΒΑΙΑ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀδέσποτες φημολογίες καὶ ἀπὸ τὶς κομμουνιστικὲς προειδοποιήσεις (ἄλλο τώρα τὸ «μυστήριο», περὶ τοῦ ποιὸς ἔδινε τὶς σχετικὲς πληροφορίες στὸ Κ.Κ.Ε.), ὑπῆρχαν καὶ πιὸ χειροπιαστὰ πράγματα. Ἔτσι, καὶ ἐπειδὴ στὴ Θεσσαλονίκη μερικοὶ πατριῶτες, ποὺ τιμοῦσαν ἐκεῖνον ποὺ εἶχε ἀπελευθερώσει τὴν ἑλληνικώτατη αὐτὴ πόλι ἀπὸ τὴν μακραίωνη σκλαβιά, ἔκαναν θρησκευτικὸ μνημόσυνο γιὰ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνο ΙΒ', οἱ φιλελεύθεροι βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς τῆς περιοχῆς, ἀποφάσισαν νὰ συγκροτήσουν, γιὰ «ἀντίποινα», τὴν Κυριακὴ 3 Μαρτίου 1935, ἕνα «Δημοκρατικὸ συλλαλητήριο».

Γιὰ τὸ συλλαλητήριο ἐκεῖνο εἶχαν κινητοποιηθῆ ὅλες οἱ «δημοκρατικὲς δυνάμεις» τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν γύρω. Καταβλήθηκε δὲ κάθε προσπάθεια ὥστε ἡ συγκέντρωση νὰ χρωματισθῆ ὡς «ἰδιαζόντως πλαστηρική». Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ ντόπιες «δημοκρατικὲς» ἐφημερίδες εἶχαν γεμίσει ἀπὸ φωτογραφίες τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», πλαισιωμένες μὲ χίλια - δυὸ ὀχλαγωγικὰ συνθήματα. Μὰ καὶ πρὶν λίγο καιρό, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε χαρακτηρίσει τὸν Ν. Πλαστήρα ὡς «ἐπιπρωμένο ἐκδικητὴ» —παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι καθόλου δὲν τὸν ἐπιθυμοῦσε γιὰ ἀρχηγὸ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ποὺ αὐτοπρόσωπα ὡργάνωνε ἀπὸ τὸν Ἰούλη τοῦ 1933.

Ἐμπρὸς σὲ αὐτὴ τὴν εἰκόνα, ἡ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας ποὺ εἶχε προκύψει ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 (καὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὁ Ν. Πλαστήρας κήρυξε μιὰ δωδεκάωρη δικτατορία), θέλοντας νὰ προστατεύσῃ τὴ γαλήνη τοῦ τόπου καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν, σὲ ὁποιαδήποτε παράταξη καὶ ἂν ἀνήκαν, ἀποφάσισε καὶ τὸ συλλαλητήριο νὰ ἀπαγορεύσῃ, μὰ καὶ στοὺς ἀντιπρονοῦντες νὰ φερθῆ μὲ αὐστηρότητα. Καὶ γιὰ νὰ δείξῃ ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης τὴν κυβερνητικὴ διάθεση γιὰ ἴση μεταχείριση, πρὸς κάθε κατεύθυνση, ἔκανε τὴν παρακάτω ἐπίσημη δήλωση, ποὺ δημοσιεύτηκε τὸ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου 1935:

... Παρ' ὅτι εἶμαι βέβαιος ὅτι τοὺς περὶ τῶν κινδύνων τῆς Δημοκρατίας θρύλους δὲν πιστεύουν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τοὺς διασπείρουν, νομίζω ὅτι ἡ περὶ τὰς ὀργανώσεις τῶν Βασιλοφρόνων κίνησις δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ συναντᾶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Ἀρχῶν, ἂν ὄχι δι' ἄλλο τί, πάντως διά νὰ μὴ δίδεται λαβὴ εἰς παρεξηγήσεις ἐπιζημίας διὰ τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας. Τηλεγραφικῶς διέταξα ν' ἀπαγορευθῆ τὸ ἀναγγελθὲν συλλαλητήριον τῶν Δημοκρατικῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Τοῦ πολιτεύματος φύλακες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι οἱ δρόμοι ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ Ἀρχαί. Διέταξα ὅμως νὰ μὴ ἐπιτραποῦν εἰς τὸ μέλλον καὶ τῶν Βασιλοφρόνων αἱ ἐκδηλώσεις, εἴτε ὑπὸ τύπον ἑορτασμοῦ, εἴτε ὑπὸ τύπον μνημοσύνων γίνονται. Εἶναι καιρὸς νομίζω νὰ ἡσυχάσωμεν. Καὶ πρὸς τοῦτο πᾶσα αὐστηρότης εἶναι συγχωρητὴ καὶ ἐπιβεβλημένη...

Ταυτόχρονα ἡ κυβέρνηση διαβίβασε στὸν τότε ὑπουργὸ γενικὸ διοικητὴ Μακεδονίας Περικλῆ Ράλλη ὁδηγίες γιὰ τὴν τήρηση τῆς τάξεως στὴ συμπρωτεύουσα.

Τί γινόταν στὰ συνωμοτικὰ κέντρα

ΕΤΣΙ ἡ 1η Μαρτίου 1935 ξημέρωσε μὲ ἕνα ἔντονο κυβερνητικὸ μήνυμα: «Πᾶσα αὐστηρότης εἶναι συγχωρητή». Μήνυμα ποὺ ἔκλεινε καὶ τὴν περιπόθητη, ἀπὸ τὸ Λαό, διαβεβαίωση: «Εἶναι καιρὸς νὰ ἡσυχάσωμεν».

Ἡ πρωθυπουργικὴ ὅμως δήλωση πού, καθὼς εἴπαμε, γνωστοποιήθηκε εὐρύτερα ἀπὸ τὶς πρωινὲς ἐφημερίδες τῆς μοιραίας ἐκείνης ἡμέρας, εἶχε συνταχθῆ τὴν προηγούμενη. Τὸ βράδυ τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1935. Τὶς ὧρες, δηλαδή, ποὺ καὶ στὸ κεντρικὸ στρατηγεῖο τῶν συνωμοτῶν καὶ στὰ διάφορα ἄλλα «πόστα» τους, λαμβάνονταν οἱ τελευταῖες ἀποφάσεις καὶ δίνονταν οἱ ὕστατες διαταγές.

Ἀλλὰ ἂς ἀκούσουμε τὸ στρατηγὸ Χριστόδουλο Τσιγάντε νὰ ἱστορῇ τί γινόταν στὰ συνωμοτικὰ κέντρα τὶς ἴδιες ἀκριβῶς στιγμὲς ποὺ ὁ πρωθυπουργὸς διακήρυσσε ὅτι «τοῦ πολιτεύματος φύλακες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι οἱ δρόμοι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις καὶ αἱ Ἀρχαί»:

Τὸ βράδυ (τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1935, ἀποκαλύπτει, τριάντα χρόνια ἀπὸ τότε, ὁ Χρ. Τσιγάντες), πέρασε ὁ Κωστάκης Ζάννας ἀπὸ τὸ σπίτι μου (στὴν ὁδὸν Δαιδάλου τῆς Πλάκας). Ἤθελε νὰ συναντήσῃ τὴν Ἐπιτροπή (δηλαδὴ τοὺς Κ. Πράσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη) γιὰ νὰ μάθῃ τί ἀποφασίστηκε, καὶ νὰ τηλεφωνήσῃ τοῦ ἀδελφοῦ του (Ἀλεξ. Ζάννα στὴ Θεσσαλονίκη). Τοῦ εἶπα ὅτι τὸ κίνημα θὰ γινόταν ὁπωσδήποτε τὴν ἄλλη μέρα, καὶ θυμάμαι, σὰν τώρα, πὼς μοῦ εἶπε: «Νέισα» ποὺ σημαίνει «Ἂς εἶναι», καὶ κάποια εὐχή, γιὰ νὰ πάνε ὅλα καλά.

Εἶχε ἔρθει καὶ ὁ Τάκης Βῆλος. Μὲ τὸν Βῆλο εἴμαστε φίλοι ἀπὸ τόν καιρό, ποὺ ἤμουνα Εὐελπὶς καὶ αὐτὸς Δόκιμος. Δὲν θυμάμαι νὰ εἴχαμε διχογνωμίες ποτὲ μὲ τὸν Βῆλο, καὶ στὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ ἀργότερα καὶ τότε μὲ τὸ κίνημα συμφωνούσαμε ἀπόλυτα στὴν ἐκτίμησι τῆς καταστάσεως. Οὔτε αὐτὸς ἤθελε τὸ κίνημα τοῦ Βενιζέλου — καὶ τί νὰ κάνῃ; Πῆγα νὰ τοῦ κάνω τὸν αἰσιόδοξο, πὼς ἔχουμε πάνω ἀπὸ 50% ἐλπίδες ἐπιτυχίας καὶ μοῦ εἶπε: «Καλά, ἐσὺ δὲν ἤσουνα ποὺ ἔλεγες, ὅτι καὶ ἕνα τὰ ἑκατὸ πιθανότητα ἀποτυχίας νὰ ἔχουμε δὲν ἔπρεπε νὰ κάνουμε τὸ κίνημα, γιατὶ τὸ τίμημα θὰ ἦταν τραγικό;».

Τοῦ εἶπα πὼς δαρθήκαμε νὰ μὲ λένε δειλὸ καὶ βέβαια, ἂν δὲν ἄκουγα τὴν διαταγὴ τοῦ Βενιζέλου, ἂν δὲν ἐκτελοῦσα τὴν συνωμοτικὴ ὑποχρέωσι ποὺ εἶχο ἀναλάβει, θὰ εἶχανε δίκιο νὰ μὲ ποῦνε δειλό. "Ας εἶχα ἀρκετὸ μυαλὸ νὰ στείλω περίπατο τὸν Γεωργούλη τὸν Γιάννη, τὸν ἀδελφό μου, καὶ [illegible] ἄλλους, ποὶ ἤρθαν νά μὲ ξεσηκώσουν καὶ ἂς κα[illegible]ουνα στ' αὐγὰ μου. "Ας πήγαινα νὰ διοικήσω τὴν Δι[illegible]λογία τῆς Κεφαλονιᾶς ὅπως ἤθελε ὁ στρατηγὸς Κοσμᾶς ἢ ἂς πήγαινα στὴν Κέρκυρα, ποὺ εἶχα ξαναὑπηρετήσει καὶ ὅπου δὲ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κίνημα, νὰ μὴν βρεθῶ σὲ κανένα δίλημμα. Εἶχα ὅμως παραδῆ τὴν ἐνδεκάτη ἐντολή, τὸ «Οὐ μπλέξεις».»

Καὶ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ "Ιεροῦ Λόχου συνεχίζει:

... Λίγο πρὶν βγῶ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἔφθασε ὁ Βασίλης Λάσκος. Ἦταν ἀπὸ τοὺς ὑποβρυχίους ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν θέλανε τὸ κίνημα. Ἤξερε, ὅτι κι' ἐγὼ δὲν τὸ ἤθελα, κι' ὅταν ἔμαθε, ὅτι θὰ γίνῃ τὴν 1η Μαρτίου, ἦρθε νὰ μὲ ρωτήσῃ. Ἤμαστε καὶ οἱ δύο δημοκρατικοί, παγκαλοειδοῦς ἀποχρώσεως. Τοῦ εἶπα πὼς θὰ γίνῃ τὸ κίνημα, πὼς πρέπει νὰ γίνῃ, πὼς θὰ πάω κι' ἐγώ, πὼς θὰ πάρῃ κι' αὐτός. Τοῦ εἶπα, μάλιστα, πὼς θὰ πετύχῃ, γιὰ νὰ τὸν καταφέρω νὰ πάῃ. Δὲν ἤθελα νὰ πῶ φέματα, ἀλλὰ πῶς νὰ κάνω ἀλλιῶς; Μὲ πείραζε στὴν Μέση Ἀνατολή, πὼς τὸν εἶχα πάρει τότε στὸ λαιμό μου. Τὸν εἶχα, βέβαια, κλονίσει, τὸν παρέσυρεν ὅμως ἀποφασιστικὰ ὁ ἀδελφοποίητός του ὁ Μπάμπης Παπαγιάννης. Τοῦ εἶπε: «Ἐμεῖς τὸ ἀποφασίσαμε καὶ θὰ πᾶμε μπροστά, οἱ δειλοὶ ἂς μείνουνε πίσω νὰ μᾶς χτυπήσουνε». Τώρα ὁ Παπαγιάννης ἦταν ὁ «παραστάτης» τοῦ Λάσκου, καί ὄχι καὶ νὰ τὸν χτυπήσῃ, καὶ ὄχι καὶ νὰ τὸν πῇ δειλό.

Ὁ Βασίλης Λάσκος ἦταν καὶ ἀποδείχθηκε ἥρωας.

Τριάντα χρόνια πρὶν (1905 - 1935) ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχεν ἡγηθῆ μιᾶς ἄλλης ἐπαναστάσεως — τοῦ κινήματος τοῦ Θερίσου — πού στρεφόταν τότε κατὰ τοῦ νομίμου κράτους. Μά τότε ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἦταν μόλις σαράντα χρονῶν.

Μοῦ φαίνεται ὅτι οἱ ἥρωες ὅλοι ἔχουν κάποια δόση τρέλλας...

Ἀξιωματικοί, σύνδεσμοι καὶ μαντατοφόροι

ΜΑ ΤΟ ΒΡΑΔΥ ἐκεῖνο τῆς παραμονῆς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τὸ γενικὸ στρατηγεῖο εἶχε μεταφερθῆ στὸ σπίτι τοῦ λοχαγοῦ Ἰωάννη Τσιγάντε, ποὺ ἦταν ἡ ἐπιτελικὴ ψυχὴ τῆς συνωμοσίας. Ἐκεῖ πῆγε ὁ λίγο καὶ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του τότε ἀντισυνταγματάρχης καὶ σημερινὸς στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες.

... Τράβηξα γιὰ τοῦ Γιάννη τὸ σπίτι· ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὅπου μπαινοβγαίνανε ἀξιωματικοί, σύνδεσμοι καὶ μαντατοφόροι. Μοῦ εἶπε ποιοὶ θὰ ἔρθουν μαζί μου γιὰ νὰ πᾶμε γιὰ τὸ τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη. Μοῦ ἐξήγησε τὶς τελευταῖες λεπτομέρειες, ποὺ εἶχαν προστεθῆ στὸ σχέδιο τῆς καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν.

Κεντρικὴ ἰδέα ἦταν νὰ παραλύσῃ ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ ὅσο νὰ βγῇ ὁ στόλος. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἐλάχιστο ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα — ὅλη ἡ ἰδέα στηριζόταν στὸν αἰφνιδιασμό. Ὑπάρχει μιὰ ὥρα στοὺς στρατῶνες, λίγο μετὰ τὸ συσσίτιο καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ προσκλητήριο, ὅπου φεύγουνε ἀπὸ τοὺς στρατῶνες οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ γιὰ ὅλτα καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ γιὰ τὰ σπίτια τους. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, τὰ μέτρα ἡμέρας παραμένουνε τὰ ἴδια στὶς πόρτες τοῦ στρατῶνος καὶ τὰ μέτρα νυκτὸς δὲν ἔχουν ἀκόμη ληφθῆ, καὶ φυσικά, ὑπάρχει κάποια χαλαρότης. Τὰ κινήματα, ὡς τότε, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1909, εἶχαν γίνει νύχτα, βαθιὰ μεσάνυκτα. Τοῦ Παγκάλου τὸ κίνημα, τὸ 1925, ἐκδηλώθηκε μὲ τὸ πρῶτο χάραμα ἀπὸ τοὺς στρατῶνες τοῦ Ρούφ. Ἡ κυβέρνησις Μιχαλακοπούλου, ὅμως, ἐκείνη τὴν ἐποχή, δὲν ἦταν καθεστώς, ὅπως λέγανε οἱ ἐφημερίδες, ὅτι ἦταν ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη...

Καὶ προσθέτει:

... Ἀκόμη, εἴχαμε μπλέξει — τότε — ἄσχημα μὲ τοὺς Σέρβους. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε εἰδοποιηθῆ ἡ Κυβέρνησις, ὅτι ἑτοιμάζανε εἰσβολὴ νὰ μᾶς πάρουν τὴν κοιλάδα τῆς Μογλένιτσας, τὴν Ἀρδέα, ποὺ λέμε σήμερα, καὶ κάτι ἄλλες ἐδαφικὲς διαρρυθμίσεις, ἀφοῦ θὰ κατέβαιναν μὲ τὴν 3η Στρατιὰ τῶν Σκοπίων νὰ πάρουν τὴν Θεσσαλονίκη. Μᾶς εἶχαν εἰδοποιήσει καὶ οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι. Ὁ Πάγκαλος ἦταν τότε στρατιωτικὴ αὐθεντία. Ἔχω τὴν ἐντύπωσι, ὅτι ὁ Μιχαλακόπουλος ἀνακουφίστηκε ποὺ ὁ Πάγκαλος ἔκανε Κίνημα μὲ 7 ἀνθρώπους στοὺς στρατῶνες τοῦ Μηχανικοῦ, στοῦ Ρούφ, καὶ δὲν ἀντιστάθηκε καθόλου. Ὁ Γόντικας, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀνακουφίστηκε ὅταν ἔμαθε, σὲ τηλεγραφικὸ διάλογο μὲ τὴν Θεσσαλονίκη, ὅτι ὁ στρατηγὸς Χαράλαμπος Τσεροῦλης ἀνέλαβε τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ. Εἶχε φοβηθῆ μήπως τὸ Κίνημα τό κάνανε τίποτε παλαβοί...

Λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ σχέδιο

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τὴν ἱστόρησή του, καὶ ἀναλύοντας τὶς λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ σχέδιο γιὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἀθηνῶν ἀποκαλύπτει:

... Διαλέξαμε τὶς 7 ἡ ὥρα τὸ βράδυ περίπου γιὰ ὥρα ἐκρήξεως τοῦ Κινήματος — γιὰ δυὸ λόγους. Ὁ ἕνας ἦταν ἡ εὐκολία ἐκτελέσεως, γιὰ τοὺς λόγους, ποὺ σᾶς εἶπα. Ὁ δεύτερος — ποὺ στὴν περίπτωσι ἦταν καὶ ὁ σπουδαιότερος — ἦταν ἡ κατάληψις τοῦ στόλου. Εἶχε ἀποφασισθῆ — γιὰ τὸν ἴδιο λόγο τῆς εὐκολίας ἐκτελέσεως — νὰ πάνε οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ νὰ καταλάβουνε τὸν Στόλο, ποὺ ἦταν στὸ Ναύσταθμο, ἀφοῦ θὰ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἀδειοῦχοι ναῦτες μὲ τὶς «Εὐκαιρίες». Ἐπειδὴ ἡ πρώτη καὶ ἀπαραίτητη πρᾶξις γιὰ τὸ Κίνημα ἦταν ἡ κατάληψις τοῦ Στόλου, ἔπρεπε νὰ περιμένουμε τὸ σύνθημα — ἢ τὸ σῆμα, ἂν θέλετε — ὅτι κίνησαν ἀπὸ τὸ Πέραμα οἱ ἀξιωματικοὶ γιὰ τὸν Ναύσταθμο, γιὰ νὰ ξεκινήσουμε καὶ μεῖς καὶ νὰ δώσουμε τὸ σύνθημα καὶ στὶς ἄλλες φρουρές.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ αἰφνιδιασμὸς καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ τὸ παραζάλισμα τῆς Κυβερνήσεως, δύο ἦταν τὰ κύρια μέτρα: Πρῶτα, νὰ ἐμποδίσουμε νὰ δώσῃ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Μιὰ ὁμάδα ἀξιωματικῶν ὡρίσθηκε νὰ πάῃ ἐκεῖ νὰ καταλάβῃ τὸ πυροβολεῖο, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν πέσουνε οἱ κανονιές. Καὶ δυὸ ὧρες νὰ ἐβράδυνε τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ, κέρδος ἦταν, γιατὶ οἱ ἀντίθετοι ἀξιωματικοὶ δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ μαζευθοῦν εὔκολα, σκόρπιοι, ὅπως ἦσαν ἐκείνη τὴν ὥρα.

Τὸ δεύτερο, τὸ σπουδαιότερο, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἦταν νὰ κοπῇ τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα. Μέσα στὰ κατασκότεινα θὰ εἶχαν μπερδευθῆ ὑπουργεῖα καὶ ἐπιτελεῖα, ἐνῶ ἐμεῖς εἴχαμε κλεφτοφάναρα, σπίρτα καὶ σπαρματσέτα γεμᾶτες τὶς τσέπες μας.

"Αλλες ἐνέργειες, ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀμέσως, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν δύσι τοῦ ἡλίου ἢ μὲ τὴν δύσι τοῦ ἡλίου, ἦσαν, ὅτι μόλις θὰ ἐρχόταν τὸ χαμπέρι ἀπὸ τὸ Πέραμα, νὰ καταληφθοῦν τὰ ὠρακισμένα αὐτοκίνητα, τὸ τάγμα Μακρυγιάννη, ἡ Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ καὶ δίπλα της ὁ λόχος Πυροβόλων κι' ἕνας λόχος τοῦ Προτύπου Τάγματος, ποὺ ἦσαν ὅλα στὴν παρυφὴ τῶν Παραπηγμάτων ποὺ εἶναι πρὸς τὴν πόλιν, δίπλα ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκεῖ, ποὺ εἶναι σήμερα τὸ Ν.Ι.Μ.Τ.Σ. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ κόβανε τὴν ἐπικοινωνία τῶν συνταγμάτων τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ποὺ τὰ εἶχαν ξεκαθαρίσει καὶ ἦσαν στὰ χέρια τοῦ Λάδδα καὶ τοῦ Παπακωνσταντίνου. Χωρὶς φῶς καὶ μὲ τοὺς ἄντρες τους σκόρπιους, θὰ ἐξουδετερώνονταν — κι' ἴσως θὰ μποροῦσε κάτι νὰ γίνῃ, γιὰ τὴν κατάληψίν τους — τὰ γειτονικὰ ἔστω Παραπήγματα.

Τὰ ἅρματα μάχης ἔπρεπε νὰ ἔρθουν στοῦ Μακρυγιάννη καί, ἕνα - ἕνα μὲ ὅ,τι θὰ μαζεύαμε ἀπὸ τὸ τάγμα, καὶ μὲ 300 πολίτας, ποὺ θὰ μᾶς ἔστελνε ἡ Δημοκρατικὴ "Αμυνα, νὰ τραβήξουμε καὶ νὰ καταλάβουμε τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ὑπουργεῖο. Τριακόσιοι πολῖται τῆς Δημοκρατικῆς "Αμυνας ἔπρεπε νὰ πάνε καὶ στὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων νὰ βοηθήσουν γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν Ἱππευτικὴ Σχολή. Ἐκεῖ θὰ ἐπήγαινε καὶ ὁ στρατηγὸς Βλάχος, ἀρχηγὸς τῆς ὅλης κινήσεως στὴν Ἀθήνα. Στὴν Πρότυπο Μοῖρα Πυροβολικοῦ εἴχαμε μερικοὺς διποὺς μας καὶ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κάτι γιὰ τὴν ἐξουδετέρωσή της τουλάχιστον. Στὴν Ἀντιεροπορικὴ Μοῖρα δὲν εἴχαμε μεγάλα πράγματα. Εἴχαμε ὅμως κανονίσει ὅτι, ἂν κινοῦσε γιὰ τὸ Πέραμα νὰ κτυπήσῃ τὸν Στόλο, ὅπως προέβλεπε τὸ σχέδιον συναγερμοῦ, νὰ τὴν πάῃ μὲ ἐπικρουστῆρας μάχης, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἐπικρουστῆρας ἀσκήσεων, ποὺ δὲν ἦσαν καμωμένοι γιὰ νὰ κτυπάνε τὸ καψύλλιο, ποὺ πυροδοτοῦσε τὴν ὀβίδα. Αὐτὸ τὸ κόλπο πέτυχε.

Τὸ Ναυτικὸ εἶχε μία διπλὴ ἐπιχείρησι νὰ κάνῃ. "Επρεπε πρῶτα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασί του ἀπὸ κάτι φυλάκια τῆς Χωροφυλακῆς, πρὸς τὸ Πέρσημα. Κατόπιν νὰ μπῇ σὲ ἀτμακάτους, ποὺ θὰ στέλνανε οἱ μεμυημένοι τοῦ Ναυστάθμου νὰ πᾶνε ἐκεῖ οἱ ἐπαναστάτες, καὶ νὰ καταλάβουνε τὸν Στόλο. Τὴν πρώτη πρᾶξι δὲν θὰ τὴν ἔκανε τό Ναυτικό, ἀλλὰ πολῖτες της Δημοκρατικῆς "Αμύνης. Εἶχανε ὁρισθῆ καὶ παρατηρηταί, νὰ ποῦμε, ἄλλοι πολῖτες, πού θὰ τηλεφωνούσανε, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ ἐπιβιβάσθηκαν στὶς ἀτμακάτους καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, θὰ κινοῦσε ἡ ὅλη μηχανή...

Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου

ΤΙΣ ΣΤΙΓΜΕΣ, λοιπόν, ποὺ ὁ νόμιμος πρωθυπουργὸς τῆς χώρας, ἐκφράζοντας τὸ λαϊκὸ πόθο, διακήρυσσε (φεῦ! ρομαντικώτατα), ὅτι «εἶναι νομίζω καιρὸς νὰ ἡσυχάσωμεν», στὸ στρατηγεῖο τῆς «δημοκρατικῆς» συνωμοσίας ρυθμίζονταν καὶ οἱ τελευταῖες λεπτομέρειες τοῦ ἑλληνοελληνικοῦ πολέμου, ποὺ ἦταν γραφτὸ νὰ βυθίσῃ τὴν πατρίδα μας στὸ πέτιθο καὶ στὴν καταστροφή.

Ἔτσι καθὼς ξημέρωσε ἡ 1η Μαρτίου 1935 ὅλα ἦταν ἕτοιμα γιὰ τὸν ἀδελφοκτόνο ἀγῶνα, ποὺ δυὸ σχεδὸν χρόνια προετοιμάζε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀπὸ τὴ Χαλέπα, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, «τιμωρὸς καὶ ὄχι ἐκδικητής» —καθὼς ὑποστήριξαν οἱ ἀπολογητές του— γιὰ τὴν ἐναντίον του ἀπόπειρα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ἐκεῖ στὴ λεωφόρο Κηφισιᾶς.

Ἐνῶ ὅμως τὸ κάθε τι εἶχε ρυθμισθῆ, ὥστε τὸ κίνημα νὰ ξεσπάσῃ σύμφωνα μὲ τ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΝΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΝ

'Ο Ἐλευθέριος Βενιζέλος χαρακτηρίζει τὸ κίνημα «ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα»

ΠΡΟΓΡΑΦΑΙ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ

2ον

ΕΙΝΑΙ καὶ τὸ γράμμα τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, ποὺ ἔπεμψε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος στὴν τριμελῆ συνωμοτικὴ ἐπιτροπὴ (καὶ ποὺ ἔφτασε στὰς Ἀθήνας τὴν 1η Μαρτίου), ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κάνουν τὸν μελετητὴ τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλληλογραφίας, νὰ ρωτιέται ξανὰ ποιὸ τάχα νὰ ἀποβαίνη συγκλονιστικώτερο, ἀπὸ τὰ τόσα ποὺ γράφτηκαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ὅσα ἀπευθύνθηκαν στὸν Ἀλέξ. Ζάννα —καὶ ποιὸ ἀπὸ αὐτά; Τὸ πελώριο ποὺ πῆρε ὁ πλωτάρχης Ἀθανάσιος Ζάγκας στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935; Τὸ τεράστιο ποὺ ἐπιδόθηκε στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο μὲ ἡμερομηνία «Χαλέπα, τῇ 19 Φεβρουαρίου 1935»; Ἢ κάποιο ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ παρελήφθηκαν πιὸ πρὶν ἀπὸ τοὺς Κ. Πράσο Βλάχο, Κολιαλέξη, Στέφ. Σαράφη ἢ ἀπ᾽ ὀτὸν δικηγόρο τοῦ Μεσολογγιοῦ Γ. Τσιτούρα ἢ πιὸ ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀντιστράτηγο Δημήτριο Καμμένο καὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους παραλήπτες;

«Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλη ποῦ θὰ ὁδηγηθῶμεν γρήγορα, ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν» τονίζει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, γράφοντας στὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, ὀχι πολλὲς ὧρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ, κατὰ τὸν χαρακτηρισμό του, «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Καὶ τὴν διαβεβαίωση ὅτι «ἤλθε εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰς φρουρὰς τῆς Μακεδονίας», καὶ ὅτι γιὰ τὴν ἅλωση τῆς Θεσσαλονίκης θὰ συγκεντρωθοῦν ἔξω ἀπὸ τὴ συμπρωτεύουσα «4—5 συντάγματα πεζικοῦ, ἕνα σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἀπροσδιόριστος ἀριθμὸς πυροβολαρχιῶν»! Κ᾽αὶ προσθέτει πὼς ἂν προβληθῆ ἀντίσταση «θὰ συντριβῆ αὐθημερόν», ὥστε γιὰ τὴν «εὐτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία». Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ξαναλεγμένη δήλωσή του (ποὺ αὐτὴ τὴ φορὰ συμπληρώνεται καὶ μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῆς βαθύτερης σκέψεώς του, καθὼς πιὸ κάτω θὰ δοῦμε), κατὰ τὴν ὁποία «ὅταν ὁ στόλος κινηθῆ θὰ ἐμφανισθῶ δημοσία εὐλογῶν τὸ κίνημα καὶ λέγων ὅτι γνωρίζω τὸ πρόγραμμά του, ὅπερ καὶ θὰ ἐκθέσω»!

ΟΠΙΣΘΟΒΟΥΛΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟΣΟ ἀπίθανα εἶναι αὐτὰ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀναφέρει στὸ τελευταῖο του γράμμα πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ —καὶ ἀκόμα ἀπιθανώτερα ἐκεῖνα ποὺ διαλαμβάνει στὴν μὴ ἐπιδοθεῖσα, τελικά, ἐπιστολή του πρὸς τὸν Νικ. Πλαστήρα— ἀλλὰ καὶ τόσο σφαλερὲς ἀποδείχθηκαν ὅλες σχεδὸν οἱ προβλέψεις του γιὰ τὶς ἐξελίξεις ποὺ θὰ εἶχε ὁ ἑλληνοελληνικὸς πόλεμος, ὥστε, ὅπως λέχθηκε, ἀργότερα, ἀπὸ κάποιον «ἄχρι θανάτου» πιστὸ ὀπαδό του, θαρρεῖ κανεὶς πὼς ἕνα τετράστιχο ἀπὸ τὸν «Ἐρωτόκριτο» τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου (ποὺ ξεχωριστὰ θαύμαζε καὶ ἀπάγγελνε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων) εἶχε γιὰ «πηγὴ ἐμπνεύσεως», ὅσα θὰ σκέπτονταν καὶ θὰ ἔκανε, αἰῶνες ὕστερα, ὁ συμπατριώτης του πολιτικός.

Ἰδοὺ οἱ «προφητικοὶ» στίχοι (199—202) τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου:

> Ποῦοι τ᾽ ἀθρώπου δόθηκε, κ᾽ εἶ-(ναι τό φυσικόν του
> νὰ διαμετρᾶ τὰ πράματα μέ τὸ (λογαριασμόν του·
> κ᾽ ἐσὺ εἶντα μέτρος ἤκαμες σέ (τοῦτα, ποὺ μοῦ λέεις
> θωρῶ κι᾽ ἀφίνεις τὸ καλό, καί (τό κακό διαλέεις.

Μοῦ ὑποδείχτηκαν δὲ οἱ στίχοι αὐτοὶ τοῦ Κρητικοῦ ποιητὴ ἀπὸ ἕνα «ἄχρι θανάτου», καθὼς παραπάνω λέχθηκε, πιστό του, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ παραλήπτης μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ συνταραχτικὲς ἐπιστολὲς ποὺ ἔγραψε τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ὁ Ἐλ. Βενιζέλος.

Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὑπόδειξη τῶν στίχων, ὁ συνομιλητής μου μοῦ πρόσθεσε:

> —Πέραν ὅλων τῶν ἄλλων, δι᾽ ἓν σημεῖον ἀκόμη τῆς ἐπιστολῆς τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχήν σας. Διὰ τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τονίζει ὅτι «γνωρίζετε πόσον ἐπιμένω εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐπανάστασις πρέπει νὰ ἔνη ἐν ἀρχῆ στρατιωτικὸν καθαρῶς χαρακτῆρα». Καὶ ἐκ τοῦ σημείου αὐτοῦ πάλιν αἱ δύο λέξεις: «ἐν ἀρχῆ» εἶναι αἱ σημαντικώτεραι. Διότι δι᾽ αὐτῶν ἀποκαλύπτονται καὶ τὰ περαιτέρω σχέδια τοῦ ἀρνητοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Οἱ στρατιωτικοὶ θὰ ἔδρων «ἐν ἀρχῆ». Καὶ ἀκολούθως, ἀφοῦ «ἐν ἀρχῆ» — ἔστω καὶ ἐὰν τὸ κίνημα ἐπεκράτει ἀπολύτως — τὰ πάντα θὰ ἐθαλασσοποιοῦντο, οἱ ἐπαναστάται θὰ ἐστρέφοντο πρὸς τὸν Ε. Βενιζέλον ὡς πρὸς «παράκλητον» καὶ θὰ τὸν ἱκέτευον νὰ ἔλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ σώση τὴν κατάστασιν.

Αἱ ἴδιαι ὀπισθόβουλοι σκέψεις τὸν διεῖπον καὶ ὅταν κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1932 προέτεινε εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Ἀλ. Ὀθωναῖον νὰ ἀναλάβη τὴν δικτατορικὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας. Τοῦ ἐζήτησε νὰ γίνη δικτάτωρ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὗτος, ὡς στρατιωτικός, δὲν θὰ ἠδύνατο νά ἀντεπεξέλθη εἰς τὰ πολλαπλὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς καὶ δὴ τὰ ἀναγόμενα εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον. Ὁπότε θὰ ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς νὰ μετακαλέση ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, τὸν μόνον, ὁ ὁποῖος — καθὼς ὁ ἴδιος ἐπίστευε — θὰ ἠδύνατο νὰ σώση τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο δέ καὶ αὐτὸς εἷς λόγος, ὁ ὁποῖος ἀπέτρεφε τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον, ἀπὸ τοῦ νὰ δεχθῆ τελικῶς τὴν ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως περὶ δικτατορίας.

(Κάτι ἤξερε ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης ὅταν ἔβλεπε μέ σκεπτικισμὸ τὶς δελεαστικὲς κρούσεις γιὰ τὴν ἀνάληψη ἀπὸ μέρους του τῆς ἀρχηγίας τοῦ κινήματος).

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΟΤΑΝ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1932 ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀρνήθηκε νὰ δεχθῆ τὴν πρόταση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ νὰ καταστῆ δικτάτωρ (καὶ πρόβαλε τὴν ἀξίωση γιὰ τὴ διάλυση τῶν κομμάτων καὶ πρώτου - πρώτου τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὡς τοῦ ἰσχυροτέρου), καθὼς καὶ ὅταν τὸν Φλεβάρη τοῦ 1935 ἀπόκρουσε τὴν παράκληση τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», γνώριζε βέβαια, τὶς τάσεις τοῦ ἐπιστολογράφου τῆς Χαλέπας. Δὲν φανταζόταν ὅμως τό, ἂς ποῦμε ἐπιβεβαιωτικὸ γιὰ τὶς ἀπόψεις του, γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ποὺ συντάχθηκε στὶς 27 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1935, καὶ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὸ μεταφέρη στὶς Κάννες γιὰ νὰ τὸ ἐπιδώση στὸν Ν. Πλαστήρα, ὁ Στυλιανὸς Πιστολάκης.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, στὴν ὁποία διαλαμβανόταν καὶ ὁλόκληρο τὸ «πρόγραμμα τῆς Ἐπαναστάσεως», εἶχε ἔτσι:

Χαλέπα, 27 Φεβρουαρίου 1935

Φίλτατε στρατηγέ.

Ὁ κοινὸς φίλος κ. Πιστολάκης, παρακληθεὶς ἀπὸ ἐμέ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιτροπήν, ἔρχεται σήμερον πρὸς συνάντησίν σου, διὰ νὰ σοῦ ἐκθέση ποῦ εὑρίσκονται τὰ πράγματα. Αἱ πληροφορίαι του, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ σέ γαροποιήσουν, διότι ὅλα πλέον εἶναι ἕτοιμα καί, ἀφοῦ ἐξέλιπαν αἱ μεμονωμέναι ἢ διασπαστικαὶ ἐνέργειαι, ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν εἶναι ἕτοιμος νὰ ἐκραγῆ μέ ἡνωμένας τὰς δημοκρατικὰς δυνάμεις καὶ ἀπολύτως ἐξησφαλισμένην ἐπιτυχίαν. Δέν ὑπολείπεται παρὰ ἡ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς διατύπωσις τοῦ προγράμματος τῆς Στρατιωτικῆς Ἐπαναστάσεως, διὰ νὰ καθησυχάση πᾶσα δεδικαιολογημένη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀνησυχία, ὅλων ἐκείνων ποὺ θὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ διὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ θέσις μου, ἐφ᾽ ὅσον διετυπώθη ἡ ἀξίωσις καὶ ἐδέχθην ὅπως, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος, παρουσιασθῶ δημοσία εὐλογῶν αὐτὸ καὶ συνιστῶν εἰς ὅλον τὸν δημοκρατικὸν κόσμον νὰ τὸ ὑποστηρίξη ὁλοψύχως.

Ἐλπίζω ὅτι θὰ εὑρεθῆς σύμφωνος ὅτι τὸ ἔργον τῆς Στρατιωτικῆς Ἐπαναστάσεως πρέπει νὰ ἀποβλέψη εἰς τὰ ἑξῆς κυρίως:

1) Τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς, θαλάσσης καὶ ἀέρος, καθὼς καὶ τῆς χωροφυλακῆς καὶ ὅλων τῶν ἀστυνομικῶν σωμάτων ἀπά κάθε στοιχεῖον τὸ ὁποῖον διὰ τῆς «γιγαντικῆς» συμπεριφορᾶς του, κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν, ἀπέδειξεν ὅτι δέν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εἰλικρινῶς προσηλωμένον εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

2) Τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία θὰ λάβη καὶ συνταγματικὴν κύρωσιν, ὅτι εἰς τὸ μέλλον κανεὶς δέν γίνεται δεκτὸς εἰς διαγωνισμὸν ὅπως γίνη ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικὸς εἰς ἕν τῶν σωμάτων τούτων, ἐὰν ἐπιτροπὴ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης δέν ἀποφανθῆ, ἐπί τῇ βάσει ἐμπεριστατωμένης ἐρεύνης δι᾽ ἕκαστον ὑποψήφιον, ὅτι καὶ τὸ προσωπικόν παρελθόν του, ἀλλὰ καὶ τὸ παρελθόν τῶν στενωτέρων συγγενῶν του, ἐγγυῶνται ὅτι θὰ εἶναι εἰς πᾶσαν περίστασιν φερέγγυος προασπιστὴς τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

3) Νὰ ρυθμίση, ἐπικαλουμένη καὶ πρὸς τοῦτο τὴν γνώμην τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτικοῦ κόσμου, τὸ ζήτημα τῆς ταχείας συμπληρώσεως τοῦ στρατιωτικοῦ ἐφοδιασμοῦ τοῦ στρατεύματος.

4) Νὰ συγκαλέση τοὺς δημοκρατικοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, ὅπως, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκπονήσουν τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματος ὅπως καταστῆ τοῦτο ἱκανὸν νὰ ἀντιμετωπίση τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας.

5) Νὰ προκαλέση μετὰ τοῦτο, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεταρρυθμισθέντος πολιτεύματος, τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, μεθ᾽ ἃ ἡ Ἐπανάστασις θὰ κηρύξη ἑαυτὴν διαλελυμένην καὶ θὰ παραδώση τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεταρρυθμισθέντος πολιτεύματος καταρτισθησομένην κυβέρνησιν.

6) Καὶ ὅτι πάντα ταῦτα πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς διάστημα χρόνου μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ἕν ἔτος.

Παρακαλῶ νά μοῦ ἀπαντήσης, ἐάν, ὡς ἐλπίζω, εἶσαι σύμφωνος εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὥστε τίποτε πλέον νὰ μὴ ἀναστείλη τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Μέ εἰλικρινεστάτην ἐκτίμησιν καὶ βαθεῖαν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην.

Ἐλ. Κ. Βενιζέλος.

ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΩΤΕΡΟ γράμμα ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ συνταχθῆ. Γιατὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἦταν ἕνας ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος ποὺ θὰ μποροῦσε, γιὰ διάφορους λόγους, νὰ γράψη αὐτὰ τὰ ἀπίθανώτατα πράγματα. Ἦταν ὁ ἀρχηγὸς ἑνὸς μεγάλου κόμματος καὶ δὲν ἔπαυε νὰ ἐπαναλαμβάνη ὅτι—παρὰ τὰ ἐλαττώματά του—ὁ κοινοβουλευτισμὸς ὑπηρετοῦσε τὸν τόπο κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο. Καὶ ὅταν τὶς πρωινὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ὁ Ν. Πλαστήρας τοῦ εἶχε μιλήσει μὲ τόσο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι καὶ γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ φασισμοῦ, ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς τοῦ ἀπάντησε: «Ἕνας τρόπος ὑπάρχει διὰ νὰ μὲ σύρετε καὶ ἐμὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐπιθυμούντων τὴν δικτατορίαν. Νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ πείσετε τὸν Μουσολίνι νὰ ἀφήση τὴν Ἰταλίαν, (καὶ) νὰ ἔλθη ἐδῶ νὰ γίνη δικτάτωρ. Τότε ἴσως ἀποφασίσω καὶ ἐγὼ νὰ γίνω δικτάτωρ. Λέγω «ἴσως» διότι δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κρίνω περισσότερον τὰ γινόμενα εἰς ἄλλην χώραν».

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1933 ὡς τὸν Μάρτη τοῦ 1935 εἶχαν περάσει δυὸ ὁλόκληρα χρόνια. Καί, καθὼς φαίνεται, ἡ «αἵρεση» τοῦ «ἴσως» εἶχε ἐκλείψει. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος θὰ εἶχε πλέον κάποιους λόγους γιὰ νὰ θαυμάζη ἰδιαίτερα τὸ φασιστικὸ καθεστώς. Καὶ γι᾽ αὐτὸ μιλοῦσε μὲ τόσο ἐνθουσιασμό, γιὰ τὴν Ἰταλία, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934 (στὸ Ἐδιὰν τῆς Γαλλίας), στὸν στρατηγὸ καὶ πρώην ὑπουργὸ του Δημήτριο Τ. Ν. Μπότσαρη.

Μόνο, λοιπόν, ἕνας ὑποψήφιος ἀρχηγὸς μονοκομματικοῦ καὶ ὄχι κοινοβουλευτικοῦ κράτους θὰ μποροῦσε νὰ συντάξη ἕνα γράμμα σὰν τὸ πάρα - πάνω. Καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς διάφορους δικτάτορες ποὺ ἄλλαζαν μήνα παραμῆνα στὶς χῶρες τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς —καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς κυριαρχοῦσε, τότε, ὁ δικτάτωρ τῆς Κούβας πρώην λοχίας καὶ ὕστερα στρατηγὸς Φουλκένθιο Ὄ Σαλντιβὰρ Μπατίστα —στὸν ὑπόλοιπο κόσμο προβάλλονταν τρεῖς μεγάλες καὶ ὅμοια καταστροφικὲς δικτατορικὲς μορφές: Ὁ Μπενῖτο Μουσολίνι στὴ φασιστικὴ Ἰταλία. Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ στὴ «ναζιστικὴ» ἢ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία. Καὶ ὁ Ἰωσὴφ Βησσαριόνοβιτς Τζουκασβίλι ἢ Στάλιν στὴ κομμουνιστικὴ Ρωσία.

Ἔτσι μονάχα κάποιος ποὺ θὰ φιλοδοξοῦσε νὰ τοὺς μιμηθῆ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐπιδιώξη νὰ συγκροτήση καὶ στὴν Ἑλλάδα στρατὸ πραιτωριανῶν ἢ νὰ συστήση σώματα ἀσφαλείας κατὰ τὰ ὑποδείγματα τῆς ἰταλικῆς «μιλίτσια», τῆς γερμανικῆς «γκε - στα - πό», τῆς ρωσικῆς «νι - κα - βε - ντὲ» (καὶ παλαιότερα «γκεπεοῦ»). Γιατί, ἀναμφισβήτητα, αὐτὸ σήμαινε τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος, κατὰ τὸ ὁποῖο θὰ γινόταν ἐκκαθάριση ὅλων τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὅλων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας ἀπὸ κάθε στοιχεῖο ποὺ «δέν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εἰλικρινῶς προσηλωμένον εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα»!

Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ "ΒΑΘΥΤΑΤΑ ΜΕΛΑΓΧΟΛΗΣΕ,,

ΚΑΙ γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ φρίκη ποὺ γεννιέται σὲ κάθε δημοκρατικὸ ἄνθρωπο καὶ σὲ κάθε ἐλεύθερο πολίτη, ἔρχεται τὸ δεύτερο ἄρθρο τοῦ «ἐπαναστατικοῦ προγράμματος». Καὶ ἔρχεται γιὰ νὰ ἐπαληθεύση γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ αὐτὸ ποὺ τόσες ἄλλες φορὲς ἔχει λεχθῆ καὶ ἔχει διαπιστωθῆ. Ὅτι, δηλαδή, γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐμφανίζονται ὡς θράχοι καὶ τιτᾶνες τῆς Δημοκρατίας— Δημοκρατία εἶναι «ἡ δική μας δημοκρατία». Καὶ δημοκρατικοὶ Ἕλληνες μονάχα οἱ σκλάβοι τῶν πολυποίκιλων διαθέσεων ἑνὸς ἐσμοῦ ἢ μιᾶς ἀγέλης «ὑπερδημοκρατῶν». Οἱ ἄλλοι εἶναι «ἐχθροὶ τοῦ καθεστῶτος». Τὸ ἴδιο γίνηκε καὶ στὶς ἡμέρες μας μὲ τὸν δικαζόμενο περιλάλητο Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α., οἱ πάτρωνες τοῦ ὁποίου (ἡμεδαποὶ καὶ ἀλλοδαποὶ) θέλανε τὴ μονοπώληση καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας καὶ τῆς «ἐν ἀξιοκρατίᾳ» ἐξουσίας—ἀρκεῖ νὰ τὴν ἀσκοῦσαν αὐτοὶ (καί, μάλιστα, τὴν ὥρα ποὺ τὴν ἀσκούσανε)!

Ἀλλά, καθὼς εἴπαμε, δὲν ἦταν γραφτὸ νὰ φτάση στὰ χέρια τοῦ Ν. Πλαστήρα τὸ «πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως».

> —"Οχι· ἱστόρησε παλαιότερα τὸ «ἄλλο ἐγώ» τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ Ἰωάννης Μοάτσος. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου οὐδέποτε π[illegible]ηλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἐπληροφορήθη δέ τὸ περιεχόμενόν της πολὺ ἀργότερα.

Καὶ πολὺ ἀργότερα τὸ πληροφορήθηκε, καὶ «βαθύτατα μελαγχόλησε» ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ γράμματος τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας. Γιατὶ οὔτε καὶ αὐτὸς θὰ μποροῦσε νὰ φανταστῆ ὅτι θὰ συντασσόταν ἐπιστολὴ μὲ τέτοιο περιεχόμενο. Κ᾽αὶ φιλοσοφώντας εἶχε πῆ: «Πολλὰ γίνονται στὸν κόσμο. Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐλάχιστα λέγονται —πάντως ὄχι ὅλα. Μερικὰ ἀναγκάζεται κανεὶς καὶ νὰ τὰ γράψη. Τέτοια ὅμως πράγματα δὲν διατυπώνονται, οὔτε ὡς ἐπαναστατικὸν πρόγραμμα, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ ὡς ἀπειλὲς κάν». (Καί, μάλιστα, ὄχι ἀπὸ ἕνα ἀσήμαντο «πρωτάρη» τῆς πολιτικῆς ἢ μωροφιλόδοξο ὑποψήφιο «σκληρὸ» ψευτοδικτάτορα, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα ἡγέτη ποὺ λεγόταν Ἐλευθέριος Βενιζέλος).

Τὸ θέμα ὅμως (θέμα ἀπὸ τὰ πιὸ συγκλονιστικὰ) δὲν ἐξαντλεῖται ὡς ἐδῶ. Καὶ μαζὶ μὲ λίγα ποὺ θὰ χρειαστῆ ἀκόμα νὰ ποῦμε γιὰ τὸ «πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως», θὰ δοῦμε αὔριο καὶ ἕνα ἄλλο ἀποκαλυπτικώτατο γράμμα. Ἕνα γράμμα ποὺ δὲν συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο γιὰ νὰ φτάση στὰς Ἀθήνας τὴν 1ην Μαρτίου 1935 —μὰ ποὺ στάλθηκε, ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, σὲ ἐκεῖνον, τὴν ἴδια ἡμέρα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Θὰ ξεσηκώνονταν καὶ οἱ «δημοκρατικὲς» πέτρες. — Ἡ κατάργηση τῶν ἀντιπάλων καὶ ἄλλα τινά. — Τὸ πικρὸ ποτήρι καὶ τὸ δημοκρατικὸ χρέος. — Πεῖσμα, ἀγριότης καὶ ὑπερεκνευρισμός. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος θὰ γινόταν ἀρχηγὸς «προεδρευομένου» Κράτους. — Ἕνα ἀποκαλυπτικὸ γράμμα ποὺ στάλθηκε ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935.

Ὅταν ἀργότερα, ὁ Ν. Πλαστήρας, πληροφορήθηκε τὸ «πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως» γιὰ τὸ ὁποῖο τοῦ ἔγραφεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὶς 27 Φεβρουαρίου (χωρὶς ποτὲ νὰ φθάση στὰ χέρια του αὐτὴ ἡ ἐπιστολή) «ἐμελαγχόλησεν βαθύτατα»

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΥΣΤΙΚΟΥ

«Ὁ Στέφανος Σαράφης ἔχει ὑπὲρ τὸ δέον ἀριστερὰς ἰδέας»

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Ν. ΡΟΥΣΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ

3ον

ΑΝ ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ζητοῦσε: «τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία θὰ λάβη καὶ συνταγματικὴν κύρωσιν, ὅτι εἰς τὸ μέλλον κανεὶς δὲν θὰ γίνεται δεκτὸς εἰς διαγωνισμὸν ὅπως γίνη ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικὸς εἰς ἓν τῶν Σωμάτων (Στρατοῦ, Ναυτικοῦ, Ἀεροπορίας, Χωροφυλακῆς, Ἀστυνομίας Πόλεων κλ.), ἐὰν ἐπιτροπὴ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης δὲν ἀποφανθῆ, ἐπὶ τῇ βάσει ἐμπεριστατωμένης ἐρεύνης δι' ἕκαστον ὑποψήφιον, ὅτι καὶ τὸ προσωπικὸν παρελθόν του, ἀλλὰ καὶ τὸ παρελθὸν τῶν στενωτέρων συγγενῶν του, ἐγγυῶνται ὅτι θὰ εἶναι εἰς πᾶσαν περίστασιν φερέγγυος προασπιστὴς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος» —τότε θὰ ἐπαναστατοῦσαν καὶ ἐκεῖνοι, πού, τὸ 1935, ἀποκαλοῦσαν ἑαυτοὺς «δημοκρατικοὺς ἀρχηγοὺς» (καὶ ποὺ δὲν διαμαρτυρήθηκαν ἔντονα καθὼς ὤφειλαν, παρὰ μονάχα ἀποκήρυξαν χλιαρά, χωρὶς καὶ νὰ τὸ καταδικάσουν, τὸ κίνημα), ἀλλὰ θὰ ξεσηκώνονταν ἀκόμα καὶ οἱ «δημοκρατικὲς» πέτρες. (Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτέλεσε, καθὼς εἴδαμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε, ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος). "Αν δὲ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος διάβαζε τὸ κείμενο αὐτό, ὡς γραμμένο ἀπὸ ἕναν οἱονδήποτε, σημαντικὸ ἢ ἀσήμαντο, τρίτο, ποὺ θὰ εἶχε μιὰ κάποια ἰδιότητα, ἀσφαλῶς θὰ ἐπιδίωκε ὄχι πανελληνικό, μὰ παγκόσμιο συναγερμό. Γιατὶ τέτοιο κείμενο δὲν συναντιέται πουθενὰ ἀλλοῦ, καὶ οὔτε εἶχε γραφτῆ ἀπὸ κανένα δικτάτορα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατὰ καιροὺς κοσμήσανε τὸ πλούσιο σὲ ἀντινομίες, παρεκτροπὲς καὶ συνωμοσίες διάδημα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα ὅλοι οἱ δημοκρατικώτατοι δικτάτορες τῆς περιόδου 1924 — 1935, μιλούσανε περὶ «ἴσης μεταχειρίσεως» καὶ περὶ ὅλων τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν ἀγαθῶν.

ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ

ΟΥΤΕ καὶ τολμησε κανενας ἀπο τοὺς δικτάτορες ποὺ παρελάσανε ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924, νὰ χαρακτηρίση τὸ κίνημά του ὡς «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα» ποὺ θὰ εὑρισκε «ἡνωμένας τὰς δημοκρατικὰς δυνάμεις» καὶ θὰ εἶχε «ἀπολύτως ἐξησφαλισμένην ἐπιτυχίαν». Οὔτε κανένας διανοήθηκε πῶς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάστασή του θὰ ἀκολουθοῦσαν ἄγριες προγραφές. Οὔτε, πὼς γιὰ νὰ πάρη μέρος σὲ ἕνα διαγωνισμὸ κάποιος νέος ποὺ φιλοδοξοῦσε νὰ γίνη ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικός, θὰ ἐλεγχόταν καὶ τὸ δικό του «δημοκρατικὸ» παρελθὸν καὶ τὸ παρελθὸν τῶν στενώτερων συγγενῶν του — μέχρι ποιοῦ βαθμοῦ ἄραγε; Οὔτε πὼς αὐτὴ ἡ παρανομία θὰ κατωχυρωνόταν συνταγματικά! Οὔτε αὐτά, οὔτε τὰ ἄλλα τὰ καταπληκτικά, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ «Ἐπανάστασις» καὶ «οἱ δημοκρατικοὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ» θὰ μαζεύονταν γιὰ νὰ ἐκπονήσουν (πέντε - ἓξι ἄνθρωποι, χωρὶς καμμιὰ ἐξουσιοδότηση ἀπὸ τὸ Λαό), «τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματος, ὅπως καταστῆ τοῦτο ἱκανὸν καὶ ἀντιμετωπίση τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας».

Ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν ποτέ ἄλλοτε —καὶ τότε καὶ ὕστερα— διατυπώθηκε, μὲ τόση ὠμότητα, στυγνότερο στὴν φασιστικότητά του πρόγραμμα μιᾶς ἐπαναστάσεως, ποὺ θὰ γινόταν «ἐν ὀνόματι τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας»! Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ πρόγραμμα ποὺ γνωστοποιήθηκε καὶ στὰ μέλη τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς τὸ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 (γιατὶ ἰσαζὶ μὲ τὸ γράμμα πρὸς τοὺς Κ. Πράσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη, ὑπῆρχε καὶ ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς ποὺ θὰ πήγαινε ὁ Στυλ. Πιστολάκης στὸ Ν. Πλαστήρα, στὶς Κάννες) ἔφερε τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Γιατί; Γιατὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε φιλοδοξήσει ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934 νὰ γίνη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μὲ «ηὐξημένα δικαιώματα», ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἀσκῆ οὐσιαστικὴ ἐξουσία. Ἀνώτατος ἄρχοντας ποὺ θὰ ἐκλεγόταν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Λαὸ —μὲ κάποιο δημοψήφισμα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε τόσο κακοχαρακτηρίσει. Φιλοδόξησε, δηλαδή, δ,τι ἀκριβῶς πόθησε τριάντα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ 1935, τὸ περυσινὸ 1965, ὡς πρωθυπουργὸς ὁ Γεώργιος Παπανδρέου. Καὶ τότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἤθελε τὴν παλινόρθωση γιατὶ θὰ στεκόταν ἐμπόδιο στὰ σχέδιά του —ὅπως, πρὶν ἐνάμισυ χρόνο, ὁ θρόνος δὲν ἔβδωσε τὴν εὐγένεια στὸν ἀρχηγὸ τῆς Ἑνώσεως Κέντρου νὰ ἐφαρμόση τὸ δικό του σχέδιο γιὰ μιὰ "προεδρευόμενη δημοκρατία». («Δημοκρατία» μὲ ἄλλου εἴδους «διαδοχὴ» καὶ πολλῶν εἰδῶν ταραχή).

Ἀλλὰ εἴπαμε: ὁ Μουσολίνι στὴν Ἰταλία, ὁ Χίτλερ στὴ Γερμανία καὶ ὁ Στάλιν στὴ Ρωσία ἦταν πολὺ κακὸ παράδειγμα γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Καὶ εἶχαν καὶ αὐτοὶ ἐπιτύχει τὴν «ἐθνικὴ ἑνότητα» τῶν λαῶν τους, καταργώντας τοὺς πολιτικοὺς των ἀντιπάλους καὶ ἐγκαθιστώντας Κράτος μονοκομματικό. "Ὅ,τι ἀκριβῶς προγραμμάτιζε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐπιδιώκοντας νὰ συγκροτήση τὶς ἔνοπλες δυνάμεις καὶ τὰ σώματα ἀσφαλείας ἀπὸ ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς (Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α τῆς ἐποχῆς ἐκείνης), ποὺ θὰ δίναν τὴ βεβαιότητα στὴν «ἐπιτροπὴ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης», ὅτι «θὰ εἶναι εἰς πᾶσαν περίστασιν φερέγγυοι προασπισταὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος»!

ΤΟ ΠΙΚΡΟ ΠΟΤΗΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

ΓΙΑ νὰ φτάση ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸ σημεῖο νὰ στραφῆ πρὸς τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ νὰ ζητήση νὰ γίνη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Μαρτίου 1935, σημαίνει ὅτι βρισκόταν σὲ μαῦρες ἀπελπισίες. Βέβαια ἡ ἀνάθεση τῆς ἀρχηγίας θὰ γινόταν ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς ἀποδοχῆς τοῦ «προγράμματος τῆς ἐπαναστάσεως», ὅπως τοῦτο εἶχε διατυπωθῆ ἀπὸ τὸν Κρητικὸ πολιτικό. Καὶ γιὰ νὰ δεσμεύση τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» (δὲν εἴπαμε νὰ γίνης ἐσὺ δικτάτωρ, ἀλλὰ ἐγώ), τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ ξεπέρασμα τῶν «μεμονωμένων ἢ διασπαστικῶν ἐνεργειῶν» (τῶν καθαρῶς πλαστηρικῶν, δηλαδή, ἐνεργειῶν), γιὰ τὴν προϋπόθεση «νὰ καθησυχάση πᾶσα δεδικαιολογημένη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀνησυχία, ὅλων ἐκείνων ποὺ θὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα» (τῶν ἀξιωματικῶν «ἐν ἐνεργείᾳ» τῆς ὁμάδας Στέφ. Σαράφη - Ἰωάννη Τσιγάντε, τῶν καὶ «νεοτούρκων» ἀποκαλουμένων), καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη «νὰ διευκολυνθῆ ἡ θέσις μου (τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), ἐφ' ὅσον διετυπώθη ἡ ἀξίωσις καὶ ἐδέχθην ὅπως, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος, παρουσιασθῶ δημοσίᾳ εὐλογῶν αὐτὸ καὶ συνιστῶν εἰς ὅλον τὸν δημοκρατικὸν κόσμον νὰ τὸ ὑποστηρίξη ὁλοψύχως».

"Ὅλα αὐτά, ἀσφαλῶς, καθὼς καὶ τὸ «πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως» ποὺ ἦταν διατυπωμένο μὲ τόσο πεῖσμα, τόση ἀγριότητα καὶ τόσο «ὑπερεκνευρισμό», δὲν θὰ πολυάρεσαν στὸν ἐφήμερο δικτάτορα τῆς ὅης Μαρτίου 1933, ἂν ἔφτανε ἔγκαιρα, στὰ χέρια του, τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἀλλὰ ὁ Στυλ. Πιστολάκης —ὁ ὁποῖος, ἀργότερα, στὴ δίκη ποὺ ἔγινε, ὁρκιζόταν, καθὼς θὰ δοῦμε, σὲ θεοὺς καὶ δαίμονες, ὅτι «εἶναι ἀθῶος πάντων τῶν φοβερῶν καὶ τρομερῶν πραγμάτων» —δὲν μπόρεσε νὰ φύγη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, γιατὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἔγινε ἡ ἔναρξη τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γράφοντας τὰ ὅσα ἔγραφε στὴν ἐπιστολή του καὶ πίνοντας τὸ πικρότατο ποτήρι τοῦ νὰ ἀναγκασθῆ νὰ ζητήση ἀπὸ τὸν τόσο ἀνεπιθύμητο, γιὰ αὐτόν, Νικ. Πλαστήρα, νὰ ἡγηθῆ τοῦ κινήματος, νὰ ἐλπίζε, κατὰ βάθος, πὼς καὶ ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» θὰ ἔνιωθε ἐνόχληση ἀπὸ τὸ τελεσιγραφικὸ ὕφος τῆς «ἐντολῆς», θὰ τρόμαζε ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ προγράμματος, καὶ θὰ ἀρνιόταν νὰ τὴ δεχτῆ. "Αλλο τώρα ἂν τὸ «ἐπαναστατικὸ πάθος» ποὺ κάτεχε τὸν Ν. Πλαστήρα παραμέριζε ὅλα τὰ ἄλλα συναισθήματα καί, τελικά, ἐπικρατοῦσε αὐτὸ ποὺ ὁ ἴδιος ἀποκαλοῦσε «ὑπέρτατο καθῆκον καὶ χρέος τοῦ δημοκρατικοῦ στρατιώτη»! (Χρέος νὰ μπλέξη σὲ συνωμοσίες καὶ σὲ ἀνατρεπτικὰ κινήματα).

Πέρα ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἦταν γραφτὸ νὰ μὴν ἔρθη τότε ὁ Νικ. Πλαστήρας στὴν Ἑλλάδα. Ξεκίνησε —καθὼς εἴδαμε— καὶ μπῆκε —καθὼς θὰ δοῦμε— σὲ μιὰ μεγάλη περιπέτεια, σὲ μιὰ ἀληθινὴ Ὀδύσσεια, μὰ φτάσιμο στὴν «Ἰθάκη» (στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα) δὲν ἐπιτεύχθηκε...

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΩΤΑΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΝΙΚ. ΡΟΥΣΟΥ

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ἡμέρα ποὺ ἔφταναν στὰς Ἀθήνας τὰ δυὸ τελευταῖα (μὲ ἡμερομηνία: «Χαλέπα, 27 Φεβρουαρίου 1935») γράμματα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὴν τοιμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ καὶ πρὸς τὸν Ν. Πλαστήρα, τὴν ἴδια ἐκείνη μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στελνόταν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα στὴν Κρήτη, μὲ παραλήπτη τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, μιὰ ἄλλη ἀποκαλυπτικὴ ἐπιστολή. Ἀποστολέας της ἦταν ὁ ἐπὶ μακρότατα χρόνια πιστὸς φίλος καὶ ἀπὸ τοῦ 1928 διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, ὁ Νικόλαος Ρούσος.

Ἰδοὺ δὲ τὸ διαφωτιστικώτατο περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ἀθῆναι τῇ 1η Μαρτίου 1935

Σεβαστέ μου κύριε Πρόεδρε.

Μόλις πρωΐαν ἔλαβα τὴν ἀπὸ 12 παρελθ. μηνὸς ἐπιστολήν σας. Λυποῦμαι πολὺ διὰ τὴν καθυστέρησιν αὐτήν, ἡ ὁποία δὲν μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀπαντήσω ἐκτενῶς ἐπὶ τοῦ περιεχομένου της, ὡς θὰ ἐπεθύμουν. Ἐκτὸς τούτου, φοβοῦμαι πολὺ ὅτι ἡ ἐν λόγω ἐπιστολή σας ἔχει παραδιασθῆ καὶ συμπεραίνω τοῦτο πρῶτον διότι δὲν μοῦ παρεδόθη ἀπὸ τὸ ἴδιον πρόσωπον ποὺ ἀναφέρετε καὶ ὡς ἐπληροφορήθην, ἐπέρασεν ἀπὸ ἄλλα τρία χέρια καὶ δεύτερον διότι ἐπὶ τοῦ φακέλου παρατηροῦνται καταφανῆ ἴχνη, ὡς νὰ ἠνοίχθη οὗτος δι ἀτμοῦ.

Ἐμπιστεύομαι τὴν παροῦσαν εἰς τὸν κ. Σκουλᾶν. Δὲν ἔχω, δυστυχῶς, οὔτε τὸν καιρόν, οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην πνευματικὴν ἡρεμίαν διὰ νὰ σᾶς εἴπω ὅσα ἐπεθύμουν. Παρακαλῶ μόνον νὰ σημειώσετε τὰ ἑξῆς: Μοῦ ζητεῖτε, κύριε Πρόεδρέ μου, «νὰ σᾶς συγχωρήσω διότι, ὡς λέγετε μὲ ἐκακοποιήσατε, τόσον διὰ τῶν ἐπιστολῶν σας πρὸς τὰ γνωστὰ πρόσωπα ὅσον καὶ κατὰ διαφόρους συνομιλίας σας, καὶ τοῦτο χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος».

Ἀλλά κύριε Πρόεδρε, δὲν ἐλησμόνησα ποτέ ὅτι μοῦ ἐξηγήσατε ἐπαρκῶς τὰς προθέσεις αὐτάς καὶ σᾶς ἀπήντησα ὅτι ἡ πρός Σᾶς ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσίς μου ἔχουν τοιαύτην ἔκτασιν ὥστε εἶμαι ἕτοιμος νὰ ὑποστῶ οἱανδήποτε θυσίαν καὶ ἀναλάβω ὅλον τὸ βάρος, ἐφόσον ἡ ἀπέναντί μου ἐμπιστοσύνη σας παραμένει ἀμείωτος, ὅπως μὲ ἐβεβαιώσατε καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τοῦτο ἐκ βάθους καρδίας. Μὲ καταλυπεῖ ἑπομένως τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπανέρχεσθε ἐπὶ τοῦ ζητήματος ὡς νὰ ἀμφιβάλλετε διὰ τὴν σταθερότητα τῶν ἀπέναντί σας αἰσθημάτων μου. Ἐνθυμοῦμαι ὅ,τι σᾶς εἶχα πῆ τότε, ὅτι θὰ ἔποεπε δηλ. νὰ μέ μεταχειρισθῆτε ὡς θὰ ἐκάμνατε διὰ τούς ἀγαπητούς Κυριάκον καὶ Σοφοκλῆ καὶ ἡ ἀπάντησίς σας θὰ μοῦ μείνη ἀλησμόνητος καθ' ὅλον μου τὸν βίον. Πλειοδοτῶν δέ τότε εἰς ὅσα ἐπιχειρήματα μοῦ εἴχατε ἐκθέσει, σᾶς ἐπρότεινα νὰ ὑποβάλω τὴν παραίτησίν μου, τὴν ὁποίαν καὶ ν' ἀποδεχθῆτε διὰ λόγους σκοπιμότητος. Ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἴχατε δεχθῆ τὴν πρότασίν μου ἐκείνην.

Τὴν πρωΐαν ἔφθασεν ὁ κ. Σκουλᾶς.

Ἦτο πεπεισμένος ὅτι τό κίνημα θ' ἀνεβάλλετο ἐπ' ἀόριστον, λόγω τῶν ἐπιστολῶν σας πρός τὴν Ἐπιτροπήν κ.τ.λ. πού τοῦ ἀνεθέσατε νά ἐπιδώση καί διά τῶν ὁποίων συνιστᾶτε τήν ἀναβολήν. Τόν ἐβεβαίωσα ὅτι κανείς δέν θά τόν ἀκούση καί οὐδόλως θά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐπιστολαί σας. Μοῦ ἀπήντησεν: «ἀδύνατον, τό κίνημα δέν θά γίνη ἀπόψε».

Πρό ὀλίγου ὅμως (4.30 μ.μ.) ἐπανῆλθεν εἰς τό γραφεῖον μου καί μοῦ εἶπεν ὅτι ἔχω δίκαιον, διότι τό κίνημα θά γίνη ἀπόψε ὁπωσδήποτε καί οἱ ἐνδιαφερόμενοι δέν θέλουν ν' ἀκούσουν τίποτε. Μέ ἠρώτησε δέ τί πρέπει νά κάμη καί τοῦ συνέστησα ν' ἀναχωρήση μέ τό ἀποψινόν ἀτμόπλοιον διά Χανιά ὅπερ καί θά πράξη.

Ἑπομένως τό κίνημα θά ἐκραγῆ ἀπόψε μεταξύ 10ης καί μεσονυκτίου, καί πολύ φοβοῦμαι, κύριε Πρόεδρε ὅτι θ' ἀποτύχη. Σκέπτομαι, ἐν τοιαύτη περιπτώσει, μετά μεγάλης ἀγωνίας ὅτι θά δοκιμάσετε νέας στενοχωρίας καί ὅτι θά ἐμπλακῆτε κατ' ἀνάγκην εἰς περιπέτειαν, τῆς ὁποίας δέν δύναμαι νά φαντασθῶ τάς συνεπείας.

Λυποῦμαι εἰλικρινῶς διότι δέν ἐπραγματοποιήσατε τό σχέδιόν σας περί ἀναχωρήσεως εἰς τό ἐξωτερικόν. Ὡς θά ἐνθυμῆσθε τά πάντα ἦσαν ἕτοιμα καί ὁ Ἰταλός Πρέσβυς εἶχε δεχθῆ εὐχαρίστως, ὅταν τόν συνήντησα, τήν τροποποίησιν τοῦ δρομολογίου τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου.

Τούς λόγους ἐπί τῶν ὁποίων βασίζω τήν πεποίθησίν μου περί τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τούς ἐξέθεσα ἐπανειλημμένως καί θεωρῶ περιττόν νά ἐπανέλθω εἰς τοιαύτας στιγμάς. Σᾶς ὑπενθυμίζω μόνον ὅτι ὁ Σαράφης, ὡς ὁ ἴδιος μέ ἐβεβαίωσε κατ' ἐπανάληψιν, δέν θ' ἀνεχθῆ ἀνάμιξιν τοῦ Πλαστήρα, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εἰς Ἑλλάδα θά παρεμποδισθῆ πᾶσα θυσία καί ἂν ἀκόμη κατορθώση νά εἰσέλθη εἰς τό ἑλληνικόν ἔδαφος, θά συλληφθῆ. Ἐκεῖνο πού μοῦ προξενεῖ κατάπληξιν εἶναι ὅτι ἐνῶ πολλοί ἀπό τούς «ἀφωσιωμένους» εἰς ὑμᾶς παράγοντας γνωρίζουν τάς προθέσεις τῶν Σαράφη καί Σίας, δέν ἀντιδροῦν καί δέν τολμοῦν ν' ἀτενίσουν τήν πραγματικότητα, ἀλλά περιορίζονται νά βλέπουν δῆθεν ἀντιδράσεις καί διάσπασίν.

Ἐπιτρέψατέ μου ἐπίσης νά ἐπιμείνω εἰς ἐκεῖνο πού καί ἄλλοτε σᾶς εἶχα πῆ, ὅσον ἀφορᾶ τόν Σαράφη, ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐδέν προσωπικόν ἐλατήριον μέ κινεῖ, ἀλλά νομίζω ὅτι ἔχει τοῦτο κάποιαν σημασίαν, ὅτι δηλ. κατά τό διάστημα πού εἶχα τήν εὐκαιρίαν νά τόν συναναστραφῶ διεπίστωσα ὅτι ἔχει ὑπέρ τό δέον ἀριστερὰς ἰδέας.

Αὐτήν τήν στιγμήν δέν σκέπτομαι παρά μόνον σᾶς, κύριε Πρόεδρε, καί θά ἐπεθύμουν νά εὑρίσκωμαι πλησίον σας. Εὔχομαι νά διασφευσθοῦν αἱ προβλέψεις μου καί ὅλα νά βαδίσουν κατ' εὐχήν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔλαβα ὅλα τά ἀναγκαῖα μέτρα, ἐν συνεργασίᾳ μετά τοῦ Ἀνδρέα (Γυπαράκη), ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀσφάλειαν τοῦ σπιτιοῦ, τό ὁποῖον θ' ἀποτελέση ἀσφαλῶς τόν κύριον στόχον ἐπί τοῦ ὁποίου θά ἐκσπάση ἡ ὀργή τῆς κυβερνήσεως. Τά ἀρχεῖα κ.λ.π. εὑρίσκονται εἰς ἀσφαλές μέρος ἐκτός τῆς οἰκίας καί εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνακαλυφθοῦν.

Παρακαλῶ ὅπως διαβιβάσετε τά σέβη μου εἰς τήν κυρίαν Βενιζέλου.

Μετά σεβασμοῦ καί ἀφοσιώσεως

δικός σας
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΣΟΣ

Αὐτὰ τὰ καταπληκτικώτατα γράφονταν στὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἀνήμερα τὴν 1ην Μαρτίου 1935. Καὶ ἀπάνω σὲ αὐτὰ θὰ μᾶς μιλήση αὔριο (ὕστερα ἀπὸ 32 σχεδὸν χρόνια), παρέχοντας πολλὲς διαφωτιστικώτατες διευκρινήσεις ὁ ἴδιος ὁ Νικ. Ρούσος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ παραβίαση τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἡ ἐνδοπαραταξιακὴ κατασκοπεία. — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ οἱ ἀτελείωτες δαπάνες τῆς δίκης. — Περιπέτεια ἀφαντά στως ὀδυνηρή. — Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων γράφει: «Ἀρνοῦμαι νὰ ὑποστῶ τὴν ἐκδίκασιν». — Ἡ προσφορὰ τῆς "Ελενας Βενιζέλου, ποὺ συνεκίνησε τὸν ἄνδρα της. — Τὰ ἔξοδα τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἡ συμπαράσταση τοῦ Κυριάκου Βενιζέλου.

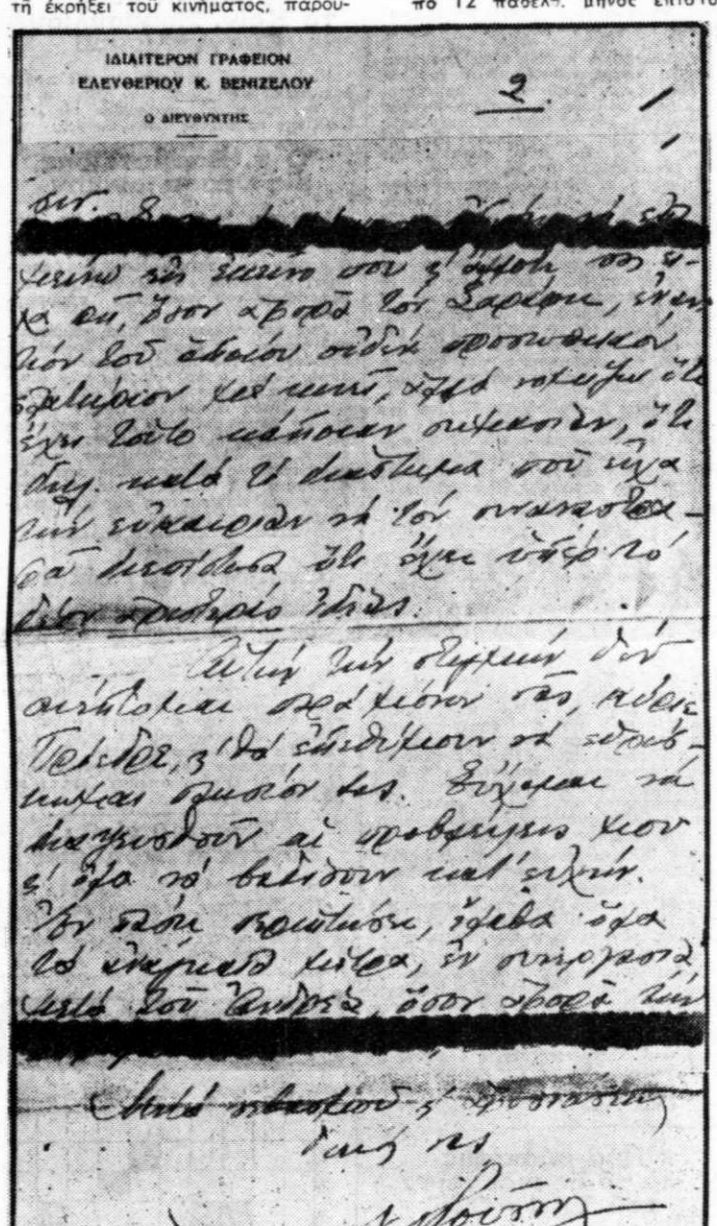
ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Φωτοτυπία τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ν. Ρούσου πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλον

ΑΘ. Π. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

Ἐλ. Βενιζέλος: «ἀρνοῦμαι νὰ ὑποστῶ ἐκβίασιν...»

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

4ον

ΤΗΝ ἡμέρα, λοιπόν, ποὺ θὰ ἄρχιζε ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», κατὰ τὴν ὀχτωβριανὴ ἔκφραση, ἢ ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγών», κατὰ τὸν ὕστατο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ἐπὶ μακρότατα χρόνια ἔμπιστος διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικόλαος Ρούσος, ἔστειλε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων —μὲ ταχυδρόμο τὸ γιατρὸ καὶ βουλευτὴ Ρεθύμνης Βασίλειο Σκουλᾶ— τὸ διαφωτιστικώτατο γράμμα, στὸ ὁποῖο τοῦ τόνιζε ὅτι «θὰ δοκιμάσετε νέας στενοχωρίας» καὶ ὅτι «θὰ ἐμπλακῆτε κατ' ἀνάγκην εἰς περιπέτειαν, τῆς ὁποίας δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ τὰς συνεπείας». Τὸ γράμμα αὐτὸ ἔφτασε στὴ Χαλέπα καὶ παραλήφθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον, ποὺ τόσο φιλοδοξοῦσε νὰ καθήσῃ στὸν πρῶτο θῶκο τῆς «προεδρικῆς Δημοκρατίας» (καὶ ποὺ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποιοῦσε τὰ ποικίλα συνθήματα ποὺ στρέφονταν κατὰ τοῦ «λαομισήτου θρόνου»), πάρα-πολὺ ἀργά. Γιατὶ ἡ ἐπανάσταση (ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσε, τελικά, στὸ νὰ παραδώσῃ τὴν ἐξουσία στὴν Κυβέρνηση ποὺ θὰ σχηματιζόταν ὕστερα ἀπὸ τὴ «μεταρρύθμιση τοῦ πολιτεύματος», στὴν ὁποία θὰ πρόβαιναν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος καὶ οἱ «δημοκρατικοὶ» πολιτικοὶ ἡγέτες), εἶχε πιὰ ἐκραγῆ. Γίνηκε, δηλαδή, καὶ μὲ τὸ γράμμα τοῦ Νικ. Ρούσου, τὸ ἴδιο ποὺ συνέβηκε καὶ μὲ τὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἀντιστράτηγου Ἀλ. Ὀθωναίου. Τὴν ἐπιστολὴ στὴν ὁποία ὁ ἀρχηγὸς τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἐξηγοῦσε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ γιατὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ γίνῃ τὸ κίνημα καὶ γιατὶ αὐτὸς ἀπόρριπτε τὴν πρόταση τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ γιὰ τὴν ἀπὸ μέρους του ἀνάληψη τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐπαναστάσεως.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ Νικόλαος Ρούσος, σᾶν τοῦ μίλησα γιὰ τὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε τὴν 1ην Μαρτίου 1935 στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Ἡ ἐπιστολή μου ἐκείνη παρελήφθη ὑπό τοῦ προέδρου, ὅταν πλέον τά πάντα εἶχον συντελεσθῆ. Ὅταν, δηλαδή, τό κίνημα μέ τάς τόσον τρομακτικάς διά τόν τόπον μας συνεπείας εἶχεν ἤδη ἐκραγῆ. Τίποτε πλέον δέν ἦτο δυνατόν νά ἀναστείλῃ τήν μοιραίαν πορείαν πρός τήν καταστροφήν καί πολλῶν ἰδεῶν, καί πολλῶν ἀνθρώπων, καί πολλῶν πραγμάτων.

ΕΝΔΟΠΑΡΤΑΞΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ αὐτὸ τοῦ Ν. Ρούσου, ποὺ ἔφτασε τόσο ἀργὰ στὰ χέρια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, βρέθηκε ἀργότερα, ἀπὸ τὴν Ἕλενα Βενιζέλου, στὸ Παρίσι, ὅπου εἶχε μεταφερθῆ ἀπὸ τὴν Χαλέπα (μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος) ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ ἐμπνευστή καί, στὸ τέλος, ἐνεργοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Κι' ἀπὸ τὸ Παρίσι ξαναγύρισε στὴν Ἑλλάδα.

Σᾶν διαβάσαμε μαζὶ τὴν τόσο διαφωτιστικὴ ἐπιστολὴ του, λέω στὸν Νικ. Ροῦσο:

— Ἀναφέρετε ἐδῶ, πῶς τὸ γράμμα ποὺ σᾶς εἶχε στείλει ὅτις 12 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1935, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἦταν παραβιασμένο.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἀναμφισβητήτως ναί. Τά ἴχνη τῆς παραβιάσεώς του δι' ἀτμοῦ ἦσαν καταφανῆ.

Φυσικὰ ρωτῶ:

— Καὶ ποιὸς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τὸ παραβιάσῃ;

Ἀπάντηση:

— Τό γράμμα δέν μοῦ παρεδόθη ἀπό ἐκείνον τόν ὁποῖον ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐμνημόνευε ρητῶς ὅτι ἐπρόκειτο νά μοῦ τό ἐπιδώσῃ. Προτοῦ φθάσῃ εἰς τάς ἰδικάς μου χεῖρας ἐπέρασεν ἀπό ἄλλα τρία ἄτομα. Οὕτω δέν εἶναι δυνατόν νά γνωρίζω ἀπό ποῖον ἀκριβῶς παρεβιάσθη. Πάντως ὅμως πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην ἡ ἐνδοπαραταξιακή κατασκοπεία ὡργίαζεν.

Καὶ ὁ Νικ. Ροῦσος συνέχισε:

— Ἀλλά καί γενικῶς ἡ εἰκών καί τῶν προεπαναστατικῶν ἡμερῶν καί αὐτῆς ταύτης τῆς 1ης Μαρτίου 1935 εἶναι δυσπερίγραπτος. Βεβαίως εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, πρός τήν τριμελῆ ἐπαναστατικήν ἐπιτροπήν τήν ὁποίαν ἐκόμισε καί ἐπέδωσεν ὁ ἰατρός καί βουλευτής Βασίλειος Σκουλᾶς, ἐγίνετο λόγος περί ὀλιγοημέρου μόνον ἀναβολῆς τοῦ κινήματος μέχρις ὅτου τηλεγραφηθῇ συνθηματικῶς ἡ ὑπό τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀποδοχή τῆς ἀρχηγίας. Τοῦτο δέ — δηλαδή ἡ τετραήμερος ἡ πενθήμερος ἀναβολή — θά ἴσχυε μόνον διά τήν περίπτωσιν καθ' ἥν ὁ στόλος θά ἦτο ἕτοιμος. Ἐάν, συνεπῶς, ὁ στόλος δέν ἦτο ἕτοιμος, ἡ ἀναβολή θά ἠδύνατο νά παραταθῇ ἐπί χρόνον μή προσδιοριζόμενον.

Ὁ Β. Σκουλᾶς, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἦτο, ὅπως καί ἐγώ, ἐναντίον τοῦ κινήματος, ἤλπιζεν, ἄν μή τί ἄλλο, ὅτι εἰς πρῶτον στάδιον θά ἐκερδίζαμεν τήν πενθήμερον ἀναβολήν, ἡ ὁποία θά μᾶς ἐπέτρεπεν, ἴσως, νά ἐπανέλθωμεν εἰς τήν προσπάθειάν μας καί τῆς μακροτέρας ἀναβολῆς καί εἰς τελικήν ἀνάλυσιν τῆς ματαιώσεως.

Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Β. Σκουλᾶς ἤλπιζεν — ἐγώ, ὡς εὑρισκόμενος πλησιέστερον καί εἰς τά πρόσωπα καί εἰς τά πράγματα, οὐδέν προσεδόκουν. Ἀλλωστε καί ὁ ἴδιος, ἐνῶ τήν πρωΐαν μοῦ ἔλεγεν, ἐπικαλούμενος τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅτι: «ἀδύνατον, τό κίνημα δέν θά γίνῃ ἀπόψε»' τό ἀπόγευμα, ἐπανελθών μοῦ εἶπεν ὅτι εἶχα δίκαιον, διότι «οἱ ἐνδιαφερόμενοι δέν θέλουν νά ἀκούσουν τίποτε»!

ΣΥΝΕΧΩΣ ΜΕ ΤΟ ΧΕΡΙ ΣΤΗΝ ΤΣΕΠΗ

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αὐτὸ ρωτῶ τὸν Ν. Ροῦσο, γιατὶ ἐνῶ τὰ πράγματα εἶχαν φτάσει στὸ «μὴ περαιτέρω», τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ ὁ Β. Σκουλᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ δὲν ἤθελαν τὸ κίνημα, διατηροῦσαν, ἀκόμα καὶ τὴν τελευταία στιγμή, κάποια ἐλπίδα γιὰ τὴν ματαίωσή του;

— Διότι· μοῦ ἀπαντᾶ ὁ ἔμπιστος διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τάς ἡμέρας ἐκείνας διεξήγετο ἡ δίκη διά τήν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας καί εἶχον ἀρχίσει νά ἔρχωνται εἰς φῶς λίαν ἀποκαλυπτικά στοιχεῖα. Ἐφ' ὅσον δέ θά παρήρχοντο αἱ ἡμέραι αἱ ἀποκαλύψεις θά ἐπληθύνοντο. Οὕτω καί ἡ κοινή γνώμη, κατά τόν χρόνον τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης, καί τό δικαστήριον ἐν συνεχείᾳ, κατά τήν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως, θά κατεδίκαζον ἐκείνους τούς ὁποίους θά ἔκριναν. τελικῶς ἐνόχους — καί τούς εἰς τό ἑδώλιον καθημένους καί τούς πέραν αὐτοῦ τυχόν εὑρισκομένους. Πάντα ταῦτα προσεδοκοῦμεν ὅτι θά συνετέλουν εἰς τήν ματαίωσιν τοῦ κινήματος, δεδομένου ὅτι καί κάθαρσις καί δικαίωσις θά ἐπήρχοντο. Θά καθίστατο δέ περιττή οἱαδήποτε ἐπανάστασις. Ἄλλωστε ἕν ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων ἄτινα ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος διά νά ἀρνηθῇ τήν εἰς αὐτόν προσφερθεῖσαν, ὑπό τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, ἦτο καί ἡ ὑπέρ τοῦ δικαίου ἐξέλιξις τήν ὁποίαν παρουσίαζεν ἡ δίκη τῆς ἀποπείρας.

Ἀλλὰ ὅπως ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς καὶ παλαιότερα ἡ ἀπόπειρα στὸ «σταθμὸ Λυῶνος» τοῦ Παρισιοῦ, εἶχαν γίνει ἀφορμὴ ὑπερεκνευρισμοῦ «καὶ κάτι παραπάνω» (κατὰ τὴν ἔκφραση ἐκείνων ποὺ βρίσκονταν κοντά του) τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἔτσι καὶ ἡ δίκη γιὰ αὐτήν, ἀπόδηκε, τελικά, μιὰ μεγάλη περιπέτεια γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. Καθὼς δὲ ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὶς αὐτόγραφες ἐπιστολές τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, ποὺ ἔχουμε δοσμένες στὴν «μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935», ἡ περιπέτεια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἦταν, στὴν οἰκονομική της ἔκφραση, περισσότερο ἀπὸ ὀδυνηρή. Ἔπρεπε νὰ βρίσκεται συνεχῶς μὲ τὸ χέρι στὴν τσέπη —καὶ γιὰ τοὺς μάρτυρες, καὶ γιὰ τοὺς δικηγόρους καὶ γιὰ τοὺς καταδότες, καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ γράμματα ποὺ δώσαμε στὰ περασμένα ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, πολὺ χαρακτηριστικά, καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ καὶ τοῦτο ποὺ ἀφορᾶ στὴ σύλληψη, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ὠργανώθηκαν, ἀπὸ τὸν Νικ. Ροῦσο καὶ ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Γυπαράκη, τοῦ ληστὴ Γ. Καραθανάση.

Χαλέπα, 22 Ὀκτωβρίου 1934
Φίλε κύριε Ροῦσε,

Αὐτήν τήν στιγμήν ἐλάβομεν τό τηλεγράφημά σου τό ἀγγέλλον τήν σύλληψιν τοῦ Καραθανάση. Παρακαλῶ νά ἐκφράσῃς τά συγχαρητήριά μου εἰς ὅλους τούς συντελέσαντας εἰς τήν σύλληψίν του. Γράψε μου συγχρόνως τί ποσόν χρειάζεται διά τό ὑποσχεθέν δῶρον, διά νά σοῦ τό στείλω.

Φιλικώτατα ὑμέτερος
ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

«ΑΡΝΟΥΜΑΙ ΝΑ ΥΠΟΣΤΩ ΤΗΝ ΕΚΒΙΑΣΙΝ»

ΚΑΙ τὸ μὲν παραπάνω γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἀφορᾶ σὲ κεῖνο τὸν καπετάνιο τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, ποὺ ὑπόδειξε τὸ κρησφύγετο τοῦ καταζητούμενου ὡς κυρίως αὐτουργοῦ γιὰ τὴν ἀπόπειρα ληστὴ Γ. Καραθανάση. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἕνα ἄλλο, ποὺ δείχνει σέ ὅλη της τὴν ἔκταση τὴν ταλαιπωρία, ποὺ, εἶν ὄψει» τῆς δίκης πέρασε, τότε, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. (Τῆς δίκης ποὺ πρωτοείχε ὁρισθῆ νὰ γίνῃ τὸ Νοέμβρη τοῦ 1934 στὸ κακουργιοδικεῖο Πειραιῶς καὶ ποὺ τελικὰ διεξήχθηκε τὸ Φλεβάρη τοῦ 1935 στὰς Ἀθήνας καί, μάλιστα, στὸ Σχολεῖο Χωροφυλακῆς, μιὰ αἴθουσα τοῦ ὁποίου διασκευάστηκε σὲ δικαστήριο καὶ ἄλλα μικρότερα δωμάτια σὲ κελιὰ γιὰ τοὺς κατηγορουμένους).

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ ἀποκαλυπτικώτατο ἐκεῖνο γράμμα:

Χανιά. 29 Ὀκτωβρίου 1934
Φίλτατε κ. Ροῦσε.

Γράφεις ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἡ δαπάνη τῆς δίκης νά ἐπιβαρύνῃ ἐμέ ἐξ ὁλοκλήρου. Ἀλλ' ἐγώ λέγω ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά βαρύνῃ κανένα ἄλλον. Ἀρκεῖ ἤδη ὅτι κατά τό στάδιον τῆς ἀνακρίσεως καί ὁ Λαμπράκης (Δημήτριος Λαμπράκης, ἐκδότης τότε τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα») καί ὁ κ. (Στέφανος) Δέλτα ἐδαπάνησαν ἐξ ἰδίων.

Ἀναλαμβάνω ἐπομένως εἰς βάρος μου ὅλα τά ἔξοδα περί ὅσων γράφεις. Ζητῶ μόνον νά παραλειφθοῦν οἱ 6—8 μάρτυρες περί τῶν ὁποίων γράφει τό σημείωμα ὅτι «δέν εἶναι ἀπολύτως οὐσιώδεις» διά νά περιορισθῇ ἡ δαπάνη τῶν μαρτύρων εἰς 150 χιλ. δραχμ. ἀντί 200 χιλ.

Τοιουτοτρόπως ἡ ὅλη δαπάνη πλήν τῆς ἀμοιβῆς τῶν δικηγόρων περιορίζεται εἰς 230 χιλ.

Σοῦ ἐσωκλείω ἐπιταγήν ἐπί τῆς τραπέζης Χίου 100 χιλ. δραχμ. διά νά ἐπιστρέψῃς εἰς τόν κ. Λαμπράκην τήν προκαταβολήν τῶν 66 χιλ. καί νά ἔχῃς νά δώσῃς διά περαιτέρω ἀνάγκας. Ὅταν τελειώσουν αὐτά μοῦ ζητᾶς νά σοῦ στείλω καί ἄλλα. Ἐν τῷ μεταξύ ἄλλως τε πιστεύω νά σοῦ δώσῃ ὁ κ. Ἐξηντάρης 50 χιλ. δραχμ. πού τοῦ παρήγγειλα.

Ἀλλά ἀρνοῦμαι ἀπολύτως νά ὑποστῶ τήν ἐκβίασιν τοῦ κ. Παυλοπούλου (συνηγόρου τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς εἰς τήν δίκην) ζητοῦντος 300 χιλ. δραχ.

Παρακαλῶ διά τοῦτο νά τόν ἰδῆς καί τοῦ εἰπῆς ὅτι: Δέχομαι νά τοῦ δώσω πρό τῆς δίκης 35 χιλ. δραχ. ὥστε μέ τάς 15 πού ἔχει ἤδη λάβει νά γίνουν 50. Δέχομαι συγχρόνως νά τοῦ καταβάλω 1000 δραχμ. διά κάθε ἡμέραν πού θά διαρκέσῃ ἡ δίκη. Καί ἄν δέν διαρκέσῃ πολύ νά τοῦ καταβάλω 50 χιλ. ἀκόμη ὥστε νά ἀνέλθῃ τό ποσόν εἰς 100 χιλ. δραχμῶν. Δέν ζητῶ ἐπιείκειαν ἐκ μέρους του διά τήν πληρωμήν. Καί ἄν ἤθελε νά δείξῃ τοιαύτην. θά τήν ἠρνούμην.

Ἀξιῶ ὅτι ἡ πληρωμή πού τοῦ προτείνω εἶναι ἀξιοπρεπής. Ἐάν δέν τήν δέχεται, παρακαλῶ ἀπό τοῦδε νά ἀποσυρθῇ ἀπό τήν ὑπόθεσιν.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δικηγόροι τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς θά μείνουν ὁ κ. Κουράτος μέ τόν κ. Φικιώρην. Ἀρκοῦν αὐτοί. Δέν θέλω κανένα ἄλλον. Μοῦ ἐζήτησε μόνον νά παραστῇ καί ὁ Ἐμμ. Κοθρῆς (σημ. γράφ. ὁ σημερινός ὑπουργός Ἐμπορίου καί τότε πρόεδρος τῆς «Πανελληνίου Φιλελευθέρας Νεολαίας») καί φυσικά θά τόν δεχθῶ. Ἂς λείψουν οἱ μεγαλόσχημοι δικηγόροι.

Περί τῶν ἀνωτέρω δύνασαι νά συνεννοηθῆς μέ τόν κ. Λαμπράκην.

Φιλικώτατα αἰσθήματα
ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

(Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ περνοῦσε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὄχι ἀπὸ ἀδυσώπητους ἐχθροὺς του, ἀλλὰ ἀπὸ ἐγκαρδιώτατους φίλους του).

ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΥΠΕΡΟΓΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

ΝΑ, ΛΟΙΠΟΝ, (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ τόσον ἐνδιαφέροντα πράγματα ποὺ ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὸ ἄγνωστο αὐτὸ γράμμα), καὶ μιὰ ἀκόμα ἀφορμὴ γιὰ τὸν «ὑπερεκνευρισμὸ» ποὺ δὲν ἐγκατέλειπε πιὰ οὔτε στιγμὴ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων. Τοῦ ζητοῦσαν συνεχῶς (ἀκόμα καὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ θὰ εἶχαν κάθε λόγο νὰ θεωροῦν σᾶν τιμή τους τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) λεφτά. Λεφτὰ καὶ τίποτα ἄλλο, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ ἀναγκάζεται νὰ γράφῃ ὅτι «ἀρνοῦμαι ἀπολύτως νὰ ὑποστῶ τὴν ἐκβίασιν» (ἄλλο ἄν, στὸ τέλος, ἀναγκάστηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ στὴν δίκη τῆς ἀπόπειρας, μὲ σημαντικὲς ἀμοιβές, μερικοὺς δικηγόρους τῆς ἐποχῆς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χαρακτηρίζει στὸ γράμμα του ὡς «μεγαλόσχημους»). Ἦταν τέτοια ἡ οἰκονομικὴ καταπίεση ποὺ κάθε στιγμὴ ἐπιφυλασσόταν στὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ἀπὸ διάφορους «φίλους» καὶ «προστάτες» του, ποὺ ὅλο βρισκόταν ἀπέναντι —ἔστω καὶ ἂν πρὶν λίγο τοῦ εἶχαν σταλθῆ πολλὰ χρήματα.

— Ἔτσι εἶναι· μοῦ ἔλεγε ὁ Νικ. Ροῦσος, καθώς συνεχίζαμε τή συζήτησί μας. Αἱ δαπάναι εἰς τάς ὁποίας ὑπεβάλλετο ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἦσαν ὑπέρογκοι. Ἑκάστοτε δέ ἤμεθα «ἀνοικτοί» εἰς τήν Τράπεζαν Χίου περί τό ἓν ἑκατομμύριον δραχμῶν. Καί ἐπειδή ὁ ἴδιος ἐστερεῖτο προσωπικῆς περιουσίας, ὅλα τά χρήματα ἄτινα ἀπητοῦντο διά τάς πολυποικίλους ἀνάγκας πού ἀντιμετώπιζεν, κατεβάλλοντο ὑπό τῆς συζύγου του. Ὅταν δέ, μετά τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, προέκυψαν τεράστια οἰκονομικά προβλήματα, τά ὁποῖα ἀφεώρουν καί εἰς τήν συντήρησιν ἑκατοντάδων ἀνθρώπων, καταφυγόντων εἰς τήν ἀλλοδαπήν, καί ἄλλων πολλῶν οἵτινες εἶχον παραμείνει εἰς τήν Ἑλλάδα, τά πράγματα κατέστησαν τῶ ὄντι τρομακτικά. Εἰς τήν δίνην ὅμως ἐκείνην ἡ Ἕλενα Βενιζέλου παρεστάθη τοῦ συζύγου της κατά τρόπον ἀξιοθαύμαστον. Βραδύτερον δέ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἀπεκάλυψε μίαν χειρονομίαν της ἥτις καί τόν ἴδιον εἶχε συγκινήσει βαθύτατα.

Ἀλλὰ τὴν χειρονομία τῆς Ἑλενας Βενιζέλου ποὺ συγκίνησε βαθύτατα τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ θὰ τὴν δοῦμε σᾶν ἔρθῃ ἡ ὥρα της. Θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ λεχθῆ ἐδῶ, ὅτι ἡ βαθύπλουτη γυναίκα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, δὲν εἶχε μονάχα νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὶς οἰκονομικὲς ἀνάγκες τοῦ ἐμπνευστή καὶ ὑπερηγέτη τοῦ μαρτιάτικου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Εἶχε νὰ παραστῆθῆ καὶ σὲ πολλοὺς δικούς του ἀνθρώπους —καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς καὶ στὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933 τὸν ὁποῖο προσπαθοῦσε νὰ παρηγορήσῃ στὴ Μασσαλία, λέγοντάς του ὅτι «ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά». Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ προκείμενο, ἕνα γράμμα ποὺ βρέθηκε, ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, ἀπὸ τὸν τότε διοικητὴ τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας συνταγματάρχη τῆς Χωροφυλακῆς Ζέζα, ἀπὸ τὸν ὑποδιευθυντή της ἀντισυνταγματάρχη Πάτερη καὶ ἀπὸ τὸν ταγματάρχη Μουλόπουλο. Τὸ γράμμα ἦταν σταλμένο (στὶς 3 Ἀπριλίου 1934), ἀπὸ τὸν Κυριάκο Βενιζέλο (ποὺ τότε βρισκόταν στὶς Κάννες), στὸν μετέπειτα ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ πατέρα του, τὸν Ἀναστάσιο Κεραμιανίδη. καί, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἀνάφερε καὶ τοῦτα:

...Ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ σέ παρακαλῶ νά ἐρωτήσῃς τήν κ. Ἕλενα (τή δεύτερη γυναῖκα τοῦ πατέρα του Ἕλενα Βενιζέλου) ἄν ἔστειλε ἤ πρόκειται νά στείλῃ χρήματα εἰς τόν Ἀρχηγόν (τόν στρατηγόν Νικόλαον Πλαστῆρα), διότι πρό καιροῦ ἐγώ τοῦ εἶχα δώσει ἕνα ἀρκετόν ποσόν, ἀλλά φοβοῦμαι ὅτι θά εἶναι ἐν τῷ τελειοῦσθαι.

Πάντως ἄν τ' ἀποφασίσῃ νά τά στείλῃ τό καλύτερον εἶναι νά τοῦ τά στείλῃ μέσω Μαρουδῆ Μασσαλίας...

Ἡ τόσο ἐνδιαφέρουσα ὅμως συζήτηση ποὺ ἔγινε, μὲ ἀφορμὴ τὸ γράμμα ποὺ σύνταξε, τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, Νικόλαος Ροῦσος, καὶ ποὺ ἀνάλαβε νὰ μεταφέρῃ στὴν Κρήτη καὶ νὰ ἐπιδώσῃ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὁ προσωπικὸς του φίλος, γιατρὸς καὶ βουλευτὴς Βασίλης Σκουλᾶς δὲν τέλειωσε μὲ τὰ παραπάνω. Ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες διευκρινήσεις, κάτι περισσότερο ἀπὸ ἀποκαλυπτικές. Γιατὶ ἀφοροῦνε καὶ στὶς διαθέσεις τοῦ Στέφανου Σαράφη γιὰ τὸν Νικ. Πλαστήρα, καὶ στὶς τάσεις τοῦ πρώτου, τὶς ὁποῖες μνημονεύει στὴν ἐπιστολή του ὁ ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξημέρωσε ὡς τὴν ὥρα ποὺ ρίχτηκαν οἱ κανονιὲς τοῦ Λυκαβηττοῦ. — Τὸ γράμμα πρὸς τὸν Θεόδ. Μανέττα. — Ἡ «ἐξέγερσις» ὄνειρο τοῦ 1933. — Ὁ Σαράφης θὰ συνελάμβανε ὁπωσδήποτε τὸν Πλαστήρα.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Ὁ Στέφανος Σαράφης ἦτο μαρξιστὴς καὶ κατὰ τοῦ Ἰδιωνύμου

Ο «ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΑΣ ΑΞΙΟΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ

5ον

ΠΟΛΛΑ πράγματα γίνηκαν ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξημέρωσε ἡ παγωμένη καὶ ζοφερὴ 1η Μαρτίου 1935, ὡς τὴ στιγμὴ πού, μετὰ τὸ δειλινό, ξέσπασε στὴν καρδιὰ τῆς πρωτεύουσας, στὸ Πέραμα καὶ στὸ Ναύσταθμο, ὁ δωδεκαήμερος «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Ὁ ἐπαναστατικὸς ὀργασμός, ποὺ μῆνες τώρα πλημμύριζε τοὺς συνωμότες καὶ αὐτόκλητους προστάτες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, εἶχε πιὰ φτάσει στὸ κατακόρυφό του. Γιατὶ καὶ κάθε λεπτὸ ποὺ περνοῦσε ἔφερνε ἀκόμα πιὸ κοντὰ στὸ μοιραῖο καὶ τελειωτικὸ ξεκίνημα γιὰ τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», ποὺ ἀπὸ τὸν Ἰούλη τοῦ 1933, εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀργανώνη (ὕστερα ἀπὸ τὴ σύσκεψη στὸ σπίτι τοῦ Ἀλέξ. Ζάννα, στὴ Θεσσαλονίκη), ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Ἀνάμεσα δὲ στὰ τόσα γράμματα, ποὺ ἐξαπέστειλε, πρὸς κάθε κατεύθυνση, κατὰ τὴ μακρὰ προεπαναστατικὴ περίοδο, ὁ ἀνεξάντλητος ἐπιστολογράφος τῆς Χαλέπας, θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσουμε καὶ ἕνα, ποὺ γιὰ παραλήπτη του εἶχε τὸν ἀντιστράτηγο καὶ τότε διοικητὴ τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ Θεόδωρο Μανέττα.

Στὸ γράμμα του ἐκεῖνο, ποὺ φέρνει ἡμερομηνία «26 Ὀκτωβρίου 1933», ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, μνημονεύει (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ποὺ ἀφοροῦσαν στὸ νομοσχέδιο «περὶ ἐκκαθαρίσεως τοῦ στρατεύματος», τὸ ὁποῖο τότε ἐκκρεμοῦσε), καὶ τὶς «ἀπόψεις πολλῶν», ὅτι τάχα «ἡ κυβέρνησις (τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη), ἠμπορεῖ νὰ ἐπιχειρήση μοναρχικὴν παλινόρθωσιν —ἂν ὄχι ἄμεσον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρίγκιπος Νικολάου ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας— ἢ ἐγκατάστασιν δικτατορίας, ἢ κατάργησιν τοῦ δευτέρου νομοθετικοῦ σώματος (τῆς Γερουσίας), ἐφ' ὅσον δὲν μεταβληθῆ ἡ δημοκρατικὴ σύνθεσις τοῦ στρατοῦ». Ἀφοῦ δὲ ὑποστήριζε ὅτι «τυχὸν ἔγκρισις τοῦ (ἐκκρεμοῦντος) νόμου ὑπὸ μόνον τῆς Βουλῆς θὰ ἀπετέλει κατάφωρον παραβίασιν τοῦ Συντάγματος», κατάληγε ἔτσι: «Κατὰ τοιαύτης ἀποκαλύπτου καταπατήσεως τοῦ πολιτεύματος ἐπιβάλλεται ὡς ὑπέρτατον καθῆκον ἡ ἐξέγερσις, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ ὁδηγηθῆ ὁ τόπος εἰς πλήρη καταστροφήν».

ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΤΙΓΜΗ

ΕΓΡΑΦΕ, δηλαδή, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὶς 26 τοῦ Ὀχτώβρη 1933, ὅ,τι ἀκριβῶς τόνιζε καὶ στὴν ἐπιστολή του, ποὺ πῆρε ἡ τριμελὴς ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, τὴν 1η Μαρτίου 1935: «Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλη ποῦ θὰ ὁδηγηθῶμεν γρήγορα, ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν».

— Αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς ἔκανε νὰ ἐλπίζωμεν· μοῦ ἔλεγε ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικ. Ροῦσος, ὅτι ἔστω καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἀναβολὴ καὶ περαιτέρω ἡ ματαίωσις τοῦ κινήματος. Διότι ἐπὶ ἕν καὶ ἥμισυ ἔτος ὡμίλει συνεχῶς περὶ «ἐξεγέρσεως», χωρὶς ὅμως καὶ ἡ ἐξέγερσις αὐτὴ νὰ καθίσταται πραγματικότης.

Καὶ συνέχισε:

— Βεβαίως μεταξὺ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1933, ὁπότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραψεν εἰς τὸν στρατηγὸν Θ. Μανέττα καὶ τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, ὁπότε ἀπηυθύνθη εἰς τοὺς Κ. Πράσον Βλάχον, Ἀνδρ. Κολιαλέξην καὶ Στέφ. Σαράφην, ὑπῆρχε δεκαεξάμηνος διαφορὰ χρόνου καὶ μεγίστη διαφορά, ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς μας ἐξελίξεις. Ἐν τούτοις τόσον ὁ ἰατρὸς Βασίλειος Σκουλὰς ὅσον καὶ ὁ Γεώργιος Βεντήρης καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι, οἵτινες ἤμεθα κατὰ τοῦ κινήματος, δὲν ἐπαύομεν μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης στιγμῆς νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὸν ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμπλακῆ εἰς τὴν φοβερὰν καὶ διὰ τὸ ἔθνος καὶ δι' ἐκεῖνον προσωπικῶς περιπέτειαν. Καὶ δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν μου τῆς 1ης Μαρτίου 1935 τοῦ ἐτόνιζον πόσον προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ εἶχε ἀκολουθήσει τὴν σύστασίν μου περὶ ἀναχωρήσεώς του ἐκ Κρήτης, διὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν ἢ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἐνῶ ἐγνώριζα ὅτι εἴχομεν φθάσει εἰς τὴν τρομακτικὴν ὥραν, πάντοτε ηὐχόμην διά κάποιο θαῦμα. Ἄλλωστε δι' αὐτὸ εἶχον συνεννοηθῆ μὲ τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν νὰ τροποποιηθῆ τὸ δρομολόγιον τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου τῆς γραμμῆς, ὥστε, ἐὰν ἐπέβαινε τούτου ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, νὰ μὴ προσήγγιζε τὸ σκάφος εἰς Πειραιὰ — πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἀπεδέχθη καὶ ὁ πρόεδρος. Ἕως ὅτου μετὰ τὴν παρέμβασιν ἐκείνων, οἵτινες διὰ διαφόρους λόγους, ἐπεδίωκαν τὸ κίνημα μετενόησε καὶ δὲν ἀνεχώρησε.

Μέ τὴν ἰδίαν ἐλπίδα τῆς ἀναβολῆς καὶ ματαιώσεως μετέβην καὶ εἰς Κάννας καὶ συνήντησα τὸν στρατηγὸν Πλαστήρα. Ἄλλο τώρα ἐὰν τὸ ταξίδιόν μου ἐκεῖνο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐξαπολυθῆ ἐναντίον μου ἀγρία ἐπίθεσις καὶ νὰ ἀκούσω τὰς ὅσας ἠκουσα ἐπικρίσεις, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλῶ καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἐπιστολήν μου.

ΘΑ ΤΟΝ ΣΥΝΕΛΑΜΒΑΝΕ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ

ΑΛΛΑ στὴν ἐπιστολὴ ποὺ ἔγραψε ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, λίγες ὧρες προτοῦ ἐκραγῆ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, θίγεται γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ καὶ τὸ μεγάλο θέμα ποὺ εἶχε προκύψει γύρω ἀπὸ τὴν ἀνάθεση τῆς ἀρχηγίας τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα» στὸ στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα.

— Σᾶς ἔχω ἤδη εἰπῆ· συνέχισε διευκρινίζοντας ὡρισμένα σημεῖα τοῦ γράμματός του, ὁ Νικ. Ροῦσος, ποῖα ἦσαν τὰ αἰσθήματα τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κινήματος συνταγματάρχου Σαράφη ἔναντι τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα. Καὶ τὸ αἰσθήματά του αὐτὰ τὰ εἶχε ἀποδείξει διά μίαν ἀκόμη φοράν, ὅταν τοῦ ἐπέδωσα τὸ γράμμα τὸ ὁποῖον ἔφερα μαζί μου ἐκ Καννῶν. Τότε, ποὺ, ἀφοῦ τὸ διάβασε καὶ τὸ ἔσχισε, τὸ ἔκαυσε εἰς τὴν θερμάστραν λέγων ὅτι «ὁ σιόρ Νικολάκης ἐξακολουθεῖ νὰ γράφη βλακεῖες».

Λέω:

— Μὰ σεῖς στὸ γράμμα σας πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἀναφέρετε, μέσα στὰ ἄλλα, ὅτι ὁ Σαράφης θὰ συνελάμβανε τὸν Πλαστήρα ἂν ἔμπαινε στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Βεβαιότατα. Ὁ Σαράφης κατ' ἐπανάληψιν μοῦ εἶχε τονίσει, ὅτι δὲν ἐννοεῖ ἐπ' οὐδενὶ νὰ ἀνεχθῆ ἀνάμιξιν τοῦ Πλαστήρα εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ διέταττε καὶ θὰ ἐπραγματοποίει τὴν σύλληψίν του, ἐάν καθ' οἱονδήποτε τρόπον κατώρθωνε νὰ εἰσέλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ὑπό οἱασδήποτε συνθήκας.

Ξαναλέω:

— Μὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μὲ τὸ γράμμα του τῆς 27ης τοῦ Φλεβάρη 1935, καλοῦσε τὸν Ν. Πλαστήρα νὰ ἔρθη στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος, ἂν, βέβαια, ἀποδεχόταν τὸ «πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως», ποὺ θὰ τοῦ πήγαινε στὶς Κάννες ὁ Στέλιος Πιστολάκης. Πῶς συμβιβάζεται ἡ πρόσκληση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μὲ τὸν ἀρνητισμὸ τοῦ Στέφ. Σαράφη;

Καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἀπαντᾶ.

— Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὸν Ν. Πλαστῆρα, ἔφθασε εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 1ην Μαρτίου 1935. Ἦτο ἡ πρώτη, ἂς εἴπωμεν, ἐπίσημος πρόσκλησις τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων πρὸς τὸν στρατηγόν. Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀνεζήτει ἕτερον ἀρχηγὸν καὶ εἰδικώτερον τὸν ἀντιστράτηγον Ἀλ. Ὀθωναῖον. Μόνον δέ ὅταν ὁ διοικητὴς τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ προέβαλε κατηγορηματικὴν ἄρνησιν, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐστράφη πρὸς τὸν Ν. Πλαστῆραν — καὶ τοῦ ἔθεσε τούς γνωστοὺς ὅρους του. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι, ὅπως τονίζω καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, ἦτο καταπληκτικὴ καὶ θλιβερὰ ἡ διαπίστωσις ὅτι ἄνθρωποι, ποὺ ὑπετίθετο, ὅτι ἦσαν «ἀφωσιωμένοι» εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, δὲν ἠδύναντο ἢ δὲν ἤθελον νὰ ἀτενίσουν τὴν ἀλήθειαν. Καί οὕτω, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἐγένοντο συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα, ὄργανα τοῦ Στέφ. Σαράφη.

Ἐρώτημα:

— Δηλαδή, ἂν τὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἔφτανε στὰ χέρια τοῦ Πλαστήρα, καὶ ἂν ὁ στρατηγὸς κατώρθωνε νὰ ἔρθη στὴν Ἑλλάδα, ὁ Στέφ. Σαράφης, πάλι θὰ τὸν ἔπιανε; Ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀφιξή του θὰ γινόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν «ἐπίσημη» πρόσκληση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου;

Ἀπάντηση:

— Ἀναμφισβητήτως ναί· ἐὰν ὁ Σαράφης ἠδύνατο, θὰ τὸν συνελάμβανε. Διότι διαρρήδην ἀπέκλεισε τὸν Ν. Πλαστήρα ὡς ἀρχηγόν, ἐνῶ ἐδέχετο οἱονδήποτε τρίτον, καὶ συνεζήτει, ὡς ἐνδεχόμενον ἡγέτην, ἀκόμη καὶ τὸν ἀπιθανώτερον τῶν τότε ἰσχυόντων παραγόντων. Ἄλλωστε τὰ πράγματα ἀπέδειξαν πόσον δίκαιον εἶχον, ὅταν ἔγραφα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἐκεῖνα ποὺ ἔγραφον. Ὁ Ν. Πλαστήρας δέν κατώρθωσε τότε οὐδέ νὰ προσεγγίση εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καί ὅταν, διαρκοῦντος τοῦ κινήματος, ἐστάλη πρὸς τὸν στρατηγὸν ἔν ἀπεγνωσμένον S.O.S. καὶ πάλιν — διὰ διαφόρους λόγους — δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐνεργὸς συμπαράστασίς του εἰς τὴν προσπάθειαν, ἥτις ἐπέπρωτο νὰ στοιχίση τὰ ὅσα φεῦ! ἐστοίχισεν εἰς τὸν τόπον μας.

ΠΟΛΛΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ, ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

ΚΑΝΕΙΣ, βέβαια, δὲν ξέρει ποιὸς ἦταν ὁ «ἀντιφασίστας ἀξιωματικός» ποὺ ἔστειλε τὸ καταπληκτικὸ ἐκεῖνο γράμμα, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ «Ριζοσπάστη» στὶς 26 Φεβρουαρίου 1935. Τὸ γράμμα ποὺ ὅσο τὸ ξαναδιαβάζει κανεὶς τόσο πιὸ κατάπληκτος ἀπομένει: Γιατὶ ποτὲ στὴν ἱστορία ποὺ ἀφορᾶ στὶς «προφητεῖες», στὶς «προγνώσεις», στὶς καταδόσεις ἢ στὶς προδοσίες, δὲν ἔχει ἐμφανισθῆ τὸ φαινόμενο τοῦ νὰ ἔχουν δῆ ὅλα στὰ φῶρα —μὲ τὴν πιὸ ἐλάχιστη λεπτομέρεια καὶ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια— τρία ὁλόκληρα εἰκοσιτετράωρα προτοῦ συμβοῦν.

Μὰ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ὁ Νικ. Ροῦσος στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε στὸν Ἐλ. Βενιζέλο τὴν 1η Μαρτίου 1935, γεννοῦν πολλὲς σκέψεις καὶ δάνουν τὸν ἀναγνώστη τους σὲ μεγάλες ἔννιες.

— Ἐγὼ μοῦ λέει ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁμιλῶν ἢ γράφων εἰς τὸν πρόεδρον ἐξωτερίκευα ἀνενδιάστως ὅλας τάς σκέψεις, αἵτινες ἐκάστοτε μέ ἀπησχόλουν καὶ μέ κατέτρωγον. Φυσικὰ δέ δέν ἦτο δυνατόν νά παρίδω πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα καὶ εἰς τὸν Στέφανον Σαράφην.

Διακόπτω τὸν Νικ. Ροῦσο καὶ τοῦ λέω:

— Καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τοῦ γράψατε ὅτι ὁ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., εἶχε ἀπὸ τότε «ὑπὲρ τὸ δέον ἀριστερὰς ἰδέας».

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἔγραφα αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶχον διαπιστώσει. Ἄλλωστε δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀπεκάλυπτα εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, τάς ἐντυπώσεις τάς ὁποίας, ἐν προκειμένω, ἀπεκόμιζα. Μετά τοῦ Σαράφη δέν εἶχον οὐδεμίαν διαφοράν καί οὐδέν προσωπικὸν ἐλατήριον μέ ἐκίνει. Τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ παλαιότερον ἀλλὰ συνεδέθην ἰδιαιτέρως μαζί του ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μέ ὥρισεν ὡς προσωπικόν σύνδεσμόν του, μετά τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Καί βεβαίως, ἔκτοτε, συνεζητοῦμεν καί ἐπί τῶν συνωμοτικῶν θεμάτων, καί ἐπί ἄλλων γενικωτέρων καί εἰδικωτέρων. Τάς δέ ἐντυπώσεις μου περί τοῦ ἀνδρός, τάς εἶχον ἐπανειλημμένως, ἀναφέρει εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Καί ἐπ' αὐτῶν πολλάκις ἐπέστησα τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων.

Ἐρώτημα:

— Καὶ τί τοῦ εἴχατε πῆ;

Ἀπάντηση:

— Αὐτό πού τοῦ τόνιζα καί εἰς τό γράμμα. Ὅτι, δηλαδή, αἱ τάσεις τοῦ Στεφ. Σαράφη ἦσαν ὑπέρ τό δέον ἀριστεραί.

Ο ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ "ΜΑΡΞΙΣΤΗΣ,,

ΟΣΟ καὶ ἂν ὁ ἔμπιστος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου προσπαθοῦσε νὰ κινήση τὴν προσοχὴ τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ στὶς «ὑπὲρ τὸ δέον» ἀριστερὲς τάσεις τοῦ Στέφ. Σαράφη, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων (παρασυρμένος ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ὁ Ν. Ροῦσος χαρακτηρίζει ὡς τάχα «ἀφωσιωμένους», καὶ οἱ ὁποῖοι ὅμως «δὲν ἀντέδρων» καὶ «δὲν ἐτόλμων νὰ ἀτενίσουν τὴν πραγματικότητα»), ἀρνιόταν νὰ πάρη τὶς πρωτοβουλίες πού, τελικά, ἴσως θὰ ἀπόβαιναν σωστικὲς καὶ γιὰ τὶς ἀπόψεις του καὶ γιὰ τὸν ἴδιο.

Ἀλλὰ πῶς ὁ Νικ. Ροῦσος εἶχε διαπιστώσει αὐτὲς τὶς ἀπὸ τοῦ 1935, ἀριστερὲς τάσεις τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.;

— Ἀπό ὅλας τάς συζητήσεις μας· μοῦ ἀπαντᾶ μόλις τοῦ ἔθεσα αὐτό τό ἐρώτημα. Ἀπό ὅλας τάς συζητήσεις μας καί εἰς τάς Ἀθήνας καί ἐπί μακράς νύκτας εἰς τό ξενοδοχεῖον «Φαληρικόν», ὅπου διέμενα μέ τήν οἰκογένειάν μου καί ὅπου ἤρχετο νά μέ ἐπισκεφθῆ καί μέ ἄλλους φίλους καί πλείστάκις μόνος.

Καὶ συνέχισε:

— Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον αἱ συζητήσεις του καί αἱ ἀπόψεις τάς ὁποίας ἐξέφραζε. Ἐγνώριζα τά βιβλία τά ὁποῖα ἀνεγίνωσκε καί ἰδιαιτέρως ἐκεῖνο πού ἐθεώρει ὡς τό τελειότερον, τήν πεμπτουσίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἐρώτηση:

— Δηλαδή;

Ἀπάντηση:

— Τό «Κεφάλαιον» τοῦ Κάρλ Μάρξ. Βλέπετε τήν ἐποχήν ἐκείνην, οὔτε ὁ Μάρξ, οὔτε τά προβλήματα, πού διά τῆς θεωρίας τοῦ μαρξισμοῦ ἐβίγοντο εἶχον ξεπερασθῆ. Οὔτε ὁ Στάλιν εἶχε ἐφαρμόσει τόν σταλινισμόν, οὔτε οἱ ἄλλοι θεωρητικοί καί «πρακτικοί» τοῦ ἀριστερισμοῦ εἶχον ἀναφανῆ. Πέραν ὅμως τοῦ «Κεφαλαίου» αὐτοῦ καθ' ἑαυτό, ὁ Στέφ. Σαράφης, ἔγραφε εἰς τό Παρίσι καί τοῦ ἐστέλλοντο ἐκεῖθεν ὅλα τά νεοεκδιδόμενα «ἀριστερά» βιβλία τῆς ἐποχῆς, τά ὁποῖα καί ἐμελέτα ἐμβριθῶς. Εἶχον, λοιπόν, πεισθῆ ὅτι ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, δέν ἦτο ἁπλῶς ἕνας προοδευτικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ πολύ πέραν τούτου ἕνας γνήσιος «ἀριστερός», ὅπως τότε ἀπεκάλουν ἑαυτούς οἱ μαρξισταί. Ἄλλως τε ἡ μετέπειτα ἐξέλιξίς του ἐδικαίωσεν ἀπολύτως τὴν περί αὐτοῦ πεποίθησίν μου.

ΚΑΤΕΚΡΙΝΕ ΣΦΟΔΡΟΤΑΤΑ ΤΟ "ΙΔΙΩΝΥΜΟΝ,,

ΑΛΛΑ δὲν ἦταν μονάχα ἡ ἀνάγνωση τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μὰρξ καὶ τὰ ἄλλα βιβλία ποὺ διάβαζε ὁ Στέφ. Σαράφης, τὰ μοναδικὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχαν πείσει τὸν Νικ. Ροῦσο, γιὰ τὸν «ὑπὲρ τὸ δέον» ἀριστερισμὸ τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.

— Τό σημαντικώτερον· μοῦ ἔλεγε ὁ διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἦτο ἡ σφοδρότης μέ τήν ὁποίαν ὁ Στέφ. Σαράφης ἐπέκρινε τόν νόμον περί τοῦ ἰδιωνύμου ἀδικήματος, τόν ὁποῖον εἶχε θεσπίσει ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, πρόκειμένου νά προστατεύση τό δημοκρατικόν καθεστώς ἀπό τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Τόν νόμον, δηλαδή, 4229 τοῦ 1929 «περί μέτρων προστασίας τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καί προστασίας τῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν», κατά τό ἄρθρον 1 τοῦ ὁποίου ἐτιμωρεῖτο, ἡ ἐπιδίωξις ἐφορμογῆς ἰδεῶν ἐγουσῶν ὡς ἔκδηλον σκοπόν τήν διά βιαίων μέσων ἀνατροπήν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος ἢ τήν ἀπόσπασιν μέρους ἐκ τοῦ ὅλου τῆς ἐπικρατείας ἢ ἡ ἐνέργεια προσηλυτισμοῦ ὑπέρ τῆς ἐφορμογῆς αὐτῶν.

Ἐρώτηση:

— Ὥστε ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν ἐνέκρινε τὸ νόμο γιὰ τὸ «ἰδιώνυμο»;

Ἀπάντηση:

— Σᾶς εἶπα: Ὄχι μόνο δέν τόν ἐνέκρινε, ἀλλά καί τόν κατέκρινε σφοδρότατα. Ἐθεώρει δέ τόν νόμον 4229)1929 ὡς τό μεγαλύτερον σφάλμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Ὕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ συνταραχτικὴ ἀποκάλυψη τὸ ἐρώτημα ποὺ ἔθεσα στὸν Νικ. Ροῦσο, ἦρθε σὰν πολὺ φυσικό:

— Καὶ ποιὸς λέτε νὰ ἦταν ὁ «ἀντιφασίστας ἀξιωματικὸς» ποὺ ἀποκάλυψε στὸ «Ριζοσπάστη» κάθε λεπτομέρεια γιὰ τὸ κίνημα ποὺ ὠργάνωνε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος;

Ἀπάντηση:

— Ἀσφαλῶς αὐτό εἶναι τό μυστικό πού ἔχει καλύψει ἡ πλάκα κάποιου τάφου.

Ἀλλὰ εἴπαμε. Καὶ αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα γίνηκαν στὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξημέρωσε ἡ 1η Μαρτίου 1935, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκούστηκαν ἀπὸ τὰ πυροβολεῖα τοῦ Λυκαβηττοῦ οἱ κανονιές, ποὺ σήμαιναν: Συναγερμός!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΥΡΙΟΝ: Ὁ Β. Σκουλὰς εἶχε φέρει περισσότερες ἀπὸ 15 ἐπιστολὲς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Τὸ σχέδιο ἐνεργείας γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου. — Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα. — Οἱ μηχανὲς τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ τὰ ἐξαρτήματά τους.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΗ ΜΟΙΡΑΙΑ ΕΚΕΙΝΗ ΗΜΕΡΑ

Τὸ κίνημα παιζόταν στὸ χρηματιστήριο

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

6ον

ΕΤΣΙ, ἡ 1η Μαρτίου 1935— ἡ παγωμένη καὶ ζοφερὴ ἐκείνη ἡμέρα— ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γραφῆ, λίγο πρὶν ξεσπάση ὁ «ἁγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», καὶ ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἐκείνη ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Ρούσου πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Ἡ ἐπιστολὴ στὴν ὁποία ὁ ἔμπιστος διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων τοῦ ἔλεγε πόσο εἰλικρινὰ λυπημένος ἦταν γιατὶ ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς δὲν πραγματοποίησε τὸ σχέδιό του «περὶ ἀναχωρήσεως εἰς τὸ ἐξωτερικόν», καὶ τὴν ὁποία πῆρε μαζί του, γιὰ τὰ Χανιά, ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, γιατρὸς καὶ βουλευτὴς Βασίλης Σκουλᾶς.

— Ἀσφαλῶς ὅμως· μοῦ ἔλεγε, κλείνοντας τὴ σχετικὴ συζήτησή μας, ὁ Νικ. Ροῦσος, ὁ γιατρὸς Σκουλᾶς θὰ πῆρε μαζί του καὶ ἄλλες ἐπιστολές. Καί ἴσως, μεταξὺ αὐτῶν καὶ κάποιαν ἐπιστολὴν τοῦ Στεφ. Σαράφη, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος θὰ τοῦ ἐξήγει, διατί δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἀναβληθῆ τὸ κίνημα, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ὥραν. Πάντως, ὅταν τὸ πρωῒ τῆς 1ης Μαρτίου εἶχεν ἀφιχθῆ ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ προέδρου, ἔφερε μαζί του καὶ ἄλλας ἐπιστολάς. Ὄχι, δηλαδή. μόνον ἐκείνας αἵτινες ἀπηυθύνοντο πρὸς τὰ μέλη τῆς τοιμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς καὶ πρὸς τὸν Νικόλαον Πλαστήραν — τὴν μηδέποτε ἐπιδοθεῖσαν εἰς τὸν παραλήπτην της — ἀλλὰ καὶ ἄλλας. ὑπερβαινούσας, ἴσως, τὰς δεκαπέντε. Τὰς εἶδα ἐγώ. καὶ ἀπετέλουν ἕνα, σχεδόν, μεγάλο δέμα. Δὲν ἠρώτησα ὅμως εἰς ποίους ἀπηυθύνοντο, οὔτε γνωρίζω τί ἀπέγιναν.

Τὰ ἐρωτήματα σὲ ποιοὺς ἀπευθύνονταν οἱ ἄλλες ἐπιστολὲς ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ὁ Β. Σκουλᾶς, καὶ ποιὰ ἦταν ἡ κατοπινὴ τύχη τους, ἔχουν μείνει ὡς τώρα ἀναπάντητα. Μὰ κάθε τόσο καὶ ἄλλα ἄγνωστα γράμματα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, σταλμένα τὶς προεπαναστατικὲς ἡμέρες, ἔρχονται στὸ φῶς. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ πολλὰ —ἀπόρρητα καὶ ἀνέκδοτα — θὰ δοῦμε, καθὼς θὰ συνεχίζουμε τὸ ἱστόρημά μας.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΤΙΣ ΩΡΕΣ ποὺ ὁ γιατρὸς Βασ. Σκουλᾶς ἔφερνε καὶ ἔπαιρνε γράμματα, τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες, τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οἱ ἡγέτες τῶν συνωμοτῶν βρίσκονταν σὲ μιὰ χωρὶς προηγούμενο ὑπερένταση. Ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταία σύσκεψη, ποὺ εἶχε γίνει τὴν Τετάρτη 26 τοῦ Φλεβάρη, τὸ ἀπόγευμα, στὸ σπίτι τοῦ ἀπόστρατου ἀξιωματικοῦ Εὐστρατίου (στὴν ὁδὸ Μαυρομματαίων), ἐκεῖνοι ποὺ ἐπρόκειτο νὰ μποῦν «ἐπὶ κεφαλῆς» στοὺς διάφορους «ἐπαναστατικοὺς τομεῖς», δὲν εἶχαν ξανασυναντηθῆ γιὰ νὰ ἀνταλλάξουνε σκέψεις ἢ πληροφορίες. Ἤξεραν ὅλοι —καὶ εἶχαν ἀπόλυτα συμφωνήσει ἀπάνω σὲ αὐτὸ— ὅτι ἡ βασικὴ ἐπιχείρηση, γιὰ τὴν πρώτη φάση τοῦ κινήματος ἦταν ἡ κατάληψη καὶ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ στόλου.

Ἰδοὺ δὲ πῶς, ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας (ποὺ ἀργότερα διερωτήθηκε πῶς «ἐδέχθην νὰ ἡγηθῶ τοῦ στόλου ὑπὸ τοιούτους ὅρους»), ἱστόρησε καὶ αὐτὰ ποὺ ἀφορούσαν στὴν τελευταία σύσκεψη, καὶ αὐτὰ ποὺ ἀποφασίστηκαν ἐκεῖ, καὶ αὐτὰ ποὺ ἀκολούθησαν.

...Τὴν Τετάρτην (26 Φεβρουαρίου 1935) ἔλαβε χώραν κάπου εἰς Ἀθήνας μία τελευταία συνάντησις ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀνεκοίνωσα δέ εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιον ἐνεργείας μας...

Καὶ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας συνεχίζει:

...Κατανεμημένοι ἐκ τῶν προτέρων εἰς ὁμάδας ἐκ 5 ἢ 6 ἀξιωματικῶν θὰ ἐκκινούσαμεν περὶ τὴν 5ην περίπου τὸ ἀπόγευμα μὲ κλειστὰ αὐτοκίνητα ἀπὸ γνωστάς μας οἰκίας τῶν Ἀθηνῶν, ἀνὰ μία ἐξ ἑκάστης. Τέρμα ὅλων αὐτῶν τῶν διαδρομῶν θὰ ἦτο ἡ πρὸς τὸ Πέραμα ὁδός, εὐθὺς μετὰ τὸν ὅρμον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος θὰ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ὀλίγα λεπτὰ ποίν, ἐπιβαίνουσα ἐπίσης αὐτοκινήτων, καὶ ἡ ἐκ 15 ἀνδρῶν ὁμάς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην ἐ.ἀ. Γρηγοράκην, προοριζομένη διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Περάματος καὶ τὸν ἄμεσον ἀφοπλισμὸν τῶν ἐκεῖ χωροφυλάκων καὶ ναυτῶν. Θὰ ἐρρύθμιζον ὅλα τὰ αὐτοκίνητα τὴν ταχύτητά των. ὥστε νὰ εὑρεθοῦν ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω πρὸς Πέραμα ὁδοῦ περὶ τὴν ἕκτην ὥραν. πρῶτα τὰ τῆς ὁμάδος Γρηγοράκη καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅλα τὰ ἄλλα. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ πλέον τῶν τριάντα, θὰ ἔφερον μαζί των ἓν πηλήκιον, ἓν σακκάκι στολῆς, ἀπαραιτήτως δὲ καὶ περίστροφον.

Ἐκεῖθεν ἡ ἐξόρμησις θὰ ἐνίνετο κατόπιν ἰδικῆς μου ἐντολῆς, προηγουμένων κατὰ 1.000 περίπου μέτρα τῶν αὐτοκινήτων τῆς ὁμάδος Γρηγοράκη. Ὁμοῦ μὲ ἡμᾶς, τὴν ἕκτην δηλαδὴ ὥραν καὶ δέκα λεπτά. θὰ ἔφθαναν ἐπίσης εἰς Πέραμα ἐκ Ναυστάθμου δύο βενζινάκατοι, ἀποστελλόμεναι πρὸς παραλαβὴν ἡμῶν ἀπὸ συναδέλφους ὁμόφρονας.

Ἐπιβιβαζόμενοι τῶν δύο αὐτῶν βενζινακάτων εὐθὺς ὡς αὗται ἐπλεύριζον εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Περάματος θὰ ἐσπεύδαμεν ἀμέσως χωρὶς καμμίαν χρονοτριβήν. οἱ μισοὶ ἐξ ἡμῶν πρὸς κατάληψιν τοῦ «Ἀβέρωφ». οἱ λοιποὶ ὑπὸ τὸν Κολιαλέξην πρὸς τὸν λόφον τοῦ Ναυστάθμου, ὅπου τὸ Διοικητήριον. Ἦτο ὁ μόνος τρόπος πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ σχεδίου ἐνεργείας συνεζητήσαμεν καὶ ἄλλα σχετικὰ μὲ τὸ κίνημα θέματα. ἀνταλλάξαντες ἀμοιβαίως καὶ ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε χρησίμους πληροφορίας.

Ἄλλας ὁμοίας εὐρύτητος συσκέψεις ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν εἶχον ἔκτοτε.

Ἐνημερούμην ὅμως καὶ πάλιν συνεχῶς ἐπὶ τῶν συμβαινόντων ὅσων εἶχαν κάποια σπουδαιότητα ἢ ἀπήτουν νέας ὁδηγίας ἢ ἀποφάσεις.

Τὴν ὅλην ἄλλωστε κατάστασιν παρηκολούθουν ἀγρύπνως ὅλοι οἱ ἄμεσοι συνεργάται μου. ἰδιαιτέρως οἱ Κολιαλέξης. Χαλκιόπουλος. Ἀλεξανδρῆς καὶ Λογοθέτης, παρέχοντες ἅμα καὶ ἀπευθείας ὁδηγίας.

Τὰ πάντα πλέον εἶχον κανονισθῆ μέχρι καὶ τῶν λεπτομερειῶν, ὁ ρόλος ἑνὸς ἑκάστου, οἱ ἄμεσοι σκοποί, οἱ κύριαι ἐπιδιώξεις...

ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΤΟΥ "ΑΒΕΡΩΦ,,

ΑΛΛΑ οἱ συνωμότες τοῦ ναυτικοῦ εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ πολλὰ ἄλλα ζητήματα, ἰδιαίτερα δὲ ὡρισμένα τεχνικὰ προβλήματα ποὺ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶχαν γεννηθῆ. Αὐτὰ δὲ συζήτησαν καὶ αὐτὰ προσπάθησαν νὰ ἐπιλύσουν στὴν τελευταία καὶ κρίσιμη ἐκείνη σύσκεψη.

...Ἐξητάσθησαν· ἱστορεῖ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. καὶ ὅλαι αἱ πιθανώτεραι ἐξελίξεις.

Ὑπῆρχεν ἐν τούτοις καὶ ἓν ζήτημα ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος, χρῆζον καὶ τοῦτο ἀμέσου διακανονισμοῦ. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ἐπί πλέον ἄλλων μέτρων του ἀσφαλείας, τὰ ὁποῖα συνεχῶς ἐβελτίωνε καὶ συνεπλήρου εἶχε διατάξει τὴν ἀφαίρεσιν καὶ διαφύλαξιν κάπου εἰς Ναύσταθμον μερικῶν ὀγκωδῶν καὶ βαρέων τεμαχίων ἐκ τῶν μηχανῶν τοῦ «Ἀβέρωφ».

Τό γεγονὸς εἴχομεν ἐγκαίρως πληροφορηθῆ. χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μάθωμεν, ποῦ ἀκριβῶς εἶχον ἀποκρυβῆ ταῦτα. Ἄνευ αὐτῶν ἦτο ἐν τούτοις ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκ Ναυστάθμου ὁ «Ἀβέρωφ».

Μέ τὴν ὅλη αὐτὴν ὑπόθεσιν. ἐξαιρετικῶς δυσχερῆ καὶ λεπτήν, ἐπεφορτίσθη ὁ ἀντιπλοίαρχος Στ. Κουτρουμπᾶς.

— Μόλις φθάσωμεν τὴν Παρασκευὴν βράδυ εἰς Ναύσταθμον μόνη καὶ ἀποκλειστικὴ φροντίς σου θὰ εἶναι». τοῦ εἶπον, «ἡ ἀνεύρεσις καὶ μεταφορά τῶν τεμαχίων αὐτῶν ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ». «Νὰ κάμῃς ἐπί τούτων», τοῦ προσέθεσα, «ὅ,τι εἶναι δυνατόν, ἀδιαφορῶν ἀπολύτως πρὸς πᾶσαν ἄλλην γύρω σου ἐπαναστατικὴν προσπάθειαν».

Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε πλήρης, πραγματικὸς ἄθλος. Καί συνετελέσθη ὑπό βροχὴν καὶ ἰσχυρὸν ἄνεμον ἐντὸς μόνον 3½ ὡρῶν.

Δύο λέξεις θὰ εἴπω ἀκόμη σχετικῶς μὲ τοὺς ἀσυρμάτους καὶ τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ τηλέφωνα. Ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα συνεννοήσεως θὰ ἔπρεπε νὰ καταληφθοῦν τὸ ταχύτερον καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐφεξῆς ἀπὸ ἰδικούς μας μόνον ὁμόφρονας ὑπαξιωματικούς.

Τό σχέδιόν μας ἁπλοῦν ὡς ἦτο καὶ γοργῆς ἐκτελέσεως θὰ προεκάλει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰσχυρὸν ἠθικὸν κλονισμόν.

Ἀκριβῶς πρὸς ἐπίτευξιν ἑνὸς τοιούτου ἀποτελέσματος εἴχαμε καθορίσει ὡς πρώτους καὶ κυρίους ἀντικειμενικούς μας σκοποὺς τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ τὸν ἐν Ναυστάθμῳ λόφον — ἔδραν ἀμφοτέρους τοῦ κοινοῦ Ἀρχηγοῦ.

Ποία ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ διασκορπίσωμεν τὰς δυνάμεις μας καὶ περιπλακῶμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς ἐπιδιώξεις δευτερευούσας ἄνευ εὐρυτέρων συνεπειῶν: Ἡ κατάληψις καὶ ἐγκατάστασις εἰς τὰς δύο ἐκείνας καιρίας θέσεις ἀσφαλῶς θὰ ἐπηρέαζε καὶ θὰ συνεκράτει πολλούς..

ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΟΠΩΣ ὅμως εἴπαμε οἱ συνωμότες εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν ποικίλα προβλήματα. Καὶ ἐκεῖ ποὺ νόμιζαν πὼς ἐπίλυσαν τὸ ἕνα, τοὺς γεννιόταν κάποιο ἄλλο.

Καὶ νὰ τί ἱστορεῖ σχετικὰ ὁ ναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας:

...Σύμφωνα μὲ ληφθεῖσαν ἀπὸ ἡμερῶν ἀπόφασιν τά ἐν Ναυστάθμῳ ἀντιτορπιλλικὰ θὰ ἐξετέλουν τὴν ἑπομένην ἀσκήσεις εἰς τὸν Σαρωνικόν. Θὰ ἐπανέπλεον εἰς Ναύσταθμον τὴν ἰδίαν ἡμέραν, οὐχὶ βραδύτερον τῶν πέντε.

Ἡ τοιαύτη ἔξοδος καὶ ἐπιστροφὴ τῶν ἐντὸς τῆς ἡμέρας δυσκόλυνε, δὲν ἔβλαπτε τὰ σχέδιά μας. Ἀτυχῶς, ὡς ἐγκαίρως ἐπληροφορήθημεν. ἡ ἔξοδός των ἐκείνη ἐματαιώθη. ἀναβληθεῖσα διά τὴν ἑπομένην. τὴν ἡμέραν δηλαδὴ ἡ ὁποία. ὡρίσθη διά τό Κίνημα. Ἡ εἴδησις αὕτη μᾶς ἐνέβαλε εἰς ἀπορίαν καὶ σοβαρῶς μᾶς ἀνησύχησε. Ἀλλ' οὔτε τρόπος οὔτε καὶ δυνατότης ὑπῆρχε πλέον ἀναβολῆς, ἐκρίθη μάλιστα αὕτη καὶ ἄκρως ἐπικίνδυνος.

Κατά περίεργον δέ σύμπτωσιν τήν ἰδίαν ἡμέραν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (Ἀλ. Χατζηκυριάκος) θά κατήρχετο εἰς τήν Σχολήν τῶν Δοκίμων. ὅπως ἐπιθεωρήσῃ αὐτήν. Συνεννοήσεις σύντονοι ἐπηκολούθησαν καὶ ἀλλεπαλλήλοι κατέφθανον αἱ ἀναφοραί ἐμπίστων μας πληροφοριοδοτῶν. Καί ὅμως οὐδενός ἐξ ἡμῶν ἡ ἐμπιστοσύνη καί τό θάρρος ἐκλονίσθησαν.

Θά ἦταν δύο περίπου μετά μεσημβρίαν (τῆς 1ης Μαρτίου 1935), ὅταν νέα πληροφορία. εὐνοϊκὴ αὐτή, μᾶς καθησύνασε. Μᾶς εἰδοποίουν. ὅτι εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ὁ ὑπουργός ἐκ τῆς Σχολῆς, ἐπιστρέφων.

Ἦμουν τήν στιγμήν ἐκείνην εἰς τό σπίτι τοῦ ἀντιπλοιάρχου Στεφάνου Τσιριμώκου. Εὑρίσκετο εἰς αὐτό μεταξύ ἄλλων καί ὁ πλοίαρχος μηχανικός Τριανταφύλλου. Ἀνύποπτον τόν εἶχε φέρει ἐκεῖ τέχνασμα εὐφυές τοῦ ἰδιοκτήτου.

Ἡ εἰς τό Κίνημα ἐνεργός συμμετοχή του. ἐξησφαλισμένη πλέον ἐκ τοῦ προηγηθέντος ἐπιμόνου ἐπιθεασμοῦ, σημαντικώτατα θά μᾶς διηυκόλυνε.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ "ΠΑΙΧΘΗΚΕ,, ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΕΝΩ αὐτὰ ἑτοιμάζονταν νὰ γίνουν —καὶ σὲ λίγο γίνονταν— στὸ στόλο (θὰ δοῦμε δέ στὴ συνέχεια, τί ἐκεῖνες τὶς ὧρες διαδραματίζονταν μὲ τὸν στρατὸ τῆς ξηρᾶς καὶ θὰ ἀκούσουμε τοὺς στρατιωτικοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος νὰ ἱστοροῦν τὴ δικιά τους πλευρά), σὲ διάφορα σημεῖα τῆς πρωτεύουσας σημειώνονταν ἄλλα ἀξιοπρόσεχτα (ὅσο καὶ θλιβερὰ) γεγονότα.

Ἔτσι στὴν ἔκθεση ποὺ σύνταξε καὶ ὑπόβαλε, ἁρμόδια, λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα ὁ τότε διευθυντὴς τοῦ Β΄ γραφείου (πληροφοριῶν) τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ συνταγματάρχης Ζαλαχώρης, ἀναφέρονταν καὶ αὐτά:

...Αἱ πληροφορίαι αἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ κατά τό τελευταῖον ἰδίως δεκαήμερον τοῦ μηνός Φεβρουαρίου παρουσίαζον ἐξαιρετικήν κίνησιν τῆς ὀργανώσεως «Πανελλήνιος Δημοκρατική Ἄμυνα».

Ἐπίσης παρετηρήθη χαρακτηριστική καί ἀσυνήθης ἐπικοινωνία τῶν συνταγματάρχου πυροβολικοῦ Βακά. ἀντισυνταγματάρχου πεζικοῦ Τσιγάντε. συνταγματάρχου Γρηγοράκη Π., ἀντιπλοιάρχου Λογοθέτη καί ἀντιπλοιάρχου Κουντουριώτη. ἀπάντων ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν μετά διαφόρων γνωστῶν πολιτικοστρατιωτικῶν παραγόντων καί μελῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἀποτάκτων ἰδίᾳ ἀξιωματικῶν Ναυτικοῦ καί Ξηρᾶς. Ἡ ἀσυνήθης ὡς ἀνωτέρω κίνησις εἶνε γεννήσει τήν πεποίθησιν ὅτι παρά τῶν βενιζελοπλαστηκῶν ἐπέκειτο ἔκνομος ἐνέργεια πρός ἀνατροπήν τῆς κυβερνήσεως...

Καὶ παρακάτω:

...Τήν 1ην Μαρτίου καί ὥραν 11.30΄ περίπου μέ ἐπεσκέφθη ἐν τῷ γραφείῳ μου ὁ Διοικητής τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν Νικ. Κατσαμπασᾶς ὅστις μέ ἐπληροφόρησε:

α) Ὅτι ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ λαμβάνει χώραν ἀθρόα πώλησις χρεωγράφων παρά βενιζελικῶν καί β) ὅτι οἱ ἐν Πειραιεῖ βενιζελοπλαστηκοί πρόκειται νά συγκεντρωθοῦν. Μοῦ εἶπε δέ ὅτι θά συνεννοηθῇ μετά τοῦ Πειραιῶς καί τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν

Ἐν τῷ μεταξύ μέ πληροφοροῦν ὅτι ἄγνωστοι ἔνοπλοι εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν τινα, ἀμέσως νοτίως τῶν στρατώνων Ἀρμάτων Μάχης κειμένην. Ἐδόθη διαταγή καί ἀξιωματικός μ' ἐπί κεφαλῆς ἄνδρας τῶν Ἀρμάτων Μάχης ἀνέλαβε νά ἐπιτηρήσῃ τήν πλευράν αὐτήν τῶν στρατώνων πρός ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένης ἀποπείρας στασιαστῶν κατά τῶν ἁρμάτων μάχης...

Τὴν ἴδια ἀποκάλυψη γιὰ «τὸ παίξιμο τοῦ κινήματος στὸ Χρηματιστήριο» ἔκανε ὁ συνταγματάρχης Ζαλαχώρης καὶ μπροστὰ στὸ δικαστήριο τὸ ὁποῖο, στὶς 18 Ἰουνίου 1935, δίκασε τὴν ὑπόθεση Γ. Κονδύλη κατὰ τοῦ δημοσιογράφου, Ἰω. Διάκου (καὶ οὐσιαστικὰ κατὰ τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ), ποὺ θὰ τὴ μνημονεύσουμε πιὸ πέρα στὴν ἱστόρησή μας. Διεξήχθη δὲ στὸ δικαστήριο καὶ αὐτὴ ἡ στιχομυθία:

Γ. ΠΩΠ (συνήγορος ὑπερασπίσεως τοῦ Ἰω. Διάκου, πρός τό διευθυντή τοῦ Β΄ Γραφείου Πληροφοριῶν τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ). Εἰς τάς 11.30 π.μ. (τῆς 1ης Μαρτίου 1935) σᾶς εἰδοποίησαν ὅτι θά γίνῃ κίνημα;

ΖΑΛΑΧΩΡΗΣ: Ναι. Μοῦ εἶπεν ὁ κ. Κατραμπασᾶς (διοικητής τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν) ὅτι εἰς τό χρηματιστήριον οἱ βενιζελικοί ἐπώλουν μετοχάς, καί ὑπωπτεύετο ὅτι κάτι συνέβαινε.

Γ. ΠΩΠ: Ἤξευρε ὁ κ. ὑπουργός (Γ. Κονδύλης), ὅτι ἐπόκειτο νά γίνῃ κίνημα;

ΖΑΛΑΧΩΡΗΣ: Ἀσφαλῶς. Δέν ἤξευρε ὅμως πότε θά γίνῃ.

"ΠΥΡΟΒΟΛΟΥΝΤΕΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ,,

ΑΛΛΑ στὴν παραπάνω ἔκθεση τοῦ διευθυντὴ τοῦ γραφείου Πληροφοριῶν τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, εἶχε —τότε— ἐπισυναφθῆ καὶ μιὰ χαρακτηριστικὴ (γιὰ τὸ ὅλο πνεῦμα τοῦ «ἁγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ποὺ σὲ λίγο θὰ ξέσπαγε), ἀναφορὰ ἑνὸς τομεάρχη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὸ ἔργο «ἐξορμήσεως τῶν ἐνόπλων ὁμάδων ἐν τῇ πλατείᾳ Κυριακοῦ».

Στὴν ἀναφορὰ ἐκείνη περιλαμβάνονταν καὶ αὐτά:

...Ἐκ τῶν ἑξήκοντα μελῶν τοῦ τμήματος ἐφόδου προσῆλθον εἰς τάς 5 τό ἀπόγευμα (τῆς 1ης Μαρτίου 1935) εἰς τήν πλατεῖαν Κυριακοῦ καί εἰς τά περίξ μόνον τριάκοντα ὀκτώ. Εἰς ἕνα-ἕνα χωριστά τούς ἐγνωστοποίησα ὅτι εὐθύς ὡς θά ἐδίδετο τό σύνθημα θά κατηυθυνόμεθα πυροβολοῦντες εἰς τό πεδίον τοῦ Ἄρεως. Ἐκεῖ θά ὡπλιζόμεθα καί θά ἐτιθέμεθα ὑπό τάς διαταγάς ἀξιωματικοῦ, ὅστις καί θά μᾶς ὡδήγει εἰς τήν πόλιν (εἰς τό κέντρον τῆς πόλεως), ὅπου καί θά ἐλαμβάνομεν ἐντολάς. διά τά περαιτέρω, ἀπό τόν γενικόν ἀρχηγόν...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΠΡΟ-ΠΟ 66/67

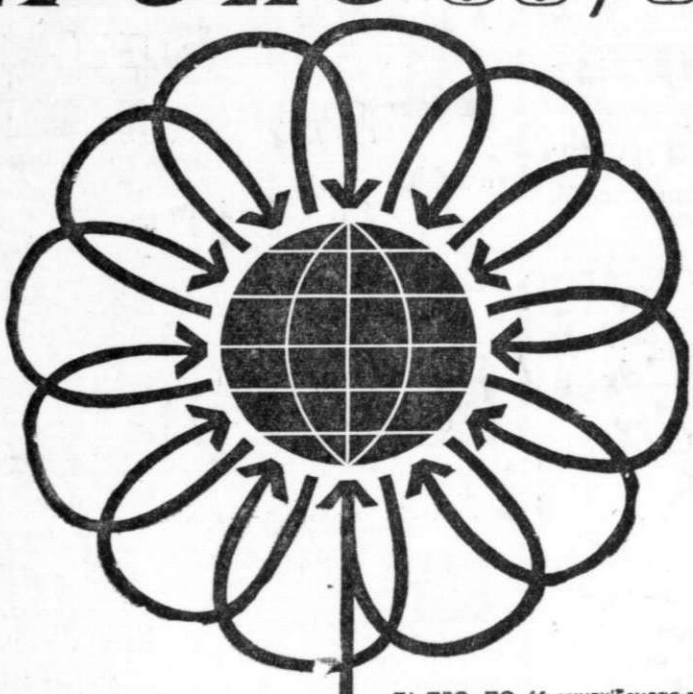

Τὸ ΠΡΟ-ΠΟ 66 συνεχίζοντας τὶς καταπληκτικές του προσφορές σᾶς χαρίζει-τὸν Δεκέμβριο-τὸ ταξίδι τῶν ὀνείρων σας!! ΤΟΝ ΓΥΡΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, τελείως ΔΩΡΕΑΝ!! Ὅλοι, ὅλοι ὅσοι παίξουν ΠΡΟ-ΠΟ τὸν Δεκέμβριο-τυχεροί καὶ ἄτυχοι-θὰ λάβουν μέρος στὴν κλήρωση, στὸ τέλος τοῦ χρόνου, ποὺ θὰ ἀναδείξῃ **τὸν μεγάλο τυχερὸ τῆς χρονιᾶς.** Ἕνας ὁ μεγάλος τυχερός ἀλλά μὲ 2 ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ!! Ἔτσι θὰ μπορῇ νὰ πάρῃ μαζί του ὁποιον δικό του θέλει.

Ὁ γῦρος τοῦ κόσμου μὲ ἀεροπλάνο

Κι' ἀκόμη τὸ ΠΡΟ-ΠΟ 66 προσφέρει τὸν Δεκέμβριο-μὲ κλήρωση σὲ ὅλους τυχερούς καὶ ἄτυχους:

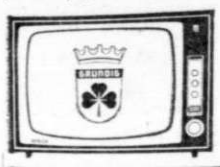

10 ΑΥΤΟΜΑΤΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΩΣ GRUNDIG
τελείας λήψεως καὶ καταπληκτικῆς ἠχητικῆς ἀποδόσεως

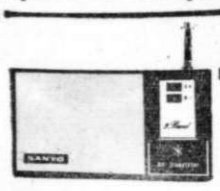

200 ΤΡΑΝΖΙΣΤΟΡΣ SANYO
μεσαίων καὶ βραχέων κυμάτων, ὑψηλῆς ἀποδόσεως καὶ μοναδικῆς ἐμφανίσεως.

Μεγαλύτερα κέρδη, περισσότερο πλούσιες προσφορές!

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Με άπόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες

ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει

την άγνωστη πλευρά

της συγχρονης Ιστορίας μας

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΑΛ. ΘΩΝΑΙΟΥ

Ὁ Στ. Σαράφης δὲν ἐδέχετο ἀναβολὴν τοῦ κινήματος

ΜΙΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΓΥΡΩ άπό τὸ μεσημέρι τής 1ης Μαρτίου 1935, γίνηκε, στὰς Ἀθήνας, ὅ,τι πρὶν δώδεκα χρόνια (τὸν Νοέμβρη τοῦ 1923) εἶχε ἐπίμονα ἀποτρέψει νὰ συμβῆ ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος στρατοῦ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος. Τότε ποὺ οἱ στρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς ἐποχῆς θέλανε νὰ καταργήσουνε τὸν Ν. Πλαστήρα ἀπὸ ἀρχηγὸ τῆς ε' Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Τότε, δηλαδή, ποὺ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος ἀποφάσισε νὰ πάῃ στὸ Παρίσι καὶ νὰ συναντήσῃ προσωπικὰ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ νὰ συνεννοηθῇ μαζί του, ὡς πρὸς τὸν τρόπο ποὺ θὰ κρινόταν προσφορώτερος γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση, στὴν Ἑλλάδα, τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Καὶ ὅπως μᾶς ἱστόρησε στὴν «πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935», ὁ πρωθυπουργὸς τῆς ὁ Μαρτίου 1933, εἶχε κρατήσει —στὴν εὐαίσθητη ἐκείνη περίπτωση— ἀπόλυτα μυστικὸ τὸ γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μὴ «παιχθοῦν» στὸ χρηματιστήριο οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου. («Ἄλλο ἄν, καθὼς μᾶς ἀποκάλυψε ὁ στρατηγός, διάφοροι ὑπέρμαχοι τῆς «δημοκρατίας» τὸν κυνηγοῦσαν ἀκόμα καὶ στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα καὶ περισσότεροι ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ σύνορα, μὲ τὴν ἀπραγματοποίητη ἐλπίδα ὅτι ἐκᾶτι θὰ ψάρευαν»). Καὶ τὸ κατώρθωσε. Ἀνακοινώνοντας δὲ ταυτόχρονα σὲ ὅλους τοὺς δημοσιογράφους τὸ περιεχόμενο τοῦ γράμματος ποὺ τοῦ εἶχε ἐγχειρίσει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, πέτυχε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἰδεολόγους τῶν «ἀπάνω» καὶ τῶν «κάτω», ἀπὸ τοῦ νὰ κερδοσκοπήσουν γύρω ἀπὸ τὴν ἐπερχόμενη μεταπολίτευση.

Δὲν ἔγινε δμως τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ ὅπως στὴν ἔκθεση τοῦ διευθυντὴ τοῦ Β' Γραφείου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, συνταγματάρχη Ζαλαχώρη, μνημονεύεται, ὁ διοικητὴς τῆς γενικῆς ἀσφαλείας Νικ. Κατραμπασάς, τοῦ εἶχε ἀναφέρει ὅτι «ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ λαμβάνει χώραν ἀθρόα πώλησις χρεογράφων», πρᾶγμα ποὺ ἔδειχνε πὼς «κάτι συνέβαινε». Εἶχε, συνεπῶς, ξεφύγει πολὺ ἔγκαιρα, τὸ «μεγάλο μυστικὸ» πρὸς τὶς κατευθύνσεις ποὺ ἔπρεπε, ὥστε οἱ πιστότεροι θεράποντες τῆς ἀβασίλευτης νὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ γευθοῦν ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς «δημοκρατίας». Φαίνεται δμως ὅτι ἡ «ἡμέρα Χ» (ἡ ἡμέρα τοῦ κινήματος) εἶχε μιὰ ὁλόκληρη, σχεδόν, ἑβδομάδα, πρὶν ἀπὸ τὴν 1η Μαρτίου, γνωστοποιηθῇ σὲ ὡρισμένους κερδοσκόπους. Καὶ ἔτσι, μιὰ πληροφορία ποὺ δόθηκε ἀπὸ κάποιο χρηματιστὴ στὸν τότε ἀπόστρατο ἀξιωματικό, καὶ κατοπινὸ ὑπουργὸ στὴ Μέση Ἀνατολὴ Ἐπαμεινώνδα Τσέλλο (τὸν μέχρι πρόπερσι γενικὸ διευθυντὴ τοῦ ΟΤΕ), γίνηκε ἀφορμή, ὥστε αὐτός, ἀφοῦ ἐρεύνησε τὸ πρᾶγμα, νὰ εἰδοποιήσῃ τρεῖς ἡμέρες νωρίτερα τὸν πρωθυπουργὸ Παναγῆ Τσαλδάρη, γιὰ τὸ παρασκευαζόμενο κίνημα· καὶ ἀνήμερα τὸ μεσημέρι γιὰ τὴν ὥρα τοῦ κινήματος. (Μὰ αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε, μὲ λεπτομέρειες, πιὸ κάτω στὴν ἱστόρησή μας).

"ΝΑ ΕΡΘΗ ΜΕ ΤΟ ΠΙΣΤΟΛΙ„!

Ας ἀκούσουμε δμως τώρα τὸν στρατηγὸ Χριστόδουλο Τσιγάντε νὰ μᾶς ἱστορῇ τί τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες γινόταν στὰ διάφορα ἐπαναστατικὰ στρατηγεῖα:

> ...Τὸ πρωί τῆς Παρασκευῆς εἶδα τὸν Χρῆστο Τριανταφυλλίδη καὶ συμφωνήσαμε νὰ πάω στὸ Τάγμα καὶ νὰ τὸν βρῶ ἐκεῖ μέσα ἕτοιμο νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ. Εἶδα — οὔτε καὶ θυμᾶμαι πόσον — κόσμο στὸ σπίτι μου καὶ στὸ σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Γιάννη.
>
> Δὲν θυμᾶμαι, ἂν ἦταν τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωὶ ἢ τὴν Πέμπτη τὸ βράδυ, ποὺ εἶδα τὸν Πανσελληνά, τὸν Λάσκαρη καὶ ἄλλον ἕνα ὑπολοχαγό, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔρθουνε στὸ τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη. Εἶδα τὸν Μιχάλη Σγουρό καὶ τὸν Κώστα Φλούλη καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι θυμήθηκα τὸν Γιάννη Στεφανάκο καὶ ρώτησα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ πάῃ. Ἐπειδὴ ἦταν ἄρρωστος τὸν τελευταῖο καιρό, τὸν εἶχαν ξεχάσει στὴν κατανομή. Στείλανε στὸ σπίτι του καὶ τὸν εἰδοποιήσανε νὰ ἔρθῃ στὸ δικό μου τὸ σπίτι, στὴν ὁδὸν Δαιδάλου στὶς ἕξι τὸ ἀπόγευμα, μὲ τὸ πιστόλι. Ἔπειτα, πῆγα στοῦ Σαράφη τὸ γραφεῖο στὴν ὁδὸν Ἀλεξάνδρου Σούτσου 12, ὅπου ἦταν τὰ γραφεῖα τοῦ ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου. Εἴχαμε μείνει σύμφωνοι τὴν παραμονή, πὼς θὰ πάω ἐκεῖ, γιὰ νὰ κατέβουμε μαζὶ στοὺς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός, κατὰ τὶς 2 νὰ δοῦμε τὸν Ἀνδρέα Κολιαλέξη. Ἐκεῖ, ποὺ κουβεντιάζαμε τὸν κάλεσε ὁ Ὀθωναῖος...

"ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΟ ΤΟΜΑΡΙ ΤΟΥ„

Ἀλλὰ νὰ πὼς ὁ Στέφανος Σαράφης ἱστορεῖ, καὶ τὸ τί γίνηκε τὸ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ τὸ τί διαμείφθηκε ἀνάμεσα σὲ αὐτὸν καὶ στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, τὴν ὥρα ποὺ ὁ δεύτερος, τὸν κάλεσε, στὸ γραφεῖο του:

> ...Τὸ πρωὶ (τῆς 1ης Μαρτίου 1935) ὅλα ἦταν ἕτοιμα. Ὅλες οἱ φρουρὲς εἶχαν πάρει τὶς ὁδηγίες καὶ δὲν εἶχαμε ἀντίρρηση ἀπὸ πουθενά.
>
> Τὸ μεσημέρι ποὺ τέλειωνε ἡ ὥρα τοῦ γραφείου μ' ἐκάλεσε ὁ Ὀθωναίος. «Ὥστε ἀπόψε θὰ γίνει τὸ κίνημα». μοῦ λέει. «Μάλιστα», ἀπαντῶ. «Καὶ σὺ ποῦ θὰ πᾶς;». «Μιὰ ποὺ δὲν ἔφυγα γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ δεῖ ξω πὼς δὲν τόκανα ἀπὸ φόβο ἀλλὰ ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνει, διάλεξα μιὰ ἐπικίνδυνη ἀποστολή. Θὰ πάω στὸ Τάγμα Μακρυγιάννη». «Δὲν συμφωνῶ», μοῦ λέει. «Πρέπει νὰ πᾶς μὲ τὸ στόλο, γιατὶ δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη στοὺς ναυτικοὺς ἂν θὰ κάνουν ὅπως πρέπει τὴ δουλειά τους. Νὰ πᾶς μὲ τὸ στόλο καὶ νὰ διευθύνῃς ἀπὸ κεῖ τὶς ἐπιχειρήσεις». «Αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω». ἀπάντησα· «γιατὶ θὰ ἔδινα τὸ σύνθημα τῆς φυγῆς. Κάθε ἕνας θἄλεγε: Ὁ Σαράφης πῆγε στὸ στόλο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ τομάρι του καὶ ἔτσι καὶ αὐτὸς θὰ κοίταζε τὸ δικό του τομάρι». Μὲ χαιρέτησε καὶ μ' εὐχήθηκε καλὴ ἐπιτυχία...

ΙΣΤΟΡΕΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΑΛ. ΘΩΝΑΙΟΣ

Οταν τὴν περασμένη Τετάρτη τὸ ἀπόγευμα διάβασα τὴν ἱστόρηση αὐτὴ τοῦ Στέφ. Σαράφη, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς ὁ Μαρτίου 1933, ἀφοῦ μὲ κοίταξε μερικὰ δευτερόλεπτα, μοῦ εἶπε:

— Ἀκοῦστε, λοιπόν, καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς προσφάτου ἱστορίας μας· πῶς ἀκριβῶς συνέβησαν τὰ πράγματα.

"Οπως γνωρίζετε, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης ἦτο ἐπιτελάρχης μου εἰς τὴν Β' ἐπιθεώρησιν Στρατοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πάντοτε τὸν ἐπροστάτευα, ὡς ἀξιωματικόν, ἐκείνος με ἐσέβετο ἀπεριορίστως. Καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν μοῦ ἀνέφερε, ἀνενδοιάστως, ὅ,τιδήποτε καὶ ἐὰν τοῦ συνέβαινε. Οὐδέποτε μοῦ ἀπέκρυψεν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. Οὕτω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μοῦ εἶχεν ἀναφέρει τὰ τῆς συστάσεως τῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως, καὶ τὰ τοῦ προπαρασκευαζομένου κινήματος. Ἐγὼ ρίζεν ὅμως καὶ ἐκείνος πόσον, ἐγώ· καὶ διὰ ποίους λόγους, ἤμουν ἐναντίον παντὸς κινήματος. Καὶ ἐπίπροσθέτως ἦτο κοινωνὸς τῶν ἀπόψεών μου, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ παρέμβασις τοῦ στρατοῦ θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένη ἢ συγχωρητή, μόνον ἐὰν ἐκινδύνευε τὸ καθεστὼς τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Ἀλλὰ τοιοῦτον κίνδυνον τότε, ἐγώ, δὲν διέβλεπον. Ἐγνώριζε, τέλος· ὅτι ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μοῦ ἐπρότεινε, διὰ τῆς ἐπιστολῆς του τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935, νὰ ἀναλάβω τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, ἐγὼ ἠρνήθην.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

— Δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης μοῦ ἀνέφερεν ὅτι τὸ κίνημα ἐπέκειτο, καὶ ὅτι ὡς ἡμέρα ἐκρήξεώς του, εἶχεν ὁρισθῇ ἡ 1η Μαρτίου 1935. Ἐγὼ ὅταν ἤκουσα τὸ δυσάρεστον, ὡς τὸ ἐχαρακτήρισα, νέον προσεπάθησα, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, νὰ τὸν ἀποτρέψω. Διότι σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐθεώρουν τὸ κίνημα καὶ ἄσκοπον καὶ ἐθνικῶς ἀσύμφορον.

Ἐρώτηση:

— Καὶ στὶς συμβουλές σας, στρατηγέ μου, ὁ Στέφ. Σαράφης, ποιὰ ἀντίδραση ἔδειξε;

Ἀπάντηση:

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ἤκουε μὲ πολλὴν προσοχὴν τοὺς λόγους μου, ἀλλ' ὅτι ἀπεκλείετο πᾶσα ἀναβολὴ καὶ πολὺ περισσότερον ματαίωσις τοῦ κινήματος.

Ἐρώτηση:

— Γιατὶ δὲν δεχόταν νὰ ἀκούσῃ, οὔτε συζήτηση, ἔστω καὶ γιὰ κάποια ἀναβολή;

Ἀπάντηση:

— Διότι ἐπέμενεν ὅτι ἐπιέζετο, καὶ δὴ «καταπληκτικῶς», ὑφ' ὅλων διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος. Συγκεκριμένως μοῦ ἀνέφερεν ὅτι οἱ γαυτικοὶ τὸν ἠπείλουν ὅτι θὰ ἀπόσχουν καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς ὀργανώσεως, καὶ ὅτι θὰ κινηθοῦν μόνοι των. Τοῦτ' αὐτὸ ἠπείλουν καὶ οἱ ἐκ τοῦ στρατεύματος ἀπόστακτοι καὶ δὴ οἱ ἀποταχθέντες μετὰ τὴν ἐφήμερον πλαστηρικὴν δικτατορίαν τῶν ὡρῶν τῆς 8ης Μαρτίου 1933, ὡς καὶ οἱ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀπόστρατοι. Τέλος ὅτι ὑφίστατο πιέσεις, διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ κινήματος, καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν.

ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ ΚΑΝΕΝΑΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος σταματᾶ γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ ὕστερα πάλι, μὲ ζωηρὸ ὕφος, συνεχίζει:

— Δυστυχῶς καὶ διὰ τὸν τόπον καὶ δι' ἐκείνους, δὲν ἠθέλησαν νὰ μὲ ἀκούσουν. Εἰς μάτην ἀπέδη καὶ ἡ μακρὰ ἐπιστολή τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνα πρὸς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, εἰς ἀπάντησιν τῆς μακροτάτης ἰδικῆς του, καὶ ἥτις, τελικῶς, περιῆλθεν εἰς χεῖρας του μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος. Διότι, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφα, καὶ ὅπως καὶ εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην εἶπον, ὅταν μοῦ ἀνήγγειλε ὡς ὁριστικὴν ἡμέραν διά τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τὴν 1ην Μαρτίου, οὐδεὶς ἀπολύτως λόγος μιᾶς τόσον ἐπικινδύνου ἀναταραχῆς ὑπῆρχεν.

Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία οὐδόλως ἐκινδύνευεν. Διότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ στρατὸς ἦτο κατά τήν μεγίστην πλειονοψηφίαν του δημοκρατικός. Οὐδεὶς συνεπῶς θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀποπειραθῇ ἀνατροπήν τοῦ πολιτεύματος, καί ὅστις τυχὸν θὰ ἀπετόλμα τοιοῦτον τι θὰ ἐπατάσσετο αὐτοστιγμεί. Ἦτο, λοιπόν, τό κίνημα ἀπολύτως ἀδικαιολόγητον.

Ἐρώτηση:

— Μὰ τότε πῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε καὶ τὴν τελευταία ἀκόμη στιγμὴ ὅτι «ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν» θὰ ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε δυσάρεστες ἐκπλήξεις καὶ μεγάλους κινδύνους;

Ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου:

— Σᾶς τό εἶπα καί ἄλλοτε, σᾶς τό ἐπανέλαβα καί προηγουμένως. Οὐδεὶς κίνδυνος διά τό πολίτευμα ὑπῆρχε καί οὐδείς λόγος ἐξεγέρσεως ὑφίστατο. Οἱ ἰσχυρισμοί τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, κατά τούς ὁποίους ἐπέκειτο ἡ ἀνάδειξις τοῦ βασιλοπαίδος Νικολάου εἰς τὸν θῶκον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἦσαν ἀβάσιμοι. Οὐδεμία περί αὐτοῦ, εἴτε σοβαρά εἴτε μή, πληροφορία ὑπῆρχεν. "Οπως οὐδέ ἡ ἐλαχίστη ἐνδειξις ὑφίστατο ἐν σχέσει μὲ τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι δῆθεν εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου (ἡ ὁποία, ἄλλως τε, διά τήν ἐποχήν ἐκείνην, δέν ἀπετέλει οὔτε ὄνειρον κάν τῶν βασιλοφρόνων) θά συνέβαινον ὅσα μοῦ ἔγραφεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὅτι ἦτο δυνατόν νά συμβοῦν. "Οτι, δηλαδή, θά ἤρχετο νά παραστῇ ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Β΄, καί ὅτι, μετά τήν ταφήν, θά μετέβαινεν ἀπό τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Τατοΐου εἰς τό τέλος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αὐτὰ εἶπε ὁ ἀρχηγὸς τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος στὸν ἐπιτελάρχη του συνταγματάρχη Στέφ. Σαράφη, ὅταν ὁ δεύτερος δυὸ - τρεῖς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, τοῦ ἀνάφερε ὅτι ἡ 1η Μαρτίου 1935, εἶχε ὁρισθῇ ὡς ἡ ἡμέρα γιὰ τὴν ἔκρηξή του. Καὶ τὰ ἴδια τοῦ ἐπανέλαβε καὶ τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου, καθὼς ἡ μυριαία ὥρα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» πλησίαζε.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος, συνεχίζοντας τήν τόσο ἀποκαλυπτική ἱστόρησή του. Καί τήν τελευταίαν ἀκόμη στιγμήν καθώς ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος ἤγγιζεν, ἤθελησα νά συμβουλεύσω τόν συνταγματάρχην Σαράφην. Ἐκείνος μοῦ ἀνεφέρθη καί πάλιν εἰς τάς πιέσεις τάς ὁποίας ὑφίστατο, ὡς καί εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου — τήν ἐπιστολήν τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935 — τήν ὁποίαν πρό ὀλίγου εἶχε λάβει, καί εἰς τήν ὁποίαν ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφεν ὅτι «ἐάν ὁ Ὀθωναῖος ὁριστικῶς ἀρνηθῇ, τότε ἡ κίνησις πρέπει νά γίνῃ ὑπό ἀρχηγίαν τοῦ Πλαστήρα».

Ἐγώ ἐτόνισα διά μίαν εἰσέτι φοράν ὅτι ἡ ἀπόφασις μου ὅπως μή δεχθῶ τήν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος ἦτο ἀνέκκλητος. Καί τοῦτο, διότι, ὡς εἶχον ἀπαντήσει καί εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935: 1) Ἤμουν ἐναντίον τῶν κινημάτων καί τῶν ἐπαναστάσεων, πράγμα τό ὁποῖον εἶχον ἀποδείξει καί ἐμπράκτως κατά τήν ἐφήμερον πλαστηρικήν δικτατορίαν τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 8ης Μαρτίου 1933. 2) Τήν ἀρνητικήν θέσιν μου, ἐναντίον τῶν κινημάτων τήν εἶχον διακηρύξει κατ' ἐπανάληψιν, κατά τάς ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τάς διαφόρους φρουράς τῆς δικαιοδοσίας μου. Δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά ἀπαρνηθῶ ἐμαυτόν. 3) Οὐχί ἀπαξ εἶχον δηλώσει ὅτι προστασία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος θά ἐπεβάλλετο μόνον εἰς τήν περίπτωσιν καθ' ἥν θά ἐτίθετο τοῦτο ἐν κινδύνῳ. Ἀλλά τοιαύτη περίπτωσις, τότε, δέν ὑφίστατο. 4) Ἐπίστευον ἀκραδάντως ὅτι ἐν ἀνευ οὐδενός ἐρείσματος κίνημα θά ἐγέννα πολλούς κινδύνους εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καί θά ἐβλαπτε καιρίως τήν Χώραν.

Πέραν ὅμως πάντων τούτων ὑπῆρχε καί μία ἄλλη ἀποψίς μου ἡ μᾶλλον βαθυτάτη πίστις μου, εἰς τήν ὁποίαν ἀπέβιδα ὅλως ἰδιαζουσαν σημασίαν.

Φυσικὰ ρώτησα τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο ποιὰ ἦταν ἡ βαθύτατη πίστι του στὴν ὁποία ἀπόδιδε τόση σημασία.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Εἰς τό ὅτι ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος θά ἐσήμαινε καί τά ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου θά ἐγκαθίστατο.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος συνέχισε:

— Αἱ τότε ὑφιστάμεναι φιλοβασιλικαί κινήσεις τοῦ Ἀθανασίου Φίλωνος καί τοῦ Παναγιώτου Πιπινέλη μόνον ὡς ρομαντικαὶ θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν.

Ἐξ ἄλλου ἡ κυβέρνησις τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, καὶ λόγῳ τῆς τότε διεξαγομένης δίκης διά τήν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας, ἀλλά καί λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν, τάς ὁποίας ἀντιμετώπιζεν (καί ἰδιαιτέρως ἐξ ἀφορμῆς τῶν τάσεων τῶν Γ. Κονδύλη καί Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ὅπως «κινηθοῦν» δι' ἴδιον ἑκαστος λογαριασμόν), διήρκετο σοβαρωτάτην κρίσιν. Κρίσιν, ἥτις τελικῶς θά ὠδήγει εἰς τήν διάλυσίν της.

Ἀλλ' οὔτε ἠδύνατό τις νά εἶναι βέβαιος ὅτι αἱ γερουσιαστικαὶ ἐκλογαὶ τῆς 21ης Ἀπριλίου 1935, θά ἀπέβαινον ὑπὲρ τοῦ κυβερνῶντος κόμματος. Τό ἀντίθετον μάλιστα. Ἡ ἐν γένει ἀτμόσφαιρα ἐγέννα τήν ἐντύπωσιν ὅτι τάς ἐκλογάς θά τάς ἐκέρδιζεν — ὅσον βεβαίως ἠμπορεῖ τις νά κάμῃ προγνώσεις ἐπί ἐνδεχομένου ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος — ἡ ἀντιπολίτευσις, δηλαδή ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καί τά μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενα κόμματα.

Ἡ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ὅμως ποὺ διεξήχθη λίγες ὧρες πρὶν ἐκραγῇ τὸ κίνημα, ἀνάμεσα στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο καὶ στὸν ἐπιτελάρχη του Στέφ. Σαράφη, ὅταν ὁ δεύτερος ἐπανέλαβε καὶ τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου, καθὼς ἡ μυριαία ὥρα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» πλησίαζε.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος, συνεχίζοντας τήν τόσο ἀποκαλυπτική ἱστόρησή του. Καί τήν τελευταίαν ἀκόμη στιγμήν καθώς ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος ἤγγιζεν, ἤθελησα νά συμβουλεύσω τόν συνταγματάρχην Σαράφην. Ἐκείνος μοῦ ἀνεφέρθη καί πάλιν εἰς τάς πιέσεις τάς ὁποίας ὑφίστατο, ὡς καί εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου — τήν ἐπιστολήν τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935 — τήν ὁποίαν πρό ὀλίγου εἶχε λάβει, καί εἰς τήν ὁποίαν ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφεν ὅτι «ἐάν ὁ Ὀθωναῖος ὁριστικῶς ἀρνηθῇ, τότε ἡ κίνησις πρέπει νά γίνῃ ὑπό ἀρχηγίαν τοῦ Πλαστήρα».

Ἐγώ ἐτόνισα διά μίαν εἰσέτι φοράν ὅτι ἡ ἀπόφασις μου ὅπως μή δεχθῶ τήν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος ἦτο ἀνέκκλητος. Καί τοῦτο, διότι, ὡς εἶχον ἀπαντήσει καί εἰς τήν ἐπιστολήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1935: 1) Ἤμουν ἐναντίον τῶν κινημάτων καί τῶν ἐπαναστάσεων, πράγμα τό ὁποῖον εἶχον ἀποδείξει καί ἐμπράκτως κατά τήν ἐφήμερον πλαστηρικήν δικτατορίαν τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 8ης Μαρτίου 1933. 2) Τήν ἀρνητικήν θέσιν μου, ἐναντίον τῶν κινημάτων τήν εἶχον διακηρύξει κατ' ἐπανάληψιν, κατά τάς ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τάς διαφόρους φρουράς τῆς δικαιοδοσίας μου. Δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά ἀπαρνηθῶ ἐμαυτόν. 3) Οὐχί ἀπαξ εἶχον δηλώσει ὅτι προστασία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος θά ἐπεβάλλετο μόνον εἰς τήν περίπτωσιν καθ' ἥν θά ἐτίθετο τοῦτο ἐν κινδύνῳ. Ἀλλά τοιαύτη περίπτωσις, τότε, δέν ὑφίστατο. 4) Ἐπίστευον ἀκραδάντως ὅτι ἐν ἀνευ οὐδενός ἐρείσματος κίνημα θά ἐγέννα πολλούς κινδύνους εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καί θά ἐβλαπτε καιρίως τήν Χώραν.

Πέραν ὅμως πάντων τούτων ὑπῆρχε καί μία ἄλλη ἀποψίς μου ἡ μᾶλλον βαθυτάτη πίστις μου, εἰς τήν ὁποίαν ἀπέβιδα ὅλως ἰδιαζουσαν σημασίαν.

Φυσικὰ ρώτησα τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο ποιὰ ἦταν ἡ βαθύτατη πίστι του στὴν ὁποία ἀπόδιδε τόση σημασία.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Εἰς τό ὅτι ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος θά ἐσήμαινε καί τό τέλος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

ΜΙΑ ΕΥΧΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗ

Αὐτὰ ἐλέγονταν τὸ μεσημέρι τῆς παγωμένης καὶ ζοφερῆς ἡμέρας τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὸ γραφεῖο τοῦ προέδρου τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλ. Ὀθωναίου —ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Ἀλεξάνδρου Σούτσου 12. Καὶ αὐτά, μαζὶ μὲ μερικὰ ἄλλα συνωδεύτηκαν, στὸ τέλος, μὲ μιὰ εὐχὴ ποὺ δὲν ἔπιασε καὶ μὲ μιὰ πρόβλεψη ποὺ ἐπαληθεύσε ἀπόλυτα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ὁ βαθύτερος λόγος ποὺ ἐμπόδιζε τὸν Στέφ. Σαράφη νὰ δεχθῇ ἀναβολή. — Ἡ ἐπικείμενη ἄφιξη τοῦ Ν. Πλαστήρα. — "Αν ἔχης τέτοιους φίλους τί νὰ τοὺς κάνης τοὺς ἐχθρούς. — Διευκρινήσεις τοῦ Νικ. Ρούσου. — Τὸ κίνημα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933 ποὺ δὲν ἔγινε. — Ἡ "Ελενα Βενιζέλου ἐνέκρινε δυναμικὴ ἐπέμβαση τοῦ Στρατοῦ. — Ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος λέει στὸν Στέφ. Σαράφη: «Μὲ τὸ καλὸ νὰ δεχθῆς τὸν Βασιλέα Γεώργιο». — Ἡ συζήτηση τοῦ μεσημεριοῦ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. — «Ἐναντίον παντὸς κινήματος». — Ὁ Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ ἡ ἐξαδέλφη του!

Με ανέκδοτα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΛ. ΟΘΩΝΑΙΟΣ ΠΡΟΣ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΝ:

«Με το καλό να δεχθής τον Βασιλέα Γεώργιο»

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙ

8ον

ΠΟΙΟΣ, άραγε, ήταν ο βαθύτερος λόγος γιά τόν όποιο ό Στέφ. Σαράφης άρνήθηκε κατηγορηματικά νά δεχθή την έγκάρδια συμβουλή τοῦ προϊστάμενού του Ἐπιθεωρητή τοῦ Στρατοῦ άντιστράτηγου Ἀλ. Ὀθωναίου γιά τήν ματαίωση τοῦ «ἐθνικῶς ἀσυμφόρου» καί «ἀπολύτως ἀδικαιολογήτου» κινήματος, ἤ ἔστω τήν θερμή σύσταση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου γιά μιά τετραήμερη ἤ πενθήμερη ἀναβολή του; (Γιατί, βέβαια, ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων οὔτε συζήτηση κἄν ἤθελε νά ἀκούση γιά τήν μή πραγματοποίηση τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», τόν ὁποῖο εἶχε χαρακτηρίσει, στό τελευταῖο του γράμμα, καί ὡς «ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα»). Ὁ ἴδιος ὁ κατοπινός ἀρχηγός τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ἱσχυρίστηκε στόν πρωθυπουργό τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καί τότε πρόεδρο τοῦ «Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου», ὅτι οἱ πιέσεις πού τοῦ ἔκαναν καί οἱ ναυτικοί «ἐν ἐνεργείᾳ» καί οἱ διάφοροι ἀπότακτοι καί ἀπόστρατοι (τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, τῆς θάλασσας καί τῆς ἀεροπορίας), ἦταν τέτοιες καί τόσο ἀφόρητες, πού καί ἄν δεχόταν τήν ἀναβολή αὐτός μόνος του, οἱ ἄλλοι θά προχωροῦσαν αὐτόβουλα καί ἀνεξάρτητα, μέ ἐξασφαλισμένη πιά, «ἐκ τῶν προτέρων», τήν ἀποτυχία τῆς «νέας καί τελευταίας ἐπαναστάσεως».

— Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔκανε τόν Στέφανο Σαράφη νά παραμείνη ἀμετακίνητος καί ἄνυπο χώρητος εἰς τήν ἡμερομηνίαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935· μοῦ ἔλεγε ὁ πάντα τόσο ἀποκαλυπτικός στίς ἱστορήσεις του διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων Νικόλαος Ροῦσος, ὥστε οὐδέ τήν σύστασιν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου νά εἰσακούση, ἦτο ὁ κίνδυνος τῆς ἐπικειμένης ἀφίξεως τοῦ κατ' αὐτόν ἀπολύτως ἀπαραδέκτου στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα. Αὐτός, κατ' ἐμέ, ἦτο ὁ κύριος λόγος τῆς μή ἀποδοχῆς τῆς συστάσεως τοῦ Κρητός πολιτικοῦ καί, ὡς ἐκ τούτου, καί τῆς μή ἀποστολῆς πρός τόν ἀρχηγόν τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922», τοῦ γράμματος πού ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας ὁ ἰατρός καί βουλευτής Βασ. Σκουλάς, καί τό ὁποῖον θά μετέφερεν εἰς Κάνναν ὁ Στέλιος Πιστολάκης. Καί μόνον ἡ ἰδέα ὅτι θά ἤρχετο ὁ Ν. Πλαστήρας καί θά ἀνελάμβανε τήν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως καθίστα τόν Στέφ. Σαράφην ἔξαλλον

ΕΓΚΑΡΔΙΟΙ ΦΙΛΟΙ ΚΑΙ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΙ ΕΧΘΡΟΙ

ΚΑΙ ὁ Νικ. Ροῦσος συνέχισε:

— Βεβαίως μετά τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος πλεῖστοι ἐκ τῶν προταγωνιστῶν του καί τό ἀπεκήρυξαν καί, μετέπειτα, ἱστοροῦντες τά κατ' αὐτό, ὑπεστήριξαν ὅτι πάντοτε ἦσαν ἐναντίον τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καί ὅτι, τελικῶς, ἠγήθησαν ἤ μετέσχον ταύτης εἴτε διότι τούς ἐπίεσεν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος προσωπικῶς, εἴτε ἐκ λόγων φιλοτίμου ἔναντι τῶν συναδέλφων των. Τά αὐτά περίπου ἔχει ἰσχυρισθῆ καί ὁ Στέφ. Σαράφης.

Ἐπειδή, λοιπόν, πολλά ἠκούσθησαν καί ἐγράφησαν περί τοῦ «ἀνεπιθυμήτου» κινήματος, καί, μάλιστα, τά περισσότερα ἐκ τούτων ὀφείλονται εἰς ἀνθρώπους οἵτινες ὑπῆρξαν στενώτατοι καί πιστοί φίλοι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, θά ἤθελα νά σᾶς εἴπω ὅτι τά πράγματα δέν ἔχουν ἔτσι ὅπως ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐμφανίζονται.

Ἤμην ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο ἐγγύτατα τοῦ Κρητός πολιτικοῦ, Ἐγνώριζα καί τάς πλέον μυχίους σκέψεις του, ἐφύλασσα καί τάς πλέον ἀπορρήτους ἐπιστολάς του. Καί ἤξευρον ἄριστα τί ἔκαστος τῶν συνεργατῶν του ἤ τῶν φίλων του τοῦ εἰσηγεῖτο. Πλήν δέ ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, οἱ πάντες μόνον ἕν πρᾶγμα κυρίως, ἐπεδίωκον: Πῶς θά τοῦ ἐφαίνοντο ὅσον τά δυνατόν περισσότερον εὐάρεστοι. Δέν ἀντελήφθην δέ κατά τήν περίοδον ἐκείνην, πολλούς οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν νά ματαιώσουν τό κίνημα. Ἐξ ἀντιθέτου εἶχον σχηματίσει τήν πεποίθησιν ὅτι ὄχι μόνον προσπάθεια ματαιώσεως δέν ἐγένετο, ἀλλ' ὅτι μόνον ἐνισχυτικοί λόγοι ἠκούοντο καί ἐνισχυτικαί πράξεις ἐτελοῦντο. Συνεπῶς, ἐκεῖνοι οἵτινες μεταγενεστέρως παρεπονέθησαν ὅτι «δυστυχῶς δέν εἰσηκούσθησαν», θά ὤφειλαν μᾶλλον νά παραπονοῦνται καί νά θλίβωνται, διότι ἀκριβῶς εἰσηκούσθησαν. Ὄτι, δηλαδή εἰσηκούσθησαν κατά τήν ἔννοιαν ὄχι τῆς ματαιώσεως ἀλλά τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κινήματος. Δέν ὁμιλῶ δέ τήν στιγμήν αὐτήν περί συγκεκριμένων προσώπων. Ὁμιλῶ γενικῶς δι' ἐκείνους πού ἔχουν εἴπει ὅτι ἔκαμαν «τά ἀδύνατα - δυνατά» διά τήν ἀποτροπήν τῆς καταστροφικῆς ἐπαναστάσεως. Καί ἐπειδή γνωρίζω, ὅσον εἶναι ἐφικτόν, τά ἀνθρώπινα, οὐδενός μέμφομαι.

Πραγματικά. Ὅταν θά ἔρθη ἡ ὥρα νά γνωστοῦν εὐρύτερα ὡρισμένα ἀπόρρητα γράμματα στενωτάτων συνεργατῶν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἀπό ἐκείνους πού κυριολεκτικά τόν ἐξώθησαν στό κίνημα ἤ πού ἐνίσχυσαν ἀφάνταστα τό ἐπαναστατικό του πάθος, τότε θά σκεφτῆ κανείς πῶς ἄν ἔχη τέτοιους φανατικούς καί ἐγκάρδιους φίλους, τί νά τούς κάνη τούς ἀσπόνδους καί ἀδυσώπητους ἐχτρούς του. Καί θά ρωτηθῆ ὁ ἀναγνώστης τους, μήπως τό κίνημα γίνηκε μόνο του— μιά πού καί οἱ «ἀδελφοποίητοι» τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ ἦταν ἐνάντιοι τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα» τῆς 1ης Μαρτίου 1935. (Γίνανε, δηλαδή, «ἐνάντιοι» μετά τήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος. Γιατί, ἄν πετύχαινε θά ἦταν πρωτοπαλλήκαρα καί σημαιοφόροι του).

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1933 ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

ΑΛΛΑ ἡ ἐξομολογητική συζήτηση μέ τόν ἐπί μακρότατα χρόνια διευθυντή τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἔφερε σέ φῶς καί μιά ἀκόμα πτυχή τῆς ἀγνώστης πλευρᾶς τῆς ἱστορίας μας.

— Εἰς πλείστους ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἰσχυρίσθησαν, βραδύτερον, ὅτι ἦσαν κατά τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καί ὅτι τάχα ἐπάσχισαν διά νά τό ἀποτρέψουν, θά ἤθελα νά κάμω μίαν ὑπόμνησιν· μοῦ εἶπε ὁ Νικ. Ροῦσος.

Καί ὅταν τόν ρώτησα ἄν ἡ «ὑπόμνησή» του ἀφορούσε σέ ζῶντες ἤ σέ νεκρούς, ἀπό κείνους πού ἔκαναν σχετικές ἱστορήσεις, μοῦ ἀπάντησε:

— Καί εἰς ζῶντας καί εἰς μή ζῶντας. Ἄν καί διά τούς δευτέρους ἡ ὑπόμνησις ἀποβαίνει ἀπό ματαίω. Θά ἤθελα, λοιπόν, νά ὑπομνήσω εἰς πάντας, ὅτι ὅταν τήν νύκτα τῆς ἀποπείρας τῆς λεωφόρου Κηφισίας, εἶπα εἰς τήν Ἕλενα Βενιζέλου πρῶτον, καί εἰς τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων, ἐν συνεχείᾳ, καθ' ὑπόδειξιν τῆς συζύγου του ὅτι «ἤρκει νά κινήση ὁ πρόεδρος τό μικρό του δακτυλάκι διά νά ἀνατραπῆ τότε ἡ κυβέρνησις», οἱ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ πάντες, ἦσαν ὑπέρ μιᾶς ἀμέσου στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως. Μιᾶς δυναμικῆς ἐπεμβάσεως, ἥτις θά ἐπέφερε τήν κατάλυσιν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Π. Τσαλδάρη. Ἄλλο ἐάν τήν νύκτα ἐκείνην ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἐγαρακτήρισεν τήν ἀπόπειραν ὡς προσωπικόν του ζήτημα, καί ἐάν, ὡς ἐκ τῆς ἀρνητικῆς του στάσεως, ἀπέτρεψε μίαν ἀνατρεπτικήν ἐκδήλωσιν, ἥτις, τήν νύκτα ἐκείνην, θά ἀπέβαινε ἀποτελεσματική.

Ἐρώτημα:

— Εἴπατε ὅτι ὅλοι ἀνεξαίρετα, ζήταγαν τήν νύχτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, μιά δυναμική παρέμβαση πού θά κατάλυε τήν νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας. Ἐννοεῖτε τούς στρατιωτικούς ἤ τούς πολιτικούς παράγοντες;

Ἀπάντηση:

— Εἶπον: Πάντες ἀνεξαιρέτως!

Ἄλλη ἐρώτηση:

— Εἴπατε, ὅτι μόλις ἀναφέρατε στήν Ἕλενα Βενιζέλου, πῶς ἄν ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων κουνοῦσε τό δακτυλάκι του, ἡ Κυβέρνηση θά ἀνατρεπόταν δυναμικά, ἐκείνη σᾶς σύστησε νά τό πῆτε στόν ἄνδρα της; Δηλαδή ἐκείνη ἀπεδέχετο τήν δυναμική στρατιωτική παρέμβαση;

Ἀπάντηση στό δεύτερο ἐρώτημα:

— Βεβαίως ναί· ἀπεδέχετο ἓν κίνημα. Καί ἐνισχύουσα τάς ὑπέρ τοῦ κινήματος ἀπόψεις, μοῦ συνέστησε νά ὁμιλήσω σχετικῶς εἰς τόν πρόεδρον. Ἀλλ' ἐκείνος τότε ἠρνήθη. Βραδύτερον δέ, καί δή μετά τήν σύσκεψιν, ἥτις ἐγένετο ἐπί 3ην Ἰουλίου 1933 —τήν ἐπομένην τῶν ἐπαναληπτικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν — εἰς τήν ἐν Θεσσαλονίκη οἰκίαν τοῦ Ἄλεξ Ζάννα, ἐπίστευσεν ἑαυτόν ὡς τιμωρόν, καί ὄχι ὡς ἐκδικητήν τοῦ ἐγκλήματος τῆς λεωφόρου Κηφισίας.

Καί ὁ διευθυντής τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου κατάληξε ἔτσι:

— Σᾶς τά εἶπα ὅλα αὐτά διότι ἀνέγνωσα εἰς τό ἱστόρημά σας ὅτι στρατιωτικός τις παράγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διοικῶν τότε μεγάλην μονάδα εἰς Θεσσαλονίκην, ἱστόρησε ὅτι, παρά τήν βενιζελικότητά του, δέν θά μετεῖχε τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, διότι καί ἐναντίον τῶν κινημάτων ἦτο καί τό κίνημα τοῦτο ἐστερεῖτο ἠθικοῦ ἐρείσματος. Πῶς ὅμως τό κίνημα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, ὑπέρ τοῦ ὁποίου ἐνδιεφέρθη, θά εἶχεν ἠθικόν ἔρεισμα, καί διά ποῖον λόγον τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 θά ἐστερεῖτο ἠθικοῦ ἐρείσματος; Ἀνατρεπτικόν κίνημα ἦτο καί τό μέν, ἀνατρεπτικόν καί τό δέ. Οὐδεμία διαφορά ὑφίστατο. Ἀλλ' εἶπον: Τό τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀπέτυχεν.

Ὡς πρός ἐμέ δι' ἕν μόνον πρᾶγμα ἐνδιεφερόμην, δι' ὅλας τάς περιπτώσεις. Πῶς θά ἐπροστάτευον τό κατά δύναμιν, τόν Ἑλ. Βενιζέλον καί πῶς θά ἀπεμάκρυνα τάς ταλαιπωρίας καί τάς ἄλλας σκληράς τύχας, αἵτινες ἐπήρχοντο δι' ἐκεῖνον, καί αἵτινες, τελικῶς, τοῦ ἐπεφύλαξαν τόν ἐν τῇ ξένῃ θάνατον.

"ΜΕ ΤΟ ΚΑΛΟ ΝΑ ΔΕΧΘΗΣ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ..

ΜΑΤΑΙΑ, λοιπόν, ὅσοι εἰλικρινά πίστευαν στό «ἐθνικῶς ἀσύμφορον» τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, προσπάθησαν νά ἀποτρέψουν τήν ἔκρηξή του ἤ, πάντως, νά ἐπιτύχουν τήν ἀναβολή του. Οὔτε ὁ Νικ. Ροῦσος κατώρθωσε νά πείση τόν Ἑλ. Βενιζέλο νά φύγη ἀπό τήν Ἑλλάδα, οὔτε ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος νά ὁδηγήση τόν Στέφανο Σαράφη στό σωστό δρόμο.

— "Ακαρποι ἀπέβησαν αἱ συμβουλαί μου· μοῦ εἶπε ὁ πρώην θυπουργός τῆς 6ης Μαρτίου 1933, καθώς συνεχίζαμεν τήν συζήτησίν μας, γιά τό τί γίνηκε στό γραφεῖο του τό μεσημέρι τῆς μοιραίας 1ης Μαρτίου 1935. Ἀνωφελῶς ἐπεκαλέσθην τούς κινδύνους τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας τούς κινδύνους τούς ὁποίους θά διέτρεχε τό πολίτευμά μας, ἐάν τό κίνημα θά ἀπετύγχανε.

Ρώτησα τόν στρατηγό γιατί ἦταν σχεδόν βέβαιος ὅτι τό κίνημα θά ἀποτύχαινε.

Καί μοῦ ἀπάντησε:

— Διότι ἐστερεῖτο καί ὀργανώσεως καί ἡγεσίας. Διότι, δηλαδή, ἐστερεῖτο πάσης σοβαρότητος.

Καί συνέχισε:

— Πάντα ταῦτα τά εἶπον εἰς τόν συνταγματάρχην Σαράφην, ὅταν τήν μεσημβρίαν τῆς 1ης Μαρτίου, τόν ἐκάλεσα εἰς τό γραφεῖον μου. Καί τοῦ ἐτόνισα ἐμφαντικῶς ὄχι μόνον ὅτι οὐδόλως ἐγκρίνω τό πρᾶγμα, ἀλλ' ὅτι ἀντιθέτως τό κακίζω ὡς ἄστοχον καί ἐπικίνδυνον. Ὅταν δέ διά μίαν εἰσέτι φοράν ἀπεπειράθη νά ἐπανέλθη ἐπί τῆς προός ἐμέ προτάσεως τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἐπ' οὐδενί λόγῳ θά ἐδεχόμην οἱανδήποτε συμμετοχήν εἰς τήν ἀδικαιολόγητον ἐκείνην ἐκδήλωσιν.

Ἐκεῖνος ὅμως ἐπέμεινεν ἐπί τῶν ἀπόψεών του ἐπαναλαμβάνων, ὅτι καί ἐπίεζετο καί ἠπειλεῖτο, ὅτι οἱ ναυτικοί ἰδίως θά ἀπεδύοντο εἰς τόν ἀγῶνα αὐτοτελῶς. Μοῦ προσέθεσε δέ ὅτι ἀφοῦ οὕτω εἶχον τά πράγματα «θά ἐπήγαινον καί ἐκεῖνοι» οἱ ἐνεργεία δηλαδή ἀξιωματικοί, «μαζί μέ τούς ναυτικούς».

Ἐρώτηση:

— Καί ἀφοῦ εἴδατε ὅτι ἀπόδηκαν μάταιες οἱ συμβουλές σας, τί ἐκάνατε;

Ἀπάντηση:

—Δέν ἠμποροῦσα πλέον οὐδέν νά πράξω. Οὐδέ ἐθεώρουν σκόπιμον καί ἐπιτρεπτόν νά ἀποδυθῶ εἰς ἕνα ἐνδοεμφύλιον πόλεμον. Ἀφοῦ ἐκείνη ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τό μόνον τό ὁποῖον, ἐγώ, ὡς ἄτομον πλέον, ἠδυνάμην νά πράξω, ἦτο νά μή μετάσχω τοῦ κινήματος. Ἐκλείδωσα, λοιπόν, τό συρτάρι τοῦ τραπεζογραφείου μου καί στρεφόμενος πρός τόν συνταγματάρχην Σαράφην εἶπον: «Διά τελευταίαν φοράν σοῦ τονίζω πόσον εἶμαι ἀντίθετος τοῦ κινήματος. Δέν ἐξασφαλίσατε οὐδεμίαν ἀρτιότητα ὀργανώσεως. Δέν μοῦ ἀρέσει νά ἐμφανίζωμαι ὡς προφήτης. Ἀλλά νά εἶσθε βέβαιοι ὅτι θά ἀποτύχετε. Δέν ἀρέσκομαι ἐπίσης νά παρουσιάζωμαι ὡς δῆθεν παλληκάρι ἐκεῖ ὅπου δέν μετέχω καί νά δίδω ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς συμβουλάς. Διά τήν πεοίπτωσίν σας δέν ἠμπορῶ τίποτε νά εἴπω. Διότι δέν εἶμαι ἐγώ ἐμπρός. Ὅταν εἶμαι ἐμπρός γνωρίζω καί τί πρέπει νά κάμω καί πῶς τά τό κάμω».

Ἐρώτηση:

— Καί ὁ Σαράφης τί σᾶς εἶπε;

Ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου:

— Ἦτο βαθύτατα συγκινημένος. Καί ὅταν ἐκίνησε διά νά ἐξέλθη τοῦ γραφείου μου, τοῦ ἔδωσα τό χέρι μου καί τοῦ εἶπον: «Παιδί μου νά ἔχης τήν εὐχή μου. Καλή ἐπιτυχία». Καί χαριτολογῶν τοῦ πρόσθεσα: «Καί μέ τό καλό νά δεχθῆς τόν Βασιλέα Γεώργιο». Ἀπῆλθε μελαγχολικός. Μετ' ὀλίγον ἀπῆλθον καί ἐγώ, βέβαιος περί τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος. Ἀπέβη οὕτω ματαία ἡ εὐχή μου. Ἡ δέ πρόγνωσίς μου ἀπολύτως ἀκριβής. Διότι μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ Βασιλεύς Γεώργιος ἐπανήρχετο εἰς τήν Ἑλλάδα.

"ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΑΝΤΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ..!

ΚΑΙ ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος ἔκλεισε τήν συζήτησή μας ἔτσι:

— Μετά τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος ἐτηλεφώνησεν εἰς τό γραφεῖον μου ὁ τότε ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν καί παλαιός μου λοχίας εἰς τό Σύνταγμα Τρικάλων μετέπειτα δέ συμπολεμιστής μου εἰς τήν Μακεδονίαν, τήν Οὐκρανίαν καί τήν Μικράν Ἀσίαν, στρατηγός Γεώργιος Κονδύλης. Ὅταν δέ μέ ἤκουσεν ὁμιλοῦντα εἰς τό τηλέφωνον, ἦτοι ὅταν ἐβεβαιώθη ὅτι ἤμην εἰς τό γραφεῖον μου, τότε ἠσύχασε. Μέ ἠρώτησε ἐν συνεχείᾳ περί τοῦ κινήματος, καί ἐγώ τοῦ εἶπον ὅτι ἤμην κατά τοῦ κινήματος. Τοῦ προσέθεσα δέ μετ' ἐμφάσεως καί λίαν ἐνδεικτικῶς τά ἑξῆς: «Εἶμαι ἐναντίον τούτου τοῦ κινήματος, ὅπως εἶμαι ἐναντίον καί παντός κινήματος» Ἐκείνος δέ ἀσφαλῶς ἀντελήφθη τό νόημα τῆς ἐμφαντικῆς δηλώσεώς μου, ὅτι εἶμαι ἐναντίον παντός κινήματος. Διότι ἡ δήλωσίς μου περιελάμβανε καί τόν ἴδιον.

Τέλος πρό τήν δωδεκάτην νυκτερινήν —μετά δηλαδή τήν καταστολήν τῶν στασιαστικῶν γεγονότων ἅτινα ἐσημειώθησαν εἰς τάς Ἀθήνας— ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ γραφείου μου καί μετέβην εἰς τήν οἰκίαν μου. Ἐκεῖ δέ τήν ἐπομένην, ἔκαυσα, βοηθούμενος ὑπό τῆς συζύγου μου, τό μέγιστον μέρος τοῦ ἀρχείου μου, ὅπερ, μεταξύ τῶν ἄλλων, περιελάμβανε καί πλείστας ἰδιοχείρους ἐπιστολάς τῶν περισσοτέρων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν προσωπικοτήτων τῆς ἀπό τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1935 εἰκοσαετοῦς περιόδου. Μετά δέ τήν τελικήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος ἀπεστρατεύθην αὐτεπαγγέλτως, μετ' ἄλλων συναδέλφων μου ἀντιστρατήγων.

Αὐτά, λοιπόν, λέχτηκαν τό μεσημέρι τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 στό γραφεῖο τοῦ Ἐπιθεωρητή τοῦ Στρατοῦ —καί οὐσιαστικοῦ τότε ἀρχιστράτηγου τῆς χώρας μας— ἀντιστράτηγου Ἀλεξ. Ὀθωναίου. Ἀλλά καθώς ἔχουμε πῆ, ὅσο ὁ Στέφ. Σαράφης μιλοῦσε μέ τόν στρατηγό Ἀλ. Ὀθωναῖο, στό γραφεῖο τοῦ πρώτου περίμενε ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χρ. Τσιγάντες.

Ἱστορεῖ δέ σχετικά ὁ κατοπινός ἀρχηγός τοῦ Ἱεροῦ Λόχου αὐτά:

...."Οταν ὁ Σαράφης βγῆκε ἀπό τόν Ὀθωναῖο μοῦ λέει: «Ἔλα νά χαιρετήσης καί σύ τόν στρατηγό». Μπῆκα μέσα καί μοῦ εἶπε: «Ἡ ὥρα ἡ καλή» ἤ «στό καλό» ἤ κάτι τέτοιο. Καί φύγαμε μέ τόν Σαράφη. "Οταν φθάσαμε κοντά στούς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός καί τοῦ εἶπα «Καλύτερα νά φύγω νά μή φαινώμαστε πολλοί» καί ἑτοιμαζόμουνα νά μπῶ στήν ὁδό Δαιδάλου, βλέπουμε τόν Κολιαλέξη νά μιλάη μέ μιά κυρία. «Ποιά εἶναι αὐτή: μοῦ λέει ὁ Σαράφης. Τοῦ λέω: «Ἡ Λίνα Τσαλδάρη». «Κοροϊδεύεις;» μοῦ λέει ὁ Σαράφης. Τοῦ ἐξήγησα πώς ἦταν πρώτη του ἐξαδέλφη, πώς ἡ μητέρα του ἦταν Μπαλάνου.

Ἡ μοιραία ὥρα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» πλησίαζε. Καί ἐνῶ μέσα στήν πρωτομαρτιάτικη παγωνιά οἱ πρωταγωνιστές τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα» βρίσκονταν σέ μιά χωρίς προηγούμενο νευρική ὑπερένταση, ἄλλοι «δευτεραγωνιστές» ζητοῦσαν —καθώς θά δοῦμε αὔριο— ἐγγυήσεις πώς τό κίνημα θά ἐπιτύχη ὁπωσδήποτε!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μιά συνάντηση στό Α' νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν. — «Τά σέβη μου στόν Πρόεδρο». — Οἱ συνωμότες ζήταγαν ἐγγυήσεις γιά τήν ἐπιτυχία. — «Τί σοῦ ἄμεσος ἐπαφή εἶναι ἄμα δέν πᾶς ἐπί τόπου;». — Στό στρατηγεῖο τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935.

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΞΕΣΠΑΣΗ Η ΘΥΕΛΛΑ

Οἱ ὕστατες ὁδηγίες ἀπὸ τὸ στρατηγεῖο τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου

Ο ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΡΟΛΟΣ ΕΝΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ

9ον

ΑΥΤΑ, λοιπόν, εἶπε, τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὸν ἐπιτελάρχη του, συνταγματάρχη Στέφ. Σαράφη, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος. Καί ἀφοῦ διαπίστωσε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, πόσο ἄκαρπη ἦταν κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ματαίωση τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» τὸν ἀποχαιρέτησε μὲ τὴν εὐχή - πρόγνωσι: «Μὲ τὸ καλὸ νὰ δεχτῆς τὸν Βασιλέα Γεώργιο»! Τίποτε πιὰ δὲν μπόρεσε νὰ ἀνακόψη τὸν καταστροφικὸ δρόμο ἐκείνων, ποὺ, οἰστρηλατημένοι ἀπὸ τὸ ἐπαναστατικὸ πάθος τῆς Χαλέπας, προχωροῦσαν ἀσταμάτητα στὸ κίνημα ποὺ ὁ Ἀλ. Ὀθωναῖος χαρακτήριζε ὡς «ἐθνικῶς ἀσύμφορον», καὶ τὸ ὁποῖο ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποκαλοῦσε «ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα»!

Ἔτσι, καὶ ἀφοῦ λέχτηκαν τὰ ὅσα λέχτηκαν στὰ γραφεῖα τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου», ὁ συνταγματάρχης Στέφ. Σαράφης καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες ἔφτασαν, συζητώντας, ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ὡς τοὺς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Καί ἐκεῖ γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουν προσοχή — μιὰ πού πολλὰ ἐκεῖνες τίς ἡμέρες ψιθυριζόνταν — χώρισαν, γιὰ νὰ ξαναβρεθοῦν τὴν μοιραία ὥρα. Τὴ στιγμὴ δὲ ποὺ χαιρετιόντουσαν γίνηκε ἡ σκηνὴ ποὺ μνημονεύει ὁ Χρ. Τσιγάντες: Ἡ συνάντηση τῆς Λίνας Τσαλδάρη μὲ τὸν Ἀνδρέα Κολιαλέξη —τὸ ναυτικὸ μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς.

— Πρῶτον μοῦ εἶπε ἡ σεβαστὴ Ἀθηναία δέσποινα Λίνα Π. Τσαλδάρη (σύζυγος τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ ὕστερα, πρὶν λίγα χρόνια, πρώτη καὶ μοναδική, ὡς τώρα, Ἑλληνίδα ὑπουργός, στὴν ὁποία διάβασα τὸ κομμάτι αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Χρ. Τσιγάντε), ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης δὲν ἦτο πρῶτος μου ἐξάδελφος. Ἡ μητέρα του ἦτο κόρη Μπαλάνου καὶ πρώτη ἐξαδέλφη τῆς ἰδικῆς μου μητέρας. Δεύτερον εἶναι ἀδύνατον νά συνήντησα τὸν Ἀνδρέαν Κολιαλέξην εἰς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τὸν εἶχα συναντήσει εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Α' νεκροταφείου μίαν ἡμέραν πού μετέβην ἐκεῖ πρός ἐπίσκεψιν τῶν τάφων τῶν γονέων μου. Εἶχα νά τὸν ἴδω πολλὰ χρόνια. Ὅταν δέ μέ ἐπλησίασε καί μέ ἐχαιρέτησε, τοῦ εἶπα: «Καλημέρα Ἀνδρέα. Πῶς ἐσύ ἐδῶ;». Μοῦ ἀπήντησε ὅτι εἶχε μεταβῆ εἰς τούς τάφους τῶν ἰδικῶν του καί ἀφοῦ μέ ἀπεχαιρέτησε μοῦ προσέθεσε: «Παρακαλῶ τά σέβη μου εἰς τὸν πρόεδρον», τὸν σύζυγόν μου.

Καθώς φαίνεται τὴ σκηνὴ τοῦ νεκροταφείου, ὁ Ἀνδρ. Κολιαλέξης τὴν ἀφηγήθηκε στὸν Χρ. Τσιγάντε, καί ἦ ὁ ἕνας ἦ ὁ ἄλλος τὴν τοποθέτησε —«ἐπί τὸ δραματικώτερον»— στούς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

ΖΗΤΑΓΑΝ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΕΙΤΕ ἔτσι, εἴτε ἀλλιῶς, τίς ὧρες ποὺ ἦταν ἕτοιμος νὰ ξεσπάση ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», τὸ ναυτικὸ μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, διαβάζε «τὰ σέβη του» στὸν νόμιμο πρωθυπουργὸ τῆς χώρας —ἐνατίον τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου θὰ στρεφόταν, σὲ λίγο, καί αὐτός καί οἱ ἄλλοι συνωμότες.

...Μόλις ἔφθασα σπίτι μου· συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του ὁ Χρ. Τσιγάντες (ἀφοῦ, δηλαδή, χώρισε μὲ τὸν Στέφ. Σαράφη), νάσου οἱ τρεῖς ἀξιωματικοί, πού εἶχα δῆ τὸ πρωῒ καὶ πού ἐπρόκειτο νὰ ἔρθουν μαζί μου στὸ Πρότυπο Τάγμα. Ἀρχίσανε νὰ μοῦ ζητᾶνε ἐγγυήσεις, ὅτι τὸ Κίνημα θὰ ἐπιτύχη ὁπωσδήποτε. Ἂν εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ τάδε μονάς, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνη ἀντιπερισπασμὸς στὴν Ἀθήνα, ἂν ἤμουν βέβαιος γιὰ πολλὰ καὶ διάφορα πράγματα. Μοῦ εἶπαν ὅτι τὸ Κίνημα ἔχει κοινολογηθῆ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε μέτρα, ὥσπου τούς βαρέθηκα καὶ τούς εἶπα, ὅτι ἐδώσαμε τὸ λόγο τους, ὅτι δὲν δέχομαι ἄλλη συζήτησι, καί ὅτι στὶς ἕξη τὸ βράδυ πρέπει νὰ εἶναι στὸ σπίτι μου ἀπαραιτήτως. Μοῦ δηλώσανε πὼς δὲν θάρθοῦνε. Σὲ καμμιὰ ὥρα ὅμως ξαναγυρίσανε, ὅταν τὸ σκε φθήκανε καλά καλά.

Ἦρθε στὸ σπίτι μου καί ὁ Βεντήρης καὶ μοῦ εἶπε πὼς ἔφθασε ὁ γιατρός Σκουλᾶς ἀπὸ τὰ Χανιὰ μὲ ἕνα γράμμα τοῦ Βενιζέλου, ποὺ ἔλεγε πολλὰ καὶ διάφορα καὶ κυρίως, ὅτι μποροῦσε νὰ ἀναβληθῆ τὸ Κίνημα γιὰ 4–5 μέρες...

Στὸ γράμμα ἐκεῖνο —καθώς ἔχουμε δῆ— ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γνωστοποιοῦσε, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἄλλα, ὅτι «ἦλθε εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰς φρουρὰς τῆς Μακεδονίας» καί πὼς «γνωρίζει ὅτι ὅλαι αἱ φρουραί τῆς Δυτικῆς Θράκης μέχρι Βεροίας, ἐξαιρουμένης τῆς Θεσσαλονίκης, θὰ ὑπακούσουν εἰς τὸ σύνθημα τῆς Ἐπιτροπῆς».

"ΤΟΝ ΠΗΡΑΝΕ ΣΤΟ ΛΑΙΜΟ ΤΟΥΣ,,

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες μνημονεύοντας τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, συνεχίζει:

...Ὅτε οἱ φρουρές τῆς Μακεδονίας τὸν πήρανε (τὸν Ἑλ. Βενιζέλο) στὸ λαιμό τους. Οἱ φρουρές, μὲ τὶς ὁποῖες ἦλθε «εἰς ἄμεσον ἐπαφήν». Πρέπει, δέβαια, νὰ ἦταν φοβερὰ ἐκνευρισμένος (ὁ Ἑλ. Βενιζέλος), ὅπως λέει ὁ Κοτσαρίδας (σημ. γράφ. ὁ δημοσιογράφος Ἐλευθέριος Κοτσαρίδας, στενότατος συνεργάτης τοῦ Δημητρίου Λαμπράκη, καὶ ἀγαπημένος μας φίλος καί συνάδελφος, πού πέθανε πρίν λίγες ἑβδομάδες) ποὺ τὸν εἶδε τότε, γιὰ νὰ γράψη αὐτός, ὁ ἀκριβολόγος, αὐτὴ τὴ φράσι: «Τί σοῦ ἄμεσος ἐπαφή εἶναι ἄμα δὲν πᾶς ἐπὶ τόπου;»

Εἶπα νὰ πέσω νὰ κοιμηθῶ, νάμαι φρέσκος τὸ βράδυ γιὰ τὸ ξενύχτι, ἀλλὰ ποῦ τέτοια τύχη.

Ἦρθε ὁ Μιχάλης Σγουρός νὰ δώσουμε ραντεβού, ἦρθαν ἄλλοι νὰ μὲ ρωτήσουν ποῦ θὰ μὲ περιμένουνε. Καὶ ποῦ νὰ πέσω. Βάλε καὶ τὸν ἐκνευρισμό, νὰ μάθης ἂν ἔφυγαν οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ, ἂν δὲν συνέβη τίποτε ἔκτακτο, ἂν δὲν εἶχε λάβει ἡ Κυβέρνησις κανένα ἰδιαίτερο μέτρο ἀσφαλείας. Στὶς 5 ἡ ὥρα ἔμαθα πὼς κινήσανε οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ σὲ κλειστά αὐτοκίνητα γιὰ τὸ Πέραμα, ὄχι στὶς 5, ἀλλὰ λίνο πρίν ἀπὸ τὶς 6. Μοῦ εἶχε τηλεφωνήσει ὁ Γιάννης. Σὲ λίνο ἔφθασε πρῶτος ὁ Γιάννης Στεφανάκος, τοῦ τῶπα καὶ τοῦπα πὼς περιμένω τὸν Σαράφη καὶ τὸν Βασίλη Ἀγγελόπουλο καὶ ὅτι θὰ κινούσαμε, μικρὲς ὁμάδες γιὰ τὸ Τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη. Δὲν εἶχε ἰδέα ὁ Γιάννης Στεφανάκος πὼς ἐπρόκειτο νὰ γίνη Κίνημα, μοῦ εἶπε ὅμως πὼς κάτι τέτοιο μυρίσθηκε, ὅταν τοῦ μήνυσα νὰ ἔρθη μὲ τὸ πιστόλι του. Μετὰ δυό χρόνια σχεδὸν εἴχαμε πάει στὴν Κηφισιά, στὴν κυρία Πηνελόπη Σ. Δέλτα, καὶ μιλούσαμε γιὰ τὸν γαμπρό της, τὸν Ἀλέκο Ζάννα, γιὰ τὸ Κίνημα καὶ γιὰ τὶς διάφορες παρεξηγήσεις, ἀσυνεννοησίες καὶ λιποταξίες, θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, μερικῶν ἀπὸ τούς συνωμότας. Ὅταν γυρίζαμε, μοῦ λέει στὸ αὐτοκίνητο: «Ἀλήθεια, βρὲ ἀδερφέ, δὲν μποροῦσες νὰ μὲ εἰδοποιήσης ἀπό τὴν παραμονή; εἴχαμε μείνει ἐξορία στὴν Χαλκίδα στὸ ἴδιο δωμάτιο καὶ δὲν μοῦ εἶπες τίποτε». Τοῦ εἶπα κι' ἐγώ, ἀστειευόμενος: «Καλά, ἂν ἔχης παράπονα, ἄλλη φορά δὲν θὰ σὲ εἰδοποιήσω καθόλου». Κι' ὁ Γιάννης, ὁ μακαρίτης, διαμαρτυρήθηκε, ὅτι δὲν εἶχε παράπονα καὶ ὅτι μὴν τύχη καὶ δὲν τὸν εἰδοποιήσω ἄλη φορά...

ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΔΑΙΔΑΛΟΥ

ΙΔΟΥ ὅμως, τί γιὰ τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες ἀναφερόταν σὲ μιὰ ἔκθεση ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, ποὺ συντάχθηκε καὶ ὑποβλήθηκε, τότε, στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν:

...Μεσημβρία Παρασκευῆς 1 Μαρτίου. Εἰς τὸ στρατηγεῖον τῶν συνωμοτῶν, οἱ ὁποῖοι πρόκειται μετ' ὀλίγας ὥρας νὰ ἐξαπολύσουν τὸν πλέον σκληρὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀγριωτέραν αἱματηρὰν σύρραξιν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου, αἱ ὁδηγίαι, αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ διαταγαὶ παρέχονται πρὸς τοὺς μεμυημένους κατηγορηματικαί. Τὰ πάντα εἶναι κεκανονισμένα ἐκ τῶν προτέρων. Αἱ τρεῖς ἐπαναστατικαὶ ἑστίαι τῆς Πρωτευούσης πρέπει ν' ἀνάψουν συγχρόνως. Ἡ Διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη, ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων, τὸ Πέραμα καὶ ὁ Ναύσταθμος. Αἱ τελευταῖαι λεπτομέρειαι τοῦ σχεδίου δράσεως ἔχουν ρυθμισθῆ πρὸ ἑξαημέρου, ὁπότε εἰς μίαν συνάντησιν Σαράφη, Δεμέστιχα, Βλάχου, καθωρίσθη ἡ ἡμέρα, ἡ ὥρα καί τὸ σύνθημα. Ἡμέρα ἡ 1η Μαρτίου, ὥρα 7, 45΄, σύνθημα ἡ κατάληψις τοῦ Ναυστάθμου. Τὴν μεσημβρίαν αὐτὴν πρόκειται νὰ δοθοῦν αἱ ἐντολαὶ καί ὁδηγίαι πρὸς τὰ ὄργανα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καί τὰ ἀποσπάσματα ἐκτελέσεως.

Πρῶτος ὁ ἐκ τῶν συνωμοτῶν Χατζησταυρῆς λαμβάνει προσωπικῶς ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ κινήματος ἀντισυνταγματάρχην Τσιγάντεν τὴν διαταγὴν νὰ συγκροτήση ὁμάδα ἐκ πολιτῶν καὶ ν' ἀναμείνη ἀπὸ τῆς 6ης ἀπογευματινῆς ἔξωθι τῆς πύλης τῶν στρατώνων τῆς Διλοχίας, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ εἰσέλθη μετὰ τῶν πολιτῶν — καὶ εἶναι γνωστὸν ποῖοι ἦσαν οἱ πολῖται αὐτοί—μετὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ, τοῦ Σαράφη, τοῦ Στεφανάκου, τοῦ Τριανταφυλλίδη, τοῦ Παπαμαντέλου, τοῦ Οἰκονόμου καὶ τοῦ Σκουλούδη. Ἡ διαταγὴ πρὸς τὸν Χατζησταυρῆν εἶναι κατηγορηματική θὰ προστατεύση τὴν εἴσοδον τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀκολούθως θὰ εἰσέλθη καὶ αὐτὸς μὲ τοὺς «ἐμπίστους πολίτας», ἀφοῦ ἀνάψη κόκκινα φωσφορικὰ σπίρτα ὡς σύνθημα.

Δεύτερος ὁ συνταγματάρχης Γρηγοράκης λαμβάνει τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τὸ στρατηγεῖον τῆς ὁδοῦ Δαιδάλου νὰ παραλάβη ὀκτὼ μεμυημένους ἀξιωματικούς καὶ νὰ κατέλθη εἰς τὸ Πέραμα ὅπως προστατεύση τὴν διέλευσιν τῶν ὑπὸ τὸν Δεμέστιχαν καὶ Κολιαλέξην στασιαστῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ θὰ μετέβαινον εἰς τὸν Ναύσταθμον διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Στόλου.

Τρίτος ὁ ἀδελφός Ι. Τσιγάντες λαμβάνει τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβη τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων καὶ νὰ ἀναμείνη τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Πράσσου Βλάχου, ὅστις θὰ διηύθυνεν ἀπ' ἐκεῖ τὰς ἐναντίον τῶν στρατώνων τῶν παραπηγμάτων στασιαστικὰς ἐπιχειρήσεις.

Τέταρτος, ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ, ὅστις ἔχει ἀναλάβει νὰ ἐξασφαλίση, ἐκ τῶν ἔνδον, τὴν κατάληψιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὴν προσχώρησιν, εἰς τὸ Κίνημα, ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ...

ΡΟΛΟΣ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ ΣΩΣΤΙΚΟΣ

ΓΥΡΩ ἀπὸ τὸν μνημονευόμενο καὶ μὴ κατονομαζόμενο αὐτὸν ἀξιωματικόν, δημιουργήθηκε καί τότε καί ὕστερα ὁλόκληρος θρῦλος πολλὲς δὲ «μαγικὲς δυνάμεις» τοῦ εἶχαν ἀποδοθῆ. Καί ἀνάμεσα σὲ αὐτὲς, εἰδικώτερα, ἐκεῖνη, πού τελικά, ἔσωσε τὸν Στέφ. Σαράφη ἀπὸ τὴ θανατικὴ καταδίκη.

— Πραγματικά μοῦ ἔλεγε ἀπαντώντας σέ σχετικό ἐρώτημά μου ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς (ὁ μετέπειτα ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα). Ὁ ρόλος τοῦ ἀντισυνταγματάρχου ἐκείνου, ὑπῆρξεν πολύ ἰδιόρρυθμος, ἐάν μή μυστηριώδης. Εἶχε ἀναλάβει πολλὰς ὑποχρεώσεις καί πολλὰ καθήκοντα ἔναντι πολλῶν ἀνθρώπων. Ἀναμφισβητήτως δέ, καί πέραν τῶν πολιτικῶν προσώπων ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν μή καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ Στέφ. Σαράφη ἤ τινος ἄλλου ἐκ τῶν στενῶν συνεργατῶν του, ἡ παρέμβασις τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐκείνου πλησίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη ὑπῆρξεν ἀποτελεσματική καί ἀναμφισβητήτως σωστική.

Ρωτῶ, φυσικά, τὸν στρατηγὸ Λεωνίδα Σπαῆ ποιοί ἦταν οἱ πολιτικοί ποὺ συνετέλεσαν στὸ νὰ ἐκδηλωθῆ ἐπιείκεια γιὰ τούς στασιαστές τῆς ὁμάδας Στέφ. Σαράφη.

Καί ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Ν. Πλαστήρα μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἤμουν, βέβαιος, καί ἐγώ μεταξύ ἐκείνων πού ἐδικάσθησαν ἀπό τό ἴδιον στρατοδικεῖον, μέ τόν Στέφ. Σαράφην. Ἄλλο ἐάν ἐγώ, ὅπως σᾶς ἔχω ἱστορήσει, ἤμουν ἐναντίον τοῦ κινήματος — πρᾶγμα τό ὁποῖον εἶπον καί εἰς αὐτόν τοῦτον τόν Ἑλ. Βενιζέλον. Πάντως ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἐπιείκεια ὠφείλετο πρῶτον εἰς τήν καλωσύνην καί τήν ἀντίληψιν τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Ἐξ ἴσου ὅμως βασικῶς συνετέλεσαν καί ὁ τότε ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν Γεώργιος Πεσματζόγλου, ὁ τότε Δήμαρχος Ἀθηναίων Κώστας Κοτζιάς, ὁ κατ' ἐπανάληψιν ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν καί τό 1947 πρωθυπουργός Δημήτριος Μάξιμος, καί ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐρώτηση:

— Εἴπατε γιὰ τὸν ἀντισυνταγματάρχη. Αὐτὸς τί ρόλο ἔπαιξε;

Ἀπάντηση:

— Ρόλον παρασκηνιακόν, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω πολύ σημαντικόν. Μάλιστα μέ κάποιαν σχετικήν συζητητικήν ἀφορμήν, ἕνας ἐκ τῶν πολιτῶν οἵτινες μετέσχον τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ὀνόματι Μπαμπακιᾶς ἐπετέθη, ἐντός τῶν φυλακῶν, διά νά κακοποιήση τινάς ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς συνωμοσίας. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ἄλλην ἱστορίαν — ἀλλ' ἀρκετά ἐνδιαφέρουσαν...

ΕΝΩ Η ΥΣΤΑΤΗ ΩΡΑ ΠΛΗΣΙΑΖΕ

ΑΣ ΑΚΟΥΣΟΥΜΕ ὅμως τώρα καί τήν ἱστόρηση τοῦ Στεφ. Σαράφη, γιά τό τί γίνηκε ὕστερα ἀπὸ τὴ δραματική συζήτηση πού διεξήχθη στὸ γραφεῖο τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἀντιστρατήγου Ἀλ. Ὀθωναίου. Τὴ συζήτηση, κατὰ τὴν ὁποία, σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου» σύστησε στὸν ἐπιτελάρχη του «νὰ πάη μὲ τὸ στόλο καὶ νὰ διευθύνη ἀπὸ ἐκεῖ τὶς ἐπιχειρήσεις» — πρᾶγμα ποὺ καθόλου δὲν θυμᾶται νὰ συνέβη, ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος.

— Διότι· μοῦ ἀπάντησε ὅταν τόν ρώτησα ἀπάνω σέ αὐτή τή λεπτομέρεια, ἀπό τήν στιγμήν καθ' ἥν ἠρνήθην κατηγορηματικῶς πᾶσαν ἀνάμιξίν μου εἰς τό κίνημα, δέν μοῦ ἦτο ἐπιτρεπτόν οὔτε συμβουλάς, ἐπ' αὐτοῦ, οὔτε συστάσεις νά κάμω.

Καί ὁ στρατηγὸς Ἀλ. Ὀθωναῖος πρόσθεσε:

— Οὐδέν περί τοῦ στόλου εἶπον. Ἁπλῶς ηὐχήθην ἐπιτυνίαν καί περιωρίσθην εἰς τήν πρόγνωσιν περί τῆς βεβαίας ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

Συνεχίζοντας, λοιπόν, ὁ Στέφ. Σαράφης τὴν ἱστόρησή του γιὰ τό τί ἀκολούθησε, ἀφοῦ χώρισαν μέ τὸν Χρ. Τσιγάντε, λέγει:

...Κατὰ τὴ μία τὸ μεσημέρι συναντηθήκαμε στὶς στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διός μὲ τοὺς Βλάχο καὶ Κολιαλέξη καὶ συμφωνήσαμε πὼς ὅλα ἦταν ἕτοιμα καὶ πὼς μόλις μοῦ ἀναγγελλόταν ἡ ἐπιχείρηση τοῦ στόλου θὰ εἰδοποιούσα τὸ Ζάνα στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὕστερα θὰ πήγαινα στοῦ Μακρυγιάννη γιὰ τὴν ἐπιχείρηση.

Ὅλο τὸ ἀπόγευμα ἔμεινα στὸ σπίτι μου. Ὁ ἀδελφός μου Εὐριπίδης μοίραρχος τότε, εἶχε σταλῆ στὴν ὑποδιοίκηση χωροφυλακῆς Παραμυθιᾶς καὶ βρισκόταν μὲ φύλλο πορείας στὴν Ἀθήνα σὰν μάρτυρας κατηγορίας στὴ δίκη Ι. Πολυχρονοπούλου κλπ. γιὰ τὴν ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Βενιζέλου. Ἁπλῶς ἤξερε ὅτι θὰ γίνη κίνημα ὅπως καί ὁ ἀδελφός μου θανάσιμος πού ὑπηρετοῦσε στὸ ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Δὲν τούς εἶχε ἀνατεθῆ καμμιὰ ἐντολὴ μιὰ πού δὲν εἶχαν τμήματα. Ὁ μοίραρχος Ἀγγελίδης Γεώργ. καί ὁ ἀστυνομικὸς Γιάννης Πανόπουλος, πού ἦσαν καί οἱ δυό ἐκτός ὑπηρεσίας, εἶχαν ἀναλάβει νὰ ἐπικοινωνήσουν καὶ καλιεργήσουν κατάλληλο κλίμα στὰ σώματα ἀσφαλείας.

Ὁ πατέρας μου καὶ ἡ μητέρα μου δὲν ἤξεραν τίποτα. Πάντως ἡ μητέρα μου κάτι προαισθάνθηκε ἡ κατάλαβε, κάθησε στὸ διάδρομο γιὰ νὰ μὲ δῆ ὅταν θὰ ἔφευγα. Ὅταν ἔβγηκα καὶ εἶδα τὰ μάτια της στηλωμένα πάνω μου, κατάλαβα τὴν κατάστασή της καὶ συγκινήθηκα. «Ποῦ πᾶς τέτοια ὥρα;» θέλοντας νὰ μοῦ πῆ κάτι. «Περίπατο» τῆς λέω, «καί νά μήν ἀνησυχῆς». «Στὸ καλό» μοῦπε κ' ἔφυγα.

Πῆγα στὸ γραφεῖο τοῦ Ι. Σοφιανοπούλου στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας, ποὺ εἶχε ὑπεραστικὸ τηλέφωνο, κατὰ τὶς ἕξη ἡ ὥρα. Ἐκεῖ βρῆκα τὸ Σωτ. Ὁλούλη καὶ τὸ δημοσιογράφοτοῦ «Βήματος» Λευτέρη Κοτσαρίδα. Ἄρχισαν κουβέντα καὶ ἔλεγαν τὶς σκέψεις τους γιὰ ἐνέργεια κατὰ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτὴ εἰδικὰ εἶχε ἀναλάβει ὁ συνταγματάρχης Ὁλούλης Δημ. Ἂν τὰ πράγματα ἐξελίσσονταν εὐνοϊκά καὶ παρουσιαζόνταν δυνατότητες, θὰ ἐπικειροῦσε μὲ ὡρισμένους ἀξιωματικούς καὶ ὁπλισμένους ποὺ ὑπηρετοῦσαν ἐκεῖ στὸ Ὑπουργεῖο νὰ καταλάβη τὸ Ὑπουργεῖο...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες λέει πὼς τὸν Ἑλ. Βενιζέλο «τὸν πῆραν στὸ λαιμό τους οἱ φρουρές τῆς Μακεδονίας». (Στὴ πρώτη σειρὰ πρῶτος ἀπὸ ἀριστερά, ὁ δημοσιογράφος Ἑλ. Κοτσαρίδας τὸν ὁποῖον μνημονεύουν σήμερα στὴν ἱστόρησί τους καί ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες καί ὁ Στ. Σαράφης)

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΑΛΕΞ. ΖΑΝΝΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ ΤΟΥΣ ΣΥΝΩΜΟΤΕΣ

«Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν ἔδειχναν αἰσχρὰ διαγωγὴ»

ΤΙ ΑΚΡΙΒΩΣ ΓΙΝΗΚΕ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

10ον

ΕΚΕΙ, στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας καὶ μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου ρυθμίζονταν —καθὼς ἱστορεῖ ὁ Στέφανος Σαράφης, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.— οἱ τελευταῖες λεπτομέρειες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἦταν δὲ τότε ὁ Γιάννης Σοφιανόπουλος — ποὺ τὸ 1924 ἐπισκέφθηκε, ἀπὸ τοὺς πρώτους, τὴν Σ. Ἕνωση, καὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐμφανιζόταν ὡς σοσιαλιστὴς καὶ ὡς ὀπαδὸς τῆς «γεωπολιτικῆς θεωρίας»— ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγροτικοῦ Κόμματος. Ἑνὸς μικροῦ «δημοκρατικοῦ» κόμματος, ποὺ συνεργαζόταν μὲ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων στὸν «Ἐθνικὸ Συνασπισμό». Μὲ τὴν ἰδιότητα μάλιστα τοῦ ἀρχηγοῦ, ἦρε μέρος στὴ σύσκεψη, τῆς 3ης Ἰουλίου 1933, ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Ἀλέξ. Ζάννα, στὴ Θεσσαλονίκη, καὶ κατὰ τὴν ὁποία —ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Γ. Καφαντάρη— ἀποφασίστηκε ἡ συγκρότηση τῆς «Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», ποὺ θὰ «προστάτευε» τὴν ἀβασίλευτη Δημοκρατία. Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε τὸ ὡχρὸ σκιαγράφημα τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου θὰ πρέπει νὰ ποῦμε, πὼς τὸ Γενάρη τοῦ 1945 ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, διατέλεσε πρόεδρος τῆς «Διασκέψεως τῆς Βάρκιζας», ποὺ ἀμνήστευσε (12 Φεβρουαρίου 1945) τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Δεκεμβριανῆς Ἑλληνοσφαγῆς τοῦ 1944. Πιὸ ὕστερα ὡς ὑπουργὸς πάλι τῶν Ἐξωτερικῶν (22 Νοεμβρίου 1945—29 Ἰανουαρίου 1946) στὴν κυβέρνηση τοῦ Θεμ. Σοφούλη ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα στὴν πρώτη διάσκεψη τοῦ «Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν» στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο. Ἐκεῖ ἀπολύθηκε τηλεγραφικὰ ἀπὸ ὑπουργός, γιατὶ ὑποστήριξε, στὴ γενικὴ συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε., ἀπόψεις ἀντίθετες πρὸς τὶς ἐπίσημες ἑλληνικές, ποὺ ἀφοροῦσαν στὴ θέση ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρῃ ἡ κυβέρνηση τῆς χώρας μας ἀπάνω στὴ ρωσικὴ πρόταση τὴν σχετικὴ μὲ τὴν παρουσία τῶν Ἄγγλων στὴν Ἑλλάδα. Ὑποστήριξε, δηλαδή, τὴν κομμουνιστικὴ ἐπιδίωξη «νὰ φύγουνε οἱ Ἄγγλοι»! Τὸ 1951 ὁ Γιάννης Σοφιανόπουλος πέθανε, ἀφοῦ προηγούμενα —στὶς ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου 1950— σέ συνεργασία μὲ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα σύμπηξε τὴν «Δημοκρατικὴ Παράταξη».

ΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΙΩ. ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΟ γραφεῖο, λοιπόν, τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου εἶχε στήσει τὸ τελευταῖο του στρατηγεῖο ὁ Στέφ. Σαράφης. Καὶ ἐκεῖ περίμενε τὰ νεώτερα, γιὰ νὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς τὶς ὕστατες ὁδηγίες. Συγκεκριμένα δὲ θὰ λάμβανε πληροφορίες γιὰ τὸ μεγάλο ἐγχείρημα τῆς ἁρπαγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ποὺ τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσῃ —καὶ ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἔκβαση ποὺ θὰ εἶχε ἡ «πολεμικὴ ἐπιχείρηση» τοῦ Περάματος καὶ τοῦ ναυστάθμου, θὰ ἐξαρτιόταν καὶ ἡ δράση μέσα στὰς Ἀθήνας, καὶ ἡ ἐκρηξη τοῦ κινήματος στὴ Θεσσαλονίκη. Ἄλλο τώρα ἂν ἐκεῖ ἀπάνω, στὴ συμπρωτεύουσα, τὰ πράγματα τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» εἶχαν πάρει δυσάρεστη τροπή, ὥστε, στὸ τέλος, νὰ μὴ ἐκραγῇ στὴ Θεσσαλονίκη τὸ κίνημα. Ξέσπασε μονάχα, καὶ τότε ἀμέσως καὶ ὕστερα, μιὰ ἄγρια ἐνδοπαρατάξιακὴ ρήξη γιὰ τὸ «ποιὸς φταίει». Καὶ ἀργότερα ἡ ρῆξη αὐτὴ γενικεύτηκε, γιατὶ ὁ ἕνας ἐρριχνε τὶς εὐθύνες, γιὰ τὶς διάφορες ἀστοχίες ποὺ σημειώθηκαν, στὸν ἄλλο. (Ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀναζήτησε, σὲ λίγο, «φταίχτες», καί μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. «Φταίχτες» ποὺ τὸν προόδωσαν).

Νὰ ὅμως τί ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης:

> ... Ὅπως μιλούσαμε (στὸ γραφεῖο τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου), κτύπησε τὸ τηλέφωνο. Πῆρα τὸ ἀκουστικὸ καὶ ἄκουσα τὸ Γιάννη Τσιγάντε νὰ μοῦ λέει: «Ἡ ἐπιχείρηση τοῦ στόλου πάει καλά, ὅπως μᾶς εἶ δοποίησαν σύμφωνα μὲ τὸ σύνθημα ποὺ εἴχαμε. Θὰ τηλεφωνήσω τοῦ Ψαρροῦ στὴ Βέροια καὶ θὰ φύγω γιὰ τὴ σχολή». «Καλὴ ἐπιτυχία» τοῦ λέω. «Κι' ἐγὼ θὰ τηλεφωνήσω τοῦ Ζάννα καὶ θὰ φύγω γιὰ τὸ τάγμα».
>
> Πραγματικὰ σὲ λίγα λεπτὰ εἶχα τὸν Ἀλέκο Ζάννα στὸ τηλέφωνο καὶ μὲ τὸ συνθηματικὸ ὄνομα Γεώργης τοῦ ἀνήγγειλα τὴν καλὴ ἔναρξη στὸ στόλο καὶ ὅτι θἄφευγα ἀμέσως γιὰ τὸ τάγμα. Ζήτησα δὲ νὰ τραβήξουν ἀμέσως μπροστὰ καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν ἀμέσως στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Ζάννας μοῦ εἶπε πὼς στὴ Θεσσαλονίκη ἔγιναν κάτι παρεξηγήσεις. Ὁ Σφέτσος τοὺς εἶπε πὼς τὸ κίνημα ἀναβλήθηκε καὶ ἔτσι δὲν ἔγινε ἡ σχετικὴ προετοιμασία. Ἀπάντησα πὼς δὲν ὑπάρχει καιρὸς γιὰ συζήτηση, ὅτι ἡ δουλειὰ ἄρχισε στὸ στόλο καὶ σὲ λίγα λεπτὰ θ' ἀρχίσει καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ πρέπει νὰ ἐξασκήσει ὅλη τὴν ἐπιρροή του γιὰ νὰ κινηθεῖ ἡ Θεσσαλονίκη. «Θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ» ἀπάντησε...

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΖΑΝΝΑ

ΤΡΕΙΣ φορές,καθὼς ἔχουμε δῆ στὴν «πορεία πρὸς τὸ κίνημα τοῦ 1935», ἄλλαξε γνώμη, στὶς 28 τοῦ Φλεβάρη 1935, ὁ Στέφ. Σαράφης. Τρεῖς φορὲς εἶπε στὸν τότε λοχαγὸ καὶ ὕστερα στρατηγὸ Θωμᾶ Σφέτσο, πὼς θὰ πάη μαζί του στὴν Θεσσαλονίκη καὶ τρεῖς φορὲς ἀρνήθηκε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσή του. Ὣς που, στὸ τέλος, τὴν νύχτα τῆς Παραμονῆς τοῦ κινήματος, τοῦ δήλωσε, ἐκεῖ στὸ σταθμὸ τῆς Λαρίσης, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ πάη, γιατὶ πρέπει νὰ μείνη στὰς Ἀθήνας, ἀφοῦ «τὸ ζητοῦν οἱ ναυτικοί». Ἔτσι ὁ Στέφ. Σαράφης ξεγέλασε τὸν Θωμᾶ Σφέτσο, καὶ βεβαιώνοντάς τον πὼς θὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ ὁλιγοήμερη ἀναβολὴ τοῦ κινήματος, τὸν ἄφησε νὰ φύγῃ μόνος. Τοῦ πρόσθεσε ὅμως ὅτι τὸ πρωὶ θὰ τοῦ τηλεφωνοῦσε τὶς νεώτερες ἐξελίξεις —καὶ πὼς ἂν δὲν τοῦ τηλεφωνοῦσε μέχρι μιὰ ὡρισμένη ὥρα τοῦτο θὰ σήμαινε ὅτι ἐπιτεύχθηκε ἡ ἀναβολή. Μὰ αὐτὰ καὶ τὸ τί γίνηκε στὴ Θεσσαλονίκη θὰ τὰ ἀκούσουμε, στὴ συνέχειά μας, ἱστορημένα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θωμᾶ Σφέτσο.

Τώρα πρέπει νὰ ἀκούσουμε ἐκείνον, στὸν ὁποῖο τηλεφώνησε ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου ὁ Στέφ. Σαράφης. Αὐτὸν ποὺ βρισκόταν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σύρματος —στὴ Θεσσαλονίκη: Τὸν ἔμπιστο καὶ στενώτατο συνεργάτη καὶ προσωπικὸ φίλο τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα:

> ...Στὶς 27 Φεβρουαρίου 1935 ἱστορεῖ ὁ Ἀλεξ. Ζάννας, πῆρα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν ταγματάρχη Νότη Γερακάρη, ποὺ μοῦ ἔλεγε πὼς ὅλα θὰ εἶναι ἕτοιμα γιὰ τὴν 1ην Μαρτίου.
>
> Δὲν ἤμουν πλέον μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀθηνῶν, οὔτε εἶχα ἐλθει σὲ καμμιὰ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἐπιτροπῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Γερακάρης, μὲ τὸν ὁποῖον συνδεόμουν πολύ, μοῦ διεβίβασε αὐτὴν τὴν πληροφορίαν φιλικά. Ἐπειδὴ δὲν εἶχα ἐπαφὴ μὲ τὴν ὀργάνωσι τῆς Θεσσαλονίκης δὲν τὴν μετέδωκα σὲ κανένα. Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωί, 1η Μαρτίου, ἔφθασε ὁ ἀδελφός μου Κώστας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἦλθε κατ' εὐθεῖαν σπίτι μου, γιὰ νὰ μοῦ ἀνακοινώσῃ ὅτι πράγματι ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐπρόκειτο νὰ ἐκραγῇ τὸ κίνημα καὶ ὅτι ἔφθασε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁ Θωμᾶς Σφέτσος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε σχετικὲς ὁδηγίες, διότι ὁ Σαράφης, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ φθάσῃ στὴ Θεσσαλονίκη, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι παρηκολουθεῖτο ἀπεφάσισε τὴν τελευταία στιγμὴ νὰ μὴν ἔλθῃ αὐτοπροσώπως. Ὅλα αὐτὰ μοῦ φάνηκαν κομμάτι παράξενα διότι μολονότι δὲν ἤμουν μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἤμουν βέβαιος πὼς τόσον ὁ Σαράφης ὅσο καὶ ὁ Κολιαλέξης θὰ μὲ κρατοῦσαν ὁπωσδήποτε ἐνήμερο τῆς καταστάσεως.
>
> Μόλις κατέβηκα στὸ γραφεῖο μου, ἔφθασε ὁ ἀείμνηστος ἀντισμήναρχος ἐ.ἀ. Δημητριάδης, γιὰ νὰ μὲ παρακαλέσῃ ἐκ μέρους τοῦ Σφέτσου, τὸν ὁποῖον προσωπικῶς δὲν ἐγνώριζα, νὰ τηλεφωνήσω στὸν συνταγματάρχη Σαράφη νὰ ἀναβληθῇ τὸ κίνημα, διότι ἡ Θεσσαλονίκη δὲν ἦταν ἕτοιμη. Παρακάλεσα τὸν Δημητριάδη νὰ πῇ ἀμέσως στὸν Σφέτσο ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω καμμὶαν σχέσιν μὲ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπή, οὔτε μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ Θεσσαλονίκης καὶ ἑπομένως ἀδυνατῶ νὰ διαβιβάσω μιὰ τέτοια σύστασι, ἀφοῦ δὲν γνωρίζω πόθεν προῆλθε ἡ ἀπόφασις αὐτή, οὔτε ἐπὶ ποίων στοιχείων βασίζεται. Αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, αὐτὸς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἔχει τὰ μέσα νὰ τηλεγραφήσῃ ἢ νὰ τηλεφωνήσῃ στὰς Ἀθήνας καὶ ἀπορῶ πῶς ἀποτείνεται σ' ἐμένα, ἀφοῦ οὔτε προσωπικῶς τὸν γνωρίζω, οὔτε καμμιὰ σχέσι μαζί του ἔχω. Ὁ Δημητριάδης διεβίβασε αὐτὰ πρὸς τὸν Σφέτσο, τὸ μεσημέρι ὅμως τῆς ἰδίας ἡμέρας —ὥρα 12.30 νομίζω— ἔφθασε στὸ γραφεῖο μου καὶ δεύτερος ἀπεσταλμένος τοῦ Σφέτσου, ὁ λοχαγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Βαφόπουλος, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε ὅτι τὸ πρωί, μόλις ἔφθασεν ὁ Σφέτσος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πῆγε κατ' εὐθείαν στὸ σπίτι τοῦ Βώκου, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὅπου συνῆλθαν σὲ συνεδρίασι οἱ στρατηγοὶ Μανοῦσος καὶ Σπανόπουλος, ὁ ταγματάρχης Ἀμούτζας ἐκ μέρους τῆς φρουρᾶς Σερρῶν, ὁ ταγματάρχης Βασιλακόπουλος ἐκ μέρους τῆς φρουρᾶς Βεροίας, καὶ ὅτι κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσουν τὴν ἀναβολὴ τοῦ κινήματος διότι ἐνεκα μεταθέσεως δύο λοχαγῶν δὲν εἶχαν πεποίθησι σὲ ἕνα τάγμα τοῦ 50ου συν)τος. Καὶ μὲ παρακαλοῦσε ἐκ μέρους τοῦ Σφέτσου καὶ πάλι, νὰ διαβιβάσω αὐτὴ τὴν πληροφορία ἐπειγόντως στὰς Ἀθήνας. Ἐπανέλαβα στὸν Βαφόπουλο τὰ ἴδια ποὺ εἶχα πῆ καὶ στὸν Δημητριάδη καὶ ἀρνήθηκα ἀπολύτως νὰ ἀναμιχθῶ σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμουν ἀπολύτως ξένος. Παρακάλεσα δὲ τὸν Βαφόπουλο νὰ μιλήσῃ ἄνευ περιστροφῶν στὸν Σφέτσο καὶ νὰ τοῦ πῇ ἐκ μέρους μου ὅτι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετατοπίζῃ εὐθῦνες ποὺ τοῦ ἀνήκουν ἐξ ὁλοκλήρου.
>
> Μετὰ τὴν ἀποχώρησι τοῦ Βαφόπουλου σκέφθηκα πὼς παρ' ὅλα αὐτὰ καλὸν θὰ ἦταν νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὰς Ἀθήνας, διότι ἀφοῦ αὐτοὶ διέταξαν τὴν ἀναβολὴν ὀρθὸν θὰ ἦτο οἱ ἐν Ἀθήναις νὰ λάβουν γνῶσιν, ἔστω καὶ ἀπὸ μένα ποὺ δὲν εἶχα καμμιὰ εὐθύνη. Ζήτησα λοιπὸν ἀμέσως στὸ τηλέφωνο πρῶτα τὸν ναύαρχον Κολιαλέξην, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἦταν ἐκεῖ, καὶ ἔπειτα τὸν συνταγματάρχην Σαράφη, τὸν ὁποῖον ἐπίσης δὲν κατώρθωσα νὰ βρῶ στὸ γραφεῖον του. Τὸ ἀπόγευμα στὸ γραφεῖο μου ἔμαθα πρῶτα, κατὰ τὶς 4,πὼς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Σφέτσο ἡ διαταγὴ τῆς ἀναβολῆς τοῦ κινήματος. Ὕστερα, κατὰ τὶς 6 τὸ ἀπόγευμα, ἐνῶ συνωμιλοῦσα μὲ τοὺς ἐν ἐν ἀποστρατείᾳ ἀξιωματικοὺς Σωτ. Χατζηζαφειρίου, Ἰωάννην Χατζηκαμάρην καὶ τὸν δικηγόρον Ἀλέξ Κοντούδην ἔφθασε ἀσθμαίνων ὁ συνταγματάρχης ἐ.ἀ. Παπαχριστοδούλου, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Σφέτσο ποὺ πρώτη φορὰ ἐγνώριζα...

ΕΤΣΙ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας βρέθηκε «ἐνώπιος ἐνωπίῳ» μὲ τὸν τότε λοχαγὸ Θωμᾶ Σφέτσο.

Καὶ ὁ ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου συνεχίζει:

> ... Ὁ Σφέτσος ἦταν κάθιδρος μὲ τὸ πρόσωπο ἀλλοιωμένο ἀπὸ ἀγωνία καὶ φόβο. Μοῦ εἶπε ὅτι διέταξαν τὴν ἀναβολή, κατόπιν ἀποφάσεως ποὺ ἔλαβον τὸ πρωῒ στὴν συνεδρίασι ποὺ εἶχαν καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὰς Ἀθήνας. Ἀναγκάσθηκα τότε ἐνώπιον ὅλων αὐτῶν τῶν κυρίων νὰ τοῦ μιλήσω πολὺ σκληρά. Τοῦ εἶπα ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔκαναν ἦταν ἔγκλημα. Δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ λάβουν ἀπόφασιν πρὶν νὰ ἀναφερθοῦν στὰς Ἀθήνας, διότι τώρα οἱ ἐν Ἀθήναις συνάδελφοί του θὰ ἐκτεθοῦν, ἡ ἐπανάστασις θὰ ἐκδηλωθῇ ἐκεῖ, ἐνῶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη θὰ μείνουν ἀμέτοχες καὶ τελικῶς τὸ κίνημα εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀποτύχῃ. Τόσος ὅμως ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ποὺ εἶχε κυριεύσει τὸν Σφέτσο, ὥστε δὲν ἦταν εἰς θέσιν κἂν νὰ συζητήσῃ. Τὸν ρώτησα ἂν τὴν διαταγὴ τῆς ἀναβολῆς τὴν εἶχε διαβιβάσει στὰ συντάγματα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ στὶς φρουρὲς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Μοῦ εἶπε ὅτι ὅλοι ἔχουν γνῶσι τῆς ἀναβολῆς ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἀναγκάσθηκα τότε νὰ τοῦ μιλήσω ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια, ἀλλὰ συνάμα πῆρα καὶ πρωτοβουλία, μὲ τὴν ἐλπίδα ὁπωσδήποτε νὰ διορθώσω τὴν κατάστασι. Στὸν δικηγόρο Κοντούδη ἀνέθεσα νὰ τηλεφωνήσῃ στὴν Καβάλα πρὸς τοὺς Μπουρδάρα καὶ Μπακιρτζῆ καὶ νὰ τοὺς πῇ τὴν ἀλήθεια, ὅτι τὸ κίνημα θὰ γίνῃ στὴν Ἀθήνα ὅπως εἶχε ἀποφασισθῇ, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς ἀναβολῆς δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Θεσσαλονίκης χωρὶς νὰ λάβουν γνῶσιν αἱ Ἀθῆναι, καὶ ἑπομένως τὸ κίνημα θὰ ἐκδηλωθῇ ἐκεῖ καὶ νὰ τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των. Ἐπίσης τὰ αὐτὰ ἐτηλεφώνησα καὶ πρὸς τὸν συνταγματάρχη Δ. Ψαρρὸ στὴ Βέροια. Παρακάλεσα τὸν Χατζηζαφειρίου νὰ ἀνακοινώσῃ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τοὺς διοικητὰς τμημάτων Θεσσαλονίκης ποὺ ἦταν ἐν γνώσει τοῦ κινήματος. Παρακάλεσα ἐπίσης τὸν λοχαγὸ Βαφάπουλο νὰ πάῃ μὲ αὐτοκίνητο ἀμέσως στὶς Σέρρες, διότι ἦταν δύσκολο νὰ συ-ενεννοηθοῦμε τηλεφωνικῶς. Ἐγὼ δὲ ὁ ἴδιος ζήτησα ἀμέσως στὸ τηλέφωνο τὸν συνταγματάρχη Σαράφη, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπέτυχα στὸ γραφεῖο τοῦ Σοφιανοπούλου. Ὁ Σαράφης πρὶν ἀκόμη προφθάσω νὰ τοῦ μιλήσω, μοῦ εἶπε: «Γειά σου Ἀλέκο! Σὲ πέντε - δέκα λεπτὰ ἀρχίζει τὸ πανηγύρι. Ἐσεῖς πῶς τὰ πᾶτε;». «Ἐδῶ», τοῦ εἶπα, «εἶνοι πλήρης θαλασσοποίησις. Ὁ Σφέτσος μὲ τὴν παρέα του ἀπεφάσισαν νὰ ἀναβάλουν τὸ γλέντι γιὰ ἄλλη μέρα καὶ τηλεγράφησε σχετικὰ σὲ ὅλους τοὺς φίλους μας». «Μὴ μιλᾶς περισσότερα», μοῦ λέει, «προσπάθησε νὰ τὰ διορθώσῃς ὁπωσδήποτε τὰ πράγματα, τὸ πανηγύρι δὲν μπορεῖ νὰ ἀναβληθῇ. Σοῦ λέω σὲ 5—10 λεπτὰ θ' ἀρχίσῃ. Γειά σου». Καὶ ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο.

"ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΚΑΜΩ,,

ΚΑΙ ὁ Ἀλέξ. Ζάννας τελειώνει τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

> ... Περισσότερο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἔκαμα δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κάμω. Σὲ λίγο ἐπέστρεψε ὁ Κοντούδης γιὰ νὰ μοῦ πῇ ὅτι τηλεφώνησε τόσο στὴν Καβάλα ὅσο καὶ στὴ Βέροια. Ἀργὰ τὴ νύκτα ἤλθε νὰ μὲ βρῇ ὁ Χατζηζαφειρίου ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν κατάστασι. Ἡ φρουρὰ Θεσσαλονίκης μὲ τὴν διαταγὴ τῆς ἀναβολῆς ποὺ εἶχε λάβει ἦταν ἀδύνατον νὰ κινηθῇ ἀμέσως. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν ἔδειχναν αἰσχρὰ διαγωγή, ἔχοντας ὡς πρόσχημα τὴν διαταγὴ τῆς ἀναβολῆς. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς προσπαθοῦσαν νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ τὸ ἀλλοθί. Ὁ καημένος ὁ Χατζηζαφειρίου, παρ' ὅλη τὴν ἀπελπισία ποὺ εἶχε δεῖ ἐδίστασε καὶ τὸ πρωῒ ἀκόμη νὰ προσπαθῇ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασι. Στὶς 6.30 τὸ πρωῒ πῆρα τηλεφώνημα τοῦ βουλευτοῦ Βεροίας Παπαδάκη πὼς ἔφθασε ἀπὸ τὴν Βέροια καὶ ἦταν ἀνάγκη νὰ μὲ ἰδῇ. Τοῦ εἶπα νὰ μὲ περιμένῃ στὸ γραφεῖο μου. Κατέβηκα ἀμέσως καὶ τοῦ εἶπα τὰ διατρέξαντα, τὴν ἔκρηξι τοῦ κινήματος στὰς Ἀθήνας, ποὺ τὴν εἶχαμε μάθει ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ ἀπὸ ἕναν ὑπάλληλο τοῦ ταχυδρομείου ὁ ὁποῖος μοῦ καθιστοῦσε γνωστὰ τὰ τηλεγραφήματα ποὺ ἔφθαναν στὴ Γενικὴ Διοίκησι. Τοῦ εἶπα μὲ δυὸ λόγια τὴν κατάστασι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν ἔπεισα νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως στὴ Βέροια, διότι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ κινδυνεύει νὰ συλληφθῇ. Εὐτυχῶς μὲ ἄκουσε καὶ ἔφυγε ἀμέσως.
>
> Ὑστερα ἀπὸ 10 λεπτὰ ἦρθαν δύο ἀξιωματικοὶ τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας γιὰ νὰ μὲ συλλάβουν. Ἀφοῦ πρῶτα μὲ ὡδήγησαν στὴν Εἰδικὴ Ἀσφάλεια, ὅπου βρῆκα καὶ τοὺς συναδέλφους βουλευτὰς Δίγκα, Λεβαντῆ, Μπιράκη καὶ ἄλλους, μᾶς ὡδήγησαν στὸ Β΄ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο, στὴ Βίλλα Ἀλατίνι, δηλαδή, ὅπου τόσον οἱ ἰατροὶ ὅσον καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μᾶς ἐδέχθησαν εὐγενέστατα κατόπιν διαταγῆς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ Παναγιωτάκου καὶ μᾶς ἐγκατέστησαν στὸν ἄνω ὄροφο, ὅπου μᾶς ἔδωκαν καθαρὰ κρεβάτια καὶ μᾶς ἔκαναν πολλὲς περιποιήσεις. Μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς τὸ κίνημα δὲν εἶχε ἀποτύχει. Ἐὰν δὲν γινόταν ἡ ἀναβολή, ἡ ἐπιτυχία θὰ ἦταν πλήρης. Καὶ ἂν ὁ στόλος, ἀντὶ νὰ πάη στὴν Κρήτη ἐρχόταν στὴ Θεσσαλονίκη, ἐπίσης ἡ ἐπιτυχία θὰ ἦταν ἐξασφαλισμένη. Ὅλοι οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ ἦταν ἕτοιμοι. Ἡ διαταγὴ τῆς ἀναβολῆς τοὺς εἶχε ἀναστατώσει. Ἤλπιζαν νὰ διορθώσουν τὴν κατάστασι μὲ τὴν ἄφιξι τοῦ στόλου καὶ νὰ ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν πρωτοβουλίαν δράσεως...

Ἔτσι ἄδοξα τέλειωσε, πρὶν κἂν ἀρχίσῃ, ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας» στὴ Θεσσαλονίκη. Μὰ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀκουσθοῦν μονάχα οἱ ἱστορήσεις τῶν Στέφ. Σαράφη καὶ Ἀλέξ. Ζάννα, γιὰ ὅσα ἔγιναν ἢ δὲν ἔγιναν στὴν συμπρωτεύουσα. Ἔχει καὶ ὁ Θωμᾶς Σφέτσος τὶς ἀπόψεις του. Καὶ αὐτὲς θὰ ἀκούσουμε αὔριο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Λογαριασμοὶ χωρὶς τοὺς ξενοδόχους.. — Διευκρινήσεις τοῦ ἀντιστρατήγου Λεωνίδα Σπαῆ. — Γιατὶ οἱ βενιζελικοὶ διοικηταὶ τῶν συνταγμάτων δὲν ἤθελαν τὸ κίνημα. — Ἐθνικῶς ἀσύμφορο καὶ ἐπικίνδυνο. — Ὁ στρατηγὸς Θ. Σφέτσος ἀπαντᾶ στοὺς Ἀλέξ. Ζάνναν καὶ Στέφ. Σαράφην. — «Αὐτὸ εἶναι ἔγκλημα». — Οἱ δραματικὲς ὧρες τῆς Θεσσαλονίκης. — Φταίει ὁ Σαράφης καὶ τὸ κακὸ σχέδιο. —«Ἀδράνεια ἀδιαφορία ἢ ἐσκεμμένη κακὴ πρόθεση τῶν ἐντεταλμένων».

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΘΩΜΑΣ ΣΦΕΤΣΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Γιατὶ ἀστόχησεν ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος

«ΑΔΡΑΝΕΙΑ, ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΚΗ ΠΡΟΘΕΣΙΣ»

11ον

ΡΩΤΙΕΤΑΙ κανεὶς ἂν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀκουσθῇ δριμύτερο κατηγορητήριο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἀπαγγέλθηκε ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα, γιὰ τοὺς «φταίχτες» τῆς Θεσσαλονίκης. Γιὰ κείνους ποὺ εἴτε μὲ πράξεις, εἴτε μὲ παραλείψεις, συντελέσανε στὸ νὰ μὴ ξεσπάσῃ καὶ στὴ συμπρωτεύουσα ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Βέβαια καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε θεωρήσει δύσκολο τὸ ἐπαναστατικὸ ἐγχείρημα γιὰ τὴν πόλι τοῦ Θερμαϊκοῦ. Καὶ στὶς τόσο αἰσιόδοξες προβλέψεις του, ποὺ διαλαμβάνονταν στὸ γράμμα τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, τὴν ἐξαιροῦσε. Τόνιζε ὅμως πὼς: «Ἐὰν ὁ στόλος κινηθῇ, ἐντὸς 36 ὡρῶν θὰ ἔχουν συγκεντρωθῇ πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης 4—5 συντάγματα πεζικοῦ, ἕνα σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἀπροσδιόριστος ἀριθμὸς πυροβολαρχιῶν». Καὶ πρόσθετε ὅτι: «Ἐὰν καὶ ὁ στόλος καταπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ἀντίστασις ἐκ μέρους τῆς φρουρᾶς εἶναι ἀπίθανος, καὶ ἂν προβληθῇ θὰ συντριβῇ αὐθημερόν». Γιὰ νὰ τονώσῃ δὲ τοὺς συνωμότες καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ τὴν πεποίθηση γιὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβαση τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα», ἔλεγε, πὼς στὴν περίπτωση αὐτή, γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ κινήματος, «οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία». Δὲν φανταζόταν ποτὲ ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς πὼς θὰ ἐρχόταν στιγμὴ ποὺ ὁ φίλτατός του Ἀλ. Ζάννας θὰ ἔγραφε τὴ φοβερὴ φράση ὅτι «οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν ἔδειχναν (στὶς κρίσιμες ὧρες) αἰσχρὰ διαγωγή». Ἀλλὰ οὔτε πὼς καὶ ὁ ἴδιος θὰ δήλωνε, καὶ μάλιστα σὲ ἀγγλικὴ ἐφημερίδα —ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω— ὅτι τὸν πρόδωσε ὁ πιὸ πολύτιμος σύμαχός του!

— Οἱ λογαριασμοί διά τά συντάγματα πεζικοῦ καί ἱππικοῦ μοῦ ἔλεγε ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς, ἐγένοντο χωρίς τούς ξενοδόχους, οἱ ὁποῖοι διά τήν προκειμένην περίπτωσιν, ἦσαν οἱ διοικηταί των.

ΓΙΑΤΙ ΑΣΤΟΧΗΣΕ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΚΑΙ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα συνέχισε:

— Σᾶς τό ἔχω εἰπῆ καί ἄλλοτε. Ὅλοι σχεδόν οἱ διοικηταί τῶν μακεδονικῶν συνταγμάτων ἦσαν γνησιώτατοι δημοκρατικοί καί βενιζελικωτάτων φρονημάτων. Ὅλοι των ἐμαίνοντο διά τήν δολοφονικήν ἀπόπειραν κατά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀλλά οὐδείς ἐξ αὐτῶν ἐπίστευεν ὅτι μία ἐπανάστασις καί ἕνα αἱματοκύλισμα τοῦ τόπου, θά ἀπετέλει τόν καλύτερον τρόπον διά τιμωρίαν ἤ ἐκδίκησιν τῶν οἰωνδήποτε ἐνόχων τοῦ ἐγκλήματος τῆς λεωφόρου Κηφισίας. Δεδομένου δέ ὅτι τό καθεστώς τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας δέν διέτρεχε τότε, οὐδέ τόν ἐλάχιστον κίνδυνον — ἐφ' ὅσον ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ἀξιωματικῶν ἦτο προσηλωμένη εἰς τό πολίτευμα, ὡς τοῦτο ὑφίστατο — κανείς δέν διετίθετο νά ρίψῃ τήν χώραν εἰς μίαν πολλαπλῶς λίαν ἐπικίνδυνον περιπέτειαν.

Δι' ὅλους αὐτούς τούς λόγους οἱ νουνεχεῖς δημοκρατικοί ἀξιωματικοί ἀπέκρουον πᾶσαν ἐπαναστατικήν ἰδέαν, καί δέν ἔτρεφον οὐδεμίαν συμπάθειαν πρός τήν κίνησιν τῶν «νεοτούρκων», οἵτινες εἰργάζοντο δι' ἑαυτούς καί μόνον — καί, πάντως, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον διά τόν Ἐλ. Βενιζέλον. Τόν Κρῆτα πολιτικόν τόν ἔβλεπον ὡς ὄργανόν των, ὡς στοιχεῖον πρός ἐκμετάλλευσιν. Ἄλλο ἐάν ἐκεῖνος δέν εἶχε ἀντιληφθῇ τήν πραγματικότητα, καί, ἐκκινῶν ἐκ τοῦ ἰδίου του πάθους, δέν ἠδύνατο νά ἴδῃ, τήν ἀλήθειαν.

Τό ἐθνικῶς ἐπιζήμιον τοῦ κινήματος οὐδενός τήν σκέψιν διέφευγε. Οἱ δημοκρατικοί ἀξιωματικοί ἦσαν ὑπέρ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ κινήματος. Καί ἐθεώρουν βέβαιον ὅτι θά ἐπήρχετο ἡ ποθητή δικαίωσις ἄνευ ἐμφυλίου ρήξεως.

Ἰδού διατί ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἠστόχησεν εἰς τάς προβλέψεις του, τάς διαλαμβανομένας εἰς τήν πρός τήν τριμελῆ ἐπαναστατικήν ἐπιτροπήν, ἐπιστολήν τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935. Καί ἰδού διατί οὐδέν σύνταγμα ἐκινήθη διά νά καταλάβῃ τήν Θεσσαλονίκην. Οὔτε ὁ παλαιός ἀξιωματικός τῆς Ἀμύνης καί ἐπιτελάρχης τῆς μεραρχίας Κομοτηνῆς ἀντισυνταγματάρχης Ρογγόπουλος συνεκινήθη ἀπό τό ἐπαναστατικόν κήρυγμα τοῦ Στέφ. Σαράφη οὔτε ὁ μέραρχος τῆς Κομοτηνῆς καί ἐξάδελφος τοῦ Ν. Πλαστήρα στρατηγός Κωτούλας. Δέν γνωρίζω ποίος ἐπληροφόρησε τόν Ἐλ. Βενιζέλον ὅτι αἱ φρουραί τῆς Μακεδονίας «θά ὑπακούσουν εἰς τό σύνθημα τῆς ἐπιτροπῆς». Ὅ,τι δέ ἐσημειώθη μέ τούς προμνησθέντας δύο βενιζελικωτάτους ἀξιωματικούς, συνέβη καί μέ τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Δράμας, Στέλιον Ρογκάκον, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Ξάνθης Κωνσταντῖνον Βεντήρην, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Σερρῶν Σίμον Βλάχον — ὁ ὁποῖος ἦτο δύο μόλις βήματα ἀπό τήν Θεσσαλονίκην — τόν διοικητήν τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ Σερρῶν Δημήτριον Ἀναγνωστόπουλον, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Βεροίας Σόλωνα Καφάτον, τόν διοικητήν τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ Βεροίας Κωνστ. Ξύδην, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Φλωρίνης Γεώργιον Δρομάζον, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Κιλκίς Κωνστ. Μακρῆν — ὁ ὁποῖος ἐπίσης εὑρίσκετο ἐγγύτατα τῆς Θεσσαλονίκης — τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Κοζάνης Γρηγόριον Χονδρόν, τόν διοικητήν τοῦ συντάγματος Ἰωαννίνων Ἀλέξανδρον Παπαβασιλείου καί τόσους ἄλλους.

Μήπως ὅλοι αὐτοί δέν ἦσαν γνησίως δημοκρατικοί καί πιστοί θεράποντες τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας; Διατί ὅμως καί ἐναντίον ποίου νά ἐπαναστατήσουν; Κατά τοῦ καθεστῶτος τό ὁποῖον ἦτο τῆς ἀρεσκείας των καί εἰς τό ὁποῖον οἱ ἴδιοι ἀκλονήτως ἐπίστευον; Ἠσθάνοντο δέ οἱ πάντες, αὐτό τό ὁποῖον ὁ στρατηγός Ἀλ. Ὀθωναῖος, ὁ Κορυφαῖος τότε τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν ἡγετῶν, εἶχεν ἐγκαίρως ἐπισημάνει καί πρός αὐτόν τοῦτον τόν Ἐλ Βενιζέλον: "Ὅτι ἀποτυγχάνοντος τοῦ κινήματος, τό τέλος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας ἦτο βέβαιον καί ἡ βασιλική παλινόρθωσις ἐξησφαλισμένη. Δέν ἔβλεπαν, συνεπῶς, «αἰσχρὰν διαγωγήν» οἱ ἀξιωματικοί τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν. Ἁπλῶς δέν ἤθελον τόν θάνατον τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Δημοκρατίας.

(Συνέβη, δηλαδή, καὶ τότε, ὅ,τι στὶς ἡμέρες μας μὲ τὸν ΑΣΠΙΔΑ. Οἱ «κατέχοντες» συνωμότησαν κατὰ τῆς ἐξουσίας ποὺ οἱ ἴδιοι «κατεῖχαν». Καὶ τοῦτο γιατὶ ὅπως καὶ τότε, ἔτσι καὶ τώρα, ὑπῆρχαν οἱ ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες ποὺ ἡ μιὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐξοντώσῃ τὴν ἄλλη).

Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ Θ. ΣΦΕΤΣΟΥ

ΝΑ, ΛΟΙΠΟΝ, γιατί, στὸ βάθος, ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν» δὲν εἶχε τὴν ἀνταπόκριση ποὺ περίμενε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὄχι μονάχα μέσα στὴ Θεσσαλονίκη, μὰ καὶ στὶς ἄλλες μακεδονικὲς φρουρές. ("Ἄλλο τὶ ἔγινε, καθὼς θὰ δοῦμε, στὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ, στὴν Καβάλα, προσωπικὰ μὲ τὸν ἀντιστράτηγο Δημήτριο Καμμένο). Καὶ νὰ γιατὶ ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος, ἱστορώντας τὴν ἄποψή του ρίχνει τὶς μεγαλύτερες εὐθῦνες στὸν Στέφ. Σαράφη.

Ἀλλὰ ἂς ἀκούσουμε τὴν ἄποψη τοῦ ἴδιου τοῦ Θωμᾶ Σφέτσου, ποὺ δίνει ἀπάντηση καὶ στὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ στὴν ἱστόρηση τοῦ Ἀλέξ. Ζάννα:

...Τό πρωΐ τῆς 1ης Μαρτίου βρῆκα στό σπίτι μου συγκεντρωμένους τούς ἀξιωματικούς-συνδέσμους καί τούς ἀνεκοίνωσα τά τῆς τελευταίας συνομιλίας μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην. Τούς εἶπα νά ἀναμένουν ἐκεῖ, ἐγώ δέ μετέβην εἰς τοῦ στρατηγοῦ Βώκου καί εἰς τοῦ δικηγόρου Νάλτσα. ὅπου ὤφειλε νά μοί τηλεφωνήσῃ συνθηματικῶς ὁ Σαράφης, ἐάν κατώρθωνε νά ἐξασφαλίσῃ τήν ἀναβολήν. Οὐδείς εἶχε λάβει τηλεφώνημα ἀπό τάς Ἀθήνας μέχρι καί πέραν τῆς 9.30 ὥρας. Ἑπομένως, σύμφωνα μέ τήν ρητήν συμφωνίαν πού εἶχα μέ τόν Σαράφην ἐπετεύχθη ἡ ἀναβολή. Τήν 10ην ὥραν συνθηματικῶς ἐγνωστοποιήθη τοῦτο εἰς τόν Ἀλκ. Μπουρδάραν. Εἰς τούς ἀξιωματικούς - συνδέσμους εἶπα ὅτι ὤφειλον, μέχρι τῆς 13ης ὥρας νά διατηρήσουν τήν ἐπιφυλακήν ἐφ' ὅσον δέ δέν ἔχουν ἀντίθετον διαταγήν, νά λύσουν ταύτην τήν 13ην ὥραν.

Παρεκάλεσα τόν μετέχοντα τῆς συσκέψεως ἀντισμήναρχον Δημητριάδην νά πάῃ στοῦ Ἀλ. Ζάννα νά τοῦ ἀναφέρῃ ὅλας τάς πληροφορίας πού ἔφερα ἀπό τάς Ἀθήνας καί νά τόν παρακαλέσῃ ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μέ τόν Σαράφην ἵνα τόν εἰδοποιήσῃ, ὅτι ἐφ' ὅσον μέχρι τῆς στιγμῆς δέν εἴχαμε λάβει οὐδεμίαν εἴδησιν περί ἐκρήξεως τοῦ κινήματος κατά τήν νύκτα 1—2, ἐλύσαμε τήν ἐπιφυλακήν καί εἰδοποιήσαμε καί τόν Μπουρδάραν. Ἀπετάθημεν εἰς τόν Ἀλ. Ζάνναν, διότι αὐτός ἐπεκοινώνει μέ τόν κ. Σαράφην. Τό λεχθέν ὅτι ἐγώ εἶχα μεγαλυτέραν εὐχέρειαν νά ὁμιλήσω διά στρατιωτικοῦ τηλεφώνου δέν εἶναι ἀκριβές. Αἱ τηλεπικοινωνίαι τότε ἦσαν πολύ διάφοροι τῶν σημερινῶν. Τό Γ΄ Σ.Σ. διέθετε μόνον μίαν τηλεγραφικήν διά μόρς γραμμήν μέ τάς Ἀθήνας, τῆς μηχανῆς ἐγκατεστημένης ἐντός τοῦ γραφείου ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος Στρατοῦ...

"ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ„!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος συνεχίζει:

...Τήν 12ην ὥραν ὁ Δημητριάδης μοί ἀνέφερε ὅτι ὁ Ἀλ. Ζάννας ἀρνεῖται νά ἀναλάβῃ τήν εὐθύνην τῆς ἀναβολῆς τοῦ κινήματος! Ἐξανάστειλα τόν Δημητριάδην εἰς τόν Ἀλ. Ζάνναν μέ τήν παράκλησιν ὅπως διαβιβάσῃ τήν πληροφορίαν ἐκ μέρους μου ὅτι δέν πρόκειται νά ἀναλάβῃ οὐδεμίαν εὐθύνην ἀναβολῆς, ἥτις ἀναβολή προέρχεται ἐξ' Ἀθηνῶν ἐφ' ὅσον δέν ἐλάβομεν οὐδεμίαν εἴδησιν περί ἐκρήξεως κατά τήν συμφωνίαν μέ τόν Στέφ. Σαράφην.

Τό ἀπόγευμα, ἀπολύτως ἥσυχος ὅτι ἡ ἐνέργεια ἀνεβλήθη ἐφ' ὅσον οὔτε τηλεγράφημα ἐλάβομεν, οὔτε ὁ Ψαρρός ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐδέχθην τήν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀποστράτου συνταγματάρχου Παπαχριστοδούλου μετά τοῦ ὁποίου, καθώς καί μετά τοῦ δικηγόρου Κοντούδη μετέβημεν εἰς τό γραφεῖον τοῦ Ἀλ. Ζάννα διά νά πληροφορηθῶμεν ἂν ἐπεκοινώνησε μέ τάς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀλ. Ζάννας μᾶς εἶπε ὅτι δέν ἐπεκοινώνησε, ἀλλά ὅτι ἐγνώριζε ὅτι μετά μίαν ὥραν θά ἐγίνετο ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος. Μόλις ἤκουσα ταῦτα, ἐνόμισα ὅτι ὁ Σαράφης ἀντί νά τηλεφωνήσῃ εἰς τόν Βῶκον ἤ τόν Νάλτσαν, ἐτηλεφώνησε τήν πρωΐαν εἰς τόν Ἀλ. Ζάνναν. Ἔξω φρενῶν εἶπα εἰς τόν κ. Ζάνναν: «Ἔχετε τό τηλεφώνημα ἀπό τό πρωΐ καί τό κρατᾶτε διά τόν ἑαυτόν σας; Αὐτό εἶναι ἔγκλημα». Μοῦ ἀπήντησε ὅτι δέν ἔχει κανένα τηλεφώνημα καί ὅτι τάς πληροφορίας τάς ἔχει ἀπό τόν ἀδελφόν του Κ. Ζάνναν, ἐλθόντα τήν πρωΐαν ἐξ Ἀθηνῶν (ἐταζιδεύαμε μέ τήν αὐτήν ἀμαξοστοιχίαν). Ὅταν μοῦ εἶπε αὐτό, ἠρέμησα καί ἐζήτησα συγγνώμην, διότι παρεφέρθην καί τοῦ εἶπα ὅτι αἱ δικαί μου πληροφορίαι εἶναι νωπότεραι, ἀπό τάς τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι ἐγώ ἤμην μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἀμαξοστοιχίας μέ τόν Στέφ. Σαράφην. «Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει», μοῦ ἀπήντησε. «καλῶς».

Τόν παρεκάλεσα κατόπιν νά μοῦ ἐπιτρέψῃ νά ἐπικοινωνήσω διά τοῦ τηλεφώνου μέ τάς Ἀθήνας. Ἠρνήθη νά μοῦ ἐπιτρέψῃ, διότι ὡς εἶπε, τό τηλέφωνόν του παρακολουθεῖται. Μετά τοῦ συνταγματάρχου Παπαχριστοδούλου μετέβημεν εἰς τό τηλέφωνον δικηγόρου τινός, ἐζήτησα γραμμήν μέ τάς Ἀθήνας, ἀλλ' οὐδέν ἐπέτυχον, διότι τό κέντρον μοί ἐδήλωσε ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐπικοινωνία Θεσσαλονίκης — Ἀθηνῶν εἰς ἰδιώτας. Τό κίνημα εἶχε ἐκραγῇ εἰς τάς Ἀθήνας καί ἡ κυβέρνησις, ὡς ἦτο ἐπόμενον, κατέλαβε τό τηλεγραφεῖον καί ἤσκει ἔλεγχον.

Τήν 23ην ὥραν τῆς 1ης Μαρτίου (οὔτε τό κίνημα εἶχε κατασταλῇ εἰς τάς Ἀθήνας) κατετέθη εἰς τό τηλεγραφεῖον Ἀθηνῶν παρά κυρίας συζύγου συναδέλφου τηλεγράφημα συνθηματικόν, δι' οὗ ἐζητεῖτο ἡ ἐξέγερσις τῆς φρουρᾶς Θεσσαλονίκης.

Τό τηλεγράφημα παρεδόθη εἰς τόν παραλήπτην Χρ. Νάλτσαν τήν 14ην ὥραν τῆς 2ας Μαρτίου κατόπιν ἑορτῆς, μέ μόνον ἀποτέλεσμα τήν παραπομπήν τοῦ ἀποδέκτου εἰς τό Στρατοδικεῖον.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ Θεσσαλονίκη, ἥτις δὲν εἰδοποιήθη περὶ τῆς ὥρας τῆς ἐκρήξεως. Οὐδεμία ἄλλη πλὴν τῆς Βερσίας φρουρὰ εἰδοποιήθη...

ΦΤΑΙΕΙ Ο ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δὲ ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος τήν ἱστόρησή του, ἔτσι:

...Συμπέρασμα: Ἡ Θεσσαλονίκη, ὅπως καί πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐπαρχιακαί φρουραί δέν ἐκινήθησαν, ὄχι ἀπό ἔλλειψιν θάρρους ἐκ μέρους τῶν μεμυημένων ἀξιωματικῶν, ἀλλά:

α) Χάριν εἰς τό κακόν σχέδιον, τό ὁποῖον προέβλεπε τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τοῦ στρατοῦ, μόνον μετά τήν ἐξασφάλισιν τῆς καταλήψεως τοῦ στόλου.

β) Εἰς τήν ἀμφιταλάντευσιν τῶν Ἀθηνῶν καί τήν τροποποίησιν τοῦ σχεδίου τήν τελευταίαν στιγμήν.

γ) Εἰδικώτερον διά τήν Θεσσαλονίκην καί τήν Μακεδονίαν, ἐξ αἰτίας τῆς μή ἀφίξεως εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ Στεφ. Σαράφη, πρᾶγμα, ὅπερ ἀπεφασίσθη τήν τελευταίαν στιγμήν.

δ) Εἰς τήν μή ἔγκαιρον εἰδοποίησιν τῶν φρουρῶν (πλήν τῆς Βεροίας), ὅτι κατελήφθη ὁ στόλος. Ἡ μή εἰδοποίησις δέν γνωρίζω ἂν ὀφείλεται εἰς ἀδράνειαν, ἀδιαφορίαν ἤ ἐσκεμμένην κακήν πρόθεσιν τῶν ἐντεταλμένων πρός εἰδοποίησιν.

ε) Εἰς τήν μή προπαρασκευήν ἀπό μακροῦ τοῦ κινήματος ὡς ἐπιθετικοῦ ἐγχειρήματος, ἀλλά ὡς ἀμυντικῆς προσπαθείας εἰς περίπτωσιν προσβολῆς τῆς Δημοκρατίας...

Αὐτὰ ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος. (Καὶ γι' αὐτά, μαζὶ μὲ ἐκεῖνα ποὺ θἰγει στὴν ἱστόρησή του ὁ Ἀλέξ. Ζάννας, θὰ μιλήσουμε αὔριο). Σὲ ἕνα δὲ ἄλλο ὑπηρεσιακὸ σημείωμα ποὺ ὑποβλήθηκε, τότε, στὶς ἁρμόδιες ἀρχές, μνημονεύονται, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ τὰ ἑπόμενα:

...Ὁ Ἀλκ. Μπουρδάρας εἰς τήν Καβάλαν δι' ἐμπίστου προσώπου στέλλει καί καταλαμβάνει ἀπό τῆς μεσημβρίας τόν ἀσύρματον Ἀλεξανδρουπόλεως. Διά μεμυημένων ἐπίσης ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς εἰδοποιεῖ τάς ἐπαναστατικάς ἐπιτροπάς πού εἶχον καταρτισθῆ εἰς ὁλόκληρον τήν Μακεδονίαν καί ἐξαποστέλλει τά αὐτοκίνητα πού θά παρελάμβανον τούς Μπακιρτζῆν, Ψαρρόν καί Σίμον Βλάχον, διά νά τούς μεταφέρουν εἰς τήν Θεσσαλονίκην, ὅπου θά εὑρίσκοντο ὁ Σαράφης, ὅστις θά ἠγεῖτο τῆς ἐξεγέρσεως.

Ὁ Θ. Σφέτσος εἰς τήν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔφθασε τό πρωΐ τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου, μόνος, ἄνευ τοῦ Σαράφη, παραμείναντος διά νά ἐπωφεληθῇ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν Ἀθήναις, μέ τούς μεμυημένους ἀξιωματικούς Ἀμούτζαν, Βασιλόπουλον καί ἄλλους, ἀναζητοῦν τρόπον διά νά πείσουν τόν Βαρσαμάραν νά τούς ἐνισχύσῃ. Συνεννοήσεις, προσπάθειαι καί τέλος πρότασις περί ἀναβολῆς τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος. Τήν εἴδησιν ὅμως περί ἀναβολῆς οὐδείς ἀναλαμβάνει νά τήν μεταδώσῃ...

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸ παραπάνω ὑπηρεσιακὸ σημείωμα ὑπάρχει (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα «ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ πρὸς καταστολὴν τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935», τὴν ὁποία θὰ γνωρίσουμε, γιὰ πρώτη φορά, στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας) καὶ μιὰ ἄλλη συνοπτικὴ ἀναφορὰ γιὰ κεῖνα ποὺ ἔγιναν στὴ Θεσσαλονίκη ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου. Στὴν ἀναφορὰ αὐτή, καθὼς θὰ δοῦμε αὔριο, διαλαμβάνονται πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Δὲν φέρνει μονάχα ἡ φτώχεια γκρίνια. — Τὸ ἐνδοπαραταξιακὸ ὑβρεολόγιο. — «Ἔγκλημα» ἀπὸ δῶ, «ἔγκλημα» καὶ ἀπὸ κεῖ. — Ἡ σύγχυση ποὺ ἐπικράτησε στὴ Θεσσαλονίκη. — Ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ πῶς ἔγινε τὸ «ἐγχείρημα» στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη. — Ἐξόρμηση ἀπὸ τὴν ὁδὸ Δαιδάλου. — Πῶς οἱ συνωμότες μπῆκαν στοὺς στρατῶνες. — «Μπάμ! ἠκούσθη στὸν ἀέρα».—«Ἦλθε ὁ Πλαστήρας ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη». — Οἱ πρόωρες ζητωκραυγὲς τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Γεωργ. Χατζησταυρῆ.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρόνης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΣΟΥΡΟΥΠΟ ΤΗΣ ΜΟΙΡΑΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ

Πῶς κατελήφθη τὸ Πρότυπο Τάγμα στοῦ «Μακρυγιάννη»

ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

12ον

ΔΕΝ φέρνει μονάχα ἡ φτώχεια γκρίνια. Φέρνει, ἀκόμα περισσότερη, καὶ μιὰ ἀποτυχία. Καὶ τότε, ἀνάμεσα σὲ ἐκείνους ποὺ ἄλλα ἔλπιζαν καὶ ἄλλα βρῆκαν, ξεσπάει μιὰ ἀτέλειωτη καὶ πολλὲς φορὲς μιὰ ἀδυσώπητη ἀλληλοκατηγόρια. Αὐτὸ γίνηκε στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, δὲν πρόφτασε οὔτε νὰ κηρυχτῆ κἄν. Βέβαια, ὁ Ἀλέξ. Ζάννας ἀηδιασμένος —καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει ἱστορήσει καὶ ἔχουμε δῆ στὴν «πορεία πρὸς τὸ κίνημα τοῦ '35»— καὶ ἀπογοητευμένος ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνέβαιναν στὰς Ἀθήνας, ἀνάμεσα στὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες τῶν αὐτόκλητων ὑπερασπιστῶν τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, εἶχε ἀποτραβηχτῆ στὴ μακεδονικὴ πρωτεύουσα. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ παρακολουθοῦσε, θλιμμένος, τὸν ἐπικίνδυνο κατήφορο ποὺ εἶχαν πάρει οἱ διάφοροι διωρισμένοι ἢ ἀδιόριστοι στρατιωτικοπολιτικοὶ ἡγέτες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμπόδισε τὸν ἐπιστήθιο φίλο τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων (ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» ἀναζητήθηκαν οἱ εὐθῦνες καὶ οἱ ὑπεύθυνοι) νὰ χρησιμοποιήση σκληρότατη γλῶσσα γιὰ τὸν τότε λοχαγὸ καὶ μετέπειτα στρατηγὸ Θωμᾶ Σφέτσο. Καὶ ἱστόρησε, πὼς ὅταν συναντήθηκαν τὸ σούρουπο τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὸ γραφεῖο του, στὴ Θεσσαλονίκη, «ὁ Σφέτσος ἦταν κάθιδρος, μὲ τὸ πρόσωπο ἀλλοιωμένο ἀπὸ ἀγωνία καὶ φόβο: καὶ ὅτι «ἀναγκάστηκε (ὁ Ἀλέξ. Ζάννας) νὰ τοῦ μιλήση πολὺ σκληρά», καὶ νὰ τοῦ «εἰπῆ ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔκαναν ἦταν ἔγκλημα». Ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος, ὑποστηρίζοντας τὴν ἄποψή του, χρησιμοποιεῖ, ἀπὸ τὴ δική του πιὰ σκοπιὰ παρόμοια, μὲ τὸν Ἀλέξ. Ζάννα, φρασεολογία καὶ τὶς ἴδιες σχεδὸν λέξεις. Ἔτσι ἱστορεῖ πὼς «ἔξω φρενῶν», εἶπε στὸν Ἀλέξ. Ζάννα: «Ἔχετε τὸ τηλεφώνημα (γιὰ τὴν βέβαιη ἔκρηξη τοῦ κινήματος) ἀπὸ τὸ πρωῒ καὶ τὸ κρατᾶτε διὰ τὸν ἑαυτόν σας; Αὐτὸ εἶναι ἔγκλημα»! («Ἔγκλημα», λοιπόν, ἀπὸ δῶ, «ἔγκλημα» καὶ ἀπὸ κεῖ). Μόνο ποὺ ὁ στρατηγὸς Θ. Σφέτσος, προχωρώντας πιὸ πολύ, ρίχνει μερικὰ ἀκόμα πάρθια βέλη κατὰ τοῦ Στέφ. Σαράφη (γιὰ τὸ «κακὸν σχέδιον» καὶ γιὰ τὴν μὴ μετάβασή του στὴν Θεσσαλονίκη) καὶ τὴν χαριστικὴ βολὴ ὅτι «δὲν γνωρίζει ἂν ἡ μὴ εἰδοποίησις ὀφείλεται εἰς ἀδράνειαν, ἀδιαφορίαν ἢ ἐσκεμμένην κακὴν πρόθεσιν τῶν ἐντεταλμένων».

Η ΣΥΓΧΥΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΥΤΑ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀδράνεια, τὴν ἀδιαφορία ἢ τὴν «ἐσκεμμένην κακὴν πρόθεσιν», χρησιμοποιήθηκαν, σὰν στοιχεῖα ἀλληλοκατηγορίας σὲ, εὐρύτατη ἔκταση, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος. Καὶ καθὼς θὰ δοῦμε ὡρισμένοι «σαραφικοὶ» κατηγόρησαν τοὺς «πλαστηρικοὺς» πὼς ἐσκεμμένα ἀδράνησαν, καὶ ὡρισμένοι «πλαστηρικοὶ» τοὺς «σαραφικοὺς» πὼς (πέρα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ περιφρόνηση τοῦ Στέφ. Σαράφη γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα) ἐπίτηδες ἀδιαφόρησαν. Ἡ δὲ «κακὴ πρόθεσις», ἔδωσε καὶ πῆρε τόσο ὥστε ἦρθε στιγμὴ ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ἔγραψε φαρδειὰ - πλατειὰ καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή του, ὅτι «μὲ εὐλαβῆ πάντοτε σεβασμὸν πρὸς τὴν μνήμην του, λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ συμφωνήσω» —μέ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον!

Ἔτσι, λοιπόν, ἐξελίχθηκαν τὰ πράγματα στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ τὴν ὁποία, καθὼς λέγαμε χτές, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἐνδιαφέρουσα ἀναφορὰ — ποὺ ὑποβλήθηκε, τότε, στὶς ἁρμόδιες ἀρχὲς— καὶ πού, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, διαλάμβανε καὶ αὐτά.

...Οἱ ἐν Θεσσαλονίκη μεμυημένοι, ἀναμένοντες κατὰ τὰ συμπεφωνημένα τὸν Σαράφην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ βλέποντες τὸν Σφέτσον, ἐταράχθησαν καὶ ἤρχισαν ὑποψιαζόμενοι προδοσίαν εἰς τὸ κίνημα. Ἤρχισαν δὲ ἕνας - ἕνας νὰ διατυπώνουν ἀντιρρήσεις καὶ ἀκολούθως ὅλοι μαζὶ νὰ συμφωνοῦν ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ δοθῆ σύνθημα ἀναβολῆς τῆς ἐκρήξεως, προτοῦ ἡ ὑπόθεσις καταστραφῆ καὶ ἡ ὀργάνωσις, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ καταστολῆς, συντριβῆ. Ἐκάλεσαν τὸν ἐν Θεσσαλονίκη ἀντιπρόσωπον τοῦ Ζάννα, δικηγόρον Κοντούδην, ὅστις ἀπετέλει τὸν σύνδεσμον μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἄλλων τῆς Μακεδονίας φρουρῶν, καὶ τοῦ συνέστησαν νὰ εἰδοποιήση τοὺς μεμυημένους καὶ τὸν ἀσύρματον διὰ νὰ μεταδώση τὸ σύνθημα, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠρνήθη. Ὁ ἀσυρματιστὴς ἐπίσης δὲν συγκατετίθετο. Ἡ μὴ προσχώρησις δὲ ἐν τέλει τοῦ συνταγματάρχου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ὁ Μπακιρτζῆς κατηγορεῖ ὡς προδώσαντα τό κίνημα, ἀνέτρεψεν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς Παρασκευῆς τὰ σχέδια τῶν στασιαστῶν διὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ σύγχυσις αὐτὴ ποὺ ἐδημιουργήθη, ὑπῆρξε ἀφορμὴ νὰ μὴν εἰδοποιηθῆ καὶ ὁ Μακρῆς τῆς φρουρᾶς Κιλκίς, ὁ ὁποῖος παρ' ὅλον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Πράσου Βλάχου ὅτι «δὲν εἶναι τῆς προκοπῆς», θὰ ἐδημιούργει ὁπωσδήποτε ζητήματα διὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Τοιουτοτρόπως μὲ τὸ σύνθημα τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου, ἡ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης βενιζελικὴ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωσις, διὰ τῆς μὴ ἀφίξεως τοῦ Σαράφη, ἀντὶ νὰ ἐνεργήση παρέλυε καὶ οἱ μεμυημένοι, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, συνελαμβάνοντο ἢ παρεδίδοντο. Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς, ἀρχίζει ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Πρῶτον ὁ Μπακιρτζῆς, ὅστις εὑρίσκετο καθ' ὁδόν, πληροφορεῖται εἰς Σέρρας τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Σαράφη, τὸν ὁποῖον μετέβαινε νὰ συναντήση εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Σῖμος Βλάχος σταματᾶ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἐντεταλμένοι διὰ διαφόρους ἄλλας ἐνεργείας στασιασταί, ποὺ εὑρίσκοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην χωρὶς φύλλα πορείας, ἀναγκάζονται νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ Φρουραρχεῖον. Μόνον ὁ Λιναρδάκης εἰς τὰς Σέρρας ἐπιμένει εἰς τὴν ἀνεξαρτήτως τῆς καταστολῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν προέλασιν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Δεύτερον, ὁ «Δημοκρατικὸς Φρουρός» καὶ οἱ γύρω τῆς πόλεως καὶ εἰς τοὺς συνοικισμοὺς πυρῆνες ἐξουδετεροῦνται καὶ δι' ἐκτάκτων μέτρων παρημποδίζετο ἡ εἴσοδος τῶν ἐνόπλων ὁμάδων τῶν προσφύγων εἰς τὴν πόλιν, ὅπου θὰ ἐδημιούργουν κατάστασιν τρομοκρατικήν. Τρίτον, ἡ λῆψις τῶν ἐκτάκτων μέτρων ἐματαίωνε τὸ σχέδιον τῶν στασιαστῶν περὶ κατάπλου μονάδων τοῦ ἁρπαγέντος Στόλου εἰς τὸν Θερμαϊκόν...

ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΔΟ ΔΑΙΔΑΛΟΥ

ΕΝΩ, λοιπόν, αὐτὰ γίνονταν στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ προκαλέσουνε, τελικά, τὶς ἐνδοπαραταξιακὲς ὀξύτητες, ἕνα δεῖγμα ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἴδαμε παραπάνω, καὶ ἐνῶ ὁ Στέφ. Σαράφης κλείνοντας τὸ τηλεφώνημα μὲ τὸν Ἀλέξ. Ζάννα, τοῦ εἶπε (κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ δεύτερου) «προσπάθησε νὰ διορθώσης ὁπωσδήποτε τὰ πράγματα, τὸ πανηγύρι δὲν μπορεῖ νὰ ἀναβληθῆ, σὲ 5—10 λεπτὰ θὰ ἀρχίση» —αὐτὸ τὸ «πανηγύρι» τὸ ὁποῖο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε χαρακτηρίσει πρῶτα «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», καὶ στὶς 27 Φεβρουαρίου 1935 «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», ἄρχιζε.

Ὁ Στέφ. Σαράφης —καθὼς θὰ δοῦμε καὶ στὴ δική του ἱστόρηση— ξεκίνησε ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ κατευθύνθηκε ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου θὰ γινόταν ἡ τελικὴ ἐξόρμηση: Στὸ σπίτι τοῦ τότε ἀντισυνταγματάρχη καὶ σήμερα στρατηγοῦ Χριστόδουλου Τσιγάντε— ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Δαιδάλου, ποὺ σὲ ὅλη τὴν προετοιμασία τοῦ κινήματος εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς «κεντρικὸ στρατηγεῖο».

...Ἔφθασε σπίτι μου· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, καὶ ὁ Ἀγγελόπουλος, τοὺς ἔδωσε κλεφτοφάναρα, σπαρματσέτα, ἦρθε καὶ ὁ Σαράφης. Τὸν εἶδα λίγο στενοχωρημένο καὶ μοῦ εἶπε ἰδιαιτέρως, τὴν ὥρα, ποὺ μιλούσανε οἱ ἄλλοι δύο, ὁ Στεφανάκος μὲ τὸν Ἀγγελόπουλο, πὼς ἐτηλεφώνησε τοῦ Ζάννα, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις «Πέραμα» ἐπέτυχε καὶ ὅτι ὁ Ζάννας, τοῦ εἶπε, ὅτι ἐγίνανε κάτι παρεξηγήσεις, ὅτι ὁ Σφέτσος, ποὺ ἔφθασε τὸ πρωῒ, τοὺς εἶπε, ὅτι τὸ Κίνημα ἀναβλήθηκε κι' ἔτσι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀνειδοποίητοι. Τοῦ εἶπε ὁ Σαράφης τὴν κατάστασι στὴν Ἀθήνα καὶ ὅτι ἐμεῖς ἀρχίζουμε καὶ ὁ Ζάννας τοῦ ἀπήντησε: «Θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ!» Ἀναβολὴ καμμιὰ δὲν χωροῦσε, παρὰ νὰ φύγουμε. Τραβήξαμε γιὰ τοὺς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ὅταν βγήκαμε ἀπὸ τὴν ὁδὸν Πέτα, χωρίσαμε. Ὁ Στεφανάκος ὁ Ἀγγελόπουλος κι' ἐγὼ μπροστά, ὁ Σαράφης, λίγο πιὸ πίσω μὲ τὸν ὑπολοχαγὸ Ὀδυσσέα Παπαμαντςλλο, ποὺ τὸν βρήκαμε στὸν δρόμο...

ΠΩΣ ΜΠΗΚΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΑΓΜΑ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Εἶχαν ὁρισθῆ νὰ ἔλθουν γιὰ τὸ Τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη 30 ἀξιωματικοί. Στὴν κεντρικὴ πύλη τοῦ Ζαππείου χάσαμε ἔξαφνα τὸν Ἀγγελόπουλο. Νομίσαμε πὼς πῆγε νὰ πάρη τσιγάρα καὶ κοντοσταθήκαμε — μᾶς πρόφθασε ὁ Σαράφης. Δὲν φάνηκε ὁ Ἀγγελόπουλος. Προχωρήσαμε. Στοὺς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς δὲν ἦταν κανείς: «Θὰ εἶναι παρακάτω», εἶπε ὁ Στεφανάκος. Ὅπως εἴχαμε συμφωνήσει, πῆγα ἐγὼ μπροστά, ποὺ φοροῦσα τὴν στολή μου —ὁ Σαράφης ἦταν μὲ τὰ πολιτικά καὶ ζήτησα τὸν Τριανταφυλλίδη.

Ἦταν ἐκεῖ, στὸ προαύλιο, τοῦ ἔδωκα ἕνα χαρτὶ δακτυλογραφημένο, πὼς ἦταν διαταγὴ νὰ ἀναλάβω τὸ τάγμα. «Περᾶστε κ. Διοικητά»· μοῦ εἶπεν ὁ Τριανταφυλλίδης. «Περᾶστε κ. συνταγματάρχα» εἶπα ἐγὼ τοῦ Σαράφη, ποὺ ἔφθασε σχεδὸν ἀμέσως, καὶ τοῦ Στεφανάκου ποὺ ἦταν ἕνα βῆμα πίσω, καὶ τοῦ Παπαμαντέλλου. Περάσαμε χωρὶς δυσκολία. Ἤμουνα στὴν πύλη, γιὰ νὰ μὲ δοῦνε αὐτοί, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθουν. Ἦρθε ὁ Κώστας Φλούλης μὲ τὰ πολιτικά, μοῦ εἶπε πὼς πάει νὰ φορέση τὴν στολή του καὶ θὰ νυρίση, τὸ ἴδιο καὶ ὁ Μιχάλης Σγουρός. Περίμενα νὰ ἔλθουν αὐτοὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, οἱ 300 καὶ ἦρθαν τέσσερες: Ὁ Βαμβακᾶς (Μπαμπακιᾶς) ὁ Νίκος Τσαλαβούτας, ὁ Βαγγέλης Μαχαίρας καὶ ὁ Καραγιώργης. Ἦρθαν καὶ κάτι Δωδεκανήσιοι μὲ τὸν Χατζησταυρῆ, δύο φοιτηταί, τόν ἕναν τὸν θυμᾶμαι, τὸν Βαρλαμίδη, ἀπὸ τὴν δίκη. Ὅλοι μαζί, ὡς τὸ τέλος, οἱ πολῖται ἦσαν δώδεκα. Κατάλαβα —στὸ νόημα μπῆκα.

Πῆγα μέσα στὸν στρατῶνα. Ὁ Σαράφης ὠργάνωσε τὴν ἄμυνα. Ἔβαλε τὸν Στεφανάκο στὴν ταράτσα καὶ τὸν Χατζησταυρῆ στὸ μεσαῖο πάτωμα καὶ ποὺ ἄρχισε νὰ φωνάζη «Ζήτω ὁ Πλαστήρας», λίγο πρόωρα. Τὸν σώπασε ὁ Σαράφης. Πῆρα τὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, βρῆκα τὸν Γιάννη Γιαννόπουλο στὸ τηλέφωνο, ὑπολοχαγὸ τότε, μοῦ εἶπε πὼς πᾶνε περίφημα. Πῆρα τὸν Ψαρρὸ στὸ ὑπεραστικό: «Ἐδῶ Διοικητὴς Προτύπου Τάγματος, στὴν Βέροια τὸν ἐπιτελάρχη, ὑπερεπείγο[illegible] Μοῦ τὸν δώσανε σὲ δυὸ [illegible]. Τοῦ εἶπα ὅτι μὲ ὡρίσαν [illegible]οικητὴ τοῦ Προτύπου Τάγματος, ὅτι εἶναι μαζί μου ὁ Στέφανος καὶ ὅτι ἡ οἰκογένεια μὲ τὰ πράγματα ἔφυγε γιὰ τὴν Κεφαλονιά.

Πὼς ὁ Γιάννης εἶναι στὴν δουλειά του, στὴν Σχολή. «Τὰ ξέρω», μοῦ λέει, «ἐδῶ εἴμαστε ἐν τάξει, ἔχουμε τὴν Νίκη μαζί μας» (Νίκη, λέγανε τὴν γυναῖκα του). Χτύπησε τὸ τηλέφωνο, ζήτησε ὁ Κονδύλης ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τὸν Μοναστηριώτη. Τὸν Μοναστηριώτη τὸν εἶχε περιορίσει ὁ Τριανταφυλλίδης. Καθὼς εἶχα τὸ ἀκουστικὸ στὸ χέρι μου, προσποιήθηκα κρητικὴ προφορὰ καὶ τοῦ εἶπα πὼς ὁ «τσύριος» λοχαγὸς δὲν ἦταν ἐκεῖ ἐκείνη τὴν ὥρα καὶ πὼς εἶμαι ὁ Σκουλούδης, ὁ διαχειριστής, ποὺ ἦταν δικός του. Ὁ Σκουλούδης εἶχε μισοπροσχωρήσει, δηλαδὴ εἶχε προσχωρήσει μὲ μισὴ καρδιά, ὅταν εἶδε τόσα γαλόνια. «Τί γίνεται αὐτοῦ;», μοῦ εἶπεν ὁ Κονδύλης. Τοῦ εἶπα «ἡσυχία» καὶ μοῦπε νἄχουμε τὸν νοῦ μας, πώς, ὅπου νἄναι, φθάνει ὁ διοικητής, ὁ Γιώργης Λαμπράκης. Ἔκλεισε.

"ΜΠΑΜ! ΗΚΟΥΣΘΗ ΣΤΟΝ ΑΕΡΑ,,

ΕΤΣΙ μπήκανε οἱ συνωμότες μέσα στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ ἔτσι κατὰ τὴν ἱστόρησή του, ὁ Χρ. Τσιγάντες ξεγέλασε — παίρνοντας κρητικὴ προφορὰ— τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη.

...Ὥστε πάει κι' αὐτό· λέει συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Τὸν Κονδύλη δὲν τὸν σταματήσανε —εἶχε φύγει νωρίτερα ἀπὸ τὸ σπίτι του ἤ, ἂν θέλετε, πήγανε ἀργότερα ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε αὐτοί, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὸν σταματήσουν. Οὔτε καὶ στὸ ὑπουργεῖο, συνεπέρανα, μπόρεσε νὰ μπῆ ὁ Μῆτσος Φλούλης. Εἶχε ἀρχίσει νὰ νυκτώνη καὶ περίμενα νὰ σβήση τὸ φῶς. Τίποτε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. Στὸ μεταξύ, θελήσαμε νὰ μοιράσουμε φυσίγγια. Ὁ Σκουλούδης ἦταν διαχειριστὴς καὶ δὲν ἤθελε νὰ δώση τὰ κλειδιά, γιατὶ εἶχε εὐθύνη. Μοῦ εἶπαν πὼς προσπάθησε νὰ τηλεφωνήση τοῦ Κονδύλη καί, καλοῦ - κακοῦ, τὸν ἔβαλα νὰ κάνη παρέα μὲ τὸν Μοναστηριώτη. Ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ τάγματος ἕνας - δυὸ μεμυημένοι δὲν παρουσιάστηκαν. Ἀπ' ἐκείνους, ποὺ ἦσαν μέσα, προσχωρήσανε ὁ Χρῆστος Οἰκονόμου, ὁ Μαρσέλος καὶ ὁ δόκιμος Ἀλ. Ζῶχος.

Λένε ὅτι ὁ Σαράφης φώναξε: «Ζήτω ὁ Πλαστήρας». Τῶπε κάποιος μάρτυρας στὴν δίκη, ἂν δὲν ἀπατῶμαι. Ἀλλὰ ὁ Σαράφης δὲν εἶπε τέτοιο πρᾶγμα. Στὸ κάτω πάτωμα, ἀντίθετα, κρατήσαμε τὴν στάσι, ὅτι ἤμαστε κυβερνητικοί, σὲ σημεῖο, ποὺ οἱ πολῖτες, ποὺ μπαίνανε μέσα, λέγανε πὼς εἶναι τσαλδαρικοὶ καὶ τοὺς ἄφηνε ὁ σκοπὸς νὰ μποῦνε. Καὶ αὐτὸ ἦταν λογικὸ νὰ κάνουμε, νὰ μὴν ἀκούση κανείς, ἔστω καὶ ἀπὸ τοὺς διαβάτες, καὶ εἰδοποιήση τὰς «Ἀρχάς», προτοῦ τελειώσουμε τὴν ἑτοιμασία μας.

Ἐγὼ κάθε τόσο κοίταζα τὶς λάμπες, ποὺ φέγγανε. Σκεπτόμουνα ὅμως: «Τί διάολο, κάπου θὰ εἶχε γίνει κάτι, ἀπὸ τὸ Πέραμα καὶ στὰ τόσα ἄλλα σημεῖα καὶ κάποιος θὰ τῶπαιρνε κάβο ἀπὸ τὶς Ἀστυνομίες καὶ τὶς Ἀσφάλειες, καὶ τὰ Φρουραρχεῖα καὶ τοὺς ὑπόλοιπους χαφιέδες, ἐπισήμους καὶ μή». Κι' ἔβγαλα τὸ συμπέρασμα πὼς ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἡ κατάληψις δηλαδὴ τοῦ πυροβολείου του, γιὰ νὰ μὴ δοθῆ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, πρέπει νὰ ἐπέτυχε. Ὁπόταν, μπὰμ ἠκούσθη στὸν ἀέρα, ἐβρόντησε ὁ Λυκαβηττὸς καὶ ξαναμπῆκα βαθύτερα στὸ νόημα. Ἤμουνα ἐκείνη τὴν ὥρα στὴν ταράτσα, εἶχα πάει νὰ δῶ τὸν Στεφανάκο: «Δὲν βαρυέσαι», μοῦ λέει, «ὅπου νἄνα· θὰ φθάσουνε τὰ ἅρματα καὶ θά τοὺς κυνηγήσουμε σὰν λαγούς». Κατέβηκα τὴν σκάλα στὰ γρήγορα καὶ —εἶναι περίεργο τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου— παρ' ὅλο ποὺ τὰ πράγματα ἦσαν φοβερὰ σκοῦρα, αἰσθανόμουν τὴν ἱκανοποίησι τῆς Κασσάνδρας, ὅτι καλὰ τοὺς τὰ ἔλεγε. Περίμενα, μ' ὅλα τοῦτα, τὰ θωρακισμένα, μήπως καὶ ἔρθουνε, καὶ κοίταζα καὶ κατὰ τὰ φῶτα, μὴν τύχη καὶ σβήσουν μὲ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ...

"ΗΛΘΕ Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ,,

ΠΡΟΤΟΥ ὅμως προχωρήσουμε στὴν μὲ τόση σαρκαστικὴ διάθεση διατυπωμένη ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε καὶ πρὶν δοῦμε καὶ τὴν «ἀξιωματικὴ» ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη, ἀλλὰ καὶ πρὶν φτάσουμε στὴν ἄλλη πλευρὰ —στὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου Κράτους— ἀξίζει νὰ ἀποσπάσουμε ἀπὸ ἕνα σημείωμα γραμμένο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, αὐτές τὶς λίγες γραμμές:

...Μέσα εἰς τὴν Διλοχίαν τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπου ἔχουν εἰσέλθει οἱ στασιασταὶ Σαράφης, Τσιγάντες, Τριανταφυλλίδης, Χατζησταυρῆς καὶ ἄλλοι, συμβαίνουν τρομερὰ πράγματα. Πρῶτος ὁ Χατζησταυρῆς συγκεντρώνει τοὺς Εὐζώνους καὶ τοὺς λέει:

— Παιδιά, ἀπόψε ἦλθεν ὁ Πλαστήρας εἰς τὴν Θεσσαλονίκη. Θὰ τοὺς κάψουμε ὅλους.

Καὶ διατάσσει τοὺς Εὐζώνους νὰ ζητωκραυγάσουν ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα. Κατόπιν τοὺς λέγει:

— Τώρα ρίξτε καὶ ἀπὸ μιά.

Καὶ δίδοντος αὐτοῦ τὸ σύνθημα, ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν εἰς τὸν ἀέρα. Οἱ πυροβολισμοὶ αὐτοὶ ὑπῆρξαν τὸ ἔναυσμα τοῦ πυρὸς ποὺ ἤρχισε μετ' ὀλίγον καὶ ἀπὸ μέσα καὶ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς στρατῶνας...

Αὐτά, λοιπόν, ἐγίνονταν στοῦ Μακρυγιάννη, τὸ σούρουπο τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Τὴν ἴδια ὥρα ἄλλοι συνωμότες, ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λοχαγὸ Γιάννη Τσιγάντε, πρόβαιναν στὸ ἐγχείρημα γιὰ τὴν κατάληψη τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Καὶ λίγο πρὶν εἶχε ἀρχίσει ἡ ἐπιχείρηση «Πέραμα» ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴν ἅλωση τοῦ Ναυστάθμου καὶ στὴν ἁρπαγὴ τοῦ Στόλου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ἡ συνέχεια

Χρόνια ὕστερα ἀπό τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἱστορώντας τίς λεπτομέρειές του καί ἀντικρούοντας ὡρισμένες ἀπόψεις πού εἶχε διατυπώσει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἔγραψε: «Μέ εὐλαβῆ πάντοτε σεβασμόν πρός τήν μνήμην του, λυποῦμαι μή δυνάμενος νά συμφωνήσω» — μέ τόν Κρητικό πολιτικό. (Στή φωτογραφία, δεξιά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ μετέπειτα ναύαρχος καί ἀρχηγός τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Ἀθανάσιος Τσεμπερόπουλος)

Μὲ ἀπάρτητο κείμενο
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

«Θὰ πεθάνης» ἦτο ἡ ἀπάντησις εἰς τοὺς πιστοὺς στρατιώτας...

ΤΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ

13ον

ΟΣΟΙ ξέρουν πῶς σκεπτόταν ὁ Στέφ. Σαράφης γιὰ τὸν Νικ. Πλαστήρα καὶ ὅσοι ἄκουσαν ἐκεῖνο πού ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Νικ. Ρούσος, ἱστόρησε, ὅτι, δηλαδή, μόλις αὐτὸς ἔδωσε στὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, τὸ γράμμα τοῦ δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ποὺ εἶχε φέρει ἀπὸ τὶς Κάννες, ὁ πρῶτος τὸ ἔσχισε καὶ ὕστερα τὸ ἔκαψε στὴ θερμάστρα τοῦ γραφείου του, λέγοντας: «Ὁ σιὸρ Νικολάκης γράφει πάλι πολλὲς βλακεῖες» —μόνον αὐτοί μποροῦν νὰ καταλάβουν πόσο θὰ ταράχθηκε ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὅταν ἄκουσε τὴν προνοητήρια ἰαχὴ τοῦ ταγματάρχη Γιώργη Χατζησταυρῆ: «Ζήτω ὁ Πλαστήρας»! Καὶ γι' αὐτὸ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες λέει, στὴν ἱστόρησή του, πὼς μόλις ὁ δωδεκανήσιος ἀξιωματικὸς (ποὺ ἐνσάρκωνε τὴν πλευρὰ τοῦ «Μαύρου Καβαλλάρη») ἄρχισε νὰ ζητωκραυγάζη κάπως πρόωρα «τὸν σώπασε ὁ Σαράφης»! («Ἄλλο τώρα ἄν, σὲ λίγο, ἀπειλήθη κε συμπλοκὴ μεταξὺ τοῦ Γ. Χατζησταυρῆ καὶ τοῦ Στεφ. Σαράφη, ἢ ἂν ὁ πρῶτος ἐπεφύλαξε ἕνα σκληρὸ καὶ προσβλητικὸ χαρακτηρισμὸ γιὰ τὸ δεύτερο, ἢ ἄν πολλὰ χρόνια ὕστερα ὁ Στέφ. Σαράφης θερμοπαρακάλεσε τὸν Γ.Χατζησταυρῆ νὰ μὴ θελήση νὰ διαψεύση ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἱστοροῦσε γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἄγνωστη μά πολὺ ἐνδιαφέρουσα πτυχὴ τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς μας τραγωδίας, πού ἐκτυλίχθη κε πρὶν τριανταδυὸ σχεδὸν χρόνια).

ΤΙ ΓΙΝΟΤΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΑΓΜΑ

ΒΕΒΑΙΑ τὴν ὥρα πού ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χρ. Τσιγάντες καί οἱ ἄλλοι συνωμότες, πού, μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Στέφ. Σαράφη, εἶχαν «καταλάβει», μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἴδαμε, τὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων (καὶ γιὰ νὰ ἀκριβολογοῦμε τὴ μιὰ διλοχία του), τὴν ὥρα, λοιπόν, ποὺ ὅλοι ἐκεῖ περίμεναν σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο, νὰ σβήσουν τὰ φῶτα, σὲ διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς ἐκτυλίσσονταν ἄλλα γεγονότα. Ἔτσι πολλὰ γινόνταν καὶ στὴν Σχολὴ Εὐελπίδων, καί στὸ Πέραμα, καὶ στὸ Ναύσταθμο (ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐπαναστατῶν), καί στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καί σὲ ἄλλα κυβερνητικὰ κέντρα (ἀπὸ τήν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους). Μὰ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε μὲ μιὰ σειρά. Καί θὰ δοῦμε πῶς φτάσαμε καὶ στὸ συναγερμό, στὶς κανονιές, δηλαδή, πού ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸν Λυκαβηττὸ καί πού σήμαιναν πὼς κάτι πάρα - πολύ σοβαρὸ συνέβαινε: μιὰ ἐπανάσταση ἢ ἕνας πόλεμος.

«...Μὲ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ' συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται οἱ στρατιῶτες καί οἱ ἀξιωματικοί, πού εἶχαν θύλα. Καὶ ἀρχίσαμε νὰ ἔχουμε δυσκολίες. Τὸ Πρότυπο Τάγμα ὑποτίθεται, ὅτι ἦταν τὸ ἔμπιστο τοῦ Κονδύλη καί εἶχε πολλοὺς Τρικαλινούς. Ἔφθασε ὁ Γιώργης Λαμπράκης, ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος, ἀντισυνταγματάρχης, καί λογοφέρανε μὲ τὸν Χατζησταυρῆ, ὅταν πῆγε ὁ Λαμπράκης νὰ μιλήση στὸν φρουρά. Φωνάζανε κι' οἱ δυό —περισσότερο ὁ Χατζησταυρῆς.

Μπῆκα στὴν μέση, τὸν πῆρα παράμερα τὸν Λαμπράκη καὶ τοῦ εἶπα τί τὰ θέλει τώρα καὶ ἀνακατεύεται, φρόνιμος ἄνθρωπος αὐτός. Τοῦ εἶπα πὼς ἐπανεστάτησαν ὁ Στόλος, ἡ Θράκη καί ἡ Μακεδονία καί νὰ μή μὲ ἀναγκάση νὰ λάβω μέτρα. «Δὲν τὸ βλέπεις, πρόσθεσα, πὼς εἴμαστε ὅλοι ὑπλισμένοι, πὼς καί ἡ φρουρά τῆς πύλης εἶναι δική μας;». Προτιμοῦσα νὰ φύγη παρὰ νὰ τὸν περιορίσω, γιατί αὐτὸς ἦτανε ὁ νόμιμος διοικητής καί, ὅπως νάναι, μπελᾶς θὰ ἦταν. Τοῦ εἶπα νὰ πάη στὸ σπίτι του καὶ νὰ μήν πάη στὸ ὑπουργεῖο, γιατί, ἂν τῶκανε, θὰ τὸ πλήρωνε ἀργότερα. Δέν ξέρω πῶς τὸ πῆρε ἢ πῶς κατετέθη στὴν δίκη, ἀλλά ἡ τρέχουσα ἐκδοχή εἶναι, ὅτι τοῦ εἶπα: «Πήγαινε τότε, ἀφοῦ δὲν θέλεις νὰ μείνης μαζί μας, ἀλλὰ πρόσεξε νὰ μὴν πᾶς στὸ ὑπουργεῖο, γιατί θὰ συναντηθοῦμε ἔξω καί τότε θὰ εἶναι ἄσχημα γιὰ σένα». Τώρα ἕνας μάρτυς κατηγορίας εἶπε, πὼς τὸν πῆρα στὴν μπάντα, πὼς κάτι τοῦ εἶπα στὸ αὐτί, ἔβαλε τὸ κεφάλι κάτω κι' ἔφυγε.

Ἦρθε κι' ὁ λοχαγὸς Κιούσης πού ὑπηρετοῦσε στὸ Πρότυπο Τάγμα, Κονδυλικός, παλαιὸς τριώτης του, νομίζω, μᾶλλον πατριώτης τοῦ Σαράφη. Τὸν ἐμπόδισε ὁ λοχίας Δοντᾶς, πού εἶχε θάλει ἀρχιφύλακα στὴν πύλη ὁ Τριανταφυλλίδης. Χιώτης, πολὺ γερὸς ἄνδρας. Ὁ Σαράφης τοῦ φώναξε: «Κιούση φύγε ἀπὸ ἐδῶ». «Γιατί νὰ φύγω; Ἐδῶ εἶναι τὸ τμῆμα μου», ἀπάντησε αὐτός. «Φύγε», «γιατί θὰ διατάξω νὰ σὲ πιάσουνε».

Ἦρθε καί ὁ Γιῶργος Γρηγορίου, ποὺ εἶναι τώρα βουλευτὴς Σάμου, ἕνας παίδαρος θεόρατος, καί βρῆκα κάποιο πρόσχημα καί τὸν ἔστειλα νὰ πάη νὰ μοῦ τηλεφωνήση. Ἐκείνη τὴν ὥρα φαινόντανε πὼς στὴν Ἀθήνα τουλάχιστον, δὲν μᾶς ἔμενε παρὰ ἕνα εἶδος ἀποστολῆς - θυσίας —ὅσο νὰ νὰ θγῆ ὁ Στόλος— καὶ δὲν εὔρισκα τὸν λόγο νὰ πάη χαμένος κι' αὐτός. Μετά, ὅταν ἤμουν στὴν φυλακή, ἤρθε καί μοῦ παραπονέθηκε γιατί νὰ τοῦ τὸ κάνω αὐτό...

ΚΑΗΣΗ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΘΕΣΟΥΝΕ ΤΑ ΟΠΛΑ

Ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη οἱ συνωμότες ἦταν ἀπόλυτα κυρίαρχοι στὸ Πρότυπο Τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη.

«...Ὡς τότε εἴχαμε, βέβαια, παρανομήσει' ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες. Ἀλλὰ δὲν εἴχαμε ἀκόμη κληθῆ «νὰ καταθέσουμε τὰ ὅπλα», ὅπως λέει ἡ Στρατιωτικὴ Ποινικὴ Νομοθεσία, ὥσπου ἔφθασε καὶ ἡ κλῆσις. Πρῶτα ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ὁ Χρῆστος Καράσος, τηλεφώνησε στὸ Τάγμα καὶ τὸ τηλέφωνο τὸ πῆρε ὁ Σαράφης, καί τοῦ εἶπε, ὅτ τὸ Τάγμα ἐκτελεῖ τὶς δικές του διαταγὲς καί ὄχι τῆς Κυβερνήσεως.

Πιὸ ἐπίσημα, θγῆκε ἀπὸ ἕνα αὐτοκίνητο, μὲ τρεῖς στρατιῶτες, ὁ Βαγγελάκης Τρεπεκλῆς, συνταγματάρχης πού ὑπηρετοῦσε στὸ ὑπουργεῖο. Πῆγε νὰ πάρη τὸν ἀέρα τοῦ σκοποῦ, γιὰ νὰ μπῆ μέσα ἀλλὰ ὁ σκοπὸς δὲν τὸν ἄφηνε. Πετάχθηκε μπροστά ὁ Σαράφης καί τοῦ εἶπε: «Τί θέλεις Τρεπεκλῆ;». Ὅπως ἦταν μέ τὰ πολιτικὰ ὁ Σαράφης, δὲν τὸν ἀνεγνώρισε καί τοῦ εἶπε: «Ποιός εἶσαι σύ;» («Ἐγὼ εἶμαι ὁ Σαράφης», «Ἔχω ἐντολὴ τοῦ ὑπουργοῦ νὰ ἀναλάβω τὴ διοίκηση καί σᾶς καλῶ νὰ παραδοθῆτε». «Φύγε», ἀπάντησε ὁ Σαράφης, «ἐγὼ ἀνέλαβα τὴ διοίκησι» «Θὰ πάω ἀλλὰ θὰ γυρίσω μὲ δύναμι». «Καλά», τοῦ εἶπεν ὁ Σαράφης «πήγαινε τώρα καί γύρισε ὅπως λές».

Μοῦ εἶπανε ὅτι, γυρίζοντας νὰ φύγη, ἔκανε, ἡ φάντκε, πὼς ἤθελε νὰ διατάξη τοὺς τρεῖς στρατιῶτες, ποὺ εἶχε μαζί του, νὰ πυροβολήσουν. Ἐγὼ ἤμουνα δεξιὰ τῆς πύλης καί, ὅπως ἐγύρισε ὁ Τρεπεκλῆς, δὲν ἔθλεπα καλὰ ἡ δὲν ἀντελήφθην τέτοιο πρᾶγμα, ἔπεσε ὅμως ἐκείνη τὴν ὥρα μιὰ τουφεκιά, ἢ μιὰ πιστολιά, καί ὁ Σαράφης ἀπέστρεψε τὸ ὅπλον ἐκείνου, πού πυροβόλησε. Ὁ Τρεπεκλῆς ἔφυγε μὲ μιὰ ἀμυχὴ στὸ μάγουλο καί ὅταν ἀργότερα, τὴν νύχτα μὲ πῆρε μὲ τὸ αὐτοκίνητο αἰ χμάλωτο, τὴν εἶδα...

"ΤΟΥΣ ΕΙΠΑ ΤΟ ΙΔΙΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ.,!

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ τοῦ συνταγματάρχη Βαγγέλη Τρεπεκλῆ στὸ Πρότυπο Τάγμα, ἦταν γιὰ τοὺς στασιαστὲς ἡ πρώτη ἐκδήλωση πού ἔδειχνε, ὅτι τὸ ἐπίσημο κράτος ἦταν πιὰ ἀποφασισμένο καὶ δυνατὸ νὰ ἀντιμετωπίση τὴν ἀνταρσία. Βέβαια, ὡς που νὰ γίνουν ὅλα αὐτά, καθὼς καὶ ἐκεῖνα πού θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ Ἱστορήματός μας, εἶχαν περάσει δραματικὲς ὧρες, μὲ μεγάλους κινδύνους, μὲ πολλὲς ἀμφιταλαντεύσεις, μὲ πολλὲς ἀργοπορίες, καί μὲ πολλὰ ἐρωτήματικά.

Ἐνῶ δὲ λίγο μακρύτερα ἀπό τό Πρότυπο Τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη, ἐκεῖ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, πού βρισκόταν τότε στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καί Ἀκαδημίας, γινόνταν συσκέψεις, γιὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ ἀντιμετωπιζόταν ἡ τρομαχτική κατάσταση πού δημιουργόταν ἀπό τό ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», τὸν ὁποῖο ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε ἐξαγγείλει ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934 —μέσα στοὺς στρατῶνες τῶν τσολιάδων τά πράγματα ἔπαιρναν κάθε τόσο καὶ διαφορετικὲς μορφές.

Καί ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ :

...Θὰ ἦταν 9.30 ἐκείνην τὴν ὥρα. Παραπάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα εἴχαμε ἀπόλυτη ἡσυχία ἀπ' ἔξω, γιατί μέσα εἴχαμε δυσκολία μὲ τοὺς στρατιῶτες. Μουρμουρίζανε μερικοί, μερικοὶ ἀντιδράσανε κι' ἕνας δε κανέας ἔφερε ἀντίρρησι στὸν δόκιμο ἀνθυπολοχαγό Ζῶχο καὶ τοῦ ἀγρίεψε ὁ μικρός, τὸν ρώτησε ἂν θέλη νὰ πεθάνη. Πλησιάσαμε ὁ Σαράφης, ὁ Τριανταφυλλίδης κι' ἐγὼ καὶ φοβήθηκε ὁ δεκανέας καὶ εἶπε ὅτι θὰ κάνη ὅ,τι τοῦ ποῦνε. Πῆγα νὰ δῶ τί κάνει ὁ Στεφανάκος στὴν ταράτσα. Περνῶντας ἀπὸ τοὺς θαλάμους εἶδα τοὺς περισσότερους στρατιῶτες μουτρωμένους. Στὴν ταράτσα, γλυκομίλητος ὅπως ἦταν, ὁ Στεφανάκος, τοὺς ἦταν συμπαθητικὸς καὶ τοὺς ἔλεγε ἀστεῖα. Χαζεύανε. Μερικοὶ ὅμως μὲ ρωτήσανε: «Τί θά γίνη κύριε συνταγματάρχα;» Τούς εἶπα τὸ ἴδιο παραμύθι, πὼς οἱ Βασιλικοὶ ἔτοι μαζόντανε νὰ ρίξουνε τὸν Κονδύλη καὶ τὴν Δημοκρατία καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἔστειλε ἐκεῖ ὁ Κονδύλης. Τούς ἔδωκα τὸν λόγο μου, τούς ὠρκίστηκα πὼς ὁ Στόλος ἐπανεστάτησε καὶ τούς ἔκανε ἐντύπωσι. Ὁ Στεφανάκος μὲ ρώτησε γιατί ἀργοῦν τὰ θωρακισμένα καὶ δὲν ἔρχονται. Συζητήσαμε ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ θγάλουμε ἔξω τὸ μπουλοῦκι, νὰ προχωρήσουμε χωρὶς τὰ θωρακισμένα, νὰ πᾶμε νὰ πιάσουμε τὸ Α΄ Σῶμα.

Μείναμε σύμφωνοι πὼς δὲν γινότανε. («Ἐὰν μείνωμε μόνοι μας», μοῦ εἶπε ὁ Στεφανάκος «δὲν μοῦ λές τί κάνουμε;» «Θὰ πιάσουμε πρῶτο τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ καί μετὰ τὸ ὑπουργεῖο καὶ μετὰ τὰ Πεζικὰ κι' ἐπειτα ὅλη τὴν ἄλλη Ἑλλάδα».

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι τὸ Πρότυπον Τάγμα εἶχε δύο διλοχίες. Ἡ μία ἦταν στοῦ Μακρυγιάνη, ἡ ἄλλη στὰ Παραπήγματα, στὰ πρῶτα Παραπήγματα, πρὸς τὴν πόλι. Ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη ὅταν μπήκαμε μέσα, ἦταν πολὺ λίγοι ἄνδρες, οἱ ἄλλοι εἶχαν θγῆ θόλτα. Μὲ τὸν συναγερμὸ μπήκανε μερικοί, τούς ἄλλους τούς σταματήσανε στὸ δρόμο ὁ Κιούσης, ὁ Λαμπράκης, περιπολίες ἀστυφυλάκων. Δὲν νομίζω νὰ ἦσαν παραπάνω ἀπὸ 120 ὡς 150 στρατιῶτες ὅλοι - ὅλοι, ὅ σοι ἦσαν στὸ Τάγμα. Καὶ σᾶς εἶπα, ὅτι ἦσαν ἀνήσυχοι, πολὺ λίγοι ἐνθουσιώδεις, κάμποσοι σαφῶς ἐχθρικοί. Καί ὁ Σαράφης καὶ ὁ Τριανταφυλλίδης συμφωνούσανε πὼς, ἂν τούς θγάζαμε ἔξω, θὰ σκορπούσανε στὸ σκοτάδι οἱ περισσότεροι, πὼς, ἂν ἔρριχναν καί μερικὲς τουφεκιὲς ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δὲν θὰ μᾶς ἔμεναν παρὰ ἐλάχιστοι. Ἐδῶ μᾶς τὸ σκάσανε αὐτοί, πού μᾶς εἶπαν πὼς θὰ ἔρθουνε μαζί μας οἱ ἀξιωματικοί. Καὶ θὰ μένανε οἱ στρατιῶτες, ποὺ ἦσαν Τσαλδαρικοί, πολλοὶ ἀπό αὐτούς, καί οἱ περισσότεροι Κογδυλικοί;...

ΤΑ ΑΚΑΤΑΛΥΤΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΤΗΣ ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ

ΑΥΤΑ ἦταν, λοιπόν, τὰ ἀκατάλυτα ἰδανικὰ τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Καὶ γιὰ αὐτὰ τὰ θαυμάσια ἰδανικὰ εἶχε γράψει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἐκείνη τὴν πελώρια ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, τὴ δεύτερη τὴν τερά στια στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο, καί ὅλες τὶς λοιπές πού ἀπευθύνονταν εἴτε στὴν τριμελὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, εἴτε στοὺς ἄλλους πιθανούς καί ἀπιθάνους παραλήπτες τους. Τά ἰδανικὰ αὐτὰ ἦταν ὅπως ἀκριβῶς, μὲ τόση ζωντάνια καί μὲ τόση ὠμὴ εἰλικρίνεια, τὰ περιγράφει ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες: Μόλις ἕνας δεκανέας, —παιδί τοῦ λαοῦ— τόλμησε νὰ ἀφήση νὰ διαφανῆ πὼς ὠρκίστηκε νὰ ὑπηρετήση τὴν πατρίδα του καί τὸ δημοκρατικό πολίτευμα, καὶ πὼς ἡ πατρίδα του τοῦ εἶχε ὁρίσει ποιός ἦταν ὁ διοικητής του καί οἱ ἀνώτεροί του, στούς ὁποίους ἔπρεπε καὶ νὰ πειθαρχῆ, ὁ πρῶτος τυχόν συνωμότης καὶ ἐπίορκος ἔσπευδε νὰ τὸν ρωτήση «ἂν θέλη νὰ πεθάνη»! Τί σημασία εἶχε ἄν οἱ στρατιῶτες —παιδιὰ τοῦ λαοῦ— «μουρμουρίζανε» ὅτι δὲν εἶχαν ὀρκιστῆ νὰ ὑπηρετοῦν «προθύμως καί ἄνευ ἀντιλογίας» τὸν ὁποιονδήποτε κινημα τία, ἀλλὰ «νά ὑπερασπίζουν μὲ πίστιν καί ἀφοσίωσιν μέχρι τῆς τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός των τὰς σημαίας». Ὁ ὅρκος ἦταν γιὰ τούς ἀφελεῖς καί ὄχι γιὰ τοὺς πιστούς τῆς «ἀβασίλευτης δημοκρατίας», πού θεωροῦσαν τὴ δημοκρατία τσιφλίκι τους καὶ νόμιζαν ὅτι μποροῦν νὰ τὴν κάνουν ὅ,τι θέλουν. («Δικιά μας εἶναι ἡ δημοκρατία»). Τί τάξα ἄν οἱ συνωμότες εἶδαν τούς περισσότερους στρατιῶτες —τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ— «μουτρωμένα». Καί τί σημασία εἶχε ἄν τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἦταν μουτρωμένα γιατί ἐνῶ ὠρκίστηκαν «νὰ διάγουν ἐν γένει ὡς πιστοί καί φιλότιμοι στρατιῶτες», ὁ Στέφανος Σαράφης τούς ζήταγε νὰ γίνουν καί ἄπιστοι καί ἀφιλότιμοι. Τί τόν ἔνιαζε τόν κατοπινό ἀρχηγό τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἂν οἱ συνεργάτες του, ποὺ εἶχαν παρασυρθῆ ἀπὸ αὐτὸν ἔλεγαν, γιὰ νὰ ξεγελάσουν τούς φαντάρους —τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ— «τὸ ἴδιο παραμύθι», καί μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ ἀπὸ ψέματα. Καί τί πείραζε ἂν οἱ παρασυρμένοι ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη «ἔδιναν καί τό λόγοτους» γιὰ νὰ πείσουν τούς στρατιῶτες πὼς αὐτὰ ποὺ τοὺς ἔλεγαν ἦταν ἀλήθεια. Θαυμάζει, πραγματικά, κανείς τό «παραμύθι», ὅτι «οἱ Βασιλικοί ἔτοι μάζονται νὰ ρίξουνε τὸν Κονδύλη καί τή Δημοκρατία» (Τὰ «παραμύθια» τοῦ ἐπιστολογράφου τῆς Χαλέπας ἦταν τελείως διαφορετικά), καί ὅτι οἱ ἀξιωματικοί πού εἶχαν πάει στὸ Πρότυπο Τάγμα ἦταν σταλμένοι ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ καθόλου δὲν πείραζε ἂν οἱ στρατιῶτες —τά παιδιά τοῦ λαοῦ— ἦταν «ἀνήσυχοι, πολύ λίγοι ἐνθουσιώδεις, κάμποσοι σαφῶς ἐχθρικοί». Γιὰ τούς παράγοντες τῆς δημοκρατίας οἱ στρατιῶτες δὲν ἦταν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, μὰ ὑποζύγια πού ἔπρεπε νὰ τραβήξουν τὸ ἅρμα τῆς προεδρευομένης δικτατορίας —πού εἶχε σχεδιασθῆ στὴν Χαλέπα ἢ στὶς Κάννες. Καί ποιόν ἀπὸ τούς ἡγέτες τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» παίραζε, ἂν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τούς στρατιῶτες ἦταν «Τσαλδαρικοί» ἢ «Κονδυλικοί» —πάντως ἀντικινηματικοί. Τὴν πλειοψηφία θὰ κοίταγαν οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ οἱ πρωτομάστοροι τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου»; Καί ἂν κάποιος ἀπὸ τούς πολλούς τολμοῦσε νὰ διαμαρτυρηθῆ, τὸ ἐρώτημα ἂν θέλη νὰ πεθάνη» βρισκόταν ἀμέσως στὰ χείλη ἐκείνων ποὺ ἐνσάρκωναν τὰ ἀκατάλυτα ἰδανικά τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. (Ζήτω ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία).

"ΛΥΣΑΤΕ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΝ ΔΙΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΥ,,

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει :

«... Ἐκεῖ πού καθόμαστε στὴν ταράτσα —κόντευε 10.30΄ νομίζω— ἀκούσαμε τὸν χαρακτηριστικὸ θόρυβο πού κάνανε, τὰ θωρακισμένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. «Μπράβο τοῦ Διάμεση»' μοῦ εἶπε ὁ Στεφανάκος. Ὁ Σαράφης ὅμως πού κατάλαβε περὶ τίνος ἐπρόκειτο, φώναξε νὰ κατεβοῦνε ἀμέσως τά δυό θαριά πολυθόλα. Τὸ ἕνα τὸ ἐχειρίζετο ὁ Ὀδυσσέας Παπαμαντέλος, ὁ μακαρίτης, πού ὅσο μπόι τοῦ ἔλειπε, τόση εἶχε παλληκαριά. Τὸ ἄλλο ὁ ἐπιλοχίας Πεντάρης, ἕνας λεβέντης Κρητικός. Τὴν ὥρα, πού ἐφθάναμε στὴν πύλη τοῦ κτιρίου —λές καί ἀκόμη ἀκούω τὸ θόρυβό τους, καθὼς κατέβαιναν τὴν σκάλα τρέχοντας κι' ἐγὼ ἀπὸ πίσω τους —τὸ ἕνα θωρακισμένο προσπαθοῦσε νὰ σπάση τὴν πύλη τοῦ προαυλίου καί τό πολυθόλακι του ἔρριχνε. Ὁ Παπαμαντέλος κατέθηκε τὶς λίγες σκάλες ἀπὸ τὴν πόρτα στὸ προαύλιο, ἔστησε τὸ πολυθόλο κα' ἔρριζε. Τὸ θωρακισμένο ἀποσύρθηκε μὲ τὸν Κουσίντα τραυματισμένο καὶ μὲ ἕνα δυστυχισμένο στρατιώτη νεκρό. Πρέπει νὰ τὸ πῶ ἐδῶ μήπως τὸ ξεχάσω: Στὴν δίκη, πού μᾶς δικάσανε, δὲν ἀναφέρθηκε αὐτὸς ὁ νεκρός. Ἂν εἶχε ἀναφερθῆ θὰ πηγαίναμε καὶ γιὰ φόνο καί θὰ κινδύνευε περισσότερο τὸ κεφάλι μας. Ὁ Πετρίτης ὁ διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ ἔκρυψε καί, νομίζω, καί ὁ Κουσίντας. Τὸ ἄλλο θωρακισμένο ποὺ τὸ χτύπησε ὁ Πεντάρης, δὲν εἶχε νεκρούς, ἀλλὰ ἔπαθε ζημιές, πήγαινε σὰν μεθυσμένο. Ἀπὸ τούς πυροβολισμούς τῶν θωρακισμένων δὲν εἴχαμε ἀπώλειες, παρὰ μερικὰ τζάμια σπασμένα. Θόρυβος ὅμως ἔγινε πολύς, γιατί καί τὰ τζάμια, ὅταν σπάνε κάνουν σαματὰ καί τά κεραμίδια τῶν σπιτιῶν, ὅταν χτυπᾶνε σφαῖρες, ἀκόμη περισσότερο.

Δέν θάσταξε πολὺ ἡ συμπλοκή. Ὁ Τρεπεκλῆς πῆγε στὸ ὑπουργεῖο καὶ ὁ Κονδύλης τοῦ ἔδωσε ἔγγραφη διαταγή:

«Λύσατε τὴν κατάστασιν τὸ ταχύτερον διὰ δραστικοῦ βομβαρδισμοῦ. Ἀθῆναι, 1η Μαρτίου 1935. Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης».

Τοῦ ἀρέσανε κάτι τέτοια νὰ πολεόντεια τοῦ «Κεραυνοῦ».

Ὁ Τρεπεκλῆς πῆγε νὰ πλησιάση ἀπὸ τὴν πόρτα μ' ἕνα λόχο Πεζικοῦ, ἀλλὰ ἀναγκάσθηκε νὰ τραβηχθῆ. Καὶ ὁ Στεφανάκος κι' ἐγώ, ποὺ τοὺς εἴδαμε ἀπὸ τὴν ταράτσα, δὲν θέλαμε νὰ χτυπήσουμε τοὺς στρατιῶτες. Ὁ Στεφανάκος εἶπε: «Μὴ ρίχνετε στὸ ψαχνό». Ἐγὼ πρόσθεσα νὰ χτυπήσουμε τὰ κεραμίδια, ἀπὸ τὰ σπίτια, πού ἦσαν ἀντίκρυ. Τοῦ Μακρυγιάννη τὸ σπίτι, νομίζω, πὼς ἔπαθε τὶς περισσότερες ζημιές στὰ κεραμίδια του, γιατί ἔγινε ψηλότερο. Ὁ λόχος, πού ἔγινε σιγὰ - σιγὰ τάγμα, τραβήχτηκε πρὸς τοὺς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός καὶ περίμενε. Στὶς 11 καὶ τέταρτο ὁ Κονδύλης διέταξε νὰ μᾶς βομβαρδίσουν. Ἕνας οὐλαμὸς Πυροβολικοῦ ἄρχισε νὰ ἀνεβαίνη πρὸς τὴν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου...

Πρίν ὅμως προχωρήσουμε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε καὶ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού οἱ συνωμότες ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Χρ. Τσιγάντε —στὸν ὁδό Δαιδάλου. Καί αὐτὸ θὰ γίνη αὔριο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Μέ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935.

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΕΙ:

«ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΘΑ ΕΞΕΓΕΙΡΟΝΤΑΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΑΣ»

Η ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΩΠΑΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΕΛΕΙΩΤΑ ΨΕΜΑΤΑ

14ον

ΑΥΤΑ ἦταν τὰ ἀκατάλυτα ἰδανικὰ τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ὅπως ἐνσαρκώθηκαν τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐκεῖ στοὺς στρατῶνες τοῦ «Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων» —στοῦ Μακρυγιάννη. Τὰ ἀθάνατα ἰδανικὰ ποὺ συνοψίζονταν στὸ στυγνὸ ἐρώτημα ἑνὸς «εὐκλεοῦς τέκνου» τοῦ πολιτεύματος «τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφότητος», ἂν ὅποιος ἀρνιόταν νὰ γίνη ἐπίορκος «ἤθελε νὰ πεθάνη»! Ἄλλο τώρα ἄν, καθὼς ἀποκαλύπτει ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, ἡ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας, ἐναντίον τῆς ὁποίας στρεφόταν ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», ἀγνόησε —γιὰ λόγους σκοπιμότητας— τὸ «δυστυχισμένο νεκρὸ στρατιώτη» (ποὺ σκότωσαν οἱ συνωμότες, μέσα ἀπὸ τὸ Πρότυπο Τάγμα). Γιατί, κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Χρ. Τσιγάντε, «ἂν εἶχε ἀναφερθῆ ὁ νεκρὸς (ἀργότερα στὸ στρατοδικεῖο, ποὺ δίκασε τοὺς κινηματίες), θὰ πηγαίναμε καὶ γιὰ φόνο καὶ θὰ κινδύνευε περισσότερο τὸ κεφάλι μας).

Πάντως, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἡ κυβέρνηση δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ τὴν ἔκταση τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας, ποὺ εἶχε ἀρχίσει μὲ τὰ γεγονότα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἢ μὲ ἐκεῖνα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων ἢ τοῦ Περάματος ἢ τοῦ Ναυστάθμου, τὰ ὁποῖα θὰ παρακολουθήσουμε παρακάτω. Γύρω δὲ ἀπὸ τὴ σύγχυση ποὺ γεννήθηκε ἐκεῖνο τὸ μοιραῖο δειλινό, καὶ τότε καὶ ἀργότερα καὶ τώρα γεννήθηκαν καὶ γεννιοῦνται ἄπειρα ἐρωτήματα. Βέβαια ὅλοι οἱ παράγοντες τοῦ δράματος καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, διατύπωσαν καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὕστερα, ὁ καθένας τὴν δικιά του ἄποψη. Καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀπόψεις ἀναζητιέται ἡ ἀλήθεια.

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗ

ΠΡΙΝ φτάσουμε στὸ πῶς ἐκτελέστηκε ἡ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη, ποὺ ἀφοροῦσε στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων: «Λύσατε τὴν κατάστασιν τὸ ταχύτερον διὰ δραστικοῦ βομβαρδισμοῦ» (καὶ θὰ δοῦμε τί προηγήθηκε ὡς τὴν στιγμὴ ποὺ δόθηκε αὐτὴ ἡ διαταγή), καὶ πρὶν γνωρίσουμε ποιὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κανονιοβολισμοῦ ποὺ ἀκολούθησε, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε τὴν Ἱστόρηση τοῦ Στέφανου Σαράφη, γιὰ τὸ τί γίνηκε ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ, ἀποχαιρετώντας τὴν μητέρα του, τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Χρ. Τσιγάντε.

Ἱστορεῖ δὲ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ αὐτά:

> ... "Ὑστερα ἀπὸ τὴ συνομιλία αὐτὴ (μὲ τὴ μητέρα του, καθὼς εἴδαμε στὰ προηγούμενα) ἔφυγα γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Χρ. Τσιγάντε στὴν ὁδὸ Δαιδάλου, ὅπου θὰ συγκεντρωνόμαστε γιὰ νὰ πᾶμε στὸ τάγμα. Στὸ δρόμο καὶ λίγο παρακάτω ἀπὸ τὸ σπίτι βρῆκα τοὺς ἀντισυνταγματάρχες Στεφανάκο Γιάννη, Τσιγάντε Χρίστο, ταγματάρχη Ἀγγελόπουλο Βασιλ. ὑπολοχαγὸ Πανσεληνᾶ καὶ λοχαγὸ Τριανταφυλλίδη Χρίστο. Κατευθυνθήκαμε στὶς στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ὅπου θὰ μᾶς περίμεναν καὶ ἄλλοι καὶ ἀπὸ κεῖ θὰ ἐκινούμεθα γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη. Γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ κίνηση τοῦ τάγματος Μακρυγιάννη εἶχε ὁρισθῆ ἕνας ἀριθμὸς 30 ἀξιωματικῶν περίπου, ἀλλ' ἀπ' αὐτοὺς ἤρθαν στὸ ραντεβοὺ μόνον 7 καὶ ἀπ' αὐτούς, οἱ δύο, ταγματάρχης Βασ. Ἀγγελόπουλος καὶ ὑπολοχαγὸς Πανσεληνᾶς ἐξαφανίστηκαν πρὶν κινήσουμε γιὰ τὸ τάγμα. Κινήσαμε λοιπὸν οἱ ἕξ ποὺ μέναμε. Τσιγάντες Χρ., ἐγὼ καὶ ὁ λοχαγὸς Χρίστος Τριανταφυλλίδης ποὺ ὑπηρετοῦσε στὸ τάγμα καὶ θὰ μᾶς διευκόλυνε τὴν εἴσοδο. Περάσαμε χωρὶς δυσκολία τὴν πόρτα τῆς εἰσόδου καὶ σὲ λιγάκι ἤρθαν καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς, ἤτοι οἱ ἀντισυνταγματάρχης Στεφανάκος Γιάννης, ταγματάρχης Χατζησταυρῆς Γ. καὶ ὑπολοχαγὸς Παπαμαντέλος Ὀδυσσέας. Μπήκαμε καὶ στὰ γραφεῖα ὅπου ἦταν καὶ τὸ τηλέφωνο. Κλήθηκαν οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ βρίσκονταν κείνη τὴ στιγμὴ στὸ τάγμα καὶ δήλωσαν συμμετοχὴ οἱ ὑπολοχαγοὶ Μαρσέλλος, Οἰκονόμου καὶ ὁ διαχειριστὴς Σκουλούδης. Ἕνας ἢ δύο ἄλλοι ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ καὶ δὲν ἤθελαν νὰ μετάσχουν ἀπομονώθηκαν. Ἀμέσως ἄρχισε ἡ ὀργάνωση τοῦ τάγματος, ποὺ τὸ ἀνέλαβε ὁ ταγματάρχης Χατζησταυρῆς καὶ μίλησε σχετικὰ στοὺς ἄνδρες. Ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης Χρ. ἀντικατέστησε τὴ φρουρὰ στὶς δύο πόρτες μὲ ὑπαξιωματικοὺς καὶ ἄνδρες τῆς ἐμπιστοσύνης του. Τὰ δύο βαριὰ πολυβόλα τῶν 13 χιλιοστομέτρων τὰ εἶχαν ἀνεβασμένα στὴν ταράτσα. Διέταξα ἀμέσως καὶ τὰ κατέβασαν κάτω καὶ τὰ τοποθέτησαν κατάλληλα ἕνα σὲ κάθε πόρτα γιὰ νὰ κτυπήσουν τὰ θωρακισμένα καὶ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν εἴσοδό τους στὸ στρατῶνα, ἂν δὲν πετύχαινε ἡ ἐπιχείρησις ἐκεῖ.

> Πραγματικὰ πῆραν κατάλληλες θέσεις ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Παπαμαντέλου καὶ τοῦ ἐπιλοχία Πεντάρη.
>
> Ταὐτόχρονα ἄρχισε τὸ μοίρασμα πυρομαχικῶν στοὺς ἄνδρες νὰ εἶναι ἕτοιμοι γιὰ ἐξόρμηση.
>
> Ἀπὸ τοὺς 300 ἄνδρες ποὺ θὰ μᾶς ἔρχονταν ἐνίσχυση ἀπὸ τὴν Καισαριανὴ δὲν ἦλθαν, παρὰ μονάχα ἑξῆ καὶ μερικοὶ δωδεκανήσιοι μὲ τὸ Χατζησταυρῆ. Πάνω στὴν ὥρα τῆς προετοιμασίας ἀκούστηκε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Ἡ ἐπιχείρηση ἐκεῖ ὅπως φαίνεται, εἶχε ἀποτύχει.
>
> Σὲ λιγάκι ζήτησε στὸ τηλέφωνο τοῦ τάγματος τὸ διοικητὴ του ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ συνταγματάρχης Καράσος Χρίστος. Ἀπάντησα πὼς τὸ τάγμα δὲν ἐκτελεῖ τὶς διατάγες τῆς κυβέρνησης ἀλλὰ τίς δικές μου. Ἄφηκε τὸ τηλέφωνο. Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἀντισυνταγματάρχης Λαμπράκης Γ. μὲ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἔσπευσε στὸ τάγμα. Ἐπέτρεψα τὴν εἴσοδό του, τὸν κάλεσα νὰ προσχωρήση ἀλλ' ἀρνήθηκε. Διέταξα νὰ μείνει ἐλεύθερος γιατὶ ἤμουνα βέβαιος πὼς δὲν θὰ πήγαινε πουθενά. Κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἄξιζε μεγάλα πράγματα...

Αὐτὰ Ἱστορεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης, χωρὶς νὰ παραλείπη νὰ «στιγματίζη» ἐκείνους ποὺ ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμὴ ἀρνήθηκαν νὰ πάρουν μέρος στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (ἀπὸ τοὺς τριάντα ἤρθαν στὸ ραντεβοὺ μόνο ἑφτά»), ἐκείνους ποὺ δὲν θέλησαν νὰ γυρίσουν τὰ ὅπλα, ποὺ ἡ πατρίδα τους εἶχε ἐμπιστευθῆ, ἐναντίον τῆς ἴδιας τῆς πατρίδας τους («ἐξαφανίστηκαν πρὶν κινήσουμε γιὰ τὸ τάγμα»), ἢ ἐκεῖνον ποὺ ἀπόρριψε τὴν πρότασή του γιὰ προσχώρηση στὸ κίνημα. Τὸν διοικητή, δηλαδή, τοῦ Προτύπου Τάγματος, γιὰ τὸν ὁποῖο (σὰν νὰ σύντασσε «φύλλα ποιότητος» γιὰ τοὺς συναγωνιστὲς του τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.) Ἱστορεῖ πὼς «κατὰ τὴν γνώμη του δὲν ἄξιζε μεγάλα πράγματα»!

"ΔΕΝ ΠΕΡΙΜΕΝΑ ΤΕΤΟΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ,,

ΚΑΙ μὲ τὸ ἴδιο «μαρξιστικὸ» ὕφος, ὁ Στέφ. Σαράφης συνεχίζει τὴν Ἱστόρησή του ἔτσι:

> Σέ λίγα λεπτὰ ἔφταση στὸ τάγμα συνοδευόμενος ἀπὸ μερικοὺς στρατιῶτες ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλὴς Βαγγέλης, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὸ ὑπουργεῖο καὶ ἐπεχείρησε νὰ μπεῖ στὸ τάγμα. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀπαγόρευσε τὴν εἴσοδο καὶ εἶχε λογομαχία μαζί του. Ἔτρεξα στὴν πόρτα καὶ τὸν ρώτησα τί θέλει. «Ἔχω διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ ν' ἀναλάβω τὴ διοίκηση». «Φύγε», τοῦ λέω. «ἐγὼ ἀνάλαβα τὴ διοίκηση». «Θά πάω καὶ θὰ γυρίσω μὲ δυνάμεις» μοῦ λέει. «Καλά, πήγαινε καὶ ξαναέλα, ὅπως λές». Φεύγοντας θέλησε νὰ διατάξει τοὺς στρατιῶτες ποὺ τὸν συνόδευαν νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον μου, ἀλλ' ἔφυγε χωρὶς νὰ ἐκτελέσει τὴν ἀπειλή του. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἕνας ἰδιώτης ἀπ' αὐτοὺς τῆς Καισαριανῆς γύρισε τὸ ὅπλο πάνω του νὰ πυροβολήσει ἀλλὰ δέν τόν ἄφηκα. Μέσα σέ κάμποση ὥρα ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κουσίντας Ν. μέ τά θωρακισμένα αὐτοκίνητα κινήθητε πρός τό τάγμα καί προσπάθησε νά ἐκβιάσει τήν εἴσοδο. Τά βαριά πολυβόλα ἄρχισαν πῦρ, τραυματίσθηκε ὁ Κουσίντας καί ἕνας ἄλλος ἀξιωματικός καί ἔτσι τά θωρακισμένα, ἀφοῦ ἔπαθαν μερικές βλάβες ἀναγκάστηκαν ν' ἀποσυρθοῦν. Σ' ὅλο αὐτό τό διάστημα ὅλη ἡ φρουρά Ἀθηνῶν κινήθηκε κατά τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη. Μᾶς κύκλωσαν καί ἄρχισαν πυρά πεζικοῦ καί πυροβολικοῦ, ἀπαντήσαμε μέ πυρά πεζικοῦ, πολυβόλων καί ὅλμων. Κείνους πού προσπαθοῦσαν νά πλησιάσουν τόν τοῖχο ἀναγκάζαμε νά ἀπομακρυνθοῦν ρίχνοντας χειροβομβίδες.
>
> Ἡ ὥρα περνοῦσε χωρίς νά ἔχουμε πληροφορία ἀπό πουθενά καί χωρίς ν' ἀκοῦμε τίποτα. Προσπάθησα νά πάρω στό τηλέφωνο τή Σχολή Εὐελπίδων καί τό πέτυχα. Ἀλλά μ' ἀπάντησε ὁ διοικητής τῆς σχολῆς στρατηγός Ἡλίας Πολίτης, γιατί ἡ ἐπιχείρηση ἐκεῖ ἀφοῦ πέτυχε στήν ἀρχή, ὕστερα ἐγκαταλείφθηκε.
>
> Πῆρα στό τηλέφωνο τό σπίτι μου καί μίλησα μέ τόν ἀδελφό μου. Μέ πληροφόρησε πώς παντοῦ ἐπικρατοῦσε ἡσυχία καί πώς δέν κουνήθηκε κανένας ἄλλος ἐκτός ἀπό μᾶς. Δέν περίμενα βέβαια τέτοια κατάσταση. Μέσα στό τάγμα ἡ κατάσταση ἄρχισε νά παίρνει ἄλλη μορφή. Ὕστερα ἀπό τόν βομβαρδισμό τοῦ πυροβολικοῦ πού ἄρχισε καί ἀπ' τόν ὁποῖον εἴχαμε τραυματία τόν ὑπολοχαγό Οἰκονόμου καί μερικούς ὁπλίτες οἱ στρατιῶτες ἄρχισαν σιγά-σιγά ν' ἀποσύρωνται καί νά καταφεύγουν στά ὑπόγεια. Δέν ἔμειναν πλέον πάνω γιά τήν ἄμυνα παρά μονάχα οἱ ἀξιωματικοί, οἱ πολῖτες καί ἐλάχιστοι στρατιῶτες.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ παρουσιαζόταν μέσα στοὺς στρατῶνες τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, λίγες ὧρες ὕστερα ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως». Καὶ γιὰ νὰ φτάσουμε στὴν εἰκόνα αὐτὴ καὶ στὶς ἄλλες τὶς ὁμοιες θλιβερὲς ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω, ὁ Ἔλ. Βενιζέλος ἔγραφε, πρὶν δέκα μόλις ἡμέρες — στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935 — στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο ὅτι: «Δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε νὰ εἶμαι ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον». Θὰ ἦταν δέ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον» ὅταν οἱ συνωμότες ἀνάγκαζαν τοὺς στρατιῶτες τοῦ νόμιμου κράτους «νὰ ἀπομακρυνθοῦν ρίχνοντας χειροβομβίδες» ἢ ὅταν ἑλληνικὸ αἷμα θὰ ἔβαφε τὰ προαύλια τῶν στρατώνων (αἷμα Ἑλλήνων χυμένο ἀπὸ "Ἕλληνες).

"ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΘΑ ΕΞΕΓΕΙΡΟΝΤΑΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΑΣ,,

ΚΑΘΩΣ ἔχει Ἱστορήσει ὁ τότε ταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος συνταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς, ὁ Στέφ. Σαράφης περιγράφοντας ἢ κρίνοντας τὰ γεγονότα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ὑπηρετοῦσε ὡρισμένους σκοπούς. Δὲν ἔκανε, δηλαδή, ἀντικειμενικὴ Ἱστόρηση τῶν ὅσων ἔζησε ἢ ἐκείνων στὰ ὁποῖα πρωταγωνίστησε —ἀλλὰ προσπάθησε νὰ χρωματίση τὸ κάθε τι κατὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ ὑπηρετοῦσε τὸν ἴδιο ἢ τὶς ἐπιδιώξεις του. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ἄλλωστε, θερμοπαρακάλεσε τὸν δωδεκανήσιο ἀξιωματικὸ— ποὺ, καθὼς ἔχουμε πῆ, ἐκπροσωποῦσε στὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Μακρυγιάννη τὴν πλαστηρικὴ ἄποψη, καὶ γι' αὐτὸ ἡ πρώτη του δουλειὰ ἦταν νὰ ζητωκραυγάση ὑπὲρ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» — νὰ μὴ θελήση νὰ τὸν διαψεύση. Νὰ μὴ θελήση, δηλαδή, νὰ πῆ τὴν καθαρὴ ἀλήθεια. Γιατί τότε, μέσα στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, μόλις τὰ πράγματα ἄρχισαν νὰ παίρνουν ὄχι ἁπλῶς δυσάρεστη, ἀλλὰ, σέ λίγο, ἀπελπιστικὴ τροπή, ἄρχισαν νὰ σημειώνωνται ζωηρὲς σκηνὲς ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες. Καὶ ἔτσι ἐπακολούθησε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἐκεῖνο ποὺ πρὶν δώδεκα χρόνια εἶχε προφητεύσει στὸ Παρίσι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὅταν (τὸ Νοέμβρη τοῦ 1923) ἔγραψε στὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, ὅτι οἱ παράγοντες τῆς Δημοκρατίας θὰ κατάληγαν γρήγορα σὲ ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες.

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως τὸν Στέφ. Σαράφη νὰ Ἱστορῆ, «κατὰ τὸν τρόπο του», τί γίνηκε ὅταν πιὰ ἡ «ἐπιχείρηση τοῦ Μακρυγιάννη» φάνηκε πὼς ἦταν ὁλότελα καταδικασμένη:

> ...Μέ τούς ναυτικούς εἴχαμε μείνει σύμφωνοι νά ἀπασχολήσουμε τή φρουρά τῶν Ἀθηνῶν μόνον 6 ὧρες γιά νά κατορθωθεῖ ὁ ἀνεφοδιασμός καί ἀπόπλους τοῦ στόλου. Εἶχαν περάσει ὀκτώ ὧρες, δύό παραπάνω, καί θά περνοῦσε καί ἄλλος χρόνος ἕως ὅτου καταστεῖ δυνατόν νά φύγουν δυνάμεις γιά ἐπιχείρηση κατά τοῦ στόλου. Συνεπῶς ἡ ἀποστολή τοῦ τάγματος εἶχε ἐκπληρωθεῖ. Σκέψη γιά ἐπίθεση ἤ γιά ἐξακολούθηση τῆς ἄμυνας ἀποκλείονταν, γιατί ἄν ἐξακολουθοῦσε ὁ βομβαρδισμός καί ἡ μάχη, οἱ στρατιῶτες θά ἐξεγείρονταν ἐναντίον μας νά γλυτώσουν ἀπό ἐνδεχόμενον κίνδυνον. Ὕστερα ἀπ' αὐτές τίς σκέψεις κατέληξα στό συμπέρασμα πώς ἔπρεπε νά καταθέσουμε τά ὅπλα. Κάλεσα λοιπόν τούς ἑξι ἀξιωματικούς καί τούς ἀνακοίνωσα τίς σκέψεις μου. Ὁ Χατζησταυρῆς πρότεινε νά ἐπιχειρήσουμε ἔξοδο καί διαφυγή. Ἀπάντησα πώς γιά τό πρᾶγμα αὐτό χρειάζονταν ἄνδρες ἀποφασισμένοι νά τό ἐκτελέσουν καί ὄχι ἄνδρες χωρίς ἠθικό πού κατέφυγαν στά ὑπόγεια. Δέν πρέπει νά κάνουμε πράγματα πού θά μᾶς γελοιοποιοῦσαν. Ὕστερα ἀπ' αὐτό ρώτησε ἄν τόν ἀπάλλασσα ἀπό τόν λόγο τῆς τιμῆς καί τόν ἄφηνα ἐλεύθερο νά ἐπιχειρήσει νά φύγει μόνος ἤ μέ ἄλλους μαζί. Ἀπάντησα πώς ἡ ἀποστολή μας τέλειωσε, τούς συγχάρηκα ὅλους γιά τή στάση τους καί δήλωσα πώς ἀπό τή στιγμή ἐκείνη καθένας ἦταν ἐλεύθερος νά μείνει ἤ νά φύγει. Ἐγώ δέν θά ἐπιχειροῦσα νά δραπετεύσω. Θά ἔμενα νά παραδοθῶ καί ἄν τό κίνημα ἀποτύγχανε στό σύνολό του θ' ἀντιμετώπιζα τούς ἀντιπάλους μας στό Στρατοδικεῖο. Οἱ ταγματάρχης Χατζησταυρῆς Γ. καί ὑπολοχαγός Παπαμαντέλος Ὀδυσσέας δήλωσαν πώς θά ἐπιγειροῦσαν νά δραπετεύσουν...

ΣΕΙΡΑ ΑΠΟ ΨΕΜΑΤΑ

ΟΤΑΝ τὶς ἡμέρες αὐτὲς συζητοῦσα μὲ πρόσωπα ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης κατονομάζει στὴν Ἱστόρησή του καὶ τὰ ρώτησα ἂν τὰ πράγματα γίνηκαν ἔτσι ὅπως τὰ μνημονεύει παραπάνω, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., εἶδα νὰ ξεσπάη μιὰ χωρὶς προηγούμενο ἀγανάχτηση. Βέβαια ὁ Στέφ. Σαράφης εἶχε θερμοπαρακαλέσει νὰ μὴ τὸν διαψεύσουν —καὶ αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἀπευθύνθηκε τοῦ τὸ ὑποσχέθηκαν. Δὲν φαντάζονταν ὅμως πὼς ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ ὁ κατὰ τὸν Μάρτη τοῦ 1935 ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Στρατοῦ, θὰ μποροῦσε νὰ γράψη «ὅ,τι τοῦ κάπνιζε». Καὶ οὔτε ἦταν δυνατὸ νὰ διανοηθοῦν ὅτι θὰ ἀράδιαζε μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ ἀπὸ ψέματα —σὰν ἐκεῖνο τὸ μεγάλο ψέμα ποὺ εἶχε πῆ τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Γενάρη 1935, γιὰ νὰ ἀπομακρύνη δόλια τὸν Ν. Πλαστήρα ἀπὸ τὴν Σόφια, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήση νὰ μπῆ ἀπὸ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα στὴν Χώρα μας. Γιατί, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, κανένας ἀπὸ τοὺς «μαχητικοὺς» συνωμότες ποὺ συνώδευσαν τὸν Στέφ. Σαράφη, στοῦ Μακρυγιάννη, δὲν δέχεται πὼς εἶχαν ὁρίσει ἐξάωρο χρόνο παραμονῆς τους ἐκεῖ, καὶ οὔτε πὼς «ἡ ἀποστολὴ τοῦ τάγματος εἶχε ἐκπληρωθῆ». Ἁπλῶς τοῦ καταλογίζουν ἄπειρες εὐθύνες γιὰ τὴν ἀποτυχία, ποὺ ὀφειλόταν ὄχι μονάχα στὴν κακὴ ὀργάνωση τοῦ κινήματος, μὰ, πρὶν ἀπὸ ὅλα, στὴν παθολογικὴ «ἐγωπάθεια» ἐκείνου ποὺ λέει γιὰ τὰ φταισίματα καὶ τὶς ἀδυναμίες τῶν ἄλλων καὶ ἀγνοεῖ ὁλότελα τὰ δικά του βασικὰ σφάλματα. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ἄλλωστε, καθὼς ἀναφέρεται σὲ σημεῖωμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ταγματάρχης Χατζησταυρῆς ἐπεφύλαξε στὸ συνταγματάρχη Σαράφη ἕνα βαρύτατο χαρακτηρισμό.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἐξομολογητικὴ διάθεση τοῦ Στέφ. Σαράφη. — «Καμμιὰ ἐξηνταριὰ κανονιές». — Τί γινόταν μέσα στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη. — Ἡ πολιορκία καὶ οἱ εὔζωνοι. — «Ἕνας εὔζωνας ἔβγαλε τὴ ξιφολόγχη του σὰν νὰ ἤθελε νὰ χτυπήση τὸ Σαράφη». — Ὁ πρῶτος νεκρὸς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». — Ὁ Στέφ. Σαράφης δηλώνει πὼς «ἀπέτυχε ὡς ἀρχηγός». — «Θὰ μᾶς σκότωναν οἱ εὔζωνοι τοῦ ὑπουργείου». — Ἡ διαταγὴ «παύσατε πῦρ» καὶ ὁ αὐτοθαυμασμὸς τοῦ Στέφ. Σαράφη.

Κατελήφθη ἀπὸ «ἀμὸκ» στὸ Μανχάτταν

ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΕ 5 ΑΤΟΜΑ

Ν. ΥΟΡΚΗ, 14.

Καταληφθεὶς ὑπὸ ἀμὸκ ὁ Βίκτωρ Ράμμος, ἡλικίας 25 ἐτῶν, ἐτραυμάτισε διὰ μαχαίρας χθὲς τὸ ἀπόγευμα εἰς μίαν λεωφόρον τοῦ Μανχάτταν, πέντε ἄτομα πρὶν τραυματισθῆ εἰς τὴν κνήμην ἀπὸ σφαῖραν, ποὺ ἔρριψεν ἐναντίον του ἀστυνομικός. Ὁ παράφρων καὶ τὰ θύματά του ποὺ ἔχουν τραυματισθῆ μάλλον ἐλαφρῶς μετεφέρθησαν εἰς νοσοκομεῖον. Εἶναι ἡ δευτέρα φορὰ ποὺ σημειοῦται παρόμοιον ἐπεισόδιον εἰς Μανχάτταν. Τὸ παρελθὸν Σάββατον ψυχοπαθὴς ἐπυροβόλησεν ἐναντίον τῶν διαβατῶν, φονεύσας δύο ἐξ αὐτῶν, πρὶν συλληφθῆ. (Γαλλ. πρακτ.)

Μὲ ἀπόρρητο κείμενο
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΕΙΤΑΙ:

«Θὰ μᾶς σκότωναν οἱ εὔζωνοι τοῦ ὑπογείου»

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ: «ΠΑΥΣΑΤΕ ΠΥΡ»

15ον

ΔΕΝ λείπει καὶ ἡ ἐξομολογητικὴ διάθεση ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ στρατιωτικοῦ καθοδηγητὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ ΕΛΑΣ. Καὶ μέσα στὰ ἄλλα ποὺ ἀραδιάζει μὲ ἰταμὸ ὕφος, καὶ ποὺ ἔχουν προκαλέσει —στὰ περισσότερα σημεῖα τους— τὴν ἀγανάχτηση τῶν συναγωνιστῶν του στοῦ Μακρυγιάννη, τοῦ ξεφεύγουν καὶ μερικὲς ἀλήθειες. Ἔτσι δὲν ἀρνιέται ὅτι «οἱ στρατιῶτες θὰ ἐξεγείρονταν ἐναντίον μας γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἐνδεχόμενον κίνδυνο» (σὰν νὰ εἶχαν προκαλέσει οἱ ἴδιοι τὸν κίνδυνο αὐτὸ καὶ ὄχι οἱ μαρτιάτικοι συνωμότες). Καὶ δὲν κρύβει, ὁ Στέφ. Σαράφης, πὼς δὲν δέχτηκε τὴν πρόταση γιὰ «ἔξοδο καὶ διαφυγή», μιὰ ποὺ γιὰ «τὸ πρᾶγμα αὐτὸ χρειάζονταν ἄνδρες ἀποφασισμένοι νὰ τὸ ἐκτελέσουν καὶ ὄχι ἄνδρες χωρὶς ἠθικὸ ποὺ κατέφυγαν στὰ ὑπόγεια». Ἐδῶ ὅμως θέλει νὰ ξεχνάη πὼς οἱ τσολιάδες τοῦ Προτύπου Τάγματος δὲν εἶχαν καμμιὰ διάθεση γιὰ συνωμοσίες καὶ γιὰ ἐπαναστάσεις, καὶ πὼς βρίσκονταν ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ξεσηκωθοῦν, γιατὶ ἀντίκρυζαν τὸ ἐρώτημα - ἀπειλὴ «ἂν θέλουν νὰ πεθάνουν». Ἐρώτημα ποὺ ἄκουγαν μόλις ἀποτολμοῦσαν νὰ ποῦν, ὅτι θὰ προτιμοῦσαν νὰ μείνουν πιστοὶ στὸν ὅρκο ποὺ εἶχαν δοσμένο σὰν στρατιῶτες. Ἔτσι οἱ «ἀποφασισμένοι ἄνδρες» δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθοῦν ἀνάμεσα στοὺς ἀθώους στρατιῶτες, ἀλλὰ ἀνάμεσα σὲ ἐκείνους ποὺ ἔκαναν τὸ «ἐγχείρημα» στὴ διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ γιὰ αὐτό, στὸ τέλος, ὁ ταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς, κόσμησε τὸν συνταγματάρχη Στέφανο Σαράφη μὲ ἕνα σκληρότατο ἐπίθετο.

"ΚΑΜΜΙΑ ΕΞΗΝΤΑΡΙΑ ΚΑΝΟΝΙΕΣ,,!

ΠΡΙΝ ὅμως δοῦμε τί γινόταν «ἀπὸ ἔξω», ἀπὸ τὴν πλευρά, δηλαδή, τοῦ νόμιμου Κράτους (τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς ὁποίας ἦταν ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης καὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος), θὰ ἔπρεπε νὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χριστόδουλου Τσιγάντε, ποὺ ἀφορᾶ στὸ τὶ συνέβαινε «ἀπὸ μέσα», ποιές, δηλαδή, ἐξελίξεις σημειώνονταν στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ τὰ πράγματα «ἔσφιξαν», καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ ἄρχισαν νὰ πέφτουν καὶ ντουφεκιές, καὶ κανονιές, καὶ χειροβομβίδες.

Ἱστορεῖ, λοιπόν, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες αὐτά:

...Ἐνῶ περνοῦσε (ἕνα τμῆμα πυροβολικοῦ) κοντά ἀπό τό τάγμα σέ πυκνό σχηματισμό, θά μπορούσαμε νά εἴχαμε θερίσει ὁλόκληρο τόν οὐλαμό. Ἀλλά βέβαια δέν μᾶς φταίγανε τίποτε τά καημένα τά στρατιωτάκια. Δέν ξέρω τί μ' ἔπιασε τότε κ' ἔβγαλα μιά φωνή νά ἀραιώσουνε. Ἦταν ὁ λοχαγός Κουρούκλης ἐπί κεφαλῆς καί τό παραδέχθηκε στό στρατοδικεῖο καί ἀκόμη πώς ἄν τούς ρίχναμε ἀπό τήν στέγη καί ἀπό τά παράθυρα τοῦ μεσαίου πατώματος, ὅπως ἦσαν σέ πορεία, θά παθαίνανε ζημιές. Τά κανόνια του τά ἔστησεν ὁ Κουρούκλης κοντά στό Ὠδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἀπάνω ἀπό τήν ὁδόν Ροβέρτου Γκάλλι. Ἀπό τήν πρώτη ὁμοβροντία — μήν τό πάρετε στά σοβαρά, δυό κανόνια ἦσαν — ἡ μιά ὀβίδα πού ἦταν φηλή πῆγε πρός τό Κουκάκι. Ἡ ἄλλη μπῆκε ἀπό ἕνα φωτισμένο παράθυρο στό ἀναρρωτήριο. Μέ τίς πρῶτες κανονιές οἱ στρατιῶτες πού σᾶς εἶπα τί λογῆς ἦταν τό ἠθικό τους, τά χάσανε. Πέσαμε στή μέση οἱ ἀξιωματικοί — τό κτίριο ἦταν θεόρατο καί μεῖς λίγοι — νά σβήσουν ὅλα τά φῶτα, νά κατέβουνε στά ὑπόγεια γιά προφύλαξι καί ὅταν ἀκούσανε τόν τόνο τῆς προσταγῆς, κάπως μαζεύτηκαν, κυρίως, γιατί τούς εἴπαμε, ὅτι στά ὑπόγεια θά ἦσαν ἀσφαλέστεροι καί αὐτό θέλανε. Πέντε ὀβίδες μπῆκαν ἀπό τά κουφώματα. Οἱ ἄλλες χτυπήσανε τούς χοντρούς τοίχους τοῦ στρατῶνος καί δέν κάνανε ζημιά. Μιά ἀπό τίς ὀβίδες, πού δέν ἀστοχήσανε, τραυμάτισε τόν ὑπολοχαγό Χρῆστο Οἰκονόμου στό πόδι καί πονοῦσε. Τραυματίσθηκαν καί δυό τρεῖς Εὔζωνοι, ὄχι βαριά. Ἕνα κομμάτι σίδερο ἔσχισε τό πολιτικό παλτό τοῦ Σαράφη, στήν μασχάλη, τόν πόνεσε δέν τοῦ ἔβγαλε ὅμως αἷμα. Ἔτσι, σιγά-σιγά, μᾶς ρίξανε καμμιά ἐξηνταριά κανονιές. Ἀλλά τί νά κάνουνε ὀρειβατικές ὀβίδες σέ χοντρούς τοίχους;

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΖΩΝΟΙ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Μέ τούς Εὐζώνους, πού πήγανε στό ὑπόγειο, δέν μείναμε ἀπάνω παρά μιά φούχτα ἄνθρωποι: ὁ Σαράφης, ὁ Στεφανάκος, ὁ Χατζησταυρῆς, ὁ Τριανταφυλλίδης, ὁ Παπαμαντέλλος. Ὁ Μαρσέλλος ἦταν ἄψητος ὁ Οἰκονόμου ἦταν τραυματισμένος. Φάνηκε γερό παιδί, πολύ γερό. Ὁ Γ. Ζῶχος, δόκιμος ἀνθυπολοχαγός, τό ἴδιο ὁ ἐπιλοχίας Πεντάρης, ὁ λοχίας Δοντᾶς καί ὁ λοχίας Καψαλός κ' ἕνας δεκανέας - ὑποδεκανέας δέν θυμᾶμαι Βενανάκης. Ἀπό τούς πολίτας θυμᾶμαι τόν Μαχαίρα, τόν Μπαμπακιᾶ καί τόν Τσαλαβούτα, παλιοί στρατιῶτες, Βουρλιῶτες, συνηθισμένοι στ' ἄρματα. Οἱ Δωδεκανήσιοι πού ἔφερεν ὁ Χατζησταυρῆς, δέν εἶχαν πιάσει ὅπλο στό χέρι τους, δέν ξέρανε πῶς γεμίζεται.

Βρῆκα κάπου τά νούμερα: ἀπό τούς 300, πού ἐπρόκειτο νά ἔρθουν στό Πρότυπο Τάγμα ἀπό τή Δημοκρατική Ἄμυνα, ἦρθαν 11 ὅλοι-ὅλοι καί οἱ μισοί, ὅπως σᾶς εἶπα, δέν εἶχαν κάνει οὔτε μιά ἡμέρα στρατιῶτες. Μόλις πέφτανε μερικές κανονιές, μᾶς ρίχνανε μέ λιανοτούφεκα καί μέ πολυβόλα καί, γιά νά τούς ἀποθαρρύνουμε, ἐρρίχναμε καί μεῖς στά κεραμίδια. Οἱ ριπές ἀπό τά δύο βαριά πολυβόλα ἦσαν, φαίνεται, πολύ ἐντυπωσιακές, γιατί μόλις ἐρρίχναμε μέ αὐτά, ἐσώπαινε τό τουφεκίδι. Μπορεῖτε νά πιστέψετε πώς κυλοῦσαν ἀργά οἱ ὧρες;

Κατά τά μεσάνυχτα ξαναπῆρε ὁ Σαράφης τήν Σχολή τῶν Εὐελπίδων, γιά νά δῆ τί γίνεται, ἐκεῖ. Καί, ἀντί νά βρῆ τόν Γιάννη (Τσιγάντε) ἤ τόν Γιαννόπουλο, βρῆκε στό τηλέφωνο τόν Ἠλία Πολίτη, διοικητή τῆς Σχολῆς. Στίς ἄλλες μου ἔγνοιες προστέθηκαν δύο: ἡ μιά μήν ἔπαθε τίποτε ὁ Γιάννης, ὁ ἀδελφός μου, καί ἡ ἄλλη μή δέν τά κατάφερε καλά.

Στήν νοτιώτερη πύλη τοῦ περιβόλου, πρός τό Κουκάκι, ἄρχισαν νά φαίνωνται περίπολοι ἄλλου τμήματος Πεζικοῦ καί ἀρχίσανε καί ἀπό κεῖ τουφεκιές. Τώρα πιά τό Τάγμα ἦταν κυκλωμένο. Σέ λίγο ἄλλα κανόνια ἀπό τά κανόνια τοῦ Κουρούκλη μᾶς ρίξανε ἀπό τήν πέρα μεριά (σημ. γράφ. ἦταν τά κανόνια τοῦ τότε λοχαγοῦ καί μετέπειτα διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Στυλιανοῦ Ταβουλάρη, γιά τόν ὁποῖο θά μιλήσουμε παρακάτω), λίγο κουτουροῦ μέσα στό σκοτάδι, καί μέ τίς πρῶτες ὀβίδες, αὐτοί, πού ἦσαν στό ὑπόγειο, ἀνταρρευτήκανε ἀκόμη περισσότερο. Ἦρθε καί μέ εἰδοποίησε ὁ Βαγγέλης Μαχαίρας, ἄν δέν ἀπατῶμαι, ὅτι φωνάζανε. Κατέβηκα νά δῶ καί ἀπό κοντά μου ἦρθε ὁ Σαράφης, νά μή μέ ἀφήση μόνο μου.

Ἕνας Εὔζωνας ἔβγαλε σάν ἀστραπή τήν ξιφολόγχη του — ἦταν ἀκριβῶς πίσω ἀπό τόν Σαράφη — σάν νά ἤθελε νά τόν χτυπήση. Τόν πῆρε τό μάτι μου, γύρισα κατά πάνω του, καί, σάν μικρό παιδί, πού ντράπηκε, κρύφθηκε ἀνάμεσα στούς ἄλλους. Κάτι τούς εἶπε ὁ Σαράφης, κάποια φωνή τούς ἔβγαλε, ἐκείνη τήν ὥρα σκάσανε δυό ὀβίδες ἀπάνω στούς τοίχους, ταράχθηκε ἐλάχιστα τό κτίριο κι' αὐτοί τράβηξαν πρός τήν ἄλλη μεριά τοῦ ὑπογείου τρομαγμένοι. Μοῦ εἶπαν: «Κι' ἄν γκρεμισθῆ ὁ στρατώνας ἐπάνω μας καί μᾶς θάψη ἐδῶ μέσα ζωντανούς;». Τούς εἶπα ὅτι ἐκεῖ μέσα, πού βρίσκονται, δέν ἔχουν φόβο ἀπό τίποτε καί πώς οἱ ὀρειβατικές δέν μποροῦν νά χαλάσουν τόσο χονδρούς τοίχους. Μέ κοιτάζανε σάν φοβισμένα ἀγρίμια. Ξανανεβήκαμε ἀπάνω μέ τόν Σαράφη στό γραφεῖο τοῦ διοικητοῦ. Νομίζω ἐκείνη τήν ὥρα ἔφθασε ἕνας Εὔζωνος, ὁ Βλαχάκης, καί μᾶς εἶπε, ὅτι στήν νοτιώτερη πύλη τούς πλησίασε ἕνας ἀνθυπολοχαγός, τοῦ εἶπαν «Ἄλτ» τούς πιστόλισε καί σκότωσε τόν σύντροφό του, τόν Εὔζωνο Τσόλκα. Ἦταν μαζί τους, λίγο παραπέρα, ὁ δεκανέας Παπαγεωργίου. Ἔστειλε τόν Βλαχάκη νά μᾶς εἰδοποιήση καί παρά τήν λαχτάρα, πού πρέπει νά εἶχε πάρει, γύρισε, ὁ κακομοίρης, στήν θέσι του. Αὐτή ἡ φούχτα τῶν τσολιάδων, πού προσεχώρησε, πού ἦταν ἀφωσιωμένη στόν Τριανταφυλλίδη, στάθηκε πιστή καί ἀνδρεία ὥς τό τέλος...

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΘΥΜΑ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΝΕΚΡΟΣ

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ θλιβερώτατη εἰκόνα ποὺ ἀργὰ τὴν νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 παρουσιαζόταν στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων. Καὶ γιὰ νὰ φτάσουμε σέ αὐτὴ τὴν εἰκόνα: Ἕνας τσολιᾶς νὰ θέλη νὰ τρυπήση μὲ τὴν ξιφολόγχη του ἕνα ἐπίορκο συνταγματάρχη ἢ Ἑλληνόπουλα νὰ σκοτώνωνται μεταξύ τους, λίγα εἰκοσιτετράωρα πρὶν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε στὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή: «Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλη ποῦ θὰ ὁδηγηθῶμεν γρήγορα, ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν»! Καὶ γιὰ νὰ ζήσουμε αὐτὲς τὶς τραγικὲς ὧρες (προοίμιον τῶν ἀκόμα τραγικώτερων συμβάντων ποὺ ἀκολούθησαν), ἔγραφε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλ. Ὀθωναῖο γιὰ τὶς «ἀπαράμιλλες ἱστορικὲς σελίδες» τῆς ὀχταετίας 1912—1920, γιὰ «τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ», γιὰ τὸ Κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, γιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ γιὰ ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ κατάληγε στὸ συμπέρασμα ὅτι: «Χρειάζεται πολλὴ ἐργασία διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ τὸ Κράτος ἀπὸ κινδύνους ποὺ τὸ ἀπειλοῦν, κινδύνους ἐξωτερικοὺς καὶ κινδύνους ἐσωτερικούς». Ἄλλο τώρα ἂν σὲ ἐλάχιστες μόλις ἡμέρες, καὶ μὲ ἀφορμὴ τὸ κίνημα, ἔμπαινε σὲ κίνδυνο αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἐθνική μας ὑπόσταση.

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως τώρα, τὶ γίνηκε στὸ Πρότυπο Τάγμα, ἀφοῦ τὸ πρῶτο θῦμα τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ὁ πρῶτος νεκρὸς τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» —κατὰ τὸν τελευταῖο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— ὁ τσολιᾶς Ι. Κ. Τσόλκας σωριάστηκε κάτω.

...Στό ἀναμεταξύ ἱστορεῖ ὁ στρατηγός Χρ. Τσιγάντες, ἡ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Γιάννη μᾶς εἶπε στό τηλέφωνο, πώς ὁ Γιάννης (ὕστερα ἀπό τήν ἀποτυχία τοῦ «ἐγχειρήματος» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, καθώς θά δοῦμε πάρα-κάτω), μέ ἄλλους ἀξιωματικούς ἔφυγε νά πάη στόν Στόλο. Ὁ ἀδελφός τοῦ Σαράφη, ὁ Εὐριπίδης, ὑπομοίραρχος τότε, μᾶς εἶπε στό τηλέφωνον, ὅτι ἐκτός ἀπό μᾶς, δέν ὑπῆρχε καμμιά ἄλλη ἑστία ἀντιστάσεως σέ ὅλη τήν Ἀθήνα. Μᾶς φώναξε ἀπό μιά στέγη ὁ Τρεπεκλῆς νά παραδοθοῦμε.

Μέ ρώτησε ὁ Σαράφης τί θά κάνουμε τώρα. Ἦταν φοβερά στενοχωρημένος. «Ἀποτύχαμε» μοῦ εἶπε. Τόν ρώτησα γιατί. Τόν ἀντιπερισπασμό, πού ἀναλάβαμε νά κάνουμε, τόν κάναμε, καί ἀντί τίς ἕξι ὧρες, πού μᾶς ζητήσανε νά ἀντισταθοῦμε, εἶχαν περάσει περισσότερες ἀπό ὀκτώ. «Ναί», μοῦ ἀπάντησε ὁ Σαράφης, «μά ἐγώ ἀπέτυχα ὡς ἀρχηγός». Τοῦ εἶπα, ὅτι λέει ἀνοησίες, γιατί δέν ἔφταιγε αὐτός, ἄν οἱ ἄλλοι δέν ἐκράτησαν τόν λόγο τους. Πρόσθεσα νά κάνη μπρούντζινα τά μοῦτρα του, γιατί, ἀπό δῶ καί πέρα, θά εἴχαμε νά ἀντιμετωπίσουμε περισσότερες φουρτοῦνες, ὅσο νά δοῦμε τί θά κάνουν ὁ Στόλος καί ὁ Βενιζέλος. «Ὥστε», ρώτησε, «εἶσαι τῆς γνώμης νά παραδοθοῦμε; Δέν νομίζεις, ὅτι εἶναι καλύτερα νά κάνουμε μιά ἔξοδο καί νά σπάσουμε τόν κλοιό καί νά φύγουμε;». Τόν ρώτησα μέ ποιούς θά κάνουμε τήν ἔξοδο καί ποῦ θά πᾶμε.

Παίξαμε λίγο μέ τήν σκέψι νά ἐξακολουθήσουμε τήν ἀντίστασι, ἀλλά ἔπειτα σκεφθήκαμε ὅτι, ἄν στό τέλος ἀποφασίσουν νά κάνουν ἐπίθεσι τά τμήματα, πού μᾶς εἶχαν κυκλώσει, θά ἔπρεπε νά ρίξουνε σωρό μέ τά πολυβόλα, νά σκοτώσουνε κόσμο, ἄν στό ἀναμεταξύ δέν παίρνανε κουράγιο, λυσσασμένοι ἀπό τόν φόβο τους, οἱ Εὔζωνοι τοῦ ὑπογείου καί δέν μᾶς ἐσκότωναν αὐτοί. Κάλεσε ὁ Σαράφης καί τούς ἄλλους ἀξιωματικούς καί τούς εἶπεν, ὅτι ἡ δουλειά πού ἀναλάβαμε, ὁ ἀντιπερισπασμός δηλαδή, ἔγινε, καί μέ τό παραπάνω. Ἔξι ὧρες μᾶς εἶχαν ζητήσει οἱ Ναυτικοί, ὅσο νά βγοῦνε ἀπό τόν Ναύσταθμο, εἶχαν περάσει περισσότερες ἀπό ὀκτώ καί καμμιά-δυό ὧρες, πού θά χρειαζόντανε τά κανόνια γιά νά φθάσουνε στό Πέραμα, νά χτυπήσουνε τόν Στόλο, ἄν δέν εἶχε φύγει, φτάνανε τόν ἀντιπερισπασμό σέ δεκάωρο.

Ὁ Χατζησταυρῆς ἤθελε νά ἐπιχειρήσουμε ἔξοδο στήν ἀρχή καί μετά, ὅταν τοῦ ἐξήγησεν, ὁ Σαράφης, ὅτι προτοῦ φθάσουμε στήν γωνία θά μᾶς εἶχαν ἐξουδετερώσει, ρώτησε τόν Σαράφη ἄν τόν ἀπαλλάσση ἀπό τόν λόγο τῆς τιμῆς του καί ἄν τοῦ ἐπιτρέπη νά φύγη μέ ὅσους ἤθελαν νά τόν ἀκολουθήσουν.

Ὁ Σαράφης τοῦ ἀπάντησε ὅτι, ἀφοῦ τελειώσαμε τήν ἀποστολή, πού μᾶς δώσανε, μποροῦσε ὁ καθένας νά κάνη ὅ,τι νόμιζε. Τόνισε, ὅμως πώς ὁ ἴδιος θά παραδινότανε γιά νά λογοδοτήση — ἄν τό Κίνημα ἀπετύγχανε — στήν Δικαιοσύνη. Ὁ Στεφανάκος συμφώνησε μέ τόν Σαράφη καί προσέθεσεν, ὅτι θά ἦταν ἀδύνατον νά πάρουμε μαζί μας ὅλους τούς μικρούς καί τόν τραυματία, τόν Οἰκονόμου, καί αὐτό θά ἦταν σάν νά τούς ἐγκαταλείπαμε νά στραφῆ ἐναντίον τους ὅλη ἡ λύσσα τῶν κυβερνητικῶν. Ἐγώ ἤμουνα σύμφωνος ἀπό τήν ἀρχή μέ τόν Σαράφη. Ὁ Παπαμαντέλλος συμφώνησε μέ τόν Χατζησταυρῆ. Ὁ Τριανταφυλλίδης στήν ἀρχή ἔμεινε, ἀργότερα ὅμως, ὅταν εἶδε, ὅτι ξεφύγανε ἀπό τήν πίσω πόρτα ὁ Χατζησταυρῆς καί ὁ Παπαμαντέλλος, πῆγε καί αὐτός νά δοκιμάση τήν τύχη του, ἀλλά δέν ἐπέτυχε.

"ΠΑΥΣΑΤΕ ΠΥΡ,, — ΚΑΙ ΑΥΤΟΘΑΥΜΑΣΜΟΣ

ΒΕΒΑΙΑ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορώντας αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὸ Πρότυπο Τάγμα, ἀποφεύγει νὰ θυμηθῆ ἐκεῖνο ποὺ ἀποκαλύπτει ὁ Χρ. Τσιγάντες, ὅτι, δηλαδή, ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ὡμολόγησε πὼς «ἀπέτυχε ὡς ἀρχηγός». Κρατάει ὅμως γιὰ λογαριασμό του τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἀπόφαση ποὺ πάρθηκε γιὰ νὰ παραδοθοῦν οἱ συνωμότες τοῦ Μακρυγιάννη στὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις ποὺ εἶχαν ζώσει τοὺς στρατῶνες τῆς διλοχίας.

Καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ:

...Πῆρα τό τηλέφωνο καί ἐπικοινώνησα μέ τό συνταγματάρχη Φλούλη Δημ. Τόν παρακάλεσα νά πεῖ τοῦ στρατηγοῦ νά ἐπικοινωνήσει μέ τόν ὑπουργό Στρατιωτικῶν καί τοῦ διαβιβάσει αἴτηση παράδοσής μου.

Ὕστερα ἀπό λίγο μ' ἀπάντησε πώς ὁ στρατηγός βρίσκονταν στό γραφεῖο τοῦ Κονδύλη καί δέν μποροῦσε νά τόν δεῖ. Ζήτησα στό τηλέφωνο τόν Κονδύλη. Μοῦ τόν ἔδωκαν. «Κύριε ὑπουργέ», τοῦ μίλησα, «θεωρῶ ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάγκη παράτασης τῆς ἀντίστασης καί πρός ἀποφυγή περαιτέρω αἱματοχυσίας τίθεμαι στή διάθεση τῆς κυβέρνησης. Παρακαλῶ νά διατάξετε τήν κατάπαυση τοῦ πυρός». «Νά ἐπικοινωνήσετε μέ τόν ἐπί κεφαλῆς τῶν τμημάτων καί νά συνεννοηθῆτε». Ἀπάντησα πώς δέν ὑπάρχει τρόπος νά ἐπικοινωνήσουμε καί νά φροντίσει νά εἰδοποιηθεῖ σχετικά ὁ ἁρμόδιος διοικητής. «Καλά», ἀπάντησε. Περίμενα κάμποση ὥρα καί ἐπειδή δέν ἔβλεπα καμμιά κίνηση, οἱ δέ ἀπώλειες ἐξακολουθοῦσαν, κάλεσα τούς σαλπιγκτές τοῦ τάγματος καί διέταξα νά σημάνουν «παύσατε πῦρ».

Πραγματικά, μέ τό σάλπισμα αὐτό ἔπαυσε ἀμέσως τό πῦρ καί ἀπό μᾶς καί ἀπό τούς κυβερνητικούς. Ἄναψα ἕνα τσιγάρο καί περίμενα κείνους πού θάρχονταν νά μᾶς παραλάβουν.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχα δεχτεῖ ἕνα θραῦσμα ὀβίδας. Ἔβγαλα τό παλτό μου, ἤμουν μέ πολιτικά, νά ἰδῶ μήπως τραυματίστηκα καί εἶδα πώς τό παλτό μου εἶχε σχιστεῖ, ἀλλά τό βλῆμα δέν προχώρησε περισσότερο παρά δημιούργησε μονάχα ἕνα αἱμάτωμα.

Σέ λίγα λεπτά μπῆκαν στό τάγμα τμήματα κυβερνητικά. Ἕνας συνταγματάρχης, πολύ γνωστός μου, μέ δυό ἄλλους ἀξιωματικούς, ἦρθε στά γραφεῖα τοῦ τάγματος πού μέναμε, μᾶς πρόσφερε τσιγάρα καί ὕστερα μέ δυό αὐτοκίνητα μᾶς μετέφεραν στό ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν στόν προθάλαμο τοῦ γραφείου τοῦ γενικοῦ διευθυντῆ ὑποστράτηγου Πρωτοσύγγελλου Ἀχιλ. Ὁ Διοικητής τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Πετρίτης Δημ. ρώτησε τόν Τσιγάντε ποῦ ἦταν οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί πού ἦταν μαζί μας στό τάγμα. «Δέν ὑπῆρχαν ἄλλοι» ἀπάντησε. Ὁ στρατηγός ἔμεινε κατάπληκτος μέ τό πρᾶγμα. «Σεῖς οἱ ἕξι κάνατε ὅλη αὐτή τή δουλειά;»! Δέν μποροῦσε νά τό φανταστεῖ...

Μὲ αὐτὴ τὴν ἔκφραση αὐτοθαυμασμοῦ τελειώνει τὴν ἱστόρησή του, ποὺ ἀφορᾶ στὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη, ὁ Στέφ. Σαράφης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπερθύνες μαρτυρίες ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ** παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟ «ΚΑΤΗΓΟΡΩ» ΤΟΥ Γ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΗ

«Δειλοὶ ἐπιτελάρχαι, ἐξ ἐπαγγέλματος γραφεῖς καὶ οὐδέποτε μαχηταί»

ΑΛΛΗΛΟΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΙ ΤΟΥ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

16ον

ΜΕ ΤΗΝ ὠμὴ εἰλικρίνεια καὶ μὲ τὸ σαρκασμὸ ποὺ χαρακτηρίζουν, στὴν ἱστόρησή του, τὸ στρατηγὸ Χρ. Τσιγάντε, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου, δίνει μιὰ ἐναργέστατη εἰκόνα τῶν δσων γίνηκαν μέσα στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, τὴν νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἀπὸ τὴν σκηνὴ τοῦ τσολιᾶ, ποὺ ἑτοίμασε τὴν ξιφολόγχη του γιὰ νὰ ἐπιφυλάξη ἕνα μάθημα «δημοκρατικῆς» στρατιωτικῆς συμπεριφορᾶς στὸν Στέφ. Σαράφη, προβαίνει σὲ πολλὲς καὶ ἐνδιαφέρουσες ἀποκαλύψεις. Ἔτσι ἐξομολογεῖται, πὼς οἱ συνωμότες δὲν κινδύνευαν μονάχα ἀπὸ τὶς ὀβίδες ποὺ ρίχνονταν ἀπὸ τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις, μὰ (καὶ ἴσως πιὸ πολὺ καὶ πιὸ ἄμεσα) ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, πού, τελικά, θὰ παίρνανε κουράγιο καὶ θὰ τοὺς σκότωναν! Ἡ «δημοκρατία», ὅπως τὴν ἤθελε ὁ ἐπιστολογράφος τῆς Χαλέπας (καὶ ἔτρεμε μήπως πάθει τίποτα ἀπὸ τὸν «κατὰ φαντασίαν» ἐπίδοξο πρόεδρό της βασιλόπαιδα Νικόλαο), βρισκόταν τὶς ὧρες ἐκεῖνες σὲ δλη της τὴν ἔξαρση καὶ σὲ δλο τὸ ἄφθαστο μεγαλεῖο της, καὶ στὸ τέλος, ὁλοκληρωνόταν μέ τὸν αὐτοθαυμασμὸ τοῦ Στέφ. Σαράφη. Μὲ τὴν γεμάτη μετριοφροσύνη δήλωσή του: ναί, ἐμεῖς οἱ ἕξη θαυματουργήσαμε (ἀπάντηση στὸ πλημμυρισμένο ἀπὸ δέος ἐρώτημα: «Ἐσεῖς οἱ ἕξη κάνατε αὐτὴ τὴ δουλειά;»). Σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ συμμετοχὴ στὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγιοῦ ἢ στὴν ἀνατίναξη τῆς μονῆς τοῦ 'Αρκαδιοῦ. (Εἶναι, ἴσως, καὶ τοῦτο ἔκφραση λεβεντιᾶς κατὰ «μαρξιστικὸ» τρόπο). Ἄλλο τώρα ἂν γιὰ τὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Μακρυγιάννη δύο ἀθῶα 'Ελληνόπουλα: ὁ στρατιώτης τοῦ θωρακισμένου αὐτοκινήτου καὶ ὁ τσολιᾶς Τσόλκας ἔδωσαν, δίχως κανένα λόγο, τὴν ζωή τους.

'ΤΟ ΚΕΡΔΙΣΕΣ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ..!

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως τώρα πῶς ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τὴν σκηνὴ τοῦ τηλεφωνήματος μεταξὺ τῶν Γ. Κονδύλη —Στ. Σαράφη, καὶ τὸ τί λέχθηκε ἀνάμεσα στοὺς δυό τους:

> ...Πῆρε τότε στὸ τηλέφωνο (ὅταν πιὰ καμμιὰ ἄλλη ἐλπίδα δὲν ὑπῆρχε), ὁ Σαράφης τὸν 'Οθωναῖο στὸ γραφεῖο του, ἀλλὰ δὲν ἀπαντοῦσε κανένας. 'Επῆρε ἔπειτα τὸν Κονδύλη στὸ ὑπουργεῖο. 'Ο διάλογος ἦταν ὁ ἑξῆς:
>
> Κονδύλης: 'Εμπρός! Ποιός ἐκεῖ;
>
> Σαράφης: Σαράφης ἐδῶ.
>
> Κονδύλης: "Α! Σαράφης! Καί τί θέλεις;
>
> Σαράφης: Κύριε ὑπουργέ, θεωρῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη παρατάσεως τῆς ἀντιστάσεως καί, πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω αἱματοχυσίας, τίθεμαι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως. Παρακαλῶ νὰ διατάξετε τὴν κατάπαυσι τοῦ πυρός.
>
> Κονδύλης: Γιατί μοῦ τὰ λές ἐμένα αὐτά;
>
> Σαράφης: Γιατί εἶμαι ἀποκλεισμένος. Ποιόν θέλετε νὰ εἰδοποιήσω;
>
> Κονδύλης: "Α; εἶσαι ἀποκλεισμένος; Νὰ ἐπικοινωνήσητε μέ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τμημάτων καὶ νὰ συνεννοηθῆτε.
>
> Σαράφης: Δέν ὑπάρχει τρόπος νὰ ἐπικοινωνήσω καὶ νὰ φροντίσητε νὰ εἰδοποιηθῆ σχετικῶς ὁ ἁρμόδιος διοικητής.
>
> Κονδύλης: Καλά.
>
> "Εβαλε ὁ Σαράφης ἕναν σαλπιγκτὴ καὶ ἐσήμανε «Παύσατε πῦρ» καὶ τὸ πῦρ ἐσταμάτησε καὶ ἀπὸ τὶς δυό μεριές. Ὁ Χρῆστος Τριανταφυλλίδης ἐκείνη τὴν ὥρα ἀπεφάσισε νὰ φύγη καὶ αὐτός. Τὸν πιάσανε ὅμως σχεδὸν ἀμέσως καὶ τὸν χτυπήσανε. Σέ λίγο ἔφθασεν ὁ Τρεπεκλῆς ὅπως τοῦ τῶχε ὑποσχεθῆ τοῦ Σαράφη. «Τό κέρδισες τό παιγνίδι», τοῦπε ὁ Σαράφης. 'Ο Τρεπεκλῆς, μᾶς εἶπεν, ὅτι θά πᾶμε στό ὑπουργεῖο, γιατί τέτοια ἦταν ἡ διαταγή, πού εἶχε. Μᾶς ἔμπασε σ' ἕνα αὐτοκίνητο, λίγο στενόχωρα, μ' ἕνα - δυό φρουρούς. 'Εμένα μέ κάθησε δίπλα του στό μπροστινό κάθισμα. Τόν ρώτησα νά μοῦ πῆ, τί κάνει ὁ Γιάννης, ὁ ἀδελφός μου, καί μοῦ εἶπε, ὅτι εἶναι ζωντανός. Τόν ρώτησα ἂν τήν δουλειά πού ἀνέλαβε τήν ἔκανε, τοὐλάχιστον, καλά. «"Εννοια σου», μοῦ εἶπε «καί δέν σέ ντρόπιασε. 'Αφώπλισε μόνος του, μέ τόν ὑπολοχαγό Τσούμα, καμμιά ἑβδομηνταριά ἀξιωματικούς». Τόν ρώτησα τί ἔγινε παραπέρα καί μοῦ εἶπε: «Θά μάθετε»...

Μόλις ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης ἔστειλε τὸν συνταγματάρχη Εὐάγ. Τρεπεκλῆ, γιὰ νὰ παραλάβη, ἀπὸ τοῦ Μακρυγιάννη, τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ τοὺς ἄλλους συνωμότες, ἔβγαλε καὶ τὴν ἀκόλουθη διαταγή:

> 'Αντισυνταγματάρχην Λαμπράκην Γεώργιον. 'Ο συνταγματάρχης Σαράφης ζητεῖ νὰ παραδοθῆ. Προχωρήσατε νὰ τὸν παραλάβητε. Εἰδοποιήσατε τό πυροβολικόν νὰ παύση βάλλον.
>
> ὁ ὑπουργὸς
> Γ. Κονδύλης

ΤΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΗΣΑΝ ΩΣ ΔΕΙΛΟΥΣ

ΕΤΣΙ τέλειωσε ἡ ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς θλιβερὴ ἱστορία τοῦ Μακρυγιάννη. Πρίν δμως τὴν κλείσουμε (γιὰ νὰ ξανασυναντήσουμε τοὺς πρωταγωνιστές της καὶ πάλι πιὸ κάτω), ἀξίζει νὰ δώσουμε ἕνα σημείωμα ποὺ γράφτηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γύρω ἀπὸ τὰ συμβάντα στὸ Πρότυπο Τάγμα.

> ..."Ωρα 8η νυκτερινή· ἀναφέρεται στό σημείωμα ἐκεῖνο. Τό κανόνι τοῦ Λυκαβηττοῦ, πού σημαίνει συναγερμόν, ἀναστατώνει τήν πόλιν. 'Αξιωματικοί τρέχουν εἰς τάς θέσεις των, στρατιῶται σπεύδουν εἰς τούς στρατῶνας των καί τά στρατιωτικά καταστήματα τηλεφωνοῦν συνεχῶς. Μέσα εἰς τήν Διλοχίαν τοῦ Μακρυγιάννη τά γεγονότα ἐξελίσσονται ραγδαίως.
>
> Τήν στιγμήν ἐκείνην, τρέχοντας, σπεύδει πρός τήν εἴσοδον τῶν στρατώνων ὁ διοικητής τοῦ τάγματος Γ Λαμπράκης. 'Ο εὑρισκόμενος τήν στιγμήν ἐκείνην εἰς τήν εἴσοδον ἀρχιφύλαξ Δοντᾶς τοῦ ἀπαγορεύει τήν εἴσοδον καί καλεῖ τόν Χατζησταυρῆν, ὅστις εἶχεν ἀνέβει ἐπάνω εἰς ἕνα τοῖχον καί εἶχεν ὀχυρωθῆ διά νά κτυπᾶ τούς συγκεντρουμένους ἔξωθι:
>
> — "Ελα μέσα ἤ φύγε· τοῦ λέει ὁ Χατζησταυρῆς.
>
> 'Αλλ' ἐμφανίζεται ἀμέσως ὁ Τσιγάντες, ὅστις ἀνοίγει τήν πόρτα εἰς τόν Γ. Λαμπράκην καί ἀρχίζει νά τοῦ ὁμιλῆ ἰδιαιτέρως. 'Ο διοικητής ὅμως τοῦ τάγματος διαφωνεῖ καί ἀπέρχεται. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἁρμάτων μάχης καί ἡ παραβίασις ὑπό τούτων τῆς εἰσόδου τῶν στρατώνων, δημιουργεῖ μετ' ὀλίγον πανικόν μεταξύ τῶν ἐντός τῆς Διλοχίας στασιαστῶν. Ὁ Σαράφης καί ὁ Τσιγάντες, κατά τήν ὁμολογίαν τοῦ Τριανταφυλλίδη καί τοῦ Χατζησταυρῆ, θέλουν νά παραδοθοῦν. Θεωροῦν τό παιγνίδι χαμένον εἰς τάς 'Αθήνας καί τήν αἱματοχυσίαν περιττήν. 'Ο Τριανταφυλλίδης καί ὁ Χατζησταυρῆς διαφωνοῦν καί τούς κατηγοροῦν ὡς δειλούς. 'Ο πρῶτος μάλιστα ἁρπάζει τό τηλέφωνο ἀπό τά χέρια τοῦ Τσιγάντε τή στιγμή πού ὁ τελευταῖος θέλει νά τηλεφωνήση εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.
>
> Μέσα εἰς τάς ἀντεγκλήσεις αὐτάς τῶν στασιαστῶν, γύρω ἀπό τήν παράδοσίν των ἤ τήν ἀντίστασίν των, αἱ πρῶται ἐγκαιροφλεγεῖς ὀβίδες σκάζουν ἐπάνω ἀπό τούς στρατῶνας καί τήν αὐλήν. Οἱ στασιασταί κοιτάζονται μεταξύ των καί ἀμέσως κατόπιν διασκορπίζονται. 'Ο Χατζησταυρῆς σπεύδει νά διαφύγη καί τό ἐπιτυγχάνει. Ὁ Τριανταφυλλίδης πηγαίνει πρός τούς εὐζώνους πού φωνάζουν καί βλασφημοῦν. Καί ὁ Σαράφης μέ τόν Τσιγάντε τηλεφωνοῦν εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.
>
> Μετά ἕνα τέταρτον τῆς ὥρας ζητωκραυγαί ὑπέρ τῆς Κυβερνήσεως ἑνώνουν τούς φαντάρους καί τούς εὐζώνους τῆς Διλοχίας πού ἀνέβαιναν, χωρίς καλά - καλά νά καταλάβουν τί συνέβη, ἀπό τά ὑπόγεια, μέσα εἰς τά ὁποῖα τούς εἶχαν κλείσει οἱ στασιασταί, διά νά μή ἐξεγερθοῦν καί τούς συλλάβουν...

'Ο ἀπολογισμὸς —σὲ θύματα— τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», ἦταν: Δυό νεκροί, ὁ εὔζωνας Κ. Τσόλκας καὶ ὁ στρατιώτης τοῦ θωρακισμένου. Καὶ 14 τραυματίες, οἱ: συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς, ἀντισυνταγματάρχης Ν. Κουσίντας, ὑπολοχαγὸς Κ. Μοσχόπουλος, ἀνθυπολοχαγὸς Δ. Σπήλιος, στρατιῶτες Κ. Βλαχάκης, Δ. Παπαδόπουλος, Ε. Καρακλίδης, Ν. Μοσχονᾶς, Κ. Βαλιούνης, Ἰδιῶτες Ι. Δαμῆγος (σωφέρ), Μ. Σουρέκης (ἀρτοποιός), Δ. Ψωμαδέλης, Ι. Γιαννόπουλος, καὶ τὸ δεκάχρονο κοριτσάκι 'Αντωνία Γιαννακάκη.

Αὐτὰ ἦταν τὰ πρῶτα θύματα τοῦ «ἁγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» τὸν ὁποῖο προανήγγειλε ὁ 'Ελ. Βενιζέλος τὸν 'Οχτώβρη τοῦ 1934, καὶ τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος χαρακτήρισε τὸν Φλεβάρη τοῦ 1935 «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα»!

ΤΟ "ΚΑΤΗΓΟΡΩ,, ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΗ

ΕΤΣΙ —καθὼς, πιὸ πάνω, εἴδαμε— ἱστόρησαν οἱ Στέφανος Σαράφης καὶ Χριστόδουλος Τσιγάντες τὰ γεγονότα τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων. Μὰ ἐκεῖ δὲν βρίσκονταν μονάχα οἱ δύο αὐτοὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί: ὁ συνταγματάρχης καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης. Βρισκόταν (ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπίσης ἀντισυνταγματάρχη 'Ιω. Στεφανάκο) καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖο μνημονεύουν εὔφημα ὅλοι οἱ μαρτιάτικοι πρωτοεπαναστάτες. Αὐτὸς ἀκριβῶς ποὺ ἀναφέρεται καὶ στὸ σημείωμα ποὺ μιλάει γιὰ τοὺς διαπληκτισμοὺς ποὺ ἀκολούθησαν τὴν πρόταση τοῦ Στέφ. Σαράφη γιὰ παράδοση στὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις: 'Ο ταγματάρχης —καὶ ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια βουλευτὴς τοῦ Ν. Πλαστήρα— Γεώργιος Χατζησταυρῆς. Θὰ ἔπρεπε δὲ νὰ ἀκούσουμε καὶ αὐτόν. "Εχει, ἄλλως τε, νὰ πῆ τόσο ἐνδιαφέροντα καὶ τόσο ἀποκαλυπτικὰ πράγματα.

"Οσα, λοιπόν, αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ ἱστορήση —καὶ νὰ καταγγείλη— γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στοῦ Μακρυγιάννη, ὁ Καλύμνιος ταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς, τὰ περίλαβε σὲ μιὰ ἔκθεση ποὺ σύνταξε τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1935 στὴ Βηρυτό, ὅπου εἶχε καταφύγει (γιατί, μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τοῦ Μακρυγιάννη, δὲν μπόρεσαν νὰ τὸν συλλάβουν), ὕστερα ἀπὸ τὴν τελικὴ ἀποτυχία τοῦ κινήματος.

> ...Νομίζω ἔγραφε στήν ἔκθεσή του ἐκείνη, ὁ Γ. Χατζησταυρῆς ὅτι ὅσον ἀφορᾶ τήν προπαρασκευήν τοῦ κινήματος δέν εἶναι σκόπιμον νά λεχθῆ (σημ. γραφ. τότε, τόν Δεκέμβρη τοῦ 1935) ὁλόκληρος ἡ ἀλήθεια. Εἶμαι εἰς θέσιν νά διαβεβαιώσω ὅτι οὐδείς, ἀπολύτως ἐξ ὅσων θά προθυμοποιηθοῦν νά ὁμιλήσουν ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ, γνωρίζει ἀκριβῶς τήν πηγήν καί τήν πρωτοβουλίαν τῆς προπαρασκευῆς, οὔτε ὁ φερόμενος ὡς ἀρχηγός τῆς κινήσεως συνταγματάρχης Σαράφης, ὅστις ἐξελέγη ἀργότερα καί ὁ ὁποῖος λόγω τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας του εἰς τά 'Επιτελεῖα Στρατοῦ ἦτο ἄγνωστος εἰς τούς μαχίμους ἀξιωματικούς καί τοῦ ὁποίου ἡ ἄστοχος μέχρι τέλους δρᾶσις ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχική καί μοναδική αἰτία τῆς ἀποτυχίας.
>
> 'Ο συνταγματάρχης Σαράφης θέσας ὡς μοναδικόν σκοπόν τῆς ἀναμίξεώς του, τίνι τρόπω, μετά τήν ἐπικράτησιν τοῦ κινήματος, θά ἐξησφάλιζε τήν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ θέσιν τοῦ στρατηγοῦ 'Οθωναίου, προφανῶς δι' ὅσα δέν ἔπραξε κατά τήν τριήμερον πρωθυπουργίαν του κατά τόν Μάρτιον τοῦ 1933, ἀνέβαλε, σκοπίμως τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος ἐπί πολλούς μῆνας, προφανῶς εἰς βάρος τῶν πιθανοτήτων τῆς ἐπιτυχίας, τῆς ἐπικρατήσεως, καί τοῦτο ἵνα μή τήν ἐπομένην τῆς νίκης, τό στράτευμα εὑρεθῆ εἰς χεῖρας ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι μακράν τῶν κομμάτων καί ἄνευ ἰδιοτελείας θά προσεκάλουν τούς ἐνδεδειγμένους 'Ελ. Βενιζέλον καί Ν. Πλαστήραν νά ἀναλάβουν τήν κυβέρνησιν καί τακτοποίησιν τῆς χώρας...

ΑΛΛΗΛΟΜΑΧΙΑ ΑΝΙΚΑΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ!

ΚΑΙ ὁ ταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς συνεχίζοντας τὸ τόσο συγκλονιστικὸ «κατηγορῶ» του, ἀποκαλύπτει:

> ...'Εν τούτοις, ὅλως ἀντιθέτως, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης κατέβαλε προσπαθείας νά ἐκραγῆ τό κίνημα, χωρίς νά δυνηθῆ νά μετάσχη ὁ στρατηγός Ν. Πλαστήρας καί τοῦτο, διότι τήν ἐπομένην τῆς ἐπικρατήσεως — ἤτις ἦτο βεβαία ἂν μετεῖχεν ὁ Πλαστήρας — ὁ ἀρχηγός τῆς 'Επαναστάσεως τοῦ 1922 θά ἔθετεν εἰς ἀφάνειαν ὅλους τούς πάτρωνας τοῦ μυστικοπαθοῦς συνταγματάρχου, ὅλους τούς ἀνικάνους στρατηγούς, τινές τῶν ὁποίων ἦσαν διά τήν ψυχήν τοῦ στρατεύματος μηδενικά! Κατ' ἐμέ, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης ἐπροτίμησε — καί τό κατώρθωσε — τήν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος καί τόν στρατηγόν 'Οθωναῖον εἰς τήν θέσιν του, ἤ τόν στρατηγόν Πλαστήραν ἐπικεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν καί τήν ἐπικράτησιν, ἄνευ τοῦ στρατηγοῦ 'Οθωναίου. Καί φθάνω ἀκόμη μέχρι τοῦ σημείου νά σκέπτωμαι ὅτι ὁ συνταγματάρχης Σαράφης θά ἦτο εὐτυχὴς ἐάν ἠγείτο τοῦ κινήματος ὁ ἐξωμότης στρατηγός Κονδύλης, φθάνει νά ἀπέκλειεν εἰς τό διηνεκές τήν ἐπάνοδον τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἰς τήν 'Ελλάδα. Πρότασιν συμμετοχῆς τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη εἰς τό κίνημα ἐνήργουν τήν ἐσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου, ὅπως μοί ἐδήλωσε τήν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ αὐτοτιτλοφορούμενος ἐπιτελάρχης τοῦ κ. ἐπιτελάρχου ἀντισυνταγματάρχης Λάκης Τσιγάντες. Διεπραγματεύοντο, λοιπόν, καί τήν συμμετοχήν τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη εἰς τό κίνημα; Τώρα ἐννοῶ διατί ὁ στρατηγός 'Ιωάννης Μεταξᾶς ἐζήτησε διευκρίνησιν ἑνός διώρου χρονικοῦ διαστήματος, τό ὁποῖον ἐμεσολάβησεν ἀπό τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κυβερνητικῆς προσπαθείας πρός καταστολήν. Δύο ὧραι παρῆλθον. Τί συνέβαινεν κατά τό δίωρον τοῦτο: Διαπραγματεύσεις; 'Υπό ποίων; Πρός τίνα σκοπόν; Προφανῶς ἐζήτουν νά ἀποκλείσουν ὁπωσδήποτε τόν στρατηγόν Πλαστήραν, τοῦ ὁποίου ἔτρεμον τήν παρουσίαν, πρωτίστως ὡρισμένοι ἀνίκανοι στρατηγοί καί οἱ ὄπισθεν αὐτῶν κρυπτόμενοι πολιτικάντηδες καί κεφαλαιοῦχοι. "Οργανον ὅλων αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ συνταγματάρχης Σαράφης, ὅστις ἐπί μακρά ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεύς τοῦ στρατηγοῦ 'Οθωναίου καί ὁ ὁποῖος ἐζήτησε νά ἀποκλείση τούς μᾶλλον ἐνδεδειγμένους καί τολμηρούς μαχητάς ἀξιωματικούς, νά μετάσχουν τοῦ κινήματος, διά νά μήν, ἐπαναλαμβάνω, ζητήσουν οὗτοι τήν ἐπέμβασιν τοῦ ἀγνοῦ πατριώτου καί ἰδεολόγου δημοκράτου στρατηγοῦ Πλαστήρα, οὗτινος ἡ τόλμη, ἡ σωφροσύνη, ἡ μετριοπάθεια καί ἡ δικαιοσύνη ἐπισκιάζει, ὡς γνωστόν, ὅλα τά ἐπί κιτρίνων παπύρων διπλώματα τῶν γελοίων καί δειλῶν ἐπιτελαρχῶν, ἐξ ἐπαγγέλματος γραφέων καί οὐδέποτε μαχητῶν..

Πρόσθετε δὲ ὁ Γ. Χατζησταυρῆς, στὴν ἔκθεσή του, τοῦτα:

> ...Πρός τό παρόν ἀρκοῦσι τά ὀλίγα αὐτά, ὅσον ἀφορᾶ τό προπαρασκευαστικόν στάδιον τοῦ κινήματος. Στάδιον ἀλληλομαχίας ἀνικάνων στρατηγῶν, συνωμοτησάντων διά τήν ἐξουδετέρωσιν τοῦ Πλαστήρα...

'Αλλὰ τὸ ἀμείλικτο «κατηγορῶ», τοῦ ταγματάρχη Γιώργη Χατζησταυρῆ δὲν σταματάει ἐδῶ. 'Ο Καλύμνιος ἀξιωματικὸς φέρνει σὲ φῶς —καθὼς θὰ δοῦμε αὔριο— πολλὰ ἄγνωστα καὶ συγκλονιστικὰ στοιχεῖα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Ο ταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — 'Ο Χρ. Τσιγάντες καλεῖ τὸν Καλύμνιο ἀξιωματικό. — Μιὰ καταπληκτικὴ ἀποκάλυψη γιὰ τὸν Γ. Κονδύλη. — "Η θὰ προσχωροῦσε ἢ θὰ τὸν αἰχμαλώτιζαν ἢ θὰ τὸν σκότωναν. — Οἱ Καλύμνιοι φοιτητὲς καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ. — «'Αλλοίμονον εἰς τοὺς ἐξαπατήσαντας πάντας ἡμᾶς». — «Εἴμεθα πλέον ἐπαναστάται». — Διαταγὴ νὰ τουφεκισθῆ ὅποιος εἶχε ἀντίρρηση στὶς ἐπαναστατικὲς διαταγές. — 'Ο Γ. Χατζησταυρῆς πυροβολεῖ καὶ τραυματίζει τὸν Ε. Τρεπεκλῆ!

"Η STAR μαγειρεύει γιὰ σᾶς ΜΑΚΑΡΟΝΙ ΧΤΑΠΟΔΙ

Με άπόρρητα κείμενα και ύπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

"Αν ὁ Γ. Κονδύλης δὲν προσεχώρει εἰς τὸ κίνημα, θά τὸν σκότωναν

ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΕΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΝ

17ον

ΤΟ ΑΜΕΙΛΙΧΤΟ «κατηγορῶ» τοῦ ταγματάρχη Γιώργη Χατζησταυρῆ, ὁ ὁποῖος λίγους μῆνες μετὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἀποκάλυψε (τὸν Δεκέμβρη τοῦ ἰδίου χρόνου), ὅτι «ὁ ἄγνωστος εἰς τοὺς μαχίμους ἀξιωματικοὺς» Στέφανος Σαράφης ὑπῆρξε μὲ «τὴν ἄστοχη μέχρι τέλους δρᾶσιν του, ἡ πρωταρχικὴ καὶ μοναδικὴ αἰτία ἀποτυχίας» τοῦ κινήματος, ποὺ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποκάλεσε «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», εἶναι, πραγματικά, συγκλονιστικό. Γιατί ὁ Καλύμνιος ἀξιωματικός, ποὺ ὑπῆρξε πάντοτε στενότατος συνεργάτης καὶ ἐγκάρδιος φίλος τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» δὲν περιωρίστηκε μονάχα στοὺς σκληρότατους χαραχτηρισμούς του, γιὰ «ὅλα τὰ ἐπὶ κιτρίνων παπύρων διπλώματα τῶν γελοίων καὶ δειλῶν ἐπιτελαρχῶν, ἐξ ἐπαγγέλματος γραφέων καὶ οὐδέποτε μαχητῶν», ἢ στὴν καταγγελία ὅτι οἱ γύρω ἀπὸ τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., «ἔτρεμον τὴν παρουσίαν τοῦ Ν. Πλαστήρα» (καὶ «πρωτίστως ὡρισμένοι ἀνίκανοι στρατηγοὶ καὶ οἱ ὄπισθεν αὐτῶν κρυπτόμενοι πολιτικάντηδες καὶ κεφαλαιοῦχοι»), ἀλλὰ φέρνει σέ φῶς καὶ χίλια - δυὸ ἄλλα ἄγνωστα στοὺς πολλοὺς πράγματα.

("Αλλο τώρα ἂν ἀπάνω στὸν δηΤσιγάντε, ἀνεχώρησα διὰ νὰ δι ευθετήσω ὡρισμένας προσωπικάς μου ὑποθέσεις καὶ πρό παντός ἓν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀφεώρα τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα Κάλυμνον, ἡ ὁποία διατελεῖ (σημ. γράφ. διατελοῦσε τότε, τὸν Μάρτη τοῦ 1935) ὑπὸ ἐξέγερσιν ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν, διὰ τὰ τυραννικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν ἐπὶ τῶν ἀόπλων πληθυσμῶν. Κατὰ τὸ ἀπόγευμα συνήντησα πολλοὺς συμπατριώτας μου Καλυμνίους γνωστούς ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον διὰ τὰς ἀρετάς των, τὸν μεγάλον πατριωτισμόν των, τὴν ἰδεολογίαν των τὴν δημοκρατικήν, καὶ τὴν αὐτοθυσίαστον, ὅταν πρόκειται νὰ μετάσχουν εἰς εὐγενεῖς ἀγῶνας καὶ συνεφώνησα μαζί τους, δεδομένου ὅτι εἶμαι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγός των, νὰ συναντηθῶμεν τὴν 7ην μ.μ. πρὸς δρᾶσιν.

Πράγματι τὴν 6.30 — 7ην μ.μ. εὑρέθημεν εἰς μίαν σκοτεινὴν γωνίαν τῆς συνοικίας Μακρυγιάννη, ἐγγὺς τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων καὶ ἐνῶ ἐτρώγαμεν ψωμὶ καὶ τυρί, οἱ ἄγνοι Καλύμνιοι ἰδεολόγοι, ἀναμένοτες τὸ σύνθημα τῆς εἰσβολῆς μας εἰς τὸ Τάγμα ἐσκεπτόμην πόσον ὁμοίαζον οἱ νεαροὶ αὐτοὶ σπουδασταὶ καὶ φοιτηταὶ μὲ τοὺς Γάλλους φοιτητάς, ὅπως τοὺς περιγράφει ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ συνωμοτοῦντας καὶ κινουμένους ἐναντίον τῆς τυραννίας, συγκεντρουμένους εἰς τὰς λαϊκὰς συνοικίας ὅπως ἐνείρωσιν ὁδοφράγματα καὶ ἀν τιμετωπίσουν τοὺς στρατοὺς τῆς μοναρχίας.

Οἱ Καλύμνιοι πολῖται δὲν ἦσαν κατώτεροι τῶν Γάλλων ἐπαναστατῶν φοιτητῶν. Ἡ ἀδιάσύνην, χωρὶς νὰ παραλείψω καὶ νὰ διατυπώσω τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἀδιστάκτως θὰ διέτασσα τὸν τυφεκισμὸν εἰς οἱανδήποτε ἀντίρρησιν ἐπὶ τῶν διατασσομένων. Κατόπιν ἀνέθεσα τὴν διοίκησιν ἑνὸς λόχου εἰς τὸν λοχαγὸν Ὀδ. Παπαμαντέλλον καὶ τοῦ ἑτέρου εἰς τὸν λοχαγὸν Χρ. Τριανταφυλλίδην. Ἐπικοχύθησε διανομὴ φυσιγγίων καὶ τοποθέτησις ἐμπίστων ὑπαξιωματικῶν εἰς τὰς πύλας τῶν στρατώνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ ἐπιλοχίας Πεντάρης καὶ ὁ λοχίας Δοντᾶς. Οἱ παρόντες ἐκ τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου, ὡς ὁ ὑπολοχαγὸς Μαρσέλλος καὶ ὁ υἱὸς τοῦ φίλου ταγματάρχου Ζώκου, φύχραιμος καὶ τολμηρὸς νέος. Μετὰ τὰς προετοιμασίας αὐτάς, τὴν σύνταξιν τῶν τμημάτων, τὴν διανομὴν φυσιγγίων, τὴν ἐξεύρεσιν καὶ τοποθέτησιν διοικητῶν τμημάτων κλπ. ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης παρεπονεῖτο διότι δὲν τοῦ ἔφερον τοὺς εἴκοσι ἄλλους ἀξιωματικούς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθησαν νὰ φέρουν οἱ συνταγματάρχης Σαράφης καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες ὁ κ. ἐπιτελάρχης, ὡς εἶχεν αὐτοδιορισθῆ. Δὲν ἦτο ὅμως πλέον καιρὸς παραπόνων καὶ διενέξεων. Ἡ στάσις εἶχε κηρυχθῆ. Εἴτε καλῶς, εἴτε κακῶς, ἐξαπατηθέντες ἢ ὄχι, ἤμεθα πλέον ἐπαναστάται. Ἡ τιμή μας ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς διαγωγῆς μας. Ἐτοποθέτησα αὐτοπροσώπως εἰς τὰς ἐπισφαλεῖς θέσεις τοῦ μανδροτοίχου τῶν στρατώνων φρουροὺς καὶ ἐνίσχυσα τοὺς σκοποὺς τῆς πύλης...

Γιά τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιο Κονδύλη οἱ συνωμότες τοῦ Μακρυγιάννη ἤλπιζαν σέ τρία πράγματα: Ἡ θά προσχωροῦσε στό κίνημα ἢ θά τόν αἰχμαλώτιζαν ἢ «ἐν ἀνάγκῃ» θά τόν σκότωναν. (Πίσω ἀπό τόν Γ. Κονδύλη μέ στολή λοχαγοῦ ὁ στενώτατος συνεργάτης του, ἄλλοτε ὑπουργός καί σήμερα βουλευτής τῆς ΕΔΑ Σταμάτης Μερκούρης)

μοκρατικὸ ἐνθουσιασμὸ του ὁ Γ. Χατζησταυρῆς. Ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ «μακρὰν τῶν κομμάτων» συνωμότες ἀξιωματικοί, θὰ προσκαλοῦσαν τοὺς «ἐνδεδειγμένους» Ἑλ. Βενιζέλο καὶ Ν. Πλαστήρα «νὰ ἀναλάβουν τὴν κυβέρνησιν καὶ τακτοποίησιν τῆς χώρας», σᾶν νὰ ἦταν καὶ αὐτοὶ «μακρὰν τῶν κομμάτων» καὶ πέρα ἀπὸ τὴν μαχόμενη πολιτική. Σᾶν νὰ ἦταν, δηλαδή, οὐρανοκατέβατοι σωτῆρες).

Πάντως ὁ Γ. Χατζησταυρῆς κάνει τὴν εἰλικρινῆ δήλωση ὅτι θὰ ἱστορήση τὰ ὅσα γίνηκαν τὴν νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 «ὡς διεδραματίσθησαν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἰδικήν του ἀντίληψιν, χωρὶς νὰ ἀποκρύψη οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρειαν, κυρίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν προσωπικήν του δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ παρασιωπήση ὅλας τὰς ὑπόπτους ἐνεργείας τῶν ἄλλων».

"ΚΑΙ ΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΘΑ ΤΟΝ ΣΚΟΤΩΣΟΥΝ..!

ΚΑΙ ὕστερα ἀπὸ τὴν πάρα - πάνω δήλωσή του, ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς ἱστορεῖ:

... Τὴν μεσημβρίαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935 κατ' ἐντολήν τοῦ στρατηγοῦ Πράσου Βλάχου μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε — ὁδὸς Δαιδάλου. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης μοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Εἰς τὰς 7½—8 μ.μ. θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης, ἐγὼ καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί. Τὸ Πρότυπον θὰ εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ Στρατηγείου τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ σὺ θὰ ἀναλάβῃς τὴν διοίκησιν τοῦ Τάγματος. Θὰ εἰσέλθῃς εὐθὺς μετὰ τὴν ἰδικήν μας εἴσοδον. Πρέπει νὰ εὑρίσκεσαι ἐγγὺς καὶ ἐκτὸς τῆς πύλης τοῦ Προτύπου καὶ πρός συνεννόησιν νὰ ἀνάψῃς σπίρτα κόκκινα φωσφορικά. Θὰ ἤτοκαλόν νὰ παραλάβῃς καὶ ἐμπίστους πολίτας πρός ἐνίσχυσιν».

Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε ἀπήντησα:

«Μὰ νομίζω, κύριε Τσιγάντε, ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἐλέγατε ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ καμμία ἐκδήλωσις. Τώρα ἔχετε λάβει ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα πρός ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας;»

«Μὴ ζαλίζεσαι σύ! εἶπεν ἐκεῖνος Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ κινήματος Εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων θὰ εἰσβάλῃ ταυτοχρόνως ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν ἀξιωματικῶν ὁ ἀδελφός μου. Εἰς ἄλλα τμήματα ἄλλοι ἀξιωματικοί. Διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν προορίζεται ὁ κ Τάδε Καὶ μάλιστα ὑπάρχει μεγάλη ἐλπὶς νὰ πείσουν τὸν Κονδύλην νὰ ἔλθῃ μαζί μας. Ἐὰν δὲν θελήσῃ θὰ τὸν αἰχμαλωτίσουν καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ τὸν σκοτώσουν!..

Διὰ τὸν Στόλον ξεύρεις...»

Πράγματι ἐγνώριζον ὅτι κατὰ τὰς 6½—7 μ.μ. ὁ Στόλος θὰ κατελαμβάνετο καὶ ὅτι ἤτο ἀνάγκη χρονικοῦ διαστήματος 6 ἢ 7 ὡρῶν διὰ τὴν κινητοποίησίν του. Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν δὲν ὑπῆρξεν ἀντιπερισπασμὸς ὑπῆρχεν ἡ σκέψις νὰ συγκροτηθῇ ἔνοπλον ἐπαναστατικὸν Σῶμα τὸ ὁποῖον θὰ ἠκολούθει τὸν ἀπόπλουν τῶν στασιασάντων σκαφῶν. Δὲν τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐν ἀρχῇ τοποθετήθην διὰ τὴν στάσιν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων.

ΟΙ ΚΑΛΥΜΝΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Ο ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ!

ΚΑΙ ὁ ἐγκάρδιος φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Ν. Πλαστήρα συνεχίζει:

...Οὕτω ἀφοῦ συνεφώνησα μὲ τὰ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου φορία των διὰ τοὺς προσωπικούς κινδύνους, ἡ προθυμία των ποίος πρῶτος νὰ ἀντιμετωπίση τὸν θάνατον χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπιστεύαμεν ὅτι θὰ προέκυπτε μέγα καλὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα, συνεκίνει καὶ τὸν μᾶλλον ἀπαθῆ. Οἱ γενναῖοι Καλύμνιοι εἶχον βαθυτάτην ἐπίγνωσιν τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους διέτρεχεν ἡ Δημοκρατία. Ἦσαν δημοκρατικοί. Ἡ πίστις των, ἡ ἀφοσίωσίς των πρὸς τὴν ἰδεολογίαν των, τοὺς ἔφερε μέχρι τῆς ἐνόπλου ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ὑπονομευτῶν τοῦ πολιτεύματος. Καὶ ὁμολογῶ ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη (τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1935) ὑφίσταμαι τὰ παράπονα τῶν Καλυμνίων, διότι πολλοὺς ἐξ αὐτῶν δὲν «εἰδοποίησα» διὰ νὰ μετάσχουν εἰς τὸ κίνημα. Τόση προθυμία, τόση αὐταπάρνησις. Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς τοὺς ἐξαπατήσαντας πάντας ἡμᾶς, ἂν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος στιγμὴν ἀντελαμβανόμεθα ὅτι εἴχομεν παγιδευθῆ, ὅτι εἴχομεν παρασυρθῆ εἰς τὸν ὄλεθρον ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς ἀγνότητος, τῆς πίστεως, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας...

"ΗΜΕΘΑ ΠΑΕΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ,,

ΟΠΩΣ, ὅταν ὁ Χρ. Τσιγάντες ὠργάνωνε τὴν συνωμοσίαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, θυμόταν τὸν Κούρτιο Μαλαπάρτε (τὸν θεωρητικὸ τῶν ἐπαναστάσεων), ἔτσι καὶ ὁ Γεώργ. Χατζησταυρῆς, στρεφόταν τὴν βραδυὰ τῆς μοιραίας ἐκείνης ἡμέρας στὸν Βίκτωρα Οὐγκώ. («Καὶ ἡ μυλωνοῦ τὸν ἄντρα της μὲ τοὺς πραγματευτάδες»). Καὶ ἔβλεπε τοὺς καλοὺς Καλύμνιους συμπατριώτες του σᾶν τοὺς Γάλλους φοιτητὲς ποὺ ξεκίναγαν γιὰ νὰ «ἀντιμετωπίσουν τοὺς στρατοὺς τῆς μοναρχίας»! Τώρα ποιούς στρατοὺς καὶ ποιᾶς μοναρχίας, «ἐν πλήρει ἀβασιλεύτῳ Δημοκρατίᾳ», αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλη Ἱστορία. Γιατὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς «Δημοκρατίας», δὲν μποροῦσε, τότε, νὰ σκεφθῆ πὼς ἂν τὸ πολίτευμα διέτρεχε κάποιο κίνδυνο, ὁ κίνδυνος αὐτὸς δὲν προερχόταν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ἀλλά, ἢ ἀπὸ τὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης ἢ ἀπὸ τὶς Κάννες τῆς Γαλλίας. ("Ισως, μάλιστα, ὁ Γ. Χατζησταυρῆς νὰ παρωμοίαζε τοὺς Καλύμνιους φοιτητὲς μέ τοὺς παλιοὺς Παριζιάνους συναδέλφους τους, ἐπειδὴ ὁ δικτάτωρ τῆς 6ης Μαρτίου 1935, βρισκόταν σὲ γαλλικὸ ἔδαφος).

"Ας ἀκούσουμε ὅμως ξανὰ τὸν ταγματάρχη Γ. Χατζησταυρῆ νὰ ἱστορῆ, δέκα μόλις μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὅσα ἐκεῖνο τὸ τραγικό, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, βράδυ, συνέβηκαν ὄχι σὲ καμμιὰ παριζιάνικη συνοικία, ἀλλά, μέσα στὴν καρδιὰ τῶν Ἀθηνῶν —ἐκεῖ στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη.

...Εἰς τὰς 7.45 τὸ βράδυ" συνεχίζει στὴν ἱστορησή του ὁ Γ. Χατζησταυρῆς εἰσῆλθον εἰς τὸ τάγμα (τοῦ Μακρυγιάννη) τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἰδεολόγου καὶ γενναίου λοχαγοῦ (Χρήστου) Τριανταφυλλίδη ὁ συνταγματάρχης Σαράφης οἱ ἀντισυνταγματάρχαι Τσιγάντες καὶ Στεφανόπουλος καὶ ὁ λοχαγὸς Ὀδ. Παπαμαντέλλος. Μετὰ ἓν ἀκριβῶς λεπτὸν εἰσῆλθον καὶ ἐγὼ ἡγούμενος τῶν Καλυμνίων.

Ὁ ὑπολοχαγὸς Σκουλούδης σύμφωνος, κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ φοβηθεὶς κατόπιν, ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν μετὰ τῶν λοχαγῶν Μοναστηριώτου καὶ Παπαδοπούλου. Εὐθὺς ἀμέσως παρέλαβον τὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος καὶ συγκεντρώσας τοὺς ὁπλίτας ὡμίλησα πρὸς αὐτούς, συστήσας πειθαρχίαν καὶ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην. Ἐξῆλθον ἔπειτα εἰς τὸν προαύλιον χῶρον καὶ ἐτοποθέτησα τοὺς ἐπὶ τοῦ καθήκοντος ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικούς. Ἐτοποθέτησα ἐπὶ τῶν πυλῶν τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον ὅτι θὰ ἐπροτίμων τὸν θάνατον ἢ τὴν νίκην. Ἐτοποθέτησα ἐπὶ τῶν πυροβόλων τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον ὅτι θὰ ἐπροτίμων τὸν θάνατον ἢ τὴν νίκην. Ἐτοποθέτησα ἐπὶ τῶν πυροβόλων τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον ὅτι θὰ ἐπροτίμων τὸν θάνατον ἢ τὴν νίκην. Ἐτοποθέτησα ἐπὶ τῶν πυροβόλων τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον ὅτι θὰ ἐπροτίμων τὸν θάνατον ἢ τὴν νίκην.

Ο Γ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΕΙ ΤΟΝ Ε. ΤΡΕΠΕΚΛΗ

ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ κανεὶς τὶ θὰ ἔκανε ὁ... Βίκτωρ Οὐγκώ, ἂν καταλάμβανε κάποιο στρατῶνα τῆς πατρίδας του, «ἐν ὀνόματι» τῆς Δημοκρατίας, ποὺ δὲν θὰ κινδύνευε. Καὶ ρωτιέται κανεὶς ἂν καὶ ὁ Γάλλος συγγραφέας δὲν θὰ παράλειπε «νὰ διατυπώσῃ τὴν ἀπειλὴ ὅτι ἀδιστάκτως θὰ διέτασσε τὸν τυφεκισμὸν (τοῦ ὁποιουδήποτε στρατιώτη) εἰς οἱανδήποτε ἀντίρρησιν ἐπὶ τῶν διατασσομένων». Αὐτὰ πάντως γίνηκαν ἐδῶ, στὰς Ἀθήνας, τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ ἴσως γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, θερμοπαρακαλώντας τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο (στὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔστειλε στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935), γιὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγία τοῦ κινήματος (καὶ σὲ τυχὸν μεγάλη ἀνάγκη νὰ διορίσῃ ἀρχιστράτηγο τὸν Ν. Πλαστήρα γιὰ νὰ «βαδίσῃ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν»), τόνιζε ὅτι «ἡ παρουσία σας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι μία ἐγγύησις ὅτι θὰ ἀποφευχθοῦν πιθαναὶ ἄλλαι παρεκτροπαί».

Αὐτὲς τὶς «παρεκτροπὲς» πολὺ τὶς φοβόταν ὁ ὑπερογκωτὴς τοῦ μαρτιάτικου κινήματος καὶ γιὰ τὸ λόγο τοῦτο ἡ τριμελὴς Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ (Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης) τοῦ ἔγραφε ὅτι «οὐδὲ θέλομεν ποτὲ ἐπιτρέψει εἰς ἄλλους νὰ ὑποπέσουν εἰς πράξεις αἵτινες καὶ ἡμᾶς θέλουν ἐκθέσει καὶ τὸ ὅλον ἔργον καταρρίψει καὶ ζημιώσει». ("Αλλο τώρα ἂν στοῦ Μακρυγιάννη ἕνας δόκιμος ἀξιωματικὸς ρωτοῦσε τοὺς νομιμόφρονες τσολιάδες «ἂν θέλουν νὰ πεθάνουν»).

Ἐκεῖ, λοιπόν, ποὺ οἱ «ἐξαπατηθέντες» ἐπαναστάτες, παίρνανε τὰ μέτρα ποὺ νόμιζαν πὼς ἔπρεπε νὰ πάρουν, ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ νόμιμου Κράτους.

Καὶ ὁ Γ. Χατζησταυρῆς ἱστορεῖ:

...Αἰφνης ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πύλης ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς συνοδευόμενος ὑπὸ ὁμάδος στρατιωτῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ συνταγματάρχης ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς σκοποὺς νὰ ἀνοίξουν τὴν πύλην. Ὅταν ἀντελήφθην τὴν κίνησιν ταύτην, προσεκάλεσα τὸν συνταγματάρχην Σαράφην καὶ ἐζήτησα νὰ πληροφορηθῶ τί συμβαίνει. Ὁ Σαράφης ἐστράφη πρὸς τὴν πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Τρεπεκλῆν ἐφώναζε:

— Φύγε Τρεπεκλῆ, ἀπ' ἐδῶ... φύγε!

Ἀλλ' ἐκεῖνος μὴ διακρίνων ποίος τὸν ἐκδιώκει, διότι ὁ Σαράφης ἐφώναζε κρυπτόμενος εἰς μίαν σκιὰν καὶ ἐξ ἀποστάσεως 20 μέτρων ἀπὸ τῆς πύλης, ἀπήντησε:

— Ποιὸς εἶσαι σὺ ποὺ μὲ διώχνεις;

— Ἐγὼ ὁ Σαράφης!

— Ἄ! ὁ Σαράφης εἶσαι; Τώρα θὰ σὲ διορθώσω, προσέθεσεν ὁ Τρεπεκλῆς καὶ ἀποσυρθεὶς ὀλίγα βήματα ἀπὸ τῆς πύλης τῶν στρατώνων διέταξε τοὺς μετ' αὐτοῦ ἄνδρας νὰ γεμίσουν τὰ ὅπλα.

Ἐγὼ εὑρισκόμην πλησίον τῆς πύλης καὶ παρηκολούθησα τὰς ἀντεγκλήσεις τῶν δύο συνταγματαρχῶν. Ἀλλ' ὅταν ἀντελήφθην τὸν Τρεπεκλῆν νὰ διατάσσῃ τοὺς στρατιώτας νὰ γεμίσουν τὰ ὅπλα, φοβηθεὶς ὅτι εὐθὺς ἀμέσως θὰ ἔδιδε καὶ τὸ πρόσταγμα νὰ πυροβολήσουν καθ' ἡμῶν, ἀδιστάκτως ἐπυροβόλησα διὰ τοῦ πιστολίου μου κατὰ τοῦ συνταγματάρχου. Ὁ Τρεπεκλῆς μετὰ τὸν πρῶτον προβολισμόν, ἔστράφη ὀπίσω, ἔπεσε κάμω καὶ ἐγερθεὶς ἀμέσως, ἔσπευσε νὰ ἀπομακρυνθῇ τρέχων. Τοῦτο τὸν ἔσωσε ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας σφαίρας τὰς ὁποίας ἔρριψα κατ' αὐτοῦ...

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ σκηνὴ τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ συνταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ ἀπὸ τὸν ταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ Γιώργη Χατζησταυρῆ. Καὶ ὅλα αὐτὰ γιατὶ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἔγραφε καὶ διάτασσε στὶς 27 τοῦ Φλεβάρη 1935: «Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλῃ ποὺ θὰ ὁδηγηθῶμεν γρήγορα, ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΗΝ ΤΡΙΤΗ: **Ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς ἱστορεῖ: «Ἐπανάστασις ἤτο, δὲν ἐκάμναμεν γυμνάσια». — "Ἀπὸ ἕνας πυροβολισμὸς στὸν ἀέρα γιὰ τὸν «ἐλευθερωτὴ» Ν. Πλαστήρα. — Οἱ φόνοι τῶν στρατιωτικῶν. — «"Ηρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι ἐνέπεσα εἰς παγίδα». — Πῶς ἔπρεπε νὰ τιμηθῇ ἡ στολὴ ἑνὸς ταγματάρχη. — Λίγη ρωμαϊκὴ ἱστορία. — Ποιός ἦταν ὁ Καίσαρ καὶ ποιός ὁ Πομπήιος; — «Ἐστήριζον τὴν κίνησίν των ἐπὶ τοῦ φεύδους καὶ τῆς ἀπάτης».**

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ἀπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Γ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΕΙΤΑΙ

«Τὸ κίνημα ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης»

Ο «ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗΣ» Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΚΑΙ ΟΙ «ΑΔΗΜΟΝΟΥΝΤΕΣ» ΕΥΖΩΝΟΙ

18ον

ΑΥΤΕΣ ἦταν οἱ μεσημεριάτικες ἐλπίδες τῶν ἡγετῶν τῆς συνωμοσίας τῆς 1ης Μαρτίου 1935, γιὰ τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη στρατηγὸ Γεώργιο Κονδύλη: "Ἡ νὰ πεισθῆ νὰ προσχωρήση στὸ κίνημα ἢ νὰ αἰχμαλωτισθῆ ἢ «ἐν ἀνάγκῃ» νὰ σκοτωθῆ! (Γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχουν πάντοτε «δημοκρατικώτατες» καὶ «ὁμαλώτατες» λύσεις). Ἄλλο τώρα ἂν ἦταν γραφτὸ καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς στρατιωτικοὺς ὀργανωτὲς τοῦ «ἁγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» νὰ ἀκούσουν— ἢ μᾶλλον νὰ διαβάσουν— ἐκεῖνα τὰ ἀπειλητικώτατα ποὺ τονίζει στὴν ἔκθεσή του, ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρῆς: «Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἐξαπατήσαντας πάντας ἡμᾶς, ἂν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος στιγμήν, ἀντελαμβανόμεθα ὅτι εἴχομεν παγιδευθῆ, ὅτι εἴχομεν παρασυρθῆ εἰς τὸν ὄλεθρον ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς ἀγνότητος, τῆς πίστεως, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας». (Ἀλλοίμονο, δηλαδή, στὸν Στέφανο Σαράφη καὶ σὲ αὐτοὺς ποὺ ἦταν μαζί του ἂν τοὺς «μυρίζονταν» ἔγκαιρα ὅτι ἦταν «ἔμποροι» τῆς ἀγνότητας κλ. τῶν γνήσιων ὑπέρμαχων τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας. Ἐκείνων ποὺ πίστευαν σὰν ἡμίθεο τὸν δικτάτορα τῆς 6ης Μαρτίου 1933). Καί, τέλος, ἄλλο ἂν ὁ ἴδιος ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς ὁμολογῆ μὲ πολὺ ὠμὴ εἰλικρίνεια στὴν ἔκθεσή του ὅτι: «Ἀδιστάκτως ἐπυροβόλησα διὰ τοῦ πιστολίου μου κατὰ τοῦ συνταγματάρχου». Ὅλα αὐτὰ εἶναι μικρολεπτομέρειες τοῦ μεγάλου «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» ποὺ εἶχε σχεδιάσει ἀπὸ τὸ 1933 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Ἄλλως τε, γιὰ τὴν «Δημοκρατία» γίνονταν πάντα ταῦτα, γιὰ τὴν ἀθάνατη ἀδασίλευτη δημοκρατία.

"ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΗΤΟ, ΔΕΝ ΕΚΑΜΝΑΜΕΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑ..!

ΤΙ ΣΗΜΑΣΙΑ εἶχε ἂν χυνόταν αἷμα ἑλληνικὸ ἀπὸ χέρια ἑλληνικά. Τί πείραζε ἂν θὰ διατασσόταν ὁ τουφεκισμὸς ὁποιουδήποτε φανταράκου ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ διατυπώση «οἱανδήποτε ἀντίρρησιν ἐπὶ τῶν διατασσομένων». (Ἀλλοίμονο καὶ σὲ αὐτὸν ἂν ἤθελε νὰ παραμείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του). Τὶ ζημίωνε ἂν ἕνας δόκιμος ἀξιωματικὸς ρωτοῦσε ἕνα δεκανέα «ἂν θέλη νὰ πεθάνη». Καὶ τὶ στοίχιζε ὁ τραυματισμὸς ἑνὸς ἀνώτερου ἀξιωματικοῦ ἀπὸ κάποιο κατώτερό του. Ἀσήμαντο ἦταν τὸ ἐπεισοδιάκι —μὲ τὶς τρεῖς καυτερὲς σφαῖρες. («Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα δημοκρατικὴ»— καὶ ζήτω ἡ ἀδασίλευτη δημοκρατία»).

...Νομίζω ἱστορεῖ συνεχίζοντας τὴν ἔκθεσή του ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς ὅτι (μετὰ τοὺς τρεῖς πυροβολισμούς του) ἐπληγώθη (ὁ Ε. Τρεπεκλῆς) ἐλαφρῶς. Ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς ἐπτοήθη μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἐλησμόνησε νὰ διατάξη τοὺς ὁπλοφόρους του νὰ πυροβολήσουν. Ἔκτοτε δὲν τὸν ἐπανεῖδον. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο καὶ κατόπιν πληροφοριῶν ὅτι οἱ στρατιῶται ἔλαβον τὰ φυσίγγια, ἀλλὰ ζητοῦν καὶ τοὺς ἀξιωματικούς των, ἔσπευσα εἰς τοὺς θαλάμους καὶ ὡμίλησα εἰς τοὺς στρατιώτας ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 προεκάλεσε φρενίτιδα ἐνθουσιασμοῦ, ἐνθουσιασθεὶς δὲ καὶ ὁ ἴδιος διέταξα ἀπό ἕνα πυροβολισμὸν εἰς τὸν ἀέρα. Τοῦτο ἐπανελήφθη τρεῖς φορὰς εἰς διάφορα τμήματα κεχωρισμένως καὶ εἶχε τὸν βαθύτερον ψυχολογικὸν σκοπὸν νὰ δημιουργηθῆ ἐπαναστατικὴ ἀτμόσφαιρα ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται θὰ ἐκινοῦντο τολμηρότερον.

Ἀλλὰ τὸ ἐπιτελειον Σαράφη — Τσιγάντε ὡς ἀντελήφθην, δὲν πύχαριστήθη ἀπὸ τὰς ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα ζητωκραυγάς, δὲν ἐτόλμησαν ὅμως καὶ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν δυσαρέσκειάν των. Ἐν τούτοις ἀργότερον ὁ Τσιγάντες μοῦ εἶπε:

— Δὲν εἶναι καλὸν νὰ πυροβολῶμεν καὶ νὰ φωνάζουν οἱ στρατιῶται.

Ἀπήντησα ὅτι πρέπει νὰ μὲ ἀφήνη ἥσυχον, διότι γνωρίζω τί θέλουν οἱ ὁπλῖται εἰς παρομοίας στιγμὰς διὰ νὰ ἐνθουσιασθοῦν καὶ προθυμοποιηθοῦν νὰ ἀκολουθήσουν. Ἐπανάστασις ἦτο, δὲν ἐκάμναμεν γυμνάσια!...

ΟΙ ΦΟΝΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

ΔΕΝ ἔκαναν, λοιπόν, γυμνάσια οἱ συνωμότες τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἔκαναν ἐπανάσταση καὶ κατὰ τὸν χαραχτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου «ἁγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Καὶ αὐτὸς ὁ ἑλληνοελληνικὸς πόλεμος δικαιολογοῦσε κατὰ τὴν ἀποψιτοῦ Καλύμνιου ἀξιωματικοῦ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἴπαμε πιὸ πάνω, καὶ ἀκόμα γιὰ νὰ δημιουργηθῆ ἡ ἀπαραίτητη ἐπαναστατικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ τουφεκιὲς στὸν ἀέρα καὶ οἱ ζητωκραυγὲς γιὰ τὸ «μαῦρο καβαλλάρη». Μονάχα ποὺ οἱ στασιαστὲς τοῦ Μακρυγιάννη ἔχουν μιὰ μικρὴ διαφωνία: Ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ ὅτι ὁ Γ. Χατζησταυρῆς ὑπάκουσε ἀδιαμαρτύρητα στὶς τυστάσεις τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τὶς δικές του, γιὰ τὰ ζήτω καὶ τοὺς πυροβολισμούς, ἐνῶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ πλαστηρισμοῦ στοῦ Μακρυγιάννη, λέει ὅτι οἱ ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», ὄχι ἁπλῶς «δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐκδηλώσουν τὴν δυσαρέσκειάν των», ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, κάτι θέλησε νὰ πῆ, ὁ δωδεκανήσιος ταγματάρχης τοῦ ἀπάντησε ὅτι «πρέπει νὰ τὸν ἀφήνη ἥσυχο»!

Ἂς ἀφήσουμε ὅμως καὶ ἐμεῖς τὸν Γ. Χατζησταυρῆ νὰ συνεχίση τὴν ἱστόρησή του:

...Μετ' ὀλίγον ἀναφέρει, καταφθάνει καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος ἀντισυνταγματάρχης Γ. Λαμπράκης, ὅστις ἐζήτησε νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ ἡ εἴσοδος. Ἔσπευσα καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος διέταξα νὰ ἀνοιγῆ ἡ πύλη. Ὅταν ὁ Λαμπράκης εἰσῆλθεν, τὸν ἔλαβα ἀπὸ τὸν βραχίονα καὶ ὡς παλαιὸς φίλος συνέστησα νὰ ἔλθη μαζί μας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τηλεφωνηταί εἰδοποίησαν ὅτι τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν καλεῖ εἰς τὸ ἀκουστικὸν τὸν διοικητὴν τοῦ Τάγματος. Συγχρόνως ἐμφανίζεται ὁ Τσιγάντες, ὁ ὁποῖος μοῦ λέγει:

— Πήγαινε σύ, Γιώργο, εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ ἄφησε ἐγὼ νὰ συνεννοηθῶ μέ τὸν Λαμπράκην.

Τοῦτο καί ἐγένετο. Ἀλλ' ὁ Λαμπράκης δέν συνεφώνησε μετά τῶν Σαράφη καί Τσιγάντε καί ἀπῆλθε τοῦ Τάγματος ἀνενόχλητος.

Κατά τό χρονικόν τοῦτο διάστημα οἱ κ.κ. ἐπιτελάρχαι ἐπληροφορούντο τηλεφωνικῶς ὅτι ἡ ἐκδήλωσις τῆς στάσεως εἰς τό Σχολεῖον Εὐελπίδων εἶνεν ἀποτύχει. Ἡ πληροφορία αὐτή ἀμέσως ἀπεγοήτευσε καί τούς δύο.

Κατά τήν ἔκδοσιν ὡρισμένης ἀποφασιστικῆς διαταγῆς, ὁ σκοπός τῆς κάτω πύλης πυροβοληθείς ἐφονεύθη. Ἄλλος σκοπός ἐκτύπησε τόν ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ φονεύς τοῦ συναδέλφου του.

"ΗΡΧΙΣΑ ΝΑ ΕΝΝΟΩ ΟΤΙ ΕΝΕΠΕΣΑ ΕΙΣ ΠΑΓΙΔΑ..

ΚΑΙ ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς συνεχίζει:

...Περί τήν 11ην νυκτερινήν ἐνεφανίσθησαν δύο «τάνκς». Ἄνευ προειδοποιήσεως ἤρχισαν νά πυροβολοῦν κατά τοῦ μανδροτοίχου καί τῶν τοιχωμάτων τῶν κτιρίων τῶν στρατώνων. Ὡς ἦτο φυσικόν, οἱ ἄνδρες μου κατ' ἀρχάς ἐθορυβήθησαν. Ἀμέσως ὅμως κατόπιν ἐπανέκτησαν τήν ψυχραιμίαν των καί εἰς τάς προτροπάς μου ἤρχισαν νά δέχωνται μέ γιουχαϊσμούς τάς ριπάς τῶν πολυβόλων καί τούς καταιγισμούς τῶν πυροβόλων. Οἱ κυβερνητικοί ἔβαλλον ἀσκόπως κατά τῶν τοίχων! Οἱ ἄνδρες μου εἶχον τοποθετηθῆ ἐντός τῶν ὑπογείων, διά νά μή κτυπηθοῦν ἐκ τῶν θραυσμάτων ὀβίδων, μόνον δέ αἱ ἀπαραίτητοι φρουραί εἶχον τοποθετηθῆ ὄπισθεν ἰσχυρῶν καί ἀσφαλῶν προφυλακλήσεων, κατά μῆκος τοῦ μανδροτοίχου, ὅπου καί προσωπικῶς τούς ἐπέβλεπον.

Εἰς ἄμυναν κατά τῶν «τάνκς» οἱ λοχαγοί Τριανταφυλλίδης καί Παπαμαντέλλος ἐτοποθέτησαν καταλλήλως ἓν δαρύ πολυβόλον καί διά τοῦ εὐστόχου αὐτοῦ πυρός ἔτρεψαν εἰς φυγήν τό πρῶτον «τάνκ», τό ὁποῖον εἶχε παραδιάσει τήν πύλην, κρημνίσαν τούς στύλους καί εἰσέλθει ἐντός τοῦ Τάγματος. Κατά τοῦ δευτέρου «τάνκ» ἐβαλα αὐτοπροσώπως δι' ὁπλοπολυβόλου, ἀπό τόν παρά τήν διαχείρισιν τῶν στρατώνων μανδρότοιχον, ἔχων πλησίον μου καί ἕνα εὔζωνον, εἰς σκοτεινήν θέσιν. Συγχρόνως ἔρριψα καί δύο χειροβομβίδας, τάς ὁποίας ἔφερα ἐπάνω μου.

Ἡ ἀποτυχία τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων ἐνεθάρρυνε τούς εὐζώνους οἵτινες ἤρχισαν νά ζητωκραυγάζουν ὑπέρ τοῦ Πλαστήρα, τόν ὁποῖον, ὅπως εἶχον βεβαιώσει πολλοί ἀξιωματικοί, ἐνόμιζον εἰς Θεσσαλονίκην καί ὅτι τήν πρωΐαν τῆς 2ας Μαρτίου θά ἐνεφανίζετο εἰς τάς Ἀθήνας ἐλευθερωτής.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ εὔζωνοι ἀδημονοῦντες, ἐζήτουν νά ἐξέλθουν τοῦ μανδροτοίχου διά νά ἐπιτεθοῦν διά τῆς λόγχης κατά τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων. Ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων τούς ἐστενοχώρει καί ὁ ἀνδρισμός των καί ἡ βαθυτάτη συναίσθησις τοῦ «εὐζωνικοῦ γοήτρου» παρεκίνει αὐτούς εἰς πράξεις παρατόλμους. Εἰς τήν ἐπιθυμίαν των ὅμως ταύτην ἀντετάχθην, διότι οὐδείς θά ἦτο εἰς θέσιν νά συγκρατήση τούς γενναίους ἐκείνους στρατιώτας εἰς περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν ἐξορμῶντες ἐκ τῶν στρατώνων θά ἐβάλλοντο ἤ θά ὑφίσταντο οἱανδήποτε ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν κυβερνητικῶν. Εἴχομεν, ἄλλως τε, ἐλαχίστους μαχίμους ἀξιωματικούς εἰς τήν διάθεσίν μας καί αἱ πληροφορίαι ἐκ τῶν ἄλλων τμημάτων τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἀπολύτως ἀποθαρρυντικαί. Οὐδείς οὐδαμοῦ, εἶχε κινηθῆ! Ὥστε μόνον ἡμεῖς εἰς τοῦ Μακρυγιάννη ἐκτυπώμεθα; Τί εἶδους σχέδιον τῆς Κ.Ε.Ε. ἦτο αὐτό; Μία διλοχία ἐπρόκειτο νά ἀντιμετωπίση ὅλας τάς κυβερνητικάς δυνάμεις; Ἤρχισα νά ἐννοῶ ὅτι ἐνέπεσα εἰς παγίδα. Ὅτι μόνος ἐγώ ἤλθον εἰς ἔνοπλον σύγκρουσιν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, εἰς τάς ἄλλας καθορισθείσας ἐπαναστατικάς ἑστίας δέν ἐξεδηλώθησαν κἄν...

Ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀξιοπρόσεχτα, ἐμφανίζεται καὶ μία ἀκόμα βασικὴ διαφωνία ἀνάμεσα στοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς «μάχης» τοῦ Μακρυγιάννη. Ἐνῶ, δηλαδή, ὁ Στέφ. Σαράφης ἀναφέροντας τοὺς εὐζώνους τοῦ Προτύπου Τάγματος, λέει ὅτι θὰ ἐξεγείρονταν κατὰ τῶν συνωμοτῶν, καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἱστορεῖ πὼς «θὰ μᾶς σκότωναν», ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς ἀναφέρει ὅτιοἱ τσολιάδες περίμεναν τὸν Ν. Πλαστήρα σὰν ἐλευθερωτή, καὶ ὅτι «ἀδημονοῦντες» ζήταγαν «νὰ ἐξέλθουν τοῦ μανδροτοίχου διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν διὰ τῆς λόγχης κατὰ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων»!

ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΙΜΗΣΗ ΤΗΝ ΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

ΑΠΟ τὴν ἀποκαλυπτικὴ ὅμως ἱστόρηση τοῦ Γ. Χατζησταυρῆ ἔρχονται σὲ φῶς καὶ ἄλλα —ἀπὸ τὰ ὁποῖα, μάλιστα, μερικὰ πάρα πολὺ ἐνδιαφέροντα.

Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ τὴν διαπίστωση ποὺ κάνει ὁ Καλύμνιος ἀξιωματικός, πὼς ἑνόησε ὅτι «ἐνέπεσε εἰς παγίδα», προσθέτει αὐτά:

...Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Τὰ ἐπαναστατικὰ σύμβολα εἶχον ἤδη ὑψωθῆ. Οἱ πυροβολισμοὶ ἀντηλλάσσοντο πυκνοί. Τὸ πρῶτον αἷμα εἶχε ρεύσει. "Ἂν εἴχομεν ἀπατηθῆ, ἂν εἴχομεν προδοθῆ, ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ διεκδικήσωμεν τὴν τιμήν μας. Ὁ θάνατος θὰ ἦτο ἀπείρως προτιμότερος πάσης ἐκδηλώσεως ἀνανδρίας, ἡ ὁποία θὰ συνεπήγετο ταπεινώσεις, ἐξευτελισμούς, καταισχύνην. Καλῶς ἢ κακῶς, ἐξαπατηθεὶς ἢ ὄχι, εὑρέθην ἐπαναστάτης. Ἔπρεπε νὰ ἐπιτελέσω τὸ καθῆκον μου. Πλήρες μετὰ ψυχραίμου ἀποφασιστικότητος. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἤμην ὁ Γ. Χατζησταυρῆς. Ὁμολογῶ ὅτι εἶχον τὴν συναίσθησιν ὅτι ἤμην ἕνας ταγματάρχης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὁ ταγματάρχης, ἀνώτερος ἀξιωματικός, ὁ ὁποῖος ἐμπλακεὶς εἰς μίαν περιπέτειαν, ἔπρεπε νὰ κάμη τὸ καθῆκον του. Ἔπρεπε νὰ τιμήση τὴν στολήν, τὰ διάσημα τὰ ὁποῖα ἔφερε. Τοῦτο καὶ ἔπραξα. Ὁ ταγματάρχης ἀντιμετώπισε τὸν θάνατον, ἔστω καὶ εἰς ἐμφύλιον σύρραξιν, ἡ ὁποία δὲν δοξάζει, καὶ ἦμην ὑπερήφανος, διότι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς ἐμὲ ἔλαχεν ὁ τραγικὸς αὐτὸς ρόλος. Οὐδὲν σημαίνει, ἂν ἐνίοτε παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν αἰσθημάτων μας ἠρχόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τοὺς νόμους. Εἴχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ κυβέρνησις, καὶ τοι τὸ πολίτευμα ἦτο δημοκρατικόν, συστηματικῶς ὑπενόμευε τὴν Δημοκρατίαν καὶ ἀδιστάκτως ἐδεχθημεν νὰ ταχθῶμεν ὑ περασπισταί, ἀμύντορες τοῦ πολιτεύματος. Ἐλέχθη ὅτι παρενομήσαμεν. Ἔστω! Ἀλλὰ καὶ ὁ Καῖσαρ —ἂς ἐπιτραπῆ ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ ὑπόμνησις, χωρὶς βέβαια, νὰ θέλωμεν συγκρίσεις ἐποχῶν, προσώπων, γεγονότων— ὅταν μετὰ δεκαετεὶς ἀγῶνας εἰς τὴν Γαλατίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀντελήφθη τὸν Πομπήιον νεμόμενον τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ἀγώνων του, δὲν ἐδίστασε νὰ διαβῆ τὸν Ρουβίκωνα. Βεβαίως, καθ' ἣν στιγμὴν ἐτόλμα νὰ διαβῆ τὸ μικρὸν ποτάμιον, ἤρχετο ἀντιμέτωπος πρὸς τοὺς νόμους. Ἡ Ρώμη ἐκήρυξε τὸν ἥρωά της στασιαστήν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Πομπήιος ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Ρώμη καὶ τὸ Λάτιον καὶ νὰ καταφύγη εἰς Αἴγυπτον οἰκτρὸς φυγάς, διὰ νὰ δολοφονηθῆ ἐκεῖ ἀδόξως. Ὑπάρχουν ἐποχαὶ κατὰ τὰς ὁποίας αἱ παρανομίαι ἀνοίγουν νέους σταθμοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν. Παρενομήσαμεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ ἀπετύχομεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων μας διότι οἱ ἄνθρωποι μετὰ τῶν ὁποίων συνειργάσθημεν ἐστήριζον τὴν κίνησίν των ἐπὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐδέχθημεν νὰ θυσιασθῶμεν διὰ νὰ διασώσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ ταγματάρχου...

"ΕΤΡΕΜΟΝ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ..

ΥΣΤΕΡΑ δὲ ἀπὸ αὐτὸ τὸ μάθημα τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας καὶ τὴν τόσο μετριόφρονα σύγκριση μὲ τὸν Καῖσαρα (ποιὸς ὅμως ἦταν ὁ Καῖσαρ καὶ ποιὸς ὁ Πομπήιος;) ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς συνεχίζει καὶ τὶς ἀποκαλύψεις του, καὶ τοὺς ἀφορισμούς του καὶ τοὺς χαρακτηρισμούς του.

Καὶ λέει:

...Ἀπὸ τὶς 10ης νυκτερινῆς ὁ συνταγματάρχης Σαράφης καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες ἤρχισαν, τηλεφωνικῶς νὰ διαπραγματεύωνται τὴν παράδοσιν. Ὄχι μόνον τὴν ἰδικήν των ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδικήν μου! Ἡ θέσις μου ἦτο τραγική.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὰς ὑπόπτους κινήσεις καὶ τὴν πρόθεσιν τῶν δύο ἐπιτελαρχῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγκατέλειπον τὸ τηλέφωνον, νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν ἀγῶνα, ἐπέμεινα νὰ συνεχίσωμεν ἐλπίζων πάντοτε ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ ἐπληροφορεῖτο πάντως τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς φρουρὰς καὶ θὰ ἐξηναγκάζετο εἰς παραίτησιν. Ἐπίσης ἐσκεπτόμην ὅτι ὁ ἀντιπερισπασμὸς τῆς διλοχίας θὰ ἦτο πάντως χρήσιμος διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Στόλου ὑπὸ τῶν ναυτικῶν στασιαστῶν καὶ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ ἀπόπλου αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν σκέψεων αὐτῶν δὲν ἐδεχόμην μὲ κανένα τρόπον νὰ παραδοθῶμεν μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐχάσαμεν. Μετ' ἐμοῦ συνεφώνει καὶ ὁ γενναῖος λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης καὶ Παπαμαντέλλος. Ἀμίλητος καὶ ὡς ἀδιάφορος παρέμενεν ὁ σεμνὸς καὶ ἀνδρεῖος ἀντισυνταγματάρχης Στεφανάκος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐν τέλει, κατεπείσθημεν ὅτι ὁ ἀγὼν εἶχε πλέον κριθῆ. Ἀλλ' ἐπεμείναμεν νὰ πολεμήσωμεν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Τσιγάντε, οἱ ὁποῖοι ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν καταισχύνην τῆς παραδόσεως, ἔτρεμον μόνον διὰ τὴν ζωήν των. Ἀλλ' οἱ ἐπαναστατοῦντες ἀξιωματικοί, ὅταν ἀναλαμβάνουν τὰ ὅπλα, δὲν πρέπει νὰ διστάζουν, δὲν πρέπει νὰ ὑποχωροῦν. Εἶναι προτιμότερος ὁ θάνατος τὸν ἐξευτελισμόν. Πρὸ παντὸς οἱ ἀρχηγοὶ ἔχουν καθῆκον καὶ ἐνώπιον τῶν συμμαχητῶν των καὶ ἐνώπιον τῆς ἱστορίας νὰ δίδουν τὸ παράδειγμα τῆς αὐτοθυσίας...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με άπόρρητα κείμενα και ύπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Γ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Τὸ κίνημα ἦτο κατασκεύασμα τῶν Στ. Σαράφη καὶ Χρ. Τσιγάντε»

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ ΤΟ «ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ» ΤΟΥ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ

19ον

ΩΜΟΤΕΡΕΣ έκφράσεις άπὸ αὐτὲς ποὺ ἐπεφύλαξε ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρὴς στοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν. Ὁ Καλύμνιος ἀξιωματικὸς λέει καθαρὰ καὶ ξάστερα αὐτὸ ποὺ αἰσθανόταν: «Οἱ ἄνθρωποι μετὰ τῶν ὁποίων συνειργάσθημεν ἐστήριζον τὴν κίνησίν των ἐπὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης»! Δὲν ἐξηγεῖ ὅμως ποιοὺς ἄλλους (πέρα ἀπὸ τοὺς συμμαχητές του στοῦ Μακρυγιάννη) παίρνουν τὰ πάρθια βέλη του. Γιατὶ ἡ κίνηση ποὺ ἐστηρίχθηκε στὸ «ψεῦδος καὶ στὴν ἀπάτη» περιλάμβανε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη, καὶ τοὺς «σὺν αὐτῷ», καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς προβαλλόμενους, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡγέτες καὶ ὑπερηγέτες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ξεκίναγε ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε ἐξημμένο ὑπαξιωματικὸ καὶ ἔφτανε ὡς τοὺς ἡμίθεους ποὺ λέγονταν Ἐλ. Βενιζέλος καὶ Ν. Πλαστήρας. Ἴσως δὲ ὅταν ὁ Γ. Χατζησταυρὴς σύντασσε τὴν ἔκθεσή του νὰ μὴν ἤξερε —καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ξέρῃ— ὅτι στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, γράφοντας στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, τόνιζε ὅτι «τὴν ἐργασίαν αὐτὴν (σημ. γρ. τὴν προετοιμασία γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο») διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἀνέθεσα εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέλαβε προθύμως καὶ τὴν διεξήγαγε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν». Καὶ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ἀποκρούοντας —στὴν ἴδια ἐπιστολή του— τὶς ἐναντίον τοῦ ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ «συκοφαντίες», πρόσθετε: «Ὁ κ. Σαράφης εἶναι προδότης ὅπως καὶ ὁ κ. Ζ. (ἄννας), ἁπλῶς καὶ μόνον, διότι συναισθανόμενος τὴν βαρεῖαν εὐθύνην ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος, ἐπέμενε νὰ κινηθῇ μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης περισκέψεως καὶ νὰ μὴ παρασυρθῇ, ἀπὸ τοὺς ἀνευθύνους διαζομένους».

"Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΥΠΕΡΕΠΛΗΡΩΘΗ ΑΗΔΙΑΣ„

ΠΑΝΤΩΣ ὅταν ὁ Γ. Χατζησταυρὴς κατάλαβε ὅτι «ἐνέπεσε εἰς παγίδα» ἦταν πιὰ πολὺ ἀργά. Καί, καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, «καλῶς ἢ κακῶς, ἐξαπατηθεὶς ἢ ὄχι, εὑρέθη ἐπαναστάτης». Καὶ μιὰ ποὺ μπλέχτηκε στὴν «περιπέτεια» ἐκείνη, δὲν εἶχε παρὰ νὰ κάνη τὸ κατὰ τὴν ἄποψή του καθῆκον του, «ἔστω καὶ εἰς ἐμφύλιον σύρραξιν, ἡ ὁποία δὲν δοξάζει». Βλέποντας δὲ τὸν Νικ. Πλαστήρα σὰν Καίσαρα καί, ἴσως, τὸν Γ. Κονδύλη σὰν Πομπήιο, ἔπραξε ὅ,τι μποροῦσε. Μέχρι καὶ νὰ πιστολίσῃ. ταγματάρχης αὐτός, ἕνα συνταγματάρχη, καί, μάλιστα, νὰ τὸν τραυματίσῃ. (Περὶ καθήκοντος ὁ λόγος). Καὶ ἐπειδὴ —κατὰ τὸ ἄκρο ἄωτο τῆς δημοκρατικῆς νοοτροπίας— γινόταν ἐπανάσταση καὶ ὄχι γυμνάσια, ὁ κατοπινὸς βουλευτὴς τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», κρίνοντας αὐστηρότατα ἐκείνους ποὺ «ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν καταισχύνην τῆς παραδόσεως ἔτρεμον μόνον διὰ τὴν ζωὴν των» ἐπέμενε νὰ συνεχίσῃ τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, τελικά, ἡ νόμιμη κυβέρνηση θὰ ἐξαναγκαζόταν σὲ παραίτηση.

...Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφέρει στὴν ἱστόρησή του ὁ Γ. Χατζησταυρῆς, τό κυβερνητικόν κυροβολικόν ἔβαλλε συνεχῶς. Εἴχομεν εὐζώνους τραυματίας. Οἱ τοῖχοι τῶν κτιρίων τοῦ Προτύπου εἰς ἑκάστην πτῶσιν ὀβίδος ἐσείοντο, ἔπιπτον, κατεκρημνίζοντο. Ἡ κατάστασις αὐτή, μέ ἔφερε πολλάκις ἐπί τῆς στέγης τῶν στρατώνων διά νά ἐξακριβώσω τό μέρος εἰς τό ὁποῖον εἶχον στηθῆ τά πυροβόλα. Ἀπεφάσισα, πρός στιγμήν νά κτυπήσω διά τῶν ὅλμων, καίτοι ὅμως ἐζήτησα, δέν κατώρθωσα νά εὕρω τάς ἀντιστοιχούσας ὀβίδας μετά τῶν καψυλίων

Τέλος, ἐπρομηθεύθην ἕν ὁπλοπολυβόλον καί μετά ὁπλοπολυβολητῶν ἀνήλθομεν καί πάλιν ἐπί τῆς στέγης. Εὐθύς ἀμέσως ἀρχίσαμεν πῦρ. Ἀλλ' ἐδέχθημεν, κατ' ἐπανάληψιν ὀβίδας ἐγκαιροφλεγεῖς ἄνω τῶν κεφαλῶν μας, πολλοί δέ στρατιῶται ἐπληγώθησαν, ἐγώ δέ ἐτραυματίσθην διά δύο βλημάτων εἰς τόν λαιμόν καί τόν δεξιόν βραχίονα. Ὁ τραυματισμός μου ἔλαβε χώραν τήν 11½ ἤ 12ην μεσονύκτιον. Ὅταν οἱ ἐπιτελάρχαι Σαράφης καί Τσιγάντες μέ εἶδον αἱματωμένον, ἐπέμειναν περισσότερον εἰς τήν παράδοσιν. Ἠρνήθην καί πάλιν, λέγων ὅτι οὐδεμίαν δύναται νά ἔχη σχέσιν ὁ τραυματισμός μου ἤ καί ὁ θάνατός μου μέ τή συνέχισιν τῆς προσπαθείας ὑπέρ ἐπιτυχίας τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ. Καί, μάλιστα, ὁ λοχαγός Τριανταφυλλίδης, ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου, νά ἁρπάσῃ τό ἀκουστικόν ἀπό τό χέρι τοῦ Σαράφη, ὅστις ἤθελε νά προσκαλέσῃ τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. διά νά δηλώσῃ παράδοσιν. Δέν λησμονῶ δέ ποτέ ὅτι κατά τήν στιγμήν ἐκείνην ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες στραφείς πρός μέ, εἶπε μέ φωνήν ὑποτρέμουσαν:

—Ἐπί τέλους σύ μπορεῖς νά κάμῃς ὅ,τι θέλεις.. Εἶσαι ὁ Διοικητής τοῦ Τάγματος... Ἐνῶ ὁ Σαράφης καί ἐγώ εἴμεθα... φιλοξενούμενοι!

Ἡ ψυχή μου δέν ἠγανάκτησεν, ἀλλά ὑπερπληρώθη ἀηδίας! Μέ εἶχον αὐτοί προσκαλέσει, μέ εἶχον διαβουκολήσει μέ χιλίας ψευδεῖς ὑποσχέσεις καί διαβεβαιώσεις καί ὅταν εὑρέθησαν πρό τοῦ πραγματικοῦ κινδύνου. ἤρχισαν νά λέγουν ὅτι ἐγώ τούς ἐφιλοξένουν εἰς τό Τάγμα..

"ΕΙΝΑΙ ΑΙΣΧΟΣ! ΕΙΝΑΙ ΑΤΙΜΙΑ„!

ΚΑΙ ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρὴς συνεχίζει:

...Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ὁπλῖται μου ἐξηκολούθουν τά πυρά των. Πολλοί ἀξιωματικοί καί ὑπαξιωματικοί ἤρχοντο διά νά μοῦ ζητήσουν τήν ἄδειαν νά βάλουν κατάσαρκα ἐναντίον τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων τά ὁποῖα εἶχον πλησιάσει τόν μανδρότοιχον τῶν στρατώνων καί ἤσαν ἐκτεθειμένοι. ἀπροκάλυπτοι. "Οχι!" — ἀνέκραξα. Δέν πρέπει.. Διότι αὐτοί εἶναι θεατοί. ἐνῶ ἡμεῖς προκεκαλυμμένοι. Εἶναι ἀδελφοί μας... ἐπιτελοῦν ἕν καθῆκον... θά ἦτο δολοφονία. Καί οἱ στασιασταί στρατιῶται δέν ἐπυροβόλουν τούς ἀπροκαλύπτους στρατιώτας τῆς Κυβερνήσεως. Αὐτό εἶναι ἀληθές. Εἶναι πραγματικόν. Καί δέν γράφεται δι' αὐτοδιαφήμισιν. Τήν διαταγήν δέ ταύτην ἔδωκα, διότι ἔχω τήν γνώμην ὅτι ὁ στρατιώτης καί ὅταν ἀκόμη εἶναι ἐπαναστάτης ὀφείλει νά σέβεται τήν ζωήν τοῦ κατέναντι συναδέλφου του. Νά μή σκοτώνῃ ἀσκόπως. Εἶναι μία βαθυτέρα ἠθική μετά τῆς ὁποίας εἶναι συνυφασμένη ἡ ψυχή μου καί ἡ διανοητικότης μου.

Τήν 1ην πρωϊνήν εὑρισκόμενος εἰς θάλαμον ἔνθα προχείρως ἐπέδενον τά τραύματά μου, ἤκουσα ὁμιλίας εἰς τόν τηλεφωνικόν θάλαμον. Ἦτο νέα προσπάθεια τῶν Ἐπιτελαρχῶν πρός παράδοσιν. Συγχρόνως ἠκούοντο αἱ φωναί τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι δέν ἐδέχοντο νά παραδοθοῦν! Ἦτο ὅμως ἀργά. Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης εἶχεν ἤδη ἔλθει εἰς ἐπαφήν μετά τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καί ἐτηλεφώνησε τήν παράδοσίν του. μετά τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε. Ἔγινα ἔξω φρενῶν. Ἔσπευσα πρός τούς ἐπιτελάρχας καί ὁμολογῶ ὅτι δέν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τάς φράσεις μέ τάς ὁποίας τούς περιέλουσα.

— "Οχι! "Οχι! Ἐγώ δέν θά παραδοθῶ! Εἶναι αἶσχος! Εἶναι ἀτιμία! Δέν ἀρμόζει εἰς ἀξιωματικούς... Ἐγώ δέν παραδίδομαι.

"ΠΑΡΕΠΕΙΣΘΗΜΕΝ, ΕΞΗΠΑΤΗΘΗΜΕΝ, ΕΠΑΓΙΔΕΥΘΗΜΕΝ„

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δὲ ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρὴς τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

...Καί ἀπῆλθον. Εὑρέθην εἰς τήν αὐλήν. σκεπτόμενος ὅτι ἔπρεπε νά διαφύγω ὁπωσδήποτε διά νά χρησιμοποιηθῶ, ἐνδεχομένως, εἰς ἄλλον τομέα ἐπαναστατικῆς δράσεως καί σπεύδω εἰς τό βάθος διά ν' ἀνέλθω δι' ἑνός ξυλίνου στύλου ἐπί τοῦ τοίχου καί ὑπερπηδήσω αὐτόν. Ἀλλ' ὁποία διαβολική σύμπτωσις. Ἐπί τοῦ στύλου ὑπῆρχεν ἠλεκτροφόρον σύρμα τό ὁποῖον μόλις ἤγγισα μέ ἐκτύπησεν κατά φοβερόν τρόπον. Ὡσάν κεραυνοβοληθείς, ἔπεσα ὕπτιος εἰς τήν γῆν. Ἐκτύπησα δαρύτατα εἰς τόν αὐχένα. Οἱ ἐπίδεσμοι τῶν τραυμάτων μου ἐλύθησαν. Ἠσθάνθην τό αἷμα. μετά τήν πτῶσιν μου νά τρέχῃ ἀπό τῶν πληγῶν. Εἰς κατάστασιν ἀναισθησίας παρέμεινα ἐπί τινα λεπτά. Ἤσαν στιγμαί φρίκης. Ἀλλ' αἴφνης ἀνέλαβα. Ἠσθάνθην τάς δυνάμεις μου γιγαντουμένας. Ἀνεπήδησα, ἀνῆλθον τόν μανδρότοιχον ἀπό ἄλλο σημεῖο καί μέ ἕν πήδημα εὑρέθην ἐκτός τοῦ περιβόλου τοῦ Προτύπου. Πλησίον ἦτο ἕν τριώροφον σπίτι. Ἀνῆλθον καί ἐζήτησα φιλοξενίαν διά νά ἐπιδέσω προχείρως τά τραύματά μου. "Ενας πολίτης, ἐν ἀνθρώπινον κτῆνος δέν ἐδέχθη. Εὐτυχῶς δι' αὐτόν ὅτι ἦτο κλειδωμένος ὅπισθεν σιδηρᾶς θύρας. Αὐτά ἔχει ὁ ἐμφύλιος. Ἀμβλύνει ὅλα τά ἀνθρώπινα συναισθήματα. Ἀπεμακρύνθην ἐκεῖθεν καί εὗρηκα διέξοδον ἀπό τήν δυτικήν πλευράν τῶν Στρατώνων.

"Οταν ἀπεμακρυνόμην εἰς τάς σκοτεινάς παρόδους τῆς Πλάκας καί ἐνῶ τό αἷμα μου ἔβαφε τάς πλάκας τοῦ πεζοδρομίου, εἰς τό Πρότυπον ἠκούετο τό σάλπισμα: —Παύσατε πῦρ!

Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης καί ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες. εἶχον παραδοθῆ.

Τί ἐπηκολούθησεν ἀγνοῶ. Ἀλλά τονίζω ὅτι εἶναι ψεῦδος ὅτι ὁ Σαράφης καί ὁ Τσιγάντες ἤθελον τόν Πλαστῆραν ἀρχηγόν τοῦ κινήματος. Τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου εἶναι ἰδικόν των κατασκεύασμα. Ἡμεῖς παρεπείσθημεν, ἐξηπατήθημεν, ἐπέσαμεν εἰς παγίδα.

Αὐτή εἶναι ἡ πραγματική ἱστορία τῆς στάσεως τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων. Οὐδείς θά τολμήσῃ νά τήν διαψεύσῃ. Αἱ ἐπαναστάσεις δέν γίνονται μέ τό γάντι καί τούς μονυέλους. Αἱ ἐπαναστάσεις θέλουν τόλμην, αὐτοθυσίαν, αἷμα. Οἱ Σαράφης καί Τσιγάντες, θά ἔλθη μέρα, κατά τήν ὁποίαν θά λογοδοτήσουν διά τήν ἐπαίσχυντον διαγωγήν των. Καί θά δώσουν λόγον τῶν εὐθυνῶν των, ὄχι ὡς τώρα πρό τῶν Δικαστηρίων τῶν δικτατορικῶν, ἀλλά πρό τοῦ Δικαστηρίου τοῦ "Εθνους. Καί ἡ ὥρα δέν θά ἀργήσῃ...

Αὐτὰ ἱστόρησε τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1935, ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρὴς ποὺ ἐκπροσώπησε στοῦ Μακρυγιάννη τὴν πλαστηρικὴ ἄποψη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΠΡΙΝ ὅμως παρακολουθήσουμε τὶ ἀπόγινε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου μεταφέρθηκαν οἱ παραδοθέντες στασιαστὲς τοῦ Μακρυγιάννη —καὶ θὰ ἀκούσουμε, παρακάτω, ὅλες τὶς σχετικὲς λεπτομέρειες ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Στέφ. Σαράφη καὶ Χρ. Τσιγάντεν —καὶ πρὶν ζήσουμε τὴν «ἔξω πλευρὰ» (τὴν κυβερνητική), θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε γιατὶ καὶ πῶς ἀπότυχαν καὶ ἡ «ἐπιχείρηση τοῦ Λυκαβητοῦ», καὶ ἡ «ἐπιχείρηση τοῦ σκότους». Καὶ «ἄλλα τινὰ ἐγχειρήματα». Τὰ προγραμματισμένα, δηλαδή, «ἐγχειρήματα», ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσαν στὴ ματαίωση ἢ πάντως στὴ μὴ ἔγκαιρη μετάδοση τοῦ συνθήματος τοῦ συναγερμοῦ ἀπὸ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβητοῦ (ὥστε νὰ μὴ κινητοποιηθῇ καὶ νὰ μὴ ἀντιδράσῃ ἡ φρουρὰ Ἀθηνῶν ποὺ ἔμενε πιστὴ στὸ νόμιμο κράτος), στὴν καταστροφὴ τοῦ ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ (ὥστε καὶ ἡ πρωτεύουσα καὶ ὁ Πειραιὰς καὶ ὅλη ἡ περιοχὴ νὰ βυθιστοῦν στὸ σκοτάδι, καὶ οἱ στασιαστὲς νὰ μπορέσουν νὰ δράσουν εὐκολώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα) ἢ σὲ ἄλλους «ἀντικειμενικοὺς σκοπούς».

Ἡ «ἐπιχείρηση τοῦ Λυκαβητοῦ» εἶχε ἀνατεθῆ στοὺς λοχαγοὺς Δημ. Γεωργακόπουλο καὶ Σπ. Βρεττὸ καὶ στοὺς ὑπολοχαγοὺς Ἰωάννη Μαλαγάρη καὶ Γ. Ράλλη. Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ κόψουν τὸ τηλεφωνικὸ σύρμα ποὺ ἔνωνε τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβητοῦ μὲ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μὲ τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ. Καὶ εἶχαν συμφωνήσει, μεταξύ τους, πῶς γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο θὰ συναντιόνταν στὶς 6 ἡ ὥρα τὸ ἀπόγευμα, στὸ σπίτι τοῦ λοχαγοῦ Γιάννη Σωτηρίου. Ἀπὸ κεῖ θὰ ξεκίναγαν.

...Πρέπει νά πῶ πρῶτα ἱστορεῖ ὁ στρατηγός Χρ. Τσιγάντες, τί ἔγινε στή Φρουρά Ἀθηνῶν ἐκεῖνο τό μοιραῖο βράδυ. Ἐπρόκειτο νά πάη ὁ Μῆτσος Φλούλης στό ὑπουργεῖο μέ κάτι ἄλλους νά τό ἐξουδετερώση.

Ὁ Κονδύλης, ὅμως, εἶχε εἰδοποιηθῆ, ὅτι κάτι συμβαίνει. Ὁ διευθυντής τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας — ὁ Κατραμπασᾶς — καί ὁ Ζέζας, ὁ διοικητής τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας καί ὁ Μουλόπουλος, ὁ ὑποδιευθυντής κάτι εἶχαν μυρισθῆ. Τά ἐμάθανε ἀπό ὡρισμένες συζύγους ὅτι τό Κίνημα θά γίνη τά βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου. Ὁ Κονδύλης πῆγε νωρίς στό ὑπουργεῖο, ἔβαλε σέ συναγερμό τόν Λόχο Φρουρᾶς κι' ἔβαλε στίς πόρτες δικούς του ἀνθρώπους. Ἔτσι, ὁ Φλούλης δέν μπόρεσε ἀ μπῆ μέσα. Φυσικά καί αὐτοί, πού πῆγαν νά πιάσουν τό πουλί στό κλουβί του, δέν τόν βρῆκαν ἐκεῖ, τούς εἶπαν πῶς ἔφυγε γιά τό ὑπουργεῖο καί γυρίσανε ἄπρακτοι.

ΤΙ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

...Στόν Λυκαβητό, ὅπου ἦταν τό πυροβολεῖο, ἐπρόκειτο νά πάνε καί νά τό ἐξουδετερώσουν, γιά νά μή δώση τό σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, οἱ λοχαγοί Γεωργακάπουλος καί Βρεττός κ' οἱ ὑπολοχαγοί Μαλαγάρης καί Ράλλης. Πήγανε νά πάρουν τόν Γιάννη Σωτηρίου ἀπό τό σπίτι του — ἦταν τότε λοχαγός καί ἐπρόκειτο νά ἔχη καί κάτι ἐργαλεῖα — εἶχε ὅμως ἀρρωστήσει ἀπό τήν παραμονή καί συνεπῶς δέν μπόρεσε νά κάνη τίποτε. Οἱ ἄλλοι τέσσερις κινήσανε καί τραβήξανε πρός τό φυλάκιο. Μπροστά πήγαινε ὁ Μαλαγάρης. Τόν σταμάτησε ὁ σκοπός καί τοῦ ζήτησε τό σύνθημα. Πῆγε νά τόν μπλοφάρη ὁ Μαλαγάρης πώς εἶναι ἀξιωματικός τοῦ Φρουραρχείου, ἡ μπλόφα ὅμως δέν ἔπιασε, ὁ σκοπός ἤθελε τό σύνθημα. Τοὔπιασε τήν κουβέντα ὁ Μαλαγάρης κι' οἱ ἄλλοι τρεῖς κατέστρεψαν μέ πέτρες ἕνα μέρος ἀπό τό σύρμα, πού ἦταν στηριγμένο στά πεῦκα. Μετά φύγανε καί τραβήξανε ὁ καθένας ἐκεῖ, πού προωριζόταν νά πάη. Ὁ Ράλλης ἔκοψε καί πῆγε στήν Σχολή, ὁ Βρεττός τράβηξε γιά τήν Πρότυπο Μοῖρα, ἀλλά ἔμπλεξε μέ κάτι περιπόλους καί τελικά νομίζω, πώς δέν ἔφθασε. Ὁ ἄλλος πῆγε στήν Στρατιωτική Λέσχη, γιατί ὁ συναγερμός, μολονότι ἐπιβραδύνθηκε λίγο, δέν ἄργησε καί πολύ Ὁ σκοπός εἰδοποίησε τόν ἀρχιφύλακα πώς πήγανε ἄγνωστοι ἀξιωματικοί καί τοῦ μιλούσανε καί ὁ ἀρχιφύλακας τηλεφώνησε. γιά νά ἀναφέρη, καί κατάλαβε πώς ἡ γραμμή ἦταν κομμένη. Τό σύρμα τό εὗρον κομμένο καί τό ἐπισκευάσανε καί, στό ἀναμεταξύ, τούς ἔφθασε καί ἡ διαταγή μέ δρομέα, νά σημάνουν τόν συναγερμό.

Πρὶν ὅμως, οἱ ἀξιωματικοὶ Γεωργακόπουλος, Βρεττὸς καὶ Ράλλης κόψουν μὲ πέτρες τὸ σύρμα (τὴν ὥρα ποὺ ὁ Μαλαγάρης εἶχε πιάσει συζήτηση μὲ τὸ σκοπό), χτύπησε τὸ τηλέφωνο. Ὁ ἀρχιφύλακας τοῦ πυροβολείου, δεκανέας Χατζηεφραιμίδης, σήκωσε τὸ ἀκουστικό, μὰ προτοῦ καλά - καλὰ καταλάβῃ τὶ τοῦ ἔλεγαν καὶ ποιὰ διαταγὴ τοῦ δίνανε «γιὰ κάποιο συναγερμὸ» τὸ τηλεφώνημα διακόπηκε ξαφνικά. Τότε ὁ ἀρχιφύλακας διέταξε τὸν στρατιώτη Προμπονᾶ νὰ πάη στὴ βάση τοῦ συντάγματος πυροβολικοῦ (ἀπὸ ὅπου ἐξαρτιόταν τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβητοῦ), καὶ νὰ ρωτήση «περὶ τίνος ἐπρόκειτο». Ἂν, δηλαδή, ὁ Χατζηεφραιμίδης εἶχε ἀντιληφθῆ καλὰ καὶ ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ρίξη τὶς συνθηματικὲς κανονιὲς ποὺ θὰ σήμαιναν συναγερμό. Μόλις ὅμως ὁ Προμπονᾶς προχώρησε πρὸς τὰ κάτω, τὸν συνάντησαν οἱ τέσσερις συνωμότες, οἱ ὁποῖοι τὸν ρώτησαν «ποῦ πηγαίνει». Καὶ ὅταν αὐτὸς τοὺς ἀπάντησε πὼς «πήγαινε στὸ σύνταγμα, γιὰ νὰ φέρη διαταγὴ γιὰ συναγερμό», αὐτοὶ τοῦ εἶπαν πὼς «δὲν χρειάζεται» καὶ τὸν πρότρεψαν «νὰ γυρίση πίσω». Ὁ στρατιώτης Προμπονᾶς ἄκουσε τὴν σύσταση τῶν δύο λοχαγῶν καὶ τῶν δύο ὑπολοχαγῶν καὶ ξαναγύρισε στὸ πυροβολεῖο. Ἐκεῖ ὅμως ὁ ἀρχιφύλακας ἀφοῦ τοῦ ἔκανε «δριμύτατη παρατήρηση» τὸν ἔστειλε καὶ πάλι στὸ σύνταγμα «γιὰ νὰ ἐκτελέση τὴν διαταγὴ ποὺ εἶχε παρμένη». Ἔτσι καὶ ἔγινε.

(Πάντως ὅταν ἀργότερα γίνηκε ἡ δίκη τῶν συνωμοτῶν ἀκούστηκαν δυὸ ἐκδοχές: Κατὰ τὴ μιὰ ἡ διαταγὴ γιὰ τὸ συναγερμὸ στάλθηκε στὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβητοῦ μὲ μοτοσυκλέττιστή. Καὶ κατὰ τὴν δεύτερη, ὅτι ὁ ἀρχιφύλακας Χατζηεφραιμίδης, βλέποντας νὰ ρίχνωνται ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ —τὰ γραφεῖα τοῦ ὁποίου βρίσκονταν λίγο πιὸ κεῖ ἀπὸ τὴν Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ— συνθηματικὲς φωτοβολίδες, διέταξε νὰ πέσουν καὶ οἱ ὡρισμένες γιὰ τὸ συναγερμὸ βολές).

Αὐτὴν τὴν τύχη εἶχε ἡ «ἐπιχείρηση τοῦ Λυκαβητοῦ». Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χρ. Τσιγάντες, ξαφνιάστηκε σὰν ἄκουσε, ἐκεῖ στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, νὰ δίνεται τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Δὲν φανταζόταν ποτὲ πὼς ἕνα τόσο καλὰ ὠργανωμένο «ἐγχείρημα», θὰ σημείωνε, στὸ τέλος, μιὰ τόσο οἰκτρὴ ἀποτυχία. Μὰ τὸ ἴδιο γίνηκε καὶ μὲ τὰ ἄλλα σημαντικώτατα «ἐγχειρήματα» ποὺ εἶχαν ὁριστῆ γιὰ τὰς Ἀθήνας καὶ γιὰ τὰ γύρω. Τὸ ἴδιο γίνηκε καὶ μὲ τὰ θωρακισμένα «ἅρματα». Καὶ μὲ τὴν Σχολὴ Εὐελπίδων. Καὶ μὲ τὰ φῶτα ποὺ δὲν ἔσβησαν. Καὶ μὲ τὶς «δυνάμεις τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» (ὄχι τοῦ στρατηγοῦ Βασιλείου Ντερτιλῆ, πού, ὅπως εἴπαμε στὰ περασμένα, διέταξε «νὰ μὴ κινηθῆ κανεὶς», ἀλλὰ τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστρατήγου Ἀναστ. Παπούλα), ποὺ δὲν ξεχύθηκαν «κατὰ χιλιάδες», γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, ποὺ τοὺς εἶχαν ταχθῆ ἀπὸ τὰ «σχέδια ἐνεργείας καὶ δράσεως». Μὰ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Ολα σὲ κίνδυνο: Ζωή, γαλήνη, βιός. — Γιατί δέν ἔσβησαν τά φῶτα.— Ἡ ἱστόρηση τοῦ Χρ. Τσιγάντε καὶ ἡ ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρόνης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ

Ὁ Στέφανος Σαράφης ρίχνει λάσπη στὸ πρόσωπο ὅλων

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙ ΘΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΕ ΑΛΛΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙ

20ον

ΑΠΟ τὴ στιγμή πού, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἴδαμε χτές, δὲν ὡλοκληρώθηκε τὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἀπὸ τὴν στιγμή, δηλαδή, ποὺ ρίχτηκαν, ἀπὸ τὸ ἐκεῖ πυροβολεῖο, οἱ ὡρισμένες κανονιές, καὶ δόθηκε ἔτσι τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ (ὥστε νὰ κινητοποιηθῆ ἡ φρουρὰ Ἀθηνῶν), ἡ ἀποστολὴ ποὺ εἶχε ταχθῆ γιὰ τὴν πρωτεύουσα —εἴτε σὰν ὀλιγόωρος ἀντιπερισπασμός, εἴτε σὰν εὐρύτερη ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια— ἦταν καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία. Καὶ τοῦτο γιατὶ ὄχι μονάχα ἔλειψε ὁ ἀπόλυτος αἰφνιδιασμὸς τῶν ταγμένων γιὰ τὴν φρούρηση τοῦ τόπου καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν (τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων), ἀλλὰ, προπαντός, γιατὶ εἰδοποιήθηκε ὅλος ὁ κόσμος πὼς κἄτι πάρα-πολὺ σπουδαῖο γινόταν. Κἄτι ποὺ θὰ ἀναστάτωνε τὴν Ἑλλάδα— μιὰ ἐπανάσταση. Καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (ὅπως καὶ κάθε ἐποχὴ ποὺ οἱ ἄνθρωποι θέλουνε νὰ ζήσουνε σὰν ἄνθρωποι παρὰ σὰν ὑποζύγια τοῦ ὁποιουδήποτε Α.Σ. Π.Ι.Δ.Α.), ὅλοι οἱ Ἕλληνες, βασανισμένοι καὶ ταλαιπωρημένοι, ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ 1922 καὶ δῶθε, δέν ἀπεχθάνονταν ἁπλῶς, ἀλλὰ κυριολεχτικὰ μισοῦσαν κάθε τί ποὺ θὰ ζημίωνε τὴν χώρα καὶ ποὺ θὰ ἔβαζε τὰ πάντα (καὶ ζωή, καὶ γαλήνη, καὶ βιός) σὲ κίνδυνο.

Γιὰ τοῦτο, ἄλλως τε, καὶ ὁ βενιζελικώτατος στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς εἶχε θέσει (τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934), «κατ' εὐθεῖαν» στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἐκεῖνο τὸ γεμᾶτο ἐθνικὴ ἀγωνία ἐρώτημα: «Μὰ πάλι κίνημα θὰ ἔχουμε κύριε πρόεδρε;» Ἐξέφραζε κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ —ἔστω καὶ συμπτωματικὰ— ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσωπική του καὶ τὴν γενικὴ ἀγανάχτηση, γιὰ τὸν ἐπιθυμητὸ ἀπὸ ἐλάχιστους μόνο συνωμότες «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ βενιζελικώτατος στρατηγὸς Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος, ἀπόρριψε (τὸν Φλεβάρη τοῦ 1935) τόσο κατηγορηματικὰ τὴν πρόταση, ποὺ τόσο πανηγυρικὰ τοῦ ἔκανε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα». Καὶ τοῦ χαρακτήρισε ἀπερίφραστα τὸ ἑτοιμαζόμενο κίνημα ὡς «ἐθνικῶς ἀσύμφορον» καὶ «ἀπολύτως ἀδικαιολόγητον».

Ἔτσι τὸ ἐπαναστατικὸ πάθος (ποὺ εἴδαμε πῶς ἐκδηλώθηκε στοῦ Μακρυγιάννη, ὅταν ἕνας νεαρὸς δόκιμος ἀξιωματικὸς ρώτησε ἕνα στρατιώτη ποὺ ἀρνιόταν νὰ γίνη ἐπίορκος «ἂν θέλη νὰ πεθάνη»), περιωριζόταν στοὺς «μεμυημένους» τῶν διαφόρων «ἀλληλομισουμένων καὶ ἀλληλοτρωγομένων φατριῶν» —κατὰ τὴν προφητικὴ ἔκφραση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων— ἀπὸ τοὺς ὁποίους πάλι, στὸ τέλος, οἱ περισσότεροι οὔτε «κινήθηκαν», οὔτε συγκινήθηκαν. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπιφυλάχτηκαν γιὰ τοὺς «προδότες» (γιὰ κείνους δηλαδὴ ποὺ ἀντιλήφθηκαν ἔγκαιρα τὸν καταστροφικὸ κατήφορο ποὺ εἶχαν πάρει καὶ ἀνάνηψαν τὴν ὕστατη στιγμή), τόσο σκληροὶ χαρακτηρισμοὶ καὶ ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Ζάννα, καὶ ἀπὸ τὸν Χρ. Τσιγάντε, καὶ ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη. (Ὁ τελευταῖος, μάλιστα, καθὼς θὰ δοῦμε στρέφεται «κατὰ τοῦ παντὸς», καὶ κατὰ τοῦ πλαστηρικοῦ, καὶ κατὰ τοῦ βενιζελικοῦ).

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΣΒΗΣΑΝ ΤΑ ΦΩΤΑ

ΚΑΘΩΣ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, αὐτὸ ποὺ γίνηκε στοῦ Μακρυγιάννη μὲ τὸν τότε ἀντισυνταγματάρχη Χρ. Τσιγάντε, ὁ ὁποῖος περίμενε πῶς καὶ πῶς, ἀλλὰ «ἐπὶ ματαίω», τὸ σβήσιμο τῶν φώτων «κατὰ τὸ «προδιαγεγραμμένο σχέδιο» (τὴν καταστροφή, δηλαδή, τοῦ ἐργοστασίου παραγωγῆς στὸ Κερατσίνι ἢ στὸ Φάληρο), αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς συνέβηκε καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὴν τεράστια σημασία τῆς ἐπιτυχίας ἑνὸς τέτοιου ἐγχειρήματος. Γιατὶ τὸ σκοτάδι εἶναι ὁ πολυτιμώτερος σύμμαχος καὶ γιὰ αὐτοὺς ποὺ μετέχουν σὲ μιὰ συνωμοσία καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἀμέσων σκοπῶν μιᾶς ἐπαναστάσεως ποὺ ἐκδηλώνεται νύχτα.

Γιατί, λοιπόν, δὲν ἔσβησαν τὰ φῶτα, ὅπως εἶχε προγραμματισθῆ;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τέθηκε καὶ τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες ποὺ ξέσπασε ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας» τοῦ Ε. Βενιζέλου, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος. Καὶ ἔγινε ἀφορμὴ πολλὰ νὰ λεχτοῦν καὶ πιὸ πολλὰ νὰ ὑπονοηθοῦν. (Γιατί, ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα εἴπαμε, ἡ ἀποτυχία δὲν φέρνει μονάχα γκρίνια, ἀλλὰ γίνεται καὶ ἀφορμὴ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἀκόμα φοβερώτερα μίση καὶ ἀτέλειωτες κακίες).

... Τὸ σβήσιμο τῶν φώτων τῆς πόλεως· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ποὺ αὐτὸ θὰ ἐπέφερε μεγαλύτερη σύγχυσι στὴν Κυβέρνησι καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησι τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἔστω καὶ ἂν πετύχαινε πλήρως, δὲν ἔγινε (καὶ τοῦτο) ἀπὸ ὑπαιτιότητα τοῦ Παπαθανασοπούλου.

Εἶχεν ἀναλάβει αὐτός, — ἂν θυμᾶσθε, ἐπέμενε νὰ ἀναλάβη αὐτὸς τὴν ἐπιχείρησι, στὶς 26 Φεβρουαρίου τὸ βράδυ, ὅταν συναντηθήκανε μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ οἱ πλαστηρικοὶ ἀξιωματικοί, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπεχώρησε. Ἐκεῖ ἦταν καλὰ ὠργανωμένη ἡ δουλειά. Ὁ ἀρχιεργάτης εἶχε μιληθῆ. ἦταν σύμφωνος καί, σύμφωνος ἦταν καὶ ὁ ὑπαστυνόμος τῆς περιοχῆς. Ζητοῦσε μόνον ὁ ἀρχιεργάτης νὰ μποῦνε οἱ ἀξιωματικοὶ μέσα στὸ ἐργοστάσιο, ὥστε νὰ φανῆ, ὅτι ὑποκύπτει στὴν βία. Τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου ὁ Παπαθανασόπουλος πῆρε μαζί του τὸν Βακᾶ, τὸν Σπῦρο Παπούλα καὶ τὸν Γιάννη Σπυρακόπουλο καὶ πήγανε σ' ἕνα σπίτι κοντὰ στὸ ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ. Πῆγε ὁ ἀρχιεργάτης, πῆγε καὶ ὁ ὑπαστυνόμος καὶ τοὺς εἶπαν τί κάθονται. Ὁ Παπαθανασόπουλος εἶπε νὰ περιμένουν πὼς δὲν ἦταν ἀκόμη καιρός. Ξαναπήγανε, ὅταν ἄρχισε τὸ τουφεκίδι στοῦ Μακρυγιάννη ὁ Παπαθανασόπουλος τὸν χαβᾶ του. Μᾶς τὰ εἶπε αὐτὰ ὁ ἀρχιεργάτης, ὅταν ἦρθε καὶ μᾶς ἐπισκέφθηκε στὴν φυλακὴ στὴν Αἴγινα...

Ὁ ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ!

ΑΛΛΑ ἀπάνω στὸ θέμα ποὺ ἀφορᾶ στὸ μὴ σβήσιμο τῶν φώτων, ὁ Στέφ. Σαράφης εἶναι πολὺ ἀποκαλυπτικώτερος καὶ πολὺ σκληρότερος στὴν ἱστόρησή του.

Καὶ λέει:

... Ὁ Παπαθανασόπουλος ποὔχε ἀναλάβει τὸ σβήσιμο τῶν φώτων πῆγε μὲ τοὺς συνταγματάρχη πυροβολικοῦ Βακᾶ Δημ. λοχαγὸ πεζικοῦ Σπῦρο Παπούλα καὶ ἄλλους ἀρκετοὺς σ' ἕνα σπίτι κοντὰ στὸ ἐργοστάσιο. Ἐκεῖ πῆγαν τεχνικοὶ ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο ποὺ ἦταν ὀργανωμένοι, τοὺς κάλεσαν νὰ μποῦν στὸ ἐργοστάσιο καὶ νὰ ἐπιβάλουν μερικὲς ζημιές. Τοὺς βρῆκαν ν' ἀγκαλιάζωνται καὶ νὰ χαίρονται γιὰ τὴν κατάληψι τοῦ στόλου καὶ τὴ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὕστερα σηκώθηκαν καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ ποὺ εἶχαν ἀναλάβει. Βέβαια δὲν ὑπολογίζαμε ποτὲ πὼς μπορούσαμε νὰ ἐπιβληθοῦμε στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀπόδειξαν πὼς μέ τὴ σύγχυσι καὶ τὸ φόβο ποὺ εἶχαν οἱ κυβερνητικοὶ στὴν ἀρχή, ἂν ὅλοι ποὺ εἶχαν ἀναλάβει νὰ κάνουν κάτι στὴν Ἀθήνα τὸ ἔκαναν, ἴσως νὰ ἐπικρατούσαμε. Ἐκεῖνο ποὺ φάνηκε καθαρὰ καὶ ἦταν ἀνεξήγητο, ἦταν ὅτι οἱ πλαστηρικοί ὅ,τι εἶχαν ἀναλάβει νὰ κάνουν δὲν τὸ ἔκαναν ἐνῶ μποροῦσαν νὰ τὸ κάνουν.

Κάποιος πολὺ ἀργότερα μοῦ εἶπε πὼς αὐτὸ ἔγινε ἐπίτηδες. Πίστευαν πὼς ἀφοῦ ἔφυγε ὁ στόλος θὰ ξεσηκώνονταν ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, Θεσσαλία, καὶ τὸ κίνημα θὰ ἐπικρατοῦσε ἄσχετα μὲ τὸ τί θὰ γίνονταν στὴν Ἀθήνα. Γι' αὐτὸ πῆραν τὴν ἀπόφασι νὰ μ' ἀφήσουν μόνο, νὰ δώσω τὴ μάχη καὶ νὰ ἐξοντωθῶ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους μου, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ μᾶς, γιατὶ μᾶς ἔβλεπαν σὰν ἐμπόδιο στὴν ἀπόλυτη ἐπικράτησή τους. Δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω τέτοια ἀνηθικότητα, ἀλλὰ τὸ γράφω ἀπὸ ὑποχρέωσι γιὰ νὰ ἐξετάση αὐτὴ τὴν πλευρὰ ὅποιος ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον.

Ὑπῆρχαν βέβαια ἀντιθέσεις μεταξὺ μας γιατὶ ἀλλιῶς τὸ βλέπαμε ἐμεῖς τὸ καινούργιο κράτος καὶ ἀλλιῶς οἱ βενιζελικοὶ καὶ οἱ πλαστηρικοί. Αὐτοὶ πάλι εἶχαν τὶς διαφορές τους γιατὶ οἱ πλαστηρικοὶ ἤθελαν τὴν ἐπικράτησι τοῦ Πλαστήρα νομίζοντας πὼς ἔτσι θ' ἀλώνιζαν. Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα πὼς ἂν πετύχαινε τὸ κίνημα θὰ χρειάζονταν μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ δημιουργηθῆ δίκαιο καὶ συγχρονισμένο κράτος καὶ ἴσως στὸν ἀγῶνα αὐτὸν νὰ βρισκόμουνα στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῶ μαζί τους. Δὲν τοὺς φοβόμουνα ὅμως, αὐτὸ ἄλλωστε ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μετὰ τὴν ἐπικράτηση.

Ἄλλοι μιλοῦσαν γιὰ προδοσία. Στὴ δίκη ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς τῆς εἰδικῆς ἀσφαλείας ὅτι ἤξεραν πὼς θὰ γίνει κίνημα καὶ πολλὲς λεπτομέρειες ἀπὸ σχέσεις ποὺ εἶχαν ὁρισμένοι ἀξιωματικοὶ μὲ τὶς γυναῖκες ὁρισμένων παραγόντων καὶ ἀπὸ τὴν πληροφορία ποὺ εἶχαν πὼς ὁ Πιστολάκης ἔδωκε ἄδεια στὸ προσωπικὸ τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τοῦπε νὰ ξαναγυρίση ὁρισμένη μέρα. Ἄλλοι λέγουν πὼς ὁ Κονδύλης, ἤξερε πὼς θὰ γινόταν τὸ κίνημα καὶ βρέθηκε ἕτοιμος κεῖνο τὸ βράδυ.

Μπορεῖ νὰ διέφυγαν ὁρισμένες πληροφορίες, γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ἡ κυβέρνηση κεῖνο τὸ βράδυ αἰφνιδιάστηκε καὶ τὸ κίνημα κεῖνο τὸ βράδυ θὰ πετύχαινε στὴν Ἀθήνα ἂν καθένας ἔκανε τὸ καθῆκον του...

ΛΑΣΠΗ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΟΛΩΝ

ΒΕΒΑΙΑ ὅλη ἡ ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη, γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἶναι (ἀπὸ τὴν σκοπιά του καὶ γιὰ τὶς ἀπόψεις του) κἄτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἀποκαλυπτική. Σὲ ὡρισμένα, μάλιστα, σημεῖα της ἀποκαλυπτικώτατη. Αὐτὸ καὶ τὸ ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα καὶ θὰ τὸ δοῦμε καὶ πιὸ πέρα. Μὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει πάρα-πάνω δὲν εἶναι ἁπλῶς ἀποκαλυπτικώτατα. Εἶναι, στὴν κυριολεξία, καταπληκτικώτατα. Γιατὶ ἐπιβεβαιώνουν ἀπόλυτα, ὅσα καὶ τότε, πρὶν 32 χρόνια, εἶχαν ὑποψιαστῆ οἱ ἄλλοι παράγοντες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», καὶ ὅσα, κατὰ καιροὺς (προτοῦ ὁ ἴδιος ἀνοίξη τὸ στόμα του καὶ τὰ ὁμολογήση ὅλα) τοῦ εἶχαν καταμαρτυρήσει. Μπρὸς σὲ αὐτὰ ποὺ μόνος του ὁ Στέφ. Σαράφης φέρνει στὴν εὐρύτερη γνώση (καί, μάλιστα, μὲ πολλὴ φιλαρέσκεια καὶ ἀκόμα περισσότερη ἐγωπάθεια), ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἔχει ἀποκαλύψει ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὁ Νικ. Ροῦσος, χλωμιάζουν καὶ ἐξαφανίζονται. Γιατὶ τὶ σημασία ἔχει πιὰ τὸ ὅτι ὁ ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ τοῦ ἔγραψε ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὅτι ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν τοῦ ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη, ἐπειδὴ, ἀπὸ τὴν συναναστροφή του, διεπίστωσε «τὰς ὑπὲρ τὸ δέον ἀριστερὰς τάσεις του». Καὶ τὶ προσθέτει ἂν ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., διάβαζε τὸ «Κεφάλαιο» τοῦ Καρόλου Μάρξ, ἢ τὶς «ἀριστερὲς» ἐκδόσεις ποὺ ἔφερνε ἀπὸ τὸ Παρίσι ἢ ἂν «ἀντετίθετο σφόδρα» στὸ νόμο γιὰ τὸ ἰδιώνυμο ποὺ εἶχε ψηφίσει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ τὶ τὸ συνταραχτικὸ πιὰ ὑπόκρυπτε τὸ σκίσιμο καὶ τὸ κάψιμο τοῦ γράμματος τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἡ γεμάτη περιφρόνηση φράση του: «Βλέπω ὅτι ὁ σιὸρ Νικολάκης γράφει πάλι πολλὲς βλακεῖες». Ὅλα αὐτὰ ξεπερνιοῦνται καὶ χάνονται.

Δὲν πρόκειται νὰ σταματήσουμε στὸ σημεῖο ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης ρίχνει λάσπη στὸ πρόσωπο ὅλων τῶν συναγωνιστῶν του τοῦ 1935. Στὸ σημεῖο, δηλαδή, ποὺ λέει ὅτι οἱ ὁμοϊδεάτες του καὶ συμμαχητές του στὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα» δέν ἔσβησαν τὰ φῶτα ἢ ἔκαναν ὅ,τιδήποτε ἄλλο μὲ σκοπὸ «νὰ τὸν ἀφήσουν μόνο, νὰ δώσῃ τὴ μάχη καὶ νὰ ἐξοντωθῆ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ αὐτούς»! Εἶναι φοβερὴ καὶ τόσο ἀποκρουστικὴ αὐτὴ ἡ «καταγγελία», ποὺ σταματᾶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ γίνεται ἀκόμα ἀποκρουστικώτερη ὅταν, ἀφοῦ ὁ Στέφ. Σαράφης τὴν χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ σπιλώση τοὺς ἐνδοπαραταξιακοὺς ἀντιπάλους του, προσθέτει πὼς «δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψη τέτοια ἀνηθικότητα», ἀλλὰ τὸ γράφει «ἀπὸ ὑποχρέωση γιὰ νὰ ἐξετάση αὐτὴ τὴν πλευρὰ ὅποιος ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον»!

ΑΔΙΣΤΑΧΤΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΚΕΙΝΟ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης ὁμολογεῖ ἀδίσταχτα εἶναι ὁ σαφέστατος διαχωρισμὸς τῶν διαφόρων παραγόντων τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου: α) Τῶν ἀξιωματικῶν «ἐν ἐνεργείᾳ» (τῶν ὁποίων ἐνεφανίζετο ὡς ὁ ἀρχηγός), αὐτῶν, δηλαδή, ποὺ εἶχαν ἀποκληθῆ «νεότουρκοι». β) Τῶν ὀρθόδοξων βενιζελικῶν. γ) Τῶν ὀρθόδοξων πλαστηρικῶν. δ) Τῶν βενιζελοπλαστηρικῶν, ποὺ τοὺς χαρακτήριζαν καὶ ὡς «μιγάδες» ἢ ὡς «γνήσια τέκνα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας».

Τίς τρεῖς τελευταῖες κατηγορίες, ὁ Στέφ. Σαράφης τὶς θεωροῦσε ὡς «δευτέρας ποιότητος». Καὶ ἔρχεται μόνος του νὰ ἐπαληθεύση ἐκεῖνο ποὺ καὶ οἱ γνήσιοι βενιζελικοί, καὶ οἱ γνήσιοι πλαστηρικοὶ καὶ οἱ «γνήσιοι» βενιζελοπλαστηρικοί, εἶχαν στὴν ἀρχὴ διαισθανθῆ καὶ ἀργότερα πιστέψει ἀπόλυτα. Ὅτι ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ «νεότουρκοι» περιφρονοῦσαν καὶ μισοῦσαν τὸ ἴδιο καὶ τοὺς βενιζελικοὺς (τὸν Ἐλ. Βενιζέλο) καὶ τοὺς πλαστηρικοὺς (τὸν Ν. Πλαστήρα) καὶ τοὺς δυὸ μαζί. Καὶ ὅτι ἁπλῶς ἔβλεπαν καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» ὡς στοιχεῖα «πρὸς ἐκμετάλλευσιν». Γιὰ ἐκμετάλευση ὥς που νὰ πετύχη τὸ κίνημα. Καὶ τότε θὰ ἔβλεπαν. (Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν ἀγαπάει μονάχα τὸν κλέφτη).

Καὶ κάνει ὁ Στέφ. Σαράφης τὴ συνταραχτικὴ ἀποκάλυψη, ποὺ δείχνει πόσο ἀφελεῖς ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐμπλάκηκαν στὸ μαρτιάτικο κίνημα, καὶ πόσο δίκιο εἶχε ὁ Χρ. Τσιγάντες ὅταν πρόσθεσε τὴν ἐνδέκατη ἐντολή: «Οὐ μπλέξεις»! Τὴν ἀποκάλυψη κατὰ τὴν ὁποία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνδεχόμενη ἐπικράτηση τοῦ κινήματος «θὰ βρισκόταν στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῆ μαζί τους» (μὲ τοὺς πλαστηρικοὺς ποὺ «νόμιζαν πὼς ἔτσι θὰ ἀλώνιζαν», ἢ μὲ τοὺς ὁποιουσδήποτε ἄλλους ποὺ θὰ ἀντιτάσσονται στὸ σχέδιά καὶ στὶς ἐπιδιώξεις του). Καὶ ὀρθὰ - κοφτὰ δηλώνει ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ὅτι «δὲν τοὺς φοβόταν» (τοὺς βενιζελικοὺς, τοὺς πλαστηρικούς, ἢ τοὺς βενιζελοπλαστηρικοὺς) καὶ ὅτι ἡ σύγκρουση μαζί τους «ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μετὰ τὴν ἐπικράτηση»! (Ποιὸς νὰ ἦταν, ἄραγε, ὁ «ἀντιφασίστας ἀξιωματικός» ποὺ ἔγραψε ἐκεῖνο τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸν κομμουνιστικὸ «Ριζοσπάστη» στὶς 26 Φεβρουαρίου 1935;).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια σιωπῆς ὁ Σπῦρος Παπούλας ἀποφασίζει νὰ μιλήση. — Οἱ ὠργανωμένοι δημοκρατικοὶ θεωροῦσαν τὸν Ἐλ. Βενιζέλο ὡς ὑπεραρχηγό τους.

Ὁ Στ. Σαράφης (ἀριστερά στήν πρώτη σειρά μέ πολιτικά), ἱστορεῖ πώς οἱ ἐνδοκινηματικοί ἀντίπαλοί του ἤθελαν «νά τόν ἀφήσουν μόνο, νά δώση τήν μάχη καί νά ἐξοντωθῆ μέ τούς συντρόφους του». Ἀκολουθοῦν οἱ Χρ. Τσιγάντες καί Ἰω. Στεφανάκος. Στή δεύτερη σειρά (ἀριστερά μέ τά πολιτικά) ὁ κατόπιν ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν στήν κυβέρνησι Ν. Πλαστήρα, ἀντιστράτηγος Λ. Σπαῆς, ὁ ὁποῖος τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1934 εἶχε πῆ στόν Ἐλ. Βενιζέλο: «Μά πάλι κίνημα θά ἔχουμε κ. Πρόεδρε;»

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ 32 ΧΡΟΝΙΑ ΣΙΩΠΗΣ

Οὔτε Βενιζέλο, οὔτε Πλαστήρα ἤθελεν ὁ Στέφανος Σαράφης

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΟΥΛΑ

21ον

ΟΤΑΝ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, τελειώνοντας τὸ γράμμα τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935, ἔστελνε στοὺς Κ. Πράσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Στέφ. Σαράφη «φιλικωτάτας προσρήσεις καὶ θερμὰς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος εὐχάς», δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διανοηθῇ, ὅτι λίγα χρόνια ἀργότερα, τὸ τρίτο μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, ἱστορώντας τὰ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου (τὰ τοῦ «κοινοῦ ἀγῶνος»), θὰ πρόβαινε στὴ συγκλονιστικὴ ὁμολογία, ὅτι: «Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα πῶς ἂν πετύχαινε τὸ κίνημα» ἴσως «νὰ βρισκόμουνα στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῶ μαζὶ τους» (μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα). Καὶ ὅτι: «Δὲν τοὺς φοβόμουνα· ὅμως, αὐτὸ ἄλλως τε ἦταν δεύτερος ἀντικείμενικὸς σκοπὸς μετὰ τὴν ἐπικράτηση».

Μὰ οὔτε καὶ ὅσοι βενιζελικοὶ ἢ πλαστηρικοὶ ἢ βενιζελοπλαστηρικοί, συνεργάστηκαν εἰλικρινὰ καὶ καλοπροαίρετα μὲ τὸ Στέφ. Σαράφη, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθοῦνε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὅτι θὰ ἐρχόταν κάποια ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τότε ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, θὰ μιλοῦσε μὲ τόση εὐχέρεια γιὰ «προδότες» καὶ «προδοσίες». Καὶ πῶς θὰ κατάγγελνε, γιὰ αὐτοὺς ποὺ θεωροῦσε ὡς ἐνδοπαραταξιακοὺς ἀντίπαλούς του, ὅτι: «Πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ μ' ἀφήσουν μόνο, νὰ δώσω τὴ μάχη καὶ νὰ ἐξοντωθῶ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους μου, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ μᾶς, γιατὶ μᾶς ἔβλεπαν σὰν ἐμπόδιο στὴν ἀπόλυτη ἐπικράτησή τους».

Βέβαια, καθὼς εἴπαμε καὶ χτές, ὁ Στέφ. Σαράφης —ἀφοῦ λέει τὰ ὅσα φοβερὰ λέει— προσθέτει ἐκεῖνο τὸ δολοφονικώτατο, ὅτι, δηλαδή, «δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψη τέτοια ἀνηθικότητα» (πὼς ἤθελαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν οἱ ὁμοϊδεάτες του καὶ οἱ συναγωνιστές του), καὶ τὸ ἀναφέρει αὐτὸ ἀπὸ «ὑποχρέωση» γιὰ ὅποιον ἔχει ἐνδιαφέρον «νὰ ἐξετάση αὐτὴ τὴν πλευρά».

— Δὲν ξέρω καὶ οὔτε θέλω νὰ ἐξετάσω γιατὶ τὰ ἀναφέρει ὅλα αὐτά· μοῦ ἔλεγε τὴν περασμένη Τετάρτη τὸ ἀπόγευμα, ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας (γιὸς τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστασίου Παπούλα, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ μαρτιάτικου κινήματος, καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέστηκε τὴ Μεγάλη Τετάρτη 24 Ἀπριλίου 1935, ὡς πρόεδρος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης»). Δὲν ξέρω, λοιπόν, γιατὶ τὰ ἱστορεῖ ὅλα αὐτά, ὁ Στέφανος Σαράφης. Ἕνα μόνο ξέρω. Ὅτι ἐνῶ ἐμεῖς πιστεύαμε στὴ Δημοκρατία γιὰ τὴ Δημοκρατία, καὶ ἀγωνιζόμαστε γιὰ αὐτήν, ὁ Στέφ. Σαράφης πίστευε στὴ Δημοκρατία κατὰ τὸ δικό του τρόπο

ΥΠΕΡΑΡΧΗΓΟΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΚΑΙ ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας, πού, κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη, ἔπρεπε νὰ προβῇ, μαζὶ μὲ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Χαρ. Παπαθανασόπουλο καὶ τὸν συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ, στὸ «ἐγχείρημα» γιὰ τὸ σβήσιμο τῶν φώτων, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, συνέχισε:

— Τριανταδυὸ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε. Καί, πιστέψτε με, ποτὲ δὲν θέλησα νὰ μιλήσω γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1935. Ὄχι πὼς δὲν θὰ εἶχα νὰ πῶ πάρα - πολλὰ πράγματα. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα. Καὶ ὄχι πὼς ἀπὸ τότε δὲν ἀνακατεύτηκα που θενά. Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα μοῦ εἶχαν ἀφήσει πάρα - πολὺ πικρὴ γεύση. Πολλές, περισσότερο ἀπὸ δυσάρεστες, ἀναμνήσεις. Καὶ ἤμουν ἀποφασισμένος νὰ μὴ μιλήσω ποτέ. Καὶ ὁσάκις μὲ ρωτοῦσανε, παρακαλοῦσα νὰ μὴ μὲ ρωτᾶνε.

Λέω στὸν Σπῦρο Παπούλα:

— Γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἔχουν γραφτῆ, ὡς τώρα, πολλά. Πάρα - πολλά. Καὶ ὅμως δὲν ἔχει γνωστῆ ἀκόμα ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ὁ καθένας περιωρίστηκε στὴν ἄποψή του ἢ κατηγόρησε τοὺς ἄλλους, ὅπως συμβαίνει, στὴν προκείμενη περίπτωση, μέ τὸν Στέφ. Σαράφη. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι μεγάλος δάσκαλος καὶ πολύτιμος ὁδηγός.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ὅταν κάποιος ἀποφασίση νὰ μιλήση πρέπει νὰ τὰ πῆ ὅλα. Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης συνιστᾶ νὰ ἐξετασθῇ καὶ αὐτὴ ἡ πλευρά. Ἂς γίνη τὸ θέλημά του. Θὰ ἐξετάσουμε ὅμως καὶ αὐτὴ τὴν πλευρὰ καὶ πολλὲς ἄλλες. Καὶ θὰ ἀναζητήσουμε τὴν ἀφωμμιθώτη, καθὼς ἔχετε πῆ, ἀλήθεια.

Πρίν, λοιπόν, μιὰ ὁλόκληρη γενιά, ἐμεῖς οἱ νέοι, τότε, δημοκράτες, πιστεύαμε πὼς καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ὁ Ν. Πλαστήρας, ἐνσάρκωναν τὰ ἰδανικὰ τῆς Δημοκρατίας. Καὶ ἤμαστε ἀπὸ φασισμένοι νὰ ἀγωνιστοῦμε μαζί τους γιὰ νὰ προστατέψουμε τὸ καινούργιο πολίτευμα. Ὅταν, μάλιστα, ἔγινε ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς, δημιουργήσαμε τὴν πεποίθησιν πὼς δὲν ἐκινδύνευσε νὰ δολοφονηθῇ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ὡς φυσικὸ πρόσωπο μόνο, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ δημοκρατικὴ ἰδέα. Νὰ γιατὶ πλημμυρίσαμε ἀπὸ ἔνθουσιασμὸ ὅταν μάθαμε πὼς αὐτοπρόσωπα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος θὰ ἀναλάμβανε νὰ καθοδηγήση μιὰ στρατιωτικὴ ὀργάνωσι ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσε στὴν προστασία τοῦ καθεστῶτος.

Ἐρώτηση:

— Σὲ ποιὰ ὀργάνωση ἀναφέρεστε;

Ἀπάντηση:

— Στὴν ὀργάνωσι ποὺ ἀποφασίστηκε νὰ συγκροτηθῇ, κατὰ τὴ σύσκεψι ποὺ ἔγινε στὶς 3 Ἰουλίου 1933 στὴ Θεσσαλονίκη, στὸ σπίτι τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα. Σὲ ἐκείνη τὴν ὁποία εἰσηγήθηκε ὁ Γεώργιος Κοφαντάκης καὶ τὴν ὁποία ὁ Ἐλ Βενιζέλος ἀγκάλιασε μὲ πολὺ ἐνθουσιασμό. Ἔτσι καθὼς ξέρετε, συστήθηκε ἡ «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωσις» γιὰ τοὺς ἐνεργεία ἀξιωματικοὺς καὶ σχεδὸν ταυτόχρονα ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» πρόεδρος τῆς ὁποίας ἦταν ὁ πατέρας μου, ἀντιστράτηγος Ἀναστάσιος Παπούλας, καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἱδρυτικὰ, μέλη της καὶ ἐγώ. Καὶ τῶν δύο ὅμως ὀργανώσεων, καὶ τῆς ΕΣΟ καὶ τῆς ΠΔΑ, οὐσιαστικὸς ὑπεραρχηγὸς ἦταν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Ἐμεῖς ὅμως τῆς ΠΔΑ θέλαμε ὡς δεξὶ χέρι, γιὰ νὰ μὴ πῶ ὡς συναρχηγό, τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα. Ἐπιθυμούσαμε, δηλαδή, τὴ συνεργασία τῶν δυὸ μεγάλων ἀγωνιστῶν τῆς Δημοκρατίας. Ἄλλο τῶρα ἂν ἐκεῖνοι ποὺ ἐμφανίζονταν ὡς δῆθεν πιστοί τους φίλοι, ἔκαναν τὰ ἀδύνατα — δυνατὰ γιὰ νὰ τοὺς χωρίσουν, ὡς που στὸ τέλος τὸ πέτυχαν.

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑ

ΚΑΙ ὁ Σπῦρος Παπούλας συνεχίζει:

— Στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» εἶχαν συσπειρωθῆ ὅλοι οἱ πιστοὶ τῆς Δημοκρατίας. Τὰ μέλη της ξεπέρναγαν, σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, τὶς τετρακόσες χιλιάδες. Μετεῖχαν δὲ καὶ ὀχτακόσιοι περίπου ἀξιωματικοὶ — ἀπόστρατοι, ἀπόταχτοι καὶ ἔφεδροι, οἱ περισσότεροι «ἀμυνίτες». Ἀπὸ ἐκείνους, δηλαδή, ποὺ εἶχαν πάρει μέρος στὸ κίνημα τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης», τὸ 1916, στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐρώτηση:

— Σεῖς τὸ 1935, ἤσαστε «ἐν ἐνεργείᾳ»;

Ἀπάντηση:

— Ἤμουνα ἀπόστακτος.

Ἐρώτηση:

— Μετὰ τὸ πλαστηρικὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Ἤμουνα ἀπόστακτος ἀπὸ τὸ 1931, γιὰ συμμετοχὴ σὲ μιὰ ἐνέργεια ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου. Στὴν κίνησι ἐκείνη εἶχα συνεργασθῆ μὲ τὸν μετέπειτα στρατηγὸ Παυσανία Κατσώτα.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ἱδρύθηκε ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» δὲν τὰ πῆγε διόλου καλὰ μὲ τὴν «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωση».

— Ναί· μοῦ λέει ὁ Σπῦρος Παπούλας. Στὸ δίχρονο διάστημα ποὺ προηγήθηκε τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ Στέφ. Σαράφης ἔδειξε μὲ τὶς διάφορες φανερὲς καὶ κρυφὲς ἐνέργειές του, πόσο ἀντίθετος ἦταν καὶ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα. Φυσικὰ ὅλες οἱ ἐνέργειές του γίνονταν ἀντιληπτὲς σὲ μᾶς. Ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος τῆς Δημοκρατίας, ἐμεῖς ἀποφεύγαμε τὴ ρῆξι καὶ τὴ σύγκρουσι. Τοῦτο ὅμως, ἡ ἀνεκτικότης μας δηλαδή, ἴσως νὰ εἶχε παρεξηγηθῆ καὶ ὡς ἀδυναμία μας. Ἔτσι ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν ἔπαυε νὰ ἀντιστρατεύεται τὶς προσπάθειές μας, ποὺ ἀπόβλεπαν στὴν ἐπικράτησι τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν πίστευε οὔτε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, οὔτε στὸν ἀρχηγὸ τῆς «Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Φαινόταν δὲ πολὺ καθαρὰ ὅτι ἤθελε νὰ ἐξουδετερώση καὶ τοὺς δύο μεγάλους δημοκρατικοὺς ἡγέτες, παραμερίζοντας καὶ ἀπὸ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικούς, ἐκείνους ποὺ πίστευαν στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ν. Πλαστήρα. Σᾶς ἀναφέρω δὲ ὡς παράδειγμα τὸν συνταγματάρχη Σίμο Βλάχο τὸν συνταγματάρχη Ε. Μπακιρτζῆ, καὶ τὸν τότε ταγματάρχη Ἀλκ. Μπουρδάρα. Ἔτσι, ἐπειδὴ καὶ οἱ τρεῖς τους ἀναγνώριζαν ὡς ἀρχηγούς τους μονάχα τοὺς Ἐλ. Βενιζέλο καὶ Ν. Πλαστήρα, καὶ ὄχι τὸν Στέφ. Σαράφη, γινόταν κάθε τι γιὰ νὰ ἐξουδετερωθοῦν.

"ΠΡΟΦΑΣΕΙΣ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ..."

Θυμίζω στὸν Σπῦρο Παπούλα τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Στέφ. Σαράφη, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ ἐνδοπαραταξιακοὶ ἀντίπαλοί του, θέλανε νὰ τὸν ἐξοντώσουν.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς τόσο τερατώδης ποὺ ἀποβαίνει ἀνάξιος καὶ τῆς ὁποιασδήποτε ἀπαντήσεως. Νὰ τὸν ἐξοντώσουν; Ποιός; Καὶ γιατί; Πολὺ ἀκατανόητα πράγματα, ποὺ σὲ κάνουν νὰ ρωτιέσαι τί τάχα νὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ αὐτά.

Τοῦ θυμίζω ἀκόμα τὴ φράση τοῦ Στέφ. Σαράφη, κατὰ τὴν ὁποία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τοῦ κινήματος, ἴσως νὰ βρισκόταν στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῇ μὲ τοὺς ἐνδοδημοκρατικοὺς παράγοντες ποὺ ἦταν ἀντίθετοι στὸ πρόγραμμά του.

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας μὲ ρωτᾶ:

— Μὲ ποιούς, δηλαδή, θὰ ἐρχόταν σὲ σύγκρουσι; Ποιοὶ ἦταν οἱ δικοί του, οἱ προσωπικοί του, ὀπαδοὶ καὶ πόσοι ἦταν; Καὶ ποιοὶ ἦταν οἱ ἀντίπαλοί του; Οἱ βενιζελικοὶ ποὺ εἶχαν ἀρχηγὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο; Οἱ πλαστηρικοὶ ποὺ πίστευαν στὸν Ν. Πλαστήρα; Ἢ ἐκεῖνοι οἱ βενιζελοπλαστηρικοί, ποὺ ἤθελαν τὴ δημοκρατικὴ ἑνότητα καὶ ἐπιδίωκαν νὰ βλέπουν μονιασμένους τοὺς δυὸ μεγάλους ἡγέτες; Τί θὰ ἦταν, λοιπόν, αὐτὴ ἡ σύγκρουσι; Καὶ ἄν, πραγματικά, ὁ Στέφ. Σαράφης πίστευε πὼς κινδύνευε ἀπὸ τοὺς πλαστηρικοὺς ἂς ποῦμε —γιατὶ κυρίως αὐτοὺς ὑπονοεῖ— τότε πὼς δέχτηκε νὰ πάρη μαζί του, στοῦ Μακρυγιάννη, τὸν ταγματάρχη Γιώργη Χατζησταυρῆ, ποὺ πίστευε τὸν Πλαστήρα σὰν Θεό; Καὶ ἂν οἱ σκοτεινὲς — πληστηρικὲς δυνάμεις ποὺ, καθὼς λέει, ἤθελαν «νὰ ἀλωνίζουν», μετὰ τὴν ἐπικράτησι τοῦ κινήματος, ἐπιδίωκαν νὰ ἐξοντωθῇ (στὸ Πρότυπο Τάγμα) μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του, τότε δὲν θὰ ἐξοντώνοταν καὶ ὁ Χατζησταυρῆς, ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα πλαστηρικὰ παλληκάρια; Ἀλλὰ σᾶς εἶπα· ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι τὸ ὀλιγώτερο ἀκατανόητα. «Προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις» — μὲ ἄλλα λόγια. Γιατὶ τὸ ἕνα ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸ ἄλλο. Καὶ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἀτυχεῖς προσπάθειες γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦν πολλὰ ἀδικαιολόγητα πράγματα.

Η ΑΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΦΥΣΙΚΑ ρωτάω τὸν Σπῦρο Παπούλα ποιὰ ἦταν αὐτὰ τὰ ἀδικαιολόγητα πράγματα.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Πρῶτα - πρῶτα ἡ μονοπώλησι ποὺ ἐπιδιώχτηκε ἀπὸ τὸν Στέφ. Σαράφη γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸ κίνημα. Δὲν ἀνεγνώριζε κανένα ἄλλον, παρὰ μονάχα τὸν ἑαυτό του. Ἀκόμα καὶ τὰ ἄλλα δυὸ μέλη τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς τὰ εἶχε παραμερίσει. Πολὺ δὲ περισσότερο τὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα».

Ἀπὸ τὶς ἑκατοντάδες ἀποτάκτων κ.λ. ἀξιωματικῶν ποὺ μετεῖχον τῆς ΠΔΑ, οἱ τριακόσιοι τουλάχιστον εὑρίσκοντο στὰς Ἀθήνας. Ἔμειναν δὲ ὅλοι τελείως ἀχρησιμοποίητοι, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὰ σημεῖα κρούσεως, τὰ ὁποῖα εἶχαν προκαθορισθῆ. Γιατὶ δὲν μᾶς λέει ὁ Στέφ. Σαράφης, τί ἔγιναν αὐτοί, ἐκτός, βέβαια, τοῦ Χατζησταυρῆ; Καὶ γιατί, ὅταν μέσα στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, ἔγινε συζήτησις γιὰ μιὰ ἔξοδο, ποὺ μποροῦσε νὰ ὁδηγήση ἀκόμα καὶ στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν —ὅπου ἡ κατάστασις ἦταν ἀκόμα ρευστὴ καὶ ὅπου ἐπικρατοῦσε τέλεια σύγχυσι— ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν θέλησε νὰ δεχτῇ τὴν ἄποψι τοῦ Χατζησταυρῆ; Γιατὶ προτίμησε νὰ παραδοθῇ ἄδοξα, χωρὶς νὰ δώση μάχη, καὶ νὰ ὑποστῇ τὰ ὅσα ὑπέστη; Διότι καὶ τότε ἀκόμα ὑπῆρχε καιρὸς γιὰ νὰ ἐπικρατήση τὸ κίνημα. Ἀλλὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεσι ἦταν ἡ χρησιμοποίησι ὅλων τῶν μαχητικῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, καὶ ὄχι ὁ παραμερισμὸς των, ἡ οὐσιαστικὴ, δηλαδή, ἀπονέκρωσίς τους.

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας συνεχίζει:

— Γιατὶ δὲν μᾶς λέει ὁ Στ. Σαράφης τί ἔγιναν οἱ δοκιμασμένοι ἀξιωματικοί, καὶ γιατὶ περιωρίστηκε σὲ ἕνα - δυὸ δοκίμους καὶ ἄφητους; Γιατὶ ἀπὸ τὶς χιλιάδες τῶν μελῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» δὲν πῆραν χίλιους γιὰ νὰ τοὺς ρίξουν στοῦ Μακρυγιάννη καὶ στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων;

ΑΛΛΗ, ΑΓΝΩΣΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Διακόπτω καὶ λέω:

— Μὰ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ πὼς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποὺ περιμένανε στοῦ Μακρυγιάννη, πῆγαν ἐλάχιστοι μονάχα. Σχεδὸν ὅσοι μετριοῦνται στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ.

Ἀπαντᾶ δὲ ὁ Σπῦρος Παπούλας ἔτσι:

— Πῶς νὰ πᾶνε ἀφοῦ δὲν εἶχαν εἰδοποιηθῆ; Καὶ ὄχι μονάχα αὐτό, ἀλλὰ ἀφοῦ εἶχαν παραπλανηθῆ ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴ πᾶνε;

Τὸ ἐγχείρημα τοῦ Μακρυγιάννη ἔτσι ὅπως ἔγινε ἔμεινε πάντα ἀκατανόητο. Κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβη σὲ τί ἀποσκοποῦσε. Πῆγαν μερικοὶ ἀξιωματικοὶ σὲ ἕνα στρατῶνα, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτευούσας, καὶ κλείστηκαν χωρὶς κανένα λόγο. Οὔτε κὰν σᾶν ἀντιπερισπασμὸς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ αὐτό. Σὲ τί ἀποσκοποῦσαν νὰ περιμένουν ἀπὸ τὸ νὰ πιαστοῦν; Τὸ ἔργο ἐκεῖνου ποὺ θέλει νὰ δώση μιὰ μάχη καὶ νὰ τὴν κερδήση δὲν εἶναι νὰ ἐπιτύχη στὴν ἄμυνα, ἀλλὰ ἀστὴν ἐπίθεσί του. Καὶ τὸ μόνο ποὺ δὲν σκέφτηκαν στοῦ Μακρυγιάννη, ἦταν ἡ ἐπίθεσις. Καὶ ἀπαγόρευσαν μιὰ ἔξοδο ποὺ ζητοῦσε ὁ Χατζησταυρῆς ἐπίμονα. Πῶς, λοιπόν, νὰ ἐπικρατήσουν; Καὶ πῶς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀστοχία τοῦ ἐγκλεισμοῦ, νὰ μὴ ἀκολουθήσουν τὰ ὅσα ἀκολούθησαν;

Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 τὸ ἕνα σφάλμα ἤρθε ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Καὶ ἡ μιὰ ἀστοχία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ ἐκεῖνα ποὺ ἱστορεῖ γιὰ νὰ ἐλαφρύνη τὴ θέσι του. Βέβαια ὁ καθένας ἔχει καὶ δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσι νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν ἑαυτό του. Ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅμως αὐτό, μχρι τὸ σημεῖο νὰ σπιλώνη τοὺς ἄλλους, ὑπάρχει τεράστια διαφορά. Καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης σὲ αὐτὸ τὸ ἔργο ἐπιδόθηκε, προσπαθώντας, καθὼς σᾶς εἶπα, νὰ δικαιολογήση τὰ ἀδικαιολόγητα.

Ἔτσι, ὅπως θὰ δοῦμε αὔριο, καὶ ὅπως θὰ μᾶς ἱστορήση ὁ Σπῦρος Παπούλας, ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἀναφέρει ὁ Στέφ. Σαράφης γιὰ τὸ μὴ σβήσιμο τῶν φώτων, ἐκεῖνα, δηλαδή, ποὺ ἀφοροῦν στὸν συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ καὶ στὸν τότε λοχαγὸ Σπῦρο Παπούλα, δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἄλλη ἦταν —καὶ ὡς τώρα ὁλότελα ἄγνωστη— ἡ ἀποστολὴ τῶν δύο αὐτῶν ἀξιωματικῶν. Ὅσο δὲ γιὰ τὸν Χαρ. Παπαθανασόπουλο, ἡ περίπτωσή του, ἀποτελεῖ «διαφορετικὴ ἱστορία»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Γιατί δὲν ἔσβησαν τὰ φῶτα στὰς Ἀθήνας. — Πράγματα ποὺ ἔμειναν 32 χρόνια μυστικὰ καὶ ἄγνωστα. — Στὶς 12 τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου 1935 στὴν «Κοπὴ» τοῦ Πειραιᾶ. — Ἡ ἀποστολὴ ποὺ τάχθηκε στὸν Σπ. Παπούλα καὶ ὁ ταγματάρχης Ἐμμ. Μινιωτάκης. — Δεκατέσσερα κιβώτια μὲ μάνλιχερ καὶ πυρομαχικά. — Τὰ τετρακόσα ὅπλα καὶ οἱ τετρακόσοι ἀμυνῖτες τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη. — «Θὰ τὸ πῶ καὶ τοῦ πατέρα σου». — Ἡ πειθαρχία ἑνὸς στρατιώτη τῆς δημοκρατίας. — Ἄλλο τί ἔγινε καὶ τί δὲν ἔγινε.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ 14 ΚΙΒΩΤΙΑ ΜΑΝΛΙΓΧΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ

Ἡ ἄγνωστη μυστικὴ ἀποστολὴ τοῦ Σπ. Παπούλα στὸ κίνημα

ΠΩΣ ΘΑ ΕΠΑΙΡΝΑΝ ΤΑ ΟΠΛΑ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΚΟΠΗ» ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

22ον

ΚΑΤΑ τό σχέδιο ποὺ εἶχε καταρτισθῆ στὶς 26 τοῦ Φλεβάρη 1935, στὴ σύσκεψη ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ ταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα Γιάννη Εὐστρατίου —στὴν ὁδὸ Κυβέλης 4, πλάϊ στὴν ὁδὸ Μαυροματαίων, ποὺ εἶχε νοικιασθῆ ἀπὸ τὸν τότε ὑφηγητὴ Ρέλια— καὶ στὴν ὁποία πῆραν μέρος οἱ Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης, Ἰω. Δεμέστιχας, Ἠλίας Διάμεσης, Χαράλ. Γραβάνης, Χαράλ. Παπαθανασόπουλος (καθὼς καὶ οἱ Λεων. Σπαῆς καὶ Γιάννης Νικολάου, ποὺ τελικὰ ἔφυγαν, γιατὶ διεφώνησαν σὲ πολλὰ πράγματα), κατὰ τὸ «ὁριστικὸ», λοιπόν, ἐκεῖνο σχέδιο, ἔπρεπε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, νὰ γίνη καὶ αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα: «Νὰ καταληφθῆ τὸ ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ (στὸ Κερατσίνι τοῦ Πειραιά) καὶ νὰ διακοπῆ ἔτσι ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία ὁλόκληρης τῆς περιοχῆς τῆς πρωτεύουσας». Ἐξηγώντας δὲ τὸ μέρος τοῦτο, ἀπὸ τὸ γενικὸ σχέδιο, ὁ Στέφ. Σαράφης ἔχει ἱστορήσει πώς: «Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Παπαθανασόπουλος Χαρ. ἀνέλαβε μὲ προσωπικὸ τῶν πλαστηρικῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἄμυνας νὰ καταλάβη τὸ ἐργοστάσιο ἠλεκτρισμοῦ. Τὸ προσωπικὸ τοῦ ἐργοστασίου ποὺ ἦταν ἀνακατεμένο σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ μπῆκε ὑπὸ τὶς διαταγές του. Ἐπίσης ὁ Κολιαλέξης ὑποσχέθηκε νὰ στείλη ἕνα τμῆμα στὸ ἐργοστάσιο καὶ νὰ σταματήση τὴ λειτουργία του».

Στὴν «εὐθυνολογία» ὅμως ποὺ ἀκολούθησε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ὁ Στέφ. Σαράφης, ἀναζητώντας τοὺς «φταίχτες» (ἐξαιρώντας βέβαια δὲ τὸν ἑαυτό του, καί, μάλιστα, κατὰ τὸν τρόπο ποὺ εἴδαμε), λέει πὼς οἱ «ἐντεταλμένοι» γιὰ τὸ ἐγχείρημα Χαρ. Παπαθανασόπουλος, Δημ. Βακᾶς καὶ Σπυρ. Παπούλας, ἀντὶ νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους «ἀγκαλιάζονταν καὶ χαίρονταν γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου καὶ γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» —καὶ ὕστερα ἔφυγαν!

— Τίποτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔγιναν· μοῦ λέει ὁ Σπῦρος Παπούλας, καθὼς προχωροῦσε στὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ Ἱστόρησή του. Οὔτε ἀγκαλιαζόμασταν, οὔτε χαιρόμασταν. Γιά ποιό λόγο, ἄλλωστε;

ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΠΑΡΑΜΕΡΙΣΜΟΣ

ΤΟΤΕ γιατὶ δὲν ἔσβησαν τὰ φῶτα στὰς Ἀθήνας; Αὐτὸ τὸ φυσικὸ ἐρώτημα ἔθεσα στὸ συνομιλητή μου.

Πῆρα τὴν ἀπάντηση:

— Τά φῶτα δὲν ἔσβησαν, γιατί οὔτε ὁ συνταγματάρχης Δημ. Βακᾶς, οὔτε ἐγὼ εἴχαμε ἀναλάβει τέτοια ἀποστολή. Τὴν ἀποστολὴ αὐτὴ τὴν εἶχε ἀναλάβει ὁ Χαραλ. Παπαθανασόπουλος. Τέ ἔργο τό δικό μας ἦταν ἄλλο...

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας, ἀφοῦ σταματᾶ γιὰ μιὰ στιγμή, συνεχίζει:

— Ἀκοῦστε. Ἀφοῦ ἀποφάσισα ὕστερα ἀπὸ 32 ὁλόκληρα χρόνια νὰ μιλήσω, πρέπει νὰ σᾶς πῶ τό κάθε τι, στὴν κάθε του λεπτομέρεια. Πρέπει, λοιπόν, νὰ σᾶς ἀποκαλύψω πράγματα ποὺ ἔχουν μείνει, ἀπό τότε, μυστικά. Γιατί οὐδέποτε, ὡς τώρα, γνώστηκε ποιά ἦταν ἡ ἀποστολὴ ποὺ εἶχε ἀνατεθῆ στὸν συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ καὶ σὲ μένα. Ἡ μᾶλλον σὲ μένα καὶ στὸν συνταγματάρχη Βακᾶ, γιατί παρὰ τό γεγονός ὅτι ἐκεῖνος ἦταν κατά τρεῖς βαθμούς ἀνώτερό μου, εἶχε τεθῆ, γιά τὴν περίπτωση ἐκείνη, ὑπό τίς δικές μου διαταγές.

Πολύ καιρό προτοῦ ὁρισθῆ ἡ ἀκριβής ἡμέρα τοῦ κινήματος, εἶχα κατ' ἐπανάληψη ζητήσει, ὅπως οἱ ἀξιωματικοί τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ποὺ πιστεύαμε μέχρι θανάτου στούς Ἑλ Βενιζέλο καί Ν. Πλαστήρα, χρησιμοποιηθοῦμε στὰ πιό καίρια σημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Καί εἶχα ἐπιμείνει νά μᾶς ἀναθέσουν τίς πιό δύσκολες ἀποστολές μέσα στήν πρωτεύουσα, ὅπου μᾶς ξέρανε καλά, καί ὅπου θά μποροῦσαμε νά ἀποδοῦμε πολύ περισσότερο ἀποτελεσματικοί. Αὐτά, μάλιστα, τά εἶχα πῆ στὸν πατέρα μου, σὰν πρόεδρο τῆς Π.Δ.Α., μπροστὰ στὸν Γιάννη Δημάκη, τόν Γιώργη Χατζησταυρῆ καί τόν Σωκράτη Λούλη, καί ἐκεῖνος εἶχε συμφωνήσει ἀπόλυτα μαζί μου. Ἦταν ὅμως ἔκδηλη ἡ διάθεση τῆς ἡγεσίας, νά παραμερίση κάθε τί πού προερχόταν ἀπό τίς ὀρθόδοξες δενιζελοπλαστηρικές πλευρές. Γιά τούς λόγους τούτους δὲν ἤθελαν νά μᾶς χρησιμοποιήσουν στὰ καίρια σημεῖα κρούσεως, καί ἐπεδίωκαν νά μᾶς ἀναθέσουν τίς πιό ἀπίθανες ἀποστολές. Ἀποστολές ἀμφίβολες καί ἔξω ἀπό τίς δικές μας δυνατότητες. Τίς δυνατότητες πού μᾶς ἐπέτρεπαν, καθώς προανέφερα, νά ἀποδοῦμε — ὅπως ἐπιθυμούσαμε — ἀποτελεσματικοί.

ΣΤΙΣ ΔΩΔΕΚΑ ΤΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ ΣΤΗΝ "ΚΟΠΗ,,

ΕΤΣΙ, σὰν «ἀπίθανη» χαρακτηρίζει, ὁ Σπῦρος Παπούλας, καὶ τὴν ἄγνωστη ὡς τώρα ἀποστολὴ ποὺ ἀνέθεσαν σ' αὐτὸν καὶ στὸν συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ.

— Δυό μέρες πρίν ἀπό τό κίνημα· συνέχισε τήν ἱστόρησή του ὁ πρωτότοκος γιός τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στή Μικρά Ἀσία (ὁ ἄλλος, ὁ δευτερότοκος, ὁ Λάκης, εἶχε πρωταγωνιστήσει στὴ σύλληψη τοῦ ληστῆ Γ. Καραθανάση ἔξω ἀπό τό σπίτι τῆς ὁδοῦ Οἰνόης 5), θαρρῶ στὶς 27 τοῦ Φλεβάρη 1935, μὲ ἐκάλεσε ὁ ἐν ἐνεργεία ταγματάρχης Ἐμμανουὴλ Μινιωτάκης, ἀδελφός τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου Ἀλέξη Μινωτῆ. Ὁ Ἐμμ. Μινιωτάκης μοῦ εἶπε ὅτι ἔχει νά μοῦ διαβιβάση μιά σοβαρώτατη ἐμπιστευτική διαταγή τοῦ στρατηγοῦ Κ. Πράσου — Βλάχου, πού ἦταν μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς.

Πραγματικά πῆγα καί τόν συνάντησα. Τότε δὲ ὁ ταγματάρχης Μινιωτάκης, μοῦ εἶπε ὅτι τό κίνημα θά γινόταν τήν 1η Μαρτίου, καί ὅτι γιά μένα εἶχε ὁρισθῆ αὐτή ἡ ἀποστολή: Νά πάρω τόν ἀπόστρατο συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ καί τόν ἀπόστρατο συνταγματάρχη Ἰωάννη Σπυρακόπουλο, πού ἦταν μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», καί νά πάω μαζί τους στὸν Πειραιᾶ. Εἰδικώτερα δὲ νά πάω στὴν στρατιωτική ὑπηρεσία πού λέγεται «Κοπή» (γιατί ἐκεῖ κατασκευάζονται οἱ στολὲς τῶν στρατιωτῶν) πού βρίσκεται στὰ Ταμπούρια τοῦ Πειραιᾶ, στὸ δρόμο πού πηγαίνει πρός τό νεκροταφεῖο.

Ἐρώτηση:

— Πότε θὰ ἔπρεπε νὰ πᾶτε στὴν «Κοπή»; Ποιὰ μέρα καὶ ποιὰ ὥρα;

Ἀπάντηση:

— Ἀνήμερα τήν 1η Μαρτίου 1935, στὶς δώδεκα τό μεσημέρι. Ἐκεῖ θά περίμενε κάποιος «σύνδεσμος» τόν ὁποῖο ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα, ἀλλά ὁ ὁποῖος θά μὲ ἀνεγνώριζε, γιατί ἐκεῖνος θά μὲ ἤξερε.

Αὐτός, λοιπόν, ὁ ἄγνωστός μου σύνδεσμος θά μὲ ἔφερνε σὲ ἐπαφή μὲ τόν διοικητή τῆς «Κοπῆς» συνταγματάρχη Ἰσμαηλο, μαζί μὲ τόν ὁποῖο θά ἐκπλήρωνα τό πρῶτο μέρος τῆς ἀποστολῆς μου. Γιατί ὑπῆρχε καί δεύτερο.

ΔΕΚΑΤΕΣΣΕΡΑ ΚΙΒΩΤΙΑ ΜΕ ΜΑΝΛΙΓΧΕΡ!

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ εἶναι αὐτονόητο: Ποιὰ ἦταν ἡ πρώτη ἀποστολή;

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας ἀποκαλύπτει:

— Ὁ συνταγματάρχης Ἰσμαήλος θά μᾶς παρέδιδε δεκατέσσερα κιβώτια ὅπλα μάνλιγχερ, καθώς καί ἀνάλογα πυρομαχικά.

Μόλις ὁ ταγματάρχης Μινιωτάκης μοῦ ἀνέπτυξε τήν ἀποστολή πού εἶχε ταχθῆ γιά μένα, τόν ρώτησα ἐπίμονα ποιός θά μὲ ἔφερνε σὲ ἐπαφή μὲ τόν διοικητή τῆς «Κοπῆς». Ἐκεῖνος ὅμως μοῦ ἀπάντησε πώς «ὅλα ἦταν κανονισμένα» καί «ὅλα θά πήγαιναν ρολόϊ». Ἀλλά ἐγὼ δὲν ἦταν δυνατό νά ἀρκεσθῶ στίς διαβεβαιώσεις του. Τό ἕνα ἐρώτημα ἐρχόταν πίσω ἀπό τό ἄλλο.

Ἂς ὑποθέσουμε, τοῦ εἶπα, πώς ὁ συνταγματάρχης Ἰσμαήλος, θά μοῦ παρέδιδε τά 14 κιβώτια μὲ τά ὅπλα μάνλιγχερ καί μὲ τά πυρομαχικά. Τί θά τά ἔκανα αὐτά τά κιβώτια; Μοῦ ἔδωσε τήν ἀπάντηση ὅτι αὐτό ἀφοροῦσε τό δεύτερο μέρος τῆς ἀποστολῆς καί ὅτι φυσικά, τά ὅπλα θά τά μοίραζα. Ἀλλά, συνέχισα ἐγώ, πῶς θά ἦταν δυνατό νά μοιράσω ὅπλα, βγαλμένα ἀπό κιβώτια, χωρίς προηγουμένως νά τά καθαρίσω; Καί ἐπέμεινα νά μοῦ λεχθῆ πόση ὥρα — πόσες ὧρες — θά χρειάζονταν γιά τό καθάρισμα τῶν ὅπλων, γιά τό «ξελάσπωμά» τους δηλαδή, μιά καί θά ἦταν γεμάτα ἀπό «γράσα». Καί πάλι ὁ συνομιλητής μου μὲ καθησύχασε, λέγοντάς μου ὅτι «ὅλα ἦταν ρυθμισμένα» καί ὅτι ἦταν τόσο τέλεια ὀργανωμένο τό κάθε τί, καί στὴν τελευταία του ἀκόμα λεπτομέρεια, ὥστε δὲν θά εὕρισκα καμμιά δυσκολία.

Ὅλα αὐτά ὅμως δὲν μοῦ ἐνέπνεαν καμμιά ἐμπιστοσύνη. Τά θεωροῦσα, καθώς σᾶς εἶπα, καί ἀπίθανα καί ἀκατανόητα, γιά νά μή σᾶς πῶ διόλου σοβαρά ἤ καί ὕποπτα. Ὅταν δὲ στὴ συνέχεια τῆς κουβέντας μοῦ ἀποκαλύφθηκε καί τό δεύτερο μέρος τῆς ἀποστολῆς, τότε εἶνα πού ἔχασα κάθε ἰδέα γιά τήν ἀποτελεσματικότητά της.

ΣΕ ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΑ ΜΑΧΗΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

ΑΚΟΥΣΤΕ, λοιπόν, καὶ τὸ δεύτερο μέρος τῆς ἀποστολῆς τοῦ λοχαγοῦ Σπύρου Παπούλα, ὁ ὁποῖος γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴ δουλειὰ θὰ βοηθιόταν ἀπὸ τοὺς συνταγματάρχες Δημ. Βακᾶ καὶ Γιάννη Σπυρακόπουλο.

— Μόλις θά παραλαμβάναμε τά δεκατέσσερα κιβώτια μὲ τά μάνλιγχερ καί ἀφοῦ θά καθαοίζαμε τά ὅπλα, θά ἔπρεπε νά τά μοιράσουμε.

Ἐρώτηση:

— Μὰ πόσα ἦταν τὰ ὅπλα καὶ σὲ ποιοὺς θὰ τὰ μοιράζατε;

Ἀπάντηση:

— Τά ὅπλα θά ἦταν τετρακόσα περίπου καί θά τά μοιράζαμε σὲ τετρακόσα μαχητικά μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», μέ τά ὁποῖα θά μὲ συνέδεε ὁ μετέπειτα βουλευτής Σταμάτης Χατζήμπεης.

Τώρα θά μοῦ πῆτε ποῦ θά τά εὕρισκα αὐτά τά τετρακόσα μέλη τῆς Π.Δ.Α. ἐκείνη τήν ὥρα καί ποῦ θά συναντιόμουν μὲ τόν Σταμάτη Χατζήμπεη. Αὐτό δὲν μπόρεσα καί ἐγὼ νά τό καταλάβω. Καί ἐπειδή δὲν τό κατάλαβα εἶπα στὸ συνομιλητή μου ὅτι γιά νά μαζευτοῦν τετρακόσοι ἄνθρωποι, πού μάλιστα θά ἐπρόκειτο νά πάρουν ὅπλα — καί ἄρα θά ἦταν «ψωμομένοι» καί φασαριόζοι — θά μᾶς ἔπαιρναν χαμπάρι, ὅλες οἱ ἀστυνομίες ὅλου τοῦ κόσμου. Καί, πρό παντός, ἄν αὐτοί οἱ τετρακόσοι μαζεύονταν ἔξω ἤ κοντά ἀπό μιά στρατιωτική ὑπηρεσία ὅπως ἦταν ἡ «Κοπή».

Σὲ ὅλες τίς παρατηρήσεις μου καί σὲ ὅλες τίς ἀντιρρήσεις μου, ὁ ταγματάρχης Μινιωτάκης μοῦ ἐπαναλάμβανε ὅτι δὲν πρέπει νά ἀνησυχῶ διόλου — καί ὅτι ἐν πάση περιπτώσει αὐτή ἦταν ἡ ἀποστολή πού εἶχε ταχθῆ γιά μένα.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ πραγματικὰ ἀπίθανα δέν ἄρεσαν καθόλου στὸν γιὸ τοῦ προέδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ὁ ὁποῖος, ἄλλως τε, δὲν ἦταν καί «πρωτάρης», σὲ αὐτὲς τὶς δουλειές. Καὶ ἐπειδὴ καθόλου δὲν τοῦ ἄρεσαν, ἀλλά, τὸ ἀντίθετο, τὸν ἔβαζαν καὶ σὲ ὑποψίες, πῆρε μιὰ ἀπόφαση.

"ΘΑ ΤΟ ΠΩ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΟΥ,,

ΑΦΟΥ ὁ Σπῦρος Παπο[illegible] εἶδε ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ π[illegible] τὸν ταγματάρχη Ἐμμ. Μινιωτάκη πόσο «ἀπίθανη» ἦταν ἡ ἀποστολὴ ποὺ τοῦ ἀνάθεταν ἀποφάσισε νὰ παρουσιαστῆ στὸν ἴδιο τὸν στρατηγὸ Κ. Πράσο Βλάχο γιὰ νὰ τοῦ ἐκθέση τὶς ἀπόψεις του.

— Αὐτό καί ἔγινε μοῦ λέει συνεχίζοντας τήν ἱστόρησή του ὁ γιός τοῦ ἀρχιστράτηγου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ζήτησα νά δῶ ἐπειγόντως τό στρατηγό Πράσο Βλάχο, καί νά τοῦ πῶ τά καθέκαστα. Καί τόν συνάντησα αὐθημερόν. Τοῦ εἶπα δὲ ὅλους τούς ἐνδοιασμούς μου.

Ὁ στρατηγός μὲ ἄκουσε μὲ πολλή προσοχή. Τοῦ ἐξήγησα γιά ποιούς λόγους δὲν ἦταν δυνατό νά ἐπιτευχθῆ τό ἐγχείρημα τῆς «Κοπῆς». Ὄχι, βέβαια, γιατί ἔκλεινε κινδύνους. Ἀλλά γιατί γιά νά γίνουν ὅλα αὐτά καί μάλιστα μὲ ἀνθρώπους πού δὲν ἤξερα καί μὲ τούς ὁποίους θά ἐρχόμουνα σὲ ἐπαφή ἤ θά συνδεόμουνα τήν τελευταία στιγμή, θά χρειάζονταν ἀτέλειωτες ὧρες, γιά νά μή σᾶς πῶ ὁλόκληρες ἡμέρες.

Τοῦ πρόσθεσα ἀκόμα ὅτι μέσα στὰς Ἀθήνας, πού ξέραμε καί τούς ἀνθρώπους καί πού μᾶς ξέρανε καί οἱ ἄνθρωποι, θά κάναμε σπουδαία δουλειά σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖο κρούσεως καί ἄν μᾶς βάζανε. Τοῦ εἶπα πώς στοῦ Μακρυγιάννη θά ἀποβαίναμε πολύ ἀποτελεσματικοί, καί πώς, εἰδικώτερα, στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων θά κάναμε θαύματα. Ἐγὼ δὲ πού εἶχα μελετήσει ἰδιαίτερα τό θέμα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων — καί θά σᾶς ἐξηγήσω πιό κάτω τί ἐννοῶ θέμα Σχολῆς Εὐελπίδων, γιατί δὲν ἐπρόκειτο γιά τό κτίριο αὐτό καθ' ἑαυτό, πού δὲν ἐνδιέφερε, ἀλλά οὔτε καί γιά τούς Εὐέλπιδες — θά ἦταν δυνατό νά προσφέρω, γιά τήν ἐπανάσταση, ἀξιολογώτατες ὑπηρεσίες.

Ἀλλά ὁ στρατηγός Πράσος Βλάχος ἦταν ἀνένδοτος. Μοῦ ἀπάντησε πώς γιά τό ἐγχείρημα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων στοῦ Μακρυγιάννη, ὁ συνταγματάρχης Στέφ. Σαράφης, οἱ ἀντισυνταγματάρχαι Χρ. Τσιγάντες καί Ἰω. Στεφανάκος, ὁ ταγματάρχης Γ. Χατζησταυρῆς, ὁ λοχαγός Χρ. Τριανταφυλλίδης καί οἱ ἄλλοι, ἔφθαναν καί περίσσευαν. Ὅσο γιά τό ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, αὐτό τό εἶχε ἐπιφυλάξει γιά «ὸν ἑαυτό του ὁ λοχαγός Γιάννης Τσιγάντες, πού ἦταν καί ὁ ἐγκέφαλος τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως καί ὁ οὐσιαστικός στρατηγικός καθοδηγητής τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ρωτάω τὸν λοχαγὸ Σπῦρο Παπούλα, ποῦ κατάληξε ἡ συζήτησή του μὲ τὸν στρατηγὸ Κ. Πράσο Βλάχο.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Ἦταν ἀμετάπειστος. Ἴσως γιατί δέν εἶχε καί οὐσιαστική δύναμη. Καταλήγοντας δέ μοῦ τόνισε: «Θά τό πῶ καί τοῦ πατέρα σου, ὅτι πρέπει νά πᾶς ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθης. Αὐτή παιδί μου εἶναι ἡ ἀποστολή σου. Καί ἐφ' ὅσον αὐτή ἡ ἀποστολή ἀνετέθη σέ σένα πρέπει νά ἐπιτύχης». Καί κατέληξε: «Βέβαια θά πειθαρχήσης. Καί θά σοῦ τό πῆ καί ὁ πατέρας σου».

"ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΕΙΘΑΡΧΗΣΩ,,

ΚΑΙ ὁ πρωτότοκος γιὸς τοῦ προέδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» συνέχισε:

— Βέβαια ὑποσχέθηκα στόν στρατηγό Πράσο Βλάχο ὅτι θά πειθαρχήσω. Γιατί ἐκεῖνο πού χρειάζεται πρίν ἀπό ὅλα σέ μιά ἐπανάσταση εἶναι ἡ πειθαρχία.

Αἰσθανόμουνα ὅμως τήν φυσική ἀνάγκη, ἀλλά καί τό καθῆκον πού εἶχα σᾶν στρατιωτικός νά τά πῶ ὅλα στόν πατέρα μου. Πραγματικά ὕστερα ἀπό τή συζήτησή μου μέ τόν στρατηγό Βλάχο, πῆγα στόν πατέρα μου καί τοῦ ἐξέθεσα τά τῆς ἀποστολῆς μου, ὅπως ἀκριβῶς μοῦ τά εἶχε πῆ ὁ ταγματάρχης Ἐμμ. Μινιωτάκης. Πρόσθεσα ἀκόμα στόν πατέρα μου ὅτι ναί μέν θά πειθαρχοῦσα στίς διαταγές τῆς Τριμελοῦς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλά ὤφειλα νά ἐξηγήσω καί σέ κεῖνον πώς μέ τό σκόρπισμα τῶν δυνάμεων τῆς Π.Δ.Α., πού ἔκαναν καί μέ τίς ἀπίθανες ἀποστολές πού ἀνέθεταν στά μέλη της — ὅσα, δηλαδή, χρησιμοποιοῦσαν, γιατί τά περισσότερα τά ἀγνοοῦσαν ὁλότελα — ἦταν σᾶν νά τά ἀχρήστευαν. Γιατί ἀποστολές σᾶν τή δική μου ἦταν τό ὀλιγώτερο ἀνεπίτευκτες — γιά νά μή δώσω ἄλλο χαρακτηρισμό.

Ὁ πατέρας μου μέ ἄκουσε μέ πολλή, ἐπίσης, προσοχή — ὅπως μέ πολλή προσοχή μέ εἶχε ἀκούσει καί ὁ στρατηγός Βλάχος. Μοῦ εἶπε δέ ὅτι εἶχα πολύ δίκιο, ὅτι ἦταν πολύ σωστοί οἱ ἐνδοιασμοί μου, ὅτι καί ἐκεῖνος γιά πολλά πράγματα εἶχε ἐνδοιασμούς καί ὅτι μάλιστα τούς εἶχε διατυπώσει καί ἐγγράφως «ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε», ἀλλ' ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει ἤμουν στρατιώτης τῆς δημοκρατίας καί ἔπρεπε νά πειθαρχήσω στίς διαταγές τῶν ἀνωτέρων μου, καί, ἐν προκειμένω, στίς διαταγές τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Καί τοῦ εἶπα: «Θά κάνω ὅ,τι μοῦ λές, πατέρα. Θά πειθαρχήσω».

Ἔτσι σᾶν ἀποστολὴ γιὰ τὸν τότε λοχαγὸ Σπῦρο Παπούλα καὶ τοὺς συνταγματάρχες Δημ. Βακᾶ καὶ Ἰω. Σπυρακόπουλο, δὲν τάχθηκε τὸ «σβήσιμο τῶν φώτων», ἀλλὰ τὸ ἄγνωστο, ὡς τώρα, ἐγχείρημα: Νὰ πάρουν ἀπὸ τὴν «Κοπὴ» τοῦ Πειραιᾶ 14 κιβώτια μὲ 400 μάνλιγχερ καὶ πυρομαχικὰ καὶ νὰ τὰ μοιράσουν σὲ 400 ἀμυνίτες ποὺ θὰ τοὺς πήγαινε ἐκεῖ ὁ Σταμάτης Χατζήμπεης. Ἄλλο τώρα — καθὼς θὰ δοῦμε αὔριο— τὶ ἔγινε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ τὶ δὲν ἔγινε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ἡ ἀπίθανη καὶ παραπλανητικὴ ἀποστολή.— Οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόαση. — Μάταιη πολύωρη ἀναμονή. — Στὸ σπίτι τοῦ ἀρχιτεχνίτη τῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρίας. — Ἡ συζήτηση ποὺ ἔγινε στὸ «στρατηγεῖο» τῶν Ταμπουριῶν. —

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες

Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει

τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΟΥΛΑ

«Δὲν ὑπῆρχε καμμία σοβαρὴ ὀργάνωσις γιὰ κίνημα...»

ΟΥΤΕ ΤΑ ΟΠΛΑ ΔΟΘΗΚΑΝ, ΟΥΤΕ ΤΟ ΦΩΣ ΕΣΒΗΣΕ

23ον

ΑΦΟΥ καὶ ὁ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστάσιος Παπούλας καὶ ὁ στρατηγὸς Κ. Πράσος Βλάχος, εἶπαν στὸ μεγάλο γιὸ τοῦ πρώτου ὅτι ἔπρεπε νὰ πειθαρχήση στὶς ἐντολὲς τῆς τριμελοῦς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Σπῦρος Παπούλας ἀποφάσισε νὰ ὑποταχθῆ στὴν τύχη του: Ὤφειλε μαζὶ μὲ τοὺς συνταγματάρχες Δημ. Βακᾶ καὶ Ἰω. Σπυρακόπουλο νὰ πάη στὴν «Κοπὴ» τοῦ Πειραιᾶ, νὰ πάρη ἀπὸ τὸ διοικητὴ της συνταγματάρχη Ἰσμαήλο, δεκατέσσερα κιβώτια μὲ τετρακόσα ὅπλα μάνλιχερ καὶ μὲ πυρομαχικά, καὶ νὰ τὰ μοιράση σὲ τετρακόσα μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ποὺ θὰ τοῦ πήγαινε, ἐκεῖ στὰ Ταμπούρια, ὁ Σταμάτης Χατζήμπεης.

— Βέβαια· μοῦ ἔλεγε ὁ Σπῦρος Παπούλας, συνεχίζοντας τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. Βέβαια δὲν εἶχα πάψει οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ πιστεύω, πόσο ἀπίθανη, ἂν ὄχι παραπλανητική ἦταν ἡ ἀποστολή μου. Ἀφοῦ ὅμως εἶχα δώσει τὸ λόγο μου ὅτι θὰ τὴν ἐκτελέσω, καὶ ἀφοῦ καὶ ὁ πατέρας μου ὁ ἴδιος, μοῦ εἶχε συστήσει νὰ πειθαρχήσω, προχώρησα πρὸς τὸ μοιραῖο.

Ἡ περιοχὴ στὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ κινηθῶ μοῦ ἦταν σχεδὸν ἄγνωστη. Καὶ ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα τοῦ ἐγχειρήματος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δράσω στὰ τυφλά, ἀφιέρωσα ὁλόκληρη τὴν 28η τοῦ Φλεβάρη σὲ διερευνήσεις καὶ σὲ «ἀναγνωρίσεις τοῦ ἐδάφους». Κατέβηκα γύρω ἀπὸ τὸν τεράστιο μανδρότοιχο ποὺ περιβάλλει τὸ κτίριο τῆς «Κοπῆς» — ἡ μᾶλλον τὸ συγκρότημα τῶν κτιρίων — γιὰ νὰ δῶ ἀπὸ ποῦ τυχὸν ὁ συνταγματάρχης Ἰσμαήλος, θὰ ἔβγαζε τὰ 14 κιβώτια μὲ τὰ μάνλιχερ καὶ τὰ πυρομαχικὰ γιὰ νὰ μοῦ τὰ παραδώση. Ἡ κεντρικὴ πύλη, ποὺ ἦταν ἀπέναντι στὴν ὁδὸ Ἀναπαύσεως, δὲν μοῦ φαινόταν ἡ πιὸ κατάλληλη. Καὶ φαντάστηκα, πὼς ἂν τὸ «ἀπίθανο» γινόταν πραγματικότητα, τὸ ἐγάλσιμο τῶν κιβωτίων μὲ τὰ ὅπλα θὰ διευκολυνόταν μόνο ἀπὸ μιὰ μεγάλη πόρτα, ποὺ βρισκόταν στὴν κάθετη ὁδὸ Ὑπαπαντῆς — ὅπου ὑπῆρχε καὶ μιὰ μικρὴ πορτούλα.

Ταυτόχρονα ἀναζήτησα τὰ ἐνδεχόμενα σημεῖα στὰ ὁποῖα θὰ συγκεντρώνονταν οἱ «ἀμυνῆτες» τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη. Δὲν μποροῦσα ὅμως νὰ καταλάβω πῶς θὰ μὲ ἀναγνώριζαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ συνταγματάρχη Ἰσμαήλου, γιὰ νὰ μὲ συνδέσουν μὲ αὐτόν. Ἀποφάσισα δὲ νὰ σταθῶ λίγα βήματα πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη

Τέλος καὶ ἐπειδὴ ἤξερα τὴ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ, στὸ ὁποῖο θὰ βρισκόταν ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαρ. Παπαθανασόπουλος, ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὸ ἐγχείρημα τοῦ σβησίματος τῶν φώτων — τὴν κατάληψη, δηλαδή, τοῦ ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ, λίγο πιὸ κάτω, στὸ Κερατσίνι — πῆγα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἐπισήμανα, ὥστε ἂν τὴν ἄλλη ἡμέρα χρειαζόταν τίποτα νὰ μὴ δυσκολευθῶ — ξαναγύρισα στὰς Ἀθήνας.

Πάντως ὅταν τὸ πρωῒ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ξαναεῖδα τὸν πατέρα μου καὶ τοῦ ἀνέφερα γιὰ τὴν ἀναγνώριση ποὺ εἶχα κάνει τὴν προηγούμενη, δὲν παρέλειψα νὰ τοῦ τονίσω ὅτι δὲν ἔπαυα νὰ θεωρῶ τὸ ἐγχείρημα, ποὺ μοῦ εἶχε ἀνατεθῆ, ἀπίθανο καὶ ἀνεπίτευκτο. Τοῦ πρόσθεσα ὅμως ὅτι δὲν ὑπῆρχαν πιὰ περιθώρια συζητήσεων καὶ ὅτι, σὲ λίγο θὰ ξεκινοῦσα — μὲ τὴν εὐχή νὰ ἀποδειχθοῦν οἱ ἐνδοιασμοί μου ἀδικαιολόγητοι. Νὰ μὲ διαφεύσουν, δηλαδή, τὰ πράγματα. Καὶ ἤμουνα ἕτοιμος νὰ ἀγωνισθῶ γιὰ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα, ὑπὸ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες

ΟΥΤΕ ΦΩΝΗ, ΟΥΤΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

ΑΛΛΑ οὔτε οἱ ἐνδοιασμοὶ τοῦ Σπύρου Παπούλα ἀποδείχθηκαν ἀδικαιολόγητοι, οὔτε τὰ πράγματα τὸν διέψευσαν.

— Στὶς δώδεκα τό μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οἱ συνταγματάρχαι Δημ. Βακᾶς καὶ Γιάννης Σπυρακόπουλος καὶ ἐγώ· μοῦ ἱστόρησε ὁ Σπῦρος Παπούλας, βρισκόμαστε ἔξω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη τῆς «Κοπῆς» στὴν ὁδὸ Ἀναπαύσεως, τῶν Ταμπουριῶν, στὸν Πειραιᾶ. Τίποτα. Προχωρήσαμε πρὸς τὴν Ἀνάσταση Τίποτα. Ξαναγυρίσαμε πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Τίποτα. Ἀνεβοκατεβήκαμε τοὺς καθέτους πρὸς τὴν ὁδὸ Ἀναπαύσεως δρόμους. Τίποτα. Πήγαμε στὴν πορτούλα. Τίποτα. Πήγαμε καὶ ἤρθαμε, ξαναπήγαμε καὶ ξαναήρθαμε ἀτέλειωτες φορές. Ἀλλὰ καὶ πάλι τίποτα.

Ἀποτόλμησα νὰ ρωτήσω τὸν σκοπὸ τῆς πύλης, ἂν εἶναι μέσα ὁ «κ. Διοικητής». Μοῦ ἀπάντησε: «Ὄχι! Δὲν ἦρθε σήμερα καθόλου». Καὶ ἡ ὥρα ἦταν τρισήμισυ, μετὰ τό μεσημέρι. «Ἄνθρωκες ὁ θησαυρός» εἶπα στὸ συνταγματάρχη Δημ. Βακᾶ. Συμφώνησε μαζί μου καὶ μελαγχόλησε μαζί μου. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἰω Σπυρακόπουλος, ποὺ ὅπως σᾶς εἶπα ἦταν καὶ μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης».

Ὧρες ὁλόκληρες πηγαινοερχόμαστε. Καὶ μέσα στὴν παγωμένη ἐκείνη ἡμέρα ποὺ γινόταν πιὸ παγωμένη καθὼς κυλοῦσε ὁ χρόνος, εἴχαμε, κυριολεχτικά, ξεροσταλιάσει. Κανεὶς δὲν μᾶς πλησίαζε γιὰ νὰ μᾶς «ἀναγνωρίση». Τίποτα ἀπολύτως τίποτα

Ἐρώτηση:
— Πόσες ὧρες γινόταν αὐτό;
Ἀπάντηση:

— Τέσσερις ὧς τεσσερισήμισι ὧρες Ἀπό τίς δώδεκα τό μεσημέρι καθὼς σᾶς εἶπα, καὶ δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ φτάση πέντε Καὶ εἶχε ἀρχίσει πιὰ νὰ σουρουπώνη.

Ἐρώτηση:
— Μὰ γιατὶ δὲν φεύγατε;
Ἀπάντηση:

— Γιατί ἐλπίζαμε ὡς τή τελευταία στιγμή. Ἡ μᾶλλον θέλαμε νὰ πείσουμε τὸν ἑαυτό μας νὰ ἐλπίζη. Ὁ ἕνας μας προσπαθοῦσε νὰ παρηγορήση τὸν ἄλλο. Κάτι θὰ γίνη — λέγαμε — δὲν μπορεῖ, κάτι θὰ γίνη. Ἀλλὰ τίποτα δὲν ἔγινε. Ἦταν μάταιη ἡ προσμονή μας καὶ ἀτέλειωτη ἡ ἀγωνία μας. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ πλησίαζε τὸ γενικὸ ἐπαναστατικὸ ξεσήκωμα. ἐμεῖς κόβαμε βόλτες.

Λέω:
— Ἡ ἀποστολή σας εἶχε δύο σκοπούς: Καὶ νὰ πάρετε τὰ τετρακόσα μάνλιχερ καὶ νὰ τὰ μοιράσετε σὲ τετρακόσους ἀμυνίτες. Ὁ συνταγματάρχης Ἰσμαήλος δὲν φάνηκε καὶ οὔτε κανένας ἀπὸ τοὺς δικούς του σᾶς «ἀναγνώρισε», γιὰ νὰ σᾶς κάνη τὴν ἀόρατη ἐπαφή. Μὰ δὲν φάνηκε καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς «ψωμομένους» ἢ «φασαριόζους» ἄνθρώπους τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη;

Ὁ Σπῦρος Παπούλας μὲ κοιτάζει, σᾶν νὰ παραξενεύεται ἀπὸ τὰ λεγόμενά μου, καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— Οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόαση! Σκότος καὶ ἔρεβος! Ὁ Στέφ. Σαράφης εἶχε θαυματουργήσει.

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ

ΟΤΑΝ πιὰ ἄρχισε νὰ σουρουπώνη κα ἡ ὥρα κόντευε πέντε, οἱ συνταγματάρχες Δημ. Βακᾶς καὶ Ἰω. Σπυρακόπουλος καὶ ὁ λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας, ἀφοῦ εἶδαν καὶ ἀπόειδαν, ἀποφάσισαν νὰ πᾶνε σὲ κεῖνο τὸ σπίτι τῶν Ταμπουριῶν, ὅπου εἶχε στήσει τὸ στρατηγεῖο του ὁ «φωτοσβέστης» ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος.

— Εὐτυχῶς πού τό εἶχα ἐπισημάνει καὶ τό ἤξερα· μοῦ λέει ὁ Σπῦρος Παπούλας. Δηλαδή τί εὐτυχῶς καὶ τί δυστυχῶς. Πάντως πρότεινα στοὺς δυό συνταγματάρχες νὰ πᾶμε ἐκεῖ, γιατί ὅλοι γνωρίζαμε πὼς ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ξεκίναγαν γιὰ τό ἐγχείρημα τοῦ σβησίματος τῶν φώτων.

Πραγματικά, σὲ λίγα λεπτὰ βρισκόμαστε στὸ σπίτι τοῦ Δημήτρη Παυλάκη, πού ἦταν ἀρχιτεχνίτης στό ἐργοστάσιο τῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρίας, στό Κερατσίνι. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος, πού εἶχε ἀναλάβει καὶ τό ἔργο τοῦ γενικοῦ συντονιστῆ γιὰ τὸν Πειραιᾶ, δὲν φαινόταν καθόλου ἐνθουσιασμένος. Τό ἀντίθετο μάλιστα. Καὶ αὐτός καὶ οἱ γύρω του ἦταν σᾶν μουδιασμένοι. Ἐγὼ τοῦ ἀνάφερα τί εἶχε συμβῆ ἢ μᾶλλον τί δὲν εἶχε συμβῆ ἔξω ἀπό τήν «Κοπή». Καί, λέγοντάς του γιά τίς ἀτέλειωτες ὧρες τῆς ἀσκοπης προσμονῆς μας, τοῦ ἐπανέλαβα ἐκεῖνα πού εἶχα πῆ στόν πατέρα μου καί στό στρατηγό Πράσο Βλάχο. Ὅτι, δηλαδή, μέ τό νά μᾶς ἀναθέτουν ἀπίθανες ἀποστολές ἦταν σᾶν νά μᾶς ἀπονεκρώνουν ἢ πάντως νά μᾶς ἀχρηστεύουνε. Καί ἀπόδειξη τραγική ἡ δική μου περίπτωση, ὅπου οὔτε ὅπλα μᾶς παραδόθηκαν, ἀλλά οὔτε καί ἐκεῖνοι πού θά ἔρχονταν νά τά παραλάβουν φάνηκαν.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος μέ ἄκουγε μέν, ἀλλά γενικῶς εἶχε μιά νευρικότητα. Καί ὅταν τέλειωσα μοῦ εἶπε, ὅτι τά λεγόμενά μου ἦταν σωστά καί πρόσθεσε: «θά μποροῦσα νά σοῦ ἐπαναλάβω τά ἴδια. Ἀλλά νομίζω ὅτι καί ἐγώ ἔχω προειδοποιήσει πώς δέν ὑπῆρξε καμμιά σοβαρή ὀργάνωση γιά τό κίνημα».

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας πρόσθεσε:

—Ἡ ὥρα ὅμως ἐκείνη δέν ἦταν κατάλληλη γιὰ ἀναζήτηση εὐθυνῶν. Κάθε στιγμή, κάθε δευτερόλεπτο ποὺ περνοῦσε ἦταν καὶ πολύτιμο καὶ ἐπικίνδυνο γιὰ τὸ κέρδισμα ἢ γιὰ τὸ χάσιμο τῆς ἐπαναστάσεως γιὰ τὴν ὁποία δυὸ ὁλόκληρα χρόνια ἐργαζόμαστε.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ "ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ"..

ΡΩΤΗΣΑ τὸν Σπῦρο Παπούλα ἂν ἡ συζήτησή του ἐκείνη μὲ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Χαράλ. Παπαθανασόπουλο γίνηκε «κατὰ μόνας» ἢ παρευρίσκονταν καὶ ἄλλοι.

—Ἦταν καὶ ἄλλοι παρόντες· μοῦ ἀπαντάει. Καὶ ἀπὸ ὅσους παρευρίσκονταν στὴ συζήτησή μας μέ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Χαράλ. Παπαθανασόπουλο, στὸ στρατηγεῖο του ἄλλοι πέθαναν, μὰ καὶ ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, ζοῦνε.

Ἐκτός, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς δυὸ συνταγματάρχες Δημ. Βακᾶ καὶ Ἰ. Σπυρακόπουλο, ἦταν μπροστὰ — καθὼς κουβεντιάζαμε μέ τὸν συντονιστὴ τοῦ Πειραιᾶ — καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ γνωστὸς ἀγωνιστὴς τῆς Δημοκρατίας Μανώλης Τρυπιᾶς — ἀπὸ τὴ Νέα Φιλαδέλφεια — καθὼς καὶ ὁ τότε ἀρχιφύλακας τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων Γεώργιος Καπαράκης, ποὺ εἶναι σήμερα διευθυντὴς τῆς Λέσχης τῶν Φιλελευθέρων στὸν Πειραιᾶ. Μπρὸς σέ αὐτοὺς εἶπα τὰ ὅσα εἶχα νὰ πῶ στὸν ἀντισυνταγματάρχη Χαράλ. Παπαθανασόπουλο, καὶ ἀμέσως ὕστερα πρόσθεσα: «Ἄκουσες τὰ γάλια μας. Ἀλλὰ ποτὲ δέν εἶναι ἀργὰ γιὰ νὰ ἀγωνισθοῦμε. Ἤρθαμε καὶ οἱ τρεῖς — ὁ Βακᾶς, ὁ Σπυρακόπουλος καὶ ἐγώ — νά ἐνταχθοῦμε στή δική σου δύναμη καὶ νὰ τεθοῦμε ὑπὸ τὶς διαταγές σου. Σέ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς χρησιμοποιήσης ἀμέσως».

Ὅταν, μάλιστα, ὁ Χαράλ. Παπαθανασόπουλος μοῦ εἶπε πὼς ἀκόμα δέν εἶχαν ξεκινήσει γιά τό ἐγχείρημα τοῦ σβησίματος τῶν φώτων, γιὰ τὴν κατάληψη, δηλαδή, τοῦ ἐργοστασίου ἠλεκτρικοῦ τοῦ Κερατσινίου, καὶ γιὰ τὴν πρόκληση τῶν βλαβῶν, ποὺ θὰ εἶχαν σᾶν ἀποτέλεσμα τὴ διακοπὴ τῆς παροχῆς τοῦ ρεύματος, τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ ἀναθέση ἐμένα αὐτή τή δουλειά.

Σέ ἕνα μικρό βαλιτσάκι εἶχα τή στολή μου καί τήν ἔβγαλα γιά νά τή φορέσω. Καθώς δέ ἑτοιμαζόμουνα εἶπα στόν Χαράλ. Παπαθανασόπουλο καί στούς ἄλλους, ὅτι εἶναι ἀμαρτία ἔξω ἀπό τό σπίτι νά περιμένουν δέκα περίπου ἀστυφύλακες μέ στολή, πού ἦταν μυημένοι καί ἀποζήταγαν νά δράσουν, καί ἐμεῖς νά καθώμαστε μέ σταυρωμένα τά χέρια. Παρακάλεσα, μάλιστα, νά φωνάξουν καί τούς ἄλλους ἄντρες πού θά ἔπρεπε νά ἦταν ἕτοιμοι γιά τό ἐγχείρημα καί ζήτησα νά φέρουν τά ὅπλα πού θά χρειάζονταν — καί πού ὅμοια θά ἔπρεπε νά τά εἶχαν ἑτοιμάσει.

Ἐρώτηση:
— Αὐτοὶ ποὺ παρακολουθοῦσαν τὴ συζήτηση τί κάνανε;
Ἀπάντηση:

— Συμφωνούσανε ἀπόλυτα μαζί μου καί μάλιστα καί ὁ Βακᾶς, καί ὁ Σπυρακόπουλος, καί ὁ Καπαράκης, καί ὁ Τρυπιᾶς εἶπαν πώς θά ἔρχονταν μαζί μου. Θά ἔπρεπε δέ κάποιος νά μᾶς ὁδηγήση στά κατατόπια. Ὅσοι ἦταν μουδιασμένοι, στήν ἀρχή, ξεμούδιασαν.

"ΨΕΥΔΗ, ΨΕΥΔΕΣΤΑΤΑ,,!

ΕΡΩΤΗΣΗ:
— Καὶ ξεκινήσατε;
Ἀπάντηση:

— Ὄχι, δέν ξεκινήσαμε!

Λέω:
— Ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ ὅτι ἀγκαλιαζόσαστε καὶ χαιρόσαστε καθὼς μαθαίνατε γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου καὶ τὴν «μάχη» τοῦ Μακρυγιάννη. Αὐτὸ γίνηκε;

Ὁ Σπῦρος Παπούλας σηκώνεται ὁλόρθος, γίνεται κατακόκκινος ἀπὸ θυμό, καὶ μὲ φωνὴ δυνατὴ ἀπαντάει:

— Ψεύδη· ψευδέστατα. Τί πράγματα εἶναι αὐτὰ ποὺ ἱστορεῖ ὁ Σαράφης

Καὶ συνεχίζει:

— Ὅταν ἐγὼ ἐπέμενα νά ξεκινήσω, ἐθελοντικά, γιά τό ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ, παρά τό ὅτι τοῦτο δέν ἦταν ἡ ἀποστολή μου, ὁ Χαράλ. Παπαθανασόπουλος μοῦ εἶπε νά μή διάζωμαι, γιατί περίμενε κάτι πληροφορίες.

Ἀλλά οἱ ὧρες περνοῦσαν καί οἱ πληροφορίες δέν ἔρχονταν. Φυσικά ἐγώ κάθε τόσο — καί σᾶς ἐπαναλαμβάνω χωρίς νά εἶναι ἡ δουλειά μου αὐτή — ρωτοῦσα τί θά γίνη. Γιατί τό σβήσιμο τῶν φώτων ἔπρεπε νά ἐπιτευχθῆ μαζί μέ τήν ἐκδήλωση τοῦ κινήματος στάς Ἀθήνας. Ἄλλο τώρα ἄν καί τοῦτο τό ἐγχείρημα ἦταν αὐτό καθαυτό ἐπίσης ἀπό τά ἀπίθανα, ἀλλά καί ἀπό τά μή χρειαζούμενα. Γιατί ποιός λόγος ὑπῆρχε γιά νά σβήσουν τά φῶτα; Γιά νά μοιράση ὁ Στέφ. Σαράφης δῆθεν συνωμοτικά κλεφτοφάναρα καί σπαρματσέτα; Χίλιες φορές νά ὑπῆρχε τό φῶς, γιά νά βλέπουν οἱ ἐπαναστάτες τί κάνουν, παρά νά εἶναι βυθισμένοι στό σκοτάδι. Σᾶς εἶπα ὅμως: "Ὅλη ἡ ὑπόθεση ἦταν ἀκατανόητη καί μπερδεμένη, γιά νά μή σᾶς πῶ τίποτε ἄλλο.

Κυλοῦσε, λοιπόν, ὁ χρόνος. Καί παρά τήν ἀγωνία μας τίποτα δέν γινόταν. Πάρα - πολύ δέ ἀργά μᾶς εἰδοποίησε ὁ Παυλάκης, ὅτι στό ἐργοστάσιο εἶχαν παρθῆ αὐστηρά μέτρα καί ὅτι δέν μπορούσαμε πιά νά ἐπέμβουμε. Ὡς πού τά ξημερώματα χωρίς τίποτα νά ἔχουμε κάνει, χωρίς σέ τίποτα νά βοηθήσουμε τήν ἐπανάσταση πού δυό ὁλόκληρα χρόνια, ἐμπνεόμενοι ἀπό τόν Ἑλ. Βενιζέλο καί ἀπό τόν Ν. Πλαστήρα, περιμέναμε πῶς καί πῶς, ἐγκαταλείψαμε τό σπίτι τοῦ ἀρχιτεχνίτη Δημήτρη Παυλάκη καί ἀπό ἐκεῖ ζητήσαμε φιλοξενία στό σπίτι ἑνός ναυπηγοῦ πού τόν Ἔλεγαν Π. Ἀλεξάνδρου καί πού ἔμενε στόν Πειραιά. Σέ αὐτό τό σπίτι μᾶς συνέλαβαν, ὅταν κάποιος — δέν ξέρω ποιός — εἰδοποίησε τήν ἀστυνομία. Ὅταν, δηλαδή, κάποιος γνωστοποίησε ἢ κατάδωσε τό κρησφύγετό μας στήν ἀστυνομία.

"ΔΕΝ ΔΙΚΑΣΤΗΚΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ.. — ΚΑΙ ΠΟΥΘΕΝΑ

ΗΤΑΝ ἀδύνατο νὰ τελειώσω τὴ συζήτησή μου μὲ τὸ Σπῦρο Παπούλα, χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, πῶς, ἀργότερα, δικαιολογήθηκε ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος γιὰ τὴ μὴ πραγματοποίηση τοῦ ἐγχειρήματος ποὺ ἀφοροῦσε στὸ σβήσιμο τῶν φώτων.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος δὲν δικάστηκε μαζί μας στό στρατοδικεῖο. Στό στρατοδικεῖο, δηλαδή, πού δίκασε τούς ὑπευθύνους τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», καί πού καταδίκασε τόν πατέρα μου ἀντιστράτηγο Ἀναστάσιο Παπούλα καί τόν ὑποστράτηγο Μιλτιάδη Κοιμήση σέ θάνατο. Ἐκεῖνοι ἐκτελέστηκαν στίς 24 Ἀπριλίου 1935, ἐνῶ ἐμεῖς καταδικαστήκαμε σέ πολύχρονες φυλακίσεις — ὥς ὅτου μᾶς δόθηκε ἀμνηστία μέ τήν παλινόρθωση.

Ἐρώτηση:
— Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χαράλ. Παπαθανασόπουλος δικάστηκε ἀπὸ ἄλλο στρατοδικεῖο;
Ἀπάντηση:

— Δέν ἔχω τήν ἐντύπωση ἢ μᾶλλον ἔχω τή βεβαιότητα ὅτι δέν δικάστηκε ἀπό κανένα στρατοδικεῖο ἢ ἀπό κάποιο ἄλλο δικαστήριο. Καί, φυσικά, δέν ξέρω γιατί. Ἀλλά οὔτε καί κἄν συνελήφθη...

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ κάτι ἄλλες πολὺ χαρακτηριστικὲς μικρολεπτομέρειες. Μὰ αὐτές, μὲ ὡρισμένα ἐπίσης ἄτυχα ἐγχειρήματα ποὺ ἔγιναν τὸ δειλινὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 στὰς Ἀθήνας, θὰ τὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΥΡΙΟΝ: Τὰ σχέδια γιὰ τὴ διαρπαγὴ τῶν ὅπλων. — Τὰ προγράμματα «δράσεως καὶ ἐνεργείας» καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ἀναλάβει τὴν ἐκτέλεσή τους. — Τέσσερις ἀντικειμενικοὶ σκοποί. — Ἀλλὰ «δὲν ἀρκοῦν μονάχα τὰ σχέδια». — "Αλλη κυβέρνηση καὶ ἄλλος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. —

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΣΧΕΔΙΑ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ

'Ο 'Ελ. Βενιζέλος θὰ ἐγίνετο πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΟΤΑΝ ΣΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗ ΕΛΛΑΔΑ

24ον

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ σθησίματος —ἢ μᾶλλον τοῦ μὴ σθησίματος — τῶν φώτων στὰς 'Αθήνας, τὸ θράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Καὶ αὐτὴ ἦταν ἡ ὡς τώρα ἄγνωστη πτυχὴ τῆς μυστικῆς ἀποστολῆς τῶν Σπύρου Παπούλα, Δημήτρη Βακᾶ καὶ Γιάννη Σπυρακόπουλου γιὰ τὰ τετρακόσια ὅπλα ποὺ θὰ τοὺς ἔδινε (καὶ δὲν τοὺς ἔδωσε) ὁ διοικητὴς τῆς «Κοπῆς» συνταγματάρχης 'Ισμαήλος. Αὐτὰ τὰ μάνλιχερ ποὺ θὰ μοίραζαν (μὰ δὲν τὰ μοίρασαν, γιατὶ δὲν τὰ εἶχαν) στοὺς τετρακόσους ἀόρατους ἀμυνίτες τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη. Μὰ καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης, πού, μὲ τὴ σειρά του, ρίχνει τὰ βέλη του καὶ σὲ δίκαιους καὶ σὲ ἄδικους, θέλησε, λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἀπὸ τὸ κίνημα, νὰ κάνη πνεῦμα σὲ βάρος τοῦ πρωτότοκου γιοῦ τοῦ προέδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε, καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησή μας, ὁ Σπῦρος Παπούλας. "Οταν μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος γίνονταν οἱ δίκες μας — δικαστήκαμε δέ χωριστὰ οἱ κατηγορούμενοι γιὰ τὴν δράση τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» καὶ χωριστὰ ἐκεῖνοι πού ἔκαναν τὸ ἐγχείρημα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων στοῦ Μακρυγιάννη — μιὰ μέρα συναντηθήκαμε ἔξω ἀπὸ ἕνα ἐσωτερικὸ σιδερόφραχτο τῶν φυλακῶν «'Αβέρωφ», ὅπου μᾶς κρατοῦσαν, μὲ τὸν Στέφ. Σαράφη. Τότε ἐκεῖνος μοῦ εἶπε κάπως εἰρωνικά: «Τί ἔγινε μέ τὸ φῶς;». 'Εγὼ δέ τοῦ ἀπάντησα: «διὰ τὸ φῶς νὰ ρωτήσετε αὐτοὺς πού ἐστείλατε. 'Εμένα ὅμως γιατί μέ στείλατε σέ ἀνύπαρκτη ἀποστολὴ καί μέ ἀπομακρύνατε ἀπό τήν 'Αθήνα, γιά νά μήν ἔχω καμμιά δράση;». Καί ἐκεῖνος δέν ἀπάντησε.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΠΑΓΗ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ

ΚΑΙ ἀπαντώντας σὲ σχετικὸ ἐρώτημά μου ὁ Σπῦρος Παπούλας εἶπε ζωηρά:

— Μάλιστα· μᾶς εἶχε ξεγελάσει ὅλους τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης». Δέν μᾶς ἤθελε καθόλου, ὅπως δέν ἤθελε, οὔτε στά μάτια του νά δῆ ἀκόμα καί αὐτόν τόν στρατηγό Ν. Πλαστήρα. Γιά νά μή σᾶς ἐπαναλάβω ὅτι καί γιά τόν 'Ελ. Βενιζέλο, μέ τόν ὁποῖο ἀλληλογραφοῦσε καί ὁ ὁποῖος τόσο τόν ὑποστήριζε, τά ἴδια καί χειρότερα γίνονταν. Σκεφθῆτε ὅτι οὔτε τόν καπετάν Παυλῆ Γύπαρη δὲν ἤθελε ὁ Στέφ. Σαράφης, ὄχι, βέβαια, γιά ἐπιτελάρχη, μά ἔστω καί γιά τό παλληκαρίστικο ὕφος του ἤ καί γιά τήν μέχρι θανάτου πίστη του στόν ἀρχηγό τῶν Φιλελευθέρων.

"Ετσι καί ὁ Γύπαρης — ἡ ψυχή τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου — ὅταν εἶδε ὅτι ὁ Σαράφης δέν ἤθελε νά τόν χρησιμοποιήση «πῆρε τῶν ὁμματιῶν» του καί θέλησε νά ξεκινήση μέ τό βαπόρι, ἀνήμερα τήν 1η Μαρτίου, στίς 6 τό ἀπόγευμα, ἀπό τόν Πειραιᾶ γιά τήν Κρήτη. Στόν Πειραιᾶ ὅμως τόν πιάσανε καί ὕστερα ὑπέστη τά πάνδεινα. Τίποτα δέν ἤθελε καί σέ τίποτα δέν πίστεψε ὁ Στέφ. Σαράφης. Οὔτε στό ἐγχείρημα τοῦ σθησίματος τῶν φώτων πίστεψε, οὔτε καί στήν ἴδια του τήν ἀποστολή. Καί τρανή ἀπόδειξη ἡ στάση του στοῦ Μακρυγιάννη.

Πραγματικά. Τίποτα ἤ σχεδὸν τίποτα ἀπὸ ὅσα πρὶν μῆνες ὁλόκληρους εἶχαν προγραμματισθῆ δὲν γίνηκε. Ἔτσι ἀπραγματοποίητα ἔμειναν τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν, ποὺ βρέθηκαν στὰ ἀρχεῖα τους καὶ ποὺ ἔλεγαν αὐτά:

... Οἱ τομεάρχαι τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» θὰ συγκεντρώσουν ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου 1935 τοὺς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης ἄνδρας αὐτῶν εἰς τὰς πλατείας 'Ακροπόλεως, Κυριακοῦ καὶ πέριξ τῆς 'Αποθήκης Πυρομαχικῶν καὶ Ὑλικοῦ Πολέμου, ὅπου καὶ θὰ ἀναμένουν τοὺς ἐντεταλμένους νὰ παραλάβουν αὐτοὺς ἀξιωματικούς. Μαζί μέ αὐτούς θὰ διαρπάσουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τὰς ἀποθήκας καὶ τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων καὶ πυροβολοῦντες θὰ κατέλθουν εἰς τὴν πόλιν. 'Εκεῖ θὰ δράσουν σύμφωνα μέ τάς διατανὰς ποὺ θὰ λάβουν ἀπὸ τὴν Κ.Ε.Ε., πού θά εὑρίσκετο εἰς μέρος ὁρισθησόμενον ὑπὸ τῶν Βλάχου καὶ Σαράφη...

ΣΧΕΔΙΑ "ΔΡΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ,,

ΣΤΑ ΙΔΙΑ σχέδια «δράσεως καὶ ἐνεργείας» διαλαμβάνονταν καὶ τοῦτα:

... Διάθεσις ἐκ τῶν προτέρων 2—3 αὐτοκινήτων εἰς ἑκάστην μονάδα διὰ τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν μεταφορὰν μικρῶν τμημάτων. "Αμεσος κατάληψις διὰ τμήματος ἀξιωματικῶν κατ' ἀρχὰς καὶ τμήματος μονάδος κατόπιν, τοῦ Τηλεγραφείου, τῶν 'Ασυρμάτων, τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν πυρομαχικῶν. Κατάληψις δι' ὁμάδων πολιτῶν ὡρισμένων σημείων τῆς πόλεως πρὸς παράλυσιν πάσης κινήσεως ἀντιθέτου. Διὰ τῶν ὁμάδων αὐτῶν τῶν πολιτῶν θέλουν διακοπῆ εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν αἱ συγκοινωνίαι...

Σὲ ἄλλο δὲ σημεῖωμα ποὺ συντάχθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δίνονταν καὶ οἱ ἀκόλουθες πληροφορίες:

... Τὴν ὅλην αὐτὴν κίνησιν εἶχεν ἀναλάβει ὁ στρατηγὸς Παπούλας καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του. 'Η ὀργάνωσις μάλιστα αὐτὴ εἶχεν ἀπασχολήσει αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ματαιώση τὸ ταξίδιόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν, ποὺ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς συνωμοτικῶς ὠργανωμένης Δημοκρατικῆς Ἀμύνης. Δι' αὐτὸ καὶ ἔγραφε τότε, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς σχετικῆς ἐπιστολῆς του ποὺ ἀνευρέθη εἰς τὸ στασιαστικὸν ἀρχεῖον, πρὸς τὸν ταγματάρχην 'Ιατροῦ:

«'Αγαπητέ φίλε κ. 'Ιατροῦ. "Ημην καθ' ὅλα ἕτοιμος ν' ἀναχωρήσω τὴν Παρασκευὴν 28ην τρέχοντος διὰ νὰ εὑρίσκωμαι ἐγκαίρως αὐτόθι, συνοδευόμενος παρὰ τῶν ἐπιτελῶν μου. Λόγοι σοβαρώτατοι, τοὺς ὁποίους προφορικῶς θὰ σᾶς ἀναπτύξη ὁ συνταγματάρχης Ταμπάκης Χαρ., μοῦ ἐπέβαλον ν' ἀναβάλω τὸ ταξίδιον αὐτό. Μέ φιλικωτάτους ἀσπασμούς Α. Παπούλας».

Διὰ τὴν ἐξόρμησιν αὐτὴν τῶν ὁμάδων πολιτῶν εἰς τὴν πόλιν πρὸς τρομοκράτησιν, εἶχον ἀναλάβει νὰ φροντίσουν οἱ ἐντὸς τῆς διλοχίας Μακρυγιάννη εἰσελθόντες, οἱ ὁποῖοι καὶ ἔκαμαν ἔναρξιν διανομῆς ὅπλων, ἡ ραγδαία ὅμως κυβερνητικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἐματαίωσε τὴν περαιτέρω συνέχισιν τοῦ σχεδίου τούτου...

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΕΚΤΟΣ ὅμως ἀπὸ τὸ παραπάνω, καὶ σὲ ἕνα ἄλλο ἐπίσημο σημείωμα τῆς ἴδιας —μετακινηματικῆς— ἐποχῆς μνημονεύονται καὶ αὐτά:

... Τὸ σχέδιον τῶν στασιαστῶν διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἀπέβλεπεν εἰς τὰς ἑξῆς ἐνεργείας:

Πρῶτον, εἰς κατάληψιν διὰ τῶν πυρήνων τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης, εὐθὺς μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Στόλου καὶ τὸ διὰ φωτοβολίδων δοθησόμενον σύνθημα ἐκ τοῦ Ναυστάθμου, τῶν γύρω τῆς πόλεως τῶν 'Αθηνῶν ὑψωμάτων Λυκαβηττοῦ, καθὼς καὶ τῶν διόδων μετὰ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστίων.

Δεύτερον, εἰς κατάληψιν τῶν στρατιωτικῶν καταστημάτων, τῶν ὑπουργείων Στρατιωτικῶν Ναυτικῶν καὶ 'Αεροπορίας, τοῦ Φρουραρχείου καὶ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὑπὸ στρατιωτικῶν τμημάτων ἢ μελῶν τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης ἐνδεδυμένων στρατιωτικὴν στολὴν καὶ μέ ἐπὶ κεφαλῆς ἀποτάκτους βενιζελικοὺς ἀξιωματικούς.

Τρίτον, τὸ σχέδιον ἀπέβλεπεν εἰς ἐξουδετέρωσιν κατ' ἀρχὰς καὶ εἰς κατάληψιν ἀκολούθως τῶν Διευθύνσεων 'Αστυνομίας Πόλεων καὶ Χωροφυλακῆς, καθὼς καὶ τῶν τμημάτων ἀκολούθως διὰ τηλεφωνικῶν παραπλανήσεων.

Τέταρτον, τὸ σχέδιον τῶν στασιαστῶν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐνέργειαν συλλήψεων, εἰς τὰς ὁποίας συμπεριελαμβάνοντο οἱ ὑπουργοί, οἱ διοικηταὶ μονάδων καὶ πλῆθος ἄλλων προσώπων, περὶ τῶν ὁποίων σχετικὸν πίνακα θὰ ὑπέβαλλε τὸ δεύτερον Γραφεῖον Πληροφοριῶν τῆς Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης.

Τὸ σχέδιον ὅμως αὐτὸ τῶν στασιαστῶν διὰ τὴν πρωτεύουσαν ἐπεξετείνετο καὶ εἰς περαιτέρω ἐνεργείας.

"Ωριζε κατὰ συνοικίας κέντρα ἐπιστρατεύσεως καὶ κατατάξεως ἐθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι, ὁπλιζόμενοι διὰ στρατιωτικῶν ὅπλων ποὺ θὰ ἀνηπάζοντο ἐκ τῶν διαρρηγνυομένων στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν, θὰ ἀπετέλουν τὰ ἐπαναστατικὰ τάγματα ποὺ θ' ἀντιμετώπιζαν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ στρατοῦ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος, τὸν ὁποῖον ὄχι μόνον δέν ὑπελόγιζον, ἀλλὰ καὶ ἐθεώρουν ὡς εὐκόλως δυνάμενον νὰ ἡττηθῆ.

Καθώριζεν ἐπίσης τά μέτρα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠχρηστεύοντο ἡ ἀεροπορία, τὸ ἱππικὸν καὶ τὸ πυροβολικόν.

Τὸ σχετικὸν τμῆμα τοῦ σχεδίου τούτου, ὡς εὑρέθη ἐν τῷ ἀρχείῳ τῶν στασιαστῶν, ἀναφέρει:

«Εἰς τὸ ἱππικὸν θ' ἀντιδράσωμεν διὰ τῆς καταλήψεως ὡρισμένων ὁδῶν ὑπὸ τμημάτων πολιτῶν, οἵτινες διὰ διαφόρων μέσων, σχοινίων, κρότων καὶ πυροβολισμῶν, θὰ ἀπαγορεύσουν εἰς αὐτὸ νὰ ἐξέλθη τῆς 'Ιππευτικῆς Σχολῆς. Εἰς τὴν ἀεροπορίαν θ' ἀντιδράσωμεν διὰ τῆς δημιουργίας ἐντὸς τῶν ἀεροδρομίων λάκκων καὶ διατρήσεως τῶν ἀποθηκῶν βενζίνης. Εἰς τὸ πυροβολικὸν τέλος διὰ τῆς καταλήψεως θέσεων ἐναντι τῶν ἐξόδων τῶν στρατώνων ἑκάστου συντάγματος ὑπὸ ὁμάδων ἐχουσῶν ἐνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ ἀξιωματικὸν μόνιμον μέ ἐντολὴν συλλήψεως παντὸς ἀξιωματικοῦ ἀγνοοῦντος τὸ σύνθημα (τῆς στάσεως) καὶ ἐπιθέσεως κατὰ τυχὸν φάλαγγος πυροβολικοῦ ἐξερχομένης ὅπως ταχθῆ».

Τέλος, τὸ σχέδιον ὥριζε τὴν δρᾶσιν τῶν ἐνόπλων ὁμάδων ἐν τῇ πόλει πρὸς τρομοκράτησιν...

"ΔΕΝ ΑΡΚΟΥΝ ΜΟΝΑΧΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ,,

ΑΛΛΑ τὰ φοβερὰ καὶ τρομερὰ αὐτὰ σχέδια ἔμειναν —στὸ μεγαλύτερο μέρος τους — μονάχα σχέδια:

—Βέβαια· μοῦ ἔλεγε στὴ συζήτησή μας ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας. Σχέδια ὑπῆρξαν πάμπολλα. 'Αλλὰ δέν ἀρκοῦν μονάχα τὰ σχέδια. 'Ο δέ Στέφ. Σαράφης μαχόταν κάθε σχέδιο ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατική "Αμυνα». Καὶ τοῦτο γιατί εἶχε καὶ ἐκεῖνος τὰ δικά του σχέδια, ἂν ὄχι δράσεως καὶ ἐνεργείας, πάντως ὅμως ἐξοντώσεως κάθε μαχητοῦ τῆς Δημοκρατίας τὸν ὁποῖο θεωροῦσε ἀντίπαλό του. Σχέδια δικῆς του ἐπικρατήσεως.

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας πρόσθεσε:

—Τί ἔγιναν ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935 οἱ δοκιμασμένοι ἀξιωματικοί; Τί ἔγιναν οἱ πραγματικοὶ ἀγωνισταὶ τῆς Δημοκρατίας; Γιατί ἀπὸ τὰ ἑκατὸ χιλιάδες μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» ποὺ ὑπῆρχαν στὰς 'Αθήνας, δέν ἔπαιρναν 800 — 1000 γιὰ νὰ τὰ ρίξουν π.χ. στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων ἢ στοῦ Μακρυγιάννη; 'Ισνυρίζεται ὁ Στέφ Σαράφης ὅτι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπρόκειτο νὰ πᾶνε δέν πῆγε κανείς ἢ ἐλάχιστοι. Πῶς ὅμως νὰ πᾶνε ἀφοῦ δέν εἶχαν εἰδοποιηθῆ; Καὶ ὄχι μόνο δέν εἶχαν εἰδοποιηθῆ, ἀλλὰ καὶ εἶχαν παραπλανηθῆ ὅτι τὸ κίνημα δέν θὰ γινόταν τὴν 1η Μαρτίου, ἀλλὰ τὴν 8η; Ξέρετε τί σχέδια εἴχαμε γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων;

Τὰ σχέδια ὅμως γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων θά τά δοῦμε σᾶν ἱστορήσουμε τί ἔγινε —καὶ τί δὲν ἔγινε— καὶ ἐκεῖ.

ΑΛΛΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΑΛΛΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΙ ἐπειδὴ ὁ λόγος «περὶ σχεδίων», καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ εἰκόνα τῶν προετοιμασιῶν ποὺ εἶχαν γίνει, ἀξίζει —ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουμε δοσμένα στὴν «πορεία πρὸς τὸ κίνημα τοῦ '35» —νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ σὲ μιὰ ἄλλη ἐπίσημη ἔκθεση, ποὺ εἶχαν συντάξει τότε οἱ στρατιωτικὲς ἀρχές, μετὰ ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος.

Κατὰ τὴν ἔκθεση ἐκείνη, οἱ ἡγέτες τῆς συνωμοσίας εἶχαν συντάξει ἕνα «γενικό σχέδιο», μὲ δύο βασικά μέρη: Τό στρατιωτικό καί τό πολιτικό.

Σύμφωνα μὲ τὸ γενικὸ σχέδιο:

... 'Αφετηρία τῆς ἐξορμήσεως τῶν στασιαστῶν ὡρίζετο ἡ νῆσος Κρήτη. 'Εκεῖ θὰ ἐγκαθίστατο ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Γ. Μαρῆν, ἐκεῖ ἤδρευεν ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας 'Ελ. Βενιζέλος καὶ ἐκεῖ θὰ ὡρίζετο ἡ πρωτεύουσα τοῦ νέου στασιαστικοῦ βενιζελικοῦ κράτους.

'Ετέρα ἕδρα τοῦ στασιαστικοῦ κράτους ὡρίζετο ἡ Καβάλα, ἡ ὁποία θ' ἀπετέλει στρατιωτικὴν ζώνην μονίμου ὀχυρώσεως μέ βάσιν τὰ ἀναχώματα τῆς ἐκεῖθεν ὄχθης τοῦ Στρυμώνος. 'Απὸ ἐκεῖ θὰ ἐξεκίνει ὁ κατόπιν ἐπιστρατεύσεως συγκροτηθησόμενος στασιαστικὸς στρατὸς διὰ τὴν κατάληψιν τῆς λοιπῆς 'Ελλάδος.

Κατὰ τὸ γεγικὸ ἐπίσης σχέδιο:

... Τὰ 'Ιωάννινα καὶ ἡ Κοζάνη ὡρίζοντο ὡς κέντρα βοηθητικῆς ἐξορμήσεως, ἡ δέ Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Λαμία, 'Αθῆναι Πειραιεύς καὶ Πάτραι θὰ ἀπετέλουν πυρῆνας ἐσωτερικῆς ἐξεγέρσεως καὶ στρατιωτικῆς δράσεως. Διὰ τῶν πυρήνων τούτων οἱ στασιασταὶ τῆς 1ης Μαρτίου ἐπεδίωκον νὰ καταστρέψουν τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τοῦ Τσάγεζι, νὰ ἐνεργήσουν ἀποβάσεις εἰς Λαύριον, Ὠρωπόν, Ραφήναν, καὶ Καραμπουρνοῦ καὶ νὰ προκαλέσουν ταραχὰς ὅταν θὰ ἐβομβαρδίζετο τὸ Φάληρον καὶ ὁ Σκαραμαγκᾶς.

ΣΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΗΝ ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτικοῦ μέρους τοῦ «σχεδίου ἐνεργείας» εἶχαν ἀναλάβει ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ "Αμυνα» καὶ ὁ «Δημοκρατικὸς Φρουρός».

Μνημονεύονται δέ, σχετικά, στὴν ἔκθεση ποὺ ἀναφέραμε πάρα - πάνω αὐτά:

... Σύμφωνα μὲ τὸ πολιτικὸν σχέδιον τὸ ὁποῖον κατεσνέθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης», ἡ πόλις τῶν 'Αθηνῶν εἶχε διαιρεθῆ εἰς 15 τομεῖς καὶ 119 τμήματα. Δηλαδὴ ἡ ὀργάνωσις τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» ἦτο καὶ αὐτὴ στρατιωτική, μέ ἀρχηγόν τὸν στρατηγὸν Παπούλαν, ἐπιτελάρχην τὸν ὑποστράτηγον Κοιμήσην καὶ ἐπιτελεῖς τοὺς Μπιτζάνην, Σπαΐν, Ντερτιλῆν καὶ ἄλλους. 'Επὶ κεφαλῆς τῶν διαφόρων τούτων τομέων εὑρίσκοντο ὅλοι οἱ ἀπότακτοι βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐνεργείας, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς στρατιωτικῆς δράσεως, τὴν ὁποίαν θὰ διηύθυνεν ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος, οἱ τομεάρχαι τῆς «Δημοκρατικῆς 'Αμύνης» θὰ ἐξώρμων ἐκ τῶν διαφόρων συνοικισμῶν μέ τὰς φρουράς των, θὰ διέκοπτον τὸ φῶς καὶ τὰς τηλεφωνικὰς συγκοινωνίας καὶ θὰ συνεκεντροῦντο εἰς τὸ Πολύγωνον, ὅπου θὰ ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ὥριζεν ὁ ἐν 'Αθήναις ἀρχηγὸς τῶν στασιαστῶν στρατηγὸς Βλάχος. Οἱ τομεῖς τῶν συνοικισμῶν τῆς Νέας 'Ερυθραίας Κηφισιᾶς καὶ τῆς Καισαριανῆς ἐπεφορτίζοντο μέ τὰς εἰδικὰς ἀποστολάς, ὁ μέν πρῶτος τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ 'Αεροδρομίου τοῦ Τατοΐου, ὁ δέ δεύτερος μέ τὰς ἐκτελέσεις τῶν προγεγραμμένων...

Εἰδικώτερα γιὰ τὸν Πειραιᾶ, στὴν ἔκθεση ποὺ εἶχαν συντάξει οἱ στρατιωτικὲς ἀρχές, διαλαμβάνονταν τοῦτα:

... Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ συνωμοτικὴ ὀργάνωσις, ἐπίσης, τό πολιτικὸν σχέδιον ἐνεργείας της τὸ ἐστήριζεν ἐπὶ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς 'Αμύνης», σύμφωνα μέ τὸ κατασχεθὲν ἀρχεῖον τῆς ὁποίας ἡ πόλις τοῦ Πειραιῶς εἶχε διαιρεθῆ εἰς 12 τομεῖς. 'Επὶ κεφαλῆς τῶν τομεαρχῶν αὐτῶν τμημάτων εὑρίσκοντο ὁ πρόσφυξ δουλευτὴς Σταμ. Χατζήμπεης καὶ ὁ Κρὴς δικηγόρος Προυκάκης...

Καὶ ἡ ἔκθεση τέλειωνε ἔτσι:

... Τὸ στρατιωτικὸν σχέδιον, δεύτερον τῆς συνωμοτικῆς ὀργανώσεως τῶν στασιαστῶν, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συγχρονισμένην δρᾶσιν τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Στόλου, τῆς ἐξεγέρσεως τῶν φρουρῶν τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ τῆς ταυτοχρόνου εἰσόδου τοῦ Πλαστήρα ἀπὸ τὸ Ζύρνοβον. Τὸ σχέδιον τοῦτο τὸ εἶχον συντάξει οἱ Μπουρδάρας, Μπακιρτζῆς καὶ Σῖμος Βλάχος...

Καθὼς ὅμως εἶπε ὁ Σπῦρος Παπούλας «δὲν ἀρκοῦν μονάχα τὰ σχέδια». Καὶ καθὼς ἱστόρησε ὁ Γιώργης Χατζησταυρῆς: «'Ημεῖς παρεπείσθημεν, ἐξηπατήθημεν, ἐπέσαμεν εἰς παγίδα»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ στυγνὰ καὶ ἀμείλιχτα ἐρωτήματα τοῦ στρατηγοῦ Μιλτ. Κοιμήση, γιὰ τὸν Στέφ. Σαράφη. — «Διατί ἠδράνησεν; Διατί δὲν ἐκινήθη: —

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ** παρουσιάζει τὴν ἄγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρόνης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΙΛΤ. ΚΟΙΜΗΣΗ

Διατὶ ἠδράνησεν ὁ Σαράφης καὶ δὲν ἐκινήθη κατὰ τῶν Αθηνῶν;

ΤΑ ΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΠΗΓΜΑΤΑ

25ον

ΔΕΝ ΗΤΑΝ εὕρημα τῶν τελευταίων χρόνων οἱ κυβερνήσεις τοῦ «δουνοῦ καί τοῦ λόγγου». Ἄλλοι καὶ ὄχι οἱ κομμουνισταί ὑπῆρξαν οἱ «πρῶτοι διδάξαντες». Ἄλλοι, ὅμοια ὑπέρμαχοι τῆς «ἀκατάλυτης ἀβασίλευτης Δημοκρατίας» — πού γιά νά ζήση βάζει σὰν ἀπαραίτητη προϋπόθεση μιά ὁποιαασδήποτε μορφὴς ἤ χρώματος δικτατορία. Τό μάθημα εἶχε δοθῆ καί τό 1935 καί παλαιότερα. Ὅπως (γιά νά μή ξεφύγουμε ἀπό τό μαρτιάτικο κίνημα) δὲν ἦταν μονάχα ὁ πρωτότοκος γιός τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρά Ἀσία λοχαγός Σπῦρος Παπούλας, οὔτε ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρής, οὔτε ὁ ἀντιστράτηγος καί ὕστερα ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν Λεωνίδας Σπαής, οὔτε ὁ ἀντιναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας, οὔτε ὁ ὑποστράτηγος Θωμᾶς Σφέτσος, οὔτε καί τόσοι καί τόσοι ἄλλοι πού ἔθεσαν — καί παλαιότερα καί τώρα — στυγνά ἐρωτήματα γιά τὴν ὅλη συμπεριφορά τοῦ Στέφ. Σαράφη γύρω ἀπό τόν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» καί εἰδικώτερα γιά τή στάση του στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων.

Αὐτά πού λέχθηκαν ἀπό τόν Καλύμνιο ἀξιωματικό, ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη, ὅταν ὁ Στέφ. Σαράφης πρότεινε νά παραδοθοῦν χωρὶς νά δώσουν καμμιά μάχη, αὐτά πού εἶπε ὁ Γ. Χατζησταυρής: «"Οχι! "Οχι! Ἐγώ δὲν θά παραδοθῶ! Εἶναι αἶσχος! Εἶναι ἀτιμία! Δὲν ἁρμόζει εἰς ἀξιωματικούς» (μαζὶ μὲ τίς ἄλλες φράσεις τις ὁποίες δὲν θυμᾶται καί μὲ τίς ὁποῖες «περιέλουσε» τούς ὡς τήν ὥρα ἐκείνη συναγωνιστές του), εἰπώθηκαν, κατά καιρούς, σὲ διάφορες ἄλλες μορφὲς καί σὲ διάφορους ἄλλους τόνους.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΙΛΤ. ΚΟΙΜΗΣΗ

ΑΝΑΜΕΣΑ σὲ ἐκείνους στούς ὁποίους καί ἡ γενικώτερη καί ἡ εἰδικώτερη στάση τοῦ Στέφ. Σαράφη, γέννησε σειρά ἀπό ἐρωτήματα ἦταν καί ὁ ὑποστράτηγος Μιλτιάδης Κοιμήσης (γενικός διευθυντής τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν κατά τήν πλαστηρικήν δικτατορία τῆς ὁκτωμαρτίου 1935), ὁ ὁποῖος, μὲ ἀφορμή τή συμμετοχή του στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατική "Αμυνα», καταδικάστηκε σὲ θάνατο καί ἐκτελέστηκε, μαζὶ μὲ τόν ἀντιστράτηγο Ἀναστάσιο Παπούλα, στὶς 24 Ἀπριλίου 1935.

Στά ἐρωτήματα τοῦ στρατηγοῦ Μιλτ. Κοιμήση ἀναφέρεται σὲ μιά σχετική ἱστόρησή του ὁ ἀνάπηρος ἀξιωματικός καί δημοσιογράφος Πύρρος Γιαννόπουλος (Ἠπειρώτης), ὁ ὁποῖος διατέλεσε, τό 1935, Πρόεδρος τοῦ τμήματος τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικής Ἀμύνης» Ἀμπελοκήπων (Ἀθηνῶν).

Ἱστόρησε δὲ ὁ Πύρρος Γιαννόπουλος αὐτά:

> Τό ἑσπέρας τῆς 2ας Μαρτίου ἔλαβον εἰς τὸ κρησφύγετόν μου σημείωμα τοῦ στρατηγοῦ Μιλτ. Κοιμήση ὅτι μετετοπίσθη καί ὅτι κατέφυγεν εἰς τὴν παρά τὴν πλατεῖαν Κάνιγγος οἰκίαν τοῦ ὁδοντιάτρου κ. Ρ. Τήν νύκτα μέ μυρίας προφυλάξεις, μεταμφιεσθείς καταλλήλως, μετέβην εἰς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ. Εὑρῆκα αὐτόν εἰς ψυχικήν ἐπανάστασιν. Δέν ἦτο δυνατόν νά ἐξηγήση διατί ὁ συνταγματάρχης Σαράφης ἐνήργησε καθ' ὃν τρόπον ἔδρασεν, ἐγκλεισθείς ἐντός τοῦ μανδροτοίχου τῶν στρατώνων τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων.
>
> — Τί ἦτο αὐτό πού ἔκαμε! ἐπανελάμβανεν ὁ στρατηγός Κοιμήσης. Τί ἤθελεν ἐκεῖ; Διατί ἠδράνησεν; Διατί δέν ἐκινήθη; Διατί δέν ἐτέθη ἐπί κεφαλῆς τῆς διλοχίας καί δι' αὐτῆς νά σπεύση νά καταλάβη τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τά Παλαιά Ἀνάκτορα, τήν Ἀκρόπολιν μίαν ἐπικαιρον θέσιν, τέλος πάντων, ἀντί νά ἐγκλωβισθῆ εἰς τόν περίβολον μιᾶς συνοικίας διά νά συλληφθῆ, καθ' ὃν τρόπον συνελήφθη;

Ὁ στρατηγός Μιλτ. Κοιμήσης, ἐν τούτοις ἔτρεφε βαθυτάτην ἐκτίμησιν καί ἀγάπην διά τόν συνταγματάρχην Σαράφην καί ἀκριβῶς διά τόν λόγον αὐτόν, περισσότερον, ἠπόρει καί ἐξενίζετο διά τά γεγονότα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων.

Εἰς ὡρισμένην στιγμήν διηρωτᾶτο:

«Μήπως τόν ἐπρόδωσαν; Μήπως ἐγκατελείφθη; Μήπως ἀπό τῆς πρώτης στιγμῆς ἀπεγοητεύθη; Μήπως οἱ ἄλλοι μεμυημένοι ἀξιωματικοί δέν προσῆλθον τήν ταχθεῖσαν ὥραν;».

Ἐλέχθη ὅτι ἡ δρᾶσις τῶν Σαράφη — Χατζησταυρῆ εἰς τήν συνοικίαν Μακρυγιάννη σκοπόν εἶχε νά προκαλέση ἀντίδρασιν ἀντιπερισπασμόν, οὕτως ὥστε ἡ προσοχή τῶν κυβερνητικῶν νά στραφῆ πρός τό Πρότυπον Τάγμα καί νά δοθῆ καιρός εἰς τούς ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ στασιαστάς νά ἐπιδράμουν κατά τοῦ Ναυστάθμου νά καταλάβουν τά διάφορα καταστήματα καί γίνωσιν κύριοι τοῦ στόλου. Ἡ δικαιολογία αὐτή δέν εἶναι ἰσχυρά. Τόν ἀντιπερισπασμόν ἠδύνατο πᾶς ἄλλος νά ἐνεργήση ἐκτός τοῦ ἡγέτου τοῦ κινήματος, δεδομένου ὅτι ὡς τοιοῦτος ἐφέρετο ὁ συνταγματάρχης Σαράφης καί ὁ ὑπαρχηγός αὐτοῦ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες. Συνεπῶς ἄλλοι εἶναι οἱ λόγοι τῆς παθητικῆς στάσεως τοῦ στασιάσαντος συνταγματάρχου ὅστις μετέβη εἰς τό Πρότυπον Τάγμα ἄνευ στολῆς, φέρων τήν πολιτικήν του ἀμφίεσιν. Διατί; Μήπως διά νά προλάβη νά ἐγκατασταθῆ εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν; Μήπως διότι ἐφοβεῖτο μή σπεύση πρῶτος καί ἐγκατασταθῆ εἰς αὐτό ὁ συνταγματάρχης Ἡλίας Διάμεσης; Ὑπῆρχεν ἀνταγωνισμός τῶν δύο συνταγματαρχῶν; Ἀλλ' ἔπρεπε νά θυσιασθῆ ὁλόκληρος ἡ ὑπόθεσις τῶν δημοκρατικῶν ἐπί τοῦ δωμοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ αὐτοῦ;...

ΤΑ ΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΠΗΓΜΑΤΑ

ΑΤΥΧΑ δὲν ἦταν μονάχα τά «ἐγχειρήματα» πού ἔγιναν στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων στοῦ Μακρυγιάννη, ἤ τοῦ σθησίματος —καί μή σθησίματος— τῶν φώτων στὸ Κερατσίνι ἤ τῶν τετρακόσων μανλίγχερ τῆς «Κοπῆς». Ἄτυχα ἀπόβηκαν, στὸ τέλος, ὅλα τά «ἐγχειρήματα» πού ἐκδηλώθηκαν — ἤ πού δὲν ἐκδηλώθηκαν — στὰς Ἀθήνας. (Καί πού ἄν πραγματοποιοῦνταν μὲ «ζέση» δὲν θά ἔμενε τίποτα ὄρθιο).

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως τόν ἴδιο τόν Στέφ. Σαράφη νά ἱστορῆ τά ἀπανωτά αὐτά ἀτυχήματα:

> ...Στά θωρακισμένα αὐτοκίνητα λέει ὁ κατοπινός ἀρχηγός τοῦ κομμουνστκοῦ Ε.Λ.Α.Σ., εἶχε ἀναλάβει τή δουλειά ὁ συνταγματάρχης Διάμεσης Ἠλίας. Μέ καμμιά εἰκοσαριά ἀξιωματικούς, μεταξύ τῶν ὁποίων καί οἱ συνταγματάρχες Ζέρβας καί Ντερτιλῆς καί ὁ ταγματάρχης Μοσχοβίτης Πολύμερος εἶχαν μαζευτῆ σ' ἕνα σπίτι, στήν ὁδό Λουκιανοῦ, νομίζω τοῦ Σταυρίδη, καί κεῖ περίμεναν νά πάν τά ἅρματα νά τούς πάρουν σάν νά ἦταν ταξί, ἐνῶ ἔπρεπε μαζί μέ τούς 8 ἀξιωματικούς, τῶν θωρακισμένων πού ἦταν ὠργανωμένοι, νά μποῦν στό τάγμα, νά ἐπιβληθοῦν καί νά πάρουν τά αὐτοκίνητα νά ἔλθουν σέ ἐνίσχυσή μας. Ἔμειναν στό σπίτι αὐτό καί παρακολουθοῦσαν τή μάχη πού γίνονταν στοῦ Μακρυγιάννη. Ὁ ἀνθυπολοχαγός Κουταλίδης πού ἦταν μαζί τους λέει τοῦ Διάμεση: «Τί καθόμαστε ἐδῶ; Οἱ ἄλλοι πολεμοῦν καί πρέπει νά τούς βοηθήσουμε». Κεῖνος ἀπάντησε «μή διάζεσαι, δέν ἦρθε ἡ ὥρα ἀκόμα». Ἔτσι ἀπό ἔλλειψη τόλμης τοῦ Διάμεση ἀπότυχε ἡ δουλειά αὐτή καί τά ἅρματα κινήθηκαν ἐναντίον μας.

Καί ὁ Στέφ. Σαράφης συνεχίζει:

> ...Στούς στρατῶνες παραπηγμάτων δέν ἔγινε τίποτε. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Πυριόχος Ἀντώνης δέν ἐξετέλεσε τήν ἀποστολή ποῦχε ἀναλάβει. Μέ τό συναγερμό πῆγε στό σχολεῖο ἐφαρμογῆς καί παρουσιάστηκε σάν πιστός στρατιώτης, χωρίς νά κάνει κεῖνο ποῦχε ἀναλάβει. Ἀργότερα, στά 1936 πού ἦταν ἐπιτελάρχης στό Β' Σῶμα στρατοῦ μοῦστειλε ἕνα γράμμα στό ὁποῖο μοῦλεγε πώς σύμφωνα μέ τήν ἐντολή ποῦχε πάρει πῆγε νά τήν ἐκτελέσει, ἀλλά δέν ὀρῆκε εὐνοϊκές συνθῆκες κι' ἔτσι δέν ἐπιχείρησε τίποτα...

"ΠΕΡΙΜΕΝΑΝΕ ΚΑΙ ΔΕΝ ΚΟΥΝΗΣΑΝΕ„!

ΙΣΤΟΡΩΝΤΑΣ τά ἴδια «ἀτυχήματα» πού σημειώθηκαν στὰς Ἀθήνας τό βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ στρατηγός Χριστόδουλος Τσιγάντες λέει αὐτά:

> ...Δέν συμφωνῶ ὅταν λένε ὅτι ὁ Κονδύλης κράτησε στάσι ἀναμονῆς. Ἔκανε ὅσο μποροῦσε πιό γρήγορα, ὅσο τοῦ ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις, ὅσο νά μαζέψη τούς σκόρπιους ἀξιωματικούς καί τούς σκόρπιους στρατιῶτες, νά τούς συντάξη καί νά τούς στείλη. Τά μέτρα, πού ἔλαβεν, ἐξετελέσθησαν σιγά - σιγά, χωρίς μεγάλη δυσκολία, γιατί ἡ κίνησις στάς Ἀθήνας περιωρίσθηκε στήν διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη καί στήν Σχολή τῶν Εὐελπίδων. Οἱ ἐνέργειες πού δέν ἔγιναν: 1) ἡ κατάληψις τῶν τεθωρακισμένων καί ἡ συνένωσίς τους μέ τήν διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη, γιά νά γίνουνε δύναμις κρούσεως, δέν ἐπραγματοποιήθη. Ἀντίθετα, τά ἅρματα βγήκανε καί χτύπησαν τήν διλοχία. Ἐκεῖ περιωρίσθη ἡ μοναδική ἐστία πυρός ἐκεῖνο τό βράδυ. 2) Δέν ἔσβησαν τά φῶτα καί, συνεπῶς, δέν μπερδεύτηκαν τά κυβερνητικά τμήματα στίς ἐνέργειές τους καί οὔτε τούς κατέλαβεν ὁ φόβος τοῦ σκοταδιοῦ, πού τόσο ἐπηρεάζει τούς νεοσυλλέκτους. 3) Ἡ Σχολή Ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ δέν βγῆκε νά καταλάβη τό ἄλλο Τμῆμα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, τήν διλοχία, πού ἦταν στήν ἀρχή τῶν Παραπηγμάτων...

Καί ὁ Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

> ...Ἕνας ἀξιωματικός, πού ἦταν μεμυημένος, πῆγε καί εἶπε στούς μαθητές τῆς Σχολῆς νά βοηθήσουν νά καταληφθῆ ἡ διλοχία, πού ἦταν δίπλα, αὐτοί, ὅμως, περιμένανε καί δέν κουνήσανε. Ἂν ἐκεῖ ἐδημιουργεῖτο μιά δευτέρα ἑστία πυρός, τό 1ο σύνταγμα θά βρισκόταν ἀπησχολημένο καί ἐπειδή ἦταν ἀντίκρυ καί τά Πυροβολικά. Ὅλα αὐτά, πού ἦταν καλά σχεδιασμένα, δέν ἔγιναν, γιατί ὁ Βενιζέλος εἶπε νά μή γίνη τίποτε στάς Ἀθήνας καί μήνυσε τοῦ Σαράφη μέ τόν Ζάννα, πώς δέν θέλει γκαγκστερισμούς. Ἔτσι ἔγινε — ἐπειδή ἐπιμένανε οἱ Ναυτικοί — μόνον ἀντιπερισπασμός καί πολλοί σκεφθήκανε γ.ατί, γιά τόσο πρᾶγμα νά βάλουνε τό κεφάλι τους στόν ντορβᾶ, ἀφοῦ ὁ Στόλος καί ἡ Θεσσαλονίκη θά ρίγνανε τήν κυβέρνησι. Ὅσο γι' αὐτά πού λένε ὅτι ὁ Κονδύλης ἐμάζεψε ἐπίτηδες τό ὑπουργικό Συμβούλιο στό ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, γιά νά τό ἔχη στό χέρι, μπορεῖ βέβαια νά εἶναι καί ἀλήθεια, ἐγώ ὅμως ξέρω, ὅτι τό σχέδιο συναγερμοῦ, πού πέρασε ἀπό τά χέρια μου ἕνα - δυό μῆνες πρίν, προέβλεπε τήν συγκέντρωσι τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου στό ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἔτσι ἔγινε καί παλαιότερα, στό Κίνημα τοῦ 1923 καί στό Κίνημα τοῦ Παγκάλου. Καί ἦταν πολύ φυσικό, κοντά στόν νοῦ καί γνῶσι, ὅτι ὁ μόνος ὑπουργός, πού εἶχε δουλειά ἐκείνη τήν ὥρα, ἦταν ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, καί σ' αὐτόν θά συγκεντρώνονταν ὅλες οἱ χρήσιμες πληροφορίες καί ἀπό αὐτόν θά βγαίνανε καί ὅλες οἱ διαταγές...

Καί πάρα - κάτω:

> ...Ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν εἶχε χάσει τόν Στόλο καί δανείσθηκε δυνάμεις ἀπό τόν ὑπουργό τῶν Στρατιωτικῶν, γιά νά πάη κάτι νά κάνη.

Οἱ δύο λόγοι τοῦ Πεζικοῦ, ὁ ἕνας τοῦ 1ου Συντάγματος καί ὁ ἄλλος τοῦ Πειραιῶς, φθάσανε στό Πέραμα στίς 1.30 τό πρωΐ. Πιό γρήγορα, ἐπαναλαμβάνω, δέν μποροῦσε νά ἐνεργήση κανείς. Βέβαια ἀπό τίς 9 τό βράδυ ἔπρεπε νά εἶχε καταλάβει ὁ Κονδύλης ἀπό τίς ἐπικοινωνίες του μέ τίς διάφορες φρουρές, ὅτι κανένας ἄλλος δέν ἐκινήθηκε ἐκτός ἀπό τόν Στόλο καί ἀπό τά ἐλάχιστα τμήματα τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτά τά ἐλάχιστα τμήματα τῶν Ἀθηνῶν πετύχαινε τόν αἰφνιδιασμό. Πετύχανε ἀκόμη καί τό ἐλάχιστο τῆς ἐντολῆς των, τόν ἀντιπερισπασμό, γιά νά μπορέση νά φύγη ὁ Στόλος. Συνεκέντρωσαν ἐπάνω τους σχεδόν ὅλην τήν διαθέσιμη δύναμι τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἐκτός ἀπό ἐκείνη πού ἀπασχολήθηκε σέ φρουρές ἀσφαλείας καί σέ ἐξασφάλισι κυρίων κόμβων, γιατί ὣς καί στόν "Αγνωστο Στρατιώτη ταχθήκανε περί τούς 100 πεζοί...

Ο ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΣ ΚΑΙ Ο Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ

ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγός Χρ. Τσιγάντες τίς σκέψεις του ἀπάνω στά πάρα - πάνω θέματα, τονίζει τοῦτα:

> ...Τώρα θέλω νά ξεκαθαρίσω δύο σημεῖα: Πρῶτα, τήν κατηγορία, ὅτι ὁ Σαράφης ἦταν σέ συνεννόησιν μέ τόν Κονδύλη. Δέν ξέρω ἄν ὁ Κονδύλης ἐκαιροσκόπησε ἐκεῖνο τό βράδυ, περιμένοντας νά δῆ πόση ἦταν ἡ ἔκτασι τοῦ Κινήματος γιά νά λάβη θέσιν καί ὅτι, στήν περίπτωσι πού τό Κίνημα θά ἐκδηλωνόταν πανελλήνια, θά παρουσιαζόταν ἐπί κεφαλῆς του, γιατί γιά τέτοια ἦταν ἱκανός. Ἀλλά, ὅτι ὁ Σαράφης μᾶς ἐγέλασε ὅλους, ὅτι ἔκανε τό Κίνημα τῆ ἐπινεύσει τοῦ Κονδύλη, αὐτό δέν τό πιστεύω. Πρῶτα ἀπό ὅλα, μπορῶ νά σᾶς πῶ, ὅτι δέν ἦταν καθόλου σίγουρος γιά τό κεφάλι του, ὅπως λένε μερικοί. Ἤμαστε σχεδόν ὅλο τό διάστημα στό ἴδιο κελλί καί ξέρω πολύ καλά τήν κατάστασί του. Ἄλλο πώς ἦταν ψύχραιμος καί ἀξιοπρεπής καί δέν τό ἔδειξε.
>
> Τό δεύτερο σημεῖο εἶναι τό ἄν θά μπορούσαμε, ὁ Σαράφης καί μεῖς, πού ἤμαστε μαζί, νά κάνουμε περισσότερα πράγματα ἀπό τοῦ Μακρυγιάννη. Ἀφήνω κατά μέρος τό ὅτι δέν ἤρθαν τά θωρακισμένα, πού περιμέναμε, τό ὅτι δέν ἐκούνησε κανείς ἄλλος ἀπό τήν Σχολή τῶν Εὐελπίδων, μέσα στήν Ἀθήνα, ὅτι ἐσίγησαν ἐπιμελῶς ὅλες οἱ «σίγουρες» φρουρές τῆς Μακεδονίας καί Θράκης. Τέλος, ὅτι δέν ἔσβησε τό φῶς. Ὅλα αὐτά μποροῦσαν νά μᾶς ἀποθαρρύνουν καί δέν λέω πώς δέν μᾶς ἀπεθάρρυναν Ὁ Στέφανάκος πέταξε γιά μιά στιγμή τήν ἰδέα νά ἐγοῦμε ἔξω καί νά κυρεύσουμε τήν Ἀθήνα. Ἴσως ἀπό ἀνυπομονησία, γιά νά δράση γιατί ἔβλεπε, ὅπως καί ὅλοι μας, ὅτι ἤμαστε κλεισμένοι στήν φάκα καί, ἀργά ἤ γρήγορα, θά μᾶς πιάνανε. «Ἐσύ τί λές;» μέ ρώτησε ὁ Σαράφης. Κι' ἐγώ τοῦ ἀνέλυσα τήν κατάστασι ὡς ἑξῆς: Ἐάν ἐγαίναμε ἔξω, γιά μιά διαίσια σύγκρουσι, μέ τή φούχτα τῶν μή σίγουρων ἀνθρώπων, πού εἴχαμε, ὑπῆρχε κίνδυνος νά διαλυθοῦμε ἤ καί νά νικηθοῦμε, ἄν θέλετε, πρίν ἀκόμη βγοῦμε στήν λεωφόρο Ἀμαλίας, ἀπό μισό πολυβόλο στούς Στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Καί τότε θά εἴχαμε παραδῆ τήν κυρία μας ἐντολή, πού ἤταν νά κάνουμε ἀντιπερισπασμό ἐπί ἔξι ὥρες, ὅσο νά βγῆ ὁ Στόλος. Καί ὁ Σαράφης συνεφώνησε μαζί μου. Ἐπίσης συμφώνησε ἀμέσως κι' ὁ Στεφανάκος. Ἀργότερα κατηγορήσανε τόν Σαράφη, πού ἦταν ἀρχηγός, αὐτοί, πού δέν κουνηθήκανε, ὅτι ἔδειξε ἀδράνεια. Αὐτά εἶναι λόγια τῆς καραβάνας. Ἐκείνη τή νύκτα ἡ Κυβέρνησις ἐκήρυξε — ἀντισυνταγματικά βέβαια — τόν στρατιωτικό νόμο. Κι' ἐγώ στήν θέσι της τό ἴδιο θάκανα κι' ἄς μήν εἶχα τό παλούκι τῆς συνενοχῆς, πρό ἤ μετά, στήν δολοφονική ἀπόπειρα κατά τοῦ Βενιζέλου...

Καί ὁ Χρ. Τσιγάντες προσθέτει:

> ...Καί γιά νά τελειώσω μέ τόν Στέφανο Σαράφη. Ἐσκέφθηκα πολλές φορές μήπως ἦταν λάθος, πού δέν ἀκολούθησε τήν συμβουλή τοῦ Ὀθωναίου νά πάη μέ τόν στόλο καί ἴσως ἔτσι ἦταν. Πρέπει ὅμως νά πῶ, ὅτι ἐδιάλεξε νά ἔρθη στοῦ Μακρυγιάννη ὅπου ἦταν τό πιό ἐπικίνδυνο σημεῖο καί αὐτό δείχνει «ὑφηλότατον στρατιωτικόν φρόνημα καί ἀπαράμιλλον συναίσθημα στρατιωτικῆς τιμῆς». Τούς ζυγούς λύσατε, Μάρς.
>
> Καί θά προσθέσω κάτι, πού μοῦ εἶπε ὁ Δημήτριος Μάξιμος τόν καιρό πού ἦταν πρωθυπουργός, ὅταν στά καλά καθούμενα, μέ βρίσανε ὅλες οἱ ἐφημερίδες τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος: «Δέν μποροῦν νά σᾶς συγχωρήσουν τόν φόβο, πού μᾶς ἐποοξενήσατε τήν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου». Τόν φόβον τόν προξενήσαμε μέ ἀρχηγό μας τόν Στέφανο Σαράφη...

Αὐτά λέει ὁ Ἑπτανήσιος στρατηγός Χρ. Τσιγάντες γιά τόν Στέφ. Σαράφη καί αὐτά γιά τόν Δημ. Μάξιμο. Μόνο πού ὁ τελευταῖος δέν ζῆ γιά νά βεβαιώση τοῦ «λόγου τό ἀσφαλές» — ἤ τό ἀντίθετο.

Ἀλλά ὁ κατοπινός ἀρχηγός τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ξεχνώντας ὅτι τό κόμμα του ἐπιβάλλει καί τήν αὐτοκριτική, στρέφεται, καθώς θά δοῦμε καί στὴ συνέχειά μας, ἐναντίον ὅλων τῶν ἄλλων — καί μονάχα γιά τόν ἑαυτό του σιωπᾶ. (Ἴσως γιατί τοῦ τά εἶπε «χῦμα» ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρής).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ σύστημα καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ Στέφ. Σαράφη. — Φταίνε ὅλοι οἱ ἄλλοι. — Τί ἔγινε στὶς διάφορες πόλεις τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ στὴ Λάρισα. — Ἄγριος πόλεμος κατὰ νεκρῶν. — Οἱ περιπτώσεις τῶν Μιλτ. Κοιμήση καὶ Δημ. Ψαρροῦ. — Ἕνα γράμμα τοῦ συνταγματάρχη Κωνστ. Μακρῆ γιὰ τὸ Κιλκίς. — Προσωπικὴ ἰδιοτέλεια καὶ ὀπισθοβουλία.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της σύγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗ

ΑΓΡΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΝΕΚΡΩΝ

ΤΙ ΓΙΝΗΚΕ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

26ον

ΤΑ ἀμείλιχτα ἐρωτήματα τοῦ στρατηγοῦ Μιλτιάδη Κοιμήση γιὰ τὸ Στέφανο Σαράφη: «Διατί ἠδράνησεν; Διατὶ δὲν ἐκινήθη; Διατί δὲν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διλοχίας, ἀντὶ νὰ ἐγκλωβισθῆ εἰς τὸν περίβολον μιᾶς συνοικίας, διὰ νὰ συλληφθῆ καθ' ὃν τρόπον συνελήφθη;», τὰ στυγνὰ αὐτὰ ἐρωτήματα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν γίνει γιὰ τὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἐρινύες. Ἀντὶ ὅμως νὰ συμβῆ τοῦτο, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., βρῆκε —χρόνια ἀργότερα— τὴν εὐκαιρία νὰ στραφῆ καὶ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ ποὺ ἐκτελέστηκε στὶς 24 Ἀπριλίου 1935, θῦμα καὶ αὐτὸς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ποὺ τόσο ἐπεθύμησε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Καὶ μὲ τὴν εὐκολία ποὺ τὸν χαρακτηρίζει σὲ τέτοια πράγματα, ἱστόρησε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ αὐτά: «Λίγες ἡμέρες ὕστερα (σημ. γράφ. στὴν προεπαναστατικὴ περίοδο) σὲ μιὰ συνάντηση μὲ τοὺς πλαστηρικούς, οἱ στρατηγοὶ Κοιμήσης καὶ Διάμεσης ἀνακοίνωσαν πὼς ἀφοῦ στὴν Ἀθήνα δὲν θὰ γίνονταν μεγάλα πράγματα, αὐτοὶ καὶ ὁ Ζέρβας θὰ πήγαιναν στὴ Μακεδονία, ὅπου θὰ πρόσφεραν πολλά... Πάντως διέκρινα σὲ αὐτὸ μία τάση νὰ πᾶν στὴ Μακεδονία γιὰ ἀσφάλεια καὶ ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων τῆς Ἀθήνας». Τὶ μπορεῖ ὅμως νὰ ἀπαντήση στὶς κατηγορίες τοῦτες ἕνας νεκρός; Καὶ ποιὰ φωνὴ νὰ ἀκουστῆ ἀπὸ τὸν τάφο; (Ἄλλο τώρα ἂν ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης ποὺ πολὺ καμάρωνε γιὰ τοὺς κινδύνους τῆς Ἀθήνας, ἔλεγε στὸ στρατηγὸ Λεωνίδα Σπαή: «Τί δηλαδή, γιὰ τὸ Βενιζέλο καὶ γιὰ τὸν Πλαστήρα θὰ σκοτωθοῦμε;». Καὶ περιέλουζε τοὺς στενώτερους συνεργάτες τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὰ χειρότερα κοσμητικὰ ἐπίθετα).

ΦΤΑΙΝΕ ΟΛΟΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ!

ΤΗΡΩΝΤΑΣ, λοιπόν, ἀπαοέγκλιτα τὴν ἀρχὴ τοῦ νὰ ρίχνη στοὺς ἄλλους ὅλες τὶς εὐθῦνες κάθε ἀποτυχίας (ὅπως ἔγινε γιὰ τὶς περιπτώσεις τοῦ μὴ σβησίματος τῶν φώτων, τῶν θωρακισμένων αὐτοκινήτων, τῶν παραπηγμάτων, τοῦ σχολείου ἐφαρμογῆς, τῶν ὅπλων τῆς «Κοπῆς» κ.λ.), δὲν ἀφήνει ἄθικτο τίποτα καὶ κανένα.

Ἱστορεῖ δέ, ὁ Στέφ. Σαράφης αὐτά:

> ...Στὴ Λάρισα καὶ Κοζάνη δὲν ὑπῆρχε κανένας. Ἐνῶ νομίζαμε πὼς ἦταν ἕτοιμοι, τὴν τελευταία στιγμὴ ἦλθε ἀπὸ τὴ Λάρισα ὁ ταγματάρχης πεζικοῦ Πλούμης Δημ. καὶ μ' ἀνέφερε ὅτι τὸν ἔστειλε ὁ συνταγματάρχης Γρηγοράκης Πέτρος νὰ μοῦ π' πὼς αὐτοὶ δὲν θὰ κινηθοῦν, χωρὶς νὰ προσθέση τίποτε ἄλλο. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἦλθε σὲ γνώση μου ἀργὰ καὶ τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ εἶχαν ξεκινήσει γιὰ τὴν ἐπιχείρηση τοῦ στόλου.
>
> Θεσσαλονίκη. Ὁ λοχαγὸς Σφέτσος Θωμ. ὅταν ἔφτασε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὸν περίμεναν οἱ σύνδεσμοι τῶν μονάδων τοὺς εἶπε ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἀναβληθῆ κι' ἔτσι δὲν ἦταν κανένα προκαταρκτικὸ μέτρο. Ἐπίσης δὲν ἔδωκε τὶς 30.000 δραχμὲς στὸ στρατηγὸ Βῶκο ὅπως μὲ πληροφόρησε ὁ Ζάννας. Ὄχι μονάχα αὐτό, ἀλλὰ εἰδοποίησε μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ καὶ τὶς ἄλλες μονάδες. Φαίνεται στὸ ταξίδι μέχρι Θεσσαλονίκη ἡ εὐθύνη γιὰ τὶς συνέπειες γιὰ τὸ κίνημα τὸν ἐπηρέασε, τὸν ἔπιασε φόβος καὶ τοῦ δημιουργήθηκε μιὰ κατάσταση ψυχολογικὴ τέτοια ποὺ στὸ μυαλό του ἔπλασε τὴ φαντασία πὼς τὸ κίνημα ἀναβλήθηκε. Δηλαδὴ τὴν ἐπιθυμία του τὴν μετέβαλε σὲ πραγματικότητα. Δὲν θέλω νὰ φαντασθῶ πὼς μὲ πλήρη ἡρεμία καὶ ψυχραιμία ἔκανε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ποὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ προδοσία γιατὶ ἦταν τίμιος καὶ γενναῖος ἀξιωματικός. Εἶχα προσωπικὴ πεῖρα ἀπὸ τὸ κίνημα τῶν βασιλικῶν τὸ 1923 καὶ ἄλλα γεγονότα.
>
> Τέτοια ἦταν ἡ κατάσταση καὶ ὅταν ὁ Ζάννας εἰδοποιήθηκε ἀπὸ μένα ὅτι καταλήφθηκε ὁ στόλος καὶ νὰ τραβήξουν μπροστά, δὲν μπόρεσε νὰ κινητοποιήση τὴ φρουρὰ Θεσσαλονίκης. Ὄχι μονάχα αὐτό, ἀλλὰ οἱ ὀργανωμένοι ἀξιωματικοὶ ἔμειναν στὶς θέσεις τους καὶ ἐκτελοῦσαν τὶς διαταγὲς τῆς κυβέρνησης. Ὁ ἴδιος ὁ Σφέτσος ἐξέδωκε τὶς κυβερνητικὲς διαταγὲς ἐπιχειρήσεων καὶ δὲν συνελήφθη παρὰ μονάχα ὅταν δημοσιεύθηκε τὸ ἀρχεῖο Μπουρδάρα ποὺ βρέθηκε στὴν Καβάλα...

ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ, ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΡΑΜΑ

ΕΤΣΙ καὶ ἀφοῦ ὁ Στέφ. Σαράφης κακοποιεῖ γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸν μετέπειτα στρατηγὸ Θωμᾶ Σφέτσο, ἀκολουθώντας γιὰ αὐτὸν τὸν σύστημα τοῦ «μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο» (καὶ ἐνδεχόμενη προδοσία καὶ πολλὴ γενναιότης, καὶ μὴ καταβολὴ τῶν τριάντα χιλιάδων καὶ πολλὴ τιμιότης, καὶ φόβος καὶ φαντασιοπληξία καὶ ἄσκημη ψυχολογικὴ κατάσταση, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ τοῦ καταμαρτυρεῖ παρὰ τὸ ὅτι εἶχε «προσωπικὴ πεῖρα»), καὶ ἀφοῦ ἀφήνει ἔκθετο τὸ συνταγματάρχη Πέτρο Γρηγοράκη, συνεχίζει:

> ...Στὴ Βέροια, σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ συγκέντρωσα, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ψαρρός Δημ., ἀφοῦ μίλησε μὲ τὸ Γιάννη Τσιγάντε, μὲ τὸν ὁποῖον ἦταν καὶ σύγγαμπροι, στὸ τηλέφωνο, καὶ ἔμαθε τὴν κατάληψη οὐ στόλου καὶ ὅτι μεῖς θ' ἀρχίζαμε τὴν ἐνέργεια στὴν Ἀθήνα, ὑποσχέθηκε πὼς θὰ κινηθῆ ἀμέσως. Βρῆκε τὸ συνταγματάρχη Καφάτο Σόλωνα, τοῦ ἀνεκοίνωσε τί ἔγινε στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ στόλο καὶ ζήτησε νὰ πάρουν τὸ σύνταγμα ποὺ διοικοῦσε ὁ Καφάτος καὶ νὰ κινηθοῦν.
>
> Κεῖνος ἔφερε ἀντίρρηση καὶ γιὰ νὰ δείξουν ἀδιαφορία καὶ ἄγνοια πῆραν τὶς γυναῖκες τους καὶ πῆγαν στὸν κινηματογράφο. Ὅταν γύρισαν ἀπὸ τὸ θέαμα ὁ Ψαρρὸς πῆρε στὸ τηλέφωνο τὸ σπίτι τοῦ Τσιγάντε. Φυσικὰ ἐκεῖνος εἶχε φύγει γιὰ τὴ σχολὴ καὶ μίλησε μὲ τὴ γυναῖκα του Χρυσάνθη καὶ τὴ ρώτησε ἂν ἔγινε τίποτα. Κείνη τοῦ ἀπάντησε ὅτι ὁ συνταγματάρχης Σαράφης δίνει μάχη στοῦ Μακρυγιάννη ὥρες τώρα κυκλωμένος ἀπὸ ὅλη τὴ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ἄνδρας της πῆγε στὴ σχολὴ καὶ δὲν ξέρει τί γίνεται. Τελειώνοντας τοῦπε πὼς ἀπορεῖ πῶς αὐτὸς κάθεται ἀκόμη καὶ ζητάει πληροφορίες ἀντὶ νὰ κινηθῆ ἀμέσως. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ξαναμίλησαν μὲ τὸν Καφάτο καὶ ἀποφάσισαν νὰ πᾶν νὰ κοιμηθοῦν μιὰ ποὺ δὲν κινήθηκε ἡ Θεσσαλονίκη, ἂν καὶ εἶχαν ἐντολὴ νὰ κινηθοῦν γιὰ νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπικράτηση στὴ φρουρὰ Θεσσαλονίκης. Τὰ ἴδια περίπου μοῦ εἶπε ἀργότερα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ψαρρὸς ὅταν βγήκαμε ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ ἤρθε στὸ σπίτι μου νὰ μὲ δῆ καὶ πρόσθεσε: «Τί μποροῦσα νὰ κάνω ἀφοῦ δὲν ἤθελε ὁ Καφάτος;». Ἀπάντησα: «Τὸν Καφάτο τὸν ἤξερα καὶ γι' αὐτὸ ὥρισα ἀντιπρόσωπο σένα ἂν καὶ ἤσουν κατώτερός του, γιατί σὲ θεωροῦσα τολμηρό, ἱκανώτερο καὶ τὸν πιὸ κατάλληλο γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ὅταν ὁ Καφάτος ἀρνήθηκε περίμενα νὰ τοῦ προτείνης τὸ πιστόλι σου καὶ νὰ τοῦ πῆς: «Ἢ τραβᾶς μπροστὰ ἢ σὲ σκοτώνω». Δὲν τόκανες. Τόσο ἀξίζεις καὶ ὄχι παραπάνω. Ἐγὼ ἔκανα λάθος στὴν ἐκτίμησή μου».

Οἱ Σέρρες δὲν κινήθηκαν μιὰ ποὺ δὲν κινήθηκε τὸ Δ΄ Σῶμα Στρατοῦ. Καὶ αὐτοὶ εἶχαν ἐντολὴ νὰ κινηθοῦν ἀμέσως πρὸς Θεσσαλονίκη ἀλλὰ ἔμειναν χωρὶς καμμιὰ ἐνέργεια. Μόνο στὶς 2—3 Μάρτη ὕστερα ἀπὸ πίεση τῶν μικρῶν ἀξιωματικῶν, ποὺ πῆραν τὴν πρωτοβουλία ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ λοχαγοῦ πυροβολικοῦ Μερκουρίου, ἀναγκάστηκαν νὰ ἐπαναστατήσουν ἀφοῦ στὸ μεταξὺ ἐπανεστάτησε καὶ τὸ Σῶμα στρατοῦ.

Ἡ Δράμα μόνη συμμορφώθηκε πρὸς τὶς ὁδηγίες. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης πυροβολικοῦ Τούντας Ἀθανάσιος ποὺταν ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας συγκέντρωσε τὴ Μεραρχία, ἑτοίμασε συρμοὺς καὶ ἑτοιμαζόταν νὰ ἐπιβιβασθῆ καὶ κινηθῆ πρὸς Θεσσαλονίκη, σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες.

Τὸ Σῶμα στρατοῦ ὅμως ἀπαγόρευσε τὴν κίνηση. Ὁ ταγματάρχης Μπουρδάρας Ἀλκιβιάδης πῆρε στὸ τηλέφωνο τὸν Τούντα καὶ τοῦ εἶπε κατ' ἐντολὴ τοῦ στρατηγοῦ νὰ μὴν κινηθῆ ἀλλὰ νὰ ἀναμένη τὶς διαταγὲς τοῦ Σώματος στρατοῦ. Ἔτσι δὲ κινήθηκε καὶ αὐτός...

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΝΕΚΡΩΝ

ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΑ περιφρονητικὴ διάθεση μιλάει ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ γιὰ τὸν διοικητὴ τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀντιστράτηγο Δημήτριο Καμμένο. Ἀφηγεῖται, καθὼς θὰ δοῦμε σὰν φτάσουμε στὸ τί γίνηκε στὴν Καβάλα, ὅπου ἦταν ἡ ἕδρα τοῦ Δ΄ Σώματος Στρατοῦ, καὶ μιὰ ὁλόκληρη ἱστορία, γιὰ τὴν ὁποία ρωτιέται κανεὶς ποιός, ἄραγε, νὰ στιγματίζεται τελικὰ ἀπὸ αὐτήν. Ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἀναφέρει ἢ ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἀναφέρεται...

Αὐτὸ ὅμως ποὺ γεννάει ἀκόμα περισσότερα ἐρωτήματα καὶ ἄλλα πολλὰ πράγματα, εἶναι ἡ γλῶσσα ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Στέφ. Σαράφης γιὰ τὸν συνταγματάρχη Δημήτριο Ψαρρό. Ὅπως, μιλώντας γιὰ τὸ νεκρὸ στρατηγὸ Μιλτιάδη Κοιμήση, ρίχνει ἐναντίον του δηλητηριασμένα βέλη καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἤθελε νὰ πάη μὲ τὸν Ναπολέοντα Ζέρβα καὶ τὸν Ἡλία Διάμεση, στὴ Μακεδονία «γιὰ ἀσφάλεια καὶ ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων τῆς Ἀθήνας», ἔτσι μιλώντας καὶ γιὰ τὸ νεκρὸ συνταγματάρχη Δημήτριο Ψαρρὸ λέει: «Τόσο ἀξίζεις καὶ ὄχι παραπάνω. Ἐγὼ ἔκανα λάθος στὴν ἐκτίμησή μου»!

Ὁ πρῶτος, ὁ στρατηγὸς Κοιμήσης, ἐκτελέστηκε ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τὴν ἀποτυχία τοῦ ὁποίου ἀποδίδουν οἱ ἐγκυρότεροι κριτὲς στὸν Στέφ. Σαράφη.

Ὁ δεύτερος, ὁ συνταγματάρχης Ψαρρός, ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Ἐλασίτες, ὅταν ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἦταν ὁ Στέφ. Σαράφης.

Καὶ γιὰ τῶν δυὸ τὸν θάνατο ἠθικὲς καὶ πραγματικὲς εὐθῦνες ἔχει ὁ Στέφ. Σαράφης. Καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν ἀνανδρη δολοφονία τοῦ δεύτερου: Τοῦ Δημητρίου Ψαρροῦ, ὁ ὁποῖος, στὸ διάστημα τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς συνεργάστηκε μὲ πολλὲς ὀργανώσεις τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως καὶ μὲ τὸ λοχαγὸ Γιάννη Τσιγάντε. (Ὁ Γιάννης Τσιγάντες στάλθηκε, τὸ 1942, ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, στὰς Ἀθήνας, μὲ εἰδικὲς ἀποστολές. Ὅταν δὲ πείστηκε ὅτι τὸ Ε.Α.Μ. καὶ ὁ Ε.Λ.Α.Σ. δὲν ἦταν ἀπελευθερωτικὲς ὀργανώσεις, ἀλλὰ ὑπηρετοῦσαν τοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος δολοφονήθηκε. Κάποιος ἢ κάποιοι ποὺ ἔμαθαν τὴν ὁριστικὴ ἀντικομμουνιστικὴ τοποθέτησή του, κατάδωσαν τὸ σπίτι, ὅπου ἔμενε, στὴν ὁδὸ Πατησίων, στοὺς Ἰταλούς. Ἐκεῖ πῆγε ἀμέσως, στὶς 14 Ἰανουαρίου 1943, ὁλόκληρη ἰταλικὴ στρατιωτικὴ δύναμη, καὶ ἀφοῦ μπῆκε στὴν πολυκατοικία καὶ ἔφτασε στὸ διαμέρισμά του, τοῦ ζήτησε —ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα— νὰ παραδοθῆ. Ὅταν ὁ Γιάννης Τσιγάντες κατάλαβε ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ διαφύγη, ἄρχισε νὰ καίη τὸ ἀρχεῖο του —ποὺ ἂν τὸ ἔπιαναν, πολλοὶ πατριῶτες θὰ πήγαιναν στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα— καὶ ταυτόχρονα νὰ «ρίχνη» κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σκότωσε δυὸ καὶ τραυμάτισε τρεῖς. Τέλος στὴν ἄνιση αὐτὴ καὶ ἡρωϊκὴ πάλη, καὶ ἀφοῦ ἡ συμπλοκὴ κράτησε ὥρα πολλή, ὁ Γιάννης Τσιγάντες, διάτρητος πιὰ ἀπὸ τὶς σφαῖρες, ἔπεσε νεκρός).

Ὕστερα, ἀπὸ τὴ συνεργασία του μὲ τὴν τὸν Γιάννη Τσιγάντε, ὁ συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρός, ἀφοῦ πῆρε τὴν ἔγκριση τοῦ τότε ἀντιστράτηγου (καὶ ἀρχιστράτηγου κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο) καὶ ὕστερα στρατάρχη Ἀλέξανδρου Παπάγου καὶ τὶς εὐλογίες τοῦ τότε (νόμιμου καὶ κανονικοῦ) ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου, τοῦ «ἀπὸ Τραπεζοῦντος», ξεκίνησε γιὰ νὰ ἡγηθῆ «στὸ βουνό», δικῆς του ἐθνικῆς ἀντιστρατικῆς ὁμάδας. Σχεδὸν ταυτόχρονα καὶ σὲ συνεργασία μὲ τὸ σημερινὸ πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ βουλευτὴ Κωνσταντῖνο Τσάτσο καὶ μὲ τὸν Γεώργιο Καρτάλη, ὁ Δημ. Ψαρρός, ἵδρυσε τὴν ὀργάνωση Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως Ε.Κ.Κ.Α. (στρατιωτικὴ ἔκφραση τῆς ὁποίας ἦταν ἡ ἀνταρτικὴ ὁμάδα του).

Ἐνῶ ὅμως ὁ Δημ. Ψαρρὸς μαχόταν στὴ Ρούμελη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδας, τὸ Ε.Α.Μ. καὶ ὁ Ε.Λ.Α.Σ. πρόβαλαν τὴν ἀξίωση νὰ συγχωνευθῆ μὲ τὴν στρατιωτικὴ ἔκφραση τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Καὶ ὅταν αὐτὸς ἀρνήθηκε νὰ ὑποκύψη στὶς κομμουνιστικὲς ἀξιώσεις, ὁ ΕΛΑΣ, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ Στέφ. Σαράφης, τοῦ ἐπετέθη δολοφονικὰ καὶ τὸν ἔσφαξε —μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιῶτες τοῦ 5)42 Συντάγματος Εὐζώνων— στὸ χωριὸ Κλήμα τῆς Δωρίδας, στὶς 17 Ἀπριλίου 1944.

Γιὰ τὸν συνταγματάρχη, λοιπόν, Δημ. Ψαρρό, καὶ ὅταν πιὰ αὐτὸς ἦταν νεκρὸς καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἀπαντήση, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ἱστόρησε, «ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς», ὅτι τοῦ εἶπε: «Τόσο ἀξίζεις καὶ ὄχι παραπάνω». Ἴσως αὐτὸ νὰ σκεφτόταν καὶ ὅταν οἱ Ἐλασίτες του ἔσφαζαν τὸν παλιό του συναγωνιστὴ στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. («Ἅγιος πόλεμος κατὰ νεκρῶν).

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΙΛΚΙΣ

ΕΠΕΙΔΗ ὅμως σχεδὸν ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα γίνηκε πολὺς λόγος καὶ γιὰ τὴν συμμετοχὴ σέ αὐτὸ καὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ Κιλκὶς —στὴν ὁποία ἰδιαίτερα ὑπολόγιζαν οἱ συνωμότες— ὁ τότε διοικητὴς τοῦ XI Συνοριακοῦ Τομέα, συνταγματάρχης Κωνσταντῖνος Μακρῆς, σὲ μιὰ ἐπιστολή του, ἔγραψε, τότε, καὶ τοῦτα:

> ...Κατ' ἐξαίρεσιν γίνεται λόγος μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τῆς Φρουρᾶς Κιλκίς ὡς μεμυημένης καὶ ὡς μὴ κινηθείσης κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς, 1ης Μαρτίου, ἐνῶ ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ γειτονικαὶ Φρουραὶ (Θεσσαλονίκη — Σέρραι — Βέροια) ἐγνώριζε καὶ τὴν ἐπικειμένην ἔκρηξιν τοῦ κινήματος κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ἔκρηξ ν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ Ναυστάθμω ἀπὸ τῆς 19.30΄ ὥρας.
>
> Ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶμαι ὁ ἀξιωματικός, πρὸς ὃν εὐλόγως, τολμῶ δὲ νὰ πιστεύω καὶ δικαίως, ὤφειλον νὰ ἔχουν καὶ εἶχον ἐμπιστοσύνην τὸ σύνολον σχεδὸν — πλὴν ὀλιγαρίθμων ἐκ τῶν ὀργανωτῶν κινουμένων ἐκ προσωπικῆς ἰδιοτελείας καὶ ὧν τὰ σχέδια, σκέψεις καὶ ὀπισθοβουλίας ἀντιπαρέρχομαι — τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματι ὧν καὶ εὑρισκόμην κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς διοικητὴς Μονάδος εἰς Κιλκίς, σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐρωτήσητε τὸν στρατηγόν κ. Χ. ὅστις φαίνεται καλῶς πληροφορημένος νὰ σᾶς γνωρίση:
>
> 1ον) Τίς, πότε καὶ διὰ τίνος μὲ ἐμύησεν εἰς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου.
>
> 2ον) Τίς, ἀνέλαβε νὰ εἰδοποιήση τὴν Φρουρὰν Κιλκίς καὶ τίνα εἰδοποίησεν ὅτι τὸ κίνημα ἐπρόκειτο νὰ ἐκραγῆ τὴν 1ην Μαρτίου.
>
> 3ον) Τίς εἰδοποίησε καὶ τίνα εἰδοποίησε τὴν 19.30΄ ὥραν τῆς 1ης Μαρτίου ὅτι ἐξερράγη τὸ κίνημα εἰς Ναύσταθμον καὶ Ἀθήνας.
>
> Εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ στοιχειωδῶς τίμιον νὰ τύχω σαφῶν ἀπαντήσεων εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα, διότι ἡ οἱ ἀναλαβόντες νὰ μεταβιβάσουν τὰς ἀνωτέρω ἐντολὰς δὲν τὰς μετεβίβασαν, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς οὕς τὰς μετεβίβασαν, τὰς ἀπέκρυψαν.
>
> Ὅ,τι καὶ ἂν ἐκ τῶν δύο συμβαίνη, χαρακτηρίζει ἐπαρκῶς τήν τε εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐντιμότητα τῶν τε ἐντολέων καὶ ἐντολοδόχων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐγὼ τοῦ μὲν κινήματος ἐπληροφορήθην μόνον τὴν καταστολὴν περὶ ὥραν 2 μ. μεσονύκτιον τῆς Παρασκευῆς, ἐνῶ ἐκοιμώμην ἀμέριμνος εἰς τὴν οἰκίαν μου, εἰς τὴν φυλακὴν δ' ἤχθην μόνος ἐγὼ ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Φρουρᾶς Κιλκίς, διότι κινούμενος ἀπὸ ἀγνὴν καὶ ἀνυστερόβουλον δημοκρατικὴν ἰδεολογίαν ἐτάχθην ἀμέσως καὶ προθύμως ἀλληλέγγυος πρὸς τὴν ἐπανάστασιν τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς, ὅτε τὸ πρῶτον μὲ ἐκάλεσεν ἐκ Σερρῶν εἰς τὸ τηλέφωνον ὁ στρατηγὸς Ἀναγνωστόπουλος, ἐνῶ ἐγνώριζον ὅτι αὐτη, ὡς ἐξειλίσσετο, δὲν εἶχεν ἢ ἀμυδρὰς μόνον ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ἂς δὲν ἤθελον νὰ μειώσω διά τῆς ἀρνήσεως ὅπως ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν πρόσκλησιν γενομένην μοι ἔστω καὶ τὴν 12ην ὥραν..

Μὰ ὁ Στέφ. Σαράφης ἔχει κάνει καὶ μιὰ ἄλλη συνοπτικὴ καὶ πολὺ χαρακτηριστικὴ ἱστόρηση γιὰ τὸ μαρτιάτικο κίνημα. Καὶ αὐτή, μαζὶ μὲ τὸ τί ἔγινε στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, θὰ τὴ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ 1935 ὁ Στέφ. Σαράφης ἔλεγε πὼς δὲν ὑπῆρξε ἔλλειψη θάρρους ἢ συνεπείας. — Οἱ ἀρχὲς τοῦ «λενινικοῦ καουτσοὺκ» καὶ ἡ «πρώτη ἀκτίνα» τῶν φυλακῶν τῆς Αἴγινας. — Μετὰ τὶς διαμαρτυρίες τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρ. Κολιαλέξη. — Οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες καὶ τὰ ὑποζύγια τῶν συνωμοτῶν. — Τὰ κρυφοκουβεντιάσματα τῶν Εὐελπίδων. — Τὸ γράμμα τοῦ Γιώργη Μπουρδάρα στὸν ἀδελφό του Ἀλκιβιάδη. — Ἡ τακτικὴ τῆς «πισινῆς» καὶ οἱ συνωμοτικὲς ἐπιπολαιότητες.

Με άπόρρητα κείμενα
και ύπευθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935.

ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ "ΛΕΝΙΝΙΚΟΥ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ,,

Τό «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων

ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗ ΚΑΙ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

27ον

ΝΑ, ΛΟΙΠΟΝ, ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἴδαμε ὡς τώρα, καὶ ὁ συνταγματάρχης Κωνσταντῖνος Μακρῆς, κατάγγειλε καθαρὰ καὶ ξάστερα —καί, μάλιστα, εὐθὺς μετὰ τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα»— τὴν ὕπαρξη «ὀργανωτῶν κινουμένων ἐκ προσωπικῆς ἰδιοτελείας»! Μόνο ποὺ ὁ διοικητὴς τοῦ XI συνοριακοῦ τομέα θέλησε νὰ ἀντιπαρέλθη «τὰ σχέδια, τὰς σκέψεις καὶ τὰς ὀπισθοβουλίας», καὶ «τῶν (κακῶν) ἐντολέων καὶ τῶν (κακῶν) ἐντολοδόχων». Καὶ ἀμφισβήτησε, τότε, τὴν εὐφυΐα τους —ἐνῶ, χρόνια ἀργότερα, θὰ ἀμφισβητοῦσε, ἀσφαλῶς, καὶ τὴ μνήμη τους. Γιατὶ ἂν ὁ Στέφ. Σαράφης θυμόταν τὶ ἀκριβῶς εἶχε πῆ καὶ τὶ κατηγορηματικώτατα εἶχε δηλώσει λίγο μετὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935— ὅταν, καταδικασμένος σὲ ἰσόβια δεσμά, βρισκόταν στὶς φυλακὲς τῆς Αἴγινας —τότε δὲν θὰ ἔρριχνε μὲ τόση εὐκολία, τόση λάσπη, στὸ πρόσωπο τόσων παλαιῶν συναγωνιστῶν του. Οὔτε θὰ ξεκίναγε τὸν ἀγριώτατο (ἐνδοεμφύλιο στὴν περίπτωση αὐτὴ) πόλεμο καὶ κατὰ τῶν νεκρῶν καὶ κατὰ τῶν ζωντανῶν ὁμοϊδεατῶν του. Τὸν πόλεμο ποὺ ἔκανε τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν ἤθελε νὰ δῆ στὰ μάτια του, καὶ γιὰ τὴν ὁποία «ἀναμονὴ» θὰ ἀκούσουμε, σᾶν ἔρθη ἡ ὥρα, τὸν ἴδιο τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» νὰ μιλάη καὶ πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα νὰ ξεσκεπάζη).

Εἰδικώτερα γιὰ τὸ τὶ γίνηκε στὴν πρωτεύουσα, ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστόρησε (τὸ 1935) αὐτά:

> ... Διὰ τὰς Ἀθήνας δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἀπεβλέπαμεν εἰς κατάληψιν τῆς πόλεως, μολονότι, ἂν συνέτρεχον ὡρισμέναι προϋποθέσεις, ἀπεδείχθη ὅτι καὶ τοῦτο δὲν θὰ ἦτο δύσκολον. Ἀπεβλέπομεν περισσότερον εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἀντιπερισπασμοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ διευκολύνη τοὺς ναυτικοὺς καὶ τοὺς δώση καιρὸν διὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ στόλου. Τὸν ἀντιπερισπασμὸν αὐτὸν νομίζω ὅτι τὸν ἐπετύχομεν.
>
> Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἐξέγερσις θὰ ἠδύνατο νὰ καταληξη εἰς ὁριστικὴν μας ἐπικράτησιν, ἐὰν ἐπραγματοποιοῦντο αἱ προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας ἐτάξαμεν. Καὶ πρῶτον ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς περὶ καταλήψεως τοῦ κεντρικοῦ ἐργοστασίου τῆς Πάουερ σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς δράσεώς μας ἐν Ἀθήναις. Ἐὰν ἡ πόλις ἐβυθίζετο εἰς τὸ σκότος τὴν 8ην νυκτερινὴν ὥραν, ὅπως συνεφωνήθη καὶ ἔπρεπε νὰ γίνη, ἀλλοία θὰ ἦτο ἡ ἐξέλιξις. Ἔπειτα ἡ ἐγκαιρος εἰδοποίησις τῆς κυβερνήσεως περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου, ἐκ τῆς γνωστῆς συμπλοκῆς τοῦ Περάματος, μᾶς ἔθεσεν εἰς θέσιν ἀναμφισβητήτως μειονεκτικήν. Διότι ἄλλως θὰ καθίστατο πολὺ εὐκολώτερον νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ σημεῖα, δι' ἃ προωρίζοντο οἱ μεμυημένοι ἀξιωματικοί, πρὸ παντὸς δὲ νὰ ἔλθουν εἰς τὸ πρότυπον τάγμα εὐζώνων οἱ ἐντεταλμένοι ἀξιωματικοί, ὁπότε δὲν θὰ κατελήγαμεν εἰς τὰς φυλακάς.
>
> Ἐὰν εἴχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας τὸν στοιχειωδῶς ἀπαραίτητον ἀριθμὸν ἀξιωματικῶν διὰ νὰ κινήσωμεν τοὺς λόχους, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ἡ δύναμις αὕτη, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν φαίνεται εἰς ἀριθμόν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς πνοῆς ἑνὸς Τσιγάντε καὶ ἑνὸς Στεφανάκου, ἐξερχομένη εἰς τὴν πόλιν θὰ ἦτο ὑπεραρκετὴ νὰ γίνη κυρία τῆς καταστάσεως καὶ νὰ ἐπιβληθῆ ὡς ἐπανάστασις...

ΟΤΑΝ Ο ΑΝ. ΚΟΛΙΑΛΕΞΗΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΗΚΕ

ΤΟ 1935, ὁ Στέφ. Σαράφης, ἀπόδωσε τὴ μὴ μετάβασή του στὴ Θεσσαλονίκη στὴν προσωπικὴ παρέμβαση τοῦ πλοίαρχου Ἀνδρέα Κολιαλέξη. Καί, μάλιστα, μίλησε γιὰ «ἐπίμονη ἀξίωσή» του, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἀνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψη τὸ ἀρχικὸ σχέδιό του. Ὅταν ὅμως, σὲ λίγο, ὁ Ἀνδρ. Κολιαλέξης πληροφορήθηκε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ διαμαρτυρήθηκε ἔντονα, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. «ἀνέκρουσε πρύμνα», καὶ τέλος ἱστόρησε ὅτι θέλησε νὰ φύγη γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ «στὸ σταθμὸ ὑπῆρχαν ἀξιωματικοὶ βασιλόφρονες ποὺ μὲ εἶδαν καὶ ἔτσι δὲν ἐπιχείρησα τὴν ἀναχώρηση»! Ἄλλο τώρα ἂν ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Σφέτσος ἀποκαθιστώντας τὴν ἀλήθεια ἀποκάλυψε πὼς μέσα σὲ ἕνα ἀπόγευμα (τῆς 28ης τοῦ Φλεβάρη 1935) ὁ Στέφ. Σαράφης τρεῖς φορὲς «εἶπε» καὶ τρεῖς φορὲς «ξεῖπε», ὡς που, στὸ τέλος, δὲν ἔφυγε μαζὶ του γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. (Καὶ ἄλλο τὸ ἰησουϊτικώτατο ἐκεῖνο γιὰ τὴν δῆθεν ἀναμονὴ τοῦ Ν. Πλαστήρα, ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν ἤθελε νὰ δῆ στὰ μάτια του, καὶ γιὰ τὴν ὁποία «ἀναμονὴ» θὰ ἀκούσουμε, σᾶν ἔρθη ἡ ὥρα, τὸν ἴδιο τὸν «μαῦρο καβαλλάρη» νὰ μιλάη καὶ πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα νὰ ξεσκεπάζη).

Εἰδικώτερα γιὰ τὸ τὶ γίνηκε στὴν πρωτεύουσα, ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστόρησε (τὸ 1935) αὐτά:

> ... Διὰ τὰς Ἀθήνας δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἀπεβλέπαμεν εἰς κατάληψιν τῆς πόλεως, μολονότι, ἂν συνέτρεχον ὡρισμέναι προϋποθέσεις, ἀπεδείχθη ὅτι καὶ τοῦτο δὲν θὰ ἦτο δύσκολον. Ἀπεβλέπομεν περισσότερον εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἀντιπερισπασμοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ διευκολύνη τοὺς ναυτικοὺς καὶ τοὺς δώση καιρὸν διὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ στόλου. Τὸν ἀντιπερισπασμὸν αὐτὸν νομίζω ὅτι τὸν ἐπετύχομεν.
>
> Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἐξέγερσις θὰ ἠδύνατο νὰ καταληξη εἰς ὁριστικὴν μας ἐπικράτησιν, ἐὰν ἐπραγματοποιοῦντο αἱ προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας ἐτάξαμεν. Καὶ πρῶτον ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς περὶ καταλήψεως τοῦ κεντρικοῦ ἐργοστασίου τῆς Πάουερ σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς δράσεώς μας ἐν Ἀθήναις. Ἐὰν ἡ πόλις ἐβυθίζετο εἰς τὸ σκότος τὴν 8ην νυκτερινὴν ὥραν, ὅπως συνεφωνήθη καὶ ἔπρεπε νὰ γίνη, ἀλλοία θὰ ἦτο ἡ ἐξέλιξις. Ἔπειτα ἡ ἐγκαιρος εἰδοποίησις τῆς κυβερνήσεως περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου, ἐκ τῆς γνωστῆς συμπλοκῆς τοῦ Περάματος, μᾶς ἔθεσεν εἰς θέσιν ἀναμφισβητήτως μειονεκτικήν. Διότι ἄλλως θὰ καθίστατο πολὺ εὐκολώτερον νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ σημεῖα, δι' ἃ προωρίζοντο οἱ μεμυημένοι ἀξιωματικοί, πρὸ παντὸς δὲ νὰ ἔλθουν εἰς τὸ πρότυπον τάγμα εὐζώνων οἱ ἐντεταλμένοι ἀξιωματικοί, ὁπότε δὲν θὰ κατελήγαμεν εἰς τὰς φυλακάς.
>
> Ἐὰν εἴχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας τὸν στοιχειωδῶς ἀπαραίτητον ἀριθμὸν ἀξιωματικῶν διὰ νὰ κινήσωμεν τοὺς λόχους, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ἡ δύναμις αὕτη, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν φαίνεται εἰς ἀριθμόν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς πνοῆς ἑνὸς Τσιγάντε καὶ ἑνὸς Στεφανάκου, ἐξερχομένη εἰς τὴν πόλιν θὰ ἦτο ὑπεραρκετὴ νὰ γίνη κυρία τῆς καταστάσεως καὶ νὰ ἐπιβληθῆ ὡς ἐπανάστασις...

ΤΟ "ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ,, ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ

ΓΙΑ αἰῶνια δόξα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, φαίνεται ὅτι, κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν συνωμοτῶν ποὺ ἐμπνέονταν ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ ἀπὸ τὸν Ν. Πλαστήρα —καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τὶ σκέπτονταν οἱ ὀπαδοὶ γιὰ τοὺς ἀρχηγούς καὶ τοὺς ὑπαρχηγούς τους— οἱ λόχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἀπαρτίζονταν ἀπὸ Ἑλληνόπουλα πιστὰ στὸν ὅρκο τους, ἀλλὰ ἀπὸ ὑποζύγια ἢ ἀπὸ «ρομπότ». Ἀλλιώτικα δὲν θὰ ἔλεγε ὁ Στέφ. Σαράφης πὼς ἂν ὑπῆρχαν οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ χρειάζονταν γιὰ νὰ «κινήσουν» τοὺς λόχους, ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων θὰ ἀπόβαινε ὑπὲρ τῶν στασιαστῶν. ("Ὡς που στὴ δεύτερη φάση οἱ «νικητὲς» θὰ στρέφονταν κατὰ τῶν Ἐλ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πλαστήρα, γιὰ νὰ τοὺς βγάλουν καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τὴ μέση).

"Αν γιὰ τὴ δόξα τῆς δημοκρατίας οἱ συνωμότες σκέπτονταν ἔτσι ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ Στέφ. Σαράφης, γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ τόπου, ἀπότυχαν τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅλα τὰ «ἐγχειρήματα», ποὺ εἶχαν προγραμματισθῆ γιὰ τὰς Ἀθήνας. Ἡ τύχη ποὺ ὅπως εἴδαμε ἐπιφυλάχθηκε στοῦ Μακρυγιάννη καὶ στὸ Λυκαβηττό, ἡ ἴδια τύχη παρακολούθησε καὶ τὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων.

Γιὰ τὸ ἐγχείρημα τοῦτο ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορεῖ:

> ... Στὴ σχολὴ Εὐελπίδων ὁ στρατηγὸς Βλάχος Κ. δὲν πῆγε γιατὶ τοῦ παρουσιάστηκαν ἐμπόδια. Δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω πῶς ἔγινε τὸ ποᾶγμα αὐτὸ γιατὶ ἦταν πάντα γενναῖος καὶ τίμιος ἀξιωματικός. Οὔτε στάλθηκαν οἱ ἄνδρες τῆς Δημοκρατικῆς "Αμυνας ποὺ εἶχαν ὑποσχεθῆ. Ἐπάνω ἀπ' αὐτά, ὅσο πέρναγε ἡ ὥρα, ἄκουσαν τὶς κανονιὲς στοῦ Μακρυγιάννη καὶ τμήματα ἀπὸ τὴν ἱππευτικὴ σχολὴ κινήθηκαν ἐναντίον τους. Οἱ μαθητὲς ποὺ στὴν ἀρχὴ εἶχαν προσχωρήσει στὴν ἐπανάσταση, ἄρχισαν νὰ διστάζουν, νὰ κρυφοκουβεντιάζουν καὶ νὰ δείχνουν τάσεις ἀντίδρασης. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ οἱ ἀξιωματικοὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρηση καὶ νὰ φύγουν...

Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ Χ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΩΤΕΡΟΣ ὅμως εἶναι στὴν ἱστόρησή του, γιὰ τὸ τὶ γίνηκε στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες.

Καὶ μπαίνοντας στὸ θέμα λέει:

> ... Καμμία φορὰ κάθομαι καὶ συλλογίζομαι ποία ἄρα γε νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Τὴν γνώμην μου τὴν ἔχω πῆ καθαρά. Τὴν ὅλη ὑπόθεσι τὴν ἐστράβωσε ἡ θεωρία, ὅτι ἀρκοῦν ὁ στόλος καὶ ἡ Κρήτη, γιὰ νὰ πέση ἡ Κυβέρνησις. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, οἱ ἄνθρωποι σκεφθήκανε: «Γιατί νὰ διακινδυνεύσουνε τὴν ζωή τους γιὰ μιὰ ἐπιχείρησι ἀντιπερισπασμοῦ»; "Οσο γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους καὶ τὸν Σαράφη, δὲν φανταστήκανε, ὅτι ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη θὰ παρεβίαζε τὸ Σύνταγμα, καὶ οὔτε ὅτι θὰ προέβαινε σὲ ἀντίποινα. Συνεπῶς, δὲν σκεφθήκανε, ὅτι κινδυνεύανε τὰ κεφάλια μας, οὔτε ὅτι θὰ καθόμαστε πολὺν καιρὸ στὴν φυλακή. Ἐὰν μὲν ἐπικρατοῦσε τὸ Κίνημα τοῦ στόλου, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Μακεδονίας, θὰ μέναμε στὴν φυλακὴ τὸ πολὺ λίγες μέρες. Ἐάν, πάλι, ἀποτύγχανε, τότε «γαῖα πυρὶ μιγήτω» καὶ οὔτε κἂν θὰ γινότανε τακτικὴ ἀνάκρισις· θὰ μᾶς δικάζανε τὰ κακουργιοδικεῖα, ἀφοῦ ἦσαν ἀναμεμιγμένοι καὶ πολῖτες καί, ὅσο νὰ τελειώση ἡ δίκη, θὰ ἐρχότανε καὶ ἡ ἀμνηστία.
>
> «"Ωστε», θὰ μὲ ρωτήσετε, «ἀποκλείετε τὴν ἄλλη ἔκδοσι:». Δὲν τὴν ἀποκλείω βέβαια — ποτὲ δὲν μπορεῖς νὰ ἀποκλείσης τὴν κακοήθεια — ἀλλὰ δὲν θέλω καθόλου νὰ τὴν γενικεύσω.
>
> Στὴν φυλακὴ ἀπειλοῦσα, ὅτι θὰ γράψω τὸ «Βιβλίο τῆς Πισινῆς». Εἶναι πάρα πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ τοὺς ἀρέσει νὰ κρατᾶνε «πισινή». Διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον «πισινὴ» κρατήσανε πολλοὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πολλοὶ προσχωρήσαντες στὴν Ὀργάνωσι, μὴ τύχη καὶ ἐπιτύχη τὸ Κίνημα καὶ δὲν ἀπολαύσουν τῶν ἀγαθῶν τῆς νίκης. Ἄλλοι δὲν ἐκδηλωθήκανε, γιὰ νὰ ἔχουν «πισινὴ» σὲ περίπτωσι ἀποτυχίας. Τώρα, βέβαια, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γιώργη Μπουρδάρα πρὸς τὸν ἀδελφό του Ἀλκιβιάδη, ποὺ συνεβούλευε νὰ μὴ κινηθοῦν στὴν Μακεδονία, ὅσο νὰ κατασταλῆ τὸ κίνημα στὴν Ἀθήνα. Αὐτά, ὅμως, ἦσαν σκέψεις ἑνὸς ἀνθρώπου, μπορεῖ, ἴσως καὶ μερικῶν ἄλλων. Ἀλλὰ νὰ ἔγινε γενικευμένα δὲν τὸ νομίζω λογικὸ καὶ ὅσο νὰ ἦσαν ἐπιπόλαιοι μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ πρωτοστατούσανε στὴν διασύνη γιὰ τὸ Κίνημα, δὲν θὰ φθάνανε σὲ τέτοια κακοήθεια.
>
> Μένουνε ἀκόμη δύο ἐνέργειες στὴν Ἀθήνα, ἢ μᾶλλον δύο ἐνέργειες ἐκεῖνο τὸ βράδυ, τρεῖς, γιὰ νὰ εἶμαι ἀκριβής: Ἡ ἐνέργεια στὴν Σνολὴ Εὐελπίδων, ἡ ἐνέργεια στὸ Πέραμα, γιὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἐπιβίβασις τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ἡ λαμπρὴ ἐνέργεια στὸν στόλο.

"Οπως ὅμως εἴπαμε, ἡ ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε, ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Πῶς οἱ συνωμότες μπῆκαν στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. — Ἐξευτελισμὸς τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς καὶ τοῦ κράτους. — Ἡ ψυχολογία τῶν βίαιων πράξεων. — Ἡ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς σχολῆς.— «Περιορισμὸς» τοῦ διοικητοῦ καὶ συμμετοχὴ τοῦ ὑποδιοικητοῦ. — «Δὲν ξέρω ἂν κινδυνεύη ἡ δημοκρατία. Ἐγὼ τώρα βλέπω πὼς κινδυνεύει ἡ σχολή μας».— Δέκα «δημοκρατικοὶ πολῖτες» χτυποῦν ἕνα πιστὸ στὸν ὅρκο του εὐελπι. — «Ἐπανάσταση ἤρθαμε νὰ κάνουμε;». — Τὸ γεμᾶτο πιστόλι καὶ τὰ ἄφωγα γάντια!

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΟΙ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ» ΚΤΥΠΟΥΝ ΕΝΑΝ ΕΥΕΛΠΙ

"ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΑΝ ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,,

28ον

ΜΑΖΙ μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του γιὰ τὸ τί γίνηκε στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ πῆ ἐκεῖνο, ποὺ, ἐπὶ χρόνια μακρά, πολὺ βασάνισε τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν ὑπέρμαχων τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας (μετὰ τῶν παρακολουθημάτων της). Νὰ πῆ γιὰ τὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ βουλευτὴς καὶ πολλὲς φορὲς ὑπουργὸς σὲ διάφορες δενιζελοπλαστηρικὲς κυβερνήσεις Γεώργιος Μπουρδάρας (ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα «παιδιὰ» τοῦ Γ. Καφαντάρη), στὸν τότε ταγματάρχη ἀδελφό του 'Αλκιβιάδη— πολλὲς ἐπιστολὲς τοῦ ὁποίου εἴδαμε στὴν «Πορεία πρὸς τὸ κίνημα τοῦ '35». Τὸ καυτερὸ γράμμα στὸ ὁποῖο ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς (Γιώργης), συμβούλευε τὸ νεώτερο ἀδελφό ('Αλκιβιάδη) νὰ μὴ «κινηθοῦν» στὴ Μακεδονία, ὅσο νὰ κατασταλῆ ἡ ἐπανάσταση στὰς 'Αθήνας. Καὶ μόλις τὸ κίνημα ἀποτύχη στὴν καθαρόαιμη δενιζελικὴ του ἔκφραση, ὅπως τότε πιστευόταν ὅτι ἦταν ἡ ὁμάδα τῶν «ἐν ἐνεργείᾳ» ἀξιωματικῶν, (μὲ ὅλες, φυσικά, τὶς σχετικὲς συνέπειες τῆς ἀδοξης καταστολῆς), ἀμέσως νὰ ξεσηκωθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἐνσάρκωναν στὴ Μακεδονία τὴν καθαρόαιμη πλαστηρικὴ ἄποψη, καὶ —χωρὶς πιὰ ἐσωτερικοὺς ἀντίπαλους— νὰ κυριαρχήσουν καὶ ἐκεῖ καί, σιγὰ - σιγά, σὲ ὅλη τὴν 'Ελλάδα. Ἔτσι ἡ αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη δόξα τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας θὰ γινόταν ἀκόμα πιὸ πανίσχυρη!

Βέβαια ὁ Χρ. Τσιγάντες λέει πὼς ὅλα αὐτὰ μπορεῖ νὰ ἦταν σκέψεις ἑνὸς ἀνθρώπου —πάντως ὄχι ἑνὸς ὁποιουδήποτε κοινοῦ ἢ ἀσήμαντου ἀνθρώπου— ἢ καὶ μερικῶν ἄλλων. Γιατὶ δὲν θέλει νὰ πιστέψη ὅτι μέσα στὸ «δημοκρατικὸ» στρατόπεδο θὰ βρίσκονταν πολλοὶ ἐπιπόλαιοι ποὺ θὰ ἔφταναν σὲ τέτοια καὶ τόση μεγάλη κακοήθεια. ("Αγνωστες οἱ βουλὲς καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῶν λίγων, ἢ πολλῶν, ἢ περισσοτέρων ὑπέρμαχων τοῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924' καὶ ἄντε νὰ βρῆς καὶ νὰ βγάλης ἄκρη). Μάταια δὲ θὰ κόπιαζε ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου ἂν πραγματοποιοῦσε τὴν ἀπειλὴ ποὺ διατύπωσε στὶς φυλακὲς τῆς Αἴγινας καὶ ἔγραφε τὸ «Βιβλίο τῆς Γισινῆς». Σὲ τίποτα δὲν θὰ ὠφελοῦσε. Καί, ἂν Ισχύη ὁ κανόνας, ὅτι τὰ βιβλία βγαίνουν γιὰ νὰ διδάξουν κάποια ἠθικὴ στοὺς σύγχρονους καὶ στοὺς μεταγενέστερους, οὔτε τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ Χρ. Τσιγάντε, θὰ ἐμπόδιζε τὴ σύσταση τοῦ σημερινοῦ Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α., οὔτε θὰ βελτίωνε τὸ χαρακτῆρα καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἀξιοθαύμαστων καὶ θορυβωδέστατων μελῶν του, καὶ τῶν ἀκόμα θαυμασιώτερων ποικιλόμορφων καὶ ποικιλώνυμων προστατῶν τους. (Φαίνεται, πὼς μὲ τὴ λήξη τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, λήγει καὶ γιὰ τοὺς διάφορους συνωμότες κάθε αἴσθημα ἐντροπῆς καὶ ἀνδρισμοῦ).

ΠΩΣ ΜΠΗΚΑΝ ΣΤΗ ΣΧΟΛΗ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ

ΑΣ γυρίσουμε ὅμως στὴν ἱστόρηση τοῦ Χρ. Τσιγάντε καὶ ἂς τὸν ἀκούσουμε νὰ μᾶς λέη τί γίνηκε στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, τὸ παγωμένο ἐκεῖνο δειλινὸ τῆς μοιραίας 1ης Μαρτίου 1935:

> ... Στὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων ἀρχηγὸς ἦταν ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης. Δηλαδή, γιὰ νὰ εἶμαι ἐξηγημένος, ὁ Γιάννης εἶχε ἀναλάβει τὴν 'Οργάνωσι, γιατὶ ἀρχηγὸς στὴν Σχολὴ εἶχεν ὁρισθῆ ὁ στρατηγὸς Κ. Πράσος—Βλάχος.
>
> 'Ο Γιάννης ἦταν μαθητὴς τῆς Σχολῆς Πολέμου. "Εξη μήνες πρὶν ὑπηρετοῦσε στὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων διοικητὴς λόχου. Εἶχε μεγάλη λάμψι στὴν διοίκησί του ὁ Γιάννης καὶ πολὺ κῦρος. Καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ὑπηρετούσανε στὴν Σχολή, τοὺς εἶχε μυήσει καὶ ἔφερε μαζί του καὶ κάτι, ἄλλους, νέα καὶ καλὰ παιδιά. Μέσα στὴν Σχολή, πρὶν πάη ὁ Γιάννης, ἦταν ὁ Τάσος Τσούμας, ἕνας ὡραῖος παίδαρος τότε —ἀκόμη παίδαρος ἔμεινε— ἀθλητικὸς καὶ γελαστός. "Ηταν καὶ ὁ Βασαρδάνης, ὁ Κούρτελης καὶ ὁ Κομήτης ὑπολοχαγοί. 'Ο Γιάννης πῆγε μαζὶ μὲ τὸν λοχαγὸ Σπῦρο Βλάχο καὶ τὸν λοχαγὸ Γιώργη Κωστόπουλο, τὸν χειροδύναμο. Μαζί τους πῆγε καὶ ὁ ἐπίλαρχος Βάος, ποὺ ἦταν σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα. 'Ο Γιάννης Γιαννόπουλος, ποὺ ἦταν καθηγητὴς τῶν Διαβιδάσεων, εἶχε τὸ τηλεφωνεῖο καὶ ἐπεκοινώνησα μαζί του. Στὴν Σχολὴ ἐπρόκειτο νὰ πᾶνε καὶ 300 πολῖται τῆς Δημοκρατικῆς 'Αμύνης μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Λελὲ Μακκά, δὲν μπῆκανε, ὅμως, παρὰ μόνο καμμιὰ ὀγδονταριά, χωρὶς τὸν Μακκά. Στὶς ἐκλογὲς τοῦ 1961, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἤρθανε στοῦ μακαρίτη τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου τὸ γραφεῖο ὁ Νικόλαος Στραβάρίδης, ὁ μακαρίτης, καὶ ὁ Νίκος Τρυπιᾶς, ὁ δήμαρχος τῆς Νέας Φιλαδελφείας. 'Επιμέναμε, ὅτι ἔπρεπε νὰ μπῆ στὸν συνδυασμὸ καὶ ἕνας Βουρλιώτης ὁπωσδήποτε. 'Ο Νίκος Στραβάρίδης τὰ εἶχε μὲ τὸν Μακκά, ποὺ ἦταν «Ντονμές» (δηλαδὴ εἶχε ἀλλαξοπιστήσει) ἐπειδὴ εἶχε πάει μὲ τὸν Παπάγο.
>
> 'Ο Βενιζέλος τὸν παρετήρησε: ὅτι ὁ Μακκᾶς εἶναι παρὰ πολὺ μορφωμένος καὶ ὅτι δὲν τὸν βγάζει ἀπὸ τὸν συνδυασμό. Πετιέται ὁ Τρυπιᾶς: «Τί μορφωμένος προεδράρα μου, ποὺ ξέρει λιγώτερα γράμματα ἀπὸ μένανε». Κι' ἐπειδὴ πῆγε νὰ τὸν ἀποπάρη ὁ Βενιζέλος, πὼς δὲν ἦταν ὥρα γιὰ ἀστεῖα, ἐπιλέγει ὁ Τρυπιᾶς: «'Εγὼ ξέρω, τουλάχιστον, καὶ τὰ 24 γράμματα — αὐτὸς ξέρει μόνο 23. Τὸ «ρ» τὸ λέει;»...

ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΤΙΜΗΣ

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει:

> ...Οἱ Εὐέλπιδες, στὴν ἀρχὴ ὑπακούσανε στοὺς ἀξιωματικούς τους χωρὶς ἀντιρρήσεις. "Οταν ὅμως μπήκανε οἱ πολῖται καὶ τοὺς μοιράσανε ὅπλα, ἕνας ἀπὸ αὐτούς, βαθμοφόρος μάλιστα, διέκοψε τὸν Γιάννη, ποὺ τοὺς ἔλεγε ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία, καὶ τοῦ εἶπε : «Δὲν ξέρω, ἂν κινδυνεύη ἡ Δημοκρατία. 'Εγὼ τώρα βλέπω πὼς κινδυνεύει ἡ Σχολή μας». Τοῦ ἀγρίεψε ὁ Κλαδάκης, τοῦ ἔβαλε τὶς φωνές, ὁ Τσούμας αὐτὸς κάτι μουρμούριζε ἀκόμη, ὅπου τοῦ πέσανε ἀπάνω του καμμιὰ δεκαριὰ πολῖται καὶ τὸν χτυπήσανε. Μπῆκε στὴ μέση ὁ Γιάννης καὶ τοὺς ἐμπόδισε : «Δὲν μπορεῖτε νὰ χτυπᾶτε ἐσεῖς ἕνας Εὐέλπι».
>
> «'Επανάστασι ἤρθαμε νὰ κάνουμε;»...

Τὴν τελευταία αὐτὴ φράση: «ἐπανάσταση ἤρθαμε νὰ κάνουμε δῶ, κύριε λοχαγέ, ἢ νὰ παρακαλᾶμε τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο;», τὴν εἶπε ἕνας ἀπὸ τοὺς «δημοκρατικοὺς πολίτες» ποὺ εἰσήλασαν στὴν Σχολὴ γιὰ νὰ ἁρπάξουν τὰ ὅπλα τῶν Εὐέλπιδων καὶ νὰ ἐξευτελίσουν τὴν στρατιωτικὴ τιμὴ καὶ τὸ ἑλληνικὸ κράτος. Μὰ εὐτυχῶς ἀκούστηκε καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Εὐέλπιδα ἐκείνου ποὺ ἔνιωσε ὅτι πέρα ἀπὸ τοὺς ἀνύπαρκτους κινδύνους τῆς ἀδασίλευτης, πρόβαλλαν οἱ ὑπαρκτοὶ κίνδυνοι τῆς Σχολῆς του. "Αλλο τώρα ἂν τοῦ ρίχτηκαν γιὰ νὰ τὸν ἐξοντώσουν «καμμιὰ δεκαριὰ πολῖται καὶ τὸν χτυπήσανε» (ἄλλη δόξα τῆς «δημοκρατίας» καὶ αὐτή), πρᾶγμα ποὺ, τελικά, προκάλεσε τὴ δυσφορία τοῦ ἴδιου τοῦ Γιάννη Τσιγάντε καὶ τὸ παραπάνω ἐρώτημα τοῦ παρεισάκτου. ("Ηθελές τα καὶ παθές τα).

Θὰ μποροῦσε, βέβαια, νὰ σταθῆ κανεὶς καὶ στὸν ἀξιωματικὸ Κλαδάκη ποὺ «ἀγρίεψε» ἢ στὸν ἄλλο ἀξιωματικὸ Τσούμα ποὺ ἔβαλε τὶς φωνές». 'Αλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν στίγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα γεννιέται τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ εὐθύνη βαρύνει τὰ ἄτομα ποὺ παράδηκαν τὸν δρκο τους καὶ λησμόγησαν τὴν τιμή τους, ἢ ἀκόμα πιὸ πολὺ ἐκείνους ποὺ τὰ ὡδήγησαν στὸν καταστροφικὸ καὶ ἀντεθνικὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησαν. («Ζητήσατε τὴ Χαλέπα»).

Μνημονεύοντας δὲ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τὰ παραπάνω γεγονότα, προσθέτει καὶ αὐτὰ τὰ πολὺ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀκόμα περισσότερο ἀποκαλυπτικά:

> ...Τώρα, αὐτοὶ ποὺ πήγανε νὰ χτυπήσουνε Εὐέλπιδες, εἶχαν διαδάσει τὸν 'Οδηγὸ Κακῆς Συμπεριφορᾶς, ἢ καλύτερα, τῆς Κουτῆς Συμπεριφορᾶς. Ξέρω, ἀπὸ συζητήσεις μὲ ἀξιωματικούς, ποὺ μπήκανε τότε μὲ τὸν Γιάννη στὴν Σχολή, καὶ ἀπὸ ἀξιωματικοὺς ποὺ ἦταν τότε Εὐέλπιδες, ὅτι ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἐστράδωσε τὸ πρᾶγμα. Διότι οἱ Εὐέλπιδες ἐθίγησαν. Οἱ πιὸ βίαιες πράξεις πρέπει νὰ γίνωνται ἐν ψυχρῷ καὶ μὲ πολλὴ ψυχολογία. "Αν ἐξακολουθοῦσε αὐτὴ ἡ τακτική, οἱ Εὐέλπιδες, ποὺ ἦσαν πολλοὶ καὶ ὡπλισμένοι, θὰ εἶχαν «μπαγλαρώσει» τοὺς ὀλίγους πολίτας καὶ τοὺς ἀκόμη ὀλιγώτερους ἀξιωματικούς καὶ ἡ Ιστορία τοῦ Κινήμα τος στὴν Σχολὴ θὰ εἶχε τελειώσει πρὶν ἀκόμη δοθῆ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. "Οσον ἀφορᾶ γιὰ τὸν ἀδελφό μου τὸν Γιάννη, δὲν νομίζω, ὅτι εἶχε κανένα ἀπὸ τὰ συστατικὰ τοῦ μαλακοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἤμαστε παιδιά, ὡς τὴν ἡμέρα, ποὺ σκοτώθηκε, ἀλλὰ δὲν ἦταν βλάξ...

ΠΩΣ ΦΕΡΘΗΚΑΝ ΣΤΟΥΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥΣ

ΙΔΟΥ δὲ τώρα πῶς οἱ συνωμότες φέρθηκαν στοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Σχολῆς:

> ...'Αφοῦ κλείσανε τὶς πόρτες ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, βάλανε φρουροὺς καὶ λάβανε στοιχειώδη μέτρα ἀμύνης, ὁ Γιάννης μὲ τὸν Τσούμα πήγανε στὴν κυρία πύλη, ἀφοῦ ἐσήμανε ὁ συναγερμός. 'Εκεῖ καὶ ὁ Γιάννης καὶ ὁ Τσούμας, μὲ τὰ γάντια τους στὸ χέρι, ἐλέγανε στοὺς ἀξιωματικούς, ποὺ προσήρχοντο, πὼς ἔγινε τὸ κίνημα καὶ πώς, ἂν θέλουν νὰ προσχωρήσουνε, εἰ δ, ἄλλως νὰ παραδώσουνε τὸ πιστόλι τους καὶ νὰ πᾶνε στὸ Διοικητήριο, ὑπὸ περιορισμόν. "Εφθασε ὁ Ρουσσόπουλος, προσπάθησε νὰ νουθετήση τὸν Γιάννη, ἀλλὰ δὲν τὸν ἄκουσε. "Εφθασε ὁ ἀντισυνταγματάρχης Π. Μπαλῆς, ὑποδιοικητὴς τῆς Σχολῆς, μεμυημένος, τὸν ἄφησαν καὶ πέρασε μέσα, τοῦ εἶπαν μάλιστα νὰ ἀναλάδη τὴν διοίκησι. "Εφθασε ὁ στρατηγὸς Πολίτης, διοικητὴς τῆς Σχολῆς, κ' ἔπεσε πάνω στὸν Τσούμα γελαστόν. Τοῦ εἶπε ὁ Τσούμας, ὅτι ἐξερράγη ἐπανάστασις καί, ἂν θέλη νὰ προσχωρήση. «"Οχι» τοῦ εἶπεν ὁ Πολίτης, «δὲν μοῦ εἶπε κανεὶς τίποτε».
>
> Τὸν παρεκάλεσεν ὁ Τσούμας —εὐγενέστατος πάντοτε καὶ γελαστὸς— νὰ πάη στὸ γραφεῖο καὶ νὰ ἀναμένη τὰς διαταγὰς τῆς 'Επαναστάσεως. 'Ο Γιάννης ἦταν στὸ κεφαλόσκαλο. 'Ο Πολίτης στὴν δίκη εἶπε μὲν ὅτι ὁ Γιάννης τοῦ ὡμίλησεν μὲ σεβασμό, ἀλλὰ ὅτι εἶχε τὸ πιστόλι του στὸ χέρι. 'Αναγκάσθηκε νὰ παραδεχθῆ ὅμως, ὅτι μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ τὰ γάντια του.
>
> Κοντολογὶς, περιωρίσανε ἑβδομήντα ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς πήρανε τὰ πιστόλια τους. Πῆγε καὶ ὁ Γιάννος Χριστοδασίλης, ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ ἀδελφὸς τῆς κυρίας Μπακοπούλου, Αὐτὸς προσεχώρησε, ἀλλὰ δέβαια δὲν κάθησε στὴν πόρτα νὰ ἀφοπλίζη καὶ δὲ τὸν πήρανε κάδο. 'Ο Μπαλῆς ὅταν περιωρίσανε τὸν Πολίτη, ἐπῆγε καὶ τοῦκανε συντροφιά, ἀναμένοντας. δέβαια τὸ ἀποτέλεσμα. Στὸ ἀναμεταξὺ προχωροῦσε ἡ ὥρα καὶ αὐτοὶ εἶχαν μάθει ἀπὸ τὸ τηλέφωνο ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Τάγμα τοῦ Μακρυγιάννη, ἀπὸ τὴν διλοχία δηλαδή, κανεὶς δὲν εἶχε κουνηθῆ, παρὰ μόνον ὁ Στόλος. Μὲ τοὺς ὀγδόντα πολίτας, δὲν μποροῦσαν φὰ κάνουν τίποτε, οἱ Εὐέλπιδες εἶχαν κρυώσει, ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο καὶ οὔτε ἦταν σωστὸ νὰ βγάλουνε τὰ παιδιὰ σὲ ἐμφύλιο συμπλοκή. Περιμένανε, περασμένες οἱ 11 νὰ φθάση ὁ στρατηγὸς Βλάχος νὰ τοὺς δώση ὁδηγίες.
>
> 'Ο Κονδύλης —πολὺ σωστά— δὲν ἔστειλε στρατὸ κατὰ τῆς Σχολῆς. "Οπως ἦταν παράμερα τότε ἡ Σχολή, στὴν ἄκρη τῆς πόλεως δὲν ἐμπόδιζε καμμιὰ κυκλοφορία, 'Από τὴν ἄλλη μεριά, δὲν εἶχε καὶ δυνάμεις. 'Η διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη τοῦ εἶχε φάει πολλές, ἑτοίμαζε μερικὲς νὰ στείλη γιὰ στήριγμα τοῦ πυροβολικοῦ ποὺ πήγαινε νὰ χτυπήση τὸν Στόλο, καὶ ἔπρεπε δέβαια, νὰ φρουρήση τὸ ὑπουργεῖο, τὸ ταχυδρομεῖο καὶ ἄλλα καταστήματα ἀπὸ ἐνδεχομένη ἐπίθεσι ἄλλων ὁμάδων ἀξιωματικῶν...

ΑΝΑΣΤΗΤΗΣΗ ΤΥΧΗΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΗΨΗ

ΟΤΑΝ πιὰ οἱ συνωμότες ποὺ εἶχαν καταλάδει τὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, εἶδαν πὼς δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν τίποτα τὸ οὐσιαστικό, ἀποφάσισαν νὰ δοκιμάσουν ἀλλοῦ τὴν τύχη τους.

> ... Τότε ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, ὁ Γιάννης ἐσκέφθηκε πὼς ἐκεῖ ποὺ καθόταν ἦταν ἄχρηστος καὶ πὼς θὰ εἶχε ἴσως μιὰ πιθανότητα νὰ προλάδη τὸν Στόλο, γιὰ νὰ ἐξακολουθήση ἀπὸ ἀλλοῦ τὴν προσπάθεια. Τὸ πρότεινε στὴν παρέα του καὶ δεχθήκανε νὰ τὸν ἀκολουθήσουνε ὁ Νίκος Σκαναδῆς, ὁ Κλαδάκης, ὁ Γιώργος Κωστόπουλος, ὁ Τσούμας καὶ ὁ Νικολαΐδης. Μπήκανε σ' ἕνα κλειστὸ αὐτοκίνητο καὶ τράδηξαν κατὰ τὸ Πέραμα. Στὸ Πυριτιδοποιεῖο τοὺς σταμάτησαν χωροφύλακες καὶ τοὺς πῆγαν στὸ ἀστυνομικὸ τμῆμα, ὅπου διοικητὴς ἦταν ὁ ἀνθυπασπιστὴς τῆς Χωροφυλακῆς 'Αλέκος Κουτσοχέρας, συνεργάτης κατόπιν τοῦ Γιάννη στὴν Κατοχή. 'Ο Κουτσοχέρας τοὺς κέρασε καφέ, τηλεφώνησε ὅμως στὸ Φρουραρχεῖο. Εἶχε διαταγή, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Περάματος, νὰ μὴν ἀφήση νὰ περάση κανείς. Σκεφθήκανε νὰ περάσουν διὰ τῆς δίας, χτυπώντας τοὺς χωροφύλακες. Εἶχαν ὅμως μαζευτῆ γύρω ἀπὸ τὸ τμῆμα πολλοὶ πολῖται καὶ ὅταν ρωτήσανε, τοὺς εἶπαν πὼς ἦσαν χωροφύλακες μὲ πολιτικά. Γύρισε ὁ Γιάννης καὶ εἶπε στοὺς ἄλλους: «Τὴν πάθαμε». Σὲ λίγο τοὺς πῆρε τμῆμα, ποὺ ἔφθασε ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖο.
>
> Πολλὴ κουδέντα ἔγινε, πὼς ὁ Γιάννης ἔδωσε ψεύτικο ὄνομα— Σδορώνος ἀντὶ Τσιγάντες, Συμδαίνει, ὅμως, ὅτι, σὰν τίμιοι Κεφαλονῖτες, νὰ ἔχουμε ὄνομα καὶ παρατσούκλι καὶ νἄμαστε Σδορώνοι. 'Ο προπάππος ὅμως ἦταν 7 ποδάρια ψηλὸς καὶ οἱ 'Ιταλοὶ τὸν παρωνομάσανε «Τζιγκάντε» ποὺ σημαίνει «γίγας». Στὰ χαρτιά μας εἴμαστε γραμμένοι «Σδορώνοι — Τσιγάντες». "Ετσι ὁ Γιάννης, δὲν ἔδωσε ψεύτικο ὄνομα. Θὰ ρωτήσετε: «Τί σημασία ἔχει τί γράψανε διάφοροι χαζοὶ γιὰ τὸν Γιάννη καὶ κάθεσαι καὶ ἀπαντᾶς;». 'Απαντῶ γιατὶ ἦταν τὸ ἀδελφάκι μου καὶ γιατὶ ἦταν ἄλλου εἴδους Χριστιανός, ἕτοιμος πάντα γιὰ θυσία. Κ' ἐπειδή, ἦταν περίφημος, δάλθηκε ἕνας κουκουεδίσκος νὰ τὸν μουτζουρώση λίγο, νὰ τὸν κατεδάση. "Ισως γιατὶ δὲν ἦταν, κατὰ τὴν γνώμη του, ἀρκετὰ κοινωνιολόγος,.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

ΑΠΑΝΤΩΝΤΑΣ δὲ ὁ Χρ. Τσιγάντες σὲ διάφορες ἀπόψεις ποὺ ἐκφράστηκαν κατὰ καιρούς, ἀλλὰ καὶ σέ αἰτιάσεις ποὺ πολλὲς φορὲς ἀκούστηκαν, προσθέτει καὶ αὐτά:

> ... Γιὰ τὴν ἀδράνεια τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Μακρυγιάννη ἔχω ἤδη ἱστορήσει. Μπορεῖ καὶ νὰ μᾶς ἐκράτησε καὶ ὁ φόδος καὶ νὰ τοῦ δρήκαμε δικαιολογίες. 'Επιμένω ὅμως ὅτι, ὅσο νὰ ἑτοιμασθοῦμε ἢ καὶ νὰ περιμένουμε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς πολίτες, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔρθουνε ἐπέρασεν ὁ καιρὸς καὶ ἂν δγαίναμε οἱ ἑπτὰ ἄνθρωποι, ποὺ ἤμαστε ἐκεῖ, θὰ χάναμε στὸν δρόμο τοὺς ὑπολοίπους, πρὶν φτάσουμε στὸ Α΄ Σῶμα. Καὶ ἔπειτα σᾶς εἶπα περιμένα με τὰ θωρακισμένα.
>
> 'Η Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων δὲν μποροῦσε νὰ κινηθῆ μὲ 80 πολῖτες καί ἐξ ἄλλου ἐπερίμενε τὸν στρατηγὸ Βλάχο ὁ ὁποῖος δὲν ἐπῆγε δὲν ξέρω γιὰ ποιὰ αἰτία. 'Επίσης, δὲν συμφωνῶ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε σχέδιο γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν τηλεπικοινωνιῶν ἢ τὴν ὑπαγωγὴν τους ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐπαναστατῶν. 'Από ὅ,τι θυμᾶμαι σχέδιο ὑπῆρχε, λεπτομερέστερο μάλιστα γιὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀσυρμάτων, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη.
>
> "Υπῆρχε ἀκόμη καὶ σχέδιο νὰ κοποῦν οἱ συγκοινωνίες στὴν Λαμία, ν ἀτεθοῦν μάλιστα, ὑπὸ ἔλεγχον, καὶ ἡ ὑπόθεσις κατέληξε καὶ ἐκεῖ σὲ φιάσκο. Περιμέναμε νὰ μάθουν ἂν ἔπεσε ἡ κυδέρνησις καὶ ὅταν ἔμαθαν, ὅτι ἔπεσε τοῦ Μακρυγιάννη, γυρίσανε σπίτια τους. Γιὰ τὰ ἄλλα, τὴν ὑποτίμησι τῶν κυδερνητικῶν δυνάμεων καὶ κυρίως ὅτι δὲν ἐκαταλάδανε τὴν θέλησι τοῦ ἀντιδενιζελισμοῦ γιὰ νὰ ἀντισταθῆ, συμφωνῶ ἀπόλυτα, γιατὶ εἴπαμε, ἦταν στὴ μέση καὶ ἡ ἀπόπειρα, ὅπως συμφωνῶ γιὰ τὴν ἄσκοπη περιπλάνησι τοῦ Στόλου στὴν Κρήτη καὶ στὰ νησιά...

Καὶ στὴν Ιστόρηση τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ στὴν Ιστόρηση τοῦ Χρ. Τσιγάντε μπαίνει τὸ ἴδιο ἐρώτημα γύρω ἀπὸ τὸ στρατηγὸ Κ Πράσο Βλάχο ποὺ εἶχε ὁριστῆ ἀρχηγὸς γιὰ τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων : Γιατὶ δὲν πῆγε στὴ Σχολή; 'Απαντήσεις δμως στὸ ἐρώτημα τοῦτο, μαζὶ μὲ μιὰ μαρτυρία τοῦ τότε διοικητῆ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων στρατηγοῦ 'Ηλία Πολίτη, θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Οἱ εὐέλπιδες 'Ιορδάνης Βουδούγλου καὶ 'Αστέριος Πολυζόπουλος Ιστοροῦν τὴν εἰσδολὴ στὴ Σχολή. — Πῶς καταρρακώθηκε τὸ γόητρο τοῦ Ιστορικοῦ ἱδρύματος. — Κανεὶς μαθητὴς δὲν προσεχώρησε στὸ κίνημα. — Πολῖτες ἁρπάζουν τὰ ὅπλα. — Οἱ κίνδυνοι τῆς Δημοκρατίας καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν εὐέλπιδων.

— 'Ο στρατηγὸς 'Ηλίας Χρ. Πολίτης Ιστορεῖ τί ἀκριδῶς ἔγινε στὴ Σχολή.— «'Απεπειράθησαν μὲ σπρωξιὲς νὰ μὲ ὁδηγήσουν στὸ κρατητήριο»!

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΡΕΙΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἁρπαγὴ τῶν ὅπλων τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

29ον

ΔΕΚΑ «δημοκρατικοὶ πολίτες» χρειάστηκαν —κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε— γιὰ νὰ χτυπήσουν βάναυσα «ἐν ὀνόματι» τοῦ λαμπροῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924, ἕνα μαθητὴ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ποὺ ἤθελε νὰ παραμείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του. Καὶ θὰ ἔπρεπε τὰ λόγια τοῦ εὐέλπι αὐτοῦ νὰ διδάσκωνται, καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ σπουδάζουν γιὰ νὰ γίνουν ἀξιωματικοί, καὶ νὰ ὑπενθυμίζωνται σὲ ἐκείνους ποὺ κάθε φορὰ βρίσκονται στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία, ταγμένοι νὰ προστατεύουν τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα: Νὰ ἐπιτελοῦν, δηλαδή, τὴν ὑψηλότερη ἀποστολὴ ποὺ βάζει τὸ Κράτος, καὶ ὄχι νὰ βυσσοδομοῦν γιὰ μιὰ ὁποιαδήποτε «Στρατιωτικὴ Ὀργάνωση» σὰν αὐτὴ τοῦ Στέφ. Σαράφη ἢ μιὰ ὁποιαδήποτε «Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α.» σὰν αὐτὴ τῶν ἐπίορκων ποὺ λογοδοτοῦν στὴ Δικαιοσύνη τὶς ἡμέρες τοῦτες.

Ἀξίζει δὲ νὰ ἀκούσουμε τὰ—ἁπλὰ στὴν ἔκφραση, μὰ βαθιὰ στὸ νόημα— λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ τότε εὐέλπις (καὶ ἐπιλοχίας) Ἰορδάνης Βουδούρογλου, ἱστόρησε, μπροστὰ στὸ δικαστήριο, ποὺ δίκασε τοὺς «εἰσβολεῖς» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, γιὰ τὸ τί γίνηκε καὶ τὸ τὶ λέχθηκε ἐκεῖ:

... Εὐθὺς ὡς ἀντελήφθημεν τὸν συναγερμόν· εἶπε ὁ εὐέλπις Ἰορδάνης Βουδούρογλου, οἱ μαθηταὶ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων συνεκεντρώθημεν εἰς τοὺς θαλάμους μας, κατὰ τὰ διατεταγμένα. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθην ὅτι ἀξιωματικοί τινες στασιασταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὡρισμένοι ἐκ τῶν καθηγητῶν μας συνέλαβον καὶ περιώρισαν εἰς τὸ γραφεῖον του τὸν στρατηγὸν διοικητήν. Ἠρωτήσαμεν τότε τοὺς κινηματίας ἀξιωματικούς τί γίνεται καὶ ἐλάδομεν τὴν ἀπάντησιν: «Αὔριον θὰ μάθετε». Τότε ἀπεφασίσαμεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τοὺς λόγους μας. Ἐκεῖ συνεκέντρωσα τὴν δύναμίν μου καὶ εἶπον ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ἀνώμαλος καὶ ὅτι ὑπάρχουν πολῖται, οἱ ὁποῖοι καταρρακώνουν τὸ γόητρον τῆς Σχολῆς. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν κατέβαινεν ἡ Γ' Διμοιρία κατὰ διαταγὴν τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν. Ἐγὼ ἀπηγόρευσα τὴν κάθοδον. Ἄλλ ἕνας λοχαγὸς ἐπαναστάτης μοῦ φωνάζει: «Τί εἶσαι σὺ ποὺ διατάσσεις;» «Εἶμαι ἐπιλοχίας»· ἀπήντησα. Ἐκεῖνος προσέθεσε μὲ ὑψηλὴ φωνή: «Ξεύρεις ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὑπονομεύεται ἡ δημοκρατία;» Ἐγὼ ὅμως χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶ εἰς πολιτικὰς συζητήσεις ἀπήντησα ὅτι τὸ μόνον ποὺ βλέπω εἶναι ὅτι καταρρακώνεται τὸ γόητρον τῆς Σχολῆς.

Ἀπεμακρύνθην, προσθέτει ὁ μάρτυς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ γραφεῖον ὅπου ὁ λοχαγὸς Μακρῆς ἐκάθητο σκεπτικός. Τὸν ἐπῆρα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἐπῆγα εἰς τὸν θάλαμον. Ἔνθα ἀπεφασίσαμεν νὰ δγάλωμεν ἔξω περιπολίας διὰ νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ τῆς Σχολῆς τοὺς πολίτας. Ἠρώτησα ἕνα δεκανέα ἐὰν ἔχη φυσίγγια, ἀλλὰ δὲν εἶχεν. Προέτεινα νὰ ἐξέλθουν δύο διμοιρίαι μαθητῶν, νὰ κυκλώσουν τὴν Σχολὴν καὶ νὰ ἐνεργήσωμεν. Τέλος, ἀπεφασίσαμεν νὰ συντάξωμεν ἔξω τὸ τάγμα καὶ νὰ ζητήσωμεν νὰ φύγουν οἱ ξένοι.

Εἴπομεν εἰς τὸν λοχαγὸν Παπατριανταφύλλου νὰ μᾶς βοηθήση, ἀλλὰ τὰ εἶχε χαμένα κυριολεκτικῶς.

Πρόεδρος: Μήπως ηὐνόει τὸ κίνημα ἢ μήπως εἶχε πτοηθῆ;

Ἰορδ. Βουδούρογλου: Ὄχι. Ἔπαιζε διπλὸ ρόλο διὰ νὰ μείνη. ἐν πάσῃ περιπτώσει κερδισμένος.

Μετὰ ταῦτα οἱ στασιασταὶ ἀξιωματικοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπέλθουν τῆς Σχολῆς, διότι δὲν ἔτυχον ὑποστηρίξεως παρ' ἡμῶν. Κανεὶς μαθητὴς δὲν προσεγώρησεν εἰς τὸ κίνημα...

ΠΟΛΙΤΕΣ ΑΡΠΑΖΟΥΝ ΤΑ ΟΠΛΑ

ΑΛΛΑ καὶ ἕνας δεύτερος εὐέλπις καὶ ὅμοια ἐπιλοχίας (γίνονται δὲ στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων οἱ ἄριστοι ἀπὸ τοὺς ἀρίστους μαθητές), ἔδωσε ἕνα θαυμάσιο μάθημα στοὺς συνωμότες, ποὺ ἐμπνευσμένοι καὶ ἀπὸ τὸν ἐπιστολογράφο τῆς Χαλέπας καὶ ἀπὸ τὶς δικές τους ὑπέρμετρες («νεοτουρκικὲς» ἢ «προνασερικὲς») φιλοδοξίες καὶ τάσεις, θέλησαν νὰ καταλύσουν καὶ νὰ ἀνατρέψουν τὰ πάντα (ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα).

Εἶναι ὁ τότε εὐέλπις Ἀστέριος Πολυζόπουλος, ἡ μαρτυρία τοῦ ὁποίου (γιὰ τὰ γεγονότα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων) εἶχε ἔτσι:

...Ἐνῶ εὑρισκόμην εἰς τὸ ἐστιατόριον τῆς Σχολῆς ἠκούσθη εἰς πυροβολισμὸς καὶ ἐπηκολούθησε συναγερμός. Ἀμέσως συνέταξα τὴν μονάδα μου καὶ ἔδωσα ἀναφορὰν εἰς τὸν ὑπολοχαγὸν Δ. Κούρτελην ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑποκαταστήσει τὸν ἀξιωματικὸν τῆς ὑπηρεσίας. Ἀκολούθως συνεκεντρώθησαν οἱ μαθηταὶ εἰς τοὺς θαλάμους των καὶ οἱ ἐπιλοχίαι ἡμεῖς ἐκλήθημεν ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Τσιγάντε ὁ ὁποῖος μᾶς συνέστησε νὰ λαμβάνωμεν διαταγὰς ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Κούρτελην. Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Σχολῆς, ἔνθα εἷς συνάδελφός μου μοῦ εἶπεν ὅτι οἱ στασιασταὶ συνέλαδον τὸν στρατηγόν. Ὁ συνάδελφός μου Φαόλης ὀλίγα λεπτὰ ἀργότερα εἰς τὴν πλατεῖαν μοῦ εἶπεν ὅτι τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα ἔκαμον πυραμίδας οἱ μαθηταὶ τῆς πρώτης τάξεως, τὰ ἁρπάζουν πολῖται. Ἀκολούθως ἀνέφερα εἰς τὸν ὑπολοχαγὸ Κούρτελη ὅτι μᾶς παίρνουν τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἴσως εἶναι καὶ τοῦ λόχου μου καὶ ὅτι ἐγὼ ἔχω ἀπόφασιν νὰ ἀντισταθῶ. Ὁ ὑπολοχαγός μοῦ ἀπήντησεν ὅτι αὐτὰ γίνονται ἐπαναστατικῶ δικαίω. Μετ' ὀλίγον ὁ λοχαγὸς Μ. Κλαδάκης καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Τσούμας μὲ διέταξαν νὰ φέρω τό πολυβόλον. Δὲν τοὺς ὑπήκουσα. Ὁ λοχαγὸς Μ. Κλαδάκης μὲ ἀπώθησε καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζη: «Δέστε τον». Μερικοὶ πολῖται ἔτρεξαν καὶ ἠθέλησαν νὰ μὲ φιμώσουν. Ἕνας λοχαγός ἐπενέδη ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐζήτησε δὲ νὰ μὲ διαδεβαιώσῃ ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκοατία. Ἀπήντησα ὅτι δὲν διαβλέπω τοιοῦτον κίνδυνον. Μετὰ ταῦτα μὲ ὡδήγησαν εἰς τὸ πειθαρχεῖον, ἀπό τό ὁποῖον κατώρθωσα νὰ δραπετεύσω. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσα νὰ ἐλευθερώσω καὶ ἄλλους, ἀπεφασίσαμε μαζί μὲ ὑπαξιωματικοὺς τῆς Σχολῆς Πολέμου νὰ συντάξωμε τοὺς λόχους καὶ νὰ μοιράσωμε φυσίγγια. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτὴν οἱ ἀξιωματικοὶ Παπατριανταφύλλου Μακρῆς καὶ Τσαουσόπουλος ἦσαν παρόντες καὶ δὲν ἐπενέδαινον συνιστῶντες μόνον ψυχραιμίαν καὶ ὑπομονήν. Συνετάξαμεν τοὺς λόχους καί μόλις τό ἀντελήφθησαν αὐτό οἱ στασιασταί ἔσπευσαν νά ἐξαφανισθοῦν ἀπό τήν βορείαν καί τήν νοτίαν πλευράν τοῦ περιβόλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πόσοι ἦσαν οἱ πολῖται;

Α. ΠΟΛΥΖΟΠΟΥΛΟΣ: Περίπου δέκα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποῖοι ἐφαίνοντο ἀρχηγοί τῆς στασιαστικῆς κινήσεως;

Α. ΠΟΛΥΖΟΠΟΥΛΟΣ: Οἱ λοχαγοί Μ. Κλαδάκης καί Ι. Τσιγάντες. Ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς οὐδείς προσεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα. Ὅταν μετέδην εἰς τούς θαλάμους τούς ἀντελήφθην ὅλους προθύμους νά κτυπήσουν τούς στασιαστάς. Ἄν ἡ στάσις ἀπέτυχεν εἰς τήν Σχολήν τοῦτο ὀφείλεται εἰς τήν ἀντίδρασιν τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπό τῆς πρώτης στιγμῆς ἐξεδηλώθησαν ἐναντίοι. Ὁ αἰφνιδιασμός τῶν ἐπαναστατῶν κατ' ἀρχάς τούς ἐξέπληξεν. Ἔπειτα ὅμως κατελήφθησαν ὑπό ἀγανακτήσεως. Τούς εἶχον ἐκλάδει τούς μαθητάς ὡς ἀγέλην πρόθυμον νά ὑπακούσῃ εἰς τάς διαταγάς οἱουδήποτε βαθμοφόρου!

Ἕνα γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων σταλμένο ὕστερα ἀπό τό κίνημα, ἄρκεσε γιά νά ξεσηκωθῆ μιά ἄγρια ἀλληλομαχία. Τά παλαιότερα γράμματά του, πολλά ἀπό τά ὁποῖα κόμισε ἀπό τήν Κρήτη ὁ Στέλιος Πιστολάκης (πού εἰκονίζεται ὡς γαμπρός μέ τήν γυναῖκα του καί τόν κουμπάρο του Ἑλ. Βενιζέλο) ἦταν καθοδηγητικά. Τό τελευταῖο ἐξειλίχθη σέ «ἐμπρηστικό»

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΗΛ. ΠΟΛΙΤΗ

ΑΥΤΑ, λοιπόν, τὰ ἀληθινὰ ἀποκρουστικὰ γίνονταν τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. Καὶ γιὰ τοὺς συνωμότες —τοὺς ὁποιουσδήποτε συνωμότες, τῆς ὁποιασδήποτε ἐποχῆς— θὰ πρέπει νὰ παραμείνη σὰν ἀκατάλυτο δίδαγμα ἡ τελευταία ἐπιγραμματικὴ φράση τοῦ τότε εὐέλπι Ἀστερίου Πολυζόπουλου: «Τοὺς εἶχον ἐκλάδει τοὺς μαθητὰς ὡς ἀγέλην πρόθυμον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς οἱουδήποτε βαθμοφόρου» (ὁ ὁποῖος θὰ μποροῦσε νὰ διατάξη τὴν ὁποιαδήποτε παρανομία ἢ ἐπιορκία καὶ δ,τιδήποτε ἄλλο).

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως καὶ τὸν ἴδιο τὸ διοικητὴ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων στρατηγὸ Ἡλία Χρ. Πολίτη νὰ ἱστορῆ τὰ συμβάντα τῆς μαιραίας ἐκείνης βραδυᾶς:

... Κατά τάς ἀπογευματινάς ὥρας τῆς 1ης Μαρτίου, εἰς τήν Σχολήν τῶν Εὐελπίδων εὑρίσκοντο μόνον δύο ἀξιωματικοί, καί ἐγώ εἰργαζόμην εἰς τό γραφεῖον μου. Κατά τούς ὑπολογισμούς μου καί ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνακρίσεων, οἱ ἐπαναστάται εἰσῆλθον εἰς τό κτίριον περί τήν 7.30΄ μ.μ. ἔχοντες ἐπί κεφαλῆς τούς λοχαγούς Τσιγάντεν, Νικολαΐδην, Κωστόπουλον, Γιαννακόπουλον. Πιθανόν νά ἦσαν καί ἄλλοι. Οἱ ἀνωτέρω, εὑρίσκοντο εἰς συνεννόησιν μέ τούς ἐντός τῆς Σχολῆς ὑπηρετοῦντας ἀξιωματικούς Βασταρδάκην, Κομήτην, Τσούμαν, Ράλλην καί ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἐγνώριζαν καλῶς τό ἐσωτερικόν τῆς Σχολῆς. Πρώτη φροντίς τῶν στασιαστῶν, οἱ ὁποῖοι συνωδεύοντο καί ἀπό πολίτας ἐνόπλους, ἦτο νά καταλάδουν τάς φρουράς τῶν πυλῶν τῆς Σχολῆς, διά νά ἀποφευχθῆ οἱαδήποτε εἰδοποίησις. Μετ' αὐτούς εἰσῆλθον καί οἱ ἔνοπλοι πολῖται. Οἱ στασιασταί μετά ταῦτα συνέλαδον τούς ἀξιωματικούς καί τούς ἀπεμόνωσαν, τούς δέ ἀντιθέτους ὑπαξιωματικούς κατώρθωσαν νά ἀπομακρύνουν μέ τό πρόσχημα ὅτι τούς ἐζήτει ὁ α ἢ ὁ β ἀξιωματικός. Τούτου ἐπιτευχθέντος, βοηθούμενοι καί ἀπό τούς ἐντός τῆς Σχολῆς μεμυημένους, συνέταξαν τούς μαθητάς καί τούς ὡδήγησαν εἰς τό προαύλιον, ὅπου τούς διέταξαν νά σχηματίσουν μέ τά ὅπλα των πυραμίδας, διατάξαντες εἶτα «τούς ζυγούς λύσατε». Οἱ συνοδεύοντες τούς στασιαστάς πολῖται ἔσπευσαν ἀργότερον ν' ἁρπάσουν τά ὅπλα τά ὁποῖα εἶχον ἀποθέσει οἱ μαθηταί δέν ἐπρόφθασαν ὅμως νά διαρπάσουν εἰμή τήν πρώτην πυραμίδα.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ στασιασταί ἐφρόντισαν νά ἀποφράξουν τάς διόδους τῆς Σχολῆς καί ἀπεμόνωσαν εἰς τό διοικητήριον τούς ὑπαξιωματικούς καί ἀξιωματικούς, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησαν νά τούς πείσουν νά συμμετάσχουν εἰς τό κίνημα. Οὕτω ἐγίναν κύριοι τοῦ κτιρίου.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε δοθῆ τό σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἀπό τά πυροβολεῖα τοῦ Λυκαδηττοῦ, τό ὁποῖον ὅμως ἐγώ δέν ἀντελήφθην, λόγω ἴσως τοῦ πνέοντος ἀνέμου καί τῆς ἀποστάσεως...

ΣΠΡΩΞΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟ

ΚΑΙ ὁ διοικητὴς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, στρατηγὸς Ἡλ. Πολίτης πρόσθεσε:

... Θά ἦτο ἡ ὥρα 8.55΄ ὅταν ὁ λοχαγός Τσιγάντες εἰσῆλθε μετ' ἄλλων εἰς τό γραφεῖον μου καί ἔχων προτεταμένον τό περίστροφόν του μοῦ εἶπεν ὅτι ἐξερράγη κίνημα τό ὁποῖον ἐπεκράτησε. Τούς λόγους τοῦ κινήματος — προσέθεσε — θά μοῦ τούς ἀνεκοίνωνεν ἀργότερον ὁ ὑποστράτηγος Βλάχος ἐρχόμενος εἰς τήν Σχολήν. Ἐπειδή ἠρνήθην νά προσχωρήσω εἰς τό κίνημα, ἀπεπειράθησαν μὲ σπρωξιὲς νά μὲ ὁδηγήσουν εἰς τὸ κρατητήριον.

Μή κατορθώσαντες τοῦτο μὲ ἔκλεισαν εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἐν τούτοις, ἐπέτυχα διά ἐσωτερικῆς θύρας νά εἰσέλθω εἰς τό συνεχόμενον δωμάτιον. Ἤνοιξα διάφορα παράθυρα καί εἶδα κίνησιν ἔξω, ἀντελήφθην δὲ ὅτι οἱ μαθηταί εἶχον ἐξεγερθῆ κατά τῶν στασιαστῶν.

Μὲ τό σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἔσπευσεν εἰς τήν Σχολήν ὁ ἀντισυνταγματάρχης Καραμπάτος, ὅστις, ἀντιληφθείς τά γενόμενα, ἤρχισε νά ὀργανώνῃ τήν ἀντίστασιν.

Ἡ κατάστασις αὐτή, ἀπό τῆς στιγμῆς τῆς εἰσόδου τοῦ Τσιγάντε εἰς τό γραφεῖον μου, διήρκεσε περί τά 40΄ λεπτά, ὁπότε εἷς λοχαγός καί δύο ταγματάρχαι κατώρθωσαν νά εἰσέλθουν εἰς τό κτίριον καί νά φθάσουν μέχρι τοῦ γραφείου μου. Ὅλοι μαζί κατήλθομεν εἰς τόν διάδρομον μὲ τήν ἀπόφασιν νά ἐκδιώξωμεν τούς ἐπιδρομεῖς. Ἐκείνην τήν στιγμήν ὅμως τά φῶτα ἔσδησαν καί ἠρχίσαμεν διαγκωνιζόμενοι εἰς τό σκότος. Κατά τό διάστημα αὐτό οἱ στασιασταί μετά τῶν πολιτῶν κατώρθωσαν νά διαρρεύσουν ἐκ τῆς βορείας καί τῶν ἄλλων θυρῶν. Ἐξήλθομεν τέλος εἰς τό προαύλιον καί διέταξα τήν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Περί τήν 10.35΄ ἤμεθα πάλιν κύριοι τῆς Σχολῆς.

Ὅπως ἀποδεικνύεται οἱ στασιασταί εἶχον διαιρεθῆ εἰς δύο ὁμάδας. Ἡ μία ὑπό τόν Ἰω. Τσιγάντεν ἔδρα ἐξωτερικῶς, ἡ δέ ἄλλη ὑπό τόν Νικολαΐδην εἰς τό ἐσωτερικόν τῆς Σχολῆς μὲ σκοπόν τήν σύλληψιν τῶν ἀξιωματικῶν καί ὑπαξιωματικῶν καί τόν ἐξοπλισμόν τῶν πολιτῶν...

Μὰ ἡ ἱστορία τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων δὲν τελειώνει ἐδῶ. Μένει νὰ δοῦμε γιατὶ ὁ στρατηγὸς Κ. Πράσος Βλάχος —στὸν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθῆ τὸ «ἐγχείρημα» τοῦτο— δὲν πῆγε ἐκεῖ, ἢ πάντως δὲν μπῆκε μέσα. Μὰ μένει νὰ ἀκούσουμε ἀκόμα καὶ ἕνα ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς εἰσβολῆς ἐκείνης, ὁ ὁποῖος δὲν δείχτηκε καθόλου σύμφωνος μὲ τὰ ὅσα θέλησαν νὰ ἱστορήσουν οἱ Στέφ. Σαράφης καὶ Χρ. Τσιγάντες. Ἀφορμὴ δὲ τῆς ἀλληλομαχίας ποὺ ἐκδηλώθηκε —λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος— ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ποὺ ἐπιθύμησε στὶς τόσες καὶ τόσες ἐπιστολές του νὰ προσθέση ἀκόμα μιά. Αὐτὴ ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας— καὶ ποὺ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ἄλλες, ἄγνωστες καὶ ἀνέκδοτες, ποὺ θὰ γνωρίσουμε προχωρώντας, στὸ ἱστόρημά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὑπέρλαμπρη καὶ ἀποθεωτικὴ εἰκόνα τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας. — Τί ἔγινε ὁ στρατηγὸς Βλάχος; — Ἱστόρηση τοῦ ταγματάρχη Γερακάρη καὶ ἐπιστολὴ τοῦ συνταγματάρχη Λεων. Σπαῆ. — Ἕνα γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ποὺ ἔδαλε φωτιά. — Ἤθελε νὰ δώση χρήματα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἔπαιρναν. — Συγλονιστικὴ ἀποκάλυψη τοῦ φοιτητοῦ Ἐμμ. Μαραγκάκη. — «Ἡ πλέον ἀνήθικος ἐποχὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος».

Με άπόρρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΒΑΖΕΙ ΦΩΤΙΑ

Συγκλονιστικὴ συζήτησι στὸ κελλὶ τοῦ Α. Παπούλα

ΤΙ ΕΓΙΝΕ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΒΛΑΧΟΣ;

30ον

ΥΠΕΡΛΑΜΠΡΗ καὶ ἀποθεωτικὴ ἦταν ἡ εἰκόνα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ὅπως δόθηκε τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐκεῖ στὸ πεδίο τοῦ Ἄρεως (στὸ παλιὸ «Πολύγωνο»), ὅπου βρισκόταν καὶ βρίσκεται πάντα ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων: Ἕνας συνωμότης λοχαγὸς μιλάει γιὰ τοὺς (ἀνύπαρκτους) κινδύνους τοῦ πολιτεύματος, καὶ ἕνας εὔορκος μαθητὴς τοῦ θυμίζει ὅτι μὲ αὐτὰ ποὺ γίνονται ἐξευτελίζεται καὶ καταρρακώνεται τὸ γόητρο τοῦ Ἱδρύματος. Ἕνας ἄλλος μαθητὴς διαμαρτύρεται ἔντονα καὶ παλληκαρήσια, γιατὶ διάφοροι «δημοκρατικοὶ πολίτες», ποὺ μπῆκαν μέσα στὴ Σχολὴ μὲ τὴ βοήθεια ἀξιωματικῶν, κλέβουν τὰ ὅπλα τῶν εὐέλπιδων. Καὶ ἐνῶ ἕνας λοχαγὸς φωνάζει «δέστε τον» (τὸν εὔορκο μαθητὴ καὶ ὄχι κάποιον ἀπὸ τοὺς κλέφτες), οἱ ἄρπαγες προσπαθοῦν νὰ τὸν φιμώσουν καὶ νὰ τὸν κακοποιήσουν. Τέλος —καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ θλιβερώτατα, τὰ ἀποκαρδιωτικώτατα, τὰ δημοκρατικώτατα, ποὺ γίνηκαν τὶς δραματικὲς ἐκεῖνες ὧρες στὸ Ἱστορικὸ κτίριο ποὺ δώρησε στοὺς πανέλληνες ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ —μερικοὶ ἀξιωματικοὶ ἀποπειράθηκαν, μὲ σπρωξιές, νὰ ὁδηγήσουν στὸ κρατητήριο τὸν στρατηγὸ - διοικητὴ τῆς Σχολῆς, καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ κατώρθωσαν τὸν κλείδωσαν στὸ δωμάτιό του. (Χαῖρε ὦ! ἀβασίλευτη Δημοκρατία. Αἰωνία ἡ δόξα της. Καὶ ὁ Θεὸς νὰ φυλάη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀδοξη αὐτὴ δόξα).

ΤΙ ΕΓΙΝΕ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΒΛΑΧΟΣ;

ΑΥΤΑ σημειώθηκαν τὶς βραδινὲς ὧρες τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων. Ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς Κωνστ. Πράσος Βλάχος, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς (μὲ τοὺς Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Ἐτέφ. Σαράφη), καὶ ποὺ εἶχε ὁρισθῆ γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἡγεσία τοῦ «ἐγχειρήματος» αὐτοῦ, δὲν βρέθηκε ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες. Δὲν πῆγε, δηλαδή, στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, ἢ πάντως δὲν μπῆκε μέσα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, δραπέτευσε στὸ ἐξωτερικὸ (πῆγε πρῶτα μὲ καΐκι στὴν Πάτμο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Ρόδο, γιὰ νὰ καταλήξη, μὲ σταθμὸ τὴν Μασσαλία, στὸ Παρίσι), καὶ δὲ θέλησε, ὅσο ζοῦσε, νὰ μιλήση, ὁ ταγματάρχης Π. Γερακάρης, ἱστόρησε τοῦτα:

...Ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος ἐκ τῶν μελῶν Κ.Ε.Ε. εἶχεν ἐντολὴν νὰ εἰσέλθη εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων καὶ νὰ ἐγκαταστήση ἐν αὐτῇ τὸ στρατηγεῖον του. Μετ' αὐτοῦ ἦσαν καὶ οἱ ταγματάρχαι Ι. Ζαχαράκης, Ι. Εὐστρατίου καὶ ὁ ἐπίλαρχος Βάος. Τὴν ὥραν τῆς προσελεύσεως τοῦ στρατηγοῦ θὰ καθώριζεν ὁ λοχαγὸς Τσιγάντες ὅστις ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν εἰσελθόντων ἐν τῇ Σχολῇ στασιαστῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος ἀνέμενε τὴν εἰδοποίησιν τοῦ λοχαγοῦ Τσιγάντε κρυπτόμενος ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ κ. Κ. Ἀλλ' ἡ ὥρα παρῆρχετο καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ λοχαγοῦ Τσιγάντε δὲν ἐφθαινεν. Ἀλλ' ἤδη τὸ πυροβολεῖον τοῦ Λυκαβηττοῦ ἤρχισε νὰ κανονιοβολῆ. Τί συνέβαινε λοιπόν: Ἀνήσυχος ὁ στρατηγός, παραλαμβάνει τοὺς τρεῖς ταγματάρχας καὶ δι' αὐτοκινήτου πλησιάζει εἰς τὴν Σχολήν. Ἀτυχία! Αἱ μεγάλαι σιδηραῖ πύλαι εἶναι κλεισταί! Κλεισταί; Ἀλλά τί γίνεται ἐντὸς τῆς Σχολῆς; Ὁ στρατηγὸς γνωρίζει ὅτι ἐντὸς αὐτῆς πρέπει νὰ εὑρίσκωνται οἱ λοχαγοὶ Τσιγάντες, Ν. Σκαναβῆς, Δ. Κούρτελης, Ἰωάννης Γιαννόπουλος, Γεώργιος Ράλλης, Δημ. Βαρσαδάνης, Ἀντών. Νικολαΐδης καὶ ἄλλοι πολλοί. Διατὶ ὅμως ἐκλείσθησαν αἱ ἔξοδοι; Εἶχον ἐπικρατήσει οἱ στασιασταὶ ἢ εἶχον συλληφθῆ;

Ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος δὲν ἐζήτησε νὰ διακινδυνεύση λύσιν τολμηράν. Ἀλλ' εἰσελθὼν μετὰ τῶν ταγματαρχῶν Ι. Ζαχαράκη καὶ Ι. Εὐστρατίου ἐντὸς τοῦ αὐτοκινήτου, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κ. Παρέμειναν ὅμως ὁ ἐπίλαρχος Βάος, ὁ ὁποῖος ἐπῆδησε τὸ σιδηροῦν κιγκλίδωμα καὶ εὑρέθη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς Σχολῆς. Ἀντελήφθη ὅμως κυβερνητικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ περιπόλους ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς προφανῶς οὐχὶ εὐμενῶς διακειμένους πρὸς τὸ κίνημα.

Ἐπαναστάτας οὐδαμοῦ συνήντησεν. Τί ἀπέγιναν; Ἡ συνελήφθησαν ἢ ἀπεμακρύνθησαν. Ὁ ἐπίλαρχος διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐξῆλθε τῆς Σχολῆς καὶ ἀσθμαίνων μετέβη εἰς συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ Πράσου Βλάχου. Εὗρεν αὐτὸν ταραγμένον ἀπογοητευμένον, ἀπελπισμένον. Εἶχε λοιπὸν ἀποτύχει; Δὲν ἠδυνήθη κἂν νὰ ἔλθη εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν συνεργατῶν του καὶ ἡ καταστροφὴ ἐπῆλθεν ραγδαία, ἀμείλικτος;...

ΜΙΑ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΤΟΥ

ΕΠΕΙΔΗ ὅμως ἡ ἱστόρηση τοῦ ταγματάρχη Γερακάρη δὲν κρίθηκε ἱκανοποιητική, ἀλλά, τὸ ἀντίθετο, ἄφηνε κενὰ καὶ γεννοῦσε ἐρωτήματα, ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς καὶ οἱ ταγματάρχες Ἰω. Ζαχαράκης καὶ Ἰω. Εὐστρατίου, ὑπόγραψαν καὶ ἔστειλαν μιὰ ἐπιστολὴ («Ἀθῆναι, 16 Δεκεμβρίου 1935»), στὴν ὁποία ἔγραφαν καὶ αὐτά:

...Θὰ σᾶς διαβεβαιώσωμεν πὼς δὲν εἶναι ἀκριβές, ὅτι ὁ στρατηγὸς Βλάχος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Σχολεῖον Εὐελπίδων.

Ὁ στρατηγὸς Βλάχος καίτοι βαρύτατα ἀσθενὴς κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην μετέβη δὶς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων.

Τὴν 8ην καὶ ἡμίσειαν καὶ τὴν 9ην καὶ ἡμίσειαν. Ἀλλὰ εἴτε ἐκ κακῆς συνεννοήσεως εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας ἡ ὁποία ἐν καιρῷ θὰ διευκρινισθῆ δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσέλθη ἐντὸς αὐτῆς. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐπεχείρησε καὶ διὰ τρίτην φορὰν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Σχολὴν κινδυνεύσας νὰ συλληφθῆ ἀπὸ τὰς περισφιξάσας τὴν Σχολὴν περιπόλους, πρᾶγμα ποὺ ἀπέφυγεν ὡς ἐκ θαύματος.

Συνταγματάρχης Λ. Σπαῆς
Ταγματάρχης Ἰω. Ζαχαράκης
Ταγματάρχης Ἰω. Εὐστρατίου

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΟΥ ΕΒΑΛΕ ΦΩΤΙΑ

ΘΑ ΝΟΜΙΖΕ κανεὶς ὅτι μόνο ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρὴς χρησιμοποίησε τὴ σκληρὴ γλῶσσα ποὺ ἀκούσαμε στὰ προηγούμενα. Καὶ ὅτι μονάχα ὁ μαχητικὸς πρωταγωνιστὴς τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἐπιφύλαξε τόσο ἀδυσώπητους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τοὺς συμμαχητές του. Μὰ τὰ πράγματα δὲν γίνηκαν ἔτσι. Καὶ ἂν γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη βρέθηκε ἕνας αὐστηρότατος κριτής, γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων —γιὰ τοὺς ἥρωές της, καὶ γενικώτερα γιὰ τοὺς ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» —βρέθηκαν πολλοὶ περισσότεροι.

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ μετεπαναστατικὸ ξέσπασμα τῆς ἄγριας ἀλληλομαχίας ἀνάμεσα στὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, γίνηκε ἕνα γράμμα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Θέλοντας ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, νὰ προστατεύση (μῆνες πολλοὺς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος) τοὺς ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», καὶ εἰδικώτερα νὰ ἀπαντήση σὲ μιὰ βενιζελικὴ ἐφημερίδα (τὴν «Πατρίδα» τῶν Ἀθηνῶν), ποὺ, ὑποστηρίζοντας τὴν πλαστηρικὴ ἄποψη, στρεφόταν «μετὰ πάθους» κατὰ τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τῶν «σὺν αὐτῷ», ἔγραψε τὴν ἐφημερίδα «Παρατηρητὴς» τῶν Χανίων (ποὺ τὴν ἔβγαζε ἀπὸ τότε ὁ δικηγόρος καὶ σήμερα βουλευτὴς τῆς Ἑνώσεως Κέντρου Μανώλης Μπακλατζῆς), αὐτὴ τὴν ἐπιστολή:

Παρίσι 27)12)1935
Φίλε κ. Διευθυντὰ τοῦ «Παρατηρητοῦ»,

Εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα δημοσιεύεται διήγημα ἀποτελοῦν ἐξιστόρησιν δῆθεν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ Μαρτίου. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ διήγησις αὕτη μοῦ ἐπροκάλεσεν τοιαύτην ἀηδίαν ὥστε δὲν ἐσυνέχισα τὴν ἀνάγνωσιν.

Πληροφορούμεθα ὅμως ἀπὸ φίλον ἐξ Ἀθηνῶν ὅτι ὁ διηγηματογράφος ἐπιδιώκει νὰ θίξη τὴν τιμὴν τῶν συνταγματαρχῶν Σαράφη καὶ Τσιγάντε, ἀφίνων νὰ πιστευθῆ ὅτι ἡ μετοχή των εἰς τὸ κίνημα ἔγινε διὰ χρηματικοὺς λόγους.

Αἰσθάνομαι τὸ καθῆκον νὰ βεβαιώσω, ὅτι ἐνῷ, κατ' ἐπανάληψιν, προσεφέρθην νὰ θέσω εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὀργανωσάντων τὸ κίνημα κάθε ἀναγκαῖον ποσόν, διὰ ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν κίνησιν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀπεστέλλοντο εἰς τὰ διάφορα μέρη, διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων συνεννοήσεων, ἠρνήθησαν οὗτοι ἐπιμόνως νὰ δεχθοῦν οἱανδήποτε χρηματικὴν ἐνίσχυσιν βεβαιοῦντες ὅτι, δὲν εἶχον τοιαύτην ἀνάγκην, διότι ἕκαστος τῶν μετεχόντων τῆς ὀργανώσεως κατέβαλλε καὶ τὰ μῆνα ἀνάλογον πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων τούτων ποσόν.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν στάσιν τῶν ἀξιωματικῶν τούτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης των, στάσιν ἡ ὁποία μᾶς κάνει ὅλους νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι, διότι συναγωνισταί μας ἀνῆλθον εἰς τοιαύτα ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος, εἶναι θλιβερὸν ὅτι ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὰς τάξεις, δῆθεν φιλικὰς νὰ κατασπιλωθοῦν τοιοῦτοι ἄνθρωποι.

Μετὰ τιμῆς ὑμέτερος
Μετὰ τιμῆς ὑμέτερος
ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Η "ΠΛΕΟΝ ΑΝΗΘΙΚΟΣ ΕΠΟΧΗ„!

ΤΟ πάρα - πάνω γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (μαζὶ μὲ ἕνα σχετικὸ ποὺ στάλθηκε, ἀπὸ τὸν ἴδιο, στὸν παλαιό του συνεργάτη Παναγῆ Βουρλούμη, καὶ ποὺ προκάλεσε πολὺ θόρυβο), ἔβαλε, κυριολεκτικά, φωτιά! Γιατὶ ἀντὶ τὰ πράγματα νὰ ἠρεμήσουν καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ νὰ ὑποκύψουν λέγοντας «τάδε ἔφη Βενιζέλος —τελεία καὶ παῦλα— ξεσηκώθηκε μιὰ χωρὶς προηγούμενο θύελλα. Καὶ πιὸ θυελλώδεις ἀπὸ τὴ θύελλα ἦταν —κατὰ σύμπτωση— οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ πρωταγωνίστηκαν στὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Πρὶν ὅμως μάθουμε τὶ πραγματικὰ συγκλονιστικὲς ἐπιστολές ποὺ σύνταξαν οἱ «ἐν ἐνεργείᾳ» —ὡς τὸ κίνημα συνάδελφοι τοῦ Στέφ. Σαράφη, ἂς γνωρίσουμε ἕνα γράμμα ὀφειλόμενο στὸν Καλύμνιο φοιτητὴ Ἐμμανουὴλ Μαραγκάκη. (Ἦταν δὲ ὁ Ἐμμ. Μαραγκάκης ἕνας ἀπὸ τοὺς πολίτες ποὺ πῆρε μαζί του στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη, ὁ ταγματάρχης Γιώργης Χατζησταυρής, καὶ ὁ ὁποῖος —Μαραγκάκης— γιὰ τὴν συμμετοχή του στὸ κίνημα, καταδικάστηκε σὲ εἴκοσι χρόνων πρόσκαιρα δεσμά).

Ἂς δοῦμε, λοιπόν, τὴν ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε ὁ τότε νεαρὸς φοιτητὴς Ἐμμ. Μαραγκάκης, στὸ γράμμα τοῦ τότε γηραιοῦ πολιτικοῦ Ἐλ. Βενιζέλου:

Ἀθῆναι 3 Ἰανουαρίου 1936
Μέ μεγάλον σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν πρὸν τὸν ἀρχηγόν μας Ἐλευθέριον Βενιζέλον, δι' ὃν ἐθυσιάσθην συμμετασχὼν εἰς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων (Μακρυγιάννη) ἐγὼ ὁ ἀλύτρωτος Καλύμνιος φοιτητής, καταδικασθεὶς εἰς εἰκοσαετῆ δεσμά, θεωρῶ καθῆκον τιμῆς νὰ τὸν διαφωτίσω ἐπὶ τῆς «ψυχικῆς ἀνωτερότητος» τῶν κ.κ. Σαράφη καὶ ἀδελφῶν Τσιγάντε.

Ἤμεθα συγκρατούμενοι εἰς τὰς φυλακὰς «Ἀβέρωφ» ἐν τῇ αὐτῇ κιγκλίδι πρὸ τῆς δίκης μας.

Ἕνα ἀπόγευμα εἰς τὸ κελλὶ τοῦ μακαρίτου ἀργιστράτηγου Παπούλα, εἰς τὸ ὁποῖον ἤμεθα ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν τῇ κιγκλίδι συγκεντρωμένοι, ἤρχισε πολιτικὴ συζήτησις καθ' ἣν οἱ κ.κ. Τσιγάντε ἐπινεύοντος καὶ τοῦ κ. Σαράφη χρησιμοποιοῦντες τὰς βαρυτέρας τῶν ἐκφράσεων μα ἐχαρακτήρισαν τὴν τετραετίαν 1928—32 ὡς τὴν πλέον ἀνήθικον ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἐπενέβη ὁ παρευρισκόμενος κ. Πιστολάκης καὶ διεξήχθη δριμυτάτη συζήτησις.

Ὁ δὲ ἀρχιστράτηγος ἀγανακτήσας λόγω τῆς ἀνευλαβείας μεθ' ἧς ἐξεφράζοντο οἱ κ.κ. Τσιγάντε κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου παρεκάλεσε νὰ διακοπῇ ἡ συζήτησις καὶ νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ κελλίου του.

Μετὰ τιμῆς
ΕΜΜ. ΜΑΡΑΓΚΑΚΗΣ

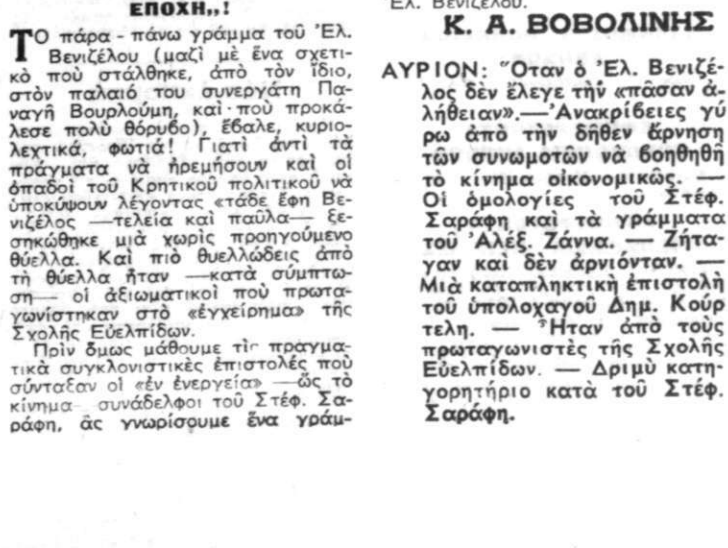

Λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οἱ ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» χαρακτήριζαν μέσα στὶς φυλακὲς «Ἀβέρωφ» τὴ βενιζελικὴ τετραετία 1928 - 1932 «ὡς τὴν πλέον ἀνήθικον ἐποχὴν εἰ στὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος». (Ἀριστερὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μὲ τὴν ρεπούμπλικα, ὁ τότε ὑφυπουργὸς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου Ἀχιλλεὺς Παπαδάτος)

ΚΑΙ Ο ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΑΛΚ. ΜΠΟΥΡΔΑΡΑΣ

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ἐκεῖνες ἡμέρες καὶ σὲ ἀπάντηση τοῦ γράμματος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, δόθηκε στὴν εὐρύτερη γνώση καὶ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ τότε ταγματάρχη Ἀλκιβ. Μπουρδάρα, στὴν ὁποία διαλαμβάνονταν καὶ αὐτά:

...Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης δὲν μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, διότι ἐπίστευεν ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν — κατὰ δέ τὸν ταγματάρχην Ἀνδρέαν Ἀμούντζαν — διότι δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρη θέσιν εἰς τὸ «βαγκὸν λί» τὴν ὁποίαν ἐζήτησε τὴν τελευταίαν στιγμήν. Παρὰ δέ τὴν φορτικὴν ἐπιμονὴν τοῦ ταγματάρχου Σφέτσου νὰ μεταβῆ καὶ ἄνευ «βαγκὸν λί», ἠρνήθη μέχρι τέλους φοβούμενος μή γίνη ἀντιληπτός... Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης δέν εἰδοποίησε σχετικῶς τούς Ψαρρόν, Βλάον, Μπακιρτζῆν καί Ἀλ. Μπουρδάραν... Ἐν τούτοις ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρός τόν στρατηγόν Καμμένον, ὅτι τήν ἡμέραν τοῦ κινήματος θά εὑρίσκεται εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡ ἐπιστολὴ ἦτο παραπειστική;...

Τόσο ὅμως τὸ γράμμα τοῦ τότε φοιτητὴ Ἐμμ. Μαραγκάκη, ὅσο καὶ τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἔκθεση τοῦ τότε ταγματάρχη Ἀλκ. Μπουρδάρα ἦταν «χάδια», μπρὸς στὰ ἄλλα «κατηγορῶ» ποὺ ἀκούστηκαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ ἀφορμὴ τὴν «ἐμπρηστικὴ» ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Οταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἔλεγε τὴν «πᾶσαν ἀλήθειαν».—Ἀνακρίβειες γύρω ἀπὸ τὴν δῆθεν ἄρνηση τῶν συνωμοτῶν νὰ βοηθηθῆ τὸ κίνημα οἰκονομικῶς. — Οἱ ὁμολογίες τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τὰ γράμματα τοῦ Ἀλέξ. Ζάννα. — Ζήταγαν καὶ δὲν ἀρνιόνταν. — Μιὰ καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Δημ. Κούρτελη. — Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. — Δριμὺ κατηγορητήριο κατὰ τοῦ Στέφ. Σαράφη.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ** παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη ἀλήθεια τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

«Δὲν παρεσύρθημεν ἀλλὰ ἐξηπατήθημεν»

ΚΑΙ ΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ «ΑΝΕΥ ΚΛΙΜΑΚΟΣ ΑΝΟΔΟΥ»

31ον

ΑΝΕΜΟΥΣ ἔσπειρε μὲ τὸ γράμμα του («Παρίσι, 27.12.35»), ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Καὶ θύελλες θέρισε. Δὲν εἶναι τί τοῦ εἶπαν καὶ τί τοῦ ἔγραψαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι: «Ἐσὺ μᾶς ἔλεγες πὼς δὲν εἶχες καμμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὶς προετοιμασίες τοῦ κινήματος καὶ τώρα μᾶς ὁμολογεῖς ὅτι κατ' ἐπανάληψιν προσφέρθηκες νὰ θέσης στὴ διάθεση τῶν συνωμοτῶν κάθε ἀναγκαῖον ποσόν»! ("Οταν γράφονταν αὐτὰ δὲν ἦταν ἀκόμα γνωστὲς οἱ ἀπόρρητες ἐπιστολὲς ποὺ εἶχαν σταλθῆ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, στὰ μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ στοὺς ἄλλους «παραλήπτες τῶν «ἀπὸ Χαλέπας» συγκλονιστικῶν κειμένων). Δὲν εἶναι, λοιπόν, τί εἶπαν οἱ ἀντίπαλοι καὶ ποιές ἀντιδράσεις τοὺς γεννήθηκαν. Εἶναι, πρὶν ἀπὸ κάθε τί ἄλλο, ἐκεῖνα ποὺ ἀποφάσισαν «νὰ βγάλουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους», ἀπαντώντας του, «μὲ κάθε σεβασμό», οἱ ἄνθρωποί του. Τὰ «παιδιὰ» του, οἱ πιστοί του μαχητές, οἱ «ἄχρι θανάτου» θαυμαστές του. Καί, καθὼς χτὲς λέγαμε, αὐτὰ ποὺ ἔγραψε στὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολή του, ὁ καταδικασμένος (γιὰ τὴ συμμετοχὴ του στὸ κίνημα) σὲ εἰκοσάχρονα πρόσκαιρα δεσμά, Καλύμνιος φοιτητὴς Ἐμμ. Μαραγκάκης, ὅτι, δηλαδή, ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» μιλώντας στὶς φυλακὲς «Ἀβέρωφ» καὶ «χρησιμοποιοῦντες τὰς βαρυτέρας τῶν ἐκφράσεων, ἐχαρακτήρισαν τὴν (βενιζελικὴν) τετραετίαν 1928 — 1932, ὡς τὴν πλέον ἀνήθικον ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος» ἦταν χάδια. Χάδια, μπρὸς στὰ ἄλλα, ποὺ τόσο ἀδίστακτα γράφτηκαν τότε.

ΔΕΝ ΕΛΕΓΕ ΤΗΝ "ΠΑΣΑΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ..

ΠΡΙΝ ΟΜΩΣ δοῦμε τὶς ἄλλες συνταραχτικὲς ἀπαντήσεις πού, τότε, δόθηκαν στὸ γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τὸ ὁποῖον ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ξεσπαθώσουν ἄνθρωποι ποὺ τὸν πίστευαν σᾶν ἡμίθεο, θὰ ἔπρεπε νὰ σταθοῦμε στὸ πιὸ καίριο σημεῖο του. Ἐκεῖ ὅπου ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς γράφει, πὼς οἱ συνωμότες: «Ἠρνήθησαν ἐπιμόνως νὰ δεχθοῦν οἱανδήποτε χρηματικὴν ἐνίσχυσιν, βεβαιοῦντες ὅτι δὲν εἶχον τοιαύτην ἀνάγκην». Καὶ πρέπει νὰ σταθοῦμε στὸ σημεῖο τοῦτο, γιατί, χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ δεκεμβριανὸ γράμμα τοῦ τότε ἐξόριστου στὸ Παρίσι πολιτικοῦ ἡγέτη, οἱ ἴδιοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀποκάλυψαν ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, δὲν ἔλεγε τὴν «πᾶσαν ἀλήθειαν».

Καὶ πρῶτος - πρῶτος ὁ Στέφ. Σαράφης, ἱστόρησε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ τοῦτο: «Ὁ Βλάχος μοῦδωσε 30.000 δραχμὲς γιὰ νὰ στείλω, μὲ τὸν Σφέτσο, στὸ στρατηγὸ Βῶκο Φίλιππο, γιὰ ἔξοδα κίνησης τῆς Δημοκρατικῆς Ἅμυνας Θεσσαλονίκης. Τὰ λεπτὰ αὐτὰ προέρχονταν ἀπὸ 100.000 δραχμὲς ποὺχε στείλει μὲ τὸν Πιστολάκη ὁ Βενιζέλος γιὰ ἔξοδα κίνησης συνδέσμων κλπ.». Ἄρα οἱ συνωμότες δὲν ἠρνήθησαν ἐπιμόνως νὰ δεχτοῦν οἱανδήποτε χρηματικὴ ἐνίσχυση, ὅπως τόσο κατηγορηματικὰ διαβεβαίωνε στὸ γράμμα του ὁ Ἑλ. Βενιζέλος.

Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πάρα - πάνω, ὁ Στέφ. Σαράφης, διαψεύδοντας ξανὰ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, ἔχει ἀποκαλύψει καὶ αὐτά: «Ἀπὸ καιρὸ εἶχα ζητήσει ἀπὸ τὸν κ. Ζάννα νὰ διατεθῆ ἕνα ποσὸ 40.000 δραχμῶν γιὰ νὰ ἐνοικιαστῆ ὁ τελευταῖος ὄροφος μιᾶς πολυκατοικίας ποὺ βρισκόταν δίπλα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ δεσπόζει τοῦ ὑπουργείου καὶ μὲ πολυβόλα καὶ ἕνα μάτσο δυναμίτη ἦταν δυνατὸ νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ὅσοι θὰ βρίσκονταν ἐκεῖ»! Ἄρα ὁ Στέφ. Σαράφης, ὄχι μόνο δὲν ἀρνήθηκε οἱανδήποτε χρηματικὴ ἐνίσχυση, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, εἶχε ζητήσει τὶς 40.000 γιὰ νὰ τιναχτῆ στὸν ἀέρα τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν. ("Αλλο ἂν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅπως Ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης, δὲν ἤθελε «γκαγκστερισμούς» καὶ «καμμιὰ ἐνέργεια στὴν Ἀθήνα».

ΖΗΤΑΓΑΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΑΡΝΙΟΝΤΑΝ!

ΑΛΛΑ δὲν εἶναι μόνο ὁ Στέφ. Σαράφης ποὺ διαψεύδει κατηγορηματικὰ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο. Εἶναι καὶ ὁ στενώτατος συνεργάτης του καὶ προσωπικὸς του φίλος Ἀλέξ. Ζάννας. Ἔγραφε δὲ (18 Ἰανουαρίου 1935) ὁ παλαιὸς ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων: «Διὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ προπαρασκευὴ δὲν θὰ χρειασθῆ καιρός, ἀπαιτοῦν ταῦτα δμως χρήματα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιτροπή, καὶ δικαίως, τρέμει μήπως συκοφαντηθῆ, προτείνει τὸν κ. Ροῦσον, ὡς σύνδεσμον καὶ ταμίαν συνάμα, πρᾶγμα δμως ποὺ δὲν ἐτόλμησε οὔτε κᾶν νὰ σᾶς γράψη ἐκ φόβου μήπως παρεξηγηθῆ».

Χρειάζονταν, λοιπόν, λεφτά, αὐτοὶ ποὺ κατεύθυναν τὴ συνωμοσία (ὄχι βέβαια γιὰ τὸν ἑαυτό τους, γιατὶ ἀρκετὰ τοὺς πλήρωνε τὸ ἑλληνικὸ κράτος, γιὰ νὰ τὸ ὑπονομεύουν, ἀλλὰ γιὰ τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα»). Μόνο ποὺ δὲν τὰ ζήταγαν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλα, γιὰ νὰ μὴ παρεξηγηθοῦν. Καὶ ἔβαζαν τὸν Ἀλέξ. Ζάννα νὰ γράψη πὼς «ἀπαιτοῦνται χρήματα» — πού, πάλι, γιὰ νὰ μὴ συκοφαντηθοῦν, θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ διαχειρίζεται κάποιος τρίτος. Πάντως δὲν ἀρνιόνταν, καὶ μάλιστα ἐπίμονα, τὰ λεφτὰ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Τὸ ἀντίθετο: «ὑπέβαλαν δεόντως αἴτησιν»! Ἀλλὰ εἶχε τοὺς λόγους του ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὅταν ἔγραφε, ὅτι ἡ στάση τῶν ἀρχισυνωμοτῶν (καὶ εἰδικώτερα τοῦ Στέφ. Σαράφη, γιατὶ οἱ Ἀνδρ. Κολιαλέξης καὶ Κ. Πράσος Βλάχος δικάστηκαν ἐρήμην), ἔπρεπε νὰ «μᾶς κάνη ὅλους νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι, διότι συναγωνισταί μας ἀνῆλθον εἰς τοιαῦτα ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος». Γιατὶ ἂν ὁ Στέφ. Σαράφης ἄνοιγε τὸ στόμα του ἢ ἔδειχνε κάποιο ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, τότε, ὁλόκληρο τὸ ψεύτικο οἰκοδόμημα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ,ὅτι τάχα ἀναγκάστηκε νὰ ἡγηθῆ τοῦ κινήματος, ὅταν ἡ κυβέρνηση κήρυξε «ἀντισυνταγματικά» τὸν στρατιωτικὸ νόμο, θὰ γκρεμιζόταν. Καὶ ἡ «δικαίωση» ποὺ ἐπιδίωκε θὰ μεταβαλλόταν σὲ συντρίμμια.

"Αλλο τώρα ἂν, πρὶν οἱ «συναγωνισταὶ μας» φτάσουν στὰ ὕψη τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητάς τους, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος πλήρωνε τὰ ἔξοδα ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὸν προετοιμαζόμενο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Ἐκεῖνος πλήρωνε, καὶ στὶς 8 τοῦ Φλεβάρη 1935, ὁ Ἀλέξ. Ζάννας τοῦ ἔγραφε: «Ὁ κ. Νικ. Πασπάτης (διευθυντὴς τῆς Τραπέζης Χίου, μὲ τὴν ὁποία συναλλάσσονταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἡ γυναίκα του), εἰς τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολήν σας, μοὶ εἶπεν πὼς ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 600 λ. τὸ ἔχουν ἤδη ἀποσύρει. Θὰ σᾶς γράψη ὁ ἴδιος συνεννοούμενος μὲ τὸν Ἀργυρόπουλον».

Δὲν ἀπόδιδε, λοιπόν, τὴν ἀλήθεια ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅταν ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραφε, ἀπὸ τὸ Παρίσι, στὶς 7 τοῦ Δεκέμβρη 1935. Τὸ ὁλότελα ἀντίθετο γινόταν. (Κρῖμα στὴν ψυχικὴ ἀνωτερότητα ὅλων τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ ὑπερπρωταγωνιστῶν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935).

ΑΛΛΗ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΕΙΔΗ δὲ τὴν ψυχικὴ ἀνωτερότητα τῶν συναγωνιστῶν του τὴν ἔνιωθε μονάχα ὁ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ ὄχι καὶ οἱ συναγωνιστὲς τῶν συναγωνιστῶν του, ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ὁ ὑπολοχαγὸς Δημήτριος Ν. Κούρτελης (ποὺ καταδικάστηκε σὲ ἐντεκάχρονα πρόσκαιρα δεσμά, γιατὶ πρωταγωνίστησε στὸ «ἐξχειρίημα» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, τῆς ὁποίας ἦταν καὶ καθηγητής), ἔγραψε (4 τοῦ Γενάρη 1936) αὐτὴ τὴν καταπληκτικὴ ἐπιστολή:

...Βαθύτατος πάντοτε ὑπάρχει ὁ σεβασμός καί ὁ θαυμασμός μας πρός τόν κ. Βενιζέλον καί ἡ ἐπιστολή αὐτοῦ πρός τόν «Παρατηρητήν» Χανίων, δικαιολογεῖται, διότι ἀπό μακροῦ, εὑρισκόμενος μακράν, ἠγνόει προσωπικῶς πρόσωπα καί πράγματα, ἅτινα ἐγνώριζεν μόνον ἐκ τῶν εἰσηγήσεων ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν εἰς αὐτόν τήν κατάστασιν καί τά πρόσωπα, ὅπως συμφέρει εἰς αὐτούς. Δηλαδή ἀποτέλεσμα πάντοτε φθοροποιοῦ περιβάλλοντος.

Καί ἂς χωρίσωμεν τό ζήτημα ἀπό τῶν δύο πλευρῶν: α) οἰκονομικῆς πλευρᾶς καί β) πολιτικῆς.

Ἀπό οἰκονομικῆς πλευρᾶς καί ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι δέν πρέπει νά γίνηται λόγος, διότι δέν ὑπάρχει τίποτε τό μεμπτόν. Οὐδείς ἔθιξεν ποτέ ἀπό τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τόν κ. Σαράφην καί τούς ἀδελφούς Τσιγάντε καί εἰς τά ζητήματα τιμῆς καί ἀξιοπρεπείας εἴμεθα πολύ προσεκτικοί. Ὥστε ἂς ἀφήσωμε τό ποταπόν καί ἀηδές αὐτό οἰκονομικόν ζήτημα τό ὁποῖον δέν ὑπάρχει.

Ἐρχόμεθα εἰς τήν πολιτικήν πλευράν ὅπου ὑπάρχουν τεράστιαι εὐθῦναι.

Πρόκειται περί τῆς ἀμφιβόλου ἠρωποιήσεως ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι καί μετά τήν ταπαγώδη ἀποτυχίαν των ἐξακολουθοῦν νά ζητοῦν ἀνυπάρκτους τίτλους ἀρχηγίας.

Πρόκειται περί ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἄλλα ὑπέσχοντο καί ἄλλα ἔπραξαν.

Οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τήν ἐπανάστασιν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἦσαν ἀγνοί ἰδεολόγοι οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν ὅτι ἐργάζονται διά μίαν ἰδέαν τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ στρατεύματος καί τῆς χώρας καί εὑρέθησαν αἴφνης πρό τῆς ἀποπείρας θεραπείας προώρων παθολογικῶν φιλοδοξιῶν μερικῶν ἀτόμων.

Οἱ μικροί ἀξιωματικοί ὅ,τι ἔκαιαν τό ἔκαμαν διότι ἐπίστευαν ὅτι ἐργάζονται διά τό καλόν τῆς Πατρίδος, δέν ἦσαν ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίαι, ἐπεθύμουν τήν εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος καί ὄχι νά αἱματοκυλισθῆ ὁ τόπος διά νά ἱκανοποιηθοῦν τῶν ὀλίγων αἱ ἀδικαιολόγητοι μωροφιλοδοξίαι.

Οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί δέν ἐγνώριζον κόμματα, ἀλλά μόνον ἐθνικάς ἰδέας.

Ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τά στρατιωτικά των ἔργα εἰς τά ὁποῖα θά προσφέρουν καί τάς τελευταίας των δυνάμεις, ἂν ποτε ἡ Πατρίς τούς ζητήση καί πάλιν.

Καί ἐκινήθησαν χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ τοῦ στρατεύματος καί τῆς χώρας.

Κατηγοροῦμεν αὐτούς, τούς ὁποίους ἐν τῇ γνωστῇ γενναιοφροσύνη του ὁ σεβαστός ἀρχηγός κ. Βενιζέλος θέλει νά καλύψη ἀποκαλῶν ἀνωτέρους ἀνθρώπους, τούς κατηγοροῦμεν ὅτι ἐξεμεταλλεύθησαν τά ἀγνά αἰσθήματα ἰδεολόγων ἀξιωματικῶν, διά νά ἱκανοποιήσουν φιλοδοξίας διά προώρου τοκετοῦ.

Τούς κατηγοροῦμεν ὅτι ὡς ὀργανωταί τοῦ κινήματος ἀπέτυχον παταγωδῶς διαπράξαντες βασικά τακτικά σφάλματα ἕνια τῶν ὁποίων θά προέβλεπεν καί ἁπλοῦς δεκανεύς.

Τούς κατηγοροῦμεν ὅτι ἡμᾶς τούς ὑπερηφάνους ἀξιωματικούς μᾶς παρουσίασαν ὡς ἀγέλην κινουμένην διά νεύματος τοῦ κ. Σαράφη ὄπισθέν του.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι δέν παρεσύρθημεν, ἀλλά ἐξηπατήθημεν. Δι' ὅ,τι δέ ἐκάμαμεν ἀνελάβομεν πλήρως τάς εὐθύνας μας καί ἐδώκαμεν λόγον εἰς τήν δικαιοσύνην τῆς πατρίδος μας ἀπολέσαντες τά πάντα, ξίφος καί ψῆφον.

Ἀντιμετωπίσαμεν ἀξιοπρεπῶς τούς δικαστάς μας χωρίς νά κλαίωμεν ὡς παιδιά, ἤ νά ἀπαρνηθῶμεν τούς ἰδιώτας συναγωνιστάς μας, καθώς ἔπραξαν οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι καίτοι τούς ἔφερον εἰς τόν τόπον τῆς δράσεως, κατόπιν εἰς τήν κρίσιμον στιγμήν τῆς δίκης τούς ὕβρισαν. (Πρακτικά Ἰης δίκης Ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν).

Καί ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ἠναντιώθημεν εἰς τήν χρησιμοποίησιν ἰδιωτῶν, τούς ἐκαλύψαμεν, διότι ἡμεῖς ἐζητήσαμεν εὐθύνας ἐκ τῶν ἄνω καί ὄχι ἐκ τῶν κάτω ἤ τῶν ἀνευθύνων, ἐκεῖνοι δέ οἱ ὁποῖοι παρά τήν ἄρνησίν μας, τούς ἐχρησιμοποίησαν κατόπιν τούς ἀπηρνήθησαν καί τούς ὕβρισαν.

Αὐτοί δέ τώρα οἱ ὁποῖοι ζητοῦν διπλώματα ἡρωισμοῦ, αὐτοθυσίας, αὐταπαρνήσεως καί φωτοστεφάνους μαρτύρων, τίποτε περισσότερον δέν ἔπαθον ἀπό ἡμᾶς τούς μικρούς, οἱ ὁποῖοι ἀπωλέσαμεν ὅ,τι εἴχομεν καί δέν εἴχομεν νομίζοντες ὅτι ὑπηρετοῦμεν μίαν ἰδέαν καί γνωρίζοντες ὅτι ἐργαζόμεθα τελείως καί ἀπολύτως ἀνιδιοτελῶς, ἀπηλλαγμένοι τοῦ μικροβίου τῆς μωροφιλοδοξίας καί τῆς ἄνευ κλίμακος ἀνόδου. Αὐταί εἶναι αἱ ἀντιλήψεις μας.

Μετά τιμῆς
ΔΗΜΗΤΡ. Ν ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ
Ἀπόστακτος ὑπολοχαγός

("Ας σημειωθῆ πὼς ὁ ὑπολοχαγὸς Δημ. Ν. Κούρτελης, εἶχε ὑποστηρίξει στὴν ἀπολογία του μπροστὰ στὸ στρατοδικεῖο ὅτι στὸ κίνημα προσχώρησε μετὰ ἀπὸ τὸν συναγερμὸ καὶ ὅτι παρασύρθηκε ἀπὸ τὸν λοχαγὸ Γιάννη Τσιγάντε).

Δὲν εἶναι δμως μονάχα ὁ φοιτητὴς Ἐμμ. Μαραγκάκης (τοῦ Μακρυγιάννη) καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Δημ. Ν. Κούρτελης (τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων), ποὺ ἐξεγέρθηκαν γιὰ τὰ εὔσημα, ποὺ ἀπόνειμε στὴν «ψυχικὴ ἀνωτερότητα» τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τῶν «σὺν αὐτῷ», ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Εἶναι καὶ ἄλλοι —καί, μάλιστα, καθὼς θὰ δοῦμε, πολὺ ἀγριώτεροι.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μεγάλη φουρτούνα καὶ πολὺ κακὸς μπελᾶς.— Ὁ λοχαγὸς Μᾶρκος Κλαδάκης ἀπαντάει στὸν Ἑλ. Βενιζέλο. — «Ἐμάχοντο μόνο τή μάχη τοῦ ψεύδους». — Ἡ Ἐπανάσταση δὲν εἶχε ἀρχηγὸ οὔτε τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ οὔτε τὸν Ν. Πλαστήρα. — «Μὰ τί λέτε; Ἑτοιμάσαμε ἐμεῖς τὴν τούρτα γιὰ νὰ τὴ φάη ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Πλαστήρας;». — Τὸ πασχαλινὸ γεῦμα στὶς φυλακὲς τῆς Αἴγινας καὶ οἱ «βαρειὲς ἐκφράσεις» γιὰ τοὺς πατέρες τῆς Δημοκρατίας. — Γιατὶ ἀπέτυχε ἡ ἐπανάσταση, καὶ πότε ὁ Στέφ. Σαράφης θὰ ἦταν ἄξιος τιμῆς. — Καταγγελίες τοῦ ὑπολοχαγοῦ Χ. Μαρσέλλου. — «Ἤκουσα τούτους νὰ ὑβρίζωσι μὲ τὰς χυδαιοτέρας ἐκφράσεις»!

Ὁ Χ. Μαρσέλλος ὑπογράφει τὴν ἐπιστολή του ὡς «καθαιρεθείς ὑπολοχαγός», ἐνῶ ὁ λοχαγὸς Μᾶρκος Κλαδάκης ἀποδίδει τὴν μύησί του (καί μάλιστα τήν ὑστάτη ὥρα) στὸν λοχαγὸ Γιάννη Τσιγάντε (πού εἰκονίζεται τή στιγμή ἀκριβῶς τῆς καθαιρέσεώς του)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ
Ἀριθ. Πρωτ. 5568

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦμεν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 332)66 ἀποφάσεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀμαρουσίου ἐνεκρίθη τροποποίησις ἐπὶ τῆς Πλατείας Ἀλωνίων καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς Μεσογείων Φειδίου καὶ Ἀργοναυτῶν.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ λαμβάνουν γνῶσιν τῆς ἄνω τροποποιήσεως διὰ τοῦ ἀνηρτημένου εἰς τὸν Δῆμον σχετικοῦ διαγράμματος καὶ ὑποβάλουν τὰς τυχὸν ἀντιρρήσεις των ἐντὸς δέκα πέντε (15) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως.

Ὁ Δήμαρχος
ΑΛΕΞ. ΓΑΡΔΕΛΗΣ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΛΟΧΑΓΟΣ Μ. ΚΛΑΔΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕΙ:

«Ἐμάχοντο μόνον τὴ μάχη τοῦ ψεύδους»

Η ΤΟΥΡΤΑ, Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

32ον

ΜΕΓΑΛΗ φουρτούνα ἔβαλε στὸ κεφάλι του καὶ σέ πολὺ κακὸ μπελὰ ἔμπλεξε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μὲ τὸ παρισινὸ γράμμα του τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1935. Δὲν εἶναι —καθὼς εἴπαμε— μονάχα ὁ Καλύμνιος φοιτητὴς Ἐμμ. Μαραγκάκης (τοῦ Μακρυγιάννη), ὁ ὁποῖος θέλοντας νὰ «διαφωτίσῃ» τὸν Κρητικὸ πολιτικό, ἀποκάλυψε τὶς συζητήσεις ποὺ γίνονταν στὰ κελλιὰ τῶν φυλακῶν «Ἀβέρωφ» καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς ποὺ ἀκούγονταν ἀπὸ τὰ χείλια τῶν ἡγετῶν τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως». Οὔτε ὁ ὑπολοχαγὸς Δημ. Ν. Κούρτελης (τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων), ποὺ κρίνοντας τὴν «ψυχικὴ ἀνωτερότητα» τοῦ Στέφ. Σαράφη, ἔγραψε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ὅτι «ἀπὸ μακροῦ εὐρισκόμενος μακράν, ἠγνόει προσωπικῶς πρόσωπα καὶ π.ρ.ά.γ.μ.α.τ.α» καὶ ὅτι ὑπέστη (ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος) τὶς συνέπειες «φθοροποιοῦ περιβάλλοντος». (Καὶ αὐτὰ πέρα ἀπὸ τοὺς σκληροὺς χαρακτηρισμοὺς γιὰ παθολογικὲς φιλοδοξίες, γιὰ μωροφιλοδοξίες, γιὰ «πρόωρους τοκετοὺς» καὶ γιὰ τὸ σύστημα τῆς «ἄνευ κλίμακος ἀνόδου»). Οἱ ἀντιδράσεις ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ τὸ ἰδιότυπο συγχωροχάρτι, ποὺ ξαφνικὰ —καὶ μακρυὰ ἀπὸ τὴν καθαρὴ ἀλήθεια— θέλησε νὰ δώσῃ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐκδηλώθηκαν ἄμεσες, ἔντονες καὶ ἐπιθετικὲς.

ΑΠΑΝΤΑΕΙ Ο ΛΟΧΑΓΟΣ Μ. ΚΛΑΔΑΚΗΣ

ΕΤΣΙ ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους ποὺ ἔσπευσαν νὰ δώσουν ὁξύτατες ἀπαντήσεις («μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ», πάντοτε) στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ἦταν καὶ ὁ λοχαγὸς Μᾶρκος Κλαδάκης, ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους πρωταγωνιστὲς τοῦ «ἐγχειρήματος» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Ἦταν ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος —σύμφωνα μὲ τὴν ἀγόρευση τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου Ἀθηνῶν— «ὥπλισε τοὺς πολίτας διὰ τῶν ὅπλων τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ἔθρασυνε καὶ τὴν ἀποθήκην τῶν πυρομαχικῶν καὶ ἐπρομήθευσε φυσίγγια» καὶ γενικὰ «ἔκαμε πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ στάσις».

Βέβαια ὁ λοχαγὸς Μ. Κλαδάκης εἶχε προσπαθήσει, στὴν ἀπολογία του, μπροστὰ στὸ Στρατοδικεῖο, νὰ ἐλαφρύνῃ τὴ θέση του καὶ νὰ ἀμβλύνῃ τὶς ἐντυπώσεις ποὺ δημιουργήθηκαν καὶ ἀπὸ τὸ παραπεμπτικὸ βούλευμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν κατατεθῆ ἐναντίον του ἀπὸ τοὺς μάρτυρες κατηγορίας. Ὑποστήριξε, λοιπόν, ὅτι τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας τοῦ κινήματος τὸν κάλεσε στὸ τηλέφωνο ὁ Γιάννης Τσιγάντες καὶ τοῦ εἶπε νὰ πάῃ σπίτι του —πρᾶγμα ποὺ ἔγινε. Ἐκεῖ πληροφορήθηκε ὅτι «οἱ βασιλόφρονες ἀξιωματικοὶ ἑτοίμαζαν κίνημα» καὶ ὅτι «ἔπρεπε ὁ στρατὸς νὰ ἀντιτάξῃ ἔνοπλο διαμαρτυρία». Ἀπαντώντας δὲ σὲ σχετικὴ ἐρώτηση τοῦ Γιάννη Τσιγάντε, ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἔπαιρνε καὶ αὐτὸς μέρος στὴ «διαμαρτυρία» καὶ ξαναγύρισε στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, ὅπου ἦταν καθηγητής. Τέλος ὁ Μ. Κλαδάκης ἀρνήθηκε ὅτι κακοποίησε τὸν ἐπιλοχία - εὐέλπι Ἀστέριο Πολυζόπουλο, παραδέχθηκε ὅμως ὅτι ἔσπασε τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης καὶ πῆρε ἀπὸ ἐκεῖ τουφέκια. Καὶ κλείνοντας τὴν ἀπολογία του τόνισε ὅτι παρασύρθηκε στὸ κίνημα γιατὶ πίστεψε εἰλικρινὰ πὼς κινδύνευε ἡ Δημοκρατία, καὶ ὅτι, πάντως, δὲν τοῦ ἄρεσε καθόλου ἡ παρουσία «δημοκρατικῶν πολιτῶν» στὴ σχολή.

Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ λοχαγὸς Μᾶρκος Κλαδάκης καταδικάστηκε σὲ εἰκοσάχρονα πρόσκαιρα δεσμά.

Η ΤΟΥΡΤΑ, Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

ΑΥΤΟΣ, λοιπόν, ὁ βαρυποινίτης ἀξιωματικὸς (ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο τοῦ βασιλιᾶ Γεωργίου Β' εἶχε πάρει, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους κινηματίες, χάρι) ἀνάλαβε νὰ «ἀνοίξῃ τὰ μάτια» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Καὶ θέλοντας νὰ «διαφωτίσῃ» τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, γιὰ τὸ τί ἔγινε στὰς Ἀθήνας καὶ ποὶν καὶ κατὰ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ κίνημα, ἔστειλε τὸ πάρα - κάτω γράμμα:

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3)1)1936

Μετὰ προφανοῦς καταπλήξεως ἀνέγνωσα εἰς πρωινὰς ἐφημερίδας σήμερον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀναφερομένην εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη καὶ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε καὶ τὴν ψυχικὴν αὐτῶν ἀνωτερότητα.

Μὲ ὅλην τὴν εὐλάβειαν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἣν τρέφω ἀνέκαθεν πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεγάλου μας Ἀρχηγοῦ κ. Ἐλευθερίου Βενιζέλου εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ πιστεύω ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἔγραψεν ἐν τῇ μεγάλῃ του γενναιοφροσύνῃ, ὅπως καλύψῃ ἀνθρώπους ἀτυχήσαντας, παρουσιασθέντας καὶ νομιζομένους σήμερον ὑπό μιᾶς μερίδος λαοῦ ὡς ὑπερμάχους τῆς Δημοκρατίας εἰς τὸν ὁμῶν τῆς ὁποίας ἐθυσιάσθησαν, καὶ οὐχὶ ἐν ἀγνοίᾳ προσώπων καὶ πραγμάτων.

Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Μεγάλος μας Ἀρχηγὸς νὰ ἀγνοῇ σήμερον ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἐκείνη εἰς ἣν αὐτοθυσιαζόμενος ἐνεπλάκη ἐκ τῶν ὑστέρων οὗτος, οὔτε αὐτὸν εἶχεν ὡς Ἀρχηγὸν οὔτε τὸν Πλαστῆραν, ἀλλὰ ὡργανώθη ὑπό τῶν μοιραίων αὐτῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς νίκης ἐν τῇ μάχῃ τοῦ ψεύδους ἣν διεξῆγον πρὸς ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον.

Τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο οἱ ἐν λόγῳ κύριοι ὅταν ἐβεβαίουν τὸν κ. Ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων ὅτι ὁ συνταγματάρχης Σαράφης εἶχεν ἰδικήν του ὀργάνωσιν τὴν ὁποίαν ἀπεκάλουν ἀνακριβῶς μάλιστα «Ὀργάνωση Σαράφη» καὶ ὅτι ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἠρίθμει ὑπεροκτακόσια μέλη κινούμενα εἰς τὰ νεύματα τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη.

Τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο ὅταν ἀπέσπων παρὰ τοῦ κ. Ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων τὴν συγκατάθεσιν ὅπως εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας ἐνδεχόμενον ἀγῶνα ὁ ἐν ἐνεργείᾳ στρατὸς καὶ ἡ ὀργάνωσις Σαράφη ὡς τὴν ἀπεκάλουν θέλει τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον ὡς Ἀρχηγόν.

Τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο ὅταν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐβεβαίουν ἡμᾶς τούς ἐν Ἀθήναις ὅτι αἱ ἐπαρχιακαὶ φρουραὶ εἶναι ἀπολύτως σύμφωνοι διά τὴν ἄμεσον δρᾶσιν καὶ μάλιστα ὅτι ἐπίεζον τὸ κέντρον ἐνῶ ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεκαλύφθη τὸ τελείως ἀντίθετον συνέβαινε.

Τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο ὅταν ἵνα παρασύρωσιν ἀξιωματικοὺς πρὸς ἐπανάστασιν ἐβεβαίουν αὐτούς ἀναλόγως τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν πεποιθήσεων ἑκάστου ἄλλους μὲν ὅτι ἠγεῖται τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Βενιζέλος, ἄλλους ὁ Πλαστήρας ἄλλους ὁ Ὀθωναῖος καὶ ἄλλους ὁ Πάγκαλος.

Τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο ὅταν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπικειμένης τῆς ἐξορμήσεως πρὸς κατάληψιν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἐβεβαίουν ὅτι ὁ Πλαστήρας ἤδη εὑρίσκεται εἰς Μακεδονίαν.

Καὶ τονίζω ὅτι δι' ὅλα αὐτὰ τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο διότι οὔτε ἡ ΕΣΟ ἦτο ὀργάνωσις Σαράφη, οὔτε τὰ μέλη της ἦσαν ὁκτακόσια, ἀλλὰ μόλις διακόσια τριάκοντα τέσσαρα, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐπαναστατικὸν σκοπὸν εἶχε. Διαμαρτύρομαι δὲ ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν μελῶν τῆς ΕΣΟ διά τὴν ὕβριν ὅτι ἐκινοῦντο εἰς τὰ νεύματα τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη. Εἶναι δὲ παγκοίνως γνωστὸν ἤδη ὅτι τὴν 1ην Μαρτίου τόσον ὁ Βενιζέλος ὅσον καὶ ὁ Πλαστήρας διετέλουν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν μελλόντων νά συμβῶσι.

Καὶ ἀναφέρω τά κάτωθι χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνθρώπων τούς ὁποίους ὁ Μέγας Ἀρχηγὸς ἐν τῇ γενναιοφροσύνῃ του καλύπτει :

α) Τὴν 2αν Μαρτίου ὅτε ἡμεῖς εὑρισκόμεθα ἐγκάθειρκτοι εἰς Θ. Φρουραρχεῖον, συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἀδελφοῦ μου Μαθηματικοῦ ('Ιπποκράτους 6α) οἱ τρεῖς ἀδελφοί μου, οἱ δύο ἀδελφοί τοῦ λοχαγοῦ Σκαναβῆ, εἷς φίλος μου ταγματάρχης καὶ ἡ κυρία λοχαγοῦ Ι. Τσιγάντε. Οἱ παριστάμενοι ἀγωνιῶντες διά τήν τύχην ἡμῶν ἠρώτησαν τήν κυρίαν Τσιγάντε, ἡ ὁποία εἰρήσθω ἐν παρόδω διετέλει ἐν πλήρει γνώσει ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ συζύγου της, ἐάν ὁ Βενιζέλος θά υἱοθετήσῃ τό κίνημα καί ἐάν ὁ Πλαστήρας εὑρίσκεται εἰς Μακεδονίαν. Καί ἡ ἀπάντησις εἰς τήν ἀγωνιώδη ἐρώτησιν ὑπῆρξε: «Μά τί λέτε; Ἑτοιμάσαμε ἐμεῖς τὴν τούρτα γιά νά τήν φάῃ ὁ Βενιζέλος καί ὁ Πλαστήρας;».

β) Εἰς τάς φυλακάς Ἀβέρωφ καί εἰς τό δωμάτιον ἔνθα ἐκρατεῖτο ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιστράτηγος, οἱ ἀδελφοί Τσιγάντε ἀπουσιάζοντος τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη ἐπετέθησαν δι' ὕβρεων κατά τοῦ Βενιζέλου καί Πλαστήρα, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τόν ἀρχιστράτηγον νά ἐκδιώξῃ αὐτούς ἐκ τοῦ δωματίου του.

γ) Ἐν ταῖς φυλακαῖς Αἰγίνης τήν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καί κατά τήν ὥραν τοῦ γεύματος, οἱ αὐτοί κύριοι ἤρχισαν καταφερόμενοι κατά τοῦ Βενιζέλου καί Πλαστήρα χαρακτηρίζοντες αὐτούς μὲ βαρείας ἐκφράσεις συνεπεία τοῦ ὁποίου ἠπειλήθη ἐπεισόδιον.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ὁ Μεγάλος Ἀρχηγός ἀναφέρει ὅτι οὗτοι ἀνῆλθον εἰς ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος.

Ἐπί τοῦ προκειμένου ἄς μοί ἐπιτρέψῃ εὐλαβῶς νά ἀναφέρω ὅτι διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς στάσεως ἣν ἐτήρησαν τόσον κατά τήν ἐπανάστασιν ὅσον καί κατά τάς δίκας.

Εἰς ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος θά ἀνήρχοντο ἐάν, κατά τήν ἐπανάστασιν, καταλαβόντες τό Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων δέν ἀνέμενον τήν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως καί δέν ἄφηνον ἐκθέτους τούς γενναίους ἀξιωματικούς κ.κ. Χατζησταυρῆν, Παπαμαντέλλον κλπ. ἀλλ' ἐτίθεντο ἐπί κεφαλῆς τοῦ Τάγματος ἵνα ἀντιμετωπίσωσι τάς κυβερνητικάς δυνάμεις.

Εἰς ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος δέν ἀνέρχεται ὁ κατά τήν δίκην του κλαίων καί ἐκλιπαρῶν καί ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς τά ἀνθρώπινα συναισθήματα τῶν στρατοδικῶν του ὑπομιμνήσκων αὐτοῖς ὅτι εἶναι καλός οἰκογενειάρχης.

Ἠγήθησαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μιᾶς ἐπαναστάσεως ἥτις ὑπ' αὐτῶν ὀργανωθεῖσα ἀποκλειστικῶς καί μόνον ἐξ αἰτίας των ἀπέτυχεν Εἰς ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος θά ἀνήρχοντο καί τοῖς πᾶσι τόν σεβασμόν θά προεκάλουν, ἐάν ἐτερμάτιζον τόν βίον των ὅταν πρό τῶν ὀφθαλμῶν των τά θύματά των ἐπροπηλακίζοντο, ἐξηντελίζοντο, καθηρρύντο ὑπό τούς ἐμπατσμούς τοῦ ὄχλου.

Εἰς πραγματικά ὕψη ψυχικῆς ἀνωτερότητος ἔφθασεν ὁ ἀείμνηστος ἀντ.συνταγματάρχης Φλέγγας, ὁ ὁποῖος χωρίς οὐδεμίαν εὐθύνην νά ἔχῃ διά τήν ἀποτυχίαν, ἐν τούτοις ἠγήθεις μιᾶς μονάδος κατά τήν ἐπανάστασιν ἐθεώρησε συνεπεῖς πρός τάς εὐγενεῖς του ἀρχάς καί τάς ἱεράς του παραδόσεις νά τερματίσῃ τόν βίον του.

Τί δὲ νά ἀναφέρω ἐπί τῆς ἔναντι τῶν θυμάτων των συμπεριφορᾶς τῶν κυρίων αὐτῶν κατά τήν διάρκειαν τῆς φυλακίσεώς μας; Ἀλλ' ἐπί τούτου θά σιωπήσωμεν ἐπί τοῦ παρόντος.

Εὐχαριστῶν
Μετά πάσης τιμῆς
Μᾶρκος Κλαδάκης
ἐ. ά. Λοχαγός Πεζικοῦ

"ΜΕ ΤΑΣ ΧΥΔΑΙΟΤΕΡΑΣ ΦΡΑΣΕΙΣ,,

ΣΕ ΕΝΙΣΧΥΣΙ τοῦ λοχαγοῦ Μ. Κλαδάκη, ἦρθε καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Χ. Μαρσέλλος, ποὺ ἔδρασε στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων καὶ ποὺ γιὰ τὴ δράση του καταδικάστηκε σὲ εἰκοσάχρονα πρόσκαιρα δεσμά. Ὁ Χ. Μαρσέλλος δὲ στὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολή ποὺ ἔγραψε τότε, (γιὰ «διαφώτιση» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) τόνιζε αὐτά:

Ἀθῆναι τῇ 3)1)35

Ἐν σχέσει πρός τήν δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολήν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔχω νά γνωρίσω εἰς ὑμᾶς τό ἀκόλουθον ἀνοσιούργημα τῶν κ.κ. Τσιγάντε καί Σαράφη.

Κατά τήν διάρκειαν τῆς φυλακίσεώς μου ἐν Αἰγίνῃ καί τήν ἡμέραν τοῦ Πάσχα (1935) ὁμοτράπεζος ὤν τῶν ἀνωτέρω κυρίων περί τό τέλος τοῦ γεύματος, ἤκουσα τούτους νά ὑβρίζωσι μέ τάς χυδαιοτέρας φράσεις τά πρόσωπα τῶν κυρίων Βενιζέλου καί Πλαστήρα.

Εἰς τάς δικαίας διαμαρτυρίας ὅλων τῶν παρευρισκομένων ἀξιωματικῶν ἐδήλωσαν ὅτι δέν ἀπέδιδον εἰς αὐτούς οὐδεμίαν ἠθικήν ἀξίαν οὔτε τούς ἀνεγνώριζον ὡς ἀρχηγούς.

Νομίζω ὅτι τοῦτο ἀρκεῖ διά νά ἀποδείξῃ τό ἠθικόν ἐπίπεδον εἰς τό ὁποῖον ἴσταντο οἱ ὡς ἄνω ἡρωοποιηθέντες.

Διατελῶ μετά πάσης τιμῆς
Χ. Μαρσέλλος
Καθαιρεθείς Ὑπολοχαγός

Ἔτσι καὶ ἕνας ἀκόμα ἀπὸ τοὺς «ἥρωες» τοῦ Μακρυγιάννη στράφηκε κατὰ τῶν ἡγετῶν τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» καὶ ξεσκέπασε τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα ποὺ ἔτρεφαν γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τὸν Ν. Πλαστήρα. Αἰσθήματα ποὺ δὲν ἦταν ἄγνωστα καὶ ποὺ πολλὲς φορὲς ἐπισημάνθηκαν ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μιλοῦσαν γιὰ τὶς «νεοτουρκικὲς» διαθέσεις τῶν ὑπερπρωταγωνιστῶν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ἐκτὸς δμως ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀνεφέραμε ὡς τώρα, καὶ ἄλλοι ὑπέρμαχοι τῆς ἀβασίλευτης, δὲν παράλειψαν—καθὼς θὰ δοῦμε— νὰ προβοῦνε σὲ παρόμοιες, ἐνδιαφέρουσες καὶ χαρακτηριστικὲς ἐπιστολιμαῖες ἀποκαλύψεις.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί ὥριζαν οἱ κώδικες γιὰ τὴ μονομαχία. — Ἀντὶ γιὰ αἷμα πολὺ μελάνι καὶ πιὸ πολὺ λάσπη. — Ὅ,τι καὶ ὁ «βοηθὸς τοῦ ἀρχηγοῦ» ἀποφασίζει νὰ ἀπαντήσῃ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — «Αὐτοὺς ὠφελεῖ καὶ εὐχαριστεῖ ἀναξίως». — Τὰ ὕψιστα συμφέροντα τῆς πατρίδας καὶ τοῦ κόμματος.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Βοβολίνη,

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἀπασχολήσω καὶ ἐγὼ σχετικῶς μὲ τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Τὴν 19ην ὥραν τῆς 1ης Μαρτίου ἐβάδην τὸ σύνθημα συναγερμοῦ, ἐγὼ δὲ ὑπηρετοῦσα, τότε, ὡς ἀστυφύλαξ εἰς τὸ Ε' Ἀστυνομικὸ τμῆμα, Μαυρομιχάλη καὶ Σωτῆρ. Χαραλάμπη. Ὁ ἀξιωματικὸς ὑπηρεσίας Μ. Σακελλαρόπουλος μοῦ ἔδωσε μία κατάσταση μὲ τὶς διευθύνσεις τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων ποὺ ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήσω καὶ μεταβοῦν εἰς τὰς ὑπηρεσίας των. Καὶ δι' αὐτοκινήτου ἐκτελοῦσα τὴν διαταγήν. Περὶ ὥραν 10ην νυκτερινὴν ἔφθασα εἰς τὴν σχολὴν Εὐελπίδων ἵνα εἰδοποιήσω ἀστυφύλακα τοῦ Δ' Ἀστυνομικοῦ τμήματος, ποὺ διέμενεν εἰς Παλαιὸν Πολύγωνον. Ὅταν ἐπεβιβάσθην τοῦ αὐτοκινήτου ὁ ὁδηγὸς τοῦ ὀχήματος μοῦ εἶπεν: «Πᾶμε νὰ φύγουμε διότι ἄκουσα κάτι πυροβολισμούς». «Ναί», τοῦ λέγω, «ἐτελείωσα». Ὅταν διερχόμεθα ἀπὸ τὴν πύλην τῆς Σχολῆς, ἐσταμάτησαν τὸ αὐτοκίνητο περὶ τὰ 30—40 ἄτομα. Κατῆλθον τοῦ αὐτοκινήτου νὰ ἴδω τί συμβαίνει. Ἀμέσως ἐπερικυκλώθην ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἄτομα καὶ μὲ ρωτοῦσαν ποιὸς εἶμαι (ἐγὼ ἤμουν μὲ στολή). Τοὺς εἶπα σχετικῶς, καί, χωρὶς νὰ χάσω τὸ θάρρος μου, ἐρώτησα ἕνα ἐξ αὐτῶν (νομίζω εἶχε ρεπούπλικα, ἐπανωφόριον καὶ γυαλιά) ποιὸς εἶναι, καὶ ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς μοῦ εἶπεν «Ἐπαναστάτης ἀξιωματικός, ἀπόστρατος! Καὶ πάλιν δὲ ἐζήτησα τὴν ταυτότητά του. Τότε μοῦ ἐκόλλησε εἰς τὸ μέτωπόν μου, ἕνα πιστόλι πλακέ. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔχασα τὸν ἑαυτόν μου, ὁμολογῶ. Εἶπεν εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας, νὰ μὲ ἀφοπλίσουν καὶ μοῦ ἐπῆραν τὸ κλόμπ καὶ τὸ πιστόλιον τύπου «κασταγκα» καὶ μὲ ὡδήγησαν στὴν δυτικὴ πλευρὰ τῆς Σχολῆς, ἔνθα τὸ φαρμακεῖον Δημητρίου. Μὲ ἐρώτησαν ἀπὸ ποιὸ μέρος εἶμαι καὶ εἶπα τὴν ἀλήθεια ὅτι εἶμαι ἀπὸ τὸν Πύργο τῆς Ἠλείας. «Α! εἶσαι παιδὶ τοῦ Πολυχρονοπούλου καὶ πᾶς νὰ φέρῃς ἀντίδρασι εἰς τὸν Μαῦρο Καβαλάρη». Ἐξεδίωξαν δὲ καὶ τὸν σωφὲρ τοῦ ταξὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν περιστρόφων. Εἰς τὴν πύλην ὅπου ἐκρατοῦμην ἐζητοῦσαν ἐπιμόνως τὸν Τσιγάντε. Μέσα εἰς τὴν Σχολὴν ἐγίνετο μεγάλη φασαρία, διότι οἱ εὐέλπιδες ἀντιδροῦσαν σθεναρῶς νὰ προσχωρήσουν. Μετὰ ἦλθεν ὁ Τσιγάντες καὶ τοῦ ἀνέφεραν ὅτι συνέλαβαν ἕναν μέγαν ἀντιδραστικόν. Ὅταν εἶδε ὁ Τσιγάντες ὅτι ἤμουν ἕνας ἀστυφύλακας τοὺς ἐπετίμησε δριμύτατα καὶ τοὺς εἶπεν «ἄλλα σᾶς εἶπα ἐγὼ καὶ σεῖς ἄλλα κάνετε ἀφῆστε τον νὰ πάῃ στὴν ὑπηρεσίαν του». Τὴν ὥραν τῆς κρατήσεώς μου εἰς τὴν πύλην Ἐλεγον ἐξέχουμε δύο πολυβόλα εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ ἄλλα τρία εἰς τὸ δεξιὸν μέρος κ.λ.π. Ἐμένα μὲ διέταξαν νὰ φύγω πρὸς τὸ μέρος τῆς Κυψέλης, καὶ εὑρέθηκα εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων καὶ Ἰθάκης. Καὶ δι' αὐτοκινήτου μετέβην εἰς τὸ τμῆμα, ὅπου καὶ ἔμαθα ὅτι ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου εἶχεν ἤδη ἀναφέρει ὅτι συνέλαβαν τὸν ἀστυφύλακα. Ἀπὸ τὸ τμῆμα μὲ ὡδήγησαν εἰς τὴν ὁδὸν Σίνα, εἰς τὸ φρουραρχεῖον καὶ μοῦ ἐζήτησαν νὰ τοὺς εἴπω τί ἀντελήφθην εἰς τὴν Σχολήν. Ἀνέφερα σχετικῶς καὶ μετὰ μὲ ὡδήγησαν εἰς τὴν ὁδὸν Φειδίου εἰς τὴν Ἀστυνομικὴν Διεύθυνσιν. Ἔδωσα κι' ἐκεῖ πληροφορίας. Δὲν γνωρίζω τὸν ἀξιωματικὸν ποὺ μοῦ ἐπρότεινε τ πιστόλι καὶ βοξάζω τὸν Θεὸν ποὺ δὲν μὲ σκότωσε. Θὰ πήγαινα σὰν τὸ σκυλὶ στ' ἀμπέλι. Δὲν παραλείπω νὰ σᾶς κάνω γνωστὸν ὅτι λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας μου καὶ ἰδιοτήτός μου παρευρέθην εἰς τὴν στρατιωτικὴν κοθαίρεσιν, εἰς τὰ παραπήγματα τοῦ Σαράφη κ.λ., ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν 23.4.35 μεγάλην Τετάρτην τῶν Παπούλα καὶ Κοιμήση.

Κύριε Βοβολίνη τώρα εἶμαι συνταξιοῦχος - εὐχαριστῶ.

ΚΩΝΣΤ. ΡΟΥΣΣΟΣ
Δερβενακίων 15

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ «ΚΑΤΗΓΟΡΩ» ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ ΝΙΚ. ΣΚΑΝΑΒΗ

«Βλάπτει ὕψιστα συμφέροντα τοῦ κόμματος καὶ τῆς πατρίδος»

Η ΑΞΙΟΠΡΟΣΕΚΤΗ ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ Ε. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗ

33ον

ΟΠΩΣ ὥριζαν, τοὺς «παλαιοὺς καλοὺς καιρούς», οἱ σχετικοὶ κώδηκες: «Μονομαχία εἶναι τὸ ἔθιμον νὰ ζητῆ τις ἱκανοποίησιν διὰ προσβολήν τινα». Ὅπως δὲ οἱ ἴδιοι κώδηκες ἐξηγοῦσαν: «Ἡ μονομαχία συνδέεται μετὰ τῆς ἰδέας ὅτι τὰ μέλη κοινωνικῶν τινων τάξεων, καὶ δὴ τῆς εὐγενείας, τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων καὶ τῶν μεμορφωμένων ἐν γένει, ἔχουσιν ἰδίαν ἐκ τῆς τάξεως ἀπορρέουσαν τιμήν, ἧς ἡ διατήρησις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀμειώτου σεβασμοῦ αὐτῆς παρ' ἁπάντων τῶν μελῶν τῆς τάξεως καὶ ἐκ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ ἀτόμου πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ κατὰ πάσης προσβολῆς ἐκ μέρους ἄλλου τινός καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐν τῇ χρήσει τῶν ὅπλων δεξιότητος». Τέλος δινόταν ἡ ἑρμηνεία ὅτι: «Εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε τὸ ὅτι ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις δύναται μὲν νὰ τιμωρήσῃ τὴν προσβολήν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν ὑπὸ τῆς τιμῆς ἀπαιτουμένην ἠθικὴν ἱκανοποίησιν». Ἀλλὰ οἱ μονομαχογράφοι τοῦ περασμένου αἰώνα πρόσθεταν —γιὰ κατατόπιση αὐτῶν ποὺ ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὸ θέμα — καὶ τοῦτα: «Ἐπ' ἐσχάτοις χρόνοις (σημ. γραφ. γύρω στὰ 1850 ἀπάνω - κάτω) ἐγενήθη τὸ ἰδιαίτερον εἶδος τῆς ἀμερικανικῆς μονομαχίας, συνιστάμενον εἰς διακύδευσιν τῆς ζωῆς· οἱ διαμαχόμενοι σύρουσι λαχνὸν καὶ ὁ χάνων ὑποχρεοῦται ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος νὰ αὐτοκτονήσῃ»!

Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἰσχυαν στὰ μέσα τοῦ δέκατου ἑνατου αἰώνα. Γιατί, ἂν ἴσχυαν καὶ πρὶν 32 χρόνια, τότε, ἀσφαλῶς, τὸ παρισινὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μὲ τὰ ἐπακόλουθά του, θὰ εἶχε γίνει ἀφορμὴ γιὰ μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ ἀπὸ μονομαχίες. Καὶ θὰ τὶς εἶχαν προκαλέσει αὐτὰ ποὺ διατυπώθηκαν, μὲ φαρδιὲς - πλατιὲς τὶς ὑπογραφές τους, ἀπὸ τὸν φοιτητὴ Ἐμμ. Μαραγκάκη («Χρησιμοποιοῦντες —οἱ Στέφ. Σαράφης κλ.— τὰς βαρυτέρας τῶν ἐκφράσεων ἐχαρακτήρισαν τὴν τετραετίαν 1928 —1932 ὡς τὴν πλέον ἀνήθικον ἐποχὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος»), ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸ Δημ. Ν. Κούρτελη («τοὺς κατηγοροῦμεν ὅτι ἐξεμεταλλεύθησαν τὰ ἁγνὰ αἰσθήματα ἰδεολόγων ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν φιλοδοξίας διὰ πρώρου τοκετοῦ καὶ τὰς μωροφιλοδοξίας των διὰ τῆς ἄνευ κλίμακος ἀνόδου»), ἀπὸ τὸ λοχαγὸ Μάρκο Κλαδάκη («τὴν μάχην τοῦ ψεύδους ἐμάχοντο»), ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸ Χ. Μαρσέλλο («ἠκουσα τούτους νὰ ὑβρίζουσι μὲ τὰς χυδαιοτέρας φράσεις τὰ πρόσωπα τῶν κυρίων Βενιζέλου καὶ Πλαστήρα»), ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐστρέφονταν κατὰ τῶν ἡγετῶν τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως». Καὶ σὲ αὐτά, μάλιστα, θὰ μποροῦσε νὰ προστεθῆ καὶ ἡ τρίλεξη ἐπιγραμματικὴ κατηγόρια τοῦ ταγματάρχη Γιώργη Χατζηστανρῆ: «Παρεπείσθημεν, ἐξηπατήθημεν, ἐπαγιδεύθημεν»!

Καμμιὰ ὅμως μονομαχία δὲν σημειώθηκε ὕστερα ἀπὸ ὅσα καταπληκτικὰ γράφτηκαν τότε. Οὔτε οἱ μάρτυρες πηγαινόρχονταν. Βέβαια ὁ νόμος ἀπαγορεύει αὐστηρὰ τὴ μονομαχία. Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ νόμου, ἡ μονομαχία ἔχει σᾶν βασικὴ προϋπόθεση μιὰ ὑπερευαισθησία γύρω ἀπὸ ὡρισμένα θέματα. Ἔτσι ὅλοι οἱ ἥρωες (καὶ «εὑρισθέντες» καὶ «εὑρίσαντες») τῆς διόλου μακάριας ἐκείνης ἐποχῆς (ἂν καὶ ρωτιέται κανεὶς ποιὰ τάχα ἐποχὴ νὰ εἶναι μακάρια) περιωρίστηκαν στὸ νὰ χύσουν ἀντὶ γιὰ αἷμα πολὺ μελάνι, καί, εἰδικώτερα ὁ Στέφ. Σαράφης —ὅπως εἴδαμε— πιὸ πολὺ λάσπη. (Προσφύγανε στὶς ἱστορήσεις καὶ στὰ φαρμακερὰ βέλη τοῦ ἔντυπου χάρτη). Καὶ οἱ ἐνδοπαραταξιακὲς ἀλληλοκατηγόριες ἀποθεώθηκαν.

ΚΑΙ Ο "ΒΟΗΘΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ,,

ΚΑΘΩΣ ὅμως εἴπαμε, δὲν ἦταν μονάχα οἱ πάρα - πάνω πρωταγωνιστὲς ἢ ἁπλοὶ ἀγωνιστὲς τῆς παγωμένης μαρτιάτικης βραδυᾶς, ποὺ ἔσπευσαν νὰ διατυπώσουν σὲ γράμματα τὶς ἀπαντήσεις τους στὴν παρισινὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καὶ νὰ ποῦνε ὅσα θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ προκαλέσουν σειρὰ ἀπὸ μονομαχίες. Ἦταν καὶ ἄλλοι καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς καὶ ὁ λοχαγὸς πεζικοῦ Νικ. Ι. Σκαναβῆς, ποὺ ἦρε μέρος στὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων.

Εἶχε δὲ ὁ λοχαγὸς Νικ. Ι. Σκαναβῆς, ὑποστηρίξει, στὸ στρατοδικεῖο ποὺ τὸν δίκασε, αὐτά:

> ...Εἰς τάς δύο μετά μεσημβρίαν τῆς 1ης Μαρτίου συνήντησα εἰς τὴν Λέσχην τὸν Ἰωάννην Τσιγάντε. Μὲ ἐκάλεσε δὲ διά τὴν δην ἀπογευματινήν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου καί πράγματι μετέβην περί ὥραν 7.30΄ ἑσπερινήν. Ἐκεῖ εὗρον τούς λοχαγούς Κλαδάκην καί Γιαννόπουλον, ὡς καί τόν στρατηγόν Κ. Πράσον Βλάχον, μή φέροντα στρατιωτικήν, ἀλλά πολιτικήν περιβολήν. Μετ' ὀλίγον ὁ Ι. Τσιγάντες μᾶς παρεκάλεσε νά μεταβῶμεν εἰς τὴν πλατεῖαν Κολωνακίου, καί μᾶς συνέστησε νά τόν ἀναμένωμεν ἐκεῖ. Τοῦτο καί ἐγένετο. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον ἦλθε καί οὗτος, μᾶς εἶπεν ὅτι κάτι ἐξαιρετικόν συνέβαινε καί εὐθύς ἀμέσως, προτάσει του, ἐπεβιβάσθημεν αὐτοκινήτου καί κατηυθύνθημεν πρός τὴν Σχολήν Εὐελπίδων. Καθ' ὁδόν ὁ Ι. Τσιγάντες μᾶς ἀπεκάλυψεν ὅτι ἐπρόκειτο νά γίνῃ κίνημα ἐκ μέρους τῶν βασιλοφρόνων καί ὅτι οἱ δημοκρατικοί ἀξιωματικοί εἴχομεν καθῆκον νά προβῶμεν εἰς ἔνοπλον διαμαρτυρίαν. Μᾶς προσέθεσε δὲ ὅτι ἤδη εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ διαμαρτυρία καί ὅτι πρό ὡρῶν τινων ὁ στόλος ἐπανεστάτησεν. Ὡμολόγῳ ὅτι συνεφώνησα μαζί του, διότι ἐπίστευον εἰς τὴν δημοκρατίαν καί ἤθελον καθῆκον μου νά συμβάλω εἰς τὴν προστασίαν της. Δὲν ἦτο δυνατόν νά ἀγθῶ ἀπό ἐλατήρια εὐτελῆ. Μόλις εἶχον προαχθῆ εἰς λοχαγούς καί μόλις εἶχον ἐπιστρέψει ἐκ Γαλλίας, ὅπου εὑρισκόμην πρός μετεκπαίδευσιν. Ἤμην ἤδη καθηγητής τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καί, βεβαίως, δὲν ἀνέμενον βελτίωσιν τῆς θέσεώς μου ἐκ τοῦ κινήματος. Πάντως μέχρι τῆς ἑβδόμης ἑσπερινῆς περίπου δὲν ἐγνώριζα οὐδὲν περί ποίου κινήματος ἐπρόκειτο...

Στὴν ἀγόρευσή του ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τοῦ Στρατοδικείου τόνισε ὅτι «ὁ λοχαγὸς Σκαναβῆς συνήργησεν ὡς βοηθὸς τοῦ ἀρχηγοῦ διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς στάσεως», τελικὰ δὲ τὸ δικαστήριο τὸν καταδίκασε σὲ ἔντεκα χρόνων πρόσκαιρα δεσμά.

"ΑΥΤΟΥΣ ΩΦΕΛΕΙ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙ ΑΝΑΞΙΩΣ,,

ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ, λοιπόν, ὁ καταδικασμένος σὲ ἐντεκάχρονα δεσμά, λοχαγός, ποὺ χαρακτηρίστηκε σᾶν «βοηθὸς ἀρχηγοῦ» αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ «διαφωτίσῃ» τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ προστατέψῃ τὸν πρόεδρο τοῦ τμήματος Ἀμπελοκήπων τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἀνάπηρο ἀξιωματικὸ καὶ δημοσιογράφο Πύρρο Γιαννόπουλο (Ἠπειρώτη), ποὺ, καθὼς ἔχουμε πῆ, διατύπωνε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Πατρίδα» τῶν Ἀθηνῶν τὴν πλαστηρικὴ ἄποψη τοῦ κινήματος.

Στὸ πάρα - κάτω δὲ γράμμα του ἀποκάλυψε πολλὰ καὶ καταπληκτικὰ πράγματα:

> Ἐν Ἀθήναις τῇ 3)1)1936
> Κατεπλάγην σήμερον ἀναγνώσας εἰς τάς ἐφημερίδας τήν ἐκ Παρισίων ἐπιστολήν τοῦ κ. Ἐλ. Βενιζέλου.
>
> Θά μοῦ ἐπιτραπῆ μὲ ὅλον τόν σεβασμόν καί τήν εὐλάβειαν τήν ὀφειλομένην εἰς τὸν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων νά παρατηρήσω ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῇ γενναιοφροσύνῃ του ἠθέλησε διά τῆς ἐπιστολῆς του ταύτης νά ἐξαγνίσῃ τρόπον τινά τούς κ.κ. Σαράφην καί Τσιγάντε ἀπέναντι τοῦ φιλελευθέρου κόσμου, ἀγνοῶν λόγω τῆς ὑψηλῆς του θέσεως καί τῆς ἐν τῇ ξένῃ διαβιώσεώς του, ὅτι ὁ ὑπό τῶν ὡς ἄνω κυρίων τοσοῦτον μέχρι σήμερον ἐπιδιωχθείς ἐξιλασμός, αὐτούς μέν βεβαίως ὠφελεῖ καί εὐχαριστεῖ ἀναξίως, βλάπτει ὅμως ὕψιστα συμφέροντα καί τοῦ κόμματος καί τῆς Πατρίδος.
>
> Δὲν ἐπιθυμῶ καί δὲν εἶναι ἴσως σήμερον καιρός νά ἐπεκταθῶ ἐπί τοῦ σημείου τούτου, ἀλλ' ὡς συμμετασχών εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην καί δή εἰς τὴν ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων ἐκδήλωσίν της, καταδικασθείς διά τοῦτο εἰς 11ετῆ πρόσκαιρα δεσμά, εἶμαι εἰς θέσιν νά γνωρίζω ὡρισμένα παρασκήνια, ἡ γνῶσις ἀκριβῶς τῶν ὁποίων μοῦ ἐπιτρέπει νά διατυπώσω τάς κάτωθι ἀπορίας μου ἐπί τοῦ περιεχομένου τῆς δημοσιευθείσης ἐπιστολῆς τοῦ κ. Βενιζέλου:
>
> 1) Οἱ κ. κ. Τσιγάντε οὐδέποτε ἀπό τοῦ 1925 τουλάχιστον καί ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ Μαΐου 1935 διεκρίνοντο διά τά φιλελεύθερά των αἰσθήματα. Τουναντίον καί ἐντός τῆς φυλακῆς καί ἐκτός αὐτῆς κατεφέροντο διαρκῶς κατά τοῦ Βενιζέλου. Κατόπιν τούτου εἶναι βεβαίως θαυμαστή ἡ ὑψηλοφροσύνη τοῦ κ. Βενιζέλου, πάντως ὅμως διά τούς γνωρίζοντας τά πρόσωπα εἶναι φανερόν ὅτι δὲν πρόκειται νά μεταβάλη τά ἀπέναντι αὐτοῦ αἰσθήματα τῶν δύο ἀδελφῶν.
>
> Ὅσον ἀφορᾶ τόν συνταγματάρχην κ. Σαράφην εἶναι γνωστόν ὅτι ἐν παντί εἶχεν ἀνελλιπῶς τήν γνώμην τοῦ λοχαγοῦ κ. Ι. Τσιγάντε.
>
> 2) Οὐδέποτε ἐν τῇ ἀφηγήσει του ὁ κ. Π. Γιαννόπουλος ἐπεδίωξε νά θίξη τήν τιμήν τῶν ὡς ἄνω κυρίων, ὡς ἀνακριβῶς ἐπληροφόρησε τόν κ. Βενιζέλον «ὁ ἐξ Ἀθηνῶν φίλος του». Ἁπλῶς εἰς σημεῖον τι τῆς δημοσιευθείσης ἐκθέσεως τοῦ στρατηγοῦ Σ., ἀνέφερεν ὅτι παραλείπετ νά ἀναγράψη φράσιν θίγουσαν τήν ἐντιμότητα τῶν ὑπ' ὄψιν κυρίων. Ἄλλως τε, δὲν ἦτο δυνατόν νά πράξῃ ἄλλως ὁ κ. Γιαννόπουλος, διότι ἡ ἐξακρίβωσις τοιούτων φημῶν, αἵτινες πράγματι ἐκυκλοφόρησαν, εἶναι λόγω τῆς φύσεώς των ἀδύνατος.
>
> 3) Εἶναι βαρύς, βαρύτατος ὁ χαρακτηρισμός τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ἡ ὑπό τοῦ κ. Γιαννοπούλου ἐν τῇ «Πατρίδι» ἐξιστόρησις τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ Μαρτίου τοῦ προεκάλεσεν ἀηδίαν.
>
> Ὁ ἀρχηγός ἠθέλησεν ἴσως νά ὑπογραμμίσῃ διά τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς του φράσεώς του τά περαιτέρω γραφόμενά του, ἀδίκων οὕτω τόν κ. Γιαννόπουλον, ὅστις πρό ἡμερῶν ἔφαλεν ἀληθῆ ὕμνον εἰς τὴν μεγαλοφροσύνην καί αὐτοθυσίαν του, διά νά ἐξυψώσῃ τούς εἰρημένους κυρίους.
>
> Δὲν ἀγνοῶ βεβαίως ὅτι ὁ σεβαστός ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων τούς πρός τό πρόσωπόν του ἀσεβοῦντας πάντοτε, ἐξ ὑψηλοφροσύνης βεβαίως, ὑπερησπίσθη, τούς δὲ πραγματικῶς ἀγαπῶντας, σεβομένους καί μετ' ἀφοσιώσεως ἀκολουθοῦντας αὐτόν παρηγκώνισε καί ἐπίκρανε πολλάκις.
>
> Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ περί ἧς πρόκειται ἐπιστολή τοῦ κ. Βενιζέλου ἔχει ἐπιτηδείως ἐντεῦθεν ἐκμαιευθῆ καί καταλλήλως, σατανικῶς θά ἔλεγον, ὑπαγορευθῆ, οὕτως ὥστε αὕτη οὐδόλως ἐρμηνεύει τήν περί τῶν προσώπων τούτων ἀληθῆ γνώμην τοῦ κ. Βενιζέλου.
>
> 4) Ὁ κ. Π. Γιαννόπουλος ἐν τῷ δημοσιεύματί του ἐφάνη μέχρι σήμερον ἐπιεικής, ἐπιεικέστατος πρός τούς κυρίους αὐτούς.
>
> Τό βάρος τῶν εὐθυνῶν, αἱ ὁποῖαι βαρύνουν τούς ὤμους των καί τό μέγεθος τῆς καταστροφῆς τήν ὁποίαν ἐν γνώσει ἐπέφερον, εἶναι εἰς θέσιν νά γνωρίζωσι μόνον οἱ μετ' αὐτῶν στενῶς καί πρό καί κατά τό κίνημα συνεργασθέντες φίλοι των, καί οἱ ὁποῖοι θά ὁμιλήσουν ὅταν ὁ καιρός ἐπιστῆ.
>
> 5) Τέλος ἡ κατά τήν δίκην στάσις τῶν κυρίων αὐτῶν πᾶν ἄλλο ἢ ψυχικήν ἀνωτερότητα ἀποδεικνύει.
>
> Δὲν θέλω νά ἀναφέρω ὀνόματα, ἀλλ' εἶναι γνωστόν εἰς τούς παροικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ ποῖος εἶναι ὁ μόνος ἐκ τῶν 1000 καί πλέον ὑπό τῶν Στρατοδικείων καταδικασθέντων ἀξιωματικῶν καί ἰδιωτῶν, ἀναλυθείς κατά τήν ἀπολογίαν του εἰς δάκρυα καί ἀναγκάσας τό Στρατοδικεῖον νά διακόψῃ τήν συνεδρίασίν του διά νά συνέλθῃ, καί ποῖος ὁ τήν βαρυτάτην τῶν κατηγοριῶν τῆς εἰσαγωγῆς καί ἐξοπλίσεως πολιτῶν εἰς στρατιωτικήν μονάδα, ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει, ἐφόρτωσεν εἰς τούς μή καταδικασθέντας εἰσέτι συναδέλφους του, οἵτινες, ἐν ἀντιθέσει πρός αὐτόν, οὐδὲ κἂν ἐγνώριζον ὅτι ἐπρόκειτο νά προσέλθωσι καί νά ἐξοπλισθῶσιν ἰδιῶται.
>
> Νομίζω, ὅτι τάς διατυπουμένας ἀνωτέρω ἀπορίας μου θά συμμερίζωνται πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τῶν εἰδώτων τά πράγματα.
>
> Διατελῶ μετά πάσης τιμῆς
> Νικ. Ι. Σκαναβῆς
> ἀπόστρατος λοχαγός πεζικοῦ

Ἀπαντώντας στό παρισινό γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὁ λοχαγός Νικ. Ι. Σκαναβῆς ἔγραψεν ὅτι ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων «τούς πραγματικῶς ἀγαπῶντας, σεβομένους καί μετ' ἀφοσιώσεως ἀκολουθοῦντας αὐτόν παρηγκώνισε καί ἐπίκρανε πολλάκις»

"ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΔΟΣΙΑΝ ΔΥΟ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΩΝ,,

ΑΛΛΑ οὔτε καί μὲ τό δριμύτατο κατηγορητήριο τοῦ λοχαγοῦ Νικ. Ι. Σκαναβῆ τέλειωσε ὁ κατάλογος ἐκείνων, πού, μὲ ἀφορμὴ τὸ παρισινὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἀνάλαβαν νὰ διαδραματίσουν εἰσαγγελικὸ ρόλο κατὰ τῶν ἡγετῶν τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως».

Σέ μιὰ δὲ ἔκθεση τοῦ συνταγματάρχη Εὐρ. Μπακιρτζῆ (τοῦ γνωστοῦ, ὕστερα, ὡς «κόκκινου συνταγματάρχη», πού, τελικά, καὶ πολὺ μετὰ ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα τοῦ 1944, αὐτοκτόνησε), ἔκθεση ποὺ δόθηκε τότε (Δεκέμβρης τοῦ 1935) στὴ δημοσιότητα, γράφονταν καὶ αὐτὰ τὰ ἀξιοπρόσεχτα:

> ...Ἡ Κεντρική Ἐπαναστατική Ἐπιτροπή εὑρίσκετο εἰς τάς Ἀθήνας... Ἡ ἐπανάστασις ὅμως δὲν ἐπέτυχε, χάρις εἰς τὴν προδοσίαν δύο ἀντισυνταγματαρχῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπρόδωσαν δύο μόνον ἐκ τῶν σημείων μας, καθόσον δὲν εἶχον τηρηθῆ ἐνήμεροι δι' ὅλα.
>
> Δὲν ἐπετύχομεν, διότι ἡ κυβέρνησις ἐγκαίρως εἶχε τὴν πληροφορίαν περί τῆς ἐνεργείας μας... Παρά τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα οὐδὲν ἀνεμένομεν, οὐδ' εὑρισκόμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτοῦ.

Μὰ ἡ θύελλα ποὺ ἐξαπόλυσε, μὲ τὸ γράμμα του ἀπὸ τὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἔφτασε καὶ στὸ ναυτικό. Τὸ ξέσπασμα δὲ τῆς φουρτούνας ἐκεῖ θὰ τὸ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: "Οπου μέ «πολύ σεβασμό καί μέ τήν ὀφειλομένη εὐλάβεια» λέγονται τὰ καταπληκτικώτερα πράγματα. — Ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτιάδης Κανάρης ἀπαντάει στὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι «τοὺς ὁποίους θέλει σήμερα νὰ καλύψῃ».—«Κατεφέροντο σφοδρῶς καὶ ἀνευλαβῶς». — Τί θὰ ἔκανε τοὺς «μεγάλους ἐνόχους» νὰ ἐρυθριάσουν. — Τὰ πιστοποιητικὰ καλῆς διαγωγῆς καὶ τὸ ἀπολυόμενο προσωπικό. — Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ στρατηγοῦ Λεωνίδα Σπαῆ. — Πῶς συστήθηκαν οἱ στρατιωτικὲς ὀργανώσεις καὶ ποιοί οἱ σκοποί τους. — Τὰ ἄγνωστα παρασκήνια τοῦ κινήματος καὶ οἱ ἀλληλομαχίες τῶν ὁμοϊδεατῶν. — «Ἐμεγαλοποίει τὰ πράγματα ἐκ προθέσεως»!

Μέ άπόρρητα κείμενα
καὶ ἀπευθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ «ΚΑΙΗΓΟΡΩ» ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ Μ. ΚΑΝΑΡΗ

Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεσι τοῦ στρατηγοῦ Σπαῆ

ΟΙ ΔΥΟ ΑΛΛΗΛΟΤΡΩΓΟΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

34ον

ΑΝ ὁ νόμος τὸ ἐπέτρεπε καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἡγέτες τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως», καλοῦσαν σὲ μονομαχία (σύμφωνα μὲ τοὺς σχετικοὺς κώδηκες περὶ τιμῆς καὶ εὐθιξίας), τὸν φοιτητὴ Ἐμμ. Μαραγκάκη καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς Γιώργη Χατζησταυρῆ, Σπῦρο Παπούλα, Δημ. Κούρτελη Μᾶρκο Κλαδάκη καὶ Χ. Μαρσέλλο, στὸν λοχαγὸ Νικ. Σκαναδῆ θὰ ἔπρεπε νὰ στείλη τοὺς μάρτυρές του ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Καὶ τοῦτο ὄχι γιὰ μιὰ μονάχα «προσβολή», ἀλλὰ γιὰ συρροὴ ὁλόκληρη ἀπὸ «προκλήσεις». Γιατὶ (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν καταγγελία τοῦ συνωμότη λοχαγοῦ ποὺ καταδικάστηκε σὲ ἐντεκάχρονα πρόσκαιρα δεσμά, καὶ κατὰ τὴν ὁποία ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. καὶ οἱ τότε κύριοι συναγωνιστὲς του ἐκατεφέροντο διαρκῶς κατὰ τοῦ Βενιζέλου»), ὁ λοχαγὸς Νικ. Σκαναδῆς θεωρεῖ τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ὑπαίτιο γιὰ βαρύτατες πράξεις καὶ παραλείψεις. Καὶ συγκεκριμένα τοῦ καταλογίζει («μὲ ὅλον τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐλάβειαν»), ὅτι θέλοντας νὰ ὑποστηρίξη ἀπὸ ἄγνοια («λόγω καὶ τῆς ἐν τῇ ξένῃ διαβιώσεώς του») τὸν Στ. Σαράφη καὶ τοὺς συντρόφους του «αὐτοὺς μὲν ὠφελεῖ καὶ εὐχαριστεῖ, βλάπτει ὅμως ὕψιστα συμφέροντα τοῦ κόμματος καὶ τῆς πατρίδος». Ταυτόχρονα λέει τὰ καταπληκτικὰ ἐκεῖνα, ὅτι ἀπάνω - κάτω, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, δὲν ξέρει τὶ γράφει καὶ ὅτι αὐτὰ ποὺ διατυπώνει, σᾶν δικές του γνῶμες, τοῦ ἔχουν κατάλληλα, καὶ μάλιστα «σατανικὰ» ὑπαγορευθῆ καὶ ἐκμαιευθῆ. Τέλος δὲ τοῦ ἀπευθύνει τὴ μεγάλη κατηγόρια, τὴν ὁποία ἔχουν ἀκούσει κατὰ καιροὺς —καὶ πολὺ τοὺς ἔχει ἐνοχλήσει— ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀξιόλογοι πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ τόπου μας, ὅτι δηλαδὴ ἐδῶ σεβαστὸς ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοὺς πρὸς τὸ πρόσωπόν του ἀσεβοῦντας πάντοτε, ἐξ ὑψηλοφροσύνης βεβαίως, ὑπερησπίσθη. Τοὺς δὲ πραγματικῶς ἀγαπῶντας, σεβομένους καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ἀκολουθοῦντας αὐτὸν παρηγκώνισε καὶ ἐπίκρανε πολλάκις».

ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΣ ΜΙΛΤ. ΚΑΝΑΡΗΣ

ΟΠΩΣ ὅμως εἴπαμε δὲν ἦταν μονάχα ὁ «κατὰ ξηρὰν στρατὸς» ποὺ ἀντεπετέθηκε «εὐλαβῶς» στὸν Ἑλ. Βενιζέλο γιὰ τὸ παρισινὸ γράμμα τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1935. Ἦταν (φουρτούνα, βλέπετε) καὶ τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ ποὺ δὲν θέλησε νὰ ἀφήση ἀναπάντητο καὶ ἀδιαφώτιστο τὸν Κρητικὸ ἡγέτη. Καὶ πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔγραψε, διαφωνώντας ριζικὰ μὲ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας (καὶ ποὺ θὰ δοῦμε πάρα - κάτω στὸ Ἱστόρημά μας), στὴν εἰδικὴ ἐκείνη περίπτωση τοὺς θαλασσινοὺς συνωμότες ἀνέλαβε νὰ ἐκπροσωπήση ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτιάδης Κανάρης. Ἦταν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κανάρης δισέγγονος τοῦ πυρπολητῆ Κωνσταντίνου Κανάρη καὶ ἔγγονος τοῦ ὁμώνυμού του ναύαρχου, ποὺ ἐκπαιδεύτηκε στὸ Μόναχο μὲ φροντίδα καὶ μὲ δαπάνες τοῦ φιλέλληνα βασιλιᾶ τῆς Βαβαρίας Λουδοβίκου (πατέρα τοῦ πρώτου βασιλιᾶ τῶν Ἑλλήνων Ὄθωνα). Ἦταν ὅμως καὶ πρῶτος ἀνεψιὸς τοῦ ἄλλοτε ὑπουργοῦ Ἀλέξανδρου Κανάρη (ἔγγονου τοῦ πυρπολητῆ), ποὺ τὸ 1935 διατελοῦσε πρόεδρος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» (ὄχι τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ ἀρχιστράτηγου Ἀναστασίου Παπούλα, ἀλλὰ τῆς πρώτης μαχητικῆς ὀργανώσεως ποὺ εἶχε ἱδρύσει ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς). Καὶ ἦταν, τέλος, ἕνα ἀπὸ τὰ μαχητικώτερα στελέχη τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ τὸ «δεξὶ χέρι» τοῦ στρατηγοῦ Ντερτιλῆ.

Ἀλλὰ ἐνῶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης ἔδρασε πολυποίκιλα στὴν προετοιμασία τοῦ κινήματος, δὲν μπόρεσε, τελικά, νὰ πάρη ἐνεργὸ μέρος μετὰ ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή του. Καὶ τοῦτο γιατὶ συνελήφθηκε, στὸ Πέραμα, τὴν ὥρα ποὺ πήγαινε στὸ ναύσταθμο γιὰ νὰ μετάσχη στὴ «δημοκρατικὴ ἐξέγερση» τοῦ στόλου. Ὅπως, μάλιστα, ὁ ἴδιος εἶπε στὴ δίκη, ποὺ ἔγινε γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Περάματος, «τὸν ἔδεσαν μέσα στὸ αὐτοκίνητο ἕνας ναύτης καὶ ἕνας χωροφύλακας». Καὶ ὅταν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Βασίλης Κρυστάλλης (ἀδελφὸς τοῦ ποιητῆ Κώστα Κρυστάλλη), ρώτησε: «Μὰ ἕνας ἀντιπλοίαρχος σεῖς, ἀφήσατε νὰ σᾶς δέσουν ἕνας χωροφύλακας καὶ ἕνας ναύτης;», ὁ Μιλτ. Κανάρης ἀπάντησε: «Δὲν εἶχα πιστόλι μαζί μου καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ἀντισταθῶ. Μόλις μὲ περικύκλωσαν σήκωσα τὰ χέρια ψηλά. Κατόπιν μάλιστα ζήτησα νὰ γίνη ἔκθεσις περὶ τῶν τραυμάτων μου διὰ νὰ συντάξω μήνυσιν κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων ἐναντίον μου, διότι δὲν εἶχον ἰδέαν περὶ κινήματος καὶ διότι κακῶς μὲ ἐξέλαβαν ὡς ἐπαναστάτην». Τελειώνοντας δὲ τὴν ἀπολογία του ὁ Μιλτ. Κανάρης ἀρνήθηκε κάθε συμμετοχὴ στὸ κίνημα καὶ ἰσχυρίστηκε ὅτι στὸ Πέραμα βρέθηκε τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ συναδέλφου του Λογοθέτη.

Μὰ ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τοῦ στρατοδικείου Κωνστ. Σταματόπουλος, ὄχι μόνο δὲν παραδέχτηκε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Μιλ. Κανάρη, ἀλλὰ στὴν ἀγόρευσή του εἶπε καὶ αὐτά:

> ...Θλίβομαι βλέπων εἰς τὸ ἐδῶλιον τοῦ κατηγορουμένου καὶ βεβαρημένον μὲ μίαν πρᾶξιν ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τῆς πατρίδος του τὸν ἀπόγονον τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη. Καὶ φαντάζομαι ὅτι τὴν θλῖψιν μου ταύτην θὰ συμμερίζεται πᾶς Ἕλλην. Ἡ ἐνοχὴ τοῦ Κανάρη προέκυψε πλήρως. Ἦτο μεμυημένος εἰς τὸ στασιαστικὸν κίνημα. Ἀπεπειράθη δι' ἀλλόφρονος προσπαθείας νὰ φθάση τοὺς ἄλλους στασιαστάς εἰς τὸ Πέραμα. Δὲν τὸ κατώρθωσεν ἀλλ' ἐντεῦθεν δὲν παύει νὰ εἶναι συνωμότης. Ἐπυροβόλησε κατὰ τὴν εἰς τὸ Πέραμα διαδρομήν: Ἡ εὐθύνη του εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ πάντως μικροτέρα τῆς εὐθύνης τὴν ὁποίαν ἐπέχουσι τὰ ἄλλα στρατιωτικὰ στοιχεῖα, τὰ δράσαντα ἐν τῷ ναυστάθμῳ...

Ἔτσι ὁ Μιλτ. Κανάρης καταδικάστηκε σὲ εἴκοσι χρόνων πρόσκαιρα δεσμά.

"ΤΟΣΟΝ ΣΦΟΔΡΩΣ ΚΑΙ ΑΝΕΥΛΑΒΩΣ,,

ΑΥΤΟΣ, λοιπόν, ὁ συνωμότης ποὺ καταδικάστηκε σὲ εἰκοσάχρονα πρόσκαιρα δεσμά, ἀνάλαβε νὰ ἀπαντήση, ἀπὸ μέρους τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου.

Καὶ ἔστειλε αὐτὸ τὸ γράμμα:

> Ἀθῆναι 3 Ἰανουαρίου 1936
>
> Κατόπιν τῆς δημοσιευθείσης γθὲς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν «Παρατηρητὴν» Χανίων, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἐπανέλθω δι' ὀλίγων εἰς τάς τραγικάς ἡμέρας τοῦ παρελθόντος Μαρτίου.
>
> Φυσικόν εἶναι ὁ κ. Βενιζέλος νά μήν εἶναι πλήρως κατατοπισμένος, πρός τά ἐδῶ συμβάντα οὔτε εἶναι δυνατόν νά γνωρίζη ὅτι ἐκεῖνοι, τούς ὁποίους θέλει σήμερον νά καλύψη, κατεφέροντο τόσον σφοδρῶς καί ἀνευλαβῶς ὄχι μόνον ὡς πρός τό πρόσωπόν του, ἀλλά καί ὡς πρός τήν ἐν γένει πολιτείαν, εἰς σημεῖον, ὥστε ὁ μακαρίτης στρατηγός Παπούλας νά ἀναγκασθῆ νά τούς ἐκδιώξη ἀπό τό κελλί του. Ἐπί τούτου ἐπικαλοῦμαι τήν μαρτυρίαν τῶν συνταγματαρχῶν Σπαῆ, Ντερτιλῆ, Αὐγερινοῦ καί τοῦ κ. Μαραγκάκη.
>
> Ἀποτελεῖ πράγματι μεγάλην, μεγίστην χειρονομίαν, ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Βενιζέλου νά καλύψη τούς τόσον πανηγυρικῶς ἀποτυγόντας, ἀλλά παρ' ὅλην τήν εὐλάβειαν, πρός αὐτόν, ἅς μοῦ ἐπιτραπῆ νά νομίζω ὅτι καί αὐτή ἡ εὐγενής χειρονομία του, ἀντί νά κάμη τούς μεγάλους ἐνόχους νά ἐντροθιάσουν θά γίνη ἀντικείμενον νέας παρ' αὐτῶν ἐκμεταλλεύσεως.
>
> Ὅσον ἀφορᾶ τόν συνταγματάρχην Σαράφην νομίζω ὅτι εἶναι ἀρκετά τά ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ ἐκθέσει μου ἀναφερόμενα. (Σημ. γράφ. τὴν ἔκθεση τοῦ Μιλτ. Κανάρη θὰ δοῦμε ὅταν ἱστορήσουμε τὰ τοῦ ναυτικοῦ).
>
> Διά τόν ἀντισυνταγματάρχην Τσιγάντε νομίζω ὅτι ἀποτελεῖ μεγάλην τιμήν νά συζητῆται μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν. Ἦτο εἷς ἐκ τῶν πολλῶν. Ἴσως λόγω τῆς ἀμοιβαίας των φιλίας νά παρέσυρε τόν κ. Σαράφην πρός τόν κακόν δρόμον, ἴσως καί νά μή πταίῃ καθόλου.
>
> Πάντως ἄν δέν ἔφθασε ἐκεῖ πού προσπαθεῖ νά φαίνεται ὅτι εἶναι διά τοῦ παγκαλικοῦ καθεστῶτος ἤ διά τῆς ἀντιδράσεώς του τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ἤ διά τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δέν εἶναι δυνατόν νά φθάσῃ πλέον μέ ὅσα πιστοποιητικά καλῆς διαγωγῆς καί ἄν συλλέξη καί τά ὁποῖα οὐδείς κύριος ἠρνήθη ποτέ εἰς τό ἀπολυόμενον προσωπικόν του.
>
> Διατελῶ μετά πάσης τιμῆς
> ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΚΑΝΑΡΗΣ
> Καθαιρεθείς ἀντιπλοίαρχος
> Π. Ναυτικοῦ

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Α. ΣΠΑΗ

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ἐκεῖνες ἡμέρες (Δεκέμβρης 1935), καὶ σᾶν σὲ ἀπάντηση στὸ παρισινὸ γράμμα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, δόθηκε σὲ εὐρύτερη γνώση, ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση, ποὺ, λίγο πρίν, εἶχε συντάξει ὁ τότε συνταγματάρχης καὶ ἀργότερα ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς (ἐνδιαφέρουσες ἱστορήσεις τοῦ ὁποίου ἔχουμε δοσμένες στὰ προηγούμενα).

Ἡ ἔκθεση ἐκείνη ἀνάτρεχε καὶ στὸ ὅλο ἱστορικὸ τῆς συνωμοσίας, ποὺ, τελικά, ὡδήγησε στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Θὰ ἄξιζε δὲ (ἔστω καὶ σᾶν σὲ παρένθεση) νὰ τὴ δοῦμε, γιατὶ δίνει πάρα - πολλὰ ἄγνωστα στοιχεῖα καὶ φωτίζει πλεῖστες σκοτεινὲς πτυχὲς τοῦ ἐθνικοῦ δράματος, ποὺ, πρὶν τριανταδυὸ χρόνια, συντάραξε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔβαλε τὸν τόπο μας στοὺς πιὸ τρομαχτικοὺς κινδύνους. Κινδύνους ἀληθινὰ συνταραχτικούς, τοὺς ὁποίους γιὰ πρώτη φορὰ θὰ ἀποκαλύψουν σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση, καθὼς θὰ συνεχίζουμε τὸ ἱστόρημά μας, οἱ κάτοχοι τῶν μεγάλων καὶ συγκλονιστικῶν μυστικῶν τῆς δύσκολης ἐκείνης ἐποχῆς.

Διαλαμβάνονταν δὲ στὴν ἀπόρρητη ἐκείνη ἔκθεση τοῦ στρατηγοῦ (τότε συνταγματάρχη) Λεωνίδα Σπαῆ, αὐτά:

> ...Ἀμέσως μετά τήν ἀπόπειραν κατά τοῦ κ Ἑλ. Βενιζέλου (σημ. γράφ. πού ἔγινε στίς 6 Ἰουνίου 1933 στή λεωφόρο Κηφισιᾶς, τρεῖς ἀκριβῶς μῆνες ὕστερα ἀπό τήν πλαστηρική δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933 καί εἰκοσιτρεῖς ἀκριβῶς ἡμέρες μετά ἀπό τήν τελευταία ἐμφάνιση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων στή Βουλή) πλεῖστοι ἀξιωματικοί ἐν ἐνεργείᾳ καί ἀποστρατεία ἀντιληφθέντες τούς πραγματικούς σκοπούς τῆς ἀποπείρας, ἀπεφασίσαμεν νά προβῶμεν εἰς τήν ὀργάνωσιν τῶν Δημοκρατικῶν Ἀξιωματικῶν πρός ἀντίδρασιν κατά πάσης ἀποπείρας ἐγκαθιδρύσεως δικτατορίας ἤ παλινορθώσεως τῆς βασιλείας, ἤρχισε δέ ἀμέσως ἡ ἐργασία. Βραδύτερον, κατ' Αὔγουστον — Σεπτέμβριον τοῦ 1933, συνεστήθη 10μελής ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν συνταγματαρχῶν Ρουσσοπούλου, Γεωργούλη, Διάμεση, Φλούλη, Παπαθανασοπούλου καί Μπουρδάρα καί τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Π. Ν. Λογοθέτη, Δημάκη, κλπ. ὀλίγον δέ βραδύτερον, κατά τό τέλος τοῦ 1933, ὁ ἀντιπλοίαρχος Δημάκης παρουσίασεν εἰς τήν ἐπιτροπήν καί τόν λοχαγόν Ι. Τσιγάντεν ὡς ἐκπρόσωπον μιᾶς ὀργανώσεως «Ε.Σ.Ο.» ἀποκαλουμένης: «Ἑλληνική Στρατιωτική Ὀργάνωσις», ἥτις, εἰσηγήσει τοῦ Δημάκη, εἶχεν ἀναθέσει τά καθήκοντα τοῦ Γραμματέως εἰς τόν ὡς ἄνω λοχαγόν...

(Ὁ ἀναφερόμενος στὴν ἔκθεση ἀντιπλοίαρχος Ἰωάννης Δημάκης, εἶχε μεταταχθῆ ἀπὸ τὸ πολεμικὸ ναυτικὸ στὴν πολεμικὴ ἀεροπορία, ἀργότερα δέ, ὡς ἀντιπτέραρχος πιά, διατέλεσε ἀρχηγὸς τῶν ἑλληνικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων στὴ Μέση Ἀνατολή.

ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὴν παραπάνω εἰσαγωγή, ἡ ἔκθεση τοῦ στρατηγοῦ Λ. Σπαῆ συνεχίζεται ἔτσι:

> ...Καί ἡ ἐργασία ἐξεκολούθει, ὅτε κατά Ἰανουάριον τοῦ 1934 ὁ Σαράφης, ὅστις ἐπέστρεψεν ἐκ Παρισίων καί εἶχεν συναντηθῆ ἐν Γαλλίᾳ μετά τοῦ Στρατηγοῦ Πλαστήρα, ἐκλήθη καί αὐτός καί κατέστη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία μετά συζήτησιν, ἦλθεν εἰς ἐπαφήν καί μετά τοῦ κ. Ἑλ. Βενιζέλου, διότι ἐκρίθη ὅτι ἔπρεπε νά γνωσθοῦν καί αἱ ἀντιλήψεις τοῦ ἡγέτου τῶν Φιλελευθέρων. Οὕτω μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1934, ὑπῆρχε σχετική ἑνότης καί συντονισμός τῶν προσπαθειῶν, λόγω δέ τῆς κεντρικῆς θέσεως τοῦ Σαράφη, ἤρχισε νά ἀναμίγνυται οὗτος περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τάς τάξεις τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν πρό παντός μετά τῶν ἀπομακρυνθέντων μετά τό κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933 τεσσαράκοντα ἀξιωματικῶν. Ἀλλ' ὁ Σαράφης ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἔπαυσε νά ἔρχεται εἰς ἐπαφήν μετά τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καί περιωρίσθη εἰς τήν στενήν συνεργασίαν μετά τοῦ κ. Ἀλ. Ζάννα καί τῆς Ε.Σ.Ο. χωρίς νά ἐκθέσῃ καί τούς λόγους εἰς τήν Ἐπιτροπήν. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε διάσπασις ἀνεπανόρθωτος καί ὅπως εἶναι γνωστόν συνεκροτήθησαν δύο ὁμάδες ὄπισθεν τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο τῆς μιᾶς μέν ὁ κ. Ἀλ. Ζάννας καί τῆς ἄλλης ὁ κ. Πεπές Ἀργυρόπουλος. Φαίνεται ὅμως ὅτι τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Ἀλ. Ζάννα ὁ κ. Βενιζέλος ἤρχισε νά πιστεύῃ ὅτι ἡ «Ε.Σ.Ο.» εἶχε δύναμιν σοβαράν — Ἔλεγον περί τούς 800 ἀξιωματικούς ἐν ἐνεργείᾳ — ὁ δέ λοχαγός Ι. Τσιγάντες, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῆς, ἐμεγαλοποίει τά πράγματα ἐκ προθέσεως...

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἔκθεση ἀναφερόταν σὲ οἰκονομικὰ θέματα (σὲ αὐτὰ ἀκριβῶς ποὺ προκάλεσαν τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου) περιλάμβανε δὲ συγκεκριμένες κατηγόριες.

Καὶ παρακάτω πρόσθετε:

> ...Ἐν τῷ μεταξύ ἡ διάσπασις ηὐρύνετο καί αἱ διχόνοιαι, μετά τά γεγονότα μάλιστα τοῦ Αὐγούστου 1934 — κίνημα Διάμεση καί Ζέρβα — ἐλάμβανον μεγαλυτέραν ἔντασιν, ὥστε οἱ συνταγματάρχαι Ρουσόπουλος καί Γεωργούλης δυσαρεστηθέντες ἀπό τήν ἐν γένει διαγωγήν τοῦ Σαράφη, ἔπαυσαν ὁπωσδήποτε ἀναμιγνυόμενοι...

Ἀλλὰ ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἔκθεση τοῦ τότε συνταγματάρχη Σπαῆ, δὲν σταματάει ἐδῶ. Φέρνει σὲ φῶς, καθὼς εἴπαμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα ἄγνωστα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ παγκαλο - ἀντιβενιζελικὴ ὀργάνωση τοῦ 1932. — Ὁ σύνδεσμος τοῦ Σαράφη μὲ τὸν στρατηγὸ Πρωτοσύγκελο. — Αἱ «πέραν τῆς Λαρίσης φρουραὶ» ποὺ δὲν ἐξηγέρθηκαν. — Ὁ «ἠθικὸς παράγων», ἡ ἀναποφασιστικότητα καὶ ἡ ἠττοπάθεια τῆς ἡγεσίας. — Ποιά ταχτικὴ ἀκολουθήθηκε; — Τὸ ζήτημα τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κινήματος. — Οἱ περιπέτειες καὶ οἱ περιπλανήσεις τοῦ Ν. Πλαστήρα. — Τὰ συμπεράσματα ποὺ προέκυψαν.— Ὀργάνωση μηδέν, σχέδιον ἐνεργείας κάκιστον καί ἀφελές. — Οἱ δύο ἀνόητες ἐνέργειες στοῦ Μακρυγιάννη καὶ στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. — «Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ παραδοθοῦν καὶ μάλιστα τηλεφωνικῶς»!

Ἡ συνέχεια τοῦ ἀστυνομικοῦ μας μυθιστορήματος

«ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ»

λόγω πληθώρας ἐπικαίρου ὕλης, ἀναβάλλεται δι' αὔριον.

ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Αὔριον Τετάρτην 11 Ἰανουαρίου 1967 καὶ ὥραν 6.30 μ.μ. θὰ ὁμιλήση εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Ἱδρύματος Εὐγενίδου ὁ καθηγητὴς τοῦ Ε.Μ.Π. κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, μὲ θέμα:

«ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΤΗΣ».

Ἡ ὁμιλία θὰ πλαισιωθῆ ὑπὸ φωτεινῶν προβολῶν.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς συγχρόνης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΣΠΑΗ

Κάκιστον καὶ ἀνοργάνωτον ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ κινήματος

ΤΑ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ ΗΤΑΝ ΑΝΟΗΤΑ

35ον

ΑΥΤΑ κατάγγειλε στὴν ἐπιστολή του τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1936, ἀπαντώντας στὸ γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ «καθαιρεθεὶς ἀντιπλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ» —καθὼς ὁ ἴδιος ὑπογράφεται— Μιλτιάδης Κανάρης. Καὶ θαυμάζει γιατὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «θέλει νὰ καλύψῃ» ἐκείνους ποὺ «κατεφέροντο σφοδρῶς καὶ ἀνευλαβῶς, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει πολιτείαν του». Ἄλλο τώρα ἂν ἀποκαλῆ τὸ παρισινὸ συγχωροχάρτι ὡς «πιστοποιητικὸ καλῆς διαγωγῆς», τὸ ὁποῖο «οὐδεὶς κύριος ἠρνήθη ποτὲ εἰς τὸ ἀπολυόμενον προσωπικόν του».

Περισσότερο ὅμως κατηγορηματικὸς γιὰ πολλὰ πράγματα ἦταν, στὴν ἐκθεσή του, ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς, πού, ὅπως ἔχουμε δῆ, δὲνθέλησε νὰ πάρη ἐνεργὸ μέρος στὸ κίνημα καὶ ὁ ὁποῖος τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου «γιατὶ δὲν θέλει νὰ πάρη μέρος» στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ποὺ τότε ἑτοιμαζόταν, εἶπε τὸ χαρακτηριστικώτατο ἐκεῖνο: «Μὰ πάλι κίνημα θὰ ἔχουμε, κύριε πρόεδρε;».

Ἀλλὰ παρὰ τὸ ὅτι ὁ στρατηγὸς Σπαῆς δὲν ἀναμίχθηκε οὐσιαστικὰ στὸν τελευταῖο «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα» τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ (καὶ γιατὶ δὲν ἔβλεπε τὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία νὰ κινδυνεύη, καὶ γιατὶ δὲν θεωροῦσε τὸ κίνημα ἀπαραίτητο, καὶ γιατὶ πίστευε πὼς ἡ ὀργάνωσή του ἦταν κάκιστη), συνελήφθηκε καὶ δικάστηκε μὲ ἐκείνους ποὺ ἔκαναν τὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Μακρυγιάννη. (Τοὺς Στέφ. Σαράφην, Χρ. Τσιγάντεν κλ.). Ὅταν δὲ ἀπολογήθηκε στὸ στρατοδικεῖο, καὶ ἀφοῦ, μετὰ τὴν ἄρνηση κάθε συμμετοχῆς του στὸ κίνημα, δήλωσε πὼς «εἶναι ὀπαδὸς τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας, ἀλλὰ ὅτι τὸ θέμα τοῦ πολιτεύματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Λαὸ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στρατό», πρόσθεσε καὶ αὐτά: «Εἶμαι θῦμα μιᾶς κακῆς μοίρας καὶ τῆς ἀποπνικτικῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπικρατεῖ εἰς τὸν τόπον μας καὶ ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως ἔπληξεν ἐμὲ ἀπὸ φήμας κακοβούλους καὶ ὑποβολιμιαίας. Φήμας αἵτινες μὲ περιέβαλον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἕξ (σημ. γρ. τῶν πέντε πολιτικῶν καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου στὴν ἐκτέλεση τῶν ὁποίων παραστάθηκε ὡς ὑποφρούραρχος Ἀθηνῶν καὶ ὕστερα διαδόθηκε πὼς αὐτὸς ἔδωσε τὴ χαριστικὴ βολή). Ἔχω ἀντιληφθῆ ἀπὸ πολλοῦ ὅτι εἶμαι ὁ πλέον ἀντιπαθούμενος ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ δὲ τὴν 6ην Μαρτίου 1933, ἀπετάχθην καὶ ἔκτοτε καμμίαν φιλοδοξίαν δὲν ἔτρεφον νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν Στρατόν». (Ἤθελε νὰ πολιτευθῆ).

Πάντως (καὶ ἀφοῦ ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τοῦ στρατοδικείου ἀντισυνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Βαγενᾶς, ζήτησε τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου καὶ γι' αὐτόν), ὁ συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς καταδικάστηκε σὲ ἰσόβια δεσμά.

Η "ΔΙΑΣΠΑΣΗ" ΤΩΝ "ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ" ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

ΑΥΤΟΣ, λοιπόν, ὁ «ἰσοβίτης» συνταγματάρχης (ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συνωμότες πῆρε χάρι ὅταν ξαναγύρισε στὴν Ἑλλάδα ὁ βασιλιᾶς Γεώργιος Β'), ἔγραφε, συνεχίζοντας τὴν ἔκθεσή του, καὶ τοῦτα:

... Ὁ λοχαγὸς Ι. Τσιγάντες, περισσότερον μορφωμένος τοῦ Σαράφη, κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ τὴν θέλησιν τούτου εἰς τὴν ἰδικήν του. Τῷ παρέστησεν, ὡς σπουδαίαν τὴν ὀργάνωσιν τῆς «Ε.Σ.Ο.» καὶ ὁ συνταγματάρχης ἀσυζητητεὶ ἐπίστευε καὶ μετέδιδεν ὅλας τὰς ὑπερβολὰς εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ἐνῶ ἡ πραγματικὴ κατάστασις τοῦ στρατοῦ ἦτο διάφορος. Οὕτως, αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Τσιγάντε, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «Ε.Σ.Ο.» εἶχεν ὀργανωθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Πάγκαλο - ἀντιβενιζελικῶν ἀξιωματικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου ἀκόμη —ἀρχὰς 1932— ὁ σύνδεσμος τοῦ Σαράφη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Πρωτοσυγκέλλου καὶ τινος ἐπιχειρηματίου καὶ αἱ συχναί, κατ' ἰδίαν, συζητήσεις τούτων, καθ' ὃν χρόνον πλεῖστοι Βενιζέλο - Πλαστηρικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀποστρατείᾳ ἐτηροῦντο κατὰ μέρος, ἡ ἀπόλυτος ἀφοσίωσις τοῦ λοχαγοῦ Ι. Τσιγάντε εἰς τὸν στρατηγὸν Πάγκαλον, οὗτινος ἦτο καὶ ὑπασπιστὴς ἐπὶ δικτατορίας καὶ τέλος, αἱ σχέσεις καὶ ἐπαφαί, αἱ τόσον συχναί, μεταξὺ τῶν στρατηγῶν Παγκάλου - Πρωτοσυγκέλλου, αἵτινες εἶχον διαπιστωθῆ κατὰ τὸν πρὸ τοῦ κινήματος χρόνον, ὅλα αὐτά, τονώσαντα ἀκόμη περισσότερον τὰς δυσπιστίας, οὐχὶ ἀδικαιολογήτως, ἐπέφερον πλήρη καὶ ἀνεπανόρθωτον διάσπασιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν...

Καὶ παρακάτω:

... Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1935 τὰ πράγματα ἔλαβον ἀποφασιστικὴν τροπήν. Εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν στρατόν, ἐπρόκειτο νὰ ἐξεγερθοῦν αἱ πέραν τῆς Λαρίσης Φρουραί. Ἀλλὰ ποῖοι θὰ ἡγοῦντο τούτων; Ἐν Λαρίσῃ ὁ συντα)ρχης Γρηγοράκης ἐν Κοζάνῃ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χονδρός, ἐν Φλωρίνῃ ὁ στρατηγὸς Δρομᾶζος καὶ ὁ συνταγματάρχης Τζιόρτζιος, ἐν Βεροίᾳ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ψαρρός, ἐν Κιλκὶς ὁ συνταγματάρχης Μακρῆς, ἐν Σέρραις, ὁ συνταγματάρχης Βλάχος, ὁ συνταγματάρχης Λιναρδάκης καὶ ὁ μακαρίτης Φλέγκας, ἐν Δράμᾳ οἱ συνταγματάρχαι Πηλιούνης καὶ Τούντας, ἐν Ξάνθῃ ὁ συνταγματάρχης Κ. Βεντήρης, ἐν Κομοτηνῇ ὁ συνταγματάρχης Παναγιωτόπυολος κλπ. Ἔ! λοιπόν... ὅλοι αὐτοὶ οἱ συνταγματάρχαι, οἱ διοικηταὶ ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν μονάδων δὲν ἦσαν ἐνθουσιασμένοι μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν. Ἐξαίρεσιν ἔκαμεν ὁ Ψαρρός, ὅστις ἦτο ὁ ἔμπιστος τοῦ Τσιγάντε, ὅταν ὅμως ἐξερράγη τὸ κίνημα, αὐτὸς δὲν ἐκινήθη!

Πρὸ τοῦ κινήματος καὶ συγκεκριμένως κατὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον, πάντες οἱ ὡς ἄνω συνταγματάρχαι ἠρνοῦντο συμμετοχὴν εἰς τὸ κίνημα. Ἦτο δὲ καταφανὴς ἡ ἀνησυχία των μήπως οἱ ἐν Ἀθήναις παρασυρθοῦν εἰς ἀπομεμονωμένας ἐνεργείας. Ὥστε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ «ἠθικοῦ παράγοντος» ἐφ' ὅσον πάντες οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι κατείχοντο ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀναποφασιστικότητος καὶ διστακτικότητος ἵνα μὴ εἴπω ἡττοπαθείας, τὸ κίνημα δὲν παρουσίαζε πιθανότητας ἐπιτυχίας, ἢ μόνον ἐλαχίστας τοιαύτας παρουσίαζεν...

ΠΟΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΑΚΟΛΟΥΘΗΘΗΚΕ;

ΑΛΛΑ ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ τότε συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ φέρνει σὲ φῶς καὶ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

... Τώρα ἂς ἔλθωμεν· ἀναφέρεται στὴ συνέχειά της, εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς τακτικῆς. Τὸ κλειδὶ τῆς ὅλης ὑποθέσεως ἦτο πλέον ἡ Θεσσαλονίκη. Ἀλλὰ τί ἔγινεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην; Ἡ δευτερεύουσα εἶχε τελείως παροραθῆ. Ἐνῶ ἐκεῖ ὤφειλε νὰ εὑρίσκωνται τὴν ὥραν τοῦ κινήματος τὰ ζωτικώτερα, τὰ ἀποφασιστικώτερα στελέχη μας, κατήντησε νὰ ἀφεθῆ ὅλον τὸ ἔργον εἰς τὸν ταγματάρχην Σφέτσον! Ἀλλὰ πότε, δυνάμει ποίας λογικῆς, ἐκεῖ ἔνθα πρέπει νὰ καταφερθοῦν τὰ ἰσχυρότερα πλήγματα, διατίθενται τὰ ἀσθενέστερα μέσα; Ἢ μήπως ἀνέμενον τὴν πτῶσιν τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ; Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ ἐπερίμενε νὰ παρέλθουν 15 ὧραι διὰ νὰ λάβη τὰ μέτρα της! Ὁ ἰσχυρισμός των ὅτι δὲν ἦτο μόνος ὁ ταγματάρχης Σφέτσος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ὑπῆρχον, εἶναι ἐφεύρεσις ἀνάγκης καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἐκτὸς ἐὰν νομίζετε ὅτι ἐπήρκουν καὶ 5 ἢ 6 ἄλλοι κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τύπου καὶ ψυχοσυνθέσεως Σφέτσου. Ἀλλ' ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη δὲν θὰ ἐκινεῖτο, κινουμένης δὲ ταύτης, θὰ ἠδράνουν αἱ πέριξ αὐτῆς Φρουραὶ καὶ ἡ ἐπανάστασις ἦτο καταδικασμένη, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, νὰ ἀποτύχη, ἀφοῦ μάλιστα οὕτως, αὕτη θὰ ἐστερεῖτο καὶ τῆς ἀεροπορίας...

Ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς γράφει στὴν ἔκθεσί του ὅτι: «Γνωρίζομεν ὅλοι τάς περιπετείας καί τάς περιπλανήσεις τάς ὁποίας ὑπέστη ὁ ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922» (ὁ ὁποῖος, τελικά, καί πρός μεγάλη του ἀπογοήτευσι δέν πῆρε ἐνεργό μέρος στό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935)

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ

ΣΕ ΑΛΛΟ κεφάλαιο τῆς ἐκθέσεώς του, ὁ συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς ἀναφέρεται στὸ θέμα τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας τοῦ κινήματος.

Καὶ γράφει:

... Ἔχομεν καὶ τὸ ζήτημα τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ. Ἐννοῶ ἀρχηγὸν δυνάμενον νὰ ἐμπνεύση, νὰ τονώση καὶ νὰ ἐμψυχώση, ἀρχηγὸν μὲ κῦρος καὶ μὲ γόητρον καὶ ὄχι τύπον στρατηγοῦ Καμμένου, ὅστις, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ ταγματάρχης Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας, οὔτε κἂν θὰ ἐκινεῖτο. Ποῖος, λοιπόν, ἦτο ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγός; Διεβεβαίουν ὅτι ἦτο ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν συγκατάθεσιν νὰ τοὺς ἐμπιστευθῆ τὴν κάθοδόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ μέσων, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ θὰ ἐξεύρισκον. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδώση ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας, ὅ,τι τὸ κῦρος του, ἡ πεῖρα του καὶ ἡ ψυχή του, ἠδύναντο νὰ συνεισφέρουν, ἦτο προφανὲς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπέμβη οὗτος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐγκαίρως καὶ ἐπικαίρως, δηλαδή, ἢ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἔναρξιν ἢ μετὰ τὴν παρέλευσιν ὡρῶν τινῶν, ἢ τὸ πολὺ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας. Ἐὰν ἑπομένως δὲν καθίστατο δυνατὴ ἡ ἐξασφάλισις ἐκ τῶν προτέρων, κατὰ τρόπον ἀπολύτως βέβαιον, μὲ ἀεροπλάνον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο οὗτος ἐντὸς 8 - 10 ὡρῶν νὰ εὑρίσκεται εἰς Δράμαν, ἔπρεπε ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας νὰ εἶχε φύγει δι' Ἑλλάδα ἀτμοπλοϊκῶς ἢ σιδηροδρομικῶς, ἀρκετὰς ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος, ὥστε κατὰ τὴν ἔκρηξιν νὰ τεθῆ ἐπικεφαλῆς τούτου. Γνωρίζομεν ὅλοι τὰς περιπετείας καὶ τὰς περιπλανήσεις τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 (σημ. γράφ. Καὶ τὶς ὁποῖες θὰ δοῦμε στὴν συνέχειά μας, ἱστορημένες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν «μαῦρο καβαλλάρη») καὶ αὐταὶ μόναι ἀποτελοῦν τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι οἱ «ὀργανωταὶ» τοῦ κινήματος δὲν εἶχον κἂν μελετήσει τὸν τρόπον τῆς καθόδου τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, πολὺ δὲ περισσότερον δὲν εἶχον ἐξεύρει τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς. Ἂν δὲ εἶχον πιστεύσει ὅτι ἦτο εὐχερὴς ἡ ἐξεύρεσις μέσων κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιπολαιότης τῶν «ὀργανωτῶν» ὑπερβαίνει τὰ ὅρια.

Ποῖα, τώρα, τὰ προκύπτοντα συμπεράσματα;

1) Ἠθικὸς παράγων καὶ ὀργάνωσις — μηδέν.

2) Σχέδιον ἐνεργείας — κάκιστον καὶ ἀφελές.

3) Ἔλλειψις στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ.

Καὶ εἰς ταῦτα, νὰ προστεθῆ ἡ ἔλλειψις σοβαροῦ σχεδίου συνεργασίας Ναυτικοῦ καὶ Στρατοῦ. Καὶ οὕτω ὁ στόλος, αἰφνιδιασθεὶς ἀπὸ τὴν μὴ κίνησιν οὐδεμιᾶς Φρουρᾶς, ἐνῶ ὑπῆρχον κατηγορηματικαὶ διαβεβαιώσεις, ὅτι θὰ ἐκινοῦντο ὅλαι αἱ πέραν τῆς Λαρίσης Φρουραί, κατευθύνεται, ἀπορῶν, εἰς Κρήτην. Καὶ οὕτω ὑψώθησαν οἱ ἐπαναστατικοὶ ἐπισείοντες διὰ νὰ συντριβῶμεν καὶ μεθ' ἡμῶν νὰ πέση καὶ ἡ Δημοκρατία...

ΟΙ ΔΥΟ "ΑΝΟΗΤΕΣ" ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑ γιὰ τὰ «ἐγχειρήματα» τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη, καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, τονίζει τοῦτα:

... Μία ὁμὰς ἀξιωματικῶν μὲ τὸν ἐπίλαρχον ἐν εἰδικῇ ἀποστρατείᾳ Βάον καὶ τοὺς λοχαγοὺς Ι. Τσιγάντεν κλπ., μετέβη νὰ ἐπαναστατήση τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ μεταβῆ ἐκεῖ καὶ ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος. Καὶ ὁ μὲν Βλάχος δὲν ἐνεφανίσθη (ἐντὸς τῆς σχολῆς, ἀλλ' ἔξω ταύτης), οἱ λοιποί, ὅμως, ἀξιωματικοί, πεισθέντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρασύρουν τοὺς Εὐέλπιδας, ἀπῆλθον.

Ἑτέρα ὁμάς, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, τοὺς ἀντισυνταγματάρχας Χρ. Τσιγάντεν καὶ Στεφανάκον —μυηθέντα καὶ παρασυρθέντα τὴν τελευταίαν στιγμήν— κατευθύνεται εἰς τὴν διλοχίαν Μακρυγιάννη καὶ χάρις εἰς τὸν λοχαγὸν Τριανταφυλλίδην, ὑπηρετοῦντα ἐν αὐτῇ, ἐνισχυθεῖσα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πράγματι γενναίου καὶ πλήρους ἐπαναστατικῆς πίστεως ταγματάρχου Χατζησταυρῆ καὶ τοῦ φανατικοῦ λοχαγοῦ Ὀδ. Παπαμαντέλλου, καταλαμβάνει αὐτήν. Ἀκολούθως ἐγκλείονται εἰς τὸν μανδρότοιχον καὶ ἀδρανοῦν. Εἰς μάτην ὁ ταγματάρχης Χατζησταυρῆς τοὺς συνιστᾶ καὶ ἐκλιπαρεῖ νὰ ἐξέλθουν τῶν στρατώνων καὶ νὰ δράσουν, νὰ καταλάβουν τὸ ἐγγὺς Α' Σῶμα Στρατοῦ. Οἱ Σαράφης καὶ Τσιγάντες ἤθελαν νὰ παραδοθοῦν ἀπὸ τῆς 10ης νυκτερινῆς, ἀλλὰ τοὺς ἠμπόδιζεν ὁ Χατζησταυρῆς Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, νὰ παραδοθοῦν ἀργότερα, καὶ τηλεφωνικῶς μάλιστα!

Ὅλως ἀντικειμενικῶς καὶ ἀμερολήπτως ἐξεταζόμεναι αἱ δύο αὗται ἐνέργειαι ἀπὸ τακτικῆς μὲν ἀπόψεως εἶναι ἀνόητοι ἐφ' ὅσον αἱ μονάδες αὐταὶ — διλοχία Μακρυγιάννη καὶ Σχολεῖον Εὐελπίδων— εἶναι ἀσήμαντοι, ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἀθήναις δυνάμεων, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ «μπραβούρας» δὲν εἶχον τὴν ἀξίαν καὶ ἂν ἐγίνετο χρῆσις ὅπλων.

Νομίζω δέ, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ὅταν ἀποφασίζουν νὰ ἐπαναστατήσουν, δὲν ἐνδιαφέρονται, ἐὰν θὰ γίνουν ζημίαι εἰς τὸ δημόσιον ἢ ἂν θὰ χυθῆ αἷμα. Διότι πῶς ἄλλως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπικρατήση ἡ ἐπανάστασις; Ἐκτὸς ἂν αἱ λέξεις ἔχασαν τὴν σημασίαν των. Ἐφ' ὅσον καὶ καταλαμβανομένων ἀκόμη τῶν δύο ἀνωτέρω μικρῶν δυνάμεων —δύναμις διλοχίας Μακρυγιάννη 240 ἄνδρες καὶ Σχολείου Εὐελπίδων 400— ὁ ὄγκος τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων —δύναμις Παραπηγμάτων 3.200 ἄνδρες, πυροβολικοῦ 1.000 μετὰ 8 πυροβολαρχιῶν. Μηχανικὸν Ροὺφ 500 - 600. Ἱππευτικῆς Σχολῆς 400— θὰ ἦτο ἐλεύθερος νὰ προβῆ εἰς τὰς ἐπιβαλλομένας ἐνεργείας. Δι' αὐτὸ δὲ βλέπομεν ὅτι ἐγκαίρως εἶχε ταχθῆ πυροβολικὸν εἰς τὸ Πέραμα —ἡ ἐνέργεια αὕτη ἦτο ἐκ τῶν προτέρων προωρισμένη νὰ μὴν ἔχη κανὲν καλὸν ἀποτέλεσμα...

Ἔτσι ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς βάζει τὸ ἐρώτημα: «Γιατὶ οἱ ὀργανωταὶ ἐκινήθησαν κατὰ τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον ἀνόητον τρόπον;». Στὸ ἐρώτημα δὲ αὐτὸ ἀπαντάει — καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας— κατηγορηματικά. Ὅπως ὅμοια κατηγορηματικὴ εἶναι καὶ μιὰ ἄλλη «ἄκρως ἐμπιστευτικὴ» ἔκθεση ποὺ ὑποβλήθηκε προσωπικὰ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο στὶς 15 Ἰουνίου 1935.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Ἐλενίτσα, οἱ μεγάλοι μαστόροι κάνουν καὶ μεγάλα λάθη». — Τὸ κίνημα ἦταν ὠργανωμένο «ἐν εἴδει φάρσας». — Οἱ ἡγέτες τῆς «Ε.Σ.Ο.» ἀπεδείχθησαν ὄχι μόνον ἀνίκανοι, ἀλλὰ καὶ συμφεροντολόγοι καὶ ἀνειλικρινεῖς. — Γιατί ὁ Ἰω. Τσιγάντες αἰσθανόταν ἀντιπάθεια γιὰ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — «Οἱ μικροὶ ἀξιωματικοὶ ἐλιμοκτόνουν, ἐνῶ οἱ ὀργανωταὶ ἐζοῦσαν ζωὴν μαχαραγιάδων». — Τὸ δριμύτατο κατηγορητήριο τοῦ στρατηγοῦ Λεωνίδα Σπαῆ. — Καὶ μιὰ ἀκόμα ἀπόρρητη ἔκθεση πρὸς τὸν ἀσχηγό τῶν Φιλελευθέρων. — Ὀργάνωσις ἀσήμαντος, ἐπιπολαία, ἀσυνάρτητος, ἀσυντόνιστος. — Διχόνοιες, μωροφιλοδοξίες, παρεξηγήσεις καὶ προστριβές.—Ἐνέργειες σπασμωδικές, ἀμελέτητες, ἀόριστες

Με άπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΔΡΙΜΥ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Ἀνίκανοι, συμφεροντολόγοι, ἀνειλικρινεῖς οἱ κινηματίαι

ΑΚΟΜΑ ΜΙΑ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ

36ον

ΒΕΒΑΙΑ ὅταν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀποδιδαζόταν —μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος —στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, εἶπε, μιλώντας στὴ γυναῖκα του, αὐτά: «Ἐλένιτσα, οἱ μεγάλοι μαστόροι κάνουν καὶ μεγάλα λάθη»! Θὰ ἐννοοῦσε δέ, ἀσφαλῶς, τὸ ἀπύθμενο σφάλμα ποὺ διέπραξε, ὅταν, τὸν Ἰούλη τοῦ 1933, συνέλαβε, ἐκεῖ στὴ Θεσσαλονίκη, τὸ σχέδιο τοῦ «ἐγγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ἢ τὰ ὅσα ἀκολούθησαν ὡς τὴ μοιραία 1η Μαρτίου, ἢ τὰ ὅσα ἀληθινὰ φοβερὰ καὶ τρομερὰ πράγματα ἔκανε —καθὼς θὰ δοῦμε— στὴν Κρήτη, κατὰ τὸ αἱματοβαμμένο μαρτιάτικο δωδεκαήμερο. Γιατί, τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες τῆς θλιβερῆς φυγῆς, δὲν μποροῦσε νὰ ἔχη οὔτε τὴ διάθεση οὔτε τὴ δυνατότητα, νὰ κάνη αὐστηρὴ κριτικὴ γιὰ τοὺς βαθύτερους ἢ γιὰ τοὺς ἐπιφανειακώτερους στρατιωτικοπολιτικοὺς λόγους ποὺ ὡδήγησαν στὸν ἄδοξο τερματισμὸ τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα». (Καὶ ὅλα αὐτὰ πέρα ἀπὸ τὴν ἀπέχθεια ποὺ αἰσθανόταν ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ μᾶζα γιὰ τὴ νέα καὶ τελευταία «ἐπανάσταση», καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς τρομακτικοὺς κινδύνους ποὺ ἐπιφύλαξε γιὰ τὴ χώρα μας, τότε, ὁ Κρητικὸς πολιτικός, καὶ οἱ ὁποῖοι πάρα-λίγο νὰ μᾶς στοίχιζαν ἀνεπανόρθωτες ἐθνικὲς καταστροφὲς καὶ ἀπροσμέτρητα ἐθνικὰ δεινά).

Ἡ στρατιωτικοπολιτικὴ κριτικὴ ἄρχισε νὰ γίνεται λίγο, ἀργότερα, καὶ μέσα στὶς φυλακές, ὅπου βρίσκονταν οἱ πρωταγωνιστὲς καὶ δευτεραγωνιστὲς τοῦ κινήματος, καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτές, ὅταν, μαζὶ μὲ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Γεωργίου Β΄, τοὺς δόθηκε ἡ βασιλικιὰ χάρι. Καὶ ἡ κριτικὴ κατάληξε στὰ συμπεράσματα ποὺ διατύπωσε στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ τότε συνταγματάρχης καὶ κατοπινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Ν. Πλαστήρα ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς: 1) Ἠθικὸς παράγων καὶ ὀργάνωσις — μηδέν. 2) Σχέδιο ἐνεργείας — κάκιστον καὶ ἀφελές. 3) Ἔλλειψις στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πορίσματα αὐτὰ στρέφονταν κατὰ τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τῶν ἀμέσων συνεργατῶν του, ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, πρόβαλε στὴν καθυστερημένη ἀντικριτική του τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖο: «ἔλῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ μ' ἀφήσουν μόνο νὰ δώσω τὴ μάχη καὶ νὰ ἐξοντωθῶ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους μου, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ μᾶς, γιατὶ μᾶς ἔβλεπαν σὰν ἐμπόδιο στὴν ἀπόλυτη ἐπικράτησή τους».

Καὶ πολλὰ πιὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὁ Στέφ. Σαράφης, προσαρμόζοντας τὸν ἑαυτό του στὰ μαρξιστικὰ μέτρα ἀποκάλυψε τὴ μιὰ καὶ μόνη ἀλήθεια: «Ἀλλιῶς τὸ βλέπαμε ἐμεῖς τὸ καινούργιο κράτος καὶ ἀλλιῶς οἱ βενιζελικοὶ καὶ οἱ πλαστηρικοί». (Δηλαδὴ ἐμεῖς δὲν ἤμαστε οὔτε βενιζελικοὶ οὔτε πλαστηρικοί). Καὶ μιὰ ποὺ δὲν ὑπῆρχε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γιὰ νὰ τοῦ ἀπαντήση, γράφοντας καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες ἐπιστολές του, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., πρόσθετε: «Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα πὼς ἂν πετύχαινε τὸ κίνημα θὰ χρειάζονταν μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ δημιουργηθῆ δίκαιο καὶ συγχρονισμένο κράτος καὶ ἴσως στὸν ἀγῶνα αὐτὸν νὰ βρισκόμουνα στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῶ μαζί τους (μὲ τοὺς βενιζελικούς, μὲ τοὺς πλαστηρικοὺς καὶ μὲ τοὺς βενιζελοπλαστηρικούς). Δὲν τοὺς φοβόμουνα ὅμως (ἐδῶ μᾶς φοβίζουν τῶν βενιζελικῶν τὰ βόλια»), αὐτὸ ἄλλωστε ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μετὰ τὴν ἐπικράτηση»!

"ΗΤΟ ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΟΝ ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΦΑΡΣΑΣ„!

ΕΤΣΙ ὁ Στέφ. Σαράφης εἶδε τὸ μαρτιάτικο κίνημα σὰν ἕνα εἶδος γενικῆς δοκιμῆς (ἢ «πρόβας τζενεράλε») κάποιου κομμουνιστικοῦ «ἠρωϊκοῦ Δεκέμβρη». Κάνοντας δὲ «πολιτικὴ» καὶ ὄχι «ἱστορία», ἄφησε ἀναπάντητο τὸ μεγάλο καὶ ὡμὸ ἐρώτημα ποὺ ἔθεσε στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του, ὁ μετέπειτα ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Ν. Πλαστήρα.

Ἂς ἀκούσουμε ὅμως τὸν ἴδιο τὸν Λεωνίδα Σπαῆ — ἢ μᾶλλον τὴν ἔκθεσή του— νὰ βάζη τὸ ἀναπάντητο ἐρώτημά του:

> ...Διατί αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ «ὀργανωταί» ἐκινήθησαν κατὰ τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον ἀνόητον τρόπον;
>
> Κατ' ἐμὲ διότι εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ παρητεῖτο εὐθὺς ἅμα τῇ καταλήψει τοῦ στόλου. Καὶ ἡ πεποίθησίς των αὐτή, ἦτο τόσον ἰσχυρὰ ὥστε ἠθέλησαν κάτι νὰ παρουσιάσουν καὶ αὐτοί. Τώρα ὅμως ἢ ἀρνοῦνται ὅτι ἐπίστευον εἰς τοῦτο, ἢ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πεποίθησίς των αὐτη τοῖς εἶχε μεταδοθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Ἑλ. Βενιζέλου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν δικαιολογοῦνται, διότι καί ἂν ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τοιαύτην πεποίθησιν, θὰ τὴν ἐστήριζεν ἀσφαλῶς καὶ ἐπί τῆς πεποιθήσεώς του ὅτι συγχρόνως θὰ ἐκινοῦντο καὶ αἱ Φρουραὶ τῆς Μακεδονίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Θεσσαλονίκης συμφώνως μὲ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἔδιδον οἱ «ὀργανωταί» ὡς δὲ φαίνεται καὶ ὁ κ. Ἀλέξ. Ζάννας. Βεβαίως ὁ κ. Βενιζέλος εἶναι ἐκ φύσεως αἰσιόδοξος καὶ τολμηρός, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ τόσον ὀξύνους καὶ εὐφυής, ὥστε οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύση ὅτι γνωρίζων οὕτως τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ Στρατοῦ, ἔδωσε τὴν συγκατάθεσίν του νὰ γίνη τὸ κίνημα. Δι' ἐπιστολής του ἄλλως τε, πρὸς τὴν Κ.Ε.Ε. ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 5ης Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. (1935) ἀπηγόρευε πᾶσαν κίνησιν ἐν Ἀθήναις, δι' ἑτέρας δὲ τοιαύτης, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος, συνίστα νὰ μὴ γίνη τίποτα ἄνευ τοῦ Πλαστήρα! Ἡ πραγματικότης εἶναι ὅτι τὸ κίνημα αὐτό, εἰς ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν Στρατόν, ἦτο ὠργανωμένον ἐν εἴδει «φάρσας». Ἐκεῖνοι οἵτινες εἶχον ἀναλάβει τὴν ὀργάνωσιν, οἱ ἡγέται τῆς Κ.Ε.Ε. καὶ οἱ τῆς Ε.Σ.Ο. ἀπεδείχθησαν ὄχι μόνον ἀνίκανοι, ἀλλὰ καὶ συμφεροντολόγοι καὶ ἀνειλικρινεῖς. Ἡ διάστασις καὶ ἡ διχόνοια τῶν ἐν Ἀθήναις ὁμοφρόνων ὀφείλονται εἰς αὐτοὺς καὶ μόνον.

Αὐτοὶ εἶναι ἐπίσης, ἢ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους γνωστὸς ἐπιχειρηματίας καὶ ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγγελλος ἐγνώριζον τὸ κίνημα.

Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης, ἐνῶ βαθμιαίως καὶ ἀσυναισθήτως εἶχε ὑποστῆ ὁλόκληρον τὴν ἐπιρροὴν τοῦ λοχαγοῦ Τσιγάντε, ἀφ' ἑτέρου ἐξεμυστηρεύετο τὰ πάντα εἰς τὸν στρατηγὸν Πρωτοσύγγελλον καὶ τὸν γνωστὸν ἐπιχειρηματίαν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλειψεν οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη. Δέον νὰ προστεθῆ ὅτι ὁ λοχαγὸς Τσιγάντες, καίτοι ὑποστηριχθεὶς ἀρκετὰ ὑπὸ τῶν βενιζελικῶν, ἀποσταλεὶς τὸ 1929 ὡς δοσμὸς στρατιωτικοῦ ἀκολούθου εἰς Παρισίους, ἠσθάνετο ἀντιπάθειαν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων διά διαφόρους μὲν λόγους, κυρίως ὅμως διά τὰς διώξεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος κατὰ τὸ 1920 — 1930, δίκαι Γερουσίας κλπ. Εἰς ὅλας του δὲ τὰς συζητήσεις, πρὸ τοῦ κινήματος, κατεφέρετο κατὰ τοῦ Βενιζέλου...

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος μὲ ἄλλους συμπρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Τὸν Πεπὲ Ἀργυρόπουλο (στὴ πρώτη σειρὰ μὲ τὴν «φρεσούμπλικα» στὸ χέρι) ποὺ ὑποστήριζε τὴν πλαστηρικὴ ἄποψι καὶ τὸν Ἀλέξανδρο Ζάννα (ἀσκεπής, ἀκριβῶς ἀριστερὰ τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ) ποὺ ὑποστήριζε τίς ἀπόψεις τοῦ Στ. Σαράφη

ΖΟΥΣΑΝ ΖΩΗ ΜΑΧΑΡΑΓΙΑΔΩΝ!

ΕΤΕΛΕΙΩΝΕ δὲ ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ τότε (1935) συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ μὲ αὐτὴ τὴν καταγγελία:

> ... Εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ πρό τῆς δίκης τῶν στασιαστῶν Σχολείου Εὐελπίδων, οἱ ἀδελφοὶ Τσιγάντε κατεφέροντο, εἰς ἐπήκοον πάντων κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν καὶ κομμάτων καὶ πρό πάντων κατὰ τῶν στρατηγῶν Ν. Πλαστήρα καὶ Γ. Κατεχάκη, ἀκόμη δὲ καὶ κατὰ τοῦ κ. Ἑλ. Βενιζέλου, καὶ μέχρι σημείου, ὥστε νὰ κινήσουν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ μακαρίτου στρατηγοῦ Ἀναστ. Παπούλα, ὅστις καὶ τοὺς ἐξέβαλε διαίως τοῦ κελλίου του. Καὶ διατυποῦται τὸ ἐρώτημα: Πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ εἶχον ἴδια μὲ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους καὶ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν ἰδανικά; Ταυτοχρόνως ἐξέσπασεν μία ἀγρία καταφορὰ τῶν μικρῶν ἀξιωματικῶν ἐναντίον τῶν «ὀργανωτῶν» ἀδελφῶν, ὅτι πάντες εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν τύχην των ἐκτὸς ἐκείνων. Οἱ μικροὶ ἀξιωματικοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαί των ἐλιμοκτόνουν, ἐνῶ οἱ «ὀργανωταὶ» ἐζοῦσαν ζωὴν μαχαραγιάδων...

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΕΚΤΟΣ ὅμως ἀπὸ τὸν Λεωνίδα Σπαῆ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοπολιτικοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς περιόδου ἐκείνης, ὑπῆρξαν —καθὼς εἴδαμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε— ὁμοια αὐστηροὶ καὶ ἐπιτιμητικοὶ στὶς κρίσεις τους γιὰ τοὺς ὀργανωτὲς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», καὶ εἰδικώτερα γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔπαιξαν τοὺς κύριους ρόλους στὰ ἐγχειρήματα τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ἔτσι στὶς 15 Ἰουνίου 1935 ὑποβλήθηκε προσωπικὰ στὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ μιὰ ἀκόμα ἀπόρρητη ἔκθεση στρατηγοῦ, ἀπόλυτα ἐφοσιωμένου στὸν Κρητικὸ πολιτικό, «περὶ τῆς καταστάσεως, τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς δράσεως τῶν δημοκρατικῶν ἢ δήθεν δημοκρατικῶν στοιχείων, ἅτινα ὠργάνωσαν τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου καὶ τῶν πραγματικῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν τὴν δραματικὴν ἀποτυχίαν του».

Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις ἐκείνη:

> Σεβαστέ μοι κύριε Πρόεδρε,
>
> Ὑποβάλλω θερμὴν παράκλησιν ὅπως μοί ἐπιτρέψητε νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα καὶ σᾶς ὑποβάλω τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου ἐ. ἔ. (1935).
>
> Τὰ βασικὰ αἴτια κ. Πρόεδρε, ἀνάγονται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κινήματος ἡ ὁποία, ἐνῶ εἰς τὸ Ναυτικὸν ἦτο πλήρης καὶ ἀξία παντός ἐπαίνου, ἀντιθέτως εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἦτο ἀσήμαντος καὶ πολὺ ἐπιπολαία. Ἦτο τόσον ἀσυνάρτητος καὶ ἀσυντόνιστος ὥστε ἀπεκλείετο ἡ ταυτόχρονος καὶ πρό παντός αἰφνιδιαστικὴ ἐξέγερσις — ἀπαραίτητος ὅρος ἐπιτυχίας — σημαντικοῦ μέρους τοῦ στρατοῦ, ἱκανοῦ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας. Τὸ δὲ γεγονὸς ὅτι ἔλειπεν ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐπεδείνωσεν ἀκόμη περισσότερον τὴν κατάστασιν ταύτην. Ἦτο μὲν ἐν τῷ νῷ ὅλων μας στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος δὲν ἦτο παρών, συνετέλει εἰ ὄχι στὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς πεποιθήσεως, ἐπὶ τὴν νίκην. Ἐξ ἄλλου σύνδεσμος ψυχικὸς καὶ τακτικὸς δὲν ὑπῆρχεν, εἰς ὃν ἔπρεπε βαθμόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγω τῆς ἐλλείψεως στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν διαφόρων διχονοιῶν καὶ μωροφιλοδοξιῶν.

Οἱ συνταγματάρχαι Βλάχος, Παναγιωτόπουλος, Μπακιρτζῆς, Διάμεσης, Σαράφης, Γρηγοράκης κλπ. εἶχον τὰς φιλοδοξίας των, αἱ ὁποῖαι ἀλληλοσυγκρουόμεναι εἶχον δημιουργήσει σωρείαν παρεξηγήσεων καὶ σοβαρὰς προστριβάς.

Ἡ παρ' ὑμῶν, κύριε Πρόεδρε, καὶ τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα συσταθεῖσα τριμελὴς ἐπιτροπή, δὲν κατώρθωσε, δυστυχῶς νὰ ἄρη τὰς παρεξηγήσεις καὶ νὰ συνενώση ἐπὶ τ' αὐτῷ τὰς προσπαθείας ὅλων. Ἐστερεῖτο αὐτῆ τῆς ἱκανότητος νὰ ἐκτιμήση ὀρθῶς τὴν κατάστασιν καὶ νὰ διακρίνη τὰ προέχοντα τακτικῶς σημεῖα τοῦ ἀγῶνος, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ γίνη ἡ κυρία προσπάθεια.

ΣΠΑΣΜΩΔΙΚΑ, ΑΜΕΛΕΤΗΤΑ, ΑΟΡΙΣΤΑ, ΣΥΓΚΕΧΥΜΕΝΑ

ΚΑΙ πάρα-κάτω:

> ... Δὲν κατώρθωσεν ἡ Τριμελὴς Ἐπιτροπὴ νὰ ἀντιληφθῆ ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας δὲν ἦτο παρὼν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινήματος, αἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας τούτου ἐμειοῦντο ἐπικινδύνως. Ὅλαι αἱ ἐνέργειαί της εἰς τὸν στρατὸν ἦσαν σπασμωδικαὶ καὶ ἀμελέτητοι, χωρὶς σοβαρὸν σχέδιον.
>
> Ἦτο φανερὸν ὅτι τὸ κέντρον βαρύτητος, τὸ σημεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ κινήματος, ἦτο ἡ Θεσσαλονίκη, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὐτη διέθετεν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν, ὡς καὶ ἀεροπορίαν, τόσον ἀπαραίτητον, ἀπετέλει δὲ σπουδαῖον κόμβον συγκοινωνιῶν, μὲ ἄφθονα μέσα μεταφορῶν, ἡ κατάληψίς της θὰ ἤσκει τεραστίαν ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐφ' ὅλων τῶν φρουρῶν τῆς Ἑλλάδος εἰδικώτερον δὲ τῶν μέχρι Λαρίσης καὶ οὕτω θὰ ἐπετυγχάνετο ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός. Συνεπῶς ἀντὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Κιλκὶς νὰ διατεθῆ ὅ,τι καλύτερον ὑπῆρχεν ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ, νὰ διατεθοῦν ἀξιωματικοὶ ζωηροὶ καὶ ἀποφασιστικοί, μὲ κῦρος καὶ μὲ γόητρον, ὅπως ὁ ταγματάρχης Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας, ὁ Μπακιρτζῆς, ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης κλπ. πρᾶγμα εὔκολον τοὐναντίον τοῦτο παρημελήθη τελείως. Ἐπαφέθησαν εἰς τὸν ταγματάρχην Σφέτσον, ὅστις στερούμενος κύρους ὧν δὲ παλαιὸς ἀντιβενιζελικὸς καὶ μᾶλλον διδάσκαλος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς μίαν τόσον σοβαρὰν ἐντολήν. Διατί νὰ μὴν εὑρεθῆ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος καὶ ὁ συνταγματάρχης Σαράφης ἐφ' ὅσον εἰς αὐτὴν θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ ἀγῶνος; Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀρχίζει δύναταί τις νὰ εἴπη ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος διότι δὲν ὑπάρχει προσαρμογὴ τῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ διότι τὰ πάντα εἶναι ἀόριστα καὶ συγκεχυμένα εἰς τὸν νοῦν τῆς Κ. Ε.Ε. τῆς ὁποίας τὰ στρατιωτικὰ μέλη εἶχον ἐπὶ πλέον τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ παρητεῖτο ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς καταλήψεως τοῦ Στόλου ὑπό τῶν ἐπαναστατῶν...

Ἔτσι τέθηκε «ἀπ' εὐθείας» στὸν Ἑλ. Βενιζέλο τὸ θέμα τῆς τεράστιας προσωπικῆς του εὐθύνης γιὰ τὴν μὴ ἔγκαιρη ἄφιξι τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα στὴν Ἑλλάδα. Εὐθύνης στὴν ὁποία μετεῖχε κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης. Ἄλλο ἄν, τότε, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἤξερε (καὶ οὔτε τὰ ἔμαθε ποτέ, γιατὶ σὲ λίγο πέθανε) τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Καὶ ἄλλο ἄν—καθὼς θὰ δοῦμε— ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» ἀρνήθηκε νὰ ἀντικρύση τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ζωντανὸ καὶ δὲν τὸν ἀτένισε παρὰ μονάχα νεκρό.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ δριμύτερο καὶ τὸ ἐπιεικέστερο κατηγορητήριο. — Γιατὶ οἱ συνωμότες ἔπρεπε νὰ δράσουν στὰς Ἀθήνας.

Με άπόρρητα κείμενα
και ύπευθυνες μαρτυρίες
ο **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΑΛΛΟ ΔΡΙΜΥ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ

Πλημμελὴς ἡ ὀργάνωσις, ἀθλία ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κινήματος 1935

ΑΣΥΝΑΡΤΗΣΙΑ, ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΚΟΙΝΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΣ

37ον

ΡΩΤΙΕΤΑΙ κανείς ποιὸ τάχα ἀπὸ ὅλα τὰ κατηγορητήρια ποὺ ἀκούστηκαν (στὰ προπολεμικὰ χρόνια) γιὰ τὸ Στέφανο Σαράφη, καὶ γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε σὲ αὐτὸν καὶ στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, νὰ ἦταν τὸ δριμύτερο καὶ ποιὸ τὸ ἐπιεικέστερο. Καὶ καταλήγει 'στὸ συμπέρασμα πὼς τὸ πιὸ ἠπιο κατηγορητήριο ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἀπαγγέλθηκε μπροστὰ στὸ στρατοδικεῖο, στὸ ὁποῖο παραπέμφθηκε ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, καὶ οἱ ἄλλοι σύντροφοί του, καὶ τὸ ὁποῖο ἀφοῦ τοὺς δίκασε ἀπὸ τὶς 18 ὡς τὶς 31 τοῦ Μάρτη 1935, καταδίκασε τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. «μονάχα» σὲ ἰσόβια δεσμὰ (γιὰ λόγους ποὺ ὁ ἴδιος θὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ἀργότερα). Γιατί, ἀναμφισβήτητα, ὅλα τὰ ἄλλα κατηγορητήρια ποὺ διατυπώθηκαν, ὄχι ἀπὸ τοὺς «ἀντίπαλούς» του ἢ ἀπὸ τὸν κυβερνητικὸ ἐπίτροπο τοῦ στρατοδικείου, μὰ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς φίλους του, τοὺς ὁμοϊδεάτες του καὶ τοὺς συναγωνιστές του —καὶ τὰ ὁποῖα γνωρίσαμε στὰ προηγούμενα εἴτε σᾶν Ἱστορήσεις, εἴτε σᾶν ἐκθέσεις εἴτε σᾶν ἐπιστολὲς— ἦταν, πραγματικά, σκληρά, ἀδυσώπητα καὶ ἀνηλεῆ.

Πέρα ἀπὸ τὸ σφοδρὸ κατηγορητήριο τοῦ τότε συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ («τὸ κίνημα ἦτο ὠργανωμένον ἐν εἴδει φάρσας», «οἱ ἡγέται τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως ἀπεδείχθησαν ὄχι μόνον ἀνίκανοι, ἀλλὰ καὶ συμφεροντολόγοι καὶ ἀνειλικρινεῖς», «οἱ μικροὶ ἀξιωματικοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι των ἐλιμοκτόνουν, ἐνῶ οἱ ὀργανωταὶ ἐζοῦσαν ζωὴν μαχαραγιάδων») καὶ τὸ κατηγορητήριο ποὺ ἐπιφυλάχτηκε στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση, ποὺ ὑποβλήθηκε (15 Ἰουνίου 1935) προσωπικὰ στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, περιέχει χαρακτηρισμοὺς καὶ ἐκφράσεις ποὺ κυριολεκτικὰ τρομάζουν: «Ἡ ὀργάνωση τοῦ Στρατοῦ ἀποκαλεῖται «ἀσήμαντος καὶ πολὺ ἐπιπολαία». Ἐπισημαίνεται ἡ ἔλλειψη «ψυχικοῦ καὶ τακτικοῦ συνδέσμου», ἡ ἐμείωση τοῦ ἠθικοῦ», οἱ διάφορες «διχόνοιες» καὶ «μωροφιλοδοξίες», καὶ οἱ ἀλληλοσυγκρουόμενες φιλοδοξίες ποὺ «εἶχον δημιουργήσει σωρείαν παρεξηγήσεων καὶ σοβαρᾶς προστριβάς». Καὶ τέλος καταγγέλλεται, ὅτι οἱ ἐνέργειες τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, ψυχὴ τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Στέφ. Σαράφης, ἐτύγχανον σπασμωδικαὶ καὶ ἀμελέτητοι, χωρὶς σοβαρὸν σχέδιον, καὶ ὅτι τὰ πάντα ἐκδηλώνονταν «ἀόριστα καὶ συγκεχυμένα»!

Οὐδέποτε σὲ τόσες λίγες φράσεις θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ φωνταστῆ κανεὶς ὅτι θὰ περιλαμβάνονταν τόσες πολλὲς κατηγορίες, διανθισμένες μὲ τόσα πολλὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα.

ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΔΡΑΣΟΥΝ ΣΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΣΤΗ συνέχεια δὲ τῆς ἀπόρρητης ἐκθέσεως ποὺ ὑποβλήθηκε προσωπικὰ στὸν Ἑλ. Βενιζέλο καὶ στὴν ὁποία ἀναλύονταν οἱ λόγοι καὶ τὰ πραγματικὰ αἴτια, ποὺ προκάλεσαν «τὴν δραματικὴν ἀποτυχίαν» τοῦ κινήματος —λίγες ὧρες ἀφοῦ ἐκδηλώθηκαν τὰ «ἐγχειρήματα» τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων— ἀναφέρονταν καὶ αὐτά:

... Ἀντιλαμβανόμενος, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ταυτόχρονος καὶ αἰφνιδιαστικὴ ἐξέγερσις τῶν Φρουρῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης, προσεπάθησα, κατ' ἐπανάληψιν, νὰ πείσω τὴν Κ.Ε.Ε. ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἡ προσοχὴ τῆς ὀργανώσεως στραφῇ εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ κυρίαν προσπάθειαν εἰς τὰ Παραπήγματα ὅπου ἦσαν δύο συντάγματα πεζικοῦ δυνάμεως 2500 ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἡμίσεις πρόσφυγες καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀξιωματικῶν ὁμοφρόνων, ἓν τάγμα εὐζώνων ἐξ 800 ὁπλιτῶν —ὁλόκληρον ἰδικόν μας —ἐκεῖ δὲ πλησίον καὶ τὰ ἅρματα μάχης, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἰδικοί μας. Δηλο δὴ ἡ κυρία ἐνέργεια νὰ γίνῃ ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχον αἱ μεγάλαι συγκεντρώσεις τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν τελείαν παράλυσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς κυβερνήσεως, τὰ μέλη τῆς ὁποίας οὔτε νὰ φύγουν θὰ ἐπρόφθανον. Μὴ εἰσακουόμενος ὅμως ὑπὸ τῆς Κ.Ε.Ε. καὶ μὴ ἔχων τι ἄλλο νὰ πράξω, ἐξέθεσα ταῦτα κατ' ἐπανάληψιν εἰς πολλοὺς μὲ τὴν παράκλησιν νὰ σᾶς τὰ ἀναφέρουν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον εἶχον πληροφορίας ὅτι σᾶς παρεῖχον διαβεβαιώσεις ὅτι ὅλαι αἱ πέραν τῆς Λαρίσης Φρουραὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐξεγερθοῦν εἰς τὸ πρῶτον νεῦμα. Ἐπικειμένου, μάλιστα, τοῦ κινήματος, ἐπεσκέφθην ἔμπιστα προσωπα καὶ Σᾶς ἐστείλαμεν ὁμοῦ ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετίθε το ὅτι ἐκτὸς τοῦ Ναυτικοῦ ἡ ἄλλη ἐργασία δὲν ἦτο ἀξία λόγου καὶ ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ ἔπρεπε τὸ κίνημα νὰ μὴ γίνῃ..

«ΤΟ ΗΘΕΛΑΤΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ»

ΚΑΙ πάρα - κάτω:

Ἐν τούτοις, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἤχθημεν εἰς τὸ κίνημα. Καὶ οὔτε τὸ ἰδικόν σας, κύριε Πρόεδρε, τεράστιον κύρος - πάντες ἐγνώριζον ὅτι τὸ ἠθέλατε τὸ κίνημα —οὔτε ἡ κατάληψις τοῦ στόλου —ἐγκαίρως ἐπληροφορήθησαν ταύτην αἱ μεμυημένοι Φρουραὶ Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Βεροίας, καὶ Σερρῶν— συνετέλεσαν νὰ ἐξεγερθοῦν αἱ Φρουραὶ τῆς Βορείου Ἑλλάδος.

Τί ὀργάνωσις, λοιπόν, ἦτο αὐτή, ὥστε οὐδεμία Φρουρὰ νὰ ἐξεγερθῇ τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου παρὰ τὸ ἀνωτέρω δύο τόσον σοβαρὸ γεγονότα: Ἐφ' ὅσον δὲ ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου τὴ ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς δὲ ἐξηγέρθησαν αἱ Φρουραὶ Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Βεροίας, Σερρῶν κλπ., αἱ ὁποῖαι εἶχον εἰδοποιηθῆ περὶ τὴν 19.30 ὥραν, περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Στόλου, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ δὲν ἐξηγέρθησαν ταυτοχρόνως καὶ αἰφνιδιαστικῶς πρὶν ἢ ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ ἀρχαὶ λάβουν μέτρα, τὸ κίνημα δὲν ἦτο εὔκολον πλέον νὰ ἐπιτύχῃ. Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Στόλος κατηυθύνετο εἰς Θεσσαλονίκην, ἀντὶ εἰς Χανιά, καὶ πάλιν τελικῶς ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀμφίβολος, διότι λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ὥρας τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀποστάσεως, τὰ μὲν ἐλαφρὰ σκάφη θὰ ἔφθανον εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὴν μεσημβρίαν τοῦ Σαββάτου, τὰ δὲ βαρέα —«Ἀβέρωφ»— ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, παρακολουθούμενα καὶ βομβαρδιζόμενα συνεχῶς ὑπὸ τῆς ἀεροπορίας, καθ' ὅσον ταῦτα εὑρίσκοντο ἐντὸς τῆς δραστικωτέρας ἀκτῖνος ἐνεργείας της. Θὰ παρηνωχλοῦντο δὲ ἀσφαλῶς καὶ ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ ξηρᾶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ κυβέρνησις ἔλαβε ὅλα τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα τὴν κατέστησαν ἀμέσως κυρίαν τῆς καταστάσεως καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Κιλκὶς, θέσασα κατὰ μέρος καὶ ὑπὸ κράτησιν ὅλους τοὺς ὁπωσδήποτε μὴ ἐμπνέοντας ἐμπιστοσύνην ἀξιωματικοὺς καὶ τρομοκρατήσασα τοὺς πάντας.

Ἀλλ' ἂν ἡ ὀργάνωσις τοῦ κινήματος ἦτο πλημμελὴς καὶ ἐλλιπής, ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ἀθλία ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

ΣΠΑΣΜΩΔΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑ γιὰ τὰ ἐγχειρήματα τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, καθὼς καὶ γιὰ ἄλλες πράξεις καὶ παραλείψεις, στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση διαλαμβάνονται τοῦτα:

... Ὁ στόλος ἀφοῦ ἐπετέλεσε τὸ ἐξαιρετικὸν ἔργον τοῦ Ναυστάθμου, κατηυθύνθη πρὸς τὴν Κρήτην, ἀντὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ Φάληρον καὶ νὰ ἀξιώσῃ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὅρων τῆς Ἐπαναστάσεως — μόνη ἴσως ἐλπὶς ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν μὴ ὕπαρξιν συνεργασίας στόλου καὶ στρατοῦ!

Ὅσον ἀφορᾶ τὴν κατάληψιν τῆς διλοχίας Μακρυγιάννη καὶ τὴν ἀπόπειραν καταλήψεως τοῦ Σχολείου Εὐελπίδων, πρόκειται περὶ σπασμωδικῶν ἐνεργειῶν προοριζομένων ἐκ τῶν προτέρων νὰ βλάψουν μᾶλλον παρὰ νὰ ὠφελήσουν. Διότι ἡ ταχυτάτη καὶ κεραυνοβόλος καταστολὴ τῆς τοπικῆς καὶ ἀσημάντου ταύτης ἐξεγέρσεως, γνωσθεῖσα τηλεγραφικῶς περὶ τὴν 22 ὥραν εἰς ὅλας τὰς Φρουρὰς κατεπτόησε καὶ ἀπεθάρρυνε τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς συντελέσασα οὕτω εἰς τὴν πλήρη τούτων ἀδράνειαν. Ὁ ἰσχυρισμὸς δὲ ὅτι ἡ τοπικὴ αὐτὴ ἐξέγερσις διηυκόλυνε τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου, δὲν εἶναι ἀκριβὴς καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν πραγματικότητα, διότι πρὸς ἀντιμετώπισίν της ἡ κυβέρνησις διέθεσεν ἐλαχίστας μόνον δυνάμεις καὶ διότι ἐγκαίρως εἶχεν ἀποσταλῆ πυροβολικὸν εἰς τὸ Πέραμα — 4 ὥρας πρὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου δύο πυροβολαρχίαι εἶχον ταχθῆ πρὸς πυροβόλησιν εἰς Πέραμα. Ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ἐπιτυχῆ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σκότους τῆς νυκτός. Ὁ ἰσχυρισμὸς ἐξ ἄλλου ὅτι ἐπρόκειτο ἄλλαι ὁμάδες νὰ δράσουν εἰ στὰς ἄλλας μονάδας, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀκριβής, ἐφ' ὅσον αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀρχηγοὶ ἠθέλησαν νὰ δράσουν εἰς σημεῖα δευτερευούσης σημασίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἀθήναις δυνάμεων. Πῶς εἶναι δυνατὸν οἱ ἀρχηγοὶ νὰ δράσουν εἰς σημεῖα ὅλως ἀσημάντου ἀξίας ἐπὶ τῶν ζωτικῶν δὲ σημείων, ὅπως εἶναι τὰ Παραπήγματα, νὰ δράσουν ἀξιωματικοὶ κατωτέρας ἀξίας καὶ ἄνευ κύρους; Ἀλλὰ μέχρι τώρα δὲν μᾶς ἔχουν εἴπει, ποῖοι ἐπὶ τέλους ἐπρόκειτο νὰ δράσουν εἰς τὰ Παραπήγματα; Ἡ μετάβασις τοῦ στρατηγοῦ Βλάχου μέχρι τοῦ Σχολείου Εὐελπίδων καὶ τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη ἐντὸς τοῦ μανδροτοίχου τοῦ Προτύπου Τάγματος —Μακρυγιάννη— ὑπῆρξεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεώς των, ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ παρητεῖτο ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς καταλήψεως τοῦ Στόλου, τὰ δὲ προβαλλόμενα τώρα εἶναι ἐφευρέσεις ἀνάγκης ἐκ τῶν ὑστέρων.

Εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην οὐδεμία Φρουρὰ κινεῖται καὶ ἡ ἡσυχία ἐκεῖ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν. Μέχρι τῆς 22ας ὥρας αἱ ἀρχαί, μὴ οὖσαι πληροφορημέναι, ἢ μὴ γνωρίζουσαι ἀκριβῶς τί συμβαίνει, οὐδὲν μέτρον λαμβάνουν. Καὶ ὅμως καμμιὰ προσπάθεια ἐξεγέρσεως δὲν ἐκδηλοῦται ὑπὸ τῶν ἰδικῶν μας ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι τουλάχιστον, ὡς οἱ Λαρίσης, Θεσσαλονίκης, Βεροίας, Κιλκὶς καὶ Σερρῶν, εἶχον πληροφορηθῆ παρ' ἡμῶν τὴν 19.30 ὥραν, τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου. Ἐν τούτοις, οὐδεὶς κινεῖται, καίτοι πολλοὶ τούτων εἶχον μεγάλην πεῖραν ἐπαναστατικὴν καὶ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα πλημμελοῦς ὀργανώσεως.

ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΘΥΝΕΣ

ΤΕΛΟΣ, στὸ κεφάλαιο τὸ τιτλοφορούμενο «Τὰ προκύπτοντα συμπεράσματα», ἀναφέρονται στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση τὰ ἀκόλουθα:

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀποτυχία ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ ὀργάνωσι τοῦ κινήματος καὶ τὴν ἔλλειψιν σχεδίου συνεργασίας Ναυτικοῦ καὶ Στρατοῦ. Εἰς τὴν μὴ καλὴν ὀργάνωσιν, ἐν τῷ στρατεύματι συνετέλεσαν αἱ δύο αἱ καὶ αἱ διάφοροι φιλοδοξίαι. Ἂν ἔλειπαν αὗται θὰ ἦσαν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ἡνωμένοι, ὅπως οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ, τῶν ὁποίων ἡ ἔξοχος ἐπιτυχία τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἕνωσίν των καὶ τὴν εἰλικρινῆ συνεργασίαν των. Καὶ εἶναι ἀσυγχώρητοι ἐκεῖνοι ἐξ ἡμῶν, τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ξηρᾶς, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν διὰ τῶν μικροφιλοδοξιῶν των εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν καὶ τὴν διάσπασιν τῶν προσπαθειῶν.

Ἂν ὑπῆρχε σχέδιον συνεργασίας Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ δὲν θὰ ἐπήγαινε ὁ στόλος εἰς τὴν Κρήτην. Μέρος αὐτοῦ θὰ παρέμενεν εἰς τὸ Φάληρον πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ὅρων τῆς ἐπαναστάσεως τὸ δὲ ἄλλο μέρος, τὸ μικρότερον, θὰ κατηυθύνετο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ ἡ τύχη τοῦ ἀγῶνος. Βεβαίως τὸ ἔργον τοῦ στόλου ἐν Θεσσαλονίκῃ ἦτο πλέον δύσκολον, ἀφοῦ αἱ φρουραὶ τῆς Μακεδονίας δὲν ἐξεγέρθησαν τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου ἐ.ἔ. 1935. Πάντως ὅμως ἡ ἐμφάνισίς του πρὸ τῆς πόλεως τοῦ Θερμαϊκοῦ θὰ ἤσκει σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν. Τὸ ἠθικὸν τῶν μὲν ἰδικῶν μας θὰ ἀνεπτεροῦτο, τῶν δὲ κυβερνητικῶν θὰ κατέπιπτεν. Ἐπὶ πλέον τὸ ἐκεῖ Σῶμα Στρατοῦ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ μὲ πλήρη ἐλευθερίαν κατὰ τῶν Σερρῶν, ὡς ἔπραξεν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τῆς Βεροίας, ἂν ἐξηγείρετο αὐτη.

Λόγω τῆς ἐλλιποῦς ὀργανώσεως ὅλας τὰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας, ἐκτὸς τῆς καταλήψεως τοῦ στόλου, χαρακτηρίζει ἡ τονία, ἀσυναρτησία καὶ ἔλλειψις κοινῆς κατευθύνσεως. Αἱ μεμυημέναι φρουραὶ ἀφῆκαν νὰ τοὺς διαφύγῃ τὸ πλεονέκτημα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, τὸ ὁποῖον, μόνον ἂν ἐνήργουν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου θὰ ἐπετύγχανον πλήρως, διότι μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης δὲν εἶχον ληφθῆ μέτρα...

Ἀλλὰ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση ποὺ ὑποβλήθηκε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, θίγεται καὶ τὸ θέμα ποὺ πολὺ ἀπησχόλησε, καὶ τότε καὶ ὕστερα, ὅλους ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐνδιαφερθῆ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἢ ποὺ ἀναζήτησαν, κατὰ καιρούς, τοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας του. Τὸ θέμα τοῦ μὴ ἐγκαίρου ἐρχομοῦ τοῦ Ν. Πλαστήρα ἢ μᾶλλον τοῦ ἐμπαιγμοῦ καὶ τῆς «ὀδύσσειας» τοῦ «μαύρου καβαλλάρη»—πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο, καθὼς ἔχουμε πῆ, τὶς κύριες εὐθύνες ἔφεραν οἱ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ Στέφ. Σαράφης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Οταν τὸ μαῦρο ἐμφανίζεται ἄσπρο καὶ τὸ κόκκινο κυανό. — Μιὰ «φιλολογία» ποὺ γεννάει κρίσεις συνειδήσεως. — Οἱ ἡγέτες τῆς Κ.Ε.Ε. μοιράζονταν βαθμούς, ἀξιώματα καὶ «παντὸς εἴδους ὠφελήματα». — Ἰδιοτελεῖς προθέσεις καὶ ἐξημμένη φαντασία. — Τὰ παρασκηνιακὰ καὶ τὰ χρηματιστηριακὰ κέρδη. — «Δὲν ἠτήθημεν, ἀλλὰ παρεδόθημεν». — Ὁ οὐσιαστικὸς καθοδηγητὴς τοῦ Στέφ. Σαράφη.— Ὁ λοχαγὸς Ἰω. Τσιγάντες ἀποκαλύπτει ὅτι ἦταν καὶ κατὰ τῶν βενιζελικῶν καὶ κατὰ τῶν πλαστηρικῶν.— Ἀντιστρατευόμεθα εἰς κάθε ἰδέαν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν τῶν γνωστῶν παραγόντων»!

18ΕΤΙΣ ΗΚΥΡΩΣΕ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΤΗΣ ΔΙΟΤΙ Ο ΣΥΖΥΓΟΣ ΗΤΟ... ΓΥΝΗ!

ΜΟΝΤΡΕΑΛ, 13

Μία 18έτις μοδίστα ἐπέτυχεν ἐνταῦθα ἀκύρωσιν τοῦ γάμου της μὲ τὸ δικαιολογητικὸν ὅτι ὁ σύζυγος ἦτο γυνή. Ἡ νεαρὰ μοδίστα ἐδήλωσεν πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου κ. Βενιαμὶν Τόμπινσον ὅτι δὲν ἀντελήφθη τὸ πραγματικὸν φῦλον τοῦ συζύγου της κατὰ τὴν διάρκειαν... τῶν μηνῶν ποὺ συνέζησαν.

Τὸ πραγματικὸν φῦλον τοῦ συζύγου ἀνεκαλύφθη κατὰ τὴν διάρκειαν ἰατρικῆς ἐξετάσεως εἰς φυλακὰς τοῦ Μόντρεαλ ὅπου μετήχθη κατόπιν καταδίκης λόγω κλοπῆς. Ὁ «σύζυγος» ἀπεστάλη ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς γυναικείας φυλακὰς τοῦ Κίγκστον ὅπου καὶ ἐκτίει ποινὴν διετοῦς φυλακίσεως.

Ρώϋτερ

170 οἰκογένειαι σεισμοπαθῶν κινδυνεύουν ἐκ ψύχους

Διὰ τηλεγραφήματός του ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Βράχας Εὐρυτανίας, περιγράφει τὴν δραματικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται αἱ 170 οἰκογένειαι τῆς κοινότητός του. Τὸ τηλεγράφημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἑκατὸν ἑβδομήντα οἰκογένειαι βαρέως πληγεῖσαι ὑπὸ τῶν σεισμῶν τῆς 5ης Φεβρουαρίου τοῦ 1966, κινδυνεύουν νὰ ἀποβλεσθοῦν, συνεπείᾳ τοῦ δριμυτάτου ψύχους καὶ τῆς ἐλλείψεως τροφίμων. Τὰ πρόχειρα στέγαστρα ἀπεδείχθησαν ἀνίκανα νὰ ἐξασφαλίσουν τοὺς σεισμοπαθεῖς, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν κινδυνεύουν νὰ ἐκριζωθοῦν ὑπὸ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων. Αἱ ζωοτροφαὶ ἔχουν ἀχρηστευθῆ ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων. Ἐν ἀπογνώσει οἱ κάτοικοι ἀπευθύνουν τὸ τελευταῖον Σ.Ο.Σ. καὶ παρακαλοῦν νὰ ληφθῆ μέριμνα πρὸς διάσωσίν των».

Ἐπανελήφθησαν αἱ δονήσεις εἰς τὴν Γαστούνην

ΠΥΡΓΟΣ, 13.—

Δύο ἰσχυραὶ σεισμικαὶ δονήσεις, τὴν 1,50' μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ 6.52' πρωΐην ἐσημειώθησαν εἰς Γαστούνην, συνοδευόμεναι ἀπὸ ἔντονον ὑποχθόνιον βοήν. Εἰς πολλὰς οἰκίας ἐπεδεινώθησαν αἱ ζημίαι ποὺ εἶχον προκληθῆ ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς τοῦ παρελθόντος μηνός. Ἐν τῷ μεταξύ, καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔλαβον χώραν καὶ περὶ τὰς 15 ἐλαφραὶ ἢ μέτριαι σεισμικαὶ δονήσεις, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς κατοίκους, τρομοκρατημένοι, ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ

Οἱ κινηματίαι μοίραζαν ἀξιώματα, βαθμοὺς καὶ ὠφελήματα

— Ο ΙΩ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ, ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΟΙ

38ον

ΟΤΑΝ διατυπωνόταν ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τῆς 15ης Ἰουνίου 1935, δὲν εἶχαν ἀκόμα γνωσθῆ, πέρα ἀπὸ τοὺς παραλήπτες τους καὶ ἀπὸ ὡρισμένα ἄλλα πρόσωπα «ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης», τὰ ὅσα διαλαμβάνονταν στὰ γράμματα ποὺ εἶχε στείλει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο, πρὸς τὸν στρατηγὸ Ν. Πλαστήρα (ποὺ, τελικά, δὲν τοῦ ἐπιδόθηκε), καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀποδέχτες τῶν «ἀπὸ Χαλέπας» συγκλονιστικῶν ἐπιστολῶν. Καὶ ὅμως ὁ συντάκτης τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς στυγνὲς διαπιστώσεις του: «ἂν ἡ ὀργάνωσις τοῦ κινήματος ἦτο πλημμελὴς καὶ ἐλλιπὴς, ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ἀθλία ἀπὸ πάσης ἀπόψεως», «πρόκειται περὶ σπασμωδικῶν ἐνεργειῶν προοριζομένων ἐκ τῶν προτέρων νὰ δλάψουν μᾶλλον παρὰ νὰ ὠφελήσουν», «εἶναι ἀσυγχώρητοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν διὰ τῶν μικροφιλοδοξιῶν των εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν καὶ τὴν διάσπασιν τῶν προσπαθειῶν», «ὅλας τὰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας τὰς χαρακτηρίζει ἀτονία, ἀσυναρτησία καὶ ἔλλειψις κοινῆς κατευθύνσεως»), γράφει ὀρθὰ - κοφτὰ στὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ὅτι «πάντες ἐγνώριζον ὅτι τὸ ἠθέλατε τὸ κίνημα»!

Ὅλοι γνώριζαν πόσο πολυπόθητος ἦταν γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος εἶχε δημόσια ἀποκαλύψει τὶς διαθέσεις του ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934. Ὅλοι! Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μὲ ὁποιαδήποτε ἰδιότητα πῆραν μέρος στὴ μεγάλη συνωμοσία, μὰ λίγο ἢ πολύ, καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας. Τὴν κυβέρνηση ἐναντίον τῆς ὁποίας θὰ στρεφόταν ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγών». Ἄλλο τώρα ἂν γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα: «ἤθελε ἢ δὲν ἤθελε;» ὁ Ἑλ. Βενιζέλος τὸ πρωτομαρτιάτικο κίνημα δημιουργήθηκε ὁλόκληρη φιλολογία. Καὶ μέ τὴν εὐκολία ποὺ χαρακτηρίζει αὐτοὺς πού, ὑπηρετώντας διάφορους σκοπούς, δὲν διστάζουν (ἔστω καὶ ἂν διαστρεβλώσουν ἢ παραποιήσουν ὁ,τιδήποτε), νὰ παρουσιάσουν τὸ μαῦρο γιὰ ἄσπρο ἢ τὸ κόκκινο γιὰ κυανό, ἔγινε καὶ στὴν προκείμενη περίπτωση, μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ προσπάθειες καὶ ἀπόπειρες, γιὰ νὰ παρουσιαστῆ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ὄχι σὰν κύριος ἐμπνευστὴς καὶ ὀργανωτὴς τοῦ κινήματος, ὅπως ἦταν στὴν πραγματικότητα, μὰ ἁπλῶς σὰν φιλότιμος ἡγέτης ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ ἀποδεχτῆ —μετὰ τὴν ἐκδήλωσή του καὶ μετὰ τὶς συνέπειες ποὺ εἶχε ἡ ἔκρηξή του— τὴν ἀρχηγία του. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ προστατέψη τοὺς δίκαια, τάχα ἐπαναστατημένους δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἀγαναχτημένους δημοκρατικοὺς πολίτες!

Καὶ ἦταν τέτοια ἡ σύγχυση ποὺ ἐπικράτησε χρόνια ὁλόκληρα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀκόμα, τοῦ Ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ὑπογράψει «λόγω θέσεως», διάφορες ἀποφάσεις ποὺ ἀφοροῦσαν στὴν πολιτικὴ σύσταση τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου (ἀπὸ τὴν ἔστω καὶ ἐρήμην καταδίκη του σὲ θάνατο ὡς τὴν πράξη τῆς ἰσόβιας ὑπερωρίας του) νὰ περνοῦν, κάθε τόσο, κρίσεις συνειδήσεως καὶ νὰ ρωτιοῦνται ἂν τὰ ὅσα ἔκαναν ἦταν σωστὰ καὶ ἀκριβοδίκαια. Ὡς που ἦρθαν σὲ φῶς τὰ συγκλονιστικὰ γράμματα τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ (πρὸς τοὺς Ἀθ. Ζάγκα, Ἀλ. Ὀθωναῖο, Ἀλ. Ζάννα, Ν. Πλαστήρα κ.λ.) καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνάπνευσαν καὶ ἠρέμησαν.

Θὰ ἔπρεπε ὅμως —γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ὁ κύκλος τῶν ὅσων γίνηκαν— νὰ προστεθῆ πὼς καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἀπὸ Χαλέπας συνταραχτικῶν ἐπιστολῶν, βρέθηκαν καὶ πάλι διάφοροι ἀπολογητὲς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, οἱ ὁποῖοι ἢ τὶς ἀγνόησαν ἢ ἄρχισαν τὴ μέθοδο τοῦ «ναὶ μέν, ἀλλὰ δέ», καὶ ποὺ θέλησαν νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι μὲ τὴν τριήμερη ἀναβολὴ ποὺ ζήτησε ὁ Κρητικὸς πολιτικός, ὡς που νὰ ἔρθη ἡ ἀπάντηση τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἐπιδίωξε οὐσιαστικὰ τὴ μοταίωση τοῦ κινήματος.

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΝ

ΑΚΡΙΒΩΣ δὲ καὶ τὸ θέμα τοῦ μὴ ἔγκαίρου ἐρχομοῦ τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, θίγεται, καθὼς τελειώνει, ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση ποὺ ὑποβλήθηκε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο στὶς 15 Ἰουνίου 1935.

Καὶ ἀναφέρεται:

> ... Σπουδαῖον ἐπίσης ρόλον εἰς τὴν ἀποτυχίαν ἔπαιξε καὶ ἡ μὴ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ὀργανωθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ ἄφιξίς του εἰς τινα συνοριακὸν τομέα, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς, ἢ τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου, οὗτος νὰ εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς τῶν μεραρχιῶν τῆς Μακεδονίας, λ.χ., τῆς τοῦ Κιλκίς, ἢ εἰς Βέροιαν, ἢ Σέρρας. Ἂν ὁ Πλαστήρας εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐπαναστατημένων τμημάτων, θὰ κατώρθωνε νὰ ἐμψυχώση τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἡ ἐξέγερσις θὰ ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις. Θὰ προσέδιδε δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν τόνον ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐξησφάλιζε πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τὴν ἐπιτυχίαν. Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔγινε. Διατί; Διότι ἡ Κεντρικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ προσαρμόση τὰ μέτρα πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ νὰ καταστρώση σχέδιον ἐνεργείας ἀντάξιον τοῦ ἐγχειρήματος. Διότι, πρὶν ἀκόμη ἀποτολμηθῆ τὸ κίνημα, οἱ ἡγούμενοι τῆς Κ.Ε.Ε. διεμέμοντο μεταξὺ ἀλλήλων βαθμούς, ἀξιώματα καὶ παντὸς εἴδους ὠφελήματα, ὅπως καί τινες ἐκ τῶν τῆς Ε.Σ.Ο. χωρὶς κἂν νὰ ἀποκρύπτουν τὰς ἰδιοτελεῖς προθέσεις των ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους προσεκάλουν νὰ θυσιάσουν τὸ πᾶν, διὰ νὰ ὁπλαύσουν οἱ ἄλλοι ὅ,τι ἡ ἐξημμένη φαντασία των ἐσχεδίαζε. Δὲν τολμῶ νὰ ὑποθέσω ὅτι οἱ ἡγούμενοι τῆς Κ.Ε.Ε. ἢ τινες τῆς Ε.Σ.Ο. ἔφθασαν, ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἀποκαλύψουν τάς προθέσεις των καί εἰς πρόσωπα προσκείμενα εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ ἔχοντα πάντα λόγον νὰ ἀρυσθοῦν κέρδη ἀπὸ τὴν κατοχήν ἑνὸς τοιούτου μυστικοῦ, παρασκηνιακῶς ἢ καὶ χρηματιστηριακῶς. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐγνώριζε, μάλιστα μέχρι τῶν λεπτομερειῶν, πᾶσαν προενέργειαν καὶ κίνησιν τῆς ΚΕΕ καὶ παρηκολούθει αὐτὰς δι' ὀργάνων τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἡγουμένων τῆς ἐπαναστατικῆς προσπαθείας. Ἐν τῇ περιπτώσει αὐτῇ προκύπτει ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡμεῖς δὲν ἠτοιμάσθημεν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου ἐ.ἔ. (1935) ὅτε ὁπωσδήποτε ἀνεμετρήσαμεν τάς δυνάμεις μας μετὰ τῶν κυβερνητικῶν ἀλλὰ παρεδόθημεν! Ναί. Παρεδόθημεν! Ὑπὸ ποίων; Οὐδὲν κρυπτὸν τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἀποκαλυφθῆ. Θὰ τὸ μάθωμεν καὶ αὐτό. Καὶ παρεδόθημεν διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ τελεία ἀποδημοκρατοποίησις τοῦ Στρατοῦ καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐπακολουθήση ἡ ἀνατροπὴ τῆς Δημοκρατίας...

Ο ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΗΣ

ΑΥΤΑ διαλαμβάνονταν στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση ποὺ ὑποβλήθηκε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο, στὶς 15 Ἰουνίου 1935. Καὶ σὲ αὐτὴ δέ, ὅπως καὶ στὴν ἔκθεση τοῦ τότε συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ, οἱ εὐθῦνες τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος ρίχνονται στὴν Κεντρικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ (Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης). Ἐξειδικεύοντας, μάλιστα, ὁ Λ. Σπαῆς τὸ θέμα τῶν φυσικῶν προσώπων ποὺ διαδραμάτισαν βασικοὺς ρόλους στὴν ὅλη ἀνατρεπτικὴ προσπάθεια, τόνιζε ἐπανειλημμένα, ὅτι οὐσιαστικὸς καθοδηγητὴς γιὰ τὸν Στέφ. Σαράφη (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν «ἀριστερισμό» του, ποὺ εἶχε διαπιστώσει ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων Νικόλαος Ρούσος), ἦταν, καὶ γιὰ τὴν ἀξιολογότερη μόρφωσή του καὶ γιὰ τὶς στρατιωτικὲς του ἱκανότητες γενικά, ὁ λοχαγὸς Γιάννης Τσιγάντες. Τὴν ὑπεροχὴ τούτη, ἄλλωστε, δὲν τὴν κρύβει, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο τὴν προβάλλει ἐμφαντικά. στὴν Ἱστόρησή του καὶ ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης καὶ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ «ἐγκεφάλου» Χριστόδουλος Τσιγάντες.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ πρὶν προχωρήσουμε στὴν περιγραφὴ γιὰ τὸ τί γίνηκε στὸν στόλο ἢ στὴν Κρήτη, ἢ ἄλλοῦ, καὶ γιὰ τὸ πῶς ἡ νόμιμη κυβέρνηση τοῦ τόπου ἀντιμετώπισε τὴν ἐπανάσταση, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε ἐκεῖνα ποὺ ἰσχυρίστηκε στὸ στρατοδικεῖο ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ «ἐγχειρήματος» τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων.

> ... Τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου· εἶπε ὁ λοχαγὸς Γιάννης Τσιγάντες, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐξετέλεσα πράξεις ἐπαναστατικάς. Πράξεις ἐπαναστατικάς, τὰς ὁποίας μετὰ εἰλικρινείας θὰ ἐκθέσω ἐνώπιον ὑμῶν καὶ τὰς ὁποίας θὰ κρίνη τὸ δικαστήριόν σας. Τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἀκριβῶς ἐξετέθησαν κατὰ τὴν διαδικασίαν. πλὴν τῶν πυροβολισμῶν. διὰ τοὺς ὁποίους ἀρνοῦμαι ὅτι ἐρρίφθησαν. Ἡ ἰδική μου ὑπηρεσία ἦτο εἰς τὴν πύλην. καί. κατὰ συνέπειαν. δὲν γνωρίζω τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὸ ἐσωτερικόν...

ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΩΝ

ΚΑΙ ὁ λοχαγὸς Γιάννης Τσιγάντες συνέχισε:

> ... Δὲν ἐγνώριζον, σᾶς βεβαιῶ, ὅτι θὰ συνεκεντρώνοντο ἐκεῖ 200 — 300 ἄτομα ἐκ τοῦ πλησίον συνοικισμοῦ τοῦ Πολυγώνου. Ὅταν ἀντελήφθην τούτους καὶ τοὺς εἶδα μάλιστα κακοποιοῦντας Εὐέλπιδας. τοὺς ἐξέδιωξα. Οὕτω ἀπηλευθέρωσα ἕνα Εὐελπιν ἐπιλοχίαν τοῦ ὁποίου προσεπάθουν ἀ ἁρπάσουν τὸ ὅπλον. Ἐγὼ εἰσῆλθον εἰς τὴν Σχολὴν τὴν 7.30΄ μ.μ. κατόπιν ὡρισμένης ἐντολῆς μαζὶ μὲ ἕναν ταγματάρχην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἐτέλουν. Διαταγὴν εἶχον νὰ ἀναμείνω τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατηγοῦ Βλάχου. ὅστις θὰ ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῆς Σχολῆς. Ὅταν ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. εἶναι γεγονὸς ὅτι εὑρέθην πρὸ πιέσεως τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Σχολῆς. οἱ ὁποῖοι ἔσπευδον νὰ εἰσέλθουν. Θὰ ἠδυνάμην νὰ προβάλω ἀντίστασιν. ἀλλὰ δὲν ἤθελα νὰ προκαλέσω αἱματοχυσίαν καὶ ὅταν εἶδον ὅτι ἡ παραμονή μας ἐκεῖ μοιραίως θὰ μᾶς ἔφερε πρὸς αὐτήν, ἐγκατελείψαμε τὴν Σχολήν.

Τώρα θὰ σᾶς ἐξηγήσω διατὶ συμμετεῖχον εἰς τὴν κίνησιν αὐτήν. τὴν ἀρνηγίαν τῆς ὁποίας εἶχον οἱ λεγόμενοι πλαστηρικοὶ ἀξιωματικοί. Ἡμεῖς, πάντως, δὲν ἐτελοῦμεν ὑπό τάς ἐμπνεύσεις τούτων. Ἡ κίνησίς μας ἦτο μόνον καὶ καθαρῶς στρατιωτική. Καὶ πρῶτον δὲν ἐφανταζόμην ποτὲ ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἐλάμβανε τὴν ἔκτασιν αὐτήν. Ἀφ' ἑτέρου, αἱ διαρκεῖς μας ἀντιθέσεις διὰ τὴν σκοπιμότητα τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, ἤρχισαν νὰ ἐμβάλλουν εἰς ἀνησυχίας τοὺς γνωστοὺς κύκλους, οἱ ὁποῖοι μᾶς κατηγοροῦν ὅτι ἐθελοτυφλοῦμεν καὶ ὅτι δὲν ἐβλέπαμε τοὺς κινδύνους τοῦ πολιτεύματος. Ἐχαρακτηριζόμεθα ὡς δειλοὶ καὶ ὑβριζόμεθα. Ὅταν ὑπέστημεν τὰς πιέσεις αὐτὰς. ἐδέχθημεν ἀλλὰ ἐδέχθημεν ὑπὸ ὅρους. Ἐγὼ ἐφοίτων εἰς τήν Σχολήν Πολέμου καί εἰργαζόμην ἐπὶ 18 ἢ 19 ὥρας ἡμερησίως. Συνεπῶς δὲν εἶχον τὸν καιρὸν διὰ ν' ἀσχολοῦμαι μὲ τέτοια πράγματα. Ἡ κίνησις ὅμως μᾶς ἐνεφανίσθη ὡς ἑξῆς: Θὰ ἐκινούσαμεν ὡρισμένα τμήματα καὶ ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ καὶ εἰς τὸν στόλον —δὲν τό ἀρνοῦμαι — καὶ θὰ ἐπροβαίναμεν εἰς μίαν εἰρηνικὴν ἐνέργειαν διὰ νὰ μὴ φαινώμεθα ὅτι ὁ μισὸς λαὸς πιστεύει ὅσα ἔγραφε ὁ φιλελεύθερος «Ἡμερήσιος Κήρυξ» καὶ ὁ ἄλλος μισὸς ὅσα ἔγραφε τὸ λαϊκὸν «Ἑλληνικὸν Μέλλον». Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐξεκαθάριζαν τὰ λαϊκὰ αἰσθήματα.

Καθημερινῶς ἐγίνοντο παρά πονα καὶ σηζητήσεις μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν περὶ κακῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς δημοκρατικοὺς ἀξιωματικούς 'Αλλ' ὅλοι μας ἐλέγομεν καὶ θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν λαϊκῶν ἀξιωματικῶν ὅτι ἤμεθα ἐναντίον τῆς ἐπαναφορᾶς βενιζελικῶν ἢ πλαστηρικῶν παραγόντων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα. ὅταν ἐφθασαν αἱ ἐνδείξεις. καλαὶ ἢ κακαί διὰ τὸν κλονισμὸν τῆς Δημοκρατίας ἐνῶ ἡ ὀξύτης τῶν πολιτικῶν παθῶν ηὔξανεν ὁλονέν. Ἦτο προφανὲς ὅτι ἡ γαλήνη τῆς χώρας καὶ ἡ ὁμόνοια τοῦ στρατεύματος διαρκῶς συνεκλονίζοντο. Ἦλθαν. μέ ἔπεισαν. ἔδωκα τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου νὰ κινηθῶμεν ἀναιμάκτως πρὸς θεραπείαν τῆς κακῆς καταστάσεως. Δὲν εἶχον ἐγὼ καμμίαν προσωπικὴν ἐπιδίωξιν, διότι δὲν ἔχω ἀνάγκην αὐτῆς.

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἰω. Στεφανάκος, ὁ λοχαγὸς Χρ. Τριανταφυλλίδης καὶ ὁ λοχαγὸς Ἰω. Τσιγάντες (πρῶτος δεξιά), ὁ ὁποῖος ἀπεκάλυψεν ὅτι «ἤμεθα ἐναντίον τῆς ἐπαναφορᾶς βενιζελικῶν καὶ πλαστηρικῶν παραγόντων».

ΣΕ ΤΙ ΔΕΝ ΑΠΕΒΛΕΨΑΝ

ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ ὁ λοχαγὸς Γιάννης Τσιγάντες, πρόσθεσε:

> ... Φαντάζομαι ὅτι θὰ ἀδικούσατε καὶ ἐμένα καὶ τὴν ἰδίαν κρίσιν ἐὰν νομίζατε ὅτι ἐκινήθημεν ἀπὸ ἐλατήρια ἰδιοτελείας. Ἀπὸ τὴν ἐπετηρίδα ὠφελήθην προσωπικῶς. εἰς τὴν Σχολὴν Πολέμου ἐν κινδύνῳ καὶ δὲν θὰ διεκύβευα τὸ μέλλον τὸ ὁποῖον ἐπὶ 18 ἔτη προσπαθῶ νὰ δημιουργήσω.
>
> Ἐπλανήθην —δὲν τὸ ἀμφισβητῶ— ἐπλανήθην. Καὶ αἰσθάνομαι ἀκόμη τὴν πικρίαν ὅτι παρακάθημαι εἰς τὸ ἑδώλιον τοῦ κατηγορουμένου μὲ τὸν Βαμβακιᾶ — δὲν θέλω νὰ κατηγορήσω τὸν ἄνθρωπον, διότι πρώτην φορὰν τὸν βλέπω — ὑπὸ τὴν αὐτὴν βαρεῖαν κατηγορίαν ὅτι ἐπεδίωξα νὰ κάμω ὅ,τι δὲν ἤθελον.
>
> Ἡ κίνησίς μας ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ σταματήση ἡ νόθος αὐτὴ κατάστασις καὶ νὰ παγιωθῆ δημοκρατικὴ γραμμή. Ἡμεῖς ἠθέλαμε νὰ γίνη μιὰ ἐκδήλωσις φρουρὰς πρὸς ἐξυγίανσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ τῆς πολιτικῆς μας ἀτμοσφαίρας. Ὅλοι μας, καὶ ἐγὼ μεταξὺ αὐτῶν. ἀντιστρατευόμεθα εἰς κάθε ἰδέαν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν τῶν γνωστῶν παραγόντων καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἀπεβλέπαμε εἰς τὸ νὰ ξαναρθῆ ὁ Μαρῆς ὑπουργός....

Τέλος καὶ ἀφοῦ ὁ Γιάννης Τσιγάντες ἐπέμενε πὼς «δὲν εἶχαν ἀναμιχθῆ στὴν κίνησή τους ἐξέχα πρὸς τὸν ἐνεργὸ στρατὸ στελέχη», ἔκανε τὴν ἀποκάλυψη ποὺ ἔγινε ἀφορμὴ ὥστε οἱ βενιζελικοὶ πολιτικοὶ στρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ χαρακτηρίσουν τοὺς ἀνήκοντες στὴν «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωση» ὡς «νεότουρκους»! Ἀλλὰ τὴν ἀποκάλυψη, αὐτή, μαζὶ μὲ μιὰ ἐνδιαφέρουσα στιχομυθία, θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Τὸ κίνημα ἦταν «ἐθνικῶς ὀλέθριον» καὶ «πολιτικῶς ἠλίθιον». — Ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῶν συνωμοτῶν τῆς Ε.Σ.Ο. — Ἕνα 1908 τῆς Τουρκίας ἢ ἕνα 1909 τοῦ Γουδί. — Ἡ ἐξυγίανση τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ οἱ κομματικὲς διευκολύνσεις. — «Ἐμεῖς μὲ τὸν Βαμβακιᾶ»! — «Καὶ ὅμως τὰ ὅπλα αὐτὰ τὰ παραδώσατε εἰς χεῖρας τῶν Βαμβακιάδων». — «Καὶ ἐδώσατε τὴν εὐκαιρίαν εἰς αὐτοὺς νὰ ξυλοκοπήσουν τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς». — Τί γίνηκε στὸ Πυριτιδοποιεῖο. — Ὅπου οἱ περίεργοι πολῖτες ἐμφανίζονται ὡς μετημφιεσμένοι χωροφύλακες. — Ἡ ἱστόρηση τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Ἀλέξ. Κουτσοχέρα.

Με άπόρρητα κείμενα
και ανεξάρτητες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ ΤΗΣ Ε.Σ.Ο.

"Ηθελαν νὰ ἐπαναλάβουν τὸ «1908» τῆς Τουρκίας ἢ τὸ «1909» τοῦ Γουδὶ

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ ΙΩΑΝ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

39ον

ΒΕΒΑΙΑ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση ποὺ ὑποβλήθηκε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο τὸν Ἰούνη τοῦ 1935, περιλαμβάνονται οἱ πιὸ στυγνὲς καὶ ἀδυσώπητες κατηγόριες ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ διατυπωθοῦν ἐναντίον καὶ τῶν ἡγετῶν τῆς «Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς» καὶ τῶν κύριων παραγόντων τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως». Καὶ τὰ γραφόμενα θυμίζουν τοὺς ἀξιωματικοὺς αὐτοὺς τοῦ δικαζόμενου στὶς ἡμέρες μας Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. ποὺ ἔλπιζαν ὅτι θὰ κοιμόνταν λοχαγοὶ καὶ θὰ ξύπναγαν στρατάρχες! Τὰ ἴδια ἀκριβῶς καὶ πανομοιότυπα γίνονταν, μέσα στὰ «σπλάχνα τῆς Δημοκρατίας», καὶ πρὶν 32 ὁλόκληρα χρόνια στὸν διόλου εὐδαίμονα αὐτὸ τόπο. Καὶ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση ἀναφέρεται ρητὰ καὶ κατηγορηματικά, ὅτι οἱ «ἡγούμενοι τῆς κινήσεως» μοιράζονταν, προκαταβολικά, μεταξύ τους «βαθμοὺς, ἀξιώματα, καὶ παντὸς εἴδους ὠφελήματα»! Καὶ ἀκόμα, ὅτι δὲν ἔκρυβαν «τὰς ἰδιοτελεῖς προθέσεις των ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους προσκάλουν νὰ θυσιάσουν τὸ πᾶν, διὰ νὰ ἀπολαύσουν οἱ ἄλλοι, ὅ,τι ἡ ἐξημμένη φαντασία των». (Ζήτω ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου).

Μὰ καὶ πάλι οἱ δεινὲς κατηγόριες δὲν σταμάταγαν ὡς ἐδῶ. Ὡρισμένα πρωτοπαλλήκαρα τῆς ἀβασίλευτης, καταγγέλλονταν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ὁμόφρονές τους («ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης»), ὅτι «ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἀποκαλύψουν τὰς προθέσεις των καὶ εἰς πρόσωπα προσκείμενα εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ ἔχοντα πάντα λόγον νὰ ἀρυσθοῦν κέρδη ἀπὸ τὴν κατοχὴν ἑνὸς τοιούτου μυστικοῦ, παρασκηνιακῶς ἢ καὶ χρηματιστηριακῶς». Ἔτσι ἡ ἔκθεση φτάνει στὸ συμπέρασμα, ὅτι «δὲν ἠττήθημεν, ἀλλὰ ἐπροδόθημεν»!

Γιὰ αὐτὸν τὸν σαγηνευτικὸ καὶ ἀγγελικὰ πλασμένο δημοκρατικὸ κόσμο κατατοπίστηκε, «ἀπορρήτως», ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, καθὼς βρισκόταν νικημένος καὶ ἐξόριστος, ἐκεῖ στὸ Παρίσι. Καὶ αὐτὲς ἦταν οἱ ἀμετακίνητες πλαστηρικὲς ἀπόψεις.

ΤΑ "ΕΞ ΑΜΑΞΗΣ,, ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΑΛΛΑ καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ (τὴν πλευρὰ τῶν «νεοτούρκων»), ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες, ὁ «ἐγκέφαλος» τῆς συνωμοσίας, δὲν ἐκδηλώθηκε μὲ περισσότερη συγκατάβαση καὶ μὲ λιγώτερη ἐπιείκεια, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πίστευαν, σὰν θεό τους, τὸν ἐπιστολογράφο τῆς Χαλέπας ἢ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη». Καὶ γιὰ νὰ βεβαιώση τοῦ «λόγου τὸ ἀσφαλὲς» ἐπικαλέστηκε ἐκεῖνους, ἐναντίον τῶν ὁποίων στρεφόταν ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνα». Ἔτσι δήλωσε ἀπερίφραστα ὅτι: «Θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν λαϊκῶν ἀξιωματικῶν ὅτι ἤμεθα ἐναντίον τῆς ἐπαναφορᾶς βενιζελικῶν ἢ πλαστηρικῶν παραγόντων». Μὲ ἀκόμα δὲ περισσότερη ἔμφαση ἐπανέλαβε: «Ὅλοι μας, καὶ ἐγὼ μεταξὺ αὐτῶν, ἀντεστρατευόμεθα εἰς κάθε ἰδέαν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν τῶν γνωστῶν παραγόντων καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἀπεβλέπαμεν εἰς τὸ νὰ ξανάρθη ὁ (τάδε) ὑπουργός»! Καὶ κατωνόμασε ἕνα πολιτικὸ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο ὡς τὴν τελευταία στιγμή, ποὺ, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ἐγκατέλειπε τὴν Κρήτη, ἦταν κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ «δεξὶ χέρι» του, καὶ ἂν ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς αὐτοανακηρυσσόταν «πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας», αὐτὸς θὰ γινόταν «πρωθυπουργός» τῆς διχασμένης Ἑλλάδας. ("Αλλο τώρα ἂν ὑπάρχουν τρεῖς συνταραχτικὲς ἐπιστολὲς «δεξιῶν χειρῶν» τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ὅπου σέρνονται τὰ «ἓξ ἀμάξης» ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ ὅπου, μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὸ κίνημα χαρακτηρίζεται ὡς «ἐθνικῶς ὀλέθριον» καὶ ὡς «πολιτικῶς ἠλίθιον». Ἐπιστολὲς τὶς ὁποῖες ἂν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος γνώριζε, ὅταν ζοῦσε, θὰ ἦταν (γιὰ μιὰ φορὰν) ἀπόλυτα δικαιολογημένος ἂν ...ἐπαναστατοῦσε κατὰ τῶν συνεπαναστατῶν του!

"ΝΑ ΕΠΑΝΑΛΗΦΘΗ ΕΝΑ ΝΕΟΝ 1909,,

Τὴ χαριστικὴ ὅμως βολὴ κατὰ τῶν δικῶν του συνεπαναστατῶν τὴν ἐπιφύλαξε ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες, καθὼς τέλειωνε τὴν ἀπολογία του, μπροστὰ στὸ στρατοδικεῖο ποὺ τὸν δίκασε μαζὶ μὲ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὄχι μὲ τοὺς συναγωνιστὲς του τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. ("Αλλὰ τοῦτη εἶναι ξέχωρη ἱστορία).

... Δὲν σᾶς κάμνει ἐντύπωσιν, εἶπε ὁ Ἰωάννης Τσιγάντες, ὅτι ὅλοι οἱ πρώην ἀξιωματικοὶ ἢ ἄλλως λεγόμενοι παράγοντες τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» συνελήφθησαν εἰς τὰς οἰκίας των καὶ τὰ γραφεῖα των; Δὲν θὰ ἐνεφανίζοντο πουθενὰ νὰ δράσουν, ἐὰν ἦσαν μαζί μας; Ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύσετε ὅτι ἡ κίνησίς μας εἶχε σκοπὸ νὰ ἐπαναληφθῇ ἕνα νέον «1909», ἕνα νέον εἰρηνικὸν Γουδί, πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καὶ οὐχὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου κόμματος. Σᾶς βεβαιώ, κύριοι Στρατοδίκαι, ὅτι ἡ ὀδύνη μου κυρίως προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι κατηγοροῦμαι ἐγὼ καὶ ἄλλα ἐπίλεκτα στελέχη τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναντικοῦ ὅτι ἠθελήσαμε νὰ κυριαρχήσωμεν μὲ ἀνθρώπους ὡς τινὲς ἐκ τῶν ἰδιωτῶν κατηγορουμένων. Ἐμεῖς μὲ τὸν Βαμβακιᾶ!

Ἡ Εἰδικὴ Ἀσφάλεια παρηκολούθει ἐμὲ καὶ ἄλλους δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς πρὶν νὰ κινηθῶμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν τίποτε κατά νοῦν. Αἰφνιδίως εἴδομεν νὰ μᾶς ἀποχωρίζωνται ἐπιστήθιοι φίλοι, λαϊκοί, ὡς νὰ προσεβλήθημεν ἀπὸ λέπραν. "Ολοι μᾶς ἐφέροντο ὑπόπτως καὶ ἀρκετοὶ περιφρονητικῶς. Δι' αὐτὸ εὑρέθην ἐκτεθειμένος καὶ ἀπεφάσισα νὰ μετάσχω τῆς κινήσεως...

«Καί ὅμως, εἶπε ὁ στρατηγὸς Κ. Μπακόπουλος στὸν λοχαγὸ Ἰω. Τσιγάντε, τά ὅπλα αὐτά τά παρεδώσατε εἰς χεῖρας τῶν Βαμβακιάδων καί τούς ἀφήσατε νά ξυλοκοπήσουν τούς μαθητάς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων». Στή φωτογραφία ὁ λοχαγός Τσιγάντες τή στιγμή τῆς καθαιρέσεώς του

Ἔτσι ὁ Ἰωάννης Τσιγάντες ἀποκάλυψε μπροστὰ στὸ στρατοδικεῖο (μὲ κάποια χρονικὴ παραλλαγή), αὐτὰ ποὺ ψιθύριζαν μεταξύ τους οἱ ἡγέτες τοῦ «Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου». "Οτι, δηλαδή, ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ «ἀγοριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ἦταν μιὰ μίμηση τοῦ κινήματος τῶν νεοτούρκων, ποὺ ἐκδηλώθηκε τὸ 1908 καὶ ποὺ ἀνάτρεψε —μὲ πολλὲς καὶ ποικίλες συνέπειες— τοὺς θεσμοὺς στὴ γειτονικὴ χώρα. Βέβαια, ὁ «ἐγκέφαλος» τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», θέλοντας νὰ ἐξελληνίση καί, ἂς ποῦμε, νὰ ἐκλαϊκέψη τὴν ἐπιδίωξη, ἀναφέρθηκε στὸ εὐρύτερα πλέον «γνωστὸ» 1909, ὁπότε ἐκδηλώθηκε τὸ στρατιωτικὸ κίνημα στὸ Γουδί. Ἀνάμεσα ὅμως στὸ ἑλληνικὸ 1909 καὶ στὸ τουρκικὸ 1908, βρισκόταν ἡ διαφορὰ ὅτι τὸ δεύτερο ἀποτελοῦσε «βαθύτερη τομή». Μόνο ποὺ τὸ 1909 ἡ ἐπανάσταση τοῦ Νικολάου Ζορμπᾶ ἔφερε τὸν Ἑλ. Βενιζέλο, ἐνῶ τὸ 1935 ἡ ἐπανάσταση τοῦ Στέφανου Σαράφη (καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί ὁ ἴδιος ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς πίστευε) θὰ τὸν ἔβιωχνε. "Αλλωστε, τὴν ἀλήθεια τούτη δὲν τὴν κρύβει καὶ αὐτὸς ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., Ἱστορώντας ὅτι ἡ σύγκρουση μὲ τοὺς ὁμοϊδεάτες του «ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μετὰ τὴν ἐπικράτηση».

"ΠΑΡΑΔΩΣΑΤΕ ΤΑ ΟΠΛΑ ΣΤΟΥΣ ΒΑΜΒΑΚΙΑΔΕΣ,,!

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὴ δήλωση τοῦ λοχαγοῦ Ἰωάννη Τσιγάντε γιὰ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ τοῦ μαρτιάτικου κινήματος, διεξάχθηκε ἀνάμεσα στὸν πρῶτο καὶ στὸν πρόεδρο τοῦ στρατοδικείου ὑποστράτηγου Κωνσταντίνο Μπακόπουλο (ποὺ τὴν 1η Μαρτίου 1935 ἦταν καὶ Φρούραρχος στὰς Ἀθήνας) ἡ ἀκόλουθη στιχομυθία:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἴπατε εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι δὲν ἐγνωρίζατε ὅτι θὰ εἰσήρχοντο πολῖται εἰς τὴν Σχολήν. Καλά, σεῖς ὅστις εἴχατε ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τοῦ τμήματος αὐτοῦ δὲν ἐγνωρίζατε μὲ ποῖον θὰ συνεργασθῆτε;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Δὲν εἶναι ἀληθές. Ὑπῆρχον ἐκεῖ ἀνώτεροι καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι κατόπιν. Ἐγὼ εἶχα δώσει τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου νὰ ἐκτελέσω μίαν ὡρισμένην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Σχολήν. Ἐπῆγα καὶ τὴν ἐξετέλεσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐγὼ ὅταν ἔμαθα ὅτι εἶσθε ὁ διευθύνων ἐκεῖ ἐτηλεφώνησα νὰ παρουσιασθῆτε ἐνώπιόν μου. Τὴν ἐλάβατε τὴν διαταγήν αὐτήν ; Θέλω νὰ τὸ ἀκούσω ἀπὸ σᾶς.

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν εἰδοποιήθην.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἰς τούς πολίτας διενεμήθησαν ὅπλα;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: "Οταν εἶδα μερικούς πολίτας μέσα πῆγα καὶ τούς πέταξα ἔξω μὲ τίς κλωτσιές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἠσκεῖτο λέτε διαρκῆς πίεσις ἐφ' ὑμῶν. Παρά ποίων ἠσκεῖτο;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Εἶναι γνωστοί οἱ ἄνθρωποι. Πηγαίναμε κάθε μέρα μαζί. Ἀλλά τούς λέγαμε κάποτε: Τί νά κάνουμε; Νά φέρουμε τόν Μαρῆν ὑπουργόν τῶν Οἰκονομικῶν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τότε γιατί τό κάματε αὐτό. Ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ λαός νά τιμωρήση οἱονδήποτε κοινοβουλευτικόν παρεκτρεπόμενον, γιατί νά ἐπεμβαίνουν οἱ στρατιωτικοί;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Εἶναι ζήτημα ἀντιλήψεως. Καί ἐγώ ὁ ἴδιος ἔβλεπα ὅτι ἐγίνοντο μερικά πράγματα, τά ὁποῖα δέν ἔπρεπε νά γίνωνται. Ἔπειτα ὑπῆρχεν ἡ δυσπιστία πρός ἡμᾶς. Ὅπως ἀνέφερεν καί ὁ κ. Ζαλοχώρης, μᾶς παρηκολούθουν οἱ ἀστυνομικοί.

ΒΑΓΕΝΑΣ: Γιατί ἐξελέξατε σεῖς τὴν Σχολήν τῶν Εὐελπίδων νά δράσετε;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Δὲν εἶχον δικαίωμα ἐκλογῆς. Διετάχθην καί πῆγα ἄν καί δέν ἤθελα νά πάω, διότι ὡς παλαιός μαθητής τῆς Σχολῆς διετήρουν ἐν αἴσθημα σεβασμοῦ πρός τά ὅπλα τῆς Σχολῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καί ὅμως τά ὅπλα αὐτά τά παρεδώσατε εἰς χεῖρας τῶν Βαμβακιάδων. Τά ὅπλα τά ὁποῖα κρατήσατε σεῖς καί κρατοῦν οἱ αὐριανοί ἀξιωματικοί τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐπί τῶν ὁποίων τόσας ἐλπίδας στηρίζει ἡ πατρίς. Καί ἐδώσατε τήν εὐκαιρίαν εἰς τούς Βαμβακιάδες αὐτούς νά ξυλοκοπήσουν τούς μαθητάς τῆς Σχολῆς.

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: ....

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟ: Τί γίνηκε στὸ Πυριτιδοποιεῖο. Ὁ πόθος γιὰ μιὰ ἐπανάληψη ἑνὸς νέου «1909».

— "Αλλος ὁ χρόνος ἐκεῖνος καί ἄλλο τό 1935. — Ἡ Π.Δ.Α. ἐμπόδιο γιά τά σχέδια τῆς Ε.Σ.Ο.—Ἀντὶ γιὰ φῶς, πυκνὸ σκοτάδι.—Τὰ σχέδια ποὺ εἶχαν γίνει γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. — Οἱ ἐπιφυλάξεις «ἐν θερμῷ» καὶ οἱ ἀποκαλύψεις «ἐν ψυχρῷ». — Τὰ μάνλιχερ καὶ οἱ ἀμυνίτες. — Πῶς οἱ πιστοὶ τῆς Δημοκρατίας θὰ ἅρπαζαν τὰ ὅπλα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. — Τὰ λεωφορεῖα τοῦ Πολυγώνου καὶ ἡ κατάληψη τοῦ Λυκαβηττοῦ. — "Οποιος κατέχει τὸ λόφο εἶναι κύριος τῆς πρωτεύουσας. — Ὁ ρόλος τῶν ἀπότακτων καὶ ἀπόστρατων ἀξιωματικῶν.—"Η ὅλη τὴν ἀλήθεια ἢ τίποτα!

Η ΕΠΙΣΤΗΜ

'Υπάρ ὕλη

Οἱ μικροοργανισμ
κάτοικοι τοῦ δορυφ

ΤΙ ΒΛΕΠΟΥΝ ΟΙ ΑΠΕ ΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ ΜΑΣ «Φ

Τοῦ συνεργάτου

ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΘΑ στὸ κατώφλι τ
Σελήνη δέχεται τὸν ἕνα πίσω
κούς «φωτορεπόρτες» τῆς Γῆς, τ
συσκευές τῶν Ἀμερικανῶν καί τ
τὰ μυστικά της.

Η «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΣΕΛΗΝΗ», πού διεξάγεται ἀπό τό ἀκρωτήριο Κέννεντυ καί τό κοσμοδρόμιο τοῦ Μπο ἰκονούρ συνεγίζεται· οἱ αὐτόματοι διαπλανητικοί σταθμοί προσεδαφίζονται «μαλακά» πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ φυσικοῦ μας δορυφόρου μεταδίδουν στὴ Γῆ πανοραμικὲς ἀπόψεις τοῦ ἀσπρόμαυρου σεληνιακοῦ τοπίου πραγματοποιοῦν φυσική καί γημική ἀνίγνευσι τοῦ σεληνιακοῦ ἐδάφους καί μεταδίδουν πληροφορίες, πού θὰ ποοετοιμάσουν τὴν ἀποστολή κοσμοναυτῶν. Ἀμερικάνων καί Ρώσων. Στὴ Σελήνη δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀτμόσφαιρα, οὔτε νερό. Ἡ ἡμέρα διαρκεῖ στὴ Σελήνη 354,24 ὥρες, τὸ ἴδιο καί ἡ νύκτα. Ἔτσι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης, πού φωτίζεται ἀπό τὸν "Ηλιο, θερμαίνεται διαρκῶς ἐπὶ 14.76 ἡμερο νύκτια. Οἱ παρατηρήσεις ἔδειξαν ὅτι ἡ θερμοκρασία στὸν ἰσημερινό της ἀνω τοῦ μηδενός. Ἡ θερμοκρασία στὴν ἀντίθετη πλευρά τῆς Σελήνης ὅπου ἐπικρατεῖ νύκτα, φτάνει στούς 160 βαθμούς κάτω τοῦ μηδενός. Ἡ ἀπροστάτευτη ἐπιφάνεια τοῦ φυσικοῦ δορυφόρου μας δέχεται τὴν ἀντινοβολία τοῦ "Ηλίου καί τίς κοσμικές ἀκτῖνες πού «βομβαρδίζουν» κάθε ἀμόκκοκο τοῦ πετρώδους ἐδάφους της.

ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ καί πληροφορίες, πού ἀπέστειλε στὴ Γῆ, ὁ τελευταῖος «φωτορεπόρτερ», ὁ «Λοῦνα—13», ἐπανέφεραν στὴν ἐπικαιρότητα τὸ θέμα τῆς πιθανῆς ὑπάρξεως κάποιας ζωϊκῆς μορφῆς στὰ ἐσωτερικά τοιχώματα τῶν ρωγμῶν καί τῶν κοσμήτορων, πού ὑπάρχουν στὴν Σελήνη. Αὐτὸ εἶναι ἕνα θέμα, πού δὲν ἐτόλμησαν νὰ χρησιμοποιήσουν οὔτε οἱ συγγραφεῖς ἐπιστημονικῆς φαντασίας. Ὡστόσο οἱ σεληνολόγοι, στηριζόμενοι σὲ ἐπιστημονικὰ δεδομένα προχωροῦν στὴν περιοχὴ τῆς φαντασίας, πού ἴσως στὸ ἐγγύς μέλλον, πρὶν πραξθῆ ἡ παρουσα δεκαετία, ἀποδειχθῆ πραγματικότητα. Πρὸ πέντε δισεκατομμυρίων ἐτῶν ἡ Σελήνη ἦταν τελεῖως διαφορετική. λέγουν οἱ κοσμογονικὲς θεωρίες. Τότε συγκατασθηκε τὸ Ἡλιακό Σύστημα στὸ Γαλαξία μας μὲ τὰ 99 τοῖς ἑκατό τῆς μάζης του συγκεντρωμένα στὸν "Ηλιο, ἕνα ἀπό τά 100 δισεκατομμύρια ἀστέρες του. Παραάλληλα εἶνε ἀογίσει ἡ διαδικασία ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς. Τὴ Σελήνη ὅπως καί τὴ Γῆ. τὴν περιέβαλλε πυκνή ἀτμόσφαιρα, πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ μεθάνιο, ἀμμωνία, ὑδρατμούς καί ὑδρογόνο. Σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα μπορεῖ νὰ ἐμφανισθῆ ζωή. Ἰσχυρίζονται οἱ ἐπιστήμονες. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι στὸ μακρυνὸ παρελθὸν ὑπῆρξε σεληνιακὴ ζωή καί ἀπωλέσθη μαζί μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐπομένως τώρα μποεῖ νὰ γίνεται λόγος μόνο γιά τά ὑπολείμματα τῆς ζωῆς αὐτῆς στὴ Σελήνη.

Σὲ πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια ἔγιναν πειράματα μὲ βάση τά τέσσερα ἀέρια, πού συνέθεταν τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Σελήνης καί ἐλήφθη σαν διάφορα ἀμινοξέα. Τὰ ἀμινοξέα εἶναι συστατικὰ στοιχεῖα κάθε λευκώματος. Οἱ ἐπιστήμονες ἄλλαζαν τὴν ἀνάμειξι καί τὸν ποσοτικό συσχετισμό τῶν ἀερίων ὡς πηγή ἐνεργείας γιὰ τὶς γημικὲς διαδικασίες ἐγρησιμοποίησαν τὴν ἠλεκτρική ἐκκένωσι, τὸ φῶς ὑπεριώδους λυγνίας τή θέτο καί γάμμα ἀκτινοβολία καί τὴ θέρμανσι σὲ ὑψηλές θερμοκρασίες. Σ αὐτὴ τὴ «θεϊκὴ κουζίνα» ἐλήφθησαν βασικὰ συστατικὰ τῶν γουλεϊνικῶν ὁ ξέων, πού εἶναι ἡ δευτέρα βασική τά εἰς τῶν βιολογικῶν ἑνώσεων.

Μὲ ἀπόρρητο κείμενο
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὸν ἀγνωστὴ πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Οἱ δημοκρατικοὶ πολῖτες θὰ ἅρπαζαν τὰ ὅπλα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων

ΤΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ Ο ΛΟΧΑΓΟΣ ΣΠ. ΠΑΠΟΥΛΑΣ

40ον

ΕΤΣΙ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀφήγηση τοῦ λοχαγοῦ Ἰωάννη Τσιγάντε, ἐκτυλίχθηκαν τὰ γεγονότα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων —τὴν ὁποία, τελικά, οἱ συνωμότες ἐγκατάλειψαν. Καὶ ἀπὸ τὸ Πολύγωνο ἔτρεξαν νὰ κατευθυνθοῦνε στὸ Πέραμα καὶ στὸ Ναύσταθμο, γιὰ νὰ μπορέσουν, πηγαίνοντας μὲ τὸ στόλο, νὰ συνεχίσουν τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα». Ἐκεῖ ὅμως, κοντὰ στὸ πυριτιδοποιεῖο, ἡ τύχη τοὺς ἐγκατάλειψε ὁριστικά.

Καὶ νὰ πῶς ὁ τότε ἀνθυπασπιστὴς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ διοικητὴς τοῦ σταθμοῦ Πυριτιδοποιείου, Ἀλέξανδρος Κουτσοχέρας, ἱστόρησε τὶ γίνηκε ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὴν περιοχὴ του:

... Εὑρισκόμην· εἶπε ὁ Ἀλ. Κουτσοχέρας εἰς τὸν σταθμόν χωροφυλακῆς Πυριτιδοποιείου τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου, ὅταν εἰς τὰς 6 καὶ 20΄ μὲ ἐκάλεσαν εἰς τὸ τηλέφωνον ἀπό τὴν Εἰδικὴν Ἀσφάλειαν. Ἦτο ὁ ταγματάρχης Ἰω. Μουλόπουλος καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔγινε συμπλοκὴ εἰς τὸ Πέραμα τοῦ Ναυστάθμου καὶ νὰ λάβω τὰ μέτρα μου, νὰ θέσω εἰς ἐπιφυλακὴν τὸν σταθμόν καὶ νὰ ἀπαγορεύω κάθε διάβασιν ἀξιωματικῶν ἢ πολιτῶν. Πράγματι συνεμορφώθην μὲ τὴν διαταγὴν αὐτὴν τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας, ἡ ὁποία μοῦ προσέθεσεν ὅτι ἂν διέλθουν ἀξιωματικοὶ νὰ ἐλέγξω τὴν ταυτότητά των, νὰ ἀναφέρω εἰς τὸ Φρουραρχεῖον Ἀθηνῶν καὶ νὰ λάβω παρ' αὐτοῦ διαταγάς. Διέταξα τότε τὸν ὑπενωμοτάρχην τοῦ Σταθμοῦ Κυριακόν νὰ σταματᾶ τὰ αὐτοκίνητα τὰ ἐρχόμενα ἐκ Κοκκινιᾶς πρὸς Σκαραμαγκᾶ καὶ Ἀθήνας, ἢ καὶ ἀντιθέτως, διὰ νὰ ἀποκλεισθοῦν ὅλαι αἱ δίοδοι πρὸς τὸ Πέραμα.

Μετ' ὀλίγην ὥραν εἰς τὰς 4.30 (τὰ ξημερώματα τῆς 2ας Μαρτίου 1935) διήρχετο ἓν αὐτοκίνητον μὲ ἐσβεσμένους τοὺς μεγάλους φανοὺς καὶ ἀναμμένους τοὺς μικροὺς, τὸ ὁποῖον ἔτρεχε ταχύτατα μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ ὑπενωμοτάρχης ἐσταμάτησε τὸ αὐτοκίνητον καὶ ἠρώτησεν τὸν σωφέρ ποῦ πηγαίνει. Ἐκεῖνος δὲν ἐγνώριζε. Ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐπιβάτας του οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἓξ τὸν ἀριθμόν. Αὐτοὶ ἀπήντησαν ὅτι εἶναι ἀξιωματικοὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ Φρουραρχεῖον Πειραιῶς καὶ κατέρχονται διὰ νὰ ἀναλάβουν ὑπηρεσίαν. Ἐγὼ ὅμως ὑποπτευθείς, τοὺς παρεκάλεσα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν εἰς τὸν σταθμὸν διὰ νὰ τηλεφωνήσω σχετικῶς. Ἀλλ' αὐτοὶ ἀνησυχήσαντες μὲ ἠρώτησαν ποῦ πρόκειται νὰ τηλεφωνήσω. Καὶ προσέθεσαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ τηλεφωνήσω εἰς τὸ Φρουραρχεῖον διότι τάχα διεσκέδαζον μὲ γυναίκας εἰς τὰ Πατήσια καὶ θὰ τοὺς ἐξέθετον. Τοὺς καθησύχασα καὶ εἶπον ὅτι θὰ τηλεφωνήσω εἰς τὴν διοίκησιν χωροφυλακῆς καὶ ὄνι εἰς τὸ Φρουραρχεῖον.

Πραγματικῶς ὅμως ἐζήτησα καὶ ἐπεκοινώνησα μετὰ τοῦ Φρουράρχου καὶ ὡμίλησα μὲ τὸν στρατηγὸν Μπακόπουλον. Ὁ φρούραρχος δὲ μὲ διέταξε νὰ κρατήσω τοὺς ἀξιωματικοὺς, διότι προφανῶς ἐπρόκειτο περὶ ἐπαναστατῶν. Προσέθεσα τότε νὰ σταλῇ στρατιωτικὴ δύναμις διὰ νὰ παραλάβῃ τοὺς κρατηθέντας ἀξιωματικοὺς διότι δὲν εἴχομεν δύναμιν ὁπλιτῶν ἱκανὴν νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀπετόλμουν ἀντίστασιν. Συγχρόνως πολλοὶ πολῖται συνεκεντρώθησαν ἔξω τοῦ σταθμοῦ διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰ γενόμενα. Οἱ κρατηθέντες ἀξιωματικοὶ ἠρωτήθησαν ποῖοι εἶναι. Ἀπήντησαν ὅτι εἶναι μεταμφιεσμένοι χωροφύλακες! Ὅταν ἦλθεν ἡ ζητηθεῖσα δύναμις πρὸς παραλαβὴν των, ἐνηργήσα μεν ἔρευναν. Ὅλοι εἶχον περίστροφα καινουργῆ καὶ γεμᾶτα. Οἱ συλληφθέντες ἦσαν οἱ ἠγηθέντες τῆς στάσεως ἐντὸς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων...

Κατὰ αὐτὸ τὸ τρόπο τέλειωσε ἄδοξα τὸ ὅλο ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Μόνο ποὺ —καθὼς θὰ δοῦμε— ὑπάρχουν καὶ ὡρισμένες ἔγκυρες ἀντιρρήσεις.

ΜΠΟΡΕΙ ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες —πού, καθὼς ἔχουμε πῆ, βρῆκε, στὶς 14 Ἰανουαρίου 1943, ἡρωϊκὸ θάνατο, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Ἀθήνας, πολεμώντας μὲ τοὺς Ἰταλοὺς — νὰ ἐκφράστηκε μὲ βδελυγμία γιὰ τοὺς «δημοκρατικοὺς πολῖτες» ποὺ συναγωνίστηκαν μαζί του στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων («ἡ ὀδύνη μου κυρίως προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι κατηγοροῦμαι ἐγὼ καὶ ἄλλα ἐπίλεκτα στελέχη τοῦ στρατοῦ, ὅτι ἠθελήσαμε νὰ κυριαρχήσωμεν μὲ ἀνθρώπους ὡς τινὲς ἐκ τῶν ἰδιωτῶν κατηγορουμένων. Ἐμεῖς μὲ τὸν Βαμβακιά!»), καὶ νὰ ἐκδήλωσε τὴν περιφρόνησή του γιατὶ οἱ παράγοντες τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» πιάστηκαν ὄχι σὲ κάποιο «πεδίο τιμῆς», μὰ στὰ σπίτια τους ἢ στὰ γραφεῖα τους. Καὶ γιὰ νὰ δείξῃ πόσο μακρυὰ βρίσκονταν οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» ἀπὸ τοὺς «θορυβοποιοὺς» τῆς Π.Δ.Α. ρώτησε: «Δὲν θὰ ἐνεφανίζοντο πουθενὰ νὰ δράσουν, ἐὰν ἦσαν μαζί μας;». Μπορεῖ ἀκόμα, ὁ «ἐγκέφαλος» τῆς συνωμοσίας νὰ μίλησε μὲ εὐφράδεια, ἐκθέτοντας τὶς ἀπώτερες ἐπιδιώξεις τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου»: «Ἡ κίνησίς μας εἶχε σκοπὸ νὰ ἐπαναληφθῇ ἕνα νέον «1909», ἕνα νέον εἰρηνικὸν Γουδί, πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καὶ οὐχὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου κόμματος». (Τὸ τὶ ἔχει γίνει στὸν τόπο μας μὲ αὐτὸ τὸν πόθο γιὰ μιὰ ἐπανάληψη τοῦ 1909 δὲν λέγεται. Κάθε τόσο τὸ ἴδιο τροπάριο ἐπαναλαμβάνεται. Καὶ ὄχι, βέβαια, μὲ πολιτικὴ ἰδιοτέλεια. Ποτὲ! Μόνο γιὰ νὰ σωθῇ αὐτὴ ἡ δόλια ἡ πατρίδα).

ΑΛΛΟ ΤΟ 1909 ΚΑΙ ΑΛΛΟ ΤΟ 1935

ΑΛΛΑ στὴν ὅλη τοποθέτηση τοῦ Ἰω. Τσιγάντε, γιὰ ὅ,τι ἀφορᾶ στὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὑπάρχουν βασικὲς ἀντιρρήσεις ἀπὸ τοὺς ἐνδοαντιφρονοῦντες τῆς τότε «δημοκρατικῆς» παρατάξεως.

— Πῶς θὰ ἦταν δυνατό· μοῦ ἔλεγε ὁ υἱός τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία, Σπῦρος Παπούλας, νὰ ἐμφανισθοῦμε σὲ κοινὴ δράση μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Ε.Σ.Ο., ὅταν μᾶς εἶχαν ἀπομακρύνει μὲ εὔσχημο τρόπο καὶ μᾶς εἶχαν ἀναθέσει τὶς πιὸ ἀπίθανες ἀποστολές, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴ τὶς φέρουμε σὲ πέρας; Πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ ἀγωνιστοῦμε μαζί, ὅταν ἐμένα μὲ εἶχαν στείλει στὴν «Κοπή» τοῦ Πειραιᾶ, γιὰ νὰ παραλάβω τὰ δεκατέσσερα ἀνύπαρκτα κιβώτια, μὲ τὰ τετρακόσα ἀνύπαρκτα μάνλιγχερ καὶ νὰ τὰ μοιράσω στοὺς τετρακόσους ἀνύπαρκτους ἀμυνίτες τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη; Ἀλλὰ αὐτὰ εἶχαν γίνει ἐπίτηδες γιὰ νὰ βρεθοῦμε μακρυὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Εἶχαν γίνει γιὰ παραπλάνησή μας καὶ ἀκριβῶς γιὰ νὰ διευκολυνθοῦν οἱ τῆς Ε.Σ.Ο. στὴν πραγματοποίηση τῶν προσωπικῶν τους σχεδίων. Δὲν μᾶς ἤθελαν καὶ τὸ ὡμολόγησαν ὕστερα, χωρὶς κανένα δισταγμό.

Καὶ ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας συνέχισε:

— Ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» ἦταν γιὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Ε.Σ.Ο. ἕνα ἐνοχλητικὸ ἐμπόδιο. Γιατὶ ἡ Π.Δ.Α. ὑπηρετοῦσε μονάχα τοὺς δυὸ μεγάλους ἀρχηγοὺς τῆς Δημοκρατίας, τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο καὶ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα. Αὐτοὺς ἀκριβῶς ποὺ δὲν ἤθελαν, οὔτε στὰ μάτια τους νὰ δοῦν, ἐκεῖνοι ποὺ φιλοδοξοῦσαν τὸ καινούργιο «1909». Ξέχναγαν ὅμως πῶς ἄλλο ἦταν τὸ 1909 καὶ ἄλλο τὸ 1935. Εἶχαν περάσει 26 χρόνια, καὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ λέῃ κανεὶς πῶς θέλει νὰ μιμηθῇ ἢ νὰ ἐπαναλάβῃ κάτι. Ἡ ἀντιγραφὴ εἶναι ἡ πιὸ ἀτυχὴς ὑπόθεση. Στοὺς ἀγῶνες δὲν ἀντιγράφει ὁ ὁποιοσδήποτε, ἀλλὰ γεννάει κάτι νέο, ποὺ πόλι δὲν ἀντιγράφεται.

ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΦΩΣ, ΠΥΠΝΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

ΛΕΩ στὸ λοχαγὸ Σπῦρο Παπούλα:

— Ἔχει εἰπωθῇ ὅτι στὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ἀλλὰ καὶ στοῦ Μακρυγιάννη, πῆραν μέρος πολλὰ μέλη τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ καὶ οἱ ἰδιῶτες Κυριάκος Νεοφώτιστος, Δ. Σπυρόπουλος, Ε. Κωλέττης, Α. Παπαμιχαὴλ φοιτητής, Ν. Βαρλαμίδης φοιτητής, Γ. Καραγιώργης ἐλαιοχρωματιστής, Νικόλαος Τσαλαβούτας, Ἀκίνδυνος Καλλίας ἀπότακτος μαθητὴς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, Ἐμμ. Μαραγκάκης φοιτητής, Ε. Μαχαίρας, Δημήτριος Βαμβακιᾶς, Ἰωάν. Ρόζος, Α. Βενανάκης καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ δὲν ἐκπροσώπησαν τὴν ὀργάνωση τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦταν ὁ πατέρας σας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Αὐτοὶ τοὺς ὁποίους μοῦ ἀναφέρατε ἀνεβαίνουν σὲ δεκατρεῖς. Ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς Π.Δ.Α. ἀνέβαιναν σὲ πολλὲς χιλιάδες. Δὲν πρόκειται τώρα γι' αὐτό. Ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ δὲν ἔγινε, ἀπὸ πρόθεση, ἦταν ἡ χρησιμοποίηση τῶν ἀξιωματικῶν — ἀποτάκτων καὶ ἀποστράτων — ποὺ ἀνῆκαν στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Γι' αὐτοὺς σᾶς μιλάω. Γιατὶ αὐτοὶ ἦταν δοκιμασμένοι καὶ ἱκανοί. Καί, στὸ κάτω - κάτω, δὲν ἦταν πρωτάρηδες. Αὐτοὺς δὲ ἀκριβῶς ἀπόκλεισαν οἱ τῆς Ε.Σ.Ο. Γιατὶ αὐτοὺς ὑπολόγιζαν καὶ αὐτοὺς φοβοῦνταν.

— Ἐρώτηση:

— Μήπως οἱ ἔμπειροι ἀπότακτοι καὶ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ τῆς Π.Δ.Α. εἶχαν μελετήσει, ξέχωρα, κανένα εἰδικὸ ἐγχείρημα στὰς Ἀθήνας;

Ἀπάντηση:

— Βεβαιότατα εἶχαν μελετήσει πολλά. Μὰ ἰδιαίτερα μᾶς εἶχε ἀπασχολήσει τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, στὸ ὁποῖο ἀποδίδαμε πρωταρχικὴ σημασία. Ἦταν βασικὸ ἐγχείρημα καὶ ἀφοροῦσε σὲ ὅλη τὴν πρωτεύουσα, καί, κατὰ συνέπεια, στὸ ὅλο κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου.

— Δηλαδή;

— Ἀκοῦστε! Ὅταν ἀποφασίση κανεὶς νὰ μιλήση ὕστερα ἀπὸ σιωπὴ 32 χρόνων, ὕστερα δηλαδὴ ἀπὸ ἕνα, σχεδόν, τρίτο αἰῶνος, πρέπει νὰ πῇ ἀνενδοίαστα ὅ,τι ξέρει. Καί, καθὼς γνωρίζετε, ἀλλιώτικα μιλάει κανεὶς «ἐν θερμῷ» καὶ ἀλλιώτικα «ἐν ψυχρῷ». Στὴν πρώτη περίπτωση ὑπηρετεῖται, ἴσως, καὶ κάποια σκοπιμότης, καὶ ἔτσι δικαιολογοῦνται καὶ οἱ τυχὸν ἐπιφυλάξεις γύρω ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη ὁλόκληρης τῆς ἀλήθειας. Στὴ δεύτερη περίπτωση ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἐμφανίζεται ξεκάθαρη. Γιατὶ ἂν δὲν γίνῃ τοῦτο, καλύτερα νὰ συνεχισθῇ, ἡ σιωπή.

Ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ ἀπαντήσω στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου. Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει τί εἶπε τοῦτος ἢ τί εἶπε ἐκεῖνος. Ἄλλως τε στοὺς μεγάλους ἀγῶνες δὲν ὑπάρχουν μαχητὲς πρώτης ἢ δευτέρας ἢ τρίτης ποιότητος. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ εἶναι περισσότερο ἢ λιγώτερο παλληκάρια ἢ ποὺ ἔχουν περισσότερο ἢ λιγώτερο μυαλό. Καὶ ὅπως κάποιος μπορεῖ νὰ θελήση, γιὰ διάφορους λόγους, νὰ ὑποτιμήση κάποιους ἄλλους, ἔτσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄλλοι μποροῦν, ἂν θέλουν, νὰ ὑποτιμήσουν ἐκεῖνον τὸν κάποιο. Μόνο ποὺ κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀντὶ νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ μιὰ καὶ μόνη ἀλήθεια, τὰ πράγματα μπερδεύονται περισσότερο καὶ ἀντὶ γιὰ φῶς ἐπικρατεῖ πυκνὸ σκοτάδι

ΤΑ ΜΑΝΛΙΓΧΕΡ ΚΑΙ ΟΙ "ΑΜΥΝΙΤΕΣ,,

ΚΑΙ ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας ἀποκαλύπτει ὁλόκληρο τὸ σχέδιο ποὺ ὑπῆρχε γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων καὶ ποὺ δὲν πραγματοποιήθηκε, γιατὶ ἡ «Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ὀργάνωσις» τοῦ Στέφ. Σαράφη, φοβήθηκε μήπως τῆς πάρει τὴ δόξα ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστρατήγου Ἀναστασίου Παπούλα:

— Γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων· μοῦ λέει, τὸ σχέδιο εἶχε καταστρωθῇ σὲ ὅλες του τὶς λεπτομέρειες. Σκοπός μας δὲν ἦταν νὰ καταλάβουμε τὸ κτίριο τῆς Σχολῆς, ποὺ δὲν μᾶς χρειαζόταν καὶ οὔτε τὸ θέλαμε γιὰ νὰ «ταμπουρωθοῦμε», ἢ νὰ τὸ μεταβάλουμε σὲ φρούριο, καὶ νὰ προκαλέσουμε τὴν πολιορκία του. Οὔτε σκοπός μας ἦταν νὰ παρασύρουμε τοὺς Εὐέλπιδες μὲ τὸ μέρος μας. Γιατὶ καὶ αὐτοὺς δὲν τοὺς θέλαμε, μιὰ καὶ δὲν γνωρίζαμε τὰ φρονήματά τους.

Ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» εἶχε δικές της δυνάμεις, συγκροτημένες ἀπὸ φανατικοὺς δημοκρατικοὺς πολῖτες. Αὐτοὶ μᾶς χρειάζονταν. Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τὸ δικό μας σχέδιο, γιὰ τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων θὰ χρησιμοποιούσαμε 800 — 1.000 πιστοὺς τῆς Δημοκρατίας, καὶ ὄχι, βέβαια, καμμιὰ δεκαριὰ ἀνθρώπους, ὅπως τελικὰ συνέβη, μὲ τὸ γνωστὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐρώτηση:

— Καὶ τὶ θὰ τοὺς κάνατε αὐτοὺς τοὺς 800 — 1000 πιστοὺς τῆς Δημοκρατίας;

Ἀπάντηση:

— Ἦταν ἀπαραίτητοι γιὰ τὴν ἐξόρμηση.

Ἐρώτηση:

— Ἐναντίον τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων;

Ἀπάντηση:

— Μάλιστα. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ποὺ θὰ ἐξορμοῦσαν θὰ ἦταν ὁ τότε ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς Δρενᾶς (Ντρενᾶς), ἡ δὲ ἐξόρμηση θὰ ἀποσκοποῦσε, καθὼς σᾶς εἶπα, ὄχι στὸ κτίριο ἢ στοὺς εὐέλπιδες, ἀλλὰ στὰ ὅπλα τῆς Σχολῆς.

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας συνεχίζει:

— Στὴ Σχολὴ δὲ ὑπῆρχαν ὀκτακόσα ὅπλα μάνλιγχερ, τὰ ὁποῖα θὰ μοιράζαμε σὲ ἰσάριθμους ὠργανωμένους καὶ ἀποφασισμένους ἀμυνίτες.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ

ΦΥΣΙΚΑ ρωτάω τὶ ἐπρόκειτο νὰ κάνουν αὐτοὶ οἱ ὀκτακόσιοι ἀμυνίτες μὲ τὰ μάνλιγχερ ποὺ θὰ ἅρπαζαν ἀπὸ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων.

— Θὰ μποροῦσαν νὰ κυριαρχήσουν τῶν Ἀθηνῶν· μοῦ ἀπαντάει ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας. Σᾶς εἶπα δὲν θὰ κλείνονταν μέσα στὴ Σχολή, ὅπως ἔγινε στοῦ Μακρυγιάννη. Θὰ ἐξορμοῦσαν. Καὶ γιὰ τὴν ἐξόρμησή τους θὰ χρησιμοποιοῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα μέσα, καὶ τὰ λεωφορεῖα ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τερμάτιζαν τὴ διαδρομή τους, στὴ γωνία, ἔξω ἀπὸ τὴν Σχολή. Ἦταν τὰ λεωφορεῖα τοῦ Πολυγώνου, καὶ στὸ ὅλο σχέδιο προβλεπόταν τὸ πῶς θὰ ἐξασφαλιζόταν καὶ ἡ κατοχή τους καὶ ἡ ἄμεση μεταχείρησή τους γιὰ τὶς γρήγορες μεταφορές.

Ὡρισμένα τμήματα θὰ κατέβαιναν στὴν πόλι γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἐντυπώσεις, ἐνῶ ἄλλα θὰ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὰ δημόσια κτίρια, τὸ μέγαρο τῆς τηλεφωνικῆς ἑταιρίας κ.λ.π. Σᾶς εἶπα ὅτι οἱ ἄνδρες τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἦταν θαυμάσια ὠργανωμένοι.

Ἐρώτηση:

— Μὰ ὅλοι αὐτοὶ θὰ ἦταν ἁπλοῖ πολῖτες; Καὶ ἂν ναί, τότε πῶς ἡ στρατιωτικὴ τους ὀργάνωση θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ἄρτια;

Ἀπάντηση:

— Ὅπως ἤδη σᾶς ἔχω ἱστορήσει ἡ δύναμη τῆς Π.Δ.Α. δὲν ἦταν μόνο οἱ δημοκρατικοὶ πολῖτες. Ἦταν, κυρίως, οἱ ἀπότακτοι καὶ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν καὶ στρατιωτικὲς γνώσεις καὶ στρατιωτικὴ πεῖρα μακρότατη. Καὶ αὐτοὺς, πρωτίστως, θὰ χρησιμοποιούσαμε στὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὥστε νὰ μὴν ἔμπαιναν μέσα οἱ ὁποιοιδήποτε ἁπλοῖ πολῖτες. Θὰ ἔμπαιναν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν φοιτήσει στὴ Σχολή, ποὺ ἤξεραν ὅλα τὰ κατατόπια της καὶ ποὺ, ἀκόμα, γνώριζαν τὴν ψυχολογία τῶν εὐελπίδων, ὥστε νὰ μὴ τοὺς γεννήσουν ἀντιδράσεις — μὲ ὅλες τὶς συνέπειές τους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κυριώτερη ἀποστολὴ ποὺ ἦταν συνυφασμένη μὲ τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς, μὲ τὸν ἐξοπλισμό, δηλαδή, μὲ τὰ μάνλιγχερ τῶν εὐελπίδων, θὰ διεξαγόταν ἀπὸ ἀπότακτους καὶ ἀπόστρατους ἀξιωματικούς.

Ρωτάω:

— Καὶ ποιὰ ἦταν ἡ ἀποστολὴ αὐτή;

Μοῦ ἀπαντάει δὲ ὁ Σπῦρος Παπούλας ἔτσι:

— Ἡ κατάληψη τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ὄχι τὸ κόψιμο τῶν τηλεφωνικῶν συρμάτων τοῦ πυροβολείου. ἀλλὰ ἡ κατάληψη ὁλόκληρου τοῦ λόφου ποὺ δεσπόζει τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτός ποὺ κατέχει τὸν Λυκαβηττὸ κατέχει ὁλόκληρη τὴν πρωτεύουσα. Καὶ αὐτὸ πρόβλεπε τὸ σχέδιό μας. Τοῦτος ἦταν ὁ κύριος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο εἴχαμε κάνει τὴν ὅλη ὀργάνωση τοῦ Πολυγώνου, ποὺ μὲ ξεκίνημα τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, θὰ ἔφτανε στὸν τελικὸ καὶ βασικὸ στόχο, τὸν Λυκαβητό. Ἄλλο ἂν η Ε.Σ.Ο. δὲν μᾶς ἤθελε καὶ μᾶς παραπλάνησε, μὲ τὰ γνωστὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα.

Αὐτὴ ἦταν ἡ «θέση» τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» γύρω ἀπὸ τὸ «ἐγχείρημα» τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ γύρω ἀπὸ τὴν κατάληψη τοῦ Λυκαβηττοῦ —ποὺ οὔτε τὴν ἀποπειράθηκαν κἂν οἱ παράγοντες τῆς Ε.Σ.Ο. Ἄλλο ἄν, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, οἱ ἡγέτες της ἐπιμένουν ὅτι ὁ «ἀντιπερισπασμὸς» ποὺ εἶχε ὁρισθῇ γιὰ τὴν πρωτεύουσα ἐπιτεύχθηκε ἀπόλυτα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΘΩΣ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

"Ολα στηρίχθηκαν στὸν αἰφνιδιασμὸ

ΟΣΑ ΓΙΝΗΚΑΝ ΚΑΙ ΟΣΑ ΔΕΝ ΓΙΝΗΚΑΝ

41ον

ΑΥΤΕΣ —ὅπως ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ τότε λοχαγοῦ Σπύρου Παπούλα— ἦταν οἱ ἀπόψεις καὶ οἱ «θέσεις» τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» γιὰ τὸ ἐγχείρημα τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ γιὰ ὅσα θὰ ἀκολουθοῦσαν ἂν ἡ «ἐξόρμηση» στεφότανε ἀπὸ ἐπιτυχία. Οἱ πιστοὶ θεράποντες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ὁπλισμένοι μὲ τὰ ἁρπαγμένα μάνλιχερ, θὰ ξεχύνονταν στὴν πρωτεύουσα γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἐντυπώσεις καὶ νὰ πιάσουν τὰ «πόστα», ἐνῶ ἄλλες ὁμάδες «δημοκρατικῶν πολιτῶν» θὰ καταλάμβαναν τὸν Λυκαβηττό. Καὶ ἀπὸ τὸ λόφο θὰ δέσποζαν τῆς πόλεως. "Αν, μάλιστα, χρειαζόταν θὰ «ἔρριχναν», ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά, καὶ στοὺς στρατῶνες, ποὺ βρίσκονταν στὶς ὑπώρειες τοῦ γκρίζου βράχου —δηλαδή, στὰ Παραπήγματα, ὅπου τὰ δυὸ συντάγματα πεζικοῦ, στὴ σημερινὴ λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας, στὶς μονάδες πυροβολικοῦ καὶ στὶς ἄλλες ὑπηρεσίες ποὺ ἦταν κοντὰ στὴν πλατεῖα Ρηγίλλης, ἢ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ τὸ καλοῦσαν οἱ ἐπαναστατικὲς καὶ ἀνατρεπτικὲς ἀνάγκες τῆς Δημοκρατίας.

Βέβαια τὰ περισσότερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ σχέδια εἶχαν μείνει, ὡς τώρα, ἄγνωστα στὶς λεπτομέρειές τους (μερικὰ οὔτε τὰ ὑποπτευόταν κανείς), καὶ ποτὲ δὲν θὰ μαθαίνονταν, ἂν οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ζοῦνε ἀκόμα, δὲν ἀποφάσιζαν νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα τους. Νὰ τὸ ἀνοίξουν καὶ νὰ ποῦνε ἀνενδοίαστα καὶ ἀπερίφραστα τὴν «πᾶσα ἀλήθεια». "Οταν δέ (καθὼς συζητοῦσα μὲ πολλοὺς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔρριξαν τόσο πλούσιο φῶς στὸ τόσο πυκνὸ σκοτάδι ποὺ ἐπικρατοῦσε ὡς τὶς ἡμέρες μας) ἔνιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορία πῶς εἶχαν μείνει ὁλότελα μυστικὲς οἱ πιὸ πολλὲς πτυχὲς ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ δρᾶμα ποὺ, πρὶν ἕνα τρίτο αἰώνα, συντάραξε τὴν Ἑλλάδα, πῆρα μιὰ ἀπάντηση ποὺ ἀποτελεῖ μεγάλο δίδαγμα καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ γιὰ ὅλες τὶς συνωμοτικὲς ὑποθέσεις ποὺ ἄγονται στὸ προσκήνιο: «Τί θέλατε, τάχα, νὰ γίνῃ; Νὰ βγοῦμε, εἴτε καθὼς ἀνακρινόμαστε εἴτε καθὼς δικαζόμαστε, καὶ νὰ τὰ ποῦμε ὅλα; Μὰ ἂν γινόταν αὐτό, τότε θὰ ἦταν σὰν νὰ ἀπαγγέλναμε μόνοι μας τὴν καταδίκη μας. Ἁπλῶς προσπαθούσαμε νὰ ἀποσείσουμε τὶς κατηγόρίες γιὰ ὅσα ἦταν, λίγο ἢ πολύ, γνωστὰ ἢ νὰ διαψεύσουμε τοὺς μάρτυρες, καί, ἀκόμα, νὰ τοὺς βγάλουμε ψευδομάρτυρες. "Οσο γιὰ τὰ ὁλότελα ἄγνωστα προσπαθούσαμε καὶ ἐμεῖς νὰ τὰ ξεχάσουμε, γιὰ νὰ μὴ μᾶς ξεφύγῃ τίποτα»!

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑ

ΠΟΛΥΤΙΜΟ, πραγματικά, τὸ μάθημα γιὰ τοὺς καλοπροαίρετους ἢ κακοπροαίρετους ἢ ἀφελεῖς ἐκείνους, ποὺ γιὰ νὰ εὐδοκήσουνε νὰ πεισθοῦν γιὰ τὰ παρασκήνια τοῦ ὁποιουδήποτε συνωμότη, ζητᾶνε τὶς πιὸ ἀπίθανες ἀποδείξεις ἢ ἀκόμα καὶ τὶς ὁμολογίες τῶν διαφόρων ἐνόχων. Καὶ δὲν μποροῦνε νὰ καταλάβουν πῶς οἱ συγκλονιστικὲς ἀποκαλύψεις (οἱ ἀνατρεπτικὲς τῆς γνωστῆς ἱστορίας) γίνονται τριάντα καὶ περισσότερα χρόνια ὕστερα ἀπὸ μία συνωμοσία, ἂν ἡ συνωμοσία ἔχη ἀποτύχει καὶ ἀμέσως - ἀμέσως ἂν ἔχη στεφθῆ ἀπὸ ἐπιτυχία. Στὴ δεύτερη περίπτωση, αὐτοὶ ποὺ κατέχουν σχετικὰ στοιχεῖα σπεύδουν —κυρίως ἀπὸ αὐτοπεποίθηση— νὰ τὰ φέρουν σὲ φῶς καὶ νὰ ἀποκαλύψουν τὸ ρόλο ποὺ τυχὸν διαδραμάτισαν. Τὴ δεύτερη δὲ περίπτωση ἔχοντας στὸ μυαλό του ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, καὶ ἐλπίζοντας ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἐπικρατοῦσε (γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ φαντασθῆ τὴ ἀληθινὰ σκεπτόταν γιὰ αὐτὸν καὶ γιὰ τοὺς βενιζελικοὺς γενικά, ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ στενοὶ συναγωνιστές του), ἐπαλήθευσε τὸν κανόνα. Καὶ τελειώνοντας τὸ πελώριο γράμμα ποὺ ἔστειλε («Χαλέπα, 10 Φεβρουαρίου 1935») στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, τόνιζε: «Ἡ ἐπιστολὴ ἂς μείνῃ εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ ἐπισυναφθῆ εἰς τὸν φάκελλον ὁ ὁποῖος θὰ σχηματισθῆ μίαν ἡμέραν διὰ νὰ γραφῆ ἡ Ἱστορία τῆς νέας καί, ἂς ἐλπίσωμεν, τελευταίας ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας τὴν πλήρη ἐπικράτησιν δύνανται, κατὰ πρώτιστον λόγον, νὰ ἐξασφαλίσουν οἱ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, λησμονοῦντες κάθε τί ποὺ τοὺς διήρει μέχρι σήμερον καὶ ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ ἀναλαμβανομένου ἀγῶνος»!

(Μόνο ποὺ δὲν ἴσχυσε ἡ δεύτερη, ἀλλὰ ἡ πρώτη περίπτωση. Καὶ ἡ ἄδοξη ἀποτυχία ἔγινε ἀφορμή, ὥστε ἡ ὁλοκληρωμένη ἱστορία τοῦ κινήματος νὰ γραφτῆ πολλὲς δεκαετίες ὕστερα ἀπὸ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ποὺ ξεκίνησε τὴν 1η Μαρτίου 1935, καὶ ἐπὶ δώδεκα ἡμέρες βύθισε στὸ αἷμα καὶ στὴν καταστροφὴ τὴν Ἑλλάδα).

ΟΛΟΙ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΗΚΑΝ !

ΑΛΛΟ τώρα ἂν ἐκεῖνοι ποὺ ἔφερναν τὶς μεγάλες εὐθύνες τῆς τρομαχτικῆς ἐθνικῆς περιπέτειας, ἔμειναν —καθὼς τὰ χρόνια περνοῦσαν— πολὺ εὐχαριστημένοι καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο ποὺ εἶχαν ἐπιτελέσει τὴν παγωμένη ἐκείνη ἡμέρα καὶ τὴν ἀκόμα πιὸ παγωμένη νύχτα.

...Δὲν εἶχε γίνει ποτὲ κίνημα (ἱστορεῖ ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες), γύρω ἀπὸ τὶς 7 τό βράδυ, τὴν ὥρα ποὺ ἦσαν ἄδειοι οἱ στρατῶνες καὶ δὲν εἶχε σημάνει τὸ ἑσπερινὸ προσκλητήριο. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔγινε ποτὲ κίνημα τέτοια ὥρα, σχεδὸν κανεὶς δὲν ἦταν στὴν θέσι του καὶ ὅλοι αἰφνιδιαστήκανε. Καὶ πρῶτος ὁ πρωθυπουργός...

Καὶ ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου συνεχίζει:

..."Ολο τὸ σχέδιο γιὰ τὴ Φρουρὰ Ἀθηνῶν στηρίχθηκε στὸν αἰφνιδιασμὸ καὶ ὁ αἰφνιδιασμὸς ἐπέτυχε. Ἡ ὥρα, ποὺ ἐξεδηλώθη τὸ κίνημα, ἦταν καλὰ διαλεγμένη. Οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ ἀξιωματικοί, οἱ περισσότεροι φυσικά, ἦσαν περίπατο στὰ καφενεῖα ἢ στοὺς κινηματογράφους. Τὸ σύρμα τοῦ Λυκαβηττοῦ εἶχε κοπῆ καὶ ὅσο νὰ καταλάβουν τί ἔγινε καὶ νὰ στείλουνε μοτοσυκλέττα ὁ συναγερμὸς δὲν ἐδόθη ἀπὸ τὸ πυροβολεῖο, παρὰ μόνον στὶς 8.30 τὸ βράδυ. Μέ ὅ,τι στρατιῶτες μπόρεσαν νὰ μαζέψουνε, ὁ Κονδύλης, ὁ σωματάρχης καὶ ὁ φρούραρχος φροντίσανε νὰ ἀσφαλίσουνε τὸ ὑπουργεῖο πρῶτα καὶ τὰ ἄλλα ὑπουργεῖα, τὰ πολιτικά, καὶ ὅσες δημόσιες ὑπηρεσίες εἶχαν σημασία στρατιωτική. "Ως τὶς 9 τὸ βράδυ, ποὺ μαζευτήκανε οἱ στρατιῶτες στοὺς στρατῶνες μετὰ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, δὲν εἶχαν δυνάμεις γιὰ νὰ ἐπιχειρήσουνε τίποτε, καὶ οὔτε, καλὰ - καλά, μπορούσανε νὰ πάρουνε ἀπόφασιν πρὶν ξεκαθαρίσουνε ἂν ὅλα τὰ τμήματα ἦσαν σίγουρα ἢ ἀκόμη μήπως στὸ σχέδιό τους οἱ ἐπαναστάτες δὲν εἶχαν προβλέψει διαδοχικὲς ἐκδηλώσεις.

Ἐκείνη τὴν ὥρα κανεὶς δὲν ἦταν σίγουρος γιὰ τὸ ποιός μπορεῖ νὰ εἶναι μεμυημένος στὸ κίνημα. Ὁ Κονδύλης λιγώτερο ἀπὸ τὸν καθένα. Πρέπει νὰ φοβόταν καὶ πολὺ ὅλη αὐτὴν τὴν ὀργάνωσι τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, γιατί, ὡς καὶ μετὰ τὶς 7, ὁ κόσμος ἦταν ἐκνευρισμένος, συζητοῦσε στοὺς δρόμους καὶ περισσότερο στοὺς συνοικισμούς. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ βρήκανε τοὺς πρώτους ὀγδόντα στρατιῶτες, γιὰ νὰ πᾶνε στὸ Πέραμα, καὶ μόλις στὶς 9.30' τὸ βράδυ ἄλλους 90, γιὰ νὰ τοὺς πᾶνε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν, ὅπου φθάσανε στὶς 10.15'. Στὶς 11 ἡ ὥρα μόλις, ἔφθασαν ἕνας λόχος τοῦ Α' πεζικοῦ συντάγματος στὴν ὁδὸν Κοραῆ, μιὰ πεδινὴ πυροβολαρχία καὶ ἡ ἀντιαεροπορική. Αὐτὰ τὰ πῆρα ἀπὸ τὴν ἔκθεσι τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ συνταγματάρχου Χρήστου Καράσου. Ξέρω πολὺ καλὰ πόσος καιρὸς χρειάζεται γιὰ νὰ συντάξῃς ἕνα τμῆμα, ποὺ δὲν εἶναι μαζεμένο στὸν στρατῶνα του, πόσον χρόνον σοῦ τρώει ὁ ἐφοδιασμός του σέ πυρομαχικά, νὰ βγοῦνε οἱ ταινίες τῶν πολυβόλων ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες, νὰ μοιράσῃς κατ' ἀνάγκην μερικὰ τρόφιμα, νὰ βάλῃς τὶς ὀβίδες στὰ προόλκεια..

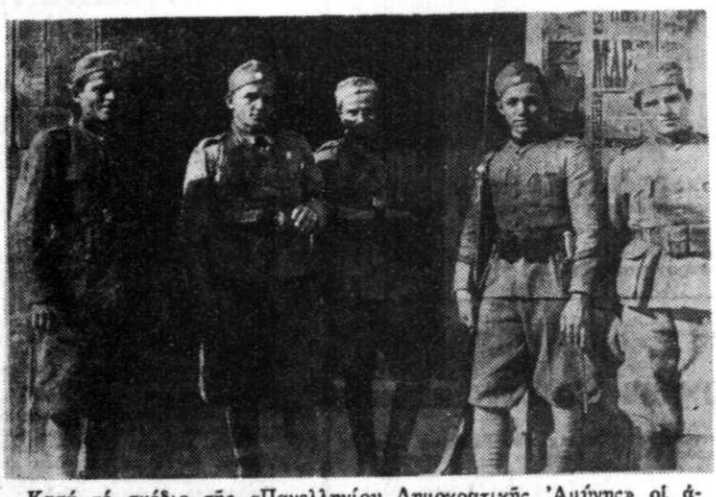

Κατά τό σχέδιο τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» οἱ ἀξιωματικοί μαζί μέ «δημοκρατικούς» πολίτες θά ἔπρεπε νά καταλάβουν καί τό μέγαρο τῆς Τηλεφωνικῆς Ἑταιρίας, προτοῦ τοῦτο καταληφθῆ ἀπό τά στρατεύματα τῆς νομίμου κυβερνήσεως. Θά ἦταν δέ οἱ «δημοκρατικοί πολίτες» ὡπλισμένοι μέ τά μάνλιγχερ πού θά ἁρπάζονταν ἀπό τήν Σχολή Εὐελπίδων. (Φωτογραφία τῆς 2ας Μαρτίου 1935)

ΓΙΑ ΟΣΑ ΓΙΝΗΚΑΝ ΚΑΙ ΟΣΑ ΔΕΝ ΓΙΝΗΚΑΝ

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες στὴν κριτικὴ τῶν ὅσων γίνηκαν στὰς Ἀθήνας καὶ ἀλλοῦ τὶς πρῶτες ὧρες τοῦ κινήματος, καθὼς καὶ τὶς ὧρες ποὺ προηγήθηκαν ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή του, ἱστορεῖ αὐτά:

..."Ολες οἱ διαταγὲς γιὰ τὴν Μακεδονία φύγανε ἐγκαίρως καὶ φθάσανε ἐγκαίρως. Ἦσαν εἰδοποιημένοι, εἶχε κανονισθῆ καὶ ἡ τελευταία λεπτομέρεια, εἶχεν ὁρισθῆ καὶ ἡ ὥρα. Ξέρανε λεπτομερῶς τί θὰ ἔκανε ὁ στόλος, τί θὰ ἔκανε ἡ Φρουρὰ Ἀθηνῶν, τί εἶχε ἀναλάβει νὰ κάνῃ ἡ κάθε φρουρά. Σέ ὅλες τὶς διαταγὲς ποὺ εἶδα, ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς ὁδηγίες, ὡς ἐκεῖνες ποὺ εἶδα, τὴν παραμονὴ τοῦ κινήματος, ἦταν ὑπογραμμισμένη μὲ κόκκινα γράμματα ἡ φράσις, ὅτι τὸ κάθε τμῆμα ἐνήργησεν ἀνεξαρτήτως, χωρὶς νὰ περιμένῃ τὴν ἐνέργεια τῶν γειτονικῶν τμημάτων, χωρὶς ἡ μία φρουρὰ νὰ περιμένῃ τί θὰ κάνῃ ἡ ἄλλη, χωρὶς ὁ ἕνας συνωμότης νὰ περιμένῃ νὰ γίνῃ γενικὸ προσκλητήριο τῆς παρέας του, γιὰ νὰ κινήσῃ. Μιὰ καὶ μοναδικὴ ἐξαίρεσις ἴσωνε γιὰ ὅλους. "Ολοι θὰ περιμέναμε νὰ καταληφθῆ ὁ Ναύσταθμος, γιατί χωρὶς τὴν κυριαρχία τῆς θαλάσσης (ἢ καλύτερα μὲ τὴν κυριαρχία τῆς θαλάσσης στὰ χέρια τῆς κυβερνήσεως) τὸ κίνημα θὰ πήγαινε χαμένο, ὅπως πῆγε χαμένο τὸ κίνημα Μεταξᾶ — Λεοναρδοπούλου — Γαργαλίδη, τὸ 1923.

Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ!

'Ως κι' ἐγώ, ποὺ ἀμφισβητοῦσα τὰ πάντα δὲν ἀμφισβήτησα ποτέ, ὅτι θὰ σηκωνόταν ἡ Μακεδονία. Τόσο μᾶς εἶχαν φάει τὸ κεφάλι, πὼς αὐτοί, τάχα, δὲν κρατιόντανε καὶ τοὺς ἐμποδίζαμε ἐμεῖς. Καὶ ὅμως δὲν κινήθηκαν. Τό γιατί, τό ἔχω μισοξαναπῆ καὶ θά τό ξαναπῶ ἐδῶ κάτω ἀνοικτά, ἄνευ φόβου καί πάθους: Ὁ καθένας περίμενε τόν τρελλό νά βγάλη τό φίδι ἀπό τήν τρῦπα. Νά πιάσουμε πρῶτα τήν Θεσσαλονίκη...

Καὶ σχολιάζοντας, παρακάτω, αὐτὰ ποὺ ἔκανε ἢ ποὺ δὲν ἔκανε ὁ τότε ταγματάρχης Θωμᾶς Σφέτσος, στὴν μακεδονικὴ πρωτεύουσα, τονίζει:

..."Ηταν τίμιος καὶ γενναῖος ἀξιωματικός ὁ Σφέτσος καὶ πολέμησε καὶ στὴν Κατοχὴ καὶ μετά μέ λάμψι. Τί ἀκριβῶς συνέβη στὴν Θεσσαλονίκη, δέν μπορῶ νά ξέρω. Ξέρω ὅμως, ὅτι ὁ Σφέτσος ἔφυγε ἀπό τό σπίτι μου καί μπροστά μου δέν ἔγινε ἡ παραμικρή κουβέντα, ὅτι ὑπῆρχε ἀνάγκη καί ἄλλης συνεννοήσεως τήν 1η Μαρτίου. τό πρωΐ, γιά νά θεωρηθῆ ὁριστική ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος. Γιατί ὁ Σφέτσος ἰσχυρίσθηκε ὅτι αὐτό συμφωνήσανε μέ τόν Σαράφη ἐκεῖνο τό βράδυ τῆς 28ης Φεβρουαρίου, πού πήγανε μαζί στόν σταθμό. "Αν εἶπανε τέτοια πράγματα, ἀφοῦ φύγανε ἀπό τό σπίτι μου, δέν τό ξέρω. Ἀλλά πάλι πῶς εἶναι δυνατόν νά μή μοῦ πῆ τίποτε ὁ Σαράφης τήν ἄλλη μέρα τό πρωΐ, τήν ἄλλη μέρα τό μεσημέρι; Καί τί λόγο εἶχε, χωρίς τήν Θεσσαλονίκη σίγουρη, νά μήν πάη μέ τόν Στόλο, παρά νά βάλη ἐθελοντικά τό κεφάλι του στόν ντορβᾶ καί νά ἔλθη στοῦ Μακρυγιάννη; Ἀφήνω πῶς ἡ ὑπόθεσις τῶν διαταγῶν, πού πῆρε ὁ Σφέτσος, γιά νά τίς ἀφήση στόν Σταθμό τῆς Λαρίσης γιά τόν Σιώτη, ὅτι τό κίνημα θά γινότανε τήν 1ην Μαρτίου, εἶναι μάλλον ὑπέρ τῆς ἐκδοχῆς Σαράφη. Τό μόνο πρᾶγμα, πού εἶχε μείνει ἀμφίβολο γιά τήν ἔκρηξι τοῦ κινήματος, ἦταν ἄν θά πετύχαινε ἡ κατάληψις τοῦ Ναυστάθμου. Μόνο στήν περίπτωσι ἀποτυχίας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἢ ἀδυναμίας των νά φθάσουν στό Πέραμα θά ἀνέβαλλε τό κίνημα. Καί γι' αὐτό ἡ συμφωνία ἦταν, ὅτι θά τηλεφωνοῦσε ὁ Σαράφης τοῦ Ζάννα καί ὁ Ζάννας θά εἰδοποιοῦσε τήν Φρουρά Θεσσαλονίκης...

Μὰ ἡ κριτικὴ τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε, γιὰ τὰ ὅσα γίνηκαν ἢ δὲν γίνηκαν ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935, δὲν σταματᾶ ὡς ἐδῶ. Μπαίνει—καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας— καὶ σὲ πολλὲς ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες καὶ ἀνασύρει πολλὲς σκοτεινὲς πτυχές.

"Ενας μόνο ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν θέλησε ποτὲ νὰ κάνη καμμιὰ κριτική: Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννης Στεφανάκος. Περιορίστηκε ἁπλῶς στὰ λίγα λόγια ποὺ εἶπε στὸ στρατοδικεῖο, ὅτι, δηλαδή, πῆρε μέρος στὸ κίνημα, γιατὶ πίστευε πὼς κινδύνευε ἡ Δημοκρατία. Πρόσθεσε δμως πὼς οἱ φόβοι του «ἀποδείχθηκαν κάπως ἀβάσιμοι». (Καὶ ἐνῶ καταδικάστηκε σὲ ἰσόβια δεσμά, ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες ἦταν ἐλεύθερος, γιατὶ μὲ τὸν γυρισμὸ τοῦ Γεωργίου Β', δόθηκε βασιλικὴ χάρι).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Περίμεναν «νὰ βγάλῃ ὁ τρελλὸς τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ τοῦ λόγου τους νὰ παίξουνε στὰ σίγουρα». — Τὸ βραστὸ νερὸ καὶ ἡ κρύα στάλα. — Ὁ Ἀθαν. Τούντας ποὺ περίμενε τὸν Ν. Πλαστήρα. — «Ὁ Βενιζέλος ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, γιατί τὸ ἤθελε καὶ γιατὶ τὸ ζήτησε». — Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1916 καὶ τοῦ 1935. — «Ἀπέκτησαν γαλόνια καὶ διστάσανε νὰ τὰ χάσουν». — «Τί νὰ τοῦ πῆς τοῦ τενεκὲ ποὺ πῆγε καὶ κρύφτηκε»! — Ἡ εὐθιξία τῶν Στέφ. Σαράφη καὶ Ἀνδρ. Κολιαλέξη «ἀπὸ ὑποταγὴ στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ, ποὺ ἦταν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος»!

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΧΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ
τὸ ἱστορικὸν ἀνάγνωσμα
τοῦ συνεργάτου μας κ. ΚΩΝ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗ
εἰσέρχεται εἰς ἕνα ἐξόχως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

Πάντοτε μέ τήν μέθοδον:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ

"Αγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι ἀπόρρητοι ἐκθέσεις καὶ ἐμπιστευτικαὶ ἀναφοραὶ — Προσωπικαὶ ἐπιστολαὶ — Διαφωτιστικὰ κείμενα — Αὐθεντικαὶ ἱστορήσεις — Ἀψευδεῖς μαρτυρίαι τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς περιόδου 1933 — 1935 συνθέτουν τὴν πλέον ζωντανὴν εἰκόνα τῆς ἀνωμάλου καὶ ταραχώδους ἐκείνης ἐποχῆς.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΔΡΙΜΥ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος τὸ ἤθελε καὶ τὸ ζήτησε τὸ στασιαστικὸ κίνημα

ΤΑ ΚΑΣΤΑΝΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ Η "ΣΙΓΟΥΡΑΝΤΣΑ,,

42ον

ΕΝΩ, λοιπόν, καθὼς Ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες «ὅλοι αἰφνιδιάστηκαν καὶ πρῶτος ὁ πρωθυπουργὸς» — θὰ δοῦμε δὲ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, τί γνώριζε σχετικὰ ἡ κυβέρνηση καὶ πῶς ἀντιμετωπίστηκε ἀπὸ τὴν πλευρὰ της ἡ ἐκδήλωση τοῦ κινήματος— ὁ ἴδιος ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, καταλήγει στὸ φιλοσοφικὸ συμπέρασμα, ὅτι, ὅπως, τελικά, ἀποδείχτηκε «ὁ καθένας περίμενε τὸν ἄλλο». Καὶ «ἄγνῳ φόβου καὶ πάθους», πάντως ὅμως μὲ πολὺ ἔμφαση ποὺ δείχνει πῶς ἂν δὲν ὑπάρχη πάθος, ὑπάρχει «βαθύτατη ἐνόχληση», ὁ Χρ. Τσιγάντες ξαναλέει ὅτι «ὁ καθένας περίμενε τὸν τρελλὸ νὰ βγάλη τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρύπα».

Καὶ μὲ τὴν ἴδια διάθεση συνεχίζει:

... Ἀκόμη ἕνα σημεῖο μένει ἀνεξήγητο, ἂν πάρουμε τὴν ἐκδοχὴ τοῦ Σφέτσου ὡς ὀρθή: Πῶς ὅλη ἐκείνη τὴν ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν ἐπεκοινώνησεν ὁ Σφέτσος μὲ τὸν Ζάννα καὶ τὸν ἄφησε μὲ τὴν ἐντύπωσι, ὅτι ὅλα ἦσαν ἕτοιμα. Ὁ Ζάννας Ἱστόρησε σκληρότατα πράγματα γιὰ ὅλους ὅσους ἀνακατευθήκανε στὴν Φρουρὰ Θεσσαλονίκης καὶ μὲ τὴν ὀργάνωσι τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης καὶ μὲ τὸν ἐν ἐνεργείᾳ στρατό. Φαίνεται —κι αὐτὸ μοῦ εἶπαν καὶ ὁ Βαφόπουλος καὶ διάφοροι ἄλλοι— ὅτι ἔγινε κάποια σύσκεψις τὸ πρωὶ στὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἀποφασίσθηκε νὰ μὴ κουνηθοῦν πρωτοῦ φθάσ" ἐκεῖ ὁ ἐπαναστατημένος στόλος. Περιμένανε, δηλαδή, ὅπως τόσοι ἄλλοι στὴν Ἀθήνα, νὰ βγάλη ὁ τρελλὸς τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιὰ καὶ τοῦ λόγου τους νὰ παίξουνε στὰ σίγουρα. Πρέπει, ὅμως, νὰ ἦταν χρόνια κουτοί, ἂν φανταστήκανε, ὅτι ὁ Κονδύλης, ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ βασιλικοὶ ἀξιωματικοὶ θὰ κάθονταν μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Ἱστόρησα παραπάνω, ὅτι ὁ Περικλῆς Ράλλης ἐγνώριζεν ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα, ὅτι κάτι ἐπρόκειτο νὰ γίνη καὶ μόλις μάθανε, αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλες στρατιωτικὲς καὶ ἀστυνομικὲς ἀρχές. ὅτι ἔγινε κίνημα, ἐλάβανε μέτρα. Στὸ ἀναμεταξύ, ἐχάθηκε ἡ εὐκαιρία τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἐκείνη ἡ κρίσιμη στιγμὴ γύρω ἀπὸ τὶς 7 ἡ ὥρα τὸ βράδυ, ὅπου θὰ μποροῦσανε νὰ καταλάβουν τοὺς στρατῶνες, τὰ ὅπλα, ποὺ ἦσαν μέσα, καὶ τὶς ἀποθῆκες τους.

Κι' ἀκόμα κάτι: ἴσως τὸ σπουδαιότερο. Δὲν εἰδοποιήσανε τὶς ἄλλες φρουρὲς —Βέροια καὶ Κοζάνη, κυρίως τὶς Σέρρες, τὴν Καβάλα καὶ τὴν Κομοτηνὴ— κι' ἔτσι δὲν κατέλαβαν ἐγκαίρως τοὺς ἀσυρμάτους, γιὰ νὰ ἔχη ὁ στόλος ἐπικοινωνία καὶ ἀπάντησι. Τηλεγραφοῦσε ὁ Δεμέστιχας μὲ τὸν ἀσύρματο τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἀπάντησι δὲν ἔπαιρνε. Ἔτσι, ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας βρῆκε δικαιολογία, γιὰ νὰ μὴν πάη στὴν Θεσσαλονίκη καὶ τράβηξε: γιὰ τὴν Κρήτη.

"Οταν πῆρε τὸ τηλεφώνημα ὁ Ζάννας ἀπὸ τὸν Σαράφη, ὅτι ἐπέτυχε τὸ κίνημα στὸν στόλο, ἔτρεξε νὰ κινητοποιήση τὴν φρουρὰ Θεσσαλονίκης καὶ βρῆκε τὸν Σφέτσο στὸ σπίτι του. Ἔτσι, δὲν μπόρεσε νὰ κάνη τίποτε...

Καὶ πάρα - κάτω:

... Στὴν Λάρισα δὲν κινήθηκε κανείς. Τὴν διαταγὴ μὲ τὸν Σφέτσο δὲν τὴν ἔλαβαν. Ὁ Χατζηνικολῆς μὲ τὸν Παπατσώρη πρῶτα χάσανε τὸ τραῖνο κι' ἔπειτα εἶπανε πὼς χάλασε τὸ αὐτοκίνητό τους καὶ δὲν φθάσανε ποτὲ στὴν Λάρισα. Τὴν ὥρα ποὺ κινούσαμε, γιὰ νὰ πᾶμε στὸ Πρότυπο Τάγμα, ἦρθε ὁ ταγματάρχης Πλούμης, ἐκ μέρους τοῦ Γρηγοράκη, καὶ εἶπε τοῦ Σαράφη, πὼς ἡ Λάρισα δὲν θὰ κινηθῆ, χωρὶς ἄλλη ἐξήγησι. Οὔτε ἡ Κοζάνη κινήθηκε. Δὲν ξέρω ἂν εἶχαν συνεννοηθῆ ἐκείνη τὴν ἡμέρα μὲ κανένα τηλέφωνο μὲ τὴν Λάρισα, τὴν Βέροια ἢ μὲ τὴν Θεσσαλονίκη.

Τὶς Σέρρες τὶς θεωρούσαμε τὴν πιὸ σίγουρη φρουρά. Μπερδευτήκανε ὅμως καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν διαταγὴ τοῦ Σώματος, ἀπὸ τὸ μήνυμα ἀναβολῆς τῆς Θεσσαλονίκης. Στὶς 2 Μαρτίου, ὅμως, εἶχαν σχεδὸν στασιάσει οἱ μικροὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Μεραρχία, ὅταν μάλιστα ἐπανεστάτησε καὶ τὸ Σῶμα Στρατοῦ.

Μόνο ὁ Θανάσης ὁ Τούντας, ὁ συμμαθητής μου, ἐξετέλεσε τὴν συνωμοτικήν του ὑποχρέωσι κατὰ γράμμα. Αὐτὸς δὲν ἄκουσε κανένα. Μόλις πῆρε τὴν εἴδησι, ὅτι ἐπανεστάτησε ὁ Στόλος, συγκέντρωσε τὴν Μεραρχία, ἑτοίμασε τραῖνα καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ τραβήξη γιὰ τὴν Θεσσαλονίκη. Τὸν ἐσταμάτησε, ὅμως, τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ, ὁ Καμμένος δηλαδή, καὶ τοῦπαν νὰ περιμένη νὰ λάβουν ὅλοι μαζὶ ἀπόφασι. Τὴν ὥρα ποὺ βράζει τὸ νερό, ἂν ρίξης μιὰ στάλα κούα, κόβεις τὴν βράση. Ὁ Τούντας ἐπερίμενε καὶ τὸν Πλαστήρα..

"ΟΛΟΙ ΦΤΑΙΞΑΜΕ ΓΙΑ ΟΛΑ,,

ΑΦΟΥ δὲ ὁ Χρ. Τσιγάντες διατυπώνει τὶς σκέψεις, ὅτι: «"Ολοι φταίξαμε καὶ γιὰ τὸ κίνημα καὶ γιὰ τὴν ἀποτυχία του» καὶ ὅτι «φταίξαμε καὶ γιὰ τὴ σύλληψη καὶ γιὰ τὴν ἐκτέλεση καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση καί, πολλὲς φορές, γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν προσώπων», προσθέτει:

...Δὲν συμφωνῶ στὸ ὅτι ὁ κίνδυνος τῆς Δημοκρατίας δὲν ὑπῆρχε. Τὴν κατάρρευσή της ἐπετάχυνε τὸ κίνημα ἴσως. Ἡ Δημοκρατία ὅμως ἐκινδύνευεν ἀπὸ τὴν στιγμὴν τοῦ κινήματος Πλαστήρα, τὴν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1933, καί, ἀκόμη περισσότερο, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔγινεν ἡ ἀπόπειρα καὶ δὲν τιμωρήθηκανε οἱ ἔνοχοί της. Ἔχουν δίκιο ὅταν λένε ὅτι ὁ καθένας καὶ κάτι ἄλλο εἶχε στὸ νοῦ γιὰ τὸ κίνημα, γιὰ τὸ πῶς θὰ γίνη καὶ κυρίως γιὰ τὸ τί θὰ γίνη μετά. Αὐτὸ ὅμως εἶναι συνηθισμένη ὑπόθεσις σὲ ὅλες αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς δουλειές καὶ στὶς ἐκλογὲς ἀκόμα. Ἄδικα, πάντως, κατηγοροῦν τὴν Τριμελῆ Ἐπιτροπὴ, ὅτι ἀπέτυχε στὴν ἐκτέλεσι. Δὲν νομίζω, ὅτι φταίξανε ὁ Βλάχος, ὁ Κολιαλέξης καὶ ὁ Σαράφης.

Τὸ σχέδιο τοῦ κινήματος ἦταν στραβὸ καὶ σ' αὐτὸ δὲν φταίξανε καθόλου. Τὸ εἶπα ἑκατὸ φορές, ὅτι τὸ κίνημα ἔπρεπε νὰ γίνη μέσα στὴν Ἀθήνα, νὰ ἀνατρέψη ἀκαριαῖα τὴν κυβέρνησιν. Ὁ Βενιζέλος ποὺ ἦτανε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, γιατί τὸ ἤθελε καὶ γιατί τὸ ζήτησε, δὲν ἤθελε κίνημα μέσα στὴν Ἀθήνα. Ἦταν σὰν νὰ μὴν ἔστεργε στὴν ἄμεση ἀνατροπὴ τοῦ καθεστῶτος, παρὰ σὰ νὰ ἤθελε, ἔχοντας τὸν στόλο δικό του καὶ κατέχοντας τὸ ὀχυρὸ τῆς Κρήτης, νὰ ἀνατρέψη τὴν κυβέρνησι, ἀναγκάζοντας τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νὰ τὴν ἀπολύση. Δὲν ἐλογάριασε, ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν νομιμότητα. Σκέφθηκε, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ κηρύξη ἡ κυβέρνησις τὸν στρατιωτικὸ νόμο χωρὶς τὴν ἔγκρισι τῆς Βουλῆς, καὶ τῆς Γερουσίας καὶ ἐνόμισε πὼς θὰ εἶχε καιρὸ νὰ μανουβράρη. Καὶ εἰς τὸ τέλος κατώρθωσε νὰ πείση ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἄρκουν ὁ στόλος, ἡ Κρήτη καὶ ὅ,τι σηκωθῆ ἀπὸ τὴν Μακεδονία, γιὰ νὰ ἀνατραπῆ ἡ κυβέρνησις. Ἡ Ἐπιτροπή, κυρίως ὁ Σαράφης καὶ ὁ Κολιαλέξης, ἐπέμεναν, ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνη τουλάχιστον ἀντιπερισπασμὸς στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ μπορέση νὰ βγῆ ὁ στόλος καὶ νὰ πάη στὴν Θεσσαλονίκη. "Αν φταίξανε σὲ τίποτε —κ' ἔφταιξαν ἀναμφισβήτητα— εἶναι, ὅτι δὲν ἐπιμείναμε νὰ μὴν γίνη τὸ κίνημα χωρὶς τὴν κυρία προσπάθεια μέσα στὰς Ἀθήνας. Ἐπιμένω ἀκόμη, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ θὰ ἦταν προτιμότερον νὰ εἶχαν καταλάβει τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν, παρὰ τὸν στόλο

Ἀπὸ τὴν στιγμή, ὅμως, ποὺ ἀκολουθήσανε τὸν Βενιζέλο στὸ βασικὸ λάθος νὰ μὴν χτυπήσουνε τὸ κεφάλι, τὸ σχέδιο ποὺ ἐξεπόνησαν, ἦταν σωστὸ καὶ κανένας δὲν τὸ κατέκρινε, ὁ Μεταξᾶς μάλιστα τό ἐπήνεσε. Τό νὰ τοὺς κατηγορήση κανεὶς γιὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐκτελέσεως, εἶναι μεγάλη ἀδικία. Σὲ τί μποροῦσε νά φταίη ὁ Σαράφης, νά ποῦμε, ἂν οἱ φρουρὲς τῆς Μακεδονίας παρὰ τὶς ὑποσχέσεις τους, παρὰ τοὺς λόγους τιμῆς, παρὰ τὶς διαταγές, ποὺ ἔλαβαν ἐγκαίρως, περιμένανε νὰ βγάλη ὁ τρελλὸς τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρῦπα, νὰ ἐπιτύχη τὸ κίνημα, γιὰ νὰ προσχωρήσουν; Αὐτοὶ στὴν Μακεδονία περιμένανε τὸν στόλο καὶ ὁ στόλος δέν ἐπῆγε. Ὁ Κολιαλέξης ἐπέμενεν ὅτι ἔπρεπε νὰ πᾶνε στὴν Θεσσαλονίκη, μόλις βγήκανε ἀπὸ τὸν Ναύσταθμο. Τί ἐφταιγε ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὁ Βενιζέλος τοῦ ἐπέβαλλε γιὰ ἀρχηγό του τὸν Δεμέστιχα; Μπορεῖς, ἂν θέλης, νὰ τοὺς πῆς ὅτι ἐδιαλέξανε ἄσχημα —ὁ Σαράφης, δηλαδή, γιατί ὁ Κολιαλέξης δὲν φταίει σὲ τίποτα— τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ θὰ κάνανε τὸ κίνημα στὴν Μακεδονία. Καὶ μήπως εἶχανε ἄλλους;..

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἰω. Στεφανάκος, (τὴν στιγμὴ τῆς καθαιρέσεώς του), ἰσχυρίσθηκε στό στρατοδικεῖο ὅτι πῆρε μέρος στό κίνημα γιατί πίστευε πὼς κινδύνευε ἡ Δημοκρατία. Πρόσθεσε ὅμως πὼς οἱ φόβοι του «ἀποδείχθηκαν κάπως ἀβάσιμοι»

ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΚΑΙ ἀναλύοντας, ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες, τοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος καὶ μέσα στὰς Ἀθήνας, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ὕστερα στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα —κατὰ τὸ αἱματοβαμμένο δωδεκαήμερο ποὺ ἀκολούθησε καὶ ποὺ θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ Ἱστορήματός μας— διατυπώνει τὶς ἑπόμενες σκέψεις:

... Περάσανε πολλὰ χρόνια καὶ ἴσως σὲ μερικὰ πράγματα ἡ σκέψις μου νὰ εἶναι πιὸ νηφάλια καί, ἂν θέλετε ἐπιεικέστερη. Λέει, ὁ Στέφ. Σαράφης, πὼς τὸ 1935 εἴχανε περάσει 20 χρόνια ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ 1916 καὶ ὅτι γεράσανε οἱ ἀξιωματικοί, ἀπέκτησαν γαλόνια καὶ ἀξιώματα καὶ διστάσανε νὰ τὰ χάσουν. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔκαναν τὸ καθῆκον τους. "Αν τὸ καλοεξετάσης τὸ πρᾶγμα, μήπως τὸ 1916 πήγανε στὴν Ἀμυνα ὅλοι οἱ βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί; Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ εἴχανε συμφωνήσει νὰ πᾶμε μαζί, πολλοὶ διστάσανε. Μερικοὶ ὑπογράφανε πρωτόκολλο, ὅπου μᾶς ἔθεταν ἐκτὸς τιμῆς, γιατὶ νὰ ἐπαναστατήσουμε. Δὲν ἦσαν δειλοὶ ὅλοι αὐτοὶ καὶ τὸ δείξανε μετά, στοὺς πολέμους. "Αλλο ὅμως πρᾶγμα εἶναι νὰ πολεμᾶς ἐκτελώντας διαταγὲς τῶν ἀνωτέρων σου νόμιμες καὶ μὲ τὴν σφραγίδα καὶ ἄλλο πρᾶγμα νὰ βγαίνης ἀπὸ τὴν νομιμότητα νὰ κινδυνεύης νὰ πᾶς στὸ στρατοδικεῖο γιὰ ἐσχάτη προδοσία. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τοὺς Γάλλους. Ἐλάχιστοι ἀκολουθήσανε τὸν Ντὲ Γκώλ. Οἱ περισσότεροι προτιμήσανε τὴν νομιμότητα καί, ἀνάμεσά τους, ὑπῆρχαν ἀτρόμητα παλληκάρια τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἢ τῶν ἀποικιακῶν πολέμων τῆς Γαλλίας...

Ἀλλὰ οἱ συλλογισμοὶ καὶ οἱ κριτικὲς παρατηρήσεις τοῦ κατοπινοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Προχωροῦν —καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας— καὶ καταλήγουν στὸ μοιρολατρικὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πάντα ἔγιναν: «ἀπὸ ὑποταγὴ στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ, ποὺ ἦταν ὁ Βενιζέλος».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ δριμύτατο κατηγορητήριο πρὸς κάθε κατεύθυνση συνεχίζεται. — «Τί νὰ τοῦ πῆς τοῦ τενεκὲ ποὺ πῆγε καὶ κρύφτηκε, ἐνῶ φώναζε περισσότερο ἀπὸ ὅλους νὰ γίνη κίνημα». — Ὁ Λὴ Φέρμορ, ὁ Φον Κράιπε καὶ ὁ Στέρλιγκ. — Οἱ κατάλογοι τῶν μυημένων καὶ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — «Ἀπὸ ὑποταγὴ στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ, ποὺ ἦταν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος». — Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ. — Οἱ διαπιστώσεις τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων. — Τὰ αἴτια καὶ οἱ ἀφορμὲς τοῦ κινήματος. — Ὁ ἀντιστράτηγος Χαρ. Παναγιωτάκος καὶ ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Παναγιώτης Γούλας ἀνασύρουν ἄγνωστες πτυχές. — Ἡ φιλαρχία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΧΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ
τὸ ἱστορικὸν ἀνάγνωσμα
τοῦ συνεργάτου μας κ. ΚΩΝ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗ
εἰσέρχεται εἰς ἕνα ἐξόχως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

Πάντοτε μὲ τὴν μέθοδον:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ

"Αγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι ἀπόρρητοι ἐκθέσεις καὶ ἐμπιστευτικαὶ ἀναφοραὶ — Προσωπικαὶ ἐπιστολαὶ — Διαφωτιστικὰ κείμενα — Αὐθεντικαὶ ἱστορήσεις — Ἀψευδεῖς μαρτυρίαι τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς περιόδου 1933 — 1935 συνθέτουν τὴν πλέον ζωντανὴν εἰκόνα τῆς ἀνωμάλου καὶ ταραχώδους ἐκείνης ἐποχῆς.

105.930 ΚΛΗΣΕΙΣ ΕΛΑΒΕΝ Η ΑΜΕΣΟΣ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Η ΑΜΕΣΟΣ Ἐπέμβασις τῆς Χωροφυλακῆς Προαστίων ἔλαβε κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1966 συνολικῶς 105.930 κλήσεις εἰς τὸ τηλέφωνον 109. Οὕτω, τὰ προπολικὰ αὐτοκίνητα ἐπελήφθησαν 27 κακουργημάτων, 5.171 πλημμελημάτων, 15.635 πταισμάτων, 4.794 ἄλλων συμβάντων καὶ 1951 οἰκογενειακῶν ἐπεισοδίων.

Ἐπίσης, οἱ ἄνδρες τῶν περιπολικῶν παρέσχον βοήθειαν εἰς 1659 ἄτομα, συνέλαβον 288 καταδιωκόμενα πρόσωπα, συνέδραμον εἰς τὴν κατάσβεσιν 298 πυρκαϊῶν καὶ ἀνεῦρον 100 κλαπέντα αὐτοκίνητα. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἄνδρες τῆς Ἀμέσου Ἐπεμβάσεως προέβησαν εἰς 8.274 συστάσεις πρὸς παρανομοῦντα ἄτομα, ἤλεγξαν 1.133 ὕποπτα ἄτομα, ἀνεῦρον 94 ἐξαφανισθέντας, ἐπενέβησαν εἰς 2.541 ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα καὶ διηυθέτησαν, συνέλαβον 79 δραπέτας ψυχοπαθεῖς καὶ ἐπενέβησαν εἰς 156 οἰκοδομικὰς παραβάσεις.

Με απόφαση κόμματος και απόλυτους μυστικισμούς ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 21ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΥΣΤΗΡΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟ Δ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Ὑποταγὴ στὴν ἐπιθυμία τοῦ πραγματικοῦ ἀρχηγοῦ ποὺ ἦταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος

Η ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ Γ' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

43ον

ΤΟ ΔΡΙΜΥΤΑΤΟ κατηγορητήριο τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Τσιγάντε, στρέφεται πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, δὲν ἔχει ἀφήσει σχεδὸν κανένα ἀπὸ τοὺς «ἐδεολόγους τῆς Δημοκρατίας» χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιφυλάξῃ κάποια ξεχωριστὴ καὶ τοσοντὴν ἐπεξεργασία. Καὶ ἀδίστακτα Ἰστορεῖ γιὰ τοὺς συναγωνιστὲς τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν ὅτι «περιμένανε, ὅπως τόσοι ἄλλοι στὴν Ἀθήνα, νὰ ἔγκλιν ἡ τρομπὸς τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιὰ καὶ τοῦ λόγου τους νὰ παίξουνε στὰ σίγουρα». Προσθέτει, μάλιστα, μὲ κεφαλλωνίτικη σαρκαστικὴ διάθεση ὅτι οἱ μαχητὲς τοῦ τύπου ἐμπράδο κολονέλο», θὰ ἔπρεπε ἐνὰ ἦταν χρόνια κουτοί, ἂν φαντασθήκανε, ὅτι ὁ Κονδύλης, ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ βασιλικοὶ ἀξιωματικοὶ (σημ. γράφ. οἱ ὁποῖοι στὴν περίπτωση τοῦ 1935 ἦταν ὑποδειγματικὰ δημοκρατικοί) θὰ καθόντανε μὲ τὸ χέρια σταυωμένα». Ὁ τότε ἐπιτελάρχης τοῦ Στέφ. Σαράφη ἐτιμένει ὅτι τὸ κίνημα ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῇ βασικὰ μέσα στὴν πρωτεύουσα. Ξεσπώντας δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖο εἶχε πιστέψει σὰν ἡμίθεο λέει, ὅτι «ὁ Βενιζέλος, ποὺ ἦτανε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, γιατὶ τὸ ἤθελε καὶ γιατὶ τὸ ζήτησε, δὲν ἤθελε κίνημα μέσα στὴν Ἀθήνα». Καὶ ἀφοῦ τὰ βάζει ἐνὰ μὲ ὅλους ἐκείνους, ποὺ, παρὰ τὶς ὑποσχέσεις τους, παρὰ τοὺς λόγους τῆς τιμῆς τους, καὶ παρὰ τὶς διαταγὲς ποὺ πῆραν ἔγκαιρα, δὲν ἐνόησαν νὰ κινηθοῦν, προτοῦ ἐπικρατήσῃ ἡ ἐπανάσταση (γιὰ νὰ προσχωρήσουν, ὕστερα σὲ αὐτὴ ποὺ θὰ εἶχε ἐπιβληθῇ) καταλήγει, καθὼς θὰ δοῦμε πάρα - κάτω, στὸ ὅτι ὅλα τὰ παρατράγουδα γίνηκαν ἐπὶ ὑποταγῇ στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ, ποὺ ἦταν ὁ Βενιζέλος».

Ὁ Βενιζέλος κατὰ φωτογραφίαν τοῦ 1935 προτοῦ ἀφήσῃ τὸ κτῆμα ποὺ τὸν ὠδήγησε τελικὰ στὸν τάφο

ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες ἀλοκληρώνοντας τὸ κατηγορητήριό του γιὰ ὅλους τοὺς ὑπολοίπους τῆς τελικῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, σχολιάζει:

... Πῆγα μιὰ φορὰ στὴ Συρία, στὰ κρυφά, νὰ καταφέρω μερικοὺς νὰ προσχωρήσουνε στοὺς ἐλευθέρους Γάλλους, ὅπου ὑπηρετοῦσα. Μοῦ βρίσανε οἱ ὑπεύθυνοι τὸν Πεταίν καὶ τὰ καθέκαστα τοῦ βιοῦ, ἂν θέλω μ' ὅλα αὐτὰ νὰ προσχωρήσουν, δὲν θέλαν νὰ γίνουν ἐπαναστάτες. "Οταν, σὲ λίγο καιρό, τοὺς ἐπιτάθηκανε οἱ ἐλεύθεροι Γάλλοι καὶ οἱ Αὐστραλοὶ πολεμήσανε σὰν σκυλιὰ ὑπὲρ τῆς νομιμότητος, τὴν ὁποίαν δρίσκανε προδοτική.

Οἱ δικοί μας τὸ 1935 διστάσανε καὶ αὐτοὶ καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μᾶς πολεμήσανε. Αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπινα πράγματα καὶ λίγο στρατιωτικοθεσμοφυλακιλίκι. Τὸ λάθος τοῦ Σαράφη ἦταν πὼς δὲν κατάλαβε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι αὐτὸ θὰ συνέβαινε μοιραῖα. Ἐνόμιζε πὼς θὰ συνέβαινε σὲ μικρότερη κλίμακα ἀπὸ ὅτι συνέβη. Γι' αὐτὸ ἔβαλωτε προσπαθοῦσε νὰ μνήση ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερους, νὰ μὴ ἀρνηθῇ τὴν δοήθεια κανενός. Κι' αὐτὸ ἦταν ἀλλὰ λάθος. Τὸ κίνημα δὲν εἶναι ἐπανάστασις. Τὸ κίνημα δὲν εἶναι στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις, τακτική. Εἶναι ἐγχείρημα. Πῶς νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω. Εἶναι ἀνθρωποι ποὺ σὲ κάποια μέρα ἐντεταγμένοι, καὶ παρατεταγμένοι, εἶναι θηρία, ἀλλὰ δὲν κάνουν νὰ τοὺς στέλνῃς ν' ἀρπάξουν ἕνα φυλάκιο τὴν νύχτα, καὶ τὸ κάνουν. Εἶναι ἀλλήθεια. Ὁ Στέρλιγκ, ὁ θρυλικὸς κομμάντος τῆς Λιδύης, δὲν ἦταν κα λὸς ἀνθοπλοχαγὸς στὸ σκωτσέζικο του τάγμα καὶ σὲ δυὸ χρόνια ἔγινε ἀντισυνταγματάρχης μόλις τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν γραμμή καὶ τὸν ἀμολήσανε μέ κάτι ἀλλους νὰ κάνη ἐγχειρήματα στὴν Αἴγυπτο. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Λὴ Φέμμορ, ὁ ἄγριος μου. Ἀμφιδάλλω ἂν θὰ ἦταν ἱκανὸς νὰ διοικήσῃ λόχο, τὸν Γερμανὸ ὅμως στρατηγὸ Φὸν Κράϊτε τὸν ἀπήγαγε ἀπὸ τὴν Κρήτη.

Τώρα, ὅταν μετὰ τὸ κτῆμα τὰ βάλανε μὲ τὸν Σαράφη καὶ μὲ τὸν Γιάννη τὸν ἀδελφό μου καὶ μὲ μένα κάπως λιγώτερο, πῶς ἤμουν ἄγαθος μάλλον τύπος, δὲν ἀπαντήσαμε.

Δὲν ἀπαντήσαμε, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς λόγους, ποὺ Ἰστορεῖ ὁ Σαράφης, ἀλλὰ γιατὶ θὰ ἔπρεπε γιὰ νὰ τοὺς ἀποστομώσουμε, νὰ δημοσιεύσουμε ὅλα τὰ σχέδια, ὅλους τοὺς καταλόγους τῶν μεμυημένων, ὅλα τὰ γράμματα τοῦ Βενιζέλου καὶ νὰ ἀκθέσουμε ἀκόμη καὶ μερικούς, ποὺ ἔκαναν δικοί μας, ποὺ ἔκαναν προσχωρήσεις, ἀλλὰ ποὺ δὲν κινήθηκαν γιατὶ δὲν ἦταν ἀνάγκη ἢ γιατὶ ἦσαν ἄχρωμοι ἢ γιατὶ λείπανε μακρυά. Ἐγὼ αὐτὰ κὰν διάδοξα αὐτά, ποὺ γράφανε στὶς ἐφημερίδες, γιατὶ καὶ κακογραμμένα ἦσαν καὶ δὲν εἶχα δρεῖς νὰ χαλάσω τὰ συκώτια μου. Τί νὰ τοῦ πῆς, παρακαλῶ γιατρέ μου χάριν, τοῦ τενεκέ, ποὺ πῆγε καὶ κρύφτηκε, ἐνῶ φώναζε περισσότερο ἀπὸ ὅλους νὰ γίνῃ τὸ κίνημα γρήγορα καὶ κατόπιν ἔβαλε τὸν Σαράφη ἐπειδὴ τὸ ἔκανε κι' ἐπειδὴ δὲν πῆγε στὴν Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ στοῦ Μακρυγιάννη νὰ δια κινδυνεύσῃ τὸ κεφάλι του; Ἐὰν δὲν πήγαινε ὁ Σαράφης στοῦ Μακρυγιάννη εἶναι πρόδλημα ἂν θὰ μποροῦσε νὰ δγῇ ὁ ὅτος «Καὶ τί τὸ ὄφελος», θὰ πῆτε. «ἀφοῦ καὶ πὼς δγῆκε ὁ στόλος τὸ κίνημα ἀπέτυχε;». Ναί μὰ σ' αὐτό, στὴν ἀποτυχία, δηλαδή, δὲν φταίει οὔτε ὁ στόλος οὔτε ὁ Σαράφης, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν τὸ καθῆκον τους. Ἐπαναλαμδάνω, ἐκάναμε τὴν δουλειά τους. Καὶ ὁ Δεμέστιχας ἀκόμη, ποὺ δὲν πῆγε στὸ Φαληρικό, ἔχει τὴν δικαιολογία ὅτι κανεὶς δὲν ἔκινήθη ἐκεῖ. "Αν θέλω νὰ τοῦ δοῦμε μὲ τὸ ζόρι ἄλλη μιὰ εὐθύνη τοῦ Σαράφη. Θὰ ἦταν τὸ ὅτι ἔπειτα ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ Δεμέστιχας στὰ δικαστήρια, τοῦ κάνανε μαζί γιὰ τὰ ὄπλα καὶ γιὰ τὶς γυναίκας του καὶ τὰ ὑπόλοιπα δὲν ἔβγαλε τὶς φωνὲς νὰ σταματήσῃ τὸ κίνημα. Σὲ αὐτὸ ἔβγαιξε καὶ ὁ Κοτσιλάζης ἀπὸ εὐθείας καὶ οἱ δυό τους, ἀ-

πὸ ὑποταγὴ στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀρχηγοῦ, ποὺ ἦταν ὁ Βενιζέλος...

ματος τῆς 1ης Μαρτίου». Ἡ ἔκθεση αὐτὴ εἶχε συνταχθῇ στὸ τέλος τοῦ Μάρτη τοῦ 1935, ἀπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ (καὶ σήμερα ἀπόστρατο ἀνθιστράτηγο). Παναγιώτη Γούλα, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε, τότε, ὡς διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, καὶ εἶχε ὑποδληθῇ, στὶς προϊστάμενές του ἀρχές, ἀπὸ τὸν σωματάρχη, ἀντιστράτηγο Χαρίλαο Παναγιωτάκο.

Ἀπὸ τὴν ἀποκαλυπτικὴ, λοιπόν, ἐκείνη ἔκθεση (τὴν ὁποία, στὸ σύνολό της, θὰ δοῦμε σὰν Ἰστορικὸ τεκμήριο τῶν ἀνεκφράστων γεγονότα ποὺ διαδραματίστηκαν στὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη, τὸν τραγικὸ Μάρτη τοῦ 1935) καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς κεφαλαιο («Ἀλήτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ κινήματος»), θὰ ἀποσπάσουμε μερικὰ πολὺ χαρακτηριστικὰ σημεῖα. Ἔτσι κατὰ τὴν ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ἀπόρρητη δὲ τότε, ἔκθεση ἐτὰ αἴτια τοῦ κατὰ τὴν Ιην Μαρτίου 1935, ἐκραγέντος στασιαστικοῦ κινήματος δύνανται νὰ συνοψισθοῦν καὶ νὰ ἀποδοθοῦν ὡς κατωτέρω:

1) Εἰς τὴν φιλαρχίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων "Ελευθερίου Βενιζέλου, ὅστις ἔμπλεως ἐγωπαθείας καὶ αὐταρχικότητος δαρέως δὲ φέρων τὴν ὑπὸ τοῦ Λαοῦ καταψήφισίν του κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ μὴ ἀνεχόμενος ἄλλους καὶ δὴ τοὺς ἀντιπάλους του, ἐν τῇ διακυδέρνήσει τοῦ τόπου, μετέτρεπε πᾶν μέσον θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον πρὸς ἐναπορρίψεως τὴν κυδέρνησιν, ὅπερ συνάγεται ἐκ τῶν κάτωθι:

α) Ἐκ τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἐπιμονέως τῆς ἐκλογικῆς του ἀποτυχίας, ὑπερηγησατο ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ πιθανῶς καὶ ὑπὸ ὑποδείξεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ὁ ἀπόστρατος οὗτος στρατηγὸς ὑποχειρίας ἂν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν αἴγλην τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ὅτι ἐνήργησε ἐξ ἰδίας πρωτοδουλίας καὶ παρὰ τὴν θέλησιν, πολλῷ μᾶλλον παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ὡς ὁ τε-

λευταῖος διατείνεται.

6) Ἐκ τῆς ἐπιδεικθείσης ἀθεμίτου προστασίας τῶν ἀποτα γθέντων ἀξιωματικῶν, ὡς συμμετασχόντων εἰς τὸ στασιαστικὸν κίνημα τῆς ὅπ. Μαρτίου 1933 καὶ τῆς στάσεως του ἐναντι τοῦ ζητήματος τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐπιτιμίου, μὲ τὴν προσχηματικὴν δικαιολογίαν ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα τῆς Κυδερνήσεως ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἀποδημοκρατικοποίησιν τοῦ στρατεύματος, πράγματι δὲ δὶ τι διὰ μὲν τῆς ἀποτάξεως τῶν κινηματιῶν ἐξέλειπε τὴν ἐν τῷ στρατεύματι δύναμίν του εἰς ἀξιωματικοὺς διαπιεμένους νὰ τὸν συντρέξουσι καὶ εἰς ἐνόμους εἰσέτι ἐνεργείας, μειουμένη, διὰ τῆς ἀντιδράσεώς του δὲ κατὰ τῆς προποποιήσεως τῆς ἐπιτηρίδος ἀπεσκόπει ὅπως φανατίση καὶ καταστρέψῃ ὑποχειρίους εἰς γὰς ἐνόμους ἐπιδιώξεις του, τοὺς ἐκ τῆς τροποποιήσεως ταύτης θιγομένους ἀξιωματικούς.

γ) Ἐκ τῆς ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις του, ὀργανώσεως τῶν συλλόγων «Ἕλληνικὸς Δημοκρατικὴ "Ἄμυνα» καὶ «Δημοκρατικὸς Φρουρὸς Βορείου Ἑλλάδος» ὁρ γανώσεων καθαρῶς ἐπαναστατικοῦ περιεχομένου.

δ) Ἐκ τῆς ἄνευ προηγουμένου ἀντιδράσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς διαδεχθείσης αὐτὸν κυδερνήσεως.

ε) Ἐκ τῆς δημαγωγικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς κατ' αὐτοῦ ἀποπείρας δολοφονίας ἀποσκοπούσης εἰς τὸν φανατισμὸν τῶν ὀπαδῶν του ἵνα ἔχῃ τούτους ὑποχειρίους ἐν δεδομένῃ στιγμῇ.

στ) Ἐκ τῶν συχνῶν ἐπαναστατικῶν κηρυγμάτων του».

Καὶ αὐτὰ μέν, καθὼς καὶ ἐκεῖνα ποὺ θὰ δοῦμε, μὲ τὴ σειρά τους, γίνηκαν στὴν Ἀθήνας καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς χώρας —τὸ δραδάκι καὶ τὴ νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Τὸ τί δὲ διαδραματίστηκε ἔξω ἀπὸ τοὺς στρατώνες, ἔξω, δηλαδή, ἀπὸ τὰ διάφορα «ἐπειρωτικὰ» συνωμοτικὰ κέντρα, ἢ τί ἀκολούθησε ἀπὸ τὴν κυδερνητικὴ πλευρά, ἢ τί σημειώθηκε στὴ θάλασσα καὶ πέρα ἀπὸ αὐτή, τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες τῆς μοιραίας ἡμέρας, θὰ τὸ δοῦμε μπαίνοντας, ἀπὸ αὔριο, σὲ καινούργια καὶ πολὺ πιὸ ἀποκαλυπτικὰ καὶ συντραχτικὰ κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας ποὺ, πρὶν 32 χρόνια, συγκλόνισε τὴν Ἑλλάδα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ κίνημα στὸ ναυτικό. — "Ὅλοι περίμεναν τὸ ἐπεξήγημα τοῦ Περάματος καὶ τοῦ Ναυστάθμου.—Πῶς θὰ ἔμπαινε μπροστὰ δλόκληρος ὁ ἐπαναστατικὸς μηχανισμός. — Μιὰ ἀπολογητικὴ καὶ ἐπιθετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα. — Τὰ αἐν οἴκω μὴ ἐν δήμω». — Αὐτοὶ ποὺ «παρεσύρθησαν πέραν τοῦ πρέποντος ὑπὸ φιλοδοξιῶν ἢ ἀντιπαθειῶν». — Οἱ ὑπόνοιες ὅτι «ἀνεμίχθησαν ἢ ἐπηρέασαν οἱουδήποτε ὑλικὰ συμφέροντα». — Ἡ ἐμπόθεια, οἱ παράλογες φιλοδοξίες καὶ ἡ ἐκμετάλλευση ἔχουν τὰ δοιά τους. — Ἡ νομιμοφοσύνη, ἡ ἐλλειφη θάρους, ἡ παρασκηνιακὴ δράση, ὁ καιροσκοπισμὸς καὶ οἱ ὑπολογισμοί. — Μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο!

ΑΠΟ ΑΥΡΙΟΝ
τὸ ἱστορικὸν ἀνάγνωσμα
τοῦ συνεργάτου μας κ. ΚΩΝ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗ
εἰσέρχεται εἰς ἕνα ἐξόχως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον
ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ
Πάντοτε μέ τὴν μέθοδον:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ
"Αγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι ἀπόρρητοι ἐκθέσεις καὶ ἐμπιστευτικαὶ ἀναφοραί — Προσωπικὰ ἐπιστολαὶ — Διαφωτιστικὰ κείμενα — Ἀθέατοι Ἱστορήσεις — Ἀμειωμάλου καὶ παραγώδους ἐκείνης ἐποχῆς.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ - ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟ

ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

Ἡ ἐμπάθεια, τὰ συμφέροντα, οἱ φιλοδοξίες καὶ ἡ ἐκμετάλλευσι

ΕΛΛΕΙΨΙ ΘΑΡΡΟΥΣ, ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑΚΗ ΔΡΑΣΙ, ΚΑΙΡΟΣΚΟΠΙΣΜΟΣ

1ον

ΓΙΑ ΝΑ ἀρχίσουν οἱ ἐπαναστατικὲς πράξεις καὶ ἐκδηλώσεις στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων, στοῦ Μακρυγιάννη (ἀπὸ τοὺς Στ. Σαράφη, Χρ. Τσιγάντε, Ἰω. Στεφανάκο, Γ. Χατζησταυρῆ, Χρ. Τριανταφυλλίδη), στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων (ἀπὸ τοὺς Ἰω. Τσιγάντε, Μιχ. Κλαδάκη, Α. Τσούμα, Ν. Σκαναβῆ), στὸ Λυκαβηττὸ (ἀπὸ τοὺς Ἰω. Μαλαγάρη, Δημ. Γεωργακόπουλο, Σπ. Βρεττό, Γ. Ράλλη), στὸ Κερατσίνι γιὰ τὸ σθῆσιμο τῶν φώτων ὅλης τῆς περιοχῆς (ἀπὸ τὸν Χαραλ. Παπαθανασόπουλο), στὴν «Κοπὴ» τοῦ Πειραιᾶ, γιὰ τὴν παραλαβὴ τῶν τετρακόσων «μανλιγχερ» (ἀπὸ τοὺς Σπύρο Παπούλα, Δημ. Βακᾶ, Ἰω. Σπυρακόπουλο), στὰ θωρακισμένα (μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ παρασυρόταν καὶ ὁ διοικητὴς τους Νικ. Κυσίντας), στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν (ἀπὸ τὸν Δημ. Φλούλη), στὸ σπίτι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη (ποὺ «ἢ θὰ προσχωροῦσε ἢ θὰ αἰχμαλωτιζόταν ἢ θὰ σκοτωνόταν»), καὶ γιὰ νὰ ξεχυθοῦν στοὺς δρόμους τῆς πρωτεύουσας τὰ «τμήματα κρούσεως» καὶ οἱ μαχητικὲς (τρομοκρατικὲς) ὁμάδες τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί, τελικά, ἔγινε καὶ τὸ τὶ δὲν ἔγινε), εἶχε προκαθορισθῆ, ὅτι ἀπαραίτητο ἦταν νὰ συντελεσθῆ πρῶτα τὸ βασικὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Περάματος. Τὸ ἐγχείρημα, δηλαδή, ποὺ θὰ προδίκαζε τὴν ἐπιτυχία τῆς μεγάλης ἐνέργειας, γιὰ τὴν, σύμφωνα μὲ τὸ «προδιαγεγραμμένο σχέδιο», κατάληψη καὶ ἅρπαγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἔτσι μόλις θὰ «τέλειωνε τὸ Πέραμα» θὰ ἔμπαινε σὲ κίνηση ὁλόκληρος ὁ ἐπαναστατικὸς μηχανισμὸς καὶ στὰς Ἀθήνας καὶ στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης, ἐξαίροντας τὴ σημασία ποὺ δινόταν στὸ «ἐγχείρημα τοῦ Περάματος», ἔχει ἱστορήσει ὅτι: «Ὅπως μιλούσαμε (στὸ γραφεῖο τοῦ Γιάννη Σοφιανόπουλου, στὴν ὁδὸ Ἀκαδημίας), κτύπησε τὸ τηλέφωνο. Πῆρα τὸ ἀκουστικὸ καὶ ἄκουσα τὸ Γιάννη Τσιγάντε νὰ μοῦ λέη: «Ἡ ἐπιχείρηση τοῦ Στόλου πάει καλά, ὅπως μᾶς εἰδοποίησαν σύμφωνα μὲ τὸ σύνθημα ποὺ εἴχαμε. Θὰ τηλεφωνήσω τοῦ Ψαρροῦ στὴ Βέροια καὶ θὰ φύγω γιὰ τὴ Σχολή». «Καλὴ ἐπιτυχία», τοῦ λέω, «κ' ἐγὼ θὰ τηλεφωνήσω τοῦ Ζάννα καὶ θὰ φύγω γιὰ τὸ Τάγμα». Πραγματικὰ σὲ λίγα λεπτὰ εἶχα τὸν Ἀλέκο Ζάννα στὸ τηλέφωνο καὶ μὲ τὸ συνθηματικὸ ὄνομα Γεώργης τοῦ ἀνήγγειλα τὴν καλὴ ἔναρξη στὸ στόλο καὶ ὅτι θὰφευγα ἀμέσως γιὰ τὸ τάγμα».

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΙΝ ὅμως παρακολουθήσουμε ἀπὸ κοντὰ αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὸ Πέραμα καὶ ὕστερα στὸ Ναύσταθμο, πρὶν ἀκούσουμε τὶς ἄγνωστες ὡς τώρα, ἱστορήσεις ἐκείνων ποὺ διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὰ γεγονότα —καὶ ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ— πρὶν γνωρίσουμε τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐκδηλώθηκε ἡ ἀντίδραση τοῦ νόμιμου Κράτους, καὶ πρὶν πληροφορηθοῦμε (μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐμπιστευτικὲς ἐκθέσεις, ἀναφορὲς καὶ ἄλλα κείμενα) συγκλονιστικές, πραγματικά, λεπτομέρειες τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς τραγωδίας, θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν «ναυτικῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων», τότε ὑποναυάρχου, Ἰωάννη Δεμέστιχα.

Ἰδοὺ δὲ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης, στὴν πρώτη σελίδα τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» ἐπισημειώνει: «Μένω ἀκόμη εἰς Νεάπολιν. Μὲ ἐκτίμησιν καὶ φιλίαν. Ἰω Δεμέστιχας».

PENSIONE «PARTHENOPE»
VIA AEREA
NAPOLI

Νεάπολις, 9 Ἰανουαρίου 1936

Παραμένω ἀκόμη εἰς Ἰταλίαν.

Ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρξη ἀπόλυτος καλὴ πίστις καὶ συνεργασία εἰλικρινής, ὅτι τῆς ὀργανώσεως τοῦ κινήματος ὤφειλε νὰ προηγηθῆ ἡ ψυχικὴ ἑνότης καὶ συνεδέλφωσις τῶν ἀγωνιστῶν, τοῦτο εἶναι ἀναντίρρητον.

Ἡ πρὸς τὰς ἁπλᾶς αὐτὰς ἀληθείας συμμόρφωσις δὲν ἦτο μόνον ἠθικὴ ὑποχρέωσις, ἀλλὰ καὶ προϋπόθεσις βασικὴ ἐπιτυχίας καὶ συμφέρον κοινὸν ὅλων.

Ἡ ἐπανάστασις ὅμως ἔγινε καὶ ἀπέτυχε καὶ ἡ διατύπωσις κατηγοριῶν οὔτε νὰ ἐπανορθώση τίποτε, οὔτε νὰ μεταβάλη εἶναι δυνατὸν τὸν ροῦν τῶν γεγονότων.

Ἂν ὑπερετίμησαν μερικοὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἐὰν ἄλλοι ἀνέπτυξαν πρωτοβουλίας ἐπιβλαβεῖς καὶ συνετέλεσαν ἔστω καὶ ἀθελήτως εἰς τὴν ὑπάρξασαν σύγχυσιν, ἂν ἀκόμη ὑπῆρξαν καὶ τινες, οἱ ὁποῖοι παρεσύρθησαν πέραν τοῦ πρέποντος ὑπὸ φιλοδοξιῶν ἢ προσωπικῶν ἀντιλήψεων ἢ ἀντιπαθειῶν, ταῦτα, ὡς φυσικὸν ἦτο, ἐπανειλημμένως ἐλέχθησαν καὶ θὰ λεχθοῦν ἀκόμη εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας καὶ οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ὅπως ἐκτεθῶσι δημοσία. Οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ ἐμποδίση τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ καὶ πᾶσα ἐπ' αὐτῶν κριτικὴ πρέπον εἶναι νὰ γίνωνται μὲ ἠρεμίαν καὶ μὲ ἀντικειμενικότητα ἀπόλυτον.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐὰν διεπράχθησαν σφάλματα ἢ ὑπῆρξαν παραλείψεις οὐδεὶς εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῆ, οὔτε καὶ ἐπιτετραμμένον εἶναι νὰ διατυποῦται ἔστω καὶ ὡς ἁπλῆ ὑπόνοια, ὅτι ἀνεμίχθησαν ἢ ἐπηρέασαν, οἱονδήποτε, ὑλικὰ συμφέροντα.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Μαρτίου εἶχε ἀνώτερα ἠθικὰ καὶ πατριωτικὰ κίνητρα καὶ οἱ συμμετασχόντες εἰς ταύτην ὡς μόνον ἀντίκρυσμα τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἀντιμετώπιζον, καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ ἐγχειρήματος καὶ τῶν συνεπειῶν ἐνδεχομένης ἀποτυχίας εἶχον τὴν πεποίθησίν των εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ σκοποῦ καὶ τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἐξεπλήρουν ἓν ὑπέρτατον καθῆκον. Αἱ τραγικαὶ συνέπειαι καὶ ἡ κοινὴ δοκιμασία θὰ ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ ἀλλήλους φιλικώτερον, νὰ μετριάσῃ καὶ ὄχι νὰ ὀξύνῃ τὰς διαφοράς.

Ἔπειτα οἱ συμμετασχόντες τοῦ κινήματος εἶναι ὅλοι ἄξιοι σεβασμοῦ καὶ συμπαθείας καὶ περισσότερον ἀκόμη μεταξὺ αὐτῶν ὅσοι σιληρότερον ἐδοκιμάσθησαν ἢ ὑπέστησαν μὲ ἀξιοπρέπειαν καὶ εὐγενῆ ἐγκαρτέρησιν τὰς συνεπείας τῆς ἀποτυχίας. Οὔτε σήμερον, οὔτε αὔριον πρόκειται νὰ γίνῃ ἄλλη ἐπανάστασις, ἐλπίζω δὲ καὶ εὔχομαι οὔτε εἰς τὸ προσεχές, οὔτε εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, ὅπως ὑπάρξῃ ἀνάγκη διδαγμάτων καὶ πείρας.

Ὄχι διότι διά τὰς συνεπείας καὶ τοὺς κινδύνους τούτων, δὲν θὰ ὑπάρξουν πάντοτε θαρραλέοι πατριῶται ἕτοιμοι πρὸς πᾶσαν θυσίαν χάριν τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ διότι ἀποκατέστη ἤδη εἰς τὸν τόπον μας μία κατάστασις πραγμάτων καλυτέρα (σημ. γράφ.: ὑπονοεῖ τὴν παλινόρθωση τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β') καὶ ἡ ἐκδηλωθεῖσα πρὸς βελτίωσιν προσπάθεια δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι θὰ συνεχισθῆ ἐνισχυομένη ἀπὸ ὅλους τοὺς φρονίμους καὶ καλοὺς πατριώτας.

Καί ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, οἵτινες συμμετέσχομεν ἐνεργῶς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅσοι ἀκόμη ὑπῆρξαν πρὸς ἡμᾶς ἰδεολογικῶς ἀλληλέγγυοι, οἱ ἡμίσεις δηλαδὴ καὶ πλέον τῶν Ἑλλήνων, καθῆκον μας ὑπολαμβάνομεν καὶ ζωηρὰν ἔχομεν ἐπιθυμίαν νὰ συμβάλωμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ὁμαλοῦ πολιτικοῦ βίου, ἐγγυωμένου εὐνομίαν καὶ ἰσότητα δικαιωμάτων καὶ ἐργασθῶμεν, ἕκαστος ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἰδίας ἁρμοδιότητος, ὑπὲρ τοῦ κράτους καὶ μιᾶς καλυτέρας αὔριον.

Τὰ ἴδια κίνητρα καὶ τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς εἶχεν ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐπαναστατική μας προσπάθεια.

Καὶ εἰς τὰς ἀντιλήψεις ταύτας, ἀπορρεούσας ἐκ βαθυτέρου πατριωτισμοῦ, πολλάκις δοκιμασθέντος, θὰ ἐμμείνωμεν χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῶμεν ἀπὸ τὰς κρίσεις οἱουδήποτε.

Δὲν εἴμεθα ὡς σκοπίμως καὶ ἐξ ὑπολογισμοῦ, καθαρῶς προσωπικοί, ἠθέλησαν νὰ μᾶς παραστήσουν εἰς ἐπισήμους διαταγὰς τῶν μερικοί, στοιχεῖα ἀναρχίας.

Ἡ ἐμπάθεια ἡ ὁποία εἰς τὸν τόπον μας σχεδὸν πάντοτε ὑποκρύπτει ἐγωπάθειαν, συμφέροντα, παραλόγους φιλοδοξίας, ἐκμετάλλευσιν, ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ ὅριά της.

Οὔτε εἰς ξένην χώραν παρεδώσαμεν πολεμικὸν ὑλικόν, οὔτε εἰς βάρος μας εἶναι ὅτι ἡ τότε κυβέρνησις ἐφαρμόζουσα νόμους ἰδικούς της μᾶς ἀπεστέρησεν ὅλων τῶν μέσων συντηρήσεως.

Ἡ νομιμοφροσύνη διά νά ἔχῃ ἀξίαν πρέπει νά εἶναι σταθερά, ἀνιδιοτελής καί ὄχι νά καλύπτῃ, ἄλλοτε ἔλλειψιν θάρρους, ἄλλοτε παρασκηνιακήν δράσιν, ἄλλοτε καιροσκοπισμόν καί ἄλλοτε ὑπολογισμούς καί συμφέροντα.

Ἀλλά δὲν ὑπάρχει φρονῶ λόγος νά ἀσχοληθῶ περισσότερον.

Φυσικά ἀποτείνομαι εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καί ἐνδιαφέρον καί διάθεσιν ἔχουν νά ἀκούσουν μετά προσοχῆς καί ἄνευ προκαταλήψεων.

Τῆς Ἐπιτροπῆς πρός παρασκευήν καί ὀργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος δὲν συμμετέσχον οὐδέποτε πολύ ἐνεργῶς, ἔπαυσα δὲ ἀποτελῶν μέλος ταύτης ἀπό τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰανουαρίου 1935.

Τάς ἀφορμάς δέν ἐπιθυμῶ, οὔτε εὔκολον εἶναι νά ἀναπτύξω δι' ὀλίγων, διότι δέν ἔχουν ἄλλως τε καί οὐδεμίαν ἐπικαιρότητα.

Μοῦ ἀρκεῖ ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὅτι οἱ πλεῖστοι εἰς ἐμέ ἀπέβλεπον ὡς εἰς ἀρχηγόν κατά τήν ἐκτέλεσιν.

Τρεῖς ἤ τέσσαρας τό πολύ ἡμέρας, νομίζω ὅμως τρεῖς, πρό τοῦ κινήματος συνηντήθην διά πρώτην καί τελευταίαν φοράν, ἀπό τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου, μέ τόν συνταγματάρχην Στέφ. Σαράφην εἰς ἰδιωτικήν οἰκίαν.

Παρόντες ἐπί πλέον ὁ στρατηγός Βλάχος, οἱ συνταγματάρχαι Διάμεσης, Σπαῆς, ὁ πολιτευτής (καί ἀπόστρατος συνταγματάρχης) Ἰωάννης Γρηγοράκης καί ἄλλοι τινές ἀξιωματικοί, θέμα δέ συζητήσεως ἡ Συνατότης ἐπαναστατικῆς δράσεως ἐν Ἀθήναις καί ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρόπος ἐνεργείας.

Ἐξήτησα νά ἐπωφεληθῶ ὅπως ὁμιλήσω διά τόν στόλον καί τήν ἀναγκαίαν ἀπό ξηρᾶς προσπάθειαν πρός διευκόλυνσιν καί κάλυψιν ἡμῶν διαρκούσης τῆς ἑτοιμασίας τῶν πλοίων. Ἀλλ' ὁ σκοπός τῆς συσκέψεως καί ἡ ἔκτασις καί ἡ συνέχεια τῆς συζητήσεως, ἡ ὁποία ἄλλως τε καί δέν κατέληξεν εἰς ἀποφάσεις, ἠμπόδισαν ὅπως ἡ ἐπί τοῦ ζητήματος αὐτοῦ συνεννόησις λάβῃ τῆς ἐπιθυμητήν ἔκτασιν.

Μοῦ ἐδόθη μόνον ἡ εὐκαιρία νά ἐξηγήσω εἰς τόν Ἰω. Γρηγοράκην, ὅστις θά μᾶς ἐβοήθει εἰς τό Πέραμα, τί ἀκριβῶς ἤθελον καί τί ἔπρεπε νά κάμη ἐπί τῇ βάσει ὡρισμένου σχεδίου καθόδου ἡμῶν εἰς Ναύσταθμον, τό ὁποῖον ὅμως μέ τόν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην εἶχον ἤδη καταρτίσει.

Ὁδηγίας συμπληρωματικάς ἐπί τοῦ αὐτοῦ ζητήματος διεβίβασα εἰς αὐτόν καί τάς ἀκολούθους ἡμέρας.

Ἡ εἰς Ναύσταθμον μετάβασις ἦτο τό λεπτότερον καί τό δυσχερέστερον σημεῖον τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, καί ἐπόμενον νά μέ ἀπασχολήσῃ ἰδιαιτέρως.

Βεβαίως καί τό γενικόν σχέδιον ἐνεργείας ἤ δέν μοῦ καθώρισαν τήν ἀποστολήν τοῦ στόλου, ὑπῆρξε βεβαίως σφάλμα πρωτίστως τῆς Ἐπιτροπῆς. ἐν μέρει ὅμως καί ἐμοῦ, ὅστις ἐδέχθην νά ἠγηθῶ τοῦ στόλου ὑπό τοιούτους ὅρους.

Ἀλλά τοῦ στόλου ἐπρόκειτο νά ἐπιβῇ καί ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης καί ὑπῆρχε πάντοτε τρόπος σχετικῆς συνεννοήσεως.

Ἔπειτα, διαρκούσης τῆς προετοιμασίας τῶν πλοίων, ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην θά παρετείνετο μέχρι τῶν πρωινῶν ὡρῶν, θά εἴχομεν διά τοῦ ἀσυρμάτου πληροφορηθῆ τά μεσολαβήσαντα γεγονότα καί θά μοῦ ἦτο δυνατόν νά λάβω τάς ἀναγκαίας ἀποφάσεις ἐπί τῇ βάσει ὄχι πλέον ὑποθέσεων, ἀλλά καταστάσεως πραγματικῆς.

Τόν συντονισμόν περί τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦν μερικοί, θά τόν ἐπραγματοποίουν ἀναμφισβητήτως, ἀλλ' ὁ συντονισμός προϋπέθετεν ἐξέγερσιν καί κινήσεις τοῦ στρατοῦ, τοιαῦται, ὅμως οὐδαμοῦ ἐξεδηλώθησαν, οὔτε τήν ἐπομένην τοῦ κινήματος...

Ἀλλά ἡ παραπάνω ἀποκαλυπτικὴ καὶ τόσο κατατοπιστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα δὲν τελειώνει ἐδῶ. («Ὅπως δὲ θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ὑπάρχουν, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὴ βασικὴ ἱστόρησή του, γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα, καὶ ἄλλα διαφωτιστικώτατα γράμματα τοῦ ναυτικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐνέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», στὸ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα προσθέτει καὶ καινούργια στοιχεῖα).

Πρὶν ὅμως δοῦμε τὴ συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς, ποὺ ἀφορᾶ στὸ γιατὶ ὁ στόλος πῆγε στὴν Κρήτη καὶ ὄχι στὴ Θεσσαλονίκη, καθὼς καὶ σὲ ἄλλες σημαντικὲς λεπτομέρειες τοῦ ναυτικοῦ μέρους τοῦ κινήματος, θὰ πρέπει πρῶτα νὰ μάθουμε πῶς ἔφτασαν οἱ συνωμότες στὸ Πέραμα καὶ ὕστερα στὸ Ναύσταθμο. Αὐτὰ δὲ θὰ μᾶς τὰ ἱστορήση τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο ποὺ ἔπαιξε τὸν πρῶτο ρόλο στὸ ἐγχείρημα αὐτό.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ κινήματος ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Πῶς ἐκτυλίχθηκαν τὰ γεγονότα τοῦ Περάματος. — Ἡ ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση τοῦ συνταγματάρχη καὶ ἄλλοτε ὑπουργοῦ Ἰω. Γρηγοράκη. — Ὁ Παῦλος Γύπαρης δὲν θεωρεῖται ἀπαραίτητος γιὰ τὸ «ἐγχείρημα». — Ἡ δράση ὀχτὼ ὁπλοφόρων. — Ὁ καθυστερημένος ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης καὶ ἡ συμπλοκὴ μὲ τοὺς χωροφύλακες. — Σὲ ποιούς ὀφειλόταν «κατὰ τὰ 3)4» ἡ ἁρπαγὴ τοῦ στόλου.

Μὲ ἀπόρρητο κείμενο
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὸν ἄγνωστο πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ Ι^{ης} ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ ΙΩ. ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ

Πῶς ἐξετυλίχθησαν τὰ γεγονότα τοῦ Περάματος

Η ΔΡΑΣΙ ΟΚΤΩ ΟΠΛΟΦΟΡΩΝ

2ον

ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ πιστὰ τοὺς ἀναλλοίωτους κανόνες καὶ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς «δημοκρατίας», κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ κάθε γνήσιο τέκνο της μπορεῖ νὰ λέη ἐναντίον ἄλλων ὁμοιδεατῶν του τὰ πιὸ πιθανὰ καὶ τὰ πιὸ ἀπίθανα πράγματα καί, παράλληλα, νὰ τακτοποιῆ τὴ συνείδησή του, προσθέτοντας ὅτι ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπε δὲν τὰ δέχεται σᾶν ἀληθινὰ ἢ ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ φέρνωνται στὴ δημοσιότητα γιατὶ ἀποβαίνουν ἐπιζήμια, ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 Ἰω. Δεμέστιχας, ἀποκαλύπτει, στὴν ἐπιστολή του τῆς 9ης Ἰανουαρίου 1936, πολλὰ καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα. Καὶ ὅπως ὁ Στέφ. Σαράφης ἔχει ἱστορήσει ὅτι ὁμόφρονές του «πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ τὸν ἀφήσουν μόνο γιὰ νὰ ἐξοντωθῆ μαζί μὲ τοὺς συντρόφους του», ἀλλὰ πῶς αὐτὸς «δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψη τέτοια ἀνηθικότητα» —ἔτσι, καὶ μὲ τὴν ἴδια τακτική, ὁ ναύαρχος τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», γράφει: «Ἂν ὑπερετίμησαν μερικοὶ τὰς δυνάμεις των, ἐὰν ἄλλοι ἀνέπτυξαν πρωτοβουλίας ἐπιβλαβεῖς καὶ συνετέλεσαν ἔστω καὶ ἀθελήτως εἰς τὴν ὑπάρξασαν σύγχυσιν, ἂν ἀκόμη ὑπῆρξαν καί τινες, οἱ ὁποῖοι παρεσύρθησαν πέραν τοῦ πρέποντος ὑπὸ φιλοδοξιῶν ἢ προσωπικῶν ἀντιλήψεων ἢ ἀντιπαθειῶν, ταῦτα, ὡς φυσικὸν ἦτο, ἐπανειλημμένως ἐλέχθησαν καὶ θὰ λεχθοῦν ἀκόμη εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας καὶ οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ὅπως ἐκτεθῶσι δημοσίᾳ»! (Δηλαδή, ὅλα αὐτὰ τὰ δυσάρεστα καὶ βλαβερὰ γίνηκαν, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ γράψουμε καὶ τὰ τυπώσουμε, ξαφνικὰ θυμόμαστε ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὰ λέμε —«τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ»— παρὰ μονάχα νὰ τὰ συζητοῦμε μεταξύ μας καὶ νὰ τὰ διαδίδουμε... ἐμπιστευτικά). Γιὰ νὰ μὴ ξεφύγη δὲ καὶ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστο, ἀπὸ τοὺς κανόνες ποὺ ἀπαρέγκλιτα τήρησε καὶ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ρίχνει καὶ τὴ γεμάτη σημασία φράση, ὅτι: «Ἐὰν διεπράχθησαν σφάλματα ἢ ὑπῆρξαν παραλείψεις, οὐδεὶς εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῆ, οὔτε καὶ ἐπιτετραμμένον εἶναι νὰ διατυπωθοῦν, ἔστω καὶ ὡς ἁπλῆ ὑπόνοια, ὅτι ἀνεμίχθησαν ἢ ἐπηρέασαν, οἱονδήποτε, ὑλικὰ συμφέροντα»! (Μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο).

ΤΟ "ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ.. ΤΟΥ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὴ τὴ ζοφερὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν λείπει καὶ ὁ ἱεραποστολικὸς τόνος («ἡ νομιμοφροσύνη διὰ νὰ ἔχη ἀξίαν πρέπει νὰ εἶναι σταθερά, ἀνιδιοτελὴς καὶ ὄχι νὰ καλύπτη ἄλλοτε ἐλλείψιν θάρρους, ἄλλοτε παρασκηνιακὴν δρᾶσιν, ἄλλοτε καιροσκοπισμὸν καὶ ἄλλοτε ὑπολογισμοὺς καὶ συμφέροντα»), μὰ οὔτε καὶ τὸ ξέσπασμα κάποιας εἰλικρίνειας («ἡ ἐμπάθεια, ἡ ὁποία εἰς τὸν τόπον μας σχεδὸν πάντοτε ὑποκρύπτει ἐγωπάθειαν, συμφέροντα, παραλόγους φιλοδοξίας, ἐκμετάλλευσιν, ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ δριά της»), καὶ μέσα σὲ αὐτὴ τὴν πνιγηρὴ ἀτμόσφαιρα, ἄρχισαν οἱ ναυτικὲς ἢ μᾶλλον οἱ συνδυασμένες (στεριᾶς καὶ θάλασσας) ἐπιχειρήσεις τοῦ μαρτιάτικου «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα».

Ἔτσι στὴ μία μετὰ τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τέσσερες ὑπαξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ποὺ ἦταν μυημένοι στὸ κίνημα ἔφτασαν στὸ Πέραμα —καὶ εἰδικώτερα στὸ σημεῖο ὅπου ξεκινοῦν καὶ ὅπου ξαναγυρίζουν τὰ πλωτὰ μέσα ποὺ συνδέουν τὸν Πειραιὰ μὲ τὸ ναύσταθμο. Οἱ τέσσερες ὑπαξιωματικοὶ κάθησαν στὸ ζυθεστιατόριο Θεολογίτη, ποὺ βρίσκεται ἐκεῖ, καὶ ἄρχισαν νὰ τρῶνε καὶ νὰ πίνουν. Σκοπός τους ὅμως δὲν ἦταν τὸ φαγοπότι. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἀποτελοῦσαν τοὺς ἀνιχνευτὲς τῆς «ὁμάδος ἐξορμήσεως». καὶ ἀποστολή τους εἶχαν τὴν παρακολούθηση τῶν ὅσων γίνονταν καὶ στὴν περιοχὴ ἐκείνη καὶ ἀπέναντι στὸ ναύσταθμο. Εἰδικώτερα ἦταν ταγμένοι νὰ ἐξακριβώσουν ὅ,τιδήποτε θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέση ἔνδειξη προδοσίας τοῦ κινήματος.

Τρεῖς ὧρες ἀργότερα (κατὰ τὶς 4 τὸ ἀπόγευμα) ἔφτασε στὸ Πέραμα ἡ πρώτη ὁμάδα τῶν στασιαστῶν.

...Τὴν 4ην μ.μ. τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου ἱστορεῖ σὲ μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἔκθεσή του ὁ συνταγματάρχης καὶ ἄλλοτε ὑφυπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, κατὰ τὴ δικτατορία τοῦ Θ. Παγκάλου, Ἰωάννης Γρηγοράκης (μὲ τὸν ὁποῖο, καθὼς ἔχουμε δῆ, εἶχε συνεννοηθῆ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴ σύσκεψη τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935, καὶ ὁ ὁποῖος, ἀργότερα, ἔγινε ὑποστράτηγος, στὴν γερμανοϊταλικὴ δὲ κατοχὴ διετέλεσε, γιὰ τέσσερις μῆνες ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας), μετέβην εἰς Πέραμα ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὀκτὼ μεμυημένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ πρῶην λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Ἀναργύρου καὶ ὁ πρῶην λοχαγὸς πεζικοῦ Σωκράτης Λούλης. Οἱ ἐπαναστάται οὗτοι ἔφερον ἀραβίδας μάνλιγχερ εἶχομεν δὲ σκοπὸν νὰ διασφαλίσωμεν τὴν δίοδον τῶν στασιαστῶν ἀξ)κῶν τοῦ Π.Ν. καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν τοὺς ἄνδρας τοῦ σταθμοῦ χωρ)κῆς Περάματος ἢ τοὺς τελωνοφύλακας ἂν τὶς ἐχθρικῶς ἐκινεῖτο, νὰ βλάψουν ὁπωσδήποτε τοὺς ἐπαναστάτας ἢ καὶ νὰ προδώσουν αὐτούς. Ἐκ τῶν πρώτων ληφθέντων μέτρων ὑπῆρξεν ἡ ἀποκοπὴ τῶν τηλεφωνικῶν συρμάτων καὶ ἡ κατάληψις δύο μικρῶν γεφυρῶν πρὸς ἐμπόδισιν καὶ ἀπόκρουσιν πάσης διαβάσεως ξένων στοιχείων. Τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ δράσωμεν ἦτο γνωστὸν εἰς ἐμὲ κατόπιν προηγουμένης τοπογραφικῆς αὐτοπροσώπου μελέτης. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι ὅταν ὁ στρατηγὸς Πράσος Βλάχος μὲ ἠρώτησε ἂν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ πόρου ἐκείνου ἔχω ἀνάγκην καί τῆς συνδρομῆς τοῦ Παύλου Γύπαρη, ἀπήντησα ὅτι ἤμην ἐπαρκὴς διὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην ἐπιχείρησιν, ἠδυνάμην δέ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν Π. Γύπαρην ἀλλαχοῦ...

Η ΔΡΑΣΗ ΟΧΤΩ ΟΠΛΟΦΟΡΩΝ

ΚΑΙ ὁ τότε συνταγματάρχης Ἰωάννης Γρηγοράκης συνεχίζει:

...Πράγματι, μέχρι τῆς 5.30 μεταμεσημβρινῆς τῆς 1ης Μαρτίου οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Π.Ν. μετὰ τινων ὑπαξιωματικῶν εἶχον διέλθει ἐκ τοῦ Περάματος καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ναύσταθμον. Τὴν ὁην μ.μ. ἠναγκάσθησαν δύο τῶν ὁπλοφόρων μου νὰ ἀνταλλάξουν πυροβολισμοὺς μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σταθμοῦ χωροφυλακῆς, οἱ ὁποῖοι ἀντελήφθησαν ὅτι κάτι τό ἀνώμαλον συμβαίνει κυρίως ἀπό τὴν ἀπροσδόκητον βλάβην τοῦ τηλεφώνου των. Οἱ χωροφύλακες ἐπυροβόλουν προκεκαλυμμένοι, ἀλλά καὶ οἱ ἐπαναστάται εἶχον καθηλώσει τούς κυβερνητικούς καί κατά τρόπον, ὥστε ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτούς νά μετακινηθοῦν. Οἱ πυροβολισμοί ἔπιπτον κατά δεκάδας. Ὁλόκληρος ἡ περιοχή εἶχεν ἀναστατωθῆ καὶ τρομοκρατηθῆ. Ὁπωσδήποτε ἄνθρωποι εἶχον ἀναχωρήσει διά τῶν λεωφορείων τῆς συγκοινωνίας Πέραμα — Πειραιεύς καί ἦτο ἐπόμενον νά πληροφορήσουν διά τά συμβαίνοντα τήν Ἀστυνομίαν καί τό Φρουραρχεῖον Πειραιῶς. Τοῦτο καί συνέβη. Ἐσκεπτόμεθα δὲ ὅτι δέν θά ἤρχει ἡ κυβέρνησις νὰ ἀποστείλη ἐναντίον μας στρατιωτικάς δυνάμεις. Περί τήν 7ην μ.μ. ἐν αὐτοκινήτῳ ἀνεφάνη ἐρχόμενον ἐκ τοῦ δρόμου Πειραιῶς. Οἱ χωροφύλακες οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀπό ἡμᾶς ἀπόστασιν διέταξαν νὰ σταθῆ. Ἠκούσαμεν τότε πυροβολισμούς. Ἦτο ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης, ὁ ὁποῖος εἶχεν καθυστερήσει καί ἔσπευδε νά μεταβῆ εἰς Ναύσταθμον. Οἱ χωροφύλακες ἐπυροβόλησαν τόν ἀντιπλοίαρχον, ἀλλά καί αὐτός ἀντεπυροβόλει. Ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶχε συναφθῆ μάχη. Δύο τῶν ὁπλοφόρων μου ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. Ἦτο ὅμως ἀργά.

Τμῆμα κυβερνητικοῦ στρατοῦ ἀνεφάνη ἐρχόμενον κατεσπευσμένως ἀπό τῆς διευθύνσεως τοῦ Πειραιῶς. Οἱ ὀκτὼ ὁπλοφόροι ἐπαναστάται ἀδιστάκτως ἤρχισαν νά καταπυροβολοῦν τούς στρατιώτας καί μάλιστα κατά τρόπον ἀποτελεσματικόν, διότι εἶχον καταλάβει ἕνα λόφον, ἀριστερά τῶ ἀνερχομένω εἰς Πειραιά, καί ἀπό τοῦ δεσπόζοντος ἐπί τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ὕψους, ἔβαλλον κατά τῶν ἀντιπάλων. Ἀλλ' ἄν οἱ στρατιῶται αἰφνιδιασθέντες, ἀνεχαιτίσθησαν πρός στιγμήν, ἀφοῦ ἀντελήφθησαν ὅτι οἱ πυροβολοῦντες ἦσαν ἐλάχιστοι,, ἀναθαρρήσαντες ἤρχισαν ἀντιπυροβολοῦντες. Ἐκ τῶν σφαιρῶν αὐτῶν ἐπληγώθη ὁ πρῶην λοχαγὸς Ἀναργύρου εἰς τό πόδι, ὁ δέ λοχαγός Σ. Λούλης ἐξηναγκάσθη νά παραλάβη τούς ἐξ ἐναπομείναντας ὁπλοφόρους καί μετ' αὐτῶν νά καταφύγῃ εἰς ἕνα ἔρημον φοῦρνον ἐντός τοῦ ὁποίου παρέμειναν κρυμμένοι ἐπί ἓξ ἡμέρας, νήστεις καί χωρίς νερό, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κινήματος. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς ὁμάδος μου συνελήφθησαν ἀργότερον οἱ πρώην ἀξιωματικοί Βογιατζάκης καί Σαμαράς. Εὐτυχῶς ὅμως δέν εὑρέθησαν κάτοχοι ὅπλων. Ἀμφότεροι ἐτήρησαν ἡρωϊκήν στάσιν καί ἦλθε στιγμή κατά τήν ὁποίαν ὁ εἷς ἐμάχετο ἐναντίον δέκα. Ἠναγκάσθησαν ὅμως νά ὑποκύψουν πρό τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντιπάλων. Ἔπραξαν τό καθῆκον των εὐόρκως. Εἶναι δύο ἀγνοί ἰδεολόγοι.

Εὐθύς μόλις ἐπέδραμον τά κυβερνητικά στρατεύματα, ἐγώ μόλις ἐπρόλαβα νά εἰσέλθω εἰς μικρόν ρυμοulκόν τῶν ἀδελφῶν Βερνίκου καί νά ἀποβιβασθῶ εἰς Ναύσταθμον. Ὁμολογῶ ὅτι οἱ ἀδελφοί Βερνίκου διεδραμάτισαν σπουδαιότατον μέρος εἰς τό κίνημα καί ὅλη ἡ ἐπιτυχία τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου καί τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Στόλου ὀφείλεται κατά τά ¾ εἰς τούς δύο αὐτούς νέους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένους, φίλους δέ καί θαυμαστάς τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα...

Στὸ παραπάνω σημεῖο σταματάει ἡ ἔκθεση τοῦ Ἰωάννη Γρηγοράκη γιὰ ὅ,τι ἀφορᾶ στὰ γεγονότα τοῦ Περάματος.

ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΚΑΤΑΤΟΠΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΑΛΛΑ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκθεση τοῦ Ἰω. Γρηγοράκη, ὑποβλήθηκε, στὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα ἀργότερα καὶ ἕνα ἀπόρρητο «κατατοπιστικὸ σημείωμα» ποὺ διαλάμβανε αὐτά:

**...Τὴν ἐντολὴν τῆς συγκρατήσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀποσπάσματος τὸ ὁποῖον ἔβρασεν εἰς Πέραμα, ἀνέλαβεν ὁ συνταγματάρχης καὶ πρώην ὑπουργὸς Ἰω. Γρηγοράκης, ἔχων ὡς πρῶτον βοηθὸν τὸν λοχαγὸν Σωκράτην Λούλην. Ἡ ἀναχώρησις τῆς στασιαστικῆς ὁμάδος, ἀποτελουμένης ἐξ ὀκτὼ ἀξιωματικῶν ἀποστράτων, ἐγένετο τὴν 4ην μεταμεσημβρινὴν ἐκ τῆς πλατείας τοῦ Κάνιγγος. Ἀκολούθως κατελθοῦσα εἰς Πέραμα ἐστάθμευσεν εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου χιλιομέτρου, ἐντεῦθεν τοῦ Περάματος, ἔνθα ἀνέμενε τὴν διέλευσιν τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, διὰ νὰ στηρίξη αὐτήν. Τὴν 5ην καὶ ἡμίσειαν ἐδόθη ἐντολὴ εἰς τὸν λοχαγὸν Σ. Λούλην ἵνα τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος κατευθυνθῆ εἰς τὸ φυλάκιον τῶν χωροφυλάκων —παρέμενον ἐντὸς αὐτοῦ 7 ἢ 8 ἄνδρες — καὶ ἐπιτύχη τὴν ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν. Τὸ φυλάκιον τῶν ναυτικῶν εἶχεν ἤδη ἐξασφαλισθῆ διὰ τῆς μεταβάσεως εἰς αὐτὸ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ λόγους προνοίας καὶ τακτικῆς εἶχον ἤδη ἀποκόψει τὸ τηλεφωνικὸν σύρμα. Τῶν ναυτικῶν ἡγεῖτο ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρ. Τριανταφυλλίδης. Ὁ λοχαγὸς Σ. Λούλης ἀδιστάκτως προσέβαλεν ἀμέσως τὸ φυλάκιον τῶν χωροφυλάκων κατόπιν δ' ἀφνιδιασμοῦ συνέλαβεν ἕνα τῶν χωροφυλάκων καὶ ἐπιβὰς αὐτοκινήτου μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος κατήρχετο πρὸς τὴν ἀποβάθραν ἔνθα ἐπεβιβάζοντο οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ναύσταθμον καὶ καταλάβωσιν αὐτόν. Πρὶν ὅμως τὸ ἀπόσπασμα τῶν ἐπαναστατῶν κατέλθη τοῦ αὐτοκινήτου, ὑπέστη ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν τῶν χωροφυλάκων, ἀλλὰ καὶ ἐνόπλων ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξωπλίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὁπλοθήκην τοῦ ναυτικοῦ φυλακίου. Καὶ ἐνῶ χωροφύλακες καὶ ναῦται κατεπυροβόλουν δι' ὅπλων μάνλιγχερ τοὺς ἐπαναστάτας, ὁ λοχαγὸς Σ. Λούλης ἠναγκάσθη νὰ ἀντεπεξέλθη κατὰ τῶν ὀργάνων τοῦ νομίμου κράτους, διὰ περιστρόφων. Ἐπηκολούθησε, πάλη, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν νὰ τραποῦν εἰς ἐπαίσχυντον φυγὴν οἱ κυβερνητικοὶ καὶ οὕτω τὸ ἀπόσπασμα νὰ ἐπιτύχη τὴν ἀπαγκίστρωσίν του, ἀφοῦ ἐκράτησε τὸν ἄνισον ἀγῶνα ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν. ἐξαντλήσαν, σχεδὸν ὅλα τα φυσίγγιά του. Κατὰ τὴν 7 καὶ ἡμίσειαν ἑσπερινὴν ὥραν τὸ ἐπαναστατικὸν ἀπόσπασμα ἐπετέλεσε μέχρι τέλους τὴν εἰδικήν ἀποστολήν του δηλαδὴ νὰ στηρίξη τὴν διέλευσιν τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ τὴν μετάβασίν των εἰς Ναύσταθμον. ἐνήργησεν ἔξοδον διὰ μέσου τῶν κυκλούντων αὐτὸ χωροφυλάκων καὶ ναυτῶν καὶ ὑπὸ τὸ πυκνὸν πῦρ τῶν πολεμικῶν των ὅπλων, ἔχον πάντοτε ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Σ. Λούλην ἐτράπη πρὸς τὸν δεσπόζοντα τοῦ Περάματος ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Αἰγάλεω, ἔνθα ἐντὸς χαράδρας ὑπὸ χιονοθύελλαν παρέμειναν ἐπὶ τέσσερὰ ἡμερονύκτια ἄνευ τροφῆς. Μετὰ τὴν πάροδον τῶν τεσσάρων ἡμερῶν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀποσπάσματος μεμονωμένως κατῆλθον εἰς Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας ἐκ διαφόρων διευθύνσεων καὶ κατέφυγον εἰς οἰκίας φανατικῶν δημοκρατικῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων καὶ ἀπεκρύβησαν. Οἱ πολῖται δ' ἐξ αὐτῶν, παρέμειναν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν μέχρι τέλους τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπενεμήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἡ ἀμνηστία καὶ ἡ χάρις.

Ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸ ἐπαναστατικὸν ἀπόσπασμα ἀξιωματικῶν, μόνον δύο συνελήφθησαν. οἱ ἀπόστακτοι ἀξιωματικοὶ Σαμαρᾶς καὶ Βογιατζάκης, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ ἀντέταξαν παραδειγματικὴν ἄμυναν ἐξαντλήσαντες ὅλας τὰς σφαίρας τῶν περιστρόφων των ἐξηναγκάσθησαν ἐν τέλει νὰ ὑποκύψουν.

Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο πράγματι λεπτὴ καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ ὅλως εἰδικὰς συνθήκας, λόγω τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ναυτικῶν φυλακίων ἀφ' ἑνὸς, ἀφ' ἑτέρου τοῦ αἰφνιδιασμοῦ ποὺ ὑπέστη τὸ ἀπόσπασμα ἐντὸς τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τέλος ἕνεκα τῆς ἀνισότητος τῶν ὅπλων —οἱ κυβερνητικοὶ εἶχον μάνλιγχερ, οἱ στασιασταὶ πιστόλια. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ λοχαγὸς Σ. Λούλης, πυροβολήσας χωροφύλακα, ἐτραυμάτισεν αὐτόν. Ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἀποσπάσματος ἐτραυματίσθησαν ὁ Σωτηρόπουλος καὶ ἄλλοι δύο ἐλάφρως...

Γύρω ὅμως ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Περάματος ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἄγνωστα στοιχεῖα (ἐκθέσεις, ἀναφορές, ἱστορήσεις). Αὐτὰ δὲ θὰ δοῦμε (προτοῦ φτάσουμε στὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στὸ ναύσταθμο) στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

χρέκα

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνους μαρτυρίας
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΝ ΜΙΛΤ. ΚΑΝΑΡΗΝ :

'Ο 'Ελευθ. Βενιζέλος ἦτο ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος γνησίου δημοκράτη !

ΔΥΟ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

3ον

ΕΤΣΙ ἐκτυλίχθηκαν τὰ γεγονότα στὸ Πέραμα τὶς ἀπογευματινὲς καὶ τὶς πρῶτες ἑσπερινὲς ὧρες τῆς μοιραίας 1ης Μαρτίου 1935. Εἶναι δέ τόσο «ἡρωϊκὸ» τὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο ἔχουν συνταχθῆ, καὶ ἡ ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση τοῦ συνταγματάρχη καὶ παγκαλικοῦ ὑπουργοῦ Ἰω. Γρηγοράκη καὶ τὸ ἀπόρρητο «κατατοπιστικὸ σημείωμα», ποὺ ὑποβλήθηκε στὸ ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, ὥστε μπρὸς στὸ θαυμασμὸ ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ γεννήσουν καὶ τὰ δυὸ κείμενα, κινδυνεύει νὰ μείνη ἀπαρατήρητη μιὰ χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια, ποὺ ἀλλιώτικα ἐμφανίζεται στὸ ἕνα καὶ ἀλλιώτικα («ἐπηυξημένη καὶ βελτιωμένη») στὸ ἄλλο. Πρόκειται γιὰ τὸ σημεῖο ἐκεῖνο, ὅπου ὁ Ἰω. Γρηγοράκης γράφει ὅτι «ὁ λοχαγὸς Σωκράτης Λούλης ἐξηναγκάσθη νὰ παραλάβη τοὺς ἐξ ἐναπομείναντας ὁπλοφόρους καὶ μετ' αὐτῶν νὰ καταφύγη εἰς ἕνα ἔρημον φοῦρνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρέμειναν κρυμμένοι ἐπὶ ἓξ ἡμέρας, νήστεις καὶ χωρὶς νερό, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κινήματος»! Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, τὸ «κατατοπιστικὸ σημείωμα» (ποὺ ἴσως νὰ γράφτηκε ἀπὸ τὸν μνημονευόμενο κεντρικὸ «ἥρωά» του), ἀναφέρει ὅτι «τὸ ἐπαναστατικὸν ἀπόσπασμα, ἔχον πάντοτε ἐπὶ κεφαλῆς τὸν λοχαγὸν Σωκρ. Λούλην, ἐτράπη πρὸς τὸν δεσπόζοντα τοῦ Περάματος ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Αἰγάλεω, ἔνθα ἐντὸς χαράδρας ὑπὸ χιονοθύελλαν παρέμεινεν ἐπὶ τέσσαρα ἡμερονύκτια ἄνευ τροφῆς». Ἔτσι, καθὼς κανεὶς διαβάζει τὰ δυὸ κείμενα, δὲν ξεκαθαρίζει ἂν ὁ φοῦρνος ἦ ἡ παγωμένη χαράδρα ἐγίναν καταφύγιο τῶν ὁπλοφόρων ἐκείνων τῆς ἀβασίλευτης, ποὺ ἐστήριξαν τὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Περάματος καὶ πού, ἀρχικά, ξέφυγαν χάρι στὴν προστασία τῶν «φανατικῶν δημοκρατικῶν» καί, τελικά, σώθηκαν, ἀπὸ ὁποιαδήποτε κακοπάθεια, χάρι στὴ βασιλικὴ ἀμνηστία! (Φαίνεται πὼς τὸ τελευταῖο τοῦτο μονοπάτι τὸ ξέρουν πολὺ καλὰ ὅσοι, κατὰ καιρούς, συνωμοτοῦν γιὰ νὰ «σώσουν» τὴ δόλια τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀκόμα πιὸ δόλια «δημοκρατία». Καὶ ἂν μὲν κερδίσουν τὸ παιχνίδι γίνονται ἀπὸ λοχαγοὶ στρατηγοί, ἂν δὲ τὸ χάσουν, ἂς εἶναι καλὰ ἡ μεγαλοψυχία ἐκείνων ποὺ θὰ κινδύνευαν —ἂν οἱ «σωτῆρες» ἐπικρατοῦσαν— νὰ χάσουν τὰ κεφάλια τους).

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

ΚΑΘΩΣ ὅμως εἴπαμε, γύρω ἀπὸ τὸ τί γίνηκε στὸ Πέραμα, ὑπάρχουν (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκθεση Ἰω. Γρηγοράκη καὶ τὸ «κατατοπιστικὸ σημείωμα») καὶ ἄλλα ἐμπιστευτικὰ καὶ ἀπόρρητα κείμενα ποὺ —τριανταδυὸ χρόνια ἔκτοτε— ρίχνουν πολὺ φῶς σὲ σκοτεινές, ὡς τώρα, πτυχὲς τοῦ μαρτιάτικου ἐθνικοῦ μας δράματος.

Μεταξύ, λοιπόν, τῶν στοιχείων αὐτῶν ὑπάρχει καὶ μιὰ συνοπτική, ἀλλὰ πολὺ διαφωτιστικὴ ἔκθεση τοῦ ἀπόστρατου ταγματάρχη Θεοδ. Ν. Γιαννικάκη, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει, τότε, μιὰ ἑξώχρα «λεπτὴ» ἀποστολή.

Ἰδοὺ δὲ ἡ ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση τοῦ Θ. Γιαννικάκη:

> ...Τὴν Τετάρτην 27ην Φεβρουαρίου, τὸ ἀπόγευμα πρὸ παραμονῆς τοῦ κινήματος, ἔλαβον ἐντολὴν παρὰ τοῦ Ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα νὰ φροντίσω διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τριῶν αὐτοκινήτων πέντε θέσεων, μὲ ὁδηγοὺς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης καὶ εὐφυΐας, τὰ ὁποῖα ἔδει νὰ εἶναι ἕτοιμα μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς Παρασκευῆς. Τὴν ἑπομένην τὸ ἀπόγευμα ἀνέφερον ὅτι ἐξευρέθησαν τὰ αὐτοκίνητα καὶ ἔλαβον νέαν ἐντολὴν ὅπως τὴν Παρασκευὴν 1ην Μαρτίου καὶ ὥραν 4ην μ.μ. ἀκριβῶς, μεταβῶ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐπικούρου οἰκίαν τοῦ ἀντιπλοιάρχου Χαρ. Ρεβίδου καὶ συναντήσω τὸν ναύαρχον, ἀφοῦ τοποθετήσω τὰ αὐτοκίνητα ἐν ἀναμονῇ εἰς τὴν πλατεῖαν Βρεφοκομείου καὶ εἰς κατάλληλα σημεῖα. Πάντα τ' ἀνωτέρω ἐξετελέσθησαν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας, ἀνέφερον δὲ διὰ τοῦ πλωτάρχου ἐ.ἀ. Ἀνδρ. Τριανταφυλλίδου, εὑρισκομένου εἰς τὴν οἰκίαν Ρεβίδη, ὅτι ὅλα εἶναι ἕτοιμα καὶ νὰ εἰδοποιήση τὸν ναύαρχον

Μετὰ ἀγωνιώδη ἀναμονὴν ἀρκετῆς ὥρας, ἤρχισεν ἡ ἐκ τῆς οἰκίας Ρεβίδη ἔξοδος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἡ μὲν πρώτη ὁμὰς ἀνεχώρησε τὴν 5.15', ἡ δὲ δευτέρα τὴν 5.25', ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνούς.

Εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων διεκρίνετο ἡ ἐπίγνωσις τῆς σοβαρότητος τοῦ ἐγχειρήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς ἐπιτυχίας. Τὸ τρίτον αὐτοκίνητον δὲν ἐχρησιμοποιήθη. Ηὐχήθην καλὴν τύχην καὶ ἐπέστρεψα πάραυτα εἰς τὸ γραφεῖον, ἵνα ἀναφέρω τὴν ἀπρόσκοπτον ἀναχώρησιν. Περὶ ὥραν 7ην συνώδευσα τὸν Στέλιον Πιστολάκην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δ. Λέστου καὶ μετὰ τὸν πρῶτον ἐκ Λυκαβηττοῦ κανονιοβολισμὸν μετέβην εἰς τὴν ἐν Ψυχικῷ οἰκίαν τοῦ Στ. Πιστολάκη, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὁποίας εἶχον ἐντολήν.

Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς κατῆρχοντο στρατεύματα σιωπηλῶς καὶ μὲ προφανῆ δισταγμόν, ἡ γνώμη μου δὲ εἶναι σταθερὰ ὅτι θὰ διελύοντο ἐπὶ τῷ ἀκούσματι καὶ μόνον ὀλίγων πυροβολισμῶν ἀπὸ τὰς παρόδους.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Στ. Πιστολάκη μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν, ὁπότε ἐνέσκηψε πλῆθος χωροφυλάκων δι' ἔρευναν, διάφοροι γνωστοὶ καὶ σημαίνοντες βασιλόφρονες, πανικόβλητοι ἡρώων ἐπὶ τῶν συμβαινόντων, ἐγώ, ὅμως, ἀπήντων εἰς πάντας ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἀνεχώρησε διὰ Χανιά, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἐγνώριζον. Εἰς τὴν γωροφυλακὴν παρουσιάσθην ὡς θαλαμηπόλος καὶ οὕτω διέφυγον τὴν σύλληψιν.

ΘΕΟΔ. Ν. ΓΙΑΝΝΙΚΑΚΗΣ
Ταγματάρχης Πεζικοῦ ἐ.ἀ.

«ΕΤΟΙΜΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΝ»!

ΤΗΝ ΙΔΙΑ σχεδὸν ὥρα ποὺ οἱ συνωμότες τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ξεκίναγαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀντιπλοίαρχου Χαρ. Ρεβίδη, γιὰ νὰ πάνε στὸ Πέραμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ ναύσταθμο, εἰδικοὶ πωλητὲς τοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», «Δημοκρατικὸς Ἀγών», ἐξώρμησαν στοὺς δρόμους τῆς πρωτεύουσας καὶ διαλαλοῦσαν, μὲ πολὺ μεγάλο θόρυβο, μιὰ ἔκτακτη ἔκδοση (μὲ ἡμερομηνία 2 Μαρτίου 1935) τῆς ἑβδομαδιάτικης ἐκείνης ἐφημερίδας. Ἀποτελοῦσε καὶ ἡ ἐξόρμηση ἐκείνη ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ «προδιαγεγραμμένο» σχέδιο καὶ ἀπόβλεπε στὴ δημιουργία «ἐπαναστατικῶν ἐντυπώσεων» καὶ στὸ ξεσήκωμα τῶν «δημοκρατικῶν πολιτῶν». Εἶχε, ταυτόχρονα, καὶ συνθηματικὸ χαρακτῆρα, γιατὶ μὲ ἕνα ἐφτάστηλο τίτλο, δοσμένο μὲ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα, εἰδοποιοῦσε τοὺς «μαχητικοὺς ἀγωνιστὲς» τῆς ἀβασίλευτης (ποὺ δὲν κινδύνευε ἀπὸ κανένα ἄλλο, παρὰ μονάχα ἀπὸ τοὺς αὐτόκλητους προστάτες της), γιὰ αὐτά:

> ... Πολῖται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων! Ἡ στιγμὴ τῆς προσβολῆς τῶν μοναρχικῶν κατὰ τῆς Δημοκρατίας ἐπέστη. Ἡ κυβέρνησις συμπράττει. Ὁ Γ. Κονδύλης ἐπωλήθη εἰς τὴν ἐκπεσοῦσαν δυναστείαν. Ὁ Α. Χατζηκυριάκος ὑπεσχέθη νὰ μεταφέρη αὐτὸς τὰς σοροὺς τῶν καταλυθέντων βασιλέων. Γρηγορεῖτε! Ἡ ὑπονόμευσις ἐπερατώθη. Ἡ θρυαλλὶς ἡνάφθη, ἀναμένεται ἡ ἔκρηξις. Νὰ μὴν αἰφνιδιασθῶμεν. Νὰ μὴ καταληφθῶμεν ἀπαράσκευοι. Ἕτοιμοι διὰ τὴν σύγκρουσιν. Αὐτὴ θὰ κρίνη διὰ τὸ Ἔθνος...

Αὐτὴ ἦταν ἡ συνθηματικὴ προειδοποίηση πρὸς τοὺς μαχητὲς τῆς «δημοκρατίας». Οἱ διαλαλητὲς δὲ τοῦ «Δημοκρατικοῦ Ἀγώνα» στράφηκαν μὲ τὸν ἴδιο «θορυβώδη ἐνθουσιασμὸ» τόσο στὸ κέντρο τῆς πρωτεύουσας, ὅσο καὶ στοὺς γύρω συνοικισμούς, ἀπὸ ὅπου ἐλπιζόταν νὰ ξεχυθοῦν οἱ «δημοκρατικὲς μάζες».

Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ὅμως ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεση τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ποὺ τόσο πόθησε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, χωρὶς νὰ φαντάζεται πόσοι καὶ ποιοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐγκάρδιους φίλους του καὶ συνεργάτες του «τοῦ ἔσκαβαν τὸ λάκκο», εἶναι μιὰ ἀπόρρητη ἔκθεση ποὺ ὑπόβαλε, λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Μιλτιάδης Κανάρης —πού, καθὼς ἔχουμε δῆ, καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο σὲ εἰκοσάχρονα πρόσκαιρα δεσμά. Εἶναι ὁ δημοκρατικὸς ἐκεῖνος ἀξιωματικὸς ποὺ τὸν ἔπιασαν στὸ Πέραμα καὶ στὸν ὁποῖο ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου ἔκανε τὴν παρατήρηση πῶς «ἀντιπλοίαρχος αὐτός, ἄφησε νὰ τὸν δέσουν ἕνας χωροφύλακας καὶ ἕνας ναύτης». Ἀναφέρει δὲ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ Μιλτ. Κανάρης αὐτά:

> ... Διὰ νὰ ἀνευρεθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ διὰ νὰ κατανοηθοῦν πλήρως τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάλυσις καὶ κριτικὴ τῶν ἀναληφθεισῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνεργειῶν κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐπαναστατικὴν ἑβδομάδα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀνατρέξη κανεὶς καὶ εἰς τὰ προηγηθέντα κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν γεγονότα, ἅτινα ἐδημιούργησαν τὴν ἐπαναστατικὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ Μαρτίου.
>
> Ἀπὸ τὰ πρῶτα της βήματα ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη ἄφησε νὰ διαφανῆ καὶ ὁ σκοπὸς εἰς ὃν ἀπέβλεπεν —ἡ ἀνατροπὴ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος— καὶ ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον θὰ ἠκολούθει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Αἱ κατάφωροι παραβάσεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ τότε πολιτεύματος, ἡ προσπάθεια τῆς ἀποδημοκρατικοποιήσεως τῶν ἐνόπλων τῆς χώρας δυνάμεων καὶ ἡ ἔλλειψις παντὸς σεβασμοῦ πρὸς τὴν τυπικὴν μειοψηφίαν, ἥτις, ὅμως, ἀντεπροσώπευε οὐσιαστικῶς, ἂν ὄχι τὴν πλειοψηφίαν, τοὐλάχιστον τὸ ἥμισυ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀρκούντως συνεζητήθησαν καὶ δὲν χρήζουν περαιτέρω ἀποδείξεων. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τύχει ἰδιαζούσης προσοχῆς, εἶναι ἡ προσπάθεια ἣν κατέβαλεν συστηματικῶς ὁ Ἠθικὸς Ρυθμός, ὅπως διασύρῃ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῆς κοινῆς γνώμης τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἀποδείξῃ τοῦτο ἀνεφάρμοστον διὰ τὴν χώραν μας, εὑρὼν πολύτιμον συνεργάτην τὸν τότε Ἀνώτατον Ἄρχοντα, ὅστις διὰ τῆς ἐπιδειχθείσης ἀβουλίας του, κατέστη σιωπηλὸν ὄργανον τούτου. Οὕτω ἐξηγεῖται καὶ ὁ φανατισμὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχον οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τῆς ἀρνήσεως τὴν ἐπανεκλογὴν τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας.
>
> Ἐν τούτοις, κατὰ ὀρθὴν διαίσθησιν, ἡ πλειοψηφία τῆς καὶ τῆς γνώμης ἀνένηψε σὺν τῷ χρόνῳ καὶ μετὰ τὴν στυγερὰν ἀπόπειραν δολοφονίας ἐναντίον τοῦ κατ' ἐξοχὴν τότε ἀντιπροσωπευτικοῦ τύπου τοῦ γνησίου δημοκράτου, ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, σύμπας ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ὀργανώσεως πρὸς ἄμυναν τοῦ πολιτεύματος. Οὕτω συνεστήθησαν δύο δημοκρατικαὶ λαϊκαὶ ὀργανώσεις, ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» καὶ ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», τεθεῖσαι ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἀποστράτων δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν. Δυστυχῶς, προσωπικαὶ μικροφιλοδοξίαι ἐμφιλοχωρήσασαι μεταξὺ τῶν δύο διοικητικῶν συμβουλίων τῶν ὀργανώσεων τούτων, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν πλήρη ἐναρμόνισιν ὅχι τῶν κατευθύνσεων, ἀλλὰ τῶν ἐνεργειῶν.
>
> Ἕνα ἐκ τῶν μέσων ἅτινα μετεχειρίσθη ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη, διὰ τὴν φθορὰν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κεραυνοῦ (Γ. Κονδύλη) κακοδιοίκησις τοῦ στρατεύματος. Ἡ ἀπειλὴ τῆς ἠθικῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ στρατεύματος ἤγαγε τοὺς ἀριστεῖς τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ εἰς τὴν σκέψιν τῆς συμπήξεως μιᾶς ὀργανώσεως μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν τῶν στελεχῶν. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ σήμερον γνωσθεῖσα ὡς Ε.Σ.Ο., Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον ἠκούαμεν ὡς ὀργάνωσιν Σαράφη, ὄχι μόνον ὡς ἐπιτελάρχου, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐνοουμένου καὶ φίλου τοῦ τότε γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ ἀντιστράτηγου Ὀθωναίου. Ἀπετέλουν δὲ ταῦτα, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἀργαιότητός του, ἱκανὰ πρόσωντα, διὰ νὰ πείσουν τοὺς ἱδεολόγους ἱδρυτὰς τῆς Ε.Σ.Ο. νὰ τὸν θέσουν ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης.
>
> Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν διὰ τῶν ἀνωτέρων δημοκρατικῶν στελεχῶν του, χωρὶς νὰ συμπήξῃ ὀργάνωσιν, ἐν τούτοις σιωπηρῶς προητοιμάζετο διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ πολιτεύματος. Ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη καὶ παρὰ τὰς ὑφισταμένας προσωπικὰς διενέξεις, ἡ σιωπηρὰ αὐτὴ ὀργάνωσίς του ἔφθασε σχεδὸν τὸ τέλειον

ΕΤΣΙ καὶ ἀφοῦ ὁ ἀντιπλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Μιλτιάδης Κανάρης —δισέγγονος, καθὼς ἔχουμε πῆ, τοῦ πυρπολητῆ Κωνσταντίνου Κανάρη— χαραχτηρίζει τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὡς «ἀποφράδα ἡμέρα», συνεχίζει, μὲ τὴν ἴδια δημοκρατικὴ συνέπεια, τὴν ἔκθεσή του, καὶ λέει αὐτά:

> ... Ἡ δημοκρατικὴ κοινὴ γνώμη, πικρὰν ἔχουσα πεῖραν ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος τὴν ἀντεπροσώπευεν, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιβολῆς μιᾶς νέας τάξεως πραγμάτων πρὸς ἐπίτευξιν ριζικῆς ἐκκαθαρίσεως εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου, ἐκκαθαρίσεως στηριζομένης εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ἐνεκολπώθη, ὡς σύμβολον τῆς προσπαθείας ταύτης τὸν ἐξόριστον στρατηγὸν Πλαστήραν. Τὸ γνωστὸν πλέον εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν «Συγκρότημα» ἔχον κάθε λόγον νὰ φοβῆται μίαν ριζικὴν ἐκκαθάρισιν ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα, ἀφοῦ διὰ τῶν δημοσιογραφικῶν του ὀργάνων προσεπάθησε νὰ ἀνακόψῃ τὸν πρὸς τὸν Πλαστήραν προσανατολισμὸν τῆς κοινῆς γνώμης, διὰ καταλλήλων εἰσηγήσεων, κατώρθωσε νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, τοὺς γνωστοὺς ὡς συμπαθοῦντας τοῦτον καὶ νὰ ἀναθέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν περίφημον τριμελῆ ἐπιτροπήν, ἀπαρτισθεῖσαν ἐκ τῶν ὑποστρατήγων Πρ. Βλάχου, τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη καὶ τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη. Κοινὸν μυστικὸν εἶναι, ὅτι πολιτικὸς σύμβουλος τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦτο ὁ πρώην ὑπουργὸς καὶ βουλευτὴς Θεσσαλονίκης Ἀλ. Ζάννας.
>
> Καλὸν εἶναι διὰ τὸν πλήρη προσανατολισμὸν νὰ ἐξετασθοῦν ἐγγύτερον τὰ πρόσωπα, τὰ ἀποτελέσαντα τὴν ἐπιτροπήν.
>
> Ὁ ὑποστράτηγος Βλάχος, τέως ἀντιβενιζελικός, ἐφέρετο ὅτι παρὰ τὰς πολιτικάς του πεποιθήσεις ἦτο προσωπικὸς φίλος τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα. Εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τοῦ στρατεύματος διὰ τὰ γεγονότα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἀφοῦ εἶχε παρακαθήσει ὡς μέλος τοῦ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου ὅπερ εἶχεν ἀποφανθῆ διὰ παμψηφίας ὑπὲρ τῆς ἀποτάξεως τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα, διὰ τὰ αὐτὰ γεγονότα. Ἡ προσωπική του φιλία πρὸς τὸν Πλαστήραν ἐχρησιμοποιήθη ὡς μέσον παραπλανήσεως τοῦ πλαστηρικοῦ ὄγκου...

Ἀλλὰ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης δὲν παραλείπει νὰ «περιποιηθῇ δεόντως» καὶ τὸ ναυτικὸ μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς —τὸν Ἀνδρ. Κολιαλέξη— καί, παράλληλα, νὰ στιγματίσῃ καὶ διάφορα ἄλλα πρόσωπα καὶ διάφορα ἄλλα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Περὶ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ὑποδειγματικοῦ τύπου τοῦ γνήσιου δημοκράτη. — Ἕνα «κομφούζιο» χωρὶς προηγούμενο. — Ὅπου ὁ σκύλος χάνει τὸν ἀφέντη. — Ὑπόδειγμα πολιτικῆς ἀστάθειας. — Ἡ ἀνειλικρίνεια τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. — Ἔλλειψις ψυχικῆς ταυτότητος. — Γιατὶ δὲν ἔγινε βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης καὶ ἡ εὐλογία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Τὸ μεγάλο ἐγχείρημα τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ πίστι τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπερθυμες μορτυρίες
ὁ **Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ**
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΜΙΛΤ. ΚΑΝΑΡΗ

Γιατὶ ἀπεκλείσθη ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Ἀθηνῶν

«Η ΠΙΣΤΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΚΗ ΜΑΣ ΠΙΣΤΙΣ»!

4ον

ΒΕΒΑΙΑ ὁ ἀντιπλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Μιλτιάδης Κανάρης, χαρακτηρίζοντας, στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του, τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὡς τὴν «ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν», δὲν ἐκφράζει τὴν ἀγωνία τῶν φιλόνομων Ἑλλήνων, γιὰ τὸ αἱματοβαμμένο δωδεκαήμερο ποὺ ἀκολούθησε, καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποίου ἡ χώρα μας πέρασε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀναταραχὴ καὶ τὶς πολυποίκιλες σχετικὲς καταστροφές, καὶ ἀπὸ ἄπειρους τρομαχτικοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους, ἀλλὰ διατυπώνει τὸ παραταξιακὸ παράπονο γιὰ τὴν τελικὴ ἀποτυχία τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα». Ἀποκαλύπτει, δηλαδή, τὴν ἄποψη τῶν κινηματιῶν, ποὺ ἔλπιζαν (ἂν ἡ 1η Μαρτίου δὲν ἐξελισσόταν σὲ «ἀποφράδα»), ὅτι ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε τὴν ἐξουσία, μὲ ὅλα τὰ «δημοκρατικὰ» ἀγαθά της. (Ἄλλο τώρα πῶς σκεπτόταν, ἰδιαίτερα, κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες). Ὅπως τὴ στενὰ κομματικὴ πίστι διακηρύσσει ὅταν μὲ τόση ἁπλότητα καὶ ἀφέλεια ἀποκαλεῖ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο ὡς «κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπευτικὸ τύπο γνησίου δημοκράτους». (Ἡ ἀραπίνα τὰ ἀραπάκια της).

Ἂν ὅμως (καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πολύπλαγκτο παρελθὸν τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ), ὁ δισέγγονος τοῦ Ψαριανοῦ πυρπολητῆ, γνώριζε πῶς ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε καταρτίσει κατάμονος ἐκεῖ στὴ Χαλέπα, ὁλόκληρο σχέδιο γιὰ τὴν κατάλυση τοῦ νόμιμου κράτους, τότε θὰ ἦταν δικαιολογημένο νὰ τὸν θαυμάζη γιὰ τὴν στρατηγικὴ καὶ τὴν τακτικὴ ἰδιοφυΐα του, δὲν θὰ ἦταν ὅμως ἐπιτρεπτὸ νὰ τὸν θεωρῆ σὰν ἰδανικὸ καὶ ὑποδειγματικὸ τύπο γνήσιου δημοκράτη. (Ἐκτὸς ἂν, ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρχὴ ἐκκινώντας, πίστευε σὰν «δημοκράτες» αὐτοὺς ποὺ θέλανε νὰ ἐπιβάλουνε μὲ τὴ φωτιὰ καὶ μὲ τὸ τσεκούρι τὴ δεκεμβριανὴ «δημοκρατία» τοῦ 1944. Ἐκεῖνες τὶς ἄγριες καὶ ὠρυόμενες ὀρδές, τῶν ὁποίων ἠγήθηκε, λίγα χρόνια ἀργότερα, ὁ Στέφ. Σαράφης).

ΕΝΑ "ΚΟΜΦΟΥΣΙΟ,, ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ!

ΑΛΛΑ ἂν ὁ Μιλτ. Κανάρης ἤξερε, ὅταν σύντασσε τὴν ἔκθεσή του, τὶς ἀγνωστες, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἐπιστολὲς μὲ τὶς πολεμικὲς καὶ ἀνατρεπτικὲς ὁδηγίες ποὺ ἔστειλε αὐτοπρόσωπα καὶ αὐτόγραφα, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος στὸν πλωτάρχη Ἀθαν. Ζάγκα (εἰ μόνη βοήθεια ποὺ θὰ χρειασθῆ ἴσως ὁ στόλος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς εἶναι ἡ τοποθέτησις 50 περίπου γενναίων ἀνδρῶν ὑπὸ μερικοὺς ἐκ τῶν ἐν λόγω — ἀποτάκτων καὶ ἀποστράτων— ἀξιωματικῶν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς πρὸς Πέραμα ἀγούσης ὁδοῦ, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐμποδίσουν τὸ βαρὺ πυροβολικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἐστέλλετο τυχὸν ὅπως κανονιοβολήση τὸν Στόλον ἐξερχόμενον τοῦ ναυστάθμου»), ἢ στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο («θὰ ἠδύνασθο νὰ ἐπιβήτε τοῦ Στόλου ἐξερχομένου τοῦ ναυστάθμου ἢ νὰ κατευθυνθῆτε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς Βουλιαγμένην, ὅπως ἐκεῖθεν σᾶς παραλάβη ὁ Στόλος, πλέων πρὸς Καβάλαν ἢ Θεσσαλονίκην»), ἢ στοὺς Κ. Πράσο Βλάχο, Ἀνδρ. Κολιαλέξη, Στέφ. Σαράφη («Ἐὰν ὁ Στόλος κινηθῆ, ἐντὸς 36 ὡρῶν θὰ ἔχουν συγκεντρωθῆ πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης 4—5 Συντάγματα Πεζικοῦ, ἕνα Σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἀπροσδιόριστος ἀριθμὸς πυροβολαρχιῶν»), ἂν λοιπόν, τὰ ἤξερε ὅλα αὐτὰ καὶ, παρ' ὅλα αὐτά, ἐνέμενε στὴν πεποίθησή του, περὶ τοῦ ποιὸς ἦταν ὁ «κατ' ἐξοχὴν» ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ γνησίου δημοκράτη — τότε τίποτα ὀρθιο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μείνη σὲ αὐτὸ τὸν δύσμοιρο τόπο, μὰ καὶ σὲ κανένα τόπο τοῦ κόσμου. (Αὐτὰ δὲ δὲν ἀφοροῦνε μονάχα στὸν Μιλτ. Κανάρη, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ «θαύμαζαν» τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ἡγέτη, χωρὶς νὰ θέλουν ἢ νὰ μποροῦν νὰ δοῦνε κάπως μακρύτερα ἢ κάπως βαθύτερα).

Ὅσο γιὰ τὸ συμπλήρωμα, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ δισέγγονος τοῦ πυρπολητῆ, διάνθιζε τὴν ἔκθεσή του, λέγοντας μὲ τὴν ἴδια ἀγαθὴ προαίρεση ὅτι «ἡ δημοκρατικὴ κοινὴ γνώμη πικρὰν ἔχουσα πεῖραν ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ποὺ τὴν ἀντιπροσώπευεν (σημ. γράφ. καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου πολιτικοῦ κόσμου ἦταν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος), ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιβολῆς μιᾶς νέας τάξεως πραγμάτων, καὶ ἐνεκολπώθη ὡς σύμβολον τῆς προσπαθείας ταύτης τὸν ἐξόριστον στρατηγὸν Πλαστήραν», τοῦτο (ἂν, μάλιστα, ἤξερε καλὰ τὶς ἀπόψεις τῶν «νεοτούρκων», μὰ καὶ τὶς προσωπικὲς διαθέσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων γιὰ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη»), ἐπαληθεύει κατὰ τὸν πιὸ πανηγυρικὸ τρόπο ὅ,τι ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ἔχει ἀποκαλέσει «χωρὶς προηγούμενο κομφούσιο στὰ μυαλὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου»! Καὶ εἶναι ἀμφίβολο, ἂν ἔχοντας γνώση αὐτῶν τῶν πραγμάτων, θὰ ξεκίναγε ὁ Μιλτ. Κανάρης (ποὺ εἰς τὴν περίπτωση αὐτὴ συμβολίζει καὶ ἐνσαρκώνει ὅλους τοὺς ὁμόφρονές του), γιὰ νὰ ἐμπλακῆ στὴν περιπέτεια, ποὺ γιὰ ἐκεῖνον ἐπιφυλάχτηκε στὸ Πέραμα τῆς Ἀττικῆς καὶ γιὰ ἄλλους στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας ἢ στὸ Κάρλοβο τῆς Βουλγαρίας.

Η ΑΝΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΑΓΝΟΩΝΤΑΣ, λοιπόν, ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης τὶ στὴν πραγματικότητα γινόταν καὶ ἔχοντας μπερδέψει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες (ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει στὶς ἡμέρες μας μὲ τοὺς συνωμότες τοῦ ΑΣΠΙΔΑ καὶ τῆς ἀναξιο - ἀξιοκρατίας), μνημονεύει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του (χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ παραλείψη νὰ περιποιηθῆ «δεόντως» τοὺς ὁμοῖδεάτες του) καὶ τοῦτα:

> ... Ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης, ὑπόδειγμα ἀξιωματικοῦ ἀρτίας ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπόδειγμα πολιτικῆς ἀσταθείας, εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τῶν τάξεων τοῦ Ναυτικοῦ μὲ τὴν πτῶσιν τῆς δικτατορίας Παγκάλου, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀφωσιωμένος φίλος. Ἀφοῦ προσεπάθησεν ἐπὶ ματαίῳ νὰ ἐπανέλθη εἰς τὸ Ναυτικὸν ἐπὶ τῶν διαφόρων δημοκρατικῶν κυβερνήσεων προσεκολλήθη εἰς τὸ ἄρμα τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ἐλπίσας ὅτι ἂν δὲν ἐπετύγχαιε δι' αὐτοῦ τὴν εἰς τὸ Ναυτικὸν ἐπαναφοράν του, θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο τουλάχιστον ὡς ὀργανωτὴς τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας. Ὅταν αἱ ἐλπίδες του αὐταὶ διεψεύσθησαν ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου.

Ὁ συνταγματάρχης Σαράφης προσωπικὸς φίλος τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ διαπνέεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων πρὸς τὸν Πλαστήραν, τοῦ δευτέρου. Συγχρόνως ἡ στενή του φιλία πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Τσιγάντε, οἵτινες ἂν μή τι ἄλλο, εἶχον ἐκ δηλωθῆ σαφῶς ἀντιπλαστηρικοὶ κατὰ τὴν 6ην Μαρτίου τοῦ 1933, δὲν παρεῖχεν ἐχέγγυα ὅτι οὗτος ἦτο δυνατὸν νὰ ἐργασθῆ εἰλικρινῶς ὑπὲρ μιᾶς ἐπαναστάσεως ἧς θὰ ἡγεῖτο ὁ ἐξόριστος στρατηγός.

Καὶ ἐν τούτοις μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιτροπὴν ὠργανώθη ὁ ἀγών. Παρὰ ταῦτα οἱ πλαστηρικοὶ ἀξιωματικοί, ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, εἶχον τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύουν, ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ αὐτούς ἀλλὰ ἡ μομφὴ ἀφορᾶ κυρίως ἐμέ, εἰς τὴν εἰλικρινῆ μεταστροφήν τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀντιπλαστηρικῶν, ὀργανωτῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀναβολὴ τοῦ Ἰανουαρίου 1935, ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη, ὑπὸ τὸ πρόσχημα μὲν ὅτι ἐπροδόθη ἡ ἀποφασισθεῖσα ἐνέργεια ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως λόγω πιέσεως τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν πρὸς ἀναβολήν. Ἕνεκεν ἐλλείψεως ὀργανώσεως. Ἤτις, εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους παρεστάθη ὅτι ὠφείλετο εἰς ἐλλειψιν ἐμπιστοσύνης τῶν ἐν ἐνεργείᾳ στελεχῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν δὲν ὑπῆρξεν ἱκανὴ νὰ μᾶς πείσῃ περὶ τῆς ἀνειλικρινείας τῆς διοικούσης ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐπειδὴ οἱ κίνδυνοι τῆς ἀνατροπῆς τῆς Δημοκρατίας ἐπεσωρεύοντο ἀπειλητικώτεροι ἐκ τῶν ἀναμενομένων τότε γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν, ἃς θὰ διενήργει κατὰ τὸν ἰδικόν της τρόπον ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἡθικοῦ Ρυθμοῦ ἐπεβάλετο ἡ ἀνατροπὴ ταύτης πρὸ τοῦ Ἀπριλίου. Δύο ἦσαν οἱ δυνατοὶ τρόποι ἐξεγέρσεως: Ὁ εἷς ἦτο ἡ ἐπικράτησις ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ὁ ἕτερος ἡ ἐπικράτησις ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι καὶ ὁ διὰ ταύτης ἐξαναγκασμὸς τῆς ἀντιδημοκρατικῆς κυβερνήσεως εἰς παραίτησιν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ἡ διακατοχὴ τοῦ στόλου ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὸν διττὸν σκοπόν, τῆς προστασίας τῶν ἐπαναστατικῶν μεταφορῶν καὶ τῆς παρακωλύσεως τῶν κυβερνητικῶν τοιούτων πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκτὸς τοῦ μεγάλου ἠθικοῦ παράγοντος.

Οἱ συνάδελφοι τῆς ξηρᾶς ἐδήλουν ὅτι δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ ἐπιβληθοῦν ἐν Ἀθήναις· ἀλλὰ ὅτι ἐξησφάλιζον τὴν σύγχρονον ἐξέγερσιν μετὰ τοῦ στόλου ὅλων τῶν φρουρῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος, συμπεριλαμβανομένων, καὶ τῆς Λαρίσης καὶ τῶν νήσων...

ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

ΚΑΤΑΛΗΓΕΙ δέ στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του, ὁ δισέγγονος τοῦ πυρπολητῆ, ἔτσι:

> ... Οἱ ναυτικοὶ ἕνα μόνον ὅρον ἔθεσαν, τὴν διασφάλισιν ἑνὸς φιλίου λιμένος εἰς ὃν θὰ κατέπλεεν ὁ ἐπαναστατημένος στόλος πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν πληρωμάτων του καὶ πρὸς ἀνεφοδιασμόν. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἐξελέγη κοινῇ συμφωνίᾳ ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Λόγῳ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ὅρου τούτου ὁ συνταγματάρχης Σαράφης θὰ μετέβαινεν ἀπὸ τῆς προηγουμένης εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχήν της.
>
> Ὥστε, συνοφίζοντες, τρία ἦσαν τὰ κύρια σημεῖα ἐφ' ὧν θὰ ἐστηρίζετο ἡ ἐπανάστασις:
>
> 1ον. Ἀρχηγὸς ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας.
>
> 2ον. Κατάληψις στόλου καὶ
>
> 3ον. Ἐπικράτησις ἐν Θεσσαλονίκῃ ταυτοχρόνως μὲ τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου.
>
> Ἀρκούντως ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ φερόμενος ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως οὐδὲ κὰν εἶχεν εἰδοποιηθῆ.
>
> Ὄχι μόνον ἡ Θεσσαλονίκη δὲν ἐπανεστάτησεν ἀλλὰ καὶ οὐδεμία φρουρὰ τῆς Βορείου Ἑλλάδος πλὴν τοῦ Δ΄ Σώματος στρατοῦ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἐπανεστάτησε τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν 3—4 Μαρτίου.
>
> Ὁ στόλος διὰ θαυμαστῆς τῷ ὄντι ἐνεργείας κατελήφθη καὶ ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ ναυστάθμου, ἐπληροφορεῖτο ὅμως διὰ τοῦ σ... συρμάτου, ὅτι ἀπανταχοῦ τῆ... Ἑλλάδος οὐδεμία ἐξέγερσις ἐσ... μειώθη ἡ δὲ τοπικὴ ἐνέργεια ἐ... Ἀθήναις, εἶχεν κατασταλῆ πρ... τοῦ ἀπόπλου του.
>
> Τρεῖς ἐνέργειαι ἀπέμενο... πρὸς ἐκλογὴν εἰς τὸν ἐπαναστ... τήσαντα στόλον: ἡ διὰ βομβα... δισμοῦ ἄσκησις πιέσεως ἐπ... τῶν Ἀθηνῶν, ὁ πρὸς Θεσσαλο... νίκην πλοῦς μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτ... διὰ τῆς παρουσίας του θὰ συμ... παρέσυρεν τὴν φρουρὰν εἰς ἐξ... γερσιν ἢ ἡ καταφυγὴ του εἰ... Κρήτην εἰς τὴν ὁποίαν δικαίω... προέβλεπεν ὅτι θὰ εὗρη φιλικω... τέραν ἀτμόσφαιραν καὶ πολύτ... μον σύμβουλον.
>
> Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐ... Ἀθήναις ἐξεγέρσεως. Ἴσως ἐ... ἐκραγεῖσα θύελλα, ἀλλὰ ἀσφα... λῶς ἡ ἔλλειψις ἀπολύτου ψυχι... κῆς ταυτότητος, μεταξὺ τῶν ἐ... παναστατημένων στελεχῶν, ἀπ... κλειον τὴν διαίαν κατὰ τῶν Ἀ... θηνῶν δρᾶσιν.
>
> Ὁπωσδήποτε ὁ στόλος δὲν ἠδύνατο πρὸ τῆς νυκτὸς τοῦ Σαββάτου νὰ εὐσεθῆ εἰς Θεσσαλονίκην λόγω τῆς ἀποστάσεως. Τὸ συναίσθημα ἄλλως τε ὅτι τὸ ναυτικὸν ἐγκατελείφθη μόνον του δὲν παρεῖχεν ἐλπίδας ὅτι θὰ ἤρκει ἡ εἰς Θεσσαλονίκην παρουσία του διὰ νὰ ἐξεγερθῆ, 24 ὥρας μετὰ τὴν καταστολὴν ἐν Ἀθήναις, ἡ ἐκεῖ φρουρά. Συνεπῶς ὀρθότατα κρίναντες οἱ τοῦ στόλου κατηυθύνθησαν εἰς

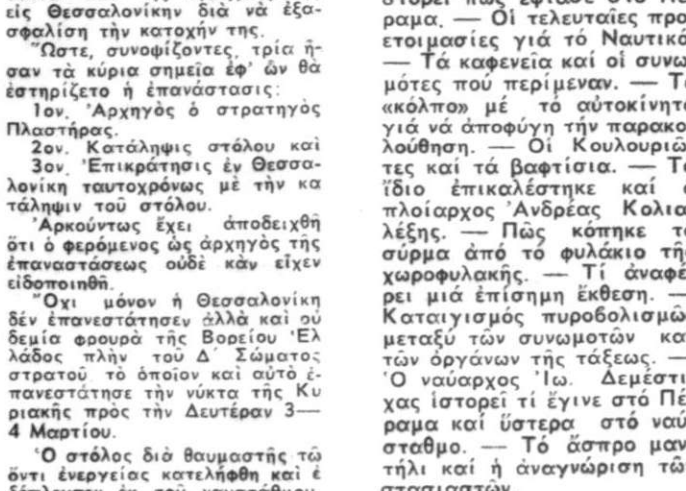

Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Χρ. Τσιγάντες (στὴ μέση τῆς πρώτης σειρᾶς μὲ τὸν Στέφανο Σαράφη ἀριστερά του καὶ τὸν Ἰω. Στεφανάκο δεξιά του) ἱστορεῖ ὅτι «ὁ Βενιζέλος ποὺ ἤτανε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κινήματος, γιατί τό ἤθελε καὶ γιατί τό ζήτησε» δέν τό ἄφησε νά ἐκδηλωθῆ στάς Ἀθήνας

Κρήτην καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ὅστις συμπαρέσυρε τὸ Δ΄ Σῶμα στρατοῦ καὶ οὕτω ἐνέβαλεν, ἂν μή τι ἄλλο, εἰς σοβαρὰς σκέψεις τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἀντιποίνων...

"ΑΥΤΟ ΕΠΙΣΤΕΥΕΝ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ,,

ΜΕ ΑΥΤΑ τὰ συναισθήματα καὶ μὲ αὐτὲς τὶς ἀνησυχίες, ποὺ ἀργότερα διατύπωσε καὶ στὴν ἔκθεσή του, ξεκίνησε, κάπως καθυστερημένα, (καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔπιασαν), γιὰ τὸ Πέραμα, ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτιάδης Κανάρης.

Δὲν γίνηκε ὅμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἕνα ἄλλο ἀντιπλοίαρχο τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, τὸν Ἀνδρέα Τριανταφυλλίδη, πού, καθὼς ἔχουμε δῆ, λίγα εἰκοσιτετράωρα πρὶν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», βρισκόταν στὴ Χαλέπα, γιὰ νὰ συμβουλευθῆ προσωπικὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων.

— Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ Ἑλ. Βενιζέλος· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες, ὁ κατοπινὸς «ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης», μοῦ ἀπεκάλυψεν ὅτι ὄχι μόνον ἐπεθύμει, ἀλλὰ καὶ ὅτι ηὐλόγει μὲ ὅλην του τὴν ψυχὴν τὸ κίνημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποκαθίστα τὸν κλονισθέντα θεσμὸν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, μοναδική μου σκέψις ἦτο ἡ ἐπιτυχία του. Τί θὰ ἔκαμνα, δηλαδή, καὶ ἐγὼ διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ μεγάλο δημοκρατικὸ ἐγχείρημα. Διὰ τοῦτο, καὶ μόλις ἐπέστρεψα εἰς τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν διήμερον φιλοξενίαν μου εἰς τὰ Χανιά, ἐπεδόθην μὲ ὅσην δύναμιν εἶχον εἰς τὴν ἀποτελεσματικώτεραν συμβολὴν μου εἰς τὸν ἀγῶνα δὰ τὴν προστασίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς δημοκρατίας.

Ἐρωτῶ:

— Μά, πραγματικά, κινδύνευε ἡ Δημοκρατία;

Κ' ἐγὼ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Αὐτὸ ἐπίστευεν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Καὶ ὅ,τι ἐπίστευεν ἐκεῖνος ἦτο καὶ ἰδική μας πίστις!

Μὲ αὐτὴ τὴν «πίστιν» ἑτοιμάστηκε γιὰ τὸ Πέραμα καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης. Θὰ δοῦμε δὲ στὴ συνέχειά μας τί ἔκανε ἐκεῖ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ἱστορεῖ πῶς ἔφτασε στό Πέραμα. — Οἱ τελευταῖες προετοιμασίες γιά τό Ναυτικό. — Τά καφενεῖα καί οἱ συνωμότες πού περίμεναν. — Τό «κόλπο» μέ τό αὐτοκίνητο γιά νά ἀποφύγη τήν παρακολούθηση. — Οἱ Κουλουριῶτες καί τά βαφτίσια. — Τό ἴδιο ἐπικαλέστηκε καί ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης. — Πῶς κόπηκε τό σύρμα ἀπό τό φυλάκιο τῆς χωροφυλακῆς. — Τί ἀναφέρει μιά ἐπίσημη ἔκθεση. — Καταιγισμός πυροβολισμῶν μεταξύ τῶν συνωμοτῶν καί τῶν ὀργάνων τῆς τάξεως. — Ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἱστορεῖ τί ἔγινε στό Πέραμα καί ὕστερα στό ναύσταθμο. — Τό ἄσπρο μαντήλι καί ἡ ἀναγνώριση τῶν στασιαστῶν.

Με ἀπόρρητο κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ Ι. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΚΑΙ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ

ΤΙ ΓΙΝΗΚΕ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ

ΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ, ΤΑ ΒΑΦΤΙΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΠΡΟ ΜΑΝΤΗΛΙ

5ον

ΕΥΤΥΧΩΣ πού, κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ ἀντιπλοιάρχου Μιλτιάδη Καγάρη, «ἡ ἔλλειψις ἀπολύτου ψυχικῆς ταυτότητος, μεταξὺ τῶν ἐπαναστατικῶν στελεχῶν, ἀπέκλειε τὴν βιαίαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν δρᾶσιν». Ἂν, δηλαδή, ὑπῆρχε «ψυχικὴ ταυτότης» ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες, τότε «ἡ διὰ βομβαρδισμοῦ ἄσκησις πιέσεως ἐπὶ τῆς πρωτευούσης» θὰ ἦταν ἀναπόφευκτη. Καὶ ἡ ἀποθέωση τῶν «δημοκρατικῶν μεθόδων» καὶ σκοπῶν (ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης), θὰ ξεπερνοῦσε «πᾶσαν προσδοκίαν»! Αὐτὰ δέ τὰ ὠμότατα καὶ κυνικώτατα διαλογίζονταν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς ἀβασίλευτης —ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν τρυφερὸ καὶ προσηνέστατο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἀνδρέα Κολιαλέξη ὡς «ὑποδείγματος πολιτικῆς ἀσταθείας», ἢ ἀπὸ τὴ χιλιοειπωμένη ἀλήθεια «περὶ τῆς ἀνειλικρινείας τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς», ἢ ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη «περὶ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν πληρωμάτων» τῶν ἁρπαγμένων ἐθνικῶν μας πολεμικῶν πλοίων, μόλις τά σκάφη θά ἔφταναν σὲ φίλιο λιμάνι (μιά πού ἡ Ἑλλάδα ἦταν γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» χώρα ἐχθρική). Ἀπέναντι σὲ ὅλα τοῦτα πολὺ πιὸ ἁπλῆ καὶ πολὺ πιὸ «δημοκρατικὴ» (κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς «δημκρατίας» πού ἐκπορευόταν ἀπὸ τὴ Χαλέπα), ἦταν ἡ θέση πού παίρνει ὁ κατοπινὸς ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης: «Αὐτὸ ἐπίστευεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Καὶ ὅ,τι ἐπίστευεν ἐκεῖνος ἦτο καὶ ἰδική μας πίστις»! (Ὅλα τὰ ἄλλα περὶ «νέας τάξεως πραγμάτων», πού θύμιζαν «ἀξονικὲς» διακηρύξεις ἦταν περιττά, καὶ τὰ πολλὰ λόγια δείχνουν μεγάλη «δημοκρατικὴ» φτώχεια).

— Μάλιστα· μοῦ ἔλεγε ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησή μας. Ὅ,τι ἐπίστευεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἦτο καὶ ἰδική μας πίστις. Αὐτὸς μᾶς ἐνέπνεε διὰ τὴν ἐπανάσταση, αὐτὸς ἦτο ὁ πραγματικὸς ἀρχηγός μας καὶ δι' αὐτὸν ἤμεθα ἕτοιμοι νὰ θυσιασθοῦμε καὶ «τὰ παίζαμε ὅλα γιὰ ὅλα»!

ΤΟ "ΚΟΛΠΟ" ΜΕ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΚΑΙ ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης συνέχισε:

— Τὰ τελευταῖα πρὸ τοῦ κινήματος εἰκοσιτετράωρα εὑρισκόμεθα εἰς συνεχῆ καὶ πυρετώδη κίνησι. Ἐρρυθμίζοντο τὰ πάντα μέχρι καὶ τῆς ἐλαχίστης λεπτομερείας των καὶ προεβλέποντο ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα.

Λέω:

— Σὲ μιὰ ἐπίσημη ἔκθεση τῆς ἐποχῆς ἀναφέρονται γιὰ σᾶς καὶ τοῦτα: «Ὁ ἀντιπλοίαρχος Τριανταφυλλίδης καταλαμβάνει, ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 1ης Μαρτίου, τὸ φυλάκιον τοῦ Περάματος καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἐκ τούτου διέλευσιν τῶν συνωμοτῶν».

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ἀκοῦστε πῶς ἀκριβῶς ἔγιναν τὰ πράγματα. Τὸ ἐγχείρημα διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου ἐξεδηλώθη τὴν 18.35 μεταμεσημβρινὴν ὥραν τῆς μοιραίας ἐκείνης ἡμέρας. Πρὸ τῆς ἀφίξεως δὲ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου ναυάρχου Ἰωάννου Δεμέστιχα καὶ τοῦ μέλους τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς πλοιάρχου Ἀνδρέα Κολιαλέξη ἡ ὁποία εἶχε προσδιορισθῆ διὰ τὴν 17.30, ἡμεῖς οἱ μεμυημένοι ἀξιωματικοὶ εἴχομεν καταλάβει τὰ τραπέζια τῶν διαφόρων, πέραν τοῦ ναυτικοῦ φυλακίου, καφενείων.

Ἐρώτηση:

— Ἐσεῖς πῶς εἴχατε φτάσει στὸ Πέραμα;

Ἀπάντηση:

— Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέμενα εἰς μίαν οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Ἴμβρου, παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἀμερικῆς. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐξεκίνησα, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως ἔλαβα ὅλα τὰ μέτρα μου. Καὶ τοῦτο διότι ἡ τότε κυβέρνησις Π. Τσαλδάρη εἶχε θετικὰς πληροφορίας ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνη κίνημα, δὲν ἐγνώριζεν ὅμως ἀκριβῶς πότε τοῦτο θὰ ἐξεδηλοῦτο. Πάντως ἡ Εἰδικὴ Ἀσφάλεια Ἀθηνῶν πορηκολούθει μετὰ πολλῆς προσοχῆς ὡρισμένους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὑπόπτους συμμετοχῆς εἰς τὸ παρασκευαζόμενον κίνημα. Οὕτω, μεταξὺ τῶν ἄλλων, παρηκολούθει καὶ ἐμέ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δ ἐτοῦτον εἶχε διαθέσει καθ' ὅλο τὸ 28ωρον, ἀνὰ δύο ἄνδρας, ἐναλλασσομένους ἀνά ἕξη ὥρας. Ὅταν, λοιπόν, ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσω ἐκ τῆς οἰκίας μου διὰ τὸ Πέραμα μετέβην εἰς τὸν σταθμὸν τῶν ταξὶ καὶ τὴν στιγμὴν πού εὑρίσκετο ἐκεῖ ἕνα μόνον αὐτοκίνητον, ἐπεβιβάσθην καὶ ἀνεχώρησα ἐσπευμένως. Οὕτω οἱ δύο ἄνδρες τῆς ἀσφαλείας μὴ ἔχοντες αὐτοκίνητον διὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μὲ παρακολουθήσουν.

ΤΑ ΒΑΦΤΙΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΣΥΡΜΑ

ΑΦΟΥ, λοιπόν, ὁ Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ξέφυγε ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν ἀνδρῶν τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας καὶ ἀφοῦ γιὰ μιὰ στιγμὴ πέρασε καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀντιπλοιάρχου Χαρ. Ρεβίδη (στὴν ὁδὸ Ἐπικούρου), κατευθύνθηκε στὸ Πέραμα.

— Εἰς τὸ Πέραμα· μοῦ λέει συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, ἐκάθησα, μετὰ ἄλλων συναδέλφων μου, εἰς ἕνα καφενεῖον καὶ ἐκεῖ ἀνεμένομεν τὴν ἄφιξιν τοῦ Δεμέστιχα. Τότε καὶ ἐπειδὴ ἤμην γνωστός εἰς διαφόρους Κουλουριῶτες (τοῦτο δὲ διότι, μετὰ τὴν παραίτησίν μου ἀπὸ τὸ ναυτικόν, ἐπεσκεπτόμην τακτικώτατα τὴν περιοχὴν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ πολιτευθῶ, ὡς ὑποψήφιος βουλευτὴς Ἀττικῆς), ἠρωτήθην πῶς εὑρισκόμην ἐκεῖ καὶ ἐὰν θὰ διεπεραιούμην εἰς Σαλαμίνα. Τοὺς ἀπήντησα ὅτι, βεβαίως, μετέβαινα εἰς Κούλουρην διὰ νὰ βαπτίσω ἕνα παιδάκι. Ἄλλο τώρα ἐὰν τὰ βαπτίσια μετεβλήθησαν εἰς κίνημα.

Δέκα λεπτά, περίπου, μετὰ τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν μεμυημένων συναδέλφων τοῦ ναυτικοῦ, ἔφθασε καὶ τὸ αὐτοκίνητον τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας. Εὐθὺς ἀμέσως ἐγώ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχικελευστοῦ - πυροβολητοῦ Ἰωάννου Τσάμη, μετέβην εἰς τὸ φυλάκιον τῆς Χωροφυλακῆς, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς καίριον σημεῖον τοῦ Περάματος. Ἐζήτησα δὲ ἀπὸ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ φυλακίου νὰ μὲ συνδέση μὲ τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχον Σιῶκον καὶ ἐνῶ ἐπρόκειτο δῆθεν νὰ ὁμιλήσω μετ' αὐτοῦ, διέταξα τὸν Τσάμην νὰ ἀποκόψη τὸ σύρμα τῆς τηλεφωνικῆς συνδέσεως, διὰ νὰ μὴν ὑπάρξη περίπτωσις ἐπικοινωνίας τοῦ φυλακίου μὲ τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ἀρχάς.

Ἐν συνεχείᾳ, καὶ ἀφοῦ ἐβεβαιώθην ὅτι οἱαδήποτε τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία ἦτο πλέον ἀδύνατος, μετέβην εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἀνέμενεν ἡ βενζινάκατος τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ».

ΚΑΤΑΙΓΙΣΜΟΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΜΩΝ

ΠΡΙΝ ὅμως ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης μᾶς ἱστορήση τὶ γίνηκε ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι συνωμότες μπῆκαν στὴ βενζινάκατο τοῦ «Ἀβέρωφ», θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε ἕνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἔκθεση γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παραπάνω.

Ἀναφέρονται δὲ στὴν ἔκθεση ἐκείνη καὶ τοῦτα:

... Οἱ στασιασταὶ ἐστήριξαν τὰς ἐλπίδας των, κυρίως, εἰς τὴν ἐπικράτησίν των εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Διὰ τὴν κατάληψιν τῶν περισσοτέρων καὶ πλέον καταλλήλων διὰ τὰ σχέδιά των πολεμικῶν σκαφῶν, ἐκινήθησαν καθ' ὅλην τὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡμέραν, πάντες οἱ μεμυημένοι ἀξιωματικοί. Καί, μάλιστα, χωρὶς ἡ κίνησίς των αὕτη νὰ προκαλέση τὰς ὑποψίας, οὐδὲ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς παρακολούθησίν των ὀργάνων. Τὸ καταπληκικώτερον, δὲ ὅλων εἶναι, ὅτι δὲν ὑπωψιάσθη κανεὶς οὔτε τὸ ἀδικαιολόγητον γεγονὸς τῆς κινήσεως τῶν μηχανῶν τῶν περισσοτέρων σκαφῶν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀνωτέρα διαταγή. Πάντως οἱ στασιασταί, διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, τὴν 5ην ἀπογευματινήν, ὅταν δηλαδὴ ἐσημειώθη ἡ πρώτη ἐκδήλωσίς των, δι' ὀργάνων των, ἐφρόντισαν καὶ κατέστρεψαν κάθε μέσον συγκοινωνίας τοῦ Ναυστάθμου μὲ τὸ κέντρον. Τὴν ἰδίαν ὥραν ἔφθασαν εἰς τὸ Πέραμα τρία αὐτοκίνητα, πλήρη στασιαστῶν. Ἐκ τῶν ἐπιβατῶν των δὲν ἀνεγνωρίσθησαν, εἰμὴ οἱ Δεμέστιχας, Κολιαλέξης, καὶ Τσιριμῶκος.

Ὁ Κολιαλέξης εἶπεν, ὅτι μετέβαινε στὸ Ναύσταθμο διὰ τὰ «βαφτίσια» τοῦ παιδιοῦ ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ. Ἔτσι κανεὶς δὲν διενοήθη τὴν πραγματικότητα, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εὐθὺς μετὰ ἡμίσειαν ὥραν, ὅταν μὲ τρία αὐτοκίνητα, τὰ ὑπ' ἀριθμ. 18173, 19235, καὶ 24116 ἔφθασαν εἰς Πέραμα περὶ τοὺς δεκαπέντε ἄλλοι στασιασταί, μέλη τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ὡς ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὰ δελτία ταυτότητος πού ἔφερον, οἱ συλληφθέντες ἐκ τούτων. Καὶ τὰ τρία αὐτοκίνητα, ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Περάματος, ἔκαμαν ἐκ νέου στροφὴν πρὸς τὸν Πειραιᾶ.

Δὲν εἶχον ὅμως διανύσει οὐδὲ 200 μέτρα, ὅτι συνήντησαν τὸν χωροφύλακα τοῦ ἐκεῖ σταθμοῦ Χαϊκάλην.

Ὁ ἴδιος, νομίζων ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐκδρομέων, ἐζήτησε νὰ τὸν παραλάβουν εἰς τὸ αὐτοκίνητόν των, ἐφόσον ἐπέστρεφον εἰς τὸν Πειραιᾶ. Πράγματι τὸν ἐδέχθησαν. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασαν πρὸ τοῦ οἰκήματος τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ, τὸν κατέβασαν βιαίως καὶ εἰσώρμησαν εἰς αὐτὸ ζητωκραυγάζοντες:

Ζήτω ὁ Πλαστῆρας!

Ὁ χωροφύλαξ ἤρχισε πυροβολῶν ἐναντίον τους. Ἐδέχθη ἀμέσως καταιγισμὸν πυροβολισμῶν. Ἐντὸς δὲ ἐλαχίστου χρόνου, τὸ πῦρ ἐγενικεύετο. Ἐπυροβόλουν τώρα, ἐνῶ οἱ διαβάται, ἔντρομοι ἔτρεχαν πρὸς τὰ βουνὰ ἢ ἐκρύπτοντο εἰς ὅποιο σπίτι εὕρισκον πρόχειρον, καὶ οἱ δύο ἄλλοι χωροφύλακες τοῦ σταθμοῦ μὲ τὸν σταθμάρχην ἐνωμοτάρχην Σ. Βαρβόπουλον ἐπὶ κεφαλῆς, δύο ναῦται, ὁ τελώνης τοῦ Περάματος καὶ ὁ ἐπὶ τῶν φόρων ὑπάλληλος.

Ὠχυρωμένοι οἱ στασιασταὶ εἰς τὶς νέες γραμμὲς τοῦ τράμ Πειραιῶς — Περάματος, ὠχυρωμένοι οἱ ἀντίπαλοί των πίσω ἀπὸ τοίχους. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν ἀκτὴν ἐπλησίαζεν ἕνα ρυμουλκὸ τοῦ Βερνίκου. Εἶχε φθάσει διὰ νὰ παραλάβη στασιαστάς καὶ νὰ τοὺς μεταφέρη εἰς τὸν Ναύσταθμον. Λόγω ὅμως πυκνοῦ ἐναντίον του πυρός, δὲν ἐπέτυχε τὸ σχέδιον, ἕως τὴν 9ην νυκτερινὴν, ἕως ὅτου δηλαδὴ διήρκεσεν ὁ κλεφτοπόλεμος αὐτός, καταλήξας εἰς τὴν ὑποχώρησιν τῶν στασιαστῶν, ἄλλοι τῶν ὁποίων συνελήφθησαν, καὶ ἄλλοι διέφυγον.

Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων συγκατελέγοντο ὁ ἀπόστρατος λιμενικὸς ἀξιωματικὸς Κατερίνης καὶ ὁ ἐν ἀποστρατείᾳ ταγματάρχης Δ. Βογιατζάκης. Τό τε τέλος, κατέφθασαν καὶ αἱ πρῶται ἐκ Πειραιῶς ἐνισχύσεις ἐξ ἀστυφυλάκων, χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ πρῶτοι δηλαδὴ τοῦ ναυτικοῦ, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Δεμέστιχαν καὶ Κολιαλέξην, εἶχον φθάσει πρὸ πολλοῦ εἰς Ναύσταθμον, ὅπου φυσικὰ τοὺς ἀνέμενον οἱ μεμυημένοι εἰς τὸ κίνημα ἀξιωματικοί...

Προστίθενται δὲ στὴν ἔκθεση καὶ αὐτά:

... Διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν φίλων τῆς κυβερνήσεως ἀξιωματικῶν εἶχαν ληφθῆ ἀπὸ τοὺς στασιαστάς, διάφορα μέτρα. Καὶ πρῶτον κατάλληλος ἀπομάκρυνσίς των ἐκ τῶν θέσεών των, μὲ τηλεφωνήματα ὡς δῆθεν προερχόμενα ἐκ συγγενῶν των καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἀνηγγέλλετο εἰς αὐτούς, ὅτι τὰ σπίτια των εἶχον αἰφνιδίως σοβαρώτατα ἀσθενοῦντας οἰκείους των. Πράγματι δὲ διὰ τοῦ τεχνάσματος αὐτοῦ, ἐπετεύχθη ἡ ἀπομάκρυνσις πολλῶν ἀξιωματικῶν.

ΤΟ ΑΣΠΡΟ ΜΑΝΤΗΛΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

ΑΛΛΑ ἂς ἀκούσουμε τὸν ἴδιο τὸν ναυτικὸ ἀρχηγὸ τοῦ μαρτιάτικου κινήματος, ναύαρχο Ἰωάννη Δεμέστιχα, νὰ μᾶς ἱστορῆ αὐτὰ πού διαδραματίστηκαν τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο δειλινό, καὶ στὸ Πέραμα καί, ὕστερα, στὸ Ναύσταθμο.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἰς ἕνα περίπατόν του συνοδευόμενος ἀπό φίλους του. Στά ἀριστερά του ὁ πιστός του Παυλῆς Γύπαρης

... Ὅταν τὰ πάντα ἐρρυθμίσθησαν καθ' ὃν τρόπον ἐρρυθμίσθησαν· ἱστόρησε ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, διεβιβάσθη, ἄνευ περαιρω ἀναβολῆς, πρὸς ὅλας τὰς ὁμάδας ἡ ὁριστικὴ ἐντολὴ πρὸς ἐξόρμησιν βάσει τοῦ σχεδίου. Καὶ ὅταν ἡ ὥρα ἐπέστη, ὅλαι ὁμοῦ αἱ ὁμάδες ἐξεκίνησαν. Καὶ ἀκολουθοῦσαι ἀποκέντρους δρόμους, διαφόρους ἑκάστη, εὑρέθημεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἕκτην ὥραν εἰς τὴν πρὸν Πέραμα ὁδόν.

Εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ γέφυραν ἔμπιστον πρόσωπον, κρατοῦν εἰς χεῖρας του πρὸς ἀναγνώρισιν ἕνα ἄσπρο μανδήλι, μᾶς μετέδωκε ἀμέσως εὐνοϊκὰς πληροφορίας.

Ἦτο εἷς τῶν ἀνιχνευτῶν μας οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πρωΐας παρηκολούθουν ὅλην τὴν μεταξὺ ταύτης τῆς γεφύρας καὶ τοῦ Περάτος κίνησιν.

Ἡ «Εὐκαιρία» τοῦ Ναυστάθμου ἐκτελοῦσα τὸ σύνηθες κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην δρομολόγιόν της ἐφάνη ὀλίγον κατόπιν πλέουσα πρὸς Πειραιᾶ.

Πλέον πρὸς Ναύσταθμον προέβαλε σχεδὸν συγχρόνως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς νήσου. Ψυτταλείας καὶ ἓν τῶν μικρῶν ἀντιτορπιλλικῶν μας, ἐπιστρέφον προφανῶς ἐκ τοῦ τόπου τῶν ἀσκήσεων. Οὐδενὸς ἄλλου ἀντιτορπιλλικοῦ ἀκολουθοῦντος εὔλογος ἦτο, ἀλλ' ὄχι καὶ βεβαία, ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ λοιπὰ τούτων, ὅσα συμμετέσχον τῶν ἀσκήσεων, εἶχον ἤδη ἐπαναπλεύσει. Ὅτι οὕτως εἶχε συμβῆ ἐπείσθημεν μόνον ἀργότερον, ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Πέραμα.

Καὶ ὅμως ἡ τυχὸν ἀργοπορία καὶ αὐτῶν θὰ ἠλάττωνε σημαντικώτατα, ἂν μὴ καὶ ἐπικινδύνως τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας μας.

Ἐπεβράδυνα σκοπίμως μερικὰ λεπτὰ τὴν περαιτέρω προώθησιν δίδων οὕτω καιρὸν καὶ εἰς τὰ αὐτοκίνητα τῆς ὁμάδος Γρηγοράκη, ὅπως ταχθοῦν πρὸ ἡμῶν. Ὅταν καὶ τοῦτο συνέβη, ἔδωσα διὰ νευμάτων εἰς τὰ τελευταῖα ἐντολὴν πρὸς ἐκκίνησιν.

Ἐπλησίαζε ἡ ἕκτη καὶ ἡμίσεια, ὅταν ὅλοι μαζὶ οἱ στασιασταὶ ἐξήλθομεν τῶν αὐτοκινήτων μας εἰς τὸ Πέραμα.

Ἡ θέσις μας, ἡ ἰδική μου πρὸ πάντων, κατέστη διὰ μιᾶς ἄκρως δυσχερὴς καὶ λεπτή...

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἄρχιζε ἡ πιὸ λεπτὴ καὶ ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη φάση τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος γιὰ τὴν κατάληψη καὶ ἁρπαγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τίς λεπτομέρειες δὲ τῶν ὅσων ἀκολούθησαν θὰ μᾶς τὶς ἱστορήσουν, στὴ συνέχειά μας, καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί, πού εἴτε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ (τῶν συνωμοτῶν), εἴτε ἀπὸ τὴν ἄλλη (τοῦ νόμιμου κράτους), διαδραμάτισαν τοὺς πρώτους ρόλους κατὰ τὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ὧρες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ «βαφτίσια στὴν Κούλουρη» πολὺ τῆς μόδας τὴν 1ην Μαρτίου 1935. — Μία καταπληκτικὴ ἀποκάλυψις τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα. — Οἱ «νεώτεροι» ἀξιωματικοὶ πού ἤθελαν νὰ πάρουν συναδέλφους τους ὡς ὁμήρους. — Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σαράφη ζητάει ὁδηγίες. — Τὰ πάντα ἐξαρτιόνταν ἀπὸ τὸ κίνημα στὸ ναυτικό. — Μιὰ ἀποκαρδιωτικὴ διαπίστωσις. — «Μετάδωσε παντοῦ τὸν θρίαμβό μας». — Ὑπέρτατο καθῆκον ἡ νομιμοφροσύνη καὶ ἰσχυρότατο κίνητρο ὁ ἐνθουσιασμός. — Ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ». — Ὁ Θεόδ. Κουντουριώτης κυβερνήτης τοῦ θρυλικοῦ θωρηκτοῦ. — Τὰ δυὸ πιστόλια τοῦ ναυάρχου καὶ ὁ ἀρχικελευστὴς πυροβολητής. — «Διὰ τὴν προσωπικήν μου ἀσφάλειαν»!

Με άπόρρητα κείμενα και άπευθυντες μαρτυριες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ίστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΑΜΑ ΣΤΟΝ ΘΡΥΛΙΚΟ «ΑΒΕΡΩΦ»

ΖΗΤΟΥΣΑΝ ΝΑ ΠΑΡΟΥΝ ΚΑΙ ΟΜΗΡΟΥΣ

6ον

ΤΑ «βαφτίσια» στὴν Κούλουρη εἶχαν γίνει τὸ πρόσχημα τοῦ συρμοῦ (ἢ τῆς «μόδας»), τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο δεἰλινὸ τῆς «ἀποφράδος» (κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ διαγέγνωου τοῦ Ψαριανοῦ πυρπολητῆ) τῆς Μαρτίου 1935. «Βαφτίσια» ἐπικαλέστηκε τὸ ναυτικὸ μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης —καὶ γιὰ «τὸ μεγάλο τοῦτο μυστήριο πήγαινε Σαλαμίνα»! Γιὰ «βαφτίσια» καὶ γιὰ «γλέντι», στὰ ὁποῖα τὸν εἶχε καλέσει ὁ συνάδελφός του Σ. Λογοθέτης, μὶλησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτιάδης Κανάρης, κατὰς συμπλέκονταν μὲ τὸ ναυτὶ καὶ μὲ τὸ χωροφύλακα στὴν ἀκτὴ τοῦ Περάματος. (Καὶ ζήταγε καὶ τὸ λόγα πού δὲν τὸν ἀφηναν νὰ προχωρήση γιὰ νὰ συγχαρῆ ἔγκαιρα τὸν «ἀνάδοχο» καὶ τὸ «νεοφώτιστο»)! Καὶ τὸν κουμπάρο γιὰ «βαφτίσια» ὑποδύθηκε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταλλίδης, ὅταν οἱ μετέπειτα ψηφοφόροι του τὸν ρώτησαν «πῶς εἶδα» καὶ γιὰ ποῦ, μὲ τὸ καλό, καπετάνιε κυρ Ἀντρέα». "Ολοι γιὰ «βαφτίσια» κατευθύνονταν στὸ Ναυσταθμὸ —ἴσως γιατὶ ἐπρόκειτο οἱ ἴδιοι νὰ βαφτισθοῦν στὰ νάματα τῆς ὑπαρξιακῆς κολυμβήθρας, ὄχι τοῦ Σιλωάμ, ἀλλὰ ἐκείνης τοῦ ἀπὸ Χαλέπας ἡμίθεου. «Μόνο ποὺ τὰ βαφτίσια ἔγιναν, στὸ τέλος, κίνημα» ὅπως φιλοσοφοῦσε ἕπειτα ὁ κατὰπιν ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης.

Βέβαια τὴ δικαιολογία τὴν «βαφτισιῶν» δὲν τὴν χρησιμοποίησε ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. Καὶ δὲν τὴν χρησιμοποίησε γιατὶ δὲν ρωτήθηκε. Ἀλλιώτικα καὶ «κατὰ τὰ συμπεφωνημένα», τὰ ἴδια θὰ ἔλεγε καὶ αὐτός. Πάντως δὲν χρειάστηκε νὰ προσφύγη στὸ πρωτομαρτιάτικο —καὶ ὄχι πρωταπριλιάτικο —κόλπο. Καὶ οὔτε ἰσχυρίστηκε ὅτι τὰ «βαφτίσια» ὑδήγησαν τὰ δήματά του στὴν περιοχὴ ἀπὸ ὅπου ὁ Ξέρξης παρακολούθησε τὴν καταστροφὴ τοῦ στόλου του. («Ἄλλο ἂν πρὶν χιλιάδες χρόνια οἱ Πέρσες ἐμάχοντο, ἐκεῖ, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ Πέρσες ἦταν αὐτοὶ ποὺ ζήταγαν νὰ δουλώσουν τὴν Ἑλλάδα).

ΘΕΛΑΝ ΝΑ ΠΑΡΟΥΝ ΟΜΗΡΟΥΣ!

Ο ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ μαρτιάτικου κινήματος (ποὺ πολλὲς φορὲς, ὕστερα ἀπὸ τὸ παγωμένο ἐκεῖνο δράδυ, ἀναγκάστηκε νὰ δώση ἐξηγήσεις γιὰ ἕνα σωρὸ πράγματα) δὲν ἔστρεψε τὴ σκέψη του καὶ—τὴν προσοχὴ του σὲ τίποτα ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπουδαῖο ὅτι ἕνα ἄστρο μαντήλι θὰ τοῦ ἔδειχνε, συνθηματικά, πῶς ὅλα πηγαίνανε καλά, καὶ ἐκατὰ τὸ προδιαγεγραμμένο» συνωμοτικὸ σχέδιο. Ὁ Σχέδιο θέλοντας νὰ ἐζαρτᾶ τὶς εὐθύνες ποὺ εἶχε ἐπωμισθῆ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπόλυτα κατατημισμένος στὴν ὅλη ὑπόθεση καὶ στὶς ἀπόκρυφες λεπτομέρειές της, ἐξομολογήθηκε, καθὼς εἴδαμε γτές, πῶς μόλις εἶδε τὸ μαντήλι νὰ ἀνεμίζεται θριαμβευτικὰ, ἔνιωσε ὅτι: «ἡ θέσις μας, ἡ ἰδική μου πρὸ πάντων, κατῆστη διὰ μιᾶς ἀκρως δυσχερὴς καὶ λεπτή».

Καὶ εὐθὺς μετὰ ἀπὸ τὴ διατύπωσή αὐτή, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, συνεχίζει:

...Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν ἐκεῖ ἀφιξίν μας εἴδαμεν νὰ καταπλέη, νὰ παραλλήλη μὲ τὸν Ἀγῶνα εἰς τὴν ἀποσταβαν τοῦ Περάματος, ρυμουλκὸν ἐκ Ναυσταθμου, ἐφ' οὗ ἐπέβαινον πλέιστοι ὅσοι δαθμοφόροι καὶ ναῦται, ἀνὼ πιθανῶς τῶν 70.

Ἀνήκον προφανῶς εἰς τὰ πλοῖα, ποὺ εἶχον λάδει μέσος τὰς ἐπαναστάσεις. Μὴ τολμῶ δώντες τὴν «Εὐκαιρίαν» ἤρχοντο εἰς τὸ Πέραμα μὲ ρυμουλκὸν τῆς ὑπηρεσίας, ὅπως ἐκείδεν πεζῆ ἢ ἄλλως μεταδοὺς εἰς Πειραιᾶ. Εὐφράδων αὐτὸ ἄλλοι των, ὅλως ἀνελπίστως πρὸ ἡμῶν. Ἡ προηγηθεῖσα ὑπὸ τὴν Γοηγοράκην ὁμὰς συμπλοησα ἐν τῷ μεταξὺ θορυαλέως τὴν ἀποστολὴν τῆς, ἔστειλε πρὸς ἐμέ, ζητοῦσα νέας ὁδηγίας. Δὲν παρέστη ὅμως ἀνάγκη οἰασδήποτε ἄλλης χρησιμοποιησεώς των. Οἱ ἀδειοῦχοι δὲν ἤθέλησαν ἢ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπέμδουν.

Οἱ ἰδικοί μου ἀντιθέτως μόλις συνεκρατοῦντο. Μερικοί μάλιστα, οἱ νεώτεροι. ἐπέμενον ὅπως συμπαραλάδωμεν ἐκ Ναυσταθμον ὡς ὁμήρους τοὺς ἀξιωματικούς των.

'Αλλ' ἐγὼ ἀποδλέπων εἰς τὸν σὐσιῶδη καὶ κύριαν σκοπὸν μας, τὴν κατάληψιν δηλαδὴ τοῦ Ναυσταθμου καὶ τῶν πλοίων, ἄφουν αὐτοὺς ἐπιμόνως ποὸς τὴν ἀποδάθραν, εἰς τὴν ὁποίαν τάτιστα θὰ ἐπιδιεῖριζον αἱ δύο ἑκ Ναυσταθμου παρ' ἡμετέρων σταλείσαι· δεντζινάκαται.

Παραλείπων ὅσα ἄλλα συνέδησαν κατὰ τὰς ὀλίγας ἐκείνας στιγμὰς τῆς παραμονῆς μας εἰς Πέραμα, θὰ ἀναφέω μόνον ἓν γεγονὸς τὸ ὁποῖον, αὐτὸ καθ' ἑαυτό ἀσήμαντον, χαρακτηρίζει ὅμως σαφῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐσκέπτοντο καὶ ἐνήργουν οἱ στρατιῶται. Συνομίλουν ἀκριδῶς μὲ τοὺς ὁδηγοὺς τῶν αὐτοκινήτων μας. ὅταν προσῆλθε πρὸς ἐμὲ εἷς λοχαγὸς τοῦ πυροδολικοῦ μὲ ποναλιτικὴν ἐνδυμασίαν, ὁ ὁποῖος κατελθὼν κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Σαφόη εἰς Πέραμα διὰ νὰ μεταδώση τὸ ταχύτερον εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλους συμπράττοντας ἐκ Πειραιῶς σχετικὰς μὲ τὸ ναυτικὸν κίνημα πληροφορίας... ἐζήτει ἤδη παρ' ἐμοῦ ὁδηγίας...

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΑΠΟΚΑΡΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΕΞΗΓΗΤΟΣ

ΕΤΣΙ καὶ ἀφοῦ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ἀποκαλύπτει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν εἰδικὴ ἀποστολὴ τοῦ λογαγοῦ τοῦ πυροδολικοῦ—τὴν ὁποία ὅλοι οἱ ἄλλοι ἱστορητὲς δὲν μνημονεύουν ποτὲνά— προσθέτει:

Ἀντελήφθην ἀμέσως ὅτι αἱ ἐξεγέρσεις τὸν ἀπαντοῦ στρατιωτικῶν φρουρῶν εἶνον ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἰδικοῦ μας κινήματος.

Δὲν θὰ ἐξεδηλούντο παρὰ μόνον, ἐὰν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπετύγχανε, τὴν ὁποίαν δὲ καὶ κατόπιν νεωτέρων ἐξ' Ἀθηνῶν ἐντολῶν. Οὕτως ἢ ἄλλως τὰ ὅσα μοὶ μετέδωσε ὁ ὡς ἄνω λοχαγὸς ἀπέκλειον σχεδὸν τὴν σύντομον ἐκδήλωσιν οἰασδήποτε νέας ἐπαναστατικῆς ποσαπεδίας. Μία τοιαύτη ἀποκάλυψις ἦτο καὶ ἀποκαρδιωτικὴ καὶ ἀνεξήγητος.

Εἶχα ζητήσει τὴν ἀποσυγὴν οἰασδήποτε ἐπαναστατικῆς ἐκδηλώσεως πρὸ τῆς ἑδδόμης καὶ ἡμισείας τὸ ἀπόγευμα. σὐνὶ ὅμως καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῶν κατὰ περιοχὰς κινημάτων ἐκ τῆς ἰδικῆς μας ἢ μὴ ἐπιτυχίας. Καὶ διὰ ψυχολογικοὺς ἀκόμη λόγους οἱ στρατιωτικοὶ ἔπρεπε νὰ καθορίσουν ὡρισμένην ὥραν ἐξεγέρσεως δι' ὅλας τὰς φουρὰς. Μεταδιδάσεις ἐκτὸς τῆς πληροφοριῶν καὶ συννενοήσεις ἐγένετο τοιούτης φύσεως ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ γίνουν μετὰ τὸ ἰδικόν μας κίνημα. Ἀλλ' αἱ τότε ἀνακοινώσεις μας ἦσαν ἀπὸ τὸ κινδύνου. Τὸ σπουδαῖον ποὺ μετέφερε τοὺς ἀδιεύζυγες εἰς Πέραμα, ἐπαναπλέον εἰς Ναυσταθμον προηγεῖτο τῶν ἡμῶν. Τοιοῦτον ὡς ἦτο δὲ ἐφθανε εἰς Ναυσταθμον καὶ θὰ διήρχετο πλησίον τοῦ «Ἀβέρωφ» πολὺ πρὸ ἡμῶν. Τοῦ ἦτο συνεπὲς εὔκολον νὰ γνωστοποιήση, ὅτι εἶχε προηγηθῆ καὶ δώση πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ.

Ὁ Ναύσταθμος ἦτο πάνοπλος καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα πλὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ «Ἄρης» καὶ τῆς «Ἕλλης» ἀπόλυτως καθ' ἡμῶν.

Εἰς τὰς κλήσεις διὰ φωνῆς τῶν ἀξιωματικῶν, ὅπως κορυφήση, οὐδεμίαν ἔδιδε τοῦτο ἀπάντησιν. Ἀπεφάσισα νὰ ἐπέμδω ὁ ἴδιος. Ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ δυνατὸν ὑψηλότερον μετέδασα εἰς τὸν πρωτοπλοΐαρχον ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» τὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ τοῦ εἴπω. Οὕτω καὶ ἡ νέα αὐτὴ δυσκολία εἶνεν ὑπερπηδηθῆ...

"ΚΑΘΗΚΟΝ ΥΠΕΡΤΑΤΟΝ, Η ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΣΥΝΗ„!

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸ ρυμουλκό, οἱ συνωμότες συνέχισαν τὴν πορείαν τους πρὸς τὸ Ναύσταθμο.

Καὶ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἱστορεῖ:

...Αἱ δύο δεντζινάκατοι πλέουσαι ἤδη χωριστά, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ὁλοταχεῖς, ἐφθασαν μὲ διαφορὰν ὀλίγων λεπτῶν ἡ μία εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ἡ ἄλλη εἰς τὸ Διοικητήριον τοῦ Ναυσταθμου.

Ὁ αἰνιδιασμὸς ὅλων ἐν γένει τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν πλοίων ἦτο πλήρης.

Μεμονωμένοι τινὲς ἀπόπειραι πρὸς ἀντίδρασιν κατεστάλησαν πρὶν ἢ σαφῶς ἐκδηλωδοῦν. Ἡ ἀποφασιστικὴ μας ἐπέμδασις, ἡ ὁμοιος ἐξουδετέρασις τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως, ἡ τολμηρὰ τέλος καὶ νομιμοφανὴς συμδολὴ ὅλων γενικῶς τῶν ἐκτελεστῶν ἀπέδρανον ἐυθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἀντιφρονοῦντας. Ἐνὼ δὲ οἱ τελευταῖοι ἀπεδέχοντο μοιραλτρικῶς τὰ γύρω των συντελούμενα, οἱ πρὸς ἡμᾶς ὁμόφρονες ἀκόμη καὶ οἱ μὴ μεμυημένοι, ἔσπευδον νὰ ἐνισχύσουν τὴν προσπάθειάν μας διὰ παντὸς εἴδους τὴν διάθεσίν των μέσων.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν «Ἄρης», ἡ «Ἕλλη», ἡ διοίκησις τῶν ὑποδαινίων, προσχώρησαν ὡσαύτως καὶ ἄνευ τινὸς ἐπιφυλάξεως εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Διστάζω νὰ ἀναφερθῶ εἰς λεπτομερείας καὶ ἐξάγω ἰδιαιτέρως τὴν συμδολὴν ἑνὸς ἑκάστου. Ὅλοι των ἄνευ ἐξαιρέσεως ἔπραξαν ὡς ἐπαναστάται λαμπρῶς τὸ καθήκον των. Τὸ ἀνώτερον ἠθικὸν καὶ τὸ πνεῦμα πρωτοδουλίας ὅπου συνυπῆρξαν, ἐθριάμδευσαν καὶ πάλιν.

Τονίζων τὰ ἀνωτέρω. δὲν προτίθεμαι νὰ ἐπικοίνω συνομολογήσω ψυχολογικὴν κυρίως προετοιμασίαν.

Πρῶτον μου μέτρον ἦτο ἡ τοποθέτησις τοῦ ἀντιπλοιάρχου Θεοδ. Κουντουριώτου ὡς κυδερνήτου τοῦ πλοίου καὶ τοῦ πλοιάρχου Ι. Χελιωτοπούλου ὡς ἀσγιελιστολέως μου, Τὸν Κωνστ. Ἀλεξανδρῆν, τοῦ ὁποίου καλῶς ἐγνώριζον τὰ πολλαπλὰ προσόντα διετήρουν παρ' ἐμοὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν, ἐνδεχομένων πρωτοτύπων, νέων σοδαρῶν δυσχερειῶν. Ἀμέσως κατόπιν ἐκάλεσα τὸν ὁπλοπόμον καὶ τὸν ναυκλήρον τοῦ πλοίου, φοντικούς καὶ τοὺς λοιπὰ ἀνωδοὺς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Ὁ πρῶτος τούτων, ὁ ἀρχιτελεστὴς πυροδολητὴς Χριστάκος, ἰδιαιτέρως μὲ ἀνησύχει. Ἀλλ' ἦτο λάκων καὶ ἤλπιζα νὰ τὸν ἐπιπρέασα, καὶ πράγματι τὸν ἐπηρέασα.

—Θὰ εἶσαι ἐφεξῆς πλησίον μου, ὑπεύθυνος διὰ τὴν προσωπικήν μου ἀσφάλειαν». Καὶ λέγων ταῦτα εἷς αὐτὸν τοῦ ἐδίδον ἐγκάρδιον τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο περιστρόφων μου.

Ἐπικολούθησε συνεχὴς προσπάθεια παρ' ὅλων μας πρὸς ἐπηρεασμὸν τῶν ἀνδρῶν. Ἐνὼ ὁ Ἴδιος μὲ τὸν πλοίαρχον Χαλκιτόπουλον κατ' ἐπανάληψιν ἐπεσκέφθημεν τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ναύτας εἰς τὰ διαμερίσματα των, κατελθόντες ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὑπαγανάς καὶ τοὺς λέβητας. Διαπιστωθείσης μιᾶς σκοπίμου ἐπιδραδύνσεως ὑπὸ τοῦ ναυκλήρου ὡρισμένων ἐργασιῶν, ποὺ εἶχον ἤδη δογῆς διατάξει ἡ ἴδια ἡ ἀναστάσεως καὶ μασχαλισμοῦ συγκεκριμένος τῆς μιᾶς τῶν ἀγκυρῶν τοῦ πλοίου, ἀνέλαβεν ἐφεξῆς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐπόπτευσιν τοιούτων ἐργασιῶν. Πρὸς ἐπηρεασμὸν τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν μηχανικῶν κυρίως, ἀδάκνως ἐνήργει καὶ ὁ πλοίαρχος μηχανικὸς Τριαντοφύλλου. Μόνον ὁ ἀνθυπασπιστὴς μὲ ἀ

Με απορρητα «είμενα και υπευθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ Α. ΖΑΓΚΑΣ ΚΑΙ Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ

Ὁ αἰφνιδιασμὸς στὸ θρυλικὸ θωρηκτὸ

ΟΧΙ ΑΠΟ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΦΙΛΟΤΙΜΟ...

7ον

ΚΑΙ ὁ μὲν πρόγονος Λάκων καὶ αὐτὸς) τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας («ὁ δέκατος ἕβδομος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγιδῶν»), ποὺ ἔπεσε (τὸ 480 πρὶν ἀπὸ τὸν Χριστό), ἐκεῖ στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, προστατεύοντας μὲ τοὺς τριακοσίους του, τὴν Ἑλλάδα, καὶ σᾶν ἰδέα καὶ σᾶν γεωγραφικὸ χῶρο, παρακαλοῦσε —νεκρὸς πιά— τὸν διαβάτη: «Ὦ ξεῖν', ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι»! Ὁ δὲ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ποὺ πρὶν τριανταδυὸ χρόνια ἔρριξε στὸ χάος τὸν τόπο μας, ὁλοζώντανος διέταξε (τὴν 1η Μαρτίου 1935 ὕστερα ἀπὸ τὸ Χριστό), ἐκεῖ στὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας, τὸν λοχαγὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ποὺ εἶχε στείλει στὸ Πέραμα ὁ Στέφ. Σαράφης (γιὰ νὰ δῇ πῶς πήγαινε ἡ κατάσταση) αὐτὰ τὰ καταπληκτικά: «Φύγε ἀμέσως μέ ἕν τῶν αὐτοκινήτων καὶ μετάδωσε παντοῦ ὡς ἀπολύτως βεβαίαν τὴν ἐπικράτησίν μας ἐν Ναυστάθμῳ καὶ εἰς τὸν στόλον»! ("Ἄλλοι οἱ καιροὶ καὶ ἄλλα, ὕστερα ἀπὸ δυόμισι σχεδὸν χιλιετίες, τὰ ἤθη).

Γιατί, βέβαια, αὐτὰ ποὺ λέει στὴν Ἱστόρησή του, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, προκαλοῦν πολλὲς μελαγχολικὲς σκέψεις καὶ πολὺ περισσότερο δέος. Καὶ δὲν πρόκειται γιὰ τὴν «ἀποκαρδιωτικὴ καὶ ἀνεξήγητο ἀποκάλυψη», κατὰ τὴν ὁποία «αἱ ἐξεγέρσεις τῶν ἀπανταχοῦ στρατιωτικῶν φρουρῶν εἶχον ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ναυτικοῦ κινήματος». (Τοῦτο ἦταν γνωστό, καὶ ὁ Ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ γράμματά του, τὸ εἶχε βάλει σᾶν βασικὴ προϋπόθεση). Ἐκεῖνα, ποὺ σὲ κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ γεννοῦν, κυριολεκτικά, τρόμο, εἶναι οἱ χωρὶς δισταγμὸ ἐξομολογήσεις τοῦ ναυάρχου τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», κατὰ τὶς ὁποῖες τὸν Μάρτη τοῦ 1935 —καὶ ὄχι τὸν αἱματηρὸ Δεκέμβρη τοῦ 1944 —ὡρισμένοι «ἰδικοί του» (στελέχη τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ) «μόλις συνεκρατοῦντο» καὶ «μερικοί, μάλιστα, οἱ νεώτεροι, ἐπέμενον ὅπως συμπαραλάβουν εἰς ναύσταθμον ὡς ὁμήρους» τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἐπέβαιναν τοῦ ρυμουλκοῦ, ποὺ κατευθυνόταν ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα στὸν Πειραιᾶ. "Οπως ὅμοια ἀνατριχιαστικὸς εἶναι ὁ δημόσιος ἔπαινος ποὺ ἀπονέμεται, ἀπὸ τὸ ναύαρχο, στοὺς συνωμότες, γιατὶ «ὅλοι των ἄνευ ἐξαιρέσεως ἔπραξαν ὡς ἐπαναστάται λαμπρῶς τὸ καθῆκον των» καὶ ὁ ὕμνος γιὰ τὴν περίπτωση στὴν ὁποία «τὸ ἀνώτερον ἠθικὸν καὶ τὸ πνεῦμα πρωτοβουλίας, ὅπου συνυπῆρξαν, ἐθριάμβευσαν καὶ πάλιν».

ΟΥΤΕ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ ΟΥΤΕ ΠΙΣΤΙΣ

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ὅμως πὼς ἐμπρὸς σὲ ὅλα αὐτά, τὰ πραγματικὰ φοβερά, τρομάζει καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τῆς μαρτιάτικης συνωμοσίας, ὥστε ἀναγκάζεται νὰ διευκρινήσῃ ὅτι εἶναι «ἄξια πάσης τιμῆς καὶ καθήκον ὑπέρτατον ἀναντιρρήτως ἡ νομιμοφροσύνη». "Αλλο ἂν εὐθὺς ἀμέσως γκρεμίζη αὐτὰ ποὺ λέει καί, ἀναζητώντας τὸ ἡρωϊκὸ στοιχεῖο, προσθέτει ὅτι «κίνητρον ἰσχυρότερον καὶ ταύτης (τῆς νομιμοφροσύνης) εἶναι ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πίστις».

— Γιά μένα μοῦ ἔλεγε, πρὶν λίγες ἡμέρες, ὁ τότε πλωτάρχης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀθανάσιος Ζάγκας, δέν ὑπῆρξε, γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οὔτε ἐνθουσιασμός, οὔτε πίστις.

Καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ στὸν ὁποῖο ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶχε στείλει ἐκεῖνο τὸ πελώριο καὶ συγκλονιστικὸ γράμμα («Χαλέπα, 10 Φεβρουαρίου 1935»), στὸ ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τοῦ ἔδινε λεπτομερέστατη ἀναφορὰ (μὲ τὸ «νΐ» καὶ μὲ τὸ «σῖγμα»), γιὰ ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ πράγματα καὶ γιὰ ὅλα τὰ συνωμοτικὰ μυστικά, συνέχισε:

— Καθὼς σᾶς ἔχω εἰπῆ, ἐκείνη ἡ τεραστία ἐπιστολὴ τοῦ Κρητός πολιτικοῦ, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐπίστευον ὡς ἡμίθεον, οὐδόλως μέ ἔπεισεν. Καί ἐπειδὴ ἐξηκολούθουν νά ἐμμένω εἰς τάς ἰδέας, πού εἶχα διατυπώσει εἰς τήν ἰδικήν μου ἐπιστολήν — πρός τήν ὁποίαν ἀπαντητική ἦτο ἡ τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου — ἀπεφάσισα, κατ' ἀρχήν, νά μή λάβω μέρος εἰς τό κίνημα. Διότι τίποτε δέν εἶχε μεσολαβήσει ὥστε νά ἀλλάξω γνώμην διά τό πολιτικόν πρόσωπον, διά τό ὁποῖον ἔγραφον εἰς τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι «δέν ἔχει ἀποκτήσει ἀκόμη τόν βαθμόν ἐκεῖνο τῆς πίστεως πρός τόν ἀγῶνα, ἀπαραίτητον διά μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν». Καί ἄς μοῦ ἀπήντα ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅτι ὁ ἐνδοιασμός μου δέν ἦτο βάσιμος. "Οπως οὐδόλως εἶνον μεταπεισθή ὅτι ὁ στρατηγός τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, δέν ἐστερεῖτο «τοῦ στοιχείου ἐκείνου τοῦ ἀρχηγοῦ, πού εἶναι ἡ ἐμμονή καί ἡ ἰσχυρά θέλησις». Καί ἄς μοῦ ὡμίλει ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, περί τοῦ ἀπαραμίλλου ἡρωϊσμοῦ του καί τῆς θαυμαστῆς γενναιότητός του.

ΑΠΟ ΦΙΛΟΤΙΜΟ ΚΑΙ ΕΝΤΡΟΠΗ

ΕΡΩΤΩ:

— Καὶ παρὰ τὸ κολοσσιαῖο ἐκεῖνο γράμμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, στὸ ὁποῖο ἐξώρκιζε καὶ σᾶς καὶ τοὺς πάντες «νὰ διατηρήσουν τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ἑνότητα καὶ νὰ μὴ διασποῦν αὐτήν», καὶ στὸ ὁποῖο μιλοῦσε μὲ τόσο πάθος γιὰ «τὴν ἱερότητα τοῦ ἀναλαμβανομένου ἀγῶνος», σεῖς δὲν πήρατε, τελικά, μέρος στὸ κίνημα;

Ἀπάντησε δὲ ὁ τότε πλωτάρχης Ἀθανάσιος Ζάγκας, ἔτσι:

— Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἐπῆρα μέρος, χωρὶς κανένα ἐνθουσιασμό. Μετέσχον ἀπὸ φιλότιμον, καί, τέλος, κατεδικάσθην ἐρήμην εἰς θάνατον.

Καὶ ὁ ἀποδέκτης τῆς πελώριας ἐπιστολῆς προσέθεσε:

— Τήν ἐποχήν ἐκείνην ὑπηρέτουν εἰς τήν Σχολήν Πολέμου Ἀλλά ἀπό τῆς λήψεως τοῦ γράμματος τοῦ Ἑλ Βενιζέλου, ἔπαυσα νά ἀναμιγνύωμαι εἰς τήν προετοιμασίαν τοῦ κινήματος. Δέν μέ ἐνδιέφερε πλέον τό πρᾶγμα, καί ἤμουν βέβαιος ὅτι μοιραίως θά συνέβαινον αὐτά πού συνέβησαν.

"Οταν ὅμως τήν 1ην Μαρτίου 1935, μία ὁμάς ἀξιωματικῶν ἔφευγε ἀπό τήν Σχολήν Πολέμου, διά νά μεταβῇ πρός κατάληψιν τοῦ ναυστάθμου καί τοῦ στόλου, ἠσθάνθην πάρα πολύ δυσάρεστα. Συνεδεόμην μαζί των διά στενῆς φιλίας καί μέ κατέλαβε ἐντροπή. Πῶς ἤτο δυνατόν νά μείνω πίσω καί νά τούς ἀφήσω μόνους; Ἔτσι τήν ὑστάτην στιγμήν, καί ἀπό φιλότιμον πῆγα καί ἐγώ μαζί των, καί εἰς τό Πέραμα καί ἐκεῖθεν εἰς τόν ναύσταθμον, τόν ὁποῖον καί κατελάβομεν.

Λέω:

—Ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας ἔχει ἱστορήσει, ὅτι πολλὰ πράγματα ἐθριάμβευσαν καὶ ὅτι ὁ θρίαμβος ὀφείλεται στὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ στὴν πίστη τῶν συνωμοτῶν.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

—Δέν ἐπρόκειτο νὰ καταλάβουμε οὔτε τὴν Πόλι, οὔτε τὴν Ἁγιὰ Σοφιά, ὥστε νὰ θριαμβολογοῦμε καὶ νὰ ἀπονέμουμε καὶ διά τάς εὐλογίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἡ στιγμὴ ἦτο πολύ κρίσιμος. Ἀφοῦ δὲ τούς ἐξήγησα τούς ὑψηλούς σκοπούς τῆς ὑπέρ τῆς δημοκρατίας ἐπαναστάσεως, τούς προσέθεσα ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τυχόν θά εἶχε διάφορον γνώμην καί δέν θά προσεχώρει εἰς τό κίνημα θά ὤφειλε νά παραμείνῃ εἰς τό «καρρέ» τοῦ πλοίου καί ὅτι, ἀργότερα, θά ἀπεβιβάζετο εἰς τήν ξηράν.

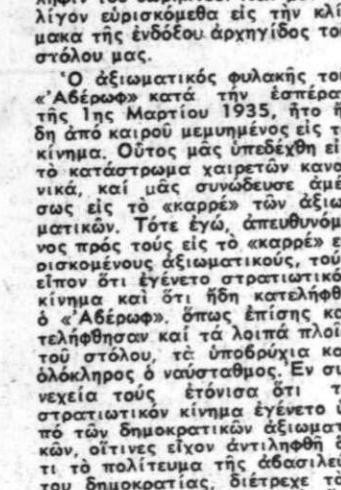

Ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης τόν ὁποῖον ὁ Ἰωάννης Δεμέστιχας ὁ ἀρχηγός τοῦ κινήματος στό Ναυτικό ὥρισε ἀρχιεπιστολέα

ΟΙ ΣΥΝΩΜΟΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΣΚΑΦΗ

ΡΩΤΑΩ:

— Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ποὺ ἀπὸ τὸ Πέραμα πήγανε στὸ ναύσταθμο, ἦταν πολλοί; Καὶ πῆγαν ὅλοι μὲ μιὰ βενζινάκατο;

Καὶ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης ἀπαντᾶ:

— Ἐχρησιμοποιήθησαν δύο βενζινάκατοι. Ἡ μία προωρίζετο διά τόν «Ἀβέρωφ», καί αὐτῆς ἐπέβη καί ὁ τότε ὑποναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. Τῆς ἄλλης, προορισμός τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ναύσταθμος ἐπέβη καί ὁ τότε πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης. Ἐκτός τῶν ὡς ἄνω δύο, καί φυσικά τοῦ ὁμιλοῦντος, τῶν δύο βενζινακάτων ἐπέβησαν καί ὁ πλοίαρχος Ἰω. Χαλκιόπουλος, οἱ ἀντιπλοίαρχοι Λογοθέτης, Κουτρουμπᾶς, Ρεβίδης, Ζήζιλας, Κ. Ἀλεξανδρῆς, Θ. Κουντουριώτης, Μανωλάτος καί Καραβίδας, οἱ πλωτάρχαι Λάσκος, Στασινόπουλος, Ζάγκας, Γεωργουλόπουλος, Γεωργακόπουλος, Ταζεδάκης, Στέφ. Τσιριμῶκος, Στυλ Καναδαιώτης, Παπαγιάννης, Βουτσαρᾶς, Καλλιανέσης, Κουτσομητόπουλος, Μπενᾶς, καί Πατσιφᾶς, οἱ ὑποπλοίαρχοι Νεόφυτος, Νικ. Σαρρῆς, Δαλέγκος, Λοΐζος, Κουρουσόπουλος καί Ἰω. Τούμπας, ὁ πλωτάρχης - μηχανικός Λιάτης, ὁ ἀνθυποπλοίαρχος - οἰκονομικὸς Ζαΐμης, ὁ σημαιοφόρος - μηχανικός Μπαρδόπουλος καί ἄλλοι.

Ἐρώτηση:

— Εἴπατε, πὼς μιλώντας στοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ βρίσκονταν στὸ «καρρὲ» τοῦ «Ἀβέρωφ», ἰσχυριστήκατε ὅτι ὅλα τὰ πλοῖα τοῦ στόλου εἶχαν πιὰ προσχωρήσει στὸ κίνημα. Ἔτσι εἶχε συμβῆ;

Ἀπάντηση:

—"Εως τὴν στιγμὴ ἐκείνη τίποτε ἀπολύτως δέν εἶχε ξεκαθαρίσει. Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἡ σύνθεσις τοῦ στόλου μας καὶ οἱ κυβερνῆται τῶν πολεμικῶν μας — φίλοι τῆς κρατούσης καταστάσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον — εἶχον ὡς ἑξῆς: Πλοίαρχος Νικοτσάρας, κυβερνήτης τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ», ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος τοῦ καταδρομικοῦ «Ἕλλη» καὶ ταυτοχρόνως ἀρχιεπιστολεύς τοῦ ναυστάθμου, ἀντιπλοίαρχος Ξηρός τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρό» Παπαγιαννόπουλος τοῦ «Σπέτσαι», Σκουφόπουλος τοῦ «Ἱέραξ» Παγκάρας τοῦ «Πάνθηρ», Κορτέσης τοῦ «Λέων» Θεοφανίδης τοῦ «Νίκη», πλωτάρχαι Κωνσταντινίδης τοῦ «Θύελλα» καὶ Τσάφος τοῦ «Σφενδόνη».

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω σκάφη, ὑπῆρχον καὶ τὰ ὑποβρύχια «Γλαῦκος», «Κατσώνης», «Νηρεύς», «Τρίτων», «Πρωτεύς» καὶ «Παπανικολῆς», ὡς καὶ τὰ βοηθητικὰ «Ἄρης», «Ναυτίλος», «Προμηθεὺς» καὶ ἄλλα τινα μικρότερα.

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ: ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ!

ΕΤΣΙ, λοιπόν, καθὼς μᾶς ἱστόρησαν ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀνδρ. Τριανταφυλλίδης οἱ συνωμότες τοῦ Ναυτικοῦ ποὺ εἶχαν πάρει τὴν εὐλογία τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, ἔφτασαν ὡς τὸ θρυλικὸ θωρηκτὸ μας «Ἀβέρωφ».

Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ρώτησα τὸν κατοπινὸ ἐπαναστατικὸ ἐπίτροπο Κρήτης, ποιὰ ἐντύπωση ἔκαναν τὰ λόγια ποὺ ἀπηύθυνε στοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ βρίσκονταν στὸ «καρρὲ» τοῦ δοξασμένου πολεμικοῦ μας.

— Πρέπει νὰ ὁμολογήσω μοῦ ἀπαντάει, ὅτι μόλις τοὺς ἀνεκοίνωσα ὅτι ὁ «Ἀβέρωφ» εἶχεν ἤδη καταληφθῇ ὑπὸ δημοκρατικῶν συναδέλφων, ἔμειναν ὡς κεραυνόπληκτοι. Οὐδεὶς ἐφάντασε το ὅτι τὸ δυσκολώτατον τοῦτο ἐγχείρημα, τῆς καταλήψεως τῆς μεγαλυτέρας μονάδος τοῦ στόλου μας, θὰ ἐπετυγχάνετο μὲ τόσην ταχύτητα καὶ τόσην εὐχέρειαν· ἀλλ' ὡς σᾶς εἶπον εἶχε θαυματουργήσει τὸ στοιχεῖον: αἰφνιδιασμός. Καί οἱ πάντες εἴχομεν κινηθῆ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν.

Ἡ τελευταία μου ἐρώτηση ἦταν:

— Καὶ δὲν ἀντέδρασε κανείς;

— Οὐδεὶς ἔφερε ἀντίρρησιν εἰς ὅσα εἶπα, πλὴν τοῦ τότε ἀν θυποπλοιάρχου Ἀνδρέα Κορδέλλα, ὁ ὁποῖος ἠρνήθη τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸ κίνημα.

Ἀλλ' ἡ «περίπτωση» Α. Κορδέλλα δὲν ἦταν τόσο ἁπλῆ. Θὰ τὴν ἀκούσουμε δὲ μὲ λίγα λόγια ἀπὸ τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, καὶ σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πρωταγωνιστή της.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Οἱ συνεργάτες τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου τὸν χαρακτήριζαν ὡς «ἀνωμαλίαν καὶ ἀνορθογραφίαν». — Γιατί ὁ πλωτάρχης Ἀθ. Ζάγκας πῆγε στὸ κίνημα μὲ «μισὴ καρδιά». — «Ἂς ὄψωναν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν παρέσυραν». — «Γιατί μᾶς ξεσήκωνε νὰ καταλάβουμε τὸ στόλο;». — Τὸ δεύτερο, τὸ συγκλονιστικώτερο γράμμα. — Τὸ «ἐπεισόδιον» τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου Ἀνδρέα Κορδέλλα. — Ὕστερα ἀπὸ σιωπὴ τριανταδυὸ ὁλόκληρων χρόνων. — Ἀπειλοῦσαν τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα. — Μιὰ στιχομυθία στὸ ζαχαροπλαστεῖο τοῦ «Γιαννάκη». — Τὰ ἐρωτήματα τοῦ πλωτάρχη Στέφανου Τσιριμώκου. — «Τί θὰ κάνης ἐσὺ γίγαντα, ἂν ἔρθουμε στὸν «Ἀβέρωφ»;». — Οἱ ἀπειλὲς «θὰ σᾶς ρίξουμε» καὶ ἡ ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀνώστη ἀλευρά
τῆς συγχρόνης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΤΟ «ΑΝΩΜΑΛΙΑ» Ἢ «ΑΝΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ»

Οἱ συνωμότες ἀπειλοῦσαν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα

«ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΗΣ ΕΣΥ, ΓΙΓΑΝΤΑ;»

8ον

ΧΩΡΙΣ, λοιπόν, κανένα ξέχωρο ἐνθουσιασμὸ ὁ ἀποδέκτης τῆς πελώριας ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τότε πλωτάρχης Ἀθανάσιος Ζάγκας, πῆρε μέρος στὸ «ἐγχείρημα» γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ στόλου καὶ τοῦ Ναυστάθμου. Καὶ ὅλα αὐτὰ «ἀπὸ φιλότιμο καὶ ἀπὸ ἐντροπὴ γιὰ τοὺς ὁμοϊδεάτες συναδέλφους του». Καὶ ὅμως, πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ δημιουργὸς «τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν» τοῦ ἐκμυστηρευόταν, χωρὶς κανένα δισταγμό: «Τὸ γράμμα σας ἀνέγνωσα μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην συγκίνησιν, βλέπων πόσον βαθέως αἰσθάνεσθε καὶ σεῖς καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ποῦ μᾶς φέρει ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις καὶ πόσον διαπνέεσθε ἀπὸ τὴν ἰδέαν νὰ συντελέσετε εἰς τὴν ἀνατροπὴν αὐτῆς».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε καθὼς κλείναμε (ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό) τή συζήτησή μας, ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀθ. Ζάγκας. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὅταν κατέβαινα εἰς τό Πέραμα καί ὅταν εἰσηρχόμην εἰς τόν «Ἀβέρωφ», δέν διεπνεόμην ἀπό κανένα ἐνθουσιασμό. Διότι ἐκτός ἀπό τάς ἀντιρρήσεις μου διά τά πρόσωπα, πού ἐφέροντο ὡς ἡγούμενα τοῦ κινήματος καί αἱ ὁποῖαι ἀντιρρήσεις μου οὐδόλως παρεμερίσθησαν ἀπό τάς ἐξηγήσεις, τάς δοθεῖσας ὑπό τοῦ μεγάλου Κρητός πολιτικοῦ, δέν δύναμαι νά εἴπω, ὅτι τό ὅλον πνεῦμα τῆς μακροσκελεστάτης ἐπιστολῆς, μοῦ ἐνεδυνάμωσε τήν πίστιν διά τόν ἀγῶνα.

Ερωτῶ:

— Μήπως γιατὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἤθελε νὰ ἀναλάβη «στὰ ἀνοιχτά» τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος: Μὰ ἐνῶ προσπαθοῦσε νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἐπίσημη προβολὴ του σᾶν ἀρχηγοῦ τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ταυτόχρονα δεχόταν, καὶ μάλιστα ἀνενδοίαστα, καὶ τὸ κίνημα νὰ εὐλογήση πανηγυρικά, καί, καθὼς σᾶς ἔγραφε, νὰ ἐπωμισθῆ «ὅλας τὰς ἠθικάς, πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ἀκόμη εὐθύνας καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ σφάλματα ποὺ ἠμποροῦν νὰ διαπράξουν οἱ ἐκτελεσταί του». Τί, ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἀνέκοψε τὸν ἐνθουσιασμό σας, ὥστε νὰ μὴ θέλετε νὰ μετάσχετε σέ αὐτὸ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀποκαλοῦσε «ἀπελευθερωτικὸ ἀγώνα»;

"ΑΣ ΟΨΟΝΤΑΙ ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΤΟΝ ΠΑΡΕΣΥΡΑΝ,,

ΚΑΙ ὁ Ἀθαν. Ζάγκας ἀπαντᾶ:

— "Ὅσες περισσότερες φορές διαβάζει κανείς (καί ἐγώ, φυσικά) τό γρόμμα πού μοῦ ἔστειλε στάς 10 Φεβρουαρίου 1935, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τόσο περισσότερο πείθεται ὅτι ὁ ἡγέτης τόν ὁποῖον ἡμεῖς ἐλατρεύσαμεν ὡς ἡμίθεον, δέν ἐγνώριζε, τήν ἐποχήν ἐκείνην, τί ἀκριβῶς ἐπεζήτει καί τί ἀκριβῶς ἤθελε. Κάθε παράγραφος τῆς ἐπιστολῆς του ἔκλειε καί ἄλλα νοήματα 'Αλλ' ἐκείνη, ἡ ὁποία μοῦ ἀνέκοψε τελείως τόν ἐνθουσιασμό καί μέ ὠδήγησε εἰς τήν ἀπόφασιν περί μή ἐνεργοῦ συμμετοχῆς μου ἦτο αὐτή, εἰς τήν ὁποίαν διελαμβάνοντο αὐτά τά παράδοξα: «Ἀπό τήν ἐπιστολήν πρός τόν κ. Πιστολάκην θά μάθετε καί ἄλλον λόγον καί προσωπικόν, ἀλλά καί γενικωτάτου συγχρόνως συμφέροντος, ὅπως μή παρεξηγηθοῦν τά ἐλατήρια πού μέ ὤθησαν νά ἐργασθῶ ὑπέρ τῆς ἐξεγέρσεως». Καί ἀμέσως μετά προσέθετε: «Πρέπει, ἄλλωστε, νά σᾶς ὁμολογήσω εἰλικρινῶς, ὅτι κατόπιν μακροτάτης μελέτης τοῦ ζητήματος, ἔφθασα εἰς τό συμπέρασμα ὅτι ἐπιβάλλεται νά μή ἀναμιχθῶ τοῦ λοιποῦ ἐνεργῶς εἰς τήν πολιτικήν ζωήν τῆς χώρας. Διότι τό παράπονον, ὄχι ἁπλῶς τῶν ἀντιπάλων μου, ἀλλά καί αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ (Γ. Καφαντάρη, Ἀλ. Παπαναστασίου, Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου, Ἰω. Σοφιανοπούλου, Θεμ. Σοφούλη, Στυλ. Γονατᾶ) ὅτι ἀποτελῶ μίαν ἀνορθογραφίαν εἰς τήν πολιτικήν ζωήν τῆς χώρας, ἔχει πολλήν βασιμότητα. Διά τοῦτο, ἀπέχων τοῦ λοιποῦ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμίξεώς μου εἰς τήν πολιτικήν ζωήν, θά ἠμπορῶ νά χρησιμεύσω ὡς ἀνεπίσημος, ἀλλά προθύμως ἀκουόμενος, σύμβουλος ἐπί τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας καί ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἰς τό ἐξωτερικόν εἰς σοβαράς περιπτώσεις. Ἡ τοιαύτη δέ ὁριστική ἀπομάκρυνσίς μου ἀπό τήν ἐνεργόν πολιτικήν, θά μοῦ ἐπιτρέψη, ἴσως, νά ἀσκῶ τοῦ λοιποῦ μίαν ἐπιρροήν μεταξύ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν πού θά κυβερνήσουν τοῦ λοιποῦ τήν χώραν, ἡ ὁποία θά ἠμπορῆ νά προλαμβάνη τάς ὀξείας μεταξύ αὐτῶν ἀντιθέσεις αἱ ὁποῖαι εἰς τό παρελθόν ἐπροκάλεσαν σοβαρωτάτας ζημίας "Οταν, ἄλλωστε, ἔλθη ἡ ὥρα νά θεσπισθῆ τό νέον πολίτευμα τῆς χώρας ἐλπίζω ὅτι θά ἀκουσθῆ καί ἡ γνώμη μου μετά προσοχῆς, τόσον μᾶλλον μεγαλυτέρας, ὅσον θά εἶναι ἀπολύτως ἀνεπηρέαστος ἀπό προσωπικήν φιλοδοξίαν»

Καὶ ὁ ἀποδέκτης τῆς πελώριας «ἀπὸ Χαλέπας» ἐπιστολῆς —τοῦ πιὸ συνταραχτικοῦ «ντοκουμέντου» γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιόδου ἐκείνης— πρόσθεσε:

— Δηλαδή, γιατί ἐγίνοντο ὅλα ἐκεῖνα πού ἐγίνοντο; Δηλαδή, γιατί μᾶς ἔβαλε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νά κάνουμε ἐπανάσταση καί γιατί ἐχαρακτήριζε τό κίνημα ὡς «ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα»; Γιατί μᾶς ξεσήκωνε διά νά καταλάβουμε τόν στόλο καί νά πάρουμε τά πλοῖα; Διά νά φιλοδοξῆ θέσιν συμβούλου «προθύμως ἀκουομένου» καί νά παρεμβαίνη εἰς τίς ἔριδες καί τούς διαπληκτισμούς μεταξύ τῶν δημοκρατικῶν πολιτικῶν ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι, καθώς ὁμολογεῖ τόν ἐθεώρουν ἀνωμαλίαν καί ἀνορθογραφίαν; Ἀκατανόητα πράγματα. Αὐτοί ἦσαν οἱ σκοποί τῆς ἐπαναστάσεως καί ὄχι ἡ διακυβέρνησις τοῦ τόπου ἀπό τόν Ἐλ. Βενιζέλον, καί ἡ προσφορά τῶν ὑπηρεσιῶν του διά τήν σωτηρίαν τῆς πατρίδος;

Ἀλλά ἄς ὄψονται ἐκεῖνοι πού τόν παρέσυραν καί τόν κατέστρεψαν. Ἐκεῖνοι πού τόν ἔφεραν εἰς τό σημεῖον, λίγες ἑβδομάδες ἀργότερα νά μοῦ γράψη, εἰς τήν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, τό δεύτερο καί πολύ συγκλονιστικώτερον, ἀπό τό πρῶτο, γράμμα του!

(Ἀλλὰ γιὰ τὸ γράμμα αὐτὸ θὰ μιλήσουμε ὅταν θὰ ἱστορήσουμε τὰ ὅσα γίνηκαν στὴ Νεάπολι, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος).

ΤΟ "ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ,, ΑΝΔΡ. ΚΟΡΔΕΛΛΑ

ΝΑ ΓΙΑΤΙ ὁ τότε πλωτάρχης Ἀθαν. Ζάγκας ἀνέβηκε μὲ «μισὴ καρδιά» τὶς σκάλες τοῦ «Ἀβέρωφ». Νὰ γιατὶ δὲν ἔβγαλε κανένα λόγο «περὶ τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας» στοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ βρίσκονταν στὸ «καρρὲ» τοῦ θρυλικοῦ θωρηκτοῦ. Καὶ νὰ γιατὶ παρακολούθησε ἀπὸ μακριὰ τὸ περίφημο «ἐπεισόδιο Κορδέλλα», γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἱστορεῖ αὐτά:

...Περίπου τότε (πού ἔδωσε ἕνα ἀπό τά πιστόλια του στόν ἀρχικελευστή πυροβολητή Χριστάκο, λέγοντάς του πώς «αὐτός ἐφεξῆς θά ἦτο πλησίον του, ὑπεύθυνος διά τήν προσωπικήν του ἀσφάλειαν») ἔλαβε χώραν ἕν ἰδιαιτέρως λυπηρόν συμβεβηκός. Ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Κορδέλλας ὑπηρετῶν ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ» εἶχεν ἔλθει εἰς σύγκρουσιν καί διεπληκτίζετο μέ δύο στασιαστάς συναδέλφους του. Αἱμόφυρτος καί ἐν κακῇ καταστάσει ὡδηγεῖτο βιαίως πρός τήν ἐξωτερικήν κλίμακα. Εὑρεθεὶς ἐκεῖ κάπου πλησίον ἔσπευσα ἀμέσως πρός ἐντοπισμόν τοῦ κακοῦ.

Ὁ ἀκολουθῶν με κελευστής Τριγυράκης, ἐπεμβάς καί αὐτός ὕψωσε, πρός ἐκφοβισμόν φυσικά τοῦ Κορδέλλα, τό πιστόλιόν του.

Ἐπανειλημμένως ἔκτοτε, ἐλέχθη ὅτι ἔβαλε σκοπίμως κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο δέν εἶναι ἀληθές. Πάντως εἶναι ἀνεξήγητον, πῶς σφαῖρα βληθεῖσα ἐντός στενοῦ χώρου, περιφράκτου σχεδόν ἐκ σιδηρῶν ἐλασμάτων, οὐδένα ἔθιξε...

Αὐτὰ ἰσχυρίζεται ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιοθρήνητα ἐπεισόδια τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα».

— Δυστυχῶς ὅμως· μοῦ εἶπε πρίν λίγες ἡμέρες, ὁ τότε νεαρός ἀνθυποπλοίαρχος καί σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ Ἀνδρέας Κορδέλλας, δυστυχῶς τά πράγματα δέν εἶναι ἔτσι ὅπως τά ἱστορεῖ ὁ ἀντιναύαρχος Ἰωάννης Δεμέστιχας.

Καὶ πρόσθεσε:

— Τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια ἀπό τότε θά σᾶς ἀφηγηθῶ τί ἀκριβῶς ἔγινε τό βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐπί τοῦ δοξασμένου θωρηκτοῦ μας, τοῦ θρυλικοῦ «Ἀβέρωφ». Εἰς αὐτό τό μεταξύ, πολλές φορές εἶχον ἐρωτηθῆ σχετικῶς καί πάντοτε ἠρνούμην νά ὁμιλήσω. Καί τοῦτο διότι τό «ἐπεισόδιον» ἀφεώρα εἰς ἐμέ προσωπικῶς καί διότι ἐκεῖνα πού συνέβησαν τό μοιραῖο μαρτιάτικο δειλινό, δέν ἦσαν πρός τιμήν τοῦ σώματος εἰς τό ὁποῖον ἀφιέρωσα τήν ζωήν μου. Τοῦ σώματος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, πού ἡμεῖς τό ἐθεωρούσαμεν κάτι πολύ περισσότερον ἀπό ἱερόν.

ΑΠΕΙΛΟΥΣΑΝ "ΤΟΥΣ ΠΑΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ,,

ΚΑΙ ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας (ἔγγονος καὶ συνώνυμος τοῦ πρώτου Ἕλληνα μεταλλειολόγου Ἀνδρέα Κορδέλλα, ποὺ πρὶν ἑκατὸ χρόνια ἔβγαλε ἀπὸ τὴ λησμονιὰ τὰ περίφημα μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου καὶ ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀξιοποίησή τους, καὶ γιὸς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Νικολάου Κορδέλλα ποὺ πῆρε μέρος στὴν κρητικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1896, ἐπὶ κεφαλῆς ἰδιοσυντήρητου στρατιωτικοῦ σώματος), συνέχισε:

— Πρίν σᾶς περιγράψω αὐτό καθ' ἑαυτό τό «ἐπεισόδιο», θά ἔπρεπε νά ἀναφερθῶ εἰς τήν ὅλην ἀτμόσφαιραν πού ἐπεκράτει εἰς τό πολεμικόν ναυτικόν μετά ἀπό τήν ἐφήμερον πλαστηρικήν δικτατορίαν τῆς 6ης Μαρτίου 1933 Εἰς τήν ἐπιβολήν τῆς δικτατορίας ἐκείνης εἶχε μετάσχει καί ὁ ὑποναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὁ ὁποῖος ἦτο, τότε, ἀρχηγός τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ. Ἐγένετο, μάλιστα, καί ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν τῆς δικτατορίας, ἤ μᾶλλον ἦτο ὁ μοναδικός ὑπουργός της, διότι οὐδείς ἄλλος ἐπρόφθασε νά ἀναλάβη ὑπουργεῖον.

Ἀποτέλεσμα τῆς δικτατορίας ἐκείνης ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, καθώς ἐπίσης καί ἡ ἀπόταξις ἀξιωματικῶν τινων, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐμφανῶς ἐτάχθησαν ὑπέρ τῆς δικτατορίας τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Πλαστήρα.

Ἀλλά ἀπό τῆς ἀποτάξεως τῶν φιλοδικτατορικῶν ἀξιωματικῶν, τόσον αὐτοί, ὅσον καί οἱ παραμείναντες εἰς τό ναυτικόν ὁμοϊδεάται των, δέν ἔπαυαν νά ἀπειλοῦν τούς πάντας καί τά πάντα.

Φυσικὰ ρωτάω τὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Κορδέλλα, τί ἐννοεῖ λέγοντας ὅτι οἱ ἀπότακτοι καὶ οἱ ὁμοϊδεάτες τους ἀπειλοῦσαν «τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα».

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Τόσον οἱ ἀπομακρυνθέντες, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, ὅσον καί οἱ παραμείναντες ἰδεολογικοί των φίλοι, ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν «δημοκρατικοί» καί ἔλεγον ὅτι ὁδηγός των ἦτο μόνον ἡ «δημοκρατική» πίστις των. Ἐκκινοῦντες, λοιπόν, ἀπό αὐτήν τήν τοποθέτησιν καί δρῶντες, ἴσως, κατόπιν εἰδικοῦ σχεδίου καί συγκεκριμένων ἐντολῶν, εἶχον ἐξαπολύσει ἕνα συνεχῆ καί ἔντονον ψυχολογικόν πόλεμον ἤ πόλεμον τῶν νεύρων.

Λέω:

— Δηλαδή; Τί πόλεμο νεύρων;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Εἰς κάθε εὐκαιρίαν ἤ μᾶλλον σχεδόν καθημερινῶς, οἱ αὐτοαποκαλούμενοι «δημοκρατικοί» ἀξιωματικοί, ἀπευθυνόμενοι πρός ἡμᾶς τούς νομιμόφρονας, οἱ ὁποῖοι δέν ἐσκεπτόμεθα παρά μόνον τήν ἐπιτέλεσιν τοῦ πρός τήν πατρίδα καθήκοντός μας, μᾶς ἔλεγον ἐμφαντικῶς: «"Εννοια σας καί θά κάνουμε γρήγορα κίνημα, γιά νά σᾶς ρίξουμε». Ἡμεῖς ἠκούαμεν τάς σταθεράς ἀπειλάς των καί τούς ἐδίδομεν τήν ἀπάντησιν ὅτι ἀρκετά εἶχεν ὑποφέρει ὁ τόπος ἀπό τά κινήματα καί ὅτι δέν ἀντιλαμβανόμεθα τήν ἔκφρασιν «θά σᾶς ρίξουμε»! Τούς προσεθέτομεν δέ ὅτι ἡμεῖς δέν εἴμεθα ἀγάλματα ἡ «νεκρές φύσεις» διά νά «μᾶς ρίξουν», ἀλλά ἄνθρωποι καί, μάλιστα, ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι ἐάν ὑφιστάμεθα ἐπίθεσιν καί θά ἠμυνόμεθα καί θά ἀντεπετιθέμεθα.

"ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΗΣ ΕΣΥ, ΓΙΓΑΝΤΑ;,,

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αὐτό, ὁ πλοίαρχος Ἀνδρ. Κορδέλλας, σταματάει γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ ὕστερα μοῦ λέει:

— Ἐδῶ, νομίζω, πώς θά ἔπρεπε νά σᾶς παρεμβάλω μιά μικρή, ἀλλά πολύ χαρακτηριστική σκηνή, ἡ ὁποία συνέβη προτοῦ ἐκδηλωθῆ τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἡ ἀφήγησις τῆς σκηνῆς αὐτῆς εἶναι ἀπαραίτητη διά νά ἀντιληφθῆτε ὡρισμένες ἐνέργειές μου, οἱ ὁποῖες ἐσημειώθησαν ὅταν ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη καί ὅταν οἱ συνωμόται ἦλθαν διά νά καταλάβουν τόν «Ἀβέρωφ».

Πολλές, λοιπόν, ἡμέρες πρό τοῦ κινήματος καί συγκεκριμένως ἕνα ἀπόγευμα τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου 1935, ἐκαθήμην εἰς τό τότε ζαχαροπλαστεῖον τοῦ «Γιαννάκη», πού εὑρίσκετο εἰς τήν γωνίαν τῶν ὁδῶν Πανεπιστημίου — νῦν Ἐλ. Βενιζέλου — καί Κριεζώτου, ἐκεῖ ὅπου τώρα ἔχει οἰκοδομηθῆ τό ξενοδοχεῖον «Βασιλέων Μέλαθρον», Μαζί μου ἦσαν αἱ δύο θυγατέρες τοῦ τότε πλοιάρχου καί μετέπειτα ἀντιναυάρχου Ἀλεξάνδρου Σακελλαρίου.

Ὁπότε, εἰς μίαν στιγμήν, ἐμπῆκε εἰς τό ζαχαροπλαστεῖον, ὁ τότε πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος. Ἦλθε κοντά μας καί ἀφοῦ μᾶς ἐχαιρέτησε, ἐκάθησε μαζί μας. Αἴφνης ὅμως καί χωρίς νά ἔχη προηγηθῆ καμμία σχετική συζήτησις, στρέφεται πρός ἐμέ, καί εἰς ἐπήκοον τῶν ἀδελφῶν Σακελλαρίου, μοῦ λέγει: «Τί θά κάνης ἐσύ γίγαντα, ἄν ἔρθουμε στόν «Ἀβέρωφ» νά τόν καταλάβουμε;». Καί ἐγώ ἀπήντησα: «Θά σᾶς προσφέρω, κύριε πλωτάρχα, καφέ καί τσιγάρο. Διότι θά σᾶς θεωρήσω ὡς φιλοξενούμενό μας καί, συνεπῶς, θά ὀφείλω νά σᾶς περιποιηθῶ»

Ἀλλὰ ἡ ἀπάντηση τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου Ἀνδρέα Κορδέλλα, δὲν ἄρεσε διόλου στὸν πλωτάρχη Στέφανο Τσιριμῶκο. Καὶ ἡ συζήτηση —καθὼς θὰ δοῦμε— συνεχίστηκε, ἐκεῖ στοῦ «Γιαννάκη». Σὲ μερικὲς δὲ ἡμέρες ἡ προσφορὰ τοῦ καφὲ, πραγματοποιήθηκε στὸ «καρρὲ» τοῦ θρυλικοῦ θωρηκτοῦ, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν, τελικά, οἱ ἀξιοθρήνητες ἐνέργειες τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν —καὶ γιὰ νὰ σημειωθῆ αὐτὸ ποὺ ἀποκλήθηκε «ἐπεισόδιον Κορδέλλα».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με άπόρρητα «είμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ Γ' ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΑΝΔΡ. ΚΟΡΔΕΛΛΑ

«Κατηργήσατε την παράδοσιν και τὰ ὡραῖα ἰδανικά μας»

Ο ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ΜΕ "ΑΝΟΙΚΤΑΣ ΑΓΚΑΛΑΣ,,

9ον

ΤΑ ερωτήματα ποὺ γεννήθηκαν στὸν πλωτάρχη Ἀθαν. Ζάγκα, μὲ ἀφορμὴ ἐκείνα, τὰ καταπληκτικά, ποὺ διαλαμβάνονταν στὸ πελώριο γράμμα ποὺ τοῦ εἶχε στείλει, ἀπὸ τὴ Χαλέπα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τὰ ἐρωτήματα ποὺ τὸν ἔκαναν νὰ ἀνέβη «μὲ μισὴ καρδιά» τὴ σκάλα τοῦ «Ἀβέρωφ», ἦταν καὶ εὔλογα καὶ δικαιολογημένα. Γιατὶ ὁποιοσδήποτε μάθαινε, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δεχόταν ὡς βάσιμο τὸ παράπονο τῶν πολιτικῶν προσώπων ποὺ συνεργάζονταν μαζί του (καὶ ποὺ ἄλλοτε ἦταν ἁπλοὶ ὁπαδοί του καὶ ὄχι αὐτεξούσιοι ἡγέτες), τὸ παράπονο κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ παρουσία του στὸν ἐνεργὸ δημόσιο βίο ἀποτελοῦσε «ἀνωμαλία ἤ, ἂν θέλετε, ἀνορθογραφία», καί, ταυτόχρονα, ἤξερε ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ ἐμπνευστὴς καὶ καθοδηγητὴς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», πολὺ φυσικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθῆ, τί, λοιπόν, ἤθελε στὸ βάθος, καὶ τὶ ἀκριβῶς ἐπιδίωκε ὁ Κρητικὸς πολιτικός. (Τὶ θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ εἶναι: Τιμωρός, ἐκδικητής, κυβερνήτης, «σύμβουλος», πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας ἢ ἀρχηγὸς ἑνὸς «ἀπολύτως δικοῦ του» Κράτους;).

Βέβαια ὅλα αὐτὰ τὰ σκοτεινά, τὰ ἀκατανόητα καὶ τὰ μπερδεμένα δὲν ἦταν εὐρύτερα γνωστὰ καὶ οὔτε, ἀσφαλῶς, θὰ τὰ φανταζόταν ὁ πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος, ὅταν, ἐκεῖ στὸ κοσμικὸ ζαχαροπλαστεῖο τοῦ «Γιαννάκη», σφυγμομετροῦσε τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Ἀνδρέα Κορδέλλα, λέγοντάς του: «Τὶ θὰ κάνῃς ἐσύ, γίγαντα, ἂν ἔρθουμε στὸν «Ἀβέρωφ» νὰ τὸν καταλάβουμε». (Σὰν νὰ μὴ ἀνῆκε τὸ δοξασμένο θωρηκτὸ σὲ ὁλόκληρο τὸ "Ἔθνος, ἀλλὰ μονάχα στὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων καὶ στὶς «ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες» φατρίες του). Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο —τῆς ἄγνοιας— ὁ δημοκρατικὸς πλωτάρχης καὶ γιὸς τοῦ ἄλλοτε προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ στενώτατου συνεργάτη τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, Ἰωάννη Τσιριμώκου, ὁ πλωτάρχης ποὺ χαρακτηριζόταν, τότε, ὡς «ὁ μέγας προσωπολάτρης» τοῦ Ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων (καὶ ἀργότερα ὡς «ὁ μέγας προσωπολάτρης» ἑνὸς ἄλλου προσφιλεστάτου του προσώπου, ὥστε νὰ λέη κάθε στιγμὴ ὅτι «ἀφοῦ τὸ εἶπε τὸ πιδὶ ἔτσι εἶναι»), ἐνοχλήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τοῦ νεαροῦ συναδέλφου του. Ἀπὸ τὴν ἀπάντηση, ὅτι στὸ «καρρὲ τοῦ «Ἀβέρωφ» θὰ τοῦ προσφέρόταν «καφὲς καὶ τσιγάρο».

ΠΕΡΙ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣ

ΚΑΙ τὴν ἐνόχλησή του τὴν ἐκδήλωσε ἀμέσως ὁ πλωτάρχης Στ. Τσιριμῶκος.

— Μάλιστα· μοῦ ἔλεγε, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησή μας, ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας. Μάλιστα, ὁ τότε πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος, οὐδόλως ἱκανοποιήθη ἀπὸ τὴν ἀπάντησίν μου. Ἐξ ἀντιθέτου ἐβυσφόρησεν.

Καὶ μεταξὺ τῶν δύο ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ (τοῦ ἀνωτέρου καὶ τοῦ κατωτέρου) διεξήχθηκε ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ : Γιατὶ ρὲ Κορδέλλα τὰ λὲς αὐτά; Τί πᾶ νὰ πῆ, δηλαδή, ὅτι θὰ μᾶς κεράσῃς καφὲ καὶ τσιγάρο;

ΚΟΡΔΕΛΛΑΣ: Διότι, κύριε πλωτάρχα, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὰ κινήματα, εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὐλάχιστον, δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ ναυτικόν. Ἐξαρτῶνται κυρίως καὶ πρωτίστως ἀπὸ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ κίνημα τὸ ὁποῖον σεῖς ὑπονοεῖτε ἐπιτύχῃ εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, τότε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ διαφωνήσουμε καὶ νὰ διαπληκτισθοῦμε. Ἐὰν δέ ἀποτύχῃ, τότε διατί νά μή σᾶς περιποιηθῶ ὅταν θὰ ἔλθετε εἰς τὸν «Ἀβέρωφ»;

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ: Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε.

ΚΟΡΔΕΛΛΑΣ: Μάλιστα θὰ τὸ δοῦμε, κύριε πλωτάρχα.

Καὶ οἱ δυὸ συνάδελφοι στὸ πολεμικὸ ναυτικὸ χωρίστηκαν «φιλικώτατα»!

ΟΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ

ΕΤΣΙ πέρασαν οἱ ἡμέρες καὶ φτάσαμε στὸ μοιραῖο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

— Ἐκεῖνο τὸ βραδάκι· συνέχισε τὴν ἱστόρησή του ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας, διάφοροι συνάδελφοι τοῦ ναυτικοῦ ποὺ ὑπηρετούσαμε ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ», ἤμεθα καθισμένοι εἰς τὸ «καρρὲ» τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ θρυλικοῦ θωρηκτοῦ μας. Καὶ συζητούσαμε.

Ἐρώτηση:
— Εἴχατε ὑπηρεσιακὴ συζήτηση;

Ἀπάντηση:

— "Οχι. "Ενας συνάδελφος μᾶς ἐδιάβαζε μεγαλοφώνως τὴν εἴδηση μιᾶς μεταμεσημβρινῆς ἐφημερίδος, ἡ ὁποία ἔγραφε ὅτι τὸ πρωῒ ὁ τότε πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Παναγῆς Τσαλδάρης εἶχε δηλώσει ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι καθ' ὅλην τὴν χώραν ἐπεκράτει ἀπόλυτος τάξις καὶ ὅτι οὐδεὶς λόγος, οὐδὲ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀνησυχίας ὑπῆρχε ἢ ἐπετρέπετο νὰ ὑπάρχη. Ὅτι ἡ κυβέρνησις ἤλεγχε τὰ πάντα, καὶ ὅτι οἱ πολῖται �current ὀφείλον νὰ ἐπιδίδωνται ἀπερίσπαστοι εἰς τὰ εἰρηνικὰ καὶ δημιουργικὰ των ἔργα.

Τὴ στιγμή, λοιπόν, ἀκριβῶς ποὺ διαβαζόταν ἡ εἴδηση, κατὰ τὴν ὁποία ὅλα ἦταν «μέλι καὶ γάλα», ἔγινε τὸ μεγάλο κακὸ (ἴσως γιὰ νὰ διαψεύσῃ τὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ νόμιμο πρωθυπουργὸ τῆς Χώρας).

Καὶ ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας συνέχισε:

— Τὴν στιγμή, ἀπολύτως καὶ μαθηματικῶς τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἄνοιξε ἡ πόρτα τοῦ «καρρὲ» τῶν ἀξιωματικῶν διάπλατη.

Ἐρώτηση:
— Καὶ τί συνέβη;
Ἀπάντηση:

— "Ανοιξε ἡ πόρτα τοῦ «καρρὲ» καὶ μπῆκε μέσα ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. ἀκολουθούμενος ἀπὸ διαφόρους ἀξιωματικούς. "Οπισθεν δέ τούτων ἦτο ὁ σημαιοφόρος Γρηγορόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐκράτει εἰς τὸ χέρι του ἕνα περίστροφον —μὲ τὴν κάννην του ἐστραμμένην πρὸς ἡμᾶς.

ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ΜΕ "ΑΝΟΙΚΤΑΣ ΑΓΚΑΛΑΣ,,!

ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ δὲ τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα στὸ «καρρὲ» τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀκολούθησαν αὐτά:

— Μόλις εἶδα τὸ ναύαρχο καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ τὸν συνώδευαν· μοῦ ἱστόρησε ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας, ἀντελήφθην ἀμέσως ὅτι αἱ ἀπειλαὶ περὶ κινήματος εἶχον πραγματοποιηθῆ. Καὶ εὐθὺς ἐνεθυμήθην τὴν συζήτησίν μου μὲ τὸν πλωτάρχην Τσιριμῶκον εἰς τὸ ζαχαροπλαστεῖον τοῦ «Γιαννάκη». Τότε καὶ ἀφοῦ διέταξα τὸν παριστάμενον καμαρῶτον «νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς κυρίους καφέδες καὶ τσιγάρα», κατηυθύνθην πρὸς τὴν ὀπισθίαν θύραν τοῦ «καρρέ». Ἐκεῖθεν δὲ ἔτρεξα πρὸς τὸ δωμάτιόν μου διὰ νὰ πάρω τὸ πιστόλι μου.

Ἐρώτησα ἂν ἔπρεπε οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ εἶχον μαζί των τὰ περίστροφά των.
Καὶ πῆρα τὴν ἀπάντηση:

— Βεβαίως, ὄχι. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καθήμεθα εἰς τὸ «καρρὲ» τοῦ πλοίου μας, φέροντες καὶ τὰ ὅπλα μας. Δὲν μᾶς ἐχρειάζοντο. Καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦμε ὅτι οἱ οἱοιδήποτε κινηματίαι θὰ ἔφθανον ἀνενόχλητοι μέχρι τοῦ «Ἀβέρωφ» ἢ πολὺ περισσότερον ὅτι θὰ ἔφθαναν τόσον εὐκόλως μέχρι τοῦ «καρρέ».

Λέω:
— Τὸ στοιχεῖο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ ἐπικαλοῦνται σὰν μεγάλο παράγοντα τῆς ἐπιτυχίας τους οἱ συνωμότες.

Ἀπαντᾶ δὲ ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας ἔτσι:

— Ναί, τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο στοιχεῖον, τὸ ἐκ τῶν ἔνδον. Διότι πῶς θὰ εἰσήρχοντο οἱ στασιασταὶ εἰς τὴν δενζινάκατον τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐὰν δὲν ὑπῆρχον συνωμόται καὶ ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔδιδον —ὅπως καὶ ἔδωσαν— τὰς δεούσας διαταγάς; Καὶ πῶς θὰ ἀνήρχοντο τὴν κλίμακα τοῦ σκάφους, ἐὰν δὲν τοὺς ἀνέμενεν ἐκεῖ ὁ συνωμότης ἐπίσης «ἀξιωματικὸς φυλακῆς». "Ολα, λοιπόν, ἦσαν προετοιμασμένα καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ ἕνα ἐπιτυχὲς εὕρημα. Διότι ποῖος ὁ «αἰφνιδιασμός», ὅταν οἱ μέλλοντες νὰ αἰφνιδιασθοῦν ὑπεύθυνοι, σὲ περιμένουν μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας! Αὐτὸ ἄλλως τε, τὴν ὑποδοχή, δηλαδή, ὑπὸ συνωμότου ἀξιωματικοῦ, τὸ ἔχει ἱστορήσει καὶ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας.

"ΚΑΤΗΡΓΗΣΑΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΜΑΣ,,!

ΟΤΑΝ ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας ἔφτασε στὴν πόρτα τοῦ δωματίου του (τῆς «καμπίνας» του), ἀπογοητεύτηκε:

— Ἡ θύρα τοῦ δωματίου μου· μοῦ λέει, ἦτο κλειδωμένη καὶ τὸ κλειδὶ εἶχε ἀφαιρεθῆ. Ἀμέσως προσεπάθησα νὰ ἀνέβω ἐπάνω, ὁπότε μὲ ἐπλησίασε ὁ πλωτάρχης Νεόφυτος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀγκάλιασε καὶ μοῦ εἶπε: «Κορδέλλα, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ναυτικοῦ μας καὶ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας. Μὴν ἔχουμε αἱματοχυσίες, μὴ σκοτωθοῦμε μεταξύ μας, μὴ κάνουμε κανένα κακό, μὴ κάνουμε τίποτα». Συγχρόνως δέ ἀπεπειράτο νὰ μὲ τραβήξῃ εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἀπέναντι τοῦ ἰδικοῦ μου, καὶ προσεπάθει νὰ μὲ κλείσῃ μέσα.

Ρώτησα:
— Καὶ σεῖς τί κάνατε;
Καὶ ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας ἀπάντησε:

— Ἀγωνιζόμην νὰ τηρήσω τὸν ὅρκο ποὺ εἶχα δώσει ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ. Βέβαια ἄκουγα αὐτὰ ποὺ μοῦ ἔλεγε ὁ πλωτάρχης Νεόφυτος, ἀλλὰ συγχρόνως μὲ μία «τριλοποδιὰ» τὸν ἔριξα κάτω καὶ προσεπάθησα νὰ τὸν κλείσω ἐγὼ μέσα εἰς τὸ δωμάτιο, ὅπου ἐκεῖνος ἤθελε νὰ κλείσῃ ἐμένα.

Ἐν συνεχείᾳ τὸν ἐγκατέλειψα καὶ προσεπάθησα καὶ πάλιν νὰ ἀνέβω πρὸς τὰ ἐπάνω ἀπὸ τὴν κυρία κλίμακα. Τότε ἐνεφανίσθησαν καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἐκ τῶν μετεχόντων τοῦ κινήματος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Θεόδωρος Κουντουριώτης, υἱὸς τοῦ νικητοῦ τῶν ναυμαχιῶν τῆς Ἕλλης καὶ τῆς Λήμνου, ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη. Μετὰ τῆς ὁμάδος αὐτῆς εὑρίσκετο καὶ ὁ σημαιοφόρος Γρηγορόπουλος, κραδαίνων πάντοτε τὸ περίστροφόν του.

Τότε ὁ Γρηγορόπουλος, στρέψας τὴν κάννην τοῦ περιστρόφου του ἐναντίον μου, εἶπε εἰς ὕφος ἐπιτακτικόν: «Κύριε ἀνθυποπλοίαρχε εἰς τὸ δωμάτιόν σας»!

Ἀλλὰ πέραν τῆς ἐν γένει ἀπειλητικότητος τοῦ Γρηγορορπούλου, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ κατέστησε, αὐτομάτως, ἔξαλλον, ἦτο ἡ ἔλλειψις καὶ τοῦ πλέον στοιχειώδους σεβασμοῦ ἑνὸς κατωτέρου πρὸς ἕνα ἀνώτερόν του, καὶ τοῦτο παρουσίᾳ ἄλλων, κατὰ πολὺ ἀρχαιοτέρων του, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως βαθμοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας, ἀξιωματικῶν. Εἰς τὴν κατάστασιν δὲ ἐκείνην εὑρισκόμενος, ἐστράφην πρὸς τοὺς συνωμότας συναδέλφους μου καὶ ἐντόνως τοὺς εἶπον: «Νά γιατί εἶμαι ἐναντίον σας. Γιατί καταργεῖτε ὅλους τοὺς κανόνες πού ἐστήριξαν ὡς τώρα τὸ Ναυτικό μας καὶ τὴ δόξα του: Καὶ τὸν αὐτοσεβασμό, καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν πειθαρχία, καὶ τὴν παράδοσι, καὶ τὰ ὡραῖα ἰδανικά μας καὶ τὸ κάθε τι. Ἰδού ποιά εἶναι ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήσατε. Ἡ συμπεριφορά τοῦ σημαιοφόρου αὐτοῦ δείχνει τὴν κατάντια μας καὶ τὸν ξεπεσμό μας».

Καὶ ἀφοῦ τα εἶπα ὅλα αὐτὰ εἰς ἔξαλλον, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, κατάστασιν, κατηυθύνθην πρὸς τὸν διάδρομον τὸν ὁποῖον ἀπεκαλοῦμεν «Σαραντάπορον» (ἐπειδὴ ἦτο στενὸς καὶ ἐνεθύμιζε τὰ «στενὰ τοῦ Σαραντα-πόρου») καὶ δι' αὐτοῦ προσεπάθησα νὰ ἀνέλθω πρὸς τὰ ἐπάνω.

ΑΠΟ ΕΚΠΛΗΞΗ ΣΕ ΕΚΠΛΗΞΗ

ΑΛΛΑ ἦταν γραφτό, ὁ νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος ποὺ ἤθελε νὰ μείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του, νὰ πέφτη ἀπὸ ἔκπληξη σὲ ἔκπληξη καὶ ἀπὸ ἀπογοήτευση σὲ ἀπογοήτευση.

— Ἐνῶ προσεπάθουν νὰ ἀνέβω πρὸς τὰ ἐπάνω· μοῦ εἶπε, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας, εἶδα ἐμπρός μου τὸν ἀρχικελευστὴ-πυροβολητὴ καὶ ὁπλονόμο τοῦ θωρηκτοῦ Χριστάκο, ὁ ὁποῖος εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ὡς ἄνθρωπος τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως. Ὁμολογῶ δέ ὅτι μόλις τὸν ἀντίκρυσα ἠσθάνθην χαράν, διότι ἐγνώριζα καὶ τὴν νομιμοφροσύνην του καὶ τὴν ἀγάπην του διά τό Ναυτικόν. Διά τούς λόγους τούτους, τοῦ εἶπα ἀμέσως: «Χριστάκο· κινηματίαι ἀξιωματικοί, καὶ ἀπόστρατοι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ, καταλαμβάνουν τό πλοῖο. Ὁ «Ἀβέρωφ» μας κινδυνεύει. Πρέπει νά κάνουμε τό καθῆκον μας. Τρέξε νά φέρης πιστόλια».

Παραδόξως ὅμως καὶ ἐνῶ ἀνέμενα ἀστραπιαίαν τὴν ἀντίδρασίν του, ἔλαβον τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν: «Τί σᾶς συμβαίνει, κύριε ἀνθυποπλοίαρχε; Τί εἶναι αὐτά ποὺ μοῦ λέτε διά κίνημα; "Οχι· κανένα κίνημα δέν ἐξεδηλώθη. "Ολα εἶναι ἐν τάξει ἐπί τοῦ σκάφους».

Πρέπει νά σᾶς εἴπω ὅτι τήν στιγμήν ἐκείνην, διηρωτήθην μήπως ὠνειρευόμην. Διότι δέν ἦτο δυνατόν νά διανοηθῶ κάν, ὅτι ὁ ἔμπιστος καί νομιμόφρων ὁπλονόμος μας ἐψεύδετο τόσον καταφώρως καί ὑπεκρίνετο τόσον ἐπιτυχῶς. Πολύ ἀργότερα δέ ἐπληροφορήθην τήν σκηνήν ἥτις εἶχε προηγηθῆ μεταξύ τοῦ ὑπονα υάρχου Ἰω. Δεμέστιχα καί τοῦ ἀρχικελευστοῦ Χριστάκου, καί κατά τήν ὁποίαν ὁ πρώην ἀρχηγός τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ καί τήν στιγμήν ἐκείνην ναυτικός ἀρχηγός τοῦ κινήματος, ἔδωσε τό ἕνα τῶν περιστρόφων του εἰς τόν ὁπλονόμον, λέγων ὅτι ὡς συμπατριώτης του Λάκων, τόν καθίστα ὑπεύθυνον διά τήν προσωπικήν του ἀσφάλειαν! Ποῦ νά τά φαντασθῶ ἐγώ αὐτά τά ἰδιότυπα πράγματα.

Μὰ ὅπως εἴπαμε ἡ μιὰ ἔκπληξη διαδεχόταν τὴν ἄλλη γιὰ τὸν Ἀνδρέα Κορδέλλα.

— Ναί· μοῦ λέει. Δέν ἦταν μόνον ὁ ὁπλονόμος Χριστάκος πού μοῦ ἀπήντησε ὅπως σάς προανέφερα καί πού ἐξεδήλωσε δῆθεν ἀπορία ὅταν τοῦ μίλησα περί κινήματος. Δυό-τρία δήματα πιό ἐκεῖ συνήντησα τόν πυράρχη τοῦ πλοίου Μουτζουρίδη, εἰς τόν ὁποῖον ἐπανέλαβα τά ἴδια: «Τό πλοῖο μας καταλαμβάνεται ἀπό στασιαστάς». Μέ κοίταξε καί κεῖνος τάχα ἀπορῶν δι' ὅσα τοῦ εἶπον καί ἔσπευσε νά μέ διαβεβαιώσῃ ὅτι «δέν συνέβαινε ἀπολύτως τίποτε»!

Δέν μοῦ ἀπέμενε παρά νά προσπαθήσω νά δράσω μόνος μου καί νά ἐπικαλεσθῶ, ἀπ' εὐθείας πλέον, τήν βοήθειαν τῶν ναυτῶν. Τοῦτο καί ἀπεπειράθην.

Καὶ καθὼς ὁ νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος προσπαθοῦσε «νὰ δράσῃ μόνος του», σημειώθηκε, ὅπως θὰ δοῦμε, τὸ περίφημο «ἐπεισόδιον Κορδέλλα».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με άπόρρητα κείμενα
και ύπευθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης Ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΦΑΣΙ ΤΟΥ "ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ ΚΟΡΔΕΛΛΑ,,

"Ενας άνθυποπλοίαρχος λακτίζει ένα ναύαρχο (ΚΑΙ ΤΟΝ ΡΙΧΝΕΙ ΚΑΤΩ)

ΤΑ ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ "ΚΟΛΠΑ,, ΤΩΝ ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ

10ον

ΜΑΤΑΙΟ ήταν το «περί καθήκοντος» κήρυγμα τοῦ νεαροῦ ἀνθυποπλοίαρχου Ἀνδρέα Κορδέλλα, πρὸς τοὺς ἀνώτερους καὶ ἀρχαιότερούς του ἀξιωματικούς. Μάταια ἐπικαλέστηκε τὴν παράδοση καὶ τὰ ἰδανικά, ποὺ οἱ συνωμότες κατάργησαν τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Σὲ τίποτα δὲν ὠφέλησε ἡ ἐπίκληση τῶν κανόνων ποὺ ἐστήριξαν τὴ θαλασσινή μας δόξα. Καὶ κανεὶς δὲν συγκινήθηκε ὅταν μίλησε γιὰ «τὴν κατάντια μας καὶ τὸν ξεπεσμό μας». Ὁ στασιαστὴς σημαιοφόρος κράδαινε πάντα τὸ πιστόλι του. Καὶ σημαδεύοντας ἐκεῖνον ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ σέβεται, καμάρωνε μπροστὰ στὸ ναύαρχο τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». "Ολα εἶχαν ξεπεραστῆ, τὶς δραματικὲς ἐκεῖνες ὧρες, ἀπάνω στὸ θρυλικὸ μας θωρηκτό. Ὁ ἔμπιστος ὁπλονόμος κορόϊδευε τὸν προϊστάμενό του, καὶ ὁ πυράρχης τὸν βεβαίωνε ὑποκριτικώτατα πὼς «τίποτα ἀπολύτως δὲν συνέβαινε». (Τὸ κίνημα ἦταν «ἕνα κακὸ ὄνειρο», ἕνας «φριχτὸς ἐφιάλτης»). Ὁ αἰφνιδιασμὸς μὲ «ἀνοιχτὲς ἀγκάλες», εἶχε σκορπίσει τόση γοητεία στοὺς στασιαστές, ὥστε θεωροῦσαν σὰν πολὺ ἁπλὸ καὶ αὐτονόητο τὸ νὰ ζητᾶνε καὶ ἀπὸ τοὺς νομιμόφρονες, νὰ μὴ ἀντιδράσουνε, γιὰ «νὰ μὴν ἔχουμε αἱματοχυσία»—νὰ παραδοῦνε, δηλαδή, τὸν ὅρκο τους.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, ὁ γιὸς τοῦ πολεμιστῆ στρατηγοῦ Νικόλαου Κορδέλλα, ἔπεφτε ἀπὸ ἔκπληξη σὲ ἔκπληξη καὶ ἀπὸ ἀπογοήτευση σὲ ἀπογοήτευση. ("Αλλη δὲ ἐκείνη ἡ τραγικὴ εἰρωνεία τῆς τύχης, ὅπου ἡ εἰσβολὴ στὸν «Ἀβέρωφ» ἔγινε τὴ στιγμή, «ἀκριβῶς καὶ μαθηματικῶς», ποὺ διαβαζόταν, μὲ ξέχωρη ἱκανοποίηση, ἡ κυβερνητικὴ κατηγορηματικὴ ἀνακοίνωση, κατὰ τὴν ὁποία «καθ' ὅλην τὴν χώραν ἐπεκράτει ἀπόλυτος τάξις». Ἡ ἀνακοίνωση ποὺ τόνιζε πὼς «οὐδεὶς λόγος, οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος, ἀνησυχίας ὑπῆρχε» καὶ πὼς «οἱ πολῖται ὠφείλων νὰ ἐπιδίδωνται ἀπερίσπαστοι εἰς τὰ εἰρηνικὰ καὶ δημιουργικὰ των ἔργα»).

— Ἀντελήφθην αὐτοστιγμεὶ μοῦ ἔλεγε ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας ὅτι τὸ σον ὁ ὁπλονόμος Χριστάκος, ὅσον καὶ ὁ πυράρχης Μουντζουρίδης μὲ ἐνέπαιζαν.

ΤΟ "ΛΑΚΤΙΣΜΑ,, ΚΑΙ Ο ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ὁ πιστὸς στὸν ὅρκο του ἀξιωματικὸς συνέχισε:

— "Αλλη διέξοδος δι' ἐμὲ δὲν ὑπῆρχε. "Επρεπε νὰ ζητήσω βοήθειαν, ἀπὸ ὅπου τυχὸν ἠμποροῦσα. Ἐπροχώρησα, λοιπόν, πρὸς τὰ πρυμναῖα ὑποφράγματα τῶν ναυτῶν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς ξεσηκώσω καὶ νὰ κτυπήσωμεν τοὺς ἐπαναστάτας. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐβασίλευεν ἄκρα ἡσυχία. Ὡμίλησα πρὸς τοὺς ναύτας, ὀλίγοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐσηκώθησαν καὶ μὲ ἠκολούθησαν. Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι τὰ πάντα εἶχον ὑποστῆ μίαν μορφὴν παραλύσεως — διὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὸν ἐλαφρύτερον χαρακτηρισμόν.

"Οταν ἐξῆλθα τοῦ πρυμναίου ὑποφράγματος, καὶ εἰδικώτερον τὴν στιγμὴν ποὺ εὑρισκόμην εἰς τὸν διάδρομον τοῦ ὁπλονομείου, συνηντήθην μὲ μίαν ὁμάδα στασιαστῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦτο αὐτὸς ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. Παραπλεύρως τοῦ ναυάρχου ἵστατο ὁ τότε ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης, ὁ ὁποῖος ἤδη εἶχε φορέσει στολὴν καὶ γαλόνια σημαιοφόρου — εἶχε, δηλαδή, αὐτοπροσχθῆ! Τὸν ναύαρχον περιέβαλλον ἐπίσης, καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, μεταξὺ δὲ τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ ἀρχικελευστὴς ξυλουργὸς Μπαρμπαρῆς. Ὁ ἀρχικελευστὴς αὐτὸς ἦτο ἕνας ὑψηλόσωμος καὶ παχύτατος ἄνδρας ἑνὸς γιγαντιαίου καὶ πράγματι θηριώδους τὴν ἐμφάνισιν τύπος.

Τότε σημειώθηκε ἡ δραματικώτερη φάση τοῦ ὅλου «ἐπεισοδίου Κορδέλλα».

— Μόλις ὁ ναύαρχος μὲ ἀντίκρυσε· συνέχισε τὴν ἱστόρησή του ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας, προσεπάθησε νὰ μὲ συλλάβη. Ἐγὼ ὅμως μὲ ἕνα εὔστοχο λάκτισμα, τὸν ἔρριξα κάτω, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀπηύθυνα διαφόρους σκληροὺς χαρακτηρισμούς. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ὁ ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης μὲ ἐπυροβόλησε καὶ μὲ ἐτραυμάτισεν, ἐλαφρῶς παρὰ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἢ μᾶλλον σχεδὸν ἀμέσως, ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας ἐσηκώθη καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν ἀρχικελευστὴν Τριγυράκην, ὁ ὁποῖος ἠτοιμάζετο νὰ μὲ πυροβολήσῃ, ἐκ δευτέρου, τοῦ εἶπεν εἰς ὕφος ἐπιτακτικόν: «Σοῦ ἀπαγορεύω νὰ κτυπᾶς τὸν Κορδέλλα».

Καὶ ὁ τότε νεαρὸς ἀξιωματικὸς καὶ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος πρόσθεσε:

— Ἐδῶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐὰν ἐσώθην ἀπὸ βέβαιον θάνατον, τοῦτο τὸ ὀφείλω εἰς τὴν παρέμβασιν ἐκείνην τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἠρέσκετο νὰ ἐπιδεικνύῃ μίαν ἰδιότυπον ἱπποτικὴν διάθεσιν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ διάθεσις ἐκείνη μᾶς ὑπεχρέωνε, ἀνεξαρτήτως ἰδεολογικῶν τοποθετήσεων, νὰ τὸν βλέπωμεν μετὰ σεβασμοῦ.

Ἐρωτῶ:

— Μετὰ σεβασμοῦ καὶ «εὐστόχου λακτίσματος»;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— "Αλλο τὸ ἕνα ἄλλο τὸ ἄλλο!

ΜΙΑ ΟΑΣΗ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΑΧΑΡΑ

ΑΛΛΑ τὸ ὅλο «ἐπεισόδιον Κορδέλλα» δὲν τέλειωσε μὲ τὴ δραματικὴ φάση τοῦ «λακτίσματος» (τῆς κλωτσιᾶς πρὸς τὸν ναύαρχο) καὶ τοῦ πυροβολισμοῦ (τοῦ ἀρχικελευστοῦ κατὰ τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου).

Τὴν δὲ συνέχειά του μᾶς ἱστορεῖ ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας:

— Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ ποὺ περιέβαλλαν τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα μὲ ἔσυραν ἔξω, εἰς τὸ πρυμναῖον κατάστρωμα.

Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἀντελήφθην τὸν ἐπίσης νομιμόφρονα ὑποπλοίαρχον Δαμηλάτην, τὸν ὁποῖον ἀνέβαζαν διαίως δύο κινηματίαι. Τότε, ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, στραφεὶς πρὸς αὐτὸν τὸν ἠρώτησε: «Ἐσύ, Δαμηλάτη, τί θὰ κάνῃς;». Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Ἐγὼ ἔχω συνταυτισει τὴν τύχη μου μὲ τὸν Κορδέλλα». Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἦτο δι' ἐμέ, ἐκείνην τὴν τόσον δύσκολον καὶ τόσον δυσάρεστον στιγμὴν μία πραγματικὴ ὄασις. Ἠσθάνθην ὅτι δὲν ἤμουν ἐντελῶς μόνος εἰς τὴν Σαχάραν τῆς συνωμοσίας καὶ ὅτι πλάι μου εὑρίσκετο καὶ ἕνας ἄλλος συνάδελφός μου. Καί, μάλιστα, κατὰ ἕνα βαθμὸν ἀνώτερός μου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίσης ἀποφασισμένος νὰ μὴ παραδῇ τὸν ὅρκον του πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ πολεμικὸν ναυτικόν.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας διέταξε νὰ εἰδοποιηθῇ πάραυτα ἕνα πλωτὸν μέσον, διὰ νὰ μᾶς ἐπιβιβάσουν καὶ νὰ μᾶς ἀπομακρύνουν τοῦ

Ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος καὶ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας, ποὺ ἀντιτάχθηκε σθεναρὰ στοὺς συνωμότες καὶ ποὺ ἀφοῦ «λάκτισε» καὶ ἔρριξε κάτω τὸν ναύαρχο Δεμέστιχα, δέχθηκε (ριγμένη ἀπὸ τὸν ἀρχικελευστὴ Τριγυράκη) μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι.

«Ἀβέρωφ». Πράγματι, μετ' ὀλίγον, ἐπλεύρισε εἰς τὴν σκάλαν τοῦ θωρηκτοῦ μία δενζινάκατος τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ἀθανάσιος Μπότσης μετὰ πέντε ἢ ἓξι ναυτῶν. Τότε, ὁ ὑποπλοίαρχος Δαμηλάτης καὶ ἐγὼ κατεβιβάσθημεν τῆς ἀρχηγίδος τοῦ στόλου μας, καὶ μεθ' ἡμῶν κατῆλθε — διαταχθεὶς ἀπὸ τὸν ναύαρχον— καὶ ὁ κινηματίας ἰατρὸς τοῦ ναυτικοῦ Τσακαλώτος.

Οὕτω ἡ δενζινάκατος ἀπέπλευσε, μὲ προορισμὸν τὸ Πέραμα. Διότι ἐκεῖ, εἰς τὸ Πέραμα, ἐπρόκειτο, κατὰ διαταγὴν τοῦ ναυάρχου νὰ μᾶς ἀποβιβάσουν. Καὶ τοῦτο, διότι, μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, οἱ στασιασταὶ δὲν ἐγνώριζον, ἀκόμη — ὅπως καὶ ἡμεῖς δὲν ἐγνωρίζαμεν— ὅτι ἤδη τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἀττικῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχον ἐκκινήσει οἱ συνωμόται, εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας.

ΣΥΜΠΛΟΚΗ "ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΛΟΥΝ,,

ΜΑ ἦταν γραφτό, τὸ «ἐπεισόδιο Κορδέλλα» νὰ συνεχισθῇ καὶ ἐκεῖ, μέσα στὴν δενζινάκατο.

— Κατὰ τὸν πλοῦν ἀπὸ τοῦ ναυστάθμου εἰς τὸ Πέραμα· μοῦ λέει ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας, συνενοήθην διὰ νευμάτων καὶ ἐνδεικτικῶν σημάτων μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Δαμηλάτη διὰ νὰ δράσωμεν. Καὶ ὁ μὲν Δαμηλάτης ἐκινήθη πρὸς τὴν πρώραν τῆς δενζινακάτου καὶ ἠνάγκασε τοὺς ναύτας συνοδοὺς νὰ κατέλθουν εἰς τὸ ἐστεγασμένον διαμέρισμά της. Ἐγὼ δὲ ἔδωσα διαταγὴν εἰς τὸν μηχανικὸν τοῦ σκάφους νὰ σταματήσῃ τὴν μηχανήν. Πράγματι δὲ οὗτος, ὑπακούσας εἰς τὴν διαταγήν μου ἔσβησε τὴν μηχανήν.

Εὐθὺς ἀμέσως, ἐγώ, ἀπεπειράθην νὰ στρέψω τὸ πηδάλιον. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀπροπείρας μου ταύτης, ἦτο νὰ ἐπακολουθήσῃ μία μικροσυμπλοκὴ μεταξὺ ἐμοῦ, ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν Μποτση καὶ Τσακαλώτου, ἀφ' ἑτέρου.

Βεβαίως, εἰς τὸ τέλος δὲν ἐπικρατήσαμεν ἡμεῖς οἱ δύο (Δαμηλάτης καὶ Κορδέλλας) Ἀλλὰ οἱ Μπότσης καὶ Τσακαλώτος, συνεπικουρούμενοι ἀπὸ τοὺς ναύτας συνοδούς καὶ ἀπὸ τὸ πλήρωμα τοῦ σκάφους. Κατόπιν δὲ τῆς ἐπικρατήσεώς των δὲν συνεχίσθη ὁ πλοῦς πρὸς τὸ Πέραμα. Τὸ σκάφος ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὸν «Ἀβέρωφ».

"Οταν ἀνήλθομεν εἰς τὸ θωρηκτόν, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ κανένα θυμό, διέταξε καὶ μᾶς ἐνέκλεισεν εἰς τὸ δωμάτιον τὸ κείμενον παραπλεύρως τοῦ διαμερίσματος τοῦ ναυάρχου. Ἐκεῖ δὲ παρεμείναμεν αἰχμάλωτοι, μέχρις ὅτου ὁ «Ἀβέρωφ» ἀπέπλευσε —μετὰ τὸ μεσονύκτιον— ἐκ τοῦ ναυστάθμου.

Ἐρώτηση:

— Καὶ σᾶς κράτησαν αἰχμάλωτους;

Ἀπάντηση:

— Ἐμᾶς ὄχι. "Αλλους ὅμως νομιμόφρονας συναδέλφους, τοὺς πῆραν μαζί τους καὶ ὡς αἰχμαλώτους καὶ ὡς ὁμήρους Ἐμᾶς, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀπόπλου μᾶς ὡδήγησαν, ὁμοῦ μὲ τὸν μετέπειτα ναύαρχον καὶ τότε ἀντιπλοίαρχον Βανδῶρον, καὶ μᾶς ἀπεβίβασαν εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων. Κατὰ τὰ ἑξημερώματα δέ, ὁ Δαμηλάτης καὶ ἐγώ, κατηυθύνθημεν πρὸς τὴν περιοχὴν «Παλούκια», ὁπόθεν, ἐνοικιάσαντες δενζινάκατον, ἐπλεύσαμεν εἰς Πέραμα. Ἐκεῖ δὲ εὑρίσκοντο ἤδη ἀπὸ πολλῆς ὥρας, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος καὶ ὁ τότε πλοίαρχος καὶ μετ' ὀλίγον ναύαρχος Ἀλέξανδρος Σακελλαρίου. Καὶ μὲ ὁρμητήριον τὸ Πέραμα ὠργανώθη ἡ ἐπιχείρησις διὰ τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ ναυστάθμου, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκείνη, διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν μὴ ἁρπαγέντων σκαφῶν, ἄτινα, τελικῶς, ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος.

ΤΟ ΤΕΧΝΑΣΜΑ ΣΤΟΝ "ΚΑΤΣΩΝΗ,,

ΣΕ ΟΛΗ τὴν πολύωρη συζήτησή μας μὲ τὸν σήμερα ἀπόστρατο πλοίαρχο Ἀνδρέα Κορδέλλα, τὸν ἤρωα τοῦ «ἐπεισοδίου» ποὺ πρὶν 32 χρόνια χαρακτηρίστηκε σὰν ὑπόδειγμα «πιστῆς τηρήσεως ὅρκου», παρευρισκόταν καὶ ἕνας ἄλλος συνάδελφός του στὸ ναυτικό, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ στάθηκαν ὅμοια νομιμόφρονες καὶ ἀμετακίνητοι στὸ καθήκον τους: ὁ τότε νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος καὶ τώρα ἀπόστρατος ναύαρχος Βρασίδας Ρώτας.

— Ἐγώ· μοῦ εἶπε ὁ ναύαρχος Ρώτας, δὲν ὑπῆρξα ἥρως «ἐπεισοδίου» ὅπως ηὐτύχησε νὰ εἶναι ὁ φίλτατός μου Ἀνδρέας Κορδέλλας. Τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὑπηρέτουν ἐπὶ τοῦ ὑποβρυχίου «Κατσώνης» κυβερνήτης τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ πλωτάρχης Γεωργακόπουλος καὶ ὕπαρχος ὁ ὑποπλοίαρχος Βουρέκας. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην —Παρασκευὴν— εἴχομεν ἐκπλεύσει δι' ἀσκήσεις εἰς τὸν κόλπον τῶν Μεγάρων. Τοῦ ὑποβρυχίου μας ἐπέβαινε καὶ ὁ τότε πλωτάρχης Λαμπρινόπουλος.

"Οταν ὅμως, μετὰ τὰς ἀσκήσεις, ἐπανεπλέαμεν εἰς τὸν ναύσταθμον, ἀντὶ νὰ διέλθωμεν, ὡς συνήθως, διὰ τοῦ μεγάλου διαύλου, διήλθομεν τὸν μικρὸν διαυλον ἐγγύτατα τοῦ Περάματος. Τοῦτο —ὡς ἀπεκαλύφθη βραδύτερον— εἶχε συνθηματικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀπετέλει εἰδοποίησιν πρὸς τοὺς εἰς τὸ Πέραμα εὑρισκομένους «προσκόπους» τῶν συνωμοτῶν, ὅτι «ὅλα ἐπήγαιναν καλά»

Περὶ ὥραν 5ην ἀπογευματινὴν προσεδέσαμεν εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων, εὐθὺς δὲ ἀμέσως ὁ ὕπαρχος ἀνέφερεν εἰς τὸν κυβερνήτην ὅτι ἐσημειώθη βλάβη εἰς τὰ θαλασσέρματα. Ἀμφότεροι ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὸ κίνημα, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ πλωτάρχης Λαμπρινόπουλος. Τὰ δὲ περὶ βλάβης τέχνασμα. Τότε ὁ κυβερνήτης διέταξε τὴν παραμονὴν τοῦ ὑπάρχου καὶ τοῦ πληρώματος ἐπὶ τοῦ σκάφους, πρὸς ἐπισκευὴν τῆς δῆθεν βλάβης. Ἐμὲ δὲ προέτρεψεν ἐπιμόνως νὰ ἐξέλθω τοῦ ὑποβρυχίου καὶ νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἀδείας ἐξόδου τῆς παρεχομένης ἑκάστην Παρασκευήν. «Πήγαινε γρήγορα», μοῦ εἶπε, «γιὰ νὰ προλάβῃς τὴν «Εὐκαιρία». "Αλλως τε θὰ βγῶ καὶ ἐγὼ σὲ λίγο, γιατὶ ἡ βλάβη εἶναι ἀσήμαντος. Ἐσὺ δὲν χρειάζεσαι». Τοιουτοτρόπως ἐγὼ μὲν ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν ξηράν, ἐκεῖνος δὲ παρέμεινε «κατὰ τὸ προδιαγεγραμμένον σχέδιον» ἐπὶ τοῦ ὑποβρυχίου, διὰ νὰ τὸ ἑτοιμάσῃ πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ κίνημα.

ΕΝΑ "ΠΡΟΔΙΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟ,, ΣΧΕΔΙΟ

ΕΡΩΤΩ:

— Ὑπῆρχε σχέδιο γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση, ἀπὸ τὰ πλοῖα, τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων ποὺ χαρακτηρίζονταν ὡς νομιμόφρονες καὶ ποὺ κατὰ τὴν πεποίθηση τῶν συνωμοτῶν δὲν θὰ δέχονταν νὰ πάρουν μέρος στὸ κίνημα;

Ἀπάντηση τοῦ ναυάρχου Βρασίδα Ρώτα:

— Βεβαίως ναί. Ὑπῆρχε καὶ ἐπ' αὐτοῦ πλήρες σχέδιον. Διότι οἱ συνωμόται ἐγνώριζαν ὅτι ἐὰν καὶ εἰς τὸν ναυσταθμον καὶ εἰς τὰ πλοῖα εὑρίσκοντο πολλοὶ νομιμόφρονες ἀξιωματικοί, τὸ ἐγχείρημά των θὰ ἐδυσκολεύετο καὶ ἐνδεχομένως θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἀποτύχῃ. Καὶ τοῦτο παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι μεμυημένοι ἀξιωματικοὶ εὑρίσκοντο εἰς κάθε γωνίαν τοῦ ναυστάθμου καὶ σχεδὸν εἰς κάθε πλοῖον.

Ἐμένα μὲ ἀπεμάκρυνεν ὁ κυβερνήτης μου μὲ τὸν τρόπον ποὺ σᾶς ἀνέφερα. Καὶ ἔτσι ἔφυγα ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐγίνετο κίνημα. Ἄλλους ὅμως ἀξιωματικοὺς τοὺς ἀπεμάκρυναν μὲ ἄλλα προσχήματα ἢ μὲ διάφορα «κόλπα».

Ρωτάω, φυσικά, ποιὰ ἦταν τὰ «κόλπα» αὐτά. Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— "Ενα ἀπὸ τὰ «κόλπα» ποὺ, καθὼς ἀργότερα ἐπληροφορήθην ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα τὸ ἦτο τὸ «τῆς ἀσθενείας». Εἰδοποίει, δηλαδή, ἕνας ἀνώτερος τὸν κατώτερό του ὅτι «κάποιος ἀρρώστησε σπίτι του» καὶ τοῦ προσέθετε ὅτι «τοῦ ἔδινε ἄδεια νὰ φύγῃ καὶ, μάλιστα, ἀμέσως γιὰ ν' ἀπρολάβῃ τὴν «Εὐκαιρία», καὶ νὰ βρεθῇ τὸ ταχύτερο κοντὰ στὸν ἄρρωστό του»!

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ «κόλπα» γίνονταν σὲ ἐκείνους ποὺ μποροῦσαν «νὰ πιάσουν». Σὲ ἄλλους ἐφαρμόζοταν ἡ βία, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν Κορδέλλα καὶ Δαμηλάτη. Καὶ σὲ ἄλλους —καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας— ἡ αἰχμαλωσία καὶ ὕστερα ἡ ὁμηρία!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησις τοῦ ἀντιναυάρχου Ἀντωνίου Γκιώνη. — Πῶς γινόταν ὁ προεταιρισμὸς τῶν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν καὶ ναυτοδιόπων. — Τὰ συνθήματα τῶν κινηματιῶν, οἱ ἀπειλὲς καὶ οἱ ὑποσχέσεις. — «"Οποιος δὲν εἶναι φίλος μας εἶναι ἐχθρός μας». — «Οἱ ἄξιοι θὰ προχωρήσουν καὶ θὰ καταλάβουν τὶς καλύτερες θέσεις». — «Ἐλᾶτε νὰ προστατεύσωμεν τὴν δημοκρατίαν διὰ νὰ προστατεύσωμεν καὶ τοὺς ἑαυτούς μας» Τὸ μισθολόγιο καὶ ἡ εἰσήγησις τοῦ βενιζελικοῦ πλωτάρχη. — Ἡ ἀνθράκευσις τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀφορμὴ ἀναβολῆς τοῦ κινήματος.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ἀπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρόνης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΑΝΤ. ΓΚΙΩΝΗ

Πῶς ἐγίνετο ὁ προσεταιρισμὸς ἀξιωματικῶν καὶ ναυτοδιόπων

ΤΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ

11ον

ΑΥΤΟ ἦταν, στὶς λεπτομέρειές του, τὸ ὅλο «ἐπεισόδιο Κορδέλλα», ὅπως ὁ ἴδιος ὁ κεντρικὸς ἥρωάς του μᾶς τὸ ἱστόρησε, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια ἐπίμονης σιωπῆς. Καὶ νὰ οἱ διάφορες φάσεις του: 1) "Ενας ἀνθυποπλοίαρχος, ἀπαντώντας στὴν πρόκληση ἑνὸς πλωτάρχη, περὶ τοῦ τί θὰ γινόταν, ἂν κινηματίες ἔκαναν τὴν ἀπόπειρα νὰ κατα λάβουν τὸ θωρηκτὸ «Ἀβέρωφ», ἀπάντησε ὅτι στοὺς «ἐπιδρομεῖς» θὰ προσφερόταν «καφὲς καὶ τσιγάρο». "Οχι βέβαια, ἀπὸ αἰσθήματα φιλοξενίας, ἀλλὰ ἀπὸ σαρκαστικὴ διάθεση «παρηγοριᾶς». 2) "Ενας σημαιοφόρος, κραδαίνοντας ἀπειλητικὰ τὸ περίστροφό του, διέταξε ἕνα ἀνθυποπλοίαρχο νὰ αὐτοφυλακισθῆ στὸ δωμάτιό του. 3) "Ενας ἀνθυποπλοίαρχος, προσπαθώντας νὰ ἐπαναφέρη στὴν τάξι δυὸ ἀντιπλοίαρχους τοὺς εἶπε καθαρὰ καὶ ξάστερα ὅτι ἀπεμπόλησαν τὰ ἰδανικὰ ἀπάνω στὰ ὁποῖα στηρίχτηκε ἡ δόξα τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. 4) Δυὸ «ἔμπιστοι» ἀρχικελευσταὶ κορόϊδευαν ἕνα ἀνθυποπλοίαρχο, λέγοντάς του ὅτι «κανένα κίνημα δὲν ἔγινε» καὶ ὅτι, περίπου, «ὀνειρεύεται»! 5) "Ενας ἀνθυποπλοίαρχος «λάκτισε» ἕνα ὑπονα ύαρχο (τὸ ναυτικὸ ἀρχηγὸ τῆς ἀνταρσίας) καὶ τὸν ἔρριξε κάτω! 6) "Ενας ἀρχικελευστὴς ποὺ εἶχε φορέσει, αὐθαίρετα, τὰ γαλόνια τοῦ σημαιοφόρου (ποὺ εἶχε, δηλαδή, αὐτοπροαχθῆ «ἐπαναστατικῷ δικαίῳ») πυροβόλησε καὶ ἐτραυμάτισε ἕνα ἀνθυποπλοίαρχο. 7) Διάφοροι ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοί, ἔχοντας βοηθοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναῦτες, «σέρνουν» ἕνα ὑποπλοίαρχο καὶ ἕνα ἀνθυποπλοίαρχο καὶ τοὺς «φορτώνουν» σὲ μιὰ βενζινάκατο. 8) Τέλος μέσα σὲ αὐτὴ τὴ βενζινάκατο, ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦτες, ἀνακατωμένοι, ἀλληλοτραβιοῦνται καὶ συμπλέκονται «πρὸς αἰωνίαν δόξαν τῆς δημοκρατίας».

Αὐτὴ τὴν εἰκόνα καὶ ἄλλες ἀγριώτερες — τὶς ὁποῖες θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας — ἐπιφύλαξε καὶ στὸ πολεμικὸ ναυτικό, ὅπως καὶ στὸ στρατὸ τῆς ξηρᾶς, ὁ τελευταῖος «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἀντ. Γκιώνη

ΕΚΤΟΣ ὅμως ἀπὸ τὶς ἐνέργειες ποὺ κατάλυσαν κάθε ἔννοια κράτους, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις ποὺ σήμαναν τὴν κατάργηση κάθε κανόνα σεβασμοῦ καὶ πειθαρχίας, ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» ποὺ ἐξαπολύθηκε τὴν 1η Μαρτίου 1935, καθιέρωσε, γιὰ πρώτη φορὰ στὰ «κινηματικὰ» πράγματα, καὶ μιὰ ἐπικίνδυνη ἀρχή, ποὺ λίγα χρόνια ἀργότερα (στὸ κομμουνιστικὸ δεκεμβριανὸ κίνημα τοῦ 1944 καὶ, ὕστερα, στὸ συμμοριτοπόλεμο), πῆρε μιὰ τρομαχτικὴ καὶ ἀποτρόπαια ἔκταση: Τὴν ἀρχὴ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς ὑπηρίας.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Ἀντώνιος Γκιώνης. Οἱ κινηματίαι τοῦ 1935 ἐφήρμοσαν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς ὁμηρίας. Ἑλλήνων ἀπὸ "Ελληνας.

Καὶ ὁ ναύαρχος Ἀντώνιος Γκιώνης, ποὺ εἶχε συλληφθῆ αἰχμάλωτος, μόλις ἐκδηλώθηκε τὸ κίνημα στὸν «Ἀβέρωφ», καὶ κρατήθηκε ὡς ὅμηρος ἀπάνω στὸ θωρηκτὸ καθ' ὅλη τὴ δωδεκαήμερη διάρκειά του (στὸ τέλος δὲ κυβέρνησε τὸ ἁρπαγμένο σκάφος κατὰ τὸ ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς ἀπὸ τὴν Κάσο στὸ Σαρωνικό, ὡς που τὸ παράδωσε στὸ νέο κυβερνήτη του πλοίαρχο Κονιάλη) μοῦ ἱστόρησε:

—Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἀνῆκεν εἰς τὴν δενιζελικὴν παράταξιν, διότι λόγω τῆς μακροετοῦς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τὰ δενιζελογενῆ κόμματα ἢ τὰς δενιζελογενεῖς ὁμάδας, οἱ ἀντιφρονοῦντες ἀξιωματικοὶ εἶχον μὲ διάφορα ἑκάστοτε προσχήματα καὶ διαφόρους αἰτιολογίας, ἢ ἀποταχθῆ ἢ ἀποστρατευθῆ.

Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί, εὑρισκόμενοι ψυχικῶς μακρὰν τῶν φατριῶν, αἵτινες ἀπετελοῦντο ἀπὸ παράγοντας αὐτοαποκαλουμένους «δημοκρατικούς» καὶ μακρὰν τῶν κομματικῶς σκεπτομένων καὶ πρατόντων, ἀνῆκον κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν ἀντίθετον πρὸς τοὺς κινηματίας παράταξιν. Ἀνῆκον, δηλαδή, εἰς τὴν λεγομένην ἀντιβενιζελικὴν παράταξιν, ἡ ὁποία δρῶσα ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ τότε ὑφισταμένου πολιτεύματος, δὲν ἐπεδίωκεν ἀνωμάλους λύσεις, οὐδὲ συνταγματικὰς ἐκτροπάς.

Πάντως ἡ νόμιμος κυβέρνησις τῆς χώρας, ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν ὑπουργεῖον τελοῦν ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ἔτοπο θέτησεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μεγάλων ναυτικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ πλοίων ἀρχηγοὺς ἢ κυβερνήτας, πιστοὺς εἰς τὸ καθῆκον των. Τοῦτο ἐγένετο κυρίως, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐφημέρου δικτατορίας τὴν ὁποίαν ἐκήρυξε —τὰς πρωὶ νὰς ὥρας τῆς ὅης Μαρτίου 1933— ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας. Εἰς τὴν δικτατορίαν δὲ ἐκείνην ἐδήλωσαν ἄμεσον συμμετοχὴν ἢ ἐξεδήλωσαν ψυχικὴν συμπάρασταση ἅπαντες, σχεδόν, οἱ «δημοκρατικοί» ἀξιωματικοί— μὲ μίαν ἐμφανῆ ἐξαίρεσιν. Ταυτοχρόνως ἡ κυβέρνησις τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, πληροφορουμένη, ἑκάστοτε, τὰς ἐπαναστατικὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἀνατρεπτικὰς τάσεις τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε λάβει σοβαρὰ μέτρα ἀσφαλείας εἰς τὸν ναύσταθμον καὶ εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων.

Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς.

Τὰ συνθήματα τῶν κινηματιῶν

ΡΩΤΩ:

— Τὰ μέτρα ποὺ εἶχαν ληφθῆ ἦταν ἱκανὰ νὰ ἀποτρέψουν ἕνα κίνημα;

Καὶ ὁ ναύαρχος Ἀντ. Γκιώνης ἀπαντᾶ:

— "Οπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ἀποτρέψουν. Ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ τὸ δυσχεράνουν — καί, τελικῶς, τὰ ληφθέντα μέτρα, ἐν τῷ συνόλῳ των, νὰ τὸ καταστείλουν. Καὶ τοῦτο ἀνεξαρτήτως τῶν τραγικῶν φάσεων, αἵτινες ἐπεφυλάχθησαν διαρκοῦντος τοῦ ἐπαναστατικοῦ δωδεκαημέρου.

Διὰ τῶν ληφθέντων, λοιπόν, μέτρων ἡ ἐπιτυχία ἑνὸς κινήματος δὲν ἦτο εὔκολος. Εὔκολα ἦσαν τὰ κινήματα κατὰ τὸ παρελθόν, ὁπότε ὅλας τὰς καιρίας θέσεις τὰς κατεῖχον «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοί, ἕτοιμοι νὰ μετάσχουν εἰς πᾶσαν «δημοκρατικὴν» ἀνατρεπτικὴν προσπάθειαν. Τότε, καὶ δὴ μέχρι τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τὰ κινήματα ἐγίνοντο ἄνευ οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς προεργασίας. Ἡ δὲ καλὴ ὀργάνωσις δὲν ἀπετέλει οὔτε σκέψιν κἂν τῶν κινηματιῶν. "Ηρκουν μερικοὶ «ἀποφασισμένοι» ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ πάντα ἐξειλίσσοντο κατὰ τὸν ἐπιθυμητὸν τρόπον. Ἄλλως τε «δημοκρατικοὶ» ἦσαν οἱ ἀνατρέποντες καὶ «δημοκρατικοὶ» οἱ ἀνατρεπόμενοι. Ἐπρόκειτο περὶ

Ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Ἀντώνιος Γκιώνης προβαίνει σέ μιά πλήρη «ἀνατομία» τοῦ κινήματος ἀπό τή ναυτική του πλευρά

ἐνδοπαραταξιακῶν ἢ ἐνδοικογενειακῶν διαφορῶν. Καὶ μετ' ὀλίγον ὅλα ἐνεφανίζοντο, μεταξὺ των, «μέλι - γάλα».

Ἐρώτηση:

— Γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1933, χρειαζόταν εἰδικὴ προεργασία;

Ἀπάντηση:

Βεβαίως, ναί· ἐχρειάζετο καὶ μακρὰ καὶ ἐπίπονος προεργασία καὶ καλὴ ὀργάνωσις. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ὑπῆρχον ἐλπίδες ἐπιτυχίας. Πρὸς τὴν ἀρτίαν δὲ ὀργάνωσιν ἐστράφησαν οἱ ἡγούμενοι τοῦ κινήματος. Αὐτὴν προσεπάθησαν νὰ ἐξασφαλίσουν. "Αλλο τί ἐπέτυχον εἰς τὸ τέλος καὶ πῶς ἐξειλίχθησαν τὰ πράγματα.

Εἰδικώτερον εἰς τὸ Ναυτικόν οἱ ὀργανωταὶ τοῦ κινήματος, μὴ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν πλοίων ὁμόφρονάς των, ἐσκέφθησαν νὰ προσεταιρισθοῦν ὅσους κατωτέρους ἀξιωματικοὺς ἠδύναντο ἢ μονίμους ὑπαξιωματικούς ἢ μονίμους ναυτοδιόπους. "Ηρχισαν, λοιπόν, μίαν ἔμμονον προπαγάνδαν, καὶ μὲ ἰδεολογικὸν καὶ μὲ συμφεροντολογικὸν περιεχόμενον. Καὶ τὸ ἕνα σύνθημα, τὸ ὁποῖον ἐρρίπτετο, διεδέχετο τὸ ἄλλο. Ἰδοὺ δὲ μερικὰ ἐκ τῶν συνθημάτων ἐκείνων: «Ἀπὸ τὸν Τσαλδάρη καὶ τοὺς ὁμοϊδεάτας του ἀξιωματικούς, κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία». «Ἐὰν ἔλθωμεν ἡμεῖς εἰς τὰ πράγματα, θὰ αὐξήσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ὀργανικῶν θέσεων ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ διόπου μέχρι καὶ τοῦ πλοιάρχου». «"Οποιος δὲν εἶναι φίλος μας εἶναι ἐχθρός μας». «Οἱ ἄξιοι θὰ προχωρήσουν καὶ θὰ καταλάβουν τὰς καλυτέρας θέσεις». «"Οποιος δὲν μᾶς ἀκολουθεῖ, θὰ ἀποστρατευθῆ μόλις ἔλθωμεν εἰς τὴν ἀρχήν». «Ἐλᾶτε νὰ προστατεύσωμεν τὴν δημοκρατίαν, διὰ νὰ προστατεύσωμε καὶ τοὺς ἑαυτούς μας». Αὐτὰ τὰ συνθήματα, μὲ ὑποσχέσεις καὶ μὲ ἀπειλάς, ἐρρίπτοντο συστηματικῶς καὶ ἐπιμόνως.

Ὁ προσεταιρισμὸς καὶ τὸ μισθολόγιο

ΡΩΤΗΣΑ, φυσικά, ἂν τὰ συνθήματα αὐτὰ (ποὺ πολὺ μᾶς θυμίζουν τὸν δικαζόμενο ΑΣΠΙΔΑ καὶ τὶς μεθόδους ποὺ ἀκολουθοῦσε, γιὰ νὰ συγκινήση τοὺς «ἰδεολόγους» ἐκείνους, ποὺ θεωροῦσαν πολὺ σωστὸ καὶ πολὺ δίκαιο νὰ γίνουν, ξαφνικὰ καὶ «δι' ἅλματος», ἀπὸ λοχαγοὶ - στρατηγοί), βρίσκανε ἀπήχηση στοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ.

Καὶ ὁ ναύαρχος Ἀντ. Γκιώνης μοῦ ἀπάντησε:

— Τὰ συνθήματα ἦσαν ἐπικίνδυνα διὰ τοὺς ἀδυνάτους χαρακτῆρας. Καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐφοβοῦντο καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐδελεάζοντο.

Ἐρώτηση:

— Ὑπῆρχαν ἀξιωματικοὶ ποὺ φοβόνταν ὅτι θὰ ἀπομακρυνθοῦν, ἔστω καὶ ἂν ἐπιτελοῦσαν ὑποδειγματικὰ τὸ καθῆκον τους; Καὶ ὑπῆρχαν ἄλλοι ποὺ φαντάζονταν ὅτι παραβαίνοντας τὸ καθῆκον τους καὶ παίρνοντας μέρος σὲ ἕνα κίνημα, θὰ ἐξασφάλιζαν βαθμοὺς καὶ ἀξιώματα;

Ἀπάντηση:

— Οἱ κινηματίαι ἐπέτυχον νὰ συγκινήσουν, δι' ἀδυναμίαν χαρακτῆρος, ὡρισμένους ἐκ τῶν νέων ἀξιωματικῶν, καὶ νὰ τοὺς πείσουν νὰ γίνουν φίλοι των. Δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι ἐπέτυχον νὰ τοὺς κάμουν νὰ ἀλλάξουν ἰδεολογίαν, διότι βεβαίως ὅταν τις ἔχη συγκεκριμένην ἰδεολογίαν δὲν τὴν ἀλλάσσει οὔτε μὲ ἀπειλὰς οὔτε μὲ ὑποσχέσεις.

Κατώρθωσαν ἐπίσης νὰ προσεταιρισθοῦν μέγαν ἀριθμὸν ὑπαξιωματικῶν καὶ μονίμων ναυτοδιόπων.

Ἐρώτηση:

— Πῶς τὸ πέτυχαν αὐτό;

Ἀπάντηση:

— Ὀλίγον πρὸ τοῦ κινήματος ἐγένετο αὔξησις τῶν μισθῶν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Ἡ αὔξησις ὅμως αὐτὴ δὲν ἐδόθη εἰς τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ τοὺς ναυτοδιόπους, καὶ τοῦτο μετὰ εἰσήγησιν τοῦ τότε ὑπηρετοῦντος εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Ναυτικοῦ πλωτάρχου Στεφάνου Τσιριμώκου. Ἡ εἰσήγησις —μὲ διάφορα αἰτιολογικὰ— ἐγένετο πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ναύαρχον Ἀλέξ. Χατζηκυριάκον, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἀπεδέχθη, χωρὶς νὰ ἐμβαθύνη εἰς τὸ πρᾶγμα καὶ χωρὶς νὰ ἀντιληφθῆ πόσην εὐαισθησίαν ἐνέκλειε ἡ περίπτωσις.

Ἡ ἀνθράκευση ἀφορμὴ τῆς ἀναβολῆς

ΚΑΙ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Ἀντ. Γκιώνης, συνεχίζοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα «ἀνατομία» τοῦ κινήματος στὸ πολεμικὸ ναυτικό, πρόσθεσε:

— Ὁ παράγων, «ὑπαξιωματικοί καὶ ναυτοδιόποι», λόγω τοῦ πλήθους τούτων, τὸ ὁποῖον ὑπηρετεῖ εἰς τὰ πλοῖα ἢ εἰς τὸν ναύσταθμον, ἦτο βασικὸς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἢ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος.

Ἀφοῦ, λοιπόν, οἱ ναυτικοὶ παράγοντες τοῦ κινήματος, ἦτοι ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης καὶ ὑπ' αὐτὸν ὁ ὑποναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας (ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν οὐσιαστικὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως, λόγω βαθμοῦ, μόνον τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς 1ης Μαρτίου), ἐνόμισαν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἀπολύτως ἕτοιμα, ὥρισαν τὸν χρόνον τῆς ἐκδηλώσεως. "Οπως δὲ μεταγενεστέρως προέκυψε, ἡ ὁρισθεῖσα ἡμερομηνία δὲν ἦτο ἡ τῆς 1ης Μαρτίου, ἀλλὰ ἑτέρα τοῦ τελευταίου ὀκταημέρου τοῦ Φεβρουαρίου.

Ἐρώτηση:

— Καὶ γιατὶ τὸ κίνημα δὲν ἐκδηλώθηκε τὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε πρωτοορισθῆ;

Ἀπάντηση:

— Τὸ κίνημα ἀνεβλήθη διὰ τὴν 1ην Μαρτίου, διότι τὸ φορτίον τῶν γαιανθράκων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἠνθράκευε καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» δὲν εἶχεν ἀφιχθῆ, ἐγκαίρως, εἰς ναύσταθμον. Καὶ ἐπομένως, ἄνευ ἀνθρακεύσεως, τὸ πλοῖον θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποπλεύση.

Ἀλλὰ ἡ τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἀντ. Γκιώνη, φέρνει σὲ φῶς —καθὼς θὰ δοῦμε— καὶ πολλὰ ἄλλα ἄγνωστα ὡς τώρα στοιχεῖα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ συνθήματα τῶν συνωμοτῶν, ἡ ἀξιοκρατία καὶ ἡ ἀξιο - ἀναξιοκρατία. — Ὁ ναύαρχος Ἀντ. Γκιώνης περιγράφει τὴν «ἔφοδο» γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ «Ἀβέρωφ». — Τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα ποὺ ἐπιφυλάχτη καν γιὰ τὸ ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα. — «"Ατιμε! Παλιάνθρωπε! Πάντα τά ἴδια κάνεις». — «Εἶναι ντροπὴ νά μᾶς πάρουν τό καράβι αὐτοί». — Ἑκατοντάδες ξένοι ὑπαξιωματικοί καί ναῦτες ἀπάνω στό θωρηκτό. — Ὡπλισμένοι σάν ἀστακοὶ καὶ ἕτοιμοι νὰ καταστείλουν κάθε ἀντίσταση. — Ἡ φυλάκιση μέσα στὶς «καμπίνες» καί οἱ ἐλπίδες καταστολῆς. — "Ελληνες κρατοῦν "Ελληνες ὡς αἰχμαλώτους καὶ ὁμήρους. — Ἀντὶ νὰ τελειώση ἀρχίζει νέα περιπέτεια.

αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσι
ΣΚΑΛΟΥΣ — ΓΟΝΕΙΣ καί
τό ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗ

«Η ΜΕΓΑΛΗ Η

βασίζεται εἰς τὸ «ΛΕΧΙΚΟ
τούτου Ἐπιστημονικῆς Πα
κριτικῆς Παιδαγωγικῆς Ἐ
ΑΘΗΝΩΝ... ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ Π
ΣΤΙΤΟΥΤΟΥ... ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ
ΝΙΣΜΟΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑ
προσαρμογὴν τῆς «ΜΕΓΑ
ἑλληνικὴν πραγματικότητο
ἔργον δὲν εἶναι μόνον τό
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ, ἀλλά ἀπ
ΜΑΣΙΑΣ. Εἶναι τό ἔργον
ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ 150 ΧΡΟΝ

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ: Θεωρί
γωγὴν Φιλοσοφία τῆς ἀγω
νικὴ Παιδαγωγική, Γενικὴ
κή, Εἰδικὴ Διδακτικὴ ὅλων
θημάτων τοῦ ἀναλυτικοῦ
ματος. Ὀδηγητικὴ Ἀξι
Βιωματική, Βιομηχανική
ματολογική, Θεραπευτική
γική Ἱστορική Κοινωνική
μική Παιδαγωγικὴ τῶν Ἠ
Πολιτισμοῦ, τῆς Προσωπ
Σεξουαλική, Συγκριτική.
Ἐξετάζονται: Γενικὴ
δική ἐκπαίδευσις. Ἐπαγγελ
Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, Ἐπ
τικὸς προσανατολισμός.

Ἐγγραφαί συνδρομητῶν
πώλησις τευχῶν

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΑΝΤ. ΓΚΙΩΝΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Αἰχμαλωσίες καὶ ὁμηρίες Ἑλλήνων ἀπὸ Ἕλληνες

ΟΙ ΠΑΡΑΣΥΡΘΕΝΤΕΣ ΚΑΙ Η ΑΦΡΟΣΥΝΗ ΤΟΥΣ

12ον

ΙΔΟΥ, λοιπόν, καὶ πάντα γιὰ τὴν αἰώνια καὶ ἄφθιτη δόξα τῆς «Δημοκρατίας», ποιὰ ἦταν τὰ θαυμάσια συνθήματα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ἡγεσία τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος» προσπαθοῦσε νὰ σαγηνεύση τοὺς λιγώτερο δυνατοὺς χαρακτῆρες τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἕνα συνονθύλευμα ἀπὸ ἀπειλὲς καὶ ἀπὸ ὑποσχέσεις, ἀποτελοῦσε τὴν ἐλκτικὴ δύναμη γιὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο»: «Οἱ ἄξιοι θὰ προχωρήσουν καὶ θὰ καταλάβουν τὰς καλυτέρας θέσεις»! (Ἄλλου εἴδους «ἀξιοκρατία» καὶ αὐτή). «Ὅποιος δὲν μᾶς ἀκολουθεῖ, θὰ ἀποστρατευθῆ μόλις ἐλθωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν»! (Ἐδῶ πρόκειται γιὰ ἰδιότυπη «ἀξιο - ἀναξιοκρατία»). Καὶ ὅλα αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν ἰδεολογικώτατη πρόσκληση: «Ἐλᾶτε νὰ προστατεύσωμεν τὴν δημοκρατίαν, διὰ νὰ προστατεύσωμεν καὶ τοὺς ἑαυτούς μας» (αὐτὸ ἦταν τὸ ἐπιχείρημα ποὺ ἔπιανε περισσότερο).

Ἔτσι, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Μαρτίου, ἄρχισαν νὰ συρρέουν στὸ Ναύσταθμο ἐκατοντάδες ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν Κρήτη, ἀπὸ τὴν Μακεδονία, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τὴν Ἤπειρο. Ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖα. Ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια καὶ ἀπὸ τὰ ἀντιτορπιλικά. Ἀπὸ τὰ ἀνθυποβρυχιακὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀνθυποπλοιάρχων. Ἀπὸ τὰ ἀνθυποπλοιάρχων

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΒΑΣ. ΚΥΡΗ

Τὶ ἔγινε στὸ ναύσταθμο τὴν ἡμέρα τοῦ κινήματος

ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΔΟΣΕΙΣ

13ον

ΑΥΤΑ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καταπληκτικά, καθὼς στὶς συνέχειές μας θὰ δοῦμε, γίνηκαν ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ», ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ συνωμότες πῆγαν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ὑποναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, νὰ καταλάβουν τὸ δοξασμένο θωρηκτό μας. Μόνο, ποὺ σὲ συμπλήρωμα τῶν ὡς τώρα δοσμένων ἱστορήσεων, ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Ἀντώνιος Γκιώνης, ἀποκάλυψε ὡρισμένες λεπτομέρειες, τὶς ὁποῖες καὶ ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος καὶ ὁ πρὶν 32 χρόνια νεαρὸς ἀξιωματικὸς Ἀνδρέας Κορδέλλας, θέλησαν —γιὰ διαφορετικοὺς ὁ καθένας λόγους— νὰ σκεπάσουν μὲ τὸν πέπλο τῆς λησμονιᾶς. Ἔτσι μάθαμε ὅτι ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας, ἀντικρύζοντας τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, δὲν περιορίστηκε μονάχα στὸ «λάκτισμα» (ποὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ πέσῃ κάτω ὁ «πρῶτος τῇ τάξει» κινηματίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ), ἀλλὰ ξέσπασε καὶ σὲ κεῖνο τό: «Ἄτιμε! Παλιάνθρωπε! Πάντα τὰ ἴδια κάνεις». Καὶ τοῦτο μαζὶ μὲ τὴν ἐπίκληση πρὸς τοὺς νομιμόφρονες ἄντρες ποὺ βρίσκονταν στὸ σκάφος, τὴν ἐπίκληση ποὺ φέρει στὴν ὥς τώρα ἀνέκδοτη ἔκθεσή του ὁ ναύαρχος καὶ τότε πλωτάρχης - κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς» Βασ. Κύρης, ὁ ἀγγελιαφόρος μου δίοπος μηχανικὸς Ψύχας, παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου καὶ μοὶ ἀνέφερε ὅτι τό κλεῖθρον τῆς θύρας μου τοῦ εἶχεν κλαπῇ τὴν νύκτα ὅταν ἐκοιμᾶτο ὁμοῦ μετὰ τοῦ πορτοφολίου του. Εἰς τὴν τοιαύτην κλοπὴν δὲν ἔδωκα σημασίαν ἀποδώσας ταύτην εἰς τό ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πορτοφολίου τοῦ ἐν λόγω Ψύχα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καὶ οὐχὶ διὰ τό κλεῖθρον τῆς θύρας μου τό ὁποῖον εὑρίσκετο ἐντός τοῦ ἰδίου πορτοφολίου.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας δεκάδος κινημάτων (ἅτινα εἶχον κατά καιρούς ὡς γνωστὸν ἐκτελέσει οἱ βενιζελικοί) εἴχομεν μορφώσει τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνον κατά τὴν νύκτα ἠδύνατο νά γίνῃ τοιαύτη τις ἀπόπειρα (καὶ διά τοῦτο οὐσιαστικῶς καὶ κυρίως ὑπῆρχεν ἐξαιρετική ἐν νυκτὶ ἐπαγρύπνησις), ἓν ἐκ τῶν μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν οἱουδήποτε ἐνδεχομένου ἦτο καὶ ἡ ἀγορά καί τοποθέτησις κλειδωνιᾶς εὐρωπαϊκοῦ τύπου «Γιάλ» (YALE). Οὕτω πάντοτε ἐκλείδωνα τὴν θύραν μου, εἶχον δὲ δώσει τό ἓν τῶν κλειδίων εἰς ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης μου τὸν δίοπον Ψύχαν, ὃν γνωρίζω ἀπό πενταετίας. Καί τοῦτο ἵνα μή εἰς στάσιν ἐκδηλουμένην κατά τὴν νύκτα δὲν προλάβω νά ἐγερθῶ καί ὁπλισθῶ. Ἐπί πλέον εἰδικῶς ἐπέμενα εἰς διατήρησιν, ἐν τῇ βάσει ὑποβρυχίων, δωματίου, ἐξ οὗ ἐν ἡ περιπτώσει προσεβαλλόμην ἐκ τῆς θύρας, νά ἠδυνάμην νά δραπετεύσω ἐξ ἑτέρας τινός ὁδηγούσης εἰς μίαν μικράν ταράτσαν.

Περὶ τὴν 3½ — 4 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου μὲ ἐκάλεσεν ὁ Ἀρχηγός τῶν ὑποβρυχίων (πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας) καί μοὶ εἶπεν ὅτ, εἰς μίαν τῶν προσεχῶν νυκτῶν, καί κατά πᾶσαν πιθανότητα τὴν νύκτα τῆς ἐρχομένης Κυριακῆς, καθ' ἣν θά πραγματοποιηθῇ τό ἀπειλούμενον ὑπό τῶν βενιζελικῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔνοπλον συλλαλητήριον, θά ἐκδηλωθῇ ταυτοχρόνως ἀνταρσία βενιζελικῶν πρός κατάληψιν τοῦ Ναυστάθμου. Μοὶ ἐζήτησε δὲ νά ἀνεύρω καί τόν πλωτάρχην Πεζόπουλον εἰς ὃν νά ἀνακοινώσω τά αὐτά τοῦ ἀρχιπιστολέως ἀντιπλοιάρχου Βανδώρου ἔχοντος ἤδη λάβει ἀφεθῇ ὡς κυβερνήται των βενιζελικοί καί δή ἐκ τῶν γνωγνώσιν τῆς πληροφορίας. Πράγματι ὅταν συνήντησα τούς ἐν λόγω δύο συναδέλφους, οὗτοι εἶχον ἤδη πληροφορηθῇ τά τοῦ μέλλοντος νά ἐκραγῇ κινήματος. Ὁ δὲ ἀρχιεπιστολεὺς Βανδώρος ἐπιμόνως ἐζήτει, τηλεφωνικῶς, τόν λόγον διατί τά δύο αἰτηθέντα πολυβόλα δὲν εἶχον ἀκόμη παραδοθῇ εἰς τὴν Βάσιν ὑποβρυχίων. (Διοικητὴς Ναυτικοῦ Πυροβολικοῦ Ναυστάθμου πλωτάρχης Ν. Τσαγγάρης ἐκ τῶν μεμυημένων εἰς τὴν στάσιν).

Ἐπιπροσθέτως ὁ ἀρχικελευστὴς Καρανάκης ὑπολοχαγὸς τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων, μᾶς εἶχεν πληροφορήσει ὅτι ἡ κυρία (Ἑλενα) Βενιζέλου ἔδωσεν χρήματα καί ὅτι τό Σάββατον ἢ μᾶλλον τὴν Κυριακὴν τό ἑσπέρας, μὲ τά ταυτόχρονα ἔνοπλα συλλαλητήρια θά ἐπηκολούθει καί ἀνταρσία.

Τοῦ συνέστησα ἐξαιρετικὴν προσοχήν, καί ὡς μοῦ προσέθεσε τά αὐτά ἐπανέλαβεν καί εἰς τόν πλωτάρχην Πεζόπουλον...

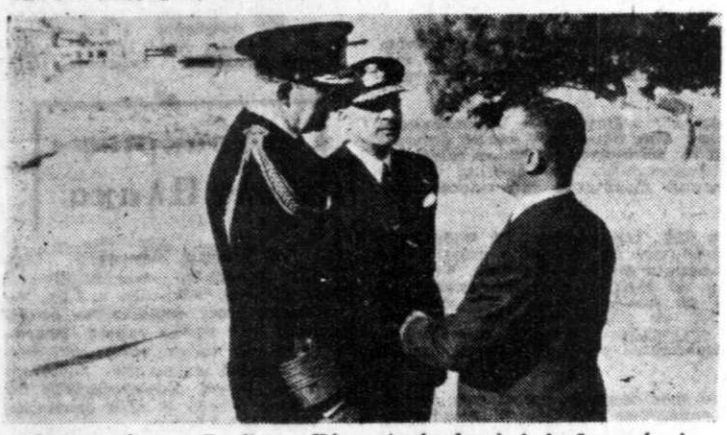

Ὁ ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης (στό μέσον) ὁ ὁποῖος στήν ἀπόρρητη ἔκθεσί του πού ὑπέβαλε τό 1935, ἱστόρησε σέ ὅλες τίς δραματικές λεπτομέρειές τους τά γεγονότα τοῦ ναυστάθμου. (Στή φωτογραφία ὁ ναύαρχος Β. Κύρης συζητεῖ στόν Σκαραμαγκᾶ ὡς ἀρχηγός Ναυτικῆς Ἐκπαιδεύσεως μέ τούς ἀειμνήστους Βασιλέα Παῦλο καί Σοφοκλῆ Βενιζέλο, ὡς ὑπουργό τῶν Ναυτικῶν)

Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ναυάρχου Β. Κύρη

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ὅμως μονάχα ὅσα γίνηκαν στὸν «Ἀβέρωφ» —τὰ γνωστὰ μας ἢ τὰ ὄχι ἀκόμη γνωστὰ μας, ποὺ παρακάτω θὰ μάθουμε— τὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ὧρες. Δὲν ἦταν μονάχα ἡ κατάληψη καὶ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ θωρηκτοῦ, ἢ ὁ ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης ποὺ πυροβολοῦσε «στὸ σταυρό» τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Κορδέλλα, ἢ οἱ ἄλλοι ποὺ ἔπιαναν αἰχμάλωτο καὶ ὕστερα κρατοῦσαν ὡς ὅμηρο τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Ἀντ. Γκιώνη — καὶ πολλοὺς ἀκόμα ἀξιωματικούς. Ἦταν καὶ ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ ποὺ τὶς ἴδιες ὧρες διαδραματίζονταν στὸ Ἱστορικὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας, ὅπου ὁ πολεμικὸς μας ναύσταθμος.

— Πράγματι μοῦ ἔλεγε ὁ τότε πλωτάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης. Τὸ κίνημα ἐξέσπασε καὶ εἰς τὸν ναύσταθμον ὡς μία καταστρεπτικὴ καταιγὶς ἡ ὁποία πολέσμησε καὶ ἠφάνισε πολλά, δυστυχῶς, πράγματα.

Καὶ ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεὺς» ἀπαντώντας σὲ σχετικὴ ἐρώτησή μου, μὲ πληροφορεῖ:

— Ὅσα εἶχα ζήσει τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἐποχὴν τὰ διετύπωσα εἰς μίαν ἀπόρρητον ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλα εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐκτάκτου ναυτοδικείου, ὑποναύαρχον Δημήτριον Οἰκονόμου, εἰς τὸν στρατιωτικὸν δικαστικὸν σύμβουλον Α. Σαραβαλιώτην, εἰς τὸν εἰσαγγελέα Πειραιῶς Παναγιώτην Σπηλιώτην καὶ εἰς τὸν διεξαγαγόντα τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὰ γεγονότα τοῦ ναστάθμου Π. Μπούμπουλην.

Ἐρωτῶ ἀκόμα τὸν ἀντιναύαρχο Βασ. Κύρη ἂν ἡ ἀπόρρητη ἐκείνη ἔκθεση δόθηκε ποτὲ —στὰ κατοπινὰ χρόνια— στὴ δημοσιότητα.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντᾶ. Ἀπέφυγα πάντοτε τὴν δημοσίευσιν ὁλοκλήρου τῆς ἐκθέσεώς μου. Πιθανὸν νὰ εἶχον γνωσθῇ εὐρύτερον ἀποσπάσματά τινα. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς ἐκθέσεως διετηρήθη ἐπὶ 32 ἤδη ἔτη ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον.

Ἐρώτηση:

— Γιατί, ναύαρχέ μου, ἔμεινε ἕνα τρίτο, σχεδόν, αἰώνα ἀνέκδοτη ἡ ἔκθεσή σας;

Ἀπάντηση:

— Διότι περιεῖχε γυμνὴν καὶ στυγνὴν τὴν ἀλήθειαν καί, ὡς ἐκ τούτου, ἠρνούμην, ἕως τώρα, νὰ τὴν παραδώσω εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν.

Πραγματικά. Ἡ ἔκθεση τοῦ τότε πλωτάρχη Βασ. Κύρη, ποὺ περιλαμβάνει ὅλα τὰ γεγονότα ποὺ σημειώθηκαν ἀπὸ τὴν 1η Μαρτίου 1935 ὡς τὶς 13 τοῦ ἴδιου μήνα, φέρνει σὲ φῶς —ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Ναυτικοῦ— τὶς πιὸ σκοτεινὲς πτυχὲς τοῦ αἱματοβαμμένου καὶ καταστροφικοῦ ἐκείνου δωδεκαήμερου.

Εἶχαν καταβληθῆ χρήματα

ΑΛΛΑ ἂς δοῦμε, ὕστερα ἀπὸ τριανταδυὸ ὁλόκληρα χρόνια, τὸ αὐθεντικὸ κείμενο τῆς ἀπόρρητης ἐκείνης ἐκθέσεως, τὴν ὁποία ὁ ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης, θέλοντας νὰ βοηθήσῃ τὴν προσπάθειά μας γιὰ τὴν «ἱστορία τοῦ ἀποδεικνύεται», μᾶς ἐμπιστεύθηκε.

... Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀνεπθύμιζε τὸν δρκο τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τὸ καθῆκον τοῦ πιστοῦ καὶ φιλότιμου ναύτη: «Εἶναι ντροπὴ νὰ μᾶς πάρουν τὸ καράβι αὐτοί». (Καὶ ἴσως ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, νὰ συναισθάνθηκε, ἔστω καὶ φευγαλέα, πόσο δίκιο εἶχε ὁ νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος, ὥστε μὲ ἕνα πρόσταγμά του, νὰ ἀποτρέψῃ, τελικά, τὸ φόνο ἢ μᾶλλον τὴν ἐκτέλεση τοῦ Ἀνδρέα Κορδέλλα, ἀπὸ ἕνα ἔξαλλο μικροσυνωμότη).

Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ναυάρχου Β. Κύρη

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ὅμως μονάχα ὅσα γίνηκαν στὸν «Ἀβέρωφ» —τὰ γνωστὰ μας ἢ τὰ ὄχι ἀκόμη γνωστὰ μας, ποὺ παρακάτω θὰ μάθουμε— τὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ὧρες. Δὲν ἦταν μονάχα ἡ κατάληψη καὶ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ θωρηκτοῦ, ἢ ὁ ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης ποὺ πυροβολοῦσε «στὸ σταυρό» τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Κορδέλλα, ἢ οἱ ἄλλοι ποὺ ἔπιαναν αἰχμάλωτο καὶ ὕστερα κρατοῦσαν ὡς ὅμηρο τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Ἀντ. Γκιώνη — καὶ πολλοὺς ἀκόμα ἀξιωματικούς. Ἦταν καὶ ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ ποὺ τὶς ἴδιες ὧρες διαδραματίζονταν στὸ Ἱστορικὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας, ὅπου ὁ πολεμικὸς μας ναύσταθμος.

— Πράγματι μοῦ ἔλεγε ὁ τότε πλωτάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης. Τὸ κίνημα ἐξέσπασε καὶ εἰς τὸν ναύσταθμον ὡς μία καταστρεπτικὴ καταιγὶς ἡ ὁποία πολέσμησε καὶ ἠφάνισε πολλά, δυστυχῶς, πράγματα.

Καὶ ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεὺς» ἀπαντώντας σὲ σχετικὴ ἐρώτησή μου, μὲ πληροφορεῖ:

— Ὅσα εἶχα ζήσει τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἐποχὴν τὰ διετύπωσα εἰς μίαν ἀπόρρητον ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλα εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐκτάκτου ναυτοδικείου, ὑποναύαρχον Δημήτριον Οἰκονόμου, εἰς τὸν στρατιωτικὸν δικαστικὸν σύμβουλον Α. Σαραβαλιώτην, εἰς τὸν εἰσαγγελέα Πειραιῶς Παναγιώτην Σπηλιώτην καὶ εἰς τὸν διεξαγαγόντα τὰς ἀνακρίσεις διὰ τὰ γεγονότα τοῦ ναστάθμου Π. Μπούμπουλην.

Ἐρωτῶ ἀκόμα τὸν ἀντιναύαρχο Βασ. Κύρη ἂν ἡ ἀπόρρητη ἐκείνη ἔκθεση δόθηκε ποτὲ —στὰ κατοπινὰ χρόνια— στὴ δημοσιότητα.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντᾶ. Ἀπέφυγα πάντοτε τὴν δημοσίευσιν ὁλοκλήρου τῆς ἐκθέσεώς μου. Πιθανὸν νὰ εἶχον γνωσθῇ εὐρύτερον ἀποσπάσματά τινα. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς ἐκθέσεως διετηρήθη ἐπὶ 32 ἤδη ἔτη ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον.

Ἐρώτηση:

— Γιατί, ναύαρχέ μου, ἔμεινε ἕνα τρίτο, σχεδόν, αἰώνα ἀνέκδοτη ἡ ἔκθεσή σας;

Ἀπάντηση:

— Διότι περιεῖχε γυμνὴν καὶ στυγνὴν τὴν ἀλήθειαν καί, ὡς ἐκ τούτου, ἠρνούμην, ἕως τώρα, νὰ τὴν παραδώσω εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν.

Πραγματικά. Ἡ ἔκθεση τοῦ τότε πλωτάρχη Βασ. Κύρη, ποὺ περιλαμβάνει ὅλα τὰ γεγονότα ποὺ σημειώθηκαν ἀπὸ τὴν 1η Μαρτίου 1935 ὡς τὶς 13 τοῦ ἴδιου μήνα, φέρνει σὲ φῶς —ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Ναυτικοῦ— τὶς πιὸ σκοτεινὲς πτυχὲς τοῦ αἱματοβαμμένου καὶ καταστροφικοῦ ἐκείνου δωδεκαήμερου.

Εἶχαν καταβληθῆ χρήματα

ΑΛΛΑ ἂς δοῦμε, ὕστερα ἀπὸ τριανταδυὸ ὁλόκληρα χρόνια, τὸ αὐθεντικὸ κείμενο τῆς ἀπόρρητης ἐκείνης ἐκθέσεως, τὴν ὁποία ὁ ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης, θέλοντας νὰ βοηθήσῃ τὴν προσπάθειά μας γιὰ τὴν «ἱστορία τοῦ ἀποδεικνύεται», μᾶς ἐμπιστεύθηκε.

... Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀνα-

Ἄνησυχίες καὶ ἐνδοιασμοί

ΑΦΟΥ ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδώρος καὶ οἱ πλωτάρχες Πεζόπουλος καὶ Κύρης περιῆλθαν τὴ βάση ὑποβρυχίων καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἀναλάβουν μόνοι τους τὴν ἐπαγρύπνηση γιὰ τὴν ἐξασφάλισή της ἀπὸ μιὰ ἐνδεχόμενη ἐπίθεση τῶν συνωμοτῶν, συναντήθηκαν μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχο τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχο Ἀθανάσιο Σιώκο.

Ἀκολούθως ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του ὁ ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης εἴδομεν ἐκ τοῦ μακρόθεν τὸν ἀρχιεπιστολέα Σιώκον, ὁ ὁποῖος μᾶς προσεκάλει νά εἰσέλθωμεν εἰς τό ἐκεῖ εὑρισκόμενον οἴκημά του, διά νά μᾶς προσφέρη καφέν.

Πράγματι περί τήν ὀην ἑσπερινὴν εἰσήλθομεν οἱ ἀντιπλοίαρχος Βανδώρος, πλωτάρχης Πεζόπουλος καί ἐγώ εἰς τό οἴκημα τοῦ ἀρχιεπιστολέως. Εὐθύς δὲ ἀμέσως καί οἱ τρεῖς τοῦ ἀνεκοινώσαμεν τάς ἀνησυχίας μας. Εἰς ἀπάντησιν ὅμως ὁ Σιώκος ἔσπευσε νά μᾶς καθησυχάσῃ, λέγων ὅτι ἐκ πληροφοριῶν τάς ὁποίας εἶχεν ἐκ τῆς «μυστικῆς ἀστυνομίας» του, οἱ βενιζελικοί ἀξιωματικοί εἶχον ἤδη ἀπέλθει τοῦ ναυστάθμου. Ἐπειδή, ὅμως, ἐγώ ἐπέμενα πάντοτε καί ἐξέφραζα συνεχῶς ἐνδοιασμούς περί τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν μέτρων ἀσφαλείας ἅτινα ἐλαμβάνοντο ἐν ναυστάθμῳ διαρκούσης τῆς ἡμέρας, ὁ Σιώκος συνενοήθη τηλεφωνικῶς μετά τῆς ὑπηρεσίας του καί διά πολλοστήν φοράν μᾶς καθησύχασε...

Τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ δίνονταν αὐτὲς καὶ ἄλλες καθησυχαστικὲς διαβεβαιώσεις, τὴν ἴδια ἐκείνη στιγμὴ ποὺ ἡ «μυστικὴ ἀστυνομία» ἔλεγε πὼς «τὰ πάντα ἦσαν ἐν τάξει», ἡ δενζινάκατος ποὺ ἔφερνε τὸν πλοίαρχο Ἀνδρέα Κολιαλέξη καὶ τοὺς ἄλλους συνωμότες βρισκόταν στὸ ναύσταθμο.

Οἱ σημαιοφόροι τοῦ «Ἀβέρωφ», μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους προσεχώρησαν στὸ κίνημα, ἐμφανίσθηκαν μπροστὰ στὸ ναυτοδικεῖο, γιὰ νὰ λογοδοτήσουν γιὰ τὶς πράξεις καὶ παραλείψεις τους.

Ὁ Ναύσταθμος στὰ χέρια τῶν συνωμοτῶν

ΚΑΙ, παρακάτω, στὴν ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη, ἀναφέρονταν αὐτά:

... Τονίζω ἰδιαιτέρως ὅτι κατά τό διάστημα τῆς διετοῦς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ὑπό τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη, αἱ πληροφορίαι κινημάτων ἦσαν συνεχεῖς. Ταύτας μᾶς ἐκόμιζεν εἰδικῶς ὁ ἐν λόγω ἀρχικελευστής πρᾶγμα διά τό ὁποῖον ἡμεῖς οἱ τρεῖς μετά τοῦ ἀντιπλοιάρχου Σιώκου, ἐξηναγκαζόμεθα νά παραμένωμεν ἐν Ναυστάθμῳ. Ἤμεθα κατηγανακτημένοι ἐναντίον τῶν προϊσταμένων μας, διότι δὲν ἐλαμβάνοντο μέτρα ἀντιμετωπίσεως τῶν βενιζελικῶν, διά τούς ὁποίους ὑπῆρχον σαφεῖς πληροφορίαι, τόσον ἐντός ὅσον καί ἐκτός Ναυστάθμου, ὅτι συνωμότουν. Ἀντί, ὅμως, λήψεως καταλλήλων μέτρων εἰς 4 ὑποβρύχια καί εἰς 4 ἕτερα πλοῖα ἐπιφανείας εἶχον στοτέρων διά τήν ἐμπάθειάν των καί διά τούς κατά τό διάστημα τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας δεσμούς των μέ τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

Εἰδικῶς εἰς τὴν Βάσιν ὑποβρυχίων ὁ ὄγκος τῶν ἀξιωματικῶν βενιζελικῶν φρονημάτων, ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῶν διαφόρων βενιζελικῶν ἀνταρσιῶν, καθίστα ἀδύνατον οἱανδήποτε προσπάθειαν ἀμύνης ἐναντίον μιᾶς στάσεως. Διότι ἦτο ἀνθρωπίνως ἀδύνατον νά γνωρίζωμεν, οἱ ἐλάχιστοι ὑπάρχοντες νομιμόφρονες ἀξιωματικοί, πότε οἱ συνάδελφοι ἡμῶν θά παρουσιασθοῦν ὡς ἀξιωματικοί ἐνώπιον ἡμῶν καί πότε ὡς στασιασταί λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πλειονότης τῶν διοικήσεων καί κυβερνήσεων τούς ἀνῆκεν.

Ἀλλά καί εἰς τά κατώτερα στελέχη ὑπῆρχε ἡ αὐτή ἄν μή μείζων ἀναλογία, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου εἰς διάφορα δημιουργούμενα ἐπεισόδια ὁ ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος ἀντιβενιζελικός σκοπός ἐτιμωρεῖτο πρός ἱκανοποίησιν τοῦ ἐσκεμμένως προκαλοῦντος τό ἐπεισόδιον βενιζελικοῦ ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου ἀξιωματικοῦ. Ἐν ὀλίγοις δέν διστάζω νά διαβεβαιώσω ὅτι λόγω τῶν συνθηκῶν τῆς ἐν τοῖς ὑποβρυχίοις ὑπηρεσίας οἱαδήποτε ἀπόπειρα τῶν βενιζελικῶν θά ἐστέφετο ὑπό πλήρους ἐπιτυχίας. Ἔχων αὐτά ὑπ' ὄψιν ἅμα ὡς συνήντησα τόν πλωτάρχην Πεζόπουλον καί ἀντιπλοίαρχον Βανδῶρον τούς ἐζήτησα ὅπως περιερχόμενοι τόν ὄπισθεν τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων ἀνοικτόν χῶρον, ἐξετάσωμεν ἐπιτοπίως τά μέτρα ἅτινα ἔδει νά λάβωμεν, ἵνα οἱαδήποτε ἀπόπειρα ἐπιθέσεως ἐκ τῶν ἔξωθεν, μηδενισθῇ. Πράγματι δὲ περιήλθομεν τάς ὄπισθεν τῆς Βάσεως κλιτῦς περί τήν 5ην ἀπογευματινήν ὥραν. Κατά τό διάστημα τοῦτο συνεζητήσαμεν τά διάφορα μέτρα καί διεπιστώσαμεν διά πολλοστήν φοράν τό ἀνεπαρκὲς τῆς Φρουρᾶς τῆς Βάσεως. Ἀπεφασίσαμεν ὅμως, ὅπως τάς ἑπομένας νύκτας ἐπαγρυπνήσωμεν ἡμεῖς προσωπικῶς, πρᾶγμα ὅπερ δέν εἴχομεν παύσει νά πράττωμεν καθ' ὅλον τό διάστημα τῆς διετίας...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ὁ ἀρχικελευστὴς ποὺ ἦταν πολὺ καλὰ πληροφορημένος. — Τί συνέβη μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοιάρχου Ἀθ. Σιώκου. — Ὕστερα ἀπὸ τὰ καθησυχαστικὰ τηλεφωνήματα, ἡ σκληρὴ πραγματικότης. — «Ἡ φρουρὰ εἰς συναγερμόν! Ἀρχίσατε πῦρ» — Οἱ σκοποὶ ποὺ φύλαγαν χωρὶς φυσίγγια. — Δώδεκα ἀξιωματικοὶ συλλαμβάνουν τρεῖς συναδέλφους τους. — «Προχώρει, γιατὶ στὴν ἄναψα». — «Δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε. Εἶσθε πιασμένοι». — Τοὺς ὠθοῦσαν μὲ τὶς κάννες τῶν πιστολιῶν τους. — Ὅπου ἕνας ναύτης χτυπάει μὲ τὸν ὑποκόπανο τοῦ ὅπλου του ἕνα πλωτάρχη. — Οἱ δραματικὲς σκηνὲς ποὺ σημειώθηκαν στὴ Βάση ὑποβρυχίων.

Μὲ ὁπόρρητα κείμενα
καὶ ἠπεύθυνες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ Η ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΙ ΚΥΡΗ

Οἱ δραματικὲς σκηνὲς στὴ Βάσι ὑποβρυχίων

«ΠΡΟΧΩΡΕΙ, ΓΙΑΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΨΑ»!

14ον

ΗΤΑΝ, φαίνεται, πολὺ καλὰ πληροφορημένος ὁ ἀρχικελευστὴς Καρανάκης, ὁ ὁποῖος ἀνέφερε στὸν τότε πλωτάρχη Βασίλειο Κύρη καὶ σὲ ἄλλους ἀνώτερους ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ, ὅτι «ἡ κυρία Ἕλενα Βενιζέλου ἔδωσε χρήματα, καὶ ὅτι τὸ Σάββατον (2 Μαρτίου 1935) ἢ μᾶλλον τὴν Κυριακὴν τὸ ἑσπέρας», θὰ ἐκδηλωνόταν (μὲ ἐπαναστατικὸ προανάκρουσμα τὸ ἔνοπλο συλλαλητήριο, ποὺ εἶχε ὀργανωθῆ στὴ Θεσσαλονίκη), ἡ ἀνταρσία. Ἴσως, μάλιστα, ὁ παντογνώστης αὐτὸς ἀξιωματικὸς νὰ ἤξερε —καὶ γι' αὐτὸ καθώρισε ἔτσι τὴν ἡμερομηνία τοῦ κινήματος— καὶ τὴν ὕστατη ἐπιθυμία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ ὀλιγοήμερη ἀναβολὴ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ὡς ὅτου ἔρθη ἡ ἀναμενόμενη ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἀναβολὴ τὴν ὁποία δὲν δέχτηκε ἢ τριμελὴς ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, γιατὶ «ὅλα ἦταν ἕτοιμα»! Πάντως, καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτά, οἱ συνωμότες τοῦ Ναυτικοῦ εἶχαν ὀργανώσει κατὰ τρόπο συστηματικὸ καὶ τὴν «ψυχολογικὴ βία» κατὰ τῶν συναδέλφων τους ποὺ δὲν θέλανε νὰ παραβοῦνε τὸν ὅρκο τους καὶ τὸν «πόλεμο νεύρων» ἐναντίον κάθε ἑνὸς ποὺ ἀντιφρονοῦσε καὶ ποὺ στεκόταν ἐμπόδιο στὶς ἀνατρεπτικὲς ἐπιδιώξεις τους. Εἴτε μὲ τὰ συνθήματα ποὺ μνημόνευσε ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Ἀντώνιος Γκιώνης, εἴτε μὲ τὶς ὑποσχέσεις καὶ τὶς ἀπειλὲς ποὺ ἱστόρησε ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος Ἀνδρέας Κορδέλλας, εἴτε μὲ τὰ μέσα ποὺ ἀποκαλύπτει στὴν ἔκθεσή του ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς», οἱ συνωμότες εἶχαν κατορθώσει νὰ κρατοῦνε, δυὸ ὁλόκληρα χρόνια, σὲ συνεχῆ ὑπερδιέγερση ὅλους τοὺς νομιμόφρονες ἀξιωματικούς, καὶ νὰ τοὺς κάνουν, καθὼς τονίζει ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης «νὰ ἐπαγρυπνοῦν προσωπικῶς» χίλιες σχεδὸν νύχτες. Ἄλλο ἂν ἡ εὐρύτατη συμμετοχὴ τόσων καὶ τόσων ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν καὶ μόνιμων ναυτοδίοπων, καθὼς καὶ ἡ ἐκδήλωση τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» σὲ ὧρες, πού, ὥς τότε, δὲν εἶχαν χρησιμοποιήσει (στὶς ἀτέλειωτες ἐπαναστάσεις τους) οἱ «πιστοὶ φρουροὶ τῆς Δημοκρατίας» διευκόλυναν τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἰδιότυπου καὶ «μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας αἰφνιδιασμοῦ». Εἶναι δὲ χαρακτηριστικώτατο αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ Βασ. Κύρης στὴν ἔκθεσή του, ὅτι, δηλαδή, οἱ νομιμόφρονες ἀξιωματικοί, δὲν ξέρανε πότε οἱ συνάδελφοί τους παρουσιάζονταν σὰν ἀξιωματικοί (ἀνώτεροι γιὰ νὰ διατάξουν καὶ κατώτεροι γιὰ νὰ δεχτοῦν διαταγὲς) καὶ πότε σὰν στασιαστὲς —ποὺ κάνανε ὅ,τι τοὺς ἄρεσε καὶ ποὺ ἀνάτρεπαν τὰ πάντα: ἀπὸ τὴ στοιχειώδη πειθαρχία, ὡς τὸν ὑποτυπώδη σεβασμὸ καὶ τὴν ἐλάχιστη εὐπρέπεια. (Ἄλλο τώρα ἂν οἱ «μυστικὲς ἀστυνομίες» καὶ τὰ «δίκτυα πληροφοριῶν» δὲν εἶχαν, ὅσο θὰ ἔπρεπε, ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τους καὶ τεντωμένα τὰ αὐτιά τους).

«Ἡ Φρουρὰ εἰς συναγερμόν! Ἀρχίσατε πῦρ!»

ΑΣ ΔΟΥΜΕ ὅμως τί, παρακάτω, στὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἀπόρρητη ἔκθεσή του, ἀναφέρει ὁ ναύαρχος Βασίλειος Κύρης.

... Εἰς τὰς αἰτιάσεις μου γράφει ὁ Β. Κύρης, ὅτι ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν ναυστάθμῳ βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν, τυγχάνει ἀδύνατος ἡ ἐκτέλεσις οἱουδήποτε σχεδίου ἀμύνης, ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τῶν ὑποβρυχίων ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος, ἀπήντησεν: «Ὅπως γνωρίζεις κάθε λίγο καὶ λιγάκι, παρουσιάζομεν ἕνα νέον τρόπον ἀμύνης, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ βενιζελικοὶ νὰ παρασκευάζωνται καταλλήλως». Ἐπειδή, ὅμως, ἐγώ, παρὰ ταῦτα, προέβαλλα ἐπιμόνους ἀντιρρήσεις ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος ἔφερεν ὡς ἐπιχείρημα ὅτι «ὄχι μόνον οἱ βενιζελικοὶ λείπουν ἐκ τοῦ ναυστάθμου, ἀλλὰ καὶ αἱ οἰκογένειαί των ἀκόμη». Τοῦτο ἐνέτεινε τὰς ἀνησυχίας μου καὶ ἐπειδὴ οὐδόλως ἀπέκρυψα τί ἠσθανόμην, ὁ Σιῶκος ἐτηλεφώνησεν ἐκ νέου, εἰς τὸ τμῆμα «κατασκοπείας», ὡς ἀστειζόμενος ἔλεγε διὰ νὰ ζητήσῃ τυχὸν ὑπαρχούσας συμπληρωματικὰς πληροφορίας. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εὑρισκόμεθα, μᾶς ἐγνωστοποίησε ὅτι ἅπαντες οἱ βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί, εἶχον ἤδη, ἀπὸ πολλοῦ, ἀπομακρυνθῆ τοῦ ναυστάθμου ἐπιβάντες τῶν «Εὐκαιριῶν». Εἶχον, δηλαδή, μεταβῆ εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἀλλαχοῦ...

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ἀντιναυάρχου Β. Κύρη μπαίνει σὲ δραματικὲς λεπτομέρειες:

... Τὴν στιγμὴν γράφει καθ' ἣν ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος συνεπλήρωνε τὴν τόσον καθησυχαστικὴν φράσιν του, τὴν ἰδίαν ἐκείνην στιγμὴν, ἔντονος κωδωνισμὸς τοῦ τηλεφώνου τὸν ἔκαμε νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ σημεῖον ὅπου εὑρίσκετο ἡ συσκευή. Ἐγὼ δὲ ἐκ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαθήμην, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ, διαδοχικῶς, τὰς ἀκολούθους φράσεις:

— Τί εἶπες; Ὁ Κουτρουμπᾶς εὑρίσκεται εἰς τὸ ὑπασπιστήριον μὲ τὸ πιστόλι; Παιδιά τρεχᾶτε εἰς τὰς ὑπηρεσίας σας. Ἡ φρουρὰ εἰς συναγερμόν. Ἀρχίσατε πῦρ.

Ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ δωματίου ἤκουσα τὸν Σιῶκον ὁπλίζοντα τὸ πιστόλιόν του.

Καὶ ὁ μὲν Σιῶκος ἔτρεξεν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἥτις εὑρίσκετο εἰς τὸν λοφίσκον τοῦ Γενικοῦ Διευθυντηρίου τοῦ ναυστάθμου. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ πλωτάρχου Πεζοπούλου καὶ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Βανδώρου ἐτρέχομεν πρὸς τὴν Βάσιν ὑποβρυχίων, ἵνα διατάξωμεν γενικὴν κλῆσιν, ἐξοπλίσωμεν τὴν φρουρὰν, καὶ πρὸ παντός, λάβωμεν τὰ προσωπικά μας περίστροφα ἐκ τῶν δωματίων μας...

Οἱ σκοποὶ χωρὶς φυσίγγια

ΚΑΙ ΣΤΗΝ ἔκθεση συνεχίζεται:

... Δέον νὰ τονίσω ὅτι οὐδόλως προεβλέπετο ἡ ἔκρηξις κινήματος διαρκούσης τῆς ἡμέρας. Διότι οἱ πάντες ἐπιστεύομεν ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχουν, ὑπὸ τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας τῆς τελούσης ὑπὸ τὸν ἀντιπλοίαρχον Σιῶκον, σαφεῖς ἐν προκειμένῳ πληροφορίαι.

Μόλις, πάντως, εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων, ἔλαβον τὸ τυφέκιον τοῦ σκοποῦ καὶ ταυτοχρόνως ἐζήτησα ἀπὸ αὐτὸν νὰ μοῦ παραδώσῃ τὰ φυσίγγιά του. Οὗτος ὅμως μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἐστερεῖτο φυσιγγίων. Τότε ἐγώ, μὴ πιστεύσας εἰς τὴν δήλωσίν του, ἠρεύνησα καὶ τὴν ἐμπροσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ «μπαλάσκαν», ὁπότε πλέον ἐβεβαιώθην ὅτι δὲν ἐψεύδετο. Δυστυχῶς ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν. Ὅταν δὲ εἶδον ὅτι ἐστερεῖτο φυσιγγίων καὶ ὅτι, συνεπῶς, δὲν ἠδυνάμην νὰ ὁπλισθῶ, τοῦ ἐπέστρεψα τὸ ὅπλον.

Τότε, ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος καὶ ἐγώ, τρέχοντες πρὸς τὰ ἔνδον τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων, καὶ ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Βανδώρου (ὅστις, ἐν τῷ μεταξύ, εἶπεν εἰς τὸν σκοπόν: «Κλεῖσε τὴν πόρταν καὶ μὴ ἀφήνεις κανένα νὰ περάσῃ»), ἀντελήφθημεν διάφορα πράγματα. Πρῶτον ἠκούσαμεν γενικὴν κλῆσιν εἰς τὴν Βάσιν ὑποβρυχίων, καὶ εὐθὺς ἀμέσως εἴδομεν τὸ πλήρωμά της σπεῦδον εἰς τὴν γραμμήν. Ταυτοχρόνως παρετηρήσαμεν ἐνόπλους ἐξερχομένους ἐκ τῆς θύρας τῶν προβλητῶν.

Τρέχοντε πάντοτε πρὸς τὰ ἔνδον τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων, πρὶν ἢ ἔτι συμπληρωθῆ ἡ παράταξις τοῦ πληρώματος, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ πεζοδρομίου, πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως Ὑποβρυχίων. Τὴν ἰδίαν σχεδὸν στιγμὴν μὲ ἡμᾶς ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ ἔνοπλος περίπολος ὑπὸ τὸν κελευστὴν τορπιλλιτὴν Βαφειάδην, ὅστις ἔφερεν ἐξάρτησιν καὶ ὅπλον. Καὶ ὁ μὲν πλωτάρχης Πεζόπουλος, εὑρισκόμενος πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ἔσπευσε πρὸς τὸν περιπολάρχην, ἐγὼ δὲ ἤπλωσα τοὺς βραχίονάς μου πρὸς τοὺς τρεῖς πρώτους ἄνδρας τῆς περιπόλου, διὰ νὰ ἀνακόψω τὴν πορείαν των καὶ διὰ νὰ ἴδω τί συμβαίνει.

Εἰς ἐρώτησιν τοῦ Πεζοπούλου καὶ ἐμοῦ, ὁ κελευστὴς Βαφειάδης ἀπήντησεν ὅτι «σπεύδει διὰ νὰ ἀλλάξῃ τοὺς σκοπούς» καὶ ὅτι «ἔκαμνε τοῦτο, διότι ἔτσι τὸν διέταξε ὁ ὁπλονόμος». Ἐγὼ εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ὁπλονόμον παραλλήλως ὅμως καὶ μόλις πρὸ ὀλίγου, εἶχον διαπιστώσει ὅτι οἱ φρουροὶ ἐστεροῦντο φυσιγγίων. Μὲ τὰς σκέψεις δὲ αὐτὰς ἀφῆκα τὴν περίπολον νὰ προχωρήσῃ. Ἤδη ὅμως εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῶν ὁποίων τὴν πορείαν ἀνέκοψα διὰ τῶν βραχιόνων μου, ἐκφυγὼν διὰ βιαιοτάτης κινήσεως, εἶχε δυνηθῆ νὰ διαφύγῃ καὶ νὰ προχωρήσῃ...

«Προχώρει, γιατί στὴν ἄναψα»!

ΔΕΝ εἶχε ὅμως ἀκόμα καλὰ - καλὰ ἀφήσει τοὺς ἄντρες τῆς περιπόλου, ὁ πλωτάρχης Βασ. Κύρης, ὅταν τὰ πράγματα μπῆκαν σὲ ἀκόμα πιὸ δραματικὴ φάση.

Καὶ στὴν ἔκθεσή του ἀναφέρει:

... Ἡ σκηνὴ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς περιπόλου διεδραματίσθη ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος. Δὲν εἶχον δὲ εἰσέτι ἐγκαταλείψει τὴν περίπολον, ὅταν εἶδον ἐμπρός μου τὸν πλωτάρχην Βασίλειον Λάσκον. Οὗτος κρατῶν τὸ πιστόλιόν του ἀνὰ χεῖρας, κατηυθύνετο μὲ μεγάλα βήματα πρὸς ἐμέ. Ταυτοχρόνως καὶ οἱ τρεῖς μας, ἤτοι ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος, ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος καὶ ἐγώ, περιεβαλλόμεθα, ἐν κύκλῳ, ὑπὸ δώδεκα ἀξιωματικῶν. Ἅπαντες εἶχον τὰ πιστόλια των ἀνὰ χεῖρας καὶ τὰς κάννας των ἐστραμμένας πρὸς ἡμᾶς. Ἐγὼ προσεπάθησα, ἀστραπιαίως, νὰ ἀντιδράσω καὶ ἐπεχείρησα νὰ ἀφοπλίσω ἕνα ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσω τὸ πιστόλιόν του. Τὴν προσπάθειάν μου ὅμως ταύτην ἀντελήφθη ἀμέσως ὁ σκοπεύων ἐναντίον μου πλωτάρχης Λάσκος, ὁ ὁποῖος θέτων, πλέον, τὴν κάννην τοῦ πιστολίου του εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἐφώναξε: «Προχώρει, γιατί στὴν ἄναψα»!

Τοῦτο ἐγένετο, διότι εἶχον ἐπιτύχει νὰ προχωρήσω, καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοῦ πληρώματος, ἡτοιμάσθην νὰ δώσω τὴν διαταγήν: «Ἐπάνω τοὺς παιδιά»! Δὲν εἶχον ὅμως προλάβει νὰ ἐκφωνήσω τὴν λέξιν «ἐπάνω», ὅτε ὠθήθην βιαίως διὰ τῶν καννῶν ὄχι ἑνός, ἀλλὰ πολλῶν πιστολίων. Πιεζόμενος, κυριολεκτικῶς, ὑπὸ τῶν καννῶν τῶν πιστολίων τῶν συναδέλφων μου ἀξιωματικῶν, ὡδηγήθην πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κάτω κτιρίου τῆς Βάσεως ὑποβρυχίων. Τότε ἤκουσα τὸν πλωτάρχην Λάσκον, λέγοντα: «Πάρτους ἐπάνω». Ἀμέσως ὁ πλωτάρχης Γκιόκας, κραδαίνων πάντοτε τὸ περίστροφόν του καὶ στρέφων ἑκάστοτε τὴν κάννην του πρὸς ἡμᾶς, εἶπε: «Δὲν μπορεῖτε νὰ κάμετε τίποτε. Εἶσθε πιασμένοι». Καὶ μᾶς κατηύθυνε πρὸς τὸ κάτω κτίριον, μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἐὰν ἀπετολμῶμεν ὅ,τιδήποτε θὰ ἐπλησσόμεθα διὰ τῶν σφαιρῶν πλέον τῶν πιστολίων των...

Βάναυσο χτύπημα μὲ ὑποκόπανο

ΑΛΛΑ δὲν ἦταν μονάχα οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ ἔδειχναν αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ στοὺς συναδέλφους τους. Οἱ ναῦτες δὲν ἄργησαν νὰ τοὺς μιμηθοῦν καὶ νὰ τοὺς ξεπεράσουν.

... Οἱ δώδεκα ἀξιωματικοί ἀποκαλύπτει, παρακάτω, στὴν ἔκθεσή του ὁ ἀντιναύαρχος Β. Κύρης, ἔχοντες πάντοτε τὰ περίστροφά των προτεταμένα διηρέθησαν, ἀκαριαίως, εἰς τρεῖς ὁμάδας. Δύο ἐκ τούτων συνώδευον ἐμέ, ἕτεροι δύο τὸν πλωτάρχην Πεζόπουλον, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ἐστράφησαν καὶ συνέλαβον, ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, τὸν ἀντιπλοίαρχον Βανδῶρον. Ἀκολούθως ὡδήγησαν καὶ τοὺς τρεῖς μας εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πλωτάρχου Λάσκου.

Προηγουμένως ὅμως καὶ ἐνῶ εὑρισκόμεθα περὶ τὴν κλίμακα, συνενοήθην διὰ τοῦ βλέμματος μὲ τὸν πλωτάρχην Πεζόπουλον, ἵνα αὐτὸς μὲν ἀφοπλίσῃ τὸν δεξιὰ αὐτοῦ εὑρισκόμενον ἀξιωματικόν, ἐγὼ δὲ τὸν ἀριστερὰ βαδίζοντα πλωτάρχην Κουτσομιτόπουλον. Ἀστραπιαίως δὲ προέβην εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην. Πρὶν ὅμως δυνηθῶ νὰ φέρω εἰς πέρας τὸ τόλμημά μου, εἷς ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς περιπόλου, ἥτις εὑρίσκετο ἐγγύτατα ἡμῶν, ὕψωσε τὸ ὅπλον του, καὶ μὲ ἐκτύπησε βαναύσως διὰ τοῦ ὑποκοπάνου του...

Αὐτὰ καὶ ἄλλα, τὸ ἴδιο ἀποτρόπαια καὶ «δημοκρατικά», γίνονταν τὶς ὧρες ἐκεῖνες στὴ Βάση ὑποβρυχίων, καὶ —καθὼς θὰ δοῦμε— καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ ναυστάθμου. Ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», ὅπως τὸν ὁραματίστηκαν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς ἀβασίλευτης εἶχε ἐξαπολυθῆ στὴν πιὸ ἀποκρουστικὴ του μορφή. Ἡ ἔκθεση ὅμως τοῦ ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη δὲν σταματᾶ στὸ παραπάνω σημεῖο. Φέρνει καὶ φῶς καὶ ἄλλες συνταραχτικὲς λεπτομέρειες τῆς μαρτιάτικης ἀδελφοσφαγῆς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἀνώμαλη καὶ ἀσυνήθιστη κίνηση εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ πρωί. — Ὁ ἀνώτερος διοικητὴς ὑποβρυχίων Γ. Νικοτσάρας τηλεφωνεῖ στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκο. — «Οἱ καθησυχαστικὲς ἀνησυχίες». — Ἡ περίπτωση τοῦ πλωτάρχη Βασίλη Λάσκου. — Πῶς μπῆκε στὴν ἀπαγορευμένη περιοχή. — Τὰ ψεύτικα «μαλλώματα» καὶ οἱ δῆθεν «ρεμβασμοί». — Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ ποὺ ὑποκρίνονταν. — Ἡ ἀναμενόμενη «Εὐκαιρία» καὶ τὸ συνθηματικὸ ὕψωμα τῶν βραχιόνων. — Ἀνασύρονται τὰ πιστόλια καὶ ἀφοπλίζονται οἱ φρουροί. — Προειδοποίηση ὅτι θὰ ἐκτελεσθοῦν ἐπὶ τόπου. — Τὰ «ἐνθουσιασμένα παιδιά» πυροβολοῦν τοὺς ἀξιωματικούς.

Ὅταν ὁ τότε πλωτάρχης Βασ. Κύρης θέλησε νὰ πάρη τὸ πιστόλι τοῦ συνωμότη συναδέλφου του Κουτσομιτόπουλου, ἕνας ναύτης τὸν χτύπησε βάναυσα μὲ τὸν ὑποκόπανο τοῦ ὅπλου του!

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΝ
ΜΕΝΤΙΟΥΜ
κ. ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΚΟΛΩΝΑΚΙ
ΦΥΧΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ
ΜΑΚΡΑΣ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ
ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΣΘΕ νὰ ἐπικοινωνήσετε με οἱονδήποτε πρόσωπον χαμένο ἢ μὴ διὰ πάσης φύσεως ὑποθέσεις αἰσθηματικὲς οἰκογενειακὲς ἐπαγγελματικὲς ἢ μακρᾶς ἀποστάσεως, ὡς ἐπίσης δι' ὑποβολῆς ἢ ψυχοβολίας ἐξ ἐπαφῆς ἢ μακρᾶς ἀποστάσεως. ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΑΤΕ στὸ 725.432. ὁδὸς Πατριάρχου Ἰωακεὶμ ἀριθμὸς 4.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ἀνεξάρτητες μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἄγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης Ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΩΜΟΤΩΝ ΣΤΟ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟ

«Τὰ παιδιὰ εἶναι ἐνθουσιασμένα καὶ πυροβολοῦν ἀπὸ τὴ χαρά τους»

(ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ)

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΑΠΟΒΑΤΙΚΟ "ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ,, ΣΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

15ον

ΑΥΤΟ ποὺ γίνηκε στὸν «Ἀβέρωφ», ὅπου ἡ «ἔφοδος» τῶν συνωμοτῶν σημειώθηκε τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ οἱ «ἀξιωματικοὶ φυλακῆς» τοῦ πλοίου, διάβαζαν τὶς καθησυχαστικὲς δηλώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν —τὸ ἴδιο, μὲ κάποια παραλλαγὴ στὴ μορφή, ἐπαναλήφθηκε καὶ στὸ ναύσταθμο, ἐκεῖ στὸ γραφεῖο τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιῶκου. Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ ναυστάθμου διαβεβαίωνε τὸν ἀντιπλοίαρχο Βανδῶρο καὶ τοὺς πλωτάρχες Πεζόπουλο καὶ Κύρη, ὅτι «τίποτε δὲν συμβαίνει» καὶ ὅτι «δὲν ἔπρεπε νὰ ἀνησυχοῦν διόλου», τὴν ἴδια ἐκείνη στιγμὴ τὸ ἔντονο κουδούνισμα τοῦ τηλεφώνου ἀποκάλυψε τὴ σκληρὴ πραγματικότητα: Οἱ συνωμότες (καὶ οἱ ἀπὸ ἔξω καὶ οἱ ἀπὸ μέσα) βρίσκονταν πιὰ καί, σχεδόν, κυριαρχοῦσαν στὸ ναύσταθμο.

Ἀλλὰ μιὰ «ἀνώμαλη» καὶ «ἀσυνήθιστη» κίνηση (πέρα ἀπὸ τὰ ὅσα γέννησαν τὶς ἀνησυχίες καὶ τοὺς ἐπίμονους ἐνδοιασμοὺς τοῦ κυβερνήτη τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς»), εἶχε σημειωθῆ στὸ ναύσταθμο ἀπὸ τὸ πρωῒ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὁ ὁπλονόμος τῆς Ἐπιτελικῆς Ναυστάθμου ἀρχικελευστὴς Βοναπάρτης, εἶχε ἐντυπωσιασθῆ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ οἱ γνωστοὶ βενιζελικοὶ ἀντιπλοίαρχοι Ν. Γεωργούλης καὶ Ε. Γεωργόπουλος, ὁ πλωτάρχης Ν. Τσαγκάρης καὶ οἱ ὑποπλοίαρχοι Ἰω. Τούμπας καὶ Α. Ὀθωνος Παπαβασιλείου πήγαιναν ἀπὸ πλοῖο σὲ πλοῖο «καὶ συνενοοῦντο ὑπόπτως». Ὁ Βοναπάρτης ἀνάφερε τὶς ἀνησυχίες του στὸν ἀρχιεπιστολέα Σιῶκο, παρ' ὅλα δὲ ποὺ αὐτὸς τὸν καθησύχασε, λέγοντάς του πὼς ἔχουν παρθῆ «ὅλα τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα», ἔσπευσε καὶ ἐπανέλαβε τὰ ἴδια πράγματα καὶ στὸ διοικητὴ τῆς φρουρᾶς τοῦ ναυστάθμου ἀνθυποπλοίαρχο πληρωμάτων Σπυρομήλιο. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σπυρομήλιος τὸν διαβεβαίωσε πὼς «ὅλα ἦταν ἐν τάξει»!

Διάχυτες οἱ ἀνησυχίες

ΔΕΝ ἦταν ὅμως μονάχα ὁ πλωτάρχης Κύρης καὶ ὁ ἀρχικελευστὴς Βοναπάρτης ποὺ ἀνησυχοῦσαν. Οἱ ἴδιες ἀνησυχίες εἶχαν καταλάβει καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῶν ὑποβρυχίων πλοίαρχο Γεώργιο Νικοτσάρα. Ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ συγκέντρωνε τὸν «ἔζωναν τὰ φίδια». Καὶ γι' αὐτό, γύρω ἀπὸ τὸ μεσημέρι, πῆρε στὸ τηλέφωνο τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ναύαρχο Ἀλ. Χατζηκυριάκο (τὴν ἄποψη καὶ τὴν ἐμπιστευτικὴ ἐκθεση τοῦ ὁποίου θὰ δοῦμε σὰν ἱστορήσουμε τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου Κράτους), καὶ τοῦ εἶπε πὼς «παρατηρεῖται μιὰ ἐξαιρετικὴ κίνησις». Τοῦ πρόσθεσε, μάλιστα, ὅτι «καθὼς λέγεται ὑπάρχει φόβος νὰ γίνῃ κίνημα ἀπόψε». Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος τὸν ρώτησε «ἂν ἔχῃ τίποτε τὸ συγκεκριμένον». Καὶ ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑποβρυχίων τοῦ ἀπάντησε ὅτι εἶναι «τὰ συνηθισμένα» καὶ ὅτι, πάντως, θὰ λαμβάνονταν «τὰ κατάλληλα μέτρα», ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ σύστησε «νὰ δῇ τὸν ναύαρχο Ρουσσὲν (ἀρχηγὸ τοῦ ναυστάθμου καὶ ταυτόχρονα ἀρχηγὸ τοῦ Στόλου) καὶ νὰ πάρουν, ἀπὸ κοινοῦ, κάθε μέτρο ποὺ κρίνοταν ἀπαραίτητο». Τελειώνοντας ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὑπόδειξε ὅτι «ἐν ἀνάγκη ἔπρεπε νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ περιορισθοῦν ὅλοι οἱ ὕποπτοι ἢ νὰ σταλοῦν μὲ μιὰ ἀτμάκατο στὸ Πέραμα». Ὁ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας διαβεβαίωσε τὸν ὑπουργό του πὼς «θὰ γινόταν κάθε τι ποὺ ἐπεβάλλετο», προσθέτοντάς του ὅτι τὸ ἀπόγευμα ποὺ θὰ συναντιόνταν οἱ δυό τους θὰ τὰ ἔλεγαν καὶ προφορικά.

Στὶς 4.30 τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου καὶ ἀφοῦ —καθὼς ἔχουμε δῆ— ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑποβρυχίων κάλεσε τὸν πλωτάρχη Βασ. Κύρη καὶ τὸν κατατόπισε γιὰ τὴν κατάσταση, δίνοντάς του ἐντολὴ νὰ συνεννοηθῇ σχετικὰ καὶ μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχο Βανδῶρο, καθὼς καὶ μὲ τὸν πλωτάρχη Πεζόπουλο, ἐπισκέφθηκε (ὁ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας) στὸ διοικητήριο τοῦ ναυστάθμου τὸν ὑποναύαρχο Ρουσσέν. Ὁ πλοίαρχος ἀνάφερε στὸ ναύαρχο τὶς πληροφορίες ποὺ ὑπῆρχαν καὶ τὶς διαδόσεις ποὺ κυκλοφοροῦσαν. Γιὰ καλὸ ὅμως καὶ γιὰ κακὸ ζήτησε νὰ ἐνισχυθῇ ἡ Βάση ὑποβρυχίων μὲ ἕνα ἀκόμα πολυβόλο. Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου διάταξε ἀντὶ γιὰ ἕνα νὰ δοθοῦν δυὸ πολυβόλα. ("Ἄλλο ἂν ὁ διοικητὴς ναυτικοῦ πυροβολικοῦ πλωτάρχης Ν. Τσαγκάρης, ποὺ μετεῖχε στὴ συνωμοσία. «ἐκώφευσε» στὴ διαταγὴ τοῦ ναυάρχου του).

Ἡ περίπτωση τοῦ Βασίλη Λάσκου

ΚΑΘΩΣ ἀναφέρει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης, τὴν ὥρα ποὺ πήγαινε, τρέχοντας στὴ Βάση ὑποβρυχίων βρέθηκε, ξαφνικά, μπροστὰ στὸν πλωτάρχη Βασίλη Λάσκο, ὁ ὁποῖος, σὲ λίγο, προτείνοντας τὸ πιστόλι του στὸν συνάδελφό του, τοῦ φώναξε: «Προχώρει, γιατὶ στὴν ἄναψα»!

Πῶς ὅμως ὁ πλωτάρχης Λάσκος βρέθηκε τὴν ὥρα ἐκείνη στὴ Βάση ὑποβρυχίων;

Τὸ πρωῒ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ὁ πλωτάρχης Λάσκος (ποὺ ὀχτὼ χρόνια ἀργότερα, στὶς 14 Σεπτεμβρίου 1943, βρῆκε, κυβερνώντας τὸ ὑποβούχιο «Κατσώνης», ἡρωϊκὸ θάνατο στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σκιάθου), εἶχε πάρει ἔγγραφη κοινοποίηση μιᾶς ἀποφάσεως, μὲ τὴν ὁποία τοῦ ἐπιβαλλόταν ἡ ποινὴ τῆς τρίμηνης ἀργίας «διὰ προσκαίρου παύσεως», γιατὶ εἶχε ζητήσει «νὰ ἐξοπλίσῃ τὸ ὑποβρύχιόν του παρὰ τὰς ὑφισταμένας διαταγάς». Γύρω ἀπὸ τὸ αἴτημα τοῦτο τοῦ Λάσκου δημιουργήθηκε τότε ὁλόκληρος θόρυβος μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παραπάνω τιμωρία του. Γιὰ τὸ λόγο δὲ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ βρισκόταν στὴ Βάση ὑποβρυχίων.

Τὴν ἴδια ὅμως ὥρα, ποὺ ὁ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας πήγαινε στὸ ναύαρχο Ρουσσέν, στὸ διοικητήριο τοῦ ναυστάθμου, γιὰ νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὶς «καθησυχαστικὲς ἀνησυχίες» του, τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα (τέσσερες καὶ μισὴ τὸ ἀπόγευμα), ὁ τιμωρημένος πλωτάρχης ἔμπαινε σὲ ἕνα ἰδιωτικὸ βενζινόπλοιο, ποὺ ἀνῆκε σέ κάποιον ποὺ τὸν ἔλεγαν Κανάρη, καὶ στὶς 5 μ.μ. βρισκόταν στὰ Παλούκια τῆς Σαλαμίνας. Ἐκεῖ τὸν εἶδε ὁ σκοπὸς χωροφύλακας, ποὺ τὸν γνώριζε προσωπικὰ καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε διαβάσει στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν τιμωρία του καὶ γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸ ναύσταθμο ὡς «ὑπόπτου»! Ὁ Λάσκος φοροῦσε, κάτω ἀπὸ τὸ παλτό του, τὴ στολή του, καὶ στὰ χέρια του —τυλιγμένο σὲ ἕνα χαρτὶ— κρατοῦσε τὸ πηλήκιό του. Ἔσπευσε, λοιπόν, (ὁ χωροφύλακας) νὰ εἰδοποιήσῃ τηλεφωνικῶς τὸν διοικητὴ τῆς φρουρᾶς τοῦ ναυστάθμου ἀνθυποπλοίαρχο (πληρωμάτων) Σπυρομήλιο. Τὴν ἴδια ὅμως ὥρα ὁ Λάσκος εἶχε φτάσει στὸ 5ο φυλάκιο τοῦ ναυστάθμου καὶ ζήτησε, ἀπὸ τὸ σκοπό ναύτη, νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ μπῇ μέσα στὴν ἀπηγορευμένη περιοχή. Ὁ σκοπὸς ἀνάφερε —τηλεφωνικὰ— τὸ πρᾶγμα στὸ Σπυρομήλιο καὶ ἐκείνος ἀπάντησε: «Νὰ περάσῃ»!

«Μαλλώματα» καὶ «ρεμβασμοί»

ΤΗΝ ΩΡΑ ποὺ ὁ πλωτάρχης Βασίλης Λάσκος κατευθυνόταν πρὸς τὴ Βάση ὑποβρυχίων, οἱ ἄλλοι μυημένοι ἀξιωματικοὶ —ἀναμένοντας τὴν ἀφιξή του —περιφέρονταν στὴν πλατεῖα, ποὺ βρισκόταν μπροστὰ στὸ κεντρικὸ κτίριό της. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ἦταν οἱ κυβερνῆτες ὑποβρυχίων πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος (γιὰ τὸν ὁποῖο, καθὼς θὰ δοῦμε παραπέρα στὴν ἱστόρησή μας, ἔδειξε ἰδιαίτερο προσωπικὸ ἐνδιαφέρον ὁ Ἑλ. Βενιζέλος), καὶ ὑποπλοίαρχος Ἀθ. Γεωργακόπουλος, καὶ οἱ ὑποπλοίαρχοι Παπάζογλου, Χρ. Χριστοφόρου, Ν. Περδικας, ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Σπ. Θεμελῆς καὶ ὁ πλωτάρχης Κ. Γκιόκας. Μαζί τους ἦταν καὶ πολλοὶ ὑπαξιωματικοὶ καὶ ἕνα πλῆθος ἀπὸ μόνιμους ναυτοδίπους.

Ταυτόχρονα —καὶ πρὶν ὁ Λάσκος φτάσῃ στὴ Βάση — σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ ναυστάθμου σημειώνανταν τὸ ἴδιο ἐντατικὲς συνωμοτικὲς κινήσεις. Ὁ πλωτάρχης Ν. Τσαγκάρης μαζὶ μὲ τέσσερες ὑπαξιωματικούς, εἶχαν ἀνέβει στὴν ταράτσα τοῦ διοικητήριου (ἀπάνω στὴν ὁποία ἦταν τοποθετημένα πολυβόλα) καὶ κάνοντας πὼς «ρεμβάζουν», ἐπισκοποῦσαν τὰ γύρω. Τέσσερες ἄλλοι ὑπαξιωματικοί, ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὴ «Συνεννόηση» τοῦ ναυστάθμου, εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὸ σηματωρεῖο, ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ναυάρχου, καὶ ἐπὶ πολλὴ ὥρα προσποιοῦνταν πὼς μάλωναν, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ βγῇ ἔξω. Ὁ καθένας δὲ ἰσχυριζόταν μεγαλόφωνα ὅτι «εἶχε δουλειὰ» καὶ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ στὸ ναύσταθμο τὴ νύχτα. (Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ τοὺς ἀκοῦνε ὅσοι περνοῦσαν ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ νὰ μὴ φαντασθοῦν πὼς κάτι τὸ ὕποπτο γινόταν).

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, στὴν προβλῆτα τῶν «Εὐκαιριῶν», ὁ ἀντιπλοίαρχος Ε. Γεωργόπουλος μὲ τὸν ὑποπλοίαρχο Ἰω. Τούμπα «ἔκοβαν συνεχῶς βόλτες», ἐνῶ πολλοὶ ὑπαξιωματικοὶ βάδιζαν, ἀδιάφοροι τάχα, σὲ ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τοῦ ναυστάθμου. Τέλος ὁ ὑποπλοίαρχος Α. Ὀθ. Παπαβασιλείου παίζοντας «πρέφα» στὴ Λέσχη τοῦ ναυστάθμου, κοίταζε ὅλη τὴν ὥρα ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὡς που σὲ μιὰ στιγμὴ (κατὰ τὶς 6.15 μ.μ.) τινάχτηκε ξαφνικὰ ὄρθιος καὶ εἶπε: «Μὲ συγχωρεῖτε μιὰ στιγμὴ νὰ πάω νὰ δῶ ἂν ἦρθε ἡ «Εὐκαιρία».

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁ πλωτάρχης Β. Λάσκος βρισκόταν πιὰ στὴ Βάση ὑποβρυχίων, ὅπου, μόλις ἔφτασε, πέταξε τὸ παλτό του καὶ ἀφοῦ φόρεσε τὸ πηλήκιό του διάταξε νὰ σαλπισθῆ «γενικὴ κλήσις». ("Ηταν τὸ σάλπισμα ποὺ ἀκούστηκε ἀπὸ τὸν πλωτάρχη Βασ. Κύρη, καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ «Πρωτέως» μιλάει στὴν ἔκθεσή του).

Ἡ ἀναμενομένη «Εὐκαιρία»

Η «ΕΥΚΑΙΡΙΑ» τὴν ὁποία περίμενε ὁ ὑποπλοίαρχος Α. Ὀθ. Παπαβασιλείου, ἀποβίβασε τοὺς συνωμότες-ἀξιωματικοὺς πλωτάρχη Ταζεδάκη καὶ ὑποπλοίαρχο Κόντο.. Καὶ μόλις τὸ μικρὸ σκάφος ἀπόπλευσε ξανά, φάνηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» μιὰ κλειστὴ βενζινάκατος. Στὸ ἀντίκρυσμά της ὁ πλωτάρχης Ταζεδάκης καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεωργουλόπουλος (ὁ ὁποῖος εἶχε, πρὶν λίγο, πλησιάσει) ὕψωσαν τοὺς βραχίονές τους σὰν γιὰ σύνθημα. Τὴν ἴδια δὲ στιγμή, οἱ μυημένοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ ποὺ περιδιάβαζαν στὰ κοντινὰ πρὸς τὴν ἀποβάθρα σημεῖα τοῦ ναυστάθμου, ἀνάσυραν τὰ πιστόλια τους καὶ ὥρμησαν κατὰ τῶν φρουρῶν.

Εἰδικώτερα οἱ τέσσερες ὑπαξιωματικοὶ ποὺ «ἐμάλλωναν» ἔξω ἀπὸ τὸ διοικητήριο, συλλάβανε τὸν σκοπὸ ναύτη ποὺ φύλαγε τὸ σπίτι τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἐνῶ ἄλλοι τρεῖς ἀπὸ τοὺς τηλεγραφητὲς τῆς «ναυτικῆς συνεννοήσεως» μπῆκαν μέσα καὶ ἀχρήστευσαν τὴ φρουρὰ ποὺ ἐκεῖνη τὴν ὥρα δειπνοῦσε. Αὐτοὶ ποὺ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πλωτάρχη Ν. Τσαγκάρη, «ρέμβαζαν» στὴν ταράτσα τοῦ διοικητήριου συλλάβανε τὴ φρουρὰ τῶν πολυβόλων.

Ταυτόχρονα δέκα συνωμότες, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βγῆκαν ἀπὸ τὴ βενζινάκατο τοῦ «Ἀβέρωφ», τρέξανε πρὸς τὸ διευθυντήριο, ὅπου μαζὶ μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχο Γεωργουλόπουλο ἀφώπλισαν τὸν σκοπὸ τῆς θύρας ποὺ ἔβλεπε πρὸς τὸ ναύσταθμο, καθὼς καὶ τοὺς ἄντρες τοῦ ἐκεῖ φυλακίου.

Ἐνῶ γίνονταν ὅλα αὐτά, ἀπὸ τὸ «σταθμὸ συνεννοήσεως», ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα καταληφθῆ, μεταδόθηκε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, ποὺ —καθὼς εἴδαμε στὴν ἔκθεση τοῦ ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη— διατάχθηκε ἀπὸ τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο.

«Τὰ ἐνθουσιασμένα παιδιά»!

ΠΡΙΝ ὅμως παρακολουθήσουμε τὰ ὅσα ἄλλα γίνανε στὸ ναύσταθμο ἢ στὸν «Ἀβέρωφ» ἢ στὰ ἄλλα σκάφη τοῦ πολεμικοῦ μας ναυτικοῦ, ἂς δοῦμε τί, παρακάτω,

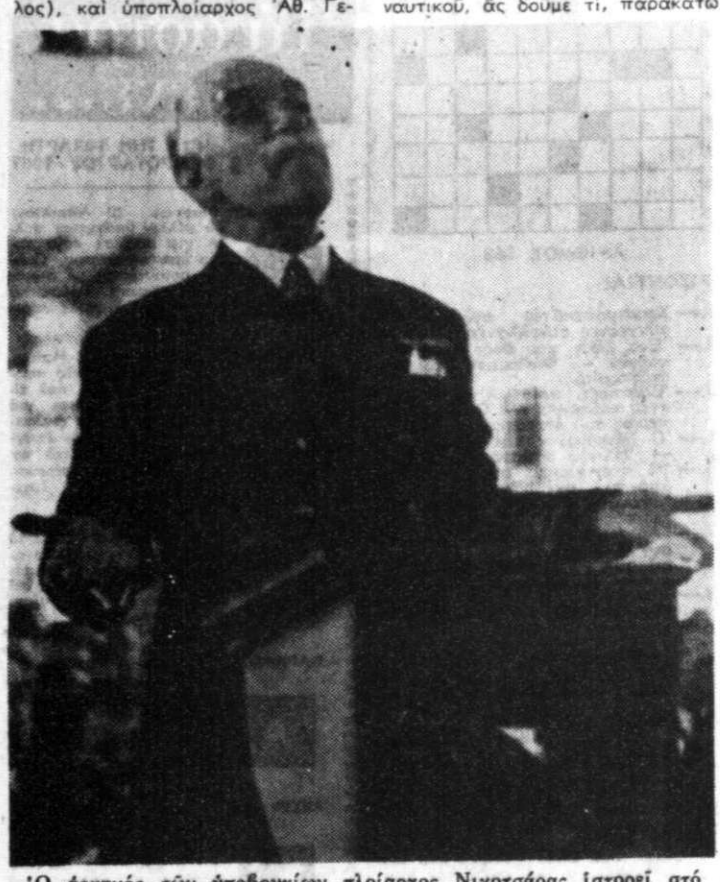

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑποβρυχίων πλοίαρχος Νικοτσάρας ἱστορεῖ στὸ Ναυτοδικεῖο τὰ γεγονότα ποὺ διεδραματίσθησαν στὸν ναύσταθμο

στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ἱστορεῖ καὶ ἀποκαλύπτει ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ «Πρωτέως» Βασ. Κύρης:

> ...Πρὶν ἡ κλείση ἡ θύρα τοῦ δωματίου ὅπου μᾶς ἐφυλάκισαν· γράφει, ὁ ὑποπλοίαρχος Χριστοφόρου, μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἔναντι τοῦ παραθύρου τοποθετημένη φρουρά, εἶχε διαταγὴν νὰ πυροβολήσῃ εὐθὺς ὡς θὰ ἀπεπειρώμεθα νὰ ἀνοίξωμεν τὰ παραθυρόφυλλα. Μᾶς προσέθεσε δέ ὅτι, ἂν τυχὸν ἐπεχειροῦμεν οἱανδήποτε ἀπόδρασιν θὰ ἐξετελούμεθα ἐπὶ τόπου. Ταῦτα δέ εἰπὼν καὶ διπλοκλειδώσας τὴν θύραν ἀπῆλθεν.
>
> Ἐν τούτοις ἐγὼ ἐπιθυμῶν νὰ λάβω γνῶσιν τῶν ἐν τῷ ναυστάθμω διαδραματιζομένων ἤνοιξα τὸ παράθυρον. Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν ἤκουσα ἀλλεπαλλήλους πυροβολισμούς, ὡς δέ ἀντελήφθην εἷς ἐκ τῶν κάτω φρουρούντων ναυτῶν κατηύθυνε τὸ ὅπλον του πρὸς τὸ μέρος μου. Οὕτος, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἦτο ὁ ναύτης σηματωρὸς Σερλῆς. "Οταν δέ μετ' ὀλίγον εἶπον εἰς τὸν πλωτάρχην Κουτσομιτόπουλον, ὅστις μᾶς ἐπεσκέφθη, ὅτι «οἱ σκοποί σας μᾶς πυροβολοῦν», οὗτος ἀπήντησε ὅτι «τὰ παιδιὰ εἶναι ἐνθουσιασμένα καὶ πυροβολοῦν ἀπὸ τὴν χαρά τους»..
>
> Παρακαλῶ ὅπως ἐξετασθῇ ὁ περὶ τὸ παράθυρον τοῖχος διὰ νὰ εὑρεθοῦν τὰ ἀποτυπώματα τοῦ τοιούτου ἐνθουσιασμοῦ...

Ἀλλὰ ὁ «ἐπαναστατικὸς ἐνθουσιασμὸς τῶν παιδιῶν» δὲν περιορίστηκε μόνο στὰ ἀποτυπώματα ποὺ ἄφησε στοὺς τοίχους. Σὲ λίγη ὥρα αἷμα ἑλληνικὸ ἔβαφε τὸ χῶμα τοῦ πολεμικοῦ μας ναυστάθμου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος δηλώνει: «Τί πᾶ νά πῇ γιατί ἔγινε ἐπανάστασις. Ἔτσι! Ἔπρεπε νά γίνῃ». — Τί ἀποκαλύπτει ἡ ἔκθεση τοῦ ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη. — «Διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ τόπος ἀπὸ τὰ κόμματα καὶ διὰ νὰ φύγῃ ὁ Βενιζέλος»! — Πῶς ἀπομονώθηκε καὶ ἀχρηστεύθηκε ὁ ναύαρχος Ρουσσέν.—«Ἔγινε κίνημα». — «Θὰ ἀστειεύεσαι βέβαια»! — Πέντε ἄξιωματικοὶ μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια ἀπειλοῦν τὸν διοικητὴ του ναυστάθμου. — "Οπου τὸ διοικητήριο μεταβάλλεται σὲ φυλακή! — Ἡ σύλληψη τοῦ κυβερνήτη τοῦ «Ἀβέρωφ». — Λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἄνοδο καὶ κατάληψη τοῦ δοξασμένου θωρηκτοῦ! — Πῶς ἀντιστάθηκαν τὰ φυλάκια γύρω ἀπὸ τὸ ναύσταθμο. — Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ περίμεναν στὴν κορυφὴ τῆς κλίμακας. — Οἱ ἀτμοσύρτες καὶ τὰ κανόνια τοῦ «Ἀβέρωφ». — Γιὰ νὰ μὴ μπῇ σὲ κίνηση ἡ ἀρχηγίδα τοῦ στόλου!

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ»!

Πῶς ἀπεμονώθη καὶ ἠχρηστεύθη ὁ διοικητὴς τοῦ ναυστάθμου

ΟΙ ΑΤΜΟΣΥΡΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ ΤΟΥ «ΑΒΕΡΩΦ»

16ον

ΚΑΤΑ τὸν πλωτάρχη Κουτσομιτόπουλο «τὰ παιδιὰ ἦταν τόσο ἐνθουσιασμένα, ὥστε πυροβολοῦσαν ἀπὸ τὴ χαρά τους»! Ἄλλο τώρα ἂν οἱ κάννες τῶν τουφεκιῶν τους στρέφονταν κατὰ τῶν φυλακισμένων ἀξιωματικῶν ποὺ ἀποτολμοῦσαν νὰ ἀνοίξουν ἕνα παράθυρο, καὶ ἄλλο ἂν οἱ ὑποκόπανοί τους δοκιμάζονταν στὰ κεφάλια ἐκείνων ποὺ ἤθελαν νὰ μείνουν πιστοὶ στὸν ὅρκο τους. Ὅσο γιὰ τὴν ἀπειλὴ ὅτι ὅποιος ἀποτολμοῦσε νὰ ἀποδράσῃ «θὰ ἐξετελεῖτο ἐπὶ τόπου» —τοῦτο ἦταν μιὰ μικρολεπτομέρεια τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ἐκεῖ στὸν πολεμικό μας ναύσταθμο, ἡ «δόξα τῆς δημοκρατίας» ἀποθεωνόταν. Τὰ πάντα εἶχαν καταλυθῆ καὶ τίποτα στὸν ρόδινο ἐκεῖνο κόσμο (πρόδρομο τοῦ μεσανατολίτικου καταπόρφυρου) δὲν ἔμενε ὄρθιο.

... Ὁ πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος· ἀναφέρει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης, εἶχεν ἔλθει εἰς τὸ δωμάτιον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Χριστοφόρου, ἵνα παραλάβουν τὰ ἐνδύματα τοῦ πλωτάρχου Λάσκου. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀξιωματικῶν ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἤδη εἶχον ἀποπλεύσει τὰ ὑποβρύχια «Κατσώνης» καὶ «Νηρεύς». Καὶ ὅτι τοῦ μὲν πρώτου ἐπέβαινεν ὡς κυβερνήτης ὁ ὑποπλοίαρχος Γεωργακόπουλος, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ πλωτάρχης Λάσκος. Εἰς ἐκφρασθεῖσαν δὲ ἀπορίαν τοῦ Πεζοπούλου, διατὶ τοῦ «Νηρέως» δὲν ἐπιβαίνει ὁ πλωτάρχης Μπενᾶς, ὁ Κουτσομιτόπουλος ἀπήντησε μετά τινος δυσφορίας, ὅτι οὗτος (ὁ Μπενᾶς) θὰ ἐπιβῆ τῆς «Ἕλλης». Καὶ ὁ Κουτσομιτόπουλος προσέθεσεν ὅτι εἰς τὴν ἐπανάστασιν εἶχον προσχωρήσει καὶ ὁ ὑποναύαρχος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου Ρουσσέν, ὁ πλοίαρχος κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» Θέμος Νικοτσάρας καὶ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Σπυρομήλιος. Ὅταν ὅμως ὁ Κουτσομιτόπουλος μοῦ εἶπεν ὅτι εἰς τὸ κίνημα εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ πλοίαρχος Θέμος Νικοτσάρας ἀντελήφθην ὅτι οὗτος ἔπρεπε νὰ φεύδεται.

Εἰς ἐρώτησίν μου ποῖα ἦσαν τὰ αἴτια τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Κουτσομιτόπουλος μοῦ ἀπήντησε: «Τί πᾶ νὰ πῇ γιατὶ ἔγινε ἡ ἐπανάστασις. Ἔτσι! Ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐπανάστασις»! Ἐνῶ ὁ Γκιόκας (ὁ ὁποῖος εἶχε προσέλθει ἐν τῷ μεταξὺ) προσέθεσεν: «Διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ τόπος ἀπ' ὁτὰ κόμματα καὶ διὰ νὰ φύγῃ ὁ Βενιζέλος»! Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο παρετήρησα, ὅτι ἐπαναλαμβάνονται καὶ πάλιν αἱ συνήθεις ἐκφράσεις τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦν οἱ βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί διὰ νὰ μειώσουν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἥτις ἑκάστοτε γεννᾶται ἐξ ἑκάστης ἀπὸ τὰς ἀπειραρίθμους ἐπαναστάσεις των. Συνεχίζων ὁ Κουτσομιτόπουλος μᾶς εἶπεν: «Σᾶς ἐφάγαμεν εἰς τὴν τακτικήν. Παρ' ὀλίγον ὅμως νὰ ἀποτύχῃ τὸ κίνημα. Καὶ ἡ ἀποτυχία θὰ ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπίμονον αἴτησιν τοῦ ἀρχιεπιστολέως τῶν ὑποβρυχίων ἀντιπλοιάρχου Βανδώρου, ὅπως χορηγηθοῦν εἰς τὴν βάσιν σας δύο πολυβόλα. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς αἰτήσεως εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον Ναξάκην, τμηματάρχην τῶν πυρομαχικῶν. Τοῦτο ὅμως ἐγέννησεν εἰς τὸν Ναξάκην τὴν ὑποψίαν ὅτι τὸ κίνημα ἐπροδόθη, μὲ ἀποτέλεσμα οὗτος (ὁ Ναξάκης) νὰ ἀπέλθῃ τοῦ ναυστάθμου μὲ τὴν «Εὐκαιρίαν» τῶν 5.45 μ.μ. Ταυτοχρόνως ὅμως ὁ Ναξάκης κατέστησε κοινωνοὺς τῶν ὑποψιῶν του καὶ ἄλλους μεμυημένους ἀξιωματικούς. Τὰ ὡς ἄνω ἐπανέλαβεν ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τοῦ πλωτάρχου Πεζοπούλου καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Χριστοφόρου.

Στὴ μέση ὁ τότε διοικητὴς τοῦ ναυστάθμου ὑποναύαρχος Ρουσσέν, τὸν ὁποῖον οἱ συνωμότες ἀπεμόνωσαν καὶ ἀχρήστευσαν τὶς πρῶτες στιγμὲς τοῦ κινήματος. Ἀριστερὰ του ὁ πλοίαρχος Κιβωτός καὶ δεξιά του ὁ ἀντιπλοίαρχος Πινότσης. Ὄρθιος, ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὸν ναύαρχο Ρουσσέν ὁ πλωτάρχης Ταζεδάκης

Ἡ ἀχρήστευσι τοῦ ναυάρχου

ΤΙ ΕΙΧΕ ὅμως συμβῆ μὲ τὸν ὑποναύαρχο—διοικητὴ τοῦ ναυστάθμου καὶ ἀρχηγὸ τοῦ στόλου Ρουσσέν, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος εἶπε στὸ συνάδελφό του Βασ. Κύρη, ὅτι «εἶχε προσχωρήσει στὴν ἐπανάσταση;

Τὴν ὥρα ποὺ, καθὼς εἴπαμε, ἀχρηστεύτηκε ἡ φρουρὰ ποὺ ἦταν τοποθετημένη στὸ διοικητήριο τοῦ ναυστάθμου, τὴν ἴδια ἀκριβῶς ὥρα ἀποβιβάστηκαν, ἐκεῖ μπροστά, ἀπὸ τὴν κλειστὴ δενζινάκατο τοῦ «Ἀβέρωφ», ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης, οἱ ἀντιπλοίαρχοι Ε. Γεωργουλόπουλος καὶ Σ. Λογοθέτης, ὁ πλωτάρχης Γ. Καλλιανέσης καὶ ὁ ἀπόστρατος συνταγματάρχης καὶ ἄλλοτε ὑπουργός, στὴ δικτατορία Θ. Παγκάλου, Ἰωάννης Γρηγοράκης (ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἔκθεση τοῦ ὁποίου ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπό της θὰ τὸ γνωρίσουμε παρακάτω στὸ ἱστόρημά μας).

Μόλις οἱ πέντε αὐτοὶ συνωμότες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης ἦταν τὸ ναυτικὸ μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς (μὲ στρατιωτικὰ μέλη τοὺς Κ. Πράσο Βλάχο καὶ Στέφ. Σαράφη), βγῆκαν ἀπὸ τὴ δενζινάκατο κατευθύνθηκαν «κατὰ τὸ προδιαγεγραμμένο σχέδιο» καὶ χωρὶς καμμιὰ χρονοτριβὴ στὸ ἀφύλακτο πιὰ διοικητήριο, ὅπου βρισκόταν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν. Ὅλοι κράταγαν στὰ χέρια τους τὰ πιστόλια τους. Ἀμέσως μπῆκαν στὸ χτίριο καὶ ἔφτασαν στὸν προθάλαμο, ποὺ βρισκόταν μπρὸς ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. Ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεωργουλόπουλος πλησίασε τὴν πόρτα καὶ χτύπησε «διακριτικά»!

Ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ὁ ὁποῖος, ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη, δὲν γνώριζε τὸ «ἐγχείρημα» ποὺ εἶχε γίνει στὸ ναύσταθμο (γιατὶ δὲν τοῦ μεταδόθηκε ἔγκαιρα τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ, μιὰ καὶ οἱ τηλεφωνητὲς ἔκριναν σκόπιμο νὰ τὸ γνωστοποιήσουν πρῶτα στὰ φυλάκια), ἀπάντησε: «Ἐμπρός». Τότε ἡ πόρτα ἀνοίξε καὶ μπῆκε μέσα ὁ Γεωργουλόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ τοῦ πῇ: «Κύριε ναύαρχε, ἔγινε ἐπανάστασις ἀπὸ τὸν Δεμέστιχα καὶ ἀπὸ τὸν Καλιαλέξην. Ἤδη κατελήφθησαν καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» καὶ ὁ ναύσταθμος». Ὁ Ρουσσὲν πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κάθισμά του, καὶ λέγοντας στὸν Γεωργουλόπουλο: «Θὰ ἀστειεύεσαι δέβαια», ἔτρεξε πρὸς τὴν πόρτα τοῦ γραφείου του. Μόλις ὅμως τὴν ἄνοιξε, βρέθηκε μπροστὰ στὶς κάννες τῶν πιστολιῶν τῶν ἄλλων τέσσερων συνωμοτῶν ποὺ περίμεναν ἀπ' ἔξω. Καὶ οἱ τέσσερες τοῦ εἶπαν: «Μὴ κινηθῆτε»! Ὕστερα τὸν ἀπομόνωσαν καὶ ἔβαλαν ἰσχυρὴ φρουρὰ μπροστὰ στὸ δωμάτιο ὅπου βρισκόταν τὸ γραφεῖο του.

Τὸ διοικητήριο ἔγινε φυλακὴ

ΑΠΟ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀπομονώθηκε καὶ ἀχρηστεύτηκε ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ὁ ναύσταθμος εἶχε περιέλθει, οὐσιαστικά, στὰ χέρια τῶν συνωμοτῶν, οἱ ὁποῖοι μποροῦσαν πιὰ νὰ δίνουν ὅ,τι διαταγὲς ἤθελαν. Καὶ σιγά - σιγὰ (καθὼς θὰ δοῦμε γιὰ τὴν κάθε περίπτωση ξεχωριστά) καὶ ὅλα τὰ πολεμικὰ μας καράβια (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία ἀντιτορπιλλικά: «Πάνθηρ», «Θύελλα», «Ἱέραξ», ποὺ παρέμειναν πιστὰ στὴ κυβέρνηση καὶ χρησιμοποιήθηκαν, τελικά, γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ νόμιμου κράτους).

Αὐτὰ τὰ τρία ἀντιτορπιλλικά, καθὼς καὶ τρία φυλάκια ποὺ βρίσκονταν στὶς παρυφὲς τῆς περιοχῆς, ἐνσάρκωναν τὴν ὥρα ἐκείνη τὴν ἔννοια τοῦ «πιστοῦ καὶ φιλότιμου ναύτη». Τὸ 5ο φυλάκιο, τοποθετημένο ἀνάμεσα στὰ Παλούκια καὶ στὴ Βάση τῶν ὑποβρυχίων, ἦταν ἐπανδρωμένο μὲ ἕξι ναῦτες ὑπὸ τὸν ἀρχιφύλακα Κόκκινο. Καὶ τρεῖς ὁλόκληρες ὧρες ἀμύνθηκε, μαχόμενο πρὸς τρεῖς διαφορετικὲς κατευθύνσεις, ἐναντίον ἑνὸς μεγάλου πλήθους «πάσης φύσεως» στασιαστῶν. Τὸ 2ο φυλάκιο ποὺ βρισκόταν κοντὰ στὶς γαιανθρακαποθῆκες, ἀμύνθηκε ὡς τὶς 2 τὸ πρωί. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὸ 3ο φυλάκιο.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ οἱ συνωμότες εἶχαν συγκεντρώσει καὶ εἶχαν φυλακίσει μέσα στὸ διοικητήριο τοῦ ναυστάθμου ὅλους τοὺς ἀντιφρονοῦντες ἀξιωματικούς. Καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» πλοίαρχος Θέμος Νικοτσάρας, ὁ ὁποῖος τὴν ὥρα ποὺ ἐκδηλώθηκε τὸ κίνημα βρισκόταν, γιὰ ὑπηρεσία, κοντὰ στὴ γέφυρα τῶν συνεργείων. Μόλις ὅμως ἀντελήφθησαν αὐτὰ ποὺ γίνονταν ἔτρεξε πρὸς τὸ ἀρχηγεῖο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δεχτῇ ἐπίθεση ἀπὸ τέσσερες ὁπλοφόρους ἀξιωματικούς. Ἀφοῦ δὲ ἄδειασε τὸ πιστόλι του ἐναντίον τους καὶ ὅταν πιὰ δὲν εἶχε ἄλλα φυσίγγια, τὸν συλλάβανε καὶ τὸν φυλάκισαν στὸ διοικητήριο.

Λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἄνοδο στὸν «Ἀβέρωφ»

ΩΣ ΤΗΝ ὥρα ἐκείνη —καὶ ἀνεξάρτητα μὲ τὸ τί γινόταν στὸν ναύσταθμο καὶ στὰ ἄλλα πλοῖα ποὺ εἶχαν ἢ δὲν εἶχαν προσχωρήσει στὸ κίνημα— τὸ κεντρικὸ ἀρχηγεῖο τῆς ναυτικῆς ἀντασφίας, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, ἦταν ἐγκαταστημένο ἀπάνω στὸ θωρηκτὸ «Ἀβέρωφ».

— Ναί· μοῦ εἶπε ἀπαντώντας σὲ σχετικὰ ἐρωτήματά μου ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ ὕστερα ἐπαναστατικὸς ἐπίτροπος Κρήτης Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης. Βεβαίως ἐκ ταῦ «Ἀβέρωφ» ὅπου εὑρίσκετο καὶ ὁ ναύαρχος κατηυθύνετο ἡ ὅλη ἐπαναστατικὴ προσπάθεια.

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος πλοίαρχος καὶ ἄλλοτε βουλευτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων πρόσθεσε:

— Τὰ πάντα εἶχον στεφθῆ ὑπὸ ἐπιτυχίας χάριν εἰς τὸν αἰφνιδιασμόν περὶ τοῦ ὁποίου κατ' ἐπανάληψιν σᾶς ὡμίλησα, καὶ χάριν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κίνημα ἐξερράγη τόσον ἐνωρίς, καὶ ὄχι περί τὰ μεσάνυκτα, ὡς εἶχε συμβῆ μὲ ἄλλα, προηγηθέντα, κινήματα.

Λέω:

— Ἀναφέρεστε καὶ πάλι στὸν αἰφνιδιασμό. Ἐκτὸς ὅμως, ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τοῦτο δὲν εἶχε γίνει καὶ ἄλλη προετοιμασία ποὺ διευκόλυνε αὐτὸ ποὺ ἀποκαλεῖτε αἰφνιδιασμό: Πῶς ἀκριβῶς ἀνεβήκατε στὸν «Ἀβέρωφ» καὶ τί προηγήθηκε ὥς που νὰ φτάσετε στὸ «καρρὲ» τῶν ἀξιωματικῶν;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ δενζινάκατος ἐπλεύριζεν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ θωρηκτοῦ, ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» εὑρίσκοντο ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κυβερνητικοὺς «ἀξιωματικοὺς φυλακῆς» καὶ τὸν πλωτάρχην Πατσιφᾶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ξένος πρὸς τὸ κίνημα, καὶ οἱ μεμυημένοι ὑποπλοίαρχοι Νεόφυτος καὶ Μπουντούρης, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἰδικός μας ἀνθυποπλοίαρχος Δελέγκας. Ἐπὶ τοῦ σκάφους εὑρίσκετο ἐπίσης καὶ ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχος Πινότσης, ὅστις κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐφόδου μας εὑρίσκετο εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀξιωματικῶν, μόνον ὁ ὑποπλοίαρχος Νεόφυτος δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ «Ἀβέρωφ», ὑπηρέτει δὲ τότε ὡς διευθυντὴς σπουδῶν εἰς τὴν σχολὴν πυροβολικοῦ. Οὗτος δὲ μετέβη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι θὰ συνειργάζετο μετὰ τοῦ Μπουντούρη.

Ὅταν ἡ βενζινάκατος ἐπλησίασε πρὸς τὸν «Ἀβέρωφ», ὁ ἀνθ)πλοίαρχος Δελέγκας ὁ ὁποῖος ἵστατο πλησίον τῆς κορυφῆς τῆς κλίμακος ἤκουσε τὸν ἐντεταλμένον ὑπαξιωματικὸν ὑπηρεσίας νὰ τοῦ λέγῃ: «Μία βενζινάκατος κ. ἀνθυποπλοίαρχε». Ὁ δὲ Δελέγκας ἀπήντησεν: «Καλῶς». Τοῦτο ἐσήμαινε ὅτι τὸ σκάφος ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ ἐλευθέρως τὴν κλίμακα τοῦ θωρηκτοῦ.

Τὴν ὥραν, τέλος, καθ' ἣν ἠρχίσαμεν ἀνερχόμενοι τὴν κλίμακα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ναύαρχον Ἰω. Δεμέστιχαν, μᾶς ὑπεδέχθησαν καὶ οἱ τρεῖς: ὡς ἄνω, ἀξιωματικοί, ἤτοι οἱ ὑποπλοίαρχοι Νεόφυτος, Μπουντούρης καὶ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Δελέγκας. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς κατηυθύνθημεν πρὸς τὸ «καρρέ».

Οἱ ἀτμοσύρτες καὶ τὰ κανόνια τοῦ «Ἀβέρωφ»

ΕΚΤΟΣ ὅμως ἀπὸ τὰ ἄλλα προβλήματα ποὺ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ ναυτικὴ ἡγεσία τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» —καὶ ποὺ θὰ τὰ δοῦμε μὲ τὴ σειρά τους— μαζὶ μὲ τὴν ἄνοδο τῶν συνωμοτῶν στὸν «Ἀβέρωφ» προέκυψε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικά.

Γιὰ τὸ πρόβλημα δὲ τοῦτο ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Τριανταφυλλίδης μοῦ ἱστόρησε αὐτά:

— Ἀφοῦ ἄφησα τοὺς ἀξιωματικοὺς εἰς τὸ «καρρὲ» ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐκεῖ δὲ μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ ἀντιπλοίαρχος Σ. Κουτρουμπᾶς ὅτι οἱ ἀτμοσύρται τῶν κυλίνδρων τῆς μηχανῆς τοῦ θωρηκτοῦ εἶχον ἀφαιρεθῆ καὶ εἶχον ἀποκρυβῆ εἰς ἀποθήκην τοῦ ναυστάθμου — ἄγνωστον δὲ εἰς ποίαν. Πρώτος μηχανικὸς τοῦ «Ἀβέρωφ» ἦτο τότε ὁ πλωτάρχης Ἀντώνιος Δρούδες, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδρόμην διὰ στενοτάτης φιλίας. Ἀμέσως ἤλθον εἰς ἐπαφὴν μαζί του, καὶ τὸν παρεκάλεσα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου νὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ποῦ εἶχον ἀποκρυβῆ οἱ ἀτμοσύρται. Τέλος δὲ καὶ κατόπιν μεγάλης πιέσεως μοῦ τὸ ὑπέδειξε, προσθέσας ὅτι ἡ ἀπόκρυψις ἐγένετο διὰ νὰ μὴ τεθῇ —τυχὸν καταλαμβανόμενος— εἰς κίνησιν ὁ «Ἀβέρωφ».

Εὐθὺς ἀμέσως εἰδοποίησα τὸν Σ. Κουτρουμπᾶν περὶ τοῦ μέρους ὅπου ἐφυλάσσοντο οἱ ἀτμοσύρται, οὗτος δὲ διεπραιωθεὶς εἰς ναύσταθμον, τοὺς παρέλαβε καὶ τοὺς μετέφερεν εἰς τὸ θωρηκτόν. Τέλος ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἀντιπλοιάρχου μηχανικοῦ Ἰωάννου Τριανταφύλλου ἤρχισεν ἡ ἐντατικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ «Ἀβέρωφ» πρὸς ἀπόπλουν, ἐνῶ ὁ ὑποπλοίαρχος πυροβολητὴς Κ. Νεόφυτος ἡτοίμαζε τὸ πυροβόλα πρὸς βολήν.

Ἐνῶ οἱ ἀτμοσύρτες τοῦ «Ἀβέρωφ» ξανάμπαιναν στὴ θέση τους γιὰ νὰ μπορῇ τὸ πλοῖο νὰ ταξιδέψῃ, καὶ ἐνῶ ἑτοιμάζονταν τὰ κανόνια του γιὰ τὸν ἑλληνοελληνικὸ πόλεμο, ἐκεῖ, ἔξω στὸ ναύσταθμο, στὸ ἱστορικὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας, ἕνας ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἔδινε τὸ αἷμα του, θυσία καὶ φόρο στὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», ποὺ ἀπὸ τὸν Ἰούλη τοῦ 1933 ὀργάνωνε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἐπαναστατικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ συνωμοτικὴ ἀπολογητικὴ τοῦ πλωτάρχη Κουτσομιτόπουλου. — Τὸ 1909 τὸν ἔφερε, τὸ 1935 θὰ τὸν ἔδιωχνε. — Ἡ ἀδελφοκτόνος ἔξαρσι τῆς τραγωδίας. — Πῶς ἐσκότωσαν τὸν ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο ἔξω ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ τοῦ ναυστάθμου. — «Κάτω τὰ πιστόλια βρωμόπαιδα». — «Ἄσ' τον νὰ φοῆση γιὰ τὴν κυβέρνησί του». — «Γιατί παιδιά; Δὲν εἶμαι συνάδελφός σας; Δὲν εἶμεθα ἀδέλφια;». — Ποιός ἦταν ὁ φονιὰς τοῦ ἀρχιεπιστολέα;

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Τ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩ

Οἱ παλιννοστοῦντες ἐκ

ΚΑΤΑΡΤΙΖΕΤΑΙ εὐρύτερον προθετείας καὶ σχολῶν ταχυρυθως καὶ καταρτίσεως τεχνιτῶν — γοῦ Ἐργασίας κ. Χρ. Σταμπέλτοῦ ὑπουργείου καὶ τοῦ Ὀργανίλίσεως ἀνεργίας.

ΔΙΑ τὴν ὁριστικὴν δὲ διαμόρφωσιν τοῦ ἐν λόγω προγράμματος αἱ ὑπηρεσίαι θὰ συνεργασθοῦν —ἔγινε ἤδη μία σύσκεψις— μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατοϋπαλληλικῶν ὀργανώσεων.

• Εἰς τὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος τούτου περιελήφθη καὶ ἡ μέριμνα ἐπαγγελματικῆς προσαρμογῆς καὶ προσανατολισμοῦ τῶν ἐκ Γερμανίας παλιννοστούντων ἐργατῶν μας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου καὶ εἰδικώτερον τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Σχετικῶς ἀπεφασίσθη ὅπως καταρτίζεται καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου δελτίον ἐμφαῖνον τοὺς πρὸς ἐργασίαν διαθεσίμους τεχνίτας καὶ ἐργάτας κατὰ εἰδικότητα. Πρὸς τοῦτο οἱ ἐπανακάμπτοντες ἅμα τῇ εἰσόδῳ των εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συμπληρώνουν ἀπογραφικὸν δελτίον ἐμφαῖνον τὴν ἐπαγγελματικὴν

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΔΕΛΦΟΚΤΟΝΟΣ ΕΞΑΡΣΙ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Πῶς ἐσκότωσαν στὸ ναύσταθμο τὸν ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο

ΠΟΙΟΣ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΗΤΑΝ Ο ΦΟΝΙΑΣ;

17ον

Η ἐπαναστατικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ συνωμοτικὴ ἀπολογητικὴ τοῦ πλωτάρχη Κουτσομιτόπουλου, δίνουν τὴν ἐναργέστερη θεωρητικὴ εἰκόνα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἡ ἀπάντησή του στὸ ἐρώτημα τοῦ κυβερνήτη τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεὺς» ἦταν ἀληθινὰ ἐπιγραμματική: «Τί πᾶ νὰ πῆ γιατὶ ἔγινε ἐπανάσταση. Ἔτσι! Ἔπρεπε νὰ γίνη ἐπανάσταση».

Ὅσα καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὕστερα —κατὰ καιροὺς— λέχτηκαν καὶ ἱστορήθηκαν γύρω ἀπὸ τὸν μαρτιάτικο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» (γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰ ἀδικαιολόγητα), καὶ ὅσα ὁ ἴδιος ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἔγραψε καὶ εἶπε, καὶ πρὶν καὶ κατὰ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ κίνημα, (ἀναζητώντας κάποια ἠθικὴ θεμελίωσή του ἢ μιὰ ὁποιαδήποτε δικαίωσή του), σβήνουν μπροστὰ στὴν διατυπωμένη, μὲ τόση εἰλικρίνεια καὶ ἁπλότητα, ἀπὸ τὸν πλωτάρχη Κουτσομιτόπουλο, ἀλήθεια. Ἡ ἐπανάσταση ἔγινε: «Ἔτσι! Γιατὶ ἔπρεπε νὰ γίνη»! Ἄλλο τώρα ἂν τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ ὑποπλοίαρχος Παπάζογλου, ποὺ ἔπαιρνε μέρος στὴ συζήτηση, διετύπωνε τὴν δική του ἄποψη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγών», ποὺ ἐμπνεόταν ἀπὸ τὴ Χαλέπα, σκοπὸ εἶχε «νὰ ἀπαλλαγῆ ὁ τόπος ἀπὸ τὰ κόμματα» καὶ «νὰ φύγη ὁ Βενιζέλος». Ἡ ἑρμηνεία τούτη (στοιχεῖο ἀπὸ τὸ ὅλο «κομφούζιο» καὶ τὸ χάος ποὺ χαρακτήριζε τὴν «τελευταία ἐπανάσταση») βρισκόταν πιὸ κοντὰ στὶς διακηρύξεις τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ στὰ περὶ νέου 1909 τοῦ Ἰωάννη Τσιγάντε. Μόνο ποὺ τὸ πρῶτο 1909 ἔφερε τὸν Κρητικὸ πολιτικό, ἐνῶ ἡ ἐπανάληψή του θὰ τὸν ἐδιωχνε (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί ἐπιδίωκε καὶ τὸ τί πίστευε ἐκεῖνος). Πάντως καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἐγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς κανένας δὲν ἤξερε γιατὶ ἀκριβῶς ἔγινε τὸ κίνημα καὶ ὅτι ὁ καθένας ἔδινε στὴν κάθε περίπτωση καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη, ξεχωριστή, ἑξήγηση, ἀνάλογη μὲ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς φατρίας, τὴν ὁποία ὑπηρετοῦσε. (Ἴδού δὲ γιατὶ οἱ διάφορες ἑξηγήσεις ἀλληλοσυγκρούονταν σὲ σημεῖο ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συνωμότες νὰ δυσφοροῦν καὶ νὰ διαμαρτύρωνται γιὰ τὸ «πρωτοφανὲς κατάντημα» καὶ γιὰ τὴν ἔλλειψη μιᾶς «ἐνιαίας γραμμῆς»).

Ἡ ἀδελφοκτόνος ἔξαρσι τῆς τραγωδίας

Γι' αὐτό, λοιπόν, τὸ «ἔτσι» (ποὺ δὲν ἐπιδέχεται πολὺ συζήτηση καὶ καθόλου λεπτολόγημα), ἔγιναν αὐτὰ ποὺ ἔγιναν στὴ στεριὰ —καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἴδαμε καὶ ἐκεῖνα τὰ φοβερώτερα ποὺ θὰ δοῦμε— καὶ τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στὸ Πέραμα, στὸ ναύσταθμο καὶ στὴ θάλασσα. Γι' αὐτό, τὸ «ἔτσι», σημειώθηκαν ἐκεῖνα ποὺ σημειώθηκαν ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ», ἢ στὴ Βάση ὑποβρυχίων, ἢ στὰ φυλάκια, ἢ στὸ διοικητήριο, ποὺ μεταβλήθηκε σὲ φυλακὴ (μὲ πρῶτο ἐγκάθειρκτο, πιασμένο ἀπὸ τοὺς κατωτέρους του, τὸ ναύαρχο Ρουσσὲν), καὶ γι' αὐτό, «τὸ ἔτσι», βάφτηκε μὲ ἑλληνικὸ αἷμα τὸ χῶμα τοῦ Ἱστορικοῦ νησιοῦ τῆς Σαλαμίνας.

Γιατὶ τὴν ὥρα ποὺ καταλαμβανόταν ἡ Βάση τῶν ὑποβρυχίων καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἀπομονωνόταν καὶ ἀχρηστευόταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου, τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐκείνη ὥρα σὲ ἕνα ἄλλο σημεῖο τῆς περιοχῆς, ἡ μαρτιάτικη τραγωδία ἔπαιρνε, καὶ γιὰ τὸ ναυτικό μας, τὴν ἀδελφοκτόνο ἔξαρσή της.

Ὅταν ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχος Ἀθαν. Σιῶκος ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι του —ὑπὸ τὶς συνθῆκες ποὺ ἀνάφερε στὴν ἔκθεσή του ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης — μὲ τὸ πιστόλι του στὰ χέρια, κατευθύνθηκε τρέχοντας πρὸς τὸν ἀστυνομικὸ σταθμό, ποὺ βρισκόταν κάπου 1500 μέτρα πιὸ μακρυά. Τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ πλησίαζε, εἶδε νὰ πηγαίνουν πρὸς αὐτὸν ὁ πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος, ὁ ἀνθυποπλοίαρχος μηχανικὸς Μπαρδόπουλος καὶ ὁ σημαιοφόρος Πάντος.

Στὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ βρίσκονταν τὴν ὥρα ἐκείνη, οἱ ἀνθυποπλοίαρχοι Σπυρομήλιος καὶ Σακαντάνης, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν εὐθύνη γιὰ ὁλόκληρη τὴ φρουρὰ τοῦ ναυστάθμου, καὶ οἱ ὁποῖοι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχε πιὰ διαταχθῆ συναγερμός, παρέμεναν («παραδόξως», ὅπως τότε ἐπισημάνθηκε) ἄοπλοι.

Πῶς ἐσκότωσαν τὸν ἀντιπλοίαρχο Σιῶκο

ΑΛΛΑ ἰδοὺ πῶς, σύμφωνα μὲ μιὰ ἔκθεση τῶν ναυτικῶν ἀρχῶν, ποὺ συντάχτηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἐκτυλίχθηκαν τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν:

> ... «Ὅταν οἱ ἐπαναστάται ἐπλησίασαν τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς τοῦ ναυστάθμου ἀνθυποπλοιάρχους Σπυρομήλιον καὶ Σακαντάνην, προέτειναν κατ' αὐτῶν τὰ πιστόλιά των καὶ τοὺς καθήλωσαν ἐντὸς τοῦ σταθμοῦ. Τὸν 1ον φυλάκιον ἀπέχον ἐκ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ περὶ τὰ 10 μέτρα καὶ δεσπόζον αὐτοῦ διέθετε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιλευστὴν Γαρεῖον καὶ 10 ἱκανωτάτους ναύτας μετὰ τριῶν πολυβόλων, ἅτινα εἶχον διατεθῆ εἰς αὐτὸ τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο, κατόπιν τῶν πληροφοριῶν ποὺ εἶχεν ὁ Γ. Νικοτσάρας περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινήματος.
>
> Ὁ Γαρεῖος ὅμως καίτοι εἶδε τοὺς Τσιριμῶκον, Μπαρδόπουλον καὶ Πάντον νὰ καθηλώνουν διὰ τῶν περιστρόφων των ἐντὸς τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ τοὺς Σπυρομήλιον καὶ Σακαντάνην ὄχι μόνον δὲν ἔπραξε οὐδέν, ἀλλὰ καὶ διέταξε τοὺς ἄνδρας τοῦ φυλακίου του νὰ μὴ πυροβολήσουν.
>
> Ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος ὅταν ἐπλησίασεν περὶ τὰ 60 μέτρα, ἐφώναξε πρὸς τὸν Μπαρδόπουλον καὶ τοὺς ἄλλους:
>
> — Κάτω τὰ πιστόλια, βρωμόπαιδα!
>
> Οἱ τέσσαρες στασιασταὶ ὅταν ἤκουσαν τὴν φωνὴν ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν οἱ Σακαντάνης καὶ Σπυρομήλιος καὶ ἔστρεψαν πρὸς τὸν Σιῶκον τὰ πιστόλιά των. Ἐκεῖνος ἀνέσυρεν ἀμέσως τὸ ἰδικόν του, τὸ ὁποῖον ἐνῶ κατηυθύνετο πρὸς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν εἶχε βάλει εἰς τὴν τσέπην του, καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Μπαρδοπούλου. Ἀλλ' ἐβλήθη καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς ταυτοχρόνως. Αἱ δολοφόνοι σφαῖραι εὗρον αὐτὸν εἰς τὴν κοιλιακὴν χώραν καὶ τὸν ἐτραυμάτισαν θανασίμως. Ὁ γενναῖος ἀντιπλοίαρχος κλονισθεὶς ἔπεσε πρηνὴς, τραυλίζων.
>
> — Μ' ἔφαγαν οἱ ἄτιμοι!
>
> Οἱ στασιασταὶ ἔτρεξαν πλησίον του καὶ τοῦ ἔρριψαν καὶ τὰς ὑπολοίπους σφαῖρας ὡς χαριστικὰς βολάς!
>
> Ὁ ὑπαρχιφύλαξ ναύτης τοῦ 1ου φυλακίου ὁ ὁποῖος μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων του καὶ τοῦ ἀρχικελευστοῦ Γαρείου παρηκολούθουν τὴν σκηνὴν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καλοῦ καὶ ἐντίμου ἀξιωματικοῦ ἀγανακτήσας ἠρώτησε τὸν Γαρεῖον:
>
> — Νὰ ρίξουμε κύριε ἀρχικελευστά;
>
> Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ ὑπαξιωματικοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ τιμὴ τῶν ὅπλων τῆς πατρίδος ὑπῆρξε:
>
> — Ἄλτ! Μὴ ρίξη κανείς, γιατὶ θὰ ρίξω ἐγὼ ἀπάνω του!
>
> Καὶ οὕτω, χάρις εἰς τὴν ἀναδρίαν καὶ τὴν προδοσίαν αὐτὴν ὁ ἀστυνομικὸς σταθμὸς περιηλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν μὲ ἕνα θλιβερὸν πρὸ αὐτοῦ θῦμα, τὸν ἀντιπλοίαρχον ἀρχιεπιστολέα τοῦ Ναυστάθμου Σιῶκον.
>
> Ἡ σκληρότης ὅμως τῶν φονέων δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδῶ. Ὅταν οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ Σιῶκου ἤκουσαν τὸν ναύτην τηλεφωνητὴν τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ νὰ φωνάζη «ἕνα γιατρὸ» ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπον μετ' ἀσυνήθους θηριωδίας:
>
> — Ἂς τον νὰ φοφήση γιὰ τὴν κυβέρνησί του!..
>
> Ταυτοχρόνως παρημπόδισαν τοὺς προστρέξαντας ἐκ τοῦ πλησίον εὐρισκομένου νοσοκομείου δύο ἀνθυποπλοιάρχους ἰατροὺς νὰ πλησιάσουν τὸν Σῶκον διὰ νὰ τοῦ παράσχουν τὰς πρώτας βοηθείας των, καὶ οἱ ὁποῖοι τελικῶς τὸ ἐπέτυχον ἀφοῦ ἐδήλωσαν πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν τύχην των.

Ὁ ταγματάρχης Γεώργιος Χατζησταυρῆς ἱστορεῖ ὅτι «ἀνίκανοι στρατηγοί συνωμότησαν γιὰ τὴν ἐξουδετέρωσι τοῦ Ν. Πλαστήρα». (Στὴ φωτογραφία μαζί μὲ τὸν «Μαῦρο Καβαλλάρη», ὡς πρωθυπουργό, ὁ Τζὼν Γκλαβάνης — σήμερα βουλευτής, τέως ὑπουργὸς τῆς Βιομηχανίας — ὁ Χαράλαμπος Ψαρρός, τότε ὑπουργὸς — καὶ σήμερα βουλευτὴς — ὁ συνεργάτης τοῦ Ν. Πλαστήρα, Πάνος Κερασσώτης κ.λ.π.)

Ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχος Ἀθαν. Σιῶκος, τὸν ὁποῖον οἱ στασιαστὲς ἐσκότωσαν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ τοῦ ναυστάθμου, γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ γίνη ἐπίορκος

Μὲ τόση μάλιστα κακίαν οἱ στασιασταὶ ἐξέφεραν τὴν φράσιν «ἀφῆστε τον νὰ φοφήση γιὰ τὴν κυβέρνησίν του», ὥστε ὁ Σιῶκος, ὁ ὁποῖος διατηρῶν εἰσέτι τὰς αἰσθήσεις του τὴν εἶχεν ἀκούσει, τὴν ἐπαναλάμβανεν εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του ὡς τὸ χαρακτηριστικώτερον τῆς θηριωδίας τῶν ἀνταρτῶν.

Οἱ στασιασταὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Σιώκου, εἶπον πρὸς τὸν Γαρεῖον:

— Γαρεῖο, πάρε τοὺς ἀνθρώπους σου καὶ φύγε ἀπὸ τὸ φυλάκιο.

Ὁ Γαρεῖος, ὅμως ἠρνήθη καὶ τότε παρεμβὰς ὁ Σπυρομήλιος διέταξε τὸν Γαρεῖον νὰ ἀπομακρύνη τοὺς ἄνδρας τοῦ φυλακίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐγένετο.

Τοιουτοτρόπως ὅλος ὁ ναύσταθμος καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Παρέμειναν μόνον πιστὰ εἰς τὸ καθῆκον των τὰ 2ον, 3ον καὶ 5ον φυλάκια τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ναυστάθμου καὶ τὰ ὁποῖα ἀντέταξαν σθεναρὰν ἄμυναν μέχρι τέλους σχεδὸν καίτοι οἱ ἀρχιφύλακές των ἦσαν ἁπλοῖ ναῦται...

«Γιατί παιδιά; Δέν εἶμαι συνάδελφός σας;»

ΣΕ ΜΙΑ ἄλλη ἔκθεση σχετικὴ μὲ τὸ φόνο τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου, ἀναφέρονταν καὶ αὐτά:

> . . Κατὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ ἀντιπλοιάρχου Σιώκου, μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν Τσιριμώκου, Μπαρδοπούλου καὶ Πάντου, ἐρρίφθησαν πλέον τῶν δέκα πυροβολισμοί. Τότε ὁ ἄτυχὴς Σιῶκος, ὁ ὁποῖος ἀμυνόμενος ἐπυροβόλησε, τραυματίσας μάλιστα τὸν Μπαρδόπουλον, βληθεὶς εἰς τὴν κοιλιακὴν χώραν, ἐκυλίσθη αἱμόφυρτος κατὰ γῆς, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον ἀπὸ ποῖον ἐκτυπήθη. Πάντως, ἐπυροβόλησαν ἀρκετοί. Λέγεται ὅτι ἐβλήθη ἀπὸ τὸν σημαιοφόρον Πάντον καὶ κατόπιν, τραυματισμένος ὤν, ἀπὸ τὸν Μπαρδόπουλον, ἐνῶ ὁ Τσιριμῶκος διέταζε:
>
> — Πάρτε τον ἀπ' ἐδῶ!
>
> Πληγωμένος βαρέως ὁ ἄτυχὴς ἀξιωματικός, ἐφέλλισε πρὸς τοὺς πυροβολήσαντας:
>
> —Γιατὶ παιδιά; Δὲν εἶμαι συνάδελφός σας; Δὲν εἴμεθα ἀδέλφια;
>
> Τὰ τραύματα τοῦ Σιώκου ἦσαν σοβαρώτατα..

Πραγματικὰ ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος ποὺ ἦταν θανάσιμα πληγωμένος ξεψύχησε σὲ λίγες ὧρες —ἡ δὲ κηδεία του ἔγινε πάνδημη, στὰς Ἀθήνας, τὴν ἄλλη μέρα.

Ποιὸς ἦταν ὁ φονιᾶς;

ΓΥΡΩ ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ —τὸν φόνο ἢ τὴν ἐκτέλεση— τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοιάρχου Ἀθανασίου Σιώκου, δημιουργήθηκε τότε ἕνα τεράστιο ἠθικὸ ζήτημα, στὸ ὁποῖο κυριαρχοῦσε τὸ ἐρώτημα: Ποιὸς, λοιπόν, ἦταν ὁ φονιᾶς τοῦ ἀνώτερου αὐτοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ ἤθελε νὰ μείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του; Ποιανοῦ οἱ σφαῖρες τὸν τραυμάτισαν θανάσιμα; Αὐτὰ ποὺ λέχτηκαν ἢ ποὺ μαρτυρήθηκαν τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἦταν καὶ τὰ ἀληθινὰ ἢ ἱστορήθηκαν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πρώτων ἐντυπώσεων καὶ κάτω ἀπὸ τὶς ἀντιδράσεις ποὺ ἦταν φυσικὸ νὰ γεννηθοῦν καθὼς ἐξέσπαγε σὲ ὅλη του τὴ φρίκη ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»;

Πρὶν ὅμως γνωρίσουμε τί ἔχει ἱστορήσει ἀπάνω στὸ θέμα ὁ τότε πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος —γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἔγινε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πάρα-πολὺ μεγάλος θόρυβος— καὶ πρὶν ἀκούσουμε μιὰ καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ὁ σημαιοφόρος Πάντος— μὲ σκοπὸ νὰ ἀποσείση τὴν εὐθύνη ποὺ καὶ σὲ αὐτὸν εἶχε ἀποδοθῆ— θὰ δοῦμε ἕνα ἀκόμα, σχετικό, ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἔκθεση, ποὺ, καθὼς ἔχουμε πῆ στὰ περασμένα, ὑπόβαλε τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1935 ὁ συνταγματάρχης καὶ ὑπουργὸς στὴν δικτατορικὴ κυβέρνηση τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου, Ἰωάννης Γρηγοράκης, ἐκεῖνος ποὺ ὠργάνωσε τὸ στρατιωτικὸ μέρος τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Περάματος —τὴ στήριξη τῶν στασιαστῶν, ὥς που νὰ μποῦν στὶς βενζινάκατες ποὺ θὰ τοὺς ἔφερναν στὸν «Ἀβέρωφ» καὶ στὸ ναύσταθμο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΥΠΕΡ ΤΑ 50 ΑΤΟΜΑ ΕΦΟΝΕΥΘΗΣΑΝ ΣΤΟ ΒΡΑΖΙΛΙΑΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

Καὶ ἕνα τραγικὸ ἀστεῖο

ΡΙΟΝ ΙΑΝΕΙΡΟΝ, 9.

ΑΝΩ τῶν 50 ἀτόμων εὗρον τὸν θάνατον (ἐξ αὐτῶν 14 ἐδολοφονήθησαν) κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τεσσάρων ἡμερῶν τοῦ καρναβαλιοῦ, πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, τὸ ὁποῖον ἔληξε προχθὲς τὸ μεσονύκτιον.

ΕΝΩ οἱ ἑορτασταὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐγνώσθη ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰς πρώτας πληροφορίας, ἐννέα ἄτομα ἐφονεύθησαν εἰς τροχαῖα δυστυχήματα καὶ δύο ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν ζωήν των. Ἡ ἠθοποιὸς τῆς πορτογαλικῆς τηλεοράσεως Βιρτζίνια Νορόνχα παλαίει μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὅπου διεκομίσθη μὲ σοβαρὰ ἐγκαύματα ὅταν κάποιος ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ μαῦρον φόρεμά της, ἔξωθι ἑνὸς χορευτικοῦ κέντρου, τὴν νύκτα τῆς Δευτέρας. Ὁ μνηστήρ της, Πορτογάλος δημοσιογράφος Μανουὲλ Χοσὲ Ρομπέρτο Φελίξ ὑπέστη ἐπίσης ἐγκαύματα, εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ σβήση τὰς φλόγας ποὺ ἐτύλιξαν ἀμέσως τὴν σενορίτα Νορόνχα. Δὲν ἐγνώσθη ἂν τὸ φόρεμα ἀνεφλέγη τυχαίως ἢ ἐκ προθέσεως.

ΑΙΜΑΤΗΡΟ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΝ
ΛΙΣΑΒΩΝ, 9.

Δέκα τέσσερα ἄτομα ἐφονεύθησαν καὶ 69 ἐτραυματίσθησαν εἰς ὁδικὰ καὶ ἄλλα ἀτυχήματα ἀφ' ὅτου ἤρχισε τὸ καρναβάλι εἰς τὴν Πορτογαλίαν.

('Ασσοσιέιτεντ)

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΛΟΥΝ ΟΙ Ι. ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ, ΣΤ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ, Ι. ΠΑΝΤΟΣ

Ποιός, λοιπόν, ἐσκότωσε τὸν ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο;

Ο ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΣ ΗΤΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΟΛΑΣΙ

18ον

Ο ΣΚΟΤΩΜΟΣ τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου Ἀθαν. Σιώκου, θεωρήθηκε σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς δραματικώτερες πτυχὲς τοῦ «ἐγχειρήματος». Εἴτε γιατὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος ἦταν ἀξιαγάπητος σὰν ἄνθρωπος στὸν κόσμο τοῦ πολεμικοῦ μας ναυτικοῦ καὶ γενικώτερα στὴν κοινωνία· εἴτε γιατὶ ἡ θανατικὴ ἐκτέλεσή του ἔγινε ἀπὸ κατωτέρους του τὴν ὥρα ποὺ αὐτὸς ἤθελε νὰ μείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του· εἴτε γιατὶ τὸ αἷμα του ἦταν τὸ πρῶτο ποὺ χυνόταν στὸν τραγικὸ Ἑλληνοσπαραγμό, ποὺ δυὸ χρόνια προετοιμαζόταν μὲ ἐπίκεντρο τὴ Χαλέπα· εἴτε γιατὶ καθὼς βρισκόταν βαρειὰ τραυματισμένος ἀκούστηκε τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο: «Ἂς» τὸν νὰ ψοφήση γιὰ τὴν κυβέρνησί του»· εἴτε γιατὶ ἀπειλοῦσαν νὰ ἐκτελέσουν τοὺς γιατροὺς ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ δώσουν μιὰ κάποια βοήθεια καὶ ἀγωνία κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ναύστα θμος ἐφαίνετο πραγματικὴ κόλασις. Φῶτα δὲν ὑπῆρχον καὶ εἰς τὸ πυκνὸν σκοτάδι μόλις διεκρίνοντο τρέχοντες, ἐρχόμενοι, φεύγοντες, καταλαμβάνοντες τὰς γωνίας ἐπιβιβαζόμενοι λέμβων καὶ ἀτμακάτων, ἄλλη λοιποτολιζόμενοι διαρκῶς, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται,ἐνῶ ἀπὸ τῶν καταληφθέν των ἤδη πολεμικῶν σκαφῶν ἐφαίνοντο φωτεινὰ σήματα καὶ ἠκούοντο ριπαὶ πολυβόλων, ἄγνωστον κατά τίνος βαλλόμεναι στόχου...

Μία καταπληκτικὴ ἐπιστολὴ

ΕΚΤΟΣ ἀπὸ τὸν αὐτόκλητο συνήγορο Ἰω. Γρηγοράκη, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν νεώτερο γιὸ τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία Ἀναστασίου Παπούλα, ἀπότακτο Ὑπαρχο Κ. Παπούλα καὶ τὸν ὁμοια ἀπότακτο ἀντισμήναρχο Ἰωάννη Δημάκη (μετέπειτα ἀρχηγὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων στὴ Μέση Ἀνατολή), ἦταν οἱ μόνοι μὴ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ποὺ, ἀφοῦ πῆραν μέρος στὸ «ἐγχείρημα» τοῦ Περάματος, ἀκολούθησαν τὴν τύχη τοῦ ἀρπαγμένου στόλου, καὶ βρέθηκαν ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴν Κάσο, καὶ, τελικά, στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας —καὶ ἕνας ἄλλος, ἀπὸ ἐκείνους ὅμως τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναμίχτηκαν στὸ σκοτωμὸ τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιώκου, ἄφησε ἕνα χαρακτηριστικὸ καὶ ἀξιόλογο γιὰ τὴν ἐρευνητὴ τῆς ἱστορίας ἐντοκουμέντο». Εἶναι ὁ σημαιοφόρος Ἰω. Πάντος, ποὺ ἀναφέρθηκε μαζὶ μὲ τὸν ἐπίσης σημαιοφόρο Δημ. Μπαρδόπουλο καὶ τὸν πλωτάρχη Στέφ. Τσιριμῶκο.

Λίγους, λοιπόν, μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ ναυστάθμου, ὁ σημαιοφόρος Ἰω. Πάντος (ἀφοῦ καταδικάστηκε, ἐρήμην, μὲ τοὺς δύο ἄλλους ἀξιωματικούς, στὴν ποινὴ τοῦ θανάτου), ἔστειλε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν Σοφοκλῆ Δούσμανη, μιὰ ἐπιστολή, στὴν ὁποία, ἔγραφε καὶ αὐτά:

> Ἐπειδή, κύριε ὑπουργέ, παρεσύρθην ἀπὸ τοὺς ἀναξίους ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματος διὰ διαφόρων δελεαστικῶν ὑποσχέσεων καὶ ἐπειδὴ ἀνεμίχθη καὶ τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀειμνήστου Σιώκου, σᾶς ἀναφέρω τὰ ἑξῆς:
>
> Μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν κινηματιῶν ἀξιωματικῶν εἰς ναύσταθμον καὶ μετὰ τὴν βεβαίωσιν ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν προσεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα διετάχθην ἀπὸ τὸν πλωτάρχην Τσιριμῶκον, νὰ καταλάβω τὸ τηλεφωνικὸν κέντρον. Μετέβημεν ἐκεῖ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Κουτσογιαννόπουλος, ὁ Μπαρδόπουλος καὶ οἱ κελευσταὶ Φασουλάκης καὶ Σταματάκης, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν Τσιριμῶκον. Εἰς τὸν σταθμὸν εὑρίσκοντο οἱ ἀνθυποπλοίαρχοι Σπυρομήλιος καὶ Σακαντάνης, οἵτινες καὶ παρεδόθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸν Τσιριμῶκον, ἐνῶ ἐγὼ μετέβην εἰς τὸ τηλεφωνικὸν κέντρον, ἔνθα καὶ παρέμεινα. Μετ' ὀλίγον ἐρρίπτοντο ἀθρόοι πυροβολισμοί. Ἐξελθών, συνήντησα τὸν Μπαρδόπουλον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ἦτο τραυματισμένος καὶ ὅτι ἐφονεύθη ὁ ἀρχιεπιστολεύς. Ἔσπευσα εἰς τὸ μέρος ποὺ μοῦ ὑπέδειξεν. Ἐκεῖ εἶδα τὸν Σιῶκον βαρέως τραυματισμένον, ὅστις μοῦ εἶπε: «Παιδί μου Πάντο, μὲ ἐσκότωσαν... τὸ παιδί μου».
>
> Μὴ συγκρατήσας τὰ δάκρυά μου, ἔσπευσα νὰ φροντίσω ἀμέσως διὰ τὴν μεταφοράν του εἰς τὸ Νοσοκομεῖον. Ὡς ἔμαθον κατόπιν, τὸν Σιῶκον ἐφόνευσαν ὁ ἀνθυποπλοίαρχος μηχανικὸς Κουτσογιαννόπουλος καὶ ὁ σημαιοφόρος Μπαρδόπουλος. Ταῦτα βεβαιοῦν καὶ οἱ αὐτόπται μάρτυρες κελευστὴς Φασουλάκης καὶ Σταματάκης. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ ἐπισυνάπτω ἔνορκον βεβαίωσίν των. Διὰ ταῦτα, κ. ὑπουργέ, παρακαλῶ, διατάξατε μὲ νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σας καὶ ἀπὸ κατηγορούμενος θὰ εἶμαι ὁ κυριώτερος μάρτυς κατηγορίας. Ἠθέλησα νὰ ἐπιστρέψω ἀπὸ τὴν Σούδαν ἀλλὰ μὲ ἠμπόδισεν ὁ Λογοθέτης.

Ὁ Στέφ. Τσιριμῶκος περιγράφει

ΑΛΛΑ καὶ ὁ τότε πλωτάρχης Στέφανος Τσιριμῶκος, ὁ ὁποῖος τὶς πρῶτες ἡμέρες θεωρήθηκε σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς κυρίως ὑπευθύνους γιὰ τὸ σκοτωμὸ τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθαν. Σιώκου, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ δώση ἐξηγήσεις ἀπάνω στὴ συγκλονιστικὴ ἐκείνη ὑπόθεση.

Ἔτσι δυὸ μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸ μαρτιάτικο κίνημα —στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη 1935— ὁ Στέφ. Τσιριμῶκος, ἱστορώντας τὰ ὅσα γίνηκαν στὸ ναύσταθμο, εἶπε αὐτά:

> ...Εἶναι πασίγνωστα πλέον τὰ περιστατικὰ ὑπὸ τὰ ὁποῖα φθάσασε στὸ ναύσταθμο τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου. Ἐγὼ εἶχα ὡρισμένην ὑπηρεσίαν νὰ ἐκτελέσω, ἡ ὁποία ἦτο δυσχερὴς λόγω τῆς φύσεως τῆς προσπαθείας, ἀλλὰ καὶ διότι ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζη. Λίγο μετὰ τὰς 6½ συνεκέντρωσα μερικοὺς ὑπαξιωματικούς, τοὺς ὁποίους βρῆκα στὸ δεύτερο φυλάκιο τῆς ἀποβάθρας καὶ τοὺς ἔστειλα πρὸς τὴν προβλῆτα. Προτοῦ φθάσω στὰ γεγονότα ποὺ ἐπηκολούθησαν πρέπει νὰ πῶ ὅτι τὸ ἐγχείρημα τῆς κατα λήψεως τοῦ ναυστάθμου παο' ὀλίγον θὰ ναυαγοῦσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς καθόδου μας στὸ Πέραμα. Διότι ἐκείνη τὴν στιγμὴ συναντηθήκαμε ξαφνικὰ μὲ ὁμάδας ναυτῶν —θὰ ἦσαν περὶ τοὺς 200— καὶ ὑπαξιωματικῶν ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ καράβια μὲ ἄδεια. Φαίνεται ὅτι μὲ τὴν σπουδή τους δὲν ἀντελήφθησαν περί τίνος ἐπρόκειτο, ὅπως καὶ οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοί οἱ ὁποῖοι ἔβγαιναν ἐκείνη τὴ στιγμὴ καὶ βρέθηκαν ἐπάνω στὴν ἀποβάθρα μέσα στὸ συνωστισμό. Φαντάζεσθε βέβαια τί μποροῦσε νὰ γίνη ἂν γινόμεθα ἀντιληπτοί τότε ποὺ δὲν εἴχαμε ἐκδηλωθῆ ἀκόμη. Ἂν ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ 200 αὐτοί ναῦται, θὰ μᾶς συνελάμβανον, ἢ θὰ ἐγίνετο σύγκρουσις τὴν ὁποίαν ἡμεῖς θέλαμε ν' ἀποφύγωμε μὲ κάθε θυσία. Αὐτὰ ἐν παρόδω. Ἂς συνεχίσωμε λοιπὸν τὰ σχετικὰ μὲ τὰ αἵματηρά γεγονότα τοῦ ναυστάθμου.
>
> Ἀφοῦ ἔστειλα τοὺς ὑπαξιωματικούς πρὸς τὴν προβλῆτα, ἀνέβηκα στὸ λόφο, ὅπου εὑρίσκετο ἤδη ὁ Παπαγιάννης καὶ ὁ Γεωργουλόπουλος. Λίγο πιό πέρα εἶδα καὶ τὸν Κολιαλέξη. Εἶχα πληροφορηθῆ ἐκείνη τὴν στιγμὴ ὅτι δὲν κατελήφθη ὁ ἀστυνομικὸς σταθμός, ὁ ὁποῖος ἐν πάση περιπτώσει ἔπρεπε νὰ καταληφθῆ. Ἐναλαμβάνω ὅτι ἡ πρόθεσίς μας ἦτο ν' ἀποφευχθοῦν μὲ κάθε μέσον συγκρούσεις ποὺ μποροῦσαν νὰ ἔχουν συνέπειες. Χρησιμοποιοῦσα ὅσον μοῦ ἦταν δυνατὸν τὴν πειθώ. Ξεκινήσαμε γιὰ τὴν κατάληψι τοῦ σταθμοῦ. Ἐγὼ ἔμεινα λίγι πίσω, παρακολουθῶν τὴν κίνησι καὶ ἐπιβλέπων μήπως συμβῆ κανένα ἀπρόοπτο. Στὴ λέσχη συνήντησα τὸν ὑποκελευστὴ Παπαμιχαήλ καὶ τὸν διέταξα νὰ μὲ ἀκολουθήση. Ἄοπλος ὅπως ἦταν δὲν μποροῦσε ν' ἀρνηθῆ. Αἱ στιγμαὶ ἦταν κρίσιμοι καὶ ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσωμε μὲ ταχύτητα.
>
> Φοβήθηκα μήπως ἐκδηλωθῆ ἀντίστασις στὸν ἀστυνομικὸ σταθμό. Αἱ ὁδηγίαι μου ἦσαν ρηταί: ν' ἀποφευχθῆ ὁπωσδήποτε ἔνοπλος ρῆξις. Στὸν σταθμὸ βρήκαμε μερικοὺς ὑπαξιωματικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ὑποκελευστὴ Καλαντώνη, τὸν Λεγάκη, τὸν Σπυρομήλιο καὶ ἄλλους. Διέταξα νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλοι μέσα στὸ σταθμὸ καὶ ἐπειδὴ ὑπῆρχε πάντα ὁ κίνδυνος τοῦ «κακοῦ συναπαντήματος» λόγω τοῦ ἐκνευρισμοῦ καὶ τῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων ἀφωπλίσαμε τοὺς ὑπαξιωματικούς ποὺ ἦσαν στὸν ἀστυνομικὸ σταθμό.
>
> Ἐγὼ δὲν μπῆκα μέσα στὸν σταθμό, Μ' ἐνδιέφερε ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἡ κατάληψις τοῦ Α' φυλακίου ὅπου ἠμύνετο ὁ Γαρεῖος. Ἀλλὰ ἤδη μέσα στὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ ὑπῆρχαν ἀρκετοὶ ἄνδρες καὶ ἔπεισα μιὰ ὁμάδα νὰ προχωρήσουν πρὸς κατάληψιν τοῦ Α' φυλακίου, μὲ τὴν ρητὴ ἐντολὴ νὰ ἐνεργήσουν αἰφνιδιαστικῶς πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας...

Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο μέρος ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ τότε πλωτάρχη Στέφ. Τσιριμῶκου γύρω ἀπὸ τὸν σκοτωμὸ τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιώκου. Καί, βέβαια, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, ἀρνιέται καὶ αὐτὸς κατηγορηματικὰ κάθε προσωπική του ἀνάμιξη στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Παραστατικὴ καὶ ὁλοζώντανη εἰκόνα. — Ὁ πλωτάρχης Στέφ. Τσιριμῶκος περιγράφει τὴ σκηνὴ τοῦ φόνου τοῦ Σιώκου. — «Τότε ποιός πυροβόλησε;». — «Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεύρω! Ἔπεσαν πολλοὶ πυροβολισμοί». — Δὲν ἦταν ὥρα γιὰ ἀνακρίσεις. — Φόρος τιμῆς πρὸς τὸ σκοτωμένο ἀρχιεπιστολέα. — «Ὄχι πυροβολισμούς! Ὄχι αἵματα». — Τὸ μεγάλο κενόν. — Ἱστόρηση τοῦ ναυτικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀνταρσίας. — Ὁ Δεμέστιχας πηγαίνει στὸ ναύσταθμο καὶ ὁ Ρουσσὲν ἀνεβαίνει στὸν «Ἀβέρωφ». — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐγνώριζε τὸ σχέδιο τοῦ συναγερμοῦ καὶ τί προβλεπόταν σ' αὐτό. — Ἐπισκέψεις στὰ πλοῖα καὶ προμηνύματα κακοκαιρίας.

Ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Σιῶκος κηδεύεται, πάνδημα, στὰς Ἀθήνας. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ συνοδευομένη ἀπὸ χιλιάδας λαοῦ κάμπτει ἀπὸ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος τὴν ὁδὸν Φιλελλήνων καὶ κατευθύνεται στὸ κοιμητήριο

Ο.Τ.Ε. Α.Ε.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΜΕΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 6508

Τὴν 20ὴν Μαρτίου 1967 εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ ΟΤΕ, ὁδὸς Κλεισόβης 6 ('Ισόγειος Αἴθουσα), θὰ διενεργηθῆ δημόσιος μειοδοτικὸς διαγωνισμὸς διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐγχωρίου Βιομηχανίας ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ προμήθειαν:

300.000 μ. Καλωδίου Μολυβδίνης Ἐπενδύσεως

Πληροφορίαι καὶ ὅροι συγγραφῆς ὑποχρεώσεων παρέχονται ὑπὸ τῆς Ὑποδ)νσεως Προελ. & Διεξαγ. Διαγωνισμῶν, ὁδὸς Κλεισόβης 6 (3ος ὄροφος, γραφεῖον 1, Τηλ. 626-099).

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΕΦ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ ΣΤΟ ΠΕΛΩΡΙΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

«Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεύρω! Ἔπεσαν πολλοὶ πυροβολισμοὶ»

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

19ον

ΕΙΝΑΙ ἀληθινὰ παραστατικὴ καὶ ὁλοζώντανη ἡ εἰκόνα ποὺ δίνει ὁ βενιζελικὸς συνταγματάρχης καὶ παγκαλικὸς ὑπουργὸς Ἰω. Γρηγοράκης, γιὰ τὴν κόλασι στὴν ὁποία εἶχε μεταβληθῆ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ πολεμικός μας ναύσταθμος. Καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν καθόλου ὑπερήφανοι οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» γιὰ ὅσα διαδραματίστηκαν —πέρα ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιώκου— ἀπάνω στὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας: «Ἦτο στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ ναύσταθμος ἐφαίνετο πραγματικὴ κόλασις. Φῶτα δὲν ὑπῆρχον καὶ εἰς τὸ πυκνὸ σκοτάδι μόλις διεκρίνοντο τρέχοντες, ἐρχόμενοι, φεύγοντες, καταλαμβάνοντες τὰς γωνίας, ἐπιβιβαζόμενοι λέμβων καὶ ἀτμακάτων, ἀλληλοπιστολιζόμενοι διαρκῶς, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται, ἐνῶ ἀπὸ τῶν καταληφθέντων ἤδη πολεμικῶν σκαφῶν ἐφαίνοντο φωτεινὰ σήματα καὶ ἠκούοντο ριπαὶ πολυβόλων, ἄγνωστον κατὰ τίνος βαλλόμεναι στόχου». Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἐπέτρεψε στὸν Ἰω. Γρηγοράκη νὰ ἀναπτύξη τὴ θεωρία, ὅτι στὸ ναύσταθμο τὸ εὐκολώτερο πρᾶγμα ἦταν νὰ πάη κανεὶς «σᾶν τὸ σκυλὶ στ' ἀμπέλι» καὶ νὰ μαρτυρήση ὅτι «οἱ ὑπαξιωματικοὶ σκότωσαν τὸν ἀντιπλοίαρχο». (Τώρα ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ οἱ «ὑπαξιωματικοί», εἶναι ἄλλη ἱστορία —γι' αὐτὸ καὶ δὲν βρέθηκαν ποτέ). Ἡ ἴδια εἰκόνα (τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ χάους) ἔδωσε τὴν εὐχέρεια στὸν σημαιοφόρο Ἰω. Πάντο νὰ γράψη τὸ καταπληκτικὸ ἐκεῖνο γράμμα στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ναύαρχο Σοφοκλῆ Δούσμανη (μιὰ συγκλονιστικὴ καὶ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ὁποίου, ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα, θὰ γνωρίσουμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας) στὸ ὁποῖο, βγάζοντας τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴ μέση, καταγγέλλει, ὅτι «ὡς ἔμαθον κατόπιν, τὸν Σιῶκον ἐφόνευσαν ὁ ἀνθυποπλοίαρχος μηχανικὸς Κουτσογιαννόπουλος καὶ ὁ σημαιοφόρος Μπαρδόπουλος». Βέβαια, ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ σημαιοφόρου Ἰω. Πάντου δὲν λείπει καὶ τὸ δραματικὸ στοιχεῖο («Παιδί μου Πάντο, μὲ ἐσκότωσαν ...τὸ παιδί μου»), ὅπως δὲν λείπει καὶ ἡ δήλωση, πῶς ἂν τὸν καλοῦσε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν «ἀπὸ κατηγορούμενος θὰ ἦταν μάρτυς κατηγορίας», γιατὶ «παρεσύρθη ἀπὸ τοὺς ἀναξίους ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματος, διὰ διαφόρων δελεαστικῶν ὑποσχέσεων» — δελεαστικῶν ὑποσχέσεων, τὶς ὁποῖες ὅμως δὲν ἀποκαλύπτει.

«Τότε ποιὸς πυροβόλησε;»

ΗΙΔΙΑ, τέλος, εἰκόνα ποὺ ἔδωσε ὁ Ἰω. Γρηγοράκης, ἄφησε τὸν πλωτάρχη Στέφ. Τσιριμῶκο νὰ τελειώση τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

...Εἶχε ἤδη σκοτεινιάσει ἀρκετά ὅταν συνέβαιναν αὐτά. Φαίνεται ὅτι μέσα στὸ σταθμό ἔγινε κάποιος διαπληκτισμός Ἀντηλλάγησαν βαρειές φράσεις. Ἤκουσα φωνές. Δέν ἤξευρα τί ἀκριβῶς συνέβαινε. Κάποιος φώναζε:

— Τί κάνετε ἐκεῖ;

Ξεχώρισα μιά ἄλλη φωνή:

— Ψηλά τά χέρια!

Αὐτό μ' ἀνησύχησε. Φοβήθηκα καμμιά σύγκρουσι Ἀλλά ὅλα αὐτά ἔγιναν ἀστραπιαίως. Διότι ταυτοχρόνως μὲ τήν τελευταία φράσι ἤκουσα πυκνούς πυροβολισμούς. Ἔσπευσα ἀμέσως πρός τό σημεῖον τῆς συγκρούσεως φωνάζων: Ὄχι, γιὰ τό Θεό! Νά σταματήσουν οἱ πυροβολισμοί! Ὄχι αἷμα.

Στό ἡμίφως, καί ἐνῶ ἀκόμη ἔτρεχα, ἀντελήφθην τήν τραγική σκηνή: ὁ Σιῶκος ἐκλονίζετο κι' ἔπεφτε. Δέν ἦταν ὥρα γιά ἀνακρίσεις, διότι ἡ πρώτη μου σκέψις ἦταν νά ληφθοῦν μέτρα γιά τήν μεταφορά τοῦ δυστυχισμένου ἀξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος ἔπεφτε ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος. Γύρισα πρός τούς ἄνδρας πού βρέθηκαν κοντά ἐκεῖ καί φώναξα:

— Ἐμπρός! Τρέξτε νά φέρετε ἕνα φορεῖο Ο ἄνθρωπος εἶναι βαρειά πληγωμένος.

Ἀντίληψιν τῶν ἀκριβῶν συνθηκῶν ὑπό τάς ὁποίας ἔγινε ἡ τραγική συμπλοκή δὲν εἶχα. Σᾶς ἀφηγήθηκα τά ὅσα ἦταν δυνατόν νὰ διαπιστώσω καί πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας τήν σύγχυσι πού ἐπικρατοῦσε, τή γενική ἀναστάτωσι καί τό γεγονός ὅτι εἶχε σκοτεινιάσει ἀρκετά ὅταν συνέβαιναν αὐτά. Πάντως μοῦ ἐπεβάλλετο νὰ φροντίσω μήπως λάβη ἔκτασι ἡ συμπλοκή. Καί φωνάζοντας διαρκῶς «Ὄχι πυροβολισμούς, ὄχι αἵματα», ἐπέστρεψα στόν ἀστυνομικό σταθμό, ὅπου εἶδα τόν σημαιοφόρο Μπαρδόπουλο πού κρατοῦσε τήν κοιλιά του καί φώναζε Ἦταν πληγωμένος Ἔδωσα ὁδηγίες νὰ μεταφερθῆ μὲ φορεῖο, ὅπως εἶχα κάμει ἤδη καί γιά τόν Σιῶκο.

Αὐτή εἶναι ἡ ἱστορία τῶν τραγικῶν γεγονότων τοῦ ναυστάθμου. Ξεύρω ὅτι μένει ἕνα κενόν, ἕνα μεγάλο κενόν, στήν ἀφήγησί μου: Ποιός πυροβόλησε τόν Σιῶκο; Σ' αὐτό δέν εἶμαι εἰς θέσιν ν' ἀπαντήσω. Κατηγορήθηκαν ὡς πυροβολήσαντες ὁ Μπαρδόπουλος, ὁ Κουτσογιαννόπουλος καί ὁ Πάντος Τά πράγματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ κατηγορία εἶναι ἄδικη.

— Τότε ποιός πυροβόλησε; ρωτήθηκε ὁ Στέφ. Τσιριμῶκος.

Καί ἀπήντησε:

— Δὲν ξεύρω Δέν εἶναι δυνατόν νά ξεύρω. Ἔπεσαν πολλοί πυροβολισμοί. Ἔγινε συμπλοκή. Ἀπό τούς πυροβολισμούς αὐτούς τραυματίσθηκε κι' ὁ Μπαρδόπουλος. Αὐτά εἶναι τὰ πράγματα.

Ἔτσι ἐκεῖνος ποὺ σκότωσε τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου, ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο, ἔμεινε τελικὰ ἄγνωστος —καὶ ποτὲ δὲν λογοδότησε, γιὰ τὴν πράξη του αὐτή, μπροστὰ στὴ Δικαιοσύνη.

Ὁ Δεμέστιχας στὸ διοικητήριο καὶ ὁ Ρουσσέν στὸν «Ἀβέρωφ»

ΤΗΝ ΩΡΑ ποὺ γίνονταν ὅλα αὐτὰ καὶ τὶς στιγμὲς ποὺ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ἢ ὑπαξιωματικοὶ σκότωναν ἕνα ἀνώτερό τους, ποὺ δὲν ἐννοοῦσε νὰ παραβῆ τὸν ὅρκο του, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου, ὑποναύρχος Ρουσσέν, βρισκόταν ἐγκάθειρκτος στὸ διοικητήριο. Δέν ἤξερε τίποτα ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κατάληψη τοῦ ναυστάθμου ἀπὸ τοὺς συνωμότες καὶ ὅπως ἔλεγε ἀργότερα (καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δίκη του, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε παρακάτω, ὁπότε θὰ ἀκούσουμε καὶ τοὺς ἰσχυρισμοὺς του), «διήρχετο τραγικὰς στιγμάς, διότι ἀντελαμβάνετο ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε καὶ τὴν ἐλευθέραν πλέον παραλαβὴν πυρομαχικῶν ἐκ Λέρου καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐπαναστατῶν». Ὅπως δὲ πρόσθετε «τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκυριάρχει εἰς αὐτὸν μία καὶ μόνον σκέψις: πῶς νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὰ παραμένοντα πιστὰ εἰσέτι πλοῖα, καί, διὰ παρελκυστικῶν συνεννοήσεων μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν νὰ κερδίση τόν χρόνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπητεῖτο διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐξ Ἀθηνῶν τῶν πυροβολαρχιῶν εἰς Σκαραμαγκᾶ, Πέραμα καὶ Πειραϊκὴν Χερσόνησον, ὡς προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ σχεδίου συναγερμοῦ, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ κατελαμβάνετο ἐξ αἰφνιδιασμοῦ ὁ ναύσταθμος».

(Καθὼς φαίνεται τὸ ἀπόρρητο σχέδιο τοῦ συναγερμοῦ, στὸ ὁποῖο προβλέπονταν τὰ παραπάνω, τὸ ἐγνώριζε πολὺ ἔγκαιρα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καὶ γι' αὐτὸ γράφοντας, στὶς 10 Φεβρουαρίου 1935, τὸ πελώριο ἐκεῖνο γράμμα στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα, πρόσθετε ὅτι «ἡ μόνη βοήθεια ποὺ θὰ χρειασθῆ ἴσως ὁ στόλος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς εἶναι ἡ τοποθέτησις 50 περίπου γενναίων ἀνδρῶν ὑπὸ μερικοὺς ἐκ τῶν ἐν λόγω —ἀποτάκτων καὶ ἀποστράτων— ἀξιωματικῶν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς πρὸς Πέραμα ἀγούσης ὁδοῦ, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐμποδίσουν τὸ βαρὺ πυροβολικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἐστέλλετο τυχὸν ὅπως κανονιοβολήση τὸν στόλον ἐξερχόμενον τοῦ ναυστάθμου»).

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάσταση, ὅταν, ξαφνικά, παρουσιάστηκε ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὧρες, στὸ διοικητήριο ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, ὑποναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. Ἀμέσως ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας εἶπε στὸ ναύαρχο Ρουσσέν, ὅτι ἦταν ἀνάγκη νὰ πάη, ἀμέσως, μαζί του στὸν «Ἀβέρωφ», καὶ ἀπὸ κεῖ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, νὰ ἐπέμβη γιὰ τὴν παράδοσι τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Πάνθηρ», «Ἱέραξ» καὶ «Θύελλα», τὰ ὁποῖα —καθὼς θὰ δοῦμε ἱστορώντας τὶς εἰδικὲς αὐτὲς περιπτώσεις— ἀμύνονταν ἀποτελεσματικὰ κατὰ τῶν στασιαστῶν. Ζητώντας δὲ τοῦτο ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἐπικαλέστηκε τὸν κίνδυνο «μεγάλης αἱματοχυσίας» καὶ «ἄσκοπης ἀδελφοκτονίας»!

Ὕστερα ἀπὸ τὴν πρόσκληση αὐτή, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν (καὶ ἀφοῦ προηγούμενα ἀπαντώντας σὲ πρόταση τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα, δήλωσε ὅτι «κατ' οὐδένα λόγον θὰ προσεχώρει εἰς τὸ κίνημα, καθ' ὅσον τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀτιμωτικὸν ἐκ μέρους του»), δέχτηκε, «διὰ νὰ προλάβη τὴν αἱματοχυσίαν», νὰ πάη στὸν «Ἀβέρωφ». Τοῦτο καὶ ἔγινε. Ἐκεῖ δὲ βεβαιώθηκε ὅτι οἱ στασιαστὲς θὰ χρησιμοποιοῦσαν τὰ πυροβόλα τους κατὰ τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ποὺ κρατοῦσαν τὴν ἄμυνά τους μὲ ὁπλοπολυβόλα καὶ μὲ ἀτομικὰ ὅπλα «μάνλιγχερ», γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχαν παρὰ τριανταπέντε μονάχα φυσίγγια. Ἔτσι ἀποφάσισε νὰ συστήση στοὺς κυβερνῆτες τῶν σκαφῶν αὐτῶν «ὅπως παραδώσουν τὰ πλοῖα πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας».

Ὁ ναύαρχος Ι. Δεμέστιχας ἱστορεῖ

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τῆς μαρτιάτικης ναυτικῆς ἀνταρσίας νὰ ἱστορῆ τὶ ἀκριβῶς γίνηκε τὶς ὧρες ἐκεῖνες.

...Μέ τόν Χαλκιόπουλον· λέει ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ἐπεσκέφθημεν ἀλλεπαλλήλως τὴν «Ἕλλην», ὅπου ἱκανοποιημένοι καί ἀποφασιστικοί μᾶς ὑπεδέχθησαν ὁ κυβερνήτης αὐτῆς Χαρ. Παπαγιάννης καί ὁ ὕπαρχος Ἰω. Τούμπας. μικρότερα τινά πλοῖα ἐντός τοῦ λιμένος, καί δύο τῶν ὑποβρυχίων μας. Ὁ ἀείμνηστος Λάσκος ὁρμητικός καί ἀδίστακτος ὡς πάντοτε ἐκυβέρνα τὸ ἕν ἐξ αὐτῶν.

Ἐν συνεχείᾳ ἀνῆλθον καί εἰς τὸ Διοικητήριον τοῦ ναυστάθμου.

Ὁ γενικός διευθυντής καί Ἀρχηγός συγχρόνως τοῦ Στόλου Ρουσσέν εἶχεν ἤδη τεθῆ ὑπό περιορισμόν κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Κολιαλέξη. Μέ τόν τελευταῖον συνενοήθην ἀμέσως διὰ πλεῖστα ὅσα ζητήματα, ἰδιαιτέρως δὲ ἐπέστησα τήν προσοχήν του διά τό πρός καθαρισμόν τῶν ὑφάλων του εὑρισκόμενον εἰς τὴν πλωτήν δεξαμενήν ἀντιτορπιλλικόν. Συνέστησα δέ ὅπως αἱ σχετικαί πρός καθέλκυσίν του ἑτοιμασίαι ἐπισπευσθοῦν. Διά τό αὐτό ζήτημα συνωμίλησα καί μέ ἄλλους ἁρμοδίους ἀξιωματικούς, τονίζων συγχρόνως εἰς αὐτούς καί τήν ἀνάγκην ἀχρηστεύσεως τῶν πυροβόλων τριῶν ἄλλων ἀντιτορπιλλικῶν, ἐπισκευαζομένων ἐν ναυστάθμω.

Πρώτην τότε φοράν ἐπληροφορούμην τάς λευτομερείας τῆς καταλήψεως τοῦ ναυστάθμου. Τόν εὐφυῆ τρόπον, μὲ τόν ὁποῖον ἐξουδετερώθη ὁμοῦ μέ τά πολυβόλα της ἡ ἐν τῇ στέγῃ τοῦ Διοικητηρίου φρουρά. τήν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀνάληψιν παρ' ἰδικῶν μας ἐμπίστων προσώπων τῶν μέσων συνεννοήσεως, τήν ποόληψιν καί καταστολήν ἐν τῇ γενέσει της μιᾶς ἄκρως ἐπικινδύνου περιπετείας. ἐπιτευχθείσης, ἀτυχῶς, ἀτυχέστατα, μετόν θανάσιμον τραυματισμόν τοῦ ἀντιπλοιάρχου Σιώκου. Ὁ Κολιαλέξης, ὁ Τσιριμῶκος καί οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί μοῦ ἔδωκαν καί πολλάς ἄλλας ἐνθαρρυντικάς πληροφορίας.

Ὁ ἀείμνηστος ἀντιπλοίαρχος, Τσαγκάρης προϊστάμενος τῆς ἐν ναυστάθμω διοικήσεως πυροβολικοῦ, θεωρήσας ὡς καθῆκον του τὴν ἄμεσον καί ἐνεργόν εἰς τό κίνημα ἀνάμιξίν του, εὑρίσκετο ἤδη εἰς Λέρον προετοιμάζων καί ἐπισπεύδων προσωπικῶς ἐντός τῆς νυκτός ἐφοδιασμόν τῶν πλοίων μας μὲ πυρομαχικά. Χάρις κυρίως εἰς αὐτόν, ἐματαιώθη ἀργότερα, μετά τό μεσονύκτιον πάντως. ἀπόπειρα ἐκ Σκαραμαγκᾶ πρός ἀνακατάληψιν τῆς νησῖδος καί μάλιστα ἀναιμάκτως. Οἱ ἀποπειραθέντες ταύτην ἀξιωματικοί Κορτέσης καί Μπαλτατζῆς ἠναγκάσθησαν ἐπωφελούμενοι τοῦ σκότους νὰ ἀποσυρθοῦν.

Ἀνάλογος προεργασία εἶχεν ἀρχίσει καὶ συνετελεῖτο, γοργῶς ἐπίσης. ἐπί τοῦ πετρελαιοφόρου «Προμηθεύς» πρός ἐφοδιασμόν ἐντός τῆς νυκτός τῶν πλοίων μας διά πετρελαίου. Εὐτυχῶς ὁ «Ἀβέρωφ» εἶχε πλήρεις τάς γαιανθρακαποθήκας του. Τούς ὡς ἄνω ἀπολύτως ἀπαραιτήτους ἐφοδιασμούς, δυσκόλους καί ὑπό καλάς συνθήκας καιροῦ, καθίστα ἤδη σημαντικῶς δυσχερεστέρους ἡ ἐνσκήψασα κακοκαιρία. Καί αἱ προβλέψεις ὡς πρός αὐτήν ἦσαν ἐκδήλως κακαί...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

ΑΘΗΝΑΙ: ΑΜΕΡΙΚΗΣ 12 - Τ. 134
ΤΗΛ. 628.834 - 612.837 - 617.492
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΑΓ. ΚΩΝ/ΝΤΙΝΟΥ 7
ΤΗΛ. 424.425
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 21
ΤΗΛ. 21.898

Ο ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΩ
Ἡ ΘΥΜ
Ἀνακο
ὅτι μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχήν, ποὺ
ἐξησφάλισε καὶ διαθέτει ἑτέραν ἔκτασιν ε
ΑΓΙΟΝ ΚΩΝΣ
ΚΑΜΕΝΩΝ
Παραπλεύρως τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως κ
τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου
Η ἔκτασις αὕτη εἶναι ἀμφιθεατρικι
οἰτηρῶν καὶ ὀπωροφόρων καὶ ὁλόκληρα
Ἀξία ἑκάστου οἰκοπέδο
Ἐξόφλησις εἰς 42 μηνια
Εἰς τὴν τιμὴν τοῦ οἰκοπέδου περιλαμβάν
ρυμοτομικῆς καὶ πολεοδομικῆς μελέτης
ἐμποτισμοῦ δι' ἀσφάλτου καὶ σφραγ
τῆς κατασκευῆς κρασπεδορ
πασα ἐργασία ἔργων χωματουρ
ὡς καὶ πάντα τὰ συμβολ
φόροι μεταβιβάσεως, τέλ
ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ - ΠΛΗΡΟΦΟΡ
ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΣ 11ΗΣ ΦΕΒ

Μέ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Ι. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

Δύο ὑποναύαρχοι παρακαλοῦν τοὺς ναύτες νὰ μετάσχουν στὸ κίνημα

ΟΙ ΖΗΤΩΚΡΑΥΓΕΣ ΤΩΝ "ΚΟΜΠΑΡΣΩΝ,, ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΑΓΩΝΙΕΣ

20ον

ΜΕΤΑ τὸ βενιζελικὸ συνταγματάρχη καὶ ὑπουργὸ τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας Ἰω. Γρηγοράκη, ποὺ ἀποφάνθηκε ὅτι «οἱ ὑπαξιωματικοὶ σκότωσαν τὸν ἀντιπλοίαρχο Σιῶκο», καὶ μετὰ τὸ σημαιοφόρο Ἰω. Πάντο, ποὺ —βγάζοντας τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴ μέση— ἀνάφερε στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν, ὅτι «ὡς ἐμάθον κατόπιν, τὸν Σιῶκον ἐφόνευσαν ὁ ἀνθυποπλοίαρχος μηχανικὸς Κουτσογιαννόπουλος καὶ ὁ σημαιοφόρος Μπαρδόπουλος», ἰδοὺ καὶ ὁ πλωτάρχης Στέφ. Τσιριμῶκος, ποὺ ἀφοῦ μιλάει «διπλωματικώτατα» γιὰ τὸν κίνδυνο «κακοῦ συναπαντήματος» καὶ γιὰ ἄλλα τινὰ προσθέτει: «Ξέρω ὅτι μένει ἕνα κενόν, μεγάλο κενὸν στὴν ἀφήγησί μου: Ποιὸς πυροβόλησε τὸν Σιῶκο. Σ' αὐτὸ δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἀπαντήσω». Καὶ ὅταν ξαναρωτιέται: «Τότε ποιὸς πυροβόλησε;», ἐπιμένει: «Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔφερω. Ἔπεσαν πολλοὶ πυροβολισμοί. Ἔγινε συμπλοκή»! Ἄλλο τώρα ἐὰν κάνη καὶ τὴ δήλωση, πὼς ὅταν τραυμάτισαν θανάσιμα τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου «ἔβεν ἦταν ὥρα γιὰ ἀνακρίσεις»· ἄλλο ἂν τιμᾶ «τὸν δυστυχισμένο ἀξιωματικό, ὁ ὁποῖος ἔπεφτε ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος» («σφάξε με ἀγά μου νὰ ἁγιάσω»)' καὶ ἄλλο ἂν μνημονεύη τὸ σύνθημα: «"Οχι πυροβολισμούς, ὄχι αἵματα»! Τὸ τελευταῖο, μάλιστα, θυμίζει τὸ «δημοκρατικώτατο» ἐκεῖνο σύνθημα: «"Οχι ἄλλο αἷμα», ποὺ ρίχτηκε, δέκα χρόνια ἀργότερα, ἀπὸ τοὺς δεκεμβριανοὺς ἀνθέλληνες, ὅταν οἱ ἴδιοι (σφάζοντας καὶ δηώνοντας) πλημμύριζαν τὴ χώρα μὲ τὸ αἷμα χιλιάδων ἀθώων ἀντρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, καί, στὸ τέλος, εἶχαν ἀρχίσει πιὰ νὰ ὑπολογίζουν τὴ δικιά τους μοναχὰ ὑπαρξί. (Δηλαδή, «ὄχι αἷμα —ἀπὸ τὸ δικό μας». Γιατὶ ὡς πρὸς τοὺς "Ελληνες εἶχε ἐξαντληθῆ).

Ὅσο γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῆς μαρτιάτικης ναυτικῆς ἀνταρσίας, ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, αὐτὸς περιόρισθηκε στὸ θαυμασμό του γιὰ τὴν «εὐφυᾶ» δράση τῶν συνωμοτῶν, ποὺ εἶχε σᾶν ἐπιστέγασμα «ἀτυχῶς ἀτυχέστατα» τὸ δρᾶμα τοῦ ἀρχιεπιστολέα. Ἐκεῖ, στὸ «ἀτυχῶς ἀτυχέστατα», σταματάει ὁ Ἰω. Δεμέστιχας τὶς κρίσεις του, γιὰ αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίστηκε «ἔγκλημα τοῦ ναυστάθμου».

Ὑψηλὲς συνωμοτικὲς πονηριὲς

ΑΦΟΥ, λοιπόν, ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἐπιθεώρησε τὰ πλοῖα ποὺ εἶχαν προσχωρήσει στὴ συνωμοσία ἀφοῦ ἔδωσε τὶς ἐπαναστατικὲς διαταγὲς ποὺ εἴδαμε προχτές· ἀφοῦ πληροφορήθηκε τὸ θανάσιμο τραυματισμὸ τοῦ ἀντιπλοίαρχου Σιώκου· ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε τὸ διοικητήριο καὶ ἀφοῦ συζήτησε μὲ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ναύαρχο Ρουσσέν, τὸν κάλεσε νὰ πάη στὸν «Ἀβέρωφ».

Ἱστορεῖ δὲ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας αὐτά:

> ... 'Ο πλοίαρχος Ρουσσέν, ἀχρηστευμένος ὡς ἦτο, δὲν ἦτο πλέον εἰς θέσιν νὰ μᾶς βλάψη. Ἀλλ' ἐπανάστασιν ἐκάμνομεν καὶ συμφέρον μας ἦταν νὰ ἐπωφεληθῶμεν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀκόμη.
>
> Κατέστρωσα ἀμέσως τὸ σχέδιόν μου μὲ τὴν ἀπόφασιν πάντως νὰ τηρήσω τὴν οἱανδήποτε πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσίν μου. Ἐκάλεσα ἀμέσως μερικοὺς νέους ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς συνέστησα ὅπως ἐπιφυλάσσουν ζωηρῶς τὸν Ρουσσὲν ὅταν οὗτος ἐξήρχετο μετ' ὀλίγον τοῦ διοικητηρίου μαζί μου. Ἐν συνεχείᾳ συνωμίλησα ἰδιαιτέρως μὲ τὸν πλοίαρχον Ρουσσέν. Πιστεύσας οὗτος ὅτι τὸ κίνημα εἶχεν ἐπιτύχει, ἀπεδέχθη σύστασίν μου ὅπως ἐγκατασταθῇ ἐπίσης ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ». Εἰς τὰς ἐνθουσιώδεις ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις ποὺ ἐπηκολούθησαν, ἐπιστοποίησε, μάλιστα καὶ ἐμφανέστερον τὴν προσχώρησίν του, ζητωκραυγάσας μὲ ἰδίαν του πρωτοβουλίαν ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας.
>
> Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐντολαὶ πρὸς πληρεστέραν ἑτοιμασίαν του. Ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ μου εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» πρώτη διὰ σήματος ἐξ αὐτοῦ ἐντολὴ ἦτο ἡ πλεύρισις τῆς «Ἕλλης» εἰς τὸν Προμηθέα πρὸς παραλαβὴν πετρελαίου...

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας τοῦ 1935, Ἰω. Δεμέστιχας, ἦταν 28 χρόνια πρίν (τό 1907) ἀντάρτης στή Μακεδονία. (Τό 1916 εἶχε μετάσχει στό κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καί τό 1933 ἔγινε «ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν» στήν ἐφήμερη πλαστηρική δικτατορία)

Οἱ πρῶτες ἀποθαρρυντικὲς εἰδήσεις

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας συνεχίζοντας ἀποκαλύπτει :

> ... Ἀλλ' ἐνῶ ὅλα ἔβαινον ἐν ναυστάθμῳ καλῶς καὶ προεξωφλοῦμεν ἤδη τὴν κατάληψιν καὶ τῶν ἄλλων πλοίων, οἱ ἀσυρματισταί μας ἐλάμβανον καὶ μᾶς ἀνεκοίνουν ἐμπιστευτικῶς τὰς πλέον ἀποθαρρυντικὰς εἰδήσεις.
>
> Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Σώματος Στρατοῦ εἰς ἀνοικτὰ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγραφήματα τῶν ἀντιλλασσόν πληροφορίας περὶ τοῦ ἐν ναυστάθμῳ κινήματος καὶ τῆς νομιμόφρονος στάσεως τῶν ἅπαν τάχους στρατιωτικῶν φρουρῶν.
>
> Τὰ ὅσα μετεδίδοντο ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὸ κίνημα τοῦ ναυστάθμου ἦσαν φυσικὰ ἀπολύτως ψευδῆ, ἀλλ' εἰς τὰς ἀφορώσας τὸν στρατὸν εἰδήσεις δὲν ἐχώρει λογικῶς τουλάχιστον οὐδεμία παρερμηνεία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει συνέταξα ἀμέσως καὶ ἀπέστειλα ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ Σώματα καὶ τὰς διοικήσεις στρατοῦ ἴδιον δελτίον πληροφοριῶν.
>
> Ἐγνωστοποίουν τὴν πλήρη ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν μας, καὶ τὴν συνεχιζομένην ἀνεμποδίστως πλέον, προσπάθειαν πρὸς ἑτοιμασίαν καὶ ἐφοδιασμὸν τῶν πλοίων τοῦ στόλου. Ἔκτοτε ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν ὥραν ἐτηλεγράφουν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα πρὸς ὅλας τὰς στρατιωτικὰς φρουρὰς προτρέπων καὶ ταύτας εἰς ἐξέγερσιν. Οὐδεὶς ὅμως ἀπήντα. Ἡ συνεχὴς σιωπὴ των ἦτο σαφὴς ἔνδειξις, ὅτι οὐδεμία τούτων ἐκινήθη ἢ ἐπρόκειτο νὰ ἐξεγερθῇ...

Προσθέτει δὲ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας αὐτά:

> ... Ἀργότερον μόνον, πάντως μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐστάλη μὲ προορισμὸν τὸν «Ἀβέρωφ» τηλεγράφημα τοῦ ἐν Κρήτῃ διοικητοῦ Ἡλία Ἀποσκίτη ἀπειλοῦν ἡμᾶς μὲ μέτρα βίας, εἰς περίπτωσιν κατάπλου τοῦ στόλου ἐκεῖ...

Τὸ πῶς καὶ γιατὶ στάλθηκε τὸ παραπάνω τηλεγράφημα θὰ τὸ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, ὅταν μποῦμε στὸ πραγματικὰ συγκλονιστικὸ κεφάλαιο: «Τὸ κίνημα στὴν Κρήτη». Θὰ μᾶς ἱστορήση δὲ τὰ καθέκαστα ὁ τότε ὑπουργὸς —γενικὸς διοικητὴς Κρήτης Ἡλίας Ἀποσκίτης, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ μᾶς ἀποκαλύψη τὶς πιὸ ἄγνωστες καὶ δραματικὲς πτυχὲς τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς μας τραγωδίας, «ὅπως ὁ ἴδιος τὶς ἔζησε, πλάϊ στὸν Ἐλ. Βενιζέλο, ἐκεῖ στὴ Μεγάλόνησο.

«Ἀδιστάκτως» καὶ «ἄνευ ἐξαιρέσεως»

ΚΑΘΩΣ ὅμως ἡ ὥρα περνοῦσε, οἱ ἀποθαρρυντικὲς εἰδήσεις ποὺ ἔφταναν στὸν «Ἀβέρωφ» πληθαίναν.

> ... Τελευταία κυβερνητικὴ πληροφορία· ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, διαβιβασθεῖσα καὶ αὕτη χωρὶς προηγουμένην κρυπτογράφησιν, πρὸς ὅλας τὰς διοικήσεις στρατοῦ ἀνεφέρετο εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις ἐκδηλωθείσας δύο ἀποπείρας ἐξεγέρσεως. Μίαν κατασταλεῖσαν σχεδὸν ἀμέσως εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, τὴν ἄλλην εἰς τὸ ἐν τῇ συνοικίᾳ Μακρυγιάννη τάγμα εὐζώνων, ἡ ὁποία ἐπίσης τελικῶς ἀπέτυχε.
>
> Εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας δυσαρέστους εἰδήσεις καὶ σχετικῶς μὲ ταύτας συνωμίλησα ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ «Ἀβέρωφ» μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχον Ἀλεξανδρῆν. Διεπίστωσα, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶχε ἀπὸ καιροῦ σοβαρὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν συμβολὴν τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ Χαλκιόπουλος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπίσης συνωμίλησα, οὔτε ἐγὼ ἐφαντάσθημεν ποτὲ τοιαύτην ὁλοκληρωτικὴν ἀποτυχίαν. Μηνῶν πολλῶν προσπάθειαι, μυστικαὶ συσκέψεις, σχέδια ἐπὶ σχεδίων ἀναλήψεις ἐκούσιαι τεραστίων εὐθυνῶν, ὅλα διὰ μιᾶς ἐξεμηδενίσθησαν. Καὶ μέσα καὶ τρόπος ἐν τούτοις ὑπῆρχον πρὸς ἀναστροπὴν τοῦ τότε καθεστῶτος. Οἱ συμφωνοῦντες πρὸς ταύτην ἦσαν ὑπεραρκετοὶ καὶ ὅλοι τῶν ἀπολύτως πρόθυμοι.
>
> Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡμεῖς οἱ ναυτικοὶ οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ εὐθύνη ἡμῶν ὡς ἐπαναστατῶν ὑπῆρξαμεν συνεπεῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, ποὺ ἀπὸ κοινοῦ ἀνελάβομεν. Καὶ ὅταν ἡ ὥρα ἐπέστη, ἐπεδιώξαμεν ἀδιστάκτως, ὅλοι ἄνευ ἐξαιρέσεως, μὲ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον τὴν ἐπίτευξιν τῶν πρώτων μας ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι πληροφορίαι ἀνεπίδεκτοι παρερμηνείας ὡς ἦσαν, ἀνέτρεπον διὰ μιᾶς ὅλας μας τὰς αἰσιοδόξους προβλέψεις.
>
> Τὰ ἔτι πιστὰ εἰς τὴν κυβέρνησιν πλοῖα, ἐνήμερα πλέον τῆς πραγματικῆς καταστάσεως θὰ συνέχιζον ἀσφαλῶς ἐντονώτερον τὴν ἀντίδρασίν των. Τὰ πλήσιόν μας, ὅσα τουλάχιστον δὲν ἦσαν ἐξ ἀρχῆς σύμφωνα, θὰ ἐπηρεάζοντο καὶ ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ δυσμενῶς. Θὰ ἤρκει, ἄλλως τε, ὅπως ἀνακοπῇ ἡ ἐπαναστατική μας προσπάθεια, παθητικὴ μόνον ἀντίδρασις ἐκ μέρους των...

Κίνδυνοι ὁλικῆς ἀποτυχίας

ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ δὲ τὶς σκέψεις του ὁ Ἰω. Δεμέστιχας πρόσθεσε τοῦτα:

> ... Ἔπειτα, μὲ τὴν κυβέρνησιν ἀπερίσπαστον πλέον ἀπὸ οἱονδήποτε ἀμέσον κίνδυνον καὶ δυναμένην νὰ διαθέσῃ καθ' ἡμῶν συντόμως φιλικά της τμήματα στρατοῦ, θὰ ὑπεχρεούμεθα νὰ ἐπισπεύσωμεν τὴν ἐκ ναυστάθμου ἔξοδον, νὰ ἀποπλεύσωμεν δηλαδὴ ἐντὸς τῆς νυκτὸς ἀνεπαρκῶς ἐφωδιασμένοι εἰς πυρομαχικὰ καὶ καύσιμα.
>
> Μία ἢ δύο τὸ πολὺ πυροβολαρχίαι ἐγκαθιστάμεναι κάπου εἰς τὸ Πέραμα θὰ ἤρκουν ἀσφαλῶς πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἡμῶν.
>
> Ὡς ἀργότερον ἐπληροφορήθημεν, ἀπεστάλη ὄντως ἐκεῖ περὶ τὸ μεσονύκτιον μία πυροβολαρχία, χωρὶς ὅμως ἐπικρυστῆρας ἢ ἐκκαύματα, ὅπως χρησιμοποιηθῇ ἀμέσως. Δευτέρα τοιαύτη ἀπεστάλη πολὺ ἀργότερον μετὰ 3½ νομίζω περίπου ὥρας.
>
> Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἦσαν λεπτομέρειαι, ἐν σχέσει μὲ τὸν ἤδη σαφῶς διαγραφόμενον κίνδυνον ὁλικῆς ἀποτυχίας. Δι' ἐμέ, μία μόνον ἀπέμενε πλέον ἐλπίς, μικρὰ πάντως, πρὸς ἀνατροπὴν ὑφ' ἡμῶν τῆς καταστάσεως

Γιὰ τὶς πυροβολαρχίες ποὺ στάλθηκαν στὸ Πέραμα, θὰ μιλήσουμε σᾶν φτάσουμε σὲ ἕνα ἄλλο βασικὸ κεφάλαιο τοῦ ἱστορήματός μας, στὸ κεφάλαιο: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους». Τότε θὰ δοῦμε καὶ τὴν ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση ποὺ σύνταξε καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος, καθὼς καὶ ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἀγνώστα καὶ ἀνέκδοτα, ὡς τώρα, «ντοκουμέντα» τῆς δύσκολης ἐκείνης ἐποχῆς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Πραγματικὰ συγκλονιστικὴ ἡ ἱστόρησι τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα. — Μιὰ ἐντολὴ «ἄνευ περιστροφῶν». — Διατάσσεται ἡ διαίσα κατάληψι τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» — Ὁ «Ἀβέρωφ» δὲν εἶχε καθόλου πυρομαχικά. — Ὁ ἀντιπλοίαρχος Α. Ξηρὸς καθίσταται ὑπεύθυνος «τῶν συνεπειῶν οἱασδήποτε ἀρνήσεώς του». — Ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ ἀντιναυάρχου Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ. — Ἡ ἔκπληξι τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου Ἀθ. Πινότση. — Τὰ καταστροφικὰ κινήματα καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίαι. — Ἡ ἄμυνα τῶν «Ψαρῶν» καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τῆς ἀτμακάτου. — «Καλὰ παιδιά! Μὴ ρίχνετε! Φεύγουμε». — Τί ζήτησε ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΗΣΕ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ

Ἡ αὐστηροτάτη διαταγὴ γιὰ τὴν βιαία κατάληψι τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρὰ»

Ο ΑΝΤΙΝΑΥΑΡΧΟΣ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ

21ον

ΔΕΝ εἶναι ἁπλῶς ἀποκαλυπτική, ἀλλὰ εἶναι πραγματικὰ συγκλονιστικὴ ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, γύρω ἀπὸ τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν στὸ ναύσταθμο, στὸν «Ἀβέρωφ» καὶ στὰ ὑπόλοιπα πλοῖα τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Θὰ ἀρκοῦσε μονάχα ἡ ὁμολογία, πὼς δυὸ ὁλόκληροι ναύαρχοι γύριζαν τοὺς κοιτῶνες τῶν ναυτῶν, προτρέποντας ὅσους ἦταν ἐκεῖ «ὅπως συμμετάσχουν τοῦ κινήματος», γιὰ νὰ νοιώση κανεὶς σὲ ποιὲς ἀθλιότητες καὶ σὲ ποιὸ ἐκπεσμὸ εἶναι δυνατὸ νὰ ὁδηγηθῆ ἕνας τόπος, ὅταν, χωρὶς οὐδένα λόγο, μὰ μὲ διάφορες «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις», ἐξαπολυθῆ ἕνας «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Τὸ ἴδιο μελαγχολικὰ συμπεράσματα γεννιοῦνται καὶ μὲ τὴν ἄλλη εἰκόνα ποὺ δίνει ὁ ἀρχηγὸς τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας: «Ἐκάλεσα ἀμέσως μερικοὺς νέους ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς συνέστησα ὅπως ἐπευφημήσουν ζωηρῶς τὸν Ρουσσέν, ὅταν οὗτος ἐξήρχετο μετ' ὀλίγον τοῦ διοικητιρίου μαζὶ μου». Αὐτὲς ἦταν οἱ ὑψηλὲς συνωμοτικὲς πανουργίες ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ταγοὺς τοῦ ἱστορικοῦ Ναυτικοῦ μας: Νὰ μεταβάλλωνται οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ τῆς χώρας σὲ «κομπάρσους» γιὰ νὰ ξεγελάσουν, μὲ τὶς ψευτοεπευφημίες τους, ἕνα ἀνώτατο συνάδελφό τους. (Καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ διδάσκεται στὴ ναυτικὴ σχολὴ δοκίμων, οὔτε ἡ σκηνοθετική, οὔτε ἡ ὑποκριτικὴ τέχνη). Ἔτσι ὁ κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα «ἀχρηστευμένος» ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου, ποὺ «δὲν ἦτο πλέον εἰς θέσιν νὰ βλάψῃ» τοὺς στασιαστές, ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ ζητωκραυγάση «μὲ ἰδίαν του πρωτοβουλίαν» ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας. (Τῆς «δημοκρατίας», πού, τὶς ὧρες ἐκεῖνες, ἐκδηλωνόταν σὲ ὅλο της τὸ μεγαλεῖο καὶ σὲ ὅλη της τὴ δόξα, στὸ νησὶ καὶ στὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας).

Ἐντολὴ «ἄνευ περιστροφῶν»

ΔΕΝ ἄργησαν ὅμως νὰ φτάσουν καὶ ἐκεῖ ὅπου ἡ συνωμοσία εἶχε, κατὰ μεγάλο ποσοστό, ἐπικρατήσει, οἱ ἀποθαρρυντικοὶ ἀντίλαλοι τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων καὶ τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων (ποὺ εἶχαν ὑποκύψει στὸ νόμιμο Κράτος), ἢ τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν κέντρων ποὺ ἔμεναν ἀσυγκίνητα. «Οὐδεὶς ἀπήντα»· τονίζει ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἱστορώντας ὅτι «ἀνὰ πᾶσαν ὥραν ἐτηλεγράφει πρὸς ὅλας τὰς στρατιωτικὰς φρουρὰς προτρέπων καὶ ταύτας εἰς ἐξέγερσιν». Καὶ ἐξομολογεῖται ὅτι κανεὶς δὲν φαντάστηκε ποτὲ «τοιαύτην ὁλοκληρωτικὴν ἀποτυχίαν». Ἄλλο τώρα ἂν ἐπαίρεται λέγοντας ὅτι οἱ στασιαστὲς τοῦ ναυτικοῦ ἐπιδίωξαν «ἀδιστάκτως» καὶ ὅλοι «ἄνευ ἐξαιρέσεως» νὰ ἐπιτελέσουν τὸ συνωμοτικό τους καθῆκον. (Αὐτὸ δὲ τὸ «ἀδιστάκτως» τὸ ἔδειξαν καὶ τὸ παράδειξαν μὲ τὸ φόνο τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιώκου).

Ὅσον ὅμως δυσχερὲς καὶ ἐὰν κατέστη τὸ ἔργον μας· ἱστορεῖ παρακάτω ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὅλοι εὑρέθημεν σύμφωνοι, ὅπως συνεχίσωμεν καὶ συμπληρώσωμεν ἄνευ οἱουδήποτε δισταγμαῦ τὰς ἀρχικάς μας ἐπιδιώξεις. Καλέσας τὸν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην τοῦ ἔδωκα ἄνευ περιστροφῶν ἐντολήν, ὅπως ἐπὶ κεφαλῆς δέκα περίπου ἀξιωματικῶν καταλάβη βιαίως τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρά». Θὰ ἐξώρμουν ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐπιβαίνοντες ὅλοι μιᾶς ἀτμακάτου.

Ἐπίκαιρον εἶναι νὰ τονίσω, ὅτι ὁ «Ἀβέρωφ» ἐστερεῖτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐντελῶς πυρομαχικῶν. Εἶχον ὅλα του ἀπὸ καιροῦ ἀφαιρεθῆ κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ὑπουργοῦ Χατζηκυριάκου.

Ὁ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» ἀντιπλοίαρχος Ξηρός, ἀντιληφθεὶς ἢ καὶ ἴσως προβλέψας τὴν ἐνέργειάν μας ἐκείνην, ἔλαβεν ἀμέσως τὰ μέτρα του. Καὶ ὅταν ἡ ἀτμάκατός μας ἦτο πλέον πλησίον ἤνοιξε πῦρ. Ἄνδρες του ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀξιωματικῶν, πρηνηδὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἔβαλλον συνεχῶς κατὰ τῶν ἰδικῶν μας, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναστρέψουν τὴν πορείαν των καὶ νὰ ἐπανέλθουν

Ἐκάλεσα εὐθὺς κατόπιν τὸν ἀντιπλοίαρχον Πινότσην, ἀρχιεπιστολέα τοῦ Ρουσσέν, τὸν ὁποῖον καὶ διέταξα ὅπως, διαπεραιούμενος μὲ τὴν ἰδίαν ἀτμάκατον εἰς τὰ «Ψαρά», συστήση ἐκ μέρους καὶ τοῦ Ρουσσέν εἰς τὸν κυβερνήτην των τὴν παράδοσιν τοῦ πλοίου του. Θὰ τὸν καθίστα συγχρόνως ὑπεύθυνον τῶν συνεπειῶν τῆς οἱασδήποτε ἀρνήσεώς του.

Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ξηρός, ταραχθεὶς προφανῶς ἐκ τῶν γεγονότων, ποὺ προηγήθησαν, ἔκρινε τὴν φορὰν αὐτὴν σκόπιμον νὰ παραδώση τὸ πλοῖον του. Ἐζήτει μόνον ὡς ἀντικαταστάτην του ἢ τὸν Κουντουριώτην ἢ τὸν Ἀλεξανδρῆν.

Χωρὶς καμμίαν χρονοτριβὴν ἐπεφόρτισα μὲ τὴν ἀποστολὴν ταύτην τὸν δεύτερον. Ἤμουν ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι θὰ ἐνήργει μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ σύνεσιν. Μόνη ὁδηγία μου ἦτο ἡ ἐπίσπευσις τῶν γεγονότων. Ὑπεδέχθην ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος μετὰ πάσης ἐγκαρδιότητος τὸν Ξηρὸν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ».

— Ἔκαμες· τοῦ εἶπον, διὰ τῆς ἀντιστάσεώς σου τιμίως τὸ καθῆκον σου, τὸ συμπληρώνεις ἤδη προλαμβάνων πλέον ὀλέθρια ἐπακόλουθα.

Ὀλίγον ἀργότερα ἀπέστειλα μὲ τὴν ἰδίαν ἀτμάκατον εἰς τὰ «Ψαρὰ» δύο ἄλλους ἀξιωματικοὺς ὁ εἷς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Νικόλαος Σαρρῆς. Θὰ ἀντικαθίστων οὗτοι ἀμέσως τὸν ὕπαρχον καὶ τὸν ἀξιωματικὸν πυροβολικοῦ, ἐχθρούς καὶ τοὺς δύο φανατικοὺς τοῦ κινήματος. Ὅταν καὶ οὗτοι ἐπέβησαν τοῦ «Ἀβέρωφ», τὰ «Ψαρὰ» περιῆλέξ ὁλοκλήρου εἰς ἡμᾶς. Πρώτη πρὸς αὐτὸ διαταγή μου ἦτο ὁ ταχύτερος δυνατὸς ἐφοδιασμός του...

Τέταρτος ἀπό ἀριστερά πρός τά δεξιά (στήν πρώτη σειρά, μετά τούς ἀντιπλοίαρχο Καραβίδα, πλοίαρχο Κιβωτό καί ὑποναύαρχο Ρουσσέν), ὁ ἀντιπλοίαρχος (μέ στολή) Ἀθαν. Πινότσης, πού δέχθηκε νά βοηθήση τόν συνάδελφό του Κ. Ἀλεξανδρῆ, καί ὕστερα στάλθηκε ἀπό τόν ναύαρχο Δεμέστιχα, στό ἀντιτορπιλλικό «Ψαρά», γιά νά ζητήση ἀπό τόν κυβερνήτη του Α. Ξηρό νά παραδώση, ἀναίμακτα, τό σκάφος

Τὰ καταστροφικὰ κινήματα

ΕΤΣΙ ἱστόρησε ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας τὴν παράδοσι τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά», ποὺ ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες μονάδες τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Κωνστ. Ἀλεξανδρῆς, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὸν συνάδελφό του Α.Δ. Ξηρό, στὴ διακυβέρνηση τοῦ σκάφους ἐκείνου. Ὁ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» ἐζήτησε ὡς ἀντικαταστάτην του ἢ τὸν ἀντιπλοίαρχον Θεόδωρον Παύλου Κουντουριώτην, ὁ ὁποῖος ὅμως εἶχεν ἤδη ἀναλάβει ὡς κυβερνήτης τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ», ἢ ἐμέ.

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, ὁ ὁποῖος, καθὼς εἴδαμε στὴν «Μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου»· εἶχε τὴ συγκλονιστικὴ ἐκείνη συζήτηση μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο «περὶ τῆς θαλασσίας δυνάμεως» (ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων τὸν κάλεσε γιὰ νὰ τοῦ ζητήση νὰ μετάσχη, παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις του, στὸ προετοιμαζόμενο κίνημα), ἀπαντώντας σὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις μου, συνέχισε:

— Ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ὑποναυάρχου Ρουσσέν, ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Πινότσης, ἦτο συμμαθητὴς μου εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων, καὶ ἔκτοτε πολὺ φίλος μου. Μόλις, λοιπόν, μὲ εἶδε ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ», μετὰ τοῦ ὑποναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες μετεῖχον τοῦ κινήματος, κυριολεκτικῶς κατεπλάγη. Μὴ ἀποκρύψας δὲ τὴν ἔκπληξίν του, μοῦ εἶπε: «Καὶ ἐσὺ ἐδῶ;».

Ἐρώτηση:

— Γιατί, κύριε ναύαρχε, αὐτὴ ἡ ἔκπληξη τοῦ τότε ἀντιπλοιάρχου Πινότση;

Ἀπάντηση:

— Διότι ἐγνώριζε ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κατ' ἐπάγγελμα κινηματιῶν. Διότι ἐγνώριζε πόσον ἤμην ἐναντίον τῶν κινημάτων καὶ τῶν κινηματιῶν. Διότι ἐγνώριζε ὅτι πάντοτε κατεδίκαζα τὰς παραβάσεις αὐτὰς τοῦ καθήκοντος καὶ ὅτι ἐθεώρουν τὰ κινήματα καταστροφικὰ καὶ διὰ τοὺς μετέχοντας καὶ πολὺ περισσότερον διὰ τὴν χώραν. Ἄλλωστε κατ' ἐπανάληψιν εἴχομεν πληρώσει —ὡς κράτος— ἀκριβότατα καὶ τὰ κινήματα καὶ τὰς ἐκτροπάς, καὶ τοὺς κινηματίας καὶ τοὺς ἐκτρεπομένους. Ἰδού, συνεπῶς, διατὶ ἡ οὐδόλως ἀποκρυβεῖσα ἔκπληξις τοῦ παλαιοῦ συμμαθητοῦ καὶ φίλου μου Πινότση.

Ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ στόλου, εἶπον ὅτι ἡ ἐνέργειά μας ἐκείνη ἀπέβλεπεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, καὶ εἰς οὐδένα ἀπολύτως προσωπικὸν ἢ ἄλλον τινὰ σκοπόν.

Προσχωρεῖ καὶ ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς συνέχισε:

— Ὁ συμμαθητὴς καὶ φίλος μου Πινότσης μὲ ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Ὅταν δέ, τερματίζων, τὸν ἐκάλεσα νὰ μᾶς βοηθήση ἐδέχθη πάνυ προθύμως. Πράγματι δὲ καὶ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας μου ἤρχισε νὰ συντάσση τὰ σήματα τὰ ὁποῖα ἔκρινα ἀπαραίτητον ὅτι ἔδει νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς τὰ πλοῖα τὰ ὁρμοῦντα εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Σαλαμῖνος.

Ρώτησα ἂν τὰ πλοῖα ποὺ ἔπαιρναν τὰ σήματα συμμορφώνονταν πρὸς αὐτὰ ἢ ἔδειχναν διαθέσεις γιὰ ἀντίδραση.

Καὶ πῆρα τὴν ἀπάντηση:

— Βεβαίως δὲν συνεμορφώθησαν ὅλα. Ἐξ ἀντιθέτου ὑπῆρξαν καί τινα τὰ ὁποῖα ἀντέστησαν σθεναρῶς — καί, μάλιστα, μέχρι τέλους. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἕτερον κεφάλαιον. Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς εἴπω ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν πλοίων ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ», διὰ φορητῶν ὅπλων, εὐθὺς ὡς ἀντελήφθησαν ὅτι κάτι τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ ἔκτακτον συνέβαινε ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ. Αἱ βολαὶ συνεχίσθησαν ἐπιμόνως ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἐσημειώθησαν θύματα, διότι δὲν ὑπῆρχεν οὐδεὶς ἀποχρῶν λόγος νὰ εὑρίσκωνται πολλοὶ ἄνδρες ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ὁ ὁποῖος κατῆλθεν ἐπ' ὀλίγον εἰς ναύσταθμον, εἶχε καλέσει παρ' αὐτῷ, ἐν τῷ θωρηκτῷ, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου ὑποναύαρχον Ρουσσέν, καὶ οὕτω τὰ σήματα περὶ μὴ ἀντιστάσεως ἐδόθησαν κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐγκύρως πλέον εἰς ἅπαντα τὰ πλοῖα.

Ἐρώτηση:

— Πότε ἀναλάβατε ὡς κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά»;

Ἀπάντηση:

— Ἀκοῦστε. Τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρά» εἶχεν ἐπιστρέψει πρὸ ὀλίγου ἐκ τῶν γυμνασίων. Μόλις δὲ ἠγκυροβόλησεν ἀντελήφθη ἀπὸ φωτοβολίδας ριφθείσας ἀπὸ τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Θύελλα» ὅτι ἐσημάνθη συναγερμός. Κατόπιν τούτου ἔσπευσε καὶ ἐκεῖνο νὰ τεθῆ εἰς συναγερμόν. Ἄλλως τε ἦτο τόσο διαδεδομένον ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐκραγῆ κίνημα, ὥστε δὲν ἐχρειάζετο καὶ πολὺς κόπος ἢ προσπάθεια διὰ νὰ ἀντιληφθῆ τις ὅτι αἱ πολλαὶ διαδόσεις εἶχον καταστῆ μία πραγματικότης.

Τότε ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας διέταξε τὴν βιαίαν κατάληψιν τοῦ πλοίου. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε εἰδικὴν δύναμιν.

Πραγματικά. Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ ὕπαρχος τῶν «Ψαρῶν» ὑποπλοίαρχος Γεώργιος Μπάκας, ἀντελήφθηκε μιὰ ἀτμάκατο. Ἐκείνη πού, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὴν ἱστόρησή του, εἶχε στείλει ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας. Ἡ ἀτμάκατος ἐβλήθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὴ φρουρὰ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ καὶ μέσα σὲ σφοδρὸ «καταιγισμὸ πυρὸς» ἀναγκάστηκε νὰ ἀπομακρυνθῆ. Μάλιστα, καθὼς τότε κατατέθηκε, οἱ συνωμότες Λογοθέτης, Ταζεδάκης, Ρεβίδης, κλ. ποὺ ἦταν μέσα στὴν ἀτμάκατο ἀκούστηκαν νὰ φωνάζουν: «Καλὰ παιδιά! Μὴ ρίχνετε! Φεύγουμε». Καὶ ἡ ἀτμάκατος γύρισε «ὁλοταχῶς» πρὸς τὸ «Ἀβέρωφ».

— Βεβαίως· μοῦ εἶπε συνεχίζοντας ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς. Ἡ ἀτμάκατος ἐπέστρεψε. Καὶ τότε ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας διέταξε τὸν ἀρχιεπιστολέα Πινότσην νὰ μεταβῆ αὐτοπροσώπως εἰς τὰ «Ψαρὰ» καὶ νὰ ζητήση ἀπὸ τὸν κυβερνήτην των ἀντιπλοίαρχον Ξηρόν, τὴν ἄμεσον παράδοσιν τοῦ σκάφους πρὸς ἀποφυγὴν πάσης αἱματοχυσίας. Ὅταν δὲ ὁ Πινότσης συνηντήθη μετὰ τοῦ Ξηροῦ, οὗτος ἐζήτησε, ὡς προανέφερον, νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ τὸν Κουντουριώτην ἢ ἀπὸ ἐμέ.

Ἀλλὰ ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Κ. Ἀλεξανδρῆ, ποὺ ὁλοκληρώνει τὴν ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα δὲν σταματᾶ ἐδῶ. Φέρνει σὲ φῶς καὶ ἄλλες πολὺ ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες. Ὅπως ὅμοια πολὺ ἀποκαλυπτικὰ εἶναι τὰ ὅσα ἱστόρησε ὁ τότε ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: **«Εἶχον ὑποχρέωσιν καὶ καθῆκον νὰ τηρήσω τὸν δοθέντα λάγον μου». — Πῶς καὶ γιατί παραδόθηκε τελικὰ τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά». — Οἱ ἀξιωματικοὶ διαφωνοῦν μὲ τὸν κυβερνήτη τους. — Ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας διατάσσει τὸν ἀντιπλοίαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ νὰ παραλάβη τό σκάφος. — Ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ ἀρχιεπιστολέα Ἀθ. Πινότση. — Μιὰ ἀπειλὴ αὐτοκτονίας ποὺ πραγματοποιήθηκε ὕστερα ἀπὸ χρόνια. — Μιὰ ἔγγραφη ἐντολή. — «Νὰ πᾶς νὰ πῆς τοῦ κυβερνήτου σου ὅτι τὸν θέλω». — «Σὲ εὐχαριστῶ Θανάση! Ἄφησέ μας τώρα! Δὲν σὲ χρειάζομαι πιά». — Ἀντὶ νὰ ἀποπλεύσουν «ὁλοταχῶς» γιὰ τὸ Σαρωνικό.**

Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ ΖΗΤΕΙ ΝΑ ΣΥΝΑΨΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗΝ ΑΓΟΡΑΝ

ΒΡΥΞΕΛΛΑΙ, 14

Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐζήτησε νὰ συνάψη ἐμπορικὴν συμφωνίαν μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν. Πρόκειται διὰ τὴν πρώτην ἐπίσημον πρωτοβουλίαν χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἐμπόριον διεξάγεται ὑπὸ τοῦ κράτους, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ἕξ.

Ὡς ἐγνώσθη, ἡ Γιουγκοσλαβία εἰς διακοίνωσίν της πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἀντιπροσώπους τῆς ΕΟΚ ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι μετὰ τὰς ἐξερευνητικὰς συνομιλίας εἶναι πλέον καιρὸς νὰ διεξαχθοῦν πραγματικαὶ διαπραγματεύσεις. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος θὰ ἀρχίση τὴν προσεχῆ Παρασκευὴν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν μονίμων ἀντιπροσώπων τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ ΚΩΝΣΤ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ ΚΑΙ ΑΘ. ΠΙΝΟΤΣΗΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ:

Πῶς καὶ γιατὶ παρεδόθη τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρὰ»

ΜΙΑ ΑΠΕΙΛΗ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΡΓΟΤΕΡΑ

22ον

ΟΠΩΣ ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἱστορεῖ, ἡ ἐντολὴ γιὰ τὴν κατάληψι τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» δόθηκε «ἄνευ περιστροφῶν» καὶ τοῦτο γιατὶ ἔπρεπε οἱ ἀρχικὲς συνωμοτικὲς ἐπιδιώξεις νὰ συνεχισθοῦν καὶ νὰ συμπληρωθοῦν «ἄνευ οἱουδήποτε δισταγμοῦ». Ταυτόχρονα ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», καθιστοῦσε τὸν κυβερνήτη τῶν «Ψαρῶν» ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Ξηρό, ὑπεύθυνο «τῶν συνεπειῶν τῆς οἱασδήποτε ἀρνήσεώς του». Οἱ συνέπειες ἐκεῖνες ξεκίναγαν ἀπὸ μιὰ αἱματοχυσία —μιὰ ἀδελφοκτονία μὲ τεράστια ἔκτασι— καὶ μποροῦσαν νὰ φτάσουν ὡς τὴ βύθιση τοῦ σκάφους. Σὲ αὐτὲς τὶς τρομαχτικὲς καταστάσεις ὁδηγοῦσε τὴ χώρα ἡ ταχτικὴ τῶν ἀλλεπαλλήλων «δημοκρατικῶν» στάσεων καὶ ἐπαναστάσεων, πού, καθὼς τόνισε ὁ ἀντιναύαρχος Κωνστ. Ἀλεξανδρῆς ὑπαξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα, ἐδέχθησαν προθύμως νὰ παραμείνουν καὶ νὰ συνεχίσουν ἐκτελοῦντες τὰ καθήκοντά των, ὡς ἐὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ κανονικῆς ἀλλαγῆς κυβερνήτου.

Κατόπιν τούτου πρώτη μου φροντὶς ὑπῆρξε ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ πλοίου εἰς καύσιμα καὶ ἡ προετοιμασία του πρὸς ἀπόπλουν. Ὅλαι δὲ αἱ σχετικαὶ κινήσεις ἐξετελέσθησαν μὲ ἀπόλυτον τάξιν καὶ γοργότητα παρὰ τοὺς σποραδικοὺς πυροβολισμοὺς οἱ ὁποῖοι ἐξηκολούθουν ριπτόμενοι ἀπὸ ὡρισμένα σημεῖα τῆς ξηρᾶς.

Ἐδῶ σταματάει ἡ συζήτησή μας μὲ τὸ ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ, ἡ σχετικὴ μὲ τὴν παράδοση τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά». Πιὸ πέρα δὲ θὰ δοῦμε ἱστορημένα ἀπὸ τὸν ἴδιο, γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, αὐτὰ ποὺ γίνηκαν ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὰ «Ψαρά» ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ ναύσταθμο ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ἔφτασαν στὴν Κρήτη. Καὶ ὅσα ἀκολούθησαν ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, ὡς τὴν ὥρα ποὺ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς ἀνάλαβε νὰ ἐκπροσωπήση, στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας, τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ νὰ διαχειρισθῆ γιὰ λογαριασμό του τὰ πιὸ σοβαρὰ προβλήματα πού, τότε, εἶχαν προκύψει.

Τό ἀντιτορπιλλικό «Ψαρά», ὁ κυβερνήτης τοῦ ὁποίου Ἀθ. Ξηρός, ἐδέχθη νά τό παραδώση μόνον εἰς τόν τότε ἀντιπλοίαρχο καί σήμερα ἀπόστρατο ἀντιναύαρχο Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ

ἦταν ἀσύλληπτα καταστροφικὲς καὶ γιὰ ὅσους ἐπαίρναν μέρος καὶ πολὺ περισσότερο γιὰ τὴ χώρα. Γιατί, κάθε φορά, δὲν τὴν ἔφερναν μόνο στὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἀλλὰ μέσα στὴν ἄβυσσο. Ὁ ἴδιος δὲ αἰτιολογώντας τὴ βαθύτατη ἔκπληξη τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Πινότση, τὴν ἔκπληξη ποὺ τὸν κατάλαβε στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ Κ. Ἀλεξανδρῆ, ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες, ἐξήγησε πὼς ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου ἐγνώριζε ὅτι (ὁ Κ. Ἀλεξανδρῆς) «δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κατ' ἐπάγγελμα κινηματιῶν», ἀλλὰ ὅτι, τὸ ἀντίθετο, ἦταν «πάντοτε ἐναντίον τῶν κινημάτων καὶ τῶν κινηματιῶν».

— Ἐν πάσῃ περιπτώσει μοῦ ἔλεγε ὁ ναύαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς, συνεχίζοντας τὴν ἀποκαλυπτικὴ του ἱστόρησι, ἀφ' ἧς, κατόπιν τῆς μακρᾶς συζητήσεώς μας μὲ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ὑπεσχέθην εἰς τοῦτον ὅτι θὰ ἐλάμβανα μέρος εἰς τὸ κίνημα, ὅπερ κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ ἀπεσκόπει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ τότε ἰσχύοντος πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, εἶχον ὑποχρέωσιν καὶ καθῆκον νὰ τηρήσω τὸν δοθέντα λόγον μου.

Πῶς παραδόθηκαν τὰ «Ψαρά»

ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ δέ στὸ θέμα τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» ἱστόρησε:

— Ἐνῶ ἠσχολούμην, ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ», μὲ διάφορα ὀργανωτικὰ ζητήματα, ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας μὲ διέταξε νὰ παραλάβω τὴν διακυβέρνησιν τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά», τοῦ ὁποίου ὁ κυβερνήτης ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, εἶχε δηλώσει, ὡς σᾶς προεῖπον, ὅτι θὰ ἐδέχετο ἀντικατάστασίν του μόνον ὑπὸ τοῦ Θ. Κουντουριώτου ἢ ἐμοῦ.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν μετάβασίν μου ἐκ τοῦ θωρηκτοῦ εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν ἐδέχθην πυκνοὺς πυροβολισμούς, εἴτε ἐκ τῶν «Ψαρῶν» εἴτε καὶ ἐξ ἄλλων πλοίων, εὐτυχῶς ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματός τινος.

Μόλις ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ σκάφους παρέλαβον τὴν διακυβέρνησίν του ἀπὸ τὸν Ἀθ. Ξηρόν, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἐπεβιβάσθη τῆς ἀτμακάτου, ἥτις εἶχε μεταφέρει ἐμέ, καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὸν «Ἀβέρωφ». Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ξηρός, ἐσυνωδεύθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων πρὸς ἡμᾶς ἀξιωματικῶν, ὑποπλοιάρχου Βλαχάβα καὶ ἀνθυποπλοιάρχου Λυκάκη. Τὸν ἠκολούθησαν, ὡσαύτως, ὁ ὕπαρχος τῶν «Ψαρῶν» ὑποπλοίαρχος Γ. Μπάκας, ὡς καὶ εἰκοσάς περίπου ὑπαξιωματικῶν καὶ ναυτῶν, οἵτινες — μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν των— δὲν συνεφώνουν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ πλοίου. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω, ὁ μὲν Α. Ξηρὸς ὡδηγήθη εἰς τὸν ναύαρχον Ἰω. Δεμέστιχαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι μετεφέρθησαν εἰς τὸν ναύσταθμον, ὅπου ἐτέθησαν ὑπὸ περιορισμόν.

Οἱ μὴ προσχωρήσαντες εἰς τὸ κίνημα ἀξιωματικοὶ τῶν «Ψαρῶν» ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ δύο ἄλλων συναδέλφων των, ὁ εἷς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος καὶ σήμερον ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Νικόλαος Σαρρῆς. Τὰς ἱκανότητας τοῦ Νικ. Σαρρῆ ἐγνώριζα καὶ εἶνον ἐκτιμήσει ἰδιαιτέρως ἀπὸ προηγουμένην ὑπηρεσίαν του ὑπὸ τὰς διαταγάς μου. Εἰς τοῦτον δὲ ἀνέθεσα τὴν ἐπιστασίαν τοῦ πυροβολικοῦ.

Ρώτησα τὸν ναύαρχο Κ. Ἀλεξανδρῆ, ἂν ἀντιδράσανε ἢ τί κάνανε οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοί,

Ἡ ἱστόρηση τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ἀθ. Πινότση

Τὴ προηγήθηκε δμως ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἀντιπλοίαρχος Κ. Ἀλεξανδρῆς παράλαβε ἀπὸ τὸν συνάδελφό του Α. Ξηρὸ τὸ ἀντιτορπιλλικό; Καὶ τὶ εἰδικώτερα συνέβηκε ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας διέταξε τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου Ἀθ. Πινότση νὰ πάη αὐτοπροσώπως στὰ «Ψαρὰ» καὶ νὰ ζητήση τὴν παράδοση τοῦ σκάφους;

Ὅπως, λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ὁ ἴδιος ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης, ἱστόρησε, ἀπὸ τὶς 7.30 τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἄρχισε νὰ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» γενικὸ σῆμα πρὸς ὅλα τὰ πλοῖα, ποὺ ἔμεναν πιστὰ στὸ καθῆκον τους, ὅτι στέλνεται ἡ ἀτμάκατος τοῦ θωρηκτοῦ, μὲ τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος κόμιζε διαταγὲς τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ ἡ ἀτμάκατος πλεύρισε στὰ «Ψαρά». Τότε ὁ Ἀθ. Πινότσης ἀνέβηκε στὸ ἀντιτορπιλλικὸ καὶ ἔδωσε στὸν κυβερνήτη του Ἀθ. Ξηρὸ ἕνα σῆμα ποὺ ἔλεγε: «Πρὸς τὰ πλοῖα ἀπὸ Ἀρχηγὸν Στόλου. Παραδώσατε τὰ πλοῖα πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω αἱματοχυσίας. Ὥρα προσελεύσεως 19.30. Ρουσσέν». Ἀμέσως ὁ Ἀθ. Ξηρὸς κάλεσε τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πλοίου καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδειξε τὴ διαταγὴ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, τοὺς πρόσθεσε, ὅτι κατὰ τὴ γνώμη του, ἀφοῦ τὸ κίνημα εἶχε ἐπικρατήσει καὶ στὸν «Ἀβέρωφ» καὶ σὲ ἄλλες μονάδες, θὰ ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ τὸ σκάφος, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ ἐξασφαλιζόταν στὸν κυβερνήτη καὶ στὸ ἐπιτελεῖο του ἐφάμιλλη ἀποχώρησις. Στὴν ἄποψη τοῦ Ἀθ. Ξηροῦ ἀντιτάχθηκαν —καθὼς παραπάνω ἱστόρησε καὶ ὁ Κ. Ἀλεξανδρῆς— ὁ ὕπαρχος ὑποπλοίαρχος Γ. Μπάκας, ὁ ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας καὶ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Λυκάκης, οἱ ὁποῖοι ἐπέμειναν ὅτι προτιμότερο ἦταν νὰ κρατήσουν τὸ σκάφος ὡς τὴν τελευταία στιγμή.

Ὁ Ἀθ. Πινότσης γυρίζοντας στὸν «Ἀβέρωφ» γνωστοποίησε στὸ ναύαρχο Δεμέστιχα αὐτὰ ποὺ λέχτηκαν στὰ «Ψαρὰ», καθὼς καὶ τὴν ἄρνηση τῶν τριῶν ἀξιωματικῶν (Μπάκα, Βλαχάβα, Λυκάκη) νὰ παραδοθῆ τὸ πλοῖο. Ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ ὁ ὕπαρχος κλήθηκε, μὲ εἰδικὸ σῆμα, στὸ θωρηκτό, ὅπου καὶ τελικά, μετὰ δὲ ἀπὸ διαταγὴ τοῦ κυβερνήτη του, πῆγε. Ὅταν ὁ Γ. Μπάκας ἀνέβηκε στὸ θωρηκτὸ τὸν πλησίασε ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τὸν συγχάρηκε «διότι ἔπραξε τὸ καθῆκον του μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης», τοῦ ἐξήγησε τὴν κατάσταση καὶ «τὸ μάταιον τοῦ περαιτέρω ἀγῶνος», καὶ τοῦ συνέστησε μόλις παραδοθοῦν τὰ «Ψαρὰ» νὰ μείνη καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ πλοίου του, γιατὶ «τὴν ἐπανάστασιν δὲν τὴν ἐνδιέφερον τὰ πολιτικὰ φρονήματα τῶν ἀξιωματικῶν»!

Ἀπαντώντας ὁ Γ. Μπάκας στὸν Ἰω. Δεμέστιχα, τοῦ εἶπε ὅτι γιὰ αὐτὸν ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἦταν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, καὶ ὅτι μόνον ἀπὸ αὐτὸν θὰ δεχόταν διαταγές.

Μία ἀπειλὴ γιὰ αὐτοκτονία

ΕΔΩ θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῆ ὅτι ὅταν ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης γύρισε ἀπὸ τὰ «Ψαρὰ» στὸν «Ἀβέρωφ», ἀνάφερε στὸν ναύαρχο Ρουσσέν, ὅτι, πρὶν λίγο, εἶχε διαβεβαιώσει τὸν Ἀθ. Ξηρὸ ὅτι αὐτὸς (ὁ Ρουσσέν) βρισκόταν πραγματικὰ ἀπάνω στὸ θωρηκτὸ καὶ ὅτι «πρόθεσίς του ἦτο νὰ καταβληθῆ προσπάθεια παρελκύσεως τῶν πραγμάτων ἐν ἀναμονῇ βοηθείας ἐξ Ἀθηνῶν, ἀφοῦ τὸ ὑπουργεῖον ἐγνώριζεν ὅτι τὰ πλοῖα μόνον ἐλάχιστα φυσίγγια εἶχον». Τοῦ πρόσθεσε δὲ ὅτι, κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Ρουσσέν, «ἐὰν παρ' ὅλην τὴν παρέλκυσιν δὲν θὰ ἤρχετο βοήθεια ἐξ Ἀθηνῶν, δοθέντος ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιταχθῶσι τὰ πλοῖα ἀποτελεσματικῶς λόγω ἐλλείψεως πυρομαχικῶν καὶ τελικῶς θὰ κατελαμβάνοντο μετὰ ἀπωλειῶν εἰς ἀνθρώπους, καὶ μετὰ ζημιῶν εἰς τὸ ὑλικόν, τότε νὰ παραδοθοῦν διὰ νὰ ἀποφευχθῆ ἡ αἱματοχυσία». Τὴν τελευταία αὐτὴ σύστασι τοῦ Ρουσσέν, τὴν ἔγραψε ὁ ἀρχιεπιστολέας, ἰδιόχειρα μὲ μελάνι, σὲ ἕνα ἐνυπόγραφο σημείωμα τοῦ ναυάρχου πρὸς τὸν ἀντιπλοίαρχο Ξηρό. Ὁ δὲ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» σὲ αὐτὸ τὸ σημείωμα, προπαντός, στηρίχτηκε γιὰ νὰ διατυπώση τὴν ἄποψη ποὺ ἀφοροῦσε στὴν παράδοση τοῦ σκάφους του.

Πάντως, καθὼς ὁ Ἀθ. Πινότσης, εἶχε ἱστορήσει, ὁ Ἀθ. Ξηρὸς τοῦ εἶπε «νὰ διαβιβάση εἰς τὸν Δεμέστιχαν ὅτι ἐὰν τὸν ἀναγκάση νὰ ἐγκαταλείψη τὸ πλοῖον του τὴν νύκτα ἐκείνην θὰ αὐτοκτονήση καὶ διὰ νὰ εἶναι βέβαιοι, ὅτι δὲν θὰ προβῆ εἰς ἀντίδρασιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς νὰ τοῦ στείλουν ἔνδον τὸν Κουντουριώτην ἢ τὸν Ρεβίδην». Ὅλα δὲ αὐτὰ ὁ ἀρχιεπιστολέας τὰ ἔκανε γιὰ νὰ κερδίση —καθὼς ἰσχυρίστηκε— χρόνο, σύμφωνα, μὲ τὴ διαταγὴ «περὶ παρελκύσεως» ποὺ εἶχε πάρει καὶ γι' αὐτὸ τὰ μεταβίβασε ἀμέσως (πρὶν δηλαδὴ πάη στὰ ἄλλα πλοῖα) στὸ ναύαρχο Δεμέστιχα. Τότε ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἔστειλε τοὺς ἀντιπλοιάρχους Κουντουριώτη καὶ Ρεβίδη στὰ «Ψαρὰ», στὸ δὲ ναύαρχο Ρουσσὲν— ποὺ δὲν ἦταν τὴ στιγμὴ ἐκείνη μπροστὰ— παράγγειλε μὲ τὸν στασιαστὴ πλοίαρχο Χαλκιόπουλο, ὅτι «ὁ ἀντιπλοίαρχος Ξηρὸς θέλει νὰ αὐτοκτονήση καὶ πρέπει νὰ ἐπέμβη». Μόλις τὰ ἄκουσε αὐτὰ ὁ Ρουσσέν, ποὺ βριστόταν στὴν τραπεζαρία τοῦ θωρηκτοῦ, στράφηκε στὸν παριστάμενο ὑποπλοίαρχο καὶ ὕπαρχο τῶν «Ψαρῶν» Γ. Μπάκα καὶ τοῦ εἶπε: «Νὰ πᾶς νὰ πῆς τοῦ κυβερνήτου σου ὅτι τὸν θέλω νὰ ἔλθη ἐδῶ ποὺ εὑρίσκομαι καὶ ἐγώ». Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ἀποτρέψη τὸ ἀπονοημένο διάβημα ποὺ ἀπειλοῦσε ὁ Ἀθ. Ξηρός. (Ἄλλο ἂν ἡ τραγικὴ αὐτὴ τύχη τὸν ἀκολούθησε καὶ ὕστερα ἀπὸ χρόνια, καὶ μὲ ναυτικὴ πάλι ἁφορμὴ ὡδηγήθηκε στὴν αὐτοκτονία).

«Σέ εὐχαριστῶ Θαγάση! Δέν σέ χρειάζομαι πιά»!

ΔΕΝ εἶχε περάσει πολλὴ ὥρα ποὺ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἔστειλε τοὺς ἀντιπλοιάρχους Θ. Κουντουριώτη καὶ Χ. Ρεβίδη στὰ «Ψαρά», ὅταν οἱ δύο αὐτοὶ ἀξιωματικοὶ ξαναγύρισαν στὸν «Ἀβέρωφ». Ἀμέσως ἀνάφεραν στὸν Ἰω. Δεμέστιχα, ὅτι ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, ζητοῦσε νὰ πάη στὸ πλοῖο του ὁ συνάδελφός του Κ. Ἀλεξανδρῆς. Ἔτσι, καθὼς παραπάνω, μᾶς ἱστόρησε καὶ ὁ ἴδιος ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας τὸν διέταξε νὰ πάη στὸ ἀντιτορπιλλικό. «Ὅταν δὲ ὁ Κ. Ἀλεξανδρῆς ξεκίνησε γιὰ νὰ πάη στὰ «Ψαρὰ» ζήτησε νὰ μὴ τὸν συνοδεύση κανένας ἄλλος στασιαστής, παρὰ μόνο ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου.

Ὅταν οἱ τρεῖς ἀντιπλοίαρχοι: Ξηρός, Πινότσης, Ἀλεξανδρῆς κατέβηκαν στὸ γραφεῖο τοῦ κυβερνήτη τῶν «Ψαρῶν», ὁ δεύτερος —καθὼς λίγες ἡμέρες ἀργότερα μόνος του ἀφηγήθηκε— εἶπε στὸν κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ ὅτι θέλει νὰ τοῦ μιλήση στὸ διάδρομο. Καὶ τοῦτο μὲ τὴν πρόθεση νὰ τοῦ προτείνη νὰ ἀπομονώσουν τὸν Κ. Ἀλεξανδρῆ καὶ νὰ ἀποπλεύσουν «ὁλοταχῶς» στὸ Σαρωνικό. Ὁ κυβερνήτης δμως τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ τοῦ ἀπάντησε: «Σὲ εὐχαριστῶ Θαγάση. Ἄφησέ μας τώρα. Δὲν σὲ χρειάζομαι πιά»! Καὶ ὅταν ὁ Ἀθ. Πινότσης —κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς του πάντοτε — ξαναεῖπε στὸν Ἀθ. Ξηρὸ τὰ ἴδια πράγματα πῆρε γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν αὐτὴ ἀπάντηση.

Αὐτὰ γίνηκαν τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά». Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες πολὺ χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὸ χάος καὶ γιὰ τὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατοῦσε καὶ στὰ πρόσωπα καὶ στὰ πράγματα. Λεπτομέρειες ἄγνωστες καὶ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ δραστηριότητα τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου. — Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ἀθ. Πινότση. — Τί ἀποφάσισε ἕνα πρόχειρο «πολεμικὸ συμβούλιο». — «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως». — Μιὰ στιγμιαία ἀπειλητικὴ σκέψι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας. — «Ἐσκέφθην πρὸς στιγμὴν νὰ μετακινήσω τὸν «Ἀβέρωφ» πρὸς τὰ ἐκεῖ». — Τὰ ἐξαρτήματα τῶν μηχανῶν τοῦ θωρηκτοῦ ξαναμπαίνουν στὴ θέσι τους. — Ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν στέλνεται στὸν «Πάνθηρα» καὶ δὲν γυρίζει πιά. — Σκέψεις καὶ ἀνησυχίες τῶν συνωμοτῶν. — Περιπέτεια καὶ δράσις ἀγνώστου διαρκείας. — Ἐπισπεύδεται τὸ ξεκίνημα τῶν ἀπραγμένων πλοίων.

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΙΑΙΑ ΑΠΕΙΛΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΙΣ

«Ἐσκέφθην νὰ μετακινήσω τὸν «ΑΒΕΡΩΦ» πρὸς τὰ πολεμικὰ»

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΟΥ Ιω. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ

23ον

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ Ἱστορία γύρω ἀπὸ τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά», ποὺ, ὅπως τότε ὑποστηρίχτηκε, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ξεφύγη πλέοντας «ὁλοταχῶς» πρὸς τὸ Σαρωνικό. Τὴν ἄποψη τῆς «διαφυγῆς» εἶχε ὑποστηρίξει μὲ ξέχωρο πεῖσμα ὁ ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας (ὁ ὁποῖος στὸν πόλεμο τοῦ 1940—1941 σκοτώθηκε ἡρωικὰ ἀπάνω στὸ καράβι ποὺ ὑπηρετοῦσε), μὰ δὲν γίνηκε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν κυβερνήτη του. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιβίβαση τοῦ ἀντιπλοίαρχου Κ. Ἀλεξανδρῆ, καὶ ἀφοῦ ἀνάλαβε αὐτὸς τὴ διακυβέρνηση τοῦ ἀξιολογώτατου ἐκείνου πολεμικοῦ μας (κατὰ τὴν παράκληση τοῦ Ἀθ. Ξηρουῦ καὶ κατὰ τὴ διαταγὴ τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα), ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου ξαναγύρισε στὸν «Ἀβέρωφ». Ἐκεῖ καὶ σὲ ἕνα πρόχειρο «πολεμικὸ συμβούλιο» ποὺ συγκροτήθηκε ἀμέσως, ὁ πλοίαρχος Ἰω. Χαλκιόπουλος, πρότεινε νὰ κληθοῦν, ἀπὸ τὸ ναύαρχο Ρουσσέν, ἀπάνω στὸ θωρηκτό, ὅλοι οἱ κυβερνῆτες τῶν σκαφῶν ποὺ ναυλοχοῦσαν στὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας. Ἡ πρόταση ὅμως αὐτὴ δὲν γίνηκε δεκτὴ «διότι δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο αὐθεντικὴ παρὰ τῶν κυβερνητῶν». Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο ἀποφασίστηκε ξανὰ νὰ σταλθῆ ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης στὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Σφενδόνη», «Θύελλα» «Πάνθηρ» καὶ «Ἴραξ», ποὺ δὲν εἶχαν (καθὼς παρακάτω στὴν Ἱστόρησή μας θὰ δοῦμε) καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες καὶ νὰ ἐπιδώση στοὺς κυβερνῆτες τους ἐνυπόγραφο σημείωμα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, στὸ ὁποῖο γράφονταν αὐτά: «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας».

Τὸ παραπάνω σημείωμα συντάχθηκε λίγο πρὶν ἀπὸ τὶς 9 τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ γίνηκαν πέντε ἀντίγραφά του. Ὅταν ὅμως ὁ πλοίαρχος Χαλκιόπουλος παρουσίασε στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ αὐτὸ καὶ ἕνα ἄλλο σῆμα, ποὺ ἀφοροῦσε στὴ χορήγηση πυρομαχικῶν στὰ πλοῖα, ἀπὸ τὶς πυριτιδαποθήκες τῆς Λέρου, ὁ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη νόμιμος ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ἀρνήθηκε νὰ ὑπογράψη τὸ δεύτερο. Καὶ δήλωσε ὅτι «τοιαύτην διαταγὴν δὲν ἐκδίδει, ἐφ' ὅσον ἐδέχθη νὰ ἔλθη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» μόνον διὰ νὰ προλάβη τὴν αἱματοχυσίαν».

Ὕστερα ἀπὸ τὴν κατηγορηματικὴ αὐτὴ ἄρνηση, εἰδοποιήθηκε ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης ποὺ βρισκόταν στὸ ναύσταθμο, καὶ —καθὼς λέχθηκε— τηλεφώνησε ἐκεῖνος στὴ Λέρο, «ὡς ναύαρχος Ρουσσέν», γιὰ νὰ δοθοῦν τὰ πυρομαχικά. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα πλοῖα ποὺ ἀνεφοδιάστηκαν ἦταν τὰ ὑποβούχια «Κατσώνης» καὶ «Νηρεύς». Τοῦτο ἐπιζητήθηκε ἰδιαίτερα, γιατὶ οἱ στασιαστὲς ἀποσκοποῦσαν νὰ ἀπειλήσουν μὲ τὰ τηλεβόλα τῶν δύο ὑποβρυχίων τὰ ἄλλα σκάφη τοῦ στόλου ποὺ ἀντιστέκονταν, ὥστε νὰ διευκολυνθῆ ἡ κατάληψίς τους. Ὅταν ὁ «Κατσώνης» καὶ «Νηρεύς» κατευθύνονταν στὴ Λέρο, τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Πάνθηρ» ἔρριξε ἀπάνω τους τοὺς προβολεῖς του γιὰ «νὰ δυσχεράνη διὰ τοῦ ἐκτυφλωτικοῦ φωτὸς του τὸν πλοῦν των». Καὶ ὅταν τὰ σκάφη ἔφτασαν σὲ ἀκτῖνα ποὺ μποροῦσαν νὰ δληθοῦν ἀπὸ τὰ τουφέκια μάνλιγχερ ἄρχισε «ταχὺ πῦρ» ἐναντίον τους. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ ἀπὸ τὴ «Θύελλα», ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν «Ἴρακα» γιατὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτὸν καὶ στὰ ὑποβρύχια παρεμβάλλονταν τὰ ἄλλα δυὸ ἀντιτορπιλλικά. Ἔτσι τὰ ὑποβρύχια ἀναγκάστηκαν νὰ ἀλλάξουν πορεία καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν κάπου 2000 μέτρα. Καί, τελικά, κατευθύνθηκαν στὴ Λέρο παραπλέοντας τὶς ἀκτὲς τοῦ Σκαραμαγκᾶ.

Ἂς σημειωθῆ ἀκόμα, πὼς τὴν ὥρα ποὺ τὰ ὑποβρύχια ξεκίναγαν γιὰ τὴ Λέρο, γίνηκαν ἀπόπειρες, ἀπὸ συνωμότες ποὺ ἐπέβαιναν σὲ ἀτμάκατες, νὰ πλησιάσουν στὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Θύελλα», «Πάνθηρ» καὶ «Ἴραξ», μὰ ἀπομακρύνθηκαν ἀμέσως μόλις ρίχτηκαν ἐναντίον τους ριπὲς ὁπλοπολυβόλων καὶ μάνλιγχερ.

Μιὰ στιγμιαία ἀπειλητικὴ σκέψη

ΑΠΟ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρὰ» περιῆλθε στὰ χέρια τῶν κινηματιῶν, ὁ κατὰ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο «ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν» εἶχε ἀποκτήσει μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες μονάδες τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ. Καὶ ὅπως καὶ σὲ αὐτό, ἔτσι καὶ στὰ ἄλλα καράβια ποὺ εἶχαν προσχωρήσει ἢ καταληφθῆ, ἐπισπεύδονταν πιὰ οἱ προετοιμασίες γιὰ τὸ μεγάλο ξεκίνημα πρὸς τὸ ἄγνωστο. Γιατὶ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη δὲν εἶχε ξεκαθαρισθῆ ποῦ θὰ κατευθύνόταν ὁ στόλος.

Ὁ δὲ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἀνταρσίας, ἀφοῦ, καθὼς εἴδαμε, ἀποφάσισε μὲ τοὺς λοιποὺς παράγοντες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», νὰ ὁλοκληρωθῆ ὁπωσδήποτε ἡ ἐπιχείρηση γιὰ τὴν ἁρπαγὴ τοῦ στόλου, παρὰ τὶς ἀποθαρρυντικὲς εἰδήσεις ποὺ εἶχαν ἀρχίσει πιὰ νὰ φτάνουν (ἡ μιὰ ἀπάνω στὴν ἄλλη) στὸν «Ἀβέρωφ» συνεχίζει τὴν Ἱστόρησή του, ἀποκαλύπτοντας αὐτά:

> ...Ἐν τῷ μεταξὺ γοργῶς ἐπεσπεύδετο καὶ ἡ ἑτοιμασία πρὸς ἀπόπλουν τοῦ «Ἀβέρωφ». Τρόφιμα, ὑλικὰ κινήσεως καὶ πυρομαχικὰ παρελαμβάνοντο παρ' αὐτοῦ συνεχῶς. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία συνετελεῖτο γοργῶς, ἐνῶ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ εἰργάζετο ὑπὸ βροχὴν καὶ μὲ ἄνεμον διαρκῶς διαιτέρον.
>
> Ἦτο περίπου δεκάτη καὶ ἡμίσεια ἡ ὥρα, ἴσως καὶ ἀργότερον ὅταν ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγαὶ ἀνήγγειλον ἀπὸ μακρὰν τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» τῶν σκοπίμως ἀπὸ καιροῦ ὡς ἤδη Ἱστόρησα ἀφαιρεθέντων καὶ φυλασσομένων εἰς ἀποθήκας τοῦ ναυστάθμου τεμαχίων τῶν μηχανῶν του. Ὁ ἐπιφορτισθεὶς μὲ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ μεταφορὰν τῶν ἀντιπλοίαρχος Κουτρουμπᾶς ἐξεδήλου, καὶ δικαίως, τὴν ἱκανοποίησίν του.
>
> Ἐντὸς μιᾶς καὶ μόνον ὥρας διεκομίσθησαν ταῦτα ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» μετεφέρθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν ἴσαλο· διαμερίσματα τῶν μηχανῶν του καὶ ἐπανετοποθετήθησαν εἰς τὴν θέσιν των. Πραγματικὸς διά τούς μηχανικούς μας ἆθλος.
>
> Νέαι προσπάθειαι μᾶς ἐξησφάλισαν τάς δύο κατόπιν ὥρας, ἕνα δεύτερον ἀντιτορπιλλικὸν καὶ δύο ἄλλα μικρότερα, διαταχθέντα καὶ ταῦτα, ὅπως συμπληρώσουν τό ταχύτερον τάς ἐλλείψεις των. Τρία ἄλλα μάχιμα σκάφη εὑρισκόμενα μακρὰν ἡμῶν πρός τὴν διεύθυνσιν τῆς Λέρου ἦτο πλέον δύσκολον νά ἐπηρεασθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν.
>
> Οἱ κυβερνῆται των Σκουφόπουλος, Παγκάρας καὶ Κωνσταντινίδης, ὡς ἐπίσης τά πληρώματά των, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐναντίον μας διαθέσεών των, ἦσαν πλέον χάρις εἰς τούς ἀσυρμάτους των ἐν γνώσει τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ προεξώφλουν βασίμως τήν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐσκέφθην πρός στιγμήν νά μετακινήσω πρός τά ἐκεῖ τόν «Ἀβέρωφ» εὐθύς ὡς οὗτος περί τήν μίαν μετά μεσονύκτιον ἦτο ἕτοιμος πρός ἀπόπλουν. Ἀλλ' ὅλος αὐτός ὁ χειρισμός οὔτε εὔκολος, οὔτε ἀκίνδυνος ἦτο ὑπό τάς καιρικάς ἐκείνας συνθήκας καί φρόνιμον ἔκρινα, ἀμφιβάλλων ἄλλως τε καί περί τῶν ἀποτελεσμάτων του, νά τόν ματαιώσω.
>
> Ἀπέστειλα οὐχ ἧττον εἰς τό ἀντιτορπιλικόν τοῦ Παγκάρα, ἀργότερον πάντως, μετά τάς δύο μετά μεσονύκτιον, τόν ἴδιον τόν Ρουσσέν.
>
> Ἀλλ' ὁ τελευταῖος πληροφορηθείς, ὅταν ἐπέβη αὐτοῦ, διά πρώτην φοράν τήν ὅλην κατάστασιν, δέν ἠθέλησε πλέον νά ἐπιστρέψη. Προφασιζόμενος πότε τήν μίαν, πότε τήν ἄλλην ἀφορμήν, τελευταίως δέ καί δλάβην τῆς ἀτμακάτου του, παρέτεινε τήν ἐκεῖ διαμονήν του. Καμμίαν ἐξ αὐτῶν δέν ἐπίστευσα, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διά νά πράξω ὅ,τιδήποτε. Διαταγαί νέαι διεβιβάσθησαν ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» πρός ἐπίσπευσιν ὅλων τῶν ἀ-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

αἱ ἐκλογαί ἤρχισαν τήν 15ην Φεβρουαρίου καί θά τελειώσουν τήν 22αν

Τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935

Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ναγκαίων προετοιμασιῶν.

Πάντως συνεχίζετο ἄνευ διακοπῆς ἡ ἀποστολή εἰς τόν «Ἀβέρωφ» καί ἄλλου ἐμπίστου προσωπικοῦ, συνδυαζομένη μέ τήν ἐξ αὐτοῦ ἀπομάκρυνσιν τῶν ὀλιγώτερον προθύμων...

καὶ ἀνησυχίες Σκέψεις τῶν συνωμοτῶν

ΕΝΩ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας ἔκανε τή στιγμιαία ἀπειλητική σκέψη νά μετακινήσῃ τό θωρηκτό πρός τά ἀντιτορπιλλικά «Πάνθηρ», «Ἴέραξ» καί «Θύελλα» —γιά τά ὁποῖα, καθώς εἴπαμε, θά μιλήσουμε ξεχωριστά— ὁ ἀντιπλοίαρχος μηχανικός τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ Ἰωάννης Τριανταφύλλου, ἐπανατοποθετοῦσε στίς μηχανές τοῦ θωρηκτοῦ τούς ἀτμοσύρτες (τά καπάκια τῶν κυλίνδρων).

... Μίαν περίπου ὥραν μετά τό μεσονύκτιον ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὁ ἴδιος ὁ Τριανταφύλλου μοῦ ἀνήγγειλε, ὅτι ὁ «Ἀβέρωφ» εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης θά ἠδύνατο ἐντός τό πολύ ἑνός τετάρτου νά ἀποπλεύσῃ. Ἦτο ἡ ἑτοιμασία του ρεκόρ ταχύτητος.

Ὅταν ὀλίγον ἀργότερον μετέβην καί πάλιν εἰς Ναύσταθμον, εἷς τῶν ναυπηγῶν μας, ἐπιφορτισμένος μέ τήν καθέλκυσιν τοῦ εἰς τήν δεξαμενήν πρός καθαρισμόν ἀντιτορπιλλικοῦ, ἦλθε νά μοῦ ἀναγγείλῃ ὅτι ὑπό τούς ὅρους ἐκείνους ἡ καθέλκυσίς του ὑπῆρχε φόβος νά προκαλέσῃ τήν ἀνατροπήν του. Τήν εὐθύνην αὐτήν δέν ἠθέλησα νά ἀναλάβω καί ἡ καθέλκυσις καί ἐν συνεχείᾳ ἡ ἑτοιμασία του πρός ἀπόπλουν ἐματαιώθησαν.

Εἰς ναύσταθμον εἶχα τήν εὐκαιρίαν νά ἴδω καί συζητήσω περί ὅλων καί πάλιν μέ τόν Κολιαλέξην. Ἐμείναμεν σύμφωνοι, ὅπως ἐπισπεύσωμεν μέ πάντα τρόπον ὅλας τάς ὑπό ἐκτέλεσιν ἐργασίας.

Ὁ ἴδιος καί ὅλοι οἱ ἐν ναυστάθμῳ ὁμόφρονες ἔπρεπε νά εἶναι ἀπό τῆς τετάρτης καί ἡμισείας πρωινῆς ὥρας ἐντελῶς ἕτοιμοι, ὅπως διαπεραιωθοῦν εὐθύς ὡς εἰδοποιοῦντο εἰς τόν «Ἀβέρωφ».

Ὑπέμνησα ἐπ' εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καί πάλιν εἰς ὅλους τούς ἐκεῖ ἁρμοδίους τήν ἀνάγκην ἀχρηστεύσεως τῶν πυροδόλων τῶν ὑπό ἐπισκευήν ἀντιτορπιλλικῶν διά τῆς ἀφαιρέσεως τῶν κλείστρων των. Ἀλλ' ἡ ἐργασία αὐτή ἀτυχῶς λόγῳ δυσκολιῶν μόνον ἐν μέρει συνετελέσθη.

Μία πρώτη πληροφορία εἶχεν ἤδη φθάσει μέχρις ἡμῶν σχετικῶς μέ τήν ἀποστολήν ἐξ Ἀθηνῶν μιᾶς ἤ δύο πυροβολαρχιῶν εἰς Πέραμα. Ὅ,τι πρό παντός μέ ἀνησύχει, ἦτο ἡ ἐντύπωσις πού θά προεκάλει εἰς τά πληρώματα τῶν πλοίων μας οἱαδήποτε χρῆσις τῶν πυροβόλων του. Ἐφοβούμην πρωτίστως τήν καταστροφήν καί βύθισιν τῶν σημαντήρων, πού καθώριζον τόν στενόν δίαυλον δι' οὗ τοῦ ὁποίου κατ' ἀνάγκην θά διήρχετο ὁ «Ἀβέρωφ» ὅταν συντόμως θά ἀπέπλεε ἐκ ναυστάθμου. Εὐτυχῶς, οὐδείς τῶν εἰς Πέραμα κατελθόντων ναυτικῶν ἐσκέφθη τοῦτο.

Ἀλλ' ὁ ἐφοδιασμός τῶν πλοίων λόγῳ κυρίως τῶν συνθηκῶν ὑπό τάς ὁποίας συνετελεῖτο, ἐχρειάζετο ἀκόμη χρόνον πολύν, ὅπως συμπληρωθῇ. Ἀνέμενε ταῦτα περιπέτεια καί δρᾶσις, ἀγνώστου διαρκείας καί δέν θά ἔπρεπε νά ἀποδυθοῦν εἰς ταύτην μέ ἀνεπαρκῆ πυρομαχικά καί καύσιμα.

Ἀλλ' ἡ ἡμέρα ἐπέκειτο καί ὁ ἔκπλους μας δέν ἦτο δυνατόν νά ἀνα[illegible]θῇ καί πέραν τῆς ἕκτης πρωινῆς. Τό πολύ ἕκτης καί ἡμισείας.

Ὀλίγον πρό τῆς ὡς ἄνω ὥρας δοθείσης ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» σχετικῆς ἐντολῆς, τά μικρότερα πλοῖα ἤρχισαν τό ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου νά ἐκπλέουν, ὅλα των μέ ἐσβεσμένα φῶτα. Τά εἰς Πέραμα πυροβόλα ἤρχισαν ἀμέσως νά βάλλουν.

Ὁ Κολιαλέξης καί ἄλλοι τινές ἀξιωματικοί μόλις πρό ὀλίγου προσῆλθον ἐκ ναυστάθμου, τελευταῖοι ὅλων...

Δραματικές λεπτομέρειες

ΠΡΙΝ ὅμως φτάσουμε στίς πιό δύσκολες στιγμές, πού πέρασαν οἱ συνωμότες τήν ἡμέρα ἐκείνη (γιατί ἀργότερα ἔζησαν πολύ δυσκολώτερες καί κατάμαυρες ὧρες), στίς στιγμές πού πλησίαζε τό ξεκίνημα πρός τό ἄγνωστο (μέ πολλές βάρκες, μά οὐσιαστικά χωρίς καθόλου ἐλπίδες), καί πρίν φέρουμε σέ φῶς χίλιες - δυό ἀπόκρυφες ὧς τώρα, καί ἀφάνταστα δραματικές λεπτομέρειες τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης περιπέτειάς μας, πρέπει νά δοῦμε τί σέ αὐτό τό μεταξύ εἶχε γίνει στό ναύσταθμό μέ τά καράβια μας ἐκεῖνα, οἱ κυβερνῆτες, οἱ ἀξιωματικοί καί τά πληρώματα τῶν ὁποίων ἀρνιόνταν νά πάρουν μέρος στό κίνημα καί ἐπέμεναν νά μείνουν πιστοί στόν ὅρκο τους, στό καθῆκον τους καί στή νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας. Ὅπως ὅμοια πρέπει νά δοῦμε καί ὅλες τίς προσπάθειες πού καταβλήθηκαν (χωρίς τελική ἐπιτυχία) γιά νά παρασυρθοῦν στή ἑνέα καί τελευταία ἐπανάσταση», ὅλοι (ἄν ἦταν δυνατό) οἱ ἀξιωματικοί τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ. Γιά τίς προσπάθειες δέ αὐτές ἐξαιρετικά ἀποκαλυπτική εἶναι ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ τότε πλωτάρχη καί σήμερα ἀπόστρατου ἀντιναυάρχου Βασιλείου Κύρη, τό πρῶτο μέρος τῆς ὁποίας ἔχουμε δῆ στά περασμένα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἀνεπάντεχη ἐξομολόγησι τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα. — Ἀνυπολόγιστες ὑλικές καί ἠθικές συνέπειες. — Ψεύτικες πληροφορίες γιά συλλήψεις καί ἐκτελέσεις. — Τί διαδιδόταν γιά τούς Π. Τσαλδάρη, Γ. Κονδύλη καί Ἰωάν. Μεταξᾶ. — Οἱ «δημοκράτες» παίρνουν ἐκτός ἀπό τά πιστόλια καί μερικά χιλιόδραχμα. — Ἡ ἀπορρητη ἔκθεσι τοῦ ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη. — Τό σύνθημα ἦταν: «Δημοκρατία». — Οἱ πλωτάρχες Κύρης καί Πεζόπουλος ὁδηγοῦνται στόν ἀρχηγό τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας. — «Φύλακες γρηγορεῖτε». — Ἕνα στρατόπεδο σέ πολεμικό ὀργασμό. — Μιά δραματική συζήτησι ἀπάνω στόν «Ἀβέρωφ». — «Μᾶς πιάσανε σάν κοτοπούλια». — «Μέ αὐτά πού λέτε καί μέ αὐτά πού κάνετε ἡ Ἑλλάς πάει ὅλο καί πιό χειρότερα»!

ΕΧΟΡΗΓΗΘΗ ΑΔΕΙΑ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΕΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΧΩΡΟΝ ..ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΙΣ, 16.— Αἰφνιδιασμός ὑπῆρξεν ἡ χορήγησις ἀδείας δι' ἀνέγερσιν οἰκοδομῆς καί δή κινηματογράφου εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ Ἁγ. Νικολάου καί εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μόνον μέτρων ἀπό τοῦ ἱστορικοῦ ὁμωνύμου ναοῦ καί μάλιστα ἐπί ρυμοτομικῶς χώρου. Τηλεγράφημα διαμαρτυρίας ἀπέστειλεν τό δημοτικόν συμβούλιον τῆς πόλεώς μας καί πρός τόν κ. ὑπουργόν τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος, ὡς πληροφορούμεθα ἐγκύρως, διέταξεν τήν ἄμεσον ἀποστολήν ἀνωτέρου ἁρμοδίου ὑπαλλήλου πρός ἐπιτόπιον ἐξέτασιν τοῦ δημιουργηθέντος θέματος. Εἰς τό ἐν λόγῳ τηλεγράφημα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ νομομηχανικός Καβάλας ἐχορήγησεν τήν ἄδειαν κατόπιν ἀποραδέκτως μεροληπτικῆς στάσεως προκληθείσης συνεπείᾳ πιέσεως τοῦ ἀπομακρυνθέντος νομάρχου Καβάλας.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕ

Μὲ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπευθυνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΙΩ. ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ ΚΑΙ ΒΑΣ. ΚΥΡΗ

Μία δραματιὴ συζήτησις ἐπάνω εἰς τὸν «ΑΒΕΡΩΦ»

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ ΗΤΟ: «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

24ον

Η ἀνεπάντεχη ἐξομολόγησι τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα: «Ἐσκέφθην πρός στιγμὴν νά μετακινήσω τόν «Ἀβέρωφ» πρός τά ἐκεῖ» (δηλαδή πρός τήν θέσι ὅπου βρίσκονταν ὁ «Πάνθηρ», ἡ «Θύελλα» καί ὁ «Ἱέραξ»), ὅσο κι' ἄν γίνεται μὲ κάποιο λεκτικό δισταγμό, ἀποκαλύπτει μιά ἀπό τίς πιό συγκλονιστικὲς πτυχὲς τῆς ὅλης μαρτιάτικης τραγωδίας. Ἰδού αὐτή ἡ λέξι «μετακίνησις» δὲν σημαίνει πώς τό θωρηκτό θά πήγαινε πρός τά ἀντιτορπιλλικά γιά νά τούς κάνη μιά ἐπίσκεψι ἀθροφροσύνης, ἀλλά ὅτι θά κατευθυνόταν πρός αὐτά καί θά τά πλησίαζε γιά νά τά καλέση «διά τῆς πειθοῦς ἢ διά τῆς βίας» νά παραδοθοῦν. Καί ἐπειδή ὁ πρῶτος δρόμος εἶχε πιά δοκιμασθῆ, θά ἀκολουθιόταν ὁ δεύτερος. Ὅταν δὲ αὐτά δὲν θά ὑπόκυπταν, οὔτε στὴν ἀπειλή τῆς βίας καί δὲν θά δέχονταν οἱ κυβερνῆτες τους, νά γίνουν ἐπίορκοι, τότε, μοιραία καί ἀναπόφευκτα, θά ἔφταναν (ἀνεξάρτητα ἀπό τό ποιός θά ἄρχιζε πρῶτος), σὲ μιά φρικτή σύγκρουσι. Σέ μιά «ναυμαχία» μεταξύ ἑλληνικῶν καραβιῶν, μέ ἀνυπολόγιστες ὑλικὲς καί, προπάντος, ἠθικὲς (ἐθνικὲς) συνέπειες. Γιά τό λόγο τοῦτο ὁ ἀρχηγός τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας προσπαθεῖ (εὐθύς μετά τήν ἀποκάλυψι, νά ἀμβλύνη τήν ὀδυνηρή ἐντύπωσι, πού καί στόν ἴδιο τόν ἑαυτό του θά ἔκανε ἡ φευγαλέα σκέψι του, γιά κεῖνο πού χαρακτηρίζει ὡς «μετακίνησι». Καί σπεύδει νά ἐπεξηγήση, ὅτι ἐσλος αὐτός ὁ χειρισμός οὔτε εὐκολος, οὔτε ἀκίνδυνος ἦτο ὑπό τάς καιρικάς ἐκείνας συνθήκας, καί φρόνιμον ἔκρινα, ἀμφιβάλλων ἄλλωστε περί τῶν ἀποτελεσμάτων του, νά τόν ματαιώσω». Μέ ἄλλα λόγια ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἔβλεπε τίς καιρικὲς συνθῆκες, καί ὄχι τά φοβερά ἐνδεχόμενα πού τυχόν θά ἐπιφυλάσσονταν. («Οσο γιά τήν ἀποστολή τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν στόν «Πάνθηρα», ὅπου ὁ «ἀχρηστευμένος» ἀρχηγός τοῦ ναυστάθμου καί τοῦ στόλου, πληροφορήθηκε «διά πρώτην φοράν τὴν ὅλην κατάστασιν καί δὲν ἠθέλησε πλέον νά ἐπιστρέψη, προφασιζόμενος πότε τήν μίαν καί πότε τήν ἄλλην ἀφορμήν», τοῦτο ἀποτελεῖ ξεχωριστή ἱστορία).

Πληροφορίες γιὰ συλλήψεις καὶ ἐκτελέσεις

Ο ΔΡΟΜΟΣ τῆς «πειθοῦς», πού καθώς ἔχουμε πῆ, χρησιμοποιήθηκε ἐπίμονα ἀπό τή ναυτική ἡγεσία τοῦ κινήματος, δὲν ἀποδείχθηκε, γενικά ἀποτελεσματικός. Καί τοῦτο παρά τίς διάφορες «παραλλαγές» στὶς ὁποῖες πρόσφυγαν (ἀνάλογα μὲ τίς περιπτώσεις) οἱ συνωμότες.

... Μετὰ ἀπὸ τὸ μεσονύκτιον τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου 1935· ἀναφέρει στὴν ἀπόρρητη ἐκθεσί του ὁ τότε πλωτάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης (ποὺ μαζὶ μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχον Βανδῶρο καὶ τὸν πλωτάρχη Πεζόπουλο ἦταν φυλακισμένος στὴ βάσι ὑποβρυχίων), προσῆλθον, ἐκεῖ ὅπου εὑρισκόμεθα, οἱ ὑποπλοίαρχοι Χριστοφόρου καὶ Παπάζογλου. Εἰς τούτους προσετέθησαν ὀλίγον βραδύτερον οἱ πλωτάρχαι Γκιόκας καὶ Κουτσομιτόπουλος. Ἅπαντες, κρατοῦντες εἰς χεῖρας τὰ πιστόλιά των μᾶς ἐδήλωσαν ὅτι θὰ μᾶς ἐσυνώδευον εἰς τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ», ὅπου, ὡς προσέθεσαν, μᾶς ἀνέμενε νὰ παρουσιασθῶμεν ἐνώπιόν του ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ναύαρχος Ρουσσέν.

Ἐν τούτω τῷ μεταξὺ καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας μᾶς εἶχον παράσχει οἱ ἐπαναστάται συνάδελφοί μας, ἐσχηματίσαμεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ κινηματίαι ἦσαν ἀπολύτως κύριοι τοῦ ναυστάθμου καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Σαλαμῖνος ἐθνικῶν πολεμικῶν πλοίων. Ἐπιπροσθέτως οἱ ὡς ἄνω κινηματίαι ἀξιωματικοὶ μᾶς εἶχον δηθὲν ἐμπιστευθῆ ὅτι πρὸ πολλῆς ὥρας εἶχον συλληφθῆ ἢ εἶχον ἐκτελεσθῆ ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων Ἰωάννης Μεταξᾶς. Ὅταν δὲ ἠρωτήσαμε ποῖοι τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ἐξετέλεσαν, μᾶς ἀπήντησαν ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ὑπὸ μελῶν τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης». Ὁ πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος μάλιστα, μᾶς ἐτόνισεν ὅτι ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα «ἔδρασε πολὺ καλὰ» καὶ γενικῶς ἐξεφράζετο περὶ τῆς ὀργανώσεως ταύτης μετὰ ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ.

Κλοπὴ πιστολίων καὶ χιλιοδράχμων

ΑΥΤΕΣ τίς ψεύτικες πληροφορίες ἔδιναν οἱ συνωμότες στούς φυλακισμένους συναδέλφους τους μὲ ἀντικειμενικό σκοπό νά τούς κάμψουν τό ἠθικό.

Καί ὁ ναύαρχος Βασ. Κύρης ἀναφέρει στὴν ἔκθεσί του αὐτά:

... Πάντα ταῦτα μᾶς ἐνεποίησαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ μᾶς ἐγέννησαν ἰδιαιτέραν θλῖψιν. Ἐπιστεύσαμεν δὲ ὅτι εἴχομεν προδοθῆ κατὰ τὸν πλέον ἀνήθικον τρόπον. Καὶ ἐφέρομεν βαρέως τὸ γεγονός, ὅτι αἱφνιδιασθέντες καθ' ὃν τρόπον ἠφνιδιάσθημεν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἔχωμεν μεθ' ἡμῶν ἄν μή τί ἄλλο, οὐδ' αὐτὰ τοὐλάχιστον τὰ πιστόλιά μας. Ἐν τούτοις, ἡ σκέψις μας ἀνεζήτει μίαν διέξοδον, καὶ μετὰ τοῦ συναδέλφου πλωτάρχου Πεζοπούλου δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς ἀποφάσεις. Πράγματι ἐπετύχομεν νὰ συνεννοηθῶμεν καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβωμεν τοὺς μανδύας μας ἐζητήσαμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ δωμάτιά μας. Ἀπώτερος ὅμως σκοπός μας ἦτο νὰ λάβωμεν μαζὶ μὲ τοὺς μανδύας μας καὶ τὰ πιστόλιά μας.

Ὅταν ὅμως πραγματοποιοῦντες τὸ σχέδιόν μας, ἐζητήσαμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ δωμάτιά μας μᾶς ἐδηλώθη ὅτι θὰ μᾶς ἐσυνώδευον ὁ ὑποπλοίαρχος Παπάζογλου, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ὁμὰς ὁπλοφορούντων ναυτῶν. Ἡμεῖς, μὴ δυνάμενοι καὶ τί ἄλλο νὰ πράξωμεν, ἐδέχθημεν. Καὶ οὕτω ἐξήλθομεν τῆς προσκαίρου φυλακῆς μας...

Καί ὁ τότε πλωτάρχης Βασ. Κύρης συνεχίζει:

... Συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ὁπλοφορούντων ναυτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν μου, καί, προσποιούμενος ὅτι ἀνεζήτουν κλεῖθρον, διὰ νὰ ἀσφαλίσω τοῦ το κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου προέβην εἰς ἔρευναν τῶν συρταριῶν μου. Τότε καὶ μόνον ἀντελήφθην ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς κλοπῆς τῶν κλειδῶν μου, μετὰ τοῦ μικροῦ πορτοφολίου τοῦ ναυτοδιόπου Ψύχα. Οἱ προβάντες εἰς τὴν κλοπὴν τῶν κλειδῶν, εἶχον ἐπιτελέσει τὸ ἔργον ὅπερ ἐπεδίωκον. Ἀνοίξαντες τὸ δωμάτιόν μου, κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου, εἶχον ἀφαιρέσει τὸ πιστόλιόν μου, καθὼς καὶ τρία χιλιόδραχμα, τὰ ὁποῖα ἐφύλασσα μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐρμάριον μου.

Τότε, στραφείς, πρὸς τὸν Παπάζογλου καὶ πρὸς τὸν ἐν τούτω τῷ μεταξὺ προσελθόντα ὑποπλοίαρχον Παπαδιαμαντόπουλον, τοὺς παρεκάλεσα ὅπως ἐπιδείξουν ἰδιαιτέραν προσοχὴν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ δωματίου μου. Διότι ἐκεῖ, ἐκτὸς τῶν κλαπέντων, εἶχον καὶ τὰ ἐμπιστευτικὰ καὶ ἀπόρρητα βιβλία τοῦ ὑποβρυχίου μου. Ἐὰν δὲ ἀφηρέοντο καὶ αὐτὰ θὰ ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος τῆς κοινολογήσεως ὑπηρεσιακῶν μυστικῶν, μεθ' ὅλων τῶν ἐν προκειμένῳ δυσαρέστων συνεπειῶν...

Τὸ σύνθημα ἦτο: «Δημοκρατία»!

ΑΦΟΥ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης διαπίστωσε τὴν κλοπὴ τοῦ πιστολίου του καί τῶν τριῶν χιλιάρικων του, καί ἀφοῦ ζήτησε ἀπό τόν ὑποπλοίαρχο Ὑψηλάντη νά τοῦ δοθῆ ὁ μισθός του, τοῦ Μαρτίου (5.075 δραχμὲς), γιατί τά λεπτά πού εἶχε φυλαγμένα θυσιάστηκαν στὸ βωμό τῆς «μεγάλης ἰδέας τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα», ἀκολούθησε τούς δεσμοφύλακές του.

Καί γράφει:

... Συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν ὑποπλοιάρχων Χριστοφόρου καὶ Παπάζογλου καὶ τῶν πλωταρχῶν Γκιόκα καὶ Κουτσομιτοπούλου, φερόντων πάντοτε ἀνὰ χεῖρας τὰ περίστροφά των, καθὼς καὶ ὑπὸ κουστωδίας ὁπλοφορούντων ναυτῶν ὑπὸ τὸν κελευστὴν Βολωνάκην, ἐπέβημεν δενζινάκα τοῦ διὰ νὰ ὁδηγηθῶμεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ».

Ἅλυσος ἐξ ἐνόπλων ὑπαξιωματικῶν καὶ ναυτῶν ἔφραττε πᾶσας τὰς διόδους καὶ τὰς προσβάσεις. Ἡ εἰκὼν ποὺ παρουσιάζετο ἦτο λίαν χαρακτηριστικὴ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐπαναστατικοῦ καὶ συνωμοτικοῦ πνεύματος. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐγκαθείρξεώς μας, ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ εἶχε μεταβληθῆ εἰς στρατόπεδον τελοῦν εἰς πλήρη πολεμικὸν ὀργασμόν. Ἀνὰ ἑλάχιστα δὲ βήματα ἠκούοντο αἱ φωναὶ τῶν σκοπῶν, οἵτινες ἐκραύγαζον στεντορείᾳ τῇ φωνῇ:

— Φύλακες γρηγορεῖτε ! Φύλακες γρηγορεῖτε!

Ὅταν δὲ ἡ δενζινάκατος ἡ φέρουσα ἡμᾶς, τοὺς συνοδούς μας ἀξιωματικοὺς καὶ τὴν κουστωδίαν τῶν ἐνόπλων ναυτῶν, παρέβαλεν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ «Ἀβέρωφ» ἠκούσθη ὡς σύνθημα ἀναγνωρίσεως ἡ λέξις:

— Δημοκρατία!

Ἡ ἀποκάλυψις ὅμως τοῦ συνθήματος ἐνώπιον ἀντιφρονούντων ἀξιωματικῶν ἐπροκάλεσε τὴν μήνιν τοῦ πλωτάρχου Γκιόκα, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς δριμείας παρατηρήσεις πρὸς τὸν λέμβαρχον.

Δραματικὴ συζήτησις μὲ τὸν ναύαρχο Δεμέστιχα

ΣΕ ΛΙΓΟ ὁ Βασ. Κύρης καί οἱ συνάδελφοί του βρίσκονταν ἀπάνω στό θωρηκτό.

... Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀναφέρει στὴν ἔκθεσί του· συνηντήσαμεν τοὺς γνωστοὺς ἀντιπλοιάρχους καὶ πλωτάρχας τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Κουτρουμπᾶς καὶ Κουντουριώτης μᾶς ἐχαιρέτησαν διὰ χειραψίας. Ταυτοχρόνως ἐπλησίασε διὰ νὰ μᾶς χαιρετήση καὶ ὁ πλοίαρχος Χαλκιόπουλος, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως, ὡς ἀπὸ συνεννοήσεως ἐστρέψαμεν τὰ νῶτα, τόσον ὁ Πεζόπουλος, ὅσον καὶ ἐγώ.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ συνοδοί μας, ἀλλὰ καὶ οἱ φρουροί μας μᾶς ὡδήγησαν εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅπου εὑρίσκοντο οἱ ὑπονα ύαρχοι Δεμέστιχας καὶ Ρουσσέν. Ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἔσπευσε νὰ μᾶς ὑποδεχθῆ καὶ εὐθὺς ἀμέσως, λαμβάνων ἄκρως μειλίχιον καὶ λίαν εὐγενὲς ὕφος ὡς καὶ ἐξαιρετικῶς εὐπροσήγορον τόνον, μᾶς εἶπεν:

— Εἶμαι τῷ ὄντι ὑπερήφανος διότι ὁμιλῶ πρὸς ἄνδρας καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ, οἵτινες κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα φανοῦν ἀπολύτως συνεπεῖς πρὸς τὸ καθῆκον των. Αἰσθάνομαι δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς συγχαρῶ ἀπὸ καρδίας καὶ νὰ ἀπονείμω εἰς αὐτοὺς τὸν δίκαιον ἔπαινον. Εὖγε!

Ἐγὼ ὅμως ἀκούσας τὰ ὅσα ἤκουσα, δὲν ἠδυνήθην νὰ συγκρατηθῶ καὶ κυριολεκτικῶς ἐξεμάνην. Τοῦ ἀπήντησα δὲ εἰς ὕφος ἰταμόν:

— Ποιὸ καθῆκον μας ἐκάμαμεν ἀφοῦ μᾶς πιάσανε σὰν κοτοπούλια καὶ δὲν μπορέσαμε οὔτε στοιχειωδῶς νὰ ἀμυνθοῦμε.

Μόλις δὲ ἐτελείωσα τὴν γεμάτην ὀργὴν φράσιν μου, ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος, ἐξ ἴσου τεταραγμένος ἠρώτησε:

— Διατί ἐκάματε τό κίνημα; Ποῖος ἦτο ὁ λόγος;

Καί ὁ Δεμέστιχας, μὴ δυνάμενος νά ἀποκρύψη τήν σύγχυσίν του, ἀπήντησε:

— Διά νά σώσωμεν τήν Ἑλλάδα καί τήν Δημοκρατίαν! Μάλιστα διά νά σώσωμεν τήν πατρίδα μας καί διά νά προστατεύσωμεν τό πολίτευμά μας τό ὁποῖον ἐκινδύνευε!

«Δεκαπέντε χρόνια τὰ ἀκοῦμε»

ΑΛΛΑ ἡ δραματική συζήτησις μεταξύ τῶν πιστῶν στόν ὅρκο τους ἀξιωματικῶν καί τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας δὲν σταμάτησε στά παραπάνω.

... Ἡ ἀπάντησις τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα συνεχίζει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσί του ὁ Βασ. Κύρης, μὲ ἐξώργισεν ἀκόμη περισσότερον, καί μετά πλέον ἀναιδοῦς ὕφους, εἶπον:

— Αὐτά πού λέτε τά ἀκοῦμε δεκαπέντε χρόνια τώρα. Καί ἡ Ἑλλάς, μὲ αὐτά πού λέτε καί μὲ αὐτά πού κάνετε, πάει ὅλο καί πιό χειρότερα.

Ἤδη ὅμως καί λόγω τοῦ ὕφους μου καί λόγω τῶν παρ' ἐμοῦ λίαν ἐντόνως λεχθέντων, εἶχεν ὀργισθῆ σφόδρα καί ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. Εἰς τόνον δὲ ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέτρεπε περαιτέρω συζήτησιν καί ἀντιδικίαν, ἐφώναξεν:

— Δὲν σᾶς ἐκάλεσα ἐδῶ διά νά κάμωμεν πολιτικήν συζήτησιν. Δὲν ἦτο αὐτός ὁ σκοπός μου. Δι' ἄλλον λόγον διέταξα νὰ παρουσιασθῆτε ἐνώπιόν μου.

Μά οὔτε στὸ σημεῖο αὐτό τέλειωσε ἡ συγκλονιστική συζήτησις, πού ὕστερα ἀπό τά μεσάνυχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 διεξήχθηκε στό διαμέρισμα τοῦ ναυάρχου τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ». Οἱ ἀξιωματικοί πού δὲν ἐννοοῦσαν νά γίνουν ἐπίορκοι γιά τήν «Δημοκρατία» πού δὲν κινδύνευε ἀπό κανένα ἄλλο, παρά μονάχα ἀπό τούς προστάτες της, γίνηκαν —καθώς θά δοῦμε— ἐπιθετικώτεροι. Καί ὅταν ὁ Ἰω. Δεμέστιχας τούς εἶπε γιατί ἀκριβῶς τούς κάλεσε ἀπάντησαν κατά τόν κατηγορηματικώτερο τρόπο ὅτι δὲν γίνονται ἄτιμοι!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἴδια ἀπάντησι ἀλλὰ μὲ διαφορετικὰ λόγια. — «Ἐμεῖς ἄτιμοι δὲν γινόμεθα». — «Ὅσα πλοῖα δὲν λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν θὰ ἀχρηστευθοῦν».— «Καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπανόρθωτον τὰ ὑποβρύχια». — Ἡ δραματικὴ συζήτησι ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ». — Οἱ πλωτάρχες Β. Κύρης καὶ Θ. Πεζόπουλος ἐρωτοῦν τὸ ναύαρχό τους «ὑπὸ ποίαν ἰδιότητα ὁμιλεῖ». — Γιὰ νὰ ἀποφευχθῆ μιὰ «ἄδικος καὶ ἐκτεταμένη αἱματοχυσία». — Καὶ ἄλλη σαφέστερη δήλωσι γιὰ τὴν βύθισι τῶν καραβιῶν. — Γιατί ὁ ἀντιπλοίαρχος Α. Ξηρὸς εἶχε καταστῆ «ἔξαλλος». — Μιὰ κυβερνητικὴ διαταγὴ ποὺ ἔφτασε σὲ κρίσιμη ὥρα. — «Ἐσεῖς νὰ τὰ δῆτε». — Ποιός ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν παράδοσι τῶν «Ψαρῶν».

Ἡ Βουλγαρία κατήργησε τὰς θεωρήσεις διαβατηρίων

ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

ΣΟΦΙΑ, 17

Ἐπ' εὐκαιρία τοῦ διεθνοῦς τουριστικοῦ ἔτους, ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις κατήργησε τὰς θεωρήσεις διαβατηρίων διὰ τοὺς περιηγητὰς ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ παραμείνουν ἐκεῖ τουλάχιστον ἐπὶ 24ωρον καὶ ὄχι περισσότερον τῶν δύο μηνῶν.

Ἐξ ἄλλου ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις εἶναι πρόθυμος ὅπως μετὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1967 καταργήση τὰς θεωρήσεις διαβατηρίων μὲ ὅλας τὰς χώρας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμοιβαιότητος. Ἡ Βουλγαρία ἀναμένει ὅτι θὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν ἐφέτος 2.000.000 ξένοι τουρίσται.

(Γαλλ. Πρακτ.)

Μιὰ γενικὴ ἄποψις τοῦ Ναυτοδικείου (στὸ ναύσταθμο) ποὺ δίκασε τοὺς συνωμότες ποὺ ἅρπαξαν τὸν ἑλληνικὸ στόλο

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΠΩΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΒΑΣ. ΚΥΡΗΣ

Ἐσυέπτοντο νὰ βυθίσουν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ὑποβρύχια

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙ ΣΤΟΝ "ΑΒΕΡΩΦ,,

25ον

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ ἦταν: «Δημοκρατία»! Καὶ ἐμπνευσμένα ἀπό τό σύνθημα τοῦτο μερικά γνήσια καί πιστά τέκνα της, ἔπαιρναν τά κλειδιά τῶν δωματίων τῶν ἀνωτέρων τους, καί, μπαίνοντας μέσα, ἁφαιροῦσαν καί τά πιστόλια τους καί τά χιλιόδραχμά τους. «Δημοκρατία» ἦταν αὐτή καί ὄχι παῖξε - γέλασε. Γιά τή «Δημοκρατία», ἄλλως τε, γινόταν καί ἡ δραματική ἐκείνη συζήτησι ἀπάνω στόν «Ἀβέρωφ». Ἡ συζήτησις καί ἡ ἀντιδικία ἀνάμεσα σὲ ἕνα ἐπαναστάτη ναύαρχο καί σὲ δυό πλωτάρχες, πού δὲν θέλανε νά προδώσουν τόν ὅρκο τους. Ἐνῶ δὲ οἱ φύλακες «γρηγοροῦσαν» (γιά τή «Δημοκρατία» βέβαια), ὁ ναυτικός ἀρχηγός τῆς ἀνταρσίας, δήλωνε ὅτι: «Μάλιστα, ἐκάμαμε τό κίνημα, διά νά σώσωμεν τήν πατρίδα μας καί διά νά προστατεύσωμεν τό πολίτευμά μας, τό ὁποῖον ἐκινδύνευε». Μά ἡ ἀπάντησι τοῦ κυβερνήτη τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς» ἦταν σταράτη: «Αὐτά πού λέτε τά ἀκοῦμε δεκαπέντε χρόνια τώρα. Καί ἡ Ἑλλάς μὲ αὐτά πού λέτε καί μὲ αὐτά πού κάνετε, πάει ὅλο καί πιό χειρότερα»!

Τήν ἴδια ἀπάνω - κάτω ἀπάντησι (μὲ ἄλλα λόγια, μὲ ἄλλο ὕφος καί μὲ «βαθύτατο σεβασμό») εἶχε δώσει καί ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος στόν ἴδιο τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ὅταν ὁ Κρητικός πολιτικός μιλώντας του γιά τούς ἀνύπαρχτους κινδύνους τῆς Δημοκρατίας, καί παρακαλώντας τον νά ἀναλάβη τή στρατιωτική ἡγεσία τοῦ κινήματος τοῦ ἔγραφε («Χαλέπα τῇ 19η Φεβρουαρίου 1935»), τά καταπληκτικά καί μυθοπλαστικώτατα ἐκεῖνα: «Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ Στρατοῦ ἐπιδιώκεται καί πραγματοποιεῖται συστηματικῶς καί ὅτι, μετά τάς γερουσιαστικάς ἐκλογάς (πού ἐπρόκειτο νά γίνουν τόν Ἀπρίλη τοῦ 1935), τάς ὁποίας θά διεξαγάγη ἡ κυβέρνησις μὲ ὅλα τά μέσα τῆς διαφθορᾶς καί τῆς βίας πρός ἐξασφάλισιν τῆς πλειοψηφίας εἰς τήν κοινήν συνεδρίασιν τῶν δύο νομοθετικῶν Σωμάτων (Βουλῆς καί Γερουσίας), θά ἐξαναγκάσουν εἰς παραίτησιν τόν κ. Ζαΐμην (τότε πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας) διά νά ἐκλέξουν ὡς διάδοχον τόν πρίγκιπα Νικόλαον, ὅπως ἡ μοναρχική παλινόρθωσις γίνῃ πλέον ὁμαλῶς καί, οὕτως εἰπεῖν, φυσιολογικῶς. Ἀλλά καί ἐάν δὲν ἐξασφαλίσουν τήν πλειοψηφίαν αὐτήν, ὅταν προχωρήσῃ ἐπαρκῶς ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ Στρατεύματος, τό σχέδιόν των εἶναι νά μεταφέρουν τόν νεκρόν τοῦ πρώην Βασιλέως (Κωνσταντίνου), διά νά τόν θάψουν εἰς Τατόϊ καί εἰς τήν κηδείαν θά κληθοῦν βέβαια διά νά παραστοῦν ὅλα τά μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Καί ἀπό τό νεκροταφεῖον ὁ Γεώργιος θά ὁδηγηθῇ ἐν θριάμβῳ εἰς τό παλάτι πρός ἐγκατάστασιν. Ποῖαι δὲ καταδιώξεις θά ἐπακολουθήσουν τήν μοναρχικήν παλινόρθωσιν κατά τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καί πρό πάντων τοῦ στρατιωτικοῦ, κάθε ἕνας ἡμπορεῖ νά τό φαντασθῇ. Πρέπει νά εἶναι κανείς τυφλός ἤ νά ἐθελοτυφλῇ, διά νά μή βλέπῃ τήν ἐπερχομένην συμφοράν»! (Καί νά σκεφθῇ κανείς ὅτι λίγες ἑβδομάδες ἀργότερα καί ὄχι μόνο στίς 9 Μαρτίου 1936, ὁπότε ἔστειλε τήν περίφημη ἐπιστολή του πρός τόν Λουκᾶ Κανακάρη Ρούφο, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶδε σάν μοναδικό δρόμο γιά τή σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, τήν παλινόρθωσι αὐτοῦ τόν ὁποῖο ἀποκαλοῦσε «λαομίσητο» Θρόνο).

«Ἐμεῖς ἄτιμοι δὲν γινόμεθα»!

ΟΠΩΣ ὅμως ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων δὲν παράσυρε στὴν ἀπίθανη φαντασιολογία του, τόν στρατηγό Ἀλ. Ὀθωναῖο (κάθε ἄλλο, μάλιστα), ἔτσι καί στό ναυαρχικό διαμέρισμα τοῦ «Ἀβέρωφ», ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, δὲν ἔπεισε καθόλου τούς πλωτάρχες Βασίλειο Κύρη καί Θεόδωρο Πεζόπουλο (τόν κατοπινό ἥρωα τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ὕδρα», πού βαρειά τραυματισμένος προτίμησε νά χαθῇ μὲ τό καράβι του παρά νά σωθῇ), πῶς ὅλα αὐτά πού τούς ἔλεγε ἦταν καί ἀληθινά. Καί ἐπειδή ἡ ἀντίδρασί τους ἦταν καί ἔντονη καί δικαιολογημένη, ὁ ναυτικός ἀρχηγός τοῦ κινήματος, τούς δήλωσε ὠργισμένος ὅτι «δὲν σᾶς ἐκάλεσα ἐδῶ γιά νά κάνουμε πολιτική συζήτησι»!

Συνεχίζοντας δὲ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασ. Κυρης τήν ἀποκαλυπτική ἀπόρρητη ἐκθεσι του γράφει:

> ... Διὰ δευτέραν δὲ φορὰν ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ἐπανέλαβεν ἐν ὀργῇ: «Δὲν σᾶς ἐφώναξα ἐδῶ διὰ νὰ κάμωμεν πολιτικὴν συζήτησιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ζητήσω νὰ μοῦ δώσετε τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας». Ὅταν δὲ ἡμεῖς ἠρωτήσαμεν περὶ τίνος ἐπροκείτο καὶ ἐπὶ ποίου θέματος ἐζήτει τὸν λόγον μας, μᾶς εἶπεν:
>
> — Ζητῶ τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας, ὅτι ἐὰν σᾶς ἀφήσω ἐλευθέρους, δὲν θὰ κτυπήσετε οὔτε ἐμᾶς οὔτε τοὺς παραμείναντας ἐκτὸς τοῦ πλοίου ὁμοϊδεάτας μας.
>
> Εἰς τοῦτο ταυτοχρόνως ἀπηντήσαμεν τόσον ὁ Πεζόπουλος, ὅσον καὶ ἐγώ:
>
> — Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σᾶς δώσωμεν τὸν λόγον τῆς τιμῆς μας, ὁποτεδήποτε δὲ παρουσιασθῇ εὐκαιρία, θὰ ἐπιτελέσωμεν τὸ καθῆκον μας.
>
> Ἐγὼ δὲ προσέθεσα:
>
> — Ἄτιμοι δὲν γινόμεθα. Καὶ οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ζητᾶτε νὰ μᾶς ἐκβιάσετε, λόγῳ τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρισκόμεθα.
>
> Καθ' ὃν χρόνον διεξήγετο ἡ στιχομυθία αὐτὴ μεταξὺ τοῦ Ἰω. Δεμέστιια καὶ ἡμῶν, διῆλθεν ἀπὸ τοῦ σημείου ὅπου ἱστάμεθα ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά». Οὗτος ἐτέλει ἐν ἐξάλλῳ καταστάσει. ἐξήρχετο δὲ ἀπὸ τὸ ἕτερον ναυαρχικὸν διαμέρισμα, ὅπου ἀνέμενεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ὑποναύαρχος Ρουσσέν. Μόλις δὲ ἀντιπαρῆλθεν ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, μὴ ἀποκρύπτων πλέον τὸν ἐκνευρισμόν του, μᾶς εἶπεν —ἡμεῖς δὲ διηρωτήθημεν πῶς καὶ διατί τοῦ ἐξέφυγον πάντα ταῦτα— ὅτι, εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ ἐπαναστάται μάχονται ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη «τοὺς ἀνήκει» καὶ ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ ἀποδύονται εἰς μίαν ἄνευ προηγουμένου ἐπαναστατικὴν περιπέτειαν. Μᾶς προσέθεσε δέ ὅτι οὐδὲν ὄφελος θὰ προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ἐπιμονήν μας...

Θὰ βύθιζαν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ὑποβρύχια

ΑΛΛΑ ἡ ἐξομολογητική καί μαζί ἀπειλητική διάθεσι τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, δὲν ἐσταμάτησε ἐκεῖ.

> ...Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς αὐτὰ ἀναφέρει παρακάτω στὴν ἔκθεσί του ὁ Βασ. Κύρης, μᾶς ἐτόνισεν ὅσα πλοῖα δὲν λάβουν, τελικῶς, μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, θὰ ἀχρηστευθοῦν. Καὶ ὅτι ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπανόρθωτον, θὰ ἀχρηστευθοῦν τὰ ὑποβρύχια! Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰω. Δεμέστιχας ἐπέμενε νὰ τοῦ δώσωμεν τὸν λόγον τῆς τιμῆς μας, ἡμεῖς ἐξηκολουθοῦμεν τὴν μετὰ πείσματος ἄρνησίν μας, νὰ παράσχωμεν οἱανδήποτε διαβεβαίωσιν, ἐπὶ τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἐπαύομεν ἀγωνιζόμενοι ἐναντίον τῶν στασιαστῶν μὲ ὅσας δυνάμεις μᾶς ὑπελείποντο.
>
> Ἐπειδὴ δὲ ὁ ναύαρχος μᾶς ἔβλεπεν ἐμμένοντας εἰς τὰς ἀρχικάς μας θέσεις καὶ μὴ ὑποκύπτοντας εἰς τὰς οἱασδήποτε ἀπειλάς του, μᾶς ἐφώναξεν ὅτι εἴμεθα «πείσμονες καὶ φανατισμένοι». Πάντως, ὅμως, μᾶς ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ μᾶς ἀφηνεν ἐλευθέρους πρὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ «Ἀβέρωφ»...

Καί ἡ ἔκθεσι συνεχίζεται ἔτσι:

> ...Ἀφοῦ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας επεν ὅ,τι ἐπεθύμει νὰ μᾶς εἴπῃ, μᾶς περέπεμψεν εἰς τὸν εἰς τὸ παραπλεύρως διαμέρισμα ἀναμένοντα ἀρχηγὸν τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ὑποναύαρχον Ρουσσέν. Προτοῦ, ὅμως, μνημονεύσω τὰ λεχθέντα μεταξὺ τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν καὶ ἡμῶν, δέον νὰ ἀναφέρω, ὅτι πρὸς στιγμὴν μᾶς ἐγεννήθη ἡ ἐντύπωσις, ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρὰ» εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸ κίνημα, σκέψις ἥτις μᾶς προεκάλεσε λίαν ὀδυνηρὰν αἴσθησιν. Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον, καὶ ὡς ἐκ τῆς στάσεως αὐτῶν, ἀντελήφθημεν σαφῶς καὶ ἐβεβαιώθημεν πλήρως, ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συνέβαινε. Καὶ ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν «Ψαρῶν» οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀποκαλουμένην βενιζελοπλαστηρικὴν δημοκρατικὴν παράταξιν, εἶχον ἐπιτελέσει τὸ καθῆκον των εἰς τὸ ἀκέραιον.
>
> Ὅτε, λοιπόν, ἤχθημεν ἐνώπιον τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, οὗτος, ἀντὶ ἄλλου τινος χαιρετισμοῦ, μᾶς ὑπεδέχθη διὰ τῆς ἑξῆς φράσεως:
>
> — Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν προδοσίαν τῶν λαϊκῶν ἀξιωματικῶν.
>
> Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἐγνώριζα ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν σπανίως προσήρχετο εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἐξεδήλωσα ἔκπληξιν. Εὐθὺς ἀμέσως ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος τὸν ἠρώτησεν:
>
> — Ἐσεῖς, τί θέλετε ἐδῶ;
>
> Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐγὼ προσέθεσα:
>
> — Ὑπὸ ποίαν ἰδιότητα μᾶς ὁμιλεῖτε, κύριε ναύαρχε; Μήπως προσεχωρήσατε εἰς τὴν ἐπανάστασιν;
>
> Οὗτος ἀπήντησεν ὅτι «ἦλθεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ», διὰ νὰ παραδοθοῦν τὰ πλοῖα εἰς τοὺς ἐπαναστάτας καὶ διὰ νὰ προληφθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μία ἄδικος καὶ ἐκτεταμένη αἱματοχυσία».
>
> Μὴ περιορισθεὶς δὲ εἰς τὴν δήλωσίν του ταύτην, ἀπεκάλυψεν ὅτι «οἱ ἐπαναστάται εἶναι διατεθειμένοι νὰ βυθίσουν τὰ πλοῖα, ἐὰν ταῦτα δὲν παραδοθοῦν»!...

«Ἔπρεπε νὰ γίνῃ αἱματοχυσία»!

ΥΣΤΕΡΑ ἀπό τή συγκλονιστική αὐτή δήλωσι τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν ἀκολούθησε μιά βίαιη σκηνή λογομαχίας.

Καί ὁ τότε πλωτάρχης Βασ. Κύρης γράφει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσί του αὐτά:

> ... Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν μοῦ προεκάλεσε ζωηροτάτην ἀγανάκτησιν, καὶ παρὰ τὴν βαθυτάτην ἐκτίμησιν τὴν ὁποίαν ἔτρεφον πρὸς αὐτόν, τόσον διὰ τὴν ἐπιστημονικήν του ἀξίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπαγγελματικήν του ἱκανότητα, τοῦ ἀπήντησα ἀδιστάκτως καὶ ἀποτόμως:
>
> — Ὠφείλατε νὰ διατάξετε νὰ γίνῃ αἱματοχυσία.
>
> Τοῦτ' αὐτὸ καὶ εἰς ἐξ ἴσου ἔντονον ὕφος ἀπήντησε καὶ ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος. Τοῦ προσεθέσαμεν δὲ ἀμφότεροι — καὶ μὴ γνωρίζοντες τὴν πραγματικὴν κατάστασιν— ὅτι τὰ πλοῖα ἄτινα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐπίθεσιν, δὲν θὰ εἶχον μὲ τί νὰ κινηθοῦν καὶ ποῖα πολεμοφόδια νὰ χρησιποιήσουν. Τοῦτο δὲ διότι δὲν ἐφανταζόμην ὅτι εἶχεν ἐπιτευχθῇ καὶ ἐπετυγχάνετο κατ' ἐξακολούθησιν, ἀνεφοδιασμὸς καὶ εἰς καύσιμα καὶ εἰς πυρομαχικά.
>
> Πάντως, ἐκ τῆς ὅλης συζητήσεως, εἶχον σχηματίσει πλέον τὴν σαφῆ ἐντύπωσιν, ὅτι τὰ πλοῖα θὰ παρεδίδοντο λόγῳ τῆς ἀστόχου θέσεως ἣν ἔλαβεν ἐπὶ τοῦ θέματος ὁ ναύαρχος Ρουσσέν. Ἐκ τῆς ἀποκαλυφθείσης δὲ θέσεως ταύτης, ὡς καὶ ἐκ τῆς διαταγῆς ἥτις, συνεπείᾳ αὐτῆς, εἶχεν ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου, ἡρμήνευσα —τοῦ πλωτάρχου Πεζοπούλου συναινοῦντος— τὸ ἔξαλλον ὕφος τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ξηροῦ.
>
> Καθ' ἣν στιγμὴν συνέβαινον τὰ ὡς ἄνω, καὶ ἐνῶ οἱ πάντες ἐτελοῦμεν ἐν πλήρει ἐκνευρισμῷ προσεκομίσθη ὑπό τινος τηλεγραφητοῦ, οὐχὶ βενιζελικῶν, ἀσφαλῶς, φρονημάτων, τὸ κείμενον ραδιοτηλεγραφικῶς ἐκπεμφθείσης διαταγῆς τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας «περὶ τῆς ὀφειλομένης ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν ἐναντίων στασιαστῶν». Τὸ ραδιοτηλεγράφημα τοῦτο ἐπεδείχθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἀφοῦ δὲ τὸ ἀνεγνώσαμεν, ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος, στρεφόμενος πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου, εἶπεν εἰς λίαν ἔντονον καὶ ὀργίλον ὕφος:
>
> — Ἐμᾶς, τί μᾶς τὰ δείχνετε; Ἐσεῖς νὰ τὰ δῆτε!

Ὅπως ἀρνητικά, ἀλλά καί σχεδόν ἐπιτιμητικά, εἶχε ἀπαντήσει ὁ εἰκονιζόμενος Ἀλέξ. Ὀθωναῖος στόν ἴδιο τόν Ἐλ. Βενιζέλο, ὅταν ὁ δεύτερος παρεκάλεσε τόν πρῶτο νά ἀναλάβη τήν ἡγεσία τοῦ κινήματος, ἔτσι καί ὁ τότε πλωτάρχης Βασ. Κύρης μίλησε αὐστηρά στόν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα

Ποιὸς ἦταν ὑπεύθυνος

ΤΟΤΕ καί μπροστά στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν λέχθηκαν πολύ δυσάρεστα πράγματα.

> ... Μόλις ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος εἶπε τὴν ὡς ἄνω φράσιν συνεχίζει ἐκθέτοντας ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης, ὁ παριστάμενος ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας (πού, καθώς ἔχουμε πῆ, ἔπεσε καί αὐτός, ὅπως καί ὁ Θ. Πεζόπουλος, ἡρωϊκά μαχόμενος, στὸν πόλεμο τοῦ 1940 — 1941, ἀπάνω στὸ καράβι του), λαβών θάρρος, μᾶς ἐξήγησεν ἐνώπιον τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὅτι αὐτός οὗτος ὁ ἀρχηγός τοῦ στόλου ἦτο ἡ αἰτία τῆς παραδόσεως τῶν «Ψαρῶν» εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Καί μᾶς διεβεβαίωσεν ὅτι τά ἀντιτορπιλλικά «Πάνθηρ», «Ἴδρα» καί «Θύελλα», ἀρνοῦνται νά παραδοθοῦν εἰς τούς ἐπαναστάτας, καὶ μάχονται βαρειὰ λέως καί ἀποτελεσματικῶς. Τοῦτο καί μᾶς κατέπληξε καί μᾶς ἐχαροποίησεν.
>
> Ἐν συνεχείᾳ, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἀπαντῶν εἰς σχετικάς ἐρωτήσεις μου, εἶπεν ὅτι τά περὶ προσχωρήσεώς του εἰς τὸ κίνημα ἀποτελοῦν ἀσυγχώρητον καί κατάφωρον συκοφαντίαν, καί ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε, διότι κατελήφθη αἰφνιδιαστικῶς καί ἐντελῶς ἀπροετοίμαστος ὑπό τοῦ ἀντιπλοιάρχου Γεωργουλοπούλου καί ὑπό τεσσάρων ἄλλων ὁπλοφορούντων ἀξιωματικῶν, ἐν οἷς καί ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης...

Ἀλλά ἡ ἀπόρρητη ἔκθεσι τοῦ τότε πλωτάρχη καί κυβερνήτη τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς» Βασ. Κύρη, πού γιά πρώτη φορά ἔρχεται (στό σύνολό της) στὴ δημοσιότητα δὲν σταματάει ἐδῶ. Φέρνει σὲ φῶς καί ἄλλα καταπληκτικά στοιχεῖα καί ἀποκαλύπτει, μὲ λεπτομέρειες, πῶς, δέκα χρόνια πρίν ἀπό τό κομμουνιστικό κίνημα τοῦ Δεκέμβρη 1944, ἐφαρμόστηκε τό σύστημα τῆς ὁμηρίας. ('Ελλήνων ἀπό Ἕλληνες).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἐπιβεβαίωσι καὶ ἀνάλυσι τῶν ὅσων ἐξομολογήθηκε ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας. — «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταστραφοῦν τὰ λίγα πλοῖα ποὺ ἔχει ἡ Ἑλλάς». — «Νὰ μὴ κάνης τίποτε διότι θὰ πατήσης τὴν πεπονόφλουδα». — Πυροβόλησαν καὶ τὸν κυβερνήτη τοῦ «Ἀβέρωφ». — «Οἱ κύριοι αὐτοὶ μποροῦν νὰ λύσουν τὰς πολιτικὰς διενέξεις των εἰς τὰ καφενεῖα καὶ ὄχι στασιάζοντες τὸν στόλον». — Οἱ σημαιοφόροι ποὺ ἤθελαν νὰ σκοτώσουν καὶ ἄλλους. — «Τὸν δικό σου τὸ Θᾶνο τὸν ἐκτύπησαν». — Οἱ πλωτάρχες Βασ. Κύρης καὶ Θεόδ. Πεζόπουλος συζητοῦν μὲ τὸν συνάδελφό τους Στέφ. Τσιριμώκο. — Γιατί ὁ πλωτάρχης Πετσιμέρας εἶχε πάει νὰ εἶναι βενιζελικός — Οἱ στασιαστὲς ἀφαιροῦν ἀντικείμενα ἀπὸ τὰ ἀγκυροβολημένα ὑποβούχια. — Πρὸς τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὴν ὁμηρία!

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΔΟΞΑ ΤΗΣ

"Ενας ὑπαξιωματικὸς ἐπυροβόλησε καὶ τὸν κυβερνήτη τοῦ «'Αβέρωφ»

ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΣΚΟΤΩΣΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ!

26ον

ΑΥΤΟ ποὺ πολλὰ χρόνια ἀργότερα ἐξομολογήθηκε, ἀπροσδόκητα, ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, ὅτι, δηλαδή, σκέφθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ «μετακινήση» τὸ θωρηκτὸ «'Αβέρωφ» πρὸς τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Πάνθηρ», «Θύελλα» καὶ «'Ιέραξ» τὸ εἶχε καταγγείλει ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του, ὁ τότε πλωτάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης. 'Ο ἀρχηγὸς τῆς ναυτικῆς ἀντροσίας, ἀναλύοντας καὶ ἀπλουστεύοντας ἐκεῖνο ποὺ βραδύτερα χαρακτήρισε στὴν ἱστόρησή του, μονολεκτικά, ὡς «ματακίνηση», καὶ πού, καθὼς ἔχουμε πῆ, δὲν θὰ ἦταν ἐπίσκεψη ἀβροφροσύνης, ἀλλὰ κάτι πολὺ φοβερό, ἐβήλωσε ὀρθὰ - κοφτὰ στοὺς πλωτάρχες Βασ. Κύρη καὶ Θεόδ. Πεζόπουλο, ὅτι «ὅσα πλοῖα δὲν λάβουν, τελικῶς, μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν θὰ ἀχρηστευθοῦν» καὶ ὅτι «ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπανόρθωτον θὰ ἀχρηστευθοῦν τὰ ὑποβρύχια»! 'Επεξηγώντας, μάλιστα, καὶ ξεκαθαρίζοντας, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, τὴν παραπάνω δήλωση τοῦ συναδέλφου του 'Ιω. Δεμέστιχα, τόνισε στοὺς ἴδιους ἀξιωματικούς, ὅτι «οἱ ἐπαναστάται εἶναι διατεθειμένοι νὰ θυθίσουν τὰ πλοῖα, ἐὰν ταῦτα δὲν παραδοθοῦν»! Αὐτά, τὰ πραγματικὰ συγκλονιστικά, διατυπώνονταν, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, μαζὶ μὲ ὡρισμένα μαθήματα «περὶ καθήκοντος», ποὺ ἔδωσε ἕνας νέος ἀξιωματικὸς σὲ ἕνα κοτζάμ ναύαρχο, λέγοντάς του ὅτι «ἄτιμοι δὲν γινόμεθα» καὶ ὅτι «οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ζητῆτε νὰ μᾶς ἐκβιάσετε, λόγω τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρισκόμεθα», καὶ σὲ ἕνα ἄλλο, δμοια ναύαρχο, ὅτι μπροστὰ στὴν ἐπιορκία ἐφείλατε νὰ διατάξετε νὰ γίνη αἰματοχυσία». (Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀνταλλάσσονταν ἀπάνω στὸ πιὸ δοξασμένο πλοῖο τῆς μεταπελευθερωτικῆς Ἑλλάδας, τοῦ ὁποίου, ἀσφαλῶς, θὰ ἔτριζαν, τὶς ὧρες ἐκεῖνες, οἱ ἁρμοὶ —μιὰ ποὺ δὲν εἶχε κόκκαλα γιὰ νὰ τρίξουν, ἐνῶ, ἀναμφισβήτητα, εἶχε ψυχὴ γιὰ νὰ πονάη).

«Θὰ πατήσης τὴν πεπονόφλουδα»!

ΑΛΛΑ ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ Βασ. Κύρη δὲν ἀποκαλύπτει μονάχα ὅσα ὡς τώρα μνημονεύθηκαν.

... Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀναφέρεται παρακάτω στὴν ἔκθεση (τὸ διάστημα, δηλαδή, ποὺ κρατοῦσε ἡ συζήτησι τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν μὲ τοὺς πλωτάρχες Βασ. Κύρη καὶ Θεοδ. Πεζόπουλο), προσῆλθεν ἀξιωματικός τις, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος ἀρνεῖται νὰ παρουσιασθῆ βάσει προφορικῆς διαταγῆς, πρὸ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν καὶ ὅτι διὰ νὰ συμβῆ τοῦτο ἐζήτει νὰ διαταχθῆ ἐγγράφως. Προσέθεσε δὲ μάλιστα ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ὅτι ἡ διαταγὴ θὰ ἔπρεπε νὰ φέρη τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ ἀρχηγοῦ του ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου. Κατόπιν τούτου ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ὑπέγραφε ἐνώπιόν μας διαταγήν, δι' ἧς ἐκάλειτο ἐπειγόντως παρ' αὐτῷ ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τῶν ὑποβρυχίων ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος.

Εὐθὺς ἀμέσως ἕτερος ἀξιωματικὸς πλησιάσας τὸν ναύαρχον Ρουσσὲν, τὸν ἐκάλεσε νὰ μετα βῆ διὰ βενζινακάτου εἰς πλοῖόν τι —δὲν γνωρίζω εἰς ποῖον— ἵνα πείση τὸν κυβερνήτην του καὶ παραδώση τὸ σκάφος. 'Εγειρόμενος δὲ ὁ ναύαρχος ἵνα ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν ὑπόδειξιν, μᾶς εἶπεν ὅτι «δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταστραφοῦν τὰ ὀλίγα πλοῖα ποὺ ἔχει ἡ 'Ελλάδα»! Καὶ ἀνεχώρησε, ἀφοῦ μᾶς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπανήρχετο διὰ νὰ μᾶς παραλάβη καὶ νὰ μᾶς ἀποβιβάση εἰς τὴν ξηράν.

'Ολίγον κατόπιν προσῆλθεν ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ μᾶς εἶπεν ὅτι ἠναντιοῦτο εἰς τὸ κίνημα καὶ ὅτι ἐθεώρει τὴν ἐπανάστασιν πρᾶξιν ἐγκληματικήν, δυναμένην νὰ ἐπιφέρη ἀνυπολογίστους καταστροφὰς εἰς τὴν 'Ελλάδα, μᾶς προσέθεσεν ὅτι εὐθὺς ὡς ἀντελήφθη τοὺς στασιαστὰς ἐπὶ τοῦ «'Αβέρωφ» ἔσπευσε νὰ ἀναφέρη τοῦτο εἰς τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχον 'Αθ. Πινότσην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζήτησε τὴν ἔκδοσιν διαταγῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν εἰσβολέων. 'Ο ἀρχιεπιστολεὺς ὅμως ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἐχρειάζετο νὰ γίνη τίποτε». 'Επειδὴ ὅμως ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς ἐπέμενε καί, ἐπιπροσθέτως, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν «δι' ἐλευθερίαν ἐνεργείας», δεδομένου ὅτι δὲν ἐθεωρεῖτο ἀξιωματικὸς «δεδηλωμένων ἀντιβενιζελικῶν φρονημάτων», παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπηρέτει εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου —πάντα δὲ ταῦτα δυσκόλυνον μίαν ἀποτελεσματικὴν ἀντίδρασιν— ὁ ἀντιπλοίαρχος Πινότσης τοῦ ἀπήντησε κατηγορηματικῶς:

— "Οχι, Πατσιφᾶ. Νὰ μὴ κάνης τίποτε διότι θὰ πατήσης τὴν πεπονόφλουδα!

Πυροβόλησαν καὶ τὸν κυβερνήτη τοῦ («'Αβέρωφ»)

ΣΤΗΝ περὶ «πεπονόφλουδας» δμως συζήτηση μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπιστολέα Πινότση καὶ τοῦ πλωτάρχη Πατσιφᾶ, παρενέβηκε καὶ ὁ πλωτάρχης Βασ. Κύρης, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει, παρακάτω, στὴν ἔκθεσή του αὐτά:

...Καθ' ὃν χρόνον διεξήγετο ὁ διάλογος μεταξὺ τῶν Πινότση καὶ Πατσιφᾶ ἐγὼ ἐσιώπων. Μετὰ τὴν τελευταίαν ὅμως σύστασιν τοῦ ἀρχιεπιστολέως, στραφεὶς πρὸς τὸν συνάδελφόν μου πλωτάρχην εἶπον:

—Μὰ στάσου Πατσιφᾶ, ἐσὺ βρὲ ἀδελφὲ δὲν ἤσουν βενιζελικός;

'Ο δὲ Πατσιφᾶς ἀπήντησε:

— Μάλιστα ἤμουν βενιζελικός μέχρι πρὸ ὀλίγου καιροῦ. 'Αλλὰ οἱ κύριοι αὐτοὶ μποροῦν νὰ λύσουν τὰς πολιτικὰς διενέξεις των εἰς τὰ καφενεῖα καὶ ὄχι στασιάζοντες τὸν στόλον.

'Εν συνεχείᾳ ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς εἶπε ὅτι τὰ πλοῖα ἀνήκουν εἰς τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον ἐνσαρκοῦται ὑπὸ τῆς νομίμου κυβερνήσεως καὶ δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς διαφόρους συνωμότας οἱοιδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι αὐτοί. 'Απέδωσε δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ «'Αβέρωφ» εἰς τὴν στάσιν τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ στόλου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πατσιφᾶς ἀπεχώρησεν. ἀμέσως δὲ κατόπιν μᾶς προσεκομίσθη τέϊον. Τότε δὲ ἐγὼ ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας τῆς παρουσίας τοῦ ναύτου καμαρότου τοῦ ἔδωσα τὴν πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς κυβερνητικὴν διαταγὴν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ὑποχρέωσίν των ὅπως —ἐπιτελοῦντες τὸ καθῆκον των — ἀντιδράσουν, παντὶ τρόπῳ, εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν στασιαστῶν. Καὶ συνέστησα εἰς τὸν ναύτην νὰ τὴν μεταδώση εἰς ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα μὲ τὴν ἐπιπρόσθετον ἐντολὴν ὅπως οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ὑπακούη εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ἀλλ' ὅπως, ἐξ ἀντιθέτου, πράττη πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἐμποδίζη τὸ ἔργον τῶν συνωμοτῶν. Συνέστησα, τέλος, εἰς τοὺς ναύτας «νὰ ἐπιφέρουν ὅσας ζημίας ἠμποροῦν εἰς τὰ μηχανήματα τοῦ σκάφους» καὶ ἐπιλέγων ἠπείλησα ὅτι «τὸ κράτος θὰ ἐτυφέκιζε καὶ αὐτοὺς (σημ. γραφ. τοὺς ναύτες ποὺ μὲ τὴν ἀδράνειά τους θὰ ὑποβοηθοῦσαν τοὺς συνωμότες) καὶ τὰς οἰκογενείας των.

'Ο ὡς ἄνω ναύτης καμαρότος) μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὑπαξιωματικὸς τις ἐπυροβόλησε τὸν κυβερνήτην τοῦ «'Αβέρωφ» πλοίαρχον Θέμον Νικοτσάραν, προσθέσας ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο συνέβη «ἔξω εἰς τὸν ναύσταθμον»! Μὲ ἐπληροφόρησεν ἐπίσης ὅτι ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἠμύνθη διὰ τῶν χειρῶν του, διότι ἐτύγχανε ἄοπλος, ἦτο ὁ ἀνθυποπλοίαρχος 'Ανδρέας Κορδέλλας, ὁ ὁποῖος πυροβοληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχικελευστοῦ Τριγυράκη εἶχε τραυματισθῆ παρὰ τὸν ὀφθαλμόν...

"Ηθελαν νὰ σκοτώσουν καὶ ἄλλους

ΚΑΙ ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιναυάρχου Βασ. Κύρη συνεχίζεται ἔτσι:

... Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ναύτου καμαρότου, ἀντελήφθην, ἐκ τοῦ μακρόθεν, περιφερόμενον εἰς τὸν διάδρομον, τὸν πλωτάρχην Στέφ. Τσιριμῶκον. Οὗτος δὲ καίτοι τὸν ἐκάλεσα ἐκ τῆς θύρας τοῦ διαμερίσματος τοῦ ναυάρχου ἀπεύθυνε νὰ εὐρεθῆ ἐγγύτερόν μας. "Οταν ὅμως, μετ' ὀλίγον, καὶ ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον παρακολούθησιν τῆς φρουρᾶς, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φύλαξίς μας, ἐξήλθομεν τοῦ διαμερίσματος, τόσον ὁ Πεζόπουλος ὅσον καὶ ἐγὼ ἐκαλέσαμεν καὶ πάλιν τὸν Τσιριμῶκον ὅπως μᾶς πλησιάση, οὗτος κατευθυνθείς, τέλος, πρὸς τὸ μέρος μας καὶ ἀπευθυνθείς, εἰδικῶς, πρὸς τὸν Πεζόπουλον εἶπεν:

— Τὸν δικό σου τὸν Θάνο τὸν ἐκτύπησαν.

'Υπενόει δὲ τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχον 'Αθανάσιον Σιῶκον, τὴν σκηνὴν τοῦ θανασίμου τραυματισμοῦ τοῦ ὁποίου μᾶς περιέγραφεν ὡς ἑξῆς: Εἰς πρόσκλησιν τοῦ Στέφ. Τσιριμώκου, ὅπως ὁ Σιῶκος «σηκώση τὰ χέρια ψηλά», οὗτος ἐπυροβόλησεν καὶ ἐτραυμάτισεν τὸν σημαιοφόρον μηχανικὸν Μπαρδοπουλον. Τότε ἡ ὑπὸ τὸν Τσιριμώκον ὁμὰς τῶν αξιωματικῶν ἐπυροβόλησεν καὶ ἐκ τῶν ριφθεισῶν σφαιρῶν ἐτραυματισθῆ ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ ναυστάθμου. 'Ο Σιῶκος πληγεὶς βαρέως ἔπεσεν ἐπὶ του ἐδάφους. Παρὰ τοῦτο ὅμως οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ὁμάδα τοῦ Τσιριμώκου ἀξιωματικοὶ δὲν ἔπαυσαν πυροβολοῦντες κατα τοῦ ἐκτάδην κειμένου ἀνωτέρου συναδέλφου των.

'Ενῶ ὁ πλωτάρχης Τσιριμῶκος μᾶς περιέγραφε τὴν σκηνὴν τοῦ θανασίμου τραυματισμοῦ τοῦ Σιώκου, ὁ πλωτάρχης Πεζόπουλος εἶπεν ἐντόνως προς τον πρῶτον, ὅτι «αὐτὸς ἐσκότωσε τὸν Σιῶκον». 'Αλλ' ἔλαβε τὴν κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν: «"Οχι»! Μᾶς ἀφῆκε ὅμως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ ἔπρεπε γὰ εἶναι εἷς μεταξὺ τῶν πυροβολησάντων. Πάντως συνεχίζων μᾶς προσέθεσε ὅτι «παρ' ὀλίγον νὰ σκοτώσουν καὶ αὐτὸν» καὶ ὅτι «οἱ σημαιοφόροι ἤθελον νὰ σκοτώσουν καὶ τοὺς 'Αντ. Σακαντάνην καὶ Σπυρομήλιον»...

'Αντικείμενα ἀπὸ τὰ ἀχρηστευμένα ὑποβρύχια

ΑΦΟΥ, λοιπόν, ἔγινε καὶ ἡ παραπάνω ἀποκάλυψη ἡ συζήτηση συνεχίστηκε γύρω ἀπὸ ἄλλα θέματα.

... 'Εν συνεχείᾳ ἀναφέρει ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς», ὁ Στέφ. Τσιριμῶκος μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι εἶχε καταληφθῆ ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ὅτι εἰς τὰς 'Αθήνας ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο ἀκόμη κυρία τῆς καταστάσεως.

'Επειδὴ ὅμως τόσον ὁ Πεζόπουλος ὅσον καὶ ἐγὼ ἐγνωρίζαμεν τὴν ψυχολογίαν τοῦ πλωτάρχου Τσιριμώκου, ἠρχίσαμεν νὰ τοῦ λέγωμεν διάφορα ἀποκαρδιωτικὰ δι' αὐτὸν πράγματα, προσθέτοντες ὅτι «τελικῶς τὸν βλέπομεν αἰχμάλωτον τῶν 'Ιταλῶν ἢ τῶν Τούρκων».

Τὴν ὥραν ἀκριβῶς ἐκείνην ἀφίχθησαν ὑπὸ συνοδείαν ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Παπαδημάκης καὶ οὕτω διεκόπη ἡ μετὰ τοῦ Τσιριμώκου συζήτησίς μας. 'Αντιληφθεὶς ὅμως ὁ Βανδῶρος τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸ ὀλίγου διεξαχθείσης συζητήσεως, μοῦ συνέστησεν, συναδελφικῶς, «νὰ ἀπόφεύγω νὰ τοὺς προκαλῶ καὶ νὰ τοὺς ἐξερεθίζω». Εἰς τὸν ἀρχιεπιστολέα δὲ τῶν ὑποβρυχίων ἀπήντησα ὅτι «δὲν θὰ παύσω μέχρι τελευταίας στιγμῆς νὰ καταβάλλω κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς σπάσω τὸ ἠθικόν, διότι περὶ τῆς τύχης μου ἔχω ἤδη μορφώσει πεποίθησιν».

'Ακολούθως ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος μᾶς εἶπεν, ὅτι τοῦ προσεκόμισαν διαταγὴν τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὅπως παρουσιασθῆ εἰς τὸν «'Αβέρωφ», ἀλλ' ὅτι νομίζει πὼς ἡ ὑπογραφὴ εἶναι πλαστή. Εἰς τοῦτον ἀπηντήσαμεν ἀμφότεροι (ὁ Πεζόπουλος καὶ ἐγώ) ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ἐτέθη παρουσία μας...

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασ. Κύρης προσθέτει:

... Μέχρι τῆς δευτέρας ἢ τρίτης πρωϊνῆς ὥρας μᾶς ἀφῆκαν, ὑπὸ φρούρησιν καὶ ἄγρυπνον παρακολούθησιν τῶν τεταγμένων πρὸς τοῦτο, εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ ναυάρχου. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐσημείουν τὰς διαφόρους κινήσεις τῶν στασιαστῶν ἐκ τινος μικροῦ παραθύρου.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐνηλλασσόμην ὑπὸ τοῦ πλωτάρχου Πεζοπούλου. Παρακολουθοῦντες οὕτω τὰ συμβαίνοντα, ἀντελήφθημεν τὴν καταβληθεῖσαν προσπάθειαν ἀχρηστεύσεως τῶν πλοίων, οἱ κυβερνῆται, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ πληρώματα τῶν ὁποίων, δὲν ἐνόουν νὰ παραβοῦν τὸν ὅρκον των καὶ νὰ μετάσχουν —πειθόμενοι ἢ ἀπειλούμενοι— εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. 'Αντελήφθημεν, μάλιστα, τὴν βενζινάκατον τῆς βάσεως ὑποβρυχίων, τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Σπ. Θεμελῆς, νὰ μεταφέρη διὰ φορα ἀντικείμενα ἀρπαγέντα ἐκ τῶν ἀχρηστευμένων ἐκείνων ὑποβρυχίων, ἅτινα δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς στασιαστάς. Οὕτω εἴχον ἀφαιρεθῆ καὶ μετεφέροντο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ αἱ «κάθοδοι»...

Πρὸς τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὴν ὁμηρία

ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ τότε πλωτάρχης Βασ. Κύρης τὸ κεφάλαιο τοῦτο ἀπὸ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἔκθεσή του, ἐπιλέγει:

... Τέλος καὶ παρὰ τὸν «λόγον τιμῆς», ὁ ὁποῖος μᾶς εἶχεν δοθῆ ἀπὸ τὸν ναυαρχον καὶ καθ' ὃν θὰ μᾶς ἀπεβίβαζον εἰς τὴν ξηράν, μᾶς ὡδήγησαν ἐκ τοῦ διαμερίσματος τοῦ ναυάρχου εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν σημαιοφόρων, ὅπου καὶ μᾶς ἐφυλάκισαν. Τὰ τῆς μεταφορᾶς μας ἐπεμελήθη ὁ πλωτάρχης Γκιόκας. Τὴν αὐτὴν τύχην μὲ ἠμᾶς εἶχε καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Παπαδημάκης. "Εξω τοῦ διαμερίσματός μας ἐτοποθετήθη ἰσχυρὰ ἔνοπλος φρουρά, ὑπὸ ὑπαξιωματικόν τινα. Περιεφέρετο δὲ ἐκεῖ καὶ εἷς ἄγνωστός μου ἀξιωματικός, ὅστις ἐκράδαινεν εἰς τὰς χεῖρας του πιστόλιον. Χρὴ δεσμοφύλακος ἐξετέλεσεν ὁ πλωτάρχης Γκιόκας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐκλείδωσεν, ἀφοῦ μᾶς ἐδήλωσε πὼς ὅ,τιδήποτε καὶ ἐὰν θέλωμεν νὰ ζητήσωμεν αὐτόν. Οὕτω ἤρχιζεν ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ ὁμηρία μας...

Πρὶν ὅμως δοῦμε τὶ γίνηκε ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τοῦ «'Αβέρωφ» —μὲ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ὁμήρους τῶν πιστῶν τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» — θὰ ἔπρεπε νὰ μάθουμε τὶ εἶχε διαδραματισθῆ (πέρα ἀπὸ τὸ ναύσταθμο ἢ ἀπὸ τὸ μοναδικό μας θωρηκτὸ ἢ ἀπὸ τὰ «Ψαρά»), στὰ ἄλλα καράβια τοῦ ἐθνικοῦ μας στόλου. Στὰ καράβια τὰ ὁποῖα οἱ συνωμότες προσπάθησαν νὰ παρασύρουν στὴ ενέα καὶ τελευταία ἐπανάστασι» —καὶ, προπαντός, τὶ συνέβηκε στὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ μας: στὸν «Πάνθηρα», στὴ «Θύελλα» καὶ στὸν «'Ιέρακα», ποὺ ἔμειναν πιστὰ στὸν ὅρκο τους καὶ στὸ νόμιμο Κράτος.

Οἱ ναυτοδίκες Δημ. Οἰκονόμου (πρόεδρος στὴν ἄκρη δεξιά) καὶ (ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς δεξιά) ἀντιπλοίαρχοι 'Αγγελῆς καὶ Μάτεσις καὶ πλοίαρχος 'Επαμ. Καββαδίας ἀκοῦνε (καὶ φρίττουν) αὐτὰ ποὺ γίνηκαν ἀπὸ τὴν 1ην Μαρτίου 1935 στὸ πολεμικὸ ναυτικό

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί ἔγινε στὰ ἄλλα σκάφη τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου. — Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀγγελικὸς κόσμος. — Τὸ εὔδρομο «"Ελλη» καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸ «"Αρης». — 'Η ἀντίδραση τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Πάνθηρ», «'Ιέραξ» καὶ «Θύελλα». — «'Εν ὀνόματι τοῦ νόμου καὶ τοῦ κινήματος». — «Βγῆτε ἔξω μὲ τὰ περίστροφα γιατί γίνεται ἐπανάστασις», — Πῶς ἀφαιρέθηκαν τὰ μηχανήματα καὶ πῶς ἀχρηστεύθηκαν τά πυροβόλα τοῦ «Κουντουριώτη», τῆς «"Υδρας» καὶ τοῦ «Αετοῦ». — 'Απόπειρα διαίας καθελκύσεως τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Σπέτσαι».— Παρ' ὀλίγο ἀνατροπὴ καὶ τοῦ σκάφους καὶ τῆς δεξαμενῆς.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ»

Τί ἔγινε στὰ ἄλλα σκάφη τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου

ΑΦΑΙΡΕΣΙ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΧΡΗΣΤΕΥΣΙ ΠΥΡΟΒΟΛΩΝ

27ον

ΟΣΟ ἔρχονται σὲ φῶς ἄγνωστες, ὡς τώρα, λεπτομέρειες ἀπὸ τὰ γεγονότα πού, πρὶν 32 χρόνια, συγκλόνισαν τὴν Ἑλλάδα, τόσο αὐτὸς ποὺ ἐρευνᾶ τὴ θλιβερὴ ἐκείνη περίοδο τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ρωτιέται πῶς, τάχα, σὲ ἀνθρώπους, ποὺ θεωροῦνταν γιὰ τὸν τόπο ὁδηγοί («ταγοὶ τοῦ Ἔθνους») σὲ κάθε ἐκδήλωσι (εἴτε πολιτική, εἴτε στρατιωτική, εἴτε κοινωνική), γίνηκε δυνατὸ νὰ φτάσουν στὴ σύλληψη καὶ στὴν ἐκτέλεση τοῦ «ἁγριώτατου ἐμφυλίου πολέμου». Αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν ἢ ποὺ πράχθηκαν τότε —καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀμυδρὴ εἰκόνα ἔχει, ὡς τώρα, δοθῆ —κάνουν, κυριολεχτικά, νὰ σταματᾶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. (Καὶ μονάχα, στὶς ἡμέρες μας, ὁ δικαζόμενος Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε ὡς ποῦ μπορεῖ νὰ ὁδηγήση ἡ περιφρόνηση αὐτοῦ ποὺ λέγεται «στρατιωτικὸ καθῆκον» ἢ «καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα» ἢ ἐκείνου ποὺ ἀποδίδεται μὲ τὴ λέξη ἐπιορκία). Ἀλήθεια δέ, ἕνας μεγάλος ψυχικὸς σπαραγμὸς πρέπει νὰ κρυβόταν κάτω ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὁ ὁποῖος μὴ θέλοντας, στὸ βάθος νὰ πάρη μέρος στὸ κίνημα, μὰ καὶ μὴ μπορώντας, ταυτόχρονα, νὰ κάνη αὐτὸ ποὺ τοῦ ὑποδείχτηκε ἀπὸ ἕνα κατώτερό του: «ὀφείλατε νὰ διατάξετε νὰ γίνη αἱματοχυσία», ξεπέρασε τὸ θέμα τῶν ἐμψυχων, καὶ χρησιμοποίησε σὰν κύριο ἐπιχείρημά του τὰ —τόσο πολύτιμα— ἄψυχα: «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταστραφοῦν τὰ ὀλίγα πλοῖα ποὺ ἔχει ἡ Ἑλλάς». (Τὴ σημασία τοῦ τελευταίου τούτου, τὴν ἔνιωσε ἡ χώρα ὅταν, μαζὶ μὲ τὴ μαρτιάτικη ἀνταρσία, τὰ νέφη, ἁπάνω στὸ διεθνῆ ὁρίζοντα, πυκνώθηκαν τόσο πολὺ καὶ τόσο ἀπειλητικά, ἔτσι ποὺ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Σοφοκλῆς Δούσμανης, νὰ ἀναγκασθῆ νὰ προβῆ σὲ μιὰ συνταραχτικὴ ἐνέργεια, ποὺ θὰ ἀποκαλυφθῆ, γιὰ πρώτη φορά, σὰν θὰ δοθῆ, πιὸ πέρα στὸ ἀνάγνωσμά μας, μιὰ ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ὡς τὴν ἐποχή μας, ἀπόρρητη ἔκθεσή του). Ἄλλο τώρα ἂν προβάλλεται καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ λεβέντικη ἄποψη, ὅτι ἁπάνω ἀπὸ τὰ ἔμψυχα καὶ ἁπάνω ἀπὸ τὰ ἄψυχα, ὑπάρχει αὐτὸ ποὺ λέγεται τιμή. Καὶ τὴν ἄποψη τούτη ἀνάπτυξε, τὴν ὥρα ποὺ ὅλα καίγονταν καὶ ἔλειωναν, καθὼς θὰ δοῦμε, ἕνας Ἕλληνας ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ, πού, τελικά, μπόρεσε νὰ κρατήση ἀλώβητα καὶ τὰ ἔμψυχα, καὶ τὰ ἄψυχα καὶ τὴν τιμή. Εἶναι δὲ αὐτὸς ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος (ἄρρωστος καὶ ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ) Γεώργιος Ν. Παγκάρας.

Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀγγελικὸς κόσμος

ΒΕΒΑΙΑ οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ποὺ γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο (ἀπὸ κομματικὴ θέση, ἀπὸ συναισθηματισμό, ἀπὸ ἀδουλία, ἀπὸ τυχοδιωκτισμὸ ἢ ἀπὸ κάποιο συμφέρον), παρασύρθηκαν στὸ κίνημα, τὸ ὁποῖο ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος χαρακτήρισεν ὡς «ἄφρον» (μὲ ἀποτέλεσμα, κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἴδιου, νὰ ἐπιφυλαχτῆ στὸν Ἑλ. Βενιζέλο «ἄδοξο καὶ ἐλεεινὸ τέλος»), καὶ ἕνας ἄλλος στενώτατος καὶ ὑπεργκαρδιώτατος συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ὡς «πολιτικῶς ἠλίθιον», θὰ ἔπρεπε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ δώσουν τὴν ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς, ἐκεῖ ἀπάνω στὸ δοξασμένο θωρηκτό μας: «Μάλιστα ἡμοῦν βενιζελικὸς μέχρι πρὸ ὀλίγου καιροῦ! Ἀλλὰ οἱ κύριοι αὐτοὶ ἠμποροῦν νὰ λύσουν τὰς πολιτικὰς διανέξεις των εἰς τὰ καφενεῖα, καὶ ὄχι στασιάζοντες τὸν στόλο». Ἀντὶ γιὰ τούτη ὅμως τὴν ἀπάντηση (καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν διόλου συμπαθῆ σύσταση: «Νὰ μὴ κάνης τίποτα, διότι θὰ πατήσης τὴν πεπονόφλουδα»), ἐμφανίστηκε, τελικά, τὸ θέαμα ποὺ ὡς τώρα ἔχουμε δῆ, καὶ ποὺ συμπληρώνεται μὲ τὶς ἑπτὰ μέρους εἰκόνες, ποὺ δίνει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλης Κύρης: Τὸν ὑπαξιωματικὸ ποὺ πυροβολεῖ τὸν κυβερνήτη τοῦ «Ἀβέρωφ» πλοίαρχο Θέμο Νικοτσάρα (ὅπως ὑπαξιωματικὸς πυροβόλησε καὶ τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Ἀνδρέα Κορδέλλα), ἢ τὴν ἄλλη εἰκόνα, ποὺ φώτισε ὁ πλωτάρχης Στέφ. Τσιριμῶκος, καὶ κατὰ τὴν ὁποία, πέρα ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοιάρχου Ἀθανασίου Σιώκου, «οἱ σημαιοφόροι ἤθελαν νὰ σκοτώσουν καὶ τοὺς Ἀντ. Σακαντάνη καὶ Σπυρομήλιον» — «παρὰ λίγο δὲ καὶ τὸν Δίο»! (Ἀκαταμάχητο καὶ καταπληκτικὸ ἐκδηλωνόταν τὸ μένος τῶν «θαυμάσιων» ἐκείνων σημαιοφόρων, πού, ἀσφαλῶς, θὰ φιλοδοξοῦσαν νὰ γίνουν ἀμέσως, τὸ λιγώτερο, ναύαρχοι).

Αὐτός, φαίνεται, ἦταν ὁ ἀγγελικὸς κόσμος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔγραφε («Χαλέπα τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1935») στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο: «Καὶ δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε θνήσκων νὰ εἶμαι ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον».

Στὰ ἄλλα σκάφη τοῦ στόλου μας

ΓΙΑ νὰ εἶναι, λοιπόν, «θνήσκων, ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον» ὁ Κρητικὸς πολιτικός, γίνηκαν τὰ ὅσα εἴδαμε ὅτι γίνηκαν στὰς Ἀθήνας, στὸ Πέραμα, στὸ ναύσταθμο, στὸν «Ἀβέρωφ», στὰ «Ψαρά», καὶ ὅσα θὰ δοῦμε πὼς διαδραματίστηκαν τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες στὰ ἄλλα καράβια τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου.

Ἔτσι, καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ «ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον» ἔγινε ἡ δραματικὴ κατάληψη τοῦ δοξασμένου θωρηκτοῦ μας. Ὅσο γιὰ τὸ εὔδρομο «Ἕλλη» καὶ γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ «Ἄρης», τὰ δυὸ αὐτὰ πλοῖα μας (καθὼς ἔχει ἱστορήσει ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας) ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέ τὸ μέρος τῶν συνωμοτῶν. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πρώτου τότε πλωτάρχης Παπαγιάννης καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ δεύτερου τότε ἀντιπλοίαρχος Γεωργουλόπουλος δὲν ἦταν μονάχα μυημένοι, ἀλλὰ καὶ πρωτοστατοῦσαν στὴ συνωμοσία. Καὶ τὴν «προκαθωρισμένη», σύμφωνα μὲ τὸ «προδιαγεγραμμένο» σχέδιο, ὥρα, βρίσκονταν ἀπάνω στὰ καράβια τους, ἐνῶ οἱ ἀμύητοι (μὴ δενιζελικοὶ) ἀξιωματικοὶ εἶχαν δγῆ μὲ τὴν «Εὐκαιρία».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Πάνθηρ», «Ἱέραξ» καὶ «Θύελλα», μὲ κυβερνῆτες —ἀντίστοιχα— τοὺς Γεώργιο Ν. Παγκάρα ἀντιπλοίαρχο, Σκουφόπουλο ἀντιπλοίαρχο καὶ Τρύφωνα Κωνσταντινίδη πλωτάρχη, εἶχαν γυρίσει τὶς πρῶτες ἀπογευματινὲς ὧρες τῆς 1ης Μαρτίου ἀπὸ γυμνάσια καὶ εἶχαν ἀγκυροβολήσει στοὺς σημαντῆρες ποὺ βρίσκονταν κοντὰ στὴν παλιὰ δεξαμενὴ τοῦ ναυστάθμου. Ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη κανεὶς ἀπὸ τοὺς τρεῖς παραπάνω ἀξιωματικοὺς δὲν γνώριζε τίποτα γιὰ τὸ κίνημα. Οἱ δυὸ μάλιστα τελευταῖοι (Σκουφόπουλος καὶ Κωνσταντινίδης), καθὼς θὰ δοῦμε καὶ σὲ μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ Γ. Ν. Παγκάρα ἀφοῦ «σιγουράρησαν» τὰ σκάφη τους καὶ ἔσβησαν τὶς μηχανές τους, ἔφυγαν μὲ τὴ δενζινάκατο τοῦ «Πάνθηρος», γιὰ τὸ Πέραμα, γιὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ κεῖ στὰ σπίτια τους.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου καὶ τοῦ κινήματος»

ΟΤΑΝ ὅμως ὁ ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος καὶ ὁ πλωτάρχης Κωνσταντινίδης βρίσκονταν σὲ ἀπόσταση 60—70 μέτρων ἀπὸ τὴν ἀποβάθρα τοῦ Περάματος δέχτηκαν δυὸ προβολισμοὺς καὶ ταυτόχρονα ἄκουσαν φωνὲς νὰ τοὺς λένε: «Ἔ! τῆς λέμβου». Τότε ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Θύελλα» διέταξε τὸν «ἐπὶ κεφαλῆς» τῆς δενζινακάτου δίσπο Καπετάνιο, νὰ σταματήση τὴ μηχανὴ γιὰ νὰ ἀκούσουνε τί τοὺς λέγανε «ἀπ' ἔξω». Ὁ δίσπος «ἔκανε κράτει» καὶ ὕστερα ἔσβησε καὶ τὴ μηχανὴ καὶ τὰ φῶτα τῆς δενζινακάτου. Γύρισε, μάλιστα, τὴν πλώρη τοῦ μικροῦ σκάφους πρὸς τὸ «Καματερό», γιατὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὁ ὁρίζοντας ἦταν περισσότερο σκοτεινὸς —καὶ ἔτσι οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ στέκονταν στὴν πρύμνα, θὰ μποροῦσαν νὰ διακρίνουν καλύτερα τί γινόταν στὴν στεριὰ τοῦ Περάματος. Ἀμέσως ὁ κυβερνήτης τῆς «Θυέλλης» εἶπε δυνατά: «Ἐδῶ πλωτάρχης Κωνσταντινίδης».

Τότε δόθηκαν πολὺ ἀνακατωμένες ἀπαντήσεις, ποὺ πνίγονταν μέσα σέ ἕνα ἀκαθόριστο θόρυβο καὶ σὲ μιὰ ὀχλοβοή.

Ἄλλοι φώναζαν:

— Κύριε πλωτάρχα νὰ δγῆτε ἔξω μὲ τὰ περίστροφα γιατὶ γίνεται κίνημα.

Καὶ ἄλλοι, μὲ ἀπειλητικὲς διαθέσεις, κραύγαζαν:

— Ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου καὶ τοῦ κινήματος δγῆτε ἔξω, γιατὶ θὰ σᾶς πυροβολήσουμε.

Τώρα «ἐν ὀνόματι» ποιανοῦ «νόμου» ἢ ποιᾶς ἀνομίας, τοῦτο εἶναι ἄλλη ἱστορία. Πάντως οἱ δυὸ κυβερνῆτες ἀντιλήφθηκαν ἀμέσως «περὶ τίνος ἐπρόκειτο» καὶ διάταξαν ἀμέσως τὸν λέμβαρχο νὰ τοὺς γυρίση στὰ καράβια τους. Ἔτσι λίγα λεπτὰ ἀργότερα ἡ δενζινάκατος, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Πέραμα, ἀποβίβασε τὸν μὲν ἀντιπλοίαρχο Σκουφόπουλο στὸν «Πάνθηρα», γιὰ νὰ εἰδοποιήση καὶ τὸν κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ τούτου ἀντιπλοίαρχο Γ. Ν. Παγκάρα, τὸν δὲ πλωτάρχη Κωνσταντινίδη στὸ καράβι του, τὴν «Θύελλα».

Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου («Ἔνδον»)

ΠΡΙΝ ὅμως δοῦμε τί γίνηκε στὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ μας: «Πάνθηρ», «Ἱέραξ» καὶ «Θύελλα» καὶ πρὶν ἀκούσουμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρηση τοῦ κυβερνήτη τοῦ πρώτου, τότε ἀντιπλοιάρχου Γεωργ. Ν. Παγκάρα, θὰ ἔπρεπε νὰ μάθουμε τί γίνηκε μὲ τὰ ἄλλα πλοῖα τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου ποὺ ὁρμοῦσαν στὸ ναύσταθμο.

Στὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας βρίσκονταν τὸ βράδυ ἐκεῖνο τῆς 1ης Μαρτίου καὶ τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Ὕδρα» «Κουντουριώτης» καὶ «Ἀετός». Καὶ τὰ τρία διατελοῦσαν «ἐκτὸς ἐνεργοῦ δράσεως», εἴτε γιατὶ ἦταν σὲ ἐπισκευή, εἴτε γιατὶ τὰ εἶχαν παροπλίσει. Αὐτό, βέβαια, τὸ ἤξεραν οἱ στασιαστές, οἱ ὁποῖοι καὶ δὲν κάνανε καμμιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ τὰ κινήσουν. Τὰ γυρίσανε ὅμως ἕνα - ἕνα καὶ ἀφαίρεσαν διάφορα ἐξαρτήματα ἀπὸ τὶς μηχανές τους ἢ ἀπὸ τὰ πυροβόλα τους, ἔτσι ποὺ νὰ τὰ ἀχρηστεύσουν ὁλότελα καὶ νὰ μὴ μποροῦν οἱ «ἐχθροί» —τὸ νόμιμο, δηλαδή, Κράτος— νὰ τὰ ἐπισκευάσουν εὔκολα. Φεύγοντας, μάλιστα, μαζὶ μὲ τὰ «λάφυρα», ἔπαιρναν μαζί τους καὶ ὅσους τυχὸν ἀπὸ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς ἢ τοὺς ναῦτες τους ἐπιθυμοῦσαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν στὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγώνα»!

Εἰδικώτερα ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἀντιτορπιλλικὰ ἀφαίρεσαν τὰ «πώματα τῶν ὠστικῶν τριδέων» ἀπὸ τὶς μηχανὲς καὶ τὰ «στελέχη τῶν ἐπικρουστήρων» ἀπὸ τὰ πυροβόλα. Κάνανε, δηλαδή, τέτοιες ζημιὲς ποὺ θὰ χρειαζόταν τοὐλάχιστο ἕνας μήνας γιὰ νὰ ἐπισκευαστοῦν.

Τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Σπέτσαι», ἁπάνω στὸ ὁποῖο ἦταν ὑψωμένο τὸ σῆμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στολίσκου πλοιάρχου Κιδωτοῦ (ποὺ ταυτόχρονα ὑπηρετοῦσε καὶ ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ τότε προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλεξάνδρου Ζαΐμη) βρισκόταν στὴν πλωτὴ δεξαμενὴ τοῦ ναυστάθμου γιὰ καθαρισμό. Στὸ ἀντιτορπιλλικὸ αὐτὸ μπῆκε ὁ συνωμότης ἀντιπλοίαρχος Κουτρουμπᾶς μαζὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους στασιαστές. Μὲ τὴ βοήθεια δὲ τοῦ ὑπάρχου τοῦ σκάφους, ὑποπλοίαρχου Βαλτινοῦ, καὶ ἐνῶ ὁ διοικητὴς τοῦ στολίσκου πλοίαρχος Κιδωτὸς «εὑρίσκετο ἔνδον», προσπάθησε νὰ τὸ δγάλη ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ καὶ νὰ τὸ καθελκύση στὴ θάλασσα! Τελικὰ ὅμως δὲν ἐπιτεύχθηκε τὸ ζητούμενο καὶ τοῦτο «λόγω ἀγνοίας χωρισμοῦ τῶν κρουνῶν τῆς δεξαμενῆς» καὶ «λόγω τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπειλήσαντος μὲ ἀνατροπὴν τὴν δεξαμενὴν μετὰ τοῦ σκάφους»!

Ἡ «Ἕλλη» καὶ ὁ «Λέων»

ΟΤΑΝ οἱ στασιαστὲς ἀπότυχαν νὰ καθελκύσουν τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Σπέτσαι», ἀφαίρεσαν τὰ ἐξαρτήματα τῶν κλείστρων του καὶ τῶν μηχανῶν του, καὶ φεύγοντας πῆραν μαζί τους καὶ τριάντα ναῦτες ποὺ τοὺς «παρέδωσε» ὁ Βαλτινός.

Ἀμέσως ὕστερα ἄρχισαν οἱ ἐνέργειες γιὰ τὴν ἅπαρση ἀπὸ τὴν προβλῆτα τοῦ ναυστάθμου τοῦ εὐδρόμου «Ἕλλη» καὶ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Λέων», ποὺ γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν στὴν ἀρπαγὴ τοῦ στόλου ἔπρεπε νὰ ὑποστοῦν ὡρισμένες μικρὲς ἐπισκευές. Ἡ ἑτοιμασία τοῦ εὐδρόμου ἦταν πολὺ πιὸ εὔκολη, γιατὶ ἁπάνω σὲ αὐτὸ —καὶ μὲ «ἐπὶ κεφαλῆς» τὸν κυβερνήτη του πλωτάρχη Παπαγιάννη —εἶχε ὀργανωθῆ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κινήματος καὶ ἐκεῖ εἶχαν καταστρωθῆ σχέδια ἐπὶ σχεδίων.

Στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Λέων» ὑπηρετοῦσε ἐλάχιστο πλήρωμα καὶ δυὸ ἀξιωματικοί, ποὺ ἀπουσίαζαν. Στὴν περίπτωση τοῦ σκάφους αὐτοῦ βοήθησε ἀποτελεσματικὰ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυστάθμου ὑποπλοίαρχος Ἀρμένων Δόλας. Αὐτὸς «μετὰ ζήλου πολλοῦ» διάθεσε καὶ τοὺς ἄντρες ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὴν κίνηση τοῦ λιμανιοῦ, ὥστε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα νὰ ἀπομακρυνθοῦνε τὰ παραπάνω δυὸ σκάφη ἀπὸ τὶς προβλῆτες καὶ νὰ ρυμουλκηθοῦν στὸ δεξαμενόπλοιο «Προμηθεὺς» γιὰ νὰ παραλάβουν πετρέλαιο.

Αὐτὰ γίνηκαν στὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Ὕδρα», «Κουντουριώτης» καὶ «Ἀετός» ποὺ δὲν κινήθηκαν καὶ στὰ σκάφη «Ἕλλη» καὶ «Λέων» ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἀνταρσία. Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω καὶ ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα», τὸν «Ἱέρακα» καὶ τὴν «Θύελλα» (γιὰ τὰ ὁποῖα, καθὼς εἴπαμε, θὰ μιλήσουμε ξέχωρα) ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα ἐθνικὰ καράβια τὴν τύχη τῶν ὁποίων θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΤΡΙΠΛΑ ΕΒΔΟ

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ ΤΡΙΑ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΛΙΚΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Ὁ ναύαρχος Παγκάρας ἀποκαλύπτει διάφορες ἄγνωστες λεπτομέρειες

ΤΙ ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΤΗ ΒΕΝΖΙΝΑΚΑΤΟ ΤΟΥ "ΠΑΝΘΗΡΟΣ,,

28ον

ΗΤΑΝ ἀσυγκράτητο, φαίνεται, τὸ πολεμικὸ μένος τῶν συνωμοτῶν τοῦ Ναυτικοῦ, τὸ μοιραῖο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Δὲν δικαιολογοῦνται ἀλλιώτικα ἐκεῖνα ποὺ διαδραματίστηκαν στὸ ναύσταθμο καὶ στὰ πλοῖα τοῦ ἐθνικοῦ μας στόλου. "Οχι τὰ ὅσα ἀφοροῦν στὸ αἷμα ποὺ τόσο ἄδικα καὶ ἀπαράδεχτα χύθηκε ἐκεῖ στὸ Ἱστορικὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας, οὔτε αὐτὰ ποὺ ἐκτυλίχθηκαν μὲ τὶς ἐπιθέσεις τῶν κατώτερων ἀξιωματικῶν ἢ ὑπαξιωματικῶν ἐναντίον τῶν ἀνωτέρων τους. Μὰ τὰ ἄλλα ποὺ ἐστράφηκαν κατὰ τῶν καραβιῶν τῶν ὑπερπολύτιμων γιὰ τὴ χώρα μας, γιὰ τὴν ἀσφάλειά της, καὶ γιὰ τὴν ὕπαρξί της. Ποτὲ ἄλλοτε στὸ μακρότατο βίο τοῦ Ναυτικοῦ μας (μὲ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὰ «γεγονότα τοῦ Πόρου», μὲ πρωταγωνιστές τὸν Ἀνδρέα Μιαούλη καὶ τὸν Ἀντώνη Κριεζῆ καὶ μὲ ὁδηγὸ τὸ καταστροφικὸ καὶ ἐθνοκτόνο ἀντικαποδιστριακὸ πεῖσμα), δὲν εἶχαν σημειωθῆ ἔτσι ὀργανωμένα καὶ «ἐν ψυχρῷ», αὐτὰ ποὺ σημειώθηκαν στὸν «Κυουντουριώτη», στὴν «Ὕδρα», στὸν «Ἀετό». Καὶ ποτὲ δὲν εἶχαν ἀφαιρεθῆ —δολιοφθορὰ χωρὶς προηγούμενο— ἀπὸ τὰ πολεμικά μας πλοῖα, ὁλόκληρα καίρια κομμάτια καὶ ἐξαρτήματα ἀπὸ τὶς μηχανές τους ἢ ἀπὸ τὰ κανόνια τους, ἔτσι ποὺ νὰ καταστοῦν ἄχρηστα καὶ νὰ ἀπαιτοῦνται ἑβδομάδες πολλὲς γιὰ νὰ ἐπισκευασθοῦνε. Οὔτε ποτὲ εἶχε ξαναφανῆ ὁ κίνδυνος νὰ γυρίση ἀνάποδα ἕνα μεγάλο ἀντιτορπιλλικό, μαζὶ μὲ τὴν πλωτὴ δεξαμενὴ ἀπάνω στὴν ὁποία ἐπισκευαζόταν!

Στὸν κυκεῶνα δὲ τοῦτο ἢ στὴν «κόλασι», ὅπως ὁ συνωμότης συνταγματάρχης καὶ βενιζελικὸς ὑπουργὸς τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας Ἰω. Γρηγοράκης, εἶχε χαρακτηρίσει τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν ναυτικὴ περιοχή, καὶ στὴν ὅλη διαμάχη ποὺ ἀποκορυφωνόταν ἀνάμεσα στοὺς στασιαστές, ποὺ ἐννοοῦσαν ὀπωσδήποτε νὰ ἀνταποκριθοῦν στὰ κελεύσματα τῆς Χαλέπας καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλανε μὲ κανένα τρόπο νὰ παραβοῦνε τὸν ὅρκο τους, βρισκόταν μιὰ τρίτη «κατηγορία». Ἦταν οἱ ναῦτες ποὺ δὲν ἔξεραν τί νὰ κάνουνε καὶ ἀπὸ ποιὸν νὰ δεχθοῦνε διαταγές. Γιατὶ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ τύχαναν ἀνώτεροί τους. Ἔτσι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ οἱ ἀνώτεροί τους ἐπαναστάτες τοὺς ἔλεγαν νὰ διαστοῦν γιὰ νὰ φύγουν τὰ ἁρπαγμένα πιὰ καράβια ἢ γιὰ νὰ ἁρπαχτοῦν ἐκεῖνα ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχαν ἁρπαχτῆ καὶ τοὺς ἀπειλοῦσαν πὼς ἂν δὲν κάνουν γρήγορα θὰ τιμωρηθοῦνε ἀμείλιχτα»! Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἄκουγαν (ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ «Ἀβέρωφ», ποὺ μνημονεύει στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του, ὁ τότε πλωτάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Βασίλειος Κύρης) τοὺς, ὁμοια ἀνώτερούς τους, νομιμόφρονες ἀξιωματικούς, νὰ τοὺς συνιστοῦνε ἐνὰ μὴ ὑπακούσουν εἰς καμμίαν διαταγὴν τῶν κινηματιῶν καὶ νὰ κάμουν ὅσας ζημίας ἠμποροῦν εἰς τὰ μηχανήματα τοῦ πλοίου, διότι ἄλλως ἡ νόμιμος κυβέρνησις θὰ τουφεκίση καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των»!

Μιὰ ζωηρότατη, μάλιστα, καὶ χαραχτηριστικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν ἰδιότυπα τραγικὴ θέση στὴν ὁποία περιήλθανε οἱ ναῦτες, τὶς δύσκολες ἐκεῖνες ὧρες παρέχεται μὲ ἀφορμὴ τὸ δεύτερο «ἐπεισόδιο Κορδέλλα». "Οχι ἐκεῖνο ποὺ σημειώθηκε ἀπάνω στὸ θωρηκτὸ μὲ τὸ ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα καὶ μὲ τὸν ἀρχικελευστὴ Τριγυράκη, μὰ τὸ ἄλλο ποὺ γίνηκε μέσα στὴ δεντζινάκατο, ποὺ μετάφερε ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» στὸ Πέραμα τὸν πιστὸ στὸν ὅρκο του ἀνθυποπλοίαρχο. Τὴ στιγμὴ ποὺ —καθὼς ἔχουμε δῆ— συμπλέκονταν ἀπάνω στὴ δεντζινάκατο οἱ ἀνθυποπλοίαρχοι Ἀνδρέας Κορδέλλας (νομιμόφρονας) καὶ Ἀθανάσιος Μπότσης (κινηματίας), ὁ πρῶτος διάτασσε τὸ ναύτη - μηχανικὸ τοῦ μικροῦ σκάφους «νὰ κάνη κράτει», ἐνῶ ὁ δεύτερος τοῦ φώναζε: «Γύρνα πίσω στὸ καράβι». Τότε καὶ ἐνῶ ἡ συμπλοκὴ συνεχιζόταν ὁ «κατώτερος» ἄρχισε νὰ κλαίη καὶ νὰ λέη: «Ποιὸν νὰ ἀκούσω ἀπὸ τοὺς δυό; Δὲν ξέρω καὶ ἐγὼ τί νὰ κάνω»!

Τί νὰ ἔκαναν, λοιπόν, οἱ ναῦτες; Πήγαιναν ἢ μᾶλλον ἄκουγαν τὸν «ἰσχυρότερο» τῆς στιγμῆς. "Οποιον γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο μποροῦσε νὰ ἐπιβληθῆ. Καὶ εἶναι —γιὰ τὸ προκείμενο— πολὺ ἐνδιαφέρον αὐτό, ποὺ, μὲ πολλὴ ἀπλότητα, εἶχε ἀναφέρει στὴν ἀπολογία του, στὸ ναυτοδικεῖο, ἐκεῖνος ποὺ πυροβόλησε τὸν ἀνθυποπλοίαρχο Ἀνδρ. Κορδέλλα, δηλαδὴ ὁ ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης: «Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ὁ Κορδέλλας μέσα στὸν «Ἀβέρωφ» ἐφέρθηκε σὰν ἄνδρας. Ἄλλοι ἤρχοντο καὶ ἐδήλωναν ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Ἂν ὑπῆρχον δυὸ ἀκόμη ἀποφασισμένοι σὰν τὸν Κορδέλλα, θὰ μᾶς ἔρριχναν στὴ θάλασσα».

Ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ἀτσαλένιος κανόνας

Ο ΧΡΥΣΟΣ ἢ μᾶλλον ὁ ἀτσαλένιος κανόνας τῶν «ἀποφασισμένων» ἴσχυσε καὶ στὴν περίπτωση ποὺ ἀφοροῦσε στοὺς κυβερνήτες τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Πάνθηρ» ἀντιπλοίαρχο Γεώργιο Ν. Παγκάρα, «Ἱέραξ» ἀντιπλοίαρχο Κωνσταντῖνο Σκουφόπουλο καὶ «Θύελλα» πλωτάρχη Τρύφωνα Κωνσταντινίδη. Καὶ οἱ τρεῖς ὄντας «ἀποφασισμένοι» μείνανε ἀκλόνητοι στὸν ὅρκο τους, ἀμετακίνητοι στὸ καθῆκον τους, πιστοὶ στὴ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας.

Εἶναι δὲ πλουσιώτατη σὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἀληθινὰ ἀποκαλυπτικὴ ἡ ἱστόρηση ποὺ ἔκανε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα (κατὰ τὸ τρίτο δεκαήμερο τοῦ Μαρτίου 1935), ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ σήμερα —καθὼς ἔχουμε πῆ— ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ ἀπόστρατος ναύαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, διατέλεσε ὑπασπιστὴς καὶ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλεξ. Ζαΐμη καὶ, μετὰ τὴν παλινόρθωση, τοῦ Βασιλιᾶ Παύλου —ὡς διαδόχου.

Τὴν Ἱστόρησή του, ὁ Γεώργ. Ν. Παγκάρας, ἀφιέρωσε: «Εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ ἀγαπημένου μου συμμαθητοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθανασίου Σιώκου, τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ ναυστάθμου, ἀναν-δρως δολοφονηθέντος παρ' ἀτίμων στασιαστῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξετέλει τὸ ὑπέρτατον πρὸς τὴν πατρίδα, τοὺς νόμους καὶ τὴν τιμὴν καθῆκον του». Καὶ προσθέτει: «Ἡ τύχη ἠθέλησε, ὥστε, πρὸ 16 μηνῶν, ἐγὼ μὲν νὰ παραλάβω παρὰ τοῦ Σιώκου τὴν κυβέρνησιν τοῦ «Πάνθηρος». Ἐκεῖνος δὲ παρ' ἐμοῦ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ ναυστάθμου».

Συμπτώσεις ποὺ διαδραματίζουν ρόλο

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ δὲ στὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας ἱστορεῖ:

... Ὑπάρχουν συμπτώσεις καὶ γεγονότα τόσον ἀσήμαντα αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ὥστε νὰ καταντοῦν ἀπολύτως ἀπίστευτον ὅτι δύνανται εἰς δεδομένην τινὰ

Ὁ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας, ὅταν ὡς ὑποπλοίαρχος μετεῖχε τῆς ἑλληνικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς, ποὺ παρακολουθοῦσε στὸ Κόους τῆς Ἀγγλίας τὴν μετασκευὴ τῶν ἀνιχνευτικῶν τύπου «Λέων»

στιγμὴν νὰ διαδραματίσουν οἱανδήποτε ἐπίδρασιν καὶ μάλιστα ἀποφασιστικὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς ὡρισμένης καταστάσεως. Τί ἐπίδρασιν λ.χ. ἠδύνατο νὰ ἔχη, ἐπὶ τῶν πρώτων τουλάχιστον φάσεων τοῦ ἀρξαμένου εἰς τὸν ναύσταθμον ναυτικοῦ δράματος, ἡ κομψὴ ἐμφάνισις μιᾶς λέμβου, ἢ ἡ παραχώρησις αὐτῆς εἰς ἕνα συνάδελφον διὰ νὰ ἐξέλθη τοῦ πλοίου του;

Ἀλλ' ἂς ἀφήσω νὰ προκύψη μόνο του τὸ σχετικὸν συμπέρασμα.

Ἡ δεντζινάκατος τοῦ «Πάνθηρος» ἀγγλικῆς κατασκευῆς, ναυπηγηθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μετασκευῆς τῶν ἀνιχνευτικῶν τύπου «Λέων» καὶ παραληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἤδη κυβερνήτου τοῦ «Πάνθηρος» (Γ. Ν. Παγκάρα) τότε ὑποπλοιάρχου, ὑπηρετοῦντος εἰς τὴν ἐν Κόους τῆς Ἀγγλίας ἑλληνικὴν ναυτικὴν ἀποστολήν, εὑρίσκεται καὶ σήμερον ἀκόμη, μετὰ συνεχῆ ἐργασίαν 11 ἐτῶν, χάρις εἰς τὰς φροντίδας τάς ὁποίας καταβάλλουν διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τοῦ ὑλικοῦ των οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ εἰς τόσον λαμπρὰν κατάστασιν, ὥστε ἀκαταπαύστως νὰ παρακαλῆται ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» νὰ διαθέση τὴν δεντζινάκατόν του «...πρὸς ἐκτέλεσιν δρομολογίου, ἢ ὅπως ἀποδιβάση εἰς τὴν ξηρὰν τὸν κυβερνήτην τῆς «Θυέλλης» κλπ...». Ἡ δεντζινάκατος πράγματι ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν συναδέλφων ἀξιωματικῶν, τάς περισσοτέρας ὅμως φορὰς μετ' εὐγενοῦς ἢ ἀξιοπρεποῦς δυσφορίας «λόγω τῶν ἀπαιτήσεων οἰκονομίας βενζίνης».

Τὴν πρωΐαν τῆς ἰδιαιτέρως διά τό Πολεμικὸν Ναυτικὸν ἀποφράδος Παρασκευῆς 1 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἡ ἐπέτειος θὰ ἐπροτείνετο νὰ ὁρισθῆ ὡς ἡμέρα ναυτικοῦ πένθους, καὶ ὥραν 7.52' ὁ κυβερνήτης τῆς «Θυέλλης» ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κυβερνήτην τοῦ «Πάνθηρος» τὸ ἀκόλουθον σῆμα διά βραχιόνων: «Παρακαλῶ, ὅπως, μόλις ἐπαναπλεύσω τὸ ἑσπέρας, μοί ἀποστείλητε τὴν δεντζινάκατόν σας ἵνα ἀποβῶ εἰς Πέραμα». Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, καὶ ὥραν 17.41 ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ἱέρακος» μετεβίβαζεν εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ «Πάνθηρος» παρόμοιον διὰ βραχιόνων σῆμα ἔχον ὡς ἑξῆς: «Παρακαλῶ πληροφορήσατε ἐὰν δύνασθε νὰ διαθέσητε τὴν δεντζινάκατόν σας διὰ Πέραμα».

Ἐπιθυμῶν νὰ ἐξυπηρετήσω τούς φιλτάτους μου συναδέλ-, ὅπως ἐξέλθουν εἰς τὴν ξηράν, διέθεσα τὴν δεντζινάκατον, ἥτις διελθοῦσα διά τῆς «Θυέλλης» καί τοῦ «Ἱέρακος» καὶ παραλαβοῦσα τούς κυβερνήτας αὐτῶν πλωτάρχην Τ. Κωνσταντινίδην καί ἀντιπλοίαρχον Κ. Σκουφόπουλον, ἔπλευσεν ὁλοταχῶς πρός τό Πέραμα...

Ὁ «Πάνθηρ» σέ συναγερμό

ΚΑΙ σήμερα ὁ ἀπόστρατος ναύαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας, ἐπιβεβαιώνοντας τὶς ἀφηγήσεις τῶν συναδέλφων του Κ. Σκουφοπούλου καὶ Τρ. Κωνσταντινίδη —στὶς ὁποῖες στηρίχθηκε καὶ ἡ σχετικὴ ἱστόρηση ποὺ δώσαμε στὰ περασμένα—ἀναφέρει:

... Ὀλίγον πρίν ἡ δεντζινάκατος πλευρίση τήν ἀποβάθραν τοῦ Περάματος... Ἀλλ' ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ νά δώσω ἐπ' ὀλίγον τόν λόγον εἰς τόν ἴδιον τόν ἱκανώτατον χειριστήν καί ἀπό μακροῦ λέμβαρχον τῆς κομψῆς δεντζινακάτου μου, δίοπον τορπιλλομηχανικόν Ἄναστ. Καπετάνιον (ἀριθ. Μητρ. 3925) τόν σεμνόν ἐκ Σαλαμῖνος στρατιώτην πού ἀγαπᾶ τήν δεντζινάκατόν του, τουλάχιστον ὅσον τό σπίτι του.

«Εὑρισκόμενος εἰς ἀπόστασιν 60—70 μέτρων ἀνέφερεν ὁ δίοπος Καπετάνιος, ἐδέχθην δύο πυροβολισμούς τυφεκίου. "Εκαμα ἀμέσως «κράτει τήν μηχανήν» ἔσβησα τά φῶτα καί ἐγύρισα τήν πλώρη τῆς δεντζινακάτου πρός τό Καματερό, ὅπου ὁ ὁρίζων ἦτο σκοτεινότερος. Μᾶς ἐφώναξαν ἀπό τήν ξηράν: «Ἐ! τῆς λέμβου»! Εἰς τήν κλῆσιν αὐτήν ἀπήντησα: «Κυβερνήτης «Ἱέρακος» ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος». Μοῦ ξαναφώναξαν πάλιν «Ἐ! τῆς λέμβου» τότε κατόπιν διαταγῆς τοῦ κυβερνήτου τῆς «Θυέλλης», ἀπήντησα ἁπλῶς «Κωνσταντινίδης».

Οἱ ἐκ τῆς ξηρᾶς (προφανῶς οἱ ἡρωϊκοί χωροφύλακες Περάματος) ἐφώναξαν ἀμέσως: «Κύριε Κωνσταντινίδη, νά βγῆτε ἔξω μέ τά περίστροφα, διότι γίνεται κίνημα», ἐνῶ σχεδόν ταυτοχρόνως ἄλλοι δύο ἐφώναξαν «ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου καί τοῦ κινήματος ζυγώστε ἔξω, διότι θά σᾶς ρίξωμεν...».

Μόλις ἄκουσα «γίνεται κίνημα», ἔβαλα τήν μηχανή «πρόσω ὁλοταχῶς», ἔπλευσα πρός τόν σκοτεινόν τομέα καί ἐξηφανίσθην. "Επρεπε τό ταχύτερον νά εἰδοποιήσω τήν ὑπηρεσίαν.

Στρέφοντας διά τό καράβι μας «Πάνθηρα» συνάντήθην μέ τήν ἀτμάκατον τοῦ «Ἀβέρωφ», πλέουσαν πρός τό Πέραμα. Ὁ κ. Κωνσταντινίδης τῆς ἐφώναξε «κατά διαταγήν τοῦ ἀρχηγοῦ νά ἐπιστρέψετε στό πλοῖον σας» Ἡ ἀτμάκατος ὅμως, οὐδεμίαν ἔδωσεν ἀπάντησιν.

Ἐξηκολούθησα τόν πλοῦν, μέχρις ὅτου ἔφθασα στήν σκάλα τοῦ «Πάνθηρος».

Οἱ ἐπιβαίνοντες τῆς δεντζινακάτου συνάδελφοι, μόλις ἀνέβησαν ἐπί τοῦ πλοίου, ἦλθον εἰς τό καρρέ μου ὅπου εἰργαζόμην καί μέ εἰδοποίησαν ὅτι εἰς τό Πέραμα «γίνεται κίνημα» ἡ τουλάχιστον «σοβαρά ἀνωμαλία». Τό πρᾶγμα μοῦ ἐφάνη τόσον τερατωδῶς ἀπίστευτον, ὥστε ἠρνήθην κατ' ἀρχάς νά τό πιστεύσω. Οἱ φίλοι μου κυβερνῆται, μετά βραχυτάτην ἀνταλλαγήν σκέψεων, ἔφυγαν ἀμέσως διά τά πλοῖα των.

Μολονότι ὑπό τό κράτος ἐξαιρετικῆς καταπλήξεως καί διστάζων εἰσέτι νά πιστεύσω ὅσα ἤκουσα, ὥρμησα εἰς τό κατάστρωμα, διέταξα ἀμέσως ἐξοπλισμόν τοῦ ἀποβατικοῦ ἀγήματος, ὡπλίσθην ὁ ἴδιος μέ μανλιγχερ καί δύο περίστροφα ἐγέμισα τίς τσέπες μου μέ δεσμίδας φυσιγγίων καί ἔβαλα ἐν ἀμέσω διαδοχῇ δύο «ἐρυθρᾶς φωτοβολίδας» διά τῶν ὁποίων ἐσήμαινα εἰς τόν ναύσταθμον, τά ἐν ὄψει πλοῖα, τήν φρουράν καί τά φυλάκια «συναγερμόν». Ταυτοχρόνως διέταξα ἀφήν πυρῶν πάντων τῶν λεβήτων καί βεβιασμένην προθέρμανσιν μηχανῶν, ὥστε τό πλοῖον νά ἑτοιμασθῆ πρός πλοῦν τό ταχύτερον. Κατά τόν αὐτόν χρόνον ὁ «Ἱέραξ» καί ἡ «Θύελλα» ἔβαλλον τάς ἐρυθράς φωτοβολίδας καί ἐτίθεντο εἰς συναγερμόν...

Θά ἔπρεπε ἀκόμα νά προστεθῆ πὼς ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» ὁπλίσθηκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πιστόλια, καὶ μὲ τὴν «ἀραβίδα» μάνλιγχερ, γιατὶ τὰ φυσίγγια τῶν πιστολιῶν ἦταν ἐλάχιστα. Κάποιος —ἀσφαλῶς μυημένος μέσα στὸ ἀντιτορπιλλικὸ— εἶχε φροντίσει νὰ ριχτοῦν τὰ κουτιὰ μὲ τὶς σφαῖρες στὴ θάλασσα.

Αὐτὰ ὅμως ποὺ ἱστορεῖ, σὰν προετοιμασίες, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας, γίνονταν τὶς ἴδιες στιγμὲς—καθὼς θά δοῦμε— καὶ στὰ ἄλλα δυὸ ἀντιτορπιλλικὰ (τὸν «Ἱέρακα» καὶ τὴ «Θύελλα»), μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ ναύαρχος Γεώργ. Παγκάρας συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του. — Ἐπίμονες προτάσεις γιὰ βομβαρδισμὸ τῶν πλοίων ποὺ ἀντιστέκονταν. — Ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ἱέρακος» ἀπαντᾶ στὸν Ἀνδρ. Κολιαλέξη, ὅτι «θά συναντηθοῦν εὐχαρίστως, ἀλλὰ τὴν ἐπομένη». — Ὁ ὕποπτος ρόλος ὡρισμένων ραδιοτηλεγραφητῶν. — «Ἐλᾶτε νὰ καταλάβετε τό πλοῖον διότι τά φυσίγγια εἶναι ἐλάχιστα». — Ἕνας πλωτάρχης προδικάζοντας τὴ μελλοντικὴ τύχη τῆς «Θυέλλης» ζητάει τὴν ἄμεση καταστροφή της. — Βολὲς μὲ τὸ «Χότσκις» κατὰ τῶν πολεμικῶν μας. — Ὁ «Πάνθηρ» ἑτοιμος γιὰ δρᾶσι. — Γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τοῦ σκάφους ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκε ἡ πατρίς. — Μὲ τουφέκια μάνλιγχερ ρίχνουν κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου «Κατσώνης». — Ἀναγκαστικὴ ἀλλαγὴ πορείας. — Οἱ προβολεῖς ὡς ὅπλο γιὰ τὸ «θάμπωμα» τῶν ἀντιπάλων!

Σειρὲς
μὲ δοκ
Ξέρουμε πῶ
σᾶς συγκιν
μάθη μία, ξ
τά τήν ὥρα
λύτως προσ
Ξέρουμε ὅ
ποὺ ἔχετε,
τητα τοῦ σ
Βέβαια τὸ
τὸ Πανεπισ
δες ἄλλα Γ
χρησιμοποι
δο διδασκ
βοηθάει σ
μυαλό σας
ἀμφιβολία
«Ἄραγε ἡ
σὲ μένα ἀ
Μποροῦμε
κτα «ἀσφ
"Ομως τὸ
Fremdspr
Gloriphon
Σᾶς προσ
ταλλάξετε
«Ὑπόπαι
«Ἡμερησί
ποτε λόγο
Ἡ προσφο
μόνο μέρι
'Αγγλικὰ
Γερμανικὰ
Γαλλικὰ
GI
Πανεπιστημίου 15—Κολο
Μπουμπουλίνας 35 ΠΕΙΡ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΓΚΑΡΑ

Ἐπίμονες προτάσεις γιὰ βομβαρδισμὸ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν ποὺ ἀνθίσταυτο

«Ε, ΛΟΙΠΟΝ, ΑΣ ΠΑΗ Η «ΘΥΕΛΛΑ» ΑΠΟ ΤΩΡΑ»!

29ον

ΑΥΤΟ ποὺ φάνηκε «τόσον τερατωδῶς ἀπίστευτον» στὸν κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ», ἦταν, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, μιὰ σκληρὴ πραγματικότητα. Τὸ διαπίστωσε, ἄλλως τε, καὶ ὁ ἴδιος ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας καὶ ἀπὸ ὅσα τοῦ εἶπαν, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Πέραμα, οἱ συγκάβελφοί του Κωνστ. Σκουφόπουλος καὶ Τρύφ. Κωνσταντινίδης, μαζὶ μὲ τὸν λέμβαρχό του Ἀναστάσιο Καπετάνιο, καὶ ἀπὸ ὅσα, σὲ λίγο, μόνος του μὲ τὰ μάτια του εἶδε καὶ ἔζησε. Ἔτσι, ἀφοῦ ἑτοιμάστηκε, καθὼς ὁ ὅρκος του καὶ τὸ καθῆκον του τοῦ ἐπιβάλλανε, ἄρχισε νὰ παίρνη σειρὰ ὁλόκληρη ἀπὸ ἀπαραίτητα, γιὰ τὴν περίσταση, μέτρα. Τὰ αὐτὰ δὲ γίνονταν —ὕστερα ἀπὸ τὴν πρόχειρη ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ποὺ προηγήθηκε ἀπάνω στὸν «Πάνθηρα»— καὶ στὰ ἄλλα δυὸ ἀντιτορπιλλικά, τὴ «Θύελλα» καὶ τὸν «Ἱέρακα».

Ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Θύελλα» πλωτάρχης Τρύφ. Κωνσταντινίδης, μόλις ἀνέβηκε στὸ καράβι του ἔβαλε τὸ πλήρωμα σὲ «πλήρη ἕγερσι», καὶ ἀμέσως ἔρριξε δυὸ κόκκινες φωτοβολίδες, ποὺ σήμαιναν τὴν κήρυξη γενικοῦ συναγερμοῦ. Ἔτσι τὰ πλοῖα ποὺ εἶδαν τὸ σῆμα μπῆκαν καὶ αὐτὰ σὲ συναγερμό. Ἀναψαν, δηλαδή, τὶς φωτιὲς στὰ καζάνια τους καὶ τοποθέτησαν τὶς φουρὲς ποὺ προβλέπονταν στὰ καταστρώματα. Φουρὲς μὲ ὅπλα καὶ ὁπλοπολυβόλα. Τρῦτα γίνηκαν στὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Θύελλα», «Πάνθηρ», «Ἱέραξ» καὶ «Ψαρά», ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ τελευταῖο, καθὼς ξέρουμε, παραδόθηκε, λίγο ἀργότερα, ἀπὸ τὸν κυβερνήτη του ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Ξηρό, στὸν ἀντιπλοίαρχο Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ.

Ὁ Τρ. Κωνσταντινίδης, μάλιστα, «ἔσπρωξε τὶς φωτιὲς» γιὰ νὰ πάη στὸ νησάκι Λέρο (ποὺ βρίσκεται στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας καὶ ἦταν πάντα ἡ πυριτιδαποθήκη τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ) καὶ νὰ πάρη πρῶτος πυρομαχικά. Ταυτόχρονα σκοπὸς του ἦταν νὰ ἐμποδίση τὰ στασιαστικὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνεφοδιαστοῦνε. Ἄλλο τώρα ἂν τοῦτο, καὶ μὲ ἀφορμὴ τὴ στάση τοῦ ἀντιπλοίαρχου Τσαγκάρη —ὅπως ἱστόρησε καὶ ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας— δὲν γίνηκε δυνατό. Γιατὶ καὶ ἐκεῖ, στὴ Λέρο, ἄλλοι συνωμότες περίμεναν «ἔνδον». Πάντως ἀπάνω στὴ «Θύελλα» (ποὺ ἦταν ἀπὸ τὰ μικρὰ ἀντιτορπιλλικὰ μας, τὰ ναυπηγημένα τὸ 1906), ὁ Τρ. Κωνσταντινίδης «ὠργάνωσε πλήρως τὸν ἀγῶνα, ταξιάς τοὺς ἄνδρας τοῦ σκάφους ὀπισθεν προχείρων προφυλακτήρων ἐκ σωσιβίων καὶ ὑδροφορίων, τὰ ὁποῖα καὶ προήσπισαν ἀποτελεσματικῶς αὐτοὺς καθ' ὅλην τὴν νύκτα»!

Στὸ ἀντιτορπιλλικὸ («Ἱέραξ»)

ΤΑ ΙΔΙΑ γίνηκαν καὶ στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ἱέραξ», ὁ κυβερνήτης τοῦ ὁποίου ἀντιπλοίαρχος Κωνστ. Σκουφόπουλος, ἀφοῦ ἑτοίμασε τὸ πλοῖο του, «ἐξώπλισε μέχρις ὀδόντων τὸ πλήρωμά του»— δηλαδή, μὲ μάνλιγχερ καὶ πιστόλια, καὶ μὲ μετρημένα φυσίγγια.

Στὸν «Ἱέρακα» ὅμως, ὅπως καὶ σὲ ὡρισμένα ἄλλα πλοῖα, οἱ ραδιοτηλεγραφητὲς ἦταν, φαίνεται, μυημένοι στὴ συνωμοσία. Ἔτσι πιάστηκε ἀπὸ τὸν ἀσύρματο τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ τηλεγράφημα πρὸς τὸν «Ἀβέρωφ», μὲ τὸ ὁποῖο εἰδοποιοῦνταν οἱ στασιαστὲς νὰ ἐπωφεληθοῦν τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπὶ τοῦ σκάφους ὑπῆρχαν ἐλάχιστα φυσίγγια» καὶ «ἐκαλοῦντο νὰ σπεύσουν νὰ καταλάβουν τὸ πλοῖον». Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο οἱ κυβερνῆτες τῶν πιστῶν ἀντιτορπιλλικῶν δίσταζαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν ἀσύρματο «φοβούμενοι τὴν ἐκ τῶν ἔνδον προδοσίαν». (Καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ὅπως θὰ δοῦμε μπαίνοντας στὸ κεφάλαιο τοῦ ἱστορήματός μας «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κράτους» τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν καὶ ἡ κυβέρνηση ἀγνοοῦσαν, ὡς ἀργὰ τὴ νύχτα, τὴν κατάσταση στὸ ναυσταθμὸ καὶ τὴν ἀντίσταση τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν).

Ἔτσι οἱ κυβερνῆτες τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν, μὴ μπορώντας νὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς ἀσυρμάτους τους «ἐρρύθμιζον ἀπὸ κοινοῦ τὰ τῆς ἀμύνης καὶ τῶν ἐνεργειῶν των συνενοούμενοι διὰ τοῦ τηλεβόα καὶ φανοῦ περιωρισμένου τομέως». Ὅταν δὲ γιὰ μιὰ στιγμή, ὁ ἀντιπλοίαρχος Κ. Σκουφόπουλος εἰδοποιήθηκε ἀπὸ τὴ «Θύελλα», ὅτι ἀρχηγὸς τῶν στασιαστῶν ἦταν ὁ Ἰω. Δεμέστιχας, ὁ ὁποῖος εἶχε στήσει τὸ στρατηγεῖο του (τὸ ναυαρχεῖο του) στὸν «Ἀβέρωφ», ἔσπευσε νὰ δώση τὸ σῆμα: «Γιατὶ δὲν παίρνει τὰ πόδια του νὰ περάση καὶ ἀπὸ δῶ;». Καὶ ὅταν, πιὸ ἀργά, ὁ συνωμότης πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης ἔστειλε σῆμα στὸν Κ. Σκουφόπουλο (μὲ τὸν ὁποῖο ἄλλοτε ἦταν στενότατοι φίλοι) ζητώντας του «νὰ ἐξέλθη τοῦ πλοίου πρὸς συνομιλίαν» καὶ τονίζοντάς του ὅτι «οὐδεὶς θὰ τὸν ἐθιγε», ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ἱέρακος» τοῦ ἀπάντησε ὅτι «λόγω τοῦ σκότους ἀδυνατεῖ νὰ ἐξέλθη» καὶ ὅτι «θὰ τὸν ἔβλεπεν εὐχαρίστως τὴν ἐπομένην»!

Νὰ βομβαρδίσουν καὶ νὰ βυθίσουν τὰ πλοῖα

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ποὺ —καθὼς θὰ δοῦμε καὶ παρακάτω, στὴν προσωπικὴ ἱστόρηση τοῦ τότε ἀντιπλοιάρχου Γεωργ. Ν. Παγκάρα— ἦταν ἀπροσδόκητα (γιὰ τοὺς συνωμότες) ἔντονη, καὶ σωστικὰ (γιὰ τὸ νόμιμο κράτος) ἀποτελεσματική, προκάλεσε στὸ «ναυαρχεῖο» τῶν στασιαστῶν μεγάλο ἐρεθισμό. Ἀκούστηκαν δὲ ἐκεῖ, τὰ πιὸ καταπληκτικὰ πράγματα, ποὺ ξεκίναγαν ἀπὸ τὶς συστάσεις γιὰ προσφυγὴ σέ μεθόδους παραπειστικὲς (εἰς βάρος τῶν «ἀνθισταμένων») καὶ ἔφταναν ὡς τὶς προτάσεις γιὰ ἕνα καταστροφικὸ βομβαρδισμό.

Ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ» —καθὼς διηγήθηκαν, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, αὐτοὶ ποὺ γύρισαν στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν πῆγαν στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο —ὁ στασιαστὴς πλωτάρχης Κουτσομιτόπουλος «προέτρεπεν ὅπως βληθοῦν τὰ τρία ἀνθιστάμενα ἀντιτορπιλλικὰ δι' ὁμοβρονтιῶν τῶν πυροβόλων καὶ θυσιασθοῦν». Καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς ἀντιτάσσονταν στὶς προτάσεις του, ὁ Κουτσομιτόπουλος (τὸν ὁποῖο ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀναφέρει σὲ πολλὲς ἀγνωστες καὶ ἀνέκδοτες ἐπιστολές του, ποὺ θὰ δοῦμε ἀργότερα), εἶπε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: «Πόση ἀκόμη ζωὴ διὰ τὸ Ναυτικὸν ἔχει ἡ «Θύελλα»; Δύο χρόνια; Ἔ, λοιπόν, ἂς πάη ἀπὸ τώρα»!

Τὴν ἴδια στάση ἔδειξε καὶ ὁ συνωμότης πλωτάρχης Καλλιανέσης (ποὺ ἀργότερα, στὴ διάρκεια τοῦ κινήματος, στάλθηκε στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ προμηθευθῆ καύσιμες ὕλες, γιὰ τὸν ἀρπαγμένο στόλο, ποὺ βρισκόταν στὴν Κρήτη). Ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος, τὴν ὥρα ποὺ βρισκόταν στὸ σηματωρεῖο τοῦ ναυστάθμου, πρότρεπε «νὰ βληθοῦν τὰ ἀνθιστάμενα πλοῖα διὰ τοῦ πυροβόλου, πείσας ἐν τέλει τοὺς Κολιαλέξην νὰ βάλουν διὰ τοῦ βαρέως πολυβόλου «Χότσκις», τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ πρὶν παρὰ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν δεσπόζοντα τοῦ δρμου λόφον τοῦ διοικητηρίου διὰ νὰ παρεμποδίση τὴν ἁρπαγὴν τῶν πλοίων, ὅταν οἱ νομιμόφρονες ἀξιωματικοὶ των θὰ ἀπουσίαζον ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας».

Μπροστὰ σὲ αὐτὴν τὴν κατάσταση ὁ κρατούμενος καὶ «ἀχρηστευμένος» ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ναύαρχος Ρουσσέν

Ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ἱέραξ» Κωνστ. Σκουφόπουλος

«βλέπων»— ὅπως ὁ ἴδιος ἀφηγήθηκε— «ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὰ πιστὰ εἰς τὸ καθῆκον των πλοῖα, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Δεμέστιχαν νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μεταβῆ εἰς αὐτὰ αὐτοπροσώπως διὰ νὰ μεταπείση τοὺς κυβερνήτας». (Ἀλλὰ τὴν ἄποψη τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, θὰ τὴ δοῦμε ἐκτενέστερα πάρα κάτω στὸ ἀνάγνωσμά μας).

Ὁ «Πάνθηρ» ἕτοιμος γιὰ δράση

ΕΝΩ ΑΥΤΕΣ οἱ σκέψεις γίνονταν «ἔξω» (στὸ ναύσταθμο καὶ στὸν «Ἀβέρωφ») ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ», συνέχιζε τὴν «ὀργάνωση» τοῦ καραβιοῦ του —καὶ γιὰ ἄμυνα, καὶ γιὰ ἐπίθεση.

Ἱστορεῖ δὲ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας αὐτά:

«...Ἡ ὥρα ἦτο περίπου 19 ὅτε ὁ ἀγαπητός μου συνεργάτης, ὕπαρχος, ὑποπλοίαρχος Φούφας, μοῦ ἔδωσεν ἀναφορὰν «τὸ ἔνοπλον ἄγημα ἐν τάξει, 1 πολυβόλον καὶ 3 ὁπλοπολυβόλα ἕτοιμα». Ἀργότερα καί ὁ Β' μηχανικός (τοῦ πρώτου εὐρισκομένου εἰς τὴν ξηράν), ὁ θαυμάσιος ἀνθυποπλοίαρχος Στεριόπουλος, ὅστις διετήρησε στωϊκὴν ψυχραιμίαν εἰς τὰς συνεχεῖς καὶ αὐστηρὰς διαταγάς μου ὅπως ἑτοιμάση τάχιστα τὰς μηχανὰς πρὸς πλοῦν, μοῦ ἔδωσε τὴν ἀναφοράν: «Μηχαναί ἕτοιμαι». Πρᾶγμα τό ὁποῖον μοῦ ἔδωσε μεγάλην ἱκανοποίησιν.

Χάρις εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ψύχραιμον ἐνέργειαν τῆς βενζινακάτου μου, τὴν ὁποίαν ὁ ἄξιος λέμβαρχός της, δίοπος Καπετάνιος κατώρθωσεν ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν στασιαστῶν, νὰ ὁδηγήση ἀσφαλῶς εἰς τὸ πλοῖον του, ὁ πολεμικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν ἀνδρῶν τοῦ «Πάνθηρος», τοῦ «Ἱέρακος» καὶ τῆς «Θυέλλης» συνετελέσθη μετὰ παραδειγματικῆς ταχύτητος, ἀκριβείας καὶ τάξεως. Οἱ ἄνδρες ἐπαγρυπνήσεως εὑρίσκοντο ἤδη εἰς τὰς θέσεις των, ὁ δὲ προβολεύς ἀνημμένος ἐσπάθιζε διαρκῶς τὸν ὁρίζοντα.

Οἱοσδήποτε αἰφνιδιασμός, καθίστατο ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης πρακτικῶς ἀδύνατος. Οἱ ἄξιοι καὶ γενναῖοι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται τοῦ «Πάνθηρος», μέ τούς ὁποίους ἐπεράσαμε καλές καί δύσκολες στιγμές, συνεργαζόμενοι ἀπό 15 καί πλέον μηνῶν εἰς τά γυμνάσια στολίσκου ἀντιτορπιλλικῶν, ἦσαν ἕτοιμοι νά χύσουν καί τήν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἱματός των, ὑπερασπιζόμενοι μέ ἱεράν πίστιν, ἀφοσίωσιν καί ἐνθουσιασμόν τήν τιμήν τῶν ὅπλων καί τοῦ πλοίου ὅπερ ἡ πατρίς τούς ἐνεπιστεύθη, πιστοί εἰς τόν ὅρκον των καί τούς νόμους τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καί τάς εὐγενεῖς ναυτικάς παραδόσεις καί ἰδεώδη...

Μὲ ὅπλα Μάνλιγχερ κατὰ τοῦ «Κατσώνη»

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

...Ἂς ζήσωμεν ὅμως καί πάλιν τό δράμα τό ὁποῖον ἐπαίχθη τήν τραγικήν ἐκείνην νύκτα καί τοῦ ὁποίου θέατρον ἀπέβη ἡ περιοχή τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου, δράμα τό ὁποῖον ἐμόλυνε τά ἀθάνατα καί ἱερά νερά τῆς Σαλαμῖνος.

Κατά τήν στιγμή κατά τήν ὁποίαν ἐβάλλομεν τάς φωτοβολίδας συναγερμοῦ, ἡ γενική εἰκών διεγράφετο ὡς ἑξῆς: Εἶχον καταληφθῆ ὁ «Ἀβέρωφ», ἡ «Ἑλλη», τά «Ψαρά», ὁ «Λέων», τά ὑποβρύχια καί ὁ ναύσταθμος, ὑπό συνθήκας ἀγνώστους ὅσον καί ἀνεξηγήτους δι' ἡμᾶς. Ἠγνοοῦμεν τί ἐγίνετο εἰς τήν νησίδα Λέρον, ὅπου εὑρίσκοντο αἱ ἀποθῆκαι τῶν πυρομαχικῶν τοῦ στόλου. Ἀντιθέτως, παρέμενον πιστά εἰς τό νόμιμον κράτος ὁ «Πάνθηρ», ὁ «Ἱέραξ» καί ἡ «Θύελλα». Ἀρχαιότερος τῶν κυβερνητῶν τῶν πιστῶν εἰς τόν νόμον πλοίων, ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» κατέστησε γνωστάς εἰς τούς λοιπούς κυβερνήτας τάς προθέσεις του περί μέχρις ἐσχάτων καί διά πάντων τῶν μέσων ἀντιστάσεως εἰς τούς ἐπαναστάτας. Οἱ 3 κυβερνῆται εὑρέθησαν ἀπολύτως σύμφωνοι εἰς τάς ἀντιλήψεις τόσον περί καθήκοντος καί στρατιωτικῆς τιμῆς, ὅσον καί περί τῶν ληπτέων ἐν συντονισμῷ μέτρων.

Ἐν τῷ μεταξύ τά ὑποβρύχια, σφηκοφωλεά ἐπαναστατική, τό ἕν μετά τό ἄλλο ἤρχισαν ἀπαίροντα τῆς βάσεώς των: Αὐτοστιγμεί ἐφωτίσθησαν διά τῆς ἰσχυρᾶς δέσμης τῶν προβολέων μας τό μέν διά τήν ἄγρυπνον παρακολούθησιν τῶν κινήσεών των, τό δέ πρός βάμβωσιν καί ἐν γένει ὄχλησιν τῶν κυβερνητῶν των. Παρά τοῦτο, τά ὑποβρύχια ἐξέπλεον τοῦ λιμενίσκου τοῦ ναυστάθμου μέ πορείαν πρός τήν νησίδα Λέρον, σύμφωνα, προφανῶς, πρός τό ἐπιτελικόν σχέδιον ἐξορμήσεως τό ὁποῖον μέχρι καί τῶν τελευταίων του λεπτομερειῶν εἶχον ἐκ τῶν προτέρων καταστρώσει, ἡμῶν ἐγκληματικῶς ἀγνοούντων.

Ὑπό τήν δέσμην τοῦ προβολέως, θαμβοῦντος συνεχῶς τήν γέφυράν του, τό πρῶτον ὑποβρύχιον ἐφάνη εἰσερχόμενον ἐντός τοῦ βεληνεκοῦς τῶν τυφεκίων Μάνλιχερ. Ὁ κυβερνήτης του ἐρωτηθείς διά τηλεβόα πῶς ἐκπλέει, ἀπήντησεν «ἔχει διαταγήν».

Πυκνή ὁμοβροντία τοῦ «Πάνθηρος» καί τῆς «Θυέλλης», ἀνακαλοῦσα ὅλους τούς κινηματίας ἐκ τῶν ὀνείρων εἰς τήν πραγματικότητα, ὑπεχρέωσεν ἀμέσως τόν κυβερνήτην νά ἀλλάξη ἀποτόμως πλεῦσιν καί νά τεθῆ ἐκτός τῆς ἀποστάσεως βολῆς τυφεκίων Μάνλιχερ...

Ἀλλά, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, οἱ σφαῖρες τῶν ὅπλων μάνλιγχερ ποὺ ρίχτηκαν κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου «Κατσώνης»—γιατὶ αὐτὸ ἦταν τὸ σκάφος ἐκεῖνο—ἀπόδηκαν πολὺ ἀποτελεσματικές. Ἄλλο τώρα ἂν τὸ σκάφος μπόρεσε τελικὰ νὰ ταξιδέψη. Καὶ ἄλλο ἂν σὲ λίγα χρόνια (τὸ 1943) τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ὑποβρύχιο τίμησε τὴν ἑλληνικὴ σημαία. Καὶ τὴν τίμησε μὲ κυβερνήτη του τὸν πλωτάρχη Βασίλη Λάσκο, ποὺ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, συνωμότης καὶ αὐτός, ἅρπαξε ἕνα ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑποβρύχιά μας τὸν «Νηρέα».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: ἡ συνέχεια.

Aud

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΤΕΡΟ ΜΕΓΑΛΟ

1695 c.c.
250 χλμ. το δοχειο

ΤΩΡΑ
4 ΤΥΠΟΙ

Audi 72 ΔΡΧ. 80.500 Audi 80
Audi VARIANT ΔΡΧ. 88.500 Audi 90
ΤΙΜΑΙ ΑΝΕΥ ΕΙΣΦΟΡΑΣ

Audi

Μ.Κ. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ: ΛΕΩΦ. ΣΥΓΓΡΟΥ 49 ΚΑΙ ΣΤΗ ΒΙΑΜΑΞ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΔΙΛΗΜΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ

«Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως»

ΤΑ ΣΗΜΑΤΑ ΣΤΟΛΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΩΝ

30ον

ΒΕΒΑΙΑ, ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μιλοῦσε, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1934, γιὰ τὸν ἐπερχόμενο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀγνοοῦσε, οὔτε τὴ σημασία ἑνὸς τέτοιου ἐνδεχόμενου οὔτε τὶς ποικίλα σκληρὲς καὶ θανάσιμα ἐπικίνδυνες πύχες, ποὺ μοιραῖα θὰ ἐπιφυλάσσονταν, μὲ τὴν ἔκρηξή του, στὸν τόπο. Ἔτσι, δὲν ἀποκλείεται, στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων —συνηθισμένα τὰ δουνὰ ἀπὸ τὰ χιόνια— νὰ μὴν ἔκαναν ξέχωρη ἐντύπωση αὐτὰ ποὺ ἔγιναν τότε, καὶ πού, στοὺς πολλοὺς ἄλλους (στοὺς ἁπλοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄδολους πατριῶτες), γέννησαν καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὕστερα λύπη, τρόμο, φρίκη καὶ ἀγανάκτηση. Ρωτιέται ὅμως κανείς, πῶς ἐκεῖνα ποὺ πρὶν 32 χρόνια διαδραματίστηκαν —καὶ ὅσα εἴδαμε καὶ ὅσα ἀκόμα φοβερώτερα θὰ δοῦμε — ταίριαζαν μὲ τὶς ἐθνικὲς ἀνησυχίες τῆς βάσεως Ἀμιλκάρε, Τσεζαράνο, τὸ ἐγκαταλειφθὲν εἰς Πάτμον καὶ ρυμουλκηθὲν εἰς Πορτολάκι ὑποβρύχιον «Κατσώνης» ἐπαίρων καὶ αὖθις μετὰ πασῶν τῶν τιμῶν τὴν ἐθνικὴν σημαίαν καὶ ἐγκαθιστῶν τὸν νέον κυβερνήτην καὶ πλήρωμα.

Διατί νὰ μὴν ἔχωμεν πυρομαχικὰ τῶν πυροβόλων· τῶν 4 δακτύλων; Πόσον τότε ἡ γενικὴ κατάστασις θὰ ἦτο διάφορος!

Τὸν ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ «Πάνθηρος» δὲν συνεμερίσθησαν δυστυχῶς δύο τῶν ἀξιωματικῶν του, ἀνησυχήσαντες διὰ τὴν προβλεπομένην ἀδελφικὴν αἱματοχυσίαν. Μὲ πολλὴν ὁμολογουμένως λύπην διαπιστώσας τὴν ἔλλειψιν ἐνθουσιασμοῦ τῶν δύο κατὰ τὰ λοιπὰ καλῶν καὶ ἐργατικῶν ἀξιωματικῶν μου καὶ ἑνὸς τρίτου ἀνθυποπλοιάρχου, ἦρα τὴν πρὸς τούτους ἐμπιστοσύνην μου. Παρέρχομαι ἐν σιγῇ τὸ λυπηρὸν αὐτὸ γεγονός

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου ἀντιτορπιλλικῶν καὶ συγχρόνως ὑπασπιστὴς τοῦ τότε προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη, πλοίαρχος Κιδωτός, (ἀριστερὰ μὲ τὰ πολιτικά), ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο «ἔνδον» τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Σπέτσαι», ὅταν οἱ συνωμόται προσεπάθησαν νὰ καθελκύσουν τὸ σκάφος ἀπὸ τὴν μεγάλην πλωτὴν δεξαμενὴν τοῦ ναυστάθμου. (Εἰς τὴν φωτογραφίαν ὁ πλοίαρχος Κιδωτός ὑποβάλλει ἐρωτήσεις εἰς μάρτυρά τινα ὑποπλοίαρχον)

ποὺ διατύπωνε ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε, ἀπὸ τὴ Χαλέπα, στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, στὶς 19 Φεβρουαρίου 1935, καὶ στὸ ὁποῖο, προσπαθώντας νὰ τὸν παρασύρη μὲ τὶς ἀπόψεις του, τόνιζε: «Ἀπὸ ὅ,τι γίνεται εἰς τὸν Στρατὸν (σημ. γράφ. στὴ γενικώτερή του ἔννοια, δηλαδὴ σὲ ὅλες τὶς ἔνοπλες δυνάμεις), δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἀμφιβάλλετε ὅτι ἡ Μεγάλη Ἑλλάς, ἐκείνη ποὺ ἐδημιουργήσαμεν διὰ τῶν ἀγώνων τῶν ἐτῶν 1910—1920 καὶ ἡ ὁποία περιεσώθη μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, θὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ὄχι πολλῶν ἐτῶν. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῆτε εἰς ποίαν θέσιν ἐφθάσαμεν ἐντὸς μιᾶς διετίας, ὥστε νὰ δεχώμεθα σήμερον ραπίσματα ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν καὶ νὰ μὴ τολμῶμεν νὰ ζητήσωμεν ἱκανοποίησιν ἢ τούλάχιστον νὰ διαμαρτυρηθῶμεν διότι Βούλγαροι στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφός μας εἰς βάθος 5 χιλιομέτρων καὶ ἤσκησαν ἐντὸς αὐτοῦ πράξεις κυριαρχίας».

Πῶς, λοιπόν, ὅλες αὐτὲς οἱ πατριωτικὲς ἀνησυχίες (ποὺ καμμιά, τελικά, δὲν ἀποδείχθηκε δικαιολογημένη, μὰ ποὺ κόντεψαν, μὲ ἀφορμὴ τὸ κίνημα, νὰ γίνουν φοβερὴ πραγματικότητα, καθὼς κυλοῦσε τὸ αἱματοβαμμένο μαρτιάτικο δωδεκαήμερο), συμβάδιζαν μὲ τίς, ἔστω στιγμιαίες σκέψεις τοῦ ναυτικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀνταρσίας, ἢ μὲ τὶς προτάσεις τοῦ ὁποιουδήποτε συνωμότη ἀξιωματικοῦ, ποὺ ζήτησε «ἐλαφρὰ τῇ καρδίᾳ» καὶ χωρὶς περιστροφὲς «ὅπως δληθοῦν τὰ τρία ἀνθιστάμενα ἀντιτορπιλλικὰ δι' ὁμοβρονταν τῶν πυροβόλων καὶ θυσιασθοῦν»! (Καὶ τοῦτο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία πολεμικὰ σκάφη ποὺ οἱ στασιαστὲς ἀχρήστεψαν, παίρνοντας τὰ ἐξαρτήματα ἀπὸ τὶς μηχανές τους καὶ τὰ κλείστρα ἀπὸ τὰ κανόνια τους ἢ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντιτορπιλλικὸ ποὺ παρά - λίγο νὰ τὸ ἀναποδογυρίσουν στὴ θάλασσα μαζὶ μὲ τὴν πλωτὴ δεξαμενὴ τοῦ ναυστάθμου).

Καὶ πῶς, τάχα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος συγχωροῦσε τὸν πιστό ὁπαδό του, ὁ ὁποῖος ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ κηρύγματα τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα», καὶ σᾶν νὰ μὴν συνέβαινε τίποτα, ἐκστόμιζε τὸ ἀνατριχιαστικὸ ἐκεῖνο: «Πόση ἀκόμη ζωὴ διὰ τὸ ναυτικὸν ἔχει ἡ «Θύελλα»; Δυὸ χρόνια; Ἔ, λοιπόν, ἂς πάη ἀπὸ τώρα». («Ἂς τὴ βομβαρδίσουνε, δηλαδή, καὶ ἂς τὴν διθίσουνε Ἕλληνες ναυμαχώντας ἐναντίον Ἑλλήνων).

Μήπως ὅλα τοῦτα τὰ φοβερὰ καὶ τρομερὰ καὶ τὰ ἀκόμα τρομερώτερα ποὺ θὰ δοῦμε σᾶν μποῦμε στὸ πιὸ συνταραχτικὸ κεφάλαιο τοῦ Ἱστορήματός μας:· «Τὸ κίνημα στὴν Κρήτη, στὰ νησιὰ καὶ στὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ», συντελοῦσαν στὸ νὰ διατηρηθοῦν τὰ ὑπολείμματα τῆς «Μεγάλης Ἑλλάδας» συμβάλλανε στὴν ἀναζωπύρηση μιᾶς ὁποιασδήποτε μορφῆς μεγαλοϊδεατισμοῦ; Ὄχι μόνο δὲν συντελοῦσαν, ἀλλὰ μᾶς φέρνανε στὴν ἄβυσσο καὶ στὸ χάος. (Καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε, στὸ τέλος, ἀπὸ τὴν πιὸ τρομαχτικὴ, πολλαπλῆ, ἐθνικὴ περιπέτεια, ποὺ ἀπειλήθηκε).

Ἀνάμικτα συναισθήματα χαρᾶς καὶ λύπης

ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ τοὺς παραπάνω λόγους, ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ» ἀντιπλοίαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τὸ σημεῖο ποὺ ἀφοροῦσε στὶς τουφεκιὲς ποὺ οἱ ἄνδρες του ἔρριξαν, μὲ ὅπλα μάλιγχερ, ἐναντίον τοῦ ὑποβρυχίου «Κατσώνης», ποὺ εἶχαν ἁρπάξει οἱ στασιαστές, ἀποφεύγει κάθε «παγηγυρικὴ» ἔκφραση γιὰ τὴν εὐστοχία καὶ μιλάει ὅπως ταιριάζει στὴν τόσο δυσάρεστη ἐκείνη περίπτωση.

Λέει δὲ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Παγκάρας αὐτά:

> ...Τὰ ἀποτυπώματα καὶ τὰς προξενηθείσας ἐκ τῶν βολίδων ὁπὰς εἰς τὸ σκάφος (στὸ ὑποβρύχιο «Κατσώνης») καὶ τὰ θαλασσέρματα, διεπίστωσα μὲ ἀκαθόριστα καὶ ἀνάμικτα συναισθήματα χαρᾶς καὶ λύπης. Ὅταν τὴν 16ην Μαρτίου 1935, καταπλεύσας μὲ τὸν «Πάνθηρα» **εἰς Λέρον τῆς Δωδεκανήσου, παρελάμβανα παρὰ** τοῦ Ἰταλοῦ πλοιάρχου τοῦ Β.Ν. διοικητοῦ

Τόσον τὰ ὑποβρύχια ἄτινα ἔπλευσαν τελικῶς εἰς Λέρον, ὅσον καὶ αἱ βραδύτερον διασχίζουσαι συνεχῶς τὸν ναύσταθμον ἁτμάκατοι καὶ βενζινάκατοι, διήρχοντο ἀπὸ τῶν πιστῶν ἀντιτορπιλλικῶν εἰς λίαν σώφρονα ἀπόστασιν. Αἱ τυχὸν λησμονοῦσαι τὴν μικρὰν ταύτην λεπτομέρειαν λέμβοι, ἐβάλλοντο αὐθωρεί. Δυστυχῶς, ὁ περιωρισμένος ἀριθμὸς φυσιγγίων μάνλιχερ ἐπέβαλλεν αὐστηρὰν οἰκονομίαν: τὰ φυσίγγια ἔπρεπε νὰ φυλάσσωνται διὰ τὴν μεγάλην στιγμήν, τῆς ὁποίας ὅμως τὴν ἔλευσιν δὲν ἐπέτρεψεν ἡ ὅλη τοῦ «Πάνθηρος» στάσις.

Τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν τοῦ «Πάνθηρος» μολονότι ἦτο κατάκοπον ἐκ τῶν ἀπὸ δεκαημέρου ἐνταττικῶν γυμνασίων προπαιδεύσεως, τῆς σκληρᾶς ἐργασίας του, καὶ τῆς ὑπερεντάσεως τῶν νεύρων του, διάβροχον μέχρις ὀστῶν ἐκ τῆς ραγδαιοτάτης βροχῆς, παρέμενεν ἐν τούτοις ἀκλόνητον εἰς τὰς θέσεις του, πλῆρες ἐνθουσιασμοῦ, διαρκῶς πανέτοιμον...

Ὁ τρίτος ἀξιωματικὸς τὸν ὁποῖο μνημονεύει παραπάνω ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος», ἦταν ὁ τότε ἀνθυποπλοίαρχος Ράλλης, τὸν ὁποῖο «ἀνακάλυψε» ἀπάνω στὸ ἀντιτορπιλλικὸ ὡς «λαθρεπιβάτη» — γιατὶ εἶχε ἀνέβει στὸ σκάφος «ἀπὸ ἑνωρὶς πρὸς ἄγνωστον σκοπὸν καὶ αἰτίαν». Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ἦταν ἀδελφὸς τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ράλλη, ποὺ εἶχε συλληφθῆ στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀποτυχημένο «ἐγχείρημα» ποὺ γίνηκε γιὰ τὴν κατάληψή της.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους δυὸ δικούς του ἀξιωματικούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους «ἦρε τὴν ἐμπιστοσύνην του», αὐτοὶ ἦταν «ψυχικῶς συνδεδεμένοι» μὲ τοὺς στασιαστὲς καὶ «ἐφάνησαν πρὸς στιγμὴν συζητοῦντες ἂν πρέπει νὰ ρίψουν» κατὰ τῶν συνωμοτῶν!

«Ἡ λέμβος σας νὰ μὴ πλησιάση τὸ πλοῖον μας»!

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ δὲ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του, ἀναφέρει:

> ...Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ «Ἀβέρωφ» ἐντατικῶς παρασκευαζόμενος συνεπλήρωνε τὴν παραλαβὴν πυρομαχικῶν καὶ τὰ ἀπίστα πλοῖα ἐπλεύριζον τὸ πετρελαιοφόρον «Προμηθεὺς», ἐνῶ τὰ ὑποβρύχια περιεπόλουν εἰς Λέρον.
>
> Τὴν 20.05′ μετεβιβάσθη ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» δι' ἀναλαμπῶν τὸ κάτωθι σῆμα: (Σημ. Ἅπαντα τὰ σήματα εἶναι ἀκριβῆ ἀντίγραφα τοῦ πρωτοκόλλου σημάτων καὶ ἀσυρμάτου τοῦ «Πάνθηρος»):
>
> **ΠΡΟΣ ΠΛΟΙΑ ΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ:** «Ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης ἀποστέλλεται δι' ἁτμακάτου διαβιβάση διαταγάς μου. Ὑποναύαρχος... Ὥρα προελεύσεως 20.05′4″.
>
> Πάντες ἀντιλαμβάνονται μὲ πόσην ἐπιφύλαξιν ἔλαβα ἐπὶ τοῦ «Πάνθηρος» τὸ σῆμα τοῦτο. Οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ἔχων νὰ ἐπιτρέψω εἰς ξένην λέμβον, καὶ δὴ τοῦ «Ἀβέρωφ» νὰ πλησιάση τὸ πλοῖον μου, διὰ λόγους προφανεῖς ἀπηύθυνα τὸ ἑξῆς σῆμα δι' ἀναλαμπῶν:
>
> **ΠΡΟΣ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟ «ΠΑΝΘΗΡΑ».**
>
> «Παρακαλῶ διατάξητε ἡ λέμβος σας νὰ μὴ πλησιάση τὸ πλοῖον μας. Ὥρα προελεύσεως 20.45».
>
> Εἰς τὸ σῆμα τοῦτο ὁ «Ἀβέρωφ» ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:
>
> **ΠΡΟΣ «ΠΑΝΘΗΡΑ» ΑΠΟ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ** (δι' ἀναλαμπῶν):
>
> «Λέμβου μας ἐπιβαίνει μόνον ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν. Ὥρα προελ. 21.00».
>
> Εἰς τὸ σῆμα τοῦτο ἐδόθη παρ' ἡμῶν ἡ ἑξῆς ἀπάντησις:
>
> **ΠΡΟΣ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟ «ΠΑΝΘΗΡΑ»,** (δι' ἀναλαμπῶν):
>
> «Θὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν ἡμεῖς. Ὥρα 21.10».
>
> Ἡ εἰδοποίησίς μας πρὸς τὴν ἁτμάκατον τοῦ «Ἀβέρωφ» τὴν φέρουσαν τὸν ἀντιπλοίαρχον Πινότσην καὶ πλέουσαν πρὸς τὴν «Σφενδόνην» μὴ κρατήσασαν δὲ συμφώνως πρὸς διαταγήν μας, συνίστατο εἰς μίαν πυκνὴν ὁμοβροντίαν ἥτις προεκάλεσε διαρροὴν καὶ ζημίας εἰς τὸ σκάφος της. Ὡς μᾶς ἐγνώρισεν εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης. Ἡ ἁτμάκατος ἤρξατο βυθιζομένη βραδέως, κατώρθωσεν ὅμως φράσσουσα συνεχῶς ὁπὰς νὰ κρατηθῇ εἰς τὴν πλευρὰν τῆς «Σφενδόνης», ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀδυνατοῦσα νὰ πλεύση...

«Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως»

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Παγκάρας προσθέτει:

> ... Ἡ «Σφενδόνη» εἰς ἣν παρέμενε πλευρισμένη ἡ ἁτμάκατος τοῦ «Ἀβέρωφ» μετεβίβασε τὸ ἑξῆς σῆμα:
>
> **ΠΡΟΣ «ΠΑΝΘΗΡΑ» ΑΠΟ «ΣΦΕΝΔΟΝΗ»** (δι' ἀναλαμπῶν).
>
> Ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης παρακαλεῖ ἀποσταλῇ διὰ λέμβου ἀξιωματικὸς σας ὅπως παραδώση ἔγγραφον διαταγὴν ὑποναύαρχου... Ὥρα προελεύσεως 21.13».
>
> Ἡ διατεθεῖσα λέμβος μας, κωπήλατος, μὲ πλήρωμα ὀλιγάριθμον λόγω τῶν ἀναγκῶν ἐπαγρυπνήσεως, φωτιζομένη διαρκῶς διὰ τοῦ προβολέως μας, μετὰ πολλὰς δυσχερείας λόγω τῆς ἐπικρατούσης θαλασσοταραχῆς, προσήγγισε τέλος τὴν ἁτμάκατον τοῦ «Ἀβέρωφ».
>
> Τὴν 21.30 μετεβιβάσθη τὸ ἑξῆς ἱστορικὸν πλὴν ἀπροσδόκητον καὶ λυπηρὸν σῆμα: **ΠΡΟΣ ΠΛΟΙΑ ΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ:**
>
> «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας. Ὑποναύαρχος... Ὥρα προελ. 19.45′′.
>
> Εἰς τὸ ἀνωτέρω σῆμα, τί ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω; Ἡ διαταγὴ ἦτο σαφής, αἱ προθέσεις τοῦ ναυάρχου σαφέστεραι. Ποῖ ἂν στάσιν ὠφειλα νὰ τηρήσω; Νὰ ἀγνοήσω πάλιν τὴν διαταγήν; Καὶ οἱ στρατιωτικοὶ νόμοι περὶ τυφλῆς ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν τῶν ἀνωτέρων;
>
> Ἡ ἔκδοσις τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς μὲ ὑπεχρέωσε νὰ ἀντιμετωπίσω ἀμέσως καθῆκον νέου ὅλως εἴδους, καθ' ὅσον τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἦτο ξένον πρὸς τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ τελείως ἀντίθετον πρὸς τοὺς νόμους, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις μου. Ἡ διαταγὴ μὲ ἔθετεν ἐνώπιον προβλήματος συνειδήσεως, ἐξαιρετικῆς σημασίας καὶ βαρύτητος. Προφανὼς ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ἀφήνετο εἰς τὴν ἐκτίμησιν ἑνὸς ἑκάστου κυβερνήτου. Ἐν τούτοις, ὡς ἀρχαιότερος ἀξιωματικὸς τῶν πιστῶν στὸ κράτος κυβερνητῶν, ἐθεώρησα ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ γνωρίσω τελείως καὶ κατὰ βάθος τὰς προθέσεις μου εἰς τὸν «Ἱέρακα» καὶ τὴν «Θύελλα».
>
> Ἡ ἀπόφασις ἑκάστου κυβερνήτου ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἕκαστος αὐτῶν ἀντελαμβάνετο τὴν σημασίαν τῆς λέξεως «τιμή». Μοὶ ἐτίθεντο ἀποτόμως καὶ ὠμὸς τὰ ἐρωτήματα ἅτινα ἀντιμετώπισεν ὁ Γερμανὸς ἀντιναύαρχος Λ. φὸν Ρώϋτερ, ὅστις αἴρων τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου, ὡδήγησε τὰ πλοῖα τοῦ ἰσχυροτάτου αὐτοκρατορικοῦ ναυτικοῦ εἰς τὸ Σκάπα — Φλόου ὅπερ ἀπέβη ὁ ὑγρὸς τάφος ἑνὸς κραταιοῦ στόλου ὅστις, δὲν ὑπάρχει πλέον...

Ἔτσι ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ», παλαίοντας μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν κανονισμῶν, ποὺ προβλέπουν τυφλὴ ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν τῶν ἀνωτέρων, καὶ μεταξὺ τῆς σημασίας τῆς λέξεως «τιμή», ὅπως αὐτὸς τὴν αἰσθανόταν πῆρε —καθὼς θὰ δοῦμε—τὴ μεγάλη του ἀπόφαση.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μιὰ ἀπὸ τὶς ζωντανώτερες εἰκόνες τῆς ἐθνικῆς μας τραγωδίας. — Ἡ ἀπάντησι στὸ ναυαρχικὸ σῆμα.— «Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν καὶ ὅτι ἐπιτάσσει ἡ στρατιωτικὴ τιμή».— Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου πηγαίνει στὰ πιστὰ πλοῖα. — «Αἱ προθέσεις μου ἦσαν ἄκαμπτοι». — Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ ναυάρχου Γεωργίου Παγκάρα. — Ὁ στόλαρχος μπαίνει σὲ μιὰ κλυδωνιζόμενη βάρκα. — Προσπάθεια ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ὑπουργεῖο Ναυτικῶν, ποὺ ἀγνοοῦσε τὰ πάντα. — Γιὰ νὰ παρεμποδισθῇ τὸ ξεκίνημα τῆς ἐπαναστατημένης ἁρμάδας. — Ἀπότομα ἀνάμματα τοῦ προβολέα καὶ ἐκτυφλωτικὸς φωτισμός. — Ὁ «Ἀβέρωφ» ἐμποδίζεται νὰ ρίξη κανονιές.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΔΡΑΜΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΩΝ

Προκειμένου τὸ Νομαρχιακὸν Ταμεῖον Δράμας νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνάθεσιν συντάξεως μελετῶν κατασκευῆς: 1) Ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικῶν ὑδραγωγείων Συνδέσμου κοινοτήτων Κάτω Νευροκοπίου, προϋπολογισμοῦ δαπάνης μέχρι 10.000.000 δραχμῶν καὶ 2) Ἐξωτερικοῦ ὑδραγωγείου δήμου Δράμας, προϋπολογισμοῦ δαπάνης μέχρι 2.000.000 δρχ., καλεῖ τοὺς ἐνδιαφερομένους μελετητὰς τοὺς ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ μητρῶα τῆς Σ.Ε.Κ.Α.Μ. (κατηγορία ὑδραυλικῶν) ὅπως ὑποβάλουν τὰς σχετικὰς των αἰτήσεις ἐκδηλώσεως ἐνδιαφέροντος, εἰς τὸ Νομαρχιακὸν Ταμεῖον Δράμας, ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον.

Ἐν Δράμᾳ τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου 1967

Ὁ Νομάρχης

Ὡς πρόεδρος τοῦ Ν.Τ. Δράμας

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗΣ

Μὲ ἀπορρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει

τὴν ἀγνωστη πλευρὰ

τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑ

«Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν καὶ ἐπιτάσσει ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ»

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΟΔΑΡΜΕΝΗ ΒΑΡΚΑ

31ον

ΜΙΑ ἀπὸ τὶς ζωντανώτερες καὶ χαρακτηριστικώτερες εἰκόνες τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δίνεται, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὸν τότε κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ». Δὲν ἀφορᾶ δὲ ἡ εἰκόνα αὐτὴ στὰ «ἐξωτερικὰ συμπτώματα» τῆς φοβερῆς περιπέτειας, ποὺ, πρὶν 32 χρόνια, συγκλόνισε τὴ χώρα μας —στὰ ἐπεισόδια ποὺ σημειώθηκαν ἢ καὶ στὸ αἷμα ποὺ χύθηκε —ἀλλὰ στὸ ἐσωτερικὸ δράμα ποὺ ἔζησαν οἱ ἀξιωματικοί, τοῦ Ναυτικοῦ κυρίως, οἱ ὁποῖοι ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ μείνουν πιστοὶ στὸν ὅρκο τους. Τὸ σκληρὸ δίλημμα τέθηκε καὶ ἡ ἠθικὴ πάλη ξεκίνησε ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ὑποναύαρχος Ρουσσέν, «ἀχρηστευμένος» πιὰ —κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἰωάν. Δεμέστιχα— καὶ τελώντας κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ἐπήρεια τῶν συνωμοτῶν, ποὺ ἀπειλοῦσαν τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, καὶ τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα, ἔπεμψε τὸ «ἱστορικὸν πλὴν ἀπροσδόκητον καὶ λυπηρὸν σῆμα»: «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας». Τὰ ἐρωτήματα ποὺ γεννήθηκαν, ὕστερα ἀπὸ τὸ σῆμα αὐτό, στοὺς νομιμόφρονες ἀξιωματικούς, συνιστοῦσαν τὸ μεγάλο πρόβλημα ποὺ συντάραξε τὴν ψυχή τους. Τί ἔπρεπε νὰ κάνουν; Νὰ ὑποκύψουν μοιρολατρικά; ἐ Ἡ διαταγὴ ἦτο σαφὴς καὶ αἱ προθέσεις τοῦ ναυάρχου σαφέστεραι». Καὶ πῶς θὰ παρέβλεπαν τὴν ἀμετακίνητη στρατιωτικὴ ἀρχὴ καὶ τὸν ἄκαμπτο ὁρισμὸ «περὶ τυφλῆς ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν τῶν ἀνωτέρων»; Πραγματικὰ ἕνα καινούργιο ἰδιότυπο καθήκον προβαλλόταν. Γιατὶ τὸ περιεχόμενον τῆς διαταγῆς «ἦτο ξένον πρὸς τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ τελεῖως ἀντίθετον πρὸς τοὺς (ἀγραφους, μὰ πανίσχυρους) νόμους, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις» κάθε ἀξιωματικοῦ ποὺ σκεπτόταν ὅπως ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας.

Ἔτσι ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» (ποὺ τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες δὲν ἦταν ἁπλῶς ἕνα ὁποιοδήποτε φυσικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ συμβόλιζε καὶ ἐνσάρκωνε τὴν ἔννοια τοῦ πιστοῦ καὶ φιλότιμου στρατιώτη), ἀναλογίστηκε ποιά, τάχα, ἦταν ἡ ἀληθινὴ σημασία αὐτοῦ ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴ λέξη «τιμὴ». Καὶ ἔστρεψε τὴ σκέψη του μακρυά, ἐκεῖ στὸ Σκάπα - Φλόου (στὴν «κολποειδῆ ζώνη θαλάσσης», ποὺ σχηματίζεται στὸ σύμπλεγμα τῶν νησιῶν Ὀρκάδων, στὴν Ἀγγλία), ὅπου, ὕστερα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ἧττα τοῦ πρώτου παγκόσμιου πόλεμου, ὁ ναύαρχος φὸν Ρώϋτερ διέταξε ὅλα τὰ καράβια τοῦ στόλου τῆς νικημένης πατρίδας του νὰ αὐτοβυθισθοῦν, γιὰ νὰ ἀποπλύνη μὲ τὴν θυσία του αὐτὴ «τὸ ὄνειδος τῆς παραδόσεως καὶ τῆς συνθηκολογήσεως τῆς 11ης Νοεμβρίου 1918».

«Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν»

ΚΑΙ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας, ρωτώντας τὸν ἑαυτό του «τί, λοιπόν, θὰ πῆ τιμή», συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

...Μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ ἀπασχολήσωμεν πολύτιμα διδάγματα, ἂς παρακολουθήσωμεν ἐπ' ὀλίγον τὸ βιβλίον τοῦ μαρτυρικοῦ ναυάρχου (φὸν Ρώυτερ), ὅστις γράφει:

«Ἡ τιμὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ εἶναι ἰδιότης ἀπόλυτος ἢ συνδέεται μὲ τὸ καλὸν τοῦ ἔθνους καὶ ὑποτάσσεται εἰς αὐτό; Ὑπάρχουν ἐπιχειρήματα ἴσης ἀξίας δι' ἀμφοτέρας τὰς ἀπόψεις. Ἡ ἱστορία τοῦ σώματος τῶν Πρώσσων ἀξιωματικῶν παρέχει παραδείγματα ἀμφοτέρων. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πρώτης δύναται νὰ ἀναφερθῆ τὸ παράδειγμα τοῦ φὸν Λέρ Μάρτιτς, ὅστις ἠρνήθη νὰ ἐκτελέση, ὡς μέλλουσαν νὰ κηλιδώση τὴν τιμήν του, τὴν διαταγὴν ὅπως λεηλατήση τὸν πύργον τοῦ Χούμπερτσμπουργκ, ἣν τοῦ ἔδωσε Φρειδερίκος ὁ Μέγας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου, ἐγκαταλείψας τὴν ὑπηρεσίαν. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δευτέρας δύναται νὰ ἀναφερθῆ ἡ Συνθήκη τοῦ Ταουρόγκεν ἣν συνωμολόγησεν ὁ Ὑόρκ μετὰ τῶν Ρώσσων. Τὸ σῶμα τῶν Πρώσσων ἀξιωματικῶν, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν βασιλέα, ὅπως ὁ Ὑόρκ δικασθῆ ὑπὸ συμβουλίου τιμῆς. ὁ βασιλεὺς ὅμως ἠρνήθη».

Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἡ τιμὴ ἐπέβαλε νὰ ἐνεργήσω συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ καλοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν νόμων του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, καὶ μόνον ταύτης, ἐρρύθμισα καὶ ἐχάραξα τὰς ἀπ' ἀρχῆς κατευθύνσεις μου.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθω εἰς τὴν διαταγὴν τῆς παραδόσεως τῶν πλοίων. Χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴ νὰ διστάσω, μὲ ἐσφιγμένην τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ μὲ μόλις συγκρατουμένην ἀγανάκτησιν συνέταξα τὸ κάτωθι σῆμα, ὅπερ μετεβίβασα ὥραν 22.02.

ΠΡΟΣ κ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΤΟΛΕΑ ΑΠΟ «ΠΝΘΗΡΑ» κοινοποίησις «Θύελλαν», «Ἱέρακα».

Ἀναμένω διαταγάς παρὰ νομίμων τοῦ κράτους ἐξουσιῶν. Αὔται νὰ μοί διαβιβασθῶσι διὰ τοῦ ἀσυρμάτου Ἀθηνῶν. Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλ-

→ Συνέχεια εἰς τὴν ὀπισθ σελίδα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

λουν καί ἐπιτάσσει ἡ στρατιωτική τιμή.

ἀντιπλοίαρχος
Γ. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

'Η κατάστασις ὡς ἐξειλίσσετο ἐπέβαλλεν ἀπαρατήτως προσωπικήν συνεννόησιν. Τούτου ἕνεκα ὁ ἀρχηγός Στόλου ἀπέστειλε πρός τά πιστά εἰς τόν νόμον πλοῖα τό ἑξῆς σῆμα:

ΠΡΟΣ «ΙΕΡΑΚΑ», «ΠΑΝΘΗΡΑ», «ΘΥΕΛΛΑΝ», ΑΠΟ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ (δι' ἀναλαμπῶν).

«Θά ἐπιβῶ τῶν πλοίων διά προσωπικήν συνεννόησιν μετά τῶν κυβερνητῶν. 'Η λέμβος μου φωτίζεται διά προβολέως «'Αβέρωφ».

ὑποναύαρχος ΡΟΥΣΣΕΝ
Ω.Π. 00.15.

Προσπάθεια ἐπικοινωνίας μέ τάς 'Αθήνας

ΕΤΣΙ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας πῆρε τή μεγάλη ἀπόφαση.

Καί ἱστορεῖ:

...Αἱ προθέσεις μου ἦσαν ἄκαμπτοι. Αἱ διαταγαί μου περί ἀπαγορεύσεως προσεγγίσεως εἰς τόν «Πάνθηρα» οἱουδήποτε ξένου πλωτοῦ μέσου ὑπέρποτε κατηγορηματικαί, δοθέντος τοῦ πονηροῦ τῶν στιγμῶν καί τῶν ἐνδεχομένων τεγνασμάτων.

Τούτου ἕνεκα ἀπηύθυνα πρός τόν ἀρχηγόν τοῦ Στόλου τό ἑπόμενον σῆμα:

ΠΡΟΣ ΑΡΧΗΓΟΝ ΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟ «ΠΑΝΘΗΡΑ» (δι' ἀναλαμπῶν).

Θά ἐπιτρέψω συγκοινωνίαν μόνον διά λέμβου μας. 'Η φέρουσα τόν ναύαρχον δενζινάκατος νά κρατήσῃ εἰς ἀπόστασιν 100 μ. ἀπό τοῦ πλοίου.

Ω.Π. 00.45.

"Οντως ἡ φέρουσα τόν ἀρχηγόν Στόλου δενζινάκατος συμμορφουμένη ἐπακριβῶς πρός τάς αὐστηράς ὁδηγίας μας ἐτηρήθη εἰς ἀπόστασιν 100 μ. 'Ο ναύαρχος ἐπιβιβασθείς τῆς πρός τοῦτο ἀποσταλείσης δεινῶς δέ κλυδωνιζομένης λόγω θαλασσοταραχῆς κωπηλάτου λέμβου μας, ἀνῆλθεν ἐπί τοῦ «Πάνθηρος» πρός συνεννόησιν. Μετά τό πέρας τῆς συνεννοήσεως, ἥτις δέν ἦτο μακρά, ὁ ναύαρχος ἐπέβη τοῦ «Ἱέρακος» καί τῆς «Θυέλλης», διά τόν αὐτόν σκοπόν.

'Εν τῷ μεταξύ διάφορα σημεώματα καί συνομιλίαι διά ζώσης, μέσω τηλεβόα, μετεβιβάζοντο ἐκ τοῦ «Πάνθηρος» πρός τά ἕτερα δύο πιστά πλοῖα παρέχοντα διαφόρους πληροφορίας καί διαδηλοῦντα τήν ἄκαμπτον ἀπόφασιν νά πράξωμεν μέχρι ἐσχάτων τό πρός τήν πατρίδα, τούς νόμους καί τήν τιμήν καθήκον μας, ἀπάφασις, ἥτις εὕρισκε καί τά τρία πλοῖα ἀκλονήτως σύμφωνα.

Παραλλήλως πρός τήν συνεννόησιν μέ τά ἐν Ναυστάθμῳ πιστά πλοῖα, ἐξαιρετική κατεβάλλετο προσπάθεια ὅπως ἔλθωμεν εἰς ἐπαφήν μετά τοῦ ἀσυρμάτου 'Αθηνῶν. Πᾶσαι αἱ παρ' ἡμῶν γενόμεναι ἀπόπειραι ἀποκαταστάσεως ἐπαφῆς μετά τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν μέσω τοῦ ἀσυρμάτου 'Αθηνῶν, κατεπνίγοντο ἀγρίως ὑπό τοῦ ἰσχυροῦ ἀσυρμάτου τοῦ «'Αβέρωφ» παρεμβαλλομένου συνεχῶς δι' ἠλεκτρομαγνητικῶν ἐκπομπῶν, ἐπίτηδες ὅπως ἀποσβέσῃ τά ραδιογραφήματά μας. 'Αλλ' ὁ ἐπιμένων νικᾶ. Παρά τάς ὀχληροτάτας παρεμβολάς χάρις εἰς τήν ἱκανότητα τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀσυρματιστῶν, διά τήν ἀρτίαν ἐκπαίδευσιν τῶν ὁποίων τόσον ἱδρῶτα ἐχυμενεν εἰς τά γυμνάσια ὁ Στολίσκος 'Αντιτορπιλλικῶν, ἐπετεύχθη τέλος περί τάς πρώτας μεταμεσονυκτίους ὥρας ἡ μεταβίβασις τοῦ ἑξῆς ραδιογραφήματος:

ΠΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟ «ΠΑΝΘΗΡΑ»

'Αναμένομεν διαταγάς καί ὁδηγίας.

Τό ὑπουργεῖον λαβόν τό ραδιογράφημα μετεβίβασε δι' ἀσυρμάτου τήν ἑξῆς διαταγήν:

ΠΡΟΣ «ΠΑΝΘΗΡΑ», «ΙΕΡΑΚΑ» ΑΠΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ.

Προτεραιότητος. 'Αναφέρατε πάραυτα ποῦ εὑρίσκεσθε. "Ωρα προελεύσεως 04.20.

Εἰς τό ἀνωτέρω ραδιογράφημα ἀπηντήσαμεν:

ΠΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟ «ΠΑΝΘΗΡΑ».

'Επί ὥρας προελεύσεως 04.20. Εἰς ναύσταθμον. "Ωρα προελεύσεως 04.40.

'Η ἐπαναστατική ἁρμάδα ξεκινᾶ

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δέ ὁ ναύαρχος Γεώργιος Ν. Παγκάρας τήν ἱστόρησή του προσθέτοντας αὐτά:

... 'Εν τῷ μεταξὺ τὰ ἄπιστα σκάφη τῶν κινηματιῶν ἀπέπλεον τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο. Λυσσώντες πλὴν μὴ δυνάμενοι νὰ βάλωμεν διὰ πυροβόλων, διετάξαμεν κάλυψιν φώτων, καί, ὅταν ἕκαστον ἐπαναστατικὸν πλοῖον διέπλεε τὸν Μεγάλον Δίαυλον τοῦ Ναυστάθμου, δι' ἀποτόμου ἀφῆς τοῦ προβολέως καὶ ἐντατικοῦ φωτισμοῦ τῶν ἐπαναστατικῶν σκαφῶν, ἅτινα ἔπλεον μὲ κεκαλυμμένα τὰ φῶτα ἐφωτίζαμεν ἁπλέτως διαδοχικῶς ἕν ἕκαστον τούτων. 'Ο τοιοῦτος φωτισμὸς προδίδων τὴν θέσιν τῶν πλοίων των, ἐπέτρεψεν εἰς τὰς κυβερνητικὰς πυροβολαρχίας τοῦ Περάματος νὰ ἀρχίσωσιν ἄμεσον βολὴν κατὰ τῶν κινηματιῶν. 'Ο ἀπροσδόκητος οὗτος φωτισμός μας, ἦτο ἰδιαιτέρως ὀχληρός διὰ τὸν «'Αβέρωφ» ὅστις διέταξε πῦρ ἐναντίον μας, διὰ φωνῶν ἢ μᾶλλον κραυγῶν, αἵτινες ἠκούοντο εὐκρινῶς ἐξ ἀποστάσεως 1000 τουλάχιστον μέτρων. Περιττὸν νὰ ἀναφερθῇ ὅτι ὁ «'Αβέρωφ» ἠδυνήθη νὰ ἀρχίσῃ πῦρ ἐναντίον μας, ἀλλ' οὔτε αἱ ἐναντίον ἡμῶν βληθεῖσαι ριπαὶ διὰ τοῦ βαρέος πυροβόλου «Χότσκις» ἐκ τοῦ Σηματωρείου τοῦ ναυστάθμου ἔσχον ἐπιτυχίαν τινά ἄλλην εἰμὴ μόνον τὴν αὔξησιν τοῦ φανατισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ μας τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπετελεῖτο ἐκ νεωτάτων κληρωτῶν, πρὸ ὀλίγου καταταγέντων.

Τὰς πρώτας πρωινάς ὥρας τῆς 2ας Μαρτίου 1935 ὁ ναύσταθμος ἐγκαταλειφθείς ὑπό τῶν ἐπαναστατῶν ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων. Μόνον τότε ἐμάθομεν τὰ διαδραματισθέντα ἐκεῖ τραγικὰ γεγονότα. 'Η σκληροτέρα εἴδησις, ἥτις ἐδύθισεν ὅλους μας εἰς ἀνέκφραστον λύπην ἦτο ἡ ἄναρδος δολοφονία τοῦ πιστοῦ εἰς τὸν νόμον καὶ τὸν ὅρκον του ἀρχιεπιστολέως τοῦ ναυστάθμου ἀντιπλοιάρχου Α. Σιώκου, τοῦ φιλτάτου συμμαθητοῦ μας Θάνου.

Τιμὴ εἰς τὸν ἡρωϊκῶς πεσόντα ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντός του, ἀντιπλοίαρχον Α. Σιώκον, οὗ ἡ δρᾶσις μᾶς δίδει τό δικαίωμα νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι.

'Η ἀνακατάληψις τοῦ ναυστάθμου ἐσήμανε τὴν ἔναρξιν τῆς πλέον πυρετώδους ἐργασίας πρὸς πλήρη πολεμικὸν ἐξοπλισμὸν διὰ πυρομαχικῶν, τορπιλλῶν μάχης καὶ ἐφοδιασμὸν τῶν πιστῶν πρὸς τὸ κράτος πλοίων. 'Ο ἐξοπλισμὸς οὗτος συνετελέσθη ταχύτατα, ταυτοχρόνως δέ ἠρχισε ἡ ἐπισκευὴ τῶν ζημιῶν τὰς ὁποίας οἱ κινηματίαι φεύγοντας πανικόβλητοι, προεκάλεσαν εἰς τὰ διάφορα ἐν τῷ ναυστάθμῳ ἐλλιμενισμένα σκάφη μας, τὰ ὁποῖα ὄχι ἁπλῶς μέ τὸν τίμιον ἱδρῶτα του, ἀλλὰ μέ αὐτὸ τὸ αἷμα του ἔχει πληρώσει ὁ προθύμως τόσας θυσίας ὑφιστάμενος διὰ τὸ ἀγαπητόν του Ναυτικόν, εὐγενὴς ἑλληνικὸς λαός. "Απαντες εἰς ἔργον! 'Ο γαλύβδινος τεχνικὸς διοικητὴς τοῦ ναυστάθμου πλοίαρχος Α. Μπάτσης, τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανότης καὶ ἡ θέλησις οὐδένα ἀναγνωρίζουσι φραγμόν ἢ ὅριον μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι τὰ πλοῖα ἐντὸς ἐλαχίστου θὰ εἶναι ἕτοιμα. Παρὸ τὰς ἀνεκδιηγήτους δυσχερείας ὁ διακεκριμένος οὗτος τεχνικὸς ἀξιωματικός, ἐκράτησε τὸν λόγον του. Χάρις εἰς τὴν ἀξίαν του, τὸν ζῆλον, τὴν προθυμίαν καὶ πίστιν καὶ τὴν ἐργατικότητα τοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ προσωπικοῦ τὰ πλοῖα ἡτοιμάσθησαν εἰς χρόνον ἀπιστεύτως βραχύν. 'Η ὁδυνηρὰ διὰ τοὺς πειρατὰς ἔκπληξις δέν θὰ ἐβράδυνε πλέον.

Πρὶν ὅμως δοῦμε τί γίνηκε ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀπόπλου τοῦ ἀρπαγμένου στόλου ἀπὸ τὸ ναύσταθμο καὶ πρὶν μποῦμε στὸ καινούργιο κεφάλαιο τοῦ ἱστορήματός μας: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους» θὰ ἔπρεπε νὰ μάθουμε μερικὲς ἄλλες χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες, καθὼς καὶ τὸ τί ὑποστήριξε καὶ τί ἱστόρησε ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε τὸ σῆμα: «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας»! Δηλαδή, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν. Πρὶν ὅμως ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀκούσουκαὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς—τῆς μαρτιάτικης τραγωδίας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: 'Η συνέχεια

Περὶ προσκλήσεως τῶν μετόχων τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ΚΡΑ·Ι·ΣΛΕΡ ΕΛΛΑΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ CHRYSLER HELLAS S.A.I. εἰς τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν.

ΚΡΑ·Ι·ΣΛΕΡ ΑΒΕ — CHRYSLER HELLAS S.A.I.

Συμφώνως τῷ νόμῳ 2190)20 καὶ τοῖς ἄρθροις 22, 23 καὶ 24 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας καλοῦνται οἱ κ.κ. μέτοχοι ταύτης εἰς τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν εἰς τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ 13 γραφεῖα τῆς ἑταιρείας τὴν 22 Μαρτίου 1967 ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 11.00 π.μ.

ΘΕΜΑΤΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

1) 'Υποβολὴ τοῦ 'Ισολογισμοῦ χρήσεως 1 Δεκεμβρίου 1965 ἕως 30 Νοεμβρίου 1966 μετὰ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν 'Ελεγκτῶν.

2) "Εγκρισις τοῦ 'Ισολογισμοῦ τῆς 30 Νοεμβρίου 1966 καὶ ἀπαλλαγὴ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν ἐλεγκτῶν ἀπὸ πάσης εὐθύνης ἀποζημιώσεως διὰ τὰ πεπραγμένα τοῦ ἔτους 1966.

3) 'Επικύρωσις τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου διορισθέντων συμβούλων Πελοπίδα Κ. Καμπούρογλου, 'Αθανασίου Δ. Δεσύλλα καὶ PIERRE R. MONNEY.

4) Διάλυσις τῆς ἑταιρείας καὶ θέσις αὐτῆς ὑπὸ ἐκκαθάρισιν.

5) 'Εκλογὴ ἐκκαθαριστῶν καὶ καθορισμὸς ἀμοιβῆς των ἢ ἐν περιπτώσει μὴ διαλύσεως Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐλεγκτῶν καὶ καθορισμὸς ἀμοιβῆς των.

Οἱ ἐκ τῶν κ.κ. μετόχων ἐπιθυμοῦντες ὅπως μετάσχωσιν εἰς τὴν ἀνωτέρω Γενικὴν Συνέλευσιν δέον ὅπως συμμορφωθῶσιν πρὸς τὰ ἐν ἄρθρῳ 26 τοῦ Καταστατικοῦ ὁριζόμενα καταθέτοντες τὰς μετοχάς των παρὰ τῷ Ταμείῳ τῆς ἑταιρείας ἢ τῷ Ταμείῳ Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων ἢ παρ' οἱαδήποτε ἐν 'Ελλάδι Τραπεζιτικὴ 'Εταιρεία προσάγοντες τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις καὶ ἔγγραφα ἀντιπροσωπεύσεως εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς ἑταιρείας πέντε τουλάχιστον πλήρεις ἡμέρας πρὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

'Εν Θεσσαλονίκῃ τῇ 22 Φεβρουαρίου 1967
ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Με απορρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ ΑΘ. ΠΙΝΟΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΟΥΝ

«Ἐγὼ ἀπήντησα ρητῶς ὅτι δὲν παραδίδομαι»

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΟΥ ΓΡΑΦΤΗΚΕ ΣΤΗ «ΣΦΕΝΔΟΝΗ»

32ον

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ τοῦ κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ» στὴν ὑπόδειξη: «Παραδώσατε τὰ πλοῖα ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας», ἦταν κατηγορηματική: «Ἀναμένω διαταγὰς παρὰ νομίμων τοῦ Κράτους ἐξουσιῶν. Αὐταὶ νὰ μοῦ διαβιβασθῶσι διὰ τοῦ ἀσυρμάτου 'Αθηνῶν. Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν καὶ ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ ἐπιτάσσει». Σὲ αὐτὸ ὅμως τὸ μεταξὺ καὶ ἐνῶ ἀνταλλάσσονταν καὶ τὰ παραπάνω καὶ τὰ ἄλλα σήματα ποὺ ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου, παρέμενε, καθὼς ξέρουμε, αἰχμάλωτος τῶν στασιαστῶν ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ» —καὶ κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ναυάρχου 'Ιω. Δεμέστιχα «ἀχρηστευμένος». Καὶ ὅπως, ἀμέσως τότε, ὁ ἴδιος ἀφηγήθηκε, ἐξηγώντας τὴ στάση του, καὶ τὸ προσωπικό του δράμα: «Βλέπων τὴν ἀπέλπιδα ἀντίστασιν τῶν τριῶν πλοίων («Πάνθηρ», «Θύελλα», «Ἱέραξ»), ἀντιμετωπιζόντων διὰ μάλιγχερ, ὑπλοπολυβόλων καὶ πιστολίων, θωρηκτὰ καὶ καταδρομικὰ μὲ βαρὺ πυροβολικόν, ἀπεφάσισεν νὰ παρέμβῃ διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν σφαγήν». (Θὰ δοῦμε δὲ πιὸ κάτω τὶ ἀκριβῶς Ιστόρησε, καὶ θὰ φέρουμε, γιὰ πρώτη φορά, σὲ φῶς ὁλότελα ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα, ὡς τώρα, στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὴν «ὑπόθεσι Ρουσσὲν») ἢ ὅπως τότε εἶχε ἀποκληθῇ γύρω ἀπὸ τὸ «μυστήριο Ρουσσέν», ποὺ, πάντως, δὲν ἦταν καθόλου «μυστήριο», ἀλλὰ ἡ ἀγωνία ἑνὸς ἀνώτατου ἀξιωματικοῦ, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἀφανισμὸ τῶν λίγων πολεμικῶν καραβιῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸν ἐθνικό μας στόλο).

Ἔτσι, καὶ στὴν προσπάθειά του αὐτή, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἔστειλε τὸν ἀρχιεπιστολέα του 'Αθ. Πινότση (ποὺ ἦταν «βενιζελογενὴς» μέν, ἀλλὰ ποὺ δὲν εἶχε ἀνακατωθῇ στὴν ὀργάνωση τοῦ κινήματος καὶ ποὺ, τελικά, δέχτηκε νὰ δοηθήσῃ τὴν ἀνταρσία, ὅταν εἶδε πὼς σὲ αὐτὴ εἶχε πάρει μέρος ὁ ξεχωριστὸς φίλος του καὶ ὄχι «ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίας» τότε ἀντιπλοίαρχος Κ.ωνστ. 'Αλεξανδρῆς), στοὺς κυβερνῆτες τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν γιὰ «νὰ τοὺς πείσῃ νὰ παραδώσουν τὰ πλοῖα των πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλων ἀπωλειῶν εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικόν».

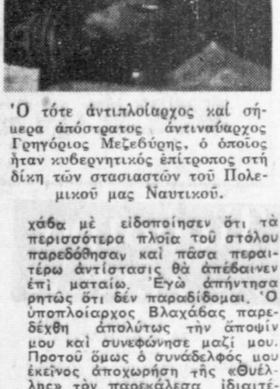

'Ο τότε ἀντιπλοίαρχος καί σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Γρηγόριος Μεζεδούρης, ὁ ὁποῖος ἦταν κυβερνητικὸς ἐπίτροπος στὴ δίκη τῶν στασιαστῶν τοῦ Πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ.

«Ἀπήντησα ὅτι δὲν παραδίδομαι»!

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ὁ ἀντιπλοίαρχος 'Αθ. Πινότσης μπῆκε στὴ δενζινάκατο τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ δοκίμασε νὰ πλησιάσῃ στὰ τρία ἀντιτορπιλλικά. 'Αλλὰ ὁ «Πάνθηρ» καὶ ἡ «Θύελλα» τὸν ὑποδέχτηκαν «διὰ καταιγισμοῦ πυρός». Καὶ προξένησαν στὴν ἀτμάκατο μεγάλες καὶ πικίνδυνες ὀπές.

... Μόλις ἔφθασα εἰς τὸ πλοῖόν μου εἶχε ἀφηγηθῇ ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάστολή τοῦ κινήματος ὁ τότε πλωτάρχης καὶ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Θύελλα» Τρύφων Κωνσταντινίδης, διέταξε συναγερμόν. Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν ἀντελήφθην δύο ὑποβρύχια τὰ ὁποῖα ἐκινοῦν τὸ. 'Εναντίον τούτων ἐβάλομεν τόσον ὁ «Πάνθηρ» ὅσον καὶ ἡ «Θύελλα». 'Επικολούθησεν ἡ ἀποστολὴ σημάτων ἐκ τοῦ θωρηκτοῦ, ἐν οἷς καὶ ἐκεῖνο δι' οὗ ἐκαλούμεθα νὰ συγκεντρωθῶμεν εἰς τὴν ναυαρχίδα. Τοῦτο ὅμως ἐχαρακτηρίσθη ὑφ' ἡμῶν ὡς παραπλανητικὸν καὶ ἕνεκα τοῦ λόγου αὐτοῦ δὲν ὑπηκούσαμεν. 'Αλλὰ καὶ παραπειστικὸν νὰ μὴ ἦτο καὶ πάλιν δὲν ἐπρόκειτο νὰ μεταδῶμεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» διότι ὑπωσδήποτε θὰ συνελαμβανόμεθα.

'Ολίγον μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά», καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ προβολέως τοῦ πλοίου τούτου ἐφωτίζετο συνεχῶς ἡ «Θύελλα», διεδιδάσθη τὸ σῆμα τοῦ νομίμου ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου διετασσόμεθα νὰ παραδώσωμεν τὰ σκάφη μας, ἄνευ ἀντιστάσεως, πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας. Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἀπήντησα καὶ ἐγώ, καθ' ὃν τρόπον ἀπήντησε καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας, "Οτι, δηλαδή, διαταγὰς δύναμαι νὰ δεχθῶ μόνον παρὰ τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας, καὶ ὄχι διαβιβαζομένας μόνον διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τῶν 'Αθηνῶν, καὶ ὄχι διὰ οἱουδήποτε ἄλλου μέσου.

Κατόπιν τῆς στάσεώς μας ταύτης, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, μετέβη, περὶ τὴν 10ην νυκτερινὴν, εἰς τὸν «Πάνθηρα», ὁπόθεν διὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Βλαχάβα μὲ εἰδοποίησεν ὅτι τὰ περισσότερα πλοῖα τοῦ στόλου παρεδόθησαν καὶ πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις θὰ ἀπέδαινεν ἐπὶ ματαίῳ. Ἐγὼ ἀπήντησα ρητῶς ὅτι δὲν παραδίδομαι. 'Ο ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας παρεδέχθη ἀπολύτως τὴν ἀποψίν μου καὶ συνεφώνησε μαζί μου. Προτοῦ ὅμως ὁ συνάδελφός μου ἐκεῖνος ἀποχωρήσῃ τῆς «Θυέλλης» τὸν παρεκάλεσα ἰδιαιτέρως, ὅπως, ἔστω καὶ ἐὰν διαταχθῇ πρὸς τοῦτο, μὴ ἐπισκεφθῇ ἐκ νέου τὸ πλοῖον μου, οὐδὲ ἐπιδιώξῃ νὰ μὲ συναντήσῃ προκειμένου νὰ διαβιβάσῃ παρεμφερεῖς συστάσεις...

Τὸ σημείωμα ποὺ γράφτηκε στὴ «Σφενδόνη»

ΕΤΣΙ δὲν τελεσφόρησε καὶ ἡ προσπάθεια ἐκείνη, ὅπως δὲν εἶχε τελεσφορήσει καὶ ἡ προηγουμένη τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου 'Αθ. Πινότση. 'Η ἀτμάκατός του, μάλιστα, καθὼς εἶχε δληθῇ ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα» καὶ ἀπὸ τὴ «Θύελλα» κινδύνεψε νὰ δυθισθῇ. Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο, ἔσπευσε νὰ πλευρίσῃ στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Σφενδόνη», ποὺ, σὲ αὐτὸ τὸ μεταξύ, εἶχε ἀχρηστευθῇ ἀπὸ τοὺς στασιαστές, γιατὶ ὁ κυβερνήτης του τότε ἀντιπλοίαρχος Δημήτριος Τσάφος ἀρνήθηκε νὰ προσχωρήσῃ στὸ κίνημα —μὰ καὶ δὲν μπόρεσε νὰ ἀντιτάξῃ ἄμυνα.

'Από τὴ «Σφενδόνη», ποὺ ἦταν ἀγκυροδολημένη κοντὰ στὰ τρία πιστὰ στὸ καθήκον τους ἀντιτορπιλλικά, ὁ ἀντιπλοίαρχος 'Αθ. Πινότσης ζητοῦσε μὲ σήματα καὶ μὲ τὸν τηλεδόα, νὰ τοῦ ἐπιτρέψουνε οἱ κυβερνῆτες τους, νὰ ἀνέδῃ στὰ πλοῖα τους γιὰ νὰ συνεννοηθῇ μαζύ τους, «καθ' ὅσον ἐκόμιζε διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ». Σὲ ἀπάντηση ὅμως τοῦ δηλώθηκε ἀπὸ τὴ «Θύελλα» ὅτι «δὲν θὰ γίνουν δεκταὶ αἱ διαταγαί ἃς κομίζεις». Ἐνῶ ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα» τοῦ ἀπαγορεύτηκε ρητὰ νὰ πλησιάσῃ. Καὶ γιὰ νὰ παραληφθῇ ὁ φάκελλος μὲ τὶς διαταγές, στάλθηκε ἀπὸ τὸν ἀντιπλοίαρχο Παγκάρα, στὴ «Σφενδόνη», ἕνας οἰκονομικὸς ἀξιωματικός.

Κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο ἔφτασε στὰ χέρια τοῦ κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ» τὸ σῆμα γιὰ τὴν χωρὶς ἀντίσταση παράδοση τοῦ πλοίου του. Τότε δέ συντάχθηκε καὶ ἡ κατηγορηματικὴ ἀρνητικὴ ἀπάντηση, ποὺ μνημονεύσαμε καὶ στὰ περασμένα καὶ παραπάνω.

'Η ἀπάντηση τοῦ ἀντιπλοιάρχου Γεωργ. Ν. Παγκάρα —τὴν ὁποία προσυπόγραψε καὶ ὁ πλωτάρχης Τρύφων Κωνσταντινίδης — στάλθηκε μὲ τὴν ἴδια λέμδο στὸν ἀρχιεπιστολέα 'Αθ. Πινότση, ποὺ τὴν περίμενε ἀπάνω στὴ «Σφενδόνη». Καὶ αὐτὸς τὴ διαδίδασε ἀπὸ ἐκεῖ στὸν «Ἀδέρωφ» μὲ εἰδικὸ σῆμα.

'Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ σημείωμα ποὺ ἔστειλε, ἀπὸ τὴ «Σφενδόνη» ὁ ἀντιπλοίαρχος 'Αθ. Πινότσης, μαζὶ μὲ τὸ ναυαρχικὸ σῆμα ποὺ ἔχουμε προαναφέρει:

Πρὸς τοὺς κυβερνήτας «Ἱεράκος», «Θυέλλης», «Πάνθηρος».

'Εσωκλείω σῆμα ὑπογεγραμμένον παρὰ ναυάρχου. — Ρουσσὲν ἐπιδαίνει τοῦ «Ἀδέρωφ». — Ναύσταθμος, «Ψαρά», «Ἀδέρωφ», «Ἀετός» ἔχουν καταληφθῇ παρὰ ναυάρχου Δεμέστιχα. — 'Υποδρύχια ἀπέπλευσαν ὡς καὶ σεῖς θὰ εἴδατε, πρὸς 'Ελευσῖνα. — 'Αναμένω ἀπάντησίν σας ἐπὶ «Σφενδόνης», διότι ἡ φέρουσά με ἀτμάκατος δληθεῖσα ὑπὸ «Πάνθηρος» διαρρέει.— Παρακαλῶ ἀπαντήσατε ἐγγράφως ἵνα μεταφέρω ἀπάντησίν σας εἰς «Ἀβέρωφ».

'Αθ. Πινότσης

Ἡ ἱστόρηση τοῦ 'Αθαν. Πινότση

ΑΥΤΟ ἦταν τὸ σημείωμα ποὺ ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου σύνταξε ἀπάνω στὴ «Σφενδόνη» καὶ ἔστειλε στὸν κυβερνήτη τοῦ «Πάνθηρος» καὶ στοὺς κυβερνῆτες τῶν ἄλλων δύο πιστῶν ἀντιτορπιλλικῶν.

Θὰ ἔπρεπε ὅμως, πρὶν ἀκούσουμε τὶ ἱστόρησε καὶ τὶ ἐχυρίστηκε καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ὡς τὸ θάνατό του, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν καὶ πρὶν δοῦμε τὰ ἄγνωστα, ὡς τώρα, στοιχεῖα ποὺ φωτίζουν ζωηρὰ τὴν ὅλη ὑπόθεση τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου, νὰ ἀκούσουμε καὶ τὴν ἄποψη τοῦ ἀντιπλοίαρχου 'Αθ. Πινότση —ποὺ ἔστειλε τὸ παραπάνω σημείωμα, καὶ ποὺ, κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιναύαρχου Κωνστ. 'Αλεξανδρῆ, «ἐδέχθη προθύμως (μόλις εἶδε τὸν παλιὸ συμμαθητὴ καὶ φίλο του ἀνάμεσα στοὺς στασιαστές) νὰ τοὺς δοηθήσῃ».

... Οὐδεὶς δύναται νὰ μὲ κατηγορήσῃ· ἀφηγήθηκε ὁ τότε ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ «Ἀβέρωφ» ὑπὸ τῶν κινηματιῶν. Διότι αὐτὴ ἦτο ἀριστα ὠργανωμένη, εἶχε δοηθοὺς καὶ συνεργοὺς ἐντὸς τοῦ πλοίου καὶ ἔγινε μὲ μεγίστην ταχύτητα.

"Οταν ἀντελήφθην τὸ κίνημα εὑρέθην πρὸ τοῦ ἀντιπλοιάρχου 'Αλεξανδρῆ. Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ Χαλκιόπουλος μὲ τὸν Δεμέστιχαν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶπον ὅτι ἀσφαλὰς τὰ ἀντιτορπιλλικὰ θὰ τοὺς κτυπούσαν. Αὐτοί μοῦ ἀπήντησαν ὅτι ἔχουν λάδει τὰ μέτρα των, ὅταν ὅμως τὰ «Ψαρά» ἐπυροδόλησαν κατὰ διερχομένης λέμδου, οἱ στασιασταὶ κατετάραχθησαν, καὶ ἀποδιδασθέντες, ἀπεταθησαν πρὸς τὸν ναύαρχον Ρουσσέν. Μετ' ὀλίγον εἶδον τὸν ναύαρχον κατερχόμενον, καὶ κατὰ τὸ διάστημα ὀλίγων δευτερολέπτων ποὺ ἐμείναμεν μόνοι τὸν ἠρώτησα τί συμδαίνει. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἀγνοεῖ τί γίνεται εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ἐνισχύσεως ἐξ 'Αθηνῶν, Τοῦ ὑπέδειξα ὅτι τὸ μόνον ὅπερ ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν, ἦτο ἡ κωλυσιεργία καὶ παρέλκυσις τῆς καταστάσεως, συνεφώνησε δὲ μαζί μου.

'Η προσέλευσις, ἐν τῷ μεταξύ, τῶν στασιαστῶν εἰς τὸ καρρέ, ὅπου εὑρισκόμεθα, διέκοψε τὴν συνομιλίαν μας, ἔκτοτε δὲ δὲν εἶδον κατ' ἰδίαν τὸν ναύαρχον. Πάντως τὴν τελευταίαν στιγμὴν εἶπον εἰς τὸν ναύαρχον, ὅτι θὰ ἐπιχειρήσω νὰ διαφύγω πρὸς κανένα ἐκ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν καὶ θὰ τοῦ δώσω ἔπειτα σήμα νὰ ἔλθῃ καὶ ἐκεῖνος...

Παράδοση καὶ χρονοτριδή

ΚΑΙ ὁ τότε ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχος 'Αθ. Πινότσης συνεχίζει:

... "Ηλθον οἱ ἐπαναστάται καὶ κατόπιν μακρῶν συζητήσεων ἀπεφασίσθη ὑπ' αὐτῶν νὰ μεταδῶ εἰς τὰ ἀνθιστάμενα πλοῖα καὶ νὰ διαδιδάσω διαταγὴν τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὅπως παραδοθοῦν, ἄνευ ἀντιστάσεως, πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας. Πράγματι μετέδην εἰς τὰ «Ψαρά» δι' ἀτμακάτου, ἀφοῦ προηγουμένως μετεδόθη πρὸς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν σῆμα, ὅτι μεταδαίνω κομίζων ἐντολὰς τοῦ ναυάρχου.

"Εμεινα ἐκεῖ μὲ τὸν κυβερνήτην ἐπὶ 20 λεπτά, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο καὶ εἰς ἰδιαίτεραν συνομιλίαν μετ' αὐτοῦ —καὶ, μάλιστα, μὲ κλειστὴν τὴν θύραν— τοῦ ἐξέθεσα τὰ συμδαίνοντα. Βεδαίως δὲν εἶπον εἰς τὸν ἀντιπλοίαρχον 'Αθ. Ξηρὸν ὅτι ὅθεν τὰ λοιπὰ πλοῖα προσεχώρησαν, οὔτε διενοήθην νὰ τὸν ἐξαπατήσω σχετικῶς. Τὸν ἠρώτησα διατὶ δὲν ἔφυγεν ἀπὸ τὸ πλοῖον του καὶ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ἐπακριδῶς τὴν κατάστασιν. Τοῦ προσέθεσα δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν συγκεκριμένας εἰδήσεις. 'Ακολούθως τοῦ εἶπον ὅτι εἰς τὸν «Ἀδέρωφ» οἱ στασιασταὶ εἶναι ψυχραιμοι καὶ

⟹ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδο

«Λαμπράκηδες»

προέχει σήμερον, είναι ή ενημέρωσις της έθνικής άντιπροσωπείας καί μέσω

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ότι, όργανούμενοι, τοποθετοῦν πολυβόλα. Πάντως καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐγνωστοποίησα ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ, τοῦ συνέστησα «νὰ μὴ τοὺς δώση ἀφορμήν». Ὁ Ξηρὸς ἐφάνη δυσπιστῶν. Τὸν ἐβεβαίωσα ὅτι τοῦ λέγω τὴν ἀλήθειαν καὶ τοῦ ἐτόνισα ὅτι πρόθεσις τοῦ Ρουσσὲν ἦτο νὰ ἀποφευχθῇ ἡ αἱματοχυσία. Ὁ-δηγίαι του (τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν) εἶναι νὰ παραδοθοῦν τὰ πλοῖα, ἀλλὰ νὰ προσπαθήσωμεν πρότερον νὰ παρελκύσωμεν τὰ πράγματα. Τοῦ ἐπανέλαβα ρητῶς ὅτι σκοπὸς μας εἶναι νὰ κερδίσωμεν χρόνον.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸν εἶδα καὶ πάλιν διστακτικόν τοῦ εἶπα: «Θὲς νὰ σοῦ τὸ γράψω καὶ νὰ σοῦ τὸ ὑπογράψω;». Καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ σημείωμα μὲ τὴν ὑπογραφήν μου, δέβαιος ἐπὶ τὴν ἐντιμότητα τοῦ ναυάρχου, ὅτι δὲν θὰ ἠρνεῖτο τὴν ἐντολήν του, ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχε γραφῆ...

Σὲ ἐρώτησιν ἂν στὰ ἄλλα πλοῖα ἔδωσε γραφτὸ τὸ σῆμα γιὰ τὴν παράδοση τῶν πλοίων, χωρὶς ὅμως νὰ προσθέση τὴν εἰδικὴ ὁδηγία γιὰ χρονοτριβή, ὁ Ἀθ. Πινότσης ἀπάντησε:

... Εἶχον ἐντολὴν νὰ εἰπῶ νὰ παραδώσουν τὰ πλοῖα, χρονοτριβῶν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον. Ὤφειλον, δηλαδή, νὰ χρονοτριβήσω καὶ ἐγώ, καὶ οἱ κυβερνῆται τῶν πλοίων....

«Νὰ τὸν κλείσωμεν εἰς τὸ δωμάτιον»!

Τί ΑΠΑΝΤΗΣΕ ὅμως ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, ὅταν ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης τοῦ ἔδωσε τὸ περιλάληο σημείωμα;

... Μόλις ὁ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» ἔλαβε τὸ σημείωμα ἱστόρησε ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου, μοῦ εἶπε: «Πὲς στὸ Δεμέστιχα ὅτι τὸ δράδυ αὐτὸ δὲν θὰ φύγω ἀπὸ τὸ καράβι, γιατὶ τὸ θεωρῶ ἀτιμωτικό. Ἂς στείλη ἕναν ἀξιωματικὸ γιὰ ἐγγύησι — Τὸν Ρεβίδη ἢ τὸν Ἀλεξανδρῆ ποὺ τοὺς γνωρίζω».

Ἐγώ, ἐπιστρέφων εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» τὰ εἶπα ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν Δεμέστιχαν καὶ εἰς τὸν πλοίαρχον Χαλκιόπουλον. Ὁ ναύαρχος δὲ διέταξε νὰ πάη εἰς τὰ «Ψαρὰ» ὁ Ἀλεξανδρῆς, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ φρουρᾶς. Ἐγὼ ὅμως, ἔσπευσα νὰ εἴπω ὅτι δὲν ἐχρειάζετο φρουρὰ καὶ προσεφέρθην νὰ τὸν συνοδεύσω αὐτοπροσώπως. Τὸ ἔκαμα δὲ τοῦτο διότι δὲν ἔκρινα σκόπιμον νὰ ἐπιβιβασθῇ ἐπὶ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ φρουρὰ ξένη πρὸς αὐτό. Ὁ Δεμέστιχας συνεφώνησε μὲ τὴν πρότασίν μου, καὶ οὕτω συνώδευσα ἐγὼ τὸν Ἀλεξανδρῆν κατὰ τὴν μετάδασίν του εἰς τὰ «Ψαρά»...

Ἐξηγώντας δὲ ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου γιατὶ ξαναπῆγε μέ τὸν τότε ἀντιπλοίαρχο Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά» εἶπε:

... Πρῶτον ,καθὼς προανέφερον, διὰ νὰ μὴ μεταδῇ ξένη φρουρὰ εἰς τὰ «Ψαρά». Καὶ δεύτερον διότι ἤλπιζα ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κλείσωμεν εἰς τὸ δωμάτιόν τοῦ κυβερνήτου τὸν Κ. Ἀλεξανδρῆν. Τὰ λοιπὰ πλέον ἦσαν δουλειὰ τοῦ Ξηροῦ...

Ἀλλὰ ἡ τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ τότε ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Πινότση δὲν σταματάει ἐδῶ. Φέρνει σὲ φῶς —καθὼς θὰ δοῦμε— καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες πτυχὲς τῆς μαρτιάτικης τραγωδίας, ὅπως ἐκτυλίχθηκε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ. Ὅπως ὅμοια ἀποκαλυπτικὲς εἶναι καὶ οἱ ἱστορήσεις τοῦ ἴδιου τοῦ κυβερνήτη τῶν «Ψαρῶν» Ἀθ. Ξηροῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν πλοιάρχου Κιδωτοῦ, καί, ἀπάνω ἀπὸ ὅλες, τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ποὺ ὁλοκληρώνεται ἀπὸ τὰ ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα στοιχεῖα, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ θὰ φτάσουν στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Τί σᾶς ἦλθε νά ἀνακατεύεστε μὲ τοὺς κυβερνήτας; Ἀφοῦ κατελύθητε ἔπρεπε νά κάτσετε σὲ μιά γωνιά» — «Ἡ ἐνέργειά σας ἦτο σφάλμα» — Ὅσοι ἤθελαν νά μείνουν ἀμετακίνητοι στόν ὅρκο τους — Ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας «βαρέθηκε νά περιμένη» καί ἀπειλοῦσε νά δομβαρδίση τά πλοῖα — Οἱ στασιασταὶ θά κτυποῦσαν μὲ κανόνια τό ἀντιτορπιλλικό «Πάνθηρ». — «Ὅταν ἐκλείψη τό πνεῦμα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, ἐπέρχεται ἡ ἠθική ἀποσύνθεσις». Τό σῆμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου. — «Τσακίσατε τούς ἐπαναστάτας». — Καί ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα. — «Ἐλάχιστοι ἀξιωματικοί μή προσχωρήσαντες ἐτέθησαν ὑπό περιορισμόν καί κρατοῦνται ὅμηροι. — Ὁ ἀντιπλοίαρχος Κωνστ. Σκουφόπουλος εἰδοποιεῖ πώς δέν θά ἐπιτρέψη «εἰς οὐδένα νά ἀνέλθη εἰς τὸ πλοῖον πρό τῆς αὐγῆς». — Ἡ ἱστόρησις τοῦ Ἀθ. Πινότση καί μιά δραματική στιχομυθία.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΑΠΕΙΛΕΙ ΝΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΗ»

«Ἐτέθησαν ὑπὸ περιορισμὸν καὶ κρατοῦνται ὡς ὅμηροι»

Ο ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ: ΤΣΑΚΙΣΑΤΕ ΤΟΥΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΣ

33ον

ΩΣΤΕ αὐτὸ ἦταν —κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ ἴδιου— τὸ σχέδιο τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Πινότση: Νὰ πάη, συνοδεύοντας τὸν συνάδελφό του Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ, στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά», μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἐκεῖ θὰ αἰχμαλώτιζαν τὸν παλαιὸ συμμαθητή του καὶ ἐγκάρδιο φίλο του, καὶ θὰ τὸν ἔκλειναν στὸ δωμάτιο τοῦ κυβερνήτη τοῦ πλοίου. «Τὰ λοιπὰ πλέον ἦσαν δουλειὰ τοῦ Ξηροῦ»! (Ἀποτελοῦσε καὶ τὸ σχέδιο τοῦτο μιὰ ἄλλη μορφὴ τοῦ ὁμορφου, ἠθικοῦ καὶ ἀγγελικὰ πλασμένου κόσμου, ποὺ ἐπιφύλαξε στὴν Ἑλλάδα ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» τοῦ Μάρτη 1935). Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους (εἴτε ἡ ἀλήθεια λεγόταν,, εἴτε εὑρήματα ἀναζητιοῦνταν), ὅταν, ἀργότερα, δικάστηκαν οἱ στασιαστὲς τοῦ Ναυτικοῦ, ὁ πρόεδρος τοῦ ναυτοδικείου (ποὺ συγκροτήθηκε στὸ ναύσταθμο), ὑποναύαρχος Δημήτριος Οἰκονόμου, κρίνοντας τὴν «μετὰ χρονοτριβῆς» δραστηριότητα τοῦ Ἀθ. Πινότση, τοῦ εἶπε: «Πές τε μου τώρα, τί σᾶς ἦλθε νὰ ἀνακατεύεστε μὲ τοὺς κυβερνήτας ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ νὰ τοὺς διατάσσετε ἀφοῦ δὲν ἦσθε πλέον ἀρχιεπιστολεύς;». Καὶ πρόσθεσε: «Ἀφοῦ κατελύθητε, ἔπρεπε νὰ κάτσετε σὲ μιὰ γωνιά. Ἐβλάψατε διότι, ἴσως, οὕτω νὰ προσεχώρησαν τὰ «Ψαρά». Κατὰ τὴν γνώμη μου, ἡ ἐνεργειά σας ἦτο σφάλμα. Ἔπειτα ἡ ἐξ Ἀθηνῶν βοήθεια τί θὰ σᾶς ἔκανε; Μία πυροβολαρχία βάλλουσα νύκτα κατὰ κινουμένων στόχων, τί ἀποτέλεσμα ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρη;».

Βέβαια ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ποὺ ἤθελαν νὰ παραμείνουν ἀμετακίνητα πιστοὶ στὸ καθῆκον τους καὶ στὸν ὅρκο τους δὲν χρειάστηκε νὰ δολιχοδρομήσουν. Ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Παγκάρας τοῦ «Πάνθηρος», ἐξήγησε κατηγορηματικά: «Θὰ πράξω ὅ,τι οἱ νόμοι ἐπιβάλλουν καὶ ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ ἐπιτάσσει». Ὁ πλωτάρχης Τρύφων Κωνσταντινίδης τῆς «Θυέλλης» δήλωσε καθαρὰ καὶ ξάστερα: «Ἐγὼ δὲν παραδίδομαι». Καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Κωνστ. Σκουφόπουλος τοῦ «Ἱέρακος», εἰδοποίησε —καθὼς θὰ δοῦμε — ἀπερίφραστα: «Δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς οὐδένα νὰ ἀνέλθη εἰς τὸ πλοῖον πρὸ τῆς αὐγῆς». Καὶ ὅλα τοῦτα χωρὶς καμμιὰ «χρονοτριβὴ» ἢ σχέδια γιὰ αἰχμαλωσίες καὶ ἐγκλεισμοὺς «ἐγκάρδιων φίλων»!

«Βαρέθηκε νὰ περιμένη»!

ΙΔΟΥ ὅμως τί ἀφηγήθηκε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης πῶς ἔγινε, ὅταν, φεύγοντας ἀπὸ τὰ «Ψαρά», ἄφησε ἐκεῖ τοὺς Ἀθ. Ξηρὸ καὶ Κωνστ. Ἀλεξανδρῆ.

> ... Ἀπὸ τὰ «Ψαρὰ» ἐπῆγα στὴν «Σφενδόνη» καὶ ὁ κυβερνήτης της Τσάφος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἀντιτάσσεται, ἀλλ' οὔτε καὶ προσχωρεῖ εἰς τὸ κίνημα. Εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ κυβερνήτου, διὰ νὰ συντάξω τὰ σημειώματα πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῶν ἄλλων ἀντιτορπιλλικῶν. Ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα» μοῦ ἔστειλαν ἕνα ναύτη, διὰ νὰ παραλάβη τὸ σημείωμα καὶ εἰς αὐτόν, βεβαίως, δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἀποκαλύψω τὴν σκέψιν τοῦ ναυάρχου περὶ χρονοτριβῆς. Μέχρι τῆς 12ης δὲν εἶχε ληφθῆ ἀπάντησις ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα».
>
> Τώρα πρέπει νὰ σᾶς ἐξηγήσω, διατί ἔγραφα τὰ ὅσα ἔγραφα εἰς τὸ σημείωμά μου πρὸς τοὺς κυβερνήτας (σημ. γραφ. καὶ στὸ ὁποῖο, καθὼς εἴδαμε χθές, ἀνέφερε ὅτι εἶχαν πιὰ καταληφθῆ ὁ ναύσταθμος, ὁ «Ἀβέρωφ», τὰ «Ψαρὰ» καὶ ὁ «Ἀετός», καὶ ζητοῦσε ἔγγραφη ἀπάντησι, γιὰ νὰ τὴν μεταβιβάση στὴν ναυαρχίδα). Τὸ ἔγραφα, λοιπόν, ἐπειδὴ ἦλθε ἕνας ναύτης νὰ τὸ πάρη καὶ δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἀποκαλύψω εἰς αὐτὸν τὴν σκέψιν τοῦ ναυάρχου. Κατόπιν τούτου, ἀπεφάσισα νὰ ἐκθέσω τὴν πραγματικὴν κατάστασιν. Ἡ ὥρα ἦτο 21.35΄ καὶ περιέλαβα εἰς τὸ σημείωμα καὶ τὰ «Ψαρά», διότι, φεύγων ἐκ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ, εἶχον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τοῦτο κατελήφθη ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας. Πάντως, εἰς τὸ σημείωμα μοῦ ἀπήντησαν οἱ κυβερνῆται, διὰ κοινοῦ αὐτῶν σημειώματος, ὅτι ἀναμένουσι διαταγὰς τῆς νομίμου κυβερνήσεως. Ἐζήτησα δὲ ἔγγραφον τὴν ἀπάντησιν τῶν κυβερνητῶν, διότι οὕτω ἐπήρχετο ἡ καθυστέρησις, δηλαδὴ ἐπετυγχάνετο ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός μας.
>
> Εἰς τὰς 12.30΄ μετὰ μεσονύκτιον, ἦλθε μὲ λέμβον εἰς τὴν «Σφενδόνην» ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν καὶ ἐπῆγαμεν μαζὶ εἰς τὸν «Πάνθηρα». Ἐντὸς τῆς ἀτμακάτου, ὁ ναύαρχος μοῦ εἶπεν, ὅτι ὁ Δεμέστιχας βαρέθηκε νὰ περιμένη καὶ ἠπείλει νὰ βομβαρδίση καὶ νὰ βυθίση τὰ πλοῖα. Εἰς τὸν «Πάνθηρα», ὅμως, μόλις ἐπεβιβάσθημεν, ὁ κυβερνήτης του ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας, μᾶς εἶπεν ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ἀντιστῆ. Συζήτησιν περὶ παρελκύσεως, μεταξὺ Παγκάρα καὶ ναυάρχου δὲν ἀντελήφθη, διότι ἀπεμακρύνθην, ἐπ' ὀλίγον...

Μιὰ δραματικὴ στιχομυθία

ΤΙ λέχθηκε ἀνάμεσα στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ στὸν κυβερνήτη τοῦ «Πάνθηρος» ἀντιπλοίαρχο Παγκάρα; Ὁ δεύτερος στὴν ἱστόρησή του λέει: «Ὁ ναύαρχος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ «Πάνθηρος» πρὸς συνεννόησιν. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς συνεννοήσεως, ἥτις δὲν ἦτο μακρά, ὁ ναύαρχος (Ρουσσὲν) ἐπέβη τοῦ «Ἱέρακος» καὶ τῆς «Θυέλλης» διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν». Αὐτὰ περιορίστηκε νὰ πῆ ὁ ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας. Σὲ μιὰ ὅμως ὑπεύθυνη ἱστόρηση ποὺ γράφτηκε τότε —τὸν Μάρτη καὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1935 — ἀπὸ πρόσωπο ποὺ συνδεόταν στενὰ καὶ μὲ τὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ μὲ τὸν κυβερνήτη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ», ἀναφέρονταν (χωρὶς οὔτε τότε, οὔτε ἀργότερα νὰ διαψευσθοῦν ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ ἀπὸ τὸν ἄλλο μὰ χωρὶς καὶ νὰ μνημονευθοῦν στὴ δίκη) καὶ αὐτά:

> ...Ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν διὰ νὰ ἐπικοινωνήση αὐτοπροσώπως μὲ τὰ πληρώματα τῶν (ἀνθισταμένων) πλοίων ἐπέβη ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» μιᾶς βενζινακάτου, μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Βλαχάβα, τὸν ὁποῖον οἱ στασιασταὶ εἶχον συλλάβει ἐπὶ τῶν «Ψαρῶν» καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὸν «Πάνθηρα».
>
> Ἡ προσέγγισις, ὅμως, τῆς βενζινακάτου εἰς τὸ πλοῖον δὲν ἐπετράπη καὶ ὁ «Πάνθηρ» ἀπέστειλε λέμβον, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος διεπεραιώθη ἐπ' αὐτοῦ.
>
> Ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ Παγκάρας, ὑπεδέχθη τὸν «ναύαρχον» ὡς οἱ κανονισμοὶ ὁρίζουν, παρὰ τὴν καταβιβασθεῖσαν κλίμακα καὶ τὸν ἐχαιρέτησε διὰ τῆς ἀραβίδος τὴν ὁποίαν ἔφερε, συνοδεύσας τέλος αὐτὸν εἰς τὸ διαμέρισμά του.
>
> Ἐκεῖ ἤκουσε τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ ναυάρχου περὶ τῶν προθέσεων τῶν στασιαστῶν, ὅτι δηλαδὴ οὗτοι θὰ τὸν ἐκτύπων μὲ τὰ κανόνια. Καὶ ὅταν ὁ κ. Παγκάρας ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν Ρουσσέν, τί θὰ ἔπραττε πρὸ τῆς εὐθύνης μιᾶς γενικῆς αἱματοχυσίας, ἀπήντησεν, ἐνῶ ἐτοποθέτει τὴν ἀραβίδα ἐπὶ τῆς τραπέζης:
>
> — Θὰ παραμείνω ἐδῶ πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον, κύριε ναύαρχε, καὶ δὲν θὰ παραδώσω τὸ πλοῖον, ἐφ' ὅσον καὶ ἕνα ἀκόμη μοῦ μένει φυσίγγιον. Ὅταν δὲ ὅλα τὰ φυσίγγια τῶν ὅπλων ἐξαντληθοῦν, θὰ χρησιμοποιήσω τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς σωλῆνας τῶν πυροβόλων.
>
> — Ἐ! Κατόπιν τί θὰ γίνη; τὸν ἠρώτησεν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν.
>
> — Κατόπιν, ἀπήντησεν ὁ ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας, ἔχω διατάξει τὸν πυραρχην νὰ ἀνοίξη τὰς κατακλήσεις πυριτιδαποθηκῶν καὶ θὰ καταβυθίσω τὸ πλοῖον, χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν ὅτι θὰ ἐπακολουθήση ἴσως ἔκρηξις τῶν λεβήτων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνημμένοι.
>
> Καὶ προσέθεσεν:
>
> — Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ καράβια ξαναγίνονται, κύριε ναύαρχε. Ὅταν, ὅμως, ἐκλείψη τὸ πνεῦμα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, ἐπέρχεται ἡ ἠθικὴ ἀποσύνθεσις...

«Ἐτέθησαν ὑπὸ περιορισμὸν καὶ κρατοῦνται ὡς ὅμηροι»

ΣΤΗΝ ἴδια δὲ ὑπεύθυνη ἱστόρηση προστίθενται καὶ τὰ παρακάτω:

Συγχρόνως ὁ ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας, μεταβὰς ἐπὶ τῆς «Θυέλλης», ἀνεκοίνωσε τὰς σκέψεις τοῦ ἀρχηγοῦ εἰς τὸν πλωτάρχην Τρ. Κωνσταντινίδην.

Ὁ κυβερνήτης οὗτος παρεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν νὰ μὴν ἐπανέλθη ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ τοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι εἶναι περιττὴ πᾶσα ἐπίσκεψις ἢ ἄλλη σύστασις, δοθέντος ὅτι τὸ πλοῖον εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ἀμυνθῆ, μέχρις ἐσχάτων, καθότι ἔχουν ληφθῆ μέτρα ἀχρηστεύσεώς του, ἂν τυχὸν ποτὲ οἱ στασιασταὶ κατώρθωναν νὰ θέσουν πόδα ἐπ' αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν γεγονότων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα συνώδευε ραγδαιοτάτη καταιγίς, ὁ ἀσύρματος Βοτανικοῦ μετέδιδε, ὑπὸ τὰς συνεχεῖς παρεμβολὰς τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ «Ἀβέρωφ», τὸ ἀκόλουθον γενικὸν σῆμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν:

Σῆμα.

Πρὸς ἅπαντα τὰ πλοῖα τοῦ στόλου. Τσακίσατε τοὺς ἐπαναστάτας. Τὰ πληρώματα τῶν πολεμικῶν ἀπολύονται τῶν τάξεων τοῦ Ναυτικοῦ.

Ὑπουργὸς Ναυτικῶν
ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ

Τὸ σῆμα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐλήφθη παρὰ τῶν στασιαστῶν, διότι δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως πῶς, μετὰ πάροδον ἡμισείας ὥρας, ἐξεπέμπετο διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ «Ἀβέρωφ» τὸ κάτωθι σῆμα τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα, ὁ ὁποῖος, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχεν αὐτοχειροτονηθῆ εἰς ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου, παραχωρήσας μὲ συγκατάβασιν τὸν τίτλον τοῦ «Ἀρχηγοῦ Ἐπαναστάσεως», εἰς τὸν συστασιαστὴν του πλοίαρχον Κολλιαλέξην:

Σῆμα Α. Σ. (ἀρχηγοῦ στόλου).

Ἀπειλαὶ κυβερνήσεως, ἐντελῶς ἄστοχοι καὶ παιδαριώδεις. Εἴμεθα ἀπολύτως κύριοι τοῦ στόλου μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτον καὶ ἐνεργὸν συνδρομὴν πληρωμάτων. Στόπ. Ἔχομεν ὑπὸ τὰς διαταγάς μας. ὅλα τὰ εἰς καλὴν κατάστασιν πλοῖα, τῶν λοιπῶν ἀχρηστευθέντων. Στόπ. Ἐλάχιστοι ἀξιωματικοί, μὴ προσχωρήσαντες, ἐτέθησαν ὑπὸ περιορισμὸν καὶ κρατοῦνται ὅμηροι.

Ἀρχηγὸς Στόλου
ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ

Εἰς μίαν στιγμήν, ὁ ἀσύρματος Βοτανικοῦ ἤκουσε τὰ διακριτικὰ τοῦ «Πάνθηρος», μεταδίδοντος ραδιοτηλεγράφημα πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸ «πάρη», διότι αἱ παρεμβολαὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» τὸ ἠλλοίωναν.

Μετ' ὀλίγον, ὅμως, συνελάμβανε τὸ κάτωθι ραδιοτηλεγράφημα τοῦ «Ἱέρακος», πρὸς τὸν «Ἀβέρωφ»:

Ἱέραξ πρὸς Α. Σ.

Οὐδεὶς ἀπολύτως πυροβολισμὸς ἐρρίφθη ἀπὸ τὸ πλοῖον. Δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν, ὅμως, εἰς οὐδένα νὰ ἀνέλθη εἰς τὸ πλοῖον, πρὸ τῆς αὐγῆς.

Κυβερνήτης
ΣΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ραδιοτηλεγράφημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον διεβιβάσθη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ», κατόπιν ἐρωτήσεως αὐτοῦ, διὰ φωτεινῶν σημάτων, ἂν οἱ κατὰ τῶν ἐπερχομένων μὲ ἐπαναστάτας λέμβων κλπ. ριφθέντες πυροβολισμοὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ «Ἱέρακος», ἦτο καὶ τὸ πρῶτον μήνυμα εἰς Ἀθήνας, περὶ τῆς ἀντιστάσεως τῶν πλοίων.

«"Ολους τοὺς καλοὺς τηλεγραφητάς»!

ΑΣ ξαναγυρίσουμε ὅμως καὶ ἂς ὁλοκληρώσουμε τὴν ἱστόρηση τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου, ποὺ ὅπως εἶπε δὲν παρακολούθησε τὴν παραπάνω συζήτηση ποὺ γίνηκε ἀνάμεσα στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ στὸν ἀντιπλοίαρχο Παγκάρα.

... Ἐκ τοῦ «Πάνθηρος», ἱστόρησεν ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης, μετέβημεν εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ἱέραξ». Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου τούτου, ἀντιπλοίαρχος Κωνστ. Σκουφόπουλος, ἦτο ψυχραιμότερος πάντων καὶ εἶπεν εἰς τὸν ναύαρχον τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἀντισταθῆ. Τότε ἠκούσθη καὶ ἡ πρώτη κανονιά, ἀπὸ τὸ Πέραμα καὶ ἀντελήφθην τὸν «Ἀβέρωφ» νὰ σαλπάρη. Ἡ κατάστασις ἤρχισε μεταβαλλομένη ὑπὲρ ἡμῶν. Μόλις ὁ «Ἀβέρωφ» ἔφυγε, ὁ ναύαρχος εἶπε νὰ πᾶμε πρὸς Σκαραμαγκᾶν. ἀλλ' ὑπῆρξε φόβος μήπως μᾶς ρίξουν ἀπὸ τὸν ναύσταθμο. Ἐν συνεχείᾳ, τὰ πλοῖα ἠκολούθησαν πιστῶς τὰ σήματα τοῦ ναυάρχου καὶ τὸ πρωῒ ὑψώθη τὸ σῆμα του ἐπὶ τοῦ «Ἱέρακος». Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω, ὅτι καθὼς τὸ θωρηκτὸν ἡτοιμάζετο νὰ ἀποπλεύση, ἤκουσα ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» μίαν φωνήν, πιθανῶς τοῦ Ρεβίδη, ὁ ὁποῖος διέτασσε νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὸ σκάφος ὅλους τοὺς καλοὺς τηλεγραφητάς. Συνεπῶς, οὐδεὶς καλὸς τηλεγραφητὴς ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγη, τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας...

Αὐτὰ ἱστόρησε ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης —ποὺ, τελικά, καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ ναυτοδικεῖο σὲ πεντάχρονη φυλάκιση. Πρὶν ὅμως φτάσουμε στὸ ναύαρχο Ρουσσέν, θὰ ἀκούσουμε καὶ τὸν ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Ξηρό, καὶ τὸν πλοίαρχο Κηδωτό, καὶ μερικοὺς ἄλλους κινηματίες καὶ ἀντικινηματίες, ποὺ πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα ἀποκαλύπτουν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Τὸ Μικρὸ Κό

Τοῦ MAO - T

Τὰ δόγματα τοῦ Κ

Σχολιάζει ὁ κ. ΣΑΒΒΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII: Ἡ π
("Η : σι

ΔΙΕΞΑΓΟΝΤΑΣ σωστὰ τὸ κίνημα ἐκφράσεως παραπόνων, (καταγγελία μαρτυριῶν εἰς βάρος τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, ἀπὸ τὴν παλιὰ κοινωνία καὶ τοὺς ἀντιδραστικούς), καὶ τῶν τριῶν διαπιστώσεων, (σχετικῶν μὲ τὴν κοινωνικὴ τάξη, τὴν ἀφοσίωση στὴν δουλειὰ καὶ τὴν μαχητικὴ θέληση), ἀναπτύξαμε σημαντικὰ τὴν πολιτικὴ συνείδηση τῶν διοικητῶν καὶ τῶν μαχητῶν ὅλου τοῦ στρατοῦ στὴν πάλη τους γιὰ τὴν χειραφέτηση τῶν ὑπὸ ἐκμετάλλευση ἐργαζομένων μαζῶν, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως σὲ ὅλη τὴ χώρα καὶ γιὰ τὸν ἐκμηδενισμὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ λαοῦ, τῆς συνιμορίας τοῦ Τσάγκ Κάϊ Σέκ. Ταυτόχρονα, τὸ κίνημα αὐτὸ ἐνίσχυε σημαντικὰ τὴ στενὴ ἑνότητα ὅλων τῶν διοικητῶν καὶ τῶν μαχητῶν ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση, ὁ στρατὸς ἐξυγίανε, ἀκόμη περισσότερο τὶς τάξεις του, σταθεροποίησε τὴν πειθαρχία, ἔβαλε μπρὸς ἕνα μαζικὸ κίνημα γιὰ τὴν στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση καὶ συνέχισε ν' ἀναπτύσση, ὑπὸ μιὰ συνετὴ καὶ τακτικὴ διοίκηση, τὴν πολιτική, οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ δημοκρατία του. Ἔτσι ὁ στρατὸς εἶναι σήμερα ἑνωμένος σὰν ἕνας ἄνθρωπος κι' ὁ καθένας συνεισφέρει τὸ μερίδιό του σὲ ἰδέες καὶ ἐνεργητικότητα· δὲν φοβᾶται τὴ θυσία, ξέρει καὶ ἐπερνάει τὶς ὑλικὲς δυσκολίες καὶ δίνει δείγματα συλλογικῆς ἀτρομησιᾶς καὶ ἠρωϊσμοῦ στὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ. Ἕνας τέτοιος στρατὸς θὰ εἶναι ἀνίκητος.

ΑΥΤΟΥΣ τοὺς τελευταίους μῆνες χρησιμοποιήσαμε, σ' ὅλες σχεδὸν τὶς μονάδες τοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Στρατοῦ, τὶς ἀνάπαυλες μεταξὺ τῶν μαχῶν γιὰ μιὰ πλατειὰ ἐργασία διδα-

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΑΘ. ΞΗΡΟΥ

Ναυαρχικὴ πρόσκλησις «ἐπὶ ἀπειλῇ δεσίματος»

ΤΙ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΛΙΚΟ «ΨΑΡΑ»

34ον

ΕΠΕΙΔΗ —καθὼς Ιστόρησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης— ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας εἶχε βαρεθῆ νὰ περιμένη, ἀπειλοῦσε νὰ βομβαρδίση τὰ πλοῖα ποὺ ἔμεναν πιστὰ στὸ καθῆκον τους καὶ στὴ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας. (Τὰ πολύτιμα καὶ λιγοστὰ πλοῖα τοῦ ἐθνικοῦ μας στόλου, τὰ ἀποχτημένα μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἱδρῶτα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ). Αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ ἀντίληψη: «Δικιά μας εἶναι ἡ Δημοκρατία καὶ ὅλα εἶναι δικά μας καὶ τὰ κάνουμε ὅ,τι θέλουμε», ἐπικρατοῦσε, καθὼς ξέσπαγε ὁ φαγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Καὶ αὐτὰ τὰ πράγματι τρομαχτικὰ ἀκούγονταν ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ», σὰν κάποιος κοντινὸς ἀντίλαλος τῶν ὅσων πρὶν σαραντα-οχτὼ μόλις ὧρες (στὶς 27 τοῦ Φλεβάρη 1935) ἔγραφε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀπὸ τὴ Χαλέπα: «Ὅταν ὁ στόλος κινηθῆ θὰ ἐμφανισθῶ δημοσία εὐλογῶν τὸ κίνημα καὶ λέγων ὅτι γνωρίζω τὸ πρόγραμμά του, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐκθέσω. προσθέτων ὅτι ἐλπίζω ἡ ἐπανάστασις νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆ αὐτοῦ, ἐὰν θέλη νὰ ἀχθῆ τὸ ἔργον της εἰς αἴσιον πέρας». Φαίνεται, λοιπόν, πὼς μέσα στὸ πρόγραμμα τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα», ποὺ ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς ἔλπιζε νὰ τηρηθῆ ἀπαρέγκλιτα, περιλαμβανόταν καὶ αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο εἰδοποιήθηκε ἐπισημότατα ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεώργ. Ν. Παγκάρας. Ὅτι, δηλαδή, πρόθεσι τῶν στασιαστῶν ἦταν νὰ χτυπήσουν τὸν «Πάνθηρα» μὲ τὰ κανόνια, καί, φυσικά, νὰ τὸν βυθίσουν (μαζὶ μὲ τοὺς ἀμετακίνητους στὸν ὅρκο τους ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναύτες). Ἐμπρὸς δὲ σὲ αὐτὲς τὶς φοβέρες, ὁ κυβερνήτης τοῦ «Πάνθηρος» ἐκδηλώθηκε ἄκαμπτος: «Θὰ παραμείνω ἐδῶ πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον καὶ δὲν θὰ παραδώσω τὸ πλοῖον ἐφ' ὅσον καὶ ἕνα ἀκόμη μοῦ μένει φυσίγγιον». Τόσο ἄκαμπτος καὶ τόσο ἀποφασισμένος ὥστε νὰ ἀπαντήση ἔντονα ὅτι «οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ καράβια ξαναγίνονται», καὶ πὼς «ὅταν ἐκλείψη τὸ πνεῦμα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς ἐπέρχεται ἡ ἠθικὴ ἀποσύνθεσις». Ἐκεῖ ὡδήγησε ἡ μισαλλοδοξία ποὺ εἶχε ἁπλωθῆ μαζὶ μὲ τὰ κηρύγματα γιὰ τὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασι», καὶ μὲ τὶς πράξεις ποὺ ἄρχισαν νὰ τὴν παρακολουθοῦν μόλις ἐκδηλώθηκε. Φαίνεται ἀκόμα πὼς αὐτὸ τὸ ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων θὰ ἐμφανιζόταν «δημοσία εὐλογῶν», περιλάμβανε καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀληθινὰ ἀσύλληπτο, πού, σὲ ἀπάντηση τῆς διαταγῆς τοῦ νόμιμου ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ναυάρχου Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου: «Τσακίσατε τοὺς ἐπαναστάτας», ἐξαγγέλθηκε, μὲ τὰ ἐρτζιανὰ κύματα, ἀπὸ τὸν αὐτοαναπαυνημένο ἀρχηγὸ τοῦ στόλου Ι. Δεμέστιχα: «Ἀπειλαὶ κυβερνήσεως ἐντελῶς ἄστοχοι καὶ παιδαριώδεις. Ἐλάχιστοι ἀξιωματικοὶ μὴ προσχωρήσαντες ἐτέθησαν ὑπὸ περιορισμὸν καὶ κρατοῦνται ὁμήροι»! (Καὶ ὑπάρχουν ἄπειροι ποὺ νομίζουν, πὼς τὸ ἄγριο καὶ ἀπάνθρωπο μέτρο τῆς ὁμηρίας ἐφαρμόστηκε γιὰ πρώτη φορὰ καθώς, τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1944, ἐξαπολύθηκε ἡ ξενοκίνητη κομμουνιστικὴ Ἑλληνοσφαγή). Πάντως τέτοια καὶ τόσο ἐπίσημη ὁμολογία γιὰ τὴν ὁμηρία τοῦ 1935, κανεὶς δὲν θὰ τὴν περίμενε.

Γιατί βρέθηκαν χωρὶς πυρομαχικὰ

ΠΡΙΝ ὅμως προχωρήσουμε γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὸν ἴδιο τὸ ναύαρχο Ρουσσέν νὰ Ιστορῆ τί γίνηκε ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ὁπλοφόροι ἀξιωματικοὶ τὸν αἰχμαλώτισαν, τὴν ὥρα ποὺ ἐργαζόταν στὸ γραφεῖο του στὸ ναύσταθμο, καὶ—κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἰω. Δεμέστιχα— τὸν «ἀχρηστεύσαν», καὶ πρὶν ὡρισμένοι ἀξιωματικοὶ μᾶς περιγράψουν, γιὰ πρώτη φορά, τὴν περιπέτεια τῆς ὁμηρίας τους, θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε πῶς ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Ξηρὸς ἀφηγήθηκε τὴν περίπτωση τοῦ πλοίου του —ποὺ καὶ τότε καὶ ὕστερα τόσες συζητήσεις προκάλεσε.

Ἰδού, λοιπόν, τί Ιστόρησε ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός:

> ...Τὴν 4.15 ἀπογευματινὴν τῆς 1ης Μαρτίου ἐπανήλθομεν, ἐκ τῶν γυμνασίων, εἰς τὸν ναύσταθμον καὶ ἐσβήσαμεν τὰ πυρὰ τοῦ πλοίου μας. Ἦλθον κατόπιν ὁ «Ἱέραξ» καὶ ἡ «Θύελλα», ἦτο δὲ τότε 6.15 ἡ ὥρα. Αἴφνης καὶ ἐνῶ ἀνεγίνωσκα τὴν ὑπηρεσιακὴν ἀλληλογραφίαν, ἤκουσα τὸν ὑποπλοίαρχον Βλαχάβαν φωνάζοντα: «Ἐρυθραὶ σκυταλίδες ἀπὸ τῆς «Σφενδόνης». Καί, εὐθὺς ἐν συνεχείᾳ: «Συναγερμός». Ἐτινάχθην ἀμέσως ἐπάνω καὶ κατὰ τὸ ὑπάρχον σχέδιον ἑτοίμασα τὸ ἄγημα, ἐνῶ παραλλήλως ἔστειλα τὸν Βλαχάβαν εἰς τὴν «Σφενδόνην» διὰ νὰ ἴδῃ τί συμβαίνει καὶ οὕτω νὰ μὲ πληροφορήσῃ, τὸ ταχύτερον, σχετικῶς. Μόλις ὅμως ὁ Βλαχάβας ἐπλησίασεν εἰς τὴν «Σφενδόνην» ἐδέχθη πυροβολισμούς. Τότε ἐγὼ ὁ ὁποῖος παρηκολούθουν τὴν μετάβασίν του, τὸν διέταξα, διὰ τοῦ τηλεβόα, νὰ ἐπανέλθῃ. Μόλις δὲ τοῦτο συνέβη, ἔδωσα διαταγὰς διὰ τὴν κατάλληλον παράταξιν τοῦ ἀγήματος, καθὼς καὶ διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ πληρώματος.
>
> Ἐδῶ πρέπει νὰ κάμω μίαν παρέκβασιν πρὸς διευκρίνησιν τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν μου καὶ πρὸς κατατόπισιν τῶν μὴ γνωριζόντων τὰ πράγματα καὶ τὴν τότε ὑφισταμένην κατάστασιν. Πρέπει, λοιπόν, νὰ εἴπω ὅτι ὁ ναύσταθμος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀδύνατον νὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν κινηματιῶν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ πλοῖα ἦσαν ἄοπλα. Τόση ἦτο ἡ βεβαιότης διὰ τὸ ἀπόρθητον τοῦ ναυστάθμου. Οὕτω εἰς τὰ «Ψαρὰ» εἴχομεν περὶ τὰ 500 φυσίγγια μόνον. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο, τοῦ νὰ εἶναι, δηλαδή, τὰ πλοῖα τελείως ἢ σχεδὸν ἄοπλα, ὑπηρέτει μίαν σκοπιμότητα. Ἦτοι ἐγένετο μὲ τὸν ὑπολογισμόν, ὅτι καὶ ἐὰν ἐστασίαζε πλοῖόν τι (διότι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην συνεχῶς ἐγίνετο λόγος περὶ ἐνδεχομένου ἢ περὶ βεβαίου κινήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκραγῇ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν, καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν) δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξοπλισθῇ. Τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχε καταρτισθῇ ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου. Πάντως δι' αὐτὸν τὸν λόγον εὐρέθημεν ἄνευ πυρομαχικῶν..

Πρόσκληση «ἐπὶ ἀπειλῇ δεσίματος»

ΚΑΙ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς συνέχισε:

> ... Ἐνῶ ἐπεθεώρουν τὸ πλήρωμά μου ἀντελήφθην δενζινάκατον, ἥτις πιθανὸν νὰ ἀνήκεν εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων ἢ εἰς τὸ εὐδρομον «Ἕλλη». Πρὸ αὐτῆς ὅμως εἶχε διέλθει πρὸ ἡμῶν τὸ ὑποβρύχιον «Κατσώνης», ὁ ἐπὶ τοῦ πυργίσκου τοῦ ὁποίου ἐρωτηθείς, ἀπήντησεν ὅτι πλέει εἰς Λέρον —ὅπου αἱ ἀποθῆκαι πυρομαχικῶν. Ἐντὸς τῆς δενζινακάτου παρετήρησα 4—5 ἀξιωματικούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀ νεγνώρισα τὸν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην καὶ τὸν πλωτάρχην

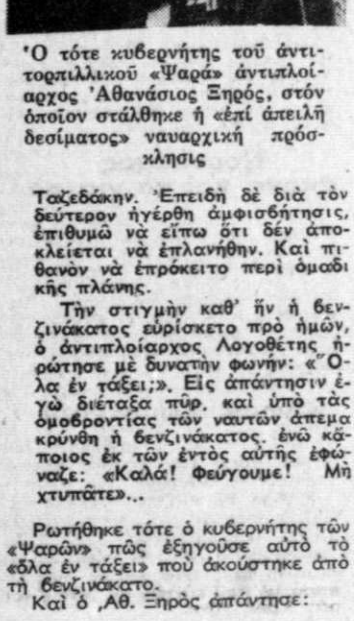

Ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Ξηρός, στὸν ὁποῖον στάλθηκε ἡ «ἐπὶ ἀπειλῇ δεσίματος» ναυαρχικὴ πρόσκλησις

> Ταζεδάκην. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸν δεύτερον ἠγέρθη ἀμφισβήτησις, ἐπιθυμῶ νὰ εἴπω ὅτι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπλανήθην. Καὶ πιθανὸν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ὁμαδικῆς πλάνης.
>
> Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ δενζινάκατος εὑρίσκετο πρὸ ἡμῶν, ὁ ἀντιπλοίαρχος Λογοθέτης ἠρώτησε μὲ δυνατὴν φωνήν: «Ὅλα ἐν τάξει;». Εἰς ἀπάντησιν ἐγὼ διέταξα πῦρ, καὶ ὑπὸ τὰς ὁμοβρονταῖς τῶν ναυτῶν ἀτεμα κρύνθη ἡ δενζινάκατος. ἐνῶ κάποιος ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἐφώναζε: «Καλά! Φεύγουμε! Μὴ χτυπᾶτε»..
>
> Ρωτήθηκε τότε ὁ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» πῶς ἐξηγοῦσε αὐτὸ τὸ «ὅλα ἐν τάξει» ποὺ ἀκούστηκε ἀπὸ τὴ δενζινάκατο.
>
> Καὶ ὁ Ἀθ. Ξηρὸς ἀπάντησε:
>
> ... Ἴσως νὰ ὑπῆρχον μεμυημένοι ἐντὸς τοῦ πλοίου μὲ σκοπὸν νὰ μᾶς δέσουν. Εἶχον δὲ ὑπ' ὄψιν μου ὅτι, πρὸ ἡμερῶν, ὁ πλωτάρχης Τρ. Κωνσταντινίδης, μᾶς εἶχεν εἴπει ὅτι ὑπάρχουν πληροφορίαι περὶ ἐπικειμένου κινήματος καὶ ὅτι γίνονται συνεννοήσεις εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων.
>
> Πάντως μὲ τὴν ἀπόπειραν τῆς δενζινακάτου ἐπείσθην ὅτι βεβαίως ἐπρόκειτο περὶ ἐκδηλωθέντος κινήματος. Ἐξακολουθοῦν ὅμως νὰ νομίζω ὅτι ὁ ναύσταθμος παραμένει πιστὸς εἰς τὴν νόμιμον κυβέρνησιν τῆς χώρας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔλαβον σῆμα ἀπὸ τὸ Ναυτικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαλούμεθα οἱ κυβερνῆται νὰ προσέλθωμεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ἐπὶ «ἀπειλῇ δεσίματος»! Ἐάν, δηλαδή, δὲν μετεβαίνομεν ἐκεῖ ἠπείλουν ὅτι θὰ μᾶς δέσουν!
>
> Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἰδιοτύπου αὐτῆς προσκλήσεως ἀπηύθυνα πρὸς τὸ θωρηκτὸν σῆμα, λέγων ὅτι δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ περὶ ποίου δεσίματος ἐγίνετο λόγος. Ἐζήτουν δὲ διευκρινήσεις. Καὶ τοῦτο, διότι, πρὸς στιγμήν, ἐνόμισα ὅτι ὁ ναύαρχος ὑποπτευθεὶς προσχώρησίν μου εἰς τὸ κίνημα, μὲ ἐκάλει δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔξω...

«Ἀδύνατον ἐγκαταλείψω πλοῖον»

ΚΑΝΕΙΣ ὅμως, ἀπὸ τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά», δὲν ἐκδηλώθηκε, ἔτσι ποὺ νὰ γεννήση ὑποψίες, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐρώτημα τοῦ ἀντιπλοιάρχου Λογοθέτη, ἂν «ὅλα εἶναι ἐν τάξει».

> ... Ὁμολογῶ, ἱστόρησε ὁ Ἀθ. Ξηρός, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πυρὸς ἀπὸ τῶν «Ψαρῶν» κατὰ τῆς βενζινακάτου τῆς φερούσης τοὺς 4 - 5 ἀξιωματικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Λογοθέτην, οὐδεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ μου ἐτήρησε στάσιν ὕποπτον.
>
> Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὸ σῆμα τὸ ὁποῖον ἔπεμψα, ζητῶν διευκρινήσεις ἐπὶ τοῦ σήματος, ὅπερ ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀπειλὴν τοῦ δεσίματος, μοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὸν ναύαρχον Ρουσσέν! Τότε ἐγὼ ἔστειλα τὸ ἑξῆς νεώτερον σῆμα:
>
> «Ἀπὸ «Ψαρῶν». Ἀδύνατον ἐγκαταλείψω πλοῖον. Στεροῦμαι μέσων ἐπιθέσεως καὶ ἐνεργείας».
>
> Εἰς τὸ σῆμα μου αὐτὸ δὲν ἔλαβον οὐδεμίαν ἀπάντησιν. Μετ' ὀλίγον, ὅμως, ἔλαβον ἕτερον σῆμα, διὰ τοῦ ὁποίου εἰδοποιούμην ὅτι ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ στόλου, ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης ἔρχεται εἰς τὰ «Ψαρά», ἐπιβαίνων τῆς ἀτμακάτου τοῦ «Ἀβέρωφ». Τοῦτο καὶ ἐγένετο, ἐνῶ προηγουμένως, εἶχον λάβει νεώτερον σῆμα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, καλοῦντος με εἰς τὸ θωρηκτόν.
>
> Ἐπέτρεψα τὴν ἄνοδον τοῦ ἀρχιεπιστολέως, μόλις δὲ οὗτος εὑρέθη ἐπὶ τοῦ σκάφους, κατηυθύνθημεν ὁμοῦ εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἐκεῖ ὁ ἀντιπλοίαρχος Πινότσης μοῦ εἶπεν, ὅτι τὰ πάντα ἔχουν καταληφθῆ. Καὶ ὅτι συγκεκριμένως ὁ ναύσταθμος καὶ ὅλα τὰ πλοῖα, πλὴν τῶν «Ψαρῶν» καὶ τῆς «Θυέλλης» καὶ ἴσως τοῦ «Πάνθηρος». Μοῦ προσέθεσε δέ, ὅτι ἤδη ὁ «Ἀβέρωφ» εἶχε πάρει πυρομαχικὰ καὶ ὅτι, γενικῶς, εἶχεν ἑτοιμασθῆ ἀπολύτως πρὸς ἀπόπλουν.
>
> Προτοῦ, ὅμως, προχωρήσω, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπω ὅτι γενικῶς αἱ ἁρμόδιαι Ἀρχαὶ δὲν εἶχον λάβει τὰ ἐνδεικνυόμενα, διὰ μίαν τοιαύτην σοβαρὰν περίστασιν, μέτρα. Πρέπει δὲ ἀκόμη νὰ εἴπω, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐν ἀπόρρητον καὶ ἐμπεριστατωμένον σχέδιον ἀμέσου καὶ ταχείας ἐνεργείας, διὰ μίαν περίπτωσιν ὡς ἡ ἐμφανισθεῖσα τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου.

Ἂν τυχὸν παρασπονδήσουν

ΚΑΘΩΣ ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρὰ» κουβέντιαζε μὲ τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου, τοῦ γεννήθηκε ἡ ἀπορία, πῶς τάχα καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς ὁ «Ἀβέρωφ».

> ... Ἠρώτησα, λέει ὁ Ἀθ. Ξηρός, πῶς οἱ ἐπαναστάται ἐπέτυχον νὰ καταλάβουν τὸ θωρηκτόν. Καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Πινότσης μοῦ εἶπεν, ὅτι οἱ συνωμόται ἦσαν συνεννοημένοι μὲ ὡρισμένους ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ «Ἀβέρωφ» ὑπηρετούντων. Μοῦ προσέθεσε, μάλιστα, ὅτι καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν εὑρίσκετο ἐν ἀπορίᾳ. Πάντως, ὅμως, δὲν μοῦ ὡμίλησε καθόλου περὶ παρελκυστικῆς τακτικῆς, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθῇ ἐν ἀναμονῇ ἐνδεχομένης βοηθείας ἐξ Ἀθηνῶν. Ὅπως καὶ οὐδὲν μοῦ εἶπεν, ὅτι τὰ πλοῖα θὰ ἔπρεπε νὰ παραδοθοῦν, μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν θὰ ἤρχετο ἡ ἐλπιζομένη βοήθεια. Τὰς σκέψεις αὐτάς, περὶ παρελκύσεως καὶ περὶ χρονοτριβῆς, τὰς ἔκαμα ἐγώ. Ἀπὸ τὸν ἀρχιεπιστολέα δὲ ἐζήτησα νὰ μοῦ ὑπογράψῃ τὴν διαταγὴν τοῦ ναυάρχου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀπεδέχθη.
>
> Πέραν ὅμως τούτων ἐδήλωσα κατηγορηματικῶς εἰς τὸν ἀρχιεπιστολέα Πινότσην, ὅτι ἀποκλείεται νὰ παραδώσω τὸ πλοῖον μου εἰς ἐνόπλους. Τοῦ ἐτόνισα δὲ ὅτι θὰ ἔδει νὰ πληροφορήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας, διὰ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὅτι ἐὰν τυχὸν παρασπονδήσουν καὶ θελήσουν νὰ καταλάβουν τὸ πλοῖον, τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ ὄχι τὴν ἐπομένην, ὁπότε θὰ τὸ παρέδιδα ἐγὼ —ἐὰν δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι— θὰ ἠναγκαζόμην «νὰ τοὺς ρίξω».

Αὐτὰ λέχτηκαν, κατὰ τὴν Ιστόρηση τοῦ κυβερνήτη τῶν «Ψαρῶν» ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Ξηροῦ, ἀνάμεσα σὲ αὐτὸν καὶ στὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου Ἀθ. Πινότση. Πρὶν δὲ ὁ δεύτερος φύγη, γιὰ νὰ γυρίση στὸν «Ἀβέρωφ» καὶ νὰ ἀναφέρη στὸ νόμιμο ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ στὸ στασιαστὴ ναύαρχο Δεμέστιχα τὰ ὅσα εἰπώθηκαν στὸ ἀντιτορπιλλικό, ὁ Ἀθ. Ρουσσέν ζήτησε ἐπίμονα μιὰ ἐγγύηση ποὺ νόμιζε πὼς θὰ τὸν βοηθήση στὶς δικές του «παρελκυστικὲς» σκέψεις.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Δεῖγμα τρανὸ ἀφάνταστου χαοὺς καὶ χωρὶς προηγούμενο ἀναρχίας. — Γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τό ναύσταθμο θὰ ἔπρεπε νὰ βυθίση δυὸ ὑποβρύχια. — Ἡ συνέχεια καὶ τό τέλος ἀπό τήν ἱστόρηση τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Ξηροῦ. — «Ἂν ἀντεστεκόμην θὰ κατεβύθιζε τό πλοῖον μου». — «Θά ἔμενα μέ μισό καράβι καί σωρό νεκρούς». — Ὁ τότε ὑποπλοίαρχος Γεώργ. Μπάκας ἀφηγεῖται τά γεγονότα τῶν «Ψαρῶν». — Θά μᾶς βουλιάξουν γιατί βαρέθηκαν τὴν ἀντίσταση». — Μιά ἄλλη ἱστόρηση τοῦ ὑποπλοίαρχου Λάμπ. Βλαχάβα. — «Θανάση μή βαρᾶς, φεύγουμε». — Ἀποφασισμένος νά ὑπερασπίση τή σημαία του. — Ἐνῶ τὸ πλήρωμα ζητωκραυγάζει ἔρχεται ὁ ἀρχιεπιστολέας.

ΔΕΗ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἡ Δημοσία Ἐπιχείρησις Ἠλεκτρισμοῦ ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῶν κινδύνων καὶ ἀνωμαλιῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προκαλέσῃ ἡ ἀνύψωσις χαρταετῶν πλησίον δικτύων διανομῆς καὶ μεταφορᾶς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

Ἡ ἐμπλοκὴ χαρταετῶν εἰς ἠλεκτροφόρους ἀγωγοὺς ὄχι μόνον εἶναι ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ζωήν, ἀλλὰ ἐπιπροσθέτως δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σοβαρὰς ἀνωμαλίας εἰς τὴν κανονικὴν ἠλεκτροδότησιν πελατῶν, προκαλοῦσα συχνὰ πολυώρους διακοπὰς εἰς τὴν παροχὴν ἐνεργείας.

Ἐπισύροντες τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, γονέων, κηδεμόνων καὶ διδασκάλων ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω σοβαρωτάτου θέματος, ὑπενθυμίζομεν σχετικὴν ἀστυνομικὴν διάταξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπαγορεύεται ἡ ἀνύψωσις χαρταετῶν πλησίον δικτύων ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν συνεργασίαν ὅλων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς τῶν ἀνηλίκων καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν δικτύων τῆς ΔΕΗ.

Ἐκ τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΛΗΨΕΩΣ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

Μέ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΡΕΙΣ ΝΕΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ

«Γιὰ νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ ναύσταθμο θὰ βούλιαζα δύο ὑποβρύχια»

(ΙΣΤΟΡΕΙ Ο ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΣ Α. ΞΗΡΟΣ)

ΤΙ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕΝ Ο ΤΟΤΕ ΥΠΑΡΧΟΣ ΤΩΝ «ΨΑΡΩΝ»

35ον

ΑΥΤΗ ἡ ξαφνικιὰ ναυαρχικὴ πρόσκληση «ἐπὶ ἀπειλῇ δεσίματος» (στὴν περίπτωση ποὺ δὲν θὰ εἶχε ἄμεση ἀνταπόκριση), ἡ διαταγή, δηλαδή, «περὶ προσελεύσεως τῶν κυβερνητῶν», ποὺ ὀφειλόταν στὸ ναύαρχο Δεμέστιχα καὶ ὄχι στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν (γινόταν δὲ ἐσκεμμένα τὸ μπλέξιμο τῶν δύο ναυάρχων καὶ τὸ ἀποζητοῦσαν οἱ συνωμότες γιὰ νὰ διευκολύνωνται στοὺς σκοποὺς τους καὶ στὶς ἐπιδιώξεις τους) ἦταν πολὺ πρωτότυπη καὶ πολὺ ἐνδεικτικὴ γιὰ τὴν ὅλη κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸν «Ἀβέρωφ». Δεῖγμα τρανὸ καὶ τούτη τοῦ ἀφάνταστου χάους καὶ τῆς χωρὶς προηγούμενο ἀναρχίας ποὺ παρακολούθησαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Πάντως στὰ ἑκατομμύρια τῶν σημάτων ποὺ πέμφθηκαν ἀπὸ ἑλληνικὰ καράβια σὲ ὅλες, τὶς ὁμαλὲς καὶ ἀνώμαλες ἐποχές, τῆς μακραίωνης ἱστορίας τοῦ Ναυτικοῦ μας, τέτοιο μήνυμα δὲν θὰ ξαναεῖχε δοθῆ. Ὅπως καὶ τέτοιο θέαμα σὰν ἐκεῖνο τῆς πρωτομαρτιάτικης νύχτας δὲν θὰ εἶχε ξαναεμφανισθῆ. Γιατί, πραγματικά, τὴν «ἀποφράδα» —κατὰ τὴν ἔκφραση τῶν ἴδιων τῶν στασιαστῶν — 1η Μαρτίου 1935, «ἔχανε ὁ σκύλος τὸν ἀφέντη», καὶ τὸ ἀντίθετο. Καὶ καθὼς εἴχανε ἔρθει τὰ πράγματα οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ δὲν ξέρανε μεταξύ τους ποιὸς ἦταν «ἐχθρός» καὶ ποιὸς ἦταν «φίλος». Εἶναι δὲ πολὺ χαρακτηριστικό, γιὰ τὸ προκείμενο, ἐκεῖνο ποὺ ἱστόρησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς, σὰν ρωτήθηκε γιατὶ ἔγινε τὸ ἐρώτημα: «Ὅλα ἐν τάξει;», τοῦ συνωμότη ἀντιπλοίαρχου Λογοθέτη, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ βενζινάκατός του βρισκόταν μπροστὰ στὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά». Ὅτι, δηλαδή, «ἴσως νὰ ὑπῆρχον μεμυημένοι ἐντὸς τοῦ πλοίου μὲ σκοπὸν νὰ μᾶς δέσουν»! (Ἦταν πολὺ τοῦ συρμοῦ τὸ «δέσιμο» τὶς ὧρες ἐκεῖνες, καὶ σὰν πρόθεση καὶ σὰν ἔκφραση).

Θὰ ἔπρεπε νὰ βυθίσω τὰ δύο ὑποβρύχια

ΟΠΩΣ, λοιπόν, εἶχαν τὰ πράγματα καὶ ἀφοῦ ὁ κυβερνήτης τῶν «Ψαρῶν» δήλωσε στὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ὅτι «ἂν οἱ στασιασταὶ παρασπονδήσουν θὰ τοὺς ρίξω», δέχτηκε νὰ δώση, ἀπὸ μέρους του, μιὰ ἐγγύηση.

...Ἀφοῦ ἐτόνισα· ἱστόρησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρός, ὅτι δὲν πρόκειται ἐπ' οὐδενὶ νά παραδώσω τό πλοῖον εἰς ἐνόπλους, ἐζήτησα ἀπό τόν ἀρχιεπιστολέα ἀντιπλοίαρχον Ἀθ. Πινότσην, νά ἔλθουν ἐπί τοῦ πλοίου μου οἱ ἀντιπλοίαρχοι Κουντουριώτης καί Ρεβίδης, οὗτοι δὲ νά ἀποτελοῦν ἐγγύησιν ὅτι καί ἐγώ δὲν ἐπρόκειτο νά κτυπήσω τούς ἐπαναστάτας. Πάντως, ὅλα αὐτά ἐλέχθησαν εἰς διάστημα μή ὑπερβαῖνον τό πεντάλεπτον.

Ὀλίγον μετά τήν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀθ. Πινότση, καί συμφώνως πρός τήν ἐπιθυμίαν μου, ἦλθον εἰς τὰ «Ψαρά» οἱ Κουντουριώτης καί Ρεβίδης. Τότε ἐγώ τούς εἶπα νά μείνουν εἰς τό πλοῖον, ὡς ἐγγύησις ἰδική μου, καθώς εἶχον προτείνει, ἀλλ' ἐκεῖνοι μοῦ ἀπήντησαν ὅτι εἶναι ἀπασχολημένοι καί θά μοῦ στείλουν τόν ἀντιπλοίαρχον Κωνστ. Ἀλεξανδρῆν.

Καί σκέψις ἔστω περί ἀναχωρήσεώς μου ἐκ τοῦ ναυστάθμου ἀπεκλείετο. Διότι ἦτο ἀδύνατον νά ἀποπλεύσω, χωρίς νά βυθίσω τά δύο ὑποβρύχια («Κατσώνη» καί «Νηρέα») τά ὁποῖα κατεῖχον τόν δίαυλον τοῦ ναυστάθμου. Διά τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄψει καί τήν διαταγήν τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἀπεφάσισα νά ἀναμείνω μέχρι πρωίας. Ἤλπιζα καί ἐγώ εἰς τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν.

Μετά πάροδον ἐλαχίστου χρόνου ἀπό τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Κουντουριώτη καί Ρεβίδη, ἦλθεν εἰς τὰ «Ψαρά» ὁ Ἀλεξανδρῆς, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπον νά μείνη εἰς τὸ δωμάτιόν μου, διότι ἐγώ, ἐν τῷ μεταξύ, θά ἐφρόντιζον διά τήν ἀποφυγήν τῆς αἱματοχυσίας. Πρός τοῦτο διέταξα τούς ναύτας νά μή πυροβολοῦν πλέον...

«Θὰ καταβύθιζε τὸ πλοῖον μου»!

ΚΑΙ ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρὰ» συνέχισε:

... Τήν 10.30' νυκτερινήν ἐκλήθη ὑπό τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὁ ὕπαρχός μου ὑποπλοίαρχος Γεώργιος Μπάκας, νά μεταβῆ ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ». Εἰς τοῦτον ἐπέτρεψα τήν μετάβασιν εἰς τό θωρηκτόν, τοῦ παρήγγειλα ὅμως νά ἐξετάση πως ἔχουν τά πράγματα καί νά εἴπη εἰς τὸν Ρουσσέν, ὅτι ἐάν τήν νύκτα ἀποπλεύσουν τά πλοῖα, ἐγώ δὲν θά ἀκολουθήσω.

Μετ' ὀλίγον ὁ Μπάκας, ἐπανελθών, μοῦ ἀνέφερεν ὅτι τοῦ ἐγένετο σύστασις νά παραμείνη ἐκτελῶν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος ἠρνήθη κατηγορηματικῶς. Κατόπιν δὲ αὐτοῦ ὁ ναύαρχος τοῦ εἶπε νά μεταβῶμεν μαζί εἰς τὸν «Ἀβέρωφ». Πράγματι ἀνεχωρήσαμεν, μεθ' ἡμῶν δὲ ἦλθε καί ὁ ὑποπλοίαρχος Βλαχάβας, ὅστις ἐζήτησε νά ἐξέλθη τοῦ πλοίου. Πάντως ἐγώ ἀπερχόμενος τῶν «Ψαρῶν», εἶπον εἰς τὸν πλωτάρχην Λιάτην καί εἰς τούς λοιπούς ἀξιωματικούς ὅτι ἐάν δὲν ἐπανέλθω θά ὑπακούουν εἰς τόν Ἀλεξανδρῆν, ἐννοῶν ὅτι ἡ μή ἐπάνοδός μου θά ἐσήμαινε παράδοσιν τοῦ πλοίου εἰς τούς ἐπαναστάτας.

Ὁ ἀντιπλοίαρχος Θεόδ. Παύλου Κουντουριώτης μὲ ὠδήγησε — μόλις ἀνήλθομεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» — πρό τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν δυνάμεθα πλέον νά ἀντισταθῶμεν. Ἀμέσως δὲ προσῆλθεν καί ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἄν ἀντισταθῶ θά καταβυθίση τό πλοῖον μου καί μοῦ ἐζήτησε νά προσχωρήσω εἰς τὸ κίνημα. Τοῦ ἀπήντησα ἀρνητικῶς καί τότε μοῦ προσέθεσεν πώς «θά μὲ ἀφήση ἄν δώσω τόν λόγον μου ὅτι δὲν θά ἀντιδράσω». Τοῦ ἀπήντησα ὅτι τοῦ ὑπόσχομαι μόνον διά τήν νύκτα ὅτι δὲν θά ἀντιδράσω, ἀπό τῆς πρωίας ὅμως θά ἀνέκτων ἐλευθερίαν δράσεως. Ἐδέχθη καί συνεχίζων μοῦ εἶπεν ὅτι θά μοῦ διαθέση μέσον διά νά ἀποβιβασθῶ εἰς τήν βάσιν ὑποβρυχίων καί ὅτι τό πρωί θά διατάξη νά μὲ ἀφήσουν ἐλεύθερον.

Πράγματι μετ' ὀλίγον ἐξήλθομεν μετά τῶν Κορδέλλα, Δαμηλάτη καί Μπάκα διά βενζινακάτου, συνοδευόμενοι ἀπό τόν ἐπαναστάτην Κουτρουμπᾶν. Πρίν, μάλιστα, ἐξέλθωμεν ὁ πλοίαρχος Χαλκιόπουλος (ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει χρέη ἀρχιεπιστολέως τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα), προσελθών ἐνεχείρισε σῆμα τοῦ «Ἱέρακος» πρός τόν ναύαρχον Ρουσσέν, διά τοῦ ὁποίου ὁ κυβερνήτης του ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος, ἐζήτει ὅπως μεταβῆ ὁ ναύαρχος αὐτοπροσώπως καί τοῦ ἐπιδώση τό σῆμα περί παραδόσεως...

«Μέ μισὸ καράβι καὶ σωρὸ νεκρούς»

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ δέ ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς τὴν ἱστόρησή του πρόσθεσε αὐτά:

... Βεβαίως, ἐντελῶς διαφορετικά κρίνεται ἕνα πρᾶγμα τήν ὥραν πού συμβαίνει, καί ἐντελῶς διαφορετικά ὅταν ἤδη ἔχει συμβῆ. Εἰδικώτερον τά πράγματα τοῦ στόλου ἐκρίθησαν μετά τήν εὐτυχῆ ἐξέλιξιν τήν ὁποίαν εἶχεν ἡ ὅλη ὑπόθεσις ὑπὲρ τοῦ νομίμου Κράτους. Ἐάν, ὅμως, ἐγώ, τήν ὥραν ἐκείνην κατήργουν τόν ναύαρχόν μου καί συνεκρουόμην μὲ τούς ἐπαναστάτας, τί θά ἐπηκολούθει; Πυρομαχικά δὲν εἶχον καί τό πρωί θά εὑρισκόμην μὲ μισό καράβι καί σωρό νεκρούς πεταμένους στόν Ἅι Γιώργη. Τότε ὁ ναύαρχός μου θά μὲ κατηγόρει ὡς ὑπαίτιον τῆς καταστροφῆς καί θά μοῦ κατελόγιζε πᾶσαν εὐθύνην διότι δὲν ἐξετέλεσα τάς διαταγάς του, ἐνῶ εἶχε σχέδιον. Διά νά ὑπερβῆ τις διαταγάς πρέπει νά ἔχη σαφεῖς ἐνδείξεις, ἀλλά ἐγώ δὲν εἶχον τοιαύτας. Πῶς, λοιπόν, νά καταργήσω τόν ναύαρχόν μου; Τό ζήτημα τῆς πειθαρχίας εἶναι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξαιρετικῶς λεπτόν. Πολύ δυσκόλως δέ δύναταί τις νά καθορίση τά ὅρια καί τόν χρόνον τῆς ὑπερβάσεως τῶν διαταγῶν.

Ὅταν, πάντως, ἀπῆλθον τοῦ πλοίου μου ἄφησα ἐκεῖ τόν ἀντιπλοίαρχον Ἀλεξανδρῆν. Τόν ἄφησα δὲ ὡς μέλλοντα κυβερνήτην. Δὲν διέταξα ὅμως ὑπακοήν εἰς αὐτόν, μή θέλων νά ἐπισημοποιήσω τήν παράδοσιν τοῦ σκάφους. Εἰς τόν Λιάτην εἶπα μόνον νά ὑπακούση ἄν δὲν ἐπιστρέψω. Θά ἐπεθύμουν δὲ νά προσθέσω ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ ναύαρχος Ρουσσέν εἶχε σχέδιον κωλυσιεργίας, τοῦτο ὤφειλε νά μοῦ τό γνωστοποιήση ὁ ἀρχιεπιστολεύς Πινότσης, πρᾶγμα τό ὁποῖον δὲν ἔκαμε. Ἀλλ' ἀκόμη καί ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ» ὁ ναύαρχος θά ἠδύνατο νά μὲ κατατοπίση ἐπί τοῦ περί χρονοτριβῆς σχεδίου του...

Ἡ ἱστόρηση τοῦ Γεωργίου Μπάκα

ΕΤΣΙ ἱστόρησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὰ «Ψαρά» τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ. Ἐπειδὴ ὅμως στὴν ἱστόρησή του ἀναφέρθηκε στὸν τότε ὑποπλοίαρχο (καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀπόστρατο ἀντιναύαρχο) Γεώργιο Μπάκα, καὶ μιὰ ποὺ ἔχουμε ἀκούσει τὴν ἀφήγηση ποὺ ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια σιωπῆς, μᾶς ἔκανε ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Κωνστ. Ἀλεξανδρῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε τὶ ἔχει πῆ ἀπάνω στὸ θέμα τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὕπαρχος τοῦ περιλάλητου ἀντιτορπιλλικοῦ.

... Εἰς τάς 5.30 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου· ἱστόρησε ὁ Γεώργιος Μπάκας, γυρίσαμε ἀπό τά γυμνάσια, ὁπότε, μετά μίαν καί ἡμίσειαν ὥραν μὲ εἰδοποίησαν ὅτι σημαίνεται συναγερμός ἀπό τήν «Θύελλαν». Συνενοήθην μὲ τόν κυβερνήτην μου Ξηρόν, ὅστις καί ἀπέστειλε τήν ἀτμάκατον μὲ τόν ὑποπλοίαρχον Βλαχάβαν διά νά μάθη τί συμβαίνει. Ὁ κυβερνήτης διέταξε ἐξοπλισμόν τοῦ ἀγήματος, ἐνῶ τήν στιγμήν ἐκείνην διήρχετο ἀπό τήν πλώρην μας τό ὑποβρύχιον «Κατσώνης». Εἰς ἐρώτησίν μας ἀπήντησεν ὅτι πάει εἰς Λέρον διά πυρομαχικά. Ἠρωτήσαμεν κατά διαταγήν τίνος, ἀλλά δὲν μᾶς ἀπήντησε. Ἐν τῷ μεταξύ ἐπλησίασε μία ἀτμάκατος μὲ ἐσβεσμένους τούς φανούς. Διετάξαμεν νά σταματήση, ἀλλά ἐπροχώρησε καί τότε ἐπυροβολήσαμεν ὑπό τό φῶς τῶν προβολέων μας. Ὁ Ταζεδάκης ἐπιβαίνων τῆς ἀτμακάτου ἐφώναξε: «Καλά, καλά μή κτυπᾶτε! Φεύγουμε». Μέσα εἰς τήν ἀτμάκατον διέκρινα πλήν τοῦ Ταζεδάκη καί τόν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην. Διετάξαμεν ἀμέσως ἀφήν πυρῶν καί ἐλάβομεν ὅλα τά μέτρα μας, μήπως παρατηρηθῆ σαμποτάζ ἤ κωλυσιεργία ἀπό μέρους τῶν τυχὸν μεμυημένων εἰς τό κίνημα ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου μας. Ἠρώτησα, μάλιστα, τόν κυβερνήτην ἄν ἤθελε νά ἀπομονώσωμεν τινάς τῶν ἀξιωματικῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιαύτη ἀνάγκη. Ἐν τῷ μεταξύ ἤρχισαν νά ἐκπέμπωνται σήματα δι' ἀναλαμπῶν ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» τά ὁποῖα ὅμως δὲν ἀντελαμβανόμην ἀλλά τά ὁποῖα νομίζω ἦσαν ἀπειλαί τῶν ἐπαναστατῶν ἐναντίον μας.

Μετ' ὀλίγον ἦλθε ἕνα σῆμα ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν στέλνει τόν ἀρχιεπιστολέα του εἰς τό πλοῖον μας. Πράγματι, ἦλθε μία βενζινάκατος μὲ τόν ἀντιπλοίαρχον Πινότσην, ὅστις ἔδωσε ἕνα φάκελλον εἰς τὸν κυβερνήτην μας ἀντιπλοίαρχον Ἀθ. Ξηρόν. Ἐντός τοῦ φακέλλου ὑπῆρχε διαταγή νά παραδώσωμεν τό πλοῖον εἰς τούς ἐπαναστάτας. Τοῦτο μᾶς ἀπεκάλυψεν, μετά πάροδον ἐλαχίστης ὥρας, ὁ ἴδιος ὁ κυβερνήτης μας εἰς τὸ καρρὲ τῶν «Ψαρῶν». Μᾶς προσέθεσεν δὲ ὅτι «δὲν θά ἐπιτρέψη ἐφ' ὅσον ζῆ, νά παραλάβουν τό καράβι» καί ὅτι «θά τό παραδώση τήν πρωίαν μόνον». Ἀργότερον ἦλθον εἰς τὸ πλοῖον μας οἱ ἀντιπλοίαρχοι Κουντουριώτης καί Ρεβίδης, καί τέλος, ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀλεξανδρῆς, ὅστις παρέμεινε μετά τοῦ Ἀθ. Ξηροῦ τήν περισσοτέραν ὥραν...

«Θὰ μᾶς βουλιάξουν γιατί βαρέθηκαν»

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ δὲ τὴν ἱστόρησή του ὁ τότε ὕπαρχος τῶν «Ψαρῶν» ἀποκάλυψε:

... Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἦλθε νέον σῆμα διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαλούμην ἐγὼ παρὰ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν του, εἰς τὸν «Ἀβέρωφ». Πράγματι μετέβην εἰς τὸ θωρηκτὸν, ἐκεῖ δὲ εὑρέθην πρὸ τῶν Δεμέστιχα, Νεοφύτου, Κουτρουμπᾶ, Στασινοπούλου καὶ Ρεβίδη. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος, ἤτοι ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ἀφοῦ μὲ ἠπείλησεν ὅτι «θά μᾶς βουλιάξουν, γιατὶ βαρέθηκαν τὴν ἀντίστασίν μας», μοῦ ἐπρότεινε νὰ προσχωρήσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἐπανάστασιν.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, εἰς τὸν ὁποῖον παρουσιάσθην, μὲ διέταξε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρὰ» καὶ νὰ πάρω μαζί μου τὸν κυβερνήτη μου καὶ νὰ τὸν φέρω εἰς τὸν «Ἀβέρωφ». Μπῆκα λοιπόν εἰς τὴν βενζινάκατο μὲ τόν πλωτάρχη Βουτσαρᾶ καὶ μεταβὰς εἰς τὸ πλοῖον μας ἀνέφερα εἰς τὸν κυβερνήτην μου τὰ τῶν διαταγῶν τοῦ νομίμου ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου.

Πάντως δὲν ἀντελήφθην ὅτι τὰ μέτρα ἀμύνης ἐπὶ τῶν «Ψαρῶν» εἶχον χαλαρωθῆ. Οὔτε ὅτι μόλις ἔφθασαν οἱ ἐπαναστάται ἀξιωματικοὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου μας «διετάχθησαν οἱ ναῦται νὰ κατακλιθοῦν»...

Σὰν συμπλήρωμα στὶς ἱστορήσεις τῶν Ἀθ. Ξηροῦ καὶ Γεωργ. Μπάκα, ἦρθε, τότε, καὶ ἡ ἀφήγηση τοῦ ὑποπλοίαρχου Λάμπρου Βλαχάβα, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά», καὶ πού, ἀργότερα (στὸν πόλεμο τοῦ 1940—1941) βρῆκε ἡρωϊκὸ θάνατο ἀπάνω στὸ καράβι του.

... Περὶ τὴν 7.20 ἑσπερινὴν τῆς 1ης Μαρτίου· εἶχε ἱστορήσει ὁ Λάμπρος Βλαχάβας, ἤκουσα πολλοὺς πυροβολισμοὺς ἀπὸ τὴν βάσιν ὑποβρυχίων καὶ εἶδα δύο φωτοβολίδας ἀπὸ τὴν «Θύελλαν». Ἀμέσως διετάξαμεν γενικὸν συναγερμὸν καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον, κατὰ διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου μας, ἠρχίσαμεν πῦρ κατὰ τῆς βενζινακάτου τῆς φερούσης τὸν ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην καὶ τοὺς ἄλλους συνωμότας, ἠκούσαμεν φωνὴν μεγάλην λέγουσαν: «Θανάση μή βαρᾶς φεύγουμε»! Ἀκολούθως ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς ἐκάλεσεν τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸ πλήρωμα, καὶ ἐδήλωσεν εἰς πάντας ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ὑπερασπίση τήν σημαίαν του. Τό πλήρωμα ἐπευφήμησε τὸν κυβερνήτην μας, μετ' ὀλίγον δὲ ἐλήφθη σῆμα ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» ὅτι ἀποστέλλεται εἰς τὰ «Ψαρὰ» ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης.

Ἀλλὰ ἡ συνοπτικὴ καὶ περιεκτικώτατη ἱστόρηση τοῦ Λάμπρου Βλαχάβα, δὲν σταματᾶ ἐδῶ. Περιλαμβάνει καὶ διάφορα ἄλλα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ τὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, μαζὶ μὲ τὶς ἀποκαλυπτικὲς ἀφηγήσεις ἄλλων ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς δύσκολης ἐκείνης βραδιᾶς —ποὺ ἔγινε ἀκόμα δυσκολώτερη ὅταν σὲ λίγο ξέσπασε μιὰ ἄγρια (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μεταφορικὴ) καταιγίδα.

Ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφε στόν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, ὅτι γιά τούς συνεργάτες του, τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ, αὐτός (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) ἀποτελοῦσε «μίαν ἀνωμαλίαν ἤ ἄν θέλετε ἀνορθογραφίαν εἰς τήν πολιτική ζωή τῆς χώρας»! (Εἰς τήν φωτογραφίαν μερικοί ἀπό τοώς συνεργάτες τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ καί μεταξύ τους οἱ Γεώργιος Παπανδρέου, Ἀλ. Παπαναστασίου, Γεώργιος Καφαντάρης, στήν πρώτη σειρά, καί πίσω τους, ὄρθιος ἀριστερά, ὁ Γεώργιος Μαρῆς κ.ἄ.)

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ ρῆμα «βυθίζω» ἦταν στὴν ἡμερησία διάταξη τὴ 1η Μαρτίου 1935.— Πῶς θὰ καταλαμβάνονταν τὰ «Ψαρά». — Ἢ βούλιαγμα μὲ τὰ πυροβόλα ἢ ἐπίθεση μὲ τὰ ρυμουλκὰ καὶ πολυβόλα. — Ὁ Λάμπρος Βλαχάβας καὶ ἡ συζήτησή του μὲ τὸν ναύαρχο Ρουσσέν.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΑΒΑ, Κ ΒΑΤΟΥ, ΤΣΑΦΟΥ

«Οἱ θερμόαιμοι ποὺ ἤθελαν νὰ βουλιάξουν τὰ καράβια»

ΠΩΣ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΛΙΚΑ «ΣΠΕΤΣΑΙ» ΚΑΙ «ΣΦΕΝΔΟΝΗ»

36ον

ΤΟ ΡΗΜΑ «θυθίζω» ἦταν στὴν κή-μερησία διάταξη» τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὁ τότε ἀντι-πλοίαρχος Ἀθ. Ξηρὸς ἱστόρησε κά-θαρὰ καὶ ξάστερα: «Ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας μοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἂν ἀν-τιστάθῳ θὰ καταδυθῇ τὸ πλοῖο μου» (τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ψαρά»). Καὶ ὁλοκληρώνει τὴ φρικτὴ εἰκόνα μὲ τὴ δήλωση: «Πυρομαχικὰ δὲν εἴχον καὶ τὸ πρωὶ θὰ εὑρισκόμην μὲ μισὸ καράβι καὶ σωρὸ νεκροὺς πεταμένους στὸν "Αι Γιώργη!». Ὁ ὑποπλοίαρχος Γεώργιος Μηλάκας (ποὺ, ἀργότερα ἔγινε ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὰ χρόνια 1956 ὡς 1959, καθὼς καὶ ἀνα-πληρωτὴς ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπι-τελείου Ναυτικοῦ) ἐπιβεβαίωσε: «Ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας μὲ ἠτεί-λησεν ὅτι θὰ μᾶς βουλιάξουν (τὰ «Ψαρά»), γιατὶ ἐθαρέθηκαν τὴν ἀν-τίστασίν μας». Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Πινότσης ἀφηγήθηκε: «Ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Δεμέστιχας ἠτείλει νὰ βομβαρδίσῃ καὶ νὰ βυθίσῃ τὰ πλοῖα» (ὅλα τὰ πλοῖα ποὺ ἀντιστέκονταν). Καί, γενικά, οἱ περισσότεροι ἀνωνύμως συζητάγαν, σὰν νὰ θεωροῦσαν τὸ πρᾶγμα πολὺ ἁπλὸ καὶ φυσικό, ἐτὶς ἐπίμονες προτάσεις γιὰ βομ-βαρδισμὸ καὶ βύθιση τῶν «καραδι-ῶν»! Ἀκόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναύαρ-χος Δεμέστιχας, ἕκτος ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἀποκάλυψη, ποὺ πολλὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα δὲν διστά-σε νὰ κάνῃ, καὶ κατὰ τὴν ὁποία σκέφτηκε, γιὰ μιὰ στιγμή, τὴ «με-τακίνηση» τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» (μετακίνηση ποὺ θὰ στρεφόταν ἐ-ναντίον τῶν ἀντιτορπιλλικῶν), ἦ-ταν πολὺ κατηγορηματικὸς καὶ στὸ σημα ποὺ ἔστειλε, ἀπαντώντας στὴν πρόσκληση τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλεξ. Χατζηκυριά-κου: «Ἔχομεν ὑπὸ τὰς διαταγάς μας, ὅλα τὰ εἰς καλὴν κατάστασιν πλοῖα, τῶν λοιπῶν ἀχρηστευθέντων» (μὲ συγκατάβασι «ἀχρηστευθέ-των» καὶ ὄχι, εὐτυχῶς, «βυθισθέν-των»). Ἔτσι, ὁ ναυτικὸς ἀρχηγὸς τῆς μαστιστικῆς ἀνταρσίας (ἂν καί, καθὼς θὰ δοῦμε, γύρω ἀπὸ τὴν «φάκηγίαν» ἔξέπασε μεγάλη ἔ-ριδα ἀναμέσα στὸ ναύαρχο Δεμέ-στιχα καὶ στὸν πλοίαρχο Κολιαλέ-ξη)' νομίζοντας πὼς τὰ πολεμικά μας πλοῖα δὲν ἦταν ἐθνικά, μὰ ἦ-ταν ἰδιοκτησία κάποιου δικοῦ του φίλου, ποὺ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ τὰ κά-νῃ ὅ,τι θέλει, ἢ κάποιου ἀσήμαντου ἐχθροῦ του, ποὺ σφόβρα ἐπιθυμοῦ-σε νὰ τιμωρήσῃ, ἀπειλοῦσε μὲ πο-λὺ εὐκολία καὶ χωρὶς κανένα δι-σταγμό, τὴ βύθισή τους.

Ἀκόμα ὅμως καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά», ἀ-ναγκάστηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ στὴν ἱστόρησή του τὸ ἴδιο ρῆμα: «Ἦ-το ἀδύνατον νὰ ἀποπλεύσω, χωρὶς νὰ βυθίσω τὰ δύο ὑποβρύχια, τὰ ὁποῖα κατεῖχον τὸν δίαυλον τοῦ ναυστάθμου». (Καὶ βέβαια αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ διαγνοῇ πὼς θὰ βύθιζε ἐθνικὰ σκάφη. Γιὰ τοῦτο, ἄλλωστε, καὶ δὲν ἀποπειράθηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ ναύσταθμο. Στὴν πε-ρίπτωσή του ἡ προσφυγὴ στὸ ρῆ-μα «βυθίζω» ἔγινε μὲ ἄλλη ἔννοια καὶ διαφορετικὴ τοποθέτηση). Ἄλ-λο τώρα ἂν οἱ συνωμότες ποὺ ἀπει-λοῦσαν νὰ βυθίσουν τὰ πάντα (καὶ παραλίγο νὰ καταποντίσουν καὶ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα), ἐβγάζαν, μόλις τὰ εὗρισκαν σκόρπα, «φωνὴν μεγάλην» ποὺ ἔλεγε: «Θανάση μὲ βαρᾶς· φεύγουμε»!

Πῶς θὰ καταλαμβάνονταν τὰ «Ψαρά»

ΑΦΟΥ, λοιπόν, τὸ πλήρωμα τῶν «Ψαρῶν» ἐπευφήμησε τὸν κυ-βερνήτη του ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Ξη-ρό, ποὺ παρὰ τὶς ἀπειλὲς γιὰ «βύ-θιση», διακήρυξε τὴν ἀπόφασή του «νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν σημαία του», γίνηκε ἡ ἐπίσκεψη τοῦ ἀντιπλοίαρ-χου Ἀθ. Πινότση.

...«Ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ στό-λου συνέχισε τὴν ἱστόρησή του ὁ τότε ὑποπλοίαρχος Λάμπρος Βλαχάβας, παρέμεινε παρὰ τῷ κυβερνήτῃ τοῦ πλοίου μας ἐπὶ 10 περίπου λεπτά. Εἰς ὅσα δὲ ὁ πρῶτος τοῦ εἶπεν, ὁ ἀντιπλοί-αρχος Ξηρὸς ἀπήντησε κατηγο-ρηματικῶς ὅτι δὲν δέχεται νὰ παραδώσῃ τὸ πλοῖον καὶ ὅτι μό-νον τὴν πρώτην θὰ τὸ ἐγκατέλει-πε εἰς τοὺς ἐπαναστάτας.

Ἀργότερον οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ σκάφους συνεσκέφθησαν ἐπὶ τοῦ πρακτέου. Πρότασίς μου δι' ἀναχώρησιν ἀπερρίφθη, διό-τι ἐκρίθη ὅτι ἡ ὑπάρχουσα πο-σότης πετρελαίου ἀνερχομένη εἰς 90 τόννους, ἦτο ἀνεπαρκὴς διὰ ταξίδιον.

Ὅταν, βραδύτερον ἦλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου μας ὁ ἀντιπλοίαρ-χος Κωνστ. Ἀλεξανδρῆς, μετέ-βη εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ κυβερ-νήτου κατὰ μίαν δὲ μετάβασίν μου ἐκεῖ, μοῦ εἶπεν ὅτι ἀσφαλῶς γνωρίζω πόσον εἶναι νομιμό-φρων, ὅτι αὐτὸς ἀποδοκιμάζει τὰ γενόμενα, ἀλλὰ ὅτι τὸ ἐκ-ραγέν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην κί-νημα ἦτο ἐθνικόν. Δὲν τοῦ ἀ-πήντησα. Ὅταν μετέβην εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ εἶδον ἐκεῖ τὸν ναύαρχον Ρουσσὲν καὶ τὸν πλοί-αρχον Νικοτσάραν, τῶν ὑποβρυ-χίων, ἐνόμισα, ἐπηρεασμένος καὶ ἀπὸ σχετικὰς φήμας, αἰτί-νες ἐκυκλοφόρουν, ὅτι οὗτοι εἶ-χον προσχωρήσει εἰς τὸ κίνη-μα.

Ἐντὸς τοῦ «Ἀβέρωφ» ὁ ναύ-αρχος Δεμέστιχας μοῦ προέτει-νε νὰ προσχωρήσω. Ἀλλὰ ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα ἀπηρρήτως, ὅτι ὄχι μόναν δὲν θὰ προσεχώ-ρουν, ἀλλὰ ὅτι καὶ θὰ ἀντέ-δρων. Ἀργότερα δὲ ὁ ἀντιπλοί-αρχος Ξηρὸς μοῦ εἶπε νὰ μετα-βῶ μετὰ τοῦ ναυάρχου Ρουσ-σὲν εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Πάνθηρ», διὰ νὰ προβάλωμεν ἐκεῖθεν ἀντίστασιν.

Ἡ σύσταση τοῦ κυβερνήτου μου περὶ προβολῆς ἀντιστάσε-ως ἐκ τοῦ «Πάνθηρος» ἦτο ρη-τή. Διότι ὁ ἀντιπλοίαρχος Ξη-ρὸς εἶχεν ἐπιδείξει εἰς τὸν ναύ-αρχον Ρουσσὲν τὸ τηλεγράφημα τῆς κυβερνήσεως —τὸ δοθὲν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου— διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαλούμεθα νὰ ρίψωμεν τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὴν θα-λασσαν. Δὲν ἠδυνήθημεν ὅμως νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν διαταγὴν αὐτήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασεν ἡ πυροβολαρχία εἰς τὸ Πέραμα (σημ. γραφ.: γιὰ τὸ κυβερνητι-κὸ αὐτὸ μέτρο θὰ γίνῃ λόγος παρακάτω, στὸ κεφάλαιο: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νο μίμου κράτους»), καὶ κατόπιν τούτου ἀπέπλευσεν ὁ ἐπαναστα τικὸς στόλος. Μεταξὺ δὲ τῶν πλοίων ποὺ ἀνεχώρησαν ἦτο καὶ τὸ ἰδικόν μας ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρά», τὸ ὁποῖον ὑπέστη καὶ τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν πρὸς «ἄλωσιν». Καὶ τοῦτο διότι ἦτο ἡ πλέον ὑπολογίσιμος μονάς.

Πάντως ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τῆς ἐναντίον μας βολῆς περὶ τῆς ὁποίας αἱ διατυπωθεῖσαι ἀ-πειλαί, ἄλλος τρόπος καταλή-ψεως τῶν «Ψαρῶν» δὲν ὑπῆρχε. Ἀλλὰ ὅταν ἐγὼ προέτεινα νὰ φύγωμεν, δὲν ἐφανταζόμην ὅτι αἱ ἀπειλαὶ περὶ καταβυθίσεώς μας θὰ ἐπραγματοποιοῦντο. Δὲν ἤθελα νὰ πιστεύσω ὅτι θὰ ἔβρε ναν ὡς ἐκεῖ. Ἐκτὸς τοῦ κινδύ-νου τῶν πυροβόλων, κίνδυνον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διατρέξωμεν καὶ ἐὰν ὑφιστάμεθα ὁμαδικὴν ἐπίθεσιν μὲ ρυμουλκὰ καὶ πολυ βόλα...

Καὶ ὁ τότε ὑποπλοίαρχος Λάμ-προς Βλαχάβας πρόσθεσε:

...Ἡ εἰκὼν τὸ πλοῖον μας ἠλλαξεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀνόδου τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ στόλου. Εἰς τὴν ἀρχήν, μάλι-στα, ἐνόμισα ὅτι εἰς τὸ κίνημα εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ ναύαρ χος Ρουσσέν. Ἀλλ' ἀργότερα, ἐντὸς τοῦ «Ἀβέρωφ», συνεπέ-ρανα ὅτι δὲν εἶχε προσχωρήσει. Μάλιστα, ὅταν ἠθέλησε νὰ μοῦ μιλήσῃ μὲ πῆρε ἰδιαιτέρως διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀκούσουν οἱ ἐπανα-στάται...

Εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Σπέτσαι»

ΠΡΙΝ ὅμως φτάσουμε στὴν ὑπό-θεση Ρουσσὲν» καὶ πρὶν δοῦμε τὶ καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄλλοι ἱστό-ρησαν γιὰ αὐτόν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε καὶ ὡρισμένους ἄλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ Ναυ-τικοῦ ποὺ ἀναφέρθηκαν, ὡς τώρα, στὸ ἱστόρημά μας. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ ἀκούσουμε τὸν τό-τε ἀρχηγὸ τοῦ στολίσκου ἀντιτορ-πιλλικῶν πλοίαρχο Κ.Βατοῦ, ποὺ ἦ-ταν ταυτόχρονα καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ τότε προέδρου τῆς Δημοκρα-τίας Ἀλεξ. Ζαΐμη.

...Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 1ης Μαρτίου ἱστόρησε ὁ πλοί αρχος Κ.Βατοῦ (ποὺ, τελικά, κα ταδικάστηκε σὲ πεντάχρονη φυ λάκισι, ἀπὸ τὸ ναυτοδικεῖο, στὸ ὁποῖο παραπέμφθηκαν ὅσοι συ-νωμότες δὲν πήγανε στὴν Ἰτα-λία καὶ μαζὶ ὅσοι ἀξιωματικοὶ κατηγορήθηκαν γιὰ διάφορες πράξεις καὶ παραλείψεις), εὐ-ρισκόμην μετὰ τοῦ στολίσκου εἰς γυμνάσια, ἐπανέπλευσα δὲ εἰς ναύσταθμον τὴν ὅλην ὁπογει ματινήν.

Περὶ ὥραν 6.40 μ.μ. ἦλθεν ὁ βενζινάκατος τῶν «Ψαρῶν» κο μὲ μετέφερεν εἰς τὸ ἀντιτορπι λικὸν «Σπέτσαι», τὸ ὁποῖον εὑ ρίσκετο εἰς τὴν μεγάλην δεξα μενὴν τοῦ ναυστάθμου. Μετὰ 10 λεπτὰ τῆς ὥρας κατῆλθεν εἰς τὸ διαμέρισμά μου ὁ ὑποπλοίαρ χος Βαλτινός, καὶ μοῦ ἀνέφερεν ὅτι ἐνένετο «κλῆσις κυβερνη τῶν». Τοῦ εἶπα τί νὰ ἀπαντή σῃ τὰ συναγερμοῦ ἀπὸ τὸν ναύ της μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ἐδόθη σῆμα συναγερμοῦ ἀπὸ τὸν ναυ σταθμο. Ἔδωσα τὰς δεούσας διαταγὰς καὶ ἀνῆλθα εἰς τὸ κατάστρωμα ἀπὸ ὅπου ἠκου-σα πυροβολισμοὺς καὶ ἐβεβαιώ θην ὅτι κάτι σοβαρὸν συμβαί-νει. Μετ' ὀλίγον ἕτερος ναύτης μοῦ ἀνέφερεν ὅτι ἐξεδηλώθη κί-νημα καὶ ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσ σὲν μετὰ τοῦ ἀποστράτου ναυ-άρχου Ἰω. Δεμέστιχα, μεταβαί νουν ἐκ τοῦ ναυστάθμου εἰς τὸν «Ἀβέρωφ». Κατῆλθον τῆς γε-φύρας, ὁπότε ὁ Βαλτινός, κατὰ θυμένος πρὸς με δρομαίως, μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ ὑποπλοίαρχος Θ. Θεοδωρίδης, μὲ ὑπαξιωματι-κούς τινάς, ἦλθον, κατὰ διά-ταγήν τοῦ Δεμέστιχα διά νὰ ρίξουν τὸ πλοῖον, ἐκ τῆς δεξα-μενῆς εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε ἐκάλεσα τὸν Θεοδωρίδην καὶ τὸν διέταξα νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμενε. Κατόπιν τούτου ἔστει λα τὸν Βαλτινόν νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Δεμέστιχαν ὅτι τὸ πλοί ον δὲν θὰ ριφθῇ, ὀπωσδήποτε, εἰς τὴν θάλασσαν. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὅταν ἦλθον νὰ ἀφαιρέ-σουν τὰ ζύγωθρα τοῦ πλοίου, τοὺς ἐξεδίωξα. Πάντως ἡ καθ-ἐλκυσις τοῦ πλοίου ἦτο δυνατή, ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἐμπόδισα.

Τὴν 10.40 νυκτερινὴν ἐλήφθη σῆμα ὅπως μὴ ἀντιστῶμεν εἰς τὸν πρὸς ἡμᾶς ἀποστελλόμενον ἀντιπλοίαρχον Λογοθέτην, καὶ παραδώσωμεν εἰς τοῦτον τὸ πλοῖον. Σχεδὸν ταυτοχρόνως τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Λέων» ἦλ-θε καὶ ἐπλεύρισεν εἰς τὴν δεξα-μενήν. Πυροβολισμοὶ δὲν ἠκού-οντο πλέον, καὶ τότε ἐλήφθη νέον σῆμα νὰ παραδώσωμεν ὡ-ρισμένα τμήματα τῶν μηχανη μάτων μας. Νομίζων δὲ ὅτι πᾶ-σα περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο ματαία, εἶπα εἰς τὸν Βαλτινόν νὰ τὰ παραδώσῃ. Πάντως εἰς τὸ πλήρωμα δὲν εἶχον ἐμπιστο σύνην διά μίαν ἐν συνεχείᾳ ἄ-μυναν καὶ ἠναγκάσθην νὰ ὑπο-χωρήσω. Ἀπεδείχθη δέ ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι αἱ ὑποψίαι μου ἦσαν βάσιμοι. Ὡς πρὸς ἐμὲ ἦ-μην διατεταγμένος ἀρχηγὸς ἀ-νευ σχεδίου. Ἡ διαταγὴ συνα-γερμοῦ ὥριζε δι' ἕκαστον πλοῖ-ον καθήκοντα. Ἐγὼ οὔτε ἔλα-βον τοιαύτην διαταγήν...

Ὅταν ὁ πλοίαρχος Κιβωτὸς δι-ατύπωσε τὰ παραπάνω κατὶ στὴν ἀπολογία του μπροστὰ στὸ ναυτο-δικεῖο, ὁ πρόεδρος του ὑπουναύαρ-χος Δημήτριος Οἰκονόμου, ἐξέφρα-σε τοῦτη τὴν ἀπορία: «Δὲν μπο-ρῶ νὰ καταλάβω αὐτό· πῶς, δη-λαδή, τὸν στόλον, τὸν ἀποτελούμε-νον ἀπὸ ἕξι ἀντιτορπιλλικά, τὸν ὁποῖον διοικούσατε ὅλην τὴν ἡμέ-ραν εἰς τὰ γυμνάσια, μόλις ἐξερ-ράγη τὸ κίνημα δὲν εἴχατε τὴν δύ-ναμιν νὰ διατάξητε»!

«Διὰ νὰ ἐπιβληθῶ εἰς τοὺς θερμοαίμους»!

ΑΛΛΑ καὶ ἡ ἱστόρηση ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν κυβερνήτη τοῦ ἀντι-τορπιλλικοῦ «Σφενδόνη» τότε πλω-τάρχη Δημήτριο Τσάφο, ἦταν γε-μάτη ἐνδιαφέρον.

...Τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρα-σκευῆς εἶπε ὁ Δημήτριος Τσά-φος, ἄκουσα τυφεκισμοὺς ἀπὸ τὸν ναύσταθμο. Ἐβγῆκα καὶ εἶ-δα σκυταλίδας καὶ ὅτι ἐκτυ-ποῦσαν ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα» καὶ τὴν «Θύελλαν». Συγχρόνως εἶ-δα ὑποβρύχια νὰ ἀποπλέουν. Λίγο ἀργότερα ἦρχετο πρὸς τὸ πλοῖον μας μία δενζινάκατος τῆς ὁποίας ἐπέβαινον οἱ Σαρ-ρῆς καὶ Παπαβασιλείου. Τοὺς ἐφωνάξαμεν διὰ ζώσης (διὰ τῆς λεβόα) νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἀμέσως ἔλαβα μέτρα ἀσφαλείας τοῦ σκάφους. Εἶπα νὰ φέρουν δύο ὅπλα εἰς τὴν πρύμνην, καὶ νὰ μὴ ὅλουν, ἐὰν δὲν διατάξω. Συγχρόνως συνέστησα εἰς τοὺς σηματωρούς νὰ παίρνουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα σήματα.

Εἰς τὰς ὀκτὼ τὸ βράδυ ἦλθε γενικὸν σῆμα τοῦ ἀρχιεπιατολέ-ως τοῦ στόλου διὰ τοῦ ὁποίου διετασσόμεθα νὰ ἐπιτρέψωμεν τὴν προσέγγισιν λέμβου μὲ τὸν ἀντιπλοίαρχον Ἀθ. Πινότσην, ὅστις μετέφερε διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν.

Πάντως ἀπὸ τὰ σήματα ἀντε-λήφθην ὅτι ὁ ναύσταθμος εἶχε καταληφθῆ. Εἶδα ἄλλωστε, μί αν λέμβον, ποὺ κατηυθύνετο πρὸς τὴν Λέρον, καὶ ἡ ὁποία εἶ χε δεχθῆ ἀπὸ τὸν «Πάνθηρα». Εἰς τὰς ἐννέα παρὰ τέταρτο ἀ-νῆλθεν ἐπὶ τοῦ σκάφους μου ὁ ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης, ὁ ὁ-ποῖος μοῦ ἔφερε σῆμα τοῦ ναυ-

→ Συνέχεια
εἰς τὴν ὁπὴ σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ἄρχου Ρουσσέν, τό ὁποῖον ἔλεγε: «Παραδώσατε πλοῖα, πρός ἀποφυγήν αἱματοχυσίας». Ὁ Πινότσης ἦτο ταραγμένος διότι ἐβάλλετο ἀπό τήν «Θύελλαν» ἐγώ δέ ἠρνήθην νά παραδώσω τό πλοῖον μου, λέγων εἰς αὐτόν ὅτι «δέν εὑρίσκω μέσα μου τόν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον καί τήν πίστιν πού χρειάζεται διά νά δικαιολογήσω τήν ἐπανάστασιν». Τοῦ εἶπα ἀκόμη ὅτι θά προσπαθήσω νά ἀποφύγω τάς διαιότητας, ἀλλά ταυτοχρόνως θά προσπαθήσω νά μή μοῦ πάρουν τό πλοῖον.

Τό πλοῖον μου δέν τό παρέδωσα. Μετ' ὀλίγον ὁ Πινότσης ἀνεχώρησεν ἀπό τήν «Σφενδόνην» διά νά μεταβιβάση τό σῆμα τοῦ ναυάρχου καί εἰς τά ἄλλα πλοῖα. Μόλις ὅμως ἔφυγεν, ἐπυροβολήθη ἀπό τόν «Πάνθηρα», καί ἐπέστρεψεν εἰς τό ἰδικόν μου ἀντιτορπιλλικόν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς 1.30 πρωϊνῆς. Τό σῆμα δέ τό ἔστειλε διά λέμβου εἰς τόν «Πάνθηρα» καί εἰς τήν «Θύελλαν». Ὁ «Ἱέραξ» δέν ἐδέχθη νά στείλη λέμβον διά νά παραλάβη τό σῆμα.

Τήν 1.30 πρωϊνήν ἐλάβομεν σῆμα διά νά ἐπιτρέψωμεν τήν προσέγγισιν λέμβου, τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, μέ τόν ὑποπλοίαρχον Βλαχάβαν. Πράγματι ὁ ναύαρχος ἦλθεν, ἐπῆρε τόν Πινότσην καί κατηυθύνθησαν μαζί εἰς τόν «Πάνθηρα». Ἀργότερα μέ προσεκάλεσε ὁ «Ἀβέρωφ». Ἦλθε, πράγματι μία βενζινάκατος μέ τόν Νεόφυτον, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν νά μέ παρακαλῆ, λέγων μου οτι ἔπρεπε νά πάω εἰς τό θωρηκτόν διά νά ἐπιβληθῶ εἰς τούς θερμοαίμους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νά βουλιάξουν τά καράβια. Ἠρνήθην. Ὀλίγον βραδύτερον ἐπανῆλθον οἱ Νεόφυτος, Στασινόπουλος καί Μωράκης. Ἄρχισαν τότε νά μοῦ λέγουν ὅτι ὅλοι ἐπανεστάτησαν καί ὅτι ἔπρεπε νά προσχωρήσω καί ἐγώ. Καί πάλιν ἠρνήθην. Προσέθεσα δέ ὅτι ἄν ἐπιμένουν νά πάρουν τό πλοῖον ἦτο ἄσκοπον, διότι δέν εἶχε φωτιές. Μοῦ εἶπον τότε νά μεταβῶ εἰς τόν «Ἀβέρωφ» ὅπου καί ἐπῆγα. Εἰς τό κατάστρωμα τοῦ θωρηκτοῦ εἶδα τόν Δεμέστιχα, τόν Χαλκιόπουλο καί τόν Κουντουριώτη. Καί εἰς αὐτούς ἠρνήθην. Τότε μοῦ ἔδωσαν μίαν βενζινάκατον, ἡ ὁποία μέ ἀπεβίβασεν εἰς τόν ναύσταθμον. Ἐπερίμενα εἰς τό φυλάκιον τῶν «Εὐκαιριῶν», ὥσπου ἐξημέρωσε καί τότε ἐπῆγα εἰς τάς Ἀθήνας καί παρουσιάσθην εἰς τό ὑπουργεῖον. Ὡς σκοπόν εἰς τό κεφάλι μου εἶχα βάλει νά μή μοῦ πάρουν τό καράβι. Δέν ἤθελα ὅμως νά συμβοῦν ἀσχημίες μέσα εἰς τό πλοῖον μου.

Ἐπῆγα εἰς τόν «Ἀβέρωφ» δι ὁτι δέν εἶχα νά φοβηθῶ τίποτε, ἐφ' ὅσον τό καράβι μου δέν εἶχε φωτιές. Πιστεύω ὅτι τό σῆμα τοῦ ναυάρχου δέν μέ ἐπηρέασε. Ἄλλως τε ἐγώ δέν φαντάζομαι εὔκολα. Νομίζω δέ ὅτι ὁ Ρουσσέν δέν ἤθελε νά παραδώση τά πλοῖα...

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ Α.Ε.

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

1966		1965	
	9.000.000.—		9.000.000.—
476.048.50		260.224.—	
852.345.10		1.083.233.05	
660.516.85		1.132.143.65	
304.123.95		158.443.20	
121.365.80		81.959.50	
320.720.50		350.548.—	
200.000.—			
3.788.083.25		3.295.024.50	
		262.828.90	
239.634.60			
126.629.—	7.089.467.55		6.624.404.80
	16.089.467.55		15.624.404.80
	51.300.—		8.300.—
	16.140.767.55		15.632.704.80

ΠΙΣΤΩΣΙΣ

	1965
5.30	502.202.54
2.95	63.505.42
3.76	1.742.896.26
7.01	2.308.604.22

Οἱ Ἐλεγκταὶ
ΕΥΓ. Β. ΤΑΡΝΑΝΙΔΟΣ — ΑΡΙΣΤ. Γ. ΜΑΡΑΘΑΚΗΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

Περὶ προσκλήσεως τῶν μετόχων τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΒΕΛΠΛΑΣΤ Α.Ε.», εἰς Τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΒΕΛΠΛΑΣΤ Α.Ε.

Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ συμφώνως τῷ Νόμῳ καὶ τῷ Καταστατικῷ τῆς ἑταιρίας προσκαλοῦνται οἱ κ.κ. μέτοχοι τῆς ἐν Ἀθήναις ἐδρευούσης ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΒΕΛΠΛΑΣΤ Α.Ε.» εἰς Τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν συνερχομένην εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σολωμοῦ ἀριθ. 59 γραφεῖα αὐτῆς τὴν 29ην Μαρτίου 1967, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 12ην πρὸς συζήτησιν καὶ λῆψιν ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν κάτωθι θεμάτων τῆς ἡμερησίας Διατάξεως.

ΘΕΜΑΤΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ:

1.— Ὑποβολὴ τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς 31 Δεκεμβρίου 1966, ὡς καὶ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν ἐλεγκτῶν ἐπὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ τούτου.

2.— Ἔγκρισις τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς 31 Δεκεμβρίου 1966 μετὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ λογαριασμοῦ «Ἀποτελέσματα Χρήσεως».

3.— Ἀπαλλαγὴ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Ἐλεγκτῶν ἀπὸ πάσης εὐθύνης διὰ τὰ πεπραγμένα τῆς χρήσεως 1966.

4.— Ἐκλογὴ δύο ἐλεγκτῶν καὶ ἰσαρίθμων ἀναπληρωματικῶν διὰ τὴν χρῆσιν 1966 καὶ καθορισμὸς τῆς ἀμοιβῆς.

5.— Μείωσις τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου τῆς ἑταιρίας κατὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια (4.000.000) δραχμὰς καὶ ταὐτοχρόνως αὔξησις τοῦ αὐτοῦ κατὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια (4.000.000).

6.— Τροποποίησις τοῦ περὶ κεφαλαίου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἑταιρίας.

Μέτοχοι ἐπιθυμοῦντες ὅπως μετάσχωσι τῆς Συνελεύσεως δέον ὅπως καταθέσωσι τὰς μεταχάς των εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἑταιρίας ἢ παρά τινι τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀνωνύμων Τραπεζικῶν Ἑταιριῶν ἢ παρὰ τῷ Ταμείῳ Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, πέντε τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ὁρισθείσης ὡς ἄνω ἡμερομηνίας συνεδριάσεως. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω προθεσμίας δέον νά καταθέσωσιν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἑταιρίας τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις καταθέσεως τῶν μετοχῶν, ὡς καὶ τὰ πληρεξούσια ἀντιπροσωπεύσεως των ἐν περιπτώσει, μὴ αὐτοπροσώπου συμμετοχῆς των.

Ἀθῆναι τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου 1967

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΡΟΥΣΣΕΝ ΕΚΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΨΙ ΤΟΥ:

"Επρεπε νὰ ἐπέμβη ἀμέσως γιατὶ θὰ γινόταν σκοτωμὸς

«Ο ΒΙΑΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟΣ»

37ον

ΓΥΡΩ ἀπὸ τὴν «ὑπόθεση Ρουσσέν» ποὺ γεννήθηκε, κυρίως, μὲ ἀφορμὴ τὸ σῆμα: «Παραδώσατε τὰ πλοῖα, ἄνευ ἀντιστάσεως, πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας», γύρω δηλαδή, ἀπὸ τὸ θέμα ποιὰ ἦταν καὶ ὡς ποὺ ἔφτανε ἡ εὐθύνη τοῦ ἀρχηγοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου, ὕστερα ἀπὸ τὰ ὅσα γίνηκαν —καθὼς εἴδαμε— στὰ πολεμικὰ μας πλοῖα, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα, γιατὶ ἔδειξε τὴ στάση ποὺ ἔδειξε, κατὰ τὴ δραματικὴ νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δημιουργήθηκε καὶ τότε καὶ ἀργότερα ὁλόκληρη ἱστορία. Καὶ τοῦτο γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν δὲν ἔπαψε ἀπὸ τὶς πρῶτες μοιραῖες ἐκεῖνες μαρτιάτικες ὧρες, ὡς τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου του, ποὺ δὲν ἄργησε νὰ ἔρθη (πέθανε στὶς 6 Ἰουνίου 1937, δυὸ σχεδὸν χρόνια ἀπὸ τὸ κίνημα), νὰ ἐπαναλαμβάνη μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του καὶ πρὸς κάθε κατεύθυνση πὼς διαπράχθηκε εἰς βάρος του μιὰ «πρωτοφανὴς ἀδικία». Τὴν ἄποψη δὲ αὐτὴ τὴ δέχτηκαν καὶ τὴν ὑποστήριξαν (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄπειρους ἄλλους) καὶ οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, εἴτε ὁμόφρονές του, εἴτε ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό του (ἰδεολογικὰ καὶ κομματικὰ) κόσμο. Γιατὶ ὅλοι ξέρανε ὅτι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν δὲν συνέβαινε νὰ εἶναι οὔτε βενιζελικός, οὔτε συνωμότης, οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστο θαυμαστὴς ἐκείνου ποὺ μὲ τόσο πάθος μίλαγε, ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934, γιὰ τὸν ἐπερχόμενο «ἁγιριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Ἦταν —τὸ ἀντίθετο— ὀπαδὸς τῆς βασιλευομένης Δημοκρατίας. (Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἤξερε ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ἔγραψε ἐκεῖνο ποὺ ἔγραψε, γιὰ τὴ «ζητωκραυγή», στὴν ἱστόρησή του). Ἀπὸ τὸν καιρό, μάλιστα, ποὺ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Ρουσσέν, εἶχε διατελέσει, στὴν περίοδο 1922—1923, ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου Β' συνδέθηκε καὶ μὲ προσωπικὴ φιλία μὲ τὸν ἀλησμόνητο ἐκεῖνο Ἕλληνα, βασιλιὰ καὶ Ἄνθρωπο.

«Κλῆσις κατηγορουμένου»!

ΗΤΑΝ ὅμως γραφτό, στὸ ναύαρχο Ρουσσέν, νὰ πάρη, λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα, τὸ ἐπίσημο τοῦτο ἔγγραφο:

ΚΛΗΣΙΣ
ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ναυστάθμου

Δυνάμει τῶν ἀπὸ 3 καὶ 16 Μαρτίου ἀναγκαστικῶν νόμων καλοῦμεν τὸν ὑπόδικον Περικλῆ Ρουσσὲν τοῦ Ἱερωνύμου, ὑποναύαρχον, νὰ ἐμφανισθῇ τὴν 15ην τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1935, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 9ην π.μ. ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τοῦ ἄνω Στρατοδικείου ἵνα δικασθῇ κατὰ τὸν νόμον ὡς ὑπαίτιος ἐσχάτης προδοσίας, στάσεως φόνου κλπ. συμφώνως μὲ τὴν ἀπὸ 30 Μαρτίου 1935 ὑπ' ἀριθμὸν 57833 διαταγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῷ ἐγκλητηρίῳ ἡμῶν τῆς 30 Μαρτίου 1935.

Εἰδοποιεῖται ὁ κατηγορούμενος ὅτι ἂν δὲν ἐκλέξῃ τὸν ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου ὑπερασπιστήν του, ὁ Πρόεδρος θέλει τῷ διορίσῃ τοιοῦτον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30)3)1935

Ὁ Ἐπίτροπος
Παν. Σπηλιώτης

Ἰδοὺ δὲ τὶ διαλάμβανε καὶ τὸ παραπάνω μνημονευόμενο «ἐγκλητήριον»:

"Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 144 τῆς Στρατιωτικῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, τῶν ἀπὸ 3 καὶ 16 Μαρτίου ἀναγκαστικῶν νόμων, τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 57833 ἀπὸ 30 Μαρτίου 1935 Διαταγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ περὶ εἰσαγωγῆς εἰς δίκην ἐπὶ ἐσχάτη προδοσία, στάσει, φόνῳ κλπ. τοῦ κατηγορουμένου Περικλέους Ρουσσὲν τοῦ Ἱερωνύμου, ἐτῶν 51, γεννηθέντος καὶ κατοικοῦντος εἰς Ἀθήνας, τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, ἤδη ὑποναυάρχου καὶ Χριστιανοῦ ὀρθοδόξου καὶ τὴν δικογραφίαν τῆς ἀνακρίσεως κατὰ τοῦ αὐτοῦ κατηγορουμένου.

Ἐπειδὴ αἱ πράξεις αὗται προβλέπονται καὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 57, 60, 47, 49, 123 § 2, 124, 125 §1, 126, 127 § 1 καὶ 3, 287, 288 τοῦ Κ.Π.Ν. καὶ 129, 192, 257, 206 § 1 καὶ 2, 242 § 1 καὶ 2 τῆς Στρατιωτικῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας.

Κατηγοροῦμεν τὸν μνησθέντα ἐπὶ παραβάσει τῶν ἄνω ἄρθρων καὶ ἐξαιτούμεθα ὅπως κηρυχθῇ ἔνοχος.

Ἐν Ναυστάθμῳ τῇ 30)3)1935

Ὁ ἐπίτροπος
Παν. Σπηλιώτης

Ἡ ἄποψη τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου

Η ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν στὸ ναυτοδικεῖο, μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ναυτικοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος (τὸν ναύαρχο Ἰω. Δεμέστιχα, τοὺς πλοίαρχους Ἀνδρ. Κολιαλέξη καὶ Ἰω. Χαλκιόπουλο καὶ τοὺς ἄλλους «μαχητὲς» τῆς ἐνέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχικελευστὴς Τριγυράκης), καί, μάλιστα, μὲ τὴν ἴδια κατηγορία «ἐσχάτης προδοσίας, στάσεως, φόνου κλπ.» προκάλεσε τότε κατάπληξη. "Οχι πὼς ζήτησε κανεὶς νὰ μὴν ἐλεγχθῇ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου. Θεωρήθηκε ὅμως ἀκατανόητο πῶς παραπεμπόταν γιὰ «ἐσχάτη προδοσία» καὶ γιὰ «φόνο» ἕνας ἀνώτατος ἀξιωματικὸς ποὺ «καλῶς ἢ κακῶς» ἔπραξε ὅπως ἔπραξε καὶ κινήθηκε ὅπως κινήθηκε, γιὰ νὰ ἀποτρέψη καὶ τὴν αἱματοχυσία καὶ τὴν καταστροφὴ τῶν λιγοστῶν πολεμικῶν μας καραβιῶν.

Ἀκόμα καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, κατὰ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγινε τὸ κίνημα, ναύαρχος Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος (ποὺ, καθὼς θὰ δοῦμε, παραιτήθηκε ἀπὸ εὐθείας, γιατὶ τοῦ «ἄρπαξαν» τὸ στόλο, καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ ναύαρχος Σοφοκλῆς Δούσμανης), σᾶν ρωτήθηκε γιὰ τὴ στάση καὶ γιὰ τὴν παραπομπὴ τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἀπάντησε, μὲ τὴν ψαριανή του ὁρμητικότητα, ἔτσι:

... Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰπῶ τί θὰ ἔκαμνα ἐγώ, ἐὰν εὑρισκόμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. Διότι εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς αἱ ἀποφάσεις τοῦ καθενὸς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ψυχραιμίαν του. Δὲν ἠμπορεῖ ὅμως οὐδεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ ἔκαμνε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Ἐγώ, βεβαίως, δὲν θὰ ἔδιδα διαταγὴν ὡς ἡ δοθεῖσα. Ἀλλὰ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἐπεδίωκε μὲ τὴν στάσιν του αὐτὴν νὰ παρελκύσῃ τὴν ἔξοδον τῶν στασιαστικῶν πλοίων, μέχρις ὅτου ἔλθουν ἐνισχύσεις ἐξ Ἀθηνῶν.

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

⟹ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

Γό ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ Ρουσσέν ἐκλονίσθη, ὅταν εὑρέθη περικυκλωμένος. Τό ὀρθότερον βέβαια ἐφ' ὅσον εὑρέθη εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, θά ἦτο νά εἴπη, ὅτι «μόνος μου εἶμαι δὲν μπορῶ νά κάνω τίποτε» καί νά καθίση εἰς τό σαλόνι του. Εἶναι δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τό ὅτι ἔτρεξε ἐδῶ καί ἐκεῖ καί ἐκινητοποιήθη. Ἄλλο τό ζήτημα ἂν αἱ διαταγαί του ἦσαν οἶαι ἦσαν. Ἀλλά πάντως πρέπει νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τήν κατάστασιν εἰς τήν ὁποίαν εὑρέθη. Γνωρίζομεν, ὅτι οὐδέποτε ἐδειλίασε. Δέν εἶναι, ἄλλωστε, ἀνδρικόν νά λέμε, ἐκ τῶν ὑστέρων, τί θά ἐκάμναμεν ἡμεῖς ἐάν εὑρισκόμεθα εἰς τήν θέσιν του. Ἐγώ ἀποκλείω οἱανδήποτε κακήν πρόθεσιν καί κακήν σκέψιν ἀπό τόν Ρουσσέν. Ἂς λάβωμεν δὲ ὑπ' ὄψιν μας καί μίαν ἄλλην ἄποψιν: Ἂν ὁ Ρουσσὲν ἐστέκετο ἄκαμπτος, δὲν θά ἐνέτειναν τάς προσπαθείας των οἱ ἐπαναστάται μὲ ἀποτέλεσμα νά καταστραφοῦν καί ὅσα πλοῖα ἄφησαν κατόπιν; Ἂν, λοιπόν, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἤνοιγε πυρά κατά τῶν στασιαστῶν, οὗτοι θά ἐξεδήλωναν ἐντονωτέραν δρᾶσιν, ὁπότε ἀσφαλῶς ἡ κατάστασις θά ἦτο πολύ χειροτέρα. Ὅταν ἐτοποθέτησα τόν ναύαρχον Ρουσσὲν εἰς τόν στόλον καί τόν ναύσταθμον εἶχον ἀρίστην περί αὐτοῦ ἰδέαν. Πρέπει δὲ νά τονίσω ὅτι ἐγώ, ὡς πολιτικός, θά μποροῦσα νά βουλιάξω τά καράβια. Θά ἀνελάμβανα τήν εὐθύνην καί θά εἶχα νά δώσω λόγον εἰς ἄλλους. Ἐνῶ ὁ Ρουσσὲν ἦτο στρατιωτικός καί θά ἐλογοδότει εἰς τούς προϊσταμένους του...

Καὶ ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος πρόσθεσε:

... Πάντως ἡ θέσις τοῦ Ρουσσὲν δὲν ἦτο εἰς τὸ ναυτοδικεῖον...

Ἀνέκδοτη ἐπιστολή τοῦ Π. Ρουσσέν

ΑΥΤΗ ἦταν καὶ ἡ πίστη τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν: Πὼς ἡ θέση του δὲν βρισκόταν ἀνάμεσα στοὺς συνωμότες ποὺ δικάστηκαν (εἴτε παρόντες, εἴτε «ἐρήμην») στὸ ναυτοδικεῖο.

Καὶ γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ὅταν παραπέμφθηκε στὸ ναυτοδικεῖο, ἔστειλε στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν, ναύαρχο Σοφ. Δούσμανη, τὸ ἀκόλουθο ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα γράμμα:

Κύριε ὑπουργέ,
Εἶναι σκληρόν δι' ἀξιωματικόν κατέχοντα ἀνώτατον βαθμόν ἐν τῷ Ναυτικῷ καί ὑπηρετήσαντα πάντοτε εὐσυνειδήτως καί ἀνιδιοτελῶς νά ἄγεται εἰς δίκην μετά προσώπων κινηθέντων ἐκ συμφερόντων ἀτομικῶν ἢ ἄλλων ἔτι χειροτέρων.

Ἀναλαμβάνων πλήρη τήν εὐθύνην τῶν ἐνεργειῶν μου, ἐπαφίεμαι εἰς τήν κρίσιν τῶν δικαστῶν, ἀλλά μοῦ εἶναι ἀδύνατον ν' παρακάθησω φέρων τήν στολήν τοῦ ναυάρχου παρά τήν ὁμάδα τῶν στασιαστῶν καί δή ὑπαξιωματικῶν καί ναυτῶν τοιούτων.

Ὅθεν παρακαλῶ, κύριε ὑπουργέ, ὅπως ἀποδεχθῆτε τήν παραίτησιν ἀπό τοῦ βαθμοῦ μου, δοθέντος ὅτι αἱ μὲν εὐθῦναι δὲν θά μειωθοῦν διά τῆς ἀποδοχῆς ταύτης, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου σώζω τό ἀνήκον εἰς τὸν βαθμόν τοῦ ναυάρχου γόητρον.

Ἔχω τήν ἐλπίδα ὅτι ὑμεῖς ὅστις προϊστασθε τοῦ σώματος θά μ' ἐννοήσετε καί θά εὐαρεστηθῆτε νά εἰσακούσητε τήν παράκλησίν μου.

Π. Ρουσσὲν

«Θά γίνη σκοτωμός στά ἀντιτορπιλλικά»

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ τοῦ Ρουσσὲν ἀπὸ τὸ βαθμὸ τοῦ ὑποναυάρχου δὲν γίνηκε δεχτή. Τοῦ ἐπιτράπηκε ὅμως —ὅπως καὶ σὲ ἄλλους ἀνώτερους ἀξιωματικοὺς — νὰ δικαστῆ φέροντας πολιτικὴ περιβολή.

Ἔτσι μὲ «πολιτικὰ» δικάστηκε καὶ ἀπολογήθηκε. Καὶ ἦταν ἡ ἀπολογία του καὶ μιὰ ἱστόρηση ἀπὸ τὴ σκοπιά του, τῶν ὅσων ἔγιναν στὸ στόλο, τὴν 1η Μαρτίου, καὶ μιὰ ἀνάπτυξη τῶν ὅλων, γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἀπόψεών του.

Εἶπε δὲ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, στὸ ναυτοδικεῖο, αὐτά:

... Εἶναι εἰς ὅλους Ὑμᾶς γνωστός ὁ τρόπος κατά τόν ὁποῖον κατελήφθην αἰφνιδιαστικῶς ἄοπλος καί ἀνίσχυρος εἰς τό γραφεῖον μου καί καθ' ὥραν καθ' ἣν πᾶσα ὑπηρεσία καί πᾶσα κίνησις ἐν Ναυστάθμω εὑρίσκετο ἐν χαλαρώσει.

Ἡ ἄμεσος ἐντύπωσίς μου ὑπῆρξεν ὅτι διά νά φθάσουν μέχρις ἐμοῦ οὕτω οἱ ἐπαναστάται τά πάντα ἐν Ναυστάθμω εἶχον καταληφθῆ.

Ἡ πρώτη μου σκέψις ὑπῆρξε ν' ἀντιδράσω καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἀλλ' ἡ πληθύς τῶν ὁπλοφορούντων ἐπαναστατῶν ἡ ὁποία μὲ περιεστοίχει μοῦ ἔδωκεν ἀμέσως νά ἐννοήσω τό μάταιον πάσης προσωπικῆς καί μεμονωμένης ἐνεργείας μου.

Ὡς μοναδικόν φῶς μέσα εἰς τήν σκέψιν μου ἔλαμφε πρός στιγμήν ἡ συζήτησις τήν ὁποίαν εἴχομεν κάμει ὀλίγον μετά τοῦ τέως ὑπουργοῦ (Ἀλ.Χατζηκυριάκου) ὅτι ἐν περιπτώσει αἰφνιδιαστικῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου, θ' ἀπεστέλλοντο πυροβολαρχίαι εἰς Πέραμα πρός ἀντιμετώπισιν.

Οὕτω ἡ ὥρα παρήρχετο, ἡ ἐπικοινωνία μου μὲ τάς Ἀθήνας εἶχε διακοπῆ καί ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς ἐδῶ καταστάσεως μοῦ ἦτο ἄγνωστος.

Περί ὥραν 8 μ.μ. προσέρχεται ὁ Δεμέστιχας ὁ ὁποῖος εἰς ἔντονον ὕφος μοῦ ἀναγγέλλει ὅτι θά γίνη σκοτωμός εἰς τά ἀντιτορπιλλικά καί πρέπει νά ἐπέμβω.

Ὁ δίαιος χαρακτήρ τοῦ Δεμέστιχα εἶναι γνωστός καί οὐδεμία περί τούτου ἀμφιβολία.

Ἡ κατάστασις κατά τήν στιγμήν ταύτην εἶχεν ὡς ἑξῆς: Οἱ ἐπαναστάται εἶχον καταλάβει τόν «Ἀβέρωφ», τήν «Ἑλλην», τήν «Νίκην», δύο ὑποβρύχια, τά ὁποῖα μετά τήν κατάληψιν τοῦ Ναυστάθμου θ' ἀνεφωδιάζοντο διά πυρομαχικῶν, τά δὲ παραμένοντα πιστά εἰς ἡμᾶς σκάφη ἦσαν τά «Ψαρά», ὁ «Πάνθηρ», ὁ «Ἱέραξ», ἡ «Σφενδόνη», ἡ «Θύελλα» τά ὁποῖα ὡς ἐγνώριζον ἐστερεοῦντο παντελῶς πυρομαχικῶν πυροβόλου.

Ἔβλεπον ἐπομένως ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον τά πιστά μας πλοῖα θά κατελαμβάνοντο διαίως ὑπό τῶν ἐπαναστατῶν μὲ θυσίας τοῦ ἰδικοῦ μας ἀόπλου προσωπικοῦ καί ζημίας τοῦ ὑλικοῦ, ἐκτός ἂν παρουσιάζετο ἡ ἐξωθεν βοήθεια ἡ ὁποία θά ἤλλασσε τήν κατάστασιν.

Ἀλλ' ἡ βοήθεια αὕτη ἐκ Περάματος ἠδύνατο νά μή εἶναι καί ἄμεσος. μοῦ ἐπεβάλλετο λοιπόν νά σκεφθῶ κατά τίνα τρόπον θ' ἀπεφεύγετο ἡ ἄνανδρος αἱματοχυσία τῶν ἀόπλων ἰδικῶν μας καί αἱ ζημίαι τῶν πλοίων, καί θά ἐπεδραδύνετο ἡ κατάληψίς των.

Μοῦ ἐπεβάλλετο λοιπόν νά μή μείνω αἰχμάλωτος ἐν τῇ οἰκίᾳ μου καί ἀβραγῶν, οὔτε νά περιορισθῶ εἰς συνήθεις τυπικάς ἐκφράσεις, αἵτινες ἦσαν εὔκολοι καί αἵτινες θά μὲ παρίστων εἰς τούς μή δυναμένους νά ἐκτιμήσουν τήν κατάστασιν ὡς ἦρωα...

Ἀλλὰ ἡ ἀπολογία, ἢ μᾶλλον ἡ τόσο ὑπεύθυνη καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, φέρνει σὲ φῶς καὶ πλῆθος ἀκόμα ἀπὸ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. Ὅπως ἀκόμα πιὸ συγκλονιστικὰ εἶναι ὅσα, παρακάτω, θὰ ἔρθουν σὲ φῶς γιὰ πρώτη φορὰ— καὶ ἕνα ἀνέκδοτο ὑπόμνημά του καὶ πολλὲς ἄγνωστες ἐπιστολές.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ ἄποψη τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. — Γιατί ἔπραξε ὅπως ἔπραξε καί διέταξε ὅσα διέταξε. — Πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους. «Ἀτιμος δὲν γίνομαι». — Ἡ ἐπιδίωξη γιὰ τὴν παράταση τῆς καταστάσεως. — Ἀνεξήγητος ἡ παράδοση τῶν «Ψαρῶν». — Ὁ Δεμέστιχας δυσανασχετῶν ἐπαναλαμβάνει ἐντονωτέρας τὰς ἀπειλάς του. — Ἡ μετάβαση τοῦ ναυάρχου στὰ ἀντιτορπιλλικά. — Διὰ νὰ ἀποκοιμίση τὶς ὑπόνοιες τῶν στασιαστῶν. — Αἱ ἐχθροπραξίαι πρὸς τὰ μὴ προσχωρήσαντα πλοῖα θὰ ἤρχιζαν ἀμέσως.— Τί ἠμπόδισε τὴν διαίαν κατάληψη τῶν πλοίων. — Περὶ ἠρωισμοῦ καὶ καθήκοντος.— «Οὐδὲν πλοῖον παρέδωκα εἰς τοὺς στασιαστάς». — Τὰ πλαστὰ σήματα ποὺ στάλθηκαν στοὺς κυβερνήτες τῶν ἀντιτορπιλλικῶν. — Ἡ εἰκόνα τοῦ ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου τὴν ζοφερὴ ἐκείνη νύχτα.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΡΟΥΣΣΕΝ

«Ὁ Δεμέστιχας ἐπαναλαμβάνει τὰς ἀπειλάς του ὅτι θὰ κτυπήσῃ»

«ΑΣ ΑΝΤΙΣΤΡΕΨΩΜΕΝ, ΛΟΙΠΟΝ, ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ»

38ον

ΙΔΟΥ, λοιπόν, καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν ἀποκαλύπτοντας ὅτι ὁ Ἰω. Δεμέστιχας («ὁ ἴδιος χαρακτὴρ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστὸς καὶ οὐδεμία περὶ τούτου ἀμφιβολία»), τοῦ ἀνάγγειλε εἰς «ἔντονον ὕφος» ὅτι «θὰ γίνῃ σκοτωμὸς εἰς τὰ ἀντιτορπιλλικά» καὶ ὅτι «πρέπει νὰ ἐπέμβῃ». Τότε καὶ ὁ νόμιμος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου συλλογίστηκε ὅτι «ταῦ ἐπεβάλλετο νὰ σκεφθῇ κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἀπεφεύγετο ἡ ἀνανδρος αἱματοχυσία τῶν ἀόπλων ἰδικῶν μας καὶ αἱ ζημίαι τῶν πλοίων». (Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔγραφε στὸ ἀπόρρητο γράμμα ποὺ ἔστειλε στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν Σοφοκλῆ Δούσμανη, καὶ στὸ ὁποῖο διαμαρτυρόταν, γιατὶ ἀνώτατος αὐτὸς (ὁ Ρουσσὲν) ἀξιωματικὸς «ὑπηρετήσας πάντοτε εὐσυνειδήτως καὶ ἀνιδιοτελῶς», ἀγόταν σὲ δίκη «μετὰ προσώπων κινηθέντων ἐκ συμφερόντων ἀτομικῶν ἢ ἄλλων ἔτι χειροτέρων».

Πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως τὸν ἴδιο τὸ ναύαρχο Ρουσσὲν νὰ ἐξηγῇ γιατὶ ἔπραξε ὅπως ἔπραξε καὶ γιατὶ διέταξε τὰ ὅσα διέταξε.

«... Ἔπρεπε λέει συνεχίζοντας ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, νὰ θέσω εἰς ἐφαρμογὴν ὡρισμένον τρόπον ἐνεργείας πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς νομίμου Κυβερνήσεως καὶ παρ' ὅλον τὸ ὀδυνηρὸν τῆς θέσεως εἰς ἣν εὑρέθην ἐπεβλήθην εἰς τὸν ἑαυτόν μου διὰ νὰ διαγράψω καὶ ἐφαρμόσω τὴν γνωστὴν στάσιν μου.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι μὲ ὥθησαν γὰ δεχθῶ γὰ μεταβῶ εἰς τὸν «Ἀβέρωφ», ἀφοῦ ἐδήλωσα ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ὅτι: «Ἄτιμος δὲν γίνομαι».

Ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» κατώρθωσα ν' ἀνταλλάξω μετὰ τοῦ ἀρχιεπιστολέως Πιγότση ὀλίγας λέξεις διὰ νὰ τὸν καταστήσω ἐνήμερον τῶν σκέψεών μου καὶ ἐντεῦθεν ἀρχίζει πλέον ἡ διπλὴ ἐνεργειά μου, ἡ ἐμφανὴς καὶ ἡ μυστική.

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἔκδοσις τοῦ γνωστοῦ σήματός μου, ὅτι ὁ ἀρχιεπιστολεὺς Πινότσης θὰ περιέλθῃ τὰ πλοῖα ὅπως διαβιβάσῃ διαταγάς μου, αἱ ὁποῖαι διά μὲν τοὺς ἐπαναστάτας συνίσταντο δήθεν εἰς τὴν παράδοσιν τῶν πλοίων, πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας, δι' ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἐν τῷ μυστικῷ, συνίσταντο εἰς τὴν παράτασιν τῆς καταστάσεως ἡ ὁποία ὡς ἐπίστευα καὶ ἤλπιζα θὰ ἦγεν εἰς τὴν μὴ παράδοσιν τῶν ἀνθισταμένων πλοίων.

Κατ' ἀναγκαίαν συνέπειαν τῶν μυστικῶν συνεννοήσεών μας μετὰ τοῦ ἀρχιεπιστολέως οὐδεμίαν ἀξίαν εἶχε δι' ἐμέ καὶ διὰ τὰ πράγματα ἡ ἔκδοσις τοῦ δευτέρου σημειώματος, τὸ ὁποῖον κατ' ἐπιτακτικὴν ἀξίωσιν τῶν Δεμέστιχα καὶ λοιπῶν ἐξέδωκα, ὅπως ἐπίσης οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει τὸ γεγονὸς τῆς μετέπειτα προσωπικῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὰ ἀντιτορπιλλικά, ἧτις ὑπῆρξεν ἁπλῶς ἡ συνισταμένη τῆς βασικῆς σκέψεώς μου τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ἤδη γνωστὴν εἰς τοὺς κυβερνήτας καὶ ἐφαρμοζομένην παρ' αὐτῶν...

Τὰ («Ψαρά») καὶ τὰ ἄλλα πλοῖα

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑ γιὰ τὸ ζήτημα τῶν «Ψαρῶν» ποὺ παραδόθηκαν καὶ τῶν ἄλλων ἀντιτορπιλλικῶν ποὺ δὲν ὑπόκυψαν, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν εἶπε αὐτά:

«... Τώρα ἀπομένει τὸ ζήτημα τῶν «Ψαρῶν». Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὅπως ἀπέστεργα τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων πλοίων, ἀπέστεργα πολὺ περισσότερον τὴν τῶν «Ψαρῶν». Διὰ αὐτὸ καὶ ἡ τόσον ταχεῖα παράδοσις τῶν «Ψαρῶν» παραμένει δι' ἐμὲ καὶ τώρα ἀκόμη ἀνεξήγητος, καὶ δέον νὰ τονισθῇ ὅτι οὔτε τότε οὔτε καὶ μετέπειτα εἶχα προσωπικὴν ἀντίληψιν περὶ τῶν συμβάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὰ «Ψαρά».

Νομίζω ὅτι τὰ «Ψαρὰ» λόγω τῆς ἐκ τοῦ πνέοντος νοτίου ἀνέμου εὐνοϊκῆς ἀναπληρώσεώς των πρὸς τὸν δίαυλον τοῦ Ναυστάθμου ἠδύναντο δι' ἀφέσεως τῆς ἁλύσεως τοῦ σημαντῆρος διὰ προκαλύψεως τοῦ πληρώματος, ἀθορύβως πρὸς προάσπισιν ἀπὸ βολῆς πολυβόλου ἢ ὅπλου ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ δι' ἀναπτύξεως μεγάλης τα χύτητος νὰ διαφύγουν ἀσφαλῶς ἄνευ θυσιῶν καὶ ζημιῶν.

Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εἶναι γνωστή.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Δεμέστιχας δυσανασχετῶν καὶ ἀπολέσας τὴν ὑπομονὴν ἐπαναλαμβάνει ἐντονωτέρας τὰς ἀπειλάς του ὅτι θὰ κτυπήσῃ.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ προτείνω ὅπως περιέλθω προσωπικῶς τὰ ἀντιτορπιλλικά.

Ἡ σκέψις ἡ ὁποία πρυτανεύει μέσα εἰς τὸ μυαλό μου, εἶναι ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ ἀντιτορπιλλικά μοῦ παραμένουν πιστὰ θὰ συνταυτίσω τὴν τύχην μου μετ' αὐτῶν.

Μεταβαίνω εἰς τὸν «Πάνθηρα», λέγω εἰς τὸν Κυβερνήτην του ὅτι ὁ Δεμέστιχας ἔχει ἀπόφασιν νὰ κτυπήσῃ καὶ μὲ εὐχαρίστησίν μου τὸν ἀκούω νὰ ἐμμένῃ ἀπτόητος εἰς τὴν ἀρχικήν του ἀπόφασιν.

Τὰ αὐτὰ ἀκούω καὶ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην τοῦ «Ἱέρακος», ὅπως ἐπίσης τὰ αὐτὰ μοῦ μεταβιβάζονται διὰ τοῦ Βλαχάβα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην τῆς «Θυέλλης» καὶ εἰς τὸν πρῶτον τούτων δηλῶ ὅτι θὰ παραμείνω πλέον ἐπὶ τοῦ «Ἱέρακος» καὶ θὰ συνταυτίσω τὴν τύχην μου μετ' αὐτῶν, ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι πάντες οἱ κυβερνῆται διετέλουν ἐν γνώσει τῶν σκέψεών μου.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δέον νὰ ὑποσημειώσω ἰδιαιτέρως τὸ ἑξῆς: ὅτι, δηλαδή, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι ἐκ τῆς τόσης παρόδου τοῦ χρόνου αἱ ἐλπίδες μου περὶ τῆς βοηθείας τοῦ Περάματος εἶχον σχεδὸν ἀτονήσει, ἐξέπεμψα τὸ γνωστὸν τελευταῖον σῆμα μου ἐξ «Ἱέρακος» καὶ ἐντεῦθεν καθίσταται εὐεξήγητον τοῦτο, γενάμενον ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ἀποκοιμίσῃ τὰς ὑποψίας τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀναβάλουν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπειλῶν των.

Αἱ ἐντεῦθεν καὶ ἐφεξῆς ἐνέργειαί μου εἶναι γνωσταί.

Διερωτῶμαι ἀκόμη καὶ τώρα τί ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ κανεὶς πλέον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔκαμα...»

(«Ἂς ἀντιστρέψωμεν, λοιπόν, τὰ πράγματα»)!

ΑΠΑΝΤΩΝΤΑΣ δὲ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν στοὺς κατηγόρους του καὶ σὲ κείνους ποὺ ὑποστήριζαν ὅτι «ἔπρεπε νὰ καθήσῃ κατὰ μέρος», τόνισε τὰ παρακάτω:

«...Ἐναργὴς ἐδόθη ἡ εἰκὼν τῆς ἐπικρατήσεως τῶν στασιαστῶν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν ναυστάθμῳ καὶ τῆς εἰς τὰ πλοῖα καταστάσεως, τῆς τρομερᾶς συγχύσεως ἐπιτεινομένης ἐκ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, τῶν πυροβολισμῶν, τῶν συλλήψεων νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων, τῆς πυρετώδους ἑτοιμασίας τῶν πλοίων, ὅλων αὐτῶν πλαισιωμένων ἀπὸ μίαν νύκτα δροχερὰν καὶ τρικυμιώδη.

Ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ὅταν, ὡς ἀντιπλοίαρχος, ἦταν (1922 - 1923) ὑπασπιστὴς τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Β'

Μὲ φέγουν διάτι δὲν παρέμεινα αἰχμάλωτος καὶ ἀδρανῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου.

Ἂς ἀντιστρέψωμεν λοιπὸν τὰ πράγματα καὶ ἂς σκεφθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐγὼ παρέμενον ὄντως ἐν παθητικῇ ἀδρανείᾳ.

Ἐὰν ἐγὼ ἐφερόμην ἀκάμπτως αἱ ἐχθροπραξίαι πρὸς τὰ μὴ προσχωρήσαντα πλοῖα θὰ ἤρχιζον βεβαίως ἀμέσως, ὁ ἴδιος χαρακτὴρ τοῦ Δεμέστιχα μὴ ὀρρωδοῦντος πρό οὐδενὸς εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, γνωστός.

Ἔχομεν δὲ ἀπτὸν παράδειγμα τὴν καὶ μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου χαρακτηριστικὴν σύγχυσιν ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἐπὶ τοῦ «Ἱέρακος».

Ἡ μετάβασίς μου εἰς τὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ ἠμπόδισεν οὕτω τὴν διαίαν κατάληψίν των εἰς τρόπον ὥστε ταῦτα ἠδυνήθησαν ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τοῦ κινήματος ν' ἀναλάβωσι περιπολίας καὶ ὁ «Πάνθηρ» νὰ ποντίσῃ νάρκας εἰς Θεσσαλονίκην.

Εἶναι γνωστός ὁ χαρακτήρ μου καὶ ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησα νὰ ἀναγάγω εἰς περιωπὴν ἡρωϊσμοῦ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός μου. Ἐν τούτοις ὅμως τώρα εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ περὶ κωλυσιεργίας σκέψις μου δὲν ἀπέβη πρὸς κακὸν τῆς πατρίδος, διότι οὐδὲν πλοῖον παρέδωκα εἰς τοὺς στασιαστάς.

Οὕτω ψυχραίμως δέον ν' ἀναλύωνται καὶ ἐρευνῶνται τὰ γεγονότα.

Δὲν δύναται κανεὶς ν' ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸ καθῆκον δέον νὰ εἶναι τυφλή, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι οἱ τεταγμένοι εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα εἰς τοὺς ὤμους τῶν ὁποίων ἡ κακὴ μοῖρα αἰφνιδιαστικῶς εἰς μίαν ὡρισμένην στιγμὴν ἐπεσώρευσεν εὐθύνας βαρυτάτας εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς πᾶσαν ἐνέργειαν δυναμένην καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ κράτους τοῦ Νόμου νὰ ὑποβοηθήσῃ καὶ τὸ Ἔθνος νὰ σώσῃ ἀπὸ βαρυτάτων ζημιῶν.

Ἀντλῶ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ εἰς πάντας παρελθόντος μου τὴν δύναμιν νὰ ἀντιπαρέλθω τάς ὕβρεις πού ἀπεδόθησαν εἰς τό θάρρος, τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειάν μου.

Ὅπως ἐπίσης θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐπιμείνω εἰς τὴν ἀποδιδομένην μοι κατηγορίαν περὶ παραδόσεως πυρομαχικῶν καὶ ἐξαρτημάτων.

Ἡ κατηγορία αὕτη ὁρμηθεῖσα ἀρχήθεν ἀπὸ πεπλανημένων βάσεων μοί ἐπεσώρευσεν εὐθύνας στηριζομένας κακῶς ἐπί σημάτων πλαστῶν, ὡς εἶναι τό περί προσκλήσεως κυβερνητῶν, περί παραδόσεως πυρομαχικῶν καὶ διαφόρων ἐξαρτημάτων πλοίων, τῶν ὁποίων σημάτων ἡ πλαστότης ἐλέγχεται εὐχερῶς ἐξ ἁπλῆς ἀντιπαραβολῆς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου προελεύσεώς των.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπαναλαμβάνω καὶ αὖθις ἐκεῖνο ὅπερ ἐτόνισα κατηγορηματικῶς ἐνώπιον ὑμῶν ὅτι πᾶν σῆμα μή φέρον τὴν ὑπογραφήν μου εἶναι καὶ δέον νὰ θεωρῆται μὴ γνήσιον...

Ἀλλὰ ἡ ἄποψη τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν δὲν ὁλοκληρώνεται ἐδῶ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου ποὺ τοῦ ἦταν γραφτὸ νὰ περάσῃ τὴ μεγάλη αὐτὴ περιπέτεια προσθέτει καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ τέλος τῆς ἀπολογίας τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν.

Πλοίαρχος ρωσικοῦ σκάφους κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον

ΔΙΑ ΠΑΡΑΝΟΜΟΝ ΑΛΙΕΙΑΝ ΕΙΣ ΤΑ ΥΔΑ ΤΗΣ ΑΛΑΣΚΑΣ

ΑΝΚΟΡΕΪΤΖ ('Αλάσκα), 7 κ. Νικολάϊ Ζέρνωφ, πλοίαρχος τοῦ σοβιετικοῦ ἁλιευτικοῦ, τό ὁποῖον κατελήφθη τήν παρελθοῦσαν Πέμπτην εἰς τά χωρικά ὕδατα τῆς 'Αλάσκας, κατεδικάσθη χθές ὑπό 'Ομοσπονδιακοῦ Δικαστοῦ τοῦ 'Ανκορέϊτζ εἰς πρόστιμον πέντε χιλιάδων δολλαρίων.

Ὁ κ. ΖΕΡΝΩΦ, ὁ ὁποῖος ἐβοηθεῖτο ὑπό δικηγόρου, διορισθέντος ὑπό τοῦ Δικαστηρίου καί ἑνός διερμηνέως, δέν ἠμφεσβήτησε τάς ἐναντίον του διατυπωθείσας κατηγορίας, ἐζήτησε μόνον προθεσμίαν 14 ἡμερῶν διά νά καταβάλη τό πρόστιμον. Τό σοβιετικόν ἁλιευτικόν ὡδηγήθη τό Σάββατον ὑπό ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ πλοίου εἰς τό ὅριον τῶν διεθνῶν ὑδάτων.

(Γαλλ. Πρακτ.)

ΕΠΙΒΕΒΑΙ
Η ΠΛΗΡΟ
ΤΟΥ ΠΑΤ
ΕΙΣ ΤΟ ΒΑ
'Η χειρονο
θελήσεως»

ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ τοῦ ἐν 'Αθήναις εὑρισκομένου ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μᾶς ἐπεβεβαιώθη ὅτι ἀληθεύει πλήρως ἡ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τῶν ξένων πρακτορείων εἴδησις περὶ μεταβάσεως τοῦ Πατριάρχου 'Αθηναγόρα εἰς Ρώμην καὶ ἡ ἀπὸ κοινοῦ χοροστασία εἰς δοξολογίαν τῶν δύο θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ 'Αγίου Πέτρου.

Ο ΧΡΟΝΟΣ τῆς μεταβάσεως τοῦ προκαθημένου τῆς 'Ορθοδοξίας εἰς τὸ Βατικανὸν θὰ ἀνακοινωθῇ ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος. 'Η ἐπικειμένη ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν καιτίδα τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας ἀποτελεῖ ἱστορικὸν γεγονὸς ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν περαιτέρω προσέγγισιν τῶν 'Εκκλησιῶν καὶ σημειοῦται ἤδη τὸ περιστατικὸν τῆς ἐπισκέψεως ὡς γινόμενον διά πρώτην φοράν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν.

Προσπάθεια τοῦ Πατριάρχου 'Αθηναγόρα εἶναι ἡ σύσφιξις τῶν σχέσεων 'Ανατολικῆς καὶ Δυτικῆς 'Εκκλησίας τῶν ὁποίων αἱ σχέσεις διεκόπησαν ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος διὰ τοῦ περιωνύμου σχίσματος τῶν δύο 'Εκκλησιῶν.

Ἔκτοτε καὶ μετὰ παρέλευσιν 1000 ἐτῶν ὁ Πατριάρχης 'Αθηναγόρας ἐσκέφθη ὅτι συμφέρει ἀπολύτως ἡ συνεργασία καὶ ἡ ἕνωσις τῶν δύο 'Εκκλησιῶν διότι διὰ τῆς ἑνώσεως ὁ χριστιανικὸς κόσμος θὰ ἐκφράσῃ ὀρθοδόξως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἐνιαίως θὰ διδάσκῃ εἰς τὸν κόσμον ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ χριστιανικὸς κόσμος θὰ ὑπερασπίζεται ἡνωμένος καὶ ἰσχυρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων.

Διά τήν προσέγγισιν, τόν διάλογον τῶν 'Εκκλησιῶν καί τήν καλλιέργειαν καλῶν σχέσεων, ἐπεδείθη ἐκατέρωθεν εἰλικρινής διάθεσις, ἡ ὁποία δὲν ἔμεινεν ὡς ἁπλῆ εὐχο-

Τὸ Μικρὸ Κόκ
Τοῦ MAO - TX
Τὰ δόγματα τοῦ Κιν
Σχολιάζει ὁ κ. ΣΑΒΒΑΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XVII: Στήν

ΤΟ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ μας μας Κόμμα, καθὼς καὶ ἡ VIIIη 'Οδικὴ Στρατιὰ καὶ ἡ IVη Νέα Στρατιά, τὶς ὁποῖες διοικεῖ, εἶναι οἱ λεγεῶνες τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ λεγεῶνες μας εἶναι ἐντελῶς ἀφωσιωμένες στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ λαοῦ καὶ ἐργάζονται γιὰ τὰ συμφέροντά του καὶ μόνο.

ΚΑΘΕΝΑ ἀπὸ τὰ στελέχη μας, ὅποιον βαθμὸ κι' ἂν ἔχῃ, εἶναι ἕνας ὑπηρέτης τοῦ λαοῦ. Ὅ,τι κάνουμε εἶναι γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ λαοῦ· ἀφοῦ, λοιπόν, ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, ἀπὸ ποιὸ ἐλάττωμά μας δὲν θὰ εἴμαστε ἱκανοὶ ν' ἀπαλλαγοῦμε;

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ μας εἶναι νὰ εἴμαστε ὑπεύθυνοι ἀπέναντι στὸν λαό. Κάθε λόγος μας, κάθε πρᾶξη μας καὶ κάθε πολιτικὸ μέτρο μας, πρέπει ν' ἀνταποκρίνωνται στὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, κι' ἂν διαπραχθοῦν σφάλματα πρέπει νὰ διορθώνωνται· αὐτὸ θὰ πῇ νὰ εἶναι κανεὶς ὑπεύθυνος ἀπέναντι στὸν λαό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XVIII

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΗΣ, ποὺ εἶναι διεθνιστής, μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ εἶναι πατριώτης; Σκεπτόμαστε πῶς ὄχι μόνο μπορεῖ, ἀλλὰ καὶ ὀφείλει. Οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες εἶναι ἐ-

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

«Εἰκοσιοκτὼ ἡμέρες δίκης ἦταν ἰσάριθμες μαχαιριὲς»

ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΟΣ

39ον

Η ΕΙΚΟΝΑ ποὺ ἔδωσε καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν γιὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ ναύσταθμο τὴ μοιραία 1η Μαρτίου 1935 ἦταν, πραγματικά, ἐναργέστατη. Ἡ τρομερὴ σύγχυση ποὺ ἐπιτάθηκε ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμὸ ποὺ δέχτηκαν οἱ ἀμύητοι στὴ συνωμοσία —ὅσο καὶ νὰ περίμεναν τὸ κακὸ ποὺ ξέσπασε— οἱ πυροβολισμοί, οἱ συλλήψεις «τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων», ἡ ὑπρετώδης προετοιμασία γιὰ τὸ ξεκίνημα τῶν ἐπαναστατημένων πλοίων, ὅλα αὐτὰ πλαισιωμένα «ἀπὸ μίαν νύκτα βροχερὴν καὶ τρικυμιώδη» ἔκαναν τὴν ἐθνικὴ μας τραγωδία ἀκόμα φοβερώτερη. Καὶ μέσα σὲ τοῦτα ὑπῆρχε ὁ ἀρχηγὸς τῆς θαλασσινῆς ἀνταρσίας, ὁ ὁποῖος «περὶ τὸ μεσονύκτιον, δυσανασχετῶν καὶ ἀπολέσας τὴν ὑπομονὴν του, ἐπανελάμβανε ἐντονωτέρας τὰς ἀπειλὰς του ὅτι θὰ κτυπήσῃ». Πῶς «θὰ ρίξῃ» καὶ πῶς «αἱ ἐχθροπραξίαι πρὸς τὰ μὴ προσχωρήσαντα πλοῖα θὰ ἤρχιζον ἀμέσως». Σὰν ἐπιστέγασμα δὲ στὴ σύγχυση ἔρχονταν τὰ πλαστὰ σήματα «περὶ προσκλήσεως κυβερνητῶν» καὶ «περὶ παραδόσεως πυρομαχικῶν καὶ διαφόρων ἐξαρτημάτων πλοίων». Ἦταν, ἀληθινά, μιὰ κόλαση ὁ ναύσταθμος —καθὼς εἶχε διαπιστώσει καὶ ὁ παρεισάχτος, τὶς ὧρες ἐκεῖνες, στὸ Ναυτικό, βενιζελικὸς ὑπουργὸς τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας συνταγματάρχης Ἰω. Γρηγοράκης.

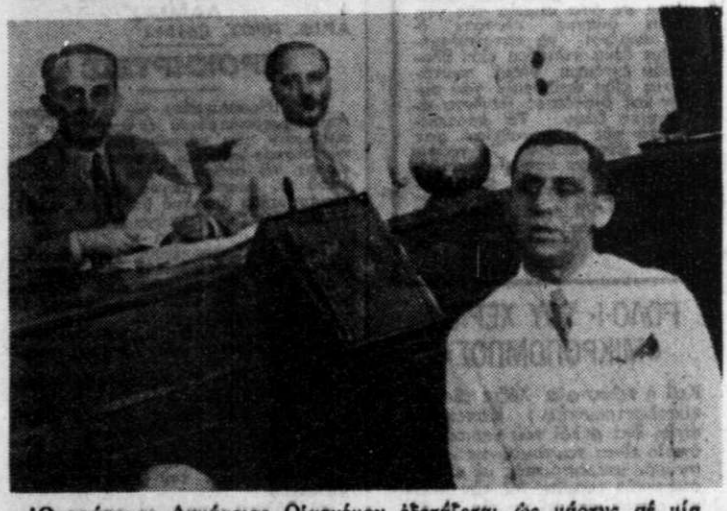

Ὁ ναύαρχος Δημήτριος Οἰκονόμου ἐξετάζεται ὡς μάρτυς σὲ μία ἀπὸ τὶς δίκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ ἴδιος ὡς πρόεδρος τοῦ Ναυτοδικείου ποὺ δίκασε τοὺς στασιαστὲς τοῦ Ναυτικοῦ ἐξέφρασε μία ἀπορία στὸν ἀρχηγὸ τοῦ στολίσκου ἀντιτορπιλλικῶν πλοίαρχο Κιβωτό: Πῶς τὸ πρωί διοικοῦσε καὶ τὸ βράδυ δὲν μποροῦσε νὰ διατάξῃ!

«Μὲ τὰ ἴδια μέτρα καὶ τὰ ἴδια σταθμά»

ΠΑΝΤΩΣ, εἴτε ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, θεώρησε —καθὼς θὰ δοῦμε καὶ παρακάτω— ἀδάσταχτη ἀδικία καὶ τὴν παραπομπή του σὲ δίκη, καὶ ὕστερα, πολὺ περισσότερο, τὴν καταδίκη του σὲ δεκάχρονη εἰρκτή.

... Δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται· εἶχε τονίσει τότε νὰ ἀντιπαρέλθω ὡς ἀναξίαν ἀπαντήσεως τὴν ἀποδιδομένην μοι κατηγορίαν ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πατρίδος, οὐ μόνον δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ οἱαδήποτε δολίᾳ προαιρέσει...

Καὶ συνέχισε:

... Ἀφήνω κατὰ μέρος τὰς ρητὰς καὶ κατηγορηματικὰς δηλώσεις μου πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας τὰς ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων τῆς κατηγορίας ἐπαναλαμβανομένας, ὅτι «δὲν προσχωρῶ εἰς τὸ κίνημα καὶ ἄτιμος δὲν γίνομαι». Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐρμηνεύσητε ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς αὐστηροτέρας κρίσεως τὰ ἑξῆς γεγονότα:

1) Ἐὰν εἶχον προσχωρήσει, τίς θὰ μὲ ἠμπόδιζεν νὰ ἀπέλθω μὲ τὸν «Ἀβέρωφ»;

2) Ποίαν ἔννοιαν θὰ εἶχε δι' ἐμὲ νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὸν πλωτάρχην Πεζόπουλον τὸ γνωστόν μου τηλεγράφημα τῆς Κυβερνήσεως;

3) Ποίαν ἔννοιαν θὰ εἶχεν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ ἐν τῷ «Ἀβέρωφ» κατὰ μόνας παραμονή μου εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Ναυάρχου, τὴν ὁποίαν ἀφευδεῖς μάρτυρες ὡς οἱ Δαμηλάτης, Κορδέλλας, Πεζόπουλος καὶ Κύρης βεβαιοῦν προσθέτοντες ὅτι ἐγὼ ἤμην αἰχμάλωτος καὶ οὐχὶ συνεργάτης τῶν στασιαστῶν;

4) Ποίαν ἔννοιαν θὰ εἶχε τὸ γεγονός ὅτι ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» συμπαρέλαβον τὸν Βλαχάβαν διότι ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὸν σθένος κατὰ τὴν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ Δεμέστιχα καὶ τέλος ἡ ἐπὶ τοῦ «Ἱέρακος» παραμονή μου;

5) Πῶς θὰ ἦτο νοητὸν ἐὰν εἶχον προδώσει τὸ καθῆκον μου νά, ὑπῆκουον τυφλῶς εἰς τὰς διαταγάς μου καὶ νὰ μὲ ἠκολούθουν εἰς Σκαραμαγκᾶ μετὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν ἐπαναστατῶν οἱ κυβερνῆται τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν;

Τέλειωσε δὲ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν τὴν ἀπολογία του ἔτσι:

...Ἐὰν αἱ κατὰ τὰς δεινὰς αὐτὰς στιγμὰς ἐνέργειαί μου δὲν ἐγκρίνωνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος μου, εἶμαι πρόθυμος νὰ λογοδοτήσω ἐνώπιον αὐτῆς, διότι οὐδέποτε ἐφοβήθην ἢ ἀπέφυγα τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών μου.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ μέχρι τοῦ νὰ παραπέμπωμαι ἐνώπιον ἐκτάκτου στρατοδικείου διὰ προδοσίαν καθήκοντος τὴν ὁποίαν οὔτε διέπραξα οὔτε διενοήθην, ἡ διαφορὰ εἶναι ὁδυνηρά.

Καί, ἀδιακρίτως τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ Δικαστήριόν σας, ἐδῶ ἀκριβῶς συγίσταται τὸ καίριον παράπονόν μου, διότι καλοῦμαι ἐνώπιον ἐκτάκτου στρατοδικείου διὰ νὰ κριθῶ μὲ τὰ ἴδια μέτρα καὶ τὰ ἴδια σταθμὰ μὲ τὰ ὁποῖα καλοῦνται νὰ κριθοῦν καὶ οἱ καταπροδώσαντες τὴν Πατρίδα.

Ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Θεμ. Νικοτσάρα

ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ποὺ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, καταδικάστηκε, καθὼς προαναφέραμε, σὲ δεκάνουη εἰρκτὴ (ἡ δίκη τοῦ Ναυτικοῦ ἄρχισε στὶς 15 τοῦ Ἀπρίλη 1935 καὶ τέλειωσε τὶς πρωϊνὲς ὧρες τῆς 12 Μάη, διάρκεσε, δηλαδή, 28 ἡμέρες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες μονάχα ἡ τελικὴ διάσκεψη κράτησε 17 ὧρες), ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ πέθανε (6 τοῦ Ἰούνη 1937), σὲ ἡλικία 53 ἐτῶν, μοναδικὸ σκοπὸ στὴ ζωή του εἶχε τάξει νὰ γίνῃ ἀναθεώρηση τῆς δίκης του, γιὰ νὰ ἀποδείξῃ μπροστὰ σὲ ἕνα καινούργιο δικαστήριο (ποὺ νὰ μὴ δῇ τὴν ὑπόθεση «ἐν θερμῷ», ἀλλὰ νὰ τὴν ἐξετάσῃ «ἐν ψυχρῷ»), τὴν ἀθωότητά του. Στὴν ἐπιδίωξή του συντείνανε καὶ ὅλοι ὅσοι πιστεύανε πὼς ἄδικα τιμωρήθηκε. Ἔτσι ἀνάμεσα στὰ γράμματα ποὺ τότε τοῦ στάλθηκαν, ἦταν καὶ τὸ ἀκόλουθο (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα), ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὸν πλοίαρχο Θέμο Νικοτσάρα, κυβερνήτη τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935:

Ἀξιότιμον Κύριον
Περικλῆν Ρουσσὲν,
Ναύαρχον ἐ.ἀ.
Πολιτικὸν Νοσοκομεῖον —
Ἐνταῦθα.

15 Μαΐου 1935

Σεβαστέ μου Κύριε Ναύαρχε,

Ὅλη ἡ οἰκογένειά μου μὲ βαθεῖαν θλῖψιν ὑποφέρει μαζί Σας διὰ τὰς ἀδίκους περιπετείας Σας.

Λυποῦμαι διότι λόγῳ τῆς καταστάσεως δὲν μπορῶ αὐτοπροσώπως νὰ ἔλθω νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰ σέβη μου. Πεισθῆτε, ὅμως, ὅτι διαρκῶς, νοερῶς, εἰμεθα μαζί Σας καὶ θεωροῦμεν ζήτημα τιμῆς νὰ ἔλθουν μιὰ μέρα τὰ πράγματα εἰς τὸ δίκαιον φῶς.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
εἰς τὰς διαταγάς Σας
Θ. Νικοτσάρας

Στὸ ἴδιο γράμμα ἡ γυναίκα τοῦ πλοιάρχου Νικοτσάρα, σημειώνει στὴ γυναίκα τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν αὐτὰ τὰ λόγια:

Ἀγαπητή μου Κυρία Ρουσσέν,

Ὁ Θεὸς μαζί σας καὶ γρήγορα ὅλη αὐτὴ ἡ μεγάλη ἀδικία θὰ περάσῃ. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ λέγει καὶ ἔτσι θὰ γίνῃ.

Πάντα σᾶς συλλογιζόμουνα καὶ ἔκλαψα στὶς τραγικὲς στιγμές σας. Στὸν κ. Ναύαρχον τοὺς θερμούς μου χαιρετισμούς. Πρὸ παντὸς μικρὰν ὑπομονήν.

Μίκα Θ. Νικοτσάρα

Καὶ μία πρόταση τοῦ Κωνστ. Μελᾶ

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ἐκεῖνες ἡμέρες καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα γράμματα, ποὺ ἀπὸ διάφορες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς πῆρε ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ἦταν καὶ ἕνα σταλμένο ἀπὸ τὸ ναύαρχο Κωνσταντῖνο Μελᾶ (ἀδελφὸ τοῦ μακεδονομάχου Παύλου Μελᾶ), ποὺ εἶχε διατελέσει πολλὲς φορὲς βουλευτὴς τῶν Φιλελευθέρων καὶ ποὺ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ προσκοπισμοῦ στὴ χώρα μας καὶ ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς καὶ δημιουργοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ.

Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφε ὁ ναύαρχος Κ. Μελᾶς:

Λεωφόρος Διαμαντίδου
Ψυχικό

Ἀγαπητέ μου Περικλῆ,

Ὁ Διευθυντὴς μιᾶς ἐφημερίδος μεγάλης κυκλοφορίας θέλει, ἐπὶ ἀμοιβῇ, νὰ σοῦ ἀναθέσῃ τὸ ἑξῆς δημοσίευμα:

Θὰ ἀφηγηθῇς ὑπὸ τύπον ἀναγνώσματος τὸ ὁποῖον θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ δεκαπέντε μέρες τὸ πῶς εἶδες ἐσύ τὸ τελευταῖο κίνημα. Ἐν ἢ δὲ περιπτώσει βαρύεσαι νὰ τὰ ἀντιγράφῃς ὁ ἴδιος θὰ σοῦ στείλῃ ρεπόρτερ νὰ τὰ ὑπαγορεύσῃς. Πάντως θὰ συνεννοηθῶ διὰ τὰ περαιτέρω μὲ τὴν κορούλα σου.

Σὲ φιλῶ
Κ. Μελᾶς

Ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν δὲν ἀποδέχτηκε τὴν πρόταση ποὺ τοῦ διαβίβασε ὁ παλαιὸς του συνάδελφος Κ. Μελᾶς. Ἀντὶ δὲ νὰ ἀφηγηθῇ «ὑπὸ τύπον ἀναγνώσματος» τὰ τοῦ κινήματος ἔγραψε ἕνα πολυσέλιδο ἀπόρρητο ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖο καὶ ὑπόβαλε «δεόντως». Αὐτὸ δὲ τὸ ὑπόμνημα (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα) θὰ τὸ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἔστειλε (28 Μαΐου 1935) πρὸς τὸν τότε ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β', στὸ Λονδῖνο, Δημήτριο Ν. Λεβίδη (τὸν κατοπινὸ Μέγα Αὐλάρχη καὶ Μέγα Τελετάρχη) τὸ ἀκόλουθο, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς σήμερα γράμμα:

Ἀγαπητέ μου Δημήτρη,

Ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας θὰ ἔμαθες βέβαια τὰ τῆς δίκης τοῦ Ναυτοδικείου ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἐκδοθεῖσαν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἀρκούμαι νὰ χαρακτηρίσω ἁπλῶς ἀνήθικον διὰ νὰ μὴ εἴπω ἄτιμον. Ἡ μόνη μου παρηγοριὰ εἶναι ὅτι τὸ πλεῖ στὸν μέρος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ εἶναι ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ἐκφράζεται ἐναντίον τῶν ναυτοδικῶν ἐξαιρέσει τοῦ Καββαδία, ὅστις μὲ τὴν λευκὴν ψῆφον πού ἔδωκεν ἀπέκτησε τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν τῶν ναυτικῶν, ἐνῶ ὁ ὑποναύαρχος Οἰκονόμου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅλοι ἀνεμέναμεν νὰ δώσῃ λευκήν, εἰς τὸ τέλος ἐτάχθη μὲ τὴν πλειοψηφίαν καὶ ἔτσι ἔχασε τὴν μόνην εὐκαιρίαν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τόσον ἀναγκαίαν αὐτῷ ἐκτίμησιν τῶν ἀξιωματικῶν.

Πρὸς τὸ παρὸν εὑρίσκομαι εἰς τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον καὶ εἶμαι ἥσυχος, διότι δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῇς τὸ τί ὑπέφερα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δίκης. Εἰκοσιοκτὼ ἡμέρας ἐβάσταξεν αὕτη καὶ εἶναι σὰν νὰ μοῦ ἔδωκαν εἰκοσιοκτὼ μαχαιριές, ἀπὸ μίαν κάθε ἡμέραν πού ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ πηγαίνω εἰς τὸ Ναυτοδικεῖον, νὰ παρακάθημαι μὲ τοὺς κατηγορουμένους ναύτας καὶ νὰ μὲ δικάζουν ἄνθρωποι πολὺ κατώτεροί μου κατὰ βαθμὸν καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ὁποίων δὲν εἶχα καμμίαν ὑπάλληψιν οὔτε εἰς τὸν χαρακτῆρα των οὔτε εἰς τὴν ἠθικήν των.

Ἐάν, ὅμως, Δημήτρη μου, ὅλη αὐτὴ ἡ διατύμπευσις καὶ ἡ στενοχώρια τὰς ὁποίας ὑπέστην καὶ ὑφίσταμαι πρόκειται εἰς τὸ τέλος νὰ ἱκανοποιηθῶσι μὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως μας, ἐ! τότε σὲ βεβαιώ ὅτι δὲν μὲ μέλλει καὶ θὰ κάμω ὑπομονὴν χωρὶς κανὲν ἀπολύτως παράπονον.

Ὅταν συνέλθῃ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἔχω ἀπόφασιν νὰ ζητήσω νὰ ἐπιτύχω ἀναθεώρησιν τῆς δίκης εἰς τακτικὸν Ναυτοδικεῖον εἰς τὸ ὁποῖον νὰ λάβουν μέρος ναύαρχοι ἀνακαλούμενοι ἐκ τῆς ἐφεδρείας καὶ τότε εἶμαι καὶ νὰ εἶσαι βέβαιος, ὅτι θὰ λάμψῃ ἡ ἀλήθεια καὶ θὰ φανῇ ἡ ἀτιμία τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμαν.

Ἡ ἀπόφασις τὴν ὁποίαν ἐξέδωκαν δι' ἐμὲ καὶ διὰ τοὺς ἐπιτελεῖς μου ἦτο προαποφασισμένη καὶ νομίζω ὅτι τὴν κατεύθυνσίν της εἶχε δώσει ὁ Σακελλαρίου μὲ τὸν Δούσμανην (τὸν πρῶτον ναύαρχον!), οἱ ὁποῖοι ἤθελον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ δείξουν ὅτι τὸ Ναυτικὸν διωκεῖτο κακῶς χωρὶς αὐτούς.

Ἂς εἶναι, ὁ μοναδικός σκοπός τῆς ζωῆς μου θὰ εἶναι πλέον νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τιμή μου, διότι ὁ κόσμος ὅλος εἶναι πεπεισμένος, ὅτι ἡ ἐνέργειά μου ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὸ νὰ περισωθοῦν τὰ πλεῖα καὶ νὰ μὴ φονευθοῦν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ μέσα νὰ ἀμυνθοῦν, οἱ ἰδικοί μας ἄνθρωποι.

Ἐκ τῆς ἰδικῆς μου ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων τὴν ὁποίαν ἤδη ἔλαβες διὰ τοῦ κυρίου Μεταξᾶ καὶ ἐκ τῆς ἀπολογίας μου τὴν ὁποίαν σοῦ ἐσωκλείω θὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας ἡ ὁποία μοῦ ἐγένετο. Δὲν πιστεύω ποτὲ οἱ βενιζελικοὶ νὰ ἐφέροντο εἰς ἰδικόν τους ἄνθρωπον καθ' ὃν τρόπον μοῦ ἐφέρθησαν ἐμένα οἱ Λαϊκοί. Αὐτὸς ὅμως εἶναι καὶ ὁ λόγος διά τὸν ὁποῖον τὸ ἰδικόν μας κόμμα παρουσιάζει τὰ σημερινὰ χάλια καὶ ἐὰν δὲν ἔλθῃ γρήγορα ὁ Βασιλεύς διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὄχι μόνον ἡ ἕνωσις τῶν βασιλικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ συμφιλίωσις ὑπὸ τὴν αἰγίδα του, ὅλων γενικῶς τῶν Ἑλλήνων, τότε πολὺ ταχέως θὰ ἴδωμεν τὴν ὁριστικὴν καὶ ἀνεπανόρθωτον καταρρευσιν τοῦ κράτους.

Εἰς τὸν Βασιλέα ὑποβάλλω εὐλαβῶς τὰ σέβη μου καὶ εὔχομαι μὲ ὅλην μου τὴν καρδιὰ ταχεῖαν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς.

Μὲ ἀγάπην
Περικλῆς

Στὸ γράμμα αὐτὸ ἀπάντησε —καθὼς θὰ δοῦμε— ὁ Δημ. Ν. Λεβίδης, ἐνῶ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἔστειλε καὶ μιὰ ἄλλη πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἐπιστολὴ στὸ ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο, ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς φίλους τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'. Προηγούμενα ὅμως ὑπόβαλε «δεόντως» τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν.— Καὶ ἡ ἐμπιστευτικὴ ἀπάντησι τοῦ Δημ. Ν. Λεβίδη. — «Ὁ Βασιλεὺς μετὰ προσοχῆς ἀνέγνωσε». — «Σὲ συμβουλεύει νὰ κάμῃς θάρρος καὶ ὑπομονήν». — Ἀπόφαση «πρωτοφανὴς εἰς ἀδικίαν καὶ ἀνανδρίαν». — «Θὰ πάω νὰ κτυπήσω τὰ ἀντιτορπιλλικὰ διότι ἡμεῖς ἐδῶ παίζομεν τὸ κεφάλι μας». — Ἀνθρώπινα θύματα καὶ ἀναπόφευκτες ἐπισκευές. — Οἱ ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυάρχου. — Γιατί συνάντησε μεγάλη ἀντίδρασι. Μιὰ ἀρθρογραφία σὲ βενιζελικὲς ἐφημερίδες. — Ποιός ἦταν ὁ «πλοίαρχος Χ»;

Χωρὶς φάρμακα...
Χωρὶς θεραπεῖες...

Τὸ κλειδὶ τῆς συζυγικῆς ἁρμονίας

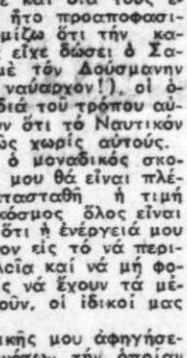

Σὲ κάθε ἡλικία, ἁπλᾶ καὶ ἐντελῶς φυσιολογικά, καταπολεμᾶται ἡ σεξουαλικὴ ἀνεπάρκεια, ἡ ἀνικανότης, ἡ συχνουρία καὶ οἱ κράμπες.

ΜΠΛΑΚΟΟΥ

Ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψις τοῦ Ἄγγλου Ὑφηγητοῦ τῆς ἀνατομίας Ρόμπερτ Μπλάκοου.
Ζητήσατε μας πληροφοριακὸ φυλλάδιο. Ἀποστέλλεται δωρεάν.
ΜΠΛΑΚΟΟΥ-ΣΤΑΔΙΟΥ 51-6ος ὄροφ. γρ. 12 τηλ. 315.979

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΡΟΥΣΣΕΝ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΟΤΙ Ο ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΕΙΧΕΝ ΕΙΠΕΙ:

«Θὰ κτυπήσω τὰ ἀντιτορπιλλικὰ διότι ἐδῶ παίζομεν τὸ κεφάλι μας»

ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΛΕΒΙΔΗ

40ον

ΑΝΟΙΓΟΝΤΑΣ την καρδιά του, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ἀποκάλυψε στὸν τότε ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄ καὶ κατοπινὸ Μέγα Αὐλάρχη καὶ Μέγα Τελετάρχη Δημήτριο Νικολάου Λεβίδη, ὅτι: «Εἰκοσιοκτὼ ἡμέρας ἐβάσταξεν ἡ δίκη καὶ εἶναι σὰν νὰ μοῦ ἔδωκαν εἰκοσιοκτὼ μαχαιριές». Ταυτόχρονα δὲ τόνιζε πὼς ἐμοναδικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς μου θὰ εἶναι πλέον νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τιμή μου». Ἡ τιμή του, ποὺ εἶχε τρωθῇ βαρύτατα (ἕνα καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ «ἐπὶ μέρους» δράματα ποὺ ἐπιφύλαξε στὴ χώρα ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»), γιατὶ ἀπόβλεψε «εἰς τὸ νὰ περισωθοῦν τὰ πλοῖα καὶ νὰ μὴ φονευθοῦν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ μέσα νὰ ἀμυνθοῦν, οἱ ἰδικοί μας ἄνθρωποι». Πρὶν ὅμως παρακολουθήσουμε τὶς προσπάθειες ποὺ ἔκανε πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ καὶ πρὶν φέρουμε γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 32 ὁλόκληρα χρόνια, σὲ φῶς τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα ποὺ σύνταξε καὶ ὑπόβαλε «δεόντως», ὁ νόμιμος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου, κατὰ τὴν τραγικὴ μαρτιάτικη ἡμέρα, πρέπει νὰ δοῦμε τὶ ἀπάντησε ὁ Δημ. Ν. Λεβίδης στὸ γράμμα ποὺ τοῦ ἔστειλε, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, στὶς 28 Μαΐου 1935.

Ἰδού, λοιπόν, ἡ ἀπόρρητη ἀπάντηση (ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς σήμερα) ποὺ ἦρθε, τότε, ἀπὸ τὸ Λονδῖνο, ὅπου ἔμενε ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β΄:

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

BROWN'S HOTEL
DOVER ST.
LONDON W. I.
11 Ἰουνίου 1935

Ἀγαπητέ μου Ναύαρχε,

Ἔλαβον τὸ γράμμα σου τῆς 28ης Μαΐου, ἀνέγνωσα δ' αὐτὸ εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα, εἰς ὃν ἔδωκα καὶ τὸ κείμενον τῆς ἀπολογίας σου ὅπερ ὁ Βασιλεύς μετὰ προσοχῆς ἀνέγνωσε.

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐννοεῖ τὴν ὀδύνην ἡ ὁποία σὲ κατέχει καὶ φαντάζεται πόσον ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία σοῦ ἐκόστισεν ἠθικῶς, σὲ συμβουλεύει δὲ νὰ κάμῃς θάρρος καὶ ὑπομονήν.

Πίστευσε ὅτι παρηκολούθησα τὴν δίκην σου ὡς ἂν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀδελφοῦ μου. Λυποῦμαι ὅτι ἡ ἀπόφασις ἦτο τόσον σκληρά, πρὸ πάντων γνωρίζων τὰ αἰσθήματά σου ὅσον ὀλίγοι τὰ γνωρίζουν. Ὁ φίλος Ἄγγελος Μεταξᾶς (Σημ. γράφ.: Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἐπιστηθίου φίλου τῶν Ν. Πλαστήρα καὶ Σοφ. Βενιζέλου, ἀλλὰ περὶ ἑτέρου συνωνύμου ἀπὸ τὸ ἀνακτορικὸ περιβάλλον), μὲ ἐτήρησε ἐνήμερον, ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι φίλοι σου ἔδειξαν συμπάθειαν καὶ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν δυστυχίαν σου αὐτήν.

Περισσότερα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ γράψω, διότι φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐπιστολή μου παραπέσῃ καὶ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ κάμῃ κακὸν καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, πίστευσε ὅμως ὅτι ἔχεις πάντοτε ἐν ἐμοὶ ἕνα θερμὸν καὶ ἀφωσιωμένον φίλον.

Μὲ ἄπειρον ἀγάπην, φίλε Περικλῆ,

Σός
Δημ. Ν. Λεβίδης

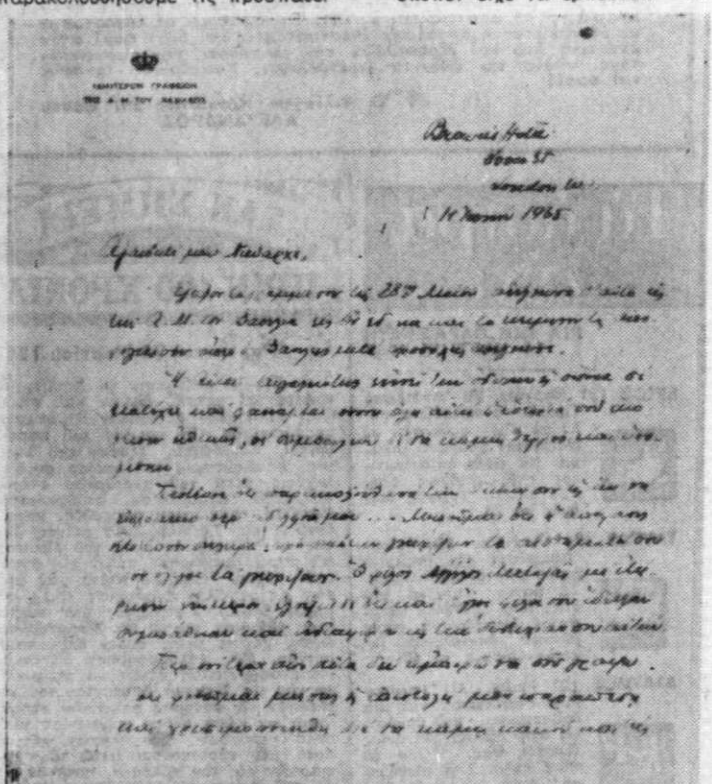

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ ἀπορρήτου, ἀγνώστου καὶ ἀνεκδότου ὡς σήμερα γράμματος, ποὺ ἔστειλε ἀπὸ τὸ Λονδῖνο, ὁ Δημ. Ν. Λεβίδης στὸν ναύαρχο Ρουσσέν.

Τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ Ρουσσέν

ΕΝΩ ἀνταλλάσσονταν τὰ ἐμπιστευτικὰ αὐτὰ γράμματα, καθὼς καὶ ἄλλα τὸ ἴδιο ἐνδιαφέροντα καὶ ἀποκαλυπτικὰ (ποὺ θὰ δοῦμε, πιὸ κάτω, στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας), ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, ἀντὶ νὰ ἀφηγηθῇ, κατὰ τὴν πρόταση τοῦ ναυάρχου Κωνστ. Μελᾶ, εὐπὸ τύπον ἀναγνώσματος», τὰ ὅσα ἔζησε ἀπὸ τῆ σκοπιά του, κατὰ τὸ μαρτιάτικο κίνημα, ἔγραψε τὸ μακρότατο ἀπόρρητο ὑπόμνημα γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε. Ἀντίγραφα δὲ ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ὑπόβαλε στὸ πολιτικὸ γραφεῖο τοῦ Βασιλέως (ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα γυρίσει στὴν Ἑλλάδα) καὶ σὲ λιγοστὲς ἀκόμα πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ νὰ 32 χρόνια ἀπὸ τότε τὸ ἀπόρρητο (ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα) ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν:

«...Πρωτοφανὴς εἰς ἀδικίαν καὶ ἀνανδρίαν θὰ παραμείνῃ εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ὑπὸ τοῦ Ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ναυστάθμου, δι' ἧς κατεδικάσθην εἰς τὴν ποινὴν τῶν δέκα ἐτῶν προσκαίρων δεσμῶν μετὰ στρατιωτικῆς καθαιρέσεως.

Αὐτὴ αὕτη ἡ παραπομπή μου εἰς ἔκτακτον Στρατοδικεῖον ὑπῆρξε παράνομος, διότι δὲν ὑπῆρξα στασιαστής, ὁ δὲ ἐπὶ μῆνα σχεδὸν καθ' ἑκάστην διασυρμός μου εἰς τὸ Ναυτοδικεῖον ἐν μέσῳ τῶν κατηγορουμένων στασιαστῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ ναυτῶν, φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ πολὺ κακὸν προηγούμενον καὶ κίνδυνον νὰ ἴδωμεν μελλοντικῶς μεγαλυτέρους ἀκόμη ἐξευτελισμοὺς προσγινομένους εἰς τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τῆς ἱεραρχίας ἐν τῷ Πολεμικῷ Ναυτικῷ.

Λέγω ὅτι δὲν ὑπῆρξα στασιαστὴς καὶ ἐπομένως δὲν ἔπρεπε νὰ παραπεμφθῶ εἰς Ἔκτακτον Στρατοδικεῖον ἐπ' ἐσχάτη προδοσίᾳ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

1ον) Διότι ἡ μετάβασίς μου εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» ὡς μόνον σκοπὸν εἶχε νὰ ἐμποδίσω τὸν Δεμέστιχαν νὰ κτυπήσῃ τὰ ἄνευ πυρομαχικῶν καὶ ἐπομένως ἄοπλα νομιμόφρονα πλοῖα, διὰ νὰ ἀποφευχθῶσιν αἱ ζημίαι εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ ἡ ἄσκοπος αἱματοχυσία τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων αὐτῶν, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἠμπορεῖ νὰ μοῦ ἀρνηθῇ ὅτι ἐγὼ ἐπόνουν καὶ ἠγάπων περισσότερον τῶν παραπεμφθέντων μὲ εἰς δίκην καὶ τῶν ἀναλαβόντων μὲ τόσον ἐλαφρὰν τὴν συνείδησιν νὰ μὲ καταδικάσουν.

«Ὅτι ὁ Δεμέστιχας εἶχε σκοπὸν νὰ κτυπήσῃ εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένον, τὸ μὲν ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ μάρτυρος κατηγορίας ναύτου καὶ νῦν διόπου Ε. Σαραντοπούλου, δηλώσαντος ὅτι τὸ ταχυβόλον τοῦ Ναυστάθμου δὲν ἠδυνήθη νὰ βάλῃ ἐναντίον τῆς «Θυέλλης» διότι οὗτος εἶχε προλάβει νὰ ἀφαίρεσῃ τὴν σχασπρίαν, τὸ δὲ ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ μάρτυρος κατηγορίας ὑποπλοιάρχου οἰκ. Παπαγεωργίου (ἐπιβεβαιουμένης ἐπίσης ὑπὸ τοῦ παρευρεθέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ ἀνθυποπλοιάρχου οἰκ. Κοκκινιώτη) εἰπόντος ὅτι περὶ ὥραν 23.00 τῆς 1ης Μαρτίου ὁ Δεμέστιχας ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ οἰκήματος τοῦ Γεν. Διευθ. Ναυστάθμου ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς ὅτι «θὰ πάω μὲ τὴν «ΕΛΛΗΝ» νὰ κτυπήσω τὰ ἀνθιστάμενα ἀντιτορπιλλικά, διότι ἐμεῖς ἐδῶ παίζομεν τὸ κεφάλι μας».

Εὐτυχῶς ὅμως ὅτι πρὶν ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλὴν του ἐσκέφθη νὰ μοῦ τὴν ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ διὰ τῆς ὡς γνωστὸν μεταβάσεώς μου εἰς τὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ «ΠΑΝΘΗΡΑ», «ΙΕΡΑΚΑ» καὶ «ΘΥΕΛΛΑΝ» κατωρθώθη διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ὑπ' ἐμοῦ ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τῆς χρονοτριβῆς καὶ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐνάρξεως τοῦ πυρὸς ὑπὸ τῆς Πυροβολαρχίας Περάματος νὰ ἐμποδισθῇ ἡ διαία κατάληψις τῶν πλοίων ὑπὸ τοῦ Δεμέστιχα, ὁπότε θὰ ἐθρηνοῦμεν σήμερον ἀνθρώπινα θύματα καὶ θὰ κατέγινόμεθα νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰς ἀναποφεύκτους μεγάλας ζημίας ἃς θὰ εἶχεν ὑποστῆ τὸ ὑλικόν...

Συνάντησε μεγάλη ἀντίδραση

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν συνεχίζοντας, ἀναφέρει, στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του, αὐτά:

...2ον) Διότι ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου, συνήντησα μεγάλην ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν τῶν θεωρουμένων ὡς ἀντιβενιζελικῶν ὁσάκις ἐζήτουν τὴν συνεργασίαν αὐτῶν. Ὁ νῦν ὑπονάυαρχος Σακελλαρίου τόσον εἶχε μῖσος πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν κ. Χατζηκυριάκον διότι τοῦ εἶχεν ἀφαιρέσει τὴν Διοίκησιν τῶν Ἀντιτορπιλλικῶν, ὥστε ἐάν πιστεύσωμεν τὰ ἐν ἐπιστολῇ τοῦ στασιαστοῦ ὑποπλοιάρχου Γεωργ. Θεοδ. Κόντου πρὸς ἐνταῦθα γνώριμόν του ἀναγραφόμενα καὶ ἧς ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἔχω εἰς χεῖρας μου, καὶ εἰς συνεννοήσεις ἀκόμη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦ νῦν ἀρχιεπιστολέως πλωτάρχου Κώνστα εἶχε ἔλθει ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος διὰ νὰ προβοῦν ὁμοῦ εἰς κίνημα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ ὅτι ἄλλωστε ὁ ὑπονάυαρχος Σακελλαρίου συνειργάζετο μὲ τοὺς στασιαστὰς πρὸ τοῦ κινήματος μᾶς τὸ ἀποκαλύπτουν αὐτοὶ οὗτοι οἱ στασιασταὶ διὰ τῶν δηλώσεών των εἰς τὰς δενιζελικὰς ἐφημερίδας («Νέος Κόσμος» 28 καὶ 29 Ἰουνίου 1935). Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον πείθει τὸν καθένα ὅτι ἡ συνεργασία μὲ τοὺς δενιζελικοὺς ὑπῆρξε πραγματική εἶναι τὸ κύριον ἄρθρον τῆς «ΠΑΤΡΙΔΟΣ» τῆς 17 Ἰουλίου (1935) τὸ ὁποῖον μεταξὺ ἄλλων γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐν τούτοις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἠμπόδισε (τὸν Σακελλαρίου) τὸν Φεβρουάριον (1935) νὰ γράψῃ ἄρθρα εἰς τὴν «Πατρίδα» ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς «Πατρίδος» καὶ νὰ πηγαίνῃ τρεῖς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς εἰς τὸ σπίτι τοῦ κ. Κολιαλέξη ἐξορκίζων αὐτὸν νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως κίνημα, νὰ διαμαρτύρεται μὲ πόνον καὶ σπαραγμὸν διότι οἱ «βενιζελικοί» δὲν τὸν πιστεύουν καὶ δὲν τὸν θέλουν μαζί των».

Σχετικῶς μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ Φεβρουαρίου τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἀνωτέρω ὑπὸ τῆς «Πατρίδος», ἐνθυμοῦμαι ὅτι τότε ἤμουν Γενικὸς Διευθυντὴς Ναυστάθμου καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου καὶ μοῦ ἔδειξαν τὴν «Πατρίδα» τῆς 4ης Φεβρουαρίου 1935 ἡ ὁποία ἐν τῷ κυρίῳ ἄρθρῳ αὐτῆς κατεφέρετο ἐναντίον τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. Χατζηκυριάκου καὶ ἐμοῦ. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔφερεν τὴν ὑπογραφὴν «Πλοίαρχος Χ» καὶ μοῦ εἶπον τότε ὅτι ὁ πλοίαρχος οὗτος ἦτο ὁ Σακελλαρίου. Τόσον ὅμως μοῦ ἐφάνη τερατῶδες καὶ ἀπίστευτον τοῦτο, ὥστε τὸ ἀπέκρουσα μετ' ἀγανακτήσεως εἰπὼν ὅτι εἶναι ἀδύνατον ὁ Σακελλαρίου νὰ συνεργάζηται μὲ δενιζελικὰς ἐφημερίδας καὶ δὴ μετὰ τῆς τόσον φανατικῆς «Πατρίδος» καὶ ὅτι ὁ «Πλοίαρχος Χ» θὰ εἶναι ὁ Χαλκιόπουλος. Πόσον ὅμως εἶχον ἀπατηθῇ εἰς τὴν γνώμην μου περὶ Σακελλαρίου!

Ἀφήνω τὸν καθένα νὰ κρίνῃ ἐλευθέρως πὼς πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ νὰ παταχθῇ τοιαύτη ὡς ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια, ὅταν ἡ ἰδική μου, ἥτις οὔτε δόλον ἐνεῖχεν οὔτε εἰς ὄφελη ἀπέβλεπεν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἄσκοπος θυσία τοῦ προσωπικοῦ καὶ νὰ σωθοῦν τὰ πλοῖα, ἐτιμωρήθη τόσον σκληρῶς. Ὁ ὑπονάυαρχος Σακελλαρίου ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνεδούλευε τοὺς διαφόρους ἀντιβενιζελικοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ μὴ συνεργάζωνται μαζί μου. Ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀγγελὴς λ.χ. προταθεὶς ὑπ' ἐμοῦ διὰ κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» (θέσις πλοιάρχου) καὶ ἀρχιεπιστολεύς τοῦ Στόλου δὲν ἐδέχθη, ἰσχυρισθεὶς ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ διὰ τὰς δύο ὑπηρεσίας, ἐνῶ τοῦ ἐδήλωσα ὅτι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχιεπιστολέως θὰ τοῦ ἔδιδα καλὸν βοηθὸν καὶ αὐτὴ θὰ ἦτο ἐντελῶς τυπικὴ διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν κυβερνητῶν τῶν ἄλλων πλοίων τοῦ στόλου...

Ἀλλὰ τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν δὲν τελειώνει ἐδῶ. Εἶναι, καθὼς εἴπαμε, μακρότατο καὶ πολυσέλιδο καὶ ἀναφέρεται σὲ χίλια - δυὸ ἀκόμα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα
και ύπευθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν αγνωστη πλευρά
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΡΟΥΣΣΕΝ ΚΑΙ Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

«Ὅταν ὁ Σιῶκος πέθανε μὲ ἔπιασαν λυγμοὶ»

ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΣΕ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΣΕ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

41ον

ΚΑΙ στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του, πού, τριανταδυὸ χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ γράφτηκε καὶ ὑποβλήθηκε «δεόντως», βλέπει τώρα, γιὰ πρώτη φορά, τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου, κατὰ τὴ μοιραία ἐκείνη ἡμέρα, ἀναφέρει ξέχωρα, ὅτι «ὁ Δεμέστιχας εἶχε σκοπὸ νὰ κτυπήσῃ» καὶ μνημονεύει μιὰ κατηγορηματικὴ δήλωση τοῦ ἴδιου (τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα), κατὰ τὴν ὁποία «θὰ πήγαινε μὲ τὴν «Ἕλλη» νὰ κτυπήσῃ τὰ ἀνθιστάμενα ἀντιτορπιλλικά, γιατὶ «ἡμεῖς ἐδῶ παίζομεν τὸ κεφάλι μας»! Ἔτσι καὶ στὸ ὑπόμνημα τοῦτο, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε φτάσει στὴν εὐρύτερη γνώση, (καὶ οὔτε συντάχθηκε, τότε, γιὰ τὸ πολὺ κοινό), ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, θεωρώντας ὡς ἀποτελεσματικὴ τὴν τακτικὴ τῆς χρονοτριβῆς ποὺ ἀκολούθησε, τονίζει ὅτι χάρι σὲ αὐτὴν ἔγινε δυνατὸ «νὰ ἐμποδισθῇ ἡ βιαία κατάληψις τῶν πλοίων ὑπὸ τοῦ Δεμέστιχα, ὁπότε θὰ ἐθρηνοῦμεν ἀνθρώπινα θύματα καὶ θὰ κατεγινόμεθα νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰς ἀναποφεύκτους μεγάλας ζημίας ἃς θὰ εἶχεν ὑποστῇ τὸ ὑλικόν».

Καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν συνεχίζει:

... Ὁ πλοίαρχος Ἰωαννίδης κυβερνήτης τότε τῶν «Ψαρῶν» ἐζήτησε δι' ἀναφορᾶς του νὰ διορισθῇ διὰ Διατάγματος Διοικητὴς τῶν ἀντιτορπιλλικῶν ἢ ἄλλως νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν καθηκόντων του, διότι ἐθίγετο λόγω τοῦ βαθμοῦ του νὰ παραμένη ἁπλοῦς κυβερνήτης ἀντιτορπιλλικοῦ. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ πλοίαρχος οὗτος δὲν ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του μειωμένον ὅταν ὑπηρέτει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ μὲ τὸν αὐτὸν βαθμὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τότε πλοιάρχου Σακελλαρίου καὶ ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του μειωμένον ἐὰν ὑπηρέτει ὑπ' ἐμὲ ὅστις ἤμουν ὑποναύαρχος!

Ὁ πλοίαρχος Ἰωαννίδης μοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι θὰ ὑπέβαλλεν ἀναφοράν, ἀλλ' ὅτι αὕτη θὰ ἦτο τελείως τυπικὴ καὶ θὰ εἶχεν ὡς μόνον σκοπὸν νὰ εἶναι ἐν τάξει ἀπέναντι τῶν ἄλλων κυβερνητῶν τῶν ἀντιτορπιλλικῶν οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀντιπλοίαρχοι, δὲν εἶχεν δὲ οὐδεμίαν ἀπαίτησιν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν οὔτε ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὴν κυβέρνησιν τῶν «Ψαρῶν». Εἶναι ὅθεν φανερὸν ὅτι ἡ τοιαύτη μεταλλαγὴ τοῦ πλοιάρχου Ἰωαννίδη ὠφείλετο εἰς παρότρυνσιν τοῦ πρώην ἀρχηγοῦ του καὶ φίλου του ὑποναυάρχου Σακελλαρίου. Ἡ ἀσυγχώρητος ὅμως πρᾶξις τῶν δύο ἀνωτέρω ἀξιωματικῶν, πλοιάρχου Ἰωαννίδη καὶ ἀντιπλοιάρχου Ἀγγελῆ, εἶναι ὅτι ἐδέχθησαν νὰ μὲ δικάσουν ὡς μέλη τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου ἀφ' οὗ ἐγνώριζον πολὺ καλὰ ὅτι ἐγὼ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρήσω τὴν κρίσιν των ἀμερόληπτον, δεδομένου ὅτι μετὰ τὴν ἀνωτέρω τηρηθεῖσαν στάσιν των εἰς τὸν στόλον, τοῦ μὲν Ἀγγελῆ ἐζήτησα νὰ τεθῇ τὸ πλοῖον του «Ὕδρα» ἐν ἐφεδρείᾳ, τοῦ δὲ Ἰωαννίδη τὴν ἄμεσον ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ κυβερνήτου τῶν «Ψαρῶν».

Ὁ ὑποναύαρχος Σακελλαρίου ὅμως δὲν ἠρκεῖτο νὰ καθοδηγῇ μόνον τοὺς φίλα πρὸς αὐτὸν διακειμένους ἀξιωματικούς, ἀλλὰ καὶ τὸν διορισθέντα κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἀγγελῆ, ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου ἀντιπλοίαρχον Πινότσην, συνεβούλευε νὰ μὴ δεχθῇ τὴν θέσιν ταύτην...

Διάφορες ἄλλες λεπτομέρειες

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ ὕστερα, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, σὲ διάφορες λεπτομέρειες λέει:

... 3ον) Διότι ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος ὡς καὶ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Στρατοδικείου εἶχον λάβει τὴν ἀπόφασίν των πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ δίκη καὶ κατ' οὐδὲν ἐπρόκειτο νὰ μεταβάλουν ταύτην. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ Δικαστήριον θὰ ἐσχημάτιζε γνώμην ἐκ τῆς διαδικασίας, αἱ μόναι καταθέσεις μαρτύρων κατηγορίας αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ἐπιβαρυντικαί δι' ἐμὲ εἶναι αἱ τῶν ὑποπλοιάρχου οἰκ. Ξαρχάκου, ὑποπλοιάρχου ἰατροῦ Τσακαλώτου, πλωτάρχου Πατσιφᾶ. Ὁ ὑποπλοίαρχος οἰκ. Ξαρχάκος, χωρὶς νὰ καταθέσῃ ὡρισμένα στοιχεῖα ἐναντίον μου, ἐξεφράσθη περὶ ἐμοῦ κατὰ τρόπον ἀναξιοπρεπῆ καὶ ἀνάγωγον. Ὁ ἀξιωματικὸς ὅμως οὗτος ἠθέλησε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ καλύψῃ τὴν στάσιν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κινήματος, ὁπότε ὡς Ταμίας τοῦ «Ἀβέρωφ» παρέσχε πᾶσαν εὐκολίαν οἰκονομικῆς φύσεως καὶ τροφοδοσίας εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ὡς λέγεται δὲ (ἐξύβρισις ὑποπλοιάρχου οἰκ. Ξαρχάκου ἐν Ναυστάθμῳ ὑπὸ ὑποπλοιάρχου Κορδέλλα) μετέβη οὗτος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Βενιζέλου εἰς Χανιά, ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ Λιμενάρχου ἐν Κρήτῃ δι' ὀλίγας ἡμέρας κλπ. Μόνον ἄνθρωπος τῆς ἀνατροφῆς καὶ νοοτροπίας τοῦ Ξαρχάκου εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ ὅτι αἱ ἐκστομισθεῖσαι ἐπ' ἀκροατηρίῳ αἰσχραὶ φράσεις του ἐναντίον μου εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν ἐξαγνίσουν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης. Ὁ ὑποπλοίαρχος ἰατρὸς Τσακαλῶτος ἐξεταζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατέθεσεν ὅτι εὑρισκόμενος ἐντὸς ἀτμακάτου πλησίον τοῦ «Ἀβέρωφ» μὲ ἀντελήφθη ἀνερχόμενον τὴν κλίμακα τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἐναγκαλιζόμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑπὸ τοῦ Λογοθέτη (ὁ ὁποῖος εἰρήσθω ἐν παρόδῳ εὑρίσκετο ἔξω εἰς τὸν Ναύσταθμον κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην). Ὁ ἴδιος ὁ ἰατρὸς ἐξεταζόμενος ὡς μάρτυς κατηγορίας καὶ ἐρωτώμενος παρά τινος ἐκ τῶν συνηγόρων μου ποῦ εὑρίσκετο ὅταν μὲ ἀντελήφθη ἐναγκαλιζόμενον ὑπὸ τοῦ Λογοθέτη, ἀπαντᾶ ὅτι εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς πρύμνης αὐτοῦ. Ἐρωτώμενος δὲ καὶ πάλιν ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὸν εὑρισκόμενος κανεὶς ἐντὸς ἀτμακάτου νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σκηνὴν τοῦ ἐναγκαλισμοῦ καὶ δὴ νὰ διακρίνῃ πρόσωπα, ἐβεβαίωσεν κατηγορηματικῶς ὅτι τοιοῦτον τι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ. Μετὰ τὴν στιχομυθίαν ταύτην ἐζητήθη παρὰ τοῦ συνηγόρου μου ἀπὸ τὸν κυβερνητικὸν ἐπίτροπον νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ σχετικὴ περικοπὴ τῆς καταθέσεως τοῦ μάρτυρος ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ, ὁπότε καὶ ἀπεδείχθη πλέον πασιφανῶς ἐπ' ἀκροατηρίῳ ἡ ἀξία τοῦ μάρτυρος. Καὶ ἐν τούτοις παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐπὶ λέξει ὡς συνέβησαν κατὰ τὴν δίκην, ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος πλοίαρχος Μεζεβύρης εἰς τὴν κατηγορητήριον ἀγόρευσίν του λέγει ὅτι «καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος ἐφονεύετο ἐν Ναυστάθμῳ, ὁ ὑποναύαρχος Ρουσσὲν ἐνηγκαλίζετο ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» μὲ τοὺς ἐπαναστάτας», ἐνῶ εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Σιῶκος ἐφονεύθη περὶ ὥραν 18.45, ἐγὼ δὲ μετέβην εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» περὶ ὥραν 20.00! Τὸν φόνον τοῦ Σιώκου ἔμαθον μόνον τὴν ἐπομένην ἡμέραν 2 Μαρτίου ὅταν ἀπεβιβάσθην τὸ πρωῒ εἰς τὸν Ναύσταθμον ἐρχόμενος ἐκ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν, περὶ τὴν 11ην δὲ πρωινὴν ὥραν ὅταν μοὶ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς ἐκ τοῦ νοσοκομείου ὁ θάνατός του μὲ ἔπιασαν λυγμοί. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκριβῆ καὶ ἀξιόπιστα ἐπιχειρήματα τοῦ κ. κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου!

Ἡ μοναδικὴ φωτογραφία τοῦ Περ. Ρουσσέν μέ στολή ὑποναυάρχου. (Εἶναι παρμένη ἔξω ἀπό τό διοικητήριο τοῦ ναυστάθμου, λίγες ἡμέρες πρίν ἀπό τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935)

Πῶς ὅμως θὰ κατώρθωνεν ὥστε ἡ ἀγόρευσίς του νὰ καταστῇ ἐντυπωσιακὴ εἰς τὸ ἀκροατήριον...

Ἡ στάση τῶν μαρτύρων

ΚΑΙ παρακάτω:

... Ὁ ἕτερος ἐκ τῶν μαρτύρων κατηγορίας πλωτάρχης Πατσιφᾶς κατέθεσεν ὅτι ἐγὼ τοῦ ἐζήτησα διὰ τοῦ ὑπηρέτου μου φαγητόν, ἐνῶ εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ ἁπλουστέρου ἀνθρώπου θὰ γεννηθῇ τὸ ἐρώτημα, διατί ἐζήτησε φαγητὸν ἀπὸ τὸν Πατσιφᾶν καὶ δὲν διέτασσεν ἀπ' εὐθείας τὸν ὑπηρέτην του νὰ τοῦ φέρῃ φαγητόν; Τὰ πράγματα ὅμως ἔχουσι ἀκριβῶς ὡς ἑξῆς: Ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγὼ σημειωτέον λόγω τῆς ἐλευθερίας μεθ' ἧς ἐκινεῖτο ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐξέλαβον ὡς ἐπαναστάτην, μοὶ ἐζήτησε ἐπανειλημμένως μέχρι φορτικότητος νὰ φάγω κάτι τι διότι δὲν ἦτο σωστὸν νὰ μείνω νηστικός. Ἐγὼ διὰ νὰ ἀπαλλαγῶ τῶν περαιτέρω ἐνοχλήσεών του ἐδέχθην νὰ μοῦ φέρουν κάτι τὸ ὁποῖον ἁπλῶς ἐδοκίμασα. Ὁ ἀνωτέρω ὅμως πλωτάρχης φοβηθεὶς φαίνεται μὴ τὸν κατηγορήσω ὅτι τὸν ἐθεώρησα ὡς προσχωρήσαντα εἰς τὸ κίνημα, ἐνόμισε καλὸν ὅταν ἀνεκρίνετο νὰ ἀνατρέψῃ τὰ πράγματα κατὰ τὸν συμφερώτερον εἰς αὐτὸν τρόπον.

Τὸ σοβαρώτερον ὅμως τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι τὸ ἅρπαξεν ὁ ἕτερος τῶν ἐπιτρόπων κ. Σπηλιώτης ὅστις διέδιδεν παντοῦ πρὸ τῆς δίκης ὅτι «φαντασθῆτε ἀσυναισθησίαν ναυάρχου, νὰ χάνεται ὁ κόσμος ὁλόκληρος καὶ αὐτὸς νὰ τρώγῃ κατὰ κόρον ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ».

Ὅταν ἔλαβον γνῶσιν αὐτοῦ τὸν εἰδοποίησα καταλλήλως ὅτι καὶ εἰς ὁμαλὰς ἀκόμη περιστάσεις μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ φάγω κατὰ κόρον, διότι ὑπέστην ἐγχείρησιν ἕλκους τοῦ στομάχου καὶ τὸ βράδυ πρὸ παντὸς τρώγω πολὺ ὀλίγον. Ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ διαδίδῃ τοιαύτας ἀνοησίας, ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶχε γίνει. Ἐφημερίδες τινές, ἐξ ὧν ἐνθυμοῦμαι ὁ «ΤΥΠΟΣ», ἀνέγραψαν τὴν εἴδησιν σχολιάσασαι αὐτὴν καθ' ὃν τρόπον αὐταί γνωρίζουν.

4ον) Διότι πλὴν τῶν ἀνωτέρω μαρτύρων κατηγορίας πάντες οἱ λοιποὶ ἐξετασθέντες οὐδὲν ἐπιβαρυντικὸν κατέθεσαν ἐναντίον μου, τινὲς μάλιστα τούτων μετετράπησαν, πρὸς μεγάλην ἴσως στενοχωρίαν μελῶν τινῶν τοῦ Δικαστηρίου καὶ τῶν ἐπιτρόπων, εἰς μάρτυρας ὑπερασπίσεως ἀναιρέσαντες διὰ τῶν καταθέσεών των τὰς ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ ἀποδιδομένας μοι κατηγορίας. Τοιοῦτοι μάρτυρες ὑπῆρξαν οἱ πλωτάρχαι Κωνσταντινίδης, Πεζόπουλος, Κύρης, ὑποπλοίαρχοι Δαμηλάτης, Κορδέλλας, Βλαχάβας, ὑποπλ. οἰκ. Παπαγεωργίου καὶ ἄλλοι ὧν δὲν ἐνθυμοῦμαι τώρα τὰ ὀνόματα.

5ον) Διότι ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος πλοίαρχος Μεζεβύρης κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων κατηγορίας προσεπάθησε νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς μάρτυρας ἐκείνους τῆς κατηγορίας δι' οὓς ἐνόμιζεν ὅτι θὰ κατέθετον ὑπὲρ ἐμοῦ, δηλώσας ὅτι ἡ κατηγορία παραιτεῖται αὐτῶν

Ἐκ τούτων κατωρθώσαμεν, παρακαλέσαντες ἀπ' εὐθείας τὸν Πρόεδρον, νὰ φέρωμεν πρὸς ἐξέτασιν τὸν ὑποπλοίαρχον Δαμηλάτην καὶ τὸν ὑποπλοίαρχον οἰκ Παπαγεωργίου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀφοῦ ἐξητάσθη καὶ ἀπήντησεν εἰς ἐρωτήσεις τῶν συνηγόρων μου καὶ κατέρριψε τὰς σοβαρωτέρας τῶν ἀποδιδομένων μοι ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ κατηγορίας, ὅταν ἠρωτήθη εἰς τὸ τέλος ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου πλοιάρχου Μεζεβύρη «ποίαν θέσιν εἴχατε ἐν ναυστάθμῳ κατὰ τὸ κίνημα»; καὶ τοῦ εἶπεν «Γραμματεὺς τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ» ἔλαβε τὴν εἰρωνικὴν ἀπάντησιν «Ἄ! ἐκατάλαβα»...

Οὔτε ὅμως καὶ ἐδῶ τελειώνει τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦσε δικαιοσύνη καὶ ἀποκατάσταση τῆς στρατιωτικῆς του τιμῆς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἀπαντάει στὶς κατηγορίες τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς. — Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι «ἐψάρευε μὲ δυὸ καλαμιές». — Ὁ ρόλος καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ὑποπλοιάρχου Μπουντούρη. — Ἕνα γράμμα ποὺ κατακρατήθηκε ἀπὸ τὴ λογοκρισία. — Ὁ ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος διαψεύδει. — «Οὔτε πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ κίνημα». — «Μᾶς τὴν ἔσκασεν ὁ γέρος». — Μιὰ ἑρμηνεία γιὰ τὶς ἐκφράσεις «μᾶς τὴν ἔσκασεν» καὶ «μᾶς τὸ ἔσκασεν». — Ὁ πρόεδρος τοῦ ναυτοδικείου διακόπτει τὸν κυβερνητικὸ ἐπίτροπο.— Προσπάθειες γιὰ τὴν κάθαρση ἑνὸς προσωπικοῦ δράματος.

ΛΥΟΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ
ΖΕΣΤΑ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ - ΔΡΟΣΕΡΑ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ἡ πρωτοπόρος ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν κατασκευὴν ΞΥΛΙΝΩΝ ΛΥΟΜΕΝΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ Ο. Ε. Δ. & Σ. ΡΟΚΚΑ, ἀναλαμβάνει ὑπευθύνως τὴν κατασκευὴν οἱασδήποτε μορφῆς λυομένων σπιτιῶν, ἀρίστης κατασκευῆς καὶ τῆς ἀπολύτου ἀρεσκείας τῆς ἀξιοτίμου πελατείας.

★

ΤΕΛΕΙΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ - ΑΡΤΙΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΥΛΙΚΑ - ΜΑΚΡΑ ΠΕΙΡΑ - ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΜΟΝΩΣΙΣ - ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΓΟΥΣΤΟ ἐγγυῶνται τὴν ἰδανικὴν κατασκευήν. ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΣΙΤΑΙ — ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

★

Ο. Ε. Δ. & Σ. ΡΟΚΚΑ
Λεωφόρος Ἀθηνῶν (Καβάλας) 190, παραπλεύρως ΒΙΑΜΑΧ.
Τηλ. 574.698

ΔΙΤΣ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΑΠΑΝΤΑ ΣΤΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

Το εἰσαγγελικὸν ἐπιχείρημα ὅτι «ἐψάρευε μὲ δύο καλαμιὲς»

«ΜΑΣ ΤΗΝ ΕΣΚΑΣΕΝ Ο ΓΕΡΟΣ»

42ον

ΕΚΤΟΣ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀποκαλύπτει καὶ ἀπὸ τὶς γνῶμες ποὺ διατυπώνει στὸ ὑπόμνημά του ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου ἀναφέρεται —καθὼς εἴδαμε χτὲς— μὲ πολὺ συγκίνηση, καὶ στὴν τραγωδία τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ἀθ. Σιώκου, προσθέτοντας ὅτι: «Ὅταν μοὶ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς ὁ θάνατός του μὲ ἔπιασαν λιγμοί». Στὸ δραματικὸ ὅμως τέλος τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου θὰ ξαναγυρίσουμε, πιὸ κάτω στὴν Ἱστόρησή μας, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ συγκλονιστικὴ μαρτυρία τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐφέδρου γιατροῦ Θεοφάνη Δρίβα, πού, μὲ ἄπειρες δυσκολίες, τοῦ πρόσφερε, κοντὰ στὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ —καθὼς ἦταν πλημμυρισμένος στὸ αἷμα— τὶς πρῶτες βοήθειες, καὶ στὰ χέρια τοῦ ὁποίου ξεψύχησε, τὴν ἄλλη μέρα στὸ νοσοκομεῖο, ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ποὺ θέλησε νὰ μείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του καὶ ἀμετακίνητος στὸ καθῆκον του.

Μὰ πρὶν φτάσουμε ἐκεῖ καὶ πρὶν ἀκούσουμε μερικὲς ἀκόμα χαρακτηριστικὲς ἀφηγήσεις γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ συντάραξαν τὸ Ναυτικό μας καὶ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη, πρέπει νὰ δοῦμε τὸ τελευταῖο μέρος ἀπὸ τὸ ντοκουμέντο ποὺ ἄφησε ὁ ναύαρχος Ρουσσέν καὶ ποὺ πρωτοῆρθε, τώρα, στὴν εὐρύτερη γνῶσι, τριανταδυὸ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ συντάχθηκε.

Ὁ ρόλος τοῦ ὑποπλοιάρχου Μπουντούρη

ΓΡΑΦΕΙ, λοιπόν, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν καὶ αὐτά:

.... Ὅταν, κατὰ τὴν δίκην, ἐξητάζετο ὁ μάρτυς κατηγορίας ὑποπλοίαρχος Δούσης, ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος πλοίαρχος Μεζεβύρης, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησε ποίαν ἰδέαν ἔχει διὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ εὐδοκιμοῦντα στασιαστὴν ὑποπλοίαρχον Μπουντούρην, καὶ' οὗτος τοῦ ἀπήντησε ὅτι εἶναι φιλαλήθης καὶ εὔθερος χαρακτῆρος, τοῦ ἔδωσεν ὅπως ἀναγνώσῃ μεγαλοφώνως ἐπιστολὴν τοῦ Μπουντούρη ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτὸν καὶ κατακρατηθεῖσαν ὑπὸ τῆς λογοκρισίας, ἐν ᾗ ὁ Μπουντούρης μεταξὺ ἄλλων ἔγραφεν ὅτι προσεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα, διότι προσεχώρησαν οἱ Ρουσσέν, Νικοτσάρας κλπ. Ἐκ τῆς διαδικασίας ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ὑποπλοίαρχος Μπουντούρης (ἀξιωματικὸς πυροβολικοῦ «Ἀβέρωφ») ἀπὸ πρωΐας τῆς ἡμέρας τοῦ κινήματος εὑρίσκετο ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιβάντα ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» δι' ὑπηρεσίαν στασιαστὴν ὑποπλοίαρχον Νεόφυτον καὶ εἶχε κανονίσει πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ πυροβολικὸν ζήτημα (διανομὴν ὅπλων κλπ.).

Τὸ προκατειλημμένον ὅμως τοῦ πλοιάρχου Μεζεβύρη ἐναντίον μου φαίνεται καθαρὰ ἐκ τοῦ ὅτι πρὶν κληθῇ ὁ μάρτυς Δούσης πρὸς ἐξέτασιν τὸν εἶχεν ἐρωτήσει οὗτος ἔξωθεν τοῦ δικαστηρίου τὴν γνώμην του περὶ Μπουντούρη καὶ μόνον ἀφοῦ τοῦ ἐδήλωσε ὅτι εἶναι φιλαλήθης καὶ ἔντιμος χαρακτὴρ καὶ ἐγγώριζεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ὁ μάρτυς νὰ εἴπῃ ἄλλα ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου τοῦ παρέδωσε τὴν ἐπιστολὴν ἐντὸς τοῦ δικαστηρίου πρὸς ἀνάγνωσιν.

Ἐπίσης κατὰ τὴν δίκην ὁ αὐτὸς Ἐπίτροπος ἔδωκεν εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου πρὸς ἀνάγνωσιν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στασιαστοῦ σημαιοφόρου Πάντου, φονέως τοῦ ἀειμνήστου Σιώκου, ἐν ᾗ οὗτος ἔλεγεν «τί θέλεις νὰ κάμωμεν ἐμεῖς ἀφοῦ εἴδαμεν ὅτι προσεχώρησεν ὁ ἀρχηγὸς κλπ.». Πῶς εἶναι δυνατὸν ἐπίτροπος ἐκτελῶν σοβαρῶς τὸ καθῆκόν του νὰ ποιῆται χρῆσιν τοιούτων δρωμερῶν στοιχείων, ἀφοῦ ἐγνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι καθ' ἣν ὥραν ὁ Πάντος ἐφόνευε τὸν Σιώκον ἐγὼ εὑρισκόμην αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἐν Ναυστάθμῳ οἰκίαν μου;

«Οὔτε πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ προσχωρήσῃ»

ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΣ δὲ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν τὴν ἐναντίον του κατηγορίαν ὅπως διατυπώθηκε ἀπὸ τὸν τότε εἰσαγγελέα πλημμελειοδικῶν Παναγ. Σπηλιώτη (μετέπειτα εἰσαγγελέα ἐφετῶν καὶ ἀργότερα βουλευτὴ Πειραιῶς), τονίζει:

.... Τὴν ἀρχικήν, ὅμως ἐσφαλμένην εἰσήγησιν καὶ κατεύθυνσιν ἔδωκεν ὁ παρακολουθήσας τὰς ἀνακρίσεις ἕτερος τῶν κυβερνητικῶν ἐπιτρόπων κ. Σπηλιώτης, ὅστις δὲν ξεύρω πόθεν ἐπηρεασθεὶς δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα λόγον νὰ δεχθῇ ὅτι ἡ ἐνέργεια ἡ ἰδική μου δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν ἀποφυγὴν ἀσκόπου αἱματοχυσίας τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων τῶν ἀόπλων νομιμοφρόνων πλοίων ὡς καὶ ζημιῶν τούτων, ἀλλ' ἐπέμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς ὅτι ἐγὼ «ἐψάρευα μὲ δύο καλαμιές», ἐννοῶν ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν προσεχώρησα εἰς τὸ κίνημα καὶ κατόπιν ὅταν εἶδα ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐπεκράτησεν, τότε ἐτάχθην μὲ τὸ μέρος αὐτῆς. Ἂς μᾶς ἀπαντήσῃ ὅμως τότε ὁ κ. Σπηλιώτης εἰς τὴν ἐξῆς ἀπορίαν μας, ἤτις καὶ τῷ ἐτέθη ἤδη ὑπό τινος ἐκ τῶν συνηγόρων μου κατὰ τὴν ἀγόρευσίν του. Ἐὰν ὡς λέγητε κύριε ἐπίτροπε, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν ἐψάρευε μέ δύο καλαμιές, πῶς ἐξηγεῖτε ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος φεύγων ἐξ «Ἀβέρωφ» διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ διὰ νὰ τὰ ἐξορκίσῃ καὶ τὰ ἐξαναγκάσῃ πρὸς παράδοσιν, ὡς ἀναφέρετε εἰς τὸ κατηγορητήριόν σας ἔδωκεν εἰς τὸν πλωτάρχην Πεζόπουλον τηλεγράφημα τῆς κυβερνήσεως λέγον ὅτι αὕτη ἐπικρατεῖ καὶ πρέπει τὰ πληρώματα νὰ πετάξουν εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς στασιαστάς, μὲ τὴν σύστασιν ὅπως τὸ κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς ἰδικούς μας; (Καταθέσεις Πεζοπούλου καὶ Κύρη).

Τὰ πράγματα εἶναι καθαρὰ καὶ σαφῆ. Ἡ ἤλλαξε τότε ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν καὶ ἐπομένως δὲν μετέβη εἰς τὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ διὰ νὰ τὰ ἐξαναγκάσῃ πρὸς παράδοσιν, ὅπως λέγετε εἰς τὸ κατηγορητήριον, ἀλλὰ διὰ νὰ μείνῃ μαζί των, ὅπως λέγει ὁ ναύαρχος, ἢ μετέβη εἰς τὰ τρία ἀντιτορπιλλικά, διὰ νὰ τὰ ἐξαναγκάσῃ πρὸς παράδοσιν, ὡς ἰσχυρίζεσθε ὑμεῖς, ὁπότε ὅμως, δὲν θὰ εἶχεν ἀλλάξει καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε, ἐπομένως νὰ εἶχε δώσει τὸ τηλεγράφημα εἰς τὸν Πεζόπουλον. Ὡς βλέπετε, λοιπόν, καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν, τὸ ἐπιχείρημα τοῦ ψαρεύματος μὲ δύο καλαμιὲς δὲν στέκει. Τὸ ἀκριβὲς εἶναι, ὅτι ὁ ναύαρχος οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ κίνημα, ὡς ἄλλωστε τὸ κατέθεσαν οἱ πρῶτοι ἰδόντες αὐτόν, ὅταν μετέβη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ», ὑποπλοίαρχοι Δαμηλάκης καὶ Κορδέλλας.

Ἴσως ὁ ἀξιότιμος ἐπίτροπος κ. Σπηλιώτης νὰ ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὰ ἀναγραφέντα εἰς τὸν Τύπον, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ κινήματος, ὡς λ.χ. τὰ ὑπὸ τῆς «Ἑστίας» εἰς τὸ φύλλον αὐτῆς τῆς 2ας Μαρτίου, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τῶν «Ψαρῶν». Ἐκοίταξεν ὅμως ὁ κ. Σπηλιώτης νὰ μάθῃ ποῖον ρόλον εἶχε παίξει οὗτος εἰς τὰ «Ψαρά», πρὶν ἢ δώσῃ πίστιν εἰς τὰ λεγόμενά του; Ὁ ὕπαρχος εἶχεν ἐνσπείρει τὸν πανικὸν εἰς τὸ πλοῖον του κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τοῦ κινήματος, μαινόμενος καὶ φωνάζων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος: «Μὴ κτυπᾶτε, τί κάμετε αὐτοὺ κλπ», ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν «Ψαρῶν», κατόπιν διαταγῆς τοῦ κυβερνήτου του ἀντιπλοιάρχου Ξηροῦ ἐκτύπα ἐπαναστατικὴν βενζινάκατον, πλησιάζουσαν τὸ πλοῖον. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν, ὅπως ἄλλωστε καὶ πάντες οἱ ἔχοντες κάτι τὶ εἰς βάρος των, ἠθέλησε νὰ μετατοπίσῃ τὰς εὐθύνας του εἰς ἄλλον...

Ὁ ναύαρχος Ρουσσέν (στό μέσο, ἐμπρός) ὅταν. ὡς πλοίαρχος ἦταν διοικητὴς τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς Δοκίμων

«Μᾶς τὴν ἔσκασεν ὁ γέρος»!

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν προσθέτει:

.... Ἀφήνω δὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν διεξήχθησαν αἱ ἀνακρίσεις διὰ τὰς ὁποίας τὴν εὐθύνην ἀκεραίαν εἶχεν ὁ κ. Σπηλιώτης. Ὁ τρόπος ἀνεφάνη κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίῳ ἐξέτασιν τοῦ μάρτυρος ἀντιπλοιάρχου Σκουφοπούλου, καθ' ἣν ὁ μάρτυς κατέθεσεν ὅλως διάφορα πράγματα τῶν ἀναγραφομένων ἐν τῇ ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ καταθέσει του, ἅτινα πόρρω ἀπεῖχον τῆς ἀληθείας. Ὅταν ὁ κ. Σπηλιώτης, κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ μάρτυρος τούτου ἐν τῷ Ναυτοδικείῳ εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ἀλλὰ λέγετε εἰς τὴν ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατάθεσίν σας καὶ ἄλλα λέγετε τώρα», ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν: «Ὁ ἀνακριτὴς δὲν ξεύρω τί ἔγραψεν, ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶναι ὅπως τὰ λέγω». Ἐννοεῖται αὐτὸ δὲν συνέφερεν εἰς τὸν κ. Σπηλιώτην, διότι τὰ κατατιθέμενα τώρα ἦσαν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τοῦ εἶπεν, ἐφ' ὅσον ὑπεγράφατε τὴν κατάθεσίν σας, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ συνεφωνήσατε καὶ μὲ ὅσα ἀνεγράφοντο ἐν αὐτῇ. Εἰς τοῦτο, ὅμως, ὁ μάρτυς μὲ ἀγανάκτησιν τοῦ ἀπήντησε: «Περίεργος εἶσθε. Σᾶς λέγω ὅτι ἔτσι εἶναι τὰ πράγματα». Ὁ τρόπος δὲ ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἐξωργίσθη ὁ κ. Σπηλιώτης καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἐντόνως πρὸς τὸν μάρτυρα, διεκόπη, ὅμως, ἀπὸ τὸν πρόεδρον, εἰπόντα εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος εἶναι ὁ εἷς ἐκ τῶν τριῶν κυβερνητῶν τῶν παραμεινάντων πιστῶν εἰς τὸ καθῆκον των καὶ ἐπόμενος, εἶναι ἄξιος παντὸς σεβασμοῦ καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ οὕτω ἔληξε τὸ ἐπεισόδιον.

Τό πόσον ὅμως ὁ κ. Σπηλιώτης ἦτο ἡ τοῦ συναυτουργοῦ ἢ τουλάχιστον τοῦ συνεργοῦ μετ' ἰδιοτελείας διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς σήμερον διευθύνοντας τό Ναυτικόν, οἵτινες διὰ τῆς καταδίκης μου δύνανται τώρα νὰ λέγωσιν «ἰδοὺ πῶς διωκεῖτο τό Ναυτικόν χωρὶς ἐμᾶς». Ἡ κοινὴ γνώμη ὅμως τοῦ Ναυτικοῦ ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μαζί μου. Τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης καὶ δὴ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ὁπότε ἡ οἰκία μου ἐν Ναυστάθμῳ εἶχε γίνει προσκύνημα. Καὶ τώρα ἐξακολουθοῦν νὰ μέ ἐπισκέπτωνται τακτικὰ πάμπολλοι ἀξιωματικοί μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ναυστάθμου...

Ὅπως δὲ θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, καταλήγει, στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του, σὲ ὡρισμένα συμπεράσματα καὶ ὑποδείχνει τήν, κατὰ τὴν ἄποψή του ἐνδεικνυόμενη κάθαρση τοῦ προσωπικοῦ δράματος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ: Τὰ συμπεράσματα καὶ ἡ πρότασι τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. — Ἕνα ἄγνωστο γράμμα τοῦ πληρεξουσίου Κερκύρας Θεοδώρου Δεσύλλα. — «Ἴσως κατά τι μαλακώτερα». — Δήλωση τοῦ συνωμότη καὶ ναυπηνοῦ ναυάρχου Εὐαγ. Μπουζάνη. — «Ἦτο μεμυημένος, κύριε» — Ἀπάντηση δοσμένη ἀπὸ ὑπεύθυνα χείλια. — Ἀνδέκδοτη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δημ. Ν. Λεβίδη. — Καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Μεγάλου Τελετάρχη — Ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ μαρτιάτικου κινήματος πλοίαρχος Ἰω. Χαλκιόπουλος γράφει. — Αὐτόκλητος συνήγορος ἀπὸ τὴ Νεάπολι. — Ὁ ναύαρχος Χρῆστος Λούης παίρνει ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Ἰταλία. — «Ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες παρηκολούθησα καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Ρουσσέν». — «Ἦλθε στὸ θωρηκτὸ γιὰ νὰ προλάβῃ ζημίας καὶ αἵματο χυσίαν». — Τί λέχθηκε μεταξὺ δύο συναδέλφων. — «Ὅλα καὶ ὅλα, ἀλλὰ ἄτιμος δέν γίνομαι». — Ὅταν γραφῇ ἡ Ἱστορία, ποὺ τώρα γράφεται!

Με σπορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΣΕΙΡΑ ΑΠΟ ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

«Ὁ Ρουσσὲυ ἐδέχθη νὰ ἔλθη στὸ θωρηκτὸ «Ἀβέρωφ» γιὰ νὰ προλάβη ζημίες καὶ αἱματοχυσία»

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΛΙΑ

43ον

ΑΥΤΟ ἦταν τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα ποὺ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν σύνταξε καὶ ὑπόβαλε «δεόντως», μόλις καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ ἔκτακτο στρατοδικεῖο τοῦ ναυστάθμου σὲ δεκάχρονη εἰρκτή. Ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε χαρακτηρίσει σᾶν μοναδικὸ πιὰ σκοπὸ τῆς ζωῆς του, ἡ προσπάθεια, δηλαδή, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τιμῆς του, εἶχε ἀρχίσει. Στὸ ὑπόμνημά του δὲ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου κατὰ τὴν μοιραία 1η Μαρτίου 1935, κατάληγε στὰ παρακάτω συμπεράσματα καὶ ὑπόδειχνε, καθὼς εἴπαμε, τὴν σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψή του, ἐνδεικνυόμενη κάθαρση τοῦ προσωπικοῦ του δράματος.

...Ἡ ἀπαίτησις τῶν νῦν (μετὰ τὸ μαρτιάτικο κίνημα) διευθυνόντων τὰ τοῦ Ναυτικοῦ· ἔλεγε ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν κλείνοντας τὸ ὑπόμνημά του, ὅπως παραπεμφθῶ εἰς κοινὴν δίκην μετὰ τῶν στασιαστῶν, ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας των, διότι ἐνῶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ στραφοῦν πρὸς τοὺς πραγματικοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ Κράτος ἐκ τῆς μὴ λήψεως τῶν ἀπαραιτήτων ἐκείνων μέτρων δι' ὧν θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ ἡσυχία τοῦ τόπου καὶ διὰ τὰ ὁποῖα πλειστάκις συνηγόρησα καὶ ἐφώναξα καὶ ἐγώ, ἐστράφησαν πρὸς τὸν τελείως ἀνεύθυνον διὰ τὴν κατάστασιν αὐτήν, τὸν καταβαλόντα πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀποδώσῃ ὅσον δυνατὸν περισσότερον τὸ Ναυτικὸν παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τὰς ὁποίας συνήντα καθ' ἑκάστην ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἰδικῆς του παρατάξεως· τὸν εὑρεθέντα μόνον, ἀπομεμονωμένον καὶ ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ πάντων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινήματος, τὸν προσπαθήσαντα νὰ περισώσῃ ὅ,τι τοῦ ἦτο δυνατὸν ἐκ τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον πάντες γνωρίζομεν μὲ πόσας δυσκολίας καὶ οἰκονομικὰς θυσίας ἀπεκτήσαμεν, τὸν κοιτάξαντα νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἄσκοπον θυσίαν ἀνθρώπων δι' οὓς δὲν ἐνδιεφέρετο βεβαίως ὀλιγώτερον τῶν σήμερον διευθυνόντων.

Ἡ ἐνέργεια ἡ ἰδική μου θὰ ἐπετρέπετο νὰ εἶχε κριθῇ διοικητικῶς καὶ μόνον διοικητικῶς, ὁπότε θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχα παραπεμφθῇ, εἴτε εἰς Συμβούλιον εἴτε εἰς τακτικὸν Ναυτοδικεῖον ἐξ ἀρχαιοτέρων μου. Ἐκ τῆς διαδικασίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἐνέργειά μου κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος οὔτε συνέργεια ἦτο, οὔτε ὅλον οἱονδήποτε ἐνεῖχε.

Μόνον μία ἀπόφασις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀναθεωρήσεως τῆς δίκης μου εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ μέγα κακὸν καὶ τὴν μεγάλην ἀδικίαν ἥτις μοὶ ἐγένετο ἐκ τῶν κακῶν εἰσηγήσεων τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης κατευθύνσεως ἥτις ἐδόθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ὑπόθεσίν μου διὰ τῆς συμπεριλήψεώς της εἰς τὴν κοινὴν δίκην τῶν στασιαστῶν..

"Ενα γράμμα τοῦ Θεοδ. Δεσύλλα

ΑΝΑΜΕΣΑ στοὺς ἐλάχιστους ἀνθρώπους στοὺς ὁποίους στάλθηκε τὸ ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἦταν καὶ ὁ τότε βουλευτὴς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (πολλὲς φορὲς ὑπουργὸς καὶ σήμερα βουλευτὴς τῆς Ἑνώσεως Κέντρου) Θεόδωρος Α. Δεσύλλας.

Σὲ ἀπάντηση δὲ ὁ Κερκυραῖος πολιτικὸς ἀπηύθυνε στὸ στρατηγὸ Ἀντώνιο Ρουσσὲν (ἀδελφὸ τοῦ ναυάρχου) τὸ ἀκόλουθο, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα, ἰδιόχειρο γράμμα:

Θεόδωρος Α. Δεσύλλας
Πληρεξούσιος Κερκύρας
9 Σεπτεμβρίου 1935

Φίλε κ. Ρουσσέν,

Συγχωρήσατε διά τήν ἀργοπορίαν τῆς ἀπαντήσεως. Πράγματι, ἀπουσίασα ἐξ Ἀθηνῶν περιοδικῶς διότι μὲ τρέλλανε ἡ ζέστη.

Σᾶς ἐπιστρέφω τὸ ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου, ἀφοῦ ἐκράτησα σημειώσεις. Πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἴσως θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ διανεμηθῇ ἐν ἀντίτυπον εἰς φίλους βουλευτάς, ἴσως κατά τι μαλακώτερα συντεταγμένον: Δηλαδὴ νὰ μή φαίνεται ὁ προσωπικὸς πόλεμος διά νὰ μή ὑπάρξη καὶ ἐκεῖθεν ἀντίδρασις.

Ὡμίλησα μὲ μερικούς καὶ μὲ ἤκουσαν εὐμενῶς. Θὰ ἐξακολουθήσω.

Ἐλπίζω νὰ συντείνω καί ἐγώ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου.

Μετά τιμῆς
Θ. Δεσύλλας

Μία δήλωση τοῦ συνωμότη Μπουζάνη

ΑΣ ΣΗΜΕΙΩΘΗ πὼς γιὰ νὰ συντάξη τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, χρησιμοποίησε σᾶν στοιχεῖο καὶ μιὰ δήλωση ποὺ ἔκανε (στὸ Κάρλοβο τῆς Βουλγαρίας) πρὸς τὴν βενιζελικὴ ἐφημερίδα «Νέος Κόσμος», ποὺ ἐκδιδόταν τότε στὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν δημοσιογράφο Ἀντώνη Νικολόπουλο, ὁ συνωμότης ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ (καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ναύαρχος) Εὐάγγελος Μπουζάνης.

Ἀπαντώντας, ὁ ναύαρχος Μπουζάνης στὸ ἐρώτημα: «γιατὶ ἐπαναστατήσατε;», τόνισε:

... Δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθετε τόσο μακρυὰ διὰ νὰ τό μάθετε, γιατί ἠμπορούσατε νὰ τό μάθετε καὶ εἰς τὴν Ἀθήνα, ἐὰν ἐρωτούσατε τὸν ναύαρχο κ. Σακελλαρίου, νὰ σᾶς εἴπη διατί ἐπίεζε τὸν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν μας κ. Κολιαλέξην νὰ ἀνατρέψῃ τό ταχύτερον τὴν κυβέρνησιν Τσαλδάρη — Κονδύλη. Αὐτὸς γνωρίζει καὶ τοὺς ἠθικοὺς λόγους καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Μαρτίου. Ἐρωτήσατέ τον, ἀφοῦ συχνὰ ἐξέθετε τὰς ἀπόψεις του, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τό ταχύτερον τὴν κυβέρνησιν. Ἦτο μεμυημένος, κύριε!..

Βέβαια καὶ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει γιὰ τὸ ναύαρχο Ἀλέξ. Σακελλαρίου καὶ γιὰ τὸν τότε πλωτάρχη καὶ κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, ἀπόστρατο —σήμερα— ἀντιναύαρχο Παναγιώτη Κώνστα, στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, καὶ αὐτὰ ποὺ μνημονεύει στὴν παραπάνω δήλωσή του ὁ ναύαρχος Μπουζάνης ἔχουν τὴν ἀπάντησή τους. Καὶ αὐτὴ τὴν ἀπάντηση, δοσμένη ἀπὸ τὰ πιὸ ὑπεύθυνα χείλια, θὰ δοῦμε, πιὸ κάτω στὴν ἱστόρησή μας.

Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ στὸ Δημ. Ν. Λεβίδη

ΜΗΝΕΣ, ἀπὸ τότε, ποὺ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν σύνταξε τὸ ὑπόμνημά του, τὸ ὑπόβαλε (τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1936) στὸν καθηγητὴ τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Θεόδωρο Ἀγγελόπουλο, ποὺ ἀπὸ τὸ 1935 ὡς τὸ 1941 διατέλεσε ἀρχηγὸς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ ἀλησμόνητου βασιλιᾶ Γεωργίου Β πολὺ καιρὸ δὲ ἀργότερα καὶ ὅταν πιὰ ὁ Γεώργιος Β' βρισκόταν στὴν Ἑλλάδα (ὕστερα ἀπὸ τὸ δημοψήφισμα ποὺ ἔγινε στὶς 3 Νοεμβρίου 1935), ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἔστειλε στὸν Δημήτριο Ν. Λεβίδη, ποὺ σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁρίστηκε Μέγας Τελετάρχης καὶ ἀργότερα ἔγινε καὶ Μέγ. Αὐλάρχης τοῦ ὁμοίᾳ ἀλησμόνητου Βασιλιᾶ Παύλου, τὴν ἀκόλουθη ἰδιόγραφη, ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς σήμερα, ἐπιστολή:

Ὁδὸς Φαλήρου 108
Πολυκατοικία Τσόγκα
Φίλε Δημήτρη,

Πρὸ ἐννεαμήνου περίπου εἶχον ὑποβάλει εἰς τὸν κ. Ἀγγελόπουλον ὑπόμνημα σχετικὸν μὲ τὴν γνωστήν σου ὑπόθεσίν μου. Μέχρι τοῦδε ὅμως δὲν εἶδον νὰ γίνη οὐδεμία ἐνέργεια ἐπ' αὐτοῦ καὶ φαντάζομαι ὅτι θὰ ἔχη λάβει τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχείου. Θά σοῦ ἤμουν ἐπομένως λίαν ὑπόχρεως ἐὰν ἐλάμβανες τὸν κόπον νὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς τό μοναδικόν ὑπάρχον εἰς χεῖρας σου καὶ περιττὸν πλέον δι' ἐσέ ἀντίγραφον τοῦ ἐν λόγω ὑπομνήματος, τό ὁποῖον κατόπιν παρακλήσεώς μου σοῦ εἶχε δώσει ὁ φίλος ναύαρχος Κωνστ. Ἀθανασιάδης διά νὰ λάβῃς γνῶσιν.

Πάντοτε σός
Περικλῆς Ρουσσὲν
16 Νοεμβρίου 1936

Καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ τελετάρχη

ΣΕ ΑΠΑΝΤΗΣΗ τῆς παραπάνω ἐπιστολῆς τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὁ Δημ. Ν. Λεβίδης, τοῦ ἔστειλε τὸ ἀκόλουθο, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα γράμμα:

Ἀνάκτορα Ἀθηνῶν
τῇ 19η Νοεμβρίου 1936

Ἀγαπητέ μου Περικλῆ,

Συμφώνως τῇ ἐπιθυμίᾳ σου, σοῦ ἐπιστρέφω ἐσωκλείστως τὸ ὑπόμνημά σου τό ὁποῖον ὄχι μόνον δὲν ἔλαβεν, ὡς φαντάζεσαι, τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχείου, ἀλλὰ δύναμαι νὰ σοῦ ἀνακοινώσω ὅτι θέλει παραμένη ὑπ' ὄψει τῶν ἐν προκειμένῳ ἁρμοδίων.

Μὲ ἄπειρον ἀγάπην
Σὸς
Δ. Ν. Λεβίδης

«"Ατιμος δέν γίνομαι»!

ΕΝΩ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἀγωνιζόταν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τιμή του ἐμφανίστηκε, ἀπὸ τὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, σὰν αὐτόκλητος συνήγορός του, ὁ πλοίαρχος Ἰωάννης Χαλκιόπουλος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ μαρτιάτικου κινήματος, τὸν ὁποῖο ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας εἶχε ὁρίσει ἀρχιεπιστολέα του, ὅταν ἀνάλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ ἐπαναστατημένου στόλου.

Ἔστειλε δέ ὁ πλοίαρχος (καὶ ἀργότερα ναύαρχος) Ἰω. Χαλκιόπουλος τὸ ἀκόλουθο, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα, γράμμα ποὺ ἀπευθυνόταν στὸν ναύαρχο Χρῆστο Λούη:

Νεάπολις 17 Αὐγούστου 1935

Ἀγαπητέ μου Χρῆστο,

Ἀπό πολύ καιρό ἤθελα νά σοῦ γράψω, φαντάζεσαι δὲ πόσον σὲ συλλογίζομαι καί ἐγώ καί ἡ Ὀλυμπία. Περάσατε τόσες σκληρὲς στιγμὲς καί μὲ τήν ἐντελῶς ἄδικον καί ἀδικαιολόγητον παραπομπήν σου εἰς δίκην καί μὲ τήν διαδικασίαν καί καταδίκην τοῦ ἀγαπητοῦ Τιμολέοντος (γιοῦ τοῦ ναυάρχου Λούη καί ὁμοίᾳ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ) διά τήν ὅλην διαγωγήν τοῦ ὁποίου πρέπει νά εἶσαι ὑπερήφανος.

Πόσο καλύτερα ὅμως θά ἦτο νά μή ἐγύριζε πίσω θά τό βλέπῃ καί ἐκεῖνος τώρα. Ἀλλά καί αὐτός σὰν ἀγνός πού εἶναι καί παλληκάρι δὲν φαντάσθηκε ποτὲ πῶς οἱ χθεσινοί συνάδελφοι θά τοῦ ἐφέροντο μὲ τόση σκληρότητα καί δὲν θά ἐλάμβαναν, ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνός τήν Ἐλλειψιν πάσης ἰδιοτελείας ἐκ μέρους του καί ἀφ' ἑτέρου τό νεαρόν τῆς ἡλικίας του. Μανθάνω ὅλες τίς δυσκολίες πού παρουσιάζονται καί σὲ σᾶς ἀκόμη γιά τήν συντήρησίν του στὴν φυλακὴν καί τό τί ὑποφέρει ὁ ἴδιος ἐκεῖ μέσα, ἐνῶ εἶχε μπροστά του ἀνοικτό τό δρόμο τῆς ζωῆς μὲ τόσες ἐλπίδες εὐτυχίας. Εὐτυχῶς ὅλα τά πράγματα ἔχουν ἕνα τέλος καί ἐλπίζω πὼς γρήγορα ὁ καλός μας Τιμολέων θά ἀποκατασταθῇ.

Ἀπό τάς ἐφημερίδας παρηκολούθησα καί τό δράμα τοῦ Ρουσσὲν καί πολλὲς φορὲς βλέποντας πόσον ἄδικα ἐκρίνοντο τά πράγματα, ἔλεγα νά γράψω τίποτε σχετικῶς, ἀλλ' ἐφοβούμην μήπως δὲν θά ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Ρουσσὲν ἐδέχθη νά ἔλθη στόν «Ἀβέρωφ» γιά νά προλάβη ζημίας καί αἱματοχυσίαν, ὅταν δὲ ἐγώ τοῦ ἔλεγα νά προσχωρήσῃ μοῦ ἀπήντησε «ὅλα καί ὅλα, ἀλλά ἄτιμος δὲν γίνομαι».

Ἐπίσης σήμα παραδόσεως πυροβολικῶν δὲν ἔγινε ἀπό τόν «Ἀβέρωφ»,γιατί θά περνοῦσε ἀπό τά χέρια μου καί θά τό ἐνεθυμούμην. Ἀλλά καί ἡ ἀργοπορία του, ὅταν πῆγε στά ἀντιτορπιλλικά σάν ἐξῆλθε ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» μᾶς ἀνησύχησε.

Ὅταν γραφῇ ἡ ἱστορία τότε θά φανῇ μὲ πόσες ἀνακρίβειες ἐδίκασε τό Ναυτοδικεῖον.

Τό μόνο πού εὔχομαι τώρα εἶναι πῶς νά ἐλευθερωθοῦν οἱ φυλακισμένοι, γιατί ἡ ζωή τους εἶναι τραγική. Ἡ ἰδική μας βέβαια δὲν εἶναι εὐχάριστος διόλου, ἀλλά ἀναπνέομεν ἐλεύθερα καί αὐτό εἶναι σπουδαιότατον.

Θά ἤθελα πολύ νά μάθω νέα σου.

Τούς φιλικωτέρους χαιρετισμούς καί εἰς δύό σας ἀπό ἐμέ καί τήν Ὀλυμπίαν.

Σᾶς φιλῶ, μὲ ἀγάπην
Ἰω. Χαλκιόπουλος

Υ.Γ.: Ἡ διεύθυνσίς μου μέχρι τέλους τοῦ μηνός θά εἶναι: SIGN. GIOVANNI HALKIOPOYLOS VILLINO ELDORA, VIALE COSTA – MAISTO, POSILLIPO—NAPOLI.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ παραπάνω γράμματα ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, ὑπάρχουν καὶ ἀκόμα δυό, πολὺ ἐνδιαφέροντα, ἄγνωστα δὲ καὶ ὅμοια ἀνέκδοτα ὡς τώρα. Τὸ ἕνα τοῦ ναύαρχου Ρουσσὲν πρὸς τὸ ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο καὶ τὸ ἄλλο τοῦ πλοίαρχου Ἰω. Χαλκιόπουλου πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀντώνη Ρουσσέν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Ενα ἄγνωστο γράμμα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν πρὸς τὸν ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο. — «Οἱ δημοκρατικοὶ μὲ τοὺς μαχητικοὺς ἀνθρώπους των συνεργάζονται δραστηρίως μὲ τοὺς κομμουνιστάς». — «Ὁ κόσμος διψᾶ διὰ χρηστὴν διοίκησιν». — Καὶ ἀκόμη μιὰ ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ πλοιάρχου Ι. Χαλκιοπούλου. — «Πόσο λυποῦμαι ὅταν ἀναλογίζωμαι ὅτι τὸν ἐδίκασαν ὡς στασιαστήν». — Καὶ ἔμεινε πάντα «ὑπ' ὄψει τῶν ἁρμοδίων». — Ὁ ἀντιναύαρχος Παν. Κώνστας ἀποφασίζει νὰ ἱστορήσῃ. — Μετὰ 32 χρόνων σιωπή. — «Ὄχι, αὐτὰ δὲν εἶναι ἀκριβῆ». — Ἡ ἀνατομία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. — Ἀρχιεπιστολέας τοῦ ναυάρχου Ἀλ. Σακελλαρίου. — Γιατί μιὰ διαταγὴ γράφτηκε ἰδιόχειρα. — Μιὰ πάρα πολὺ ἐν διαφέρουσα ἀφήγηση.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΙΛΚΙΣ

Δ) ΝΣΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ Ν. ΚΙΛΚΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ὁ Νομάρχης Κιλκίς

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν:

1) Τὴν ὑποβληθεῖσαν ἡμῖν ἀπὸ 1.9.66 αἴτησιν τοῦ Δημητρίου Γιαννακούλα τοῦ Χρήστου, κατοίκου συνοικισμοῦ Μικροκάμπου, αἰτουμένου τὴν ἄρσιν τῶν περιορισμῶν τοῦ Ν. 3250)24.

2) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 14456)17.6.66 βεβαίωσιν ἡμῶν ἐκδοθεῖσαν κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρ. 2 τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Α.Ν. 1366)38.

3) Τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 3250) 24 «περὶ ἀπαγορεύσεως δικαιοπραξιῶν» ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. 2148)1952.

Ἀποφασίζομεν

Ἐπιτρέπομεν εἰς τὸν Δημήτριον Γιαννακούλαν τοῦ Χρήστου, ἰδιοκτήτην τοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινότητος Μικροκάμπου κειμένου ἀγροκτήματος Μικροκάμπου ἐπὶ ἐκτάσεως τριακοσίων στρεμμάτων, μὴ ὑπαχθέντος εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ν. Δ)τος 2185)1952 «περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν κλπ.» ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Ἑλένην σύζυγον Δημητρίου Φελέκη, πεντήκοντα (50) στρέμματα.

Ἡ παροῦσα τελεῖ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς καταβολῆς τῶν ὑπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 162551)46 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας προβλεπομένων δικαιωμάτων ὑπὲρ τοῦ Εἰδικοῦ Ταμείου Ἐποικισμοῦ καὶ δέον ὅπως δημοσιευθῇ μερίμνη καὶ δαπάναις τοῦ ἐνδιαφερομένου συμφώνως τῷ ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 3250)24, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄρθρου μόνου Ν. 2148)1952.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς τυχὸν δασικὰς ἐκτάσεις τοῦ κτήματος, ἰσχύουσιν οἱ ἐκ τοῦ Δασικοῦ Κώδικος περιορισμοί.

Ὁ Νομάρχης
Κ. ΣΥΝΔΙΚΑΣ

ΔΕΗ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

δι' ὑποβολὴν προσφορῶν

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ δέχεται ἐγγράφους προσφορὰς ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν μίσθωσιν ἀκινήτου, καταλλήλου διὰ τὴν στέγασιν γραφείων εἰς Ρόδον, ἐμβαδοῦ 220 - 250 μ2, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 30 μ2 νὰ εἶναι εἰς τὸ ἰσόγειον.

Αἱ προσφοραὶ κλεισταὶ ἐντὸς φακέλλου μὲ ἐπιγραφὴν «Προσφορὰ διὰ τὴν μίσθωσιν ἀκινήτου εἰς Ρόδον», περιέχουσαι λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ ἀκινήτου καὶ καθορίζουσαι τὸ ἀκριβὲς μηνιαῖον μίσθωμα, δέον ὅπως ἔχωσι κατατεθῇ μέχρι 31ης Μαρτίου 1967 καὶ ὥραν 14.00 μ.μ., εἰς τὴν κάτωθι διεύθυνσιν:

ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 30 — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐκ τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΡΙΑ ΑΚΟΜΗ ΑΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οἱ μαχητικοὶ «δημοκρατικοὶ» συνειργάζοντο μὲ κομμουνιστὰς

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ Π. ΚΩΝΣΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΙΣΤΟΡΗΣΗ

44ον

ΤΟ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν καὶ τὰ ἐμπιστευτικὰ, ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ ἰδίου καὶ τῶν Δημ. Ν. Λεβίδη, Θεοδ. Δεσύλλα καὶ Ἰω. Χαλκιοπούλου, τὰ γύρω ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ πρώτου γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τιμῆς του, συμπληρώνονται μὲ δυὸ ἀκόμα χαρακτηριστικὲς ἐπιστολές. Ἡ μιὰ εἶναι διατυπωμένη ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου κατὰ τὴν μοιραία 1η Μαρτίου 1935 καὶ ἀπευθύνεται στὸ ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο —ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς φίλους τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄, ποὺ γιὰ πολλὰ χρόνια διατέλεσε ἐπίτιμος γενικὸς ὑπασπιστής του. Καὶ ἡ ἄλλη ὀφείλεται καὶ πάλι στὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα, ὅταν αὐτοανακηρύχτηκε ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατημένου στόλου, πλοίαρχο Ἰω. Χαλκιόπουλο καὶ στάλθηκε, ἀπὸ τὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, στὸ στρατηγὸ Ἀντώνιο Ρουσσὲν —ἀδελφό, καθὼς εἴπαμε, τοῦ ναυάρχου καὶ πατέρα ἑνὸς ἡρωικοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, τοῦ ἀντιπλοίαρχου Νικολάου Ρουσσὲν ποὺ σκοτώθηκε παλληκαρίσια, ὅταν, μαζὶ μὲ ἄλλους Ἕλληνες ἀξιωματικούς, πῆγε νὰ ἀνακαταλάβη, στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξάνδρειας (1944)' τὸ θωρηκτὸ «Ἀβέρωφ», ποὺ εἶχε ἁρπαχτῆ ἀπὸ τοὺς κομμουνιστές.

Τὸ γράμμα τοῦ ναυάρχου στὸ ναύαρχο

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν —ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς τώρα— πρὸς τὸ ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο, ποὺ βρισκόταν ἀκόμα στὸ Λονδῖνο, γιατὶ δὲν εἶχε διεξαχθῆ τὸ δημοψήφισμα τῆς 3ης Νοεμβρίου 1935, γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ βασιλιᾶ Γεωργίου Β΄, καὶ οὔτε εἶχαν σημειωθῆ αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν καὶ ποὺ ὁδήγησαν στὸ δημοψήφισμα (κατάργηση τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ ἀνάληψη τῆς ἀντιβασιλείας ἀπὸ τὸ στρατηγὸ Γεώργιο Κονδύλη), ἀνάφερε τὰ ἑπόμενα:

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ
2)10)1935

Ἀγαπητέ μου Ναύαρχε,

Ὁ Κωστάκης μοῦ ἐδιάβασε τὸ γράμμα σας τὸ ὁποῖον πολὺ μὲ ἐστενοχώρησε, διότι ἔγινα ἐγὼ ἡ ἀφορμὴ νὰ ὑρεθῆ ὁ Μεγαλειότατος ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν εἰς στενόχωρον θέσιν. Ἡ ἰδέα τῆς ἀποστολῆς γράμματος πρὸς σᾶς ὑπῆρξε τοῦ Κωστάκη, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγὼ παρεπονέθην ὅτι δὲν εὑρίσκω σωστὸν νὰ πρέπει νὰ συνταυτίσω τὴν τύχην μου μὲ τοὺς πραγματικοὺς στασιαστὰς καὶ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο οἱ βασιλόφρονες πληρεξούσιοι νὰ κάμουν κάποιαν ἐνέργειαν, ὥστε ἐγὼ ὡς ὡς ὁ μόνος βασιλόφρων νὰ εὑρίσκωμαι ἔξω ὅταν θὰ ἔλθη ὁ Βασιλεύς. Πρὸς τὴν γνώμην αὐτὴν συμφωνοῦν ἀπολύτως ὅλοι οἱ ἰδικοί μας μὲ τοὺς ὁποίους συνεζήτησα τὸ πρᾶγμα. Κατ' οὐδένα ὅμως λόγον θέλω νὰ ἐκτεθῆ ὁ Μεγαλειότατος καὶ εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μὲ σᾶς ὅτι πρέπει νὰ ἔλθη πρῶτον ἐδῶ καὶ τότε θὰ εὑρεθῆ τρόπος διὰ νὰ χωρισθῆ ἡ ὑπόθεσις.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅμως αὐτῇ θὰ ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀτομικὴν μου γνώμην ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸ δημοψήφισμα. Ὅπως πᾶνε ἕως τώρα τὰ πράγματα φοβοῦμαι πολὺ τὴν ἔκβασίν του. Δὲν ὑπάρχει ἡ ὄρεξις καὶ ἡ ζωὴ ποὺ χρειάζονται. Ὁ Τ. ἔχει κατορθώσει νὰ ναρκώση τὸν περισσότερον κόσμον, ὁ Σακ. ἐπίσης ἔχει δημοκρατοποιήσει τὸν στόλο, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ δημοκρατικοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ζωηροὺς καὶ μαχητικοὺς ἀνθρώπους των ἐργάζονται δραστηρίως μὲ συνεργάτας τοὺς κομμουνιστάς. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους νομίζω ὅτι συμφέρον εἶναι νὰ ἔλθη ὁ Μεγαλειότατος διὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὸ δημοψήφισμα νὰ γίνη ἀργότερον. Ὁ κόσμος διψᾷ διὰ χρηστὴν διοίκησιν, καὶ ὅταν ἔλθη ὁ Μεγαλειότατος καὶ ἰδῆ πῶς θὰ βασιλεύση καὶ ἀντιληφθῆ ὅτι οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ διοικῆται χρηστῶς καὶ τιμίως, τότε ὅλος αὐτὸς ὁ ναρκωμένος σήμερον κόσμος θὰ ἀνανήψη καὶ τὸ δημοψήφισμα θὰ εἶναι μία ἁπλὴ διαδικασία, ἡ ὁποία θὰ καταλήξη ἀσφαλῶς ὑπὲρ ἡμῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη ἡ ἰδική μου, ἡ ὁποία πεισθῆτε, σεῖς, ὅτι ἂν κατὰ τὴν κρίσιν σας δὲν εἶναι σωστή, πάντως προέρχεται ἀπὸ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θέλει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὸν Βασιλέα του ἱστάμενον σταθερῶς ἐπὶ τοῦ Θρόνου Του καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι βέβαιος ἀπολύτως ὅτι μόνον ἐάν ἐπανέλθη ὁ Μεγαλειότατος θὰ σωθῆ ἡ δύσμοιρος πατρίς μας ἀπὸ τὴν βεβαίαν καταστροφήν.

Τὸν Δημήτρην (Λεβίδην) ἀσπάζομαι καὶ εὔχομαι ταχυτάτην ἀντάμωσιν.

Μὲ ἄπειρον ἐκτίμησιν
καὶ ἀγάπην
Περικλῆς Ρουσσὲν

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰω. Χαλκιοπούλου

ΙΔΟΥ δὲ τώρα καὶ ἡ ἐπιστολὴ— ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς σήμερα— τοῦ πλοιάρχου Ἰω. Χαλκιοπούλου πρὸς τὸ στρατηγὸ Ἀντ. Ρουσσέν:

Νεάπολις 23)10)1935

Φίλτατέ μου,

Πολὺ χάρηκα μὲ τὴν ἐπιστολήν σου.

Τί γίνεται ὁ ναύαρχος; Δὲν ξέρεις πόσο λυπᾶμαι ὅταν ἀναλογίζωμαι ὅτι τὸν ἐδίκασαν ὡς στασιαστήν, ἐνῶ πᾶσα ἐνέργειά του ἀφεώρα εἰς τὸ πῶς νὰ ἀποφευχθῆ αἱματοχυσία καὶ καταστροφὴ ὑλικοῦ.

Πράγματι δὲ ὅπως εὑρέθη πρό στάσεως ἐπιβληθείσης ἀμέσως ἐν Ναυστάθμῳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κάμη τίποτε ἄλλο.

Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὰ λόγια του, «ὅλα καὶ ὅλα, ἄτιμος δὲν γίνομαι», πού μοῦ εἶπε ὅταν ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ ἔλθη εἰς τὸν «Ἀβέρωφ», τὸν προέτρεπα νὰ προσχωρήση.

Ἐπίσης αὐτὸ πού ἔλεγαν στό Ναυτοδικεῖον, πὼς ἔκαμε σῆμα παραδόσεως πυρομαχικῶν εἶναι ψέμα, γιατί ἂν ἐγίνετο τέτοιο σῆμα θὰ περνοῦσε ἀπό τά χέρια μου καί θά τό ἐνεθυμούμην.

Ὅταν παρακολουθοῦσα τήν δίκην ἐσκέφθην πρός στιγμήν νά τά γράψω, ἀλλά συνεκρατήθην, ἀναλογισθείς ὅτι μᾶλλον κακό μποροῦσα νά κάμω στόν ἀδελφόν σου.

Εὔχομαι ὅμως γρήγορα νὰ βγῆ ἡ ἀλήθεια εἰς φῶς, διότι ἡ γενομένη ἀδικία ἦτο μεγάλη.

Ἡ ζωή μας ἐδῶ εἶναι μονότονος. Τώρα ἄρχισαν οἱ βροχὲς καὶ κλειστήκαμε στά σπίτια.

Χαιρετισμούς στό σπίτι καί στόν ναύαρχον.

Περιμένω νέα σου.
Μὲ πολλὴν φιλίαν
Ἰω. Χαλκιόπουλος
VIA GENERALE
ORSINI 41
NAPOLI

Καὶ ἔμεινε πάντα «ὑπ' ὄψει τῶν ἁρμοδίων»!

ΔΥΟΜΙΣΗ ἑβδομάδες ἀργότερα καὶ ὅταν (ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ εἶχε τὸ δημοψήφισμα γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ βασιλιᾶ Γεωργίου Β΄, δόθηκε ἀμνηστία στοὺς πολιτικοὺς καὶ χάρι στοὺς στρατιωτικούς, ποὺ καταδικάστηκαν γιὰ συμμετοχὴ στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935), βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, τοῦ στάλθηκε, ἀπὸ τὸ Λονδῖνο, τὸ ἀκόλουθο σύντομο γράμμα:

BROWN'S HOTEL
LONDON, W. 1
(DOVER ST — ALBEMARLE ST)
9)11)1935

Ἀγαπητὲ Περικλῆ,

Σὲ συγχαιρόμεθα ἀμφότεροι διά τό τέλος τῶν βασάνων σου. Σοῦ σφίγγομεν τό χέρι μὲ πολλὴν ἀγάπην.

Στ. Παπαρρηγόπουλος
Δημήτρης (Λεβίδης)

Ἀπὸ τότε καὶ παρὰ τὸ γράμμα ποὺ ἕνα χρόνο βραδύτερα (19 Νοεμβρίου 1936), ἀπευθύνθηκε ἀπὸ τὸν Δημ. Ν. Λεβίδη στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ στὸ ὁποῖο ὁ πρῶτος (καθὼς εἴδαμε) τόνιζε στὸ δεύτερο ὅτι τὸ ὑπόμνημά του «ὄχι μόνον δὲν ἔλαβεν τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχείου», ἀλλὰ «θέλει παραμένη ὑπ' ὄψει τῶν ἐν προκειμένῳ ἁρμοδίων», ἡ ὑπόθεση παράμεινε ἀνεξέλιχτη. Ὡς που μερικοὺς μῆνες πιὸ ὕστερα (6 Ἰουνίου 1937) ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν πέθανε, μὲ τὸν μεγάλο καημὸ ὅτι δὲν εἶδε καρποφορημένες τὶς προσπάθειές του γιὰ κεῖνο ποὺ εἶχε τάξει σὰν μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ὑπόλοιπης ζωῆς του. (Τὸ ὑπόμνημα παράμεινε, τριανταδυὸ χρόνια ἀπὸ τότε, «ὑπ' ὄψει τῶν ἁρμοδίων»)!

(«Οχι, αὐτὰ δέν εἶναι ἀκριβῆ»!

ΑΠΟ τὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημα τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχονται σὲ αὐτὸ καὶ ποὺ ἀφοροῦν στοὺς στασιαστὲς ἢ στὸν ἴδιο τὸν τότε ἀρχηγὸ τοῦ στόλου (ὅσα, δηλαδή, χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν ἄμυνά του), τὸ σημεῖο ποὺ προκαλεῖ ἐξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον στὸν ὕστερα ἀπὸ τριανταδυὸ χρόνια (ἀπὸ τὴ σύνταξη καὶ τὴν ὑποβολή του), ἀναγνώστη καὶ μελετητή, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο στηρίζεται στὸ γράμμα τοῦ στασιαστὴ ὑποπλοίαρχου Κόντου (καὶ στὴ μαρτυρία τοῦ τότε ἀντιπλοίαρχου Ε. Μπουζάνη), καὶ κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα πλοίαρχος Ἀλέξ. Σακελλαρίου (καὶ στὰ μετέπειτα χρόνια ναύαρχος, πολλὲς φορὲς ὑπουργὸς καὶ βουλευτὴς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως), καὶ εἰς συνεννοήσεις ἀκόμη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦ νῦν (1935) ἀρχιεπιστολέως πλωτάρχου Κώνστα εἶχε ἔλθει, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος διὰ νὰ προβοῦν ὁμοῦ εἰς κίνημα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως».

Αὐτά, πάντως, ἰσχυριζόταν στὸ ὑπόμνημά του ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, καί, γιὰ τὴν ἀκρίβειά τους, παράπεμπε, καθὼς προείπαμε, στὸ ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς τώρα, γράμμα (ποὺ θὰ τὸ δοῦμε, πιὸ κάτω, στὴν ἱστόρησή μας) τοῦ ὑποπλοίαρχου τῶν ὑποβρυχίων Γεωργίου Θεοδ. Κόντου. Τὸ γράμμα στὸ ὁποῖο ἀναφέρονταν ὀνομαστικὰ ὁ Ἀλέξανδρος Σακελλαρίου (ποὺ τὸν μνημονεύει στὴν ἀφήγησή του καὶ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες) καὶ ὁ Παναγιώτης Κώνστας.

— Ὄχι· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ Παναγιώτης Κώνστας, καθὼς διάβασε τὸ ἀπόσπασμα στὸ ὁποῖο ἀναφερόταν καί ὁ ἴδιος καὶ ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου. Ὄχι, δὲν εἶναι ἀκριβῆ τά ὅσα, ὡς πρός ἡμᾶς, ἐπικαλεῖται εἰς τό ἀπόρρητον ὑπόμνημά του ὁ ναύαρχος Ρουσσέν.

Καὶ ὁ κατὰ τὸ 1935 πλωτάρχης καὶ ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου (ὅταν ἀρχηγός του ἦταν ὁ πλοίαρχος καὶ ὕστερα ναύαρχος Σακελλαρίου), Παναγ. Κώνστας, ὁ ὁποῖος στὰ κατοπινὰ διετέλεσε κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρὰ» (στὸν πόλεμο τοῦ 1940 — 1941), διοικητὴς τοῦ στολίσκου ὑποβρυχίων καὶ κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» (1941—1944), ἀρχηγὸς τοῦ στόλου (1947—1950), ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ (1950—1952), πρόσθεσε:

— Ἀπό τοῦ 1935 μέχρι σήμερον διέρρευσαν τριανταδύο ὁλόκληρα ἔτη. Κατά τό μακρότατον τοῦτο διάστημα τοῦ ἑνός τρίτου αἰῶνος, πολλάκις ἠρωτήθην διά πράγματα ἀφορῶντα εἰς τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οὐδέποτε ὅμως ἐδέχθην, μέχρι τοῦδε, νά ὁμιλήσω. Καί εἶχον ἀποφασίσει νά ἀποφύγω οἱανδήποτε ἐπί τοῦ θέματος ἱστόρησιν. Ἡ ἀνατομία ὅμως τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, εἰς τήν ὁποίαν προβαίνετε καί τό ἀπόσπασμα τῆς ἀπορρήτου ἐκθέσεως τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ὅπου γίνεται μνεία τοῦ ναυάρχου Σακελλαρίου καί ἐμοῦ, μοῦ ἐπιβάλλει νά ἀναθεωρήσω τήν παλαιοτέραν ἄποψίν μου καί νά ἱστορήσω καί τά ὅσα τότε ἔζησα καί τά ὅσα ἐπί τοῦ ὅλου θέματος γνωρίζω.

Ἡ ἰδιόγραφη διαταγὴ

ΡΩΤΑΩ ἂν ὁ ρόλος ποὺ εἶχε διαδραματίσει ἦταν καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀπὸ τοὺς βαρικούς, τοὺς πρωταρχικούς.

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Παν. Κώνστας μοῦ ἀπαντάει:

— Βεβαίως ἔλαβον ἐνεργόν μέρος εἰς τήν καταστολήν τοῦ κινήματος. Ἡμην δὲ τότε ἀρχιεπιστολεύς τῆς ὑπό τόν ὑποναύαρχον Σακελλαρίου ναυτικῆς μοίρας ἐκ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Κουντουριώτης», «Σπέτσαι», «Ὕδρα», ἥτις ἐξετέλεσε καί τήν γνωστήν καταδρομήν κατά τοῦ λιμένος τῆς Καβάλας. Τήν καταδρομήν, ἥτις ἐν συνδυασμῷ μὲ τήν συγχρονισμένην ἐπίθεσιν ἀπό ξηρᾶς — ἐκ τοῦ Στρυμῶνος — ὑπό τήν ἀρχηγίαν τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη, συνέβαλε κατά τρόπον ἰδιαζόντως ἀποφασιστικόν εἰς τόν τερματισμόν τῆς ἐπαναστάσεως.

Πρόσθεσε δὲ ὁ ναύαρχος Κώνστας αὐτά:

— Τήν διαταγήν διά τήν καταδρομήν ἐκείνην, ὡς καί τήν συναφῆ τήν ἀφορῶσαν εἰς ναυτικήν ἐπιχείρησιν εἰς τήν ὁποίαν θά ὑπεχρεούμεθα ἐάν κατά τόν πλοῦν μας εἰς Καβάλαν συνηντώμεθα, εἰς τό Αἰγαῖον, μετά τοῦ ἐπαναστημένου στόλου, συνέταξα ἐγώ, ἰδιοχείρως κατόπιν ἐντολῆς τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ στολίσκου μας Ἀλ. Σακελλαρίου.

Ἐρώτημα:

— Γιατὶ τὴν συντάξατε ἰδιόχειρα, τὴ διαταγή;

Ἀπάντηση:

— Διά λόγους τούς ὁποίους θά σᾶς ἐξηγήσω ὅταν σᾶς ἱστορήσω τήν κατά τῆς Καβάλας καταδρομήν, ὁπότε θά σᾶς δώσω καί τό κείμενον τῆς διαταγῆς. Σήμερον πρέπει νά διευκρινήσω τό ἐπίμαχον σημεῖον τοῦ ἀπορρήτου ὑπομνήματος τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν.

Εἶναι δὲ παραπολὺ ἐνδιαφέροντα αὐτὰ ποὺ μοῦ ἱστόρησε ὁ ἀντιναύαρχος Παν. Κώνστας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί εἶναι τό πουλὶ στρουθοκάμηλος καὶ μὲ ποιούς μοιάζει. — Τὸ γράμμα τοῦ ὑποπλοίαρχου Κόντου στὸ γιατρὸ Μάνο Καρζῆ. — Ἄγνωστο καί ἀνέκδοτο, ὡς σήμερα, ντοκουμέντο. — Οἱ δυὸ «κόσμοι» ποὺ ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα. — «Ὅταν γίνεται ἐπανάστασις δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκον». — «Μήπως θὰ ἠθέλατε νὰ τοῦ παραδοθοῦν, τοῦ Σιώκου;». — Οἱ ἀπόψεις τῶν στασιαστῶν. — Ὑπερορία, μικροφυλακίσεις, ἀμνηστία. — «Δεκαπέντε χρόνια στὸ Ναυτικὸ — δεκατρεῖς ἐπαναστάσεις καὶ κινήματα». — Ὁ ναύαρχος Κώνστας συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του. — «Συνηντώμεθα, συνεζητοῦμεν, ἀλλὰ δὲν ἐσυνωμοτοῦμεν».

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ

Αἴθουσα 80 τ. μ. ἐπί προσόψεως στόν. α΄ ὄροφον, Πεσμαζόγλου 8 καί Σταδίου γωνία. Πληροφορίαι εἰς θυρωρόν.

Ο.Τ.Ε. Α.Ε.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Πρόσληψις Διπλωματούχων Μηχανικῶν

Προκειμένου ὁ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε. νά προσλάβη Μηχανικούς διπλωματούχους τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Μηχανολόγων Ἠλεκτρολόγων τοῦ Ε.Μ.Π. ἢ Ἀνωτάτης Ἀλλοδαπῆς Σχολῆς ἀνεγνωρισμένης ὑπό τούτου ὡς ὁμοταγοῦς, ἢ Πτυχιούχους τοῦ Φυσικοῦ Τμήματος τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς μετ' ἐνδεικτικοῦ Ραδιοηλεκτρολογίας Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἢ ἄλλης ἀνεγνωρισμένης ὡς ἰσοτίμου ἡμεδαπῆς ἢ ἀλλοδαπῆς Σχολῆς, πρός πλήρωσιν κενῶν θέσεων Πτυχιούχων Μηχανικῶν τῶν ἐν Ἀθήναις καί Ἐπαρχίαις Ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ,

καλεῖ

τούς ἔχοντας τ' ἀνωτέρω προσόντα ἐκπληρώσαντας τάς στρατιωτικάς των ὑποχρεώσεις καί μή ὑπερβάντας τό 35ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, κατόχους μιᾶς τῶν ξένων γλωσσῶν Ἀγγλικῆς, Γαλλικῆς ἢ Γερμανικῆς, ἵνα ὑποβάλωσι σχετικάς αἰτήσεις μέχρι τῆς 25ης Μαρτίου 1967.

Αἱ ὑποβληθεῖσαι μέχρι σήμερον αἰτήσεις δέν θά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν.

Διά πλείονας πληροφορίας, οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τήν Ὑποδ/νσιν Προσωπικοῦ ΟΤΕ (ὁδός Πατησίων ἀρ. 20 καί Βερανζέρου, 8ος ὄροφος, Γραφεῖον 809), κατά τάς ἡμέρας Δευτέραν, Τετάρτην, Πέμπτην καί Σάββατον, ἀπό 12.00—13.30 ὥρας.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΚΟΝΤΟΥ

«Η επανάστασις δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκον»!!

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ

45ον

ΕΙΝΑΙ πολὺ χαρακτηριστικό, καί, μάλιστα, ξέχωρα ἐπίκαιρο, ἔστω καὶ ἂν ἀπὸ τότε πέρασαν τριανταδυὸ ὁλόκληρα χρόνια, αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει στὸ ὡς χτὲς ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα του, πρὸς τὸ ναύαρχο Παπαρρηγόπουλο, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν: «Οἱ δημοκρατικοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ζωηροὺς καὶ μαχητικοὺς ἀνθρώπους ἐργάζονται δραστηρίως μὲ συνεργάτας τοὺς κομμουνιστάς». ('Εργάζονταν, δηλαδή, καὶ συνεργάζονταν καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τὴν διόλου μακάρια). Τὸ ἔχουμε δὲ πῆ καὶ ἄλλοτε: Δὲν εἶναι μόνο οἱ αἰώνες ποὺ ἀντιγράφουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, μὰ εἶναι καὶ οἱ δεκαετίες. Καὶ ὅ,τι γινόταν τὸ 1935, θὰ τὸ θεωροῦσαν αὐτονόητο νὰ γίνῃ καὶ τὸ 1967, κατὰ τὴν ἀντίστροφη ὅμως φορά. Τότε ἡ δραστήρια συνεργασία τῶν «δημοκρατικῶν» καὶ τῶν κομμουνιστῶν ἀποσκοποῦσε στὴν κοινὴ τους προσπάθεια, γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς βασιλευόμενης. Τώρα ὅμως; Τώρα, ρωτιέται κανεὶς μήπως ἡ 'Ελλάδα ἔχει γεμίσει ἀπὸ στρουθοκαμήλους. (Καὶ εἶναι ἡ στρουθοκάμηλος «πτηνὸν περιωρισμένης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, λίαν εἰρηνόφιλον, ἀποφεύγον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν ἐχθρόν του. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο βυθίζει τὴν κεφαλήν του ἐντὸς τῆς ἄμμου, ἵνα μὴ βλέπῃ τὰ συμβαίνοντα, ἐνῶ τὸ σῶμα παραμένον ἀκάλυπτον καὶ ἀπροστάτευτον καθίσταται εὔκολος λεία εἰς τὸν καταδιώκοντα»).

Καὶ αὐτὰ μὲν γιὰ τὴν στρουθοκάμηλο —καὶ γιὰ ὅσους πρέπει νὰ ξέρουν γιὰ τὸ πτηνὸ αὐτό, ποὺ ἀνήκει στὴν οἰκογένεια τῶν Στρουθιονιδῶν καὶ βρσχυπτέρων! Πρὶν ἔ ις προχωρήσουμε γιὰ νὰ ἀκούσ με τὰ ὅσα ἐνδιαφέροντα μᾶς ἱστόρησε ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Παναγ. Κώνστας, θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε τὸ ἄλλο ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα κείμενο, ποὺ ἐπικαλέστηκε, σὰν μαρτυρία, στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του, ὁ ναύαρχος Ρουσσέν. Εἶναι τὸ γράμμα ποὺ τότε ὑποπλοίαρχου Γεωργίου Θεοδ. Κόντου, ποὺ τότε ὑπηρετοῦσε στὰ ὑποβρύχια.

Τὸ γράμμα τοῦ ὑποπλοιάρχου Κόντου

ΤΟ φιλικὸ γράμμα αὐτό, σταλμένο («PER AEREA») ἀπὸ τὴ Νεάπολι τῆς 'Ιταλίας, ἀπευθυνόταν στὸ γιατρὸ Μάνο Κ'αρζῆ (ποὺ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε βενιζελικῶν φρονημάτων, καὶ ποὺ διατέλεσε πολλὰ χρόνια πρόεδρος τοῦ 'Ιατρικοῦ Συλλόγου 'Αθηνῶν, καθὼς καὶ βουλευτὴς κατὰ τὴν περίοδο 1946—1950), ἡ διεύθυνση τοῦ ὁποίου ἦταν τότε «PATISSION 52A, ATENE, GRECIA».

Εἶχε δέ, στὰ κυριώτερα σημεῖα του, ἔτσι:

VIA EGIZIACA
A PIZZAFALEONE 24
ANTERNO 13

Κυριακὴ 19 Μαΐου 1935

'Αγαπητὲ Μάνο,

Σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσίν μου, σοῦ γράφω τώρα ποὺ ἦρθη ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος γιὰ νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ λάβῃς τὸ γράμμα μου.

Σὲ εὐχαριστῶ, ἐν πρώτοις, θερμῶς δι' ὅλας τὰς εὐκολίας καὶ τὴν ἀδελφικὴν φιλίαν ποὺ ἔδειξες στὴν οἰκογένειάν μου κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ὡς ἐπίσης καὶ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν σου, γιὰ τὴν πρὸς ἐμὲ συμπάθειάν σας, ὡς καὶ ὅλων τῶν γνωστῶν (Γιαννακόπουλοι κ.λ.).

Τώρα θὰ σοῦ ἐξιστορήσω τὰ κατ' ἐμὲ ὡς καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς διὰ νὰ συγκρίνῃς μόνος ποῖος ἐκ τῶν δύο κόσμων ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὴν 'Ελλάδα καὶ οἵτινες ἂν καὶ λαλοῦν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ κατοικοῦν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὐδὲν ἕτερον κοινὸν ἔχουν. Αὐτὸ βέβαια ὄχι μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀστῶν ἀλλὰ διὰ τὴν νοοτροπίαν τῶν κυβερνώντων σήμερον καὶ τῶν μέχρι διετίας κυβερνησάντων.

'Ημεῖς ἐξηγέρθημεν διότι ὄντως ἐκινδύνευε ἡ δημοκρατία (θὰ ἐβιάβασες βέβαια τὰς δηλώσεις τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ Παρίσι, αἵτινες ἀφοῦ ἑδημοσιεύθησαν εἰς ὅλον τὸν εὐρωπαϊκὸν Τύπον, διεφεύσθησαν ἀπὸ τὴν πρεσβείαν τῶν Παρισίων τὴν ἐπομένην, καὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ Πάσχα). 'Εξ ἄλλου ἡ ἐξάρθρωσις τοῦ Κράτους εἶχε περιέλθει εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε κάθε ἕνας ὁ ὁποῖος πονεῖ τὸν τόπον νὰ μὴ μπορῇ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἡ κατάστασις αὐτὴ ἀσυγκίνητον. Λοιπὸν καλῶς (κατ' ἐμέ) ἢ κακῶς (καθ' ὑμᾶς) ἔγινε μία ἐπανάστασις. Τὸ Ναυτικὸν ἐπρωτοστάτησε καὶ κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν ἔλαβεν μέρος εἰς αὐτὴν ἡ ὁλότης σχεδὸν τῶν ἀρίστων στελεχῶν του.

Τὸ ὅτι ὁ Στρατὸς δὲν ἐκινήθη συγχρόνως μὲ ἐμᾶς (δὲν γνωρίζω δὲ ἀκόμη τοὺς λόγους) μᾶς ἀνάγκασε νὰ μεταβοῦμε εἰς Κρήτην. Κατόπιν βέβαια καί ὅταν ὅλαι αἱ μυημέναι στὸ κίνημα φρουραὶ τυχὸν ἐσηκώνοντο, πάλιν δὲν θὰ ἐκέρδιζεν ἡ ἐπανάστασις ἀφοῦ ὁ παράγων τοῦ αἰφνιδιασμοῦ ἐξέλιπεν. 'Αλλὰ ἡ ἱστορία τῆς ἐξελίξεως δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει. 'Εκεῖνο ὅπερ εἶναι οὐσιῶδες εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς νοοτροπίας τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῆς μερίδος ἤτις σήμερον εἶναι στὴν 'Αρχήν. 'Ημεῖς καίτοι ἠδυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν δίαν ἐναντίον τῶν τριῶν μὴ παραδοθέντων ἀντιτορπιλλικῶν, δὲν τὸ ἐκάμαμε ὄχι διότι ἐφοβήθημεν (ἐφ' ὅσον ἡμεῖς εἴχομεν παραλάβει πυρομαχικὰ ἐνῶ αὐτοὶ δὲν εἶχον), ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ προξενήσωμεν ἀνεπανορθώτους ζημίας εἰς πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ ἔμψυχον ἀκόμη. Τί ἔκαμον αὐτοὶ οἱ ἐκ τῶν ὑστέρων διακηρύττοντες ὅτι εἶναι παλληκαράδες;...

«Δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκον»!

ΚΑΙ τὸ γράμμα —ἐνδεικτικὸ τῆς ὅλης νοοτροπίας ἐκείνων ποὺ ἦταν μέρος στὸ μαρτιάτικο κίνημα— συνεχιζόταν:

...Τὴν ἐπομένην τοῦ κινήματος (Σάββατον 2 Μαρτίου), αὐτοὶ οἵτινες ἀφέθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐλεύθεροι νὰ ἐπιστρέψουν σπίτια των, οἱ Νικοτσάρας, Ξηρός, Κορδέλλας κ.λ., ἐνῶ ὅταν ἤμεθα ἀκόμη εἰς τὸν Ναύσταθμον, ἰδίως ὁ πρῶτος, ὑπερημύνετο ἡμῶν, ἐξέσπασαν εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν ἐπαναστατησάντων συναδέλφων των. 'Ωδήγησαν εἰς τὰς φυλακὰς εἰς Πειραιὰ ἐκ Ναυστάθμου τὰς συζύγους δύο ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ ἐξ ὧν ἡ μία ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὸ παιδάκι της μόνο του τελείως στὸν Ναύσταθμον, διότι τῆς ἠρνήθησαν τὸ δικαίωμα νὰ τὸ πάρῃ μαζί της. Συμπεριφορὰ δηλαδὴ ἀγρίων καὶ τελείως ἀπολιτίστων ἀνθρώπων. Θὰ μοῦ φέρῃς ἴσως ὡς ἀντίδοτον (σημ. γράφ.: ἐννοεῖ ὡς ἀντεπιχείρημα), ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐσκότωσαν τὸν Σιῶκον. Σοῦ ἀπαντῶ ὅτι πρῶτον ὅταν γίνεται ἐπανάστασις δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκον. Δεύτερον ὁ Σιῶκος πρῶτος πυροβολεῖ ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τραυματίζει ἕνα σημαιοφόρον, οἱ ἄλλοι ἐπαναστάται ποὺ εἶναι μαζί μὲ τὸν τραυματισθέντα τὸν διατάσσουν «ψηλὰ τὰ χέρια», αὐτὸς δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ πυροβολῇ. Μήπως θὰ ἠθέλατε νὰ τοῦ παραδοθοῦν; 'Αλλὰ ὅ,τιδήποτε καί ἂν γίνεται μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, μὲ τί νοοτροπίαν οἱ «νομιμόφρονες» ξεσποῦν στὶς γυναῖκες τῶν ἀξιωματικῶν; Κατόπιν ἡ κυβέρνησις βλέπει ὅτι ὁ στόλος ἐπαναστατημένος ὢν καί ἐξερχόμενος τῆς Σαλαμῖνος δὲν ἔβαλλε παρὰ ὅταν προσεβάλλετο. Δὲν ἔβαλεν οὔτε ἐναντίον τοῦ ἐργοστασίου τῆς Πάουερ γιὰ νὰ καλύψῃ τὴν 'Αθήνα στὸ

'Ο σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας, ὅταν, ὡς πλωτάρχης, ἦταν κυβερνήτης τοῦ εὐδρόμου «"Ελλη» καὶ μετεῖχε τῶν ἀσκήσεων τῆς ὑπό τὸν 'Αλ. Σακελλαρίου μοίρας γυμνασίων

σκότος ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνει ἀπὸ τὴν ξηράν, στὰς 8 τὸ βράδυ, οὔτε ἠπείλησε ἅμαχον πληθυσμὸν τῶν 'Αθηνῶν ὅπως ἠδύνατο νὰ τὸ κάμῃ. 'Η νομιμόφρων κυβέρνησις ἀποστέλλει τὰ ἀεροπλάνα νὰ βομβαρδίσουν τὸν στόλον (τὸν ἐχθρικόν!!) καὶ ηὔχετο, ὡς ἔγραφον τουλάχιστον οἱ ἐφημερίδες σας, νὰ βυθίσουν τὸν «'Αβέρωφ». Τὸν εἶχατε δὲ βυθίσει 3—4 φορὰς κατὰ τὰ ἀνακοινωθέντα τῶν 'Αθηνῶν. Κατόπιν διατάσσετε νέον ἀπηνῆ διωγμὸν ἐναντίον τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐπαναστατῶν (φυλακίσεις, ἐξευτελισμούς, δημεύσεις κ.λ.π.).

'Ο μέγας Σακελλαρίου, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος παρακαλῶν ἡμᾶς καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦ ἀρχιεπιστολέως του Κώνστα νὰ λάβῃ μέρος εἰς κίνημα, μαζί μας, ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως, ὁ κομπορημονῶν ὅτι ἐάν αὐτὸς ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στόλου δὲν θὰ τοῦ τὸν ἐπαίοναμε τὸν στόλον (ἐνῶ ἐκ τοῦ ἐγγύς παρελθόντος γνωρίζει καλὰ τὸ Ναυτικὸν ὅτι αὐτὸς ἀντιπλοίαρχος ὢν καί κυβερνήτης ἑνὸς ἀντιτορπιλλικοῦ ἐξεδιώχθη ἀπὸ ἕνα ἀνθυποπλοίαρχον ἐπαναστάτην), πηγαίνει δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος ἐπί κεφαλῆς τῶν τριῶν ἐπισκευασθέντων ἐν τῷ μεταξὺ ἀντιτορπιλλικῶν εἰς Καβάλαν καὶ χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν «"Ελλη», ὅτι ἂν δὲν παραδοθῇ θὰ τὴν βομβαρδίσῃ, διατάσσει πῦρ ἐναντίον ἑνὸς πολεμικοῦ ἑλληνικοῦ ἐν γνώσει ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ «"Ελλη» εὑρίσκεται πλευρισμένη εἰς τὸ λιμάνι, ὅλαι αἱ μακραὶ βολαὶ καὶ αἱ βραχεῖαι ἀποστρακίζόμεναι θὰ ἔπιπτον ἐπὶ ἑλληνικῆς πόλεως, ὅπερ καὶ συνέβη.

Τόσον δὲ τὸ ἠθικὸν τῶν νομιμοφρόνων ἀξ)κῶν ἦτο ἀκμαῖον, ὥστε ὅταν μία βολὴ τῆς «"Ελλης» ἔπεσε ἐπί τῶν «Σπετσῶν», ναῦται τοῦ πληρώματος πίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν, καί ὁ ἐπιτηδείως στόλος ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ καλυπτόμενος ὑπό καπνοῦ. Τὸ ὑποβρύχιον «Κατσώνης» τὸ ἀπόγευμα, ἀνευρίσκει εἰς τὴν θάλασσαν σωσίβια τοῦ «Σπέτσαι»...

'Υπερορία, μικροφυλάκισις, ἀμνηστία!

ΠΑΡΑΚΑΤΩ ὁ ἐπιστολογράφος τῆς Νεαπόλεως, βάζει τὸ ἐρώτημα: «Καὶ ὅταν ἐξῆλθε νικήτρια ἡ «νομιμόφρων» παράταξις, ἀντὶ μεγαλοψυχίας, τί ἔκαμε;». Καὶ ἀφοῦ ἀναφέρει διάφορα πράγματα, ἀφοῦ δίνει μερικοὺς χαρακτηρισμοὺς καὶ ἀφοῦ κρίνει ὡρισμένα περιστατικά, προσθέτει:

...Τὸ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ νομίζω ὅτι κάθε καλῆς πίστεως συζητητὴς καὶ ὀλίγον πολιτισμένος θὰ παρεδέχετο τὰ ἀκόλουθα: Τοὺς μὲν ἀρχηγοὺς ἢ ὁδηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως νὰ καταδικάσῃ εἰς πενταετῆ τουλάχιστον ὑπερορίαν ἢ καὶ περισσότερον, τοὺς δὲ λοιποὺς (πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε συμμετασχόντας) εἰς φυλάκισιν μέχρι παροχῆς ἀμνηστίας. Διότι μάθε ὅτι οἱ ἐπανάστασις αὐτὴ οὔτε ἡ πρώτη εἶναι οὔτε ἡ τελευταία. 'Εγὼ ἔχω 15 χρόνια στὸ Ναυτικὸ καὶ ἔχω ἰδῆ 18 ἐπαναστάσεις καὶ κινήματα. Τὰ κινήματα δὲν ἀποφεύγονται ἀπὸ τὴν βαρύτητα τῶν εὐθυνῶν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν καλὴν διοίκησιν. Σὲ ἕνα ἄλλο πιὸ πολιτισμένο κράτος ἀπὸ ἐμᾶς θὰ ἔκαμναν τὰ ἀκόλουθα (ὡς συνέβη εἰς Γαλλίαν)· μόλις ἡ κυβέρνησις ἀντελήφθη ὅτι ἕνα μέγα μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐξηγέρθη ἐναντίον του ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ λάβῃ τὰς ἐπιβαλλομένας κυρώσεις ἃς ἔλαβε καὶ αἵτινες εἶναι τελείως ἀναχρονιστικαὶ καὶ βάρβαροι (δήμευσις περιουσιῶν τῶν οἰκογενειῶν — αὐτὴ ἔχει καταργηθῇ ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως), θὰ ἐδέχετο ἀμέσως συμβιβασμὸν προτείνουσα σύγκλησιν μιᾶς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως πρὸς διενέργειαν ἐκλογῶν. Μήπως οἱ ἀντιπολιτευόμενοι σήμερον δὲν ἀντιμετώπισαν πρὸ 12 ἐτῶν ἕνα μεγαλύτερον εἰς ἔκτασιν κίνημα; Τί κυρώσεις ἔλαβον; Οὐδένα ἐξετέλεσαν καὶ ἔβωκαν ἀμνηστίαν 4 μῆνας μετὰ τὸ κίνημα. "Εδιωξαν βέβαια ἀπὸ τὸν στρατὸν ἀρκετούς, ἀλλὰ οὔτε δημεύσεις περιουσιῶν ἔκαμαν, οὔτε στερήσεις συντάξεων, οὔτε ἐφυλάκισαν...

«Συνεζητοῦμεν, ἀλλὰ δὲν ἐσυνωμοτοῦμεν»

ΑΥΤΟ ἦταν τὸ γράμμα ποὺ ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν χρησιμοποίησε σὰν στοιχεῖο —ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ ἀναφερε ἢ ἐπικαλέστηκε —στὸ ἀπόρρητο ὑπόμνημά του.

— Μένω ἔκπληκτος' μοῦ ἔλεγε ὁ ἀντιναύαρχος Παν. Κώνστας (καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας), διότι ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν ἀναφέρει εἰς τὸ ὑπόμνημά του, ὅτι ἐγὼ ἠρχόμην εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν ὀργάνωσιν κινήματος πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑφισταμένης νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας. Μένω ἔκπληκτος, ἔστω καὶ ἐὰν ἔκτοτε παρῆλθεν ἕνα περίπου τρίτον αἰῶνας. Τὴν ἔκπληξίν μου, μάλιστα, ἐπαυξάνει τὸ μνημονευόμενον ὅτι ἐνήργουν κατ' ἐντολὴν τοῦ τότε πλοιάρχου 'Αλεξάνδρου Σακελλαρίου.

Καὶ ὁ μετέπειτα ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου Ναυτικοῦ πρόσθεσε:

— Προτοῦ ὅμως προχωρήσω εἰς τὴν ἱστόρησίν μου καὶ προτοῦ σᾶς ἀφηγηθῶ ὅ,τι ἔζησα κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1935 καὶ δὴ κατὰ τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου, ὀφείλω νὰ σᾶς εἴπω ὅτι πολλοὺς ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς αὐτὸ τοὺς ἐβλέπομεν καὶ συνεζητοῦμεν, τόσον ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου, ὅσον καὶ ἐγώ. 'Αναφέρομαι δὲ ἐν προκειμένῳ, εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἐποχήν. Τοὺς ἐβλέπομεν καί συνεζητοῦμεν, διότι συνεδεόμεθα μετ' αὐτῶν διά φιλίας. Τὸν ἐξ αὐτῶν, μάλιστα, πλοίαρχον 'Ανδρέαν Κολιαλέξην —ὅστις, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπληροφορήθημεν, ἦτο ὁ ἐκ πρόσωπος τοῦ Ναυτικοῦ εἰς τὴν τριμελῆ ἐκτελεστικὴν ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπήν— ὅλως ἰδιαιτέρως ἐκτιμούσαμεν. Καὶ τοῦτο παρὰ τὰς βαθυτάτας πολιτικὰς καὶ ἰδεολογικὰς ἀντιθέσεις αἵτινες μᾶς ἐχώριζαν. "Αλλως τε, καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν του πεποιθήσεων, ὁ 'Ανδρέας Κολιαλέξης, ἦτο γενναῖος πολεμιστής, λαμπρὸς ἀξιωματικὸς καὶ ὑποδειγματικὸς ἄνθρωπος.

Ερώτηση:

— Καὶ ὅπως εἴπατε τὸν συναντούσατε καὶ συζητούσατε μαζί του, πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα;

'Απάντηση:

— Βεβαίως. Συνηντώμεθα ἑκάστοτε μετ' αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι καὶ συνωμοτούσαμεν ἢ ὅτι εἴχομεν οἱανδήποτε εἰδικωτέραν γνῶσιν τῶν τεκταινομένων καὶ τοῦ ὁριστικῶς παρασκευαζομένου τότε κινήματος. Τὸ κίνημα ὅπως θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ περαιτέρω τὸ ἐπληροφορήθημεν μετὰ τὴν ἔκρηξίν του. Εἴχομεν δὲ προειδοποιήσει σαφῶς ποίαν στάσιν θὰ ἐτηρούσαμεν ἐὰν ποτὲ συνέβαινε τὰ ψιθυριζόμενα νὰ καταστοῦν πραγματικότης.

'Αλλὰ ἡ γεμάτη ἐνδιαφέρον ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Κώνστα φέρνει σὲ φῶς καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα ποὺ δίνουν ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια.

Εἰς τὸ αὔριανὸ
«ΕΜΠ
θὰ διαβ
«Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ
Τὸ ἀμυντικὸν σχέδιον «Ν
ΤΖΕΝΗ Κ
«Διανύω τὴν πιὸ ὡραία
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΙΣΠ
Μία ἀπὸ τὶς καλύτερες
«ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ Ξ
ΣΑΝ ΠΝΕΥ
Ο ΔΟΚΤΩΡ
ΤΗΣ ΣΑΡ
ΠΡΙΓΚΙΠΙΣ
«Μοναδικὸ χόμπυ
ΜΥΘΙΣΤΟ
ΔΙΗΓΗΜΑΤ
Ζητήσατε αὔρι
ΤΟ «ΕΜ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑ

Ἡ Μοῖρα τῶν γυμνασίων καὶ ἡ μεγάλη πικρία

ΤΙ ΕΛΕΓΑΝ ΣΤΟΝ ΑΛΕΞ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟ

46ον

ΔΕΝ θὰ ἔπρεπε νὰ περάσουν ἀπαρατήρητα καὶ ἀσχολίαστα μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἀπὸ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε, ἀπὸ τὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας, στὸ γιατρὸ Μάνο Κἀρζῆ, ὁ τότε ὑποπλοίαρχος Γεώργ. Θ. Κοντός. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἀποκαλύπτουν καὶ διευκρινίζουν ἀπόλυτα τὶς ἀμετακίνητες «θέσεις» ποὺ εἶχαν, γενικά, παρμένες ἐοἱ ἀπὸ Χαλέπας ἐμπνεόμενοι καὶ καδοδηγούμενοι πιστοὶ τῆς Δημοκρατίας». Καὶ μόνο ἐκεῖνο ποὺ ἀπερίφραστα διατυπώνεται σὲ ἕνα φίλο μὲ διαφορετικὰ φρονήματα, ὅτι, δηλαδή, γίνεται ἡ ἀφήγηση αὐτὴ «διὰ νὰ συγκρίνῃς ποῖος ἐκ τῶν δύο κόσμων ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα καὶ οἵτινες ἂν καὶ λαλοῦν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ κατοικοῦν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον οὐδὲν ἕτερον κοινὸν ἔχουν» — καὶ μόνο τοῦτο, γραφόμενο στὴν κατάθλιβη ἐκείνη περίοδο, γεμίζει τὸν ἑστῶ καὶ ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια ἀναγνώστη, μὲ βαθύτατη μελαγχολία. Ὅπως πολλὰ ἐρωτήματα γεννάει ἡ ἔλλειψη καὶ τῆς ἐλάχιστης συμπάθειας γιὰ ἕνα νεκρὸ πιὰ ἀξιωματικό — τὸν ἀντιπλοίαρχο Ἀθ. Σιῶκο— ποὺ σκοτώθηκε γιατὶ ἤθελε νὰ μείνῃ πιστὸς στὸν ὅρκο του. «Ὅταν γίνεται ἐπανάστασις δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκο», φθέγγεται ὁ στασιαστὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ποὺ ἐνσάρκωνε τὸ πνεῦμα ὅλων τῶν ὁμοϊδεατῶν του) καὶ, χαριτολογώντας, ρωτάει: «Μήπως ἠθέλατε νὰ τοῦ παραδοθοῦν;» (οἱ στασιαστὲς στὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου). Ἐνῶ ὅμως διδάσκει ὅτι ἡ ἐπανάστασι δὲν γίνεται μὲ ἀέρα φρέσκο, θέλει νὰ ξεχνᾶ ὅτι καὶ ἡ καταστολή της δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ χριστιανικὲς μεθόδους. Καὶ ζητᾶει νὰ μὴ ἐπιβληθοῦν οὐσιαστικὲς κυρώσεις, ἀλλὰ μικροϋπερορίες καὶ μικροφυλακίσεις «μέχρι παροχῆς ἀμνηστίας»! (Φαίνεται πὼς ἡ λαϊκὴ ῥῆσι: «Καὶ ἡ πίττα γερὴ καὶ ὁ σκύλος χορτάτος», ἀποτελεῖ συνωμοτικὸ δόγμα). Πάντως τὸ αἴτημα γιὰ ἀμνηστία, θυμίζει τὸ ἀνέκδοτο τῶν κατοίκων μιᾶς συμπαθέστατης ἑλληνικῆς περιοχῆς, οἱ ὁποῖοι μόλις γεννηθῇ ἕνα ἀγόρι, τηλεγραφοῦν στὸ βουλευτή τους τὸ γνωστὸ ἐκεῖνο: «Ἐγεννήθη ἄρρεν ἐξασφαλίσατε σύνταξιν». Στὴν προκείμενη περίπτωση οἱ ποικίλοι ἀγωνιστὲς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου σπαραγμοῦ», θὰ μποροῦσαν (κατὰ τὴ νοοτροπία τους) νὰ ἀξιώσουν: «Ἐκρήγνυται κίνημα ἐξασφαλίσατε ἀμνηστίαν». ("Αν ἀποτύχῃ τὸ κίνημα πρέπει νὰ ἔχουμε ἐξασφαλισμένη τὴν ἀμνηστία. "Αν ἐπιτύχῃ, ποιὸς μᾶς κρατάει καὶ τρέμε γῆς). Κάτι τέτοιο θὰ σκέπτονταν, στὶς ἡμέρες μας, οἱ συνωμότες τοῦ Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. καὶ κάτι τέτοιο ἐπιδίωξαν: ἢ τὴ νίκη τῆς «ἀξιοκρατίας» ἢ τὴν ἀμνηστία! Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θλιβερὴ εὐθυμη διαπίστωση ὅτι ἐγὼ ἔχω 15 χρόνια στὸ Ναυτικὸ καὶ ἔχω ἤδη 13 ἐπαναστάσεις καὶ κινήματα». («Ἐπαναστάσεις καὶ κινήματα ποιανῶν κατὰ ποιανῶν; Γιατί, βέβαια, δὲν πρέπει νὰ ξεχνιέται ὅτι τὰ κινήματα γίνονταν ἀπὸ «δημοκρατικοὺς» ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ ἐξοντώσουν ἄλλες ὁμοιες «δημοκρατικὲς» φατρίες γιὰ νὰ ἐπιβοῦνε αὐτοὶ στὴν ἐξουσία). Τέλος καὶ γιὰ τὴν αἰώνια δόξα τῆς «Δημοκρατίας», ὁ ἐπιστολογράφος τῆς Νεαπόλεως βρίσκει τὴ λύση ποὺ ταίριαζε σὲ ὅλους τοὺς συνωμότες τοῦ 1935, καὶ ποὺ ἂν ἐπιτυγχάνονταν θὰ ἦταν σὰν νὰ εἶχε ἐπικρατήσει τὸ κίνημα: "Ἔπρεπε (κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴ ἄποψη) τὸ νόμιμο κράτος νὰ συμβιβαστῇ μὲ τοὺς καταλυτές του καὶ νὰ γίνῃ μιὰ οἰκουμενικὴ κυβέρνηση! (Τώρα τί εἴδους οἰκουμενικὴ κυβέρνηση θὰ ἦταν αὐτή, μὲ τοὺς δυὸ κόσμους, ποὺ «οὐδὲν κοινὸν εἶχον», εἶναι ἄλλη ὀξύμωρη ἱστορία).

«Μεγάλη πικρία συνεῖχεν ὅλους ἡμᾶς»

ΠΟΛΛΑ, ἄλλωστε, ὀξύμωρα σχήματα σημειώνονταν στὴ διόλου μακάρια ἐκείνη ἐποχή.

—Ἤτο μοῦ ἔλεγε ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας (καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ συζήτησί μας), πολὺ ἰδιόρρυθμος ἡ ἐποχὴ ἐκείνη. Καὶ κασθίστατο ἀκόμη περισσότερον ἰδιόρρυθμος, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐγνωριζόμεθα μεταξύ μας. Ἐγνωριζόμεθα καί, ὅπως σᾶς εἶπον, ἑστω καὶ ἐὰν ἀνήκομεν εἰς διαφορετικοὺς πολιτικοὺς κόσμους ἢ εἰς ἀντιπάλους ἰδεολογικὰς παρατάξεις, συνέβαινε νὰ διατηρούμεν ἐγκαρδίους μεταξύ μας φιλίας.

Καὶ ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ συνέχισε:

—"Οχι μόνον ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου καὶ ἐγὼ δὲν συνωμοτούσαμεν καὶ δὲν εἴχομεν γνῶσιν τῶν τεκταινομένων, ὅπως μνημονεύεται εἰς τὴν ἀπόρρητον ἔκθεσιν τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν, ἀλλὰ, ἐξ ἀντιθέτου, ἐγὼ ἔζησα ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὡρισμένα τελείως διαφορετικὰ πράγματα. Τὸ ὅτι ἡ περίοδος ἐκείνη ἦτο μεστὴ συνωμοσιῶν καὶ κινημάτων εἶναι πασίγνωστον. Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ συνωμοσιῶν καὶ τῶν κινημάτων ἐφιθυρίζοντο εὐρέως, δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ὁ τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου, εἰς μίαν συζήτησιν, μὲ τὸν πλοίαρχον Κολιαλέξην, τοῦ εἶπε ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἐνώπιόν μου τὰ ἑξῆς: «Προσέξτε καλὰ νὰ μὴ κάνετε κανένα κίνημα, διότι θὰ εἶναι ἡ καταστροφὴ τοῦ κόμματός σας. Νὰ εἶσθε δὲ βέβαιοι ὅτι ἡμεῖς, οἱ ἀντιβενιζελικοί, παρὰ τὰς ἐσωτερικάς μας ἀντιθέσεις, θὰ τὸ κτυπήσωμεν ἀδυσώπητως».

Λέω στὸ ναύαρχο Κώνστα:

— Μιλήσατε γιὰ ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις, ἀνάμεσα στὸν τότε ἀντιβενιζελικὸ κόσμο. Γιατὶ ὑπῆρχαν οἱ ἀντιθέσεις αὐτές;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Καλῶς μὲ ἐρωτᾶτε. Πρέπει νὰ σᾶς τονίσω ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μεγάλη πικρία συνεῖχεν ὅλους ἡμᾶς τοὺς ἀποκαλουμένους ἀντιβενιζελικούς. Καὶ τοῦτο διότι ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, μὲ πρόεδρον τὸν Παναγῆν Τσαλδάρην, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου, ὅτε ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἐν ἐνεργείᾳ μοίρας τοῦ στόλου, καὶ δὴ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1935 — ἤτοι δύο περίπου μῆνας πρὸ τοῦ κινήματος— δὲν εὐδόκει νὰ ἀνακόψῃ τὸν ῥυθμὸν τῶν γυμνασίων τῶν ἐκτελουμένων εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, προέβη εἰς μίαν πρᾶξιν προκαλέσασαν βαθεῖαν δυσαρέσκειαν.

Ἐρώτηση:

— Δηλαδὴ σὲ ποιὰ πρᾶξη ὥστε νὰ προκαλέσῃ δυσαρέσκεια;

Ἀπάντηση:

— Ἀνεκάλεσε τὴν μοῖραν τῶν γυμνασίων ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους εἰς τὸν ναύσταθμον καὶ τὴν διέλυσε. "Οχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔθεσε τοὺς θεωρουμένους ὡς τοὺς «ἱκανωτέρους, μαχητικωτέρους καὶ πλέον ὑπολογιζομένους ἀπὸ τὴν ἀντίθετον παράταξιν ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου.

Ἐρώτηση:

— Ὑπῆρχαν συγκεκριμένοι λόγοι γιὰ νὰ γίνῃ τοῦτο;

Ἀπάντηση:

— Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐπρόκειτο περὶ παγίδος τῆς δενιζελικῆς παρατάξεως ἵνα ἀπογυμνωθῇ ὁ στόλος ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιδράσουν ἀποτελεσματικῶς εἰς πᾶσαν ἰδέαν ἢ ἐκδήλωσιν στασιαστικῆς ἐνεργείας.

Τί ἔλεγαν στὸ ναύαρχο Χατζηκυριάκο

ΑΥΤΗ ἡ εἰκόνα παρουσιαζόταν —γιὰ τὸ Ναυτικὸ— τὶς παραμονὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

— Βεβαίως· μοῦ εἶπε συνεχίζοντας ὁ ναύαρχος Κώνστας. Καὶ ἐγὼ ἤμουν εἷς ἐξ ἐκείνων τῶν ἀξιωματικῶν οἵτινες ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου. Διετέλουν δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυβερνήτης τοῦ εὐδρόμου «Ἕλλη», τὸ ὁποῖον πέντε ἔτη βραδύτερον ἐβυθίσαν οἱ Ἰταλοὶ διὰ τορπιλλισμοῦ ἐνῶ ἦν 15ην Αὐγούστου 1940, ἦτο ἐλλιμενισμένον εἰς Τῆνον, καὶ ταυτοχρόνως, ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ στόλου.

Ἐρώτηση:

— Καλά, ὁ τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου τέθηκε στὴ διάθεση τοῦ ὑπουργείου γιὰ τοὺς λόγους ποὺ μοῦ εἴπατε. Σεῖς ὅμως;

Ἀπάντηση:

— Ἐτέθην εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας φιλίας ἥτις μὲ συνέδεε μετὰ τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου. Παραλλήλως ὡς ἐπίσχεμμα ἐχρησιμοποιήθη, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ μνημονευόμενον εἰς τὴν ἔκθεσιν Ρουσσέν, ὅτι τάχα εὑρισκόμην ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν δενιζελικῶν ἀξιωματικῶν διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ καί, δὴ καὶ τὰ αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκον, ὅτι ἤμην ὀργανωτὴς κινήματος, ἀντιδενιζελικοῦ, στρεφομένου κατὰ τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας — τῆς κυβερνήσεως, δηλαδή, εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὁποίας καὶ ἡμεῖς εἴχομεν συντελέσει διὰ τῆς ψήφου μας.

Ἐπήγαιναν, δηλαδή, εἰς τὸν ναύαρχον Χατζηκυριάκον καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι ὁ Σακελλαρίου καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ἐγώ, εὑρίσκοντο ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν Ἰωάννην Μεταξᾶν καὶ τὸν Γεώργιον Κονδύλην, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀνατρέψουν τὴν κυβέρνησιν. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δὲ δύο ἀνδρῶν, ὁ μὲν δεύτερος ἦτο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, ὁ δὲ πρῶτος ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν ταύτης.

Ἐρώτηση:

— Αὐτὰ ποὺ ἔλεγαν στὸ ναύαρχο Χατζηκυριάκο εἶχαν κάμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀλήθεια;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως ὄχι!

«Σὺ, κύριε, πού μᾶς δικάζεις»!

ΠΡΟΣΘΕΣΕ δὲ ὁ ναύαρχος Κώνστας αὐτά:

— Ἀπόδειξις τρανὴ ὅτι δὲν εὐσταθοῦν τὰ διατυπούμενα ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν εἰς τὴν ἀπόρρητον ἔκθεσίν του, εἶναι ὅτι οὐδὲ εἷς —ἐπαναλαμβάνω εἷς— ἐκ τῶν φερομένων ὡς συνωμοτούντων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν τότε πλοίαρχον Σακελλαρίου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη, κατῆλθεν εἰς Πέραμα ἢ διεπεραιώθη εἰς ναύσταθμον διὰ νὰ μετάσχῃ τοῦ κινήματος. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ οἱ πάντες, καὶ πρῶτος ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου, ἐκτύπησαν τὸ κίνημα ἀμειλίκτως.

"Ἀλλωστε, ὅτι οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μῆνα μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος καὶ ὅτε ὁ ναύαρχος πλέον Σακελλαρίου ἦτο πρόεδρος τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου, τὸ ὁποῖον ἐδίκασε τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγούς, οὐδὲ εἷς τούτων, ὅπως καὶ οὐδὲ εἷς τῶν μαρτύρων ὑπερασπίσεως ὑπηνίχθη οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον κατὰ τοῦ διευθύνοντος τὴν διαδικασίαν. Οὐδὲ εἷς ἐχρησιμοποίησεν οἱοδήποτε ὑπονοούμενον ἢ κατὰ οἱονδήποτε ἔμμεσον τρόπον ἀνεφέρθη εἰς ἀνάμιξίν ἢ εἰς γνῶσιν τοῦ ναυάρχου δι' ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὸ κίνημα. Ἀσφαλῶς δὲ ἐὰν καὶ τὸ ἐλάχιστον ὑπῆρχεν, ἔστω καὶ ὡς ὑπόνοια ὑπονοίας, θὰ ἔσπευδον νὰ τὸ ἐπικαλεσθοῦν ὡς ἐλαφρυντικὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ τουλάχιστον θὰ ἐπεδίωκον νὰ ἐντυπωσιάσουν ἀπὸ πλευρᾶς ἠθικῆς τάξεως. Δὲν θὰ τὸ ἄφηνον ἀνεκμετάλλευτον — καὶ πολὺ δικαίως. Δηλαδή, θὰ ἠδύνατο οἱοσδήποτε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Στρατοδικείου: «Σύ, κύριε, ποὺ μᾶς δικάζεις, καὶ τὸ κίνημα ἐγνώριζες καὶ συμμετοχὴν εἰς αὐτὸ ἐπεδίωξες». Εἶναι δὲ αὐτονόητον ποία ἐντύπωσις θὰ προεκαλεῖτο καὶ ποῖαι ἐπιπτώσεις θὰ ἐσημειοῦντο.

«Ἐστέλλοντο στὰ σπίτια των»

ΛΕΩ στὸ ναύαρχο Κώνστα:

— "Ολα αὐτὰ ποὺ, ὡς τώρα, μοῦ ἱστορήσατε, ναύαρχέ μου, εἶναι πραγματικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα. Θὰ θέλατε ὅμως νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τὴ φράση ποὺ χρησιμοποιήσατε παραπάνω, καὶ κατὰ τὴν ὁποία «μεγάλη σᾶς συνεῖχε πικρία»; Καὶ γενικώτερα θὰ θέλατε νὰ μοῦ δίνατε μιὰ εἰκόνα τῆς ὅλης ἀτμόσφαιρας ποὺ τότε ἐπικρατοῦσε;

Καὶ ὁ τότε ἀρχιεπιστολέας τοῦ στόλου καὶ ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ἀπαντάει:

— Εἴχομεν ὅλοι οἱ εἰς τὴν Μοῖραν τῶν γυμνασίων τοῦ Ἰονίου Πελάγους ὑπηρετήσαντες ὡς κυβερνῆται καὶ ὡς ἐπιτελεῖς καταδάλει, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχηγόν μας πλοίαρχον Σακελλαρίου, ὑπεράνθρωπους πράγματι προσπαθείας καὶ ἀφαντάστους κόπους. Μοναδικὸς σκοπός μας ἦτο νὰ ὀργανώσωμεν μίαν ἀξιόμαχον ναυτικὴν δύναμιν, δύναμιν διὰ τὴν ὁποίαν τὸ κράτος εἶχε δαπανήσει, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προϋπολογισμοῦ, τεράστια ποσά, τόσον διὰ καύσιμα, ὅσον καὶ διὰ πυρομαχικά, τορπίλλας κλπ. Καὶ ὅλα αὐτά, ὅλως αἰφνιδίως, ἐντὸς μιᾶς ὥρας διὰ μιᾶς διαταγῆς τῆς κυβερνήσεως ἐπήγαιναν χαμένα.

Ἐχάνοντο ἄνευ οὐδενὸς λόγου, ἄνευ οὐδὲ τοῦ ἐλαχίστου οὐσιαστικοῦ αἰτιολογικοῦ, χωρὶς τίποτε νὰ πταίῃ, χωρὶς κάποια σοβαρὰ ἀφορμὴ νὰ ὑπάρχῃ. Πρὶν κἂν ἡ Μοῖρα τῶν γυμνασίων ὁλοκληρώσῃ τὸ πρόγραμμά της, πρὶν αἰσθανθῇ ὑπερηφάνειαν διὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον, πρὶν ἀκούσῃ ἕνα καλὸν λόγον διὰ τὰ ἐπιτεύγματά της, ἐδέχετό, ἀντὶ τοῦ μάνα, χολήν. Ἡ Μοῖρα τῶν γυμνασίων ἀνεκαλεῖτο εἰς τὸν ναύσταθμον, ἄνευ ἐξηγήσεώς τινος, καὶ οἱ ἐξασκηθέντες κυβερνῆται καὶ οἱ ἐκπαιδευθέντες ἀξιωματικοί, ἐτίθεντο —διαλυομένης τῆς Μοίρας— εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, ἤτοι οὐσιαστικῶς καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον «ἐστέλλοντο στὰ σπίτια των»!

Ἀλλὰ ἡ ἀπάντηση τοῦ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιναυάρχου Κώνστα δὲν ὁλοκληρώνεται μὲ τὰ παραπάνω. Μένει τὸ πιὸ οὐσιαστικὸ μέρος της (γιατὶ «μεγάλη συνεῖχε πικρία» τοὺς κυβερνῆτες καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Μοίρας) καὶ μένουν ἀκόμα πολλὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα πράγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα, ὕστερα ἀπὸ τριανταδυὸ χρόνια σιωπῆς, ἀποφάσισε, τώρα γιὰ πρώτη φορά, νὰ μιλήσῃ ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

το καλ
ραδιοφ
είναι
PHILI

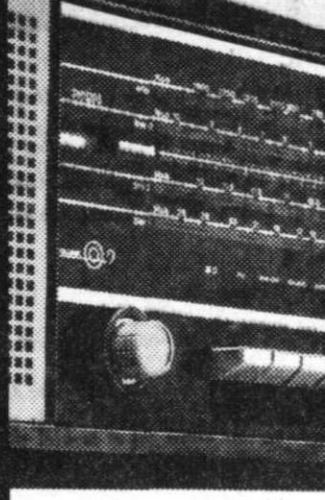

Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα κατ
σμια κοινὴ γνώμη καὶ οἱ ε
στήμονες, τῶν ὁποίων ἡ γ
Τὸ ραδιόφωνο PHILIPS ἀγα
αὐτὸ τὴν ἀποδίδει γνήσια
Ἔχει μουσικὴ καλλιέργεια
ναι εὐρωπαϊκή.
Καὶ ὅσο γιὰ τὴν τιμή του,
Ἡ μεγάλη σειρὰ τῶν ἐπιτρα
ἀρχίζει ἀπὸ 950 Δρχ.
Τὸ ἁπλὸ συμπέρασμα τοῦ κό
ΤΟ ΚΑΛΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΕΙ

Τὸ ἀνωτέρω εἰκονιζόμενον μ
καὶ ἡ τιμή του εἶναι Δρχ.

PHILIPS
PHILIP
ενας φιλος

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ

Γιατὶ τὸ πολεμικὸ Ναυτικὸ κατέστη εὔκολος λεία

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΘΗΚΑΝ ΩΣ «ΑΕΡΓΟΙ ΚΑΙ ΚΑΦΕΝΟΒΙΟΙ»

47ον

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ψυχολογία ποὺ κυριαρχοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ἐκείνους ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ, μὲ ἀρχηγὸ τὸν τότε πλοίαρχο Ἀλέξ. Σακελλαρίου, εἶχον πάρει μέρος στὴ Μοίρα γυμνασίων, στὸ Ἰόνιο Πέλαγος. Ἡ αἰφνίδια ἀνάκλησή της· ἡ διάλυσή της καὶ τὸ στάλσιμο στὰ σπίτια τους, τῶν κυβερνητῶν καὶ τῶν ἄλλων στελεχῶν, ποὺ ἐντατικὰ ἐκπαιδεύτηκαν, μὲ τόσες καὶ τόσες δαπάνες, εἶχαν δημιουργήσει μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ ἀκόμα μεγαλύτερη δυσαρέσκεια. («Μεγάλη πικρία συνεῖχεν ὅλους ἡμᾶς»). Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση, πού, φυσικά, γνωστοποιήθηκε καὶ σχολιάστηκε εὐρύτερα, ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ τὶς φημολογίες ποὺ μνημόνευσε στὴν ἀπόρρητη ἔκθεσή του καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε, συνεχίζοντας τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας. Ἠσθανόμεθα ὅλοι ἡμεῖς οἱ τόσον ἀδικαιολογήτως ἀποπεμφθέντες ὄχι μόνον πικρίαν, ἀλλὰ καὶ ὀργήν. Εἴχομεν μοχθήσει ἐπὶ ματαίῳ, καὶ ἀντὶ συγχαρητηρίων διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν μας καὶ τὰς ἀναλωθείσας ὑφ' ἡμῶν δυνάμεις, ὑφιστάμεθα τὴν σκληρὰν τύχην τοῦ νὰ τεθῶμεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου, ἢ κατὰ τὸ ἁπλοελληνιστὶ λεγόμενον «νὰ σταλῶμεν στὰ σπίτια μας»!

Τὸ ἐρώτημα γεννήθηκε αὐτόματα: Ἐναντίον ποιανοῦ στρεφόταν καὶ ἡ πικρία καὶ ἡ ὀργή;

Καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ ἀργότερα ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, ἦταν:

— Ἐναντίον τῆς τότε κυβερνήσεως καὶ εἰδικώτερον τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ναυάρχου Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου. Ἦτο ἀπαράδεκτος καὶ ἀφόρητος δι' ἡμᾶς ἡ ἀδικία ἥτις μᾶς προσεγένετο. Ἐξ οὗ καὶ ἡ πικρία καὶ ἡ ὀργή!

Ἀτμόσφαιρα φοβίας

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Κώνστας συνέχισε:

— Καὶ ταῦτα μέν ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸ μαχητικώτερον μέρος τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Διότι, πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ὅτι κατὰ τὴν ἀνώμαλον καὶ δυσάρεστον ἐκείνην ἐποχήν, καὶ οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ, παρὰ τὸν ἐπαγγελματικόν μας σύνδεσμον καὶ πλειστάκις τὴν φιλίαν, ἤτις εἶχε ἀναπτυχθῆ μεταξὺ ἡμῶν, εἴτε ἐκ τῆς συμφοιτήσεώς μας εἰς τὴν Ναυτικὴν Σχολὴν Δοκίμων, εἴτε ἐκ τῶν κοινῶν ἀγώνων μας εἰς τοὺς ἐθνικοὺς πολέμους, εἴχομεν — δυστυχῶς — διαιρεθῆ εἰς βενιζελικοὺς καὶ ἀντιβενιζελικούς.

Ὅσον ἀφορᾶ δέ εἰς τοὺς βενιζελικοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Ναυτικοῦ, οὗτοι κατεῖχοντο ὑπὸ σειρᾶς φόβων.

Λέω:
— Δηλαδή;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ὅπως σᾶς ἔχω εἰπῆ ἐγὼ συνεδεάμην διά στενῆς φιλίας μέ πλείστους ἐκ τῶν βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Καί τοῦτο πέραν τῶν πολιτικῶν μας ἀντιθέσεων καί τῶν ἰδεολογικῶν μας διαφορῶν. Ἐκ τῶν συχνῶν δέ συζητήσεων τάς ὁποίας εἶχον μετ' αὐτῶν ἀντελαμβανόμην ὅτι ἐφοβοῦντο τήν κατάλυσιν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καί τήν, ἐν συνεχείᾳ, παλινόρθωσιν τῆς δυναστείας. Ἀμφότερα δέ ταῦτα τά συνέφαινον μέ διώξεις τάς ὁποίας θά ὑφίσταντο, τάχα, οἱ βενιζελοδημοκρατικοί ἀξιωματικοί καί τοῦ Στρατοῦ καί τοῦ Ναυτικοῦ καί τῶν ἄλλων ὅπλων καί σωμάτων, εὐθύς ὡς θά ἐπήρχετο ἡ μεταπολίτευσις.

Ἐπιπροσθέτως, ὅμως, ἐτέλουν κατ' ἐξακολούθησιν ἐν ἀναβρασμῷ διά τήν κατά τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στυγεράν ἀπόπειραν τῆς 6ης Ἰουνίου 1933. Καί ἐζήτουν κάθαρσιν τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης.

Καὶ τὸ μὲν τελευταῖο, ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπόφευγε νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ σὰν ἐπιχείρημα ὅταν μιλοῦσε ἢ ἔγραφε γιὰ «τὸν ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ποὺ ἐρχόταν ἀναπόφευχτα, ἢ γιὰ «τὴν νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» ποὺ ἦταν ἀπαραίτητη, ἢ «γιὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα» ποὺ θὰ ἐξέσπαγε γιὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἀνύπαρχτα δεινά της. Τοὺς φόβους ὅμως γιὰ τὸ τί θὰ γινόταν ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐνδεχόμενη μεταπολίτευση, τοὺς ἄξενε καὶ καλλιεργοῦσε μόνος του. Καὶ σὲ κάθε περίπτωση ἀναφερόταν στὸ τί θὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς βάρος τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν ἂν τὰ «σχέδια» —πού, τότε, δὲν ὑπῆρχαν κἂν— γιὰ τὴν παλινόρθωση τοῦ «ἐλαομισήτου θρόνου» ἐπραγμα τοποιοῦντο. Ἔτσι προσπαθοῦσε νὰ δημιουργήσῃ ἠθικὰ ἐρείσματα γιὰ τὸ σπαραγμὸ ποὺ θὰ ἐξαπολύοταν. Καὶ γιὰ τοῦτο γράφοντας («Χαλέπα, τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1935») στὸ στρατηγὸ Ἀλέξ. Ὀθωναῖο τόνιζε: «Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀποδημοκρατικοποίησις τοῦ στρατοῦ ἐπιδιώκεται καὶ πραγματοποιεῖται συστηματικῶς». Κ'αὶ πρόσθετε: «Ἡ ἀνοσία ἀλλοίωσις τῆς ἐπετηρίδος κινδυνεύει νὰ συντρίψῃ ὁριστικὸς τὴν ψυχὴν τοῦ στρατοῦ. Ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἑπομένως καμμία δὲν ὑπάρχει πλέον ἐγγύησις κατὰ τῆς περαιτέρω ἀποδημοκρατικοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ»!

Γιατὶ τὸ Ναυτικὸ κατέστη εὐάλωτο

ΟΤΑΝ, λοιπόν, προσωπικά ὁ Ἑλ. Βενιζέλος δημιουργοῦσε τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς φοβίας, ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ τὸν πίστευαν σὰν Θεό, φυσικὸ ἦταν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μιλοῦνε γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ (δὲν) διατρέχανε ἀπὸ τὴν πολιτικὰ ἀντίπαλή τους παράταξη.

— Αὐτή, πάντως· μοῦ λέει ὁ ναύαρχος Κώνστας, ἦτο ἡ προεπαναστατική εἰκών εἰς τάς τάξεις τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Ἀτμόσφαιρα θολή καί ἐγκυμονοῦσα κινδύνους. Πολλούς κινδύνους.

Λέω στὸν κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου:
— Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ θολὴ καὶ ἡ ἐπικίνδυνη. Ἂν ὅμως δὲν γινόταν ἡ μεταβολὴ στὴν ἡγεσία τοῦ στόλου καὶ ἂν δὲν ἐπακολουθοῦσε ἡ ἀνάκληση, ἀπὸ τὸ Ἰόνιο Πέλαγος, καὶ ἡ διάλυση τῆς Μοίρας τῶν γυμνασίων, τότε, κατὰ τὴ γνώμη σας, θὰ γινόταν ἢ δὲν θὰ γινόταν τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, μὲ ὅλες τὶς τρομαχτικὲς, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, συνέπειές του;

Ἀπαντάει δὲ ὁ ναύαρχος Κώνστας ἔτσι:

— Πιστεύω ὄχι! Διότι ἡ ἀντίθετος παράταξις ὑπελόγιζε ἰδιαιτέρως εἰς τήν ἀποφασιστικότητα, τήν γενναιότητα καί τήν δύναμιν ἀναλήψεως εὐθυνῶν ὑπό τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας γυμνασίων τότε πλοιάρχου Σακελλαρίου, ὡς καί εἰς τά ἀνάλογα προσόντα τῶν ἀντικατασταθέντων διοικητῶν καί κυβερνητῶν, ἐν οἷς οἱ Ἐπαμεινώνδας Καββαδίας (ἀνώτερος διοικητής ὑποβρυχίων), Γρηγόριος Μεζεβύρης, Μιχαήλ Θεοφανίδης, Παναγιώτης Ἀγγελῆς καί ἄλλοι (κυβερνῆται πλοίων). Τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ παρασκευάζοντες τό κίνημα θά ἐσκέπτοντο πάρα-πολύ ἐάν θά τούς ἦτο καί ἐπιτετραμμένον κἂν νά συνεχίσουν τάς προσπαθείας των. Ἀλλά καί ἐάν τάς συνέχιζον, πιστεύω, ὅτι, τελικῶς, δέν θά ἀπετόλμων νά ἐκδηλωθοῦν. Καί ἐάν, παρά πᾶσαν ὀρθήν σκέψιν, ἀπετόλμων τήν ἐκδήλωσιν, θά ἀπετύγχανον.

Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὅσων ἠκολούθησαν, καί τά ὁποῖα ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπληροφορήθημεν. Καθ' ὅν δηλαδή χρόνον ὑφίστατο ἡ Μοῖρα γυμνασίων, δυνατόν μέν νά ἐγίνοντο συζητητικαί προπαρασκευαί καί νά συνετάσσοντο ἐπαναστατικά σχέδια, ἀλλ' ὁ χρόνος τοῦ κινήματος δέν προσδιωρίζετο. Μόλις ὅμως ἡ Μοῖρα γυμνασίων διελύθη καί τά σκάφη ἀφωπλίσθησαν, ἐνῶ ἡμεῖς ἐτιθέμεθα εἰς τήν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου, οἱ ὀργανωταί τῆς ἐπαναστάσεως ἤρχιζαν νά ἐπισπεύδουν τήν ἔκρηξίν της. Καί, μάλιστα, ἐπέσπευδον τόσον πολύ καί ἐπίεζον μετά τοιαύτης φορτικότητος, ὥστε ἔφθασαν καί μέχρις ἀπειλῶν, ὅτι θά ἐκδηλωθῇ μόνον του τό Ναυτικόν, χωρίς νά ἀναμένῃ τούς στρατιωτικούς, οἵτινες δέν ἠσθάνοντο ἑαυτούς ἰσχυρούς καί ἑτοίμους. Ἄλλωστε αἱ γνωσταί ἐπιστολαί τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἐπιβεβαιώνουν τήν ἄποψίν μου ταύτην.

Γενικῶς, λοιπόν, μετά τήν διάλυσιν τῆς Μοίρας τῶν γυμνασίων καί μετά τόν ἀφοπλισμόν τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀφοπλισμόν τόν ὁποῖον, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐπ' οὐδενί θά ἐδέχετο ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου, τό Ναυτικόν καθίστατο πλέον εὐάλωτον. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καί τό γεγονός ὅτι ὁ τοποθετηθείς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου, ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στόλου, ὑπεναύαρχος Ρουσσέν, κατεῖχε δύο ταυτοχρόνως θέσεις. Ἦτο καί ἀρχηγός τοῦ στόλου καί παραλλήλως γενικός διευθυντής τοῦ ναυστάθμου. Λόγῳ δέ τῆς δευτέρας του ἰδιότητος δέν παρέμενε ἔνδον τοῦ πλοίου — ἐντός, δηλαδή, τῆς ἀρχηγίδος τοῦ στόλου — ἀλλά ἐκατώκει, μετά τῆς οἰκογενείας του, εἰς τό κτίριον, ὅπου τό διοικητήριον τοῦ ναυστάθμου.

Ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν πλοίων

ΠΡΟΣΘΕΣΕ δὲ ὁ ναύαρχος Κώνστας αὐτά:

— Πέραν τοῦ τελευταίου τούτου, πέραν δηλαδή τῆς ἀδηρίτου ἀνάγκης, ὅπως εἰς ὥρας κρισίμους ὁ στόλαρχος διαμένῃ ἔνδον τοῦ πλοίου ὅπερ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀρχηγίδα του, ἐκεῖνο ὅπερ καί νῦν εἰσέτι γενικά κατάπληξιν εἶναι τό γεγονός, ὅτι ὁ νέος ἀρχηγός τοῦ στόλου ἐδέχθη νά ἐκφορτωθοῦν τά πυρομαχικά καί αἱ τορπίλλαι ἐκ τῶν πλοίων καί νά ἀποθηκευθοῦν εἰς τήν νησίδα Λέρον. Οὕτω τά πλοῖα κατέστησαν ἄμαχα καί δέν εἶχον πλέον οὐδεμίαν ἀξίαν, οὔτε διά τήν ἄμεσον ἐσωτερικήν ἀσφάλειαν, οὔτε διά μίαν ἔκτακτον ἐθνικήν ἀνάγκην, μή ἐπιδεχομένην οὐδέ ἐλαχίστων λεπτῶν καθυστέρησιν. Πολύ περισσότερον τῶν ὡρῶν, αἵτινες θά ἀπητοῦντο διά τόν ἐπανεξοπλισμόν των.

Καὶ συνέχισε:

— Σᾶς λέγω δέ διά μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι τοιοῦτον τι ὑπό ἀρχηγόν τόν Σακελλαρίου δέν θά συνέβαινε. Δέν θά ἐγίνετο δεκτός ὁ ἀφοπλισμός. Συνεπῶς δέν θά συνέτρεχον αἱ εἰδικαί συνθῆκαι αἱ ὑποδοθήσασαι εἰς τήν κατάληψιν τοῦ στόλου.

Βεβαίως ὁ ὑποναύαρχος Ρουσσέν ἐθεωρεῖτο καί ἦτο εἷς ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων καί ἀξιολόγων ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Πλήν ὅμως ἦτο ὑπερμέτρως εὐγενής καί ἠπιώτατος κατά τόν χαρακτῆρα, κατάλληλος δέ διά τήν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς ἥρεμους καί ὄχι εἰς ἀνωμάλους περιόδους.

Πάντως θεωρῶ ὡς ἀπαράδεκτον τό συμβάν, ὅτι ἐδικάσθη διά τάς εὐθύνας τάς ὁποίας ὡς ἀρχηγός ἔφερε, καθήμενος πρό τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου μέ κινηματίας ὑπαξιωματικούς καί ναύτας. Ἦτο δέ ἀπολύτως δικαιολογημένον τό ἐν προκειμένῳ παράπονόν του καί ἡ ἐκδηλωθεῖσα, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀγανακτησίς του.

Τοὺς καθίστα ἀέργους καὶ καφενοβίους!

ΚΑΙ ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ἀντιναύαρχος Κώνστας— ὁ κατὰ τὸ 1935 πλωτάρχης καὶ ἀρχιεπιστολέας τοῦ πλοιάρχου Ἀλεξ. Σακελλαρίου, τέλειωσε ἔτσι τὸ πρῶτο μέρος ἀπὸ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του:

— Αὐτή ἦτο ἡ πρό τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 κατάστασις. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἐσκέπτοντο καί ἔδρων οἱ ἀξιωματικοί τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως. Καί αὐτή ἡ ψυχολογία διείπε τούς ἀξιωματικούς τοῦ Ναυτικοῦ, τούς μή συνωμοτοῦντας μετά τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη πρός ἀνατροπήν τῆς κυβερνήσεως. Καί ἐνῶ οἱ ἀξιωματικοί τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἦσαν νομοταγεῖς καί ἐκ πεποιθήσεως καί ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνήκον εἰς τήν κυβερνῶσαν παράταξιν — ἧς στυλοβάται ἦσαν — ἐν τούτοις ἐταλαιπωροῦντο ἀδίκως. Διότι ἄδικον ταλαιπωρίαν ἀπετέλει ἡ παραμονή των, ἐπί μακρόν, εἰς τήν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν. Τοῦτο τούς καθίστα ἀέργους καί τούς ὑπεχρέου, ἐκ τῶν πραγμάτων, νά μεταβληθοῦν εἰς καφενοβίους, ἐπί βλάβῃ τοῦ ἠθικοῦ των. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Χατζηκυριάκος, τόν ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐσεβόμεθα διά τήν ἀναμφισβήτητον ἐντιμότητά του καί ἐξαιρετικῶς ἐτιμῶμεν διότι ἦτο ἀναμφιβόλως εἷς γενναῖος ἀξιωματικός, δυστυχῶς, λέγω, παρεσύρετο ὑπό τινων φίλων του οἵτινες, διά λόγους γνωστούς εἰς αὐτούς, ἐπεδίωκον νά τοῦ δημιουργήσουν ἴδιον, δῆθεν, περιβάλλον καί νά τοῦ ὀξύνουν τάς ἰδίας φιλοδοξίας.

Καθὼς κλείνουμε τὴ συζήτησή μας ρωτάω τὸ ναύαρχο Κώνστα, πῶς, στὸ τέλος, ἀντὶ γιὰ τὸν πλοίαρχο Κολιαλέξη, βρέθηκε ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατημένου στόλου ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας.

Καὶ μοῦ ἐξηγεῖ:

— Σᾶς ἔχω ὁμιλήσει διά τόν πλοίαρχον Κολιαλέξην. Ἀναμφισβητήτως ὅμως καί τό γόητρον τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα εἰς ὅλο τό σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, ἀνεξαρτήτως δέ πολιτικῶν ἀντιθέσεων, ἦτο μέγα. Εἰδικώτερον εἰς ἡμᾶς, τούς νεωτέρους εἶχε καταστῆ θρυλικός, διότι ὡς κατώτερος ἀξιωματικός ἔλαβε μέρος εἰς τόν μακεδονικόν ἀγῶνα, πρᾶγμα ποὺ ἰδιαιτέρως μᾶς συνεκίνει. Κατόπιν διετέλεσε ἀρχηγός τοῦ ναυτικοῦ ἀγήματος, τό ὁποῖον κατέλαβε τήν νῆσον Χίον, μετά σκληράν μάχην πρός τούς Τούρκους, καί, ἐν γένει μετέσχε ὅλων τῶν πολέμων. Πάντα ταῦτα τόν καθίστων γενικῶς σεβαστόν, ὁσάκις δέ συνέβαινεν ἡμεῖς οἱ ἀντιβενιζελικοί νά τόν ἔχωμεν προϊστάμενον, εὐχαρίστως διεπιστώναμεν ὅτι δέν ἐφατρίαζεν.

Κάνω ἀκόμα μιὰ ἐρώτηση στὸ ναύαρχο Κώνστα. Καὶ λέω:

— Μήπως ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι λόγοι ποὺ δὲν ἤθελε ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου νὰ γυρίσῃ, μὲ τὴ Μοῖρα γυμνασίων, ἀπὸ τὸ Ἰόνιο στὸ ναύσταθμο;

Κ'αὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Ἐκτός τῶν καθαρῶς ἐκπαιδευτικῶν λόγων, ὅπως διατηρῇ τήν Μοῖραν γυμνασίων εἰς ἀξιόμαχον κατάστασιν καί τούτου ἕνεκεν εἰς ὑψηλόν ἐπίπεδον τό ἠθικόν τῶν ἀξιωματικῶν καί τῶν πληρωμάτων, ὑπῆρχε καί λόγος τις σκοπιμότητος. Διότι ἂν τά πλοῖα τοῦ στόλου, καί εἰδικώτερον τά ἀποτελοῦντα τήν Μοῖραν γυμνασίων, ἦσαν μακράν τοῦ ναυστάθμου καί ὥρμουν εἰς λιμένας τοῦ Ἰονίου ἢ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, δέν θά ἦτο δυνατόν νά γίνουν ἐπιχειρήσεις τύπου Περάματος καί ναυστάθμου — οἷαι ἐπραγματοποιήθησαν τάς ἀπογευματινάς, ἑσπερινάς καί νυκτερινάς ὥρας τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Πᾶσα ἐμφάνισις ὑπόπτου ἢ συνωμότου θά ἐπεσημαίνετο εὐγερῶς. Θά ἐχρειάζετο δέ... ὑπερπόντιος ἐπαναστατική ἐπιχείρησις πρός κατάληψιν τοῦ στόλου.

Ἀπό τίς ἀσκήσεις τῆς Μοίρας γυμνασίων στό Ἰόνιο πέλαγος. Ἀριστερά ὁ τότε κυβερνήτης τῆς «Ἕλλης» καί ἀρχιεπιστολέας, πλωτάρχης Παν. Κώνστας, καί στή μέση ὁ ἀρχηγός τῆς μοίρας τότε πλοίαρχος Ἀλέξ. Σακελλαρίου. («Ἡ ἀνάκλησι τῆς μοίρας ἔγινε ἀφορμή «πικρίας καί ὀργῆς»)

Ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτο μέρος ἀπὸ τὴ συζήτησή μας μέ τὸν ἄλλοτε ἀρχηγὸ τοῦ Στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ἀντιναύαρχο Παναγιώτη Κώνστα. Θὰ τὸν ξανακούσουμε ὅμως παρακάτω καθὼς θὰ μᾶς ἱστορήσῃ τὶ ἔγινε ἀπὸ «τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου Κράτους» τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ καθὼς θὰ μᾶς περιγράψῃ (ἀποκαλύπτοντας, γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, ἀγνωστες, ὡς τώρα, διαταγές) πῶς διεξήχθηκαν οἱ ναυτικὲς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἀνταρσίας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΠΛΩΤΑΡΧΗ Θ. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΥ

«Ἔβαλε τὸ τουφέκι του εἰς τὸ κεφάλι μου»

«ΕΧΟΥΝ ΓΝΩΣΙΝ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ»!

48ον

ΔΕΝ ΗΤΑΝ μονάχα τὸ θέμα τοῦ πλοιάρχου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας τῶν γυμνασίων Ἀλεξ. Σακελλαρίου καὶ τοῦ ἀρχιεπιστολέα του καὶ κυβερνήτη τοῦ εὔδρομου «Ἕλλη» πλωτάρχη Παναγ. Κώνστα (τῶν σημερινῶν ναυάρχων), ποὺ γεννήθηκε μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν. (Τὸ θέμα ποὺ μᾶς διευκρίνησε, ἀποκαλύπτοντας ὅλες τὶς ἄγνωστες πτυχές του, ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ). Ὁ κατὰ τὴν μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου, μνημονεύει στὴν ἔκθεσή του καὶ ἄλλες οὐσιαστικές λεπτομέρειες γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ διαδραματίστηκαν στὴ θάλασσα τῆς Σαλαμίνας. Λεπτομέρειες, πού, πρὶν κλείσουμε τὸ κεφάλαιο «Τὸ κίνημα στὸ Ναυτικό», ἀξίζει νὰ ἐρευνηθοῦν ξέχωρα, γιὰ νὰ ἔρθη, ἔστω καὶ μετὰ τριανταδυὸ χρόνια, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὁλόκληρη ἡ ἀλήθεια σὲ ἄπλετο φῶς.

Ἀναφέρεται, λοιπόν, ὁ ναύαρχος Ρουσσὲν καὶ στὸν πλωτάρχη Θεόδωρο Πεζόπουλο, καὶ στὸν ἀντιπλοίαρχο Κωνσταντῖνο Σκουφόπουλο, καὶ στὸν ἀρχιεπιστολέα Ἀθανάσιο Σιῶκο (ἱστορώντας πὼς «ὅταν τοῦ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς ἐκ τοῦ νοσοκομείου ὁ θάνατός του τὸν ἔπιασαν λυγμοί»), καὶ στὴ δράση ἄλλων ἀξιωματικῶν, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀκούσουμε γιὰ νὰ μάθουμε καὶ ἀπὸ τὶς δικές τους ἱστορήσεις, στοιχεῖα ποὺ ἔχουν μείνει ἀπὸ τότε ἀνερεύνητα. Μαζὶ ὅμως μὲ αὐτοὺς ποὺ κατωνομάσαμε παραπάνω, καὶ μὲ ὡρισμένους ἄλλους ποὺ ἔχουν νὰ ἀφηγηθοῦν πολλὰ καὶ πολὺ συγκλονιστικὰ πράγματα (ὅπως ὁ γιατρὸς Θεοφάνης Δρίβας, ποὺ καθὼς ἔχουμε πῆ ἔδωσε τὶς πρῶτες βοήθειες στὸ θανάσιμα τραυματισμένο ἀντιπλοίαρχο Σιῶκο, καὶ στὰ χέρια τοῦ ὁποίου ξεψύχησε, τελικά, ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ποὺ ἤθελε νὰ μείνη πιστὸς στὸν ὅρκο του), θὰ ἀκούσουμε νὰ μιλάη, γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ σιωπὴ ποὺ κράτησε ἕνα τρίτο αἰῶνα, καὶ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ μαρτιάτικου κινήματος: Ὁ κατὰ τὸ 1935 ἀντιπλοίαρχος καὶ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Εὐάγγελος Γεωργουλόπουλος, ποὺ ἦταν κυβερνήτης στὸ ἐκπαιδευτικὸ «Ἄρης», καὶ ποὺ πρῶτος ἀνάγγειλε στὸ ναύαρχο Ρουσσέν, ὅτι «ἔγινε ἐπανάστασις μὲ ἀρχηγὸ τὸν Δεμέστιχα», ὅτι «ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησεν», καὶ ὅτι «εὑρίσκεται (ὁ ναύαρχος Ρουσσέν), ὑπὸ περιορισμόν». Εἶναι δὲ ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Γεωργουλόπουλου κἄτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἐνδιαφέρουσα.

Ἡ ἱστόρηση τοῦ Θεοδ. Πεζοπούλου

ΠΡΙΝ ὅμως ἀκούσουμε ὁποιονδήποτε ἄλλον, πρέπει νὰ δοῦμε τὴν ἱστόρηση ποὺ ἔκανε ὁ πλωτάρχης Θεόδωρος Πεζόπουλος, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε τὴν 1η Μαρτίου 1935 στὴ βάση ὑποβρυχίων. Ἦταν δὲ ὁ Θ. Πεζόπουλος ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἡρωϊκοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ μας: Γιὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Νικολάου Πεζοπούλου (ἔγγονου τοῦ ὁπλαρχηγοῦ καὶ ὑπασπιστὴ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, Ἐμμανουὴλ Πεζοπούλου) καὶ ἀδελφὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος Πεζοπούλου, τῶν καθηγητῶν τοῦ Πολυτεχνείου Κυριάκου καὶ Γεωργίου Πεζοπούλου, καὶ τοῦ ἐπὶ μακρὰ χρόνια νομάρχη Ἀττικῆς καὶ γενικοῦ γραμματέα πολλῶν ὑπουργείων Κωνσταντίνου Πεζοπούλου, ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴ Ναυτικὴ Σχολὴ Δοκίμων, καὶ εἰδικεύτηκε, στὴ Γαλλία, στὰ ὑποβρύχια. Κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο 1940—1941, ἀντιπλοίαρχος πιά, ὑπηρέτησε ὡς κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ὕδρα» καὶ πῆρε μέρος σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις. Στὶς 22 Ἀπριλίου 1941, τὸ πλοῖο του δέχτηκε ἄγρια ἐπίθεσι ἀπὸ πολυάριθμα «στούκας» (γερμανικὰ ἀεροπλάνα «καθέτου ἐφορμήσεως»), ἔξω ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, πρὸς τὴν Αἴγινα. Τότε ὁ Θ. Πεζόπουλος τραυματίστηκε βαρειά, καθὼς βρισκόταν στὴ γέφυρα τοῦ κυβερνήτη, μὰ δὲν δέχτηκε νὰ ἀποβιβασθῆ ἀπὸ τὸ πλοῖο του ποὺ βυθιζόταν (ὅπως ἔκαναν οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα). Ἔτσι ὁ Θ. Πεζόπουλος βυθίστηκε μὲ τὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ὕδρα», καὶ βρῆκε τὸ θάνατο, δοξασμένα, στὰ νερὰ τοῦ Σαρωνικοῦ. (Ἦταν δὲ ἀκόμα ὁ Θ. Πεζόπουλος ἀδελφὸς τῆς γυναίκας τοῦ ἀντιπλοίαρχου Ἀθ. Σιώκου —μοναδικῆς κοπέλλας ἀνάμεσα σὲ τέσσερες ἀδελφούς).

Ὁ τότε πλωτάρχης τῶν ὑποβρυχίων καὶ κατοπινός κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ὕδρα» (πού τό 1941 βαρειά τραυματισμένος, βυθίστηκε ἡρωικά μαζί μέ τό ἔνδοξο καράβι του) Θεόδωρος Πεζόπουλος, τοῦ ὁποίου τήν συγκλονιστική ἱστόρησι ἀρχίζουμε ἀπό σήμερα

...Πρέπει νά σᾶς εἰπῶ· εἶχε ἱστορήσει τόν Ἀπρίλη τοῦ 1935 ὁ Θ. Πεζόπουλος, ὅτι τήν πρωΐαν τῆς 1ης Μαρτίου, ὁ ἀρχιεπιστολεύς τῆς βάσεως ὑποβρυχίων ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος, εἶχε ζητήσει ἀπό τήν διοίκησιν τοῦ ναυστάθμου δύο πολυβόλα. Καί τοῦτο διότι κατά τά εἰκοσιτετράωρα ἐκεῖνα εἶχον ὑπερενταθῆ αἱ κυκλοφοροῦσαι φῆμαι περί ἐκρήξεως κινήματος. Τά πολυβόλα ἐπρόκειτο νά χρησιμοποιηθοῦν πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τῆς βάσεως. Ἀκριβῶς δέ διά τήν μελέτην τοῦ τρόπου τῆς καλυτέρας προστασίας τῆς βάσεώς μας, περιηρχόμεθα, ἄοπλοι, οἱ Βανδῶρος, Κύρης καί ἐγώ, τήν περιοχήν της, τάς μεταμεσημβρινάς ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης...

«Ἔχουν γνῶσιν οἱ φύλακες»

ΚΑΙ ὁ Θεόδωρος Πεζόπουλος συνέχισε:

...Περί ὥραν 6.10 μ.μ. καί ἐνῶ ἀνηρχόμεθα τόν δρόμον τοῦ πυροβολείου, εἴδομεν, μακρόθεν, νά ἐμφανίζεται μία ἀτμάκατος. Ἀλλ' εἰς τοῦτο οὐδεμίαν ἐξαιρετικήν ἐδώσαμεν σημασίαν. Τήν ἰδίαν περίπου ὥραν καί καθ' ἣν στιγμήν εὑρισκόμεθα εἰς τόν ὕψος τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρός τόν οἴκημα τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ ναυστάθμου, μᾶς ἀντελήφθη ὁ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρός μου ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Σιῶκος, ὁ ὁποῖος μᾶς προσεκάλεσε διά νά μᾶς προσφέρη καφέν. Πράγματι εἰσῆλθομεν εἰς τό οἴκημα τοῦ ἀρχιεπιστολέως καί ἐκεῖ ἠρχίσαμεν συζητοῦντες ἐπί τῆς καταστάσεως. Τόσον ὁ συνάδελφός μου πλωτάρχης Βασίλειος Κύρης, κυβερνήτης τοῦ ὑποβρυχίου «Πρωτεύς», ὅσον καί ἐγώ, δέν ἐπαύομεν ἐκφράζοντες ἀνησυχίας, διά τούς κινδύνους ἐκρήξεως κινήματος, καί διά τούς ἔτι μεγαλυτέρους κινδύνους οἵτινες μοιραίως θά ἠκολούθουν καί θά ἐζημίουν τόν τόπον μας ἀνεπανορθώτως. Ἐν ἀντιθέσει μέ ἡμᾶς ὁ Σιῶκος δέν ἐξεδήλου ζωηράς καί ἀμέσους ἀνησυχίας, κατ' ἐπανάληψιν δέ μᾶς διεβεβαίωσεν ὅτι «ἔχουν γνῶσιν οἱ φύλακες» καί ὅτι εἶχεν ἀναθέσει εἰς εἰδικούς ἐντεταλμένους τήν παρακολούθησιν πάσης ὑπόπτου κινήσεως. Βεβαίως ὁ Σιῶκος δέν μᾶς ἔλεγεν ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά γίνη κίνημα, ἀλλ' εἰδικώτερον, διά τήν ὥραν ἐκείνην, δέν ἐξέφραζε φόβους. Μάλιστα, μετά τήν ὑποστολήν τῆς σημαίας, ὁ ἀρχιεπιστολεύς τοῦ ναυστάθμου ἐτη-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

λεφώνησεν εἰς τὸν ὑποναύαρχον Ρουσσέν, εὑρισκόμενον εἰς τὸ κτίριον τοῦ διοικητηρίου, ὅτι ὑπῆρχον μέν φῆμαι περὶ ἐπικειμένου κινήματος, ὅτι ὑφίσταντο ὡρισμέναι ἐνδείξεις, ὅτι εἶχον διαφύγει ὡρισμένα ὑπονοούμενα, ἀλλ' ὅτι, παρὰ πάντα ταῦτα, ἡμεῖς οἱ τέσσαρες — Σιῶκος, Βανδῶρος, Κύρης καὶ ἐγώ — δὲν ἐπιστεύομεν εἰς τὰς φήμας. Αὐτὰ ἀνέφερεν ὁ ἀρχιεπιστολεὺς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ναυστάθμου. Ἀμέσως δὲ κατόπιν ἐτηλεφώνησεν εἰς τὸ φυλάκιον τῆς προβλήτος, ὁπόθεν ἔλαβε τὴν ψευδῆ ἀπάντησιν ὅτι ὅλοι οἱ φιλελεύθεροι ἀξιωματικοὶ ἔχουν ἐξέλθει τοῦ ναυστάθμου. Ἡ ψευδὴς αὕτη διαβεβαίωσις ἐνίσχυσε τὸν Σιῶκον εἰς τὰς ἀπόψεις του περὶ μὴ ὑπάρξεως ἀμέσου κινδύνου. Καὶ ὁ Σιῶκος ἦλθε καὶ ἐκάθησε κοντά μας διὰ νὰ συνεχίσωμεν τὴν συζήτησίν μας...

«Στίς θέσεις σας καὶ πυρὰ ὁμαδόν»

ΗΤΑΝ ἀκόμα ζεστὴ ἡ φράση κατὰ τὴν ὁποία «ἔχουν γνῶσιν οἱ φύλακες», ὅταν, ξαφνικά, ξέσπασε τὸ κακό.

...Ὀλίγον μετὰ συνέχισε ὁ τότε πλωτάρχης Θ. Πεζόπουλος, καὶ προτοῦ ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος τελειώση τὸ τσιγάρο, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀνάψει, τὸ τηλέφωνον ἐκτύπησε καὶ πάλιν. Μόλις ὅμως ὁ ἀρχιεπιστολεὺς ἤκουσε τὰ εἰς αὐτὸν μεταδιδόμενα, ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἤρχισε φωνάζων:

— Παιδιὰ φύγετε· ἐξερράγη κίνημα. Στίς θέσεις σας καὶ πυρὰ ὁμαδόν!

Εὐθὺς ἀμέσως ἔλαβε ἀπό τό συρτάρι τοῦ γραφείου του τό πιστόλι του, τύπου «μπράουνινγκ», τό ὅπλισε καὶ ἐξῆλθε τρέχων. Ἦτο ἡ τελευταία φορά πού ἔβλεπον ζῶντα τόν σύζυγον τῆς ἀδελφῆς μου.

Τὴν ἰδίαν σχεδόν στιγμὴν ἐξῆλθομεν καὶ ἡμεῖς τοῦ οἰκήματος τοῦ ἀρχιεπιστολέως. Σκοπός μας ἦτο νά φθάσωμεν τό ταχύτερον εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων, καὶ ἐκεῖ, ἂν μή τί ἄλλο, νά ὁπλισθῶμεν διά νά ἴδωμεν ἐν συνεχείᾳ τί θά ἐπράττομεν προκειμένου νά ἀντιδράσωμεν εἰς τὴν ἐκσπάσασαν θύελλαν. Ἕως ὅτου ὅμως εὑρεθῶμεν πλησίον τοῦ ἰδικοῦ μας οἰκήματος, ὑπέστημεν ἀλλεπαλλήλους ταλαιπωρίας καὶ ἀποκαρδιώσεις. Ἀνά πᾶν βῆμα ἀντεμετωπίζαμεν καί μίαν ἔκπληξιν καὶ μίαν νέαν πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τούς κανόνας τῆς πειθαρχίας καὶ εἰς τάς στοιχειώδεις ἀρχάς τῆς φιλοπατρίας. Ἐν τούτοις ἡμεῖς — ὁ Κύρης καὶ ἐγώ — δὲν ἐγκατελείφαμεν τὴν ὑποσπάθειάν μας καὶ μετήλθομεν παντὸς μέσου διά νά προχωρήσωμεν καὶ διά νά φθάσωμεν εἰς τὸν προορισμόν μας.

Ὅταν, ἐπί τέλους, μετά μυρίας σκηνάς ὧν ἐγενόμεθα ὑποχρεωτικῶς πρωταγωνισταί, ἐπλησιάσαμεν εἰς τὴν προβλῆτα τῆς βάσεως ὑποβρυχίων, εἴδον ἕνα κελευστήν, τόν Βαφειάδην. Ἦτο ἔνοπλος. Τόν ἐγνώριζα, βεβαίως, ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλά δέν ἤξευρα τά πολιτικά του φρονήματα. Οὐδέ ἠρχολούμην μέ τοιούτου εἴδους πράγματα, διότι ἐπίστευον ὅτι ἀποστολή παντός ὑπηρετοῦντος εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις ἔδει νά εἶναι ἡ προσήλωσις εἰς τό καθῆκον καί ἡ ἀπόδοσις οὐσιαστικοῦ ἔργου ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἐν τούτοις, πρώτη μου κίνησις, εὐθύς ὡς εὑρέθην πρό τοῦ κελευστοῦ ἦτο νά πάρω τό ὅπλον του. Δέν προέβαλεν οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Τότε τόν ἠρώτησα ποῦ μετέβαινε καί μάλιστα, οὕτω ὡπλισμένος, ἐκεῖνος δέ ἔσπευσε προθύμως νά μοῦ ἀπαντήσῃ:

— Πηγαίνω νά ἀλλάξω τούς φρουρούς τῶν φυλακίων μας.

— Ποιός διέταξε;

— Ὁ ὁπλονόμος!

Ἐγώ γνωρίζων, ὅτι ὁ ὁπλονόμος ἦτο νομιμόφρων τόν ἐπίστευσα καί τοῦ ἐπέστρεψα τό ὅπλον...

«Τὸ τουφέκι μου εἰς τὸ κεφάλι μου»!

ΑΛΛΑ ἡ μιὰ ἔκπληξη διαδεχόταν ἐξακολουθητικὰ τὴν ἄλλη.

... Δὲν εἶχα προχωρήσει δέκα ἕως δεκαπέντε βήματα· ἱστόρησε παρακάτω ὁ κατοπινὸς κυβερνήτης τοῦ δοξασμένου ἀντιτορπιλλικοῦ «Ὕδρα», ὅταν, αἴφνης, εἶδα τὸν πλωτάρχη Βασίλειον Λάσκον, ὁ ὁποῖος εἶχε, προσκαίρως, ἀπομακρυνθῆ τῆς ὑπηρεσίας διὰ πειθαρχικόν τι παράπτωμα καὶ ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἀναιτιολογήτως εἰς τὴν βάσιν ὑποβρυχίων, νὰ κυνηγᾷ ἔξαλλος τὸν συνάδελφον πλωτάρχην Κύρην καὶ νὰ ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ. Εἶδον δὲ ἀντεπιτιθέμενον καὶ τὸν Κύρην. Ἐμὲ ὁ Λάσκος δὲν μὲ ἀντελήφθη, ὁ ὁποῖος εἶχον καλυφθῆ ὄπισθεν ἑνὸς δένδρου. Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν διήρχετο πρὸ ἐμοῦ ὁ κελευστὴς Ἀσλόγλου, τὸν ὁποῖον ἠρώτησα σχετικῶς μὲ τὴν κίνησιν καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν βάσιν. Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν μὲ ἠξίωσεν ἀπαντήσεως.

Μάλις λοιπόν, ὁ πλωτάρχης Λάσκος μὲ ἀντιπαρῆλθεν καὶ μόλις ὁ κελευστὴς Ἀσλόγλου ἐπροχώρησεν, ἐγὼ συνέχισα τὴν προσπάθειάν μου διὰ νὰ φθάσω εἰς τὸ οἴκημά μας καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἤλπιζα, πάντοτε, ὅτι θὰ κατώρθωνα νὰ εὑρεθῶ εἰς τὸ δωμάτιόν μου διὰ νὰ ὁπλισθῶ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπετάχυνα τὸ βῆμα μου ἢ μᾶλλον ἔτρεχον τροχάδην. Ἐὰν ὡπλιζόμην θὰ ἠδυνάμην καὶ ἀποτελεσματικωτέρων ἄμυναν νὰ προβάλω καὶ κάπως συντελεστικὰς νὰ ἀποβῶ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ὅλης καταστάσεως. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Εἰς μάτην ἀπέβη καὶ τὸ τροχάδην μου καὶ εἰς μάτην διετήρουν τὰς ἐλπίδας μου. Ἐντὸς ἐλαχίστων δευτερολέπτων δέκα ἕως δεκαπέντε ἀξιωματικοί, ἔνοπλοι καὶ θλοσυροί, μὲ περιεκύκλωσαν καὶ ἐσχημάτισαν περὶ ἐμὲ στενώτατον κλοιόν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐξοπλισμοῦ. Κάποιος μοῦ ἔβαλε τὸ τουφέκι του εἰς τὸ κεφάλι μου καὶ ἠσθάνθην τὴν παγερὰν κάννην του ἐπὶ τοῦ κροτάφου μου.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἕνας ἄλλος, ὁ πλωτάρχης Κ. Γκιόκας, μοῦ εἶπε ἐπιτακτικῶς:

— Προχώρει Πεζόπουλε, γιατί ὅλα τέλειωσαν!

Τρίτος ἀξιωματικὸς μοῦ ἐφώναξεν:

— Μὴ προσπαθήσεις νά κάμῃς ἀπολύτως τίποτα!

Καὶ τέταρτος προσέθεσε:

— Ὅλα ἐτελείωσαν γιὰ σᾶς καταλάβετέ το. Ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησε!...

(«Ἐν μέσω τῆς δεκαπενταύρου»)!

ΗΤΟΣΟ δὲ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ πλωτάρχη Θεοδώρου Πεζόπουλου, ποὺ ὁλοκληρώνει τὴν ἔκθεση τοῦ τότε πλωτάρχη καὶ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιναύαρχου Βασιλείου Κύρη —τὴν ἐνδιαφέρουσα ἐκείνη ἔκθεση, ποὺ ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα— συνεχίζεται ἔτσι:

... Ἐνῶ εὑρισκόμην ἐν μέσῳ τῆς δεκαπενταύρου τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς ἕκαστος ἔλεγε καὶ τὴν ἰδικήν του φράσιν ἢ ἐξετόξευε καὶ τὴν ἰδικήν του ἀπειλήν, ἔφθασε πλησίον ἡμῶν καὶ ὁ πλωτάρχης Κύρης μετὰ τοῦ Λάσκου. Τότε δὲ ὅλοι μαζὶ μᾶς εἶπον νὰ μετα βοῦμε ἀμέσως εἰς τὰ δωμάτιά μας, ὅπου, διὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, θὰ ἐφυλακιζόμεθα καὶ ὅπου θὰ εὑρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ τῶν νεωτέρων ἐξελίξεων. Φυσικὰ δὲ ἐκ τῶν δωματίων μας εἶχον ἀφαιρέσει τὰ πιστόλια μας, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε καὶ οὐδέποτε ἐπανεῖδομεν. Τὰ κατεκράτησαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι! Τὴν τελευταίαν στιγμὴν ποὺ μᾶς ἐφυλάκιζαν, καί ἐνῶ ἡμεῖς ἠσθανόμεθα ἑαυτοὺς πολὺ δυστυχεῖς, διότι οὐδὲν πλέον ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν, ἀλλὰ οὐδὲ καὶ ἐλαχίστην ἔστω ἀντίστασιν νὰ προβάλωμεν, εἷς τόνον λίαν ἐπιτακτικὸν καὶ προκλητικώτατον, μᾶς εἶπον:

— Μὴν ἀνοίξετε τὸ παράθυρον καὶ μὴν ἀνάψετε φῶτα, γιατί θὰ πυροβοληθῆτε.

Δὲν τελειώνει ὅμως ἐδῶ ἡ ἱστόρηση τοῦ ἀξιωματικοῦ ποὺ βρῆκε ἡρωϊκὸ θάνατο μαζὶ μὲ τὸ τιμημένο καράβι του. Ὁ τότε πλωτάρχης Θεόδ. Πεζόπουλος, ὁ κατοπινὸς κυβερνήτης τῆς θρυλικῆς «Ὕδρας» φέρνει καὶ ἄλλες πολὺ συγκλονιστικὲς πτυχὲς σὲ φῶς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

"ΒΙΟΤΟΝ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡ
ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΚΟΜΜ
Μ. Ἀλεξάνδρου -
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Κτίρια	2.084.088.—
Οἰκόπεδον	1.130.962.—
Αὐτοκίνητον	100.597.—
Μηχανήματα	466.969.—
Ἐπιπλα - Σκεύη - Μηχαναὶ γραφείου	175.998.—
Ταμεῖον καὶ Τράπεζαι	342.362.—
Χρεώσται	263.776,30
Γραμμ. Εἰσπρακτέα	873.803,40
Ἐγγυήσεις	4.200.—
Α' ὕλαι, εἴδη συσκευασίας ἕτοιμα προϊόντα κλπ.	2.372.597,20
Προσωρινοὶ λογαριασμοὶ	65.819,10
	7.881.172.—

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ

Μισθοδοσία, γενικὰ ἔξοδα, ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα κλπ.	1.911.461.—
Ἀποσβέσεις	320.785,20
Κέρδη	790.096,75
	3.022.352,95

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28
Ὁ Διαχειριστὴς
ΝΤ. ΚΑΕΜΕΝ

Κυκλοφορ
ταυτοχρόν

Η ΕΛ

ΤΟ ΠΑΝΤΡΕΣ

Μέ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο Θ. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ

«Τὴν πολιτικὴ, στὰ καφενεῖα ὄχι στὰ πλοῖα τοῦ "Ἔθνους»

«ΣΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ Ἢ ΣΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ ΘΑ ΠΑΡΑΛΟ ΗΓΕ»!

49ον

ΕΙΝΑΙ ἀληθινὰ ὁλοζώντανη καὶ συναρπαστικὴ ἡ ἱστόρηση τοῦ τότε πλωτάρχη Θεόδ. Πεζοπούλου γύρω ἀπὸ τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν τὴν πρωτομαρτιάτικη βραδιά. Ἡ ἔντονη ἀνησυχία ἢ μᾶλλον ἡ ἀγωνία τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ συζητοῦσαν ἐκεῖ στὸ οἴκημα τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου —ποὺ σὲ λίγο θὰ τραυματιζόταν θανάσιμα ἀπὸ ἑλληνικὰ χέρια καὶ μὲ ἑλληνικὲς σφαῖρες — δὲν στρεφόταν γύρω ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐνδεχόμενο κίνημα καὶ ἀπὸ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε, τυχόν, στὰ φυσικὰ πρόσωπα. Ἡ ἀγωνία ἀφοροῦσε στὶς φοβερὲς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ εἶχε τὸ κίνημα εἰς βάρος τοῦ τόπου καὶ στρεφόταν γύρω ἀπὸ τὶς ἀνεπανόρθωτες πολυποίκιλες ζημιὲς ποὺ θὰ προκαλοῦσε στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο ἐλπίδα ὅλων ἦταν πὼς, τελικά, δὲν θὰ ξέσπαγε ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» καὶ πὼς αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦμε «ὁ καλὸς Θεός τῆς Ἑλλάδος» θὰ προστάτευε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὴ χώρα. (Πάντως ὕστερα ἀπὸ τὴ δωδεκαήμερη δοκιμασία μόνο ἡ ὑπέρτατη αὐτὴ δύναμη μᾶς ἔσωσε). Γιὰ τὸ βράδυ ὅμως ἐκεῖνο φρούδες ἀποδείχτηκαν οἱ ἐλπίδες καὶ μάταιες οἱ εὐχές. Σὲ λίγα λεπτά, τὸ ἀναπάντεχο τηλεφώνημα ποὺ πῆρε ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος' ξαναγύρισε καὶ τὸν ἴδιο καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς στὴ σκληρὴ πραγματικότητα. Τὸ κίνημα εἶχε γίνει— γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ὅσα εἴδαμε ὡς τώρα ὅτι ἀκολούθησαν, καὶ ἐκεῖνα, τὰ τραγικώτερα ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκούστηκαν οἱ δυὸ λέξεις: «Ἔγινε κίνημα», τὰ πράγματα ἔπαιρναν τὴ μοιραία ἐξέλιξή τους. Ὁ Θ. Πεζόπουλος, ὁ κατοπινὸς ἡρωϊκὸς κυβερνήτης τῆς «Ὕδρας», δίνει μὲ πολλὴ ἁπλότητα, μά καὶ μὲ πολλὴ ἐνάργεια τὴν εἰκόνα: «Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀντιμετωπίζαμεν καὶ μίαν νέαν ἔκπληξιν καὶ μίαν νέαν πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς κανόνας τῆς πειθαρχίας καὶ εἰς τὰς στοιχειώδης ἀρχὰς τῆς φιλοπατρίας». Καὶ γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσή της προσθέτει: «Κάποιος (ἀξιωματικὸς αὐτὸς) μοῦ ἔβαλε τὸ τουφέκι του εἰς τὸ κεφάλι μου. Καὶ ἠσθάνθην τὴν παγερὰν κάνην του ἐπὶ τοῦ κροτάφου μου». Ταυτόχρονα καὶ σὰν ἀπάντηση στὸ ἐθνικὸ ἄγχος ποὺ βασάνιζε τοὺς πιστοὺς στὸν ὅρκο τους ἀξιωματικοὺς ἀκούστηκε ἀπὸ συνωμοτικὰ χείλια ἡ φράση: «Ὅλα ἐτέλειωσαν γιὰ σᾶς καταλάβετέ το. Ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησε». (Καὶ λίγο παρακάτω ὁ Σιῶκος ἔπλεε σὲ μιὰ λίμνη ἀπὸ τὸ αἷμα του).

«Γιὰ νὰ φύγη ἡ σαπίλα»!

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως τὸν πλωτάρχη Θ. Πεζόπουλο νὰ συνεχίζη τὴν ἱστόρησή του.

> ... Εἰς μίαν στιγμὴν· λέει, εἶδα τὸν συνωμότην πλωτάρχην Γ. Κουτσομητόπουλον, χωρὶς τὸ λευκὸν κάλυμμα εἰς τὸ πηλήκιον. Τοῦτο μοῦ ἔκαμε ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν καὶ ἀμέσως ὑπωψιάσθην, ὅτι ἦτο συνθηματική ἡ παράλειψις. Ἐν συνεχεία δὲ τὸν ἠρώτησα:
>
> — Γιατί κάματε ἐπανάστασιν;
>
> Ὁ Κουτσομητόπουλος ἐφάνη ὡς νὰ ἐκπλήσσεται μὲ τὸ ἐρώτημά μου, διότι ἴσως νὰ ἐθεώρει αὐτονόητον τὴν ἐνεργειάν των. Ἀντὶ ὅμως ἄλλης τινὸς σοβαρωτέρας ἀπαντήσεως, εἶπε:
>
> — Τί ἐννοεῖς γιατί ἐκάναμε ἐπανάστασι; Ἔτσι τὸ θέλαμε.
>
> Ἀλλὰ ἡ ἀπάντησις αὐτὴ ἡ οὐδὲν περιέχουσα, δὲν ἱκανοποίησε τὸν παριστάμενον πλωτάρχην Κ. Γκιόκαν, ὁ ὁποῖος «δαγκώθηκε» καὶ συμπληρώνων τὸν ὁμοϊδεάτην, προσέθεσε:
>
> — Ἡ ἐπανάστασις ἔγινε γιὰ νὰ φύγη ἡ σαπίλα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Νὰ φύγουν τὰ κόμματα. Νὰ φύγη καὶ ὁ Βενιζέλος καὶ οἱ ἄλλοι.
>
> Τότε ὁ πλωτάρχης Βασ. Κύρι παρεμβαίνων εἶπε:
>
> — Οἱ βενιζελικοὶ ἅμα κάνουν κίνημα, ὅλο ἐναντίον τοῦ Βενιζέλου λένε πὼς εἶναι καὶ πάντα αὐτὸς ἔρχεται...

Ἀπὸ τὴ διευκρίνηση τοῦ τότε πλωτάρχη Κ. Γκιόκα ἐπιβεβαιώνεται αὐτὸ ποὺ καὶ ἄλλοτε ἔχει λεχθῆ, ὅτι καὶ ἀνάμεσα σὲ ὡρισμένους ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ ἐπικρατοῦσε ἕνα πνεῦμα «σαραφισμοῦ». Δηλαδὴ ἕνα πνεῦμα ποὺ στρεφόταν κατὰ τῶν παλιῶν κομμάτων καὶ κατὰ τῆς παλιᾶς πολιτικῆς ἡγεσίας. Καὶ μιὰ τάση γιὰ κάποια ἀναβίωση τοῦ 1909 (χωρὶς Βενιζέλο), ἢ γιὰ μίμηση τοῦ νεοτουρκικοῦ κινήματος τοῦ 1908 (χωρὶς Τούρκους). Ποῦ νὰ τά ἤξερε ὅμως ὅλα αὐτὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὅταν ἔγραφε τὴν πελώρια ἐκείνη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, ἢ τὸ τεράστιο γράμμα πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο ἢ τὶς ἄλλες ἐπιστολὲς πρὸς τοὺς Ἀνδρ. Κολιαλέξη, Κ. Πράσο Βλάχο καὶ Στέφ. Σαράφη καὶ τοὺς λοιποὺς παραλήπτες τῶν «ἀπὸ Χαλέπας» ὁδηγιῶν καὶ ὑποδείξεων. Καὶ ποῦ νὰ φανταζόταν ὅτι τὸ ἴδιο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 θὰ ἀκουγόταν, στὸ ναύσταθμο, ὅτι τὸ κίνημά του, τὸ δικό του κίνημα, ποὺ δυὸ ὁλόκληρα χρόνια τό ὀργάνωνε «ἔγινε γιὰ νὰ φύγη ἡ σαπίλα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ φύγη ὁ Βενιζέλος καὶ οἱ ἄλλοι»! Καὶ ἀκούστηκαν τὰ λόγια τοῦτα ἀπὸ χείλια δημοκρατικὰ καὶ ἀπευθύνθηκαν σὲ αὐτιὰ ἀντιβενιζελικά!

Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ κρατήθηκαν ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς ὅμηροι ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ». Ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιά: Οἱ Βασίλ. Κύρης (πλωτάρχης), Συγγελλάκης, Θεόδ. Πεζόπουλος (πλωτάρχης) καὶ Βλαχάβας (ὑποπλοίαρχος)

«Ἁπλῶς σᾶς φάγαμε στὴν τακτική»!

ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ ὁ Θ. Πεζόπουλος στὴν ἱστόρησή του ἀποκαλύπτει καὶ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Καὶ λέει:

> ... Λόγου γενομένου διά τὸν μηχανισμὸν τοῦ κινήματος καὶ ὅταν ἐγὼ ἐξέφρασα πικρίαν διά τὸ πάθημά μας τοῦ νὰ εὑρεθοῦμε ἄοπλοι καὶ ἀνέτοιμοι πρός ἀντιμετώπισίν του, ὁ Γκιόκας μοῦ παρετήρησε:
>
> — Κανεὶς δὲν σᾶς πρόδωσε. Ἁπλῶς σᾶς φάγαμε στὴν τακτική!
>
> Ἐν συνεχείᾳ, τόσον ὁ πλωτάρχης οὗτος, ὅσον καὶ ἕτεροι ἀξιωματικοὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες εἶχον σχηματίσει τὸν περὶ ἡμᾶς κλοιόν, ἤρχισαν ψευδολογοῦντες καὶ λέγοντες ὅτι καὶ διάφοροι ἄλλοι συνάδελφοι μὴ ὁμοφρονοῦντες μὲ αὐτοὺς εἶχον ἤδη προσχωρήσει εἰς τὸ κίνημα. Ἀνέφερον, μάλιστα, καὶ ὀνόματα ἀξιωματικῶν τινων, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὴν κυβερνητικὴν παράταξιν. Παρεῖχον δὲ τὰς ψευδεῖς αὐτὰς διαβεβαιώσεις μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐδελέαζον τοὺς ἀκούοντας — ἡμᾶς, δηλαδή.
>
> Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ συνάδελφος καὶ ὁμότυχός μου πλωτάρχης Κύρης, φυλακισμένος ὢν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἠθέλησε νὰ ἀνοίξῃ τὸ παράθυρόν του διά νὰ ἴδῃ τὰ ἔξω συμβαίνοντα. Ἀμέσως ὅμως ἐδέχθη πυροβολισμοὺς ριφθέντας, καθὼς τοῦ ἐλέχθη, ὑπὸ τοῦ ναύτου Σερλῆ.
>
> Ὀλίγον ἀργότερον ἦλθον καὶ μᾶς παρέλαβον διά νὰ μᾶς μεταφέρουν ὡς ὁμήρους ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ». Ἡμεῖς — ὁ Κύρης καὶ ἐγὼ — ἐκάμαμε μίαν ἀκόμη ἀπόπειραν μήπως δυνηθῶμεν νὰ εὕρωμεν τὰ πιστόλιά μας. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ. Ἔξω ἀπὸ τὴν προσωρινὴν φυλακήν μας, μᾶς ἀνέμενε ἀπόσπασμα μὲ τὸν κελευστὴν Βολωνάκην, μυηθέντα ἀπὸ τὸν ἀνθυποπλοίαρχον Μαρῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπίσης μυήσει ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τοῦ ὑποβρυχίου «Κατσώνης». Συνοδεία τοῦ ἀποσπάσματος τούτου μετεφέρθημεν εἰς τὸν «Ἀβέρωφ»...

«Διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν»!

ΙΔΟΥ δὲ πῶς ὁ πλωτάρχης Θ. Πεζόπουλος ἱστόρησε ἐκεῖνα ποὺ γίνηκαν ἀπάνω στὸν «Ἀβέρωφ»:

> ... Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κλίμακος τοῦ θωρηκτοῦ εἴδομεν τοὺς ἀξιωματικοὺς Θ. Κουντουριώτην, ὅστις ὡς ἐπληροφορήθην εἶχε ἀναλάβει ὡς κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ», Στασινόπουλον καὶ Ρεβίδην. Ἐξ αὐτῶν ὁ Κουντουριώτης μᾶς εἶπεν ὅτι εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ ναυάρχου μᾶς ἀνέμενεν ὁ Ἰωάννης Δεμέστιχας. Πράγματι μετέβημεν ἐκεῖ καὶ εὕρομεν τὸν ναύαρχον περιστοιχούμενον ὑπὸ διαφόρων ἐπιτελῶν του.
>
> Μόλις ὁ Ἰω. Δεμέστιχας μᾶς εἶδε πλησιάζοντας, μᾶς εἶπε μὲ τὴν κλαυθμηρίζουσαν φωνήν του:
>
> — Σᾶς συγχαίρω διά τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατε. Καὶ τώρα σᾶς καλῶ νὰ προσχω-

Συνέχειο εἰς τὴν 8ην σελίδα

Στρέφετα ἡ σοσιαλ τῆς Γιουγκ

Ο ΤΙΤΟ ΕΚΛΙΠΑ ΕΙΣΡΟΗΝ ΞΕΝΩ

Ο ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ σταθμός γιουγκοσλαβική κυβέρνησις προσέλκυσιν δυτικῶν κεφαλαίων

ΗΜΕΧΡΙ τοῦδε προσέλκυσις ξένων κεφαλαίων, συνέχισεν ὁ ραδιοσταθμὸς τοῦ Ζάγκρεμπ, ἐπραγματοποιεῖτο ὑπὸ τὴν μορφὴν δανείων καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως ξένης πατέντας. Ἡ Γιουγκοσλαβία πρέπει νὰ συμμετάσχῃ περισσότερον ἐνεργῶς εἰς τὸν διεθνῆ καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας καὶ νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπαιτοῦνται περισσότερον μαζικὴ παραγωγὴ σύγχρονος τεχνολογία

«ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΗ» ΕΠΕ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

➡ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ωησετε εἰς τὸ κίνημα.

'Ημεῖς, φυσικά, ἠρνήθημεν κατά τὸν πλέον ζωηρὸν τρόπον, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἐγὼ ἠρώτησα τὸν ναύαρχον Δεμέστιχαν διατί ἔκαμαν τὸ κίνημα. 'Η ἐρώτησίς μου ἦτο ἀπρόοπτος καί ὁ ναύαρχος μοῦ ἀπήντησε μπερδεμένα:

— "Ετσι! Διά νά σώσωμεν τήν 'Ελλάδα καί τήν Δημοκρατίαν.

'Επειδή δὲ ἡμεῖς ἀνταπηντήσαμεν ὅτι οὔτε ἡ 'Ελλάς, οὔτε ἡ Δημοκρατία ἐκινδύνευον, καί ἐπανελάβομεν τήν δήλωσίν μας, ὅτι δὲν ὑπῆρχε περίπτωσις προσχωρήσεώς μας εἰς τὸ κίνημα, ὁ Δεμέστιχας εἶπεν:

— "Αν σᾶς ἀφήσω ἐλευθέρους, θά μοῦ δώσετε τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας, ὅτι δὲν θά ἀντιδράσετε;

Καί ἐγὼ ἀπήντησα:

— Σᾶς δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι θά ἀντιδράσωμεν ἕως ἐσχάτων.

'Ο δὲ πλωτάρχης Κύρης, ζωηρότερος ἐμοῦ εἶπεν:

— Θά σᾶς κτυπήσωμε, διότι αὐτό πού ἐκάνατε εἶναι ἀτιμία!

Τότε ὁ Δεμέστιχας, ἀφοῦ ἐφάνη πρός στιγμήν ὀργισθείς, εἶπεν ἀπευθυνόμενος πρός ἐμέ:

— 'Ακοῦστε τώρα τί θά σᾶς εἰπῆ ὁ ναύαρχός σας, ὁ κ. Ρουσσέν.

Καί μᾶς συνέστησεν νά μεταβῶμεν πρός τὸν εἰς τὸ παραπλεύρως διαμέρισμα εὑρισκόμενον νόμιμον ἀρχηγόν τοῦ Στόλου καί τοῦ Ναυστάθμου, ὑποναύαρχον Ρουσσέν...

(«"Επρεπε νὰ γίνη αἱματοχυσία»)

ΚΑΙ ὁ πλωτάρχης Θ. Πεζόπουλος συνέχισε:

...'Ο ναύαρχος Ρουσσὲν εὑρίσκετο εἰς τὸ παραπλεύρως δεύτερον ναυαρχικὸν διαμέρισμα. Τήν στιγμήν δὲ πού ἡμεῖς εἰσηρχόμεθα συνεζήτει μετά τοῦ ἀντιπλοιάρχου 'Αθ. Ξηροῦ καί τοῦ ὑποπλοιάρχου Γεωργ. Μπάκα. 'Από ὅ,τι δὲ ἀντελήφθην ὁ ναύαρχος προσεπάθει νά πείση τούς συνομιλητάς του, ὅτι «οὐκ ἦν ἄλλως δυνατόν γενέσθαι».

Μόλις ἡμεῖς ἐπλησιάσαμεν, ὁ Ρουσσέν, μεταξύ ἄλλων, εἶπεν ἀπευθυνόμενος πρός ἐμέ καί τά ἑξῆς:

— "Ολα αὐτά συνέβησαν χάρις εἰς τὴν βλακεία τῶν λαϊκῶν ἀξιωματικῶν.

Τήν στιγμήν ἐκείνην ἐγὼ κατεπλάγην καί ἐθλίβην, διότι ἐνόμισα ὅτι ὁ ὑπαινιγμός ἐστρέφετο κατά τοῦ ἀρχιεπιστολέως ἀντιπλοιάρχου 'Αθ. Σιώκου, συζύγου τῆς ἀδελφῆς μου, τό γραφεῖον τοῦ ὁποίου ἦτο παρά τήν εἴσοδον τοῦ ναυστάθμου.

'Ο Κύρης τόν ἠρώτησε:

— 'Εσεῖς τί κάνατε, κύριε ναύαρχε;

Καί ὁ Ρουσσὲν ἀπήντησε:

— Προσεπάθησα νά μή γίνη αἱματοχυσία.

Τότε παρενέβην ἐγὼ καί εἶπον:

— Μήπως καί σεῖς εἶσθε ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως;

'Η ἀπάντησις ἦτο ἡ ἰδία:

— Δὲν ἠθέλησα νά γίνη αἱματοχυσία.

Καί ἐγὼ ἀντεῖπον:

— 'Εγὼ νομίζω ὅτι ἔπρεπε νά γίνη αἱματοχυσία.

'Εκείνην τήν στιγμήν προσεκόμισαν εἰς τὸν ναύαρχον Ρουσσὲν ἕνα τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν 'Αλ. Χατζηκυριάκου, διά τοῦ ὁποίου ἀφοῦ ἀνηγγέλλετο ἡ καταστολή τοῦ κινήματος εἰς τάς 'Αθήνας, ἐδίδετο ἡ διαταγή: «Τσακίσατε τούς ἐπαναστάτας»! 'Ο ναύαρχος ἀφοῦ ἀνέγνωσε τό τηλεγράφημα, τό ἔδωσε εἰς ἐμέ. "Οταν δὲ ἔλαβα γνῶσιν τοῦ περιεχομένου του, τοῦ εἶπα ὅτι «ἐκεῖνος ὀφείλει νά τό ἔχη ὑπ' ὄψει του».

'Ολίγον μετά κάποιος ἀνέφερεν εἰς τὸν ναύαρχον Ρουσσέν, ὅτι ὁ ἀρχιεπιστολεύς τῶν ὑποβρυχίων ἀντιπλοίαρχος Βανδῶρος ἠρνεῖτο νά ἔλθη ἐπί τοῦ «'Αβέρωφ» ἄνευ γραπτῆς διαταγῆς.

— Τί πρέπει νά κάμω; μᾶς ἠρώτησεν ὁ Ρουσσέν.

Καί τοῦ ἀπηντήσαμεν:

— 'Αφοῦ σεῖς δώσατε προφορικῶς τήν διαταγήν περί προσελεύσεως τοῦ ἀρχιεπιστολέως, ἀσφαλῶς δύνασθε καί νά τήν ὑπογράψετε...

Κατόπιν τούτου ὁ ναύαρχος ἀπεχώρησε.

(«"Οχι στὰ πλοῖα τοῦ "Εθνους»)

ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ πλωτάρχης Θ. Πεζόπουλος τὸ πρῶτο μέρος ἀπὸ τὴν ἱστόρησή του (γιατὶ ὑπάρχει, καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω, καὶ δεύτερο, ποὺ ἀφορᾶ στὴν ὁμηρία του, ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τοῦ «'Αβέρωφ» γιὰ τὴν Κρήτη) προσθέτει:

..."Οταν ὁ Ρουσσὲν ἔφυγεν, ἡμεῖς ἐμείναμεν εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ ναυάρχου. Τότε καί ἐνῶ ὁ πλοίαρχος Χαλκιόπουλος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὁρισθῆ ὑπό τοῦ Δεμέστιχα ὡς ἀρχιεπιστολεύς τοῦ στόλου, μᾶς προσέφερε καφέν, ἡμεῖς, ἐπωφεληθέντες τῆς εὐκαιρίας, προσεπαθήσαμεν καί πάλιν κάτι νά κάμωμεν. 'Εδώσαμεν εἰς τὸν προσκομίσαντα τούς καφέδες καμαρότον τό τηλεγράφημα τοῦ ὑπουργοῦ Χατζηκυριάκου καί τοῦ εἴπαμε νά τό διαβάση μετά πολλῆς προσοχῆς. 'Αφοῦ δὲ τοῦτο ἐγένετο τοῦ ἐτονίσαμεν ὅτι ὤφειλε νά μεταβιβάση τό περιεχόμενόν του εἰς τὸ πλήρωμα. 'Ο Κύρης μάλιστα, τοῦ προσέθεσεν, ὅτι «καί οἱ ναῦται, ἐάν δὲν ἔδεναν τούς ἐπαναστάτας, εἶχον εὐθύνην».

Τότε ἦλθε καί ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς, ὁ ὁποῖος σαφῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐπεθύμει νά μᾶς διευκολύνη εἰς πᾶσαν προσπάθειαν τείνουσαν εἰς τὴν διάσπασιν τῶν ἐπαναστατῶν.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν λόγων τούτων ὁ Κύρης τοῦ εἶπε:

— Γιά στάσου. 'Εσύ εἶσαι βενιζελικός. Τί μπλοφάρεις μαζί μας.

Καί ὁ Πατσιφᾶς ἀπήντησε:

— Βενιζελικός εἶμαι. 'Αλλά ἡ πολιτική στά καφενεῖα, ὄχι μέσα στά πλοῖα τοῦ "Εθνους.

Μετ' ὀλίγον ἦλθε καί ὁ πλωτάρχης Στέφ. Τσιριμῶκος, ὁ ὁποῖος μὲ περίλυπον ὕφος μοῦ εἶπε:

— Ξεύρεις; Κτύπησαν καί τό δικό σου τό Θάνο! (Τὸν Σιῶκο).

'Εγὼ ἠρώτησα:

— Πολύ; Τόν κτύπησαν πολύ;

Καί ὁ Τσιριμῶκος ἀπήντησε:

— "Οχι πολύ. Λίγο. Στείλαμε ὅμως νά φέρωμε γιατρό χειροῦργο. Μήν ἀνησυχεῖς. Κόντεψαν, τά γαϊδούρια, νά σκοτώσουν καί μένα.

'Εν τῷ μεταξύ ἐγώ, ὁ ὁποῖος εἶχον ἀντιληφθῆ τήν μή προσωφοησιν τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν εἶπα:

— 'Επικρατήσατε στήν 'Αθήνα;

— "Οχι!

— Στή Θεσσαλονίκη;

— "Οχι ἀκόμη.

Καί προφητικά τοῦ προσέθεσα:

— Νά μοῦ τό θυμᾶσαι, λοιπόν. Στούς Βουλγάρους ἤ στούς Τούρκους θά παραδοθῆτε...

'Εδῶ τελειώνει ἡ ἱστόρηση τοῦ Θ. Πεζοπούλου ὡς τὸ ξεκίνημα τοῦ «'Αβέρωφ». Πρὶν ὅμως δοῦμε τὰ μετὰ ἀπὸ τὸ ξεκίνημα, θὰ ἀκούσουμε καὶ μερικὲς ἀκόμα ἀφηγήσεις ποὺ προσθέτουν ἄγνωστα στοιχεῖα στὴ δύσκολη ἐκείνη σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ ἐθνικοπολιτικοῦ μας βίου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Αν, πραγματικά, περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλό του. — Οἱ συγκλονιστικὲς ἀφηγήσεις τῶν δύο γιατρῶν ποὺ πρωτοβοήθησαν τὸν ἀντιπλοίαρχο Σιῶκο. — 'Ο γιατρὸς Θεοφάνης Δρίβας καὶ ὁ καθηγητὴς Λάμπρος Κατσιλάμπρος ἀνασύρουν ἄγνωστες πτυχές. — Τὸ σύνθημα μέσα στὸ ναύσταθμο ἦταν: «Ζήτω ἡ Δημοκρατία». — Οἱ γιατροὶ ἐμποδίζονται στὴν ἱερὴ ἀποστολή τους. — «Καὶ μοῦ προέτεινε τὸ ὅπλον του» — "Ενας συνωμότης λέει: «Νὰ φοφήση τὸ σκυλί». — 'Ο ἀντιπλοίαρχος Λογοθέτης «ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο χωρὶς νὰ ἀπαντήση». — Μάταιες προσπάθειες γιὰ νὰ ἀποσταλῆ χειρουργός. — 'Ο Σιῶκος μποροῦσε νὰ σωθῆ ἂν γινόταν ἐγκαίρως ἐγχείρηση. — «Δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς βοηθήσουμε καὶ νὰ ἐνεογήσετε μόνοι σας». — «Τὰ δάκρυα δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν πόνο, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀχαριστία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου». — Πῶς ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιεπιστολέας τοῦ ναυστάθμου ἀφηγήθηκε τὴ σκηνὴ τοῦ τραυματισμοῦ του. — «Καὶ σὺ ἀκόμα μοῦ ρίχνεις;».

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Οἱ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ ΔΥΟ ΙΑΤΡΩΝ

Καὶ οἱ συνωμόται εἶπαν: «νὰ ψοφήσῃ τὸ σκυλί»!

(ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΕΝΟ ΣΟΒΑΡΑ ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟΝ ΣΙΩΚΟΝ)

Τὸ ΣΥΝΘΗΜΑ ΗΤΑΝ: «Ἢ Ω Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

50ὸν

ΑΝ, πραγματικά, περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλὸ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ὅτι θὰ ἐρχόταν στιγμὴ ποὺ κάποιος πλωτάρχης τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καί, μάλιστα, ἕνας ἀπὸ τοὺς «δημοκρατικώτερους», θὰ διακήρυσσε πὼς ἡ ἐπανάσταση τῆς 1ης Μαρτίου 1935 γίνηκε: «Γιὰ νὰ φύγῃ ἡ σαπίλα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Νὰ φύγουν τὰ κόμματα. Νὰ γουν καὶ ὁ Βενιζέλος καὶ οἱ ἄλλοι» —τότε, ἔ, τότε, ἂν ὄχι τίποτα ἄλλο θὰ ἔνιωθε πολὺ δυστυχισμένος. ("Αν ἔχῃς τέτοιους φίλους τί νὰ τοὺς κάνῃς τοὺς ἐχθρούς). Μόνο ἔτσι θὰ ἔβλεπε πόσο μάταιο καὶ ἐξωαληθινὸ ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔγραφε («Χαλέπα, τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου») στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, ὅτι, δηλαδή, «δὲν θέλω νὰ κλείσω ὁριστικῶς τὰ μάτια, χωρὶς νὰ καταβάλω προηγουμένως, πρὸς στερέωσιν τοῦ ἔργου μας, πᾶσαν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν δύναμιν ποὺ μοῦ ὑπολείπεται, ὥστε θνήσκων νὰ εἶμαι ἥσυχος διὰ τὸ μέλλον». Τὸ πνευματικὸ χάος καὶ ἡ ἀσυνεννοησία (αὐτὸ ποὺ ὁ στρατηγὸς Βασίλης Ντερτιλῆς ἔχει ἀποκαλέσει «κομφούζιο»), ἦταν ἀσύλληπτα. Ὁ καθένας διατύπωνε ὅπως τοῦ ἄρεσε ἢ ὅπως τοῦ πήγαινε τοὺς σκοποὺς τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Ὁ ἴδιος δὲ ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, καθὼς ρωτήθηκε ἀπὸ τὸν πλωτάρχη Θεόδ. Πεζόπουλο «γιατὶ ἔγινε αὐτό;», ἀπάντησε «μπερδεμένα» μὲ ἐκεῖνο τό: «Ἔτσι! Διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν». Μὰ καὶ πρὶν λίγο ὁ πλωτάρχης Κουτσομητόπουλος εἶχε πῆ: «Τί ἐννοεῖς, γιατὶ κάναμε ἐπανάστασι; Ἔτσι τὸ θέλαμε»! Εὐτυχῶς ὅτι μέσα στὸ συνωμοτικὸ σκοτάδι, φάνηκε καὶ ἐκείνη ἡ φωτεινὴ ἀκτίνα ποὺ ἔρριξε ὁ πλωτάρχης Πατσιφᾶς λέγοντας: «Βενιζελικὸς εἶμαι. Ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ στὰ καφενεῖα καὶ ὄχι στὰ πλοῖα τοῦ "Ἔθνους"».

Δύο συγκλονιστικὲς ἀφηγήσεις

ΚΑΘΩΣ ὅμως ἔχουμε πῆ, τόσο ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ναυάρχου Ρουσσὲν («ὅταν μοὶ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς ἐκ τοῦ νοσοκομείου ὁ θάνατος τοῦ Σιώκου μὲ ἔπιασαν λυγμοί»), ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστόρηση τοῦ πλωτάρχη Πεζόπουλου, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, περιγράφει, πῶς ὁ πλωτάρχης Στέφ. Τσιριμῶκος τοῦ ἀνάγγειλε τὸ θανάσιμο τραυματισμὸ τοῦ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ γαμπροῦ του («ξεύρεις...; Κτύπησαν καὶ τὸ δικό σου τὸ Θάνο. Δὲν τὸν κτύπησαν πολύ. Λίγο. Στείλαμε ὅμως νὰ τοῦ φέρουμε γιατρὸ χειροῦργο. Κόντεψαν, τὰ γαϊδούρια, νὰ σκοτώσουν καὶ μένα»), γεννιέται ἡ ἀνάγκη νὰ δώσουμε μερικὰ ἀκόμα λησμονημένα στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὸ φόνο τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ στόλου. Καὶ νὰ ἀκούσουμε δυὸ συγκλονιστικὲς ἀφηγήσεις τῶν γιατρῶν ποὺ πρόσφεραν στὸν ἀξιωματικὸ ποὺ ἤθελε νὰ μείνῃ πιστὸς στὸν ὅρκο του καὶ στὸ καθῆκον του τὶς πρῶτες βοήθειες καὶ ποὺ ὕστερα παρακολούθησαν τὴν πάλη του μὲ τὸ χάρο ὡς τὸ ξεψύχημά του.

...Ἦτο ἡ ὥρα 7 παρὰ τέταρτο ἱστόρησε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1935, ὁ τότε κληρωτὸς — ἀρχικελευστὴς γιατρὸς Θεοφάνης Δρίβας (ποὺ ὑπηρετοῦσε στὸ ναύσταθμο), ὅταν ἤκουσα τοὺς πρώτους πυροβολισμούς. Ἀμέσως ἔτρεξα ἔξω διὰ νὰ ἴδω τί συμβαίνει καὶ ἤκουσα νὰ φωνάζουν «γιατρό! γιατρό!» καὶ νὰ ζητοῦν φορεῖον. Κατηυθύνθην πρὸς τὸ Α' φυλάκιον, ὅπου εἶδα νὰ συνωστίζωνται πολλοὶ ναῦται. Ἠρώτησα τότε ἕνα ναύτη «τί συμβαίνει» καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἐπυροβολήθη ἕνας συνάδελφός του (ναύτης), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς ναυτοφυλακῆς. Καθὼς ἐπροχώρουν πρὸς τὸ Α' φυλάκιον εἶδα ἕνα μὲ μανδύαν, ἀσκεπῆ, πού κρατοῦσε τὸ πηλήκιο στὸ χέρι του. Ὑπέθεσα ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ τραυματισθεὶς δραπέτης. Τὸν ἐπλησίασα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἔφερε τραῦμα παρὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ χέρι. Τοῦ συνέστησα τότε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ νοσοκομεῖον, καὶ τὸν συνώδευα καὶ ἐγώ. Ἐνῷ ὅμως ἐπροχωροῦσαμεν πρὸς τὸ νοσοκομεῖον, εἶδα ἔξω ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸν σταθμόν, τραυματισμένον καὶ εὑρισκόμενον κατὰ γῆς τὸν ἀείμνηστον Σιῶκον. Κοντὰ ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ Τσιριμῶκος, ὁ ὁποῖος ἵστατο μὲ περιφρόνησιν ποὺ μοῦ ἔκαμε κατάπληξιν καὶ ἐκράτει ἕνα πιστόλι στὸ χέρι, χωρὶς νὰ ρίχνῃ οὔτε μίαν ματιὰν εἰς τὸν Σιῶκον. Τότε ἐπλησίασα τὸν τραυματίαν, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε: «Κύριε Δρίβα, μὲ κτύπησαν». Τὸν ἐσηκώσαμε καὶ τὸν ἐπήγαμε μὲ φορεῖον εἰς ἕνα δωμάτιον τοῦ νοσοκομείου, ἐνῷ εἰς ἄλλο δωμάτιον μετεφέρθη ὁ σημαιοφόρος Μπαρδόπουλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἄλλος τραυματίας...

«Ζήτω ἡ Δημοκρατία»

ΚΑΙ ὁ γιατρὸς Θεοφάνης Δρίβας, ποὺ ἀργότερα ἐργάστηκε ἐπὶ μακρὰ χρόνια ὡς ἐσωτερικὸς καρδιολόγος - παθολόγος στὸν «Εὐαγγελισμὸ» καὶ ὡς διευθυντὴς ἰατρείων τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, συνέχισε:

...Ὅταν, εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἠρώτησα τὸν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου: «Ποιός σᾶς ἐκτύπησε, κύριε ἀντιπλοίαρχε;», μοῦ ἀπήντησε: «Κάποιος ἀνθυποπλοίαρχος, τὸν ὁποῖον εὐηργέτησα καὶ κάτι ἄλλοι». Ἐν τῷ μεταξὺ προσεπάθουν νὰ παράσχω εἰς τὸν Σιῶκον τὰς ἀπαραιτήτους βοηθείας, μὲ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διέθετα.

Κατὰ τὰς 9.30 τὸ βράδυ, ὁ Σιῶκος μὲ παρεκάλεσε νὰ τηλεφωνήσω εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου καί γενικὸν διευθυντὴν τοῦ ναυστάθμου διὰ νὰ ἔλθη νὰ τὸν ἴδῃ. Ἐγώ, πράγματι, προσεπάθησα νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν ναύαρχον, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον, διότι εἶχεν ἀποκοπῆ τὸ τηλεφωνικὸν σύρμα. Ἠθέλησα τότε νὰ ἐξέλθω τοῦ νοσοκομείου, διὰ νὰ τηλεφωνήσω ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλὰ μόλις ἐφθασα εἰς τὴν θύραν, ὁ σκοπὸς μοῦ εἶπεν εἰς λίαν ἐπιτακτικὸν ὕφος:

— "Αλτ! Μὴ προχωρεῖς.

Καὶ μοῦ προέτεινε τὸ ὅπλον. Ἐγώ, φυσικά, δὲν ἐπροχώρησα, διότι ἤκουσα ὅτι τὸ ἴδιον ἔλεγαν καὶ εἰς ἄλλους, ἐὰν δὲ τις ἐπροχώρει ἐπυροβόλουν. Ὑπῆρχε, συνεπῶς, κίνδυνος νὰ πυροβοληθῶ καὶ ἐγὼ καὶ ἐνδεχομένως νὰ σκοτωθῶ ὅπως ἐσκοτώθη καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος. Πάντως οἱ σκοποὶ δὲν ἔπαυον νὰ ἐπαναλαμβάνουν τό: «"Αλτ! Μὴ προχωρεῖς»! μόλις δὲ οἱ ἀπέναντί των δὲν ἀπήντων ἀμέσως: «Ζήτω ἡ Δημοκρατία», τότε οἱ ἐπαναστάται σκοποὶ ἐπυροβόλουν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προειδοποιήσεως. Αὐτὸ ἦτο τὸ σύνθημά των: «Ζήτω ἡ Δημοκρατία». Καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ συνθήματος αὐτοῦ ἔστρεφον τὰ ὅπλα των καὶ ἔριπτον τὰς σφαῖρας των κατὰ παντὸς ἀμυνήτου.

Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τῆς προσπαθείας μου νὰ ἀνεύρω τηλέφωνον διὰ νὰ εἰδοποιήσω τὸν

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ναύαρχον Ρουσσὲν καί νά τόν παρακαλέσω νά ἐπισκεφθῆ τόν ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου, ἐπανεισήλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον καί κατευθυνθείς εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εὑρίσκετο ὁ Σιῶκος, τοῦ εἶπον ὅτι μετά πολλῆς λύπης μου δέν ἠδυνήθην νά πραγματοποιήσω τήν ἐπιθυμίαν του.

Κατά τήν 11.30΄ νυκτερινήν ἦλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον μία ἀγγαρεία ἐπαναστατῶν καί παρέλαβε τόν τραυματίαν σημαιοφόρον Μπαρδόπουλον, διά νά τόν μεταφέρη ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ». Ἤδη ὅμως ὁ Μπαρδόπουλος εἶχε παραληφθῆ ὑπό ἄλλων συναδέλφων του, οἱ ὁποῖοι τόν εἶχον ἐπισκεφθῆ πρό ὥρας, καί ἐφρόντιζον δι' αὐτόν.

Ἐγώ, πάντως, καί προτοῦ οἱ συνάδελφοί του τόν πάρουν, εἶχον κατ' ἐπανάληψιν ἐρωτήσει τόν Μπαρδόπουλον «ποῖος τόν εἶχε τραυματίσει», ἀλλ' αὐτός δέν μοῦ εἶπεν...

«Νὰ ψοφήση τὸ σκυλί»!

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ γιατρὸς Θεοφάνης Δρίβας στὸ πιὸ δραματικὸ μέρος ἀπὸ τὴν Ἱστόρησή του, εἶπε:

...Ὁ Σιῶκος ἔφερε πολλά τραύματα. Δύο εἶχε εἰς τὴν κοιλίαν. Πέντε ἕως ἓξι εἰς τήν γλουταίαν χώραν καί πολλά ἄλλα. Τά πρῶτα ἦσαν τά σοβαρά. Ἐκ τῶν τραυμάτων τά τῆς κοιλίας ἔδειχναν ὅτι προσηνέχθησαν ὅτε ὁ Σιῶκος ἦτο ὄρθιος. Τά ἄλλα πιθανόν νά τά ἐδέχθη εἴτε ὄρθιος εἴτε πρηνής πλέον. Πάντως ἐάν εἶχε παρασχεθῆ εἰς τὸν Σιῶκον ἔγκαιρος χειρουργική βοήθεια θά ἐσώζετο. Θά ἐσώζετο δὲ ἀσφαλῶς, ἐάν ἡ χειρουργική ἐπέμβασις θά ἐγίνετο μέχρι τῆς 11.30 νυκτερινῆς. Διότι πρό τοῦ μεσονυκτίου ὁ σφυγμός του ἦτό κανονικός.

Κατά τό διάστημα τῆς παραμονῆς τοῦ σημαιοφόρου Μπαρδοπούλου εἰς τό νοσοκομεῖον, πολλοί ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν ἦλθον διά νά τόν ἰδοῦν, κανείς ὅμως δέν ἐνδιεφέρθη διά τόν βαρύτατα τραυματισμένον Σιῶκον. Μεταξύ τῶν ἐπαναστατῶν ἦσαν καί οἱ Ψαλιδάκης, ὅστις ἐκράτει καί πιστόλι, καί Βερδέσης. Ὅταν δὲ τοῦ ἐζήτησαν τοῦ Ψαλιδάκη νά παρακαλέση τό διευθυντήριον τῆς ἐπαναστάσεως νά μεταφέρουν τόν Σιῶκον εἰς τάς Ἀθήνας, διά νά ὑποβληθῆ εἰς χειρουργικήν ἐπέμβασιν, ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Νά ψοφήση τό σκυλί». Ἀντιθέτως ὁ Βερδέσης ἐδείκνυε συγκίνησιν.

Ὁ Ψαλιδάκης ἐδείκνυε ἐνδιαφέρον μόνον διά τήν ὑγείαν τοῦ Μπαρδοπούλου, τόν ὁποῖον ἐπεσκέφθη πολάς φοράς, καί ὅταν εἰσῆλθε, τό πρῶτον, εἰς τό δωμάτιον ὅπου ἐνοσηλεύετο, τοῦ εἶπεν: «Ἀδελφούλη μου!». Ἐπίσης ὁ Σιῶκος, πρίν ἐκπνεύση μοῦ εἶπεν ὅτι δέν ἐπρόφθασε νά πάη εἰς τὸν ἀστυνομικόν σταθμόν τοῦ ναυστάθμου, διότι ἐν τῷ μεταξύ ὁ Τσιριμῶκος τόν εἶχε καταλάβει...

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἱστόρηση τοῦ γιατροῦ Θεοφάνη Δρίβα, στὰ χέρια τοῦ ὁποίου, τελικά, ξεψύχησε ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθ. Σιῶκος.

«"Ἐκλεισε τὸ τηλέφωνο χωρὶς νὰ ἀπαντήση»

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως καί τήν ἱστόρηση ἑνὸς ἄλλου γιατροῦ, τοῦ τότε ὑποπλοιάρχου τοῦ ναυτικοῦ ὑγειονομικοῦ σώματος, καὶ σήμερα καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Λάμπρου Κατσιλάμπρου, ὁ ὁποῖος, ὅμοια, ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τὴν τραγωδία τοῦ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου.

...Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ναυστάθμου εἶχε ἱστορήσει τόν Ἀπρίλη τοῦ 1935 καί ὁ καθηγητής Κατσιλάμπρος, ὁπότε ἠκούσαμε φωνάς: «Φορεῖον καί ἰατρόν» καί συγχρόνως πολλούς ριπτομένους πυροβολισμούς. Ἐνομίσαμεν, πρός στιγμήν, ὅτι θά εἶχε δραπετεύσει κάποιος κατάδικος καί ἐπυροβολήθη. Ἔφυγε δὲ ἕνας συνάδελφός μου μὲ φορεῖον. Ἦτο ὁ ἀρχικελευστής ἰατρός Δρίβας. Πρίν ὅμως ἐπιστρέψη οὗτος εἶδα νά εἰσέρχεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὁ Μπαρδόπουλος, ὑποβασταζόμενος ἀπό δύο ναύτας. Ἐκ τῆς προχείρου ἐξετάσεως εἰς τήν ὁποίαν προέβην ἀντελήφθην ὅτι ἔφερε τραῦμα κατά τήν καρδιακήν χώραν, τό ὁποῖον, κατ' ἀρχάς ἐνόμισα, ὅτι ἦτο σοβαρόν. Ὅταν ὅμως τόν ἐξήτασα ἐπισταμένως διεπίστωσα ὅτι τό τραῦμα ἦτο μᾶλλον ἐπιπόλαιον. Τοῦ προσέφεραμεν τάς πρώτας βοηθείας, πρίν ὅμως τελειώσωμεν εἴδομεν νά ἔρχεται τό φορεῖον, ἐπί τοῦ ὁποίου ἦτο ἐξηπλωμένος ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος. Οὗτος εὑρίσκετο εἰς κακήν κατάστασιν. Διεπιστώσαμεν ὅτι εἶχε τραυματισθῆ βαρέως καί ἡτοιμάσθημεν δι' ἐγχείρησιν. Ἀλλ' ὅτε τόν ἐξητάσαμεν ἔτι λεπτομερέστερον εἴδομεν ὅτι πλήν τῶν σοβαρῶν τραυμάτων τοῦ γλουτοῦ καί τῆς χειρός, ἔφερε καί δύο ἄλλα «διαμπάξ» εἰς τὴν κοιλιακήν χώραν.

Ἀντελήφθημεν οὕτω ὅτι ἔπρεπε νά κληθῆ ἀπαραιτήτως ὁ διευθυντής τοῦ νοσοκομείου ἀρχίατρος Παπαδημητρίου καί ἐτηρήσαμε τό τηλέφωνο διά νά ζητήσωμεν νά μᾶς τόν στείλουν. Εἰς τὸ τηλέφωνον ἐνεφανίσθη εἷς ἐκ τῶν στασιαστῶν ἀντιπλοιάρχων, ὁ ὁποῖος δέν ἐδείκνυε κανένα ἐνδιαφέρον. Ἐτηλεφώνησα καί διά δευτέραν φοράν, ὁπότε ἦλθε εἰς τὸ τηλέφωνον ὁ ἐπίσης στασιαστής ἀντιπλοίαρχος Λογοθέτης. Τοῦ ἐτόνισα τήν ἠθικήν ὑποχρέωσιν πού εἶχον οὗτοι ἀπέναντι τοῦ Σιῶκου καί ὅτι ὤφειλον νά μᾶς συνδράμουν εἰς τὰς ἐνεργείας μας ὑπὲρ αὐτοῦ, τόσον περισσότερον καθ' ὅσον ὅλοι σχεδόν ἦσαν φίλοι του. Μοῦ ὑπεσχέθη, πράγματι, ὅτι θά στείλη μετά ἡμίσειαν ὥραν μίαν δενζινάκατον. Ἐπεριμέναμεν, λοιπόν, ἀλλά χωρίς οὐδέν ἀποτέλεσμα. Τότε ἠναγκάσθην νά τηλεφωνήσω καί πάλιν εἰς τὸν Λογοθέτην, ὁ ὁποῖος ζωηρά αὐτήν τήν φοράν μοῦ ἀπήντησε ὅτι δέν μποροῦν νά μᾶς βοηθήσουν καί νά ἐνεργήσωμεν μόνοι μας. "Οταν δὲ ἐγώ ἠθέλησα νά τοῦ ὑπενθυμίσω πάλιν τάς ἠθικάς ὑποχρεώσεις των, ἔκλεισε τό τηλέφωνον χωρίς νά ἀπαντήση. "Ολη αὐτή ἡ ἀναβολή ἐζημίωσεν πολύ.

«Τὰ δάκρυα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν πόνο»

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δέ ὁ τότε ὑποπλοίαρχος γιατρὸς Λάμπρος Κατσιλάμπρος ἔτσι:

... Εἰς τοῦτο τό μεταξύ ἦλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον διά νά ἴδουν τόν Μπαρδόπουλον, ὁ σημαιοφόρος Παν. Ψαλιδάκης καί τώρατας τό πιστόλι του, καί οἱ ἐπίσης σημαιοφόροι Βερδέσης καί Μωράκης. Ἤθέλησα νά τούς μιλήσω γιά τό Σιῶκο, ἀλλά ὁ Ψαλιδάκης ἔξαλλος μοῦ εἶπε: «Καλά τόν κάναμε τόν ἄτιμο, ἀφοῦ κτύπησε τόν Μπαρδόπουλο». Ὁ δὲ Μωράκης προσέθεσε: «Ἀφῆστε τον νά ψοφήση τό σκυλί». Μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι αὐτό πού εἶπε ὁ Ψαλιδάκης, ὅτι δηλαδή ὁ Μπαρδόπουλος ἐτραυματίσθη ἀπό τόν Σιῶκο. Καί τοῦτο, διότι προηγουμένως πού εἶχα ἐρωτήσει τόν ἴδιο τόν Μπαρδόπουλο, μοῦ εἶχεν εἰπῆ ὅτι δέν τόν ἐκτύπησε ὁ Σιῶκος. Διά τόν λόγον τοῦτον ἐπῆγα καί πάλιν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εὑρίσκετο ὁ Μπαρδόπουλος καί τόν ἠρώτησα ἐκ νέου. Διά δευτέραν δὲ φοράν ὁ Μπαρδόπουλος μοῦ ἐπανέλαβε ὅτι δέν τόν ἐκτύπησε ὁ Σιῶκος.

Τάς ἰδίας ἐκείνας ὥρας καί ἐνῶ ὁ Σιῶκος διετήρει τάς αἰσθήσεις του καί εἶχε πλήρη πνευματικήν διαύγειαν, μοῦ ἀφηγήθη ὡς ἐξῆς τήν σκηνήν τοῦ τραυματισμοῦ του: «Ὅταν ἤκουσα τά περί κινήματος ἐβγῆκα ἀπό τό γραφεῖον μου καί ἔτρεξα πρός τόν ἀστυνομικόν σταθμόν. Συνήντησα εἰς τόν δρόμον τόν Τσιριμῶκον καί ἄλλους, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καί ὁ Πάντος. Προτοῦ βγάλω τό πιστόλι μου, μοῦ ἔρριψαν ἀπό παντοῦ. Ὅταν δὲ ἔπεσα, ἦλθαν ἀπό πάνω μου ὁ Πάντος καί ἕνας ἄλλος καί μοῦ ἔρριψαν ξανά. Εἶπα τότε στόν Πάντον: «Καί σύ ἀκόμα, Πάντο, μοῦ ρίχνεις;». Εἰς τό σημεῖον αὐτό ὁ ἀείμνηστος Σιῶκος ἀνελύθη εἰς δάκρυα, ἐξηγῶν δὲ εἰς ἐμέ τήν συγκίνησί του εἶπε: «Τά δάκρυα αὐτά, γιατρέ, δὲν εἶναι ἀπό τόν πόνο· εἶναι διότι εἶδα τήν μεγάλην ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ».

Αὐτὰ ἀφηγήθηκε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1935, ὁ σήμερα καθηγητὴς Λάμπρος Κατσιλάμπρος. Ἐπειδὴ δέ, τότε, πολλὲς φορὲς μνημονεύτηκε τὸ ὄνομα τοῦ σημαιοφόρου Πάντου, ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος ἔστειλε, καθὼς εἴδαμε στὰ περασμένα, ἕνα γράμμα στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ζητώντας νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἔρθη στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ δικασθῆ, ὁπότε «ἀπὸ κατηγορούμενος θὰ μετεβάλλετο εἰς κατήγορον».

Ἔχουμε ὅμως νὰ ἀκούσουμε καὶ ἕναν ἄλλο ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ κινήματος τοῦ 1935. Τὸν τότε ἀντιπλοίαρχο καὶ σήμερα ναύαρχο Εὐάγγελο Γεωργουλόπουλο, ποὺ ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια ἐπίμονης σιωπῆς, ἀποφάσισε νὰ μιλήση καὶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψη ὡρισμένες ὁλότελα ἀγνωστες, ὡς τώρα, πτυχὲς τῆς πρόσφατης ἐθνικοπολιτικῆς μας Ἱστορίας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μιά πραγματικά συγκλονιστική ἱστόρηση. — Ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος μιλάει ὕστερα ἀπό ἐπίμονη σιωπή 32 χρόνων. — Τί τόν ἔκανε νὰ μετάσχη στό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. — Ἐκεῖνοι πού πίστευαν τόν Ἐλευθ. Βενιζέλο σάν Θεό «ἄχρι θανάτου». — Ἡ ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς καί οἱ ἐπαναστατικές προετοιμασίες. — Δυό μυστικές συσκέψεις στοῦ τότε ἀντιπλοιάρχου Γεωργουλόπουλου καί στοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη. — Ἕνα γράμμα τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου διαβάζεται σέ ἐπήκοο ὅλων. — Ἐπαινετικά λόγια γιά τόν Ἀλέξ. Χατζηκυριάκο. — Ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων θεωρεῖ τόν ὑπουργό τῶν Ναυτικῶν ἄξιο γιά τήν προεδρία τῆς δημοκρατίας. — Πῶς γεννήθηκε τό θέμα πού ἐξώργισε τόν Νικόλαο Πλαστήρα. — Πρόταση γιά νά μυηθῆ στήν ἐπανάσταση καί ὁ ὑπουργός. — Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος καί ἡ δημοκρατία. — Ποιός ἀνέλαβε νά βολιδοσκοπήση τόν ὑπουργό. — Πῶς, ἄρα γε, θά εἶχε τό θάρρος;

Τὸ Κόκκινο Βιβλίο

Τοῦ ΜΑΟ ΤΣΕ ΤΟΥΓΚ

→ Συνέχεια
Ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ὡς τὸ βάθος τῶν πραγμάτων, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ μείνουμε σὲ ἀγαθὲς σχέσεις μὲ τὸν ἐνδιαφερόμενο. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πὼς βλάπτουμε καὶ τὸ σύνολο ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον. Αὐτὴ εἶναι μιὰ πρώτη μορφὴ φιλελευθερισμοῦ.

ΑΡΧΙΖΟΥΜΕ νὰ κάνουμε ἰδιωτικὲς ἀνεύθυνες κριτικές, ἀντὶ νὰ ὑποβάλουμε προτάσεις στὴν ὀργάνωση. Δὲν λέμε τίποτα στοὺς ἀνθρώπους κατὰ πρόσωπο, κουτσομπολεύουμε πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τους. Σωπαίνουμε στὶς συγκεντρώσεις, μιλᾶμε ψιθυριστὰ ὀργότερα. Κοροϊδεύουμε τὴν ἀρχὴ τῆς συλλογικῆς ζωῆς, κάνουμε ὅ,τι μᾶς κατέβη στὸ κεφάλι. Αὐτὴ εἶναι μιὰ δεύτερη μορφὴ φιλελευθερισμοῦ.

ΑΔΙΑΦΟΡΟΥΜΕ ὁλοκληρωτικὰ γιὰ κάθε τί ποὺ δὲν μᾶς ἀφορᾶ. Ἀκόμα κι' ἂν ξέρουμε πολὺ καλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν πάει καλά, κάνουμε γι' αὐτὸ λόγο τὸ λιγώτερο δυνατόν. Μένουμε φρόνιμα στὴν ἄκρη καὶ μοναδική μας ἔγνοια εἶναι νὰ μὴ μᾶς πιάσουν κανένα οἰκο μας λάθος. Αὐτὴ εἶναι ἡ τρίτη μορφὴ φιλελευθερισμοῦ.

ΔΕΝ ὑπακούουμε στὶς διαταγές, τοποθετοῦμε τὶς προσωπικές μας γνῶμες πανω ἀπ' ὁλα. Ἀπὸ τὴν ὀργάνωση ζητᾶμε μόνο τὴ φροντίδα της ἀλλὰ σὲ θέλουμε καὶ τὴν πειθαρχία της. Εἶναι αὐτὴ ἡ τέταρτη μορφή.

ΑΝΤΙ ν' ἀπορρίψουμε καὶ νὰ καταπολεμήσουμε τὶς λανθασμένες γνῶμες γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἑνότητας, τῆς προόδου καὶ τῆς καλῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐργασίας, ἐξαπολύουμε προσωπικὲς ἐπιθέσεις, ἐπιζητοῦμε καυγάδες, ἐκφράζουμε τὴν ἀπέχθειά μας γιὰ διάφορα πράγματα ζητᾶμε νὰ ἐκδικηθοῦμε. Εἶναι αὐτὴ ἡ πέμπτη μορφή.

ΑΚΟΥΜΕ λανθασμένες ἀπόψεις χωρὶς νὰ προβάλουμε καμμιὰν ἀντίρρηση, ἀφήνουμε ἀκόμα καὶ νὰ περνάνε λόγοι ἀντεπαναστατικοὶ χωρὶς νὰ τοὺς ἐπισημαίνουμε. Τοὺς ἀκοῦμε μὲ ἠρεμία, σὰν νὰ μὴ συμβαίνη τίποτα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἕκτη μορφή.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ μαζὶ μὲ τὶς μάζες, ἀλλὰ δὲν κάνουμε προπαγάνδα, δὲν ἀναπτύσσουμε δράση. Δὲν παίρνουμε τὸν λόγο, δὲν ζητᾶμε πληροφορίες, δὲν ρωτᾶμε τίποτα, δὲν παίρνουμε κατάκαρδα τὴν τύχη τοῦ λαοῦ, μένουμε μέσα στὴν ἀδιαφορία, ξεχνώντας πὼς εἴμαστε κομμουνιστὲς καὶ ὄχι ἁπλοὶ ἰδιῶτες. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἑβδόμη μορφή.

ΒΛΕΠΟΥΜΕ κάποιον νὰ διαπράττη πράξεις βλαβερὲς γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν μαζῶν, ἀλλὰ δὲν ἀγανακτοῦμε, δὲν τὸν ἀποτρέπουμε, δὲν τὸν ἐμποδίζουμε, δὲν ἀναλαμβάνουμε τὴ διαφώτισή του πάνω σ' αὐτό, ἀλλὰ τὸν ἀφήνουμε νὰ συνεχίζη. Εἶναι αὐτὴ ἡ ὀγδόη μορφή.

ΔΕΝ ἐργαζόμαστε σοβαρά, παρὰ μόνο γιὰ τοὺς τύπους, χωρὶς σχέδιο οὔτε προσανατολισμό, ἔτσι, στὴν τύχη: «Παπᾶ μου, χτυπάω τὶς καμπάνες μέρα τὴ μέρα». Εἶναι αὐτὴ ἡ ἑνάτη μορφή.

ΝΟΜΙΖΟΥΜΕ πὼς προσφέραμε ὑπηρεσίες στὴν ἐπανάσταση καὶ παίρνουμε ὑφος δετεράνου. Εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ κάνουμε μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ καὶ περιφρονοῦμε τὰ μικρότερα ἔργα. Χαλαρώνουμε τὴν προσπάθειά μας γιὰ ἐργασία καὶ μελέτη. Εἶναι αὐτὴ ἡ δεκάτη μορφή.

ΕΧΟΥΜΕ διαπράξει λάθη, ποὺ τὰ ἔχουμε διάθεση νὰ τὰ ἀντιλαμβανόμαστε, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε διάθεση νὰ τὰ διορθώσουμε, ἀποδεικνύοντας ἔτσι φιλελευθερισμὸ ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἑνδεκάτη μορφή.

Ο φιλελευθερισμὸς στὶς ἐπαναστατικὲς κοινότητες εἶναι ἐξαιρετικὰ βλαβερός. Εἶναι ἕνα διαβρωτικὸ μέσον ποὺ κατατρώει τὴν ἑνότητα, χαλαρώνει τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀλληλεγγύης, προκαλεῖ τὴν παθητικότητα καὶ ὁδηγεῖ σὲ διάσταση γνωμῶν. Ἀποστερεῖ τὶς τάξεις τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ μιὰ σταθερὴ ὀργάνωση αὐστηρῆς πειθαρχίας, ἐμποδίζει τὴν ἀκέραιη ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς καὶ ἀποκόπτει τὶς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μάζες ποὺ ἔχουν κάτω ἀπὸ τὴν διεύθυνσή τους. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ὀλέθριες τάσεις.

ΑΥΡΙΟΝ: Συνέχεια καὶ τέλος τῆς καταδίκης τοῦ φιλελευθερισμοῦ.—ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΧΥ
Ἡ ἑνότης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Ἀριθ. Πρωτ. 3192

Ἀνακοίνωσις

Διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 15)1967 πράξεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου προτείνεται ἡ τροποποίησις τῶν ἐσωτερικῶν γραμμῶν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 5 καί 6 οἰκοπέδων τοῦ 165 Ο.Τ.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νά λάβωσι γνῶσιν ταύτης προσερχόμενοι εἰς τά Γραφεῖα τοῦ Δήμου κατά τάς ἐργασίμους ἡμέρας καί ὥρας καί νά ὑποβάλωσι τάς τυχόν ἐνστάσεις των ἐντός 15 ἡμερῶν ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης.

Ἐν Ν. Σμύρνη τῇ 14)3)1967

Ὁ Δήμαρχος
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διακηρύττει ὅτι δέχεται ἐνσφραγίστους προσφορὰς διὰ τὴν κατὰ μέτρον κυβικὸν (μ3) ἐκσκαφὴν εἰς κοινοχρήστους χώρους

1) Εἰς ἔδαφος γαιώδες.
2) Εἰς ἔδαφος ἡμιβραχώδες.
3) Εἰς ἔδαφος βραχώδες.

Προσφοραὶ δεκταὶ εἰς τὴν Δ)νσιν Ὁδοποιΐας μέχρι τῆς 31ης Μαρτίου. Πληροφορίαι παρὰ τῇ ὡς ἄνω Δ)νσει Ὁδοποιΐας κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21η Μαρτίου 1967

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΥΤΑΣ

Α. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ

ΙΑΤΡΟΣ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

Δέχεται Βηλαρᾶ 7 (πλατεῖα Ἁγίου Κων)νου Ὁμόνοια) 10 π.μ. — 1 μ.μ. καὶ 5 — 8 μ.μ. Τηλ. 525.387.

ΔΕΗ

ΤΙΘΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΑΣΙΝ Η ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΥΠΟΣΤΑΘΜΟΥ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ — ΡΟΥΦ

Φέρεται εἰς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ ὅτι ἀπό ὥρας 01.00 τῆς 2ας Ἀπριλίου ἐ.ἔ., τίθεται ὑπό τάσιν καί δέον ὅπως θεωρῆται ὡς ἐπικίνδυνος ἡ Γραμμὴ Μεταφορᾶς Ἠλεκτρικῆς Ἐνεργείας 150 χιλιάδες βόλτ ἥτις ἀρχεται ἐκ τοῦ Ὑποσταθμοῦ Ἀσπροπύργου παρά τάς ἐγκαταστάσεις τῶν Ἀεριοστροβίλων, διέρχεται δυτικῶς τοῦ χωρίου Ἀσπροπύργου, διά μέσου τῶν ἀγρῶν τούτου καί περατοῦται εἰς τήν ἤδη ἐν λειτουργίᾳ Γραμμὴν Μεταφορᾶς 150 χιλιάδων βόλτ Ρούφ—Λάδωνος.

Αἱ πλησίον κατωκημέναι περιοχαι Νομοῦ Ἀττικῆς, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ χάρτου εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1) Χωρίον Ἀστρόπυργος. 2) Ἡ παράλιος βιομηχανικὴ περιοχὴ παρά τόν Ὑποσταθμόν Ἀσπροπύργου καί 3) Τό Ἀεροδρόμιον Ἐλευσῖνος.

Εἶναι ΑΚΡΩΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ, κάθε προσέγγισις πρός τήν ὡς ἄνω Γραμμὴν Μεταφορᾶς ἢ πρός τυχόν νεοκατασκευασθησομένας διακλαδώσεις ἢ ἐπεκτάσεις αὐτῆς, καθώς καί ἡ ἀφαίρεσις ἐξαρτημάτων ἐκ τῶν στύλων στηρίξεως τῆς ἐν λόγω Γραμμῆς.

Ἰδιαιτέρως ἐκθέτουν τὴν ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΑΜΕΣΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟΝ οἱ ἀναρριχώμενοι ἐπί τῶν στύλων τῆς ὡς ἄνω Γραμμῆς, ὡς καί οἱ προκαλοῦντες ἐξ ἀμελείας διά τῶν κυνηγετικῶν ὅπλων ἢ ἄλλως πως θραύσιν τῶν μονωτήρων ἢ ἀποκοπὴν τῶν ἀγωγῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὡς ἄνω περιοχῶν ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ, ὅπως εἰδοποιοῦν ἀμέσως διά πᾶσαν παρατηρουμένην ἀνωμαλίαν ἢ ὀλάθην, τήν ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΝ ΑΡΧΗΝ καί τάς λοιπάς Ἀρχάς τοῦ τόπου ἢ τό Γραφεῖα τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ. Ἐνεργοῦντες οὕτω συμβάλλουν εἰς τόν περισρισμόν τῶν ἀνωμαλιῶν καί διακοπῶν τοῦ ρεύματος, ὡς καί εἰς τήν διασφάλισιν τῆς καλυτέρας ἐξυπηρετήσεως καί αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐνῶ ταυτοχρόνως συντελοῦν εἰς τό νά προστατεύωνται περιουσιακά στοιχεῖα, πού ἀνήκουν εἰς ὅλους τούς Ἕλληνας καί νά ὑποβοηθῆται τό ἔργον τοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ τῆς χώρας.

ΕΚ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ
(Τμῆμα Προλήψεως Ἀτυχημάτων)

Με απορρητα κειμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΣΤΟΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

'Ο 'Ελευθ. Βενιζέλος προκρίνει τὸ ναύαρχο 'Αλ. Χατζηκυριάκο γιὰ πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας

ΕΝΑ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΔΥΟ ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΨΕΙΣ

51ον

ΟΠΩΣ στὸ στόλο τὸ σύνθημα ἦταν: «Δημοκρατία», ἔτσι καὶ μέσα στὸ ναύσταθμο γιὰ νὰ μπορέση κανεὶς νὰ κυκλοφορήση τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἔπρεπε σὲ ἀπάντηση τοῦ προστάγματος: «Ἄλτ! Μὴ προχωρεῖς», νὰ φωνάξη: «Ζήτω ἡ Δημοκρατία»! Καὶ τότε ὄχι μονάχα δὲν κινδύνευε νὰ πυροβοληθῆ (γιὰ νὰ ἔχη ἐνδεχόμενα, τὴ σκληρὴ τύχη τοῦ ἀντιπλοίαρχου 'Αθ. Σιώκου), ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο μποροῦσε καὶ νὰ κινηθῆ ἐλεύθερα καὶ νὰ συμπαρασταθῆ στὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», ποὺ εἶχε ὀνειρευτῆ ἀπὸ τὶς 3 'Ιουλίου 1933 (μὲ ξεκίνημα τὴ σύσκεψη ποὺ ἔγινε στὴ Θεσσαλονίκη) ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος. Γιατὶ ἂν ἐξαιρέση κανεὶς τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφανο Σαράφη καὶ τοὺς «σαραφίζοντες», ποὺ ἔλπιζαν σὲ ἕνα καινούργιο 1909 «ἐξελικτικοῦ τύπου» (μιὰ ἐπανάσταση, δηλαδή, ποὺ δὲν θὰ ἔμοιαζε μὲ ἐκείνη τοῦ Γουδί, μὰ περισσότερο μὲ τὸν «ἡρωικὸ Δεκέμβρη» τοῦ 1944), ἢ σὲ μιὰ μίμηση τοῦ νεοτουρκικοῦ κινήματος τοῦ 1908 (μὲ ἐμπνευστὴ καὶ καθοδηγητὴ τὸ λοχαγὸ 'Ιωάννη Τσιγάντε), ἢ σὲ ἕνα ἀκαθόριστο πόλεμο «κατὰ τῆς σαπίλας» (ποὺ περιλάμβανε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἱδρυτὴ καὶ ἀρχηγὸ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ποὺ φιλοδοξοῦσαν διάφορα «βενιζελογενῆ» στοιχεῖα, ὅπως ὁ πλωτάρχης ἐκείνος, ποὺ μίλησε ὅπως μίλησε στὸ συνάδελφό του Θεόδ. Πεζόπουλο), ἄν, λοιπόν, ἐξαιρέση κανεὶς τὶς παραπάνω ὀλιγάνθρωπες κατηγορίες, οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ τοῦ ναυτικοῦ, καὶ τῆς ἀεροπορίας ἕνα μονάχα Θεὸ εἶχαν καὶ σὲ ἕνα μονάχα Θεὸ πίστευαν «ἄχρι θανάτου»: Στὸν 'Ελευθέριο Βενιζέλο. Καὶ ἔβλεπαν τὸ κίνημα ποὺ ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς τόσο σφοδρὰ ἐπιθύμησε καὶ μὲ τόση λεπτολογία ὠργάνωσε, σᾶν μιὰ ἐτιμωρία» ἢ «ἐκδίκησι» γιὰ τὴν «ἐιροσυλία» ποὺ σημειώθηκε, ἐκεῖ στὴ λεωφόρο Κηφισίας. ἤτις θὰ στιγματίζη τὸν τόπον μας αἰωνίως, ἐγὼ προσεφέρθην, μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, νὰ μετάσχω.

Μετὰ 32 χρονῶν σιωπὴ

ΟΠΩΣ ἔχουμε δῆ, τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Εὐάγγελος Γεωργουλόπουλος, ἦταν κυβερνήτης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ πλοίου «Ἄρης». 'Ηταν δὲ ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος ποὺ πρῶτος ἀνάγγειλε στὸ ναύαρχο Ρουσσὲν ὅτι εἶχαν ἐπανάστασις», καὶ ποὺ μὲ τοὺς ἄλλους συναδέλφους του ἀνάγκασε τὸν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου νὰ παραμείνη («ἀχρηστευμένος», κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ναυάρχου 'Ιω. Δεμέστιχα) στὸ διοικητήριο. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, ὁ ἀντιπλοίαρχος Εὐάγ. Γεωργουλόπουλος καταδικάστηκε, «ἐρήμην», σὲ θάνατο, ὅταν δὲ τὸ 1940 ἀνακλήθηκε στὴν ἐνέργεια ὑπηρέτησε στὶς μεταφορὲς τοῦ στρατοῦ καὶ ὡς ναυτικὸς διοικητὴς Σάμου, 'Ικαριᾶς, Φούρνων. Στὴ Μέση 'Ανατολὴ ἦταν κυβερνήτης τοῦ πλωτοῦ συνεργείου «'Ηφαιστος» καὶ τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1944' ὡς πλοίαρχος πιά, ναυτικὸς διοικητὴς Πειραιῶς. 'Εκεῖ ἠγήθηκε τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ἀντιστάσεως ἀπὸ τὸ μέγαρο Βάττη. Τό 1948, κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸ ἀγῶνα ἀνάλαβε (ὡς ὑπουναύαρχος) τὴν «Διεύθυνσιν Θαλασσίων Μεταφορῶν», ἀποστρατεύτηκε δὲ μετὰ τὴ λήξη του, γιὰ νὰ γίνη ἀργότερα τὸ 1964 πρόεδρος τοῦ ΟΛΠ.

'Ο ἀπόστρατος ναύαρχος Εὐάγγελος Γεωργουλόπουλος (μέ στολή πλοιάρχου), ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ 'Ελ. Βενιζέλος πρόκρινε τὸν 'Αλ. Χατζηκυριάκο γιὰ πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας

— Πρέπει νά σᾶς πῶ· μοῦ τόνισε καθὼς συνεχίζαμε τή συζήτησί μας ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος, ὅτι ὁμιλῶ διά πρώτην φοράν, μετά ἀπό σιωπήν 32 ὁλοκλήρων ἐτῶν. 'Απέφυγα πάντοτε νά ἀναφερθῶ εἰς τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁσάκις δὲ ἠρωτήθην σχετικῶς παρεκάλουν τόν συνομιλητήν μου νά μή ἐπιμείνη. Καί τοῦτο διότι ἤμην ἐναντίον τῶν κινημάτων. Εἶχον μετάσχει μόνον τοῦ κινήματος τῆς 'Εθνικῆς 'Αμύνης τοῦ 1916, ὁπότε μαθητής ὢν τῆς Δ' τάξεως τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς Δοκίμων μετέβην εἰς τήν Θεσσαλονίκην. "Εκτοτε εἰς οὐδὲν ἕτερον κίνημα ἀνεμίχθην, ἐνῶ τόσα κινήματα εἶχον, ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ, ἐπισυμβῆ. Καί μετέσχον, βεβαίως, τοῦ τῆς 1ης Μαρτίου, δι' οὕς λόγους σᾶς προανέφερον.

Ρωτάω:

— Εἴχατε πάρει ἐνεργὸ μέρος στὴν προετοιμασία τοῦ μαρτιάτικου κινήματος;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— "Οχι δὲν μετέσχον τῆς προεργασίας διά τό κίνημα. 'Απλῶς ὅταν μοῦ ἐγνωστοποιήθη ἐδήλωσα προθύμως προσχώρησιν καί σᾶς ἐξήγησα διατί.

'Ο 'Αλ. Χατζηκυριάκος καὶ ἡ προεδρία τῆς Δημοκρατίας

ΚΑΙ ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ «"Αρης» συνέχισε:

— Λόγω τῆς ὑπηρεσίας μου καί τῶν συχνῶν ταξιδίων, τά ὁποῖα ἐπραγματοποίει τό πλοῖον μου, ἐγώ, καίτοι μεμυημένος πλέον, δέν μετεῖχον τῶν συσκέψεων αἵτινες ἐγίνοντο πρός ρύθμισιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ κινήματος. Εἰς συσκέψεις μετέσχον μόνον δύο φοράς. Τήν μίαν γενομένην εἰς τό σπίτι μου, τό ὁποῖον τότε εὑρίσκετο εἰς τήν ὁδόν Σωκράτους 69α καί τήν δευτέραν εἰς τήν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου 'Ανδρέου Κολιαλέξη, κειμένην εἰς τήν ὁδόν Διδότου, παρά τά πευκάκια τῆς Νεαπόλεως.

'Ερώτηση:

— Εἶχαν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον οἱ συσκέψεις αὐτές;

'Απάντηση:

— Εἰς τήν σύσκεψιν ἥτις ἐγένετο εἰς τό σπίτι μου ἀνεγνώσθη ἐπιστολή τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου, ἀναφερομένη ἐκτός τῶν ἄλλων, καί εἰς τόν τότε ὑπουργόν τῶν Ναυτικῶν, εἰς τήν κυβέρνησιν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ναύαρχον 'Αλέξανδρον Χατζηκυριάκον.

'Ερώτηση:

— Καί τί ἔγραφε, ναύαρχέ μου, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, γιά τὸν 'Αλέξ. Χατζηκυριάκο;

'Απάντηση:

— Μεταξύ τῶν ἄλλων, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, ἔγραφε λίαν ἐπαινετικούς λόγους διά τόν παλαιόν ἀγωνιστήν τῆς Δημοκρατίας ναύαρχον Χατζηκυριάκον, καί προσέθετεν ὅτι ὁ κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν, θά ἦτο ἰδεώδης διά νά διαδεχθῆ, ἐνδεχομένως, εἰς τό ὕπατον ἀξίωμα τῆς χώρας τόν τότε πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας 'Αλέξανδρον Ζαΐμην. Ἐχαρακτηρίζετο, εἰς τήν ἐπιστολήν ἐκείνην ὁ 'Αλ. Χατζηκυριάκος ὡς ὁ καταλληλότερος διά τόν προεδρικόν θῶκον. Πράγματι δὲ ὁ ἀείμνηστος ναύαρχος συνεκέντρωνε ἄπειρα προσόντα, ἅτινα τόν καθίστων ἄξιον διά τήν θέσιν τοῦ πρώτου πολίτου τῆς 'Ελλάδος.

"Οπως φαίνεται, τὸ παραπάνω γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου ἦταν ἐκεῖνο ποὺ γέννησε, τότε, τὸ θέμα γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἀρχηγίας τοῦ κινήματος ἀπὸ τὸν 'Αλ. Χατζηκυριάκο. Τὸ θέμα, ποὺ καθὼς ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα (στὸ κεφάλαιο: «'Η μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935»), προκάλεσε τὴν ὀργὴ τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Πλαστήρα καὶ τὰ γεμάτα θυμὸ κρυπτογραφήματά του (ποὺ παραθέσαμε σὲ φωτοτυπίες).

Νὰ μυηθῆ καὶ ὁ ὑπουργός!

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ἐκεῖνο τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου διαβάστηκε, κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γενάρη 1935, στὸ σπίτι τοῦ ἀντιπλοιάρχου Γεωργουλόπουλου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποφασισθῆ κάποια ἐνέργεια γύρω ἀπὸ αὐτό.

— 'Εν τῷ μεταξύ μοῦ εἶπε, συνεχίζοντας τήν τόσο ἀποκαλυπτική ἱστόρησί του, ὁ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Γεωργουλόπουλος, ἐγώ ὤφειλα νά ταξιδεύσω μέ τό ἐκπαιδευτικόν «"Αρης». Καί εἰδικῶς ἤμουν ὑποχρεωμένος νά ἀναχωρήσω τήν ἐπομένην τῆς συσκέψεως καί τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς, διά πλοῦν διαρκείας 17 ἡμερῶν. Τοῦτο δὲ καί ἐγένετο.

Μετά τήν ἐπιστροφήν μου ἐκ τοῦ ταξιδίου μου, ἐπραγματοποιήθη ἡ σύσκεψις, εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Κολιαλέξη, περί τῆς ὁποίας σᾶς προανέφερα. Τότε καί ἐνῶ συνεζητοῦντο διάφορα θέματα, ἐγώ εἶπον ὅτι δέν θά ἦτο ἄσκοπον νά κατεβάλλετο προσπάθεια, ὅπως ἐξασφαλισθῆ ἡ εἰς τό κίνημα συμμετοχή αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν 'Αλεξ. Χατζηκυριάκου, περί τοῦ ὁποίου τόσον κολακευτικῶς ἐξεφράζετο εἰς τήν ἐπιστολήν του ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος. Θά ἦτο δὲ τοῦτο μία μεγάλη ἐπιτυχία διά τήν κυοφορουμένην ἐπανάστασιν.

Λέω:

— Μὰ πῶς, ναύαρχέ μου, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παρασύρετε στὸ κίνημα τὸ ναύαρχο Χατζηκυριάκο, ἀφοῦ ἦταν ὑπουργὸς στὴν κυβέρνηση τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, καὶ ἀφοῦ ἀπὸ καιρὸ πιὰ εἶχε ἐγκαταλείψει τὸν 'Ελευθέριο Βενιζέλο;

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΧΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 26 ΜΑΡΤΙΟΥ

Τὸ ἱστορικὸν ἀνάγνωσμα
τοῦ συνεργάτου μας κ. Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ '35

Εἰσέρχεται εἰς νέον ἐξόχως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ
ΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Πάντοτε μὲ τὴν μοναδικὴ καὶ ἀλάνθαστη μέθοδο

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ
ΜΕ ΚΕΙΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ, ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

'Ολόκληρο τό ἀρχεῖο τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγοῦ Γεωργ. Κονδύλη, εἰς τήν διάθεσιν τοῦ «'Ελευθέρου Κόσμου». — "Αγνωστοι ἰδιόγραφοι διαταγαί καί ἀνέκδοτα αὐθεντικά κείμενα. — Σειρά προσωπικῶν ἐπιστολῶν καί ἀπορρήτων ἐκθέσεων. — Οἱ στενότεροι συνεργάται τοῦ «Κεραυνοῦ» ἀφηγοῦνται τάς λεπτομερείας τοῦ ταραχώδους μαρτιάτικου δωδεκαημέρου. — 'Η ἔκθεσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν 'Αλ. Χατζηκυριάκου, ἡ περιγράφουσα τά γεγονότα τοῦ Ναυτικοῦ. — Προσωπικαί ἱστορήσεις τῶν ἐπιζώντων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν προσωπικοτήτων τῆς ταραχώδους ἐκείνης ἐποχῆς. — 'Η ἄγνωστη ἐμπιστευτική ἔκθεσι τοῦ ναυάρχου Σοφοκλῆ Δούσμανη καί ἡ μυστική ἀποστολή πού αὐτός διέταξε. — Τί ἀφηγοῦνται ἢ τί γράφουν οἱ ναύαρχοι Δημ. Οἰκονόμου, 'Αλ. Σακελλαρίου, Κώνστ. 'Αλεξανδρῆς, 'Ιω. Δεμέστιχας, Παναγ. Κώνστας, 'Επαμ. Καββαδίας, Νικ. Πετρόπουλος, 'Ανδρ. Τριανταφυλλίδης, Βασίλ. Κύρης, 'Αντ. Γκιώνης, 'Ιάσων Θεοφανίδης, Βρασίδας Ρώτας, οἱ στρατηγοί Κωνστ. Μπακόπουλος, Χρ. Καράσος, Βασ. Βραχνός, Παν. Γούλας, Νικ. Κοσίντας, Χρ. Τσιγάντες, ὁ συνταγματάρχης Στέφ. Σαράφης, ὁ τότε πλωτάρχης 'Αθ. Ζάγκας καί πλεῖστοι ἄλλοι πρωταγωνισταί καί παράγοντες καί ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς κυβερνήσεως καί ἐκ τῆς πλευρᾶς τῶν στασιαστῶν. — Συγκλονιστικά στοιχεῖα ἀποκαλυπτόμενα τό πρῶτον μετά 32 ὁλόκληρα ἔτη.

ΚΑΙ ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΩΣ ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΕΙΡΑ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ
ΕΩΣ ΤΩΡΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΧΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

εἰς τὸν «ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΚΟΣΜΟΝ»

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

Καὶ ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος ἀπαντάει:

— Βέβαια καὶ ἡ σκέψις ἦτο παράτολμος καὶ τὸ σχέδιον δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἐν τούτοις, πρέπει νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἦτο εἷς ὁλους τοὺς δημοκρατικοὺς λίαν προσφιλὴς καὶ εἰς ἐμέ, δι' οὓς λόγους θὰ σᾶς ἐξηγήσω ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς ἱστορήσεώς μου, ἴδιαιτέρως. Κατὰ τὴν βαθυτάτην πίστιν μου, ὁ ναύαρχος, εἶχε θέσιν εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1935. Διότι οὐδέποτε ἐγὼ ἐλησμόνουν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἐλησμόνουν, καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι ὁ ἐξαίρετος ἐκεῖνος ἄνθρωπος καὶ πατριώτης, ἦτο ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐθνοσωτηρίου ἐπαναστάσεως τοῦ 1909, ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1916, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς τριανδρίας: Ἐλευθέριος Βενιζέλος, Παῦλος Κουντουριώτης, Παναγιώτης Δαγκλῆς, ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 καὶ ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας τὸ 1923 καὶ τὸ 1924. Συνεπῶς δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ τέκνου του — τῆς Δημοκρατίας — ὅπερ, ἀναμφισβητήτως, διέτρεχε τὸ 1935 τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ὅπως, ἄλλωστε, καὶ τὰ πράγματα, τελικῶς, τὸ ἀπέδειξαν.

Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, λοιπόν, ὅτι ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ἦτο, δι' ὅλους τοὺς προαναφερθέντας λόγους, ἄκρως προσφιλὴς διὰ τοὺς ἀμετακινήτως πιστεύοντας εἰς τὴν Δημοκρατίαν καὶ τὰ ἀκατάλυτα ἰδανικά της. Ἰδοὺ διατί ἔκρινα ὅτι οὐδόλως ἄσκοπον θὰ ἦτο νὰ κατεβάλλετο μετὰ πολλῆς προσοχῆς βεβαίως, προσπάθεια ἵνα μυηθῇ εἰς τὰ τοῦ κινήματος καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν.

«Προσεφέρθην νὰ τὸν βολιδοσκοπήσω ἐγώ»

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἰδέα ποὺ ἔρριξε, ἐκεῖ στὸ ἀπίτι τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη, κοντὰ στὸν Ἅγιο Νικόλαο, στὰ Πευκάκια, ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Εὐάγγε. Γεωργουλόπουλος.

— Μάλιστα· μοῦ προσέθεσε ὁ κυβερνήτης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ «Ἄρης». Καὶ ὅταν μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς προτάσεώς μου, ἠρωτήθην πῶς θὰ ἐγίνετο, τυχόν, τὸ διάβημα πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, προσεφέρθην νὰ τὸν βολιδοσκοπήσω ἐγὼ προσωπικῶς.

Πρωτοῦ ὅμως προχωρήσω πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ποίαν ἀντίδρασιν προεκάλεσεν εἰς τοὺς παρισταμένους εἰς τὴν σύσκεψιν, ἡ πρότασις τὴν ὁποίαν ὅλως αὐθορμήτως ὑπέβαλον. Καὶ πρέπει νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι καθολικὴ συγδόν ὑπῆρξεν ἡ ἀντίθεσις τῶν παρισταμένων εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἀποψίν μου. Ὄχι, διότι δὲν ἐτίμων τὸν Ἀλέξανδραν Χατζηκυριάκον ὡς Ἕλληνα, ὡς ἀξιωματικόν, ὡς ἀγωνιστήν, ὡς κύριον — πραγματικὸν εὐγενῆ καὶ κύριον. Ἀλλὰ διότι, οἱ ὁμιλοῦντες ὑπεστήριξαν, ὅτι εἶχον ἀπογοητευθῇ ἐκ τῆς τελευταίας στάσεως τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ὁ ὁποῖος, διὰ διαφόρους λόγους, εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ δεχθῇ συνεργασίαν μετὰ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Κόμματος ἐναντίον τοῦ ὁποίου μετὰ τόσης σφοδρότητος ἐπετίθετο κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθόν. Συνεπῶς ὑπεστήριζον, οἱ ἀντιλέγοντες εἰς τὴν πρότασίν μου, ὁ Χατζηκυριάκος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ — ὡς ἐκεῖνοι ἐπίστευον — εἰς μίαν τοιαύτην προσδοκίαν. Εἰς τὴν προσδοκίαν, δηλαδή, τῆς ἀπὸ μέρους του ἀποδοχῆς τῆς μυήσεως, τῆς ἀποδοχῆς τῆς συμμετοχῆς του, καὶ πολὺ περισσότερον τῆς ἀποδοχῆς τῆς παρ' αὐτοῦ ἀναλήψεως ἡγετικοῦ ρόλου εἰς τὴν ὅλην ἐπαναστατικὴν κίνησιν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἡμεῖς εἰργαζόμεθα.

Πῶς θὰ εἶχε τὸ θάρρος;

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος τὴν γεμάτη ἀπὸ ἐνδιαφέρον ἱστόρησή του καὶ φωτίζοντας μιὰ ὡς τώρα σκοτεινὴ πτυχὴ τῆς πρόσφατης ἐθνικοπολιτικῆς μας ἱστορίας, μοῦ πρόσθεσε:

— Ἐγὼ ἀντεῖπον εἰς τοὺς ὑποστηρίξαντας τὰ ὡς ἄνω, ὅτι δυνατὸν νὰ εἶχον δίκαιον, ἀλλ' ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου ὡς ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων ἡγετῶν τῆς Δημοκρατίας δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε νὰ σβεσθῇ οὔτε νὰ ἀγνοηθῇ. Καὶ τοὺς ἐτόνισα ὅτι ναὶ μὲν εἶχον ἄξιαν καὶ οἱ ἰδικοί των ἐνδοιασμοί, ἀλλ' ὅτι πέραν αὐτῶν ὑπῆρχον οἱ γραπτοὶ λόγοι τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ ναυάρχου ἐπλέκετο καὶ παρ' αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ μάλ· ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἐκρίνετο ὡς ἄξιος νὰ καταλάβῃ τὴν ὑψίστην θέσιν τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. αὐτὴν ταύτην τὴν προεδρίαν της.

Ρώτησα, φυσικά, τὸ ναύαρχο Γεωργουλόπουλο «πῶς εἶχε τὸ θάρρος» καὶ νὰ σκεφθῇ ἔστω, ὅτι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ μιμήσῃ σὲ μιὰ ἐπανάσταση ἕνα ὑπουργὸ τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης ἐναντίον τῆς ὁποίας στρεφόταν, βασικά, ἡ ἐπανάσταση αὐτή.

— Ἔχετε δίκιο μοῦ ἀπήντησε. Καὶ εἶναι σωστὸ τὸ ἐρώτημά σας. Συνεχίζων δὲ θὰ σᾶς εἴπω «πῶς εἶχα τὸ θάρρος» καὶ τί μὲ συνέδεε μὲ τὸν ναύαρχο Χατζηκυριάκο, ὥστε «νὰ πάρω τὸ θάρρος» αὐτό. Πρίν ὅμως δώσω εὐθέως τὴν ἐν προκειμένῳ ἐξήγησιν, πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ὅτι δὲν ἐπαρουσιάζετο νὰ ἐνεργήσω κατὰ τρόπον μὴ σώφρονα ἔναντι τοῦ ὑπουργοῦ, οὔτε γὰ τοῦ ὁμιλήσω κατ' εὐθείαν περὶ ἐπαναστάσεως ἢ περὶ μυήσεώς του εἰς αὐτὴν ἢ ἀκόμη περισσότερον περὶ τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπεθυμούμεν αὐτὸς νὰ διαδραματίσῃ. Ἄλλως τε θὰ ἴδητε μετὰ πόσης περινοίας ἐνήργησα.

Βέβαια δὲν τελειώνει ἐδῶ ἡ ἱστόρηση τοῦ ναυάρχου Γεωργουλόπουλου. Θὰ δοῦμε δέ πῶς καὶ ἡ πρότασή του ἔγινε δεκτή, καὶ πῶς τὸ διάβημά του— ἡ «βολιδοσκόπησή» του— πραγματοποιήθηκε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ ἡ συνέχεια

Ο ΦΑΝΤΑΚΗΣ ...ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ!

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 1ης σελίδος

ριζεν νὰ τὰ προστατεύσῃ μὲ μαρτυρίας ἄλλων προσώπων καθὼς καὶ μὲ διάφορα γεγονότα. Ἡ ἐπιστολή, λοιπόν, τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1966 δὲν μὲ ἐξέπληξεν, διότι πρὸ αὐτῆς εἶχεν προηγηθῇ ἑτέρα, ἡ ὁποία ἀνεφέρετο εἰς τὴν ὑπόθεσιν μὲ ἡμερομηνίαν 14 Ὀκτωβρίου 1966 καὶ ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἐπίσης εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαγορᾶς καὶ μάλιστα μὲ περισσοτέρας λεπτομερείας.

» Ὁ ἴδιος ὁ Φαντάκης καὶ πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν μοῦ εἶχεν καὶ προφορικῶς ἀναφέρει περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἐξαγορᾶς.

ΠΟΤ ΚΑΤΕΘΕΣΕΝ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Δεν μᾶς ἀφήνει νὰ προοδεύσουμε». ἔλεγε διὰ τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλου ὁ ὑπουργὸς Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος

ΠΩΣ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΘΗ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

52ον

ΕΙΝΑΙ, ἀναμφισβήτητα, μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες ἱστορήσεις, ποὺ ὡς τώρα ἔχουμε δῆ, αὐτὴ τοῦ ναυάρχου Εὐάγγελου Γεωργουλόπουλου, ποὺ τὸ 1935 ἦταν κυβερνήτης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ «Ἄρης», καὶ ποὺ πρῶτος γνωστοποίησε στὸν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου ναύαρχο Ρουσσέν ὅτι «ἔγινε ἐπανάστασις». Καὶ εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτική, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, φέρνει σὲ φῶς καὶ τὸ γράμμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, στὸ ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων μιλοῦσε τόσο ἐπαινετικὰ γιὰ τὸν «ἀποστάτη» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ ναύαρχο Ἀλέξανδρο Χατζηκυριάκο, ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Καὶ ὄχι μόνο τοῦ ἐπιφύλασσε κολακευτικὰ λόγια, ἀλλὰ ἀκόμα περισσότερο τὸν χαραχτήριζε ἄξιο καὶ «ἐδεώδη» γιὰ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕπατο ἀξίωμα τῆς πολιτείας —τὸ θῶκο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας— ἂν, φυσικά, ὁ παλαιὸς ἀγωνιστὴς τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας ξαναγύριζε στὶς «ἀγκάλες» τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ. Ἔτσι καὶ παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις («τὴν καθολικὴ ἀντίθεσι») ἐκείνων ποὺ εἶχανε πάρει μέρος στὴ σύσκεψη ποὺ γίνηκε στὸ σπίτι τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη, ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Διδότου, καὶ ποὺ ὑποστήριζαν ὅτι ὁ ἀποκαλούμενος «Χατζηστόλαρχος», δὲν ἦταν δυνατὸ «νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς μίαν τοιαύτην προσδοκίαν» (νὰ μετάσχῃ, δηλαδή, στὸ κίνημα ποὺ θὰ στρεφόταν ἐναντίον στὴν κυβέρνηση τῆς ὁποίας ἦταν ἐπίλεκτο μέλος), ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ ἡ κρούση —ἡ βολιδοσκόπηση ποὺ προσφέρθηκε νὰ κάνῃ αὐτοπρόσωπα, ὁ ἀντιπλοίαρχος Εὐάγγελος Γεωργουλόπουλος.

— Παρὰ τούς διατυπωθέντας ἐνδοιασμούς μοῦ ἔλεγε καθώς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος, ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἄποψίς μου, ὅπως προβῶ εἰς βολιδοσκόπησιν τοῦ ναυάρχουΧατζηκυριάκου. Εἰ δικώτερον ὁ πλοίαρχος Ἀνδρέας Κολιαλέξης, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώπει τό Ναυτικὸν εἰς τὴν Τριμελῆ Ἐκτελεστικὴν Ἐπαναστατικὴν Ἐπιτροπήν, ἀφοῦ ἤκουσε τὴν πρότασίν μου καὶ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν μου, εἶπεν: «Ἂς κάμωμεν καὶ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν». Στρεφόμενος δέ πρός με προσέθεσε: Κοίταξε, λοιπόν, μήπως μπορεῖς νὰ ἰδῇς τὸν ναύαρχο Χατζηκυριάκο καὶ νὰ κάμῃς τὴν κατάλληλον κρούσιν».

Κοινοὶ ἐθνικοὶ ἀγῶνες

ΡΩΤΗΣΑ ξανὰ τὸ ναύαρχο Γεωργουλόπουλο πῶς «θὰ εἶχε τὸ θάρρος» νὰ προβῇ στὴ βολιδοσκόπηση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τό ἐρώτημά σας εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένον. Πρέπει, συνεπῶς, νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι μέ τὸν ναύαρχον Χατζηκυριάκον εἶχα ὄλως ἰδιαίτερον φιλικὸν δεσμόν. Καὶ ἐκεῖνος ἐγνώριζε πόσον ἀπεριορίστως τὸν ἐσεβόμην καὶ τὸν ἐτίμων, καὶ ἐγώ, ὁμοίως, πόσον μέ συνεπάθει καὶ μέ ἐξετίμα. Εἴχομεν δέ συνδεθῇ τόσον στενῶς, διότι ἐπί μακρότατον χρόνον ὑπηρέτησα ὑπό τάς διαταγάς του εἰς δυσχερεῖς καὶ εἰς εὐτυχεῖς διά τό Ἔθνος ἡμέρας. Διαρκοῦν τος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὴν ἀεροπορίαν, ὡς παρατηρητής, ἐν συνεχείᾳ δέ εἰς τά ἀντιτορπιλλικά, καί, τέλος, ὑπό τόν Χατζηκυριάκον ἐπί τοῦ «Ἀβέρωφ». Οὕτω, μαζί μὲ ἐκεῖνον ἐπλεύσαμεν εἰς Μούδρον, Κωνσταντινούπολιν, Σεβαστούπολιν καὶ Σμύρνην.

Ὑπάρχουν περίοδοι καὶ περιστάσεις, αἵτινες συνδέουν τούς ἀνθρώπους ἀρρήκτως. Ὁ πόλεμος εἰδικώτερον δημιουργεῖ ἀκατάλυτους φιλίας. Πῶς θά ἦτο δυνατόν νά λησμονήσω, ἔστω καί ἐπί στιγμήν, ὅτι μέ κυβερνήτην τοῦ «Ἀβέρωφ» τόν Χατζηκυριάκον, ἐπλεύσαμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠγκυροβολήσαμε τό ἔνδοξον θωρηκτόν μας πρό τοῦ σουλτανικοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ντολμᾶ Μπαξέ; Πῶς θά ἐλησμονούσαμεν καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐγώ τήν ναυτικήν ἀποστολήν εἰς Ρωσίαν, κατά τήν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας, ἢ τόν κατάπλουν μας εἰς τόν λιμένα τῆς ἀπελευθερωθείσης Σμύρνης;

Λόγῳ πάντων τούτων, λοιπόν, εἶχε ἀναπτυχθῇ ἡ μεταξύ τοῦ Χατζ-κυριάκου καί ἐμοῦ φιλία, καί ὁ ἀπεριόριστος σεβασμός μου πρός ἐκεῖνον. Ἡ φιλία καί ὁ σεβασμός πού μοῦ ἐπέτρεπον νά μεταβῶ πρός συνάντησίν του καί νά προβῶ εἰς τήν βολιδοσκόπησιν τήν ὁποίαν εἶχε ἀποδεχθῇ καί ἐπεθύμει πλέον καί αὐτός ὁ Κολιαλέξης.

«Τὸ εἶπε, βρέ Γεωργουλόπουλε;»

ΜΟΛΙΣ πάρθηκε ἡ ἀπόφασι γιὰ τὴ «βολιδοσκόπηση» τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ἔγινε, ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη, καὶ τὸ σχετικὸ τηλεφώνημα.

— Ἀμέσως ἐπῆρα εἰς τὸ τηλέφωνον τόν ναύαρχο Χατζηκυριάκο· μοῦ εἶπε συνεχίζοντας τήν ἱστόρησί του ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος. Τόν ἐπῆρα δέ εἰς τὸ σπίτι του, εἰς τὴν ὁδόν Ὁμήρου. Ὁ ὑπουργός εὑρίσκετο ἐκεῖ. Κι ὅταν τοῦ ἀνέφερα πώς «θέλω νά τόν δῶ» καί μοῦ ἀπήντησε «ἄποτε θέλεις», τοῦ προσέθεσα «τώρα ἀμέσως». Αὐτό καί ἐγένετο. Μόλις ὁ Χατζηκυριάκος μοῦ εἶπε «ἔλα», ἐγώ κατηυθύνθην ἀμέσως πρός τό σπίτι του.

Εἰς τό σπίτι τοῦ Χατζηκυριάκου εὑρίσκετο τήν ὥραν ἐκείνην ὁ πλοίαρχος Ἀγγελῆς, εἰς τόν ὁποῖον ὁ ὑπουργός ἀφῆκε νά νοηθῇ ὅτι ἐπεθύμει νά μείνῃ μόνος μαζί μου. Μόλις δέ ὁ Ἀγγελῆς ἔφυγε, ὁ ναύαρχος μέ ἠρώτησε: «Γιατί, λοιπόν, Γεωργουλόπουλε, ἤθελες νά μέ δῇς καί μάλιστα ἔτσι ἐπειγόντως»; Ἐγώ ἀφοῦ τοῦ ἀπηύθυνα τούς τυπικούς φιλόφρονας λόγους, εἰσῆλθα εἰς τόν σκοπόν τῆς ἐπισκέψεώς μου μετά πολλῆς βεβαίως περισκέψεως.

Ἔτσι ἀνάμεσα στὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ναύαρχο Χατζηκυριάκο καὶ στὸν ἀντιπλοίαρχο Γεωργουλόπουλο διεξήχθηκε ἡ ἀκόλουθη συνομιλία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον πολύτιμα καὶ σεβαστὰ μέλη τῆς συλλογῆς μου γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος:

ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε ναύαρχε, γνωρίζετε πόσον σᾶς ἀγαπῶ, σᾶς τιμῶ καὶ σᾶς σέβομαι. Ἤθελα δέ ἀπό πολύν καιρό νά ἔλθω νά σᾶς δῶ καί νά σᾶς ἐκμυστηρευθῶ ὡρισμένας σκέψεις μου.

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ: Λέγε, λοιπόν, Γεωργουλόπουλε, τί θέλεις;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε ὑπουργέ, Σᾶς κάμνω ἔκκλησιν νά ἐπανέλθετε εἰς τὴν δημοκρατικὴν μας οἰκογένειαν, ἡ ὁποία πάντοτε σᾶς θεωρεῖ ὡς ἕνα ἀπό τά πλέον πολύτιμα καί σεβαστά μέλη της. Ὅλοι οἱ παλαιοί σας συνεργάται εἰς τούς ἐθνικούς ἀγῶνας σᾶς τιμῶμεν ἰδιαιτέρως καί θά αἰσθανθῶμεν ὑπερτάτην χαράν ἐάν εὑρεθῆτε καί πάλιν μαζί μας, συμπαραστάτης καί ὁδηγός μας.

Πῶς ἀνέχεσθε σεῖς, ναύαρχέ μου, νά συνεργάζεσθε μέ μίαν κατάστασιν, ἥτις ἐκτός τῶν ἄλλων πολλῶν, καί δι' ἧς μισαλλοδοξίας πού ἐξαπελύθη ἀπό τοῦ Μαρτίου τοῦ 1933, ἠνέχθη τήν ὀργάνωσιν τῆς δολοφονικῆς ἀποπείρας κατά τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τήν δημιουργίαν, δηλαδή, τοῦ πελωρίου ἐκείνου ἠθικοῦ θέματος πού συνεκλόνισε τήν Ἑλλάδα; Πῶς σεῖς ὁ παλαιός βενιζελικός, ὁ πρωτεργάτης τοῦ 1909, τοῦ 1916, τοῦ 1922, τοῦ 1924, δέχεσθε τήν συνεργασίαν αὐτήν;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ: Ἄκουσε, παιδί μου Γεωργουλόπουλε, Αὐτός ὁ Βενιζέλος δέν μᾶς ἀφήνει νά σταδιοδρομήσουμε.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ: Πῶς κύριε ναύαρχε, δέν σᾶς ἀφήνει νά σταδιοδρομήσετε; Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, καθώς ἔχω μάθει, λέει τά καλύτερα λόγια γιά σᾶς. Καί, ὅπως ἄριστα γνωρίζω, ὄχι μόνον σᾶς ἐπαινεῖ, ἀλλά ἀκόμα δέν παύει νά ἐπαναλαμβάνῃ ὅτι εἶσθε ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος διά νά ἀναλάβετε τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, εἰς διαδοχήν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζαΐμη. Ὁ Βενιζέλος τό λέει καί τό ξαναλέει: Ὁ Χατζηκυριάκος εἶναι ὁ καταλληλότερος διά νά γίνῃ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ: Τό εἶπε; Τό εἶπε, βρέ Γεωργουλόπουλε;

Γιατὶ ἐγκαταλείφθηκε ἡ προσπάθεια

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ποὺ ἔκανε ὁ ἀντιπλοίαρχος Γεωργουλόπουλος στὸν Ψαριανὸ ναύαρχο τὸν συγκίνησε ξέχωρα.

— Πράγματι' μοῦ τόνισε ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος. Τήν ὥρα πού ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος, μοῦ ἔλεγε: «Τό εἶπε; Τό εἶπε; Τό εἶπε;», ἐχάϊδευε τήν γενειάδα του ἀναστρόφως —ἐκ τῶν κάτω πρός τά ἄνω— καί ἐδείκνυε, ἀληθῶς, ψυχικήν εὐδαιμονίαν. Ἐγώ δέ ἤμουν εὐτυχὴς διότι λέγων εἰς ἐκεῖνον ὅσα ἐκ τῶν ἔσω τά μύχια τῆς ψυχῆς μου ἐπίστευον, τοῦ ἐπροξένουν τόσην χαράν. Διά τόν λόγον τοῦτον ἔσπευσα νά τόν διαβεβαιώσω καί πάλιν περί τῶν ἀρίστων προθέσεων τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὡς πρός αὐτόν.

Ὅταν δέ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα διά νά ἀναχωρήσω, ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος μοῦ εἶπε: «Λοιπόν, θά τά ξαναποῦμε, Γεωργουλόπουλε». Ἐγώ, τότε, τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἐπρόκειτο καί πάλιν νά ἀναχωρήσω διά ὑπηρεσιακόν ταξίδιον τριῶν ἑβδομάδων, τοῦ προσέθεσα δέ ὅτι μετά τήν ἐπιστροφήν μου θά τόν ἐπεσκεπτόμην καί πάλιν «γιά νά τά ξαναποῦμε».

Οὕτω ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κολιαλέξη, ὅπου μέ ἀνέμενον οἱ ἐν αὐτῇ συσκεπτόμενοι Τούς ἀνέφερα τά μεταξύ τοῦ ὑπουργοῦ καί ἐμοῦ διαμειφθέντα, ὁ δέ Κολιαλέξης μοῦ εἶπε: «Καλά. Ὅταν, λοιπόν, γυρίσης ἰδές τον πάλιν καί βλέπουμε».

Καὶ ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος συνέχισε:

— Τήν ἐπομένην τῆς συσκέψεως ἐκείνης ἐγώ ἀνεχώρησα διά τό νέον μου ταξίδιον, ὀπόθεν ἐπανῆλθον μετά τρεῖς περίπου ἑβδομάδας. Εὐθύς δέ μετά τήν ἐπάνοδόν μου μετέβην εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἵνα ἀφ' ἑνός μέν ἀναφέρω τά τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀποστολῆς μου, ἀφ' ἑτέρου δέ συναντήσω τόν ὑπουργόν «γιά νά τά ξαναποῦμε», ὅπως ἀπό τόν ἴδιον εἶχε λεχθῆ.

Ὀλίγον μετά τήν μετάβασίν μου εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καί ἐνῶ εἰσέτι εὑρισκόμην εἰς τόν πρό τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου διάδρομον, ἀφίχθη ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος. Ἐγώ τόν ἐχαιρέτησα μετά σεβασμοῦ καί ἐκεῖνος μέ ἀντεχαιρέτησε. Ἐνῶ ὅμ - ἀνέμενον νά εἴπῃ κάτι γύρω ἀπό τά «θά τά ξαναποῦμε», ὁ ὑπουργός οὐδέν περί αὐτοῦ ἐπανέλαβεν. Ὅταν δέ ἐγώ εἶδον ὅτι δέν ἐλέχθη τίποτε ἐκ μέρους του, δέν ἐπανῆλθον ἐπί τοῦ θέματος.

Ἐρώτηση:

— Γιατὶ δὲν τοῦ εἴπατε τίποτα, σὰν συνέχεια ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη κρούση σας;

Ἀπάντηση:

— Ἐγὼ προέβην εἰς τὴν πρώτην ἀβολιδοσκόπησιν. Δέν ἦτο ἐπιτετραμμένον νά ἀναλάβω ἐκ νέου τήν πρωτοβουλίαν. Διότι πᾶσα ἐπανοδός μου ἐπί τοῦ θέματος θά ἦτο δυνατόν νά γεννήσῃ ὑποψίας. Δέν θά ἦτο δέ συγχωρητή ἡ δημιουργία ὑποψιῶν, δεδομένου, ἄλλωστε, ὅτι εὑρισκόμεθα πλέον εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ κινήματος.

Διά τόν λόγον τοῦτον καί ὅ-

➡ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ταν ἀντελήφθην ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς μου εἰς τὸ ὑπουργεῖον δὲν εὗρε τὴν ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος ἀνταπόκρισιν, ἐγὼ ἔφυγα. Οὕτω δὲ ἐγκατελείφθη ἡ προσπάθεια πρὸς τὸν Χατζηκυριάκον, ἡ τείνουσα εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὅλης ἡγεσίας τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ἡ ἀπομόνωση τοῦ ναυάρχου Ρουσσέ

ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ἡμέρες ἀργότερα ξέσπασε «ἡ νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

— Ἐγὼ μοῦ ἔλεγε ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος (καθὼς κλείναμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας), ὑπηρέτουν, ὅπως γνωρίζετε, ἐπὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ πλοίου «Ἄρης», τὸ ὁποῖον, τελικῶς, κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, κατεστάλη λεία πολέμου τῶν Γερμανῶν ἐπέπρωτο νὰ καταστραφῇ παρὰ τὰς ἀφρικανικὰς ἀκτάς, ἀνοικτὰ τῆς Τριπόλεως - Λιβύης.

Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 εὑρισκόμην ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐπὶ τοῦ πλοίου μου, ἐνῶ οἱ ἐπαναστάται ἐπρόκειτο νὰ ἔλθουν εἰς τὸν ναύσταθμον περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἐρώτησις:
— Στὴν ἀποστολὴ ποὺ εἴχατε ἀναλάβει ἦταν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ νὰ γνωστοποιήσετε στὸν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου καὶ τοῦ ναυστάθμου ναύαρχο Ρουσσέν, ὅτι γίνηκε κίνημα καὶ ὅτι τὸ κίνημα ἐπικράτησε;

Ἀπάντησις:

— Ὄχι! Δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη ἀποστολή. Οὐδὲ εἶχον εἰδικὴν ἐντολήν. Ἁπλῶς προηγήθην. Ὅταν ἐφάνησαν αἱ δενζινάκατοι αἱ φέρουσαι ἀπὸ τὸ Πέραμα τοὺς συναδέλφους μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πλοίαρχον Κολιαλέξη, ἐγὼ ἐντελῶς μόνος ἀνέβηκα τὸν λόφον ὅπου τὸ διοικητήριον, καὶ ἐπεδίωξα νὰ συναντήσω τὸν ναύαρχον Ρουσσέν. Τὸν ἐζήτησα πρῶτον εἰς τὰ γραφεῖα τῆς γενικῆς διευθύνσεως τοῦ ναυστάθμου, καὶ ὅταν δὲν τὸν ἀνεῦρον ἐκεῖ κατηυθύνθην εἰς τὴν παρακειμένην οἰκίαν του. Ἐκτύπησα τὴν πόρτα τοῦ δωματίου, ὅπου μοῦ εἶπον ὅτι εὑρίσκετο —ἦτο ἕνα μικρὸ σαλονάκι, ἐὰν ἐνθυμοῦμαι καλῶς— καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς λέξεως ἐμπρός εἰσῆλθον, Ὁ ναύαρχος ἦτο τὴν ὥραν ἐκεῖνην μὲ μίαν ἀπὸ τὶς κοροῦλες του, ἐγὼ δὲ —ὁ ὁποῖος ἤμουν παντελῶς ἄοπλος ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτησα, τοῦ εἶπον: «Κύριε ναύαρχε, ὁ ναύσταθμος καὶ ἡ βάσις τῶν ὑποβρυχίων κατελήφθη σαν ὑπὸ ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν». Ὁ ναύαρχος Ρουσσέν μὲ ἐκοίταξε ἐμβρόντητος, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐφώναξε: «Τί λές; Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές;» Ἀμέσως κατόπιν ἐγερθεὶς κατηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν ἐξόδου. Ἐγὼ ὅμως παρεμβληθεὶς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς θύρας, τοῦ εἶπον μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ καὶ μετὰ πολλῆς ἠρεμίας: «Κύριε ναύαρχε, σᾶς κάμνω ἔκκλησιν νὰ μὴ ἐξωθήσετε τὰ πράγματα, διότι ἡ ἱστορία αὐτὴ ἔνει τελειώσει. Σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ περιμείνετε ἐδῶ.» Ἀλλως τε, ἰδοὺ, ἔρχονται καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἴδιο τὸν πλοίαρχο Κολιαλέξη, οἱ ὁποῖοι θὰ σᾶς κατατοπίσουν».

Πράγματι εὐθὺς ἀμέσως, σχεδόν, ἤνοιξε ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἡ ὑπὸ τὸν Κολιαλέξην ὁμάς. Τότε ἐγὼ ἐβγῆκα καὶ τοὺς ἄφησα μὲ τὸν ναυτικὸν ἀρχηγὸν τοῦ κινήματος.

Ἐρώτησις:
— Σεῖς γιατὶ φύγατε;
Ἀπάντησις:

— Διότι ἔξω ὑπῆρχε πολλὴ ἐργασία. Ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὰς φρουρὰς καὶ μετὰ νὰ ἑτοιμάσωμεν τὸν στόλον πρὸς ἀπόπλουν. Ὁ «Ἄρης» δὲν ἐπρόκειτο, βεβαίως νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ στόλου. Τὰ ἄλλα ὅμως πλοῖα ἐχρειάζοντο καύσιμα καὶ πυρομαχικά.

Ἐγώ, ἐν συνεχείᾳ, ἐπεδιβάσθην τοῦ «Ἀβέρωφ», ὁπόθεν ἠσχολήθημεν εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν πλοίων, ἅτινα εὑρίσκοντο ὑπὸ ἐπισκευὴν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ πλεύσουν μεθ' ἡμῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ πλοίαρχος Κιδωτὸς ἔστειλε ἐκ τῶν «Σπετσῶν» ἕνα σημαιοφόρον διὰ νὰ πληροφορηθῇ τί συμβαίνει. Μὲ τὸν «Ἀβέρωφ» δὲ μετέβην εἰς Κρήτην.

Τελικῶς εἰς Κρήτην διετάχθην νὰ ἐπιβιβασθῶ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ψαρά» μέχρι τοῦ κατάπλου του εἰς Καβάλαν. Μετὰ τοῦ πλωτάρχου δὲ Μπουζάνη, ἀπετελέσαμεν τὸν σύνδεσμον τοῦ Ναυτικοῦ μετὰ τοῦ ἐπαναστατημένου Δ' Σώματος Στρατοῦ. Ἐκεῖθεν εὑρέθην εἰς Κάρλοβον τῆς Βουλγαρίας, ὁπόθεν μετέβην εἰς Ἀγγλίαν.

Αὐτὰ μοῦ ἱστόρησε ὁ ναύαρχος Γεωργουλόπουλος. Καὶ μὲ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ ἱστόρησιν τελειώνουμε τὸ κεφάλαιο «Τὸ κίνημα στὸ Ναυτικὸ» καὶ μπαίνουμε στὸ νέο κεφάλαιο «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους». Στὸ κεφάλαιο δὲ τοῦτο θὰ συναντήσουμε καὶ πάλι τὸ ἐπαναστατημένο Ναυτικὸ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ ναύσταθμο, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ξαναγύρισε ὕστερα ἀπὸ τὸν τερματισμὸ τῆς περιπέτειας, ποὺ, παρὰ λίγο, νὰ στοιχίσῃ τὴν ἐδαφικὴ μας ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἐθνική μας ὑπόσταση.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ νέο κεφάλαιο τοῦ ἱστορήματός μας: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους». — Ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης προειδοποιεῖ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Οἱ ὀλεθριώτατες συνέπειες ἑνὸς ἀνατρεπτικοῦ κινήματος. — Ἡ κυβέρνηση ἀποφασισμένη καὶ διὰ αἱματοχυσίαν. — Ἡ τάση τῆς «ἁρπαγῆς». — Τὸ κίνημα ἀναμενόταν ἀπὸ καιρό. — Τὸ πάγιο ἀγαθὸν ποὺ ἐπιφύλασσε ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία. — Κανεὶς δὲν ἤξερε πότε ἀκριβῶς θὰ ἐκδηλωνόταν ἡ ἐπανάσταση. — Ὅπως τὸ ἔζησε ὁ πρωθυπουργός. — Ἡ θεώρηση τῆς ἐθνικῆς περιπέτειας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ λαϊκοῦ κόμματος. — Τί ἱστόρησε ἕνας πιστὸς φίλος τοῦ Παν. Τσαλδάρη. — Πῶς δημιουργήθηκε τὸ κατάλληλο ψυχολογικὸ κλίμα. — Οἱ ἐνέργειες τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐνισχύουν τὶς κυβερνητικὲς ἐντυπώσεις. — Οἱ κινηματίες ἀναζητοῦν ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ καλύψουν τὴν ἐπαναστατικὴ ἐκδήλωσι.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ ΜΕ ΚΕΙΜΕΝΑ, ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ, ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ὁ Π. Τσαλδάρης προειδοποιεῖ τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλο διὰ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας ἑνὸς ἀνατρεπτικοῦ ἐγχειρήματος

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΑΝ

1ον

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ἀπὸ τὸν ἀπαίσιο χειμωνιάτικο καιρό, ποὺ ἐπικρατοῦσε τὴν ἡμέρα ἐκείνη — μὲ τὸ τσουχτερὸ κρύο, τὸ ἀτέλειωτο χιονόνερο καὶ τὴ βραδινὴ καταιγίδα — τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 δὲν ξέσπασε σὰν «κεραυνὸς πεσὼν ἐν αἰθρίᾳ». Ὄχι μόνο δὲν ἦταν ἀνέφελος ὁ οὐρανὸς (καὶ στὴν πραγματικότητα καὶ μεταφορικά), ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο ἦταν ζοφερὸς καὶ ὑπερηλεκτρισμένος. Τίποτα δὲν ἦρθε ξαφνικά. Μῆνες πολλοὺς πρὶν (καθὼς εἴδαμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω), ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας, τὸ νόμιμο κράτος, ἤξερε πῶς ἡ ἀντίπαλη πολιτικὴ παράταξι, ἐμπνεόμενη καὶ καθοδηγουμένη ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, ἦταν ἀποφασισμένη νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπαναστατικὰ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴ δυναμικὴ κατάχτηση ἢ ἁρπαγὴ τῆς ἀρχῆς. Τοῦτο, ἄλλωστε, φάνηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ νύχτα τῶν ἐκλογῶν (5 Μαρτίου 1933), ποὺ ἀνέβασαν στὴν ἐξουσία τὸ Λαϊκὸ Κόμμα, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ μὲ ἄμεσους συνεργάτες του τοὺς πολιτικοὺς ἡγέτες καὶ ἱδρυτὲς δικῶν τους κομμάτων, παλιοὺς δὲ πρωταγωνιστὲς γιὰ τὴν πραξικοπηματικὴ ἐπιβολὴ τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας — τὸ στρατηγὸ Γεώργιο Κονδύλη καὶ τὸ ναύαρχο Ἀλέξανδρο Χατζηκυριάκο. Ἡ τάση τῆς «ἁρπαγῆς» ἐκδηλώθηκε γοργὰ - γοργὰ μὲ τὴν ἐφήμερη δικτατορία τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Πλαστήρα, ποὺ δὲν ἐννοοῦσε νὰ διανοηθῇ κἂν ὅτι καὶ κάποιοι ἄλλοι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διαφέντευαν τὸν τόπο ἀπὸ τὸ 1922, θὰ ἔρχονταν «στὰ πράγματα». Καὶ γίνηκε τὸ ἰδιόρρυθμο κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ποὺ εἶχε σὰν ἀφετηρία του τὶς εὐχὲς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου «ἂν μπορῇς κάμετο. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία», καὶ ποὺ κατάρρευσε πρὶν ἀκόμα καλοξημερώσει. (Γιατὶ κατὰ τὸν «κώδικα» τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ, οἱ ἐπαναστάσεις καὶ οἱ δικτατορίες, δὲν γίνονται, γιὰ πολλοὺς καὶ γιὰ διαφόρους λόγους τὴν νύχτα τῶν ἐκλογῶν καί, μάλιστα ἐναντίον ἐκείνων ποὺ βγῆκαν νικητὲς ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ἐτυμηγορία. Τὰ κινήματα γίνονται ἢ πολὺ πρὶν ἢ πολὺ μετὰ ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς — ἐκτὸς ἂν δὲν γίνουν ἐκλογές. Ἄλλο δὲ ἂν ἐπικρατήσουν ἢ ἂν ἀποτύχουν.

Ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης εἶχε καταστῇ ἐγκαιρα ἐνήμερος τῶν «τεκταινομένων», ἀλλὰ ἄφηνε τοὺς κινηματίας νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ ἐκδηλωθοῦν

Τὸ κίνημα ἀναμενόταν

ΠΟΛΛΑ, λοιπόν, εἶχε διδαχτῇ τὸ νόμιμο κράτος ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ πολὺ περισσότερα εἶχε πληροφορηθῇ καθὼς κυλοῦσαν οἱ μῆνες καὶ πέρασαν δύο ὁλόκληρα χρόνια ὡς ποὺ νὰ φτάσουμε στὸ μοιραῖο Μάρτη τοῦ 1935. Τὸ ἀπειλούμενο «κίνημα», τὸ ἄγνωστο καὶ ἀκαθόριστο βενιζελο - πλαστηρο - δημοκρατικο - νεοτουρκικὸ κίνημα (μὲ τὶς ἄπειρες ἀποχρώσεις του, τὶς πολυποίκιλες ἐσωτερικὲς μπερδεψιές του καὶ τοὺς ἀνακατωμένους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς του), ἀναμενόταν (καὶ ἀπὸ ποῦ δὲν ἀναμενόταν) ἄλλοτε ἀπὸ δεκαπενθήμερο σὲ δεκαπενθήμερο, ἄλλοτε ἀπὸ ἑβδομάδα σὲ ἑβδομάδα, ἄλλοτε ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα, ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Ὁ πόλεμος τῶν νεύρων γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ ἔδινε καὶ ἔπαιρνε. Καὶ ὅπως, στὰ περασμένα, μᾶς ἔχει ἱστορήσει ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος, τὶς παραμονὲς τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τὸ γραφεῖο πληροφοριῶν τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ εἶχε ἐπισημάνει τέσσερα «ὑποψήφια» κινήματα, μὲ τέσσερες διαφορετικὲς προελεύσεις καὶ κατευθύνσεις. (Ἦταν τοῦτο τὸ πάγιο «ἐάγαθὸ» ποὺ εἶχε ἐπιφυλάξει στὸν τόπο τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας).

Καὶ τὸ μὲν κίνημα, τὸ «μεγάλο καὶ συγκλονιστικὸ» κίνημα, ποὺ εἶχε τὸ στρατηγεῖο του ἐκεῖ στὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης, ἀναμενόταν. Ἀλλὰ κανεὶς —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τριμελὴ ἐκτελεστικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή: Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρέας Κολιαλέξης, Στέφανος Σαράφης — δὲν ἤξερε ποιὰ ἡμέρα καὶ ποιὰ ὥρα ἀκριβῶς θὰ ἐκραγῇ. Καὶ δὲν ἦταν οὔτε μιὰ οὔτε δυὸ οἱ φορὲς ποὺ ἀναβλήθηκε. Ἀκόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος δὲν γνώριζε πῶς ἡ 1η Μαρτίου 1935 ἦταν ἡ μοιραία ἡμέρα ποὺ θὰ ξέσπαγε αὐτὸ ποὺ τόσο ἔντονα καὶ ἐπίμονα εἶχε ὀνειρευτῇ: Ὁ «ἁγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Καὶ γιὰ αὐτὸ δυὸ μονάχα εἰκοσιτετράωρα πρὶν (27 Φεβρουαρίου 1935) ἔγραφε, ἀπὸ τὸ πατρογονικὸ του σπίτι, στὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, μαζὶ «μὲ φιλικωτάτας προσρήσεις καὶ θερμὰς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος εὐχάς», τοῦτα: «Ἐὰν ὁ στόλος εἶναι ἕτοιμος, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἡ κίνησις ἀπὸ τὸν χρόνον ποὺ θὰ ἀπαιτηθῇ διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν. Διότι ἐγὼ δὲν φοβοῦμαι κατάχρησιν ἐκ μέρους του τῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ θέσετε εἰς τὴν διάθεσίν του. Διότι ὅταν ὁ στόλος κινηθῇ θὰ ἐμφανισθῇ δημοσίᾳ εὐλογῶν τὸ κίνημα καὶ λέγων ὅτι γνωρίζω τὸ πρόγραμμά του, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐκθέσω, προσθέτων ὅτι ἐλπίζω ἡ ἐπανάστασις νὰ μὴν ἀποβῇ μακρυνθῇ αὐτοῦ, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀχθῇ τὸ ἔργον της εἰς αἴσιον πέρας. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ συνεννόησις δὲν θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον μακρότερον τῆς ἑβδομάδος, ἴσως δὲ καὶ μόνον 4—5 ἡμέρας, ἐφ' ὅσον ἀνατεθῇ εἰς τὸν κ. Πιστολάκην νὰ τηλεγραφήσῃ συνθηματικῶς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Πλαστήρα».

Κανεὶς δὲν ἤξερε θετικά

ΟΛΑ τὰ παραπάνω δείχνουνε πὼς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ὑπολόγιζε εἰδικὰ στὴν 1η Μαρτίου 1935, ἀλλὰ σὲ μερικὲς ἡμέρες πιὸ ἀργά, κάτι μεταξὺ τῆς 4ης μέχρι τῆς 7ης ἢ 8ης τοῦ μηνός. Ἀλλωστε, καθὼς θὰ δοῦμε στὸ ἑπόμενο κεφάλαιο τοῦ Ἱστορήματός μας: «Τὸ κίνημα στὴν Κρήτη, στὰ ἄλλα νησιὰ καὶ στὴ Μακεδονία», ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων πληροφορήθηκε τὴν ἀνεπάντεχη εἴδηση γιὰ τὴν ἔναρξη τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα» (ποὺ δυὸ χρόνια μόνες του μελετοῦσε, μέχρι καὶ στὴν τελευταία του λεπτομέρεια, καὶ προσωπικὰ κατεύθυνε), καθὼς βρισκόταν πιὰ στὸ κρεβάτι.

Ἔτσι, ὅλοι καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς μεριὲς ἔξερανε τὰ πάντα, μὰ κανεὶς δὲν ἤξερε θετικὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα «Χ». Ἄλλο ἂν καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ «ἄγνωστο» —πού, ὅπως ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες, εἶχε συζητηθῇ ἀκόμα καὶ στοὺς παλιοκαφενέδες»— εἶχαν γίνει ἔγκαιρες προειδοποιήσεις «ὅπου δεῖ». Προειδοποιήσεις ποὺ εἶχαν τὴν πηγὴ γιὰ τὸ ξεκίνημά τους ἀπὸ ὡρισμένες «διαρροὲς τοῦ μυστικοῦ» σὲ «γοητευτικὲς κυρίες», καὶ φτάνανε ὡς «τὸ παίξιμο τοῦ κινήματος στὸ χρηματιστήριο»! Μὰ αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε —ἀποκαλύπτοντας ὁλότελα ἄγνωστες ὡς τώρα πτυχὲς — μὲ τὴ σειρά τους. Καὶ θὰ ἀκούσουμε καὶ ὅλες τὶς πλευρὲς τοῦ νόμιμου κράτους, ὅπως ἀκούσαμε, στὰ προηγούμενά μας κεφάλαια, ὅλες τὶς πλευρὲς τῶν συνωμοτῶν καὶ ὅλες τὶς ἀπόψεις ἀπὸ τὶς «ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες» (κατὰ τὸ χαραχτηρισμὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου) τοῦ δημοκρατικοῦ παράδεισου. Γιατὶ καὶ στὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους ἐμφανίστηκαν καὶ πρίν, καὶ κατά, καὶ μετὰ τὸ κίνημα πάμπολλες καὶ ὀξύτατες ἀντιθέσεις. Ἀντιθέσεις ποὺ ὀφείλονταν, προπαντός, στὴν ἀνομοιογένεια ποὺ ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στὴν κυβερνητικὴ παράταξη. Γιατὶ οἱ παράγοντές της δὲν προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἴδια πολιτικὴ καὶ ἰδεολογικὴ οἰκογένεια. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Πρὶν λίγο ἀνῆκαν σὲ ὁλότελα διαφορετικοὺς καὶ ἀντίπαλους κόσμους. Τοῦτο, μαζὶ μὲ τὶς φιλοδοξίες ποὺ ἀναπτύσσονταν γύρω ἀπὸ τὸ ποιὸς θὰ κρατοῦσε τὰ πρωτεῖα καὶ, τελικά, γύρω ἀπὸ τὸ ποιὸς θὰ κυριαρχοῦσε στὸν δημόσιο βίο, γινόταν ἀφορμὴ γιὰ χίλιες - δυὸ διαμάχες, ποὺ σὲ ἀπώτερη ἀνάλυση, ἐξασθένιζαν τὸ κράτος. Ἀκριβῶς δὲ καὶ αὐτὴ τὴν ἀδυναμία (τοῦ ἀνίσχυρου κράτους) θέλανε νὰ ἐκμεταλλευτοῦν ὅσοι (μὲ τὴ δούλωση τοῦ Λαοῦ) βρίσκονταν μακρυὰ ἀπὸ τὴ ρύθμιση τῶν τυχῶν τοῦ τόπου καὶ τὴ διεύθυνση τῶν κοινῶν. (Αὐτοὶ ποὺ δεκατρία ὁλόκληρα χρόνια εἶχαν συνηθίσει νὰ τὰ ἔχουν ὅλα δικά τους —καὶ τὸ πεπόνι καὶ τὸ μαχαίρι).

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Χώρας Παναγῆς Τσαλδάρης προειδοποίησε ἐγκαίρως τὸν Ἐλ. Βενιζέλο γιὰ τὶς ὀλέθριες συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε γιὰ τὸν τόπο ἕνα ἀνατρεπτικὸ ἐγχείρημα. (Πλάι στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἡ σύζυγός του καί μετὰ 20ετίαν πρώην Ἑλληνίδα ὑπουργός, Ἀθηναία δέσποινα Λίνα Π. Τσαλδάρη)

"Οπως τὸ ἔζησε ὁ Π. Τσαλδάρης

ΕΙΔΑΜΕ ὡς τώρα τί γίνηκε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν συνωμοτῶν. Εἴδαμε «τὴ μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα», εἴδαμε «τὸ κίνημα μέσα στοὺς στρατῶνες» (στὸ πρότυπο τάγμα Εὐζώνων, στὴ σχολὴ Εὐελπίδων, στὸ Λυκαβητό, στὴν «Κοπή» τοῦ Πειραιᾶ καὶ ἀλλοῦ) καὶ εἴδαμε «τὸ κίνημα στὸ Ναυτικό» (στὸ ναύσταθμο καὶ στὸ στόλο).

Πρὶν ὅμως μποῦμε στὴν ἱστόρηση ἐκείνων ποὺ τότε γίνηκαν, πρίν, δηλαδή, γνωρίσουμε στὶς λεπτομέρειές του «τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους» καὶ πρὶν ἀκούσουμε τὶς ἱστορήσεις αὐτῶν ποὺ τότε πρωταγωνίστηκαν (ὅπως καὶ ὅπου ὁ καθένας ἀπὸ τὴ δική του σκοπιὰ ἐκδηλώθηκε καὶ ἔδρασε) πρέπει πρῶτα - πρῶτα, καὶ γιὰ λόγους εἱεραρχικῆς τάξεως» νὰ δοῦμε, πῶς ἀκριβῶς ἔζησε τὰ μαρτιάτικα γεγονότα ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς χώρας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Παναγῆς Τσαλδάρης.

Βέβαια, ὁ ἴδιος ὁ Κορίνθιας πολιτικὸς δὲν ἱστόρησε προσωπικὰ καὶ δὲν ἔκρινε, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, αὐτὰ ποὺ διαδραματίστηκαν ἀπὸ τὴν μοιραία ἡμέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ ὕστερα. Ἄλλωστε, ἕνα σχεδὸν χρόνο ἀργότερα (στὶς 17 Μαΐου 1936), πέθανε. Ἔτσι σὰν αὐθεντικὰ προσωπικὰ του στοιχεῖα, μένουνε μονάχα οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἐκφώνησε, εἴτε στὴ Βουλὴ εἴτε σὲ ἄλλες δημόσιες συγκεντρώσεις. (Καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς δοῦμε στὴν ὥρα τους). Τὸ ἔργο ὅμως τοῦτο (τὸ νὰ διατυπωθῇ, δηλαδή, ἡ τσαλδαρικὴ ἄποψη καὶ νὰ ἱστορηθῇ τὸ κίνημα, ὅπως τὸ εἶδε καὶ τὸ ἔζησε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας στὴν περίοδο ἐκείνη), τὸ ἀνάλαβε ἕνας πιστὸς τοῦ φίλος καὶ στενὸς του συνεργάτης, ὁ δημοσιογράφος Γεώργιος Βούρος.

Αὐτὸς δέ, ποὺ βρέθηκε στὸ πλάι τοῦ πρωθυπουργοῦ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, ὥρα μὲ ὥρα καὶ στιγμὴ μὲ στιγμή, καὶ ποὺ ἀργότερα εἶχε στὴ διάθεσή του ὁλόκληρο τὸ ἀρχεῖο του, ἱστόρησε στὴ βιογραφία τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, τὰ ἀκόλουθα:

> ... Ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος δὲν εἶχεν εὕρει ἀπαράσκευον τὴν κυβέρνησιν.
>
> Ἤδη, ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς ματαιώσεως δι' αὐτῆς τῶν σχεδίων τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅπως ἐπιτύχῃ διὰ τῆς πολιτικῆς ὁδοῦ νὰ καταστήσῃ προβληματικὴν τὴν παραμονὴν τῆς εἰς τὴν Ἀρχήν, αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας συνεκέντρωνεν ἡ κυβέρνησις ὡδήγουν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνατροπή της, διὰ τῆς δυναμικῆς ὁδοῦ, ἐπεδιώκετο πλέον ἀποφασιστικῶς καὶ μάλιστα ἐσπευσμένως πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν τμηματικῶν ἐκλογῶν διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς Γερουσίας, αἱτινες εἶχον προσδιορισθῇ διὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου καὶ διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις θ' ἀπέκτα τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ μηχανισμοῦ.
>
> Ἡ ἐνδελεχὴς παρακολούθησις τῶν κινήσεων τῆς ἀνατρεπτικῆς προετοιμασίας εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν ματαίωσιν ἐκδηλώσεως αὐτῆς εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἥτις προεβλέπετο διὰ τὴν Πρωτοχρονιὰν τοῦ 1935. Ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἐνημερωθῇ, διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, περὶ καθόδου τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα ἐγγὺς τῶν βορείων συνόρων, διὰ νὰ διέλθῃ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, ταῦτα καὶ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀνταρσίας. Καί, πέραν τῶν αὐστηρῶν μέτρων ἐπιτηρήσεως, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς εἰσόδου του εἰς Ἑλλάδα, ὁ πρωθυπουργὸς εἶχεν ἐπικοινωνήσει, διὰ φίλου του βουλευτοῦ Ἀθηνῶν μὲ τὸν Βενιζέλον εἰς Χανιὰ καὶ εἶχεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὀλεθρίων διὰ τὸν τόπον συνεπειῶν ἑνὸς ἀνατρεπτικοῦ ἐγχειρήματος, τὸ ὁποῖον ἡ κυβέρνησις εἶχε καὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ καταστείλῃ ἔστω καὶ ἐὰν ἐχρειάζετο νὰ καταφύγῃ εἰς αἱματοχυσίαν. Ἀπὸ τὰς πληροφορίας, ἐν τούτοις, τὰς ὁποίας συνεκέντρωνεν ἡ κυβέρνησις καὶ μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ ἐγχειρήματος ἐκείνου, καθίστατε ἐμφανές, ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀνταρσίας ὄχι μόνον δὲν εἶχεν ἀνασταλῇ, ἀλλ' ἐντατίνετο καὶ ὅτι ἡ ἐκδήλωσίς της ἐπέκειτο.

Τὸ κατάλληλο ψυχολογικὸ κλίμα

ΚΑΙ ὁ βιογράφος τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη συνεχίζει:

> ...Τὸ σχέδιον τοῦ ἀνατρεπτικοῦ κινήματος προέβλεπε τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν μεμυημένων εἰς αὐτὸ ἀξιωματικῶν τοῦ Π. Ναυτικοῦ — καὶ ἦσαν μεμυημένοι κατὰ τὴν μεγάλην πλειονότητά των οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ καθὼς καὶ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἀποστρατείᾳ, ἰδίᾳ ἀνωτάτων καὶ ἀνωτέρων, συναδέλφων των — τοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου τὰ σκάφη λόγω τῆς ἐποχῆς, εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἐν ναυστάθμῳ ἀγκυροβολεῖα των, καὶ τὴν στασιαστικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ὁ διοικητὴς τοῦ ὁποίου, ἀντιστράτηγος Δ. Καμμένος, ἤδρευεν ἐν Καβάλᾳ. Στασιαστικαὶ κρούσεις προεβλέποντο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τῶν μεμυημένων εἰς τὸ κίνημα ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ὑπελογίζετο εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου εἰς ἑπτακοσίους. Καί, ἐὰν ἐπετυγχάνετο ἡ ἄμεσος παραίτησις τῆς κυβερνήσεως θὰ ἐτερματίζετο τὸ ἐγχείρημα διαρκούσης τῆς νυκτὸς τῆς 1ης πρὸς τὴν Ζαν Μαρτίου. Ἐάν, ὅμως, ἡ κυβέρνησις κατορθώνουσα νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐξεδήλωνε τὴν διάθεσιν ἀντιστάσεως, αἱ δυνάμεις τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ καὶ ὁ στόλος θὰ ἐστρέφοντο διὰ κεραυνοβόλου δράσεως πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, μὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τῶν μετεχόντων εἰς τὸ κίνημα ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς ταύτης, εἰς τρόπον ὥστε τὸ κίνημα νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὴν ἐπικράτησίν του εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Διὰ τῆς κυριαρχίας, κατόπιν, ἐπὶ τῶν θαλασσῶν, ἐφόσον τὸ κίνημα θὰ διέθετε τὸν στόλον, ὑπελογίζετο, ὅτι θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀνταρσίας ἐπὶ τοῦ νησιωτικοῦ τμήματος τῆς χώρας καὶ ἐπὶ τῶν παραλίων πόλεων αὐτῆς, ἡ περίσφιγξις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς ἐν τέλει, τῆς κυβερνήσεως, ἂν ὄχι εἰς παραίτησιν τουλάχιστον εἰς συμβιβασμόν.
>
> Ἐνέργειαι τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐκδηλούμεναι κατὰ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου, ἐκρίνοντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὡς ἐνισχυτικαὶ τῆς ἐντυπώσεως, ὅτι ἦτο ἐπικείμενη ἡ ἔκρηξις τοῦ ἀνατρεπτικοῦ κινήματος. Διότι ἡ ἐξήγησις, ἡ ὁποία ἐδίδετο εἰς τὰς ἐνεργείας ἐκείνας ἦτο ὅτι ἐπεδιώκετο ἡ δημιουργία τοῦ καταλλήλου ψυχολογικοῦ κλίματος καὶ διὰ τὴν ἔκρηξιν καὶ διὰ τὴν δικαιολόγησιν τοῦ κινήματος. Φιλοβασιλικαὶ ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον σημειωθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τινας ἄλλας πόλεις, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐπετείων γεγονότων, συνδεομένων μὲ τὴν δρᾶσιν ἢ τὸν θάνατον τῶν βασιλέων Γεωργίου Α' καὶ Κωνσταντίνου, ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ὡς ἀφορμὴ διὰ τὰς ἰδικάς της ἐνεργείας. Καὶ προεβάλλοντο ὑπ' αὐτῆς αἱ φιλοβασιλικαὶ ἐκδηλώσεις, ὡς αἰτιολογοῦσαι τὴν ἀνάληψιν ἀπὸ μέρους της ἀγῶνος διὰ τὴν προάσπισιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς της, δὲν ἐπροστάτευεν, ὅσον ἐπεβάλλετο, ἡ κυβέρνησις...

Ἀλλὰ ἡ ἱστόρηση τοῦ διογράφου τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, φέρνει σὲ φῶς καὶ ἄλλα, πολὺ ἐνδιαφέροντα, πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: "Ενα κήρυγμα τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου τὶς παραμονὲς τοῦ κινήματος. — «Νὰ σπάσουν καὶ κεφαλάς, ἐὰν ἀπαιτήσῃ τοῦτο ἡ ἄμυνα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος». — Γιὰ νὰ μὴ βρεθῇ ἡ κυβέρνηση μπροστὰ σὲ αἰφνιδιασμό.

Συγχρονισμένη ἡ χειρουργικὴ

Ἡ πρὸ καὶ μετεγχειρητικὴ ἀγωγὴ ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ἐπεμβάσεις

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ τοῦ καθηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς κ. Νικ. Χρηστέα γιὰ τὶς ἀνασυγκολλήσεις ἀκρωτηριασμένων μελῶν τοῦ σώματος ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ γνωσθοῦν μερικὲς ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες γιὰ τὶς προόδους τῆς χειρουργικῆς στὴ χώρα μας.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ σήμερα, ἡ Ἑλλὰς διαθέτει ἕνα ἐξαιρετικὰ ἱκανὸ καὶ πεπειραμένο ἔμψυχο ὑλικό, ἀλλὰ καὶ ἐφάμιλλα τῶν μεγαλυτέρων νοσηλευτικῶν ἱδρυμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ χειρουργεῖα, ἐφωδιασμένα μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα μηχανήματα, ἠλεκτρονικὰ καὶ μή, μὲ ἐργαλεῖα καὶ συσκευές, ποὺ παρέχουν τὴν δυνατότητα νὰ γίνουν καὶ στὸν τόπο μας οἱ πιὸ δύσκολες ἐγχειρήσεις.

Σὰν ἁπλὸ παράδειγμα, μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε τὴν εἰδικὴ συσκευὴ ποὺ διαθέτουν σήμερα ἑλληνικὰ νοσηλευτικὰ ἱδρύματα, γιὰ τὴν ἐξωσωματικὴ κυκλοφορία, κατὰ τὴν διάρκεια μεγάλων καὶ σοβαρῶν ἐγχειρήσεων στὴν καρδιά.

Ἰδιαίτερας σημασίας εἶναι ὅμως τὸ γεγονὸς τῆς προόδου, ποὺ ἔχει σημειωθῇ στὴ χώρα μας, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρὸ καὶ μετεγχειρητικὴ ἀγωγή, ἡ ὁποία παίζει βασικὸ ρόλο στὴν διὰ τῆς χειρουργικῆς θεραπεία μιᾶς νόσου.

Στὸ συνελθὸν πρὸ μερικῶν μηνῶν 5ον Πανελλήνιον Συνέδριον Χειρουργικῆς, μεταξὺ τῶν εἰσηγήσεων ποὺ προεκάλεσαν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἦτο καὶ ἐκείνη τῶν κ.κ. Α. Σάπκα καὶ Σ. Κουρεμένου, σχετικῶς μὲ τὴν πρὸ καὶ μετεγχειρητικὴ ἀγωγή. Ἐτονίσθησαν τότε τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα:

«Τὸ τεχνικὸν μέρος μιᾶς ἐγχειρήσεως ἔπαυσε πλέον νὰ ἀποτελῇ τὸ κυριώτερον πρόβλημα τῶν χειρουργῶν. Ἐξ ἴσου, ἂν ὄχι καὶ μεγαλυτέρα σημασία ἔχει ἡ πρὸ καὶ μετεγχειρητικὴ ἀγωγὴ τῶν ἀσθενῶν. Πλὴν τῶν καθαρῶς τεχνικῶν ἐγχειρητικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν παύουν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πάντοτε συνυφασμένοι μὲ τὴν πεῖραν, δεξιοτεχνία καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ χειρουργοῦ, ὀρθοῦνται σήμερον καὶ ἄλλα ἐξ ἴσου σοβαρά, ἂν μὴ σοβαρώτερα προβλήματα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἀνθεκτικότητα καὶ ἄμυναν τοῦ ὀργανισμοῦ, τὴν τόνωσιν τῆς λειτουργίας καὶ ζωτικότητος τῶν διαφόρων ἱστῶν καὶ ὀργάνων, ὡς καὶ τὴν πρόβλεψιν καὶ ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τῶν ἐγχειρητικῶν κινδύνων καὶ μετεγχειρητικῶν ἐπιπλοκῶν».

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΓΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΣΤΟ χειρουργικὸ συνέδριο ἐτονίσθη ὅτι γιὰ τὶς μεγάλες κυρίως ἐγχειρήσεις, ἰδιαίτερα ἐπὶ ἐξησθενημένων καὶ ὑπεηλίκων ἀσθενῶν ἢ βεβαρημένων καὶ ἀπὸ ἄλλες ἔκδηλες ἢ λανθανούσες νοσηρὲς καταστά

Με άπόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΝΑ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Νὰ σπάσουν καὶ κεφαλὰς ἂν τὸ θέλη ἡ Δημοκρατία!

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

2ον

ΕΓΚΑΙΡΑ, λοιπόν, προειδοποιήθηκε άπό τὸν πρωθυπουργὸ τῆς χώρας Παναγῆ Τσαλδάρη, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων Ἐλευθέριος Βενιζέλος, γιὰ τὶς ὁλέθριες συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε γιὰ τὸν τόπο, ἕνα ἀνατρεπτικὸ ἐγχείρημα: Ἡ κυβέρνηση ἦταν ἀποφασισμένη νὰ καταστείλη κάθε ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια «ἔστω καὶ ἂν ἐχρειάζετο νὰ καταφύγη εἰς αἱματοχυσίαν». (Καὶ ἡ δύναμη δὲν τῆς ἔλειπε). Μάταιο ὅμως ἀπόβηκε τὸ εἰρηνοποιὸ τοῦτο διάβημα. Ὄχι μονάχα ἡ ὀργάνωση τῆς ἀνταρσίας δὲν ἀναστάλθηκε, μά, τὸ ἀντίθετο, οἱ προσπάθειες —καθὼς στὰ περασμένα ἔχουμε δῆ— πολλαπλασιάστηκαν καὶ ὑπερετάθηκαν. Τὰ ἀπὸ Χαλέπας γράμματα —μὲ ὁδηγίες, ἐντολὲς καὶ παρακλήσεις— ποὺ ἀπευθύνονταν στὰ μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς, ἢ στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, ἢ στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξ. Ὀθωναῖο, ἢ στὸν Ἀλ. Ζάννα, ἢ στὸν Στυλ. Πιστολάκη, ἢ στὸν Νικ. Πλαστήρα, ἢ σὲ ἄλλους γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, πιθανοὺς καὶ ἀπίθανους, παραλήπτες, διαδέχονταν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο. Ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», ἡ ἑνέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις, ὁ «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας» (ὀφείλονται δὲ καὶ οἱ τρεῖς χαρακτηρισμοὶ στὸν ἴδιο τὸν Ἑλ. Βενιζέλο), δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀναταλῆ καί, πολὺ περισσότερο, νὰ ματαιωθῆ. Τὰ πράγματα ἀκολούθησαν τὴ μοιραία καὶ τραγικὴ πορεία τους. Καὶ εἴδαμε τί σημειώθηκε στὰς Ἀθήνας (μέσα στὰ στρατιωτικὰ κέντρα ποὺ ἐκδηλώθηκε ἡ ἀνταρσία), τί διαδραματίστηκε στὸ Πέραμα, στὸ ναύσταθμο καὶ στὰ πλοῖα τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου (καὶ τί δὲν γίνηκε στὴ Θεσσαλονίκη).

«Καὶ νὰ σπάσουν καὶ κεφαλάς»!

ΑΛΛΑ πρὶν μποῦμε στὴν ἀναλυτικὴ ἱστόρηση τοῦ κινήματος «ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους», πρὶν ἀκούσουμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῶν μαρτιάτικων ἡμερῶν νὰ μᾶς ἀποκαλύπτουν, γιὰ πρώτη φορά, ἀγνώστες ὡς τώρα λεπτομέρειες καὶ νὰ φωτίζουν σκοτεινὰ παρασκήνια, πρὶν δοῦμε τὶς ἀπόρρητες καὶ ἐμπιστευτικὲς διαταγὲς ποὺ ἐκδόθηκαν καὶ πρὶν ζήσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸ μεγάλο ἐθνικό μας δράμα, θὰ ὁλοκληρώσουμε τὴ συνοπτικὴ ἀφήγηση ποὺ γίνηκε ἀπὸ τὸ βιογράφο του Παναγῆ Τσαλδάρη, τὸν ἔμπιστο φίλο του καὶ στενὸ συνεργάτη του Γεώργιο Βοῦρο.

Κι' αὐτὸς ὁ βιογράφος τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱστορεῖ:

> ... Ἡ προαναγγελία τῆς συγκρατήσεως κατὰ τὴν Κυριακὴν 3ην Μαρτίου συλλαλητηρίου ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας εἰς Θεσσαλονίκην εἶχεν ἀποτελέσει τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως διὰ τὴν μαχητικὴν κινητοποίησιν τῶν ὀπαδῶν της. Οἱ ἀντικυβερνητικοὶ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἐνεφανίσθησαν ἀναλαμβάνοντες τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν εὐθύνην τῆς συγκρατήσεως τοῦ συλλαλητηρίου. Καὶ ἠξίωσαν, διὰ συλλογικοῦ διαβήματος —, ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Μακεδονίας Περ. Ράλλην, ὅπως ἐπιτραπῆ ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸν πέριξ τοῦ Λευκοῦ Πύργου χῶρον.
>
> Παρὰ ταῦτα, ὁ Γενικὸς Διοικητὴς δὲν ἠρνήθη νὰ ἐπιτρέψη τὴν συγκράτησιν τοῦ συλλαλητηρίου. Ἀπέρριψε μόνον τὸ αἴτημα, ὅπως διεξαχθῆ τοῦτο εἰς τὸν χῶρον τοῦ Λευκοῦ Πύργου καὶ ὥριζε τόπον συγκεντρώσεως τὸ γήπεδον Ἄρεως, εἰς τρόπον ὥστε, μὲ τὴν λῆψιν τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων ἀσφαλείας, ν' ἀποτραπῆ κάθε κίνδυνος συγκρούσεως καὶ διαταράξεως τῆς τάξεως. Τὴν νύκτα τῆς 27ης Φεβρουαρίου οἱ ἀντικυβερνητικοὶ βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ Θεσσαλονίκης ἀνηγγειλαν ὅτι τὸ συλλαλητήριον θὰ συνεκροτεῖτο, ὁπωσδήποτε, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν, εἰς τὸν Λευκὸν Πύργον. Καί, συγχρόνως, ὅτι θὰ ἀφικνεῖτο εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς, αὐτοῦ, ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος εἶχε προβῆ, ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ἀθήνας εἰς διαίας δηλώσεις, συγιστῶν εἰς τοὺς δημοκρατικοὺς πολίτας «ν' ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν ἐκνόμων ἐκδηλώσεων — ἐννοῶν τὰς φιλοβασιλικὰς τοιαύτας — καὶ νὰ σπάσουν καὶ κεφαλάς, ἐὰν ἀπαιτήση τοῦτο ἡ ἄμυνα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος».
>
> Ὁ Πρωθυπουργός, ἐρμηνεύων, ὀρθῶς, τὴν ὀργάνωσιν τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς περιλαμβανομένην εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν διὰ τὴν ψυχολογικὴν προετοιμασίαν τοῦ κινήματος, ἀπεφάσισε τὴν ἀπαγόρευσιν αὐτοῦ.
>
> Τὸ ληφθὲν μέτρον ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ δὲν ἀφεώρα μόνον τὸ δημοκρατικὸν συλλαλητήριον τῆς μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν συγκέντρωσιν καὶ δημοσίαν ἐκδήλωσιν, σχετιζομένην ὁπωσδήποτε μὲ τὸ πολίτευμα τῆς χώρας.
>
> Ὁ Τσαλδάρης δὲν εἶχε περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν λῆψιν τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔτεινον εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐν ἐφαρμογῇ σχεδίων, τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ψυχολογικὴν προετοιμασίαν καὶ τὴν δικαιολόγησιν τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος. Εἶνεν ἐπιστήσει, ἐπίσης, τὴν προσοχὴν τῶν συνεργατῶν του, τῶν τεταγμένων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπαγρυπνήσεως, ὥστε νὰ μὴ εὑρεθοῦν αὐτοὶ ἐνώπιον αἰφνιδιασμοῦ. Καὶ εἶχον, πράγματι, ληφθῆ, ἰδίως εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μέτρα, συγιστάμενα εἰς τὴν διατήρησιν συνεχοῦς μερικῆς ἐπιφυλακῆς τῶν φρουρῶν των καὶ τῶν δυνάμεων δημοσίας ἀσφαλείας, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ταχείαν γενικὴν κινητοποίησιν, μόλις θὰ ἐδίδετο τὸ καθωρισμένον σύνθημα...

«Τὰ κλειδιὰ τοῦ στόλου στὴν τσέπη μου»

ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ δὲ ὁ Γεώργιος Βοῦρος τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

> ... Κατὰ τὰς πρώτας ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου μετεδόθησαν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν πληροφορίαι, ὅτι τὸ ἀναμενόμενον κίνημα θὰ ἐξερρηγνύετο τὴν ἰδίαν ἑσπέραν. Ἀλλ' αἱ πληροφορίαι, ἐν τούτοις, ἐκεῖναι διεσταυρώθησαν ἀργότερον. Καί εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ προέλευσίς των ἦτο ὑπεύθυνος. Εἶχον μεταδοθῆ πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Περ. Ράλλη. Φοβούμενος, ὡστόσον, ὁ τελευταῖος αὐτός, ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ παρηκολουθεῖτο ἡ τηλεφωνικὴ συνδιάλεξίς του μὲ τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπεδίωξε, κυρίως, δι' αὐτῆς νὰ ἐπιστήση τὴν προσοχὴν τοῦ Τσαλδάρη. Καί εἶχεν ἀφήσει εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήση, ὅτι ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγον Χ. Παναγιωτάκον ἐλάμβανε μέτρα ἐξουδετερώσεως ἐκδηλώσεως τῆς ἀνταρσίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἶχε δὲ διαβιβάσει εἰς Ἀθήνας διὰ κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφήματος τὰς περιελθούσας εἰς γνῶσιν του πληροφορίας. Τὸ τηλεγράφημα ἐκεῖνο, κρυπτογραφημένον μὲ τὴν κλεῖδα τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Πρωθυπουργοῦ μόνον μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ κινήματος, ὁπότε καὶ κατέστη δυνατὸν ν' ἀνευρεθῆ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Γ. Χλωρός.
>
> Ὁ Τσαλδάρης, κατόπιν καὶ τοῦ τηλεφωνήματος τοῦ Περ. Ράλλη, ἐπεκοινώνησεν ἀμέσως μὲ τοὺς ὑπουργοὺς Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν καὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τῶν μεταδοθεισῶν πληροφοριῶν. Καί ὁ μὲν Κονδύλης παρέσχε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι θὰ ἐνέτεινε τὰ μέτρα ἐπαγρυπνήσεως, ἀλλ' ὁ Χατζηκυριάκος ἐπέμεινεν ἀμφισβητῶν τὴν βασιμότητα τῶν πληροφοριῶν, προκειμένου περὶ ἐκδηλώσεως τῆς ἀνταρσίας εἰς τὸν Στόλον. Μὲ τὸν ἐγωκεντρισμόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐχαρακτήριζε μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὁπότε διελύθη ὁ θρύλος περὶ τοῦ δυναμισμοῦ του, ἐσυνήθιζε νὰ κομπορρημονῆ, ὅτι «τὰ κλειδιὰ τοῦ Στόλου εὑρίσκοντο ἀσφαλῆ εἰς τὴν τσέπην τοῦ γιλέκου του».
>
> Ἡ πρώτη πληροφορία περὶ τῶν γεγονότων τοῦ Ναυστάθμου διεβιβάσθη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ «ὁ φυλάκιον τῆς Χωροφυλακῆς εἰς Πέραμα, οἱ ἄνδ--- τοῦ ὁποίου εἶχον ἀνταλλάξει πυροβολισμοὺς μὲ τοὺς περαιωθέντας εἰς τὸν Ναύσταθμον στασιαστάς, οἵτινες εἶχον διέλθει ἐκεῖθεν, ἐπιβαίνοντες αὐτοκινήτων. Ἓν ἐκ τῶν αὐτοκινήτων εἶχε κυκλωθῆ ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων καὶ οἱ ἐντὸς αὐτοῦ ἀποστρατοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀντιπλοίαρχος Κανάρης, εἶχον συλληφθῆ.
>
> Ἡ διαπίστωσις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῆς καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς ἐγένετο περὶ τὴν 7ην μ.μ.
>
> Ὀλίγην ὥραν, κατόπιν, ἤρχετο ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εὐχάριστον ἄγγελμα διὰ τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ κίνημα εἶχεν ἐξουδετερωθῆ ἐκεῖ, προτοῦ ἐκδηλωθῆ, ὁ δὲ Σωματάρχης ἦτο ἀπολύτως κύριος τῆς καταστάσεως εἰς τὴν φρουράν.
>
> Παραλλήλως, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ — Γενικοῦ Διοικητοῦ, εἶχον ἐνεργηθῆ προληπτικαὶ συλλήψεις πολιτῶν, ἐπεκτεθεῖσαι ἀργότερον, ὅταν ἀνηγγέλθη ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς τὸν Στόλον, καὶ εἰς τοὺς ἀντικυβερνητικοὺς βουλευτὰς καὶ γερουσιαστάς τῆς περιφερείας. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων περιελαμβάνετο καὶ ὁ ἄλλοτε Ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας Ἀλ. Ζάννας, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποσταλῆ ἐξ Ἀθηνῶν, τηλεγράφημα μὲ τὴν συνθηματικὴν λέξιν αὐγιαίνομεν». Τὸ τηλεγράφημα αὐτό, ἀντὶ νὰ περιέλθη εἰς τὸν παραλήπτην του, κατεσχέθη ὑπὸ τῶν Ἀοχῶν. Καί οὕτως ὁ Ἀλ. Ζάννας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπικοινωνήση, σύμφωνα μὲ τὰ προδιαγεγραμμένα, μὲ τὴν Καβάλαν, διὰ νὰ μεταδώση ὅτι τὸ κίνημα εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικὸν εἶχεν ἐπιτύχει...

Ἐκνευρισμὸς καὶ ψυχικὴ κάμψη

ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΣ, εἰδικώτερα, αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὰς Ἀθήνας, ὁ βιογράφος τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη προσθέτει:

> ... Ἡ Κυβέρνησις, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ κινήματος εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνέτεινε τὴν ἐπαγρύπνησιν. Διέταξε τὸν σημανθέντα, διὰ τῶν ριφθέντων ἀπὸ τὸ πυροβολεῖον τοῦ Λυκαβηττοῦ κανονιοβολισμῶν, συναγερμὸν τῆς φρουρᾶς, ὁ ὁποῖος καὶ συνετελέσθη εἰς διάστημα μιᾶς ὥρας περίπου. Συγχρόνως μὲ αὐτὸν ἰσχυραὶ περίπολοι ἀστυνομικῶν καὶ χωροφυλάκων ἀπηγόρευον πᾶσαν συγκέντρωσιν εἰς τὰς κεντρικὰς ὁδοὺς καὶ ἀπέκλειον τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν συνοικισμῶν μὲ τὴν πόλιν. Τὰ θεάματα καὶ τὰ κέντρα ἐκλείσθησαν. Καὶ συλλήψεις ἤρχισαν ἐνεργούμεναι.
>
> Ἐνῶ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα εὑρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς λήψεώς των, τὸ κίνημα ἐξεδηλοῦτο εἰς τὰς Ἀθήνας. Καί ἡ ἐκδήλωσίς του, σχεδὸν ταυτοχρόνως, ἐσημειώθη εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων, στρατωνιζόμενον εἰς Μακρυγιάννη.
>
> Ἡ πρώτη προσπάθεια τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Τάγματος εἶνεν ἀποτύχει. Καί ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν — τὸ παλαιὸν ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας καὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας κτίριον αὐτοῦ, τὸ κατεδαφισθὲν ἀργότερον — διὰ νὰ ἐκδώση διαταγὰς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἐνεφάνιζε συμπτώματα ἐκνευρισμοῦ. Δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς αὐτὰ ὑπό τινων σχολιαστῶν τῶν γεγονότων τῆς ἐπονῆς ἐκείνης ἐξήγησις, ὅτι ἐκαιροσκόπει ὁ Κονδύλης κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τοῦ κινήματος καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ συνταχθῆ πρὸς αὐτό, προσδίδων τὴν Κυβέρνησιν ἐὰν διέβλεπε τὴν ἐπικράτησίν του. Τὰ συμπτώματα τοῦ ἐκνευρισμοῦ του — καὶ παραλλήλως τῆς ψυχικῆς κάμψεώς του — ἦσαν ἀπότοκα φόβων του μήπως ἡ ἐξέλιξις τοῦ κινήματος εἰς τὸν Στρατὸν ἀποκαλύψη, ὅτι εἶχεν ὑποστῆ καί αὐτὸς τὸ πάθημα τοῦ Χατζηκυριάκου εἰς τὸν Στόλον. Ὅτι, δηλαδή, ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν δηλώσει φιλίαν πρὸς αὐτὸν καὶ εἶχον τύχει τῆς εὐνοίας του, τοποθετηθέντες εἰς καιρίας θέσεις, εὑρίσκοντο τώρα μεταξὺ τῶν στασιαστῶν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν φόβων του αὐτῶν εἶχε καταληφθῆ ὁ Κονδύλης ὑπὸ συναισθήματος δυσπιστίας καί ἡ λῆψις τῶν ἀποφάσεών του ἐπηρεάζετο προδήλως ἀπὸ αὐτό.
>
> Ὁ Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος παρηκολούθει μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης τὴν ἐξέλιξιν τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν κατοικίαν του — εἶχε μετοικήσει κατά τὴν διάσκεψιν τῆς δευτέρας πρωθυπουργίας του εἰς ἓν διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου τῆς πολυκατοικίας Πεσμαζόγλου ἐπὶ τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρώδου Ἀττικοῦ — περιστοιχιζόμενος ἀπό τὰ περισσότερα μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ εὑρισκόμενος εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἰθύνοντας τὰς ὑπηρεσίας δημοσίας ἀσφαλείας, ἐνημερώθη περὶ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἡ ὁποία εἶχε διαμορφωθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπό τὸν Ὑπουργὸν τῆς Συγκοινωνίας Πέτρον Ράλλην καὶ τὸν γράφοντα τό παρόν, οἱ ὁποῖοι καί τοῦ συνέστησαν νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τό Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Αὐτοστιγμεί, ἐγκατέλειψε τὴν κατοικίαν του καί μετέβη εἰς τό Ὑπουργεῖον ὅπου καί παρέμεινε μέχρι τῶν πρωινῶν ὡρῶν. Ἤθελε μὲ τὴν παρουσίαν του ἐκεῖ νὰ ἐμπνεύση τὴν «ψυχραιμίαν. Καί, πράγματι, ἐπέτυχε τοῦτο. Ἀξιωματικοί, τῶν ὁποίων ἡ πίστις εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἦτο δεδοκιμασμένη καί ἡ ἱκανότης ἀποτελεσματικῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς, ἤτις θά τούς ἀνετίθετο, ἀδιαμφισβήτητος, ἐκαλοῦν το εἰς τό Ὑπουργεῖον καί ἐδίδοντο πρός αὐτούς προσωπικαί διαταγαί.

Καὶ αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ ἱστόρηση γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὅπως γίνηκε ἀπὸ τὸν ἐπίσημο βιογράφο καὶ ἔμπιστο φίλο τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, δημοσιογράφο Γεώργιο Βοῦρο.

Γύρω ὅμως ἀπὸ τὰ ὅσα διαδραματίστηκαν τὴν ἡμέρα ἐκείνη— καθὼς καὶ πρὶν καὶ ὕστερα—δημιουργήθηκε τότε ὁλόκληρη ἱστορία, μὲ πολλὲς καὶ ποικίλες ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀπόψεις, τὶς ὁποῖες θὰ παρακολουθήσουμε στὴ συνέχειά μας. Πρὶν δὲ νὰ φτάσουμε στὴν ἄποψη τοῦ ναυάρχου Ἀλ. Χατζηκυριάκου (ποὺ «τὰ κλειδιὰ τοῦ στόλου εὑρίσκοντο ἀσφαλῆ εἰς τὴν τσέπην τοῦ γιλέκου του»), πρὶν ἀκούσουμε τὰ ὅσα ἱστορήθηκαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ —ἀπὸ τὸν ἴδιο ἢ ἀπὸ στενοὺς συνεργάτες του— πρὶν δοῦμε μιὰ ἄλλη ὁλόκληρη σειρὰ ἀπὸ ἀγνωστες καὶ ἀνέκδοτες ἐκθέσεις (καὶ μιὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, σὲ διαδοχὴ τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ναυάρχου Σοφοκλῆ Δούσμανη εἶναι, ἀληθινά, συγκλονιστική), πρέπει νὰ μάθουμε τὴν ἄποψη τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Καὶ θὰ τὴν μάθουμε ἱστορημένη ἀπὸ τοὺς στενώτερους συνεργάτες του ποὺ τὸν ζοῦσαν ἀπὸ κοντὰ στιγμὴ μὲ στιγμή, καὶ ποὺ σήμερα κατέχουν τὸ πολυτιμότατο ἀρχεῖο του. Τὸ ἀρχεῖο του, ποὺ, εὐγενικὰ καὶ πρόθυμα, θέσανε στὴ διάθεσή μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Οἱ *τέσσερις ἄνθρωποι πού ἀποτελοῦσαν τήν οἰ κογένεια τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. — Ὁ ταξίαρχος Βασίλειος Καραχούτης προβαίνει σέ θέώρηση τοῦ κινήματος ἀπό τήν κονδυλική σκοπιά. — Ἀποκαλυπτικό ὑλικό. — Τό κνημα τοῦ 1935 ἦταν ἡ αἱματηρή ὑποτροπή τοῦ κινήματος τοῦ 1933. — «Γιά τήν ἐκπόρθηση τῆς ἀπολεσθείσης ἐξουσίας καί τή δυναμική ἐπιστροφή τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως». — Τά αἴτια καί οἱ σκοποί ἁπλές προφάσεις γιά τή συγκάλυψη τῶν πραγματικῶν προθέσεων τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. — Ἡ δημοκρατία δέν διέτρεχε κανένα κίνδυνο ἀπό τούς παλαιούς της ἀντιπάλους. — Ὁ φόβος γιά τή δυναμική στερέωση τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. — Ἡ μονοπώληση τῆς ἐξουσίας μέ κάθε μέσο. — Ἡ ψυχοσύνθεση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. — Οἱ διαφωνίες πού ἄρχισαν ἀπό τό 1917. — Ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τό πλέγμα βενιζελισμός - ἀντιβενιζελισμός.*

ΜΕΤΑΞΟ
ΓΕΝΙΚΟΣ
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
ΠΑΓΙΟΝ
Ἔπιπλα καὶ Σκεύη .....
Ἐγκαταστάσεις Ἀποθηκῶν κουκουλίων .....
Ἐγκατάστασις Μαζούτ .....
ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ — μετάξης, κουκουλίων κ.λ.π. ὡς ἡ ἀπογραφὴ .....
ΤΑΜΕΙΟΝ .....
Διάφοροι Χρεωστικοὶ Λογ)σμοὶ ..
ΑΝΑΛΥ
Ζημία χρήσεως 1964 .....
Τόκοι καὶ Προμήθειαι Τραπεζῶν 114.314.50
Ἀσφάλιστρα καὶ Χαρτόσημα ... 54.722.—
Διάφορα ἔξοδα δι αχειρίσεως ... 134.487.30
Ἀποσβέσεις Γεν. Ἐγκαταστάσεων Ειδικὴ κράτησις Ν. 942)49
Ἀφορολόγητα ποσὰ Ν. 3213)55 καὶ 4231)63 .....
Τακτικὸν Ἀποθεματικὸν .....
Καθαρὰ Κέρδη Χρήσεως .....

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΘΕΩΡΗΣΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΝΔΥΛΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Γιὰ τὴν ἐκπόρθησι τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν δυναμικὴ ἐπιστροφὴ

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΙΤΙΟ ΚΑΙ Ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

3ον

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ διακήρυξη ποὺ ἔκανε ὁ «πατέρας τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας» Ἀλέξανδρος Παπανάστασίου, λίγες ὧρες πρὶν ξεσπάση ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Τὸ μαρτιάτικο κίνημα, τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ ἀρκαδινὸς πολιτικὸς, δὲν ἄργησε νὰ καταδικάση σκληρά, καὶ εἶχε, μάλιστα, διαμαρτυρηθῆ ἐντονώτατα γιὰ τὴν τάχα «ἀδικαιολόγητη» στέρησι τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας. (Γιὰ ἕνα μέτρο ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρη τὸ κράτος γιὰ τὴ στοιχειώδη ἄμυνα καὶ προστασία του). Ἡ σύστασι, λοιπόν, ἐκείνου ποὺ πρωταγωνίστησε στὸ πραξικόπημα τῆς 25ης Μαρτίου 1924 καὶ στὴ δίαιτη ἀναστροπὴ τοῦ νόμιμου πολιτεύματος τῆς χώρας, πρὸς τοὺς αἰώνιους «δημοκρατικοὺς πολίτες» (τοὺς ἴδιους καὶ ἀπαρέλλαχτους πάντα, κατὰ πιστὴ «εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι»), ἦταν «νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν ἐκνόμων —φιλοβασιλικῶν— ἐκδηλώσεων καὶ νὰ σπάσουν καὶ κεφαλάς, ἐὰν ἀπαιτήση τοῦτο ἡ ἄμυνα τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος». (Τί περισσότερο ἔλεγε, μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, στὶς ἀτέλειωτες ἐκεῖνες ἐπιστολές του;). "Ισχυαν, βλέπετε, οἱ κανόνες ποὺ καὶ σήμερα ἰσχύουνε γιὰ τοὺς μονοπωλητὲς καὶ ὑπέρμαχους τῆς «ἀληθινῆς» δημοκρατίας: «Δημοκρατία σημαίνει νὰ κάνουμε ἐμεῖς, τὰ γνήσια παιδιά της, ὅ,τι θέλουμε καὶ ὅ,τι μᾶς κατέβη. Καὶ ἂν κάποιος ἄλλος τολμήση, ὁσοδήποτε ἤσυχα καὶ εἰρηνικά, νὰ ἐκφράση τὴ γνώμη του ἢ ἀκόμα καὶ νὰ τιμήση ἕνα νεκρὸ ποὺ σέβεται καὶ ποὺ πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα, τότε ἐμεῖς, οἱ ὑπερδημοκράτες, δικαιούμαστε νὰ τοῦ σπάσουμε τὸ κεφάλι —καὶ ἡ δημοκρατία νὰ εἶναι καλά. Ἐμεῖς οἱ ἀνόθευτοι δημοκράτες, ἔχουμε δικαίωμα καὶ τὸ νόμο νὰ παραβοῦμε καὶ τὸ κάθε τί νὰ καταπατήσουμε, καὶ ὅ,τι μᾶς ἀρέσει νὰ κάνουμε. Καὶ ὁποιος ἀποπειραθῆ νὰ μᾶς θυμίση τὸ καθῆκον μας εἶναι ἀσυγχώρητος ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας». (Τότε τῆς «δημοκρατίας» τῆς Χαλέππας, σημερα τῆς «δημοκρατίας» τοῦ Ψυχικοκαστρίου).

Ἄλλο τώρα ἂν, καθὼς ἔχουμε πῆ, ἡ ὅλη εἰκόνα ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη προβαλλόταν ἦταν «συγκεχυμένη» —μπερδεμένη. Ἡ ἀνομοιογένεια ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν κυβερνητικὴ παράταξη ζημίωνε σὲ πολλὲς περιπτώσεις. Ὁ βιογράφος τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη ἀναφέρει, ἐνδεικτικά, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος «ἐσυνήθιζε νὰ κομπορρημονῆ», ὅτι «τὰ κλειδιὰ τοῦ στόλου εὑρίσκοντο ἀσφαλῆ εἰς τὴν τσέπην τοῦ γιλέκου του». Καὶ ὁ ἴδιος, λέγοντας, βέβαια, ὅτι «δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀποδοθεῖσα ὑπό τινων σχολιαστῶν τῶν γεγονότων ἐξήγησις, ὅτι, ἐκαιροσκόπει ὁ Κονδύλης κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τοῦ κινήματος καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ συνταχθῆ πρὸς αὐτό, προβίδων τὴν κυβέρνησιν, ἐὰν διέβλεπε τὴν ἐπικράτησίν του», τονίζει ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν «ἐνεφάνιζε συμπτώματα ἐκνευρισμοῦ καὶ ψυχικῆς κάμψεως» ποὺ ἦταν «ἀποτοκα τῶν φόβων του, μήπως ἡ ἐξέλιξις τοῦ κινήματος εἰς τὸν στρατόν, ἀποκαλύψη ὅτι εἶχεν ὑποστῆ καὶ αὐτὸς τὸ πάθημα τοῦ Χατζηκυριάκου εἰς τὸν στόλον». Τέλος γράφει, ὅτι ὁ πρώθυπουργὸς πηγαίνοντας στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν «ἤθελε μὲ τὴν παρουσίαν του ἐκεῖ νὰ ἐμπνεύση τὴν ψυχραιμίαν».

Αὐτοὶ ποὺ ζοῦσαν κοντὰ στὸν Γ. Κονδύλη

ΚΑΙ αὐτὰ μὲν ὑποστηρίχτηκαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ποὺ —ὅπως πολλὲς φορὲς τονίστηκε ἀπὸ τοὺς γύρω του— προσπαθοῦσε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, νὰ ἐξισορροπήση καὶ τὶς ἀλληλοσυγκρουόμενες ἐνδοκυβερνητικὲς τάσεις καὶ δυνάμεις.

Πῶς ὅμως εἶδαν τὰ πράγματα ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦσαν κοντὰ στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν; Καὶ πῶς πιστεύουν ὅτι καὶ ἐκεῖνος τὰ ἀντίκρυσε καὶ τὰ ἔκρινε, μιὰ ποὺ, πάντως, ὁ ἴδιος, πεθαίνοντας ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες (31 Ἰανουαρίου 1936) ξαφνικά, δὲν πρόφτασε νὰ Ἱστορήση τὴ δικιά του ἄποψη; Βέβαια ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἄφησε πλουσιώτατο ἀρχεῖο, ποὺ εἶναι γιὰ τὴν προκείμενη περίπτωση καὶ ἄριστος ὁδηγὸς γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς Ἱστορίας τῆς πρὶν 32 χρόνια ἐποχῆς. Καὶ ἄφησε ἀκόμα καὶ δυὸ ὀγκῶδη ἀνέκδοτα (γραμμένα μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια) ἱστορικὰ ἔργα: Τὸ ἕνα ἀναφέρεται στὴ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδας στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο καὶ στὴν μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ ἔχει τὸν τίτλο «Ὁ δρόμος πρὸς τὴν καταστροφή». (Τὸ πρῶτο, μάλιστα, κεφάλαιό του ἐπιγράφεται «Ἡ δικτατορία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου»). Τὸ δεύτερο ἀνέκδοτο ἔργο τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, εἶναι ὁμοια Ἱστορικὸ (μονογραφία) καὶ τιτλοφορεῖται «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος».

Αὐτοί, λοιπόν, ποὺ ζοῦσαν κοντὰ στὸν Γεώργιο Κονδύλη ἦταν τέσσερες ἄνθρωποι: Ὁ γιος τῆς ἀδελφῆς του Φώτης Κατσιάμπας (ποὺ ἀργότερα βγῆκε πολλὲς φορὲς βουλευτὴς Καρδίτσης καὶ Τρικάλων καὶ διατέλεσε γενικὸς γραμματεὺς στὰ ὑπουργεῖα Ἐργασίας καὶ Δημοσίων Ἔργων καὶ στὰ χέρια τοῦ ὁποίου βρίσκεται τὸ πολύτιμο ἀρχεῖο τοῦ στρατηγοῦ), ὁ παλιὸς ὑπασπιστὴς του καὶ ὕστερα πολλὲς φορὲς βουλευτὴς Δημοσθένης Ἀναγνωστόπουλος, καὶ οἱ ὑπασπιστὲς του, κατὰ τὴν περίοδο 1933—1936 (ἀλλὰ καὶ παλιοὶ φίλοι του καὶ «παιδιὰ του») τότε λοχαγὸς Βασίλειος Καραχούτης καὶ ὑπολοχαγὸς Χρῆστος Λουκίδης. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ δυὸ πρῶτοι (Φ. Κατσιάμπας καὶ Δ. Ἀναγνωστόπουλος), μένανε μαζί του στὸ ἴδιο σπίτι, πρῶτα στὴν ὁδὸ Ἀλωπεκῆς καὶ ὕστερα στὴν ὁδὸ Πατριάρχου Ἰωακείμ. (Βέβαια, ὁ Γ. Κονδύλης εἶχε καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ τὸν περιβάλλανε, εἴτε σὰν ἐπίσημοι ἀξιωματοῦχοι, εἴτε σὰν πολιτικοί του συνεργάτες, εἴτε σὰν ἐγκάρδιοι καὶ ἐπιστήθιοι φίλοι του. Μὰ οἱ παραπάνω τέσσερες ἦταν, ἂς ποῦμε, τὰ μέλη τῆς προσωπικῆς του οἰκογένειας).

— Γιὰ νὰ καταστῆ ἀντιληπτό μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ σήμερα ἀπόστρατος ταξίαρχος Βασίλειος Καραχούτης (ἀφοῦ προηγούμενα συζήτησε τὸ ὅλο θέμα μὲ τὸν Φώτη Κατσιάμπα καὶ τὸ Χρῆστο Λουκίδη), γιὰ νὰ καταστῆ ἀντιληπτὸ πῶς σκεπτόταν καὶ πῶς δροῦσε κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Γεώργιος Κονδύλης, χρειάζεται μιὰ μικρὴ ἀναδρομή.

Ὑλικὸ ἀποκαλυπτικὸ

ΚΑΙ ὁ Βασίλειος Καραχούτης πρόσθεσε:

— Ἐπιθυμῶ ὅμως πρῶτα νὰ ὑπογραμμίσω τὴ σημαντικὴ συμβολὴ σας στὴν Ἱστορικὴ ἔρευνα τῆς περιόδου, στὴν ὁποία ἀναφέρεται τὸ ἀνάγνωσμά σας. Πολλοὶ ἕως τώρα ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἐξιστόρησι τῶν συνταρακτικῶν γεγονότων τοῦ 1933 καὶ 1935. Καὶ ὅπως συμβαίνει συνήθως στὶς περιπτώσεις αὐτές, πρῶτοι ἔσπευσαν οἱ ἠττημένοι, εἴτε προσωπικὰ οἱ ἴδιοι εἴτε μὲ τὴ γραφίδα ὁμοφρόνων δημοσιογράφων, νὰ δώσουν στὴ δημοσιότητα τὶς προσωπικές των ἀφηγήσεις, οἱ ὁποῖες ὅμως — εἶναι φυσικὸ καὶ ἀνθρώπινο — χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴ μονομέρεια καὶ τὸν ἀπολογητικὸ τόνο τῆς προσωπικῆς δράσεως.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴ δική σας περίπτωσι, ὅπου — συντελούσης καὶ τῆς χρονικῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὰ γεγονότα — ἀνοίγονται ἐνώπιόν σας ὅλα τὰ ἀρχεῖα καὶ προσφέρονται ἀθρόες οἱ προσωπικὲς ἀφηγήσεις καὶ μαρτυρίες νικητῶν καὶ ἡττημένων, πρωταγωνιστῶν καὶ μή, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν μέρος στὴν τελευταία πρᾶξι τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ δράματος, ποὺ ἄρχισε μὲ τὸ Διχασμὸ τοῦ 1915 καὶ ἔληξε μὲ τὴ μάχη τοῦ Στρυμόνος στὰ 1935.

Ἔτσι θεμελιώνετε τὸ ἱστόρημά σας σὲ δυὸ ἀπὸ τὶς κυριώτερες πηγὲς εἰδήσεων τῆς ἱστορίας, τὰ ντοκουμέντα καὶ τὶς προσωπικὲς ἀφηγήσεις τῶν πρωταγωνιστῶν. Βέβαια στὴ δεύτερη περίπτωσι ἐμφιλοχωρεῖ τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο κρίσεως καὶ τῆς προσωπικῆς προβολῆς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ πηγὴ αὐτὴ παύει νὰ εἶναι σημαντική. Πάντως τὸ ὑλικὸ ποὺ προσκομίζετε στὴν Ἱστορικὴ ἔρευνα εἶναι πραγματικὰ ἀποκαλυπτικὸ καὶ φωτίζει μὲ νέο καὶ ἁπλετὸ φῶς τὰ συνταρακτικὰ ἐκεῖνα γεγονότα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν πρωταγωνιστῶν.

Αἱματηρὴ ὑποτροπὴ τοῦ 1933

ΚΑΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ παλιὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργ. Κονδύλη τὴν μικρὴ ἀναδρομὴ στὰ περασμένα συνέχισε:

— Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Γ. Κονδύλη, τὸ κίνημα τοῦ 35 ἦταν ἡ αἱματηρὴ ὑποτροπὴ τοῦ κινήματος τοῦ 33. Τὸ μεσονύκτιο τῆς 5ης Μαρτίου τοῦ 1933 ὁ Βενιζέλος, χρησιμοποιώντας ὡς ὄργανο τὸν Πλαστήρα ἀποπειράθηκε νὰ κατακρατήση διὰ τῆς βίας τὴν κατεχόμενη ἀπὸ τὸν ἴδιο ὡς τή στιγμὴ ἐκείνη ἐξουσία. Τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου τοῦ 1935 ἐξαπολύθηκε ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου ὁ ἀγριώτερος ἐμφύλιος πόλεμος γιὰ τὴν ἐκπόρθηση τῆς ἀπολεσθείσης προδιετίας ἐξουσίας καὶ τὴ δυναμικὴ ἐπιστροφὴ τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως.

Κοινὰ ὑπῆρξαν τὰ αἴτια, κοινοὶ καὶ οἱ σκοποὶ καὶ στὶς δύο περιπτώσεις. «Ὁ κίνδυνος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ φόβος τῶν ἀνωμαλιῶν» χρησιμοποιηθηκαν σὰν αἴτιο καὶ δικαιολογία. Καὶ σὰν σκοπὸς καὶ σημαία γιὰ τὴ δυναμικὴ ἐπικράτησι καὶ τὴ μονοπώλησι τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Βενιζέλο διακηρύχθηκε ἡ καταχύρωσις καὶ προστασία τῆς Δημοκρατίας» ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της.

Λέω:

— Ὁ στρατηγὸς Κονδύλης ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, καὶ σεῖς τὸν παρακολουθούσατε πάντα στὶς πολιτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς πεποιθήσεις του. Μπορεῖτε, λοιπόν, ἕνα τρίτο αἴωνα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη νὰ μοῦ πῆτε ἂν, πραγματικά, στὴν περίοδο ποὺ προηγήθηκε τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, κινδύνευε τὸ πολίτευμα τῆς χώρας, στὴν τότε μορφή του;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Κατὰ τὸν Κονδύλη καὶ τὰ αἴτια καὶ οἱ σκοποὶ ἀποτελοῦσαν ἁπλὲς προφάσεις γιὰ τὴ συγκάλυψη τῶν πραγματικῶν προθέσεων τοῦ Βενιζέλου. Ἡ Δημοκρατία δὲν διέτρεχε τότε κανένα κίνδυνο ἀπὸ τοὺς παλαιούς της ἀντιπάλους. Ὁ Κονδύλης φρονοῦσε ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος εἶναι κυρίως ζήτημα ὑλικῆς δυνάμεως. Ἐφ' ὅσον, ἔλεγε, τὰ δυναμικὰ στηρίγματα τῆς Δημοκρατίας, δηλαδὴ οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, πιστεύουν κατὰ ἐνενῆντα τοῖς ἑκατὸ στὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία, εἶναι ἀδύνατο νὰ τεθῆ ζήτημα ἀνατροπῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ νὰ κινδυνεύση ἡ Δημοκρατία ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι ἕνα Κόμμα θεωρούμενο, λόγω παραδόσεως, ἀμφιβόλου νομιμοφροσύνης ἔναντι τοῦ πολιτεύματος, ὅπως ἦταν τότε τὸ Λαϊκὸ Κόμμα, ἀνῆλθε στὴν ἐξουσία μὲ ἐκλογικὴ πλειοψηφία, ὅταν μάλιστα εἶχε προηγηθῆ γραπτὴ καὶ πανηγυρικὴ ἀναγνώρισις τοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τὸ Κόμμα αὐτό. Ἄλλωστε ἡ κατοπινὴ ἐξέλιξι τῶν γεγονότων ἀπέδειξε ὅτι, καὶ ὅταν ἀκόμη μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935 ἀνέκυψε ὁ πολιτειακὸ ζήτημα, τὸ Λαϊκὸ Κόμμα στὴ μεγαλύτερη ἀναλογία του εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Τὰ πραγματικὰ αἴτια

ΡΩΤΑΩ:

— Ποιὰ ἦταν, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Γεωργ. Κονδύλη, τὰ πραγματικὰ αἴτια τῆς μαρτιάτικης δικτατορίας τοῦ 1933 καὶ τοῦ μαρτιάτικου κινήματος τοῦ 1935;

Ἀπαντάει δέ ὁ Βασ. Καραχούτης ἔτσι:

— Τὸ πραγματικὸ αἴτιο τῆς δυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ Βενιζέλου καὶ στὶς δύο περιπτώσεις (33 καὶ 35) ἦταν ὁ φόβος — ἀβάσιμος βεβαίως — τῆς δυναμικῆς στερεώσεως στὴν ἐξουσία τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. Καὶ πραγματικός σκοπός του ἦταν ἡ μονοπώλησι διὰ παντὸς μέσου τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ βενιζελισμό.

Τὸ 1932 ὁ Βενιζέλος ἀνέτρεψε τὴν Κυβέρνησι Τσαλδάρη—Κονδύλη, στὴν ὁποία εἶχε δώσει ψῆφο ἀνοχῆς «διὰ τὸν φόβον τῆς δικτατορίας Κονδύλη», ὁ ὁποῖος, ὅπως ὑπεστήριξε τότε ὁ Βενιζέλος στὴ Βουλή, ἐκινεῖτο πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτή. Ὁ ἴδιος φόβος προσδιώριζε τὴ στάσι τοῦ Βενιζέλου καὶ στὰ κινήματα τοῦ 33 καὶ 35, καθὼς καὶ ἀργότερα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βασιλικῆς Παλινορθώσεως, ὁπότε σὲ ἐπιστολή του πρὸς τὸν «Ἐθνικὸ Κήρυκα» τῆς Ἀμερικῆς ἔγραψεν ὅτι «ὁ φόβος τῆς δικτατορίας Κονδύλη» τὸν ἔκαμε νὰ σπεύση στὴν ἀναγνώρισι τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας.

Ὁ Κονδύλης ἐγνώριζε καλὰ τὴν ψυχοσύνθεσι τοῦ Βενιζέλου, ὅσο κανείς ἄλλος. Ἀναγνώριζε τὰ μεγάλα του προτερήματα, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατελόγιζε σοβαρὰ ἐλαττώματα.

Εἶχε πιστέψει στὸ Βενιζέλο, σὰν ἀπαράμιλλο Ἐθνικὸ Ἡγέτη καὶ ἀφοσιώθηκε μὲ φανατισμὸ καὶ ἀδιαλλαξία στὴν ἐξυπηρέτησι τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς του, πρωτοστατώντας στὸ κίνημα τοῦ 16, στὴν Ἄμυνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατόπιν, καὶ συσσωρεύοντας τρόπαια στὰ πολεμικὰ πεδία γιὰ νὰ δώση στὸ Βενιζέλο, ὅπως ὁ ἴδιος (ὁ Βενιζέλος) ἀναγνωρίζει σὲ σχετική ἐπιστολή του, ἀεπιχειρήματα γιὰ τὴν ὑποστήριξι τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ἔναντι τῶν «συμμάχων».

Φανατικὸς θιασώτης τῆς μικρασιατικῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου, ὁ Κονδύλης ὑπεστήριζε πάντοτε τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς. Ἔχει γράψει μάλιστα εἰδικὴ συγγραφὴ γιὰ τὴ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, στὴν ὁποία ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἦταν πραγματοποιήσιμη στρατιωτικῶς καὶ διπλωματικῶς. Ἡ γνώμη τοῦ Κονδύλη — ὅταν δημοσιεύθη — θὰ ἀποτελέση ἀσφαλῶς τὴν αὐθεντικώτερη καὶ ἐγκυρώτερη ἄποψι στὸ μεγάλο αὐτὸ ἐθνικὸ θέμα γιὰ τὸν ἱστορικὸ τοῦ μέλλοντος.

Ἀλλὰ στὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ὁ Κονδύλης εἶχε πάντοτε διαφωνίες μὲ τὸ Βενιζέλο, ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1917. Συνέπεια — καὶ ὄχι ἀσυνέπεια — τῶν διαφωνιῶν αὐτῶν, ποὺ ἦσαν συνεχεῖς ἀφ' ὅτου ὁ Κονδύλης στὰ 1923 κατῆλθε στὸν πολιτικὸ στίβο, ἦταν ὅτι ἀπομακούνθηκε βαθμιαίως ἀπὸ τὸ Βενιζέλο καὶ στὸ τέλος βρέθηκαν ἀντιμέτωποι οἱ δύο ἄνδρες στὶς ὄχθες τοῦ Στρυμόνος στὴ διαιότερη δυναμικὴ ἀναμέτρησι τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσοπολέμου.

Ἡ ἐξέλιξι αὐτὴ δὲν ἐσήμαινε ὅτι ὁ Κονδύλης ἔγινε «ἀντιβενιζελικός». Εἶχε ὑπερφαλαγγίσει μέσα στὴν ψυχή του τὸν ἐθνικὸ Διχασμὸ καὶ εἶχε ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ πλέγμα βενιζελισμὸς - ἀντιβενιζελισμός. Γι' αὐτό, ὅπως ἔγραφε ἕνας ἀρθρογράφος τῆς ἐποχῆς, «ὁ Κονδύλης συντρίβει τὸν βενιζελισμὸν εἰς τὸν Στρυμόνα καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν πρωτεύουσαν διαμελίζει τὸν ἀντιβενιζελισμόν...».

Ἀλλὰ καὶ ἡ τόσο ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἀναδρομὴ στὰ περασμένα, ποὺ ἔκανε, πρὶν μποῦμε στὸ κύριο θέμα μας, ὁ παλιὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου Κονδύλη δὲν σταμάτησε ἐδῶ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Γ. Κονδύλη συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — «Ὁ Βενιζέλος ὅταν εἶναι στὴν ἐξουσία ἀγαλλιᾶ, ὅταν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴ δαιμονίζεται». — Δὲν ἀρκοῦσαν οἱ διαταγὲς καὶ οἱ εὐλογίες, θὰ χρειαζόταν ἐμφύλιος πόλεμος. — Τὸ κίνημα τοῦ 1935 καὶ οἱ ἀπόστακτοι τοῦ 1933.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΠΑΓΙΟΝ
Γήπεδα - Οἰκόπεδα - Ἀγροτεμάχια
Ἀκίνητα
Μείον ἀποσβέσεις

Μηχανήματα
Μείον Ἀποσβέσεις

Ἐργαλεῖα
Μείον Ἀποσβέσεις

Ἔπιπλα - Σκεύη
Μείον Ἀποσβέσεις

Ἀριθμομηχαναί - Γραφομηχαναί
Μείον Ἀποσβέσεις

Μεταφορικὰ Μέσα
Μείον ἀποσβέσεις

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Ἔργα ὑπὸ ἐκτέλεσιν
Χρεώγραφα
Ἀποθήκη
Προμηθευταί - προκ)λαί μηχ)των
Χρεῶσται

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Τράπεζαι «Λ)σμοὶ Ὄψεως»
Ταμεῖον

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ:
Ἐγγυητικαὶ Ἐπιστολαὶ
Γραμμάτια Ταμ. Παρ)κῶν & Δαν.
Λοιποὶ Λογ)σμοὶ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΟΣΥΝΘΕΣΙ ΤΟΥ Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

«Εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀγαλλιᾶ, μακρὰν αὐτῆς δαιμονίζεται!»

«ΕΜΑΣ ΜΑΣ ΘΕΛΕΙ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΔΕΣ!»

4ον

ΚΑΤΑ τὴν ἄποψη, λοιπόν, τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, «τὸ κίνημα τοῦ 35 ἦταν ἡ αἰματηρὴ ὑποτροπὴ τοῦ κινήματος τοῦ 33». Τὸ δέ μοιραῖο δράδυ τῆς 1ης Μαρτίου «ἐξαπολύθηκε ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου ὁ ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος γιὰ τὴν ἐκπόρθηση τῆς ἀπολεσθείσης πρὸ διετίας ἐξουσίας καὶ τὴ δυναμικὴ ἐπιστροφή, στὴν Ἀρχή, τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως». Γιὰ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (συνιδρυτὴ τῆς ἀβασίλευτης καὶ κατοπινὸ ἀναστηλωτὴ τῆς βασιλευόμενης καὶ ἀντιβασιλέα τοῦ τόπου), τὰ αἴτια ποὺ προβάλλονταν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸν «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα» καὶ οἱ σκοποὶ ποὺ τάχα ἐτάσσονταν, «ἀποτελοῦσαν ἁπλὲς προφάσεις γιὰ τὴ συγκάλυψη τῶν πραγματικῶν (τῶν ἀπώτερων) προθέσεων τοῦ Βενιζέλου». Ὅσο γιὰ τὴν τόσο κακοπαθιασμένη ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γεννήτορές της καὶ ὑπερμάχους της «Δημοκρατίας», αὐτή, τότε «δὲν διέτρεχε κανένα κίνδυνο ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς της ἀντιπάλους». (Καὶ ἐπίσημη καὶ ἀνεπιφύλαχτη ἀναγνώριση τοῦ νέου πολιτεύματος εἶχε γίνει ἀπὸ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα, καὶ τὰ πράγματα ποὺ ἀκολούθησαν δεῖξανε «τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές»). Ἔτσι σὰν συμπέρασμα στὴν ἀπὸ κονδυλικὴ σκοπιὰ θεώρηση τῆς «ἐνέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», βγαίνει ὅτι ἀληθινὴ ἐπιβίωξη τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἦταν «ἡ μονοπώληση, διὰ παντὸς μέσου, τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ βενιζελισμό». (Ὅλα τὰ ἄλλα ἀποτελοῦσαν ὡραῖα καὶ πλούσια λόγια ἀπαραίτητα γιὰ νὰ καλύψουν μιὰ βιόλου ὡραία πραγματικότητα).

Θὰ χρειαζόταν ἐμφύλιος πόλεμος

ΑΣ ΑΚΟΥΣΟΥΜΕ ὅμως τὸν ἄλλοτε ὑπασπιστὴ καὶ πιστὸ φίλο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, νὰ συνεχίζη τὴν μικρὴ ἀνασκόπηση, ἐκείνων ποὺ προηγήθηκαν τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

— Ὁ Κονδύλης μοῦ ἱστόρησε ὁ σήμερα ἀποστρατος ταξίαρχος Βασίλειος Καραχούτης, ἀναλύων τὴν ψυχοσύνθεση τοῦ Βενιζέλου ἔλεγε: «Ὁ Βενιζέλος ὅταν εἶναι στὴν ἐξουσία ἀγαλλιᾶ! Ὅταν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴ δαιμονίζεται! Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μείνη γιὰ πολὺ καιρὸ ἀβρανὴς ἐκτὸς αὐτῆς». Γιὰ αὐτὸ ὁ Κονδύλης ἀνέμενε τὶς στασιαστικὲς ἐνέργειες τοῦ Βενιζέλου καὶ στὸ 33 καὶ στὸ 35.

Ἔτσι, ὅταν μετὰ τὸ μεσονύκτιο τῆς 5ης πρὸς τὴν 6η Μαρτίου τοῦ 1933, βρισκόμενος στὴ Θεσσαλονίκη λόγω τῶν ἐκλογῶν, διεπίστωσε ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔβινε ἀλλοιωμένα ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν ἐμφανίζουσα ψευδῶς ὅτι ἐπικρατεῖ ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶχε νικήσει ἡ ἀντιπολίτευσις, ὑπωφιάσθηκε ἀμέσως ὅτι ὁ Βενιζέλος δὲν θὰ ἀποχωροῦσε ὁμαλῶς ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ γι' αὐτὸ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήση τοὺς νομιμόφρονας ἀξιωματικούς νὰ λάβουν τὰ μέτρα τους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι κατὰ τὸ δυνατὸν τοῦ ἐνδεχομένου αὐτοῦ, ὁ ἴδιος δέ, λόγω τῆς ἀνεπαρκείας τῶν νομιμοφρόνων δυνάμεων στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ τὴν ὀργάνωσι ἀμύνης, ἐγκατέλειψε τὸ ξενοδοχεῖο «Τουρίστ» ὅπου διέμενε καὶ κατέφυγε σὲ φιλικὴ οἰκία προεξοφλώντας σὰν δέβαιη τὴ σύλληψή του.

Καὶ δὲν ἀπατήθηκε στὶς προβλέψεις του. Ὁ Πλαστήρας ἐγκατασταθεὶς στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ἄρχισε νὰ ἐκδίδη διαταγὲς γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς προσωπικῆς του δικτατορίας. Πρώτη σκέψι τοῦ Πλαστήρα ἦταν νὰ διατάξη τὸ Διοικητὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ στρατηγὸ Π. Κλάδο νὰ συλλάδη τὸν Κονδύλη, χωρὶς τὴν ἐξουδετέρωσι τοῦ ὁποίου δὲν αἰσθανόταν ἀσφαλής. Πράγματι ὀλίγον μετὰ τὴν ἀναχώρησι τοῦ Κονδύλη ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο του ἐμφανίσθηκαν ἐκεῖ οἱ συνταγματάρχαι Σπανόπουλος καὶ Μπιτζάνης γιὰ νὰ τὸν συλλάδουν. Ἐπίσης ὁ στρατηγὸς Κλάδος τοῦ ἀπέστειλε καὶ μιὰ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποία τοῦ ἀνήγγελλε ὑπὸ τὴν κήρυξι τῆς δικτατορίας ὑπὸ τοῦ Πλαστήρα καὶ τὸν καλοῦσε νὰ τὸν... φιλοξενήση καὶ νὰ τὸν προστατεύση. Ὁ Κονδύλης τοῦ ἔστειλε τὴν περήφανη ἀπάντησι: «..., εἶμαι ἐλεύθερος καὶ ἡ μέχρι σήμερον ἱστορία μου μοῦ ἐπιβάλλει νὰ ἀγωνισθῶ μέχρις ἐσχάτων, ὄχι μόνον διὰ τὴν προσωπικήν μου ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἐντὸς δὲ ὀλίγου θέλομεν συναντηθῆ καὶ θέλετε μετανοήσει πικρῶς...».

Ὁ Κονδύλης διέφυγε στὴ Λάρισα ὅπου ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ μὲ τελεσίγραφο πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀξιοῦσε τὴν παράδοσι τῆς ἐξουσίας στὸν ἐκλεκτό τοῦ Λαοῦ Π. Τσαλδάρη.

Ἐν τῷ μεταξὺ στὴν Ἀθήνα εἶχε σημειωθῆ ἐξέγερσι τοῦ Λαοῦ κατὰ τοῦ Πλαστήρα, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐπρόβαλαν ἄρνησι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐκλόνισαν τὸν Βενιζέλο. Ἐξ ἴσου ἀποφασιστικὴ ἐπιροὴ στὴ σκέψι τοῦ Βενιζέλου ἤσκησε ἡ διαφυγὴ τοῦ Κονδύλη ἀπὸ τὴ σύλληψι, γιατὶ ἐνόησε ὅτι δὲν ἀρκοῦσαν οἱ διαταγὲς τοῦ Πλαστήρα καὶ οἱ δικές του εὐλογίες γιὰ νὰ στερεωθῆ ἡ δικτατορία, ἀλλὰ χρειαζότανε πλέον ἡ διεξαγωγὴ ἐμφυλίου πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ Ἠθικὴ καὶ τὸ Δίκαιο θὰ ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπάλων του.

Πρέπει νὰ ἐξαρθῆ ἡ νομιμόφρων στάσις τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξ. Ὀθωναίου, ὁ ὁποῖος ἀνήθηκε νὰ ἀκολουθήση τὸν Πλαστήρα καὶ ἐσημάτισε τὴ μεταβατικὴ Κυβέρνησι ἡ ὁποία παρέδωσε τὴν ἐξουσία στοὺς νικητὰς τῶν ἐκλογῶν Τσαλδάρη — Κονδύλη. Ὁ Κονδύλης εἶχε μεγάλη συμπάθεια καὶ ἐκτίμησι στὸν στρατηγὸ Ὀθωναῖο τὸν ὁποῖο σὲ γραπτό του κείμενο χαρακτηρίζει «αὐστηρὸν εἰς ἦθος ὡς Ρωμαῖον Συγκλητικόν».

καὶ πάλι ὁ «κώδικας τῶν κινημάτων»

ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ Βασ. Καραχούτης τὴ μικρὴ ἀναδρομὴ στὰ γεγονότα τοῦ 1933, πρόσθεσε:

— Ὁ Κονδύλης ἔλεγε ἀργότερα χαριτολογῶν γιὰ τὸ κίνημα τοῦ 1933: «Ὁ Πλαστήρας ἀπέτυχε γιατὶ δὲν διάβασε τὸν Κώδικα τῶν Κινημάτων τοῦ Ζέρβα καὶ τοῦ Ντεστιλὴ ὁ ὁποῖος ὁρίζει ὅτι κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τοῦ ἔτους γίνεται κίνημα, καὶ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα, πλὴν τῆς ἑπομένης τῶν ἐκλογῶν».

Μὲ τὸ κίνημα τοῦ 33, πάντως, διαταράχθηκε ἡ γαλήνη καὶ ἡ πειθαρχία τοῦ Στρατεύματος. Ὁ Γ. Κονδύλης κηρύχθηκε ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων στοὺς συμμετασχόντας στὸ κίνημα ἀξιωματικούς. Ὁ Βενιζέλος ἀντέταξε σθεναρὴ ἀντίστασι. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι καλοπροαίρετοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ συνεβούλευαν τὴν ἐπιεικῆ μεταχείρισι καὶ τὴν παῦσι κάθε διώξεως, ἀκόμα καὶ τῆς πειθαρχικῆς. Μερικοὶ πίστευαν ὅτι οἱ ἀποστασσόμενοι, μὴ ἀσκοῦντες ἐνεργὸ ὑπηρεσία στὸ στράτευμα, θὰ ἐπιδίδονταν συστηματικὰ στὴν ὀργάνωσι νέου κινήματος. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος, ὅπως ἀποδείχθηκε ἀργότερα μὲ τὸ κίνημα τοῦ 35 ἦταν τελείως ἀβάσιμος γιατὶ στὸ κίνημα αὐτὸ δὲν εἶχαν σχεδὸν καμμιὰ συμμετοχὴ οἱ ἀπότακτοι καὶ οἱ ἀπόστρατοι, Ὑπῆρξεν ἐξ ὁλοκλήρου ἔργον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν.

Ὁ Κονδύλης ἐπέμεινε στὴν ἄποψι τοῦ κολασμοῦ καὶ τὴν ἐπέβαλε. Γιατὶ πίστευε ὅτι ἡ ἀτιμωρησία προάγει τὴ διαλυτικὴ νοοτροπία τῶν στελεχῶν, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ τιμωρία τῶν κινηματιῶν εἶχε προβληθῆ καὶ σὰν ἀξίωσι τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνέχονταν οὔτε τὴν ἄσκησι διοικήσεως ὑπὸ τῶν κινηματιῶν οὔτε τὴν συνυπηρεσία μὲ αὐτούς.

«Τὸν δάκτυλον εἰς τὴν σκανδάλην».

ΡΩΤΑΩ ἂν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς παραπάνω λόγους, ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες ἀφορμὲς ποὺ ἔκαναν τὸν Γεώργιο Κονδύλη νὰ περιμένη τὶς στασιαστικὲς ἐνέργειες τοῦ 1933 καὶ τοῦ 1935.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ὁ δίος τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη — Κονδύλη ποὺ σχηματίσθηκε τὸ Μάρτιο τοῦ 33 ὑπῆρξε μαρτυρικός. Στὰ δυὸ χρόνια ποὺ διέρρευσαν μέχρι τοῦ κινήματος τοῦ 35 ἡ Κυβέρνησις ὑφίσταται τὸ ἀνελέητο σφυροκόπημα τοῦ Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος μὲ ἐμπρηστικὴ ἀρθρογραφία ἀπὸ τὴν Κρήτη, μὲ τὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τῶν καλουμένων δημοκρατικῶν ὀργανώσεων καὶ μὲ τὴν προπαγάνδα του μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν γιὰ τὸν προσηλυτισμό τους σὲ μιὰ νέα ἐπανάστασι, συντηρεῖ ἕνα κλίμα ἀνωμαλίας στὴν πολιτικὴ καὶ ἀνησυχίας στὸ στράτευμα, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει στὴν Κυβέρνησι νὰ ἐπιδοθῆ ἀπερίσπαστη στὸ ἔργο της.

Ὁ Κονδύλης ἔχει διαρκῶς «τὸν δάκτυλον εἰς τὴν σκανδάλην». Ἡ καθημερινὴ ἐπιφυλακὴ ὡρισμένων στρατιωτικῶν μονάδων ἔχει καταστῆ μόνιμη κατάστασι. Ὁ Κονδύλης ἐπαγρυπνεῖ, ἀλλ' ἔχει ν' ἀντιμετωπίση ἀνυπέρβλητες δυσχέρειες. Εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ ἐξουδετερώση τὴ διαβρωτικὴ βενιζελικὴ προπαγάνδα στὸ Στρατό κι' ἀκόμα δυσκολώτερο ν' ἀντιμετωπίση μιὰ ἐπαναστατικὴ ἐκδήλωσι, ὅταν εἶναι δεδομένο ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν στελεχῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπάλους τῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ δυσχέρειες αὐτὲς ἐπιτείνονται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ Κονδύλης δὲν μπορεῖ νὰ λάδη δραστικὰ προληπτικὰ μέτρα. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι τέτοια μέτρα ὑπόκεινται στὴν ἔγκρισι ὁλοκλήρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ πρὸ πάντων τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ λῆψις ὅμως τῶν μέτρων αὐτῶν προσκρούει στὴ βαθύτατα νομικὴ καὶ κοινοβουλευτικὴ νοοτροπία τοῦ Τσαλδάρη, ὁ ὁποῖος σὰν διακεκριμένος νομομαθὴς καὶ ὑποδειγματικὸς κοινοβουλευτικὸς πολιτευτὴς ἀντιτίθεται ὄχι μόνον σὲ ὁποιαδήποτε φανερὴ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴ νόμιμη ὁδό, ἀλλὰ δὲν ἐγκρίνει οὔτε τὴν προληπτικὴ δίωξι καὶ ἐξάρθρωσι τῆς συνωμοσίας.

Σὰν νομικὸς ὁ Τσαλδάρης ἐγνώριζε ὅτι τὰ στοιχεῖα τῶν συνωμοσιῶν εἶναι δυσαπόδεικτα καὶ δὲν ὁδηγοῦν στὴν ἀποκάλυψι ὁλοκλήρου τοῦ συνωμοτικοῦ δικτύου. Κατ' ἀνάγκην ἡ δίωξις θὰ περιωρίζετο σὲ ὡρισμένο στενὸ κύκλο συνωμοτῶν ἐνῶ ἡ πλειονότης θὰ παρέμενε ἀκαταδίωκτη καὶ ἀνενόχλητη στὸ στράτευμα γιὰ νὰ συνεχίση τὸ ἔργον της. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ πολιτικὴ εὐθιξία ὁ Τσαλδάρης ἐφοδεῖτο ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ κατηγγέλλετο, ὅτι ἐφευρίσκει προσχήματα γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς παρουσίας τῶν ἀντιφρονούντων ἀξιωματικῶν στὸ στράτευμα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πράγματα ἐφέροντο πρὸς τὴ μοιραία σύγκρουσι καὶ τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα ἑτοιμάζονταν γιὰ νὰ διασταυρώσουν τὰ ξίφη των στὸν ἀγριώτερο ἐμφύλιο πόλεμο.

«Κάποιος τοῦ κύκλου μας ἀποπειράθηκε»

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὸ μικρὸ αὐτὸ γύρισμα στὰ περασμένα, ὁ Βασίλειος Καραχούτης, ἐγγίζοντας τὴν κρίσιμη ἡμέρα, μοῦ ἱστόρησε:

— Ἔτσι φθάσαμε στὶς παραμονὲς τοῦ κινήματος.

Τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Φεβρουαρίου 1935 πυκνὰ νέφη συσσωρεύονται στὸν πολιτικὸ ὁρίζοντα. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ καταιγίδα ἐπέρχεται.

Οἱ εἰδήσεις ποὺ φθάνουν στὴν Κυβέρνησι μὲ τὰ δελτία ποὺ ἐκδίδουν οἱ διάφορες Ὑπηρεσίες Πληροφοριῶν τοῦ Κράτους (Ἀσφαλείας καὶ Στρατοῦ) ἀναφέρουν ἔνταση τῆς δραστηριότητος τῶν διαφόρων βενιζελικῶν ὀργανώσεων («Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Παπούλαν κ.ἄ.), καθὼς καὶ ἀσυνήθη κίνησι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν. Παραλλήλως ὁ Βενιζέλος ἐγκατεστημένος πάντοτε στὴ Χαλέπα ἐξαπολύει λυσσώδη δημοσιογραφικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὁποία ἀποκαλεῖ «Κυβέρνησιν τῶν δολοφόνων».

Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ἠλεκτρισμένη καὶ ὅλοι διαισθάνονται ὅτι «κάτι ἐπίκειται». Ἀγωνία κατέχει τὴν Κυβέρνησι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντιπολίτευσι. Οἱ πάντες καταναοῦν ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ ὁποιαδήποτε στασιαστικὴ ἐνέργεια δὲν θὰ ἔχη τὸ χαρακτῆρα ἁπλοῦ πραξικοπήματος τοῦ θὰ ἐκδηλωθῆ καὶ θὰ λήξη ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ἀλλὰ θὰ προσλάδη τὴ μορφὴ θανασίμου ἀναμετρήσεως τῶν δύο ἀντιπάλων κόσμων καὶ ἀληθινοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ.

Γιὰ τὴν 1η Μαρτίου ὁ Κονδύλης εἶχε προγραμματίσει ἀπὸ ἡμέρες μιὰ ἐκδρομή. Τὴν ἀναβάλλει λόγω τῶν πυκνουμένων πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἔκρηξι κινήματος. Τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας μέρας καλεῖ τὸ Γενικὸ Διευθυντὴ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν στρατηγὸ Πρωτοσύγγελλο καὶ τὸν διατάσσει νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὶς μονάδες καὶ νὰ ἐπιστήση τὴν προσοχὴ τῶν Διοικητῶν ἐπὶ τῶν κυκλοφορουσῶν φημῶν.

Καὶ ὁ παλιὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου Κονδύλη προσθέτει:

— Τὸ μεσημέρι τὸν συνοδεύει στὸ σπίτι του, ὁδὸς Ἀλωπεκῆς 42, ὅπου συγκατοικοῦσε μαζί του ἀπὸ χρόνια, ὁ γιὸς τῆς ἀδελφῆς του Φώτης Κατσιάμπας. Στὸ δρόμο κάνει τὴν παρατήρησι. «Ἀνεβαίνει ἡ πολιτικὴ θερμοκρασία».

«Ἀναμένουμε κίνημα, τοῦ ἀπαντᾶ. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε τὴν ἀκριβῆ ἡμέρα καὶ ὥρα. Πάντως πρέπει νὰ παραφρονῆση ὁ Βενιζέλος γιὰ νὰ τὸ κάνη», προσθέτει.

«Ὁ κόσμος περιμένει κίνημα δικό σας, συνέχισε ὁ ἀνεψιός του. Ὡρισμένοι μάλιστα σᾶς φέρουν ὡς ἀρχηγὸ τοῦ βενιζελικοῦ κινήματος...».

Καὶ ὁ Κονδύλης ἀπαντᾶ: «Κάποιος τοῦ κύκλου μας ἀποπειράθηκε νὰ μοῦ ἀναπτύξη μιὰ τέτοια πρότασι. Τὴν ἀπέρριψα ἀσυζητητί. Δὲν καταλαβαίνεις παιδί μου; Ὁ Βενιζέλος μᾶς θέλει γιὰ παλληκαράδες! Ἂς χρησιμοποιήση ἄλλους γιὰ τέτοιο ρόλο. Μὲ τὸ Βενιζέλο θὰ ξεκαθαρίσωμε τοὺς λογαριασμούς μας ὁριστικὰ αὐτὴ τὴ φορά...».

Αὐτὰ εἶπε ὁ Γ. Κονδύλης λίγες ὥρες πρὶν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τὸ δὲ δραδάκι ἄρχισε τὸ δωδεκαήμερο αἱματοκύλισμα τοῦ τόπου καὶ τὸ «ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΕΛΛΗΝ. Β

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

1. ΠΑΓΙΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	
Γήπεδα	.....
Κτίρια:	
—Βιομηχανοστάσια	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
—Οἰκοδομαί	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Μηχανήματα καὶ Μηχανικαὶ Ἐγκαταστάσεις	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Τεχνικαὶ Ἐγκαταστάσεις καὶ Σκεύη	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Ὄργανα — Ἐργαλεῖα — Ἀνταλλακτικά	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Μέσα Μεταφορᾶς	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Ἐπιπλα καὶ Σκεύη καὶ Μηχαναὶ Γραφείων	.....
Μεῖον Ἀποσβέσεις	.....
Δαπάναι Συστάσεως Α.Ε.	.....
Μεῖον Παραγραφεῖσαι	.....
Διάφοροι Ἐγγυοδοσίαι	.....
Μεταβατικοὶ Λ)σμοὶ Παγίου Ἐνεργητικοῦ:	
Ἐργοστασιακὸν Συγκρότημα Ἀσπροπύργου	
—Ἐκτελούμενον Ἔργον 5.057.650.—	
—Μεῖον περατωθὲν τιμῆμα 4.347.613.—	
Εἰσαγωγαὶ Μηχανημάτων ὑπὸ Ἐκτέλεσιν	.....
Συμμετοχαὶ εἰς τρίτας Ε.Π.Ε.	...
Ἀξία Κτήσεως Παγίου Ἐνεργητικοῦ Μεῖον Ἀποσβεσθεῖσα Ἀξία	.....
2. ΡΕΥΣΤΟΠΟΙΗΣΙΜΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	.....
Πρῶται Ὕλαι	.....
Εἴδη Συσκευασίας	.....
Ἕτοιμα Προϊόντα	.....
Παραγωγὴ ἐν ἐξελίξει	.....
Εἰσαγωγαὶ Πρώτων Ὑλῶν ὑπὸ Ἐκτέλεσιν	.....
3. ΑΠΗΣΧΟΛΗΜΕΝΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	.....
Πελάται καὶ Συνεργαζόμενοι Οἶκοι	
—Ἐσωτερικοῦ καὶ Ἐξωτερικοῦ	...
Προμηθευταὶ — Προκαταβολαὶ μας	
Ἀπαιτήσεις Εἰσπρακτέαι	.....
Συναλλαγματικαὶ Εἰσπρακτέαι	
—Ἐσωτερικοῦ καὶ Ἐξωτερικοῦ	...
Ἀξιόγραφα	.....
Δαπάναι Ἑπομένων Χρήσεων — Προπληρωθεῖσαι	.....
Διάφοροι Χρεωστικοὶ Λογαριασμοί	.
4. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	.
Τράπεζαι:	
—Καταθέσεις Ὄψεως	.....
—Χορηγήσεις Τραπεζῶν — Χρεωστ. ὑπόλοιπα	.....
Ταμεῖον	.....
ΣΥΝΟΛΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	....
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΙ	.....
Διάφοροι Λογαριασμοὶ Τάξεως	....
Ὑπηρεσία Παγίων Στοιχείων Ἐνεργητικοῦ Ν.Δ. 3765)57	.....
ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ	.....

ΧΡΕΩΣΙΣ	
Δαπάναι Διαθέσεως	.....
Δαπάναι Προωθήσεως Ἐργασιῶν	...
Δαπάναι Χρηματοοικονομικαί	....
Δαπάναι Διοικήσεως - Διαχειρίσεως	.
Ἔκτακτοι Ζημίαι - Ἐπιβαρύνσεις κα	
Παραγραφὴ Ἐπισφαλῶν Ἀπαιτήσεων	
Ἀποσβέσεις Παγίων Περιουσιακῶν	Σ
Καθαρὸν Κέρδος Χρήσεως	.....
ΣΥΝΟΛΟΝ ΧΡΕΩΣΕΩΣ	.....
ΔΙΑΘΕΣΙΣ	
Εἰς Τακτικὸν Ἀποθεματικὸν 5% ἐπὶ κ	
Εἰς Πρῶτον Μέρισμα Μικτῶν 6% Χ 1	
Εἰς Συμπλ. Μέρισμα Μικτῶν 3% Χ 1	
Εἰς Ἀμοιβὰς Μελῶν Διοικητικοῦ Συμ	
Εἰς Ἀφορολόγητον ποσὸν ἄρθρου 1 Ν	
Εἰς Διαφόρους Ἐπιβαρύνσεις παρελθ.	
Πρόβλεψις Φόρου Εἰσοδήματος κλειομ	
Ὑπόλοιπον Κερδῶν μεταφερόμενον εἰς	
ΣΥΝΟΛΟΝ	.....

Ὁ Πρόεδρος
τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
ΒΑΣ. Β. ΔΑΜΑΛΑΣ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗ:

«Ποῖα τὰ ἠθικὰ ἐρείσματα διὰ τὸ αἱματοκύλισμα;»

«ΓΝΩΣΤΗ Η ΑΡΧΟΜΑΝΙΑ ΤΟΥ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΠΑΡΕΦΡΟΝΗΣΕ!»

5ον

ΕΙΧΕ, πραγματικά, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, πιστέψει στὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο «σὰν ἀπαράμιλλο ἐθνικὸ ἡγέτη» καὶ εἶχε ἀφοσιωθῆ «μὲ φανατισμὸ καὶ ἀδιαλλαξία στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς πολιτικῆς του». Ἀκριβῶς δὲ αὐτὸς ὁ στρατηγός, στὸν ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἔγραφε πὼς μὲ τὴ δράση του τοῦ δίνει «ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ἐναντι τῶν συμμάχων», αὐτὸς ὁ πρωτεργάτης στὸ κίνημα τοῦ 1916 καὶ στὴν «Ἄμυνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ἀναλύοντας τὴν ψυχοσύνθεση τοῦ ἀνήσυχου Κρητικοῦ ἔλεγε: «Ὁ Βενιζέλος ὅταν εἶναι στὴν ἐξουσία ἀγαλλιᾶ. Ὅταν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴ δαιμονίζεται». Καὶ ἐπειδὴ ἤξερε τὴν ψυχοσύνθεση τούτη, περίμενε τὶς στασιαστικὲς ἐνέργειες τοῦ 1933 καὶ τοῦ 1935. Τὶς ἐνέργειες γιὰ τὶς ὁποῖες καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε νιώσει πὼς δὲν ἀρκοῦσαν οἱ διαταγὲς τοῦ Νικολάου Πλαστήρα ἢ οἱ προσωπικὲς του ἐνέργειες, γιὰ νὰ φτάσουν στὰ ἀποτέλεσμα ποὺ ἐπιδίωκε, ἀλλὰ ὅτι χρειαζόταν (καθὼς μνημόνευσε στὸ ἄρθρο του τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1934) ἕνας «ἐγχειρίστατος ἐμφύλιος πόλεμος». Ἔτσι προσανατολίστηκε πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ πιστοῦ ὑπασπιστή καὶ συνεργάτη τοῦ Γεωργίου Κονδύλη (ἱστόρηση ποὺ γίνεται μὲ τὴν σύμφωνη γνώμη ὅλων ἐκείνων ποὺ συγκροτοῦσαν τὴ στενὴ οἰκογένειά του), ξεκαθαρίζονται καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα ποὺ ἀφοροῦνε στὴν διετία 1933—1935. Γιατί, εἶναι γνωστό, πὼς πολλοὶ ἔχουνε ὑποστηρίξει ὅτι τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, γίνηκε, προπαντός, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀποκρούσθηκαν ἀπὸ τὸ στρατό, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία τοῦ 1933.

Βέβαια —καθὼς ξέρουμε— αὐτοὶ ποὺ ἀποτάχθηκαν τότε, ἐπιθυμοῦσαν μιὰ ἐπανάσταση ποὺ θὰ ἀνάτρεπε τὴ νόμιμη κυβέρνηση τῆς χώρας καὶ θὰ τοὺς ξανάδινε τὶς θέσεις τους. Μὰ ὅπως ἔχουμε δῆ τοὺς ἀπόστακτους ἐκείνους, ὅλων τῶν ὅπλων, καὶ τοὺς ἀπόστρατους, ὅλων τῶν περιόδων, δὲν τοὺς ἤθελαν, γιὰ κανένα λόγο καὶ μὲ κανένα τρόπο, οἱ «ἐν ἐνεργείᾳ» μὲ πρῶτο - πρῶτο τὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ Στέφανο Σαράφη καὶ τοὺς «σὺν αὐτῷ». Ἀκόμα δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε, στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, μὲ κάποια ἐπιφύλαξη, πὼς «ὅταν τὸ κίνημα ἐκραγῆ, εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ ἐν ἀποστρατείᾳ χρήσιμοι ἀξιωματικοὶ θὰ χρησιμοποιηθοῦν. Δὲν καθώριζε ὅμως ποιοὶ ἦταν οἱ χρήσιμοι καὶ ποιὰ κριτήρια θὰ ἐπιτρέπανε ἢ θὰ ἀποκλείανε τὴ χρησιμοποίησή τους ὅταν τὸ κίνημα θὰ ξέσπαγε. Ὅλα αὐτὰ δίνουν τὴν εὐχέρεια σὲ ἐκείνους ποὺ κάνουνε τὴ θεώρηση τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν κονδυλικὴ σκοπιὰ νὰ ὑποστηρίξουν, μὲ πολλὴ βασιμότητα, ὅτι στὴ μαρτιάτικη ἐκδήλωση «δὲν εἶχαν σχεδὸν καμμιὰ συμμετοχὴ οἱ ἀπόστακτοι καὶ οἱ ἀπόστρατοι» καὶ ὅτι τὸ κίνημα ἐκεῖνο «ὑπῆρξεν ἐξ ὁλοκλήρου ἔργον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν». Καὶ ταυτόχρονα νὰ διακηρύξουνε τὴν ὀρθότατη ἀλλωστε, πίστη τοῦ Γεωργ. Κονδύλη —ποὺ ἰσχύει γιὰ κάθε σχετικὴ περίπτωση — ὅτι «ἡ ἀτιμωρησία προάγει τὴ διαλυτικὴ νοοτροπία τῶν (παραστρατημένων) στελεχῶν». Ὅπως πολὺ ἀληθινὴ καὶ πάντοτε ἰσχύουσα (γιὰ ὅλες τὶς ΑΣΠΙΔΑ, ὅλων τῶν ἐποχῶν, καὶ ὅλων τῶν παρανόμων ἐμπνευστῶν καὶ καθηγητῶν) εἶναι ἡ θεμελιωμένη ἄποψη ὅτι «τὰ στοιχεῖα τῶν συνωμοσιῶν εἶναι δυσαπόδειχτα καὶ δὲν ὁδηγοῦν στὴν ἀποκάλυψη ὁλοκλήρου τοῦ συνωμοτικοῦ δικτύου» καὶ ὅτι «κατ' ἀνάγκην ἡ δίωξις περιορίζεται σὲ ὡρισμένο στενὸ κύκλο συνωμοτῶν, ἐνῶ ἡ πλειονότης παραμένει ἀκατάδιωκτη καὶ ἀνενόχλητη στὸ στράτευμα γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον της».

Ὁ διάλογος καὶ ἡ ἐπιβεβαίωση

ΠΟΛΥ ἀποκαλυπτικὸς, ἀκόμα, εἶναι καὶ ὁ διάλογος ἀνάμεσα στὸν Γεώργιο Κονδύλη καὶ στὸν ἀνεψιό του Φώτη Κατσιάμπα —τὸ γιὸ τῆς ἀδελφῆς του, ποὺ τὸν εἶχε καὶ σᾶν δικό του παιδί— ποὺ γίνηκε τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἶπε, πὼς ἀναμενόταν κίνημα καὶ πὼς ἂν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὸ πραγματοποιοῦσε θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη παραφρονήσει. Τότε ὁ ἀνεψιός του δὲν δίστασε νὰ ἐπαναλάβη ὅ,τι εἶχε ἀκούσει. «Ὅτι, δηλαδὴ, ὁ κόσμος περίμενε κονδυλικὸ κίνημα ἢ νὰ δῆ τὸν Γ. Κονδύλη ἀρχηγὸ τοῦ ψιθυριζόμενου βενιζελικοῦ κινήματος. Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἀπάντησε καθαρὰ καὶ ξάστερα: «Κάποιος τοῦ κύκλου μας ἀποπειράθηκε νὰ μοῦ ἀναπτύξη μιὰ τέτοια πρότασι. Τὴν ἀπέρριψα ἀσυζητητί. Δὲν καταλαβαίνεις παιδί μου; Ὁ Βενιζέλος μὰς θέλει γιὰ παλληκαράδες. Ἂς χρησιμοποιήση ἄλλους γιὰ τέτοιο ρόλο. Μὲ τὸ Βενιζέλο θὰ ξεκαθαρίσουμε τοὺς λογαριασμούς μας ὁριστικὰ αὐτὴ τὴ φορά». (Κάτι τέτοιο: «Ὁ Βενιζέλος μᾶς θέλει γιὰ παλληκαράδες» ἦ περίπου γιὰ θύματα, εἶχε ἐξομολογηθῆ στὸν γράφοντα καὶ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὸν ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε προτείνει νὰ γίνη, μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, δικτάτωρ: «Νομίζεις πὼς μὲ ἤθελε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου; Ὄχι! Μὲ ἤθελε μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τὰ θαλάσσωνα καὶ πὼς θὰ τὸν καλοῦσα ἐσπευσμένα ἀπὸ τὸ Παρίσι, σᾶν παράκλητο, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα»!).

Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Γ. Κονδύλη στὸν Φ. Κατσιάμπα ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαίωση ἀπόλυτα αὐτὰ ποὺ περιέχονται στὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε (10 Φεβρουαρίου 1935) στὸν Ἐλ. Βενιζέλο ἡ τριμελὴς ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ (Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης) καὶ στὸ ὁποῖο διαλαμβάνονταν καὶ αὐτά: «Ἤδη, μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἐπιστολῆς σας, ἡ δλη ὀργάνωσις πρὸς στήριξιν τῆς δημοκρατίας προχωρεῖ λίαν ἱκανοποιητικῶς καὶ ἐν ἀγαστῇ ὁμοφωνία. Ἐκ τῶν τριῶν λύσεων ἡ 3η εἶναι μᾶλλον ἀπραγματοποίητος. Διότι ὁ ὑπουργὸς (σημ. γρ. ὁ Γεώργιος Κονδύλης) δὲν φαίνεται νὰ θελήση νὰ ἠγηθῆ τοῦ ἀγῶνος πρὸς στήριξιν τοῦ πολιτεύματος. Ἐὰν πάλιν παραιτηθῆ, τὴν ἰδίαν στιγμὴν τῆς παραιτήσεώς του θὰ ληφθῶσιν ἐκτακτα μέτρα ἀσφαλείας καὶ παρὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ παρὰ τῶν Γιγάντων. Ὅταν εὐρεθῆ ἐκτὸς ἀρχῆς, δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπηρεάσῃ πλέον οὔτε Λαϊκόν, μηδὲ Γίγαντα ἀξιωματικόν».

Ἔτσι (ὅπως συνέβη καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου) ἀποκλείστηκε καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλο βενιζελογενῆ συνεργάτη τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, ἡ συμμετοχὴ του στὸ κίνημα καὶ ἡ ἀπὸ αὐτὸν ἀνάληψη «τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀγῶνος πρὸς στήριξη τοῦ πολιτεύματος».

Ἰδοὺ γιατὶ ὁ Γ. Κονδύλης —γνωρίζοντας πάντα ταῦτα— εἶχε διαρκῶς «τὸν δάκτυλον εἰς τὴν σκανδάλην» καὶ ἑτοιμαζόταν «νὰ ξεκαθαρίσῃ ὁριστικὰ τοὺς λογαριασμούς του» μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο.

Καὶ μία ἄλλη ὑπεύθυνη ἱστόρηση

ΠΡΙΝ ὅμως συνεχίσουμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησή μας μὲ τὸν παλαιὸ ὑπασπιστὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ κατοπινοῦ ἀντιβασιλέα, τότε λοχαγὸ Βασίλειο Καραχούτη, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε καὶ ἕνα ἄλλο ἐπιστήθιο φίλο τοῦ Γεωργίου Κονδύλη (ὁμοία ὑπασπιστή του, σὲ μιὰ περίοδο, καὶ ὕστερα ὑπουργό του), τὸν Σταμάτη Μερκούρη, δουλευτὴ σήμερα τῆς ἄκρας Ἀριστερᾶς.

> Εἰσερχόμεθα εἰς τὸ 1935· ἱστορεῖ ὁ Σταμ. Μερκούρης. Καμμία ὕφεσις, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῆς κυβερνήσεως (Π. Τσαλδάρη), εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διαμάχην. Ὁ ἐν Κρήτῃ εὑρισκόμενος ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων δι' ἀλλεπαλλήλων ἄρθρων του ἐπιτίθεται ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλεπάλληλα ταξίδια εἰς Κρήτην Φιλελευθέρων βουλευτῶν καὶ ἄλλων παραγόντων τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Κατὰ πληροφορίας δὲ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης καὶ τῆς Ἀσφαλείας τὰ ταξίδια ταῦτα οὐδένα ἄλλο λόγον ἔχουν, εἰ μὴ τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν ὀργάνωσιν ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἀρχηγοῦ καὶ ἐπιτελῶν τοῦ κόμματος ἔχει ἀρχίσει ἐντατικὸς δημοσιογραφικὸς ἀγών, ὅστις δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ ἐπαναστατικοῦ κηρύγματος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ προπαντὸς εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων, φέρεται ὡς γεγονός, ὅτι πρόκειται νὰ κηρυχθῇ ἐπανάστασις, τὸ ἀκαθόριστον ὅμως σημεῖον εἶναι ἡ ἡμερομηνία. Ὁ μόνος ὅστις ἀγρυπνεῖ εἶναι ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Λαμβάνει τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα. Καλεῖ ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν διοικητῶν μονάδων, καί, ἐκτὸς τῶν διαταγῶν, τοὺς δίδει καὶ συμβουλάς. Τοὺς ἐνθαρρύνει καὶ τοὺς παρασκευάζει διὰ τὴν δεδαίαν πλέον ἀντιμετώπισιν ἐπαναστατικοῦ κινήματος.
>
> Ἐκτός, ὅμως, τοῦ στρατεύματος, ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων. Καθημερινῶς συναντᾶται καὶ συνεργάζεται μὲ τὸν τότε συνταγματάρχην καὶ κατόπιν ὑποστράτηγον Γεώργιον Ρέππαν. Δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀεροπορίαν, καὶ εἶναι ἀπολύτως ἡσυχος ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης κατόπιν τῶν καταγινομένων διαβεβαιώσεων τοῦ στρατηγοῦ Ρέππα περὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων. Καὶ ἀφοῦ πλέον ἔχει παρασκευάσει τελείως τὰς δυνάμεις του, ἀναμένει νηφάλιος καὶ μετὰ πλήρους πεποιθήσεως τὴν ἐκδήλωσίν των...

«Δὲν φαντάζομαι νὰ παρεφρόνησε»

ΚΑΙ ὁ παλαιὸς ὑπουργὸς τοῦ Γεωργίου Κονδύλη συνεχίζει:

> ...Ἔρχονται ὅμως στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας (ὁ Γ. Κονδύλης) ἀμφιβάλλει, ἐάν (οἱ βενιζελικοί) θὰ φθάσουν μέχρι τῆς παραφροσύνης τῆς ἐκδηλώσεως. Καί μίαν ἑσπέραν μοῦ ἔλεγεν, συζητῶν ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, τὰ ἑξῆς:
>
> «Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάνουν τέτοια τρέλλα, διότι, διὰ νὰ ἐπαναστατήσουν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν μίαν ἠθικὴν βάσιν, ἀλλὰ σκεπτόμενος δὲν βρίσκω καμμίαν δικαιολογίαν, πλὴν τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ὀλιγίστων ἐπαναστατῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933. Οὐδένα προσωπικῶς ἐθίξαμεν, πάντες εὑρίσκονται εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ κυβέρνησις μετὰ θρησκευτικῆς νομιμότητος διοικεῖ. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους θὰ ἔχωμεν ἐκλογὰς καὶ ὁ λαὸς θὰ μᾶς κρίνῃ ἐάν καλῶς ἢ κακῶς διοικήσαμεν. Αἱ ἐλευθερίαι του οὐδὲ πόρρωθεν ἐθίγησαν. Τὰ δημοσιογραφικὰ των ὄργανα εἰς τὰς ἐπιθέσεις των ἔχουν ἐξέλθει καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἠθικῆς ἀκόμη, καὶ ὅμως οὐδείς ἐσκέφθη νὰ τοὺς θίξῃ.
>
> Ἐν τῇ Βουλῇ καθημερινῶς δεχόμεθα δριμυτάτας ἐπιθέσεις, καὶ ἔχουν τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, πρᾶγμα οὐχὶ σύνηθες δι' αὐτούς, ὅταν ἐκυβέρνων. Οἰκονομικῶς ἡ κυβέρνησις ἀπὸ συντρίμματα, τὰ ὁποῖα παρέλαβε, ἔχει μίαν θετικὴν ἐργασίαν νὰ παρουσιάσῃ. Ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἀπόψεως ἡ Ἑλλὰς εὑρισκομένη ἐν τῷ Βαλκανικῷ Συνδυασμῷ, δὲν εὑρίσκεται ἀπομεμονωμένη ὅπως τὴν παρελάβομεν. Ποῖα εἶναι, λοιπόν, τὰ ἠθικὰ ἐρείσματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ βασισθοῦν, ὥστε νὰ αἱματοκυλίσουν καὶ πάλιν τὸν τόπον; Καί ὅσον καὶ ἐάν γνωρίζω βαθύτατα τὸν ἄνδρα (τὸν Ἐλ. Βενιζέλον) καὶ τὴν ἀρχομανίαν του καὶ τὴν ἀνήσυχον ψυχοσύνθεσίν του, δὲν φαντάζομαι νὰ παρεφρόνησε. Ἀλλὰ διὰ καλὸν καὶ διὰ κακόν, ἡμεῖς θὰ λάβωμεν ὅλα τὰ μέτρα καὶ θὰ τοὺς ἀναμένωμεν».
>
> Αὐτοὶ ἦσαν οἱ συλλογισμοὶ τοῦ Γ. Κονδύλη. Καὶ πράγματι ἐθεώρει ὡς ὑπερβολὰς τὰς πληροφορίας περὶ κινήσεων καὶ οὐδέποτε ἐφαντάζετο τὴν ἔκτασιν τοῦ μετ' ὀλίγον ἐκραγέντος κινήματος.
>
> Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκυλοῦσεν ὁ χρόνος καὶ καθ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπεμακρύνθη τῶν συνηθειῶν του. Ἡ αὐτὴ ζωή, αἱ αὐταὶ συνήθειαι, αἱ αὐταὶ διασκεδάσεις καὶ οἱ ἴδιοι σύντροφοι, ἀλλὰ μέσα εἰς τὰς συνηθείας του αὐτὰς εἶχε καὶ μίαν μικρὰν ρομαντικὴν περιπέτειαν. Καὶ εἰς τὴν ρομαντικὴν του αὐτὴν περιπέτειαν φανερώνεται ὅλη ἡ ἀγαθότης τοῦ χαρακτῆρος του, ὁ ἱπποτισμός του, καὶ ἡ ὑπερηφάνειά του. Ἐλησμόνει τὸν στρατηγόν, τὸν ἀντιπρόεδρον, τὸν ἀρχηγόν, καὶ μετεβάλλετο εἰς πρωτόπειρον γυμνασιόπαιδα. Εἰς ἡμᾶς, ποὺ ἔτυχε ἡ τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστεύεται καὶ αὐτὰς του τὰς σκέψεις, θὰ μᾶς μείνῃ ἀλησμόνητος, καὶ θὰ θαυμάζωμεν ὅτι μέσα εἰς τὰ ὑψηλὰ του καθήκοντα, μέσα εἰς τὰς ἀσχολίας του τὰς σοβαρὰς, εὕρισκε πάντοτε μίαν θέσιν ὁ ρομαντισμός...

«Γιατὶ αὐτὸ τὸ αἱματοκύλισμα;»

ΟΣΟ καὶ ἂν ὁ Γεώργ. Κονδύλης «δὲν φανταζόταν νὰ παρεφρόνησε» ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τόσο ἐκεῖνος ἔστελνε «ἀπὸ Χαλέπας», τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὰ ἐπαναστατικὰ γράμματα μὲ τὶς ὁδηγίες καὶ μὲ τὶς «φιλικώτατες προσρήσεις καὶ θερμὰς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ (ἀνατρεπτικοῦ) ἀγῶνος εὐχάς».

Καὶ ὁ παλαιὸς του ὑπασπιστὴς Βασίλειος Καραχούτης, συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησή του, μοῦ λέει:

— Τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀνοίγει καὶ πάλι ἡ αὐλαία γιὰ νὰ παιχθῇ ἡ τελευταία πρᾶξι τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ δράματος πού ἄρχισε μὲ τὸν Ἐθνικὸ Διχασμὸ τοῦ 1915 καὶ διήρκεσε εἴκοσι περίπου χρόνια. Ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι ἐπὶ σκηνῆς. Οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἡγέτες ἀναλαμβάνουν ὁ καθένας τὸ ρόλο του. Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, μοιρασμένες σὲ δυὸ ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, στέκουν ἀντιμέτωπες, ἕτοιμες νὰ διασταυρώσουν τὰ ξίφη τους. Ὁ Λαός, σαστισμένος θεατής παρακολουθεῖ τὴ δραματικὴ αὐτὴ ἐξέλιξι καὶ ἀναρωτιέται: γιατὶ αὐτὸ τὸ αἱματοκύλισμα; Κύριοι πρωταγωνιστὲς εἶναι δύο: Βενιζέλος καὶ Κονδύλης, παλαιοὶ στενοὶ συνεργάτες, σημερινοὶ ἀδυσώπητοι ἀντίπαλοι. Ὁ Βενιζέλος ρίχνει τὴν πρώτη βολή, ὁ Κονδύλης τὴν τελευταία.

Μόλις ὁ δείκτης τοῦ ὡρολογίου ἔχει δείξει 6½ τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου, ὅτε ἀκούγεται στὸ σπίτι τοῦ Κονδύλη ὁ ἦχος τοῦ τηλεφώνου. Ἀπὸ μέρους τοῦ Πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη καλεῖται ἐπειγόντως ὁ Κονδύλης. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀπουσίαζε, εἶχε βγῆ πρὶν λίγη ὥρα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπαναλαμβάνονται οἱ τηλεφωνικὲς προσκλήσεις ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Αὐτὲς οἱ ἐπείγουσες κλήσεις δείχνουν ὅτι κάτι τὸ ἔκτακτο συμβαίνει. Σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας καταφθάνει ὁ Κονδύλης. Πρὶν κατεβῆ ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό του, σπεύδουμε καὶ τοῦ ἀναφέρουμε ὅτι τὸν ζητεῖ ἐπειγόντως ὁ Πρωθυπουργός. Ὁ Κονδύλης συνοδευόμενος ὑπὸ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπασπιστοῦ του ὑπολοχαγοῦ Λουκίδη, σπεύδει στὸ σπίτι τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅπου συναντᾶ καὶ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν ναύαρχο Χατζηκυριάκο...

Καὶ ὁ μὲν πιστὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργ. Κονδύλη θὰ μᾶς ἱστορήσῃ τὶ γίνηκε στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὕστερα στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν. Ἀπὸ ἄλλους ὅμως πρωταγωνιστὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ ἀκούσουμε καὶ τὶς ἑτερες πλευρὲς, γύρω ἀπὸ τὰ ὅσα τότε διαδραματίστηκαν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ 196

Ι. ΠΑΓΙΟΝ		
Γήπεδα		1.030.401.—
Κτίρια		631.781.—
Ἀποσβεσθέντα		
Ἐγκαταστάσεις		8.195.040.—
Ἀποσβεσθέντα		6.958.330.—
Μηχανήματα		9.579.915.—
Ἀποσβεσθέντα		8.990.190.—
Μέσα μεταφορᾶς		1.652.285.—
Ἀποσβεσθέντα		1.075.543.—
Ἔπιπλα - Σκεύη		318.517.—
Ἀποσβεσθέντα		280.880.—
Συμμετοχαὶ		
ΙΙ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ		
Πιστώσεις ἐξωτερικοῦ		963.—
Πρῶται ὕλαι		2.875.484.—
Ὑλικὰ συσκευασίας		485.314.—
Καύσιμα		5.074.—
Ὑλικὰ - Ἀνταλ)κὰ		180.307.—
Προϊόντα		440.856.—
Ἐμπορεύματα		2.875.—
Ἀγαθὰ παρὰ τρίτοις		89.035.—
Λ)σμοὶ προσωπικοῦ		178.305.—
Πελάται		2.368.042.—
Ἀπαιτήσεις		2.455.639.—
Συναλ)καὶ εἰσπρακτέαι		2.340.998.—
Ἀξίαι πρὸς εἰσπραξιν		4.290.853.—
Προμηθευταὶ (προκ)λαί)		96.320.—
Ἔξοδα ἑπομένης χρήσεως		46.972.—
ΙΙΙ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ		
Τραπέζαι ὄψεως		6.345.460.—
Ταμεῖον		31.435.—
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ		
Ἀγαθὰ τρίτων πρὸς φύλαξιν		
Ἀμφοτεροβαρεῖς Συμβάσεις		

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
καὶ Διευθύνων Σύμβουλος
ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΒΑΣ. ΚΑΡΑΧΟΥΤΗ

Τσαλδάρης πρὸς Κονδύλην: «Ἦλθε ἡ ἰδική σου ὥρα»

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

6ον

ΔΕΝ ἐξομολογήθηκε, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, τὶς ἐνδόμυχες σκέψεις του μονάχα στὸν πιστό του ὑπασπιστὴ Βασίλειο Καραχούτη, μὰ καὶ στὸν ἐπιστήθιο φίλο του Σταμάτη Μερκούρη. Καὶ τοῦ ἔθεσε τὸ στυγνὸ ἐρώτημα: «Ποιὰ εἶναι, λοιπόν, τὰ ἠθικὰ ἐρείσματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ βασισθοῦν, ὥστε νὰ αἱματοκυλίσουν καὶ πάλιν τὸν τόπον;». Καὶ ὁ παλαιὸς συναγωνιστὴς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ 1916 καὶ ὁ ἐμπνευστὴς καὶ καθοδηγητὴς τῆς «Ἀμύνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως», πρόσθεσε: «Ὅσον καὶ ἐὰν γνωρίζω βαθύτατα τὸν ἄνδρα καὶ τὴν ἀρχομανίαν του καὶ τὴν ἀνήσυχον ψυχοσύνθεσίν του, δὲν φαντάζομαι νὰ παρεφρόνησε»!

Εἴτε δμως, ὁ Γ. Κονδύλης, τὸ φανταζόταν, εἴτε δὲν τὸ φανταζόταν, τὸ κίνημα εἶχε γίνει, τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, μιὰ σκληρὴ καὶ ἀποκρουστικὴ πραγματικότητα.

Καὶ ἰδού, ἀφοῦ ἀναζητήθηκε κάμποση ὥρα, βρισκόταν πιά, στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίση τότε μὲ κύριο ἐμπνευστὴ τὸν Παναγῆ Τσαλδάρη, ἔχει ἀστοχήσει. Εἶναι ἡ ὥρα τῆς δυναμικῆς ἀναμετρήσεως. Καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀνακύπτει, ἡ δική του ἀποκλειστικὴ εὐθύνη σὰν προϊσταμένου καὶ ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῶν νομιμοφρόνων ἐνόπλων δυνάμεων.

Στὴν κρίσιμη αὐτὴ ὥρα ὁ Κονδύλης ἀποβαίνει ὁ δυναμικὸς —καὶ μόνος— κυρίαρχος τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοπέδου. Ὁ ἀντίζηλός του καὶ θεωρούμενος ἀντίστοιχος δυναμικὸς πόλος στὴν κυβέρνησι Τσαλδάρη ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἔχει ἐκμηδενισθῆ μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ ναυστάθμου ποὺ ὑπέστη. Ὁ Κονδύλης κρατάει στὰ χέρια του τὴ σφραγίδα τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, δηλαδὴ τῆς κυρίας ἐξουσίας τοῦ κράτους σὲ ὥρα ἐνόπλου συγκρούσεως, ἐξουσιάζει κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ μένουν πιστὲς στὸν ὅρκο τους καὶ ἐνσαρκώνει τὸ πνεῦμα τῆς μέχρις ἐσχάτων ἀντιστάσεως τοῦ φιλονόμου κόσμου καὶ τῶν νομιμοφρόνων ἡγητόρων τοῦ Στρατοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀποβλέπουν μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸ πρόσωπό του. Τὰ βλέμματα κυβερνητικῶν ὀπαδῶν καὶ παραγόντων, στρέφονται ἀγωνιώδη πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαναστατῶν ἕνας εἶναι ὁ κύριος στόχος. Ὁ Κονδύλης! Ὅλοι διερωτῶνται: Θὰ μπορέση νὰ δγῆ κι' ἀπ' τὸν ἀγῶνα αὐτὸ νικητὴς πρὸς τὸ γίγαντα Βενιζέλο; Θὰ ἀναβιώση καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ὁ παλιὸς «Κεραυνός»;

Τό βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ πρωθυπουργός Παναγῆς Τσαλδάρης εἶπε στόν στρατηγό Γεώργ. Κονδύλη, ὅτι ἦλθε «ἡ δική του ὥρα». Λίγες ἡμέρες ἀργότερα ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως καί ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν συμπανηγύριζαν στήν Μητρόπολι τῶν Ἀθηνῶν τόν τερματισμό τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». (Ἀριστερά στή φωτογραφία ἡ Λίνα Π. Τσαλδάρη καί πίσω ἀπό τόν πρωθυπουργό ὁ ὑπασπιστής τοῦ Γ. Κονδύλη, λοχαγός Βασ. Καραχούτης. Δεξιά ὁ ἀστυνομικός διευθυντής Κανελλόπουλος)

αὐτὸ ποὺ πρὶν λίγο εἶχε ἀποκαλέσει παραφροσύνη.

— Ἀτμόσφαιρα ἀγωνίας καὶ ἀνησυχίας ἐπικρατεῖ στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ μοῦ λέει συνεχίζοντας τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησί του ὁ τότε λοχαγὸς καὶ ὑπασπιστὴς Βασίλειος Καραχούτης, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὸν τότε ὑπολοχαγὸ Χρ. Λουκίδη συνώδευσε τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κατοικία τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, ἐκεῖ στὸ μέγαρο Πεσμαζόγλου, στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρώδου Ἀττικοῦ.

Καὶ συνεχίζει:

— Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἐπαναλαμβάνει τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχει, ὅτι ὁμὰς ἀποστράτων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ κατέλαβε τὸν ναύσταθμο κατόπιν συμπλοκῆς μὲ τὸ φυλάκιο τοῦ Περάματος, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ἀντήλλαξε πυροβολισμούς. Δὲν εἶχαν ὅμως γνωσθῆ ἀκόμη λεπτομέρειες ἢ ἐγχειρήματος.

Εἶχε φτάσει «ἡ δική του ὥρα»

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ εἶχαν ἀρχίσει νὰ παίρνουν καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους τὴ δραματική τους ἔξαρση.

Ἱστορεῖ δὲ ὁ Βασ. Καραχούτης αὐτά:

— Ὁ Κονδύλης ἐρωτᾶ ἂν ὑπάρχη ἐπιβεβαίωσι τῶν πληροφοριῶν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. Ὁ Χατζηκυριάκος ἀπαντᾶ καταφατικῶς. «Ἐν τοιαύτη περιπτώσει» παρατηρεῖ ὁ Κονδύλης, «θὰ πρόκειται περὶ εὐρυτέρας στασιαστικῆς ἐνεργείας καὶ πρέπει νὰ ἀναμένωνται καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις». Ἀλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπὸ καμμιὰ ἄλλη ὑπηρεσία ἢ μονάδα τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ δὲν εἶχε ἀναφερθῆ τίποτε τὸ ὕποπτο. Ὁ πρωθυπουργὸς καὶ οἱ δύο πολεμικοὶ ὑπουργοὶ ἀνταλλάσσουν γιὰ λίγο ὡρισμένες σκέψεις καὶ εὐθὺς κατόπιν ὁ Κονδύλης κατευθύνεται στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὅπου τὸν περιμένουν τὰ πρόσωπα τοῦ ἰδιαιτέρου του περιβάλλοντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ στενὸς συνεργάτης του, ἄλλοτε ὑπασπιστὴς του καὶ ἀχώριστος σύντροφος τῶν καλῶν καὶ κακῶν ἡμερῶν, Δημοσθένης Ἀναγνωστόπουλος τότε, βουλευτὴς Καρδίτσης. Σὲ λίγη ὥρα προσέρχεται στὸ ὑπουργεῖο καὶ ὁ ἀδελφικός του φίλος καὶ συνεργάτης Σταμάτης Μερκούρης, τὸν ὁποῖο ὁ Κονδύλης περιβάλλει μὲ ἰδιαίτερη ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη. Γιὰ τὸ Μερκούρη ὁ Κονδύλης δίνει ἐντολὴ νὰ ἀνακληθῆ ἀμέσως στὴν ἐνέργεια ὡς ἴλαρχος καὶ τὸν ὀνομάζει γενικὸ ὑπασπιστή του. Ἐκ τῶν ὑπασπιστῶν του ὁ ὑπολοχαγὸς Χρ. Λουκίδης ὁρίζεται σύνδεσμος τοῦ ὑπουργοῦ μὲ τὶς διάφορες μονάδες.

Ὁ πρωθυπουργὸς Τσαλδάρης προπέμποντας τὸν Κονδύλη ἀπὸ τὸ σπίτι του τοῦ λέγει ὅτι τώρα εἶναι ἡ «δική του ὥρα» καὶ τοῦ εὔχεται ἐπιτυχία στὸ δύσκολο ἔργο του. Καὶ στὶς κρίσιμες ἐκεῖνες στιγμές, ὅπως πάντοτε ἕως τότε, ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν μιὰ θερμὴ ἀτμόσφαιρα ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως καὶ συμπαθείας καὶ ἕνα πνεῦμα εἰλικρινοῦς συνεργασίας.

Ὁ Κονδύλης εἰσέρχεται συνοφρυωμένος στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ κατευθύνεται μὲ διαστικὰ βήματα στὸ γραφεῖο του. Ἔχει ἐπίγνωσι τῶν ἱστορικῶν εὐθυνῶν ποὺ ἀναλαμβάνει. Ἡ τύχη τῆς κυβερνητικῆς παρατάξεως, οἱ μελλοντικὲς ἐξελίξεις τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων βαρύνουν κυρίως τοὺς δικούς του ὤμους. Τώρα πλέον ἔχει σιγήσει τὸ Βῆμα τῆς Βουλῆς. Τὸν λόγο ἔχουν τὰ ὅπλα. Ἡ κοινοβουλευτικὴ μέθοδος καὶ ἡ συμφιλιωτικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθήθηκε ἕως σύνη στὸ πρόσωπό του. Τὰ βλέμματα κυβερνητικῶν ὀπαδῶν καὶ παραγόντων, στρέφονται ἀγωνιώδη πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαναστατῶν ἕνας εἶναι ὁ κύριος στόχος. Ὁ Κονδύλης! Ὅλοι διερωτῶνται: Θὰ μπορέση νὰ δγῆ κι' ἀπ' τὸν ἀγῶνα αὐτὸ νικητὴς πρὸς τὸ γίγαντα Βενιζέλο; Θὰ ἀναβιώση καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ὁ παλιὸς «Κεραυνός»;

Διαταγὲς προφορικές, γραπτὲς, τηλεφωνικὲς

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε τὶς ὧρες ἐκεῖνες στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ αὐτὲς οἱ σκέψεις γίνονταν —κατὰ τὴν κονδυλικὴ θεώρησι— ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

— Ραγδαῖες εἶναι οἱ διαταγές μοῦ λέει ὁ Βασ. Καραχούτης, διαταγὲς προφορικές, γραπτές, τηλεφωνικές, ποὺ δίδει ὁ Κονδύλης ἀπ' τὸ ὑπουργικό γραφεῖο τὸ παγερὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου. Πρώτη ἐντολὴ του νὰ κληθῆ ἀμέσως ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν στρατηγὸς Ἀχιλ. Πρωτοσύγγελλος παλιὸς καὶ αὐτὸς συνεργάτης του καὶ συμπολεμιστής του, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ὑπουργείου. Σὲ λίγη ὥρα ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ εἶναι στὶς θέσεις τους καὶ πρῶτος μεταξὺ αὐτῶν ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγγελλος.

Συγχρόνως ὁ Κονδύλης διατάσσει νὰ εἰδοποιηθῆ σχετικῶς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, τὸ Φρουραρχεῖο, οἱ στρατιωτικὲς μονάδες τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ ζητεῖ νὰ συνδεθῆ τηλεφωνικῶς μὲ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Λάρισα. Παραλλήλως παρακολουθεῖ μὲ τὴ μεγαλύτερη προσοχὴ καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἔκτασι τῶν γεγονότων τοῦ ναυστάθμου. Οἱ πληροφορίες ποὺ καταφθάνουν ἀλλεπάλληλες ἀπὸ ἀστυνομικὲς καὶ στρατιωτικὲς πηγὲς ἀναφέρουν ὅτι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ἀπότακτοι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ὑποναύαρχο Ι. Δεμέστιχα κατέλαβαν τὸ ναύσταθμο καὶ ἔγιναν κύριοι τοῦ Στόλου, κατόπιν συμπλοκῶν μὲ νομιμόφρονες ἀξιωματικούς, ποὺ εἶχαν ὡς θῦμα τὸν ἀντιπλοίαρχο καὶ ἀρχιεπιστολέα τοῦ ναυστάθμου Σιῶκον. Ὁ Κονδύλης χωρὶς χρονοτριβὴ διατάσσει νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ σχέδιο συναγερμοῦ καὶ νὰ δοθῆ τὸ σύνθημα ἀπὸ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ἀλλὰ τότε διαπιστώνεται ὅτι ἔχουν καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα καὶ ἔχει διακοπῆ κάθε τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Λυκαβηττό. Ὁ Κονδύλης, ποὺ εἶχε προβλέψει καὶ τὴν περίπτωσι αὐτή, διατάσσει νὰ δοθῆ ἀμέσως τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἀπὸ τὴν ταράτσα τοῦ ὑπουργείου διὰ φωτοβολίδων καὶ ὀπτικοῦ τηλεγράφου, τὸν ὁποῖον ἐπίτηδες εἶχεν ἐγκαταστήσει στὸ ὑπουργεῖο, παραγγέλλει δὲ νὰ σταλοῦν μὲ κάθε μέσο ἀγγελιαφόροι γιὰ νὰ εἰδοποιηθῆ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ νὰ ρίξη τὶς κανονισμένες βολὲς τοῦ συναγερμοῦ.

Μεταξὺ 7.45΄ — 8.00 περίπου ἀκούγεται ὁ ξηρὸς κρότος τῶν τηλεβόλων τοῦ Λυκαβηττοῦ ποὺ σημαίνει γενικὸ συναγερμό. Ἡ πρωτεύουσα ἀναστατώνεται. Ἀρχίζει ὁ νέος καὶ τελευταῖος τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσοπολέμου ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἐντὸς μεταξὺ ὅλες οἱ μονάδες τῶν Ἀθηνῶν βρίσκονται ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα σὲ κατάστασι γενικῆς ἐπιφυλακῆς κατόπιν τηλεφωνικῶν ἐντολῶν τοῦ ὑπουργείου καὶ τοῦ Α΄ Σ.Σ., τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιτελάρχης, συνταγματάρχης τότε καὶ κατόπιν στρατηγὸς Καράσος Χρ. ἐνήργησε μὲ κάθε ταχύτητα πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτή. Ἀθρόοι οἱ ἀξιωματικοὶ συρρέουν στὶς μονάδες τους καὶ ἀναλαμβάνουν καθήκοντα. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τοῦ συναγερμοῦ ὁλοκληρώνεται μὲ τὴ συγκέντρωσι στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν ὅλων τῶν ἐν Ἀθήναις στρατηγῶν. Προσέρχονται οἱ στρατηγοὶ Ὀθωναῖος, Τσιμικάλης, Κ. καὶ Θ. Μανέτας, Πετρίτης κ.ἄ. Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, δεσπόζουσα φυσιογνωμία μεταξὺ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ στρατηγῶν, κάθεται στὸν ἀναπαυτικὸ καναπὲ τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ παρακολουθεῖ τὸν Κονδύλη, τὸν παλιὸ λοχία του, νὰ διευθύνη τὴ μάχη γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἕνας παρευρισκόμενος κακεντρεχὴς σχολιάζει: «Ὁ Κονδύλης τοὺς ἔχει μποτιλιαρισμένους τοὺς στρατηγούς». Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐλέγχει καλύτερα τὴ στάσι τους παρὰ ἂν βρισκόνταν στὰ γραφεῖα τους. Πάντως οἱ ἐν λόγω στρατηγοὶ εἶχαν μὲν γνῶσι τοῦ κινήματος, ἀλλὰ ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν προσωπικῶς. Γιὰ τὴ νομιμοφροσύνη τοῦ στρατηγοῦ Δ. Πετρίτη, διοικητοῦ τοῦ Α΄ Σ.Σ., δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία, μολονότι οἱ διαθέσεις του ἕναντι τοῦ Κονδύλη προσωπικῶς δὲν ἦσαν ἀγαθές.

«Ὁ Κονδύλης βρίσκεται στό στοιχεῖο του»

ΠΥΡΕΤΩΔΗΣ ἦταν ἡ κίνησι μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ Γεωργίου Κονδύλη.

Καὶ ὁ Βασ. Καραχούτης, ποὺ βρισκόταν κάθε στιγμὴ κοντά του, συνεχίζει:

— Ἡ κίνησις κι' οἱ ἐναλλαγὲς τῶν εἰκόνων καὶ καταστάσεων μέσα στὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου ἐκτυλίσσονται μὲ τὸν ταχὺ ρυθμὸ μιᾶς κινηματογραφικῆς ταινίας. Οἱ πάντες βρίσκονται σὲ ἀκατάπαυστη κίνησι. Τὴν ὥρα αὐτὴ ὁποιοσδήποτε δισταγμός, ἡ παραμικρὴ ἀδράνεια, μπορεῖ νὰ ἔχη μοιραῖες συνέπειες γιὰ τὴν ἐκβασι τοῦ ἀγῶνος. Μπορεῖ νὰ ἐνθαρρύνη τὴν ἐκδήλωσι τῶν μεμυημένων ποὺ διστάζουν ἀκόμη νὰ παρασύρη στὴν προσχώρησι τοὺς καιροσκόπους, νὰ ἀποδειλιάση τοὺς νομιμόφρονες ἀξιωματικούς. Ἡ κεραυνοβόλος ἐπέμβασι τοῦ Κονδύλη εἶναι καταλυτικὴ αὐτῶν τῶν προθέσεων.

Ὁ Κονδύλης βρίσκεται πάλι στὸ στοιχεῖο του. Ὁ κρότος τῶν τηλεβόλων ξαναζωντανεύει στὴν ψυχή του τὸν πολέμαρχο τόσων πολεμικῶν ἀγώνων. Ταχὺς στὶς ἀποφάσεις του, ἄτεγκτος στὴν ἐκτέλεσί τους, κρατάει στιβαρὰ στὰ χέρια του καὶ κινεῖ αὐτοπροσώπως ὅλους τοὺς μοχλοὺς τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς. Διατάζει, τηλεφωνεῖ, συντάσσει γραπτὲς διαταγές. Ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ μπαινοβγαίνουν διαστικοὶ σὲ ἕνα συνεχὲς ρεῦμα στὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο καὶ παίρνουν τὶς διαταγές του.

Ἡ ἔντασι κι' ὁ ἐκνευρισμὸς ἔχει ἀποτυπωθῆ στὰ πρόσωπα ὅλων. Ὁ Κονδύλης, βρισκόμενος στὸ ἐπίκεντρο τῆς πολεμικῆς δίνης, μένει ἀτάραχος, ἀπόλυτος κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του ἐμπνέει τὴν αὐτοπεποίθησι καὶ τὴ βεβαιότητα τῆς νίκης στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο. Δὲν τὸν ἐγκαταλείπει δὲ καὶ τὸ παροιμιῶδες χιοῦμορ του. Ὅταν ἐκ τῶν πρώτων προσέρχεται ὁ Μερκούρης, τὸν ὑποδέχεται μὲ τὴν ἑξῆς φράσι: «Ἐ, κύριε Σταμάτη, κίνημα δὲ γύρευες τὸ σον καιρό; Ἰδοὺ ὅτι τὸ προσφέρει ὁ Βενιζέλος. Τώρα θὰ ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ξεκαθαρίσουμε τοὺς λογαριασμούς. Καὶ πάλι θὰ πολεμήσουμε, καὶ πάλι θὰ νικήσουμε, γιατὶ ἔχουμε τὸ δίκαιο καὶ τὴν ἠθικὴ μὲ τὸ μέρος μας». Καὶ τὰ χείλη του διαστέλλονται σ' ἕνα στιγμιαῖο χαμόγελο, χωρὶς νὰ ἀποβάλουν τὸν αὐταρχισμὸ ποὺ συνήθως τὰ διακρίνει.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ὁ Κονδύλης δίνει ἐντολὴ νὰ ἐνισχυθῆ ἡ φρουρὰ τοῦ ὑπουργείου μὲ δύο τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα τοῦ τάγματος ἁρμάτων μάχης γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια καὶ ἐπιλαμβάνεται ἀμέσως μὲ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως τοῦ ναυστάθμου. Κατόπιν προσωπικῆς διαταγῆς του κινοῦνται κιόλας ἀπὸ τὶς 7.30 μ.μ. ἀπὸ τὸν Πειραιὰ τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ πρὸς τὸ Πέραμα γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς τάξεως.

Πρὶν δμως προχωρήσουμε στὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρηση τοῦ ὑπασπιστῆ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τότε λοχαγοῦ Βασ. Καραχούτη θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε πῶς ἔφθασαν στὴν κυβέρνηση, στὸ νόμιμο κράτος, οἱ πρῶτες πληροφορίες γιὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

MAYTAG

ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΜΕ ΚΕΡΜΑΤΑ
ΔΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
SELF-SERVICE
ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ
ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ
Γεν. Ἀντ)ποι: Γ΄ Σ)ΒΡΙΟΥ 136
ΤΗΛ. 823.704 — 825.170.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΠΕΙΓΟΝ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ ΑΠΟ ΤΑ ΤΑΜΠΟΥΡΙΑ

Πῶς ἐγνωστοποιήθη τὸ κίνημα εἰς τὸ νόμιμον κράτος

ΜΙΑ ΣΤΙΧΟΜΥΘΙΑ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ — Κ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

7ον

ΕΤΣΙ καὶ ἀφοῦ «ἡ κοινοβουλευτικὴ μέθοδος καὶ ἡ συμφιλιωτικὴ πολιτικὴ, ποὺ ἀκολουθήθηκε ὡς τότε, μὲ κύριο ἐμπνευστὴ τὸν Παναγῆ Τσαλδάρη, εἶχε ἀποτύχει», ἔφθασε ἡ στιγμὴ τῆς «δυναμικῆς ἀναμετρήσεως». Προπέμποντας δὲ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, τοῦ εἶπε ὅτι ἦρθε πιὰ «ἡ δική του ὥρα».

Πῶς ὅμως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ θεμελιωτὴς τῆς κατευναστικῆς τακτικῆς, πληροφορήθηκε πρῶτα ἀπὸ τὸν δυναμικὸ ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου»;

Γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα δημιουργήθηκε καὶ τὶς ἡμέρες τοῦ κινήματος καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολή του, ὁλόκληρη ἱστορία, ποὺ, τελικά, κατέληξε στὰ δικαστήρια, μὲ μηνυτὴ τὸ Γεώργιο Κονδύλη καὶ μηνυμένο τὸν δημοσιογράφο Ἰωάννη Διάκο, προσωπικὸ φίλο καὶ ἔμπιστο ἄνθρωπο τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ. («Ἱστορία ποὺ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα τὴν πανηγυρικὴ ἀθώωση τοῦ δεύτερου). Πρὶν ὅμως ἀποκαλύψουμε τὴν συγκλονιστικὴ αὐτὴ πτυχὴ τοῦ ὅλου ἐθνικοπολιτικοῦ μας δράματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ πρὶν γνωρίσουμε ποιὲς ἦταν οἱ ἰδιαίτερες ἀφορμὲς ποὺ προκάλεσαν τὴν προσφυγὴ τοῦ νικητῆ τοῦ Στρυμόνα» στὴν ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη, πρέπει νὰ παρακολουθήσουμε ὡρισμένα γεγονότα, ποὺ ἐκτυλίχθηκαν (ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους), τὶς ἀπογευματινὲς ὧρες τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Πάντως καὶ ἐνῶ αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὸ Πέραμα καὶ στὸ νησὶ τῆς Σαλαμίνας, εἶχαν ἀρχίσει, καθὼς ξέρουμε, τόσο νωρίς, ὡς τὶς 6.30 μ.μ. τῆς μοιραίας ἐκείνης ἡμέρας, καμμιὰ ἐπίσημη πληροφορία δὲν ὑπῆρχε στὶς Ἀρχὲς τοῦ Κέντρου — τῆς πρωτεύουσας— εἴτε γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ ναυστάθμου. εἴτε γιὰ τὸ ἅρπαγμα τῶν πολεμικῶν μας πλοίων. Ὑπῆρχαν μονάχα ἐπίμονες πληροφορίες ὅτι θὰ ἐκρηγνύοταν κίνημα. Καί, μάλιστα, ὄχι ἀπὸ τὶς συνηθισμένες. (Μὰ γιὰ αὐτὲς θὰ μιλήσουμε, παρακάτω, στὸ ἱστόρημά μας). Ἔτσι δημιουργήθηκε μιὰ ἀτμόσφαιρα νευρικότητας καὶ ἀνησυχίας, καί, προπαντός, σὲ ὅσους περιήλθανε ἐγκαιρα οἱ ἀνησυχητικὲς πληροφορίες.

Τὸ μεσημέρι τῆς 1ης Μαρτίου, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυριάκος (μιὰ συγκλονιστικὴ ἔκθεση τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ ἄλλα κείμενά του θὰ δώσουμε πιὸ πέρα), βρισκόταν στὴ Σχολὴ τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων (στὸν Πειραιᾶ), ὅπου εἶχε πάει γιὰ ἐπιθεώρηση. Ἀπὸ ἐκεῖ γύρισε κατὰ τὶς 3.30. Κατὰ τὶς 5 ὅμως τὸ ἀπόγευμα ἐκλήθηκε «ἐπειγόντως» στὸ σπίτι τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, πού, ὅπως ἔχουμε πῆ βρισκόταν στὴ γωνιὰ τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρώδου Ἀττικοῦ (στὸ παλιὸ τμῆμα τοῦ μεγάρου Πεσμαζόγλου, ποὺ τώρα γκρεμίστηκε καὶ χτίζεται μιὰ μεγάλη πολυκατοικία). Σὲ λίγα λεπτὰ ὁ Ψαριανὸς ναύαρχος ἔφτασε —ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ὁμήρου, ὅπου

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

ἦταν τὸ σπίτι του καὶ ὅπου τώρα ὑψώνεται ἕνας πολυώροφος σταθμὸς αὐτοκινήτων — στὴν πρωθυπουργικὴ κατοικία. Μόλις δὲ τὸν εἶδε ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης, τοῦ εἶπε ὅτι εἶχε πολὺ σοβαρὲς πληροφορίες, κατὰ τὶς ὁποῖες τὴν νύχτα ἐκείνη θὰ ξέσπαγε κίνημα στὸ στόλο καὶ στὸ στρατό, καὶ τοῦ σύστησε νὰ παρθοῦν τὰ μέτρα ποὺ ἔπρεπε καὶ νὰ ἐνταθῆ ἡ προσοχὴ αὐτῶν ποὺ εἶχαν τὶς σχετικὲς εὐθῦνες. Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ἀπαντώντας στὸν πρωθυπουργό, τοῦ γνωστοποίησε πὼς καὶ σὲ αὐτὸν τηλεφώνησε «κάτι» περὶ κινήματος —καθὼς ἔχουμε πῆ στὰ περασμένα— ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑποβρυχίων πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας. Τοῦ πρόσθεσε ὅμως ὅτι «κατὰ τὴν γνώμην του, πρόκειται περὶ τῶν συνήθων φημῶν, αἵτινες συχνὰ ἐτίθεντο εἰς κυκλοφορίαν».

Παρὰ τὶς ἠρεμητικὲς διαβεβαιώσεις τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ὁ Παν. Τσαλδάρης, ἐπέμενε ὅτι «δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῶν συνήθων φημῶν» ἀλλὰ ὅτι «καὶ μεταδοθεῖσαι εἰς αὐτὸν πληροφορίαι προήρχοντο ἐκ σοβαρῶν πηγῶν» καὶ ὅτι «τοῦτο τοῦ ἐπέβαλλε νὰ ἔχη ὅλως ἰδιαιτέρας ἀνησυχίας». Τότε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ πρόσθεσε, ὅτι παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ πλοίαρχος Νικοτσάρας «δὲν ἀπέδιδε ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὰ διαδιδόμενα», τὸν διέταξε «νὰ ἰδῆ τὸν ναύαρχον Ρουσσέν, ἀρχηγὸν τοῦ στόλου καὶ γενικὸν διευθυντὴν τοῦ ναυστάθμου, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ λάβουν τὰ δέοντα μέτρα». Τελικὰ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος «ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατάληψη τοῦ στόλου». Στήριξε δὲ τὴν πεποίθησή του αὐτὴ στὸ σχέδιο ἀμύνης τοῦ ναυστάθμου, ποὺ εἶχε καταρτισθῆ —καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο μιλήσαμε καὶ πού, καθὼς θὰ δοῦμε, ἀναλύει στὴν ἔκθεσή του καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν— καὶ στὴν ἀντίληψη ὅτι τὰ φυλάκια ποὺ δέσποζαν στὸ ναύσταθμο θὰ παρέμεναν πιστά. Στὴν ἰδέα του αὐτὴ ἐνισχυόταν καὶ ἀπὸ τὸ μέτρο ποὺ εἶχε παρμένο, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, δηλαδή, καὶ τῶν πλοίων καὶ τῶν φυλακίων.

ΕΤΣΙ εἶχαν τὰ πράγματα καὶ αὐτὲς οἱ συζητήσεις διεξάγονταν, ὅταν ἀποφασίστηκε νὰ κληθῆ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τοῦτο καὶ ἔγινε. Καί, ὅπως εἴδαμε, ἔφτασε ἐκεῖ καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Ἀμέσως ὁ Παν. Τσαλδάρης γνωστοποίησε στὸν συνεργάτη του τὶς πληροφορίες ποὺ ὑπῆρχανε.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ εἶχε πάει στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Γεώργιος Χλωρός. Ἡ πρώτη δὲ ἀντίδραση τοῦ Γ. Κονδύλη ἦταν —καθὼς ὁ Γ. Χλωρός, ἀργότερα, ἀφηγήθηκε— ὅτι «θὰ πρόκειται περὶ τῶν συνήθων ἴσως φημῶν» καὶ ὅτι «κατὰ τὴν γνώμην του ἡ πρωτεύουσα θὰ κοιμηθῆ ἀπόψε περισσότερον ἥσυχος ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν».

Ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ σύσκεψη καὶ ἀφοῦ ἐκτέθηκαν διάφορες ἀπόψεις, ἀποφασίστηκε νὰ παρθοῦν διάφορα «προληπτικὰ» μέτρα, καὶ κατὰ τὶς 6 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἔφυγε. γιὰ νὰ ξαναγυρίση σπίτι του. Ἀπὸ ἐκεῖ, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος προσπάθησε νὰ συνδεθῆ τηλεφωνικὰ μὲ τὸ ναύσταθμο, γιὰ νὰ δώση τὶς διαταγὲς ποὺ ἔπρεπε, μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Τὸ τηλεφωνικὸ κέντρο Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ἀγωνίστηκε ἕνα τέταρτο νὰ τὸν συνδέση, στὸ τέλος τοῦ εἶπε ὅτι ὁ ναύσταθμος δὲν ἀπαντάει. Τότε ὁ Ψαριανὸς ναύαρχος ζήτησε νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὸ ναύσταθμο «μέσω τοῦ ὑπουργείου», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πληροφορήθηκε ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνη σύνδεση. Καὶ τοῦτο, γιατὶ τὴν ὥρα ἐκείνη —καθὼς ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα— οἱ στασιαστὲς εἶχαν γίνει κύριοι τῶν φυλακίων τοῦ ναυστάθμου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δεύτερο, τὸ τρίτο καὶ τὸ πέμπτο. Ταυτόχρονα —ὅπως ξέρουμε — εἶχαν ἀπομονώσει τὸ ναύαρχο Ρουσσὲν καὶ εἶχαν διακόψει κάθε τηλεφωνικὴ σύνδεση μὲ τὴν πρωτεύουσα.

Τὴν φορὰ αὐτὴ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἀνησύχησε περισσότερο καὶ σκέφθηκε νὰ πάη ἀμέσως στὸ ὑπουργεῖο. Τὴν ὥρα ὅμως ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ σπιτιοῦ του ἄρχισε νὰ χτυπάη τὸ τηλέφωνό του. Ἦταν ὁ φρούραρχος Ἀθηνῶν, τότε ὑποστράτηγος Κωνσταντῖνος Μπακόπουλος (τὴ σχετικὴ ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση τοῦ ὁποίου θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας). Πρὶν ἐλάχιστα λεπτὰ (κατὰ τὶς 6.45) ὁ φρούραρχος πῆρε ἕνα ἐπείγον τηλεφώνημα τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ Ἀθηνῶν Ἰωάννη Σπύρου, στὸν ὁποῖο ὁ συνάδελφός του τοῦ Πειραιῶς (Ἰω. Βασιλόπουλος) εἶχε μεταδώσει (καθὼς πάρα - κάτω θὰ ἱστορήσουμε) πολὺ δυσάρεστα πράγματα.

ΜΟΛΙΣ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν σήκωσε τὸ ἀκουστικό, ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος ἔσπευσε νὰ τὸν πληροφορήση:

— **Κύριε ὑπουργέ, ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν, μοῦ ἐτηλεφώνησεν ὅτι, ὡς τοῦ ἐγνωστοποίησαν ἐκ τῆς Ἀστυνομίας Πειραιῶς, δύο αὐτοκίνητα πλήρη ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων ὑπόπτων ἀτόμων μετέβησαν εἰς Πέραμα. Οἱ ἐπιβαίνοντες αὐτῶν εἶχον πρόθεσιν νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὸν ναύσταθμον, ἀλλ' ἠμποδίσθησαν πάρα τινος τῶν ἐκεῖ φυλακίων. Ἐδημιουργήθη ἐπεισόδιον, ἀντηλλάγησαν πυροβολισμοὶ καὶ ἠκούσθησαν φωναί: «Κίνημα! Κίνημα!» καὶ «Ζήτω ὁ Πλαστήρας!». Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον μοῦ ἐπαυξάνει τὰς ἀνησυχίας εἶναι ὅτι ὁ ναύσταθμος δὲν ἀπαντᾶ εἰς τὰς ἐπιμόνους τηλεφωνικὰς προσκλήσεις μου.**

Τότε μεταξὺ ὑπουργοῦ καὶ φρουράρχου διεξήχθηκε ἡ ἀκόλουθη στιχομυθία:

Χατζηκυριάκος: Καὶ ἐγὼ ζητῶ τὸν ναύσταθμο, ἀλλὰ δὲν ἀπαντᾶ.

Μπακόπουλος: Πῶς ἐξηγεῖτε τὴν σιωπὴν αὐτήν;

Χατζηκυριάκος: Φαίνεται ὅτι κάτι σοβαρὸν συμβαίνει καὶ ἀσφαλῶς θὰ πρόκειται περὶ κινήματος.

Μπακόπουλος: Φρονεῖτε ὅτι ἐπεκράτησαν καὶ ὅτι ἤδη κατέλαβον τὸν στόλον;

Χατζηκυριάκος: Δυστυχῶς ἔτσι φαίνεται.

Μπακόπουλος: Καί τώρα τί διατάσσετε;

Χατζηκυριάκος: Πρέπει νὰ σταλῆ πυροβολικὸν μὲ τμῆμα πεζικοῦ εἰς Πέραμα, μήπως δυνηθῶμεν καὶ παρεμποδίσωμεν τὴν ἔξοδον τοῦ στόλου ἐκ τοῦ ναυστάθμου!

Μόλις τέλειωσε ὁ παραπάνω διάλογος, ὁ μὲν Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι του γιὰ τὸ ὑπουργεῖο, ὁ δὲ στρατηγὸς Μπακόπουλος ζήτησε, ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖο, τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, ρωτώντας μὴ τυχὸν βρισκόταν ἐκεῖ ὁ διοικητὴς του στρατηγὸς Δημήτριος Πετρίτης ἢ ὁ ἐπιτελάρχης του, τότε συνταγματάρχης Χρῆστος Καράσος. Ἐπειδὴ ὅμως τὴ στιγμὴ ἐκείνη κανεὶς δὲν βρισκόταν στὰ γραφεῖα τοῦ Σώματος (καὶ θὰ δοῦμε σὲ μιὰ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιστράτηγου Χρ. Καράσου τὶ ἀκριβῶς εἶχε συμβῆ, ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ μὴν εἶναι στὸ γραφεῖο του), ὁ φρούραρχος ζήτησε τὸ Σωματάρχη στὸ σπίτι του. Μὰ οὔτε καὶ ἐκεῖ τὸν βρῆκε. Ὕστερα ἀπὸ τὶς προσπάθειές του αὐτές, ποὺ δὲν στέφθηκαν ἀπὸ ἐπιτυχία, ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος, διέταξε μόνος του τοὺς δυὸ ἀξιωματικοὺς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Φρουραρχείου νὰ εἰδοποιήσουν μὲ τὸ τηλέφωνο ὅσες μονάδες μποροῦσαν, γιὰ νὰ πάρουν τὰ πρῶτα μέτρα, ταυτόχρονα δὲ νὰ εἰδοποιήσουν καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Φρουραρχείου νὰ παρουσιασθοῦνε ἀμέσως σὲ αὐτόν. Εἰδοποιήθηκε δὲ νὰ γυρίση ἀμέσως στὸ φρουραρχεῖο καὶ ὁ ὑποφρούραρχος, τότε συνταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Βασίλειος Βραχνός (μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἱστόρηση τοῦ ὁποίου θὰ δοῦμε πιὸ κάτω), ποὺ πρὶν λίγο εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ γραφεῖο του.

Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος ζήτησε τὸν Γ. Κονδύλη στὸ σπίτι του, ἀπὸ ὅπου τὸν πληροφόρησαν ὅτι εἶχε φύγει γιὰ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν. Πῆγε δὲ καὶ ἐκεῖνος στὸ ὑπουργεῖο γιὰ νὰ πάρη διαταγές.

ΠΩΣ ὅμως πληροφορήθηκε ἡ ἀστυνομικὴ διεύθυνση τοῦ Πειραιᾶ, τὴν ἔκρηξη τοῦ κινήματος στὸ ναύσταθμο;

Τὴν 6.40 ἑσπερινὴ τῆς 1ης Μαρτίου, ἕνα κατεπείγον τηλεφώνημα τοῦ διοικητῆ τοῦ ΣΤ΄ ἀστυνομικοῦ τμήματος Ταμπουρίων ἀστυνόμου Σαρηγιάννη πρὸς τὸν ὑπαστυνόμο τῆς ἀστυνομικῆς διευθύνσεως τοῦ Πειραιᾶ ἀστυνόμο Γεώργιο Βλαχάκο, ἀνάγγελνε ὅτι στὸ ναύσταθμο ἐκδηλώθηκε στασιαστικὸ κίνημα καὶ ὅτι ἔξι ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ὁ ἀντιπλοίαρχος Μιλτ. Κανάρης (ποὺ εἴδαμε τὴν ἐμπιστευτικὴ ἔκθεσή του στὰ περασμένα), ὁ πλωτάρχης Ρούσσος καὶ ὁ ἐπιλιμενάρχης Α. Κατερίνης συνελήφθησαν στὸ Πέραμα. Ὁ ἀστυνόμος Σαρηγιάννης πρόσθεσε ὅτι ἡ σύλληψη τῶν ἕξι στασιαστῶν γίνηκε ἀπὸ τὴ δύναμη χωροφυλακῆς ποὺ βρισκότανε στὸ Πέραμα, ὕστερα ἀπὸ ἀντίσταση, καὶ τὴν ὥρα ποὺ μπαίνανε σὲ μιὰ βενζινάκατο. Ἀνάφερε δὲ ἀκόμα ὅτι οἱ στασιαστὲς εἶχαν μεταφερθῆ στὸ ΣΤ΄ τμῆμα.

Ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ γνωστοποιήθηκαν στὸν ἀστυνομικὸ διευθυντή, ὁ Ἰω. Βασιλόπουλος ἀνάλαβε νὰ εἰδοποιήση τὸ τμῆμα τῆς γενικῆς ἀσφαλείας γιὰ νὰ στείλη δύναμη, μὲ αὐτοκίνητα, στὸ Πέραμα. Παράλληλα εἰδοποιήθηκαν, ἀπὸ τὸν ἴδιο, τὸ φρουραρχεῖο, τὸ λιμεναρχεῖο καὶ ἡ διοίκηση χωροφυλακῆς τοῦ Πειραιᾶ.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξύ, ὁ Ἰω. Βασιλόπουλος ζήτησε πρῶτα τὸν Γ. Κονδύλη, στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ὅταν τοῦ εἶπαν πὼς δὲν βρίσκεται στὸ γραφεῖο του, τηλεφώνησε στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖ, ὁ ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς Λέκκας, τὸν πληροφόρησε ὅτι «ὁ πρόεδρος συνεζήτει μὲ τὸν στρατηγὸν Κονδύλην». Ὕστερα ὅμως ἀπὸ ἐλάχιστα λεπτὰ ὁ Παν. Τσαλδάρης συνδέθηκε τηλεφωνικὰ μὲ τὸν Ἰω. Βασιλόπουλο, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἀνέφερε (ἐπίσημα πιὰ) ὅτι «ἐξερράγη κίνημα εἰς τὸν ναύσταθμον».

Ἀμέσως ὕστερα, ὁ Γ. Κονδύλης ζήτησε συμπληρωματικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὸν Ἰω. Βασιλόπουλο καὶ τοῦ ἔδωσε ἐντολὴ «νὰ λάβη πάντα τὰ μέτρα τάξεως καὶ ἐπιφυλακῆς». Τοῦ ἐγνώρισε δὲ ὅτι «μεταβαίνει πάραυτα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπὸ ὅπου θὰ τὸν λαμβάνη τηλεφωνικῶς αὐτὸς (ὁ ὑπουργὸς) διὰ νὰ πληροφορῆται τὰ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων εἰς Πέραμα καὶ Πειραιᾶ».

Τὰ παραπάνω ἀναφέρθηκαν καὶ στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν Γεώργιο Χλωρό, ὁ ὁποῖος διέταξε, ἀπὸ τὴ δική του σκοπιά, τὴν λήψη διαφόρων μέτρων.

Ἔτσι πληροφορήθηκε τὸ ἐπίσημο κράτος, τὰ ὅσα γίνονταν στὸ Πέραμα καὶ ἔτσι ἄρχισε νὰ κινῆται ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», πού, πρὶν λίγο, εἶχε ξεσπάσει, καὶ ποὺ ἐπὶ δώδεκα ὁλόκληρες ἡμέρες αἱματοκύλισε τὸν τόπο καὶ ἔβαλε τὴν Ἑλλάδα στοὺς πιὸ τρομαχτικοὺς κινδύνους.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ
1964—65

6.000.000.—	
20.000.—	
135.929.—	
3.077.209,50	
9.233.138,50	
3.000.000.—	12.233.138,50
5.043.132,10	
3.334.203,60	
51.627,50	
96.617,70	8.525.580,90
	20.758.719,40
	1.257.679,50
	22.016.398,90

ΠΙΣΤΩΣΙΣ

3.610.372,70	
157.107.—	
80.940.—	
	3.848.419,70

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ
1966
Δραχμαί

5.000.000.—	
30.714.—	
256.374,70	
945.449.—	
34.000.—	6.266.537,70
	2.983.515.—
1.377.523,30	
288.615.—	
201.063.—	1.867.201,30
	11.117.254.—
	1.258.477.—
	12.375.731.—

ΕΣΟΔΑ

189.494.—	
758.534,80	
	948.028,80
	948.028,80
	354.271,90
	354.271,90

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΡΙΣΕΙΣ ΜΗ ΚΙΝΗΜΑΤΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΥ

Οἱ ἐξημμένοι καὶ ἡ ἀπέχθεια κατὰ τῶν ἀκροτήτων καὶ τῆς βίας

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΩΝΣΤ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

8ον

ΠΡΩΤΟΣ, λοιπόν, ὁ τότε φρούραρχος Ἀθηνῶν ὑποστράτηγος Κωνστ. Μπακόπουλος, ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε, στὴν κυβέρνηση, τὴν «ἐπίσημη» πληροφορία γιὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Καὶ ἔτσι ἄρχισε, καθὼς εἴπαμε, νὰ μπαίνῃ σὲ κίνηση ὁ μηχανισμὸς τοῦ νόμιμου κράτους. Γιατὶ μόλις τὸ συνταρακτικὸ μήνυμα Μπακοπούλου, ἐπιβεβαιώθηκε καὶ ἀπὸ τὸ τηλεφώνημα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντῆ Πειραιῶς Ἰωάννη Βασιλοπούλου ἄρχισαν νὰ παίρνωνται ραγδαῖα τὰ κυβερνητικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς σκληρῆς πραγματικότητας. Οἱ ἀστυνομικὲς δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς μπήκανε ἀμέσως σὲ ἐπιφυλακή, ἐνῶ ἡ εἰδικὴ Ἀσφάλεια — ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν— ἔστειλε στὴν περιοχὴ τοῦ Σκαραμαγκᾶ ἱκανὴ δύναμη, ὑπὸ ἕνα ἐνωμοτάρχη, γιὰ τὴν προστασία τῶν «ἐγκαταστάσεων διοχετεύσεως ὕδατος εἰς ναύσταθμον» ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ. Παράλληλα, μὲ ἕνα ἀξιωματικὸ τοῦ Ναυτικοῦ εἰδοποιήθηκε ὁ σταθμάρχης Χωροφυλακῆς πυριτιδοποιείου, ἀνθυπασπαστὴς Ἀλέξ. Κουτσοχέραϊσθανόταν ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ. Ἔτσι μὲ τὴ διασύνη τους καὶ μὲ τὴ διαιότητά τους θὰ κινδύνευαν νὰ ξαναχάσουν πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ ἄσχημα τὴν Ἀρχή, ἀφοῦ ἡ Κοινὴ Γνώμη θὰ τοὺς ἦταν ἐχθρική, καὶ θὰ ἐπέφταμε πάλι — καὶ γιὰ πολὺν καιρό — στὰ χέρια τῆς ἀντιδράσεως.

Εἶχε περάσει τουλάχιστον 1½ ὥρα ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔφθασε ἡ πρώτη πληροφορία, ὅταν ἔπεσε μία κανονιὰ ἀπὸ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ἦταν τὸ σῆμα τοῦ «Συναγερμοῦ», ὅπως ἔμαθα ἐκ τῶν ὑστέρων. Σὲ λίγο ἤλθε στὸ ὑπουργεῖο ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς καὶ ἄλλοι δύο πλοίαρχοι. Καθήσαμε στὸ γραφεῖο τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ μὴ ξέροντας τί νὰ κάνωμε καὶ ἐδεγόμαστε τὶς ἀραιὲς καὶ ἀσαφεῖς πληροφορίες ποὺ ἔφθαναν. Κατὰ τὰ μεσάνυκτα ἦλθε καὶ ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου καὶ ἀνεκοίνωσε στὸν Γενικὸ Διευθυντὴ — ὕφος ὀξύ — ὅτι, κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀναλαμβάνει τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου καὶ ὅτι, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς καταργεῖται. Σ' ἐμένα εἶπε πὼς δὲν μὲ χρειάζεται καὶ ὅτι μπορῶ νὰ πηγαίνω σπίτι μου...

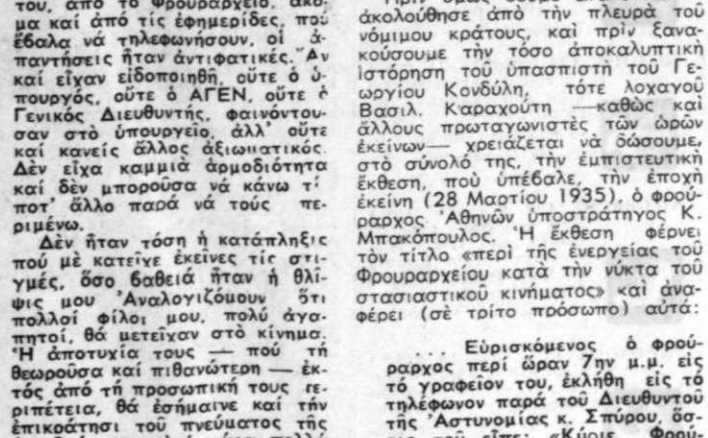

Ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου, ὡς πρόεδρος τοῦ Στρατοδικείου πού δίκασε (Ἀπρίλιος 1935) τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς «βενιζελικῆς προελεύσεως». Δίπλα του (ἀριστερά), ὁ τότε συνταγματάρχης Καβράκος καὶ (δεξιά) ὁ τότε συνταγματάρχης Στρίμπερ.

Θὰ ἐνίσχυαν τὴν ἀπέχθεια κατὰ τῆς βίας

ΕΔΩ θὰ ἔπρεπε νὰ δώσουμε μιὰ ἐπίκαιρη καὶ χαρακτηριστικὴ ἱστόρηση ποὺ ἔχει κάνει ἕνας βενιζελικώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀπὸ «ἀπέχθεια στὰ κινήματα» δὲν πῆρε μέρος οὔτε στὴν πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933, οὔτε στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση» τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Εἶναι ὁ σήμερα ἀποστρατος πλοίαρχος Νικόλαος Δ. Πετρόπουλος, ποὺ, ἱστορώντας, στὶς «Ἀναμνήσεις καὶ Σκέψεις ἑνὸς ναυτικοῦ», τὰ ὅσα ἀπὸ κοντὰ ἔζησε, δίνει αὐτὲς τὶς ἀποκαλυπτικὲς πληροφορίες:

> Ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1933 ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν φῆμες καὶ ν' ἀντιλαμβάνωμαι κάποια συνωμοτικὴ δραστηριότητα, ἀλλὰ δὲν πολυπίστευσ πὼς θὰ κατέληγαν σὲ κίνημα Θεωροῦσα ὅτι τὶς προκαλοῦσ μερικοὶ ἐξημμένοι καὶ ὅτι γίνονταν ἀνεκτὲς ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν Βενιζέλο, ποὺ εἶχε κάθε συμφέρον νὰ κρατῆ σὲ ἐκνευρισμὸ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀκόμα καὶ τὶς παραμονὲς τοῦ κινήματος — παρ' ὅλο ποὺ μερικοὶ στενοί μου φίλοι μοῦ ἐκμυστηρεύθηκαν σχεδὸν καθαρά — ἐξακολουθοῦσα νὰ μένω στὴν πλάνη μου.
>
> Τὸ βραδάκι τῆς 1 Μαρτίου ἐργαζόμουνα στὸ ΓΕΝ — Α, ὅταν κάποιος — ποὺ δὲν θυμᾶμαι — ἦλθε καὶ μοῦ εἶπε ὅτι μόλις εἶχε φθάσει ἀπὸ τὸν Ναύσταθμο ἕνας ὑποπλοίαρχος ποὺ εἰδοποίησε ὅτι εἶχε γίνει κίνημα ἀπὸ τοὺς βενιζελικούς, καὶ ἐπήγαινε στὸ σπίτι τοῦ ὑπουργοῦ γιὰ νὰ τοῦ τὸ ἀναφέρῃ.
>
> Ἐπῆρα τὸν Ναύσταθμο στὸ τηλέφωνο, γιὰ νὰ ἐξακριβώσω τι γίνεται, ἀλλὰ ἡ γραμμὴ ἦταν κομμένη. Ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖο, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες, ποὺ ἔβαλα νὰ τηλεφωνήσουν, οἱ ἀπαντήσεις ἦταν ἀντιφατικές. Ἂν καὶ εἶχαν εἰδοποιηθῆ, οὔτε ὁ ὑπουργός, οὔτε ὁ ΑΓΕΝ, οὔτε ὁ Γενικὸς Διευθυντής, φαινόντουσαν στὸ ὑπουργεῖο, ἀλλ' οὔτε καὶ κανεὶς ἄλλος ἀξιωματικός. Δὲν εἶχα καμμιὰ ἁρμοδιότητα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω τ' ποτ' ἄλλο παρὰ νὰ τοὺς περιμένω.
>
> Δὲν ἦταν τόση ἡ κατάπληξις ποὺ μὲ κατεῖχε ἐκεῖνες τὶς στιγμές, ὅσο βαθειὰ ἦταν ἡ θλῖψις μου. Ἀναλογιζόμουν ὅτι πολλοὶ φίλοι μου, πολὺ ἀγαπητοί, θὰ μετεῖχαν στὸ κίνημα. Ἡ ἀποτυχία τους — ποὺ τὴ θεωροῦσα καὶ πιθανώτερη — ἐκτὸς ἀπὸ τὴ προσωπική τους περιπέτεια, θὰ ἐσήμαινε καὶ τὴν ἐπικράτησι τοῦ πνεύματος τῆς ἀντιδράσεως ἐπὶ πάρα πολλὰ χρόνια. Ἂν εἶχαν λίγη ὑπομονή, θὰ ἔφθαναν ἀσφαλῶς καὶ ὁμαλὰ στὴν ἐξουσία, μὲ τὸ στήριγμα δὲ τῆς πλειοψηφίας θὰ μποροῦσαν νὰ πετύχουν καλὸ καὶ σταθερὸ ἀποτέλεσμα.
>
> Ἂν πάλι τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε, δὲν ἦταν ἀπίθανο νὰ φθόσουν σὲ ἀκρότητες καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀπέχθεια κατὰ τῆς βίας, ποὺ — ὅπως ἐπίστευα —

Καὶ ὁ πλοίαρχος Νικ. Πετρόπουλος προσθέτει:

> ... Πέρασα μία ἀπὸ τὶς πιὸ καταθλιπτικὲς νύκτες τῆς ζωῆς μου. Ἔβρεχε ραγδαῖα, φυσοῦσε καὶ ἔπεφταν κανονιὲς στοῦ Μακρυγιάννη. Συλλογιζόμουν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ποὺ ἄρχιζε, καὶ τὶς ὁπωσδήποτε κακές του συνέπειες καὶ μὲ ἔπιανε δέος.
>
> Τὸ πρωὶ πῆγα στὸ ὑπουργεῖο Τὸ γραφεῖο μου εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Ἐξαδάκτυλο, ὁ ὁποῖος — μαζὶ μὲ μερικοὺς παλιοὺς ἀποτάκτους — εἶχε ἐγκαταστήσει μιὰ πρόχειρη ὑπηρεσία ἀποκρυπτογραφήσεως. Ζήτησα τὸν ΑΓΕΝ — εἶχε παραλάβει τὴ νύκτα ὁ ὑπουργὸς Δ. Οἰκονόμου — ἀλλὰ ἔλειπε καὶ εἶχε ἀφήσει καὶ αὐτὸς παραγγελία νὰ πῶ σπίτι μου καὶ ὅτι θὰ μὲ εἰδοποιοῦσε μόλις θὰ μὲ χρειαζόταν. Δὲν εἶχαν ἄδικο οἱ ἄνθρωποι. Δὲν ἤμουν ἐχθρός τους, ἀλλὰ ἐκείνες τὶς στιγμὲς δὲν αἰσθανόμουν καμμία ψυχικὴ ἐπαφὴ μαζί τους.
>
> Τὴν ἀφήγησι τῆς προσωπικῆς μου περιπτώσεως τὴν ἔκανα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ προσθέσω μία μαρτυρία σ' αὐτὴ ποὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἔχουν ἐπισημάνει, ἤτοι ὅτι, κατὰ τὶς πρῶτες ὧρες τοῦ κινήματος δὲν ἐκδηλώθηκε κουμπὶ ἄμεση, σοβαρὴ καὶ ὁμαδικὴ ἀντενέργεια.
>
> Αὐτὴ τὴν ἔλλειψι, μερικοὶ τὴν ἀπέδωσαν στὴν πανοῦργο καιροσκοπία τοῦ Κονδύλη. Χωρὶς ν' ἀποκλείω κι' αὐτὴ τὴν ἀποψι, νομίζω ὅτι ἴσως νὰ ὀφείλεται καὶ σὲ κάτι γενικώτερο καὶ βαθύτερο...

Ἡ ἔκθεση τοῦ στρατηγοῦ Μπακοπούλου

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ αὐτὴ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα —μὰ καὶ ἐπίκαιρη — παρένθεση, ξαναγυρίζουμε στὸ στρατηγὸ Κ. Μπακόπουλο. Ὅταν, λοιπόν, ὁ φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν, ἔφτασε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, βρῆκε —καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του, τὴν ὁποία θὰ δοῦμε ἀμέσως παρακάτω— τὸν Γεώργιο Κονδύλη «ἐν μέσῳ τῶν ὑπασπιστῶν του καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν, διαβιβάζοντα τὴν διαταγὴν τοῦ συναγερμοῦ». Πάντως, κατὰ γενικὴ διαπίστωση, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔκθεση τοῦ στρατηγοῦ Μπακοπούλου, τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, ἄργησε νὰ δοθῆ, καὶ τοῦτο γιατὶ —ὅπως ξέρουμε— οἱ στασιαστές, γνωρίζοντας σὲ κάθε λεπτομέρεια τὶς ὁδηγίες γιὰ τὸ συναγερμὸ — φρόντισαν ἀπὸ νωρὶς νὰ κόψουν τὸ σύρμα ποὺ σύνδεε τὰ στρατιωτικὰ κέντρα (ὑπουργεῖο καὶ Σῶμα) μὲ τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ἔτσι τὸ σύνθημα δόθηκε, ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο, στὶς 8.15 τὸ βράδυ ἢ καὶ ἀργότερα, καὶ τότε μονάχα τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ ἔριξε τὴν «εἰδοποιητικὴ» βολή, ποὺ προβλεπόταν ἀπὸ τὸ σχέδιο τοῦ συναγερμοῦ.

Πρὶν ὅμως δοῦμε ἀναλυτικὰ τὶ ἀκολούθησε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους, καὶ πρὶν ξανακούσουμε τὴν τόσο ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρηση τοῦ ὑπασπιστῆ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, τότε λοχαγοῦ Βασιλ. Καραχούτη —καθὼς καὶ ἄλλους πρωταγωνιστὲς τῶν ὡρῶν ἐκείνων— χρειάζεται νὰ δώσουμε, στὸ σύνολό της, τὴν ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση, ποὺ ὑπέβαλε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (28 Μαρτίου 1935), ὁ φρούραρχος Ἀθηνῶν ὑποστράτηγος Κ. Μπακόπουλος. Ἡ ἔκθεση φέρνει τὸν τίτλο «περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Φρουραρχείου κατὰ τὴν νύκτα τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος» καὶ ἀναφέρει (σὲ τρίτο πρόσωπο) αὐτά:

> ... Εὑρισκόμενος ὁ φρούραρχος περὶ ὥραν 7ην μ.μ. εἰς τὸ γραφεῖον του, ἐκλήθη εἰς τὸ τηλέφωνον παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας κ. Σπύρου, ὅστις τοῦ εἶπε: «Κύριε Φρούραρχε, ταύτην τὴν στιγμὴν μοῦ ἐτηλεφώνησεν ἡ Ἀστυνομία Πειραιῶς ὅτι δύο αὐτοκίνητα πλήρη ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων ὑποπτων ἀτόμων μετέβησαν εἰς Πέραμα, τῶν ἐπιβαινόντων ποστιθεμένων προφανῶς νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς Ναύσταθμον καὶ ἐμποδισθέντων παρά τινος φυλακίου. Ἐδημιουργήθη ἐπεισόδιον, καθ' ὃ ἀντηλλάγησαν πυροβολισμοὶ καὶ ἠκούσθησαν αἱ φωναὶ «κίνημα, ζήτω ὁ Πλαστήρας κλπ.». Εἶσθε ἡ πρώτη στρατιωτικὴ ἀρχή, τὴν ὁποίαν εἰδοποιῶ. Θὰ εἰδοποιήσετε σεῖς τὰς ἄλλας ἀρχάς;». «— Καλῶς θὰ εἰδοποιήσω, ἀλλ' ἐφ' ὅσον σᾶς εἶναι δυνατόν, εἰδοποιήσατε καὶ σεῖς».
>
> Αὐτὸς ὁ τηλεφωνικὸς διάλογος διεξήχθη μεταξὺ Φρουράρχου καὶ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας. Ὑποπτευθεὶς ὁ Φρούραρχος ὅτι πρόκειται περὶ κινήματος εἰς Ναύσταθμον πρὸς ἀποπαγὴν τοῦ Στόλου, ἐζήτησεν εὐθὺς παρὰ τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρου ὅπως τὸν συνδέσῃ μὲ τὸν Ναύσταθμον.
>
> —Ἐδῶ Φρούραρχος Ἀθηνῶν. Σᾶς παρακαλῶ δώσατέ μου Ναύσταθμον.
>
> — Ἀμέσως.
>
> Καὶ μετ' ὀλίγον:
>
> — Ὁ Ναύσταθμος δὲν ἀπαντᾶ...
>
> —Ἐπιμείνατε, εἶναι ἀνάγκη.
>
> — Δὲν ἀπαντᾶ.
>
> — Συμβαίνει συνήθως νὰ μὴ ἀπαντᾶ;
>
> — Ὄχι.
>
> Ἀφῆκε τὴν τηλεφωνήτριαν (ὁ Φρούραρχος), ἐνισχυθεισῶν κατὰ πολὺ τῶν ὑπονοιῶν του ὅτι ἐπρόκειτο περὶ κινήματος ἐν Ναυστάθμῳ. Ζητήσας ἀμέσως τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καὶ μὴ εὑρὼν ἐκεῖ τὸν κ. ὑπουργόν, τὸν ἀνεζήτησεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὅπου καὶ τὸν ἀνεῦρε...

«"Εστω καὶ δι' ἄσκησιν ἀμύνης»!

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ ἡ στιχομυθία μεταξὺ Ἀλ. Χατζηκυριάκου— Κ. Μπακοπούλου ποὺ ἔχουμε δῆ στὰ προηγούμενα, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ φρούραρχος Ἀθηνῶν — ἐπιβεβαιώνοντας καὶ ὅσα ὡς τώρα, σχετικά, μνημονεύσαμε — ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του αὐτά:

> ... Ἀκολούθως ἐζήτησε (ὁ Φρούραρχος) τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μὴ τυχὸν εὑρίσκετο ἐκεῖ ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἢ ὁ Ἐπιτελάρχης. Μὴ εὑρεθέντων ἐκεῖ, λόγῳ τῆς ὥρας, ἀνεζήτησε τὸν Διοικητὴν τοῦ Σώματος εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου, ἀτυχῶς, δὲν τὸν ἀνεῦρε καὶ ὡς ἐκ τούτου διέταξε μόνος του τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Φρουραρχείου νὰ εἰδοποιήσουν τηλεφωνικῶς ὅσους ἠδύναντο ἐκ τῶν μονάδων τῆς Φρουρᾶς πρὸς λῆψιν τῶν πρώτων μέτρων, συγχρόνως δὲ νὰ εἰδοποιήσωσι καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Φρουραρχείου ὅπως προσέλθουν ἀμέσως εἰς τὸ Φρουραρχεῖον καὶ ἰδία τὸν ὑποφρούραρχον συνταγματάρχην Βραννόν Βασ., ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ γραφεῖον του.
>
> Εὐθὺς μετὰ τὴν ἄνω διαταγήν του ἐζήτησεν (ὁ Φρούραρχος) τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλάβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι εἶχεν ἀναχωρήσει διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μετὰ τὴν πληροφορίαν αὐτὴν ἔσπευσεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον πρὸς λῆψιν διαταγῶν. Ἐκεῖ εὗρε τὸν ὑπουργὸν μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του τηλεφωνοῦντα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπασπιστοῦ (τοῦ Α' Σώματος) καὶ δίδοντα τὴν διαταγὴν τοῦ συναγερμοῦ. (Ὁ Μπακόπουλος θὰ πρέπει νὰ ἔφθασεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν περὶ ὥραν 7.45 μ.μ.) Τὴν διαταγὴν τοῦ συναγερμοῦ ἐπανέλαβε (ὁ Κονδύλης) καὶ εἰς τὸν Φρούραρχον, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι καὶ ἐὰν δὲν ποόκειται περὶ σοβαροῦ τινός, ἂς διατάξωμεν συναγερμὸν καὶ δι' ἄσκησιν ἀμύνης.
>
> Τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ θὰ ἐδίδετο ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον ἢ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀλλ' ἀποκοπείσης τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ πυροβολείου τοῦ Λυκαβηττοῦ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν (τοῦ ἑνὸς τούτων ὑπολοχαγοῦ Μαλαγάρη ἀποκαλυφθέντος καὶ κρατουμένου ἤδη εἰς τὰς φυλακάς), ἐβράδυνε νὰ δοθῆ καὶ μάλις περὶ τὴν 8.15' ὥραν ἐδόθη. Δοθέντος τοῦ συνθήματος συναγερμοῦ, τὸ Φρουραρχεῖον, ὅπου, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχον ἐπιστρέψει ὁ φρούραρχος, καθὼς καὶ ὁ ὑποφρούραρχος καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί τούτου, ἀπέστειλε, συμφώνως τῷ σχεδίῳ συναγερμοῦ, τμήματα ἐκ τῆς 5ης νάμεως τοῦ νὰ καταλάβουν τὸ Ταχυδρομεῖον καὶ Τηλεγραφεῖον καὶ τὸ τηλεφωνικὸν κέντρον τῆς πόλεως...

Προσθέτει ὅμως ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος στὴν ἔκθεσή του καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Α΄ ΠΑΓΙΟΝ
1. Ἔξοδα Ἱδρύσεως καὶ Ὀργανώσεως
2. Ἔπιπλα καὶ Σκεύη

Β΄ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ
1. Χρεώσται
2. Ὑπεργολάβοι
3. Παροχαὶ Πολ)κίας Σπ. Τρικούπη
4. Παροχαὶ Πολ)κίας Σπετσῶν
5. Ἐγγυήσεις
6. Προκαταβλητέοι Φόροι Ν. Δ. 4444)65
7. Μένοντα Διαμ)τα Πολ)κίας Σπ. Τρικούπη
8. Ὑλικὰ ἐ) παρακαταθήκη
9. Γρ)τια Εἰσπρακτέα

Γ΄ ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ ΥΠΟ ΕΚΤΕΛΕΣΙΝ
1. Ἀνεγειρομένη Πολ)κία Σπετσῶν 106—108
2. Ἀνεγειρομένη Πολ)κία Φ. Νέγρη 35 καὶ Σικίνου 2—6

Δ΄ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
1. Ταμεῖον

Ε΄ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ
1. Ζημίαι Χρήσεως

Μεῖον Κέρδη προηγουμένης χρήσεως

ΧΡΕΩΣΙΣ
1. Ἔξοδα Δια)σεως
2. Μισθοὶ Προσωπικοῦ
3. Γενικὰ Ἔξοδα Οἰκοδ. Σπ. Τρικ
4. Ἀποσβέσεις
5. Φόροι Δημοσίου
6. Τόκοι καὶ Προμήθειαι οἰκοδ. Σπ. Τ
7. Κέρδη Χρήσεως

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΒΡΑΧΝΟΣ

Σὲ τὶ ἀπέβλεπε τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων

ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ 10ΥΚΑΙ 34ΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ

9ον

ΕΙΝΑΙ κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἀποκαλυπτικὰ αὐτὰ ποὺ ἱστόρησε ὁ δενιζελικώτατος καὶ δημοκρατικώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ καὶ «μὴ κινηματίας» Νικόλαος Πετρόπουλος. Πίστευε ὅτι τὶς φῆμες γύρω ἀπὸ τὸ ἐπικείμενο κίνημα «τὶς προκαλοῦσαν μερικοὶ ἐξημμένοι» (ὁμόφρονές του) καὶ φανταζόταν ὅτι «γίνονταν ἀνεκτὲς ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν Βενιζέλο, ποὺ εἶχε κάθε συμφέρον νὰ κρατῆ σὲ ἐκνευρισμὸ τοὺς ἀντιπάλους του». (Μὰ καὶ ὅταν μερικοὶ στενοὶ φίλοι του τοῦ ἐκμυστηρεύτηκαν καθαρὰ ὅτι θὰ ξέσπαγε ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις» ἐξακολουθοῦσε νὰ μένη στὴν πλάνη του). Ἔτσι ὅταν τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935 πληροφορήθηκε αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στὸ ναύσταθμο καὶ στὸ στόλο πλημμύρισε, ὄχι τόσο ἀπὸ κατάπληξη, ὅσο ἀπὸ βαθύτατη θλίψη. Καὶ ἦταν πολλὲς καὶ ποικίλες οἱ ἀνησυχίες του. Γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, σκεπτόταν ὅτι «ἂν τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε, δὲν ἦταν ἀπίθανο νὰ φθάσουν (οἱ στασιαστὲς) σὲ ἀκρότητες καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀπέχθεια κατὰ τῆς δίας, ποὺ αἰσθανόταν ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ». Μὲ αὐτὸ δὲ τὸν τρόπο, δηλαδή, «μὲ τὴ διασύνη τους καὶ μὲ τὴ διαιότητά τους θὰ κινδύνευεν νὰ ξαναχάσουν πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ ἄσχημα τὴν Ἀρχή, ἀφοῦ ἡ Κοινὴ Γνώμη θὰ τοὺς ἦταν ἐχθρική».

Καὶ αὐτὰ μὲν ἀποκαλύπτει ἕνας δημοκρατικὸς πλοίαρχος, πού, καθὼς ἀλλοῦ ἔχει ἐξομολογηθῆ, ἦταν δενιζελικὸς ἀπὸ ἀντι-ἀντιδενιζελισμό. Ὁ φρούραρχος δὲ τῶν Ἀθηνῶν περιλαμβάνει στὴν ἔκθεσή του καὶ μιὰ φράση, μὲ τὴν ὁποία θέλει νὰ δείξη ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, δὲν ἀπέδωσε —τοὐλάχιστο τὶς πρῶτες ὧρες —στὸ κίνημα, τὴ σημασία ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδώση. Γιατὶ τοῦτο ὑπονοοῦσε, βέβαια, ἡ προσθήκη τοῦ Γεωργ. Κονδύλη, κατὰ τὴν ὁποία ἔστω «καὶ ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ σοβαροῦ τινός, ἂς διατάξωμεν συναγερμὸν καὶ δι' ἄσκησιν ἀμύνης»!

Αἱ ἐνέργειαι στὰς Ἀθήνας

ΑΣ ΔΟΥΜΕ ὅμως τὶ παρακάτω στὴν ἔκθεσή του, ἀναφέρει ὁ ὑποστράτηγος Κωνστ. Μπακόπουλος:

... Εἰς τὸ Φρουραρχεῖον γράφει, κατόπιν τοῦ συναγερμοῦ, προσῆρχοντο, ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν τούτων καὶ ἄλλοι, ὡς εἶχον ὑποχρέωσιν καὶ μὴ ἀνήκοντες εἰς μονάδας τῆς Φρουρᾶς ἀξιωματικοί. Μεταξὺ τούτων, προσῆλθον καὶ τινες τῆς Σχολῆς Πολέμου. Οὗτοι διετάχθησαν ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὸ οἴκημα τῆς Σχολῆς (Εὐελπίδων). Μετ' ὀλίγην ὥραν ἐπέστρεφον εἰς τὸ Φρουραρχεῖον καὶ ἀνέφερον διὰ τῶν συνταγματαρχῶν Γεωργαντᾶ καὶ Γερολυμάτου εἰς τὸν φρούραρχον ὅτι ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων εὑρίσκετο ἐν ἐπαναστάσει, διότι παρ' ἀξιωματικῶν ἐπαναστατῶν καὶ φρουρᾶς 6 στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἀπηγορεύθη ἡ εἴσοδος ἐν αὐτῇ, τῶν ἐπαναστατῶν, δηλωσάντων ὅτι ἐκηρύχθη ἐπανάστασις καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ ὅτι ἡ εἴσοδος θὰ ἐπετρέπετο μόνον, ἐὰν προσεχώρουν εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἄλλως νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀμέσως διότι θὰ πυροβολήσωσι κατ' αὐτῶν. Κατόπιν τούτου, τὸ Φρουραρχεῖον, λόγω τοῦ ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντος, διέταξε τηλεφωνικῶς, διὰ τοῦ ὑποφρουράρχου, τὸν Διοικητὴν τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ συνταγματάρχην Δημάρατον ὅπως ἀποστείλη περιπόλους πρὸς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ κύκλωσιν αὐτῆς, ἀπαγορευομένης τῆς ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς πάντα. Περὶ τῆς ἐπαναστατημένης Σχολῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν του, τὸ Φρουραρχεῖον ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν. Συγχρόνως ἀνεζητήθη τηλεφωνικῶς ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὁ πρωθυπουργός, ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων συνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ Στάης, ὅστις ἀπουσιάζων καὶ εὑρισκόμενος εἰς ἄλλην οἰκίαν καὶ εἰδοποιηθεὶς προσῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, ὅπου διετάχθη παρὰ τοῦ Φρουράρχου ὅπως μεταβῇ ἀμέσως εἰς συνάντησιν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ Ἱππικοῦ Δημαράτου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δοθῇ ἡ ὡς ἄνω ἐντολή, ἐπὶ πλέον δὲ ἐλέχθη εἰς τοῦτον ὅπως μεριμνήσῃ συνεννοούμενος μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Δημαράτου, περὶ τοῦ τρόπου ἀνακαταλήψεως τῆς Σχολῆς καὶ ἦτις δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ βραδύνῃ. Ἀνακαταλαμβανομένης δὲ τῆς Σχολῆς, νὰ ἀναλάβῃ οὗτος τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως, ἐφ' ὅσον ἠγνοεῖτο ἡ τύχη τοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς ὑποστρατήγου Πολίτου.

Μετὰ παρέλευσιν δύο περίπου ὡρῶν ἀνεφέρθη εἰς τὸ Φρουραρχεῖον ἡ ἀνακατάληψις τῆς Σχολῆς καὶ ἡ δραπέτευσις ἐξ αὐτῆς τῶν ἐπαναστατῶν ἀξιωματικῶν, ἐκτὸς ὀλίγων συλληφθέντων ἐντὸς αὐτῆς. Πρὸ τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Σχολῆς, ὁ φρούραρχος μετέβη εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ἵνα ἀναφέρῃ λεπτομερέστερον εἰς τὸν ἐκεῖ διοικητὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν ὑπουργόν, σχετικῶς μὲ τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας τοῦ Φρουραρχείου, ἐπιστρέψας μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εἰς αὐτό. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐκτὸς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν διοικητῶν Σώματος Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας, εὑρίσκετο καὶ ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως μετὰ τῶν περισσοτέρων ὑπουργῶν, προσερχομένων, ἐν τῷ μεταξύ, καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἀθήναις ὑποστρατήγων καὶ ἀντιστρατήγων. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μετὰ τῶν λοιπῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν διοικητῶν, ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἔκδοσιν διαταγῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταστολὴν τοῦ ἐκραγέντος κινήματος εἰς τοὺς στρατῶνας Μακρυγιάννη, διατεθέντων πρὸς τοῦτο ὡρισμένων τμημάτων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ Πέραμα τμημάτων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἐλαφροῦ καὶ βαρέος, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐξόδου τοῦ Στόλου ἐκ τοῦ Ναυστάθμου. παρακολουθῶν συγχρόνως τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ κινήματος τόσον ἐν Ἀθήναις ὅσον καὶ ἐν Ἰδίᾳ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Μακεδονίᾳ...

«Λυποῦμαι κατάκαρδα»

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δὲ ὁ φρούραρχος Ἀθηνῶν, τὴν ἔκθεσή του ἔτσι:

... Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ ἀστυνομικὸς σταθμάρχης Πυριτιδοποιείου Κουτσοχέρας Ἀλ., ἀνέφερεν εἰς τὸ Φρουραρχεῖον ὅτι ἐν αὐτοκινήτῳ πλῆρες ἀξιωματικῶν, διευθυνόμενον διὰ τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ πρὸς τὸ Πέραμα διετάχθη παρὰ τοῦ φυλακίου του νὰ σταματήσῃ, μὴ ὑπακούσαν ἐν ἀρχῇ καὶ ἀπειληθέντος τοῦ ὁδηγοῦ διὰ πυροβολισμῶν, ἐσταμάτησε, κρατηθέντων ἐντὸς τοῦ φυλακίου τῶν ἐν αὐτῷ ἓξ (6) ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶχον διαταγὴν τοῦ Φρουραρχείου ὅπως μεταβῶσιν εἰς Πειραιᾶ. Εἰς τοῦτον ἐδόθη ἡ ἀπάντησις ὅτι τὸ Φρουραρχεῖον οὐδένα ἀξιωματικὸν διέταξεν ὅπως μεταβῇ εἰς Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἀσφαλῶς θὰ πρόκειται περὶ ἐπαναστατῶν, δι' αὐτὸ νὰ ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματά των. Ὅταν οὗτος ἀνέφερε τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιστοποιήθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπαναστατῶν τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων (ὁμάδα Ἰωάννη Τσιγάντε) καὶ ἀμέσως διετάχθη ὅπως τοὺς θέσῃ ὑπὸ αὐστηρὰν φρούρησιν, μέχρις ὅτου τὸ Φρουραρχεῖον ἀποστείλῃ φρουράν ὅπως τοὺς παραλάβῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξεν ὅπως παραλάβῃ τούτους τὸ πλησιέστερον εὑρισκόμενον Σύνταγμα Μηχανικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀκολούθως τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀπὸ ὅπου καὶ ἐστάλησαν εἰς τὸ Φρουραρχεῖον. Εἰς τὸ Φρουραρχεῖον ἐστάλησαν (ἀργότερα) καὶ οἱ ἐπαναστάται ἀξιωματικοὶ τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη. Τῶν στασιαστῶν παρουσιασθέντων ποὸ τοῦ φρουράρχου, οὗτος ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ εἰς αὐτοὺς τὰ κάτωθι: «Λυποῦμαι κατάκαρδα διὰ τὸ μεγάλο ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον διεπράξατε κατὰ τῆς πατρίδος σας, τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ τῶν οἰκογενειῶν σας». Μεθ' ὃ διετάχθη ἡ αὐστηρὰ ἀπομόνωσίς των...

Ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Βασ. Βραχνοῦ

ΑΥΤΑ ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του ὁ φρούραρχος Ἀθηνῶν ὑποστράτηγος Κωνστ. Μπακόπουλος:

— Ναί· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ ὑποφρούραρχος, τότε συνταγματάρχης, Βασίλειος Βραχνός, τὸν ὁποῖο μνημονεύει στὴν ἔκθεσί του ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος. Ναί, ἔτσι συνέβησαν τὰ πράγματα.

Καὶ ὁ κατοπινὸς στρατηγὸς Βασ. Βραχνός, ὁ ἡρωικὸς διοικητὴς τῆς 1 Μεραρχίας Λαρίσης, ποὺ κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο τοῦ 1940 — 1941, πραγματοποίησε (1 Νοεμβρίου 1940) τὴν πρώτη ἑλληνικὴ ἐπίθεση, ἐκεῖ στὴν Πίνδο· ποὺ κατὰ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς συγκρότησε τὴν ἐθνικὴ ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση «Ἄγνωστος Μεραρχία» (ὡς που τὸν ἔπιασαν οἱ Γερμανοὶ καὶ τὸν ἔστειλαν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, στὴν Ἰταλία καὶ τὴ Γερμανία) καὶ ποὺ ἀργότερα δυῆκε βουλευτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ καὶ γίνηκε ὑφυπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ στρατάρχη Ἀλέξανδρου Παπάγου, συνέχισε:

— Τά καθήκοντα τοῦ ὑποφρουράρχου Ἀθηνῶν μοῦ ἀνετέθησαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς δεκατετραώρου πλαστηρικῆς δικτατορίας τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀβασίλευτου δημοκρατίας, τὰ κινήματα διεδέχοντο τὸ ἕνα τὸ ἄλλο, πότε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἄλφα «δημοκρατικοῦ» ἀξιωματικοῦ καὶ πότε ὑπὸ τὴν τοῦ βήτα, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ καταστολὴν ἑνὸς κινήματος τὸ ὁποῖον θὰ ἐξεδηλοῦτο. τυχόν, ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε καταρτίσει σχέδιον συναγερμοῦ. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο περιείχοντο λεπτομερεῖς ὁδηγίαι, πρὸς ἀπάσας τὰς ἐν Ἀθήναις μονάδας διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν τούτων καὶ διὰ τὴν ἀποστολὴν ἑκάστης ἐξ αὐτῶν — ἀναλόγως τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν διέθετεν — πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ καταστολὴν τοῦ κινήματος, ὅπερ ὀφείποτε θὰ ἐξερηγνύετο. Εἰς ἑκάστην δὲ μονάδα εἶχον ἀποσταλῆ αἱ ὁδηγίαι, αἵτινες ἀφεώρων εἰς αὐτήν, καθὼς καὶ ἡ ἀποστολὴ ἥτις τῆς ἐτάσσετο.

Ἐρώτηση:

— Τὸ Φρουραρχεῖο Ἀθηνῶν εἶχε εἰδικὴ ἀποστολή;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως. Καὶ βάσει τοῦ μέρους τοῦ σχεδίου τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ἀσφάλειαν καὶ εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Φρουραρχείου, ἐξέδωκα ἐγγράφους ἐντολάς καὶ ὁδηγίας ἂς ἔθεσα ὑπ' ὄψιν τοῦ φρουράρχου. Ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος τὰς ἐνέκρινε, ἐλαβον δὲ γνῶσιν ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοί. Ἰδιαιτέρως, μάλιστα, τὰς ἐμελέτησαν οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ ὄντες ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μὴ καταλήψεως τοῦ Φρουραρχείου ὑπὸ τῶν ἐνδεχομένων ἢ τῶν ἂς εἴπωμεν ἀναμενομένων ἐπαναστατῶν.

Διὰ τὴν ἐντὸς ἐλαχίστων λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ σήματος τοῦ συναγερμοῦ κατάληψιν τῶν ἐνδεικνυομένων θέσεων ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν τοῦ λόχου Φρουραρχείου, εὑρισκομένου τότε εἰς τὴν ὁδὸν Σίνα, ἐγένοντο δοκιμαὶ αἵτινες ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, καὶ συνετέλεσαν ὥστε τὸ φρουραρχεῖον — τὸ ὁποῖον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διεδραμάτιζεν ἰδιαιτέρως ἀξιόλογον ρόλον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν μιᾶς πόλεως — νὰ ἀσφαλισθῇ καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ πλήρως τὴν ἀποστολήν του. Τοῦτο δὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα τὸ ὁποῖον ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἀποστολῆς ἀπήτει — καί, μάλιστα, ἀπουσιάζοντος ἐμοῦ ἐκ τοῦ φρουραρχείου τὴν ὥραν τοῦ συναγερμοῦ.

Σέ τί πραγματικά ἀποσκοποῦσαν

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγὸς Βασ. Βραχνὸς τὴν ἱστόρησή του μοῦ λέει:

— Ἐπειδὴ μὲ ἐβασάνιζεν ἡ σκέψις ὅτι τὰ δενιζελικὰ ζιζάνια θὰ θελήσουν μίαν ἡμέραν νὰ δώσουν τὴν «ρεβάνς», τὴν ὀφειλομένην μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ 1933, καὶ ὅτι θὰ ἐπεδίωκον τοῦτο, εὐθὺς ὡς θὰ εὕρισκον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν· καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἐβεχόμην τὴν ἀναμέτρησιν — ἐφ' ὅσον, μάλιστα, καὶ διά μίαν ἔστω φοράν ἡμεῖς εὑρισκόμεθα ἀπὸ θέσεως ἰσχύος — εὑρισκόμην σχεδὸν συνεχῶς εἰς τὴν θέσιν μου. Διὰ νὰ εἶναι δὲ εὐχερὴς ἡ ἀνεύρεσίς μου, ἐάν ἐπ' ὀλίγον ἀπεμακρυνόμην, ἔλεγα εἰς τὸν ἑκάστοτε ἀξιωματικὸν τῆς ὑπηρεσίας χρονικῶς ποῦ θὰ εὑρίσκωμαι καὶ οὕτω ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ σήματος τοῦ συναγερμοῦ ἀνευρέθη καὶ κατηυθύνθην ἀστραπιαίως εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, ὅπου εὗρον τὰ πάντα ἐν ἀπολύτῳ τάξει, ὡς ταῦτα εἶχον καθορισθῇ διὰ τῶν ὁδηγιῶν μου.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν ἀπὸ τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὸ γραφεῖον μου, προσῆλθον τρεῖς ἀντισυνταγματάρχαι, οἵτινες ἐφοίτων εἰς τὴν Ἀνωτέραν Σχολὴν Πολέμου καὶ μοῦ εἶπον ὅτι τίθενται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Φρουραρχείου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἰδική μας ὑπηρεσία δὲν εἶχε σχετικὴν ἐντολὴν περὶ τῶν φοιτώντων εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην, τοὺς ἠρώτησα τί προέβλεπε τὸ σχέδιον τοῦ συναγερμοῦ περὶ αὐτῶν. Ὅταν δὲ μοῦ ἀπήντησαν, ὅτι κατὰ τὰς προδιαγεγραμμένας ὁδηγίας οὗτοι θὰ ἔδει νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, τοὺς εἶπον «νὰ πάρουν ἀμέσως ἕνα αὐτοκίνητον καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Σχολήν, ἵνα παρουσιασθοῦν τὸ ταχύτερον ἐκεῖ ὅπου τὸ σχέδιον ὥριζεν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Μετὰ 20 ὅμως λεπτὰ τῆς ὥρας, οἱ τοιοῦτοι ἀντισυνταγματάρχαι ἐπανῆλθον καὶ μοῦ εἶπον, ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Ἀνωτέραν Σχολὴν Πολέμου — ἤτις, τότε, ἐλειτούργει εἰς οἰκήματα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων — διότι τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς κατείχετο (ὡς καὶ εἰς τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν τοῦ φρουράρχου στρατηγοῦ Μπακοπούλου ἀναφέρεται), ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν.

Καὶ ὁ κατοπινὸς διοικητὴς τῆς ἡρωικῆς Ι Μεραρχίας τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940 — 1941 προσθέτει:

— Ἅμα τῇ λήψει τῆς πληροφορίας ταύτης (διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠγνοοῦμεν τὴν κατάληψιν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ὁποίων ἡγεῖτο ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες, ὡς καὶ ὑπὸ ἐκείνων οἵτινες ὑπηρέτουν ἐντὸς αὐτῆς), ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι οἱ στασιασταὶ δὲν προέβησαν εἰς τὸ ἐγχείρημα τοῦτο διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς μαθητὰς - Εὐελπίδας, ἀλλὰ διὰ νὰ λάβουν καὶ διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν ὁπλισμὸν τῆς σχολῆς. Μὲ τὰ ὅπλα δὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἥρπαζον, ἐσκέφθην, ὅτι θὰ ἀπεσκόπουν εἰς τό νὰ ἐξοπλίσουν τοὺς τότε πρόσφυγας τοῦ συνοικισμοῦ Πολυγώνου καὶ ἄλλα στοιχεῖα προσκείμενα εἰς αὐτούς καὶ διαπνεόμενα ὑπὸ τῶν αὐτῶν, μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, πολιτικὸν φρονημάτων. Ἐσκέφθην δέ, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι διὰ τῶν οὕτω μελλόντων νὰ ἐξοπλισθοῦν πολιτῶν, οἱ στασιασταὶ θὰ ἀπέβλεπον εἰς τό νὰ καταλάβουν τὸν λόφον τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀκινητοποιήσουν — θέντες ταῦτα ὑπὸ τὰ πυρά των — τὸ 1ον καὶ 34ον Συντάγματα Πεζικοῦ. Καὶ δὲν εἶχον ἄδικον: Εὑρίσκοντο δὲ τότε οἱ στρατῶνες τῶν Συνταγμάτων τούτων εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Λυκαβηττοῦ, παρὰ τὴν λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας, ἐκεῖ ὅπου νῦν ἠγέρθη τὸ μέγαρον τῆς ἀμερικανικῆς πρεσβείας καὶ μέχρι περίπου τοῦ κτιρίου τοῦ σημερινοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου. Εἰδικώτερον δὲ πλησίον τοῦ κτιρίου τοῦ νοσοκομείου ἐστρατωνίζετο ἡ ἑτέρα διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, τῆς πρώτης στεγαζομένης εἰς τοῦ Μακρυγιάννη. Ἐκεῖ ὅπου ἐγένετο τὸ ἐγχείρημα τῶν Στέφ. Σαράφη, Χρ. Τσιγάντε, Χατζησταυρῆ καὶ λοιπῶν.

Ξεκινώντας, λοιπόν, ἀπὸ τὶς παραπάνω σκέψεις ὁ τότε ὑποφρούραρχος συνταγματάρχης Βασ. Βραχνός, προέβηκε σὲ διάφορες ἐνέργειες τὶς ὁποῖες θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

Τὸ Μικρὸ Κόκ

Τοῦ ΜΑΟ - ΤΣ

Τὰ δόγματα τοῦ Κι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XXXI

καὶ ἡ τ

ΣΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟ κόσμο, κάθε κουλτούρα, κάθε λογοτεχνία καὶ κάθε τέχνη ἀνήκουν σὲ μιὰ καθωρισμένη τάξη καὶ προέρχονται ἀπὸ μιὰ σαφῶς προσδιωρισμένη πολιτικὴ γραμμή. Στὴν πραγματικότητα, δὲν ὑπάρχει τέχνη γιὰ τὴν τέχνη, τέχνη ὑπεράνω τῶν τάξεων, οὔτε τέχνη ποὺ νὰ ἀναπτύσσεται ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἢ ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτήν. Ἡ προλεταριακὴ λογοτεχνία καὶ τέχνη ἀποτελοῦν μέρος στὸ σύνολο τῆς ἐπαναστατικῆς ὑποθέσεως τοῦ προλεταριάτου. Εἶναι, ὅπως ἔλεγε ὁ Λένιν, «ἕνας μικρὸς τροχὸς καὶ μιὰ μικρὴ βιδίτσα» τοῦ ὅλου μηχανισμοῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐπαναστατικὴ κουλτούρα εἶναι γιὰ τὶς λαϊκὲς μάζες ἕνα πανίσχυρο ὅπλο τῆς ἐπαναστάσεως. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, τὴν προετοιμάζει ἰδεολογικά. Κατὰ τὴν ἐπανάσταση, ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικὸ τομέα, ἀπαραίτητο, τοῦ γενικοῦ μετώπου τῆς ἐπαναστάσεως.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ μας καὶ ἡ τέχνη μας ἐξυπηρετοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὴ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς στὸν τελευταῖο, τοὺς ἐργάτες, τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς στρατιῶτες. Ἔχουν γίνει γι' αὐτοὺς καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ αὐτούς.

ΠΡΕΠΕΙ οἱ συγγραφεῖς μας καὶ οἱ καλλιτέχνες μας νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν τακτικὴ αὐτή, πρέπει ν' ἀλλάξουν στάση καὶ νὰ περάσουν βαθμηδὸν πρὸς τὴν μεριὰ τοῦ προλεταριάτου, στὸ

Μὲ ἀπορρήτα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΙ ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΒΑΣ. ΒΡΑΧΝΟΣ ΚΑΙ Γ. ΖΟΡΜΠΑΛΑΣ

Τὸ ἱππικὸ περικυκλώνει τὴν Σχολὴ Εὐελπίδων

ΟΙ ΠΟΛΥΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟΡΡΗΤΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

10ον

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ, λοιπόν, ὁ τότε ὑποφρούραρχος Ἀθηνῶν συνταγματάρχης Βασ. Βραχνὸς ἀπὸ τὴ σκέψη ὅτι οἱ στασιαστὲς δὲν ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς μαθητὲς τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἀλλὰ στὸ νὰ ἀρπάξουν τὰ ὅπλα τους, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ θὰ ἀκινητοποιοῦσαν — ἀπὸ τὸν ὑπερκείμενο λόφο τοῦ Λυκαβηττοῦ — τὰ 1ο καὶ 34ο συντάγματα πεζικοῦ, ἀποφάσισε νὰ προβῆ σὲ ὡρισμένες ἐνέργειες. Ἐνέργειες, ποὺ ἔστω καὶ ἂν ξέφευγαν ἀπὸ τὰ «προσχεδιασμένα», ἐκρίνονταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴ δύσκολη ἐκείνη ὥρα. Καί, στὸ τέλος, ἀπόδηκαν πολὺ ὠφέλιμες (ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους) γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεση.

— Βεβαίως· μοῦ ἔλεγε καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Βασίλειος Βραχνός. Εἶς τινας περιπτώσεις εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ἀνάλημψις ὡρισμένων πρωτοβουλιῶν. Καὶ τοῦτο διότι ὁσονδήποτε προνοητικὸν καὶ λεπτομερὲς καὶ ἐὰν εἶναι τὸ σχέδιον τῆς ἐνεργείας, εἰς τὴν πρᾶξιν προκύπτουν ποικίλα μὴ προβλεφθέντα ἀπρόοπτα, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὸ ταχύτερον. Ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐκκινῶν καὶ ἐγώ, προέβην τότε εἰς μίαν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία δὲν προεβλέπετο ἀπὸ τὸ σχέδιον ἐνεργείας, ἀλλ' ἦτις, τελικῶς, ὑπεβοήθησε εἰς τὴν λύσιν ἑνὸς ἐκ τῶν δημιουργηθέντων τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου 1935 προβλημάτων. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐκείνη δὲν ἀπεκαλύφθη οὔτε τότε οὔτε ἔκτοτε. Διότι ἐγὼ ἀπέφυγα πάντοτε νὰ ὁμιλήσω ἐπὶ θεμάτων ἀφορώντων εἰς τὸ κίνημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔφερε, πρὸς στιγμήν, τὸν τόπον μας ὄχι ἁπλῶς εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἀλλὰ ἐντὸς ταύτης τῆς ἀβύσσου. Ὁμιλῶ δὲ νῦν, τριανταδύο ὁλόκληρα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ πρώτην φοράν. Καὶ τὸ πράττω, διότι ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ γενεαὶ πρέπει νὰ ἀποδειγματισθοῦν ἀπὸ τὴν θλιβερὰν αὐτὴν ἱστορίαν, ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνω, παρ' ὀλίγον νὰ ὁδηγήσῃ τὸν τόπον μας εἰς μίαν, ἄνευ προηγουμένου, ἐθνικὴν καταστροφήν.

Μία ἐνέργεια ποὺ δὲν προβλεπόταν

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Βασ. Βραχνὸς συνέχισε:

— Ἡ κατάληψις τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἀπετέλει ἕνα νέον δεδομένον. Ἐπειδή, λοιπόν, ἐγὼ συνεδεόμην ψυχικῶς μετὰ τῶν διοικητῶν τῶν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικῶν μονάδων καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ συνταγματάρχου Κωνστ. Παπακωνσταντίνου —μετὰ τοῦ ὁποίου ἤμεθα στενώτατοι φίλοι ἀπὸ ἀνθυπολοχαγοί— τὸν ἐπῆρα εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ ἀφοῦ τοῦ μετέδωσα τὴν πληροφορίαν περὶ καταλήψεως τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, τοῦ προσέθεσα ὅτι πρέπει νὰ στείλῃ ἕνα τμῆμα στρατοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ταύτης. Ἐκεῖνος δμως μοῦ ἀπήντησεν ὅτι τοῦ καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἀποστολὴ στρατιωτικοῦ τμήματος, διότι δὲν εἶχε διαθέσιμον δύναμιν καὶ ὅτι τὴν ὑπάρχουσαν τοιαύτην —τὴν μὴ περισεύουσαν πάντως— ἠδύνατο νὰ τὴν διαθέσῃ μόνον κατόπιν εἰδικῆς αὐτοπροσώπου διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη.

Ἐρώτησις:
— Καὶ δὲν στάλθηκε στρατιωτικὴ δύναμη γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων;
Ἀπάντησις:

— Κατόπιν τῶν ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Κωνστ. Παπακωνσταντίνου λεχθέντων, ἐζήτησα εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν διοικητὴν τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ, τότε συνταγματάρχην καὶ μετέπειτα στρατηγὸν Σωκράτην Δημάρατον, μετὰ τοῦ ὁποίου, ἐπίσης, συνεδεόμην δι' ἰδιαιτέρας φιλίας. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος εἶχεν ἐξέλθει τοῦ οἰκήματος τῆς Σχολῆς, ἐδήλωσα εἰς τὸν ὑπασπιστήν του τὴν ἰδιότητά μου καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ εἶπον νὰ μεταδιβάσῃ ἀμέσως εἰς τὸν στρατηγὸν Δημάρατον τὰ ἑξῆς: «Νὰ πάρῃ ὅσας διαθεσίμους δυνάμεις ἔχει καὶ νὰ μεταβῇ πάραυτα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ἥτις κατέχετο ὑπὸ στασιαστῶν». Τοῦ προσέθεσα δέ, ὅτι ἡ κίνησις θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ δύναμίς του νὰ καλύπτεται ἀπὸ ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν ἐκ τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ, καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐγνώριζα τὴν ἐκεῖ κρατοῦσαν κατάστασιν.

Πράγματι, ὁ ὑπασπιστὴς ἀνεῦρε τὸν διοικητήν του, ἐκεῖνος δὲ παραλαβὼν τὰς διαθεσίμους δυνάμεις του, ἐβάδισε πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Μόλις ὅμως ἐπλησίασε πρὸς τὸ μέγαρον τῆς Σχολῆς, οἱ ἐκεῖ εὑρισκόμενοι στασιασταί, πληροφορηθέντες τὴν παρουσίαν καὶ προσέγγισιν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν.

Ἐρώτησις:
— Καὶ δὲν περικυκλώθηκε ἡ Σχολή;
Ἀπάντησις:

— Βεβαίως, ναί! Καὶ αὐτὸ συνετέλεσε εἰς τὴν ἐγκατάλειψίν της ὑπὸ τῶν στασιαστῶν.

Σκέψεις ποὺ ἐπιβεβαιώνονται

ΡΩΤΑΩ τὸν στρατηγὸ Βασ. Βραχνό, ἂν ἡ δύναμη τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ ἦταν κατὰ τὸ «προδιαγεγραμμένο σχέδιο» ἐλεύθερη γιὰ νὰ διατεθῇ ὅπου ἡ τυχὸν ἀνάγκη τὸ καλοῦσε.
Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Ὄχι, δὲν ἦτο ἐλεύθερη πρὸς διάθεσιν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν αἵτινες θὰ προέκυπτον. Βάσει τοῦ σχεδίου συναγερμοῦ ἡ δύναμις τῆς Σχολῆς ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς τὸν καθοριζόμενον ὑπὸ τούτου χῶρον, πλησίον τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου.

Ἡ ὥρα ὅμως παρήρχετο καὶ τὸ ἱππικὸν τῆς σχολῆς δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν θέσιν του. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγον Δημήτριον Πετρίτην νὰ ἐρωτήσῃ διὰ τοῦ ἐπιτελάρχου του, τότε συνταγματάρχου Χρήστου Καράσου, τὴν Σχολήν, ποία ἦτο ἡ αἰτία τῆς μὴ εἰσέτι καθόδου τῆς δυνάμεώς της εἰς τὸν καθορισθέντα χῶρον. Ὅταν δὲ τοῦ ἀνεφέρθη ὅτι τὸ ἱππικὸν τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς ἐβάδιζε πρὸς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ Φρουραρχείου ἐξεμάνη. Ἦτο δὲ ὁ στρατηγὸς Δημ. Πετρίτης λίαν εὐέξαπτος πλὴν πολὺ καλὸς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἔκτακτος στρατιώτης. Ὅταν, πάντως, τοῦ ἀνεφέρθη ποῦ εὑρίσκετο τὸ ἱππι-

Ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Γεώργιος Ζορμπαλᾶς, ὅταν — ὡς ἀντισυνταγματάρχης — ἦταν ὑπασπιστὴς τοῦ ἀλησμόνητου Βασιλέως Παύλου

κόν, ἐπῆρε εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν ὑποφρούραρχον Κ. Μπακόπουλον καὶ τοῦ ἔκαμε δριμυτάτας παρατηρήσεις διὰ τὴν ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς του διάθεσιν τῆς δυνάμεως.

Ἐρώτησις:
— Γνώριζε ὁ στρατηγὸς Μπακόπουλος τὴ συνεννόηση ποὺ εἴχατε κάνει μὲ τὸν συνταγματάρχη Δημάρατο;
Ἀπάντησις:

— Ὄχι, δὲν ἐγνώριζε τίποτε. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μόλις ἤκουσε τὰς παρατηρήσεις τοῦ Σωματάρχου, ἤρχισε νὰ διαμαρτύρεται καὶ νὰ λέγῃ ὅτι δὲν εἶχε ἰδέαν περὶ τῆς ἐνεργείας ἐκείνης τοῦ ἱππικοῦ τῆς σχολῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς Πετρίτης ἐπέμενε, μὲ ἐκάλεσε εἰς τὸ γραφεῖον του (ὁ φρούραρχος) καὶ μὲ ἠρώτησε σχετικῶς. Τότε τοῦ εἶπον ὅτι ἐγὼ εἶχον ἀναλάβει τὴν πρωτοβουλίαν ἐκείνην καὶ ὅτι ἐγὼ εἶχον συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Δημαράτου. Τὸν παρεκάλεσα δὲ νὰ κλείσῃ τὸ τηλέφωνον διὰ νὰ τοῦ ἀναφέρω τὰς λεπτομερείας.

Τότε καὶ ὁ φρούραρχος μὲ τὴν σειράν του παρεκάλεσε τὸν Σωματάρχην νὰ διακόψουν, πρὸς στιγμήν, τὴν συνδιάλεξιν, διὰ νὰ τοῦ εἴπῃ, ἀμέσως μετά, τί ἀκριβῶς συνέβη. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐξέθεσα εἰς τὸν στρατηγὸν Μπακόπουλον τὰ τῆς ἐπισκέψεως εἰς τὸ φρουραρχεῖον τῶν τριῶν ἀντισυνταγματαρχῶν, τὰ τῆς μεταβάσεως των εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, τὰ τῆς ἐπανόδου των, τὰ τῶν πληροφοριῶν των περὶ καταλήψεως τῆς σχολῆς ὑπὸ τῶν στασιαστῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς συνεννοήσεώς μου μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Δημαράτου, διὰ τὴν ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀβερωφείου Στρατιωτικοῦ Ἱδρύματος.

Εἰς ἐρώτησιν τοῦ φρουράρχου, διατί προέβην εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην, τοῦ ἐξήγησα ὅτι καὶ ἐκείνης προηγήθη ἐπαφή μου μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ ὅτι τὴν ἐθεώρουν ἐπιβεβλημένην. Διότι δὲν ἔκρινα φρόνιμον νὰ κατέλθῃ ἡ Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ εἰς τὸν πρὸ τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου χῶρον, ἀφήνουσα τὴν ἐπαναστατικὴν ἑστίαν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων ἀνενόχλητον.

Ὁ φρούραρχος παρεδέχθη τὴν ὀρθότητα τῆς διαταγῆς μου καὶ ἐξέθεσε εἰς τὸν Σωματάρχην τὰ ὅσα τοῦ εἶχον ἀναφέρει. Καὶ ὁ στρατηγὸς Πετρίτης δέ, μὲ τὴν σειράν του, ψυχραιμότερος ἤδη ἐνέκρινε τὴν «ἐκτὸς σχεδίου» ἐνέργειάν μου.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Βασ. Βραχνὸς ἔκλεισε τὴν ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησή του ἔτσι:

— Ἡ σχηματισθεῖσα παρ' ἐμοῦ γνώμη, ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων δὲν ἀπεσκόπει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μαθητῶν της, ἀλλὰ εἰς τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὅπλων της, ἵνα δι' αὐτῶν, ἐξοπλιζόμενα διάφορα στοιχεῖα, κυριαρχήσουν τῆς πρωτευούσης, ἀφοῦ θὰ ἐξησφάλιζον τὴν κατοχὴν τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἐπεβεβαιώθη, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν, ὑπό τινων ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, κατὰ τὴν δίκην τῶν κινηματιῶν, τὴν διεξαχθεῖσαν ἐνώπιον τοῦ Ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ ἡ ἐπιβεβαίωσίς της ὑπῆρξεν ἀπόλυτος, τριανταδύο ἔτη ἔκτοτε, μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις εἰς τὰς ὁποίας προέβη ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Ἀναστ. Παπούλας, κατὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς συγκλονιστικὴν ἱστόρησίν του.

Ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Γεωργ. Ζορμπαλᾶ

ΠΩΣ ὅμως γίνηκε ἡ κύκλωση τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων ἀπὸ τὸ ἱππικὸ τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς καὶ ποιὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνέργειας αὐτῆς;

— Πολλὲς φορὲς ἔχει γραφῆ μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε ὑπίλαρχος καὶ καθηγητὴς στὴν Σχολὴ Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Ἱππικοῦ Γεώργιος Ζορμπαλᾶς (ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ κύκλωσε τὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων), ὅτι ὁ Ἰωάννης Τσιγάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί, ποὺ προέβησαν εἰς τὸ ἐγκείρημα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἀπεχώρησαν ἐκεῖθεν ἀνενόχλητοι, ὅταν μόνοι των διεπίστωσαν ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ὑποβοηθηθοῦν τὴν ὅλην στασιαστικὴν ὑπόθεσιν. Τοῦτο, ὅμως, δὲν εἶναι ἀκριβές. Οἱ συνωμόται, οἵτινες κατέλαβον τὸ Ἀβερώφ ε ι ο ν Στρατιωτικὸν Ἵδρυμα, τὸ ἐγκατέλειψαν μόλις ἐβεβαιώθησαν ὅτι κινδυνεύουν νὰ συλληφθοῦν. Καὶ θὰ συνελαμβάνοντο, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τοὺς «δημοκρατικοὺς πολίτας», περὶ τῶν ὁποίων θὰ σᾶς ὁμιλήσω περαιτέρω.

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Γεώργιος Ζορμπαλᾶς, ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τῶν Τεθωρακισμένων (ὁ ἥρωας τοῦ Τεπελενιοῦ στὸν πόλεμο τοῦ 1940 — 1941, ποὺ, ὅπως ἀναφέρεται στὴν ἡμερησία διαταγὴ τοῦ συντάγματός του, «πολεμοῦσε ὄρθιος, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφερε τέσσερα τραύματα») συνέχισε:

— Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἤμουν ὑπίλαρχος καὶ ὑπηρέτουν ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν Σχολὴν Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Ἱππικοῦ, ἥτις συνεστεγάζετο μετὰ τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ, εἰς τὸ παλαιὸν «Ἱππευτικὸν Σχολεῖον», τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, πρὸς τὴν ὁδὸν Μαυρομματαίων. Τώρα, βεβαίως, τὸ κτίριον ἐκεῖνο ἔχει κατεδαφισθῆ.

Τὴν ἑσπέραν, λοιπόν, τῆς 1ης Μαρτίου ἤμουν ἀξιωματικὸς τῆς ἐπιφυλακῆς, ὅταν ἐλήφθη τὸ τηλεφώνημα τοῦ ὑποφρουράρχου, κατ' ἀρχάς, καὶ εὐθὺς ἀμέσως δεύτερον τηλεφώνημα ἐκ μέρους τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Διὰ τῶν τηλεφωνημάτων εἰδοποιούμεθα ὅτι ἐξερράγη κίνημα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβωμεν τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα. Ἐγώ, ὅμως, μόλις ἔκλεισε τὸ τηλέφωνον, ἔσπευσα νὰ ζητήσω καὶ πάλιν τὸ Α' Σῶμα διὰ νὰ ἐπαληθεύσω τὴν δοθεῖσαν πληροφορίαν. Ὅταν δὲ ἐπείσθην, ὅτι πράγματι εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἡ ἀπὸ καιροῦ ἀναμενομένη στρατιωτικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ὠργανοῦτο ὑπὸ ἀξιωματικῶν προσκειμένων πρὸς τοὺς Ἐλ. Βενιζέλον καὶ Νικ. Πλαστήραν, προέβην εἰς τὴν λῆψιν τῶν κατὰ τὴν γνώμην μου ἐνδεικνυομένων μέτρων.

Ἐρώτησις:
— Στὸ σχέδιο τοῦ συναγερμοῦ, δὲν προβλέπονταν οἱ ἐνέργειες ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνῃ ἡ σχολὴ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἱππικοῦ;
Ἀπάντησις:

— Βεβαίως, καθωρίζετο καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Σχολῆς μας καὶ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτελούσαμεν εἰς περίπτωσιν ἐκρήξεως κινήματος. Μόλις ὅμως —συμφώνως μὲ τὰς παγίας ἐντολάς, αἵτινες ἀνεφέροντο εἰς τὰ εἰδικὰ καθήκοντα τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐπιφυλακῆς— ἤνοιξα τὸν ἀπόρρητον φάκελλον, κατεπλάγην!

«Θὰ συνελάμβανον καὶ ἐμένα»

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ποὺ ἀμέσως γεννήθηκε ἦταν σὲ τί, τάχα, ὠφελοῦταν ἡ κατάπληξη αὐτή. Καὶ ὁ στρατηγὸς Ζορμπαλᾶς, ὁ ὁποῖος διατέλεσε καὶ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως στὴν προηγουμένη κυβέρνηση τοῦ Ἰωάννη Παρασκευοπούλου, ποὺ ἔκανε τὶς φεβρουαριανὲς ἐκλογὲς τοῦ 1964, μοῦ ἀπάντησε:

— Πιστεύω πὼς ὅταν συντάσσωνται ὁδηγίαι αἵτινες ἀφοροῦν εἰς κρισίμους ὥρας, αἱ ὁδηγίαι πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγόλογοι, εὔληπτοι καὶ κατηγορηματικαί. Νὰ ἀποβλέπουν δὲ εἰς συνκεκριμένους σκοπούς, δυναμένους νὰ ἐπιτελεσθοῦν, εἰ δυνατόν, αὐτοστιγμεί. Ἀστραπαίως. Μόλις ὅμως ἐγὼ ἤνοιξα τὰς ὁδηγίας τὰς διαλαμβανομένας ἐντὸς τοῦ φακέλλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή: «Ἀπόρρητον», εὑρέθην πρὸ δεκάδων πυκνογραμμένων σελίδων.

Ἐρώτησις:
— Καὶ τὶς διαβάσατε αὐτὲς τὶς ἀτέλειωτες σελίδες;
Ἀπάντησις:

— Ἐὰν ἀπεπειρώμην νὰ τὰς διαβάσω, οἱ στασιασταί οἱ ὁποῖοι, τυχὸν θὰ ἤρχοντο διὰ νὰ καταλάβουν τὴν σχολήν, θὰ συνελάμβανον καὶ ἐμένα, τὴν ὥραν ἀκριβῶς ποὺ θὰ προσεπάθουν νὰ μελετήσω τὰς πολυσελίδους ὁδηγίας περὶ τοῦ τί ὠφειλα νὰ πράξω διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν των! Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ ἐχρειάζετο ἄμεσος ἐνέργεια καὶ ἄμεσος δρᾶσις, ἐπανετοποθέτησα τὰς ὁδηγίας εἰς τὸν φάκελλον καὶ ἤρχισα νὰ λαμβάνω σύντονα μέτρα. Κυρίως δὲ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τοῦ «Ἱππευτικοῦ Σχολείου», ἀπὸ ἐνδεχομένην ἔξωθεν ἐπίθεσιν.

Πρώτη μου, λοιπόν, πρᾶξις ἦτο νὰ σπάσω τὰς ἀποθήκας πυρομαχικῶν καὶ νὰ λάβω τὰ κιβώτια μὲ τὰ φυσίγγια καὶ τὰς χειροβομβίδας. Ταυτοχρόνως ἔβγαλα τὰ φυλασσόμενα πολυβόλα τύπου «Σβαρτσλόζε» (γερμανικά), τὰ ὁποῖα καὶ παρέδωσα εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Ἱππικοῦ. Μὲ τοὺς μαθητὰς δὲ τούτους ὠργάνωσα φυλακία εἰς διάφορα σημεῖα πέριξ τοῦ κτιρίου, ὅπου ἐστεγαζόμεθα. Οὕτω καὶ ἀφοῦ ἠσφάλισα τὴν σχολὴν ἀπὸ τυχὸν κίνδυνον ἐπιθέσεως ἐναντίον της, ἤτις ἐπίθεσις θὰ ἀπεσκόπει εἰς τὴν κατάληψίν της, ἔσπευσα νὰ ἀντιμετωπίσω τοὺς ἄλλους κινδύνους τῆς ὥρας ἐκείνης.

Βέβαια οἱ κίνδυνοι δὲν ἀφοροῦσαν πιὰ στὴ Σχολὴ Ἐφέδρων καὶ στὴ Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ. Οἱ κίνδυνοι βρίσκονταν λίγο παραπάνω, στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. Πρὶν λίγο δὲ ἕνα καινούργιο τηλεφώνημα εἶχε ἀναγγείλει ὅτι ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων εἶχε καταληφθῆ καὶ κατεχόταν ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν «θεωρητικὸ» τοῦ κινήματος, τὸν τότε λοχαγὸ Γιάννη Τσιγάντε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Γεώργ. Ζορμπαλᾶς συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του. — Τί γίνηκε ἀφοῦ «ἀσφαλίστηκε» ἡ Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ. — Συγκρότηση ἐφίππων τμημάτων καὶ ἐπιχείρηση γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΧΡ. ΚΑΡΑΣΟΣ ΚΑΙ Γ. ΖΟΡΜΠΑΛΑΣ

Ἦτο μία ἁπλῆ συγκυρία ἢ ἕνα ἐπιτήδειο τέχνασμα;

Η ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΗ ΤΟΥ Α΄ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

11ον

ΜΟΛΙΣ ὁ τότε ὑπίλαρχος Ζορμπαλᾶς ἀσφάλισε τὴν ἱππευτικὴ σχολὴ ἀπὸ κάθε κίνδυνο, ξεκίνησε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ «Ἀβερωφείου Στρατιωτικοῦ Σχολείου Εὐελπίδων», ποὺ κατεχόταν ἀπὸ τοὺς στασιαστές.

— Ἀπό τά πρῶτα τηλεφωνήματα καί τοῦ φρουραρχείου καί τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τήν ἱστόρησί του ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Ζορμπαλᾶς, ἔστειλα ὁπλίτας διά νά εἰδοποιήσουν τούς ἀξιωματικούς καί τῆς σχολῆς ἐφέδρων καί τῆς σχολῆς ἐφαρμογῆς Πράγματι δὲ οὗτοι, μετ' ὀλίγον, ἤρχισαν νά καταφθάνουν. Πέραν ὅμως τῶν ἀγγελιαφόρων ὁπλιτῶν, ἔστειλα καί τόν τότε λοχίαν Ἱππικοῦ καί νῦν συνταγματάρχην τοῦ Ἐλέγχου Σωκράτην Δημάρατον νά ἀναφέρη εἰς τὸν θεῖον του καί συνώνυμόν του, διοικητήν τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς συνταγματάρχην Σωκράτην Δημάρατον, τά συμβαίνοντα καί νά τοῦ εἴπη — ἐκτός τῶν ἄλλων — ὅτι τόν ἐζήτει ἐπειγόντως καί ὁ ὑποφρούραρχος συνταγματάρχης Βασ. Βραχνός.

Ἐρώτησι:

— Καί σεῖς τί κάνατε σὲ αὐτὸ τὸ μεταξύ;

Ἀπάντησι:

— Ὅταν ἐβεβαιώθην ὅτι αὐτή καθ' ἑαυτήν ἡ Σχολή δὲν διέτρεχε κίνδυνον καί δή μετά τήν ὀργάνωσιν τῶν φυλακίων τά ὁποῖα ἐπηνδρώθησαν ὑπό μαθητῶν τῆς σνολῆς ἐφέδρων Ἱππικοῦ, παρέλαβα τούς ἄνδρας τῆς σχολῆς ἐφαρμογῆς καί ἀφοῦ συνεκρότησα καταλλήλως τά τμήματα, ἐξεκίνησα διά τήν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Μετά ὀλίγα λεπτά τά τμήματα ἱππικοῦ εὑρίσκοντο ἐγγύς τῆς Σχολῆς καί εὐθύς κατόπιν τήν ἐκυκλώσαμεν. Οὕτω καί ὑπό τήν ἰδικήν μας πίεσιν, ὁ λοχαγός Ἰωάννης Τσιγάντες ἀκολουθούμενος καί ὑπό τινων ἄλλων συνωμοτῶν ἀξιωματικῶν, ἠναγκάσθη νά ἐγκαταλείψη τήν σχολήν Εὐελπίδων καί νά κατευθυνθῆ πρός τό Πέραμα, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἐπροφθανε νά ἐπιβιβασθῆ τοῦ ἐπαναστατημένου στόλου. Συνελήφθη ὅμως καθ' ὁδόν, παρά τό Πυριτιδοποιεῖον, ὑπό τοῦ τότε ἀνθυπασπιστοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Ἀλ. Κουτσοχέρα.

Ὁ κλοιός τόν ὁποῖον ἐδημιουργήσαμεν περί τήν Σχολήν τῶν Εὐελπίδων — καθ' ὅλο τό περιβάλλον τά κτίριά της βασύλιον καί καθ' ὅλην τήν πρός τό πεδίον τοῦ Ἄρεως πρόσοψίν της — ἦτο τοιοῦτος, ὥστε οἱ ἐν αὐτῇ στασιασταί ἀξιωματικοί καί οἱ εἰσβολεῖς «δημοκρατικοί πολῖται», οἱ διαπράσαντες ὅπλά τινα, δὲν ἠδυνήθησαν (ὡς συνέβη μὲ τὸν Ἰω. Τσιγάντε) νά διαφύγουν.

ΕΤΣΙ περικυκλώθηκε ἀπό τό Ἱππικό καί ἡ Σχολή τῶν Εὐελπίδων καί ἔτσι ὅσοι δὲν ἔφυγαν (ὅπως ὁ Γιάννης Τσιγάντες) ἀναγκάσθηκαν (πάνοπλοι) νά παραδοθοῦν.

Καί ὁ στρατηγὸς Ζορμπαλᾶς μοῦ πρόσθεσε:

— Ἀπορῶ πῶς ἐδημιουργήθη ὁ μῦθος τοῦ «κάνενοχλήτου» τῆς ἀποχωρήσεως τῆς ὁμάδος τοῦ Ἰω. Τσιγάντε. Διότι καί ὁ ἀλησμόνητος Ἰω. Τσιγάντες, ποὺ σκοτώθηκε χάρη παλληκάρι εἰς τά χρόνια τῆς ξενοκρατίας, παρεδέχετο ὅτι ἐξηναγκάσθη νά ἀποχωρήση ἀπό τήν Σχολήν Εὐελπίδων μόνον ὅταν ἐπείσθη ὅτι τοῦ ἦτο τελείως ἀδύνατον νά ξεφύγη, τελικῶς, ἀπό τόν κλοιόν τοῦ Ἱππικοῦ.

Ἄλλωστε τοῦτο τό γνωρίζετε καί σεῖς (ὁ γράφων). Διότι ὀλίγας ἡμέρας πρό τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου τοῦ παλληκαριοῦ ἐκείνου, συνεζητήσαμε τήν περίπτωσιν, ἐκεῖ εἰς τό κρησφύγετον τοῦ Ἰω. Τσιγάντε, εἰς τήν ὁδόν Κεραμεικοῦ. Καί εἰς τήν συζήτησιν ἦσαν παρόντες καί ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας ὅπου, τότε, διέμενε ὁ λοχαγός Τσιγάντες, δηλαδή, ὁ δικηγόρος Ἀντώνιος Καλκανδῆς (ὁ γνωστός εἰς τήν κατοχήν ὡς «Νάκης»), καί ὁ συνάδελφος καί ἰσάδελφός σας Λάζαρος Πηνιάτογλου καί σεῖς.

Τότε ἐγώ (ὁ στρατηγὸς Ζορμπαλᾶς) εἶχα μὲ εἰδικὴν ἀποστολὴν κατέβει ἀπό τήν Ἤπειρον, ὅπου ἠγωνιζόμην μὲ τάς ἐθνικάς ἀνταρτικάς ὁμάδας τοῦ στρατηγοῦ Ναπολέοντος Ζέρβα. Ἀφοῦ δὲ εἴπομεν — ὅπως θά ἐνθυμῆσθε — τά ἀφορῶντα εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, ἀνεμνήσθημεν καί τά τοῦ παρελθόντος. Ἐστράφημεν εἰς τήν ἐποχὴν ποὺ ἤμεθα ἀντίπαλοι, τό 1935, ἐνῶ ἑπτά ἔτη βραδύτερον, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1942, ἠγωνιζόμεθα, ἀπό κοινοῦ, διά τήν μίαν καί μόνην Ἑλλάδα. Κατά τὴν συζήτησιν δὲ ἐκείνην, ὁ ἀλησμόνητος συναγωνιστής μας — ὁ ὁποῖος μετά ὀλίγας ἡμέρας ἔπιπτε, ἐκεῖ εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων, ὑπό τάς σφαῖρας τῶν Ἰταλῶν, τήν ἡμέραν ἀκριβῶς ποὺ ἐπρόκειτο νά τόν συνοδεύσωμεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Πιτσίκα — μόνος του ἰστόρησε πῶς ὑπό τήν πίεσιν τοῦ ἰδικοῦ μου τμήματος ἱππικοῦ, ἐγκατέλειψε, τήν ἐσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου τήν Σχολήν Εὐελπίδων.

Πραγματικά.

Μία μικρὴ παρένθεση

ΑΥΤΑ, λοιπόν, γίνηκαν τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Φρουραρχείου Ἀθηνῶν. Αὐτὰ ποὺ εἴδαμε στὴν ἔκθεση τοῦ τότε ὑποστράτηγου Κωνστ. Μπακόπουλου καὶ αὐτὰ ποὺ μᾶς ἱστόρησε ὁ ὑποφρούραρχος τότε συνταγματάρχης Βασ. Βραχνός. Καὶ ἔτσι ἐκτυλίχθηκαν τὰ γεγονότα τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ καὶ τῆς Σχολῆς Ἐφέδρων. Ὅπως μᾶς τὰ ἀφηγήθηκε ὁ ὑπίλαρχος τοῦ 1935 καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Γεώργιος Ζορμπαλᾶς, στὸν ὁποῖο ὁ Ναπολέων Ζέρβας (ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ὑπὲρ τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ἐνῶ ὁ ἐπίλαρχος πιὰ Ζορμπαλᾶς ἦταν ὑπὲρ τῆς βασιλευομένης, καὶ εἰς πεῖσμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν «Ἐθνικῶν Ὁμάδων Ἑλλήνων Ἀνταρτῶν» ὑπόγραψε, ἐκεῖ στὰ ἠπειρώτικα βουνά, καὶ σχετικὴ διακήρυξη), ἔγραφε, στὶς 15 τοῦ Γενάρη 1944, τοῦτα:

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΟΡΕΙΝΗ ΕΛΛΑΣ
ΕΘΝΙΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΑΡΧΗΓΟΥ
ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 358

Ἐπίλαρχον
Ζορμπαλᾶν Γεώργιον
Ἀγαπητὲ Συνάδελφε.

Αἱ τελευταῖαι ἐπιχειρήσεις τάς ὁποίας διεξηγάγετε ὡς Διοικητής ἀποσπάσματος δικαιώνουν πλήρως τὴν πεποίθησίν μου τὴν ὁποίαν εἶχα πάντοτε ὅσον ἀφορᾶ τάς διοικητικάς, ἡγετικάς καί πολεμικάς ἐν γένει ἱκανότητας μὲ τάς ὁποίας εἶσθε προικισμένος.

Τόσον ἡ Ἑλληνική μας Πατρίς ὅσον καί τό Σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν εἶναι ὑπερήφανοι διότι σᾶς εὑρίσκουν ὑπερασπιστήν τῆς τιμῆς καί τῆς ὑπάρξεώς των.

Αἱ Ἐθνικαί Ὁμάδες Ἑλλήνων Ἀνταρτῶν, ὡς καί ὁ ὑποφαινόμενος θεωροῦν ὡς εὐτυχῆ σύμπτωσιν τό ὅτι συγκαταλέγεσθε μεταξύ τῶν πρώτων Στελεχῶν των.

Στρατιῶται ὡς σεῖς δὲν εἶναι δυνατὸν παρά νά φέρουν εἰς πέρας τό ἀγαληφθὲν ἔργον κατά τὸν πλέον θαρραλεώτερον τρόπον.

Ἐκ μέρους τοῦ Ἔθνους μας καί τῶν Ἐθνικῶν μας Ὁμάδων σᾶς ἐκφράζομεν τά συγχαρητήριά μας διά τὴν ὑπέροχον ἱκανότητα τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατε κατά τάς τελευταίας ἐπιχειρήσεις καί ὡς Ἀρχηγός καί ὡς πολεμιστής στρατιώτης.

Σ.Δ. 15—1—44
Μὲ ἀδελφικούς
χαιρετισμούς
Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγός
Ν. ΖΕΡΒΑΣ

Ἡ ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Χρ. Καράσου

ΤΙ ΟΜΩΣ γίνηκε τὸ βραδάκι τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πέρα ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖο Ἀθηνῶν, καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ποὺ εἶχε τὴν κυρίως στρατιωτικὴ εὐθύνη γιὰ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς πρωτεύουσας;

— Τὰς ἐνεργείας τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ ἐπιτελάρχης του, τότε συνταγματάρχης Πεζικοῦ Χρῆστος Καράσος τὰς ἀνέφερα εἰς μίαν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔκθεσις πεπραγμένων κατὰ τὴν ἔκρηξιν καὶ καταστολὴν τῆς στάσεως τῆς 1ης Μαρτίου 1935», ὑπέβαλον δέοντος τὴν 12ην Ἀπριλίου 1935.

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Χρῆστος Καράσος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ἑξῆς, διατέλεσε ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ (1939 — 1940), ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου (28 Ὀκτωβρίου 1940 — Ἰανουάριος 1941), διοικητὴς τῆς XX Μεραρχίας (Ἰανουάριος 1941), Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Κεντρικῆς Μακεδονίας (Ἀπρίλιος 1941), ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τοῦ Βασιλέως Παύλου (1949—1951) καὶ ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων στὴν ὑπηρεσιακὴ κυβέρνηση τοῦ Στυλιανοῦ Μαυρομιχάλη (Ὀκτώβριος — Νοέμβριος 1963), συνέχισε:

— Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναφέρω εἰς τὴν ἔκθεσίν μου, εἶναι τὸ διατί τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐξόδη τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ, ἐγὼ δὲν εὑρέθην εἰς τὸ γραφεῖον μου εἰς τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ. Πρέπει δὲ νά σᾶς εἴπω ὅτι λόγω τῶν τότε ὑφισταμένων συνθηκῶν ἐγὼ διημέρευον, ἀλλὰ καὶ πλειστάκις διενυκτέρευον, ἐντὸς τοῦ Σώματος.

Ρωτάω ἂν «αἱ τότε ὑφισταμέναι συνθῆκαι», ἦταν σχετικὲς μὲ τὸ ψιθυριζόμενο καὶ ἀναμενόμενο δενιζελοπλαστηριακὸ κίνημα ἢ μὲ ἄλλες, τυχὸν, ἀφορμές.

Μοῦ ἀπάντησε δὲ ὁ στρατηγὸς Καράσος αὐτά:

— Βεβαίως. Οἱ λόγοι ποὺ μὲ ἠνάγκαζον, νά εὑρίσκωμαι συνεχῶς εἰς τὴν θέσιν μου, ἀφεώρων εἰς τὰς φήμας καὶ εἰς τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ σχεδιαζομένου στρατιωτικοῦ κινήματος, ἐκ μέρους ἀξιωματικῶν ἀντιτιθεμένων εἰς τὴν τότε νόμιμον κυβέρνησιν τῆς χώρας. Λόγω δὲ τῶν φημῶν αἵτινες ἐκυκλοφόρουν καὶ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἑκάστοτε ἐλαμβάνομεν, ἠναγκάσθην — διὰ νὰ εὑρίσκωμαι ἐγγύτερον τοῦ γραφείου μου — νὰ κατοικήσω πλησίον τοῦ Α΄ Σώματος, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ὁδὸν Κυδαθηναίων.

Ἐνῶ, λοιπόν, οὐδέποτε ἀπεμακρυνόμην τοῦ γραφείου μου, τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, εὑρέθην ἐκτὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ ὄχι εἰς μακρὰν ἀπόστασιν. Τί εἶχε συμβῆ; Ἰδού: Τὴν προηγουμένην ἢ τὴν προπαρελθοῦσαν ἡμέραν τοῦ κινήματος, δηλαδὴ τὴν 28ην ἢ τὴν 27ην Φεβρουαρίου, ἦλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μου μία γνωστὴ ἠθοποιὸς τοῦ θεάτρου τῆς «πρόζας», τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ δὲν τὸ μνημονεύω, μὴ τυχὸν, μετὰ ἀπὸ τριανταδύο χρόνια, κάμω ἴσως λάθος. Ἡ ἠθοποιὸς ἐκείνη ἠθέλησε νὰ μοῦ πωλήση εἰσιτήριον διὰ μίαν τιμητικὴν παράστασιν, ἥτις θὰ ἐδίδετο τὴν 6.30΄ ἑσπερινὴν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἰς τὸ θέατρον «Ἀλίκης».

Ἦταν ἐπιτήδειο τέχνασμα;

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Καθὼς ἀναφέρουν οἱ ἐφημερίδες τῆς ἡμέρας ἐκείνης (1η Μαρτίου 1935) στὸ θέατρο «Ἀλίκης» (στὴν πλατεῖα Ἁγίου Γεωργίου Καρύτση) θὰ δινόταν ἡ τιμητικὴ τοῦ συμπαθεστάτου καλλιτεχνικοῦ ζεύγους Κατράκη, μὲ τὸ ἔργον «Μαριονέττες» τοῦ Πιὲρ Βόλφ». Καὶ οἱ ἐφημερίδες πρόσθεταν: «Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ τιμητικὴ τῶν καλῶν ἠθοποιῶν θὰ συγκεντρώσῃ ἀμέριστον τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ».

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησίν του ὁ στρατηγὸς Χρ. Καράσος, εὑρέθην καὶ ἐγὼ μεταξὺ ἐκείνων αἵτινες ἐξεδήλωσαν τὴν συμπάθειάν των πρὸς τὸ καλλιτεχνικὸν ζεῦγος.

Πάντως ὅταν ἡ ἠθοποιὸς ἦλθε διὰ νὰ μοῦ πωλήση τὸ εἰσιτήριον ἀπήντησα ὅτι μοῦ ἦτο ἀδύνατον, λόγω τῆς ὑπηρεσίας μου, νὰ μεταβῶ εἰς τὸ θέατρον. Ἐκείνη ὅμως ἐπέμενε, λέγουσα: «Σᾶς παρακαλῶ, κύριε Ἐπιτελάρχα νὰ ἔλθετε. Καὶ τοὺς συναδέλφους μου θὰ βοηθήσετε καὶ μία ὡραία παράσταση θὰ ἀπολαύσετε». Ἦτο δὲ τόση ἡ ἐπιμονή της, ὥστε καὶ τό εἰσιτήριον ἠγόρασα, καὶ ἐφ' ὅσον τό εἶχα ἐπήγα καὶ εἰς τό θέατρον.

Φυσικὰ ἀπερχόμενος, κατὰ τὰς 6 καὶ 10΄ διὰ τὸ θέατρον, εἰδοποίησα τὴν ὑπηρεσίαν ποὺ θὰ εὑρισκόμην, διὰ νὰ μὲ εἰδοποιήσουν ἐάν παρίστατο ἀνάγκη. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς παραστάσεως εἰδοποιήθην ὑπό τινος, εἰδικῶς ἀποσταλέντος στρατιώτου, περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ ἔσπευσα νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ.

Ὅπως εἶναι φυσικὸ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Καράσο ἂν ἡ ἠθοποιὸς ποὺ τοῦ πούλησε τὸ εἰσιτήριο ἦταν «βαλτὴ» καὶ ἂν ἡ ἐπιμονή της καὶ νὰ πάρη τὸ εἰσιτήριο καὶ νὰ πάη στὸ θέατρο, ὑπηρετοῦσε κάποιο σκοπό.

—Τί νὰ σᾶς πῶ μοῦ ἀπάντησε ὁ τότε ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ. Πολλὲς φορὲς τὸ ἐσκέφθην αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ οὐδέποτε τὸ ἠρεύνησα. Τίποτε, βεβαίως, δὲν ἀποκλείεται. Καὶ δὲν θὰ ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐγένετο αὐτὸς ὁ ἐλιγμός, διὰ νὰ εὑρίσκωμαι ἐγὼ μακρὰν τοῦ γραφείου μου τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν. Ἄλλο ἐάν ἐπέστρεψα ταχύτερα, ὥστε ἀπὸ τὴν παράτσαν τοῦ κτιρίου τοῦ Α΄ Σώματος νὰ ρίψω τὰς φωτοβολίδας τὰς ὁποίας προέβλεπεν τὸ σχέδιον τοῦ συναγερμοῦ. Τί δὲ ἐν συνεχείᾳ συνέβη τὸ ἀναφέρω εἰς τὴν τότε συνταχθεῖσαν καὶ ὑποβληθεῖσαν ἔκθεσίν μου.

Νά, λοιπόν, γιατὶ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος ἔλειπε, τὶς πρῶτες στιγμὲς ποὺ γνωστοποιήθηκε στὴν κυβέρνηση τὸ κίνημα, ἀπὸ τὸ γραφεῖο του. Ἦταν ἤ, μιὰ ἁπλὴ συγκυρία ἢ ἕνα ἐπιτήδειο τέχνασμα.

Ἡ ἔκθεση τοῦ ἐπιτελάρχη

ΑΣ ΔΟΥΜΕ ὅμως τὶ ἀναφέρει στὴν ἔκθεση ποὺ, τότε, ὑπόβαλε, ὁ συνταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Χρ. Καράσος:

Εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθην τὴν ἐκδήλωσιν τῆς στάσεως εἰς Πέραμα (σημ. γράφ.: εἴδαμε δὲ παραπάνω ποῦ καὶ πῶς ὁ τότε ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἔμαθε τὴν ἔκρηξι τοῦ κινήματος) ἔσπευσα εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ὅπου ἔφθασα τὴν 19.15΄ ὥραν τῆς 1ης Μαρτίου Εὗρον ἐκεῖ τὸν ἀξιωματικὸν τῆς ὑπηρεσίας (λοχαγὸς Ἐπιμελητείας Φλωράκης Ἐμμ.), μόλις λαβόντα προφορικῶς ἐκ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν τὴν διαταγὴν νὰ τεθοῦν αἱ Μονάδες τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν ἐν συναγερμῷ καὶ μὴ γνωρίζοντα τί ἀκριβῶς συνέβαινε. Δι' ὅλων τῶν τηλεφώνων τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τῆς 2ας Μεραρχίας, προσωπικῶς καὶ διά τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Σώματος καὶ τῆς Μεραρχίας, ἐπέδωσα ἀμέσως εἰς τὰς Μονάδας τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς τὴν διαταγὴν νὰ τεθῶσιν ἐν συναγερμῷ καὶ νὰ συνταχθῶσιν ἕτοιμαι πρὸς δρᾶσιν. Ταυτογρόνως, ἐξεκρίβωσα τηλεφωνικῶς παρὰ τοῦ Φρουραρχείου Ἀθηνῶν τὸ γεγονὸς τῆς ἐκραγείσης εἰς Πέραμα στάσεως.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἦτο λίαν ὀπτικός. Τό Σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων δὲν ἀπήντα.

Βέβαια ἡ ἔκθεση τοῦ ἐπιτελάρχη τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ δὲν σταματᾶ ἐδῶ. Ἀναφέρεται δὲ (καθὼς θὰ δοῦμε) σὲ ὅλα ὅσα γίνηκαν τὴ μοιραία ἐκείνη βραδιά.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΚΟΥ
ΠΙΤ
'ΛΑΜΔΑ-ΑΛΦΑ'

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
Ἀκίνητα ἀξία .....
Ἀποσβέσεις .....
Μηχανικαὶ Ἐγκαταστάσεις ἀξία ..
Ἀποσβέσεις .....
Ἔπιπλα καὶ Σκεύη ἀξία .....
Ἀποσβέσεις .....
Μέσα Μεταφορᾶς ἀξία .....
Ἀποσβέσεις .....
Ἐμπορεύματα .....
Εἰσαγωγαὶ Ἐξωτερικοῦ .....
Πελάται .....
Χρεώσται .....
Γραμμάτια Εἰσπρακτέα .....
Διάφοροι λ)σμοὶ (προσωρινοὶ) (φόρ)
ἐπιστρεπτέοι, προκατ. πρ)κοῦ κλπ.)
Ταμεῖον .....

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΚΘΕΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΧΡ. ΚΑΡΑΣΟΥ

Τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε τὸ νόμιμο Κράτος

ΠΕΡΑΜΑ, ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ, ΣΧΟΛΗ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ

12ον

ΣΥΜΦΩΝΑ, λοιπόν, μὲ τὸ ἀπὸ πολλοὺς μῆνες πρίν, καταστρωμένο ἐπιτελικὸ «σχέδιο συναγερμοῦ», καὶ εἰδικώτερα μὲ μιὰ προσθήκη ποὺ εἶχε κάνει, ἰδιοχειρα, σὲ αὐτό, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Δημήτριος Πετρίτης (ποὺ πληροφορήθηκε τὸ κίνημα ἐντελῶς τυχαία, ἀπὸ ἕνα ἀπόστρατο ἀξιωματικό, καθὼς, φορώντας πολιτικά, κατέβαινε τὴν ὁδὸ Σταδίου, καὶ τοῦτο γιατὶ οὔτε ὁ πρωθυπουργός, οὔτε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ γνωστοποίησαν τὶς πληροφορίες ποὺ ἔγκαιρα τοὺς μεταδόθηκαν), βρισκόταν, τὴν κρίσιμη ὥρα ποὺ γινόταν ἡ ἀρχικὴ κινητοποίηση τοῦ κινήματος, μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ δὲν ἦταν «ἐγκλωβισμένος» ἐκεῖ (ἢ ἐμποτιλιαρισμένος», κατὰ τὴν ἔκφραση, πού, τὴν ἴδια ἐποχή, χρησιμοποίησαν διάφοροι κονδυλικοὶ παράγοντες), μοναχὰ ὁ Σωματάρχης. Μαζὶ μὲ αὐτόν, γύρω ἀπὸ τὸν ὑπουργό, («γιὰ νὰ τοὺς βλέπῃ, νὰ τοὺς χαίρεται, νὰ τοὺς καμαρώνῃ, νὰ τοὺς μετρᾷ —καὶ νὰ ἔχῃ ἥσυχο τὸ κεφάλι τους») βρίσκονταν καὶ ὅλοι, ἀνεξαίρετα, οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ποὺ τὴν προκινηματικὴ περίοδο ὑπηρετοῦσαν στὴν πρωτεύουσα ἢ ποὺ γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο, ὑπηρεσιακὸ ἢ ὄχι, λόγο ἔτυχε νὰ εἶναι (ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935) στὸ κέντρο. Ἔτσι, καὶ μὲ τοῦτη τὴν ἀφορμή, τὶς πρῶτες δύσκολες ὧρες, τὴν οὐσιαστικὴ διοίκηση τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀσκοῦσε ὁ ἐπιτελάρχης του, συνταγματάρχης Χρῆστος Καράσος. Καὶ αὐτὸς (ἀφοῦ γύρισε ἀπὸ τὴ θεατρικὴ τιμητικὴ παράσταση τοῦ «συμπαθεστάτου καλλιτεχνικοῦ ζεύγους», καὶ ἀφοῦ ταχύτατα κατατοπίστηκε γιὰ τὴν ὅλη κατάσταση), ἀνάφερε στὸν προϊστάμενό του, ὅτι ἐβάσαι αἱ μονάδες τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, πλὴν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων (τῆς διλοχίας ποὺ στρατωνιζόταν στοῦ Μακρυγιάννη) καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, εὑρίσκοντο ἐν συναγερμῷ, ἔτοιμαι ὅπως ἐκτελέσωσι τὰς διαταγάς του (τοῦ στρατηγοῦ Δημ. Πετρίτη) καὶ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν».

Ἡ συνδιάλεξη κόβεται ἀπότομα!

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ τότε συνταγματάρχης Χρ. Καράσος στὰ «ἐπὶ μέρους» θέματα τῶν «ἐπεξεργασθέντων» τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀναφέρει στὴν ἔκθεσή του αὐτά:

«... Τὸν ἀρχιφύλακα τοῦ πυροβολείου Λυκαβητοῦ ἔλαβον προσωπικῶς εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ τὸν διέταξα νὰ μεταδώσῃ διὰ τῶν κεκανονισμένων κανονισμῶν τὸ σύνθημα συναγερμοῦ. Ὅταν ὅμως ἐζήτησα νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν διαταγήν μου, ὅπως βεβαιωθῶ ὅτι τὴν κατενόησε, ἡ ἐπικοινωνία μετ' αὐτοῦ διεκόπη. Τότε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπέστειλα δι' αὐτοκινήτου τὸν ὑπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ Θεοχαρόπουλον Γ. εἰς τὸ πυροβολεῖον Λυκαβητοῦ μὲ ἔγγραφον διαταγήν μου νὰ ριφθῶσιν αἱ βολαὶ συναγερμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου διέταξα τηλεφωνικῶς τὸν ἀξιωματικὸν ἐπιφυλακῆς τοῦ 2ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ φυλάκιον Λυκαβητοῦ, νὰ διαβιβάσῃ τηλεφωνικῶς εἰς τὸ φυλάκιον τοῦτο τὴν διαταγήν συναγερμοῦ. Εἰς ἀπάντησίν του, ὅτι ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ φυλακίου εἶχε διακοπῆ, τὸν διέταξα νὰ ἀποστείλῃ ἀμέσως εἰς τὸ πυροβολεῖον περίπολον ὑπὸ ἀξιωματικὸν ἢ ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ ὑπαξιωματικόν, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βολῶν συναγερμοῦ. Πράγματι, περὶ τὴν 20.30΄ ὥραν ἐρρίφθησαν αἱ βολαὶ τοῦ συναγερμοῦ...

Τά μέτρα γιά τό Πέραμα

ΑΝΑΦΕΡΕΙ, παρακάτω, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος πῶς ἐκδηλώθηκαν οἱ στασιαστικὲς ἐνέργειες καὶ τί μέτρα πάρθηκαν γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους:

Καὶ γράφει:

«...α) Πέραμα.— Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς στάσεως εἰς Πέραμα ἔλαβε χώραν μεταξὺ τῆς 17 30΄ καὶ 18.00΄ ὥρας τῆς 1ης Μαρτίου διὰ τῆς 1ης Μαρτίου διὰ τῆς καθόδου εἰς Πέραμα στασιαστῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου συνεπλάκησαν μὲ τοὺς ἄνδρας τοῦ ἐκεῖ στοιχείου χωροφυλακῆς καὶ ὁπόθεν οἱ πλεῖστοι τῶν στασιαστῶν διεσπασμώθησαν εἰς Ναύσταθμον. Περὶ τούτου ἔλαβον γνῶσιν ἅμα τῇ ἀφίξει μου εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, περὶ ὥραν 19.15΄. Προηγουμένως εἶχον λάβει γνῶσιν τὸ Φρουραρχεῖον Ἀθηνῶν, ὁ ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ. Τὴν 19 30΄ ὥραν, κατόπιν τηλεφωνικῆς διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀνεχώρησεν ἐκ Πειραιῶς ἐπ' αὐτοκινήτων ἀξιωματικὸν, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν εἰς Πέραμα καὶ νὰ συλλάβῃ τοὺς στασιαστάς. Ἔφθασεν εἰς Πέραμα τὴν 20.15΄ ὥραν. Προέβη εἴς τινας συλλήψεις, ἀποκατέστησε τὴν τάξιν καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις εἰς Πέραμα, διακόψασα τὴν μετὰ τοῦ Περάματος ἐπικοινωνίαν τῶν στασιαστῶν τοῦ Ναυστάθμου κ.ε' συλλαβοῦσα τινάς τῶν μετέπειτα διὰ τοῦ Περάματος ἐπιχειρησάντων νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς Ναύσταθμον στασιαστῶν. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ εἶχον ἤδη διαπεραιωθῆ εἰς Ναύσταθμον. Τὴν 21. 30 ὥραν, κατόπιν διαταγῆς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διαβιβασθείσης παρὰ τοῦ ὑποφαινομένου τηλεφωνικῶς εἰς τὸν φρούαρχον Πειραιῶς, ἠτοιμάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐπ' αὐτοκινήτων ἐκ Πειραιὸς δι' Ἀθήνας (Μνημεῖον Ἀγνώστου Στρατιώτου) ἑτέρα δύναμις 90 ὁπλιτῶν ὑπὸ ἀξιωματικόν. Πρὶν ἢ τὸ ἀνωτέρω τμῆμα ἐκκινήσῃ ἐκ Πειραιῶς, ὁ διοικῶν αὐτὸ ὑπολοχαγὸς Ἀργείτης ἔλαβε τηλεφωνικῶς παρὰ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τὴν διαταγήν νὰ μὴ ἀχθῇ εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, ἀλλά, κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἀχθῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. Ἔφθασεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν περὶ τὴν 22.15΄ ὥραν...

Ἄλλες στρατιωτικὲς ἐνέργειες

ΚΑΙ ὁ τότε συνταγματάρχης Χρ. Καράσος συνεχίζει:

«... Περὶ τὴν 23.00΄ ὥραν, κατέφθασαν εἰς τὴν ὁδὸν Κοραῆ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, εἷς λόχος τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιὰ πεδινὴ πυροβολαρχία ὑπὸ τὸν ταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Βουγιουκλῆν. Περὶ τὴν 23.15΄ ὥραν ἀφίχθη εἰς τὴν ὁδὸν Κοραῆ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία τῶν 80 ρυμουλκουμένη διὰ τρακτέρ. Τὸ τμῆμα Πειραιῶς, ὁ λόχος τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία, ἀποτελέσαντα ἔξωθι τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν μίαν φάλαγγα ὑπό τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Οἰκονόμου, ἀνεχώρησαν περὶ τὴν 23.30΄ ὥραν διὰ Πέραμα. Τὴν φάλαγγα ταύτην συνώδευσε καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Οἱ λόχοι Πειραιῶς καὶ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἔφθασαν εἰς Πέραμα περὶ τὴν 1.30΄ (μεταμεσονύκτιον) ὥραν. Ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία διαταχθεῖσα κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ ναυάρχου Οἰκονόμου νὰ ταχθῇ εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ νὰ βάλῃ κατὰ δύο πλοίων ἐρχομένων τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ Ναυστάθμου καὶ ἄτινα ἀπεκαλύφθησαν ἐμπορικά, προωθήθη κατόπιν, χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ βολήν, πρὸς Πέραμα, ὅπου ἔφθασε περὶ τὴν 2.15 ὥραν. Ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία, ἀποτελέσασα ἰδίαν φάλαγγα ἐκ τῆς ὁδοῦ Κοραῆ, ἤχθη καὶ αὕτη εἰς Πέραμα, ὅπου ἔφθασε τὴν 2.30΄ ὥραν. Ὅταν περὶ τὴν 2.45΄ ὥραν τὰ ἐπαναστατικὰ πολεμικὰ ἤρξαντο ἐξερχόμενα τοῦ Ναυστάθμου, ἐβλήθησαν παρὰ τῆς πεδινῆς πυροβολαρχίας (24 βολαί). Τὰ πυροβόλα τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας δὲν ἐλειτούργησαν, λόγω βλάβης τῶν ἐπικρουστήρων (ἐνεργεῖται ἀνάκρισις κατόπιν διαταγῆς τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ)' Περὶ τὴν 4 ὥραν ἀπέπλευσε τελευταῖος ὁ «Ἀβέρωφ», ρίψας κατὰ τῶν εἰς Πέραμα πυροβολαρχιῶν δύο βολὰς ἄνευ ἀποτελέσματος.

Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπεστάλη εἰς Σχολὴν Δοκίμων εἷς οὐλαμὸς τοῦ 155 (δύο βαρέα πυροβόλα). Οὗτος ταχθεὶς ἐκεῖ περὶ τὴν 3.00΄, ὥραν, ἔβαλε κατὰ τῶν ἐξερχομένων ἐκ τοῦ Ναυστάθμου πολεμικῶν...

Τί γίνηκε στοῦ Μακρυγιάννη

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑ γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη στὴν ἔκθεση τοῦ ἐπιτελάρχη τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ἀναφέρονται τοῦτα:

«... 6) Μακρυγιάννη.— Ἡ εἴσοδος τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν καὶ πολιτῶν εἰς τοὺς στρατώνας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων (Μακρυγιάννη) ἤρξατο ἀπὸ τῆς 19.00 περίπου ὥρας, ἴσως δὲ καὶ ἐνωρίτερον. Τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, ὅτι κάτι ἀνώμαλον συμβαίνει εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα εἶχον περὶ τὴν 19.30΄ ὥραν, ἐκ τηλεφωνικῆς μὲ τὸ Τάγμα συνεννοήσεώς μου. Ἐβεβαιώθην δὲ περὶ τούτου ἐξ ἀξιωματικοῦ, ὃν ἀμέσως ἀπέστειλα εἰς στρατῶνας Μακρυγιάννη. Οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ, παρετήρησε δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ζωηρὰν κίνησιν καὶ φωνάς. Κατόπιν προφορικῆς διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος Ἁρμάτων, ταγματάρχην Κοσίγταν, ἀνεχώρησαν δύο ἅρματα μάχης ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω ταγματάρχην εἰς Μακρυγιάννη. Κατόπιν συμπλοκῆς μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ ταγματάρχου Κοσίντα καὶ τοῦ φόνου ἑνὸς ὁπλίτου τοῦ ἑνὸς ἅρματος, τοῦτο μὲν ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς στρατῶνας του, τὸ δὲ ἕτερον ἅρμα παρέμεινεν εἰς Μακρυγιάννη μέχρι τῆς λύσεως τῆς καταστάσεως καὶ περὶ ὥραν 3.30΄ τῆς 2ας Μαρτίου ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς στρατῶνας αὐτοῦ.

Περὶ τὴν 21.10΄ ὥραν, κατόπιν προφορικῆς διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Προτύπου Πυροβολαρχίας λοχαγὸν Κουρούκλην, ἀνεχώρησεν αὕτη ἐκ τῶν στρατώνων της διὰ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖθεν, εἷς μὲν οὐλαμὸς ἐτάχθη παρὰ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ὁ δὲ ἕτερος οὐλαμὸς (2 πυροβόλα) ἀπετελέσας μὲ τμῆμα τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάσαντος εἰς ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν Προτύπου Τάγματος (εἷς λόχος, ὁ οὐλαμὸς βαθμοφόρων καὶ μέρος τῆς πολυβολαρχίας) ἀπόσπασμα ὑπό τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Τρεπεκλῆ, ἤχθη πρὸς Μακρυγιάννη, κατόπιν διαταγῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου ἐφθασε περὶ τὴν 22.00 ὥραν, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ καταστείλῃ τὴν ἐκεῖ στάσιν. Τὴν 22.00 ὥραν, κατόπιν προσωπικῆς διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ἀνεχώρησεν ἐκ Παραπηγμάτων ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς λόχου τυφεκιοφόρων καὶ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ ἐκ μιᾶς πυροβολαρχίας τοῦ 2ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Πλυτζανόπουλον καὶ ἀπέκλεισε τοὺς στρατώνας Μακρυγιάννη ἀπὸ Νότου καὶ Δυσμῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων εἰς Μακρυγιάννη ἐξησφάλισα τὸν μεταξὺ αὐτῶν, τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν συνεχῆ σύνδεσμον δι' ἀξιωματικῶν Ἐπιτελείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συνοδευομένων ὑπό ἑτέρων ἀξιωματικῶν καὶ τηλεφωνικὸς διὰ συνεργείου τοῦ Συντάγματος Τηλεγραφητῶν, ἀποσταλέντος δι' αὐτοκινήτου.

Πληροφορηθείς περὶ τὸ μεσονύκτιον ὅτι εἰς τοὺς κατεχομένους παρὰ τῶν στασιαστῶν στρατώνας Μακρυγιάννη ἐπεκράτει σκότος ἀπόλυτον, ἐκ τούτου δὲ ἐδυσχεραίνετο μεγάλως ἡ βολὴ τοῦ κυβερνητικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος, ἀντὶ τῶν στρατώνων, νὰ βάλλωνται αἱ παρακείμεναι οἰκίαι, ἐκάλεσα τηλεφωνικῶς τὸν διευθυντὴν τῆς Ἑταιρίας Μεταφορῶν κ. Μεταξᾶν, ὅστις πράγματι κατέφθασε μετ' ὀλίγον, καὶ τὸν ἀπέστειλα εἰς τὸν ἐν τῷ ὑπουργείῳ Στρατιωτικῶν εὑρισκόμενον διοικητὴν τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ ὅπως ζητήσῃ τὴν ἔγκρισίν του καὶ φωτισθῶσιν οἱ στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη διὰ τῶν προβολέων τῆς Ἀκροπόλεως. Περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ὡς ἄνω φωτισμοῦ ἀνέφερον καὶ τηλεφωνικῶς εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Πετρίτην. Ὡς μοί ἀνεφέρθη τὴν ἐπομένην, ὁ στρατηγὸς ἐνέκρινε καὶ ἡ διαταγὴ αὕτη διεβιβάσθη εἰς τὴν Ἠλεκτρικὴν Ἑταιρίαν, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη, δι' ἀγνώστους δι' ἐμὲ λόγους.

Μετὰ ἀνταλλαγὴν πυρῶν πεζικοῦ μὲ τοὺς ἐντὸς τῶν στρατώνων στασιαστάς, καὶ βομβαρδισμόν τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη (ἐρρίφθησαν παρὰ τοῦ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ 43 βολαί) παρεδόθησαν ἡ διέφυγον οἱ στασιασταὶ Μακρυγιάννη περὶ τὴν 2.30΄ ὥραν τῆς 2 Μαρτίου...

Γιά τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων

ΤΕΛΟΣ γιὰ τὸ ἐγχείρημα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, στὴν ἔκθεση Χρ. Καράσου σημειώνονται τὰ ἑπόμενα:

«... γ) Σχολὴ Εὐελπίδων.— Περὶ τὴν 19.00 ὥραν ἤρξαντο εἰσερχόμεναι εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων ὁμάδες στασιαστῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἰδιωτῶν. Τὰς πρώτας ὑπονοίας περὶ τοῦ ὅτι κάτι συνέβαινε καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, εἶχον περὶ τὴν 20.15΄ ὥραν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς ἐπανειλημμένας τηλεφωνικάς μου προσκλήσεις, ἡ Σχολὴ δὲν ἀπήντα. Διέταξα τηλεφωνικῶς τὴν Σχολὴν Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ νὰ ἐξακριβώσῃ τί συνέβαινεν εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων. Ἐπληροφορήθην μετ' ὀλίγην ὥραν ὅτι ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων εἶχε καταληφθῆ παρὰ τῶν στασιαστῶν. Τότε διέταξα τὴν Σχολὴν Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ, ἥτις εἶχεν ἤδη λάβει παρὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ τηλεφωνικῶς τὴν διαταγὴν τοῦ συναγερμοῦ καὶ ἦτο ἑτοίμη, νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων διὰ τῆς διαθεσίμου αὐτῆς δυνάμεως. Ἡ αὐτὴ διαταγὴ ἐδόθη καὶ ἐκ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Περὶ τὴν 22.00 ὥραν ἡ Σχολὴ Ἐφαρμογῆς Ἱππικοῦ διὰ δυνάμεως πεζοπόρου Ὅλης καὶ πυροβολαρχίας ἀπέκλεισεν ἀπὸ Ἀνσμῶν καὶ Νότου τὴν Σχολήν. Περὶ τὴν 22.30΄ ὥραν, οἱ ἐν τῇ Σχολῇ στασιασταὶ ἐδραπέτευσαν...

Αὐτὰ ἀναφέρει ἡ ἔκθεση τοῦ σήμερα ἀποστράτου ἀντιστράτηγου Χρ. Καράσου, ἀγγίζοντας μοναχὰ τὶς γενικὲς γραμμὲς τῶν δσων γίνηκαν στὰς Ἀθήνας καὶ στὸ Πέραμα τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Κάθε ἕνα ὅμως ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ μνημονεύονται ἀπὸ τὸν τότε ἐπιτελάρχη τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ εἶναι καὶ μιὰ συγκλονιστικὴ ἱστορία.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀποστολὲς καὶ ἕνα συγκλονιστικὸ κομμάτι τῆς ἐθνικῆς μας τραγῳδίας. — Τί γίνηκε στὰ ἄλλα συντάγματα καὶ στὶς μάχιμες μονάδες τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. — Ὁ συνταγματάρχης Εὐάγ. Τρεπεκλῆς πηγαίνει στοῦ Μακρυγιάννη. — «Ἄνοιξέ μου, ἄτιμε, νὰ μπῶ»! — Σαράφης πρὸς Τρεπεκλῆν: «Φύγε Τρεπεκλῆ, γιατὶ θὰ σὲ σκοτώσω»! — «Δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φεύγουν! Ἄνοιξέ μου». — Οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ποὺ ἔπεσαν στὴν πρωτεύουσα τὴν ἀποφράδα ἐκείνη ἡμέρα. — Καταστολὴ μὲ κάθε θυσία.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Βοβολίνη

Παρακολουθῶ τὴν ἱστόρησι τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ὅσα ἀφηγεῖται ὁ κ. Καραχούτης στὸ φύλλο τοῦ «Ἑλ. Κόσμου» τῆς 30-3-67 εἶναι ἀληθινά. Μὲ μόνη τὴ διαφορὰ ὅτι ὅταν ὁ Κονδύλης ἀνεχώρησε, κατὰ τὸ μεσονύκτιο, ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ συμβολαιογράφου Ἀστ. Σγουροῦ, γιὰ νὰ πάῃ στὸ ξενοδοχεῖο «Τουρίστ» ἔμενε μὲ τὴν ἐντύπωσι ὅτι νικητὴς τῶν ἐκλογῶν τῆς 5.3.1933 ἦτο ὁ Βενιζέλος.

Ὅταν δὲ σὲ λίγη ὥρα ἐσπεύσαμε νὰ τὸν εἰδοποιήσουμε ὅτι ὁ Βενιζέλος ἔχανε τὶς ἐκλογές, ὁ Κονδύλης ὑπεψιάσθη ὅτι θὰ συνελαμβάνετο καὶ ἐσπευσμένως ἀπεμακρύνθη τοῦ ξενοδοχείου γιὰ νὰ πάῃ σπίτι τοῦ γιατροῦ Ἀν. Οἰκονόμου γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ν. Δαρβάρη. Ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε δι' αὐτοκινήτου νὰ φθάσῃ στὴ Λάρισα ἀπὸ ὅπου ἀπηύθυνε τελεσίγραφο στὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας διὰ τοῦ ὁποίου ἠξίου τὴν ἀνάθεσιν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν Π. Τσαλδάρην ἄλλως κηρύσσων Γενικὴν Ἐπιστράτευσιν καὶ τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ θὰ κατήρχετο εἰς Ἀθήνας.

Ἐμεῖς ποὺ ἔτυχε νὰ παρακολουθήσουμε τὰ γεγονότα ἐμείναμε μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι ἐὰν συνελαμβάνετο ὁ Κονδύλης δὲν θὰ ἀπεχώρει ὁ Πλαστήρας.

Ὁ κ. Ι. Πεπονῆς βιογράφος τοῦ Ν. Πλαστήρα γράφει ἐν σελίδι 442 σχετικῶς μὲ τὸ κίνημα τῆς 5.3. 1933:

«Ὁ Κονδύλης μόλις ἔμαθε τὸ κίνημα τοῦ Πλαστήρα, πρὶν τὸν καλέσῃ ἀκόμα ὁ Κλάδος, ἔφυγε λαχανιασμένος πρὸς τ' ἀλβανικὰ σύνορα μὲ σκοπὸ νὰ περάσῃ στὸ ἐξωτερικό».

Πρόκειται περὶ ψεύδους καὶ ἐρωτᾶται: Διατελεῖ ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ; Ἐὰν ἐν γνώσει, ἔπεσε θῦμα ἐμπαθείας. Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ, πῶς γράφει ἱστορίαν; Ἀλλὰ ὁ κ. Ι. Πεπονῆς ἀγωνίζεται νὰ καταλογίσῃ δειλίαν εἰς τὸν Κονδύλην. Γιατὶ λησμονεῖ ὅτι ὁ Κονδύλης κατέστειλε τὸ ἀντιεπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1923 ἀποκλθεὶς «Κεραυνὸς»; Γιατὶ λησμονεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἀείμνηστος Ν. Πλαστήρας καὶ εἰς ἐποχὴν ποὺ ἔτρεφε θανάσιμον μῖσος κατὰ τοῦ Κονδύλη ὅταν ἄκουσε κάποιον ν' ἀμφισβητῇ τὸν ἡρωισμὸν τοῦ Κονδύλη εἶπε ἐξαγριωμένος «Ἀ ὅλα κι' ὅλα ἐγὼ, ἂν τὸν ἔχω μπροστά μου τὸν Κονδύλη τὸν σκοτώνω. Ἀλλὰ τὴν παλληκαριά του δὲν ἐπιτρέπω νὰ τὴν ἀμφισβητῇ κανείς».

Μὲ τὴν εὐκαιρία, προσθέτω καὶ τοῦτο. Πρὶν ἀναχωρήσῃ ὁ Κονδύλης γιὰ τὴ Λάρισα στὰς 6-3-1933 ἦτο βέβαιος γιὰ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος Πλαστήρα καὶ ἠκούσθη λέγων -μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν προφορὰν: «Ὁ Νικολάκης —ἐννοῶν τὸν Πλαστήραν— ξέχασε ὅτι τὰ κινήματα τὶς Κυριακὲς δὲν ἐπιτυγχάνουν διότι εἶναι ἀργίας».

Μετὰ τιμῆς»

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΝΑΒΟΣ

Δικηγόρος

ταγματάρχης ἐ.ἀ. — τ. πρόεδρος Δημοτικοῦ Συμβουλίου Θεσσαλονίκη. 5.4.'67.

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΜΙΛΗΣΗ

Σαράφης πρὸς Τρεπεκλῆν: «Φύγε, γιατὶ θὰ σὲ σκοτώσω»!

Η ΠΡΩΤΗ ΚΡΟΥΣΙ ΣΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

13ον

ΚΑΘΕ μιὰ ἀπὸ τὶς εἰδικὲς ἀποστολὲς ποὺ μνημονεύει στὴν ἔκθεσή του, ὁ τότε συνταγματάρχης καὶ ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Χρῆστος Καράσος, εἶναι καὶ ἕνα συγκλονιστικὸ κομμάτι ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐθνικὴ περιπέτεια ποὺ ἄρχισε νὰ διαδραματίζεται τὸ μαρτιάτικο ἐκεῖνο δειλινὸ —καὶ ποὺ, παρὰ λίγο, νὰ τινάξη στὸν ἀέρα ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Βέβαια τὸ ψυχρὸ ὕφος ποὺ, ἀναγκαστικά, χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ γραφτῆ μιὰ στρατιωτικὴ ἔκθεση «πεπραγμένων», καὶ ἡ ἐπιβαλλόμενη ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία βραχυλογία, δὲν ἐπιτρέπουν οὔτε στὰ φυσικὰ πρόσωπα —καὶ στὴ δράση τους— νὰ ἀναφερθῆ ὁ συντάκτης της, οὔτε νὰ δώση μὲ περισσότερη περιγραφικὴ ζωντάνια τὶς λεπτομέρειες τῶν ὅσων ἐκτυλίχθηκαν τὶς δύσκολες ἐκεῖνες ὧρες. Ἔτσι, καὶ γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη —ποὺ ἦταν τὰ πιὸ σοβαρά, ποὺ σημειώθηκαν μέσα στὴν πρωτεύουσα— καὶ γιὰ ἐκεῖνα τοῦ Περάματος γίνεται, στὴν ἔκθεση, μιὰ ἁπλὴ ἀπαρίθμηση τῶν ἐνεργειῶν ποὺ ἐκδηλώθηκαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνη ἀλλιώτικα. Ἀκριβῶς, δέ, ὅ,τι τότε δὲν ἦταν δυνατό, εἴτε γιὰ λόγους εὐπρεπισκοὺς νὰ διατυπωθῆ, εἴτε γιὰ διάφορες ἄλλες αἰτίες νὰ ἐρευνηθῆ «κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος», προσπαθοῦμε τώρα, τριανταδυὸ χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, νὰ ἐξονυχίσουμε καὶ νὰ φέρουμε στὴν εὐρύτερη γνώση. ("Οποιος ἀποζητᾶ τὴν ἀληθινὴ ἱστορία δὲν μαθαίνει μονάχα τὰ περασμένα, ἀλλὰ καὶ τὰ σημερινά, καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀκόμα).

Γιατί, τί ἦταν τάχα ἡ ἀποστολὴ Κοσίντα, ποὺ μὲ δυὸ - τρεῖς μονάχα γραμμές, μνημονεύει στὴν ἔκθεσή του ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ:

> — Θά σᾶς πῶ μοῦ ἔλεγε τήν περασμένη ἑβδομάδα, ὁ ἴδιος ὁ τότε ταγματάρχης καί σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Νικόλαος Κοσίντας (γεννημένος στίς 6 Δεκεμβρίου 1888, στήν Καλαμάτα), ἐκεῖ στό σπίτι του, στό Καλαμάκι. Θά σᾶς πῶ καί θά μιλήσω γιά πρώτη φορά γιά τήν ἱστορία ἐκείνη, γιά τήν ὁποία, ἄν καί πέρασε ἀπό τότε ἕνα τρίτο αἰῶνος, δέν ἔχω ἐκστομίσει ὡς τώρα, οὔτε μιά λέξι. Καί θά σᾶς πῶ τά πράγματα ὅπως ἀκριβῶς ἔγιναν, ὡς τή στιγμή πού ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη, δέχθηκα ἑπτά τραύματα σέ διάφορα μέρη τοῦ σώματός μου.

Μοῦ εἶπε δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας πάρα - πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα καὶ γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη καὶ γιὰ ὅσα προηγήθηκαν ὡς που νὰ φτάσουμε στὸ Πότυπο Τάγμα Εὐζώνων —καὶ γιὰ πράγματα παλαιότερα.

Στὰ ἄλλα συντάγματα τῆς φρουρᾶς

ΠΡΙΝ ὅμως ἀκούσουμε τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἀφήγηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα καὶ πρὶν διαβάσουμε μαζὶ μερικὲς ἀκόμα πιὸ ἐνδιαφέρουσες ἐπιστολές, ποὺ ἔχει φυλαγμένες στὸ ἀρχεῖο του, θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ κάποια ἄλλη ὑπεύθυνη ἱστόρηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ὁλοκληρώνει τὴν εἰκόνα τῶν στρατιωτικῶν μέτρων, ποὺ λήφθηκαν, στὴν πρωτεύουσα, μόλις δόθηκε τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ.

> ...Καθ' ὃν χρόνον ἀναφέρεται στήν ἱστόρηση ἐκείνη, ἐξεδηλοῦτο ἡ στάσις εἰς τήν Σχολήν Εὐελπίδων, αἱ λοιπαί μονάδες τῶν Ἀθηνῶν ἐτίθεντο εἰς συναγερμόν.
>
> Μέ τό δοθέν σύνθημα ἐκ τοῦ Λυκαβηττοῦ καί διά τοῦ τηλεφώνου ὑπό τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ εἰς τό 34ον σύνταγμα οἱ ἀξιωματικοί τῆς ἐπιφυλακῆς ὑπολοχαγοί Ι. Βερνάρδος καί Ν. Παπαρρόδου ἔσπευδον ἀμέσως νά θέσουν τό σύνταγμα ἐν ἐπιφυλακῇ, νά ἀνοίξουν τόν ἐμπιστευτικόν φάκελλον, τόν περιέχοντα ὁδηγίας περί τῆς στάσεως, τήν ὁποίαν τό σύνταγμα ὤφειλε νά τηρήσῃ ἐν περιπτώσει συναγερμοῦ καί νά ἐκτελέσουν τάς ἐν αὐτῷ διαταγάς μετ' ἀκριβείας καί ταχύτητος.
>
> Αἱ φρουραί τοῦ στρατοπέδου ἐξιπλασιάσθησαν, οἱ σαλπιγταί συγκεντρωθέντες ἔξωθι τῶν γραφείων τοῦ συντάγματος ἤρχισαν νά σαλπίζουν ἀδιακόπως συναγερμόν καί τά τμήματα νά συγκροτοῦνται, νά ἐξοπλίζωνται καί νά τίθενται ὑπό τάς διαταγάς τῶν ἐπί κεφαλῆς τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ ἤρχισαν νά προσέρχωνται ἀθρόοι ὁ εἷς μετά τόν ἄλλον.
>
> Τό αὐτό ἐγένετο καί εἰς ὅλα τά ἄλλα συντάγματα τῆς φρουρᾶς καί τάς λοιπάς μαχίμους μονάδας αἱ ὁποῖαι κατέλαβον ἀμέσως διά τμημάτων των τάς ἐκ τοῦ σχεδίου συναγερμοῦ προκαθοριζομένας θέσεις.
>
> Οὕτω τόν 1ον πεζικόν εὑρέθη καί αὐτό ἐν ἐπιφυλακῇ ἡμίσειαν ὥραν πρό τοῦ ἐκ τοῦ Λυκαβηττοῦ συνθήματος τοῦ συναγερμοῦ, ἀπέστειλε περί τήν 8.30΄ μ.μ. ὥραν δύναμιν ἑνός λόχου μετά πολυβόλων καί κατέλαβε τά ὑπερκείμενα τῶν Παραπηγμάτων ὑψώματα καί ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς περιοχῆς.
>
> Περί τήν αὐτήν ὥραν κατελαμβάνοντο δι' ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοῦ 34 συντάγματος πεζικοῦ ὁ παρά τά Κουπόνια λόφος, «Παπαδοπούλου», ὅστις δεσπόζων τῶν στρατώνων τῶν Παραπηγμάτων καί τοῦ μεγάρου τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας, ἠδύνατο νά καταληφθῇ παρ' ἐπαναστατικῶν τμημάτων ἐξοπλισμένων διά πολυβόλων τοῦ Α΄ Συντάγματος. Συγχρόνως, βαρύ πυροβολικόν κατελάμβανε τήν ὁδόν Κηφισιᾶς καί Μεσογείων μέχρι τῶν Παραπηγμάτων.

Ἕνα ἀπό τά πρωτα μετρα ποὺ ἐλήφθησαν ἦταν καί ἡ τοποθέτησις μικτῶν φρουρῶν στό κτίριο τῆς τότε «Ἀνωνύμου Ἑλληνικῆς Τηλεφωνικῆς Ἑταιρίας», τοῦ σημερινοῦ «Ὀργανισμοῦ Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος». (Ἡ εἰκόνα ἦταν συνηθισμένη στά χρόνια τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καί ἐπαναλαμβανόταν κάθε φορά πού τά ἐκλεκτά τέκνα της ἀποφάσιζαν «νά κινηθοῦν γιά νά τήν προστατεύσουν»)

Αἱ ἄλλαι μονάδες ἐξησφάλιζον δι' ἰσχυρῶν τμημάτων των, συμφώνως πρός τό σχέδιον τοῦ συναγερμοῦ, τάς ἄλλας ἐπικαίρους θέσεις καί διαβάσεις, ἐνῶ τό μεγαλύτερον μέρος τῶν δυνάμεών των ἐτήρουν ἐξωπλισμένον εἰς τούς στρατῶνας των διά νά τό διαθέσουν ἐκεῖ ὅπου θά ἐξεδηλοῦτο ἐπαναστατική κρούσις.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ πόλις εἶχεν ἀναστατωθῆ ὁλόκληρος ἐκ τῶν φημῶν καί τῶν διαδόσεων αἵτινες ἐκυκλοφόρουν. Ὁ ἐργαζόμενος πληθυσμός, ὁ ὁποῖος τήν ὥραν ἐκείνην ἄφηνε τάς ἐργασίας του, ἐκπληκτος ἐπληροφορεῖτο τήν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος. Μή δυνάμενος δέ νά πιστεύσῃ τοῦτο, ἐφ' ὅσον οὐδένα οὐσιαστικόν λόγον ἔβλεπε δικαιολογοῦντα κίνημα, ἔτρεχε πρός τάς ἐφημερίδας ζητῶν νά μάθῃ τήν ἀλήθειαν. Ἀλλά μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδέν τό θετικόν ἦτο γνωστόν πέραν τοῦ γεγονότος μόνον τῆς συμπλοκῆς τοῦ Περάματος καί τῆς διαπεραιώσεως τῶν στασιαστῶν εἰς Ναύσταθμον. Μόλις τήν 10ην νυκτερινήν ἠδυνήθη νά εἶναι πλέον βέβαιος ὁ πληθυσμός τῆς πρωτευούσης περί τῆς ἀποτελμηθείσης καταλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑπό τῶν κατ' ἐπάγγελμα δημιουργῶν τῶν ἀνωμαλιῶν καί κινημάτων εἰς τήν χώραν μας...

("Ανοιξέ μου, ἄτιμε, νὰ μπῶ)!

ΚΑΙ ἡ ἱστόρηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης —γραμμένη μὲ βάση ὡρισμένες ἐπίσημες ἐκθέσεις ποὺ εἶχαν ὑποβληθῆ ἀπὸ τὶς ἁρμόδιες στρατιωτικὲς ἀρχές—συνεχίζεται:

> ...Ὁ Γ. Κονδύλης εὑρισκόμενος εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν μετά τοῦ διοικητοῦ τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ καί τῶν λοιπῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν διοικητῶν, ἐζήτησε τήν 7.30΄ μ.μ. τηλεφωνικῶς ἀπό ὅλας τάς μονάδας ὅπως τῶ ἀναφέρουν ἀμέσως διά τοῦ ἰδίου μέσου περί τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρόντων εἰς αὐτάς κατά τήν ὥραν ἐκείνην ἀξιωματικῶν καί ὁπλιτῶν ὡς ἐπίσης καί τῆς καταστάσεως εἰς τήν ὁποίαν εὑρίσκετο ἑκάστη.
>
> Αἱ μονάδες ἀλληλοδιαδόχως ἀνέφερον σχετικῶς. Ἐπρόκειτο νά ἐρωτηθῇ ἡ διλοχία τοῦ Πρότύπου Τάγματος, ἥτις ἐστρατωνίζετο εἰς τοῦ Μακρυγιάννη, ὅταν ἤνοιξεν ἀποτόμως ἡ θύρα τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου καί ἐνεφανίσθη ὁ διευθυντής τοῦ Πολιτικοῦ γραφείου τοῦ Κονδύλη, βουλευτής Τρικάλων Δ. Ἀναγνωστόπουλος, λέγων:
>
> — Ἔχω τήν πληροφορίαν ὅτι αὐτήν τήν στιγμήν κατελήφθησαν οἱ στρατῶνες Μακρυγιάννη.
>
> Τήν ὥραν ἐκείνην εὑρίσκοντο ἐντός τοῦ γραφείου τοῦ Γ. Κονδύλη, ἐκτός τῶν προαναφερθέντων ἀξιωματικῶν, καί οἱ ὑπουργοί Πέτρος Ράλλης καί Γ. Χλωρός, ὁ βουλευτής Ἰωάν. Ρέλλης καί τινες δημοσιογράφοι. Μόλις ὁ Δ. Ἀναγνωστόπουλος εἶπε τά ἀνωτέρω, ἠκούσθη ὁ συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς λέγων:
>
> — Κύριε ὑπουργέ, φεύγω διά νά ἐξακριβώσω τί γίνεται!
>
> Ὁ Γ. Κονδύλης στραφείς τότε πρός τόν Ε. Τρεπεκλῆν, ὅστις ἦτο παραπλεύρως του, τοῦ εἶπε:
>
> — Αὐτό πού θέλεις νά κάνης εἶναι παραφροσύνη. Δέν μπορεῖς νά πᾶς μόνος σου. Πρέπει ἀπαραιτήτως νά πάρης μαζί σου μίαν ἰσχυράν δύναμιν.
>
> Ὁ Ε. Τρεπεκλῆς κατελθών τοῦ ὑπουργείου παρέλαβε τρεῖς ἐνόπλους ὁπλίτας, ἐπεβίβασεν αὐτούς εἰς ἓν ἐκ τῶν διερχομένων αὐτοκινήτων καί εἶπε εἰς τόν σωφέρ νά κατευθυνθῆ πρός τοῦ Μακρυγιάννη.
>
> Ὅταν ἔφθασεν εἰς τούς στρατῶνας καί κατῆλθε τοῦ ταξί εἶδε ὅπισθεν τῆς θύρας ἕνα λοχίαν ἔνοπλον, ὁ ὁποῖος καί τόν ἠτένισε βλοσυρῶς. Ἥρπασεν ἀμέσως μέ τάς δύο του χεῖρας τό σιδηροῦν κιγκλίδωμα τῆς θύρας καί σείων αὐτό εἶπε πρός τόν λοχίαν:
>
> — Ἄνοιξέ μου, ἄτιμε, νά μπῶ!
>
> Ὁ λοχίας ἠρνήθη, καί τότε ὁ Ε. Τρεπεκλῆς ἐξαγαγών τό περίστροφόν του, τό ἐστήριξεν εἰς τό αὐτί τοῦ λοχίου καί ἐπανέλαβε τήν διαταγήν νά ἀνοίξη. Ἐκεῖνος, πτοηθείς, ὑπεχώρησε πρός τό ἐσωτερικόν καί ἔτρεξε πρός μίαν ὁμάδα ἀξιωματικῶν, ἡ ὁποία μόλις διεκρίνετο λόγω τοῦ σκότους, εἰς τό βάθος.
>
> Ἡ ὁμάς αὕτη ἀπετελεῖτο ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ Σαράφη, τοῦ Τσιγάντε, τοῦ Στεφανάκου, τοῦ Τριανταφυλλίδη καί πολιτῶν τινῶν οἵτινες εἶχον εἰσέλθει τῇ βοηθείᾳ τοῦ Τριανταφυλλίδη περί τήν 7.30΄ μ.μ. εἰς τό Τάγμα.
>
> Ὅταν ὁ λοχίας ἐπλησίασε τόν ὅμιλον αὐτόν, ἠκούσθη ἀπό τό σκότος μία φωνή:
>
> — Φῦγε Τρεπεκλῆ, γιατί θά σέ σκοτώσω.
>
> — Ποιός εἶσαι σύ; ἠρώτησεν ὁ Τρεπεκλῆς.
>
> — Σαράφης, ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Φῦγε ἀμέσως γιατί θά σέ σκοτώσω. Καί λέγων ταῦτα ἐπλησίαζε πρός τήν σιδερένιαν πόρταν ἀκολουθούμενος καί ὑπό ἄλλων, οἵτινες ἐκράτουν τά περίστροφά των εἰς τάς χεῖρας.
>
> Ὁ Τρεπεκλῆς τότε τοῦ εἶπε:
>
> — Σαράφη ξέρεις ὅτι δέν εἶμαι ἀπό ἐκείνους πού φεύγουν. Ἄνοιξέ μου.
>
> Ὁ Σαράφης φοβηθείς προφανῶς τόν κίνδυνον μήπως ἀντιληφθοῦν οἱ εὔζωνοι τοῦ Τάγματος τά σχέδιά του καί τόν δέσουν μετά τῶν ἄλλων συνωμοτῶν δέν ἤνοιξεν ἀλλ' ἔξαλλος ἤρχισε νά φωνάζη καί πάλιν:
>
> — Φῦγε Τρεπεκλῆ! Φῦγε!
>
> Ὁ συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον νά εἰσέλθη εἰς τούς ἐπαναστατημένους στρατῶνας, κατηυθύνθη πρός τούς τρεῖς στρατιώτας του, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο ὄπισθέν του περί τά 15 βήματα καί τούς διέταξε νά πυροβολήσουν.
>
> Οἱ στρατιῶτες ἔρριψαν ἀνά 15 πυροβολισμούς, ἕκαστος, κατά τῶν στασιαστῶν. Ἐκεῖνοι ἤρχισαν ν' ἀντιπυροβολοῦν διά τῶν περιστρόφων των, ὀπισθοχωροῦντες ταυτοχρόνως πρός τό βάθος τοῦ περιβόλου.
>
> Αὐτοί ἦσαν καί οἱ πρῶτοι πυροβολισμοί πού ἔπεσαν εἰς Ἀθήνας κατά τήν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν.

Καταστολὴ μὲ κάθε θυσία

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δὲ ἡ ἱστόρηση ἔτσι:

> ...Τήν ὥραν καθ' ἥν διεδραματίζοντο τά γεγονότα ταῦτα εἰς τό Μακρυγιάννη, εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν συνήρχετο ἐκτάκτως ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ Ὑπουργικόν Συμβούλιον.
>
> Οἱ Γ. Κονδύλης καί Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἀνεκοίνωσαν πρός τούς συναδέλφους των τάς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πληροφορίας καί τά μέτρα τά ὁποῖα ἔλαβον.
>
> Οἱ ὑπουργοί ἐμειναν σύμφωνοι περί τῶν μέτρων τῆς πάσῃ θυσίᾳ καταστολῆς τοῦ κινήματος καί ἐξουσιοδότησαν τούς ὑπουργούς τῶν πολεμικῶν ὑπουργείων διά τήν ἄμεσον ἐφαρμογήν των. Ταυτοχρόνως ἀπεφασίσθη ἡ ἄμεσος κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καθ' ἅπασαν τήν χώραν καί ἡ ἐνέργεια διαφόρων συλλήψεων τάς ὁποίας αἱ στρατιωτικαί ἀρχαί ἤθελον κρίνει ἀναγκαίας.
>
> Ἐνῶ ὅμως ἀκόμη τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον εὑρίσκετο συγκεντρωμένον εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐπέστρεψεν ἐκ τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη ὁ συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς. Παρουσιάσθη πάραυτα ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ του καί τῶ ἀνέφερεν:
>
> — Κύριε ὑπουργέ, μετέβην εἰς τούς στρατῶνας Μακρυγιάννη. συμφώνως πρός τήν ἐντολήν σας, καί ἐξηκρίβωσα ὅτι ὄντως τό τμῆμα τοῦτο εὑρίσκεται ἐν ἐπαναστάσει μέ ἀρχηγόν τόν Σαράφην. Δώσατέ μου μίαν δύναμιν καί σᾶς ὑπόσχομαι ἐντός ὀλίγου νά φέρω ἐνώπιόν σας τούς στασιαστάς.
>
> Καί ὁ Γ. Κονδύλης τοῦ ἀπήντησε:
>
> — Θέτω ὑπό τάς διαταγάς σου ἕνα οὐλαμόν τῆς πυροβολαρχίας Κουρούκλη καί τό ὑπόλοιπον τοῦ Προτύπου τάγματος Τά τμήματα αὐτά διέταξα ἤδη νά κατευθυνθοῦν πρός τό ὑπουργεῖον.
>
> Κατόπιν τούτου ὁ Ε. Τρεπεκλῆς ἀπῆλθεν ἀφοῦ ἔλαβε τήν ἄδειαν καί νά κτυπήσῃ ἀκόμη διά πυροβόλων τούς στασιαστάς.
>
> Εἰς τήν κλίμακα συνήντησε τόν ὑπουργόν τῶν Ναυτικῶν, ὁ ὁποῖος μετέβαινεν εἰς τό ὑπουργεῖον του διά νά διατάξη τήν ἔμφραξιν τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος διά φορτηγῶν πλοίων καί ἀναμείνη ἐκεῖ τήν ἀποστολήν τῶν ζητηθεισῶν ἤδη δύο πυροβολαρχιῶν ὅπως θληθοῦν ἐκ Περάματος οἱ στασιασταί. Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος εἶπεν εἰς τόν συνταγματάρχην:
>
> — Τρεπεκλῆ τρέχα ἀμέσως. Περιμένω ἀπό σᾶς πολλά!

Πρὶν ὅμως συμβοῦν τὰ τελευταῖα ἀπὸ τὰ παραπάνω στὸ Πρότυπο Τάγμα Εὐζώνων εἶχε πάει, ὕστερα ἀπὸ αὐτοπρόσωπη διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης καὶ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, τότε ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας. Θὰ δοῦμε δὲ καὶ γιατὶ πῆγε ἐκεῖ καὶ τὶ γίνηκε σὰν ἔφτασε στοῦ Μακρυγιάννη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μιλάει ὕστερα ἀπὸ δεκάδων χρόνων σιωπή. — Γιατί ὁ Γεώργ. Κονδύλης τοῦ ἀνέθεσε τὴν εἰδικὴ ἐντολὴ γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη. — Εἶχε γίνει ἡ σκιὰ τοῦ «Κεραυνοῦ». — «Μὲ ἐθεώρει καὶ ἥμουν ὁ ἄνθρωπός του». — Ἡ «Ἀμυνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως» καὶ τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα». — Διοικητὴς τοῦ πιὸ «ἐμψυχωμένου λόχου. — Μιὰ πρόταση στὸν Γ. Κονδύλη τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγινε τὸ κίνημα τοῦ Ρούφ. — «Νὰ πάω νὰ καταστείλω τὴν ἐπανάσταση;». — «Ὄχι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ κι τῆς Παναγίας, ὁ Πάγκαλος θὰ μᾶς φέρη στὴν ἐξουσία!» — Μιὰ ἀστεία ὑπόθεση ποὺ ἐξελίχθηκε σὲ δεκατετράμηνη δικτατοσία

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΑΡΕΝΘΕΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΣΙΝΤΑ

«Γιά τὸν Θεό, ὁ Πάγκαλος θὰ μᾶς φέρη στὴν Ἐξουσία!»

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙ ΚΟΝΔΥΛΗ — ΛΟΧΑΓΟΥ

14ον

ΛΙΓΑ λεπτὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ διεξήχθη, στὴ σιδερένια ἐξώπορτα τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, ἀνάμεσα στοὺς δυὸ συνταγματάρχες τοῦ πεζικοῦ Στέφανο Σαράφη (τὸν στασιαστὴ) καὶ τοῦ πυροβολικοῦ Εὐάγγελο Τρεπεκλῆ (τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ νόμιμου κράτους), ὁ χαρακτηριστικὸς ἐκεῖνος διάλογος («Ἀνοιξέ μου νὰ μπῶ», «Φύγε ἀμέσως γιατὶ θὰ σὲ σκοτώσω», «Δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φεύγουν», «Φύγε Τρεπεκλῆ, φύγε»), καὶ ἀρκετὴ ὥρα πρὶν ὁ δεύτερος ξαναγυρίση γιὰ νὰ ἐκτελέση τὴ διαταγὴ τῆς «πάση θυσία καταστολῆς τοῦ κινήματος», στὸ ἴδιο ἀκριβῶς σημεῖο, ἐκτυλίχθηκε μιὰ ἄλλη ἀπὸ τὶς δραματικώτερες σκηνὲς τοῦ πρωτομαρτιάτικου δράματος: ὁ βαρύτατος τραυματισμὸς τοῦ διοικητοῦ τῶν «ἁρμάτων μάχης καὶ τῶν τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων».

—Οὔτε ξέρω, οὔτε ἔμαθα ποτέ, πόσες σφαῖρες ἔρριξαν ἐναντίον μου· μοῦ ἔλεγε καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας, ὁ τότε ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας. Πάντως οἱ στασιασταὶ ἐχρησιμοποίησαν καὶ κοινὰ τυφέκια «μάνλιχερ» καὶ βαρέα πολυβόλα τύπου «Χότσκις». Ἰδοὺ δατί ἐδέχθην ἑπτά, ἐν συνόλῳ τραύματα εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός μου.

Ρώτησα, φυσικά, ποιὰ ἦταν ἡ εἰδικὴ ἀποστολὴ ποὺ τοῦ ἀνέθεσε (γιὰ τὴ διοχέτευσι τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ποὺ στεγαζόταν στοῦ Μακρυγιάννη), ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, καί, ἀκόμα, γιατὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης προτίμησε αὐτὸν καὶ ὄχι κάποιον ἄλλο ἀξιωματικό.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε.

— Ὡς πρὸς τὴν μορφὴ τῆς ἀποστολῆς θὰ σᾶς μιλήσω περαιτέρω. Ὡς πρὸς τὴν προτίμησι ἦτο αὐτονόητος. Πρῶτον γιατὶ διοικοῦσα τὰ ἅρματα μάχης, ἕνα ἰσχυρότατον ὅπλο διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ δεύτερον διότι ἐπὶ μακρότατα ἔτη, παρηκολούθουν βῆμα πρὸς βῆμα, ἐθαύμαζα καὶ ἀγαποῦσα τὸν στρατηγὸ Κονδύλη. Τοῦ ἤμουν ἀκλονήτως πιστὸς καὶ ἐκεῖνος μὲ ἐτιμοῦσε μὲ τὴν φιλία του καὶ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη του.” Ἀλλο τώρα ἐάν, λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὸ κίνημα, μὲ ἔστειλε καὶ ὀκτὼ ὁλόκληρους μῆνες στὴν φυλακή, γιατὶ τοῦ εἶπαν καὶ τὸ πίστεψε πὼς ἤθελα νὰ τὸν ἀνατρέψω, καὶ ἄλλο ὅτι ἦταν γραφτὸ νὰ μὲ ἀποφυλακίση καὶ νὰ μὲ ἀποκαταστήση ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς. “Ἄλλο δὲ ὅτι, στὸ τέλος, καὶ ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μὲ ἀπεστράτευσε τὸ 1938 διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν στρατὸν τὸ 1945 καὶ διὰ νὰ ἀποστρατευθῶ, κανονικῶς, τὸ 1946, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου.

Πάντοτε ὑπὸ τὸν Κονδύλην

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Ὁ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Νικόλαος Κοσίντας (ὁ ὁποῖος στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς διατέλεσε μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. καὶ διοικητὴς τῆς 8ης καὶ τῆς 9ης Μεραρχίας τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων Ἑλλήνων Ἀνταρτῶν τοῦ Ναπολέοντος Ζέρβα, καί, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση, βασικὸ στέλεχος τῆς «Ἑνώσεως Δημοκρατικῶν Ἀριστερῶν» τοῦ Ἰωάννη Σοφιανόπουλου καὶ ὑποψήφιος βουλευτὴς στὴ «Δημοκρατικὴ Παράταξη» τὸ 1950 καὶ στὴν ΕΔΑ τὸ 1951), συνδεόταν στενότατα μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια.

— Βεβαίως μοῦ εἶπε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Γιά πάρα πολλὰ χρόνια ἤμουν στὸν πόλεμο, ἡ σκιὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Τὸ 1912 φοιτοῦσα στὴ Σχολὴ Μηχανολόγων τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου (ὅπου εἶχε σπουδάσει ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ὁ πατέρας μου), ἐν ὄψει ὅμως τῶν Βαλκανικῶν πολέμων κατετάγην ἐθελοντής. Οὕτω, ἀφοῦ ὑπηρέτησα ὡς δεκανεύς, ἔφθασα τότε — προαχθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ — μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ.

Ἐρώτηση:
— Καὶ μὲ τὸν Κονδύλη πότε συνδεθήκατε;
Ἀπάντηση:

— Στὸ κίνημα τοῦ 1916. Στὸ κίνημα, δηλαδὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀρνησιοί τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης, καὶ ὁ στρατηγὸς Παναγιώτης Δαγκλῆς. Ἀπὸ τὸ κίνημα ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖο προσεχώρησα καὶ ἐγὼ ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικός, ἄρχισε νὰ ἀνατέλλη τὸ ἄστρο τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη.

Μετὰ τὴν προσχώρησίν μου εἰς τὸ κίνημα — ἤμουν δὲ τότε ἀνθυπολοχαγός — ἐτοποθετήθην εἰς τὸ 10ον Σύνταγμα Σύρου, διοικητὴς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ τότε συνταγματάρχης Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος. Τότε, ἐκ τῆς Σύρου, ἐστάλην διὰ νὰ καταστείλω τὴν ἐκραγεῖσαν εἰς Ἄνδρον τοπικὴν ἀντιβενιζελικὴν ἐπανάστασιν. Πράγματι, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσα ἐπιτυχῶς τὴν ἀποστολήν μου καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Συντάγματός μου ἐζήτησα ἀπὸ τὸν διοικητήν μου νὰ μὲ ἀποστείλη εἰς τὸ μέτωπον. Τό αἴτημά μου ἐγένετο δεκτὸν καὶ ἐτοποθετήθην εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα τῶν Σερρῶν, διοικητὴς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Ἔκτοτε — ἀνανεώσαντες τὸν σύνδεσμον ποὺ εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην — εὑρισκόμεθα πάντοτε μαζί. Ἐθεώρουν τὸν Κονδύλην ὡς τὸν μεγάλον φίλον μου, ἡ ἐγκαρδιότης δὲ τὴν ὁποίαν μοῦ ἐξεδήλωνε μὲ συνεκίνει βαθύτατα.

Τελῶν, πάντοτε, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κονδύλη, ὁ ὁποῖος, ἀληθινά, ἦτο ἕνα ὑποδειγματικὸ παλληκάρι καὶ ἕνας τέλειος στρατιωτικὸς ἡγήτωρ, μετέσχον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Δοϊράνης καὶ μετὰ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σκρᾶ. Ὅταν, μάλιστα, εἰς τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης ἐτραυματίσθην εἰς τὸ χέρι, ὁ Κονδύλης μὲ ἐφρόντισε μὲ πατρικὴν ἀγάπην. Ὅταν δὲ μοῦ συνέστησε νὰ μεταβῶ εἰς νοσοκομεῖον τῶν μετόπισθεν διὰ νὰ τύχω καλυτέρας περιθάλψεως τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ κρατήση κοντά του, διότι δὲν ἤθελα νὰ ἀποχωρισθῶ τὸν διοικητήν μου.

Οὕτω ὑπηρετῶν, συνεχῶς, ὑπὸ τὸν Κονδύλην εὑρέθην μαζί του εἰς τὸ Πράβι τῆς Καβάλας καὶ ἐκεῖθεν (ἀφοῦ ἐμονιμοποιήθην τὸ 1918), μετέβημεν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ρωσίαν — εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος ἦτο ὁ στρατηγὸς Κωνστ. Νίδερ, ἐπιτελάρχης του ὁ Ἀλέξ. Ὀθωναῖος καὶ διοικητὴς τοῦ Συντάγματός μου ὁ Γεώργιος Κονδύλης.

«Μέ ἐθεώρει καὶ ἤμουν ἄνθρωπός του»

ΑΛΛΑ ἡ ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Γ. Κονδύλη ὑπηρεσία τοῦ Ν. Κοσίντα δὲν σταμάτησε στὴν Οὐκρανία.

— Κάθε ἄλλο· μοῦ λέει ὁ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Ν. Κοσίντας. Ἀφοῦ ἐκάμαμε μαζὶ τὴν ἐκστρατεία τῆς Οὐκρανίας (καὶ ἤμουν πιὰ ὑπο-

Ὁ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Νικ. Κοσίντας (ὅταν ἦταν συνταγματάρχης) πού ἀποκαλύπτει, ἐκτός ἀπό τά ἄλλα, καί τήν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί του μέ τόν Κονδύλη

λοχαγός), πήγαμε, διά τῆς Ρουμανίας καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν Σμύρνην. Ἔτσι, καὶ πάντοτε μὲ διοικητὴν τὸν Κονδύλην, μετέσχομεν τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Καὶ μὲ ἐκεῖνον ἐλάβομεν μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Κασαμπᾶ, τοῦ Ἀϊδινίου, τοῦ Μαιάνδρου, τῆς Λίμνης Μαρμαρᾶ — ὅπου, μάλιστα, καὶ ἐτραυματίσθην μετὰ τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Ἠλίας.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, ἂν ἀκολούθησε τὸν Γ. Κονδύλη καὶ στὴν «Ἄμυνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ποὺ ὑπῆρξε ἕνα εἶδος καὶ μιὰ παραλλαγὴ τῆς «Ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης» — μιά, δηλαδή, πολιτικοστρατιωτικὴ «κίνησις» κατὰ τοῦ νόμιμου κράτους.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντάει. Ἐγὼ δὲν πῆγα στὴν Κωνσταντινούπολι, γιατὶ μετὰ τὸν τραυματισμό μου στὶς ἐπιχειρήσεις τῆς λίμνης Μαρμαρᾶ μὲ μετέφεραν, γιὰ νοσηλεία, σὲ ἕνα στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀποθεραπεία μου, μὲ ἐτοποθέτησαν ὡς ἐπιτηρητὴ εἰς τὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων. Ἐκεῖ παρέμεινα μέχρι τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920, μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων, ἐγώ, ὡς «ἀμυνίτης», ἐστάλην εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ ἐκεῖ ἑδρεῦον Σύνταγμα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Δημήτριον Πλέσσαν.

Ἐρώτηση:
— Στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1922 δὲν ἐπήρατε μέρος;
Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Διότι δὲν εὑρισκόμην εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπως δὲν εὑρίσκετο καὶ ὁ Κονδύλης. Ὅταν δὲ καὶ ἀφοῦ ἐπεκράτησεν ἡ ἐπανάστασις τῆς δυανδρίας Ν. Πλαστήρα καὶ Στ. Γονατᾶ (1922) καὶ ἐπανῆλθεν στὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι, καὶ ὁ τότε συνταγματάρχης ἀκόμη Γεώργιος Κονδύλης, ἐζήτησε καὶ μὲ ἔφερε κοντά του. Ἐτοποθετήθην δέ, μὲ τὴν ἰδικήν του φροντίδα, εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νεοϊδρυθέντα «Δημοκρατικὰ Τάγματα», τὰ τελοῦντα ὑπὸ τοὺς ἀντισυνταγματάρχας Ναπολέοντα Ζέρβαν καὶ Βασίλειον Ντερτιλῆν. Τὸ δὲ 1923 προήχθην εἰς λοχαγόν.

Εἰς τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα» παρέμειναν μέχρι τῆς δικτατορίας τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, ἡ ὁποία ἔγινε στὰς 26 Ἰουνίου 1925.

Τότε — μέχρι, δηλαδή, τῆς δικτατορίας Παγκάλου — καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1924, Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἦτο ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος. Ὑπουργὸς δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην ἦτο ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ ἐθεώρει «ἄνθρωπό» του (ὅπως καὶ ἤμουν), μέσα εἰς τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα». Ὁ Κονδύλης ὅμως παρητήθη ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν τὴν 15ην Ἰουνίου 1925, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Γεώργιος Παπανδρέου. Συνεπῶς ὁ Κονδύλης παρητήθη ἕνδεκα ἡμέρας πρὸ τῆς δικτατορίας τοῦ παλαιοῦ του φίλου.

Μία πρόταση στὸν Γ. Κονδύλη

ΟΤΑΝ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μοῦ εἶπε, μὲ κάποια ἔμφασιν, ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν, ἕνδεκα ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴ δικτατορία Παγκάλου, τὸν ρώτησε ἂν τοῦτο ὑπόκρυβε μιὰ τυχὸν ἰδιαίτερη σημασία.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Δὲν ξέρω, γιατὶ τό μυαλό τοῦ Κονδύλη ἦταν πολύστροφο.

Καὶ ἀφοῦ σταμάτησε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ πῆρε τσιγάρο ἀπὸ ἕνα κουτί, ποὺ τράβηξε ἀνάμεσα ἀπὸ δεκάδες ἄλλες κουτιά, ποὺ γέμιζαν ὁλόκληρο συρτάρι συνέχισε:

— Ἦταν, πραγματικά, πολύτροφο τό μυαλό τοῦ Κονδύλη. Καὶ μιὰ πού ἀποφάσισα ὕστερα ἀπό τριανταδύο χρόνια σιωπῆς νά σᾶς μιλήσω, πρέπει νά σᾶς τά πῶ ὅλα. Καί πρέπει νά σᾶς ἀποκαλύψω ὅτι μόλις ἐγνώσθη, στίς 26 Ἰουνίου 1925, ὅτι ὁ στρατηγός Παγκαλος ἔκανε κίνημα στούς στρατῶνες τοῦ Ρούφ, μὲ σκοπό νά ἀνατρέψη τήν κυβέρνησι Μιχαλακοπούλου, ἐγώ ἔτρεξα στό σπίτι τοῦ Κονδύλη καί γιά νά τοῦ τό ἀναγγείλω καί γιά νά τοῦ πῶ μιά ἰδέα πού εἶχα.

Ἐρώτηση:
— Ποιὰ ἦταν ἡ ἰδέα ποὺ εἴχατε;
Ἀπάντηση:

— Ἐγώ ἤμουν διοικητής λόχου εἰς τά «Δημοκρατικά Τάγματα». Καί, μάλιστα, τοῦ πιό ἐμψυχωμένου λόχου. Καί ναί μέν, παρά τό ὅτι ἐγνώριζα ὅτι τήν ἡμέρα ἐκείνη καί ὁ Ζέρβας καί ὁ Ντερτιλῆς ἦσαν πρόθυμοι νά βοηθήσουν τόν Πάγκαλο στή δικτατορία του (ὅπως ἀργότερα, καθώς θά σᾶς πῶ, ἦσαν προθυμότατοι νά τόν ρίξουν ἀπό τήν ἐξουσία, πρᾶγμα πού, ἄλλως τε, ἔγινε), ἐπίστευα ὅτι οἱ δικοί μου ἄνδρες, πού μέ ἀγαποῦσαν ἀληθινά, θά ἐκτελοῦσαν τίς διαταγές, πού θά τούς ἔδινα ἐγώ.

Ἐρώτηση:
— Τί, λοιπόν, προτείνατε στὸν Κονδύλη;
Ἀπάντηση:

— Τοῦ εἶπα ὅτι γιά τό λόχο μου καί γιά μένα, τό εὐκολώτερο πρᾶγμα θά ἦταν νά πηγαίναμε στοῦ Ρούφ γιά νά ἀνατρέπαμε τό παγκαλινό κίνημα καί νά ἐμποδίζαμε τή δικτατορία. Καί τοῦτο διότι ἐπρόκειτο περί ἀστείας ὑποθέσεως. Περισσότερον ἀδύνατο κίνημα ἀπό ἐκεῖνο πού, τελικῶς, ὡδήγησε εἰς τὴν δικτατορίαν Παγκάλου, δὲν θά ἦτο δυνατόν νά γίνῃ. Τοῦ ἐπρότεινα, λοιπόν, νά μὲ διατάξῃ νά πάω νά καταστείλω τό κίνημα καί νά ἀποκαταστήσω τήν τάξι.

«Αὐτὸς θὰ μᾶς φέρη στὴν Ἐξουσία!»

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ποὺ τέθηκε ἦταν αὐτονόητο:
— Καὶ σᾶς διέταξε; Πήγατε στοῦ Ρούφ;

Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μὲ κοίταξε περίεργα, ἄναψε ἀκόμα ἕνα τσιγάρο καὶ μοῦ εἶπε:

— Νομίζω ὅτι σᾶς τό τόνισα. Τό μυαλό τοῦ Κονδύλη ἦταν πολύστροφο. Καί ἡ σκέψι του πετοῦσε πολύ πιό μακρυά ἀπ' ἐκεῖ πού φτάνει ἡ σκέψι ἑνός κανονικοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, μόλις ἄκουσε τήν πρότασί μου, πετάχθηκε ἀπό τό κάθισμά του, μὲ λοξοκοίταξε καί σχεδόν ἐπιτιμητικά μοῦ φώνξε: «Τί εἶναι αὐτά πού λές; Τί εἶναι αὐτά πού λές; Τό σκέφθηκες καλά; Ξέρεις τί θέλεις νά κάνῃς; Μά δέν καταλαβαίνεις, Δέν πάει τό μυαλό σου ἐκεῖ πού πρέπει νά πάῃ;».

Ἐγώ τά εἶχα σὰν χαμένα, διότι δὲν μποροῦσα νά ἀντιληφθῶ ποιό ἦτο τό σφάλμα μου, πού τόν ἔκανε νά ἐκμανῇ. «Μά τί συμβαίνει, στρατηγέ μου;» τόν ρώτησα. «Τί συμβαίνει, πρόεδρέ μου;». Καί ὁ Κονδύλης συνέχισε: «Ὄχι· δὲν θά πᾶς κατ' οὐδένα τρόπο στοῦ Ρούφ. Ὄχι δέν θά καταστείλῃς τό κίνημα τοῦ Παγκάλου. Ὄχι, δὲν θά πᾶς πουθενά. Ὄχι, γιά τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ καί γιά τό ὄνομα τῆς Παναγίας. Θά μείνῃς ἐδῶ. Δέν θά τό κουνήσῃς. Γιατί, ἀκριβῶς, αὐτός ὁ Πάγκαλος καί αὐτό τό κίνημα τοῦ Ρούφ, θά μᾶς φέρη ἐμᾶς στὴν ἐξουσία»!

Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ρώτησα τὸν τότε διοικητὴ τοῦ περισσότερο «ἐμψυχωμένου» λόχου τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων», ποιὸ ἦταν τὸ ἀπώτερο σχέδιο τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη.

Καὶ πῆρα τὴν ἀπάντηση:

— Νά γίνῃ ὁ Πάγκαλος δικτάτωρ, πού ἤξερε ὅτι μποροῦσε νὰ τόν ρίξη, καί ἀφοῦ τόν ἔριχνε, νά περιήρχετο ἡ ἐξουσία εἰς τὸν ἴδιο τόν Κονδύλη. Τό σχέδιο τό συνέλαβε ἀμέσως καί τό κατέστρωσε ἀστραπιαίως. Καί αὐτό πού ἐσκέφθη, καθώς μὲ ἠμπόδιζε νά πάω εἰς τοῦ Ρούφ, τό ἐπραγματοποίει τὴν 22αν Αὐγούστου 1926.

Ἀλλὰ ἡ τόσο ἐνδιαφέρουσα «παρενθετικὴ» συζήτηση μὲ τὸν στρατηγὸ Νικόλαο Κοσίντα δὲν τέλειωσε ἐδῶ. Ὁ στρατηγὸς ποὺ ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ, ὕστερα ἀπὸ τόσες δεκάδες χρόνια, ἔχει νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ ἄλλα πολὺ συγκλονιστικὰ πράγματα. Καὶ ἔχει στὸ ἀρχεῖο του καὶ μερικὲς πολὺ χαρακτηριστικὲς ἐπιστολές.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Ν. Κοσίντας συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — Ὁ Γεώργ. Κονδύλης θὰ γινόταν ὁ «ἰσχυρὸς» γιὰ τὸ στρατὸ καὶ ὁ «λυτρωτὴς» γιὰ τὸ Λαό. — Ποιοί παρακολούθησαν τὸν Θεόδ. Πάγκαλο ὡς δικτάτορα. — Κατὰ τῶν κινημάτων καὶ κατὰ τῶν δικτατοριῶν. Ὅπου καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἑτοιμάζουν ἐπανάσταση γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸν Θ. Πάγκαλο. — Μιὰ ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Κωνστ. Βεντήρη. — «Ἔχω ἀνάγκη νὰ σὲ ἴδω τὸ ταχύτερον». — Ἐξορία στὴ Σαντορίνη, ὅταν τὸ ἡφαίστειο βρισκόταν «ἐν πλήρει δράσει». — Καὶ μιὰ ἀκόμα δικτατορία ποὺ ἔγινε «ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας». — Ὁ δικτάτωρ ἀπορρίπτει τὸν «κοινοβουλευτικὸ μανδύα» ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ πατέρας τῆς Δημοκρατίας. — Πάνδημη ἀνάδειξη μοναδικοῦ ὑποψηφίου. — Ἡ Ἐθνοσυνέλευση τῆς Δημοκρατίας ποὺ χρεωκόπησε καὶ προκαλοῦσε τὴ δυσφορία τῆς Κοινῆς Γνώμης!

Με απορρητα κειμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο Ν. ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΗΝ (ΠΑΡΕΝΘΕΤΙΚΗ) ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ

Η ἐπανάστασις τῶν ὑπαξιωματικῶν ποὺ τελικὰ δὲν ἐξεδηλώθη

ΠΩΣ Ο Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΕΓΙΝΕ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

15ον

ΜΕ ταχύτητα, λοιπόν, ἀστραπῆς, τὸ «πολύστροφο» μυαλὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ἔκανε τὸ συλλογισμό, πὼς ἂν ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος γινόταν (1925) δικτάτωρ, ἀνοιγε σὲ αὐτὸν (τὸν «Κεραυνὸ» τοῦ 1923), τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐξουσία. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἂν, ὁ «νικητὴς τοῦ Κιθαιρῶνος», ἐπιτύγχανε «νὰ ρίξῃ» καὶ τὸν νεόκοπο δικτάτορα, θὰ δημιουργοῦσε ὅλες τὶς προϋποθέσεις, ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἐξασφαλίσῃ στρατιωτικὴ δύναμη καὶ ἀκτινοβολία, καὶ, ταυτόχρονα, νὰ ἀποκτήσῃ εὐρύτερη λαϊκὴ συμπάθεια καὶ ἐμπιστοσύνη. (Θὰ γινόταν γιὰ τὸ στρατὸ ὁ «ἰσχυρὸς» καὶ γιὰ τὸ λαὸ ὁ «λυτρωτής»). Ἔτσι ὄχι μονάχα ἐμπόδισε τὸν πιστό του ἀξιωματικὸ καὶ συμπολεμιστὴ —τὸν σήμερα ἀπόστρατο στρατηγὸ Νικόλαο Κοσίντα — νὰ πάρῃ τὸ λόγο του, ἀπὸ τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα», καὶ νὰ καταστείλῃ γρήγορα - γρήγορα τὸ παγκαλικὸ κίνημα τοῦ Ρούφ, ἀλλά, κάνοντας ἐπίκληση «στὸν Θεὸ καὶ στὴν Παναγία», τοῦ τόνισε πὼς αὐτὸ θὰ ἀποτελοῦσε θανάσιμο ἁμάρτημα. Μὲ τέτοιες σκέψεις, ὁ Ἐλευσίνιος στρατηγός, ἀφέθηκε νὰ κάνῃ τὴν δεκατετράμηνη δημοκρατικὴ δικτατορία του. Στὸ τέλος δὲ τὸν κατάργησε («κατὰ τὸ προφητικῶς ρηθέν»), ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Καὶ ἔγινε, ἐκεῖνος πιά, γιὰ λίγο καιρό, δικτάτωρ, ὡς που, «ὑπὸ τὴν πίεση τῶν πραγμάτων», ἔκανε τὶς ἐκλογὲς τῆς 7ης Νοεμβρίου 1926. («Ὁ «Τιτοϊσμὸς» καὶ ὁ «Νασερισμός», οἱ σύγχρονες δηλαδὴ μορφὲς τῆς προσωπικῆς δικτατορίας, ποὺ «πολὺ βαθιὰ ἐβάλαν στὴν καρδιά τους» οἱ ὑπέρμαχοι τῆς «ἀξιοκρατίας», εἶναι παλιὸ ἑλληνικὸ δημοκρατικὸ εὕρημα, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὶς 25 Μαρτίου 1924, λεγόταν, ἐδῶ, ἄλλοτε «πλαστηρισμός», ἄλλοτε «παγκαλισμός», καὶ ἄλλοτε «Κονδυλισμός»).

— Ἦταν, πραγματικά, παλύστροφο τὸ μυαλὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, μοῦ ἔλεγε, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα παρενθετικὴ συζήτησί μας, ὁ παλαιὸς του λοχαγός. Ἦταν τόσο πολύστροφο, ποὺ δὲν πρόφθαινε κανεὶς νὰ τὸ παρακολουθήσῃ καὶ πού δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀντιληφθῇ ἀμέσως σὲ τί ἀκριβῶς, τελικῶς, ἀπέβλεπε. Ἔτσι, ἴσως, νὰ ἄφησε τότε νὰ γίνῃ ἡ παγκαλικὴ δικτατορία ὄχι μόνο διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ νὰ δῇ (καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ Ἕλληνες) ποιοί θὰ παρηκολούθουν τὸν νέον δικτάτορα.

Κατὰ τῶν κινημάτων καὶ κατὰ τῶν δικτατοριῶν!

ΚΑΙ ὁ τότε διοικητὴς τοῦ πιὸ «ἐμψυχωμένου» λόχου τῶν «Δημοκρατικῶν ταγμάτων» συνέχισε:

— Ἐν πάσῃ περιπτώσει· ὁ τότε (1925) πρωθυπουργὸς Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος, παρέδωσε τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸν Θεόδωρον Πάγκαλον, ἀμαχητί, καὶ τοῦτο ἐνῶ, καθὼς σᾶς εἶπα, τὸ ἀστεῖον κίνημα τοῦ Ρούφ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῇ μόνον μὲ τὰς ἰδικάς μου δυνάμεις, κατὰ τὸν πλέον εὔκολον τρόπον. Κανεὶς δὲν ἀντέδρασε, καὶ ἂς περιελαμβάνοντο εἰς τὴν κυβέρνησιν Μιχαλακοπούλου, ἀξιολογώτατοι δημοκρατικοί ἡγέται τῆς ἐποχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Γεώργιος Παπανδρέου ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, Γεώργιος Μαρῆς ὡς ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, Βύρων Καραπαναγιώτης ὡς ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας καὶ ἄλλοι.

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα ἂν μετὰ τὴν δικτατορικὴ ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Θ. Πάγκαλο, αὐτὸς ἐξακολούθησε νὰ ὑπηρετῇ στὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα».

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ὄχι. Μόλις ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος ἔγινε δικτάτωρ ἐγὼ παρητήθην ἀπὸ τὸν στρατό. Ἐγὼ ἤμουν δημοκρατικός. Καί, φυσικά, ἤμουν καὶ κατὰ τῶν κινημάτων καὶ κατὰ τῶν δικτατοριῶν καὶ κατὰ τῶν δικτατόρων.

Καθὼς δὲ ὁ κατοπινὸς μέραρχος τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ., μοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δήλωση, μοῦ ἔδωσε νὰ διαβάσω μιὰ ἐμπιστευτικὴ ἀναφορὰ ποὺ ὑπέβαλε τὸ 1948, στὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ στὴν ὁποία, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἔγραφε καὶ αὐτά:

... Δὲν ἀνήκω εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀξιωματικῶν τῶν «Δημοκρατικῶν» κινημάτων 1925, 1933 δὶς καὶ 1935 διὰ νὰ κριθῶ, ἀλλὰ ἀνήκω εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀξιωματικῶν οἱ ὁποῖοι ὑπακούοντες εἰς τὴν συνείδησίν των καὶ ἐκπληροῦντες τὸ καθῆκον των πρὸς τὸ Κράτος, ἐπολέμησαν τὰ κινήματα αὐτά. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐγὼ κατὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935, ὡς διοικητὴς τότε τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, περιώρισα διὰ δύο ἁρμάτων τοὺς κινηματίας εἰς τὸν χῶρον Μακρυγιάννη καὶ ἐτραυματίσθην κατὰ τὴν συμπλοκήν, διὰ ἑπτὰ βλημάτων βαρέος πολυβόλου («Χότσκις»), θανασίμως... Ἀνήκω δὲ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀξιωματικῶν οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν κατοχήν, ἔδρασαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ βουνὰ (Ἐθνικαὶ Ὁμάδες Ἑλλήνων Ἀνταρτῶν), συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῶν Μεγάλων Συμμάχων μας...

Κίνημα ἐναντίον τῆς δικτατορίας

ΕΝΑ ἄλλο ἐρώτημα ποὺ ἔθεσα στὸ στρατηγὸ Κοσίντα ἦταν, ἄν, τότε, μὲ τὴ δικτατορία Παγκάλου, ἐτέθηκαν καὶ ἄλλοι δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ ποὺ ὑποβάλανε, τυχόν, τὶς παραιτήσεις τους ἀπὸ τὸ στράτευμα.

— Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου· μοῦ ἀπάντησε.

Καὶ πρόσθεσε:

— Γνωρίζω ὅμως ὅτι τὸν δικτάτορα τὸν περιέβαλαν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην των καὶ τὸν ἐστήριξαν διά τῆς συνεργασίας των, πολλὰ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα τοῦ στρατιωτικοπολιτικοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου. Οὕτω εἰς τὴν πρώτην δικτατορικὴν κυβέρνησίν του, ἔλαβον μέρος παλαιότατοι ἀγωνισταὶ τῆς Δημοκρατίας, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος, ὁ Ἀναστάσιος Ταβουλάρης, ὁ Ἰωσὴφ Κρύνδουρος, ὁ Κωνσταντῖνος Ρέντης, ὁ Φίλιππος Μανουηλίδης, ὁ Ἰωάννης Τσιριμώκος, ὁ Δημήτριος Ταντσίδης, ὁ Κωνσταντῖνος Σταμούλης, ὁ Κωνσταντῖνος Νίδερ, ὁ Χαράλαμπος Τσερούλης καὶ ἄλλοι πρωτοπόροι τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Ἐρώτηση:
— Ὅταν παραιτηθήκατε ἀπὸ τὸ στρατό, τί κάνατε;
Ἀπάντηση:

— Φυσικά, ἀφοῦ ἤμουν ἐναντίον τοῦ Παγκάλου καὶ τῆς δικτατορίας του καὶ ἀφοῦ δι' αὐτὸ — διὰ νὰ μὴ ὑπηρετῶ ὑπὸ τὸν δικτάτορα — αὐτοαπεμακρύνθην τοῦ στρατεύματος, ἡ σκέψις μου ἐστρέφετο περὶ τὸ πῶς θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ Παγκάλου.

Ἐρώτηση:
— Μὲ ποιό τρόπο;
Ἀπάντηση:

— Δι' ἑνὸς κινήματος!

Ἐρώτηση:
— Σεῖς ὅμως ἤσαστε ἐναντίον τῶν κινημάτων!
Ἀπάντηση:

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κίνημα ἐκεῖνο θὰ ἦτο ἐναντίον τῆς δικτατορίας!

«Ἡ κίνηση διά τῶν ὑπαξιωματικῶν»

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἀφήγησή του ἔτσι:

— Λίγο μετὰ τὴν παραίτησί μου ἀπὸ τὸ στράτευμα καὶ ἐπειδὴ πάντοτε ἐπίστευα εἰλικρινῶς εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ἀπεφάσισα νὰ ὀργανώσω μίαν στρατιωτικὴν κίνησιν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀνατροπῆς τῆς δικτατορίας. Ἐστράφην, λοιπόν, πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικοὺς τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων», οἱ ὁποῖοι μοῦ εἶχαν ἰδιαιτέραν ἀγάπην καὶ σεβασμόν, ὅπως καὶ ἐγὼ ἔτρεφον δι' ἐκείνους αἰσθήματα στοργῆς καὶ προστασίας.

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα ἂν τὴν κίνηση ἐκείνη τὴν ἔκανε ὁλομόναχος (ὡς ἀξιωματικὸς) ἢ ἂν βρισκόταν σὲ συνεργασία καὶ μὲ κάποιον ἄλλο συνάδελφό του.

— Βεβαίως· μοῦ ἀπάντησε. Εὑρισκόμουν εἰς συνεργασίαν μὲ ἕνα θαυμάσιον Ἕλληνα καὶ λαμπρὸν ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος, ἐπίσης, ἐπίστευεν ἀκραδάντως εἰς τὴν Δημοκρατίαν. Ἦτο ὁ ἐξαίρετος φίλος καὶ ἀργότερα στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Βεντήρης, ὁ ὁποῖος ἐπὶ κατοχῆς διετέλεσε ἀρχηγὸς τῆς Ὀργανώσεως Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως Ρ.Α.Ν. καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν (σημ. γράφ.: καὶ πιὸ ὕστερα ἀρχηγὸς Στρατιᾶς στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο, καὶ, μετὰ τὴν ἀποστρατεία του, μέχρι δὲ τοῦ θανάτου του, ἐπίτιμος γενικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ ἀλησμόνητου Βασιλιᾶ Παύλου).

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ποὺ, θέλησε νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς κατὰ τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας, πρόσθεσε:

— Νομίζω, μάλιστα, ὅτι στὸ ἀρχεῖο μου ἔχω ἕνα γράμμα τοῦ Κωνσταντίνου Βεντήρη, ποὺ ἀνάγεται, μᾶλλον, στὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

"Ενα γράμμα τοῦ Κωνστ. Βεντήρη

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Στὸ ἀρχεῖο τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα ὑπάρχει ἕνα γράμμα τοῦ Κωνσταντίνου Βεντήρη. Εἶναι ἰδιόγραφο. Καὶ εἶναι ἄγνωστο, ὡς σήμερα, καὶ ἀνέκδοτο.

Καὶ ἀναφέρει αὐτά:

ΑΝΩΤ. ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ
27)ΥΙΙ

Ἀγαπητέ Κοσίντα,

Θά μποροῦσες νὰ συναντηθῆς μαζί μου; Ἔχω ἀνάγκην νὰ σὲ ἰδω τὸ ταχύτερον· σήμερον πρωὶ δὲν κατώρθωσα νὰ σὲ εὕρω καὶ διὰ τοῦτο σοῦ στέλλω τήν παροῦσαν.

Ἐγὼ θὰ ἐργάζωμαι εἰς τὴν σχολὴν μέχρι 7½ μ.μ. σήμερον· ἀπὸ 8—9 μ.μ. θὰ εἶμαι εἰς τοῦ Γιαννάκη. Ἐὰν δὲν ἠμπορῆς σήμερον, τότε αὔριον. Στεῖλε μου σὲ παρακαλῶ μὲ τὸν ἐπιφέροντα δυό λέξεις σου, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ ἐκ τῆς κατοικίας σου, τότε εἰδοποίησέ με εἰς τὴν σχολὴν αὔριον, ὅπου θὰ εἶμαι ἀπὸ τῆς 8ης πρωινῆς ὥρας.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἔλθῃς εἰς ἀναζήτησίν μου· θέλω νὰ ἔλθω ἐγώ, καὶ ὅρισέ μου, σὲ παρακαλῶ, ἐὰν δὲν δυσκολεύησαι τόπον καὶ χρόνον.

Μὲ φιλικὴν ἀγάπην
Κωνσταντῖνος Βεντήρης

20 Μαρασλῆ.

Ἐξορία στὴ Σαντορίνη

ΕΝΩ, λοιπόν, ἑτοιμαζόταν τὸ ἀντιδικτατορικὸ καὶ ἀντιπαγκαλικὸ πραξικόπημα τῶν δημοκρατικῶν ὑπαξιωματικῶν τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων», ποὺ τὰ διοικοῦσαν οἱ τότε ταγματάρχες καὶ μετέπειτα στρατηγοὶ Ναπ. Ζέρβας καὶ Βασ. Ντερτιλῆς (καὶ οἱ ὁποῖοι ἀργότερα, καθὼς θὰ δοῦμε, ἀνέτρεψαν τὴν δικτατορία, ποὺ οἱ ἴδιοι, ἀρχικά, εἶχαν στηρίξει), κάποιος ἢ κάποιοι κατέδωσαν τὰ «τεκταινόμενα».

— Ναί· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Ἀπεκάλυψαν στὸν δικτάτορα τὰ σχέδιά μας καὶ ἐκεῖνος μᾶς συνέλαβε καὶ μᾶς ἔστειλε ἐξορία στὴ Σαντορίνη.

Ἐρώτηση:
— Τὸν Κωνστ. Βεντήρη καὶ σᾶς;
Ἀπάντηση:

— Μαζί μὲ μᾶς τούς δύο, ὁ Πάγκαλος συνέλαβε καὶ ἄλλα πολιτικοστρατιωτικὰ πρόσωπα, μὲ τὰ ὁποῖα συνειργαζόμεθα. Καὶ μᾶς ἔστειλε εἰς τὴν Σαντορίνη εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἡφαίστειον τῆς νήσου εὑρίσκετο ἐν πλήρει δράσει. Ἀντιλαμβάνεσθε, λοιπόν, πόσον ὡραία περάσαμε. Εὐτυχῶς, ὅμως, ὅτι ἦτο καλὴ ἡ συντροφιά.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ «τεθωρακισμένα» αὐτοκίνητα πού, μαζί μέ τὰ ἅρματα μάχης, διοικοῦσε ὁ Νικ. Κοσίντας

Ἐρώτηση:
— Ποιοὶ ἦταν στὴ «συντροφιά» αὐτή;
Ἀπάντηση:

— Μεταξύ τῶν ἄλλων ἦσαν καὶ οἱ Γεώργιος Κονδύλης (καὶ ἔτσι διά μίαν ἀκόμη φοράν εὑρισκόμεθα μαζί), ὁ Γεώργιος Καφαντάρης, ὁ Ἀλέξανδρος Παναναστασίου, ὁ Γεώργιος Παπανδρέου. Ὅσοι, δηλαδή, δὲν ἐτύγχανον τῆς παγκαλικῆς συμπαθείας. Εὗρε δὲ ὁ Πάγκαλος τὴν εὐκαιρίαν νὰ συλλάβῃ ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συντελέσουν, δι' ἑνὸς ἄλλου δημοκρατικοῦ κινήματος, εἰς τὴν ἀνατροπήν του.

Κάνω ἀκόμα μιὰ ἐρώτηση:
— Μὰ καὶ ὁ Πάγκαλος ἐν ὀνόματι τῆς «Δημοκρατίας» δὲν ἔκανε τὴν δικτατορία του;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ἔτσι Ἔλεγε. Καὶ αὐτὸ ἰσχυρίζετο.

Πάνδημη ἀνάδειξη, μοναδικοῦ ὑποψηφίου!

Η ΕΞΟΡΙΑ τῆς Σαντορίνης κράτησε μερικοὺς μῆνες.

— Κατά τό διάστημα τοῦτο μοῦ εἶπε συνεχίζοντας ὁ στρατηγός Ν. Κοσίντας ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου προσέφερε εἰς τὸν Θ. Πάγκαλον «κοινοβουλευτικὸν μανδύαν».

Δὲν ἦταν δυνατὸν παρὰ νὰ ρωτήσω:

— Μὰ ὁ πατέρας τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας πρότεινε στὸ δικτάτορα «κοινοβουλευτικὸ μανδύα»;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μοῦ ἀπαντάει:

— Μάλιστα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τήν ἐποχὴν ἐκείνην τά πράγματα ἦσαν πολὺ συγχεχυμένα. Οὕτω προσεφέρθη μέν εἰς τὸν δικτάτορα ὁ «κοινοβουλευτικὸς μανδύας», ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθη. Ἀπεποιήθη τήν προσφοράν καὶ ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος, ὁ ὁποῖος, ἕως τότε, ἀπεκάλει καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν νόμιμον πρωθυπουργόν, διέλυσε (30 Σεπτεμβρίου 1925) τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, τήν ἀναδειχθεῖσαν τήν 16ην Δεκεμβρίου 1923. Ὡς αἰτιολογικόν, μάλιστα τῆς διαλύσεως, ἐχρησιμοποίησε τό ὅτι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκείνη (σημ. γράφ.: «ἡ Δ' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνική Συνέλευσις», πού ἐπικύρωσε τό πραξικόπημα γιά τήν ἀνατροπή τοῦ νομίμου πολιτεύματος τῆς χώρας καί τήν ἀνακήρυξι τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας), «πρό πολλοῦ ἐχρεωκόπησεν, ἀπολέσασα τήν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἔθνους καί προκαλοῦσα τήν δυσφορίαν τῆς Κοινῆς Γνώμης». Μετά τήν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ Θεόδ. Πάγκαλος ἀνεκήρυξεν ἑαυτόν δικτάτορα καί μετ' ὀλίγον προεκήρυξεν ἐκλογάς διά τήν ἀνάδειξιν προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Εἰς τάς ἐκλογάς ἐκείνας ὁ δικτάτωρ ἦτο μοναδικός ὑποψήφιος προέδρου, τοῦ ἑτέρου ὑποψηφίου τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων Κωνσταντίνου Δεμερτζῆ, ἀποσυρθέντος τοῦ ἀγῶνος. Αἱ ἐκλογαί διά τήν ἀνάδειξιν τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διεξήχθησαν — μὲ τόν μοναδικόν ὑποψήφιον — τήν 4ην Ἀπριλίου 1926, κατ' αὐτάς δὲ ἐψήφισαν οἱ ἄνδρες ἡλικίας 45 — 65 ἐτῶν. Ὅπως δὲ ἦτο φυσικόν, ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος ἐξελέγη παμψηφεί πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Μετά δὲ τήν πανηγυρικήν ἀνάδειξίν του εἰς τό ὕπατον ἀξίωμα τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας, ὁ Θεόδ. Πάγκαλος μᾶς ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας.

Ἡ παρενθετικὴ ὅμως ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα, περιλαμβάνει, καθὼς θὰ δοῦμε, καὶ ἄλλα πάρα - πολὺ ἐνδιαφέροντα (ὁλότελα δὲ ἄγνωστα ὡς τώρα) στοιχεῖα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί δὲν ἐξήγησε ὁ «προεδροδικτάτωρ» Θε ό δ. Πάγκαλος. — Ὁ στρατηγὸς Νικ. Κοσίντας συνεχίζει τὶς ἀποκαλύψεις του. — «Ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθέν». — Ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐπαληθεύει τὴν προφητεία του. — Τὸ κίνημα τοῦ Ρούφ καὶ τὸ κίνημα τῶν Παραπηγμάτων. — Μιὰ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα ἱστόρηση τοῦ βουλευτῆ τῆς ΕΔΑ Σταμάτη Μερκούρη.

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

«Οι κομμουνισταί είχον έργασθή ύπούλως καί δραστηρίως»

ΠΩΣ ΔΙΕΛΥΘΗΣΑΝ ΤΑ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΤΑΓΜΑΤΑ»

16ον

ΜΕ ΑΥΤΟ τὸ χαρακτηριστικώτατο αἰτιολογικό, ὁ ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας στρατηγὸς καὶ ὕστερα δικτάτωρ Θεόδωρος Πάγκαλος, διέλυσε τὴν Δ΄ τῶν Ἑλλήνων («ἐν Ἀθήναις») Ἐθνικὴ Συνέλευση, ἡ ὁποία στὶς 25 Μαρτίου 1924 ἐπικύρωσε τὸ στρατιωτικοπολιτικὸ πραξικόπημα τῆς δίαιτης ἀνατροπῆς τοῦ νομίμου πολιτεύματος τῆς Χώρας. Μὲ τὸ αἰτιολογικό, ὅτι ἡ Συνέλευση «πρὸ πολλοῦ ἐχρεοκόπησεν, ἀπολέσασα τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἔθνους καὶ προκαλοῦσα τὴν δυσφορίαν τῆς κοινῆς γνώμης». (Μόνο ποὺ ὁ «προεδροδικτάτωρ» τῆς Δημοκρατίας δὲν ἐξηγοῦσε τί ἀπὸ ὅλα πρωτοπροκάλεσε τὴ χρεοκοπία καὶ τί πρωτογέννησε τὴ δυσφορία τοῦ λαοῦ). Ἔγινε δὲ τοῦτο, ἀφοῦ προηγούμενα ἕτερος πατέρας τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας (ὁ καὶ βασικώτερος, μιὰ ποὺ γιὰ τὴν πατρότητά της πολλοὶ κρυφοκαμάρωναν), πρόσφερε στὸ δικτάτορα τὸν περίφημο «κοινοβουλευτικὸ μανδύα». Ἄλλο τώρα ἂν ὁ Θ. Πάγκαλος, ἀπόρριψε «μετὰ περιφρονήσεως» τὴν δημοκρατικώτατη προσφορὰ τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαναστασίου. Κανείς, ἄλλως τε δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ ὅτι ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία ἐπιφύλαξε γιὰ τὴν ἴδια μὲν τὶς πιὸ ἰδιόρρυθμες τύχες, γιὰ τὸν τόπο μας δὲ τὰ πιὸ παράξενα καὶ τὰ πιὸ ἀξιοθρήνητα πράγματα. Πράγματα ποὺ καμμιὰ σχέση δὲν εἶχαν μὲ ὁποιαδήποτε ἔννοια σχετικὴ μὲ αὐτὸ ποὺ ἀποκαλεῖται Δημοκρατία. Γιὰ τοῦτο, ἴσως, καὶ γιὰ τὴν αἰώνια δόξα τῆς «ἀφθίτης Δημοκρατίας», ἀποφάσισαν καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ (δεκανεῖς, λοχίες, ἐπιλοχίες) τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων» νὰ βάλουν κάποια τάξη στὴν ἀβασίλευτη (μὲ ἕνα κίνημα, φυσικά), χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐπιτύχουν, ἀφοῦ οἱ ἀρχηγοί τους συνελήφθηκαν καὶ στάλθηκαν ἐξάριστοι στὴ Σαντορίνη.

— Πάντως· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησή μας, μόλις ὁ στρατηγὸς Θ. Πάγκαλος ἀνεκηρύχθη, παμψηφεί, πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μᾶς ἀνεκάλεσε ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ μᾶς ἀφῆκε ἐλευθέρους. Ἦτο ἀπολύτως βέβαιος περὶ τῆς δυνάμεώς του καὶ τῆς ἀκτινοβολίας του. Τόσον βέβαιος, ὥστε ἐνῶ τὴν 7ην Ἀπριλίου 1926 ἐδημοσίευσε πρᾶξιν «περὶ ἐπικηρύξεως τοῦ φυγοδίκου Νικολάου Πλαστήρα ἀντιστρατήγου κλ.», τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τὴν ἀνεκάλεσε τὴν 8ην Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας, τὸ ὁποῖον ἐψήφισε (1 Ἰουλίου 1925), ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, ὁ Θ. Πάγκαλος τὸ ἐτροποποίησε (26 Σεπτεμβρίου 1925) καὶ τὸ μετέβαλε, συμπληρώσας «ἀβλεφίας τινάς» καὶ διορθώσας «λεκτικῶς τὸ κείμενον»!

«"Ινα πληρωθῆ τὸ ρηθέν»

ΟΤΑΝ ὁ Γεώργιος Κονδύλης, μαζὶ μὲ τὸν τότε λοχαγὸ Νικόλαο Κοσίντα καὶ τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἐξόριστους, γύρισαν ἀπὸ τὴ Σαντορίνη, ὁ πρῶτος βάλθηκε νὰ πραγματοποιήση ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο ἐμπόδισε τὴν καταστολὴ τοῦ παγκαλικοῦ κινήματος τοῦ Ρούφ. Ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο εἶπε στὸ Νικ. Κοσίντα: «"Οχι, δὲν θὰ καταστείλης τὸ κίνημα τοῦ Παγκάλου. "Οχι, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Γιατὶ ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ Πάγκαλος καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τοῦ Ρούφ, θὰ μᾶς φέρουν ἐμᾶς στὴν ἐξουσία». Καὶ ὁ Γεώργ. Κονδύλης ἐπεδόθηκε «ψυχῆ τε καὶ σώματι», στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνατροπὴ καί, φυσικά, γιὰ τὴ διαδοχὴ («ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθέν») τοῦ Θεοδ. Παγκάλου.

Πρὶν ὅμως ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μᾶς ἀποκαλύψη ὡρισμένα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε μιὰ ἱστόρηση ποὺ ἔκανε, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὁ ὅμιλος στενότατος συνεργάτης καὶ ἀδελφικὸς φίλος τοῦ Γεωργ. Κονδύλη καὶ ὕστερα ὑπουργὸς του Σταμάτης Μερκούρης (ὁ σημερινὸς βουλευτὴς τῆς ΕΔΑ). Τότε δὲ (1926) ὁ Σταμάτης Μερκούρης, δὲν εἶχε ἀκόμα συνδεθῆ ἐγκάρδια μὲ τὸν «Κεραυνό».

... Τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δικτατορίας Παγκάλου· ἱστορεῖ ὁ Σταμ. Μερκούρης, συνεπὴς — ὁ Γεώργ. Κονδύλης — εἰς τὰς μέχρι τοῦδε φιλελευθέρας ἀρχάς του, δὲν δύναται, βεβαίως, νὰ ἀνεχθῆ. Καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς εὑρίσκεται ἀντιμέτωπος τοῦ δικτάτορος.

Συνεπεία τούτου (σημ. γράφ: καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη τῆς «κινήσεως» τῶν ὑπαξιωματικῶν γιὰ τὴν ὁποία μᾶς μίλησε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας), συλλαμβάνεται καὶ ἐξορίζεται εἰς Σαντορίνην. Μετὰ ἀρκετῶν μηνῶν ἐξορίαν ἐπανέρχεται (σημ. γράφ.: μετὰ ἀπὸ τὴν «ἐπαναγυρικὴ» ἀνάδειξη τοῦ δικτάτορα στὸ ὑπέρτατο ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας) εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ πλέον θεωρεῖ ὡς καθῆκον τιμῆς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ δικτάτορος. Τὸ πράττει δὲ τοῦτο διὰ δύο σοβαρωτάτους λόγους:

Πρῶτον μὲν διὰ τὴν τυραννικὴν καὶ ἀτάσθαλον ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς δικτατορίας καὶ δεύτερον διότι πληροφορεῖται, ὅτι ἡ διαχείρισις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπαπειλεῖ σοβαρωτάτους κινδύνους δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐθνικὴν ἀκεραιότητα.

Ἐργάζεται μετά συστήματος, μετά προσοχῆς ἀπολύτου, ἡμέραν καὶ νύκτα, καταγίνεται εἰς τὴν μύησιν ἀξιωματικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκθέτει τοὺς σοβαρωτάτους κινδύνους, τοὺς ὁποίους διατρέχει ἡ Πατρὶς διὰ τῆς παραμονῆς τοῦ Δικτατορικοῦ Καθεστῶτος.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φοβεῖται περισσότερον, εἶναι, μήπως ἐκτὸς τῶν ἄλλων Ἐθνικῶν κινδύνων, καταρρακωθῆ παρὰ τῷ Λαῷ ἡ ἰδέα τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

Ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύη ἀκόμη εἰς τὴν Δημοκρατίαν. Καὶ τέλος, ἀφοῦ τὰ πάντα ἔχει προπαρασκευάσει μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας, τὴν ἑσπέραν τῆς 21ης πρὸς τὴν 22αν Αὐγούστου τοῦ 1926, συνοδευόμενος ὑπὸ ἐμπίστων ἀξιωματικῶν, προσέρχεται εἰς τὰ Συντάγματα πεζικοῦ εἰς τὰ Παραπήγματα, καὶ ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, ἀφοῦ ὡμίλησε πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, μὲ τὴν καταπληκτικὴν δύναμιν τῆς ἀπολύτου πεποιθήσεως, ἐπιβάλλει εἰς ὅλους τὴν θέλησίν του, ἐπιβάλλει τὴν ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἐπιστρέφει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκδίδει τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν τῆς ἡμέρας:

«Ἀναλαβὼν τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν τοῦ Κράτους, ἐπιβάλλω τὴν ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἀπόλυτον τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ. Ἡ ἀνυπακοὴ θὰ τιμωρῆται μὲ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου».

Ἡ ἐπανάστασις ἐπέτυχε πλήρως. Ἡ ἐξουσία εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θ. Πάγκαλου.

Ἡ διάλυση τῶν «δημοκρατικῶν ταγμάτων»

ΚΑΙ ὁ ἐγκαρδιώτατος φίλος τοῦ Γεωργ. Κονδύλη συνεχίζει:

..."Αμα τῷ σχηματισμῷ τῆς κυβερνήσεώς του δίδει τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐντολὰς πρὸς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας, αἵτινες ἀφοροῦν τὴν ἀνασύνταξιν κυρίως καὶ τὴν περισυλλογὴν τῶν ὑπὸ τῆς δικτατορίας ἐγκαταλειφθέντων ἐρειπίων.

Ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς ἀρχίζει ν' ἀναφαίνεται ἡ πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ἱκανότης του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἀπόλυτος πίστις του πρὸς τὸ δόγμα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Μὲ κατάπληξιν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων, βλέπουν, ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης δὲν εἶναι ὁ σκληρὸς στρατιωτικός, οὐδὲ ὁ φιλόδοξος δικτάτωρ, ἀλλ' ὅτι πᾶν ὅ,τι πράττει τὸ πράττει μετὰ περισκέψεως, μετὰ πατριωτισμοῦ, καὶ ὅτι ἡ κατάληψις τῆς ἀρχῆς ὑπ' αὐτοῦ δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν προσωπικῶν του φιλοδοξιῶν ἀλλὰ τουναντίον ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξευρέσεως τρόπου συνδιαλλαγῆς τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, εἰ δυνατόν, καὶ τὸν συνεπείᾳ ταύτης σχηματισμὸν Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἀπερίσπαστος ἀπὸ παντὸς ἐμποδίου ἐργασθῆ διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τήν τε οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν τῆς τόσον δοκιμασθείσης τελευταίως Πατρίδος.

Πράγματι δέ, συγκαλεῖ Συμβούλιον τῶν Ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, τοὺς ἐκθέτει τὰς γνώμας του ταύτας καὶ τοὺς παρακαλεῖ θερμῶς καὶ ἰδιαιτέρως, ἵνα τὸ ταχύτερον ὑποδάλουν τὴν γνώμην των διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καλυτέρου τρόπου πρὸς ἐνέργειαν ἐλευθέρων ἐκλογῶν.

Ἐπὶ δικτατορίας Παγκάλου, εἶχον σχηματισθῆ ἐν Ἀθήναις δύο τάγματα ἐθελοντῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ὀνομασθῆ Δημοκρατικὰ (Παγκαλικὰ) Τάγματα. Τὰ τάγματα ταῦτα, εἶχον συγκροτηθῆ ἀπὸ στρατιώτας καὶ ἀξιωματικοὺς ἐθελοντὰς καὶ μισθοδοτουμένους ἐντελῶς ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς ἄλλους στρατιώτας.

Τὴν διοίκησιν τῶν ταγμάτων τούτων, τὴν εἶχον δύο νέοι (Ναπ. Ζέρβας καὶ Βασ. Ντερτιλῆς) ἀντισυνταγματάρχαι, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς χεῖρας των, ἐνόμιζον, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἐξεῦρον τὸν κατάλληλον ἄνδρα ἵνα — κηρύσσοντες τὴν Δικτατορίαν— ἐφαρμόσουν ἰδικόν των πρόγραμμα καὶ ἱκανοποιήσουν τὰς προσωπικάς των φιλοδοξίας.

Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ἦσαν πλαισιωμένοι ὑπὸ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἄλλων φιλοδόξων ἀξιωματικῶν.

Ὅτε, ὅμως, ἀντελήφθησαν, ὅ,τι ὁ νέος Πρωθυπουργὸς ὄχι μόνον δὲν νιοθετεῖ τὰ παράφρονα ταῦτα σχέδια, ἀλλὰ τουναντίον, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐργάζεται ἐπιμόνως διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ταχυτέρου τρόπου τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Πολιτεύματος, ἤρχισαν νὰ συνωμοτοῦν καὶ νὰ σχεδιάζουν τὴν ἀνατροπήν.

Ὁ Πρωθυπουργός, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συνωμοσίας ἀντελήφθη τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ ἤρχισε νὰ λαμβάνη μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου.

Πράγματι δέ, μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν σύνεσιν καὶ ἐνεργητικότητα, τὴν παραμονὴν τῆς ἑσπέρας, τῆς ὑπὸ τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων κηρύξεως τοῦ νέου κινήματος, μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν καὶ μὲ ἄλλας δυνάμεις, τὰς ὁποίας μυστικῶς μετεκάλεσεν εἰς Ἀθήνας, κυκλώνει ἐντὸς τοῦ στρατῶνος των τὰ δύο Δημοκρατικὰ Τάγματα, τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1926, συγχρόνως δὲ δημοσιεύει Διάταγμα διαλύσεως αὐτῶν.

Οἱ δύο διοικηταί τῶν ταγμάτων, προσπαθοῦν νὰ συντρίψουν τὸν κλοιόν καὶ νὰ κατέλθουν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα γίνουν κύριοι τῆς Πρωτευούσης, δὲν ὑπολογίζουν ὅμως, ὅτι ὁ ἀγαθὸς Γεώργιος Κονδύλης, ὅταν ἐνεργῇ, μεταβάλλεται εἰς σκληρὸν καὶ ἀποφασιστικὸν ἀντίπαλον.

Πράγματι δέ, ἐντὸς ὀλίγου, ἡ προσπάθεια τῶν Διοικητῶν τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων, συντρίβεται αἱματηρῶς· λόγῳ ὅμως τῆς συρράξεως τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, συνεκροτήθη εἰς Ἀθήνας αὐτομάτως, πολυπληθὲς συλλαλητήριον ὑπὸ τοῦ Λαοῦ, βαρυνθέντος νὰ παρακολουθῆ τὰ ἀλλεπάλληλα στρατιωτικὰ κινήματα καί, ἄνευ κατευθύνσεως, ἐβάδισεν ἐκ τῆς Πλατείας Ὁμονοίας πρὸς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος...

«Οἱ κομμουνισταί εἶχον ἐργασθῆ ὑπούλως»!

ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ δὲ ὁ Σταμάτης Μερκούρης τὴν ἱστόρησή του ἔτσι:

... Τὸ συλλαλητήριον τοῦτο ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν οἱ κομμουνισταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐργασθῆ ὑπούλως καὶ δραστηρίως κατὰ τὴν τελευταίαν ἑξαετίαν.

Οἱ ζωηρότεροι τῶν κομμουνιστῶν, γενόμενοι κύριοι τῆς ἀποθήκης τῆς Χωροφυλακῆς παρὰ τὴν Πλατεῖαν Κάνιγγος καὶ ἐξοπλισθέντες διὰ τῶν εὑρεθέντων ἐν αὐτῇ ὅπλων, ἐσχημάτισαν ὁμάδας, αἵτινες ἀναμιχθεῖσαι μὲ τὰ πλήθη, ἠθέλησαν νὰ ἐπιφέρουν πλήρη σύγχυσιν καὶ πλήρη ἀναρχίαν ἐν τῇ πόλει.

Ὁ Πρωθυπουργός, διευθύνων αὐτοπροσώπως τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκ τῶν Γραφείων τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, εὑρισκομένων παρὰ τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, δὲν ἔδωσεν οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τὰ ἐν τῇ πόλει γινόμενα, ἀλλὰ ἀπησχόλησε τὰς δυνάμεις του πρὸς κατασυντριβὴν τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων.

Ἅμα ὅμως τῷ πέρατι τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, περὶ τὴν 2αν ἀπογευματινὴν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν κομμουνιστῶν.

Μέχρι τέλους τῆς ἑσπέρας πλήρης τάξις εἶχεν ἐπικρατήσει ἐν τῇ πόλει.

Βενιζελικοὶ παράγοντες, ἠθέλησαν συκοφαντικῶς νὰ παραστήσουν εἰς τὸν Πρωθυπουργόν, ὅτι ἡ ἐξέγερσις ἐν τῇ πόλει, προεκλήθη κατόπιν συνεννοήσεως τῶν Δημοκρατικῶν Ταγμάτων μετὰ πολιτευτῶν καὶ ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν Βασιλόφρονα παράταξιν.

Παρασυρθεὶς ἀπὸ τὴν πειστικότητα τῶν συκοφαντῶν, διέταξεν ἀθρόας συλλήψεις πολιτευτῶν καὶ ἀποτάκτων.

Μεταξὺ τῶν πρώτων συλληφθέντων ἦτο καὶ ὁ ἀδελφός μου Γεώργιος Μερκούρης, πρώην ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη, ὅστις καὶ ὡδηγήθη μετ' ἄλλων πολιτευτῶν καὶ ἀξιωματικῶν εἰς Ναύσταθμον· διετάχθη δὲ καὶ ἡ ἰδική μου σύλληψις, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη διότι κατώρθωσα νὰ διαφύγω, εἰδοποιηθεὶς τὴν ἑσπέραν τῆς 9ης πρὸς τὴν 10ην Σεπτεμβρίου.

Μετά δεκαήμερον, ἀποδειχθείσης τῆς συκοφαντίας, ἀπηλλάγημεν ἅπαντες πάσης κατηγορίας.

Ἐκκαθαρισθείσης ἐν Ἀθήναις τῆς καταστάσεως καὶ ἐδραιωθείσης τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Πρωθυπουργός, ἀπερίσπαστος πλέον, ἀφιερώθη ἀπολύτως — ὅπως ἀνωτέρω ἀναφέρομεν — εἰς τὴν περισυλλογὴν τῆς Διοικήσεως καὶ πολιτικῶς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου του, περὶ ἐνεργείας ἐλευθέρων ἐκλογῶν...

(«Ἀπεσύρθη ὡς νεώτερος Κιγκιννᾶτος»)

ΚΑΙ ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς τοῦ Γεωργ. Κονδύλη τελειώνει μὲ αὐτά:

... Ἀναμένων ἐπὶ ματαίῳ τὴν ἀπόφασιν — ὅπως ὁ ἴδιος πλειστάκις μοῦ ἐξιστόρησε — καὶ τὴν ἀπάντησιν τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπελπισθεὶς ὡς πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν λύσεως, ἀπεφάσισε μόνος τὴν διενέργειαν ἐκλογῶν, ἐφαρμοζομένου τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος ὁ ἴδιος δέ, διαλύσας τὸ κόμμα του, δὲν ἐπολιτεύθη οὐδὲ κἂν προσωπικῶς, μόνον καὶ μόνον ἵνα ἀποδείξη εἰς πάντας, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ θέλουσιν ἐνεργηθῆ ἀπολύτως ἐλευθέρως καὶ ἵνα διατυμπανίσῃ ὅτι, ὅ,τι ἔπραξε, τό ἔπραξε οὐχὶ ἐκ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν, ἀλλὰ διότι ἐπίστευεν, ὅτι τό ταχύτερον,διά τό καλόν τῆς Πατρίδος, ὀφείλει νά ἐπικρατήσῃ τό δόγμα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Ὅταν μετά τάς ἐκλογάς ἐπείσθη, ὅτι ὁ πολιτικός κόσμος δύναται νά συνεννοηθῆ καί νά σχηματίσῃ Κυβέρνησιν διώσιμον καί ἱκανήν, παρέδωσε τήν ἀρχήν εἰς τόν ἀείμνηστον Ζαΐμην, ὅστις ἔλαβεν ἐντολήν, σχηματισμοῦ Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐσχηματίσθη τῇ συμμετοχῇ ὅλων τῶν κομμάτων, μή ἐξαιρουμένου οὐδὲ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, τό ὁποῖον διά πρώτην φοράν, μετά τήν δολοφονίαν τῶν Ἀρχηγῶν του τό 1922, ἐπανέρχεται εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν.

Ἡ Οἰκουμενική Κυβέρνησις ἐσχηματίσθη τήν 4ην Δεκεμβρίου τοῦ 1926. "Αμα τῷ σχηματισμῷ της, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὑπερήφανος διά τό ἔργον του καί ἥσυχος, διότι ἐπῆλθεν ἡ σχετική συμφιλίωσις τῶν δύο κόσμων καί διά ταύτης ἐξησφαλίζετο ἡ κανονική λειτουργία τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, ἀπεσύρθη ὡς νεώτερος Κιγκιννᾶτος εἰς τόν οἶκον του, μή ἀναμιγνυόμενος οὔτε ἐν τῇ πολιτικῇ, οὔτε ἐν τῷ στρατῷ.

Καθ' ὅλον τό διάστημα τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως, πλουτίζει τάς πολιτικάς καί ἐγκυκλοπαιδικάς γνώσεις του..

Ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας καὶ ὁ Σταμάτης Μερκούρης (οἱ δύο πιστοὶ καὶ ἐγκάρδιοι φίλοι ἐκείνου ποὺ ἀνέτρεψε τὸν Θ. Πάγκαλο), ἔχουν νὰ προσθέσουν, στὴν παρένθεση αὐτὴ τοῦ ἱστορήματός μας, καὶ ἄλλα ἀκόμα πιὸ ἐνδιαφέροντα πράγματα ποὺ σκιαγραφοῦνε πληρέστερα τὸν Γεώργιο Κονδύλη καὶ ποὺ ζωντανεύουνε μὲ πολὺ ἐνάργεια τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ «ὁμοιοπαθητικὴ» μέθοδος τοῦ Γεωργ. Κονδύλη. — Πῶς ἐπαληθευσε ἡ προφητεία τῆς 26ης Ἰουνίου 1925. — Τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ἀναβίωση τῆς «Δημοκρατίας» πληρώνονται «σὲ δυὸ μεγάλες μαξιλαροθῆκες». — Ἐκεῖνοι ποὺ ἔφεραν τὸν Θ. Πάγκαλο ἐκεῖνοι καὶ τὸν ἔριξαν. — Ἡ ἀποκαλυπτικώτατη ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα. — Ὁ ἰδιότυπος ρόλος τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων». — Γιατί δὲν σχηματίστηκε κυβέρνηση «Ἐθνικῆς Ἐμπιστοσύνης». — Ἡ κομμουνιστικὴ ὀχλοκρατία τῆς 9ης Σεπτεμβρίου. — «Δημοκρατία ἦταν αὐτὴ καὶ ὄχι παῖξε - γέλασε» — Ὁ Σταμάτης Μερκούρης ἀποκαλύπτει γιατί ὁ Γεώργ. Κονδύλης ἐγκατέλειψε τὴν ἀβασίλευτη. — Τὸ πολίτευμα ἀπέτυχε παταγωδῶς. — Οἱ ἀθρόες παραβιάσεις τοῦ Συντάγματος ἀπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. — Τὰ πάντα κατεπατήθησαν. — Ἡ ἀπάντηση σὲ πρόταση τοῦ Νικολάου Πολίτη. — Οἱ ἄρρηκτοι δεσμοὶ τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων μὲ τὸν ἑλληνικὸ λαό.

Με άπορρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΠΟΥ Η ΜΙΑ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΔΙΑΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ

«Τὰ χρήματα ἐδόθησαν σὲ δύο μαξιλαροθῆκες»!

ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΙΚ. ΚΟΣΙΝΤΑ ΚΑΙ ΣΤΑΜ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

17ον

ΚΑΙ ΕΤΣΙ «επληρώθη το ρηθέν»! Σύμφωνα με εκείνα που συλλογίστηκε, δεκατέσσερες μήνες πρίν, το «πολύστροφο» μυαλό του, το παγκαλικό κίνημα του Ρούφ (26 Ἰουνίου 1925), έφερε, τελικά, στην εξουσία (ύστερα από το κίνημα των Παραπηγμάτων, που εκδηλώθηκε, καθώς είδαμε, στις 22 Αύγούστου 1926), τον Γεώργιο Κονδύλη. Καὶ αὐτὸς δὲ μὲ τὴ σειρὰ του έγινε πρωθυπουργὸς καὶ δικτάτωρ, καὶ ἄσκησε τὴν κυβέρνηση ὡς τὶς 4 Δεκεμβρίου 1926, ὁπότε τὴν παράδωσε στὸ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη «οἰκουμενικὸ ὑπουργεῖο». Σὲ αὐτό, μάλιστα, τὸ μεταξὺ διάλυσε (9 Σεπτεμβρίου 1926) τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα» καὶ ἀντιμετώπισε τὸ συλλαλητήριο, πού, κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ ἐγκαρδιώτατου συνεργάτη του Σταμάτη Μερκούρη, «ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν οἱ κομμουνισταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐργασθῆ ὑπούλως καὶ δραστηρίως κατὰ τὴν τελευταίαν ἑξαετίαν» (1920 — 1926). Οἱ κομμουνισταί, πού, κατὰ τὴν ἱστόρηση, πάντα, τοῦ Σταμάτη Μερκούρη, «γενόμενοι κύριοι τῆς ἀποθήκης τῆς Χωροφυλακῆς, παρὰ τὴν πλατεῖαν Κάνιγγος, καὶ ἐξοπλισθέντες διὰ τῶν εὑρεθέντων ἐν αὐτῇ ὅπλων, ἐσχημάτισαν ὁμάδες αἵτινες ἀναμιχθεῖσαι μὲ τὰ πλήθη, ἠθέλησαν νὰ ἐπιφέρουν πλήρη σύγχυσιν καὶ πλήρη ἀναρχίαν ἐν τῇ πόλει»! («Ὅπως βλέπετε καὶ ὅπως ἔχουμε ξαναπῆ, ὄχι μονάχα οἱ αἰῶνες, μὰ καὶ οἱ δεκαετίες ἀντιγράφουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη: Σεπτέμβρης ἦταν τὸ 1926 καὶ Αὔγουστος τὸ 1965).

— Θά ἔπρεπε ὅμως νά ἐξηγηθῆ· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Νικ. Κοσίντας, καθώς συνεχίζαμε τή συζήτησί μας, ὅτι ὁ στρατηγός Κονδύλης ἐχρησιμοποίησε διά τήν ἀνατροπήν τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου μέθοδον ὁμοιοπαθητικήν.

Καὶ στὸ ἐρώτημά μου ποιὰ εἶναι, γιὰ τὰ στρατιωτικὰ κινήματα, ἡ «ὁμοιοπαθητικὴ» μέθοδος, ὁ φίλτατος λοχαγὸς τοῦ «Κεραυνοῦ» μοῦ ἀπάντησε:

— Διά νά γίνη ὁ στρατηγός Πάγκαλος δικτάτωρ, ἐχρησιμοποίησε, κυρίως τούς ἀντισυνταγματάρχας διοικητάς τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων» Ναπολέοντα Ζέρβαν καὶ Βασίλειον Ντερτιλήν. Εἰς αὐτούς δέ ἀκριβῶς προσέφυγε — ἐκτός τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν — καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Καί δι' αὐτῶν, κυρίως, ἀνέτρεψε (ἐκ τῶν Παραπηγμάτων, ὅπου ἐστρατωνίζοντο) τὴν δικτατορίαν Παγκάλου.

Τὰ ἔξοδα «σέ δύο μεγάλες μαξιλαροθῆκες»!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας συνέχισε:

— Ὅπως σᾶς εἶπα, μόλις ἐπεστρέψαμεν ἀπό τήν Σαντορίνην, ὁ στρατηγός Κονδύλης ἐπεδόθη εἰς τήν προσπάθειαν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ δικτάτορος. Δέν ἔπανε δέ νά μοῦ ἐπαναλαμβάνη, ἐκεῖνο πού μοῦ εἶχεν ἐξομολογηθῆ καὶ τήν 26 Ἰουνίου 1925. Ὅτι, δηλαδή, ἡ δικτατορία τοῦ Θεοδ. Παγκάλου, θά τόν ἔφερνε (τόν Κονδύλη) εἰς τήν ἐξουσίαν.

Ρωτάω:
— Μόνον ὁ Κονδύλης ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Παγκάλου;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Καὶ ἐμεῖς πού ἀγαπούσαμε τόν Κονδύλη. Εὐτυχῶς δέ ὅτι τότε τόν συνεπάθει καὶ ἕνας γνωστός μεγαλοεπιχειρηματίας τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ζῆ καὶ σήμερον, καὶ ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ οἰκονομικὸς ἀρωγός τῆς κινήσεώς μας.

Ξαναρωτάω:
— Γιατὶ ἐχρειάζετο ὁ οἰκονομικὸς ἀρωγός;
Μοῦ ἀπαντάει δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας:

— Διότι ἡ κίνησις καί, προπαντός ἡ ἀποτελεσματικότης της, προϋπέθετεν ὡρισμένας ἀξιολόγους δαπάνας. Ὡρισμένα ἔξοδα!
Καὶ πρόσθεσε:

— Ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, ὅτι διά μίαν συγκεκριμένην ἐνέργειαν τά χρήματα κατεβλήθησαν, ὑφ' ἡμῶν πρός τούς ἐνδιαφερομένους, μέσα εἰς δύο μεγάλες μαξιλαροθῆκες!

Ἔτσι καὶ χάρι στὶς «δυὸ μεγάλες μαξιλαροθῆκες» ἡ «Δημοκρατία» θριάμβευσε, καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐξασφάλισε μιὰ πολύτιμη —γιὰ τὴν «περίπτωση»— συμπαράσταση. Μόλις δὲ κατέλαβε τὴν ἐξουσία ἀπηύθυνε διάγγελμα στὸν ἑλληνικὸ λαό, στὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι: «Αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς χώρας καταλύσασαι τὴν τυραννίδα τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου μοὶ ἀνέθεσαν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας». Καὶ πρόσθετε: «Ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτου (νομίμου) προέδρου τῆς Δημοκρατίας θὰ σχηματισθῇ κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἐμπιστοσύνης». Στὸ διάγγελμα αὐτὸ ὁ Γεώργ. Κονδύλης ὑπογράφεται ὡς «ἀρχηγός». Στὶς 24 Αὐγούστου 1926 δημοσιεύτηκε ἄλλο διάγγελμα τοῦ Παύλου Κουντουριώτη «ἐπανερχομένου εἰς τὰ ἔργα του, εἰς τὰ ὁποῖα τὸν ἔταξεν ἡ ψῆφος τῆς Δ΄. Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως».

"Οπως «ἔρριξαν» τόν Πάγκαλο

ΚΑΙ ὁ μὲν ναύαρχος Κουντουριώτης ξαναγύρισε στὸ ἀξίωμά του. Ἀλλὰ κυβέρνηση «Ἐθνικῆς Ἐμπιστοσύνης» δὲν σχηματίστηκε. Ὁ Γεώργ. Κονδύλης ἄσκησε δικτατορικὰ τὴν ἐξουσία. Καὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 7ης Νοεμβρίου 1926, ποὺ ὁ ἴδιος ἔκανε, φτάσαμε (4 Δεκεμβρίου) στὴ συγκρότηση τῆς «Οἰκουμενικῆς».

— Τά γεγονότα τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1926 καὶ ἡ ἀσυνεννοησία τοῦ πολιτικοῦ κόσμου μοῦ λέει ὁ στρατηγός ἐμπόδισαν τό σχηματισμό κυβερνήσεως «Ἐθνικῆς Ἐμπιστοσύνης». Καὶ συνέχισε:

— Μόλις ὁ στρατηγός Κονδύλης ἀνέλαβε τήν ἐξουσία, μέ ἀνεκάλεσε εἰς τήν ἐνέργειαν, ὡς λοχαγόν Ἔγινα δέ ταγματάρχης, ἀργότερα, ἐπί Οἰκουμενικῆς. Λόγω, λοιπόν, τῆς ἀναλήσεώς μου, μετέσχον εἰς τήν καταστολήν τοῦ κινήματος τῶν ἀντισυνταγματαρχῶν Ναπ. Ζέρβα καὶ Βασ. Ντερτιλῆ, οἱ ὁποῖοι δέν ἐδέχοντο τήν διάλυσιν τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων». Αἱ συγκρούσεις εἰς τήν λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας μεταξύ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων» ἦσαν σφοδρόταται. Τελικῶς ὅμως ἐπεκράτησεν, καὶ ὡς πρός τοῦτο, ὁ Γεώργιος Κονδύλης.

Ἐρώτηση:
— Γιατὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἤθελε νὰ διαλύση τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα»;
Ἀπάντηση:

— Σᾶς εἶπα ὅτι τόν Πάγκαλο τόν ἐβοήθησαν, κυρίως διά νά γίνη δικτάτωρ — ἐκτός τῶν ἄλλων — καὶ οἱ Ναπολέων Ζέρβας καὶ Βασ. Ντερτιλῆς. Σᾶς εἶπα ἀκόμη ὅτι οἱ ἴδιοι ἀξιωματικοί καί τά «Δημοκρατικά Τάγματα» ἐβοήθησαν τόν Κονδύλη νά ρίξη τόν Πάγκαλο, καί νά ἀναλάβη αὐτός τήν ἐξουσία. Ὅπως, λοιπόν, βοήθησαν τόν Πάγκαλο διά νά ρίξη τόν Μιχαλακόπουλο καί ὅπως ἐβοήθησαν τόν Κονδύλη διά νά ρίξη τόν Πάγκαλο, θά ἦτο δυνατόν νά βοηθήσουν κάποιον ἄλλο διά νά ρίξη τόν Κονδύλη — καί οὕτω καθ' ἑξῆς, ἐφ' ὅσον θά διετήρουν ἰσχυράν στρατιωτικήν δύναμιν!

(Δημοκρατία» ἦταν αὐτὴ καὶ ὄχι παίξε - γέλασε).

Πρόσθεσε δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας:

— Μετά τήν διάλυσιν τῶν «Δημοκρατικῶν Ταγμάτων» ὁ στρατηγός Κονδύλης ἀντιμετώπισε τήν ἐκδηλωθεῖσαν, κατά τήν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν, πρωτοφανῆ ὀχλοκρατίαν. Φυσικά δέ καί εἰς τήν προσπάθειάν του ταύτην, τόν ἐβοήθησα καί ἐγώ μέ ὅλας μου τάς δυνάμεις. Οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τάς ἐκλογάς τῆς 7ης Νοεμβρίου, εἰς τάς ὁποίας ὁ Γεώργ. Κονδύλης δέν ἔλαβε μέρος. Ἐπί τινα δέ χρόνον ἀπέσχε τοῦ ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου.

Ἀθρόες συνταγματικές παραβάσεις

ΠΡΙΝ ὅμως δοῦμε μιὰ ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ὡς τώρα, ἀποκαλυπτικώτατη δὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε ὁ Γεώργιος Κονδύλης στὸν Νικόλαο Κοσίντα, καὶ πρὶν ὁ δεύτερος μᾶς Ἱστορήση καὶ ἄλλα, συγκλονιστικοῦ ἐνδιαφέροντος, πράγματα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε τὸν Σταμάτη Μερκούρη νὰ σκιαγραφῆ —καὶ ὡς πρὸς τὴν περίοδο ἐκείνη— τὸν Γεώργιο Κονδύλη.

Λέει δὲ ὁ ἐγκαρδιώτατος φίλος τοῦ «Κεραυνοῦ» αὐτά:

...Ὁ ἐν τῇ ξένῃ εὑρισκόμενος Ἐλευθέριος Βενιζέλος, δέν εἶναι δυνατόν νά τιθασεύση περισσότερον τήν ἀγαλίνωτον φιλοδοξίαν του μή ἀναλογιζόμενος δέ, ὅτι ἡ κάθοδός του εἰς τήν Ἑλλάδα θά ἀνεζωογόνει τόν τόσον ὀλέθριον διχασμόν, ἐπανέρχεται.

Ἀφαιρεῖ τήν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἀπό τόν Γ. Καφαντάρην καί ἀναλαμβάνει αὐτοπροσώπως, καί τήν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος καί τήν Κυβέρνησιν, τορπιλλίζων διά δευτέραν φοράν τήν ἡσυχίαν τοῦ τόπου.

Πείθει τόν πρόεδραν τῆς Δημοκρατίας, ἀλλάζει τό ἐκλογικόν σύστημα, παραβιάζων τό Σύνταγμα, ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος ἐκλογάς, ἐντελῶς διαφόρους τῶν ἐλευθέρων ἐκλογῶν, τῶν διεξαγθεισῶν ὑπό τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, καί σχηματίζει κυβέρνησιν τόν Αὔγουστον τοῦ 1928.

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐκλέγεται βουλευτής τῆς περιφερείας Καβάλας, συγχρόνως δέ ἐκλέγονται καί περί τούς ἑπτά ἕτεροι φίλοι του.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἡ παρ' αὐτοῦ παραβίασις τοῦ Συντάγματος καί τῶν ἐκλογικῶν Νόμων, ἡ ὑποταγή εἰς αὐτόν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀρχίζουν νά κλονίζουν τόν ἄνδρα (τόν Κονδύλην) εἰς τά δημοκρατικά του φρονήματα.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, γνωρίζων τόν ἄνδρα, προσπαθεῖ ν' ἀνανεώση τούς παλαιούς του δεσμούς μετ' αὐτοῦ, πράγματι δέ — ὡς ὁ ἴδιος μοῦ διηγήθη — πρός στιγμήν πείθεται ὑπό τοῦ πρώτου, κατόπιν μιᾶς μακροτάτης συνομιλίας, τήν ὁποίαν ἔσχον, ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως θέλει ἐργασθῆ πραγματικῶς ὑπέρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος, ἀπογωριζόμενος τῶν κακῶν του συμβούλων καί ἀποβάλλων τήν τόσον καταστρεπτικήν καί διά τόν ἴδιον, ἀλλά καί διά τήν Ἑλλάδα, κομματικήν σκοπιμότητα.

Δέν δέχεται πρότασιν, ὅπως αὐτοπροσώπως λάβη μέρος εἰς τήν Κυβέρνησιν, ἀλλά λαμβάνει μέρος εἰς αὐτήν διά δύο φίλων του, τῶν Περικλῆ Ἀργυροπούλου καί Ἀλεξ. Παππᾶ.

Ἐντός ὀλίγου ὅμως ἀντιλαμβάνεται τήν πλάνην του καί ἀπέρχεται εἰς τό ἐξωτερικόν ἐκεῖθεν δέ ἀπευθύνει ἐπιστολήν πρός τόν Περ. Ἀργυρόπουλον, διά τῆς ὁποίας καταφέρεται κατά τῆς πολιτείας τοῦ πρωθυπουργοῦ, καί δηλοῖ κατηγορηματικῶς, ὅτι παύει ἐντελῶς καί ὁριστικῶς πᾶσαν συνεργασίαν καί πάντα πολιτικόν δεσμόν μετ' αὐτοῦ...

Ἀπέτυχε ἀπολύτως ἡ ἀβασίλευτη

ΚΑΙ ὁ Σταμάτης Μερκούρης προσθέτει αὐτά:

...Τήν παραμονήν του ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τήν μεταχειρίζεται, ἵνα πλουτίση ὅσον τό δυνατόν περισσότερον τάς γνώσεις του. Πλήν τούτου ὅμως, ἐκεῖ, μακράν πλέον τοῦ περιβάλλοντος τῶν Ἀθηνῶν ἀνασκοπῶν ἀπό τοῦ 1924 καί ἐντεῦθεν τό δημοκρατικόν πολίτευμα ἐν Ἑλλάδι, βλέπει καθαρά ὅτι τό ὄνειρόν του περί ἐγκαθιδρύσεως ἐλευθέρας καί πεπολιτισμένης Δημοκρατίας ἦτο μία χίμαιρα καί ὁ ὑπερήφανος καί γενναῖος χαρακτήρ του δέν δισταζει νά ὁμολογήση ὅτι ἠπατήθη.

Καί, ὅπως ὁ ἴδιος μοῦ ἀφηγήθη εἰς γεῦμα, παρατεθέν πρός τιμήν του εἰς τήν ἑλληνικήν Πρεσβείαν τῶν Παρισίων τό 1929 παρά τοῦ Νικολάου Πολίτου, δέν διστάζει νά τοῦ εἴπῃ ἄνευ ὑπεκφυγῶν, ὅτι τό Δημοκρατικόν Πολίτευμα ἀπέτυχεν ἀπολύτως ἐν Ἑλλάδι καί ὅτι τό ταχύτερον πρέπει νά ἐπαναφέρωμεν τήν Συνταγματικήν Βασιλείαν· εἰς παρατήρησιν δέ τοῦ Ν. Πολίτου, ἐάν δέν θά ἦτο σκόπιμος ἡ ἐξεύρεσις ἄλλης Δυναστείας, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς: «Ὄχι, διά τούς ἑξῆς λόγους· πρῶτον, ἡ ὑπάρχουσα Δυναστεία εἶναι ἑλληνική καί ἔχει δεσμούς ἀρρήκτους μέ τόν τόπον, ἀλλά δέν εἶναι μόνον τοῦτο. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι διά τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Συνταγματικῆς Βασιλείας, θά ἔχωμεν ἐν συνεχείᾳ καί τήν ἀποκατάστασιν τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Πολιτεύματος, θά ἔχωμεν δέ τόν ἀνώτατον Ἄρχοντα, ἀπηλλαγμένον πάσης κομματικῆς ὑποχρεώσεως, καί οὕτω θά ἐπέλθη πραγματικώς ἡ τόσον ἀναγκαία διά τόν τόπον συμφιλίωσις. Ἐάν ἐκλέξωμεν νέαν Δυναστείαν, θά ἔχη τά ἐξῆς ἐλαττώματα· ὅτι ὁ νέος ἐκλεγόμενος Βασιλεύς, θά εἶναι ξένος πρός τά πράγματα, τά πρόσωπα καί τά ἤθη. Ἀλλά ἐκτός τούτου θά ἐπιδεινώσωμεν ἔτι τόν χωρισμόν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διότι θά ὑπάρξη εἷς ἀριθμός, ὅστις θά παραμείνη πιστός εἰς τήν Δημοκρατίαν καί μέγιστος ἀριθμός ὅστις θά παραμείνη πιστός εἰς τήν Ἐθνικήν Δυναστείαν καί τέλος θά ὑπάρξουν ἐκεῖνοι οἵτινες θά ἔχουν καθῆκον νά ὑποστηρίξουν τόν νέον Βασιλέα».

Αὐταί λοιπόν ἦσαν αἱ ἐνδόμυχοι σκέψεις τοῦ ἀνδρός ἀπό τοῦ 1929, ἀλλά μέ τήν φρόνησίν του καί μέ τήν πεῖραν του δέν παρεσύρετο, διότι ἐγνώριζεν ὅτι, ἡ κολυτέρα πολιτική εἶναι ἡ πολιτική τῆς συστηματικῆς ἐργασίας καί τῆς φυχραίμου ἀναμονῆς.

Ἴσως τά δύο αὐτά συναισθήματα, νά ὑπῆρξαν ἐκεῖνα, τά ὁποῖα μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του, τόν ἀνέδειξαν εἰς ὅλους τούς ἀγῶνας του νικητήν...

Ἀλλὰ ὁ Σταμάτης Μερκούρης δὲν δίνει μονάχα αὐτὲς τὶς πληροφορίες γιὰ τὸν Γεώργιο Κονδύλη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης —τὸν «δυναμικὸ ἄνδρα» τοῦ νόμιμου Κράτους κατὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Δίνει καὶ ἄλλες πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες, ποὺ θὰ τὶς δοῦμε ἀφοῦ, προηγούμενα, διαβάσουμε μαζὶ τὸ ἀποκαλυπτικώτατο γράμμα ποὺ ὁ Γ. Κονδύλης, ἔστειλε, ἀπὸ τὴν Γαλλία, στὸν τότε ταγματάρχη Νικ. Κοσίντα, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1930.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἐθαυματούργησαν καί ἐδόξασαν τήν ἀβασίλευτη «Δημοκρατία» οἱ δύο μαξιλαροθῆκες. — Ἄν γινόνταν «εὐηκόως» δεκτές ὡρισμένες προτάσεις γιά «ἀγωνιστικὲς καταβολές».— Τό μυαλό πού πήγαινε πολύ μακρυά καί, μάλιστα, πολύ ἔγκαιρα. — Ὁ στρατηγός Νικ. Κοσίντας κατατοπίζει τόν «Κεραυνό». — Μιά ἄγνωστη καί ἀνέκδοτη συγκλονιστική ἐπιστολή τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. — Οἱ «μπλοφατζῆδες» πού δέν ἔπαιζαν τό κεφάλι τους «κορώνα ἢ γράμματα». — Ἡ ἀνάμειξις διαφόρων προσώπων «ἐγγύησις ἀδρανείας». — «Νομίζω ὅτι γίνεται ἐκμετάλλευσις τίποτε ἀνοήτων χρηματοδοτῶν».— Ὁ Γεώργιος Κονδύλης καί οἱ κυβερνητικές ὑποφίες. — Οἱ κινηματίες ἦταν βενιζελικοί ἢ βενιζελογενεῖς.—

ΠΛΥ
ΠΤ
ΛΑΜΔΑ ΑΛΦΑ

Α.Ε. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ
Ταμεῖον: Μετρητά .....
Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος
Λ)σμὸς Ὄψεως .....
ΧΡΕΩΓΡΑΦΑ
Χρεώγραφα παρὰ Τραπέζαις ....
ΠΑΓΙΟΝ
Γήπεδα
α) Ρόδου .....
β) Ἀμαλιάδος .....
γ) Σκαφιδιᾶς Πύργου Ἠλείας ...
Μέσα Μεταφορᾶς .....
Μηχανήματα καὶ Ἐργαλεῖα .....
Λυόμενοι Οἰκίσκοι .....
Ἔπιπλα καὶ Σκεύη .....
Ἔργα ὑπὸ Κατασκευήν — Σκαφιδιᾶς .....
Ἔξοδα πρώτης Ἐγκαταστάσεως ..

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Παραγγελίαι Ἐξωτερικοῦ .....
Χρεώσται .....
Ἐγγυήσεις .....
Προσωρινοὶ Λ)σμοὶ Χρεωστικοί ..

Γενικὰ Ἔξοδα .....
Ἀμοιβαὶ Προσωπικοῦ .....
Ἐργοδοτικαὶ Εἰσφοραί .....
Ἀμοιβαὶ Τρίτων .....
Μισθώματα .....
Ὑπόλοιπον προηγουμένων χρήσεων .

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
τοῦ Διοικ. Συμβουλίου
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Ι. ΦΡΑΓΑΚΗΣ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

«Γίνεται ἐκμετάλλευσις ἀνοήτων χρηματοδοτῶν»!

ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ Λ. ΣΠΑΗΣ ΚΑΙ Ν. ΚΟΣΙΝΤΑΣ

18ον

ΕΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΗΣΑΝ, λοιπόν, καὶ ἐθριάμβευσαν, καὶ ἐδόξασαν τὴν ἀδασίλευτη «Δημοκρατίαν», οἱ δύο μαξιλαροθήκες ποὺ ἦταν γεμισμένες μὲ μπόλικα χρήματα (σὲ τὶ ποσό, ἄραγε, νὰ ἀνέβαιναν;), καὶ ποὺ δόθηκαν ὡς τίμημα γιὰ τὴν συμπαράσταση ὡρισμένων «δυναμικῶν παραγόντων», στὸ κίνημα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἀνέτρεψε τὸν Θεόδωρο Πάγκαλο. Ὁ οἰκονομικὸς ἐνισχυτὴς τῆς «ἀντιδικτατορικῆς προσπαθείας» τοῦ «Κεραυνοῦ» (ὁ ἴδιος ποὺ ἄλλοτε ὑπῆρξε χορηγὸς καὶ τοῦ δικτάτορα τῆς 26ης Ἰουνίου 1925), φιλοσοφώντας «ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίων», χαρακτήριζε τὸ σύστημα τοῦτο ὡς «σουλτανικὴ μέθοδο». Κάτι, ἀπάνω - κάτω, σὰν καὶ ἐκεῖνο ποὺ οἱ Ἄγγλοι ἀποκαλοῦσαν, τούλάχιστο στὰ περασμένα, «δύναμη τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου» (τῶν χρυσῶν λιρῶν, ποὺ εἰς τὴν μιὰ τους ὄψη ἔχουν ἀνάγλυφο τὸν καβαλλάρη ἅγιο). Ὅπως δὲ μᾶς ἔχει ἱστορήσει, παλαιότερα, καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς, καὶ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 θὰ πετύχαινε —ἢ θὰ εἶχε πάμπολλες πιθανότητες νὰ πετύχῃ — ἂν γίνονταν «εὐήκοως» δεκτές, ἀπὸ τὴν τριμελῆ Ἐκτελεστικὴ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή, οἱ προτάσεις γιὰ μερικὲς ἀπαραίτητες «ἀγωνιστικὲς καταδολές»! (Γύρω, μάλιστα, ἀπὸ τὸ θέμα τοῦτο διεξάχθηκαν καὶ ὀξύτατες συζητήσεις ἀνάμεσα στοὺς Στεφ. Σαράφη, Χρ. Τσιγάντε καὶ Λεων. Σπαῆ, ὅταν ὅλοι τους βρέθηκαν στὶς φυλακές, μετὰ τὸν τερματισμὸ τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς περιπέτειας). Καὶ σημειώνονταν ὅλα αὐτὰ τὰ «δημοκρατικώτατα», πέρα ἀπὸ τὸν ἀληθινὰ «πολύστροφο» συλλογισμὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ὅτι ἔπρεπε νὰ διαλυθοῦν, τὸ ταχύτερο, τὰ «Δημοκρατικὰ Τάγματα», γιατὶ ὅπως συντρέξανε τὸν στρατηγὸ Πάγκαλο νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὴ δικτατορία του, καὶ ὅπως βοήθησαν ἐκεῖνον (τὸν Κονδύλη) νὰ ρίξῃ τὸν δικτάτορα, ἔτσι ἐνδεχόμενα θὰ ἐνίσχυαν καὶ κάποιον ἄλλο νὰ κάνῃ τὸ ἴδιο εἰς βάρος πιὰ τοῦ νικητῆ τῆς 22ας Αὐγούστου 1926. (Τὸ ἔχουμε πῆ καὶ πρὶν καιρὸ καὶ θὰ τὸ ξαναποῦμε: «Ὁμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος»). Θὰ ἔπρεπε δὲ στὰ πάρα - πάνω νὰ προσθέσουμε — ἐξαίροντάς τους — καὶ τοὺς λόγους, ποὺ ἔκαναν τὸν Γεώργιο Κονδύλη νὰ ὁμολογήσῃ πόσο ἀπογοητεύτηκε μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες παραδιάσεις τοῦ Συντάγματος ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, καὶ πόσο ἀπατήθηκε, ὅτι «τὸ ὄνειρόν του περὶ ἐγκαθιδρύσεως ἐλευθέρας καὶ πεπολιτισμένης δημοκρατίας ἦτο μία χίμαιρα». Ἔτσι ὁ Γ. Κονδύλης, καθὼς ἱστορεῖ ὁ ἐγκαρδιώτατος φίλος του Σταμάτης Μερκούρης, τάχθηκε ἀπὸ τὸ 1929 ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλευόμενης δημοκρατίας. Ἑπτὰ ὁλόκληρα χρόνια, δηλαδή, προτοῦ (9 Μαρτίου 1936) ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος φωνάξῃ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς».

— Εἶναι ἀλήθεια, μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Νικ. Κοσίντας, ὅτι τὸ μυαλὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη πήγαινε πάρα - πολὺ μακρυὰ καὶ πήγαινε πάρα - πολὺ ἔγκαιρα. Καὶ ἐπειδὴ τότε ὑπέστη πολλὰς ψυχικὰς ἀπογοητεύσεις ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἤθελε, ἄλλως τε, νὰ ἐπιδοθῇ ἀπερίσπαστος καὶ εἰς τὴν συγγραφήν.

Ὅταν ἔλειπε στὴν Γαλλία

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Ὅσο καιρὸ ὁ Γ. Κονδύλης ἔμεινε στὴ Γαλλία, ἔγραψε τὰ δυὸ ἀνέκδοτα ἔργα του γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχουμε μιλήσει: Τὴν μονογραφία γιὰ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο καὶ τὴν πολιτικὴ ἱστορία τῆς περιόδου 1916 — 1920. Ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή του δὲ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁ πιστός του —ταγματάρχης πιὰ— Νικόλαος Κοσίντας, τοποθετήθηκε στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν.

Ρώτησα, λοιπόν, τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, ἂν στὸ διάστημα τοῦτο διατηροῦσε ἀλληλογραφία μὲ τὸν στρατηγὸ Κονδύλη.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

—Ἀκοῦστε. Ζοῦσα τόσα πολλὰ χρόνια πλάϊ εἰς τὸν στρατηγὸ Κονδύλη, ὥστε ἀφοῦ τά ἐλέγαμε κάθε ἡμέρα προφορικά, δέν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀλληλογραφοῦμε. Ἀλλιώτικα θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν τόμοι ἀλληλογραφίας μας. Ὅταν ὅμως ἐπῆγε εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐγὼ τοῦ ἀνέφερα τακτικὰ τά εἰς τὴν Ἑλλάδα συμβαίνοντα. Ἤθελε καὶ ὁ ἴδιος νὰ εἶναι κατατοπισμένος πάντοτε δέ διεσταύρωνε τάς πληροφορίας του.

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἀπάνω σὲ αὐτὰ ποὺ τοῦ γράφατε, σᾶς ἔστελνε καὶ ἐκεῖνος ἐπιστολές;

Ἀπάντηση:

— Βεβαίως. Διότι καί ἐγὼ τοῦ ἀνέφερα συγκεκριμένα πράγματα καὶ ἐκεῖνος ἐνδιεφέρετο ἐπί συγκεκριμένων πραγμάτων. Ἀτυχῶς ὅμως ἀπό ὅλας τάς ἐπιστολάς τοῦ Γ. Κονδύλη, ἔχω —λόγω τῶν πολλῶν καὶ ταραχωδῶν γεγονότων, πού ἐμεσολάβησαν ἀπὸ τὰ παλαιότατα φεῦ! ἐκεῖνα χρόνια— μόνον μίαν του ἐπιστολήν.

Συγκλονιστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Κονδύλη

ΜΙΑ εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γεωργ. Κονδύλη ποὺ ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα. Μιὰ ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα. Μιά, ἀλλὰ «λέων».

Καὶ ἰδοὺ αὐτή:

Ἀγαπητέ Νῖκο,

Ἔλαβα τό γράμμα σου καί εὐχαριστῶ θερμῶς γιά τάς πληροφορίας καί τό ἐνδιαφέρον σου.

Καί ἀπό ἄλλους φίλους γνωρίζω τά διατρέχοντα. Ἀλλά ὅπως ξεύρεις καί σύ, σήμερα κινήματα δέν ἠμποροῦν νά γίνουν καί μάλιστα ἀπό ἀνθρώπους σάν αὐτούς, πού μοῦ ἀπαιοιθεῖς μπλοφατζῆδες δηλαδή. Γιὰ νὰ γίνῃ κίνημα ἐναντίον μιᾶς κυβεννήσεως ἰσχυρᾶς ὅπως ἡ τοῦ Βενιζέλου, χρειάζονται ἄνθρωποι πού νά παίζουν τό κεφάλι τους κορώνα ἢ γράμματα. Ἀλλὰ τέτοιοι ἄνθρωποι μόνον στόν δικό μας κύκλο ὑπάρχουν ὀλίγοι.

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, ἡμεῖς μένομεν ἥσυχοι, καί ὅπως ξεύρεις δέν ἔχομεν ἀνατρεπτικάς ἰδέας, κανένας δέν μπορεῖ νά κινηθῇ.

Ἐννοεῖται ὅτι δέν φρονῶ ὅτι εἶναι ἀνώδυνος ἡ συνεργασία Παγκάλου μέ Μερκούρην, Δήμαρχον ὄντα. Ἡ δημαρχία εἶναι ἕνας ἐμψυχωτής γιά τέτοια δράσι μεγάλος, καί ἐφ' ὅσον πλησιάζομεν πρός τάς ἐκλογάς καί τοσοῦτον ἡ κατάστασις θά καθίσταται ἐπικινδυνωτέρα. Ἀλλά τό γε νῦν ἔχον οἱ διάφοροι Κατσώτηδες, ἀναμιγνυόμενοι εἰς τάς κινήσεις αὐτάς ἀποτελοῦν μᾶλλον ἐγγύησιν ἀδρανείας, διότι γνωρίζουν ὅτι δέν ἠμποροῦν νά στηριχθοῦν εἰς τήν στρατιωτικήν κατάστασιν. Γι' αὐτό νομίζω ὅτι ἐπί τοῦ παρόντος μᾶλλον ἐκμετάλλευσιν τίποτε ἀνοήτων χρηματοδοτῶν κάμνουν.

Ἐγώ θά ἐπιστρέψω στά τέλη Ὀκτωβρίου ὅτε θά ἔχω τελειώσει τό βιβλίο μου. Ἠμποροῦσα βεβαίως νά ἔλθω ἐνωρίτερον, ἀλλά δέν τό θεωρῶ ἀναγκαῖον, κατά τοσοῦτον περισσότερον, καθ' ὅσον ἡ κυβέρνησις δν εἶναι παράξενον νά ὑποπτεύεται πάλιν ἐμένα ὅτι θέλω νά κάμω κίνημα!!

Πάντως ἐάν ἔχῃς νεωτέρας πληροφορίας νά μοῦ γράψῃς, συνεννοήσου μέ τόν Δημοσθένην νά σοῦ δώσῃ ἀσφαλῆ διεύθυνσιν διά τῆς ὁποίας ἠμπορεῖς νά μοῦ γράψῃς ὅ,τι θέλεις.

Ἀσπάζομαι

Μαζί μέ τόν Ἡλίαν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

NICE

HOTEL CARABACEL

15 Σεπτεμβρίου 1930

(«Ἦταν βενιζελικοὶ καὶ βενιζελογενεῖς»)!

ΕΙΝΑΙ πάμπολλα τὰ ἐρωτήματα ποὺ γεννάει ἡ πάρα - πάνω ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ὡς σήμερα, ἐπιστολὴ τοῦ Γεωργ. Κονδύλη πρὸς τὸν Νικ. Κοσίντα. Καὶ τὸ πρῶτο ἐρώτημα ποὺ μπαίνει εἶναι, πῶς καὶ στὶς μέρες ἀκόμα τῆς τελευταίας παντοδυναμίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (1928 — 1932) καὶ εἰδικώτερα τὸ 1930 (στὴν «αἰχμή», δηλαδή, τῆς «δόξας» του) γινόντουσαν συζητήσεις γιὰ ἀνατρεπτικὰ κινήματα.

Λέω, λοιπόν, στὸ στρατηγὸ Κοσίντα:

— Αὐτοὶ ποὺ ὠργάνωναν τὰ κινήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐνημερώνατε τὸν Γ. Κονδύλη θὰ ἔπρεπε, λογικά, νὰ ἦταν ἀντίπαλοι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Ἂς ποῦμε παλαιοὶ «ἐπίστρατοι» ἢ ἄνθρωποι ποὺ τυχὸν θὰ ἤθελαν νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν γιὰ τὶς ἐκτελέσεις τοῦ 1922 ἢ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ νόμιμου πολιτεύματος τῆς χώρας καὶ τὴν πραξικοπηματικὴ ἐπιβολὴ τῆς ἀδασίλευτης Δημοκρατίας. Ἀπὸ τὴν ἀπαντητικὴ ὅμως ἐπιστολὴ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, δέν προκύπτει κάτι τέτοιο.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Αὐτά πού λέτε σεῖς, εἶναι αὐτά στά ὁποῖα ὁδηγεῖ ἡ λογική. Καί τήν λογική, ἄλλωστε, ἐπικαλεῖσθε. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ὠργάνωναν κινήματα διά τήν ἀνατροπήν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καί τήν ἐγκαθίδρυσιν ἰδικῶν τους καθεστώτων, ἐκεῖνοι, δηλαδή, τούς ὁποίους ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἀποκαλεῖ, τόσο χαρακτηριστικά «μπλοφατζῆδες» δέν ἦσαν παλαιοί ἀντιβενιζελικοί. Ἐξ ἀντιθέτου ἦσαν παλαιοί βενιζελικοί, οἱ ὁποῖοι κατά τήν διαδρομήν του χρόνου, ἤ εἶχον ἀφορμάς δυσαρεσκείας κατά τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου —δυσαρεσκείας δικαιολογημένης ἢ ἀδικαιολογήτου— ἤ εἶχον ἀναπτύξει ἰδίας, πλέον προσωπικότητας καί ἐθεώρουν τόν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων ὡς ἀνασταλτικόν παράγοντα τῆς προόδου. Ἦσαν, λοιπόν, ἤ βενιζελικοί ἢ πάντως βενιζελογενεῖς.

Ἐρώτηση:

— Καὶ γιατὶ ὁ Γ. Κονδύλης τοὺς ἀποκαλεῖ περιφρονητικὰ «μπλοφατζῆδες»;

Ἀπάντηση:

—Διότι ἔτσι τοὺς ἔκρινε. Καὶ διότι, ὅπως λέει στὸ γράμμα του, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πού ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦτο ἀκόμη πανίσχυρος, οἱ ἄνθρωποι πού θά ἐσκέπτοντο νά στραφοῦν ἐναντίον του θά ἔπρεπε, πράγματι νά ἦσαν ἀποφασισμένοι νά παίξουν τό κεφάλι τους κορώνα ἢ γράμματα. Τέτοιοι δέ ἄνθρωποι δέν ἦσαν οἱ τότε «κινούμενοι». Ὡρισμένους, μάλιστα, ἐξ αὐτῶν, ὁ Κονδύλης, τούς ἐθεώρει ὡς «ἐγγύησιν ἀδρανείας», ὅπως χαρακτηριστικώτατα γράφει εἰς τὴν ἐπιστολήν του.

Περὶ τῶν «ἀνοήτων χρηματοδοτῶν»

ΛΕΩ, ἀκόμα, στὸ στρατηγὸ Κοσίντα:

— Ἀλλὰ στὸ ἀποκαλυπτικώτατο γράμμα τοῦ Γεωργ. Κονδύλη, γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἐνδεχόμενη ἐκμετάλλευση μερικῶν «ἀνοήτων χρηματοδοτῶν».

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Διά νά τό γράφῃ ὁ Κονδύλης κάτι θά ἤξερε.

Ἦταν δέ, φαίνεται, τὴν πολυτάραχη καὶ ἀνώμαλη ἐκείνη ἐποχὴ (μόνο ποὺ ρωτιέται κανεὶς ποιά τάχα, ἐποχὴ δὲν εἶναι, σὲ αὐτὸ τὸν τόπο, πολυτάραχη καὶ ἀνώμαλη, ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις), πολὺ τοῦ συρμοῦ οἱ «ἀνόητοι χρηματοδόται», οἱ ὁποῖοι, εἴτε σὲ μαξιλαροθῆκες εἴτε σὲ «πάκα», ἐννοοῦσαν νὰ ξοδέψουν τὰ λεπτά τους σὲ ἐνισχύσεις κινημάτων καὶ κινηματιῶν. (Βέβαια ὄχι «γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα τους», ἀλλὰ μὲ κάποια κρυφὴ ἐλπίδα, ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ θὰ τὰ εἰσπράττανε καὶ πάλι, καί, μάλιστα, «ἐπηυξημένα καὶ βελτιωμένα»).

— Καί θά σᾶς πῶ μιά σχετική ἱστορία· μοῦ ἔλεγε πρίν μερικὲς ἡμέρες ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς, καθὼς συζητούσαμε καί ἐξονυχίζαμε τά περασμένα:

Καὶ συνέχισε:

— Σέ μιά περίοδο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρχε ἕνας ἄνθρωπος μέ πολλά λεπτά, μέ πολλή ἀρχοντιά καί μέ πολύ πάθος ἐναντίον ἑνός ἄλλου ἀνθρώπου. Τό πάθος ὠφείλετο εἰς πολιτικήν ἀντίθεσιν. Καί κατ' ἐπανάληψιν τόν ὠδήγησε εἰς πολύ σκληράς ἤ καί εἰς φοβεράς σκέψεις. Ἐπεθύμει τήν ἐξόντωσιν τοῦ ἀντιπάλου του ἐκείνου, παλαιότερα δέ εἰς τό ἀρχοντικό του, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι, ἐγένετο μία «κλήρωσις» περί τοῦ τίς ἐκ τῶν παρεστώτων θά ἐφόνευε τόν ἀντίπαλον. Ἡ ἀπόπειρα ἐγένετο ὑπό δύο ἐκ τῶν «κληρωθέντων», ἀλλά τελικῶς ἀπέτυχε. Ὁ ἀντίπαλος ἐσώθη, ὡς ἐκ θαύματος, μέ δύο - τρία τραύματα.

Ἀργότερα, λοιπόν, ὁ ἴδιος αὐτός ἄνθρωπος, ἐπανελθών ἐπί τῆς παλαιοτέρας του σκέψεως, ἐκάλεσεν δύο «δυναμικούς παράγοντας» καί τούς ἠρώτησε ἐάν θά ἐδέχοντο νά «παρασερίσουν» —ἂς εἴπωμεν— τόν ἀνεπιθύμητόν του. Ἀμφότεροι τοῦ ἀπήντησαν, ὅτι «τό πρᾶγμα ἦτο εὐκολώτατον· ὅτι ἐδέχοντο εὐχαρίστως τήν ἐντολήν· ὅτι τόν «παρασερισμόν» δέν θά τόν ἐπραγματοποίουν οἱ ἴδιοι, ἀλλά τρίτος τις· καί ὅτι, βεβαίως, διά τόν «τρίτον τινά» ἔπρεπε νά καταβληθοῦν καί ὡρισμένα χρήματα. Διότι «ἡ δουλειά εἶχε καί τάς δαπάνας της»!

Ὁ ἀπὸ μηχανῆς σατανᾶς!

ΡΩΤΗΣΑ, τότε, τὸν στρατηγὸ Λεωνίδα Σπαῆ, ἂν αὐτὸ τὸ ἀποτρόπαιο σχέδιο πραγματοποιήθηκε.

— Ἀκοῦστε, λοιπόν. Ὁ πλούσιος καὶ παθιασμένος ἄρχοντας ἐδέχθη τούς ὅρους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κυρίως ἢ μᾶλλον μόνον οἰκονομικοί! Καὶ ἄρχισε τὰς καταδολάς. Ἡ μία καταδολὴ διεδέχετο τὴν ἄλλην, ἡ ἄλλη τὴν ἄλλην, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἕως ὅτου ἦλθε μία ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ χρηματοδότης δὲν ἀπέκρυπτε τὴν δυσφορίαν του. Οἱ «δυναμικοὶ παράγοντες» ὅμως, προσεπάθουν νά τόν καθησυχάσουν καί τόν διεβεβαίουν ὅτι τό «ἔργον» θά ἐπιτελεσθῇ «μόλις θά κατέφθανε ὁ ἐντεταλμένος, ὁ ὁποῖος ἀνεμένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν».

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἔφτασε κάποτε ὁ «ἐντεταλμένος»;

Ἀπάντηση:

— Καί οὔτε ἐπρόκειτο ποτὲ νά φθάσῃ. Διότι οἱ «δυναμικοὶ παράγοντες» ἦσαν πάντοτε, ἑτοιμοι δι' οἱοδήποτε κίνημα ὄχι ὅμως καί διά τήν ἐξόντωσιν ἑνός ἀνθρώπου τόν ὁποῖον ἠγάπων καὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν πιστοί ὀπαδοί. Ἄλλο ἐάν δὲν θά ἠρνοῦντο νά κάμουν ἕνα ἀναίμακτο «κινηματάκι», ἔστω καί ἐναντίον του. Τά κινήματα ἦσαν τό «χόμπυ» τους, κατώρθωναν δέ νά συνδυάζουν πάντοτε τό τερπνόν μετά τοῦ ὠφελίμου. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ χρηματοδότης συνέχιζε τάς καταδολάς, αἱ ὁποῖαι, μάλιστα, ἦσαν ὑπέρτό δέον «τσουχτεραί». Ὅταν ὅμως ἡ πίεσις τοῦ ἐνδιαφερομένου κατέστη ἐντονωτέρα οἱ «ἐντολοδόχοι» ἤρχισαν νά ἀναζητοῦν τρόπον ἀπαγκιστρώσεως.

Ἐρώτηση:

— Καὶ βρῆκαν τρόπο νὰ ἀπαγκιστρωθοῦν;

Ἀπάντηση:

— Τούς ἔσωσε ὁ ἀπό μηχανῆς Θεός ἢ ἐν προκειμένω ὁ ἀπό μηχανῆς σατανᾶς!

Θὰ δοῦμε δὲ πῶς!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ποιὸς ἦταν ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς ἢ σατανᾶς. — Ὅταν τὰ πράγματα ἔφθασαν στὸ ἀπροχώρητο. — Ὁ ποὺ ἡ κατάσταση σώζεται μὲ τὸ σκοτωμὸ ἑνὸς ληστοφυγόδικου. — Καὶ τὰ χρήματα «ἔκαναν φτερά». — Συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴ φημολογούμενη συνεργασία Θ. Παγκάλου καὶ Σπυρ. Μερκούρη. — Τότε ποὺ συνέβαιναν πολλὰ καὶ πολὺ περίεργα πράγματα. — Ὁ μόνος τὸν ὁποῖο φοβόταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἦταν ὁ Γεώργ. Κονδύλης. — Κινήματα τότε ποὺ μεσουρανοῦσε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. — Τὸ νεώτερο παγκαλικὸ κίνημα καὶ οἱ Σπυρ. Παπούλας καὶ Παυσανίας Κατσώτας. — Ἀντὶ γιὰ τὸν δικτάτορα τῆς 26ης Ἰουνίου 1925, ἕνας νέος ἐγκάρδιος φίλος. — Ὁ Στ. Μερκούρης ἱστορεῖ πῶς ὁ πατέρας του καὶ αὐτὸς γνωρίστηκαν μὲ τὸν Γ. Κονδύλη. — Ἡ πρὸς τὴν δύσι διαδρομὴ τοῦ κρητικοῦ ἀστεριοῦ. — Ἡ δυσφορία τῶν ἀξιωματικῶν γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ι. ΠΑΓΙΟΝ

Κτίρια
Μηχ. ἐγκαταστάσεις
Οἰκόπεδα
Ἔπιπλα — Σκεύη
Ἐργαλεῖα
Τίτλοι διάφοροι
Μέσα μεταφορᾶς

Μεῖον ἀπισθέσεις

ΙΙ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟΝ

Ἐμπορεύματα
Προ(νοί λογ)σμοί
Χρεῶσται
Ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις
Ἐγγυήσεις ἠλ. ρεύματος
Τίτλοι διάφοροι

ΙΙΙ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ

Ταμεῖον
Τράπεζα Ἐθνικὴ κατάθεσις
Κέρδη καὶ ζημίαι

Ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως
Ἀμοιβαὶ προσωπικοῦ
Γενικὰ ἔξοδα
Φόροι δημοσίου
Ἀποσβέσεις 1966
Μετρητὰ εἰς Τράπεζα πρὸς διανομὴ
Μερίσματα

Με απόρρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της συγχρόνης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ ΙΣΤΟΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ Λ. ΣΠΑΗ, Ν. ΚΟΣΙΝΤΑ, ΣΤΑΜ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Τὰ κινήματα ὅταν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κυβερνοῦσε καὶ μεσουρανοῦσε

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗ ΚΑΙ ΣΠΥΡ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

19ον

ΩΣΤΕ βενιζελικοὶ ἢ βενιζελογενεῖς ἦταν ἐκεῖνοι οἱ «ἁπλοφατζῆδες» (κατὰ τὸν ἰδιόρρυθμο χαρακτηρισμὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη), ποὺ τὸ 1930 ἤθελαν νὰ ἀνατρέψουν τὸν τότε πανίσχυρο καὶ «ἐν πλήρει δόξῃ» Ἐλευθέριο Βενιζέλο! Αὐτοὶ ποὺ πάντοτε κατὰ τὸν «Κεραυνὸ») δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ παίξουν τὸ κεφάλι τους «κορῶνα ἢ γράμματα», καὶ ποὺ μονάχα ἡ παρουσία τους ἀποτελοῦσε «ἐγγύηση ἀδρανείας». Αὐτοί, τέλος, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ νικητὴς τῆς 22ας Αὐγούστου 1926 ἔγραφε στὸν ἔμπιστό του ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα («NICE, HOTEL CARABACEL, 15 Σεπτεμβρίου 1930») τὴν καυτερὴ φράση: «Νομίζω ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μᾶλλον ἐκμετάλλευσιν τίποτε ἀνοήτων χρηματοδοτῶν κάμνουν»! Τὴν φράση, δηλαδή, ποὺ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαὴς τὴν περίπτωση τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ποὺ εἶχε «πολλὰ λεπτά, πολλὴ ἀρχοντιὰ καὶ πολὺ πάθος» καὶ ποὺ ἀγάπησε (μὲ τὸ ἀζημίωτο) σὲ δυὸ «δυναμικοὺς παράγοντες» (καὶ παλαιότερα βασικοὺς συντελεστὲς τῆς ἀβασίλευτης) νὰ «παραμερίσουν» αὐτὸν ποὺ θεωροῦσε σὰν «κακὸ δαίμονα τῆς Ἑλλάδος»! Ἄλλο τώρα ἂν οἱ «ἐντολοδόχοι» δὲν εἶχαν καμμιὰ διάθεση νὰ ἐκτελέσουν τὴν «ἐντολή», γιατὶ τὸ ἐνδιαφέρο τους περιοριζόταν μόνο στὴν εἴσπραξη τοῦ «τιμήματος». Ὡς ὅτου βρέθηκε ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς ἢ —κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ στρατηγοῦ Σπαὴ— ὁ «ἀπὸ μηχανῆς σατανᾶς», καὶ ἔβγαλε αὐτοὺς μὲν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο, τὸν ἄλλο δὲ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Νικολάου Πλαστήρα. "Οταν τὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς τὸ ἀπροχώρητον, ἔγινε τὸ «θαῦμα». Ὁ «χορηγὸς» ἐπέμενε ἐπὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς παρεμβάσεως τῶν «παραγόντων», ἐνῶ αὐτοὶ ἀνεζήτουν τρόπον ἀποφυγῆς τῶν ὑπεσχημένων. Καὶ ἠκολούθουν τὴν μέθοδον τοῦ «σήμερα καὶ τοῦ αὔριον».

Καὶ ὁ στρατηγὸς Σπαὴς συνέχισε:

— Μίαν, λοιπόν, ἡμέραν καὶ ἐνῶ τὰ πάντα εὐρίσκοντο εἰς τὸ πλέον κρίσιμον σημεῖον, αἱ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν ὅτι ἕνας γνωστὸς λησταφυγόδικος, ἐκ τῶν καταζητουμένων, ἐφονεύθη εἰς συμπλοκὴν μετὰ μεταβατικοῦ ἀποσπάσματος χωροφυλακῆς. Ἡ εἴδησις αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀπὸ μηχανῆς σατανᾶς. Οἱ «ἐντολοδόχοι» ἐπῆραν τὴν ἐφημερίδα καὶ ἔσπευσαν εἰς τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ «ἐντολέως» των. Ἐκεῖ κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι τοῦ εἶπαν ὅτι «σκοτώθηκε ὁ ἄνθρωπός τους». Καί, μάλιστα ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα ποὺ ἐκκινοῦσε διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ «ἔργον» του.

Ἐρώτηση:
— Καὶ ἐκεῖνος τὸ πίστεψε;
Ἀπάντηση:

— Θὰ ἠμποροῦσα νὰ εἰπῶ ὅτι ἔσπευσε νὰ τὸ πιστεύσῃ. "Ισως διότι καὶ δι' ἐκεῖνον ὁ φόνος τοῦ «ἀναμενομένου» νὰ ἀπετέλει ἐπίσης διέξοδον. "Αλλως τε εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του ὁ «ἄρχοντας» ἦτο καλοκάγαθος, καὶ — καθὼς εἶχαν περάσει πιὰ τὰ χρόνια — δὲν εἶχε τὴν παλαιὰν του νοοτροπίαν. "Ετσι καὶ οἱ «ἐντολοδόχοι» ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸν βραχνᾶ καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ σχετικὸν ἄγχος.

Φυσικὰ ἔθεσα ἕνα ἀκόμα ἐρώτημα στὸν στρατηγὸ Σπαή:
— Καὶ τὰ χρήματα ποὺ εἶχαν καταβληθῆ τί ἀπόγιναν;
Καὶ πῆρα τὴν ἀπάντηση:

— Αὐτὴ εἶναι ἄλλη ἱστορία.

Καὶ πρόσθεσε:

— Βέβαια, ὑποτίθεται, ὅτι τὰ χρήματα εἶχαν «ἐξοδευθῆ» διὰ τὸν ἐν προκειμένῳ ἀθῶον ληστοφυγόδικον!

Ὁ μόνος ποὺ φοβόταν ὁ Βενιζέλος

ΑΥΤΑ, λοιπόν, νίνονταν τὴν ἐποχὴ —λίγο γωρίτερα ἢ λίγο ἀργότερα, δὲν ἔχει σημασία— κατὰ τὴν ὁποία ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης μνημόνευε στὴν ἀγνωστη καὶ ἀνέκδοτη, ὡς χτές, ἐπιστολή του, τοὺς «ἀνόητους χρηματοδότες» καὶ τοὺς «ἐκμεταλλευτές» τους. ('Ηταν καὶ τοῦτο ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλεῖα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας).

Ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς Κονδύλης ἔκανε λόγο, στὸ γράμμα του, καὶ γιὰ δυὸ ἀκόμα ζητήματα: Γιὰ τὴν ψιθυριζόμενη, τότε, δυναμικὴ συνεργασία τοῦ στρατηγοῦ (καὶ πρὶν πέντε χρόνια δικτάτορα) Θεοδώρου Παγκάλου μὲ τὸν δήμαρχο Ἀθηναίων Σπύρο Μερκούρη, καὶ γιὰ τὶς ἐνδεχόμενες ὑποψίες τῆς κυβερνήσεως Ἐλ. Βενιζέλου, ὅτι αὐτὸς (ὁ Κονδύλης) «θὰ ἤθελε νὰ κάμῃ κίνημα»!

— Πράγματι· μοῦ εἶπε συνεχίζοντας τὴν πάντα ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας, ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας. Τότε ἐκυκλοφόρουν φῆμαι, περὶ ἐνδεχομένης συνεργασίας Παγκάλου—Μερκούρη. "Οπως δὲ βλέπετε ἡ φημολογία ἐκείνη δὲν ἄφηνε ἀσυγκίνητο οὔτε τὸν ἴδιο τὸν Γεώργ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος ἐτόνιζε: «Ἐννοεῖται, ὅτι δὲν φρονῶ ὅτι εἶναι ἀνώδυνος ἡ συνεργασία Παγκάλου μὲ Μερκούρη, Δήμαρχον ὄντα». Καὶ προσέθετε: «Ἡ δημαρχία εἶναι ἕνας ἐμψυχωτὴς γιὰ τέτοια δρᾶσι μεγάλος». Εἰργάζετο δέ καὶ ὡς πρὸς τοῦτο «πολυστρόφως» τὸ μυαλὸ τοῦ Κονδύλη. Διότι ἐξετίμα, κατ' ἀξίαν καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα.

Λέω:
— Μὰ ὁ Πάγκαλος καὶ ὁ Μερκούρης ἀνήκανε σὲ δυὸ διαφορετικοὺς κόσμους. Ὁ πρῶτος ἦταν ἀπὸ τοὺς γεννήτορες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ὁ δεύτερος ἦταν βασιλόφρων ὡς τὸ κόκκαλο. Πῶς, τάχα, θὰ ταιριάζανε; Καὶ ποιοὺς κοινοὺς σκοποὺς θὰ ὑπηρετοῦσαν;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἀπαντάει:

— Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὑπῆρξε οἱαδήποτε καὶ ποία τυχὸν συνεργασία μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδ. Παγκάλου καὶ τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων Σπύρου Μερκούρη. Πάντως σᾶς ἔχω εἰπῆ, ὅτι, γενικῶς, κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην συνέβαιναν πολλὰ καὶ πολὺ περίεργα πράγματα. Πολὺ «μπερδεμένα» πράγματα. Τίποτε δὲ δὲν ἐβεβαιοῦτο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν ἀπεκλείετο.

Κάνω ἀκόμα ἕνα ἐρώτημα:

— Γράφει ὁ Γεώρ. Κονδύλης στὴν ἐπιστολή του ὅτι «ἡ κυβέρνησις ('Ελ. Βενιζέλου) δὲν εἶναι παράξενον νὰ ὑποπτεύεται πάλιν ἐμένα ὅτι θέλω νὰ κάνω κίνημα». Γιατὶ τὸν ὑποψιαζόταν τὸν Κονδύλη;

Ἀπαντάει δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἔτσι:

— Ὁ μόνος τὸν ὁποῖον, πραγματικά, ἐφοβεῖτο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἦτο ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης. Δι' αὐτὸ καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὁ Κρὴς πολιτικός, εἴτε ὡς πρωθυπουργός, ἦτο ὡς ἁπλοῦς ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ἐπεδίωκε νὰ προσεταιρισθῆ τὸν Κονδύλην. Καὶ δι' αὐτὸ ἀπέφευγε κάθε συνεργασίαν μετ' ἐκείνου.

Κινήματα τότε ποὺ μεσουρανοῦσε

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα. Θὰ νόμιζε δὲ ἕνας λογικὸς ἄνθρωπος, ὅτι —ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί ψιθυρίζονταν— κανεὶς δὲν θὰ ἀποτολμοῦσε, στὴν παντοδυναμία τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, νὰ ἀποπειραθῆ ἕνα «κίνημα» ἐναντίον του. Καὶ ἂν αὐτὸ θὰ τὸ φανταζόταν κάποιος (ξεφεύγοντας ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς λογικῆς), ὡς δυνατὸ νὰ γίνῃ ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, θὰ τὸ ἀπόκλειε, πάντως, σὰν προσπάθεια ἀνθρώπων, ποὺ κάποτε ἦταν φίλοι του. Δὲν θὰ μποροῦσε, δηλαδή, κανεὶς καὶ νὰ διανοηθῆ ἔστω, ὅτι παλαιοὶ ὀπαδοὶ καὶ θαυμαστὲς τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου θὰ σκέπτονταν, μιὰ στιγμή, νὰ τὸν ἀνατρέψουν ἀπὸ πρωθυπουργό.

Καὶ ὅμως. "Οπως ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἀποκάλυψε ἀργότερα (ὁ 'Οκτωβρίου 1935) στὴ Θεσσαλονίκη, πολλοὶ «ἐγκάρδιοι» ἐχθρόφιλοι τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, σκέφθηκαν νὰ τὸν καταργήσουν ἀπὸ κυβερνήτη τῆς χώρας. Τότε ποὺ ἀκριβῶς μεσουρανοῦσε —γιὰ τελευταία φορά. 'Ιδοὺ δὲ τὰ λόγια τοῦ Κονδύλη:

'Η τετραετία τοῦ 1928—1932 ἐπέρασεν ὑπὸ τὴν αὐταρχικὴν τοῦ 'Ελευθ. Βενιζέλου διακυβέρνησιν. Μολονατι εἶχεν τεραστίαν ἐν τῇ Βουλῇ πλειοψηφίαν, ἦτο ὑποχρεωμένη ἡ κυβέρνησίς του νὰ διατηρῇ ἐν 'Αθήναις ἰσχυρὰν φρουρὰν ἀπολύτως ἀφωσιωμένην εἰς αὐτήν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐννοεῖται συνετήρει τὴν ὑφισταμένην εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις διαίρεσιν, δεδομένου ὅτι τὰς ἐχώριζεν εἰς φιλίας καὶ ἐχθρικάς. Μὲ ὅλα τὰ λαμβανόμενα μέτρα καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως νομιμοφροσύνην ἀπόπειραι τινὲς κινημάτων δὲν ἀπεφεύχθησαν...

'Ανάμεσα δὲ στὶς ἀπόπειρες αὐτὲς ἦταν καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου γιὰ τὴν ὁποία μᾶς ἔχει μιλήσει, στὰ περασμένα, ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας, ὁ πρωτότοκος γιὸς τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ 'Ασία 'Αναστασίου Παπούλα. Τότε ποὺ ὁ Σπύρος Παπούλας ἀποτάχθηκε ἀπὸ τὸ στρατὸ (γιὰ τὴν «παγκαλικὴ κίνηση») μαζὶ μὲ τὸν Παυσανία Κατσώτα καὶ μὲ ἄλλους «δημοκρατικοὺς» ἀξιωματικούς.

'Αντὶ γιὰ τὸν Θ. Πάγκαλο ὁ Γ. Κονδύλης

ΕΝΩ ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἔγραφε στὶς 17 τοῦ Σεπτέμβρη 1930, ὅτι δὲν φρονοῦσε, πὼς «εἶναι ἀκίνδυνος ἡ συνεργασία Παγκάλου μὲ Μερκούρην, δήμαρχον ὄντα», ἦταν γραφτό, σὲ μερικὲς ἑβδομάδες, ὁ τότε δήμαρχος 'Αθηναίων θὰ γίνῃ δικός του (τοῦ Κονδύλη) ἐγκάρδιος φίλος. Καὶ ὁ δήμαρχος καὶ ὁ δευτερότοκος γιός του Σταμάτης.

"Ας ἀκούσουμε ὅμως τὸν ἴδιο

→ Συνέχεια
εἰς τὴν 8ην σελίδα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 7ης σελίδος

τὸν Σταμάτη Μερκούρη νὰ ἱστορῆ πῶς γίνηκε τὸ πρᾶγμα.

Καὶ νὰ λέη:

...'Η ἀπό τοῦ 1928 διακυβέρνησις τῆς χώρας ὑπό τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου, ἔχει γίνει δυσαρέστως αἰσθητή ὑπό τοῦ λαοῦ. ἤρχισε δέ νά εἶναι καταφανής πλέον ἡ πρός τήν δύσιν διαδρομή τοῦ ἀστέρος τοῦ Κρητός πολιτικοῦ. Δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία εἰς τάς Δημοτικάς ἐκλογάς, τάς ἐνεργηθείσας τόν 'Οκτώβριον τοῦ 1929, ἡ καταπληκτική ἐπιτυχία ἐν τῇ πρωτευούσῃ, τοῦ πατρός μου Σπύρου Μερκούρη, ὡς Δημάρχου, ὅστις ἀπό τοῦ 1911 ἦτο εἷς ἐκ τῶν δριμυτέρων καί τραχυτέρων ἀντιπάλων του, λόγω τῆς παρά τῷ λαῷ τῶν 'Αθηνῶν μεγίστης του ἐπιρροῆς καί τῆς πανθομολογουμένης λαμπρᾶς ἐπιτυχίας του, κατά τό διάστημα τῆς προηγουμένης δεκαπενταετοῦς Δημαρχίας, λόγω τῆς πραγματικῆς ἀφοσιώσεώς του καί τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας του πρός τόν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, καί γενικῶς τῆς δράσεώς του ἐν τῇ πολιτικῇ κατά τήν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, ἦτις δρᾶσις του καί αἰχμάλωτον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τόν κατέστησε καί θανατικήν καταδίκην τοῦ ἔφερε, ὑπῆρξεν ὁ πρόλογος τῆς ἀναζωογονήσεως τῆς ἀντιθέτου πρός τόν 'Ελ. Βενιζέλον παρατάξεως καί ἡ πρώτη σημαντική ἀποτυχία μετά σοβαρωτάτων συνεπειῶν διά τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

'Η ἀντίπαλος πρός τόν Βενιζέλον παράταξις καί δή τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν συσπειροῦται περί τό Λαϊκόν κόμμα καί ἀρχίζει ἐντατικός ὁ κατά τῆς κυβερνήσεως ἀγών. Συγχρόνως, ἡ ἐν τῷ στρατεύματι κατάστασις ἀρχίζει νά μεταβάλλεται. Οἱ ἐπαγγελματικῶς ἱκανοί ἀξιωματικοί, οἱ ἀξιωματικοί οἱ ἀπολύτως περιωρισμένοι εἰς τά καθήκοντά των, δέν δύνανται πλέον νά ἀνεχθοῦν τήν τόσον κακήν διοίκησιν ἐν τῷ στρατεύματι, τήν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ κυβέρνησις ὑπό τό πρίσμα τοῦ κομματισμοῦ. 'Η τελεία ἐγκατάλειψις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, μέ τάς περιέργους δοξασίας τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως ('Ελ. Βενιζέλου) περί μή ὑπάρξεως κινδύνων νέων πολέμων, ἔχουν ἐπιφέρει εἰς τά στελέχη, μίαν δεδικαιολογημένην ἀνησυχίαν, καί ἀλλεπάλληλοι συσκέψεις καί ἀνταλλαγή γνωμῶν λαμβάνουσι χώραν καί εἰς τήν φρουράν τῆς πρωτευούσης καί εἰς τάς φρουράς τῶν ἐπαρχιῶν. Εὑρισκόμενος ἐν στενωτάτῃ ἐπαφῇ μετά τῶν στρατιωτικῶν, λόγω τοῦ παρελθόντος μου, εἶχον τήν τιμήν ν' ἀνταλλάσσω μετ' αὐτῶν τάς σκέψεις μου συχνότατα. Αὕτη ἦτο ἡ κατάστασις κατά τό φθινόπωρον τοῦ 1930. Τό εὐποθές σημεῖον τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως ἦτο, ὅτι δέν ὑπῆρχεν ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος νά ἐμπνεύσῃ καί νά πειθαρχήσῃ τόν πολιτικόν καί στρατιωτικόν κόσμον. 'Ο ἀείμνηστος Παναγῆς Τσαλδάρης, ἀρχηγός τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ἀπό φύσεως συντηρητικός δέν ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος ἀρχηγός τῶν μελλοντικῶν ἀγώνων. Ὕψος ἠθικῆς, γαλήνιος καί πρᾶος, μέγας νομομαθής, δέν ἐνόει, πῶς ἦτο δυνατόν νά προβῇ εἰς πράξεις ἀντισυνταγματικάς καί ἐκτός τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πλαισίου. Καί ὅταν ἀκόμη οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ παρεδίαζον καταφώρως καί τό Σύνταγμα καί τούς νόμους, οὔτος ἠκείτο εἰς ἠπίας διαμαρτυρίας. Καί ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐπανειλημμένως τοῦ εἴχομεν ὑποδείξει, ὅτι πρέπει ν' ἀναλάβωμεν ἀγῶνα σκληρότερον, μᾶς ἀπέτρεπε καί μᾶς ἠμπόδιζε. Δέν ἦτο δυνατόν εἰς τήν ψυχοσύνθεσίν του ν' ἀντιληφθῇ, ὅτι αἱ ἐπαναστάσεις καταβάλλονται μόνον δι' ἀντεπαναστάσεων. Θά ἠδύνατο οὕτος ὑπό ὁμαλάς περιστάσεις νά εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος ἀρχηγός μιᾶς κυβερνήσεως, ἀλλά εἰς τάς ἡμέρας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δέν ἦτο — μ' ὅλον τόν σεβασμόν τόν ὁποῖον τρέφω πρός τήν μνήμην του — ὁ ἐνδεδειγμένος ἀρχηγός. 'Ο προσωπικός μου φίλος 'Αθανάστιος Βαχλιώτης, ἀνώτερος γενικός ἀρχίατρος, μοῦ ὡμίλει συχνά περί τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Δέν δυνάμεθα ν' ἀποκρύψωμεν, ὅτι οἱ σκληροί 15ετεῖς ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶχον θέσει ἀντιμετώπους μετ' αὐτοῦ, ὁ φανατισμός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ἡ παντελής ἄγνοια ἡμῶν περί τῆς προσωπικότητός του, μᾶς εὗρισκε πάντοτε ἀντιθέτους κατά τάς φιλικάς ταύτας συζητήσεις...

'Αλλά ἡ συζήτησις μέ τόν Γ. Κονδύλη δέν περιεριστήκε στά πάρα-πάνω. Τό πιό ἐνδιαφέρον μέρος της ἦταν, καθώς θά δοῦμε, αὐτό ποὺ ἀφοροῦσε στὴ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: 'Ο Σταμ. Μερκούρης συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — 'Ο δήμαρχος 'Αθηναίων καὶ ὁ γιὸς του ζητοῦν ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη δήλωση ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ». — «'Ο Κεραυνὸς» τονίζει ὅτι «τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἀπέτυχε παταγωδῶς ἐν 'Ελλάδι». — «'Εγὼ ὁ πρωτουργὸς τῆς Δημοκρατίας τὸ ὁμολογῶ». — Οἱ σχέσεις Νικολάου Πλαστήρα καὶ Γεωργίου Κονδύλη. — Γιατί ὁ Γ. Κονδύλης δὲν πῆγαινε στὴ Βουλή. — 'Η κολοσσιαία μεταστροφὴ στὶς μᾶζες. — Οἱ «παράλληλοι βίοι» τοῦ Πλουτάρχου καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου. — Τὸ δῶρο τοῦ ἀντιστράτηγου 'Αλ. 'Οθωναίου στοὺς δύο παλαιούς του λοχίες. — Ποιός τὸ διάβασε καὶ ποιός δὲν τὸ διάβασε.— Ταυτόχρονη σταδιοδρομία καὶ ταυτόχρονη ἀνάπτυξη προσωπικῶν φιλοδοξιῶν. — 'Απὸ τὸν Μέγα 'Αλέξανδρο στὸν Μέγα Ναπολέοντα. — Τὸ πάθος τῆς μελέτης καὶ τὸ πάθος τῆς ἐπιστολογραφίας.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

Ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία ἀπέτυχεν παταγωδῶς!

Η ΦΡΟΥΡΑ ΑΘΗΝΩΝ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ

20ον

Το «πολύστροφο» μυαλό τοῦ Γεωργίου Κονδύλη (κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Κοσίντα), τὸ ἔδειξε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ τότε (1930) δημάρχου Ἀθηναίων Σπύρου Μερκούρη. Ὁ «Κεραυνὸς» σκέφθηκε, πὼς ἀντὶ ὁ παλαιὸς καὶ ἰσχυρότατος παράγων τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸν πρὶν λίγο δικτάτορα Θεόδωρο Πάγκαλο (ὅπως ἀνέφερε στὸ γράμμα του τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1930, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δγαίνει ὅτι ἀπέδιδε ξεχωριστὴ σημασία στὴν ἐνδεχόμενη αὐτὴ σχέση), προτιμότερο θὰ ἦταν νὰ ἐπιδιώξῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος (ὁ Κονδύλης) προσέγγιση καὶ φιλία μαζί του. Καὶ ἀμέσως ἔβαλε τὸν στρατιωτικὸ γιατρὸ Θανάση Βαχλιώτη νὰ ὀργανώσῃ τὴ μυστικὴ συνάντηση τῆς Γλυφάδας.

Ἂς ἀφήσουμε ὅμως τὸν Σταμάτη Μερκούρη —τὸ γιὸ τοῦ δημάρχου καὶ κατοπινὸ ἐγκαρδιώτατο σύντροφο τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη— νὰ ἱστορήσῃ αὐτὰ ποὺ γίνηκαν, ἀφοῦ ὁ Ἱδρυτὴς τοῦ «Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος» ἀνέπτυξε μὲ λίγα λόγια τὸ πολιτικὸ του πρόγραμμα.

...Περί τό τέλος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1930, ὁ Βαχλιώτης μέ ἐπεσκέφθη καί μοῦ ἀνήγγειλε τήν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅπως συναντηθῇ μετά τοῦ πατρός μου καί ἐμοῦ. Ὁμολογῶ ὅτι ὑπῆρξε κατάπληξις δι' ἐμέ καί εὑρέθην εἰς μίαν λεπτήν θέσιν προκειμένου νά δώσω μίαν ἀπάντησιν. Τόν παρεκάλεσα, προφασισθείς ἀπουσίαν τοῦ πατρός μου, ὅπως ἀναμείνῃ τήν ἀπάντησίν μου τήν ἐπομένην, διότι — ὅπως ἀνωτέρω προανέφερον — ἐκτός τῶν πολιτικῶν μου δεσμῶν, ὑπῆρχε καί σύνδεσμος μεταξύ ἀξιωματικῶν ἐν ἐνεργείᾳ καί ἐν ἀποστρατείᾳ καί δέν ἠδυνάμην νά προβῶ εἰς πολιτικάς συνεννοήσεις ἐκτός τῆς παρατάξεώς μας, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐξ αὐτῶν ἐν Ἀθήναις εὑρισκομένων. Πράγματι δέ ὅμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ Βαχλιώτη, ἐσπευσμένως συνηντήθην μετ' αὐτῶν καί κατόπιν μιᾶς μακροτάτης συζητήσεως κατελήξαμε εἰς τήν ἀπόφασιν, ὅπως πραγματοποιηθῇ ἡ συνάντησις αὐτή. Πραγματικῶς δέ καί ὁ πατήρ μου ἔμεινε σύμφωνος ἀπολύτως, καί κατόπιν τούτου, τήν ἐπομένην, ἀνήγγειλα εἰς τόν Βαχλιώτην, ὅτι εὐχαρίστως ἐδεχόμεθα καί ὁ πατήρ μου καί ἐγώ τήν πρόσκλησιν. Οὕτω συνηντήθημεν εἰς τήν ἐν Γλυφάδᾳ οἰκίαν τοῦ Βαχλιώτη τήν δήν ἀπογευματινήν τῆς μεθεπομένης. Ἡ πρώτη μας συνάντησις διήρκεσε πέραν τοῦ τριώρου. Ἀνεσκοπήσαμεν τό παρελθόν καί ἐμείναμεν σύμφωνοι καί οἱ τρεῖς περί τοῦ ὅτι ἡ σκληρά ἐσωτερική διαμάχη ὑπῆρξεν ὁ φοβερώτερος ἐχθρός τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Καί ἐκεῖ διά πρώτην φοράν διεκρίναμεν τήν ἀπόλυτον καί ἀνδρικήν εἰλικρίνειαν, ἥτις ἐχαρακτήριζε τόν ἄνδρα, καί τήν τετραγωνικήν λογικήν, μέ τήν ὁποίαν ἀντίκρυζε τά ἐσωτερικά ζητήματα, ἀλλά διεκρίναμεν ἀμέσως καί τάς ὑπερόχους σκέψεις του διά τόν τρόπον τῆς μελλοντικῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας. Μᾶς ἀνέπτυξεν ἐν ὀλίγοις τό πρόγραμμά του τό ὁποῖον περιωρίζετο εἰς τάς ἑξῆς ἁδράς γραμμάς: Διά πάσης θυσίας ἀναζωογόνησις τοῦ τόσον παραμεληθέντος ἐθνικοῦ φρονήματος. Διά παντός τρόπου καί μέ πᾶσαν οἰκονομικήν θυσίαν ἀναδιοργάνωσις τῶν ἐνόπλων τῆς χώρας δυνάμεων. Συνεργασία ἀπόλυτος καί δικαία τοῦ κεφαλαίου μέ τάς ἐργαζομένας τάξεις. Πραγματική Κοινωνική Πρόνοια...

Καὶ ὁ Σταμάτης Μερκούρης συνεχίζει ἔτσι:

...Ὁμολογῶ λέει ὁ Σταμ. Μερκούρης, ὅτι καί ὁ πατήρ μου καί ἐγώ, ἐμείναμε κατάπληκτοι πρό τοῦ βάθους τῶν σκέψεών του, πρό τῆς ὀρθότητος καί τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τῶν τόσον ζωτικῶν ζητημάτων καί πρό τῆς ἀπαραμίλλου πειστικότητος καί τῆς ὡμῆς εἰλικρινείας του.

Ἡ ἀπόφασίς μου ἐνδομύχως εἶχε ληφθῆ, ὅπως συνδεθῶ πολιτικῶς μετά τοῦ ἀνδρός, ἀλλά ὑπῆρχεν εἷς θεμελιώδης λόγος, τόν ὁποῖον ὤφειλα ἀπό τῆς πρώτης συναντήσεώς μας νά ἐξακριβώσω ἀπολύτως καί δι' αὐτό τοῦ ὑπέβαλον τήν ἑξῆς ἐρώτησιν:

«Καί ὅσον ἀφορᾶ τό Πολιτειακόν, ἐάν μοῦ ἐπιτρέπετε, ποῖαι αἱ σκέψεις σας; Διότι ὀφείλομεν νά σᾶς γνωρίσωμεν, ὅτι καί ὁ πατήρ μου καί ἐγώ εἴμεθα ἀπολύτως ἀφωσιωμένοι εἰς τήν Ἐθνικήν μας Δυναστείαν καί εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι μόνον διά τῆς Συνταγματικῆς Βασιλείας δύναται ἡ Πατρίς ἡμῶν νά ἐπανέλθῃ εἰς τήν ἔνδοξον σταδιοδρομίαν της»...

Παταγώδης ἀποτυχία τῆς δημοκρατίας

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἦταν κατηγορηματική. Ὁ δὲ ἐπιστήθιος φίλος του ἱστορεῖ:

...Ἀφοῦ μὲ παρετήρησεν (ὁ Γ. Κονδύλης) ἐπί τινας στιγμάς μὲ τούς μεγάλους σπινθηροβόλους ὀφθαλμούς του, μοῦ ἀπήντησε:

«Τό Δημοκρατικόν Πολίτευμα ἀπέτυχε παταγωδῶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του ἐν Ἑλλάδι· ἐγώ πρῶτος, ὁ πρωτουργός τῆς Δημοκρατίας τό ὁμολογῶ! Ἀλλά πρέπει νά εὑρεθῇ ἡ κατάλληλος ψυχολογική στιγμή, ἵνα ἀναλάβωμεν τόν ἀγῶνα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Βασιλέως. Μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς, πρέπει ψυχραίμως νά παρακολουθήσωμεν τήν κατάστασιν καί οὐχί δι' ἀκαίρων ἐνθουσιασμῶν νά καταστρέψωμεν τήν τόσον ἐπιτακτικήν ἀνάγκην τῆς ἀναστηλώσεως τῆς Συνταγματικῆς Βασιλείας».

Ἀπό ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐδώσαμε τά χέρια, καί εἶχον τήν τιμήν νά συμβαδίσω, ὡς φίλος καί συνεργάτης, τήν λαμπράν αὐτήν καί ἔνδοξον τελευταίαν πενταετίαν τοῦ βίου τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Ἐμείναμε σύμφωνοι ἀπό τῆς ἐσπέρας ἐκείνης, νά εὑρισκώμεθα ἐν στενωτάτῃ ἐπαφῇ. καί, ἐπειδή ἡ συνεννόησίς μας θά ἔπρεπε νά μείνῃ ἐπί καιρόν τινα μυστική, ἀπεφασίσθη, ὅπως μεταξύ αὐτοῦ καί τοῦ πατρός μου, εἴμεθα σύνδεσμοι ὁ Βαχλιώτης καί ἐγώ. Τήν ἐπομένην ἐπανέλαβον εἰς τούς φίλους μου τήν τρίωρον συνάντησίν μας καί ἔμειναν ἀπολύτως σύμφωνοι, μετ' ὀλίγον δέ, συνδεθέντες καί οὗτοι μετά τοῦ μεγάλου ἐμψυχωτοῦ, συνεδάδισαν καί αὐτοί καί τόν συνέτρεξαν ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δράσεώς των μέ πραγματικήν πίστιν καί ἀφοσίωσιν, εἰς ὅλα τά ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθέντα.

Ἀναφέρω τά ὀνόματα τοῦ τότε συνταγματάρχου τῆς ἀεροπορίας καί μετέπειτα ὑποστρατήγου Γ. Ρέππα καί τοῦ συνταγματάρχου ἐν ἀποστρατείᾳ Στεφ. Ζούπα διότι ἐξ αὐτῶν καί ἐμοῦ ἀπετελέσθη ἡ πρώτη ὁμάς τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ κόσμου, ἥτις ἐπίστευσεν, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη εὕρομεν τόν Ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος πρός τό καλόν τῆς Πατρίδος θά μᾶς ὡδήγει πρός τήν ὁριστικήν νίκην...

Οἱ σχέσεις Ν. Πλαστήρα καὶ Γ. Κονδύλη

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ὁ Σταμ. Μερκούρης δίνει αὐτὲς τὶς πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες, ποὺ ρίχνουν πλούσιο φῶς σέ διάφορες σκοτεινὲς πτυχὲς τῆς σύγχρονης πολιτικοστρατιωτικῆς μας ἱστορίας:

... Εἰς τὴν Βουλήν ὁ Γ. Κονδύλης, δὲν προσήρχετο. Καί, ὅταν μίαν ἡμέραν (1931) τόν ἠρώτησα τόν λόγον, μοῦ ἀπήντησε: «Τί δύναμαι νά πράξω καί ποῖον πρακτικόν ἀποτέλεσμα θά ἔχῃ ἡ μετάδασίς μου; Ἡ καταπληκτική πλειοψηφία τῆς Βουλῆς ἀποβλέπει μετά θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως πρός τόν Πράεδρον τῆς Κυβερνήσεως (Ἐλ. Βενιζέλον) καί πρέπει, συλλέγοντες στοιχεῖα, νά τά ἀναπτύξωμεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ἵνα οὗτος ἀντιλαμβανόμενος, ὅτι ὁδηγεῖται πρός κρημνόν, ὡς κυρίαρχος, ἀνακόψῃ τήν πορείαν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου».

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, συναισθανόμενος ὅτι ἡ πολιτική του καί γενικῶς ἡ διοίκησις δὲν εἶναι καλή καί ὅτι ἤρχισε μία μεταστροφή κολοσσιαία εἰς τάς μάζας τάς λαϊκάς, ὑφιστάμενος τήν σκληροτάτην πολεμικήν, τήν ὁποίαν διεξῆγεν ὁ ἀντίθετος Τύπος, ἀλλά καί αἱ ἀνεξάρτητοι ἐφημερίδες, καί ἀντιμετωπίζων τήν ἀπομάκρυσιν σημαντικῶν καί διακεκριμένων φίλων του, ὡς καί τήν ἔναρξιν πολεμικῆς αὐτῶν ἐναντίον του, ἀναγκάζεται νά στρέψῃ καί πάλιν τήν προσοχήν του πρός τόν Γεώργιον Κονδύλην.

Πιστεύων ἀκόμη εἰς τήν γοητείαν του καί εἰς τήν διπλωματικήν του ἱκανότητα, νομίζει, ὅτι, ἂν ἔλθη καί πάλιν εἰς ἐπαφήν μαζί του, θά τόν πείσῃ καί θά τόν παρασύρῃ εἰς πλήρη ὑποταγήν.

Ἔρχεται λοιπόν εἰς ἐπαφήν μετά τοῦ Γεωργίου Κονδύλη καί τοῦ προτείνει προσωπικήν συμμετοχήν του εἰς τήν Κυβέρνησιν, καί προσπαθεῖ νά τόν πείσῃ ὅπως ἀνανεωθῇ ὁ πρό ἐτῶν ὁριστικῶς διακοπείς σύνδεσμός του μετά τοῦ Ν. Πλαστήρα.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νά ὁμιλήσωμεν περί τῶν σχέσεων τῶν δύο ἀνδρῶν.

Συνεδέθησαν (οἱ Ν. Πλαστήρας καί Γ. Κονδύλης) ἀπό νεαρωτάτης ἡλικίας διά πραγματικῆς καί στενωτάτης φιλίας, ἀλλά λόγω τῶν φυσικῶν προσόντων καί τῶν καθημερινῶς αὐξανομένων γνώσεών του ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἤρχισε νά ἐπιβάλλεται ἐπί τοῦ Ν. Πλαστήρα καί τρόπον τινά ν' ἀποτελῇ τόν κοινόν νοῦν τῆς δυάδος τῶν δύο νέων φίλων.

Ὁ σύνδεσμός των, ὅπως ἀναφέρομεν ἀνωτέρω, εἶναι ἀδελφικός καί οὐδεμία σκιά ἔχει σκιάσει τήν φιλίαν τῶν δύο ἀνδρῶν, ὑπάρχει μόνον μιά εὐγενής ἀμιλλα μεταξύ των εἰς τά πεδία τῶν μαχῶν.

Ἡ πρώτη σημαντική ψυχρότης ἐπῆλθε μεταξύ τῶν δύο ἀνδρῶν κατά τήν ἐκτέλεσιν τῆς δολοφονίας τῶν ἐξ.

Πράγματι ἀπό τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, ἤρχισε ν' ἀνυψοῦται ἕνα τεῖχος μεταξύ τῶν δύο των, τό ὁποῖον ἐντός ὀλίγου ἔφθασε τάς διαστάσεις τοῦ Σινικοῦ τοιούτου.

Ὁ Ν. Πλαστήρας, παρασυρόμενος ἀπό τούς κόλακας καί ἀπό τά ἐγώισματα καί τήν δύναμιν, ἠθέλησε, οὗτος, ἀλλά ματαίως, νά ἐπιβληθῇ ἐπί τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ὅταν δέ ἀντελήφθη, ὅτι τοῦτο ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον, μετεβλήθη εἰς ἄσπονδον ἐχθρόν του.

Τώρα ὁ Γεώργιος Κονδύλης τάς μέν περί συμμετοχῆς του εἰς τήν Κυβέρνησιν προτάσεις τοῦ Βενιζέλου, δέν τάς ἀπέκρουσε ἀπ' ἀρχῆς κατηγορηματικῶς, ἀλλά ἔθεσε τούς ἑξῆς ὅρους:

Ἐζήτησε τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν μέ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, τήν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀποτυχόντων παταγωδῶς ὑπουργῶν καί τήν ταχείαν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, πρός ἐνέργειαν νέων ἐλευθέρων ἐκλογῶν, μέ σύστημα, τό ὁποῖον θά ἐθεσπίζετο κατόπιν συμφωνίας μετά τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Τήν δέ συμφιλίωσίν του μετά τοῦ Ν. Πλαστήρα, τήν ἀπέρριψε κατηγορηματικῶς, ἀναπτύξας τούς λόγους, ἕνεκεν τῶν ὁποίων δέν ἠδύνατο νά ἐπέλθῃ αὐτη. Ἐξήγησε, ὅτι, ἂν τυχόν ἀνελάμβανε τό Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, θά ἤρχετο ἀμέσως εἰς ἀντίθεσιν πρός τόν Ν. Πλαστήραν, λόγω τῶν μεταβολῶν, τάς ὁποίας κατ' ἀνάγκην θά ἐπέβαλλεν εἰς τήν Φρουράν τῶν Ἀθηνῶν, δεδομένου ὅτι κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην, ἡ Φρουρά τῶν Ἀθηνῶν, ἦτο συγκεκροτημένη οὕτω πώς, ὥστε ν' ἀποτελῇ ἀναπόσπαστον μέλος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἑτοίμη νά ὑπακούσῃ εἰς πᾶσαν διαταγήν τοῦ Ἀρχηγοῦ.

Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, καί ὑπό τό αὐτό πνεῦμα, διήρκεσαν ἐπ' ἀρκετόν.

Ὁ Βενιζέλος, ὅταν ἀντελήφθη, ὅτι δέν δύναται νά τόν μεταβάλῃ εἰς ὄργανόν του, διέκοψε πᾶσαν μετ' αὐτοῦ σχέσιν. Ὅπως ὅμως καί ἀνωτέρω ἐξιστορήσαμεν, ὅσον ἐξέπνεε τό διάστημα τῆς τετραετίας, τόσον ἐγίνετο καταφανεστέρα ἡ ἐν τῷ λαῷ ἐξέγερσις ἐναντίον τῆς τότε κυβερνήσεως...

Οἱ Γ. Κονδύλης — Ν. Πλαστήρας καὶ ὁ Πλούταρχος

ΕΙΝΑΙ ἀκριβέστατο αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ Σταμ. Μερκούρης, ὅτι, δηλαδή, οἱ Γεώργ. Κονδύλης καὶ Νικ. Πλαστήρας «συνεδέθησαν ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας διὰ πραγματικῆς καὶ στενωτάτης φιλίας».

— Ναί· μοῦ ἔλεγε πρίν μερικὲς ἡμέρες ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Ὀθωναῖος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη ἦταν τό ἐπιφανέστερο πρόσωπο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατιωτικοῦ κόσμου. Οἱ δύο ἄνδρες ἐπί μακρότατα ἔτη συνεδέοντο διά ἐγκαρδίου φιλίας.

Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935 συνέχισε:

— Τόσαν τόν Γεώργιον Κονδύλην, ὅσον καί τόν Νικόλαον Πλαστήραν τούς εἶχον λοχίας, ὅταν ἐγώ, λοχαγός τότε, (1911), ὑπηρέτουν ὡς ὑπασπιστής εἰς τὸ Σύνταγμα Τρικάλων. Ἀμφότεροι δὲ ἦσαν ἀξιόλογοι ὑπαξιωματικοί. Καί δι' αὐτόν, ἄλλωστε, τόν λόγον, ἐπρότεινα ὅπως καί οἱ δύο εἰσαχθοῦν εἰς τό σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν, ἵνα, ἀναδεικνυόμενοι ἀνθυπολοχαγοί, σταδιοδρομήσουν ἐν τῷ στρατεύματι. Τοῦτο καί ἐγένετο.

Ὀλίγον προτοῦ τερματίσουν τήν μετεκπαίδευσίν των εἰς τό σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν —προτοῦ, δηλαδή, ὁλοκληρώσουν τάς σπουδάς των— ὠνομάσθησαν ἀνθυπολοχαγοί, διότι ἐπέκειτο ὁ Βαλκανικός πόλεμος τοῦ 1912 καί εἴχομεν ἀνάγκην ἀξιωματικῶν. Οὕτω, ἔκτοτε, ὑπηρέτησαν καί πάλιν, κατ' ἐπανάληψιν, ὑπό τάς διαταγάς μου, τούς εἶχον δὲ μαζί μου καί εἰς τήν Οὐκρανίαν, ὅτε ἐγώ διετέλουν ἐπιτελάρχης τοῦ ὑπό τόν Κ. Νίδερ ἐκστρατευτικοῦ σώματος.

ΕΤΣΙ οἱ Γ. Κονδύλης καὶ Ν. Πλαστήρας ἐσταδιοδρόμησαν ταυτόχρονα. Ὅταν, μάλιστα, οἱ δύο λοχίες ἔγιναν ἀνθυπολοχαγοί, ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὀθωναῖος — ταγματάρχης τότε— τοὺς ἐκάλεσε καὶ ἀφοῦ τοὺς συνεχάρη, τοὺς ἔδωσε ὡς δῶρο ἀπὸ μιὰ σειρὰ τῶν «Παραλλήλων Βίων» τοῦ Πλουτάρχου. Καὶ ὁ μὲν Γεώργ. Κονδύλης, ὄχι μονάχα ἐδιάβασε τὸ δῶρο τοῦ προστάτη του, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔμαθε «ἀπ' ἔξω καὶ ἀνακατωτά»! Τόσο πολύ, ὥστε σὲ κάθε συζήτησή του, ἐπικαλιόταν ἄλλοτε τὸ Μέγα Ἀλέξανδρο καὶ ἄλλοτε τὸν Ἰούλιο Καίσαρα. Καὶ τοῦτο σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ τοῦ βίου του —ὡς τὸ θάνατό του. Δὲν συνέβηκε ὅμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν Ν. Πλαστήρα. Δέχθηκε, βέβαια, «μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης» τὸ τιμητικὸ δῶρο τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴ μελέτη του. Γίνηκε, δηλαδή, τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ὅ,τι γίνηκε μὲ τὸν Γ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πλούταρχο, διάβαζε μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση (καὶ ἀποστήθιζε ἀκόμα), τοὺς βίους διαφόρων μεγάλων ἀνδρῶν ὅλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ Βίοι τοῦ Καρλομάγνου καὶ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντα ἦταν γνωστοὶ στὸν «Κεραυνὸ» ὡς τὴν τελευταία τους λεπτομέρεια. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλι, ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε στρέψει τὸ πνευματικό του πάθος στὴν ἐπιστολογραφία. Ἔτσι εἶχε γράψει, στὴ διαδρομὴ τῆς ζωῆς του, χιλιάδες ὁλόκληρες ἐπιστολὲς πρὸς κάθε κατεύθυνση. Ἀπὸ αὐτὲς —ἐκτὸς ἀπὸ ὅσες ξέρουμε, ὡς τώρα ἢ ἀπὸ τὶς ἀνέκδοτες ποὺ θὰ δοῦμε στὴν κατοπινὴ πορεία τοῦ ἱστορήματός μας— πολλὲς ἑκατοντάδες εἶναι ὁλότελα ἄγνωστες καὶ φυλάγονται μὲ πολλὴ στοργή. (Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μέ πάμπολλες ἐπιστολὲς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ποὺ θὰ βρίσκωνται σὲ διάφορα χέρια. Εἴτε σὲ αὐτοὺς ποὺ στάλθηκαν, εἴτε στοὺς κληρονόμους τους). Εἰδικώτερα γιὰ τὸν Ν. Πλαστήρα, ὑπάρχει πρόσωπο (ἐν ζωῇ) ποὺ συνδεόταν μαζί του μὲ μιὰ ἀπέραντη τρυφερὴ φιλία, καὶ τὸ ὁποῖο κατέχει πολλὲς δεκάδες, ἂν ὄχι ἑκατοντάδες, ἐπιστολὲς τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», ἀπευθυνόμενες σὲ αὐτό. Στὶς ἐπιστολὲς δὲ τοῦτες ὁ Ν. Πλαστήρας ἐκθέτει, «ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινός», ὅλες τὶς σκέψεις του γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς του καὶ ἱστορεῖ, ἀπὸ τὴ δική του σκοπιά, τὰ περισσότερα γεγονότα στὰ ὁποῖα πρωταγωνίστησε ἢ ἁπλῶς ἔλαβε μέρος.

Μὲ ἐκκίνημα, λοιπόν, τὴ μελέτη τῶν «Παραλλήλων Βίων» τοῦ Πλουτάρχου καὶ βασικὸ στοιχεῖο τὶς «καθημερινῶς αὐξανόμενες γνώσεις του», ὁ Γ. Κονδύλης, κατεχόταν ἀπὸ ἕνα αἴσθημα ὑπεροχῆς («πλέγμα ἀνωτερότητος»), ἐναντι τοῦ Ν. Πλαστήρα. Καὶ γιὰ τοῦτο ὁ Σταμ. Μερκούρης, ἱστορεῖ πὼς ὁ πρῶτος «ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται» ἀπάνω στὸ δεύτερο, ὡς ὅτου οἱ τάσεις τοῦ ἑνὸς (ἐνισχυόμενες «ἀπὸ τοὺς κόλακας καὶ ἀπὸ τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν δύναμιν»), τοὺς ἔκαναν, καθὼς ὁ χρόνος κυλοῦσε, ἀσπονδους ἐχθρούς. Ἔτσι ποὺ οὔτε ἡ παρέμβαση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου στάθηκε ἱκανὴ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα ποὺ χώριζε τοὺς δυὸ βενιζελικοὺς στρατηγοὺς καὶ νὰ γκρεμίσῃ τὸ σιδερένιο παραπέτασμα ποὺ ὀρθώθηκε ἀνάμεσά τους. Γιὰ αὐτοὺς τοὺς λόγους διχασμένοι καὶ ἀλληλομισούμενοι, βρέθηκαν ἀντίπαλοι καὶ τὴν ὄγδοη Μαρτίου 1933 καὶ τὴν 1ην Μαρτίου 1935.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ φοβερὸ καὶ ἀποκρουστικώτατο χαρακτηριστικὸ τῆς ἀβασίλευτης: «Τί εἶσαι σὺ καὶ τί εἶμαι ἐγώ», «γιατί ἐσὺ καὶ ὄχι ἐγώ». — Μιὰ σύντομη ἀπαρίθμηση κινημάτων καὶ κινηματιῶν. — Γιατί δὲν τοὺς χωροῦσε ὅλους, οὔτε ὁ «σκοῦφος» τῆς Δημοκρατίας, οὔτε πολὺ περισσότερο ὁ σκοῦφος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. — Ἡ ἄλλη θλιβερὴ ἱστορία. — Ὅπου ἐπαληθεύουν ἀπόλυτα οἱ «συκοφάντες». — Ἡ καλοπροαίρετη διάθεση τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ οἱ πραγματικὲς σκέψεις τῆς «ἀξιοκρατίας». — Διαφορετικὲς ἐπιδιώξεις, τάσεις καὶ σκοποί. — Ἡ «ἀνωμαλία» καὶ ἡ «ἀνορθογραφία».

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΝΑΖΗΤΟΥΣΑΝ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Ο «σκοῦφος» τῆς Δημοκρατίας δὲν τοὺς χωροῦσε ὅλους

ΠΑΛΑΙΟΝ ΕΥΡΗΜΑ Η «ΑΞΙΟΚΡΑΤΙΑ»

21ον

ΔΕΝ ΗΤΑΝ μονάχα οἱ ἀφορμὲς τὶς ὁποῖες ἀναφέρει ὁ Σταμάτης Μερκούρης, ἐκεῖνες ποὺ ἔκαναν ἀσπονδους καὶ θανάσιμους ἐχθροὺς τοὺς Γεώργιο Κονδύλη καὶ Νικόλαο Πλαστήρα. Δὲν ἦταν, δηλαδή, μονάχα ἡ «πνευματικὴ διαφορὰ», ἢ οἱ κόλακες, ἢ τὰ ἀξιώματα, ἢ ἡ δύναμη, ποὺ χώριζαν τοὺς δυὸ βενιζελικοὺς στρατιωτικοὺς παράγοντες καὶ ποὺ γεννοῦσαν ἀνάμεσά τους τὸ μῖσος. Ἦταν περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο ἡ ἀχαλίνωτη προσωπικὴ φιλοδοξία, πού, καθὼς κυλοῦσε ὁ χρόνος, ἀναπτυσσόταν καὶ στὸν «Κεραυνὸ» (γιὰ λογαριασμό του) καὶ στὸν «μαῦρο καβαλλάρη» (γιὰ δικό του λογαριασμό). Ἦταν, μὲ ἄλλα λόγια, τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ καὶ τὸ πιὸ ἀντιπαθητικὸ βάσανο ποὺ ἔφερε στὸν τόπο μας (ἐκτὸς τὰ ὑπόλοιπα) ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία. Τὸ φοβερὸ καὶ ἀποκρουστικώτατο ἐκεῖνο: «Τί εἶσαι ἐσὺ καὶ τὶ εἶμαι ἐγώ» ἢ τὸ «γιατὶ ἐσὺ καὶ ὄχι ἐγώ»! Ὁ ἀδυσώπητος καὶ ἐξοντωτικὸς ἀγώνας, γιὰ τὴν ἐπικράτηση, ποὺ διεξαγόταν, κάθε στιγμή, μὲ ἀντίπαλες τὶς «ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες» (ὅπως προφητικὰ τὶς εἶχε ἀποκαλέσει ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, στὸ γράμμα του πρὸς τὸν στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο), οἱ ὁποῖες («ἐν ὀνόματι» πάντοτε τῆς πολυταλαίπωρης «Δημοκρατίας») ἐπιφύλαξαν στὴν Ἑλλάδα καὶ «ἀνὰ ἓν στρατιωτικὸν κίνημα κατὰ ἑξάμηνον». Μὲ τὴν ἀρχὴ τούτη («ἐγὼ εἶμαι καλύτερος ἀπὸ σένα» ἢ «ἡ δική μου δικτατορία ἐκφράζει πληρέστερα ἀπὸ τὴ δική σου τὰ ὑψηλὰ νοήματα καὶ τὰς ὑψηλὰς ἰδέας τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας»), γίνηκαν τὰ ἀτέλειωτα ἐκεῖνα κινήματα καὶ οἱ ἀντιπειθαρχικὲς πράξεις καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα, τοῦ στρατηγοῦ Θ. Παγκάλου, τοῦ ναύαρχου Ἀλ. Χατζηκυριάκου, τοῦ στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη, τοῦ Χ. Τσερούλη, τοῦ ταξίαρχου Θ. Βουτσινᾶ, τοῦ συνταγματάρχη τοῦ ἱππικοῦ Λάγγουρα, τοῦ στρατηγοῦ Παπαθανασίου, τοῦ ναυάρχου Ἰω. Δεμέστιχα, τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρ. Κυλιαλέξη, τοῦ στρατηγοῦ Α. Παναγιωτοπούλου, τοῦ στρατηγοῦ Χαρ. Λούφα, τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Β. Ντερτιλῆ, τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Καρακούφα, τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Μπακιρτζῆ, τοῦ συνταγματάρχη Ναπ. Ζέρβα, τοῦ ταγματάρχη Π. Γύπαρη, τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Ἡλία Διάμεση, τοῦ συνταγματάρχη Τζαβέλλα, τοῦ ἀντισυνταγματάρχη Παυσ. Κατσώτα, τοῦ λοχαγοῦ Σπύρου Παπούλα, τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Μαζαράκη, τοῦ στρατηγοῦ Εὐθ. Τσιμικάλη, τοῦ στρατηγοῦ Θ. Μανέττα, τοῦ συνταγματάρχη Στέφ. Σαράφη, τοῦ στρατηγοῦ Κ. Πράσου Βλάχου, καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν «πρωτοπόρων τῆς Δημοκρατίας», οἱ ὁποῖοι, κάθε τόσο καὶ γιὰ πολυποίκιλους λόγους, ἀναστάτωναν τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν τοὺς χωροῦσε ὁ «σκοῦφος»

ΥΠΗΡΞΕ, λοιπόν, προφητικώτατος, ὡς πρὸς τοῦτο, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Ἐπρόβλεψε τὰ κινήματα ποὺ θὰ γίνονταν στὶς ἡμέρες τῆς ἀβασίλευτης. Μόνο ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἶχε μιλήσει γιὰ ἕνα «ἀνὰ ἑξάμηνον», ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ὁ ρυθμὸς τῆς δημοκρατικῆς κινηματοπαραγωγῆς ἀποδείχθηκε πολὺ ταχύτερος. Ὅσο γιὰ τὰ προσχήματα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ξεκίναγαν ἀπὸ τὸ πρωτόγονο «ἔτσι τὸ θέλω» καὶ «ἔτσι μοῦ ἀρέσει», περιλάμβαναν τὴν «ἀγάπη στὴ δόλια πατρίδα», καὶ ἔφταναν στοὺς «ἀποτάκτους», ποὺ ἂν ξαναγύριζαν στὸ στρατὸ θὰ ἀλλοίωναν τὴ δημοκρατικὴ σύνθεσή του! Ἀσφαλῶς δὲ ἀπὸ ὅσα σχετικὰ ἔχουν λεχθῆ καὶ ἔχουν γραφτῆ, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἱστόρησε, ὁ ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τότε ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες:

> **... Οἱ ἐπίγονοι (τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου) τρωγόντανε μεταξύ τους. Ἔτσι ἀπὸ ἀγανάκτησιν (γιατί μία κυβέρνησις δὲν τοὺς ἱκανοποιοῦσε γιά διάφορους λόγους) ἤμαστε ἕτοιμοι νά τούς ρίξουμε. Μᾶς παρακινούσανε φυσικά καί οἱ πολιτικοί. Ἔτσι γίναμε οἱ παράγοντες τῆς Δημοκρατίας...**

Ἀλλὰ οἱ «παράγοντες» ἦταν πολλοί περισσότεροι ἀπὸ ὅσους χωροῦσε ὁ περίφημος σκοῦφος τῆς «Δημοκρατίας». Καὶ γιὰ αὐτὸ «τρωγόντανε μεταξύ τους», καθὼς πολὺ χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες. Ἀκόμα καὶ στὸ σκοῦφο τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου δὲν χώραγαν τὰ κεφάλια δυὸ ἄλλοτε προσφιλεστάτων του στρατηγῶν. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο —κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ Σταμ. Μερκούρη— ὁ Γεώργ. Κονδύλης, μιλώντας στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων καὶ πρωθυπουργὸ τῆς Χώρας, «τὴν συμφιλίωσίν του μετὰ τοῦ Ν. Πλαστήρα, τὴν ἀπέρριψε κατηγορηματικῶς, ἀναπτύξας καὶ τοὺς λόγους ἕνεκεν τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέλθη αὐτη».

Ἡ ἄλλη θλιβερὴ ἱστορία

ΟΤΙ ὅμως συνέβαινε μὲ τοὺς στρατιωτικούς, τὸ ἴδιο γινόταν καὶ μὲ τοὺς πολιτικούς. Ὅπως δέ διαπληκτίζονταν οἱ πρῶτοι, ἔτσι καὶ οἱ δεύτεροι βρίσκονταν «στὰ μαχαίρια». Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔφτανε τὸ «ἀλληλοφάγωμα», τὰ ἔβαζαν καὶ μὲ τὸ βασικὸ φορέα τοῦ δημοκρατικοῦ «σκούφου»—τοῦ «σκούφου» καὶ μεταφορικὰ καὶ οὐσιαστικά— δηλαδὴ καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο. Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ Στέφανος Σαράφης ἔγραψε ἐκεῖνα τὰ ἀποκαλυπτικώτατα, πῶς:

> **... Ὑπῆρχαν, βέβαια, ἀντιθέσεις μεταξύ μας, γιατί ἀλλιώς τό βλέπαμε ἐμεῖς τό καινούργιο κράτος καί ἀλλιῶς οἱ βενιζελικοί καί οἱ πλαστηρικοί. Αὐτοί πάλι εἶχαν τίς διαφορές τους γιατί οἱ πλαστηρικοί ἤθελαν τήν ἐπικράτησι τοῦ Πλαστήρα, νομίζοντας ὅτι ἔτσι θά ἀλώνιζαν. Εἶχα καταλήξει στό συμπέρασμα πώς ἄν πετύχαινε τό κίνημα (τῆς 1ης Μαρτίου 1935), θά χρειάζονταν μεγάλες προσπάθειες γιά νά δημιουργηθῆ δίκαιο καί συγχρονισμένο κράτος καί ἴσως στόν ἀγῶνα αὐτόν νά βρισκόμουνα στήν ἀνάγκη νά συγκρουσθῶ μαζί τους. Δέν τούς φοβόμουνα ὅμως· αὐτός ἄλλως τε ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικός σκοπός μετά τήν ἐπικράτησι...**

Βέβαια ὅταν ὁ Στέφ. Σαράφης ἔγραφε αὐτὰ τὰ ἀντιβενιζελικώτατα καὶ καταπληκτικώτατα, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἤξερε καὶ οὔτε μποροῦσε νὰ διανοηθῆ τὰ πραγματικὰ αἰσθήματα τοῦ ἐπιτελάρχη τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ φαντασθῆ, ὅτι ὁ Στέφ. Σαράφης, σκεφτόταν —μετὰ τὴν τυχὸν ἐπικράτηση τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 — «νὰ συγκρουσθῆ μαζί τους» (δηλαδὴ μὲ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ τοὺς βενιζελικούς, ἢ τὸν Ν. Πλαστήρα καὶ τοὺς πλαστηρικούς), ἔκανε δ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του γιὰ νὰ τὸν προστατεύση ἀπὸ τοὺς «συκοφάντες» του, ἀπὸ ἐκείνους, μὲ ἄλλα λόγια, ποὺ εἶχαν ἀντιληφθῆ ἔγκαιρα τοὺς ἀπώτερους σκοποὺς του. Καὶ ἔτσι ἔγραφε («Χαλέπα, 10 Φεβρουαρίου 1935») στὸν πλωτάρχη Ἀθ. Ζάγκα, τοῦτα τὰ καλοπροαίρετα:

> **... Ἐάν ἐπέμεινα ἰδιαιτέρως ἐπί τῆς συκοφαντίας κατά τοῦ κ. Ζ. ('Αλεξ. Ζάννα, τόν ὁποῖο, ὅμοια, εἶχαν κατηγορήσει γιά ἀντιβενιζελικές διαθέσεις, ἐνῶ ἐκπροσωποῦσε τόν ἴδιο τόν Ἐλ. Βενιζέλο στήν Ἐκτελεστική Ἐπαναστατική Ἐπιτροπή) ἔπραξα τοῦτο ἀφ' ἑνός μέν διότι καθῆκον μου εἶναι νά μή ἀφήνω τούς συνεργάτας μου νά γίνωνται θύματα συκοφαντιῶν, διότι ἐξετέλεσαν τάς ὁδηγίας μου, ἀλλά καί διότι τό προηγούμενον τοῦτο τῆς συκοφαντικῆς κατά τοῦ κ. Ζ. ἐκστρατείας χρησιμεύει διά νά ἐξηγηθῆ καί ἡ νέα συκοφαντία κατά τοῦ κ. Σαράφη, ὡς προδίδοντος καί αὐτοῦ τόν ἀγῶνα, ἤ τοὐλάχιστον ὡς μή πιστεύοντος εἰς αὐτόν, μολονότι ἀνέλαβε νά τόν ὀργανώση καί τόσον ἐπιτυχῶς τόν ὠργάνωσεν. Ὁ κ. Σαράφης εἶναι προδότης, ἁπλῶς καί μόνον διότι συναισθανόμενος τήν βαρεῖαν εὐθύνην ὡς ἄνθρωπος εἰς τόν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος, ἐπέμενε νά κινηθῆ μετά τῆς ἐπιβαλλομένης περισκέψεως καί νά μή παρασυρθῆ ἀπό τούς ἀνευθύνους διαξομένους. Ἡ ἀντίθεσις αὐτή καί μόνη ἐξηγεῖ διατί οἱ κ.κ. Ζ. καί Ἀργυρόπουλος (ὁ Πεπὲς Ἀργυρόπουλος, ἕνας ἀπό τούς κατήγορους τοῦ Ἀλεξ. Ζάννα καί τοῦ Στεφ. Σαράφη), οἱ ὁποῖοι κατ' ἐπανάληψιν συνειργάσθησαν ἁρμονικῶς εἰς ἐθνικούς ἀγῶνας ἐν τῷ παρελθόντι, καί οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν καί τιμοῦν ἀμοιβαίως τήν καλήν πίστιν καί τόν πατριωτισμόν των, περιῆλθον τελευταίως εἰς ἀντίθεσιν, διότι ὁ κ. Ἀργυρόπουλος ἤθελε νά ἐκραγῆ τό κίνημα μέ μεγαλυτέραν σπουδήν, παρ' ὅσην ἔκρινα ἐνδεδειγμένην ἐγώ καί ὁ κ. Ζ. Ἐλπίζω, ἄλλωστε, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτή, θά λησμονηθῆ καί ὅτι ἀμφότεροι θά ἐργασθοῦν εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας του...**

Ἔτσι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κοπτόταν γιὰ τὴν εἰλικρίνειά τοῦ Στέφ. Σαράφη. Ἄλλο τώρα ἂν ὁ δεύτερος ἀποκάλυψε μὲ τὴν ἱστόρησή του (ποὺ καὶ παραπάνω καὶ παλαιότερα εἴδαμε), πόσο δίκιο εἶχαν οἱ «συκοφάντες» του. ("Αλλη θλιβερὴ ἱστορία καὶ τούτη).

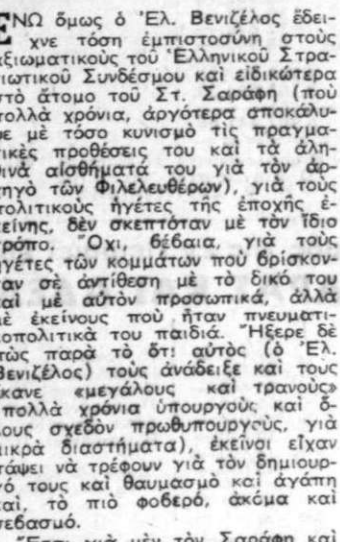

Οὔτε ὁ «σκοῦφος» τῆς Δημοκρατίας, οὔτε πολύ περισσότερο, ὁ σκοῦφος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου χωροῦσε ὅλους τούς ἐπίδοξους σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος. Καί γιά τοῦτο ἀνεζητεῖτο μία καινούργια μορφή πολιτεύματος!

Ἡ «ἀνωμαλία» καὶ ἡ «ἀνορθογραφία»

ΕΝΩ ὅμως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔδειχνε τόση ἐμπιστοσύνη στοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου καὶ εἰδικώτερα στὸ ἄτομο τοῦ Στ. Σαράφη (ποὺ πολλὰ χρόνια, ἀργότερα ἀποκάλυψε μὲ τόσο κυνισμὸ τὶς πραγματικὲς προθέσεις του καὶ τὰ ἀληθινὰ αἰσθήματά του γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων), γιὰ τοὺς πολιτικοὺς ἡγέτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν σκεπτόταν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ὄχι, βέβαια, γιὰ τοὺς ἡγέτες τῶν κομμάτων ποὺ βρίσκονταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ δικό του καὶ μὲ αὐτὸν προσωπικά, ἀλλὰ μὲ ἐκείνους ποὺ ἦταν πνευματικοπολιτικὰ του παιδιά. Ἤξερε δὲ πὼς παρὰ τὸ ὅτι αὐτὸς (ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) τοὺς ἀνάδειξε καὶ τοὺς ἔκανε «μεγάλους καὶ τρανοὺς» (πολλὰ χρόνια ὑπουργοὺς καὶ ὅλους σχεδὸν πρωθυπουργοὺς, γιὰ μικρὰ διαστήματα), ἐκεῖνοι εἶχαν πάψει νὰ τρέφουν γιὰ τὸν δημιουργό τους καὶ θαυμασμὸ καὶ ἀγάπη καὶ, τὸ πιὸ φοβερό, ἀκόμα καὶ σεβασμό.

Ἔτσι γιὰ μὲν τὸν Σαράφη καὶ τοὺς «σὺν αὐτῷ» ἔγραφε τὰ παραπάνω καὶ ἐμαχόταν ἐναντίον τῶν κατηγόρων τους, στοὺς ὁποίους περιλαμβανόταν καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικόλαος Ρούσος. (Μὲ τὸν τελευταῖο, μάλιστα, ἔφτασε καὶ σὲ ἀνοιχτὴ ρήξη, ὡς που, στὸ τέλος, ἀντελήφθηκε τὸ λάθος του, ἀλλὰ ἦταν πιὰ πολὺ ἀργά). Γιὰ δὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ κατὰ τὰ ἄλλα, ἐξακολουθητικά, συνεργάτες του δὲν δίσταζε νὰ γράψη, στὴν ἴδια πρὸς τὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα ἐπιστολή του, αὐτὰ τὰ ἀληθινὰ καταπληκτικά, ποὺ ξέρουμε καὶ ἀπὸ τὰ περασμένα:

> **... Πρέπει νά σᾶς ὁμολογήσω εἰλικρινῶς, ὅτι κατόπιν μακροτάτης μελέτης τοῦ ζητήματος, ἔφθασα εἰς τό συμπέρασμα ὅτι ἐπιβάλλεται νά μή ἀναμιχθῶ τοῦ λοιποῦ ἐνεργῶς εἰς τήν πολιτικήν ζωήν τῆς χώρας. Διότι τό παράπονον, ὄχι ἁπλῶς τῶν ἀντιπάλων μου, ἀλλά καί αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ (τοῦ Συνασπισμοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καί τῶν ἄλλων βενιζελογενῶν κομμάτων, πού τελοῦσαν ὑπό τήν ἀρχηγίαν τῶν Ἐλ. Βενιζέλου, Γεωργίου Καφαντάρη, τοῦ Προοδευτικοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου τοῦ Ἀγροτικοῦ καί Ἐργατικοῦ, Ἀνδρέου Μιχαλακοπούλου τῶν Συντηρητικῶν Δημοκρατικῶν καί Ἀλεξάνδρου Μυλωνᾶ τῶν Ἀγροτικῶν), ὅτι ἀποτελῶ μίαν ἀνωμαλίαν, ἤ, ἄν θέλετε, ἀνορθογραφίαν εἰς τήν πολιτικήν ζωήν τῆς χώρας, ἔχει πολλήν βασιμότητα. Διά τοῦτο, ἀπέχων τοῦ λοιποῦ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμίξεώς μου εἰς τήν πολιτικήν ζωήν, θά ἠμπορῶ νά χρησιμεύσω ὡς ἀνεπίσημος, ἀλλά προθύμως ἀκουόμενος, σύμβουλος ἐπί τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας καί ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἰς τό ἐξωτερικόν εἰς σοβαράς περιπτώσεις. Ἡ τοιαύτη δέ ὁριστική ἀπομάκρυνσίς μου ἀπό τήν ἐνεργόν πολιτικήν, θά μοῦ ἐπιτρέψη, ἴσως, νά ἀσκῶ τοῦ λοιποῦ μίαν ἐπιρροήν μετά τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν πού θά κυβερνήσουν τοῦ λοιποῦ τήν χώραν, ἡ ὁποία θά ἠμπορῆ νά προλαμβάνη τάς ὀξείας μεταξύ αὐτῶν ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τό παρελθόν προεκάλεσαν σοβαρωτάτας ζημίας. Ὅταν, ἄλλως τε, ἔλθη ἡ ὥρα νά θεσπισθῆ τό νέον πολίτευμα τῆς χώρας, ἐλπίζω ὅτι θά ἀκουσθῆ καί ἡ γνώμη μου μετά προσοχῆς, τόσον μᾶλλον μεγαλυτέρας, ὅσον θά εἶναι ἀπολύτως ἀνεπηρέαστος ἀπό προσωπικήν φιλοδοξίαν...**

Τί θά ἦταν τό νέο πολίτευμα;

ΕΤΣΙ τὴν ἐποχὴ ποὺ (ὑποτίθεται) ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία βρισκόταν «ἐν ἀπροθέσει», ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εὐχόταν νὰ «ἔλθη ἡ ὥρα νὰ θεσπισθῆ τὸ νέον πολίτευμα τῆς χώρας»! Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος ἔβλεπε, πόσο, στὴν πραγματικότητα, τὸ καθεστὼς ποὺ εἶχαν ἐπιβάλει βίαια καὶ πραξικοπηματικά, οἱ γεννήτορές του στὸν τόπο, ὄχι μονάχα δὲν εἶχε κάνει οὔτε τὸ ἐλάχιστο καλό, ἀλλά, τὸ ἀντίθετο, εἶχε προκαλέσει χίλια - δυὸ δεινά. Μόνο ποὺ ὁ Κρητικὸς πολιτικός, ἔλπιζε ὅτι τὸ νέο πολίτευμα (μιὰ μορφὴ προεδρευομένης δημοκρατίας κατὰ τὸν τύπο καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρῶτος πρόεδρος τῆς ὁποίας θὰ γινόταν, «κατὰ γενικὴν παράκλησιν», ὅπως φανταζόταν, ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος) θὰ στηριζόταν, ὡς πρὸς τὴ σύστασή του, στὴν «ἀξιοκρατία» τῆς περιόδου ἐκείνης! Στὴν «ἀξιοκρατία», πού, εἶναι παλαιὸ εὕρημα καὶ πού, καθὼς ἀποκάλυψε, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ θεωρητικός του λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες (στὴ δίκη του, ὅταν μίλησε γιὰ ἕνα καινούργιο 1908 χωρὶς τὸν Μουσταφὰ Κεμὰλ ἢ γιὰ ἕνα νέο 1909 χωρὶς τὸν Ἐλ. Βενιζέλο), καὶ καθώς, χρόνια ἀργότερα, ἱστόρησε ὁ ἐνσαρκωτὴς της Στέφανος Σαράφης, πολὺ λίγο ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. (Καὶ ἂς ἔχουν στὸ νοῦ τους τὸ δίδαγμα αὐτὸ οἱ σύγχρονοι πολιτικοὶ πάτρωνες τῆς «ἀξιοκρατίας», οἱ ὁποῖοι, στὴν ἀπροσμέτρητη ἀφέλειά τους, φαντάζονται πὼς οἱ ἄλλοι «φτειάχνουν τὸ φαὶ γιὰ νὰ τὸ βροῦν αὐτοὶ ἕτοιμο»).

Ἡ διαπίστωση ποὺ εἶχε κάνει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ἡ ὁποία τὸν ὁδηγοῦσε στὸ νὰ ἀναζητήση ἕνα καινούργιο πολίτευμα, ἡ ἴδια διαπίστωση, εἶχε γίνει καὶ ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κονδύλη. Καὶ γιὰ τοῦτο ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Σταμάτης Μερκούρης δίνει, λέξη μὲ λέξη, τὴν ἀπάντηση ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸν «Κεραυνὸ» στὸ σχετικό του ἐρώτημα: «Τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα ἀπέτυχε παταγωδῶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του ἐν Ἑλλάδι. Ἐγὼ πρῶτος ὁ πρωτουργὸς τῆς Δημοκρατίας τὸ ὁμολογῶ». Καὶ ἐπειδὴ στὴν περίπτωση αὐτή, τὸ μυαλό του δὲν πήγαινε ἐκεῖ ποὺ πήγαινε τὸ μυαλὸ τοῦ Ἐλ Βενιζέλου (στὴν προεδρευόμενη Δημοκρατία), ἀλλὰ πήγαινε στὴν ἀποκατάσταση τοῦ θεσμοῦ ποὺ καταργήθηκε βίαια στὶς 25 Μαρτίου 1924 (καὶ κάπου ἀλλοῦ, καθὼς θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας), πρόσθεσε ἀπαντώντας στὴ δήλωση τοῦ Σταμάτη Μερκούρη («ὁ πατὴρ μου καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἀπολύτως ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἐθνικήν μας δυναστείαν καὶ εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι μόνον διὰ τῆς Συνταγματικῆς Βασιλείας δύναται ἡ πατρὶς ἡμῶν νὰ ἐπανέλθη εἰς τὴν ἔνδοξον σταδιοδρομίαν της»), ὅτι «πρέπει νὰ εὑρεθῆ ἡ κατάλληλος ψυχολογικὴ στιγμή, ἵνα ἀναλάβωμεν τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Βασιλέως». (Καὶ ἡ στιγμὴ αὐτὴ ἦρθε ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια).

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ Σταμάτη Μερκούρη (στὴν ὁποία μᾶς ὁδήγησε ἡ παρενθετικὴ ἀφήγηση τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου Κοσίντα) ἔρχεται σὲ φῶς καὶ μιὰ ἄλλη χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὶς ὅλες συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθὼς καὶ ὡρισμένα ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ πολὺ ἀποκαλυπτικὰ πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ «βενιζελοποίηση» τοῦ στρατοῦ καὶ οἱ διαθέσεις τοῦ Γεωργ. Κονδύλη.— Ὅπου ἡ «παπανδρεοποίηση» ἀποτελεῖ μίμηση παλαιῶν μεθόδων. — Πότε ἦταν πολὺ τοῦ συρμοῦ ὁ Μπενίτο Μουσολίνι.— Δέν τόν θαύμαζε μόνο ὁ Νικ. Πλαστήρας, ἀλλά καί ὁ «Κεραυνός».— Ἡ ἀποκαλυπτική ἱστόρηση τοῦ Σταμάτη Μερκούρη. — «Τό φασιστικόν δόγμα ὑψώθη ὑπερήφανον καί ἀδιάσειστον ἀπέναντι τῶν ἀνηθίκων καί ἐκφύλων κομμουνιστικῶν ἰδεῶν». — Ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία ἐγκαθιδρύθηκε καί μέ τίς εὐλογίες τοῦ Ἰταλοῦ δικτάτορα. — Οἱ Φιλελεύθεροι ἔρχονται σέ συνεννοήσεις μέ ἀνατρεπτικά κομμουνιστικά στοιχεῖα. — Οὐδέποτε ἡ πρώτη βολή, μά πάντοτε ἡ τελευταία.

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς συγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΑΜ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

«Ὁ ὑπερήφανος φασισμὸς καὶ ὁ ἀνήθικος κομμουνισμὸς»

ΗΤΑΝ ΠΟΛΥ ΤΟΥ ΣΥΡΜΟΥ Ο ΜΠ. ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

22ον

ΤΟ ΕΧΟΥΜΕ ξαναπῆ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ τὸ ἐπαναλάβουμε. "Οχι μονάχα οἱ αἰῶνες, μὰ καὶ οἱ δεκαετίες ἀντιγράφουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Ἔτσι πρὶν τριάντα πέντε καὶ περισσότερα χρόνια καὶ οἱ ὀρθόδοθοι βενιζελικοί —οἱ ἐξακολουθητικὰ πιστοὶ στὸν Κρητικὸ πολιτικὸ — καὶ οἱ ἀντιβενιζελικοί, καὶ οἱ βενιζελογενεῖς, καὶ οἱ βενιζελραντιβενιζελικοὶ (οἱ «ἀποστάτες» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) μίλαγαν ἀπροκάλυπτα γιὰ τὴ βενιζελαποίηση τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Καί, βέβαια, ἔλεγαν, ὅλοι τους, τὴν ἀλήθεια. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο καὶ ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς του Σταμάτης Μερκούρης, ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ «Κεραυνὸς», ἀποκρούοντας τὴ συνεργασία του μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, τοῦ ἔξέγησε, πὼς «ἂν τυχὸν ἀνελάμβανε τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, θὰ ἤρχετο ἀμέσως εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νικ. Πλαστήραν, λόγω τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας, κατ' ἀνάγκην, θὰ ἐπέβαλλε εἰς τὴν Φρουρὰν 'Αθηνῶν, δεδομένου ὅτι τότε, ἡ Φρουρὰ 'Αθηνῶν, ἦτο συγκεκροτημένη, οὕτω πὼς, ὥστε νὰ ἀποτελῆ ἀναπόσπαστον μέλος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἑτοίμη νὰ ὑπακούσῃ εἰς πᾶσαν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ». 'Ακριβῶς, λοιπόν, αὐτὴ τὴ «βενιζελοποίηση» τοῦ Στρατοῦ, ποὺ ἐξασφάλισε κατὰ τὴν πενταετία 1928—1933 ὁ ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων (σύμφωνα, ἄλλως τε, μὲ τὴν παλαιότατη καὶ δημοκρατικώτατη σχετικὴ παράδοση), θέλησε νὰ μιμηθῆ καὶ ἡ σύγχρονη «παπανδρεοποίησή» τῆς διετίας 1963—1965. Νὰ ἀποτελῆ, δηλαδή, ὁ Στρατὸς (καὶ εἰδικώτερα ἡ Φρουρὰ 'Αθηνῶν) ἐναπόσπαστον μέλος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἑτοίμη νὰ ὑπακούσῃ εἰς πᾶσαν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ» — ὄχι τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ κόμματος! Μόνο ποὺ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος δὲν χρειαζόταν πίνακες «ἡμετέρων» καὶ «μὴ ἡμετέρων», μὲ χαρακτηρισμοὺς καὶ μὲ ἀποκεφαλιστικὲς πληροφορίες καὶ ὁδηγίες, καὶ οὔτε ἔστελνε τέτοια ἐπικίνδυνα χαρτιά, στοὺς τοτινοὺς προκάτοχους τοῦ Πέτρου Γαρουφαλιᾶ, εἴτε αὐτοὶ λέγονταν Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, ἢ Γεώργιος Κατεχάκης, ἢ Θεόδωρος Χαβίνης.

— 'Ο 'Ελευθ. Βενιζέλος' μοῦ ἔλεγε πρίν ἀπό καιρό ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαΐς τοὺς ἤξευρε τοὺς ἀξιωματικούς ἕνα πρὸς ἕνα. "Αλλως τε εἶχε διατελέσει ἐπὶ μακρότατα ἔτη καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (πέραν τοῦ ὅτι διετέλει, ταυτοχρόνως, καὶ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας) καὶ οὕτω τοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίζη ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν ἀνωτάτων καὶ τῶν ἀνωτέρων, ἀκόμη καὶ μὲ τὰ μικρὰ των ὀνόματα. Εἶχε, ἐπίσης, πάντοτε πληροφορίας περὶ ὅλων τῶν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετούντων, συνεπῶς δὲ καὶ περὶ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν.

Πολὺ τοῦ συρμοῦ ὁ Μπ. Μουσσολίνι

ΗΤΑΝ, λοιπόν, ἐκ τῶν «ὧν οὐκ ἄνευ», ὁ ὅρος τοῦ Γεωργ. Κονδύλη γιὰ τὴν «ἀποβενιζελοποίηση» ἢ «ἀποπλαστηροποίηση» τοῦ Στρατοῦ. Γιατί, πίστευε πὼς μονάχα ἔτσι (πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἐρχόταν σὲ ἀναπόφευκτη σύγκρουση μὲ τὸν «μαῦρο καβαλλάρη») θὰ μποροῦσε νὰ ἐφαρμόσῃ ἀπερίσπαστος τὸ ἐθνικοπολιτικό του πρόγραμμα.

Μνημονεύοντας δὲ τοῦτο, ὁ Σταμάτης Μερκούρης, ἀποκαλύπτει καὶ αὐτὰ τὰ πολὺ - πολὺ ἐνδιαφέροντα:

...Διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πολιτικοῦ του αὐτοῦ προγράμματος φέρει ὡς παράδειγμα καὶ τὸν Κεμάλ καὶ τὸν Μουσσολίνι, οἵτινες τόσον ἐπιτυχῶς εἶχον γίνει οἱ πρόδρομοι τῶν ριζοσπαστικῶν τούτων μέτρων.

Περὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀνδρῶν, ἔχει (ὁ Γ. Κονδύλης) ἀπεριόριστον θαυμασμόν. Θεωρεῖ τὸ ἔργον τοῦ Μουσταφὰ Κεμάλ δυσκολώτερον, διότι ὁ Κεμάλ, παραλαβὼν ἕνα λαὸν καταπονημένον, ἕνα κράτος διαλελυμένον, κατώρθωσε καὶ τὸν λαὸν νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ τὸ κράτος ν' ἀναδιοργανώσῃ καὶ μάλιστα νὰ ἀναμορφώσῃ. 'Εκεῖνον ὅμως τὸν ὁποῖον θαυμάζει, εἶναι ὁ Μπενίτο Μουσσολίνι. Θαυμάζει τὴν ὁρμητικήν του σταδιοδρομίαν, τοὺς σκληροὺς καὶ ἐπικινδύνους ἀγῶνας του καὶ τὴν ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος πραγματικὴν ἀναγέννησιν τῆς 'Ιταλίας. Θεωρεῖ δέ, ὅτι ἡ φυσιογνωμία τοῦ Μουσσολίνι δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν 'Ιταλίαν, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς λαούς, διότι τὸ φασιστικὸν δόγμα ὑψώθη ὑπερήφανον καὶ ἀδιάσειστον ἀπέναντι τῶν ἀνηθίκων καὶ ἐκφύλων κομμουνιστικῶν ἰδεῶν...

'Απὸ τὴν ὑπεύθυνη ἱστόρηση τοῦ ἐπιστήθιου φίλου τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, βγαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν πάρα - πολὺ τοῦ συρμοῦ στοὺς βενιζελογενεῖς στρατηγοὺς ποὺ εἶχαν ἐξελιχθῆ σὲ μεγάλες πολιτικοστρατιωτικὲς προσωπικότητες. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ φασισμοῦ (τοῦ «μαύρου» καὶ ὄχι τοῦ μαρξιστικοῦ «κόκκινου») καὶ διατάτορας τῆς 'Ιταλίας. Τὸν θαύμαζαν καὶ τὸν παραθαύμαζαν, φαίνεται, τόσο πολύ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, μιλώντας ἀπολογητικά, στὴ Βουλὴ (συνεδρίαση τῆς 15ης Μαΐου 1933)' γιὰ τὴν ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς ὁκης Μαρτίου 1933, εἶχε πῆ τὰ γνωστὰ μας καὶ συγκλονιστικὰ ἐκεῖνα:

...Εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς εἴπω τί ἐδήλωσα εἰς τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν (σημ. γράφ. ὅταν ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» πῆγε, ὕστερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα καὶ ἀποκάλυψε, στὸν 'Ελ. Βενιζέλο, τὶς προθέσεις του νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς συνοικισμοὺς καὶ νὰ τοὺς φέρῃ στὰς 'Αθήνας γιὰ νὰ ζητήσουν τὴν κήρυξι δικτατορίας). Τοῦ εἶπα, ὅτι γνωρίζει καλῶς, ὅτι δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Γνωρίζω ὅλα τὰ ἐλαττώματά του, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ὅλων τῶν ἄλλων λύσεων εἶναι τόσον μεγάλα, ὥστε οὔτε ἐπὶ στιγμὴν δύναμαι νὰ ἀνεχθῶ, ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ἀλλάξωμεν τὸ πολίτευμά μας. Προσέθεσε ἀκόμη: «Βέβαια μοῦ ἐπικαλεῖσθε συχνά (ὁ Πλαστῆρας, δηλαδή, τὸ ἐπεκαλεῖτο), ὅτι ἡ 'Ιταλία καθ' ὅλας τὰς πληροφορίας, ἀφ' ἧς ἐγκαθιδρύθη εἰς αὐτὴν ἡ δικτατορία, φαίνεται ὅτι πηγαίνει καλά». 'Αλλὰ προσέθεσα τοῦτο: «Διὰ νὰ ὑπάρξῃ μία τοιαύτη δικτατορία, πρέπει νὰ ὑπάρξῃ δικτάτωρ, καὶ τέτοιον δικτάτορα ἐγὼ δὲν βλέπω. 'Εγὼ νομίζω, ἀγαπητὲ φίλε στρατηγέ Πλαστῆρα, ὅτι δὲν εἶσαι ἱκανός νὰ κάμῃς τὸν δικτάτορα. "Οχι μόνον σὺ δὲν ἔχεις τὴν ἱκανότητα νὰ κάνῃς τὸν δικτάτορα, ὡς ὁ Μουσσολίνι, ἀλλὰ δὲν ἔχεις οὔτε τὴν πλειάδα, ἑκατοντάδα ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ τοὺς ὁποίους ἔχει περὶ αὐτὸν ὁ Μουσσολίνι. Θὰ πάρῃς τὴν ἀρχὴν καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας θὰ καταπέσῃς οἰκτρῶς, διότι θὰ εἶναι ἀδύνατον μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δικτατορίας νὰ λυθῆ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς χώρας καὶ ἰδίως τὰ οἰκονομικά, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν»...

Καὶ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος πρόσθεσε:

...'Ενθυμοῦμαι, μάλιστα, ὅτι παίζων μᾶλλον παρὰ σπουδάζων, τοῦ εἶπα: «"Ενας τρόπος ὑπάρχει διὰ νὰ μὲ σύρετε καὶ ἐμὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐπιθυμούντων τὴν δικτατορίαν. Νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν 'Ιταλίαν καὶ νὰ πείσετε τὸν Μουσσολίνι νὰ ἀφήσῃ τὴν 'Ιταλίαν, νὰ ἔλθῃ ἐδῶ νὰ γίνῃ δικτάτωρ. Τότε ἴσως ἀποφασίσω καὶ ἐγὼ νὰ γίνῃ δικτατορία. Λέγω εἴσως» διότι δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κρίνω περισσότερον τὰ γινόμενα εἰς ἄλλην χώραν»...

Μὲ τὶς φασιστικὲς εὐλογίες

ΑΥΤΟΥΣ τοὺς θαυμασμοὺς εἶχαν ἐπιφυλάξει γιὰ τὸν Μπενίτο Μουσσολίνι καὶ ὁ στρατηγὸς Πλαστῆρας, καὶ ὁ στρατηγὸς Κονδύλης καὶ ὁ ἴδιος ὁ 'Ελ. Βενιζέλος (ὁ τελευταῖος, μάλιστα, ἐμάλλον παίζων παρὰ σπουδάζων). Καὶ γιὰ τοῦτο, ἴσως νὰ ἦταν ὅσο ἦταν ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία ὁ δικτάτωρ τῆς 'Ιταλίας (ποὺ ἀργότερα θέλησε νὰ καταβροχθίσῃ τὴν 'Ελλάδα, ὡς ὅτου ἡ 'Ελλάδα ἔγινε ὁ τάφος του), ὥστε ὅταν ρωτήθηκε (στὶς 25 Μαρτίου 1924, τὴν ἡμέρα, δηλαδή, ποὺ ἐγκαθιδρύθηκε βίαια καὶ πραξικοπηματικά, στὸν τόπο μας, ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία), νὰ κάνῃ αὐτὴ τὴν καταπληκτικὴ δήλωση: «Μοῦ φαίνεται, πράγματι, ὅτι ἡ ξένη δυναστεία δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἀφομοιωθῆ μὲ τὸν ἑλληνικὸν λαόν. 'Εὰν ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ὁμονοήσῃ πιστεύω ὅτι ἡ δημοκρατικὴ 'Ελλὰς θὰ προοδεύσῃ. Οπωσδήποτε ἔχει τὰς συμπαθείας μου». Νά, λοιπόν, ποὺ ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία ἐπιβλήθηκε στὴ χώρα μας καὶ μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι —ὅπως τὸ 1933 ἡ ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία ἐγκαταστάθηκε μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος, ἀπαντώντας στὶς δικτατορικὲς «θέσεις» τοῦ «μαύρου καβαλλάρη», τοῦ εἶπε ἐκεῖνο τό: «Μπορεῖς; "Αν μπορῇς κάμε το. Σοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία». "Αλλο τώρα ἂν ὁ Ν. Πλαστῆρας «δὲν μπόρεσε», καὶ ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα, γιὰ νὰ ὀργανώσῃ «ἔξωθεν» τὴν ἐκστρατεία γιὰ ἀνάκτηση τοῦ «ἀπολεσθέντος παραδείσου» —τῆς ἐξουσίας. (Πάλι δὲ μὲ τὶς φασιστικὲς εὐλογίες).

Συνεννοήσεις μὲ τοὺς κομμουνιστές

ΑΣ ΑΚΟΥΣΟΥΜΕ ὅμως καὶ πάλι τὸν Σταμάτη Μερκούρη νὰ ἱστορῇ τὴν κονδυλικὴ ἄποψη γιὰ κεῖνα ποὺ γίνηκαν, καθὼς πλησιάζαμε στὴν 1η Μαρτίου 1935—καὶ νὰ δίνῃ μιὰ ἄλλη εἰκόνα παρμένη, ὅμοια, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ τότε νόμιμου κράτους.

Εἶναι δὲ πραγματικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ σὲ πολλὰ τους σημεῖα ἀποκαλυπτικώτατα αὐτὰ ποὺ ἀφηγεῖται ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ 'Εθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος.

...'Ο ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἱστορεῖ ὁ Σταμ. Μερκούρης, ἐγκαθίσταται ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν Κρήτην. 'Η ἐγκατάστασίς του εἰς τὴν Κρήτην ἀρχίζει νὰ ἐμπνέῃ ἀνησυχίας.

'Η ἐπιρροή του ἐπὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ εἶναι μεγίστη καὶ συγχρόνως τὰ ὄργανά του, εἰς ὅλην τὴν 'Ελλάδα, εἰδικώτερον δὲ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημέναι συμπαγεῖς προσφυγικαὶ μᾶζαι, ἀρχίζουν συστηματικὸν καὶ δριμύτατον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως (Π. Τσαλδάρη).

'Η δριμύτης ὅμως τοῦ ἀγῶνος δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καθημερινῶς ἐμφανίζεται ὡς προπαρασκευαστικὸς ἀγὼν λαϊτῆς ἐξεγέρσεως.

Ο ἀντιπολιτευόμενος Τύπος, ἀσκεῖ ἀγῶνα ὅστις ὑπερβαίνει τὰ ἐσκαμμένα, ἀλλὰ τὸ ἐπικινδυνωδέστερον εἶναι ἡ προσπάθεια, ἥτις καταβάλλεται ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ, ὅπως παρασυρθοῦν μονάδες εἰς ἐπαναστατικὴν κίνησιν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως.

'Ο πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, πιστὸς εἰς τὰς κοινοβουλευτικάς του ἀρχάς, καὶ ὅπως πλειστάκις ἀνεφέραμεν ἐκ φύσεως συντηρητικός, δὲν δίνει ἴσως τὴν πρέπουσαν προσοχὴν εἰς τὰς πανταχόθεν ἐρχομένας πληροφορίας, περὶ τῶν ἀνατρεπτικῶν τάσεων τῶν ἀντιπάλων, δὲν ἐννοεῖ δέ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ληφθοῦν μέτρα, ἀπολύτως δεδικαιολογημένα, πρὸς προστασίαν τῆς κυβερνήσεως, τῆς προελθούσης ἐκ τῆς λαϊκῆς θελήσεως· δὲν ἐννοεῖ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθοῦν ἄνθρωποι, ὅπως παρασύρουν εἰς νέαν ἐσωτερικὴν περιπέτειαν τὴν 'Ελλάδα, ἄνευ οὐδενὸς σοβαροῦ λόγου, εἴτε ἐσωτερικοῦ εἴτε ἐξωτερικοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος καὶ ἡ κυβέρνησίς του καὶ τὸ κόμμα του, εἰλικρινῶς ἐργάζονται ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ καταβάλλουν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, ὅπως ὁδηγήσουν τὸ κρατικὸν σκάφος μετὰ πάσης συνέσεως καὶ προσοχῆς.

'Αντιθέτως ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως (Γ. Κονδύλης) ὅστις γνωρίζει κατὰ βάθος τὴν ψυχοσύνθεσιν τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου, παρακολουθεῖ τὰς δηλώσεις του καὶ τὴν ἀρθρογραφίαν του ἐν τῷ Τύπῳ καὶ — παρ' ὅλον ὅτι φρονεῖ ὅτι πᾶσα ἀνατρεπτικὴ κίνησις θὰ εἶχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὸν τόπον — εἶναι βέβαιος, ὅτι ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος, θ' ἀντιμετωπίσωμεν αὐτὸν εἰς καμμίαν ἀπεγνωσμένην πρᾶξιν του.

Γνωρίζει ὅτι ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐκτὸς τῆς 'Αρχῆς, καὶ ὅτι ὁ ὁρμητικὸς χαρακτὴρ του δὲν θὰ ὁρρωδήσῃ πρὸ οὐδενὸς μέσου, διὰ νὰ γίνῃ κύριος αὐτῆς.

'Εκτὸς τούτου, παρακολουθεῖ, ὅτι εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοὺς δημοσίους, εἰς τὸν στρατόν, εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ εἰς τὴν ἀεροπορίαν, οἱ φίλοι τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων συστηματικῶς ἀντιδροῦν εἰς πᾶν μέτρον τῆς κυβερνήσεως καὶ παρασκευάζονται διὰ νὰ εἶναι ἕτοιμοι νὰ κινηθοῦν ὁπωσδήποτε δοθῆ τὸ σύνθημα ἐκ μέρους τοῦ ἀρχηγοῦ των.

'Αλλὰ ἐπίσης, παρακολουθεῖ μετὰ προσοχῆς τὴν συστηματικὴν ἐργασίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ κόμμα τοῦτο διὰ τῶν πρακτόρων του ἐργάζεται εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, καὶ πρὸ παντός, εἰς τὰς προσφυγικὰς μάζας, μὴ διστάζον νὰ ἔρχεται εἰς συνεννοήσεις καὶ μὲ τὰ ἀνατρεπτικὰ κομμουνιστικὰ στοιχεῖα. 'Η ἐπαφή μετ' αὐτῶν ἦτο ἔκδηλος κατὰ τὰς ἐπαναστατικὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουλίου 1933 ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, λαμβάνει δρακόντεια μέτρα καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ καὶ τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τοὺς ἐπιτελεῖς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ὅτι πρέπει νὰ δίδεται ἰδιαιτέρα προσοχὴ καὶ νὰ ἀφεθοῦν αἱ σχετικαὶ ἐπιφυλάξεις κατὰ μέρος νὰ ληφθοῦν δέ μέτρα σοβαρὰ καὶ ἐναντίον τῶν κινουμένων ὑπαλλήλων καὶ ἐναντίον τῶν πρακτόρων καὶ ἐναντίον τῶν ἀναρχικῶν στοιχείων.

Δυστυχῶς, δὲν εἰσακούονται ἀπολύτως αἱ γνῶμαι του, καὶ τότε ὁ ἴδιος ἀποφασίζει, ὅπως, ἀγνοῶν τοὺς πάντας, λάβῃ μέτρα ἐν τῷ στρατῷ, διὰ τῶν ὁποίων ν' ἀποκλείσῃ πάντα κίνδυνον, συγχρόνως δὲ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, εἴτε ἐν τῇ Βουλῇ, εἴτε ἐν τῇ Γερουσίᾳ, εἴτε ἐν τῷ Τύπῳ, νὰ δηλοῖ, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος παντὶ σθένει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν τῆς 5ης Μαρτίου τοῦ 1933. Οὕτω, ἐπιγραμματικῶς ἀπαντῶν εἰς βουλευτὴν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζετε καλῶς, ὅτι οὐδέποτε ἐρρίψαμε τὴν πρώτην βολήν, ἀλλὰ πάντοτε, ἐρρίψαμε τὴν τελευταίαν»...

'Ενῶ ὅμως ἔτσι σκεπτόταν καὶ ἐκδηλωνόταν ὁ Γεώργ. Κονδύλης, ὑπῆρχαν γύρω του σειρῆνες, ποὺ κάθε τόσο τοῦ θύμιζαν τὴ γοητεία καὶ τὰ θέλγητρα τοῦ καθεστῶτος ποὺ ὅσο καὶ ἂν τὸ ἀρνιόταν πολὺ τὸν συγκινοῦσε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η περίοδος τοῦ 1934 - 1935 καὶ ἡ περίοδος τοῦ 1964 - 1967. — Οἱ συνεννοήσεις «μὲ ἀνατρεπτικὰ κομμουνιστικὰ στοιχεῖα». — «"Οπου ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται καὶ πάλιν. — 'Η τακτικὴ τοῦ Γεωργ. Κονδύλη. — «'Αφήσατε τοὺς ἀντιπάλους νὰ ἐκδηλωθοῦν εἰς ἐπαναστατικὰς καὶ βιαίας πράξεις». — «Τότε θὰ σκεφθῶμεν καὶ περὶ δικτατορίας».

Η Α.Ε. ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ

ΖΗ

Διά τό 'Εργοστάσιο
Νικόλαον (Παραλία

Α. ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΝ

— Διπλωματοῦχον τοῦ
τίμου Σχολῆς τῆς Ἀλ
— "Εχοντα ἐκπληρώσ
του ὑποχρεώσεις.
— 'Ηλικίας μέχρι 40 ἐτ
— Κάτοχον τῆς Γαλλικ

Β. ΗΛΕΚΤΡΟ

— Κατέχοντας τουλάχι
τεχνίτου Γ' εἰδικότ
— "Εχοντας ἐκπληρώ
των ὑποχρεώσεις.

— 'Εργασία μόνιμος κ
λίξεως.
— Κατοικία ἐξησφαλισ
θεῖσαν πόλιν τῶν "Α

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι
σουν αἴτησιν ἐπὶ εἰδι
μένου ὑπό τῶν ἐν 'Α
'Εταιρείας, ('Ακαδημ
ἐφ' ἁπλοῦ χάρτου, ἐφ
κράν τῶν 'Αθηνῶν, κο
τό ἀργότερον μέχρι
1967, εἰς τὴν διεύθυν

ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΝ ΤΗ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ Π

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
ΠΑΡΑΛΙΑ ΔΙΣΤ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΟΙ ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΦΙΛΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΑΙ»

Ἐπίεζαν τὸν Κονδύλη νὰ ἀναλάβη τὴν ἐξουσίαν

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕ ΕΓΚΑΙΡΩΣ

23ον

ΩΣΤΕ κατὰ τὴν ὑπεύθυνη ἱστόρηση τοῦ ἐπιστήθιου φίλου τοῦ Ἱδρυτῆ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος καὶ κατοπινοῦ γενικοῦ ὑπασπιστή του καὶ ὑπουργοῦ του Σταμάτη Μερκούρη, ὁ Γεώργιος Κονδύλης θεωροῦσε ὅτι «ἡ φυσιογνωμία τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς λαούς, διότι τὸ φασιστικὸν δόγμα ὑψώθη ὑπερήφανον καὶ ἀδιάσειστον ἀπέναντι τῶν ἀνηθίκων κομμουνιστικῶν ἰδεῶν»! Δὲν ξέρει κανεὶς ἂν κάτι τέτοια πίστευε καὶ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας καὶ ἂν κάτι παρόμοια, τυχόν, εἶπε τὸ βράδυ τῆς 6ης Μαρτίου 1933 στὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ὥστε ἐκεῖνος, στὸ τέλος, νὰ τοῦ δηλώση «παίζων μᾶλλον παρὰ σπουδάζων», ὅτι «ἕνας τρόπος ὑπάρχει νὰ μὲ σύρετε καὶ ἐμὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐπιθυμούντων τὴν δικτατορίαν. Νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ πείσετε τὸν Μουσολίνι νὰ ἀφήση τὴν Ἰταλίαν (καὶ) νὰ ἔλθη ἐδῶ νὰ γίνη δικτάτωρ! Καὶ αὐτὸ βέβαια δὲν ἔγινε. («Ἄλλο πάση μελαγχολία γεννιοῦσε τόσο εὐτράπελες συζητήσεις, σὲ τόσο δύσκολες ὧρες). Λίγους μῆνες ὅμως ἀργότερα, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων «δὲν ἠδύνατο νὰ ζήση ἐκτὸς τῆς Ἀρχῆς», ὁ δὲ «ὁρμητικὸς χαρακτὴρ του δὲν ὡρώδει πρὸ οὐδενὸς μέσου», ἐπιδόθηκε σὲ μιὰ ἔντονη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβερνήσεως τῆς Χώρας. Καὶ ὁ Σταμάτης Μερκούρης ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης: «παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὴν συστηματικὴν ἐργασίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ κόμμα τοῦτο (τῶν Φιλελευθέρων) διὰ τῶν πρακτόρων τοῦ ἐργάζεται εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, καί, πρὸ παντός, εἰς τὰς προσφυγικὰς μάζας, μὴ διστάζον νὰ ἔρχεται εἰς συνεννοήσεις καὶ μὲ τὰ ἀνατρεπτικὰ κομμουνιστικὰ στοιχεῖα». (Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὴν περίοδο 1934—1935 εἶναι γραμμένα γιὰ τὴν τωρινὴ ἐποχή. Γιατὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ πανομοιότυπα γίνονται τώρα, στὶς ἡμέρες τὶς δικές μας. Μόνο ποὺ ὁ ἐγκαρδιώτατος φίλος τοῦ «Κεραυνοῦ» δὲν ἐνδιαφέρεται πιὰ νὰ ἱστορήση τὸν βίο ἑνὸς κάποιου σύγχρονου πολιτικοῦ ἡγέτη καὶ ἑνὸς κόμματος ἐμὴ διστάζοντος νὰ ἔρχεται εἰς συνεννοήσεις καὶ μὲ ἀνατρεπτικὰ κομμουνιστικὰ στοιχεῖα»!).

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιαζόταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Μὰ ὁ Σταμάτης Μερκούρης δίνει καὶ ἄλλες πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες:

Καὶ ἱστορεῖ:

«...Ἀλλὰ πρό τῶν κινήσεων τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως, εἰς τὰς τάξεις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἀντιβενιζελικὴν παράταξιν, ὑπάρχει μία ἐξέγερσις ἐναντίον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ὅστις, μὴ ἐννοῶν νὰ ἐκφύγη οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τῆς ὑπὸ τῶν νόμων ὁριζομένης ὁδοῦ, ἀφήνει ἐλεύθερους τοὺς ἀντιθέτους, νὰ ὀργανώνουν, χωρὶς νὰ τηροῦν προσχήματα, νέαν διαταραχὴν διὰ τὸν τόπον.

Ἀλλεπάλληλοι εἶναι αἱ προτάσεις πρὸς τὸν Στρατηγὸν καὶ ἐκ μέρους τοῦ στρατοῦ καὶ ἐκ μέρους πολιτικῶν παραγόντων, ὅπως οὗτος ἀναλάβη τὰ ἡνία τοῦ Κράτους, ἀπομακρυνομένου τοῦ ἀειμνήστου Τσαλδάρη.

Καθησυχάζει τοὺς πάντας καὶ τοὺς διαβεβαιοῖ, ὅτι ἔχει ἐξασφαλίσει διὰ τῶν νομοταγῶν ἀξιωματικῶν, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι, αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι διατεθειμένος, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ν' ἀγωνισθῆ μέχρι θανάτου, ὑπερασπιζόμενος τὸ νόμιμον καθεστώς.

Εἰς ἐμὲ ἰδιαιτέρως, ὁ ὁποῖος ἐπανειλημμένως τὸν εἶχα ὠθήσει εἰς τοιούτου εἴδους λύσεις λόγω τῶν φόβων μου ἐκ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχον περὶ τῶν κινήσεων τῶν Φιλελευθέρων, μοῦ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Μὲ ὠθεῖτε εἰς μίαν ἐπανάστασιν, διότι αὐτό, τό ὁποῖον μὲ συμβουλεύετε, νὰ ἀπομακρύνω τὸν Πρωθυπουργόν, δὲν γίνεται ἄλλως πώς, παρὰ μόνον δι' ἐπαναστάσεως· καὶ ἴσως ὑπάρχουν περιπτώσεις, ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπαναστατῆ κανείς, ἀλλὰ ὁμιλεῖτε καὶ περὶ δικτατορίας. Διὰ νὰ γίνη δικτατορία καὶ νὰ ἐπιτύχη αὐτή, πρέπει νὰ ἔχη βαθὺ λαϊκὸν ἔρεισμα. Λοιπόν, θὰ ἔχωμεν ἀντίθετον τὸ καλῶς ὠργανωμένον κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, θὰ ἔχωμεν ἀντίθετον, ἴσως, τὴν μεγαλυτέραν μερίδα τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. Ποῖον λοιπὸν θὰ εἶναι τὸ ἰδικόν μας λαϊκὸν ἔρεισμα; Μείνετε ψύχραιμοι, καὶ ἔχετε πεποίθησιν εἰς ἐμέ, ἀφήσαμε τοὺς ἀντιπάλους νὰ ἐκδηλωθοῦν εἰς ἐπαναστατικὰς καὶ διαισίας πράξεις, καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπιβάλωμεν τὸ Κράτος τοῦ νόμου. Καὶ τότε πλέον, ὅταν εἰς τὰ ὄμματα ὅλου τοῦ λαοῦ ἀποδειχθοῦν τὰ παράφρονα σχέδιά των, δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν καὶ περὶ πολιτεύματος καὶ περὶ δικτατορίας».

Αὐτά μοί Ἔλεγε μίαν ἑσπέραν, καθ' ἣν εὑρισκόμεθα μόνοι εἰς τὸ γραφεῖον του τῆς οἰκίας τῆς ὁδοῦ Ἀλωπεκῆς. Συγχρόνως ὅμως ἐκαλλιέργει τὴν φιλίαν μὲ ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς. Τοὺς ἐκαλλιέργει τὸν ἐνθουσιασμόν διότι ἐπίστευε, ὅτι μέ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτυλίσσονται τὰ ἐσωτερικά μας ζητήματα, λίαν συντόμως θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸν ἀδιόρθωτον πολιτικοστρατιωτικὸν κόσμον μέ τὸ ὅπλον ἀνά χεῖρας...

Οἱ «ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ συναγωνισταί»

ΚΑΙ ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Γ. Κονδύλη προσθέτει:

«...Μέ τούς κοινοβουλευτικούς ἀγῶνας, μέ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν κυβερνητικὴν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του ἀπασχόλησιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, διέρρεεν ὁ χρόνος. Ἀλλὰ συνεπεία τῆς ἐντατικῆς ἐργασίας του, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1934 ὅταν εἶχεν ἀναλάβει τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως, λόγω τῆς ἀπουσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ εἰς γερμανικὴν λουτρόπολιν, ὑπέστη σοβαρώτατον κλονισμόν ἡ ὑγεία του καὶ ἕνα ἀπόγευμα ἐνῶ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήση πρὸς ἐπιθεώρησιν τῆς φρουρᾶς Κορίνθου, ὑπέστη μίαν λιποθυμίαν βαρυτάτης μορφῆς.

Τοῦτο μᾶς ἐνέβαλε εἰς φοβερὰς ἀνησυχίας ὄχι μόνον ἡμᾶς τοὺς οἰκείους του, ἀλλὰ καί τούς ἰατρούς. Ἡ διαρκὴς κόπωσίς του, τά συχνά ταξίδιά του ἀνά τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν στρατιωτικῶν φρουρῶν, ἡ κατάχρησις εἰς τὸ κάπνισμα καί, τὸ σοβαρώτερον πάντων, τὸ ἐκ τοῦ τραύματός του εἰς τὴν Μακεδονίαν χρόνιον τραυματικὸν ἐμφύσημα, μᾶς ἔθεσαν ὅλους εἰς σοβαρωτάτας ἀνησυχίας.

Δυστυχῶς, ὅμως, διά τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἄνθρωπος αὐτός δὲν ἤθελε νά ἀκούσῃ, οὔτε ἰατρούς οὔτε φίλους, ὅπως ὑποστῇ μίαν συστηματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν θεραπείαν. Εὐτυχῶς ἡ κρίσις ἦτο παροδική· παροδικὴ ὅμως ὑπῆρξεν καὶ ἡ θεραπεία του, ἂν καί ἦτο μία προειδοποίησις τοῦ ὀργανισμοῦ, λίαν ἐνδεικτικὴ τῆς γενικῆς φυσικῆς του καταστάσεως. Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀφέλειά του, καὶ γενικῶς ἡ φιλοσοφικὴ του περιφρόνησις πρὸς τὴν ζωήν, διότι μίαν ἡμέραν, πού ἐπιμόνως τοῦ παρέστησα τὴν ἀνάγκην τῆς προσοχῆς καὶ θεραπείας του καὶ ἴσως καὶ τῆς μεταβάσεώς του εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς ἀνάπαυσιν, μοῦ ἀπήντησε ὡς ἑξῆς. «Καί ἐσύ ὁ ἴδιος καί ἄλλοι ἀγαπητοί φίλοι καί συναγωνισταί πλειστάκις μέ ὠθήσατε, λόγω τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως καί τῶν κινδύνων αὐτῆς, νά ἀναλάβω δικτατορικῶς τήν κυβέρνησιν τῆς χώρας. Καί ὅσον ἀφορᾷ μέν τό πρῶτον μέρος, σᾶς ἐξήγησα διά ποίους λόγους δέν τό πράττω, ὅσον ἀφορᾷ τούς κινδύνους, πρέπει νά παραμείνω εἰς τήν θέσιν μου, φρουρός ἀκοίμητος τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ, ὅστις μοῦ τά ἐνεπιστεύθη. Θά μείνω εἰς τήν θέσιν μου». Καί μειδιῶν μοῦ προσθέτει: «Μή φοβᾶσαι· θά πεθάνω ὀρθός καί ἀγωνιζόμενος»...

«Τοῦ τό εἶχα πῆ ἐγώ, προσωπικῶς»!

ΠΑΡΑ τὸ γεγονός, λοιπόν, ὅτι καὶ ὁ Σταμάτης Μερκούρης καὶ οἱ ἄλλοι «ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ συναγωνισταὶ» πολλὲς φορὲς πίεσαν τὸν Γεώργ. Κονδύλη ἐνὰ ἀναλάβη δικταπορικῶς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας», αὐτὸς ἀκολουθοῦσε τὴ δική του πορεία. Περίμενε πάντα τοὺς ἀντιπάλους του νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ὕστερα ἔβαζε σὲ ἐνέργεια τὶς δικές του ἐπιδιώξεις.

(Ὅ,τι εἶχε γίνει καὶ στὶς 26 Ἰουνίου 1925, ὁπότε δὲν ἄφησε τὸν Νικόλαο Κοσίντα νὰ καταπνίξη τὸ παγκαλικὸ κίνημα τοῦ Ρούφ, γιατὶ «ἐκεῖνο θὰ τὸν ἔφερνε, τελικά, στὴν ἐξουσία — ὅπως καὶ συνέβηκε»).

— Ναί· μοῦ Ἔλεγε ὁ τότε (1935) ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, καθὼς συνεχίζαμε τή συζήτησί μας ἐκεί στό σπίτι του, στό Καλαμάκι. Ὁ Γ. Κονδύλης ἠκολούθει μίαν ἐντελῶς προσωπικήν πορείαν καί μέ τό πολύστροφο μυαλό του, περί τοῦ ὁποίου σᾶς ὠμίλησα, ἀνεζήτει καί ἀνεύρισκε τάς καλυτέρας, δι' ἐκεῖνον λύσεις. Εἶχε δέ τό προσόν ὅτι ἠδύνατο νά περιμένῃ ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ κατάλληλος, διά κάθε πρᾶγμα, ὥρα. Οὕτω ἀπό τῆς 26ης Ἰουνίου 1925, μέχρι τῆς 22ας Αὐγούστου 1926, ἀνέμενε δεκατέσσαρας ὁλοκλήρους μῆνας. Εἰς τοῦτο, ὅμως, τό μεταξύ δέν ἔμεινεν ἀργός. Ἡτοιμάζετο διά κάθε ἐνδεχόμενον καί ὠργανοῦτο, — ὅσον, φυσικά, τοῦ ἦτο δυνατόν. Αὐτό ἀκριβῶς συνέβη καί μέ τήν περίπτωσιν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Λέω:

— Δηλαδή, θέλετε νὰ πῆτε, ὅτι τὸ ἤξερε τὸ κίνημα, καὶ ὅτι τὸ ἄφηνε νὰ ἐκδηλωθῆ γιὰ νὰ τὸ χτυπήση ὕστερα;

Καὶ ὁ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Νικ. Κοσίντας μοῦ ἀπαντάει:

— Βεβαίως.

Ρωτάω:

— Σεῖς πῶς γνωρίζετε ὅτι τὸ ἤξερε τὸ κίνημα;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Γιατί τοῦ τό εἶχα εἰπῆ ἐγώ προσωπικῶς.

Πρὶν ὅμως ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μᾶς ἀποκαλύψη τὴν ἄγνωστη αὐτὴ πτυχὴ τῆς σύγχρονης ἐθνικοπολιτικῆς μας ἱστορίας προλογίζει γιὰ τὸ τί γινόταν τοὺς μῆνες ποὺ προηγήθηκαν τοῦ μαρτιάτικου κινήματος.

— Ἡ ἱστορία μοῦ λέει, ἤρχισε, κυρίως, μετά ἀπό τήν πλαστηρικήν δικτατορίαν τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ἐγώ τήν ἡμέραν ἐκείνην ὑπηρέτουν εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁμολογῶ δέ ὅτι οὐδόλως κατάλαβα διατί ἐγένετο ἡ δικτατορία ἐκείνη. Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἔλεγε, τότε, ὅτι δέν τήν ἤθελε. Ἀλλά καί ὁ Πλαστήρας ἐπέμενε ὅτι «ἐκινήθη», ἀφοῦ προηγουμένως ἔλαβε τάς εὐλογίας καί τάς εὐχάς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Καί προσέθετε, ὅτι δέν θά ἀπεφάσιζε νά γίνῃ δικτάτωρ, ἐάν δέν ἐξησφάλιζε τήν ἔγκρισιν τοῦ Κρητός πολιτικοῦ. Δέν πρόκειται, ὅμως, τήν στιγμήν αὐτήν περί τοῦ ποίος εἶχε τήν ἔμπνευσιν τῆς δικτατορίας τῆς κηρυχθείσης τήν ἰδίαν νύκτα τῶν ἐκλογῶν, κατά τάς ὁποίας ἐπλειοψήφησαν τά ἀντιβενιζελικά κόμματα ἤ μᾶλλον ἡ ἀντιβενιζελική παράταξις. εἰς τήν ὁποίαν μετεῖχον καί οἱ παλαιοί δημοκρατικοί ἡγέται Γεώργ. Κονδύλης καί Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας συνεχίζει τὶς ἀποκαλύψεις του.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»
ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
Ἐτησία ..... Δρχ. 480
Ἐξάμηνος .... » 240

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Ἐτησία δολλάρια 30
Δι' ἀεροπορικὴν ἀποστολὴν
ἰδιαιτέρα συμφωνία

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ
ΤΩ ΝΟΜΩ:
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ . ΕΚΔΟΤΗΣ
ΣΑΒΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἡσιόδου 12

Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΑΝΤ. ΤΣΑΛΚΙΤΖΗΣ
Ἐλευθ Βενιζέλου 75
Οἰκισμὸς Παπάγου

Μὲ ἀπορρητα κειμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

'Ο Στ. Σαράφης, «σημαντικὸ μέρος» τῆς ἱστορίας ἐκείνης

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

24ον

Η ΤΑΚΤΙΚΗ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἦταν: «Ἀφήσατε τοὺς ἀντιπάλους νὰ ἐκδηλωθοῦν εἰς ἐπαναστατικὰς καὶ βιαίας πράξεις, καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐπιβάλωμεν τὸ κράτος τοῦ νόμου». Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν περιτριγύριζαν τὸν πίεζαν, καὶ τὸν ἔξω θοῦσαν πάντα σὲ «δυναμικὲς λύσεις», ὁ «πρωτουργὸς» —κατὰ τὸν αὐτοχαρακτηρισμό του— τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ποὺ τόσο εἶχε ἀπογοητευθῆ ἀπὸ τὴ μορφὴ αὐτὴ τοῦ πολιτεύματος («ἀπέτυχεν παταγωδῶς», δὲν ἔπαυε νὰ λέη), πρόσθετε: «Καὶ τότε πλέον, ὅταν εἰς τὰ ὄμματα ὅλου τοῦ λαοῦ ἀποδειχθοῦν τὰ παράφορα σχέδιά των, δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν καὶ περὶ πολιτεύματος καὶ περὶ δικτατορίας»! Δὲν ἄργησαν δὲ νὰ ἔρθουν δυὸ καίριες στιγμὲς κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος, ἀποφάσισε νὰ μεταβάλη τὴ σκέψη γιὰ δικτατορία σὲ πρᾶξη. Ἡ μιὰ ἦταν τὴν ἡμέρα ποὺ τοῦ ἐπιφυλάχθηκε «ρωμαϊκὸς θρίαμβος», καθὼς γύριζε ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου. Καὶ τότε, μιλώντας στὸν πιὸ στενό του συνεργάτη, εἶπε: «Ἀπόψε θὰ τὴν βροντήξουμε» (τὴ δικτατορία). Καὶ ἡ ἄλλη, τὴν ἡμέρα ποὺ ἦταν γραφτὸ νὰ τὸν βρῆ, ἐφανικά, ὁ θάνατος. Μὰ αὐτὰ τὰ ὁλότελα ἄγνωστα θὰ τὰ δοῦμε σὰν ἔρθη ἡ ὥρα τους. Καὶ θὰ μᾶς τὰ ἀφηγηθοῦν τὰ ἐγκυρώτερα χείλη, ποὺ ἕνα τρίτο αἰῶνα ἀπὸ τότε ἀποφάσισαν νὰ μιλήσουν καὶ νὰ ἀποκαλύψουν ὡρισμένες ἀληθινὰ συγκλονιστικὲς πτυχὲς τῆς ἄγραφης ὡς τώρα ἐθνικοπολιτικῆς μας ἱστορίας.

Τιμωρία ἢ ἐκδίκηση;

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ἔτσι ὁ στρατηγὸς Κοσίντας:

— Ἐν πάση περιπτώσει καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ τίς ἔφερε τὰς εὐθύνας τοῦ πλαστηρικοῦ κινήματος, τοῦτο εἶνε πολὺ δυσαρέστους συνεπείας διὰ τοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες εἴτε συνήργησαν εἰς τὴν δικτατορίαν, εἴτε προσεχώρησαν εἰς αὐτήν, εἴτε δὲν ἀπέκρυψαν τὴν συμπάθειάν των, εἴτε κατέστησαν ὑποπτοι διὰ κάτι ἐκ τούτων. Δεκάδες ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας, ἀπετάχθησαν. Καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποτάξεώς των ἦτο ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλοι γενικῶς οἱ παλαιοὶ δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοί, ἔταξαν ὡς μοναδικὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς των τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη — καὶ, βέβαια, μαζὶ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ ναυάρχου Χατζηκυριάκου.

Ἐρώτηση:

— Μόνο οἱ ἀπότακτοι ἀξιωματικοὶ ἢ καὶ οἱ σὲ ἐνέργεια τάξανε γιὰ σκοπό τους τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβερνήσεως;

Ἀπάντηση:

— Εἰς τὴν ἀρχὴν σφόδρα δυσαρεστημένοι ἦσαν οἱ ἀποταχθέντες. Τρεῖς, ὅμως, ἀκριβῶς μῆνας μετὰ τὴν πλαστηρικὴν δικτατορίαν τοῦ Μαρτίου, δηλαδὴ τὴν δὴν Ἰουνίου 1933, ἐγένετο ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, εἰς τὴν λεωφόρον Κηφισίας. Τότε εἰς τοὺς παράγοντας οἵτινες ἐπεθύμουν τὴν διὰ παντὸς τρόπου ἀνατροπὴν τῆς **κυβερνήσεως, προστέθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Ἦτο δέ οὗτος ὁ μέγιστος τῶν παραγόντων — ὁ παμμέγιστος. Καὶ ἐζήτει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐκδίκησιν. Ἐκδίκησιν καὶ τίποτε ἄλλο. Τοῦτο ἦτο ἡ μοναδικὴ του σκέψις καὶ ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς περαιτέρω ὑπάρξεώς του.**

Ἐρώτηση:

— Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ζητοῦσε ἐκδίκηση ἢ τιμωρία;

— Πολλὲς φορὲς συγχέονται τὰ ὅρια μεταξὺ ἐκδικήσεως καὶ τιμωρίας. Ἐὰν δέ ὁ Κρὴς πολιτικὸς ἐζήτει εἰδικῶς καὶ μόνον τιμωρίαν τότε θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμείνη, πρωτίστως, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης διὰ τὴν ἀπόπειραν. Τὰ πάντα θὰ ἤρχοντο εἰς φῶς. Καὶ θὰ ἐτιμωροῦντο σκληρὰ οἱ φυσικοὶ αὐτουργοί, ἐνῶ παραλλήλως θὰ ἀπεκαλύπτοντο πανηγυρικῶς καὶ οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῆς ἀποπείρας. Ἐνῶ ὅμως ἡ δίκη διεξήγετο καὶ ἐνῶ ἤρχισε νὰ διαφαίνεται ἡ ἀλήθεια, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προέβη εἰς τὸ ἀπονενοημένον ἐπαναστατικὸν διάβημά του. Εἰς τὸ κίνημα τὸ ὁποῖον μοιραίως ἀπέβη καὶ τάφος του. Διότι μετὰ τὴν οἰκτρὰν ἀποτυχίαν του, ὁ Κρὴς πολιτικὸς ἐπέζησε μέν — ὡς φυσικὸν πρόσωπον — ἕνα περίπου ἔτος, ἀλλὰ ἦτο θανασίμως τραυματισμένος ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Κάνω ἀκόμα μιὰ ἐρώτηση στὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τοῦ λέω:

— Μοῦ μιλήσατε γιὰ τοὺς ἀποτάκτους τοῦ 1933 καὶ γιὰ τὴν ἐκδικητικὴ διάθεση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Καὶ ὁ μὲν Ἐλ. Βενιζέλος ὑπῆρξε ὁ ὑπερκορυφαῖος τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἀποτάχθηκαν μὲ ἀφορμὴ τὴν πλαστηρικὴ δικτατορία δὲν πῆραν, οὐσιαστικά, μέρος στὸ κίνημα. Τοὺς ἀπέκλεισαν αὐτοὶ ποὺ βρίσκονταν γύρω ἀπὸ τὸ Σαράφη. Γιὰ αὐτούς, λοιπόν, τοὺς τελευταίους τί θὰ μπορούσατε νὰ μοῦ πῆτε;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Σαράφην καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σαράφης εἶναι τὸ σημαντικώτερον μέρος τῆς ἱστορίας.

Γιὰ τοῦτο δὲ τὸ «σημαντικώτερο μέρος τῆς ἱστορίας» ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἔχει νὰ πῆ πολὺ - πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

— Καὶ πράγματι· μοῦ ἔλεγε, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας, ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας. Πράγματι, πιστεύω ὅτι, γενικά, ἡ πιστὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας δὲν ἔχει, ἕως σήμερα, γραφῆ. Ἔχουν ἁπλῶς, διατυπωθῆ, ἑκάστοτε ποικίλες ἀπόψεις καὶ ἔχουν περιγραφῆ γεγονότα κατὰ τρόπον ὑπηρετοῦντα μόνον τὴν οἱανδήποτε σκοπιμότητα. Τὴν συναισθηματικὴν ἢ κυρίως τὴν πολιτικὴν σκοπιμότητα. Πάντως ἐὰν εἶναι δύσκολος ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας εἶναι πολὺ περισσότερον δύσκολος ἡ ἀνεύρεσίς της. Εἶναι δὲ πολὺ ὀρθὸν τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖτε εἰς τὸ ἱστόρημά σας, διότι δίδετε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀκουσθοῦν ὅλαι αἱ ἀπόψεις. Οὕτω ἀποφευγομένης τῆς μονομερείας, δύναται ὁ ἀναγνώστης — ἐφ' ὅσον ἔχει ἀκούσει πᾶσαν πλευράν — νὰ ἀχθῆ εἰς ἴδια συμπεράσματα.

"Ετοιμοι γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές!

ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΩ σὲ αὐτὸ ποὺ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἔχει χαρακτηρίσει ὡς τὸ «σημαντικώτερο μέρος τῆς ἱστορίας». Δηλαδὴ στὸν συντάγματάρχη Στέφανο Σαράφη. Καὶ σὲ σχετικά μου ἐρωτήματα παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Βέβαια τὸ σημαντικώτατον πρόσωπον καὶ τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ τῶν γεγονότων της, ἦτο ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νῦν περὶ αὐτοῦ. Πρόκειται περὶ τοῦ ὡς εἴπομεν σημαντικωτέρου προσώπου, ἤτοι τοῦ Στεφ. Σαράφη, ὁ ὁποῖος ἠγήθη τοῦ κινήματος ὡς ἐκπρόσωπος καὶ ὁδηγὸς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν.

Ρωτάω:

— Ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Σαράφης ἐμπνευστὴς καὶ ὁδηγὸς τῶν «δημοκρατικῶν» ἀξιωματικῶν ποὺ βρίσκονταν «ἐν ἐνεργείᾳ»; Καὶ ἦταν δικό του τὸ ὅλο ἐπαναστατικὸ σχέδιο γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ἀκοῦστε. Εἰς τὸ τέλος, βεβαίως, ὁ Σαράφης ἦτο ὁ ἀρχηγός, ἀφοῦ, ἄλλωστε, αὐτὸν ἔκρινε ὡς τὸν πλέον κατάλληλον καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος. Ἡ κίνησις ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἤρχισεν ὡς «κίνησις τῶν λοχαγῶν». Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος συνέλαβε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς προσπαθείας ταύτης ἦτο ὁ λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάντες, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ κατοχῆς, εὗρε ἡρωϊκὸν θάνατον.

Ὁ Ἰω. Τσιγάντες, λοιπόν, ἐνεπνεύσθη τὴν σύστασιν τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐπεδίωκε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, εἴτε ὡς μία ἐπανάστασις τοῦ τύπου τῶν «νεοτούρκων» τοῦ 1908, εἴτε ὡς ἐκείνη, ἤτις ἐξεδηλώθη εἰς τὸ Γουδὶ τὸ 1909.

Λέω:

— Καὶ ποιὸς θὰ ἔπαιζε τὸ ρόλο τοῦ Μουσταφὰ Κεμὰλ ἢ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου;

Ἀπαντᾶ δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας:

— Αὐτὸ εἶναι ἄλλη ἱστορία. Ξεύρετε ὅμως ὅτι εἰς κάθε ἐποχὴν προβάλλονται πρόσωπα ἑτοιμα νὰ διαδραματίσουν τὸν ρόλον προσώπων ἐξ ὅλων τῶν ἐποχῶν!

Ἡ ἀντίθεση μεταξὺ ἀξιωματικῶν

ΟΤΑΝ συστήθηκε, μὲ ἐμπνευστὴ τὸν Ἰω. Τσιγάντε, ἡ ὀργάνωση τοῦ Στέφ. Σαράφη, ἄρχισε —καθὼς ἔχουμε δῆ καὶ στὰ περασμένα— ἡ συστηματικὴ δουλειά.

— Ναί· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Ἡ κίνησις τῶν λοχαγῶν ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνεται. Καί ὡς πρῶτος της στόχος ἦτο, ἡ διά παντὸς μέσου ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη — Γ. Κονδύλη — Ἀλ. Χατζηκυριάκου. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἐστρέφετο κάθε προσπάθεια.

Ἐρώτηση:

— Σὲ ἐκείνους ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ παρασύρουν στὴν «κίνηση», δηλαδὴ νὰ τοὺς μυήσουν σὲ αὐτὸ ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶχε χαρακτηρίσει «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση», ἢ «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ἢ «ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα», ἀνάπτυσσαν τὶς ἰδέες γιὰ τὸ καινούργιο 1908 ἢ τὸ 1909; Καὶ μὲ ἄλλα λόγια τί ἔκαναν, ἂς ποῦμε, γιὰ νὰ τοὺς «συγκινήσουν»;

Ἀπάντηση:

— Τά περί 1908 καὶ 1909 ἦσαν «φιλὰ γράμματα»! Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλαι αἱ ἐποχαί, ἦτο δύσκολος. Ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ εὑρεθοῦν περισσότερον οὐσιαστικὰ καὶ πλέον συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα, δυνάμενα νὰ θίξουν τὰς πλέον εὐαισθήτους χορδὰς τῶν πρὸς μύησιν.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι αὐτονόητο: Ποιὰ ἦταν τὰ πιὸ οὐσιαστικὰ καὶ συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα;

Καὶ ἡ ἀπάντηση τούτη:

— Ὅπως γνωρίζετε, λόγω τῶν ἐθνικῶν πολέμων οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τὸ 1912 καὶ ἐτερματίσθησαν τὸ 1922, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ μεσολαβήσαντος Α' Παγκοσμίου Πολέμου, εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν εἰσῆλθον πολλοὶ ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ ἢ καὶ ὑπαξιωματικοί. Οὗτοι κριθέντες καθ' ὅλα ἱκανοὶ καὶ ἄξιοι ἐμονιμοποιήθησαν, σύν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, καὶ ἐσταδιοδρόμησαν λαμπρῶς. Θά ἠδυνάμην, μάλιστα, νὰ σᾶς εἴπω ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τὰς μετέπειτα κορυφὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξαν παλαιοὶ ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι, εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ, ἐφοίτησαν καὶ μετεξεπαιδεύθησαν εἰς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας στρατιωτικὰς σχολάς, τόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοί, εἷς ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς σᾶς ἔχω εἰπῆ, ἤμουν καὶ ἐγώ, κατεῖχον καιρίας θέσεις εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατόν. Οὗτω ἐγὼ ἤμουν, τότε, διοικητὴς τοῦ τάγματος τῶν Ἁρμάτων Μάχης, κατεῖχον, δηλαδή, μίαν ἀπὸ τὰς ἀξιολογωτέρας θέσεις τῆς ἐποχῆς.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ὕπαρξις τῶν ἐξ ἐφέδρων ἢ ἐκ τοῦ στρατεύματος προερχομένων μονίμων ἀξιωματικῶν ἠνώχλει σφόδρα τοὺς συνεδέλφους των, οἵτινες εἶχον ἀποφοιτήσει ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Τοῦτο δὲ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἦσαν ἢ δὲν ἦσαν ὁμόφρονες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»
ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
Ἐτησία ..... Δρχ 480
Ἑξαμηνος ... » 240
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Ἐτησίο δολλάριο 30
Δι' ἀεροπορικὴν ἀποστολὴν ἰδιαιτέρου συναλλαγίου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΣΥΜΦΩΝΟΣ ΤΩ ΝΟΜΩ:
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΣΑΒΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἡσιόδου 12

Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΑΝΤ. ΤΣΑΛΚΙΤΖΗΣ
Ἐλευθ. Βενιζέλου 75
Οἰκισμὸς Παπάγου

Μὲ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Ὁ Στ. Σαράφης μὲ ἐκάλεσε γιὰ νὰ μὲ παρασύρη στὸ κίνημα»

ΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ

25ον

Ο στρατηγὸς λοιπὸν Νικόλαος Κοσίντας ἀποκαλύπτει τὸ «οὐσιαστικὸ καὶ συγκεκριμένο ἐπιχείρημα» ποὺ χρησιμοποίησαν οἱ συνωμότες γιὰ νὰ παρασύρουν μὲ τὸ μέρος τους καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς.

— Ἡ κίνησις τῶν λοχαγῶν· ἀφοῦ εἶπε, ἀνεξαρτήτως ἐὰν εἰς αὐτὴν εἶχον ἤδη προσχωρήσει καὶ ταγματάρχαι, καὶ ἀντισυνταγματάρχαι καὶ ἐπὶ κεφαλῆς της εὑρίσκετο ὁ συνταγματάρχης Στέφ. Σαράφης, καὶ ἴσως ὑπὲρ τὸν Σαράφην καὶ τὶς ἄλλος (δὲν ἐννοῶ δὲ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ἀλλ' ἀντιστράτηγόν τινα, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ὁ τὰ πρῶτα φέρων καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς εἰς ὅ, τι ἀφεώρα τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων), ὡς βασικὸν ἐπιχείρημα διὰ τὸν προσεταιρισμὸν ἀξιωματικῶν, ἐχρησιμοποίει τὴν ὕπαρξιν ἐν τῷ στρατεύματι τῶν μονιμοποιηθέντων ἀξιωματικῶν.

Ρωτάω, φυσικά, γιατὶ προβαλλόταν τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ (ἡ ὕπαρξη τῶν μονιμοποιημένων ἀξιωματικῶν) καὶ πῶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι τὸ ἐκμεταλλεύονταν.

—Οἱ προπαγανδίζοντες μοῦ ἐξήγησε ὁ τότε διοικητὴς τῶν Ἁρμάτων Μάχης, δὲν ἀπηυθύνοντο εἰς τοὺς μονιμοποιηθέντας ἀξιωματικούς. Ἀπηυθύνοντο εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς προερχομένους ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Καὶ τοὺς ὑπέσχοντο ὅτι ἡ πρώτη πρᾶξις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προέβαινε ἡ ἐπανάστασις, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπικράτησίν της, θὰ ἦτο ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ στρατεύματος τῶν μονιμοποιηθέντων ἀξιωματικῶν. Οὕτω θὰ ἠλευθεροῦντο αἱ θέσεις αἱ κατεχόμεναι ὑπ' αὐτῶν καὶ τὰς θέσεις ταύτας θὰ κατελάμβανον οἱ ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων ἀποφοιτήσαντες. Αὐτὴ ἦτο ἡ μεγάλη ὑπόσχεσις, ἡ ὁποία συνεδύαζε τὸ «τερπνὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον». Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ὁ ζῆλος τῶν νεοεισερχομένων εἰς τὴν συνωμοσίαν ηὐξάνετο καὶ ὁ κύκλος των ηὐρύνετο. Διότι οἱ πάντες ἤλπιζαν εἰς ἀθρόας προαγωγάς των!

Ἐρώτηση:

— Ἡ διατήρηση στὸ στρατὸ μονάχα ἐκείνων ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, ὡς πιὸ καταρτισμένων καὶ μορφωμένων ἦταν τὸ μοναδικὸ ἐπιχείρημα τῶν συνωμοτῶν;

Ἀπάντηση:

— Αὐτὸ ἦτο τὸ πρῶτον καὶ οὐσιαστικὸν ἐπιχείρημα. Ἐὰν ὅμως οἱ προπαγανδίζοντες περιωρίζοντο μόνον εἰς αὐτό, θὰ κατεβίβαζον πολὺ τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς ἐπαναστάσεως. Θὰ ἀπεκάλυπτον, δηλαδή, ὅτι κυρίως κίνητρόν της ἦτο ἡ ἰδιοτέλεια. Καὶ θὰ εὑρίσκοντο ἀσφαλῶς τινές, οἱ ὁποῖοι, ἀνεξαρτήτως τοῦ συμφέροντός των, θὰ ἐκάκιζον αὐτὴν τὴν προπαγανδιστικὴν τακτικήν.

«Ὁ Σαράφης ἐκάλεσε καὶ ἐμένα»!

ΕΤΣΙ οἱ συνωμότες δὲν περιορίζονταν ἁπλῶς στὸ «οὐσιαστικὸ» ἐπιχείρημα (στὸ «τερπνὸν καὶ ὠφέλιμον») ποὺ ἀφοροῦσε στὴν ἀπομάκρυνση τῶν μονιμοποιηθέντων καὶ στὴ διατήρηση καὶ «ἀθρόα προαγωγὴ» (σὲ σύντομα διαστήματα γιὰ νὰ φτάσουν τὸ ταχύτερο στοὺς μεγάλους βαθμούς) ἐκείνων ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. Χρησιμοποιοῦσαν καὶ ἄλλα «ὑψηλότερας στάθμης» (καὶ ὄχι μονάχα «ρεαλιστικὰ») ἐπιχειρήματα.

— Τό μέγα ἠθικὸν ἐπιχείρημα τῶν προπαγανδιστῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου συνέχισε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀφεώρα εἰς τοὺς κινδύνους τῆς Δημοκρατίας. Τὸ σύνθημα : τΚινδυνεύει ἡ Δημοκρατία! Κινδυνεύει τὸ δημοκρατικὸν μας πολίτευμα», εὑρίσκετο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ ἐπανελαμβάνετο κατὰ κόρον.

Κάνω τὸ ἐρώτημα:

— Πέρα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔγραφαν οἱ «δημοκρατικὲς» ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς καὶ πέρα ἀπὸ τὶς πληροφορίες, ποὺ, βέβαια, θὰ εἴχατε ἀπὸ τὰ «δεύτερα» γραφεῖα σας καὶ ποὺ ἀφοροῦσαν στὸ ἐπιχείρημα γιὰ τοὺς δῆθεν κινδύνους τῆς Δημοκρατίας, σεῖς προσωπικὰ εἴχατε ἀντίληψη γιὰ τὶς προπαγανδιστικὲς μεθόδους ποὺ ἀκολουθοῦσαν οἱ συνωμότες;

Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μὲ καίταξε, ἄναψε ἀκόμα ἕνα τσιγάρο, ἔψαξε τὰ χαρτιά του, ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν ὡραία του βιβλιοθήκη καὶ ὕστερα πρὸς μιὰ θαυμάσια προσωπογραφία τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη, ποὺ εἶναι ἀναρτημένη σὲ ἕνα τοῖχο τοῦ γραφείου του, καὶ ἀφοῦ, ἔτσι, πέρασαν πολλὰ - πολλὰ δευτερόλεπτα, μοῦ εἶπε:

— Ἀκοῦστε, λοιπόν. Μιὰ καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὁμιλήσω διὰ πρώτην φορὰν μετὰ ἀπὸ τόσα πολλὰ χρόνια καὶ ἀφοῦ, σεῖς, μὲ τόσην εὐσυνειδησίαν καὶ μὲ τόσον πάθος ἀναζητεῖτε τὴν ἀπόλυτον ἱστορικὴν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ σᾶς τὰ ἀφηγηθῶ ὅλα, εἰς κάθε των λεπτομέρεια. Καὶ πρέπει νὰ σᾶς ἀποκαλύψω ὅτι ὁ Σαράφης ἐκάλεσε καὶ ἐμένα. Μὲ ἐκάλεσε διὰ νὰ μὲ μυήση εἰς τὴν ὀργανουμένην ἐπανάστασιν. Καὶ διὰ νὰ ζητήση καὶ τὴν ἐνεργόν βοήθειάν μου καὶ τὴν ἐνεργὸν βοήθειάν μου. Ἐγινε δὲ τοῦτο τοὺς τελευταίους πρὸ τοῦ κινήματος μῆνας!

Καὶ πάλιν οἱ κίνδυνοι τῆς δημοκρατίας

ΕΝΩ, λοιπόν, ὁ Στέφ. Σαράφης ἤξερε τὸν ἄρρηκτο δεσμὸ τοῦ τότε διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, τὸν φώναξε γιὰ νὰ τοῦ προπαγανδίση τὴ νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση».

— Καὶ τί σᾶς εἶπε στρατηγέ μου; ρώτησα τὸν Νικόλαο Κοσίντα.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ Δημοκρατία διατρέχει τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ὅτι τὸ πολίτευμα διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ὁποίου τόσον ἠγωνίσθημεν θὰ κατελύετο ταχέως, ἐὰν δὲν ἐξεδηλοῦτο ἡ ἔγκαιρος ἀντίδρασίς μας. Καὶ μοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἡ προστασία τῆς Δημοκρατίας ἦτο τὸ ὑπέρτατον καθῆκον μας! Ἐγνώριζε δὲ ὁ Σαράφης πόσον μὲ συγκίνει ἡ Δημοκρατία καὶ πῶς ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἤμουν ἕτοιμος νὰ συμπαρασταθῶ εἰς πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ πολιτεύματός μας.

Λέω:

— Μὰ στρατηγέ μου, καθὼς μοῦ εἴπατε ὁ Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι συνωμότες δὲν προσηλύτιζαν στὸ κίνημα τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ δὲν προέρχονταν ἀπὸ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων. Σεῖς δὲ εἴσαστε ἀπὸ τοὺς ἐφέδρους ἀξιωματικοὺς ποὺ εἶχαν μονιμοποιηθῆ.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

—Ἀνέμενα τό ἐρώτημά σας. Καὶ εἶναι ὀρθότατον. Διά τόν λόγον τοῦτον καί ἐγώ, μόλις παρουσιάσθην εἰς τὸν Στέφ. Σαράφην καί ἤκουσα τόν σκοπόν τῆς προσκλήσεώς του, τοῦ ἐξεδήλωσα τήν ἐκπληξίν μου καί τοῦ εἶπον ὅτι διηρωτώμην, πῶς ἐκλήθην διά νά μετάσχω εἰς μίαν κίνησιν, ἥτις, ἐπιτυγχάνουσα, θά ἐστρέφετο, κατά τάς ἐπαγγελίας τῶν συνωμοτῶν, ἐναντίον καί ἐμοῦ τοῦ ἰδίου. Καί τοῦ προσέθεσα: «Μὲ καλεῖτε διά νά συμπαρασταθῶ εἰς τήν προσπάθειαν τήν τείνουσαν εἰς τήν ἐκ τοῦ στρατοῦ ἀπομάκρυνσιν τῶν μονιμοποιηθέντων ἀξιωματικῶν;Δηλαδή, καί εἰς τήν ἰδικήν μου ἀπομάκρυνσιν ;».

Ἐρώτηση:

— Καὶ τί σᾶς εἶπε ὁ Σαράφης;

Ἀπάντηση:

— Ὁ Σαράφης δὲν ἐστερεῖτο εὐστροφίας. Καὶ ἐφάνη ὡς νά ἐπερίμενε τήν παρατήρησίν μου. Ἔσπευσε, λοιπόν, νά μοῦ εἴπη ὅτι ἐγώ δὲν περιελαμβανόμην εἰς τούς «καραβανάδες» ἐκείνους, οἵτινες θά ἀπεμακρύνοντο «μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν» (καί μὲ καλούς βαθμούς καί μὲ καλάς συντάξεις) ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Διότι, μοῦ προσέθεσε: «Σύ δὲν εἶσαι ἀπό τούς ἀγράμματους, τούς ὁποίους ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος, ἐφ' ὅσον προέρχεσαι ἀπό Ἀνωτάτην Σχολήν, ἀπό τό Πολυτεχνεῖον. Σύ δὲν διατρέχεις οὐδένα κίνδυνον». Ἀλλά δὲν ἐπρόκειτο περί ἐμοῦ καί περί τῶν ἀνυπάρκτων, ἄλλωστε, ἀνησυχιῶν μου. Ἡ λεπτομέρεια αὐτη οὐδόλως μὲ συνεκίνει. Αἱ ἀνησυχίαι μου ἦσαν γενικώτεραι. Καί πολιτικαί, καί πολιτειακαί, καί ἐθνικαί.

Καὶ ἡ συζήτηση μὲ τὸ στρατηγὸ Κοσίντα μπῆκε στὴν πιὸ ἐνδιαφέρουσα φάση της.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Μὲ ὅπλο τὸ γνωστὸ «τροπάριο» τῆς Δημοκρατίας. — Τὸ πάθος γιὰ τὸ πολίτευμα καὶ ἡ σημασία τῶν ἁρμάτων μάχης. — Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος. — Οἱ τρεῖς μυστικὲς συναντήσεις τοῦ Στ. Σαράφη μὲ τὸν Ν. Κοσίντα. — «Τὸ κίνημα καὶ ἡ βία ἔγιναν ὁ νεκροθάπτης τῆς ἀβασίλευτης καὶ ὁ ἐκτελεστὴς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου». — Ὁ Κονδύλης συνιστᾶ νὰ συνεχισθοῦν οἱ συζητήσεις. — Ἡ ἐμμονὴ τοῦ Σαράφη καὶ τὸ ἐπιχείρημα γιὰ τὸ «ἄπροχώρητο». — «Νὰ ἀλλάξουμε τὸν πρωθυπουργό». — Δὲν ἦταν οἱ ἀνύπαρκτοι κίνδυνοι, ἀλλὰ βαθύτεροι οἱ λόγοι. — Προσωπικὲς τάσεις καὶ ἐπιδιώξεις. — «Θὰ μετανοήσουν δι' ὅσα σκέπτονται νὰ κάνουν». — «Μόνο μὲ τὴν βία θὰ ζήση ἡ Δημοκρατία». — Ὁ Γ. Κονδύλης λέει: «Ἀφησέ τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ θὰ τὰ κανονίσουμε». — «Δὲν μπόρεσα νὰ μπῶ στὸ μυαλό του καὶ δὲν κατάλαβα τί ἀκριβῶς ἤθελε»!

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ Ν. ΚΟΣΙΝΤΑ

«Ὁ Στέφανος Σαράφης ἤθελε νὰ κάνη δικό του βασίλειο»

ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙ ΣΤΑ «ΚΛΗΜΑΤΑ» ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ

26ον

Ο ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ποὺ κατατόπιζε μὲ τόσες λεπτομέρειες τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν —ποὺ τοῦ τὰ ἔλεγε ὅλα «χαρτὶ καὶ καλαμάρι» — ὁ διοικητὴς τῶν τόσο πολὺ περιζήτητων ἁρμάτων μάχης, εἶχε ἀπὸ τότε καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 «ὑπῆρξεν ὁ νεκροθάπτης τῆς ἀβασίλευτης δημομοκρατίας καὶ ὁ ἐκτελεστὴς, ὁ φονεὺς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου». Καὶ μέ αὐτὸ τὸ πνεῦμα μίλησε στὸ Στέφανο Σαράφη ὅταν τοῦ ἐπισήμανε τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ γεννιόνταν ὕστερα ἀπὸ μιὰ τυχὸν ἀποτυχία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», καὶ ὅταν, ἐκφράζοντας τὶς ἀνησυχίες του, ὡς παλαιοῦ ὑπέρμαχου τοῦ καθεστῶτος τῆς 25ης Μαρτίου 1924, τοῦ τόνισε πὼς «πολὺ φοβᾶται ὅτι θὰ μετανοήσουν διὰ τὰ ὅσα σκέπτονται νὰ κάνουν». Ἐκεῖνος ὅμως ἦταν «ἀνένδοτος» (πρόδρομος, φαίνεται, καὶ πρωτοπόρος τῶν σημερινῶν «ἀνένδοτων») καὶ χωρὶς πολλὲς περιστροφὲς, δήλωσε, καθαρὰ καὶ ξάστερα, ὅτι «ἡ βία ἔσωζε τὴν κατάσταση» καὶ ὅτι «μόνον ἔτσι (μὲ τὴν ἐπανάσταση) θὰ ζήση ἡ Δημοκρατία καὶ μόνον ἔτσι θὰ φτειάσωμε τὸν στρατὸ (τὸ «δικό μας» στρατό, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ ὑπῆρχε κάποιο σχέδιο «Ἑλικὼν» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) καὶ τὴν Ἑλλάδα». Σέ ὅλα δὲ αὐτὰ, ποὺ μοιάζουν τρομερὰ («τὸ μῆλο κάτω ἀπὸ τὴ μηλιὰ θὰ πέση») μέ ὅσα τοὺς τελευταίους καιροὺς «ἐξεφωνοῦντο καὶ ἐξεπέμποντο» ἀπὸ τὸ Καστρί, ἡ θέση τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἦταν ἀμετακίνητη: «Ἄφησέ τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ θὰ τὰ κανονίσουμε»! Ἔτσι ποὺ ὁ Νικ. Κοσίντας νὰ ὁμολογήση: «Δὲν ἠμπόρεσα τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ μπῶ εἰς τὸ μυαλό του. Καὶ οὔτε μοῦ ἔγινε δυνατὸ νὰ καταλάβω τὶ ἀκριβῶς ἤθελε».

— Σᾶς ὡμίλησα ἤδη· μοῦ λέει ὁ στρατηγός Κοσίντας διά τό ἀληθῶς πολύστροφον μυαλό τοῦ Γ. Κονδύλη Τήν ἡμέρα ὅμως ἐκείνη ποῦ τοῦ ἀνέφερα τά τῆς ὑστάτης συναντήσεώς μου μέ τόν Στ Σαράφη, ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν κατέστη δι' ἐμέ, κυριολεκτικῶς, «σφίγξ». Τό μόνο δέ πού μοῦ προσέθεσε, ἐν συνεχείᾳ, ἦτο: «Κοίταξε ἐσύ τά ἅρματα νά εἶναι ἐν τάξει, γιατί δέν ξέρουμε πότε θάρθη ἡ στιγμή πού θά χρειασθοῦν»!

«Τούς παρακολουθοῦσα ὅλους καί ὅλα»

ΤΙ ΗΤΑΝ ὅμως αὐτὸ τὸ περίφημο Τάγμα Ἁρμάτων Μάχης, ποὺ ὅλοι ἐρίζανε γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ διοικητοῦ του;

— Ἦτο· μοῦ ἀπαντάει ὁ Νικ. Κοσίντας, καθώς ἤδη σᾶς ἔχω ἱστορήσει μία πολύ ἀξιόλογος, καί, ἄς εἴπωμεν, πολύ «δυναμική» στρατιωτική μονάς. φυσικά δέ πρέπει νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας τά μέτρα τῆς ἐποχῆς ἐπείνης καί νά μή λησμονῶμεν ὅτι ἔκτοτε παρῆλθεν ἕνα τρίτον αἰῶνος καί πλέον.

Ἡ δύναμις, λοιπόν, τοῦ τάγματος ἀπετελεῖτο ἀπό ἕξι μεγάλα τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα καί ἀπό τέσσαρα, ἐν συνόλω ἅρματα μάχης (τάνκς), μέ ἐρπύστριες καί ἀνάλογο ὁπλισμό. Τά δύο ἀπό τά τέσσαρα ἅρματα ἦσαν μεγάλα τῶν τριῶν τόννων ἕκαστον καί τά ἄλλα δύο μικρά ἀνιχνευτικά, τοῦ «ἱππικοῦ», ὡς ἐλέγομεν. Αὐτή ἦτο ἡ εἰς μηχανοκίνητα μέσα δύναμις τοῦ τάγματος. Εἶχα δέ διαιρέσει τήν δύναμιν ταύτην εἰς τρεῖς λόχους τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων καί εἰς ἕνα λόχον ἁρμάτων.

Ὑποδιοικητής τοῦ τάγματος ἦτο ὁ τότε λοχαγός καί κατά τά μεταπολεμικά ἔτη ἀντιστράτηγος καί εἶτα βουλευτής Μαγνησίας Δημήτριος Ἰατρίδης Οἱ δέ ἀξιωματικοί τῆς μονάδος μου ἦσαν κατά τό ἥμισυ δημοκρατικοί καί κατά τό ἕτερον ἥμισυ βασιλόφρονες!

Ρωτάω, φυσικά, γιατὶ αὐτὸ τὸ «μισὸ - μισό».

Καὶ ὁ τότε διοικητὴς τῶν ἁρμάτων μάχης μοῦ λέει:

— Τήν σύνθεσιν τήν εἶχε κανονίσει προσωπικῶς ὁ Γ. Κονδύλης. Ἐκεῖνος ἐπέλεξε καί ὥρισεν ὀνομαστικῶς τούς ἀξιωματικούς. Διότι, ὡς ἔλεγε, αἱ δυνάμεις πρέπει νά «ἰσορροποῦνται» μεταξύ των. Ἄλλως τε αὐτό τό σύστημα τό εἶχεν ἐφαρμόσει εἰς ὅλας σχεδόν τάς φρουράς. Καί δέν ἠστόχησε.

Ἐρώτηση:

— Ὕστερα ἀπὸ τὴν τρίτη καὶ τελευταία συνάντησή σας μὲ τὸν Σαράφη, τότε ποὺ τὰ «χαλάσατε» ὁριστικά, μὲ ἀφορμὴ τὴν διαφωνία σας γιὰ τὸ θέμα τῆς «βίας» καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ Γ. Κονδύλη «νὰ τοὺς ἀφήσετε νὰ ἐκδηλωθοῦν», σεῖς τὶ κάνατε;

Ἀπάντηση:

— Ἐγώ ξενυκτοῦσα κάθε βράδυ εἰς τούς στρατῶνας. Ἤμουν διαρκῶς εἰς ἐπιφυλακήν. Ἔπρεπε νά τούς παρακολουθῶ ὅλους καί ὅλα. Δέν εἶχα ἐμπιστοσύνη σέ κανένα. Φοβόμουν καί τό κίνημα τοῦ Σαράφη καί τούς βασιλικούς ἀξιωματικούς καί τό κάθε τι. Φοβόμουν ἀκόμη καί τόν ὑποδιοικητή μου τόν Ἰατρίδη ὁ ὁποῖος, καθώς ἐπίστευα ἦτο μεμυημένος εἰς τό κίνημα καί ἐπερίμενε τήν εὐκαιρίαν διά νά ἐκδηλωθῆ. Ἐάν δέ τό ἐπετύγχανε τότε ἐγώ θά ἐγελοιοποιούμην καί ἀπέναντι τοῦ Γ. Κονδύλη καί ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μου Νομίζω, μάλιστα, ὅτι τά ἅρματα μάχης τά παρηκολούθει καί μία μονάς πυροβολικοῦ πού ἐστρατωνίζετο πλησίον μας. Καί εἰδικώτερα παρηκολούθει τόν Ἰατρίδην.

(Εἶναι δὲ τὸ τελευταῖο τουτο ἀπόλυτα ἀκριβές καθὼς θὰ μᾶς ἱστορήση παρακάτω ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ἀξιωματικός ποὺ μὲ τὴν πυροβολαρχία του παρακολουθοῦσε τὸν Δημ. Ἰατρίδη ὁ τότε λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ποὺ ἔδωσε καὶ τὴν τελικὴ λύση στὴν πολιορκία τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ποὺ μέχρι πρὶν λίγα χρόνια ἦταν διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ Ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Στυλιανὸς Ταβουλάρης).

«Ἤθελε δικό του βασίλειο»!

ΕΤΣΙ, ξενυχτώντας, περνοῦσε τὶς προεπαναστατικὲς ἡμέρες ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης.

— Φυσικά· συνεχίζει, εὑρισκόμην εἰς ἄμεσον καί συνεχῆ ἐπαφήν μέ τόν ὑπουργό τῶν Στρατιωτικῶν. Καί ἀνά πᾶσαν στιγμήν τοῦ ἀνέφερα ὅ,τιδήποτε σχετικόν ὑπέπιπτε εἰς τήν ἀντίληψίν μου. Καθώς, μάλιστα, αἱ ἡμέραι παρήρχοντο τόσον ἐπυκνοῦντο αἱ πληροφορίαι ὅτι τό ὀργανούμενον ὑπό τοῦ Σαράφη κίνημα ἐπρόκειτο νά ἐκδηλωθῆ. Καί, βεβαίως, αὐτό ἐφοβούμην περισσότερον.

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τὸν ρωτάω γιατὶ «φοβόταν περισσότερο» τὸ κίνημα τοῦ Σαράφη.

— Πῶς νά σᾶς τό ἐξηγήσω· μοῦ ἀπαντάει. Ἐκτός τοῦ ὅτι οὐδόλως μοῦ ἤρεσε ἡ «βία», πού ἐπεκαλεῖτο ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον πρός ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεώς του, δέν ἠμποροῦσα νά ἀντιληφθῶ ποῖοι ἀκριβῶς ἦσαν οἱ σκοποί τούς

Ὁ στρατηγός Κοσίντας ὡς μέραρχος τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. (Ζέρβα) στή Λάκκα τοῦ Σουλίου - Ἠπείρου. Λίγα χρόνια πρίν τόν κάλεσε ὁ Στέφ. Σαράφης γιά νά τόν παρασύρη, μέ τά ἅρματα μάχης, στό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935

ὁποίους ἐπεδίωκε. Ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Νικου λάου Πλαστήρα καί ὡμίλει περί αὐτοῦ μετά περιφρονήσεως. Μετά τῆς αὐτῆς περιφρονήσεως ὡμίλει καί δι' ὅλους τούς, ἄς εἴπωμεν, «παλαιούς». Δι' ὅλους δηλαδή, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνέλαβον τήν ἰδέαν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καί οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν τό νέον μας καθεστώς. Διά τόν Σαράφην, ὅλοι οἱ βετερᾶνοι τῆς Δημοκρατίας ἦσαν «ξεπερασμένοι». Ἀλλά καί δι' αὐτόν τόν ἴδιον τόν Ἐλ. Βενιζέλον δέν ἐξεφράζετο μετά θαυμασμοῦ καί μετά ἐνθουσιασμοῦ. Ἤ μᾶλλον ἀπέφευγε νά ἐκφρασθῆ. Βεβαίως, ὡς εἴπομεν καί ὡς ἀπεκαλύφθη ἀργότερον, τότε διεξήγετο ἡ μεταξύ τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς (Βλάχος, Κολιαλέξης, Σαράφης) καί τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μυστική ἀλληλογραφία. Ἀλλά περί τῶν ἀληθῶν αἰσθημάτων του ἔναντι τῆς παλαιᾶς δημοκρατικῆς ἡγεσίας, ὁ Στέφ Σαράφης ὡμίλησε πολλά ἔτη βραδύτερον.

Λέω:

— Οἱ δικές σας ἐντυπώσεις, στρατηγὲ μου, γιὰ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Σαράφη, οἱ ἐντυπώσεις ποὺ σᾶς γεννήθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὶς συζητήσεις μαζί του καὶ ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ εἴχατε, ποιὲς ἦταν;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μοῦ ἀπαντάει κατηγορηματικά:

— Ὅτι ἤθελε δικό του βασίλειο.

Ξαναλέω:

— Δηλαδή;

Καὶ ἀκούω:

— Ὅτι, δηλαδή, καί ὁ Σαράφης καί ἐκεῖνοι πού ἦσαν γύρω ἀπό τόν ἐπιτελάρχην τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Στρατοῦ ἐκοίταζαν τό δικό τους «μαγαζί»! Ἤθελαν, μέ ἄλλα λόγια, νά φτιάσουν, δικό τους, καινούργιο, μαγαζί!

Ἦταν σύμπτωση ἢ «σκάσιμο»;

ΤΟ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης βρισκόταν στὴ θέση του.

— Δέν εἶχα φύγει ὅλη τή νύκτα ἀπό τό τάγμα· μοῦ ἱστορεῖ ὁ στρατηγός Κοσίντας. Συνεπῶς εὑρισκόμην εἰς τήν θέσιν μου «ἐν συνεχείᾳ καί κατ' ἐξακολούθησιν». Μάλιστα τά τελευταῖα ἐκεῖνα εἰκοσιτετράωρα αἱ φῆμαι περί ἐπικειμένου κινήματος εἶχον ὑπερενταθῆ. Ἐάν δέ σενέβαινε, διά λόγους ὅλως ἰδιαιτέρας ἀνάγκης, νά χρειασθῆ νά ἀπομακρυνθῶ, δι' ὀλίγην ἔστω ὥραν, τοῦ τάγματος, ἔδιδα εἰς τόν ἀξιωματικόν τῆς ἐπιφυλακῆς τό «στίγμα» μου, ὥστε νά ἀναζητηθῶ καί νά ἀνευρεθῶ ἐντός ἐλαχίστων δευτερολέπτων Ἐπέπρωτο δέ τήν στιγμήν πού ἐξερράγη τό κίνημα νά μή εὑρίσκωμαι εἰς τήν θέσιν μου.

Ρωτάω:

— Πῶς ἔγινε αὐτὸ στρατηγέ μου;

Ἀπαντάει δὲ ὁ Νικ. Κοσίντας:

— Σᾶς βεβαιῶ, ὅτι ἄν καί ἔχουν παρέλθει ἔκτοτε τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια δέν ἔχω ἀκόμη ξεκαθαρίσει ἐάν ἐπρόκειτο περί συμπτώσεως ἤ ἐάν, κατά τό δή λεγόμενον «μοῦ τήν ἔσκασαν», κατά τρόπον ἀνεπίτρεπτον καί δυσάρεστον.

Ἀκοῦστε, λοιπόν, τί συνέβη: Κατά τήν τρίτην καί τελευταίαν συνάντησίν μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην καί τήν στιγμήν ἀκριβῶς πού ἐχωρίζαμεν, στρεφόμενος πρός τόν ἐπιτελάρχην τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, τοῦ εἶπα, μέ ὅλον τόν ὀφειλόμενον εἰς τήν διαφοράν τοῦ βαθμοῦ μας σεβασμόν: «Συνταγματάρχα μου, θά σᾶς παρεκάλουν νά καθίσετε φρόνιμος καί νά μή κινηθῆτε, γιατί θά εὑρεθῶ εἰς τήν δυσάρεστον θέσιν νά εἴμεθα ἀντίπαλοι. Θά εὑρεθῶμεν ἀντιμέτωποι διά τῶν ὅπλων. Καί αὐτό θά μέ λυπήση ὅλως ἰδιαιτέρως διότι ξεύρετε πόσον σᾶς τιμῶ καί γνωρίζετε πόσον ἀμετακίνητος εἶμαι εἰς τήν δημοκρατικήν μου πίστιν. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δέ διά μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι ἡ βεβαία ἀποτυχία τοῦ κινήματός σας θά σημάνη καί τόν θάνατον τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, τοῦ πολιτεύματος διά τό ὁποῖον καί σεῖς καί ἐγώ καί ὅλοι μας ἐμοχθήσαμεν». Ὁ Σαράφης μέ ἤκουσε μέ πάρα πολλήν προσοχήν καί φαίνεται ὅτι ἀπέδωσε ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τά παρ' ἐμοῦ λεχθέντα. Δι' αὐτό καί θά ἔλαβε τά μέτρα του. Ἔτσι, τοὐλάχιστον, φαντάζομαι.

Ἐρώτηση:

— Τὸ ὅτι θὰ βρισκόσαστε ἀντιμέτωποι μὲ τὰ ὅπλα τὸ εἴπατε μέ δική σας πρωτοβουλία;

Ἀπάντηση:

— Αὐτό μοῦ εἶχε συστήσει νά τό εἰπῶ καί ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐτόνισε: «Πές τους νά μή κινηθοῦν. Θά τούς κτυπήσω ἄσχημα». Ἴσως διότι καί ἐκεῖνος (ὁ Κονδύλης) εἶχε τίς ἰδικές του σκέψεις καί ἴσως ἀκόμη διότι θά ἐπεθύμει, ἐάν ἡ περίστασις τό ἐκάλει, νά χρησιμοποιήση — ἐάν ἠδύνατο — καί τόν ἴδιον τόν Στέφ. Σαράφην. Διότι, τότε, καί ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν δέν θά ἐφαντάζετο ὅτι αἱ φιλοδοξίαι τοῦ Σαράφη εἶχον προχωρήσει τόσον πολύ ὥστε νά θέλη «δικό του βασίλειο».

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς συστάσεως τοῦ Γ. Κονδύλη, τήν στιγμήν ἐκείνην — ὅταν εἶπον εἰς τόν Στεφ. Σαράφην τά ὅσα σᾶς ἱστόρησα — ἐπίστευα ὅτι ἐπετέλουν ὕψιστον καθῆκον καί ἔναντι τῆς Δημοκρατίας καί ἔναντι τῆς συνειδήσεώς μου. Διότι λέγων ὅτι «θά εὑρεθῶμεν ἀντίπαλοι διά τῶν ὅπλων», δέν εἶχον καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι, ἐάν τοῦτο συνέβαινε, θά προσέφερα ὑπηρεσίαν εἰς τόν τόπον καί θά συνετέλουν εἰς τήν προστασίαν τοῦ πολιτεύματος. Τόσον ἤμουν βέβαιος περί τῶν κινδύνων τῆς Δημοκρατίας, οἵτινες θά ἐγεννῶντο ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κινήματος ἐκείνου. Καί τελικῶς οἱ φόβοι μου ἐπηλήθευσαν μέχρι κεραίας. Μέχρι κεραίας, ὥστε πρός στιγμήν νά κάμω μίαν καταπληκτικήν σκέψιν περί τῆς ὁποίας θά σᾶς ὁμιλήσω ὅταν ἔλθη ἡ ὥρα. Μίαν, πράγματι, συνταρακτικήν σκέψιν!

Στιχομυθία Σπαῆ — Κοσίντα

ΚΑΙ ΗΤΑΝ, ἀληθινά, συγκλονιστικὴ ἡ σκέψη ποὺ ἔκανε ὁ τότε ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας, καί, μάλιστα, τὴν πιὸ καίρια, τὴν πιὸ κρίσιμη ὥρα. Μὰ τὴ σκέψη αὐτὴ θὰ τὴν ἀκούσουμε πάρα - κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Τὶ μπορεῖ νὰ ἦταν ὅμως ἡ σύμπτωση ἢ τὸ «σκάσιμο» ποὺ γίνηκε ἀφορμὴ νὰ μὴ βρίσκεται ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, στὴ θέση του, τὴ στιγμὴ ποὺ ἐκδηλώθηκε τὸ κίνημα;

— Κατά τό ἀπομεσήμερο τῆς 1ης Μαρτίου 1935· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Νικ. Κοσίντας καί ἐνῶ εὑρισκόμην πάντοτε «ἐν ἐπιφυλακῆ» εἰς τήν μονάδα μου, μέ ἐπῆρεν εἰς τό τηλέφωνον ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς — πού εἶχε ἀποστρατευθῆ ἀπό τόν Γ. Κονδύλη, ὀλίγους μῆνας μετά τό πλαστηρικόν κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, εἰς τό ὁποῖον ὅμως οὗτος δέν εἶχε μετάσχει — καί μοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νά μέ συναντήση ἀμέσως.

Ἀνάμεσα δὲ στὸν συνταγματάρχη Λ. Σπαῆ καὶ στὸν ταγματάρχη Ν. Κοσίντα διεξήχθη ἡ ἀκόλουθη στιχομυθία:

Σπαῆς. Εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη νά σέ συναντήσω τό ταχύτερον. Καί ἐάν εἶναι δυνατόν καί αὐτήν τήν στιγμήν.

Κοσίντας. Μά τί συμβαίνει:

Σπαῆς. Βεβαίως δέν μπορῶ νά σοῦ πῶ ἀπό τό τηλέφωνο περί τίνος ἀκριβῶς πρόκειται. Εἶναι ἄκρως ἐπεῖγον καί ἄκρως ἐμπιστευτικόν Θά σοῦ τό πῶ ἀπό κοντά μόλις συναντηθοῦμε. Καί δέν πρέπει νά φορᾶς στολή διά νά μή κινήσουμε τήν προσοχή κανενός.

Κοσίντας. Καί ποῦ θέλετε νά συναντηθοῦμε; Σεῖς δέν μπορεῖτε νά ἔλθετε εἰς τό τάγμα; Ἐγώ ἔχω ἐπιφυλακή.

Σπαῆς. Αὐτό ἀποκλείεται. Πρέπει νά συναντηθοῦμε μακρυά καί ὅπως εἴπαμε. νά φορᾶς πολιτικά.

Κοσίντας. Ποῦ, λοιπόν, θά γίνη ἡ συνάντησις;

Σπαῆς. Θά γίνη σέ τρία τέταρτα, τό πολύ μία ὥρα, στό γνωστό μας κέντρο τά «Κλήματα». Ἐκεῖ στό Καλαμάκι.

Ἔτσι ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων πόρεσε πολιτικά, ἔδωσε τὸ «στίγμα» του, μπῆκε στὸ αὐτοκίνητό του, καί, γεμᾶτος περιέργεια κατευθύνθηκε ἐκεῖ στὸ Καλαμάκι — στὸ παραθαλάσσιο κέντρο, ποὺ ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, στὰ «Κλήματα».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας συνεχίζει τὴ συγκλονιστικὴ ἱστόρησή του.—Μιὰ ἑλκυστικὴ καὶ καλοπλεγμένη σαγήνη. — Οἱ ἔξαλλοι καὶ ἐξημμένοι τύποι ποὺ μονοπωλοῦν τὴ Δημοκρατία. — Ἡ «μπερδεμένη» ὑπόθεση τῆς μυστικῆς συναντήσεως στὸ Καλαμάκι. — Ἡ σκέψι ὅτι «τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται» — Τὸ ἴδιο καὶ πάλιν ἐρώτημα «γιατί δὲν προσχωρεῖ στὸ κίνημα». — Ἦταν μιὰ ἄλλη σύμπτωση ἢ ἕνα ἄλλο τέχνασμα; — Ἡ ἐσωτερικὴ πάλη ἑνὸς ἀνθρώπου. — Λεπτομέρειες ἀπὸ τὴ συζήτηση ποὺ διεξήχθη στὰ «Κλήματα».

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ

Ἦτο μία ἄλλη σύμπτωσις ἢ ἕνα ἄλλο τέχνασμα;

«ΤΟ ΑΙΜΑ ΝΕΡΟ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ»

27ον

ΔΙΚΟ του «βασίλειο» καὶ δικό τους «μαγαζί» ἤθελαν νὰ φτειάσουν —καθὼς χαρακτηριστικὰ ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας— καὶ ὁ Στέφανος Σαράφης καὶ οἱ γύρω ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Ὁ δῆθεν πόνος τους γιὰ τὴ Δημοκρατία (ποὺ δὲν κινδύνευε ἀπὸ κανένα ἄλλο, παρὰ μόνο ἀπὸ τοὺς αὐτόκλητους προστάτες της) συνίστοῦσε ἕνα συγκινητικὸ πρόσχημα γιὰ τοὺς ἀθεράπευτα ρομαντικοὺς καὶ γιὰ τοὺς ἀσυγχώρητα ἀφελεῖς. Καὶ οἱ καθόλου φειδωλές, μά, ἀντίθετα, πλουσιώτατες ὑποσχέσεις γιὰ ἀθρόες προαγωγὲς στοὺς ἀνώτερους βαθμοὺς (ἀφοῦ προηγούμενα θὰ ἐξοντώνονταν οἱ κατέχοντες τὶς ἀνάλογες θέσεις), ἀποτελοῦσε τὴν πιὸ ἐλκυστικὴ καὶ καλοπλεγμένη σαγήνη γιὰ τοὺς περισσότερο προσγειωμένους. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἡγεσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου —ὁ σκοπός, ποὺ, πολλὰ χρόνια ἀργότερα, ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν καθοδηγητὴ τοῦ μαρτιάτικου κινήματος καὶ κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ.— ἦταν ὁλοκάθαρος: Ἡ κατάκτηση τῆς ἐξουσίας. (Καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα βλέπουμε καὶ ὅποιον πάρει ὁ χάρος). Ἄλλο ἄν, στὸ τέλος, αὐτοὶ οἱ «ὑπερδημοκράτες» (ποὺ τὴν λέξη «ἐπανάσταση» τὴν πιπίλιζαν σᾶν τὴ γλυκύτερη καραμέλλα), ἐκδήλωναν ἐμεῖ' ὅλων τῶν τιμῶν» τὸ πολίτευμα τῆς 25ης Μαρτίου 1924. Αὐτό, ἄλλωστε, συμβαίνει πάντα —σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς— μὲ ἐκείνους ποὺ τάχα «κόπτονται» ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας. Μὲ ἐκείνους, τοὺς σχεδὸν κατὰ κανόνα ἐξαλλους καὶ ἐξημμένους τύπους, ποὺ μονοπωλοῦν γιὰ λογαριασμό τους ἢ γιὰ τὴ στενὴ παρέα τους ἢ γιὰ τὴν παράταξή τους τὴ «δημοκρατικὴ ἰδεολογία» καὶ τὴ «δημοκρατικὴ πίστη». Στὸ τέλος καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ δῆθεν στοργὴ καὶ ἀπὸ τὸ πολὺ σφιχτὸ ἀγκάλιασμα (μὴ τοὺς τὴν πάρει κανένας ἄλλος) τὴν πνίγουν. Καὶ γιὰ νὰ μὴ τὴ χάσουν, αὐτὴ (ἡ «Δημοκρατία») πεθαίνει ἀπὸ ἀσφυξία. (Ἄρα, στὸ βάθος, οὔτε τὴν πονοῦν, οὔτε τὴν ἀγαποῦν, οὔτε τὴν φροντίζουν. Ἀγαποῦν μονάχα τὸν «δημοκρατικὸ» ἑαυτούλη τους καὶ τίποτὰ ἄλλο). Ἔτσι συνέβηκε καὶ τότε.

—Μέ τό κίνημα ἐκεῖνο τήν σκότωσαν τήν Δημοκρατία· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Καί καθώς ἤδη σᾶς ἐξωμολογήθην, τήν τελευταίαν ὥραν μοῦ πέρασε ἀπό τό μυαλό, μήπως μποροῦσα καί ἐγώ νά κάνω κάτι τό ἀπονενοημένον, διά τήν ἔστω καί κατά τήν ὑστάτην στιγμήν, σωτηρίαν της. Διότι ἔβλεπα ἐπερχόμενον τόν βέβαιον θάνατόν της. Ἄλλα ὅμως ἐγώ διενοήθην, καί ἄλλαι ἦσαν αἱ βουλαί καί τά κελεύσματα τῶν ἐντός τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, εὑρισκομένων στασιαστῶν. Καί τά ἑπτά τραύματα ποὺ ξαφνικά ἐδέχθην, εἰς τήν μεγάλην σιδηρόπορταν τῆς διλοχίας τοῦ Πρότύπου Τάγματος Εὐζώνων, μέ ἠμπόδισαν. Ἀλλέως δέν ἠξέρω καί ἐγώ ἕως πού θά ἔφθανα.

«Τό αἷμα νερό δέν γίνεται»!

ΒΕΒΑΙΑ «ξέρει ὡς ποῦ θὰ ἔφθανε» ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης. Τὸ ξέρει πολὺ καλὰ καὶ θὰ μᾶς τὸ ἀποκαλύψη ὁ ἴδιος, ἀφοῦ πρῶτα μᾶς πῆ τὶ γίνηκε στὸ κέντρο τὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ —τὶς στιγμὲς ἀκριβῶς ποὺ ξέσπαγε ὁ «ἁγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος».

— Ἤμουν γεμάτος περιέργεια ὅταν ἔφθασα εἰς τά «Κλήματα»· συνεχίζει τὴν ἱστόρησή του ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Ἦτο τόσον μυστηριώδης καὶ λόγω τούτου τόσον ἐλκυστικὴ ἡ πρόσκλησις τοῦ συνταγματάρχου Σπαῆ, ὥστε δέν ἤξευρα τί νά ὑποθέσω. Διότι αὐτό πού ἔκαμα, τό νά ἀλλάξω, δηλαδή, τήν στολή μου, νά φορέσω πολιτικά, καί νά ξεκινήσω ἀπό τήν Στρατιωτικὴ Λέσχη τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας, παραπλεύρως τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ στρατῶνες τῶν ἁρμάτων μάχης καί μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ (ἐκείνης ποὺ παρηκολούθει τάς κινήσεις τοῦ ὑποδιοικητοῦ μου Ἰατρίδη), διά νά μεταβῶ εἰς τό Καλαμάκι ἦτο πολύ παρακεκινδυνευμένον. Καί ἀπετέλει θυσίαν. Μεγάλην θυσίαν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐγώ ἐπῆγα. Καί πρό τῆς παρελεύσεως μιᾶς ὥρας εὑρισκόμην εἰς τό κέντρον τά «Κλήματα» καί συνεζήτουν μέ τόν συνταγματάρχην Λεωνίδαν Σπαῆν. Ἤμεθα οἱ δύο μας καί ἐάν μᾶς ἔβλεπε κανείς θά μᾶς ἐξελάμβανε, ὁπωσδήποτε, ὡς συνωμότας. Ἡ πρώτη δέ ἐρώτησις τοῦ Σπαῆ ἦτο «διατί δέν προσχωρῶ εἰς τό κίνημα»!

Διακόπτω γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τοῦ λέω:

— Πρίν μοῦ ἀφηγηθῆτε στρατηγέ μου, τὴ συνέχεια, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς πῶ, ὅτι ὁ τότε συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς, ὁ μετέπειτα ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Νικολάου Πλαστήρα καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος, μοῦ ἔχει, παλαιότερα ἱστορήσει, ὅτι αὐτὸς ἦταν, ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικῆς —ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη— προσπαθείας. Καὶ ὅταν τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1934 τὸν κάλεσε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος γιὰ νὰ τὸν ρωτήση, γιατὶ δὲν θέλει νὰ πάρη μέρος στὸν παρασκευαζόμενο «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», τοῦ εἶπε: «Μὰ πάλι κίνημα θὰ ἔχουμε, κύριε πρόεδρε;». Ὁ στρατηγὸς Σπαῆς μοῦ ἔχει ἀφηγηθῆ, ἀκόμα, ὅτι μαζὶ μὲ τὸν δημοσιογράφο καὶ συγγραφέα Γεώργιο Βεντήρη, τὸν φίλτατο ἱστορικὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, καὶ μὲ ἄλλους «νουνεχεῖς» βενιζελικοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς παράγοντες, ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ ἀποτρέψουν τὸ κίνημα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης ἱστορώντας τὰ ὅσα γίνηκαν τὰ τελευταῖα εἰκοσιτετράωρα πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, καὶ εἰδικώτερα αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν στὴ σύσκεψη ποὺ πραγματοποιήθηκε τὸ βράδυ τῆς 26 τοῦ Φλεβάρη στὸ σπίτι τοῦ ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Γιάννη Εὐστρατίου —ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Κυβέλης, πλάϊ στὴν ὁδὸ Μαυροματαίων— λέει ὅτι ὁ Λεωνίδας Σπαῆς, διαφώνησε, γιὰ διάφορους λόγους, καὶ ἀρνήθηκε νὰ ἡγηθῆ τοῦ «ἐγχειρήματος τῶν στρατώνων πεζικοῦ».

Σᾶς τὰ ἐπαναλαμβάνω ὅλα αὐτά, γιατὶ μοῦ εἴπατε ὅτι τὸ πρῶτο ἐρώτημα ποὺ τότε συνταγματάρχη Σπαῆ ἦταν «γιατὶ —σεῖς— δὲν προσχωρεῖτε στὸ κίνημα»! Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος (κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς του), τὴν ὥρα ἐκείνη, τοὐλάχιστο, δὲν μετεῖχε τοῦ κινήματος καὶ εἶχε διαχωρίσει τὶς εὐθύνες του. Πῶς, λοιπόν, τυχὸν θὰ ἤθελε, ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμή, ἂς ποῦμε, νὰ σᾶς ξεσυναλίση;

Ἡ ἀπάντηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα ἦταν αὐτή:

— Σᾶς εἶπα ὅτι ἔκτοτε πολλές φορές διηρωτήθην ἐάν ἐπρόκειτο περί συμπτώσεως ἤ περί τεχνάσματος ἤ χυδαίστερί «σκασίματος». Ὅταν δέ ἀναφέρωμαι εἰς τήν δευτέραν περίπτωσιν, ἐννοῶ, μήπως, ἡ πρόσκλησίς μου εἰς τά «Κλήματα» ἦτο ἕνα πρόσχημα ἀπασχολήσεώς μου ὥστε τήν στιγμήν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ κινήματος νά εὑρεθῶ μακράν ἀπό τά ἅρματα μάχης. Βέβαια αὐτά εἶναι σκέψεις πού, ἐκάστοτε, μέ ἔχουν ἀπασχολήσει ἐπί ἓν τρίτον αἰῶνος.

Ξαναρωτάω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, πῶς θὰ συνέβαινε νὰ τοῦ «τὴν σκάση» ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀφοῦ —πάντως— γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, ὁ Λ. Σπαῆς δὲν ἔπαιρνε μέρος στὸ κίνημα.

Μοῦ ἀπάντησε:

— Δέν σᾶς εἶπα πῶς μοῦ πρότεινε νά πάρω μέρος στό κίνημα. Μέ ἠρώτησεν ἁπλῶς «διατί δέν προσχωρῶ εἰς τό κίνημα».

Καὶ ἀφοῦ ἄναψε ἀκόμα ἕνα ἀπὸ τὰ ἀτέλειωτα, καθὼς εἴπαμε, τσιγάρα του μοῦ πρόσθεσε:

— Σύμπτωσις ἤ πρόσχημα; Ἄγνωστον. Πάντως τό αἷμα νερό δέν γίνεται!

Συζήτηση στά «Κλήματα»

ΑΥΤΟ «τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται», ἴσχυσε καὶ δυὸ - τρεῖς ὧρες ἀργότερα ἀπὸ τὴν μυστικὴ συνάντηση τοῦ Καλαμακιοῦ. Μόνο ποὺ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖο χύθηκε —χωρὶς σὲ τοῦτο νὰ εἶναι φταίχτης ὁ τότε διοικητὴς τῶν Ἁρμάτων Μάχης— γίνηκε ἀφορμὴ γιὰ νὰ μὴ ἐπαληθευτῆ ὁ κανόνας. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὰ παραπάνω —ποὺ θὰ τὰ ἐξηγήσουμε στὴ συνέχεια τοῦ Ἱστορήματός μας— καὶ ἀφοῦ ὁ Λεωνίδας Σπαῆς, ἔθεσε στὸν Νικόλαο Κοσίντα τὸ διφορούμενο ἐρώτημα «γιατὶ δὲν προσχωρεῖ στὸ κίνημα», ἀνάμεσα στὸν ἀπόστρατο συνταγματάρχη καὶ στὸν «ἐν ἐνεργείᾳ» ταγματάρχη συνεχίστηκε ἡ συζήτηση.

— Ναί μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Κοσίντας. Τά εἴπαμε «ἕνα χεράκι». Διότι ἔως τήν ὥρα ἐκείνη δέν εἶχε συμβῆ νά ἔχουμε κουβεντιάσει ἐπί τοῦ θέματος τοῦ κινήματος προσωπικῶς μέ τόν συνταγματάρχην Σπαῆν. Δέν ἔτυχε. Διότι —πέραν τῶν συναφῶν συζητήσεών μου μέ τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν καί πέραν τῶν τριῶν ἐπαφῶν μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην — τό ζήτημα τοῦ φημολογουμένου ὡς ἐπικειμένου κινήματος ἀπησχόλει ὅλους τούς ὑπηρετοῦντας εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας. Καί φυσικά ἐπ' αὐτοῦ διεξήγοντο συνεχεῖς συζητήσεις καί ἠκούοντο ποικίλαι ἀπόψεις. Ὁ καθείς δέ ὑπεστήριζεν ὅ,τι τόν συνεκίνει περισσότερον καί ὅ,τι ἀπῆχει τούς μυχίους πόθους του καί τάς ἰδίας του ἐπιθυμίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἴτε ὁ συνταγματάρχης Σπαῆς ἐγνώριζε τί εἶχε προηγηθῆ καί ἦτο πληροφορημένος ἐπί τῶν συναντήσεών μου μετά τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη, εἴτε ἐτέλει ἐν ἀγνοίᾳ — ὡμίλει δέ ὡς ἐάν νά ἐπρόκειτο περί τοῦ δευτέρου — ἐγώ τοῦ ἀνέπτυξα ἐκεῖνα τά ὁποῖα ἐπίστευον. Καί τοῦ εἶπον, ὅτι τρεῖς ἤδη εἶχον συνομιλήσει μετά τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ὅστις μοῦ εἶχεν ἐπισημάνει τούς κινδύνους τούς περιβάλλοντας τάγα, τό πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Συνεχίζων διετύπωσα διά μίαν ἀκόμη φοράν τήν βαθυτάτην πίστιν μου κατά τήν ὁποίαν ἡ δημοκρατία, οὐδένα διέτρεχε — τουλάχιστον κατά τήν περίοδον ἐκείνην — κίνδυνον κακοποιήσεώς της. Καί τοῦ ἐτόνισα ὅτι τοῦτο ἦτο τελείως ἀδύνατον, διότι καί τάς ἀνωτάτας θέσεις εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις, καθώς καί τάς θέσεις· «κλειδιά» καί εἰς τόν στρατόν καί εἰς τό ναυτικόν, τάς κατεῖχον ἀξιωματικοί βαθύτατα προσηλωμένοι εἰς τό νόμιμον πολίτευμά μας. Συνεπῶς τοῦ προσέθεσα τό ἐπιχείρημα «περί τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας» εὑρίσκετο ἐκτός πάθης ἀληθείας. Ἄλλο — τοῦ εἶπα — ἐάν ὑπό τό πρόσχημα τοῦτο ἐπεδιώκετο ἁπλῶς ἀνατροπή τῆς κυβερνήσεως τῶν Παναγ. Τσαλδάρη καί Γεωργ. Κονδύλη. Καί εἰς τήν τελευταίαν ὅμως περίπτωσιν τό κίνημα θά ἀπετέλει «ἀπονενοημένον διάθημα», δεδομένου ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἐκλονίζετο, λόγω τῶν ἀποκαλυπτομένων κατά τήν δίκην διά τήν δολοφονικήν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας, καί ὑπῆρχε περίπτωσις ἀναλήψεως τῆς πρωθυπουργίας ὑπό τοῦ παλαιοῦ γνησίου δημοκρατικοῦ ἡγέτου καί πρωτουργοῦ τῆς μεταπολιτεύσεως τῆς 25ης Μαρτίου 1924, στρατηγοῦ Κονδύλη. Συνεπῶς οὐδεμία βαθυτέρα ἀφορμὴ ἀναταραχῆς ἐν τῷ τόπῳ ὑπῆρχε. Ἐάν, μάλιστα, τό κίνημα ἀπετύγχανε—πρᾶγμα τό ὁποῖον ὅλως ἰδιαιτέρως καί διά πλείστους ὅσους λόγους ἐφοβούμην — τότε ἀληθῶς ἡ δημοκρατία θά ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ, ὅπερ, ἄλλως τε, καί μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνέβη.

Ὑπερκατεπειγόντως!

ΦΥΣΙΚΑ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, πῶς ὁ συνομιλητὴς του «ἀντέδρασε» στὰ ὅσα ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης τοῦ ἀνάπτυξε.

— Μέ ἄκουσε· μοῦ λέει, μέ πολλή προσοχή! Αὐτήν, τουλάχιστον, τήν ἐντύπωσιν ἔδιδε.

Ὅταν, ξαφνικά, γιὰ τὸν τότε ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα, ἔσκασε ἡ βόμβα.

— Τήν ὥρα ἀκριβῶς· συνεχίζει, πού ἐπερίμενα νά ἀκούσω καί ἐγώ, εὐρύτερα διατυπουμένας, τάς ἀπόψεις τοῦ συνταγματάρχου Σπαῆ καί τήν στιγμήν πού διά μίαν ὑστάτην φοράν μοῦ ἐπανέλαβε ἐκεῖνο τό ὁποῖον μοῦ εἶχε εἰπῆ εἰς τήν ἀρχήν τῆς συζητήσεώς μας καί ἅμα τῇ συναντήσει μας, διατί, δηλαδή, «δέν προσχωρῶ εἰς τό κίνημα», εἰδοποιήθην ὅτι ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν μέ ἐζήτει ὑπερκατεπειγόντως! Ὅπως δέ σᾶς ἔχω προαναφέρει καί δεδομένου ὅτι οἱ ἐντεταλμένοι πρός τοῦτο ἐγνώριζον τό «στίγμα» μου, ἡ ἀναζήτησις καί ἀνεύρεσίς μου κατέστη εὐχερεστάτη. Καί ἐντός ἐλαχίστων δευτερολέπτων ἐξεκινοῦσα ἀπό τό Καλαμάκι διά τάς Ἀθήνας.

Ἐρώτηση:

— Σᾶς εἶπαν γιατὶ σᾶς ζητοῦσε ὁ Κονδύλης;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Μοῦ εἶπαν ἁπλῶς ὅτι ἔπρεπε, εἰ δυνατόν, καί τήν ἰδίαν ἀκόμη ἐκείνην στιγμήν νά εὑρίσκωμαι πλησίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Δεύτερη ἐρώτηση:

— Ἀπὸ τὴ συζήτησή σας μὲ τὸν τότε συνταγματάρχη Σπαῆ, δὲν προέκυψε κανένα στοιχεῖο ποὺ νὰ σᾶς ἔκανε νὰ σκεφθῆτε ὅτι τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα ξέσπαγε τὸ κίνημα;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Ὁ συνταγματάρχης Σπαῆς δὲν ἄφησε νὰ ὑπονοηθῆ τίποτέ τέτοιο. Ἀπολύτως τίποτε. Μόλις ὅμως εἰσῆρχετο ἐπί τοῦ θέματος τοῦ κινήματος προσωπικῶς μέ τόν συνταγματάρχην Σπαῆν. Δέν ἔτυχε. Διότι — πέραν τῶν συναφῶν συζητήσεών μου μέ τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν καί πέραν τῶν τριῶν ἐπαφῶν μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην — τό ζήτημα τοῦ φημολογουμένου ὡς ἐπικειμένου κινήματος ἀπησχόλει ὅλους τούς ὑπηρετοῦντας εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας. Καί φυσικά ἐπ' αὐτοῦ διεξήγοντο συνεχεῖς συζητήσεις καί ἠκούοντο ποικίλαι ἀπόψεις. Ὁ καθείς δέ ὑπεστήριζεν ὅ,τι τόν συνεκίνει περισσότερον καί ὅ,τι ἀπῆχει τούς μυχίους πόθους του καί τάς ἰδίας του ἐπιθυμίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἴτε ὁ συνταγματάρχης Σπαῆς ἐγνώριζε τί εἶχε προηγηθῆ καί ἦτο πληροφορημένος ἐπί τῶν συναντήσεών μου μετά τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη, εἴτε ἐτέλει ἐν ἀγνοίᾳ — ὡμίλει δέ ὡς ἐάν νά ἐπρόκειτο περί τοῦ δευτέρου — ἐγώ τοῦ ἀνέπτυξα ἐκεῖνα τά ὁποῖα ἐπίστευον. Καί τοῦ εἶπον, ὅτι τρεῖς ἤδη εἶχον συνομιλήσει μετά τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ὅστις μοῦ εἶχεν ἐπισημάνει τούς κινδύνους τούς περιβάλλοντας τάγα, τό πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Συνεχίζων διετύπωσα διά μίαν ἀκόμη φοράν τήν βαθυτάτην πίστιν μου κατά τήν ὁποίαν ἡ δημοκρατία, οὐδένα διέτρεχε — τουλάχιστον κατά τήν περίοδον ἐκείνην — κίνδυνον κακοποιήσεώς της. Καί τοῦ ἐτόνισα ὅτι τοῦτο ἦτο τελείως ἀδύνατον, διότι καί τάς ἀνωτάτας θέσεις εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις, καθώς καί τάς θέσεις· «κλειδιά» καί εἰς τόν στρατόν καί εἰς τό ναυτικόν, τάς κατεῖχον ἀξιωματικοί βαθύτατα προσηλωμένοι εἰς τό νόμιμον πολίτευμά μας. Συνεπῶς τοῦ προσέθεσα τό ἐπιχείρημα «περί τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας» εὑρίσκετο ἐκτός πάθης ἀληθείας. Ἄλλο — τοῦ εἶπα — ἐάν ὑπό τό πρόσχημα τοῦτο ἐπεδιώκετο ἁπλῶς ἀνατροπή τῆς κυβερνήσεως τῶν Παναγ. Τσαλδάρη καί Γεωργ. Κονδύλη. Καί εἰς τήν τελευταίαν ὅμως περίπτωσιν τό κίνημα θά ἀπετέλει «ἀπονενοημένον διάθημα», δεδομένου ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἐκλονίζετο, λόγω τῶν ἀποκαλυπτομένων κατά τήν δίκην διά τήν δολοφονικήν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας, καί ὑπῆρχε περίπτωσις ἀναλήψεως τῆς πρωθυπουργίας ὑπό τοῦ παλαιοῦ γνησίου δημοκρατικοῦ ἡγέτου καί πρωτουργοῦ τῆς μεταπολιτεύσεως τῆς 25ης Μαρτίου 1924, στρατηγοῦ Κονδύλη. Συνεπῶς οὐδεμία βαθυτέρα ἀφορμὴ ἀναταραχῆς ἐν τῷ τόπῳ ὑπῆρχε. Ἐάν, μάλιστα, τό κίνημα ἀπετύγχανε—πρᾶγμα τό ὁποῖον ὅλως ἰδιαιτέρως καί διά πλείστους ὅσους λόγους ἐφοβούμην — τότε ἀληθῶς ἡ δημοκρατία θά ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ, ὅπερ, ἄλλως τε, καί μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνέβη.

Ὑπερκατεπειγόντως!

ΦΥΣΙΚΑ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, πῶς ὁ συνομιλητὴς του «ἀντέδρασε» στὰ ὅσα ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης τοῦ ἀνάπτυξε.

— Μέ ἄκουσε· μοῦ λέει, μέ πολλή προσοχή! Αὐτήν, τουλάχιστον, τήν ἐντύπωσιν ἔδιδε.

Ὅταν, ξαφνικά, γιὰ τὸν τότε ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα, ἔσκασε ἡ βόμβα.

— Τήν ὥρα ἀκριβῶς· συνεχίζει, πού ἐπερίμενα νά ἀκούσω καί ἐγώ, εὐρύτερα διατυπουμένας, τάς ἀπόψεις τοῦ συνταγματάρχου Σπαῆ καί τήν στιγμήν πού διά μίαν ὑστάτην φοράν μοῦ ἐπανέλαβε ἐκεῖνο τό ὁποῖον μοῦ εἶχε εἰπῆ εἰς τήν ἀρχήν τῆς συζητήσεώς μας καί ἅμα τῇ συναντήσει μας, διατί, δηλαδή, «δέν προσχωρῶ εἰς τό κίνημα», εἰδοποιήθην ὅτι ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν μέ ἐζήτει ὑπερκατεπειγόντως! Ὅπως δέ σᾶς ἔχω προαναφέρει καί δεδομένου ὅτι οἱ ἐντεταλμένοι πρός τοῦτο ἐγνώριζον τό «στίγμα» μου, ἡ ἀναζήτησις καί ἀνεύρεσίς μου κατέστη εὐχερεστάτη. Καί ἐντός ἐλαχίστων δευτερολέπτων ἐξεκινοῦσα ἀπό τό Καλαμάκι διά τάς Ἀθήνας.

Ἐρώτηση:

— Σᾶς εἶπαν γιατὶ σᾶς ζητοῦσε ὁ Κονδύλης;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Μοῦ εἶπαν ἁπλῶς ὅτι ἔπρεπε, εἰ δυνατόν, καί τήν ἰδίαν ἀκόμη ἐκείνην στιγμήν νά εὑρίσκωμαι πλησίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Δεύτερη ἐρώτηση:

— Ἀπὸ τὴ συζήτησή σας μὲ τὸν τότε συνταγματάρχη Σπαῆ, δὲν προέκυψε κανένα στοιχεῖο ποὺ νὰ σᾶς ἔκανε νὰ σκεφθῆτε ὅτι τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα ξέσπαγε τὸ κίνημα;

Ἀπάντηση:

— Ὄχι. Ὁ συνταγματάρχης Σπαῆς δὲν ἄφησε νὰ ὑπονοηθῆ τίποτέ τέτοιο. Ἀπολύτως τίποτε. Μόλις ὅμως εἰσῆρχετο ἐπί τοῦ θέματος τοῦ κινήματος προσωπικῶς μέ τόν συνταγματάρχην Σπαῆν. Δέν ἔτυχε. Διότι — πέραν τῶν συναφῶν συζητήσεών μου μέ τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν καί πέραν τῶν τριῶν ἐπαφῶν μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην — τό ζήτημα τοῦ φημολογουμένου ὡς ἐπικειμένου κινήματος ἀπησχόλει ὅλους τούς ὑπηρετοῦντας εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας. Καί φυσικά ἐπ' αὐτοῦ διεξήγοντο συνεχεῖς συζητήσεις καί ἠκούοντο ποικίλαι ἀπόψεις. Ὁ καθείς δέ ὑπεστήριζεν ὅ,τι τόν συνεκίνει περισσότερον καί ὅ,τι ἀπῆχει τούς μυχίους πόθους του καί τάς ἰδίας του ἐπιθυμίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἴτε ὁ συνταγματάρχης Σπαῆς ἐγνώριζε τί εἶχε προηγηθῆ καί ἦτο πληροφορημένος ἐπί τῶν συναντήσεών μου μετά τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη, εἴτε ἐτέλει ἐν ἀγνοίᾳ — ὡμίλει δέ ὡς ἐάν νά ἐπρόκειτο περί τοῦ δευτέρου — ἐγώ τοῦ ἀνέπτυξα ἐκεῖνα τά ὁποῖα ἐπίστευον. Καί τοῦ εἶπον, ὅτι τρεῖς ἤδη εἶχον συνομιλήσει μετά τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ὅστις μοῦ εἶχεν ἐπισημάνει τούς κινδύνους τούς περιβάλλοντας τάγα, τό πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Συνεχίζων διετύπωσα διά μίαν ἀκόμη φοράν τήν βαθυτάτην πίστιν μου κατά τήν ὁποίαν ἡ δημοκρατία, οὐδένα διέτρεχε — τουλάχιστον κατά τήν περίοδον ἐκείνην — κίνδυνον κακοποιήσεώς της. Καί τοῦ ἐτόνισα ὅτι τοῦτο ἦτο τελείως ἀδύνατον, διότι καί τάς ἀνωτάτας θέσεις εἰς τάς ἐνόπλους δυνάμεις, καθώς καί τάς θέσεις· «κλειδιά» καί εἰς τόν στρατόν καί εἰς τό ναυτικόν, τάς κατεῖχον ἀξιωματικοί βαθύτατα προσηλωμένοι εἰς τό νόμιμον πολίτευμά μας. Συνεπῶς τοῦ προσέθεσα τό ἐπιχείρημα «περί τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας» εὑρίσκετο ἐκτός πάθης ἀληθείας. Ἄλλο — τοῦ εἶπα — ἐάν ὑπό τό πρόσχημα τοῦτο ἐπεδιώκετο ἁπλῶς ἀνατροπή τῆς κυβερνήσεως τῶν Παναγ. Τσαλδάρη καί Γεωργ. Κονδύλη. Καί εἰς τήν τελευταίαν ὅμως περίπτωσιν τό κίνημα θά ἀπετέλει «ἀπονενοημένον διάθημα», δεδομένου ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἐκλονίζετο, λόγω τῶν ἀποκαλυπτομένων κατά τήν δίκην διά τήν δολοφονικήν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισίας, καί ὑπῆρχε περίπτωσις ἀναλήψεως τῆς πρωθυπουργίας ὑπό τοῦ παλαιοῦ γνησίου δημοκρατικοῦ ἡγέτου καί πρωτουργοῦ τῆς μεταπολιτεύσεως τῆς 25ης Μαρτίου 1924, στρατηγοῦ Κονδύλη. Συνεπῶς οὐδεμία βαθυτέρα ἀφορμὴ ἀναταραχῆς ἐν τῷ τόπῳ ὑπῆρχε. Ἐάν, μάλιστα, τό κίνημα ἀπετύγχανε—πρᾶγμα τό ὁποῖον ὅλως ἰδιαιτέρως καί διά πλείστους ὅσους λόγους ἐφοβούμην — τότε ἀληθῶς ἡ δημοκρατία θά ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ, ὅπερ, ἄλλως τε, καί μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνέβη.

Ὑπερκατεπειγόντως!

ΦΥΣΙΚΑ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, πῶς ὁ συνομιλητὴς του «ἀντέδρασε» στὰ ὅσα ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης τοῦ ἀνάπτυξε.

— Μέ ἄκουσε· μοῦ λέει, μέ πολλή προσοχή! Αὐτήν, τουλάχιστον, τήν ἐντύπωσιν ἔδιδε.

Ὅταν, ξαφνικά, γιὰ τὸν τότε ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα, ἔσκασε ἡ βόμβα.

— Τήν ὥρα ἀκριβῶς· συνεχίζει, πού ἐπερίμενα νά ἀκούσω καί ἐγώ, εὐρύτερα διατυπουμένας, τάς ἀπόψεις τοῦ συνταγματάρχου Σπαῆ καί τήν στιγμήν πού διά μίαν ὑστάτην φοράν μοῦ ἐπανέλαβε ἐκεῖνο τό ὁποῖον μοῦ εἶχε εἰπῆ εἰς τήν ἀρχήν τῆς συζητήσεώς μας καί ἅμα τῇ συναντή

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΤΑ ΕΛΕΓΑ ΟΛΑ ΣΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ ΚΟΝΔΥΛΗ»

Οἱ μυστικὲς συναντήσεις τῶν Στ. Σαράφη - Νικ. Κοσίντα

Η ΒΙΑ ΕΓΙΝΕ ΝΕΚΡΟΘΑΠΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

28ον

ΜΕ τὸ γνωστὸ τροπάριο γιὰ τοὺς (ἀνύπαρκτους) κινδύνους τῆς ταλαίπωρης καὶ ταλαιπωρημένης Δημοκρατίας, προσπάθησε ὁ Στέφ. Σαράφης νὰ συγκινήση τὸν διοικητὴ τοῦ τάγματος Ἁρμάτων Μάχης καὶ νὰ τὸν παρασύρη στὴ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάσταση». Ἀλλὰ ὁ τότε ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, πού, καθὼς εἴπαμε, συνδεόταν ἄρρηκτα μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, εἶχε τὶς δικές του ἀπόψεις. Καὶ μιὰ ποὺ δὲν προερχόταν ἀπὸ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων, ὥστε νὰ γοητευθῆ μὲ τὴν ἰδέα τῶν «πολλῶν γαλονιῶν», μὲ τὸν συνδυασμὸ δηλαδή: «Τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα», (τὸ ἀντίθετο μάλιστα, ἦταν, κατὰ τὶς διακηρύξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ποὺ κινδύνευαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν, ἂν τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε), ἀντέκρουσε τὸν ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ καὶ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ ἀναπτύξη τὶς δικές του ἰδέες καὶ ἀπόψεις. Βέβαια, ρωτιέται κανείς, πῶς ἀφοῦ ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἤξερε τὴ φιλία τοῦ Γ. Κονδύλη μὲ τὸν Ν. Κοσίντα, τόλμησε νὰ φωνάξη τὸ δεύτερο γιὰ νὰ τὸν παρασύρη σὲ ἕνα ἀνατρεπτικὸ ἀγώνα ποὺ θὰ στρεφόταν ἐναντίον τοῦ πρώτου.

— **Ἔχετε δίκιο μοῦ εἶπε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, καθὼς καὶ ἐγὼ τοῦ ἔκανα τὸ παραπάνω ἐρώτημα. Ὁ Στέφ. Σαράφης ἤξερε πόσο ἀγαποῦσα, τιμοῦσα καὶ ἐσεβόμην τὸν Γεώργιο Κονδύλη. Ἤξερε ὅμως, διότι καὶ μετ' αὐτοῦ συνεδεόμην στενότατα, καὶ τὸ πάθος μου διὰ τὴν Δημοκρατίαν. Ἀλλὰ ἐγνώριζεν ἀκόμη καὶ πόση ἦτο ἡ σημασία τῶν ἁρμάτων μάχης διὰ μίαν ἐπιχείρησιν, ἡ ὁποία θὰ ἀπεσκόπει εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ἤ, πάντως, ἐπικαίρων σημείων τῆς πρωτευούσης, ἢ εἰδικώτερον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.**

Ἡ σημασία τῶν ἁρμάτων μάχης καθίστα καί ἐμέ, ὡς διοικητήν των, ἄς εἴπωμεν περιζήτητον. Ἄλλως τε διὰ τὸν λόγον τοῦτον μὲ εἶχε τοποθετήσει ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν καιρίαν ταύτην μονάδα. Διότι ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον σημαντικὰς καὶ διότι ὁ διοικητής της ἔπρεπε νὰ τυγχάνη τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως.

Οὔτε ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος

ΑΦΟΥ, λοιπόν, λέχθηκαν ἀνάμεσα στοὺς Στ. Σαράφην καὶ Νικ. Κοσίνταν, αὐτὰ ποὺ ἔχουμε εἰπωμένα, ἡ συζήτησή τους συνεχίστηκε.

— **Ἐπέμενε ἰδιαιτέρως ὁ Σαράφης μοῦ ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ἐπί τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους, κατὰ τὴν ἄποψίν του, διέτρεχεν ἡ Δημοκρατία. Καί μοῦ ἀνέπτυξε τὸ σχέδιόν του, ὅπως διά μιᾶς προληπτικῆς ἐπαναστάσεως καὶ διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως, ἐξασφαλισθῆ ἡ προστασία τοῦ πολιτεύματος. Τά ὅσα, ὅμως, μοῦ ἔλεγε ὑπέκρυπτον, ὡς ἀντελήφθην, τὴν τάσιν πρός ἐπιβολήν ἑνός δικτατορικοῦ καθεστῶτος. Ἐγὼ δὲ ἐκ πεποιθήσεως καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἤμουν ἐναντίον τῆς δικτατορίας. Ἐάν, μάλιστα, συνέβη νὰ ἀναμιχθῶ, κατὰ καιρούς, εἰς στρατιωτικὰς κινήσεις, αἱ κινήσεις αὐταὶ ἦσαν ἀντιδικτατορικαί. Δὲν ἔμεινα, συνεπῶς, ἐνθουσιασμένος ἀπό τήν πρώτην μου συζήτησιν μὲ τὸν Στέφ Σαράφην**

Λέω:

— Εἴπατε ἀπὸ τὴν πρώτη σας συζήτηση, ἄρα ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μοῦ ἀπαντάει:

— **Βεβαίως· ἠκολούθησαν ἄλλαι δύο συναντήσεις μου μὲ τὸν Σαράφην. Δηλαδή, ἐν συνόλω, συνηντήθημεν τρεῖς φοράς.**

Ρωτάω:

— Καὶ σεῖς πῶς ἀντιδράσατε, ἀφοῦ δὲν σᾶς ἐνθουσιάσανε τὰ ὅσα σᾶς εἶπε ὁ Σαράφης.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— **Ἀφοῦ μοῦ ἀνέφερε τά ὅσα μοῦ ἀνέφερε περί κινδύνων τῆς Δημοκρατίας, ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα ἀδιστάκτως ὅτι ἡ Δημοκρατία οὐδόλως ἐκινδύνευε καί ὅτι τά συναφῆ ἐπιχειρήματα εὑρίσκοντο ἐκτός πάσης πραγματικότητος. Τοῦ ἐτόνισα δὲ ὅτι, τουλάχιστον διά τήν περίοδον ἐκείνην, οὐδείς ἐσκέπτετο νά ἀνατρέψη τό νόμιμον πολίτευμα τῆς χώρας, τό ὁποῖον, μάλιστα, εἶχεν ἀναγνωρισθῆ πανηγυρικῶς καί ὑπό τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Ἐπειδή ὅμως ὁ Σαράφης ἐπέμενεν εἰς τάς ἀπόψεις του, ἀλλά καί ἐγώ ἐπέμενα εἰς τὰς ἰδικάς μου, συνεφωνήσαμεν νά συναντηθῶμεν ἐκ νέου.**

Ἡ ἑπόμενη ἐρώτησή μου ἦταν ἂν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, κινδύνευε ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία.

— **Δὲν διέτρεχε κανένα ἀπολύτως κίνδυνο· μοῦ ἀπαντάει κατηγορηματικὰ ὁ στρατηγὸς σίντας. Οὐδείς τὴν ἐπεδουλεύετο καὶ οὐδεὶς εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὴν βλάψη. Κίνδυνοι διά τό πολίτευμα θά ἐδημιουργοῦντο μόνον ἐάν ἐξεδηλοῦτο ἕνα κίνημα.**

Καὶ οἱ κίνδυνοι αὐτοί θά ἦσαν παμμέγιστοι ἐάν τό κίνημα ἀπετύγχανε. Ὅπως, ἄλλωστε, συνέβη καὶ εἰς τό τέλος. Διότι τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ ἡ ἀσκηθεῖσα βία, ὑπῆρξαν ὁ νεκροθάπτης τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καὶ ὁ ἐκτελεστής, ὁ φονεύς τοῦ Ἐλ Βενιζέλου. Αὐτά, μάλιστα, τά περί μελλόντων νά γεννηθοῦν κινδύνων διά τό πολίτευμα, τά ἐτόνισα ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Σαράφην, τήν στιγμήν πού ἀπεχωριζόμεθα, μετά τήν πρώτην μας συνέντησιν.

"Ολα «χαρτί καί καλαμάρι»!

ΕΚΕΙΝΟ, βέβαια, ποὺ φυσικὰ θὰ ρώταγε κανεὶς τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, ὕστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω, ἦταν ἂν ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος τῶν Ἁρμάτων Μάχης, κράτησε μυστικὴ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν Σαράφη, καὶ ἀπὸ τὸν «μεγάλο φίλο» του—τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν.

— **Ἀσφαλῶς ὄχι· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Δὲν ἦτο δυνατὸν νά κάνω σιζητήσεις τέτοιου εἴδους πίσω ἀπό τήν πλάτη τοῦ Κονδύλη. Δέν θά τό ἐπέτρεπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καὶ θά ἤμουν ἄξιος καὶ τοῦ σκληροτέρου χαρακτηρισμοῦ. Ἔσπευσα, λοιπόν, καὶ τά εἶπα ὅλα εἰς τὸν ὑπουργό μου. "Ολα «χαρτί καὶ καλαμάρι»!**

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἐκεῖνος τὶ σᾶς εἶπε;

Ἀπάντηση:

— **Μὲ ἄκουσε μὲ πολλὴ προσοχή. Βεβαίως θά εἶχε πληροφορίας καί ἀπό ἄλλας πηγάς. Φαντάζομαι ὅμως, ὅτι πληροφορίας ἀπό «πρῶτο χέρι» διά πρώτην φοράν θά ἄκουε. Ἀφοῦ, λοιπόν, τοῦ εἶπα ὅσα συνέβησαν καί ὅσα «ἐλέχθησαν κατά τήν συνάντησίν μου μέ τόν Σαράφην, ἐκεῖνος μου συνέστησε νά ἴδω ἐκ νέου τόν ἐπιτελάρχην τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Τοῦτο καί ἐγένετο.**

Ἔτσι πραγματοποιήθηκε ἡ δευτέρα συνάντηση τῶν Στ. Σαράφη —Ν. Κοσίντα.

— **Κατά τήν δευτέραν συνάντησίν μας· συνεχίζει ὁ στρατηγός Κοσίντας, ὁ Σαράφης μοῦ ἐπανέλαβε τά περί κινδύνων τῆς Δημοκρατίας καί τά περί τοῦ καθήκοντός μας ὅπως προστατεύσωμεν τό πολίτευμα. Μοῦ ἐτόνισε δὲ ὅτι τά πράγματα εἶχαν φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον καί ὅτι δέν ἦτο πλέον δυνατόν νά τηροῦμε «θέσιν ἀναμονῆς». Τήν φοράν ὅμως αὐτήν ὑπῆρξα καί ἐγώ κατηγορηματικώτερος. Ἐχρησιμοποίησα δὲ κατά τήν συζήτησίν μας διάφορα στοιχεῖα, τά ὁποῖα μοῦ εἶχαν προκύψει ἀπό ὅσα μοῦ ἐλέχθησαν κατά τήν μετά τοῦ Κονδύλη συνάντησίν μου. Ἀπό ὅσα, δηλαδή, ἤκουσα ἀπό τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν.**

«Νά ἀλλάξουμε τόν πρωθυπουργό»

ΙΔΟΥ δὲ τὶ εἶπε, στὴ δευτέρα συνάντηση, ὁ Ν. Κοσίντας στὸν Στ. Σαράφη:

— **Ἀφοῦ τόν ἄφησα νά μοῦ ἀναπτύξη καί πάλιν τάς ἀπόψεις του· μοῦ λέει ὁ στρατηγός, τόν ἠρώτησα πῶς βλέπει τόσον φοβερούς καί τόσον τρομερούς τούς κινδύνους τῆς Δημοκρατίας, ὅταν ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν εἶναι ὁ Γεώργιος Κονδύλης καί ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος. "Οταν, δηλαδή, ἐπί κεφαλῆς τῶν σημαντικωτέρων ὑπουργείων, πού ἦσαν τά «κλειδιά» τῆς κυβερνήσεως καί τοῦ κράτους, εὑρίσκοντο δύο ἀπό τούς πρωτουργούς τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας. Δύο ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν πεισμόνως διά τήν ἀνατροπήν τοῦ παλαιοῦ πολιτεύματος, καί ἄνευ τῶν ὁποίων δέν θά καθίστατο δυνατή ἡ ἐπιβολή καί ἡ ἐπικράτησις τοῦ νέου.**

Βέβαια ὁ Σαράφης ἤκουε ὅσα τοῦ ἔλεγα, ἀλλά δέν ἐνόει νά συγκατανεύση. Ἐφαίνετο σαφῶς ὅτι εἶχον λάβει τόσον αὐτός, ὅσον καί οἱ περί αὐτόν, τάς ἀποφάσεις των, καί ὅτι μοναδικός σκοπός τῆς προσκλήσεώς μου καί τῆς ἐμμονῆς διά τήν προσχώρησίν μου, ἦτο ἡ χρησιμοποίησις τῆς μονάδος τῶν ἁρμάτων, τῆς ὁποίας ἠγούμην

"Οταν ἐβεβαιώθην περί ὅλων αὐτῶν καί περί τῶν ἀμετακινήτων προθέσεων τοῦ Σαράφη, ἀπεφάσισα νά χρησιμοποιήσω τό τελευταῖον ὅπλον πού μοῦ ἀπέμενε. Εἶπον, λοιπόν, εἰς τὸν συνταγματάρχην καί φίλον μου: «"Ας ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅπως λέγετε, ἡ Δημοκρατία κινδυνεύει, διότι πρωθυπουργός τῆς χώρας εἶναι τήν στιγμήν αὐτήν ὁ ἀρχηγός τοῦ παλαιοῦ βασιλικοῦ κόμματος, ὁ ἀρχηγός τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Παναγῆς Τσαλδάρης. Καί ἀγνοοῦντες, ὅτι τό Λαϊκόν Κόμμα ἀνεγνώρισε πανηγυρικῶς καί ἀνεπιφυλάκτως τό πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, ὡς εἴπωμεν ὅτι τό ἐπιβουλεύεται. "Ας θεωρήσωμεν ἀκόμη, ὅτι, ὡς ἔχουν τά πράγματα, οὔτε ὁ Γ. Κονδύλης, οὔτε ὁ Α. Χατζηκυριάκος, τυγχάνοντες ἁπλοῖ ὑπουργοί, εἶναι εἰς θέσιν νά προστατεύσουν τό πολίτευμα, εἰς τήν καθιέρωσιν τοῦ ὁποίου οἱ ἴδιοι ὑπερσυνετέλεσαν. "Ας παραδεχθῶμεν, δηλαδή, ὅτι εὑρισκόμεθα σήμερον ὑπό τάς δυσμενεστέρας τῶν συνθηκῶν. Ἡ κατάστασις ὅμως, ἐάν τῷ ὄντι εἶναι ἐπικίνδυνος, δύναται νά ἀντιμετωπισθῆ κατά τόν εἰρηνικώτερον καί ἀποτελεσματικώτερον τρόπον».

Καί προσέθεσα εἰς τὸν Στ. Σαράφην αὐτά: «Ἡ δυσάρεστος εἰκών δύναται νά μεταβληθῆ διά μαγείας. Καί διά νά σᾶς καθησυχάσω σᾶς ἀποκαλύπτω ὅτι πολύ ταχέως, ταχύτατα, ὅποτε ἡμεῖς θελήσωμεν εἶναι δυνατόν νά ἀντικατασταθῆ ὁ πρωθυπουργός Παναγῆς Τσαλδάρης διά τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Τότε θά ἀνησυχῆτε καί πάλιν διά τήν Δημοκρατίαν;».

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τοῦ λέω:

— Τὰ περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ Π. Τσαλδάρη ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη, ἦταν εὕρημα τῆς στιγμῆς ἢ εἶνε κάποια σχέση μὲ κάποια ἀλήθεια:

— **Δὲν ἦτο εὕρημα· μοῦ ἀπαντάει ὁ στρατηγός Κοσίντας. Εἶχεν ἀπόλυτον σχέσιν μὲ τήν ἀλήθειαν, μὲ τήν πραγματικότητα. Διότι καί ἡμεῖς, οἱ περί τόν Κονδύλην, καί ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, ἐσκεπτόμεθα ὅτι ἡ ὡς ἄνω λύσις ἦτο ἡ ἐγδεδειγμένη!**

Οἱ κίνδυνοι ἦταν πρόσχημα

ΜΑΤΑΙΑ πρόβαλε καὶ τὸ μεγάλο του ἐπιχείρημα ὁ τότε ταγματάρχης Ν. Κοσίντας. Ὁ Σαράφης παρέμενε, μὲ τὴ σειρά του, ἀμετάπειστος. Καὶ καθόλου δὲν συγκινήθηκε μὲ τὴν ἀποκάλυψη, ὅτι «γιὰ νὰ σωθῆ ἡ Δημοκρατία» θὰ ἦταν δυνατὸ καὶ εὔκολο νὰ ἀπομακρυνθῆ ὁ Π. Τσαλδάρης καὶ νὰ τὸν διαδεχθῆ ὁ Γ. Κονδύλης.

— **Ὁ Σαράφης· μοῦ λέει ὁ Ν. Κοσίντος δὲν ἐξεδήλωσε κανένα ἐνδιαφέρον ἐπί τοῦ θέματος. Ἦτο σαφὲς ὅτι ἠκολούθει τήν ἰδικήν του πορείαν καί ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά τήν παραλλάξη.**

Λέω ἐγώ:

— Ὁ ἀντιστράτηγος Ὀθωναῖος μοῦ ἔχει ἱστορήσει, παλαιότερα, ὅτι τότε ποὺ ὁ ἴδιος ἦταν ἀρχηγὸς τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Στρατοῦ, εἶχε πληροφορίες ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης, ἑτοίμαζε κίνημα γιὰ νὰ γίνη πρωθυπουργός. Καὶ ἀκόμα ὅτι ἡ «κίνησή» του ἦταν ἡ σοβαρώτερη, ἀπὸ τὶς ἄλλες «κινήσεις» ποὺ τὴν ἴδια ἐποχὴ σημειώνονταν, γύρω ἀπὸ διάφορες ἄλλες προσωπικότητες. Μήπως, λοιπόν, ὁ Στέφ. Σαράφης ποὺ ἦταν ἐπιτελάρχης τοῦ στρατηγοῦ Ὀθωναίου, ἤξερε καὶ αὐτὸς τὶς προθέσεις τοῦ Κονδύλη καὶ τῶν κονδυλικῶν καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἐντυπωσιάστηκε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ σεῖς τοῦ ἀποκαλύψατε;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— **Ὁ συλλογισμός εἶναι σωστός. Γιατί βεβαίως, καί ὁ Σαράφης ἦτο πληροφορημένος. Ἀλλά δέν πρόκειται περί αὐτοῦ. Τό συμπέρασμα ἀπό τή συζήτησί μου μαζί του, ἦτο ὅτι δέν ἦσαν οἱ προβαλλόμενοι κίνδυνοι τῆς Δημοκρατίας, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τόν ὠδήγουν εἰς τήν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὅτι τά αἴτια ἦσαν πολύ βαθύτερα. Βέβαια δὲ τά κίνητρα ἀπεκαλύφθησαν ἀργότερα. Οὔτε τότε ἐγνώριζε κανείς ἀπό ἡμᾶς τάς ἐπιστολάς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, καί οὔτε ἐφαντάζετο ὅτι οὐσιαστικός ὑπεραρχηγός τοῦ κινήματος ἦτο ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγός τῶν Φιλελευθέρων." Ἄλλο ἐάν, καί πέραν τούτου, ὁ Στέφ. Σαράφης εἶχε ἐντελῶς προσωπικάς τάσεις καί ἐπιδιώξεις. Τά περί κινδύνων τῆς Δημοκρατίας ἦταν, ἁπλῶς, ἕνα πρόσχημα καί τίποτε ἄλλο.**

Ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης (ἐν μέσω δημοσιογράφων καί πολιτευτῶν), τὸν ὁποῖον ὁ μέν Ἐλ. Βενιζέλος καί οἱ «σύν αὐτῷ» ἤθελαν νά ἀνατρέψουν μέ τήν «βία» (ἐπαναστατικά), ἐνῶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιος Κονδύλης ὑπελόγιζε νά καταλύση ἤ νά διαδεχθῆ μέ μιά «εἰρηνική ἀνατροπή»!

("Αφησέ τους νά ἐκδηλωθοῦν»)

ΠΑΡΑ τὸ ὅτι δὲν καρποφόρησε οὔτε ἡ δεύτερη συνάντηση τῶν Στ. Σαράφη καὶ Ν. Κοσίντα ἀποφασίστηκε νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ μιὰ τρίτη.

— **Τό ἤθελε ὁ στρατηγός Κονδύλης· μοῦ λέει ὁ τότε διοικητής τῶν ἁρμάτων μάχης. Καί μοῦ τό συνέστησε ἐπιμόνως, ἀφοῦ τοῦ ἀνέφερα αὐτολεξεί ὅσα διημείφθησαν μεταξύ τοῦ Σαράφη καί ἐμοῦ κατά τήν δευτέραν συζήτησίν μας. Τά εἶπα, λοιπόν, μὲ τὸν ἐκτελεστικὸ ἐπίτροπον τῆς ἐπαναστατικῆς Τριανδρίας (Βλάχος — Κολιολέξης — Σαράφης), καί διά μίαν ἀκόμη φοράν προσπαθήσας νά τόν πείσω ὅτι ἦτο δυνατή ἡ διά εἰρηνικῶν μέσων προστασία τοῦ πολιτεύματος μας. Ὁ Σαράφης ὅμως ἦτο ἀνένδοτος. Δέν τόν ἐνδιέφερε τίποτε ἄλλο παρά μόνον τό παρ' ἐκείνου ὀργανούμενον κίνημα. Καί εἰς ὕφος ἔντονον μοῦ ἀπήντησε κατά τόν κατηγορηματικώτερον τρόπον ὅτι «πρέπει νά πέσουν διά τῆς βίας καί ὅτι ἀλλιώτικα δέν γίνεται»!**

Ἐρώτηση:

— Καὶ σεῖς τί τοῦ ἀνταπαντήσατε;

Μοῦ λέει δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας αὐτά:

— **Τοῦ τόνισα ὅτι πολύ φοβοῦμαι πῶς θά μετανοήσουν διά τά ὅσα σκέπτονται νά κάμουν.**

Ἐρώτηση:

— Καὶ ἐκεῖνος;

Ἀπάντηση:

— **Μοῦ ἐπανέλαβε καί πάλιν ὅτι ἡ βία θά ἔσωζε τήν κατάστασιν. Καί μοῦ προσέθεσε: «Μόνον ἔτσι θά ζήση ἡ Δημοκρατία, καί μόνον ἔτσι θά φτιάσουμε τόν στρατό καί τήν Ἑλλάδα». Ἀκριβῶς δὲ ἐπί τῆς λέξεως «βία» διεφωνήσαμεν τελείως καί τά ἐχαλάσαμεν ὁριστικῶς. "Εκτοτε δέν ξαναιδωθήκαμε.**

Φυσικά ἐγώ μετέφερα εἰς τόν Γ. Κονδύλην καί τά λεχθέντα κατά τήν τρίτην συνάντησίν μου μέ τόν Στέφ. Σαράφην. Ἐκεῖνος δὲ ἀφοῦ μὲ ἤκουσε καί πάλιν μετά πολλῆς προσοχῆς, μοῦ εἶπε: «Ἄφησέ τους, λοιπόν, νά ἐκδηλωθοῦν καί θά τά κανονίσουμε». Καί ὅπως ἐσυνήθιζε «ἐσούφρωσε» τά φρύδια του καί ἔστρεψε τό βλέμμα του ἁπλανές πρός τά ἔξω.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας προσθέτει:

— **Τί νά σᾶς πῶ. Δὲν ἠμπόρεσα τήν ὥρα ἐκείνη νά μπῶ εἰς τὸ μυαλό του. Καί οὔτε μοῦ ἔγινε δυνατόν νά καταλάβω τί ἀκριβῶς ἤθελε.**

Μὰ καὶ τὸ δεύτερο μέρος ἀπὸ τὴν ἱστόρηση τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα, εἶναι ὅμοια καὶ πολὺ ἀποκαλυπτικὸ καὶ περισσότερο συγκλονιστικό.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ: Ἡ συνέχεια

Μὲ ἀπορρητα κειμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυριες

ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

παρουσιάζει

τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς συγχρονης ἱστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Λ. ΣΠΑΗΣ ΑΠΑΝΤΑ ΕΙΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

«"Αν ξέρατε γιατὶ ἀκριβῶς ἀπέτυχε...»!

Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΟΥ 1916 ΑΠΟ ΤΟ 1935

29ον

ΤΙ ΗΤΑΝ αὐτὸ ποὺ ὡδήγησε τὸν τότε συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ στὸ νὰ προσκαλέση ξαφνικὰ τὸν ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα σὲ μιὰ ἐπείγουσα μυστικὴ συνάντηση —ἐκεῖ στὸ παραθαλάσσιο κέντρο τὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ; Γιατὶ γίνηκε αὐτὸ ἀνήμερα τὴν 1η Μαρτίου 1935 καὶ τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ ξέσπαγε ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» ἢ πού, κατὰ τὴν ἄλλη ἔκφραση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ξεκίναγε ὁ ὑπέρτατος «ἀπελευθερωτικὸς ἀγώνας»; ('Ο ἀγώνας, δηλαδή, ποὺ θὰ ἀπελευθέρωνε τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ ποὺ θὰ τὸν ἔφερνε μὲ τὴ βία καὶ μὲ τὴν καταπίεση στὴν ἐξουσία). Ἦταν ἕνα πολιτικοστρατιωτικὸ τέχνασμα; Ἦταν μιὰ μοιραία σύμπτωση; Ἦταν ἕνα ὀργανωμένο «σκάσιμο»; Καὶ γιατὶ ἕνα τρίτο αἴωνα ἀπὸ τότε δὲν ἀποπειράθηκε δὲν προσπάθησε, ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης, νὰ ξεκαθαρίση αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐπιδιώξη νὰ μάθη, ἐπὶ τέλους, τὴν καθαρὴ καὶ ξάστερη ἀλήθεια; Γιατὶ ἄφησε τὸν ἑαυτό του νὰ βασανίζεται μὲ τὰ ἀναπάντητα ἐρωτήματα γύρω ἀπὸ τὸ ἂν γίνηκε ἢ δὲν γίνηκε θύμα σὲ μιὰ ὑπόθεση ποὺ εἶχε προμελετηθῆ;

— Διότι μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Νικ. Κοσίντας, ἀνεξαρτήτως τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης πού ἔτρεφα καὶ πού ἔχω πάντοτε διὰ τὸν σήμερα ἀπόστρατο ἀντιστράτηγο Λεωνίδα Σπαῆ, δὲν ἠμποροῦσα νὰ γνωρίζω ἐὰν ἡ ἀπάντησίς του θὰ μοῦ ἔδιδε ἀπόλυτον ἱκανοποίησιν καὶ θὰ μοῦ ἐφώτιζε τὸ πυκνὸν μυστήριον, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, τὸ θέμα ἐκεῖνο. Ἡ ἰδέα μοῦ ἦτο ἀμετακινήτως ἔμμονος. Καὶ ἴσως δὲν θὰ ἠδυνάμην εὐκόλως νὰ ἀποστῶ τῆς σχεδὸν ἀκλονήτου πεποιθήσεώς μου, ὅτι ἡ συνάντησις τοῦ Λαμακίου ἀπεσκόπει εἰς τὸ νὰ μὴ εὑρίσκωμαι τὴν καιρίαν καὶ κρισιμωτάτην ὥραν εἰς τὴν θέσιν μου. Καί, μάλιστα, ὅταν ὤφειλα νὰ τελῶ εἰς «συνεχῆ καὶ κατ' ἐξακολούθησιν» ἐπιφυλακήν. Καὶ ἕνα, πάντως, γνωρίζω τριάντα δύο καὶ περισσότερα χρόνια ἀπὸ τῆς δυσαρέστου ἐκείνης ἐποχῆς: "Οτι τὴν στιγμὴν πού ἀνεζητήθην ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τὴν συγκεκριμένην στιγμὴν καθ' ἣν ἐξερράγη τὸ κίνημα (καὶ θὰ σᾶς ἱστορήσω ἐν συνεχείᾳ τί ἀκριβῶς συνέβη ἀπὸ τῆς ὥρας πού εὑρέθην «ἐνώπιος ἐνωπίῳ» μὲ τὸν Γεώργιον Κονδύλην, μέχρις ὅτου ἐδέχθην τὰ ἑπτὰ βαρύτατα τραύματα εἰς τὴν σιδηρᾶν θώρακα τῶν στρατώνων τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων εἰς τοῦ Μακρυγιάννη), ἐγὼ δὲν ἤμην παρὼν εἰς τὸ Τάγμα Ἀρμάτων Μάχης. Καί, ὡς ἀντιλαμβάνεσθε, αὐτὸ καὶ ὡς προσωπικὸς φίλος τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη καὶ ὡς φιλότιμος ἀξιωματικός, τὸ ἔφερα πάρα - πολὺ βαρέως. Ἄλλο τί θὰ ἠδυνάμην νὰ σκεφθῶ ἢ πολὺ περισσότερον νὰ κάμω μὲ τὴν ἰδικήν μου βούλησιν. "Η πῶς τυχὸν θὰ ἐξεδηλούμην, ἀφοῦ προηγουμένως θὰ εἶχα σταθμίσει, μόνος μου καί κατὰ τὴν ἐλευθέραν μου κρίσιν, τὰ πράγματα. Τὸ ὅτι ὅμως, ἂς εἴπωμεν, τὴν «ἔπαθα» δὲν τὸ συνεχώρουν εἰς τὸν ἑαυτόν μου.

Τὶ εἶχε, λοιπόν, συμβῆ καὶ τὶ εἶχε ὁδηγήσει σὲ ἐκεῖνο ποὺ «δὲν συγχωροῦσε στὸν ἑαυτό του» ὁ τότε ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας:

Σύμπτωση; Τέχνασμα: «Σκάσιμο»;

— Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά· μοῦ ἀπαντάει κατὰ τὸν πιὸ κατηγορηματικὸ τρόπο ὁ ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς. Οὔτε σύμπτωσις. Οὔτε τέχνασμα. Οὔτε πολὺ περισσότερον, «σκάσιμο»! Ἐπρόκειτο ἁπλῶς περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως προβῶ αὐτοπροσώπως εἰς μίαν ἀπαραίτητον διαπίστωσιν. Καί ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ἐγένετο τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐξεδηλοῦτο τὸ κίνημα. Τὴν ὥραν καθ' ἣν τοῦτο ἐξεδηλοῦτο, χωρὶς ὅμως ἐγὼ νὰ ἠξεύρω ἐπακριβῶς ὅτι ἡ ὥρα ἐκείνη ἦτο καὶ ἡ ὥρα «Χ».

«"Αν ξέρατε γιατὶ ἀκριβῶς ἀπέτυχε»

ΚΑΙ ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Νικολάου Πλαστήρα συνέχισε:

— Πρέπει πρῶτα - πρῶτα νά σᾶς πῶ ὅτι ὁ συνάδελφός μου καί παλαιός μου συναγωνιστὴς εἰς τοὺς ἀπό τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1935 ἀγῶνας, ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ἔχει πολὺ δίκαιον διατυπώνων τὴν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν διατυπώνει. Διερωτῶμαι, ὅμως, πῶς ἐπὶ τριάντα δύο ὁλόκληρα χρόνια καί ἐνῶ ἐν τούτῳ τό μεταξύ κατ' ἐπανάληψιν εὑρέθημεν εἰς κοινάς ἐπάλξεις, δὲν ἠθέλησε νά μὲ ἐρωτήσῃ ἀπ' εὐθείας διά νά τοῦ δώσω ἐξηγήσεις ἐπί τοῦ θέματος. Ἀσφαλῶς δέ καί ἀναμφισβητήτως θά τοῦ ἔλεγα ὠμήν τὴν ἀλήθειαν. Καί δὲν ὑπῆρχεν, ἄλλωστε οὐδείς λόγος νά τοῦ ἀποκρύψω τό ἐλάχιστον, οὐδὲ νά τόν παραπλανήσω μετά παρέλευσιν τόσου μακροτάτου χρόνου. Ἐπιπροσθέτως, γνωρίζει ὅτι ἀπό τῆς εἰσόδου του σχεδόν εἰς τὸν στρατόν ἔχω παρακολουθήσει τήν δρᾶσίν του εἰς ὅλους τούς ἀπό τοῦ 1912 ἐθνικούς πολέμους. Καί εἰς τούς Βαλκανικούς, καί εἰς τὸν Α' Παγκόσμιον, καί εἰς τὴν Οὐκρανίαν καί εἰς τήν Μικρασιατικήν ἐκστρατείαν καί εἰς τὴν ἐθνικήν Ἀντίστασιν (1941 — 1945) ὅταν ἦτο μέραρχος εἰς τὸ Ε.Δ.Ε.Σ. τοῦ Ναπολέοντος Ζέρβα. Δὲν ἦτο, συνεπῶς, δυνατόν, ἐάν μοῦ ἔθετε τό θέμα, νά μή τόν κατετόπιζα ἀπολύτως. Καί νά μή τοῦ ἐξηγοῦσα τί ἀκριβῶς εἶχε συμβῆ τότε καί διατί τόν προσεκάλεσα ἐπειγόντως εἰς τὸ Καλαμάκι, διά νά τόν ἐρωτήσω ὅ,τι τόν ἠρώτησα.

Λέω:

— Δὲν θὰ ἦταν, λοιπόν, δυνατό, στρατηγέ μου, τώρα, ὕστερα δηλαδὴ ἀπὸ τρεῖς καὶ περισσότερο δεκαετίες νὰ ἀποκαλυφθῆ σὲ ὅλη της τὴν ἔκταση καὶ σὲ κάθε λεπτομέρειά της ἡ ἀλήθεια; Δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ καὶ ἡ ἀπορία τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα νὰ ἱκανοποιηθῆ καὶ νὰ γνωσθῆ εὐρύτερα ὅ,τι ὡς σήμερα ἔχει μείνει κτῆμα ἐλαχίστων ἀνθρώπων —ἐκείνων ποὺ πρωταγωνίστησαν σὲ διάφορες περιόδους τοῦ ἐθνικοπολιτικοῦ μας βίου;

Καὶ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς μοῦ ἀπαντάει:

— "Οπως ἀντιλαμβάνομαι σεῖς μοῦ γενικεύετε τό θέμα. Θέλετε νά φωτίσετε κάθε πλευράν καί αὐτό, βεβαίως, ἀποτελεῖ τήν ἀληθῆ ἱστορίαν. Τήν ἱστορίαν, πού, πράγματι, δὲν ἔχει γραφῆ. Καί εἰς πολλά σημεῖα της δὲν θά γραφῆ ποτέ, διότι ἤδη οἱ πλεῖστοι τῶν πρωταγωνιστῶν της ἔχουν μεταστῆ ἀπό τοῦ κόσμου τούτου. Διά τοῦτο δὲ καί ἐφ' ὅσον ἄλλοι — ἐκ τῶν τυχὸν ἐπιζώντων — δὲν γνωρίζουν τάς πλέον οὐσιαστικάς καί θεμελιώδεις λεπτομερείας, ἡ «ἀπό ἄκρου εἰς ἄκρον» ἀλήθεια δὲν πρόκειται οὐδέποτε νά καταστῆ κοινόν κτῆμα. Βεβαίως, πλειστάκις, ἡ ἄγνοια τῆς ἀληθείας θά ἠδύνατό τις νά εἰπῆ ὅτι δὲν βλάπτει. Ἐνίοτε, μάλιστα, ὠφελεῖ. Διότι ὑπάρχουν λεπτομέρειαι, κυριολεκτικῶς, συνταράσσουσαι καί ἄλλαι προκαλοῦσαι ποικίλα συναισθήματα. Τέλος, ἄλλαι ἀποκαλυπτόμεναι «πτυχαί» ἀνατρέπουν ὅσα θεωροῦνται ὡς «καθιερωμένα» ὡς εἶδος «ἱστορικῶν ταμπού», τά ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται κανείς νά ἐγγίζῃ καί πολύ περισσότερον νά κρημνίζῃ. Οἱ ἄνθρωποι — ἀπείρους φοράς — θέλουν νά πιστεύουν κάτι, ὅπως, καλῶς ἢ κακῶς, τό ἤκουσαν ἢ ὅπως τό ἐφαντάσθησαν. Ἐὰν δὲ κάποιος ἀποτολμήσῃ νά τούς ἀποκαλύψῃ γυμνὴν καί στυγνὴν τὴν ἀλήθειαν, ὄχι μόνον ξενίζονται, ἀλλά, τάς περισσοτέρας φοράς, ἢ δὲν παραδέχονται τὴν ἀλήθειαν ἢ καί καταλαμβάνονται καί ὑπό θυμοῦ! Οὕτω ὁ γνωρίζων τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν ἐπί ἑνός θέματος (φυσικά τοῦ παρελθόντος ἐθνικοπολιτικοῦ βίου, διότι περί αὐτοῦ συζητοῦμεν) διερωτᾶται ἐάν ὀφείλῃ ἢ δὲν ὀφείλῃ νά γνωστοποιήσῃ τά ἀληθῆ «κατά βάθος καί κατά πλάτος»!

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Σπαῆ, λέγοντας:

— "Οπως μιλᾶτε, στρατηγέ μου, εἶναι σᾶν νὰ ὑποστηρίζετε ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐὰν εἶναι διαφορετικὴ τῆς, καθὼς εἴπατε, «καθιερωμένης», δὲν πρέπει, στό τέλος, νὰ ἀποκαλύπτεται. Καὶ ἂς μένουν ἐκεῖνοι ποὺ διψᾶνε γιὰ «τὴν μιὰ καὶ μόνη» ἀλήθεια στὰ μαῦρα σκοτάδια. Εἶναι ὅμως τοῦτο (γιὰ νὰ μὴ ποῦμε «ἐπιστημονικό», γιατί, ἀσφαλῶς, δὲν εἶναι) ὀρθὸ καὶ σωστό;

'Ο στρατηγὸς μὲ κοιτάζει καὶ μοῦ τονίζει μὲ ἔμφαση:

— "Αν ξέρατε γιατὶ ἀκριβῶς ἀπέτυχε τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τότε, νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι θὰ μελαγχολούσατε.

Γεμᾶτος περιέργεια ρωτάω:

— Καὶ δὲν θὰ μοῦ τὸ πῆτε;

'Απάντηση:

— 'Αφοῦ μὲ τόσο πάθος ζητᾶτε νὰ γράψετε τὴν ἱστορία ἔτσι ὅπως δὲν ἔχει γραφῆ, ἴσως πιό κάτω, νὰ ἀποφασίσω νὰ σᾶς ἀποκαλύψω αὐτὸ τό γιατί ἀκριβῶς χάθηκε τό κίνημα!

Ἡ διαφορὰ τοῦ 1916 μὲ τὸ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Λεωνίδας Σπαῆς εἶναι ἡ «ζῶσα ἱστορία» μιᾶς ὁλόκληρης ἐποχῆς (δυὸ γενεῶν γενεῶν). Μιᾶς ἐποχῆς τὴν ὁποία ἄλλοι ἀποκαλοῦν «ἡρωικὴ» («παίζοντες μᾶλλον παρὰ σπουδάζοντες») καὶ ἄλλοι τὴν χαρακτηρίζουν «ἀνώμαλη». (Δὲν τῆς ἔλειπαν καὶ τὰ δυὸ στοιχεῖα μὲ πολὺ ἐπικρατέστερο τὸ δεύτερο).

— Ἡ ἀλήθεια εἶναι· μοῦ λέει ὁ φίλτατος ὑπουργός τοῦ Ν. Πλαστήρα καὶ ἐγκαρδιώτατος φίλος τοῦ Σοφοκλῆ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπό τόν καιρό πού καί οἱ δυό ἦταν διοικητὲς λόχων στό ἴδιο τάγμα· ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπό τό 1922 καί λόγω τῶν συνθηκῶν αἵτινες ἐπεκράτησαν, ἐδημιουργήθη μία τάξις κακομαθημένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐνέπλεκον τὴν δημοκρατικὴν των ἰδεολογίαν μὲ ὡρισμένας διαθέσεις. Κακάς, φυσικά, διαθέσεις καί ἀκόμη χειροτέρας συνηθείας. Τοῦτο θά τό ἀντιληφθῆτε πληρέστερα, ὅταν σᾶς εἰπῶ τὴν λεπτομέρειαν τὴν ἀφορῶσαν εἰς τούς ἀκριβεῖς λόγους τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου εἰς τάς Ἀθήνας; Διότι τό κίνημα ἀπέτυχε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέτυχεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Οὐδέποτε, ἄλλωστε, ἐπιτυγχάνουν κινήματα ἐκκινοῦντα ἀπό τὴν περιφέρειαν καί τείνοντα πρός τό κέντρον. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἐπικράτησις εἰς τό κέντρον. Τά μετέπειτα εἶναι εὐχερεστάτη ὑπόθεσις. Ἔτσι ἀπέτυχε καί ἡ ἀντεπανάστασις τῶν στρατηγῶν Γαργαλίδη καὶ Λεοναρδοπούλου τό 1923. Ἐξεκίνησε πανίσχυρος ἀπό τήν περιφέρειαν καί συνετρίβη ἔξω ἀπό τάς Ἀθήνας. Αὐτό δὲ ἔπρεπε νά ὑπάρξῃ μέγα μάθημα διά τόν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, δι, ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου. Ὁ ἀρχηγὸς ὅμως τῶν Φιλελευθέρων ἐφαντάσθη ὅτι θά κατέκτα τήν πρωτεύουσαν ἐκστρατεύων ἀπό τήν Θεσσαλονίκην καί εἶτα ἀπό τήν Κρήτην καί τάς ἄλλας μεγάλας νήσους τοῦ Αἰγαίου. ("Αλλο ἐάν οὔτε κἄν ἡ Θεσσαλονίκη ἐπανεστάτησε). Τό σφάλμα του ὑπῆρξε μέγα. Διότι ἐάν ἐπεκράτει εἰς τάς Ἀθήνας θά εἶχε σχεδόν αὐτομάτως ἐπικρατήσει καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Ὑπενθυμίζω στὸ στρατηγὸ Σπαῆ, ὅτι τὸ 1916 ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὠργάνωσε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ξεκινώντας ἀπὸ κεῖ ἐπεβλήθηκε σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

— "Αλλο τό 1916· μοῦ λέει ὁ στρατηγός πού εἶχε πάρει μέρος στὸ κίνημα ἐκεῖνο καί ἄλλο τό 1935. Τό 1916 ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτο στενά ἑλληνική. Ἦτο γενικώτερα συμμαχική. Καί ὁ τότε πρωθυπουργός εἶχε μὲ τό μέρος του τὴν κολοσσιαίαν δύνσμιν τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Γαλλίας. Πῶς, λοιπόν, νά μή ἐπικρατήσῃ; Ἀλλά τό 1935 τό θέμα ἦτο ἐνδοελληνικόν. Οὔτε ξέναι δυνάμεις ὑπῆρχον διά νά βοηθήσουν ἀπροκαλύπτως, οὔτε ἄλλη ἐμπράγματος συμπαράστασις ἐξεδηλώθη. Δὲν ἀποκλείεται, βεβαίως, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος νά διευθύνθη εἰς προσδοκίας του τινάς.

Ρωτάω:

— Σὲ ποιὲς τυχὸν προσδοκίες του;

Καὶ δέχομαι τὴν ἀπάντηση:

— Περί συμπαραστάσεώς τινος, ἥτις ὅμως τελικῶς δὲν ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν.

Προσθέτει δὲ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς:

— Αὐτά τά ἀφορῶντα εἰς τήν ἀπόλυτον διαφοράν τῶν συνθηκῶν τοῦ 1916 μὲ ἐκείνας τοῦ 1935, δὲν ἀποτελοῦν ἰδικήν μου μόνον γνώμην καί διαπίστωσιν. Ἔχουν συζητηθῆ καί ἀπό ἄλλους, ὅλων δὲ τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι τήν 1ην Μαρτίου τό κίνημα θά ἔπρεπε νά ἐπιβληθῆ πρῶτον (ἢ παραλλήλως) εἰς τάς Ἀθήνας, ὁπότε ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἐξησφαλισμένη δι' ὅλην τήν χώραν. Αὐτό, ἄλλωστε, τό ἤξεραν καί ἐκεῖνοι πού ἐπεδίωξαν νά τό ἐκμεταλλευθοῦν.

Σκοπὸς ἡ «δέουσα διαπίστωσις»

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ αὐτὴ τὴν γενικὴ μὰ τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτηση μὲ τὸ στρατηγὸ Σπαῆ, ξαναγυρίζουμε στὸ θέμα τῆς μυστικῆς συναντήσεώς του μὲ τὸν διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, ἐκεῖ στὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ.

— Δὲν ἦτο δυνατόν· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, νά ἀπετέλει πρόθεσίν μου νά «ἐξελάσω» κατά οἱονδήποτε τρόπον τόν τότε ταγματάρχην Κοσίνταν. Ἄλλωστε ἐγνώριζα ἄριστα πόσον στενός ἦτο ὁ σύνδεσμός του μὲ τὸν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν καί δὲν θά διενοούμην νὰ ἐπιχειρήσω κάτι τό ὁποῖον θά τόν ἔφερε εἰς δύσκολον θέσιν ἔναντι τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἐγνώριζα ἐπίσης τὴν βαθυτάτην δημοκρατικὴν πίστιν τοῦ Κοσίντα, καθὼς καί ὅτι ἡ πίστις του αὐτὴ τὸν ἔφερε ἐγγύτερον πρός τὸν Ἱδρυτὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος. Διότι ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἔπαυε νά ἐπαναλαμβάνῃ πόσον ἐρριζωμένη καί ἀκλόνητος ἦτο εἰς αὐτόν ἡ πεποίθησις περί τῆς ἀνάγκης τῆς «Δημοκρατικῆς Ἑλλάδος». "Οταν, μάλιστα, ἀργότερον ὁ Γ. Κονδύλης «ἀλλαξοπίστησεν» καί κατόπιν μιᾶς καταγγελίας «περί ἀντιδράσεως ἐξικνουμένης μέχρι κινδύνων τῆς ζωῆς του» προέβη εἰς τὴν σύλληψιν καί φίλων του τινῶν — πιστῶν εἰς τὴν δημοκρατίαν — μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καί ὁ Κοσίντας. Τοῦτο ὅμως εἶναι μία ἄλλη, μεταγενεστέρα τοῦ κινήματος, ἀλλά πολύ ἐνδιαφέρουσα ἱστορία.

Ἐπειδή, λοιπόν, ἐγνώριζα, ὡς σᾶς εἶπον, τόν τότε ὑφιστάμενον στενότατον σύνδεσμον τῶν Γ. Κονδύλη καί Ν. Κοσίντα, καί ἐπειδή κατά τήν τελευταίαν πρό τοῦ κινήματος σύσκεψιν, τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935 (εἰς τὴν ὁποίαν εἴχομεν λάβει μέρος οἱ Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Στέφ. Σαράφης, Ἰω. Δεμέστιχας, Ἡλ. Διάμεσης, Χαράλ. Γραβάνης, Ἰω. Νικολάου, Χαράλ. Παπαθανασόπουλος καί ἐγώ), μοῦ ἐζητήθη νά προβῶ, πέραν τοῦ ἐγχειρήματος τῶν στρατώνων πεζικοῦ, καί εἰς παρεμφερὲς ἐγχείρημα εἰς τὸ Τάγμα Ἁρμάτων Μάχης καί ἐπειδή, τέλος, ὁ Στέφανος Σαράφης, διά νά μὲ ἐνισχύσῃ ἢ διά νά μὲ ἐντυπωσιάσῃ ἀνεφέρθη καί εἰς τό πρόσωπον τοῦ Νικ. Κοσίντα, ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε μόνος μου νά κάμω τήν δέουσαν διαπίστωσιν. Ἰδού διατί ἐτηλεφώνησα εἰς τὸν ταγματάρχην Κοσίνταν καί ἐζήτησα νά συναντηθῶμεν.

Τὶ εἶχε πῆ ὅμως στὴ σύσκεψη ἐκείνη ὁ Στέφ. Σαράφης, γιὰ τὸν Νικ. Κοσίντα, ὥστε νὰ θελήση ὁ Λεωνίδας Σπαῆς νὰ κάνη μόνος του τὴν «δέουσαν διαπίστωσιν»;

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝ
ΣΑΣ ΧΡΕΙΑΖ

5η θύρα:
νει ὅλο τ
ρος γιὰ
γκάζ.

ἐπίπεδο δάπεδο σὲ ὕψος 52 ἑκατ. Φορτώνετε ὅλα τὰ βαρειὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ τακτοποιεῖτε εὐχερῶς.

σουσπανσι
γιὰ ἀνωμάλ

Μὲ τὸ ΡΕΝΩ 4 ἔχετε 2 αὐτοκίνητα: τὸ ἄνετο οἰκογενειακὸ ἢ τὸ ἐλαφρὸ φορτηγό. Ἐλᾶτε νὰ τὸ ἰδῆτε καὶ νὰ τὸ δοκιμάσετε.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΣΑ
ΑΝΩΝ. ΕΜΠΟΡΙΚΗ &

Μέ απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΣΠΑΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Ἐπιθεωρητὴν τῆς Δημοκρατίας» ἀπεκάλει ὁ Κονδύλης τὸν Πλαστήρα

ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΕ ΜΙΑ «ΑΛΛΑΞΟΠΙΣΤΙΑ»

30ον

ΑΛΛΟ ἦταν τὸ 1916 καὶ ἄλλο τὸ 1935. Μόνο ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐκφράζοντας τὴ «νέμεση» (τὴν ἀγανάκτησή του) γιὰ τὴν ἀπόπειρα τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς καὶ ζητώντας τὴν «ἐκδίκηση» γιὰ τὴν ὁποία μᾶς μίλησε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας ἢ τὴν «τιμωρία», ὅπως παλαιότερα μᾶς τὴν εἶχε ἀποκαλέσει ὁ στενώτατος συνεργάτης του καὶ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου Νικόλαος Ρούσος, δὲν θέλησε ἢ δὲν μπόρεσε νὰ ξεχωρίση τὶς δυὸ ἐποχὲς καὶ τὶς δυνατότητές τους. Τυφλωμένος ἀπὸ τὸ «ἀποτρόπαιο συμβάν», φαντάσθηκε ὅτι βρισκόταν στὴν ἀκμὴ τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τότε ποὺ οἱ Δυτικοὶ Σύμμαχοι θέτανε στὴ διάθεση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῆς Τριανδρίας (Ἐλ. Βενιζέλος, Παῦλος Κουντουριώτης, Παναγ. Δαγκλῆς) κάθε δυνατὸ ὑλικὸ μέσο μὲ σκοπὸ τὸν προσεταιρισμὸ καὶ τὴν ἐξασφάλιση τῆς Ἑλλάδας. Τὴ συμμετοχή της, δηλαδή, στὸ μεγάλο ἀγῶνα ποὺ ἔκανε ἡ «ἐγκάρδια συνεννόηση», καί, αὐτονόητα, τὴν κατοχὴ τοῦ γεωγραφικοῦ της χώρου. Καὶ ἔτσι (παραμερίζοντας τὴν τεράστια σημασία ποὺ εἶχε γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεση ἡ πρωτεύουσα), νόμιζε πὼς τοῦ ἀρκοῦσε ἡ «ἅλωση» τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ νὰ ξεκινήση ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ὑπόλοιπου τόπου. Νὰ γιατὶ δυὸ μόλις εἰκοσιτετράωρα («Χαλέπα, 27 Φεβρουαρίου 1935») πρὶν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ἔγραφε στὴν τριμελῆ ἐκτελεστικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ (Κ. Πράσος Βλάχος, Ἀνδρ. Κολιαλέξης, Σαράφης) αὐτά: «Μετὰ τὰς τελευταίας μοναρχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Θεσσαλονίκης (σημ. γράφ.: τὸ μνημόσυνο τῶν Βασιλέων Γεωργίου Α΄ καὶ Κωνσταντίνου, ποὺ ἔγινε στὶς 24 Φεβρουαρίου 1935), κατὰ τὰς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ ἐτάχθησαν κατὰ τῶν δημοκρατικῶν (σημ. γράφ.: πρᾶγμα ποὺ καθόλου δὲν εἶχε συμβῆ), κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλη ποῦ θὰ ὁδηγηθῶμεν γρήγορα, ἂν δὲν ἐξεγερθῶμεν. Ἦλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰς φρουρὰς τῆς Μακεδονίας καὶ γνωρίζω ὅτι ὅλαι αἱ φρουραὶ ἀπὸ Δυτικῆς Μακεδονίας μέχρι Βεροίας, ἐξαιρουμένης τῆς Θεσσαλονίκης, θὰ ὑπακούσουν εἰς τὸ σύνθημα τῆς ἐπιτροπῆς. (Σημ. γράφ.: τίποτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν γίνηκε καὶ καμμιὰ φρουρὰ δὲν κινήθηκε). Ἐὰν ὁ στόλος κινηθῇ ἐντὸς 36 ὡρῶν (σημ. γράφ.: ὁ στόλος καθὼς ξέρουμε καὶ καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω κινήθηκε, μὰ ἀντὶ νὰ πάη στὴ Θεσσαλονίκη πῆγε στὴν Κρήτη), θὰ ἔχουν συγκεντρωθῇ πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης 4—5 συντάγματα πεζικοῦ, ἕνα σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἀπροσδιόριστος ἀριθμὸς πυροβολαρχιῶν. Ἐὰν καὶ ὁ στόλος καταπλεύση εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ἀντίστασις ἐκ μέρους τῆς φρουρᾶς εἶναι ἀπίθανος καὶ ἂν προβληθῇ θὰ συντριβῇ αὐθημερόν. Καὶ τότε διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία»!

Ἡ «συμπαράσταση» ποὺ δέν ἐκδηλώθηκε

ΤΗΝ ΑΓΝΟΙΑ τῶν Ἀθηνῶν ὡς βασικοῦ παράγοντα γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐπικράτηση, ὁ στρατηγὸς Σπαῆς τὴν χαρακτηρίζει ὡς «μέγιστον καὶ ἀσυγχώρητον σφάλμα». Ἄλλο ἂν ὁ Κρητικὸς πολιτικὸς προσδοκοῦσε «συμπαράστασίν τινα». Πιθανὸν τὴν «συμπαράσταση», ποὺ καθὼς μᾶς ἔχει ἱστορήσει παλαιότερα ὁ ἰδιαίτερος φίλος καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, ὁ ἄλλοτε δήμαρχος Γλυφάδας Ἄγγελος Μεταξᾶς, προσφέρθηκε, ἐκεῖ στὸ Μιλάνο τῆς Ἰταλίας, ἀπὸ τὸν Μπενῖτο Μουσσολίνι. Τὴν ἴδια «συμπαράσταση», γιὰ τὴν ὁποία, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, μιλώντας, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος, σὲ μιὰ ἀγγλικὴ ἐφημερίδα, εἶπε ὅτι «δυστυχῶς μὲ ἐγκατέλειψαν οἱ σύμμαχοί μου»! Ἀλλὰ γιὰ τὸ τελευταῖο τοῦτο θὰ μᾶς μιλήση, στὴν ὥρα του, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες σύγχρονες πολιτικὲς φυσιογνωμίες τοῦ τόπου μας —ποὺ ἔχει διατελέσει καὶ πρωθυπουργὸς— καὶ ὁ ὁποῖος, τότε, βρισκόταν στὴν πιὸ καίρια ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὅπως στὴν ὥρα του θὰ μάθουμε καὶ τὸ συγκλονιστικὸ ἐκεῖνο μυστικό, γιατὶ ἀπέτυχε τὸ κίνημα στὰς Ἀθήνας.

— Ἠσθανόμην δὲ ἄριστα· μοῦ ἔλεγε συνεχίζοντας ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, ὅτι ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος εἰς τὰς Ἀθήνας θὰ ἐσήμαινε καὶ τὴν καταδίκην του εἰς ὅλην τὴν χώραν. Διὰ τοῦτον τὸν εἰδικώτερον λόγον (πέραν τοῦ ὅτι ὁ Λαός καὶ ὁ Στρατὸς εἶχον βαρυνθῇ τὰ ἀπὸ τοῦ 1922 ἀτελείωτα κινήματα), ἤμουν τόσον ἐπιφυλακτικὸς ἢ καὶ ἀρνητικὸς ἀκόμη ἔναντι τῶν ἐπαναστατικῶν ἀποστολῶν, αἵτινες μοῦ ἀνετίθεντο. Καὶ δι' αὐτὸ ἐζήτησα τὴν μυστικὴν συνάντησίν μου μὲ τὸν στρατηγὸν Κοσίνταν. Ἐγνώριζα ἄλλωστε καὶ τὰς σχετικὰς «θεωρητικὰς» καὶ «πρακτικὰς» ἀπόψεις τοῦ Γεωργίου Κονδύλη καὶ πόσον ἀφ' ἧς ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐφρόντιζε διὰ τὴν περιφρούρησιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ παντὸς «κινηματικοῦ» ἐνδεχομένου. Ἐγνώριζα, τέλος, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κονδύλης ἐπίστευεν ἑαυτὸν ὡς τὸν καλύτερον ὑπερασπιστὴν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας καὶ ὅτι τὴν πίστιν του αὐτὴν τὴν εἶχε μεταδώσει εἰς ὅλους τοὺς περὶ αὐτόν — μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ τότε ταγματάρχης Κοσίντας. Ἰδοὺ διατί, καὶ διὰ νὰ προβῶ, ὅπως σᾶς εἶπα, εἰς «δεούσας διαπιστώσεις», ἐζήτησα νὰ τὸν συναντήσω. Καὶ οὕτω ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐπαφὴ εἰς τὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακίου, μὲ ἀφετηρίαν τὰ ὅσα εἶχε δηλώσει εἰς τὴν τελευταίαν συνωμοτικὴν σύσκεψιν ὁ Στέφ. Σαράφης.

Κάτι πολὺ «παρακεκινδυνευμένον»!

ΠΡΙΝ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς μοῦ ἀποκαλύψη τὶ λέχθηκε στὴν τελευταία συνωμοτικὴ σύσκεψη, ὥστε νὰ ἐπιζητήση τὴ συνάντηση τοῦ Καλαμακιοῦ, τὸν ρωτάω νὰ μοῦ ἐξηγήση πῶς ὁ Γ. Κονδύλης ἐμφάνιζε τὸν ἑαυτό του ὡς «τὸν καλύτερον ὑπερασπιστὴν τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας», ὅταν, κατὰ τὴν ἱστόρηση τοῦ ἐπιστήθιου φίλου του Σταμάτη Μερκούρη, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1930, εἶχε πεισθῇ πὼς μόνο ἡ βασιλευομένη Δημοκρατία (ἡ Συνταγματικὴ Βασιλεία) θὰ μποροῦσε, σᾶν πολίτευμα, νὰ προσφέρη πολύτιμες ὑπηρεσίες στὸν τόπο.

Καὶ ὁ κατοπινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνηση τοῦ Νικ. Πλαστήρα μοῦ ἀπαντάει:

— Ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἦτο, ἀναμφισβητήτως, ἕνας εὔστροφος, ἔξυπνος καὶ ἱκανὸς ἄνθρωπος. Αὐτὴ δὲ ἡ εὐστροφία του τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἑλίσσεται ἀναλόγως καὶ μὲ τὰς περιστάσεις καὶ μὲ τοὺς συνομιλητάς του. Ὑπὲρ πᾶν ἕτερον ἐπίστευεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, εἰς τὸ ἄστρον του καὶ εἰς τὸν δυναμισμόν του. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικώτατον ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν ὅταν ἐγένετο ἀντιβασιλεύς. Ὅτι, δηλαδή, «ἐὰν ἤξερε ὅτι αὐτὸ σήμαινε τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀντιβασιλεύς, τότε θὰ εἶχε γίνει ἀντιβασιλεὺς ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦτο δεκανεύς»! Τοῦτο χαρακτηρίζει ἐπαρκῶς τὸν ἄνδρα. Καὶ ἡ ὅλη του σύστασις οὐδόλως ἀποκλείει τὸ νὰ εἶναι ἀπολύτως ἀληθῆ, ὅσα ἱστόρησε ὁ Σταμάτης Μερκούρης. Νὰ διεβεβαίωσε, ἀπὸ τὸ 1930, καὶ αὐτὸν καὶ τὸν δήμαρχον πατέρα του (δεδομένου ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν ἀκραιφνεῖς βασιλόφρονες), ὅτι «τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἀπέτυχε παταγωδῶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του ἐν Ἑλλάδι», ὅτι «ἐγὼ πρῶτος (ὁ Κονδύλης), ὁ πρωτουργὸς τῆς Δημοκρατίας τὸ ὁμολογῶ», καὶ ὅτι «πρέπει νὰ εὑρεθῇ κατάλληλος ψυχολογικὴ στιγμή, ἵνα ἀναλάβωμεν τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Βασιλέως»!

Διακόπτω:
— Ὅπως τὰ λέτε, στρατηγέ μου· εἶναι σᾶν νὰ ὑπονοῆτε ὅτι ἡ εὐστροφία τοῦ Γ. Κονδύλη τοῦ ἐπέτρεπε, ἄλλα νὰ ὑποστηρίζη πρὸς τὴν μιὰ κατεύθυνση καὶ ἄλλα πρὸς τὴν ἄλλη.

— Θὰ σᾶς εἰπῶ κάτι πολὺ παρακεκινδυνευμένον· μοῦ ἀπαντάει ὁ Λεωνίδας Σπαῆς. Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος τοποθετήση τὸν ἑαυτό του ὑπεράνω τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τῶν πολιτευμάτων, τότε πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρεται ἐὰν ἡ χώρα τελῇ ὑπὸ καθεστὼς ἀβασιλεύτου ἢ βασιλευομένης δημοκρατίας. Ἀρκεῖ νὰ ἄρχη αὐτός. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχύση καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν εἴτε τὸ κίνημα ἐπετύγχανε εἴτε τὸ κίνημα ἀπετύγχανε, τὴν ἐξουσίαν νὰ ἤσκει (ἢ νὰ μετεῖχε ἐνεργῶς τῆς ἐξουσίας), ὁ Γ. Κονδύλης, τότε δὲν θὰ εἶχε ἰδιαιτέραν συγκίνησιν ἐὰν συνέβαινε εἴτε τὸ πρῶτον εἴτε τὸ δεύτερον. Πολλὲς φορὲς δὲ ἔχω σκεφθῇ ὅτι ἐὰν τὸ κίνημα ἐξεδηλοῦτο καὶ ἐπεκράτει εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, τότε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ εὑρίσκετο μὲ τὴν πλευρὰν καὶ πάλιν τῶν νικητῶν.

Ρωτάω:
— Τί ἐννοεῖτε, στρατηγέ μου;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντηση:

— Ὅτι ὁ Κονδύλης θὰ ἦτο μὲ τοὺς νικητάς. Σᾶς τὸ εἶπα.

Ξαναρωτάω:
— Μὲ τοὺς κινηματίες;
Καὶ ἀκούω:

— Γιατί ὄχι;

Ὄχι ὅ,τι ἐνώνει, ἀλλὰ ὅ,τι χωρίζει!

ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΩ στὸ ἐρώτημα τὸ σχετικὸ μὲ τὴν αὐτοπροβολὴ τοῦ Γ. Κονδύλη, ὡς τοῦ «ἀρίστου ὑπερασπιστοῦ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος».

— Βεβαίως· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, τοῦτο δὲν σᾶς τὸ εἶπα «ξεκρέμαστα». Ὅπως δὲ ἡ εὐστροφία τοῦ Γ. Κονδύλη, τοῦ ἐπέβαλε νὰ ὑποστηρίξη εἰς τοὺς Σπῦρον καὶ Σταμάτην Μερκούρην, ὅσα ὁ δεύτερος ἱστόρησεν, ἡ ἰδία εὐστροφία τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἰσχυρισθῇ εἰς ὁμάδα ἀξιωματικῶν, τῆς ὁποίας μετεῖχον καὶ ἐγώ, τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα.

— Δηλαδή;

— Ἀκοῦστε, λοιπόν. Ὁ Γ. Κονδύλης ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως. Πολιτικοστρατιωτικὸν τέκνον τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Καὶ «ἀδελφοποίητος» τοῦ Νικολάου Πλαστήρα. Αὐτὰ τὰ γνωρίζετε. Ὅταν ὅμως εἶδε ὅτι, καλῶς ἢ κακῶς, ὁ Ν. Πλαστήρας εἶχε καταστῇ ὁ ἐπικρατέστερος πλησίον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τότε οὐδόλως ἐδυσκολεύθη νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι, διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξίν του, τὰ πράγματα ἐδυσχεραίνοντο. Ὅτι, δηλαδή, ἐφ' ὅσον θὰ εὑρίσκετο ὁ Πλαστήρας ἐμπρός του, δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ προχωρήση. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διὰ νὰ δοκιμάση διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν τύχην του ὡς παραστάτου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τοῦ ἐζήτησε (ὅταν ἐκλήθη ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ 1930, διὰ νὰ συνεργασθοῦν καὶ πάλιν), νὰ τοῦ ἀναθέση τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Καθὼς καὶ ἐν λευκῷ ἐξουσιοδότησιν διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν τοποθετήσεων, προαγωγῶν, μεταθέσεων, ἀποστρατεύσεων κλπ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀξιωματικῶν. Τοῦ ἐζήτησε, μὲ μίαν λέξιν, νὰ τοῦ ἀναθέση τὴν δικτατορικὴν ρύθμισιν τῶν ἐν γένει στρατιωτικῶν πραγμάτων. Ἢ μὲ ἄλλα λόγια νὰ τὸν ἀφήση ἐλεύθερον εἰς μίαν προσπάθειαν ἀποπλαστηροποιήσεως τοῦ στρατεύματος! Βεβαίως δὲ δι' ὅλα αὐτὰ εἶχε τοὺς λόγους του. Ἐπιδιωξίς του ἦτο ἡ «ὀργάνωσις τοῦ ἐδάφους» πρὸς μελλοντικὴν (καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχυτέραν) διαδοχήν, παρ' αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Ἀλλὰ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος συνεπάθει ὅλως ἰδιαιτέρως τὸν Ν. Πλαστήραν. Καί, φυσικά, δὲν ἐσκόπει νὰ τὸν ἐγκαταλείψη, ἔρμαιον εἰς τὰς διαθέσεις τοῦ ἐνδοπαραταξιακοῦ ἀντιπάλου του. Θὰ ἦτο, ἀσφαλῶς, εὐτυχὴς ἐὰν θὰ ἠμποροῦσε νὰ «συγκεράσῃ» τοὺς δύο δυναμικοὺς φίλους του. Ἀλλὰ εἰς τὸν τόπον μας ἐμφανίζεται σταθερῶς καί, δυστυχῶς, ἀμετακινήτως (πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς παρατάξεις) τὸ ἴδιον δυσάρεστον φαινόμενον. Ἀντὶ τὰ ἐξέχοντα μέλη των, οἱ ταγοί των, τὰ «κεσέμια» των νὰ ἰδοῦν τί τοὺς ἐνώνει, ὥστε ἡνωμένοι νὰ προσπαθήσουν νὰ πραγματοποιήσουν τὰς κοινὰς ἐπιδιώξεις των, ψάχνουν νὰ εὕρουν τί τοὺς χωρίζει. Καὶ ὁ καθεὶς ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον του, ἐνῶ οἱ διὰ διαφόρους λόγους δυνατώτεροι ἐπιδίδονται εἰς ἀγῶνα ἐξοντώσεως τῶν περισσότερον ἀδυνάτων. Ἢ ἐὰν εἶναι, δῆθεν, ἐπιεικέστεροι ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς ἀδυνάτους νὰ «προσκυνήσουν» τοὺς δυνατούς! Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξασθένησις τῆς παρατάξεως καὶ αἱ ποικίλαι ἐπιπτώσεις, αἵτινες παρακολουθοῦν τὴν ἐξασθένησιν ταύτην. Ἰδού, λοιπόν, διατί ἀπέτυχε ἡ προσπάθεια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, περὶ συμφιλιώσεως τῶν δύο ἰσχυρῶν παραγόντων του.

Ὁ «ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοκρατίας»!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς συνεχίζει:

— Ὅταν ὁ Κονδύλης εἶδε ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ἐνδοπαραταξιακῶς καὶ ὅτι ἡ ἐπιδίωξίς του περὶ παραμερισμοῦ τοῦ Ν. Πλαστήρα δὲν ἐτελεσφόρει, ἀπεφάσισε νὰ ἀλλάξη προσανατολισμὸν καὶ νὰ ἀκολουθήση ἄλλην πορείαν. Καὶ καθὼς ἐπλησίαζαν αἱ ἐκλογαὶ τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932, ἐσκέφθη ὅτι ἐὰν συνειργάζετο μὲ τὴν ἀντιβενιζελικὴν παράταξιν, θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ταύτης καὶ νὰ καταστῇ, τελικῶς, ὁ ἀρχηγός της. Τοῦτο δὲ καὶ ἔθεσεν ὡς σκοπόν του.

Οὕτω μίαν ἡμέραν ἐκάλεσε μερικοὺς παλαιοδημοκρατικοὺς ἀξιωματικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐμένα (δεδομένου ὅτι συνεδεόμεθα καὶ ἀπὸ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, καὶ ἀπὸ τὸν πανευρωπαϊκόν, καὶ ἀπὸ τὴν Οὐκρανίαν καὶ ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν καὶ ἀπὸ τοὺς μετέπειτα κοινοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας), διὰ νὰ μᾶς ἀναγγείλη ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψη τὴν φιλελευθέραν παράταξιν καὶ νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὴν ἀντιβενιζελικὴν τοιαύτην.

Τότε μεταξὺ τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ τοῦ Λ. Σπαῆ διεξήχθη ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

Γ. Κονδύλης: Ἀπεφάσισα νὰ πολιτευθῶ μὲ τὸν Π. Τσαλδάρην καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήσετε.

Λ. Σπαῆς: Μά, στρατηγέ μου, πῶς σεῖς ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς Δημοκρατίας θὰ πᾶτε μὲ τὸν ἀρχηγὸν ἑνὸς κόμματος, ποὺ δὲν ἔχει ἀναγνωρίσει τὸ νέον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς χώρας;

Γ. Κονδύλης: Ἐγγύησις τῆς Δημοκρατίας εἶμαι ἐγώ!

Λ. Σπαῆς: Βεβαίως εἶσθε. Ἀλλά, ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ Λαϊκὸν Κόμμα δὲν ἔχει προβῇ ἀκόμη εἰς ἀνεπιφύλακτον δήλωσιν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Γ. Κονδύλης: Ἐφ' ὅσον ἐγὼ ζῶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα δὲν πρόκειται νὰ διατρέξῃ κανένα κίνδυνον. Ἐγὼ θὰ τὸ προστατεύσω μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις. Καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη ἐγὼ θὰ ἀποθάνω διὰ τὴν Δημοκρατίαν.

Λ. Σπαῆς: Εἶναι ὁριστικαὶ αἱ ἀποφάσεις σας; Θὰ ἐγκαταλείψετε τὴν φιλελευθέραν παράταξιν;

Γ. Κονδύλης: Εἶπα, ναί. Ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι ὁριστικὴ καὶ ἀμετάκλητος.

Λ. Σπαῆς: Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο;

Γ. Κονδύλης: Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ εἶμαι μαζὶ μὲ τὸν ἐπιθεωρητὴ τῆς Δημοκρατίας!

Λ. Σπαῆς: Ποιός εἶναι ὁ «ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοκρατίας»;

Γ. Κονδύλης: Οὐ Πλαστήρας!

Νὰ, λοιπόν, ἕνας ἄγνωστος ὣς τώρα τίτλος —μετὰ τὸν γνωστὸ τίτλο: «Μαῦρος Καβαλλάρης» — ποὺ εἶχε ὁ Ν. Πλαστήρας: «Ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοκρατίας»! Ἀλλὰ γιατί;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησή του. — Τί φανταζόταν ὁ Ν. Πλαστήρας καὶ ποιά ἐξωτερικά του στοιχεῖα ἐπιδέχονταν τὸν κονδυλικὸ χαρακτηρισμό. — Πάρα - πολὺ μπερδεμένη ἡ περίοδος ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸ 1935.— «Εὐκολώτατον νὰ πάρουμε μαζί μας καὶ τὰ ἅρματα μάχης». — Ἡ κατηγορηματικότητα τοῦ Στεφ. Σαράφη. — Πῶς πιστεύθηκε ὅτι θὰ γινόταν ἡ ἀναβολὴ ποὺ ζήτησε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. — Δὲν ἤθελαν ὅμως νὰ δοῦνε τὸν Ν. Πλαστήρα οὔτε ζωγραφιστό. — Καὶ στὸ ἄκουσμά του ἔπιανε τοὺς «νεότουρκους» μιὰ «μυρμηρία». — Ἡ συζήτηση μὲ τὸν Ν. Κοσίντα στὸ Καλαμάκι. — Ἐκεῖ τὰ εἶπε καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος μὲ τὸ στρατηγὸ Καμμένο. — «Ἄλλο ἂν ἐρχόταν ὁ «Μαῦρος Καβαλλάρης». — Ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων θὰ «ἔκανε ἀδιστάκτως τὸ καθῆκον του»!

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ

Ἡ Α.Ε.Π.Υ.Σ. προκηρύσσει τὴν 20ὴν Ἰουνίου 1967 ἡμέραν ΤΡΙΤΗ καὶ ὥραν 11 — 12 τοὺς κάτωθι Δημοσίους Μειοδοτικοὺς Διαγωνισμοὺς δι' ἐνσφραγίστων προσφορῶν διὰ τὴν προμήθειαν:

α) Ἑνὸς Σεριογράφου καὶ τὴν τοποθέτησίν του ἐπὶ τοῦ Ἀκτιν)κοῦ μηχανήματος τῶν 200 ΜΑ τοῦ 401 ΓΣΝΕ Α. Δ. 92.

β) Ἑνὸς καινουργοῦς ἠλεκτροφώνου Α.Δ. 93.

γ) 80.000 τεμ. ξηρῶν στοιχείων ΒΑ—30 καὶ 2.000 τοιούτων ΒΑ—31 Α. Δ. 94.

δ) Ὑγειονομικοῦ ὑλικοῦ (Ψαλλίδιον ἐπιδέσμων, Νάρθηκες, Σταγονόμετρα, Καρφίδες ἀσφαλείας, Ρινοσκόπια, Βελόναι ὑποδερμικαί, Κάτοπτρα ὀδοντ)κά στόματος κλπ.) Α. Δ. 95.

Ἐνεργηθησομένους ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκαδημίας 3 ἔνθα οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ λαμβάνωσιν γνῶσιν τῶν ὅρων καθ' ἑκάστην καὶ ἀπὸ ὥραν 10 — 11.

Ὁ
Πρόεδρος τῆς ΛΕΠΥΣ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΣΠΑΗ

«Δὲν ἤθελαν τὸν Πλαστήρα οὔτε ζωγραφιστόν»!

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΣΤΑ «ΚΛΗΜΑΤΑ» ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ

31ον

ΙΔΟΥ καὶ ἕνας ἀκόμα τίτλος — μετὰ τὸν γνωστὸ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη»— ποὺ εἶχε ἐπιφυλαχθῆ ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Γεώργιο Κονδύλη γιὰ τὸν στρατηγὸ Νικόλαο Πλαστήρα: «Ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοκρατίας»! Τώρα γιατὶ ὁ τίτλος τοῦτος, κανεὶς δὲν ξέρει. Οὔτε ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τόσες δεκάδες χρόνια μᾶς τὸν ἀποκάλυψε, οὔτε ὁποιοσδήποτε ἄλλος. Ὁ «Κεραυνὸς» τὸν χρησιμοποίησε συχνά, γιὰ τὸν ἐνδοπαραταξιακὸ ἀντίπαλό του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐξηγοῦσε ποτὲ νά. Ἴσως νὰ ὀφειλόταν στὸ «στητὸ» ὕψος τοῦ «ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922». Ἢ στὸ «καμαρωτὸ» περπάτημά του Ἢ στὸ «ἀρειμάνιο» μουστάκι του —τὸ μακρὺ καὶ «στριφτὸ» πρὸς τὰ ἄπάνω, ποὺ διατήρησε ὡς τὸ θάνατό του— Ἢ, γενικά, στὴν ὅλη «μονοκόμματη» ἐμφάνισί του. Καὶ ἴσως ἀκόμα, πέρα ἀπὸ τὰ ὁρατὰ στοιχεῖα ποὺ συνιστοῦσαν τὴν «ἐξωτερικὴ προσωπικότητά» του, γιατὶ πίστευε τὸν ἑαυτό του σὰν ἀπόλυτα συνυφασμένο μὲ τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης (ὡς πού, στὶς δυσμὲς τοῦ βίου του ἔνιωσε πόσο πλανημένες ἦταν οἱ παλαιότερες ἰδέες του), καὶ εἶχε φανταοθῆ πὼς ἦταν ταγμένος γιὰ νὰ «ἐπιθεωρῆ» τὰ ἄλλα «κεσέμια» τοῦ καθεστῶτος, ποὺ δίαια καὶ πραξικοπηματικά, ἐπιβλήθηκε στὶς 25 Μαρτίου 1924. Νὰ τὰ ἐπιθεωρῆ ἀπὸ τοῦ «δημοκρατικοῦ του ὕψους» καὶ νὰ ἀποτρέπῃ, μὲ τὴν ἔγκαιρη παρέμβασί του, ἐνδεχόμενα «παραπατήματα» τους. (Μπορεῖ, λοιπόν, μιὰ ἁπλὴ «ἐπιθεώρησι» νὰ ἦταν καὶ ἡ ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς ὅης Μαρτίου 1933. Καὶ ἀπόπειρες «ἐπιθεωρήσεως» ὅλες ἐκεῖνες οἱ ἀνατρεπτικὲς προσπάθειες ποὺ ἀκολούθησαν καὶ ποὺ γνωρίσαμε στὰ περασμένα).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ἀπὸ τὴ δική του σκοπιά, αὐτοπροβαλλόταν ὡς «ἐγγύησις τῆς Δημοκρατίας». Καὶ διακήρυσσε πὼς «ἐφ' ὅσον ἐγὼ ζῶ, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα δὲν πρόκειται νὰ διατρέξῃ κανένα κίνδυνο»· πὼς «ἐγὼ θὰ τὸ προστατεύσω μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις»· καὶ πὼς «ἂν παραστῆ ἀνάγκη ἐγὼ θὰ ἀποθάνω διὰ τὴν Δημοκρατίαν»! Στὸ τέλος δὲ ἀπὸ τὴν πολλή του πίστι στὴν ἀβασίλευτη, ἔγινε ἀντιβασιλεὺς καὶ πρωταγωνίστησε στὴν ἐπαναφορὰ τοῦ θεσμοῦ ποὺ ὁ ἴδιος, πρὶν ἑνδεκα χρόνια, εἶχε καταλύσει. Μήπως ὅμως καὶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος λίγες ἑβδομάδες προτοῦ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐγκόσμια δὲν βροντοφώναξε: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς»;

— Σᾶς τὸ ἔχω τονίσει καὶ κατὰ τὰς προηγηθείσας συζητήσεις μου εἶπε ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς. Ὅλη ἐκείνη ἡ περίοδος ἡ ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1935 ἦτο πολὺ συγκεχυμένη. Πολὺ «μπερδεμένη». Καὶ κατὰ τὰς ἰδέας. Καὶ κατὰ τὰς θεωρίας. Καὶ κατὰ τὰς πράξεις. Καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, εἴτε οὗτοι ἴσταντο ὑψηλά, εἴτε χαμηλότερα.

Ὁ Σαράφης ἦταν κατηγορηματικός

ΑΥΤΗ ἡ «συγκεχυμένη» ἐποχὴ ποὺ ἐπέτρεπε τὴν παρουσίασι πολλῶν «μπερδεμένων» εἰκόνων, ἔπεδαλε στὸν κατοπινὸ ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Ν. Πλαστήρα νὰ ἀναζητήσῃ τό «ξεκαθάρισμα» ὡρισμένων πραγμάτων. Καὶ ἔτσι ἐπεζήτησε τὴν μυστικὴ συνάντησι μὲ τὸν τότε ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα, ἐκεῖ στὸ κέντρο τὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ.

— Σᾶς ἀνέφερα ἤδη μοῦ λέει συνεχίζοντας ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς, ὅτι κατὰ τὴν τελευταία σύσκεψι, τῆς 26ης Φεβρουαρίου, στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη Εὐστρατίου, ὁ Στ. Σαράφης, ζητώντας μου νὰ ἀναλάβω τὸ ἐγχείρημα τῶν στρατώνων πεζικοῦ, μοῦ προσέθεσε ὅτι ἦτο ἐπίσης «εὐκολώτατον νὰ πάρουμε μαζί μας καὶ τὰ ὅπλα μάχης». Ἐγὼ ὅμως —πέραν τῶν ἄλλων ἀντιρρήσεών μου —προέβαλα τὸ ἐπιχείρημα, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσεταιρισθῶμεν τὰ ὅπλα μάχης, ἀφοῦ ὁ διοικητὴς των Νικ. Κοσίντας ἦτο «πιστὸς ἄνθρωπος» τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν; Τότε ὁ Στεφ. Σαράφης λαμβάνων μυστηριῶδες ὕφος μοῦ ἀπήντησε ὅτι «τὸ πρᾶγμα τὸ εἶχε κανονίσει αὐτὸς προσωπικῶς». χωρὶς ὅμως καὶ νὰ θελήσῃ νὰ μοῦ δώσῃ περισσοτέρας ἐξηγήσεις.

Ἐπειδή, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ἐγνώριζα τὸν στενότατον σύνδεσμον τοῦ Γ. Κονδύλη μὲ τὸν Ν. Κοσίνταν, καθὼς καὶ τὸ πόσον ὁ δεύτερος ἐσέβετο καὶ ἠγάπα τὸν πρῶτον, ἐξενίσθην ἀπὸ τὴν κατηγορηματικότητα τῆς δηλώσεως τοῦ Σαράφη, καὶ ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἔπρεπε μόνος μου νὰ διαπιστώσω πῶς ἀκριβῶς ἔχουν τὰ πράγματα. Δι' αὐτόν, λοιπόν, τὸν λόγον ἐτηλεφώνησα εἰς τὸν Ν. Κοσίνταν νὰ συναντηθῶμεν εἰς τὸ κέντρον τὰ «Κλήματα» Καλαμακίου. Ἤθελα νὰ γνωρίζω τί συνέβαινε καὶ ἐὰν ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Σαράφη ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν πραγματικότητα.

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Σπαῆ ἂν ἡ πρόκρισι τοῦ κέντρου τὰ «Κλήματα» εἶχε καμμιὰ ἰδιαίτερη σημασία.

—Ὄχι· μοῦ ἀπάντησε. Ἐκεῖ συναντώμεθα συχνὰ μὲ πολλοὺς φίλους καὶ ὁμοιδεάτας. Συνεπαύσαμεν δὲ τὸ κέντρον, διότι ὁ καταστηματάρχης ἦτο καὶ δεινελικώτατος καὶ προθυμότατος. Εἰς τὸ κέντρον τοῦτο μετέβαινε, ἐκάστοτε, καὶ ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Νομίζω, μάλιστα, ὅτι ἐκεῖ εἶχε γίνει καὶ ἡ συνάντησις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων μὲ τὸν διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ. Τότε ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἠρώτησε «Τί θὰ ἐκάμνατε ἐὰν ἠρχόμην διὰ νὰ ἀποβιβασθῶ εἰς Καβάλαν ὡς ἀρχηγὸς μιᾶς ἐπαναστάσεως;» Ὁ δὲ στρατηγὸς Δημ. Καιμένος ἀπήντησε: «Θὰ ἐξηρχόμην διὰ νὰ σᾶς προϋπαντήσω». Ὑποδηλῶν οὕτω τὴν ἀνεπιφύλακτον προσχώρησίν του εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1933 ὀργανούμενον κίνημα.

Ἐπίστευσε στὴν ἀναβολή

ΠΩΣ ΟΜΩΣ γίνηκε ὥστε ὁ τότε συνταγματάρχης Λ. Σπαῆς νὰ καλέσῃ τὸν τότε ταγματάρχη Ν. Κοσίντα τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ θὰ ξέσπαγε ὁ «ἁγιώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»; Καὶ πῶς ἡ σύμπτωσι αὐτὴ θὰ ἐμπόδιζε τὸν διοικητὴν τῶν ὁπλάτων μάχης νὰ σκεφθῆ ὅτι ἡ πρόσκλησι ἦταν τέχνασμα ἢ «σκάσιμο»; Δὲν ἤξερε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Νικ. Πλαστήρα, ὅτι ἡ 1η Μαρτίου 1935, εἶχε ὁρισθῆ ὡς ἡμέρα γιὰ τὴν ἔκρηξι τοῦ κινήματος —ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε εἰδοποιήσει σχετικὰ τὸν Γεώργιο Βεντήρη;

— Βεβαίως τὸ ἤξευρα· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζα τὴν ὥρα «Χ», τὴν ἀκριδῆ, ὁπλαδή, ὥραν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐκδηλώσεως. Ἀλλὰ τὸν ταγματάρχη Κοσίντα δὲν τὸν ἐζήτησα εἰς τὸ τηλέφωνον οὔτε τὸ πρωῒ τῆς 1ης Μαρτίου, οὔτε πρὸ τῶν μεσημβρινῶν ὡρῶν. Τὸν ἐζήτησα κατὰ τὸ ἀπομεσήμερο, ὅταν εἶχον πιστεύσει ὅτι ἡ τριμελὴς ἐκτελεστικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ὑπῆκουε εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου περὶ ὀλιγοημέρου ἀναβολῆς τοῦ κινήματος. Ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ ἐληφθη ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας τῆς μοιραίας ἡμέρας.

Ἐπεδίωξα, λοιπόν, τὴν συνάντησιν εἰς τὰ «Κλήματα» μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ὑστάτης ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτός, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφε, ὡς γνωστόν, καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἐὰν ὁ Ὀθωναῖος ὁριστικῶς ἀρνηθῆ (τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως), τότε ἡ κίνησις πρέπει νὰ γίνῃ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πλαστήρα. Ἐὰν διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἴτε ἡ ἐπιτροπὴ εἴτε οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ θέλουν νὰ εἶναι χαραγμένον τὸ πρόγραμμα τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως, εἶμαι πρόθυμος νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Πλαστῆραν νὰ ἐγκρίνῃ καὶ προσυπογράψῃ αὐτό. Ὁ κ. Σκουλᾶς (ὁ κομίσας τὸ ὕστατον γράμμα) ἔχει μαζί του ἐπιστολὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν, τὴν ὁποίαν, ἂν τὸ ἐγκρίνετε, θὰ ἀναλάβῃ νὰ μεταφέρῃ παρ' αὐτῷ ὁ κ. Πιστολάκης, ὁπότε ἡ ὅλη αὐτὴ ὑπόθεσις θὰ διεκπεραιωθῆ εἰς τὸν συντομώτερον δυνατὸν χρόνον. Ἀλλ' ἐὰν ὁ στόλος εἶναι ἕτοιμος, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναβληθῆ ἡ κίνησις ἀπὸ τὸν χρόνον ποὺ θὰ ἀπαιτηθῆ διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν μὲ τὸν στρατηγὸν Πλαστῆραν. Διότι, ἐγὼ δὲν φοβοῦμαι κατάχρησιν ἐκ μέρους του τῆς ἐξουσίας ποὺ θὰ θέσετε εἰς τὴν διάθεσίν του. Διότι, ὅταν ὁ Στόλος κινηθῆ θὰ ἐμφανισθῶ δημοσίᾳ εὐλογῶν τὸ κίνημα καὶ λέγων ὅτι γνωρίζω τὸ πρόγραμμά του, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐκθέσω, προσθέτων ὅτι ἐλπίζω ἡ Ἐπανάστασις νὰ μὴν ἀπομακρυνθῆ αὐτοῦ, ἐὰν θέλη νὰ ἀχθῆ τὸ ἔργον της εἰς αἴσιον πέρας. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ συνεννόησις δὲν θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον μακρότερον τῆς ἑβδομάδος, ἴσως δὲ καὶ μόνον 4—5 ἡμέρας. ἐφ' ὅσον ἀνατεθῆ εἰς τὸν κ. Π.(ιστολάκην) νὰ τηλεγραφήσῃ συνθηματικῶς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Πλαστήρα».

Ἄλλο ἂν ἐρχόταν ὁ Πλαστήρας

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Σπαῆς συνεχίζει:

— Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, ὁ ἴδιος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐζήτει ὀλιγοήμερον ἀναβολὴν τοῦ κινήματος (ἦτο δὲ σαφὴς ἡ ὡς ἄνω ἐπιστολὴ του τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1935), ποίος θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἀπέστερνε νὰ συμμορφωθῆ εἰς τὴν σύστασιν; Οὕτω ἐσκέφθην καὶ ἐγὼ (δεδομένου ὅτι τὴν προτεραίαν τοῦτο μοῦ ἦτο ἀδύνατον) νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ προβῶ εἰς τὴν διαπίστωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκρινα ὡς ἀναγκαίαν. Διότι, ὁ Σαράφης, πέραν τῶν ὅσων σᾶς προανέφερον, εἶχε προσθέσει ὅτι «τελικῶς ὁ Κοσίντας, παρὰ τὰς προβληθείσας ἀντιρρήσεις του, θὰ ἐκαμπτετο».

Ἐδῶ ρωτάω γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸν στρατηγὸ Σπαῆ, γιατὶ ἡ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ δὲν δέχθηκε τὴν ὑπόδειξι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου γιὰ τὴν γιὰ λίγα εἰκοσιτετράωρα ἀναβολὴ τοῦ κινήματος.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἄλλα ἦσαν πλέον ἕτοιμα καὶ ὅτι οἱ πάντες εἶχον εἰδοποιηθῆ. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διότι οὔτε ὁ Σαράφης οὔτε οἱ «νεότουρκοι» ποὺ ἦσαν μαζί του ἢ ποὺ τὸν κατηύθυνον, ὅπως ὁ Ἰωάννης Τσιγάντες, δὲν ἤθελαν οὐδὲ νὰ ἀκούσουν κἂν τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου Πλαστήρα. Ἡ μᾶλλον καὶ ποὺ τὸ ἤκουαν μόνον τοὺς ἔπιανε μυρμηγκιά! Ἤθελαν ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀρχηγεύσῃ τοῦ κινήματος —διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς ἐνδεχομένας ἐπιπτώσεις τῆς ἀρχηγίας του, δεδομένου ὅτι αὐτὸς δὲν ἀπέκρυπτε τὰς δικτατορικὰς τάσεις του —ἀλλὰ οὔτε κἂν νὰ πατήσῃ, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ πόδι του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησίν των, πιθανόν, θὰ τὸν ἐδέχοντο ὡς «καλὸν φίλον» —ἄνευ θέσεώς τινος— ἢ καὶ ὡς «φιλοξενούμενόν». Διὰ νὰ ξαναφύγῃ, δηλαδή! Μὲ ἄλλα λόγια: Δὲν ἤθελαν τὸν Πλαστήρα οὔτε ζωγραφιστόν.

Ἔτσι, λοιπόν, καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσι ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἀναβαλλόταν γιὰ λίγα εἰκοσιτετράωρα, γίνηκε ἡ συνάντησι στὰ «Κλήματα».

— Ἤλπιζα μοῦ λέει, συνεχίζοντας, ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, ὅτι ἡ ὀλιγοήμερος ἀναβολὴ τοῦ κινήματος θὰ ἐπέτρεπε εἰς τὸν Στέφ. Σαράφην νὰ ἀναθεωρήσῃ τὰς σκέψεις του ἑνὸς τῶν ὁποίων καὶ ἐπέτυχε, τελικῶς, τὸ κίνημα εἰς τὰς Ἀθήνας. Τοῦτο θὰ ἠνάγκαζε καὶ ἐμὲ νὰ ἀναθεωρήσω τὰς ἰδικάς μου ἀποφάσεις περὶ μὴ συμμετοχῆς μου εἰς τοῦτο. Διότι ἐὰν συνέβαινε νὰ ἀφιχθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ στρατηγὸς Ν. Πλαστήρας διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως δὲν θὰ ὑπῆρχε περίπτωσις καὶ δι' ἐμὲ νὰ ἀρνηθῶ τὰς ὑπηρεσίας μου. Ὁ στενότατος σύνδεσμός μου μὲ τὸν Ν. Πλαστῆραν καὶ ἡ βαθυτάτη ἀγάπη μου πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδική του ἀγάπη πρὸς ἐμένα, θὰ μοῦ ἐπέβαλλον νὰ τεθῶ εἰς τὰς διαταγάς του ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαχίστης ἀντιρρήσεως. Τὴν ἀγάπην μου ταύτην πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, τὴν ἐγνώριζεν καλῶς καὶ ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ μὲ ἤθελον εἰς τὸ κίνημα, διότι μὲ εἶχον ἀνάγκην. ἀλλὰ καὶ δὲν μὲ ἤθελον —λόγῳ τοῦ ἀκράτου πλαστηρισμοῦ μου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τὴν ὥραν καθ' ἣν συνηντήθημεν μὲ τὸν ταγματάρχην Κοσίνταν.

«Θά ἔκαμνε ἀδιστάκτως τό καθῆκον του»

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ μου ἦταν αὐτονόητο:

— Καὶ τί τοῦ εἴπατε, στρατη-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

Α Τ7/5

κ
τόν θαυμ
'TERYLE

'TERYLENE'
Ἀγγλικὴ ICI ἶνα

Θὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι θὰ σᾶς θαυμάζουν, ὅταν φοράτε κ
στούμι ἀπὸ ὕφασμα 'TERYLENE'. Τὸ κοστούμι 'TERYLENE' ὄ
μόνο εἶναι κομψὸ ἀλλὰ παραμένει κομψὸ - ὅπως καὶ νὰ τ
φερθῆτε, ὅσο καιρὸ κι ἂν τὸ ἔχετε. Νὰ εἶσθε βέβαιος, ὅτ
τὸ κοστούμι 'TERYLENE' θὰ διατηρήσῃ τὴν τσάκισή τοῦ παν
τελονιοῦ του πραγματικὰ μόνιμη καὶ ποτὲ δὲ θὰ τσαλα
κώσῃ - θὰ σᾶς διατηρηθῆ πάντοτε κομψό. Γιὰ νὰ εἶσθε σί
γουρος ὅτι ἀγοράσατε αὐτὸ τὸ ὑπέροχο κουστούμι,
ζητῆστε τὸ ὕφασμα νὰ ἔχῃ τὸ ὄνομα 'TERYLENE'.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤ/ΠΟΙ ΤΗΣ ICI: ΑΦΟΙ ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΟΙ Ο.Ε.

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

➡ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

γέ μου;

Καὶ ἡ ἀπάντησι τοῦ Λεωνίδα Σπαῆ:

— Τὸν ἠρώτησα, πράγματι, διατὶ δὲν προσχωρεῖ εἰς τὸ κίνημα. Διότι, ὅπως σᾶς εἶπα, δὲν εἶχον πεισθῆ ἀπὸ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Σαράφη ὅτι ὁ Κοσίντας «ἦτο ἕτοιμος νὰ καμφθῆ». Καὶ μοῦ ἀπήντησεν ὅπως ἀγέμενον ὅτι θὰ ἀπήντα. Κυρίως δὲ μοῦ ἀνεφέρθη εἰς τὸν σύνδεσμόν του μὲ τὸν Γ. Κονδύλην καὶ εἰς τὴν πίστιν του ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, διαδεχόμενος ταχέως τὸν τότε πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρην θὰ ἀπέβαινεν ὁ ἀποτελεσματικώτερος προστάτης τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας. Μοῦ προσέθεσεν ὅμως ὅτι ἐὰν καὶ ἐκεῖνος (ὁ Κοσίντας) ἐπείθετο ὅτι ἡ Δημοκρατία ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ, θὰ ἔκαμνεν ἀδιστάκτως τὸ καθῆκον του. Μοῦ τὸ ἐτόνισε δὲ τοῦτο, ὅταν μοῦ ἀπεκάλυψε—πρᾶγμα ποὺ μοῦ εἶχεν ἀποκρύψει ὁ Στ. Σαράφης — ὅτι ἤδη εἶχε συναντηθῆ τρεῖς φορὰς μὲ τὸν ἐπιτελάρχην τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ καὶ ὅτι τὸ βασικὸν ἐπιχείρημα τοῦ τελευταίου ἦτο ἡ προστασία τῆς κινδυνευούσης Δημοκρατίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διεπίστωνα μόνος μου πλέον ἕως ποῦ ἔφθανον αἱ προθέσεις τοῦ Κοσίντα καὶ ἔκρινα, βάσει συγκεκριμένων στοιχείων, τὴν δήλωσιν τοῦ Σαράφη ὅτι «μποροῦσαμε νὰ πάρουμε εὔκολα τὰ ὅπλα μάχης»! Τοῦτο δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀκριβές, ὡς προέκυπτε ἐκ τῶν λεχθέντων τοῦ Διοικητοῦ των. Δι' ἃ ἐπετυγχάνετο δὲ τελικῶς ἡ ἐν προκειμένῳ ἐπιδίωξις ἦτο ἀπαραίτητος καὶ περαιτέρω συνεννόησις μετὰ τοῦ ταγματάρχου Κοσίντα. Ἤδη ὅμως ἐγνώριζα ἐπακριβῶς τί ἐσκέπτετο καὶ πῶς ἐσκέπτετο ὁ διοικητὴς τῶν ὅπλων.

Ρωτάω:

— Καὶ ποιὸ ἦταν τὸ συμπέρασμά σας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Ἀσφαλῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε ἐντύπωσι καὶ σὲ σᾶς. Ὅτι, δηλαδή, καὶ ὁ ἴδιος ὁ τότε ταγματάρχης Κοσίντας θὰ ἔπραττε τὸ καθῆκον του ἐὰν ἐπείθετο ὅτι πράγματι τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ. Ὅτι θὰ ὑπῆρχε φόβος ἀνατροπῆς του. Ἀκριβῶς δὲ ἡ δήλωσις αὐτὴ τοῦ διοικητοῦ τῶν ὅπλων μάχης μὲ ἔκανε νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπῆρχε περιθώριον συζητήσεως καὶ ὅτι ἤδη εἶχον ὡριμάσει παρ' αὐτῷ ὡρισμέναι σκέψεις καὶ ἰδέαι.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΠΙΟ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

'Η δημοκρατία θὰ νικοῦσε μὲ ἐνάμισυ ἑκατομμύριο!

(3 "ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ,, Χ 500.000)
ΑΞΙΟΘΡΗΝΗΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΩΝ ΧΑΟΣ

32ον

ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗΝ ἀκριβῶς ποὺ ἡ συζήτησις ἀνάμεσα στούς Λεωνίδα Σπαῆ καί Νικόλαο Κοσίντα ἄρχισε νά μπαίνη στήν κρίσιμη καμπή της, ἔφθασε —ἐκεῖ στά «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ— τό μεγάλο μήνυμα: «'Ο ὑπουργός σᾶς ζητεῖ ὑπερκατεπειγόντως»! "Ετσι λίγα πράγματα εἶχε προκάνει νά πῆ ὡς τήν καίρια ἐκείνη στιγμή ὁ κατοπινός ὑπουργός τῶν στρατιωτικῶν στήν κυβέρνησι τοῦ Νικ. Πλαστήρα. Γιατί ἀπό τήν ἀρχή πού ἔγινε ἡ συνάντησι τῶν δύο ἀξιωματικῶν τόν λόγο εἶχε ὁ διοικητής τοῦ Τάγματος 'Αρμάτων Μάχης.

— "Οχι μόνον δέν τελειώσαμε τήν συζήτησί μας· μοῦ λέει ὁ στρατηγός Σπαῆς, ἀλλά σχεδόν οὔτε κἄν τήν εἴχαμε ἀρχίσει, ὡς πρός τά οὐσιαστικά της κεφάλαια. Διότι ἡ εἰδοποίησις ἀπό τάς 'Αθήνας ἦλθε μόλις ὁ διοικητής τοῦ Τ.Α.Μ. ὁλοκλήρωσε τήν ἰδικήν του πρός μέ ἀφήγησιν —τήν ὁποίαν γνωρίζετε. 'Εγώ τό μόνον τό ὁποῖον εἶχον προφθάσει νά εἴπω εἰς τόν φίλον μου ταγματάρχην, ἦτο ὅτι ὁ Σαράφης μέ εἶχε διαβεβαιώσει, πώς αὐτός (ὁ Κοσίντας) ἦτο «ψυχικῶς ἕτοιμος νά προσχωρήση εἰς τό κίνημα». Καί ὅτι ἦτο «ἐπίσης ἕτοιμος (ὁ Κοσίντας) νά θυσιασθῆ διά τήν δημοκρατίαν, ἐάν ἡ ἀνάγκη τό ἐκάλει»! Τό τελευταῖον τοῦτο προέκυπτε καί ἀπό τήν δήλωσιν τοῦ Κοσίντα, κατά τήν ὁποίαν «καί ὁ ἴδιος θά ἔπραττε τό καθῆκον του ἐάν ἐπεβετο ὅτι πράγματι τό πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας ἐτίθετο ἐν κινδύνω».

Καί ὁ στρατηγός Σπαῆς συνεχίζει:

— Καί ὅλα αὐτά τά ἔλεγε ὁ Κοσίντας μέ πολλήν εἰλικρίνειαν καί πηγαῖον αὐθορμητισμόν. Καί ὑπενόει ἀσφαλῶς, ὅτι τό «καθῆκον» του θά τό ἔκαμνε ἔστω καί ἐάν ὁ ἴδιος ὁ πολυαγάπητός του Γ. Κονδύλης, τόν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς στυλοβάτην τῆς Δημοκρατίας ἐξεδήλωνε τυχόν ἀντιδημοκρατικάς τάσεις. "Η, μέ ἄλλα λόγια, θά εὑρίσκετο, ἐάν τοῦτο καθίστατο ἐπιβεβλημένον, καί εἰς τό ἀντίπαλον τοῦ Κονδύλη, «δημοκρατικόν στρατόπεδον»! Τοῦτο δέ τό ἔβλεπε ὀλίγον καιρόν βραδύτερον ὅτε, διά παρεμφερῆ λόγον, ἐφυλακίσθη ἐπί ὀκτάμηνον, ἐξ ἀφορμῆς ἑνός σημειώματος τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη.

(Καί καθώς θά δοῦμε, τό διανοήθηκε τρεῖς μονάχα ὥρες ὕστερα ἀπό τή συνάντησι τοῦ Καλαμακιοῦ. "Αλλο ἄν τά ἑπτά τραύματα πού δέχθηκε στοῦ Μακρυγιάννη δέν τόν ἄφησαν νά μεταβάλη τήν σκέψι του σέ πρᾶξι).

Γυρίζοντας δέ πολλές δεκάδες χρόνια πίσω, ὁ στρατηγός Σπαῆς πρόσθεσε:

— **Τόν αὐθορμητισμόν τοῦ Κοσίντα τόν εἶχον πολλοί δημοκρατικοί ἀξιωματικοί, ἀνεξαρτήτως τῶν μεταξύ των ἐρίδων καί προσωπικῶν παθῶν. Τῶν ἐρίδων, αἵτινες κατά τήν χαρακτηριστικήν περικοπήν τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου, τούς εἶχον μεταβάλει εἰς «ἀλληλο μισουμένας καί ἀλληλοτρωγομένας φατρίας»!** Δυστυχῶς ὅμως ὑπῆρχον καί μερικοί ἀξιωματικοί οἱ ὁποῖοι συνεδύαζον τήν δημοκρατικήν των ἰδεολογίαν μέ ὡριασμένας πολύ κακάς, κακίστας συνηθείας!

"Ενα πολύ μεγάλο μυστικό!

ΠΟΙΕΣ ὅμως ἦταν αὐτές οἱ «κακές - κάκιστες συνήθειες»;

— 'Ακριβῶς ἐκεῖνες· μοῦ ἀπαντάει ὁ στρατηγός Σπαῆς, πού ἔγιναν ἀφορμή νά ἀποτύχη τελικῶς, τό κίνημα εἰς τάς 'Αθήνας. Νά ἀποτύχη, ἐνῶ εἶχε ὅλας τάς πιθανότητας, καί ἀκόμη περισσότερον, τήν ἀπόλυτον βεβαιότητα, νά ἐπιτύχη. Καί εἰς τήν πρωτεύουσαν καί παραλλήλως εἰς ὁλόκληρον τήν χώραν.

"Ετσι φθάσαμε ξανά στό πιό εὐαίσθητο σημεῖο ἀπό τήν ὁλη συζήτησί μας μέ τόν ἐπιστήθιο φίλο τοῦ Νικολάου Πλαστήρα καί «ἀδελφοποίητο» τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου.

Καί λέω:

— Μοῦ ἔχετε πῆ, στρατηγέ μου, ὅτι θά ἀποφασίζατε νά μοῦ ἀποκαλύψετε, ὕστερα ἀπό 32 χρόνια, ὁλόκληρη τήν ἀλήθεια, γύρω ἀπό τό γιατί δέν ἐπεκράτησε τό κίνημα μέσα στάς 'Αθήνας, ἐνῶ εἶχε ὅλες τίς δυνατότητες νά ἐπιβληθῆ.

'Ο στρατηγός Σπαῆς μέ κοιτάζει καί μέ ξανακοιτάζει. Εἶναι ἀκόμα πολύ διστακτικός. Εἶναι σάν νά σκέπτεται ἄν πρέπει ἤ ἄν δέν πρέπει νά βάλη κάπου μιά κάποια «ἐπιτύμβια πλάκα»

— Καταλαβαίνω· προσθέτω πώς τό θέμα εἶναι πάρα - πολύ λεπτό. Λεπτό, καί οὐσιαστικά καί μεταφορικά. Νομίζω, λοιπόν, πώς θά μποροῦσα νά σᾶς διεκολύνω, ἄν σᾶς θύμιζα τί ἔχει, σχετικά, ἱστορήσει ὁ Στέφανος Σαράφης. Γιατί ἀπό τήν ἱστόρησι αὐ

→ Συνέχεια εἰς τήν 6ην σελίδα

'Από τό 1922 ὡς τό 1935 οἱ «ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίαι» («στρατιωτικοί παράγοντες») τῆς ἐποχῆς ἦσαν πάντα ἕτοιμοι νά χρησιμοποιήσουν τάς ὑπό τάς διαταγάς των δυνάμεις, γιά ἕνα «δημοκρατικό» πραξικόπημα πού θά ἔσωζε τή «Δημοκρατία» ἀπό τούς «Δημοκρατικούς». (Καί πάλι θά τήν ξαναέσωζαν, ἀπό ἄλλους βέβαια «Δημοκρατικούς» — καί οὕτω καθ' ἑξῆς)

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 5ης σελίδος

τή τοῦ ἐπιτελάρχη τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, βγαίνει ὅτι σεῖς κρατούσατε καὶ τότε καὶ τώρα (μιὰ πού ὡς σήμερα δέν τό ἔχετε ἐξομολογηθῆ) ἕνα πολύ μεγάλο μυστικό.

— Εἶναι σωστό αὐτό πού λέτε μοῦ ἀπαντάει. Εἶναι, πραγματι, καὶ μεγάλο ἀλλά καὶ ἁπλό, στήν τόσο δυσάρεστη γεύσι του, αὐτό τό μυστικό.

Ἐγώ συνεχίζω:

— Ἴσως θά σᾶς διευκόλυνα ἄν σᾶς διάβαζα τό «ἐπίμαχο» ἀπόσπασμα ἀπό τήν Ἱστόρησι τοῦ Στεφ. Σαράφη. Ἀναφέρεται στήν τελευταία σύσκεψι, τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1935, στή συσκεψι πού ἔγινε στό σπίτι τοῦ ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ σέ πολεμική διαθεσιμότητα Γιάννη Εὐστρατίου καὶ μνημονεύει καὶ τοῦτα:

«Στούς στρατῶνες πεζικοῦ ὑπῆρχαν ἀρκετοί ἀξιωματικοί μυημένοι καὶ, μάλιστα, ἐξασφαλισμένος ὁ λόχος πολυβόλων καὶ ἄλλος λόχος τοῦ προτύπου Συντάγματος πού στρατωνίζονταν ἐκεῖ. Πρότεινα στόν Σπαῆ νά ἀναλάβη τήν ἐπιχείρησι αὐτή. Κείνος εἶπε πώς γιά νά μπορέση νά δουλέψη καὶ πάρη μέ τό μέρος μας ὡρισμένους δυναμικούς ἀξιωματικούς, χρειαζόταν λεφτά. Τοῦ δηλώθηκε πώς δέν ὑπάρχουν λεφτά γιά τή δουλειά αὐτή καὶ ὅτι λωσε πώς δέν ἀναλαμβάνει. Ὑστερα ἀπό τό Σπαῆ προτάθηκε στό Χαρ. Γραββάνη νά ἀναλάβη τήν ἐπιχείρησι καὶ κείνος ἤθελε νά μᾶς ἀναπτύξη τό πρόγραμμά του. Δηλώσαμε πώς δέν μποροῦμε νά ἔχη καθένας τό πρόγραμμά του, γιατί αὐτό ἦταν δουλειά τῶν Βενιζέλου - Πλαστήρα. Δήλωσε πώς δέν ἀναλαμβάνει. Ἀπειλήθηκε κατόπιν στόν ἀντισυνταγματάρχη τάξεως Γιάννη Νικολάου Κείνος στήν ἀρχή δέχτηκε καὶ ζήτησε νά εἶναι ὁ διοικητής στήν περιοχή αὐτή καὶ ἀφοῦ ἀπαντήσαμε «θά εἶσαι ὁ διοικητής» ἄλλαξε γνώμη καὶ δέν δέχθηκε. Ὕστερα ἀπό αὐτό παρατήρησα πώς δέν φταῖνε οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοί, ἀλλά αὐτοί οἱ ἴδιοι (οἱ ἀπόστρατοι) καὶ ὅτι θά ὁρίσω ἐνώ ἀξιωματικό γιά αὐτή τή δουλειά. Πραγματικά ὡρισα τόν ἀντισυνταγματάρχη πεζικοῦ Πυριόγον Ἀυτήνη πού ὑπηρετοῦσε στό σχολεῖο Ἐφαρμογῆς Πεζικοῦ, εἶχε ὑπό τίς διαταγές του πολλούς ἀξιωματικούς ὀργανωμένους καὶ τά γραφεῖα τοῦ σχολείου ἦταν δίπλα στοὺς στρατῶνες παραπηγμάτων».

«Μία ἀξιοθρήνητος καὶ οἰκτρά κατάστασις»

ΑΦΟΥ διάβασα ὁλόκληρο τό παραπάνω —καὶ γνωστό μας ἀπό τά περασμένα— ἀπόσπασμα ἀπό τήν ἱστόρησι τοῦ Στεφ. Σαράφη, ὁ στρατηγός Λεωνίδας Σπαῆς, κοιτάζοντάς με ξανά, εἶπε:

— Νομίζω ὅτι πρέπει νά ἀποφασίσω νά ἀποκαλύψω καὶ τήν ἐν προκειμένω ἀλήθειαν, εἰς ὅλην της τήν ἔκτασιν. Καί «κατά βάθος καὶ κατά πλάτος». Διότι πρέπει κάποτε νά λεχθοῦν τά πράγματα ὅπως συνέβησαν. Καί νά ἀποδοθοῦν «τά τοῦ Καίσαρος καὶ εἰς τόν Καίσαρα».

Καὶ συνέχισε:

— Βεβαίως, ὅπως καί ἄλλοτε σᾶς ἔχω εἰπῆ, ὁ Στέφανος Σαράφης ἦτο πάντοτε ἐπιπόλαιος. Καὶ μέ τήν ἐπιπολαιότητα, ἥτις οὐδέποτε τόν ἐγκατέλειψε ἱστόρησε τά ὅσα ἱστόρησε. Χωρίς νά θελήση νά ἐμβαθύνη. Ἂν καί δέν ἦτο ἄμοιρος γνώσεως καὶ δή γνώσεως ἀφορώσης εἰς τήν ἐν προκειμένω ἀλήθειαν.

Ἀκοῦστε, λοιπόν: Ἡ ὑπόθεσις ἐχάθη διά τάς Ἀθήνας, διότι ὁ Στεφ. Σαράφης ἤθελε νά κάμη οἰκονομίαν 1.500.000 δραχμῶν. Τό ποσόν δέ αὐτό θά ἐμοιραζετο εἰς τρία ἴσα μερίδια. Ἕκαστον ἐκ 500.000 δραχμῶν. Καὶ τό πρόβλημα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ κινήματος εἰς τάς Ἀθήνας θά ἦτο αὐτομάτως λελυμένον.

Λέω:

— Μά στρατηγέ μου, καθώς ἀντιλαμβάνομαι, τά χρήματα αὐτά θά δίνονταν γιά νά ἐξαγορασθοῦν τρεῖς συνειδήσεις, κάθε μιά ἀπό τίς ὁποίες θά στοίχιζε πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές. Καί, βέβαια, εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἐξαγορᾶς δέν θά ἀφοροῦσε ἀξιωματικούς ἀπό τήν δημοκρατική παράταξι, ἀλλά ἀπό κάποια ἀντίπαλο παράταξι. Γιατί οἱ δημοκρατικοί κάνανε τό κίνημα, γιά νά προστατεύσουν τήν ἀβασίλευτη δημοκρατία. Ἐπαναστατοῦσαν, δηλαδή, ὄχι γιά νά κερδοσκοπήσουν μά γιά νά μήν ἀπεμπολήσουν τήν δημοκρατική τους πίστι καὶ τήν δημοκρατική τους ἰδεολογία. Ἀλλά καὶ ἀπό τούς ἀντιπάλους τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως, ποιοί θά ἦσαν τόσον κακοί καὶ τόσον διεφθαρμένοι χαρακτῆρες ὥστε νά θέλουν νά ἀπεμπολήσουν τό δικό τους ἰδεολογικό «πιστεύω»;

Καὶ ὁ στρατηγός Σπαῆς, κοιτάζοντάς με ξανά κατάματα καὶ μὲ πολὴ ἔκπληξι, μοῦ ἀπάντησε:

— Δέν ὑπονοῶ, ἐν προκειμένω, ἀπόπειραν ἐξαγορᾶς ἀντιπάλων ἀξιωματικῶν, βασιλοφρόνων, παραδείγματος χάριν. Ἀναφέρομαι εἰς περιπτωσιν καταβολῶν πρός δεδοκιμασμένους δημοκρατικούς ἀξιωματικούς.

Φυσικά ἐκφράζω τήν κατάπληξί μου γιά τήν συγκλονιστική αὐτή ἀποκάλυψι.

— Δυστυχῶς ἔτσι εἶναι· μοῦ λέει ὁ στρατηγός Σπαῆς. Κακῶς - κάκιστα, ἀπό τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν, μέχρι τοῦ 1935, εἶχε δημιουργηθῆ μιά κυριολεκτικῶς, ἀξιοθρήνητος κατάστασις. Μία, τῷ ὄντι, περισσότερον ἀπό οἰκτρά εἰκών. Ἀκριβῶς δέ αὐτή ἡ ἀξιοθρήνητος κατάστασις ἐπέτρεπε εἰς ἐκείνους, οἵτινες προέβαλον τό αἴτημα τῆς καταβολῆς τῶν ποσῶν πού τροανέφερα, νά ἐμφανίζωνται ὡς ἀγενδότως ἐπιμένοντες. Καὶ νά τοποθετοῦν τά πράγματα ἐπί μιᾶς ἠθικῶς ἀπαραδέκτου βάσεως. Ἐπί μιᾶς κατ' ἐξοχήν ἀνηθίκου βάσεως: «Ἡ μᾶς δίδετε τά χρήματα καὶ τό κίνημα ἐπιτυγχάνει ἤ δέν μᾶς τά δίδετε ὁπότε τό κίνημα χάνεται»!

Ἰδιοκτησία μέ ἀγαθά καὶ εἰσοδήματα

ΗΤΑΝ ΤΟΣΟ φρικτή καὶ ἀποτρόπαια ἡ ἄγνωστη, ὡς τώρα, ἀλήθεια, πού, γιά πρώτη φορά, ὕστερα ἀπό τρισήμισυ δεκάδες χρόνια ἔφερε σέ φῶς ὁ στρατηγός Σπαῆς, ὥστε πραγματικά νά ρωτιέται κανείς ἂν ἀξίζη νά ξέρη τό κάθε τι καὶ στήν ἐλαχίστη λεπτομέρειά του ἡ ἂν εἶναι προτιμότερο νά ζῆ σὲ ἄγνοια. Γιατί ἡ «δημοκρατική» αὐτή σῆψι, ἡ ἠθική τραγωδία πού τόσο ἀργά ἀποκαλύπτεται, ξεκίνησε ἀπό τό 1922, μαζί μέ τήν ἐθνική τραγωδία τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἐποχῆς. Καί εἶναι ἀπόλυτα συνυφασμένη μέ ἕνα καθεστώς (τήν ἀβασίλευτη δημοκρατία), πού ἔνδεκα ὁλόκληρα χρόνια (1924 — 1935) βασάνισε τήν Ἑλλάδα. Μέ ἕνα καθεστώς πού, κατά τήν προφητική ἔκφρασι τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, χώρισε τούς «δημοκρατικούς» ἀξιωματικούς —καθώς καί παραπάνω καὶ τόσες φορές στά περασμένα λέχθηκε — σὲ ἀλληλομισούμενες καὶ ἀλληλοτρωγόμενες φατρίες», καὶ ἐπέτρεψε νά δημιουργηθοῦν οἱ «δημοκρατικοί» ἐκεῖνοι παράγοντες, πού θεωροῦσαν τό «ἐνέον ἡμῶν πολίτευμα» ὡς προσωπική τους ἰδιοκτησία. Ἰδιοκτησία μέ ὅλα τά πλουσιοπάροχα ἀγαθά της καὶ μέ τά ἄφθονα εἰσοδήματά της! Ποτέ στήν τόσο μακρόχρονη ἱστορία τοῦ τόπου μας δέν εἶχε δημιουργηθῆ ὁ καταστροφικός ἐκεῖνος «παραγοντισμός», πού δημιουργήθηκε στήν ἐνδεκάχρονη περίοδο τοῦ «εὐγενέστερου τῶν πολιτευμάτων».

— Εἶχε δημιουργηθῆ· μοῦ λέει, ὁ στρατηγός Σπαῆς, μία εἰδικη κατηγορία «παραγόντων», οἵτινες εἶχον ἐξελιχθῆ, τρόπον τινά, εἰς ἐπαγγελματίας. Εἰς πεπειραμένους ἐπαγγελματίας δυναμένους νά ἐξυπηρετήσουν (ἐντός τῶν δημοκρατικῶν πλαισίων) πάντα (δημοκρατικόν) βουλόμενον καὶ πάντα διαθέτοντα τά ἀνάλογα οἰκονομικά μέσα. Εἰς τήν κατηγορίαν αὐτήν ἀνῆκον οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι στρατιωτικοί «παράγοντες», οἵτινες ἦσαν ἕτοιμοι, ἀντί καταβολῆς εἰς ἕνα ἕκαστον πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν, νά προσφέρουν τάς λίαν ἀποτελεσματικάς καὶ τελεσφόρους ὑπηρεσίας των!

Ἰδού, λοιπόν, γιατί ἀπέτυχε τό κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Γιά ἐνάμισυ ἑκατομμύριο δραχμῶν! Γιά ἕνα ποσό, πού ὅπως θά δοῦμε, εἶχε ἀποφασισθῆ νά δοθῆ, μά πού τίς τελευταῖες ἡμέρες τό «στιγκουνεύτηκε» ὁ Στεφ. Σαράφης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ: Ἡ ἐπιχείρησι: «Ἐκτελοῦνται κινήματα». — Ἡ ὑπόθεσις τῶν «ἀργυρίων τῆς Δημοκρατίας» καὶ τό ἰησουιτικόν δόγμα. — Τό θέμα εἶχε τεθῆ ἀπό τήν ἀρχή τῆς ὀργανώσεως — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστευε ἐν γνώσει κάθε λεπτομερείας. — Ἡ ἀντίδρασις τοῦ Στέφ. Σαράφη παρά τήν ἔγκρισι τοῦ Γεωργίου Μαρῆ. — Οἱ «νεότουρκοι» καὶ οἱ φιλοδοξίες τους γιά αὐτοδύναμη ἐπικράτησι. — Τά κινήματα θέλουν συντονισμό. — Πῶς γίνονται οἱ ἐπαναστάσεις καὶ ἀπό ποίους μποροῦν νά γίνουν. — Δέν χρειάζονται πολλά λόγια, ἤ μᾶλλον δέν χρειάζονται καθόλου λόγια. —

Με απορρητα κειμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΛΑΝΗ ΤΟΥ ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗ

Τὰ «ἀργύρια τῆς δημοκρατίας» καὶ ἡ εἰδικότης διὰ τὰ κινήματα

ΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝ ΟΤΙ ΗΤΑΝ Ο ΣΩΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

33ον

ΑΝ διπλασιάζαμε τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐνάμισυ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ποὺ διατέθηκαν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ τὸν πολλαπλασιάζαμε ἐπὶ τρία (3Χ500.000=1.500.000), ἡ «Δημοκρατία» θὰ εἶχε νικήσει γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά! Καὶ οἱ ἀνένδοτοι μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς, ποὺ, δῆθεν, φοβόνταν μήπως πάθη τίποτα τὸ καθεστὼς τῆς 25ης Μαρτίου 1924 (ποὺ ἐπιβλήθηκε βίαια καὶ πραξικοπηματικά), θὰ μποροῦσαν νὰ νιώνονται ἀπερίσπαστοι τὰ ἀγαθὰ τοῦ «εὐγενεστέρου τῶν πολιτευμάτων»! Τέτοιο κατάντημα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ φαντασθῇ ἢ νὰ τὸ εὐχηθῇ καὶ ὁ πιὸ ἀδυσώπητος πολέμιος τῆς ἀβασίλευτης. Ἄλλο ἂν αὐτόματα γενιέται τὸ ἐρώτημα, πῶς, ἀφοῦ αὐτοί, οἱ ὁποιοιδήποτε, «δυναμικοὶ παράγοντες» ἦταν πιὰ γνωστοί, καὶ γιὰ τὴν «δημοκρατική τους πίστι» καὶ γιὰ τὴν ἀκαταμάχητη «ἕλξι» τους στὰ ἀνταλλάγματα ἐκεῖνα, ποὺ ἐπιτρέπανε τὴν «σωστικὴ» ἢ «καταλυτικὴ» κάθε τόσο —καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν ἐκάστοτε «δημοκρατικὸ ἐργοδότη»— παρέμβασί τους, πῶς, λοιπόν, αὐτοὶ ποὺ θὰ εἶχαν καταβάλει τὸ σχετικὸ τίμημα τῆς «δημοκρατικῆς ἰσχύος», τοὺς διατηροῦσαν στὶς θέσεις τους ὅταν (μὲ τὴν καλοπληρωμένη βοήθειά τους) ἔπαιρναν τὴν ἐξουσία; Πῶς, δηλαδή, τοὺς ἄφηναν ἀνενόχλητους στὰ «πόστα» τους ἢ στὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσία, καὶ τοὺς ἐπέτρεπανε νὰ διοικοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὸ θέλημά τους, στρατιωτικὰ τμήματα (τακτικὸ ἀπὸ κληρωτοὺς καὶ ὄχι μισθοφορικὸ στρατό), τὰ ὁποῖα σὲ κάθε περίπτωσι, οἱ «παράγοντες» ἐκμεταλλεύονταν γιὰ δικό τους λογαριασμό; Ἐπλήρωνε, μὲ ἄλλα λόγια, τὸ ἴδιο τὸ κράτος γιὰ κείνους ποὺ εἶχαν τὴν ἐπιχείρησι: «Ἐκτελοῦνται κινήματα» (κατὰ τὸ «ἐκτελοῦνται μεταφοραί»), καὶ ποὺ εἶχαν ἀφιερώσει τὸν ἑαυτό τους στὴν «δημοκρατικὴ ἰδεολογία» καὶ ταυτόχρονα στὸν «δημοκρατικὸ Μαμμωνᾶ»! Εἶχαν δὲ καταρτίσει καὶ κώδικα «δημοκρατικῆς ἀφοσιώσεως», κατὰ τὸν ὁποῖο τὶς ἀποτελεσματικὲς δυναμικὲς ὑπηρεσίες τους, τὶς πρόσφερναν σέ ὑποψήφιους «ἐξουσιαστὲς» μόνο μὲ «δημοκρατικὴ» προέλευσι. (Ἡ τιμή, τιμὴ δὲν ἔχει καὶ χαρᾶς τὸν ποὺ τὴν ἔχει). Αὐτὰ εἶναι, ἀληθινά, τὰ μυστήρια τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ἡ ὑπόθεσις ἦταν ἀλυσιδωτὴ (ὅπως καὶ οἱ ἐκρήξεις τοῦ δημοκρατικοῦ πάθους ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸ 1935), καί, καθὼς ἀποδείχνεται ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν «ἓξ ἐπαγγέλματος ἀνατροπέων», φοβόταν «ὁ Γιάννης τὸ θεριὸ καὶ τὸ θεριὸ τὸ Γιάννη».

Ἀνταγωνισμοὶ καὶ ἠθικὸ χάος

ΡΩΤΑΩ στὴ συνέχεια τὸν στρατηγὸ Σπαῆ νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ ποιοῦ ὀφειλόταν ἡ «ἀποτελεσματικότης» καὶ τὸ «τελεσφόρον» τῶν «δημοκρατικῶν» αὐτῶν παραγόντων:

— Ἀσφαλῶς· μοῦ ἀπαντάει, εἰς τὴν πεῖραν των καὶ εἰς μίαν ἱκανότητα τὴν ὁποίαν ἀναμφισβητήτως εἶχον. Ἦσαν πλέον, λόγω τῶν προσόντων των τούτων —πεῖρα καὶ ἱκανότης— εἰδικοὶ διὰ «ἐπιτυγχάνοντα κινήματα»! Καὶ ἐάν, πράγματι, τοὺς ἐδίδοντο τὰ χρήματα ἐκεῖνα περὶ τῶν ὁποίων, καθὼς θὰ σᾶς εἶπω ἐν συνεχείᾳ, εἶχε γίνει «ἐπισημοτάτη» συζήτησις, τὸ κίνημα εἰς τὰς Ἀθήνας θὰ εἶχεν ἐπικρατήσει ἀπολύτως, καί, κατ' ἐπέκτασιν, εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἡ ὑπόθεσις θὰ εἶχε λυθῇ, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐντὸς ἐλαχίστων ὡρῶν.

Ξαναρωτάω:

— Πῶς, στρατηγέ μου, εἶχε ἀποκτηθῇ αὐτὴ ἡ συνήθεια τῆς «ἐπὶ πληρωμῇ δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως»; Πῶς εἶχαν δημιουργηθῇ οἱ συνθῆκες ποὺ ἐπιτρέπανε νὰ ἀναπτυχθῇ ὅλο αὐτὸ τὸ ἀσυμπαθέστατο μὰ καὶ τόσο ἐπικίνδυνο κλίμα; Ποιὸς ἔφταιγε καὶ ἀπὸ ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ ἀνάλογες εὐθύνες;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Ἔπταιε καθὼς σᾶς εἶπα ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα ἡ δημιουργηθεῖσα μετὰ τὸ 1922. Τότε ἡ εἰκὼν τοῦ τόπου ἦτο ζοφερά. Ἐν μέσῳ δὲ ποικίλων ἀντιξοοτήτων, αἰτίνες καθίστων τὸν βίον ἀβίωτον, ἀνεπτύσσοντο καὶ ὅλα τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ. Ἐπιπροσθέτως ἡ πάλη περὶ τὴν μεταπολίτευσιν καὶ οἱ ἀτελείωτοι ἀνταγωνισμοὶ μεταξὺ διαφόρων «καταστάσεων», ἀλλὰ καὶ φυσικῶν προσώπων, ἐπέτειναν τὸ ἠθικὸν χάος. Καὶ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ, ἀνεπτύσσετο τὸ ἐσφαλμένον καὶ τὸ ὀλέθριον. Διὰ τὴν ἀξιοθρήνητον ὅμως αὐτὴν κατάστασιν δὲν ἔπταιον μόνον οἱ εἰσπράττοντες, οἱ ἐκμεταλλευόμενοι τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἐλπίδιώξεις τῶν ἄλλων. Ἔπταιον— καὶ ἴσως περισσότερον— καὶ οἱ δίδοντες, οἱ πληρώνοντες, οἱ χρηματοδοτοῦντες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἢ ὠφελεῖς ἢ ὑπηρέται ἰδίων συμφερόντων ἢ συμφερόντων τρίτων.

Ἡ ὑπόθεσι τῶν «ἀργυρίων τῆς Δημοκρατίας»

ΠΑΝΤΩΣ οἱ θαυμάσιοι αὐτοὶ ὀδηγοὶ τῆς «Δημοκρατίας» εἶχαν ἀποκτήσει τέτοια καὶ τόση πεῖρα, ὥστε νὰ γίνουν ἀπαραίτητοι σὲ κάθε ἐνδοδημοκρατικὸ ἀναπρεπτικὸ κίνημα.

— Καὶ τὸ ὅτι δυστυχῶς ἦσαν ἀπαραίτητοι· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς, κατεδείχθη ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Διότι, παρὰ τὸ ὅτι, ὡς σᾶς ἐτόνισα, ἡ ἐν προκειμένῳ κατάστασις ἦτο ἀξιοθρήνητος, ἡ παρέμβασίς των θὰ συνετέλει ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς βενιζελοπλαστηροσαφικῆς ἐπαναστάσεως. Πιστεύω δὲ πὼς ἐὰν ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας εὑρίσκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, θὰ ἐδέχετο νὰ γίνῃ ἡ καταβολὴ αὐτή, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐδελεύσετο τὰς ἀξιοκαταφρονήτους αὐτὰς μεθόδους, ὡς καὶ τὸ δόγμα ὅτι «ὁ σκοπὸς ἐξαγιάζει τὰ μέσα». Ἐν τούτοις θὰ ἐπείθετο καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ θὰ ὑπέκυπτε εἰς τὴν πρακτικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὅλου ζητήματος.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Σπαῆ ἂν τὸ πρόβλημα γιὰ τὴν καταβολὴ τῶν «δημοκρατικῶν ἀργυρίων» (ὄχι τῆς «προδοσίας», ἀλλὰ τῆς «σωτηρίας» τῆς Δημοκρατίας), ἀνέκυψε μόνο στὴ σύσκεψι τῆς 26ης Φεβρουαρίου, τότε ποὺ, καθὼς ἴστορεῖ ὁ Στ. Σαράφης, δηλώθηκε, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς «πὼς δὲν ὑπάρχουν λεφτὰ γιὰ τὴ δουλειά αὐτή». («Ἡ χρησιμοποίησι τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας «αὐτὴ» ὑποδηλώνει ὅτι γιὰ τὶς ἄλλες δουλειὲς ὑπῆρχαν λεφτά»).

Καὶ ὁ στρατηγὸς ἀπαντάει:

— Ὄχι· τὸ θέμα δὲν ἐτέθη μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν σύσκεψιν. Εἶχε τεθῇ καὶ παλαιότερον, διαρκούσης τῆς ὀργανώσεως τοῦ κινήματος. Εἶχε δὲ λεχθῇ ὅτι ὅσον καὶ ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦτο ἐξόχως δυσάρεστον, ἡμεῖς ὀφείλαμεν νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἀποκρουστικὴν ἀλλ' ἐπίμονον ἀξίωσιν τῶν τριῶν δυναμικῶν στρατιωτικῶν παραγόντων.

Ἐρώτησι:

— Ἔχει ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος παρακολουθοῦσε τὴν ὀργάνωσι τοῦ κινήματος ἀπὸ κάθε του πλευρά. Καὶ, βέβαια, καὶ ἀπὸ τὴν οἰκονομική του, μιὰ πού, ἄλλως τε, αὐτὸς ἔδινε καὶ τὰ χρήματα ποὺ χρειάζονταν. Μήπως, λοιπόν, ἔφτασε στὸν Κρητικὸ πολιτικὸ καὶ ἡ «λεπτομέρεια» αὐτὴ (ποὺ δὲν ἦταν λεπτομέρεια ἀφοῦ τὸ ποσὸ ἀνέβαινε σὲ ἑνάμισυ ἑκατομμύριο γερὲς δραχμὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης), καί, μήπως, ξέρετε τὴν στάσι τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου στὸ θέμα τοῦτο;

Ἀπάντησι:

— Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον γνωρίζω εἶναι ὅτι ὁ Γεώργιος Μαρῆς (ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου καὶ κατ' ἐξακολούθησιν στενότατος φίλος καὶ ἐγκαρδιώτατος καὶ ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου), εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεφέρθη τὸ ζήτημα (μετὰ τῶν δεουσῶν ἐξηγήσεων) ἔσπευσε νὰ ἐγκρίνῃ τὸ αἰτηθὲν ποσὸν τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο θὰ διενέμετο εἰς τοὺς τρεῖς «παράγοντες», ἕκαστος τῶν ὁποίων θὰ ἐλάμβανε ἀνὰ πεντακοσίας χιλιάδας δραχμῶν!

Τά κινήματα θέλουν συντονισμό

ΘΕΤΩ ἀκόμα ἕνα ἐρώτημα στὸν στρατηγὸ Λεωνίδα Σπαῆ:

— Ἂν δίνονταν αὐτὰ τὰ λεπτὰ στοὺς «ἓξ ἐπαγγέλματος κινηματίες» ἔχετε τὴ γνώμη, ὅτι τὸ μαρτιάτικο κίνημα θὰ ἐπικρατοῦσε;

— Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀναμφισβητήτως ναί· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Σπαῆς. Αὐτὸ δὲ τὸ ἐπίστευα καὶ τότε, ἀλλὰ τὸ πιστεύω καὶ σήμερα ἕνα τρίτον αἰῶνος ἔκτοτε. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπέμενα ἰδιαιτέρως καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν σύσκεψιν καὶ κατὰ τὰς προηγηθείσας, ὅπως ὑποκύψωμεν εἰς τὴν προβληθεῖσαν ἀξίωσιν. Ἀλλ' ἡ γνώμη μου δὲν εἰσηκούσθη.

Ἐρώτησι:

— Ἀφοῦ ὑπῆρχε ἡ ἔγκρισι τοῦ Γεωργίου Μαρῆ καί, κατὰ συνέπεια, θὰ ὑπῆρχαν καὶ τὰ χρήματα, τὸ ἐνάμισυ ἑκατομμύριο ἢ καὶ ἄλλα περισσότερα, τότε ἀπὸ ποῦ ἐκδηλώθηκε ἡ ἀντίδρασι, ὥστε νὰ ματαιωθῇ ἡ καταβολὴ τοῦ ποσοῦ στοὺς «ἐνδιαφερομένους»;

Ἀπάντησι:

— Ἐκεῖνος ποὺ ἐνεφανίσθη κατηγορηματικὸς εἰς τὴν ἄρνησίν του ἦτο ὁ Στέφ. Σαράφης. Ἐφαντάσθη ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ αὐτοδυνάμως. Μόνον, δηλαδή, μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατιωτικὸν Σύνδεσμον. Δι' αὐτόν, ἄλλωστε, τὸν λόγον δὲν ἤθελε καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐκτὸς ὑπηρεσίας εὑρισκομένους. Ὅπως δὲν ἤθελε καὶ κανέναν ἄλλον. Τὸ κίνημα τὸ ἤθελε ὄχι ὡς γενικὴν ὑπόθεσιν τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ ὡς θέμα προσωπικὸν του καὶ τῆς στενῆς συντροφιᾶς του. Ἐνόμιζε πὼς αὐτὸς «θὰ ἔφτειαχνε τὴν καινούργια Ἑλλάδα»! Ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ σκέπτωνται ἔτσι αἱ ὑποθέσεις τὰς ὁποίας ὑπηρετοῦν χάνονται. Διότι αἱ εὐρύτεραι σημασίας ὑποθέσεις— ἔστω καὶ ἐὰν πρόκειται, περὶ ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ κινήματος— κερδίζονται μόνον μὲ κοινὴν προσπάθειαν καὶ πλήρη συντονισμὸν ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν. Κάθε δὲ πρᾶγμα ἔχει καὶ τὴν ἰδικήν του τεχνικήν. Καὶ κάθε τεχνικὴ ἔχει καὶ τοὺς εἰδικοὺς τεχνίτας της.

Λέω:

— Ἐννοεῖτε, στρατηγέ μου, ὅτι τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου εἶχε τὴν δική του τεχνικὴ καὶ ὅτι γιὰ τὴν ἐπιβολή του ἦταν ἀπαραίτητοι εἰδικοὶ τεχνίτες —ἐκεῖνοι, δηλαδή, τοὺς ὁποίους ἀπέκρουσε ὁ Στ. Σαράφης;

Ὁ δὲ στρατηγὸς Σπαῆς ἀπαντάει:

— Ἀναμφισβητήτως ναί. Διότι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἦσαν εἰδικοὶ διὰ κινήματα καὶ εἶχον ἀποκτήσει πεῖραν ἐπιτρέπουσαν τὴν σχεδὸν βεβαιότητα ὡς πρὸς τὴν ἐπικράτησίν των.

Ἡ αὐτοπεποίθησι τῶν «νεότουρκων»

ΑΥΤΗ ὅμως ἡ αὐτοπεποίθησι τῶν «νεότουρκων» τοῦ 1935, ἦταν ἡ βασικὴ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀποτυχία τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως».

— Ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1935 κινήματα μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Σπαῆς, τὰ ὁποῖα τόσον πολὺ ἐζημίωσαν τὸν τόπον καὶ ἔβλαψαν τὴν Δημοκρατίαν, ὠργανοῦντο ὑπὸ ἀνθρώπων ἐξειδικευμένων περὶ τὰ τοιαῦτα. Διότι τὰ κινήματα δὲν ἐπιτυγχάνονται ἀπὸ τὸν πρῶτον τυχόντα. Δὲν ἀρκεῖ, δηλαδή, νὰ εἴπῃ τις, ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν ἔχῃ δύναμιν, ὅτι «θέλω νὰ κάνω κίνημα», καὶ τὸ κίνημα νὰ ἐπικρατήσῃ. Αἱ ἐπαναστάσεις δὲν γίνονται μὲ λόγια. Ἢ μᾶλλον γίνονται χωρὶς πολλὰ ἢ χωρὶς καθόλου λόγια. Θέλουν, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, πέραν τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς δυνάμεως καὶ ὀργάνωσιν καὶ προγραμματισμὸν καὶ ἀποφασιστικότητα καὶ αὐτὸ τὸ «κάτι» ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἔχῃ ὁ κάθε ἄνθρωπος ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι «μεγάλος». Ὑπάρχουν, μάλιστα, περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας οἱ πολὺ «μεγάλοι» ἄνθρωποι, ἀποδεικνύονται τελικῶς πάρα-πολὺ «μικροί». Ὕστερα ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς ἐπαναστάσεως πρέπει, ὁ ἴδιος, νὰ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ἀποθάνῃ. Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ συζητῇ καὶ νὰ σκέπτεται, ἢ πολὺ περισσότερον νὰ ὑπολογίζῃ τὴν ζωήν του, λέγων ὅτι «τὸν ἔχει ἀνάγκην ἡ πατρὶς καὶ αὔριον», τότε δὲν κάνει δι' ἀρχηγὸς ἐπαναστάσεως. Ὅπως δὲν κάνει δι' ἀρχηγὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνιστᾷ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἐπαναστατήσουν, διὰ νὰ ἐπωφεληθῇ αὐτὸς τῆς ἐπαναστάσεώς των. Ἔτσι τὴν ἔπαθε ὁ Σαράφης. Ἐφαντάσθη ὅτι θὰ ἤρκουν τὰ ἐπιτελικὰ σχέδια διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κίνημα. Ὅτι μὲ διαταγὰς ἐκδιδομένας ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς θὰ ἐπεβάλλετο ἡ ἐπανάστασις. Καὶ ἀντὶ νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπως εἶχεν ὑποσχεθῇ καὶ ὅπου ἔπρεπε νὰ εὑρίσκεται, εὑρέθη τελικῶς ἐγκλειστος εἰς τοῦ Μακρυγιάννη διὰ νὰ ἐπιφυλάξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν σκληρὰν τύχην, τῆς τηλεφωνικῆς παραδόσεως. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζετε ὅτι τοιαύτη μέθοδος διὰ πρώτην φορὰν ἐφημόσθη. Ὄχι πὼς ὁ Σαράφης ἐστερεῖτο μορφώσεως καὶ θελήσεως. Ἁπλῶς ἐστερεῖτο πείρας καὶ τῆς εἰδικῆς ἐκείνης ἀποφασιστικότητος τῆς ἀπολύτως ἀπαραιτήτου διὰ τοιαύτης μορφῆς καὶ ἐκτάσεως ἐγχειρήματα.

Καθὼς, μάλιστα, περνοῦσαν τὰ χρόνια πολλὲς φορὲς ἐσκέφθην ἐὰν ὁ Σαράφης τὸ ἤθελε τὸ κίνημα ἢ ἐὰν ἁπλῶς παρεσύρθη εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὸν κατὰ πολὺ ἰσχυρότερόν του λοχαγὸν Ἰωάννην Τσιγάντεν, ποὺ ἦτο καὶ μεγαλεπήβολος καὶ παλληκάρι. Ἐδειξε δὲ τὴν παλληκαριά του καὶ μὲ τὸν ἡρωϊκὸ θάνατό του. Ὅταν ὅμως ὁ Σαράφης «μπῆκε στὸ χορό», καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν εἰς τὴν ἀρχὴ ἤθελε ἢ δὲν ἤθελε τὸ κίνημα, ὅταν «ξεμυαλίστηκε» ἀπὸ τὸν λοχαγὸ Τσιγάντε καὶ ὅταν εἶδε τὸν κολοσσὸ Ἐλευθέριο Βενιζέλο νὰ τοῦ δίδῃ τόσον ὑπεύθυνον θέσιν καὶ νὰ τοῦ ἀναθέτῃ τόσο μέγα καὶ δυσχερὲς ἔργον, ἐπίστευσε καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ Ἑλλὰς περίμενε ἀπὸ ἐκεῖνον τὴν σωτηρίαν της!

Αὐτὰ ἐπίστευσε τότε ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ ΕΛΑΣ γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀλλὰ χωρὶς βεβαίως τὴν παρόρμησι τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου δὲν θὰ ἔπαιρνε τέτοια «ψύχωσι σωτῆρος» ὁ Σαράφης. Στὸ αὐριανὸ ὅμως φύλλο θὰ δοῦμε ὅτι καὶ ὁ Ναπ. Ζέρβας συμφωνοῦσε πὼς χωρὶς τοὺς «τρεῖς ταγματάρχες» ἡ ὑπόθεσις ἦταν χαμένη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ συμπεράσματα τοῦ στρατηγοῦ Λεωνίδα Σπαῆ. — Ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων μάχης βρίσκεται μπροστὰ στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. — «Τὸ εἶπαν καὶ τὸ ἔκαμαν». — «Πρόσεξε μόνο τοὺς διάφορους μπεζεβένκηδες». — Τὸ τάγμα εἶναι ἕτοιμο γιὰ δράσι. — «Πότε ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ σφόδρα». — Τὸ πολίτευμα κάποτε θὰ «ἔστρωνε». —Ἡ δικτατορία μέσα στὰ πλαίσια τοῦ πολιτεύματος ποὺ ἴσχυε. — Οἱ συνηθισμένες καταστάσεις στὴν περίοδο τῆς ἀβασίλευτης. — Ὅπου τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος διχάζεται καὶ ἐμφανίζεται δίμορφο. — Τὸ προπαγανδιστικὸ ἐπιχείρημα ποὺ μετεβάλλεται σὲ μιὰ σκληρὴ πραγματικότητα. — Οἱ ρητὲς καὶ κατηγορηματικὲς διαταγὲς τοῦ Γ. Κονδύλη. — Τὸ τηλεφώνημα καὶ ἡ εἰδικὴ ἀποστολὴ στοῦ Μακρυγιάννη. —«Πὲς τους νὰ παραδοθοῦν ἢ διάλυσέ τους βίαια». — Τὰ δυὸ ἅρματα φθάνουν στὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.

νέα ἀπόρρητα κείμενα
ἀνεμπεμθύνες μαρτυρίες
Α. Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΚΟΣΙΝΤΑΝ:

«Πές τους νὰ παραδοθοῦν ἢ διάλυσέ τους μὲ τὴ βία»

ΤΑ ΑΡΜΑΤΑ ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟΥ «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

34ον

ΤΑ συμπεράσματα τοῦ στρατηγοῦ Λεωνίδα Σπαῆ —συμπεράσματα «μακρᾶς πείρας καὶ εὐρείας γνώσεως», μὲ τὰ ὁποῖα, μάλιστα, εἶχε συμφωνήσει ἀπὸ τότε καὶ ὁ μοναδικὸς «διὰ ἐπιτυγχάνοντα κινήματα» στρατηγὸς Ναπολέων Ζέρβας— ἦταν κατηγορηματικά: «Τὰ κινήματα ἔχουν ἰδική τους τεχνικὴ καὶ γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν χρειάζονται εἰδικοὺς τεχνίτες»! Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο ἦταν ἀπαραίτητοι οἱ τρεῖς δυναμικοὶ στρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς «μαχομένης δημοκρατίας», ἔστω καὶ ἂν ὁ καθένας τους στοίχιζε ἀπὸ πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές. (Θὰ ἀποδεικνυόταν ἄξιος καὶ ὑπεράξιος ὁ μισθὸς τους). Ἄλλωστε, ἡ ἀβασίλευτη «δημοκρατία» ἐπρόκειται νὰ προστατευθῇ — τὸ «εὐγενέστερον τῶν πολιτευμάτων». Καὶ ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦταν «παῖξε - γέλασε». Ἐκεῖνος δέ ποὺ εἶχε ἐγκρίνει τὸ ποσὸ τοῦ ἐνάμισυ ἑκατομμυρίου βρισκόταν πολὺ καλὰ σὲ θέσι νὰ κατανοήσῃ, πὼς ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ θυσία ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὁπωσδήποτε. Ἄλλο ἂν ἡ «μεγάλη πλάνη» τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τῶν ἄλλων «νεότουρκων» (ἡ πλάνη ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπικρατήσουν αὐτοδύναμα) εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν τελικὴ ἄρνησι τῆς «σωστικῆς καταβολῆς». Ὅσο γιὰ τὶς ἐπαναστάσεις, αὐτὲς (κατὰ τὸ δεύτερο συμπέρασμα τοῦ κατοπινοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» ἢ, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, τοῦ «ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοκρατίας»), δὲν χρειάζονται πολλὰ λόγια—γιατὶ βλάπτουν. Ἢ μᾶλλον δὲν χρειάζονται καθόλου τὰ λόγια ποὺ εἶναι καὶ ἐπιζήμια καὶ περιττά. Ἴσως, μάλιστα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀφορμὲς τῆς ἀποτυχίας τοῦ μαρτιάτικου κινήματος, νὰ ἦταν καὶ τὰ πάμπολλα λόγια ποὺ εἶχαν, σὲ ὁλόκληρη τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο, εἰπωθῇ (ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1933), καθὼς καὶ οἱ ἄπειρες καὶ ἀτέλειωτες ἐπιστολὲς ποὺ γράφτηκαν καὶ στάλθηκαν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλ. Βενιζέλο, καὶ ἀπὸ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα, καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς ποικίλους παράγοντες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». (Καὶ ἂς μὴ ξεχνᾶμε πὼς ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες ἔχει ἱστορήσει ὅτι μὲ τὸ λέγε - λέγε τὸ κίνημα «εἶχε κοινολογηθῇ στοὺς παλιοκαφενέδες» καὶ ὅτι οἱ συνωμότες δυσφοροῦσαν κάθε φορὰ ποὺ μάθαιναν πὼς ἦρθε καινούργιο γράμμα εἴτε ἀπὸ τὴ Χαλέπα τῆς Κρήτης, εἴτε ἀπὸ τὶς Κάννες τῆς Γαλλίας).

Σύμφωνος καὶ ὁ Ναπ. Ζέρβας

ΠΡΟΤΟΥ ὅμως ξαναγυρίσωμε στὰ ἄρματα μάχης ἂς δοῦμε πῶς ἔκλεισε ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς τὸ σχετικὸ μὲ τὸ κίνημα τοῦ 1935 μέρος ποὺ ἀφοροῦσε καὶ τὸν Ναπολέοντα Ζέρβα, τὸν κατοπινὸ ἀρχηγὸ τοῦ ΕΔΕΣ.:

— "Ὅταν ξεκινήσῃς καὶ ὅταν σοῦ περάσουν ἀπὸ τὸ μυαλὸ διάφορες ἰδέες, οἱ ὁποῖες σιγά - σιγὰ δυνατὸν νὰ καταστοῦν ἔμμονες, τότε τίποτε δὲν σὲ σώζει. Χρειάζεται αὐτοέλεγχος. Αὐτοέλεγχος τὸν ὁποῖον εἶχε χάσει ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, καθὼς ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τοῦ ἀγρίου ἀντιπλαστηρισμοῦ του καὶ ἐκ τῆς ἀντιπαθείας του πρὸς τοὺς ἀποτάκτους καὶ ἀποστράτους ἀξιωματικοὺς καὶ ἐκ τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἐγεννᾶτο ἐντὸς του καὶ περὶ τοῦ ὁποίου αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡμίλησεν —εἰς τὴν ἱστόρησίν του —βραδύτερον.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι περὶ τοῦ «ἀρνητισμοῦ» τοῦ Σαράφη, εἴχομεν συζητήσει καὶ μετὰ τοῦ τότε ἀντισυνταγματάρχου καὶ ἀργότερον ἀρχηγοῦ τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. Ναπολέοντος Ζέρβα. Εἶχον δὲ ἀποκαλύψει εἰς τὸν Ζέρβαν ὅτι ὁ Σαράφης δὲν ἐδέχετο ἐπ' οὐδενὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς τρεῖς προσφερομένους «δυναμικοὺς», ταγματάρχας — βεβαίως ὑπὸ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους ἔθετον αὐτοί. Ὁ δὲ Ζέρβας μοῦ ἐτόνισεν ὅτι «χωρὶς ἐκείνους ἡ ὑπόθεσις εἶναι, δυστυχῶς, χαμένη», καὶ διηρωτήθη πῶς «πάει ξυπόλητη ἡ ἀλεποῦ στὸ παζάρι»! Καὶ ὁ ἀλησμόνητος φίλος, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστῇ μοναδικὸς δι' «ἐπιτυγχάνοντα κινήματα» προεῖπεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο νὰ συμβῇ: Ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἀποτύχῃ οἰκτρῶς.

Ἐπιμένετε, λοιπόν· λέω στὸν στρατηγὸ Σπαῆ, ὅτι ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ τρεῖς ταγματάρχαι τὸ κίνημα θὰ εἶχε ἐπικρατήσει;

— Ἐπιμένω, διότι εἶμαι βέβαιος· μοῦ ἀπαντάει. Τότε δὲ ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο ἐντελῶς διαφορετική. Ὅπως διαφορεικὴ θὰ ἦτο καὶ

Ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Ναπολέων Ζέρβας (κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ ΕΔΕΣ) συμφώνησε μὲ τὸν συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ, ὅτι χωρὶς τοὺς τρεῖς ταγματάρχες ἡ ὑπόθεσις τοῦ κινήματος ἦταν «δυστυχῶς χαμένη»

ἐὰν τὸ κίνημα ἐξεδηλοῦτο καὶ ἐπετύγχανε καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε, κανεὶς δὲν μοῦ βγάζει ἀπὸ τὸ μυαλὸ ὅτι θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀλλοία καὶ ἡ στάσις τοῦ Γεωργίου Κονδύλη.

Τὸν ξαναρωτάω:

— Ἐπιμένετε ἐπίσης ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Ἕως τότε ὁ Κονδύλης ἦτο δημοκρατικός. Καὶ ἡ ἐπανάστασις διὰ τὴν προστασίαν τῆς δημοκρατίας εἶχε γίνει. Συνεπῶς;

Τὸ ἴδιο πρόβλημα βασάνιζε— καθὼς θὰ δοῦμε ἀμέσως τώρα— καὶ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶχε καλέσει «ὑπερκατεπειγόντως» ἀπὸ τὸ κέντρο τὰ «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ, τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ συζητοῦσε τόσο σοβαρὰ θέματα μὲ τὸν τότε συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ. Ἐννοῶ δὲ τὸν τότε ταγματάρχη καὶ διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης Νικόλαο Κοσίντα.

«Τό εἶπαν καί τό ἔκαμαν»!

ΔΕΝ ΗΤΑΝ, λοιπόν, οὔτε σύμπτωσι, οὔτε τέχνασμα, οὔτε «σκάσιμο», ἡ συνάντησι ποὺ ἔγινε στὸ κέντρο «Κλήματα» τοῦ Καλαμακιοῦ. Ἡ διαβεβαίωσι τοῦ στρατηγοῦ Λεωνίδα Σπαῆ εἶναι ρητή, καὶ ἡ ὑποψία, πού, τριανταδυὸ χρόνια, βασάνιζε τὸ στρατηγὸ Νικόλαο Κοσίντα ἀβάσιμη. Μὲ τὴν ξαφνικιὰ ὅμως καὶ «ὑπερκατεπείγουσα» εἰδοποίησι ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ζητοῦσε τὸν διοικητὴ τῶν Ἀρμάτων, ἡ συζήτησι τοῦ ἀπομεσήμερου τῆς 1ης Μαρτίου δὲν ὡλοκληρώθηκε.

— Σᾶς εἶπα· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Νικ. Κοσίντας, ὅτι ἐγὼ οὔτε καλοαποχαιρέτησα τὸν συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαῆ. Καὶ ἀπὸ τότε μοῦ εἶχε μείνει ἡ βεβαιότης ὅτι ἡ πρόσκλησίς μου ἀπεσκόπει εἰς τὸ νὰ εὑρεθῶ ἀπησχολημένος κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, μόλις εὑρέθην πρὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐκεῖνος, διατηρῶν πάντοτε τὸ πράγματι ὀλύμπιον ὕφος του, μὲ ἐκοίταξε κατάματα καὶ μοῦ εἶπε: «Τὸ εἶπαν καὶ τὸ ἔκαμαν»! Ἐγὼ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης —καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν σκέψεων τὰς ὁποίας ἔκαμα ἀπὸ Καλαμακίου εἰς Ἀθήνας— δὲν ἐγνώριζον περὶ τίνος ἀκριβῶς συμβαίνει. Καὶ ὅταν ἠρώτησα σχετικῶς τὸν Γεώργ. Κονδύλην, μοῦ ἀπήντησε μὲ ὅλην του τὴν ἀταραξίαν: «Τὸ κάνανε τὸ κίνημα. Καὶ μεῖς ἐδῶ εἴμαστε. Πή γαινε ἀμέσως εἰς τὸ τάγμα καὶ ἑτοίμασέ τα ὅλα. Πρόσεξε μόνο τοὺς διάφορους «μπεζεβένκηδες» μὴ μᾶς δημιουργήσουν τίποτα ζητήματα. Νὰ περιμένης στὸ τάγμα τὶς διαταγὲς μου καὶ νὰ εἶσαι ἕτοιμος γιὰ ἔξοδο μόλις σὲ εἰδοποιήσω.

Ἐγὼ ἔφυγα ἀμέσως καὶ κατηυθύνθην μὲ αὐτοκίνητο εἰς τὸ Τάγμα Ἀρμάτων, ὅπου ἐφόρεσα καὶ τὴν στολήν μου, διότι, ὅπως σᾶς ἔχω εἰπῆ, εἰς τὸ Καλαμάκι μετέβην μὲ πολιτικά. Ταυτοχρόνως ἔθεσα τὸ τάγμα εἰς ἐπιφυλακήν, καὶ ἔλαβα ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα ἑτοιμότητος.

Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας σταματάει γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ ὕστερα συνεχίζει:

— Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σᾶς ἐτόνισα ὅτι θὰ εἴπω τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν καὶ τῶν δυσκόλων ἐκείνων ὡρῶν. Καὶ ὅ,τι σᾶς ἐξωμολογήθην μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀποδίδει τὴν ἀλήθειαν μέχρι κεραίας. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ δι' ὁλόκληρον τὴν ἀφήγησίν μου. Ἄλλως τε μετὰ τριανταδύο καὶ περισσότερα ἔτη οὐδεμία ἀπόκρυψις ἐπιτρέπεται, δεδομένου ὅτι καὶ οὐδεμία σκοπιμότης δύναται πλέον νὰ ὑπηρετηθῇ. Διότι ἢ ὁμιλεῖ κανεὶς ἢ δὲν ὁμιλεῖ διόλου.

Πρέπει, συνεπῶς, νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποὺ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μὲ ἐπληροφόρησε περὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ σφόδρα. Ὄχι, βεβαίως, περὶ τῆς περιπετείας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. Διότι στρατιῶται ἤμεθα καὶ τὸ καθῆκον μας θὰ ἐκάμναμεν. Καὶ ἂν συνέβαινε καὶ νὰ τραυματισθοῦμε ἢ καὶ νὰ σκοτωθοῦμε, ἀκόμη καὶ τοῦτο περιελαμβάνετο εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντός μας. Αἱ ἀνησυχίαι μου δὲν ἀφεώρων εἰς οὐδένα ἄλλον κίνδυνον εἰμὴ εἰς τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους, ἀναμφισβητήτως ἤρχισε, μαζὶ μὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, νὰ διατρέχῃ αὐτὴ αὕτη ἡ ὕπαρξις τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Τό πολίτευμα κάποτε «θά ἔστρωνε»!

ΡΩΤΗΣΑ τὸν στρατηγὸ Κοσίντα γιατὶ οἱ κίνδυνοι τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας γεννήθηκαν μαζὶ μὲ τὶς πρῶτες ἐπαναστατικὲς ἐκδηλώσεις.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Διότι αὐτοστιγμεὶ κατεφάνη ἡ ἔλλειψις πάσης σοβαρᾶς ὀργανώσεως. Δύο, σχεδόν, ὁλόκληρα ἔτη εἶχον ἀναλωθῇ εἰς προσπαθείας καὶ εἰς συζητήσεις, καὶ εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλε-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 6ην σελίδα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

σμα ἀπέληγον. Συνέβαινε δηλαδή, ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως εἶχον εἰδοποιήσει τὸν Σαράφην: "Ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητον παρ' οὐδενὸς —ἴσως δὲ οὔτε καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

Ἀντελαμβανόμην, λοιπόν, ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης θὰ εὕρισκε τὴν εὐκαιρίαν, ἐπιβαλλόμενος, νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Καὶ ἐὰν μὲν τοῦτο ἐγίνετο ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματος, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶχε ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἐὰν ὅμως ὑπερηκόντιζε τὰ ἕως τότε καθιερωμένα, ἡ ὑπόθεσις θὰ ἐλάμβανε ἐπικίνδυνον τροπήν.

Λέω:

— Ἐννοεῖτε ὅτι, ἂς ποῦμε, ἡ ἐνδεχόμενη κονδυλικὴ δικτατορία δὲν θὰ εἶχε ξέχωρη σημασία, μιὰ ποὺ θὰ γινόταν μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀβασίλευστης;

Καὶ ἀκούω:

— Ἀπὸ τοιούτου εἴδους καταστάσεις εἴχομεν, δυστυχῶς, συνηθίσει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ τὸ πολίτευμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ παρέμενεν ἀμετάβλητον καὶ ὑπῆρχε ἐλπὶς ὅτι κάποτε «θὰ ἐστρωνε», καὶ θὰ ἔπαιρνε τὴν ὁριστικὴν δημοκρατικήν του μορφήν. Ἐνῶ μία ἀνατροπή, θὰ ἠλλοίωνε ἐντελῶς τὴν εἰκόνα, καὶ θὰ ἐπεφύλασσε ποικίλας ἐπιπτώσεις. Ὅπερ καὶ τελικῶς συνέβη.

Αὐτὰ ἐσκεπτόμην εἰς τὸ Τάγμα Ἀρμάτων Μάχης, ὅταν τὰ πάντα ἦσαν πλέον ἀπολύτως ἕτοιμα διὰ μίαν ἐξόρμησιν. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ ὅσο ἠσθανόμην ὅτι ἀποφασιστικὴ δύναμις εὑρίσκετο μὲ τὸ μέρος τοῦ νομίμου κράτους, τὸ ὁποῖον καὶ ἐγὼ ὑπηρέτουν, τόσον αἱ ἀνησυχίαι μου ἐπετείνοντο. Ταυτοχρόνως ὅμως ἀνησύχουν καὶ διὰ τοὺς εἰς τὸ τάγμα ὑπηρετοῦντας ἀξιωματικούς, τινὲς τῶν ὁποίων, ὡς σᾶς εἶπον, ἐν οἷς καὶ ὁ ὑποδιοικητής, ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὸ κίνημα.

Ξαναλέω:

—Ἀπὸ ὅ,τι καταλαβαίνω, στρατηγέ μου, μέσα σας γινόταν μιὰ παράξενη πάλη. Συγκρουόταν τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος, τὸ ὁποῖο, στὴν περίπτωσι αὐτή, ἦταν διχασμένο ἢ καὶ τριχασμένο. Δίμορφο ἢ καὶ τρίμορφο.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Σᾶς εἶπα πόσο ἐσεβόμην, ἐτιμοῦσα καὶ ἀγαποῦσα τὸν Γεώργιο Κονδύλη. Καὶ πόσην ὑποχρέωσιν τοῦ ὤφειλα διὰ τὰς φροντίδας του δι' ἐμέ. Σᾶς εἶπα ὅμως ἀκόμη καὶ πόσον εἶχα ἀρχίσει νὰ ἀνησυχῶ διὰ τὸ πολίτευμα. Διότι ἔβλεπα σαφῶς ὅτι τὸ προπαγανδιστικὸ ἐπιχείρημα ποὺ ἐχρησιμοποίει ὁ Στέφ. Σαράφης ὅταν προσεπάθει νὰ προσηλυτίσῃ ἀξιωματικοὺς εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὅτι, τάχα, ἐκινδύνευε ἡ δημοκρατία — καθίστατο, ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως μία σκληρὰ πραγματικότης.

«Πές τους νά παραδοθοῦν ἢ διάλυσέ τους»

ΕΝΩ ΕΤΣΙ βασανιζόταν ἡ σκέψι τοῦ διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, ἕνα τηλεφώνημα τὸν ξανανύρισε στὸ «ἄμεσο καθῆκον».

— Περὶ τὴν 9ην ἢ καὶ ἀργότερα ἐσπερινὴν μοῦ ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Νικ. Κοσίντας, καὶ ἐγὼ εὑρισκόμην εἰς τὸ γραφεῖον μου ἐν ἀναμονῇ διατογῶν, ἐκτύπησε τὸ τηλέφωνον. Ἐσήκωσα ἀμέσως τὸ ἀκουστικὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ τηλεφώνου ἤκουσα τὴν γνώριμόν μου βαρεῖαν καὶ βραχνὴν φωνήν: «Σὺ εἶσαι Κοσίντας;». Ἔσπευσα νὰ ἀπαντήσω: «Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε, διατάξατε». Τότε ὁ Γεώργιος Κονδύλης μοῦ εἶπε: «Ἄκουσε, παιδί μου Κοσίντα. Αὐτοὶ οἱ θεοτρελλοὶ—οἱ ἐπαναστάται— συνεκεντρώθησαν εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη. Εἶναι ἐκεῖ ὁ φίλος σου ὁ Σαράφης, ὁ μεγάλος ὁ Τσιγάντες, ὁ Στεφανάκος, κάτι λοχαγοὶ καὶ διάφοροι πολῖται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θἄλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν κάθε φασαρία καὶ κάθε ἀνώμαλη περίστασι. Πάρε, λοιπόν, τὰ δυὸ μεγάλα ἅρματα καὶ πήγαινε ἐκεῖ νὰ ἰδῆς τί ἀκριβῶς συμβαίνει. Φώναξέ τους καὶ συμβούλευσέ τους νὰ παραδοθοῦν. Τὸν Σαράφη τὸν ξέρεις καλὰ καὶ τὰ ἔχετε εἰπωμένα». Ἐγὼ τοῦ ἐπανελάμβανα συνεχῶς: «Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε. Μάλιστα, κύριε ὑπουργέ. Ὅπως διατάζετε, στρατηγέ μου» Καὶ εἰς τὸ τέλος τὸν ἠρώτησα: «Ἐὰν δὲν ὑπακούσουν εἰς τὰς συστάσεις μου νὰ παραδοθοῦν, τότε τί νὰ κάνω, κύριε Πρόεδρε;». Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ ἀπήντησε: «Ἂν δὲν ἀκούσουν μὲ τὸ καλό, τότε νὰ τοὺς διαλύσῃς βίαια. Κατάλαβες;». Ξαναεῖπα: «Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε». Καὶ πάλιν ὅμως ἠρώτησα: «Ἂν παραδοθοῦν ἢ ἂν τοὺς διαλύσω, τί νὰ τοὺς κάμω ὕστερα;». Ὁ δὲ ὑπουργὸς διέταξε: «Νὰ μοῦ τοὺς φέρῃς ἐμένα. Κατάλαβες;».

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης μὲ ἐκάλει καὶ πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

1. Λ)σμοὶ παγίου Ἐνεργητικοῦ
Φιάλαι
Μεῖον ἀποσβέσεις

Δεξαμεναὶ καὶ ἐξαρτήματα
Μεῖον ἀποσβέσεις

Αὐτοκίνητα
Μεῖον ἀποσβέσεις

Ἐπίπλα καὶ γραφομηχαναί
Μεῖον ἀποσβέσεις

Μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα
Μεῖον ἀποσβέσεις

Ἔξοδα Α' Ἐγκαταστάσεως
Μεῖον ἀποσβέσεις

Ἐγγυήσεις μισθίων

2. Κυκλοφοροῦν
α) Ἐνσώματα ἀγαθὰ
Ἐμπορεύματα παρ' ἀποθήκαις
Συσκευαὶ καὶ ἐξαρτήματα πρὸς χρῆσιν ἐν παρακαταθήκῃ
Μεῖον ἀποσβέσεις

β) Εἰσπρακτέαι ἀξίαι
Ἀντιπρόσωποι - πελάται - ἔμπορ.
Ἀντιπρόσωποι - πελάται - ἐγγυήσ.

Γραμμάτια εἰσπρακτέα
Πρόσωρινοι χρεωστικοί
Παραγγελίαι ἐξωτερικοῦ
Προκαταβολαὶ προσωπικοῦ
Ἔξοδα ἑπομένης χρήσεως

3. Διαθέσιμον
Ταμεῖον
Τράπεζαι — Καταθέσεις ὄψεως

4. Ἀποτελέσματα
Ζημίαι χρήσεως 1964
Ζημίαι χρήσεως 1965
Ζημίαι χρήσεως 1966

Λογαριασμοὶ Τάξεως Χρεωστικοί

ΧΡΕΩΣΙΣ

Γενικὰ Ἔξοδα
Γενικὰ Ἔξοδα Διαχειρίσ
Μισθοὶ καὶ κοινωνικαί

Ἀμοιβαὶ τρίτων
Τόκοι χρεωστικοί
Εἰσφορὰ 4 0)0 ἐξ ἐγ
Εἰσφορὰ Ὑπουργείου
Ἔξοδα ἐπιστασίας κα
Ἔκτακτοι ζημίαι
Ἀποσβέσεις
Φιαλῶν
Δεξαμενῶν καὶ ἐξαρτη
Αὐτοκινήτων
Ἐπίπλων - σκευῶν
Μηχανημάτων καὶ ἐργ
Ἐμπορευμάτων ἐν πα
Ἐπισφαλῶν χρεωστῶν

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ ΔΥΟ ΑΡΜΑΤΑ ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟΥ «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

«Θέλω ὁπωσδήποτε νὰ ἰδῶ τὸν Σαράφη»!

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΤΩΝ ΑΡΜΑΤΩΝ ΚΟΣΙΝΤΑ

35ον

Οἱ διαταγὲς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη πρὸς τὸν διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης Νικόλαο Κοσίντα, ἦταν ρητὲς καὶ κατηγορηματικές: «Πάρε τὰ δυὸ μεγάλα «τάνκς» καὶ πήγαινε ἐκεῖ, στοῦ Μακρυγιάννη, νὰ ἰδῆς τί ἀκριβῶς συμβαίνει. Φώναξέ τους καὶ συμβούλευσέ τους νὰ παραδοθοῦν. Ἂν δὲν ἀκούσουν μέ τὸ καλό, τότε νὰ τοὺς διαλύσης βίαια. Καταλάβες; Καὶ ὕστερα νὰ μοῦ τοὺς φέρης ἑμένα»! Ὁ παλαιὸς συνεργάτης καὶ πιστὸς ἀξιωματικὸς τοῦ «Κεραυνοῦ» (ποὺ πάντοτε εἶχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι μέσα στὶς ἀτέλειωτες σειρὲς τῶν κινημάτων καὶ τῶν ποικίλων ἄλλων δημοκρατικῶν ἀνωμαλιῶν, τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης, κάποτε, «θὰ ἔστρωνε») εἶχε καταλάβει καὶ παρακαταλάβει. Καὶ αὐτὸ αὔξανε καὶ γιγάντωνε τὶς ἀνησυχίες του.

Τὰ ἅρματα, καθὼς σᾶς εἶπα, — συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας— ἦσαν ἤδη ἕτοιμα διὰ τὴν ἐξόρμησιν. Ἐγὼ ἐπῆδησα εἰς ἕνα μικρὸν αὐτοκίνητον τύπου «Φόρντ», ποὺ ἦτο προωρισμένον διὰ τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τοὺς κανονισμούς, ἔπρεπε νὰ προηγῆται, ἀκάλυπτος, τῆς δυνάμεως τῶν ἁρμάτων καὶ ἔδωσα τὸ σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως. Ξεκινούσα διὰ μίαν ἀποστολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμα ὅ,τι ἠδυνάμην διὰ νὰ μὴ ἔλθῃ ἡ ὥρα της νὰ συμβῇ. Τότε, δηλαδή, ποὺ ἐπέμενα εἰς τὸν Σαράφην ὅτι δὲν ὑπῆρχε οὐδεὶς λόγος κινήματος, ἐφ' ὅσον ἡ δημοκρατία οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε. Δυστυχῶς ὅμως δὲν μὲ εἶχε ἀκούσει, διότι ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἤθελε στὸ δικό του βασίλειο» καὶ οἱ περὶ αὐτὸν «τὸ δικό τους μαγαζί»! Καὶ τώρα ἐγὼ πήγαινα νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσω εἰς τοῦ Μακρυγιάννη μὲ τὰ ἅρματα μάχης καὶ μὲ τὰ ταχυβόλα τους.

Πρό τοῦ Μακρυγιάννη

ΚΑΝΩ στὸν στρατηγὸ Κοσίντα τὸ ἐρώτημα, ἂν πῆρε μαζί του ὁλόκληρη τὴ δύναμι τοῦ τάγματος —δηλαδὴ καὶ τὰ ἅρματα καὶ τὰ «τεθωρακισμένα» αὐτοκίνητα.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντάει. Πῆρα μαζί μου μόνο τὰ δύο μεγάλα, τὰ δύο βαρέα ἅρματα. Τὸ δεύτερον ἐτέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπολοχαγοῦ Σπηλίου. Πηδήσα, ἔπως προανέφερα, στὸ «φορτάκι» καὶ διέταξα τὰ δυὸ ἅρματα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν «κεκανονισμένην ἀπόστασιν».

Ἐρώτησι:

— Εἴπατε στοὺς ἀξιωματικοὺς ποῦ πηγαίνατε;

Ἀπάντησι:

— Δὲν τοὺς εἶπα τίποτε· οὔτε καὶ ἀνέφερα εἰς οὐδένα τὸ τηλεφώνημα καὶ τὰς προσωπικὰς ἐντολὰς τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Διότι δὲν ἤξευρα σὲ ποῖον ἠμποροῦσα νὰ ἔχω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην —ἢ νὰ μὴ ἔχω. Τὴν στιγμὴν ὅμως ποὺ ἐξηρχόμην τοῦ περιβόλου τῶν στρατώνων μας, μὲ ἐπλησίασεν ὁ ὑποδιοικητὴς μου Ἰατρίδης, ὁ ὁποῖος, μὲ πολλὴν περιέργειαν, μὲ ἠρώτησε: «Ποῦ πηγαίνετε, κύριε διοικητά, ἔτσι ξαφνικὰ καὶ ἔτσι γρηγορα;». Ἐγὼ δὲ τοῦ ἀπήντησα ὀρθὰ - κοφτά: «Μὴ σὲ νοιάζει ἐσένα ποῦ πηγαίνω ἐγώ, Ἐγὼ πηγαίνω στὴν ἀποστολή μου. Σὺ ὅμως νὰ πάρῃς τὴν ὑπόλοιπο δύναμι τοῦ τάγματος, τὰ μικρὰ ἀνιχνευτικὰ ἅρματα τοῦ ἱππικοῦ καὶ τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα καὶ νὰ πᾶς ἀμέσως νὰ σταθμεύσῃς εἰς τὸν πρὸ τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου χῶρον. Ἐκεῖ θὰ λάβῃς τὰς προβλεπομένας θέσεις καὶ θὰ ἀναπτυχθῇς καταλλήλως. Θὰ εἶσαι, δηλαδή, ἕτοιμος νὰ ἐκτελέσῃς τὰς διαταγάς τὰς ὁποίας θὰ σοῦ δώσω. Ἕτοιμος διὰ ἐκείνησιν καὶ διὰ δρᾶσιν σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς ποὺ θὰ λάβῃς». Ὁ Ἰατρίδης δὲν μὲ ἠρώτησε τίποτε ἄλλο. Καὶ ἐγὼ ἐξεκίνησα ὁλοταχῶς, πλέον, διὰ τοῦ Μακρυγιάννη. Κατέβηκα τὴν τότε λεωφόρο Κηφισίας —νῦν Βασιλίσσης Σοφίας —ἔκαμφα ἀριστερά, καὶ ἀκολουθήσας τὴν λεωφόρον Ἀμαλίας, ἔφθασα εἰς τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ἀφοῦ δὲ ἔκαμφα, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, προσπέρασα τὴν ὁδὸν Φρυνίχου, καθὼς δὲ προσηγγιζα τὴν ὁδὸν Μακρυγιάννη, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ κεντρικὴ πύλη τῶν στρατώνων τῆς Διλοχίας τοῦ Πρυτάνεως Τάγματος Εὐζώνων, διέταξα στάθμευσιν τῶν ἁρμάτων.

Ἔτσι ὁ τότε ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας βρέθηκε στὴν περιοχή, στὴν ὁποία τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἐκτυλίσσονταν οἱ πρῶτες φάσεις τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

— Κατάλαβα· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, πὼς τὸ ἔργο μου δὲν ἦτο διόλου ἁπλό. Ὑπὲρ πάν ἕτερον, ὁ στρατηγὸς Κονδύλης ἤθελε νὰ γνωρίζη ἀπὸ «πρῶτο χέρι» καὶ ἀπὸ ἀπολύτως δικό του ἄνθρωπο τί ἀκριβῶς συνέβαινε εἰς τοὺς στρατῶνας τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων. Διότι, πάντοτε, αὐτὲς οἱ «πρότυπες» στρατιωτικὲς μονάδες καὶ τὸν ἀπησχόλουν καὶ δὲν τὸν ἐνθουσίαζαν. Ἤθελε, λοιπόν, νὰ ξεύρῃ, ὡς εἴπωμεν «αὐθεντικά», ποιὲς ἦσαν αἱ προθέσεις, ἀλλὰ καί, ταυτοχρόνως, αἱ πραγματικαὶ δυνάμεις τῶν στασιαστῶν —ἔστω καὶ ἐκεῖ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη. Ἤθελε ἀκόμη νὰ ἰδῇ ἕως ποῦ θὰ ἐφθανε ἡ ἀντίστασίς των καὶ ἕως ποῦ οἱ ἴδιοι θὰ ἠμποροῦσαν «νὰ τραβήξουν τὸ σχοινί». Διότι μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης —καὶ ὡς μὴ φοβούμεθα νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια— τὰ πράγματα ἦσαν συγκεχυμένα. Πάρα - πολὺ συγκεχυμένα. Φοβερὰ «μπερδεμένα» καὶ ἀδιευκρίνητα. Ἔτσι ἀντελαμβανόμην τὴν εὐθύνην τὴν ὁποίαν ἀνελάμβανον διὰ τῆς ἀποστολῆς μου, καί, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ἔπρεπε νὰ φέρω ἕνα ἀποτέλεσμα, ἕνα θετικὸ ἀποτέλεσμα. Ἕνα ἀποτέλεσμα, ὁποιοδήποτε καὶ ἐὰν ἦτο τοῦτο.

«Θέλω νά μιλήσω στόν Σαράφη»

ΑΥΤΑ σκεπτόταν ὁ ταγματάρχης Κοσίντας καθὼς τὰ ἅρματα μάχης στάθμευσαν στὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, καὶ καθὼς αὐτός, πηδώντας ἀπὸ τὸ «φορτάκι» βρέθηκε στὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου. Τοῦ δρόμου ποὺ, σέ λίγο, θὰ βαφόταν μὲ τὸ αἷμα του.

— Μάλις ἐπάτησα τὸ πόδι μου στὸ χῶμα· συνεχίζει τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστόρησί του, στάθηκα λίγα δευτερόλεπτα διὰ νὰ ἀποφασίσω τελικὰ τί ἦταν τὸ καλύτερο νὰ κάνω. Εἶχα ἐμπρός μου τὸ καθῆκον μου πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὸ καθῆκον μου πρὸς τὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον μαζὶ μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη εἴχομεν θεμελιώσει. Οὔτε πρὸς στιγμὴν μοῦ ἐπέρασεν ἡ ἰδέα νὰ ἐγκαταλείψω τὸν παλαιό μου στρατηγὸ καὶ σεβαστό μου φίλο, Ἀλλὰ οὔτε καὶ δι' ἕνα δευτερόλεπτον θὰ ἠδυνάμην νὰ διανοηθῶ ὅτι θὰ ἦτο ἐπιτρεπτὸν νὰ ἀφεθῇ ἔρμαιον μιᾶς κακῆς τύχης τὸ ἰσχύον καθεστὼς τοῦ τόπου μας.

Ὅταν, λοιπόν, εὑρέθην εἰς τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καὶ ἐνῶ τὰ δύο ἅρματα ποὺ μὲ συνώδευον παρέμενον εἰς κάποιαν ἀπόστασιν ἀπὸ ἐμέ, ἀπεφάσισα νὰ κατευθυνθῶ ἐντελῶς μόνος πρὸς τὸν στρατῶνα τοῦ Μακρυγιάννη. Ἔτσι δὲ καὶ ἔγινε. Χωρὶς νὰ συνοδεύωμαι οὔτε ἀπὸ ἕνα στρατιώτην, κατηυθύνθην πεζῇ πρὸς τὴν μεγάλην σιδερένιαν θύραν τοῦ Προτύπου, καὶ καθὼς ἐπλησίαζα πρὸς τὸν σκοπὸν ἢ μᾶλλον πρὸς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο περὶ τὴν πύλην, καί, βεβαίως, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ταύτης (πρὸς τὸ προαύλιον), ἐφώναξα: «Ἐδῶ ταγματάρχης Κοσίντας. Ἐδῶ ταγματάρχης Κοσίντας». Κάποιος ἀπὸ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἵσταντο παρὰ τὴν θύραν μὲ ἠρώτησε· «Τί θέλετε, κύριε ταγματάρχα;». Ἐγὼ ἐπλησίασα ἀκόμη περισσότερον καὶ ὅταν ἔφθασα ἀκριβῶς πρὸ τῆς σιδηρόφρακτης ἐφώναξα καὶ πάλιν: «Θέλω νὰ ἰδῶ καὶ νὰ μιλήσω ὁπωσδήποτε εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη. Πές τε νὰ Ἐλθη **ἐδῶ εἰς τὴν πύλη νὰ κουβεντιάσουμε».**

Ρωτάω, φυσικά, τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, γιατὶ ἤθελε νὰ δῇ τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ τί ἐπρόκειτο νὰ τοῦ πῇ.

— Ἤξευρα· μοῦ ἀπαντάει, ὅτι ὁ Σαράφης μὲ ἐξετίμα καὶ μὲ ὑπελόγιζε, ὅπως. ὑπελόγιζε καὶ τὰ ἅρματα μάχης. Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπεδίωξε καὶ κατὰ τὰς τρεῖς συναντήσεις μας νὰ προσεταιρισθῇ καὶ ἐμὲ καὶ ἐκεῖνα. Ἤθελα, λοιπόν, διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν νὰ κάμω ἔκκλησιν εἰς τὰ δημοκρατικὰ του αἰσθήματα καὶ νὰ τὸν θερμοπαρακαλέσω νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσποθειαν τὴν ὁποίαν, ἤδη ἐγὼ ἐθεώρουν ὡς ματαίαν.

Τὸ γιατὶ ὅμως ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων θεωροῦσε χαμένη ἀπὸ τὴν στιγμὴ ἐκείνη τὴν ὑπόθεσι τοῦ κινήματος, ὅπως καὶ τὸ τί ἐμεσολάβησε μέχρις ὅτου ἀναλάβῃ δρᾶσιν κατὰ τῶν κινηματιῶν, θὰ τὸ ποῦμε εἰς τὴν αὐριανὴν συνέχειαν.

Μὲ αὐτὸ τὸ ἅρμα μάχης ξεκίνησε ὁ ταγματάρχης Κοσίντας γιά νά καταλάβη τούς στρατώνας τοῦ Μακρυγιάννη

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

μια παιχνιδιάτικη
Glori

θὰ ἀποκτήσετε μιὰ πλήρ
γλῶσ
◆ 12 δίσκοι ὑψηλῆς πιστότη
στροφῶν (ἀντιστοιχοῦν μὲ
◆ Τὸ βιβλίο κειμένου μὲ τ
πλήρη γραμματικὴ καὶ συν
τὶς λύσεις τους, 8500 λέξει
◆ Μία πολυτελὴς πλαστικὴ θ
ποὺ θὰ σᾶς δώσει τὴ δυνατ
ρα, τέλεια, ἄνετα μιὰ ξένη γ
τε σὲ 3 μῆνες τὸ δίπλωμα το
für Fremdsprachen.
ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΩΡΕΑΝ
1) Πανεπιστημίου 15 — Τηλ. 224.457. 2) Κ
μπουκλίνας 35, Πειραιεύς 4) Π. Π. Γ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΛΙΓΟΝ ΠΡΙΝ ΦΘΑΣΟΥΝ ΤΑ ΑΡΜΑΤΑ (ΠΑΡΕΝΘΕΣΙΣ)

Πώς συνελήφθη ο διοικητής τοῦ προτύπου τάγματος εὐζώνων

ΟΙ ΣΤΑΣΙΑΣΤΑΙ ΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑ ΣΤΟΥ «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

36ον

ΜΕΤΑ τὴ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη πρὸς τὸν διοικητὴ τῶν ἁρμάτων μάχης ταγματάρχη Κοσίντα γιὰ τὴ «δίαιτη διάλυσι» τῶν κινηματιῶν στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη, ὁ τελευταῖος ἐπεχείρησε νὰ ἔλθη σέ ἐπαφὴ μὲ τὸν συνταγματάρχη Σαράφη. Ὁ σήμερα ἀπόστρατος στρατηγὸς Κοσίντας θεωροῦσε χαμένη τὴν ὑπόθεσι τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὅπως μοῦ ἐτόνισε θὰ ἤθελε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ νὰ κάμη ἔκκλησι στὰ δημοκρατικὰ αἰσθήματα τοῦ Σαράφη καὶ νὰ τὸν θερμοπαρακαλέση νὰ ἐγκαταλείψη μιὰ προσπάθεια, ποὺ ἦταν μάταιη. Γιατὶ ὅμως ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων θεωροῦσε, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, χαμένη τὴ στασιαστικὴ ἐνέργεια;

«Θά σοῦ ρίξουμε ὅλοι μαζί»!

— Ἐγνώριζα καλὰ τὸν Γεώργ. Κονδύλη· μοῦ λέει. Καὶ ἀπὸ τὸ ὕφος ποὺ χρησιμοποίησε εἰς τὸ τηλεφώνημά του ἀντελήφθην ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀστειευθῆ. Αὐτό, κυρίως, ἤθελα νὰ τονίσω εἰς τὸν Σαράφην καὶ ἤμουν βέβαιος ὅτι θὰ μὲ ἤκουε. Διὰ πρώτην δὲ φορὰν θὰ τοῦ ὡμίλουν καὶ ἐγὼ περὶ τῶν πραγματικῶν πλέον καὶ ὄχι περὶ τῶν προπαγανδιστικῶν κινδύνων τῆς δημοκρατίας. Διότι εἶχον σχηματίσει τὴν βεβαιότητα ὅτι ὄχι ἁπλῶς ἐκινδύνευε ἡ δημοκρατία, ἀλλὰ ὅτι, κυριολεκτικῶς ἐχάνετο.

Ἐρώτησι:

— Ὅταν σεῖς εἴπατε στὸν μέσα στὸ σκοτάδι συνομιλητή σας ὅτι θέλετε νὰ δῆτε τὸν Σαράφη καὶ νὰ μιλήσετε μαζί του, ἐκεῖνος τί ἔκανε;

Ἀπάντησι:

— Εἰς τὴν ἀρχὴ οὔτε κινήθηκε ἀπὸ τὴν θέσι του. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ ἐπέμενα καὶ ἐφώναζα, κάποιος ἐπροχώρησε πρὸς τὸ βάθος. Αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον μοῦ εἶπεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ συναντήσω τὸν Σαράφη.

Ἐρώτησι:

— Ἦταν δική του ἡ πρωτοβουλία, γιὰ νὰ σᾶς ἀναγκάση νὰ ἀπομακρυνθῆτε;

Ἀπάντησι:

— Ἀσφαλῶς ὄχι. Δὲν ἦτο δική του ἡ πρωτοβουλία. Φαίνεται πὼς τὸ εἶπε τοῦ Σαράφη καὶ ἐκεῖνος ἠρνήθη νὰ ἔλθη εἰς τὴν θύραν πρὸς συζήτησιν. Τοῦτο ὅμως μὲ ἠρέθισε. Διότι ἐνῶ ἔβλεπα ὅτι τὸ παιχνίδι ἦτο χαμένο διὰ τοὺς στασιαστάς, ἐκεῖνοι ἐπέμενον νὰ ἀκολουθοῦν τὴν τυφλὴν καὶ ὀλεθρίαν πορείαν των.

Ἐσκέφθην, λοιπόν, (καὶ ἡ μία σκέψις διεδέχετο ἀστραπιαίως τὴν ἄλλην), ὅτι ἀφοῦ ὁ Σαράφης δὲν ἤρχετο πρὸς ἐμέ, θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθυνθῶ ἐγὼ πρὸς αὐτόν. Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς παρὰ τὴν θύραν, ἐπανέλαβα: «Πρέπει νὰ δῶ ὁπωσδήποτε τὸν Σαράφην. Πρέπει νὰ τοῦ πῶ ὡρισμένα πράγματα ποὺ μὲ διέταξε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν». Καὶ ἐκινήθην διὰ νὰ εἰσέλθω ἐγὼ πλέον εἰς τὴν θύραν καὶ νὰ ἀναζητήσω τὸν εἰς τὸ προαύλιον εὑρισκόμενον —ὡς ἐπίστευον— Σαράφην. Μόλις ὅμως προσεπάθησα νὰ τὸ χέρι μου νὰ ἀνοίξω τὴν σιδηρόθυραν ἤ μᾶλλον νὰ τὴν «σπρώξω» ἠκουσα πολλὰς φωνὰς ταυτοχρόνως νὰ μοῦ λέγουν: «Ἄλτ! Μὴ προχωρεῖς γιατὶ θὰ πυροβολήσουμε. Θὰ σοῦ ρίξουμε ὅλοι μαζί». Τί μποροῦσα πλέον νὰ κάνω; Μία μόνον λύσις ὑπῆρχε.

Ἐρράπισα τόν ζωηρότερον»!

ΠΡΟΣ αὐτὴ τὴν εμίαν μόνον λύσιν» στράφηκε ὁ τότε ταγματάρχης Κοσίντας.

— Σχεδὸν ἀπέναντί· μοῦ λέει, ἐστάθμευαν τὰ δύο μεγάλα ἅρματα. Δὲν μοῦ ὑπελείπετο τίποτε ἄλλο. Ἔπρεπε νὰ μπῶ εἰς τοὺς στρατῶνας. Καὶ ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχε. Ὠφειλα νὰ χρησιμοποιήσω ἕνα ἅρμα. Νὰ κάνω, δηλαδή, ὅ,τι δὲν ἐπιθυμοῦσα νὰ κάνω. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν πρώτην μου ἀπόπειραν εἰσόδου πῆγα ὁλομόναχος καὶ ἄοπλος. Τώρα ὅμως δὲν θὰ ἐπανελαμβάνετο ἡ ἰδία τακτική. Ἠσθανόμην ὡς καθῆκον μου νὰ εἰσέλθω ἀντὶ πάσης θυσίας εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη καὶ νὰ συναντήσω τὸν Σαράφη. Κάποια ἐσωτερικὴ προσταγὴ μὲ ὠδήγει πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Λέω:

— Ποιὰ προσταγὴ στρατηγέ μου;

Καὶ ἀκούω:

— Θὰ σᾶς τὴν ἐξομολογηθῶ πάρα - κάτω. Σᾶς εἶπα: Δὲν πρόκειται νὰ σᾶς ἀποκρύψω τίποτε. Οὔτε καὶ τὴν σκέψι μου ἀκόμη. Διότι ἔρχεται μιὰ στιγμὴ ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξωτερικεύση ὅ,τι διατηρεῖ ἐντὸς του. Ἔστω καὶ ὡς τὸ μεγαλύτερο μυστικό του.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας συνεχίζει:

— Ἀκοῦστε ὅμως τὰ πράγματα μὲ τὴν σειρά τους: Καθὼς ἐπανηρχόμην εἰς τὰ σταθμεύοντα εἰς τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου ἅρματα ἀντελήφθην ὅτι γύρω ἀπὸ αὐτὰ εἶχε συγκεντρωθῆ καὶ τὰ εἶχε περιδάλει ἀρκετὸς κόσμος. Ἦσαν, κυρίως, ἄνδρες, οἵτινες ὡμίλουν ὑψηλοφώνως καὶ ἐχειρονόμουν διαρκῶς —περίπου ἀπειλοῦντες. Μόλις ἔφθασα ἐκεῖ, αἱ διαμαρτυρίαι των κατέστησαν ζωηρότεραι.

Ἐρώτησι:

— Καὶ ἐναντίον ποίου διαμαρτύρονταν, στρατηγέ μου:

Ἀπάντησι:

— Ἐναντίον τοῦ σύμπαντος καὶ δὲν ἤξεραν οὔτε αὐτοὶ τί ἀκριβῶς ἔλεγαν καὶ τί ἀκριβῶς ἤθελαν.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας πρόσθεσε:

— Ἦσαν τόσον θορυβώδεις καὶ ἐπιθετικοὶ οἱ γύρω ἀπὸ τὰ ἅρματα πολῖται, ὥστε καὶ πρὸς παραδειγματισμόν, ἠναγκάσθην νὰ ραπίσω ἕνα ἐξ αὐτῶν, τὸν ζωηρότερον. Ἔπρεπε νὰ τελειώση αὐτὴ ἡ ἱστορία, διότι εἶχον νὰ ἐπιτελέσω τὸ καθῆκον μου. Νὰ μπῶ, ὁπωσδήποτε, εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Προτύπου καὶ νὰ συναντήσω τὸν Σαράφην.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Εὐζώνων

ΠΡΙΝ ὅμως μάθουμε πὼς ὁ τότε ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας ἐπιτέλεσε τὸ καθῆκον του — γιὰ νὰ δεχθῆ, τελικά, ἑπτὰ τραύματα στὸ σῶμα του— πρέπει νὰ δοῦμε μιὰ ἔκθεσι ποὺ συντάχθηκε τότε, καὶ ποὺ ἀφοροῦσε στὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη καὶ νὰ ἀκούσουμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς ἀφηγήσεις γύρω ἀπὸ τὰ ὅσα γίνηκαν ἐκεῖ, ὡς τὴν ὥρα ποὺ ἔφθασαν τὰ ἅρματα μάχης.

...Ὁ διοικητὴς τοῦ Προτύπου ἀντισυνταγματάρχης Λαμπράκης —ἀναφέρεται στὴν ἔκθεσι— δὲν εὑρίσκετο εἰς τὸ τάγμα ὅταν οἱ στασιασταὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, τὸν ἀντισυνταγματάρχην Τσιγάντε καὶ τὸν ταγματάρχην Χατζησταύρη ἐπεχείρησαν τὴν καταλληψίν του. Οἱ ἐντὸς τοῦ τάγματος εὑρισκόμενοι, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ μὴ μεμυημένοι εἰς τὸ κίνημα ἀξιωματικοί, ὅπως ὁ λοχαγὸς Μοναστηριώτης καὶ ὁ λοχαγὸς Παπαδόπουλος, συνελήφθησαν πάραυτα ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς καὶ ἀπεμονώθησαν

Ὁ Λαμπράκης ὅταν ἀργότερον ἐδοκίμασε νὰ εἰσέλθη εἰς τὸ τάγμα εὑρέθη πρὸ τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν καὶ διαφόρων ὁπλιτῶν ὡπλισμένων, οἱ ὁποῖοι εἰς τόνον ἀπειλῆς τοῦ εἶπον ὅτι τὸ κίνημα ἐπεκράτησεν ὅτι ὁ Πλαστήρας εἶναι θαλαμδευτὴς καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ λάδη μέρος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κίνησιν ἀμυνόμενος κατὰ τῶν κυδερνητικῶν δυνάμεων. αἱ ὁποῖαι θὰ ἀξιώσουν νὰ ἀναταλάδουν τὸ τάγμα. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Λαμπράκης ἀπήντησεν, ὅτι δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ συμμαχήση εἰς ἐκνόμους ἐνεργείας καὶ ἐπειδὴ ἠπειλήθη καὶ αὐτὴ ἡ ζωή του ἀκόμη ἀνεχώρησε ἀπὸ τὸ τάγμα συμμετασχὼν ἀργότερον μὲ τοὺς ἄνδρας, τῆς ἄλλης διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος, τὸ ὁποῖον ἐδάδισεν εἰς ἐνίσχυσιν τῶν λοιπῶν πολιορκητῶν τοῦ Μακρυγιάννη κατὰ τῶν στασιαστῶν...

Ἡ ἱστόρησι τοῦ λοχαγοῦ Μοναστηριώτη

ΙΔΟΥ ὅμως καὶ ἡ ἀφήγησι τοῦ ἴδιου τοῦ λοχαγοῦ Μοναστηριώτη, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται στὴν πάρα - πάνω ἔκθεσι:

...Κατὰ τὴν 7 καὶ 15 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου ἱστορεῖ ὁ διοικητὴς τοῦ 2ου λόχου τοῦ Προτύπου, λοχαγὸς Μοναστηριώτης ἔβγαινα μὲ τὸν ὑπολοχαγὸν Σαχίνη ἀπὸ τὴν διλοχίαν. Μόλις ὅμως ἐφθάσαμε εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Φαλήρου (Μακρυγιάννη) καὶ Ἀκροπόλεως (Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου) εἴδα τὸν ἀντισυνταγματάρχη Στεφανάκον, μὲ τὸν λοχαγὸν Παπαμαντέλλον νὰ δαδίζουν πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ τάγματος. Ὁ ὑπολοχαγὸς Σαχίνης μὲ ἄφησε ἐκείνη τὴν στιγμὴν καὶ τοὺς ἐπλησίασε, συνομιλήσας μαζί των. Τότε ἀντελήφθην ὅτι κάτι σοδαρὸν ἐπρόκειτο νὰ συμδῆ καὶ ἐν τάχει ἐπέστρεφα πρὸς τὸν ἐπιλοχίαν τῆς ὑπηρεσίας.

— Παρακολούθησέ τους τοῦ εἶπα, διότι μοῦ φαίνεται ὅτι κάτι ἑτοιμάζουν!

Ἀλλὰ ὡς νὰ προφθάσω νὰ ἐξέλθω πάλιν εὑρέθην ἀντιμέτωπος τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνωθέντες τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ μὲ τοὺς ἄλλους μεμυημένους ἀξιωματικοὺς μὲ ἐσταμάτησαν, Μεταξὺ τῶν στασιαστῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐπλησίασαν, ἦσαν ὁ συνταγματάρχης Σαράφης, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες, ὁ ἀπόστρατος ταγματάρχης Χατζησταυρής, ὁ λοχαγὸς Παπαμαντέλλος, ὁ λοχαγὸς Τσιανταφυλλίδης καὶ ὁ διαχειριστὴς τοῦ τάγματος Σκουλούδης. Χωρὶς πολλὰς διατυπώσεις μὲ ἔφεραν εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς διαχειρίσεως καὶ μοῦ ἐγνώρισαν, ὅτι τίθεμαι ὑπὸ περιορισμόν. Ἀπήντησα, ὅτι φέρω εὐθύνας (ὡς ἀξιωματικὸς τῆς ἐπιφυλακῆς) καὶ ὅτι τὸ καθῆκον μου εἶναι νὰ μὴ ἐπιτρέψω εἰς οὐδένα νὰ κινηθῆ παρὰ τὸν νόμον. Διὰ νὰ μὲ πείσουν, μοῦ εἶπαν, ὅτι τὸ κίνημα προοδεύει, ὅτι ὁλόκληρος ἡ Χώρα εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὅτι καθῆκον μου ἦτο νὰ προσχωρήσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ κίνημα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐδέχθην μὲ ἐνέκλεισαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν περιστρόφων των εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς διαχειρίσεως μαζὶ μὲ τὸν λοχαγὸν Παπαδόπουλον, ὁ ὁποῖος ἀνύποπτος εἰσῆλθε μαζὶ μὲ τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ τάγμα καὶ ἐκρατήθη καὶ αὐτός. Ἐμείναμεν ἐκεῖ ἀπομονωμένοι μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ἔφθασαν τὰ τάνκς ἔξω ἀπὸ τὸ τάγμα καὶ ἐπηκολούθησαν αἱ συμπλοκαί. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συμπλοκῶν μᾶς ἔδγαλαν ἀπὸ τὸ διαμέρισμα τῆς διαχειρίσεως καὶ μᾶς ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἀξιωματικῶν. Ἐκεῖ μᾶς ἐφύλαγαν μὲ τὰ ὅπλα των ἐστραμμένα ἐναντίον μας. Τὴν ὅλην κίνησιν διηύθυνε ὁ Σαράφης, ὁ ὁποῖος ἔδιδε διαρκῶς διαταγὰς καὶ ἐνεψύχωνε πράγματι «σκυλίσια» τοὺς ὑπ' αὐτὸν στασιαστάς. Ὅταν ἤρχισεν ὁ δομδαρδισμός, οἱ στρατιῶται τοῦ τάγματος πανικόδλητοι πλέον κατέφυγαν εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ μέσα εἰς τὴν γενικὴν σύγχυσιν ἐχαλαρώθη καὶ ἡ φρούρησίς μας. Τότε συνεννοήθην μὲ τὸν Παπαδόπουλον καὶ τὸν ὑπολοχαγὸν Μπεκάτσον, νὰ συλλέξωμεν τοὺς στρατιῶτας ἀπὸ τὰ ὑπόγεια καὶ ἐξέλθωμεν διὰ νὰ ἑνωθῶμεν μὲ τὰς κυδερνητικὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ οἱ στασιασταὶ εἶχαν πανικοδληθῆ πλέον καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ παραδοθοῦν...

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικὲς ἄλλες πολὺ ἐνδιαφέρουσες ἱστορήσεις, πού, πρὶν ξανακούσουμε τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Περισσότερο ἐξομολόγησι παρὰ ἁπλὴ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι. — Ἕνας δεκανέας ἱστορεῖ τὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη.— Πῶς μπῆκαν στὸ τάγμα οἱ συνωμότες ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ «δημοκρατικοὶ πολῖτες». — «Ἀφῆστε τους νὰ περάσουν. Εἶναι δικοί μας». — «Ἐμπρὸς παιδιά! Ὁ Πλαστήρας εἶναι στὸ σπίτι τοῦ Βενιζέλου». — Ζητωκραυγές, τσιγάρα καὶ «χαρτζιλίκι».—«Βρὲ ἄτιμε! Θέλεις νὰ πεθάνης;». — Ὁ Σαράφης συνιστᾶ «νὰ τραδήξουν ὅλοι ἐμπρός». — Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἱστορεῖ πῶς «τέτοιο κακὸ δὲν εἶχε ξαναδῆ».— Ἄγριο πείσμα, σφοδρὸ πάθος, πρωτοφανὴς σκληρότης. — Ἡ μοναδικὴ λύσι καὶ ἡ σιδηρόπορτα τοῦ Προτύπου. — Ἐπίθεσι μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς μηχανῆς τοῦ ἅρματος. — Ἐπρόκειτο γιὰ ἀληθινὴ κόλασι φωτιᾶς. — Ἑπτὰ τραύματα ἀπὸ διαφορετικὰ ὅπλα. — Ἀπὸ σφαῖρα πιστολιοῦ ὡς δλῆμα πολυδόλου τύπου «Χότσκις». — Ἄλλα θέλουν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἄλλα ὁ Θεὸς κελεύει.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΟΜΗΡΟΥ 6 — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦ. 234.711

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦται ὅτι ὁ διά τήν 15ην Μαΐου 1967 ὥραν 1 μεταμεσημβρινήν ὁρισθείς δημόσιος μειοδοτικός διαγωνισμός διά τήν ἀγοράν οἰκοπέδου ἀναβάλλεται καί θέλει διενεργηθῆ εἰς καθορισθησομένην ἄλλην ἡμερομηνίαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Μαΐου 1967
Ἐκ τοῦ Ο.Ε.Δ.Β.

Δ Τ7/5

τόν θαυμ

'TERYLE

TERYLENE

Ἀγγλικὴ ICI

Θὰ εἴσθε βέβαιος ὅτι θὰ σᾶς θαυμάζουν, ὅταν φορᾶτε στούμι ἀπὸ ὕφασμα 'TERYLENE'. Τὸ κοστούμι 'TERYLENE' μόνο εἶναι κομψὸ ἀλλὰ παραμένει κομψὸ - ὅπως καὶ νὰ φερθῆτε, ὅσο καιρὸ κι ἂν τὸ ἔχετε. Νὰ εἴσθε βέβαιος, τὸ κοστούμι 'TERYLENE' θὰ διατηρήση τὴν τσάκιση τοῦ πτελονιοῦ του πραγματικὰ μόνιμη καὶ ποτὲ δὲ θὰ τσαλάκωση - θὰ σᾶς διατηρηθῆ πάντοτε κομψό. Γιὰ νὰ εἴσθε σίγουρος ὅτι ἀγοράσατε αὐτὸ τὸ ὑπέροχο κουστούμι ζητῆστε τὸ ὕφασμα νὰ ἔχη τὸ ὄνομα 'TERYLENE'.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤ/ΠΟΙ ΤΗΣ ICI: ΑΦΟΙ ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΟΙ Ο.Ε.

Με ανέκδοτα κείμενα
και ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ ΑΡΜΑΤΑ ΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΤΟΥ «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

Τέτοιο κακὸ δὲν εἶχα ξαναδῆ, ἀφηγεῖται ὁ Κοσίντας

ΑΓΡΙΟΝ ΠΕΙΣΜΑ, ΣΦΟΔΡΟ ΠΑΘΟΣ, ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ ΣΚΛΗΡΟΤΗΣ

37ον

ΕΝΩ ὁ ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας ἀγωνιοῦσε νὰ δῆ καὶ νὰ μιλήση στὸν Στέφανο Σαράφη (γιατὶ ἐντός του γινόταν μιὰ πάλη, ἀνάμεσα στὴν ἀγάπη του καὶ τὸν σεβασμό του πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ στὴν ἔμμονη πίστι του πρὸς τὸ πολίτευμα, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶχε βίαια καὶ πραξικοπηματικὰ ἐπιβάλει, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικοστρατιωτικοὺς συνεργάτες του), καὶ ἐνῶ ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὶς φωνασκίες τῶν πολιτῶν ποὺ περικύκλωσαν τὰ ἅρματα ἀναγκάστηκε «νὰ ραπίση τὸν ζωηρότερον, πρὸς παραδειγματισμόν» — μέσα στοὺς στρατῶνες τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων γίνονταν αὐτὰ ποὺ Ἱστόρησε ὁ λοχαγὸς Μοναστηριώτης.

Πρὶν ὅμως ξανακούσουμε τὴν πραγματικὰ συγκλονιστικὴ «ἐξομολόγησι» τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα — γιατὶ περισσότερο ἐξομολόγησι «ἐκ βαθέων», παρὰ ἁπλὴ ἀποκαλυπτικὴ ἀφήγησι εἶναι — σὲ πολλά της σημεῖα — θὰ ἔπρεπε νὰ μάθουμε τί Ἱστόρησαν, ἀμέσως τότε, μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ἦταν στασιαστές, ἀλλὰ ποὺ ζοῦσαν «ἀπὸ μέσα» τὰ ὅσα διαδραματίζονταν στὸν περίβολο τοῦ παμπάλαιου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη.

Ἡ Ἱστόρησι ἑνὸς δεκανέα

ΙΔΟΥ, λοιπόν, τί Ἱστόρησε τὴν ἄλλη ἡμέρα τοῦ κινήματος — στὶς 2 Μαρτίου 1935 — ὄχι κανένας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἔβρασαν στοῦ Μακρυγιάννη, εἴτε μὲ τὸ μέρος τῶν συνωμοτῶν, εἴτε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους, ἀλλὰ ἕνας ἁπλὸς κληρωτός, ὁ δεκανέας τοῦ Προτύπου Παπαγεωργίου, πού, καθὼς ἀναφέρεται σὲ σχετικὴ ἔκθεσι, «ὀλίγον ἔλειψε νὰ πληρώση πολὺ ἀκριβὰ τὰ νομοταγῆ του φρονήματα»:

> ...Ἐνῶ κατὰ τὰς 8 περίπου τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου οἱ ἄνδρες τοῦ Τάγματος Εὐζώνων ἀνεροχόμενοι εἰς τριακοσίους εὑρίσκοντο μέσα εἰς τοὺς στρατῶνας εἶδαν τοὺς στασιαστὰς ἀξιωματικοὺς καὶ περὶ τοὺς 15 πολίτας νὰ φθάνουν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς διλοχίας. Οἱ στασιασταὶ τοὺς διέταξαν νὰ ἀνοίξουν τὴν πύλην, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἠρνήθησαν, ὅταν τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνεφανίσθη ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὁ λοχαγὸς τοῦ Προτύπου Τριανταφυλλίδης, μεμυημένος εἰς τὸ κίνημα, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐφώναξε:
> — Ἀφῆστε τους νὰ περάσουν. Εἶναι δικοί μας!
> Ἡ πύλη τότε ἠνοίχθη καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ τάγμα, ὁ συνταγματάρχης Σαράφης καὶ οἱ ὑπόλοιποι στασιασταὶ ἀξιωματικοὶ μαζὶ μὲ τοὺς πολίτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὅλοι τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης».
> Ταυτοχρόνως ἐθεάθησαν νὰ πηδοῦν ἀπὸ τοὺς ὀπίσω τοίχους τοῦ κτιρίου, εἰς τὸ ἐσωτερικόν του, διάφοροι ἄλλοι πολῖται τοὺς ὁποίους οἱ πρὸς τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενοι ἄνδρες ἐκινήθησαν διὰ νὰ ἐμποδίσουν. Ἀλλὰ ὁ Τριανταφυλλίδης ἐπενέβη καὶ πάλιν καὶ τοὺς ἐφώναξε:
> — Ἄφῆστε τους. Εἶναι καὶ αὐτοὶ δικοί μας!
> Ταυτοχρόνως ὁ Σαράφης ἐκάλεσε ὅλους τοὺς ἄνδρας εἰς τὸ προαύλιον καὶ τοὺς ἐξεφώνησε σύντομον λογύδριον:
> — Ἔμπρὸς παιδιά — τοὺς εἶπε μεταξὺ ἄλλων— ὁ Πλαστήρας εἶναι ἐδῶ καὶ βρίσκεται στὸ σπίτι τοῦ Βενιζέλου. Ἡ δημοκρατία κινδυνεύει καὶ καθήκον μας εἶναι νὰ κτυπήσωμε τοὺς ἄτιμους βασιλικούς. Ἔμπρὸς λοιπόν. Ζήτω ὁ Πλαστήρας.
> Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Προτύπου ἐδημιουργήθη τότε κάποια σύγχυσις. Μερικοὶ ἐξητωκραύγασαν ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα, ἐνῶ ἄλλοι ἐκινήθησαν διὰ νὰ φύγουν...

Τσιγάρα καὶ «χαρτζιλίκι»!

ΚΑΙ ὁ τότε κληρωτὸς δεκανέας Παπαγεωργίου συνέχισε:

> ..."Οταν μᾶς διέταξαν νὰ ζητωκραυγάσουμε ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα καὶ νὰ συνταχθοῦμε μαζί τους, γιὰ νὰ μᾶς καλοπιάσουν ἔφεραν στὴν πόρτα ἕνα αὐτοκίνητο γεμάτο τσιγάρα καὶ ἤρχισαν νὰ μᾶς μοιράζουν πακέττα καὶ χρήματα. Σὲ ἕναν τσολιὰ ποὺ δυστροποῦσε ἔδωσαν 500 δραχμές! Ἀλλὰ ἐνῶ καὶ οἱ ὁπλῖται Καζαντζόγλου καὶ Ζαβιτσιανάκης δὲν ἀκούσαμε τίποτα. Ὅταν λοιπὸν μᾶς ξαναεῖπε ὁ Σαράφης νὰ φωνάξωμε: «Ζήτω ὁ Πλαστήρας» ἐγὼ πῆγα λίγο παρακάτω καὶ φώναξα:
> — Ἐδῶ παιδιά. Ζήτω ὁ Κονδύλης!
> Ὁ ἔφεδρος δόκιμος ἀνθυπολοχαγὸς Ζωχιὸς στασιαστὴς καὶ αὐτός, μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸ ἀμπέχωνο καὶ τράβηξε ἀπάνω μου τὸ ὅπλο του.
> — Βρὲ ἄτιμε· μοῦ εἶπε, θέλεις νὰ πεθάνης;
> Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν στιγμὴ πετάχτηκε ὁ Σαράφης, μ' ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μ' ἔσυρε πρὸς τὰ ἔξω. Τὴν ἴδια ὥρα ἔβαλε τὸ χέρι στὸ πιστόλι γιὰ νὰ μὲ ξολοθρεύση αὐτός. Τότε κατάλαβα τὰ σκοῦρα καὶ προσποιήθηκα πὼς γίνομαι δικός τους.
> — Πέστε τί θέλετε· τοῦ εἶπα. Θὰ ὑπακούσω κι' ἐνῶ κι' ὅλοι μας.
> Τότε ὁ Σαράφης χαμογέλασε, μοῦδωσε μιὰ στὸν ὦμο καὶ εἶπε:
> — Ἔτσι σᾶς θέλω. Ἄντε τραβᾶτε ὅλοι μπρός.
> Ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ τάγματος Λαμπράκη καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τῶν ἀξιωματικῶν Μοναστηριώτου καὶ Παπαδοπούλου, τὸ τάγμα περιῆλθε οὐσιαστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν στασιαστῶν. Ὁ διαχειριστὴς Σκουλούδης ἐμοίρασε ὅπλα εἰς τοὺς στασιαστὰς πολίτας ἀπὸ τὸν 2ον λόχον καὶ οἱ συνωμόται ἀξιωματικοὶ τοῦ τάγματος Οἰκονόμου, Ζωχιὸς καὶ Τριανταφυλλίδης διέταξαν τοὺς τσολιάδες νὰ ἑτοιμασθοῦν πρὸς μάχην.
> Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες παρέλαβε δύο πολυβόλα «Χότσκις» ἀπὸ τὸν λόχον μηχανημάτων τοῦ τάγματος καὶ τὰ ἔστησε στὴν ταράτσα τοῦ κτιρίου, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς ὁδοῦ Φαλήρου (νῦν Μακρυγιάννη) καὶ διέταξε τοὺς ἄνδρας νὰ εἶναι ἕτοιμοι διὰ νὰ κτυπήσουν τὰς κυβερνητικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς θὰ ἐστρατοπέδευαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν Φαλήρου καὶ Ἀκροπόλεως. Ὁ 1ος λόχος ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Ζωχιὸν διετέθη διὰ τὰς φρουρὰς τῶν πυλῶν καὶ ὁ 3ος λόχος, ὁ ὁποῖος ἐπαρουσίασε καὶ τὴν κυριωτέραν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν στασιαστῶν, διεσπάρη.
> Ὀλίγον μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν βαρέων πολυβόλων ἐπὶ τῆς ταράτσας τοῦ κτιρίου τοῦ Πρωτύπου ἔφθασαν αἱ κυβερνητικαὶ ἐνισχύσεις καὶ δύο ἅρματα μάχης. Εἰς τὴν κεντρικὴν εἴσοδον τοῦ κτιρίου ἐτοποθετήθη ἐν τάγκ ἕνα ὁλμοβόλον. Ἐφρουρεῖτο δὲ ἡ εἴσοδος διὰ διπλοσκοπῶν. Εἰς δὲ τὴν ἐν τῇ ἄλλη πλευρᾷ τοῦ κτιρίου εὑρισκομένην πύλην πυροβολικοῦ ἐτοποθετήθησαν πολυβόλα, παρέμειναι δὲ φρουρὸς ὁ ἀτυχὴς ὁπλίτης Κωνστ. Τσόλκας, ὁ ὁποῖος καὶ ἐφονεύθη...

«Τέτοιο κακὸ δὲν εἶχα ξαναδῆ»

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ κατάστασις ὅταν ὁ τότε ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας ἀποπειράθηκε νὰ μπῆ — τὴν πρώτη φορὰ — μέσα στὸ Τάγμα «ἄοπλος καὶ πεζός». Ὥσπου ξαναγύρισε στὰ ἅρματα τὰ σταθμευμένα στὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου (καὶ ὄχι Ἀκροπόλεως ὅπως λανθασμένα ἀναφέρεται στὴν παραπάνω Ἱστόρησι) γιὰ νὰ σκεφθῆ ἐπερὶ τοῦ πρακτέου».

> — Δὲν εἶχα καὶ νὰ πολυσκεφθῶ· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ἔπρεπε νὰ μπῶ μέσα εἰς τὸ Πρότυπο καὶ ὁ μόνος τρόπος ποὺ θὰ μοῦ τὸ ἐπέτρεπε ἦταν νὰ μπῶ μὲ ἕνα ἅρμα.
> Ἀφοῦ, λοιπόν, καθησύχασα τοὺς διαμαρτυρομένους πολίτας καὶ «φέροντμάτισα» τὸν παρετραπέντα ζωηρότερον, ἐπήδησα εἰς τὸ πρῶτον ἅρμα καὶ εἶπα εἰς τὸν ὁδηγόν του: «Τράβα στὴν πόρτα τοῦ τάγματος».

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα ἂν μπῆκε μέσα στὸ πυργίσκο τοῦ ἅρματος.

> — Ὄχι· μοῦ ἀπαντάει. Ἔμεινα ὄρθιος καὶ ἐντελῶς ἀκάλυπτος. Δὲν κρατοῦσα εἰς τὸ χέρι μου οὔτε τὸ πιστόλι μου. Διότι δὲν ἐφανταζόμην τὰ ὅσα θὰ ἐπακολουθοῦσαν.
> Μετὰ ἀπὸ ἐλάχιστα λεπτὰ τὸ ἅρμα εὑρίσκετο πρὸ τῆς μεγάλης σιδηρᾶς θύρας τοῦ στρατῶνος. Τότε καὶ ἀπὸ τῆς θέσεώς μου, ἐφώναξα διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν νὰ μοῦ ἀνοίξουν διὰ νὰ ἰδῶ τὸν Σαράφην. Ἡ ἀπάντησις ἦτο ἀρνητική, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀγρία ὥστε πρὸς στιγμὴν ἐφοβήθην ὅτι θὰ μοῦ πάρουν τὸ ἅρμα. Ἤδη δὲ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἠκολούθει τὸ ἕτερον ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Σπήλιον.
> Εὐθὺς ὡς οἱ στασιασταὶ ἀπέρριψαν τὴν πρώτην παράκλησίν μου νὰ εἰσέλθω — μετὰ τοῦ ἅρματος — διὰ νὰ συναντήσω τὸν Σαράφην, ἐπανῆλθον καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν φορὰν ἦσαν ἀρνητικώτεροι καὶ ἐπιθετικώτεροι, «Φύγε μοῦ ἔκραξαν, γιατὶ τώρα θὰ σοῦ ρίξουμε ἀλύπητα». Ἤκουσα δὲ τὸν χαρακτηριστικὸν ἦχον τῶν «κινητῶν σύραιων» καὶ ἀντελήφθην ὅτι «ὡπλίζαν» τὰ τυφέκια των. Ἤκουσα ἐπίσης τὰς ἐνδεικτικὰς πρὸς πυροβόλησιν κινήσεις τῶν μεγάλων πολυβόλων. Δὲν μοῦ ὑπελείπετο πλέον καμμία ἄλλη λύσις. Ὤφειλα νὰ εἰσέλθω διαίως. Καὶ διέταξα νὰ ριφθῆ τὸ ἅρμα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς του κατὰ τῆς σιδηρᾶς ἐξωθύρας τοῦ περιβόλου τῶν στρατώνων, μὲ πρόθεσιν νὰ καταστρέψη ταύτην, καὶ νὰ εἰσέλθω οὕτω εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς αὐλῆς. Τὸ τί ἐπηκολούθησε δὲν περιγράφεται. Ἑκατοντάδες σφαῖρες, ριπτόμενες ἀπὸ παντοία ὅπλα, ἤρχισαν νὰ συρίζουν καὶ νὰ ξεσποῦν ἐπὶ τοῦ χαλυβδίνου ἅρματος. Εἶναι δὲ θαῦμα πὼς ἐγὼ διεσώθην μόνον μὲ ἑπτὰ τραύματα. Ἐπρόκειτο περὶ ἀληθινῆς κολάσεως πυρός, συνοδευομένης ὑπὸ μιᾶς συνταρακτικῆς ὀχλοβοῆς. Εἶχα πάρει μέρος εἰς πολλὲς μάχες· καὶ εἰς τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, καὶ εἰς τὸν πρῶτον Παγκόσμιον, καὶ εἰς τὴν Οὐκρανίαν καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ εἰς χίλιες - δυὸ ἄλλες δίαιτες συγκρούσεις, τέτοιο ὅμως κακὸ δὲν εἶχα ξαναδῆ.

«Νά! μέσ' στὴν καρδιὰ μέ βρῆκε»

ΑΛΛΑ νὰ τί ἀναφέρεται σχετικὰ σὲ μιὰ ἔκθεσι ποὺ συντάχθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη:

> ... Εἰς τὰς 10 καὶ 15' περίπου, τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο ἅρματα μάχης πλησιάζει τὴν κεντρικὴν πύλην τοῦ κτιρίου καὶ ὁ ἐντὸς αὐτοῦ ἀξιωματικὸς Κοσίντας ζητεῖ νὰ ἀνοίξουν. Εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν ἐντὸς εὑρισκομένων σκοπῶν, τὸ τάνκ ἐπιπίπτει ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς θύρας, ἡ ὁποία ἀνοίγεται μετὰ πατάγου καὶ τοῦτο δοκιμάζει νὰ εἰσχωρήση εἰς τὸ προαύλιον τοῦ κτιρίου. Ταυτοχρόνως τόσον ἀπὸ αὐτὸ —ὅπερ ἐδέχθη καταιγισμὸν πυρὸς— ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἀκολουθοῦν ἅρμα μάχης ἀνοίγεται θεριστικὸν πῦρ κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ταράτσας εὑρισκομένων στασιαστῶν. Τὰ πολυβόλα τῶν στασιαστῶν ἀπαντοῦν ἐπίσης μὲ ἀλλεπαλλήλους βολάς, τραυματίζεται ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἅρματος κ. Κοσίντας καὶ τὰ δύο τάνκς ὑποστάντα μεγάλας ζημίας ἀναγκάζονται νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ κτίριον...

Τὴν εἰκόνα δὲ συμπληρώνει μιὰ ἀφήγησι, ποὺ γίνηκε τότε, ἀπὸ τὸν αὐτόπτη μάρτυρα εὔζωνο Καζαντζόγλου — ποὺ παρηκολούθησε τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος — καὶ ὁ ὁποῖος εἶπε:

> ...Τὰ πολυβόλα ἐθέρισαν κυριολεκτικῶς τὰ δύο τάνκς, τὰ ὁποῖα σχεδὸν ἀχρηστευμένα ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν Φαλήρου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπέστειλαν καταιγισμὸν σφαιρῶν πρὸς τὴν ταράτσαν. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἡ μάχη αὐτὴ ἦτο ἄνευ ἀποτελέσματος. Χιλιάδες σφαιρῶν ἐρρίπτοντο χωρὶς νὰ πειράζεται κανένας, διότι ἡμεῖς ἀπὸ τὴν ταράτσα δὲν βλέπαμε τί κτυποῦσαμε καὶ ἐκεῖνοι πάλι ἀπ' ἔξω κτυποῦσαν τὴν ταράτσα χωρὶς νὰ ἔχουν στόχον, ἀφοῦ οἱ ἐπαναστάτες ἦσαν κρυμμένοι. Τὸ μακελειὸ σῶμα πρὸς σῶμα ἔγινε στὶς δύο πύλες, ὅπου σκοτώθηκαν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Πετράκης καὶ ὁ εὔζωνος Τσόλκας. Ἦτανε σκοπὸς στὴν πόρτα ὁ τελευταῖος μαζὶ μὲ τὸν Βλαχάκη. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Πετράκης λοιπὸν ἦλθε ἀπ' ἔξω μὲ τὸ πιστόλι του καὶ τοὺς εἶπε νὰ φύγουνε ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἐκεῖνοι ἀρνήθηκαν καὶ τοῦ συνέστησαν νὰ ἀπομακρυνθῆ. Τότε ὁ Πετράκης τράβηξε τὸ πιστόλι του καὶ πυροβόλησε τὸν Τσόλκα. Ἡ σφαῖρα του τὸν βρῆκε κατάστηθα καὶ σωριάστηκε στὸ χῶμα. Τότε ὁ Πετράκης γύρισε τὸ πιστόλι κατὰ τοῦ Βλαχάκη. Ὁ Βλαχάκης ἔπεσε μπρούμυτα χάμω, ἔπειτα τὸν εἴδαμε νὰ σηκώνεται ἀφοῦ γλύτωσε τὴ σφαῖρα τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ τράβηξε μιὰ μὲ τὴν ξιφολόγχη τοῦ Πετράκη ποὺ ἔπεσε νεκρός.
> Ὁ Τσόλκας ἐν τῷ μεταξὺ ξεψυχοῦσε. Τότε ὁ δεκανεὺς Παπαγεωργίου τὸν πλησίασε καὶ τὸν ρώτησε ἂν ἔχη νὰ τοῦ πῆ τίποτα.
> — Ἄχ! δεκανέα μου μουρμούρισε τότε ὁ ἀτυχὴς Τσόλκας. Τί νὰ σοῦ πῶ... Μ' ἔκαψε ἡ σφαῖρα. Νὰ μέσ' στὴν καρδιὰ μὲ βρῆκε!
> Καὶ ξεψύχησε.

"Αλλα ὁ Θεός κελεύει!

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ πρώτη φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη».

> — Καὶ ἦτο· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, ἡ ἀγριωτέρα. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐφανταζόμην τέτοιο ἄγριο καὶ ἀπροσμέτρητο πεῖσμα τέτοιο σφοδρὸ πάθος καὶ τόσην πρωτοφανῆ σκληρότητα.

Καὶ προσθέτει:

> — Ποὺ νὰ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐστρέφοντο ἐναντίον μου.

Λέω:
—Ἡ ἔκφρασίς σας παίρνει ξέχωρη σημασία. Καὶ τὸ ὕφος σας ὑποδηλώνει πολλά.
Καὶ ἀκούω:

> — Βεβαίως! Εἶναι ἔτσι ὅπως τὸ λέτε. Ἀλλὰ ὅμως σκέπτονται καὶ θέλουν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἄλλα ὁ Θεὸς κελεύει. Καὶ θὰ τὸ ὅῆτε καὶ μόνος σας ὅταν ἔλθη ἡ στιγμή.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ στιγμὴ δὲν εἶχε ἔρθει, ρώτησα τὸν στρατηγὸ τί ὅπλο προκάλεσε τὰ τραύματά του.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

> — Μὴ ρωτᾶτε τί ὅπλο, ἀλλὰ ποιὰ ὅπλα καὶ πόσα ὅπλα. Τὰ ἑπτὰ μου, λοιπόν, τραύματα προεκλήθησαν καὶ ἀπὸ σφαῖρες πιστολίου καὶ ἀπὸ σφαῖρες τυφεκίου καὶ ἀπὸ βλήματα βαρέων πολυβόλων τύπου «Χότσκις». Τὰ τελευταῖα ἐθεωροῦντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἰσχυρότερα ὅπλα στηρίξεως πεζικοῦ. Καὶ ἦσαν καταπληκτικὰ εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητά τους.

Ἔχει ὅμως ὁ στρατηγὸς Κοσίντας καὶ κάποιες ἄλλες πολὺ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες νὰ μᾶς δώση. Μὰ προπαντὸς ἔχει νὰ κάνη τὴν συγκλονιστικὴ ἀποκάλυψί του — τὴ μεγάλη του ἐξομολόγησι.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ τρία χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». — Ὁ Νικ. Κοσίντας ζητάει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ νὰ συναντήση τὸν Στ. Σαράφη. — Τὸ ἕνα ἅρμα μάχης φθάνει στὴν πύλη τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. — Ἀπὸ μέσα ἀκούγεται ἡ διαταγή: «Ρίξτε του!» Ἡ ἀπάντησι ἦταν ἑπτὰ τραύματα ἀπὸ σφαῖρες καὶ ἄλλα βλήματα. — Ἡ πιὸ δραματικὴ στιγμή. — Καὶ τὸ ἅρμα μάχης πλημμύρισε στὸ αἷμα. — Ἡ ἀνυπακοὴ τοῦ ὑποδιοικητῆ καὶ ἡ ἀκινησία τῶν θωρακισμένων αὐτοκινήτων. — Πολύωρες χειρουργικὲς ἐπεμβάσεις. — Ὁ Θ. Τουρκοβασίλης ἐπισκέπτεται τὸν Ν. Κοσίντα. — Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ.— Ὁ Γεώργιος Κονδύλης πηγαίνει, στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΤΑΝ Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ ΕΦΘΑΣΕ

Καὶ τὸ ἅρμα μάχης πλημμύρισε στὸ αἷμα!

ΤΟ ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ Η ΑΓΩΝΙΑ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

38ον

ΑΠΡΟΣΜΕΤΡΗΤΟ πεῖσμα, σφοδρὸ πάθος καὶ πρωτοφανὴς σκληρότης, ἦταν — κατὰ τὸ στρατηγὸ Νικόλαο Κοσίντα— τὰ τρία στοιχεῖα ποὺ χαρακτήριζαν τὴν πρώτη φάση τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ἐκεῖ στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη. Τὸ ἀνενδοίαστο ἐρώτημα στοὺς ἀντιφρονοῦντες — σὲ ἁπλὰ φανταράκια ποὺ ζοῦσαν μακριὰ ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις καὶ τὶς φιλοδοξίες τῶν «ἀλληλοτρωγομένων καὶ ἀλληλομισουμένων δημοκρατικῶν φατριῶν» —τὸ στυγνὸ ἐρώτημα: «Ἄτιμε! θέλεις νὰ πεθάνῃς;» τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ φτωχοῦ τσολιᾶ, ποὺ πῆγε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἐκτελέστηκε γιατὶ ἔκανε τὸ καθῆκον του, ὑπακούοντας στὶς διαταγὲς τῶν ἀξιωματικῶν του, ὁ σπαρακτικὸς ἀποχαιρετισμὸς στὴ ζωή: «Ἄχ! δεκανέα μου. Νὰ μέσα στὴν καρδιὰ μὲ βρῆκες» καὶ οἱ ἀδίστακτες ἀπειλὲς ποὺ ἀπευθύνθηκαν στὸν διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης: «Τώρα θὰ σοῦ ρίξουμε ἁλύπητα» (ἀπειλὲς ποὺ ἀμέσως πραγματοποιήθηκαν, γεμίζοντας τὸ κορμὶ τοῦ ταγματάρχη μὲ τόσα τραύματα ἀπὸ σφαῖρες πιστολιοῦ καὶ τουφεκιοῦ καὶ ἀπὸ βλήματα πολυβόλου «Χότσκις»), ὅλα αὐτὰ τὰ φοβερὰ καὶ ἀσυγχώρητα, δίνουν ὁλοζώντανη καὶ ὁλοκληρωμένη τὴν ἀπαίσια εἰκόνα. Ἄλλο τώρα ἂν ἡ ἐθνικὴ τραγωδία διανθιζόταν μὲ κωμικοδημοκρατικὲς χειρονομίες σὰν ἐκείνες τοῦ μοιράσματος τσιγάρων καὶ «χαρτζιλικιοῦ», ὕστερα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὁ ἐπίδοξος ἀναγεννητὴς τῆς χώρας Στέφ. Σαράφης χτυπώντας στοὺς ὤμους τοὺς «λαμβάνοντας», ἔλεγε: «Ἔτσι σᾶς θέλω! Ἄντε τραβᾶτε ὅλοι ἐμπρός»! (Ἐμπρὸς ἐσεῖς, γιὰ νὰ πάρουμε τὴν ἐξουσία ἐμεῖς, καὶ νὰ νικήσῃ ἡ ταλαίπωρη δημοκρατία).

Πάντως ἡ ἱστόρησι τοῦ στρατηγοῦ Κοσίντα εἶναι σαφέστατη καὶ κρυσταλλίνη (κατὰ τὴν ἔκφρασι ποὺ τόσο συχνὰ ἐπαναλαμβάνεται στὶς ἡμέρες μας). Ὁ τότε διοικητὴς τῶν ἁρμάτων δηλώνει κατηγορηματικά: «Εἶχα πάρει μέρος εἰς πολλὲς μάχες. Καὶ εἰς τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, καὶ εἰς τὸν πρῶτο Παγκόσμιο, καὶ εἰς τὴν Οὐκρανία, καὶ εἰς τὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ εἰς χίλιες - δυὸ ἄλλες βίαιες συγκρούσεις. Τέτοιο ὅμως κακὸ δὲν εἶχα ξαναδῆ».

Τὸ ἅρμα πλημμύρισε στὸ αἷμα

ΤΕΤΟΙΟ κακὸ δὲν εἶχε ξαναδῆ ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας. Μὰ οὔτε καὶ οἱ Ἕλληνες γενικὰ εἶχαν ξαναδῆ, ὡς τότε, τέτοιο κακό. (Ὡς ποὺ ἦρθε ὁ «ἡρωικὸς Δεκέμβρης» τοῦ 1944 καὶ ἡ χώρα μας βυθίστηκε στὸ αἷμα, μὲ ἀχόρταγο θύτη τὸ Κ.Κ.Ε. Καί, βέβαια, ἔτσι ξεπεράστηκε ὁ «ἡρωικὸς Μάρτης» τῆς δημοκρατίας. Ὅλα, βλέπετε, γιὰ τὴ δόλια τὴ «δημοκρατία» γίνονται).

— Πραγματικά· μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας. Δι' ἐμὲ ἦτο ἀκατανόητος καὶ ἀσύλληπτος ἡ ἐκδηλωθεῖσα σκληρότης εἰς τοῦ «Μακρυγιάννη». Διότι εἰς τὸ κάτω - κάτω τῆς γραφῆς, δὲν ἐχρησιμοποίησα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην βίαν, ἀλλ' οὐδὲ γλῶσσαν προκλητικὴν καὶ κατὰ τὴν πρώτην προσπάθειαν εἰσόδου μου εἰς τοὺς στρατῶνας —ὅταν ἤμουν ὁλομόναχος, πεζὸς καὶ ἄοπλος — καὶ κατὰ τὴν δευτέραν, ὅταν, μὴ δυνάμενος τί ἄλλο νὰ πράξω, ἐπέβην τοῦ ἅρματος. Ἁπλῶς καὶ μὲ πολὺ φιλικὴν ἡμπορῶ νὰ εἴπω, διάθεσιν ἐζήτησα νὰ ἰδῶ καὶ νὰ συζητήσω μὲ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην. Καὶ ἡ τελικὴ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν ἔλαβον, σᾶς εἶναι γνωστή: Ἑπτὰ πληγὲς εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός μου!

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κοσίντα, μήπως ἡ ἐπίθεσι ποὺ δέχθηκε ἔγινε αὐτόβουλα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ἢ ἀπὸ τοὺς χειριστὲς τῶν πολυβόλων «Χότσκις», οἱ ὁποῖοι μποροῦσε νὰ φοβήθηκαν τὸ ἅρμα, καθὼς τοῦτο ἔπεσε μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς μηχανῆς του ἀπάνω στὴ σιδερένια πύλη τῶν στρατώνων.

— Ὄχι· μοῦ ἀπαντάει. Διετάχθησαν, ἀπὸ μέσα, νὰ μὲ πυροβολήσουν. Ἄκουσα τὴ διαταγή: «Ρίξτε του». Καὶ καθὼς ἤμουν ὄρθιος καὶ ἀκάλυπτος δέχθηκα ὅλη ἐκείνη τὴ φωτιά. Τὸ πῶς, βέβαια, ἔζησα εἶναι θαῦμα. Θαῦμα ἀληθινό. Καί, κυριολεκτικῶς τὴν «γλύτωσα», μόνο μὲ τὰ ἑπτὰ τραύματα.

Καὶ προσθέτει:

— Ἀμέσως τὸ ἅρμα πλημμύρισε στὸ αἷμα. Καὶ καθὼς τὰ λεπτὰ περνοῦσαν καὶ οἱ πληγὲς κρύωναν, ἄρχισα νὰ πονῶ φοβερά. Ἐν τούτοις καὶ μόλις τὸ ἅρμα ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ Προτύπου, καὶ μὲ ἔβαλαν εἰς τὸ αὐτοκίνητό μου, τὸ «φορτάκι», διὰ νὰ μὲ μεταφέρουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐγὼ ἐζήτησα νὰ περάσουμε πρῶτα ἀπὸ τὸ τάγμα.

Ἀνυπακοὴ τοῦ ὑποδιοικητῆ

ΤΙ ΗΤΑΝ ὅμως ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε τὸν δαριὰ τραυματισμένο ταγματάρχη Νικ. Κοσίντα νὰ θέλη —πρὶν πάῃ στὸ νοσοκομεῖο—νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ μονάδα του;

— Ἀγωνιοῦσα· μοῦ λέει, νὰ δῶ τί γινόταν ἐκεῖ. Δὲν ἤξερα τί γινόταν πέρα ἀπὸ τοῦ Μακρυνιάννη. Καὶ ἕως τὴν ὥρα ἐκείνη οἱ στασιασταὶ ἐπεκράτουν καὶ εἰς τὸ Πρότυπον. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν μὲ ἐδέχθησαν, καὶ ὅτι, ἐξ ἀντιθέτου, μὲ ὑπεδέχθησαν μὲ καταιγιστικὰ πυρά. Ἄρα, ἐσκεπτόμην, ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ τὰ παίξουν «ὅλα γιὰ ὅλα».

Ἤθελα, λοιπόν, νὰ περάσω ἀπὸ τὸ τάγμα διὰ νὰ διαπιστώσω τὴν ἐκεῖ ὑφισταμένην κατάστασιν. Διότι, ὅπως σᾶς ἔχω εἰπῆ, ἀναχωρῶν διὰ τοῦ Μακρυγιάννη εἶχα διατάξει τὸν ὑποδιοικητήν μου Ἰατρίδην, νὰ πάρῃ τὴν ὑπόλοιπον μηχανοκίνητον δύναμιν —τὰ τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα καὶ τὰ μικρὰ ἅρματα ἀναγνωρίσεως Ἱππικοῦ — καὶ νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, ὅπου καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθῇ κατὰ τὸ ὑφιστάμενον σχέδιον. Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτὴ ἦτο ἡ διατανή μου εἰς τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ ὁ Ἰατρίδης, ἐνῶ, δηλαδὴ τὴν ὥραν ἐκείνην θὰ ἔπρεπε οὗτος νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸν κάτω τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων χῶρον, μὲ μέτωπον τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, ἔξηκολούθει νὰ παραμένῃ εἰς τὸ τάγμα. Δὲν εἶχε μετακινήσει, οὔτε ἕνα αὐτοκίνητον. Φυσικὰ τὸν ἠρώτησα διατί δὲν εἶχε ἐκτελέσει τὴν διαταγήν μου καὶ ἐκεῖνος, παρισταμένων τῶν ἀφελῶν, μοῦ ἀπήντησε ὅτι «δὲν εἶχε προφθάσει ἀκόμη νὰ φύγῃ»! Ἡ ἀπάντησίς του ὅμως δὲν ἦτο ἐπαρκής. Ἁπλούστατα μεμυημένος καθὼς ἦτο θὰ ἀνέμενε κάποιαν ἄλλην ἐντολήν, ὄχι ἀπὸ τὸν διοικητήν του, ἀλλὰ ἀπὸ τρίτον τινά.

Ἤδη ὅμως τὰ τραύματά μου αἱμορραγοῦσαν ἐπικινδύνως. Τὸ «φορτάκι» ἦτο ἐπίσης πλημμυρισμένο εἰς τὸ αἷμα καὶ ἔπρεπε ἄνευ οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης καθυστερήσεως νὰ μεταφερθῶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Εἰς δὲ τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, ὅπου μὲ μετέφερον, ἐχειρίσθησαν ἀλλεπαλλήλοι καὶ πολύωροι χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις διὰ νὰ διασωθῶ.

Μία σκέψι γιά προαγωγή

Ο ΠΡΩΤΟΣ ποὺ ἐπισκέφθηκε — τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδι τῆς 1ης Μαρτίου — τὸν διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο, ἦταν ὁ τότε στενώτατος συνεργάτης τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, βουλευτὴς Ἀρκαδίας καὶ πολλὲς φορὲς ὑπουργὸς Θεόδωρος Τουρκοβασίλης.

— Ναί· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Ὁ Θεόδωρος Τουρκοβασίλης ἦλθε ἀμέσως νὰ μὲ δῇ. Συνεδεόμην μαζί του δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ φιλίας, καὶ ἡ πρώτη του σκέψις ἦτο ὅτι διὰ τὴν δρᾶσιν μου εἰς τοῦ Μακρυγιάννη ἔπρεπε νὰ προαχθῶ εἰς τὸν ἀμέσως ἀνώτερον βαθμόν. Νὰ γίνω ἀντισυνταγματάρχης. Καὶ τοῦτο διότι ἤμουν ὁ πρῶτος ἀνώτερος ἀξιωματικός, ὁ ὁποῖος ἐτραυματίζομην «ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς».

Πραγματικὰ τὸ ζήτημα τοῦτο —«τῆς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ προαγωγῆς»— συζητήθηκε μεταξὺ τῶν Θ. Τουρκοβασίλη καὶ Ν. Κοσίντα, ὁ πρῶτος δὲ ἔσπευσε νὰ τὸ θέσῃ ὑπὸ τὴν κρίσι τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ (ὁ ὁποῖος, καθὼς θὰ δοῦμε, ἔγινε στὶς 2 Μαρτίου 1935, ὑπουργὸς «ἄνευ χαρτοφυλακίου» στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἀπὸ Κοινοῦ ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος»).

Λίγες δὲ ἡμέρες ἀργότερα ὁ τότε «πρῶτος τῇ τάξει» συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων ἔστελνε τὸ ἀκόλουθο —ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ὡς σήμερα— γράμμα:

Θ. ΤΟΥΡΚΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ἀγαπητὲ Νίκο,

Εἶναι ἀδύνατον νὰ σοῦ πῶ μὲ πόσον ἐνθουσιασμὸν ὁ κ. (Ἰωάννης) Μεταξᾶς ἤκουσε τὸ ζήτημα τῆς προαγωγῆς σου καὶ πόσον εὑρίσκει αὐτὴν ἐπιβεβλημένην.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ φοβεῖται εἶναι ὅτι μήπως ἡ ἐκ μέρους του τοιαύτη πρότασις ἐγείρῃ φιλυποψίας ἄλλων ἐχόντων προδιάθεσιν ἐσωτερικὴν εἰς τοιούτου εἴδους ὑπονοίας καὶ ζημιώσῃ ἀντὶ νὰ προωθήσῃ τὴν δικαίαν αὐτὴν ὑπόθεσιν.

Ἂν σὺ τὸ θελήσῃς δὲν ἔχει καμμίαν πρὸς τοῦτο δυσκολίαν.

Σὲ ἀσπάζομαι

Σὸς

Θ. Τουρκοβασίλης

10—III—35.

Ἀγωνία γενικωτέρας φύσεως

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ Νικ. Κοσίντα —στὶς 2 Μαρτίου 1935— τὸν ἐπισκέφθηκε στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γεώργιος Κονδύλης.

— Ἦλθε, μοῦ ἱστορεῖ ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, νὰ μὲ ἰδῇ μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ πολλὴν στοργήν. Διότι ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ ἀποκαλοῦνται «φίλοι». Καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ὡμοίαζε μὲ ἄλλους πολιτικοὺς ἡγέτας, οἱ ὁποῖοι εἰς διαφόρους ἐποχάς, κατέστησαν τὴν «φιλίαν» δόγμα των, καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην, πρὸς τοὺς συμπαραστάτας των, πάγιον ἀξίωμά των.

Ἔτσι μόλις ὁ Γ. Κονδύλης μὲ ἀντίκρυσε, μοῦ εἶπε, μὲ πολλὴν συγκίνησιν: «Μακάρι, Κοσίντα, τὸ αἷμα σου νὰ χύθηκε ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος». Ἐγὼ τοῦ ἐξέφρασα τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι θὰ εἶμαι πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν του, πιστὸς στρατιώτης δικός του καὶ ἄκαμπτος μαχητὴς εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν δημοκρατίαν. Ἐκεῖνος ἤκουσε τὰς διαβεβαιώσεις μου καὶ ἐφαίνετο σὰν νὰ ἐπήγαινε ἡ σκέψις του «πολὺ μακριά». Τὸ «πολύστροφο» μυαλό του ἔδειχνε καὶ πάλιν ὅτι ἐκινεῖτο μὲ ταχύτητα πρὸς τὰς κατευθύνσεις τὰς ὁποίας μόνον ἐκεῖνος ἐγνώριζε.

Ἐγὼ τὸν παρηκολούθουν μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ προσεπάθουν νὰ ἐμβαθύνω εἰς τὴν σκέψιν του. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο, βεβαίως, ἀδύνατον. Ἐκεῖνος μοῦ προσέθεσεν ὅτι ἡ τελικὴ φάσις διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ κινήματος δὲν θὰ ἐξετυλίσσετο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλά, κυρίως, εἰς τὰ μακεδονικὰ πεδία καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, δεδομένου ὅτι οἱ στασιασταὶ εἶχον ἁρπάσει τὴν προτεραίαν, τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

Πάντως ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἦτο κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἀνήσυχος. Κατεῖχετο, δύναμαι νὰ εἴπω, ἀπὸ ἀφάρητον ἄγχος καὶ ἀπὸ ἀσυγκράτητον ἀγωνίαν.

Ἐρώτησι:

— Γιατί, στρατηγέ μου, αὐτὸ τὸ ἄγχος καὶ αὐτὴ ἡ ἀγωνία; Μήπως φοβόταν ὅτι τὸ κίνημα, ποὺ μὲ σχετικὴ εὐκολία εἶχε καταταλῇ στὰς Ἀθήνας, θὰ ἐπικρατοῦσε τελικὰ στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ ἡ πρωτεύουσα νὰ ὑποκύψῃ;

Ἀπάντησι:

— Ὄχι! Ἡ ἀγωνία του δὲν προερχόταν ἀπὸ αὐτὸ τὸ λόγο. Διότι καὶ ἐὰν τὸ κίνημα ἐπετύγχανε ἡ ὑπόθεσις θὰ παρέμενε ἐνδοελληνική. Ἡ ἀγωνία του ἦτο γενικωτέρας φύσεως.

Ποῦ ὀφειλόταν τό ἄγχος τοῦ Γ. Κονδύλη;

ΖΗΤΑΩ ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Κοσίντα νὰ μοῦ διευκρινήσῃ ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ «γενικωτέρας φύσεως» ἀγωνία.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Σᾶς τὸ εἶπα τόσες φορὲς καὶ θὰ σᾶς τὸ ἐπαναλάβω ἀκόμη μία. Ὁ νοῦς τοῦ Γ. Κονδύλη πήγαινε παρὰ πολὺ μακριά. Τὸ ἄγχος του, λοιπόν, δὲν ὀφείλετο εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἐσωτερικὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως. Εἰς τὸ κάτω - κάτω τῆς γραφῆς καὶ οἱ κινηματίαι ἦσαν Ἕλληνες καὶ κατὰ τὸ μέγιστον ποσοστὸν προσωπικοί του φίλοι. Καί, ἀσφαλῶς δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν πειράξουν, ὅπως εἰς τὸ τέλος, καὶ αὐτὸς ἔκανε ὅ,τι ἠμποροῦσε διὰ νὰ μὴ τοὺς πειράξῃ καιρίως.

Διακόπτω καὶ ρωτάω:

— Εἴπατε πὼς ὁ Κονδύλης ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ μὴ πειράξῃ «καιρίως» τοὺς στασιαστές. Τί ἐννοεῖτε;

Ἀπάντησι:

— Αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ σᾶς εἶπα. Καὶ θὰ τὸ ἀποδείξω μὲ μιὰ ἀνέκδοτη καὶ ἄγνωστη ἕως τώρα ἐπιστολή, ποὺ ἀπηυθύνθη εἰς ἐμένα ἀπὸ ἕνα ἐκ τῶν πολιτικο-στρατιωτικῶν παραγόντων τῆς ὅλης ἐπαναστατικῆς κινήσεως τῆς 1ης Μαρτίου.

Ξαναγυρίζοντας δὲ στὸ θέμα μας ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, πρόσθεσε:

— Δὲν ἐπρόκειτο, λοιπόν, νὰ τὸν πειράξουν τὸν Γ. Κονδύλη οἱ στασιασταί, καὶ ἐὰν ἐπεκράτουν. Ἐκ τῆς δημοκρατικῆς οἰκογενείας προήρχετο καὶ αὐτὸς καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι ἐκεῖνοι, ἐκ τῶν συνωμοτῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἤθελον ὡς ἀρχηγὸν των. Μήπως αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα δὲν προέβαλα καὶ ἐγὼ κατὰ τὰς συζητήσεις μου μὲ τὸν Στέφ Σαράφην; Δὲν τοῦ εἶπα ὅτι μετ' ὀλίγον ὁ Γ. Κονδύλης θὰ ἐγίνετο πρωθυπουργὸς — διαδεχόμενος τὸν Παναγῆν Τσαλδάρην— καὶ ὅτι οὕτω θὰ ἠσφαλίζετο τελεσιδίκως ἡ δημοκρατία;

Ὄχι. Δὲν ἀφεώρων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ κινήματος τὸ ἄγχος καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀφεώρων εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις τὰς ὁποίας θὰ εἶχε τὸ κίνημα ἐὰν ἡ ἐνδοελληνικὴ διαμάχη παρετείνετο. Καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ «πολύστροφον» μυαλό του ἐδικαιώθη. Ἐδικαιώθη καὶ μὲ τὸ πάρα - πάνω. Διότι οἱ αἰώνιοι ἅρπαγες καὶ ποικίλοι «προστάται» ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐπιπέσουν κατὰ τῆς ἀλληλοσπαρασσομένης Ἑλλάδος.

Ἐνῶ δὲ ὁ Νικ. Κοσίντας κατάληγε σὲ αὐτὰ τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ὀλιγόωρη συζήτησί του μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀναλογιζόταν τί εἶχε σκεφθῆ τὴν προηγούμενη τὸ βράδυ, καθὼς μὲ τὸ ἅρμα μάχης βρισκόταν στὴν πύλη τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Τί εἶχε σκεφθῆ λίγα δευτερόλεπτα προτοῦ δεχθῆ τὶς σφαῖρες καὶ τὰ ἄλλα βλήματα, ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξαν ἑπτὰ τραύματα σὲ ὁλόκληρο τὸ σῶμα του!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

Δέν γνωριζόμαστε. Ὥστε
άζεσθε ἕνα ἠλεκτρικὸ ψ
δῆτε τὸ καλύτερο. Δέν ε

Εἶναι ἕνα ψυγεῖο ποὺ φτι
γάλα ράφια, μεγάλο χῶρ
αὐτὸ τὰ λέει ὅλα. Καὶ ἡ

Ὅσο γιὰ τὴν γραμμή του
τὸ ὁμορφαίνη. Ἐπίσης τὰ
ὅσα χρόνια κι' ἂν τὸ ἔχω

Ἡ συμβουλή μου εἶναι, ἔ
πολλοὶ θὰ ἔχουν ψυγεῖο

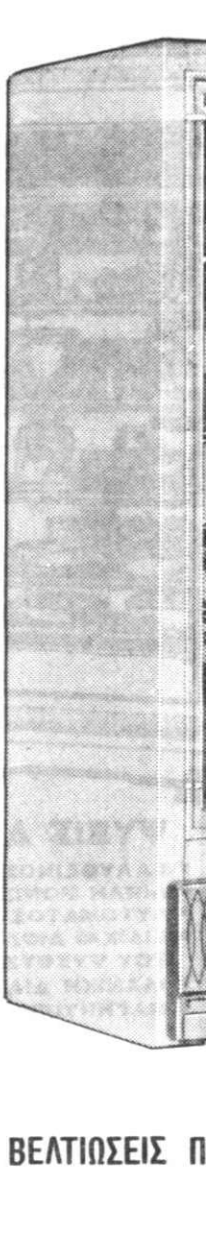

ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ Π

Με απαρρησία κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΟΣΙΝΤΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ:

Είχε πέσει βαρειά προπαγάνδα ότι κινδύνευε το καθεστώς

ΟΙ ΔΗΘΕΝ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ

39ον

ΚΑΙ ΕΤΣΙ, ἐνῶ «ἄγχος καὶ ἀγωνία» κατεῖχαν τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν γιὰ τὶς ἐνδεχόμενες ἐπιπτώσεις, τὶς φοβερὰ ἐπικίνδυνες ἐπιπτώσεις, ποὺ θὰ εἶχε ἀπὸ «ἐξωτερικῆς πλευρᾶς» τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 (ἐπιπτώσεις, πού, τελικά, σημειώθηκαν, καθὼς στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας, θὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὰ πιὸ ἔγκυρα χειλη, δίνοντας γιὰ πρώτη φορὰ στὴ δημοσιότητα καὶ ἐπίσημα, γραπτά, συγκλονιστικὰ στοιχεῖα), ὁ βαριὰ τραυματισμένος ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, ἀναλογιζόταν τὶ εἶχε σκεφθῆ καὶ γιὰ ποιὸ πρᾶγμα ἦταν πανέτοιμος, ἢ «σχεδὸν πανέτοιμος», τὸ προηγούμενο βράδι, ὅταν τὸ ἅρμα του βρισκόταν μπροστὰ στὴν πύλη τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ ὅταν μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς μηχανῆς του ἔπεφτε ἀπάνω στὴ σιδερένια θύρα, μὲ σκοπὸ νὰ τὴν σπάση καὶ νὰ μπῆ μέσα στὸν περίβολο γιὰ νὰ συναντήση τὸν Στέφανο Σαράφη. Τὶ σκεπτόταν λίγα δευτερόλεπτα προτοῦ ἀκουστῆ ἡ διαταγή: «Ρίξτε του» γιὰ νὰ δεχτῆ, σχεδὸν ταυτόχρονα, στὸ σῶμα του τὶς σφαῖρες ἀπὸ πιστόλια καὶ ἀπὸ τουφέκια καὶ ἀπὸ ὁπλοπολυβόλα καὶ τὰ ἀτσαλένια βλήματα ἀπὸ τὰ ἀκαταμάχητα πολυβόλα τύπου «Χότσκις».

Ὅλα δὲ αὐτά, τὰ παραπάνω, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὀλιγόλογο, ἀλλὰ ἀποκαλυπτικώτατο, γράμμα τοῦ Θεόδωρου Τουρκοβασίλη, ποὺ δείχνει ποιὸ πνεῦμα ἐπικρατοῦσε, τότε, ἀνάμεσα στὴν ἴδια τὴν κυβερνητικὴ παράταξι (τὶς στιγμὲς ἀκριβῶς: 10 Μαρτίου 1935, ποὺ ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» βρισκόταν στὴν ἀποκορύφωσί του), καὶ πόσο ἀντίθετες ἦταν οἱ τάσεις καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἡγετῶν, ποὺ τὴν συγκροτοῦσαν. Γιατὶ μέσα σὲ ἐλάχιστες γραμμὲς καὶ σὲ θέμα κατὰ τὴν πρώτη ἐντύπωσι «ἀθῶο», ὁ στενώτατος συνεργάτης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων, δίνει ἀναλυφη τὴν εἰκόνα τῶν τόσο, πολλαπλᾶ, ἀνώμαλων ἐκείνων ἡμερῶν: «Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ φοβεῖται», ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, γράφει ὁ Θ. Τουρκοβασίλης, «εἶναι, μήπως ἡ ἐκ μέρους του τοιαύτη πρόταση (γιὰ τὴν προαγωγὴ τοῦ Νικολάου Κοσίντα) ἐγείρη φιλυποψίας ἄλλων (καὶ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, κυρίως, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη), ἐχόντων προδιάθεσιν ἐσωτερικὴν εἰς τοιοῦτου εἴδους ὑποψίας καὶ ζημιώση, ἀντὶ νὰ προωθήση τὴν δικαίαν αὐτὴν ὑπόθεσιν». Μὰ αὐτὰ δλα, τὰ ἀληθινὰ συνταραστικὰ θὰ τὰ δοῦμε καὶ θὰ τὰ ζήσουμε (μὲ ὁλότελα ἄγνωστα, ὡς σήμερα, στοιχεῖα), καθὼς θὰ φθάσουμε στὴν θεώρησι τοῦ κινήματος καὶ ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ· Θὰ δοῦμε δέ, πῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἐνδοκυβερνητικὴ πλευρά, τὰ πράγματα δὲν ἦταν καθόλου ρόδινα, καὶ πῶς ἀνάμεσα στοὺς Ἰωάννη Μεταξᾶ καὶ Γεώργιο Κονδύλη, καθὼς καὶ στοὺς Ἀλέξανδρο Χατζηκυριάκο καὶ Γεώργιο Κονδύλη, ὑπῆρχε μιὰ σκληρότατη, διαμάχη, ἕνας ὅμοια ἄγριος ἐνδοπόλεμος καὶ μιὰ ἀτέλειωτη ἀδυσσος. Ἐνδοπόλεμος ποὺ ἔφθασε καὶ στὰ δικαστήρια.

ΤΟ ΟΤΙ ἡ διόλου μακάρια ἐκείνη ἐποχὴ ἦταν καὶ ἀνώμαλη καὶ «συγκεχυμένη» («πολυμπερδεμένη», κατὰ μιὰ εὔστοχη ἔκφρασι τοῦ ἀντιστράτηγου Λεωνίδα Σπαή), ἀποδείχνεται σὲ κάθε σχεδὸν βῆμα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μελετήση, ἀναλυτικά, κάθε τί ποὺ ἀφορᾶ στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸ 1935, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ σταθῆ πολλὲς φορὲς καὶ νὰ διερωτηθῆ, ἂν αὐτὰ ποὺ σημειώθηκαν τότε (στὰ χρόνια τῆς «ἀβασίλευτης δημοκρατίας»), ἔχουν καμμιὰ σχέσι μὲ τὴ λογική. Ἂν ἔχουν, δηλαδή, κάποια «συνέπεια» καὶ κάποια «συνέχεια», ἢ ἂν εἶναι ὁλότελα ἀνισόρροπα καὶ ἐξωφρενικά.

— Σᾶς τὸ ἔχω πῆ· μοῦ τόνισε ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, καθὼς πλησιάζαμε νὰ τερματίσουμε τὴ συζήτησί μας καὶ καθὼς ἔγγιζε ἡ στιγμὴ νὰ γίνη ἡ «μεγάλη ἐξομολόγησι». Καὶ ἡ περίοδος ἐκείνη δὲν ἦτο καθόλου εὐχάριστος. Ἦτο, ἐξ ἀντιθέτου, πολὺ δυσάρεστος. Εἶχε ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς «μεταβατικότητος», μὲ μιὰ ἐλπίδα: Ὅτι, κάποτε, θὰ «ἔστρωναν» τὰ πράγματα καὶ θὰ ἐσταθεροποιεῖτο τὸ πολίτευμα τῆς 25ης Μαρτίου 1924. Τὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐνδεκαετῆ διαδρομήν του βίου του, εἶχε δεχθῆ πάρα-πολὺ περισσότερα τῶν ἑπτὰ τραυμάτων, ποὺ ἔλαβα ἐγὼ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Πάντως, ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, τίποτε δὲν ἦτο «στρωτό». Διότι, βέβαια, δὲν ἦτο καθόλου «ὁμαλὸ» τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Γεώργιος Κονδύλης γνώριζε ἀπὸ ἐμὲ ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς κινήσεις τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ γενικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ἢ τῶν «νεοτούρκων», ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ στρατηγὸς Σπαής, καὶ δὲν ἐλάμβανε κάποιο οὐσιαστικὸ καὶ τελεσφόρο μέτρον, πρὸς ἀντιμετώπισίν των, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς τὴν σύστασιν: «Ἀφησέ τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ τότε τοὺς ἀντιμετωπίζουμε» ἢ «τότε βλέπουμε»!

Ἔτσι, θὰ ἠμπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὑπῆρχαν στιγμὲς κατὰ τὶς ὁποῖες «ἔχανε ὁ σκύλος τὸν ἀφέντη» ἢ καὶ τὸ ἀντίστροφο «ἔχανε ὁ ἀφέντης τὸν σκύλο»! Αὐτὴ δὲ ἡ σύγχυσις, ὄχι γύρω ἀπὸ τὰς ἰδέας, ἀλλὰ γύρω ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῶν ἰδεῶν —γύρω ἀπὸ τὰ φυσικὰ πρόσωπα— ἐπέτεινε ἀκόμη περισσότερον τὴν σύγχυσιν καὶ ἐδυσχέραινε ἀφάνταστος τὴν ὅλην κατάστασιν. Τοῦτο δὲ τὸ ἀντιλαμβάνεσθε καὶ μόνος σας. Καὶ θὰ σᾶς καταστῆ νοητόν, ἀκόμη πιὸ πολύ, τώρα ποὺ θὰ ἐξομολογηθῶ ὡρισμένας σκέψεις ποὺ ἔκαμε τότε καὶ αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἐντονώτεραι —σχεδὸν ἀποφάσεις— μηδαμινὸν χρόνον προτοῦ δεχθῶ εἰς τὸ σῶμα μου, τὰς ἑπτὰ πληγὰς —ἐκεῖ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη.

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας συνέχισε:

— Ὁ στρατηγὸς Κονδύλης ἦτο δι' ἐμὲ ὄχι ἁπλῶς συμπολεμιστής, φίλος καὶ προστάτης, ἀλλὰ κάτι πολὺ πέραν τούτου. Ἦτο πρεσβύτερος ἀδελφός. Ἕνας ἀγαπημένος ἀδελφός. Καὶ οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαγνοηθῶ ὅτι δι' ἕνα οἱονδήποτε λόγον θὰ συνέβαινε νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Ὅταν δέ, ὀλίγους μῆνας μετὰ ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου 1935 (καὶ συγκεκριμένως μόλις ἐκεῖνος ἐξῆγειλε τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως διενεργήση δημοψήφισμα διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας), διέταξε τὴν σύλληψίν μου «δι' ἀντικυβερνητικὰς ἐνεργείας», ἐγὼ ἐπλήγην βαθύτατα. Καὶ κατὰ τοὺς ἑπτὰ μῆνας τῆς προφυλακίσεώς μου ἕνα μόνον ἐσκεπτόμην: Ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν μοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ μυαλὸ νὰ προδώσω τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἁπλῶς εἶχον τὰς περὶ τοῦ καθεστῶτος ἰδικάς μου ἀμετακινήτους ἀντιλήψεις. Τὴν ἡμέραν, μάλιστα, ποὺ ἔμαθα ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης εἶπεν εἰς τὸν συνάδελφόν μου Γιάννην Πλυτζανόπουλον: «Τὸ περίμενες αὐτὸ ἀπὸ τὸν Νίκο τὸν Κοσίντα», τὸ ὅτι, δηλαδή, δὲν τὸν παρηκολούθησα εἰς τὰς νεωτέρας περὶ τοῦ πολιτεύματος δοξασίας του, ὑπῆρξα πολὺ δυστυχής. Διότι —θὰ τὸ ἐπαναλαμβάνω— ἔως ὅτου ἀποθάνω— δὲν εἶχα διαπράξει ἀπολύτως οὐδὲν ποὺ νὰ ἐστρέφετο ἐναντίον του.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα:

— Μήπως αὐτὸ ποὺ σκεφθήκατε τὴ στιγμὴ ποὺ βρισκόσαστε στὴν πύλη τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη στρεφόταν, τυχόν, κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Εἴπαμε πὼς θὰ τὰ ἀποκαλύψουμε ὅλα καὶ θὰ ἐγάλουμε ὁ,τι ἔχουμε μέσα μας. Ὅλα δὲ τὰ πράγματα εἶναι σχετικά.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος πίστευε, ἔγραφε καί διεκήρυσσε ὅτι ἡ καλύτερη μέθοδος εἶναι ἡ τῆς «ἀμυντικῆς ἐπιθέσεως». (Ἀντί νά περιμένω πότε θά μοῦ ἐπιτεθοῦν οἱ ἄλλοι, ἄς τούς ἐπιτεθῶ ἐγώ πρῶτος)

'Ακούστε, λοιπόν: "Οταν τὴν πρώτη φορὰ μὲ ἐκάλεσε ὁ Στέφ. Σαράφης διὰ νὰ μοῦ ζητήση νὰ προσχωρήσω εἰς τὸ ὀργανούμενον κίνημα, ἐγὼ ἐθεώρησα τοὺς ἰσχυρισμούς του περὶ δῆθεν κινδύνων τῆς δημοκρατίας, ὄχι μόνον ὡς ὑπερβολικούς, ἀλλ' ἐν κυριολεξίᾳ ὡς τελείως ἀναληθεῖς. Καὶ τοῦ τὸ εἶπα ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινός. Τὰ αὐτὰ ἐπανελήφθησαν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ κατὰ τὴν τρίτην συνάντησίν μας. Ἐκεῖνος ἐπέμενε, ἐπέμενα ὅμως καὶ ἐγώ. Ἀσφαλῶς δὲ τὸ δίκαιον εὑρίσκετο μὲ τὸ μέρος μου. Ὁ Σαράφης ἐχρησιμοποίησεν τοὺς «κινδύνους τῆς δημοκρατίας» ὡς προπαγανδιστικὸν τέχνασμα, ἐνῶ ἐγὼ ἐσφαρολόγουν. Καὶ ὅταν τοῦ προέβαλον τὸ ἀντεπιχείρημα ὅτι ἐγγύησιν τῆς δημοκρατίας ἀποτελεῖ ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ἔπραττον τοῦτο ἐν πλήρει συνειδήσει. Διότι τὸ ἐπίστευον. Καὶ διότι, ἐπιπροσθέτως, ἐθεώρουν ὡς βέβαιον ὅτι ἡ προεδρία τῆς κυβερνήσεως θὰ περιηύχετο ὁπωσδήποτε εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ καὶ πέραν, τὰ περὶ «κινδύνων τῆς δημοκρατίας» δὲν θὰ ἐπετρέποντο νὰ λέγωνται οὔτε καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀστείου. Ὑπὸ αὐτό, μάλιστα, τὸ πνεῦμα ὡμίλουν ἑκάστοτε καὶ πρὸς διαφόρους ὁμόφρονας ἀξιωματικούς. Καὶ προσεπάθουν νὰ τοὺς πείσω ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπολύτως ἥσυχοι, καὶ διὰ τὸ πολίτευμα καὶ δι' ἑαυτούς.

ΔΙΑΚΟΠΤΩ τὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τοῦ λέω:

— Εἴπατε ὅτι προσπαθούσατε νὰ πείσετε τοὺς ὁμόφρονες συναδέλφους σας ἀξιωματικοὺς ὅτι δὲν κινδύνευαν, οὔτε τὸ πολίτευμα οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Γιατὶ χρησιμοποιεῖτε τὴν λέξι «προσπαθούσατε»; Καὶ γιατὶ αὐτοὶ φοβόνταν καὶ γιὰ τὸ πολίτευμα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους;

— Διότι· μοῦ ἀπαντάει ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης «εἶχε πέσει», κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν, «βαρειὰ προπαγάνδα» ὅτ, τὰ πάντα εἶχαν τεθῆ ἐν κινδύνῳ. Καὶ οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ»

"Ενα τρομακτικό δίλημμα στην πιό δύσκολη ώρα

«ΔΕΝ ΗΤΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ, ΑΛΛΑ Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ»!

40όν

ΠΡΕΠΕΙ νὰ λεχθῆ ὅτι πρὸ τοῦ κινήματος εἶχε ἐξαπολυθῆ ἄγρια προπαγάνδα μὲ βασικὸ στοιχεῖο τὴν ἀδεβαιότητα. Καὶ αὐτοὶ ποὺ τὴν εἶχαν ἐξαπολύσει προσπαθοῦσαν νὰ καταταράξουν τοὺς ἀξιωματικούς, προπαντός, ὅτι κάθε λεπτὸ κινδύνευαν καὶ ἐκεῖνοι καὶ μαζί τους τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης. "Ας μὴ ξεχνᾶμε δὲ τί ἔγραφε ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος —ὁ βασικὸς ἐμπνευστὴς καὶ ὑποκινητὴς τῆς προπαγανδιστικῆς ἐκστρατείας— στὸ στρατηγὸ Ἀλ. Ὀθωναῖο, δέκα ἡμέρες («Χαλέπα τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1935») πρὶν ἀπὸ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου:» «Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ ἔτους περίπου (σημ. γράφ. πολὺ περισσότερο «ἀπὸ ἐτῶν», γιατὶ ἡ σχετικὴ «συνωμοτικὴ δουλειὰ» ἄρχισε ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1933, ὕστερα ἀπὸ τὴ μυστικὴ σύσκεψι τῆς Θεσσαλονίκης, στὴν ὁποία εἶχανε πάρει μέρος ὅλοι οἱ «δημοκρατικοὶ» πολιτικοὶ ἀρχηγοί) εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν (τὸν ΑΣΠΙΔΑ τοῦ καιροῦ ἐκείνου μὲ πολιτικὸ ἀρχηγὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο), εἰς τρόπον ὥστε ὅταν θὰ εὑρισκόμεθα ἐνώπιον ἀπαιτείρας παλινορθώσεως ἢ ἐπιβολῆς δικτατορίας Κονδύλη ἢ Μεταξᾶ νὰ ἤμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῶμεν. Ἀλλ' ἔκτοτε ἡ κατάστασις μετεβλήθη οὐσιωδῶς. Ἡ ἀνοσία ἀλλοίωσις τῆς ἐπετηρίδος κινδυνεύει νὰ συντρίψη ὁριστικῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Στρατοῦ. Μανθάνω δὲ συγχρόνως ὅτι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Θ. Μανέττα ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἑπομένως καμμία δὲν ὑπάρχει πλέον ἐγγύησις κατὰ τῆς περαιτέρω ἀποδημοκρατικοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ. Ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, ἡ κίνησις διὰ τὴν παλινορθώσιν δὲν ἀποκρύπτεται καὶ κηρύττει ὁ κυβερνητικὸς Τύπος ὅτι ἡ σημερινὴ κυβέρνησις εἶναι καθεστώς, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνατραπῆ διὰ συνταγματικῶν μεθόδων. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους θὰ διέπραττεν ἔγκλημα κατὰ τῆς χώρας ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἐὰν ἀνέμενε μακαρίως νὰ ἐκλέξη τὴν ὥραν τῆς ἐπιθέσεως ὁ μοναρχισμὸς διὰ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀμυνθῆ. Θὰ ἦτο τότε πιθανῶς πολὺ ἀργά. Διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀναλάβῃ σήμερον ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἀμυντικὴν ἐπίθεσιν. ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν διάσωσιν τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν διάλυσιν εἰς τὴν ὁποίαν φέρεται».

"Αν, λοιπόν, ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος σκεπτόταν καὶ ἔγραφε ἔτσι καὶ σύστηνε αὐτὰ τὰ καταπληκτικά, πῶς νὰ μὴ «πάγωναν» οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοὶ καὶ νὰ μὴν «ἔτρεμαν», ὅτι «θὰ χάσουν τὸ ψωμί» τους —καί, μαζί, τὸ «εὐγενέστερο τῶν πολιτευμάτων»! (Ἂν δὲ θέλετε νὰ φιλοσοφήσουμε, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς κάθε νόμισμα, ὁποιασδήποτε ἐποχῆς, ἔχει δυὸ ὄψεις. Ἔτσι καὶ ἡ «ἐπιστολιμαία διδασκαλία» τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἀντίστροφα, πρᾶγμα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ, ἂς ποῦμε, καὶ γιὰ τὸ σχέδιο «Ἑλικών» καὶ γιὰ χίλιες δυὸ ἄλλες, σχετικές, περιπτώσεις).

Ἀναθεώρησι ἀποφάσεων

ΟΛΑ αὐτὰ τὰ ἀναλογιζόταν ὁ τότε ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, καθὼς —ἀπάνω στὸ ἅρμα του— βρισκόταν μπροστὰ στὴ σιδερένια θύρα τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη.

— Τὶς τραγικὲς ἐκεῖνες στιγμές· μοῦ λέει, καὶ τὸ ἰδικό μου μυαλὸ ἐκινεῖτο πολυστρόφως. Καὶ ἔβλεπα, πλέον, πάρα - πολὺ ξεκάθαρα ὡρισμένα πράγματα καὶ ὡρισμένας καταστάσεις αἴτινες διενράφοντο σαφῶς.

Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας σταματάει γιὰ μιὰ στιγμή, ἀνάβει τὸ εἰκοστὸ ἴσως τσιγάρο του, σκέπτεται καί, ὕστερα σὰν νὰ παίρνῃ μιὰ πολὺ μεγάλη ἀπόφασι, προσθέτει:

— Τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες δὲν ἦτο τὸ κίνημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ποὺ μὲ φόβιζε. Τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες —καὶ πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ σᾶς τὸ ἐξομολογηθῶ— μὲ φόβιζε ἀφάνταστα καὶ ἀτελείωτα ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος. Διότι ἐγνώριζα ἄριστα ὅτι ὄχι τὸ κίνημα, ἀλλὰ ἡ ἀποτυχία του θὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ καὶ ὁ χαμὸς τῆς δημοκρατίας.

Λέω:

— Βέβαια αὐτὸ τὸ ξέρατε ἀπὸ πρίν. Καὶ γνωρίζατε πὼς ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος θὰ ἦταν ὁ τάφος τῆς ἀβασίλευτης. Καί, ἀκόμα, καθὼς πολλοὶ ἔχουνε πῆ, καὶ ὁ τάφος τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ἄλλωστε, προσπαθήσατε νὰ ἀποτρέψετε τὸν Στέφ. Σαράφη ἀπὸ τὸ «ἀπονενοημένο διάθημα» τῆς 1ης Μαρτίου. Πῶς, λοιπόν, ἡ σκέψις σας ξαναστράφηκε ἐκεῖ ποὺ καὶ στὰ περασμένα εἶχε πάει;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Εἰς τὰ περασμένα ἡ σκέψις εἶχε θεωρητικὸ χαρακτῆρα. Ἀφ-ώρα εἰς ἕνα κίνημα, τὸ ὁποῖον, ἐνδεχομένως, θὰ ἐξεδηλοῦτο. Ἀπὸ τῆς θεωρίας ὅμως μέχρι τῆς πράξεως ὑπάρχει κολοσσιαία διαφορά. Ὅταν δὲ εὑρισκόμην εἰς τὴν πύλην τῶν στρατώνων τῆς διλοχίας τῶν Εὐζώνων ἀντιμετώπιζα πλέον ὄχι τὴν ψυχρὰν θεωρίαν, ἀλλὰ τὴν καίουσαν πρᾶξιν. Αὐτὸ δὲ μοῦ ἐπέβαλε νὰ σκεφθῶ μήπως ὠφελεῖα νὰ ἀναθεωρήσω τὰς ἀποφάσεις μου. Διότι ἡ δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευα ἀμετακινήτως, δὲν «θά» ἐκινδύνευε μελλοντικῶς, ἀλλὰ ἐκινδύνευε ἤδη κατὰ τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο «παρόν»! Κατὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ὥραν. Καὶ τὸ δίλημμα ἦταν τρομερόν!

Ποιὰ ὅμως θὰ ἦταν ἡ «ἀναθεώρησι» τῶν ἀποφάσεων τοῦ τότε διοικητοῦ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, ποὺ στάλθηκε στοῦ Μακρυγιάννη γιὰ νὰ καταστείλη τὸ κίνημα;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ νόμιμο Κράτος καὶ ἡ παράνομη ἐκδήλωσι. — Κάτι ποὺ εἶπε καὶ ἡ λαίδη Μάκβεθ στὸν ἄνδρα της. — "Οπου τὸ ἕνα καθήκον ἐπισκιάζει τὸ ἄλλο.—Σκέψεις μέσα σὲ ἕνα ἅρμα μάχης.— Δὲν θὰ χρειαζόταν οὔτε θεωρία, οὔτε κόπος, οὔτε προσπάθεια.— Εἶχε πιὰ πεισθῆ ὁ ἴδιος ὁ ταγματάρχης Κοσίντας. — Ἡ ἐξομολόγησι ὁλοκληρώνεται καὶ τὸ μεγάλο μυστικὸ ἀποκαλύπτεται. —Οἱ κινηματοηγήτορες καὶ οἱ κινηματοκαπεταναῖοι. — Δὲν ἐκινδύνευε ὁ Κονδύλης, ἀλλὰ κινδύνευε ἡ Δημοκρατία. — Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης καὶ οἱ πολύτιμες ὑπηρεσίες του. — Κάτι ποὺ δὲν θὰ ἔβλαπτε, ἀλλὰ θὰ ὠφελοῦσε.—Τελικῶς πολιτικὰ κέρδη θὰ ἐξασφαλίζονταν γιὰ τὸν «Κεραυνό». — Γιατὶ ὁ Σαράφης δὲν ἄνοιξε τὴ σιδερένια θύρα στὸ Μακρυγιάννη;

Μία ἐπιστολή

Ἀθῆναι τῇ 5.5.67

Ἀγαπητὲ κύριε Βοβολίνη,

Λήγοντος τοῦ 1934 ἦτο κοινὸν μυστικὸν ὅτι οἱ τότε «Βενιζελικοί» προπαρεσκεύαζον κίνημα. Πολλοὶ τότε «Ἀντιβενιζελικοὶ» παρεκίνουν τὸν μακαρίτην Κονδύλην νὰ προλάβῃ τὸ κίνημα αὐτὸ κηρύσσων αὐτὸς δικτατορίαν. Ὁ Κονδύλης δὲν συνεμερίζετο τὰς ἀπόψεις τῶν θυμοειδῶν ἀντιβενιζελικῶν. Μίαν ἑσπέραν τοῦ Ἰανουαρίου 1935 ἔλεγεν (ἐν τῇ οἰκίᾳ του) εἰς κύκλον ἀξιωματικῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριελαμβανόμην καὶ ἐγὼ (Διοικητὴς Πυροβολαρχίας τοῦ 2ου Συντάγματος ὁρειβ. πυρ)κοῦ τότε).

— Εἶναι ἀληθεια κύριοι ὅτι οἱ βενιζελικοὶ ἑτοιμάζουν κίνημα. Τὸ ξέρουμε ὅλοι καὶ θὰ δοῦμε ποιός θὰ μετανοιώσῃ. Μοῦ λένε νὰ τοὺς προλάβουμε ἐμεῖς καὶ νὰ κηρύξω δικτατορίαν. Δέν συμφωνῶ. Κύριοι, τό νὰ καταργήσουμε τὸν Τσαλδάρη μοιάζει μὲ τό νὰ παραδιάζουμε ἀνοιχτὲς πόρτες καὶ δὲν εἶναι καὶ τίμιο. Ὁ Τσαλδάρης εἶναι «ἀσυνήθως εὐθὺς ὡς πολιτικὸς ἀνήρ καταγόμενος ἐκ Πελοποννήσου. Μελετᾶ μὲ προσοχὴ καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς κάθε ζήτημα, γι' αὐτὸ σπανιώτατα θὰ κάμῃ λάθος. Βέβαια ἡ αὐστηρὰ προσήλωσίς του στὸ γράμμα τῶν κανονισμῶν καὶ ἡ βραδύτης του εἰς τὴν λῆψιν ἀποφάσεων μπορεῖ νὰ ἀποβῆ μοιραία γιὰ τὸν ἀντιβενιζελισμό... Θὰ συζητήσω μαζί του αὐτὸ τό θέμα λεπτομερῶς καὶ θὰ δῶ πῶς τὸ ἀντιλαμβάνεται γιατί εἶναι εἰλικρινὴς ἄνθρωπος. Ἐμεῖς πάντως πρέπει νὰ εἴμαστε ἕτοιμοι γιὰ νὰ ἀναμετρηθοῦμε ἐνόπλως μέ τὸ βενιζελισμό. Ὁ Τσαλδάρης τὴ δουλειὰ του... καὶ μεῖς τὴ δική μας... Ἅμα φθάσῃ ἡ δύσκολη ὥρα, τότε βέβαια Θὰ παραμερίσουμε καί τὸν Παναγῆ καὶ τὴν ἁγιαστοῦρα του».

Τὸ κίνημα λοιπὸν τοῦ 1935 δὲν αἰφνιδίασε τὸν ἀείμνηστον Κονδύλην καὶ τοὺς πιστούς φίλους του ἐν τῷ στρατεύματι. Ὁ «Κεραυνός» ἑτοιμούζος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὰς ἀντεπαναστάσεις, δὲν πιανότανε στὸν ὕπνο.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
ΘΕΟΔ. ΔΡΑΚ. ΒΟΥΔΙΚΛΑΡΗΣ
Ἀν)ρχης Πυρ)κοῦ ἐ.ἀ.

Κινέζικη

ΣΤΟΙΧΙΖΟΥΝ βέβαια τὰ τηλεφωνήματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ Χόγκ Κόγκ. Ἀλλὰ ἀναγκάστηκα καὶ πάλι νὰ τηλεφωνήσω στὸ φίλο μου τὸν μίστερ Τσίκ, γιὰ νὰ μὲ κατατοπίσῃ, τί γίνεται στὴν Κίνα. Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος γιὰ νὰ καταλάβω τὰ κινέζικα. Ὁ μίστερ Τσίκ ὅλο καὶ κάτι παραπάνω βλέπει ἀπὸ κεῖ ποὺ βρίσκεται.

— Αὐτὸ ποὺ ξέρω εἶναι, ὅτι στὸ Πεκῖνο οἱ ἐρυθροφρουροὶ φωνάζουν μὲ τὰ μεγάφωνα νὰ σταματήσῃ ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός μοῦ εἶπε ὁ Τσίκ.

— Καὶ ποιὸς τὸν δημιουργεῖ τὸν ἐμφύλιο σπαραγμό;

— Οἱ ἐρυθροφρουροί, φυσικά. Ἀλλὰ αὐτοὶ θέλουν νὰ διατηρήσουν τὸ προνόμιο καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀντιγράφουν κι' ἄλλοι. Ἡ ἐπανάστασις εἶναι δική τους καὶ πρέπει νὰ ἀναγνωρίζωνται μόνον αὐτοί. Προχθὲς μαζεύτηκαν στὴν πλατεία Τιέν Ἄν Μὲν καὶ φώναζαν συνθήματα κατὰ τοῦ Λιοὺ Τσάο Τσί.

— Τί ἄλλο ἔκαναν οἱ ἐρυθροφρουροί;

—Πῆγαν στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ φώναζαν συνθήματα κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ Τσὲν Γί. Ἔπειτα κατάφεραν νὰ διώξουν τὸν ἀνταποκριτὴ τῆς Πράβντα ἀπὸ τὸ Πεκῖνο. Εἶναι παιδιὰ μὲ θάρρος καὶ ἐπιμένουν στὰ δικαιώματά τους. Ἔχουν ἀποστηθίσει τὸ Μικρὸ Κόκκινο Βιβλίο τοῦ Μάο καὶ θὰ δώσουν καὶ τὴν ζωή τους ἀκόμη γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴ θέσι τοῦ ἀρχηγοῦ τους.

— Μὰ ἀπὸ ποιὸν κινδυνεύει ἡ θέσις τοῦ Μάο;

— Ἀπὸ τὸν Λιοὺ Τσάο Τσί.

— Πῶς τὸ κατάλαβε ὁ Μάο, ὅτι κινδυνεύει ἀπ' τὸν Λιοὺ Τσάο Τσί;

— Φαίνεται πὼς ἄκουσε τὸ πρακτορεῖο Τανγιούγκ ποὺ μετέδωσε, ὅτι στὴν κινέζικη πόλι Τσένγκ Τοὺ ξεσηκώθηκαν ἀντιμαοϊστὲς καὶ ἄρχισαν νὰ ρίχνουν πέτρες στοὺς μαοϊστές. Βέβαια αὐτὰ ποὺ μεταδίδει τὸ Τανγιούγκ δὲν εἶναι πάντα ἀληθινά...

Λιακόπουλος

ΥΠΕΡΑΥΤΟΜΑΤΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΣΤΑΘΕΡΑ
ΕΥΚΟΛΟΜΕΤΑΚΙΝΗΤΑ
ΠΤΥΣΣΟΜΕΝΗ ΒΑΣΙΣ
ΜΕ ΡΟΔΕΣ
ΗΓΓΥΗΜΕΝΑ
ΜΕ 25 ΕΤΩΝ ΠΕΙΡΑ

riber

ΟΛΑ ΤΩΝ 5,5 ΚΙΛΩΝ

10 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

12 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

14 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΥΠΕΡΑΥΤΟΜΑΤΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ **RIBER**
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ - ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ
ΑΝΤ. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ & Σια Ε.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ • ΑΧΑΡΝΩΝ 57 • ΤΗΛ. 826.241 • ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 23 & ΛΕΚΚΑ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΣΙΝΤΑ

«Σκέφθηκα νά προσχωρήσω τήν πιό κρίσιμη στιγμή»!

ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΗΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΚΑΠΕΤΑΝΑΙΟΙ

41ον

ΑΥΤΟ τὸ τρομακτικὸ δίλημμα εἶχε νὰ ἀντιμετωπίση ὁ ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, καθὼς σταλμένος ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιο Κονδύλη (ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ νόμιμο κράτος), γιὰ νὰ καταστείλη τὸ στασιαστικὸ κίνημα στοῦ Μακρυγιάννη (τὴν παράνομη ἐκδήλωσι), βρισκόταν —ἀπάνω στὸ ἄρμα του— μπροστὰ στὴ μεγάλη σιδερένια θύρα τῶν στρατώνων τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων. Καὶ ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, ἕνα τρίτο αἰῶνος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἀναίγοντας τὴν καρδιά του καὶ λύνοντας τὴ γλῶσσα του, ἀποκαλύπτει τὸ συγκλονιστικὸ μυστικὸ ποὺ διατηροῦσε ἐντός του, καὶ ἐξομολογεῖται: «Τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες δὲν ἤτο τὸ κίνημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ποὺ μὲ φόβιζε. Τὶς στιγμὲς ἐκείνες μὲ φόβιζε ἀφάνταστα καὶ ἀτελείωτα ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος. Ἐγνώριζα ἄριστα ὅτι ὄχι τὸ κίνημα, ἀλλὰ ἡ ἀποτυχία του θὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ τῆς δημοκρατίας. Αὐτὸ δὲ μοῦ ἐπέβαλλε νὰ σκεφθῶ μήπως ὤφειλα νὰ ἀγαθοεργήσω τὰς ἀποφάσεις μου. Διότι ἡ δημοκρατία εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευα ἀμετακινήτως δὲν «θά» ἐκινδύνευε μελλοντικῶς, μὰ ἐκινδύνευε ἤδη κατὰ τὸ ἀπαίσιο ἐκεῖνο «παρόν», κατὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ὥραν. Καὶ τὸ δίλημμα ἦτο τρομερόν». (Κάτι τέτοιο, σὰν καὶ αὐτὸ ποὺ σκέφθηκε ὁ διοικητὴς τῶν ἁρμάτων, εἶπε καὶ ἡ σαιξπήρεια τραγικὴ ἡρωΐδα λαίδη Μάκβεθ, τὴν ἀπαίσια στιγμὴ ποὺ παρώτρυνε τὸν κάπως διστακτικὸ ἄνδρα της, ἐκεῖ στὴν αὐλὴ τοῦ πύργου τους, νὰ σκοτώση τὸν ἀγαθὸ βασιλιὰ Ντάνκαν: «Ἡ ἀποτυχία — τοῦ φόνου, γιὰ τὴν περίπτωσι ἐκείνη— καὶ ὄχι ἡ πρᾶξι, εἶναι ὁ χαμός μας»).

— Τὸ δίλημμα ἦτο στυγνό· μοῦ λέει συνεχίζοντας τὴν ἐξομολόγησί του, ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. "Ὤφειλα νὰ ἐπιλέξω μεταξὺ δύο καταστάσεων, ἑκάστη τῶν ὁποίων συνίστα ἢ ἀπετέλει καὶ ἀνὰ ἕνα καθῆκον: Νὰ ἐπιλέξω μεταξὺ τοῦ καθήκοντός μου πρὸς τὸν προϊσταμένον μου ὑπουργὸν, ὁ ὁποῖος μὲ εἶχε διατάξει νὰ καταστείλω τὸ κίνημα καὶ μεταξὺ τῶν ἀπελπιστικῶν συνεπειῶν, ποὺ θὰ εἶχε, διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς δημοκρατίας, ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος. Ταῦτα δὲ πέραν τῶν αἰσθημάτων ἀγάπης, φιλίας καὶ σεβασμοῦ, ἅτινα ἔτρεφον διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἂν καὶ διὰ τὰ αἰσθήματα αὐτὰ, παρεῖχον, εἰς τὴν σκέψιν μου, διέξοδον, ἀπαλύνουσαν τὰς τύψεις μου καὶ καταλήγουσαν —καθὼς θὰ σᾶς εἶπω περαιτέρω— καὶ εἰς συλλογισμοὺς ἀποδαίνοντας τελικῶς, ὑπὲρ τῆς προσωπικῆς ὑποθέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζασπαστικοῦ Κόμματος.

Ἡ ἐξομολόγησι ὁλοκληρώνεται

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἐκθέτοντας καὶ ἀναλύοντας τὶς σκέψεις ποὺ κυριαρχοῦσαν τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἐντός του, μοῦ πρόσθεσε:

— Δὲν ἐχρειάζετο ἀνάλυσις πολλῆς φαιᾶς οὐσίας διὰ νὰ καταλήξη κανεὶς ταχύτατα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μετὰ ἀπὸ ὀλίγα λεπτὰ ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει μετὰ τινας ὥρας θὰ ἦτο δυνατὸν τὰ πάντα νὰ ἦσαν χαμένα. Ἐὰν δηλαδὴ τὰ «πάντα» ἐξεφράζοντο ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν. Ἐγὼ δὲ —καὶ θεωρήσατέ με ὡς ἀμετανοήτως ρομαντικὸ ἢ ὅ,τι ἄλλο νομίζετε— τὸ ἐπίστευα τοῦτο. Καὶ εἶχα συνυφάνει τὴν ζωὴν τοῦ πολιτεύματος μὲ τὴν ζωὴν τοῦ τόπου. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἄλλως τε, ἡ ἐπιμονή μου, ἐμπρὸς εἰς τὴν σιδηρᾶν θύραν τοῦ στρατῶνος, νὰ ἴδω καὶ νὰ συζητήσω μὲ τὸν Στέφ. Σαράφην.

Ρωτάω:

— Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πάλη πού, καθὼς μοῦ εἴπατε, γινόταν στὴν ψυχή σας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ δίλημμα ποὺ ἐμπαινε στὸν ἑαυτό σας, τί τάχα θὰ μπορούσατε τὰ κρίσιμα ἐκεῖνα δευτερόλεπτα νὰ συζητήσετε μὲ τὸν Στέφανο Σαράφη;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Κατὰ τὰς τρεῖς συναντήσεις ποὺ εἶχα μὲ τὸν Στέφ. Σαράφην καὶ κατὰ τὰς πολυώρους συζητήσεις μας, οὔτε ἐκεῖνος, ὅπως γνωρίζετε, μὲ εἶχε πείσει, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐγὼ τὸν ἔπεισα. Ὁ καθένας μας εἶχε διατηρήσει τὰς «θέσεις» του. Καὶ ἤμουν ἀπολύτως βέβαιος —τὴν βεβαιότητά μου δὲ αὐτὴν διετήρησα καὶ διατηρῶ πάντοτε— ὅτι τῷ ὄντι ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἤθελε νὸ «δικό του βασίλειο» καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ «δικό τους μαγαζί». Ταῦτα ὅμως ὡς πρὸς τὴν γενικὴν τοποθέτησιν τοῦ ζητήματος. Ἀλλ' ὅταν εὑρισκόμενόν ἐντὸς τοῦ ἅρματος καὶ ἔξήτουν νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν περίβολον τοῦ στρατῶνος διὰ νὰ συζητήσω μὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κινήματος, τὰ πράγματα εἶχον λάβει μίαν ἐντελῶς εἰδικὴν καὶ ἰδιάζουσαν μορφήν.

Ξαναρωτάω:

— Καὶ τί θὰ λέγατε, στρατηγέ μου, τὴν ὥραν ἐκείνην μὲ τὸν Σαράφην; Τί εἴχατε νὰ πῆτε τὴν στιγμὴν ποὺ «ὁ κόσμος καιγόταν»:

Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας μὲ κοιτάζει κατάματα, συγκατανεύει κινώντας τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ κάτω καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Ἔχετε δίκιο. Ἴσως τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ μὴν εἴχαμε νὰ ποῦμε τίποτε πιὰ μὲ τὸν Σαράφη. Διότι κατὰ τὴν κρισιμωτάτην στιγμὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμεθα δὲν ἐχρειάζετο οὔτε πολλὴ θεωρία, οὔτε πολὺς κόπος, οὔτε μεγάλη προσπάθεια διὰ νὰ μὲ πείσῃ ὁ Στέφ. Σαράφης ὅτι ἡ ὕπαρξις τῆς δημοκρατίας ἐκινδύνευε. Ἤμουν, πλέον μόνος μου ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι τὸ πολίτευμά μας, ποὺ ὡς τότε ὑφίστατο, διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ὅτι ἠγγιζε ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνος. Καὶ ὅτι ἀντὶ πάσης θυσίας ὤφειλα νὰ πράξω τὸ καθῆκον μου.

— Λέω:

— Δηλαδὴ νὰ καταστείλετε τὸ κίνημα;

Καὶ ἀκούω τὴν ὑπέρτατη ἐξομολόγησι:

— Ὤφειλα νὰ πράξω τὸ καθῆκον μου ἔναντι τῆς κινδυνευούσης, πράγματι, δημοκρατίας!

Ξαναλέω:

— Δηλαδή;

Καὶ ἡ ἐξομολόγησι ὁλοκληρώνεται:

— Δηλαδὴ νὰ προσχωρήσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ κίνημα!

Οἱ κινηματογήτορες καὶ οἱ κινηματοκαπεταναῖοι!

ΒΕΒΑΙΑ δὲν ἀπόκρυψα τὴν ἔκπληξί μου. Καὶ οὔτε ἦταν δυνατὸ νὰ τὴν ἀποκρύψω. Γιατὶ ὅσο καὶ ἂν εἶχα προετοιμάσει τὸν ἑαυτό μου γιὰ νὰ δεχθῇ τὴν ὑπέρτατη ἐξομολόγησι τοῦ τότε διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, ὅταν αὐτὸ, ποὺ ἴσως περίμενα, πραγματοποιήθηκε ἔνιωσα «σὰν νὰ ἔπεφτα ἀπὸ τὰ σύννεφα».

— Καὶ πάλι ἔχετε δίκιο μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Καὶ ἀντιλαμβάνομαι ἀπολύτως τὴν ἔκπληξί σας. Ἴσως σᾶς εἶπα τὴν σκέψιν μου, χωρὶς νὰ σᾶς τὴν ἐξηγήσω. Ἐχρησιμοποίησα ἔκφρασιν, ἂς ποῦμε, ἀπότομον.

Ἀκοῦστε με ὅμως. Ἐγὼ ἤμουν πραγματικὰ δημοκρατικὸς ἀξιωματικός. Δὲν ὡμοίαζα διόλου μὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔβλεπαν τὴν δημοκρατίαν ὡς μίαν ὑπόθεσιν ἀξίαν μόνον ἐκμεταλλεύσεως, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀξιωμάτων ἢ προβολῆς, εἴτε ποικίλων ἄλλων ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν ἀνταλλαγμάτων. Ὑπῆρξα ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἴδιον τὸν Γεώργιον Κονδύλην, ἔκαμαν τὸ πᾶν (τὰ ἀδύνατα - δυνατὰ) διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς τὸν τόπον μας ἡ μεταπολίτευσις. Καὶ ἀντιπαθοῦσα ἰδιαιτέρως τὰ κινήματα. Ὅσάκις δὲ μετέσχον κάποιας «στρατιωτικῆς κινήσεως» δὲν τὸ ἔκανα διὰ νὰ καταληφθῇ ἡ ἐξουσία ὑπό τινος προσώπου, τὸ ὁποῖον συνεπάθουν ἢ ὑπὸ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου—διότι οὐδέποτε εἶχον τοιαύτην τινὰ φιλοδοξίαν— ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ προστατεύσω, ὅσῃ μοι δύναμις, τὸ δημοκρατικὸν καθεστὼς. Τὸ καθεστὼς εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ὁποίου σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὄχι ἁπλῶς συνήργησα, ἀλλὰ καὶ πρωτηγωνίστησα.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι, ἐγνώριζαν, ὅτι δὲν ἀνῆκα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κατ' ἐπάγγελμα κινηματιῶν (διότι, ὅπως σᾶς ἔγω εἰπῆ ἡ περίοδος τῶν ἐτῶν 1922 ἕως 1935, ἐπέτρεψε τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ τοῦ ἀντιπαθεστάτου «ἀνατρεπτικοῦ ἐπαγγελματισμοῦ» καὶ τὴν δημιουργίαν εἰδικῶν μορφῶν κινηματογητόρων καὶ κινηματοκαπεταναίων), δι' αὐτὸ καὶ ἐπεζήτησαν τὴν συνεργασίαν μου. Ἀντελαμβάνομην ὅτι πράγματι μὲ ἤθελαν μαζί τους. Διότι κανεὶς δὲν θὰ τοὺς κατηγόρει ὅτι ἐχρησιμοποίησαν στοιχεῖα ὡσὰν ἐκείνα ποὺ ἐπῆραν τὰ χρήματα τοῦ μεγαλοεπιχειρηματίου μέσα εἰς τὶς μαξιλαροθῆκες, διὰ νὰ ρίξουν τὸν προεδροδικτάτορα Θεόδωρο Πάγκαλο, ἢ σὰν αὐτοὺς ποὺ ἐμνημόνευσε ὁ στρατηγὸς Λεωνίδας Σπαῆς καὶ οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν ἀπὸ πεντακοσίας χιλιάδας δραχμὲς ἕκαστος διὰ νὰ μετάσχουν εἰς τὸ κίνημα καὶ νὰ «σώσουν τὴν δημοκρατία».

«Δὲν ἐκινδύνευε ὁ Κονδύλης»

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ὁ στρατηγὸς Κοσίντας λέγοντας αὐτά:

— Σᾶς εἶπα τὰς σκέψεις αἵτινες μὲ κατεῖχαν καθὼς εὑρισκόμην πρὸ τῆς σιδηρᾶς θύρας τοῦ στρατῶνος τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὴν ἀγωνίαν ἡ ὁποία μὲ συνεῖχεν ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς δημοκρατίας, ἐὰν τὸ κίνημα ἀπετύγχανε. Χωρὶς δὲ βοήθειαν καὶ συμπαράστασιν ἡ ἀποτυχία του ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ὡς ὁπωσδήποτε ἐξησφαλισμένη.

Ἐάν, λοιπόν, ἔβλεπα τὸν Σαράφην καὶ ἤκουα ἔστω καὶ μίαν λέξιν ἀπὸ τὸ στόμα του, μίαν ἐκκλησιν: «Βοήθεια». Ἢ μίαν ἁπλὴν ἔστω σύστασιν: «πρέπει νὰ βοηθήσης», ἢ μίαν παρότρυνσιν: «Ἔλα μαζί μας διότι κινδυνεύουμε νὰ τὰ χάσουμε ὅλα» (δηλαδὴ τὴν δημοκρατία), τότε δὲν ξεύρω ποία θὰ ἦτο ἡ ψυχολογική μου ἀντίδρασις καὶ εἰς ποίαν ψυχολογικὴν κατάστασιν θὰ περιηρχόμην. Διότι ὅσα δὲν φέρνει ὁ χρόνος τὰ φέρνει ἡ ὥρα. Καὶ θὰ ἠμποροῦσα καὶ τὴν ἐσχάτην ἐκείνην στιγμὴν, τὴν ὑπερκρίσιμον στιγμὴν νὰ εὑρεθῶ μαζὶ μὲ τοὺς στασιαστάς, διὰ νὰ ἀγωνισθῶ ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἐκείνους τὸν ὑπέρτατον ἀγῶνα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πράγματι κινδυνευούσης δημοκρατίας.

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Κοσίντα καὶ τοῦ λέω:

— Μὰ στρατηγέ μου, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν σᾶς εἶχε στείλει τὴν ὥρα ἐκείνη ὡς ἄνθρωπο τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του γιὰ νὰ δῆτε τί γίνεται στοῦ Μακρυγιάννη καὶ γιὰ νὰ καταστείλετε τὴ στασιαστικὴ ἐνέργεια ποὺ εἶχε ἐκδηλωθῆ ἐκεῖ.

— Βεβαίως· μοῦ ἀπαντάει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας. Μὰ τὴν στιγμὴ ἐκείνη δὲν ἐκινδύνευε ὁ σεβαστός μου Γεώργιος Κονδύλης, ἀλλὰ ἡ ἀγαπημένη μου ἑλληνικὴ δημοκρατία!

Καὶ συνεχίζει:

— Ἄλλως τε ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς δημοκρατίας. Καὶ, καθὼς τουλάχιστον ἐπίστευον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης (ἄλλο δὲ ἐάν, βραδύτερον, καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων, ἡ πίστις μου ἦσαν ἀφορᾶ εἰς τὴν ἰδικήν του πίστιν ἐκλογίσθη καὶ ἀνετράπη), καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐνδιαφέρον εἶχε. Φιλοδοξία του δὲν ἦτο νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον του νεκρόν. Τὸ ἀντίθετον ἔπρεπε νὰ ἐπεθύμει νὰ τὸ ἴδῃ ἀνδρούμενον καὶ γιγαντούμενον. Καὶ περὶ αὐτοῦ μᾶς διεβεβαίωνε ὅταν μᾶς ἔλεγε πῶς μὲ τὴν παρὰ τοῦ ἰδίου μεγαλαντικὴν ἀφαίρεσιν τῆς πρωθυπουργίας, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα θὰ ἰσχυροποιεῖτο καὶ θὰ καθίστατο ἀκλόνητον.

Δέν θά ἔβλαπτε, ἀλλά θά ὠφελοῦσε!

ΕΠΑΝΑΡΧΟΜΑΙ στὸ ἐρώτημά μου, πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συγκερασθῇ ἡ ἀποστολὴ ποὺ τοῦ εἶχε ἀναθέσει ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τὴν ἐνδεχομένη προσχώρησί του στὸ κίνημα. Καὶ ζητάω νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ τί θὰ ἔκανε ἂν βρισκόταν στὰ στρατόπεδα τῶν στασιαστῶν.

— Πρῶτον· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας, θὰ συνετέλουν καὶ ἐγώ. (Ἐάν, βεβαίως, τὸ κίνημα ἐπεκράτει, μὲ μίαν δέ καλὴν προσπάθειαν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁπότε θὰ ἐπεβάλλετο καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἄλλην Ἑλλάδα). Θὰ συνετέλουν, λοιπόν, καὶ ἐγὼ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς δημοκρατίας, ἥτις βαναύσως πλήγεισα τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἀπέθανεν καὶ ἐτάφη μετά τινας μῆνας.

Πέραν ὅμως τῆς ὡς ἄνω βασικωτάτης ὑπηρεσίας μου πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἀρεσκείας μου, πιστεύω ὅτι θὰ προσέφερον πολυτιμοτάτην ἐπίσης ὑπηρεσίαν καὶ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Γεώργιον Κονδύλην. Διότι αὐτὸς ἦτο —τοὐλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης— εἷς ἐκ τῶν πρώτιστων δημοκρατικῶν ἡγετῶν. ("Ἄλλο ἐὰν ὅπως αὐτὸς πρωτηγωνίστησεν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀβασιλεύτου, αὐτὸς ὁ ἴδιος πάλιν πρωτηγωνίστησεν, καί, μάλιστα σχεδὸν ὁλομόνυχος, διότι οἱ παλαιοὶ βασιλόφρονες εἶχον, ἐν πολλοῖς, ἐκδημοκρατισθῇ, εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς βασιλευομένης).

Τὸ ἐρώτημά μου εἶναι αὐτονόητο:

— Καὶ ποιὰ ὑπηρεσία πιστεύατε ὅτι θὰ προσφέρατε στὸν Γ. Κονδύλη, μὲ τὴν ἔστω καὶ κατὰ τὴν τελευταία στιγμὴ συμμετοχή σας στὸ κίνημα;

Καὶ ἡ ἀπάντησι:

— Πιστεύω ὅτι δὲν θὰ ἔβλαπτε τὸν Γεώργιον Κονδύλην, ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν ἐσέβετο ὅπως ἐγώ, ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἦτο πάντοτε ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν ζωήν του διὰ τὸν δημοκρατικὸν ἡγέτην Γ. Κονδύλην καὶ διὰ τὴν δημοκρατίαν ὅπως ἐγὼ —πιστεύω, λοιπόν, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος καλύπτων τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις, αὐδάλως θὰ τὸν ἔβλαπτε ἐὰν μετεῖχε ἐνεργῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ἑνὸς ἐπιτυχανοντος καὶ ἐπικρατοῦντος κινήματος. Διότι ὁ Γ. Κονδύλης ἦτο καὶ στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἀνήρ. Καὶ εἶχε πάντοτε ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπιθυμούντων καὶ δυναμένων νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς μίαν κρίσιμον ὥραν του. Ἄλλως τε ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι κονδυλικοὶ ἢ κονδυλίζοντες ἀξιωματικοὶ εὑρίσκοντο μέσα εἰς μίαν ἐπιβληθεῖσαν ἐπαναστατικὴν κατάστασιν, τόσο τὸ καλύτερον δι' ἐκεῖνον. Ἡ δὲ εὐφυΐα καὶ τὸ πολύστροφον τοῦ μυαλοῦ του, θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ τὸ ἀντιληφθῇ ἀμέσως. Εἶχον δὲ οὕτω ἐγὼ ἀπολύτως ἡρεμον καὶ τὴν δημοκρατικὴν συνείδησίν μου καὶ τὴν συνείδησίν μου ὡς ἀνθρώπου καὶ φίλου. Διότι, τελικῶς, ἀπὸ ἐμὲ ὁ Κονδύλης ὠφέλειαν —πολιτικήν, βεβαίως— θὰ εἶχεν.

Γιατὶ ὅμως ὁ Σαράφης δὲν ἄνοιξε τὴν σιδερένια θύρα γιὰ νὰ συμβοῦν —ἐνδεχόμενα— ὅλα τὰ πάρα - πάνω; Τὴν ἀπάντησι θὰ μᾶς τὸν δώσῃ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Κοσίντας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Ἐγὼ πάντως δὲν ἔριξα πρῶτος». — «Αὐτοὶ ἔρριξαν ἐναντίον μου μὲ πάθος καὶ μὲ μανίαν». — Ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἀποκαλύπτει ὅτι «δειλία καὶ ἀναποφασιστικότης» χαρακτήριζαν τὸν Στέφ. Σαράφη.— Γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ πάρῃ τὸ μυστικὸ μαζί του. — Ἕνα ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ βουλευτῆ Σταμάτη Χατζημπέη.— Ἡ στάσι τοῦ Γεωργίου Κονδύλη καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν κινηματιῶν. — Ποιοὶ ἦταν οἱ «ἐξ ἐπαγγέλματος» ἐπαναστάται. — Ὁ «Ὁλα «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια». — Τὰ ἀνύπαρχτα ὅπλα καὶ τὰ ἀνύπαρχτα παλληκάρια. — Ὁ μέγας νεκροθάπτης τῆς δημοκρατίας.— Μεγάλοι ἄνδρες καὶ μεγάλα σφάλματα. — Πῶς τὸ ἀνανεωτικὸ κίνημα τοῦ 1909 πῆγε «στράφι».— Οἱ τρεῖς φάσεις τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη». — Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὰ ἔκανε, κυριολεκτικῶς, θάλασσα»!

Τό ἀνάγνωσμά μας 22 ΧΡΟΝΙΑ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ἀναβάλλεται δι' αὔριον

ΔΕΗ

ΕΚΠΟΙΗΣΙΣ ΑΧΡΗΣΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

Ἡ Δημοσία Ἐπιχείρησις Ἠλεκτρισμοῦ γνωστοποιεῖ ὅτι ἐκποιεῖ τὰ κάτωθι, ἄχρηστα διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καὶ δέχεται ἐνσφραγίστους προσφορὰς μέχρι τῆς 31ης Μαΐου 1967 καὶ ὥρας 12ης μεσημβρινῆς:

«Ἐλαστικὰ εἰς διάφορα τεμάχια, φριγκαμπόρ, ξυλεῖα ἄχρηστος, μετρηταὶ μονοφασικοὶ πηλοσωλῆνες διάφοροι, πίσσα, κ.λ.π.».

Πληροφορίαι καὶ ὅροι συγγραφῆς ὑποχρεώσεων παρέχονται εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 83—85 γραφεῖα τῆς Περιφερείας Ἀθηνῶν — Πειραιῶς, Ὑπηρεσίαν Ὑλικοῦ & Προμηθειῶν, 3ος ὄροφος, γραφεῖον 304 καθ' ἑκάστην καὶ ἀπὸ ὥρας 11.30 ἕως 12.30.

ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΤΗΣ Δ.Ε.Η.

Λάβετε μέρος στό ΜΕΓΑΛΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ τῆς ΡΟΥΑΓΙΑΛ ΤΣΙΝΤΣΙΛΑ ΕΛΛΑΣ

ΒΡΑΒΕΙΑ ΔΩΡΑ 650.000 ΔΡΧ

Παραλαβὴ ἐντύπων συμμετοχῆς, ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ

Κολοκοτρώνη 35 (3ος ὄρ) τηλ. 897.260 - ΑΘΗΝΑΙ

ΜΗΝ ΤΑΛΑΙΠΩΡΕΙΣΘΕ ΛΑΪΚΑΣ

Ὁ μόνος τρόπος νὰ ΜΙΛΗΣΕΤΕ ΑΜΕΣΩΣ τὰ ΑΓΓΛΙΚΑ εἶναι νὰ τὰ μάθετε μὲ τὸ σύστημα ΚΛΙΜΕΝΣ. ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ ὅπου κι' ἂν μένετε. Ζητήσατε κανονισμόν.

ΚΛΙΜΕΝΣ

Πειραιῶς 4 ('Ομόνοια)

Τηλ. 530.208 καὶ 535.975

ΑΘΗΝΑΙ (101)

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΣΙΝΤΑ

«Δειλία-αναποφασιστικότης» χαρακτήριζαν τον Στ. Σαράφη

ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΤΑΜ. ΧΑΤΖΗΜΠΕΗ

42ον

ΑΥΤΟ πίστευε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κωσίντας: "Οτι ἡ προσχώρησί του στὸ κίνημα, κατὰ τὴν κρισιμώτατη ἐκείνη στιγμή, ὄχι μόνο δὲν θὰ ἔβλαπτε, ἀλλὰ —τὸ ἀντίθετο— θὰ ὠφελοῦσε τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν! Καὶ γιὰ τοῦτο δὲν εἶχε μεγάλους δισταγμούς ἢ μᾶλλον δὲν εἶχε δίλλο. Γιατὶ ὁ «ἀγαπημένος καὶ σεβαστὸς του φίλος», ἦταν «καὶ στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἄνδρας, καὶ εἶχε πάντοτε ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων τῶν δυναμένων νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς μίαν κρίσιμον ὥραν του». "Οσον δὲ «περισσότερον κονδυλικοὶ ἢ κονδυλίζοντες ἀξιωματικοὶ εὑρίσκοντο μέσα εἰς μίαν ἐπιβληθεῖσαν ἐπαναστατικὴν κατάστασιν, τόσον τὸ καλύτερον δι' ἐκεῖνον»!

"Αλλες ὅμως ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ τότε διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης —σκέψεις ποὺ γίνονταν, ἀστραπιαῖα, τὴν ὕστατη ὥρα, μπροστὰ σὲ μιὰ κλειστὴ σιδερένια θύρα —καὶ ὁλότελα διαφορετικὰ ἡ στάσι τοῦ ἐπιτελάρχη τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ. Καὶ ἔτσι μάταια, ὁ πρῶτος, ζήτταγε νὰ μπῆ στὸν περίβολο τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Ἐπίμονα τὸ ἀρνιόταν ὁ δεύτερος. "Ως που, ὕστερα ἀπὸ τὸ πρόσταγμα: «Ρίξτε του», οἱ σφαῖρες ἀπὸ τὰ πιστόλια καὶ τὰ τουφέκια, καὶ τὰ βλήματα ἀπὸ τὰ πολυβόλα «Χότσκις», ἔδωκαν τὴν τελειωτικὴ ἀπάντησι. Καὶ τὸ αἷμα τοῦ ταγματάρχη πλημμύρισε τὸ ἅρμα μάχης.

— Ἐγὼ πάντως· μοῦ λέει ὁ Νικόλαος Κωσίντας, δὲν ἔριξα πρῶτος. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶ ὅτι θὰ διέτασσα πῦρ. Αὐτοὶ ἔριξαν ἐναντίον μου μὲ πάθος καὶ μὲ μανίαν!

Καὶ ὅταν τὸν ρώτησα «γιατί;», μοῦ ἀπάντησε:

— Ἀπὸ δειλία καὶ ἀπὸ ἀναποφασιστικότητα. Καί, προπαντός, ἀπὸ δειλία. Ἐφοβήθη, ὁ Σαράφης, ὅτι εἰσερχόμενος μὲ τὸ ἅρμα μάχης εἰς τὴν διλοχίαν τοῦ Ποοτύπου Τάγματος θὰ τοὺς ἀντέτρεπον τυχόν, τὰ σχέδια. Τὰ σνέδια, δηλαδή, τὰ ὁποῖα τελικῶς κατέληξαν εἰς τὴν ἀδοξον τηλεφωνικὴν παράδοσίν του. Ἐκτὸς ἐὰν ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ζωήν του, ποὺ, βεβαίως οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν. Ἴσως, τέλος, νὰ μὴν ἐπεθύμει κατὰ βάθος, —τὴν ὥραν τοὐλάχιστον ἐκείνην— καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος. Νὰ εἶχε, διὰ διαφόρους λόγους, ἀποκαρδιωθῆ. Διότι, ὅπως ἀργότερα ἐλέχθη, ὁ ἴδιος ὁ Σαράφης καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἀντιμετωπίζοντες τὸ ὅλον «κομφούζιον» ποὺ εἶχε, τότε, δημιουργηθῆ δὲν τὸ πολυήθελαν τὸ κίνημα.

«Δέν ἤθελα νά τό πάρω μαζί μου»!

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγὸς Κωσίντας τοὺς «ἱστορικο-φιλοσοφικοὺς» του συλλογισμούς, πρόσθεσε:

— Τί νὰ σᾶς πῶ. "Ολη ἐκείνη ἡ ἱστορία ἀπετέλεσε μεγάλο μυστήριον. Μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος καὶ οἱ πρωταγωνισταί του, καὶ οἱ δευτεραγωνισταί του, καὶ οἱ τριταγωνισταί του, καὶ οἱ «κομπάρσοι» του, διεκηρύτταν εἰς ὅλους τοὺς τόνους ὅτι ἦσαν «ἐκ πεποιθήσεως» ἐναντίον «πάσης στασιαστικῆς ἐνεργείας» ἢ ὅτι ἐνεπλάκησαν εἰς τὴν περιπέτειαν παρὰ τὴν θέλησίν των ἢ ἐξ ὑποχρεώσεώς τινος! "Οπως, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐνεφανίσθησαν διάφοροι «ἡρωϊκοὶ τύποι», οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ πείσουν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, ὅτι μόνον χάρις εἰς αὐτοὺς κατεστάλη τὸ κίνημα καὶ ὅτι αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ «ἐθνοσωτῆρες»! Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, ὅπως καὶ τὸ "κίνημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀπετέλεσε, καθὼς σᾶς εἶπα, «μυστήριον», ἔτσι καὶ ἡ μὴ ἐπιτυχία του «μυστήριον» ἦτο, καὶ ἡ καταστολή του «μυστήριον» ἀπέβη. Καὶ εἰς τὸ τέλος ἐμφανίζομαι ἐγώ, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι συνετέλεσα εἰς τὴν ἀποτυχίαν του καὶ ἐδέχθην ἑπτὰ τραύματα, καὶ σᾶς ἐξομολογοῦμαι, μετὰ τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια, πῶς ἐσκέφθην τότε καὶ τί ἀπεφάσισα νὰ πράξω, ὅταν ἐβεβαιώθην ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων.

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κωσίντα πῶς ἀπεφάσισε, ὕστερα ἀπὸ ἕνα τρίτο αἰῶνα, νὰ μοῦ κάνη τὴν ἐξομολόγησι ποὺ μοῦ ἔκανε.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Διότι τὸ αἰσθανόμουν ὡς ψυχικὴν ἀνάγκην. Ἔπρεπε κάπου νὰ τὸ εἰπῶ. Καὶ ἐπειδὴ σεῖς προβαίνετε εἰς μίαν πραγματικὴν ἀνατομίαν καὶ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου καὶ ὅλης ἐκείνης τῆς προκινηματικῆς περιόδου, ἐθεώρησα τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον. Ἐάν, βεβαίως, ἐπρόκειτο νὰ γράψω ἀπομνημονεύματα, θὰ ἐπεφύλασσόμην νὰ προβῶ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἐκεῖ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ συμβῆ. Καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ πάρω τὸ «μυστικὸ» μαζί μου. Ξεύρετε δὲ ὅτι ἄπειροι ὅσοι ἄνθρωποι ἔχουν «πάρει» μαζί των ἄπειρα ὅσα μυστικὰ ποὺ ἐὰν ἤρχοντο εἰς φῶς θὰ ἀνέτρεπον, ἀσφαλῶς, τὰς γνωστὰς, τὰς παραδεδεγμένας, τὰς καθιερωμένας μορφὰς τῆς Ἱστορίας. Καὶ ἐὰν δὲν συνέβαινε νὰ περισωθοῦν καὶ νὰ εὑρεθοῦν μερικαὶ ἐπιστολαί, ἄλλων ἀνθρώπων, ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων, ὁ ρόλος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν θὰ παρέμενε ἄγνωστος.

Λέω:

— Ὑπονοεῖτε τὶς ἐπιστολές τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, χωρὶς τὶς ὁποῖες θὰ ἦταν ἄγνωστος ὁ ρόλος του στὴν προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος, καὶ θὰ πίστευε κανεὶς ὅτι ἀναγκάστηκε νὰ ἀνακατευθῆ σὲ αὐτὸ γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὴν πίεσι ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξαν —καθὼς ἐξελίχθηκαν— τὰ πράγματα;

Καὶ ἀκούω:

— Ὑπονοῶ, βεβαίως, καὶ αὐτό. Διότι ποίος θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταπληκτικὰ ποὺ ἔχει γράψει ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ κινήματος περίοδον; Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἀνεμείχθη εἰς τὸ κίνημα, μόνον κατόπιν τῶν ὅσων ὁ ἴδιος «ἀδημοσίας» διεκήρυξεν;

"Ενα ἄγνωστο καί ἀνέκδοτο γράμμα

ΑΥΤΕΣ τὶς σκέψεις τὶς ἔκανε ὁ στρατηγὸς Κωσίντας καὶ ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τὸ βαρύτατο τραυματισμὸ του στοῦ Μακρυγιάννη, νοσηλευόταν δυὸ καὶ περισσότερους μῆνες στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο. Τότε ποὺ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε» γιὰ νὰ συμπαρασταθῆ στοὺς κινηματίες (ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξαν τὶς ἑπτὰ πληγὲς καὶ ποὺ παρὰ - λίγο νὰ τὸν σκοτώσουν), καὶ ποὺ ἐξάντλησε κάθε προσπάθειά του κοντὰ στὸν Γεώργιο Κονδύλη γιὰ νὰ δείξη καὶ κεῖνος (ὁ «Κεραυνὸς») τὴ μεγαλοθυμία του.

Ἔτσι «ἀμάχητον τεκμήριον» τῶν τοτινῶν ἐνεργειῶν του μένει καὶ αὐτὴ ἡ ἰδιόχειρα γραμμένη ἐπιστολὴ (ἄγνωστη καὶ ἀνέκδοτη ὡς τώρα) ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰσχυροὺς «δημοκρατικοὺς παράγοντες» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης:

ΣΤΑΜ. ΧΑΤΖΗΜΠΕΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΑΘΗΝΑΙ — ΜΑΡΑΣΛΗ 18
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ — ΜΕΓ. ΠΡΙΝΟΥ. ΛΕΩΦ. ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6η Μαΐου 1935

Ἀγαπητὲ Νῖκο,
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ ὅλες σου τὶς προσπάθειες καὶ τὴ θερμὴ σου συνηγορία καὶ σὲ παρακαλῶ, ἂν μπορῆς, νὰ διαβιβάσης καὶ εἰς τὸν κ. Πρόεδρον (Γεώργιον Κονδύλην) τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν λαμπρὰν στάσιν του ἔναντι ὅλων (τῶν κατηγορουμένων στασιαστῶν) καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἡ ἀπόφασις ὅμως ὅσον ἀφορᾶ ἐμέ (σημ. γράφ. ἡ ἀπόφασι, δηλαδή, τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου ποὺ δίκασε καὶ τὸν Σταμ. Χατζήμπεη καὶ ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω), ὑπῆρξε δικαστικὴ πλάνη. Διότι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ γνωστὲς ποιότητες καταθέσεις ἀστυφυλάκων καὶ δὲν εἰσηκούσθησαν ἀξιόπιστοι μάρτυρες ὑπερασπίσεως. Ἡ ἀναπηρία μου (σημ. γράφ. ὁ Χατζήμπεης εἶχε ἕνα χέρι) καὶ ἡ ἀσθένειά μου δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἀπὸ δικαστὰς ἀξιωματικούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἐδικαιούμην καὶ κάποιας ἐπιεικείας, καὶ οἱ ὁποῖοι ἠθώωσαν βουλευτὰς (σημ. γράφ. τοὺς Σοφούλην, Παπανασταστίου καὶ Καφαντάρη ποὺ ἀπαλλάχτηκαν «λόγω πλήρους συγχύσεως», καὶ τοὺς Μυλωνᾶν, Ἀβραάμ, Μαρσέλλον, Ντεντιδάκην, Λεονάρδον, Καραπαναγιώτην ποὺ ἀθωώθηκαν), ἴσης εὐθύνης μὲ πολεμήσαντας.

Παρεξήγησαν τὴν δρᾶσιν μου ὡς βουλευτοῦ καὶ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντός μου τὴν ἐξέλαβον ὡς ἐπαναστατικὴν προπαρασκευήν.

Καὶ ὅμως τώρα ποὺ ἐτελείωσε δι' ἐμὲ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις μὲ 5 χρόνια στὴν πλάτη, σοῦ λέγω ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, ἂν ὁ κατάδικος ἔχη τιμήν, ὅτι ἀπὸ 8 μηνῶν διεφώνησα ριζικῶς πρὸς τὸν Πλαστήρα διὰ τὸ μελετώμενον κίνημα καὶ τοῦ συνέστησα νὰ ἱδρύση κόμμα καὶ νὰ τραπῆ πρὸς τὴν ἀναλογικήν. Καὶ ἔκτοτε δὲν μοῦ ἀπήντησε. Μὲ τὸν Βενιζέλον, φυσικά, δὲν εἶχα στενὰς σχέσεις διὰ νὰ μὴ ἐκμυστηρευθῆ τὰ σχέδιά του.

Ἐν τούτοις ἔμεινα ἐνὼ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίαι, οἱ Ζέρβας, Ντερτιλῆς, Κατσώτας, Παπαθανασόπουλος, Χριστοδούλου. Αὐγερινὸς καὶ μύριοι ὅλλοι εἶναι ἀθῶοι οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ἐγώ, ὁ ἱεροκήρυξ ὁ Ἰσσωνίδης, καὶ ὁ ἀφελὴς Σαββίδης εἴμεθα κατάδικοι. Πίστεψέ μου ὅμως δὲν μησικακῶ. "Ας γίνη τοὐλάχιστον ἡ συμφορά μας ἀφορμὴ νὰ γεφυρωθῆ τὸ χάσμα, νὰ ἀνορθωθῆ ὁ τόπος, καὶ ἂς ὑποφέρω ἐγὼ καὶ τὸ σπίτι μου.

Καὶ πάλιν σὲ εὐχαριστῶ
ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΧΑΤΖΗΜΠΕΗΣ

ΤΑ παραπάνω ἔγραφε ὁ βουλευτὴς καὶ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, ὁ Σταμάτης Χατζήμπεης, εἰκοσιτέσσερες ὧρες ὕστερα ἀπὸ τὴν καταδίκη του, γιὰ τὴ συμμετοχή του στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὁ Σταμ. Χατζήμπεης εἶχε δικαστῆ (23 Ἀπρίλη — 5 τοῦ Μάη), ἀπὸ τὸ ἴδιο στρατοδικεῖο, στὸ ὁποῖο, μὲ πρόεδρο τὸ ναύαρχο Ἀλέξανδρο Σακελλαρίου, παραπέμφθηκαν οἱ «δημοκρατικοὶ» πολιτικοὶ ἀρχηγοί, μερικοὶ φιλελεύθεροι βουλευτές, τρεῖς δημοσιογράφοι καὶ δυὸ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοί.

— Πρόκειται· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες (καθὼς τοῦ διάβαζα τὸ παραπάνω γράμμα, ὁ πρωτότοκος γιὸς τοῦ ἀρχιστράτηγου στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ ὕστερα πρόεδρου τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» ἀντιστράτηγου Ἀναστασίου Παπούλα), ὁ τότε λοχαγὸς Σπῦρος Παπούλας, γιὰ τὸν βουλευτὴ Σταμάτη Χατζήμπεη γιὰ τὸν ὁποῖο σᾶς ἔχω μιλήσει στὰ περασμένα. Εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ἔφερνε ἀπὸ τὴν Κοκκινιὰ τὰ τριακόσια παλληκάρια, ποὺ θὰ τὰ ἐξώπλιζα μὲ τὰ ἰσάριθμα «μάνλιγχερ», ποὺ θὰ ἔπαιρνα ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τῆς «Κοπῆς» τοῦ Πειραιῶ.

Καὶ ὁ Σπῦρος Παπούλας πρόσθεσε:

— "Αλλο τώρα πῶς οὔτε τὰ τριακόσια ὅπλα μοῦ παραδόθησαν, οὔτε τὰ τριακόσια παλληκάρια ἤλθαν διὰ νὰ τὰ πάρουν. Πάντως, κατὰ τὸ σχέδιο ποὺ ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὰς διαταγὰς ποὺ ἔλαβα, ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Πράσο Βλάχο, ἔπρεπε καὶ τὰ δύο νὰ γίνουν. Χωρὶς ὅμως, τελικῶς, οὐδὲν νὰ συμβῆ! Σᾶς ἔχω δὲ ἐκθέσει διὰ μακρὸν τὴν ὅλην κατάστασιν ποὺ τότε ἐπεκράτησε καὶ σᾶς ὡμίλησα διὰ τὰς βαρυτάτας εὐθύνας τῶν ἁρμοδίων ἐπαναστατικῶν παραγόντων.

ΣΤΑ ΙΔΙΑ συμπεράσματα γιὰ τὶς «βαρύτατες εὐθύνες τῶν ἁρμοδίων ἐπαναστατικῶν παραγόντων» εἶχε καταλήξει, κρίνοντας «ἐξ ἀντικειμένου» τὰ πράγματα, καὶ ὁ στρατηγὸς Κωσίντας:

— Τί νὰ σᾶς πῶ· μοῦ τόνισε καθὼς κλείναμε τὴ συζήτησί μας. Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι δι' ὅλα ὅσα συνέβησαν τὴν μεγαλυτέραν εὐθύνην τὴν ἔφερε προσωπικῶς ὁ ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Διότι ἐκεῖνος τὰ ἔκαμε, κυριολεκτικῶς, θάλασσα. Καὶ δὲν ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὸ 1935.

Ρωτάω:

— Σὲ ποιὰ ἄλλη περίοδο ἀναφέρεστε, στρατηγέ μου;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Δυστυχῶς εἰς ὅλας τὰς περιόδους. Οὐδεὶς βέβαια ἀρνεῖται —καὶ προπαντὸς δὲν ἠμποροῦμε νὰ τὸ ἀρνηθοῦμε ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι διατελέσαμεν θιασῶται καὶ θαυμασταί του— ὅτι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὑπῆρξε, πράγματι, μεγάλος ἄνδρας. Φαίνεται ὅμως πῶς εἶναι γραμμένο, οἱ μεγάλοι ἄνδρες νὰ διαπράττουν καὶ μεγάλα σφάλματα. "Οσον δὲ μεγαλύτεροι εἶναι οἱ ἄνδρες οὗτοι, τόσον μεγαλύτερα εἶναι, μοιραίως, καὶ τὰ σφάλματά των.

Ξαναρωτάω:

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ περιπέτεια τοῦ 1935, ἔχετε, κατὰ τὴν ἄποψί σας, τίποτα ἄλλο συγκεκριμένο νὰ καταλογίσετε ὡς «μέγα σφάλμα» εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον;

Ὁ δὲ στρατηγὸς Κωσίντας ἀπαντάει:

— Δὲν θὰ ἀρνηθῶ, βεβαίως, τὴν Ἑλλάδα τῶν τριῶν ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν. Διότι θὰ ἦτο ὡς ἐὰν νὰ ἠρνούμην τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μου. Θὰ ἤθελα ὅμως ἀκόμη, προτοῦ τελειώσω, νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ τὴν σκέψιν μου, καθ' ἣν εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὸ ἀνανεωτικὸν κίνημα τοῦ 1909 ἐπῆγε στράφι. Καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ὁ ὁποῖος τόσον ἀντέδρασεν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ καθεστῶτος τῆς 25ης Μαρτίου 1924, ὑπῆρξεν, εἰς τὸ τέλος, τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὁ μέγας νεκροθάπτης τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Αὐτὰ μοῦ Ἱστόρησε, αὐτὰ μοῦ ἀποκάλυψε καὶ αὐτὰ μοῦ ἐξομολογήθηκε ἐκεῖνος ποὺ πρωταγωνίστησε στὴν πρώτη φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», ὁ τότε ταγματάρχης καὶ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Νικόλαος Κωσίντας. Ἀλλὰ ἡ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη», ὡς που νὰ ἀποβῆ ὑπὲρ τοῦ νόμιμου κράτους, εἶχε δυὸ ἀκόμα φάσεις: Τὴν δεύτερη φάσι μὲ πρωταγωνιστὲς τοὺς Εὐάγγελο Τρεπεκλῆ καὶ Γεώργιο Κουρούκλη. Καὶ τὴν τρίτη μὲ τοὺς Ἰωάννη Πλυτζανόπουλο καὶ Στυλιανὸ Ταβουλάρη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
[illegible]
τῆς ἀγγλόφυλης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΘΕΩΡΗΣΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΤΡΕΠΕΚΛΗ

«Λύσατε τὴν κατάστασιν ἐντείνοντες βομβαρδισμὸν»

ΟΙ ΔΙΑΤΑΓΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗ

43ον

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ἂν ὁ Σταμάτης Χατζήμπεης ἦταν ἐκεῖνος τὸν ὁπρῖο (μαζὶ μὲ τὰ «τρακόσια παλληκάρια» του), περίμενε ὁ Σπῦρος Παπούλας, ἐκεῖ στὰ Ταμπούρια τοῦ Πειραιᾶ, γιὰ νὰ τοῦ παραδώση τὰ ἀνύπαρχτα «μάλινχερ», ποὺ θὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴν «Κοπὴ» (μὰ ποὺ δὲν πῆρε), καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν δρᾶσι, ποὺ εἶχε ἢ δὲν εἶχε, σὰν στέλεχος στὴν «Πανελλήνιο Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» — ὁ δυναμικὸς φιλελεύθερος βουλευτὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ εἶπε, στὸ γράμμα του πρὸς τὸν ταγματάρχη Νικόλαο Κοσίντα «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια». Ἀναφέρθηκε ὀνομαστικά, καὶ πολλὴ εἰρωνικὴ διάθεσι, στοὺς «ἐξ ἐπαγγέλματος κινηματίες», στοὺς ὁποίους ὅμως πρόσθεσε, χωρὶς καὶ νὰ τοὺς μνημονεύη, καὶ «μύριους ἄλλους». Μά, προπαντός, καὶ πέρα ἀπὸ ὅλα αὐτά, τὰ τόσο ἐνδιαφέροντα καὶ τὰ τόσο ἀποκαλυπτικά, ἀπόδωσε, «μέσα ἀπὸ τὰ σίδερα τῆς φυλακῆς» («ποὺ εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες»), τὰ τοῦ «Καίσαρος τῷ Καίσαρι» καὶ τὰ τοῦ «Γεωργίου Κονδύλη τῷ Γεωργίῳ Κονδύλῃ». Γιατὶ εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς καταδικασμένους στασιαστές, ποὺ ἔσπευσε, μέσα σὲ εἰκοσιτέσσερες ὧρες, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τοῦ ἐπιβλήθηκε ἡ πεντάχρονη φυλάκισι, νὰ ἀναγνωρίση, ἀνενδοίαστα καὶ ἀποκάλυπτα (κἄτι τέτοιο δέ, μὰ μὲ πολλὲς ἐπιφυλάξεις καὶ μισόλογα, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ἔχει ἱστορηθῆ καὶ ἀπὸ τοὺς Στέφ. Σαράφη καὶ Χριστόδ. Τσιγάντε), τὴν καλὴ προαίρεσι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ σὲ λίγο ἀντιβασιλιᾶ. Ἔχει, περισσότερο ἀπὸ τεράστια σημασία ἐκεῖνο ποὺ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια γράφει καὶ ἀποκαλύπτει, ὁ ἀντικυβερνητικὸς Σταμάτης Χατζήμπεης, στὴν πρὸς τὸν κυβερνητικὸ Νικόλαο Κοσίντα, ἐπιστολή του τῆς 6ης Μαΐου 1935: «Σὲ εὐχαριστῶ γιὰ ὅλες σου τὶς προσπάθειες καὶ τὴ θερμή σου συνηγορία καὶ σέ παρακαλῶ, ἂν μπορῆς, νὰ διαβιβάσης καὶ εἰς τὸν κ. πρόεδρον (Γεώργιον Κονδύλην) τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν λαμπρὰν στάσιν του ἔναντι ὅλων (τῶν κατηγορουμένων στασιαστῶν) καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ ἐμοῦ».

«Ἐξεμάνησαν» καὶ «φρένιασαν»

ΕΚΤΟΣ ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ φέρνει σὲ φῶς τὸ ὡς τὰ χθὲς ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη (ὁ ὁποῖος, κατὰ γενικὴ ὁμολογία, ἦταν ἕνας ἀπὸ τὰ μεγάλα πρωτοπαλλήκαρα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστούς, «ἄχρι θανάτου», συντρόφους τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, καὶ ἂς γράφη ὅτι «εἶχε διαφωνήσει μαζί του ριζικῶς, διὰ τὸ μελετώμενον κίνημα» τῆς 1ης Μαρτίου ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης ἡμερομηνίας), ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας, προβαίνει (γιὰ νὰ μὴ πάρη τὰ συγκλονιστικὰ μυστικά, ἐκεῖ, ὅπου ἄπειρες ἱστορικὲς ἀλήθειες ἔχουν καταχωνιασθῆ), σὲ ἀποκαλύψεις καὶ χαρακτηρισμούς, ποὺ δύσκολα καὶ σπάνια φτάνουν στὴν εὐρύτερη ἀκοὴ καὶ γνῶσι.

Ἔτσι, μιλώντας γιὰ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, δὲν διστάζει νὰ πῆ πώς: «εἶναι γραμμένο οἱ μεγάλοι ἄνδρες νὰ διαπράττουν καὶ τὰ μεγάλα σφάλματα» καὶ πὼς «ὅσο μεγαλύτεροι εἶναι οἱ ἄνδρες οὗτοι τόσο μεγαλύτερα εἶναι, μοιραίως, καὶ τὰ σφάλματά των»! (Ἄλλο τώρα ἂν ἐμφανίζωνται καὶ ἐκεῖνοι πού, φιλοσοφώντας, ὑποστηρίζουν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν μικρότεροι ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς ἀποκαλουμένους ἢ αὐτοθεωρουμένους καὶ αὐτοπροβαλλομένους ὡς «μεγάλους», καὶ ὅτι ὅσο πιὸ μεγάλοι ἢ πιὸ «τέλειοι» λέγονται μερικοὶ ἄνθρωποι, τόσο σὲ πιὸ μεγάλες μικρότητες ἐπιδίδονται).

Ταῦτα δὲ πάντα, πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὁ Νικόλαος Κοσίντας ἐπιφύλαξε σὰν ἐπιγραμματισμοὺς γιὰ τὸν δημιουργὸ τῆς Ἑλλάδας τῶν «τριῶν ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν», καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα «εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τὸ ἀνανεωτικὸν κίνημα τοῦ 1909 ἐπῆγε στράφι», ἡ δὲ ἀβασίλευτη δημοκρατία, βρῆκε στὸ πρόσωπό του, τὴν 1ην Μαρτίου 1935, τὸν «μέγαν νεκροθάπτην» της. (Καὶ ποῦ νὰ ἤξερε ὁ Ν. Κοσίντας ὅσα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος εἶπε καὶ ἔγραψε, στὴ Νεάπολι τῆς Ἰταλίας, ὅταν μαζεύτηκαν ἐκεῖ ὅλοι οἱ στασιαστὲς ἀξιωματικοὶ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, στοὺς ὁποίους, μέχρι πρὶν λίγο, μίλαγε γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ γεννιάνταν ἀπὸ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ «λαομισήτου θρόνου». Γιατὶ ὅσα ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραψε ἕνα χρόνο ἀργότερα (9 Μαρτίου 1936) στὴν «πρὸς Λουκᾶν Κανακάρην Ροῦφον» ἐπιστολή του, τὰ εἶχε πῆ (ἢ μᾶλλον τὰ εἶχε «ζητωκραυγάσει») ἕνα χρόνο νωρίτερα, ἐκεῖ στὴν κυριώτατη πόλι τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Καὶ αὐτοὶ ποὺ τὰ διάβασαν ἢ τὰ ἄκουσαν ἢ τὰ ἔμαθαν «ἐξεμάνησαν» καὶ «φρένιασαν»).

Ἡ δεύτερη φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη»

ΚΑΙ αὐτὰ μὲν (μαζὶ μὲ τὶς παρενθετικές ἱστορήσεις), ἀφοροῦσαν στὴν πρώτη φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη». Καθὼς ὅμως εἴπαμε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φάσι τοῦ ταγματάρχου Νικολάου Κοσίντα (μὲ τὰ ἅρματα μάχης), ὑπάρχει ἡ δεύτερη φάσι τοῦ συνταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ Εὐαγγέλου Τρεπεκλῆ καὶ τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Γεωργίου Κουρούκλη (μὲ τὰ κανόνια), καὶ ἡ τρίτη καὶ τελευταία φάσι τοῦ ταγματάρχη τοῦ πεζικοῦ Ἰωάννη Πλυτζανόπουλου καὶ τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Στυλιανοῦ Ταβουλάρη (μὲ τὸ πεζικὸ καὶ τὰ κανόνια). Ἀλλὰ καὶ μιὰ τέταρτη φάσι: Ἡ τηλεφωνικὴ παράδοσι τοῦ Στέφανου Σαράφη καὶ τῶν «σὺν αὐτῷ»!

...Ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ τὸ ἀπόσπασμα Τρεπεκλῆ· ἀναφέρεται σὲ σχετικὴ ἔκθεσι τῆς ἐποχῆς, εὑρίσκετο ἐν δράσει μόνον τὸ ἕτερον ἅρμα ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Σπήλιον. Τὸ ἀπόσπασμα Τρεπεκλῆ περιέσφιξεν ἀμέσως τοὺς στρατῶνας τοποθετῆσαν καὶ ἕνα πυροβόλον ἔξωθι τοῦ παρὰ τὴν στάσιν Μακρυγιάννη φαρμακείου. Πρὶν ὅμως τοποθετηθῆ καὶ τὸ ἄλλο πυροβόλον, καὶ ἐνῶ ἀκόμη κατεβάλλετο προσπάθεια στηρίξεως τοῦ πρώτου, ἐτραυματίσθησαν ἐλαφρῶς, παρὰ θραυσμάτων χειροβομβίδος, ριφθείσης ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς καὶ δύο πυροβοληταί...

Ἀκατάπαυστες βολές πυροβολικοῦ

ΙΔΟΥ ὅμως τὶ λεπτομερέστερα ἀναφέρει (πέρα ἀπὸ τὶς προσωπικὲς ἀφηγήσεις ἐκείνων ποὺ πρωταγωνίστησαν στὴν δεύτερη φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», ἀφηγήσεις τοτινὲς ἢ ἄγνωστες ὡς σήμερα, ποὺ θὰ δοῦμε, παρακάτω, στὴν ἱστόρησί μας), μιὰ ἄλλη ἔκθεσι, ποὺ συντάχθηκε τὸν Μάρτη τοῦ 1935:

...Ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς καίτοι τραυματισμένος ἔσπευσε μὲ τὸν ὑπολοχαγὸν πυροβολικοῦ Κανελλόπουλον πρὸς ἀναγνώρισιν θέσεων εἰς τοὺς πρὸς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν χώρους διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ δευτέρου πυροβόλου ἵνα βληθοῦν δι' αὐτοῦ οἱ στρατῶνες. Μετὰ μικρὰν ἔρευναν ἀνευρέθησαν δύο ὁδοὶ κάθετοι πρὸς τοὺς στρατῶνας εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἐτοποθετήθησαν τὰ πυροβόλα.

Διὰ τῶν πυροβόλλων τούτων ἐρρίφθησαν 48 βολαὶ κρουσιφλεγεῖς.

Αἱ δύο πρῶται βολαὶ ἦσαν μακραὶ καὶ διαφυγοῦσαι ἐξερράγησαν ἡ μὲν μία κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸν παρὰ τὸν Ἱππόδρομον Φαλήρου χέρσον χῶρον ἡ δὲ ἄλλη ἐπὶ τῆς ταράτσας τῆς οἰκίας ἑνὸς καθηγητοῦ κειμένης μεταξὺ Τζιτζιφιῶν καὶ Μοσχάτου, καταστρέψασα αὐτήν.

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τὰ ἠλεκτροφόρα σύρματα ἀπεκόπησαν ἀπὸ ὀβίδας καὶ σκότος βαθὺ ἡπλώθη εἰς ὁλόκληρον τὴν γύρω περιοχὴν ὅπερ καὶ καθίστα δύσκολον τὴν σκόπευσιν τῶν πυροβόλων.

Πρὸς στιγμὴν ὅμως εἰς τὸ δεξιὸν παράθυρον τῶν στρατώνων ἤναψεν ἕνα φῶς καὶ τοιουτοτρόπως κατέστη δυνατὸν νὰ κανονισθῆ ἐπὶ τοῦ παραθύρου ἡ βολὴ τοῦ ἑνὸς πυροβόλου, ἡ ὁποία καὶ συνεχίσθη ἔκτοτε ἐντατικῶς.

Ἡ πίεσις τῶν ἀερίων τῶν ἐκρηγνυομένων ὀβίδων ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε μεθ' ἑκάστην ἐκπυρσοκρότησιν ἠκούοντο ἐπὶ ἀρκετὰ λεπτὰ κατόπιν οἱ κρότοι τῶν θραυομένων τζαμιῶν τῶν κατὰ μῆκος τῶν παρόδων, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον τοποθετηθῆ τὰ πυροβόλα, οἰκιῶν καὶ αἱ ὀπεγνωσμέναι φωναὶ καὶ θρῆνοι τῶν ἐντὸς αὐτῶν γυναικοπαίδων.

Ὁ βομβαρδισμὸς ἀρξάμενος οὕτω τὴν 10.30 νυκτερινὴν συνεχίσθη μέχρι τῆς 1ης μεταμεσονυκτίου ἄνευ διακοπῆς.

Οἱ ἐντὸς τῶν στρατώνων εὔζωνοι ξένοι ἐντελῶς πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ἐπαναστατῶν ἔσπευσαν ἀπὸ τῆς πρώτης βολῆς τῶν τηλεβόλων νὰ κρυφθοῦν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ κτιρίου ἐνῶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως καὶ οἱ μετ' αὐτῶν συμπράττοντες ἰδιῶται ἠμύνοντο ἀπὸ τῆς ταράτσας μὲ ἕνα μικρὸν τμῆμα εὐζώνων, καθηλωθὲν προφανῶς παρ' αὐτῶν ἐκεῖ κτυπῶντες μὲ λύσσαν τὰς κυβερνητικὰς δυνάμεις καὶ ρίπτοντες κατ' αὐτῶν χειροβομβίδας.

Αἱ κυβερνητικαὶ ὅμως δυνάμεις ὄχι μόνον δὲν ὑποχωροῦν ἀλλὰ περισφίγγουν συνεχῶς τοὺς στρατῶνας.

Ἡ πυροβολαρχία κάμνει μι-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

Τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος

κρὰν ἀλλαγὴν θέσεως διὰ νὰ πλησιάσῃ περισσότερον τοὺς στασιαστὰς τῶν ὁποίων τὰ πολυβόλα μαίνονται...

Τά κανόνια συνεχίζουν τήν δρᾶσι τους

ΚΑΙ ἡ ἔκθεσι (ποὺ ἀποτελεῖ θεώρησι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη» ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ τότε συνταγματάρχη καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια στρατηγοῦ Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ) συνεχίζεται ἔτσι:

...Τὴν 11ην μ.μ. ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἔλεπων ὅτι δὲν παρεδόθησαν εἰσέτι οἱ στασιασταὶ διατάσσει τὸν ὑπασπιστήν του ὑπολοχαγὸν Λουκίδην νὰ παραλάβῃ ἕνα τεθωρακισμένον αὐτοκίνητον καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων. Πράγματι ὁ Λουκίδης ἐπιβιβάζεται ἑνὸς τεθωρακισμένου μὲ τοὺς ὑπολοχαγοὺς Σορώτου καὶ Ἀμπατζόγλου καὶ σπεύδουν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκητῶν.

Μόλις ὅμως φθάνουν πρὸ τῶν πυλῶν τῶν στρατώνων τῶν στασιαστῶν ἄρχεται νὰ βάλλῃ ἡ πυροβολαρχία Κουρουκλῆ μὲ ρυθμὸν ταχύν. Τὰ θραύσματα τῶν βλημάτων κτυποῦν τὸ τεθωρακισμένον, πρὸ τοῦ κινδύνου δὲ νὰ βληθοῦν ἀπὸ τὸ φίλιον πυροβολικὸν ἀναγκάζονται νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς πύλης τῶν Στρατώνων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μὲν Λουκίδης διατάσσεται νὰ παραλάβῃ μιαν δημοιρίαν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῶν στρατώνων δίοδον ὁ δὲ ὑπολοχαγὸς Ἀμπατζόγλου διατάσσεται νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ νὰ ζητήσῃ νεωτέρας διαταγὰς πρὸς τὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Σορώτος μὲ τὸ αὐτοκίνητον ἐπιστρέφει εἰς τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα ὅπου καὶ τὰ ὑπόλοιπα αὐτοκίνητα.

Τὴν 12.30 ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κονδύλης βλέπων ὅτι ἡ πολιορκία παρετείνετο διαβιβάζει διὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀμπατζόγλου εἰς τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν τὴν κάτωθι διαταγήν:

Ὥρα 12.30

Συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν
Μακρυγιάννη

Λύσατε τὴν κατάστασιν πολιορκίας ἐντείνοντες πυρὰ βομβαρδισμοῦ.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν
Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Διὰ τὴν ἀκρίβειαν
Ὁ Ἐπιτελάρχης
Χ. ΚΑΡΑΣΣΟΣ

Μόλις ἐλήφθη ἡ διαταγὴ αὐτὴ ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς εἶπε πρὸς τὸν Κουρουκλῆν.

—Ἡ πυροβολαρχία νὰ βάλῃ, λοχαγέ, ταχέως.

ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΣ: Συνταγματάρχα μου, τὰ βλήματα ἐτελείωσαν.

ΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ: Κύριε λοχαγέ βλήματα σᾶς ἔφερα ἐγὼ μὲ τὸ αὐτοκίνητό μου διότι εἶδα ὅταν ἠρχόμην ὅτι ἡ μεταφορὰ τῶν βλημάτων διὰ τῶν ἡμιόνων θὰ ἐβράδυνε.

Εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἐζωγραφίσθη ἀμέσως ἡ χαρὰ διότι ἡ στιγμὴ ἦτο κρίσιμος. Ἡ πυροβολαρχία ἤρξατο τότε πυρὰ ταχέα. Πρὸς συντονισμὸν δὲ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἄλλης πυροβολαρχίας ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς διὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀμπατζόγλου διαβιβάζει τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν πρὸς τὸν λοχαγὸν Ταβουλάρην, ὅστις ἔφθανε τὴν ὥραν ἐκείνην μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας ταχθείσης εἰς τὸν κάτωθι τῶν ζυθεστιατορίων τῆς Ἀκροπόλεως λοφίσκον:

Λοχαγὸν Ταβουλάρην. Ἀκολουθήσατε δρομολόγιον Θησεῖον - Ἀκρόπολις καὶ ταχθῆτε εἰς κατάλληλον θέσιν ἔναντι τῶν Στρατώνων Μακρυγιάννη. Βάλατε ταχύτατα πρὸς ἄμεσον λύσιν καταστάσεως.

Ὥρα 12.10'.
Διοικητὴς ὁποσπάσματος
ΤΡΕΠΕΚΛΗΣ

Ἀλλὰ ἡ θεώρησις τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη» ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ συνταγματάρχη Τρεπεκλῆ δὲν τελειώνει ἐδῶ. Καὶ σᾶν ὁλοκληρωθῇ, τότε θὰ ἀκούσουμε καὶ μιὰ προσωπικὴ ἱστόρησι τοῦ ἀνώτερου ἀξιωματικοῦ ποὺ πῆρε τὴ διαταγὴ «λύσατε τὴν κατάστασιν πολιορκίας, ἐντείνοντες πυρὰ βομβαρδισμοῦ», μὰ καὶ ἄλλες ἱστορήσεις τῶν λοιπῶν πρωταγωνιστῶν τῆς βραδιᾶς ἐκείνης, ποὺ γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, ἀποφάσισαν νὰ μιλήσουν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΔΙΑ ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΣΗ Η «ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

«Συλλάβετε τοὺς ἀντάρτες καὶ δέστε τους ὅλους»!

«ΗΡΘΑ ΣΑΡΑΦΗ! ΠΕΡΑΣΤΕ ΚΥΡΙΟΙ»

44ον

Η ΔΙΑΤΑΓΗ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη πρὸς τὸν συνταγματάρχη Εὐάγγελο Τρεπεκλῆ ἦταν ρητή: «Λύσατε τὴν κατάστασιν πολιορκίας ἐντείνοντες πυρὰ βομβαρδισμοῦ». Καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ συνταγματάρχη Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ πρὸς τὸ νεοφερμένο λοχαγὸ Στυλιανὸ Ταβουλάρη ἀκόμα κατηγορηματικωτέρη: «Βάλατε ταχύτατα πρὸς ἄμεσον λύσιν καταστάσεως». Αὐτὰ δὲ «ποὺ ἀκοῦτε καὶ ποὺ συμβαίναν, πρὶν 32 χρόνια, στὴν Ἀθήνα», συμπληρώνονταν ἀπὸ τὴ φοβερὴ περιγραφή: «Ἡ πίεσις τῶν ἀερίων τῶν ἐκρηγνυομένων ὀβίδων ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε μεθ' ἑκάστην ἐκπυρσοκρότησιν ἠκούοντο ἐπὶ ἀρκετὰ λεπτὰ κατόπιν οἱ κρότοι τῶν θραυομένων τζαμιῶν τῶν κατὰ μῆκος τῶν παρόδων, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον τοποθετηθῆ τὰ πυροβόλα, οἰκιῶν καὶ αἱ ἀπεγνωσμέναι φωναὶ τῶν ἐντὸς αὐτῶν γυναικοπαίδων». Καὶ ὁλοκληρώνονταν ἀπὸ τὴν λεπτομέρεια: «Τὰ θραύσματα τῶν βλημάτων κτυποῦν τὸ (κυβερνητικὸ) τεθωρακισμένον (στὸ ὁποῖο ἐπέβαινε ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπολοχαγὸς Χρῆστος Λουκίδης), πρὸ τοῦ κινδύνου δὲ νὰ βληθοῦν ἀπὸ τὸ φίλιον πυροβολικὸν ἀναγκάζονται (οἱ Λουκίδης, Σορῶτος καὶ Ἀμπατζόγλου) νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς πύλης τῶν στρατώνων». Σὰν ἐπιστέγασμα δὲ ὅλων τούτων ἔρχονταν οἱ τρεῖς φράσεις ἰσοβίθμων πολιορκητῶν - ἀξιωματικῶν. «Ἡ πυροβολαρχία νὰ βάλλη, λοχαγέ, ταχέως». «Συνταγματάρχα μου, τὰ βλήματα ἐτελείωσαν». «Κύριε λοχαγέ, βλήματα σᾶς ἔφερα ἐγὼ μὲ τὸ αὐτοκίνητό μου, διότι εἶδα ὅταν ἤρχόμην ὅτι ἡ μεταφορὰ τῶν βλημάτων διὰ τῶν ἡμιόνων θὰ ἐβράδυνε». (Τώρα τὸ πῶς μὲ τὴν παραπάνω εἰκόνα, τὸ νόμιμο κράτος κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ τελικά, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλη ἱστορία ποὺ γεννάει πλούσιο θαυμασμὸ καὶ προκαλεῖ ἄμετρο δέος).

Μία ἐπιχείρησι ποὺ δέν χρειάσθηκε

ΑΣ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ ὅμως ξανὰ στὴν ἔκθεσι ποὺ ἀποτελεῖ τὴ θεώρησι τῆς ἐμάχης τοῦ Μακρυγιάννη» ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ τότε συνταγματάρχη Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ:

...Ὀλίγον βραδύτερον (δηλαδή, λίγο ὕστερα ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς, ἔδωσε στὸ λοχαγὸ Ταβουλάρη τὴν παραπάνω κατηγορηματικὴ διαταγή), τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐκοινοποίησε πρὸς αὐτὸν (τὸν Τρεπεκλῆ) καὶ τὴν κάτωθι διαταγήν, μὴ ἐκτελεσθεῖσαν ὅμως διότι, ἡ στάσις τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ καταστελῆ:

Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐπιτελικὸν Γραφεῖον ΙΙΙ
Ἀριθμ. Πρωτ. 495
Ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσα
ἄμεσου ἐπιδόσεως

Συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν Ε.

Ἐνταῦθα

Μετὰ λύσιν καταστάσεως εἰς Μακρυγιάννη ἤτις δέον νὰ ἔσεται ραγδαία, συγκροτήσατε ἀπόσπασμα ἐκ λόχου πεζικοῦ καὶ ὁλμομοῦ πυροβολικοῦ ὅπερ θὰ ἀχθῆ εἰς Σχολεῖον Εὐελπίδων πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ἐκεῖ καταστάσεως. Διερχόμενος ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ λάβητε προσωπικὰς διαταγάς μου.

Ἀθῆναι, τῇ 1 Μαρτίου 1935

Ἀντιστράτηγος
Δ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ
Κ.Δ.
Ἐπιτελάρχης Α. Σ. Σ.
Χ. ΚΑΡΑΣΣΟΣ

Τὴν 12.30 (μετὰ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα) εἶχε φθάσει εἰς τὸν τόπον τῆς συγκρούσεως καὶ ἓν τάγμα τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ἰω. Πλυτζανόπουλον τὸ ὁποῖον καὶ ἤρχισεν ἐπίσης νὰ συμπλέκεται μὲ τοὺς στασιαστάς..

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννης Στεφανάκος, πού μαζὶ μὲ τοὺς Στέφ. Σαράφη καὶ Χριστόδ. Τσιγάντε, συνηγήθησε στὴν «Ἐπανάστασι τοῦ Μακρυγιάννη»

«Συλλάβετέ τους καὶ δέστε τους»!

Η ΑΦΙΞΙ τοῦ τάγματος τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος, καθὼς καὶ τῆς ἄλλης πυροβολαρχίας, ἀποτελεῖ τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν τρίτη καὶ τελευταία φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», φάσι γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε διεξοδικώτερα στὶς συνέχειές μας. Θὰ μᾶς ἱστορήσουν δὲ τὴν ὑστάτη τούτη φάσι, μιλώντας, γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 32 χρόνια, οἱ ἴδιοι οἱ πρωταγωνιστές της: Ὁ τότε ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Ἰωάννης Πλυτζανόπουλος καὶ ὁ τότε λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Στυλιανὸς Ταβουλάρης.

Πρὶν ὅμως ἀκούσουμε τοὺς δύο παραπάνω στρατηγοὺς· πρὶν ξαναπαρακολουθήσουμε τὴ θεώρησι τοῦ κινήματος γενικὰ καὶ τὴ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» εἰδικώτερα, ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη· πρὶν δοῦμε τὴν ἱστόρησι τοῦ ἰδίου τοῦ τότε συνταγματάρχη Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ· καὶ πρὶν ἀκούσουμε τὶς ἀφηγήσεις τῶν Στέφ. Σαράφη καὶ Χριστοδ. Τσιγάντε, θὰ δώσουμε τὸ τελευταῖο μέρος ἀπὸ τὴν «ἔκθεσι τῶν γεγονότων τῶν σημειωθέντων εἰς τὴν διλοχίαν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων».

...Περὶ τὴν 12.55 μεταμεσονύκτιον ὥραν ἀναφέρεται στὴν πιὸ πάνω ἔκθεσι, ὅταν ἡ πυροβολαρχία Ταβουλάρη εἶχε βάλει ἓν μόνον βλῆμα, ἤρχισαν νὰ ἀκοῦωνται φωναὶ ἀπὸ τοὺς στρατῶνας τῶν στασιαστῶν ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ κραυγαὶ πόνου τῶν τραυματιῶν.

Ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς ἀντιληφθεὶς ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἐνδεικτικὰ τῆς ἀπογνώσεως τῶν στασιαστῶν παρέλαβε τὸν λοχαγὸν τῆς Μεραρχίας Γιαννούλην καὶ μεταβὰς εἰς τὸν πλησίον ἀστυνομικὸν σταθμὸν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐφώναξε πρὸς τοὺς στασιαστὰς ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ ἄνω πατώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἡ αὐλὴ τῶν στρατώνων.

— Θέλετε νὰ σταματήσῃ τὸ πῦρ; Συλλάβετε τοὺς ἀντάρτας καὶ δέστε τους ὅλους!

Καὶ τότε ἠκούσθησαν πολλαὶ φωναὶ μαζί:

— Σταματῆστε, κύριε συνταγματάρχα, καὶ σᾶς τοὺς παραδίνουμε!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὁ ἀστυνόμος τοῦ τμήματος τῆς περιφερείας εἰδοποίησε τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν ὅτι τὸν ζητεῖ εἰς τὸ τηλέφωνον ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Μεταξὺ τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ τοῦ Ε. Τρεπεκλῆ διημείφθη τότε ὁ κάτωθι διάλογος:

— Κύριε Τρεπεκλῆ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ Σοφούλης μοῦ τηλεφώνησεν ὅτι παραδίδεται μετὰ τῶν συστασιαστῶν του. Προσέλαβέτε τους—καὶ σᾶς παρακαλῶ μὴ φερθῆτε πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκαιότητος ἢ τραχύτητος.

— Κύριε ὑπουργέ· ἀπήντησεν ὁ Ε. Τρεπεκλῆς γνωρίζετε τὸν χαρακτῆρα μου. Ἠμπορεῖτε νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι θὰ φερθῶ ὅπως πρέπει ἀπέναντι τῶν στασιαστῶν.

Ἰδοὺ τί εἶχε συμβῆ εἰς τοὺς στρατῶνας: Οἱ περισσότεροι τῶν εὐζώνων ξένοι τελείως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς προθέσεις τῶν ἐπαναστατῶν, μόλις ἀντελήφθησαν περὶ τίνος ἐπρόκειτο ἔσπευσαν νὰ τοὺς ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ κουφθοῦν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ κτιρίου. Ἀπέμειναν μόνον οἱ ἀμυημένοι ἐξ αὐτῶν, ἐλαχίστοι ἀριθμητικῶς, οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν εἰς τὰς διμοιρίας των καὶ οἱ ἰδιῶται τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, οἵτινες καὶ ἠμύνοντο μέχρι τοῦ μεσονυκτίου σχεδόν...

(«Ἤρθα Σαράφη! περάστε κύριοι»!

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ δὲ ἡ ἔκθεσι ἔτσι:

...Περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ὅταν ἤρχισε πῦρ ταχὺ κατὰ τῶν στρατώνων οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στάσεως ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι σύντροφοί των ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ γραφεῖα, ἀφήσαντες μόνους τοὺς εὐζώνους, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἀντελήφθησαν τὴν προδοσίαν, ἤρχισαν νὰ φωνάζουν νὰ σταματήσῃ τὸ πῦρ.

Ὀλίγον κατόπιν ὁ Σαράφης ἐζήτησεν εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διὰ νὰ τοῦ ἀναφέρῃ ὅτι οἱ στασιασταὶ παραδίδονται.

— Θὰ δώσω διαταγὰς νὰ παύσῃ τὸ πῦρ! ἀπήντησεν ὁ Γ. Κονδύλης καὶ ἔκλεισε τὸ τηλέφωνον.

Ἀμέσως δὲ ἀπέστειλεν ἀγγε-

→ Συνέχεια εἰς τὴν ὀγδόη σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

λιαφόρον, ὁ ὁποῖος ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τοῦ Ε. Τρεπεκλῆ καὶ τοῦ μετέδωσε τὴν διαταγήν. Ἐν τῷ μεταξύ, ὅμως, δι' ἑτέρου ἀγγελιαφόρου, ἐκ παρεξηγήσεως σταλέντος, εἰδοποιεῖτο οὗτος νὰ συνεχίσῃ τὸ πῦρ. Καὶ τὸ πῦρ συνεχίσθη πράγματι μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀστυνομικὸν τμῆμα ὁ Ε. Τρεπεκλῆς καὶ ἔλαβε τηλεφωνικῶς τὴν προαναφερθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Γ. Κονδύλη.

Ὁ Ε. Τρεπεκλῆς, παραλαβὼν τὸν ταγματάρχην Ἰω. Πλυτζανόπουλον καὶ ἄνδρας τινὰς τοῦ τμήματος αὐτοῦ, μετέβη εἰς τὴν εἴσοδον τῶν στρατώνων, ὅπισθεν τῆς ὁποίας διεκρίνοντο μερικαὶ σκιαί. Ἀντιληφθεὶς ὅτι πρόκειται περὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως, τοὺς εἶπε:

— "Ηρθα Σαράφη! Περάστε κύριοι!

"Ηνοιξε τότε ἡ σιδερένια ἐξώθυρα καὶ ἤρχισαν οἱ στασιασταὶ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον νὰ ἐξέρχωνται. Πρῶτος ἐξῆλθεν ὁ Σαράφης, μετ' αὐτὸν ὁ Τσιγάντες καὶ τέλος ὁ Στεφανάκος, μὲ καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς ὀδύνης εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐπεβιβάσθησαν αὐτοκινήτου ταξὶ καὶ ὡδηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Ε. Τρεπεκλῆ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν. Οἱ λοιποὶ ἐπαναστάται συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Ἰω. Πλυτζανοπούλου, ἐκτὸς μερικῶν ἰδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλευθέντες τὸ σκότος καὶ τὴν σύγχυσιν, ἐπήδησαν ἐκ τοῦ ὄπισθεν μέρους τοῦ μανδροτοίχου τῶν στρατώνων καὶ ἐξηφανίσθησαν πρὸς τὰς συνοικίας τῆς Γαργαρέττας.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως ὡδηγοῦντο εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὁ Σαράφης ἠρώτησε τὸν Ε. Τρεπεκλῆν:

— Γιατὶ μᾶς πᾶτε στὸ ὑπουργεῖον;

Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε:

— Αὐτὸ ἀφορᾷ ἐμέ.

"Οταν ἔφθασαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, τὸ γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη ἦτο πλῆρες δημοσιογράφων, πολιτευτῶν καὶ στρατηγῶν. Μεταξὺ τῶν τελευταίων συγκατελέγοντο καὶ οἱ ἀντιστράτηγοι Ἀλ. Ὀθωναῖος, Κ. Μανέττας καὶ Ε. Τσιτσικάλης, οἱ ὁποῖοι εἶχον κληθῆ ἐνωρίτερον νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

Ὁ Ε. Τρεπεκλῆς ἀφήσας τοὺς στασιαστὰς εἰς τὸν προθάλαμον τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου εἰσῆλθε μόνος του ἐντὸς καὶ μὲ πρόσωπον αἱματωμένον ἐκ τοῦ τραύματός του, εἶπε:

— Κύριε ὑπουργέ, ἀναχωρῶν σᾶς ὑπεσχέθην ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὁδηγήσω ἐνώπιόν σας τοὺς στασιαστάς. Τὴν ὑπόσχεσίν μου ἐτήρησα. Εἶναι ἤδη ἀπ' ἔξω.

Ὁ Γ. Κονδύλης ἀφοῦ ἐζήτησε πληροφορίας παρὰ τοῦ Τρεπεκλῆ περὶ τοῦ τραύματός του, διέταξε τὸν ἀντιστράτηγον Πετρίτην νὰ παραλάβῃ τοὺς στασιαστὰς καὶ ἐνεργήσῃ ἄμεσον ἀνάκρισιν...

Τὴν ἔκθεσι ὅμως αὐτὴ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Σαράφη καὶ τῶν ἄλλων στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη, συμπληρώνει καὶ μιὰ ἄλλη ἱστόρησι, ποὺ διατυπώθηκε ἐκείνες τὶς ἡμέρες. Ἀλλὰ αὐτὴ ὅπως καὶ τὴν ἱστόρησι τοῦ συνταγματάρχη Τρεπεκλῆ θὰ ἰδοῦμε στὴν αὐριανὴ συνέχεια.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ «μεγάλου μακελειοῦ». — Μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τοῦ Προτύπου Τάγματος καὶ τῶν γύρω. —"Οπου οἱ περίοικοι εὑρίσκονται «ἐν μέσῳ δύο πυρῶν». —Τὰ γωνιατόπουλα καὶ ἡ «μάχη τῆς Δημοκρατίας». — Σφαῖρες καὶ ὀβίδες στὴν τραπεζαρία ἑνὸς καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς. — Ἡ ἱστόρησις τοῦ στρατηγοῦ Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ. — «Ἀναχωρῶ μόνον γιατὶ σὲ λίγο θὰ μὲ ξαναδῆς».

Μὲ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπευθυνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΟΥ «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

'Ο Σαράφης τηλεφωνεῖ ὁ ἴδιος στὸν Κονδύλη γιὰ νὰ παραδοθῆ

«ΠΑΡΑΔΩΣΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ ΛΑΜΠΡΑΚΗ»

45ον

ΒΕΒΑΙΑ, γιὰ τὴν πρωτεύουσα, τὸ ἐμεγάλο μακελειὸ» τῆς δραματικῆς δραδιᾶς τῆς 1ης Μαρτίου 1935, γίνηκε ἐκεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς στρατώνες.

«Γιατί μοῦ τὸ λές ἐμένα αὐτό;»

ΣΑΝ συμπλήρωσι στὴ δημοσιευθεῖσα ἔκθεσι, ἔρχεται καὶ μιὰ ἱστόρησι, πού, ὅμοια, διατυπώθηκε τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρες τοῦ κινήματος, καὶ ποὺ ἀναφέρει αὐτά:

«...Τὸ τέλος τῆς ἐμάχης», τὸ ἔδωσεν ὁ βομβαρδισμός. Ὅταν αἱ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ε. Τρεπεκλῆν δυνάμεις ἤρχισαν νὰ βάλλουν πλέον διὰ τῶν πυροβόλων των ἐναντίον τοῦ κτιρίου τοῦ Προτύπου, ἡ ἀναστάτωσις, ποὺ ἐσημειώθη ἐκεῖ ἦτο ἀπερίγραπτος. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς τσολιάδες, διὰ νὰ διαφύγουν τὶς ὀβίδες, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νὰ ἐκρήγνυνται μέσα εἰς τὸ τάγμα ἔφυγαν δρομαίως πρὸς τὰ ὑπόγεια. Τὰ πολυβόλα ἐγκαταλειφθησαν καὶ τὸν χειρισμόν των ἀνέλαβαν οἱ ἴδιοι οἱ στασιασταὶ ἀξιωματικοί. Ὁ Σαράφης ἐξάλλος εἰς μίαν στιγμὴν ἐθεάθη ὁ ἴδιος σπεύδων πρὸς τὰ ὑπόγεια καὶ κραυγάζων πρὸς τοὺς ὁπλίτας:

— Βγάτε τσολιάδες!

Ἀλλὰ ἤδη αἱ δύο ὀβίδες εἶχον πέσει εἰς τὸ ἀναρρωτήριον τοῦ τάγματος καὶ μὲ φοβερὸν κρότον ἤρχισαν νὰ καταπίπτουν οἱ τοῖχοι τοῦ κτιρίου. Οἱ τιμωρημένοι τοῦ τάγματος ἔβρασουν τὴν θύραν τοῦ πειθαρχείου καὶ ἔσπευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ὑπόγεια, τὰ ὁποῖα κατεκλύσθησαν ἀπὸ τοὺς τσολιάδες. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ συνωστισμὸς ἔνινε ἀφόρητος εἰς τὰ ὑπόγεια κατέφυγαν δὲ ἐκεῖ καὶ πολλοὶ τῶν στασιαστῶν ἀξιωματικῶν.

Ὁ βομβαρδισμὸς διήρκεσε πότε κατ' ἀραιὰ διαστήματα, πότε κατὰ πυκνότερα ἐπὶ τέσσαρας ὥρας. Αἱ ἐκρηκτικαὶ ὀβίδες, διότι ἐρρίπτοντο ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως προεκάλουν δαιμονιώδη θόρυβον, τὸ δὲ θέαμα κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἰδίων τῶν τσολιάδων ἦτο ἀπερίγραπτα τραγικὸν ἀλλὰ καὶ μεγαλειώδες.

— Ἔσκαζαν —λέγουν οἱ ἴδιοι— οἱ μπόμπες καὶ λέγαμε νά, τώρα θὰ γκρεμισθῆ ὅλο τὸ τάγμα στὸ κεφάλι μας! Ἂν ὁ Σαράφης δὲν παραδινόταν ἢ μαστε πιὰ ἀποφασισμένοι νὰ τοὺς πιάσουμε καὶ νὰ τοὺς δέσωμε ἐμεῖς.

Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάζετο πλέον ἡ πρωτοβουλία τῶν τσολιάδων διὰ νὰ παραδοθοῦν οἱ στασιασταί. Ἤδη ὀλίγον μετὰ τὴν 1ην μεταμεσονύκτιον ὁ ἀρχηγὸς τῶν στασιαστῶν συνταγματάρχης Σαράφης ἀντιλήφθεις ὅτι πᾶσα ἀντίστασις, θὰ ἦτο ματαία, ἐζήτησε τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη εἰς τὸ τηλέφωνον.

Πράγματι ὁ Γ. Κονδύλης ἐπῆρε τὸ τηλέφωνον καὶ διεξήχθη ἡ ἑξῆς στιγομυθία:

— Ἐμπρός. Ποιὸς ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ ὑπουργός.

— Σαράφης ἐδῶ.

— Ἄ! Σαράφης. Καὶ τί θέλεις;

— Νὰ παραδοθῶ!

— Γιατί μοῦ τὸ λὲς ἐμένα αὐτό;

— Διότι εἶμαι ἀποκεκλεισμένος. Πρὸν θέλετε νὰ εἰδοποιήσω;

— Ἄ! Εἶσαι ἀποκεκλεισμένος; Ὄχι δά! Παραδόσου λοιπὸν εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην Λαμπράκην. Θὰ δώσω τὰς δεούσας διαταγάς...

Ἰδοὺ δὲ καὶ μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα δοσμένη τὴν ἄλλη ἡμέρα τοῦ ἐξοπτάσματος τοῦ ἐφιαλτικώτατου ἐμφυλίου πολέμου»:

«Ὁλόκληρος ἡ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ κτιρίου τοῦ Προτύπου Τάγματος εἶναι σαρωμένη ἐυριολεκτικῶς ἀπὸ τὸν βομβαρδισμόν, οἱ τοῖχοι κατὰ μέγα μέρος ἔχουν καταπέσει καὶ δαθύτατα σήγματα καὶ ἐκσκαφαὶ ἔχουν δημιουργηθῆ. Τεράστιοι λίθοι, χώματα ξύλα ἔχουν κατακλύσει τὴν αὐλὴν τοῦ κτιρίου καὶ τὰς ἐσωτερικὰς κλίμακας. Ὁλόκληρον δὲ τὸ μεταξὺ τῶν δύο λόγων τμῆμα τοῦ ἀναρρωτηρίου ἔχει καταστραφῆ τελείως ἀπὸ τὸν βομβαρδισμόν. Ἡ κεντρικὴ πρόσοψις τοῦ κτιρίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ ἡ ταράτσα, ἀφ' ἧς συγκεντρωμένοι οἱ ἐπαναστάται ἐβαλλον κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου παρατεταγμένων κυβερνητικῶν δυνάμεων εἶναι ἀκεντημένη» ἀπὸ τὰς σφαῖρας αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ τοίχου καὶ φθάνουν μέχρι τῆς ταράτσας. Ἡ τάξις ἔχει ἀποκατασταθῆ πλήρως, ἀλλὰ εἶναι φανερὸς ἀκόμη ὁ διάχυτος ἐκνευρισμός, ὁ ὁποῖος ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Προτύπου. Τὰ νέα αὐτὰ παιδιά, τὰ περισσότερα χωριατόπουλα, διατελοῦν ἀκόμη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ὅσον καὶ ἂν παραδεχθῆ κανεὶς ὅτι τὰ ἀντιμετώπισαν μὲ θάρρος, ἐν τούτοις τοὺς ἔχουν κάνει βαθεῖαν ἐντύπωσιν».

Καὶ ἡ εἰκόνα ὁλοκληρώνεται μὲ τὰ ἀκόλουθα συμπληρωματικὰ στοιχεῖα:

«Διαρκούσης τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη» ἡ ἀναστάτωσις τῶν περιοίκων ὑπῆρξε τρομακτική. Διότι εἴτε οὗτοι περιεπάτουν εἰς τὰς ὁδούς, εἴτε εἶχον καταφύγει ἐγκαίρως εἰς τὰς οἰκίας των, εὑρέθησαν αἰφνιδίως μεταξὺ δύο πυρῶν. Εἶχον, δηλαδή, νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τὰ πυρὰ τὰ ριπτόμενα ὑπὸ τῶν στασιαστῶν κατὰ τῶν κυβερνητικῶν τμημάτων καὶ τὰ πυρὰ τοῦ νομίμου κράτους τὰ στρεφόμενα κατὰ τῶν ἀνατροπέων. Λόγω τούτου τὰ «σπασμένα» ἐπλήρωσαν καὶ οἱ περίοικοι τοῦ Προτύπου Τάγματος, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὴ περίοικοι. Οὕτω ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου 7 οἰκία τοῦ καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς γλώσσης Στεφάνου Λαμπράκη, εὑρισκομένη ἀπέναντι τοῦ Προτύπου Τάγματος, ἐδέχθη ὄχι ὀλίγας σφαίρας, αἱ ὁποῖαι ἠπείλησαν αὐτὴν τὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας Λαμπράκη. Δύο σφαῖραι διατρησασαι τὰ ἐξωτερικὰ παράθυρα τῆς οἰκίας διῆλθον διὰ μιᾶς θύρας τοῦ διαδρόμου καὶ ἐπέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν τραπεζαρίαν. Ἡ κυρία καὶ ἡ δεσποινὶς Λαμπράκη μόλις εἶχαν σηκωθῆ ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖον διῆλθον αἱ σφαῖραι καὶ ὡς ἐκ θαύματος διεσώθησαν. Ἐκάθηντο δὲ εἰς τὸ πλησίον τοῦ τραπεζιοῦ των ντιβάνι ὅταν αἱ σφαῖραι διῆλθον συρίζουσαι πλησίον των καὶ ἐνεσφηνώθησαν εἰς τὸν τοῖχον. Ἐπίσης θραύσματα ὀβίδος εἰσῆλθον εἰς ἕνα τῶν ἐξωτερικῶν δωματίων καὶ κατέστρεψαν μίαν πολυθρόναν. Ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ τὰς πεσούσας ὀβίδας, ἐθλάδησαν αἱ οἰκίαι τοῦ ἐργολάβου Γκιώση ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φόρμη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἥρας 5. Ἐπίσης τὸ κουρεῖον Μιλιοφύτη καὶ τὸ παντοπωλεῖον Ι. Ξαδακτύλου, κείμενα ὁμφότερα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου».

Ὁ ἐξωτερικὸς μανδρότοιχος τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη κατὰ φωτογραφία πού ἐλήφθη τό πρωί τῆς 2ας Μαρτίου 1935. Οἱ ὀβίδες πού ρίχτηκαν εἶχαν ἀνοίξει τεράστιες ὀπές.

Θὰ δοῦμε ὅμως καὶ τί ἱστόρησε ὁ συνταγματάρχης Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς, τότε διευθυντὴς πεζικοῦ στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπως ἐπίσης θὰ δώσουμε τὸ λόγο καὶ στὸν ταξίαρχο Καραχούτη γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε τὴν συνέχεια τοῦ θέματος ἀπὸ τὴν «κονδυλικὴ σκοπιά».

Ἀλλὰ αὐτὰ στὸ αὐριανὸ φύλλο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί ἱστόρησε ὁ συνταγματάρχης Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς.— Φύγε Τρεπεκλῆ γιατὶ θὰ σὲ σκοτώσω!... — «Λύσατε τὴν κατάστασιν τὸ ταχύτερον διὰ δραστικοῦ δομβαρδισμοῦ». — Ὁ Σαράφης ὑπὸ συνοδείαν στὸν Κονδύλη.

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν «Ἐλεύθερον Κόσμον»

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΣΑ

Ἐν ὄψει τοῦ διορισμοῦ, ὑπὸ τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς τὸν Δικηγορικὸν Σύλλογον Ἀθηνῶν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ καταργηθέντος τοιούτου, ὁ δικηγόρος κ. Ἀπόστολος Βλάχος ἐπισημαίνει ὅτι κατὰ τὴν ὁφισταμένην Νομοθεσίαν δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου ἔχουν μ ό ν ο ν οἱ παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ δικηγόροι. Δηλαδὴ 2000 ἐπὶ συνόλου 6.200 δικηγόρων τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ παρὰ Πρωτοδίκαις καὶ Ἐφέταις δικηγόροι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου.

Ὁ ἐπιστολογράφος μας ζητεῖ ὅπως τὸ ἄδικον καὶ ἄτοπον τοῦτο καταργηθῆ καὶ ἐξασφαλισθῆ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Δ.Σ.Α. καὶ τῶν τριῶν κατηγοριῶν δικηγόρων. Πρῶτον, διότι ἐκάστη τούτων ἔχει διάφορα καὶ διαφόρου ὀξύτητος προβλήματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν δικαιολογεῖται ἡ μονόπλευρος ἐκπροσώπησίς των. Καὶ δεύτερον, διότι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔχῃ πλήρη καὶ ἐμπεριστατωμένην γνῶσιν ἁπάντων τῶν ζητημάτων τῆς δικηγορικῆς τάξεως καὶ ὄχι μόνον μιᾶς κατηγορίας δικηγόρων.

ΔΙΑ ΤΟ Ε.Ι.Ρ.

«Κύριε Διευθυντά,

Νομίζω ὅτι ἐπέστη πλέον ὁ καιρὸς ὅπως ἡ Ἐθνικὴ μας Κυβέρνησις ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὸν Ἐθνικὸν Ραδιοφωνικὸν Σταθμὸν τῆς Πατρίδος μας. Νὰ ἐνισχύσῃ τὰ μηχανήματά του εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀκούεται οὕτως εὐκρινῶς ὄχι μόνον ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Γῆς διὰ νὰ διαλαλῇ τὴν δόξαν τῶν Ἑλλήνων εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

Μετὰ τιμῆς

ΧΡ. ΚΑΛΛΙΔΗ Σ

Συνταξιοῦχος Τραπεζικὸς

Ὁδὸς Κ. Σταυροπούλου 9, Ἀθῆναι

ΑΝ ΤΟΝ ΕΔΟΚΙΜΑΖΕ

Ὁ ἴδιος ἀναγνώστης μας ἀναφερόμενος εἰς τὴν στάσιν τῆς Δανίας ἐναντι τῆς μεταδολῆς τῆς 21ης Ἀπριλίου ἐν Ἑλλάδι γράφει:

«Ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ περὶ Δανίας ἄρθρου σας, ἔχω νὰ προσθέσω τὰ κάτωθι: Εὔχομαι ὅπως ἡ χώρα αὕτη δοκιμάσῃ εἰς σύντομον χρόνον ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς της ἕνα 25% τῶν Ἑλληνικῶν Δεκεμβριανῶν τοῦ 1944 διὰ νὰ ἴδωμεν ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ κατόπιν ἐναντι τοῦ ἐγχωρίου της κομμουνισμοῦ ἡ ἀφελὴς φιλοαριστερὰ κυβέρνησίς της».

ΤΟ ΠΗΛΗΚΙΟΝ

Ὁ συνταξιοῦχος ἀστυνομικὸς κ. Ἀπόστολος Καρδάρας, ἀπὸ τὴν Ἀνθούπολιν Πατρῶν, ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα τῆς ἀμφιέσεως τῶν μαθητῶν ζητεῖ νὰ ἐπαναφερθῇ τὸ πηλήκιον τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν κατήργησεν ἡ κυβέρνησις Παπανδρέου. Ὁ ἐπιστολογράφος μας ὑποστηρίζει ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν κομμουνιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ μὴν ἀναγνωρίζωνται οἱ μαθηταί, διὰ νὰ τοὺς παρασύρουν εὐκολώτερον καὶ εἶχαν πράγματι ἐπιτύχει νὰ προσελκύσουν ἀκόμη καὶ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ εἰς τοὺς «Λαμπράκηδες».

ΣΥΣΣΙΤΙΟΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Ἡ κ. Ἐλευθερία Ἁγιορβαβαριτάκη ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον μητέρα δύο σπουδαστῶν, ποὺ φοιτοῦν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καταγγέλλει τὰ ἑξῆς:

«Ὅπως γνωρίζετε, τὸ Κράτος διαθέτει ἡμερησίως 16—18 δραχμὰς κατ' ἄτομον διὰ τὸ συσσίτιον τῶν ἀπόρων φοιτητῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὴν διαχείρισιν καὶ ἐκεῖ τὴν ἔχουν ἁρπάξει οἱ «Λαμπράκηδες». Καὶ καταλαβαίνετε. Εἰς τοὺς μὲν δικούς τους ἔχουν δώσει τὴν ἀδειαν νὰ τρώγουν εἰς 3 ξενοδοχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουν συμβληθῆ. Τοὺς δὲ ἀντιθέτους τοὺς ἔχουν καὶ τρώγουν εἰς τὴν Λέσχην. Ἀγοράζουν ὅ,τι ἐρῶμικο καὶ σάπιο ἔχει ἡ ἀγορὰ μὲ ἀποτέλεσμα τὰ παιδιὰ νὰ μὴ τρῶνε φαγητό».

Ἡ ἐπιστολογράφος μας ζητεῖ νὰ διεξαχθῇ ἔρευνα ἡ ὁποία, ὅπως μᾶς γράφει, θὰ ἀποκαλύψῃ πολλά.

ΟΙ ΕΙΣΠΡΑΚΤΟΡΕΣ

Κύριε Διευθυντά,

Πολλὰ σοδαρώτατα ζητήματα ἔχει ἐδέαια νὰ ἐπιλύσῃ ἡ νέα Κυδέρνησις ἀλλὰ ὅταν ἔχῃ λίγο καιρὸ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Συγκοινωνιῶν ἂς ἐπιμεληθῇ καὶ τοῦ θέματος τῶν εἰσπρακτόρων τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων μεταφορᾶς ὥστε νὰ ἐξαλειφθοῦν αἱ ὀλίγαι ἔστω κακοφωνίαι ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρὸς τοὺς ἐπιδάτας συμπεριφοράν. Διότι εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν ἀναγγέλλουν τὰς στάσεις ὡρισμένοι εἰσπράκτορες ἐνῶ ἄλλοι ἀπαντοῦν ἰταμῶς πρὸς τοὺς ἐπιδάτας. Καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀναλάδουν καὶ τὸ χρέος νὰ παρατηροῦν καὶ τοὺς νέους οἱ ὁποῖοι κάθονται εἰς τὰ καθίσματα ἐνῶ ἔγκυοι γυναῖκες ἢ γέροντες μένουν ὄρθιοι.

Μετὰ τιμῆς

Ι. Θ. Δοντόπουλος

ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων κυκλοφορίας διὰ τῆς ἐπιδολῆς αὐστηρῶν ποινῶν εἰς τοὺς παραδάτας ὁδηγούς καὶ πεζούς, ὁ δικηγόρος κ. Νικ. Χαλικιᾶς (Σταδίου 51) γράφει:

«Νομίζω ὅμως ὅτι πρό πάσης ἐφαρμογῆς αὐστηρῶν ποινῶν διά τοὺς πεζούς, οἱ ἁρμόδιοι, θά ἔπρεπε ν' ἀποδώσουν τά πεζοδρόμια εἰς τοὺς πεζούς ἀπαλασσόμενα τῶν παγίδων λάκκων, τῶν τραπεζῶν καί καθισμάτων διαφόρων προνομιούχων καταστημάτων, τῶν νέων ἐπ' αὐτῶν καταστημάτων π.χ. ὁμμάτων ὀργανοπαικτῶν, (ἀγνωστον πῶς συγκεντροθέντων ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος εἰς τό κέντρον τῆς πόλεως) ἐφημεριδοπωλῶν, λαχειοπωλῶν, ὁλικῶν οἰκοδομουμένων ἀκινήτων κλπ., οἱ ὁποῖοι ὁλίγον κατ' ὀλίγον, κατέλαδον διά μονίμων καί ἠμιμονίμων ἐγκαταστάσεων τά πεζοδρόμια.

» Διότι εἶναι τελείως ἄδικον νά ὑποχρεοῦνται οἱ πεζοί νά μεταδληθῶσι εἰς ἅλτας μετ' ἐμποδίων ἐπ' ἀπειλῇ σοδαρῶν εἰς ἀρος των ποινῶν.

» Σήμερον ἡ διάδασις διά τῶν κατ' εὐφημισμόν πεζοδρομίων ἀποτελεῖ ἄθλον καί δή εἰς τάς κεντρικάς ὁδούς τῆς πόλεως».

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΤΡΕΠΕΚΛΗ

«Προσκυνημένα κεφάλια εγώ δεν κόβω ποτέ»!

ΟΙ ΠΕΡΙΟΙΚΟΙ ΠΟΥ ΕΥΡΕΘΗΚΑΝ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΥΡΩΝ

46ον

ΑΣ ΔΟΥΜΕ όμως τώρα τι ίστόρησε, λίγες ώρες ύστερα άπό τό τέλειωμα της «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», ό συνταγματάρχης καί τότε διευθυντής πεζικοῦ στό ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, ὕστερα δέ στρατηγός Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς. (Ἦταν ἐλαφρά τραυματισμένος, ἀπό ἀποστρακισμό σφαίρας, στήν ἀριστερή παρειά).

...Κατά τάς 10 τό βράδυ, εἶπε ὁ Ε. Τρεπεκλῆς, παρέλαβα τρεῖς στρατιῶτας καί ἐπιβάς αὐτοκινήτου, ἔφθασα ἔξωθι τοῦ Προτύπου Τάγματος διά νά ἀντιληφθῶ τί ἀκριβῶς συνέβαινε ἐκεῖ. Ὅταν κατῆλθον ἀπό τό αὐτοκίνητον καί ἐπλησίασα τήν κυρίαν πύλην, ἀντελήφθην ἀπό τό ἐσωτερικόν τοῦ τάγματος, ὅτι οἱ στασιασταί ἐκινοῦντο διά νά μέ συλλάβουν. Ἐζήτησα τότε νά ἰδῶ τόν ἀρχιστασιαστήν Σαράφην, ὁ ὁποῖος ἦλθε μέχρι τῆς πύλης καί μοῦ εἶπε ἐπί λέξει τά ἑξῆς:

— Φύγε, Τρεπεκλῆ, γιατί θά σέ σκοτώσω!

Ἐγώ ἀπήντησα τότε, ὅτι δέν εἶμαι ἀπό ἐκείνους πού φεύγουν ἐμπρός εἰς ἀπειλάς.

— Ἀναχωρῶ μόνον —εἶπα εἰς τόν Σαράφην— διότι σέ λίγο θά μέ ξανασδῆς.

Ἐπιστρέφας εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, συνήντησα τόν ὑπουργόν Κονδύλην, ὁ ὁποῖος μοῦ ἀνέθεσε — μέ τήν σύστασιν νά εἶναι κεραυνοβόλος αὐτή— τήν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως.

Ἤδη εἶχαν ἐπισυμβῆ τά γεγονότα τῆς συγκρούσεως τῶν ἁρμάτων μάχης μέ τούς ἐπί τῆς ταράτσας τοῦ κτιρίου τοῦ Προτύπου εὑρισκομένους στασιαστάς, ὅτε παραλαβών ἕνα λόχον πεζικοῦ καί ἕνα ρυμουλκόν πυροβολικοῦ ὑπό τόν λοχαγόν Γ. Κουρούκλην, ἐξεκίνησα μέ τήν ἐντολήν καί τήν ἀπόφασιν νά τερματίσω ὁπωσδήποτε τήν ἐκρυθμον κατάστασιν.

Τό ὑπό τάς διαταγάς μου ἀπόσπασμα ἐβάδισε πρός τό Πρότυπον Τάγμα, ὑπό τήν πίεσιν ὅμως μυρίων δυσκολιῶν. Ὁ καταιγισμός τοῦ πυροῦ ἀπό τήν ταράτσαν τοῦ κτιρίου, ὁ ἀπαίσιος καιρός τῆς νυκτός τοῦ κινήματος, ὁ ὁποῖος συνετέλει εἰς τό νά μειώνεται κάπως τό ἠθικόν τῶν ἀνδρῶν ἠνάγκασαν τό ἀπόσπασμά μου νά μή σταθμεύσῃ ἐνώπιον τοῦ κτιρίου, ἀλλά νά στραφῆ μέ τά πυροβόλα διά τῆς καμπῆς τῶν τροχιοδρομικῶν γραμμῶν τοῦ Μακρυγιάννη πρός τό ἔναντι τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρῴδου τοῦ Ἀττικοῦ ὕφωμα.

Ταυτοχρόνως μέ τάς κινήσεις αὐτάς τοῦ ἀποσπάσματος Τρεπεκλῆ, ἐξεδόθη ἀπό τόν ὑπουργόν Γ. Κονδύλην, περί ὥραν 23.10' (11.10'), ἡ ἱστορική διαταγή: «Λύσατε τήν κατάστασιν τό ταχύτερον διά δραστικοῦ βομβαρδισμοῦ».

Αὐτό καί ἔγινε. Τά πυροβόλα τοῦ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ὑπό τόν Γ. Κουρούκλην καί τόν ὑπολοχαγόν Κανελλόπουλον ἐστήθησαν ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου τοῦ Προτύπου καί εἰς τό προρρηθέν ὕφωμα, ὁπόθεν καί ἤρξατο ὁ βομβαρδισμός.

Τό πρῶτον βλῆμα ξεφεύγει καί πηγαίνει πρός τό Κουκάκι. Ἀλλά ἡ δευτέρα ἐναφαιρος βολή εὑρίσκει τά φωτισμένα παράθυρα τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου καί πίπτει ἀκριβῶς μέσα εἰς τό ἀναρωτήριον τοῦ τάγματος. Μέ στόχον πάντοτε τό φῶς τοῦ παραθύρου τοῦ κτιρίου, ρίπτομεν τήν τρίτην βολήν, ἡ ὁποία πίπτει καί αὐτή «στό φαχνό».

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως τό φῶς ἔσβησε. Καί ἐμείναμε χωρίς στόχον. Θά ἐρρίψαμεν περί τάς 60 βλήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τά 5 ἔπεσαν μέσα εἰς τό κτίριον, τά ὑπόλοιπα δέ ἐπροκάλεσαν ρήγματα εἰς τούς τοίχους αὐτοῦ. Ἡ εἰκών τῶν στιγμῶν ἐκείνων ἦτο ἀπεριγράπτως τραγική. Διότι τά γύρω ἀπό τήν θέσιν πού εἴχομεν ἐγκατασταθῆ σπίτια ἀνεστατώθησαν ἀπό τάς βολάς, ἐσείοντο ὁλόκληρα, οἱ κάτοικοι πανικόβλητοι ὠρύοντο, κεραμίδια ἔπεφταν καί ἔσπαζαν στό δρόμο, τζάμια ἔσπαζαν καί ἐπί πλέον τά ἄρματα μάχης μᾶς εἶχον παρεξηγήσει. Ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα στασιασταί καί ἤρχισαν νά βάλλουν ἐναντίον μας.

Μετά τό τηλεφώνημα τοῦ Σαράφη πρός τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν, τό σχετικόν μέ τήν ἀπόφασιν περί παραδόσεώς του, παρελαβών μίαν διμοιρίαν μετέβην εἰς τό Πρότυπον Τάγμα διά νά παραλάβω τούς στασιαστάς.

Ὁ Σαράφης καί οἱ μετ' αὐτοῦ ἀξιωματικοί παρεδόθησαν ἀμέσως. Τότε εἶπα εἰς τόν πρῶτον:

— Ἤλθα, λοιπόν, κύριε Σαράφη, ὅπως σοῦ εἶχα ὑποσχεθῆ...

— Τό κέρδισες τό παιχνίδι! ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Καί ἔπειτα ἠρώτησε:

— Τί θά μᾶς κάνετε τώρα;

— Θά πᾶμε στό ὑπουργεῖο.

— Γιατί;

— Γιατί πρέπει νά πᾶμε ἐκεῖ. Ἁπλούστατα.

Εἰς τό αὐτοκίνητο, πού μᾶς μετέφερε μέ τούς στασιαστάς ἀξιωματικούς, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες ἐζήτει πληροφορίας περί τοῦ λοχαγοῦ ἀδελφοῦ του, Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος ἐκινήθη κατά τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Στεφανάκος, τοὐναντίον, εἶχε περιπέσει εἰς μελαγχολίαν καί δέν ὡμίλει διόλου.

Μετά τήν σύλληψιν τῶν στασιαστῶν παρουσιάσθην εἰς τόν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς τόν ὁποῖον εἶπα:

— Κύριε πρόεδρε, Σᾶς ἔδωσα τήν ὑπόσχεσιν, ὅτι θά σᾶς τούς φέρω. Θέλετε νά τούς δῆτε;

Ὁ ὑπουργός Κονδύλης δέν ἐδέχθη τούς στασιαστάς, οἱ ὁποῖοι ἐκρατοῦντο εἰς τόν προθάλαμον, μέ συνεχάρη δέ διά τήν ἀκριβῆ ἐπιτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς μου, καθώς καί ὁ παρευρισκόμενος ἐκείνην τήν στιγμήν μετά τῶν λοιπῶν ὑπουργῶν πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρης.

Ὁ Σαράφης ἠρνήθη νά ἀπολογηθῆ δηλώσας, ὅτι θά ὁμιλήσῃ ἀργότερον ἐπί τῶν γεγονότων, ἀφοῦ προηγουμένως συνεννοηθῆ μετά τοῦ δικηγόρου του. Οἱ ὑπόλοιποι στασιασταί ἀξιωματικοί ἔδωσαν μερικάς τυπικάς δικαιολογίας δηλώσαντες, ὅτι ἡ πρᾶξις των δέν ἀπέβλεπεν εἰς χρηματοληψίαν, ἀλλά ὅτι ἐκινήθησαν ἀπό εὐγενῆ ἰδεολογικά ἐλατήρια...

«Ποτέ κεφάλια προσκυνημένα»!

ΠΡΙΝ ὅμως ἀκούσουμε τούς στρατηγούς Ἰω. Πλυτζανόπουλο καί Στυλ. Ταβουλάρη, πού ἀποφάσισαν νά μιλήσουν ὕστερα ἀπό σιωπή ἑνός τρίτου αἰῶνα, καί πρίν ξαναδώσουμε τό λόγο στόν ταξίαρχο Βασίλειο Καραχούτη, γιά νά παρακολουθήσουμε τή συνέχεια ἀπό τήν «κονδυλική» σκοπιά», καί ὡς πού νά φτάσουμε στίς ἱστορήσεις τῶν ἴδιων τῶν Στέφ. Σαράφη καί Χριστοδ. Τσιγάντε ἤ στήν μεταξική θεώρησι τοῦ κινήματος, πρέπει νά δοῦμε καί μιά ἀκόμα μικρή ἔκθεσι πού ὁλοκληρώνει τήν ἀφήγησι τοῦ συνταγματάρχη Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ.

...Εὐθύς ὡς ἐξεδηλώθη τό κίνημα ἀναφέρεται στήν ἔκθεσι ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης ἐγκατεστάθη εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καί ἤρχισεν ἐκδίδων ἀλληλαλλήλους διαταγάς. Ἀπό τῆς ὅης ἀπογευματινῆς τῆς 1ης Μαρτίου μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 2ας τοῦ μηνός θά ἐξέδοσε πλέον τῶν τριακοσίων διαταγῶν ὅλων σχετικῶν μέ τήν καταστολήν τοῦ κινήματος καί τήν λῆψιν προληπτικῶν μέτρων διά τήν τήρησιν τῆς τάξεως. Διετήρησε πάντοτε τήν ψυχραιμίαν του. Ἐξενευρίσθη μόνον ὅταν τοῦ ἀνεφέρθη ὅτι ἐστασίασαν καί Εὐέλπιδες.

— Αὐτούς· ἐφώναξε θυμωμένος, θέλω νά τούς πιάσετε ὅλους.

Ἀργότερον ἀνέκτησε τήν ψυχραιμίαν του ὅταν τοῦ ἀνήγγειλαν, ὅτι τόν ζητοῦσε στό τηλέφωνον ὁ ἐπί κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν, πού κατέλαβον τούς στρατῶνας τοῦ Προτύπου Τάγματος, διά νά τοῦ ἀνακοινώσῃ, ὅτι ἤθελε νά παραδοθῆ. Καί μεταξύ ἄλλων ἔλαβε τό ἀκουστικόν.

— Ἐμπρός. Ποιός ἐκεῖ;

— .....

— Σαράφης; Λοιπόν, λέγε, τί θέλεις;

— .....

— Εἶσαι πολιορκημένος; Δέν τό πιστεύω!

— .....

— Αὐτοῦ εἶναι δικοί μου καί παραδόσου.

Πράγματι σέ λίγο ὁ ἀνθυπολοχαγός Κολώνιας μέ ἄλλους ἀξιωματικούς ὡδήγησαν εἰς τό ὑπουργεῖον τούς παραδοθέντας στασιαστάς. Ἀνέφερε τοῦτο εἰς τόν ὑπασπιστήν τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος μέ τήν σειράν του τό ἀνέφερεν εἰς τόν ὑπουργόν.

— Θέλετε νά τούς δῆτε;

— Τί νά τούς κάνω;

— Νά διατάξετε νά ἐκτελεσθοῦν. Οἱ κινηματίαι πρέπει νά ἐκτελοῦνται ἐπί τόπου παρετήρησε παρισταμένος βουλευτής Ἀθηνῶν.

— Ὄχι· διεφώνησεν ὁ Γ. Κονδύλης. Δέν κόβω ποτέ κεφάλια προσκυνημένα! Εἴμεθα πολεμισταί, ἀλλ' ὄχι καί δήμιοι.

Τήν ἰδίαν στιγμήν ἐνεφανίσθη, καταφανῶς ταραγμένος, ὁ λοχαγός Τριανταφυλλίδης, ἐκ τῶν παραδοθέντων στασιαστῶν καί ὅστις ἐν τῷ μεταξύ, μετά τήν σύλληψίν του, ἐκακοποιήθη ἀγρίως ὑπό τῶν κυβερνητικῶν ἀξιωματικῶν καί στρατιωτῶν, μέ γροθιές καί ραπίσματα.

— Παρών, κύριε ὑπουργέ· λέγει μέ συγκινημένην φωνήν.

— Εἶσαι ἐπαναστάτης; παρατηρεῖ ὁ κ. Κονδύλης.

— .....

— Γιατί δέν τολμᾶς;

— Δέν τό ἀρνοῦμαι. Τώρα εἶμαι εἰς τήν διάθεσίν σας. Μέ συνέλαβον, ἐνῶ ἤρχόμην νά παραδοθῶ.

— Σᾶς ἠκολούθησαν ὅλοι, οἱ στρατιῶται;

— Φυσικά!

— Διεκόπη ἡ στιχομυθία καί διαταγῇ τοῦ ὑπουργοῦ, ὁ λοχαγός Τριανταφυλλίδης ὡδηγήθη εἰς τό Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἔπειτα παρουσιάσθη πρό τοῦ ὑπουργοῦ ὁ Ε. Τρεπεκλῆς.

— Συνελήφθησαν· ἀνέφερε, οἱ Σαράφης καί Στεφανάκος. Θέλετε νά τούς δῆτε καί αὐτούς;

— Δέν εἶναι ἀνάγκη! Νά ἀπομονωθοῦν καί νά ὁδηγηθοῦν εἰς τό Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Μέ τήν σύλληψιν τῶν πολιορκημένων τοῦ Προτύπου Τάγματος ἐξεκαθαρίσθη ἡ κατάστασις εἰς τάς Ἀθήνας. Καί ἤρχισεν ἡ σύντονος λῆψις μέτρων τάξεως, διαρκέσασα καθ' ὅλην τήν πρωΐαν. Ὁ Γ. Κονδύλης καθ' ὅλον αὐτό τό διάστημα δέν ἀπεμακρύνθη τοῦ γραφείου του, λογομαχῶν αὐτοπροσώπως καί αὐτά τά τηλεγραφήματα τῶν ξένων ἀνταποκριτῶν. Μόλις κατά τήν 11ην πρωινήν (τῆς 2ας Μαρτίου) διέθεσε πέντε λεπτά διά νά ὁμιλήσῃ εἰς τούς δημοσιογράφους.

— Τό κίνημα· εἶπε, διωργανώθη, ἀπό μερικούς βενιζελικούς ἀξιωματικούς βοηθεία ἐνόπλων πολιτῶν. Ὅπως βλέπετε δέ, κατεστάλη. Εἶμαι φανερά τυτερός...

Μένει ὅμως, καθώς εἴπαμε, νά ἀκούσουμε —ἐκτός ἀπό τούς ἄλλους— καί ἐκείνους πού πρωταγωνίστησαν στήν τρίτη καί τελευταία φάσι τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη»: Τούς στρατηγούς Ἰω. Πλυτζανόπουλο καί Στυλ. Ταβουλάρη. Κ' ἔχουν νά μᾶς πούνε πολλά καί πολύ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ τρίτη καί τελευταία, ἀλλά πιό ἀναίμακτη φάσι.—Μόνο ἕνα θράσυμα ἀπό «φιλική» ὀβίδα. — Ὁ στρατηγός Ἰω. Πλυτζανόπουλος ἀποκαλύπτει πολύ ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας. — Ὁ Γ. Κονδύλης ἀρεσκόταν στά «καθαρά πράγματα» καί στίς «κρυστάλλινες καταστάσεις». — Μιά φιλία πού ἄρχισε ἀπό τόν βορειοηπειρωτικό ἀγώνα. — «Οἰκονομία, πολλή οἰκονομία στό αἷμα, παρακαλῶ». — «Καί γρήγορα - γρήγορα, γιατί ἔχουμε κι' ἄλλες δουλειές». — Τό καθεστώς 1924 — 1935 ἦταν κάθε τι ἄλλο παρά δημοκρατία.— Ἕνα πολίτευμα ἐπιζήμιο, ἀλλά καί ἐπικίνδυνο γιά τόν τόπο.— Ὁ Γ. Κονδύλης ἐξηγεῖ πῶς καί γιατί ἔπεσε ἡ δικτατορία τοῦ Θ. Παγκάλου.

Black & Decker

H.D. 1250 ΡΟΥΤΕΡ

Τό ἐργαλεῖο διά κάθε τεχνίτη. Διά αὐλάκια ραβδώσεις, δόντια διά συρτάρια, ὅλων τῶν εἰδῶν μόρσα, σκαλίσματα, ἀνάγλυφες διακοσμήσεις, ξεφανταρίσματα, διακοσμητικά κορδόνια κλπ. Ἐκπληκτικά ἰσχυρά (δυνάμεως 1 ἵππου).

Πλήρη σειρά ἀπό ὁδηγούς, φρέζες καί μαχαιράκια

Α. ΧΑΤΖΗΑΣΛΑΝΗΣ & ΑΦΟΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΑΧΑΡΝΩΝ 306 ΤΗΛ. 522 874
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΑΘΗΝΑΙ: ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ 53 ★ ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΚΑΡΑΟΛΗ & ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ 4 - ΤΗΛ. 413 997
ΘΕΣΝΙΚΗ: ΦΡΑΓΚΩΝ 25 - ΤΗΛ. 77 368

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑ

Εἶναι ἡ φωτογραφία τό Χόμπυ σας;
Μπορεῖτε νά κερδίσετε χιλιάδες δραχμές ἀπ' αὐτό!
Στεῖλτε μας μόνον τό ὄνομα καί τήν διεύθυνσίν σας γιά

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΛΟΓΗ - PHOTOCLUB
Μενάνδρου 68 Τ. Τ. 102 ΑΘΗΝΑΙ

Ἕνα ἐντυπωσιακό αὐτοκίνητο

ΤΟ ΝΕΟ MAZDA 1500

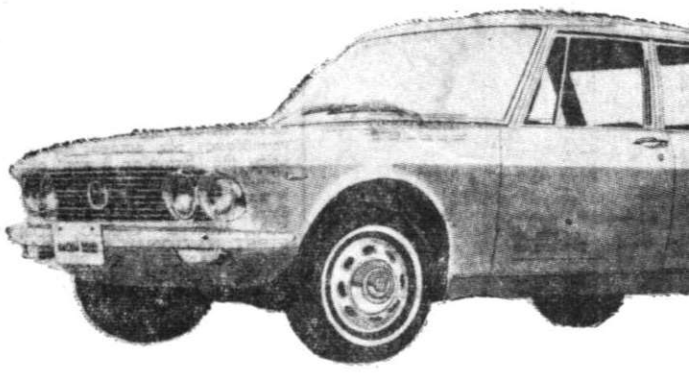

Εἶναι ἕνα καινούργιο, ἐντελῶς διαφορετι
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ - ΩΡΑΙΟΤΕΡΟ - ΤΑΧΥΤΕΡΟ μέ ἀσύγκριτη ΠΟΛΥΤ

ΓΡΑΜΜΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΜΨΗ & ΛΕΠΤΗ
Ἐσχεδιάσθη μέ τή συνεργασία τοῦ φημισμένου Ἰταλοῦ Μπερτόνε.
ΜΗΧΑΝΗ ΓΕΡΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΗ μέ ἀπόδοσι ἕως 78 ἵππων/5.500 στροφάς.
Τιμή δρχ. 77.500 μετά ραδιοφώνου καί αὐτομάτου κεραίας.

ΤΟ MAZDA
ΚΙΝΗΤΗΡΑ:
ΤΑΧΥΤΗΤΑ
ΑΝΕΣΙΝ: 6
ΟΙΚΟΝΟΜΙ
ΦΟΡΟΛΟΓΗ

Ἕνα ἀκόμη ὑπέροχο προϊόν τῶν ἀσυναγωνίστων ἐργοστασίων αὐτοκινήτων MAZDA

Μία δοκιμή θά σᾶς πεισ

ΑΘΗΝΑΙ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ Ε.Π.Ε. Γ' Σεπτεμ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΙΩ. ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

Το καθεστώς των ετών '24–'35 ήταν ό,τιδήποτε άλλο εκτός από δημοκρατία

Ο ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΘΕΟΔ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ

47ον

ΚΑΙ ή πρώτη φάσι της «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη» ἦταν αἱματηρότατη, καὶ ἡ δεύτερη τὸ ἴδιο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διοικητὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, τὸ Νικόλαο Κοσίντα, ποὺ δέχθηκε ἑπτὰ τραύματα σέ ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ κορμί του —ἐκεῖ, ἔξω καὶ μέσα στὴ διλοχία τῶν εὐζώνων, καὶ νεκροὶ σημειώθηκαν καὶ πληγωμένοι πολλοὶ ὑπῆρξανε. Τὸ τίμημα τῆς «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» πληρώθηκε, καὶ στὴν πρωτεύουσα, πανάκριβα. Καὶ πληρώθηκε, προπαντός, μὲ καταβολὴ αἵματος, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἔνοχους, μὰ ἀπὸ τοὺς μὴ φταίχτες ἢ ἀπὸ τοὺς ὁλότελα ἀθώους ἀξιωματικούς, στρατιῶτες καὶ πολίτες. Τὸ ἴδιο γίνηκε, καὶ μὲ περισσότερες ὑλικὲς καταστροφὲς καὶ ποικίλα δυσάρεστα ἀπρόοπτα, καθὼς ἐξελισσόταν ἡ δεύτερη φάσι—μὲ συμμετοχὴ καὶ πυροβολικοῦ, καὶ θωρακισμένων αὐτοκινήτων, καὶ τμημάτων πεζικοῦ. Τὸ πρόσωπο τοῦ συνταγματάρχη Εὐάγγελου Τρεπεκλῆ αὐλακώθηκε ἀπὸ ἕνα ἀποστρακισμένο βλῆμα. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ γνωστὰ θύματα ποὺ ἀριθμήθηκαν μὲ τὸ ξέσπασμα τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», μερικὰ ἄλλα κρατήθηκαν τότε (γιὰ λόγους «σκοπιμότητος» καὶ «μὴ δημιουργίας δυσμενῶν ἐντυπώσεων»), μυστικά. Μόνον ἡ τρίτη καὶ τελευταία —ἡ ἀποτελεσματική— φάσι, ἔμεινε ἀναίμακτη.

— Εὐτυχῶς· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε ταγματάρχης καὶ τώρα ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Ἰωάννης Πλυτζανόπουλος,. Εὐτυχῶς ὑπῆρξαμεν τυχεροί. Διότι καὶ τὴν κατάστασιν ἐλύσαμεν κατ' εὐχήν ἤ, πάντως, συνετελέσαμεν οὐσιαστικὰ εἰς τὴν λύσιν της, μαζὶ μὲ τὸν λοχαγὸ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ σημερα ἐπίτιμο διοικητὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Στυλιανὸ Ταβουλάρη, καί, δόξα τῷ Θεῷ οὔτε θύματα μεταξὺ τῶν ὑπὸ ἡμᾶς δυνάμεων εἴχομεν, οὔτε μεταξὺ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος πρόσθεσε:

— "Αλλως τε, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, μοῦ ἐπέστησε εἰδικῶς τὴν προσοχή, καθὼς, προσωπικῶς ἐκεῖνος, μὲ ἔστειλε μὲ τὸ Β' τάγμα τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ, νὰ τακτοποιήσω τὸ θέμα τοῦ Μακρυγιάννη. Διότι ἡ κατάστασις παρετείνετο ὀδικαιολογήτως καὶ ἐπικινδύνως. Δὲν ἦτο δυνατὸν καὶ ἐπιτρεπτὸν νὰ εὑρίσκοντο καθηλωμένοι εἰς τοῦ Μακρυγιάννη τόσαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐνῶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν δὲν ἀπεκλείετο νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ ἄλλαι ἐπαναστατικαὶ ἐστίαι καὶ νὰ ἐπιτείνουν τὴν σύγχυσιν. Αὐτό, βεβαίως, τὸ ἐγνώριζε καὶ τὸ ἐξετίμα ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς μακρᾶς πείρας του ἐπεζήτει ταχυτάτας λύσεις καὶ ἀποτελεσματικάς, ἐπ' ἀγαθῷ, διεξόδους.

"Οταν, λοιπόν, καθὼς περαιτέρω θὰ σᾶς ἱστορήσω, ὁ Γεώργιος Κονδύλης μοῦ ἐτηλεφώνησε καὶ μοῦ εἶπε τί ἔπρεπε νὰ κάνω, ἐκεῖ γρήγορα - γρήγορα, παρακαλῶ, γιατί ἔχουμε κι ἄλλες δουλειές» μοῦ τόνισε καὶ τοῦτο: «Τὸ νοῦ σου, Πλυτζανόπουλε. Οἰκονομία, πολὺ οἰκονομία, ἀτέλειωτη τσιγγουνιὰ στὸ αἷμα. Τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων ἀτσιωματικῶν καὶ τῶν παιδιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δὲν ὑπάρχει γιὰ νὰ χύνεται κατὰ τὰ κέφια διαφόρων μωροφιλοδόξων. Τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων χρειάζεται μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν Ἑλλάδα».

Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ πανάγαθου, ἡ σύστασις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐτηρήθη εὐλαβῶς. Καὶ μόνον ἕνας διαφωνήσας μου, ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς Σωτήριος Κρεβατᾶς, τοῦ 5ου λόχου, ἐδέχθη ἕνα βραῦσμα «φιλίας» ἀβίδος, εἰς τὸ πόδι, χωρὶς, εὐτυχῶς, νὰ τοῦ προξενήσῃ σοβαρόν τι τραῦμα.

Στὸν βορειοηπειρωτικὸ ἀγῶνα

ΗΤΑΝ καὶ ὁ τότε ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Ἰωάννης Πλυτζανόπουλος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς ἀνθρώπους τοῦ Γεωργίου Κονδύλη.

— Καὶ συνεδεόμην μαζί του· μοῦ τονίζει, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ἤ μᾶλλον τόσον ὅσον καὶ ὁ Νίκας ὁ Κοσίντας. Πρέπει δὲ νὰ ξεύρετε ὅτι ὁποιος συνεδέετο μιὰ φορὰ μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη δὲν τὸν ἐγκατέλειπε ποτέ. Διότι καὶ ἐκεῖνος ἠγάπα καὶ προστάτευε πάντοτε τοὺς φίλους του. Δὲν ἦτο ὡσὰν τοὺς περισσοτέρους πολιτικοὺς ἢ ἄλλους ἡγέτας, ποὺ διακρίνονται ἐπὶ ἀγνωμοσύνῃ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἔπρεπε νὰ ὀφείλουν ἀπεριορίστους χάριτας. ἐφ' ὅσον ἐπ' αὐτῶν ἤ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐστηρίχθησαν διὰ νὰ ἀναβιχθοῦν. Ἦτο κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον «μπεσαλῆς». Καὶ ἐξενίζετο ὅταν ἔβλεπε τοὺς μὲν ἡγέτας περιφρονοῦντας τοὺς παλαιοὺς συμπαραστάτας των, τοὺς δὲ ὀπαδοὺς προδίδοντας, τυχόν, τοὺς μέχρι τινὸς ἀρχηγούς των. Τοῦ ἄρεσαν τὰ «καθαρὰ πράγματα» καὶ αἱ «κρυστάλλιναι καταστάσεις». Αἱ πράγματι «κρυστάλλιναι». Διότι σήμερον ὁ ὁρισμὸς «κρυσταλλίνη διαύγεια» χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ ὑποδηλώσῃ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον. «Κρυστάλλινον» δὲ ἀποκαλεῖται φεῦ! τὸ σκοτεινὸν καὶ τὸ ἀδιαπέραστον!

Ἐν πάσῃ περιπτώσει κανεὶς ἀπὸ τοὺς «ἄχρι θανάτου» φίλους τοῦ Γεωργίου Κονδύλη δὲν τὸν ἐπρόδωσε ποτέ. Καὶ διὰ κανένα ἐγκάρδιο συνεργάτη του δὲν ἔσχυσε αὐτὸ ποὺ ὁ Λαὸς ἀποδίδει μὲ τὴ ρήσι: «Θρέψε σκύλο τὸ χειμώνα νὰ σὲ φάῃ τὸ καλοκαίρι»! Ὅλοι ὅσοι εὑρισκόμεθα μαζί του παρεμείναμεν ἀμετακινήτως εἰς τὸ πλευρόν του, ἕως τὸ θλιβερὸ ἐκεῖνο πρωινό, ποὺ ἐαφνικά, ἔφυγε ἀπὸ τὴν ζωή.

Φυσικὰ ρώτησα καὶ τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο πῶς καὶ πότε συνδέθηκε τόσο στενὰ μὲ τὸν Γ. Κονδύλη.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ἀπὸ τὸν βορειοηπειρωτικὸ ἀγῶνα τοῦ 1914. Μετὰ τὸ τέλος τῶν βαλκανικῶν πολέμων, ὁ Γ. Κονδύλης προήχθη εἰς λοχαγὸν μὲ τὸ αἰτιολογικὸν τῶν διακεκριμένων πράξεων καὶ τοῦ ἡρωισμοῦ του ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ σύνταγμα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦσε ἤρευεν εἰς Σέρρας καὶ ἐκεῖ ἤρχισε δι' αὐτὸν μία νέα ζωή. Μετά, λοιπόν, τὴν πτῶσιν τῶν Ἰωαννίνων (Φεβρουάριος 1913), ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς προελαύνων πρὸς βοράν, ἀπηλευθέρωσε τὴν Βόρειον Ἤπειρον, κατέλαβε τὸ ἑλληνικὸν Ἀργυρόκαστρον καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Αὐλῶνα. Ἀξιώσει ὅμως τῆς Ἰταλίας, ἡ προέλασις ἀνεκόπη καὶ κατὰ τὴν διάσκεψιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, κατόπιν ἐπιμονῆς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑπεχώρησε. Καὶ οὕτω ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν Ἤπειρον ἡ Χειμάρα, τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἡ Κορυτσὰ καὶ οἱ Ἅγιοι Σαράντα. Τότε ὅμως ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν περιοχῶν ἐκείνων ἀντεστάθη ἐνόπλως εἰς τὴν ἄδικον ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1914 ἐσχηματίσθη ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτονόμου Βορείου Ἠπείρου, ὑπὸ τὸν Γεώργιον Χοϊστάκην Ζωγράφον. Ἡ κυβέρνησις αὕτη ἀπηύθυνεν ἔκκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς "Ελληνας ζητοῦσα τὴν συμβολὴν των εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς διὰ τόσου αἵματος ποτισθείσης νῆς τῆς Βορείου Ἠπείρου. "Ετσι ἐκ τῶν πρώτων φῖτινες μετέβησαν ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ λοχαγὸς Κονδύλης, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος τῆς Βορείου Ἠπείρου. Μαζί του ἤμουν καὶ ἐγώ. Οἱ ἀγῶνες δὲ τοῦ τάγματος ἐκείνου ἐστέφθησαν διὰ τῆς νίκης καὶ συνεπεία τούτων ὑπεγράφη τὸ πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθη ἡ ἑλληνικότης τῆς Βορείου Ἠπείρου.

Ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνδεόταν μὲ τὸν εἰκονιζόμενο Γεώργιο Κονδύλη ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ἡρωικοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος. (Ἡ φωτογραφία τοῦ «Κεραυνοῦ» λήφθηκε λίγο μετὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη).

Κάθε ἄλλο παρὰ δημοκρατία

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος ἔτσι:

— Ἀπὸ τὸν βορειοηπειρωτικὸ ἀγῶνα, λοιπόν, παρηκολούθησα τὸν Γεώργιον Κονδύλην. ἐξελισσόμενον καὶ ἀνερχόμενον. Οὕτω μετὰ τὴν Βόρειον Ἤπειρον εὑρέθην καὶ πάλιν μαζί του εἰς τὴν Μεραρχίαν Σερρῶν κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας, ὅπου ἐγὼ ὑπηρέτουν εἰς τὸ 7ον σύνταγμα πεζικοῦ μὲ διοικητὴν τὸν τότε συνταγματάρχην Δημήτριον Καιμένον. Ὁ Κονδύλης ἦτο διοικητὴς τοῦ 3ου συντάγματος, ὁ δὲ Πλαστήρας τοῦ 5)42. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐγὼ παρέμεινα εἰς τὸ σύνταγμά μου. χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ μὲ ἐμποδίζῃ νὰ συναντῶμαι τακτικὰ μὲ τὸν Κονδύλην. Καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ τραυματισμοῦ μου, τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1919. Ἀλλὰ ἡ φιλία μας συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, δεδομένου ὅτι· κατόπιν τοῦ τραυματισμοῦ μου εἶχα διακομισθῆ εἰς Ἀθήνας. "Εκτοτε ἐμείναμεν σχεδὸν ἀχώριστοι εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν δημοκρατίαν.

Ἐδῶ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος σταματάει γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ ὕστερα προσθέτει:

— Τῆς Δημοκρατίας, δηλαδή, ποὺ ἀπὸ τὰ πρῶτα της βήματα ὑπέστη τόσας ταλαιπωρίας καὶ τόσας κακοποιήσεις. Διότι ὁ,τιδήποτε ἄλλο ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν «δημοκρατικὴν περίοδον» τῶν ἐτῶν 1924—1935, ἐκτὸς ἀπὸ Δημοκρατία.

Ρωτάω:

— Καὶ ὁ Κονδύλης, ποὺ ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, τί ἔλεγε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη; Καὶ πῶς ἔκρινε τὸ θέαμα ποὺ παρουσιαζόταν;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Τί νὰ ἔλεγε; Τσαβοῦσε τὰ μαλλιά του καὶ ἐλυπεῖτο δι' ὅλα ὅσα τότε συνέβαιναν. Εἰς τὸ βάθος ὅμως ἤλπιζε ὅτι ἐὰν ἤρχετο ἐκεῖνος εἰς τὴν ἐξουσίαν θὰ «ἔσιαζαν τὰ πράγματα»! Δὲν ἔβλεπε δὲ μὲ πολὺν ἐνθουσιασμὸν τὴν συνεχῆ προβολὴν τοῦ Πλαστήρα, ὁ ὁποῖος εἶχε κατορθώσει νὰ ἀκτινοβολήσῃ τόσον, ὅσον οὔτε καὶ ὁ ἴδιος ἐφαντάζετο ποτέ. Πάντως, ὁ Κονδύλης, συνεχῶς ἀγωνιοῦσε διὰ τὸν τόπον. Καὶ ἐπειδὴ ἐπίστευεν ὅτι ἐθὰ ἤρχετο ἡ ὥρα του» προσεπάθει συνεχῶς νὰ βελτιώσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ τὸν καταρτίσῃ ἔτσι, ὥστε τὴν κατάλληλη στιγμὴ νὰ μὴ ὑστερῇ εἰς τίποτε. Ὁ Κονδύλης ἦτο δημοκρατικὸς ἕως ὅτου ἀντελήφθη ὅτι ἡ «Δημοκρατία» εἶχε καταστῇ ὄχι μόνον ἐπιζημία διὰ τὸν τόπον, ἀλλά, κυριολεκτικῶς, ἐπικίνδυνος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος διατηρεῖ καὶ τώρα ἀμείωτο τὸν θαυμασμό του γιὰ τὸν Γεώργιο Κονδύλη. Στὴ συνέχεια ὅμως τῆς ἱστορίας του θὰ μᾶς πῇ πῶς ἔβλεπε ὁ «Κεραυνὸς» τὴν δικτατορία Παγκάλου ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀποψί του γιὰ τὸ πῶς καὶ γιατὶ ἔπεσε ὁ Παγκαλος.

riber

ΥΠΕΡΑΥΤΟΜΑΤΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

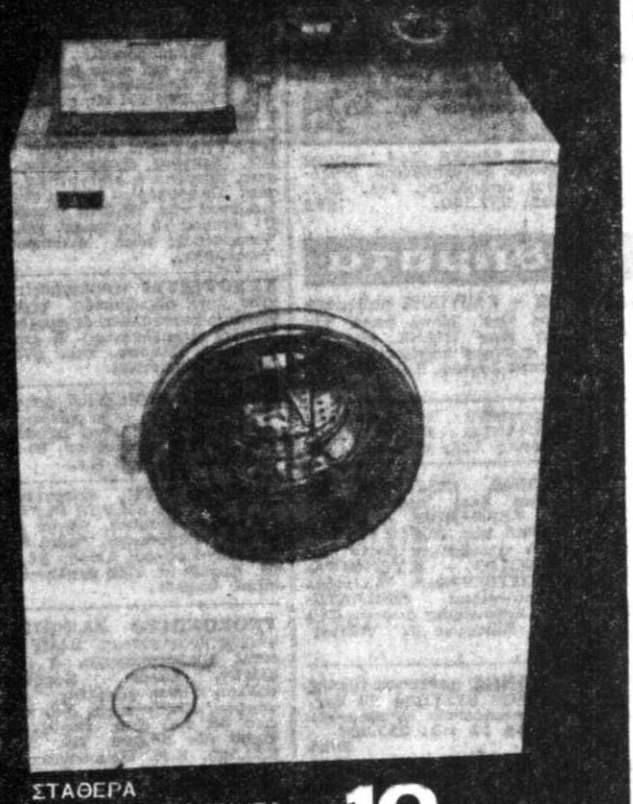

ΣΤΑΘΕΡΑ ΕΥΚΟΛΟΜΕΤΑΚΙΝΗΤΑ ΠΤΥΣΣΟΜΕΝΗ ΒΑΣΙΣ ΜΕ ΡΟΔΕΣ ΗΓΓΥΗΜΕΝΑ ΜΕ 25-ΕΤΩΝ ΠΕΙΡΑ — 10 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΟΛΑ ΤΩΝ 5,5 ΚΙΛΩΝ — 12 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ — 14 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ-ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ:

Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ Ε.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ ΑΧΑΡΝΩΝ 57 ΤΗΛ. 826.241 ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 23 & ΛΕΚΚΑ

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΟΤΕ «ΕΠΑΓΩΣΑΝ» ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΤΟΥ 1925

'Η ἠθικὴ καὶ ὄχι ἡ ἀνηθικότης αἰτία πτώσεως τοῦ Παγκάλου

ΤΟΝ ΠΕΡΙΕΒΑΛΛΟΝ ΣΤΕΛΕΧΗ ΤΗΣ «ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΗΣ»

48ον

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Πλυτζανόπουλος ποὺ ὡς ταγματάρχης ἔλαβε μέρος στὴ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» ἐναντίον τῶν στασιαστῶν Σαράφη, Τσιγάντε, Στεφανάκου κ.ἄ. καὶ μάλιστα τραυματίστηκε, κάμνει μιὰ μικρὴ ἀναδρομὴ στὴν ἐποχὴ τῆς δικτατορίας Παγκάλου γιὰ νὰ ἐκθέσῃ τὶς ἀπόψεις τοῦ Γεωργίου Κονδύλη γιὰ τὸν Πάγκαλο καὶ τὸ κίνημά του καὶ γιὰ τὸ πῶς ἔπεσε ὁ τελευταῖος. 'Ο στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος διατηρεῖ καὶ τώρα ἀμείωτο τὸν θαυμασμό του γιὰ τὸν Γεώργιο Κονδύλη.

— 'Ητο μοῦ ἱστορεῖ ἕνας φιλοσοφικὰ φθασμένος ἄνθρωπος. 'Η δὲ θυμοσοφία τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου σπανίως συναντᾶται. Ἔβλεπε τὰ πράγματα ὅπως ἦσαν. Τίποτε δὲν ἀπέκρυπτε, καὶ οὐδόλως ἐδυσκολεύετο νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἔστω καὶ ἐὰν δὲν τὸν συνέφερε, ἂς εἴπωμεν, προσωπικῶς.

Λέω στὸν παλαιὸ συνεργάτη τοῦ «Κεραυνοῦ» ἂν θὰ μποροῦσε νὰ μοῦ δώσῃ ἕνα χαρακτηριστικὸ δεῖγμα ποὺ νὰ ἐμφανίζῃ τὸν Γ. Κονδύλη, κυρίως ὡς «θυμόσοφο».

— Βεβαίως μοῦ ἀπαντάει. Καὶ ὡς «θυμόσοφο» καὶ ὡς μὴ ἀποκρύπτοντα ποτὲ τὴν στυγνὴν ἀλήθειαν.

'Ακοῦστε: "Οταν «ἔπεσε» ὁ προεδροδικτάτωρ στρατηγὸς Θεόδωρος Πάγκαλος, ἢ μᾶλλον ὅταν τὸν «ἔρριξε» ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὅλοι οἱ γύρω του —παλαιοὶ ἢ νεότευκτοι φίλοι καὶ συναγωνισταί— τοῦ ἐξεδηλώναν τὸν θαυμασμό τους. Παραλλήλως δὲ ἐπεδίδοντο εἰς κριτικήν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἐν γένει πολιτείαν του κατὰ τὸ διάστημα ποὺ ἤσκησε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν τόπον. Ἔτσι γύρω ἀπὸ τὸ θέμα «πῶς καὶ γιατὶ ἔπεσε ὁ Πάγκαλος», ἐγίνοντο ἀτελείωτοι συζητήσεις καί, κατὰ τὴν γνωστὴν ἔκφρασιν, ἄλλος ἔλεγε τὸ κοντό του καὶ ἄλλος τὸ μακρύ του»! Μερικοί, μάλιστα, ἐξετρέποντο καὶ εἰς βαρεῖς χαρακτηρισμοὺς κατὰ τοῦ τέως δικτάτορος καὶ κατελόγιζον καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ στενότατον περιβάλλον του βαρυτάτας πράξεις καὶ «ποικίλας παραλείψεις».

'Ο Κονδύλης τὰ ἤκουε ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπέφευγε νὰ πάρῃ θέσιν, ἴσως διότι δὲν τὸν ἐνδιέφερε τὸ θέμα ἢ ἴσως διότι εἶχε πολλὰ ἰδικά του πράγματα νὰ σκεφθῇ καὶ ἄπειρα προβλήματα νὰ ἀντιμετωπίσῃ. "Οταν ὅμως εἷς μίαν συζήτησιν ὑπεστηρίχθησαν ὑπό τινος, ἀπόψεις κατὰ τὰς ὁποίας βασικὴ ἐφαρμογὴ τῆς πτώσεως τοῦ Παγκάλου ἦτο «σαπίλα» τοῦ καθεστῶτος του καὶ αἱ ἄνομοι πράξεις τινῶν ἐκ τῶν ἀνθρώπων του, ὁ Κονδύλης, ἐξανέστη. Καὶ διακόπτων τὴν ἐν προκειμένῳ ἐπίμονον σιωπήν του εἶπεν: «Ἐ! λοιπόν, σᾶς ἀκούω τόσον καιρὸ καὶ λέει ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς ὅ,τι τοῦ κατέβη. 'Εγὼ ὅμως θὰ σᾶς πῶ πῶς ἀκριβῶς καὶ γιατὶ ἀκριβῶς ἔπεσε ὁ Πάγκαλος»!

"Οχι ὡς «ἀνήθικος», ἀλλὰ ὡς «ἠθικός»!

ΑΛΛΑ πῶς καὶ γιατὶ ἔπεσε, κατὰ τὴν ἄποψι ἐκείνου ποὺ τὸν «ἔρριξε» ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος;

— Φυσικὰ μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, μόλις ὁ Κονδύλης ἔκανε τὴν ἀνωτέρω δήλωσιν πάντες οἱ ἀκούοντες «κρεμάστηκαν» ἀπὸ τὰ χείλια του». Καὶ ὁ Κονδύλης συνέχισε: «Δὲν ξέρω καὶ οὔτε αὐτὴ τὴ στιγμὴ θέλω νὰ ξέρω τί ἔκανε ἢ τί δὲν ἔκανε ὁ Πάγκαλος κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς δικτατορίας του. Οὔτε αὐτὴ τὴν στιγμὴ πρόκειται νὰ δικάσουμε εἴτε τὸν ἴδιο εἴτε ἐκείνους στοὺς ὁποίους καταλογίζουν τὰ ὅσα καταλογίζουν — πράξεις, βεβαίως, κακές. Καὶ τοῦτο ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι οἱ φῆμες ποὺ ἐκάστοτε κυκλοφοροῦν δι' ἕνα ἄνθρωπον καὶ διὰ τὴν πολιτείαν του, διὰ τὸν δημόσιον ἢ τὸν ἰδιωτικὸν του βίον, δὲν συμβαδίζουν, πάρα - πολλὲς φορές, μὲ αὐτὸ ποὺ λέγεται πραγματικότης. Μὲ αὐτὰ ποὺ λέω δὲν σημαίνει ὅτι γίνομαι ἀπολογητὴς τοῦ Παγκάλου δι' ὅλα ὅσα ἔχουν λεχθῆ εἰς βάρος του. Κάθε ἄλλο. Διότι δὲν εἶναι τοῦτος ὁ σκοπὸς μου. Τὰ λέω ὅμως διὰ νὰ καταστήσω ἐντονώτερον αὐτὸ τὸ ὁποῖον θέλω νὰ σᾶς ἀποκαλύψω καὶ διὰ νὰ ζωντανέψω πιὸ πολὺ κάτι τὸ ἐξαιρετικῶς ἀληθινό, ποὺ διὰ διαφόρους λόγους, ἄπειρες φορές, ἐπιθυμοῦμε νὰ τὸ παραβλέψουμε. 'Εγώ, λοιπόν, δὲν θὰ σᾶς ἀναφερθῶ εἰς τὴν ἀρχικὴν περίοδον τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας, οὔτε εἰς τὴν κατ' ἐξακολούθησιν σφαλερὰν πορείαν της, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν γνώμην σας, ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος ἐκείνου. Δὲν θὰ σταθῶ εἰς καμμίαν «ἐπίμεμπτον» πρᾶξιν. Καὶ βεβαίως, δὲν θὰ δεχθῶ τὴν ἄποψίν σας ὅτι τὸ καθεστὼς τοῦ Παγκάλου ἔπεσε διότι ἦτο «ἀνήθικον». Αὐτὸ τὸ ἀπορρίπτω κατὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον. 'Εγὼ θὰ σταθῶ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς παγκαλικῆς δικτατορίας καὶ θὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ὁ δικτάτωρ ἔπεσε ὄχι ὅταν ἦτο τυχὸν «ἀνήθικος», ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅταν ἀπεφάσισε νὰ καταστῇ —αὐτὸς καὶ τὸ καθεστώς του— κατ' ἐξοχὴν «ἠθικός». Καὶ μόλις μὲ ἀκούσετε θὰ συμφωνήσετε ἀπολύτως μαζί μου»!

— Δὲν πρόκειται· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, νὰ μπῶ εἰς λεπτομερείας οὔτε περὶ τοῦ πῶς ἐπολιτεύθη, οὔτε περὶ τοῦ πῶς κατηργήθη ἡ δικτατορία τοῦ Θ. Παγκάλου. Διότι ἐὰν εἰσηρχόμην εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, θὰ ἐχρειαζόμεθα μακρότατον χρόνον διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ δραματικὸ ἐκεῖνο βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὅταν ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ ἐτηλεφώνησε νὰ πάω εἰς τοῦ Μακρυγιάννη «διὰ νὰ τακτοποιήσω τὴν κατάστασιν». Θὰ περιορισθῶ, λοιπόν, μόνον εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Κονδύλης σχετικῶς μὲ τὸ «πῶς καὶ γιατὶ ἔπεσε ὁ Πάγκαλος». Καὶ θὰ ἰδῆτε πόσον δίκιο εἶχαν νὰ χρεμασθοῦν ἀπὸ τὰ χείλια του, οἱ ἀκούσαντες ὅτι ὁ Πάγκαλος δὲν ἔπεσε ἐπὶ «ἀνηθικότητι». ἀλλὰ ἐπὶ «ἠθικῇ»!

Πρόεδρος τῆς δικτατορικῆς δημοκρατίας!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνέχισε:

— Βεβαίως ὁ βίος τῆς δικτατορίας τοῦ Θ. Παγκάλου δὲν ὑπῆρξε διόλου ἀνθόσπαρτος. Διότι κατὰ τὸ δεκατετράμηνον τῆς ζωῆς τοῦ παγκαλικοῦ καθεστῶτος ἐσημειώθησαν —ἀνεξαρτήτως ἂν ἐξεδηλώθησαν ἢ ὄχι— τρία ἀνατρεπτικὰ κινήματα. Οἱ πάντες ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ «δικτάτορος, πλὴν τῶν ἐλαχίστων προσωπικῶν του φίλων. Καὶ οἱ παλαιοβενιζελικοὶ στρατιωτικοὶ παράγοντες καὶ οἱ παλαιοβενιζελικοὶ ἢ βενιζελικῆς προελεύσεως πολιτικοὶ ἀρχηγοί. "Ας ἦτο δὲ καὶ αὐτὸς βενιζελικὸς καταγωγῆς. 'Ιδιαιτέρως, μάλιστα, ἐστρέφοντο ἐναντίον του οἱ δημοκρατικοὶ (βενιζελογενεῖς) πολιτικοὶ ἡγέται, οἱ ὁποῖοι, εἰς τὴν ἀρχήν, εἶχον φαντασθῇ ὅτι ὁ Πάγκαλος ἔκανε τὸ κίνημα τοῦ Ρούφ, διὰ νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν. Καὶ μόνον, ἄλλως τε, τὸ γεγονὸς ὅτι τὸν ἐξέχθησαν (30 'Ιουνίου 1926) καὶ τὸν περιέβαλαν μὲ τὸν «κοινοβουλευτικὸν μανδύαν» ἀποδεικνύει τὴν σύγχυσιν, ἤτις τότε ἐπεκράτει. "Ας μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην τῆς 'Εθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ συνόλου 397 πληρεξουσίων, ἐψήφισαν 208, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Πάγκαλος ἔλαβεν (ὡς ἔκφρασιν ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἐκκολαπτόμενον δικτάτορα) 185 ψήφους, ἐναντι 14 κατά, καὶ 9 λευκῶν. "Οταν δὲ μετὰ τὴν ὑπερψήφισίν του ὁ Πάγκαλος ἐδήλωσεν: «Εἴμεθα κατάστασις. Δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει βενιζελισμὸς καὶ κωνσταντινισμός, διότι δὲν ὑπάρχουν πλέον τὰ ἐκπροσωποῦντα τὰ δύο ταῦτα κόμματα πρόσωπα. 'Ο μὲν Βενιζέλος ἀπέθανε πολιτικῶς ὁ δὲ Κωνσταντῖνος φυσιολογικῶς» —τότε ὅλοι ἐπάγωσαν. Διὰ νὰ ἀποπαγώσουν ὅταν τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου 1925 ὁ Πάγκαλος διέλυσε τὴν Δ' τῶν 'Ελλήνων Συντακτικὴν 'Εθνικὴν Συνέλευσιν.

'Ο στρατηγὸς Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς, ποὺ ὡς συνταγματάρχης τὴν περίοδο τοῦ κινήματος 1935 ἐξετέλεσε τὶς διαταγὲς τοῦ Κονδύλη γιὰ τὴν σύλληψι τῶν στασιαστῶν στοῦ Μακρυγιάννη

'Εν πάσῃ περιπτώσει ἔκτοτε ὡς μοναδικὸς σκοπὸς τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας εἶχε τεθῆ ἡ πτῶσις τοῦ δικτάτορος καὶ ἡ ἀναδίμωσις τῆς δημοκρατίας! Πολλὰ δὲ κατελόγιζαν οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ εἰς τὸν δικτάτορα, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε προσεπάθει νὰ μιμηθῇ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι, καὶ ἄλλοτε τοὺς λοιποὺς ἀνὰ τὸν κόσμον συναδέλφους του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. "Αλλο τώρα ἐὰν ἕκαστοτε τὸν περιέβαλλον ὡς ὑπουργοί του διάφορα ἐπίλεκτα μέλη τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καὶ διάφοροι ἐπιφανεῖς ἀγωνισταὶ τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας. Καὶ ἄλλο ἐὰν καὶ ὁ ἴδιος ὁ δικτάτωρ περὶ δημοκρατίας πάντοτε ὡμίλει. "Αλλωστε καὶ πρόεδρος τῆς δικτατορικῆς δημοκρατίας ἐπελέγη νὰ ἐκλεγῇ καὶ βεβαίως ἐξελέγη!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η ἐπιτροπὴ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τὸ νοικοκύρεμα τοῦ τόπου. — 'Ο 'Αθανάσιος Εὐταξίας δάζει ὡς βασικὸ ὅρο του τὴν οἰκονομικὴ περισυλλογὴ τῆς 'Ελλάδος. — Τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἡ ἐφαρμογή τους. —Μέτρα ποὺ θίγουν τὰ συμφέροντα ὡρισμένων παραγόντων. — 'Εκεῖνοι ποὺ «ἀνεβοκατέβασαν» τὸν Θ. Πάγκαλο τὸν χαρακτηρίζουν ἀγνώμονα καὶ ἀχάριστο.— "Ενας σπαρταριστὸς διάλογος μεταξὺ Γ. Κονδύλη καὶ τῶν συμπαραστατῶν τῆς δημοκρατίας.— «Μὰ ὅ,τι εἶναι ὁ Πάγκαλος τὸ χρωστάει σὲ σᾶς».

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

«Ἐκεῖνοι ποὺ ἀνέβασαν στὴν Ἀρχὴ τὸν Πάγκαλον ἐκεῖνοι τὸν ἔρριξαν»

ΤΟ ΘΥΜΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗ

49ον

«ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ἄλλο ὑπῆρξε εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν «δημοκρατικὴν περίοδον» τῶν ἐτῶν 1924—1935, ἐκτὸς ἀπὸ Δημοκρατίας», μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, καθὼς ἔκανε μιὰ ἀναδρομὴ στὴν ἐποχὴ τῆς δικτατορίας τοῦ Παγκάλου καὶ τὴν αἰτίαν ποὺ τὴν ὡδήγησε στὴν πτῶσι της. Ὁ τότε ταγματάρχης Πλυτζανόπουλος εἶχε γιὰ τὸν Κονδύλη ἀληθινὸ θαυμασμό. «Ἦταν δημοκρατικὸς ὁ Κονδύλης λέγει ἕως ὅτου ἀντελήφθη ὅτι ἡ «δημοκρατία» εἶχε καταστῆ «ὄχι μόνον ἐπιζημία διὰ τὸν τόπον ἀλλὰ κυριολεκτικὰ ἐπικίνδυνος».

Ἡ Ἐπιτροπὴ Οἰκονομιῶν καὶ τὸ νοικοκύρευμα

ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος σὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε τοὺς ἀκροατὲς τοῦ Γ. Κονδύλη «νὰ κρέμωνται ἀπὸ τὰ χείλια του» μοῦ ἱστόρησε:

> — **Ὁ Κονδύλης δὲν θέλησε νὰ κρίνη τὴν πολιτεία τῆς προεδροδικτατορίας τοῦ Παγκάλου. Καὶ ἀντιπαρερχόμενος τὰ ὅσα καταμαρτυροῦσαν στὸν δικτάτορα ἔφθασε εἰς τὸ συμπέρασμά του. Καὶ εἶπε: «Λοιπὸν καὶ ἀνεξαρτήτως μὲ τὸ τί προηγήθη, ὁ Πάγκαλος, ἔπεσε ὅταν προσεπάθησε νὰ νοικοκυρέψη, νὰ ἐξυγιάνη καὶ νὰ ἠθικοποιήση τὸν τόπο. Ὅταν, δηλαδή, ἀνέθεσε τὴν πρωθυπουργία στὸν Ἀθανάσιο Εὐταξία καὶ τοῦ συνέστησε νὰ ἐφαρμόση ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀποφασισθῆ, ὅταν αὐτὸς (ὁ Ἀθ. Εὐταξίας) ἦταν πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Οἰκονομιῶν».**

Πραγματικά. Μὲ εἰσήγησι τῶν Ἀλ. Παπαναστασίου ὡς πρωθυπουργοῦ καὶ Ἐμμ. Τσουδεροῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσι στὶς 24 Μαΐου 1924 ψήφισμα «περὶ καταρτισμοῦ Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν». Σκοπὸς τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦταν ἐνὰ μελετήση καὶ ἀποφασίση τὰς δυνατὰς καὶ ἐπιβεβλημένας οἰκονομίας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους, ἰδία διὰ τῆς περικοπῆς θέσεων, συμπτύξεως ἢ καταργήσεως ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργανώσεως τῶν προμηθευτικῶν τοιούτων». Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ὡρίσθηκε ὁ Ἀθανάσιος Εὐταξίας καὶ μέλη της οἱ Ἀντώνιος Πρέκας πρώην ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, Ἀνδρεάδης καθηγητὴς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, Ἀλέξανδρος Σβῶλος ἔκτακτος (τότε) καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας (καὶ ὕστερα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου), Σπῦρος Κορώνης καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας (στὸ Πολυτεχνεῖο), Ἐπαμεινώνδας Χαρίλαος πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν, Γεώργιος Στρίγκος πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς, Δημήτριος Καλλιτσουνάκης (ὕστερα καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς), Βασίλειος Δεληγιάννης διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν (καὶ ὕστερα ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν), Θαλῆς Κουτούπης, Λεωνίδας Θεοχάρους καὶ Σπῦρος Ἀντωνιάδης. Ἡ ἐπιτροπὴ ὥρισε καὶ ὑποεπιτροπὲς καὶ ἀφοῦ ἐργάστηκε ὁλόκληρο χρόνο, ὑπόβαλε τὰ πορίσματά της στὴν κυβέρνησι τοῦ Ἀνδρέα Μιχαλακόπουλου (ποὺ εἶχε διαδεχθῆ τὴν κυβέρνησι Ἀλ. Παπαναστασίου), ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Γκότσης.

Στὸν πρόεδρο, λοιπόν, τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν Ἀθαν. Εὐταξίας, ἀνάθεσε ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος (σὰν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πιά), νὰ σχηματίση μιὰ νέα πολιτικοστρατιωτικὴ κυβέρνησι, ποὺ ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους σκοπούς της θὰ εἶχε καὶ τὸ οἰκονομικὸ νοικοκύρευμα τοῦ τόπου.

> — **Καὶ ὅπως ἔλεγε ὁ Γ. Κονδύλης· συνέχισε τὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀπόφασις τοῦ Θ. Παγκάλου νὰ νοικοκυρέψη τὸν τόπο, ὑπῆρξεν ἡ βασικὴ ἀφορμὴ τῆς πτώσεώς του!**

"Οπου φτώχεια, γκρίνια!

ΤΟ ΕΡΓΟ τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν καὶ ἡ ἐφαρμογή του, εἶχε γίνει τὸ «πάθος» τοῦ Ἀθανασίου Εὐταξία.

— Ἀκοῦστε ὅμως τὴ σχετικὴ

➡ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

5 ΧΡΟΝΙΑ ΕΓΓΥΗΣΙΣ

η τελευταια λε
τομεα της ψ
ΨΥΓΕΙΑ
NORD

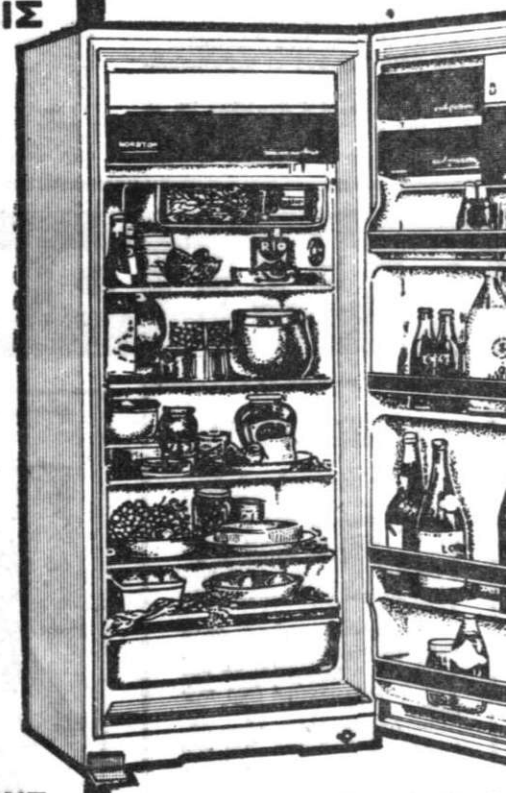

ΣΕ 5 ΤΥΠΟΥΣ ΠΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΟΥΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΣΠΙΤΙ

ΨΥΞΙΣ ΔΥΟ ΑΣΤΕΡ
• ΧΑΛΥΒΔΙΝΟΣ ΘΑΛΑΜΟΣ ΕΜΑ
• ΔΙΠΛΗ ΜΟΝΩΣΙΣ (ΘΕΡΜΙΚΗ - ΑΚ
• ΑΥΤΟΜΑΤΟΣ ΑΠΟΨΥΞΙΣ ΔΙΑ 1
• ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΟΔΟΙ ΔΙ' ΟΜΟΙΟΜΟ
ΤΟΥ ΨΥΧΟΥΣ • ΙΣΧΥΡΟΤΑΤΟ
• ΙΔΑΝΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΧΩΡΟΥ
• ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΠΟΡΤΑ ΜΕ ΠΕΝ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
ΙΩΑΝ. ΓΑΪΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 86 - ΑΘΗΝΑΙ -
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΛΑ

— Γιατρέ, έλατε πια! Οι ασθενείς έχουν χάσει την υπομονή τους!

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 7ης σελίδος

θεωρία τοῦ Γ. Κονδύλη μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Ἀκοῦστε δὲ τί ὁ ἴδιος ὑπεστήριζε καὶ τί ἀπεδείκνυε: «Ὁ Εὐταξίας», ἔλεγε ὁ Γ. Κονδύλης, «εἶχε πάρει κατάκαρδα τὸ ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν. Καὶ ὅταν τὸν κάλεσε ὁ Πάγκαλος νιὰ νὰ τὸν ρωτήση ἂν δέχεται νὰ ἀναλάβη τὴν πρωθυπουργία, ὁ πουμελιώτης πολιτικὸς τοῦ ἔθεσε ἕνα ὅρο «ἄνευ τοῦ ὁποίου οὔ»! Τοῦ εἶπε, δηλαδή, ὅτι θὰ ἀνελάμβανε τὸν σχηματισμὸ κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ τὸν ἄφηνε νὰ ἐφαρμόση τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν ὡς πρὸς πάντα τομέα καὶ ὡς πρὸς πᾶσαν κατευθυνσιν. Ὁ Πάγκαλος ἐδέχθη τὸν βασικὸν ὅρον τοῦ Εὐταξία, ὅταν δὲ ὁ δεύτερος ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἤρχισεν ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν οἰκονομιῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ συνεργάται του εἶχον συστήσει».

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν οἰκονομιῶν αἵτινες προεβλέποντο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν καὶ τινες σχετικαὶ μὲ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας τῆς χώρας. Ὄχι, μὲ ἐκείνας, τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἄμυναν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἢ ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' μέ τινας ἄλλας κρινομένας ὡς πολυτελεῖς ἢ καὶ ὡς περιττάς. Προεβλέποντο ἐπίσης διάφορα μέτρα ἀφορῶντα εἰς τὰς πιστώσεις τοὺς διατάκτας καὶ τὰς πληρωμάς, εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν παγίων προκαταβολῶν εἰς τὴν σύστασιν τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν θέσπισιν κανόνων ἀποσκοπούντων εἰς τὴν διασφάλισιν καὶ προστασίαν τοῦ δημοσίου χρήματος, τῆς κοινῆς, δηλαδὴ, περιουσίας τῶν Ἑλλήνων.

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο καὶ τὸν ρωτάω πῶς ἡ ἀπόφασι τοῦ Ἀθ. Εὐταξία νὰ ἐφαρμόση τὸ πρόγραμμα ποὺ εἶχε καταρτίσει ἡ ἐπιτροπὴ οἰκονομιῶν, γίνηκε ἀφορμὴ γιὰ νὰ πέση ὁ Θ. Πάγκαλος.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Οἱ οἰκονομίες ποὺ ἄρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται καὶ ὡς πρὸς τὶς στρατιωτικὲς δαπάνες ἔθιγαν καιρίως ὡρισμένους ἐξ ἐκείνων ποὺ εἶχαν βοηθήσει τὸν Πάγκαλο νὰ καταλάβη τὴν ἐξουσίαν, καὶ εἰς τὴν δυναμιν τῶν ὁποίων οὗτος κατ' ἐξακολούθησιν ἐστηρίζετο. Ὅπου δὲ φτώχεια, γκρίνια. Καὶ ὅπου γκρίνια, ἀναζήτησις διεξόδου.

Ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν κακομάθει νὰ σκορποῦν τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου, διότι —ὑπὸ ποικίλα προσχήματα— τοὺς παρείχοντο μπόλικα - μπόλικα, δὲν ἄργησαν νὰ αἰσθανθοῦν πόσο δυσάρεστος ἦτο ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομιῶν. Δὲν εἶχαν πλέον τὰ τεράστια ἐκεῖνα ποσὰ ποὺ τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ χάνουν κάθε σχεδὸν βράδυ εἰς τὰ χαρτιὰ πολλὲς χιλιάδες δραχμῶν ἢ νὰ σκορποῦν ἄλλες χιλιάδες πρὸς ποικίλας ἀπαραγώγους κατευθύνσεις!

«Ἔλατε μαζί μου»!

ΜΟΛΙΣ, λοιπόν, ἐκεῖνο ποὺ ὁ λαὸς ἀποκαλεῖ «λουφὲ» κόπηκε αὐτοὶ ποὺ «ἀνέβασαν» τὸν Ἐλευσίνιο στρατηγὸ ἔσπευσαν νὰ ἀναθεωρήσουν τὶς φιλοπαγκαλικὲς ἀπόψεις τους καὶ νὰ ζητήσουν καταφύγιο ἐκεῖ ὅπου ἐλπιζαν πὼς θὰ εὕρισκαν.

— Ἀκριβῶς μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὸν Γ Κονδύλη.

Ἄλλο δὲ ποὺ δὲν ἤθελε ὁ «Κεραυνὸς». Καὶ, καθὼς ἱστοροῦσε σὲ αὐτοὺς ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ στενὸ περιβάλον του, μιὰ ἡμέρα ποὺ δέχθηκε τοὺς δυσαρεστημένους «παράγοντες», διεξήχθη ἀνάμεσα σὲ ἐκείνους καὶ στὸν Γ. Κονδύλη τούτη ἡ στιχομυθία.

Γ. Κονδύλης: Καλῶς ἤλθατε ἀγαπητοὶ φίλοι. Εἶμαι ὅλος αὐτιά.

Παράγοντες: Εἴδατε τὴν ἀγνωμοσύνη τοῦ Παγκάλου.

Γ. Κονδύλης: (ὑποκρινόμενος πὼς δὲν καταλάβαινε τίποτα καὶ πὼς ἀγνοοῦσε τὰ πάντα). Τί; Σᾶς συνέβη κανένα δυσάρεστο; Γιὰ ποιὰ ἀγνωμοσύνη μοῦ μιλᾶτε;

Παράγοντες: Ὁ Πάγκαλος εἶναι ὁ πιὸ ἀχάριστος ἄνθρωπος.

Γ. Κονδύλης: Μὰ ὅ,τι εἶναι ὁ Πάγκαλος. τὸ χρωστάει σὲ σᾶς.

Παράγοντες: Ἐσεῖς τὸ ἀναγνωρίζετε, ἀλλὰ ἐκεῖνος τὸ ἐξάσε. Καὶ μᾶς ἐγκατέλειψε στὶς οἰκονομίες τοῦ Εὐταξία.

Γ. Κονδύλης: Ὁ Εὐταξίας λέει πὼς ἐφαρμοζει ἕνα πρόγραμμα αὐστηροτάτης περισυλλογῆς.

Παράγοντες: Καὶ μᾶς ἔκοψε τὸ ψωμί μας!

Γ. Κονδύλης: (Παριστάνοντας τὸν ἔκπληκτο καὶ τὸν πολὺ στενοχωρημένο). Αὐτὸ εἶναι φοβερό. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ σᾶς πετάξη στὸ δρόμο. Εἶναι ἀπαράδεκτο καὶ σκληρό.

Παράγοντες: Καὶ μεῖς τώρα τί θὰ γίνουμε;

Γ. Κονδύλης: (Σὰν νὰ τοῦ ἦρθε μιὰ φαεινὴ ἰδέα). Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σᾶς ἀφήσουμε νὰ χαθῆτε. Ἔλατε μαζί μου!

Τό θῦμα τοῦ χρηματοδότη

ΤΗΝ ΩΡΑ ἐκείνη ὁ Γ. Κονδύλης ἐμφανίστηκε γιὰ τοὺς «παράγοντες» σὰν «ἀπὸ μηχανῆς Θεός».

— Καὶ ἔτσι συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ἐκεῖνοι ποὺ «ἀνέβασαν» τὸν Θ. Πάγκαλο ἐκεῖνοι καὶ τὸν «ἔριξαν». Ὁ δὲ Γ. Κονδύλης ἔλεγε μὲ τὸ γνώριμο ὕφος τοῦ θυμοσόφου: «Νά, λοιπόν, ὅτι ὁ Πάγκαλος ἔπεσε ὄχι διὰ τὰς ἀτασθάλους πράξεις του, ἀλλ' ἀκριβῶς ὅταν, μὲ τὸν Εὐταξία θέλησε νὰ συμμαζέψη καὶ νὰ νοικοκυρέψη τὰ οἰκονομικὰ τοῦ τόπου»!

Βέβαια ὅταν ὁ Γ. Κοιδύλης καλοῦσε τοὺς «παράγοντες»: «ἐλᾶτε μαζί μου», ἤξερε πὼς αὐτὴ ἡ προσχώρησι καὶ συμπαράστασι δὲν θὰ γινόταν μὲ τὸ ἀζημίωτο. Καὶ καθὼς μᾶς ἔχει ἱστορήσει ὁ στρατηγὸς Κοσίντας ἡ «δημοκρατικὴ πίστις» ἐκείνων ποὺ «ἀνεβοκατέβασαν» τὸν Θ. Πάγκαλο εἶχε τὸ ἀντίκρυσμά της βαλμένο μέσα σὲ δυὸ μαξιλαροθῆκες. Ἡ «γνήσια δημοκρατία», ποὺ βιαια καὶ πραξικοπηματικὰ ἐπιβλήθηκε στὶς 25 Μαρτίου 1924 ἐστοίχιζε λίγο ἀκριβούτσικα. Μόνο ποὺ οἱ «ἀφελεῖς χρηματοδόται» (κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Γ. Κονδύλης στὴν ἰδιόγραφη ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ν. Κοσίντα) δὲν ἦταν, πάντοτε, τόσον «ἀφελεῖς». Γιατὶ στὴν περίπτωσι, γιὰ τὴν ὁποία μιλᾶμε, ὁ «χρηματοδότης» ἔβαλε κάποιο γνωστὸ χρηματιστὴ τῆς ἐποχῆς νὰ «ἐγγυηθῆ» ἕνα σεβαστὸ ποσὸ ἑκατομμυρίων δραχμῶν τοῦ 1926. Καὶ γιὰ «ἀσφάλεια» τοῦ ἔδωσε ἀνάλογες συναλλαγματικές. Συναλλαγματικὲς δμως ποὺ ἦταν γραφτὸ νὰ μὴ πληρωθοῦν ποτέ. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ «ἐγγυητὴς» ἐξώφλησε τὶς ὑποχρεώσεις του, ὁ «χρηματοδότης» δὲν ἐτήρησε τὶς δικές του. Καὶ ὁ πρῶτος —ὁλότελα ἀθῶος ἀπὸ τὴν ὅλη ὑπόθεσι— καταστράφηκε οἰκονομικά. Χρόνια, μάλιστα. ἀργότερα καὶ καθὼς πλησίαζε στὸ θάνατο, ὁ φτωχεμένος χρηματιστής, φώναξε τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, καὶ μπροστὰ τους ἄνοιξε ἕνα κουτί, μέσα στὸ ὁποῖο φύλαγε τὶς συναλλαγματικὲς τοῦ «χρηματοδότη» καὶ τὶς ἔβγαλε λέγοντας: «Θέλω νὰ τὶς σχίσω ἐδῶ. Καὶ σεῖς νὰ βλέπετε. Καὶ ὕστερα νὰ τὶς κάψω. Καὶ σεῖς νὰ βλέπετε. Καὶ τοῦτο γιατὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἀφήσω μὲ τὴν ψευδαίσθησι, ὅτι, ἴσως κάποτε θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ πάρετε ἔστω καὶ ψυχία ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια αὐτά».

Καὶ ὅ,τι εἶπε τὸ ἔκανε.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ Συνέχεια

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΠΑΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

'Ο 'Ελ. Βενιζέλος δηλώνει: «Δέν θά παραδώσω τήν 'Αρχήν»!

ΠΩΣ ΕΠΩΦΕΛΕΙΤΟ Ο (ΞΕΝΟΚΙΝΗΤΟΣ) ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

50ον

ΙΔΟΥ ποιά, κατά τόν Γεώργιο Κονδύλη, ήταν τά «βαθύτερα αἴτια» τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Θεοδώρου Παγκάλου: «Οἱ οἰκονομίες ποὺ (μόλις ἀνάλαβε τήν πρωθυπουργία ὁ 'Αθανάσιος Εὐταξίας), ἄρχισαν νά πραγματοποιοῦνται καί ὡς πρός τίς στρατιωτικές δαπάνες, ἔθιξαν καιρίως ὡρισμένους ἐξ ἐκείνων ποὺ εἶχαν βοηθήσει τόν Πάγκαλο νά καταλάβη τήν ἐξουσία, καί εἰς τήν δύναμιν τῶν ὁποίων οὗτος κατ' ἐξακολούθησιν ἐστηρίζετο. Καί ὅπου φτώχεια γκρίνια»! Ἔτσι καί ἀφοῦ διεξήχθη ὁ σπαρταριστός διάλογος ἀνάμεσα σέ αὐτούς ποὺ «ἀνέβασαν» τόν 'Ελευσίνιο στρατηγό ἀπό τό ἕνα μέρος, καί τόν Εὐρυτάνα πολιτικοστρατιωτικό ἡγέτη ἀπό τό ἄλλο, οἱ πρῶτοι ἀποδεχόμενοι τήν πρόσκλησι: «'Ελάτε μαζί μου», προθυμοποιήθηκαν νά βοηθήσουν τόν δεύτερο —μέ τό ἀζημίωτο, καθώς ξέρουμε— καί στό «κατέβασμα» τοῦ προέδρου τῆς Ἰδιόρρυθμης δημοκρατίας τοῦ 1925—1926. ('Η πρωθυπουργία τοῦ 'Αθ. Εὐταξία καί ἡ παράλληλη προβπάθειά του γιά τήν οἰκονομική περισυλλογή, κράτησε ἕνα μονάχα μήνα: ἀπό τίς 19 'Ιουλίου 1926 ὡς τίς 22 Αὐγούστου τοῦ ἰδίου χρόνου. Οἱ «θιγέντες» θαυματούργησαν μέ ἀληθινά ἀστραπιαία ταχύτητα). Ἄλλο τώρα ἄν ὁ Γεώργιος Κονδύλης μόλις πῆρε τήν ἀρχή θέλησε καί πέτυχε (ἐκτός ἀπό τά ἄλλα μέτρα ἀσφαλείας τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἐπιτεύγματός» του), νά διαλύση (9 Σεπτεμβρίου 1926) καί τά «δημοκρατικά τάγματα», πού τόσο τοῦ εἶχαν συμπαρασταθῆ στήν ἐξουθένωσι τοῦ Θ. Παγκάλου. Καί ἄλλο, ὅτι τήν ἡμέρα πού διαλύθηκαν τά τάγματα πραγματοποιήθηκε καί τό συλλαλητήριο, γιά τό ὁποῖο ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ γενικός ὑπασπιστής του καί ὑπουργός του Σταμάτης Μερκούρης, ἱστόρησε: «Τό συλλαλητήριον τοῦτο ἠθέλησαν νά ἐκμεταλλευθοῦν οἱ κομμουνισταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐργασθῆ ὑπούλως καί δραστηρίως κατά τήν τελευταίαν ἐξαετίαν 1920—1926». Καί ὁ Σταμάτης Μερκούρης πρόσθεσε: «Οἱ ζωηρότεροι τῶν κομμουνιστῶν, γενόμενοι κύριοι τῆς ἀποθήκης τῆς Χωροφυλακῆς παρά τήν πλατεῖαν Κάνιγγος καί ἐξοπλισθέντες διά τῶν εὑρεθέντων ἐν αὐτῇ ὅπλων, ἐσχημάτισαν ὁμάδας, αἵτινες ἀναμιχθεῖσαι μέ τά πλήθη, ἠθέλησαν νά ἐπιφέρουν πλήρη σύγχυσιν καί πλήρη ἀναρχίαν ἐν τῇ πόλει». (Παλιά τους τέχνη κόσκινο: Τί 1926, τί 1965, τί 1967 'Η ἴδια μεθοδολογία καί τά πανομοιότυπα μέσα).

Κοινοβουλευτικο - ἀντικοινοβουλευτική νοοτροπία!

ΚΑΙ αὐτά μέν ὡς πρός τό 1926.

— 'Αλλά ὁ Γ. Κονδύλης, μοῦ λέει ὁ στρατηγός Πλυτζανόπουλος, ὡς βασικόν του πολιτικόν ἀντίπαλον ἐθεώρει τόν 'Ελευθέριον Βενιζέλον, τούς ἄλλους τούς ἔβλεπε ὡς μᾶλλον «παρακατιανούς», 'Ο δέ Ν. Πλαστήρας τοῦ «στεκόταν στό στομάχι»!

Πραγματικά. 'Από ὅλα τά κείμενα, τούς λόγους καί τίς ἀφηγήσεις τοῦ Γ. Κονδύλη βγαίνει πώς καί μέ πόση «κακή διάθεσι» ἀντίκρυζε τόν 'Ελ. Βενιζέλο: «Πιστεύει μόνο στόν ἑαυτό του» ἐπαναλάμβανε. Καί ἐξηγοῦσε ὅτι ὁ Κρητικός πολιτικός δέν ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἐξωτερική μορφή τοῦ πολιτεύματος (βασιλευομένη ἤ ἀβασίλευτη δημοκρατία) ἀρκεῖ νά ἀσκοῦσε αὐτός τήν ἐξουσία. Καί ὅτι πίστευε στόν κοινοβουλευτισμό (παρά τά ἐλαττώματά του, γιά τά ὁποῖα πολλές φορές εἶχε μιλήσει κατά τόν πιό ἐπίσημο τρόπο), μέ τήν προϋπόθεσι πώς αὐτός θά κρατούσε τήν πλειοψηφία τῆς Βουλῆς. Τότε ἦταν κοινοβουλευτικώτατος καί μέ πολύ εὐχαρίστησι ἀπαντοῦσε στήν (μειοψηφοῦσα) ἀντιπολίτευσι. Κατά τά ἄλλα ἀμφισβητοῦσε σέ ὁποιοδήποτε ἕτερο κόμμα, ἐκτός ἀπό τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, καί τό δικαίωμα ἀκόμη νά ἀνέβη στήν ἐξουσία, ἔστω καί ἄν ἐξασφάλιζε ἐκλογική νίκη! Γιά νά στηρίξη δέ τήν ἰδιότυπη (καί «δημοκρατικώτατη») αὐτή ἀποψί του, ἀναζητοῦσε καί εὕρισκε, κάθε φορά, καί καινούργια προσχήματα ἤ δικαιολογητικά.

Ἔτσι, μιλώντας στή Θεσσαλονίκη καί στάς 'Αθήνας, λίγες ἡμέρες πρίν ἀπό τίς ἐκλογές τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932 καί λίγες ἑβδομάδες πρίν ζητήση τόν τότε ἀρχηγό τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἀντιστράτηγο 'Αλέξανδρο 'Οθωναῖο, γιά νά τόν παρακαλέση νά ἀναλάβη τήν δικτατορική διακυβέρνησι τοῦ τόπου (πρᾶγμα ποὺ τελικά δέν ἔγινε γιατί ὁ στρατηγός 'Οθωναῖος ζήτησε νά διαλύση ὅλα τά κόμματα καί πρῶτο - πρῶτο τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων), ἀνέπτυξε τίς πιό ἐξωφρενικές θεωρίες. Τούς λόγους δέ τούτους τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ συχνά ἐπικαλιόταν ὁ Γ. Κονδύλης, σάν ἐκλασσικά παραδείγματα τῆς ὅλης κοινοβουλευτικο - ἀντικοινοβουλευτικῆς νοοτροπίας τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου.

«Δέν θά τοῦ παραδώσω τήν 'Αρχήν»

ΑΛΛΑ νά τί ἀκριβῶς εἶχε ὑποστηρίξει, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, μιλώντας στή Θεσσαλονίκη, τήν 1η Σεπτεμβρίου 1932, ποὺ ἦταν ἀκόμα πρωθυπουργός καί ὡργάνωνε τίς ἐκλογές ποὺ θά διεξάγονταν (ἀπό τόν ἴδιο καί τήν κυβέρνησί του) ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες:

...'Ο κ. Τσαλδάρης (σημ. γρ. ἀρχηγός τότε τοῦ ἀντιπολιτευόμενου Λαϊκοῦ Κόμματος μέ τό ὁποῖο συνεργάζονταν οἱ παλαιοβενιζελικοί πολιτικοστρατιωτικοί ἡγέτες Γεώργ. Κονδύλης καί 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος), πρέπει νά προσαρμοσθῆ πρός τήν ἀντίληψιν ὅτι ἐφ' ὅσον δέν ἀναγνωρίζει ἀνεπιφυλάκτως τό πολίτευμα (σημ. γρ. τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας) ἡ χώρα δέν δέχεται τήν δεκαετῆ ἐκχείρισιν ποὺ τοῦ ἐπροτείνα, ἡγεῖται κόμματος ἀντισυνταγματικοῦ καί συνεπῶς ἐπαναστατικοῦ, τό ὁποῖον θά ἐπωφεληθῆ τῆς πρώτης εὐκαιρίας, ποὺ θά παρουσιασθῆ, διά νά ἐπιχειρήση νά ἀνατρέψη τό πολίτευμα. Ὑπό τοιούτους ὅρους δέν θά τοῦ ἐπιτραπῆ νά ἔλθη εἰς τήν ἀρχήν, εἴτε μόνος εἴτε μετ' ἄλλων, ἐφ' ὅσον δέν κανονίση τήν θέσιν του σαφῶς καί ἀνεπιφυλάκτως ἀπέναντι τοῦ πολιτεύματος...

Τά ἴδια καί σέ πολύ ἐντονώτερο τόνο ἐπανέλαβε ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, δεκαπέντε ἡμέρες ἀργότερα καί λίγες ἡμέρες πρίν ἀπό τήν Κυριακή τῶν ἐκλογῶν τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932, μιλώντας στήν ἴδια τήν ἑλληνική πρωτεύουσα.

Καί (15 Σεπτεμβρίου 1932) τόνισε:

...Εἶμαι δέ βέβαιος ὅτι παρά τήν ἠθικήν συνδρομήν ποὺ τοῦ παρέχουν τά δύο δημοκρατικά κόμματα (σημ. γρ. τῶν Γ. Κονδύλη καί 'Αλ. Χατζηκυριάκου), θά ἔλθη ἐκ τῶν ἐκλογῶν, τό Λαϊκόν Κόμμα, ἀσθενέστερον τοῦ Φιλελευθέρου.

'Αλλά καί ἐάν συνέβαινε τό ἐναντίον εἶναι ἕτοιμος ὁ κ. Τσαλδάρης νά ὁπλίση τόν λαόν διά νά βαδίση κατά τοῦ Στρατοῦ καί ἀφοῦ τόν διαλύση νά ἐγκατασταθῆ εἰς τήν ἀρχήν; Τόν εἰδοποίησα ἤδη, ὅτι ἄν δέν δώση ἀπολύτως ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις ἀσφαλείας τοῦ πολιτεύματος δέν θά τοῦ παραδώσω τήν ἀρχήν, καί ἔν ἀκόμη ἔλθη σχετικῶς πλειοψηφῶν...

Ἐπωφελεῖτο ὁ κομμουνισμός

ΕΤΣΙ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος δέν ἔβλεπε τόν Στρατό στήν ὑπηρεσία τοῦ Ἔθνους, ἀλλά στήν ὑπηρεσία τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, μέ τό ὁποῖο ὁ Κρητικός ἡγέτης συνύφαινε τό πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ποὺ ἴσχυε τότε καί ποὺ εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ βίαια καί πραξικοπηματικά στίς 25 Μαρτίου 1924.

— Τό πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας μοῦ ἔλεγε ὁ στρατηγός Πλυτζανόπουλος καθώς συνεχίζαμε τήν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας ὑπέστη εὐθύς ἅμα τή ἐγκαθιδρύσει του ἀτελευτήτους ταλαιπωρίας. Διότι δέν ἐγένετο εὐθύς ἀμέσως καθεστώς δι' ὅλους τούς Ἕλληνας, ἀλλά κομματική ὑπόθεσις μιᾶς παρατάξεως, ἥτις ἐπίστευσεν ὅτι τοῦτο ἀπετέλει «ἰδιοκτησίαν» της! Οὕτω καί ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν προστασίας τῆς δημοκρατίας ἐδημιουργήθησαν αἱ «ἀλληλομισούμεναι καί ἀλληλοτρωγόμεναι (ἐνδοπαραταξιακαί) φατρίαι», περί τῶν ὁποίων τόσον ἐγκαίρως εἶχε ὁμιλήσει ὁ 'Ελ. Βενιζέλος εἰς τήν πρός τόν 'Αλ. 'Οθωναῖον ἐπιστολήν του ἐκ Παρισίων, τοῦ Νοεμβρίου 1923. Τό ἕνα δέ κομματικόν καί οὐδέν ἐθνικόν, κίνημα διεδέχετο τό ἄλλο, διά νά ρίψη ἤ διά νά ἀναβιβάση εἰς τήν ἀρχήν ποτέ τόν ἕνα καί ποτέ τόν ἄλλον δημοκρατικόν πολιτικόν ἡγέτην, εἴτε οὗτος ἐλέγετο Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, εἴτε 'Αλέξανδρος Παπαναστασίου, εἴτε Γεώργιος Καφαντάρης, εἴτε 'Ανδρέας Μιχαλακόπουλος, εἴτε ἀκόμη καί 'Ελευθέριος Βενιζέλος. Τό πνεῦμα τοῦ 1909 τό ὁποῖον ἔθεσε τόν Στρατόν εἰς τήν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους καί τό ὁποῖον ἐδημιούργησε τάς προϋποθέσεις τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου τῶν βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913 καί τῶν κατόπιν ὑψίστων ἑλληνικῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων, εἶχε ἐνταλειφθῆ καί λησμονηθῆ. Τό Ἔθνος περιεφρονεῖτο καί τό κόμμα ἐξυφοῦτο. 'Ιδού διατί ἐσημειοῦντο τά διαφόρα ἐκεῖνα ἔκτροπα καί αἱ συνεχεῖς ἐσωτερικαί ταλαιπωρίαι —αἱ ἐγκλείουσαι καί πλεῖστους ἐξωτερικούς κινδύνους— αἱ ταλαιπωρίαι καί τά ἔκτροπα τῶν ὁποίων συστηματικῶς ἐπωφελεῖτο ὁ ξενοκίνητος κομμουνισμός καί τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔκτοτε δέ δέν ἔπαυσε ὑφισταμένη ἡ ἰδία κατάστασις. 'Ο κομμουνισμός ἦτο πάντοτε ἕτοιμος νά ἐκμεταλλευθῆ πᾶσαν ἀδυναμίαν τοῦ κράτους καί νά χρησιμοποιήση τά δηλητηριώδη ὅπλα του κατά τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ στρατηγοῦ Πλυτζανοπούλου.

Με απορρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Νὰ προστατεύσωμεν τὴν δημοκρατίαν ἀπὸ τοὺς αὐτοκλήτους προστάτες της»

ΜΙΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΝΔΥΛΗ

51ον

ΟΤΟΤΕ ταγματάρχης Ἰωάννης Πλυτζανόπουλος, ποὺ ἐκλήθη, μαζὶ μὲ τὸν τότε λοχαγὸ Στυλ. Ταβουλάρη, γιὰ νὰ δώσῃ τὴ χαριστικὴ βολὴ στοὺς στασιαστὲς τοῦ Μακρυγιάννη (καὶ τοῦτο γιατὶ οὔτε ἡ πρώτη, οὔτε ἡ δεύτερη φάσι εἶχαν ἀποβῆ ἀποτελεσματικὲς καὶ καθυστεροῦσε ἡ «λύσις τῆς καταστάσεως» μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτεύουσας), ἀποκαλύπτει καὶ μιὰ ἀκόμη ἄγνωστη πτυχὴ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἐποχῆς.

— Ἦσαν τέτοιοι οἱ κίνδυνοι ποὺ τότε ὑφισταμένου καθεστῶτος· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, οἱ κίνδυνοι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς δήθεν προστάτας του, οἱ ὁποῖοι ἐνδιεφέροντο μόνον διὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν διαφόρων τάχα «δημοκρατικῶν» ἡγετῶν, ὥστε ὀλίγον πρὶν σχηματισθῇ ἡ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ζαΐμην οἰκουμενικὴ κυβέρνησις (ἡ ἀναδειχθεῖσα μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 7ης Νοεμβρίου 1926), μὲ ἐκάλεσεν ὁ Γεώργιος Κονδύλης διὰ νὰ μοῦ ἀναθέσῃ μίαν εἰδικὴν ἐντολήν.

Τότε ὁ Γ. Κονδύλης ἦτο ἀκόμη πρωθυπουργὸς (μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Θ. Παγκάλου, τὴν ἐπιτευχθεῖσαν τὴν 22αν Αὐγούστου 1926). ἐγὼ δὲ ὑπηρέτουν εἰς τὸ 12ον Σύνταγμα τῆς XIII Μεραρχίας. Ἐκεῖθεν δὲ οὗτος μὲ ἐκάλεσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μόλις δὲ παρουσιάσθην ἐνώπιόν του μοῦ εἶπεν: «Σὲ ἐφώναξα, Πλυτζανόπουλε, διὰ νὰ ἀναλάβῃς μιὰ πολὺ σπουδαία ἐργασία. Καὶ ἔρχω ὅτι θὰ τὰ βγάλῃς πέρα». Ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἤμουν ἰδιαιτέρως εὐτυχὴς διὰ τὴν τιμὴν τῆς προσκλήσεώς μου καὶ τοῦ προσέθεσα ὅτι πάντοτε καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤμουν εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν του, ἕτοιμος νὰ ἐκτελέσω οἱανδήποτε διαταγήν του. Διότι ἤμουν βέβαιος ὅτι ἡ οἱαδήποτε διαταγὴ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, θὰ ἀφεώρα εἰς ἕνα καθῆκον τὸ ὁποῖον, ἐκτελούμενον, θὰ ὑπηρέτει τὰ καλῶς νοούμενα συμφέροντα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Τέλος καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τοῦ ὡμίλησα διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέραντον ἀγάπην μου καὶ τὸν βαθύτατον σεβασμόν μου.

Φυσικὰ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ «εἰδικὴ ἐντολὴ» μὲ τὴν ὁποία τὸν ἐπιφόρτισε ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Καὶ μοῦ ἀπάντησε.

— Ἀφοῦ ὁ Γ. Κονδύλης ἄκουσε τὶς διαδεδαιώσεις μου ποὺ ἦσαν εἰλικρινέστατες μοῦ ἐτόνισε αὐτά: «Ἄκουσε, παιδί μου. Πρέπει νὰ προστατεύσουμε τὴ δημοκρατία ἀπὸ τοὺς αὐτόκλητους προστάτες της»! Καὶ συνέχισε: «Ξέρεις πολὺ καλὰ ὅτι ὡρισμένα «δημοκρατικὰ» κόμματα καὶ ὡρισμένοι «δημοκρατικοὶ» παράγοντες, παρεξήγησαν ἐντελῶς τὴν δημοκρατίαν. Δὲν ἠμποροῦν νὰ φαντασθοῦν ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι τεταγμένη νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὸν ἑλληνικὸ λαό, καὶ πιστεύουν πὼς μοναδικὴ ἀποστολή της εἶναι νὰ ὑπηρετῇ μόνον αὐτοὺς καὶ τὰ κόμματά τους ἢ μᾶλλον νὰ εἶναι ἀπροκαλύπτως δούλη των. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ καταστροφικὴ παρεξήγησις πρέπει νὰ σταματήσῃ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνεχισθῇ ἡ τόσον δυσάρεστος καὶ τόσον ἐπικίνδυνος κατάστασις. Πρέπει νὰ εὑρεθῇ ἕνα ἀντιφάρμακον διὰ νὰ σώσωμεν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ νὰ προστατεύσωμεν τὸ ταλαιπωρούμενον πολίτευμά μας καὶ τὴν δεινοπαθοῦσαν πατρίδα μας».

Ἀνεξάρτητο μικτὸ τάγμα

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνέχισε:

— Ἀφοῦ ὁ Γ. Κονδύλης τὰ εἶπε ὅλα αὐτά, κατέληξεν εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐντολὴν τὴν ὁποίαν ἐπεφύλασσε δι' ἐμέ, καὶ προσέθεσε: «Πρέπει, λοιπόν, νὰ συγκροτήσωμεν ἕνα εἰδικόν, ἀνεξάρτητον, μικτὸν τάγμα, τὸ ὁποῖον θὰ εὑρίσκεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσιν τοῦ ἐκάστοτε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Προορισμὸς δὲ τοῦ ἀνεξαρτήτου τούτου τάγματος, τὸ ὁποῖον δέον νὰ συγκροτηθῇ ἐξ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, θὰ εἶναι ἡ προστασία τοῦ πολιτεύματος ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κάθε τόσον ἐμφανίζονται ὡς δῆθεν προστάται του καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετήσουν τὸ Ἔθνος, ἀλλὰ διαφόρους πολιτικανήτες καὶ ἰδιοτελεῖς κομματάρχας. Παραλλήλως δὲ ἀποστολὴ του θὰ εἶναι ἡ προστασία τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ γενικῶς τοῦ νομίμου κράτους».

Ἐρώτησι:

— Καὶ τὸ τάγμα, τὴ σύστασι τοῦ ὁποίου σκέφθηκε ὁ Γ. Κονδύλης, συγκροτήθηκε τελικά;

Ἀπάντησι:

— Διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ εἰδικοῦ τούτου τάγματος ἐνδιεφέρθη ἰδιαιτέρως καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κυβέρνησιν τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1926 (ἥτις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τὰς διενεργηθείσας ὑπὸ τοῦ Γ. Κονδύλη τὴν 7ην Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους), ἀντιστράτηγος Ἀλέξανδρος Μαζαράκης. Ἐνδιεφέρθη ἐπίσης αὐτοπροσώπως καὶ ὁ τότε πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Ζαΐμης ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀπαραίτητον τὴν σύστασιν τῆς μονάδος ἐκείνης. Τελικῶς ὅμως ἐκ τῶν τριῶν λόχων οἵτινες προεβλέποντο διὰ τὸ τάγμα, συνεκροτήθη μόνον ἕνας, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπῆχθη ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ φρουραρχεῖον Ἀθηνῶν. Τότε δὲ φρούραρχος τῆς πρωτευούσης ἦτο ὁ συνταγματάρχης Τσαγκαρίδης.

Ἐρώτησι:

— Καὶ σεῖς τί κάνατε ὕστερα;

Ἀπάντησι:

— Ξαναγύρισα στὴν Μεραρχία μου, ἀπὸ ὅπου καὶ μετετέθην προσωπικῶς ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλην, μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς πρώτης κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (τὴν 4ην Νοεμβρίου 1932), εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχε καὶ οὗτος ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ σύνδεσμός μου μὲ τὸν παλαιὸν συμπολεμιστήν μου τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἐκρίθη ἀπαραίτητος ἡ τοποθέτησίς μου εἰς μονάδα τῶν Ἀθηνῶν. Πράγματι μοῦ ἀνετέθη ὑπηρεσία εἰς τὸ 1ον σύνταγμα πεζικοῦ, ὁπόθεν ὅμως ἀπεμακρύνθην τὴν παραμονὴν τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933. Καὶ ἀπεστάλην εἰς τὸ Κέντρον Ἐπιστρατεύσεως. Μετὰ ὅμως τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως ἐπανῆλθον εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα καὶ ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τοῦ Β' τάγματος.

Καὶ συνέχισε:

— Βεβαίως μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν πολιτικοστρατιωτικὴν περιπέτειαν, ποὺ ἐτερματίσθη μὲ τὴν ὀλιγοήμερον πρωθυπουργίαν τοῦ ἀντιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Ὀθωναίου, τὴν ὅσκησιν τῆς ἐξουσίας ἀνέλαβε —κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν— ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ὑπὸ τὸν Παναγῆν Τσαλδάρην καὶ ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς παλαιοδημοκρατικοὺς ἀρχηγοὺς Γεώργ. Κονδύλην καὶ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκον.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἦλλαξε τὴν ὅλην κατάστασιν καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν μεταβάλῃ ὡς διὰ μαγείας. Διότι τὰ φυσικὰ πρόσωπα ὑπῆρχον καὶ ἐδημιούργουν συνεχῶς ζητήματα. Τὰ πολιτικὰ κόμματα κατευθυνόμενα ἀπὸ τοὺς ἰδίους πάντοτε ἀνθρώπους καὶ μὲ γνώμονα τὰ αἰώνια μικροσυμφέροντά των, ἐξετόξευον ἀμοιβαίως κατηγορίας διὰ μισαλλοδοξίαν καὶ ποικίλας κακίας. Ἕκαστον ἔλεγε διὰ τὸ ἄλλο ὅτι «μόνον καταστροφὰς ἐπεφύλαξε διὰ τὸν τόπον» καὶ ὅτι «τὰ πάθη του ὡδήγουν τὴν Ἑλλάδα κατὰ κρημνῶν»! Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἀλληλοσπαρασσομένων κομμάτων εὑρίσκετο ὁ ἑλληνικὸς Λαός, ὁ ὁποῖος τὰ εἶχε, κυριολεκτικῶς, χαμένα. Δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτακούσῃ καὶ τί νὰ πρωτοπιστεύσῃ. Ὅλοι αἱ «βαρύνουσαι» καὶ «σημαίνουσαι» λέξεις καὶ ἔννοια ἠναξιοπάθουν εἰς τὰ χείλη ἀνθρώπων, πού, ὑποτίθεται, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι σοβαροὶ καὶ νὰ «ζυγίζουν τὰ λόγια των». Ἐὰν δῆτε τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ φρίξετε. Ὅλα εἶχαν χάσει τὴν σημασίαν των. Καὶ αἱ ὕβρεις καὶ αἱ ἀπειλαί.

Ἡ σύγχυσις, μάλιστα ἐπετάθη ἀκόμη περισσότερον ὅταν τὴν 6ην Ἰουνίου 1933 ἐνένετο ἡ δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου ἐκεῖ εἰς τὴν λεωφόρον Κηφισίας. Τότε τὰ κομματικὰ πάθη ἐξήφθησαν ἀκόμη περισσότερον, καὶ αἱ ἐκ πάσης κατευθύνσεως κακίαι ἔφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον. Οἱαδήποτε ἔννοια περὶ «μέτρου» ἐγκατελείφθη καὶ οἱ μὲν προσεπάθουν νὰ ὑπερβάλουν τοὺς δὲ εἰς ἀθλιότητας. Ὁ τόπος ἐφθείρετο καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀποσυνετίθετο. Ματαίως ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, κατεχόμενοι ὑπὸ ἀγωνίας, κατέβαλλον κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἰσορροπήσουν τὰ μὴ ἰσορροποῦμενα καὶ διὰ νὰ κατευνάσουν τὰ μὴ κατευναζόμενα. Ἡ μισαλλοδοξία ἐπλημμύριζεν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα ὡς ἕνας ὁρμητικὸς χείμαρρος.

Οἱ κομμουνισταὶ ἐπωφελοῦντο ἀπὸ κάθε ἀδυναμία τοῦ Κράτους γιὰ νὰ ἐξαπολύσουν ἀγρία τρομοκρατία καὶ νὰ ἀναστατώσουν τὰ πάντα. (Φωτογραφία τῆς 9ης Στεπεμβρίου 1926, τότε πού οἱ ἐρυθροὶ ἅρπαξαν τὰ ὅπλα τῆς Χωροφυλακῆς καὶ ξεχύθηκαν στὴν ὁδὸ Σταδίου καταστρέφοντες ὅ,τι εὕρισκαν ἐμπρός των καὶ ἐνσπείροντες πανικό)

Τὸ πρᾶγμα ἄναψε καὶ φούντωσε

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀτμόσφαιρα γίνηκε, στὶς 3 Ἰουλίου 1933, στὴ Θεσσαλονίκη (στὸ σπίτι τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζάννα), ἡ σύσκεψι στὴν ὁποία πῆραν μέρος ὅλοι οἱ δημοκρατικοὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοί: οἱ Ἐλ. Βενιζέλος, Γεώργ. Καφαντάρης, Ἀλέξ. Παπαναστασίου, Ἰωάν. Σοφιανόπουλος καὶ Ἀλέξ. Μυλωνᾶς. Στὴ σύσκεψι αὐτὴ (ποὺ σκοπὸς της ἦταν νὰ συνταχθῇ χαιρετιστήριο μήνυμα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπαναληπτικὴ ἐκλογὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ κερδήθηκε ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ παράταξι), ὁ Γεώργιος Καφαντάρης (καθὼς ὁ Ἀλέξανδρος Ζάννας ἱστόρησε) εἶπε αὐτά: «Ἡ ἐκλογὴ τῆς Θεσσαλονίκης μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἀντίπαλοί μας εἶναι ἀδιάσακτοι. Δὲν θὰ ὀρρωδήσουν πρὸ οὐδενός, προκειμένου νὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσίαν. Ἔχομεν, λοιπόν, ὑποχρέωσιν νὰ ὀργανωθῶμεν κατὰ τρόπον ποὺ νὰ μᾶς ἐπιτρέπῃ νὰ ἀμυνθῶμεν κατὰ τῶν ἐπιθέσεών των. Ἡ γνώμη μου θὰ ἦτο ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μία στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ἀμυντικοῦ χαρακτῆρος ἡ ὁποία θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ θὰ ἐφαίνετο ὅτι οἱ ἀντίπαλοί μας θέλουν νὰ κρατήσουν διὰ τῆς βίας τὴν ἐξουσίαν». Ἡ «εἰσήγησι» τοῦ «δημοκρατικώτατου» Γ. Καφαντάρη, ποὺ ἤθελε νὰ μεταβάλῃ τὸν ἐθνικὸ στρατὸ σὲ κομματικὸ ὄργανο, προκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμὸ αὐτῶν ποὺ μετεῖχαν στὴ σύσκεψι (ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου ποὺ ἀρνήθηκε κατηγορηματικὰ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρότασι), καὶ ἀποφασίστηκε ἡ ἐπανάληψι της στὰς Ἀθήνας. Μόνο πού, πρὶν τελειώσουν, ὁ Ἀλ. Ζάννας ἔκανε μιὰ παρατήρησι: Ὅτι στρατιωτικὴ ὀργάνωσι μὲ ἀμυντικὸ χαρακτῆρα δὲν ἦταν νοητή.

Ἔτσι, καθὼς ἔχουμε δῆ καὶ στὴν «Μοιραία πορεία πρὸς τὸ κίνημα τοῦ 1935», δεκαπέντε μέρες ἀργότερα γίνηκε στὰς Ἀθήνας (στὸ σπίτι τοῦ Ἀλεξ Μυλωνᾶ), ἡ δεύτερη σύσκεψι, στὴν ὁποία πῆραν μέρος καὶ οἱ Ἰω. Σοφιανόπουλος, Γεώργιος Μαρῆς καὶ ὁ Ἀλ. Ζάννας. Ὁ τελευταῖος δὲ ἀνάλαβε νὰ κάνῃ τὶς σχετικὲς διλιδοσκοπήσεις καὶ νὰ ἔρθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς λοχαγοὺς τῆς «Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ὀργανώσεως» Ἰωάν. Τσιγάντε, Π. Γερακάρη, Τσούμα, Βλάχο καὶ Κλαδάκη.

— Καὶ τὸ πρᾶγμα φούντωσε μοῦ λέγει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Ἄναψε καὶ φούντωσε ἔτσι ποὺ παρὰ λίγο νὰ καῇ ὁλόκληρη ἡ Ἑλλὰς νὰ γίνῃ θυσία εἰς τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς κόματος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΣΩΛΗΝΟΥΡΓΕΙΑ

Ἰσολογισμὸς 31ης Δεκεμβρίου 1966 Στ' Ἔτο

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	ΧΡΗΣΙΣ 1966 Μερικὰ	Ὁλικὰ	ΧΡΗΣΙΣ 1965 Μερικὰ	Ὁλικὰ
Α' ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ				
1. ΓΗΠΕΔΑ		14.389.611.40	—	14.308.503.40
2. ΑΚΙΝΗΤΑ		1.243.053.—		
Βιομηχανοστάσιον ἐν Χαλκίδι				1.713.140.15
3. ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	3.906.727.55	1.090.242.55	3.970.402.15	
Μεῖον ἀποσβέσεις			1.703.779.—	
α) Παρελθουσῶν χρήσεων	2.257.262.—	—	553.483.—	—
β) Παρούσης χρήσεως	559.223.—	—		
4. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	2.809.703.70	911.779.70	3.029.469.50	557.038.50
Μεῖον ἀποσβέσεις			1.048.305.—	
α) Παρελθουσῶν χρήσεων	1.472.431.—	—	424.126.—	—
β) Παρούσης χρήσεως	425.493.—	—		
5. ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ	775.008.70	587.718.70	377.288.70	245.772.70
Μεῖον ἀποσβέσεις			86.242.—	
α) Παρελθουσῶν χρήσεων	131.516.—	—	45.274.—	
β) Παρούσης χρήσεως	55.774.—	—		
6. ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΣΚΕΥΗ	421.243.90	238.445.90	327.787.10	94.054.10
Μεῖον ἀποσβέσεις			81.546.—	
α) Παρελθουσῶν χρήσεων	133.733.—	—	52.187.—	—
β) Παρούσης χρήσεως	49.065.—	—		
7. ΔΑΠΑΝΑΙ ΙΔΡΥΣΕΩΣ & ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ	28.283.50	11.314.50	28.283.50	14.142.50
Μεῖον ἀποσβέσεις			11.313.—	
α) Παρελθουσῶν χρήσεων	14.141.—		2.828.—	
β) Παρούσης χρήσεως	2.828.—			
		18.472.165.75		18.032.651.35
Β' ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝΤΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ				
1. ΕΝΣΩΜΑΤΑ ΑΓΑΘΑ				
α) Ἕτοιμα Προϊόντα		4.127.472.—		3.864.994.—
β) Πρῶται ὕλαι		4.902.910.50		3.453.008.10
γ) Βοηθητικαὶ ὕλαι ἀναλλακτικὰ κλπ.		121.863.36		67.223.—
δ) Καύσιμα		6.403.—		2.547.—
ε) Πρῶται ὕλαι εἰς Ἰδιωτικὸν Παράρτημα Γενικῶν Ἀποθηκῶν		2.313.296.75		1.987.418.15
στ) Ἕτοιμα Προϊόντα ἐπὶ Παρακ)θήκῃ		509.534.50		708.382.—
		11.981.480.31		10.083.572.25
2. ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΑΙ ΑΞΙΑΙ				
α) Χρεώσται		3.086.085.80		3.598.617.10
β) Γραμμάτια εἰσπρακτέα		112.718.—		20.000.—
γ) Γραμμάτια εἰσπρακτέα παρὰ Τραπέζαις		16.981.552.50		14.810.929.70
δ) Ἐνέγγυοι Πιστῶσ. Ἐξωτ.		1.669.653.80		711.270.90
ε) Προσωρ. Χρεωστ. λ)σμοί		112.965.—		92.746.50
στ) Χρεώγραφα		1.799.900.—		499.900.—
ζ) Ἐπισφαλεῖς Ἀπαιτήσεις χρήσεως 708.721.90			746.961.—	
Μεῖον ἀποσβεσθεῖσαι 708.721.90			746.961.—	
η) ΕΒΜΕ Τσαούσογλου ΑΕ		15.739.289.80		592.226.10
θ) Προμηθευταὶ — Χρεωστικοὶ λογ)σμοί		440.019.—		
		39.942.183.90		20.325.690.30
Γ' ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ				
1. Ταμεῖον		861.961.90		771.755.—
2) Τράπεζαι λ)σμοὶ		734.108.70		133.162.80
		1.596.070.60		904.917.80
ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ		71.991.900.56		49.346.831.70
Δ' ΛΟ)ΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ				
α) Ἀλλότρια περιουσιακὰ στοιχεῖα		108.—		435.476.—
β) Γραμμάτια προεξοφληθέντα καὶ πρὸς εἰσπραξιν		18.509.273.50		16.131.162.70
		18.509.381.50		16.566.638.70

ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΑ ΒΑΡΗ:
α. Ἐπὶ τῶν γηπέδων Π. Ράλλη ὑφίστανται ὑποθῆκαι δρχ. 2.200.000 (ὑπὲρ Ἐθνικῆς καὶ Ἐμπορικῆς Τραπέζης) καὶ προσημειώσεις δρχ. 7.500.000 (ὑπὲρ Ἐθνικῆς Τραπέζης).—
Ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου Πειραιῶς 260 τῆς ΕΒΜΕ Τσαούσογλου ΑΕ ὑφίστανται ὑποθῆκη δρχ. 1.500.000 καὶ προσημείωσις 3.000.000 (ὑπὲρ Ἐθνικῆς Τραπέζης).

Ἀνάλυσις Λογαριασμοῦ («Απο

ΧΡΕΩΣΙΣ	1966	1965
1. Ἔξοδα Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως	3.706.062.90	3.839.395.20
2. Ἔξοδα Χρηματοδοτήσεως	3.224.753.80	2.392.966.60
3. Ἔξοδα Διαθέσεως Προϊόντων	622.969.50	400.102.—
4. Ἀποσβ. παγίων στοιχείων ἐπιχ)σεως	107.667.—	100.289.—
5. Χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ΦΚΕ	8.994.80	746.961.—
6. Ζημίαι ἐξ ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων	708.721.90	
	8.419.169.90	7.479.713.80
7 Προκύψαντα Καθαρὰ Κέρδη	10.733.032.16	4.937.009.20
	19.152.202.06	13.416.723.—

Διανομὴ Καθαρ

1. Εἰς πρῶτον μέρισμα δρχ.
2. Εἰς Τακτικὸν ἀποθεματικὸν δρχ.
3. Εἰς Ἔκτακτον ἀποθεματικὸν δρχ.
4. Εἰς φόρους εἰσοδήματος
   1. Παρελθούσης χρήσεως
   2. Παρούσης χρήσεως
5. Εἰς ἀποθ)κὸν ἄρθρου 1 ΝΔ.4002)59

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 2
Ὁ Γενικὸς Δι
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΤΣΑ

Ὁ Πρόεδρ. τοῦ Διοικ. Συμβουλίου
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΤΣΑΟΥΣΟΓΛΟΥ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

'Ο έμφύλιος πόλεμος έγινε «διότι τὸ ἤθελε ὁ Πρόεδρος»

ΟΥΤΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΟΥΤΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑΙ ΑΠΕΙΛΑΙ

52ον

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Πλυτζανόπουλος συνεχίζει την αποκαλυπτική ιστόρησή του:

— Μοῦ ἔκαμε ἀκόμη μιὰ σύσταση ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὅταν μὲ εἶχε καλέσει διὰ νὰ μοῦ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησι τοῦ Β' τάγματος τοῦ 1ου συντ)τος πεζικοῦ. Νὰ προσέχω καὶ νὰ παρακολουθῶ τοὺς «ἐμπορευομένους τὴν Δημοκρατία».

Ρώτησα καὶ τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο, ὅπως ἔχω ρωτήσει καὶ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔπαιξαν κάποιο ρόλο (ἀπὸ τὴν μιὰ ἢ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά) στὸ μαρτιάτικο κίνημα, ἂν, πραγματικά, τὸ πολίτευμα ποὺ ἴσχυε τότε (ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία), διέτρεχε κανένα κίνδυνο νὰ καταλυθῇ.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε κατηγορηματικά:

— Δὲν διέτρεχε οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον. Οὐδεμία οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ἀπειλὴ κατὰ τοῦ νομίμου πολιτεύματος τῆς χώρας ὑπῆρχε. Οὐδεὶς τὸ ἐπεδουλεύετο καὶ τὸ μέγιστον μέρος καὶ τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Στρατοῦ τὸ ἐπροστάτευον. Δὲν ἦσαν, ἂς εἴπωμεν, «πολιτειακοὶ» οἱ λόγοι τοῦ κινήματος. ἦσαν καθαρῶς πολιτικοί. Δὲν ἦσαν ἐθνικοί, ἦσαν κομματικοί.

λέω:

— 'Ο 'Ελ Βενιζέλος ἔχει ἐπικαλεσθῇ στὶς ἐπιστολές του, ποὺ ἔστειλε πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα, στὶς ἐπιστολὲς καὶ πρὸς τὸν ἀντιστράτηγο 'Αλέξ. 'Οθωναῖο καὶ πρὸς τὸν πλωτάρχη 'Αθαν. Ζάγκα, καὶ πρὸς τὸν 'Αλέξ. Ζάννα καὶ πρὸς ἄλλους παραλήπτες, ὅτι ὑπῆρχαν κίνδυνοι γιὰ ἄμεση ἐπαναφορὰ τοῦ «λαομίσητου θρόνου» —καθὼς ἔγραφε. Καὶ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τὸ «φοβερὸ καὶ τρομερό», ὑπῆρχαν καὶ χίλιοι - δυὸ ἄλλοι: ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ λόγοι, λόγοι «κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοί», ποὺ ἐπιβάλλανε τὴν ταχύτερη ἔκρηξι τοῦ κινήματος. "Ολα αὐτὰ δὲν ἦταν ἀλήθινά;

— Δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶχαν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀλήθειαν. Οὐδὲ κατὰ κεραίαν. 'Υπῆρξα καὶ ἐγὼ ὀπαδὸς καὶ θαυμαστὴς τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, καί, φυσικά, ἠσθάνθην δι' αὐτὸν ὑπερτάτην θλῖψιν διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ὑποστηριχθέντα. Καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὰ περὶ τοῦ «λαομισήτου θρόνου», τὰ ὁποῖα ταχύτατα ἐγκατέλειφε διὰ νὰ ἀναφωνήσῃ: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς», πρὸς μεγάλην κατάπληξιν ἐκείνων οἵτινες εἶχον καταστῆ θύματα τῆς ἐπαναστατικῆς πολιτικῆς του.

Τὴν ἐποχὴν ποὺ ὁ 'Ελ. Βενιζέλος ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραφε οὔτε ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι κατὰ τοῦ πολιτεύματος ὑπῆρχον, οὔτε ἐξωτερικαὶ ἀπειλαὶ κατὰ τῆς χώρας ἐνεφανίζοντο.

«'Αφοῦ τό θέλει ὁ πρόεδρος»

ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Πλυτζανόπουλος συνέχισε:

— Καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ἀπειλαὶ ἐξεδηλώθησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀφρονος ἐκείνης ἐνεργείας. 'Η κομματικὴ τύφλωσις, καὶ οὐδεὶς ἀπολύτως ἕτερος σοβαρὸς ἐθνικὸς λόγος, παρ' ὀλίγον νὰ ὁδηγήσουν τὴν χώραν εἰς τρομακτικὰς καταστροφάς, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς ἀπώλειαν ἐθνικῶν ἐδαφῶν.

'Ερώτησι:

— Σεῖς ἀπὸ τὴ θέσι σας, στὸ 1ο Σύνταγμα, εἴχατε ἀντιληφθῇ πῶς κάτι γινόταν;

'Απάντησι:

— 'Απὸ τὸ 1933 ἕως τὸν Μάρτιο τοῦ 1935 δὲν ἀκούαμε καὶ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ὅτι ἐπέκειτο κίνημα καὶ ἀνατρεπτικὴ ἐνέργεια.

'Ερώτησι:

— 'Εκτὸς ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα γιὰ τοὺς δῆθεν κινδύνους τῆς Δημοκρατίας, προβαλλόταν καὶ κανένα ἄλλο, ποὺ νὰ δικαιολογῇ τὸν ἐπαναστατικὸ ὀργασμό;

'Απάντησι:

— Αὐτὸ ποὺ θὰ σᾶς πῶ, θὰ σᾶς τρομάξῃ ἢ θὰ σᾶς λυπήσῃ. Κανένα ἄλλο σοβαρὸ ἢ οὐσιαστικὸ ἐπιχείρημα δὲν προεβάλλετο. Τὸ παμμέγιστο ἐπιχείρημα ποὺ ἴσχυε μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν ἦτο ὅτι ἡ «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις» ὠργανοῦτο κατ' ἐπιθυμίαν καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου. Πράγμα ἄλλωστε, τὸ ὁποῖον καὶ συνέβαινε.

'Ερώτησι:

— Κ'αὶ τί ἔλεγαν οἱ συνωμότες;

'Απάντησι:

— Σᾶς εἶπα θὰ τρομάξετε. "Ελεγον: «'Αφοῦ τὸ θέλει ὁ πρόεδρος θὰ γίνῃ!» Καὶ ὅτι: «Θὰ γίνῃ ὅ,τι θέλει ὁ πρόεδρος»!

Καὶ ἐπειδὴ τὸ «ἤθελε ὁ πρόεδρος», αἱματοκυλίσθηκε ἡ 'Ελλάδα δώδεκα ὁλόκληρες ἡμέρες — καὶ παρὰ λίγο νὰ χαθῇ.

"Ετοιμοι γιὰ ἀποτελεσματική παρέμβασι

ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ τοῦ Β' Τάγματος τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος, παρακολουθοῦσε ὁ τότε ταγματάρχης 'Ιω. Πλυτζανόπουλος, νὰ πηγαίνῃ ὁ τόπος ἐκεῖ ποὺ «ἤθελε ὁ πρόεδρος» —δηλαδή, στὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», στὴν χωρὶς κανένα λόγο ἀδελφοσφαγή.

'Εμεῖς· μοῦ λέει ὁ στρατηγός, κάναμε ὅ,τι ἠμπορούσαμε διὰ νὰ ἀποτραπῇ τὸ κακό. Καὶ μέτρα ἐλαμβάναμεν καὶ συμβουλὲς ἐδίδαμεν. "Οταν δὲ ὁ Γ. Κονδύλης μὲ διέταξε τηλεφωνικῶς νὰ τερματίσω τὴν κατάστασι τοῦ Μακρυγιάννη, ἐγνώριζε πῶς εἶχα, μὲ τὸ τάγμα μου, τὰς ἐν προκειμένῳ ἀπαραιτήτους δυνατότητας.

Πράγματι, εἶχε διαρθρωθῇ τότε τὸ Β' τάγμα τοῦ 1ου συντάγματος, κατὰ τρόπον ὥστε μία παρέμβασίς του εἰς δεδομένην στιγμὴν νὰ δύναται νὰ ἀποβῇ ἀποτελεσματική. Τὸ τάγμα μου ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν λόχων: Τοῦ 5ου ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Πέτρον Μουρίκην, τοῦ 6ου ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Γκιών, τοῦ 7ου (εἰδικοτήτων) ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Παναγιώτην Δεμέστιχαν (ἀνεψιὸν τοῦ ὁμωνύμου του στρατηγοῦ), καὶ ἐκ τοῦ λόχου πολυβόλων ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Παναγιώτην Στραβόλαιμον.

"Ολοι οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ ὑπηρέτουν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου ἦσαν νομοταγεῖς καὶ ἐπ' οὐδενὶ ἐδέχοντο τὴν ἀνάμιξιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικήν. Οἱ διμοιρῖται μου ἦσαν νέοι ἀξιωματικοί, πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἐξελθόντες ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, καὶ ἦσαν ἐμποτισμένοι ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα ἐθνικὰ ἰδανικὰ καὶ ἀπὸ βαθυτάτην πίστιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα. "Αλλωστε ὀλίγα μόλις χρόνια βραδύτερον κατὰ τὸν 'Ελληνοϊταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940 καὶ τὸν 'Ελληνογερμανικὸν τοῦ 1941 ὅλοι των ὑπῆρξαν ἡρωικοὶ εἴτε εἰς τὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνά, εἴτε εἰς τὰ μακεδονικὰ ὀχυρὰ καὶ τὰς βορειοελληνικὰς πεδιάδας. Κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐθνικὴν 'Αντίστασιν ἀπέβησαν ἡρωικοὶ καὶ εἰς τὰ βουνά, καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν —τὸ 'Ελ 'Αλαμέϊν καὶ τὸ Ρίμινι.

'Αλλὰ ὅπως θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, δὲν παρακολουθοῦσε μονάχα (καὶ μοιρολατρικά) τὴν ἐξέλιξι τῶν ὅσων «ἤθελε ὁ πρόεδρος», ἀλλὰ παρακολουθοῦσε συστηματικώτατα καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν ὅσα «ἤθελε ὁ πρόεδρος».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Κανεὶς ὑψηλότερος, εὐγενέστερος ἢ οὐσιαστικώτερος λόγος.— Οἱ παραπλανητικὲς τοποθετήσεις ἐκείνων ποὺ ἐμφανίστηκαν ὡς θεωρητικοὶ ἢ ὡς ἀπολογητὲς τοῦ κινήματος.— "Οπου ὁ 'Ελ. Βενιζέλος διαφεύδει κατηγορηματικὰ ὅσους θέλησαν νὰ τὸν παρουσιάσουν ὡς θῦμα.— 'Η ὑπόθεσι ἦταν πασίγνωστη, μὰ παρὰ τοῦτο τοὺς αἰφνιδίασε ὅλους.— Οἱ πολύτιμες πληροφορίες τοῦ δῆθεν συνωμότη ἀρχισελιγκτή.— Πῶς ὁ τότε ταγματάρχης 'Ιω. Πλυτζανόπουλος κατατόπιζε τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. — 'Η διχοστασία καθὼς τὸ κίνημα θὰ ἐκδηλωνόταν ἀπὸ στιγμὴς εἰς στιγμήν.— «Τὰ πάντα ἐγίνοντο ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν Γ. Κονδύλη».— 'Η μυστικὴ συνάντησι στὸ ζαχαροπλαστεῖο «Γαλάξεια».— «'Απόψε ἢ αὔριο; 'Εμπρός, λέγε νρήγορα».— Τὸ ὕστατο γράμμα τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου ποὺ μπέρδεψε τὰ πάντα καὶ ἐπέφερε σύγχυσι.— Γιατί ἐπιβάλλεται ἐκεῖνο ποὺ ὑποστηρίζουν οἱ σοβαρώτεροι καὶ ἀποφασιστικώτεροι.— Τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ στὸν Γ. Κονδύλη. — Τὸ μήνυμα ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη.— «Πήγαινε καὶ ἑτοίμασε τὸ τάγμα σου. Σὲ λίνο θὰ σὲ χρειασθῶ»!

Με απορρητα κειμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν αγνωστη πλευρα
τῆς σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΝΩ ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΑΝΕΜΕΝΕΤΟ ΑΠΟ ΣΤΙΓΜΗΣ ΕΙΣ ΣΤΙΓΜΗΝ

Οἱ πολύτιμες πληροφορίες τοῦ συνωμότη ἀρχισαλπιγκτὴ

ΗΤΑΝ ΠΑΣΙΓΝΩΣΤΟ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΕ ΟΛΟΥΣ

53ον

ΔΕΝ ΠΡΟΒΑΛΛΟΤΑΝ κάποιος ὑψηλότερος, εὐγενέστερος ἢ οὐσιαστικώτερος λόγος, γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 — ὁ κατὰ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο ἀναπόφευκτος «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χιλιοειπωμένο, ἀστήρικτο καὶ καθόλου ἀληθινό, ἐπιχείρημα γιὰ τοὺς ἀνύπαρκτους «κινδύνους» τῆς Δημοκρατίας — ἐπιχείρημα ποὺ δὲν δέχονταν καὶ ποὺ ἀπέκρουαν κατηγορηματικὰ καὶ ὅσοι τυχὸν ἔτειναν «εὐήκοον οὖς» στὶς ἀνατρεπτικὲς σειρήνες — ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ κυρίως κίνητρο γιὰ τὴν ἐαρινὴ ἀδελφοσφαγὴ ἦταν τὸ μοιρολατρικὸ καὶ ἀφελέστατο σύνθημα: «Ἀφοῦ τὸ θέλει ὁ πρόεδρος θὰ γίνη. Θὰ γίνη ὅ,τι θέλει ὁ πρόεδρος». Γιατὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἦταν ἡ ἐμπνέουσα δύναμι. Καὶ ἂς ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν (ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ «ἀπονενοημένου διαβήματος»), οἱ διάφοροι «θεωρητικοὶ» καὶ «ἀπολογητὲς», γιὰ νὰ παρουσιάσουν τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ σὰν θῦμα, ποὺ ἐπωμίστηκε τὶς σχετικὲς ἠθικὲς εὐθῦνες ἀπὸ «ἀνωτερότητα» καὶ ἀπὸ «λεβεντιὰ» ἔναντι τῶν «παρεκτραπέντων» ὁμοϊδεατῶν του!

Ὅλα αὐτὰ ὅμως θὰ τὰ δοῦμε στὶς λεπτομέρειές τους σὰν θὰ φθάσουμε στὸ πιὸ συνταρακτικὸ κεφάλαιο τοῦ ἱστορήματός μας: «Τὸ κίνημα στὴν Κρήτη, στὰ νησιὰ καὶ στὴ Μακεδονία».

ΤΟΤΕ, σὰν δοῦμε τί γίνηκε στὴν Κρήτη, στὰ μεγάλα αἰγαιοπελαγίτικα νησιὰ (τὴ Σάμο, τὴ Χίο, τὴ Μυτιλήνη) καὶ στὴ Μακεδονία, μὰ καὶ τί γίνηκε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, θὰ νοιώσουμε πόσο ἀληθινὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τοῦ στρατηγοῦ Ἰω. Πλυτζανόπουλου, κατὰ τὸ ὁποῖο: «Τὴν ἐποχὴν ποὺ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραφε, οὔτε ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι κατὰ τοῦ πολιτεύματος ὑπῆρχον, οὔτε ἐξωτερικαὶ ἀπειλαὶ ἐξεδηλώθησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἄφρονος ἐκείνης ἐνεργείας. Ἡ κομματικὴ τύφλωσις, καὶ οὐδεὶς ἀπολύτως ἕτερος σοβαρὸς ἐθνικὸς λόγος, παρ' ὀλίγον νὰ ὁδηγήσουν τὴν χώραν εἰς τρομακτικὰς καταστροφάς, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς ἀπώλειαν ἐθνικῶν ἐδαφῶν».

—Εἶναι δὲ θαῦμα πῶς ἐσώθημεν· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας. Πῶς ἐσώθη, δηλαδή, ὁ τόπος ἀπὸ μίαν ἄνευ προηγουμένου καταστροφήν.

Καὶ τότε ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Τάγματος τοῦ 1ου Συντάγματος πεζικοῦ συνέχισε:

— Τοὺς ἐθνικοὺς αὐτοὺς κινδύνους τοὺς διεῖδε ἐγκαίρως ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ ὁποῖος εἰς πολλὰς συζητήσεις ποὺ εἶχον, ἐπὶ τοῦ θέματος, μαζί του, μοῦ ὡμίλει διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως ἑτοιμότητος ὄχι μόνον δι' ἐσωτερικὰς περιπλοκάς, ἀλλὰ καὶ διὰ ἐξωτερικὰ ἐνδεχόμενα.

Ζητάω ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο νὰ μοῦ διευκρινήση κατὰ ποιὰ ἔνοια, ὁ Γ. Κονδύλης, θεωροῦσε ἀπαραίτητη τὴν ὕπαρξι τῆς «ἑτοιμότητος» γιὰ ὁποιαδήποτε περίπτωσι.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Διέβλεπε, ὁ Γ. Κονδύλης, ὅλους τοὺς κινδύνους. Καὶ ἀνησύχει, καθ' ὅσον ἐφοβεῖτο, ὅτι μία ἐσωτερικὴ περιπέτεια θὰ ἐγίνετο ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀπὸ τοὺς πάντοτε ἐλλοχεύοντας ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι κάθε στιγμὴ ἕτοιμοι νὰ ἁρπάσουν, κυριολεκτικῶς, πᾶσαν ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν μας διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν εἰς βάρος μας — ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον. Καὶ δὲν εἶχεν οὐδόλως ἄδικον, ὅπως ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους δέ, καὶ πέραν τῶν ἄλλων πληροφοριοδοτῶν τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίει ἢ οἱ ὁποῖοι προσήρχοντο αὐτόκλητοι, μοῦ ἐφιστοῦσε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως παρακολουθῶ καὶ ἐγὼ τὰς κινήσεις τῶν συνωμοτῶν.

Διακόπτω καὶ λέω:

— Μιλᾶτε γιὰ τὶς κινήσεις τῶν συνωμοτῶν σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ πολὺ γνωστὴ ὑπόθεσι.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Καὶ ποιός δὲν τὴν ἤξερε! Ὅλοι οἱ «δημοκρατικοὶ» ἀξιωματικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ οἱ ἀπότακτοι τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, καὶ οἱ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπόστρατοι, ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ οἱ ὀρθόδοξοι βενιζελικοί, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι πλαστηρικοί, καὶ οἱ βενιζελοπλαστηρικοί, καὶ οἱ σαραφικοί, καὶ οἱ «νεότουρκοι», καὶ οἱ πάντες, διὰ τὸ «ἐπερχόμενον» κίνημα ὡμίλουν. Ἦσαν οἱ συνωμοτοῦντες παγκοίνως, ἂς εἴπωμεν, γνωστοί! Καὶ ἡ ὑπόθεσις πασίγνωστος!

Ὁ πληροφοριοδότης ἀρχισαλπιγκτής

ΓΙΑ τὴν «πασίγνωστη», λοιπόν, αὐτὴ ὑπόθεσι, ποὺ ὅλοι τὴν περίμεναν καὶ ποὺ εἰς τὸ τέλος ἦρθε ξαφνικά, ὁ τότε ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος χρησιμοποιοῦσε ἕνα «εἰδικὸ πληροφοριοδότη».

— Ναί· μοῦ λέει. Χρησιμοποίησα ἕνα ὑπαξιωματικὸ ἀρχισαλπιγκτή. Αὐτὸς συνεκέντρωνε ὅλες τὶς σχετικὲς πληροφορίες καὶ ἐγὼ τὶς μετέδιδα εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τὸν ὁποῖον ἔβλεπα τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα. Καὶ τοῦτο διότι ὁ Γ. Κονδύλης ἤθελε νὰ ξεύρη τὸ κάθε τὶ τὸ ταχύτερον καὶ εἰ δυνατὸν εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας.

Ἐρώτησι:

— Ἡ χρησιμοποίησι τοῦ ἀρχισαλπιγκτῆ γινόταν μὲ ἔγκρισι τοῦ Γ. Κονδύλη;

Ἀπάντησι:

— Τὰ πάντα ἐγίνοντο ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Γ. Κονδύλη.

Ἐρώτησι:

— Καὶ ὁ ἀρχισαλπιγκτὴς πῶς συνεκέντρωνε τὶς πληροφορίες; Πῶς μποροῦσε νὰ πλησιάση τοὺς συνωμότες; Καὶ πῶς μποροῦσε νὰ ἀποσπᾶ τὰ μυστικά τους;

Ἀπάντησι:

— Διὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ εἶχε προσχωρήσει, μετὰ ἀπὸ ἰδικήν μου ἔγκρισιν, εἰς τὴν συνωμοσίαν! Ἔτσι μετεῖχε καὶ αὐτὸς τοῦ ὀργανουμένου κινήματος καὶ ἐγνώριζε ὅλα τὰ μυστικὰ — ἢ μᾶλλον ὅσα ἠμποροῦσε νὰ γνωρίζη — διότι εἶχε πλησιάσει εἰδικώτερον τὴν ὁμάδα ἡ ὁποία ἐλάμβανε τὰς πλέον ἐμπιστευτικὰς ἐντολάς!

Οὕτω, τὴν Πέμπτην 28ην Φεβρουαρίου 1935, ὁ ἄνθρωπός μου μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ γίνη τὸ κίνημα ἢ τὴν ἑπομένην 1ην Μαρτίου, ἡμέραν Παρασκευήν, ἢ τὴν μεθεπομένην 2αν Μαρτίου, ἡμέραν Σάββατον. Πάντως μοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἦτο πλέον ὑπόθεσις ὡρῶν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἑνὸς ἢ δύο εἰκοσιτετραώρων. Μοῦ προσέθεσε δὲ ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἀπολύτως ἕτοιμα καὶ ὅτι ἡ τελικὴ ἀπόφασις περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος θὰ καθωρίζετο τὴν ἑπομένην. «Ἐγώ», μοῦ εἶπε, «θὰ ἔχω τὴν μεγάλην πληροφορίαν ὀλίγον πρὸ τῆς 5ης μεταμεσημβρινῆς τῆς Παρασκευῆς 1ης Μαρτίου».

Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ ἀρχισαλπιγκτὴς μοῦ ἀνέφερε τὰ ὡς ἄνω, ὡρίσαμεν ὡς ἡμέραν νέας συναντήσεώς μας τὴν ἑπομένην. Ἐγὼ τοῦ ἐπέστησα ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ κρισίμου τῶν ὡρῶν καὶ ἐκεῖνος μοῦ ὑπεσχέθη πῶς θὰ ἔκαμνε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ διὰ νὰ φανῆ ἀντάξιος τῆς ἐμπιστευτικῆς ἀποστολῆς του.

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα ὁ ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος βρισκόταν, γεμᾶτος περιέργεια καὶ ἀγωνία, ἐκεῖ ὅπου εἶχε ὁρισθῆ ὡς τόπος γιὰ συνάντησι μέ τὸν πληροφοριοδότη του.

— Ὁ τόπος αὐτός, συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ἦταν ἕνα πολὺ κεντρικὸ σημεῖο τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς 5 τὸ ἀπόγευμα ἐγὼ θὰ περίμενα ἔξω ἀπὸ τὸ ζαχαροπλαστεῖο τὰ «Γαλάξεια», ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Πανεπιστημίου καὶ Σανταρόζα, σχεδὸν εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος μὲ τὸν κινηματογράφον «Τιτάνια». Ἐγὼ κανονικὰ θὰ ἐκαθήμην εἰς ἕνα τραπεζάκι, καὶ ὅταν θὰ ἔβλεπα τὸν ἀρχισαλπιγκτὴ νὰ περνᾶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο, θὰ ἐσηκωνόμουν καὶ θὰ τὸν παρηκολούθουν, ἀπὸ μα[illegible] τοῦ σημείου ὅπου αὐτὸς θὰ ἔκαμπτε, πρὸς τὰ δε[illegible] τότε ὁδὸν Προαστείου καὶ σήμερον Ἐμμανουὴλ Μπενάκη. Ἦτο ὅμως τόσο τσουχτερὸ τὸ κρύο τὴν πρωτομαρτιάτικη ἐκείνη ἡμέρα καὶ ἐπικρατοῦσε τέτοια παγωνιά, ὥστε ἀπεκλείετο νὰ καθήσω εἰς τραπεζάκι τοῦ πεζοδρομίου. Βεβαίως, ἐφοροῦσα πολιτικὰ — ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ ἀρχισαλπιγκτής μου — καὶ διὰ νὰ μὴ παγώσω «ἔκοβα βόλτες ἐπάνω - κάτω», ἐνῶ τὸ βλέμμα μου ἦτο συνεχῶς ἐστραμμένο πρὸς τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο.

Τέλος καὶ μόλις ὁ πληροφοριοδότης μου ἐνεφανίσθη ἐγὼ ἔσπευσα νὰ κατευθυνθῶ πρὸς τὸ «Τιτάνια» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν παρηκολούθουν μέχρι τοῦ σημείου ὅπου αὐτὸς — κάμπτων τὴν ὁδὸν Ἐμμ. Μπενάκη — θὰ ἔπρεπε νὰ κοντοσταθῆ διὰ νὰ τὸν πλησιάσω.

Τότε, ἀνάμεσα στὸν ταγματάρχη καὶ στὸν ἀρχισαλπιγκτὴ διεξήχθη ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Λέγε γρήγορα. Τί νέα; Ἀπόψε ἢ αὔριο;

ΑΡΧΙΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ: Τί νὰ σᾶς πῶ! Τὰ πράγματα εἶναι λίγο μπερδεμένα. Κανονικὰ καὶ καθὼς εἶχε λεχθῆ, τὸ κίνημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκραγῆ ἀπόψε, καί, μάλιστα, ὄχι πολὺ ἀργά. Ἴσως σὲ λίγη ὥρα. Μὰ κάτι ἔγινε σήμερα ποὺ μπέρδεψε τὴν κατάστασι. Τίποτε δὲν ἦταν ἀπολύτως βέβαιο. Ἐπῆλθε μιὰ σύγχυσι, ἐκεῖ ποὺ δὲν τὴν περίμεναν. Κάτι φαίνεται πῶς μεσολάβησε καὶ ἐπάνω στὸ ὁποῖο ἐγὼ δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω τίποτε τὸ συγκεκριμένο. Δὲν μπόρεσα νὰ ἔχω καμμιὰ θετικὴ πληροφορία περὶ τοῦ τί συνέβη. (Σημ. γράφ.: Ἦταν, πιθανώτατα, ἡ σύγχυσι ποὺ προκλήθηκε ὕστερα ἀπὸ τὸ ὕστατο γράμμα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μὲ ἡμερομηνία 27 Φεβρουαρίου, ποὺ ἐπιδόθηκε στὴν τριμελῆ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ τὸ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου, καὶ στὸ ὁποῖο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων συνιστοῦσε νὰ μὴν ἐκδηλωθῆ τὸ κίνημα πρὶν 3 - 4 ἡμέρες ὥσπου νὰ ἔρθη ἡ ἀναμενόμενη ἀπάντησι τοῦ Ν. Πλαστήρα). Θὰ εἶναι ὅμως κάτι πολὺ σοβαρό. Πάντως, ἐγὼ τώρα θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς ἀναφέρω τὴν ὥρα τῆς ἐκρήξεως, δὲν μπορῶ νὰ πῶ οὔτε τὸ ἐλάχιστο μὲ κατηγορηματικότητα.

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Καλὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ μοῦ λές, ἀλλὰ δὲν σοῦ ἔγινε δυνατὸ νὰ ἐξακριβώσης τί μεσολάβησε; Κρῖμα στὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ σοῦ ἔχω.

ΑΡΧΙΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ: Ὄχι, σᾶς λέω, τὰ εἶχαν ὅλοι σὰν χαμένα. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι μπορεῖ νὰ γίνη αὔριο. Ἄλλοι σὲ μιὰ βδομάδα. Καὶ ἄλλοι ὅτι εἶναι πιὰ ἀδύνατο νὰ ἀναβληθῆ.

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐσὺ τοὺς ἔχεις γνωρίσει ὅλους ἀπὸ κοντά. Ποιοί ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἔλεγαν ὅτι δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ ἀναβληθῆ;

ΑΡΧΙΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ: Οἱ σοβαρώτεροι καὶ οἱ πιὸ ἀποφασιστικοί!

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Καί, κατὰ τὴ γνώμη σου, τὴ δική σου τὴ γνώμη, τί πρόκειται νὰ γίνη;

ΑΡΧΙΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ: Αὐτὸ ποὺ λένε οἱ σοβαρώτεροι. Νὰ μὴν ἀναβληθῆ, δηλαδή τὸ κίνημα, ἀλλὰ νὰ γίνη, καθὼς εἶχε πρωτοαποφασισθῆ, ἀπόψε. Ἀπόψε καί, μάλιστα, τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ προσκλητηρίου. Σὲ ὥρα ἀσυνήθιστη γιὰ κινήματα. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ ἔχουν γίνει ὥς τώρα ἐκδηλώθηκαν μόνο τὴ νύχτα.

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐσὺ πιστεύεις πῶς τὸ κίνημα θὰ γίνη ἀπόψε, τότε τρέξε ἀμέσως στὸ Σύνταγμα, καὶ χωρὶς νὰ δώσης ἐξηγήσεις, πὲς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ τάγματός μας νὰ μὴ φύγουν, κατὰ διαταγὴ δική μου, καὶ νὰ παραμείνουν στὶς θέσεις τους, ὥσπου νὰ ἔλθω καὶ ἐγώ. Πές τους ὅμως νὰ εἶναι ἕτοιμοι γιὰ ὁ,τιδήποτε. Ἐγὼ δὲν θὰ ἀργήσω. Τόνισέ τους πῶς εἶναι ἀνάγκη γιὰ ὅλα αὐτά.

ΕΤΣΙ καὶ ἔγινε. Ὁ ἀρχισαλπιγκτὴς κατευθύνθηκε μὲ ταξὶ στὸ 1ο Σύνταγμα, ἐνῶ ὁ ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος ἀναζήτησε ἕνα τηλέφωνο γιὰ νὰ ἐπικοινωνήση ἀμέσως μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΔΥΝΑΜΙΣ ΑΜΕΣΟΥ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ

Ἡ περιοχὴ τῶν Παραπηγμάτων εἶχε μεταβληθῆ σὲ πολεμικὸ στρατόπεδο

«ΕΝ ΑΝΑΜΟΝΗ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΔΙ' ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΔΡΑΣΕΩΣ»

54ον

ΕΙΧΕ γίνει γνωστὸ στὸν τότε ταγματάρχη Πλυτζανόπουλο διοικητὴ τοῦ Β' τάγματος τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅτι τὸ κίνημα εἶχε ὁρισθῆ γιὰ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου. Αὐτὸ ὅμως τὸ ἔμαθε τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἀπὸ τὸν πληροφοριοδότη του ἀρχισαλπιγκτή. Ἔτσι ἔσπευσε νὰ τὸ ἀναφέρη στὸν Γεώργιο Κονδύλη. Καὶ συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος:

—"Ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀναφέρω αὐτοστιγμεί μοῦ λέει, τὴν πεποίθησι τοῦ πληροφοριοδότου μου, ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἐξεδηλοῦτο τὸ κίνημα. Πεποίθησιν ἡ ὁποία εἶχε γίνει καὶ ἰδική μου. Διότι, πρόγματι, εἰς αὐτὲς τὶς περιπτώσεις καὶ μάλιστα, ὅταν τὶς τελευταῖες στιγμὲς προκύψη, γιὰ διάφορους λόγους, μιὰ κάποια διχοστασία, τότε γίνεται ἐκεῖνο ποὺ θέλουν οἱ σοβαρώτεροι καὶ οἱ ἀποφασιστικώτεροι. Συμπίπτει δὲ οἱ σοβαρώτεροι νὰ εἶναι καὶ ἀποφασιστικώτεροι. Καὶ τἀνάπαλιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἐσχημάτισα, ἔστω καὶ διαισθητικῶς, τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ κίνημα ἐπέκειτο ἀπὸ δευτερολέπτου εἰς δευτερόλεπτον. Μόλις λοιπόν, εὐρηκα, εἰς τὴν ὁδὸ Ἐμμ. Μπενάκη, ἕνα τηλέφωνον ἔσπευσα νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν ὑφιστάμενόν μου τῶν Στρατιωτικῶν. Τὸν ἀνεζήτησα εἰς διαφόρους ἀριθμοὺς ποὺ μοῦ εἶχε δώσει διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσω «ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ», καὶ τέλος τὸν ἐπέτυχα, ὅτι ἐκεῖ ὅπου μοῦ εἶχε εἰπεῖ ὅτι θὰ ἔπρεπε, τυχόν, νὰ εἶναι, ἀλλὰ εἰς τὸ σπίτι τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Παναγῆ Ταβλάδαη. Τοῦ ἀνέφερα αὐτολεξεὶ τὰ ὅσα εἶχον διαμειφθῆ μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ πληροφοριοδότου μου καὶ τοῦ ἔξέφρασα τὴν πεποίθησίν μου ὅτι ἐπέκειτο ἡ ἔκρηξις τοῦ ἀναμενομένου κινήματος. Εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ ἀπήντησε: «Καὶ ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ἐγὼ ἔχουμε παρεμφερεῖς πληροφορίας. Ἤδη, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀκαθορίστων ὁμως, πληροφοριῶν, ἐλήφθη καὶ ἕνα τηλεγράφημα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ μάλιστα, ἀπὸ τὸν ἴδιον ὑπουργὸν - γενικὸν διοικητὴν Γερακίνην Ράλλη, περὶ ἐπικειμένης ἐκρήξεως κινήματος. Ἄρα αἱ πληροφορίαι διασταυρούνται καὶ συμπίπτουν ὁπλούτως». Ἐγὼ τὸν πρώτησα ἂν τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶχε νὰ μοῦ δώση καμμίαν εἰδικωτέραν διαταγὴν πρὸς ἄμεσον ἐκτέλεσιν, ὁ δὲ Γ. Κονδύλης μοῦ προσέθεσε: «Ὄχι· αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ἔχω τίποτε εἰδικώτερο νὰ σοῦ πῶ. Πρέπει πρωτίστως νὰ βεβαιωθοῦμε περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται. Πήγαινε, λοιπόν, στὸ Σύνταγμά σου, ἑτοίμασε ἀπολύτως τὸ τάγμα σου, ἂν καὶ σὺ εἶσαι πάντα ἕτοιμος, καὶ περίμενε ἐκεῖ τὶς διαταγές μου. Σὲ λίγο θὰ σὲ χρειασθῶ».

Σὲ ἐλάχιστα λεπτὰ ὁ ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος βρισκόταν στὸ 1ο Σύνταγμα Πεζικοῦ, ποὺ τότε στρατωνιζόταν στὴ λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου σήμερα ἔχει οἰκοδομηθῆ τὸ μέγαρο τῆς ἀμερικανικῆς πρεσβείας.

— Βεβαίως· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ἡ πεῖρα εἶναι πολύτιμος, πολυτιμότατος ὁδηγός. Μόνον ποὺ ἡ πεῖρα δὲν εἶναι σταθερά, ἀμετακίνητος, καὶ ἀναλλοίωτος. Ἡ πεῖρα συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἐμπλουτίζεται. Καὶ κάθε φορὰν προστίθενται εἰς τὴν πεῖραν καὶ νέα στοιχεῖα. Τοῦτο δὲ θὰ συμβαίνῃ πάντοτε καὶ ἀτερμόνως.

Δύναμις ἀμέσου ἐπεμβάσεως

ΕΝΩ, λοιπόν, οἱ διάφορες ὑπηρεσίες πληροφοριῶν (ποὺ τότε λειτουργοῦσαν ὑποτυπωδῶς καὶ βρίσκονταν ἀπὸ τὴν ἄποψι τῆς ὀργανώσεως στὰ σπάργανά τους) δὲν χρεωκόπησαν στὴν περίπτωσι τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ ἐνῶ δὲν εἶχαν τηρηθῆ οἱ κανόνες τῆς ἀπόλυτης μυστικότητας (κάθε ἄλλο, ἀφοῦ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τὰ μάθαινε ὅλα «χαρτὶ καὶ καλαμάρι»), τὸ σωστικὸ στοιχεῖο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ θριάμβευσε.

— Καὶ ἀφορμὴ συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ἦτο ἡ ἀλλαγὴ τῆς «κρισίμου» ὥρας.

Καὶ πρόσθεσε:

—Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ πάλιν πολὺ ἐγκαίρως ἐπληροφορήθημεν τὰ συμβησόμενα. Ἐάν, μάλιστα, δὲν ἐμεσολάβει ἡ σύγχυσις ἡ προκληθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑστάτην ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τότε θὰ ἐγνωρίζομεν ἐπακριβέστερον καὶ τὴν ὥραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος. Ἐννοῶ δὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν στρατόν. Διότι διὰ τὸ ναυτικὸν ἡ περίπτωσις ἐνεφανίσθη διαφορετική.

Ὅταν, λοιπόν, μετὰ τὴν τηλεφωνικήν μου ἐπαφὴν μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, εὑρέθην εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Τάγματός μου μὲ ἀνέμενον πανέτοιμοι. Βεβαίως δὲν εἶχον πληροφορηθῆ ἀκόμη ἀπολύτως τίποτε, τοὺς κατετόπισα δὲ ἐγὼ ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναμενομένων ἐξελίξεων.

Ἡ ὥρα ὅμως πλησίαζε καὶ ἡ λῆψις τῆς διαταγῆς τοῦ συναγερμοῦ διὰ τοῦ προκαθωρισμένου σήματος (τῶν ἐκ τοῦ Λυκαβηττοῦ κανονιοβολισμῶν) καθυστερεῖ. Βραδύτερον δὲ καὶ ἀφοῦ διεδικαιολογημένως ἀνησυχήσαμεν καὶ διηρωτώμεθα τί τάχα νὰ συνέβαινεν, εἰδοποιήθημεν τηλεφωνικῶς, ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπου καὶ ὁ καταυλισμὸς τῆς μιᾶς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, παρατηρεῖται ὑποπτος συγκέντρωσις στρατιωτικῶν καὶ πολιτῶν. Ταυτοχρόνως διετασσόμεθα νὰ τεθοῦμε εἰς αὐστηρὰν ἐπιφυλακὴν καὶ νὰ εἴμεθα ἕτοιμοι πρὸς κάθοδον εἰς τὴν πόλιν.

Ἀλλὰ ἤδη καὶ πρὸ τῆς λήψεως τοῦ τηλεφωνήματος ἐγὼ εἶχον θέσει τὸ τάγμα μου εἰς αὐστηρὰν ἐπιφυλακήν, διότι ἐγνώριζα ὅτι μοιραίως θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο. Ἀλλωστε ἐπ' αὐτοῦ μοῦ εἶχε ἤδη ὁμιλήσει σαφῶς, πρὸ ὀλίγου καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γ. Κονδύλης, ὅταν μοῦ ἔλεγε ὅτι θὰ μὲ χρειασθῆ. Διέταξα, λοιπόν, τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Τάγματος μὲ πλήρη ἐξάρτησιν καὶ πολεμικὸν ὁπλισμόν, καὶ ἐτοποθέτησα τοὺς ἄνδρας τῶν λόχων εἰς τὰ διάκενα τῶν μονωρόφων καὶ ἐπὶ μήκων κτιρίων εἰς τὰ ὁποῖα ἐστεγάζοντο. Ἀμέσως κατόπιν ἔδωσα ἐντολὴν εἰς τὸν σαλπιγκτὴν νὰ σημάνη «διαταγὴν συντάγματος».

Διακόπτω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο καὶ τὸν ρωτάω γιατί ἦταν τόσο βέβαιος ὅτι τὸ Τάγμα του ἐπρόκειτο «μοιραίως νὰ χρησιμοποιηθῆ».

— Διότι· μοῦ ἀπαντάει, τὸ Β΄ Τάγμα τοῦ 1ου Συντάγματος, τὸ Τάγμα μου δηλαδή, εἶχε συγκροτηθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελῆ δύναμιν ἀμέσου ἐπεμβάσεως ἢ «ἀμέσου δράσεως», ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Ἦτο δὲ ἡ μόνη δυναμις πεζικοῦ, ἡ ὁποία — πρωτοπορούσα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην — διέθετε καὶ φορτηγὰ αὐτοκίνητα διὰ τὴν ταχείαν μεταφορὰν τῶν ἀνδρῶν, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀνάγκη θὰ τὸ ἐκάλει.

ΣΕ ΑΥΤΟ τὸ μεταξὺ ἡ περιοχὴ τῶν «Παραπηγμάτων» τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας (περιοχὴ ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὴν πλατεῖα Μαβίλη καὶ ἔφθανε ὡς τὴν ἀναμνηστικὴ στήλη τοῦ σημείου ὅπου ὁ Ἰων Δραγούμης) εἶχε μεταβληθῆ σὲ πολεμικὸ στρατόπεδο.

— Εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως τοῦ 1ου Συντάγματος· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος ἐγκατεστάθη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ τότε συνταγματάρχης Κίτσος. Εἰς δὲ τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως τοῦ παρακειμένου 34ου Συντάγματος ἐγκατεστάθη ὁ διοικητὴς τῆς ΙΙ Μεραρχίας ὑποστράτηγος Κωνσταντῖνος Πλατής.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο, τί, καθὼς ἡ ὥρα περνοῦσε, γινόταν στὸ πολεμικὸ στρατόπεδο τῶν Παραπηγμάτων.

Καὶ μοῦ ὁπαντάει:

— Εὑρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν, αἵτινες θὰ ἀφεώρων εἰς ἰδικήν μας δρᾶσιν. "Ἐως ὅτου δὲ ληφθοῦν αἱ ἀναμενόμεναι διαταγαὶ παρηκολουθοῦμεν τὰς ἐξελίξεις τῆς καταστάσεως ἐκ πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἐλαμβάναμεν ἐκ τῶν διαφόρων συνοικισμῶν ὡς καὶ ἐκ τοῦ στρατῶνος Μακρυγιάννη. Τέλος ἐπληροφορήθημεν τὰ τῆς καθόδου εἰς Μακρυγιάννη τῶν δύο ἁρμάτων μάχης ὑπὸ τὸν τότε ταγματάρχην Νικόλαον Κοσίνταν, πρὸς τὸν ὁποῖον, ὁπίσω, ὁ Γ. Κονδύλης, ἔτρεφεν (ἕως τότε) ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ «θεοποίησι» τοῦ Ν. Πλαστῆρα καὶ οἱ παραλογισμοὶ τῶν «κεστεμιῶν». — Ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» φανταζόταν πὼς ἔχει ὅλους τοὺς πρόσφυγες «στὴν τσέπη του». — Ἕτοιμοι νὰ ὑποκύψουν εἰς ἕνα νεῦμα του καὶ γὰ τὸν παρακολουθήσουν στοὺς πιὸ σκολιοὺς δρόμους. — Ἕνα πολὺ φυσικὸ ἐρώτημα ἂν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος σκόπευε νὰ παραδώση τὴν ἐξουσία!

MAINTENANCE FOREMAN

The Shell Company of Libya Ltd. has a requirement for a Maintenance Foreman to work in its Marketing Installations and train Maintenance Staff. The man required must have wide experience of maintenance work and will have originally been trained as a pipe fitter, welder, mechanic or electrician and through his experience will now have a knowledge of all these trades. He must be fluent in Arabic, or be able to become fluent within a few months.

The Contract will be for two years in the first instance, but may be renewable thereafter. Furnished family accommodation will be arranged in Libya if required, together with annual leave in Greece. Passages for the employee, his wife and children under the age of 18 will be made available to and from Libya annually. Salary will depend on experience but will not be less than £ Libyan 200 per month.

Applications should be sent to:

The Shell Company of Libya Ltd.
P. O. Box 402,
TRIPOLI,
Libya.

by airmail not later than 15th July, 1967. They should be written in Arabic, English or Italian and all will be acknowledged. Applications must give full details of the applicants career and qualifications. Interviews will be arranged in Athens in August 1967 and selected candidates will be advised of the dates after applications have been received.

ξενοδοχειον αφροδιτη bungalows
ΜΥΚΟΝΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ: ΤΗΛ. 843.147, 874.878

Μέ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπευθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

'Ο Πλαστήρας πίστευε πὼς εἶχε τοὺς συνοικισμοὺς «στὴν τσέπη του»!

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΑΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΘΑ ΠΑΡΕΔΙΔΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ

55ον

ΛΕΩ ΣΤΟΝ στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο, ὁ ὁποῖος συνεχίζει τὴν ἀποκαλυπτικὴ του ἀφήγησι γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 1ης Μαρτίου 1935:

— 'Αναφέρατε ὅτι ἀπὸ τὸ 1ο Σύνταγμα συγκεντρώνατε πληροφορίες ἀπὸ τοὺς διάφορους συνοικιστούς. Τί ἐννοεῖτε μὲ τοῦτο;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— 'Ακοῦστε. Πρέπει νὰ σᾶς δώσω ὡρισμένες ἐξηγήσεις. Καὶ πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐδημιουργήθη περὶ τὰς 'Αθήνας, περὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ περὶ τὴν Θεσσαλονίκην μία ἐντελὼς ἰδιόρρυθμος κατάστασις. Εἰς ἐκτεταμένους χώρους περὶ τὴν πρωτεύουσαν καὶ περὶ τὰς ἄλλας δύο πόλεις —καθὼς καὶ γύρω ἀπὸ πολλὰς ἑτέρας δευτερευούσας πόλεις— ἐγκατεστάθησαν οἱ ἀδελφοί μας 'Ελληνες, οἱ ἐκριζωθέντες ἐκ τῶν παναρχαίων ἑστιῶν των τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, τοῦ Πόντου καὶ διαφόρων ἄλλων περιοχῶν, ὅπου ἦκμασε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ αἱ ὁποῖαι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μας. Οὕτω, ἐδημιουργήθησαν οἱ ἀποκληθέντες «προσφυγικοὶ συνοικισμοί».

Διάφοροι, ὅμως, πολιτικοστρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων —παράγοντες ἀνήκοντες εἰς τὴν λεγομένην «δημοκρατικὴν παράταξιν»— ἐφαντάσθησαν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καταστοῦν τυφλὰ ὄργανά των ἢ ἀκόμη περισσότερον κάτι σὰν πολιτικοὶ δοῦλοι των ἢ πολιτικὰ ὑποζύγιά των. Καὶ ἐνόμιζαν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν δὲν ἦταν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι διὰ νὰ σκεφθοῦν ἐλευθέρως καὶ νὰ ἀναζητήσουν τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀκόμη καλύτερον διὰ τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, ἀλλὰ ὅτι ὤφειλαν νὰ ὑπακούουν τυφλῶς εἰς τὰ οἱαδήποτε κελεύσματα αὐτοῦ τούτου τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου ἢ τοῦ Νικολάου Πλαστήρα. Εἰδικώτερον ὁ δεύτερος ἐπίστευεν ὅτι ἦσκει ἀπεριόριστον γοητείαν εἰς τὰς προσφυγικὰς μάζας καὶ ὅτι οἱ πρόσφυγες τὸν ἐθεώρουν ὡς θεόν των.

«Τοὺς εἶχε στὴν τσέπη του»

ΦΥΣΙΚΑ ρωτάω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο γιατί ὁ Νικόλαος Πλαστήρας φανταζόταν τὸν ἑαυτό του «θεοποιημένο» ἀπὸ τοὺς τότε ἀποκαλουμένους πρόσφυγες.

— Διότι μοῦ ἀπαντάει, ἔτσι τοῦ ἔλεγαν. Δηλαδή, δὲν τοῦ τὸ ἔλεγαν ὅλοι οἱ πρόσφυγες, ἀλλὰ ἐκ τῶν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων, ἐλάχιστοι τινές, οἱ ὁποῖοι περίστασιν τὰ «κεσέμια», τοὺς «ὁδηγούς» καὶ οἱ ὁποῖοι «ἄρχηγό» τὸν ἀνέβαζαν καὶ «ἄρχηγό» τὸν κατέβαζαν! Τὸν ἔλεγαν ἀκόμη «μαῦρο καβαλλάρη» καὶ ἔκαναν ὅ,τι τοὺς ἦτο δυνατὸν διὰ νὰ πιστεύση καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι εἶχε στραλὴ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ νὰ καταστῆ ὁ μέγας φίλας ἄγγελος, ὁ συμπαραστάτης ἅγιος τῶν προσφύγων! Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ ἐφαντάσθη καὶ ὁ ἴδιος ὅτι ἐπιτέλει ἔναντι τῶν προσφύγων ἔργον μονίμου προστάτου καὶ ὅτι λόγω τούτου ἐδικαιοῦτο νὰ τοὺς σύρη ὅπου αὐτὸς ἤθελε.

Βεβαίως, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὴν μὴ ἐρμηνευομένην ἀπολύτως ἀκτινοβολίαν ποὺ εἶχεν ὁ Ν. Πλαστήρας μεταξὺ τοῦ τότε προσφυγικοῦ κόσμου. Τοῦτο, ὅμως, δὲν σημαίνει ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ πρόσφυγες ἦσαν ἀδικοί του, ὅπως ἰσχυρίζοντο οἱ περιστάντες τὰ «κεσέμια». Ὑπῆρχον καὶ πολλές, ἄπειρες, χιλιάδες προσφύγων, οἱ ὁποῖοι εἶχον διαφορετικὸν φρόνημα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐφαντάζετο ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» καὶ εἰς πλείστας περιπτώσεις ἡ μεγάλη αὐτὴ μερὶς ἐξεδήλωσε τὴν πολιτικήν της ἀνεξαρτησίαν. Ἡ δὲ ληφθεῖσα παρ' αὐτῶν ἑκάστοτε «ἐκλογικὴ θέσις» ἦτο ἐντελῶς ἀντίθετος μὲ τὴν τοῦ Ν. Πλαστήρα. Ἄλλωστε, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἐγκαθίστανε τὸ εἰς τοὺς συνοικισμοὺς καὶ νέοι κάτοικοι προερχόμενοι ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἕτεροι ἐκ τῶν κατοίκων τῶν συνοικισμῶν τοὺς ἐγκατέλειπον διὰ νὰ διεμείνουν ἐντὸς τῶν πόλεων ἢ διὰ νὰ σκορπίσουν εἰς διάφορα ἄλλα σημεῖα τῆς χώρας.

'Εν τούτοις ὁ Νικόλαος Πλαστήρας, προπαντός, παρασυρόμενος ὡς σᾶς εἶπον καὶ ὑπό τινων θορυβοποιῶν τοπικῶν παραγόντων, δὲν ἔπαυε νὰ θεωρῇ ἐαυτὸν —καὶ ἴσως μέχρι τοῦ τέρματος τοῦ βίου του— ὡς τὸν «θεὸν» τῶν προσφύγων καὶ νὰ πιστεύῃ ἀκραδάντως ὅτι «τοὺς εἶχε στὴν τσέπη του» καὶ ὅτι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν αἱ προσφυγικαὶ μᾶζαι ἦσαν ἕτοιμαι νὰ ὁποκύψουν εἰς ἕνα νεῦμα του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς πλέον σκολιοὺς δρόμους ἢ νὰ τὸν ἐνισχύσουν εἰς τὰ πλέον ἀπονενοημένα διαβήματά του.

Ἐρώτημα ἂν θὰ παρέδιδε τὴν Ἀρχή!

ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ καταστήσῃ ὁ συνομιλητής μου πιὸ ἀκλόνητο τοῦ ἐλόγου τὸ ἀληθὲς ἐπικαλέσθηκε τὴν μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου. Καὶ ἀναφέρθηκε στὴ συγκλονιστικὴ ἀγόρευσι ποὺ ἔκανε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων στὴ Βουλή, τὴν ἡμέρα ποὺ συζητήθηκε ἐκεῖ (συνεδρίασι τῆς 15ης Μαΐου 1933) ἡ δωδεκάωρη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

Περιγράφοντας, λοιπόν, στὴ Βουλή, ὁ 'Ελ. Βενιζέλος, τὸ τί γίνηκε στὸ σπίτι του τὴ νύχτα τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933 (ἐκλογῶν ποὺ διεξήχθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο σὰν πρωθυπουργό, μὰ ποὺ τίς ἔχασε γιὰ νὰ ἔρθουν στὴν ἀρχὴ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα καὶ τὰ συνεργαζόμενα μὲ αὐτὸ κόμματα τῶν Γ. Μυνδούλη καὶ 'Αλ. Χατζηκυριάκου) ἀποκάλυψε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ τοῦτα:

...'Αφοῦ ἀνέβηκα εἰς τὸν κρεβατῶνα μου, σχεδὸν ἀμέσως ἀνῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον μου, τὸ ὁποῖον παράκειται εἰς τὸν κοιτῶνα μου, ὁ υἱός μου, καθὼς καὶ ὁ κ. Σκουλᾶς. Μετ' ὀλίγον προσῆλθε καὶ κάποιος ἄλλος τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίσκεψιν δὲν γνωρίζετε, διότι δὲν προκύπτει ἐκ τῆς ἀνακρίσεως, καὶ τὴν ὁποίαν σᾶς ἀναφέρω ὡς πληροφορίαν ἰδικήν μου. Μετ' ὀλίγον, λοιπόν, ἀνῆλθε παρ' ἐμοὶ καὶ ὁ Πλαστήρας. 'Ο Πλαστήρας ἀνέβηκε ἴσως ἕνα τέταρτο περίπου ὕστερα ἀπὸ ἐμένα. Δὲν ἠξεύρω ἂν εἶχον ἔλθει ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλα ἀποτελέσματα εἰς τὸ γραφεῖον μου κάτω ὅπου συνεκεντροῦν το αὐτά ἢ ἐὰν εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ ὑπουργεῖον 'Εσωτερικῶν ἢ Συγκοινωνίας διὰ νὰ λάβῃ αὐτά. Εὐθὺς ὡς ἀνῆλθεν μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι αἱ ἐκλογαὶ χάνονται καὶ εἰς τὰς 'Αθήνας, ὅτι τὸ Λαϊκὸν Κόμμα πλειοψηφεῖ καὶ ἤθελε νὰ μάθῃ ἀπὸ ἐμὲ ἂν ἐν τῇ ἐπιούσῃ θὰ παρέδιδον τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς πλειοψηφήσαντας. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς εἴπω ποίαν ἐκπληξιν ἐξεδήλωσα ἀπέναντι τῆς διατυπωθείσης ἐρωτήσεως...

'Αλλὰ δὲν ἦταν τὸ ἐρώτημα τοῦ Ν. Πλαστήρα, ἂν ὁ 'Ελευθ. Βενιζέλος θὰ παράδιδε τὴν ἀρχὴ στὸ κόμμα ποὺ πλειοψήφησε στὶς ἐκλογές. ἡ μεγάλη ἀποκάλυψι τῆς βραδιᾶς ἐκείνης. (Γιατί τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἦταν εὔλογο καὶ δικαιολογημένο, ὕστερα ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχε πῆ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων στοὺς προεκλογικοὺς λόγους του, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὰς 'Αθήνας, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1932 τότε δηλαδή, ποὺ εἶχε δηλώσει πὼς δὲν θὰ παράδιδε τὴν ἀρχὴ στὴν ἀντιπολίτευσι, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ κέρδιζε τὶς ἐκλογές, καὶ γιατί δὲν θὰ τὴν παράδιδε). 'Η μεγάλη ἀποκάλυψι, ποὺ γίνηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κρητικὸ πολιτικὸ στὴ συνεδρίασι τῆς 15ης Μαΐου 1933, ἦταν ἀπόλυτα σχετικὴ μὲ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς εἶπε ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. "Οτι δηλαδή, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ πρὶν ξεκινήσουν ἀπὸ τὰ Παραπήγματα γιὰ τοῦ Μακρυγιάννη, παρακολουθοῦσαν, ἀπὸ τοὺς στρατῶνες τοῦ 1ου Συντάγματος πεζικοῦ, «τὰς ἐξελίξεις τῆς καταστάσεως ἐκ πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἐλαμβάναμεν ἐκ τῶν διαφόρων συνοικισμῶν». Γιατὶ τοὺς συνοικισμοὺς πρόβαλλαν σὰν «φόβητρο» οἱ ὑπέρμαχοι τῆς «δημοκρατίας»!

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΜΕΘΑΥΡΙΟΝ: 'Η συγκλονιστικὴ ἀπο κάλυψι τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου στὴ Βουλή.— Τί τοῦ ἐμπιστεύθηκε τὶς πρωινὲς ὧρες τῆς ὅης Μαρτίου 1933 ὁ Νικ. Πλαστήρας.— 'Η ἐξέγερσι τῶν συνοικισμῶν καὶ τὸ αἴτημα γιὰ πολιτικὴ δικτατορία.— 'Ο Στέφανος Σαράφης ἦταν ἀπὸ τότε κομμουνιστής.— Γιατί τὸν συνέλαβε ὁ Κώστας Μανιαδάκης καὶ γιατί τὸν ἔστειλε στὸ ἕνα νησί.— 'Ο φάκελλος δὲν εἶναι πάντα ἀπαραίτητος.— Τὸ ἐμπιστευτικὸ γράμμα ποὺ στάλθηκε στὸν 'Ελ. Βενιζέλο.— 'Ο χείμαρρος ποὺ θὰ πλημμύριζε καὶ ποὺ θὰ ἔπνιγε τὴν πρωτεύουσα.— Τὸ πάνιο πλαστηρικὸ σχέδιο.— 'Η ἐπιβεβαίωσι τοῦ Σπύρου Παπούλα.— «Ἂς ὄψεται ὁ Σαράφης».— Τί εἶχε μελετήσει ἡ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα».

Δὲν γνωριζόμαστε. Ὡστοσ
ὄζεσθε ἕνα ἠλεκτρικὸ ψυγ
δῆτε τὸ καλύτερο. Δὲν εἶν

Εἶναι ἕνα ψυγεῖο ποὺ φτιάχ
γάλα ράφια, μεγάλο χῶρο κ
αὐτὸ τὰ λέει ὅλα. Καὶ ἡ τιμ

"Οσο γιὰ τὴν γραμμή του, ε
τὸ ὁμορφαίνη. 'Επίσης τὰ 10
ὅσα χρόνια κι' ἂν τὸ ἔχω.

'Η συμβουλή μου εἶναι, ἕνα
πολλοὶ θὰ ἔχουν ψυγεῖο IZ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΠΑΓΙΟ ΠΛΑΣΤΗΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Ο χείμαρρος τῶν συνοικισμῶν ποὺ θὰ πλημμύριζε τὰς Αθήνας

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ ΑΠΟ ΤΟΤΕ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΗΣ!

56ον

ΑΥΤΑ εἶχαν κατορθώσει νὰ πείσουν τὸν Νικόλαο Πλαστήρα διάφορα «κεσεμέδια» τῶν συνοικισμῶν, ποὺ, ὕστερα ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴ καταστροφὴ τοῦ 1922, ἰδρύθηκαν γύρω ἀπὸ τὶς μεγάλες ἑλληνικὲς πόλεις — καί, προπαντός, γύρω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιὰ καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Κ'αὶ ὁ «μαῦρος Καβαλλάρης» παρασυρμένος ἀπὸ τὰ ὅσα τοῦ ἔλεγαν καὶ ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις πού, αὐθόρμητα ἢ «διευθυνόμενα», τοῦ γίνονταν «δὲν ἔπαυε νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς τὸν Θεὸν τῶν προσφύγων. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὅταν, στὶς 15 Μαΐου 1933, μιλώντας στὴ Βουλὴ γιὰ τὴν ἐφήμερη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου, ἀποκάλυψε μὲ πολλὴ εὐκολία, ὅτι ὁ φίλτατός του στρατηγὸς τὸν ρώτησε, μὲ ἀνεπιτήδευτη φυσικότητα, ἂν σκόπευε νὰ παραδώσῃ τὴν ἐξουσία στοὺς νικητὲς τῶν ἐκλογῶν (στὸ Λαϊκὸ Κόμμα καὶ στοὺς συνεργαζόμενους παλαιοδημοκρατικοὺς ἡγέτες Γ. Κονδύλη καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκο).

Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φ.λελευθέρων (ἀνάμεσα σὲ ἐφιθύρους καὶ σχόλια», ποὺ ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Βουλῆς καὶ ποὺ προκάλεσαν τὶς διαμαρτυρίες του) πρόσθεσε:

> ...Ὁ Πλαστήρας τότε μοῦ ἐδήλωσεν (σημ. γραφ. ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐρώτημά του ἂν θὰ παραδίνοταν ἡ ἐξουσία σὲ κείνους ποὺ θὰ πλειοψηφοῦσαν), ὅτι προβλέπει ὅτι αὔριον θὰ ἔχωμεν ἐπανάληψιν τῶν σκηνῶν τῆς 13ης Νοεμβρίου 1920. Ὅτι θὰ ἔχωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας ταραχάς, ὅτι θὰ ἔχωμεν γίλια δυὸ κακά, καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι σκέπτεται νὰ μεταβῇ τὸ πρωί, ἴσως τὴν ὥραν ἐκείνην, εἰς τοὺς συνοικισμούς, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν καὶ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν πόλιν ζητοῦντας τὴν ἐγκατάστασιν δικτατορίας πολιτικῆς...

Ὁ Στ. Σαράφης ἦταν κομμουνιστής

ΤΟΥΤΗ ἦταν ἡ πρόθεσι τοῦ στρατηγοῦ Ν. Πλαστήρα τὶς πρῶτες πρωινὲς ὧρες τῆς 6ης Μαρτίου 1933.

> — Ὅπως σᾶς εἶπα· συνέχισε ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἐπίστευεν ὅτι εἶχε τοὺς συνοικισμοὺς «στὴν τσέπη του». Καὶ ὅτι ἦρκει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ διὰ νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς κατοίκους των καὶ νὰ κατεβοῦν εἰς τὴν πόλιν. Νὰ εὑρεθοῦν δὲ ἀντιμέτωποι (διότι τοῦτο μοιραίως θὰ συνέβαινε) μὲ τὸν ὑπόλοιπο πληθυσμὸ τῆς πρωτευούσης (καὶ ἐνδεχομένως νὰ ἀλληλοσφαγοῦν). Τέλος οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν θὰ ἐζήτουν, καθὼς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἀπεκάλυψεν ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Ν. Πλαστήρας, τὴν ἐγκατάστασιν δικτατορίας πολιτικῆς! Τώρα τί εἶδους θὰ ἦτο αὐτὴ ἡ πολιτικὴ δικτατορία κανεὶς δὲν γνωρίζει. Ἐκτὸς ἐὰν ἦτο δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Διότι πολιτικὴ δικτατορία ἄνευ δυναμικοῦ ἐρείσματος δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ, ἀλλὰ οὔτε κἂν νὰ ὑπάρξῃ.

Μιὰ τέτοια «προλεταριακὴ» (κομμουνιστικὴ) δικτατορία φαίνεται πὼς εἶχε φιλοδοξήσει ἀπὸ τὸ 1935 ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφανος Σαράφης — ὁ ἀδυσώπητος ἐχθρὸς τοῦ Νικ. Πλαστήρα καὶ κάθε βενιζελογενοῦς «ἐπαναστατικῆς κινήσεως». Καὶ τοῦτο πολὺ ἐγκαίρως τὸ εἶχε ἀντιληφθῆ, ἀπὸ τότε, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ Νικόλαος Ροῦσος, ὁ ὁποῖος τὸ πρωὶ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἔγραφε στὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων (καὶ τὸ γράμμα του τὸ μετέφερε στὴ Χαλέπα ὁ προσωπικὸς γιατρὸς καὶ φίλτατος τοῦ Κρητικοῦ πολιτικοῦ, Βασίλειος Σκουλᾶς), ὅτι ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ εἶχε «ἰδιαιτέρως ἀριστερὰς τάσεις». Γιὰ τὶς ἀριστερὲς δὲ αὐτὲς τάσεις τοῦ Στέφ. Σαράφη μᾶς ἔχει μιλήσει διεξοδικώτερα (στὰ περασμένα) ὁ ἴδιος ὁ Νικ. Ροῦσος. Κ'αὶ μᾶς ἐξήγησε γιατὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε πιστέψει ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀνῆκε στὴν ἄκρα (τὴν κομμουνιστικὴ) ἀριστερά.

Ἡ ἴδια ὅμως ἀκριβῶς πεποίθησι γεννήθηκε στὰ ἀρμόδια γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ κράτους ὄργανα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου 1936. Μιὰ δὲ ἀπὸ τὶς πρῶτες πράξεις τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς Ἀσφαλείας στὴν κυβέρνησι τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, τοῦ Κώστα Μανιαδάκη, ἦταν νὰ περιορίσῃ σὲ ἕνα νησὶ τὸν Στέφανο Σαράφη. Ὅταν δέ ρωτήθηκε «γιατί», μιὰ ποὺ ὁ Στ. Σαράφης δὲν εἶχε φάκελλο γιὰ κομμουνιστικὴ δράσι ἀπάντησε: «Γιατὶ εἶναι κομμουνιστής»! Καὶ πρόσθεσε: «Ἄλλως τε γιὰ νὰ εἶσαι κομμουνιστὴς δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔχῃς πρὶν φάκελλο».

> — Βεβαίως· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ Κώστας Μανιαδάκης καθὼς συζητούσαμε ἀπάνω στὸ θέμα. Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ του εἰς τὸ κίνημα τοῦ 1935, ἐθεώρουν, τὸν Στέφανο Σαράφη, ὑποπτον κομμουνισμοῦ. Ἡ μᾶλλον ἤμουν βέβαιος διὰ τὴν κομμουνιστικήν του ἰδεολογίαν. Λέγω, λοιπόν ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου ἐσκέφθην ὅπως ἐσκέφθην. ἐνῶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ὅλων τῶν ὅπλων, ἐκ τῶν μετασχόντων εἰς τοῦτο, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, Αὐτὸ ὅμως δὲν συνέβη μὲ τὸν Σαράφην, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τρία ἔτη περιωρίσθη εἰς νῆσόν τινά. Τὸν ἐθεώρουν ὡς κομμουνιστὴν καὶ μάλιστα, ἐπικίνδυνον. Καὶ αὐτὸ χωρὶς κἂν νὰ γνωρίζω τὰς ἐν προκειμένῳ ἀπόψεις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος, ἄλλως τε, κατ' ἄλλο τὸ διάστημα τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ τοῦ πολέμου ἐλειπε εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἄρα δὲν μὲ εἶχε κατατοπίσει αὐτὸς καὶ οὔτε ἤξευρα τὴν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων ἐμπιστευτικὴν ἐπιστολήν του. Ὅταν δὲ διαρκούσης τῆς κατοχῆς καὶ ἐνῶ εὑρισκόμην εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ Σαράφης προσεχώρησεν εἰς τὸν Ε.Λ.Α.Σ, καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν ὁπλοφόρων κομμουνιστῶν, ἐθεώρησα τὸ πρᾶγμα φυσικώτατον. Καὶ συζητῶν ἐπὶ τοῦ θέματος μετὰ ἄλλων τινῶν ἔλεγον: «Πῶς ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ τὸ κίνημά του ὅταν ἀρχηγὸς του ἦτο ὁ κομμουνιστὴς Σαράφης;». Ἀργότερα δὲ ὁ ἴδιος ὁ Σαράφης ἱστορήσας τὰ ὅσα ἱστόρησεν ἐβεβαίωσεν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.

Ὁ χείμαρρος ποὺ θὰ πλημμύριζε

ΙΔΟΥ, λοιπόν, γιατὶ (πέρα ἀπὸ τὴν εἰδικὴ περίπτωσι τοῦ Στέφ. Σαράφη), οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ παρακολουθοῦσαν ἀπὸ τὰ Παραπήγματα καὶ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τοὺς συνοικισμούς.

> — Διότι· μοῦ ἐξήγησε ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἦτο καὶ πλαστηρικόν. Καὶ ἂς ἀντιπαθοῦσε τοὺς ἀποστάκτους πλαστηρικοὺς ἀξιωματικούς. Καὶ ἂς μὴν ἤθελε νὰ τοὺς ἰδῇ οὔτε στὰ μάτια του. Οἱ πλαστηρικοὶ ἔστω καὶ ἐὰν δὲν τοὺς ἤθελε ὁ τότε ἐπιτελάρχης τῆς Β΄ Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἐθεώρουν τὸ κίνημα ὡς ἰδικόν των. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ὀρθόδοξοι βενιζελικοί, δεδομένου, μάλιστα, ὅτι ὕπατος ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος. Τὸ αὐτό, τέλος, συνέβαινε καὶ μὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον μοιράσει τὴν πίστιν των μεταξὺ τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ καὶ τοῦ κατὰ τὸν Γεώργ. Κονδύλην «ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοκρατίας».
>
> Ἐφ' ὅσον καὶ οἱ πλαστηρικοὶ ἐθεώρουν τὸ κίνημα ἰδικόν των (καὶ τολὺ δικαίως, διότι, ἔστω καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος προσέφυγεν εἰς τὸν Ν. Πλαστῆραν, παρακαλῶν τοῦτον νὰ ἀναλάβῃ τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσίαν τῆς «ἐξεγέρσεως»), φυσικὸν ἦτο νὰ μετέλθουν τὰς γνωστὰς μεθόδους τοῦ «μαύρου καβαλλάρη». Ἐκείνας περὶ τῶν ὁποίων εἶχεν ὁμιλήσει ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων εἰς τὴν Βουλήν, κατὰ τὴν συνεδίασιν τῆς 15ης Μαΐου 1933. Ἡ μᾶλλον ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας ἀνεφέρθη ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλαστήρας ὅταν τὰς πρώτας πρωινὰς ὥρας τῆς 6ης Μαρτίου 1933 ἠρώτησε τὸν Ἐλ. Βενιζέλον ἂν θὰ παρέδιδε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ Λαϊκὸν Κόμμα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νικητὰς τῶν ἐκλογῶν.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο ἂν ὑπονοῇ τὸ ξεσήκωμα τῶν συνοικισμῶν καὶ τὸ κατέβασμα τῶν κατοίκων τους στὰς Ἀθήνας, μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργία «ἐπαναστατικοῦ κλίματος».

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

> — Ἀσφαλῶς ναί. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὁ Ν. Πλαστήρας ἐπεκαλεῖτο τὴν δύναμι τῶν συνοικισμῶν. Τὸν χείμαρρον ποὺ θὰ ἐκεινοῦσε ἀπὸ τὰ γύρω καὶ θὰ ἐπλημμύριζε τὴν πρωτεύουσαν. Τοῦτο ἀπετέλει, ἂς εἴπωμεν, τὸ πάγιον σχέδιόν του. Καὶ εἰς τοῦτο προσέφευγε —ἔστω καὶ κατὰ τὸ ὀργανωτικὸν στάδιον— ὁσάκις ἐγίνετο λόγος περὶ ἐνδεχομένου κινήματος. Διότι, βεβαίως, τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δὲν ἦτο τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐσχεδίασεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, μετὰ ἀπὸ τὴν δωδεκάμηνον δικτατορίαν του τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐξ Ἑλλάδος, δὲν ἔπαυσε —ὅπως καὶ σεῖς ἔχετε ἱστορήσει καὶ ὅπως διὰ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀνεκδότων ἰδιογράφων ἐπιστολῶν τοῦ Ν. Πλαστήρα ἔχετε ἀποδείξει —νὰ ἀσχολῆται μὲ τίποτε ἄλλο παρὰ μὲ τὴν ὀργάνωσιν κινημάτων. Ἄλλο ἐὰν ἐξεδηλοῦντο. Πάντως ὁ «μαῦρος καβαλλάρης» τὰ «ἔβαζε μπρὸς στὰ», τὰ «ξεκινοῦσε», καὶ διὰ διαφόρους λόγους ἐματαιοῦντο.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ :

«Πὲς στοὺς κυρίους αὐτοὺς νὰ παραδοθοῦν ἀμέσως»

«ΑΡΚΕΤΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΑΜΕ!»

57ον

ΟΤΙ εἶχε σχεδιάσει τὴν ὁὴν Μαρτίου 1933, ὁ Νικ. Πλαστήρας, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς εἶχε μελετηθῆ (ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ «μαύρου καβαλλάρη») καὶ γιὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

— Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, ἡ προσοχή μας, καθὼς ἤμεθα συγκεντρωμένοι εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ, ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τοὺς γύρω συνοικισμούς. Καὶ διηρωτώμεθα ποίας ταχὰ ἐκπλήξεις θὰ μᾶς ἐπεφύλασσαν.

Λέω:

— Εἴχατε συγκεκριμένες πληροφορίες;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Δὲν ἐχρειάζοντο συγκεκριμέναι πληροφορίαι. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο χαρακτηριστικὴ καὶ ἰδιάζουσα. Ἡ δὲ «Πανελλήνιος Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Ἀναστάσιος Παπούλας, εἶχε στρέψει ὅλην τὴν προσοχήν της πρὸς τοὺς συνοικισμοὺς καὶ ἐκεῖ ἀνέπτυσσε, κυρίως, τὴν δραστηριότητά της. Συνεπῶς ἡ «κάθοδος τῶν συνοικισμῶν» ἢ τοὐλάχιστον ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἐνεργειαν ταύτην ἦτο αὐτονόητος.

Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Γ. Κονδύλης καὶ ὅσοι ἀποτελοῦσαν τὸ στενὸ (προσωπικὸ) ἐπιτελεῖο του θεωροῦσαν σὰν αὐτονόητο, ἦταν καὶ ἀπόλυτα ἀληθινό.

— Ἂν ἐφαρμοζόταν τὸ δικό μας σχέδιο· ἀφηγήθηκε στὸν γράφοντα, παλαιότερα, ὁ τότε λοχαγὸς Σπύρος Ἄναστ. Παπούλας, καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ δυνάμεις ποὺ εἴχαμε ὀργανώσει εἰς τοὺς συνοικισμούς, τότε ἡ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων θὰ ἦτο διαφορετικὴ καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήματος βεβαία. Ἀλλὰ ἂς ὁφεται ὁ Σαράφης!

— Ἰδού, λοιπόν, λέγει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου περιμέναμε, εἰς τὸ σύνταγμά μας, τί θὰ ἐγίνετο εἰς τοὺς συνοικισμούς. Τὰ δὲ γεγονότα τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὅπου, μαζὶ μὲ τοὺς στασιαστὰς ἀξιωματικούς, εἰσῆλασαν καὶ τινα στοιχεῖα ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Πολυγώνου, ἐδικαίωσαν ἀπολύτως τὰς ἀνησυχίας μας. Τὸ πάγιον πλαστηρικὸν σχέδιον, εἶχε τεθῆ, ἐν τινι μέτρῳ, εἰς ἐφαρμογήν.

Διαταγὲς στὸ τάγμα «ἀμέσου ἐπεμβάσεως»

ΕΝΩ ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ, οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῆς μονάδας ἐκείνης παρακολουθοῦσαν τὶς ἐξελίξεις ποὺ σημειώνονταν στὴν πρωτεύουσα, ἤρθε καὶ ἡ ὥρα γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ τὸ Β΄ τάγμα —ἡ δύναμι, δηλαδή, τῆς «ἀμέσου ἐπεμβάσεως».

— Κατὰ τὰς 10.20 τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου· συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, εὑρισκόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος. Ἐνῶ συνεζητοῦμεν, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ συνταγματάρχης Κίτσος, ὁ διοικητὴς τοῦ 1ου συνταγματάρχης Κώνστ. Παπακωνσταντίνου καὶ ἐγώ, ἠκούσθη κλῆσις τοῦ τηλεφώνου. Ὁ συνταγματάρχης Κίτσος ἔλαβε τὸ ἀκουστικὸν καὶ μόλις ἀντελήφθη ποίος ἦτο ὁ καλῶν, εἶπε: «Μάλιστα· διατάξατε. Ἐδῶ πλάϊ μου εἶναι». Στραφεὶς δὲ πρὸς ἐμέ, προσέθεσε: «ὁ ὑπουργός»!

Τότε μεταξὺ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη καὶ τοῦ ταγματάρχη Ἰω. Πλυτζανόπουλου, διεξήχθη ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

Πλυτζανόπουλος: Διατάξετε, κύριε ὑπουργέ, Ἀναμένω.

Κονδύλης: Ἐσὺ εἶσαι Πλυτζανόπουλε;

Πλυτζανόπουλος: Μάλιστα καὶ περιμένω τὰς διαταγάς σας.

Κονδύλης: Αὐτοὶ οἱ κύριοι ποὺ ἔχουν κλειστὴ στοῦ Μακρυγιάννη καὶ παριστάνουν τοὺς ἐπαναστάτας δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη. Ἔστειλα ἐκεῖ καὶ τὸν Κοσίντα, καὶ τὸν Τρεπεκλῆ, καὶ τὸν Κουρούκλη, καὶ πεζικό, καὶ πυροβολικό, καὶ ἅρματα. Κατέβα, λοιπόν, καὶ σὺ στοῦ Μακρυγιάννη καὶ πὲς στοὺς κυρίους αὐτοὺς νὰ παραδοθοῦν ἀμέσως. Νὰ τοὺς τὸ τονίσης: Ἀμέσως νὰ παραδοθοῦν.

Πλυτζανόπουλος: Καὶ ἂν δὲν δεχθοῦν νὰ παραδοθοῦν ἀμέσως;

Κονδύλης: Τότε νὰ κάνης τὴ δουλειά σου, ὅπως ἐσὺ ξέρεις. Καταλαβαίνεις...

Πλυτζανόπουλος: Μάλιστα· καταλαβαίνω.

Κονδύλης: Καὶ γρήγορα σὲ παρακαλῶ, ὅσο μπορεῖς νὰ γρήγορα, γιατὶ στὴ μία ἡ ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα σὲ θέλω νὰ εἶσαι ἐδῶ. Ἔχουμε καὶ ἄλλη σοβαρὴ δουλειὰ νὰ κάνουμε.

Πλυτζανόπουλος: Θὰ κάνω ὅπως μὲ διατάξατε.

Κονδύλης: Ἄκου, Πλυτζανόπουλε, νὰ σοῦ πῶ καὶ κάτι ἀκόμα. Καθὼς θὰ φεύγης πέρασε ἀπὸ τὸν Ποντίκα, τὸν διοικητὴ τοῦ ὁρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο ἔχω ἤδη συνεννοηθῆ διὰ νὰ σοῦ δώση δύναμι πυροβολικοῦ. Χρειάζεσαι τίποτα ἄλλο;

Πλυτζανόπουλος: Ὄχι· εὐχαριστῶ πολύ. Φεύγω ἀμέσως καὶ θὰ περάσω ἀπὸ τὸν Ποντίκα, καθὼς διατάξατε.

Κονδύλης: Μὴ καθυστερεῖς οὔτε ἕνα δευτερόλεπτο. Ἀρκετὰ καθυστερήσαμε καὶ ἀρκετὰ τραινάρησε τὸ πρᾶγμα.

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνέχισε:

— Μετὰ τὴν τηλεφωνικὴν αὐτὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὰς διαταγὰς ποὺ μοῦ ἔδωσε προσωπικῶς ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ἀνέφερα εἰς τὸν παριστάμενον ἀρχηγὸν τοῦ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ τὰ διαμειφθέντα καὶ τοῦ προσέθεσα ὅτι ἀναχωρῶ ἀμέσως μὲ ἕνα λόχο τοῦ τάγματός μου διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἀποστολὴν ποὺ μοῦ ἐτάχθη. Πράγματι εἰδοποίησα τὸν 5ον λόχον, ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Πέτρον Μουρίκην, ὅτι θὰ ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως καὶ ὅτι ἀποστολή μας ἦτο νὰ ἀναγκάσωμεν, ὁπωσδήποτε, τοὺς ἐγκλείστους εἰς τοῦ Μακρυγιάννη στασιαστὰς νὰ παραδοθοῦν ἄνευ περαιτέρω καθυστερήσεως. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δύο διμοιριῶν τοῦ 5ου λόχου ἦσαν οἱ ἀνθυπολοχαγοὶ Ἰωάννης Καραμπότσος —ὁ ὁποῖος, ἀργότερα, διέπρεψε εἰς τὰς ἱστορικὰς μάχας τοῦ Ἐλ Ἀλαμέϊν καὶ τοῦ Ρίμινι, ὅπου ἐτραυματίσθη βαρύτατα καὶ κατέστη ἀνάπηρος—καὶ Σωτήριος Κρεβατᾶς ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῆς Σπάρτης. Πλὴν τῶν δύο διμοιριῶν παρέλαβα μαζί μου καὶ οὐλαμὸν πολυβόλων ἐκ τῆς πολυβολαρχίας τοῦ τάγματος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίλοχίαν Κωνσταντινόπουλον. Ὁλίγον δὲ πρότερον ἀναχωρήσω ὥρισα ἀντικαταστάτην μου εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος τὸν ταγματάρχην Τσιμιτσέλην.

Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μὲ μεγίστην ταχύτητα, διότι ἐπείγόμην νὰ κατευθυνθῶ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη, καί, κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ. Κονδύλη, νὰ τερματίσω τὴν παρατεινομένην κατάστασιν. Πάντως, διερχόμενος ἐκ τοῦ παρακειμένου εἰς τὸ 1ον σύνταγμα, 34ου τοιούτου παρουσιάσθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ΙΙ Μεραρχίας ὑποστρατηγὸν Κωνσταντίνον Πλατὴν εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέφερα τὰ τῆς εἰδικῆς ἀποστολῆς τῆς ἀνατεθείσης εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Τοῦ ἀνέφερα ἐπίσης ὅτι ἤδη κατηρχόμην πρὸς τοῦ Μακρυγιάννη. Ὁ μεραρχος μοῦ συνέστησε νὰ ἐπισπεύσω τὴν λύσιν τῆς καταστάσεως καὶ μοῦ πύχήθη «καλὴν ἐπιτυχίαν».

Τέλος καὶ καθὼς πλέον κατηυθυνόμην πρὸς τοῦ Μακρυγιάννη διῆλθον ἐκ τοῦ συντάγματος ὁρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον, τότε ἐστρατωνίζετο εἰς τὴν λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας καὶ δὴ εἰς τὸν χῶρον τὸν μεταξὺ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης, καὶ συνηντήθην μὲ τὸν διοικητὴν τούτου Ἰωάννην Ποντίκαν. Ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος μοῦ ἐγνώρισε τὰ τῆς διαταγῆς τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μοῦ διέθεσε ἕνα οὐλαμὸν ὁρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν τότε λοχαγὸν καὶ κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ πλέον χρόνια διοικητὴν τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, νῦν δὲ ἀποστράτων ἀντιστράτηγον Στυλιανὸν Ταβουλάρην.

Ἔτσι ὁ 5ος λόχος τοῦ Β΄ τάγματος «ἀμέσου ἐπεμβάσεως» καὶ ὁ οὐλαμὸς τοῦ ὁρειβατικοῦ πυροβολικοῦ κατευθύνονταν ἐκεῖ ὅπου ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ «σὺν αὐτῷ» γράφανε τὴν κύρια ἀθηναϊκὴ φάσι τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Ἐκεῖ ὅπου ἀπὸ ὥρα πολὺ βρισκόταν τὸ ἀπόσπασμα τοῦ συνταγματάρχη Τρεπεκλῆ, καὶ ὅπου, ἀκόμα νωρίτερα, εἶχε προηγηθῆ ὁ βαρύτατος τραυματισμὸς τοῦ ταγματάρχη Κοσίντα

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

"ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ„ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙ

Με απορρητα κειμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΟΙ ΟΠΛΟΒΟΜΒΙΔΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ

Πῶς τελικῶς ἐπετεύχθη ἡ «ἄλωσις» τοῦ Μακρυγιάννη

ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: ΕΥΡΕΘΗΜΕΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΣΑΡΑΦΗ

58ον

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του διὰ τὴν μάχην τοῦ Μακρυγιάννη:

— Ἡ δύναμις πεζικοῦ καὶ ἡ δύναμις πυροβολικοῦ ἐπροχωρήσαμεν, ἀπὸ κοινοῦ, πρὸς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Ἐνῶ ὅμως εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ ἠκολουθοῦμεν τὴν πορείαν τὴν ὁποίαν εἴχομεν προδιαγράψει, μία περίπολος ἐξ ἀνδρῶν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων μᾶς ἔκαμε σημα νὰ σταματήσωμεν. Βεβαίως τὸ πρᾶγμα μοῦ προεκάλεσεν ἐντύπωσιν, ἤτις ὅμως διεσκεδάσθη ὅταν ἀντελήφθην ὅτι μετὰ τῆς περιπόλου εὑρίσκετο καὶ ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τότε ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ Χρήστος Λουκίδης. Ἀμέσως δὲ τὸν ἠρώτησα: «Τί γίνεται ἐδῶ, Χρῆστο; Πῶς πάνε τὰ πράγματα; Γιατί καθυστεροῦμε τόσο πολύ, ὅπως μοῦ εἶπεν ὁ ὑπουργός;». Καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Οὔτε ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω γιατί παρατείνεται τόσο ἡ κατάστασις». Τότε τοῦ ἐζήτησα πληροφορίας διὰ τὴν διλοχίαν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἡ ὁποία ἐστρατωνίζετο μακρὰν τοῦ Μακρυγιάννη, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Παραπηγμάτων, καὶ ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἐπαναστατήσει. «Αὐτοὶ ποῦ βρίσκονται καὶ τί κάνουν τώρα;», εἶπα. Ὁ δὲ φίλτατός μου Λουκίδης μοῦ ἐξήγησεν ὅτι οἱ ἄνδρες τῆς διλοχίας αὐτῆς, ἤτις ἐπίσης εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἰδιορρύθμου ἀνταρσίας τῶν ἐγκλείστων στασιαστῶν, εὑρίσκοντο ἐκεῖ πλησίον καὶ ἦσαν παρατεταγμένοι κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου Συγγροῦ, μέχρι σχεδὸν τῆς στροφῆς πρὸς τοῦ Βεΐκου.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο:

— Τί ἔκαναν οἱ ἄνδρες τῆς διλοχίας ποὺ εἶχε παραταχθῆ στὴ λεωφόρο Συγγροῦ;

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Πέστε μου γιὰ νὰ σᾶς πῶ! Οὔτε ὁ Λουκίδης ἤξερε τί ἀκριβῶς ἔκαναν οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ποὺ εἶχαν σταλῆ διὰ νὰ καταστείλουν τὸ κίνημα, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐγὼ ἐκατάλαβα. Οὔτε τότε ἐκατάλαβα τίποτε, ἀλλ' οὔτε ἔκτοτε, ἂν καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔχουν παρέλθει τριανταδύο καὶ περισσότερον χρόνια. Ἀλλὰ καὶ οὔτε ὅταν, ἀργότερα, ἀνέλαβα ἐγὼ τὴν διοίκησιν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἠδυνήθην νὰ ἐξιχνιάσω τὸ μυστήριον ἐκεῖνο!

Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἀφοῦ συνεζήτησα καὶ ἐπεσήμανα τὴν πλέον σύντομον κατεύθυνσιν πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ στρατῶνος τοῦ Μακρυγιάννη, καθὼς καὶ πρὸς τὴν νοτίαν τοιαύτην, ἐπληροφορήθην ἐκ τινος διερχομένου πολίτου, ὃν δὲν ἐγνώριζα καὶ ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ὠνομάζετο Τοτόμης καὶ ἦτο παλαιὸς Ἀθηναῖος καὶ Πλακιώτης, ὅτι ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος Τρεπεκλῆ ἕνα πυροβόλον εὑρίσκετο τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὸ Φανάρι τοῦ Διογένους, εἰς τὴν Πλάκαν, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ περίπου εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἡρῳδείου. Μοῦ προσέθεσε δὲ ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τὰ πυροβόλα εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καὶ σχεδὸν κατέναντι τοῦ μανδροτοίχου τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, καὶ εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν ἀπὸ αὐτοῦ.

Ἀφοῦ συνεκέντρωσα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα καὶ προέβην εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους, ἐκινήθην μετὰ τοῦ 5ου λόχου καὶ τοῦ ὁλάμου πυροβόλων τοῦ λοχαγοῦ Στυλιανοῦ Ταβουλάρη πρὸς τὴν ὁδὸν Μακρυγιάννη. Κατὰ τὴν προχώρησίν μου δὲ ἐτοποθέτησα φρουρὰς πρὸς τὴν νοτίαν καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῶν στρατώνων. Παραλλήλως εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν ἐτοποθέτησα καὶ εἰδικοὺς παρατηρητὰς ἐπὶ τοῦ μανδροτοίχου. Ἐν συνεχείᾳ μετὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως τοῦ λόχου καὶ μετὰ τῶν πυροβόλων, ἐγκατεστάθημεν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῶν στρατώνων, ἐνῶ, ὡς σᾶς προανέφερον, ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς μετὰ τοῦ ἑνὸς πυροβόλου τοῦ λοχαγοῦ Γεωργίου Κουρούκλη εὑρίσκετο περὶ τὸ Ὠδεῖον τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ.

Ἀφοῦ, λοιπόν, κατελάβομεν τὰς θέσεις μας καὶ προτοῦ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν καθ' αὐτὸ ἐκπολιορκητικήν μας δρᾶσιν, ἐγὼ μετὰ τοῦ λοχαγοῦ Ταβουλάρη καὶ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Κρεβατᾶ ἐκινήθημεν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς θέσεως τοῦ συνταγματάρχου Τρεπεκλῆ.

Βαίνοντες ὅμως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου ὑπέστημεν μίαν ἀπροσδόκητον περιπέτειαν. Πλησίον ἡμῶν ἠσημειώθη ἔκρηξις ὀβίδος πυροβολικοῦ. Θραῦσμα δὲ αὐτῆς ἐκτύπησεν — εὐτυχῶς ἀκινδύνως — εἰς τὸν ἀριστερὸν πόδα τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Κρεβατᾶν. Μάλιστα οὗτος ἀνεῦρε τὸ θραῦσμα, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ τὸν ἐκτύπησεν, ἐξετινάχθη εἰς μικρὰν ἀπὸ ἐκείνου ἀπόστασιν, καὶ ἔσπευσε νὰ μοῦ τὸ προσκομίσῃ καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρῃ σχετικῶς.

Ἀλλὰ σχεδὸν ταυτοχρόνως ἠκούσθησαν ἐκ τοῦ περιβόλου τῆς Ἀκροπόλεως σπαρακτικαὶ φωναί. Ὡς, ἀργότερον ἐξηκριβώθη, αἱ φωναὶ προήρχοντο ἀπὸ τραυματισθέντας ἐκ τῆς ἰδίας ἐκρήξεως. Εἶχον δὲ τραυματισθῆ ἕνας γέρων καὶ μία παιδίσκη.

Μετὰ ἀπὸ ὀλίγον συνήντησα καὶ τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν, καθὼς καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πυροβόλου τοῦ βάλλοντος ἐκ τοῦ Ἡρῳδείου. Ἀνέφερον δὲ εἰς τὸν Τρεπεκλῆν τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει ἡ ὑπὸ τὰς διαταγάς μου δύναμις, καὶ τὸν παρεκάλεσα ὅπως παύσῃ ἡ ῥῖψις ὀβίδων ὑπὸ τοῦ πυροβόλου του, διὰ νὰ μὴ κτυπήσουν οἱ ἰδικοί μας ἄνδρες. Ἀκολούθως ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ στρατῶνος τοῦ Μακρυγιάννη.

Ρώτησα, φυσικά, τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο ποιές ἦταν οἱ «ἐκπολιορκητικὲς» ἐνέργειες ποὺ ἀκολούθησαν.

— Ἡ πρώτη μας ἐνέργεια, μοῦ ἀπαντάει, ἦτο νὰ σβήσουμε τὰ φῶτα ποὺ ἦσαν ἀναμμένα εἰς τὰς γωνίας, δηλαδὴ νὰ σπάσουμε τοὺς ἠλεκτρικοὺς λαμπτῆρας. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ φωτιζώμεθα ὡς στόχος, διὰ τοὺς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ στρατῶνος βάλλοντας. Ἀκολούθως διέταξα νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ ὁπλοβομβισταί. Ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν νὰ ῥίψῃ ἀνὰ τρεῖς ὁπλοβομβίδας εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς σκεπῆς τοῦ στρατῶνος!

Λέω:

— Γιατί, στρατηγέ μου, αὐτὴ ἡ ἐνέργεια;

Καὶ ἀκούω:

— Σκοπός μου ἦτο αἱ ριπτόμεναι ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς σκεπῆς ὁπλοβομβίδες νὰ «κατρακυλήσουν» καὶ νὰ πέσουν εἰς τὸν περίβολον τῶν στρατώνων. Ἐκεῖ δὲ ἐκρηγνυόμεναι νὰ τρομοκρατήσουν καὶ τοὺς τσολιάδες καὶ τοὺς στασιαστάς. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὰ ὑπόγεια διὰ νὰ προφυλαχθοῦν καὶ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς μάχιμος δύναμις ἐναντίον μας. Οἱ δὲ δεύτεροι νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ πεισθοῦν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον τρόπος οὔτε περαιτέρω ἀντιστάσεώς των, οὔτε διαφυγῆς των.

Καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός μου ἐπετεύχθη πλήρως. Τοῦτο τὸ ὡμολόγησεν ἕνας αὐτόμολος τσολιᾶς, ὁ ὁποῖος τόσον ἐτρομοκρατήθη, ὥστε, ἀντὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὑπόγεια διὰ νὰ σωθῇ, ἔσπευσε νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὸν στρατῶνα, πηδῶν ἀπὸ ἕνα χαμηλὸν σημεῖον τοῦ μανδροτοίχου. Τὸν τσολιᾶν αὐτὸν τὸν παρουσίασεν ἐνώπιόν μου ἡ ἰδική μας περίπολος, ὅπως δὲ μοῦ ἀπεκάλυψεν εἶχεν ἐπέλθει ἐντὸς τοῦ στρατῶνος ἕνας ἄνευ προηγουμένου πανικός.

Μετὰ τοὺς ὁπλοβομβιστὰς ἕνα ὀρεινὸν πυροβόλον τοῦ λοχαγοῦ Ταβουλάρη ἔβαλεν ἐναντίον τοῦ κτιρίου τῶν στρατώνων, καὶ εἰδικώτερον ἔρριψε δύο βολὰς κατὰ τῶν πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν εὑρισκομένων παραθύρων. Ἀπέδησαν δὲ ἰδιαιτέρως εὐστοχοι αἱ βολαὶ αὐταί.

ΜΕ ΤΙΣ ὁπλοβομβίδες ποὺ «κατρακύλησαν» καὶ μὲ τὶς εὐστοχες βολὲς τοῦ πυροβόλου εἶχαν δημιουργηθῆ οἱ κατάλληλες προϋποθέσεις, γιὰ μιὰ ἀποφασιστικώτερη — γιὰ μιὰ τελικὴ — ἐπίθεσι. Γιὰ μιὰ προσπάθεια «ἁλώσεως» τοῦ Μακρυγιάννη

— Πράγματι μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Μετὰ τὴν πληροφορίαν τὴν ὁποίαν μοῦ παρέσχεν ὁ αὐτόμολος, παρελάβα μίαν ὁμάδα τοῦ λόχου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Ἰωάννην Καραμπότσον καὶ κατηυθύνθημεν πρὸς τὴν κεντρικὴν εἴσοδον τοῦ στρατῶνος. Ἀπὸ τὴν πλευράν, δηλαδή, τῆς ὁδοῦ Μακρυγιάννη. Ἤδη δὲ καὶ αἱ ὁπλοβομβίδες καὶ αἱ ὀβίδες εἶχον κάμει τὸ θαῦμα τους.

Ἐρώτησι:

— Ποιό θαῦμα τους, στρατηγέ μου;

Ἀπάντησι:

— Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι μᾶς περίμεναν πλέον. Δὲν προέβαλαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν. Μᾶς ἄνοιξαν διάπλατα τὴν μεγάλην σιδηρᾶν θύραν καὶ εἰσήλθομεν ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε προηγηθῆ τίποτε. Ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον ἐκτυλιχθῆ πρὸ ἐλαχίστου μόλις χρόνου αἱματηρὰ γεγονότα εἰς τὸ ἴδιον ἐκεῖνο. ἀκριβῶς. σημεῖον.

Μόλις εἰσήλθομεν εἰς τὸν περίβολον τῶν στρατώνων ἐστράφημεν πρὸς τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως τοῦ Τάγματος. Καὶ ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, εὑρέθημεν πρὸ τοῦ συνταγματάρχου Στεφ. Σαράφη, πρὸ τῶν ἀντισυνταγματαρχῶν Χρ. Τσιγάντε καὶ Ἰω. Στεφανάκου καὶ πρὸ τῶν ἄλλων στασιαστῶν ἀξιωματικῶν. Ἡ σκηνὴ ἦτο ἐξόχως δραματική.

Ἐρώτησι:

— Καὶ ὅταν βρεθήκατε ἀπέναντί τους, τί ἔγινε;

Ἀπάντησι:

— Εὐθὺς ἀμέσως ὁ Στέφ. Σαράφης ἔσπευσε νὰ μοῦ δηλώσῃ ὅτι ὅλοι οἱ παρισταμένοι ἀξιωματικοὶ τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε προηγηθῆ τὸ τηλεφώνημά του πρὸς τὸν Γ. Κονδύλην.

Τότε ἐγὼ ἐκάλεσα τὸν διοικητὴν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἀντισυνταγματάρχην Γεώργιον Λαμπράκην, ὅπως μὲ τὴν μὴ στασιάσασαν διμοιρίαν ἐγκατασταθῇ εἰς τοὺς στρατῶνας, ἀναλαμβάνων καὶ αὐθις τὴν διοίκησιν τῆς μονάδος του. Ἀφοῦ δὲ ἐξησφάλισα τοὺς εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν στρατώνων τεθέντας ὑπὸ κράτησιν ἰδιώτας — ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸ τάνμα μαζὶ μὲ τοὺς συνωμότας ἀξιωματικοὺς — παρέλαβα τὸν Σαράφην καὶ τοὺς ἄλλους στασιαστὰς καὶ ἀνεχώρησα ἐκ τῶν στρατώνων, ὅπως μεταβῶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παραδώσω τούτους εἰς τὸν Γεώργιον Κονδύλην.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

"ΒΙΟΧΑΛΚΟ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	1966		
Ι. ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΘΕΝ			
Οἰκόπεδα		5.710.396.—	
Βιομ)σια — Οἰκοδομαί	399.953.—	229.300,50	
Μεῖον ἀποσβέσεις	170.652,50		
Μηχ)τα — Ἐγκ)σεις ..	—	—	
Μεῖον ἀποσβέσεις ...	—	—	
Μεταφορικὰ Μέσα ...	926.337,95	602.396,75	
Μεῖον ἀποσβέσεις ...	323.941,20		
Ἔπιπλα — Σκεύη	589.616.—	542.274,34	
Μεῖον ἀποσβέσεις ...	47.341,66		
Λογιστικαὶ Μηχαναί	55.916.—	47.819,40	
Μεῖον ἀποσβέσεις ...	8.096,60		
Ὄργανα Ἐλέγχου	—	—	
Μεῖον ἀποσβέσεις ...	—		
		7.132.186,99	
Ἔξοδα Ἑπομένων Χρήσεων		900.000.—	
Παραγγελίαι Μηχανικοῦ Ἐξοπλισμοῦ ..		7.900.—	
Ἔργα ὑπὸ Ἐκτέλεσιν		—	
Συμμ)χαὶ εἰς Ἐπιχειρήσεις	341.893.428,50	125.100.000.—	475.033.515,49
Λ)σμοὶ Ἐπιχ)σεων Συμμ)χῆς μας	125.100.000.—		
ΙΙ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟΝ			
Πρῶται Ὕλαι — Ὑλικὰ	324.943.—		
Προϊόντα Ἡμιέτοιμα ...	391.318,75		
Προϊόντα Ἕτοιμα	619.077,20		
Καύσιμοι Ὕλαι	—	1.335.338,95	
Πελάται Ἐσωτερικοῦ		2.021.582,40	
Πελάται Δημοπρασιῶν Ἐσωτερικοῦ ...		4.879.858,45	
Πελάται Ἐξωτερικοῦ		22.500.793,02	
Παραγγελίαι Ὑλικῶν Ἐξωτερικοῦ		3.584.194,95	
Γραμμάτια Εἰσπρακτέα	40.873.012,40		
Μεῖον Γραμμ. Μεταβιό.	40.873.012,40		
Γραμμ. παρὰ Τραπέζαις	17.370.140,60		
Μεῖον Πρ)λαι ἐπὶ Γραμμ.	10.269.791,69	7.100.348,91	
Ἐπισφαλεῖς Ἀπαιτήσεις		548.402,40	
Διαφοραὶ Παραγγελιῶν		58.168,30	
Προμηθευταί		14.433,50	
Διάφοροι Χρεωστικοὶ Λογ)σμοὶ		2.991.581,80	
Φόροι Ἐπιστρεπτέοι		1.568.339,80	
Χρεόγραφα		500.000.—	
Λ)σμοὶ Ἐπιχειρήσεων συμμετοχῆς μας		29.358.653,70	76.461.696,18
ΙΙΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ			
Ταμεῖον		281.627,40	
Τράπεζαι (Λ)σμοὶ Ὄψεως)		1.424.525,09	1.706.152,49
			553.201.364,16
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ			
α) Ἀλλότρια Περιουσ. Στοιχ.		161.381,50	
β) Ἀμφοτεροβαρεῖς Συμβάσεις:			
Λῆπται Ἐγγυητ. ἐπιστ.	33.956.544,50		
Πιθανοὶ Ὀφειλ. ἐξ Ἐγγ.	5.794.887.—		
Πιθανοὶ Ἀπαιτήσεις ..	33.689.573.—		
Προαγορασταὶ Ἐσ)κοῦ	16.660.935.—		
Προαγορασταὶ Ἐξ)κοῦ	34.336.050.—		
Λ)σμοὶ Ἐγγυήσεων	269.326.977,60	393.764.967,10	393.926.348,60
ΔΡΧ			947.127.712,76

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Τὸ εἰς τοὺς Λογαριασμο
ριασμὸν ἑταιρίας, ἤτις κατέπι
λογαριασμὸν ἑταιρίας, ἤτις ἐκ τ

'Ο 'Εντεταλμένος Σύμβουλος
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πρός τούς

'Ηλέγξαμεν τὸν ἀνωτέρω 'Ισολογισμὸν τῆς Α
λήξασαν τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1966 ἑταιρικὴν χρη
αι. ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ὑπό τοῦ Σώματος 'Ορκωτ
'Ετηρήθησαν τὰ ὑπὸ τῆς «εἰμένης νομοθεσίας π
ας ἐζητήσαμεν, ἐλάβομεν δὲ γνῶσιν πλήρους ἀπολο
'Εν τοῖς βιβλίοις τηρεῖται κανονικῶς λογαριασ
Κατὰ παγίως ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς ἑταιρίας
'Ο ἀνωτέρω 'Ισολογισμὸς καὶ Λογαριασμὸς 'Α
ομόρφων πρὸς τὰς τῆς προηγουμένης χρήσεως τὴν
νίαν ταύτην χρῆσιν.

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗ

«Πιστεύουμε στοὺς ἑαυτούς μας καὶ ὄχι στὴν δημοκρατία»

ΠΟΙΟΣ ΗΤΟ Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ

59ον

ΜΕΤΑ τὴν παράδοσι τῶν στασιαστῶν τοῦ «Μακρυγιάννη» στὸν τότε ταγματάρχη Πλυτζανόπουλο, μιὰ θλιβερὴ συνοδεία σχηματίσθηκε καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τὰ πόδια.

— Τὴν στιγμὴ ἐκείνη· μοῦ ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, δὲν ὑπῆρχαν μεταφορικὰ μέσα. Καὶ ἀπεφάσισα νὰ κατευθυνθοῦμε εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν πεζῆ. Ὅταν ὅμως ἐπροχωρήσαμεν ἀπὸ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Μακρυγιάννη καὶ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, ἀντελήφθημεν εἰς μικρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ἀπόστασιν μίαν διμοιρίαν ἀνεπτυγμένην καὶ μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχην. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διμοιρίας ταύτης ἦτο ὁ ἴδιος ὁ συνταγματάρχης Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς, ὁ ὁποῖος, μὴ ἰδών, λόγω τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους, ποιοι ἤμεθα ἐφώναξεν: «Ἄλτ! Ἄλτ»! Ἀμέσως ὅμως ἀπήντησα ἐγώ: «Κύριε συνταγματάρχα, ἐδῶ Πλυτζανόπουλος, καὶ ἔχω κοντά μου τὸν Σαράφη καὶ τοὺς ἄλλους». Τότε ὁ Τρεπεκλῆς μὲ πλησίασεν καὶ ἀφοῦ διεπίστωσεν ὅτι πράγματι ἦσαν μαζί μου οἱ στασιασταὶ τοῦ Μακρυγιάννη, μὲ ἠρώτησε τί, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε συμβῆ. Ἐγὼ δὲ ἀφοῦ τοῦ ἀνέφερα δι' ὀλίγων τὰ συμβάντα, τοῦ προσέθεσα εἰς ἐπήκοον τοῦ Σαράφη καὶ τῶν ἄλλων: «Οἱ κύριοι ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐτελείωσα ἀκόμη τὴν ἀποστολήν μου, παρακαλῶ, κύριε συνταγματάρχα, νὰ τοὺς παραλάβετε σεῖς καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσετε εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ ἐκεῖ νὰ τοὺς παρουσιάσετε εἰς τὸν κ. ὑπουργόν, σύμφωνα μὲ τὴν διαταγήν του». Τοῦτο καὶ ἐγένετο.

Ἀφοῦ παρέδωσα τοὺς στασιαστὰς εἰς τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν, ἐπέστρεψα εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπου καὶ διέταξα συγκέντρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ 5ου λόχου. Ἀκολούθως παρέλαβα τοὺς κρατουμένους ἰδιώτας καὶ ἀνεχώρησα μετὰ τῶν πολυβόλων μου καὶ τοῦ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ διὰ τὸ σύνταγμά μας.

Ἐνῶ ὅμως παρεμέναμεν ἀκόμη παρὰ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐν ἀναμονῇ τῆς φορτώσεως τῶν πυροβόλων εἰς τοὺς ἡμιόνους (διότι ὁ οὐλαμὸς τοῦ λοχαγοῦ Ταβουλάρη ἀπετελεῖτο ἀπὸ λυόμενα ὀρειβατικὰ πυροβόλα), μᾶς ἐπλησίασεν μόνιππος ἅμαξα. Ὅταν δὲ εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν δύο - τριῶν μέτρων ἀπὸ ἡμᾶς, ἤκουσα τὸν ἕνα ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων νὰ λέγῃ πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην: «Τώρα σταμάτησε, φθάσαμε πλέον στὴν πηγή»! Ἐπέβαινον δὲ τοῦ μονίππου δύο δημοσιογράφοι, οἱ πρῶτοι ποὺ ἀφίχθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μακρυγιάννη, μετὰ τὴν λῆξι τῆς πολιορκίας τοῦ στρατῶνος: Οἱ Νικόλαος Κρανιωτάκης καὶ Σπύρος Μεταξᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὴν ζωήν. Μόλις κατέβηκαν ἀπὸ τὸ ἁμάξι, ἐξεδήλωσαν μεγάλο ἐνθουσιασμὸ —συνεδεόμην καὶ μὲ τοὺς δύο ἀπὸ παλαιότερα— καὶ ἄρχισαν βροχὴ τὰς ἐρωτήσεις. Ἐγὼ δὲ τοὺς ἔδωσα τὰς πληροφορίας ποὺ ἐζήτουν καὶ τοὺς περιέγραψα τὴν ὅλην κατάστασιν καὶ τὰ ὅσα διεδραματίσθησαν εἰς τοῦ Μακρυγιάννη.

— Ἀφοῦ ἐκεῖ περὶ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἑτοιμάσθημεν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα, ἐσκέφθην ὅτι ὀρθὸν θὰ ἦτο νὰ περάσω προηγουμένως ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Γεώργιον Κονδύλην. Πράγματι δὲ ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσω τὴν λεωφόρον Ὁλυμπιείου διὰ τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν λεωφόρον Κηφισίας (Βασιλίσσης Σοφίας), κατηυθύνθην πρὸς τὴν ὁδὸν Ἀμαλίας, ὁπόθεν κάμψας πρὸς τὰ δεξιά, μετὰ τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, τὴν λεωφόρον Κηφισίας, εὑρέθην μετ' ὀλίγον εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν (γωνία Ἀκαδημίας καὶ Κηφισίας). Καὶ ἐνῶ ὁ 5ος λόχος τοῦ ταγματός μου, μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐστάθμευε ἐκεῖ ὅπου περίπου τὰ ἀνθοπωλεῖα, ἐγὼ ἀνῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ.

Τὴν στιγμὴν ποὺ εἰσηρχόμην εἰς τὸ ὑπουργικὸν γραφεῖον, ὁ Γ. Κονδύλης περιεστοιχίζετο ἀπὸ ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων ὑπευθύνων καὶ ἀνευθύνων: ὑπουργῶν, στρατηγῶν, ἀξιωματικῶν, στρατιωτῶν, καὶ ἁπλῶν πολιτῶν. Μόλις ὅμως μὲ ἀντελήφθη μοῦ ἔκαμε νόημα νὰ πλησιάσω, ἐγὼ δὲ μόλις εὑρέθην παραπλεύρως του, τοῦ εἶπα: «Σᾶς τοὺς ἔστειλα, κύριε πρόεδρε, ὅπως εἴχατε διατάξει». Καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Ναί· μοῦ τοὺς ἔφεραν. Ἀλλὰ δὲν ἤθελα οὔτε νὰ τοὺς δῶ στὰ μάτια μου».

«Μόνοι μας θὰ ζοῦμε τὰ μάτια μας»!

ΕΤΣΙ ὁ παλαιὸς συμπολεμιστὴς τοῦ Γ. Κονδύλη, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνα, ἐκπλήρωσε «κατὰ γράμμα» τὶς διαταγὲς τοῦ ὑπουργοῦ του: Τέλειωσε γρήγορα - γρήγορα τὴν ἀποστολή του καὶ ἦταν ἕτοιμος γιὰ μιὰ καινούργια ἐξόρμησι.

— Μὲ τὸν Γ. Κονδύλη· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, δὲν ἐκουράζετο κανεὶς ποτέ. Ἐνέπνεε τοὺς συνεργάτας του, διότι καὶ ἐκεῖνος δὲν ἐγνώριζε τί σημαίνει ἀνάπαυσις. Μόνο ποὺ κανεὶς ἀπὸ ἐμᾶς ποὺ δεκάδες χρόνια τὸν τριγυρίζαμε, δὲν ἤξερε ἀκριβῶς τί κάθε φορὰ καὶ τί γιὰ κάθε πρᾶγμα, ἐσκέπτετο ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Εἶχε πάντοτε θυμοσοφικὴ διάθεσι καὶ ὅλα τὰ πράγματα τὰ ἀντίκρυζε καὶ τὰ ἐσχολίαζε μὲ σαρκασμό. Κανεὶς μας δὲν ἠμποροῦσε νὰ γνωρίζῃ τί τάχα ἤθελε καὶ ποιὸς ἦτο ἑκάστοτε ὁ «στόχος» του. Πολλὰ δὲ πράγματα τὰ ἔβλεπε ἂν ὄχι μὲ περιφρόνησι —τοῦτο λεγόμενον θὰ ἦτο ἴσως ὑπερβολικόν— πάντως ὅμως μὲ κάποια διευθυνομένη συγκατάβασι ἢ μὲ κάποια ἐλεγχομένη λύπη. Πάντοτε τοῦ ἄρεσε νὰ κυριολεκτῇ καὶ νὰ ἐξωτερικεύῃ (ὅταν ἐνόμιζε ὅτι ἔπρεπε νὰ τὶς ἀποκαλύπτῃ) καὶ τὶς πιὸ μύχιες σκέψεις του.

Φυσικά, παρακάλεσα τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο νὰ μοῦ ἀναφέρῃ ἕνα παράδειγμα ποὺ νὰ ἀποδείχνῃ τὴ βασιμότητα τῶν «ψυχογραφικῶν παρατηρήσεών» του γιὰ τὸν Γ. Κονδύλη.

— Ἀκοῦστε· μοῦ λέει. Μόλις ὁ Γ. Κονδύλης ἐγύρισε ἀπὸ τὸ ἐπίσημο ταξίδι του εἰς τὴν Ἰταλία (πρέπει δὲ νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν χώρα ποὺ τότε ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὸν Μπενίτο Μουσολίνι, πολὺ ἐντυπωσιασμένος) μὲ ἐκάλεσε διὰ νὰ μὲ ἐρωτήσῃ «πῶς πάει ἡ κατάστασις». Ἐγὼ τοῦ ἀνέφερα σχετικὰ καὶ τοῦ ἔδωσα ὅσας πληροφορίας εἶχα συγκεντρώσει.

Ὁ Γ. Κονδύλης ἄκουσε μὲ πολλὴ προσοχὴ τὴν «ἀναφορὰ» τοῦ ἐμπιστού του ἀξιωματικοῦ, ἀμέσως δὲ μετὰ διεξήχθη μεταξὺ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ταγματάρχη Ἰω. Πλυτζανόπουλου, ἡ ἀκόλουθη στιχομυθία:

Κονδύλης. Θὰ ἠμποροῦσα νὰ σοῦ μιλῶ ὧρες ἀτελείωτες γιὰ τὶς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Εἶναι ἕνας λαὸς ποὺ ἄλλο τὴν παθαίνει σὲ ὅλους τοὺς πολέμους, καὶ ἕνα κράτος ποὺ παρὰ τὰς ἥττας τὰς ὁποίας συνεχῶς ὑφίσταται (ὅταν πρόκειται περὶ λύσεων διδομένων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν) κατορθώνει πάντοτε νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ εὐημερῇ. Ἔτσι προοδεύει καὶ εὐημερεῖ καὶ ὁ λαός, διότι ζῇ εἰς ἕνα τέτοιο κράτος. Δυστυχὼς ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Ὅλο δόξες καὶ τιμὲς ἐξασφαλίζουμε στοὺς πολέμους καὶ ὅλο σὲ φτώχεια καὶ σὲ δυστυχία ζοῦμε στὴν εἰρήνη.

Πλυτζανόπουλος. Καὶ ποιὸς φταίει γιὰ ὅλα αὐτά, κύριε πρόεδρε; Τί μποροῦμε νὰ κάνουμε;

Κονδύλης. Φταῖμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, γιατὶ εἴμαστε γρουσούζηδες. Μόνοι μας κάθε φορὰ βγάζουμε τὰ μάτια μας. Καὶ ὕστερα ζητοῦμε εὐθύνες ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ καταριόμαστε τοὺς ἑαυτούς μας!

Πῶς θὰ ξαναμποῦμε στὸν νυμφῶνα

ΑΛΛΑ ἡ τόσο ἐνδιαφέρουσα στιχομυθία ἀνάμεσα στὸν Γ. Κονδύλη καὶ στὸν Ἰω. Πλυτζανόπουλο δὲν σταμάτησε ἐδῶ.

Συνεχίστηκε ἔτσι:

Κονδύλης. Τοὺς ξέρεις ὅλους αὐτοὺς ποὺ τάχα νοιάζονται γιὰ τὴν δημοκρατία καὶ γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ ὑπῆρχε διατρέχει, ἐνῶ δὲν διατρέχει κανένα κίνδυνο ἀπολύτως. Τοὺς ξέρεις πολὺ καλὰ καὶ μάλιστα ἕνα πρὸς ἕνα.

Πλυτζανόπουλος. Μάλιστα τοὺς ξέρω. Καὶ τοὺς ξέρω πολὺ καλά, γιατὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῶν δημοκρατικῶν σας ἀγώνων εἶχα τὴν μεγάλη τιμὴ καὶ τὴν μεγάλη χαρὰ νὰ εὑρίσκωμαι εἰς τὸ πλευρόν σας.

Κονδύλης. Καὶ ξέρεις, φίλε Πλυτζανόπουλε, ποιὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος δημοκράτης ἀπὸ ὅλους ἐμᾶς τοὺς ὑπερδημοκράτες; Ξέρεις ποιὸς πιστεύει πραγματικὰ στὴν δημοκρατία καὶ ποιὸς πρᾶγμα ἀληθινὰ γιὰ αὐτήν; Μπορεῖς νὰ μοῦ τὸν πῇς καὶ νὰ μοῦ τὸν ὀνομάσῃς;

Πλυτζανόπουλος. (Ἀφοῦ σκέφθηκε μερικὰ δευτερόλεπτα). Τί νὰ σᾶς πῶ; Θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς ἀναφέρω πρῶτον ἀπὸ ὅλους τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο! Τὸν Νικόλαο Πλαστήρα! Τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου! Τὸν Γεώργιο Καφαντάρη! Ἐσᾶς, κύριε πρόεδρε, καὶ ὅλη τὴν παρέα ποὺ σᾶς περιβάλλει, καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἀμετακινήτως πιστὴ εἰς τὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη καὶ σὲ σᾶς προσωπικῶς.

Κονδύλης. Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές, μωρε;

Πλυτζανόπουλος. Αὐτὰ ποὺ πιστεύω, κύριε πρόεδρε!

Κονδύλης. Δὲν ξέρεις τί σφῦ γίνεται. Γιατί· ἂν ἤξερες θὰ μοῦ ἔδινες τὴν σωστὴ ἀπάντησι. Καὶ θὰ μοῦ ἔλεγες ὅτι ὁ μεγαλύτερος δημοκράτης ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ἐκεῖνος ποὺ ἀληθινὰ πιστεύει εἰς τὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη, ἐκεῖνος ποὺ σέβεται τὸ σύνταγμα καὶ τὸ πολίτευμα γενικῶς εἶναι ὁ πρόεδρος.

Πλυτζανόπουλος. Ἐννοεῖτε τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη;

Κονδύλης. Ἐγνοῶ τὸν πρόεδρο τῆς κυβερνήσεως, τὸν Παναγῆ Τσαλδάρη. Τὸν ἀρχηνὸ τοῦ Λαϊκοῦ, τοῦ βασιλόφρονος δηλαδὴ κόμματος. Αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ γνησιώτερος δημοκράτης, στὸν τόπο μας. Ὅλοι οἱ ἄλλοι εἴμαστε καὶ δὲν εἴμαστε.

Πλυτζανόπουλος. Δηλαδή, τί θέλετε νὰ πῆτε;

Κονδύλης. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ὅταν εἴμαστε ἐμεῖς στὰ πράγματα τότε κοπτόμεθα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν τύπων. Μόλις ὅμως εὑρεθοῦμε ἐκτὸς τοῦ νυμφῶνος, τότε δὲν μᾶς συγκινεῖ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον πῶς θὰ ξαναμποῦμε εἰς τὸν νυμφῶνα. Καὶ τότε οὔτε τὸ Σύνταγμα μᾶς ἐνδιαφέρει, οὔτε οἱ τύποι τοῦ πολιτεύματος, οὔτε οἱ κοινοβουλευτικοὶ κανόνες, οὔτε οἱ νόμοι, οὔτε οἱ προφῆται, οὔτε οἱ θεσμοί, οὔτε τὰ προσχήματα κἄν. Οὔτε τί θὰ ποῦνε οἱ ἄλλοι γιὰ μᾶς, οὔτε τί ἐμεῖς γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἁπλῶς βγάζουμε τὰ μάτια τῶν ἄλλων, βγάζουμε καὶ τὰ δικά μας, βγάζουμε καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ δείχνουμε στὸ κάθε τι τὴν γρουσουζιά μας. Ἢ, μήπως, ἔχεις ἀντίρρησι; Δυστυχὼς ἐμεῖς πιστεύουμε μόνον εἰς τοὺς ἑαυτούς μας καὶ ὄχι εἰς τὴν Δημοκρατίαν.

ΔΕΝ εἶχε ποτὲ ἀντίρρησι, σὲ ὅ,τι ἔλεγε ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ πιστός του ἀξιωματικός. (Καὶ τοῦτο τὸ ἔδειξε παρακολουθώντας τον καὶ στὰ πολιτειακὰ του ἄλματα, πρᾶγμα, ποὺ δὲν γίνηκε μὲ ἄλλους «πιστούς» του).

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Τὸ Προσωρινὸν Δ. Συμβούλιον τοῦ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ καλεῖ ὅλους τοὺς συναδέλφους Φυσικοθεραπευτὰς εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν διὰ τὴν ἀνάδειξιν Μονίμου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τὴν 11ην Ἰουνίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10.30′ πρωϊνὴν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Σχολῆς Φυσικοθεραπείας. Πληροφ. 530.947.

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

ΠΩΛΗΤΑΙ — ΠΩΛΗΤΡΙΑΙ — ΠΡΟ·Ι·ΣΤΑΜΕΝΟΙ

ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΚΑΤΡΑΝΤΖΟΣ — ΣΠΟΡ Α.Ε.

ΝΕΟΙ μὲ γενικὴν μόρφωσιν νὰ γνωρίζουν εἰ δυνατὸν μιὰ ξένη γλῶσσα, ἄριστην ἐμφάνισιν, προικισμένοι μὲ διοικητικὰ προσόντα, εὐχέρειαν καλοῦ ὁμιλητοῦ, νὰ προέρχωνται ἀπὸ καριέραν Νεωτερισμῶν Κατ)των, μὲ προοπτικὴν σταδιοδρομίας εἰς τὴν Ἑταιρίαν.

ΚΑΤΡΑΝΤΖΟΣ — ΣΠΟΡ 223.351 ἢ γράψατε: Σταδίου 38 ΑΘΗΝΑΙ

132

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Ε

Γενικὸς Ἰσολογισμ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	1966		1965
I. ΠΑΓΙΟΝ			
Γήπεδα	445.138.—	127.400.—	445.138.—
Κτίρια	73.211.—	371.927.—	62.083.—
ΜΕΙΟΝ: Ἀποσβέσεις			
	335.481.—		335.481.—
Ἐπιπλα	335.480.—	1.—	335.480.—
ΜΕΙΟΝ: Ἀποσβέσεις			
	92.648.50		92.648.50
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεων	84.706.50	7.942.—	75.441.50
ΜΕΙΟΝ: Ἀποσβέσεις			
		507.270.—	
II. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ			
Χρεώγραφα	293.125.—		293.125.—
Γραμμάτια εἰσπρακτέα	281.756.50		288.762.—
Πρακτορεῖα	2.711.755.—		1.898.922.—
Ἀντασφάλειαι — Τρεχ. Λογ.	627.309.—	3.913.945.50	590.259.85
III. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ			
Ταμεῖον	8.713.45		83.231.45
Τράπεζαι	289.621.—	298.334.45	360.101.—
		147.359.45	
ΙΥ. ΖΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΝΕΟΝ		4.866.909.40	

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου τῆς ἑταιρίας ὑφίσταται σημείωσις δρχ. 330.000.-

		1966	
Ἀντασφάλιστρα		793.588.—	
Προμήθειαι χορηγηθεῖσαι		500.810.—	
Καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις	147.944.—		72.414.—
ΜΕΙΟΝ: Ἀναλογία ἀντασφαλιστῶν	119.131.—	28.813.—	52.189.—
Ἀπόθεμα μὴ ληξάντων κινδύνων παρούσης χρήσεως		88.549.—	
Ἀπόθεμα ἐκκρεμῶν ζημιῶν παρούσης χρήσεως		19.250.—	
Μεταφερόμενον εἰς «Κέρδη & Ζημίαι»		186.958.—	
		1.617.968.—	
Ἀντασφάλιστρα		109.149.—	
Προμήθειαι χορηγηθεῖσαι		33.616.90	
Καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις	87.341.—		92.193.—
ΜΕΙΟΝ: Ἀναλογία ἀντασφαλιστῶν	81.633.—	5.708.—	84.100.—
Ἀπόθεμα μὴ ληξάντων κινδύνων παρούσης χρήσεως		4.475.—	
Ἀπόθεμα ἐκκρεμῶν ζημιῶν παρούσης χρήσεως		61.320.—	
Μεταφερόμενον εἰς «Κέρδη & Ζημίαι»		214.268.90	
Ἀντασφάλιστρα		6.925.136.—	
Προμήθειαι χορηγηθεῖσαι		2.671.609.—	
Καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις	5.073.928.—		3.824.367.—
ΜΕΙΟΝ: Ἀναλογία ἀντασφαλιστῶν	4.556.514	517.414.—	3.395.202.—
Ἀπόθεμα μὴ ληξάντων κινδύνων παρούσης χρήσεως		306.541.—	
Ἀπόθεμα ἐκκρεμῶν ζημιῶν παρούσης χρήσεως		212.000.—	
Μεταφερόμενον εἰς «Κέρδη & Ζημίαι»		546.473.—	
		11.179.173.—	

Ἀνάλυσι

	1966	
	186.958.—	Κέρδος
		Κέρδος
	546.473.—	Κέρδος
	733.431.—	
	48.457.90	ΜΕΙΟΝ
084.973..		Μικτὸν
	686.928.80	ΜΕΙΟΝ
	73.974.—	Ἔξοδα
	20.393.—	Φόροι
781.295.80		Ἀποσβ
—96.322.70		
	2.432.—	Ἀποτελ
	133.119.15	ΠΛΕΟΝ
135.551.15		Τόκοι
39.228.45		Διαφορ
25.355.—		
13.873.45		ΜΕΙΟΝ
161.232.90		Φόρος
13.873.45		Καθαρὸ
147.359.45		Ζημία
		Καθαρὸ
		Ὑπόλοι

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΑΚΗΣ

ΠΙΣΤΟΠ

Πρὸς τοὺς κ.κ. Μετόχους τῆς Ἀνωνύμου

Ἠλέγξαμεν τὸν ἀνωτέρω Ἰσολογισμὸν τῆς Ἀνωνύμου Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρίας «ΕΜΠΟΡ
κατὰ τὴν λῆξασαν τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1966 ἑταιρικὴν χρῆσιν.

Κατὰ τὸν διενεργηθέντα ἔλεγχον ἐφηρμόσθησαν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ Ν. 2190,
τῷ πλαισίῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Σώματος Ὀρκωτῶν Λογιστῶν ἀκολουθουμένων ἀρχῶν ἐλεγκτικῆς.

Ἐτηρήθησαν, τὰ ὑπὸ τῆς κειμενης νομοθεσίας προβλεπόμενα βιβλία καὶ στοιχεία, ἅτινα
ἐζητήσαμεν.

Δὲν ἐπήλθε τροποποίησις εἰς τὴν μέθοδον ἀπογραφῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν προηγουμενη

Σημειοῦται ὅτι τὸ Μετοχικὸν Κεφάλαιον τῆς ἑταιρίας ἐκ δρχ. 1.135.840, κατόπιν ἀποφ
μετοχὰς τούτας δὲν ἐξεδόθησαν εἰσέτι προσωρινοὶ ἢ ἀριστικοὶ τίτλοι.

Οἱ ἀνωτέρω Ἰσολογισμὸς καὶ Λογαριασμὸς Ἀποτελεσμάτων Χρήστεως προκύπτουν ἐκ τῶν
πρὸς τὰς τῆς προηγουμενης χρήσεως, τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ὑμετέρας ἑταιρίας, ὡς
χρήσιν.

Με απορρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Μία ειδική τάξις: Φεουδάρχαι της Δημοκρατίας!

Ο ΕΜΠΕΙΡΟΤΕΧΝΗΣ ΤΩΝ (ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ) ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ

60όν

ΔΕΝ είχε ποτὲ ἀντίρρησι σὲ ὅ,τι ἔλεγε ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ πιστός του ἀξιωματικός. (Καὶ τοῦτο τὸ ἔδειξε παρακολουθώντας τον καὶ στὰ πολιτειακὰ του ἅλματα, πρᾶγμα ποὺ δὲν γίνηκε μὲ ἄλλους «πιστούς» του).

— Δὲν προέβαλα οὐδεμίαν ἀντίρρησιν· συνέχισε τὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Διότι συνέβαινε ὁ Γ. Κονδύλης νὰ ἔχη πάντοτε δίκαιο. Εἰς ὅσα δὲ καὶ κατὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν συζήτησίν μας μοῦ ἔξέθεσε, δὲν θὰ ἠμποροῦσα οὔτε τίποτε νὰ προσθέσω, οὔτε τίποτε νὰ ἀντείπω. Ἕνας τίμιος κριτὴς καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν χρόνων, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποίαν, ἔστω καὶ μὲ τόσην ὠμότητα, ἀπεκάλυπτεν ὁ στρατηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος.

Καθὼς δὲ ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος συνέχιζε τὶς «ψυχογραφικὲς παρατηρήσεις» του γιὰ τὸν Γ. Κονδύλη, πρόσθεσε:

— Τί νὰ σᾶς πῶ· ἡ ψυχὴ τοῦ Γ. Κονδύλη (ποὺ ἦταν πραγματικὰ εὐγενική) συνυφαίνετο μὲ τὴν λέξιν: μυστήριον. Καὶ ἡ σκέψις του μὲ τὴν Ἔννοιαν: ἄγνωστον. Βεβαίως τὸ μυαλό του ἦτο πολύστροφον, καὶ «ἐδούλευε» συγχρόνως πρὸς πολλὰς κατευθύνσεις. Δὲν ἤξερες ἀπὸ ποῦ νὰ τὸν πιάσῃς καὶ πολὺ περισσότερον δὲν ἤξερες ἀπὸ ποῦ πήγαινε νὰ σὲ πιάσῃ ἐκεῖνος. Ἔτσι καὶ ἐκεῖ ποὺ κουβέντιαζες μαζί του, ἐπὶ ἑνὸς ἀδιαφόρου, ἂς ποῦμε, θέματος σοῦ πετοῦσε ἕνα δόλωμα καὶ ὕστερα ἔβλεπε τί τυχὸν φάρι ἔπιασε. Ἐπὶ παραδείγματι σοῦ ἔλεγε: «Ἤλθαν οἱ τάδε διοικηταὶ καὶ μοῦ ἀνέφεραν αὐτὸ καὶ αὐτό. Ἐσὺ δὲν ἦλθες. Γιατὶ δὲν ἦλθες; Δὲν εἶχες ἐσὺ νὰ μοῦ πῇς τίποτε;». Ἀναλόγως δὲ μὲ τὴν ἀπάντησι ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε ὁ ἐρωτώμενος, ὁ Γ. Κονδύλης προχωροῦσε εἰς τὰ συμπεράσματά του.

Μὲ τὰς ἰδιορρύθμους καὶ αὐτοσχεδίους μεθόδους τὰς ὁποίας ἠκολούθει, ὁ Γ. Κονδύλης κατώρθωνε καὶ προέβλεπε τὰς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Τοῦτο ἴσχυε καὶ διὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς (τοὺς ἐθνικοὺς) πολέμους, καὶ διὰ τὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας. Ἐγνώριζε τί οἱ ἀντίπαλοί του ἐπεδίωκαν, καὶ ἐπετύγχανε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζῃ ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς. Ἴσως (ἀνθρώπινο καὶ τοῦτο) κάποτε νὰ ὑπερέβαλλε, ὅπως συνέβη (μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935 καὶ ὅταν ἀπεφάσισε νὰ διενεργήσῃ τὸ δημοψήφισμα διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας) μὲ τὸν ταγματάρχην Νικόλαον Κοσίνταν. Τότε ποὺ τὸν συνέλαβε ὡς ἀντιδρῶντα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ θεσμοῦ, μετὰ ἕνα ἐμπιστευτικὸν σημείωμα ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ Γεώργιος Καφαντάρης, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον οὔτος ἐμνημόνευε ὡς «συνωμότην» καὶ τινα ἄλλον ἐκ τῶν πλέον ἐμπίστων ἀνθρώπων τοῦ «Κεραυνοῦ». Ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, ὅτι τὴν ἡμέραν τῆς συλλήψεως τοῦ Νικ. Κοσίντα (ὁ ὁποῖος ἔμεινε προφυλακισμένος ὀκτὼ ὁλοκλήρους μῆνας), ὁ Γ. Κονδύλης, ἀκολουθῶν τὴν μέθοδόν του, μοῦ εἶπε: «Τὸ περίμενες σὺ αὐτό;». Καὶ διεξήχθη μεταξύ μας ἕνας δραματικὸς διάλογος, τὸν ὁποῖον θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ ὅταν φθάσουμε εἰς τὴν ἱστόρησιν τῶν γεγονότων τῆς περιόδου ἐκείνης. Τότε θὰ ἰδῆτε πῶς ἔρχονται στιγμαὶ ποὺ καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὁλομόναχον καὶ ἀναζητεῖ ἕνα στήριγμα ἢ καὶ ἀκόμη ἕστω καὶ ἕνα καλὸν ἢ ἐνθαρρυντικὸν λόγον.

Οἱ «φεουδάρχαι τῆς δημοκρατίας»

ΟΤΑΝ, λοιπόν, ὁ Γ. Κονδύλης ἀποφάσιζε νὰ πῇ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» αὐτὰ ποὺ ἀπασχολοῦσαν τὸ πολύστροφο μυαλό του, ἔκανε τὸ συζητητή του ἐνὰ τὰ χάνῃ», κυριολεκτικά.

— Πράγματι· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, καθὼς συνέχιζε τὴν ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησί του, «Ἤσαν τόσον ὠμὲς οἱ ἀλήθειες τὶς ὁποῖες δὲν ἐδίσταζε νὰ προβάλλῃ, ὥστε ὁ ἀκροατὴς του «ἐπάγωνε». Εἰς κάποιαν συζήτησίν μας, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος, τὸν ἠρώτησα διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν, μήπως τὸ ἐπιχείρημα τῶν συνωμοτῶν περὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους τάχα, διέτρεχεν ἡ δημοκρατία εἶχε ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην, τυχόν, βάσιν. Καὶ ἐνῶ ἐγνώριζε πόσον ἐπρόσεχα, πόσον τὸν ἐσεβόμην ἐπὶ παντὸς θέματος καὶ πόσον ἐθεώρουν τὴν κάθε ἐπιθυμίαν του ἱερὰν δι' ἐμέ, ἔγινε ἔξω φρενῶν. Καὶ ἀγριεμένος μοῦ ἐφώναξε: «Γιὰ ποιὰ δημοκρατία μιλοῦν, Πλυτζανόπουλε; Καὶ ποιὰ δημοκρατία λένε ὅτι κινδυνεύει; Ξέρεις τί σημαίνει γιὰ τοὺς δῆθεν ἀνησυχοῦντες δημοκρατία; "Ε! λοιπὸν ἄκουτο. Γι' αὐτοὺς δημοκρατία σημαίνει γαλόνια, ρουσφέτια, τιμές, δόξες, ἐγωπάθεια καὶ φιλότιμα. Νομίζουν πὼς δημοκρατία εἶναι μόνον αὐτοί —ὅπως, δυστυχῶς, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ συνεχῶς ὁμιλοῦν περὶ δημοκρατίας. Συνύφαναν τὸν ἑαυτό τους μὲ τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ θέλουν νὰ τοὺς ὑπηρετῇ τὸ πολίτευμα καὶ ὄχι νὰ τὸ ὑπηρετοῦν αὐτοί. Καμμιὰ εὐλάβεια δὲν αἰσθάνονται διὰ τὸ Σύνταγμα. Καὶ ἐνῶ οἱ ἴδιοι τὸ καταπατοῦν καὶ τὸ παραβιάζουν συνεχῶς καὶ συστηματικῶς, ἔχουν τὸ θράσος νὰ καταγγέλλουν τοὺς ἄλλους ὡς ἐκ τροπῆς! Καταγγέλλουν δὲ συνήθως ἐκείνους ἀκριβῶς, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε διενοήθησαν τὴν οἱανδήποτε ἐκτροπὴν ἐκ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Συντάγματος. Ἐκείνους ποὺ εὐλαβοῦνται τὸ Σύνταγμα, ἐνῶ αὐτοὶ τὸ ποδοπατοῦν. Καὶ ὕστερα, φωνάζει ὁ κλέφτης γιὰ νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης. Γιὰ ποιὰ δημοκρατία, λοιπόν, μοῦ μιλᾶς; Καὶ ποιὰ δημοκρατία κινδυνεύει; Καὶ τί εἶναι τέλος πάντων, αὐτὴ ἡ «δημοκρατία» ποὺ νομίζουν ὅτι βρίσκεται στὴν ἀπόλυτη ἰδιοκτησία τους καὶ στὴν πλήρη κυριαρχία τους. Ἀνησυχοῦντες δημοκρατικοὶ πολῖται εἶναι αὐτοὶ ἢ φεουδάρχαι τῆς δημοκρατίας;».

"Οπως καὶ πρό 37 ἐτῶν!

ΑΥΤΑ «ἐν τῇ θυμοσοφίᾳ του καὶ ἐν τῷ σαρκασμῷ του» ἐπίστευε ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Καὶ αὐτὰ μὲ σφοδρὸ πάθος ἔλεγε στοὺς τριγύρω του σὰν ξέσπασμα ἡ ἀγανάκτησί του γιὰ τὴν ὑποκριτικὴ τακτικὴ καὶ τὶς ἰησουιτικὲς μεθόδους τῶν «φεουδαρχῶν τῆς δημοκρατίας».

— Καὶ τοὺς ἤξερε ἕνα πρὸς ἕνα· μοῦ τονίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Τοὺς ἤξερε καὶ ἀπὸ τὴν καλὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάποδη. Καὶ δι' αὐτὸ ἔλενε τὰ ὅσα ἔλεγε καὶ ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραφε.

Ρωτάω:

— Μήπως ἐννοεῖτε τὸ γράμμα ποὺ ἔστειλε ὁ Γ. Κονδύλης στὸν Ν. Κωσίντα, καὶ στὸ ὁποῖο, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἀνάφερε καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀληθινὰ καταπληκτικά: "Οτι, δηλαδή: «"Οπως ξεύρεις καὶ σὺ σήμερα (Σεπτέμβρης 1930) κινήματα δὲν ἠμποροῦν νὰ γίνουν καὶ μάλιστα ἀπὸ ἀνθρώπους σᾶν αὐτοὺς ποὺ μοῦ ἀπαριθμεῖς, μπλοφατζῆδες δηλαδή. Γιὰ νὰ γίνῃ κίνημα ἐναντίον μιᾶς κυβερνήσεως ἰσχυρᾶς, ὅπως ἡ κυβέρνησις Βενιζέλου, χρειάζονται ἄνθρωποι ποὺ νὰ παίζουν τὸ κεφάλι τους κορώνα ἢ γράμματα. Ἀλλὰ τέτοιοι ἄνθρωποι μόνο στὸν δικό μας κύκλο ὑπάρχουν ὀλίγοι... Τὸ γε νῦν ἔχον οἱ διάφοροι Κατσώτηδες ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς κινήσεις αὐτὰς ἀποτελοῦν μᾶλλον ἐγγύησιν ἀδρανείας διότι γνωρίζουν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ στηριχθοῦν εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν. Γι' αὐτὸ νομίζω ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μᾶλλον ἐκμετάλλευσιν τίποτε ἀνοήτων χρηματοδοτῶν κάμνουν». Ἐννοεῖτε, λοιπόν, αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ γράμμα τοῦ Γ. Κονδύλη;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Ἐννοῶ καὶ αὐτὸ τὸ γράμμα καὶ ἄλλα· καὶ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς αὐτὸ τὸ γράμμα ἀναφέρονται ἐπωνύμως καὶ διάφορα πρόσωπα ποὺ ἀπετέλουν παράγοντας καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ ἕνα περιστατικὸ ποὺ χαρακτηρίζει ἀρκούντως τὸν Γ. Κονδύλη.

Διακόπτω καὶ λέω:

— Στὴν φράσι σας χρησιμοποιήσατε μὲ ἔμφασι καὶ μὲ σημασία τὸν συμπλεκτικὸ σύνδεσμο: Καί. Ἀναφερθήκατε, δηλαδή, σὲ φυσικὰ πρόσωπα ποὺ ἀποτελοῦσαν παράγοντες καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τί ἐννοούσατε, στρατηγέ μου;

Ἀπάντησι:

— Γιὰ νὰ πῶ: Καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπεδίωξα νὰ ἐπισημάνω ὅτι τὰ ἴδια πρόσωπα προεβλήθησαν ὡς «δημοκρατικοὶ παράγοντες» ἢ ὡς «ἐπαναστατικοὶ καθοδηγηταὶ» ἢ ὡς «φεουδάρχαι τῆς δημοκρατίας» καὶ εἰς ἄλλας μεταγενεστέρας ἐποχὰς ἢ καὶ κατὰ τὴν σύγχρονον ἀκόμη ἐποχήν. Μὲ ἄλλα λόγια, σήμερον. "Οπως καὶ πρὸ 37 ἐτῶν!

Ὁ ἐμπειροτέχνης τῶν δημοκρατικῶν κινημάτων

Ο στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος σταμάτησε γιὰ λίγο, καὶ ὕστερα, σᾶν νὰ ἔπαιρνε μιὰ μεγάλη ἀπόφασι, συνέχισε:

— Θὰ σᾶς μιλήσω σᾶν ἕνας ἁπλὸς παρατηρητής. Γιὰ μᾶς ποὺ ἐφθάσαμε, ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας, ἐδῶ ὅπου ἐφθάσαμε, ἡ πρὸ 37 ἐτῶν ζωή, μᾶς φαίνεται σᾶν νὰ ἦτο χθές. Ὑπάρχουν δὲ μεταξύ μας ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι αὐτὸ ποὺ ἔκαναν χθές, φαντάζονται ὅτι ἠμποροῦν νὰ τὸ κάνουν καὶ σήμερα. Ἄλλο ἂν ἡ «χθές» ἀνάγεται εἰς τὸν πρὸ τεσσαρακονταετίας ἢ πρὸ πενηντονταετίας ἢ καὶ περισσότερον ἀκόμη βίον.

Ὅταν, λοιπόν, πρὸ 37 ὁλοκλήρων ἐτῶν ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραφε καὶ ἀνεφέρετο ἐπωνύμως εἰς διασφόρους «ἥρωας» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης —οἱ ὁποῖοι, μάλιστα, εἶχον ἐκδηλώσει καὶ δημοκρατικοεπαναστατικὴν δραστηριότητα ἀπὸ δεκαπενταετίας ἤδη, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1916— δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διανοηθῇ ὅτι καὶ μετὰ 37 ἔτη τὰ αὐτά, μὲ τοὺς ἴδιους πρωταγωνιστάς, θὰ ἐπανελαμβάνοντο. Ἰδοὺ διατί ἐχρησιμοποίησα τὸν συμπλεκτικὸν σύνδεσμον, ποὺ σᾶς ἔκαμε ἐντύπωσιν. Διότι μεταξὺ τῶν «ἀνθρώπων» τῆς συγχρόνου ἐποχῆς περιελαμβάνοντο καὶ «πρωτοπαλλήκαρα» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. «Ἄγνωστοι» τοὺς ὁποίους «λίαν εὐφήμως» ἐμνημόνευεν πρὸ πολλῶν δεκαετιῶν ὁ Γ. Κονδύλης, καὶ περὶ τῶν ὁποίων μετὰ πολλοῦ «θαυμασμοῦ» ἐξεφράζετο.

Ἐρώτησι:

— Καὶ εἶναι σχετικὸ τὸ περιστατικὸ ποὺ θὰ θέλατε νὰ μοῦ ἀφηγηθῆτε καὶ ποὺ καθὼς εἴπατε, πρὶν σᾶς διακόψω, «χαρακτηρίζει ἀρκούντως τὸν Γ. Κονδύλη»;

Ἀπάντησι:

— Ἀπολύτως σχετικό. Καὶ ἀκοῦστε το! Μιὰ ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ποὺ εὑρισκόμουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Γ. Κονδύλη —ἦτο δὲ λίγος καιρὸς μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου— ὁ ὑπασπιστής του ἀνήγγειλε τὴν ἐπίσκεψι ἑνὸς ἀποστράτου, τότε, ἀντισυνταγματάρχου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀπομακρυνθῇ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, διότι ἠγήθη μιᾶς προσπαθείας κινήματος «παγκαλικῆς ἀποχρώσεως» ἐκδηλωθείσης λήγοντος τοῦ 1930 καὶ ἀρχομένου τοῦ 1931. Ὁ «παράγων» ἐκείνος, τὸν ὁποῖον ὁ Γ. Κονδύλης ἐγνώριζε ἀπὸ παλαιοτέρους χρόνους, ἤρεσκετο νὰ ἀναμιγνύεται ποικιλοτρόπως εἰς τὰ πολιτικοστρατιωτικὰ παρασκήνια καὶ νὰ διαδραματίζῃ ρόλον «ἐμπειροτέχνου» διὰ πᾶν θέμα ἀφορῶν εἰς ἐπαναστάσεις «ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας». Ὁ Γ. Κονδύλης οὔτε τὸν συνεπάθει ἀλλ' οὔτε ἠσθάνετο δι' αὐτὸν ἔντονον ἀντιπάθειαν. Ἁπλῶς δὲν τοῦ εἶχε ἐμπιστοσύνην. Καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον τὸν «γλεντοῦσε»!

Δέν ρώτησε ἄν «ψιχαλίζη»

ΜΟΛΙΣ ὁ «ἐμπειροτέχνης» τῶν κινημάτων «ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας», μπῆκε στὸ γραφεῖο τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ εἶδε ἐκεῖ καὶ τὸν τότε ταγματάρχη Ἰω. Πλυτζανόπουλο, εἶπε ὅτι «ἐχρειάζετο τὸν πρόεδρο ἰδιαιτέρως».

Ἀκολούθησε δὲ τοῦτος ὁ διάλογος:

Κονδύλης. Πές μου ὅ,τι θέλεις ἐλεύθερα καὶ μπροστὰ στὸν Πλυτζανόπουλο. Ξέρεις πόση ἐμπιστοσύνη τοῦ ἔχω.

Ἐμπειροτέχνης. Τὸ ξέρω, κύριε πρόεδρε. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ θὰ σᾶς πῶ εἶναι ἄκρως ἐμπιστευτικὸν καὶ πρέπει νὰ τὸ γνωρίζετε μόνον σεῖς καὶ κανεὶς ἄλλος.

Κονδύλης. (Πλησιάζοντας τὸν ἀποστρατο ἀντισυνταγματάρχη ὥστε ἐκεῖνος νὰ μπορῇ νὰ τοῦ μιλήσῃ «στὸ αὐτί»). Πές μου λοιπὸν τὰ μεγάλα σου μυστικά!

Ἐμπειροτέχνης. (Ἀφοῦ κάτι ψιθύρισε στὸν Γ. Κονδύλη). Αὐτὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἀποκαλύψω, κύριε πρόεδρε. Εἶσθε ὁ μόνος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἐμπιστευθῶ αὐτὲς τὶς συγκλονιστικὲς πληροφορίες.

Κονδύλης. Δὲν ἀμφιβάλλω. Εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος. Καὶ εἶμαι ἀκόμη περισσότερο βέβαιος, ὅτι πρὶν ἔλθῃς σὲ μένα ἤσουν κάπου ἐδῶ κοντὰ καὶ ἐμπιστεύθηκες τὶς ἴδιες πληροφορίες καὶ στὸν γνωστό μου φίλο σου, πού, ὅπως ξέρεις εἶναι ἐγθρός μου. Ἀφοῦ, λοιπόν, τοῦ τὰ εἶπες καλὰ - καλά, ἦλθες νὰ τὰ πῆς ἐμπιστευτικῶς καὶ σὲ μένα. Σὲ εὐχαριστῶ ποὺ μὲ κατετόπισες, καὶ ἐλπίζω ὅτι τὸ ἴδιο ἐμπιστευτικῶς θὰ τὰ πῆς καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους ἀκόμη!

Ὁ δὲ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος ποὺ μοῦ ἀφηγήθηκε τὸν παραπάνω διάλογο πρόσθεσε:

— Ὁ ἀπόστρατος ἀντισυνταγματάρχης ἔφυγε χωρὶς νὰ δείξη καμμιὰ δυσαρέσκεια. Ἔδειχνε μάλιστα εὐχαριστημένος. Δὲν ρώτησε κἂν ἂν «ψιχαλίζη». Δὲν ἤθελε νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιτίμησι, τὴν εἰρωνεία καὶ τὸ σαρκασμὸ τοῦ Γ. Κονδύλη. Ἕνας ἄνθρωπου ποὺ μιλοῦσε ἔτσι, γιατὶ πολλὰ καὶ πολλοὺς εἶχε γνωρίσει, πολλὰ εἶχε ἀκούσει, καὶ πολλὰ εἶχε μάθει.

Κάτι ὅμως ἔχει ἀκόμα νὰ προσθέση ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

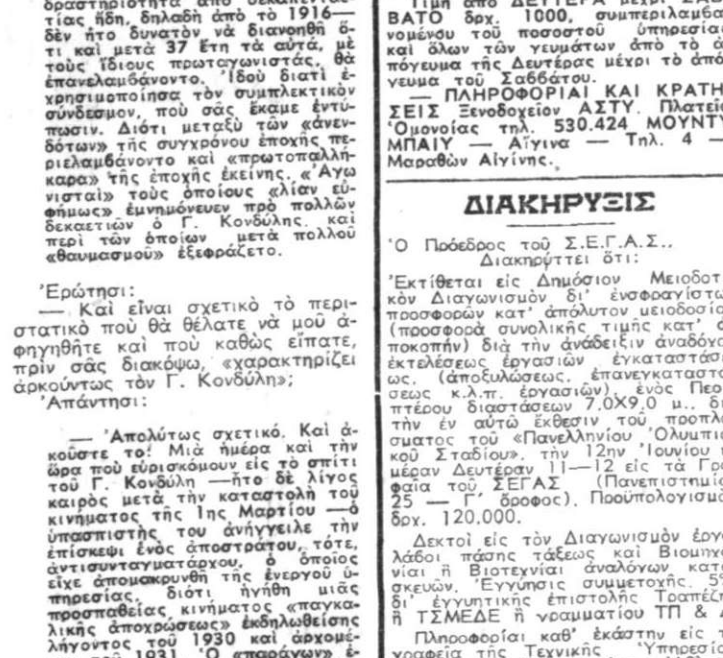

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐξεφράζετο μετά πολλῆς περιφρονήσεως δι' ἐκείνους τούς ὁποίους ἀπεκάλει «Φεουδάρχας τῆς Δημοκρατίας» καί οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν ὅτι ἡ «ἀδασίλευτη» ἦτο προσωπικόν των κτῆμα

MOONDY BAY HOTEL
ΑΙΓΙΝΑ
Περάστε εὐχάριστα τό Σαββατοκύριακό σας
Δρχ. 210
Σὲ ὑπερπολυτελῆ συγκροτήματα Μπαγκαλόους ἐπὶ τῆς ΑΚΤΗΣ σὲ μιὰ ὑπέροχη ἀμμουδιὰ καὶ γαλάζια θάλασσα.
ΤΟ ΥΓΙΕΣΤΕΡΟ ΚΛΙΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Τρία πλουσιώτατα γεύματα - Ψυχαγωγία - Σπόρ - Μουσική.
— Ὅλα τὰ δωμάτια μὲ ἰδιαίτερη βεράντα πρὸς τὴ θάλασσα, Λουτρὸ μὲ κρύο καὶ ζεστὸ νερὸ ἐφωδιασμένα μὲ ὅλες τὶς σύγχρονες ἀνέσεις.
— Ἐπωφεληθῆτε τῶν εἰδικῶν τιμῶν τοῦ Ἰουνίου.
Τιμὴ ἀπὸ ΔΕΥΤΕΡΑ μέχρι ΣΑΒΒΑΤΟ δρχ. 1000, συμπεριλαμβανομένου τοῦ ποσοστοῦ ὑπηρεσίας καὶ ὅλων τῶν γευμάτων ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας μέχρι τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου.
— ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ Ξενοδοχείον ΑΣΤΥ. Πλατεία Ὁμονοίας τηλ. 530.424 ΜΟΥΝΤΥ ΜΠΑΙΥ — Αἴγινα — Τηλ. 4 — Μαραθὼν Αἰγίνης.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Σ.Ε.Γ.Α.Σ.. Διακηρύττει ὅτι:

Ἐκτίθεται εἰς Δημόσιον Μειοδοτικὸν Διαγωνισμὸν δι' ἐνσφραγίστων προσφορῶν κατ' ἀπόλυτον μειοδοσίαν (προσφορὰ συνολικῆς τιμῆς κατ' ἀποκοπήν) διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἀναδόχου ἐκτελέσεως ἐργασιῶν ἐγκαταστάσεως. (ἀποξυλώσεως, ἐπανεγκαταστάσεως κ.λ.π. ἐργασιῶν) ἑνὸς Περιπτέρου διαστάσεων 7,0Χ9,0 μ., διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἔκθεσιν τοῦ προπλασματος τοῦ «Πανελληνίου Ὀλυμπιακοῦ Σταδίου», τὴν 12ην Ἰουνίου ἡμέραν Δευτέραν 11—12 εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ ΣΕΓΑΣ (Πανεπιστημίου 25 — Γ΄ ὄροφος). Προϋπολογισμὸς δρχ. 120.000.

Δεκτοὶ εἰς τὸν Διαγωνισμὸν ἐργολάβοι πάσης τάξεως καὶ Βιομηχανίαι ἢ Βιοτεχνίαι ἀναλόγων κατασκευῶν. Ἐγγύησις συμμετοχῆς 5%, δι' ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς Τραπέζης ἢ ΤΣΜΕΔΕ ἢ γραμματίου ΤΠ & Δ.

Πληροφορίαι καθ' ἑκάστην εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ (Πανεπιστημίου 25 — Δ΄ ὄροφος) κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6)6)1967

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΕΓΑΣ
ΑΠΟΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΔΥΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ

Περίοδος μεγάλων ανωμαλιών και μεγάλων μικροφιλοδοξιών

«ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΜΑΣ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΔΙΚΑΣΟΥΜΕ»

61ον

Οι μεγάλες αλήθειες πού, τόσο επιγραμματικά, διατύπωνε ο Γεώργιος Κονδύλης στούς πιστούς του φίλους καὶ παλαιούς συμπολεμιστές του, πού ἀποτελοῦσαν τὸ στενὸ περιβάλλον του, θὰ μποροῦσαν — χωρὶς καμμιὰ ἀλλαγή, προσθήκη ἢ ἀφαίρεσι — νὰ ἰσχύσουν γιὰ ὅλους τοὺς ὑπερδημοκράτες ὅλων τῶν ὑπερδημοκρατικῶν ἐποχῶν: «Γι' αὐτοὺς (τοὺς τάχα κοπτόμενους γιὰ τὸ «εὐγενέστερο» καὶ πιὸ ταλαιπωρημένο πολίτευμα) δημοκρατία σημαίνει γαλόνια, ρουσφέτια, τιμές, δόξες, ἐγωπάθεια καὶ φιλότιμα. Καμμιὰ εὐλάβεια δὲν αἰσθάνονται γιὰ τὸ Σύνταγμα. Καὶ ἐνῶ οἱ ἴδιοι τὸ καταπατοῦν καὶ τὸ παραβιάζουν συνεχῶς καὶ συστηματικῶς, ἔχουν τὸ θράσος νὰ καταγγέλλουν τοὺς ἄλλους ὡς ἐκτροπεῖς. Φωνάζει ὁ κλέφτης γιὰ νὰ φύγη ὁ νοικοκύρης. Ποιά, λοιπόν, δημοκρατία κινδυνεύει; Καὶ τί εἶναι, τέλος πάντων, αὐτὴ ἡ δημοκρατία πού νομίζουν ὅτι βρίσκεται στὴν ἀπόλυτη ἰδιοκτησία τους καὶ στὴν πλήρη κυριαρχία τους; Ἀνησυχοῦντες δημοκρατικοὶ πολῖται εἶναι αὐτοὶ ἢ φεουδάρχαι τῆς δημοκρατίας;». (Καὶ ὅλα τοῦτα τὰ πραγματικὰ ἀθάνατα, πέρα ἀπὸ τοὺς εὐστοχους χαρακτηρισμοὺς πού, κάθε τόσο, ἐπιφύλασσε ὁ «κεραυνὸς» γιὰ τοὺς διάφορους παράγοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀποκαλώντας ἄλλοτε τὸν Νικόλαο Πλαστήρα «Ἐπιθεωρητὴ τῆς Δημοκρατίας» καὶ ἄλλοτε κάποιον πού καὶ σήμερα — πολλὲς δεκάδες χρόνια ἔκτοτε — προβάλλεται σὰν πρωτοπαλλήκαρο τοῦ «ἀνένδοτου» ἀγῶνα, «ἐμπειροτέχνη τῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας κινημάτων»).

— Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ σκεπτόμουν· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, τὴν στιγμὴ πού μέσα εἰς τὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἀνέφερα εἰς τὸν Γ. Κονδύλην, πῶς αἱ διαταγαί του ἐξετελέσθησαν κατὰ γράμμα καὶ πῶς, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του, τοῦ ἔστειλα τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ τοὺς ἄλλους στασιαστὰς τοῦ Μακρυγιάγκη, τὸ ταχύτερον. Ἀφοῦ δὲ μοῦ εἶπε ὅτι «δὲν θέλησε νὰ τοὺς ἰδῆ οὔτε στὰ μάτια του», τὸν ἠρώτησα ἂν εἶχε νὰ διατάξη τίποτε ἄλλο. Ἐκεῖνος δέ, καὶ ἐνῶ ταυτοχρόνως ἔβιδε διαταγές, ἐπὶ ποικίλων θεμάτων, καὶ πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις, μοῦ ἀπήντησε: «Ναί· πρέπει νὰ ξέρης τί ἄλλο μᾶς περιμένει».

Οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιπτώσεις

Ἔτσι, καὶ καθὼς ὁ Γ. Κονδύλης «τακτοποιοῦσε» καὶ ἄλλα κατεπείγοντα ζητήματα, βρῆκε τὸν καιρὸ νὰ πῆ καὶ στὸν διοικητὴ τοῦ πάγματος «ἀμέσου ἐπεμβάσεως», γιατὶ ἀκόμα τὸν χρειαζόταν.

— Καὶ τὴ στιγμὴ πού παρεῖχε ὁδηγίες διὰ τὶς πυροβολαρχίες πού κατηυθύνοντο εἰς τὸ Πέραμα· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ μοῦ εἶπε: «Νὰ δώσης στοὺς ἀξιωματικούς τοῦ τάγματός σου μιὰ γερὴ προκαταβολή, ἀπὸ 2—3 χιλιάρικα, καὶ νὰ τοὺς πῆς νὰ πάρουν μαζί τους φανέλλες. Διότι αὔριο τὸ μεσημέρι θὰ ἀναχωρήσης μὲ τὸ ἀπόσπασμα διὰ τὸ Ὁρλιακο. Ἡ ὁριστικὴ τύχη τοῦ κινήματος δὲν θὰ κριθῆ ἐδῶ, ἀλλὰ στὶς μακεδονικὲς πεδιάδες. Ἐκεῖ θὰ δώσωμε τὴν ἀποφασιστικὴ μάχη, μιὰ πού ἔτσι τὸ ἔφερε ἡ κατάρα. Καὶ ἂς ἔχουμε ἐκεῖ ἐπάνω ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερες στρατιωτικὲς δυνάμεις, διότι κακεῖς δὲν ξέρει τί θὰ θελήσουν νὰ κάνουν οἱ ἀδιόρθωτοι καὶ πάντοτε ἀρπακτικοὶ ἐχθροί μας, πού βέβαια θὰ εἶναι κάθε στιγμὴ ἕτοιμοι νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν νέα ἐσωτερικὴ μας τραγωδία».

Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ πρόσθεσε: «Πρόσεξε ὅμως. Δὲν θὰ πῆς στοὺς στρατιῶτες ὅτι πρόκειται νὰ πᾶτε στὴν Μακεδονία. Θὰ τοὺς πῆς ὅτι θὰ πᾶτε στὴν Ἐλευσῖνα καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ πάρετε διαταγὲς περὶ τοῦ πού θὰ κατευθυνθῆτε».

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Πλυτζανόπουλο ἂν αὐτὰ πού εἶπε ὁ Γ. Κονδύλης γιὰ τοὺς πάντα ἕτοιμους καὶ ἁρπακτικοὺς (ἐξωτερικοὺς) ἐχθρούς μας, τὰ ἄκουσαν — ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν — καὶ ἄλλοι.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Μέσα εἰς τὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο εὑρίσκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνη ἕνα πλῆθος κόσμου. Εὑρίσκετο, πρωτίστως, ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο, διάφοροι στρατηγοί, ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι, ἀκόμη δὲ καὶ ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται. Συνεπῶς πολλοὶ θὰ ἤκουσαν τὸν Γ. Κονδύλην λέγοντα τὰ ὅσα εἶπε. Ἄλλωστε ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἀπέκρυπτε τὰς ἐν προκειμένῳ ἐθνικὰς ἀνησυχίας του ἀπὸ οὐδένα. Καὶ ἐνῶ δὲν ἐφοβήθη οὐδ' ἐπὶ στιγμήν, (ὡς πρὸς τὸν τερματισμὸν της, ὑπὲρ τοῦ νομίμου Κράτους) τὴν ἐσωτερικήν μας τραγωδίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν — ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τὴν ἐθεώρει καταστρεπτικήν, κυρίως διὰ τὰ οἰκονομικά μας πράγματα — ἐφοβεῖτο, σφόδρα τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις τῆς συγκλονιστικῆς ἐκείνης περιπετείας. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι καὶ τότε δὲν ἦτο ἕνας ὁ ἐλλοχεύων ἐξωτερικός μας ἐχθρός. Οἱ ἐχθροί μας ἦσαν (ἐκ πάσης κατευθύνσεως) πλείονες τοῦ ἑνός. Καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐκμεταλλευθοῦν καὶ τὴν ἐλαχιστοτέραν ἀδυναμίαν μας. Πάντα ταῦτα τὰ ἐγνώριζεν ὁ Γ. Κονδύλης καταλεπτῶς. Βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν δυσκολωτέραν, καμπὴν τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος ἔφθασε νὰ σκεφθῆ κάτι τὸ ὁποῖον θὰ παρακολουθῆ τιμητικῶς τὴν μνήμην του ἐσαεί.

Τὸ ἐρώτημα τέθηκε αὐτόματα: «Τί ἦταν αὐτὸ τὸ κάτι;».

Καὶ ἡ ἀπάντησι:

— Περὶ αὐτοῦ ὁ μόνος πού θὰ ἠμποροῦσε νὰ σᾶς ὁμιλήση ὑπεύθυνα εἶναι ὁ πρῶην πρωθυπουργὸς Παναγιώτης Πιπινέλης, πού τότε (1935) ὑπηρετοῦσε εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν.

Πραγματικά. Σὰν ἔρθη ἡ ὥρα νὰ ἀκούσουμε τὸν πρόεδρο Παναγιώτη Πιπινέλη, θὰ μάθουμε συγκλονιστικὲς λεπτομέρειες — γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιπτώσεις—τῆς ἐθνικοπολιτικῆς μας τραγωδίας τοῦ 1935.

«Καὶ τὸν ἑαυτό μας μποροῦμε νὰ δικάσουμε!»

Αὐτὰ εἶπε ὁ Γ. Κονδύλης στὸν ταγματάρχη Ἰωάν. Πλυτζανόπουλο εἰς «ἐπήκοον» πολλῶν μαρτύρων. Καὶ ὅσοι ἐπιζοῦν τὰ θυμοῦνται.

—Ἀφοῦ δὲ ἐξέφρασε τὶς τόσο δικαιολογημένες ἀνησυχίες του ὁ Γ. Κονδύλης· μοῦ λέει συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος, μὲ διέταξε ὅπως τὴν ἑπομένην, περὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ εὐθὺς ὡς θὰ ἔχω ρυθμίσει τὰ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀποσπάματός μου, τοῦ τηλεφωνήσω εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἢ εἰς τὸ σπίτι του διὰ νὰ μοῦ δώση συμπληρωματικὰς ὁδηγίας.

Πράγματι τὴν ἑπομένην καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεκοινώνησα μαζί του τηλεφωνικώς, ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του, τῆς ὁδοῦ Ἀλωπεκῆς, ὅπου μὲ ἐδέχθη εἰς τὸ ὑπνοδωμάτιόν του. Ἐκεῖ ὅμως εὑρίσκετο καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, βουλευτὴς ἀπὸ τὴν Καρδίτσα Σπύρος Ταλιαδοῦρος. Προτοῦ δὲ ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ δώση τὶς ὁδηγίες διὰ τὶς ὁποῖες μὲ εἶχε καλέσει, παρηκολούθησα ἕνα πολὺ ἐνδιαφέροντα διάλογο μεταξὺ τῶν δύο ὑπουργῶν.

Ἰδοὺ δὲ ὁ διάλογος ἐκεῖνος:

Ταλιαδοῦρος: Εἶμαι πολὺ ἀνήσυχος, πρόεδρέ μου.

Κονδύλης: Καὶ πρέπει νὰ εἶσαι κυρ' Σπύρο. Γιατὶ κανεὶς δὲν ξέρει ὡς πού μποροῦν νὰ φθάσουν αὐτοὶ οἱ τρελλοί. Καὶ ἔχουμε καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς ξένους, πού θὰ θελήσουν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπ' τὶς δικές μας τὶς τρέλλες.

Ταλιαδοῦρος: Βλέπω ὅτι καὶ σὺ εἶσαι πολὺ ἀνήσυχος.

Κονδύλης: Εἶμαι καὶ παρεῖμαι. Καὶ νὰ δοῦμε πῶς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα ὡς τὸ τέλος.

Ταλιαδοῦρος: Ἤλθα κυρίως γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε διὰ τὰ στρατοδικεῖα.

Κονδύλης: Ποιὰ στρατοδικεῖα;

Ταλιαδοῦρος: Αὐτὰ πού θὰ δικάσουν τοὺς στασιαστάς.

Κονδύλης: Τί εἶναι αὐτὰ πού λὲς κυρ' Σπύρο;

Ταλιαδοῦρος: Μὰ δὲν θὰ συγκροτήσουμε στρατοδικεῖα;

Κονδύλης: Θὰ συγκροτήσουμε ὅταν χρειασθῆ νὰ συγκροτήσουμε, καὶ ὅταν θὰ ξέρουμε ποιοὺς θὰ δικάσουμε. Γιατὶ αὐτὴ τὴν στιγμὴ δὲν ξέρουμε ποιοὺς θὰ δικάσουμε. Ἤ, μήπως, ξέρουμε;

Ταλιαδοῦρος: Θὰ δικάσουμε τοὺς ἐνόχους τῆς στάσεως!

Κονδύλης: Εἶσαι Θεσσαλὸς καὶ ἔξυπνος ἄνθρωπος. Καὶ ξέρεις πολὺ καλὰ ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει ἀκόμη. Καί, μάλιστα, θὰ χρειασθοῦν ἡμέρες διὰ νὰ ξεκαθαρίσουν.

Ταλιαδοῦρος: Συνεπῶς τί πρέπει νὰ κάνουμε;

Κονδύλης: Ὡς πρὸς αὐτὸ τίποτε ἀκόμη. Ἄλλα εἶναι τὰ ἐπείγοντα. Καὶ τὰ ἄλλα πρέπει νὰ κοιτάξουμε. Τὰ στρατοδικεῖα ἀφησέ τα τοῦτη τὴ στιγμή. Γιατὶ ὅταν φθάση ἡ ὥρα, ἀκόμα καὶ τὸν ἑαυτό μας μποροῦμε νὰ δικάσουμε!

Περίοδος μεγάλων μικροφιλοδοξιῶν

Με τὴν τελευταία καταπληκτικὴ ἢ ἂν θέλετε θυμοσοφικὴ δήλωσι τοῦ Γ. Κονδύλη τέλειωσε ὁ διάλογος του μὲ τὸν τότε ὑπουργὸ τῆς Δικαιοσύνης. Καὶ ὅταν ὁ Σπ. Ταλιαδοῦρος ἔφυγε, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στράφηκε στὸν ταγματάρχη Ἰωάν. Πλυτζανόπουλο.

— Ναί· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Πλυτζανόπουλος. Καὶ ἄρχισε νὰ μοῦ δίδη βροχὴ ὁδηγίες. Μοῦ ὑπαγόρευε σὰν νὰ εἶχε ἐμπρός του κάποιο κείμενο. Καὶ ἐγώ, πρέπει νὰ σᾶς τὸ ὁμολογήσω, τὸν ἐθαύμαζα διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν. Μοῦ ἀνέφερε τοποθεσίες σὰν νὰ συνεβουλεύετο τὸν χάρτη. Καὶ ὅλα αὐτὰ μόνο ἀπὸ τὸ μυαλό του. Μοῦ ἀνέπτυξε ὁλόκληρον σχέδιον διὰ τὴν μετάβασίν μου εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ τὰς ἐκεῖ κινήσεις μου

→ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος

καὶ γενικῶς πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ἀποστολῆς μου. "Οταν δὲ ἐτελείωσε καὶ ἑτοιμαζόμουν νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω, βρῆκα τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ μιλήσω εὐφήμως καὶ διὰ τὸν συνεργασθέντα μαζί μου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Μακρυγιάννη τότε λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Στυλιανὸν Ταβουλάρην. Διότι ἡ μετ' αὐτοῦ συνεργασία μου ὑπῆρξεν ἐξόχως γόνιμος καὶ ἀποτελεσματική. Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἤκουσε τὴν σχετικὴν ἀναφοράν μου μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος.

Αὐτὰ εἶπε φεύγοντας στὸν Γ. Κονδύλη ὁ τότε ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος.

—'Απλῶς ἐκάμαμε τὸ καθῆκον μας ἕκαστος ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθη· μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ τότε λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Στυλιανὸς Ταβουλάρης, ὁ ὁποῖος, καθὼς ἔχουμε δῆ, πῆγε μὲ ἕνα οὐλαμὸ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, γιὰ νὰ ἐνεργήση, παράλληλα μὲ τὸν 5ο λόχο, στὴν λύσι τῆς καταστάσεως τοῦ Μακρυγιάννη. 'Απλῶς ἐκάμαμε τὸ καθῆκον μας.

Καὶ ὁ ἀπόστρατος σήμερα ἀντιστράτηγος καὶ ἐπίτιμος διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ Στυλιανὸς Παναγ. Ταβουλάρης, ποὺ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα διετέλεσε — καθὼς προαγόταν καὶ ἀφοῦ πῆρε μέρος στὸν πόλεμο τοῦ 1940 καὶ στὸν ἀντισυμμοριακὸ ἀγῶνα — διοικητὴς τοῦ 108 Συντάγματος πεδινοῦ πυροβολικοῦ (1947), διοικητὴς τῆς 76ης Ταξιαρχίας (1952), διοικητὴς τῆς 15ης Μεραρχίας (1953) διοικητὴς τῆς 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας (1955), διοικητὴς τῆς 2ας Μεραρχίας (1956), διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (1956 — 1958) καὶ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ (1958 — 1959), συνέχισε:

—"Ολη ἐκείνη ἡ περίοδος ἦτο κατ' ἐξοχὴν δυσάρεστος καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὸν τόπον. Θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ περίοδος τῶν μεγάλων ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν μεγάλων μικροφιλοδοξιῶν. "Οχι, δυστυχῶς, τῶν μεγάλων εὐγενῶν φιλοδοξιῶν, τῆς προσφορᾶς δηλαδὴ δημιουργικῶν καὶ πολυτίμων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ "Εθνος. Αἱ φιλοδοξίαι ἦσαν μικροχαρεῖς καὶ μικράκαρδοι. Δὲν ἐξετείνοντο εἰς ὑψηλοτέρας σφαῖρας καὶ δὲν διελάμβανον ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, ἡ ἐπίτευξις τῶν ὁποίων θὰ συνετέλει εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τοῦ ὑπερτάτου νόμου, τοῦ νόμου δηλαδὴ τῆς σωτηρίας τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος.

'Αλλά, ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσο ὡραία τούτη τοποθέτησι, ὁ στρατηγὸς Στυλιανὸς Ταβουλάρης ἔχει νὰ μᾶς ἱστορήση πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: 'Η συνέχεια

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΣΤΥΛ. ΤΑΒΟΥΛΑΡΗ

Πῶς γινόταν ἡ μύησις γιὰ τὴν 'σωτηρία τῆς Πατρίδος,

ΣΕ ΕΝΑ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ

62ον

ΜΑΖΙ μὲ τὴν ἔκρηξι τοῦ κατὰ τὸν 'Ελευθέριο Βενιζέλο «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», γεννήθηκαν καὶ οἱ ἄλλες, γενικώτερες, ἀνησυχίες τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Καὶ ὅπως ἀποκαλυπτικώτατα μᾶς ἱστόρησε ὁ πιστὸς του ἀξιωματικὸς 'Ιω. Πλυτζανόπουλος: «'Ενῶ, ὁ Γ. Κονδύλης, δὲν ἐφοβήθη οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν (ὡς πρὸς τὸν τερματισμὸν της ὑπὲρ τοῦ νομίμου κράτους) τὴν ἐσωτερικήν μας τραγωδίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν (ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τὴν ἐθεώρει καταστρεπτικήν, κυρίως διὰ τὰ οἰκονομικὰ μας πράγματα), ἐφοβεῖτο σφόδρα τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις τῆς συγκλονιστικῆς ἐκείνης περιπετείας. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι τότε δὲν ἦτο ἕνας ὁ ἐλλοχεύων ἐξωτερικός μας ἐχθρός. Οἱ ἐχθροί μας ἦσαν (ἐκ πάσης κατευθύνσεως) πλείονες τοῦ ἑνός. Καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐκμεταλλευθοῦν καὶ τὴν ἐλαχιστοτέραν ἀδυναμίαν μας». Καὶ πραγματικά. Σὰν ἔρθη ἡ ὥρα νὰ ἀκούσουμε τὸν ἄλλοτε πρωθυπουργὸ Παναγιώτη Πιπινέλη (ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπηρετοῦσε σὲ καίρια θέσι τοῦ ὑπουργείου 'Εξωτερικῶν), καὶ σὰν δοῦμε ὁλότελα ἄγνωστα, ὡς τώρα, ἐπίσημα ἀπόρρητα καὶ ἀνέκδοτα ἔγγραφα, ποὺ ἀναφέρονται στοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους ποὺ διατρέξαμε τὸν Μάρτη τοῦ 1935, θὰ νιώσουμε καὶ πολὺ τρόμο καὶ πολλὴ συγκίνησι. Γιατὶ μονάχα ὁ παντοτεινὰ καλὸς θεὸς τῆς 'Ελλάδος μᾶς ἔσωσε καὶ κατὰ τὸ «αἱματοβαμμένο δωδεκαήμερο» ἀπὸ τοῦ χάρου τὰ δόντια. (Καὶ ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀπόλυτα σχετικὰ μὲ τὸν σπαρταριστὸ διάλογο ποὺ διεξήχθη ἀνάμεσα στοὺς ὑπουργοὺς Δικαιοσύνης καὶ Στρατιωτικῶν, καὶ κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ Γεώργ. Κονδύλης εἶπε στὸν Σπυρ. Ταλιαδοῦρο καὶ τὰ χαρακτηριστικώτατα ἐκεῖνα: «Θὰ συγκροτήσουμε στρατοδικεῖα ὅταν χρειασθῆ καὶ ὅταν ξέρουμε ποιοὺς θὰ δικάσουμε. Γιατὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ξέρουμε ποιοὺς θὰ δικάσουμε. Καὶ ὅταν φθάσῃ ἡ ὥρα ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτό μας μποροῦμε νὰ δικάσουμε»).

ΔΕΝ εἶναι ὅμως λιγώτερο ἐπιγραμματικὰ αὐτὰ ποὺ μᾶς εἶπε καὶ ὁ ἐπίτιμος διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἀντιστράτηγος Στυλιανὸς Ταβουλάρης, καθὼς ἀρχίζαμε τὴ συζήτησί μας γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη: «'Η περίοδος ἐκείνη ἦτο κατ' ἐξοχὴν δυσάρεστος καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὸν τόπον. Θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ περίοδος τῶν μεγάλων ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν μεγάλων μικροφιλοδοξιῶν. "Οχι, δυστυχῶς, τῶν μεγάλων εὐγενῶν φιλοδοξιῶν, τῆς προσφορᾶς δηλαδὴ δημιουργικῶν καὶ πολυτίμων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ "Εθνος. Αἱ φιλοδοξίαι τῶν κινηματιῶν τοῦ 1935 ἦσαν μικροχαρεῖς καὶ μικρόκαρδοι. Δὲν ἐξετείνοντο εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας καὶ δὲν διελάμβανον ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, ἡ ἐπίτευξις τῶν ὁποίων θὰ συνετέλει εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τοῦ ὑπερτάτου νόμου, τοῦ νόμου δηλαδὴ τῆς σωτηρίας τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος».

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα ἔβλεπα ἐγὼ τὴν ἀποστολὴν τοῦ "Ελληνος ἀξιωματικοῦ· μοῦ εἶπε ὁ στρατηγὸς Ταβουλάρης συνεχίζοντας τὴν ἱστόρησί του. Καὶ ὅταν ἀπεπειράθησαν νὰ μυήσουν καὶ ἐμένα εἰς τὸ κίνημα ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοὺς ἀπήντησα.

'Ερώτησι:

— "Ωστε θέλησαν νὰ μυήσουν καὶ σᾶς; Πῶς ἔγινε τοῦτο;

'Απάντησι:

— Βεβαίως. Καὶ νομίζω ὅτι ἕνα τρίτον αἰῶνος ἔκτοτε ἠμπορῶ νὰ τὸ ἀποκαλύψω. "Αλλωστε εἶναι ἡ πρώτη καὶ μόνη φορὰ ποὺ ὁμιλῶ ἐπὶ τοῦ θέματος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Διότι, πάντοτε, καὶ τότε καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὁσάκις ἠρωτώμην περὶ τῆς ἐθνικοπολιτικῆς περιπετείας μας τοῦ 1935, ἀπέφευγα νὰ ἱστορήσω καὶ τὸ ἐλάχιστον. 'Η ὅλη ὑπόθεσις μοῦ ἦτο λίαν ἀντιπαθὴς καὶ ἐπίστευα ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ καταλογισθῆ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ τόπου μας.

'Αφοῦ ὅμως ἀπὸ τὸ 1935 ποὺ ἤμουν ἕνας νέος λοχαγὸς ἀπεφάσισα νὰ ὁμιλήσω τὸ 1967 ποὺ εἶμαι ἕνας ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος. ὀφείλω νὰ ἀφηγηθῶ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα ποὺ γνωρίζω, μὲ ἀπόλυτον πληρότητα.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1934, λοιπόν, δυὸ πρεσβύτεροι καὶ ἀρχαιότεροι κατὰ βαθμὸν συνάδελφοί μου, οἱ τότε ταγματάρχαι 'Αλκιβιάδης Μπουρδάρας καὶ Πάνος Κολοκοτρώνης, μὲ ἐκάλεσαν εἰς ἕνα σπίτι, κάπου εἰς τὴν Κυψέλην, διὰ νὰ συζητήσωμεν, ὅπως μοῦ εἶπον, ἐπὶ ἑνὸς «ἐξαιρετικὰ σοβαροῦ» θέματος. 'Εγὼ μὴ γνωρίζων περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκολακεύθην ἀπὸ τὴν πρότασιν περὶ τῆς «σοβαρᾶς συζητήσεως» ἤ, τέλος, διότι κατελήφθην ὑπὸ ζωηρᾶς περιεργείας, ἐδέχθην τὴν πρότασιν καὶ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν εὑρισκόμην εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν.

ΟΤΑΝ ὁ τότε λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Στυλ. Ταβουλάρης ἔφθανε στὸ σπίτι ἐκεῖνο τῆς Κυψέλης, δὲν μποροῦσε νὰ φαντασθῆ σὲ τὶ ἀποσκοποῦσε ἡ πρόσκλησί του.

— 'Επίστευα· μοῦ λέει, ὅτι θὰ ἐπρόκειτο νὰ τεθοῦν πρὸς συζήτησιν τίποτε ὑπηρεσιακὰ θέματα καὶ ἤμουν εὐτυχὴς ποὺ θὰ ἐξέθετα καὶ ἐγὼ τὰς περὶ τοῦ ὅπλου μας, τοῦ πυροβολικοῦ ἀπόψεις μου.

Μόλις ὅμως εὑρέθημεν οἱ τρεῖς μας—οἱ 'Αλκ. Μπουρδάρας, Παν. Κολοκοτρώνης καὶ ἐγὼ —οἱ δύο ταγματάρχαι μὲ ἠρώτησαν ἐὰν ἐνδιαφέρωμαι διὰ τὴν «σωτηρίαν τῆς πατρίδος»! 'Εγώ, μὴ ἀντιλαμβανόμενος ἀκόμη περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἢ μᾶλλον μὴ ἐπιτρέπων εἰς τὸν ἑαυτόν μου νὰ σκεφθῆ ἐκεῖνο ποὺ ἤδη διενοεῖτο, ἀπήντησα ὅτι ἡ «σωτηρία τῆς πατρίδος» ἐνδιαφέρει πάντοτε πάντα ἀξιωματικόν. Καὶ ὅτι ἀκριβῶς δι' αὐτὸ εἶναι τεταγμένοι οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι σπουδάζουν δαπάναις τῆς πατρίδος καὶ εἶτα ἀμείβονται παρ' αὐτῆς καὶ διὰ τῶν βαθμῶν καὶ διὰ τῶν ἀναλόγων μισθῶν. "Οτι, δηλαδή, εἶναι τεταγμένοι διὰ νὰ περιφρουροῦν τὴν πατρίδα καὶ διὰ νὰ συντελοῦν ἑκάστοτε εἰς πᾶσαν προσπάθειαν τείνουσαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

"Οταν εἶπον τὰ ἀνωτέρω, οἱ δύο συνομιληταί μου, ἀφοῦ ἔπλεξαν τὸ ἐγκώμιόν μου διὰ τὰς ἐκτεθείσας ἀπόψεις μου μοῦ ἐτόνισαν ὅτι ἤδη μοῦ παρείχετο μία λαμπρὰ εὐκαιρία νὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος! Εἰδικώτερον δὲ ὁ 'Αλκ. Μπουρδάρας μοῦ προσέθεσε: «"Ακου Ταβουλάρη. 'Επειδὴ σὲ ἐκτιμοῦμε ἰδιαιτέρως καὶ ἐπειδὴ γνωρίζουμε τὴν φιλοπατρία σου, σὲ ἐκαλέσαμε ἐδῶ διὰ νὰ σοῦ ποῦμε ὅτι σὺ πρέπει νὰ βρίσκεσαι μαζί μας. Τοῦτο τὸ κάνουμε μόνο γιὰ πολὺ ἐκλεκτοὺς συναδέλφους». 'Εγὼ ἠρώτησα τὶ ἐνόει λέγων νὰ «εὑρίσκεσαι μαζί μας». Τότε ἀντὶ τοῦ 'Αλ Μπουρδάρα ἀπήντησεν ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης, ὡς ἑξῆς: «"Εχεις δίκαιο πού ρωτᾶς, τί θὰ πῆ νὰ εἶσαι μαζί μας. Πρέπει, λοιπόν, νὰ ξέρης, καὶ μπορῶ νὰ σοῦ πῶ διότι στηρίζομαι στὴν ἐχεμύθειά σου καὶ στὴν στρατιωτική σου ἰδιότητα, ὅτι ἐμεῖς οἱ νεώτεροι ἀξιωματικοὶ ἔχουμε μιὰ ὀργάνωσι, ποὺ σκοπὸς της εἶναι ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος στὴν δεδομένη στιγμή. Σὲ αὐτὴ τὴν ὀργάνωσι καλοῦμε καὶ σένα νὰ μετάσχης. Καὶ καταλαβαίνεις ὅτι τοῦτο θὰ ἀποβῆ καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς 'Ελλάδος καὶ γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σου».

ΑΥΤΟΣ ἦταν ὁ τύπος τῆς «μυησεως» ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ πρωτοπόροι τοῦ κινήματος, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ 'Ελευθέριος Βενιζέλος ἔδωσε λίγο ἀργότερα τρεῖς ὁρισμούς: α) «'Αγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος». β) «Νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασις». γ) «'Απελευθερωτικὸς ἀγών»!

— 'Ομολογῶ· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Στυλ. Ταβουλάρης, ὅτι δὲν ἀνέμενον αὐτὴν τὴν «κατὰ μέτωπον» ἐπίθεσιν. Βεβαίως ἡ σκέψις μου εἶχε στραφῆ εἰς κάτι τὸ «μὴ ὁμαλόν», ἀλλὰ τὴν

'Ο ἐπίτιμος διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Στυλ. Ταβουλάρης, χαρακτηρίζει τὴν περὶ τό 1935 ἐποχὴν ὡς «περίοδον μεγάλων ἀνωμαλιῶν καὶ μεγάλων μικροφιλοδοξιῶν».

ἀποκάλυψιν ὀργανώσεως ὑφισταμένης εἰς τὸν στρατὸν δὲν τὴν ἐφανταζόμην.

Προτοῦ ἀπαντήσω εἰς ὅσα μοῦ εἶχον λεχθῆ καὶ προτοῦ ἀποκρούσω τὴν πρότασιν ποὺ μοῦ εἶχε γίνει, εἰς τοὺς δύο ταγματάρχας οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναλάβει τὴν μύησίν μου προσετέθη καὶ τρίτος. "Ητο εἷς ἐκλεκτὸς λοχαγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, βενιζελικῶν τότε φρονημάτων, ἤρεμος, σοβαρὸς καὶ ὀλιγομίλητος, ποὺ εὑρίσκεται ἐν ζωῇ, ὡς ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος ἐπίσης καὶ ὁ ὁποῖος μέχρι πρό τινος ἢ καὶ σήμερον, ἴσως, ἀκόμη κατέχει ὑψηλοτάτην ἐξωστρατιωτικὴν θέσιν.

Μὲ τὴν ἄφιξιν καὶ τοῦ τρίτου συνωμότου, ὑπέστην ὁμαδικὴν πλέον ἐπίθεσιν, καὶ πίεσιν ὅπως ἀποδεχθῶ τὴν συμμετοχήν μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν. ἥτις —καθὼς πολλὰ χρόνια ἔκτοτε ἐπληροφορήθην — συνεκροτήθη μετὰ σχετικὴν εἰσήγησιν τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη, γενομένην εἰς σύσκεψιν, ἐν Θεσσαλονίκη, (κατὰ 'Ιούλιον τοῦ 1963), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου καὶ μὲ συμμετοχὴν ὅλων τῶν δημοκρατικῶν πολιτικῶν ἡγετῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Ταβουλάρη πῶς ἀντέδρασε στὴν «ἐπίθεσι», καὶ τὶ εἶπε καὶ γιὰ τὴν ἀποκάλυψι τῆς ὀργανώσεως καὶ γιὰ τὴν πρότασι γιὰ συμμετοχὴ δική του σὲ αὐτήν.

— 'Επειδή· μοῦ ἀπαντάει, ἡ ἀρχικὴ τοποθέτησις ἐκείνων ποὺ θέλησαν νὰ μὲ μυήσουν ἦτο ἡ «σωτηρία τῆς πατρίδος», τοὺς ἠρώτησα ποιοὺς τυχὸν κινδύνους διέτρεχεν ἡ πατρίς, κινδύνους τοὺς ὁποίους ἐγὼ δὲν ἐγνώριζον. Συγκεκριμένως δὲ τοὺς ἠρώτησα μήπως ἐπέκειτο εἰσβολὴ ξένων ἐχθρῶν, ὁπότε θὰ ἐπρόκειτο περὶ πολέμου. Πολέμου μὲ συμμετοχὴν πλέον ὅλων τῶν 'Ελλήνων καὶ ὄχι μόνον τῆς ὀργανώσεως. 'Εν συνεχείᾳ δὲ τοὺς ἠρώτησα μήπως ἐπρόκειτο περὶ ἐσωτερικοῦ τινὸς ἐχθροῦ καὶ εἰδικώτερα περὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου τὸν ὁποῖον ἐπίσης, ἀπὸ κοινοῦ πάντες οἱ ἀξιωματικοί, εἴχομεν καθῆκον νὰ ἀντιμετωπίσωμεν.

"Οπως ὅμως ἀντελήφθην αἱ ἐρωτήσεις μου δὲν ἤρεσαν διόλου εἰς τοὺς τρεῖς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι, ἀσφαλῶς, θὰ μὲ ἐξέλαβον ὡς ἰδιαζόντως «ξεροκέφαλον» ἢ πάντως ὡς ἐκ προκαταβολῆς καὶ ἀπὸ συστήματος ἀντιδρῶντα. 'Αλλὰ ἐγὼ δὲν ἐγκατέλειψα τὴν προσπάθειάν μου νὰ πληροφορηθῶ κάτι τὸ περισσότερον συγκεκριμένον.

«Καὶ φυσικὰ ἔκαμα τὸ καθῆκον μου»

ΡΩΤΗΣΑ τὸν στρατηγὸ Ταβουλάρη ποιὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀξιωματικοὺς φαινόταν ὡς ὁ «φέρων τὸν λόγον».

Καὶ μοῦ ἀπήντησε:

— Μιλοῦσαν καὶ οἱ τρεῖς ἰσοτίμως. Καὶ ὁ ἕνας συνεπλήρωνε τὸν ἄλλον. Πάντως πέραν τῆς γενικῆς τοποθετήσεως: «σωτηρία τῆς πατρίδος», δὲν προέβαλον σαφεῖς καὶ καθωρισμένους σκοποὺς τῆς ὀργανώσεως. Καὶ μόνον, σὺν τῇ παρόδῳ τῆς συζητήσεως, ὡμίλησαν περὶ ἐνδεχομένου κινήματος. Οὕτω μοῦ εἶπαν ὅτι ἡ ὀργάνωσις, πιθανὸν νὰ ἠναγκάζετο νὰ ἐπιβάλη τὰς ἀπόψεις της διὰ μιᾶς δυναμικῆς ἐκδηλώσεως, διὰ ἑνὸς κινήματος. Τότε δὲ μοῦ ἐξήγησαν ὅτι μεταξὺ τῶν σκοπῶν τους ἦτο καὶ ἡ προστασία τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, τοῦ πολιτεύματος δηλαδὴ τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον ἦτο συνυφασμένον μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς «σωτηρίας τῆς πατρίδος». 'Αλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἐγὼ ἀπήντησα ὅτι δὲν διέβλεπα οὐδένα κίνδυνον τοῦ νομίμου πολιτεύματος καὶ ὅτι, ἐξ ἀντιθέτου, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον ἐγνώριζα ἡ ἀβασίλευτος δημοκρατία ἐπροστατεύετο καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀντιπάλους της. Διότι πρὸ διετίας σχεδὸν (τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1932) τὸ Λαϊκὸν Κόμμα ποὺ ἄλλοτε ἐνεσάρκωνε τὴν βασιλόφρονα ἄποψιν, εἶχε ἀναγνωρίσει ἀνεπιφυλάκτως τὸ πολίτευμα, τὸ ἐπιβληθὲν βιαίως καὶ ποαξικοπηματικῶς τὴν 25ην Μαρτίου 1924.

'Ερώτησι:

— Καὶ τελικῶς τί τοὺς εἴπατε;

'Απάντησι:

— Τοὺς ηὐχαρίστησα διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπέδειξαν καὶ τοὺς ἐδήλωσα ὅτι δὲν εὕρισκα οὐδένα λόγον διὰ νὰ προσχωρήσω εἰς τὴν ὀργάνωσιν. Καὶ ἀνεχώρησα. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας καὶ εἰς τυχαίαν συνάντησίν μου μὲ τὸν λοχαγὸν 'Ιωάννην Τσιγάντεν, μοῦ ἔκαμε καὶ ἐκεῖνος ἀορίστως λόγον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Φυσικὰ δὲ ἐγὼ ἔπραξα, δι' ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, τὸ καθῆκον μου.

Προχωρώντας ὅμως στὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Στυλιανὸς Ταβουλάρης μᾶς ἀποκάλυψε καὶ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια

Μιά στάσι μπροστά
σέ μιά νέα βιτρίνα

Μιά ἐπίσκεψι στό δρόμο σας γιά νά γνωρίσε
ἀντιλήψεών σας, γιά τό τί σημαίνει μοντέρν
καί ἀνδρικό .

ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΟ ΝΕΟ ΚΑ

σερ

Βουκουρεστίου καί 'Ακαδημίας 18 γωνία. Τά
βιτρίνες του. 'Εκεῖ τό ἀπαιτητικό σας γοῦστο

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

'Η ἐπανάστασις εἶχε καταστῆ «κοινότατον μυστικόν»!

ΤΟ ΤΑΓΜΑ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ «ΝΕΚΡΑ ΦΥΣΙΣ»

63ον

ΤΗΝ «ΣΩΤΗΡΙΑ τῆς πατρίδος» ἐπικαλέσθηκαν οἱ ταγματάρχες Ἀλκιβιάδης Μπουρδάρας καὶ Πάνος Κολοκοτρώνης, ὅταν ἐκεῖ, στὸ σπιτάκι τῆς Κυψέλης, θέλησαν νὰ μυήσουν στὴν ὀργάνωσί τους καὶ τὸν λοχαγὸ Στυλιανὸ Ταβουλάρη, ποὺ τότε ὑπηρετοῦσε στὸ 2ο Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ μὲ διοικητὴ τὸν Νικόλαο Στάη. Τὴν εσωτηρία τῆς πατρίδος» καὶ τοὺς ἀνύπαρκτους κινδύνους ποὺ τάχα διέτρεχε ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἀπειλοῦσε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, οὔτε τὸ πολίτευμα, οὔτε πολὺ περισσότερο τὴν Ἑλλάδα. (Οἱ ἀπειλὲς καὶ οἱ κίνδυνοι ἐμφανίστηκαν μόνον ὅταν ἡ «ὀργάνωσι» ἔφθασε στὸ μεγάλο σκοπό της καὶ αἱματοκύλισε τὸν τόπο μὲ τὸ μαρτιάτικο κίνημα. Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸ κόμμα καὶ ὄχι γιὰ τὴν πατρίδα).

— Πάντως μοῦ λέει ὁ ἀντιστράτηγος Στυλ. Ταβουλάρης, καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας, ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1934 ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχε καταστῆ βαρεῖα καὶ αἱ ἀπειλαὶ δι' ἕνα κίνημα ἐνεφανίζοντο σαφεῖς καὶ σταθεραί. Σχεδὸν καθημερινῶς ἔφθαναν μέχρις ἡμῶν πληροφορίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ ἕνα πραξικόπημα. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκραγῇ κινήματος ἀνεφέρετο ὁ Ναπολέων Ζέρβας, ἄλλοτε ὁ Νικόλαος Πλαστήρας, ἄλλοτε ὁ Βασίλειος Ντερτιλῆς ἢ ὁ Ἀναστάσιος Παπούλας ἢ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνώστων προστατῶν τῆς δημοκρατίας. Πάντοτε ὅμως ἐμνημονεύετο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ὡς ἐπιδοκιμάζοντος ἢ καὶ ὡς εὐλογοῦντος τὸ κίνημα, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὡς εὑρισκομένου, κατὰ κάποιον τρόπον, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἐπιδόξων σωτήρων τοῦ πολιτεύματος.

Ἐρώτησι:

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἢ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων ἄλλων στρατιωτικῶν παραγόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μήπως ἀναφέρονταν καὶ προσωπικότητες ἀπὸ τὸν λοιπὸ πολιτικὸ κόσμο;

Ἀπάντησι:

— Ἐκάστοτε ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν τότε δημοκρατικῶν πολιτικῶν ἡγετῶν. Σκοπὸς τῶν ἦτο ἡ ἀντίπασα θυσίας ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη — Γ. Κονδύλη — Ἀλ. Χατζηκυριάκου καὶ ἡ παρὰ τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως ἀνάληψις τῆς ἐξουσίας. Τὸ δὲ παρασκευαζόμενον κίνημα εἶχε καθαρῶς κομματικὸν χαρακτῆρα, οὔτε κατ' ἐλάχιστον δὲ ἐθνικόν.

Εἶχε καταστῆ κοινότατον μυστικόν

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Ἀπὸ τὴ σύσκεψι τῆς Θεσσαλονίκης (3 Ἰουλίου 1933) ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1935 οἱ σκοποὶ τοῦ κινήματος εἶχαν μείνει ἀμετάβλητοι. Ὅπως δὲ στὶς 30 Μαΐου 1935, ἀποκάλυψε ὁ παμπάλαιος ἐχθρόφιλος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ μαχητικώτατος Μανιάτης πολιτικὸς Εὐστράτιος Κουλουμβάκης, ὅταν ὁ Γεώργιος Καφαντάρης εἰσηγήθηκε (στὴ μακεδονικὴ πρωτεύουσα) τὴν ἀνάγκη νὰ συγκροτηθῇ μιὰ στρατιωτικὴ ὀργάνωσι, ποὺ σκοπός της θὰ ἦταν νὰ ἀνατρέψῃ τὴν κυβέρνησι τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, εἶπε αὐτά:

... Εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῶμεν ἀπὸ κυβέρνησιν τόσο φατριαστικὴν καὶ τόσον αὐθαίρετον χωρὶς νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν. Νὰ συμμαχήσωμεν, φίλε μου, μὲ τὸν Κεμάλ, μὲ τὸν Στάλιν, μὲ τὸν Μπατίστα καὶ νὰ τὴν ἀνατρέψωμεν...

Αὐτὴ ἦταν ἡ «φόρμουλα» καὶ ἡ «ντιρεκτίβα» τοῦ δημοκρατικώτατου πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ Γεωργίου Καφαντάρη. Καὶ «ἐγένετο τὸ θέλημά του». (Πού, δέβαια, τὸ ἀρνήθηκε ὅταν ἀργότερα διεξήχθη ἡ δίκη τῶν «πολιτικῶν ἀρχηγῶν», γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε σὰν ἔρθη ἡ ὥρα της).

— Πολὺ πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1934· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Ταβουλάρης, τὸ ἐπερχόμενον κίνημα εἶχε καταστῆ κοινότατον μυστικόν. Τὸ ἐγνώριζε καὶ τὸ ἐπερίμενε καὶ ἡ «κουτσὴ Μαρία»!

Ἐρώτησι:

— Καὶ τὸ νόμιμο κράτος τί ἔκανε;

Ἀπάντησι:

— Ἐλάμβανε τὰ δέοντα μέτρα. Ἐπὶ παραδείγματι: Ἐγὼ ὑπηρέτουν εἰς τὸ 2ον Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Κάθε βράδυ, λοιπόν, ὡρίζαμεν ἕνα σύλαιον ὁ ὁποῖος ἦτο ἕτοιμος πρὸς ἄμεσον δρᾶσιν. Ἐβγάζαμεν τὰ πυροβόλα μας καὶ τὰ ἐτοποθετούσαμε «πρὸς βολήν».

Ἐρώτησι:

— Ποῦ τὰ τοποθετούσατε τὰ κανόνια σας;

Ἀπάντησι:

— Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Στρατιωτικὴ Λέσχη τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας.

Ἐρώτησι:

— Μέ ποιό σκοπό καὶ ἐναντίον τίνος;

Ἀπάντησι:

— Τὰ ἐτοποθετούσαμε πρὸ τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἀντιμετωπίσωμεν μίαν τυχὸν ἐπαναστατικὴν ἐνέργειαν τῶν ἁρμάτων μάχης, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν ὁδὸν Ραγίλλης. Καὶ τοῦτο διότι, τόσον ὁ διοικητὴς τῆς μονάδος ταύτης ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας, ὅσον καὶ ὁ ὑποδιοικητὴς της Δημήτριος Ἰατρίδης, διέκειντο λίαν εὐμενῶς πρὸς τὸ ὀργανούμενον κίνημα. Ἔτσι εἴχαμε τὰ κανόνια διὰ νὰ ἀχρηστεύσουμε τὰ ἅρματα!

Ἡ διαταγὴ τοῦ Γ. Κονδύλη

ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕΤΡΑ συνεχίστηκαν καὶ ὅταν ὁ τότε λοχαγὸς Στυλ. Ταβουλάρης μετετέθη ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ Πυροβολικοῦ (καὶ ἀντικατεστάθη στὴν πυροβαλαρχία του ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Βουδικλάρη), γιὰ νὰ φοιτήσῃ, ὕστερα ἀπὸ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις, στὴν Ἀνωτέρα Σχολὴ Πολέμου, ποὺ στεγαζόταν στὸ 1ο Πεζικό.

— Ἐκεῖ μοῦ λέει, εὑρισκόμην τὴν 1η Μαρτίου 1935. Καὶ ἀπὸ τὴν σχολὴ παρηκολούθουν, κατὰ τὰς πρὸ τοῦ κινήματος ἡμέρας, τὰς σημειουμένας ἐξελίξεις.

Περὶ τὸ ἑσπέρας ὅμως τῆς 1ης Μαρτίου καὶ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς, πού, τὴν 7ην μεταμεσημβρινήν, μετέβην εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Λέσχην, ἐπληροφορήθην τὸ ἀναμενόμενον ἀνέκδοτο: «Κίνημα ! Κίνημα».

Τότε ἐγὼ ἐσκέφθην: Ἀφοῦ τὸ κίνημα ἐξεδηλώθη τί δουλειὰ ἔχω ἐγὼ νὰ πάω εἰς τὸ 1ο Σύνταγμα Πεζικοῦ, εἰς τὴν Ἀνωτέραν Σχολὴν Πολέμου, δηλαδὴ καθὼς ὥριζε τὸ σχέδιον συναγερμοῦ. Τὸ καλύτερον ποὺ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ μεταβῶ εἰς τὸ Ὀρειβατικὸ Πυροβολικό, ὅπου ὑπηρέτουν, πρὸ ἓξη μηνῶν, καὶ ὅπου θὰ ἠδυνάμην νὰ προσφέρω περισσότερον ἀποτελεσματικὰς ὑπηρεσίας. Τοῦτο καὶ ἐνένετο, δεδομένου, ἄλλωστε, ὅτι τὸ Ὀρειβατικὸ παρέκειτο τῆς Λέσχης.

Ὅταν, μετὰ ἐλάχιστα λεπτά, εὑρέθην εἰς τὸ παλαιόν μου σύνταγμα, οἱ ἄνδρες τῆς πυροβολαρχίας μου, οἱ ὁποῖοι μὲ ἠγάπων καὶ τοὺς ὁποίους ἠγάπων καὶ ἐγώ, μὲ ἐδέχθησαν μὲ πολλὴν χαράν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸν διαδεχθέντα με εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πυροβαλαρχίας, ὑπολοχαγὸν Θεόδ. Βουδικλάρην. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐγὼ ἔφυγα διὰ τὴν Σχολὴν Πολέμου, ἔστηνε, κάθε βράδυ, τὰ κανόνια του διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τυχὸν τὰ ἅρματα μάχης.

Παρεργομένης τῆς ὥρας καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἤμουν λοχαγός, ἡ διοίκησις τῆς παλαιᾶς μου πυροβαλαρχίας, ὑπήχθη καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς διαταγάς μου. Ὀλίγον δὲ βραδύτερον, ὁ διοικητὴς τοῦ Ὀρειβατικοῦ συνταγματάρχης Ἰω. Γιοντίκας, μὲ ἐκάλεσε καὶ μοῦ εἶπε: «Κατὰ προσωπικὴν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἕνας λόχος τοῦ Β' Τάγματος τοῦ 1ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ἰω. Γλυτζανόπουλον, καθὼς καὶ μία ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία τοῦ Ἰδικοῦ μας Συντάγματος, πρέπει νὰ μεταβοῦν ἄνευσε εἰς τοῦ Μακρυγιάννη διὰ νὰ τεθοτίσουν τὴν ἐκεῖ κατάστασιν. Ὁ ὑπουργὸς διατάσσει ταχυτάτην ἐνέργειαν, διότι θεωρεῖ ὅτι ἤδη ἔχει σημειωθῇ καθυστέρησις». Καὶ ὁ συνταγματάρχης Ποντίκας προσέθεσε: «Λοιπὸν Ταβουλάον, θὰ πᾶς ἐσὺ μὲ τὴν πυροβολαρχία σου καὶ κατὰ τὴν διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ θὰ κύττάξῃς πῶς θὰ τερματίσῃς τὸ γοητρώτερο τὴν κατάστασι, διὰ ἰσχυροτάτου πυρὸς πυροβολικοῦ».

Μετὰ τὴν διαταγὴ τοῦ συνταγματάρχου Ποντίκα ἐγὼ «ἐβγαλα» τὴν πυροβολαρχία μου ἔξω καὶ ἐκεῖ, εἰς τὴν λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας, ἀνέμενον τὴν διεύθυνσιν τῆς ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Γλυτζανόπουλον δυνάμεως πεζικοῦ.

Τό τάγμα πού ἔγινε «νεκρά φύσις»

ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ταβουλάρης συνέχισε:

— Καθ' ὃν χρόνον ἀνέμενα τὸν ταγματάρχην Γλυτζανόπουλον ἔλαβον τὴν ἀκόλουθον, γνωστήν, διαταγὴν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὅλου ἀποσπάσματος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν Μακρυγιάννη, συνταγματάρχου καὶ διευθυντοῦ πεζικοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν Εὐαγγέλου Τρεπεκλῆ:

Λοχαγὸν Ταβουλάρην.

Ἀκολουθήσατε δρομολόγιον Θησεῖον — Ἀκροπόλις καὶ ταχθῆτε εἰς κατάλληλον θέσιν ἔναντι τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη. Βάλατε ταχύτατα πρὸς ἄμεσον λύσιν καταστάσεως.

Διοικητὴς ἀποσπάσματος
ΤΡΕΠΕΚΛΗΣ
Ὥρα 12.10'

Ὅταν δὲ εὐθὺς κατόπιν ἀφίχθη καὶ ὁ 5ος λόχος τοῦ 1ου Συντάγματος, ἐκινήθημεν ὁμοῦ πρὸς τοῦ Μακρυγιάννη, ἀκολουθησάντες τὴν διαδρομήν: Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας, μνημεῖον Ἀγνώστου Στρατιώτου, ὁδὸς Ἀμαλίας.

Τὴν στιγμὴν ὅμως ποὺ εὑρέθημεν εἰς τὸ πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Βύρωνος σημεῖον (εἰς τὴν συμβολὴν τῶν λεωφόρων Ὁλγας καὶ Ἀμαλίας), ἀντελήφθην ὅτι ἕνα ὁλόκληρον τάγμα πεζικοῦ ἐστάθμευε ἐκεῖ. Καὶ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἀνέμενε κάτι.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Ταβουλάρη τί ἦταν αὐτὸ τὸ Τάγμα ποὺ ἔδειχνε «σὰν κάτι νὰ περίμενε».

— Ἦτο τάγμα πεζικοῦ· μοῦ ἀπαντάει. Καὶ ἦτο φιλοκονδυλικόν. Αὐτὸ δὲ εἶναι ποὺ μοῦ ἔκαμε ἰδιαιτέραν καὶ ἀπολύτως δικαιολογημένην ἐντύπωσιν. Ἡ μᾶλλον μὲ ἐξένισε. Διότι, μετ' ἐκπλήξεως, παρετήρησα ὅτι ἡ δύναμις ἐκείνη παρέμενεν ἀδρανής. Καί, βεβαίως, διὰ τῆς ἀδρανείας της ὑπεβοήθει —ἀρνητικῶς— τοὺς ἐντὸς τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη εὑρισκομένους στασιαστάς. Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, τὸ τάγμα ἐκεῖνο δὲν προέβαινε εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν καταστολῆς τοῦ κινήματος, τὸ φυσικώτερον ἦτο νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν σκέψιν μου διάφορα πράγματα.

Τὸ φυσικώτερο ὅμως ἦταν νὰ ρωτήσω καὶ ἐγὼ τί σήμαιναν οἱ δύο λέξεις: «διάφορα πράγματα».

— Μὰ νομίζω μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Ταβουλάρης ὅτι αὐτὰ τὰ «διάφορα πράγματα» θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ μυαλὸ οἱουδήποτε ἀνθρώπου ποὺ θὰ ἔβλεπε τὴν ἰδιότυπη ἐκείνη εἰκόνα. Τὴν εἰκόνα μιᾶς ὁλοκλήρου στρατιωτικῆς δυνάμεως, καὶ μάλιστα ἰσχυρᾶς, ἡ ὁποία ἐμφανέστατα ἠδράνει. Σκεφθῆτε ὅτι δὲν εἶχε οὔτε «κατ' ὄψιν» τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ μόνον τοῦτο, μόνον δηλαδή, τὸ γεγονὸς ὅτι μία ὁὐναμις ἀποσταλείσα διὰ νὰ καταστείλῃ ἕνα «ἐγκλωβισμένον» κίνημα, δὲν εὑρίσκετο οὐδὲ κἀν ἀπέναντι τοῦ «ἐχθροῦ», ἀλλὰ περίπου «ρομαντζάριζε» εἰς τὸ Ζάππειο, ἦτο δυνατὸν ἢ μᾶλλον ἐπιβεβλημένον νὰ γεννήσῃ ποικίλας σκέψεις. Καὶ αὐταὶ αἱ σκέψεις ἐπλημμύρησαν καὶ ἐμέ.

Ἀλλὰ ὁ λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ Ταβουλάρης, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖο διαταγὴ ἦταν σαφέστατη καὶ κατηγορηματικώτατη («βάλατε τα χύτατα πρὸς ἄμεσον λύσιν καταστάσεως») δὲν περιωρίστηκε στὰ ἐρωτήματα ποὺ γεννιόνταν ἐντός του. Θέλησε νὰ ἱκανοποίηση, ὅσο μποροῦσε, τίς ἀπορίες του καὶ τὴν δικαιολογημένη περιέργειά του. Καὶ μάλις τοῦ δόθηκε εὐκαιρία ρώτησε τί τάχα γινόταν ἐκεῖ καὶ γιατί ἕνα ὁλόκληρο τάγμα εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀνεκρὰν φύσιν»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Οἱ φοβερὲς συνθῆκες τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου.— Ἡ προκλητικώτατη ἀδράνεια σὲ «διατεταγμένη ὑπηρεσία».— Ἐκεῖνος ποὺ δὲν καταδέχθηκε νὰ ἀπαντήσῃ.— Ἡ «ἐμπεδεμένη» ἐποχὴ καὶ οἱ «ἐμπεδεμένοι» ἄνθρωποι.— Δυὸ ὀβίδες μπαίνουν ἀπὸ τὰ φωτισμένα παράθυρα.— Οἱ στρατιῶται ποὺ πήδησαν τὸν μανδρότοιχο.— Ὁ στρατηγὸς Στυλ. Ταβουλάρης τελειώνει τὴν ἱστόρησί του καὶ ὁ στρατηγὸς Γεώγ. Κουρούκλης ἀρχίζει τὴ δική του.— Τὸ μαρτιάτικο κίνημα μεγάλη ἐθνικὴ περιπέτεια.— Ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος ἔσωσε τὴν χώρα ἀπὸ ὁλεθριώτατες συνέπειες.— Ἡ σύγκρουσι τῶν δύο πολιτικοστατιωτικῶν ἀναστάσεων.— Θέσις καὶ ἀντίθεσις!

ΑΝΩΝΥΜΟ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ι. ΠΑΓΙΟΝ
ΓΗΠΕΔΑ ....
ΑΤΙΡΙΑ ....
Μείον Ἀποσβέσεις ....

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ....
Μείον ἀποσβέσεις ....

ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΣΚΕΥΗ ....
Μείον ἀποσβέσεις ....

Μεταφορικὰ ΜΕΣΑ ....
Μείον ἀποσβέσεις ....

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΙΙ. ΧΡΕΟΓΡΑΦΑ ....
Προκαταβολαὶ δι' ἀγοράν Χρεογράφων .....

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΙΙΙ. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟΙ
Γραμμάτια Εἰσπρακτέα .....
Δάνεια πρὸς Ἀσφαλισμένους .....
Ἐνυπόθηκα Τοκογρεωλύτικα Δάνεια .....
(Λοιπαὶ δόσεις Κεφαλαίου πέραν τοῦ Ἔτους) ...
Δεσμευμένη Κατάθεσις παρὰ τῇ Ἐθνικῇ .....
Τραπέζῃ Αἰγύπτου .....

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΙΥ. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟΙ
Γραμμάτια Εἰσπρακτέα .....
Χρεώσται Ἀσφαλιστῶν .....
Δάνεια εἰς Προσωπικὸν .....
Ἀντασφαλισταὶ — Τρεχούμενοι Λογαριασμοί ...
Διάφοροι Λογαριασμοὶ εἰς Σ.Ν. .....
Ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαι .....
Ἀντεκχωρηταὶ Λανθάνου εἰς Σ.Ν. .....
Ἑλληνικὸν Δημόσιον .....
ΕΝΥΠΟΘΗΚΑ ΤΟΚΟΧΡΕΩΛΥΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ .....
(Τοκογρεωλύσια μέχρι 31.12.66 καὶ λοιπαὶ δόσεις
τῆς ἐπομένης χρήσεως) .....
Ἀπαιτήσεις Διάφοροι .....
Ἔξοδα Ἐπομένης Χρήσεως .....

ΣΥΝΟΛΟΝ

Υ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Ταμεῖον .....
Τραπεζαι.....
Τράπεζαι καὶ Ἀνταποκριτεὶ Ἐξωτερικοῦ .....

ΣΥΝΟΛΟΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ (Α.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩ
ΧΡΕΟΓΡΑΦΑ ΑΠΤΑΣΦΑΛΙΣΤΩΝ ....

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: 1.—Ἐκ τῶν Ἀκινήτων καὶ Χρε
εὑρίσκονται εἰς Ἀσφαλιστικὴν Τ
2.— Ἐκ τῶν χρεογράφων τοιαύ
ἐνέχυρον πρὸς ἐξασφάλισιν δ
3.— Ἐκ τῶν χρεογράφων τοια
νὰ εἰς τὸ Χρηματιστήριον, ἡ ἀ
τιμῆς τῆς 31.12.66 ἀνέρχεται

ΧΡΕΩΣΙΣ

Ἀντασφαλιστρα .....
Προμήθειαι .....
Ἐκπτώσεις .....

ΕΞΟΔΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ .....
ΖΗΜΙΑΙ ΠΛΗΡΩΘΕΙΣΑΙ .....
Μείον Ἀναλογίας Ἀντασφαλιστῶν .....

ΕΞΑΓΟΡΑΙ Κλάδου Ζωῆς .....
Μείον Ἀναλογίας Ἀντασφαλιστῶν .....

ΑΝΕΙΣΠΡΟΘΕΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
Κλάδου Ζωῆς .....
Μείον Ἀναλογίας Ἀντασφαλιστῶν .....

ΑΠΟΘΕΜΑ ΔΙ' ΕΚΚΡΕΜΗ ΑΝΕΙΣΠΡΟΘΕΣΜΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ Κλάδου Ζωῆς .....
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑ
Κλάδου Ζωῆς .....
Μείον Ἀναλογίας Ἀντασφαλιστῶν .....

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΡΤΙΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΥ
ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ Κλάδου Ζωῆς .....
Ἀντασφαλιστικοὶ Τόκοι .....

ΑΠΟΘΕΜΑ ΔΙ' ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΖΗΜΙΑΣ .....
Μείον Ἀναλογίας Ἀντασφαλιστῶν .....

ΑΠΟΘΕΜΑ ΔΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΕΝ ΙΣΧΥΙ

Μεταφερόμενα εἰς «ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΖΗΜΙΑΣ»

Με απορρητα κείμενα
και υπευθυνες μαρτυριες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΙΣΤΟΡΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΚΑΙ ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΣ

Τὸ τάγμα ποὺ περίμενε μυστηριώδεις διαταγάς

ΟΙ ΟΒΙΔΕΣ ΜΠΑΙΝΟΥΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

64ον

ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ τοῦ δημοκρατικώτατου πολιτικοῦ ἡγέτου Γεωργίου Καφαντάρη, ὅπως τὸ διετύπωσε ὁ παλαιὸς φιλελεύθερος βουλευτὴς Εὐστράτιος Κουλουμβάκης, τὸ θέλημα ποὺ ἀφοροῦσε στὸν «διακαῆ» πόθο» γιὰ τὴν δίαιη ἀνατροπὴ τῶν Παν. Τσαλδάρη, Γεωργ. Κονδύλη καὶ Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου, ἦταν «πεντακάθαρο»: «Νὰ συμμαχήσωμεν, φίλε μου, μὲ τὸν Κεμάλ, μὲ τὸν Στάλιν, μὲ τὸν Μπατίστα καὶ νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν κυβέρνησιν». (Τέτοια ἰδέα εἶχε γιὰ ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὴν βοήθεια θὰ ζήταγε γιὰ νὰ πραγματοποιήση τοὺς σκοπούς του). Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι, οἱ ὅμοια δημοκρατικώτατοι πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, συμφώνησαν καὶ ὑπερθεμάτισαν, ὁ τόπος βρέθηκε στὸ τραγικὸ σημεῖο ὥστε κάθε βράδυ, νὰ στήνωνται, μπροστὰ στὴ Στρατιωτικὴ Λέσχη, ἑλληνικὰ πυροβόλα γιὰ νὰ τινάξουν στὸν ἀέρα τὰ ἑλληνικὰ ἅρματα μάχης, ἂν πρόβαιναν σέ «ἐπαναστατικὲς ἐνέργειες». Αὐτὰ γίνονταν τὰ σωτήρια χρόνια 1934 καὶ 1935, ὁπότε τὸ ἑτοιμαζόμενο κίνημα εἶχε γίνει «κοινότατο μυστικὸ» καὶ τὸ ἤξερε καὶ ἡ «κουτσὴ Μαρία»! Καὶ ἔτσι, μέ τὶς θαυμάσιες αὐτὲς συνθῆκες τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου, θάσαμε στὴ ζοφερὴ νύχτα τῆς 1ης Μαρτίου. Καί, χωρὶς καμμιὰ ἐξωτερικὴ ἀπειλὴ καὶ χωρὶς κανένα ἐσωτερικὸ (κομμουνιστικὸ) κίνδυνο, ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας (τὸ «κλειστὸν ἄστυ») μεταβλήθηκε σὲ ἕνα ἀπέραντο στρατόπεδο. Κανόνια πήγαιναν καὶ κανόνια ἔρχονταν. Καὶ ὀβίδες ἔπεφταν σὲ ἀδικους καὶ σὲ δίκαιους. Μέσα δὲ σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀναταραχὴ καὶ τὴν πολεμικὴ ἀντάρα, ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖνο τὸ τάγμα τοῦ πεζικοῦ, ποὺ ἀδρανοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Βύρωνα καὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνδρες περίπου «ρομαντζάριζαν» (μέσα στὴν παγωνιὰ καὶ στὸ χιονόνερο) γύρω ἀπὸ τὸ Ζάππειο.

— Τί νὰ σᾶς πῶ· συνεχίζει ὁ ἀντιστράτηγος Στυλιανὸς Ταβουλάρης. Θὰ μοῦ μείνη ἀξέχαστο τὸ θέαμα ἐκεῖνο. Πρώτη καὶ τελευταία φορὰ εἰς τὴν ζωήν μου εἶδα ἕνα ὁλόκληρο τάγμα, εἰς διατεταγμένην ὑπηρεσίαν νὰ ἀδρανῆ κατ' αὐτὸν τὸν προκλητικώτατον, πράγματι, τρόπον

Ἦταν καὶ αὐτοὶ μυημένοι!

ΚΑΙ μπροστὰ σὲ αὐτὸ τὸ θέαμα, ὁ λοχαγὸς Στυλ. Ταβουλάρης, θέλησε τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ δρῆ ἄκρη.

— Μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ χωνέψω· μοῦ λέει. Καὶ ἐπειδὴ εἰς μίαν στιγμήν, μεταξὺ τῶν ὁξιωματικῶν τοῦ τάγματος εἶδα καὶ τὸν συμμαθητήν μου εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, λοχαγὸν Κωνσταντῖνον Ἀντωνόπουλον, τὸν ἐφώναξα κοντά μου καὶ τοῦ εἶπα: «Ἐσεῖς δὲν κάνετε καμμιὰ προσπάθεια διὰ τὴν παράδοσιν τῶν στασιαστῶν;».

Ἐρώτησι:
— Καὶ πῶς σᾶς δικαιολογήθηκε;

Ἀπάντησι:

— Δὲν δικαιολογήθηκε καθόλου. Δὲν ἠθόκησε νὰ μοῦ πῆ οὔτε μιὰ λέξι. Ὅταν δὲ εἶδα τὴν ἐπίμονο σιωπή του καὶ ἀφοῦ τὸν ἠρώτησα ἐκ νέου, ἐκεῖνος ἀπεμακρύνθη!

Ἐρώτησι:
— Καὶ σεῖς τὶ σκεφθήκατε;

Ἀπάντησι:

— Ὅτι ἡ παραμονὴ τοῦ τάγματος εἰς τὰς δυτικὰς παρυφὰς τοῦ Ζαππείου ἦτο τελείως ἀδικαιολόγητος καὶ ἀσυγχώρητος. Διότι τὸ νὰ παριστάνη μία τόσον ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις τὴν «νεκρὰν φύσιν» ἦτο δι' ἐμέ, καὶ διὰ πάντα ἄνθρωπον ἔχοντα στοιχειώδεις στρατιωτικὰς γνώσεις, τερατώδες. Διότι οὐδείς, οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος, ἐξ ἄλλης τινὸς κατευθύνσεως ὑπῆρχε, ὥστε νὰ δικαιολογῆ τὸ τάγμα πεζικοῦ ὡς εἶδος τι, ἂς εἴπωμεν «προκαλύψεως». Ἠσθάνθην, λοιπόν, καὶ ἐπίστευσα ὅτι κάτι τὸ ἐντελῶς ὕποπτον συνέβαινε.

Ἐρώτησι:
— Καὶ ποῦ καταλήξατε;

Ἀπάντησι:

— Ἐκεῖ ὅπου ἀσφαλῶς, καταλήγετε καὶ σεῖς. Ἦτο τόσον «μπερδεμένη» ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ τόσον «μπερδεμένοι» οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ σκέψις, διὰ νὰ μὴ σᾶς εἴπω ἡ βεβαιότης ὅτι ἡ ἐπιδεικνυομένη ἀδράνεια δὲν ἦτο καθόλου τυχαία, ἀλλὰ ἀπολύτως ἐσκεμμένη. Πάντα ταῦτα, λοιπόν, μοῦ ἐγέννησαν, εἰς τὸ τέλος, τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ τάγματος ἐκείνου, ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἐπὶ κεφαλῆς των ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὸ κίνημα. Καὶ ὅτι ἀνέμεναν ἐκεῖ ὄχι ἁπλῶς ἀδρανοῦντες, ἀλλὰ τελοῦντες ἐν ἀνομονῇ κάποιας «μυστηριώδους» διαταγῆς, διὰ τὴν ἀνάληψιν μιᾶς ἐνεργοῦ (ὑπὲρ τοῦ κινήματος) δράσεως!

Στὰ φωτισμένα παράθυρα

ΜΕ ΑΥΤΗ τὴν πεποίθησι, τὴν ὁποία διατηρεῖ καὶ τριανταδύο χρόνια ἀπὸ τότε, ὁ λοχαγὸς Στυλ. Ταβουλάρης, συνέχισε τὴν πορεία του γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τῆς διαταγῆς ποὺ εἶχε πάρει: «Βάλατε ταχύτατα πρὸς ἄμεσον λύσιν καταστάσεως».

— Ἐγκαταλείψαντες τὸ τάγμα ἐκεῖνο εἰς τὴν ἀδράνειάν του ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Ταβουλάρης, ἐπροχωρήσαμεν. Καὶ διὰ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ ἤχθημεν εἰς τὴν πλατεῖαν Τσόκρη. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ βαίνοντες νοτιοδυτικῶς, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ πλατεῖαν.

Ἀφοῦ, πρὸς καιρόν, ἐγκατεστήσαμεν τὸν 5ον λόχον πεζικοῦ καὶ τὴν πυροβολαρχίαν, ὁ ταγματάρχης Πλυτζανόπουλος καὶ ἐγώ, μετὰ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Σωτηρίου Κρεβατᾶ, κατηυθύνθημεν πρὸς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη. Καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν μανδρότοιχόν των. Ἐκεῖ ὅμως εἴδομεν ὅτι τὰ φῶτα ὅλων τῶν κτιρίων τοῦ συγκροτήματος τῶν στρατώνων, βεβαίως δὲ καὶ τοῦ μεγάλου κεντρικοῦ τοιούτου, ἦσαν ἀναμμένα. Παρείχετο δὲ ἡ ἐντύπωσις ὅτι οὐδεμίαν πίεσιν ὑφίσταντο οἱ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀμυνόμενοι.

Μετὰ τὴν ἀγαγνώρισιν καὶ ἀφοῦ συνεκεντρώσαμεν τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίας, ἀπεφασίσαμεν, ὅπως καὶ ὁ λόχος πεζικοῦ καὶ ἡ πυροβολαρχία, προωθηθοῦν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἐνῶ δὲ ὁ ταγματάρχης Πλυτζανόπουλος ἐχρησιμοποίει καταλλήλως τοὺς ὁπλοβομβιστάς του, ἐγὼ ἐσκόπευσα τὰ πυροβόλα μου πρὸς τὰ φωτισμένα παράθυρα. Καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν σκόπευσιν ἔρριψα μίαν βολὴν εἰς ἕνα ἐκ τῶν φωτισμένων παραθύρων. Τὴν πρώτην βολὴν ἠκολούθησε καὶ δευτέρα. Καὶ αἱ δύο ὀβίδες ἐξερράγησαν ἐντὸς τοῦ κτιρίου. Τότε καὶ ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον ριφθῆ ἐντὸς τοῦ περιβόλου καὶ αἱ ὁπλοβομβίδες, αἱ ὁποῖαι μαζὶ μὲ τὰς δύο βολὰς τοῦ πυροβολικοῦ προεκάλεσαν πανικόν, τινὲς ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ 5ου λόχου πεζικοῦ, τῆς διμοιρίας τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Ἰωάννου Καραμπότσου, ἐπήδησαν τὸν μανδρότοιχον εἰς τὸ χαμηλότερόν του σημεῖον καὶ ἐκραύγαζον: «Παραδοθῆτε! Παραδοθῆτε». Σχεδὸν ταυτοχρόνως ὁ ταγματάρχης Πλυτζανόπουλος εὑρέθη πρὸ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τῶν στρατώνων. Καὶ εὐθὺς κατόπιν οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὸν περίβολον, κατηυθύνθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως. Ἐκεῖ καὶ παρέλαβε τὸν Στέφ. Σαράφην —ὁ ὁποῖος, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε τηλεφωνήσει εἰς τὸν Γ. Κονδύλη— καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους στασιαστὰς ἀξιωματικούς.

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Ταβουλάρη ἀπὸ ποιὸ σημεῖο τῆς ὁδοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου «ἔρριξε» τὶς δύο βολὲς στὰ φωτισμένα παράθυρα τῶν στρατώνων.

— Καὶ αἱ δύο βολαί· μοῦ ἀπαντάει, ἐρρίφθησαν ἀπὸ ἀποστάσεως πέντε ἕως ἓξι μέτρων ἀπὸ τοῦ μανδροτοίχου.

Καὶ προσθέτει:

— Μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν στασιαστῶν ἐπανῆλθον εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ πυροβολικοῦ. Ὅταν δὲ μετά τινα εἰκοσιτετράωρα ἐγένετο ἡ ἐξόρμησις πρὸς Στρυμώνα, μία μοῖρα πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου Κώσταν Ταβουλάρην, μετέβη ἐκεῖ. Ταυτοχρόνως ἑτέρα μοῖρα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ταγματάρχου Διονυσίου Χρυσανθακοπούλου καὶ μὲ ὑποδιοικητὴν ἐμένα ὑπεστάλη εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡμεῖς δὲν ἐφθάσαμεν μέχρι τοῦ Στρυμώνος, διότι, εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ, οἱ στασιασταὶ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ εἶχον παραδοθῆ.

ΚΑΘΩΣ ὅμως ἔχουμε πῆ, στὴ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» δὲν πῆρε μέρος μονάχα (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες δυνάμεις πεζικοῦ καὶ ἁρμάτων μάχης) ἡ πυροβολαρχία τοῦ τότε λοχαγοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιστράτηγου Στυλιανοῦ Ταβουλάρη. Πῆρε μέρος καὶ ἡ πυροβολαρχία τοῦ τότε λοχαγοῦ καὶ σήμερα ἀπόστρατου ἀντιστράτηγου Γεωργίου Ἀνδρ. Κουρούκλη.

Ἀλλὰ τὸ τί ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης θὰ ἰδοῦμε στὸ αὐριανὸ φύλλο.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο Γ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

'Η άρπαγὴ τῶν ἀεροπλάνων ποὺ ἔρριξαν τὶς προκηρύξεις

«ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ ΚΛΕΒΟΥΜΕ»!

65ον

ΗΤΑΝ πολὺ ἀνώμαλη ἐκείνη ἡ «ὑπερδημοκρατικὴ» ἐποχή, ἦταν πολὺ «μπερδεμένη» ὅπως πολὺ «μπερδεμένοι» ἦσαν καὶ οἱ πρωταγωνισταί της. Τοῦτο βγαίνει ἀπὸ τὴν ἱστόρησι τοῦ τώρα ἀπόστρατου ἀντιστράτηγου Γεωργίου Α. Κουρούκλη (τοῦ ἄλλοτε πυροβολητὴ τοῦ Μακρυγιάννη).

— Βεβαίως· ἀπαντάει σὲ σχετικὴ ἐρώτησί μου ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης. Καὶ ὅπως σωστὰ ἔχει λεχθῆ εἰς τὴν «μάχην τοῦ Μακρυγιάννη» ἔκαμεν ἕνας ἕκαστος ὅ,τι ἠδύνατο. Διότι ἡ διαταγὴ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, πρὸς ὅλους μας, ἦτο νὰ τερματίσωμε τὸ ταχύτερον τὴν δυσάρεστον ἐκείνην κατάστασιν. Διότι πέραν τῶν ὅσων συνέβησαν εἰς τὴν διλοχίαν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἡ Ἑλλὰς εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀπὸ τῆς βραμιατικῆς ἐσπέρας τῆς 1ης Μαρτίου καὶ πλείστους ἄλλους καὶ ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς κινδύνους.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ποὺ, κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς στρατιωτικῆς σταδιοδρομίας του, ἔχει ὑπηρετήσει (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμμετοχή του στὴ μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ στὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο τοῦ 1940 — 1941), ὡς ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ μεραρχιῶν, Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, πρόσθεσε:

— Δὲν ἦτο ἁπλῶς μία περιπέτεια τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἦτο μία μεγάλη ἐθνικὴ περιπέτεια, ἡ ὁποία μόνον χάρις εἰς τὸν καλὸν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε ὀλεθριωτάτας συνεπείας.

Ξέροντας, ὅτι γιὰ τὴν ἐπιχείρησι τοῦ Μακρυγιάννη, ὁ Γ. Κονδύλης, χρησιμοποίησε ἀξιωματικοὺς τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη (ποὺ πέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα, στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς 1941 — 1944, διηύθυνε τὴν ὁμάδα Μ.Κ. 41 τῆς μυστικῆς ὀργανώσεως «Μίδας», πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο καταδικάστηκε σὲ θάνατο ἀπὸ τοὺς Ἰταλογερμανοὺς καὶ σώθηκε ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα χάρις στὴν ἐπέμβασι τοῦ Ἰωάννη Ράλλη) ἂν καὶ αὐτὸς (ὅπως οἱ ταγματάρχες Νικόλαος Κοσίντας καὶ Ἰωάννης Πλυτζανόπουλος) συνδέόταν Ἰδιαίτερα καὶ ἀπὸ παλαιά, μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Ἀπὸ πολὺ παλαιὰ ὄχι. Ἐγνωριζόμουν ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποὺ ἤμουν ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ. Θὰ πῆτε πῶς ἤμουν τοῦ πεζικοῦ καὶ πῶς εὑρέθην τοῦ πυροβολικοῦ. Πρέπει, λοιπόν, νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅτι ἡ τάξις μου ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὴν Σχολὴ Εὐελπίδων ὀλίγον πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Μᾶς ἔστειλαν δὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως εἰς τὸ Μέτωπον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ. Καὶ μετὰ ἀπὸ δυόμισυ χρόνια, τὸ 1925, ὡς ὑπολοχαγὸς πλέον, μετετάγην εἰς τὸ ὅπλον τῆς πρωτιμήσεώς μου, τὸ πυροβολικόν.

Ἐρώτησι:

— Τότε γνωριστήκατε μὲ τὸν Γ. Κονδύλη;

Ἀπάντησι:

— Ὄχι. Ἡ γνωριμία μου μὲ τὸν Γ. Κονδύλη ἔγινε τὸ 1923. Δὲν ἔγινε δὲ καθόλου ὑπὸ καλὰς συνθήκας. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα. Ἔγινε ἀκριβῶς ὅταν δύο «ἐπαναστάσεις» καὶ δύο πολιτικοστρατιωτικοὶ κόσμοι συνεκρούσθησαν. Καὶ συγκεκριμένως ὅταν συνεκρούσθη ἡ «Ἐπανάστασις τοῦ 1922» μὲ τὴν «Ἀντεπανάστασιν τοῦ 1923», καὶ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν τῆς πρώτης.

Καὶ ὁ κατοπινὸς ἀχώριστος σύντροφος καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ «Κεραυνοῦ» μοῦ ἐξήγησε:

— Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1923 ἐξερράγη τὸ ἀντεπαναστατικὸ κίνημα τῶν στρατηγῶν Παν. Γαργαλίδη καὶ Γ. Λεοναρδοπούλου, μὲ τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ συμπαράστασιν τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ. Ὑπηρετοῦσα τότε στὸ 14ο σύνταγμα πεζικοῦ, ποὺ, μετὰ τὸν Ἕβρο, κατέβηκε στὴν Κρήτη. Ἐκλήθην, λοιπόν, ἀπὸ τὴν ἀντεπαναστατικὴ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἦλθα μὲ μία μικρὴ ἄδεια στὰς Ἀθήνας. Τότε μὲ ἐνέταξαν σὲ μιὰ ἀρκετὰ δύσκολη ἀποστολή. Τὴν ἁρπαγὴ τῶν ἀεροπλάνων ἀπὸ τὴν βάσι τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Τατοΐου. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ (τὰ ἀεροπλάνα, τότε, ἐφυλάσσοντο σὲ κλειστὰ ὑπόστεγα καὶ ἐφρουροῦντο) ἐπέτυχε πλήρως. Ἀπασχολήσαμε τὴν φρουρά, προκαλέσαντες πυρκαϊὰ στὴν ἄκρη τοῦ ἀεροδρομίου, ἐξουδετερώσαμε τοὺς σκοπούς, καὶ ἔτσι ἐβγάλαμε τὰ δύο ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα ἔθεσαν σὲ κίνησι οἱ δύο δικοί μας ἀεροπόροι, ἀφοῦ παρέλαβαν καὶ τὶς προκηρύξεις τῆς ἀντεπαναστάσεως. Ἡ ἐπιχείρησις ἐκείνη, βέβαια, ἐπέτυχε. Ἀλλά, ὡς γνωστόν, ὁ κύριος σκοπός, δηλαδὴ ἡ κατάλυσις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Νικ. Πλαστήρα καὶ τοῦ Στυλ. Γονατᾶ, ἀπέτυχε, χάρις εἰς τὴν κεραυνοβόλον ἐνέργειαν τοῦ τότε δημοκρατικοῦ στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη.

Οἱ κρατούμενοι διανυκτερεύουν ἔξω!

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνέχισε:

— Ὁ Γ. Κονδύλης, ἀφοῦ διέλυσε στὴ Μακεδονία καὶ συγκεκριμένα στὸ Νάρες τοὺς ἀντεπαναστάτες κατέβηκε στὸν Κιθαιρῶνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κτύπησε ὅλες τὶς φάλαγγες τῆς Πελοποννήσου ποὺ κατηυθύνοντο στὴν πρωτεύουσα. Ἀπὸ τὴν ταχεῖα αὐτὴ ἐνέργεια, ἐπωνομάσθη «Κεραυνός»! Ἔτσι ἀνέστησε τὴν ἑτοιμοθάνατη ἐπανάστασι τοῦ 1922, τῶν Ν. Πλαστήρα καὶ Στυλ. Γονατᾶ. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἀντεπαναστάσεως τοῦ 1923 εἶχεν ὡς συνέπεια τὴν βιαία καὶ πραξικοπηματικὴ ἐγκαθίδρυσι τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας.

Ἐρώτησι:

— Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς ἀντεπαναστάσεως σεῖς τί κάνατε;

Ἀπάντησι:

— Ἐγὼ τότε βρέθηκα ὄχι μόνο στὴν ἠττημένη παράταξι, ἀλλὰ εἶχα εἰς βάρος μου καὶ τὴν λιποταξίαν ἀπὸ τὸ σύνταγμά μου. Μετὰ δὲ περιπετειώδη διαφυγή μου εἰς Πελοπόννησον καὶ τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀπεφάσισα νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ παραδοθῶ εἰς τὸ Φρουραρχεῖον Ἀθηνῶν, ποὺ τότε ἐστεγάζετο στὴν ὁδὸ Κολοκοτρώνη, ὅπου τώρα τὰ γραφεῖα τοῦ Μετσοχιοῦ Ταμείου Στρατοῦ.

Καθὼς, λοιπόν, ἀνέβαινα τὶς σκάλες τοῦ Φρουραρχείου (ποὺ ἦταν ἕνα παμπάλαιο οἴκημα σὲ φρικτὴ κατάστασι, ποὺ οἱ σκάλες του ἔτριζαν καὶ νόμιζε κανεὶς κάθε στιγμὴ πὼς θὰ ὑποχωρήσουν), εἶδα κατερχόμενο τὸν ὑπασπιστή τοῦ συντόγυμστός μου τότε λοχαγὸ Προυκάκη. Ἂν καὶ προσεπάθησα νὰ ἀποφύγω τὴν συνάντησι, ὁ λοχαγὸς μὲ ἀντελήφθη καὶ μὲ κάλεσε λέγοντάς μου: «Ποῦ ἤσουνα, Κουρούκλη;». Ὅταν δὲ τοῦ ἀπήντησα ὅτι βρέθηκα μὲ τὴν ἀντεπανάστασι μὲ ἐρώτησε: «Καὶ τώρα ποῦ πᾶς;». «Ἀπλούστατα», ἀπήντησα, «πηγαίνω νὰ παραδοθῶ». Τότε κατάπληκτος ἐπληροφορήθην ἀπὸ τὸν λοχαγό, ὅτι τὸ σύνταγμά μου μετεκινήθη ἀπὸ τὴν Κρήτη στὰς Ἀθήνας, καὶ μὲ ἀκόμη περισσότερα ἐκπληξι, ἤκουσα, ἐγὼ ὁ νεαρὸς ἀνθυπολοχαγός, τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ συντάγματός μου νὰ μοῦ λέη: «Ὅ,τι ἔκανες - ἔκανες! Ἔλα αὔριο τὸ πρωὶ στὸ Σχολεῖο Χωροφυλακῆς, στὴν ὁδὸ Μεσογείων, ὅπου στρατωνίζονται ἡ διρίκησις τοῦ συντάγματος καὶ τρεῖς λόχοι διὰ νὰ σὲ ἐπαναγγράψω εἰς τὴν δύναμίν μας». Καὶ μοῦ προσέθεσε: «Οἱ ἄλλοι τρεῖς λόχοι εὑρίσκονται στὴν Πελοπόνησο ἐκκαθαρίζοντες τὶς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχη Κωνσταντίνου, ἀντεπαναστατικὲς ἐστίες».

Πράγματι τὴν ἑπομένη καὶ ἐνῶ κανονικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκωμαι στὶς φυλακές, παρουσιαζόμουν στὸ σύνταγμά μου σᾶν νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τίποτε. Καὶ τὸ πιὸ περίεργο ἦταν ὅτι τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, μοῦ ἀνέθεσαν νὰ ἀντικαταστήσω μὲ τὴ δίμοιρία μου τὴ φρουρὰ τῶν κρατουμένων στὴ Σχολὴ Χωροφυλακῆς, ὅπου ἐπίσης εἶχε ἐγκατασταθῆ καὶ τὸ Ἔκτακτο Στρατοδικεῖο.

Δὲν χρειάζεται, βέβαια, νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι τὴ νύκτα ἐκείνη, οἱ κρατούμενοι ἀντεπαναστάται εἶχαν ἄδεια διανυκτερεύσεως. Ἀλλὰ τὸ πρωὶ μοῦ ἔλειπε ἀπὸ τοὺς κρατουμένους ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Μουντζουρίδης, ὁ ὁποῖος ἄργησε νὰ γυρίσῃ. Ἔτσι ἔδωσα τὴν πρώτη ὑποφία στοὺς Κρητικοὺς συναδέλφους μου.

Μπροστὰ στὸν Γ. Κονδύλη

ΦΥΣΙΚΑ ρωτάω τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη ποιές συνέπειες εἶχε τὸ τόλμημά του νὰ δώση ἄδεια γιὰ διανυκτέρευσι σὲ ἐκείνους τῶν ὁποίων ἡ φύλαξι τοῦ εἶχε ἀνατεθῆ.

— Δὲν πέρασαν πολλὲς μέρες· μοῦ λέει, καὶ εἰδοποιοῦμαι νὰ παρουσιασθῶ πάραυτα ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἡ διαταγὴ αὐτὴ μὲ ἀνεστάτωσε. Ὄχι τόσο γιατὶ δὲν ἤξερα τί μὲ ἤθελε (οὐδέποτε εἶχα ὑπηρετήσει ὑπὸ τὰς διαταγάς του, οὔτε τὸν εἶχα ἰδῆ ποτέ μου), ἀλλὰ διὰ τὴν ἀντιπάθειαν ποὺ ἔτρεφα ἐναντίον τοῦ ἐξόχου ἐκείνου ἀνδρός. Ἦτο τόση ἡ ἀντιπάθεια ποὺ ἠσθανόμην κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ τόσον τὸν ἐθεώρουν ἀποκρουστικὸν, κακὸν καὶ ἐπικίνδυνον, ὥστε ἐπίστευα ὅτι μόνον, ἂν αὐτὸς ἐκλείψῃ ἀπὸ τὴν ζωή, τότε θὰ μποροῦσε ἡ παράταξίς μας, ἡ ἀντιβενιζελική, νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν στὸ προσκήνιο. Ἐπέπρωτο δὲ μὲ τὴν σύμπραξιν ἐκείνου νὰ ἀνέλθη, μετὰ δέκα χρόνια τὸ Λαϊκὸν Κόμμα εἰς τὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐπέπρωτο ἀκόμη, ὁ Γ. Κονδύλης ποὺ εἶχε πρωτοστατήσει εἰς τὴν μεταπολίτευσιν τῆς 25ης Μαρτίου 1924 καὶ εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, ἦταν, γραφτό, λέω, ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ἑνδεκα χρόνια ἀργότερα, νὰ πρωταγωνιστήσῃ εἰς τὴν βασιλικὴν παλινόρθωσι. Διότι —καὶ αὐτὸ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῆ— ἂν δὲν ἦταν ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἐξανυρίζε ποτὲ στὴν Ἑλλάδα. Ἀποφάσισε δὲ τὴν παλινόρθωσι σὲ πλήρη ἀντίθεσι μὲ τὸ στενώτατο περιβάλλον του καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους του, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἄκουσαν τὴν ἀπόφασί του νὰ κάνη δημοψήφισμα γιὰ νὰ ξαναφέρη τὸν βασιλιά, λιποθύμαγαν καὶ ξελιποθύμαγαν! Μὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα ὡς τώρα, θὰ σᾶς τὰ ἱστορήσω σᾶν ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ ἀναφερθῆτε στὴν μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935. ἐπαναφορὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει μόλις εἰδοποιήθην νὰ παρουσιασθῶ στὸν Γ. Κονδύλη, μὲ κατέλαβαν τὰ συναισθήματα ποὺ ἀνωτέρω σᾶς περιέγραψα. Καὶ μὲ αὐτὲς τὶς πεποιθήσεις, ἐπήγαινα πρὸς τὸν στρατηγό. Μόλις δὲ ἔφθασα στὸν προθάλαμο τοῦ γραφείου του, μὲ παρέλαβαν 4—5 ἀξιωματικοὶ ποὺ εὑρίσκοντο ἐκεῖ, καὶ σᾶν συνοδεία μὲ ἐνεφάνισαν μπροστὰ του, χωρὶς κἂν νὰ τὸν προειδοποιήσουν.

«Αὐτὸς εἶναι ὁ Κουρούκλης» τοῦ λέει ἕνας ταγματάρχης ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἰσῆλθαν μαζί μου στὸ γραφεῖο του, καὶ ποὺ πιθανὸν νὰ ἦταν ὁ ὑπασπιστής του. Ὁ Κονδύλης ποὺ καθόταν στὸ γραφεῖο του, μὲ ἀτένισε μὲ ἕνα ἀγριωπὸ βλέμμα. Ἐπακολούθησε μιὰ μικρὴ σιγή. Ὁ Κονδύλης στρίβοντας τὸ ὀρθωμένο μουστάκι του —μουστάκι ποὺ διατήρησε ἀπὸ τὰ ἐφηβικά του χρόνια στὸν μακεδονικὸ ἀγώνα ὡς τὸν θάνατό του— συνέχιζε νὰ μὲ περιεργάζεται μὲ τὸ βλέμμα του καὶ μὲ τὸ ἴδιο ὀργίλο ὕφος του. Ξαφνικὰ μοῦ λέει, μὲ τὴ γνωστὴ θεσσαλικὴ του προφορά: «Ὥστε ἤσουνα καὶ σὺ μὲ αὐτοὺς ποὺ κλέψανε τὰ ἀεροπλάνα;».

Ὕστερα ἀπὸ αὐτό, ποὺ, τόσο ἄγρια καὶ κατηγορηματικά, εἶπε ὁ Γ. Κονδύλης δὲν μοῦ ἔμενε κανένας δρόμος γιὰ ὑποχώρησι. Καὶ χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ συγκρατήσω τὸν ἑαυτό μου (ἤμουν, ἄλλωστε, τόσο νέος καὶ τόσο φανατισμένος), τοῦ ἀπάντησα ἀμέσως: «Ἐμεῖς δὲν κλέβουμε. Ἐμεῖς τὰ ἀεροπλάνα τὰ πήραμε παλληκαρίσια. Γιὰ ἄλλους ἴσως θέλετε νὰ πῆτε»!

«Τί εἶπες, μωρέ; τί εἶπες;»

ΠΟΙΟΣ εἶδε τὸ Θεὸ καὶ δὲν τὸν φοβήθηκε!

— Δὲν πρόλαβα νὰ τελειώσω τὴ φράσι μου μὲ τὰ πολλὰ της ὑπονοούμενα· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ὁπότε βλέπω ἕνα Κονδύλη νὰ πετιέται ὄρθιος, νὰ κτυπᾶ τὸ χέρι του στὸ γραφεῖο του καὶ νὰ φωνάζη: «Τί εἶπες, μωρέ; Τί εἶπες;». Συγχρόνως μὲ τὸν Κονδύλη ὅλη αὐτὴ ἡ κουστωδία ποὺ μὲ εἶχε παρουσιάσει μπροστά του, μὲ ἅρπαξε ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τοὺς ὤμους καὶ μὲ τράνταξε. Τότε καὶ ἐνῶ ἐγὼ νόμιζα πὼς ἦλθε τὸ τέλος μου καὶ πὼς θὰ μὲ ἀνεσκολόπιζαν, ὁ Κονδύλης μὲ τὸ ἴδιο ὀργίλο ὕφος του, τοὺς εἶπε: «Ἀφῆστε τὸν ἀνθυπολοχαγό». Καὶ ἀφοῦ εἶδε ἐκτελουμένη τὴ διαταγή του, ξανακάθησε καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχη τὸ ἀγριεμένο βλέμμα του στραμμένο πρὸς ἐμένα. Ἐγὼ σκεπτόμουν πὼς τὴν ἄλλη ἡμέρα θὰ καθόμουν (μὲ χίλια - δυὸ παραπεμπτικὰ «ἐπειδὴ») στὸ ἑδώλιο τοῦ κατηγορουμένου, στὸ Ἔκτακτο στρατοδικεῖο. Καὶ διερωτώμουν ποιὰ θὰ ἦταν, ἄραγε, ἡ ποινή μου. Ὁ Κονδύλης ἔδιτχνε πὼς, ἐπίσης, σκεπτόταν. Ἔπειτα, ξαφνικά, πῆρε ἕνα ἠρεμο ὕφος καὶ μοῦ εἶπε: «Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, πηγαίνετε»!

Μέσα μου δὲν μπόρεσα γιὰ πολλὰ χρόνια νὰ καταλάβω τί ἐσήμαινε αὐτὴ ἡ στάσις τοῦ Γ. Κονδύλη. Ὅταν βγῆκα ἀπὸ τὸ γραφεῖο του πρίμεια ἔξω τοὺς ἄλλους ποὺ εἶχαν μείνει μέσα καὶ ποὺ μοῦ εἶχαν φερθῆ τόσο βάναυσα, ἐπιδεικνύοντας ἔτσι τὴν ἀφοσίωσί τους στὸν ἀρχηγό τους.

Αὐτὴ τὴ φορὰ περίμενα πὼς ὁπωσδήποτε θὰ μὲ ὡδηγοῦσαν στὴ φυλακή. Ἦταν τέτοια τὰ πάθη καὶ τὰ μίση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἡ φυλάκισι ἀποτελοῦσε τὴν πιὸ εὔκολη πρᾶξι. Ἀρκοῦσε τὸ ἐλάχιστο γιὰ νὰ βρεθῆ κανεὶς μέσα. Καὶ αὐτὸ ποὺ εἶχε γίνει μὲ τὸν Γ. Κονδύλη δὲν ἦταν ἐλάχιστο. Ἀντὶ ὅμως αὐτοῦ ποὺ περίμενα, μόλις οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κονδύλη βγήκαν ἔξω, μοῦ εἶπαν: «Τί περιμένεις ἐδῶ;». Καὶ μὲ ἐπετίμησαν γιὰ τὴν «ἀνευλαβῆ» συμπεριφορά μου στὸ στρατηγό». Ἐγὼ ρώτησα: «Καὶ ποῦ θὰ πάω;». Καί, ἐκνευρισμένοι, μοῦ ἀπάντησαν: «Στὸ σύνταγμά σου, πήγαινε»!

Ἀλλὰ καὶ τὴν ὥρα ποὺ ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς Γεώργ. Κουρούκλης ἔφευγε ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Γ. Κονδύλη, διατηρούσε τὴ βεβαιότητα πὼς σὲ λίγο θὰ συλλαμβανόταν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ
«ΒΙΛΛΑ - ΒΑΛΟΣ - ΒΥΤΙΝΑ»
Τηλ. 0.10
Θαυμάσιον — Ὀνειρῶδες — Ἐλατόφυτον Περιβάλλον
Ὑψόμετρον 1.033 μ.
DEMI - PENSION
Περιποίησις — Πολιτισμὸς
Μοναδικὴ κουζίνα — Ἀπόλυτος Καθαριότης
Κλείσατε ἐγκαίρως δωμάτια

ΤΣΙΝΤΣΙΛΑ

Ἕνα μικρὸ καθαρὸ ἤμερο καὶ χωρὶς ἐπιδημίες ζωάκι ποὺ δίνει τὴν πιὸ ἀκριβὴ καὶ περιζήτητη γούνα τοῦ κόσμου.
• Ἂν διαθέτετε λίγο χρόνο καὶ ἕνα μικρὸ δωμάτιο, μπορεῖτε καὶ σεῖς νὰ τὸ ἐκθρέψετε.

Παράδειγμα: Μία οἰκογένεια Τσιντσιλά (5 θηλυκὰ 1 ἀρσενικό) ἀξίας 53.100 παράγει ἐτησίως, μέ γενικὰ ἔξοδα 800 δρχ. 20 μικρά. Αὐτὰ ἀγοράζονται ἀπὸ ἡλικίας 5 μηνῶν ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησι πρὸς 1450 δρχ. ἕκαστον.

Η «ΡΟΥΑΓΙΑΛ ΤΣΙΝΤΣΙΛΑ ΕΛΛΑΣ» Ε.Π.Ε.
Σ. ΤΕΤΡΑΔΗΣ — Ν. ΜΑΡΟΥΔΑΣ

ἡ ὁποία διέθωσε τὴν ἐκτροφή του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὠργάνωσε ἐπὶ βιομηχανικοῦ ἐπιπέδου τὴν ἐπεξεργασία τῆς γούνας του ἔχει ἐξελιχθῆ σέ μία ἀπό τίς σοβαρώτερες ὁμοειδεῖς Εὐρωπαϊκές ἐπιχειρήσεις.

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΑΖΙ ΤΗΣ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΕΤΕ:
• Ζῶα ἀναπαραγωγῆς ἀρίστης ποιότητος.
• Τὴν διά συμβολαίου διαρκῆ διάθεσι τῆς παραγωγῆς σας
• Τὴν πρόοδο τοῦ ἐκτροφείου σας μέ τὴν συνεχῆ ἐπίβλεψι καὶ συμπαράστασί μας.
• Δωρεάν ἀσφάλεια ζωῆς καί στειρότητος διά 5 ἔτη.

Ἐπισκεφθῆτε μας διά νά κατατοπισθῆτε πλήρως.
Ἀθῆναι: α) Ἁγίου Κωνσταντίνου 4, 4ος ὄροφος, Τηλ 527.758
β) Ἐγκαταστάσεις: Βουτυρά 4 (Λεωφ. Ἀχαρνῶν Ν. Τέρμα — στάσις Παπαντωνίου) Τηλ. 897.260
Θεσσαλονίκη: Ν. Φιλίππου 63, Τηλ. 28.994.

Με απόρρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν αγνωστη πλευρά
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗ

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης προσεπάθει νὰ μιμηθῆ τὸν Μέγα Ναπολέοντα!

«ΔΕΝ ΕΠΑΙΡΝΕ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΙΑ»

66ον

ΟΣΟΙ περιγράφουν τὸν Γεώργιο Κονδύλη σὰν «ὀργίλο» καὶ «ἀγριωπὸ» (καταστάσεις στὴν ἔξαρσι τῶν ὁποίων συντελοῦσε καὶ ἡ μορφὴ του), δὲν παραλείπουν νὰ προσθέσουν, πὼς κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὰ «ἐξωτερικὰ φαινόμενα» κρυβόταν ἕνας ἀποφασιστικὸς μέν, ἀλλὰ καλόκαρδος (στὸ βάθος) ἄνθρωπος. Καί, προπαντός, ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ὅταν πιὰ εἶχε ἐξασφαλίσει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἐπιτυχία (τὴ νίκη) ποὺ ἐπιδίωκε, ξεπερνοῦσε τὴν ὁποιαδήποτε διάθεσι γιὰ ἐξοντωτικὴ ἐκδίκησι. Καὶ ἔβλεπε τὸν μέχρι πρὶν λίγο ἀντίπαλό του καὶ μὲ συγκατάβασι καὶ μὲ ἀνεξικακία. Ἄλλο ἂν γιὰ τὶς περιπτώσεις τῶν στρατιωτικῶν «ταραξιῶν» εἶχε σὰν προχειρότερη τιμωρία τὴν ἀπόταξι, μέτρο στὸ ὁποῖο προσέφυγε καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν δωδεκάωρη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Πάντως δὲν προχωροῦσε σὲ σκληρότερες καὶ ἀνεπανόρθωτες ποινὲς —καὶ γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας βρίσκονταν σὲ ἀπόλυτη ἀντίθεσι μὲ τὸν ἀδυσώπητο Θεόδωρο Πάγκαλο.

(Θὰ ἄξιζε δὲ νὰ μνημονεύσουμε ἐδῶ μιὰ περίπτωσι, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Θεόδ. Πάγκαλος εἶχε ἱστορήσει στὸν γράφοντα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1947, ὅταν ὁ δικτάτωρ τοῦ 1925 ἔμενε στὴν ἔπαυλι «Χλόη», στὴν ὁδὸ Δεληγιάννη 23 τῆς Κηφισιᾶς. Ἡ περίπτωσι ἀναφερόταν στὴν ἐποχὴ —τέλη 1922, ἀρχὲς 1923— ποὺ ὁ Θ. Πάγκαλος ὠργάνωσε, μετὰ τὴ μικρασιατικὴ καταστροφή, τὸν στρατὸ τοῦ Ἕβρου. Γιὰ νὰ φθάση δὲ στὸ πραγματικὰ ἀξιόλογο ἐκεῖνο ἐπίτευγμα, ὁ Θ. Πάγκαλος, εἶχε προσφύγει στὰ πιὸ σκληρὰ μέτρα. Ἔτσι ἀνάμεσα στὶς ἄλλες θανατικὲς ποινὲς ποὺ καθημερινὰ σχεδὸν ἐπέβαλλε, ἦταν καὶ μία ὁμαδικὴ καταδίκη, ποὺ περιλάμβανε δεκαεπτὰ ὑπαξιωματικοὺς καὶ στρατιῶτες. Ἡ καταδίκη ἐκείνη γνωστοποιήθηκε τὸ ἴδιο βράδυ στὸν ἀρχηγὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 Νικόλαο Πλαστήρα, ὁ ὁποῖος βλέποντας ὅτι ἡ ἐκτέλεσι 17 ἀνθρώπων ταυτόχρονα, θὰ μποροῦσε νὰ προκαλέση διαμαρτυρίες ἢ καὶ ἐξέγερσι, ἔστειλε ἕνα κατεπεῖγον τηλεγράφημα στὸν Θ. Πάγκαλο, μὲ τὸ ὁποῖο τοῦ ζητοῦσε «ὅπως διὰ λόγους ἐντυπώσεως μειώση εἰς τὸ ἥμισυ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελλόντων νὰ τυφεκισθοῦν». Στὴν ἀπάντησι δὲ ποὺ ἀμέσως τοῦ ἔδωσε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ τοῦ Ἕβρου, ὁ Θ. Πάγκαλος τόνιζε ὅτι «δὲν μποροῦσε νὰ ἀποδεχθῆ τὴ σύστασι καὶ νὰ ἐκτελέση τοὺς ἡμίσεις ἀπὸ τοὺς 17, διότι ὁ ἀριθμὸς 17 ἦτο περιττὸς καὶ συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀχθοῦν εἰς τὸ ἀπόσπασμα οἱ ὀκτώμισυ ἀπὸ τοὺς καταδικασθέντας»! Καὶ συνεπέραινε, ὅτι ἔτσι «ἦτο ἠναγκασμένος, μὴ δυνάμενος νὰ διαιρέση διὰ δύο τοὺς δεκαεπτά, νὰ τοὺς θανατώση ὅλους»).

Τά προσκυνημένα κεφάλια

ΓΙΑ τὴν ἀντίθεσι ποὺ ὑπῆρχε (ὡς πρὸς τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀδυσώπητη διάθεσι) ἀνάμεσα στοὺς Γ. Κονδύλη καὶ Θ. Πάγκαλο, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τὴν χαρακτηριστικὴ (γραπτὴ) μαρτυρία τοῦ Σταμάτη Χατζήμπεη. Τὴν ἐπιστολὴ ποὺ ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς καὶ μέγας «καπετάνιος» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔστειλε (6 Μαΐου 1935) στὸ Νικόλαο Κοσίντα καὶ στὴν ὁποία ἔλεγε: «Σὲ παρακαλῶ, ἂν μπορῆς, νὰ διαβιβάσης καὶ εἰς τὸν κ. Πρόεδρον (Γ. Κονδύλην) τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν λαμπρὰν στάσιν του ἔναντι ὅλων (τῶν κινηματιῶν τοῦ 1935) καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ ἐμοῦ»! Γιατὶ ἡ μὴ καταδίκη στὴν ποινὴ τοῦ θανάτου τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ Μακρυγιάννη Στ. Σαράφη, Χρ. Τσιγάντε, Ἰω. Στεφανάκου κ.λ. ὠφειλόταν προπαντὸς (καθὼς καὶ πάρα-κάτω θὰ δοῦμε) στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Π. Τσαλδάρη. Ὅταν δέ ὁ Εὐάγγ. Τρεπεκλῆς ὠδήγησε τοὺς στασιαστὲς τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων στὸν Γ. Κονδύλη, ὁ τελευταῖος, μὴ θέλοντας νὰ τοὺς ἀντικρύση, εἶπε καὶ τὸ χαρακτηριστκώτατο ἐκεῖνο: «Ἐγὼ προσκυνημένα κεφάλια δὲν παίρνω» (δὲν κόβω).

— Εἶχε τὶς δικές του ἀντιλήψεις· μοῦ λέει συνεχίζοντας ὁ ἀντιστράτηγος Γεώργιος Κουρούκλης. Καὶ αὐτὲς τὶς δικές του ἀντιλήψεις τὶς ἔδειξε καὶ στὴν προσωπικὴ μου περίπτωσι.

Ὅταν λοιπόν, οἱ κονδυλικοὶ ἀξιωματικοί, ἀφοῦ μὲ ἐπιτίμησαν γιὰ τὴν κακὴ συμπεριφορά μου στὸ στρατηγὸ τους μοῦ συνέστησαν νὰ πάω στὸ σύνταγμά μου, ἐγὼ σκέφθηκα ὅτι ἀσφαλῶς ἡ διαταγὴ τῆς συλλήψεώς μου θὰ ἐστέλλετο ἐκεῖ. Διότι δὲν μοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶ ὅτι ὑπῆρχε περίπτωσις νὰ διαφύγω, ἀφοῦ καὶ οἱ θεωρηθέντες ὡς ἁπλῶς εὐνοήσαντες τὴν ἀντεπανάστασιν τοῦ 1923 εἶχον συλληφθῆ. Ἔτσι, πηγαίνοντας εἰς τὸ σύνταγμά μου ἀγόρασα τὴν ἐκδιδομένη, τότε, βασιλόφρονα ἐφημερίδα «Σκρίπ», ποὺ εἶχε σὲ ὁλόκληρη τὴν πρώτη σελίδα της τὴν φωτογραφία τοῦ ἀλησμονήτου βασιλέως Γεωργίου Β'.

Ἡ ἐφημερίδα ὅμως ἐκείνη μὲ τὴ βασιλικὴ φωτογραφία ἔγινε τὸ «ἔναυσμα» μιᾶς ἄγριας συμπλοκῆς.

— Ὅταν μπῆκα στὴν καντίνα τοῦ συντάγματος· μοῦ ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, καὶ εἰς τὸ ἀντίκρυσμα τοῦ «Σκρίπ», οἱ «δημοκρατικοὶ» συνάδελφοί μου ἐξεμάνησαν. Τότε μεταξὺ ἐκείνων καὶ ἐμοῦ προεκλήθη ἀληθινὴ συμπλοκή. Καὶ ἀποτέλεσμά της ἦτο νὰ μετακινηθῶ πάραυτα ἀπὸ τὸ σύνταγμα καὶ νὰ τεθῶ στὴ διάθεσι τοῦ ἀρχηγοῦ πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Ἀθηνῶν ὑποστρατήγου Κ. Παλαιολόγου.

Ἔτσι δὲν συνελήφθην καὶ πάλιν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀπετάχθην, ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας 1500 περίπου ἀξιωματικοὶ ὡς εὐνοήσαντες τὸ ἀντεπαναστατικὸν κίνημα τῶν στρατηγῶν Γαργαλίδη καὶ Λεοναρδοπούλου. Αὐτὸ δὲ τὸ ἀπροσδόκητον φαινόμενον τῆς μὴ συλλήψεώς μου καὶ τῆς μὴ ἀποτάξεώς μου ἐχρειάσθη δώδεκα ὁλόκληρα χρόνια γιὰ νὰ ἐξηγηθῆ.

Καί λίγος Μέγας Ναπολέων

ΙΔΟΥ δὲ γιατὶ ὁ τότε νεαρὸς ἀνθυπολοχαγὸς Γ. Κουρούκλης ξέφυγε καὶ ἀπὸ τὴ σύλληψι καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόταξι.

— Κάποιο ἀπόγευμα τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1935, ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος, καὶ καθὼς ὁ Γ. Κονδύλης, ποὺ ἦταν θαυμάσιος ἀφηγητής, ἀνεφέρετο, σὲ κύκλο φίλων του ποὺ τὸν εἶχαν ἐπισκεφθῆ σὲ διάφορα περασμένα γεγονότα, ἠρωτήθη, ἀπὸ κάποιον ἢ ἀπὸ κάποιαν, πῶς εἶχε γνωρισθῆ μὲ τοὺς διαφόρους πιστοὺς ἀνθρώπους του, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ ἄμεσο περιβάλλον του. Καὶ ὅταν ἔφθασε καὶ σὲ μένα, τότε ἐντελῶς συμπτωματικὰ μπῆκα καὶ ἐγὼ μέσα καὶ ἔτσι ἄκουσα αὐτὸ ποὺ μὲ ἐνδιέφερε καὶ ποὺ τόσα χρόνια μὲ ἀπασχολοῦσε. Μάλιστα ὅταν μπῆκα, ἐκεῖνος μοῦ εἶπε νὰ καθήσω καὶ νὰ ἀκούσω «γιατὶ θὰ μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀφεντιά μου»!

Καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶπε: «Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ 1923, πολλοὶ ἐπιφανεῖς καὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, καὶ στρατηγοὶ καὶ συνταγματαρχαῖοι, προσκυνοῦσαν καὶ ἔδιναν γῆν καὶ ὕδωρ, μοῦ παρουσίασαν καὶ ἕνα ἀνθυπολοχαγάκο ποὺ κατηγορεῖτο ὅτι συνήργησε στὴν ἁρπαγὴ τῶν δύο ἀεροπλάνων ἀπὸ τὴν βάσι τοῦ Τατοΐου, τῶν ἀεροπλάνων μὲ τὰ ὁποῖα οἱ κινηματίαι ἔρριξαν τὶς προκηρύξεις τους. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ὅταν τὸν ἐρώτησα ἂν ἦτο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔκλεψαν τὰ ἀεροπλάνα ὄχι μόνον διεμαρτυρήθη διὰ τὸ ρῆμα «ἔκλεψαν», ἀλλὰ καὶ μοῦ ἀπήντησε ὅτι «γιὰ ἄλλους θὰ ἤθελα νὰ πῶ»! Ὅτι, δηλαδή, ἄλλοι «κλέβουν», καί, βέβαια, ὄχι οἱ ἀντεπαναστάται τοῦ 1923, ἀλλὰ οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1922».

Πρόσθεσε δὲ αὐτά, ὁ Γ. Κονδύλης: «Τὸ θράσος τοῦ νεαροῦ ἐκείνου μὲ ἔκανε νὰ ἀγανακτήσω. Καί, εἰλικρινῶς, γιὰ μιὰ στιγμὴ δὲν ἤξερα πῶς νὰ ἀντιδράσω στὴν προσβολὴ ποὺ ἔγινε σὲ ὁλόκληρη τὴν τότε παράταξί μας. Εἶδα τοὺς δικούς μου νὰ τοῦ ἐπιτίθενται καὶ ἀστραπιαίως πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου ἄλλες σκέψεις. Ἀλήθεια· μέσα στὶς τόσες παρατάξεις, ἡ ἁρπαγὴ τῶν ἀεροπλάνων ἔπρεπε νὰ ἐκτιμηθῆ ὡς μία γενναία πρᾶξις. Καὶ ἔτσι τὴν ἔνιωσα καὶ ἐγώ. Καί, τί νὰ σᾶς πῶ. Αἰσθάνθηκα τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν τιμήσω, συγχωρώντας ἀκόμα καὶ τὸ θράσος ἐκείνου τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ».

Ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη, πῶς ὁ Γ. Κονδύλης ἐξήγησε καὶ πῶς ἐκδήλωσε τὴ συγγνώμη του γιὰ τὸ τόλμημα τῶν ἀεροπλάνων καὶ γιὰ τὸ θράσος τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ὅπως ξέρετε ὁ Γ. Κονδύλης ἐθαύμαζε καὶ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχει γράψει καὶ μιὰ τεραστία ἀνέκδοτη, ὡς τώρα, βιογραφία, καὶ τὸν Ἰούλιο Καίσαρα καὶ τὸν Μέγα Ναπολέοντα. Κάθε φορὰ δὲ ποὺ ἔκανε κάτι, προσπαθοῦσε νὰ ἀνάγη τὴ δική του πρᾶξι σὲ κάποια ἀνάλογη —ἂς ποῦμε— πρᾶξι μιᾶς ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀνωτέρω μορφές.

Ἔτσι ἐξηγώντας τὴν συγκατάβασι ποὺ ἔδειξε γιὰ μένα, μὲ τὸ νὰ μὴ μὲ συλλάβη ἢ νὰ μὴ μὲ ἀποτάξη ἀφηγήθηκε αὐτὴ τὴν ἱστορία: «Κάποτε ὁ Μέγας Ναπολέων βρέθηκε σὲ δύσκολη θέσι, ὅταν ἐπιθεωρῶν ἔφιππος πρὸ τῆς μάχης τὸν στρατόν του, διέταξε κάποιο λοχαγὸ νὰ μεταβάλη τὴ διάταξι τοῦ τάγματός του. Ἐκεῖνος ἔφερε τὶς ἀντιρρήσεις του, σὲ σημεῖο ποὺ ἀνάγκασε τὸν Μέγα Ναπολέοντα νὰ τὸν κτυπήση μὲ τὸ μαστίγιό του. Τότε ὁ λοχαγός, προσβληθεὶς καιρίως, δὲν ἐδίστασε νὰ στρέψη τὸ ὅπλο του κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ τραβήξη τὴ σκανδάλη. Τὸ ὅπλο ὅμως ἔπαθε ἀφλογιστία. Ἀντὶ δὲ ὁ Ναπολέων νὰ τὸν παραπέμψη στὸ στρατοδικεῖο, ζητώντας τὴν κεφαλήν του ἐπὶ πίνακι, δι' ἀπόπειραν φόνου τοῦ αὐτοκράτορος, ἔκανε κάτι ἄλλο. Ἐκτιμώντας τὸ αἴσθημα τιμῆς καὶ ὄχι ἁπλῶς μικροφιλότιμου ποὺ ἔδειξε μὲ τόση γενναιότητα ὁ λοχαγὸς ἐκεῖνος, τοῦ ἐπέβαλε μία μικρὴ ποινὴ μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι δὲν ἔκανε καλὴ χρῆσι τοῦ ὅπλου του! Ὁ λοχαγὸς δὲ ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ὁ κατόπιν στενὸς φίλος του καὶ γνωστὸς ἥρως στρατηγὸς Λάν».

Ἀπάντησι στήν ἀπορία

ΕΤΣΙ καὶ χάρις στὸ θαυμασμὸ τοῦ Γ. Κονδύλη γιὰ τὸ Μέγα Ναπολέοντα σώθηκε, τότε, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Γ. Κουρούκλης.

— Πραγματικά· μοῦ προσθέτει ὁ σήμερα ἀπόστρατος ἀντιστράτηγος Κουρούκλης. Καὶ ἐγώ καὶ οἱ ἄλλοι χρωστοῦμε τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν τιμωρηθήκαμε στὸν Μέγα Ναπολέοντα καὶ στὴν ἐν προκειμένω μιμητικὴ διάθεσι τοῦ Γ. Κονδύλη. Ὁ δὲ Κονδύλης ἐξηγώντας στοὺς ἀκροατὰς του τοῦ 1935, τὴν σκέψι ποὺ πρὶν δώδεκα χρόνια ἐκυριάρχησε ἐντός του, εἶπε: «Ἀστραπιαῖα κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι τέτοιοι ἀξιωματικοί, ἀνεξαρτήτως τῶν φρονημάτων τους, ἐκτός, βέβαια, ἂν τὰ φρονήματά τους, εἶναι ἀντεθνικά, χρειάζονται στὸν τόπο μας. Δι' αὐτό, καὶ πρὸς βαθεῖαν κατάπληξιν τῶν γύρω μου ἀξιωματικῶν, διέταξα ὅπως ἡ ἁρπαγὴ τῶν ἀεροπλάνων, ὡς γενναία πρᾶξις, μὴ παραπεμφθῆ εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Καὶ δὲν ἔπεσα ἔξω».

Λέω στὸ στρατηγὸ Κουρούκλη:

— Ὥστε, λοιπόν, ἀπὸ τὸ 1923 χρονολογεῖται ὁ σύνδεσμός σας μὲ τὸν Γ. Κονδύλη.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Ὄχι. Ἁπλῶς ἡ ἀπορία ποὺ μοῦ εἶχε μείνει ἀναπάντητη δώδεκα χρόνια πῆρε τὴν ἐξήγησί της τὸ καλοκαιρινὸ ἐκεῖνο ἀπόγευμα τοῦ 1935. Τότε, τὸ 1923 δηλαδή, καὶ τὰ ἀμέσως ἑπόμενα χρόνια, ἐγὼ πιστεύων ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης κατέστρεψε τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς καταστολῆς τῆς ἀντεπαναστάσεως τῶν Γαργαλίδη καὶ Λεοναρδοπούλου (ποὺ ἔγινε ἡ τελικὴ ἀφορμὴ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας) συνέχισα τόν, ὅπως μποροῦσα, ἀγῶνα μου κατὰ τοῦ νικητοῦ τοῦ Κιθαιρῶνος. Καὶ ἤμουν ἐναντίον τοῦ Γ. Κονδύλη σὲ κάθε ἐκδήλωσί του. Καὶ ἀγωνιζόμουν καὶ ὑπὲρ τοῦ Θ. Παγκάλου, εἴτε ἀκόμη καὶ ὑπὲρ τῶν δημοκρατικῶν ταγμάτων, ὅταν ὁ Γ. Κονδύλης ἠθέλησε νὰ τὰ διαλύση, πρᾶγμα ποὺ ἐπέτυχε.

Ἕως ὅτου ὁ Γ. Κονδύλης βρέθηκε ἀπὸ τὴν βενιζελικὴ παράταξι στὴν ἀντιβενιζελική.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τὸ πάθος τοῦ Γ. Κονδύλη γιὰ τὶς παραβολές. — Σὲ ἕνα σπιτάκι ἔξω ἀπὸ τὴ Λάρισα. — Πῶς ὁ «Κεραυνός» θὰ γινόταν ἕνας ἁπλὸς δάσκαλος. — Ἡ ἱστορία τοῦ καντηλανάφτη καὶ τοῦ βεζύρη. — «Νὰ τοὺς παρακολουθῆς καὶ νὰ μοῦ λές». — Ἡ ἐμπόλεμη πυροβολαρχία καὶ τὰ ἅρματα μάχης. — Ἡ φρουρὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἡ Μοῖρα τοῦ πυροβολικοῦ. — Γιατὶ ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἤθελε κυβερνητικὴ ἐπικράτησι στὶς ἐκλογὲς τῆς Θεσσαλονίκης. — Πῶς μιὰ νίκη θὰ δημιουργοῦσε μεγάλα προβλήματα. — Τώρα πιὰ δὲν σὲ χρειαζόμαστε. — Ἡ αὐτοδύναμη πλειοψηφία καὶ ἡ περιττὴ συνεργασία. — Καὶ ἔτσι οἱ βενιζελικοὶ ἀλώνισαν!

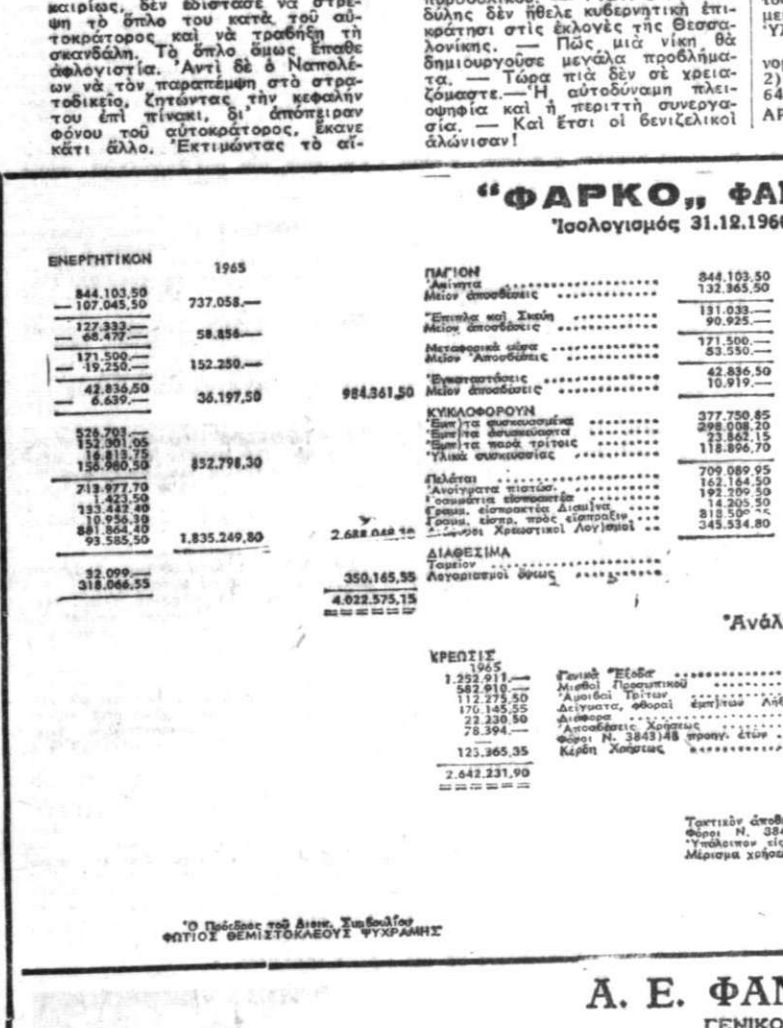

"ΦΑΡΚΟ" ΦΑ

Ἰσολογισμός 31.12.196

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	1965	
844.103,50		
— 107.045,50	737.058.—	
127.333.—		
— 68.477.—	58.856.—	
171.500.—		
— 19.250.—	152.250.—	
42.836,50		
— 6.639.—	36.197,50	984.361,50
526.703.—		
152.301,05		
16.813,75		
156.980,50	852.798,30	
713.977,70		
1.423,50		
133.442,40		
10.956,30		
881.864,40		
93.585,50	1.835.249,80	2.688.048,10
32.099.—		
318.066,55		350.165,55
		4.022.575,15

ΠΑΓΙΟΝ	
Ἀκίνητα	844.103,50
Μεῖον ἀποσβέσεις	132.365,50
Ἔπιπλα καὶ Σκεύη	131.033.—
Μεῖον ἀποσβέσεις	90.925.—
Μεταφορικὰ μέσα	171.500.—
Μεῖον Ἀποσβέσεις	53.550.—
Ἐγκαταστάσεις	42.836,50
Μεῖον ἀποσβέσεις	10.919.—
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ	
Ἐμπ/τα συσκευασμένα	377.750,85
Ἐμπ/τα συσκευάσματα	298.008,20
Ἐμπ/τα παρὰ τρίτοις	23.862,15
Ὑλικὰ συσκευασίας	118.896,70
Πελάται	709.089,95
Ἀνοίγματα πιστώσ.	162.164,50
Γραμμάτια εἰσπρακτέα	192.209,50
Γραμμ. εἰσπρακτέα Διαμ/τα	14.205,50
Γραμμ. εἰσπρ. πρὸς εἴσπραξιν	818.509,[illegible]
Διάφοροι Χρεωστικοὶ Λογ/σμοί	345.534,80
ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	
Ταμεῖον	
Λογαριασμοὶ ὄψεως	

Ἀνάλ

ΧΡΕΩΣΙΣ 1965	
1.252.911.—	Γενικὰ Ἔξοδα
582.910.—	Μισθοὶ Προσωπικοῦ
112.275,50	Ἀμοιβαὶ Τρίτων
170.145,55	Δείγματα, φθοραὶ ἐμπ/των Λή
22.230,50	Διάφορα
78.394.—	Ἀποσβέσεις Χρήσεως
—	Φόροι Ν. 3843/48 προηγ. ἐτῶν
125.365,35	Κέρδη Χρήσεως
2.642.231,90	

Τακτικὸν ἀποθ
Φόροι Ν. 384
Ὑπόλοιπον εἰς
Μέρισμα χρήσε

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου
ΦΩΤΙΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΨΥΧΡΑΜΗΣ

Α. Ε. ΦΑΝ

ΓΕΝΙΚΟ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		1966		
ΠΑΓΙΟΝ				
Μηχανήματα	837.129,45			837.
Μεῖον ἀποσβέσεις	748.408,45	88.721.—		611.
Μηχανήματα Ν.Δ. 4002/59	3.290.545,55			1.996.
Μεῖον ἀποσβέσεις	853.743.—	2.436.802,55		468.
Ἐγκαταστάσεις	453.704.—			272.
Μεῖον ἀποσβέσεις	111.296.—	342.408.—		53.
Ἐργαλεῖα - Κινητά	5.563.—			7.
Μεῖον ἀποσβέσεις	2.258.—	3.305.—		2.
Ἔπιπλα & Σκεύη	199.895,35			141.
Μεῖον ἀποσβέσεις	70.592,35	129.303.—		43.
Μεταφορικὰ μέσα		69.450.—		
Ἔξοδα ἱδρύσεως	179.788,10			179.
Μεῖον ἀποσβέσεις	179.787,10	1.—		179.
Συμμετοχαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις ΣΙΣΣΕΡ — ΠΑΛΚΟ ΕΠΕ 50%		2.000.000.—	5.069.990,55	
ΑΠΟΘΗΚΑΙ				
Προϊόντα ἕτοιμα		5.543.638.—		
Προϊόντα ἡμιέτοιμα		3.380.839,65		
Ὑποπροϊόντα		25.950.—		
Πρῶται ὕλαι		1.354.357,25		
Βοηθητικὰ ὑλικά		1.218.950.—		
Ὑλικὰ συσκευασίας		198.261.—	11.721.995,90	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ				
Πελάται		2.792.387,40		
Γραμμάτια εἰσπρακτέα		463.801.—		
Χρεῶσται διάφοροι		442.160.—		
Προμηθευταί		128.213.—		
Ἐνέγγυοι πιστώσεις		81.482,40	3.908.043,80	
ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ				
Ταμεῖον		332.463,30		
Τράπεζαι		9.532,80	341.996,10	
Σύνολον Ἐνεργητικοῦ			21.042.026,35	
Λογαριασμοὶ Τάξεως			284.—	
			21.042.310,35	

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΛΟ

ΧΡΕΩΣΙΣ	1966		
Ἀμοιβαὶ προσωπικοῦ	910.206.—		807
Ἐργοδοτικαὶ εἰσφοραί	163.032.—		164
Ἀμοιβαὶ τρίτων	242.979,80		192
Τόκοι	616.433,80		511
Ἐνοίκια	167.832.—		183
Συσκευασίαι	556.236,70		398
Γενικὰ ἔξοδα	1.067.676,85	3.724.397,15	998
Φόροι καὶ δαπάναι μὴ ἐκπιπτόμεναι		470.454.—	
ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ			
Ἐς Τακτικὸν Ἀποθεματικόν	200.000.—		80
» Μερίσματα παρούσης χρήσεως	318.000.—		318
» Ἀμοιβὰς Διευθυντῶν	184.500.—		122
» Ἔκτακτον Ἀποθεματικόν	930.000.—		420
» Ἀποθεματικὸν Ν.Δ. 4002/59	1.293.713,10		750
Φόρος Δ' Παρούσης χρήσεως	880.714.—		325
Ο.Γ.Α. Παρούσης χρήσεως	132.106.—	3.939.033,10	48
Ὑπόλοιπον ἀφιέμενον εἰς Νέον		20.067,70	
		8.153.951,95	

Ο ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΑΘΙΤΑΚΗΣ

Μ[illegible]
[illegible] μαρτυρίες
Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
[illegible]
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΚΟΥΡΟΥΚΛΗ

Γιατὶ ὁ Κονδύλης δὲν ἤθελε μία ἐκλογικὴ νίκη

«ΝΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΜΟΥ ΛΕΣ»

67ον

ΤΟ ΠΑΘΟΣ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη νὰ μιλάη «ἐν παραβολαῖς» — θὰ δοῦμε δὲ ἀμέσως παρακάτω καὶ μιὰ ἄλλη σχετικὴ περίπτωσι ποὺ ἀφοροῦσε στὸν ἴδιο τὸν «Κεραυνὸ» —τὸν ἔκανε νὰ παρομοιάζη τὸν ἑαυτό του τὴν μιὰ φορὰ μὲ τὸ Μέγα Ναπολέοντα καὶ τὶς ἄλλες, πότε μὲ τὸ δεύτερο ἴνδαλμά του, τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο ἢ μὲ τὸ τρίτο, τὸν Ἰούλιο Καίσαρα. Καὶ ἦταν, βέβαια, πολὺ προτιμότερο τοῦτο ἀπὸ τὸ «μαῦρο χιοῦμορ» τοῦ Θεοδώρου Παγκάλου, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν δυσκολευόταν νὰ ὁδηγήση στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα δεκαεπτὰ ἀνθρώπους μαζί, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς διαιρέση ἀκριβῶς διὰ τοῦ δύο (νὰ τουφεκίση, δηλαδή, μόνο ὀχτώμισυ)!

— Ἀλλὰ καὶ γενικῶς· μοῦ λέει ὁ ἀντιστράτηγος Γ. Κουρούκλης συνεχίζοντας τὴν παρενθετικὴ του ἱστόρησι (ὥς που νὰ ξαναβρεθοῦμε στὴ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη), ὁ Κονδύλης, καθὼς καὶ περαιτέρω θὰ σᾶς ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς, διεπνέετο ἀπὸ μιὰ φιλοσοφημένη ἀνθρωπιά, ἡ ὁποία τὸν καθιστοῦσε ἰδιαιτέρως ἀξιαγάπητο σὲ ὅσους εὑρίσκοντο γύρω του. Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ ἐμένα, ὅταν (ἀφοῦ ξεπεράστηκαν τὰ ἀποκληθέντα παγκαλικά, τὰ ὁποῖα ἐπεσφραγίσθησαν μὲ τὴν διάλυσι τῶν δημοκρατικῶν ταγμάτων) τὸν ἔζησα ἀπὸ κοντά, σχεδὸν εὐθὺς μόλις ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος συνεμάχησε μὲ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα.

Τότε ὑπηρετοῦσα στὴ Λάρισα. Ὁ Γ. Κονδύλης μετὰ τὴ δίμηνο παραμονὴ στὴν Ἀρχὴ μὲ τὸν Π. Τσαλδάρη ἔπεσαν ἢ μᾶλλον τοὺς «ἔρριξεν» ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ προκηρύχθηκαν νέες ἐκλογὲς γιὰ τὶς 5 Μαρτίου 1933. Τότε, σὲ μιὰ προεκλογικὴ του περιοδεία, πέρασε ἀπὸ τὴ Λάρισα. Ἐγὼ πῆγα καὶ τὸν συνήντησα καὶ ἐκεῖνος μὲ ὑπεδέχθη μὲ κάποια ἰδιαίτερη ἐγκαρδιότητα. Τοῦ ἀνέφερα τὴν κατάστασι ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ μὲ τὴν ὕπαρξι τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου» καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Αὐτοὺς θὰ τοὺς κανονίσω, ὅπως ξέρω ἐγὼ καὶ ὅταν ἔλθη ἡ ὥρα τους».

Ἀπὸ τὴ Λάρισα ὁ Γ. Κονδύλης ἔφυγε γιὰ τὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου τὸν εὗρε τὸ πλαστηρικὸ κίνημα τῶν πρωινῶν ὡρῶν τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Τὸ Β΄ Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως ἤδη ἔχετε λεπτομερῶς ἱστορήσει, ἀντέδρασε ζωηρῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς. Ἀλλὰ ἰδιαιτέρως ζωηρὰ καὶ καθολικὴ ἦτο ἡ ἀντίδρασις τῶν κατωτέρων, ἰδίως, ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐμεῖς εἴχαμε καταλάβει τὸν ἀσύρματο ποὺ εὑρίσκετο στὸ στρατόπεδο τοῦ πυροβολικοῦ καὶ συνεχῶς μεταδίδαμε ἀπειλητικὰ μηνύματα κατὰ τοῦ Πλαστήρα. Εἰδικώτερον ἐγώ, ἐξουσιοδοτηθεὶς παρ' ὅλων τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, συνηντήθην μὲ τὸν διοικητὴν τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, ποὺ εἶχε καὶ αὐτὴ ἕδρα τὴν Λάρισα, συνταγματάρχη Τσαγκαρίδη, καὶ ἔμεινε σύμφωνος ὅπως τὴν ἑπομένη ἀρχίσουμε νὰ ἐπιβιβάζουμε τὰ τμήματά μας στοὺς σιδηροδρομικοὺς συρμοὺς μὲ κατεύθυνσι τὰς Ἀθήνας. Τὴν νύκτα ὅμως ἀφίχθη στὴν Λάρισα ὁ Γ. Κονδύλης, κυνηγημένος ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καί, μάλιστα, προσωπικῶς ἀπὸ τὸν διοικητὴ τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγο Κλάδο, ὁ ὁποῖος εἶχε προσχωρήσει στὴν δικτατορία τοῦ Ν. Πλαστήρα.

Ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἤξερε ποιὰ κατάστασις ἐπικρατοῦσε στὴ Λάρισα. Τὸν συνήντησα σὲ ἕνα σπιτάκι σὲ κάποια ἀπὸ τὶς παρυφὲς τῆς πόλεως, καὶ ἀφοῦ τὸν κατετόπισα, τὸν συνώδευσα εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλε τὸ γνωστὸ τελεσίγραφο πρὸς τοὺς κινηματίες καὶ πρὸς τὸν τότε πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξ. Ζαΐμη, στὸ ὁποῖο τοὺς ἔλεγε ὅτι θὰ κατέβη στὰς Ἀθήνας νὰ συντρίψη τοὺς «πλαστηραίους», μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ Β΄ Σώματος.

Θὰ ἦταν ἕνας δάσκαλος

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνέχισε:

— Ἀπὸ τότε συνεδέθην μὲ τὸν Γ. Κονδύλη, καὶ τὸν ἐπίστευσα ὡς μία στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ φυσιογνωμία πρώτου μεγέθους. Ὄχι μόνο δὲν περιφρονοῦσε τὴν ταπεινὴ προέλευσί του, ἀλλὰ μιλοῦσε μὲ πολὺ χιοῦμορ καὶ γιὰ τὶς δυσκολίες τῶν παιδικῶν του χρόνων καὶ γιὰ τὶς ἀτελεῖς γυμνασιακὲς του σπουδές. Ἔλεγε ὅτι ἂν εἶχε βγάλει τὸ γυμνάσιο θὰ ἦτο ἕνας δημοδιδάσκαλος σὲ κάποιο χωριὸ τῶν Τρικάλων. «Ἔτσι φιλοδοξοῦσαν νὰ τὸν δοῦν οἱ δικοί του». Ἀλλὰ αὐτὸς τὸ ἔσκασε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, σὲ ἡλικία 16 ἐτῶν, καὶ πῆγε καὶ κατετάγη στὸ ἀντάρτικο τῆς Μακεδονίας, καὶ ἔδρασε στὴν περιφέρεια τοῦ Μορίχοβου, στὴ φωλιὰ δηλαδὴ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Τὴν ἱστορία του τὴν παρωμοίαζε μὲ τὸ ἀνέκδοτο ἐκείνου, ποὺ ἔκαμε κάποιο καλὸ σὲ ἕνα βεζύρη. Ἐκείνου πού, γιὰ ἀνταμοιβή, ρωτήθηκε ἀπὸ τὸ βεζύρη τί θὰ ἤθελε καὶ αὐτὸς πιὰ μὲ τὴ σειρά του νὰ τοῦ κάνη. «Νὰ γίνω βοηθὸς καντηλανάφτη»· τοῦ εἶπε. Φώναξε, λοιπόν, ὁ βεζύρης τὸν καντηλανάφτη στὸν ὁποῖο ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμία τοῦ προστατευομένου του καὶ ζήτησε νὰ γίνη τὸ θέλημά του. Μὰ ὁ καντηλανάφτης ἀρνήθηκε νὰ τὸν πάρη, γιατὶ δὲν ἤξερε γράμματα.

→ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

γραφτό!

του, είναι τέτοιος που παθαίνει αυπνία!

Τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935

➡ Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος

Ἔπρεπε νὰ κρατάη τοὺς λογαριασμούς. Ὁ δεξούρης λυπήθηκε καὶ τοῦ εἶπε: «Τί νὰ σοῦ κάνω, ἀφοῦ δὲν ξέρεις γράμματα. Ἀλλὰ νά, πάρε αὐτὸ τὸ πουγγὶ μὲ τὶς λίρες καὶ θὰ βρῆς κάτι νὰ κάνης». Καὶ ὁ ἀποτυχημένος βοηθὸς καντηλανάφτη, ἀρχισε νὰ κάνη τὸν ἔμπορο, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ ξέρη τὴ δουλειά. Ἡ τύχη ὅμως ποὺ ἦταν καὶ αὐτὴ στραβὴ βοηθοῦσε σκανδαλωδῶς τὸν ἀγράμματο ἐκεῖνο ἔμπορο. Εἶχε μαζέψει πολλὰ χρήματα, ὅταν κάποιος τὸν ρώτησε «ποῦ τὰ βάζει». Καὶ αὐτὸς ἀπήντησε πὼς «τὰ βάζει σὲ ἕνα δωμάτιο». Τότε πῆρε τὴ συμβουλὴ νὰ τὰ πάη στὴν Τράπεζα, πρᾶγμα ποὺ ἔκανε. Ἐκεῖ, ἀφοῦ προηγήθηκαν οἱ ἀπαραίτητες διατυπώσεις, τὸν κάλεσαν νὰ ὑπογράψη. Ἀλλὰ αὐτὸς ἀπήντησε ὅτι «δὲν ἤξερε γράμματα»! Ὁ ὑπάλληλος τῆς Τραπέζης ξαφνιάστηκε ἀπὸ τὴν ἀπάντησι τοῦ πλουσίου ἐμπόρου καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀπορία του. Τοῦ λέει, λοιπόν: «Δὲν ξέρεις γράμματα καὶ ἔχεις τόσα λεφτά;». Καὶ ὁ ἔμπορος τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπάντησι: «Μὰ ἂν ἤξερα γράμματα, παιδί μου, θὰ ἤμουνα δοῦλος καντηλανάφτη»!

Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἀφοῦ ἔλεγε καί, μάλιστα, μὲ πολὺ ἐνθουσιασμό, τὴν «παραβολὴ» του (καὶ ὅπως σᾶς εἶπα ἦταν ἀνεξάντλητος στὰ ἀνέκδοτα ποὺ ἐπεδέχοντο παραλληλισμούς) κατέληγε: «Ἔτσι καὶ ἐγὼ ἂν εἶχα βγάλει τὸ γυμνάσιο θὰ ἤμουν δάσκαλος καὶ τίποτα ἄλλο»!

«Νὰ τοὺς παρακολουθῆς καὶ νὰ μοῦ λές»!

ΦΥΣΙΚΑ ρώτησα τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη πότε ὁ Γ. Κονδύλης «τὸν πῆρε κοντά του».

— "Οταν μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1933· μοῦ ἀπαντάει, ἐγκαταστάθη ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη — Κονδύλη, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τοποθέτησε στὴ μονάδα ποὺ διοικοῦσε πρὶν ὁ ἀντισυνταγματάρχης πυροβολικοῦ Δημήτριος Ψαρρός. Ἡ μονὰς αὐτὴ εἶχε πάρει τὴν μορφὴ μιᾶς ἐμπολέμου πυροβολαρχίας καὶ ὑπῆγετο ὀργανικῶς στὴ σχολὴ πυροβολικοῦ. Ἡ προνομιοῦχος αὐτὴ τοποθέτησίς μου, λόγω τοῦ νεαροῦ τότε τῆς ἡλικίας μου καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ ποὺ ἔφερα (οἱ ἄλλοι συμμαθηταί μου καὶ οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἀπὸ μένα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἦσαν ἀκόμη ὑπολοχαγοί) ἀπετέλει ἐκδήλωσιν ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης πρὸς ἐμένα. Ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἡ μονάς μου ὑπῆχθη διοικητικῶς, καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, ἀπ' εὐθείας στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Γ. Κονδύλη. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ γιὰ τὸ γειτονικό μου στρατιωτικὸ τμῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μὰς χώριζε ἕνα συρματόπλεγμα μόνον. Δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Τάγμα Ἁρμάτων Μάχης, ποὺ διοικοῦσε ὁ ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας. Συγκεκριμένως, τὸ τμῆμα μου δυνάμεως ἐμπολέμου μοίρας πυροβολικοῦ, ἐστρατωνίζετο στὰ κτίρια τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας. Τὰ ὅρια τοῦ στρατοπέδου ἀρχιζαν ἀπὸ τὴν πλατεῖαν Ρηγίλλης, περιέβαλλαν τὸ βυζαντινὸ μουσεῖο καὶ τέλειωναν στὴν ὁδὸ Ριζάρη. Ἀπὸ τὴν κάτω πλευρὰ ἐφθαναν μέχρι τὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισσοῦ (ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲ ὄχθη εὑρίσκετο τὸ 11 σύνταγμα πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν τότε συνταγματάρχην Ποντίκαν). Στὸ ἴδιο στρατόπεδο περιελαμβάνοντο καὶ οἱ καταυλισμοὶ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, μὲ ἔξοδο πρὸς τὴν ὁδὸ Ρηγίλλης. Αἱ κεντρικαὶ θύραι τοῦ στρατοπέδου μου ἦσαν ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὅπου σήμερα ἡ ἀγγλικὴ πρεσβεία. Εἶχα, λοιπόν, κατὰ μέτωπον μιὰ ἐχθρικὴς διακειμένη δύναμι — τὴν ἐμπιστη φρουρὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου— καὶ στὸ πλευρὸ ἕνα ὕποπτο, καθὼς ξέρετε, σύμμαχο: Τὸ Τάγμα Ἁρμάτων. Καὶ ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὴν φρουρὰ τοῦ Βενιζέλου, ἡ μονάδα μου εἶχε μὲ αὐτὴν συνεχεῖς προστριβές. Ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὸ Τάγμα Ἁρμάτων τοῦτο διατελοῦσε ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπιτήρησί μας, γιατὶ κατὰ τὶς πληροφορίες ποὺ μᾶς παρείχοντο οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοί του ἦσαν βενιζελικοί. Τὶς πληροφορίες αὐτὲς τὶς ἔθεσα ὑπ' ὄψιν τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος μοῦ ἀπήντησε: «Ναί· μοῦ ἔχουν πῆ καὶ μένα. Ὅπως ὅμως ἔχω ἐσένα, ἔχω καὶ τὸν Κοσίντα. Σὲ σᾶς τοὺς δυὸ στηρίζομαι. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ Κοσίντας εἶναι δικός μου, θὰ τὸν ὑπακούσουν καὶ ἂς εἶναι καὶ βενιζελικοί. Πάντως ἐσὺ καλὰ κάνεις καὶ παρακολουθεῖ τὶς κινήσεις των. Καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρης ὅ,τι ὑποπίπτει στὴν ἀντίληψί σου».

Δὲν ἤθελε τὴν ἐπικράτησι

ΙΣΤΟΡΩΝΤΑΣ δὲ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης τὰ ὅσα προηγήθηκαν ἀπὸ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ περιγράφοντας τὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα ποὺ τὴν περίοδο ἐκείνη ἐπικρατοῦσε, πρόσθεσε:

— Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἔγιναν οἱ ἐπαναληπτικὲς ἐκλογές, τῆς 3ης Ἰουλίου 1933, στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ εἶχαν μεταβῆ ὅλοι οἱ κυβερνητικοὶ παράγοντες, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ παράγοντες τοῦ ὑπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο «Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ», δηλαδὴ οἱ Γ. Καφαντάρης, Ἀλ. Παπαναστασίου, Ἀλ. Μυλωνᾶς καὶ Ἰω. Σοφιανόπουλος. Τὶς ἐκλογὲς ἐκείνες τὶς ἐκέρδισε ἡ ἀντιπολίτευσις, ὁ συνασπισμὸς τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης σταματάει σὰν νὰ ρωτιέται ἂν πρέπει ἢ ἂν δὲν πρέπει νὰ ἀποκαλύψη κάτι τὸ σημαντικό.

Καὶ ὕστερα λέει:

— Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι γιὰ τὶς ἐκλογὲς ἐκείνες ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἐδείξε, προσωπικῶς, καὶ μεγάλο φανατισμὸ ἢ καὶ ἁπλὸ ἐνθουσιασμό ἔστω. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν πολυενδιαφέρθηκε γιὰ νὰ κερδηθοῦν.

Καὶ πάλι αὐτονόητο ἦταν τὸ ἐρώτημά μου: «Γιατὶ ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἐνδιαφέρθηκε ὅσο ἔπρεπε γιὰ νὰ κερδηθοῦν οἱ ἐπαναληπτικὲς ἐκλογὲς τῆς Θεσσαλονίκης;».

Καὶ πολὺ ἀπροσδόκητη ἡ ἀπάντησι τοῦ στρατηγοῦ Κουρούκλη:

— Στὶς ἐκλογὲς ἐκεῖνες, ποὺ ἔγιναν μὲ τὸ πλειοψηφικὸ σύστημα, ἡ τυχὸν ἐπικράτησις τοῦ κυβερνητικοῦ ψηφοδελτίου θὰ ἔδινε στὸ Λαϊκὸ Κόμμα, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, τὴν ἀπόλυτη ἐνδοπαραταξιακὴ πλειοψηφία. Γιὰ νὰ σχηματισθῆ, δηλαδή, κυβέρνησις δὲν θὰ ἐχρειάζετο ἡ σύμπραξις τοῦ Κονδύλη καὶ τῶν βουλευτῶν του, τὸ δὲ Λαϊκὸν Κόμμα θὰ ἠμποροῦσε, αὐτοδυνάμως πλέον, νὰ ἀσκήση τὴν ἐξουσία. Καὶ θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἐδηλοῦτο εἰς τὸν Κονδύλην, μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν, ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι του δὲν ἦσαν ἐφεξῆς ἀπαραίτητοι. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἤξερε καὶ τὰ ὑπελόγιζε ὁ Κονδύλης. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀπὸ μέρους του Ἐλλείψις παντὸς οὐσιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς νίκης, ἤτις τελικῶς, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποβῆ εἰς βάρος του. Ἴδοὺ διατί πολὺ ὀλίγον ηὐχετο ὁ Γ. Κονδύλης τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κυβερνητικοῦ ψηφοδελτίου καὶ πολὺ ὀλιγώτερον εἰργάζετο δι' αὐτήν!

Ρωτάω:

— Κ'αὶ οἱ ἀντίπαλοι; Ὁ ὑπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον συνασπισμὸς τῶν παλαιοφιλελευθέρων ἢ βενιζελογενῶν, τί ἔκανε; Ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴν εὐκαιρία τῆς κονδυλικῆς ἀδρανείας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Ἀνεξαρτήτως τοῦ τί ἔγινε τὶς προεκλογικὲς ἡμέρες, ἀνημέρα τὴν 3ην Ἰουλίου 1933, ἡ περιφέρεια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ὑπαιθρος ἦταν στὴν ἀπόλυτη διάθεσι τῆς συστηματικὰ ὠργανωμένης βενιζελικῆς παρατάξεως. Καὶ τοῦτο ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ νὰ σημειωθοῦν ὡρισμένα παρατράγουδα.

Αὐτὰ δὲ τὰ «παρατράγουδα» καὶ ὅσα ἐπακολούθησαν θὰ δοῦμε στὴ συνέχειά μας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του. — Τὰ «παρατράγουδα» τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οἱ ὑπαίτιοί των. — Τί γινόταν στὰ ἐκλογικὰ τμήματα τῆς μακεδονικῆς πρωτευούσης. — Ὁ Γεώργ. Κονδύλης ἀπεκάλει τὸν Ἀλέξ. Παπαναστασίου «εὐεργέτην τῆς δημοκρατίας». — Οἱ μυστικὲς συναντήσεις δύο πολιτικοστρατιωτικῶν ἡγετῶν. — Μιὰ ἐπίδειξις δυνάμεως ποὺ τελικὰ δὲν ἔγινε. — «Δὲν ἐφανταζόμουν τέτοιο πανικό». — Σκληροὶ χαρακτηρισμοὶ γιὰ τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. — Ἡ γυμνὴ σπάθη καὶ οἱ πληροφορίες τοῦ πρωθυπουργοῦ. — Οὔτε ἀκροβατισμοὶ οὔτε ἀπονενοημένα διαβήματα.

ΤΗΝ ΘΗΡΑΝ

ει συνεχῆ ταχύτητα 20 κόμβων
αχύτητα 18 κόμβων, ἀντέχει δὲ
ν 1.75 κόμβων ἐπὶ 7.30 ὥρας
ον ἄεργα βάρος 29.667 πάουντς.

ΙΑ ΜΕ ΕΛΛΗΝΑΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

ρησιμοποίησίν του εἰς τὴν Θήποία πιστεύεται ὅτι θὰ ἀρχίση
1969, θὰ συνεργασθοῦν μὲ τοὺς
ειδικοὺς καὶ μέλη τῆς Ἑλληνδίας Ὑποβρυχίου Δραστηριόδρος τῆς ὁποίας ναύαρχος Θ.
όκειται νὰ καταρτίση εἰδικὸν
παιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων «δυησει μὲ τὸν δόκτορα Μέιβορ.

ς Βουτσαρᾶς τὸν ὁποῖον ἤρωμελλοντικὰς ὑποβρυχίους ἐήρας, μᾶς ἐπληροφόρησε συμ ὅτι τὰ ἀσκηθέντα μέλη τῆς
μοσπονδίας Ὑποβρυχίου Δράρόκειται νὰ συνεργασθοῦν εἰς
εἰς τὰς ἐρεύνας ποὺ ἔχει ἀναγητὴς Μαρινᾶτος διὰ τὴν ἀναθέσεως καὶ διὰ τὴν ἀποκάλυψιν
τῆς Ἀχαϊκῆς πόλεως Ἑλίκης.
άψαμεν ἤδη εἰς τὸν σ'Ἐλεύθε
τῆς 10ης Ἰουνίου 1967 εἰς τὴν
Ἑλίκης ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσουν
νίου ἔρευναι καὶ μὲ συνεργασίαν
στῶ διὰ τοῦ πλοίου «Καλυψὼ»
ματαιώθησαν διότι τὸ ἐρευνητικὸν τῆς Γαλλίας ἀπεκλείσθη εἰς
ὠκεανὸν ἕνεκα τῶν πολεμικῶν
οὺ κατέστησαν ἀχρησιμοποίητον
τοῦ Σουέζ.

ἐδήλωσε ὁ δόκτωρ Μέιβορ αἱ
μέθοδοι ποὺ ἐπινοοῦνται ἤδη
νται διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλήρας θὰ ἐξυπηρετήσουν ἀργότεάνασκαφικὴν ἔρευναν πολλῶν ἁλγικῶν θέσεων, εὑρισκομένων εἰς
άθος ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιφάφους.

ΜΗΝΑΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΙΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΜΜ. ΜΑΡΑΓΚΑΚΗΣ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 4 — Τηλ. 632.388

ΚΕΝΤΡΟΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ

Τὸ ΚΕΝΤΡΟΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ προκηρύσσει:

α) Θέσιν Κοινωνικοῦ Λειτουργοῦ τοῦ Σταθμοῦ Κοινωνικῶν Βοηθειῶν Θεσσαλονίκης.

β) Θέσιν ἐρευνητοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Ἐρευνῶν — Μελετῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Αἰτήσεις γίνονται δεκταὶ μέχρι 30 Ἰουνίου ἐ.ἔ.

Διὰ πλείονας πληροφορίας ἀποταθῆτε Νοταρᾶ 58, Ἀθῆναι, τηλ. 819. 315, καὶ Σταθμὸν Κοινωνικῶν Βοηθειῶν Θεσσαλονίκης, Παλ. Πατρῶν Γερμανοῦ 15, Θεσσαλονίκην, τηλ. 70. 904.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΔΙΑΤΙ ΑΠΕΚΑΡΔΙΩΘΗ Ο ΓΕΩΡΓ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Ὁ «έφευρέτης τῆς Δημοκρατίας» καὶ τὰ τρωτὰ τοῦ πολιτεύματος

Ο Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΕΦΥΛΑΓΕΤΟ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ

68ον

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Γεώργιος Κ'ονδύλης δὲν ἐνδιαφέρθηκε ἰδιαίτερα (ἢ μᾶλλον δέν ἐνδιαφέρθηκε καθόλου) γιὰ τὴν ἐπικράτησι τοῦ κυβερνητικοῦ ψηφοδελτίου στὶς ἐπαναληπτικὲς ἐκλογὲς τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς 3ης Ἰουλίου 1933 (καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μὴν ἀποκτήση τὸ Λαϊκὸ Κόμμα αὐτοδύναμη πλειοψηφία, ὁπότε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος δὲν θὰ χρειαζόταν πιὰ γιὰ νὰ στηριχθῆ τὸ ὑπουργεῖο τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη), οἱ ὑπὸ τὸν Ἐλ. Βενιζέλο δημοκρατικοὶ ἡγέτες βρῆκαν, τότε, τὴν εὐκαιρία ν' ἀλωνίσουν

Καὶ μπόρεσαν νὰ ἀλωνίσουν· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης, γιατί ἀπὸ τὶς 5 Μαρτίου ὡς τὶς 3 Ἰουλίου 1933, δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπιτευχθῆ ἡ ἀποβενιζελοποίησις τοῦ κράτους. Τὰ πάντα κατείχοντο, ἐξακολουθητικά, ἀπὸ τοὺς φιλελευθέρους καὶ τὰ ποικίλα παρακλάδια των ποὺ ὑπὸ διάφορες μορφὲς ἀσκοῦσαν τὴν ἐξουσία ἐπὶ ἑνδεκα ὁλόκληρα χρόνια, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1922 καὶ ἐδῶ.

Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, ἄλλωστε, σημειώθηκαν τὰ «παρατραγούδα» τῆς Θεσσαλονίκης. Γιατί, ὅπως σᾶς εἶπα, ἡ ὕπαιθρος ἰδιαιτέρως εὑρίσκετο στὴν ἀπόλυτη διάθεσι τῶν συστηματικὰ ὡργανωμένων βενιζελικῶν. Θὰ σᾶς ἀναφέρω δὲ ὡρισμένα χαρακτηριστικὰ περιστατικά.

Ἔτσι, σὲ ἕνα χωριό, γύρω ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, στὴ Μεσημβρία, εἶχαν ἀνοίξει τὸν ἐκλογικὸ κατάλογο καὶ ἡ ψηφοφορία γινόταν σὲ στενὸ οἰκογενειακὸ κύκλω. Ἐκεῖ νὰ δῆτε δία καὶ νοθεία καὶ νὰ τρομάξετε. Σὲ αὐτό, λοιπόν, τὸ χωριό, στὸ ὁποῖο πῆγα διὰ νὰ ἐξακριβώσω τὴν κατάστασι, συνήντησα τὸν τότε βουλευτὴ τοῦ βενιζελικοῦ συνασπισμοῦ καὶ μετέπειτα ἐγκάρδιο φίλο μου Δ. Ραλλίδη, τὸν γέρου σιαστὴ Κρητικὰ καὶ τὸν Ἰωάννη Σοφιανόπουλο. Καὶ οἱ τρεῖς κατηύθυναν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Μόλις ὅμως ἔφθασα στὴ Μεσημβρία καὶ μὲ ἀντελήφθησαν οἱ κυβερνητικοὶ πολῖται, οἱ ὁποῖοι μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐταλαιπωροῦντο, ξέστασαν σὲ ζωηρὲς διαμαρτυρίες. Κατέληξαν δὲ οἱ διαμαρτυρίες ἐκείνες σὲ ἔνοπλη συμπλοκή. Τίποτε δὲν ἔμεινε ὄρθιο. Ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ ψηφοδέλτος μὲ τὰ τεκμήρια τῆς βίας καὶ τῆς νοθείας πετάχθηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ἐκλογικοῦ τμήματος.

Σὲ ἕνα ἄλλο χωριό, τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο (Καβακλί), οἱ Ἀλέξ. Παπαναστασίου, Γεώργ. Ἐξηντάρης καὶ ἄλλοι ἰσχυροὶ παράγοντες τῆς τότε ἀντιπολιτεύσεως, ἐξήγειραν τοὺς πολίτας καὶ εἶχαν ἐγκατασταθῆ αὐτοπροσώπως εἰς τὸ τμῆμα καταψηφίζοντες τὴν ἐκλογὴ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησί τους. Εἶχαν, μάλιστα, ἀπομακρύνει καὶ τοὺς χωροφύλακας τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν στρατιωτικὴ φρουρὰ τοῦ τμήματος. Συνέβη, λοιπόν, καὶ εἰς τὸ Καβακλί, ὅτι καὶ στὴν Μεσημβρία. Οἱ καταπιεζόμενοι πολῖται ἀνεθάρρησαν μὲ τὴν ἀφιξί μου, καὶ ἐπηκολούθησαν ἄλλαι συμπλοκαί. Τὸ ἐκλογικὸν τμῆμα μετεβλήθη εἰς πεδίον μάχης. Τὰ ἴδια δὲ ἀτυχῶς συνέβησαν καὶ εἰς ἄλλα χωρία, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶς τὴν Ἀγχίαλον, τὸ Ἴγγλις κλ.

Ἀλλ' ἐνῶ ἐπεκράτει αὐτὴ ἡ δυσάρεστος κατάστασις, ἐνῶ συνελήφθην κατὰ διαταγὴν τοῦ τότε διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Δημ. Καμμένου καὶ ὑκτωῶ μὲ ἐβάηγαν εἰς τὶς φυλακὲς τοῦ Ἑπταπυργίου,

ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Κουρούκλης συνέχισε:

— Βέβαια, τὴν ἑπομένη τὸ πρωί, ὁ Γ. Κονδύλης διέταξε νὰ ἀφεθῶ ἐλεύθερος. Προέβη δὲ σὲ δηλώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ἀπέδωσε τὰ ἔκτροπα στὴν «ἰταμὴ» στάσι τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ποὺ συνεκέντρωσε στὴν Θεσσαλονίκη αἰσχηρὰ πρόσωπα» καὶ παρεκίνησε, διὰ τῶν δηλώσεών της, τὸν λαὸν νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν χωροφυλάκων καὶ τῶν στρατιωτικῶν. «Αὐτὴ τὴ νοοτροπία», πρόσθεσε στὶς δηλώσεις του ὁ Γ. Κονδύλης, «Ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπηρεάσθησαν ἀκόμη καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐκυβέρνησαν τὸν τόπο αὐτό. Κάποτε ἤμουν σύμμαχος αὐτῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θέλω νὰ ἀπαλλάξω κανένα τῆς τυχὸν εὐθύνης, οὔτε ἐμαυτόν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, πάντως, ἔκαμα τὸ καθῆκον μου. Τὸ μόνον ἐπεισόδιον τὸ προκληθὲν ὑπὸ προσώπου φιλικοῦ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἦτο τὸ τοῦ λοχαγοῦ Κουρούκλη, ὅστις (ἐφ' ὅσον εὑρεθῆ φέρων ἀπολύτως τὰς ἐν προκειμένω εὐθύνας) θέλει τιμωρηθῆ».

Τὸ ζήτημα τῶν «ἐκλογικῶν ἐκτρόπων» ἦχθη ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ εἰς τὴν Βουλήν. Ὡς γνωστὸν δὲ ἐδημιουργήθη ἐκεῖ σοβαρὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ τῶν Ἀλεξ. Παπαναστασίου καὶ Ἀναγνωστοπούλου (κονδυλικοῦ βουλευτοῦ), μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐτοεξαφρώση τὸ χέρι του ὁ πρῶτος. Πάντως τοῦτο ἐστενοχώρησε τὸν Γ. Κονδύλη. Καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπη του γιὰ τὸν ἰδίᾳ ὑπαιτιότητι τραυματισμὸ τοῦ «ἐφευρέτου τῆς Δημοκρατίας», ὅπως ἀπεκάλει τὸν Ἀλέξ. Παπαναστασίου.

Διέκοψα τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη καὶ τὸν ρώτησα γιατί ὁ Γ. Κονδύλης, ὅπως ἀποκαλοῦσε τὸν Νικ. Πλαστήρα «ἐπιθωρητὴ τῆς Δημοκρατίας», ἀποκαλοῦσε καὶ τὸν Ἀλέξ. Παπαναστασίου «εφευρέτη τῆς Δημοκρατίας».

— Γιατί· μοῦ ἀπαντάει κατὰ τὴν ἄποψι τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ Ἀλέξ. Παπαναστασίου θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του μοναδικὸ εφευρέτη τοῦ πολιτεύματος, ποὺ ἐπεβλήθη βίαια καὶ πραξικοπηματικὰ στὶς 25 Μαρτίου 1924. Καὶ ἐνόμιζε πὼς αὐτὸς μόνον, σὰν εφευρέτης τῆς Δημοκρατίας, εἶχε καὶ τὸ δημοκρατικὸν ἀλάθητον. Ἐν ὀνόματι δὲ τοῦ δημοκρατικοῦ ἀλαθήτου, πίστευε ὅτι μποροῦσε νὰ κάνη ὅ,τι ἐκεῖνος ἤθελε. Καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι ὠφείλαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς ἰδικάς του πεποιθήσεις.

Ἡ «δημοκρατία» τῶν κινημάτων

Ο ΘΟΡΥΒΟΣ γύρω ἀπὸ τὰ «ἐκλογικὰ ἔκτροπα» τῆς Θεσσαλονίκης συνεχίστηκε παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, καθὼς εἴπαμε καὶ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἴδαμε, τὶς ἐκλογὲς τὶς κέρδισαν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ τὰ «δημοκρατικὰ» κόμματα. Καὶ συνεχίστηκε ὡσότου καινούργια πράγματα ἤρθαν νὰ ἀπασχολήσουν τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὶς ἀντιμαχόμενες παρατάξεις.

— Ἦτο πλέον ἡ ἐποχή· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ποὺ ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶχε ἀρχίσει συνεννοήσεις μὲ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ. Καὶ οἱ δυὸ ἐκεῖνοι ἄνδρες μελετοῦσαν τὴν κατάστασι, ἡ ὁποία πολιτικῶς εἶχε ἐμπλακῆ. Ἐφοβοῦντο τὸ «ἐλεεινὸν», ὅπως ἔλεγε ὁ Γ. Κονδύλης, «πολίτευμα τῆς δημοκρατίας τῶν κινημάτων», καὶ ἐσκέπτοντο κατὰ ποιό τρόπο θὰ ἦτο δυνατὸν καὶ συμφέρον διὰ τὸν τόπον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν κατάστασιν. Ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀνδρῶν ἦτο κατ' ἀρχὰς ἁρμονική. Ὁ ἕνας συνεπλήρωνε τὸν ἄλλο: Ἡ γενναιότης, ἡ εὐστροφία καὶ ἡ ὁρμὴ δίπλα στὸ ἐπιτελικὸ καὶ τὸ θετικὸ μυαλό. Στὶς μυστικὲς συναντήσεις τῶν δύο ἡγετῶν, εἶχα πολλὲς φορὲς συνοδεύσει τὸν Γ. Κονδύλη.

Ἕνα δράδυ ὁ Γ. Κονδύλης, καθὼς πηγαίναμε στὸν Ἰω. Μεταξᾶ, μοῦ εἶπε: «Ὁ Μεταξᾶς διστάζει νὰ ἀναλάβουμε πρωτοβουλία. Θέλει νὰ δοθῆ ὁρμὴ γιὰ νὰ τολμήσουμε». Τοῦ ἀπήντησα ὅτι μποροῦσα νὰ δώσω ἐγὼ τὴν ὁρμή! Καὶ προσέθεσα: «Καὶ ἂν μὲν δὴ ὑπέρ, νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῆτε σεῖς. Ἄλλως ἀφῆστε τὴν εὐθύνη σὲ μένα». Τοῦ ἄρεσε ἡ σκέψις μου καὶ μοῦ εἶπε νὰ πάω νὰ δῶ τὸν Ἰω. Μεταξᾶ στὸ σπίτι του, στὴν ὁδὸ Πατησίων καὶ Ἁγίου Μελετίου. Τοῦτο καὶ ἔγινε. Μὲ φροντίδα τοῦ Γ. Κονδύλη παρουσιάσθηκα στὸν Ἰω. Μεταξᾶ, καὶ τοῦ διετύπωσα τὶς σκέψεις μου. Τοῦ ἐτόνισα δὲ ὅτι ἐὰν δὲν τολμήσουμε ἐμεῖς, θὰ μᾶς προλάβουν οἱ ἀντίπαλοί μας οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλας τὰς πληροφορίας ἦσαν ἕτοιμοι.

Ὁ σοφὸς ἐκεῖνος Ἕλλην, ὁ Ἰω. Μεταξᾶς, διέβλεπε τοὺς ἐπερχομένους κινδύνους, ἀλλὰ δὲν συνεπάθει τὰ παράτολμα σχέδια. Ἤθελε κάτι τὸ ἀπολύτως θετικὸ καὶ τὸ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξησφαλισμένο. «Δὲν εἶναι σωστό, ἄλλωστε», μοῦ εἶπε, «νὰ κινδυνεύσης ἐσὺ χωρὶς νὰ εἶμεθα σίγουροι ἑκατὸ τοῖς ἑκατό. Δὲν ταιριάζουν σὲ μᾶς οὔτε οἱ ἀκροβατισμοί, οὔτε τὰ ἀπονενοημένα διαβήματα. Αὐτὰ εἶναι συνήθειες τῶν ἀντιπάλων μας, καὶ γι' αὐτὸ κατήντησαν τὸ πολίτευμα, ποὺ ἐκεῖνοι ἐγκαθίδρυσαν, ὅπως τὸ κατήντησαν».

Συνέχισε δὲ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης ἀποκαλύπτοντας αὐτά:

— Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἐγὼ δὲν ἔπαυσα νὰ πιστεύω ὅτι ἔπρεπε τότε νὰ δοθῆ ἡ ἐνδεδειγμένη λύσις. Καὶ μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ Γ. Κονδύλη, προέβην εἰς τὴν πρόκλησιν ὅτι δῆθεν θὰ ἔκανα μίαν ἐπίδειξιν δυνάμεως εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ διάδοσις αὐτὴ ἀνεστάτωσε τοὺς βενιζελικούς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀνεστάτωσε τὸν πρωθυπουργὸν Παναγῆν Τσαλδάρην, τὸν «ὑποδειγματικὸν δημοκράτην», καθὼς τὸν ἐχαρακτήριζε ὁ Γ. Κονδύλης.

Πολλὰ ἐγράφησαν τότε εἰς τὸν σθηναϊκὸν Τύπον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς ἐφημερίδας. Οὕτω, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀνεφέρετο ὅτι θὰ ἐγίνετο παρέλασις καὶ ἐπίδειξις τοῦ τμήματός μου, τὸ ὁποῖον —ὡς ἐγράφετο— ἦτο δυνάμεως 500 ἀνδρῶν μὲ πλήρη ἐμπόλεμον σύνθεσιν· ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔφιπποι θὰ ἔφεραν ἐπιδεικτικῶς γυμνὴν σπάθην· ὅτι πρὸ τοῦ καφενείου Ζαχαράτου θὰ εἶχον συγκεντρωθῆ φίλοι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, διάφοροι βουλευταί, ἀδιάλλακτα στοιχεῖα καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ τμήματος θὰ ἐξεπωκραύγαζον ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ θὰ ἐζήτουν τὴν ἄμεσον ἐπέμβασίν του διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως· καὶ ὅτι, τέλος, θὰ ἐζήτουν τὴν ἐγκαθίδρυσιν πολιτικοστρατιωτικῆς δικτατορίας ὑπὸ τὸν Γεώργ. Κονδύλην. Προσέθετον δὲ οἱ ἐφημερίδες, ὅτι πλὴν τοῦ δικοῦ μου τμήματος, θὰ ἐξήρχετο καὶ θὰ μετεῖχε τῆς ἐπιδείξεως καὶ τὸ Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Τσικνῆν.

Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρης ἐθορυβήθη ἀπὸ τὰς ὡς ἄνω πληροφορίας καὶ ἐτηλεφώνησε στὸν Κονδύλη νὰ διατάξη τὴν ἀναβολὴν τῆς δῆθεν ἐπιδείξεως. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν προέβη εἰς δηλώσεις, τονίζων τὰ ἑξῆς: «Οὐδέποτε ἐφανταζόμην ὅτι οἱ βενιζελικοὶ θὰ κατελαμβάνοντο ὑπὸ τοιούτου πανικοῦ. Ἁπλούστατα ἡ πυροβολαρχία ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέση ἀσκήσεις ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως εἰς Ροὺφ καὶ τίποτε περισσότερον»!

Πλήρης ἀποκαρδίωσις

ΑΥΤΗ ΗΤΑΝ ἡ εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ μέσα σὲ αὐτοὺς τοὺς σκολιοὺς δρόμους βάδιζε ὁ τόπος καὶ ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία.

— Τὴν ἀβασίλευτο δημοκρατία δὲ ἐξεμεταλλεύοντο παντοιοτρόπως οἱ δῆθεν προστάται της· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης. Καὶ ἐν ὀνόματι της ἐτοιμαζαν αὐτὸ ποὺ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀπεκάλει «ἐγκληματικώτατο ἐμφύλιο πόλεμο». Αἱ ὑποπτοι κινήσεις των δὲν ἄργησαν νὰ γίνουν ἀντιληπταί. Διὰ νὰ καλύψουν, μάλιστα τὴν ἰδικήν των συνωμοτικὴ προσπάθεια, ἔλεγον ὅτι τάχα συνωμοτοῦν οἱ Λαϊκοὶ διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὸν βασιλέα Γεώργιον. Οὐδὲν δὲ ἀναληθέστερον καὶ ἀνακριβέστερον τούτου. Τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε. Κανεὶς δὲν τὸ ἠπείλει. Ἄλλο ἐάν εἶχε προκαλέσει — λόγῳ τῶν ἀπὸ τοῦ 1922 συμβάντων— πλήρη ἀποκαρδίωσιν, ὥστε καὶ ὁ ἐκ τῶν πρωτουργῶν του Γεώργιος Κονδύλης, νὰ τὸ ἀποκαλῆ «ἐλεεινόν» καὶ νὰ πιστεύη ὅτι εἶχε μόνον τρωτὰ σημεῖα καὶ οὐδὲν ἄτρωτον.

Ἔχει δμως καὶ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα νὰ μᾶς ἱστορήση (παρενθετικῶς) ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΚΑΡΔΙΩΣΙΣ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

Γιατί προτίμησε τὴν βασιλευομένην ἀπὸ τὴν ἀβασίλευτον δημοκρατίαν

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΕΚΟΙΜΑΤΟ ΗΣΥΧΟΣ!

69ον

ΒΕΒΑΙΑ προσωπικὰ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου εἶχε ἐπιφυλάξει ὁ Γεώργιος Κονδύλης τὸν τίτλο τοῦ «ἐφευρέτη τῆς δημοκρατίας» (ὅπως γιὰ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα ἐπιφύλαξε τὸν τίτλο τοῦ «ἐπιθεωρητὴ τῆς δημοκρατίας»). Ἀλλὰ τὴν καθόλου μακάρια ἐκείνη ἐποχή, δὲν ἦταν μονάχα ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως» ποὺ θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του ἐφευρέτη τοῦ πολιτεύματος, ποὺ βίαια καὶ πραξικοπηματικὰ ἐπεβλήθη στὶς 25 Μαρτίου 1924. Οὔτε ὁ μόνος ποὺ πίστευε πὼς εἶχε «δημοκρατικὸν ἀλάθητον», στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου θὰ μποροῦσε νὰ κάνη ὅ,τι αὐτὸς ἤθελε καὶ ὅ,τι σὲ κάθε περίπτωσι περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλό του. Τὸ ἴδιο κυρίαρχους (ὀφεντάδες) τῆς δημοκρατίας ἔφαν τάζοντο τοὺς ἑαυτούς των καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, πού, ποιὸς λίγο ποιὸς πολύ, εἶχαν συντελέσει στὴν ἐγκαθίδρυσι τῆς ἀβασίλευτης. Τὴν εἶχαν παρμένη γιὰ ἀπόλυτη ἰδιοκτησία τους, ἔτσι πού, εἰς τὸ τέλος, καὶ ὁ ἀπὸ τοὺς πρωτουργοὺς της Γ. Κονδύλης φοβόταν πιὰ «τὸ ἐλεεινὸ πολίτευμα τῆς δημοκρατίας τῶν κινημάτων.

— Ἐνῶ δὲ ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἀνησυχοῦσε μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ συνεχῶς τοῦ παρείχοντο· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, καὶ ποὺ τοῦ ἐνεφάνιζαν ὅτι πότε κινεῖται ὁ Γ. Κονδύλης, πότε ὁ Ἰω. Μεταξᾶς καὶ πότε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, τὰ πράγματα ἔπαιρναν τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν μοιραίαν πορείαν τους.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦλθε ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ ὁ τότε γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ μετέπειτα Μέγας Αὐλάρχης του Δημήτριος Ν. Λεβίδης. Συναντηθήκαμε δὲ μὲ τὸν Λεβίδη στὸ σπίτι τοῦ Θάνου Πετραλιᾶ. Τὴν συνάντησί μας, φυσικά, τὴν ἐγνώριζε ὁ Γ. Κονδύλης. Ἐξετάζοντες, λοιπόν, τὴν ἐκρυθμο ἐκείνη κατάστασι, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μόνον ὁ Γ. Κονδύλης ἦτο, πράγματι, κύριος τῆς καταστάσεως καὶ ἱκανὸς νὰ δώση οἱανδήποτε σωστὴν διὰ τὸν τόπον λύσιν.

«"Ολοι δικοί μου εἶναι»!

ΑΠΑΝΤΩΝΤΑΣ δέ σὲ σχετικὰ ἐρωτήματά μου, ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ἱστόρησε:

— Εἶναι ἀλήθεια ὅτι φύδεις ἀντιβενιζελικὸς ἀξιωματικὸς ἢ παράγων εἶχε ἐμπιστοσύνη στὸν Γ. Κονδύλη. Καὶ γι' αὐτὸ οὐδεὶς τὸν ἐπλησίαζε. Ἴσως εἰς αὐτὸ νὰ ἔφταινε καὶ τὸ παλαιὸ περιβάλλον του ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ φανατικοὺς βενιζελικούς, οἱ ὁποῖοι, γιὰ διαφόρους λόγους, δὲν ἤθελαν νὰ δοῦν ἄλλους εὐρισκομένους του. Ἐνῶ ὁ Κονδύλης ἦτο ἐντελῶς ἀντίθετος. Καὶ γενάτος καλωσύνη. Θυμάμαι ποὺ κάποτε τοῦ παρουσίαζα —κατόπιν ἰδικῆς του ἐντολῆς— ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι, βάσει τοῦ μισθοῦ των, ζητοῦσαν δάνειο. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσότεροι περνοῦσαν οἰκονομικὴ κρίσι καὶ τοῦ παρουσίαζα πολλούς, μοῦ εἶπε: «Μὴ μοῦ τοὺς φέρνεις. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ πάρουν ὅλοι». Τοῦ ἀπήντησα: «Μὴ τὰ ἐγκρίνετε ὅλα». Καὶ ἐκεῖνος: «Μπορῶ, παιδί μου, νὰ πῶ ὄχι σὲ ἕναν ποὺ σοῦ λέει ὅτι ἔχει ἀνάγκη καὶ ποὺ αἰσθάνομαι ὅτι ἀληθινὰ ἔχει;». Αὐτὸς ἦταν ὁ σκληρὸς καὶ ἀκαμπτος Κονδύλης.

Ὁ Γ. Κονδύλης ἀτένιζε πάντοτε μὲ τὴν ἴδια φυχραιμία καὶ τὴν ἐπιτυχία καὶ τὴν ἀποτυχία. Εἶχε ὅμως πάντοτε ἐπίγνωσι τῆς καταστάσεως. Δὲν παρεσύρετο ἀπὸ ψευδαισθήσεις καὶ ἀπὸ χίμαιρες. Κάποτε τοῦ πῆγα κάποιον, ποὺ μοῦ ἔλεγε ὅτι ἦτο παλαιὸς καὶ ἀγαπητὸς του φίλος καὶ ποὺ ἐπέμενε νὰ τὸν δῆ. Τοῦ τὸ ἀνέφερα καὶ μοῦ ἀπαντᾶ: «Ἔνα φίλο ἔχω: "Ὅλη ἡ Ἑλλάδα, παιδί μου, εἶναι γεμάτη ἀπὸ φίλους μου. Εἶναι ζήτημα ἂν ἀπὸ ὅλους τοὺς "Ἕλληνας μοῦ ἐφεύγουν τρεῖς ἢ τέσσερες»! Ἐπειδὴ ἦταν ὁ πρῶτος καιρὸς ποὺ εὑρισκόμουν κοντά του καὶ δὲν ἤξερα οὔτε τὴ νοοτροπία του οὔτε τὸ πῶς ἐκφραζόταν, σκέφθηκα, πρὸς στιγμήν, ὅτι, ἐσφαλμένως ἀσφαλῶς, ἀπέδιδε ὑπερβολικὴ ἐκτίμησι στὴν ἐπιροή του, καὶ δὲν τοῦ μίλησα. Ἐκεῖνος ὅμως συνέχισε καὶ ἐφαίνετο σὰν νὰ ἤθελε νὰ μὲ πείση. «"Ολοι δικοί μου εἶναι» μοῦ ἔλεγε. Καὶ τέλος, γιὰ νὰ τὸν ἱκανοποιήσω, ἔδειξα πὼς κάπως πιστεύω στοὺς ἰσχυρισμούς του. Τότε δέ, γιὰ νὰ μὲ βγάλη ἀπὸ τὴν ἀμηχανία, μοῦ λέει: «Ὅσο θὰ εἴμαστε, παιδί μου, στὴν Ἀρχὴ ὅλοι θὰ εἶναι παλαιοὶ καὶ ἀγαπητοὶ φίλοι μας. Ἀλλὰ ὅταν θὰ ἔλθουν οἱ ἐκλογές, τότε τρεῖς - τέσσερες θὰ εἶναι οἱ δικοί μας»!

ΡΩΤΗΣΑ τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη πῶς αὐτός, προσωπικά, πληροφορήθηκε τὴν ἑτοιμαζόμενη ἐνέα καὶ τελευταία — κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου — ἐπανάστασι».

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Ἡ πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα δύσο πήγαινε καὶ ὠξύνετο. Ἡ ἐπιφυλακή, καθὼς ὁ καιρὸς περνοῦσε, γινόταν συνηθισμένη κατάστασις. "Ανδρες τῆς δικῆς μου Μοίρας εἶχαν συνεχῶς συμπλοκὲς μὲ τὴν ἀπέναντι φρουρὰ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἡ ὁποία ἦτο προκλητικώτατη. Εἰς τὸ τέλος ἔκλεισαν τὰ παράθυρα καὶ οἱ πόρτες (πρὸς τὸν κῆπο) τοῦ μεγάρου Βενιζέλου, ποὺ ἔβλεπαν στὴν λεωφόρο Κηφισιᾶς. Περισσότερο ὅμως μᾶς ἀνησυχοῦσε τὸ Τάγμα Ἀρμάτων Μάχης, γιατὶ δὲν ξέραμε τί θὰ κάνη, παρὰ τὶς διαβεβαιώσεις τοῦ Κονδύλη ὅτι εἶναι δικό του. Καὶ ὅπως, τελικῶς, ἀπέδειξαν τὰ πράγματα εἴχαμε ἀπολύτως δίκιο.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ οἱ συνωμόται ἄρχισαν νὰ πλησιάζουν τὰ διάφορα τμήματα τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Στὴ δική μου μονάδα ἐρχόταν τακτικὰ γιὰ «ἐπίσκεψι» ὁ παλαιὸς μου συμμαθητὴς καὶ φίλος μου στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων Σπύρος Παπούλας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποταχθῆ τὸ 1931, γιὰ ἀνάμιξί του σὲ κάποια φιλοπαγκαλικὴ κίνησι. "Ηθελε —καθὼς ἐγκαίρως ἔμαθα— νὰ μυήση τὸν ἐπιλοχία τῆς πυροβολαρχίας μου Βασιλόπουλο. Ὁ τελευταῖος, φυσικά, ἦλθε καὶ μοῦ τὸ ἀνέφερε. Τοῦ ἔδωσα τὴν ἄδεια νὰ προσποιηθῆ τὸν «δικό» τους, ἀλλὰ φαίνεται πὼς γρηγορα ἀπονοητεύθηκαν καὶ παρητήθησαν τοῦ σκοποῦ των. "Οπως δὲ ἀπεδείχθη δραδύτερα (κατὰ τὸ κίνημα) ἐσχεδίασαν νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν μονάδα μου, διὰ πυρὸν τὰ ὁποῖα θὰ ἔριχναν ἀπὸ τὴν ἐφορείαν ὑλικοῦ πολέμου, ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀποστράτου ἀντισυνταγματάρχου Ἱερωνυμάκη, καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἰδίου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου.

Πρὶν ὅμως ἀπὸ αὐτὰ (κατὰ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1934, καὶ προτοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ἀναχωρήση ἐξ Ἀθηνῶν διὰ νὰ ἐγκατασταθῆ, μέχρι τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, εἰς τὴν Χαλέπαν τῆς Κρήτης, ὁπόθεν κατηύθυνε τὴν ὅλην ἀνατρεπτικὴν κίνησιν) ἐπεδίωξαν καὶ τὴν προσωπικήν μου ἐξουδετέρωσιν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἐνοχλῶ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον. Πράγματι, μίαν ἡμέραν ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ὁ τότε ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπὶ δεκαετίαν, πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κωνστ. Ροδόπουλος. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος τὸν Κωνστ. Ροδόπουλον, ὅπως διαβιβάση εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην καὶ εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλην, αἴτημά του περὶ μεταθέσεως τοῦ λοχαγοῦ Γ. Κουρούκλη σὲ μιὰ ἄλλη μονάδα τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ προσέθεσε: «Γιὰ τὴν διευκόλυνσι αὐτὴ ὑπόσχομαι οἱοδήποτε πολιτικὸ ἀντάλλαγμα θὰ μοῦ ζητήσουν».

Ποιός θά κοιμόταν ἥσυχος

ΠΟΙΑ ἦταν ἡ σχετικὴ δικαιολογία τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἦταν τὸ αὐτονόητο ἐρώτημα ποὺ ἔθεσα στὸ στρατηγὸ Κουρούκλη.

— Προέβαλε τὴν δικαιολογία· μοῦ ἀπαντᾶει, ὅτι οἱ σωλῆνες τῶν πυροβόλων μου ἦσαν συνεχῶς ἐστραμμένοι πρὸς τὸ σπίτι του, καθὼς καὶ οἱ κάννες τῶν πολυβόλων. Εἶπε: «Δὲν δύναμαι νὰ χρησιμοποιήσω τὴ θεράντα μου καὶ διαρκῶς προκαλοῦμαι ἀπὸ τὸ τιμῆμα αὐτό. Δὲν μπορῶ νὰ περάσω ἀνενοχλήτως τὴν λεωφόρο. Καὶ γενικῶς μοῦ κατέστησε τὴ ζωὴ ἀνυπόφορη, ὥστε νὰ χάσω καὶ τὸν ὕπνο μου».

(Γιὰ τὶς ἀϋπνίες καὶ τὶς ὑπερδιεγέρσεις ἐκεῖνες τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, μᾶς ἔχει μιλήσει παλαιότερα ὁ τότε διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων Νικόλαος Ρούσος).

— Αὐτὰ εἶπε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος στὸν ὑφυπουργὸ Κωνστ. Ροδόπουλο· συνέχισε ὁ συνομιλητής μου. Καὶ καθὼς ἀφηγεῖτο ὁ στενότατος συνεργάτης τοῦ Γ. Κονδύλη, μετέβη ἀμέσως νὰ συναντήση τὸν πρωθυπουργὸ καὶ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, στοὺς ὁποίους ἀνεκοίνωσε τὴν προσφορὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων: Νὰ δώση ὁποιαδήποτε πολιτικὸ ἀντάλλαγμα, γιὰ τὴν ἁπλὴ μετακίνησι, ἐντὸς τῆς Φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἑνὸς λοχαγοῦ.

Ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος τοὺς συνήντησε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τοὺς ἀνέφερε τὰ διαμειφθέντα. Τότε δὲ ὁ Γ. Κονδύλης, προλαμβάνων τὴν τυχὸν ἀπόφασιν τοῦ Π. Τσαλδάρη, ἐρώτησε τὸν ὑφυπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν: «Γιατὶ ἐπιμένει τόσο πολὺ ὁ Βενιζέλος στὴν μετακίνησι τοῦ λοχαγοῦ;». Ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος τοῦ ἀπάντησε: «Δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ ὅσο τὸν ἔχει ἀπέναντί του». Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης, μὲ τὴ συνηθισμένη ἐπιγραμματικότητά του λέγει: «Καλύτερα νὰ μὴ κοιμᾶται αὐτὸς καὶ νὰ κοιμᾶμαι ἐγὼ ἥσυχος. Μετάθεσις τοῦ λοχαγοῦ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη! Καὶ τὸ ζήτημα ἐτελειώθη, ἅπαξ διὰ παντός, μετ' ὀλίγον χρόνον, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν, ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Χανιὰ— εἰς τὴν ἐν Χαλέπᾳ πατρικήν του οἰκίαν, ὁπόθεν ἐξεπελύθη ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος».

ΑΠΟ πότε ὅμως, ὁ Γ. Κονδύλης, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας, ἄρχισε νὰ προσανατολίζεται στὴν ἰδέα τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν βασιλευόμενη;

— Δὲν ἦταν ἁπλῶς ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης. "Ηταν, κυριολεκτικά, ἀηδιασμένος. Καὶ δὲν ἀπέκρυπτε τὴ βαθύτατη μετάνοιά του γιατὶ εἶχε πρωτοστατήσει εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς 25ης Μαρτίου 1924.

Καὶ συνέχισε:

— Πολὺ πρὸ τῆς δημιουργίας τῶν προβλημάτων ποὺ ὡδήγησαν στὴν γένεσι τοῦ καθεστωτικοῦ καὶ εἰδικώτερα πρὸ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου (ποὺ ὑπῆρξε καὶ τὸ βασικὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν παλινόρθωσι), ἔτυχε, ἀρκετὲς φορές, νὰ συζητήσω κατ' ἰδίαν μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη γιὰ τὰ πολιτεύματα. Προτοῦ δὲ προχωρήσω πρέπει νὰ σᾶς πῶ, χαρακτηριστικώς, ὅτι τὴν συζήτησι αὐτὴ (τὴν περὶ πολιτευμάτων) τὴν ἄνοιγε ὅταν δὲν ὑπῆρχε γύρω του τὸ «δημοκρατικὸν του περιβάλλον». Μοῦ ἔλεγε, λοιπόν, καὶ τὴν ἄποψί του τὴν ὑπεστήριζε μὲ θέρμη, ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας στέκει μόνον σὲ ἕνα πόδι. Διότι ἡ κυβέρνησις πιὸ ἀνεδεῖ κνύεται (στὴν πρώτη φάσι) ἀπὸ τὸ Λαό, ὕστερα γοητεύεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ τὴν ἐγκαταλείψη! "Οταν δὲ παύση νὰ ἀντιπροσωπεύη τὸν Λαό, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐγκαταλείψη τὴν ἐξουσία, τότε γιὰ νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἔχει «γαντζωθῆ» χρειάζεται κίνημα. Γιατὶ οἱ «κατέχοντες» μετέρχονται κάθε μέσον —ἀπὸ τῆς ἐκλογικῆς νοθείας μέχρι τῆς ἀπροκαλύπτου βίας— διὰ νὰ διατηρηθοῦν. Καὶ μόνος τρόπος γιὰ «νὰ πέσουν» εἶναι τὸ κίνημα! Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν βασιλευομένη δημοκρατία. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ τὸ πολίτευμα εἶναι σταθερό, Καὶ στέκει σὲ δύο πόδια: Στὸν Βασιλέα καὶ στὸν Λαό. Καὶ ἔτσι ἀποφεύγεται ἡ ταλαιπωρία τοῦ δευτέρου ἀπὸ τὰ κόμματα, ποὺ ἐννοοῦν νὰ τὸν καταδημαγωγοῦν καὶ νὰ λένε ὅτι τὸν «σώζουν». Αἱ δὲ ἀντίρροποι δυνάμεις (διὰ τοῦ παράγοντος: Βασιλεὺς) ἰσορροποῦνται.

Αὐτὲς ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ Γ. Κονδύλη γιὰ τὴν ἀβασίλευτη καὶ τὴν βασιλευόμενη δημοκρατία. "Ως που, στὸ τέλος, ὅπως εἶχε πρωτοστατήσει γιὰ τὴν πρώτη (τὴν ἀβασίλευτη) μορφή, πρωτοστάτησε καὶ γιὰ τὴ δεύτερη (τὴ βασιλευόμενη).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΚΟΥΖΙΝΕΣ ΠΙΤΣΟΣ

'ΛΑΜΔΑ-ΑΛΦΑ'

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΛ

'Ι

1965	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		
	Ι ΠΑΓΙΟΝ		
	1. Ὀρυχεῖον		
14.371.954,68	1—1 Μηχαν. - Ἐγκαταστάσεις - Τροχαῖον ὑλικὸν	14.504.614,57	
1.582.417,46	1—2 Τεχνικὰ ἔργα - Κτιριακαὶ ἐγκαταστάσεις ..	1.586.153,54	
524.782,83	1—3 Ἐξαγορὰ μεταλλευτικῶν χωρων	525.892,47	
536.785,37	1—4 Ἀρχικὴ διάνοιξις Ἀπίου & ἀποστρ. Ἔργα	536.785,37	
891.486,80	1—5 Δοκιμαστικὴ λειτουργία - Ἐκπαίδευσις Προσωπικοῦ - Ἔρευναι - Δειγματοληψίαι	891.486,80	18
	2. Ἐργοστάσιον Λιγνιτοπλίνθων		
4.094.141,05	2—1 Μηχανήματα ἐν γένει	4.091.759,48	
852.256,03	2—2 Κτιριακαὶ Ἐγκαταστάσεις	852.256,04	4
	3. Ἀτμοηλεκτρικὸς Σταθμός		
7.413.882,87	3—1 Μηχανήματα ἐν γένει	7.499.135,69	
971.502,10	3—2 Κτιριακαὶ Ἐγκαταστάσεις	999.102,82	
339.750,23	3—3 Δοκιμ. λειτουργία - Ἐκπαιδ. Προσωπικοῦ	339.750,23	8
	4. Σιλὸ Φυσικοῦ Λιγνίτου		
179.950,89	4—1 Μηχανήματα ἐν γένει	179.950,89	
656.887,50	4—2 Κτιριακαὶ Ἐγκαταστάσεις	656.887,51	
	5. Ἐγκαταστάσεις Ἐξαερακώσεως		
1.018.496,68	5—1 Μηχανήματα ἐν γένει	1.018.496,67	
98.232,87	5—2 Κτιριακαὶ καὶ λοιπαὶ ἐγκαταστάσεις ...	98.232,87	
66.166,66	5—3 Δοκιμαστικὴ λειτουργία - Ἐκπ. προσωπικοῦ	66.166,66	1
	6. Βοηθητικαὶ Ὑπηρεσίαι		
608.917,66	6—1 Μηχανήματα ἐν γένει	700.832,85	
1.939.639,21	6—2 Κτιριακαὶ ἐγκαταστάσεις	1.940.129,03	
139.724,15	6—3 Μεταφορικὰ μέσα	184.270,98	2
68.176,82	7. Ἐπιπλα & Σκεύη		
205.773,50	8. Συναλλαγματικαὶ διαφοραὶ ἐξ ἀναπτιμήσεως ΔΜ		
833.899,58	9. Ἔξοδα ἱδρύσεως καὶ ὀργανώσεως		
	10. Ἔργα ὑπὸ ἐκτέλεσιν		
750.266,02	10—1 Ἐπέκτασις Ὀρυχείου (ἔρευναι - μελέται - διάφοροι δαπάναι)	3.226.635,80	
246.076,93	10—2 Ἐπέκτασις Ὀρυχείου εἰς περιοχὴν Καρδιᾶς (ἔρευναι - μελέται - δαπάναι διάφοροι) ...	369.592,86	
5.453,28	10—3 Ἐπέκτασις ἀτμοηλεκτρικοῦ σταθμοῦ		
—	10—4 Ἐπέκτασις καὶ συμπλήρωσις Βοηθ. Τμημ. Βιομ. Συγκροτημ.	12.784,81	3
	11. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ		
1.218.890,51	1. Ἀποθήκη ὑλικῶν		
5.533,17	2. Προϊόντα		
1.525.225,72	3. Χρεώσται - Πελάται (Δ.Ε.Η.)		
4.206,95	4. Γραμμάτια εἰσπρακτέα		
16.369,79	5. Γραμμάτια ἐν καθυστερήσει		
113.392,—	6. Γραμμάτια παρὰ τραπέζαις πρὸς εἰσπραξιν ..		
3.390.731,77	7. Δαπάναι ἐπομένων χρήσεων		
	8. Διάφοροι Χρεωστικοὶ Λογαριασμοί :		
7.199.732,48	8—1 Λογαριασμοὶ Δ.Ε.Η.	1.219.240,36	
584.437,58	8—2 Λοιποὶ Λογαριασμοί	453.839,34	1
6.750.000,—	III. ΜΕΤΟΧΟΙ — ΔΕΗ Εἰσπρακτέαι δόσεις ἐκ τῆς αὐξήσεως Μετοχικοῦ Κεφαλαίου ...		
1.000.000,—	IV. ΜΕΤΟΧΑΙ: Μέρος διατεθεῖσαι ἐκ τῆς αὐξήσεως Μετοχικοῦ Κεφαλαίου		
	V. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ		
1.072.839,27	1. Τράπεζαι		
56.011,52	2. Ταμεῖον		1
—	3. Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων		
	VI. ΖΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΝΕΟΝ		
10.280.151,08	1. Ζημίαι παρελθουσῶν χρήσεων		
922.657,24	2. Ζημίαι χρήσεως		
72.536.800,25			
47.719,61	VII. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΣΤΙΚΟΙ		
	1. Περιουσιακὰ στοιχεῖα Τρίτων		
27.226.733,35	2. Ἐγγυητικαὶ Ἐπιστολαί - Ἐγγ. Διάφοροι - Συμβ. Προμ. καὶ Δανειοδοτήσεις		6
99.811.253,21			

'Εφ' ὅλων τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς Ἑται

'Αν

ΕΤΗ	1965	
	4.030.555,99	Μικτὸν Κέρδος
		Μείον :
470.217,24		Ἔξοδα Διοικήσε
15.690,32		Ἔξοδα ἐξυπ. Γε
2.173.601,27		Ἔξοδα Χρηματο
57.874,99	2.717.383,82	Ἔξοδα Πωλήσεω
	1.313.172,17	Ὑπόλοιπον Κερδ
		Πλέον :
172.643,53		Ἔσοδα διάφορα
10.422,94	183.066,47	Τόκοι Πιστωτικ
	1.496.238,64	Κέρδη καὶ Ἔσοδα
		Μείον:
12.218,03		Ζημίαι Διάφορο
1.248,52	13.466,55	Οὐδέτεραι Δαπ
	1.482.772,09	Καθαρὸν Ἀποτέ
	2.405.429,32	Καταβληθεῖσαι Χ
	922.657,23	Ζημίαι Χρήσεω
		Πλέον :
10.230.299,38		Ζημίαι Παρελθου
49.851,71	10.280.151,09	Μεταβολαὶ προκ
	11.202.808,32	Ζημίαι εἰς Νέο

'Ο 'Αντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της ουγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Ὁ Κονδύλης διησθάνετο ὅτι ὑπηρετοῦντο οἱ σκοποὶ τῆς ἄκρας Ἀριστερᾶς

ΩΣΠΟΥ ΤΟ ΩΜΟΛΟΓΗΣΕ ΚΑΙ Ο ΣΑΡΑΦΗΣ

70ὸν

ΣΤΑΡΑΤΗ καὶ ἀνάλογη μὲ τὶς περιστάσεις ἦταν ἡ ἀπάντησι τοῦ Γ. Κονδύλη στὸ διάβημα ποὺ, κατὰ παράκλησι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων ἔγινε ἀπὸ τὸν τότε ὑφυπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν Κων. Ροδόπουλο, στὸν πρόεδρο τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρη καὶ σὲ αὐτὸν προσωπικά: «Καλύτερα νὰ μὴ κοιμᾶται ὁ Βενιζέλος καὶ νὰ κοιμᾶμαι ἐγὼ ἥσυχος»! "Οπως πολὺ χαρακτηριστικὴ στὴν ἁπλότητά της, ἦταν καὶ ἡ τοποθέτησι τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος γύρω ἀπὸ τὴν ἀβασίλευτη καὶ τὴν βασιλευόμενη δημοκρατία. Ἡ πρώτη μορφὴ τοῦ πολιτεύματος (ἡ ἀβασίλευτη) στηριζόταν, κατὰ τὴν παρομοίωσι τοῦ Γ. Κονδύλη, σὲ ἕνα πόδι, ἦταν «μονόπους». Καὶ ἔτσι, ἂν δὲν κατέφευγε στὰ «δεκανίκια» τῶν κινημάτων, γιὰ νὰ κρατηθῆ, συνεχῶς κλονιζόταν καὶ παρέπαιε. Ἡ δεύτερη μορφὴ (ἡ βασιλευόμενη) στεκόταν σὲ δυὸ πόδια, ἦταν «δίπους - λογική». Ὁ δὲ παράγων βασιλεύς, ἰσορροποῦσε τὶς ἀντίρροπες δυνάμεις.

— Ἀλλὰ μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης, ὁ Γεώργιος Κονδύλης δὲν περιώριζε πιὰ τὶς ἀνησυχίες του γιὰ τὰ κακὰ ποὺ ἐπεφύλασσε ἡ ἀβασίλευτη δημοκρατία, μόνον εἰς ὅ,τι ἀφοροῦσε τὶς ἐσωτερικὲς ἀναταραχὲς καὶ τὴν πολιτικὴ ἀστάθεια. Οἱ ἀνησυχίες του ἐξετείνοντο μακρύτερα καὶ διέβλεπε γιὰ τὸν τόπο πολὺ μεγαλύτερους κινδύνους. Εἰδικώτερα ἀνησυχοῦσε γιὰ τὸν ἐνισχυόμενο ὑπὸ τῆς ὄθεν «δημοκρατίας» κομμουνισμὸ καὶ πέραν τούτου διὰ τὰς εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιώξεις τοῦ σλαυισμοῦ. Συνεχῶς ἐπεκαλεῖτο τὸ σταθερὸ καὶ ἀμετακίνητο σλαυικὸ ὄνειρο περὶ καθόδου τῶν Ρώσων εἰς τὰ ζεστὰ νερὰ τοῦ Αἰγαίου. Καὶ ἔλεγε: «Κάθε κομμουνιστὴς ἑλληνικῆς καταγωγῆς εἶναι ἕνας σλαῦος στρατιώτης ἢ μᾶλλον γενίτσαρος». Συνεχῶς δὲ ἐπανελάμβανε ὅτι πέραν τῶν καθαρῶς ἰδικῶν της ἐπιδιώξεων, ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις ἐνδιεφέρετο καὶ διὰ τοὺς φυλετικοὺς συγγενεῖς της Λαούς, διὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Γιουγκοσλάβους. Καὶ ἐξηγοῦσε: «Γιὰ μᾶς, βέβαια, ἡ Ρωσία, εἴτε ὡς Τσαρικὴ, εἴτε ὡς Σοβιετικὴ δὲν εἶχε καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη κανένα ἐνδιαφέρον. Κοιτάει πρῶτα τὸν ἑαυτό της καὶ ὕστερα τοὺς δικούς της. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ρῶσοι γιὰ μὴ κατεβοῦν στὴν Μακεδονία, θὰ κατεβάσουν τοὺς ἀνθρώπους τους, τὰ ὑποκατάστατά τους. Καὶ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ κατέχουν αὐτοὶ τὰ ἑδάφη μας. Νὰ γιατὶ ἀνησυχῶ ὅτι τὸ ἀδυνάτισμα τῆς χώρας μας καὶ τὸ ξεχαρβάλωμα ποὺ ἐπέφερε ἡ δημοκρατία, μπορεῖ νὰ μᾶς στοιχίσουν πολὺ ἀκριβά. Ἡ μᾶλλον νὰ μᾶς στοιχίσουν τὰ πάντα. Καὶ μεῖς νὰ μείνουμε ἕνα φτωχὸ καὶ δυστυχισμένο κομμάτι τῆς γῆς ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα καὶ κάτω. Ὄχι δέ, ἀσφαλῶς, ἕνα ἐλεύθερο κρατίδιο. Θὰ γίνουμε ἁπλῶς μιὰ χωρὶς ἀξία σλαυικὴ ἐπαρχία, στὴν ὁποία οὔτε τὴ «δόξα» καὶ τὰ «κλέη» τῶν προγόνων μας θὰ μπορούμε κἂν νὰ ἐπικαλεσθοῦμε ἢ νὰ ἐπιδείξουμε. Θὰ ἐξαφανισθοῦμε. Θὰ χαθοῦμε καὶ σὰν κράτος, καὶ σὰν Ἔθνος, καὶ σὰν φυλή. Θὰ προσπαθήσουν νὰ μᾶς ἐξοντώσουν σὰν ἑλληνικὸ κύτταρο ἂν δὲν μπορέσουν νὰ μᾶς ἀφομοιώσουν». Τέλειωνε δὲ ἔτσι: «Ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας ἔχουμε πάρει τὸν φοβερώτερο κατήφορο πρὸς τὸν κομμουνισμὸ καὶ τὸν σλαυισμό. Ἂν δὲν ἀντιδράσουμε ἐγκαίρως, ἂς κλαίμε ἀπὸ τώρα»!

Τό κίνημα ἦταν Ἀριστερό

ΑΥΤΕΣ ἦταν οἱ φοβερὲς ἀνησυχίες τοῦ Γ. Κονδύλη πρὶν τριανταδύο καὶ περισσότερο, χρόνια. Καὶ αὐτὲς οἱ ἀνησυχίες τὸν ἔκαναν νὰ ἀναθεωρήση τὶς πολιτειακὲς του πεποιθήσεις καὶ νὰ ἀναζητήση τὴν βασιλικὴ παλινόρθωσι σὰν μοναδικὸ δρόμο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ τόπου.

— Δὲν ξέρω γιατί· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ὁ Γεώργιος Κονδύλης εἶχε συνυφάνει διαισθητικὰ τὸ τότε ἀναμενόμενο κίνημα, τὸ κίνημα ποὺ τελικὰ ἔξέσπασε τὴν 1η Μαρτίου 1935, μὲ τὸν κομμουνιστικὸ κίνδυνο, καὶ πέραν τούτου μὲ τὸν ἐθνικὸ κίνδυνο ποὺ θὰ διέτρεχε ἡ Ἑλλάς. Καὶ ὅπως ἀπὸ τὰ πράγματα ἀπεδείχθη ὄχι μόνον εἶχε δίκιο, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ ἀληθινὸς προφήτης. Ὅ τι χωρὶς ἴσως νὰ μπορῆ νὰ τὸ καθορίση διαισθάνονταν, ἐπαληθευσε σὲ ἐλάχιστο χρόνο κατὰ κεραίαν. Καὶ κατὰ τρόπον μαθηματικόν.

Ρωτάω τὸν στρατηγὸ Κουρούκλη νὰ μοῦ κάνη πιὸ συγκεκριμένες καὶ τὶς ἀνησυχίες τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, μὰ καὶ τὶς ἐπαληθεύσεις τους.

Καὶ μοῦ ἀπαντάει:

— Βέβαια στὴν ἐξωτερική, στὴν κατ' ἐπίφασι μορφὴ του, τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἦταν βενιζελικό. Αὐτὸ πίστευε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, καὶ γι' αὐτὸ ἔκανε τὰ ὅσα ἔκανε καὶ κατὰ τὸν χρόνο τῆς προετοιμασίας τοῦ κινήματος, καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξί του, καὶ κατὰ τὴν διάρκειά του, μέχρι καὶ τὴν καταστολή του. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο πίστευε καὶ ὁ Νικόλαος Πλαστήρας. Αὐτὸς ἐφαντάζετο ὅτι τὸ κίνημα ἦτο πλαστηρικό. Καὶ μὲ τὴ σειρά του καὶ ἐκεῖνος ἔκανε τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ κινήματος, καὶ πρίν, καὶ κατά, καὶ μετά. Ἄλλοι πάλιν, ποὺ δὲν τοὺς ἄρεσε νὰ ξεχωρίσουν τὸν Βενιζέλο ἀπὸ τὸν Πλαστήρα ἢ τὸν Πλαστήρα ἀπὸ τὸν Βενιζέλο, ἤθελαν νὰ νομίζουν ὅτι τὸ κίνημα ἦταν βενιζελοπλαστηρικό. Ἄλλοι θεωροῦσαν τὸ κίνημα σὰν ἐξέγερσι τῶν «ἀδικημένων ἀποτάκτων» (ἐκείνων ποὺ ἀπετάχθησαν μετὰ τὴν δωδεκάχρη πλαστηρικὴ δικτατορία τῆς 6ης Μαρτίου 1933), καὶ ἄλλοι, τέλος, σὰν ἕνα ξέσπασμα τῶν διὰ μέσου τοῦ χρόνου ἀποστρατευθέντων βενιζελικῶν. Βέβαια πάντες αὐτοί, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ὁ «μαύρος καβαλλάρης», καὶ οἱ ἀπότακτοι, καὶ οἱ ἀπόστρατοι, θεωροῦσαν στὸ βάθος τὸν Ἑλ. Βενιζέλο ὡς τὸν ἄξονα, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐστρέφετο ἡ ὅλη ἀνατρεπτικὴ κίνησις, ἡ κίνησις ποὺ ὡδήγησεν εἰς τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» τοῦ Μαρτίου 1935.

Πέραν ὅμως ὅλων ἐκείνων ποὺ πίστευαν ἢ ποὺ ἤθελαν νὰ πιστεύουν τὸ κίνημα ὡς «βενιζελικό» ἢ πάντως ὡς «βενιζελοειδές» ὑπῆρχε καὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης, ὁ ὁποῖος τὸ διησθάνετο ὡς ἀριστερόν, λέγω τὸ διησθάνετο, γιατὶ τότε δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἀποδείξη ὡς ἀριστερό. Ἡ ἀπόδειξίς του ὅμως ὡς ἀριστεροῦ, ἦλθε γοργορώτερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῆ καὶ ὁ πλέον εὐφάνταστος ἄνθρωπος. Καὶ ἦλθε ὅταν πλέον ὁ Γ. Κονδύλης δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν ζωήν.

Ἰδοὺ διατὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἔσπευσε εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος νὰ ἀναζητήση τὴν μόνην σωστικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα διέξοδον: Τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ πολιτεύματος τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε διὰ τῆς γενναίας πράξεως τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1935. Καὶ τὴν ἐπέτυχε αὐτός, ὡς πολιτικός, ὁλομόναχος μὲ τὴν σύμπραξιν βεβαίως τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς χώρας.

Πῶς ἐπισημοποιήθηκαν αἱ διαισθήσεις

ΟΤΑΝ, λοιπόν, ζοῦσε ὁ Γ. Κονδύλης (καὶ ἔζησε πολὺ λίγο μετὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου καὶ ἐλάχιστα μετὰ τὴν βασιλικὴ παλινόρθωσι), δὲν εἶχε ἀκόμα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἀποδείκνυαν τὴν «ἀριστερότητα» τῆς μαρτιάτικης ἐπαναστάσεως. Τὸ μόνο σύγχρονο μὲ τὸ κίνημα στοιχεῖο ποὺ ὑπῆρχε, ἦταν τὸ (ἄγνωστο τότε) γράμμα ποὺ ἔστειλε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο (τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας ποὺ ξέσπασε τὸ μεγάλο κακὸ) ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου του Νικόλαος Ρούσος. Αὐτὸς πρωτομίλησε γιὰ τὶς «ἀριστερὲς τάσεις καὶ ἰδέες» τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα», τοῦ Στέφανου Σαράφη.

Ὡς που νὰ «ἐπισημοποιηθοῦν» οἱ «διαισθήσεις» τοῦ Γ. Κονδύλη πέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. Ὅταν ὅμως ἐπισημοποιήθηκαν, τοῦτο ἔγινε κατὰ τὸν πιὸ πανηγυρικὸ τρόπο. Καὶ δὲν ἔγινε ἀπὸ ἕνα ὁποιοδήποτε καὶ ὁσοδήποτε ἀξιόλογο ἱστορητή, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ ὁποῖος δὲν ἄργησε νὰ γίνη ἀρχηγὸς καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ «Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Στρατοῦ». Τοῦ τρομεροῦ Ε.Λ.Α.Σ. ποὺ κατέσφαξε χιλιάδες Ἕλληνες, καὶ ποὺ συγκροτήθηκε γιὰ νὰ ὁδηγήση καὶ νὰ ὑποδουλώση τὴ χώρα στὸ σλαυικὸ στρατόπεδο. Δὲν μᾶς εἶναι δὲ ἄγνωστα αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια ἔγραψε καὶ ἱστόρησε:

> ...Ἀλλιῶς, τὸ βλέπομε ἐμεῖς τὸ καινούργιο Κράτος· διακήρυξε ὁ Στ. Σαράφης καὶ ἀλλιῶς οἱ βενιζελικοὶ καὶ οἱ πλαστηρικοί. Αὐτοὶ πάλιν εἶχαν τὶς διαφορές τους, γιατὶ οἱ πλαστηρικοὶ ἤθελαν τὴν ἐπικράτησι τοῦ Πλαστήρα, νομίζοντας πὼς ἔτσι θὰ ἀλώνιζαν. Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα πὼς ἂν πετύχαινε τὸ κίνημα (τῆς 1ης Μαρτίου 1935) θὰ χρειάζονταν μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ δημιουργηθῆ δίκαιο καὶ συγχρονισμένο κράτος, καὶ ἴσως στὸν ἀγώνα αὐτὸν νὰ βρισκόμουνα στὴν ἀνάγκη νὰ συγκρουσθῶ μαζί τους. Δὲν τοὺς φοβόμουνα ὅμως (τοὺς βενιζελικοὺς καὶ τοὺς πλαστηρικούς), αὐτὸ ἄλλωστε ἦταν δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπός, μετὰ τὴν ἐπικράτησι...

Ἔτσι καὶ κατὰ τὴν διακήρυξι —ὁμολογία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφ. Σαράφη, τὸ μαρτιάτικο κίνημα δὲν ἦταν οὔτε βενιζελικὸ ὅπως πίστευε ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, οὔτε πλαστηρικὸ ὅπως πίστευε ὁ Νικ. Πλαστήρας, οὔτε βενιζελοπλαστηρικὸ ὅπως πίστευαν οἱ βενιζελοπλαστηρικοί.

— Ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀριστερό· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ὅπως διησθάνετο, τόσον ἐγκαίρως καὶ τόσον προφητικῶς, ὁ Γεώργιος Κονδύλης.

Θύτες καί θύματα

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ὅμως μονάχα ἡ διακήρυξι τοῦ Στέφ. Σαράφη ποὺ ἐπισημοποίησε καὶ ἀπόδειξε τὴν ἀριστερότητα τοῦ πρωτομαρτιάτικου κινήματος.

— Ἂν καὶ δὲν θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλα στοιχεία· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, διότι μετὰ τὴν ὁμολογία τοῦ **Στέφ. Σαράφη** κάθε ἐπιπρόσθετη μαρτυρία θὰ ἦτο περιττὴ ἢ ἁπλῶς ἐπικουρική, ἐν τούτοις καὶ πολλὰ ἐπιπρόσθετα πράγματα ἤλθαν νὰ ἀποδείξουν τὸ ἀσφαλὲς τῆς κονδυλικῆς διαισθήσεως.

Βεβαίως εἰς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου παρεισύρθησαν καὶ ἔλαβαν μέρος καὶ πλεῖστοι ὅσοι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν εἰλικρινῶς εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον παραπλανηθῆ ἀπὸ τὰς ψευδολογίας περὶ δήθεν κινδύνων τοῦ πολιτεύματος. Αὐτοὶ ἦσαν τὰ τραγικὰ θύματα τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης. Εἶναι δὲ ἀναφισβήτητο κατὰ τὸν πλέον ἀναφισβήτητο τρόπο, ὅτι εἰς ὅλας αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ὑπάσχουν καὶ τὰ θύματα, οἱ ἀποκαλούμενοι ἰδεολόγοι ἢ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, εἰς τὸ τέλος, ἀπὸ ἀφέλειαν ἢ ἀπὸ ἄγνοιαν, κάνουν περισσότερο κακὸ παρὰ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἔνοχοι. Διότι καὶ μὲ τὶς προσωπικότητές τους — ἂν ἔχουν— καὶ μὲ τὸν ὄγκο τους, «καμουφλάρουν» τὴν πραγματικότητα καὶ δίνουν προκαταβολικὸς «συγνωροχάρτι» εἰς τὶς πλέον ἀπίθανες καὶ ἐπικίνδυνες καταστάσεις.

Στὴν περίπτωσι, μάλιστα, τῆς 1ης Μαρτίου 1935 θὰ λυπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ ὅτι οἱ Ἑλ. Βενιζέλος καὶ Νικ. Πλαστήρας ἦσαν καὶ θύται καὶ θύματα. Θύται διότι ὠργάνωσαν καὶ ἐξαπέλυσαν τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ἐλπίζοντες ὅτι αὐτοὶ θὰ εἰσέπρατταν τὸ ὄφελος τῆς τυχὸν ἐπαναστατικῆς νίκης. Θύματα δὲ διότι ὁ Στέφ. Σαράφης, ὑπηρετῶν τὴν ἀριστερωσύνη του καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει τὴν κομμουνιστικότητά του, ἠτοιμάζετο «νὰ συγκρουσθῆ μαζί τους». Τοῦτο, κατὰ τὴν ὁμολογία του, ἦτο ὁ «δεύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς» ἢ κατὰ τὴν κομμουνιστικὴ φρασεολογία ὁ «δεύτερος γῦρος».

Ποιὲς ὅμως εἶναι —πέραν τῆς συγκλονιστικῆς ὁμολογίας τοῦ Στ. Σαράφη— οἱ ἐπιπρόσθετες μαρτυρίες ποὺ ἀποδείχνουν τὴν ἀριστερότητα τοῦ μαρτιάτικου κινήματος;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Καὶ πάλιν οἱ δεκαετίες ἀλληλοαντιγράφονται. — Τὸ σωτήριον ἔτος 1935 καὶ τὸ σωτηριώτατον 1967. — Πῶς ἐπιβεβαιώθηκαν οἱ διαισθητικὲς ἀνησυχίες τοῦ Γ. Κονδύλη. —«Ἀφησέ τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ἐγὼ θὰ τοὺς συγυρίσω». — Γιατὶ δὲν συλλαμβάνονταν οἱ ὑποπτοι. —«Τοῦ τὸ ἔχω ὑποσχεθῆ τοῦ Βενιζέλου ὅτι κάποτε θὰ τὸ βρῆ ἀπὸ μένα». — «Τὸν Πλαστήρα μὴν τὸν λογαριάζεις. Αὐτὸν τὸν ξέρω καλά». — Πῶς ὁ Γ. Κονδύλης ἀναθεώρησε τὶς πολιτειακὲς πεποιθήσεις του. — Ἡ ἄγνοια ὅλων ἐκείνων ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ περιβάλλον του. — Ἕνας σπαρταριστὸς διάλογος. —«Τώρα θὰ τοὺς λὲς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἔλεγες». — «Καὶ ἂς μᾶς συγχωρήση ὁ Θεός»!

ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ»

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι Γονεῖς καὶ Κηδεμόνες οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐγγράψωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ Ἐκπαιδευτήρια τοῦ Συλλόγου (Νηπιαγωγεῖον, Δημοτικὸν Σχολεῖον, Γυμνάσιον καὶ Λύκειον Θηλέων ἐν Πεύκῃ Ἀμαρουσίου καὶ Δημοτικὸν καὶ Γυμνάσιον Ἀρρένων παρὰ τὴν πλατεῖαν Κυψέλης) νὰ σπεύσουν νὰ καταθέσωσιν αἰτήσεις ἐγγραφῆς μέχρι 10ης Ἰουλίου 1967 εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου, Μαυρομιχάλη 32 ἀπὸ 9ης π.μ. μέχρι 1ης μ.μ. ὅπου καὶ θὰ λάβωσι περισσοτέρας πληροφορίας.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ ΠΡΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΝ:

«Ἀφῆστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ἐγὼ θὰ τοὺς συγυρίσω»!

«ΑΡΚΕΤΑ ΤΟΥΣ ΒΑΣΑΝΙΣΑΜΕ ΤΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ»

71ον

ΤΟ ΕΧΟΥΜΕ πῆ καὶ ἄλλες φορές. Καὶ ἴσως νὰ τὸ ξαναποῦμε ἄλλες τόσες. "Οχι μονάχα οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο («ἀλλήλους»), μὰ καὶ οἱ δεκαετίες. Πρὶν τριανταδύο χρόνια, ὁ Γεώργιος Κονδύλης, διαισθανόταν καὶ ἐπίστευε πὼς τὸ ἑτοιμαζόμενο κίνημα, ποὺ ξέσπασε τὴν 1η Μαρτίου 1935, ὑπηρετοῦσε σὲ ἀπώτερη ἀνάλυσι τοὺς βαθύτερους σκοποὺς τῆς ἀποκαλουμένης 'Αριστερᾶς. "Οχι, βέβαια, τὸ «νὰ ζήσουμε ὅλοι καλύτερα» καὶ νὰ σταματήσῃ «ὁ πλούσιος νὰ ἐκμεταλλεύεται τὸν φτωχὸ ἢ ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατο». Αὐτὰ εἶναι ὡραῖα λόγια ποὺ λέγονται σὲ ὅλες τὶς χῶρες καὶ ποὺ δὲν ἐφαρμόζονται στὶς κομμουνιστικές. Γνωρίζοντας δὲ τὴν μιὰ καὶ μόνη ἀλήθεια, ὁ Γ. Κονδύλης, δὲν ἔπαυε νὰ διατυπώνῃ τοὺς φόβους ποὺ τὸν εἶχαν κυριεύσει: «Ἀνησυχῶ ὅτι τὸ ἀδυνάτισμα τῆς χώρας μας καὶ τὸ ξεχαρβάλωμα ποὺ ἐπέφερε ἡ δημοκρατία, μπορεῖ νὰ μᾶς στοιχίσουν πολὺ ἀκριβά. Ἡ μᾶλλον νὰ μᾶς στοιχίσουν τὰ πάντα. Καὶ μεῖς νὰ μείνουμε ἕνα φτωχὸ καὶ δυστυχισμένο κομμάτι τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν 'Αλιάκμονα καὶ κάτω. "Οχι δέ, ἀσφαλῶς, ἕνα ἐλεύθερο κρατίδιο. Θὰ γίνουμε ἁπλῶς μιὰ χωρὶς ἀξία σλαυικὴ ἐπαρχία, στὴν ὁποία οὔτε τὴ «δόξα», οὔτε τὰ «κλέη» τῶν προγόνων μας, θὰ μποροῦμε κἂν νὰ ἐπικαλεσθοῦμε ἢ νὰ ἐπιδείξουμε. Θὰ ἐξαφανισθοῦμε. Θὰ χαθοῦμε καὶ σᾶν κράτος, καὶ σᾶν ἔθνος, καὶ σᾶν φυλή. Θὰ προσπαθήσουν νὰ μᾶς ἐξοντώσουν σᾶν ἑλληνικὸ κύτταρο, ἂν δὲν μποροῦσαν νὰ μᾶς ἀφομοιώσουν». Καὶ πρόσθετε: «Ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας ἔχουμε πάρει τὸν φοβερώτερο κατήφορο πρὸς τὸν κομμουνισμὸ καὶ τὸν σλαυισμό. "Αν δὲν ἀντιδράσουμε ἐγκαίρως ἂς κλαῖμε ἀπὸ τώρα»!

(Μήπως ὡς πρὸς τὶς παραπάνω διαπιστώσεις καὶ ἀνησυχίες ὑπάρχει καμμιὰ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ σωτηρίου ἔτους 1935 καὶ τοῦ σωτηριωτάτου 1967;).

Καὶ δὲν ἄργησε νὰ ἔρθῃ ἡ στιγμὴ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὁ Στέφανος Σαράφης, ἐπιβεβαίωσε ἑκατὸ κεραίαν» τὶς διαισθητικὲς ἀνησυχίες τοῦ Γ. Κονδύλη. Καὶ τοῦτο, ἀφοῦ σὲ αὐτὸ τὸ μεταξύ, προηγήθηκε ἡ κινητοποίησι τῶν Βουλγάρων (γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω) καὶ ἐκδηλώθηκαν τὰ ἀρπακτικὰ ἐνδιαφέροντα διαφόρων ἄλλων κακοπροαίρετων φίλων» μας.

— 'Αλλὰ καὶ πρὸ τῆς πλήρους ὁμολογίας τοῦ Σαράφη, μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης, ὑπῆρξε σαφὴς καὶ ἀποκαλυπτικὴ ἡ στάσις του, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατοχῆς ἀκόμη. "Οταν, δηλαδή, ἔγινε στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Δὲν ἐχρειάζετο, συνεπῶς, καὶ ἡ γραπτὴ μαρτυρία του.

«Ξέρω ἐγὼ νὰ τούς συγυρίσω!»

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνέχισε:

— Πέραν ὅμως καὶ τῆς στάσεως καὶ τῆς ἀποκαλύπτου ὁμολογίας τοῦ Στέφ. Σαράφη, ὑπάρχει, ὡς πρὸς τὴν ἀριστερότητα τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καὶ μία ἄλλη —ἐκ τῶν πραγμάτων— συγκλονιστικὴ μαρτυρία. "Ολοι σχεδὸν οἱ πρῶτιστοι καὶ κύριοι παράγοντες τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ὑπῆρξαν πρῶτιστοι καὶ κύριοι παράγοντες τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὴν κατοχή, ποὺ συνεχίσθη τὸν «ψωμὸ Δεκέμβρη» καὶ ποὺ ὁλοκληρώθη μὲ τὸν συμμοριτοπόλεμο τῶν ἐτῶν 1947 — 1949. Καὶ δὲν ἦτο, βέβαια, τοῦτο μία ἁπλῆ σύμπτωσις. "Ο,τι ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοὺς ἀριστερούς τοῦ τύπου Σαράφη τὸν Μάρτιον τοῦ 1935, ἐπανεφέρθη, βραδύτερον, μὲ πρωταγωνιστὰς τὰ ἴδια φυσικὰ πρόσωπα, καὶ εἰς τὴν κυρίως 'Ελλάδα καὶ εἰς τὴν Μέσην 'Ανατολήν, 'Εχρησιμοποιήθησαν δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας καὶ αἱ αὐταὶ μέθοδοι καὶ τὰ πανομοιότυπα συστήματα.

"Εθεσα καὶ στὸ στρατηγὸ Κουρούκλη τὸ ἐρώτημα, ἂν καὶ ὡς πιὸ σημεῖο ὁ Γ. Κονδύλης ἤξερε τὸ κίνημα, ποὺ ἀπὸ τὸν 'Ιούλιο τοῦ 1933 ἑτοίμαζε ἡ παλαιὰ βενιζελικὴ παράταξι.

— Τὸ κίνημα μοῦ ἀπαντάει, τὸ ἤξερε ὁλόκληρη σχεδὸν ἡ 'Ελλάς. Εἶχε, λοιπόν, ἀσφαλῶς τὶς πληροφορίες του καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. "Αλλως τε πολλοὶ δικοί του ἄνθρωποι εἶχαν κληθῆ διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ κίνημα. Καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶχαν σπεύσει νὰ τοῦ ἀναφέρουν σχετικῶς καὶ νὰ τὸν κατατοπίσουν. 'Εγνώριζεν, ἐξ ἄλλου, τὰς «κινήσεις» ὡρισμένων προσώπων, ἀλλὰ καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς κινουμένους δὲν ἀνῆκε σὲ ὀργανικὴ μονάδα. Αὐτοί —οἱ κινούμενοι— ἦσαν σὲ ἐπιτελεῖα ἢ σὲ σχολεῖα. Καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἦσαν ἀπόστρατοι ἢ ἀπότακτοι. Πάντως μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐνεργὸ ὑπηρεσία.

Ρωτάω:

— 'Αφοῦ ἤξερε αὐτὰ ποὺ ἤξερε καὶ αὐτοὺς ποὺ ἤξερε, τότε γιατὶ δὲν τοὺς συνελάμβανε;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Θὰ σᾶς ἀπαντήσω κατηγορηματικά, ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης ἤθελε νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ φημολογούμενο κίνημα γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τοὺς κτυπήσῃ μιὰ καὶ καλή. Καὶ νὰ γίνῃ ἔτσι κύριος τῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν, καθὼς ἤλπιζε, θὰ κατηύθυνε ἐφεξῆς αὐτὸς καὶ μόνον. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο τὸ ἀντλῶ ἀπὸ τὶς τότε συνομιλίες μου μαζί του, ὅταν ἀνήσυχος τοῦ διεβίβαζα καὶ τὶς δικές μου πληροφορίες. Εἰς κάθε δὲ περίπτωσιν, ποῦ κάτι συγκεκριμένο τοῦ ἀνέφερα, μοῦ ἀπαντοῦσε: «Ἀφῆστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ἔρω ἐγὼ νὰ τοὺς συγυρίσω». Καὶ ὅταν μιὰ ἡμέρα τοῦ ἀνέφερα ὅτι ἡ ἀνάμιξις τῶν 'Ελ. Βενιζέλου καὶ Νικ. Πλαστήρα ἦτο ἀπολύτως ἐξηκριβωμένη —καὶ ἂς μὴ ἦσαν τότε εὑρύτερον γνωσταὶ αἱ ἰδιόγραφοι συγκλονιστικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων— μοῦ ἀπήντησε μὲ κάποιο πεῖσμα: «Τοῦ τὸ ἔχω ὑποσχεθῆ τοῦ Βενιζέλου, ὅτι κάποτε θὰ τὸ δρῆ ἀπὸ μέναν»! "Οσον ἀφορᾶ στὸν Πλαστήρα μοῦ εἶπε: «Αὐτὸν μὴν τὸν λογαριάζεις· τὸν ξέρω καλά. "Οπως καὶ αὐτὸς μέ ξέρει καλά»!

"Αγνοια γιά τίς νέες πεποιθήσεις του

ΕΤΣΙ ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν προκινηματικὴ περίοδο οἱ συζητήσεις καὶ στὰ δύο στρατόπεδα —τῶν παρανόμων, ἀλλὰ καὶ τοῦ νόμιμου κράτους— περιστρέφονταν γύρω ἀπὸ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» πού, τελικά, ξέσπασε τὴν 1η Μαρτίου 1935.

— 'Εγώ, μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, δὲν ἔπαυνα νὰ ἀναφέρωμαι στὸ ἑτοιμαζόμενο κίνημα. Προσέθετα, μάλιστα, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καὶ στοὺς διοικητὰς τῶν συνταγμάτων πεζικοῦ 'Αθηνῶν (1ου καὶ 34ου) συνταγματάρχας Παπακωνσταντίνου καὶ Λάβδαν, καὶ τοῦτο παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ «δημοκρατικὸ» περιβάλλον τους δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ ἔχουν ἄμεσο καὶ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ τὸν Γ. Κονδύλη. 'Ο ὑπουργὸς τὰ ἄκουε μέν, ἀλλὰ ὅπως μοῦ ἐπανελάμβανε ἐστηρίζετο κυρίως στὸ δικό μου πυροβολικὸ καὶ στὰ ἅρματα μάχης. "Οσο δὲ ἐγὼ τὸν ἔβλεπα νὰ ἔχῃ τόση ἐμπιστοσύνη στὰ ἅρματα τόσο ἐγὼ περισσότερο ἀνησυχοῦσα, γιατὶ γνώριζα τὴν κατάστασι.

Πάντως, ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἔπαυε νὰ ἐκδηλώνῃ τὸ ἐνδιαφέρον του, γιὰ τὶς δυὸ μονάδες ποὺ σᾶς προανέφερα. 'Εν συνεχείᾳ δὲ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω κάτι τὸ πολὺ χαρακτηριστικὸ καὶ τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον. Πολλὲς φορές, ὅταν εἴχαμε ἐπιφυλακὴ —καὶ εἴχαμε σχεδὸν συνεχῶς— περνούσε μὲ τὸ αὐτοκίνητό του, ἀπὸ τὴ μοίρα πυροβολικοῦ, καὶ μὲ ἔπαιρνε μαζί του. Στοὺς περιπάτους αὐτοὺς καί, προπαντός, κατὰ τὶς προκινηματικὲς ἡμέρες, μοῦ ἔτεινε ὅτι ἐπρέπει νὰ προσέχουμε πάρα - πολύ, γιατὶ οἱ ὀργανωταὶ τοῦ κινήματος ἦσαν ἕτοιμοι». Αὐτὸ καὶ μόνον αὐτὸ ἀνατρέπει τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων ποὺ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης ἦτο μυημένος εἰς τὸ κίνημα ἢ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, διενοήθη ὅτι θὰ ἠμποροῦσε, κατὰ ἕνα τρόπο, νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ κινήματος.

(Θὰ δοῦμε δὲ πάρα - κάτω στὴ θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ, τί καταλογίστηκε στὸν Γ. Κονδύλη καὶ ποιὲς εὐθῦνες τοῦ ἀποδόθηκαν).

— Εἶναι ἀλήθεια· συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ὅτι τὸ στενὸ περιβάλλον τοῦ Γ. Κονδύλη, πίστευε ἀπόλυτα ὅτι ὁ «Κεραυνὸς» — ἡ νίκη τοῦ ὁποίου, στὸν Κιθαιρῶνα, ὡδήγησε στὴν ἐγκαθίδρυσι τοῦ καθεστῶτος τῆς 25ης Μαρτίου 1924— ἦτο ἀμετακίνητα ἀφωσιωμένος στὴν ἀβασίλευτη δημοκρατία. Καὶ ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης θὰ συνετάσσετο μὲ ὁποιαδήποτε περίπτωσι. Δὲν ἠμπορῶ δὲ νὰ ἐξηγήσω, πῶς οὐδεὶς ἐκ τῶν παλαιῶν του πιστῶν, ποὺ ἀπετέλουν τὸ στενώτατο περιβάλλον του, ὑπεπτεύθη ἐγκαίρως ὅτι εἶχε ἤδη ἀναθεωρήσει τὶς πεποιθήσεις του γιὰ τὸ πολίτευμα. Οὔτε ἐπίσης καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς Λαϊκοὺς ἀντελήφθη τι σχετικῶς.

"Ενας σπαρταριστός διάλογος

ΡΩΤΗΣΑ τὸ στρατηγὸ Κουρούκλη πότε οἱ «ἁμύητοι» (ὡς πρὸς τὶς ἀναθεωρημένες πολιτειακὲς ἀπόψεις του) πληροφορήθηκαν τὶς καινούργιες ἰδεολογικὲς τοποθετήσεις τοῦ Γ. Κονδύλη.

Καὶ μοῦ ἀπάντησε:

— Τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἀπόψεων τοῦ Γ. Κονδύλη τὴν ἐπληροφορήθησαν καὶ οἱ στενώτεροι συνεργάται του πολὺ ἀργότερα, 'Επὶ παραδείγματι ὁ «ἀδελφοποιήτός» του, ἀντισυνταγματάρχης καὶ βουλευτὴς του Δημοσθένης 'Αναγνωστόπουλος ἐπληροφορήθη τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας νεωτέρας «θέσεις» του, ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας, καὶ εἰδικώτερα ὕστερα ἀπὸ τὶς δηλώσεις ποὺ ἔκανε —ἀρκετοὺς μῆνες μετὰ τὸ κίνημα— στὸ πρακτορεῖο «ΑΒΑΛΑ», μυστικὰ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, σὲ μιὰ συνέντευξί του.

Τόσο ξαφνιάστηκαν ὡρισμένοι «ἄνθρωποί του», ὥστε θυμᾶμαι πολὺ ζωντανὰ ἐκεῖνα ποὺ συνέβησαν μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ σπιτιοῦ του. Ἕνα ἀπόγευμα τοῦ Σεπτεμβρίου 1935. Τὸ ἀπόγευμα, λοιπόν, ἐκεῖνο —καὶ ἐνῶ καθόμαστε στὸ γραφεῖο τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ συζητούσαμε— μπῆκε ἀλαφιασμένος ὁ Δημοσθένης 'Αναγνωστόπουλος. "Ηταν μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα καὶ κρατοῦσε στὰ χέρια του τὴν ἐφημερίδα «Ἔθνος».

Τότε διεξήχθη ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

'Αναγνωστόπουλος. Τί εἶναι αὐτὰ τὰ φοβερὰ πράματα ποὺ γράφονται ἐδῶ πέρα;

Κονδύλης. Τί συμβαίνει, Δημοσθένη;

'Αναγνωστόπουλος. Γράφει πὼς δηλώσατε στὸ πρακτορεῖο «ΑΒΑΛΑ» ὅτι ἐκδηλωθῆκατε ὑπὲρ τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας. Τί φέμστα εἶναι τοῦτα πάλι;

Κονδύλης. Δὲν εἶναι ψέματα Δημοσθένη. Εἶναι ἀλήθεια, Δημοσθένη!

'Αναγνωστόπουλος. Πῶς τὸ εἶπατε, κύριε πρόεδρε;

Κονδύλης. "Οτι αὐτὰ ποὺ γράφει εἶναι σωστά.

'Αναγνωστόπουλος. (Πέφτοντας σὲ ἕνα καναπὲ ποὺ ἦταν ἀπέναντι τοῦ Κονδύλη, καὶ φέροντας τὸ χέρι του στὸ κεφάλι του). Μ' ἔκαψες, πρόεδρε· μ' ἔκαψες.

Κονδύλης. Γιατὶ σ' ἔκαψα, Δημοσθένη;

'Αναγνωστόπουλος. Καὶ τώρα τὶ θὰ λέω στοὺς ψηφοφόρους μου ποὺ χρόνια τοὺς μιλοῦσα γιὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς δημοκρατίας;

Κονδύλης. Θὰ τοὺς λὲς τὰ ἀντίθετα, ἀπὸ ὅσα τοὺς ἔλεγες!

'Αναγνωστόπουλος. Καὶ πῶς θὰ δικαιολογοῦμαι;

Κονδύλης. Δὲν χρειάζονται δικαιολογίες. 'Απλῶς θὰ τονίζεις ὅτι ἀρκετὰ βασανίσαμε, τόσα χρόνια, καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν πατρίδα μας. Καὶ ἂς μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός, ποὺ ἦταν καιρὸς πιὰ νὰ μᾶς λυπηθῇ!

'Αλλὰ δὲν ἦταν μόνο ὁ Δημοσθένης 'Αναγνωστόπουλος ποὺ ἔπεσε «ἀπὸ τὰ σύννεφα» καθὼς πληροφορήθηκε τὴν πολιτειακὴ ἀνατοποθέτησι τοῦ Γ. Κονδύλη. "Ηταν καὶ ἄλλοι πολλοί.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Ο Γ. Κονδύλης δὲν ἀνησυχοῦσε πολὺ στὴν ἀρχή. ὡς ὅτου ἀνησύχησε σφόδρα. — Μιὰ «βόμβα» ποὺ συνετάραξε ὅλους τοὺς "Ελληνες. — «Νὰ καὶ ὁ Κονδύλης ποὺ μᾶς παριστάνει τὸν Μεταξᾶ». — 'Η διαταγὴ ποὺ γράφτηκε σὲ «σπάραγμα» ἐφημερίδος. — «Νὰ γίνῃ» ὅ,τι θέλει ὁ λοχαγός. — 'Ο ἀρχηγὸς τοῦ 'Επιτελείου κτυπᾶει ἄλα τὰ κουδούνια. — "Οσοι δὲν ὑπάκουαν ἀμέσως ἀντικαθίσταντο σὲ 24 ὥρες. — "Ενας πιστὸς καὶ γενναῖος ἀξιωματικός, ὁ ὑπολοχαγὸς Σπήλιος. — 'Εκεῖνοι ποὺ πίστευαν μόνο στὸ καθῆκον καὶ στὴν πατρίδα. — Πολλὴ προσοχή, πολλὴ σοβαρότης, πολὺ δέος. — Οἱ «παλληκαράδες τῆς δημοκρατίας» καὶ τὰ συμφέροντά τους. — 'Ατέλειωτα ξενύκτια καθὼς περίμεναν τὸ κίνημα.

ΠΛΥ
ΠΓ
'ΛΑΜΔΑ ΑΛΦΑ'

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΠΑΓΙΟΝ
Μηχανήματα, ἐργαλεῖα .. ..
"Επιπλα — Σκεύη .. ..

Μεῖον 'Αποσβέσεις .. ..

'Ακίνητα 1.169.398
Μεῖον ἀποσβέσεις 105.246

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Χρεῶσται διάφοροι .. ..
Πιστῶται .. ..
Προκαταβολαὶ Φόρων .. .. ..
"Εργα ὑπὸ ἐκτέλεσιν 7.892.958.55
Μεῖον 'Αποσβέσεις 710.381.—

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Ταμεῖον .. ..

ΧΡΕΩΣΙΣ
Γενικὰ ἔξοδα .. ..
Χαρτ. ὑβρευσις .. ..
Φόροι .. ..
'Αποσβέσεις .. ..
'Αποσβέσεις ἐπισφ. ἀπαιτήσεων ..

'Αποθεματικὸν .. ..
Μέρισμα .. ..
'Υπόλοιπον εἰς Νέον .. ..

'Ο 'Αντι
ΣΠΥΡ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗ

Μία διαταγή γράφεται σὲ «σπάραγμα» ἐφημερίδος!

«ΝΑ ΓΙΝΗ» ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ Ο ΛΟΧΑΓΟΣ

72ον

ΔΕΝ ἀνησυχοῦσε καὶ πολὺ—στὴν ἀρχὴ— ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Καὶ μὲ τὸν θυμοσοφικὸ τρόπο ποὺ τὸν χαρακτήριζε, συνιστοῦσε στοὺς πιστούς του τὴν πληροφοριοδότες: «Ἀφῆστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ξέρω ἐγὼ νὰ τοὺς συγυρίσω». (Οἱ ἀνησυχίες τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη φούντωσαν καὶ γιγαντώθηκαν μόνο καθὼς οἱ ἡμέρες τοῦ κινήματος κυλοῦσαν. Καὶ ὅταν, προπαντός, ἐκδηλώθηκαν οἱ ἐξωτερικοί, ἐθνικοί, κίνδυνοι ποὺ ἀπείλησαν τὴν Ἑλλάδα). "Οσο γιὰ τὶς διαθέσεις ποὺ ὁ «κεραυνὸς» εἶχε γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Φιλελευθέρων, αὐτὲς συνοψίζονταν στὴ γεμάτη πεῖσμα φράσι του: «Τοῦ τὸ ἔχω ὑποσχεθῆ τοῦ Βενιζέλου, ὅτι κάποτε θὰ τὸ βρῆ ἀπὸ μένα»! Γιὰ δὲ τὸν Νικόλαο Πλαστήρα (ἔναντι τοῦ ὁποίου κατεχόταν ἀπὸ «πλέγμα ἀνωτερότητος»), ἦταν ἀρκετὴ ἡ δήλωσι: «Αὐτὸν μὴ τὸν λογαριάζεις· τὸν ξέρω καλά»! Κάθε ἄλλο ὅμως, παρὰ λιγώτερο ἐπιγραμματικές, ἦταν καὶ οἱ ἀπαντήσεις του στὶς ἐκστατικὲς ἀπορίες τοῦ ἀντισυνταγματάρχη καὶ βουλευτὴ του Δημοσθένη Ἀναγνωστόπουλου, ὅταν γνωστοποιήθηκαν εὐρύτερα οἱ ἀναθεωρημένες πολιτειακὲς πεποιθήσεις τοῦ ἱδρυτὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος. Καὶ μὲ περίσσια φυσικότητα (ἀπαντώντας στὸν ἐγκάρδιο φίλο του ποὺ «εἶχε πέσει ἀπὸ τὰ σύννεφα»), τοῦ εἶπε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ λέη στοὺς ψηφοφόρους του «τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα, ὡς τότε, τοὺς ἔλεγε». Καὶ πῶς, χωρὶς κανένα δισταγμὸ καὶ καμμιὰ δικαιολογία, θὰ ὤφειλε νὰ τοὺς ζητάη συγχώρησι, γιατὶ «ἀρκετὰ βασανίσαμε τόσα χρόνια—μὲ τὴ δημοκρατία— καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν πατρίδα μας»! («Καὶ ἦταν καιρὸς πιὰ νὰ μᾶς λυπηθῆ ὁ Θεός»).

— Ἀλλὰ καθὼς σᾶς ἱστόρησα συνέχισε ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης, δὲν ἦτο μονον ὁ Δημοσθένης Ἀναγνωστόπουλος (τὸ ἄλλο του «ἐγώ») ποὺ αἰφνιδιάσθη ἀπὸ τὴν μεταλλαγὴν τῶν γύρω ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος κονδυλικὼν πεποιθήσεων. Αἱ δηλώσεις τοῦ Γ. Κονδύλη γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας —δηλώσεις ποὺ ἔγιναν τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1935, δηλαδὴ ἑπτὰ μῆνες μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου— ἔπεσαν σὰν βόμβα σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἀκόμα καὶ σὲ αὐτοὺς τοὺς Λαϊκούς. Ὁ δὲ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης, ὁ ἀναφισβητήτως δημοκρατικώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ὄθεν «δημοκρατικούς», ὅταν ἐπληροφορήθη τὰς δηλώσεις τοῦ Γ. Κονδύλη ἐκίνησε τὸ κεφάλι του, λέγων: «Νὰ καὶ ὁ Κονδύλης τώρα, ποὺ μᾶς παριστόνει τὸν Μεταξᾶ»!

Σὲ μιὰ γωνιὰ ἐφημερίδος!

ΞΑΝΑΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ στὶς πρὸ τοῦ κινήματος ἡμέρες, ρώτησα τὸ στρατηγὸ Κουρούκλη, ποιὰ ἦταν τὰ εἰδικώτερα μέτρα ποὺ πῆρε ὁ Γ. Κονδύλης γιὰ τὴν ἀποτελεσματικώτερη ἀντιμετώπισι τῆς φημολογούμενης «νέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως».

— Πρέπει νὰ σᾶς πῶ· μοῦ ἀπαντάει, ὅτι ὁλόκληρο τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1935, δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴν ἔχη τὶς «δικές του» πληροφορίες. Ἀναλόγως δὲ τῶν φρονημάτων του, ὁ καθένας «κατεσκεύαζε» καὶ μιὰ δική του εἴδησι, τὴν ὁποία καὶ ἐνεφάνιζε ὅπως τὸν συνέφερε καλύτερα.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ συνομιλητὴς μου σταμάτησε —σὰν νὰ εἶχε σταζε. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλιγόστιγμη παῦσι, συνέχισε:

— Βέβαια στὸ ἱστόρημά σας κάνετε καὶ ἀνατομία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, 1935, ποὺ εἶναι καὶ ἀνατομία ὅλων τῶν συναφῶν κομματικῶν κινημάτων, καὶ ἀνατομία τῆς ἀληθείας. Διερωτῶμαι ὅμως ἂν πρέπει νὰ ἀποκαλύψω, ἔστω καὶ ὕστερα ἀπὸ τριανταδύο χρόνια, κάτι, ποὺ πάντως εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τοῦ πνεύματος ποὺ διέπνε καὶ τὰ τότε πρόσωπα καὶ τὰ τότε πράγματα.

Ὕστερα δὲ ἀπὸ ταλάντευσι, ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, μοῦ ἀποκάλυψε αὐτὴν τὴν ἀληθινὰ χαρακτηριστικὴ πτυχή:

— Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες ἐζήτησα ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ νὰ μοῦ δώσουν περισσότερο ὁπλισμό. Καὶ συγκεκριμένως νὰ μὲ ἐφοδιάσουν μὲ πολυβόλα τῶν 13.2, συγχρόνως δὲ νὰ ἀλλάξω τὴν σύνθεσι τῆς πυροβολαρχίας μου. Τέλος νὰ τὴν μετονομάσω εἰς Πρότυπον Μοῖραν —ὄχι πλέον πυροβολαρχίαν. Ἐπήγαινα, λοιπόν, εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ στρατηγὸς Χασαπίδης, ἀλλὰ αἱ ἀπαντήσεις ποὺ μοῦ ἐδίδοντο δὲν ἦσαν καθόλου ἱκανοποιητικαί.

Πρέπει, βεβαίως, νὰ σᾶς πῶ ὅτι αὐτὰ ποὺ ἐζητοῦσα καὶ ποὺ τὰ θεωροῦσα ἀπαραίτητα, δὲν συμπεριελαμβάνοντο εἰς τὴν ἐγκεκριμένην ὀργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ.

Πάντως ἕνα μεσημέρι ποὺ συνώδευα τὸν Γ. Κονδύλη, τοῦ λέω, μέσα στὸ αὐτοκίνητο: «Κύριε πρόεδρε, πηγαίνω στὸ Ἐπιτελεῖο καὶ ζητάω νὰ μὲ ἐφοδιάσουν μὲ περισσότερα μέσα πυρός, αὐτοὶ δὲ δὲν μοῦ τὸ ἐγκρίνουν». Ὁ Γ. Κονδύλης, ποὺ ποτὲ δὲν ἔδειχνε μὲ πόση προσοχὴ παρακολουθοῦσε τὸν συνομιλητή του ἀφοῦ μὲ ἄκουσε, γύρισε καὶ μοῦ εἶπε: «Δῶσε μου ἕνα χαρτί». Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνη τὴ στιγμὴ δὲν εἶχα τίποτε πρόχειρο νὰ τοῦ δώσω, τὸν βλέπω νὰ κόβη μιὰ γωνιὰ ἐφημερίδος, ἀπὸ τὶς μεσημβρινὲς ποὺ εἶχε μαζί του, καὶ νὰ γράφη: «Νὰ γίνη». Καὶ νὰ μονογράφη: «Γ. Κ.». Ἀμέσως μετὰ μοῦ τὸ ἔδωσε, ἐνῶ μοῦ ἔλεγε: «Νὰ τὸ δώσης αὐτὸ τοῦ Χασαπίδη»!

"Αμεση πραγματοποίησι

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνέχισε:

— Τὸ χαρτάκι τὸ ἐπῆρα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤξερα ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης, πολλὲς φορὲς ἤθελε νὰ ἀστειεύεται, νόμισα ὅτι σκοπός του ἦτο νὰ γελάση μαζί μου καὶ μὲ τὰ σχέδια ποὺ τοῦ ἀνέφερα, σχετικὰ μὲ τὸν ἐξοπλισμὸ τοῦ τμήματός μου.

Γνωρίζοντας, λοιπόν, τὶς σκωπτικὲς διαθέσεις τοῦ ὑπουργοῦ μου, ἔκανα καὶ ἐγὼ πῶς μισογέλασα μὲ τὴν δῆθεν ἀπόφασί του. Ὁπότε τὸν βλέπω νὰ παίρνη ἰδιαιτέρως σοβαρὸ ὕφος καὶ νὰ λέη: «Νὰ κάνης αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα»! Ἐκράτησα τὴν κουμένη γωνιὰ τῆς ἐφημερίδος —μὲ πολὺ δισταγμὸ φυσικὰ— καὶ προσποιήθηκα πῶς ὑπήκουσα. Ἀλλὰ οὔτε κατὰ διάνοιαν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶ ὅτι θὰ παρουσίαζα αὐτὸ τὸ χαρτάκι στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἐπιτελείου. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ ὅτι, πρὸς στιγμήν, ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ «δοκιμασία», ἕνα «τέστ» ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα.

Ἐρώτησι:

— Καὶ δὲν πήγατε στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἐπιτελείου;

Ἀπάντησι:

— Μὲ πάρα - πολλοὺς δισταγμούς. Ἀπεφάσισα δὲ νὰ πάω κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ὑπάρχη καὶ ὁδὸς ὑποχωρήσεως.

Ὅταν ὅμως παρουσιάσθηκα στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ πρὶν τοῦ πῶ τίποτα, μὲ πρόλαβε ἐκεῖνος λέγοντας: «Πάλιν ἦλθες; Αὐτὸ ποὺ ζητᾶς δὲν γίνεται. Ἅμα συνταχθῆ ὁ νέος ὀργανισμὸς θὰ κοιτάξω νὰ στὰ δώσω». Τότε καὶ μὲ πολὺ σεβασμὸ τοῦ εἶπα: «Μάλιστα, κύριε ἀρχηγέ. Ὅπως διατάξετε. Ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ σημείωμα διὰ νὰ τὸ θέσω ὑπ' ὄψιν σας καὶ νὰ σᾶς τὸ ἐγχειρίσω».

Τότε ὁ στρατηγὸς Χασαπίδης πῆρε τὸ χαρτάκι, τὸ κομμένο ἀπὸ τὴν γωνιὰ τῆς ἐφημερίδος, τὸ κοίταξε καὶ τὸ ξανακοίταξε, μὲ πολλὴ προσοχή, μὲ πολλὴ σοβαρότητα καὶ, τέλος, μὲ πολὺ δέος, χωρὶς δὲ νὰ μιλήση καθόλου, ἄρχισε νὰ κτυπάη ὅλα σχεδὸν τὰ κουδούνια ποὺ ἦσαν δίπλα του! Ἐνόμισα ὅτ καλοῦσε ὅλους γιὰ νὰ μὲ πιάσουν. Μάλις ὅμως μπῆκαν μέσα οἱ διάφοροι ἐπιτελεῖς του, ἀκούω νὰ τοὺς λέη: «Ἰδέτε τί θέλει ὁ λοχαγὸς γιὰ τὸ τμῆμα του καὶ ἐκδώσατε διαταγὰς διὰ νὰ τοῦ χορηγηθοῦν τὰ αἰτούμενα. Ἀργότερα δὲ τὰ βάζουμε στὴ σύνθεσι τῆς μοίρας»!

Ἔτσι τὸ χαρτάκι ἐκεῖνο ἀνακάτεψε ἕνα ὁλόκληρο Ἐπιτελεῖο. Πρέπει δέ, ἐπὶ τοῦ θέματος, νὰ σᾶς προσθέσω ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἐκάστοτε λάμβανε ἕνα σημείωμα τοῦ Γ. Κονδύλη (ὄχι, βέβαια, πάντοτε γραμμένο σὲ ἕνα «σπάραγμα» ἐφημερίδος) ἔπρεπε νὰ τὸ ἐκτελέση αὐτοστιγμεὶ πλήρως. Ἄλλως ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν θέσιν του ἐντὸς 24 ὡρῶν.

Οἱ «Παλληκαράδες τῆς Δημοκρατίας»

ΕΤΣΙ πλησίαζε ἡ μοιραία ἡμέρα.

— Καὶ πλησίαζε· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, μέσα σὲ μία ἀτμόσφαιρα κατ' ἐξοχὴν δυσάρεστη καὶ βαρειά. Ἦσαν ἀφαντάστως ἀνήσυχες οἱ προκινηματικὲς ἡμέρες καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ προκινηματικὲς νύκτες. Κάθε βράδυ ὅλα τὰ παράθυρα ὅλων τῶν στρατώνων ἦσαν φωτισμένα. Σὲ ποιὸ ὅμως θὰ ἀναβε ἡ φωτιά; Ποιὰ τμήματα ἦσαν εὐάλωτα; Ποιὰ θὰ μποροῦσαν νὰ πρωτοστατήσουν στὸ κίνημα, νὰ προσχωρήσουν ἢ νὰ καταληφθοῦν; Ἐμένα ἐκεῖνο τὸ τμῆμα ποὺ μὲ ἀνησυχοῦσε ἦταν τὸ διπλανό μου: Τὰ ἅρματα. Γιὰ τὸν λόγο τοῦτο ἐτοποθέτησα ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ πυροβόλα μου καὶ τὰ πολυβόλα μου πρὸς τὴν κατεύθυνσι ἐκείνη. Ἐκτὸς ἀπὸ 2—3 ἀξιωματικοὺς τῶν ἁρμάτων τοὺς ἄλλους τοὺς θεωροῦσα ὅτι ἀνῆκαν στοὺς «δημοκρατικούς». Καὶ ἀπεδείχθη ὅτι, πράγματι, ἐκτὸς τοῦ τότε ὑπολοχαγοῦ Σπήλιου —σήμερα συνταγματάρχου εἰς πολεμικὴν διαθεσιμότητα— ὁ ὁποῖος ἐδέχθη καίρια τραύματα μέσα εἰς τὸ ἅρμα του, οὐδεὶς ἄλλος ἐκινήθη μὲ ἀληθινὴν διάθεσιν καταστολῆς τῆς ἀνταρσίας. Ὁ Σπήλιος ἔδειξε τότε καὶ ἀκλόνητον πίστιν καὶ θαυμαστὴν γενναιότητα.

Ρωτάω τὸν συνομιλητή μου τί ἔγινε μὲ τὸ δικό του τμῆμα.

— Στὸ δικό μου τμῆμα· ἀπαντάει, ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτὲς καὶ οἱ ἐκπαιδευόμενοι ἦσαν πιστοὶ εἰς τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον τους καὶ μόνον εἰς αὐτό. Ἠσθάνοντο δὲ ἰδιαιτέραν περιφρόνησιν πρὸς ὅλους ἐκείνους ποὺ παρίσταναν τοὺς «παλληκαράδες τῆς δημοκρατίας» καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν ὅτι ἡ ἀβασίλευτος δημοκρατία ἐγκαθιδρύθη διὰ νὰ ὑπηρετῆ τὶς ἐκάστοτε φιλοδοξίες τους καὶ τὰ ἐκάστοτε συμφέροντά τους.

Θὰ ἤθελα, μάλιστα, νὰ ἀναφέρω μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς μου γιὰ νὰ δῆτε, ὅτι, ὄχι μόνον τότε (τὸ 1935), ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν μετέπειτα ἐξέλιξί τους ὑπῆρξαν ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες καὶ ἔξοχοι πολεμισταί. Μνημονεύω, λοιπόν, τὸν τότε ὑποδιοικητή μου λοχαγὸ Ἀνδρέα Ζαρόκωστα, τοὺς ὑπολοχαγοὺς Θ. Κανελλόπουλο, Ἀγ. Ζαφειρίου καὶ Γ. Κοζώνη, καθὼς καὶ τοὺς ὑπολοχαγοὺς Μαρτίνο, Καραδημητρόπουλο, Διαμαντίδη Δημ. Ξένο, Μ. Παπαστάθη, Ἰω. Δίπλαρο, Κωνστ. Ἀνδριώτη. Δ. Σταγόπουλο, Τσόγκα, Βλασσόπουλο, Παπακωνσταντίνου, Παπαθανάση, Καραπάνο, Πετρίτη, Νικολάου, Ζαβέ, Μάσδα, Δέδε, Μπεκιαρόπουλο, Βάλδη, Σουραή, Παλασόπουλο, Στόπουλο, Λυκαγεώργη, Βούκα, Γερμενῆ, Σοκόλα, Τσίτσα, Μπαλτόπουλο, Ζυργάνο, Ποριώτη, Παπαδόπουλο, Ζώτο, Τζιάνο, Πετρᾶ, Λιόλιο, Κατσίρη, Κουράκο, Ἀριστομενόπουλο καὶ λοιπούς. Θὰ ἤθελα δὲ νὰ ἀναφέρω καὶ τινας τότε ὑπαξιωματικούς μου καὶ μετέπειτα ἀρίστους ἀξιωματικούς, ὅπως οἱ Κ. Παπαβανασίου, Χρ. Καραβίτης, Μανκλάρας, Ἀλαμάνος, Ντάσιος, Βασιλόπουλος καὶ ἄλλοι.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, μὲ τοὺς τετρακοσίους περίπου πυροβολητάς μου ξενυχτοῦσαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον περιμένοντας. Κάθε βράδυ, τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος ποὺ δὲν ἐξεδηλοῦτο καὶ ποὺ νεώτερες πληροφορίες τὸ ἐνεφάνιζαν ἔτοιμο «γιὰ αὔριο» καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Ὡς που ἡ ἡμέρα «Χ» ἔφθασε. Καὶ ἦταν ἡ 1η Μαρτίου 1935.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Γ. Κονδύλης λέει: «Θὰ προτιμήση νὰ πεθάνη στὰ κανόνια του παρὰ στὸ κρεβάτι του». —Καὶ πάλιν ὁ Μέγας Ναπολέων. — Μιὰ κατηγορηματικὴ ἀπουργικὴ διαταγή. — «Φέρε ὅσο μπορεῖς γρήγορα τὴν πυροβολαρχία σου». — Πῶς μία ὁμοβροντία ἔσωσε τὸν Μπαράς. — Τὸ παράτολμο σχέδιο γιὰ τὴν μάχη τοῦ Μακρυγιάννη. — «Ἐπιμένεις γιατὶ δὲν ξέρεις ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι δύσκολη». — Οἱ στρατῶνες τῆς πυροβολαρχίας ἐβάλλοντο ἀπὸ διάφορες κατευθύνσεις. — Ἡ σβέση τῶν φώτων καὶ οἱ ἐστίες τοῦ πυρός. — Τὸ τμῆμα πεζικοῦ δὲν θέλει νὰ προχωρήση. — Ἀπροσδόκητη «ἐμπλοκὴ» στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμή. —Ὁ Παν. Τσαλδάρης προτιμᾶ τὶς ἀσφαιρες ὀβίδες. — Τὰ πυροβόλα δὲν κάνουν γιὰ σάλπιγγες κηρύκων εἰρήνης. — «Ἐσὺ τί μπορεῖς νὰ κάνης;». — Τί τάχα. τόσο ξαφνικά, εἶχε συμβῆ;

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Παπάγου Γνωστοποιεῖ ὅτι:

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 44)67 ἀποφάσεώς του τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον Παπάγου ἐνέκρινε τεχνικὴν μελέτην συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Τεχνικοῦ Γραφείου τοῦ Αὐτονόμου Οἰκοδομικοῦ Ὀργανισμοῦ Ἀξιωματικῶν (Α.Ο.Ο.Α.), διὰ τὴν ὁριστικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Προαστίου Στρατάρχου Παπάγου, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὁποίας ἀσχολεῖται μὲ τὰ τῶν κοινοχρήστων Οἰκοδομῶν καὶ Χώρων (Ἐκκλησία — Σχολεῖα — Διοικητήριον — Πράσινον — Πάρκα — Γκαράζ κλπ.).

Ἐν Παπάγῳ τῇ 16 Ἰουνίου 1967

Ὁ Πρόεδρος

Μιχαὴλ Δερέκας

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Φέρομεν εἰς γνῶσιν τῶν ἁπανταχοῦ μελῶν τοῦ συνδέσμου ("Ενωσις «Ἄνθρωπος», Φίλοι Ν. Λούβαρι), ὅτι ἡ ἀναβληθεῖσα γενικὴ συνέλευσις πρὸς ἀνάδειξιν Διοικητικοῦ Συμβουλίου θὰ ἀναγγελθῆ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ καὶ διὰ τοῦ Τύπου.

Τό προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

ΕΡΙΟΡΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ Ε.Π.Ε.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Ο ΜΕΓΑΣ ΝΑΠΟΛΕΩΝ

Τὰ κανόνια ξεκινοῦν γιὰ τὴ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΗ

73ον

ΕΝΑ «σπάραγμα» (σχισμένο χαρτάκι) έφημερίδας ήταν άρκετὸ γιὰ νὰ γραφτῆ ἀπάνω του μιὰ ὁλόκληρη, ἔστω καὶ δισύλλαβη, ὑπουργικὴ διαταγή: «Νὰ γίνῃ»! Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἔσπευδε νὰ ἀλλάξῃ τὴν ὀνομασία, τὴν σύνθεσι καὶ τὸν ὁπλισμὸ μιᾶς εἰδικῆς στρατιωτικῆς μονάδας. Κονδυλικὴ διαταγὴ καὶ κάθε τι «κλαρίνο». (Ἦταν ἡ «ἡρωικὴ» ἐκείνη ἐποχὴ τῶν «μεγάλων μορφῶν» καὶ τῶν «σκληρῶν ὁδηγῶν»). Καὶ ἐνῶ αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ πολλὴ ἁπλότητα, σὰν κάτι τὸ ἁπόλυτα φυσικό, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἀξιωματικοὺς παρίσταναν τοὺς «παλληκαράδες τῆς δημοκρατίας», καὶ ἄλλοι (πιστοὶ στὸ καθήκον τους, στὸν ὅρκο τους, στὴν πατρίδα), παρακολουθοῦσαν τοὺς πρώτους, καὶ περίμεναν ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα, ἀπὸ νύκτα σὲ νύκτα, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, πότε θὰ ἐξαπολύσουν ὁ ἀπαίσιος ἀλληλοσπαραγμὸς καὶ τὸ φρικτὸ ἀλληλοφάγωμα. (Καὶ αὐτὰ πέρα ἀπὸ τοὺς τρομακτικοὺς ἐθνικοὺς κινδύνους, ποὺ μοιραῖα καὶ μαθηματικὰ θὰ ἀκολουθοῦσαν—καὶ ἀκολούθησαν).

— Ἐνῶ, λοιπόν· μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Γ. Κουρούκλης, τὸ καθεβραδινὸ ξενύχτι εἶχε γίνει πανίσ κατάστασις, ἐπέπρωτο τὴν ἑσπέρα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, νὰ εἶμαι ἄρρωστος καὶ νὰ μὲ κατακαῇ ὁ πυρετός. Κατοικοῦσα τότε στὴν ὁδὸ Τιμολέοντος (σήμερα Ὑψηλάντου), πλάϊ στὸν «Εὐαγγελισμό». Καὶ ὁ τότε γενικὸς ἀρχίατρος Γκινάκας, ποὺ μὲ ἐπεσκέφθη, εἶπε στοὺς δικούς μου «νὰ μὴ μοῦ ἀποκαλύψουν τίποτε γιὰ τὸ κίνημα, ποὺ πρὶν λίγο εἶχε ἐκραγῆ, γιατὶ δὲν θὰ ἦταν ὁπωσδήποτε δυνατὸ νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὸ κρεβάτι». Ἔτσι τὶς πρῶτες ὧρες τοῦ κινήματος οἱ δικοί μου μοῦ ἀπέκρυψαν τὰ γεγονότα. Μιὰ - δυὸ ὧρες ὅμως ἀργότερα ἤλθε ὁ φίλος μου δημοσιογράφος Νίκος Κρανιωτάκης, ὁ ὁποῖος μὴ ἀκούοντας —καὶ πολὺ δικαίως— κανένα, μοῦ ἀνήγγειλε ὅτι ἐξερράγη τὸ κίνημα τῶν βενιζελικῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, καὶ ἑτοιμοθάνατος νὰ ἤμουν ὤφειλα νὰ πάω ἐκεῖ ὅπου τὸ καθῆκον μου μὲ καλοῦσε: στὴν μονάδα μου. Αὐτὸ καὶ ἔγινε.

Εἰς τὴν μονάδα μου, μέχρι τῆς ἐμφανίσεώς μου, ἐπικρατοῦσε κάποια σύγχυσις. Μόλις ὅμως ἔφθασα τὰ πράγματα ἠρέμησαν. Ἐκεῖ δὲ ἐπληροφορήθην, ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης μὲ εἶχε ζητήσει κατ' ἐπανάληψιν καὶ ὅτι μόλις τοῦ ἀνέφεραν ὅτι ἀσθενῶ, εἶπε: «Νὰ τὸν εἰδοποιήσετε ἀμέσως, ἂς εἶναι καὶ ἄρρωστος. Αὐτὸς θὰ προτιμήσῃ νὰ πεθάνῃ στὰ κανόνια του παρὰ στὸ κρεβάτι του». Ἐπίσης ἐπληροφορήθην ὅτι διάφοροι θέλησαν νὰ εἰσέλθουν στὸν στρατωνισμό μας καὶ νὰ ἀναλάβουν τὴν διοίκησι τῆς πυροβολαρχίας μας, ἀλλὰ ὅτι ἀπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς μου, μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι «μόνον στὸν δικό μας λοχαγὸ πείθαρχοῦμε».

Καὶ πάλιν ὁ Μέγας Ναπολέων!

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης ἔτσι:

— Οἱ πληροφορίες ποὺ μοῦ ἔδωσαν γιὰ τὸ κίνημα ἦσαν τελείως συγκεχυμένες καὶ ἀπογοητευτικές. Ἐκεῖ ἔμεινα λίγο. Ἔδωσα διαταγὴ νὰ ἑτοιμασθοῦν δύο πλήρεις πυροβολαρχίες καὶ ἀφοῦ ἐπεκοινώνησα τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Γ. Κονδύλη, κατευθύνθηκα στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν. Στὸ γραφεῖο ὅμως τοῦ ὑπουργοῦ δὲν συνήντησα τὴν ἀνάλογη τῶν στιγμῶν ἐκείνων κίνησι. Ὅσοι εὑρίσκοντο γύρω καὶ κοντὰ στὸν ὑπουργὸ περίμεναν νὰ πάρουν ἔγγραφο διαταγὴ ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη. Ὅταν τὸν ἀντίκρυσα εἶχε τὴν γνωστὴ ἤρεμη καὶ φύχραιμη ἔκφρασι. Καὶ ἀμέσως μοῦ εἶπε: «Ἔλα, Γιώργο. Ἐγὼ τὸ ἔλεγα σὲ ὅλους ποὺ μὲ ρωτοῦσανε ποῦ εἶσαι. Θὰ ἔλθῃ, ἀπαντοῦσα, καὶ ἂς φήνεται στὸν πυρετὸ σαράντα. Τώρα πάρε τὰ κανόνια σου καὶ τοποθετήσέτα στὸ κηπάριο τοῦ ὑπουργείου. Καὶ νὰ ἔχουν κατεύθυνσι πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τὴ Βουλή». Τὸν ἐρώτησα ποῦ εὑρίσκοντο τὴν στιγμὴ ἐκείνη οἱ στασιασταί, καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Πρὸς τὸ παρὸν στοῦ Μακρυγιάννη. Ἐκτύπησαν τὰ ἅρματα καὶ τώρα θὰ ἑτοιμάζωνται νὰ βγοῦν. Γιὰ τοῦτο φέρε ὅσο μπορεῖς γρήγορα τὴν πυροβολαρχία σου».

Ἂν καὶ ἡ διαταγή του ἦτο κατηγορηματικὴ καὶ ἡ κατάστασις δὲν ἔπαιρνε, ὅπως ἀντελήφθην, συζήτησι, τοῦ εἶπα: «Στρατηγέ μου, ἂν μείνω ἐδῶ, λόγω τῆς μικρᾶς ὁρατότητος, μὲ γεμισμένα τὰ πυροβόλα μου, μιὰ μόνον ὁμοβροντία θὰ ρίξω. Ἔως ὅτου νὰ γεμίσω καὶ πάλιν, λόγω τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως τῶν ἐπιτιθεμένων, θὰ φθάσουν στὶς θέσεις μου αὐτοί». Μόλις ἐτελείωσα ὁ Γ. Κονδύλης μοῦ λέγει: «Καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων μὲ τὴν πυροβολαρχία του, μιὰ μόνον ὁμοβροντία ἔρριξε καὶ ἔσωσε τὸν Μπαρρά»!

Βέβαια ἐγὼ δὲν ἀπήντησα—διότι δὲν εἶχα καὶ καιρὸν— εἰς τὰ περὶ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τὰ περὶ τοῦ Μπαρρά. Ἔσπευσα δὲ νὰ τοῦ εἰπῶ: «Ἐγὼ ἔχω νὰ σᾶς προτείνει ἕνα πολὺ πιὸ τολμηρὸ σχέδιο. Νὰ πάω νὰ τοὺς συναντήσω, ἐκεῖ στὴ φωλιά τους. Καὶ νὰ τοὺς πετύχω ἀπάνω στὴν προετοιμασία τους». Ὁ Γ. Κονδύλης ἀπήντησε: «Δὲν ἔχω νὰ σοῦ δώσω πεζικό. Τὸ σχέδιό σου εἶναι παράτολμο. Ἂν τοὺς συναντήσῃς ἐκτὸς τοῦ κτιρίου τοῦ Μακρυγιάννη, θὰ σοῦ πάρουν τὰ κανόνια χωρὶς νὰ προφθάσῃς νὰ ρίξῃς»! Ἐπέμεινα καὶ τοῦ προσέθεσα ὅτι θὰ χρησιμοποιήσω πυροβολητὰς ὡς πεζικὸ καὶ στὸ τέλος τοῦ πρότεινα τὴ μικτὴ λύσι: Νὰ ἀφήσω τὴν μισὴ πυροβολαρχία στὸ ὑπουργεῖο καὶ μὲ τὰ ἄλλα νὰ κατευθυνθῶ στοῦ Μακρυγιάννη. Μοῦ λέγει: «Ἐπιμένεις γιατὶ δὲν ξέρεις ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι δύσκολη». Ἀντείπα: «Θὰ ξέρετε πολὺ καλύτερα ἀπὸ μένα, ὅτι στὶς δύσκολες περιστάσεις, ἡ τολμηροτέρα ἀπόφασις εἶναι καὶ ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ λύσις». Κουνώντας τὸ κεφάλι του, διατύπωσε τὴν τελευταία του φράσι: «Καλά, καλά. Φέρε τὰ πυροβόλα σου ἐδῶ καὶ πάρε ἕνα καὶ πήγαινε ἐκεῖ, νὰ δῶ τί θὰ κάνῃς»!

Ἐβάλλοντο ἀπὸ παντοῦ

ΕΤΣΙ ὁ τότε λοχαγὸς Γ. Κουρούκλης ξεκίνησε ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν γιὰ τὴν πυροβολαρχία του.

— Ἔφθασα στὴν πλατεῖα Ρηγίλλης· μοῦ λέει. Στοὺς στρατῶνες μου. Ἐκεῖ εἶχε ἀρχίσει ἤδη νὰ ἐφαρμόζεται τὸ σχέδιον ἐξουδετερώσεως τῆς πυροβολαρχίας μου. Ἐβαλλόμεθα ἀπὸ διάφορες κατευθύνσεις. Γιὰ τὰ ἅρματα μοῦ ἔδωσαν τὴν πληροφορία ὅτι ὅλη ἡ δύναμις παρέμενε στοὺς στρατῶνες της, καὶ ὅτι μόνον δύο ἀπὸ αὐτὰ εἶχαν κινηθῆ. Σκέφθηκα ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης δὲν εἶχε ἀκριβεῖς πληροφορίες καὶ ὅτι κακῶς τοῦ ἀνέφεραν πὼς ὅλα τὰ ἅρματα ἐξουδετερώθηκαν.

Παρὰ τὶς δυσκολίες ποὺ συνήντησα στὴν προετοιμασία τοῦ τμήματός μου, τὰ πάντα εἶχαν ὁμαλὴ ἐξέλιξι.

Διακόπτω καὶ ρωτάω:

— Γιατὶ συναντήσατε δυσκολίες στὴν προετοιμασία σας;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι.

— Δυσκολίες λόγω τοῦ σκότους. Γιατὶ εἶχα διατάξει νὰ γίνῃ σβέσις τῶν φώτων, ὥστε νὰ μὴ δίδουμε στόχο στοὺς βάλλοντας κατὰ τῶν στρατώνων μας ἀπὸ τὰ διάφορα πέριξ οἰκήματα.

Ἦδη ὅμως μιὰ πυροβολαρχία ἦτο ἑτοιμη χάρις στὴν δραστηριότητα καὶ τὴν γενναιότητα τοῦ τότε λοχαγοῦ Ἀνδρέα Ζαρόκωστα καὶ τοῦ ἀειμνήστου ὑπολοχαγοῦ Θ. Κανελλοπούλου. Τὴν παρέλαβα, λοιπόν, ἀμέσως καὶ κατηυθύνθην στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ἄλλη θὰ ἔμενε ἐπιφυλακὴ ἐντὸς τῶν στρατώνων μας, μὲ τὴν ἀποστολὴ νὰ κτυπήσῃ μόλις ἐπισημάνῃ τὰς ἐστίας πυρὸς ποὺ ἐβάλλον κατὰ τοῦ καταυλισμοῦ μας.

Ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσε, ὁ Γ. Κουρούκλης, κατεθύνθηκε στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν.

— Ναί· συνεχίζει. Ἔφθασα καὶ πάλιν στὸ ὑπουργεῖο. Ἐκεῖ κάτω βρῆκα ἕνα τμῆμα πεζικοῦ ἀπὸ τὸ 11ον Τάγμα Εὐζώνων. Ἀνέβηκα ἐπάνω. Ὁ ἴδιος κόσμος γύριζε. Ἀλλὰ ὅπως σᾶς εἶπα, ὅλοι ἤθελαν νὰ κατοχυρωθοῦν μὲ κάποια ἔγγραφο διαταγή. Τὸ πόσο δὲ δίκιο εἶχαν τὸ σκέφθηκα ἀργότερα, ὅταν μοῦ ζήτησαν νὰ δικαιολογήσω τὶς 43 ὀβίδες ποὺ ἔρριξα, καὶ μοῦ ἀξίωσαν νὰ παρουσιάσω τὴν ἔγγραφο διαταγὴ τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς. Δηλαδὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε πεθάνει!

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, μόλις ξαναγύρισα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, παρουσιάσθηκα στὸν Γ. Κονδύλη καὶ τοῦ εἶπα πὼς ἤμουν ἑτοιμος γιὰ τὴν «παράτολμη ἀποστολή». Ἐκεῖνος, περισσότερο μάλλον γιὰ νὰ μὲ εὐχαριστήσῃ, ἐδέχθη νὰ κατευθυνθῶ στοῦ Μακρυγιάννη, λέγοντάς μου: «Πάρε ἕνα κανόνι καὶ φύγε. Καὶ θὰ ἔλθῃ τμῆμα πεζικοῦ

➡ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

ΜΙΑ ΚΑΘΑΡΩΣ «ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΡΡΩΣΤΙΑ»

Συζήτησις διὰ τὸ ἔλκος

ΕΝΝΕΑ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΙΑΤΡΟΙ ΑΝΑΛΥΟΥΝ ΤΑΣ ΠΤΥΧΑΣ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ

ΓΙΑ μιὰ «καθαρὰ ἀνθρώπινη ἀρρώστεια» — ὅπως ἐχαρακτηρίσθη — γιὰ τὸ ἕλκος τοῦ στομάχου, μίλησαν προχθὲς τὸ βράδυ στὸ «Χίλτον» ἐννέα διακεκριμένοι Ἕλληνες γιατροὶ καὶ ἀνέλυσαν μὲ λεπτομέρειες ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς νόσου, ποὺ βασανίζει σ' ὅλο τὸν κόσμο γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας.

Μετὰ μίαν ἐμπεριστατωμένην εἰσήγησιν τοῦ κ. Θ. ΚΑΝΑΓΚΙΝΗ γιὰ τὴν «Φυσιολογία τῆς γαστρικῆς λειτουργίας», ὁ κ. Ν. ΜΟΣΧΟΥΤΗΣ ἀνέφερεν ὅτι ἔχει παρατηρηθῆ μεγάλη συχνότης ὀξέων γαστροδωδεκαδακτυλικῶν ἑλκῶν ἐπὶ διαφόρων τύπων ἐνδοκρανιακῶν παθήσεων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶπεν ὅτι τὰ ἐκ τοῦ ὑποθαλάμου ἐρεθίσματα μεταφέρονται στὸ στομάχι, συχνὰ δὲ προκαλοῦνται ἕλκη ἐξ αἰτίας ἐκτεταμένων ἐγκαυμάτων, ἐγχειρητικοῦ «στρὲς» ἢ ἐμφραγμάτων. Ἐπίσης εἶπεν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ προκληθοῦν ἕλκη ἐκ τῆς χρήσεως ὡρισμένων φαρμάκων.

Ὁ κ. Ι. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ ἀναφερόμενος στὴν συνύπαρξι πεπτικῶν ἑλκῶν ἐπὶ ἀτόμων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, εἶπεν ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐθεωρήθη ὡς ἔνδειξις ὅτι ἡ κληρονομικότης παίζει ρόλον εἰς τὴν δημιουργίαν πεπτικῶν ἑλκῶν. Ἐνδιαφέρον εἶχε καὶ τὸ σημεῖον τῆς εἰσηγήσεως

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 7ης σελίδος

γιὰ ὑποστήριξί σου. Ὁ Θεὸς μαζί σου».

«Τὸ πεζικὸ δὲν προχωρεῖ»!

ΤΩΡΑ πιά, ὁ Γ. Κουρούκλης, κατευθυνόταν στοῦ Μακρυγιάννη.

— Καὶ ὅσο ἦταν δυνατὸ ταχύτερα μοῦ ἱστορεῖ. Μὲ μιὰ ὅμως διαφορά. "Οτι δὲν ἐπειθάρχησα στὴν ἐντολὴ νὰ πάρω ἕνα μόνο κανόνι. Ἔπηρα, λοιπόν, δύο. Τὰ ἄλλα τὰ ἄφησα στὸ κηπάριο τοῦ ὑπουργείου ὑπὸ τὸν λοχαγὸ Ζαρόκωστα.

Καθὼς κατέβαινα ἀπὸ τὴ σκάλα ποὺ εὑρίσκετο ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ποὺ ὡδηγοῦσε ἀπ' εὐθείας στὸ κηπάριο τοῦ ὑπουργείου, συνήντησα ἐρχόμενο τὸν πρωθυπουργὸ Παναγῆ Τσαλδάρη μὲ ἄλλους ἐπιτελεῖς τοῦ Κόμματος. Καὶ ἀφοῦ τὸν χαιρέτησα μὲ ρώτησε: «Ποῦ πηγαίνεις Κουρούκλη;». Τοῦ ἀπήντησα: «Πηγαίνω στοῦ Μακρυγιάννη νὰ συναντήσω τοὺς στασιαστάς». Καὶ ὁ γεμᾶτος καλωσύνη καὶ πραότητα Παναγῆς Τσαλδάρης μοῦ ἀντείπε: «Νὰ πᾶς, παιδί μου. Καὶ ἐλπίζω αὐτοὶ νὰ φοβηθοῦν τὰ κανόνια ποὺ θὰ δοῦν καὶ νὰ εἰρηνεύσουν. Ἀλλὰ ἂν χρειασθῆ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃς ρίξε στὴν ἀρχὴ μὲ ἀσφαίρα». Τότε μὲ σεβασμό, προσέθεσα στὸν πρωθυπουργὸ τῆς Χώρας: «Οἱ σωλῆνες τῶν πυροβόλων δὲν κάνουν γιὰ σάλπιγγες κηρύκων εἰρήνης. Πάντως, ὡς πρὸς αὐτό, συνεννοηθῆτε μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, ὥς ὅτου νὰ φθάσω στὴν Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ. Καὶ ὅ,τι διατάξῃ ὁ στρατηγός».

Σὲ λίγα λεπτὰ ξεκινήσαμε. "Ημεθα ἕνα τμῆμα πεζικοῦ ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑκατὸ περίπου ἄνδρες ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχη Λαμπράκη —διοικητὴ τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων— καὶ δύο πυροβόλα μὲ δεκαπέντε πυροβολητάς, τὸν ὁπλοχαγὸ Κανελλόπουλο καὶ ἐμένα.

Ὁ καιρὸς ἦταν ἀθλιος καὶ μένα μὲ κατέκαιγε ὁ πυρετός.

Ἔτσι φθάσαμε στὴν Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἐκεῖ τὸ πεζικὸ σταμάτησε στὸ πεζοδρόμιο καὶ ἡ διοίκησίς του στάθμευσε σὲ μιὰ πόρτα μὲ μαρμάρινες κολῶνες. Τὸ δικό μου τμῆμα στάθηκε μὲ ζευγμένα τὰ πυροβόλα στὴ διασταύρωσι τῶν λεωφόρων Συγγροῦ καὶ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶδα τὸν συνταγματάρχη Εὐάγγελο Τρεπεκλῆ (τότε διευθυντὴ πεζικοῦ καὶ προσωπάρχη τοῦ ὑπουργείου), ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε ὅτι τὸν ἔστειλε καὶ αὐτὸν ὁ Γ. Κονδύλης γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξι τῆς καταστάσεως. Ἐγὼ χάρηκα διὰ τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ἀποστολὴν ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ κατέχοντος ὑπεύθυνον θέσιν. προτοῦ ὅμως προφθάσω νὰ τοῦ ὁμιλήσω γιὰ τὰ σχέδια ποὺ ἐσκεπτόμουν νὰ ἐφαρμόσω καὶ τὴν τακτικὴν ποὺ ἐσκόπευα νὰ τηρήσω, ὁ συνταγματάρχης μοῦ λέει: «Τὸ πεζικὸ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ, ἐσὺ τί μπορεῖς νὰ κάνῃς;».

Ἡ δήλωσι ποὺ ἔγινε, ἔτσι ξαφνικά, τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἀνέτρεπε ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς συλλογισμοὺς καὶ ὅλα τὰ σχέδια. Καὶ ὁ λοχαγὸς Κουρούκλης θέλησε νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο καὶ τί τάχα εἶχε συμβῆ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΜΕΘΑΥΡΙΟΝ: Γιατὶ τὸ πεζικὸ ἀρνήθηκε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ πυροβολικό. — «Ἡ κατάστασις περιῆλθε στοὺς στασιαστάς». — Τὸ ἅρμα ποὺ ἐκινεῖτο περίεργα. — Μιὰ τραγικὴ πλευρὰ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. — Ποιοὶ εἶναι φίλοι καὶ ποιοὶ ἐχθροί. — Οἱ δύο πρῶτοι τραυματίαι. — Ὁ ἐλιγμὸς ποὺ ἐκλαμβάνεται ὡς ὑποχώρησι. — Στὰ στενὰ τῆς παλιᾶς Ἀθήνας. — Μέσα σὲ μιὰ «σαιξπήρεια» ἀτμόσφαιρα. — Τὸ ἐρώτημα τί ἔπρεπε νὰ κτυπηθῆ πρῶτα. — Οἱ στασιασταὶ καλοῦνται νὰ παραδοθοῦν. — «Θὰ γίνῃ κάτι τὸ πολὺ τρομακτικό». — Πῶς δὲν βρισκόταν ἡ «πυροδοτικὴ σειρίδα». — Ἕνας κίνδυνος νὰ ἁρπαγοῦν τὰ πυροβόλα ἀπὸ τοὺς στασιαστές. —«Καὶ ἐξαπέλυσα ἄγριον πῦρ»!

Μὲ ἀπορρητα κείμενα
καὶ ὑπευθυνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΣΕ ΜΙΑ «ΣΑΙΞΠΗΡΕΙΑ» ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ

«Καὶ ὅταν δὲν παρεδόθησαν ἐξαπέλυσα ἄγριον πῦρ»

ΤΟ ΑΡΜΑ ΠΟΥ ΕΚΙΝΕΙΤΟ ΠΕΡΙΕΡΓΑ!

74ον

ΑΚΟΜΑ καὶ τὴν κρίσιμη ἐκείνη ὥρα ποὺ ξέσπαγε ὁ «ἀγριώτατος ἐμφύλιος πόλεμος», ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐπεκαλέσθη τὸν Μέγαν Ναπολέοντα! Καὶ θυμήθηκε πὼς ἄρκεσε μιὰ ὁμοβροντία ἀπὸ τὰ κανόνια τοῦ βραχύσωμου Κορσικανοῦ γιὰ νὰ σωθῆ αὐτὸς ποὺ εἶχε γνωρίσει στὴν πολιορκία τῆς Τουλώνος καὶ ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συνέλαβε τὸν Ροβεσπιέρο, βοήθησε τὸν Βοναπάρτη (πρίν, θέβαια, φιλοδοξήση νὰ φορέση τὴν αὐτοκρατορικὴ ἀλουργίδα) νὰ γίνη πρόεδρος τοῦ Διευθυντηρίου τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ «Κερανός», λοιπόν, ἔστρεψε τὴν μνήμη του στὸν ὑποκόμιτα Παῦλο Φραγκίσκο Ἰωάννη Νικόλαο ντὲ Μπαρρά. Καὶ ἐνῶ τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, θὸ θέμα ἦταν πὼς ἡ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ θὰ γινόταν πιὸ δραστικὴ καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὴ (ὄχι στὸν παρισινὸ Κεραμεικὸ, μὰ στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη), ὁ εἰρηνιστὴς πρωθυπουργὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κατὰ τὸν «ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν» ὑπουργὸ τον «πρῶτος καὶ καλύτερος δημοκράτης» — δηλαδὴ ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης— παραμερίζοντας τὰ διδάγματα τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας, συνιστοῦσε πὼς ἂν ἀπέβαινε ἀναγκαῖο νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ κανόνια, «ἂς ἔρριχναν, στὴν ἀρχή, ἄσφαιρα πυρά»! Ὡς που, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ εἰκόνα, ἐνεφανίσθη καὶ ἡ ἀπροσδόκητη «ἐμπλοκὴ», ἀπὸ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο, ποὺ ἐστάλη γιὰ νὰ ὑποστηρίξη τὸ πυροβολικό, καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς δήλωσε στὸ λοχαγὸ Γ. Κουρούκλη: «Τὸ πεζικὸ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήση. Ἐσὺ τί μπορεῖς νὰ κάνης;».

— Ὁμολογῶ μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ὅτι ἡ δήλωσις ἐκείνη μὲ κατέπληξε. Καὶ θέλησα νὰ ἐξακριβώσω μόνος μου περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο καὶ τί εἶχε συμβῆ.

Κατηυθύνθην, λοιπόν, πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πεζικοῦ, καὶ τοὺς ρώτησα γιατὶ δὲν βοηθοῦσαν τὴν προσπάθεια τῆς καταστολῆς. Ἡ ἀπάντησι ποὺ πῆρα ἀπὸ ἕνα ἐξ αὐτῶν ἦταν καταπληκτική. Μοῦ εἶπε: «Ἡ κατάστασις περιῆλθε στοὺς στασιαστάς. Ὁλόκληρος ὁ στόλος προσεχώρησε στὸ κίνημα. Ἡ φρουρὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπίσης. Στὴν Ἀθήνα χαλάει ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ παραρτήματα»!

Τὸ ἅρμα ποὺ ἐκινεῖτο «περίεργα»

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ ἀπάντησι ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκείνους τοῦ πεζικοῦ, ποὺ ἀποστολή τους ἦταν ἡ ὑποστήριξι τοῦ πυροβολικοῦ στὴ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη».

— Οἱ πληροφορίες ποὺ ἄκουσα συνεχίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, μὲ ἔβαλαν σὲ πολλὲς σκέψεις. Καὶ βλέποντας πὼς τὸ πεζικὸ παρέμενε ἀκίνητο, πῆρα τὴν ἀπόφασι ὅτι καλύτερα θὰ ἦταν νὰ σκοτωθῶ στὸ κανόνι μου, παρὰ νὰ πέσω στὰ χέρια τῶν ἀριστεροδημοκρατικῶν κινηματιῶν.

Προσπάθησα, λοιπόν, καὶ πέτυχα νὰ μὴ φθάσουν οἱ φῆμες στὸ τμῆμα μου. Ἀντιθέτως πῆγα καὶ ἐξήγειρα τοὺς ἄνδρες μου. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐνθουσίασα, διέταξα νὰ προχωρήση ὁ οὐλαμὸς πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Στὸν μισὸ ὅμως δρόμο ποὺ εἴχαμε διανύσει, βλέπουμε ἕνα ἅρμα νὰ ἔρχεται πρὸς τὴν κατεύθυνσί μας. Ἐκινεῖτο κάπως περίεργα καὶ τὰ πολυβόλα του ἔβαλλαν συνεχῶς. Τὸ ἐρώτημα ποὺ μοῦ γεννήθηκε ἦταν: ποὺ ἀνήκει αὐτὸ τὸ ἅρμα; Εἶναι δικό μας ἢ τῶν στασιαστῶν; Νὰ μιὰ τραγικὴ πλευρὰ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Δὲν μπορεῖς νὰ διακρίνης τοὺς φίλους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἄλλο ἐρώτημα ποὺ μοῦ γεννήθηκε: Εἶναι, μήπως, ἅρμα ποὺ ἔχει προσχωρήσει, ὡς μονάς, στοὺς στασιαστὰς ἢ μήπως ἀποτελεῖ προπομπὸ ἐξορμήσεως ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης; Ὁ ἕνας συλλογισμὸς διεδέχετο τὸν ἄλλο. Καὶ ἐσκεπτόμην ὅτι ἴσως εἶχε γίνει ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ τόσον καιρὸ ἐφοβούμεθα. Ὅτι, δηλαδή, τὰ ἅρματα πῆγαν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ νομίμου κράτους. Μὲ τοὺς ἀνατροπεῖς.

Πάντως ἡ στιγμὴ ἦταν ἰδιαιτέρως κρίσιμη. Γιατὶ ἡ συνάντησις μὲ τὸ ἅρμα ἐγίνετο ὑπὸ συνθήκας δυσκόλους γιὰ μᾶς. Τὸ ἅρμα μᾶς εὕρισκε «ἐν πορείᾳ» καὶ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιπέση ἐναντίον μας μὲ ἄσχημα ἀποτελέσματα, καὶ στὸ προσωπικὸ καὶ στὸ ὑλικὸ καὶ στὰ κτήνη. Διέταξα: «Ἄλτ» καὶ περίμενα τὴν μοιραία σύρραξι. Ἀλλὰ μόλις τὸ ἅρμα ἔφθασε στὸ ὕψος μας, συνέχισε τὴν πορεία του πρὸς τὰς Ἀθήνας μὲ τὶς ἴδιες «περίεργες» κινήσεις. Καὶ δὲν ἔπαυε νὰ βάλλη. Ὅπως ὅμως ἐπληροφορήθην ἦτο τὸ δεύτερο μεγάλο ἅρμα, ποὺ εἶχε ἀκινητοποιηθῆ στὴν πρώτη ἐπίθεσι κατὰ τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Τὸ ἅρμα αὐτὸ μόλις εἶχαν κατορθώσει νὰ τὸ ἐπισκευάσουν προχείρως (καὶ γι' αὐτὸ ἐκινεῖτο «περίεργα»), καὶ κατηυθύνετο πρὸς τοὺς στρατῶνες του, ἀφοῦ ὁ ἡρωικὸς κυβερνήτης του ὑπολοχαγὸς Σπήλιος ἦτο διάτρητος ἀπὸ σφαῖρες. Μία μάλιστα τὸν εἶχε βρῆ στὸ κεφάλι, καὶ ἔκτοτε ἐτέθη σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα, γιὰ νὰ φθάση ἔτσι στὸν βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχη.

Οἱ δύο πρῶτοι τραυματίες

ΕΤΣΙ τὸ ἅρμα ποὺ «ἐκινεῖτο περίεργα», καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ ὁποίου, ὑπολοχαγὸς Σπήλιος, ἦταν βαριὰ τραυματισμένος, ξαναγύρισαν στοὺς στρατῶνες.

— Ἀλλὰ τὸ θέαμα ποὺ εἶχα ἀντικρύσει μοῦ ἐξηγεῖ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, μὲ ἔπειθε ὅτι οἱ ἐντὸς τοῦ Μακρυγιάννη στασιασταὶ διέθεταν μεγάλη δύναμι πυρός. Διότι τὸ ἅρμα, παρὰ τὸν ἰσχυρότατο θωρακισμό του εἶχε δεχθῆ ἐπικινδύνως —καὶ τὸ πληρωμά του εἶχε θανασίμως τραυματισθῆ. Ἔπρεπε, συνεπῶς, ἡ κατάστασις νὰ ἀντιμετωπισθῆ τὸ ταχύτερον καί, μάλιστα, κατὰ τὸν πλέον ἀποτελεσματικὸν τρόπον. Καὶ ἐπροχώρησα. Ἐπροχώρησα σχεδὸν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἐντὸς τοῦ στρατώνος στασιαστάς, χωρὶς νὰ ἔχω βρῆ ἀκόμη κατάλληλο θέσι διὰ νὰ βάλω κατ' αὐτῶν. Ὅταν ὅμως ἐπλησίασα στὴν γωνία τοῦ μανδρότοιχου τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, οἱ στασιασταὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν μὲ πυκνότατον πῦρ. Τὰ πολυβόλα των ἔριχναν ἀκαταπαύστως. Εἶχα δὲ ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπαφὴ μὲ τοὺς στασιαστὰς δύο τραυματίες.

Πρὸ αὐτῆς τῆς καταστάσεως καὶ διὰ νὰ ἀποφύγω τὰ πυρὰ ποὺ ἐδεχόμην τελείως ἀκάλυπτος, ἄλλαξα πορείαν. Ἐλοξοδρόμησα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ εἰσήλθα εἰς τὴν ὁδὸν Βύρωνος. Ὁ ἐλιγμὸς αὐτὸς ἐδημιούργησε, φαίνεται, στοὺς στασιαστὰς τὴν ἐντύπωσι ὑποχωρήσεως καὶ ἴσως νὰ τοὺς ἐνέννησε τὴν ἰδέα ὅτι μᾶς ἔχουν ἤδη ἐξουδετερώσει. Μόλις ὅμως εὑρήκα τὸν πρῶτο δρόμο, ἔκαμψα ἀριστερά, στὴν ὁδὸ Βακχου, καὶ ἀμέσως ἀριστερὰ στὴν ὁδὸ Θρασύλλου. Ἔτσι δὲ ἐπανῆλθα καὶ πάλιν στὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ὁ δρομίσκος αὐτὸς ποὺ σήμερα εἶναι ἀσφαλτοστρωμένος (καὶ ποὺ ὁδηγεῖ στὶς σύγχρονες ταβέρνες τοῦ «Βλάχου» καὶ τῶν «Θεῶν»), ἦταν τότε «χωματένιος» καὶ ἐπομένως εὐνοϊκὸς γιὰ «τάξι πρὸς πυροβόλησι». Καὶ τοῦτο γιατὶ θὰ ἔμπαινε τὸ πτύο τοῦ πυροβόλου μέσα στὸ χῶμα μὲ τὴν πρώτη πυροβόλησι καὶ ἔτσι θὰ ἠδρατιοῦτο.

Τώρα πλέον ἀπὸ τοὺς ἀπέναντι στασιαστὰς δὲν μᾶς ἐχώριζε παρὰ τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ἀπὸ τὸ κυρίως κτίριο τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη ἐπροβάλλετο ὁλόκληρος ἡ βορεία πλευρά του. Πίσω ἀπὸ τὸν μανδρότοιχο ὑπῆρχαν οἱ βοηθητικοὶ οἰκίσκοι τοῦ συγκροτήματος. Οἱ κινήσεις μας ἐκαλύπτοντο ἀπὸ τὸ βαθὺ σκοτάδι. Εἴχαμε σπάσει ὅλους τοὺς ἠλεκτρικοὺς φανοὺς τῶν γύρω μας δρόμων. Ἡ βροχὴ δὲν ἦταν πιὰ τόσο πυκνή, ἀλλὰ ἔπεφτε χιονόνερο καὶ φυσοῦσε ἕνας τρομακτικὸς ἀέ-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

ρας. Κυριολεκτικῶς ὁ ἀέρας «λυσσομανούσε».

«Τί νὰ κτυπήσω πρῶτα»;

ΜΕΣΑ σὲ αὐτὴ τὴ «σαιξπήρεια» ἀτμόσφαιρα ἄρχιζε ἡ μεγάλη φάσι τῆς μάχης τοῦ Μακρυγιάννη.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του.

— Ἐκεῖ λοιπόν, στὴν ἔξοδο τῆς ὁδοῦ Θρασύλλου πρὸς τὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, τοποθέτησα τὸ πρῶτο πυροβόλο. Τὸ δεύτερο τὸ τοποθέτησα στὴν παράλληλο τῆς ὁδοῦ Θρασύλλου, ποὺ ἦταν ψηλότερα καὶ τότε τὴν ἔλεγαν ὁδὸ «Λιναίου». (Τώρα ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν ὑπάρχει. Ἔχει γίνει κῆπος καὶ τὰ σπιτάκια ποὺ ἦσαν ἐκεῖ κατεδαφίστηκαν). Ἀμέσως ἀρχίσαμε τὶς προετοιμασίες τῆς δολίας. Μᾶς ἐβοήθησε δὲ πολὺ ἡ ἀνταυγεια ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ φῶτα τοῦ κτιρίου τοῦ Μακρυγιάννη. Ὁ στόχος λοιπὸν δὲν ἦτο δύσκολος. Ἀλλὰ τί νὰ κτυπήσω πρῶτα; Τὰ φωτισμένα παράθυρα τοῦ κτιρίου ἢ τὸν μανδρότοιχο ποὺ εὑρίσκετο μπροστά μου καὶ δὲν ἀπείχε παρὰ λίγα μέτρα; Ὁ μανδρότοιχος ὅμως μπορεῖ νὰ ἐπεφύλασσε καὶ τὴν ...αὐτοκτονία μας! Τὸ βλῆμα ποὺ θὰ ἔπεφτε ἐπάνω του θὰ ἔστελνε καὶ σὲ μᾶς τὰ θανατηφόρα θραύσματα του, γιατί εἶχαν τριακόσια μέτρα ἀκτίνα δράσεως. Ἂν πάλιν δὲν κτυποῦσα τὸν μανδρότοιχο καὶ ἔβαλλα κατ' εὐθείαν τὸ κτίριο, τότε θὰ ἀπεκάλυπτα εἰς τοὺς ὀπίσω τοῦ μανδροτοίχου στασιαστὰς τὴν θέσιν μου. Καὶ εἰς τὴν βεβαίαν αὐτὴν περίπτωσιν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξορμήσουν καὶ νὰ μοῦ ἁρπάσουν τὰ πυροβόλα μου. Ἦσαν, ἄλλως τε, ὑπερπολλαπλάσιοι ἀπὸ ἐμᾶς καὶ διέθεταν καὶ κατάλληλον γιὰ μιὰ τέτοια ἐπίθεσι, ὁπλισμό. Δὲν ἐχρειάζετο νὰ σκεφθῶ ἐπὶ πολύ. Ἀπεφάσισα τὸ πρῶτο κτύπημα νὰ γίνη κατὰ τοῦ μανδροτοίχου. Τὸ δὲ δεύτερο πυροβόλο, διὰ τοῦ «κοίλου» τοῦ σωλῆνος, νὰ βάλη ἀμέσως, μετὰ τὴν ἔναρξι τοῦ πυρὸς τοῦ πρώτου, ἐναντίον ἑνὸς ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ κτιρίου.

Ὅλα ἑτοιμάζονται χωρὶς νὰ ἀκούγεται ὁ παραμικρὸς θόρυβος. Ἡ στιγμὴ ποὺ θὰ ἀκουσθῆ τὸ παράγγελμα: «Πῦρ» πλησιάζει.

«Καὶ ἐξαπέλυσα τό πῦρ»

Η ΠΙΟ κρίσιμη στιγμὴ εἶχε φθάσει.

— Ἀλλὰ στὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμὴ μοῦ ἀποκαλύπτει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, ἀντιλαμβάνομαι κάποια ἀνωμαλία στὸ πρῶτο πυροβόλο. Μοῦ ἀναφέρουν ὅτι δὲν βρίσκουν τὴν πυροδοτικὴ σειρίδα. Εἶναι δὲ «πυροδοτικὴ σειρὶς» ἕνα σχοινὶ ἐνωμένο μὲ τὸν ἐπικρουστῆρα τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ σύρει ὁ σκοπευτής, στὴν πρώτη βολὴ (εὑρισκόμενος ἐκτὸς τῶν τροχῶν, γιὰ νὰ μὴ παρασυρθῆ κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν), ὡς ὅτου τὸ πυροβόλον ἐδραιωθῆ μὲ τὸ πτύον του στὸ ἔδαφος.

Πρὸ αὐτῆς τῆς τόσον δυσαρέστου διαπιστώσεως ἐχρησιμοποίησα καὶ ἔδεσα ἕνα πρόχειρο ἱμάντα· τὸν ἐτοποθέτησα στὸν ἐπικρουστῆρα καὶ ἤμουν πιὰ ἕτοιμος νὰ τὸν σύρω.

Ρωτάω:

— Αὐτὸ ἦταν ἐπικίνδυνο; Καὶ τὸν σύρατε τὸν ἱμάντα;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπικινδύνου ἢ ὄχι. Ὅταν ἐπῆρα τὸν ἱμάντα γιὰ νὰ τὸν σύρω, ἀστραπιαίως ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ μου πόσον φοβερὸ θὰ ἦτο ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐπηκολούθει. Καὶ τότε μὲ ὅλην τὴ δύναμι τῆς φωνῆς μου κάλεσα τοὺς στασιαστὰς νὰ παραδοθοῦν. Ἐφώναξα: «Παραδοθῆτε! Παραδοθῆτε! Θὰ γίνη κάτι τὸ πολὺ τρομακτικό». Σταμάτησα καὶ τὴν ἀναπνοή μου ἀκόμα, γιὰ νὰ ἀκούσω τὴν ποθητὴ ἀπάντησι: «Παραδιδόμεθα». Τὰ κλάσματα τοῦ δευτερολέπτου μοῦ φάνηκαν αἰῶνες ὁλόκληροι. Καὶ ὅταν στὴν πρόσκλησί μου δὲν πῆρα καμμιὰ ἀπάντησι, τράβηξα τὴν πρόχειρη ἐκείνη σειρίδα καὶ ἐξαπέλυσα ἄγριον πῦρ!

Αὐτὸ ποὺ ἀκολούθησε ἦταν πραγματικὰ τρομερό. Θὰ μᾶς τὸ περιγράψη δὲ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Ενας τρομακτικὸς κρότος καὶ μιὰ ἐκτυφλωτικὴ λάμψι. — Κάτι ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ ὑπολογίσουν. — Τὸ κανόνι ποὺ «πῆγε καὶ ἦρθε». — Ὅταν τὸ «πτύο τῆς ἀκτιρίδος» δὲν πιάνη.—Οἱ πυροσωλῆνες «μετ' ἐπιβραδύνσεως» καὶ οἱ «ἀκαριαῖοι». —Ὁ καίριος ἠθικὸς κλονισμός. —«Γιώργο, κτυπήθηκα». — Ἡ χαρὰ καὶ ἡ σκυθρωπότης. — Ἐνῶ ἡ μονομαχία συνεχίζεται. — Τὰ παράθυρα τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν τρίζουν ἀπὸ τὶς ἐκπυρσοκροτήσεις τοῦ Μακρυγιάννη. — Μιὰ ἐρώτησι ποὺ γίνεται μὲ σοβαρότητα καὶ ἀφέλεια. — «Εἶναι πραγματικὰ βλήματα αὐτὰ ποὺ πέφτουν;». — «Ὄχι! Εἶναι λουκούμια!». — Κάτι ποὺ γέννησε στιγμιαῖο ἐκνευρισμό. — Ποὺ συγκεντρώθηκαν ὅλοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος καὶ τί ἔλεγαν.

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΚΑΙΡΙΟΣ ΗΘΙΚΟΣ ΚΛΟΝΙΣΜΟΣ

Τὰ θραύσματα τῶν ὀβίδων σκορπίζουν τὸν ὄλεθρο

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙ ΠΟΥ «ΠΗΓΕ ΚΑΙ ΗΡΘΕ!»

75ον

ΜΕΣΑ σὲ κείνη τὴ «σαιξπήρεια» ἀτμόσφαιρα; Στὸ πυκνὸ σκοτάδι ποὺ τὸ διέκοπταν κάθε τόσο ἀναλαμπές, γιὰ νὰ γίνη ἀμέσως ὕστερα πιὸ βαθὺ καὶ πιὸ ἄγριο στὸ παγωμένο χιονόνερο ποὺ βασανιστικὰ περόνιαζε τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα στὸν ὀργισμένο ἀέρα ποὺ «λυσσομανούσε» καὶ ἔσπερνε τὴν ἀγωνία καὶ τὸ φόβο μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ τὰ κλάσματα τῶν δευτερολέπτων φαίνονταν σὰν αἰῶνες ὁλόκληροι, ἀκούστηκε —ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη— ἡ πρόσκλησι: «Παραδεθῆτε· παραδεθῆτε. Θὰ γίνη κάτι τὸ τρομακτικό». Καὶ ὅταν δὲν δόθηκε καμμιὰ ἀπάντησι, τότε ἡ πυροδοτικὴ σειρίδα τραβήχθηκε καὶ τὸ «ἅγριον πῦρ» ἐξαπελύθη.

— Ἀκούσθηκε μοῦ λέει ὁ στρατηγὸς Κουρουκλῆς, ἕνας τρομακτικὸς κρότος καὶ μιὰ ἐκτυφλωτικὴ λάμψη φώτισε τὰ γύρω. Ὁ Παρθενώνας φάνηκε καὶ πέρασε σὰν ὀπτασία. Καὶ τὰ σπιτάκια στὰ στενὰ τῆς παλιᾶς Ἀθήνας, ἐσείσθηκαν ἀπὸ τὰ θεμέλια τους. Ἡ ἐκτόνωσις τῶν ἀερίων τῆς ὀβίδος σωριάζει τοὺς τοίχους τῶν πλαϊνῶν μικροκτισμάτων. Τὸ βλῆμα ἔχει ἐκραγῆ σὲ ἀπόστασι δέκα μόλις μέτρων ἀπὸ ἐμᾶς. Τὰ γύρω τζάμια σπάζουν. Τέτοια δολοφονικὴ πυροβολικοῦ μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πόλεως δὲν εἶχε ξαναγίνει. Ποτέ. Τὸ ἔδαφος τινάζεται καὶ ἀμέσως ὕστερα ἀκούγεται ὁ γδοῦπος ἀπὸ τὴν κατάρρευσι τῆς στέγης ἑνὸς ἀπὸ τοὺς κοντινοὺς οἰκίσκους. Τὰ σπασμένα κεραμίδια τινάσσονται ψηλὰ στὸν ἀέρα καὶ ξαναπέφτουν μὲ φοβερὸ πάταγο. Ἀκούγεται καὶ τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων ποὺ σπάνε. Μέσα σὲ τοῦτο τὸ χαλασμό, φθάνουν ὡς ἐμᾶς ὁλοκάθαρα οἱ σπαρακτικὲς κραυγὲς τῶν πληγωμένων. Ὅλο τὸ «στοιχεῖο» ποὺ ὑπηρετοῦσε τὸ πυροβόλο ἔχει πέσει πρηνδόν, καὶ μόνον ἔτσι προσπαθοῦμε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὰ θραύσματα τῆς ὀβίδος.

Ἀλλὰ ὅταν πέρασε τὸ κακὸ βρεθήκαμε σὲ μιὰ μεγάλη ἔκπληξι. Τρίβαμε τὰ μάτια μας καὶ δὲν τὸ πιστεύαμε. Εἶχε γίνει κάτι ποὺ δὲν μπορέσαμε νὰ τὸ ὑπολογίσουμε!

Τό κανόνι πού «πῆγε καί ἦρθε!»

ΤΙ ΗΤΑΝ αὐτὸ τὸ «κάτι» ποὺ γέννησε τὴν τόσο μεγάλη ἔκπληξι;

— Τὸ πυροβόλο δὲν βρισκόταν πλάϊ μας· ἀπαντάει στὸ ἐρώτημά μου ὁ στρατηγὸς Κουρουκλῆς. Μετὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησι καὶ λόγω τοῦ ὅτι τὸ ἔδαφος ἦτο σκληρὸ δὲν μπόρεσε τὸ «πτύο τῆς ἀκτιρίδος» νὰ χωθῆ στὸ χῶμα. Καὶ ἔτσι, μὲ τὴν ὀπισθοδρόμησί του, ἀνέβηκε τὸν πρὸς τὰ πίσω μας ἀνηφοράκο καὶ μετὰ κατηφόρισε μὲ ταχύτητα καὶ πέρασε κάθετα τὴν ὁδὸ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου!

Ρωτῶ:

— Καὶ τί ἔγινε τὸ κανόνι;

Καὶ ἀκούω τὴν ἀπάντησι:

— Πέρασε τὸ δρόμο κάθετα καὶ ἔφθασε στὸν μαγδρότοιχο τῶν κτιρίων τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Ὅλα αὐτὰ δὲ ἔγιναν τόσο γρήγορα ποὺ οἱ μέσα ἀπὸ τὸν στρατῶνα τρομοκρατημένοι καθὼς ἦσαν, οὔτε τὰ ἀντελήφθησαν κἂν. Τὸ δὲ ἐπεισόδιο ποὺ σᾶς ἱστορῶ ἀποκαλύπτεται γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τριανταδύο χρόνια. Γιατί, φυσικά, τρέξαμε καὶ σύραμε τὸ πυροβόλο, καὶ τὸ ξαναβάλαμε στὴ θέσι του!

— Ἐρώτησι:

— Καὶ τὸ δεύτερο κανόνι;

Ἀπάντησι:

— Τὸ δεύτερο πυροβόλο ἄρχισε νὰ βάλλη μέσα στὰ φωτισμένα παράθυρα. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτο, μετὰ τὴν βολὴ ποὺ ἀκολούθησε, ἐβραιώθηκε καὶ αὐτὸ καὶ ἄρχισε νὰ βάλλη ἐπίσης, σὲ κάθε παράθυρο ποὺ ἐφωτίζετο. Τότε διέταξα νὰ βάλουν πυροσωλῆνες «μετ' ἐπιβραδύνσεως». — διότι ὑπάρχουν καὶ «ἀκαριαῖοι», οἱ ὁποῖοι ἐκρήγνυνται μὲ τὴν πρώτη ἐπαφή.

Βέβαια μόλις ἄρχισαν οἱ βολές μας, οἱ στασιασταὶ μᾶς ἀπήντησαν μὲ τὰ ἰσχυρότατα πολυβόλα τους, τύπου «Χότσκις». Πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας περνοῦσαν συνεχῶς τὰ βλήματα, ἀλλὰ οἱ ἄνδρες μου παρέμεναν ἀπτόητοι. Πάντως κάθε φορὰ ποὺ οἱ ὀβίδες ἔμπαιναν στὰ φωτισμένα παράθυρα, τὰ πολυβόλα τῶν στασιαστῶν σιωποῦσαν. Σὲ μιὰ ὅμως στιγμὴ μετὰ ἀπὸ τὴν ἐκρηξι μιᾶς ὀβίδας βλέπουμε τὸ κτίριο νὰ δυθίζεται στὸ σκοτάδι. Τὸ ἐρώτημά μας ἦταν: Τοὺς ἐπλήξαμε τὴν ἠλεκτρικὴ ἐγκατάστασι ἢ ἔσβησαν μόνοι τους τὰ φῶτα γιὰ νὰ καλυφθοῦν; Ἐμεῖς ὅμως συνεχίσαμε τὶς βολές μας μέσα στὸ σκοτάδι. Μερικὰ βλήματα ἐκτύπησαν στοὺς τοίχους τῶν κτιρίων καὶ τὰ θραύσματα τῶν ὀβίδων μᾶς πῆραν καὶ μᾶς.

Ὁ καίριος ἠθικός κλονισμός

ΕΝΩ συνεχιζόταν ἡ μάχη τοῦ Μακρυγιάννη, στοὺς ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη τραυματίες, προστέθη καὶ ὁ συνταγματάρχης Ε. Τρεπεκλῆς.

— Ναί· μοῦ λέει ὁ συνομιλητής μου. Σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι, μὲ ἐπλησίασε ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς καὶ μοῦ λέει: «Ὁ Κονδύλης ζητάει νὰ τελειώνουμε γρήγορα, γιατὶ πρέπει νὰ πάμε καὶ στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων». Ἐγὼ τοῦ ἀπήντησα ὅτι πρῶτα ἀπὸ ὅλα θὰ ἔπρεπε νὰ μοῦ στείλουν μιὰ διμοιρία νὰ κλείση τὰ στενὰ ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸν αὐλαμὸ πυροβολικοῦ, γιατὶ εἶναι δυνατὸν οἱ στασιασταὶ νὰ ἐγάλουν μιὰ μικρὴ δύναμι καὶ νὰ μᾶς πλησιάσουν ἐκ τῶν νώτων, ὁπότε θὰ κινδυνεύαμε νὰ μᾶς πάρουν τὰ πυροβόλα. Ἐνῶ ὅμως τὰ ἐλέγαμε αὐτά, καὶ πρὶν καλὰ - καλὰ τελειώσω τὴ φράσι μου, ἀκούω τὸν Τρεπεκλῆ νὰ μοῦ λέη τραυλίζοντας: «Γιώργο, κτυπήθηκα». Ἀμέσως τοῦ ἔδωσα ἕνα πυροβολητὴ νὰ τὸν συνοδεύση. Εἶχε κτυπηθῆ, εὐτυχῶς ἐλαφρά, ἢ ἀπὸ θραῦσμα ὀβίδας ἢ ἀπὸ βλῆμα ὅλμου.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ τραυματισμένου συνταγματάρχου συνέχισα τὴν βολὴ μὲ πιὸ ἔντονο ρυθμό. Ὅπως δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπληροφορήθην μία ὀβίδα μου ἔπεσε ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς ἐσωτερικῆς κεντρικῆς κλίμακος καὶ ὅπως ἦτο ὁπλισμένη μὲ πυροσωλῆνα μετ' ἐπιβραδύνσεως δὲν ἐξερράγη ἀμέσως. Ἀποστρακισθεῖσα ὅμως ἔπεσε στὸν διάδρομο καὶ ἐξερράγη ἀκριβῶς στὴν πόρτα ὅπου τὸ στρατηγεῖο τῶν στασιαστῶν. Ἐκεῖ κτυπήθηκε ὁ λοχαγὸς Οἰκονόμου καὶ πολλὰ θραύσματα γέμισαν τὸ γραφεῖο τῆς διοικήσεως. Αὐτὸ πιθανῶς νὰ ἔφερε καὶ τὸν καίριο ἠθικὸ κλονισμὸ στοὺς στασιαστάς.

Καὶ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης πρόσθεσε:

— Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ βλήματα τοῦ πυροβολικοῦ φέρνουν πολλὲς φορὲς περισσότερα ἠθικὰ ἀποτελέσματα παρὰ ὑλικά. Ἂν αὐτὸ συμβαίνη σὲ ἀνοικτὸ χῶρο, φαντασθῆτε ποιὰ καὶ πόση ἔκτασι παίρνει σὲ κλειστό. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο, φαίνεται, οἱ στασιασταὶ δὲν μπόρεσαν νὰ σκεφθοῦν καὶ τὰ πιὸ ἁπλᾶ, ἁπολύτως ἀναγκαῖα καὶ στοιχειώδη πράγματα. Ὅτι τὸ πυροβολικὸ γιὰ νὰ βάλλη μέσα στὰ παράθυρα, πρέπει νὰ βρίσκεται πάρα - πολὺ πλησίον τους καὶ σχεδὸν ἀπέναντί τους. Καὶ ὅτι τὸ κυβερνητικὸν πεζικὸν —ὑποστηρίξεως— ἀπὸ ἐκείνη τοὐλάχιστον τὴν κατεύθυνσι δὲν μποροῦσε νὰ σταθῆ. Καὶ τέλος ὅτι ἡ δύναμις τοῦ πυροβολικοῦ ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο μόνον κανόνια. Διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κανένα ἄλλο πυροβόλο καὶ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη κατεύθυνσι δὲν εἶχε βάλει. Ἀργότερα μόνον δύο βλήματα φιλίου πυροβολικοῦ ἔπεσαν εἰς τὸ Παγκράτι, καὶ μάλιστα στὴν ταράτσα τοῦ ὀδοντιάτρου Γεωργοπούλου. Αὐτὰ μᾶς ἐβαρύθησαν, γιατὶ νομίσαμε ὅτι ἡ παράδοσις τῶν στασιαστῶν τὴν ὁποία οἱ ἴδιοι ἐζήτησαν μὲ τὸ γνωστὸ τηλεφώνημά τους στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν — ἀπετέλει τέχνασμα διὰ νὰ σταματήση ἡ βολή μου καὶ νὰ ἐγοῦν ἔξω.

Χαρά καί σκυθρωπότης

ΟΙ ΚΑΝΟΝΙΕΣ μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτευούσης συνεχίζοντο χωρὶς σταματημό.

— Μετὰ τὴ δραστικὴ βολὴ ποὺ ἔκανα κατὰ μέτωπον τοῦ κτιρίου ἱστορεῖ ὁ Γ. Κουρούκλης, σκέφθηκα ὅτι πιθανὸν οἱ στασιασταὶ νὰ τὸ ἔχουν ἐγκαταλείψει καὶ νὰ προκαλύπτωνται ὀπισθέν του, εἰς τὸν περίβολόν του. Γι' αὐτὸ ἄρχισα μιὰ βολὴ «ἐπισκεπτικήν». Ἡ τροχιὰ τῶν βλημάτων μου περνοῦσε ἐφαπτομένως τῆς σκεπῆς τοῦ κτιρίου. Οἱ στασιασταὶ μᾶς ἀπήντησαν μὲ ὅλμους. Εἶχαν πλέον ἀντιληφθῆ ὅτι ὁ δικός τους μαγδρότοιχος μᾶς προκάλυπτε. Μόναν ἀπὸ τὴν ταράτσα θὰ παρουσιάζαμε εὔκολο στόχο γιὰ ἐκείνους. Σὲ αὐτὴ δὲ τὴν ταράτσα, ὅπως ἀργότερα ἐπληροφορήθην, ἀνέβηκε ὁ στασιαστὴς ταγματάρχης Χατζησταύρης μὲ ἕνα βαρὺ πολυβόλο. Ἦταν ἡ στιγμὴ ποὺ ἔκανα βολὴ ἐφαπτομένως στὴν κορυφὴ τοῦ κτιρίου. Ἕνα θραῦσμα ἀπὸ τὶς ὀβίδες κτύπησε τὸν στασιαστὴ καὶ τὸν ἔριξε κάτω. Ἐκεῖ ἀπάνω ἄφησε τὸ πολυβόλο ὁ Χατζησταύρης καὶ ἔφυγε. Ἡ πιθανὴ δὲ ἐξουδετέρωσις τοῦ αὐλαμοῦ μου ἀπεσοβήθη ἀπὸ τὴν τύχη βεβαία.

Ἔτσι καὶ ἐνῶ στοῦ Μακρυγιάννη συνεχιζόταν ἡ μονομαχία, στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν εἶχαν συγκεντρωθῆ ὅλοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Ὅπως δὲ ἐπληροφορήθην λίγο μετὰ τὴν λῆξιν τῆς μάχης τοῦ Μακρυγιάννη, κάθε φορὰ ποὺ τὰ παράθυρα τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐτρίζαν ἀπὸ τὶς ἐκπυροσκροτήσεις τῶν πυροβόλων μας καὶ ἀπὸ τὶς ἐκρήξεις τῶν ὀβίδων μας, ὅλα τὰ πρόσωπα φωτίζονταν ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό, γιὰ νὰ γίνουν ἀμέσως κατόπιν σκυθρωπά, καθὼς ἀκούγονταν σὰν ἀπάντησι, τὰ πολυβόλα τῶν στασιαστῶν.

«"Οχι! εἶναι λουκούμια!»

ΜΕΣΑ στὴν γενικὴ ἀγωνία ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, καθὼς ὅλοι περιγράφουν —καὶ καθὼς ὁ ἴδιος ὁ γράφων εἶδε καὶ ἔζησε— μόνον ὁ Γ. Κονδύλης διατηροῦσε μιὰ καταπληκτικὴ ἀταραξία.

— Αἰσθανόταν, ὁ Γ. Κονδύλης, τὴν ἔκβασι τῆς μάχης· τονίζει ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης. Ἦταν νεμάτος σἰσιοδοξία. Διαρκῶς χαριτολογούσε καὶ τοὺς καθησυχάζε λέγοντας: «Ὁ Κουρούκλης καὶ ὁ Σαράφης αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἀνταλλάσσουν τὶς ἐπισκεπτηριά τους». Τότε κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ παρακολουθοῦσαν τὶς ἐξελίξεις τῆς καταστάσεως μέσα ἀπὸ τὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο, ρώτησε μὲ πολλὴ σοβαρότητα καὶ πολλὴ ἀφέλεια: «Εἶναι πραγματικὰ βλήματα αὐτὰ ποὺ πέφτουν;». Ὁ δὲ Γ. Κονδύλης μετεξὺ «χιοῦμορ» καὶ κάποιου στιγμιαίου ἐκνευρισμοῦ ἀπήντησε: «Ὄχι! Εἶναι λουκούμια»!

Λέω:

— Πῶς ὁ Γ. Κονδύλης παρεσύρθη ἔστω καὶ σὲ στιγμιαῖο ἐκνευρισμό;

Μοῦ ἀπαντάει δὲ ὁ συνομιλητής μου:

— Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἔκανε μὲ τόση σοβαρότητα αὐτὸ τὸ τόσο ἀφελὲς ἐρώτημα, δὲν ἦταν ἕνας ὁποιοσδήποτε τυχαῖος ἄνθρωπος, ἀλλὰ μία μεγάλη προσωπικότης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ δὲν τοῦ συγχωροῦσε, ὁ Γ. Κονδύλης τὴν -ἂν θὰ ποῦμε «ἁπλότητα». Γι' αὐτὸ καὶ ἀργότερα δὲν ἔπαυε νὰ ἐπαναλαμβάνη τὸ περιστατικὸ ἐκεῖνο.

Τελειώνοντας ὅμως τὴν ἱστόρησί του ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης ἔχει νὰ πῆ καὶ μερικὰ ἀκόμη ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

Ὁ τότε λοχαγὸς Κουρούκλης (δεξιά) φοροῦσε στὸ πηλήκιο τὸ «στέμμα», προτοῦ ἀκόμη ὁ Γ. Κονδύλης καὶ ὁ ἄλλος ὑπασπιστής του Βλάσης Λεβίδης (ἀριστερά) ἐγκαταλείψουν τὸ «ἐθνόσημο»!

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
1.— ΠΑΓΙΟΝ
Ἐπιτόκια & Ἐκτὸς ... 100.742 — 31.118.40
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Ὑπολογιστικαὶ μηχαν. - γραφομηχαναί ... 65.636 — 8.138 —
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Μεταφορικὰ μέσα ... 343.390.50 80.693 —
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Ἔπιπλα ἐγκαταστάσεως ... 100.216 — 24.200 —
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Χοιρόγραφα ...
2.— ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Χορηγηταὶ ἐκ τουριστικῶν ἐργασιῶν ...
Πελάται ...
Χορηγηταὶ ἐξ Ὑπαγομένων ...
Χορηγηταὶ ἐκ Μαρσηλιακῶν ...
Χορηγηταὶ ἐκ Διαφόρων ...
Συναλλαγματικαὶ πρὸς εἰσπραξιν ...
Ἐγγυήσεις ...
Προκαταβολαὶ πληρωμάτων ...
3.— ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Ταμεῖον ...
4.— ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ (Χρεωστῶν) ...

ΧΡΕΩΣΙΣ
Ἀρμοδιαὶ Προσωπικοῦ καὶ Διευθύνσεως ...
Ἀρμοδιαὶ τρίτων, διαφόρων, ἐλεγκτῶν, ἐνοικίων ...
ΓΕΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ:
Τηλεγραφικὰ, Τηλεφωνικὰ, Ταχυδρομικὰ, Γραφικὴ ὕλη ...
Συνδρομαὶ, φιατικοὶ, Διαφημίσεις, δαπάναι σκοπιᾶς ...
(μηχανῆς κλπ.
Δοκιμὴ Τελείων ...
Φόροι, Χαρτόσημο, εἰσφ. ὑγειονομικῶν Ὀργανισμῶν, τ...
Μεταφορικὰ ἐπίπλων πληρωμάτων ...
Ἀποσβέσεις ...
Ἐπισφαλεῖς ἀπαιτήσεις ...

ΚΕΡΔΗ ΠΡΟΣ ΔΙΑΘΕΣΙΝ

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου
ΜΑΙΡΗ ΑΛΛΑΛΟΥΦ

ΕΤ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
Α'. ΠΑΓΙΟΝ
Μηχανήματα ... 9.93
Μεῖον ἀποσβέσεις ... 82
Αὐτοκίνητα ... 71
Μεῖον ἀποσβέσεις ... 13
Ἔπιπλα - Σκεύη ...
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Τοπογραφικὰ ἐργαλεῖα ... 1
Ἔδεδα ἰδρύσεως ...
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Ἐργαλεῖα ... 1
Μεῖον ἀποσβέσεις ...
Β'. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Λίθινα ὑλικὰ ...
Ὑλικὰ εἰς ἐργοταξία ...
Καύσιμα - Λιπαντικὰ ...
Ἀντεγγυήσεις ἐγγυητ. ἐπιστολῶν ...
Ἐγγυήσεις ...
Γραμμάτια εἰσπρακτέα ...
Λαχειοφόροι ...
Προαιρετικοὶ Λογαριασμοί ...
Ὑπεργολάβοι ...
Γραφεῖον Ἀθηνῶν ...
Παρακρατηθεῖς φόρος εἰσοδήματος ...
ΕΤΕ - Α.Ε. ὅλων καταθέσεις ...
ΓΟΥΖΕΛΗΣ - ΕΤΕΘ» ΤΕΟ ...
Ο.Ε. ΜΙΤΖΑΛΗΣ - ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ - ΜΗ ...
Τίτλοι δανείων ...

Με απόρρητα κείμενα και ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η «ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ»

'Η ἀνταλλαγὴ τῶν «ἐπισκεπτηρίων» βολῶν κράτησε πολλὲς ὧρες

«ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΜΑΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΙΣΟΥΝ»!

76ον

ΠΟΛΛΕΣ ὧρες κράτησε αὐτὴ ἡ «ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπισκεπτηρίων»: Τῶν ὀβίδων ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ τῶν ριπῶν τῶν βαρέων πολυβόλων «Χότσκις» ἀπὸ τὸ ἄλλο. 'Απὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ κανόνι, ποὺ «πῆγε καὶ ἦρθε», σταθεροποιήθηκε, καὶ τὸ «πτύο τῆς ἀκτιρίδος» σφηνώθηκε στὰ χώματα τῆς ὁδοῦ Θρασύλλου (κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἱερὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως), οἱ βολὲς τοῦ πυροβολικοῦ συνεχίσθηκαν ἔντονα καὶ συστηματικά. 'Η περιοχὴ τοῦ Μακρυγιάννη, εἶχε μεταβληθῆ σὲ μιὰ κόλασι φωτιᾶς. Καὶ ὅπως πιὸ πέρα θὰ δοῦμε, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ὑστερα ἀπὸ τριανταδύο χρόνια θὰ μᾶς ἀποκαλύψη ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ ἔζησε μιὰ ἀπὸ τὶς φρικτότερες πτυχὲς τῆς ἐθνικῆς μας τραγῳδίας —ἐκεῖ, μέσα στὸν περίβολο τῶν στρατώνων τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, μιὰ ἀπαίσια τελευτὴ (ἄγνωστη καὶ μυστικὴ τότε καὶ ὡς τώρα), εἶχε ἐπιφυλαχθῆ καὶ σὲ κάποιο ἄλλο ἀθῶο 'Ελληνοπουλο ποὺ μὲ ἐνθουσιασμὸ ὑπηρετοῦσε τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα. 'Ετσι αὐτὰ τὰ μέσα τοῦ θανάτου, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Γεώργιος Κονδύλης μίλησε ὅπως μίλησε («"Οχι! Εἶναι λουκούμια»), ἐπάνω στὸν στιγμιαῖο ἐκνευρισμὸ ποὺ τοῦ γέννησε ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ «ἁπλότης» ἐκείνου ποὺ ἦταν «μεγάλη προσωπικότης» τοῦ 1935, εἶχαν πλούσια ἐπιτελέσει τὸ ὀλέθριο ἔργο τους.

— 'Ενῶ ὅμως ἐμεῖς· ἱστορεῖ ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, συνεχίζαμε μέσα στὴ βροχὴ καὶ στὸ σκοτάδι τὸν ἀγώνα, οἱ στασιαστὲς ἀρχισαν νὰ ἀραιώνουν τὰ πυρά των. Τὴν 1η πρωινὴ καὶ ἐνῶ κατέφθανε ἡ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην 'Ιω. Πλυτζανόπουλον δύναμις πεζικοῦ, οἱ στασιασταὶ σχεδὸν δὲν ἠκούντο. Τότε τὸ πεζικὸ ἔρριξε τὶς ὁπλοβομβίδες στὴ στέγη τῶν στρατώνων. Καὶ ὅπως χαρακτηριστικὰ εἶπε ὁ ὑπολοχαγὸς Κανελλόπουλος «μετὰ τὴ θύελλα τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, οἱ ὁπλοβομβίδες θὰ ἐφαίνοντο σὰν λίγες ψιχάλες»! "Ολη σχεδὸν ἡ δύναμις τῆς διλοχίας τοῦ Μακρυγιάννη εἶχε μεταφερθῆ —καθὼς ἀργότερα ἐπληροφορήθημεν —στὰ ὑπόγεια τοῦ κτιρίου. "Ητο ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ ἄμεσα, ψυχολογικὰ καὶ πραγματικά, ἀποτελέσματα τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ.

Θὰ μποροῦσαν νὰ τούς αἰχμαλωτίσουν

ΣΕ ΑΥΤΟ τὸ μεταξὺ καὶ ὑπὸ τὴν πίεσι ὅλων τῶν δυνάμεων ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ στοῦ Μακρυγιάννη, οἱ στασιασταὶ ἀντελήφθησαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πιὰ «οὔτε πλοῖον, οὔτε ὁδὸς» γιὰ ὁποιαδήποτε σωτηρία τους. Εἶχε φθάσει ἡ μοιραία στιγμὴ ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης εἶδε τὸ τηλέφωνο σὰν μοναδικὸ σωσίβιο. Καὶ ἁρπάζοντας τὸ ἀκουστικό του, ζήτησε ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν νὰ παραδοθῆ. (Μοναδικὴ «τηλεφωνικὴ παράδοσις» στὰ χρονικὰ τῶν κινημάτων).

— Τί νὰ σᾶς πῶ· μοῦ τόνισε ὁ στρατηγὸς Κουρούκλης, καθὼς ἡ συζήτησί μας ἔφθανε πρὸς τὸ τέλος της. Οἱ στασιασταὶ θὰ μποροῦσαν ἴσως νὰ εἶχαν ἀποφύγει νὰ βρεθοῦν σὲ αὐτὴ τὴν τραγικὴ θέσι, ἂν δὲν ἔχαναν τελείως τὸ ἠθικό τους. Καὶ πρέπει νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ ὅτι θὰ ἦταν δυνατὸ αὐτοὶ νὰ εἶχαν αἰχμαλωτίσει ἐμένα! Καὶ τοῦτο, διότι ὅταν ὁ Σαράφης τηλεφώνησε στὸν Γ. Κονδύλη, ὁ ὑπουργὸς τοῦ εἶπε «νὰ παραδοθοῦν στὸν Κουρούκλη». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως ἀπεκαλύπτετο ὅτι ἔξω ἀπὸ τὸ τάγμα ὑπῆρχε —τὴν στιγμὴν ἐκείνην— μόνον τὸ ἰδικό μου τμῆμα καὶ ὄχι καὶ ἄλλαι ἰσχυραὶ δυνάμεις. "Αν, λοιπόν, οἱ στασιασταὶ διετήρουν τὴν ψυχαιμία τους καὶ τὸ ἠθικό τους, θὰ ἦτο εὐκολώτατον νὰ στείλουν μιὰ μικρὴ δύναμι ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη, ποὺ ἔμενε ἀφύλακτη ἐξωτερικῶς. Καὶ ξαφνικὰ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἔλθουν μέχρι τὴν θέσι τῶν πυροβόλων μας καὶ νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσουν ὅλους. Καὶ τοὺς δεκαεπτὰ ἄνδρες ποὺ ἤμεθα ὅλοι· ὅλοι καὶ τὰ κανόνια μας. 'Αλλὰ σᾶς εἶπα· τὰ εἶχαν τελείως χαμένα καὶ — χωρὶς πιὰ σοβαρὴ σκέψι καὶ κρίσι— περιῆλθαν σὲ πλήρη ἀπόγνωσι.

Πάντως ἐμεῖς παρεμέναμε στὴ θέσι μας καὶ συνεχίζαμε τὴν βολή μας. 'Οπότε ἕνας ἀγγελιαφόρος ὑπολοχαγὸς ἦλθε καὶ μᾶς μετεβίβασε τὴν εἴδησι τῆς παραδόσεως τῶν στασιαστῶν, ὡς καὶ τὴν διαταγὴ «περὶ παύσεως τοῦ πυρός». 'Ο ἴδιος ἀγγελιαφόρος μᾶς διεβίβασε τὴν ἐντολὴ τοῦ Γ. Κονδύλη νὰ μὴ πλησιάσουμε (ἡ πυροβολαρχία Κουρούκλη) τοὺς παραδοθέντας, «διότι αὐτὴ ἦτο ἡ παράκλησίς των».

Εὐτυχῶς τὸ τμῆμα μου δὲν εἶχε κανένα νεκρό. Ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ τραυματισμένοι καὶ αὐτοὶ ἐλαφρῶς. Καθὼς δὲ ἐπεστρέφαμε εἰς τοὺς στρατῶνας μας περάσαμε καὶ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὅπου εἶχε παραμείνει ἡ ὑπάλοιπος δύναμίς μας. Τότε καὶ ἀφοῦ ἄφησα τὴν πυροβολαρχία μου ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ζαρόκωστα, ἀνέβηκα καὶ παρουσιάσθην στὸν ὑπουργό. Γιὰ μένα, ἡ εἴσοδός μου εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ ἡ συνάντησίς μου μαζί του, ἦτο ἡ πιὸ συγκινητικὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς μου.

'Ηθικὲς ἀμοιβὲς

ΤΗΝ ἑπομένη ὁ διευθυντὴς πεζικοῦ καὶ προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν συνταγματάρχης Εὐάγ. Τρεπεκλῆς, ὑπέβαλε τὴν ἀκόλουθη πρότασι «περὶ ἀπονομῆς ἠθικῆς ἀμοιβῆς εἰς τὸν λοχαγὸν πυροβολικοῦ Κουρουκλην Γεώργιον τοῦ 'Ανδρέου»:

'Εν 'Αθήναις σήμερον τὴν 2αν τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ ἔτους 1935, ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς Εὐάγ. ποιεῖται εὐφήμων μνείαν τοῦ λοχαγοῦ πυροβολικοῦ Κουρούκλη Γεωργίου τοῦ 'Ανδρέου διότι ἄμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν τῇ Πρωτευούσῃ, ἀσθενῶν ἐκ νοσήματος σοβαροῦ καὶ πυρέσσων μὲ βαθμοὺς 40 θερμοκρασίας ἐγκατέλειφε τὴν κλίνην του παρὰ τὰς ἐπιμόνους, ἐπιτακτικὰς καὶ ἀπαραιτήτους συστάσεις τοῦ ἀρχιάτρου Γκινάκα, διευθυντοῦ τοῦ Α' Γενικοῦ Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν παρ' ἡ ὑπηρέτει μονάδα τῆς 'Ανεξαρτήτου Προτύπου Πυροβολαρχίας ἧς διετέλει διοικητὴς ἔνδα συγκεντρώσας ταύτην ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι καὶ ὑπὸ τὰ συνεχῆ πυρὰ τῶν περὶ οἰκίαν τῶν διαφόρων ὁμάδων στασιαστῶν, ἐξῆλθε μετ' αὐτῆς ἐπικεφαλῆς καὶ κατηύθυνε ταύτην εἰς τὴν στασιάσασαν Διλοχίαν τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἔνθα τοποθετήσας τὰ πυροβόλα ἀκάλυπτα εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα ἔβαλε ἐξ ἀποστάσεως 10 μέτρων, παρὰ τὸ δύσκολον τῆς ὑπηρετήσεως τούτων λόγῳ τοῦ σκότους λίαν εὐστοχώτατα καὶ μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ὑπὸ τὰ συνεχῆ δραστικὰ πυρὰ τῶν στασιαστῶν, ἀκάλυπτος καὶ ἄνευ στηρίγματος συντελέσας εἰς τὴν ταχίστην καταστολὴν τοῦ ἐπαναστήσαντος ὡς ἄνω Στρατοῦ καὶ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ.

Διὰ τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας του ὑπερβαινούσας κατὰ πολὺ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ στρατιωτικοῦ καθήκοντός του δεδομένου ὅτι ἐξέθεσεν εἰς προφανῆ κίνδυνον τὴν ζωήν του

Προτείνω

Τὴν προαγωγήν του εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου ἐπὶ διακεκριμένῃ πράξει συμφώνως τῷ Νόμῳ «Περὶ ἠθικῶν ἀμοιβῶν».

ΤΡΕΠΕΚΛΗΣ ΕΥΑΓ.
Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἀπενεμήθη στὸν τότε λοχαγὸ Γ. Α. Κουρούκλη, ὁ πολεμικὸς σταυρὸς Β' Τάξεως. Στὸ δίπλωμα δὲ τῆς ἀπονομῆς τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου μεταλλίου ἀνεφέροντο αὐτά:

Διότι ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀσθενὴς ἐκ σοβαροῦ νοσήματος καὶ πυρέσσων μὲ θερμοκρασίαν 40 βαθμῶν, ἐγκατέλειψε τὴν κλίνην του καὶ σπεύσας παρέλαβε τὴν πυροβολαρχίαν του, ἣν κατηύθυνε πρὸς τὴν στασιάσασαν, κυριαρχοῦσαν πρὸς στιγμὴν καὶ ἕτοιμον πρὸς ἔξοδον διλοχίαν τοῦ Π.Τ. τῶν Εὐζώνων, ὅπου τοποθετήσας τὰ πυροβόλα του ἀκάλυπτα εἰς 10 μ. ἀπόστασιν ἔβαλε παρὰ τὸ σκότος καὶ τὰς ἀνωμάλους καιρικὰς συνθήκας εὐστόχως καὶ μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, ὑπὸ τὰ δραστικὰ πυρὰ τῶν στασιαστῶν, ἄνευ στηρίγματος, καταστείλας οὕτω τὸ κίνημα ἐν τῇ πρωτευούσῃ, σώσας οὕτω τὴν χώραν ἐκ τῆς μανίας τῶν στασιαστῶν καὶ τῆς ἐπικειμένης εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος.

'Εν 'Αθήναις τῇ 25η Μαρτίου 1935.
ΤΟ ΙΙ ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ
ΥΠ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
Στυλιανόπουλος
Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Οἱ ἄλλες ἐνέργειες

ΠΡΙΝ ὅμως ἀκούσουμε τὴ συγκλονιστικὴ ἀποκάλυψι στὴν ὁποία ἀναφερθήκαμε πάρα-πάνω, καθὼς καὶ μερικὲς πολὺ ἐνδιαφερουσες πληροφορίες ποὺ θὰ μᾶς δώση ἕνας ἄλλος ἀξιωματικός, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔπαιξαν ρόλο τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἂς δοῦμε (σχετικὰ μὲ τὴ δράσι τοῦ πυροβολικοῦ) καὶ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα ἀπὸ ἔκθεσι ποὺ ὑπεβλήθη τότε:

...Περὶ τὴν 20.30 τῆς 1ης Μαρτίου, τὸ 2ον Σύνταγμα 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ διετάχθη νὰ ἑτοιμάση δύο οὐλαμοὺς ἀμέσου συνοδείας καὶ εἰδικῆς ὑποστηρίξεως δύο ταγμάτων πεζικοῦ.

Τοὺς οὐλαμοὺς τούτους συνεκρότησε ἡ πυροβολαρχία Θεοδώρου Βουδικλάρη ὡς ἑξῆς: Εἰς οὐλαμὸς ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Ταβουλάρη Στυλιανὸν καὶ τὸν ὑπολοχαγὸν Βασιλαράκον Δρακούλην. 'Ο οὐλαμὸς οὗτος ἐκινήθη πρὸς Μακρυγιάννη ὡς πυροβολικὸν εἰδικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ τάγματος Πλυτζανοπούλου 'Ιωάννου. "Ετερος οὐλαμὸς ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Βουδικλάρην Θεοδ. (τὸν καὶ διοικητὴν τῆς πυροβολαρχίας) καὶ τὸν ἐφεδρον ἀνθυπολοχαγὸν Τσουμάκον Π. 'Ο δεύτερος οὐλαμὸς ἐκινήθη πρὸς τοὺς στρατῶνας τῶν παραπηγμάτων ὡς πυροβολικὸν εἰδικῆς ὑποστηρίξεως ἑτέρου ἑτοίμου καὶ μέλλοντος νὰ ἐκκινήση ἐκείθε τάγματος πεζικοῦ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Κετσέαν Θεμιστοκλῆν. Τὸ τάγμα τοῦτο δὲν παρέστη ἀνάγκη νὰ κινηθῆ τὴν ἐσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου, λυθείσης τῆς καταστάσεως τοῦ Μακρυγιάννη καὶ μὴ ἐκδηλωθείσης εἰς ἕτερον σημεῖον στασιαστικῆς τινὸς ἐστίας...

Μὰ καὶ ἕνας ἄλλος ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀκούσαμε ὡς τώρα νὰ μᾶς ἱστοροῦν τὴν πρώτη φάσι τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ὁ ὑπολοχαγὸς Ι. 'Αμπατζόγλου (τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεφέρθη ἤδη στὰ περασμένα), ἔχει νὰ μᾶς ἀποκαλύψη ἀκόμα μερικὲς χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες τῆς δύσκολης ἐκείνης βραδιᾶς.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Ο Γ. Κονδύλης ἤθελε νὰ τελειώσουν ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα. — "Αλλο αἰσιοδοξία καὶ ἄλλο τύφλωσις. — "Ενας εἰδικὸς ἀπεσταλμένος πέμπεται στοῦ Μακρυγιάννη. — «Θὰ τοὺς πῆς νὰ ἐπισπεύσουν». — 'Η ἀπόρησι τοῦ τότε ὑπολοχαγοῦ 'Ιωάν. 'Αμπατζόγλου. — Καὶ δεύτερη ἐπείγουσα ἀποστολή. — «Βομβαρδίσατε ἄνευ οὐδενὸς οἴκτου». — Οἱ τραχύτατες καταγγελίες τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. — Κατηγοροῦν καὶ οἱ 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος, Γεώργιος Στράτος καὶ 'Επαμεινώνδας Τσέλος. — 'Η ἀδράνεια τῶν στασιαστῶν καὶ ἡ βραδυπορία τῆς κυβερνητικῆς παρατάξεως. — "Ενα συμπέρασμα ποὺ θὰ προκύψη μόνο του.— 'Έλλειψις πρωτοβουλίας καὶ ὄχι παγίδευσις. — Μιὰ ἄγνωστη καὶ σκοτεινὴ πτυχή. — "Ενας ἀξιωματικὸς ἀποφασίζει νὰ μιλήση μετὰ ἀπὸ τριανταδύο χρόνια.

Με άπορρητα κείμενα
και ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙ ΤΟΥ «ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΥ»

'Ο Γ. Κονδύλης προστάζει: «Βομβαρδίσατε ἄνευ οἴκτου»!

ΜΙΑ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΠΤΥΧΗ

77ον

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ εἰκόνα τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπου «μετὰ τὴν θύελλα τοῦ βομβαρδισμοῦ ἀπὸ τὸ πυροβολικό, οἱ ὁπλοβομβίδες τοῦ πεζικοῦ ἐφαίνοντο σὰν λίγες ψιχάλες»! Καὶ αὐτὰ τὰ παράξενα ἐπιφυλάχθηκαν ἐκεῖ πέρα, μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἐλλειψι ψυχραιμίας καὶ τὸ τέλειο χάσιμο τοῦ ἠθικοῦ τῶν στασιαστῶν. Γιατὶ ἂν δὲν συνέβαιναν τοῦτα θὰ μποροῦσε (ὡς πρὸς τὴν τελικὴ ἔκβασι τῆς «μάχης»), νὰ γίνῃ τὸ ἀντίθετο: Νὰ ἔγουν οἱ πολιορκημένοι ποὺ ἦσαν πολλοὶ καὶ νὰ αἰχμαλωτίσουν τοὺς πολιορκοῦντες ποὺ ἦσαν ἐλάχιστοι. Ἰδοὺ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο, κάτω ἀπὸ τὴν ἀταραξία του, ὁ Γ. Κονδύλης, δὲν ἔκρυβε καὶ κάποια —ἀπόλυτα δικαιολογημένη ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὴ γενικὴ κατάστασι —ἀνησυχία. Γιατί, βέβαια, μπορεῖ κανεὶς νὰ αἰσιοδοξῇ (καὶ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητο ὅταν μάχεται), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τυφλώνεται. (Στὴ δεύτερη περίπτωσι κινδυνεύει νὰ πάῃ χαμένος). Ὁ Γ. Κονδύλης ἤθελε νὰ τελειώσῃ ἡ «ὑπόθεσι τοῦ Μακρυγιάννη» ὅσο τὸ δυνατὸ τὸ ταχύτερο. Καὶ ἐπάνω σὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα διατυπώθηκαν οἱ διαταγὲς πρὸς τοὺς πολιορκητές: «Λύσατε τὴν κατάστασι ταχέως διὰ δραστικοῦ βομβαρδισμοῦ». Ἐνῶ δὲ ἐμάχοντο ὅσοι ἐμάχοντο στοὺς στρατῶνες τοῦ Πρότύπου Τάγματος Εὐζώνων, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἑτοίμαζε καὶ ἄλλες δυνάμεις (ποὺ τελικὰ δὲν παρέστη ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν, ὅπως τὸ πυροβολικὸ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Θεοδ. Βουδικλάρη), καὶ παράλληλα, ἔπεμπε στοῦ Μακρυγιάννη εἰδικὸ ἀπεσταλμένο, γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὴ διαταγή του: «Κάνετε ὅσο μπορεῖτε πιὸ γρήγορα».

— Βεβαίως· μοῦ ἔλεγε αὐτὸς ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος», τότε ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἰωάννης Ἀμπατζόγλου. Ἡ ἀποστολὴ ποὺ μοῦ ἀνέθεσε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἦτο ἡ ἄμεσος μεταβίβασις τῆς διαταγῆς του περὶ ἐπισπεύσεως τοῦ τερματισμοῦ τῆς πολιορκίας τοῦ Μακρυγιάννη.

«Θά τούς πῆς νά ἐπισπεύσουν»

ΚΑΙ ὁ Ἰω. Ἀμπατζόγλου συνέχισε:

— Τοῦτο δὲ ἐγένετο εὐθὺς ὡς μετὰ τὴν σήμανσιν τοῦ συναγερμοῦ, παρουσιάσθην εἰς τὸν Γ. Κονδύλην προσωπικῶς. Μόλις, λοιπόν, μὲ εἶδε μοῦ εἶπε: «Θὰ πᾶς ἀμέσως στοῦ Μακρυγιάννη. Θὰ συναντήσῃς τὸν ἐπικεφαλῆς τῆς πολιορκίας καὶ θὰ τοῦ πῆς νὰ ἐπισπεύσῃ ὅσον ἠμπορεῖ τὴν δολὴν του· γιατὶ ἡ κατάστασις αὐτὴ πρέπει νὰ τελειώσῃ χωρὶς οὔτε τὴν ἐλαχίστη καθυστέρησι. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη. Ταυτοχρόνως θὰ ἐξακριβώσῃς ἐὰν συντελέσθῃ ἡ κύκλωσις τῶν στρατώνων ὑπὸ τμημάτων πεζικοῦ. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ὑπουργεῖον θὰ μοῦ ἀναφέρῃς σχετικῶς».

Πράγματι ἐξηκρίβωσα ὅτι ἡ περικύκλωσις τῶν στρατώνων ἐγένετο ὑπὸ τμήματος πεζικοῦ, ὑπὸ τὸν τότε ταγματάρχην Ἰω. Πλυτζανόπουλον. Εἶτα συνήντησα τὸν οὐλαμὸν τῆς πυροβολαρχίας Κουρούκλη, μὲ τὸν τότε ὑπολοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Κανελλόπουλον, προστιθοῦντα νὰ τάξῃ τοῦτον εἰς καταλληλότεραν θέσιν βολῆς. Εἰς ἀπόστασιν ἐλαχίστων μέτρων ἀπὸ τοῦ οὐλαμοῦ εὑρίσκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην (εἰς ἕνα δωμάτιον οἰκίσκου τύπου «παράγκας»), ὁ λοχαγὸς Κουρούκλης, ἀσθενὴς καὶ μὲ ὑψηλὸν πυρετόν, καθὼς καὶ ὁ συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Εὐάγγελος Τρεπεκλῆς. Πρὸς τὸν δεύτερον δὲ διεβίβασα τὴν ἣν εἶχον ἐντολήν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ὑπουργεῖον συνήντησα περὶ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τὸν τότε λοχίαν Ντάσιον μεταφέροντα μὲ ἡμίονους βλήματα προοριζόμενα διὰ τὸν οὐλαμὸν Κουρούκλη. Τοῦτον διέταξα νὰ μοῦ παραδώσῃ μερικὰ κιβώτια, ἅτινα καὶ μετέφερα διὰ τοῦ αὐτοκινήτου μου εἰς τὴν θέσιν τοῦ τεταμένου οὐλαμοῦ τῆς πυροβολαρχίας Κουρούκλη. Εἶτα κατευθυνθεὶς ἐκ νέου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον, συνήντησα ἕτερον οὐλαμὸν πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν τότε λοχαγὸν Στυλιανὸν Ταβουλάρην καὶ μὲ τὸν ὑπολοχαγὸν Δρακούλην Βασιλαράκον. Ὁ οὐλαμὸς οὗτος ὡδεύετο πρὸς Μακρυγιάννη ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ τμήματος πεζικοῦ Πλυτζανοπούλου.

Ὅταν, τελικῶς, ἐπανῆλθα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εὗρον τὸν Γ. Κονδύλην ἀπολύτως φύγαιμον μέν, ἀλλὰ πάντοτε σφόδρα ἀνησυχοῦντα διὰ τὴν παράτασιν τῆς καταστάσεως. «Δὲν ἐπιτρέπεται», μοῦ εἶπε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, «νὰ συνεχισθῇ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ὀφείλουμε νὰ ξεμπερδέψουμε εἰ δυνατὸν ἀμέσως». Ἐγὼ τοῦ ἀνέφερα τὴν ὑφισταμένην εἰς τοῦ Μακρυγιάννη κατάστασιν, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν ἡσύχαζε.

«"Ανευ οὐδενὸς οἴκτου»

ΕΧΟΝΤΑΣ νὰ ἀντιμετωπίσῃ χίλια - δύο ἄλλα προβλήματα ὁ Γ. Κονδύλης, ἐπεδίωκε, καθὼς εἴπαμε, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ «βάσανο» ποὺ τοῦ εἶχε δημιουργήσει ὁ ἴδιος ὁ Στέφ. Σαράφης μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πόλεως καὶ λίγες ἑκατοντάδες μέτρων ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν.

— Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν μοῦ ἱστόρησε ὁ Ἰω. Ἀμπατζόγλου, μὲ διέταξε νὰ ἐπιστρέψω καὶ πάλιν εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὑρίσκετο ὁ πρῶτος οὐλαμὸς τοῦ πυροβολικοῦ, μὲ νέαν ἐντολὴν ὅπως, συνεχίσῃ νὰ βομβαρδίζῃ τοὺς στρατῶνας Μακρυγιάννη ἄνευ οὐδενὸς οἴκτου. Εὐθὺς ὡς ἔφθασα ἐκεῖ διεβίβασα εἰς τὸν ἐπικεφαλῆς καὶ τὴν νεωτέραν ἐντολήν. Ἀκολούθως δὲ συνώδευσα τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη, ὅπου, ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκ τῶν στασιαστῶν συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης, φέρων πολιτικὴν περιβολήν, καὶ οἱ μὲ στρατιωτικὴν στολὴν ἀντισυνταγματάρχαι Χριστόδ. Τσιγάντες καὶ Ἰωάν. Στεφανάκος καὶ ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης, εἶχον παραδοθῇ (κατόπιν τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας των μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν) εἰς τὸν ταγματάρχην Ἰω. Πλυτζανόπουλον, συνοδευόμενον ἀπὸ τὸν τότε ἀνθυπολοχαγὸν πεζικοῦ Ἰωάννην Καραμπότσον. Οἱ ὡς ἄνω στασιασταὶ παρελήφθησαν παρὰ τοῦ Ε. Τρεπεκλῆ καὶ ἐπεβιβάσθησαν τοῦ αὐτοκινήτου μου ὁδηγηθέντες εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν.

Ἐρώτησι:

— Καὶ σεῖς τὶ κάνατε μετά;

Ἀπάντησι:

— Ἐγὼ ἐπανέκαμψα εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη κομίζων ἐντολὴν τοῦ Γ. Κονδύλη, ὅπως παραλάβῃ ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τῆς ὑπὸ τῶν στασιαστῶν πρότερον διοικουμένης διλοχίας, ὁ νόμιμος διοικητὴς τοῦ τάγματος ἀντισυνταγματάρχης Λαμπράκης. Ἐξερχόμενος, μάλιστα, τῶν στρατώνων διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ ὑπουργεῖον συνήντησα, παρὰ τὴν πύλην, τὸν ἐκ τῶν στασιαστῶν ὑπολοχαγὸν πεζικοῦ Χρῆστον Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος εἶχε τραυματισθῇ ἐλαφρῶς εἰς τὸν πόδα. Τοῦτον ἐβοήθησα διὰ νὰ ἐπιδέσῃ προχείρως τὸ τραῦμα του καὶ ἀκολούθως τὸν μετέφερα εἰς τὸ Φρουραρχεῖον πρὸς κράτησιν.

Οἱ τραχύτατες κατηγορίες

ΤΕΛΕΙΩΣΕ δὲ ὁ τότε ὑπολοχαγὸς Ἰω. Ἀμπατζόγλου τὴν ἱστόρησί του ἔτσι:

— Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς πῶ ἀκόμη, ὅτι, καθὼς πάρα - πολὺ καλὰ γνωρίζω, οἱ στασιασταὶ εἶχον ἐπιτύχει πλήρως τὸν αἰφνιδιασμὸν ἐν Ἀθήναις. Πλὴν ὅμως ἀπέτυχον οἰκτρῶς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας των ταύτης. Ἠδράνησαν ἀδικαιολογήτως, καίτοι ἀρκετὰς ὥρας μετὰ τὴν κατάληψιν παρ' αὐτῶν τῶν τμημάτων, ἅτινα εἶχον ταχθῇ ὡς ἀντικειμενικοὶ των σκοποί, οὐδόλως ἠνωχλήθησαν ὑπὸ κυβερνητικῶν δυνάμεων. Καὶ αὐτὸ διότι ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, ἄλλαι μὲν ἐκινήθησαν βραδέως, ἄλλαι δὲ μὲ ἐλλιπῆ πυρομαχικὰ ἢ χωρὶς τοιαῦτα ἐν ἀρχῇ, ἐφοβισθεῖσαι ἐκ τῶν ὑστέρων. Βεβαίως ὅμως ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἐξαιρέσεις.

Διακόπτω τὸν συνομιλητή μου καὶ τὸν ἐρωτῶ:

— Ὡς πρὸς τὴν βραδύτητα τῆς κυβερνητικῆς ἀντιδράσεως, νομίζετε ὅτι ἡ θέσι ποὺ πῆρε σχετικά, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ τὸ «ἄλλο ἐγώ» του, ὁ δημοσιογράφος Ἰωάννης Διάκος, βρισκόταν ἀπολύτως μέσα στὴν ἀλήθεια; Ἦταν, δηλαδή, «κατὰ κεραίαν» ἀκριβεῖς οἱ καταγγελίες τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου, τοῦ Γεωργίου Στράτου, τοῦ Ἐπαμεινώνδα Τσέλου καὶ τῶν ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ καταγγελίες ποὺ ἐστράφηκαν μὲ τόση δριμύτητα κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη;

(Θὰ δοῦμε δὲ στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας τὶς πραγματικὰ τραχύτατες κατηγορίες πού, τότε, διατυπώθηκαν ἀπὸ τοὺς πάρα - πανω κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη).

Καὶ ὁ Ἰω. Ἀμπατζόγλου μοῦ ἀπαντᾶ:

— Τὸ ἐρώτημά σας αὐτὸ εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν εἰδικῶν ἱστορικῶν καὶ πραγματικῶν γνώσεών μου. Ὅταν δώσετε καὶ τὰς ἀπόψεις τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ καὶ τῶν ἄλλων ποὺ συνεφώνουν μαζί του, τότε οἱ ἀναγνῶσται σας θὰ ἠμπορέσουν μόνοι των (ἀφοῦ, βεβαίως, θὰ γνωρίζουν καὶ τὴν θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Γ. Κονδύλη) νὰ φθάσουν εἰς τὰ συμπεράσματά των.

Ἐγὼ θὰ περιορισθῶ εἰς μίαν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀδρανείας τῶν στασιαστῶν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀδράνεια, δὲν νομίζω ὅτι ὀφείλεται εἰς τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐπικαλοῦνται ἔνιοι ἐκ τούτων— ὅπως οἱ Στέφ. Σαράφης, Χρ. Τσιγάντες, Γ. Χατζησταυρῆς — λόγους τοὺς ὁποίους ἤδη ἐμνημονεύσατε εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἱστορήματός σας. Κατ' ἐμέ, βασικὴ αἰτία τῆς τελικῆς ἀποτυχίας τῆς στασιαστικῆς προσπαθείας (μετά, δηλαδή, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐπιτυχῆ ἐπιτεύγματα), ὑπῆρξεν ἡ ἔλλειψις, κατὰ τὸν ἐπιεικέστερον χαρακτηρισμόν, πρωτοβουλίας κινήσεως τῶν καταληφθέντων τμημάτων. Αἱ δὲ δικαιολογίαι περὶ δήθεν παγιδεύσεως μερικῶν ἀξιωματικῶν συμετασχόντων εἰς τὸ κίνημα, ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ἢ ἄλλων παραγόντων τῆς στάσεως οὐδόλως εὐσταθοῦν.

Ἡ ἄγνωστη καὶ σκοτεινὴ πτυχή

ΑΥΤΑ ἱστόρησε ὁ «εἰδικὸς ἀπεσταλμένος» τοῦ Γ. Κονδύλη, ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη: ὁ ὑπολοχαγὸς Ἰω. Ἀμπατζόγλου, ποὺ διεβίβασε τὴ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν γιὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ «ἄνευ οὐδενὸς οἴκτου».

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ θέμα τῆς «ἀδρανείας» τῶν στασιαστῶν ποὺ ἔθιξε, ὁ συνομιλητής μου ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἔλθῃ στὴν ἄμεση συζήτησι καὶ τὸ ἄλλο μεγάλο ζήτημα ποὺ προέκυψε τὶς ἡμέρες τοῦ κινήματος καὶ ποὺ φούντωσε εὐθὺς μετὰ τὴν καταστολή του: Τὸ ζήτημα τῆς «ἰδιορρύθμου» στάσεως, ποὺ κατὰ τὴν ἄποψι τὴν ὁποία διετύπωσε ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς (καὶ διὰ τοῦ «ἄλλου ἐγώ» του καὶ προσωπικά), ἐπέδειξε ὁ Γεώργιος Κονδύλης. Στὴ σφαῖρα τῆς δλης αὐτῆς «ἰδιορρύθμου» στάσεως τοῦ «Κεραυνοῦ» ἐμπίπτει καὶ ἕνα συγκλονιστικὸ δράμα ποὺ κρατήθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀπόλυτα μυστικὸ καὶ ποὺ μόλις τώρα —ὕστερα ἀπὸ τριανταθύο ὁλόκληρα χρόνια— θὰ ἀχθῇ στὴν εὐρύτερη γνῶσι. Τὴν ἄγνωστη δὲ καὶ σκοτεινὴ αὐτὴ πτυχὴ τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς μας τραγωδίας, θὰ μᾶς τὴν ἀποκαλύψῃ, μιλώντας γιὰ πρώτη φορά, μετὰ ἀπὸ σιωπὴ ποὺ κράτησε ἕνα τρίτο αἰώνα, ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἔζησε σὲ «πρῶτο πλάνο»: ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς Μιχαὴλ Σπήλιος, ὁ «κυβερνήτης» τοῦ ἅρματος μάχης μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Νικόλαος Κοσίντας θέλησε νὰ μπῇ μέσα στοῦ Μακρυγιάννη γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Στέφανο Σαράφη.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ «ἰδιόρρυθμη» στάσι τοῦ «Κεραυνοῦ» καὶ τὰ καταμαρτυρηθέντα ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ. — Τὸ μεγάλο μυστήριο ποὺ ἐκάλυψε τὴν «ζοφερὴ πτυχή». — Ἡ ἀποκάλυψις ποὺ θὰ γίνῃ ὕστερα ἀπὸ τριανταύο χρόνια σιωπῆς. — Οἱ «παράγοντες» καὶ ὁ «παραγοντισμός». — Οἱ «μικροὶ» ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ σκοτεινὰ παρασκήνια. — Οἱ ὑπαινιγμοὶ ποὺ ἔγιναν καὶ τὸ ἄπλετον φῶς. — Αὐτοὶ ποὺ ὀργάνωναν τὴν «ἐπαναστατικὴ λαίλαπα», ποὺ θὰ σάρωνε τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα. — Ὁ μόνος κοινὸς σκοπὸς καὶ τὸ ἀπροσμέτρητο ἐνδοπαραταξιακὸ μίσος. — Οἱ κινηματίαι ἐχωρίζοντο σὲ «ποιότητες». — Ἡ «θεοποίησις» τοῦ Νικ. Πλαστήρα καὶ τὸ «ξεπέρασμα» τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦμεν ὅτι ὁ διὰ τὴν 30.6.67 προκηρυχθεὶς διαγωνισμὸς προμηθείας 3.000 ἑδρῶν διδασκάλων καὶ 3.000 καθισμάτων ἀναβάλλεται διὰ τὴν 10ην Ἰουλίου 1967.

(Ἐκ τοῦ Ὀργανισμοῦ Σχολικῶν Κτιρίων)

ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προκηρύσσει διὰ τὴν 11ην Ἰουλίου 1967 μειοδοτικὴν δημοπρασίαν διὰ τὴν προμήθειαν τῶν κάτωθι πλαστικῶν εἰδῶν.

1) 15.000 θηκῶν ταυτοτήτων σχήματος 12,5X7,5 ἐκ διαφανοῦς πλαστικῆς ὕλης.

2) 10.000 καλυμμάτων διαφόρων χρωμάτων ἐκ πλαστικῆς ὕλης χρυσοτύπων σχήματος 25X17,5

Πληροφορίαι καὶ δροι συμμετοχῆς τηλ. 710.734 — 718.159

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1967

Ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Με σπορτιφ κείμενο και υπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ

Οἱ παράγοντες, ὁ παραγοντισμός καὶ ἡ «ἐπαναστατικὴ λαῖλαψ»

ΤΟ «ΜΕΓΑΛΟ ΜΥΣΤΙΚΟ» ΠΟΥ ΣΥΝΕΚΑΛΥΦΘΗ

78ον

Οἱ ΔΙΑΤΑΓΕΣ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, τὶς ὁποῖες διεβίβασε σὲ κείνους ποὺ πολιορκοῦσαν τοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη ὁ τότε ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἰωάννης Λιμπατζόγλου, ἦταν καὶ πάλι κατηγορηματικές: «Πᾶς νὰ ἐπιμπεύσουν ὅσο μποροῦν τὴν βολή, γιατὶ ἡ κατάστασις αὐτὴ πρέπει νὰ τελειώσῃ χωρὶς οὔτε τὴν ἐλαχίστη καθυστέρησι. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη. Ὀφείλουμε νὰ ξεμπερδέψουμε εἰ δυνατὸν ἀμέσως. "Ας δομβαρδίσουν τοὺς στρατῶνες ἄνευ οὐδενὸς οἴκτου»! Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη ἐξεφράζετο μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀφῆνε νὰ μείνῃ ἄγνωστη καὶ νὰ καλυφθῇ ἀπὸ ἕνα σκοτεινὸ πέπλο μιὰ συγκλονιστικὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ τραγῳδία τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Μιὰ λεπτομέρεια ποὺ εἶχε βασικὴ σημασία καὶ ποὺ ἐὰν τότε ἐρχόταν στὴν εὐρύτερη γνῶσι θὰ ἐπιφύλασσε, ὁπωσδήποτε, πρωτοφανεῖς ἐπιπτώσεις γιὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη. Ἔτσι πέρα ἀπὸ τὴν ἀνερμήνευτη ἀδράνεια τῶν κινημα-τιῶν πέρα ἀπὸ τὴ δραδυπορία τῶν κυβερνητικῶν, ποὺ μοιραῖα γεννᾶ πολλοὺς συλλογισμοὺς πέρα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς «ἰδιόρρυθμη στάσι» τοῦ «Κεραυνοῦ» πέρα ἀπὸ ὅσα καταμαρτύρησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ οἱ ἐκφρασταί των ἀπόψεών του (τὰ καταμαρτυρηθέντα δὲ θὰ τὰ δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας) καὶ πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κατὰ καιροὺς μᾶς ἔχει ἀφηγηθῇ (μὲ ὑπονοούμενα καὶ χωρὶς ὑπονοούμενα) ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Νικ. Πλαστῆρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαΐς πέρα, ἀπὸ ὅλα ταῦτα καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, περισσότερο ἢ λιγώτερο γνωστὰ ἢ ὁλότελα ἄγνωστα, ὑπάρχει καὶ τὸ μεγάλο μυστήριο, ποὺ, τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια, ἐκάλυψε τὴν ἐξοφερὴ πτυχὴ τῶν πρώτων ὡρῶν τοῦ ἐφιαλτικώτερου ἐμφυλίου πολέμου. Μιὰ πτυχὴ ποὺ μόλις τώρα φωτίζεται, γιὰ νὰ γνωσθῇ, ἐπὶ τέλους, ἡ ἀλήθεια «χωρὶς φόβο, χωρὶς πάθος, χωρὶς προκατάληψι, χωρὶς σκοπιμότητα».

— Καὶ ἔπρεπε κάποτε νὰ γνωσθῇ· μοῦ λέει ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς τῶν ἁρμάτων μάχης Μιχαὴλ Σπηλιος. Θὰ ἔπρεπε νὰ γνωσθῇ διὰ νὰ ὁδηγηθῇ ὁ καθεὶς πρὸς εἰς τὰ συμπεράσματά του. Διότι, βεβαίως, ἡ ἀκοιβὴς γνῶσις εἶναι πάντοτε ὁ μέγας καὶ ἀλάνθαστος ὁδηγός.

Οἱ «παράγοντες» καὶ ὁ «παραγοντισμός»

ΚΑΙ ὁ σήμερα συνταγματάρχης σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα Μιχαὴλ Σπήλιος (ποὺ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἀγωνιστὰς τῶν Ἐθνικῶν Ἀνταρτικῶν Ὁμάδων καὶ ἐσημείωσε μιὰ πραγματικὰ ἀξιολογώτατη δράσι) συνέχισε:

— Βέβαια τὸ 1935, ἐγὼ ἤμουν ἕνας νέος ἀξιωματικὸς — μόλις ἀνθυπολοχαγός. Συνεπῶς ἀφοῦ ἤμουν «μικρὸς» δὲν εὑρισκόμην μέσα εἰς τὰ «μεγάλα πράγματα», μέσα δηλαδὴ εἰς τὰ παρασκήνια. Τὰ παρασκήνια ἀνῆκαν εἰς τοὺς «παράγοντες τῆς δημοκρατίας» εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐθεώρουν τὸ πολίτευμα ὡς «κτῆμα» των, εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἤρίσκοντο νὰ «ἀνεβοκατεβάζουν» κυβερνήσεις καὶ νὰ διαφεντεύουν τὸν τόπο ἀνάλογα μὲ τὰς ἐκάστοτε συμπαθείας των ἢ τὰ μικρὰ ἢ τὰ μεγάλα συμφέροντά των. Ἐμεῖς οἱ «μικροὶ» ἢ μᾶλλον ὅσοι ἀπὸ ἡμᾶς παρεμένομεν «διάφοροι, καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως (διότι δὲν ἐπροκειτο, βεβαίως, μόνον περὶ τῆς πολιτικῆς διαφορᾶς ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς οἰκονομικῆς τοιαύτης), διετηρούσαμεν ἕνα μόνον σκοπὸν τῆς ζωῆς μας: Τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑπηρέτησίν της. Κι' ἤμεθα πάντοτε ἕτοιμοι νὰ τηρήσωμεν τὸν ὅρκον μας καὶ νὰ χύσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ραγίδα τοῦ αἵματός μας ὑπὲρ τοῦ ἱεωτέρου τῶν πραγμάτων, τῆς Ἑλλάδος μας. Μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν θέλω νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι μόνον ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἤμεθα πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον καὶ εἰς τὸν νόμον. Ὑπῆρχαν καὶ ἀρχαιότεροι ἡμῶν, καὶ εἰς τοὺς μικροὺς καὶ εἰς τοὺς μεγάλους βαθμούς, ποὺ ἐπίστευαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὑπηρέτησιν τῶν ἰδίων ἀνωμολογημένοι εἰς τὰς ὅρθιες «δημοκρατικὰς» ἐπιδιώξεις. Ἀλλὰ ὁσονδήποτε πολλοὶ καὶ ἂν ἤμεθα οἱ οὕτω σκεπτόμενοι, ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τοὺς «παράγοντας» καὶ ἐχανόμεθα ὑπὸ τὸν «παραγοντισμὸν» καὶ τῶν πατέρων καὶ τῶν υἱῶν τῆς «δημοκρατίας». Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δὲν θὰ εἶχα νὰ ἀναφερθῶ εἰς πολλὰ πράγματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν προϊστορίαν τοῦ κινήματος.

Συνέπεσεν ὅμως νὰ ζήσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν πλέον δραματικὴν πτυχὴν τῆς νυκτὸς τῆς 1ης Μαρτίου 1935, πτυχὴν ἡ ὁποία κατέστη ἀκόμη δραματικωτέρα διότι κατεδλήθη κάθε προσπάθεια ὅπως παραμείνῃ μέσα εἰς τὸ ἀδιαπέραστον σκότος. Ὅπως παραμείνῃ ἄγνωστος καὶ σκοτεινή. Καὶ τοῦτο ὄχι ἀσφαλῶς ἀπὸ κάποιαν σύμπτωσιν, ἀλλὰ διότι ἡ σκοτεινότης της ὑπηρέτει ἄλλους ἐξ ἴσου σκοτεινοὺς σκοπούς.

Ἔχουν γίνει ὑπαινιγμοί

Ο συνταγματάρχης Σπήλιος σταμάτησε γιὰ λίγα δευτερόλεπτα σὰν νὰ διηρωτᾶτο ἂν θὰ ἔπρεπε ἢ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ συγκλονιστικὸ μυστικὸ ποὺ ἦταν θαμμένο τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια. Ἀφοῦ δὲ ἔδειξε πῶς καλοσκέφθηκε καὶ πῶς πῆρε πιὰ ὁριστικὰ τὴ μεγάλη ἀπόφασι, συνέχισε:

'Εφ' ὅσον μετὰ ἀπὸ τόσες δεκαετίες γράφεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀλήθεια ἱστορία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, τοῦ κινήματος ποὺ παρὰ ἐλάχιστο θὰ ἐστοίχιζε εἰς τὸν τόπον μας αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξίν του, πρέπει —πιστεύω ἀκροδάντως— νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς καὶ αὐτὴ ἡ συγκλονιστικὴ λεπτομέρεια τὴν ὁποίαν θὰ σᾶς ἀποκαλύψω. Ὀφείλω δὲ νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἀπείρους φοράδες ἔσχεν μπῆσις ἠτο πραγματι ὑποχρεωσις καὶ καθῆκον μου νὰ ὁμιλήσω.

'Ερωτῶ ἂν τὸ μεγάλο καὶ συγκλονιστικὸ μυστικὸ εἶναι ὁλότελα ἄγνωστο καὶ ἂν δὲν ἔχη γίνει οὐδέποτε ἔστω καὶ ἔμμεσος λόγος γι' αὐτό.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Τὸ μεγάλο μυστικὸ εἶναι σὲ ὅλη του τὴν ἔκτασι ἀπολύτως ἄγνωστο. Ἔχουν ὅμως γίνει, ὁχι γι' αὐτὸ καθ' ἑαυτό, διάφοροι ὑπαινιγμοί. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, κυριολεκτικῶς, ἔσωσαν τὸ κεφάλι των μὲ τὴν ἀπόκρυψιν τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως. Ἔχουν γίνει καὶ ὑπαινιγμοὶ καὶ ἔχουν γνωστοποιηθῇ καὶ ὡρισμένα, ἐλάχιστα, πράγματα μὴ ἀποδίδοντα οὐδὲ ἀμυδρὰν εἰκόνα τῶν ὅσων εἰς τὴν πραγματικότητα συνέδησαν. Τώρα, μόνον τώρα, μετὰ ἀπὸ ἓν τρίτον αἰῶνος θὰ ἐπιχυθῇ πλήρες φῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ἀλλὰ πρὶν σᾶς ἀποκαλύψω εἰς κάθε του λεπτομέρειαν τὸ συγκλονιστικὸ μυστικό, πρέπει νὰ σᾶς δώσω μίαν εἰκόνα τῶν ὅσων συνέβαινον εἰς τὸ Τάγμα Ἁρμάτων Μάχης, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχα τοποθετηθῇ ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ 1934. Ἐκεῖ δὲ ἐχρησιμοποιούμην ὡς ἐκπαιδευτὴς ὁδηγῶν διὰ τὰ ἅρματα, καθὼς καὶ ὁδηγῶν διὰ τὰ τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα.

ΙΔΟΥ δὲ ἡ εἰκόνα τὴν ὁποία δίνει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος γιὰ τὰ ὅσα συνέβαιναν στὸ Τάγμα Ἁρμάτων τὶς προκινηματικὲς ἡμέρες:

— Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1935 μοῦ ἱστορεῖ, ἡ κατάστασις ἦ-τοία ἐπεκράτει καὶ εἰς τὸ ἰδιαίτερον μας στρατόπεδον εἰδικώτερα, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα εἰς τὸ στράτευμα δὲν ἦτο διόλου εὐχάριστος. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Εἶχον σχηματισθῇ διάφοροι ὁμάδες καὶ ἀνώτερων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπολιτικολόγουν συνεχῶς. Καὶ δὲν ἔπαυον συζητοῦσαι περὶ τῆς ἐπερχομένης ἐπαναστατικῆς λαίλαπος, ποὺ, «ἐν ὀνόματι τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας» θὰ ἐσάρωνε τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Εἰς τὰς ὁμάδας αὐτὰς περιελαμβάνοντο καὶ ὁρῶντα μέλη τῆς ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Ἀναστάσιον Παπούλαν «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης», ἐν οἷς καὶ ὁ ἐνέργεια ἀντιστράτηγος καὶ διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Δημήτριος Κασωμένος.

Βεβαία ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀπειλοῦντες τὴν ἐξαπόλυσιν τῆς ἐπαναστατικῆς λαίλαπος, ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, εἶχε ἀνέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 τὰς διενεργηθείσας ὑπὸ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ἐστρέφοντο ὅμως ἰδιαιτέρως καὶ ἐμετὰ πάθους», κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, τὸν ὁποῖον, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὑποτάξουν ἢ νὰ προσεταιρισθοῦν ἐθεώρουν ὡς τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐπιτευξίν των σκοπῶν των. Πρέπει δὲ νὰ λεχθῇ καὶ νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ μόνος ἴσως, ποὺ ὑπελογίζετο ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην ἦτο ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, Ὑπελογίζετο δέ, λόγῳ τοῦ «ὑπερδυναμισμοῦ» του, ὡς ὁ ἰσχυρότερος πολιτικοστρατιωτικὸς ἀντίπαλος τῆς παλαιᾶς βενιζελοδημοκρατικῆς φρουρᾶς, μὲ τὰς διαφόρους ἀποκλίσεις της καὶ τὰ ποικίλα πασαρτήματά της. Οὕτω ἐκείνοι ποὺ παρεσκεύαζον τὴν «ἐπαναστατικὴν λαίλαπα», ἐπίστευον —καὶ δικαίως— ὅτι ἐὰν ἐπετύγχανον νὰ παραμερίσουν ἢ νὰ ἐξουδετερώσουν τὸν Γ. Κονδύλην, ἡ κατάστασις θὰ περιήρχετο ἀμαχητὶ εἰς χεῖρας των.

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ τὴν ἀνάλυσι τῆς προκινηματικῆς καταστάσεως, ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, πρόσθεσε:

— Θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς πῶ καὶ ἐγὼ ὅτι τόσον οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοί, ὅσον καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν «Πανελλήνιον Δημοκρατικὴν "Αμυναν» ἠνούτο μόνον μὲ τὸν κοινὸν σκοπὸν τῆς ἀνατροπῆς τῆς νομίμου κυβερνήσεως. Κατὰ τὰ ἄλλα τίποτε τό, ἂς εἴπωμεν, ὑψηλότερον ἢ ἰδεολογικώτερον δὲν τοὺς ἤνωνε. Τὸ ἀντίθετον τοὺς ἐχώριζον ἄπειρα πράγματα, ποὺ ὡδήγουν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ἄνευ προηγουμένου ἐνδοστρατιωτικοῦ μίσους. Ἕνας, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς συντελεστὰς τοῦ μίσους αὐτοῦ ἦτο καὶ ἡ παρὰ τῆς Π. Δημοκρατικῆς Ἀμύνης στρατολόγησις ἰδιωτῶν καὶ κυρίως κατοίκων τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας τότε προσφυγικῶν συνοικισμῶν. Τοῦτο δὲν τὸ ἐπεδίωκαν οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Στέφ. Σαράφην «Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου», οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὰ μέλη αὐτὰ τῆς Π.Δ.Α. ὡς «τρίτες» καὶ «τετάρτης» ποιότητος. Οὐδὲ κἂν ὡς «δευτέρας»! Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος οἱ τῆς Π.Δ.Α. ἐπίστευον ὅτι οἱ ἰδιῶται οὗτοι ἦσαν ἐξαιρετικὸς δυναμικόν, διότι ἐλάτρευον τὸν Νικόλαον Πλαστῆραν ὡς «Θεόν» των καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ προβοῦν εἰς πᾶν «ἀπογενοποιημένον διαβάτη» δι' ἐκείνον. Καταλλήλως δὲ διεδίδον ὅτι οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς τῆς «ἐπαναστατικῆς λαίλαπος» θὰ ἦτο ὁ Νικ. Πλαστῆρας καὶ ὄχι ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, τὸν ὁποῖον ἐγαρακτήριζον ὡς «ξεπεπερασμένον» καὶ μὴ δυνάμενον πλέον νὰ ἀκτινοβολήσῃ εἰς τὰς εὐρυτέρας λαϊκὰς μάζας.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΠΑΓΙΟΝ
Οἰκόπεδα 584.1
Μηχανήματα & Ἐγκαταστάσεις 231.2
Μεῖον ἀποσβέσεις
Ἔπιπλα & Σκεύη 875.9
Μεῖον ἀποσβέσεις 408.5
Κολούπια 242.1
Μεῖον ἀποσβέσεις 69.3
Ἐργαλεῖα
Μεῖον ἀποσβέσεις
Μεταφορικὰ μέσα 233.3
Μεῖον ἀποσβέσεις 79.6
Ἔξοδα Ἱδρύσεως 165.4
Μεῖον ἀποσβέσεις 165.4
Ἄδειαι κυκλοφορίας ἰδιοκτησιῶν 104.7
Διαφημιστικὸν ὑλικὸν 20.9
Μεῖον ἀποσβέσεις
Παραγωγικαὶ ἐπενδύσεις ΝΔ 4002/59 ..... 443.1
α) Μηχανημάτων 112.1
Μεῖον ἀποσβέσεις
β) Ἐπίπλων & Σκευῶν 136.4
Μεῖον ἀποσβέσεις 61.3

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝΤ
Ἐμπορεύματα
Πελάται .....
Γραμμάτια παρὰ Τραπέζαις .....
Γραμμάτια εἰσπρακτέα .....
Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ .....
Γενικὰ ἔξοδα ἐτησίας χρήσεως .....
Διαφημιστικὸν ὑλικὸν .....
Παραγγελίαι ἐξωτερικοῦ .....
Πάγιαι προκαταβολαί .....
Διάφοροι χρεωστικοὶ λογαριασμοί .....
Ἔννυποι .....
Χαιρόγραφα .....
Προμηθευταὶ (προκαταβολαί) .....
Κρατούμενα ὑπὸ τρίτων .....

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Τραπέζαι Λογαριασμοὶ Ὄψεως .....
Ταμεῖον .....

Σύνολον Ἐνεργητικοῦ .....

Λογαριασμοὶ Τάξεως Χρεωστικοὶ .....

ΧΡΕΩΣΙΣ
Ἀμοιβαὶ προσωπικοῦ .....
Ἀμοιβαὶ τρίτων .....
Ἔξοδα λειτουργίας .....
Φόροι, Δημόσιον .....
Τόκοι καὶ ἐναλόγια .....
Τόκοι Ν 2687 .....
Διαφημίσεις .....
Ἀποσβέσεις .....
Διαβάσεις δωρεὰν .....
Διάφορα (καταστραμένα - διαφ
Συσσωρευμένοι διαθέσεως .....
Ἀποτελέσματα ἐκ πωλήσεων παγί

Καθαρὰ κέρδη .....

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
ΑΘΑΝ. ΦΡΑΓΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Με απόρρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η «ΕΥΦΥΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗ» ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

"Ενας συνταγματάρχης αποκαλύπτει «μικρὰ» καὶ «μεγάλα» μυστικὰ

ΤΟ «ΜΙΚΤΟΝ» ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ

79ον

Οἱ τύχες τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐνδεκάχρονη «δημοκρατικὴ» περίοδο 1924 — 1935 ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς «παράγοντες» καὶ τὸν παρασκηνιακὸ «παραγοντισμό». Ὅπως δέ, ἐξηγῶν τὴν τότε ὑφισταμένη κατάστασι, ἱστορεῖ ὁ «μικρὸς» ἀξιωματικὸς Μιχαὴλ Σπήλιος, οἱ «παράγοντες» καὶ ὁ «παραγοντισμός», δὲν εἶχαν ἐπιφέρει μόνο τὴν πολιτικοστρατιωτικὴ διαφθορά, «ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκονομικὴν τοιαύτην»! (Τὰ ἴδια, βέβαια, μὰ μὲ ἄλλα λόγια μᾶς ἔχει ἀφηγηθῆ καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Νικ. Πλαστήρα ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς, ὅταν μᾶς μίλησε γιὰ τοὺς «κακομαθημένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης»· καὶ ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κοσίντας, ὅταν μᾶς ἀπεκάλυψε ὅτι τὸ εἰς χαρτονομίσματα τίμημα τῆς «δημοκρατίας» ἐτοποθετήθη, σὲ μιὰ συγκεκριμένη περίπτωσι, μέσα «σὲ τρεῖς μαξιλαροθῆκες»· καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰωάν. Πλυτζανόπουλος, ὅταν μᾶς περιέγραψε μὲ τὰ πιὸ μελανὰ χρώματα τὴν «ἀποκρουστικὴ εἰκόνα» τῆς δῆθεν «δημοκρατίας»). Μέσα ὅμως στὸ γενικὸ πλαίσιο τῶν «δημοκρατικῶν» παραδόσεων τὶς ὁποῖες καθιέρωσε καὶ σφυρηλάτησε τὸ καθεστὼς τῆς 25ης Μαρτίου 1924, θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθῆ καὶ τὸ «μεγάλο μυστικὸ» ποὺ ἔζησε πιὸ κοντὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ ποὺ τώρα μόλις φέρνει στὴν εὐρύτερη γνῶσι — στὶς συγκλονιστικὲς λεπτομέρειές του καὶ ὄχι μόνο μὲ ὑπαινιγμοὺς — ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἅρματος μάχης ποὺ μπῆκε στοὺς στρατῶνες τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων.

— Καὶ ἔπρεπε κάποτε νὰ τὰ εἰπῶ καὶ γὰ τὰ ἀποκαλύψω ὅλα αὐτά· μοῦ λέει ὁ συνταγματάρχης σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα Μιχαὴλ Σπήλιος, καθὼς συνεχίζαμε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα συζήτησί μας. Ἀκόμη δὲ καὶ πέρα ἀπὸ τὸ «μεγάλο μυστικὸ» θὰ πρέπει ἐγὼ ὁ «μικρὸς» ἀξιωματικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ διατυπώσω ὡρισμένες ἀπορίες ποὺ χρόνια τώρα μὲ βασανίζουν.

Ὁ Γ. Κονδύλης καὶ ἡ «εὐφυὴς τακτική» του

ΠΟΙΕΣ ὅμως εἶναι οἱ ἀπορίες αὐτὲς ποὺ ἀπὸ τὸ 1935 ὡς σήμερα βασανίζουν τὸν συνταγματάρχη Σπήλιο;

— Ἀκοῦστε ἀπαντᾶ στὸ ἐρώτημά μου ὁ κυβερνήτης ἐκείνου τοῦ μοιραίου ἅρματος μάχης. Ἀκοῦστε καὶ κρῖνετε. Αἱ κινήσεις τῶν συνωμοτούντων ἀξιωματικῶν — καὶ τῶν ἀνωτάτων, καὶ τῶν ἀνωτέρων, καὶ τῶν κατωτέρων, καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ, καὶ τῶν ἀποστράτων, καὶ τῶν ἀποτάκτων — ἀλλὰ καὶ οἱ κινήσεις τοῦ πανικοῦ, ὡς καὶ τὸ ὑπονομευτικὸν ἔργον καὶ τῆς παλαιᾶς «δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ καὶ τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστράτηγου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἀναστασίου Παπούλα, ἦσαν γνωσταὶ τοῖς πᾶσι. Ἰδιαιτέρως δὲ ἦσαν γνωσταί, ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων πηγῶν, προσωπικῶς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιον Κονδύλην. Οὔτος ἐγνώριζε καί, μάλιστα, μὲ τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρειάν των τὰς κινήσεις ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν συνωμοτούντων.

Ἐνῶ, λοιπόν, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐννώριζε, κατὰ τὸν ὑπευθυνότερον τρόπον, τὰ πάντα ποὺ ἀφεώρων εἰς τοὺς πάντας καὶ ἐνῶ ἦκει νὰ κινήσῃ ἁπλῶς τὸν δάκτυλον διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἐγκαίρως, ἀναιμάκτως καὶ ἀζημιώτως τὸ νόμιμον κράτος, ἐκεῖνος εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη. Οὐδὲ εἰς μίαν ἔστω — ἐνδεικτικὴν — προληπτικὴν σύλληψιν. Ἀνέμενε δὲ νὰ προηγηθῇ ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος διὰ νὰ ἀναλάβῃ δρᾶσιν!

Βεβαίως ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν — καὶ ἴσως μετὰ ἐξαυμασμοῦ — ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ εὐφυὴς τακτική του: «Ἄφησέ τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ὕστερα τοὺς κανονίζω»! Ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ διὰ μίαν ὀργανουμένην λαϊκὴν, ἂς εἴπωμεν, ἐξέγερσιν καὶ ὄχι δι' ἕνα στρατιωτικὸν κίνημα. Ἡ τυχὸν λαϊκὴ ἐξέγερσις ἐκδηλουμένη, θὰ ἠδύνατο νὰ κατασταλῇ, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ. Καὶ θὰ ἐξουθενοῦντο καὶ οἱ ὀργανωταί της καὶ οἱ πρωταγωνισταί της. Καὶ θὰ συνετρίβοντο οἱ οἱοιδήποτε σκοποί της. Θὰ ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς καθαρῶς ἐσωτερικῆς ὑποθέσεως, μὲ ἐπιπτώσεις μόνον ἐντὸς τῆς χώρας. Δὲν ἴσχυε ὅμως ἡ ἰδία ἀρχὴ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν ἑνὸς στρατιωτικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ — διασπαισμῶν τῶν ἐθνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων — εἰς ἐμφυλίους πολέμους, μὲ τρομακτικὰς ἐπιπτώσεις. Δηλαδὴ μὲ γενικωτέρας ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις, μὲ ἐθνικοὺς κινδύνους. Τοῦτο, ὡς στοιχειώδης συλλογισμός, ἐπληθεύσεις ἀπολύτως μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Διότι δὲν ἐπρόκειτο οὔτε ἁπλῶς περὶ τῆς ἀφαγῆς τοῦ στόλου, οὔτε περὶ τῶν στρατιωτικῆς μορφῆς ἐνδοελληνικῶν ταλαιπωριῶν. Μὲ τὴν τακτικὴν τοῦ «ἀφήστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ὕστερα τοὺς κανονίζω» ἐκινδύνευσε ἡ ὑπόστασις τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐδαφικὴ μας ἀκεραιότης.

Τό «μικτόν» κίνημα καί οἱ σκοποί του

ΑΥΤΗ ἦταν ἡ μεγάλη ἀπορία ἑνὸς νεαροῦ (πρὶν τριανταδύο χρόνια) ἀξιωματικοῦ: Πῶς δὲν ἔγινε τίποτε γιὰ τὴν πρόληψι μιᾶς ἐπαναστάσεως ποὺ τὸ νόμιμο κράτος τὴν ἤξερε καὶ τὴν περίμενε; Καὶ πῶς, τὸ ἀντίθετο, ἀφέθη ἡ Ἑλλὰς νὰ φθάσῃ (καθὼς πιὸ κάτω, στὴν Ἱστορησί μας, θὰ δοῦμε), ὄχι ἁπλῶς στὸ «χεῖλος τῆς ἀβύσσου», μὰ μέσα στὴν ἴδια τὴν ἄβυσσο;

Ὁ σήμερα συνταγματάρχης σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα Μιχαὴλ Σπήλιος (μὲ στολὴν λοχαγοῦ) ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τριανταδύο χρόνια σιωπῆς θὰ ἀποκαλύψῃ τὸ «μεγάλο μυστικὸ» τῆς βραδιᾶς τῆς 1ης Μαρτίου 1935

— «Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν» μοῦ ἱστορεῖ συνεχίζων ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, ἀνέμενε ὡς βεβαίαν τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1935, τότε ποὺ ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας εἶχε κατέβει μέχρι τῆς Σόφιας, μὲ σκοπὸν νὰ εἰσέλθῃ λάβρα εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν συνόρων. Καὶ ἐπειδὴ ἔκτοτε περίμενε ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ «μικτοῦ» κινήματος, εἶχε διατάξει ἄγρυπνον καὶ διαρκῆ ἐπιφυλακὴν τῶν μονάδων τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν.

Διακόπτω καὶ λέω:

— Εἴπατε, συνταγματάρχα μου, τοῦ «μικτοῦ» κινήματος. Τί ἐννοοῦσατε;

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Τὸ «ἀποκαλῶ «μικτόν», διότι καὶ σεῖς τὸ ἤκετε ἤδη χαρακτηρίσει ὡς «πολὺ μπερδεμένο». Καὶ πράγματι ἦτο καὶ παραπολὺ «μπερδεμένο». Διότι δι' ἄλλους ἦτο ὀρθόδοξον βενιζελικόν, μὲ ἀρχηγὸν τὸν ἴδιον τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον. Δι' ἄλλους ἦτο ὀρθόδοξον πλαστηρικόν, μὲ ἀρχηγὸν τὸν Νικ. Πλαστήραν. Δι' ἄλλους ἦτο βενιζελοπλαστηρικόν, μὲ ἀρχηγούς, ἰσοτίμως, καὶ τοὺς δύο προμνησθέντας ἡγέτας. Δι' ἄλλους ἦτο ἐναντίον καὶ τῶν δύο ὡς ἀνὼ ἡγετῶν (Βενιζέλου καὶ Πλαστήρα) καὶ ὑπὲρ μιᾶς «νέας τάξεως πραγμάτων», κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ νεοτουρκικοῦ κινήματος τοῦ 1908 Δι' αὐτὸ δὲ καὶ οἱ μετέχοντες εἰς τοῦτο ἀπεκλήθησαν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Σπαῆ «νεότουρκοι». Ἄλλωστε περὶ τῶν νεοτουρκικῶν σκοπῶν τοῦ κινήματος ὡμίλησεν — ἀπολογούμενος — εἰς τὴν δίκην τῶν στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὁ θεωρητικὸς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου» λοχαγὸς Ἰωάννης Τσιγάνες. Καὶ τὰ αὐτὰ ἐπανέλαβεν εἰς τὴν ἱστόρησίν του — ἀλλὰ μὲ τὸν ἰδικόν του ἐμφανῶς «μαρξιστικὸν» πλέον τρόπον — ὁ στρατιωτικὸς νοῦς τοῦ κινήματος καὶ κατόπιν ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Στέφανος Σαράφης. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς οὕτω σκεπτομένους θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ μίαν ἄλλην κατηγορίαν συνωμοτῶν, οἱ ὁποῖοι ὡς ὑπέρτατον ἀρχηγὸν των εἶχον τὸ συμφέρον — τὴν ἰδιοτέλειαν. Περὶ τῶν τελευταίων δὲ τούτων ἀφευδεῖς μάρτυρες εἶναι τινὲς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αἵτινες ἀνευρέθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἀλκιβιάδου Μπουρδάρα, καὶ τὰς ὁποίας παλαιότερα ἔχετε φέρει εἰς τὴν δημοσιότητα.

Εἶναι συνεπῶς ἀπολύτως διαπιστωμένον ὅτι τὸ «μικτὸν» κίνημα ἦτο ἕνα κίνημα μὲ πολλοὺς σκοπούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι μὲν ἐπεδίωκον τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Πλαστήρα, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον καὶ τῶν δύο, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κονδύλη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Καϊμακάμη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου Μπουρδάρα, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σαράφη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Καϊμακάμη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Γεωργίου Β΄, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Γεωργίου Β΄ καὶ τοῦ Παπάγου, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Γεωργίου Β΄ καὶ τοῦ Παπάγου καὶ τοῦ Πλαστήρα, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Γεωργίου Β΄ καὶ τοῦ Παπάγου καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου, ἄλλοι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Σαράφη καὶ τοῦ Καϊμακάμη καὶ τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ Πλαστήρα καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Γεωργίου Β΄ καὶ τοῦ Παπάγου

Με άπορρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνωστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ

"Ολοι ἦσαν ἐνημερωμένοι γιὰ τὴ «δημοκρατικὴ» ἐπανάστασι

«ΑΝ ΤΑ ΕΦΑΝΤΑΖΟΜΟΥΝ ΘΑ ΠΑΡΑΦΡΟΝΟΥΣΑ!»

80ον

ΕΙΝΑΙ πολλὰ τὰ «μικρὰ» ἢ «μεγάλα» μυστικὰ ποὺ τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὴν διόλου μακάρια ἐκείνη ἐποχὴ τοῦ 1935, ἔμειναν κτῆμα ἐλαχίστων μονάχα ἀνθρώπων. (Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς μετρημένοι εὑρίσκονται σήμερα στὴ ζωή). Γιατὶ ἀκόμα καὶ ἡ εὐφυὴς τακτικὴ τοῦ Γεωργ. Κονδύλη: ε'Αφῆστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ὕστερα τοὺς κανονίζω» (ἡ τακτικὴ ποὺ καὶ τότε καὶ ἀργότερα γέννησε τὶς εὔλογες ἀπορίες τοῦ συνταγματάρχη Μιχαὴλ Σπήλιου καὶ ἄλλων πολλῶν), ἦταν ὅμοια ἕνα προσωπικὸ μυστικὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὴν κυβέρνησι τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη.

— Μυστικὸ ποὺ τὸ πῆρε μαζί του ὁ εὐφυέστατος ἐκεῖνος πολιτικοστρατιωτικὸς ἡγέτης μοῦ λέει ὁ κυβερνήτης τοῦ ἄρματος ποὺ μπῆκε στοῦ Μακρυγιάννη.

Καὶ ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος συνέχισε:

— Τί νὰ σᾶς πῶ καὶ τί νὰ σᾶς ὁμολογήσω. Ἄπειρα μυστικὰ καὶ ἄπειρα μυστήρια ὑπῆρξαν τότε. Ἀλλὰ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὀργανούμενο κίνημα ἦτο —θὰ σᾶς τὸ ἐπαναλάβω— κοινὸν πλέον καὶ πανελλήνιον «μυστικόν»! Μυστικὸν τοὺς πᾶσι γνωστόν. Ὅπως κοινότατον μυστικὸν ἦτο ὅτι πλείστοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ Γ. Κονδύλη, εὑρίσκοντο καὶ μέσα εἰς τὰς γραμμὰς τῶν συνωμοτῶν. Ὄχι δὲ μόνον ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης Νικόλαος Κοσίντας ἢ ὁ διοικητὴς τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἀντισυνταγματάρχης Γεώργιος Λαμπράκης, ἀλλὰ καὶ πάρα - πολλοὶ ἄλλοι. Καὶ ὅταν σᾶς λέγω πάρα - πολλοὶ ἄλλοι, ἐννοῶ ὅλους τοὺς προσωπικοὺς φίλους τοῦ Γ. Κονδύλη, οἱ ὁποῖοι εἶχον τοποθετηθῆ εἴτε διοικηταὶ εἰς εἰδικὰς μονάδας ἢ εἰς μονάδας ποὺ θὰ ἦτο δυνατόν, εἰς δεδομένην στιγμήν, νὰ διαδραματίσουν ἀξιόλογον ρόλον. Διότι ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν τότε ἤμεθα «μικροί», δὲν ἦτο δύσκολον καὶ πάντως δὲν ἦτο ἀδύνατον, νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ὅλοι αὐτοὶ εὑρίσκοντο εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μὲ τοὺς συνωμοτοῦντας. Καὶ τοῦτο διότι ἂν ὄχι πάντες ἀνεξαιρέτως, ἀναμφισβητήτως ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συνωμοτοῦντας ἦσαν παλαιοὶ καὶ ἐγκάρδιοι φίλοι των παλαιοὶ συναγωνισταί των, παλαιοὶ ὁμοίδεάται των καὶ παλαιοὶ συγκινηματίαι των, καὶ παλαιοὶ συνεπαναστάται των. Ὁ γνωστὸς δὲ κανὼν «τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται» ἴσχυε καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην καί, μάλιστα, μὲ τὸ πάρα - πάνω.

μιὰ γιὰ πάντα μὲ τοὺς κινηματίες ἐκείνους:

Ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος μὲ κοιτάζει καὶ μὲ ξανακοιτάζει, σκέπτεται καὶ ξανασκέπτεται, δείχνει πὼς ἀποφασίζει νὰ μιλήση καὶ εὐθὺς ἀμέσως ξαναδιστάζει, καὶ στὸ τέλος «παίρνοντας ἀνάσα» λέει:

— Δύσκολη· πολὺ δύσκολη ἡ ἀπάντησις. Πάρα - πολὺ δύσκολη. Δὲν θὰ «ἠμπορέσω νὰ ἀπαντήσω ἐγὼ μετὰ κατηγορηματικότητος. Ἀδύνατον. Ἄλλως τε τὴν «ἑτέραν πλευράν» τὴν ἔχουν θέσει, ἔκτοτε, προσωπικότητες ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου. Καὶ ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος, καὶ ὁ Ἰωάννης Διάκος, καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας Τσέλος. Τί θέλετε νὰ σᾶς εἰπῶ ἐγώ; Καὶ ποίαν γνώμην νὰ ἐκφράσω; Ἁπλῶς θὰ περιορισθῶ εἰς κάτι διὰ τὸ ὁποῖον δὲν χρειάζεται καὶ πολλὴ σοφία διὰ νὰ τὸ συλλογισθῆ κανεὶς καὶ διὰ νὰ τὸ διατυπώσῃ. Θὰ σᾶς εἰπῶ, λοιπόν, ὅτι ὁ κανὼν εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι ἡ πρόληψις (ἐφ' ὅσον ὑπάρχει γνῶσις καὶ δυνατότης), καὶ ὄχι ἡ καταστολὴ (διότι κανεὶς δὲν ἠξεύρει τί εἰς τοῦτο τὸ μεταξὺ δύναται νὰ μεσολαβήσῃ). Ὅταν ὑπάρχῃ μία νόσος καὶ ἔχωμε τὸ ἀποτελεσματικό, τὸ σωστικὸ ἐμβόλιο διὰ τὴν ἀσθένεια αὐτή, δὲν περιμένομε πρῶτα τὴν ἐκδήλωσίν της διὰ νὰ τὴν θεραπεύσωμεν μετά. Διότι ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ φανταζόμεθα ἠμπορεῖ καὶ νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος —ὁπότε θὰ εἶναι ἀργὰ διὰ πᾶσαν θεραπείαν· καὶ ἀπομένει ἡ κηδεία! Αὐτὸ παρ' ὀλίγον νὰ συμβῇ τὸ 1935. Ὁ κίνδυνος νὰ τραυματισθῇ βαρύτατα ἡ Ἑλλὰς καὶ νὰ φθάσῃ μέχρις ἀκρωτηριασμοῦ ὑπῆρξε παμμέγιστος. Καὶ μόνον ὁ θεὸς μᾶς ἔσωσε, τελικῶς.

«Θά εἶχα παραφρονήσει»

Η ΠΡΟΛΗΨΙ, λοιπόν, καὶ ὄχι ἡ καταστολὴ ἀποτελοῦσε κατὰ τὸν συνταγματάρχη Σπηλιο —καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους, καθὼς στὴ συνέχεια τοῦ ἱστορήματός μας θὰ δοῦμε— τὸν σωστὸ δρόμο. Καὶ τοῦτο γιατὶ τὰ φάρμακα κατὰ τῆς «νόσου τῶν κινημάτων» δὲν ἦσαν καθόλου ἄγνωστα. Ἀρκεῖ οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν προστασία τοῦ νόμιμου κράτους, νὰ ἤθελαν νὰ τὰ ἐφαρμόσουν.

— Καὶ μποροῦσαν νὰ τὰ ἐφαρμόσουν πρόσθεσε ὁ τότε «μικρὸς» ἀξιωματικός. Ἀλλὰ δὲν ἤθελαν πὼς ἤθελαν. Τὸ δὲ «γιατί» δὲν τὸ γνωρίζω ἐγώ. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον γνωρίζω εἶναι ὅτι τὸν ἰδικό μου διοικητή, τὸν τότε ταγματάρχη Νικ. Κοσίντα τὸν ἐθεώρουν ὡς ἀπολύτως πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον εἰς τὸν Γεώργιον Κονδύλην. Μὲ τὰς προϋποθέσεις, φυσικά, ποὺ σᾶς ἀνέφερα. «Καὶ τοῦτο ποιεῖν κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι»! Ὅπως δὲ ἔχει ἱστορήσει καὶ ὁ στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες «ἐνῶ τὸν Κοσίντα τὸν περιμέναμε μέσα στοῦ Μακρυγιάννη (μὲ τὸ μέρος τῶν στασιαστῶν), ξαφνικὰ τὸν εἴδαμε ἔξω» (μὲ τὸ μέρος τοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ ὁποῖος τὸν ἔστειλε διὰ νὰ καταστείλη τὸ κίνημα). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Κοσίντας σᾶς ἐξωμολογήθη μετὰ ἀπὸ τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια συνταρακτικὰ πράγματα, ποὺ ἐμεῖς τότε δὲν θὰ ἤτο δυνατὸν καὶ νὰ τὰ φαντασθοῦμε κάν. Καὶ ἂν κανεὶς μᾶς τὰ ἔλεγε, ἐμεῖς θὰ τὸν ἐκλαμβάναμε ὡς τρελλὸ ἢ ὡς συκοφάντη. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ παλαιοῦ μου διοικητοῦ οὕτως: α) Ἤγαπα καὶ ἐσέβετο ἀπεριορίστως τὸν Γ. Κονδύλη. β) Ἐλάτρευε τὴν «δημοκρατίαν» καὶ ἦτο ἕτοιμος διὰ κάθε θυσίαν ὑπὲρ αὐτῆς. γ) Συνεδέετο καὶ ἐτίμα ἰδιαιτέρως τὸν Στέφ. Σαράφην. δ) Συνηντᾶτο μὲ τὸν Σαράφην καὶ εὐθὺς μετὰ τὰ ἔλεγε ὅλα «χαρτὶ καὶ καλαμάρι» εἰς τὸν Κονδύλην, ὁ ὁποῖος τὸν ξαναέστελνε διὰ «νὰ μάθῃ καὶ ἄλλα». ε) Προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν Σαράφη ὅτι καὶ ὁ Κονδύλης ἦτο ἄξιος καὶ ὑπεράξιος ἀρχηγὸς τῆς «δημοκρατίας», διότι ἕως τότε δὲν εἶχε ἀποφασίσει (ὁ Κονδύλης) νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν «σκοῦφον τῆς Μαριάννας» διὰ νὰ περιβληθῇ τὴν «ἀντιβασιλικὴν ἀλουργίδα». Ἄλλο τώρα ἐὰν ὁ Σαράφης δὲν ἐθεώρει τὸν Κονδύλην ὡς ἄξιον ἀρχηγὸν τῆς «δημοκρατίας» καὶ ἐπεφύλασσε μόνον εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν «ἀξιωσύνην» αὐτήν. Διότι —ὅπως προκύπτει—ἐὰν ἐπείθετο ἀπὸ τὸν Κοσίνταν, τότε οὐδὲν θὰ ἀπέκλειε μίαν ἐνδεχομένην ἐγκάρδιον, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς «δημοκρατίας» συνεργασίαν. στ) Τέλος ἀπεστέλλετο διὰ νὰ ἐπιβάλη τὸ κράτος τοῦ νόμου. καὶ ὅπως μετὰ ἓν τρίτον αἰῶνος δὲν ἐδίστασε νὰ σᾶς ἐξομολογηθῇ, ἦτο ἕτοιμος νὰ προσχωρήσῃ εἰς τοὺς στασιαστάς, διότι ἐνῶ ὁ Γ. Κονδύλης τὸν ὁποῖον ἠγάπα δὲν ἐκινδύνευε, ἡ «δημοκρατία» τὴν ὁποίαν ἐλάτρευε εἶχε ἤδη τεθῆ ἐν κινδύνῳ!

Ἐδῶ ὁ συνομιλητής μου σταμάτησε ἐπὶ λίγα δευτερόλεπτα, γιὰ νὰ τελειώση ἔτσι:

— Καὶ πάλιν τί νὰ σᾶς πῶ. Ἂν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐφανταζόμουν μέσα στὸ ἅρμα μάχης τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο δράδυ θὰ εἶχα, κυριολεκτικῶς, παραφρονήσει.

Ἀντὶ ὅμως νὰ παραφρονήσῃ, ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς Σπήλιος ἔγραψε τὴν πιὸ συγκλονιστικὴ σελίδα τῆς μάχης τοῦ Μακρυγιάννη, καὶ ἔζησε πλάϊ - πλάϊ τὸ ἐμεγάλο μυστικό της!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

"Ολοι ἦσαν ἐνημερωμένοι

ΑΦΟΥ «τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται» (ἐκι' ἂν θὰ γενῇ δὲν πίνεται»), οἱ «γραμμὲς» τῶν πιστῶν κονδυλικῶν καὶ ἐκείνων ποὺ συνωμοτοῦσαν γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸν «Κερδυνὸ» εἶχαν «μπερδευτῆ», κατὰ τρόπο ποὺ, δικαιολογημένα, ὡδηγοῦσε σὲ πολλὲς ἀπορίες καὶ σὲ πάμπολλα ἐρωτήματα.

— Σᾶς τὸ ξαναλέω τονίζει ὁ συνομιλητής μου, ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ὑπόθεσις τοῦ 1935 ἦτο ἀφαντάστως περιπεπλεγμένη. "Ολοι τὰ ἐνώριζαν ὅλα καὶ ὅλοι ἀδρανοῦσαν. Εἶναι δὲ πολὺ χαρακτηριστικὲς διὰ πάν τὸ ἀφορὸν εἰς τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου, δύο ὁλιγόλογες περικοπὲς ἀπὸ τὴν συγκλονιστικὴ ἐπιστολή, ποὺ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἀπέστειλε, εἰς τὰς 19 Φεβρουαρίου 1935, πρὸς τὸν τότε ἀρχηγὸν τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ ἀντιστράτηγον Ἀλέξανδρον Ὀθωναῖον. Ἦτο δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, ἡ πλέον ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ μορφή. Εἷς τὸν οὐσιαστικόν, λοιπόν, ἀρχιστράτηγον τοῦ 1935, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔγραφε μὲ πολλὴν ἁπλότητα: «Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ ἔτους περίπου εἶχα συστήσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν»! Καὶ προσέθετε: «Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην τηρεῖσθε ἐνήμερος τοῦ παρασκευαζομένου κινήματος. Καὶ σκοπὸς τῆς παρούσης μου εἶναι νὰ σᾶς ζητήσω νὰ μετάσχετε τοῦ κινήματος τούτου, ὁπότε καὶ θὰ ἠγηθῆτε αὐτοῦ»! Ἦτο δὲ ὁ Στέφ. Σαράφης ἐπιτελάρχης τοῦ Ἀλ. Ὀθωναίου!

"Αλλο τώρα ἐὰν ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος δὲν ἐδέχθη (διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος σᾶς ἔχει ἱστορήσει) τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, ποὺ ἐθεώρει ἀσκοπον ἐσωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶς ἐπικίνδυνον. Διὰ τὸ προκείμενον ὅμως σημασίαν ἔχει ἡ ἐνημέρωσίς του ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχην του, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ πάλιν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἔγραφε (10 Φεβρουαρίου 1935) πρὸς τὸν πλωτάρχην Ἀθανάσιον Ζάγκαν: «Διὰ τοῦτο ἐπεδίωξα τὴν ὀργάνωσιν τοῦ καθαρῶς δημοκρατικοῦ στοιχείου τοῦ στρατεύματος... Τὴν ἐργασίαν (δὲ) αὐτὴν διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἀνέθεσα εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέλαβε προθύμως καὶ τὴν διεξήγαγε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν»!

"Ολοι, λοιπόν, ἦσαν ἐνημερωμένοι ἐπὶ τοῦ παρασκευαζομένου ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1933 κινήματος. Καὶ οἱ μικροί, καὶ οἱ μεγάλοι, καὶ οἱ πολὺ μεγάλοι, καὶ οἱ πάρα - πολὺ μεγάλοι. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐπετίθεντο καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν τὴν ἐπίθεσιν. Καὶ οἱ ὀργανούμενοι θύται καὶ τὰ ὑποψήφια θύματα.

Ἡ πρόληψις καὶ ἡ καταστολή

ΟΛΟΙ τὰ ἤξεραν ὅλα. Καὶ ὅλοι τὰ περίμεναν ὅλα.

— Καὶ πρῶτος ἀπὸ ὅλους ὁ Γ. Κονδύλης· συνέχισε ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Οἱ ἄνθρωποί του ποὺ εἶχαν τοποθετηθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο στὰ καίρια «πόστα» τὸν ἐνημέρωναν συνεχῶς. Καὶ ἦτο πλέον ἀπόλυτος γνώστης καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαχίστης λεπτομερείας τῆς ἐν γένει καταστάσεως.

Ὅπως ὅμως σᾶς εἶπα οὔτε εἰς μίαν, ἐνδεικτικὴν ἔστω, προληπτικὴν ἐνέργειαν ἢ σύλληψιν προέβη καίτοι ἐγνώριζε καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Καὶ ἀνέμενε τὴν ἐκδήλωσιν. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ὅταν ὀλίγους μῆνας ἀργότερον ἐπληροφορήθη, ἀπὸ ἕνα ἐμπιστευτικὸν σημείωμα τοῦ Γεωργίου Καφαντάρη, ὅτι ἀξιωματικοὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ ἄμεσον περιβάλλον του ἐσυνωμότουν ἐναντίον του καὶ ὅτι ἡ ἐνδεχομένως ἐκινδύνευε καὶ ἡ ἰδία ἡ ζωή του. Τότε δὲν ἐπερίμενε νὰ «ἐκδηλωθοῦν», ἀλλὰ ἔσπευσε αὐτοστιγμεὶ νὰ τοὺς συλλάβῃ. Ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ τότε ταγματάρχης Νικόλαος Κοσίντας ἔμεινε ὀκτὼ ὁλοκλήρους μῆνας εἰς τὰς φυλακάς, χωρὶς νὰ τοῦ ἀπαγγελθῇ συγκεκριμένη κατηγορία.

Διακόπτω καὶ λέω:

— Ἀναφέρατε ὅτι, ὡς πρὸς τὸ κίνημα τοῦ 1935, ὁ Γ. Κονδύλης περίμενε, ὅπως πούμε μὲ ἀπάθεια, τὴν ἐκδήλωσί του. Καὶ σᾶς ρωτῶ: Περίμενε τὴν ἐκδήλωσι γιὰ νὰ τὴν συντρίψῃ καὶ νὰ «ξεμπερδέψῃ»

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ κ. ΘΡ. ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ

Λουτρὰ Ὑπάτης, Ἰουνίου 1967
Ἀγαπητὲ κύριε Βοβολίνη,

Διαβάζω μὲ προσοχὴ τὸ ἱστόρημά σας, γιὰ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ζήσαμε. Μὲ τὴν προσπάθειάν σας δὲ συμπληροῦνται πολλὰ κενά.

Διάβασα καὶ τὰ ὅσα γράφει ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος καὶ φίλος κ. Κουρούκλης ἢ μᾶλλον τὰ ὅσα ἀφηγεῖται καὶ συγκεκριμένως, ὅτι «ἐδιώκετο προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ».

Διοικητὴς τότε τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἦτο ὁ στρατηγὸς ἀείμνηστος Κλάδος ἐκ τῶν κορυφαίων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς του.

Εἶχε τὸν Κονδύλην ὑπὸ τὰς διαταγάς του ὡς λοχαγὸν εἰς τὴν Μεραρχίαν Δράμας τῆς ὁποίας ἦτο ἐπιτελάρχης. Τοὺς συνέδεε ἕνας ἀλληλοθαυμασμός. Ὁ ἀείμνηστος Κονδύλης ἀπεκάλει τὸν Κλάδον «Δία τοῦ στρατοῦ», ὁ δὲ Κλάδος τὸν Κονδύλην «Κερδυνόν», λοχαγὸν ἀκόμη ὄντα. Συνεδέθησαν ἀρρήκτως καὶ εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦτον ὠφείλετο ἡ ὑπὸ τοῦ Κονδύλη τοποθέτησις τοῦ Κλάδου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ κατόπιν ἀρχηγοῦ τῆς Χωροφυλακῆς καίτοι ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, οἱ δὲ σωματάρχαι ἦσαν ἀντιστράτηγοι.

Κατὰ τὴν ἱστορουμένην ἐποχὴν —ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κλάδος μοῦ ἐτόνιζε ἐπανειλημμένως, ὁρκιζόμενος εἰς τὸ μονάκριβο παιδί του— φοβούμενος τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πλαστήρα καὶ συνεπῶς τὴν δίωξιν τοῦ φιλτάτου καὶ εὐεργέτου του (ἀπὸ ἀπόψεως προωθήσεώς του) Γεωργίου Κονδύλη ἀπέστειλε τὸν ὑπασπιστήν του Φαρμάκην διὰ νὰ συνεννοηθῇ μαζί του καὶ νὰ τὸν κρύψῃ, νὰ τὸν προφυλάξῃ προσωρινῶς.

(Σημειωτέον ὅτι ὅπως καὶ ὁ Κλάδος, ὅλοι οἱ διοικηταὶ μονάδων ἦσαν φανατικοὶ δημοκρατικοί. Ἀργότερον, ἐπὶ κατοχῆς, ὁ Κλάδος ἀντισταθεὶς κατὰ τῶν κομμουνιστῶν εἰς Ἀγρίνιον καὶ συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν καὶ γνωρίσας ἐπὶ τοῦ ἰδίου τοῦ προσώπου του τὴν δημοκρατικότητά των — τὸν γύριζαν ξυπόλητον καίτοι ἦτο φιλάσθενος— ἔγινε ὄχι βασιλικὸς ἀλλὰ κυριολεκτικὰ μοναρχικός, μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς).

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ θέμα σᾶς λέγω ὅτι ὁ Κονδύλης κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κλάδου, εἰς Θεσσαλονίκην, παρεξήγησε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ παραδόξως ἐφοβήθη τὴν σύλληψίν του ἀπὸ τὸν ἀφωσιωμένον του Κλάδον. Καὶ ἔφυγε διὰ νυκτὸς εἰς Λάρισαν καὶ μόλις ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐπροφυλάκισε τὸν Κλάδον. Ὑπῆρξε μία μοιραία παρεξήγησις μεταξὺ τῶν δύο πολυαγαπημένων φίλων Κονδύλη καὶ Κλάδου. Ἂς εἶναι δὲ αὐτὰ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας. Ὁ Κλάδος οὐδέποτε καὶ ὑπὸ οἱασδήποτε συνθήκας θὰ ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Κονδύλη. Ἦτο ὑπερήφανος χαρακτήρ, μακρὰν πάσης ἀπρεπείας καὶ ἀγνωμοσύνης. Δὲν ἐπρόδιδε φιλίας.

Αὐτὰ τὰ γνωρίζω διότι ἤμουν μεταξὺ τῶν δύο ἀξιωματικῶν τοὺς ὁποίους, ὁ Κλάδος, ἠγάπα ὡς πραγματικὸς πατέρας, ὑπεράνω παντὸς ἄλλου. Ὁ δεύτερος ἦτο τώρα ἀντιστράτηγος καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, κ. Δόβας Μᾶς εἶχε ὑπεραστίσει πολλάκις καίτοι διωκομένους διαρκῶς ὡς βασιλόφρονας.

Μὲ αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ
Ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ.

Τὸ ἴδιο γ
ἄ
Μόνον 4

Χωρὶς κορδόνι καὶ χ
SHAVE, μὲ μπαταρία καὶ
ξύρισμά σας κάτι παραπά
Κομψή, μοντέρνα, μι
γάρα) γιὰ νὰ χωράη στὴν
γραφεῖο καὶ τὸ αὐτοκίνητ
Ἡ νέα PHILISHAVE
καὶ τὶς λεπτότατες ἐγκοπ
τσι, ξυρίζει ἁπαλά, γρήγορ
δίζη τὸ δέρμα.
Προσφέρεται σὲ πολ
νον 495 δραχμές.

PHILIP
PHIL

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΣ

Ἐκτίθεται εἰς ἐπαναληπτικὸν δημόσιον πλειοδοτικὸν διαγωνισμόν, διενεργηθησόμενον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ (μεγάλῃ) αἰθούσῃ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν (γωνία ὁδῶν Σταδίου — Σανταρόζα) τὴν 16ην Ἰουλίου 1967, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10—12 π.μ. ἐνώπιον τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης Μαρίας χήρας Ἀγγέλου Μάνη, συμπράττοντος δὲ τοῦ κ. Οἴκον. Ἐφόρου Παλ. Φαλήρου ἡ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του, ἡ ἐκποίησις τοῦ ἐν Παλ. Φαλήρῳ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τερψιχόρης ἀρ. 4 ἀκινήτου (διωρόφου οἰκίας ἐπὶ οἰκοπέδου 476, 30 μ2) τῆς ἄνω κληρονομίας.

Πρώτη προσφορά δρχ. 2.500.000.
Ἐγγύησις δρχ. 250.000.

Τῶν ὅρων τῆς δημοπρασίας δύνανται νὰ λάβουν γνῶσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι παρά: 1) Τοῖς ἐκτελεσταῖς τῆς διαθήκης κ.κ. Γ. Κονάρη, δικηγόρῳ, Ἡπίτη 9, τηλ. 227-045 καὶ Χαρ. Δανιηλίδη, δικηγόρῳ, Γ. Γενναδίου 2 τηλ. 628-763, 2) τῷ Οἴκον. Ἐφόρῳ Παλ. Φαλήρου, τηλέφ. 984-441.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἰουνίου 1967
Οἱ Ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης Μαρίας χήρας Ἀγγ. Μάνη
Γ. Κονάρης — Χ. Δανιηλίδης

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΟΝ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

"Οταν τά ἅρματα ξεκίνησαν γιά τήν μάχη τοῦ Μακρυγιάννη

ΠΩΣ ΕΓΡΑΦΗ ΜΙΑ ΑΙΜΑΤΟΒΑΜΜΕΝΗ ΣΕΛΙΣ

81ον

ΟΛΟΙ, λοιπόν, ἦσαν ἐνημερωμένοι γιά ὅλα. Καί ἐκεῖνοι πού ἐπρόκειτο νά ἐπιτεθοῦν γιά ἐνά σώσουν τή δημοκρατία» (οἱ παράνομοι) καί ἐκεῖνοι πού θά ἐδέχοντο τήν ἐπίθεσι καί θά προστατεύοντο νά προστατεύσουν τό πολίτευμα ἀπό τούς «σωτῆρες» του (ὅσοι, δηλαδή, ἐνεσάρκωναν τό νόμιμο κράτος). Μά πρίν ἀπό τόν ὁποιοδήποτε ἄλλο, πρῶτος καί καλύτερος, ἦταν ἄριστα πληροφορημένος, καί, μάλιστα, μέ κάθε λεπτομέρεια, ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν. Τά πιό ἐμπιστα πρόσωπα τοῦ Γ. Κονδύλη, πού κατεῖχαν τίς πιό καίριες θέσεις, στίς πιό ἀξιόλογες στρατιωτικές μονάδες, εὑρίσκοντο (παράλληλα) καί μέσα στίς γραμμές τῶν συνωμοτῶν. Καί ἀπό ἐκεῖ ἐμάθαιναν τά πάντα, γιά νά τά μεταφέρουν «δεόντως». (Ἡ φιλοσοφία τοῦ πράγματος ἦταν πολύ ἁπλή: Παλαιοί φίλοι, παλαιοί συναγωνισταί, παλαιοί ὁμοῖδεάται, παλαιοί συγκινηματίαι, παλαιοί συνεπαναστάται —καί, ὅπως εἴπαμε, «τό αἷμα νερό δέν γίνεται»). Ἔτσι, καί μέ ἀφορμή αὐτό τό «κομφούζιο» (κατά τόν χαρακτηρισμό τοῦ στρατηγοῦ Βασίλη Ντερτιλῆ) ἡ μᾶλλον τήν συρροή τῶν «κομφουζίων», δέν ἐτηρήθη ὁ κανών, πού, εἰς τίς παρομοιες περιπτώσεις, ἐπιβάλλει τήν πρόληψι (ἄν εἶναι δυνατή) καί ὄχι τήν καταστολή (μέ τούς κινδύνους πού συμπαρομαρτοῦν). Συνέβησαν δέ, τότε, κατά τέτοιο τρόπο τά πράγματα, ὥστε, καθώς διόλου δέν δίστασε νά μᾶς ὁμολογήση ὁ συνταγματάρχης Μιχαήλ Σπηλιός: «Ἄν ὅλα αὐτά τά ἐφανταζόμουν μέσα εἰς τό ἅρμα μάχης ἐκεῖνο τό βράδυ, θά εἶχα κυριολεκτικῶς παραφρονήσει»!

— Ἀλλά ποῦ νά πάη ὁ νοῦς μου εἰς ὅλα αὐτά τά συγκλονιστικά, τά ἀνεξήγητα καί τά ἀκατανόητα· μοῦ λέει ὁ τότε νεαρός ἀξιωματικός. Σᾶς τό ἔτνισα· ἄν κανείς μοῦ ἔλεγε τίποτε τέτοια θά τόν θεωροῦσα συκοφάντη.

«Μαῦρα μεσάνυκτα» τριανταδύο χρόνων

ΚΑΙ ὁ συνταγματάρχης Μιχ. Σπήλιος συνέχισε:

— Ἐν πάση περιπτώσει καί ὑπό αὐτάς τάς γνωστάς καί ἀγνώστους, ὅσον καί ἰδιορρύθμους —διά νά μή εἴπω τίποτε ἄλλο— συνθήκας ἐφθάσαμεν εἰς τήν παραμονήν τοῦ κινήματος. Εἰς τήν 28ην Φεβρουαρίου 1935. Ὅπως ἀπό πολλάς ἤδη ἑβδομάδας τώρα, εὑρισκόμεθα καί τήν ἡμέραν ἐκείνην, ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί καί οἱ ἄνδρες τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, εἰς τό στρατόπεδόν μας τῆς ὁδοῦ Ρηγίλλης. Καί ἀνεμένομεν ἀπό στιγμῆς εἰς στιγμήν διαταγάς τοῦ διοικητοῦ μας, ὁ ὁποῖος, ὡς συνήθως παρέμενε εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, πλησίον τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Τήν ἡμέραν ἐκείνην τά πράγματα παρείχαν τήν ἐντύπωσιν πώς «εἶχαν σφίξει», καί οἱ πάντες ἐπιστεύομεν ὅτι ἡ ὥρα τοῦ «ἀπορενομένου διαβήματος» εἶχεν ἐγγίσει. Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα ἦτο δυσάοιεστος, καί ἐνέννα τήν σχεδόν βεβαιότητα διά τήν θύελλαν πού ἐπήρχετο καί πού ἀνά πᾶν δευτερόλεπτον θά ἦτο δυνατόν νά ἐκραγῆ.

Ἐν τούτοις αἱ ὧραι παρῆρχοντο, καί ὁ εἷς ἐκοίταζε τόν ἄλλον ὡσάν νά παρεξενεύετο διότι τό «κακό» δέν ἐξεδηλοῦτο. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον διέρρευσε καί ἡ νύκτα χωρίς κυριολεκτικῶς νά κλείσουμε οὔτε μάτι.

Τήν ἐπομένην ἀπό τό πρωί ἡ ἰδία ἀτμόσφαιρα ἐπεκράτει. Μετά μεσημβρίαν δέ ἐφανταζόμεθα ὅτι ὁ διοικητής μας, ὁ ὁποῖος ἔλειπε, θά εὑρίσκετο εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἤ εἰς τό σπίτι τοῦ ὑπουργοῦ, διά νά παραστῆ εἰς τήν Γ. Κονδύλη, ἔτοιμος «νά χυθῆ καί τήν τελευταίαν ραγίδα τοῦ αἵματός του» ὑπέρ τῆς πατρίδος καί τοῦ πολυαγαπημένου του φίλου καί προστάτου — τοῦ «Κεραυνοῦ». Δέν ἦτο δυνατόν, ἀσφαλῶς, νά διανοηθοῦμε ὅτι ὁ ταγματάρχης μας Νικ. Κοσίντας, εὑρίσκετο εἰς τό Καλαμάκι, καί ἐκεῖ εἰς τό παραθαλάσσιον κέντρον τά «Κλήματα» συνεζήτει μετά τοῦ τότε συνταγματάρχου Λεωνίδα Σπαή, διατί δέν προσεχώρει εἰς τό κίνημα ἤ ὑπό ποίας προϋποθέσεις θά ἐδέχετο, τελικῶς, νά προσχωρήση ἤ νά μή προσχωρήση. Αὐτά δι' ἡμᾶς ἦσαν «μαῦρα μεσάνυκτα», τά ὁποῖα ὅμως «μεσάνυκτα» ἐκράτησαν ἐπί τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια. Διότι μόνον τώρα καί μετά ἀπό τάς ἐξομολογητικάς ἱστορήσεις τῶν Νικ. Κοσίντα καί Λ. Σπαῆ ἐπληροφορήθημεν τί εἶχε συμβῆ τάς μεταμεσημβρινάς ὥρας τῆς 1ης Μαρτίου 1935 εἰς μίαν ἀκτῆν τοῦ Σαρωνικοῦ.

"Ο,τι γράφει δέν ξεγράφει

ΣΕ ΑΥΤΗ τήν ἀγωνιώδη ἀναμονή βρῆκε ὁ Νικ. Κοσίντας τούς ἀξιωματικούς καί τούς ἄνδρες του, ὅταν μετά τήν ἐσπευσμένη πρόσκλησί του ἀπό τόν ὑπουργό τῶν Στρατιωτικῶν, ἐπανῆλθε στάς Ἀθήνας, καί ἀφοῦ ἐπληροφορήθη τήν ἔκρηξι τοῦ κινήματος, ἔτρεξε στή μονάδα του.

— Τό «στίγμα» τοῦ διοικητοῦ μας· μοῦ ἱστορεῖ ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, τό σημεῖον δηλαδή ὅπου εὑρίσκετο, τό ἐγνώριζαν μόνον δύο ὑπαξιωματικοί τῆς ἀπολύτου προσωπικῆς ἐμπιστοσύνης του. Καί αὐτοί εἶχον ἐξαπολυθῆ διά νά τόν ἀνεύρουν καί νά τόν ἐπαναφέρουν εἰς τάς Ἀθήνας.

Μόλις, λοιπόν, ὁ διοικητής μας ἐπανῆλθε —μετά τήν συνάντησί του μέ τόν Γ. Κονδύλη— εἰς τήν μονάδα μας, διέταξε τήν ἄμεσο καί ταχεῖα ἐπάνδρωσι τῶν δύο βαρέων ἁρμάτων τοῦ τάγματος. Τοῦτο καί ἐγένετο, ὡς ἑξῆς:

Α1, (Δηλαδή τό ὑπ' ἀριθμόν 1 ἅρμα), Σπήλιος Μιχ., ἀνθυπολοχαγός ὡς ἀρχηγός πυρός (ἄς εἴπωμεν, ἐπί τό ἁπλούστερον, κυβερνήτης). Τό πλήρωμα συνεκροτήθη ἀπό τόν ἐπίσης ἀνθυπολοχαγόν Ἰωάννην Γιαννόπουλον, ἀπό τόν τότε λοχίαν τεχνίτην καί νῦν ἀπόστρατον ταγματάρχην Πανανιώτην Μοσχόπουλον ὡς ὁδηγόν καί ἀπό τόν στρατιώτην τεχνίτην Γεώργιον Βαλιούλην ὡς συνοδηγόν.

Στό σημεῖο αὐτό ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος σταμάτησε. Καί σάν νά ἔστρεφε τήν σκέψι του πρός τό παρελθόν καί, μάλιστα, σέ κάτι πού θά ἔπρεπε νά ἔχη ὑπέρμετρο ἐνδιαφέρον, πρόσθεσε:

— Τί νά σᾶς πῶ. Ἡ μοῖρα εἶναι πολύ παράξενη. Καί πράγματι ὁ,τι γράφει δέν ξεγράφει. Θά σᾶς ἐξηγήσω δέ εἰς τήν συνέχειαν τῆς ἱστορήσεώς μου γιατί σᾶς τό λέγω αὐτό. Τώρα θά περιορισθῶ μόνον νά σᾶς πῶ ὅτι ὁ στρατιώτης Γεώργιος Βαλιούλης ἐζήτησε μάνος του νά περιληφθῆ εἰς τό πλήρωμα τοῦ ἅρματος καί ἐπέμενε νά ἔλθη μαζί μας. «Θά τό θεωρήσω μεγάλη προσβολή ἄν δέν μέ πάρετε στό δικό σας ἅρμα, κύριε ἀνθυπολοχαγέ» μοῦ εἶπε. Καί ἐν κυριολεξία μέ θερμοπαρακαλοῦσε νά μή τόν ἀφήσω ἔξω. Ἐγώ δέ, πρό τῆς ἐπιμονῆς του, καί ἐπειδή ἦτο ἄριστος τεχνίτης, θαυμάσιος στρατιώτης καί ἐξαίρετο παιδί, ἀπεφάσισα νά τόν συμπεριλάβω εἰς τό πλήρωμά μου. Ἦτο φαίνεται μοιραῖον.

Τό Α2 (δηλαδή τό ὑπ' ἀριθμόν 2) ἅρμα, τό ἀνέλαβεν ὁ τότε ὑπολοχαγός Εὐστάθιος Τιβέριος, ὁ ὁποῖος ὡρίσθη ἀρχηγός τοῦ πυρός. Ἡ ἐπάνδρωσις δέ τοῦ ἅρματος ἐγένετο ἀπό ἄλλους ὑπαξιωματικούς καί ἄνδρας τοῦ τάγματός μας.

«Σάν τά μάτια μας τά δυό»

ΜΕΣΑ σέ ἐλάχιστη ὥρα τά δύο μεγάλα καί «βαρέα» ἅρματα μάχης τοῦ τάγματος Κοσίντα (τά μοναδικά ἀξιόμαχα ἅρματα πού εἴχαμε τήν ἐποχή ἐκείνη: «Δυό καί τά φυλάγαμε σάν τά μάτια μας τά δυό»), ἦσαν πανέτοιμα γιά πολεμική δράσι ἤ μᾶλλον γιά ἐμφυλιοπολεμική δράσι.

— Μετά τήν ἐσπευσμένην ἐπάνδρωσίν των· συνεχίζει ὁ συνομιλητής μου, καί τήν ἀπαραίτητον ἐπιθεώρησιν πού προηγεῖται κάθε ἐξορμήσεως πρός μάχην, ὁ διοικητής μας Νικ. Κοσίντας ἔδωσε εἰς τόν ὑπαδιοικητήν τοῦ τάγματος μας τότε λοχαγόν καί μετά τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ἀντιστράτηγον Δημήτριον Ἰατρίδην, ὡρισμένας διαταγάς καί ὁδηγίας διά τήν ἔξοδον τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως, τήν κατάληψιν θέσεων καί τήν κατάλληλον ἀνάπτυξίν της εἰς τόν περί τό Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου χῶρον.

Λέω:

— Καί ὁ στρατηγός Κοσίντας καί ἄλλοι μοῦ ἔχουν ἱστορήσει ὅτι ὁ τότε ὑποδιοικητής τοῦ τάγματος ἦτο μυημένος εἰς τό κίνημα.

Καί παίρνω τήν ἀπάντησι:

— Σᾶς εἶπα καί τό ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὅλοι σχεδόν οἱ κατέχοντες ὑπευθύνους θέσεις εἰς τάς καλυτέρας μονάδας ἦσαν ἐν γνώσει τοῦ ὀργανουμένου κινήματος. Τοῦτο, ἀσφαλῶς, θά συνέβαινε καί μέ τόν τότε λοχαγόν Ἰατρίδην. Ὀφείλω ὅμως νά σᾶς τονίσω ὅτι ὁ Ἰατρίδης ἦτο μία ἐξαιρετική μορφή εἰς τόν ἑλληνικόν στρατόν καί ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει, καί ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄν ἦτο ἤ δέν ἦτο μεμυημένος ἤ ἐάν οἱ πάντες τόν παρηκολούθουν ἤ δέν τόν παρηκολούθουν ἤ τόν ἐφοβοῦντο ἤ δέν τόν ἐφοβοῦντο, αὐτός, τό βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, δέν ἔκανε τίποτε ἀπολύτως κατά παράβασιν τοῦ ὅρκου του ἤ τοῦ στρατιωτικοῦ του καθήκοντος. Ἐστάθη, δηλαδή, ἑκατόν τοῖς ἑκατόν «ἐν τάξει»!

Ἡ αἱματοβαμμένη σελίδα

ΟΤΑΝ πιά ὅλα ἦσαν, γρήγορα-γρήγορα, ἔτοιμα τά δυό ἅρματα μάχης ξεκίνησαν ἀπό τήν ὁδόν Ρηγίλλης.

— Ἐπικεφαλῆς μας ἐτέθη, ἐπιβαίνων ἑνός μικροῦ αὐτοκινήτου «Φόρντ», ὁ ταγματάρχης Κοσίντας· μοῦ λέει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Ἠκολούθουν ἐγώ μέ τό Α1 καί εἶπετο τό Α2.

Μετά τήν ἔξοδόν μας ἀπό τούς στρατῶνας μας ἐλάβομεν κατεύθυνσιν —διά τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας— πρός τό παλαιόν ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, Ἐκεῖ καί ἀκριβῶς κάτω ἀπό τό ὑπουργεῖον ἐσταθμεύσαμεν, καί ὁ διοικητής μας, διά τῆς πύλης τῆς πρός τήν ὁδόν Ἀκαδημίας, ἀνῆλθεν εἰς τό κτίριον διά νά παρουσιασθῆ εἰς τόν Γ. Κονδύλην, καί διά νά λάβη παρ' αὐτοῦ προσωπικῶς ὡρισμένας διατανγάς.

Ὀλίγα λεπτά ἀργότερον κατῆλθε καί «φουριόζος . φουριόζος» ὅπως ἦτο ἐπέδη καί πάλιν εἰς τό «Φορτάκι» του καί διέταξε νά τόν ἀκολουθήσωμεν κατά τήν αὐτήν τάξιν, «Ἐμπρός γιά τοῦ Μακρυγιάννη» μᾶς φώναξε. Καί ἡμεῖς ἐσπεύσαμεν νά συμμορφωθοῦμε πρός τήν διαταγήν του. Μάλιστα ὁ στρατιώτης Γεώργιος Βαλιούλης, ἐνθουσιῶν, ζητωκραύγασε καί εἶπε: «Ἐπί τέλους θά τούς δώσουμε ἕνα καλό μάθημα». Ἄλλοι ὅμως εἶναι οἱ βουλαί τῶν ἀνθρώπων καί ἄλλα ὁ Κύριος κελεύει. Ἔτσι ἦταν γραμμένο!

Δέν παρῆλθε παρά ἐλάχιστος χρόνος καί τά δύο ἅρματα, μέ ἐπικεφαλῆς τήν «Φόρντ» τοῦ διοικητοῦ μας, εὑρισκόμεθα εἰς τήν περιοχήν τοῦ Μακρυγιάννη καί εἰδικώτερον εἰς τήν συμβολήν τῶν ὁδῶν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καί Φαλήρου, νῦν Μακρυγιάννη. Ἐκεῖ ἐσταθμεύσαμεν ὁλιγολέπτως.

Καί ἀπό ἐκεῖ ξεκίνησαν, γιά νά γίνουν τά ὅσα φοβερά ἔγιναν καί γιά νά γραφῆ ἡ αἱματοβαμμένη σελίδα μέ τό «μεγάλο μυστικό».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τό Α1 καί τό Α2 φθάνουν πρό τῶν στρατώνων. — Ἡ προσπάθεια τοῦ ταγματάρχη Κοσίντα νά μπῆ μέσα στό Πρότυπο. — «Ἀφῆστε με νά μπῶ μέσα. Ἀφῆστε με σάς λέω». Ἡ διαταγή δίδεται: «Νά τοῦ ρίξουν στό φαχνό». — Τά λεπτά τῆς ὥρας ποῦ φαίνονται αἰῶνες. — Διά τῆς πειθοῦς ἤ διά τῆς βίας. — "Ενας «θαυμασμός» ποῦ παύει μετά τριανταδύο χρόνια. — Ἡ πραγματική καί ἀφιλμυθίστος ἱστορία. — Ὡρισμένα πράγματα ποῦ μιλοῦνε μόνα τους. — Μέ τήν δύναμι τῶν ἑξήμισυ τόννων —Ὁ διοικητής τῶν ἁρμάτων σκαρφαλώνει στό Α1 καί προχωρεῖ ἀκάλυπτος.—Μοναδική προστασία ὁ δεξιός πυργίσκος.—Τό ἅρμα μπαίνει στόν περίβολο καί μία κόλασις πυρός τόν ὑποδέχεται. — Τουφέκια, ὁπλοπολυβόλα, περίστροφα καί πιστόλια ρίχνουν ὅλα μαζί!

Με ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ

Τὸ ἅρμα τῶν 6½ τόννων ἐπιπίπτει στὴν μεγάλη σιδηρᾶ ἐξώθυρα

ΚΑΙ ΚΟΛΑΣΙΣ ΠΥΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΔΕΧΕΤΑΙ

82ον

ΚΑΙ ἔτσι τὰ ἅρματα μάχης: τὸ Α1 καὶ τὸ Α2, τὰ μοναδικὰ «βαρέα μηχανοκίνητα μέσα πολέμου» ποὺ διέθετε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, εὑρέθηκαν στὴν περιοχὴ τοῦ Μακρυγιάννη καὶ στάθμευσαν γιὰ λίγα λεπτὰ ἐκεῖ, στὴν συμβολὴ τῶν ὁδῶν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καὶ Φαλήρου. Ἦταν γραφτὸ τὰ μεταλλικὰ αὐτὰ «μαμμούθ» ποὺ «τὰ φυλάγαμε σὰν τὰ μάτια μας», νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν ἐναντίον κάποιου ἐθνικοῦ ἐχθροῦ, σὲ κάποιες μακρινὲς πεδιάδες, ἀλλὰ μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτευούσης —ἀπάνω στοὺς ἀσφαλτοστρωμένους δρόμους τῶν Ἀθηνῶν— σὲ κεῖνο τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο» ποὺ ἐπεθύμησαν καὶ ποὺ ὠργάνωσαν, οἱ ποικίλοι δῆθεν προστάται τῆς «δημοκρατίας». (Ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ καθένας ἤθελε, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴ ἔκφρασι τοῦ στρατηγοῦ Νικ. Κοσίντα, ἐν ὀνόματι τῆς ἀβασίλευτης «δικό του βασίλειο»).

— Καθὼς, λοιπόν, σᾶς εἶπα· συνέχισε ὁ συνταγματάρχης Μιχ. Σπήλιος, ἡ στάθμευσίς μας εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καὶ Φαλήρου (ποὺ σήμερα, κατὰ τὸ πρῶτο τμῆμα της, λέγεται Μακρυγιάννη) ὑπῆρξεν ὀλιγόλεπτος. Καὶ τόσου χρόνου ὅσος ἐχρειάσθη διὰ νὰ δώσῃ ὁ ταγματάρχης Κοσίντας τὰς δεούσας διαταγάς. Οὕτω τὸ μὲν Α2 ἅρμα ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Τιβέριον διετάχθη νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, μὲ τὴν εἰδικὴν ἀποστολὴν νὰ ἐπιτηρῇ τὴν πλευρὰν τῶν στρατώνων τὴν ἐφαπτομένην ταύτης καὶ ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ σημείου τοῦ εὑρισκομένου ἀπέναντι τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Διονύσου.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἰδικοῦ μου ἅρματος ἦτο νὰ φθάσω μέχρι τῆς σιδηρᾶς θύρας τοῦ στρατώνος τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, καὶ νὰ ταχθῶ ἔναντι αὐτῆς, μὲ σκοπὸν τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου συμβαινόντων, τὴν ἐν γένει ἐπιτήρησιν τῆς περιοχῆς καὶ τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐξόδου δυνάμεων τῆς διλοχίας.

Πρέπει δὲ ἀκόμη νὰ σᾶς πῶ ὅτι τὸ Α1 ἔφερε δύο πυργίσκους, ὡπλισμένους μὲ δύο ἐλαφρὰ πολυβόλα τύπου Βίκερς - Ἄμστρογκ.

«Νά τοῦ ρίξουν στό ψαχνό»

ΕΤΣΙ τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα γιὰ τὴν «εἰδικὴ δρᾶσι» τῶν δύο μοναδικῶν μας ἁρμάτων.

— Πρὶν ὅμως ἐκκινήσωμε καὶ πάλιν διὰ τὰς θέσεις μας· ἱστορεῖ ὁ «ἀρχηγὸς πυρὸς» τοῦ Α1, γύρω ἀπὸ τὰ ἅρματά μας εἶχον συγκεντρωθῆ πολλὰ ἄτομα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ἔλεγε «τὸ κοντό του καὶ τὸ μακρύ του». Καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἀμέσως ἀντελήφθημεν οἱ περισσότεροι τῶν περὶ τὰ ἅρματα δὲν διέκειντο καθόλου φιλικῶς δι' ἡμᾶς. Τὸ ἀντίθετον, μάλιστα. Διέκειντο σαφῶς ἐχθρικώτατα καὶ ἐξεφράζοντο μετ' ἀνευλαβείας. Τόσον, ὥστε ὁ διοικητὴς μας Κοσίντας ἦλθε σχεδὸν εἰς χεῖρας μέ τινα ἐκ τῶν φωνασκούντων καὶ διαμαρτυρομένων. Τοῦτον ἀφοῦ ὁ ταγματάρχης μας τὸν ἐρράπισεν, τὸν ἀπεμακρύναμεν, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον «σηκωτόν»!

Κατόπιν τὸ Α1 ἔλαβε τὴν ὁρισθεῖσαν θέσιν ἔναντι τῆς κεντρικῆς πύλης, καὶ ἐτέλει ἐν ἀναμονῇ τῶν νεωτέρων διαταγῶν τοῦ διοικητοῦ μας. Βεβαίως δὲ τὰ πολυβόλα μου ἦσαν «ὡπλισμένα» καὶ ἐστραμμένα («σκοπευμένα») κατὰ τῆς πύλης τῶν στρατώνων.

Τότε καὶ ἐνῶ παρείχετο αὐτὴ ἡ εἰκών, ὁ ταγματάρχης Κοσίντας προχωρήσας πεζῇ μέχρι τῆς πύλης, ἠξίωσε ἀπὸ μίαν ὁμάδα εὐζώνων ἡ ὁποία τὴν ἐφύλασσε νὰ τοῦ ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Στέφ. Σαράφην. Ὁ διοικητὴς μας ἐφώναζεν: «Ἀφῆστε με νὰ μπῶ μέσα. Ἀφῆστε με, σᾶς λέω. Θέλω νὰ δῶ τὸν Σαράφη γιὰ νὰ κουβεντιάσουμε. Θέλω νὰ δῶ τὸν Σαράφη ὁπωσδήποτε». Καὶ διέτασσε τοὺς εὐζώνους τῆς πύλης νὰ εἰδοποιήσουν τὸν στασιαστὴν συνταγματάρχην ὅτι «τὸν χρειάζεται ἀντὶ πάσης θυσίας». Ἀλλὰ οἱ εὐζωνοι δὲν συνεκινοῦντο ἐπ' οὐδενί. Εἰς τὰς διαταγάς του καὶ εἰς τὰς φωνάς του, τοῦ ἀπήντων νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀμέσως, διότι, εἰς τὸ τέλος, «θὰ ἠναγκάζοντο νὰ μετέλθουν βίαν καὶ ἀκόμη νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον του».

Βεβαίως ἡ ἀπαγορευτικὴ στάσις τῶν εὐζώνων δὲν ὠφείλετο εἰς ἰδικήν των πρωτοβουλίαν. Οἱ σκοποὶ ἐξετέλουν διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων των καὶ εἰδικώτερον τοῦ Στέφ. Σαράφη, ὁ ὁποῖος —ὡς βραδύτερον ἐπληροφορήθημεν— ἵστατο ὀλίγα μέτρα πέραν τῆς πύλης, ἐντὸς τοῦ περιβόλου.

Οὕτω παρήρχοντο τὰ λεπτὰ καὶ τὰ πεντάλεπτα. Τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται σὰν αἰῶνες καὶ τὰ πεντάλεπτα ποὺ δεικνύουν πόσον ἄπειρος εἶναι ὁ χρόνος. Ἀλλὰ ὁ διοικητὴς μας ἐπέμενε. Καὶ ἐπέμενε τόσον πολύ, ὥστε ἠκούσθη εὐκρινῶς, ἡ διαταγὴ τῶν ἐπικεφαλῆς τῶν στασιαστῶν πρὸς τὴν φρουράν, νὰ κάμη, ἄνευ ἑτέρας εἰδοποιήσεως, χρῆσιν τῶν ὅπλων, μόλις ὁ ταγματάρχης Κοσίντας θὰ ἐπροχώρει, ἔστω καὶ ἕνα βῆμα, ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Ἡ διαταγὴ «νὰ τοῦ ρίξουν στὸ ψαχνό».

Διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ποὺ ἔθεσα στὸν συνταγματάρχη Σπήλιο ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ γεννηθῇ: Τί ἔκαναν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ Α1, ὅταν ὁ Νικ. Κοσίντας ζητοῦσε τόσο ἐπίμονα νὰ δῇ τὸν Σαράφη καὶ ἐπεδίωκε—ἔστω καὶ μὲ κίνδυνο «νὰ τοῦ ρίξουν»— νὰ μπῇ ὁπωσδήποτε μέσα στὸν περίβολο τῶν στρατώνων;

Καὶ μὲ τὴν ἴδια φυσικότητα ἦρθε ἡ ἀπάντησι:

— Ἐθαυμάζαμε τὸν διοικητή μας. Τὸν ἐθαυμάζαμε, διότι μὲ σαφῆ κίνδυνο καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς του ἐννοοῦσε νὰ ἐπιτελέση εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθῆκον του. Δηλαδὴ νὰ ἀντιμετωπίση «ἐνώπιος ἐνωπίω» τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας καὶ διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας νὰ τοὺς ἐπαναφέρη εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν.

Ἐδῶ ὁ συνομιλητής μου ἐσταμάτησε. Καὶ ἔδειξε πολὺ συλλογισμένος. Ὕστερα ὅμως πρόσθεσε:

Τὸν θαυμάζαμε τὴν στιγμὴ ἐκείνη. Διότι, βέβαια, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦμε ὅτι ἡ ἐπιμονή του νὰ εἰσέλθη εἰς τὸν περίβολον, ὠφείλετο εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, μετὰ τριαντοδύο χρόνια, σᾶς ἐξωμολογήθη. Εἰς τὴν σκέψιν του δηλαδὴ, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ὕπαρξις τῆς «δημοκρατίας» διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, αὐτὸς «πιστὸν τέκνον» της εἶχε καθῆκον ὄχι νὰ καταστείλη τὸ κίνημα, ἀλλὰ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τοὺς στασιαστάς!

Ὅλα ὅμως αὐτά, ποὺ δὲν σᾶς ἀποκρύπτω ὅτι μᾶς συνεκλόνισαν, ἀποτελοῦν «ἄλλην ἱστορίαν». Φεῦ! δὲ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν. Τὴν ἀψιμυθίωτον.

Χωρίς, λοιπόν, ἄλλα σχόλια —διότι εἶναι ὡρισμένα πράγματα, ποὺ ὁμιλοῦν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ δὲν χρειάζονται σχόλια— ἐπανέρχομαι εἰς τὴν ἱστόρησιν τῶν ὅσων τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἑσπέραν διεδραματίσθησαν. Οὕτω, μετὰ τὴν ρητὴν ἐντολὴν τῶν στασιαστῶν πρὸς τοὺς φρουρούς, ὅπως πυροβολήσουν τὸν ταγματάρχην Κοσίνταν, ὁ διοικητὴς μας, βέβαιος πλέον ὅτι οὐδὲν διὰ τῆς πειθοῦς θὰ ἐπετύγχανε, ἐγκατέλειψε τὴν πύλην τῶν στρατώνων καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὸ ἅρμα μου. Ἐγὼ τὸν παρηκολούθουν μὲ τὰ μάτια καὶ ἤμουν ἕτοιμος νὰ ἀντιμετωπίσω κάθε ἐνδεχόμενον καὶ εἰδικώτερον μίαν τυχὸν ἔνοπλον ἐπίθεσιν τὴν ὁποίαν θὰ ὑφίστατο.

Μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἐξήμισυ τόννων

Η κρισιμώτερη ὥρα εἶχε φθάσει. Σὲ λίγα δευτερόλεπτα ὁ ταγματάρχης Κοσίντας εὑρίσκετο πλάϊ στὸ Α1.

— Τότε· μοῦ λέει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, ὁ διοικητὴς μου ποὺ ἔδειχνε πάρα - πολὺ ἐκνευρισμένος ἀλλὰ καὶ ἀποφασισμένος «νὰ τὰ παίξῃ ὅλα γιὰ ὅλα», πλησίασε εἰς τὸ ἅρμα καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ μοῦ εἶπε: «Ξεκίνα ἀμέσως καὶ πέσε μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς μηχανῆς ἀπάνω στὴ σιδερένια πόρτα. Καὶ ἔμπα μέσα στὸν περίβολο. Πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ καταλάβουμε τοὺς στρατῶνες. Ἐμπρὸς κάνε γρήγορα, γιὰ νὰ τελειώνουμε μ' αὐτούς.

Πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ὅτι τὸ Α1 ἦτο βάρους ἐξήμισυ τόννων. Συνεπῶς μποροῦσε νὰ καταρρίψῃ ὄχι ἁπλῶς μιὰ σιδερένια (δίφυλλη) πόρτα, ἀλλὰ καὶ νὰ κατακρημνίση ἕνα ὁλόκληρο τοῖχο μεγάλου πάχους. Προτοῦ ὅμως ἐκκινήσω διὰ νὰ ἐπιπέσω κατὰ τῆς κεντρικῆς θύρας τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, ἐσκόπευσα διὰ τῶν πολυβόλων μου ὅλους τοὺς λαμπτήρας τῆς ὁδοῦ Φαλήρου (Μακρυγιάννη), τοὺς ὁποίους καὶ κατέστρεψα (ἔθραυσα) ἕνα πρὸς ἕνα. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ βυθίσω ὅλο ἐκεῖνο τὸ τμῆμα τῆς περιοχῆς εἰς τὸ σκότος καὶ νὰ μὴ φωτίζεται τὸ ἅρμα μου. Νὰ μὴ παρέχεται δηλαδὴ ὡς στόχος εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, ὁπωσδήποτε, θὰ ἔβαλλον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ περιβόλου ἐναντίον μας.

Οὕτω, καὶ ἀφοῦ προητοίμασα τὸ ἔδαφος, καὶ ἀφοῦ σκότος βαθὺ ἐπεκράτησεν εἰς τὰ γύρω μας, ἀνέπτυξα ὅλην τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς τοῦ Α1 καὶ μὲ τὸ βάρος τῶν ἐξήμισυ τόννων του, ἐπέπεσα κατὰ τῆς μεγάλης σιδηρόθυρας. Ἕνας ἐκκωφαντικὸς θόρυβος ἠκούσθη. Καὶ μαζὶ μὲ τὰ κάγκελα, τὶς λαμαρίνες καὶ τὰ συμπαγῆ τεμάχια τοῦ μαντεμιοῦ, ποὺ ἐσκορπίσθησαν εἰς τὸ ἔδαφος, ὄγκος ἀπὸ πέτρες, ἀγκωνάρια, τοῦβλα, κομμάτια μπετόν, κονιάματα καὶ ἄλλαι ὕλαι, ἐσχημάτιζαν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μικροὺς λοφίσκους. Καὶ τοῦτο διότι ἡ κατακρημνισθεῖσα θύρα παρέσυρε κατὰ τὴν πτῶσιν της καὶ τὶς δύο «κολώνες», αἱ ὁποῖαι τὴν ὑπεβάσταζον ἀπὸ τὰς ἑκατέρωθεν πλευράς.

Καί τό ἅρμα ὥρμησε...

ΤΟ Α1 ἦταν ἕτοιμο νὰ εἰσβάλη στὸν περίβολο τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη.

— Πανέτοιμο· συνεχίζει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. (Καὶ καθὼς μιλάει, λὲς καὶ ξαναζῇ τὶς δραματικὲς ἐκεῖνες στιγμὲς). Μετὰ ἀπὸ τὴν κατάρριψιν τῆς σιδηρόθυρας, τίποτε πλέον δὲν μᾶς ἠμπόδιζε νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου. Τὴν στιγμὴν ὅμως τῆς νέας μας ἐκκινήσεως, ἠκούσθη καὶ πάλιν ἡ στεντόρειος φωνὴ τοῦ διοικητοῦ μας, ὁ ὁποῖος, μέσα εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαλάσματα, εὑρέθη καὶ πάλιν παραπλεύρως τοῦ ἅρματος, ἐντελῶς ἀκάλυπτος καὶ πάντοτε ἐκνευρισμένος. Καὶ ὁ ταγματάρχης Κοσίντας μᾶς ἐφώναξεν: «Ἕνα λεπτό. Ἔρχομαι καὶ ἐγώ»! Τότε μὲ μίαν καταπλήσσουσαν εὐκινησίαν, καὶ μὲ ἕνα πράγματι ἀθλητικὸν πήδημα, ὁ διοικητὴς μας εὑρέθη ἐπάνω εἰς τὸ ἅρμα. Καὶ «σκαρφαλώνοντας» ἀπὸ τὴν δεξιά του πλευράν, «ἐγαντζώθη» πίσω ἀπὸ τὸν δεξιὸν πυργίσκον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐχρησιμοποίησεν ὡς εἶδος προκαλύμματος. «Καὶ τώρα τράβα ἐμπρός»· ἐφώναξε καὶ πάλιν ὁ ταγματάρχης μας. Καὶ τὸ ἅρμα ὥρμησεν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου.

Εὐθὺς ὡς τὸ ἅρμα εὑρέθη ἐντὸς τοῦ περιβόλου εἶναι πολὺ δύσκολον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νὰ σᾶς περιγράψω τὶ συνέβη. Μία κόλασις πυρὸς μᾶς περιέβαλε. Ἐκ πάσης κατευθύνσεως ἐβαλλόμεθα μὲ παντοειδῆ, ἐλαφρὰ βεβαίως, ὅπλα: Μὲ τυφέκια καὶ μὲ ὁπλοπολυβόλα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ μὲ περίστροφα καὶ πιστόλια. Ἐνῶ δὲ σφαῖρες ἐρρίπτοντο ἐναντίον μας, ὁ διοικητής μας, οὐσιαστικῶς ἀκάλυπτος, προσεπάθει νὰ προστατευθῇ, ὅπως σᾶς εἶπα, ὄπισθεν τοῦ δεξιοῦ πυργίσκου τοῦ ἅρματος.

Ὥς που —καθὼς ξέρουμε— ὁ ταγματάρχης Κοσίντας ἐδέχθη τὶς πρῶτες σφαῖρες στὸ σῶμα του.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Αὔριον: Ἡ συνέχεια

Διευκρινίζεται ὅτι ὁ στρατιώτης - τεχνίτης συνοδηγὸς τοῦ Α1 ἅρματος ποὺ ἐπέπεσεν εἰς τὴν πύλην τοῦ Μακρυγιάννη ἐλέγετο Βαλιούλης Κωνσταντῖνος καὶ ὄχι Γεώργιος ὡς ἐσφαλμένως ἐγράφη χθές.

ΝΕΕΣ ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΣΑΛΟΝΙΑ	ΑΠΟ 3.000
ΤΡΑΠΕΖΑΡΙΕΣ	» 5.300
ΚΡΕΒΒΑΤΟΚΑΜΑΡΕΣ	» 5.500
ΠΟΛΥΘΡΟΝΑ ΚΡΕΒΒΑΤΙ	» 1.500
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	» 2.500

ΚΑΙ ΧΙΛΙΕΣ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΜΕΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΛΕΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΙΑ

Ι. ΛΟΥΚΙΣΣΑ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 46 (ΟΜΟΝΟΙΑ)

Ο ΣΚΟΥΠΙΔΙΑΡΗΣ ΕΡΧΕΤΑΙ

Ἕνα θέμα πού ἀπασχολεῖ τελευταίως τόν Δῆμον, εἶναι καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον θά ἐφοδιασθοῦν τά αὐτοκίνητα καθαριότητος μιά εἰδική μοντέρνα σειρήνα, οὕτως ὥστε νά ἐκλείψη ὁ ἀπηρχαιωμένος ἦχος τοῦ κώδωνος ὡς ἐπίσης καί ἡ ὡρισμένη ὥρα διελεύσεως τῶν αὐτοκινήτων καθαριότητος ἀπό τάς ὁδούς τῶν Ἀθηνῶν.

Τό θέμα τῶν σκουπιδιῶν ὅσο σοβαρόν κι' ἂν παρουσιάζεται γιά τόν Δῆμο, ἐν τούτοις, ἡ Ἑλληνίδα νοικοκυρά ἀρχίζει νά τό ἀντιμετωπίζη μέ τόν δικό της τρόπο.

Καθημερινῶς αὐξάνονται οἱ νοικοκυρές πού χρησιμοποιοῦν γιά νά διπλώνουν τά σκουπίδια των SANITAS FOIL. Τό μαγικό αὐτό ἀλουμινόχαρτο ἐκτός πού ἐμποδίζει τήν κακοσμία τῶν σκουπιδιῶν χρησιμοποιεῖται καί γιά πάρα πολλές ἄλλες δουλειές. Συνεργάζεται μέ τήν νοικοκυρά στό μαγείρεμα, στήν λάτρα τοῦ σπιτιοῦ, στήν ἐκδρομή, στήν ἐξοχή, στό γραφεῖο καί σέ χίλιες ἄλλες περιπτώσεις πού παρουσιάζονται στό νοικοκυριό. Ζητῆστε σήμερα κι' ἐσεῖς, τό ἀλουμινόχαρτο SANITAS FOIL ἀπό τόν παντοπώλη σας, εἶναι κάτι πού θά σᾶς μαγέψη πραγματικά.

ΤΕΧΝΙΚΗ

Μ' ἕνα τηλε

ΓΕΝ. ΑΝΤ/ΠΟΙ: "Τ Ε

"ΗΛΕΚ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	1966			
ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΘΕΝ				
Ἐγκαταστάσεις διοτεχνίας	361.778.90			361.
Μεῖον ἀποσβεσθεῖσαι	92.178.—	269.600.90		73.
Μέσα μεταφορᾶς	46.702.—			134.
Μεῖον Ἀποσβεσθέντα	12.866.—	33.836.—		30.
Ἔπιπλα — σκεύη	657.576.50			675.
Μεῖον ἀποσβεσθέντα	173.945.30	483.651.20		101
Ἐργαλεῖα — Ὄργανα	105.689.80			101.
Μεῖον ἀποσβεσθέντα	15.689.80	90.000.—		
Ἄϋλα ἀγαθὰ — δικαιώματα	55.780.—			55
Μεῖον ἀποσβεσθέντα	30.780.—	25.000.—		
Δαπάναι ἐγκαταστάσεων	266.066.10			247.
Μεῖον ἀποσβεσθεῖσαι	160.366.10	105.700.—	[illegible]	108.5
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟΝ				
Ἐμπορεύματα	2.879.967.45			704
Ἐμπορεύματα παρὰ τρίτοις	204.735.20			93.
Ὑλικὰ βιομ. φύξεως	8.782.—			93.
Παραγγελίαι ἐξωτερικοῦ	217.200.20			2.959.
Πελάται	1.349.057.15			2.062.
Ὀφειλαὶ ἐν καθυστερήσει	1.258.911.40			835
Γραμμάτια εἰσπρακτέα				
Ἐν χαρτοφυλακίῳ	1.354.768.—			325.
Παρὰ Τραπέζαις	15.710.569.20			28.407.
Προμηθευτῆ	56.854.20			21.
Διάφοροι χρεωστικοὶ λογαριασμοί	2.229.608.35			3.275.
Φόροι ἐπιστρεπτέοι	—			116.
Ἔξοδα ἐπομένης χρήσεως	165.726		26.443.967.25	389
ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ				
Ταμεῖον	6.350.10			43.
Τράπεζαι λογ. ὄψεως	2.735.—			1.
Τράπεζαι λογ. προσωρινοί	1.529.—		10.614.10	257.7
Ζημίαι — Κέρδη			4.067.345.10	
			30.521.926.45	
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΤΑΞΕΩΣ				
Ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις			4.396.730.—	
			34.918.656.45	

ΑΝΑΛΥΣ

	1966
Γενικὰ ἔξοδα (μισθοί, ἐργατ. εἰσφοραὶ ἐνοίκια, Τ.Τ.Τ. ἔξοδα ταξειδίων, συνδρομαί, δημοσιεύσεις κλπ.)	4.284.25
Ἀμοιβαὶ τρίτων	656.66
Χρηματοοικονομικὰ ἔξοδα	2.869.31
Ἀποσβέσεις	183.86
	7.994.09

ΣΗΜ.: Δὲν ἤχθη εἰς πίστωσιν τῶν ἀποτελεσμάτ λόγῳ μὴ πλήρους ἀποπερατώσεώς των.

Εἷς Σύμβουλος
Κ. ΤΕΟΛΟΓΛΟΥ

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΤΥΧΗ

Ἕνας ἀπαίσιος θάνατος μέσα στὸ ἅρμα μάχης

ΣΚΛΗΡΗ ΤΥΧΗ ΓΙΑ ΟΛΟ ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ

83ον

ΜΕ ΤΗ ΔΥΝΑΜΙ τῶν ἐξήμισυ τόννων του τὸ Α1 ἐπέπεσε κατὰ τῆς σιδερένιας δίφυλλης ἐξώθυρας τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, καί, ξαφνικά, εὑρέθη μέσα στὸν περίβολο τῆς διλοχίας τῶν Εὐζώνων —μέσα στὴ φωλιὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν τοῦ μαρτιάτικου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τότε ἀτέλειωτες σφαῖρες ὁπλοπολυβόλων, τουφεκιῶν, περιστρόφων καὶ πιστολιῶν ὑποδέχθηκαν τοὺς «εἰσβολεῖς». Ἀκάλυπτος δὲ καὶ «γαντζωμένος» πίσω ἀπὸ τὸν δεξιὸ πυργίσκο τοῦ ἅρματος, ὁ ταγματάρχης Νικ. Κοσίντας προσπαθοῦσε νὰ κατευθύνη τὸ ἐγχείρημα. (Καὶ ἐνδεχομένως νὰ φθάση κοντὰ στὸν Στέφ. Σαράφη, γιὰ νὰ τοῦ πῆ «ἂν ἔτσι τοῦ ἐρχόταν τὴ στιγμὴ ἐκείνη», ὅτι: «ναί· τώρα κινδυνεύει πραγματικὰ ἡ δημοκρατία, καὶ γιὰ νὰ τὴ σώσουμε εἶμαι καὶ ἐγὼ μαζί σας»)!

— Ἀλλὰ καθὼς ἦτο ἔτσι ἐκτεθειμένος· συνέχισε ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, δὲν ἄργησε νὰ δεχθῆ σὲ ὅλο του τὸ σῶμα τὰ ἑπτὰ γνωστά σας τραύματα.

Καὶ πρόσθεσε:

— Τώρα πότε ἀκριβῶς ἐτραυματίσθη ὁ διοικητής μας, πρέπει νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι δὲν τὸ πολυκαταλάβαμε. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐπίσης μᾶς ἐγέννησε τὸ θαυμασμὸ εἶναι ὅτι, μόλις ἐτραυματίσθη, ἐπέτυχε ἐντελῶς μόνος του καὶ ἀβοήθητος, νὰ «ξεγαντζωθῆ» ἀπὸ τὸν πυργίσκο, νὰ εὑρεθῆ εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ νὰ ἀρχίση νὰ περιπατῆ. Νὰ περιπατῆ κατευθυνόμενος πρὸς τὴν γκρεμισμένη κεντρικὴ θύρα τῶν στρατώνων, ἐνῶ κατ' ἐξακολούθησιν ἐβάλλετο πανταχόθεν. Βέβαια τὸ πῶς ἐσώθη εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἕνα κατόρθωμα, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς ἕνα θαῦμα. Γύρω του ἔπιπταν ἑκατοντάδες σφαῖρες καὶ καμμία δὲν τὸν ἐτραυμάτισε θανασίμως. Τρικλίζων, μάλιστα, λόγῳ τῶν πληγῶν τὰς ὁποίας ἤδη, εἶχεν ὑποστῆ ἠμπόρεσε νὰ φθάση μέχρι τῆς ἐξόδου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μέχρι τοῦ αὐτοκινήτου του. Ἐπιβιβασθεὶς δὲ τῆς «Φόρντ» τὴν ὁποία, πράγματι, ἐπλημμύρισε μὲ αἷμα, μετέβη πρῶτον εἰς τὴν ἕδραν τῆς μονάδος μας καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον.

Τὰ βαρέα πολυβόλα «Χότσκις»

ΕΤΣΙ τὸ Α1 ἔμεινε μέσα στὸν περίβολο τῶν στρατώνων.

— Αὐτὸ συνέβη· μοῦ ἱστορεῖ ὁ «ἀρχηγὸς πυρός» τοῦ μοιραίου ἅρματος. Μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, πέραν τῆς εἰσόδου μου εἰς τὸν περίβολον, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέργειαν εἶχον προβῆ. Εὑρεθεὶς ὅμως πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, καὶ ἀφοῦ ἤδη ὁ διοικητής μου εἶχε ἀπομακρυνθῆ, ὑπὸ τὰς προμνησθείσας συγκλονιστικὰς συνθήκας, διέταξα τὸν ὁδηγὸν νὰ μετακινῆ διαρκῶς τὸ ἅρμα διὰ νὰ μὴ δίδω σταθερὸν στόχον εἰς τοὺς κατ' ἐξακολούθησιν βάλλοντας στασιαστάς. Ταυτοχρόνως καὶ ἐνῶ ἐβοηθούμην ἀπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Γιαννόπουλον, ἤρχισα καὶ ἐγὼ νὰ βάλλω διὰ τῶν δύο πολυβόλων μου. Ἡ ἐνέργειά μου αὕτη ἔσχεν ἄμεσα ἀποτελέσματα. Οἱ μέχρι τῆς στιγμῆς, ἐκείνης βάλλοντες δι' ἐλαφρῶν ὅπλων (ἀπὸ περιστρόφων μέχρις ὁπλοπολυβόλων), ἐτρομοκρατήθησαν ἐκ τῆς ἀνωτέρας ἰσχύος τοῦ ἰδικοῦ μου πυρός καὶ ἔσπευσαν νὰ ἀναζητήσουν καταφύγια πρὸς προστασίαν των. Οὕτω οἱ πλεῖστοι ἐκ τούτων —ἐννοῶ δὲ τοὺς εὐζώνους τῆς διλοχίας— ἐνεκλείσθησαν εἰς τοὺς θαλάμους των ἐνῶ ἄλλοι τινὲς ἐξηφανίσθησαν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου τῶν στρατώνων.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐπὶ διάστημα μιᾶς σχεδὸν ὥρας τὸ Α1 ἐκυριάρχησεν εἰς τὸν περίβολον. Ἐὰν δὲ ἐγκαίρως ἀπεστέλλετο βοήθεια πρὸς ἡμᾶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιβληθῶμεν ὁλοσχερῶς καὶ νὰ καταστείλωμεν τὸ κίνημα —ὡς τοῦτο ἐξεδηλώθη εἰς τοῦ Μακρυγιάννη— εἰς βραχύτατον χρόνον. Ἀλλ' οὐδεμία βοήθεια εἶχεν ἀποσταλῆ ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἐγένετο αἰσθητὴ ἢ ἀντιληπτὴ ἀπὸ ἡμᾶς.

Ἡμεῖς περιεφερόμεθα ἐντὸς τοῦ περιβόλου καὶ ἐκρατοῦμεν τοὺς ἄνδρας τῆς διλοχίας εἰς πλήρη παραμερισμόν. Δὲν ἠδύναντο νὰ προβοῦν οὐδὲ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. Ἐνῶ ὅμως συνεχίζαμεν τὴν προσπάθειάν μας — δυναμένην, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, νὰ στεφθῆ ὑπὸ ἀπολύτου ἐπιτυχίας — οἱ στασιασταὶ ἐπέτυχον νὰ ἀποκτήσουν ὑπεροχὴν πυρός. Συγκεκριμένως κατώρθωσαν διὰ τῆς ἐσωτερικῆς κλίμακος τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου, νὰ ἀναβιβάσουν εἰς τὴν ταράτσαν τούτου δύο βαρέα πολυβόλα τύπου Χότσκις. Εὐθὺς κατόπιν τὰ ἐτοποθέτησαν καταλλήλως καὶ ἤρχισαν νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ἐκείνης ἡ εἰκὼν μετεβλήθη ἄρδην. Ἤδη ἡ ὑπεροχὴ πυρὸς περιῆλθεν εἰς τοὺς στασιαστάς. Ὅπως δὲ ἀργότερον ἐπληροφορήθην καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του ὠφείλοντο εἰς τὸν στασιαστὴν ἀπόστρατον ταγματάρχην Χατζησταυρῆν. Οὗτος προσωπικῶς ἐχειρίζετο τὸ ἕνα πολυβόλον, ἐνῶ καὶ τὸ δεύτερον ἕδρα ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του καὶ τὴν ἄμεσον παρακολούθησίν του.

Μία τρομακτική περιγραφή

Η ΘΕΣΙΣ τοῦ Α1 ἐγίνετο πολὺ δυσάρεστη καὶ ἐπικίνδυνη.

— Ἀκριβῶς· μοῦ λέει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ταράτσας τὰ δύο πολυβόλα Χότσκις ἐκυριάρχουν ἀπολύτως. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τοῦ συνήθους πυρός, ἔστω καὶ δύο βαρέων πολυβόλων. Οἱ στασιασταὶ εὗρον καὶ ἐχρησιμοποίησαν —τοῦτο δὲ ἦτο τὸ ἄκρως ἐπικίνδυνον— ἀντιαρματικὰ φυσίγγια τῶν 19 καὶ 2 χιλιοστῶν. Καὶ ἤρχισαν νὰ βάλλουν καταιγιστικῶς κατὰ τοῦ ἅρματος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὰ πράγματα ἔλαβον τὴν δραματικήν των ἔξαρσιν. Ἡμεῖς δὲν ἠδυνάμεθα, μὲ τὰ δύο ἐλαφρὰ πολυβόλα μας, νὰ ἀποβῶμεν ἀποτελεσματικοί. Καὶ ἐν τούτοις συνεχίζαμεν τὴν βολήν.

Ὅταν, αἴφνης, μία ριπὴ τοῦ πρώτου τῶν πολυβόλων Χότσκις, ἔπληξεν καιρίως τὸ ἅρμα μας. Διατρήσασα δὲ τὸν θώρακά του πάχους (χάλυβος) 13 χιλιοστῶν, ἐπέφερε τρομακτικὰς καταστροφὰς εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ Α1.

Ἐρωτῶ:
— Μόνον μιὰ ριπή;
Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Τὴν μίαν ριπὴν ἠκολούθησαν σχεδὸν αὐτοστιγμεὶ καὶ ἄλλαι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπῆλθον αἱ ἐπελθοῦσαι τρομακτικαὶ—εἰς θύματα— καταστροφαί.

Ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος γιὰ τὸν ὁποῖο, ἐπίσης, τὴν τραγικὴ ἐκείνη στιγμὴ ἐπεφυλάχθη σκληροτάτη τύχη, σταματᾶ καὶ σᾶν νὰ ξαναζῆ τὴν ἀπαισια σκηνή, ψιθυρίζει:

— Ἦταν φοβερό! Ἦταν φοβερό.

Καὶ ἀμέσως κατόπιν ξαναβρίσκοντας τὸν ἑαυτό του συνεχίζει:

— Ἡ ἔκφρασις: τὸ ἅρμα ἐπλημμύρισε εἰς τὸ αἷμα, δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀποδώσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ὅλο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἅρματος μετεβλήθη εἰς ἀναταρασσομένην λίμνην αἵματος.

Ἡ πρώτη ριπή, ἡ διατρήσασα τὸν παχύτατον χαλυβδινον θώρακα, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἐξαφάνισιν, θὰ ἠδυνάμην νὰ εἴπω, ὁλοκλήρου τῆς κεφαλῆς τοῦ συνοδηγοῦ τοῦ ἅρματος, στρατιώτου τεχνίτου Κωνσταντίνου Βαλιούλη. Καὶ ὅταν ἀντίκρυσα τὸ φρικώδες θέαμα ἀστραπιαίως ἐσκέφθην ὅτι πρὸ ὀλίγου μόλις, τὸ ἄτυχο αὐτὸ παιδί, θερμοπαρακαλοῦσε σχεδόν, νὰ τὸ πάρουμε μαζί μας εἰς τοῦ Μακρυγιάννη, διὰ «νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπέρτατον καθῆκον του»!

Ὁ στρατιώτης Βαλιούλης εἶχε δεχθῆ εἰς τὴν κεφαλὴν ὁλόσωμον ἀντιαρματικὸν φυσίγγιον τῶν 19 καὶ 2 χιλιοστῶν. Ἕνα βλῆμα ποὺ θὰ ἦτο δυνατὸν ὄχι ἁπλῶς νὰ συντρίψῃ καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ ἕνα ἀνθρώπινον κρανίον, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστρέψῃ καὶ νὰ ἀποσυνθέσῃ τὸν παχύτατον θώρακα ἑνὸς ἅρματος μάχης. Ἀντιλαμβάνεσθε, λοιπόν, περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο.

Ἐδῶ ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος σταματᾶ καὶ πάλι καί, κυριολεκτικά, «παίρνει ἀνάσα» γιὰ νὰ πῆ, αὐτὸ ποὺ ἤθελε νὰ πῆ.

— Ἀκαριαίως χωρὶς νὰ ἐκστομίσῃ οὔτε ἕνα «ἄχ» ξεψύχησε ἐκεῖνο τὸ παλληκάρι. Καὶ ἔμεινε ἀκέφαλο· μοῦ λέει. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν, οὔτε κἂν «ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ». Ἔγιναν εἰς κλάσμα, κλάσματος δευτερολέπτου.

«Θραῦσι» εἰς ὅλο τὸ πλήρωμα

ΑΛΛΑ καὶ μὲ τὰ παραπάνω, ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, δὲν εἶχε ὁλοκληρώσει τὴν τρομακτικὴ περιγραφὴ τῆς ἄγνωστης ὡς τώρα—στὶς λεπτομέρειές της—πτυχῆς τοῦ μαρτιάτικου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

— Ἦτο τέτοια ἡ δύναμις τοῦ ὁλοσώμου φυσιγγίου τῶν 19 καὶ 2 χιλιοστῶν· συνεχίζει, καὶ τόσον βίαιο τὸ «σκόρπισμα» τῆς κεφαλῆς τοῦ στρατιώτου Βαλιούλη, ὥστε ὁ ἐγκέφαλός του, ἐκτιναχθείς, ἐγέμισε ὁλόκληρον τὸ πρόσωπόν μου, καθὼς καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ ἅρματος, τότε λοχίου Παναγιώτου Μοσχοπούλου. Καὶ τοῦτο διότι ἐνῶ εὑρισκόμην εἰς μικρὸν ὕψος πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ὕπερθεν τοῦ Βαλιούλη, ὁ δὲ Μοσχόπουλος παραπλεύρως του καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος.

Ἀλλὰ τὸ καταστροφικὸ ἔργο τῆς μοιραίας ἐκείνης ριπῆς τοῦ βαρέος, πολυβόλου Χότσκις, δὲν περιωρίσθη στὸν ἀπαίσιο θάνατο τοῦ στρατιώτη Βαλιούλη.

— Ἔκαμε «θραῦσι» εἰς ὅλο τὸ πλήρωμα· προσθέτει ὁ συνομιλητής μου. Διότι ταυτοχρόνως καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ριπῆς ἐτραυματίσθη εἰς τὸν δεξιὸν μηρὸν μὲν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Γιαννόπουλος εἰς τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς καὶ εἰς τὸ μέτωπον ὁ ὁδηγὸς τοῦ ἅρματος, ἐγὼ δὲ δεχθεὶς πολλαπλᾶ θραύσματα βολίδων ἐτραυματίσθην εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός μου.

Ἐρώτησι:
— Ποῦ τραυματισθήκατε σεῖς, συνταγματάρχα μου;
Ἀπάντησι:

— Ἐτραυματίσθην εἰς τὸ στῆθος διαμπερῶς μὲ ἔξοδον τοῦ βλήματος πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. Ἐτραυματίσθην ἐπίσης βαρύτατα —καὶ μὲ πολλὰς συνεπείας— εἰς τὴν κεφαλὴν, ὑποστὰς κάταγμα τοῦ κρανίου, καὶ εὑρισκόμενος μέχρι σήμερον μὲ δύο θραύσματα βολίδων ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐτραυματίσθην δὲ τέλος εἰς τὴν ὀσφυακὴν χώραν.

Ἤδη ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τοῦ ἅρματος εὑρίσκετο εἰς τρισαθλίαν κατάστασιν. Τὸ αἷμα ὅλων μας, ρέον ἀκατασχέτως εἶχε περιβρέξει καὶ τὰ τοιχώματα καὶ τὴν ὀροφὴν τοῦ ὀχήματος, ἐνῶ, καθὼς σᾶς εἶπον, τὸ δάπεδον καὶ τὸ κάτω γενικῶς μέρος ἦσαν πλημμυρισμένα.

Ἐὰν οἱ κατ' ἐξακολούθησιν βάλλοντες μὲ τὰ πολυβόλα Χότσκις ἀντελαμβάνοντο τὴν κατάστασίν μας καὶ ἐξώρμων ἐναντίον μας θὰ ἦτο εὐκολώτατον νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσουν. Ἡ εἰκὼν εἶχεν ἀντιστραφῆ τελείως. Ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἡ κυριαρχία ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀνῆκεν εἰς ἡμᾶς, ἤδη ἡμεῖς εἴχομεν περιέλθει εἰς τὴν πλέον δυσχερῆ, ἂν ὄχι ἀπελπιστικὴν θέσιν. Καὶ τὸ σφοδρότατον πῦρ μὲ τὰ ἀντιαρματικὰ φυσίγγια συνεχίζετο. Ἐνῶ δὲ διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν ἐνδεχομένην αἰχμαλωσίαν μας, ἔδιδα θάρρος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἄνδρας τοῦ πληρώματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν μου τὸν ἴδιον, «Κουράγιο παιδιά» ἐπανελάμβανα. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν οἱ στασιασταὶ τὴν ἀξιοθρήνητον θέσιν μας, ἐνῶ δὲ αἱ πληγαί μας αἱμορραγοῦσαν ἀκόμη περισσότερον καὶ ἀπὸ δευτερολέπτου εἰς δευτερόλεπτον ἐκινδυνεύαμεν νὰ ἀπολέσωμεν τὰς αἰσθήσεις μας, ἐβάλλομεν καὶ ἡμεῖς συνεχῶς διὰ τῶν ἀνισχύρων πλέον ἐλαφρῶν πολυβόλων μας.

Δὲν ὑπελείπετο πιὰ παρὰ μιὰ μονάχα λύσις.

Κ.Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ σκληρότατη καὶ ἀποτρόπαια τύχη τοῦ Α1 — Ἡ μόνη λύσις ποὺ ὑπελείπετο. — Ἡ μία λιποθυμικὴ κρίσις διεδέχετο τὴν ἄλλη. — Κίνδυνος διὰ τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴ τοῦ ἅρματος. — Καὶ ἦτο τόσον ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐθνική μας ἄμυνα. — Οἱ τραγικὲς συνέπειες τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. — Τὸ ἅρμα δὲν ἦτο πλημμυρισμένο, ἀλλὰ ξεχειλισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ πληρώματός του. — «Εὑρισκόμεθα ὅλοι εἰς ἐλεεινὴν καὶ τρισαθλίαν κατάστασιν». — Ἕνα ἀπόσπασμα ἡμερησίας διαταγῆς. —Προβιβασμὸς «διὰ διακεκριμένας πράξεις ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης». — Καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ δὲν περιῆλθαν στὴν εὐρυτέρα δημοσιότητα. — Ὁ τραγικὸς θάνατος ποὺ ἀπετέλεσε τὸ «μεγάλο μυστικό». — Γιὰ ποιὸ λόγο ἔγινε ἡ ἀπόκρυψις:

ΣΩΚ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ
ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΝ
Ταμεῖον ..... 757.
Τράπεζαι ..... 195.

ΑΠΗΣΧΟΛΗΜΕΝΟΝ
Ἐμπορεύματα ..... 8.803.
Παραγγελίαι ἐξωτερικοῦ ..... 303.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
Πελάται ..... 2.331.
Γραμμάτια εἰσπρακτέα ..... 254.
Γραμμάτια παρὰ τρίτοις ..... 1.729.
Προσωρινοῦ λογαριασμοί ..... 678.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
Ὁμολογίαι (Δ. 1966) 50.0
ΠΑΓΙΟΝ
Ἐπιπλα & Σκεύη ..... 561.
Μεῖον Ἀποσβέσεις ..... 331.

Μηχανήματα ..... 139.
Μεῖον Ἀποσβέσεις 36.3

Μεταφορικὰ Μέσα 148.8
Μεῖον Ἀποσβέσεις 84.1

Ἔξοδα Διαχειρίσεως 3.686.1
Τοκοπρομήθειαι 273.8
Ἔκτακτος χορήγησις εἰς τὸ προσωπικόν 437.0
Ἐργοδοτικὴ εἰσφορὰ ἐκτάκτου χορηγήσεως 2.6
Κρατήσεις δι' ἀποσβέσεις παγίων στοιχείων 121.3
Ἀποσβέσεις ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων ..... —
Ζημία ἐκ πλημμύρας 4.10.1966 ..... 655.1

Κέρδη Καθαρὰ πρὸς Διανομήν 480.5
Κέρδη καθαρὰ εἰς Νέον 4.6

1.— ΕΙΣ ΤΑ
Μεῖον Φ
2.— ΕΙΣ ΕΚ
Μεῖον Φ
3.— ΕΙΣ ΜΕ
Μεῖον Φ
4.— ΕΙΣ Α
Μεῖον Φ
5.— ΕΙΣ Ε
Φόρος
6.— ΕΙΣ Ν

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. καὶ Γενικὸς Δ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ Κ ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥ

ΣΗΜ.: Τὸ ἐκ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΔΡΑΜΑΣ Α.Ε

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΗΤΑΝ ΦΟΒΕΡΟ! ΗΤΑΝ ΦΟΒΕΡΟ!»

Οι τραγικές συνέπειες μιᾶς ριπῆς πολυβόλου

ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΕΠ' ΑΝΔΡΑΓΑΘΙΑ

84ον

ΑΥΤΗ ἡ σκληροτάτη καὶ ἀποτροπαία τύχη ἐπεφυλάχθη στὸ Α1 καὶ στὸ πλήρωμά του: Ἕνα τραγικὸ θῦμα, ὁ θάνατος τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσε —καθὼς θὰ δοῦμε— τὸ ἐμεγάλο μυστικό», καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι (μὲ πρῶτο - πρῶτο τὸν ἐφαρμηγὸ τοῦ πυρός») βαρύτερα ἢ ἐλαφρότερα τραυματισμένοι. Μετὰ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀντιπλοιάρχου τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ Ἀθανασίου Σιώκου, ποὺ πρὶν λίγο εἶχε ποτίσει τὴν γῆ τῆς Σαλαμίνας, ἰδοὺ καὶ μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πρωτευούσης ἕνα ἄλλο Ἑλληνόπουλο, ὁ στρατιώτης - τεχνίτης Κωνσταντῖνος Βαλιούλης, ἐπλήρωσε μὲ τὴ ζωή του καὶ μὲ τὰ σκορπισμένα μυαλά του, τὶς φρικτὲς συνέπειες τοῦ φάγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τὰ πολυβόλα Χότσκις εἶχαν ἐπιφέρει τὸ ἀπαίσιο ἀποτέλεσμά τους. Καὶ τὸ ἅρμα μάχης —τὸ τόσο πολύτιμο, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἅρμα ποὺ τὸ διατηρούσαμε «πῶς καὶ πῶς» γιὰ τὴν ἐθνική μας ἀσφάλεια— εἶχε μεταβληθῆ σὲ «μιὰ ἀναταραττομένη λίμνη ἑλληνικοῦ αἵματος». Ἔτσι ποὺ καὶ σήμερα, τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε, καὶ μόνο στὴν ἀνάμνησί της, ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, νὰ ἐπαναλαμβάνη, χωρὶς νὰ ἀποκρύπτη τὴν ἀγωνία του, τὶς δυὸ ἐκεῖνες λέξεις: «Ἦταν φοβερό! Ἦταν φοβερό!».

— Καὶ ἦτο, πράγματι, φοβερὸ ἐκεῖνο ποὺ συνέβη μοῦ ξαναλέει, καθὼς τὰ ἀντισφαιρικὰ φυσίγγια τῶν 19 καὶ 2, διέτρησαν τὸν χαλύβδινο θώρακα τῶν 13 χιλιοστῶν.

Οὕτω καὶ ἀφοῦ ὁ συνοδηγὸς τοῦ ἅρματος ἦτο πλέον νεκρός, καθ' ὃν τρόπον σᾶς περιέγραψα, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπλέομεν εἰς τὸ αἷμα μας καὶ ἐκινδυνεύαμεν νὰ ἐξαντληθῶμεν ἐκ τῆς ἀκατασχέτου αἱμορραγίας, ἀφοῦ δηλαδὴ εὑρέθην πρὸ τελείας ἐξουδετερώσεως τοῦ πληρώματος τοῦ Α1 ἠναγκάσθην —καὶ ἐνῶ ἀκόμη ἐβάλλομεν διὰ τῶν ἐλαφρῶν πολυβόλων μας— νὰ διατάξω, τὸν ἐπίσης τραυματισμένον ὁδηγὸν τοῦ ἅρματος, νὰ ἐξέλθη τοῦ περιβόλου τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη περὶ ὥραν 22.10 νυκτερινήν. Δὲν ἦτο, ἄλλωστε, δυνατὸν νὰ συμβῆ καὶ διαφορετικά, οὐδὲ ἠδυνάμην νὰ πράξω ἕτερόν τι, διότι ἡ μία λιποθυμικὴ κρίσις διεδέχετο τὴν ἄλλην.

Θὰ κατεστρέφετο τελείως τὸ ἅρμα

ΕΡΩΤΗΣΑ τὸν συνταγματάρχη Σπήλιο, πόση ὥρα, στὸ σύνολο, εἶχε παραμείνει τὸ Α1 μέσα στὸν περίβολο τοῦ Μακρυγιάννη, καὶ τί ἔγινε μετά.

— Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ εἰσήλθαμε μέχοι τῆς στιγμῆς ποὺ ἐξήλθαμε μοῦ ἀπήντησε, θὰ εἶχαν περάσει δύο ὁλόκληρες ὧρες. Καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ μακρότατο, διὰ τὰς συνθήκας ἐκείνας, διάστημα, διῆλθε χωρὶς τὸ Α1 νὰ ἔχη οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην κάλυψιν ἔστω καὶ ἑνὸς πεζοῦ.

Πάντως ἄλλη λύσις, πλὴν τῆς διαταγῆς πρὸς ἔξοδον ἐκ τοῦ περιβόλου καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς ἰδικούς μας στρατῶνας δὲν ὑπῆρχε. Διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐφοβήθην ὅτι καὶ ἡ ἐπ' ἐλάχιστον εἰσέτι παραμονή μας εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μακρυγιάννη, θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν τοῦ ἅρματος, ὅπερ δι' ἡμᾶς ἦτο καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην —καθ' ἣν οἱ ἐθνικοί μας ἐχθροὶ δὲν ἔπαυον ἐκδηλοῦντες τὰς ἀρπαστικάς των διαθέσεις— ἰδιαιτέρως πολυτιμότατον ὅπλον.

Πράγματι ἡ διαταγή μου ἐξετελέσθη καὶ ἐνῶ παντοτε καὶ συνεχῶς ἐβαλλόμεθα, ὁ ὁδηγὸς τοῦ ἅρματος ἐπέτυχε νὰ ὁδηγήσῃ τοῦτο ἐκτὸς τοῦ περιβόλου. Καὶ οὕτω εὑρέθημεν, μετὰ τὴν δίωρον μάχην, καὶ πάλιν εἰς τὴν τότε ὁδὸν Φαλήρου, νῦν Ἰωάννου Μακρυγιάννη. Ἐκ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἤχθημεν εἰς τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, καὶ ἀκολούθως, εἰσελθόντες εἰς τὴν λεωφόρον Ἀμαλίας, κατηυθύνθημεν πρὸς τοὺς στρατῶνας μας. Τότε φαίνεται εἶδε τὸ ἅρμα μας ὁ λοχαγὸς Κουρούκλης καὶ παρετήρησεν ὅτι ἐκινεῖτο «περίεργα».

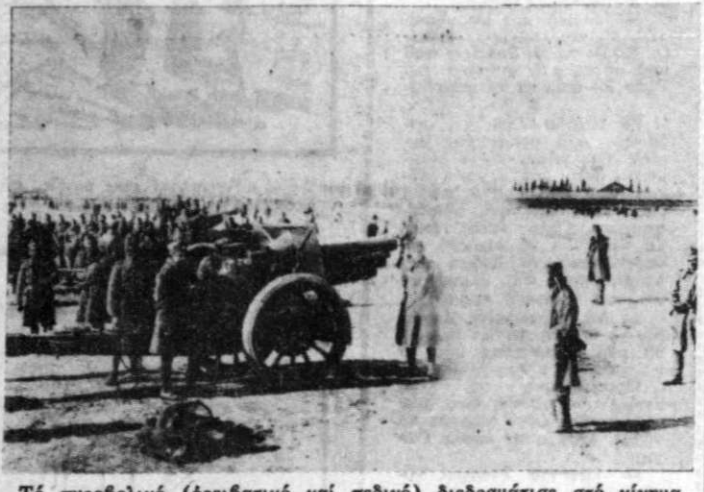

Τὸ πυροβολικὸ (ὀρειβατικὸ καὶ πεδινό) διεδραμάτισε στὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου (καὶ στάς Ἀθήνας καὶ ὕστερα στὴ Μακεδονία) τὸν πρώτιστο ρόλο. Καὶ σὲ αὐτὸ ὀφείλεται ἰδιαιτέρως ἡ ἐπιβολὴ τοῦ νομίμου κράτους

Τοῦτο δὲ ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε. Διότι, ἐκτὸς τοῦ ἀκεφάλου νεκροῦ ποὺ ὑπῆρχεν ἐντός, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ καθημαγμένον πτῶμα προεκάλει φρίκην, ὅλοι οἱ ἄλλοι, ποῖος περισσότερον ποῖος ὀλιγώτερον, ἤμεθα τραυματισμένοι καὶ ἐκ τῶν πληγῶν μας ἔρρεεν ἄφθονον αἷμα. Πέραν δὲ τούτων τῶν ὄντως φοβερῶν, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἅρμα εἶχεν ὑποστῆ, ἐκ τῶν ριπῶν, ζημίας καὶ εἰς τὴν θωράκισιν καὶ εἰς τὰς ἐρπυστρίας. Δὲν ἦτο συνεπῶς ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι ἐκινεῖτο «περίεργα».

— Καὶ τὸ Α2 τί ἀπέγινε;

Ἀπάντησι:

— Ὅπως ἐπληροφορήθην ἀργότερον τὸ δεύτερον ἅρμα, τὸ ὁποῖον, ὡς σᾶς εἶπον, περιέτρεχε τὴν ὁδὸν Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, ἀντιληφθὲν τὴν ἰδικήν μας ἀποχώρησιν, ἔσπευσεν νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν πορείαν τῆς πρὸς τοὺς στρατῶνας ἐπιστροφῆς.

Τραγικὲς συνέπειες

ΕΤΣΙ τὸ Α1 καὶ τὸ Α2 ξαναγύρισαν στοὺς στρατῶνας τῆς ὁδοῦ Ρηγίλλης.

— Ἐπανῆλθον ὅμως· μοῦ τοῦ ἀλλὰ καταπληκτικὸν καὶ περίεργον ἦτο ὅτι κατώρθωσε νὰ κινηθῇ!

Ἐρώτησι:

→ Συνέχεια εἰς τὴν 8ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

➡ Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος

νίζει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπετέλεσαν πλήρως τὴν ἀποστολήν των. Ἀφοῦ, δηλαδή, ἐπέτυχον (καίτοι ὁ διοικητής μας εἶχε τραυματισθῆ ἀπὸ τῶν πρώτων λεπτῶν τοῦ διώρου καὶ εἶχε λόγω τούτου ἀποχωρήσει) τὸν ἐγκλωβισμὸν τῶν στασιαστῶν ἐντὸς τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὴν ἀπομόνωσίν των ἐκ τῶν ἄλλων στασιαστικῶν φωλεῶν τῶν Ἀθηνῶν, π.χ. τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν μονάδων αἵτινες εἶχον ἤδη ἐκδηλωθῆ καὶ τῶν ἄλλων αἵτινες ἦσαν ἤδη ἕτοιμαι νὰ στασιάσουν. Καὶ ταῦτα ἀνεξαρτήτως αὐτῶν, ποὺ ἐπερίμεναν τὸ ἐνάμισυ ἑκατομμύριον δραχμῶν, διὰ τρία (1.500.000: 3 = 500.000), περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ὡμίλησεν, κατὰ τὴν ἀποκαλυπτικωτάτην ἱστόρησίν του, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Νικ. Πλαστῆρα, ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς.

Ἐρώτησι:
— Ἡ ἐπιστροφή σας στοὺς στρατῶνες τῆς ὁδοῦ Ρηγίλλης ἦταν ἀπρόσκοπτη;

Ἀπάντησι:

— Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἐντὸς τῆς πρωτευούσης «πολεμικὴν ἐπιχείρησεν» τῆς νυκτὸς τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἶχανε ὁ ἀφέντης τὸν σκύλο καὶ ὁ σκύλος τὸν ἀφέντη». Δὲν ἐγνώριζε κανεὶς εἰς ποῖον τυχὸν θεὸν ἐπίστευεν ἐκείνη ἢ ἡ ἄλλη μονὰς τὴν ὁποίαν συνηντα καθ' ὁδὸν καὶ ποία ἐνδεχομένως τύχη ἐπεφυλάσσετο ἐξ αὐτῆς εἰς τὸν ὀδεύοντα. Καὶ κατ' ἐπανάληψιν — καθὼς ἐπέστρεφα εἰς τοὺς στρατῶνας μου —διηρωτήθην ἐὰν μία μικρὰ ἢ μεγαλυτέρα στρατιωτικὴ ὁμάς ἢ μονάς, ποὺ εὑρίσκετο ἐμπρός μας ἢ δεξιὰ μας ἢ ἀριστερά μας, ἦτο τυχὸν «φιλικὴ» ἢ «ἐχθρικὴ». Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γνωρίζη ἐὰν θὰ ὑφίστατο αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἢ ἐὰν ἡ διέλευσις θὰ ἦτο εἰρηνικὴ καὶ ἀναίμακτος». Πρέπει δὲ νὰ σᾶς τονίσω μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι δὲν ὑπάρχει φοβερώτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Καὶ ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ τῆς πρακτικῆς τοιαύτης.

Ἐρώτησι:
— Καὶ ὅταν γυρίσατε στοὺς στρατῶνες σας τί ἔγινε;

Ἀπάντησι:

— Τὸ ἄρμα δὲν ἦτο πλέον πλημμυρισμένο ἀλλά, κυριολεκτικῶς, ἐξελισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα. Εὑρισκόμεθα ὅλοι εἰς ἐλεεινὴν καὶ τρισαθλίαν κατάστασιν. Καὶ οἱ μὲν τραυματίαι —ἐν οἷς καὶ ἐγὼ— μετεφέρθημεν ἀμέσως εἰς τὸ θεραπευτήριον «Εὐαγγελισμὸς», τὸ δὲ πτῶμα τοῦ στρατιώτου Κωνσταντίνου Βαλιούλη, τὸ ὁποῖον παρουσίαζεν οἰκτρὸν καὶ ἀποτρόπαιον θέαμα, μετεφέρθη εἰς τὸ τότε 1ον Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον (ὅπου νῦν τὸ 402), τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὰς παρυφὰς τῆς περιοχῆς τῶν Παραπηγμάτων.

Ἐρώτησι:
— Καὶ μὲ σᾶς προσωπικῶς τί ἀπέγινε;

Ἀπάντησι:

— Ἐνῶ ὑπεβλήθην εἰς σειρὰν ἐγχειρήσεων, ἀλλά, δυστυχῶς, τὰ τραύματά μου ἦσαν κοῖλα, αἱ δὲ βολίδες εἶχον θέσει τὰ πλέον εὐαίσθητα κέντρα. Ὡς ἐκ τούτου ὑπέστην, ὅπως θὰ δῆτε τραγικὰς συνεπείας.

Ἀπόσπασμα ἡμερησίας διαταγῆς

ΤΗΝ ΑΛΛΗ ἡμέρα τὸ πρωΐ, στὴν ἡμερησία διαταγὴ τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, τὴν ὁποία ὑπέγραφε — ἀντὶ τοῦ τραυματισμένου καὶ νοσηλευομένου στὸ νοσοκομεῖο διοικητῆ τῆς μονάδος ταγματάρχη Νικολάου Κοσιντα— ὁ ὑποδιοικητὴς ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ Δημήτριος Ἰατρίδης, διέλαμβάνοντο καὶ αὐτά:

...Ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀνθυπολοχαγὸς πεζικοῦ Σπήλιος Μιχαὴλ, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, καθ' ἣν ἐστασίασε τὸ παρὰ τοὺς στρατῶνας Μακρυνιάννη, Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων, καὶ προκειμένου νὰ ἐπιτεθῶσι ἐναντίον του τὰ ἅρματα μάχης κατόπιν διαταγῆς, ἐζήτησε καὶ ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ πυρὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Α1 ἅρματος. Κατὰ δὲ τὴν ἐπίθεσιν καὶ εἴσοδον τοῦ ἅρματος ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐπέδειξεν αὐτοθυσίαν, ἐξαιρετικὴν γενναιότητα καὶ αὐταπάρνησιν. Ὥστε καίτοι τραυματισμένος σοβαρῶτατα διὰ τριῶν τραυμάτων: κάταγμα κεφαλῆς, τυφλὸν τραῦμα δεξιᾶς ὠμοπλάτης καὶ τραῦμα τῆς ὁσφυακῆς χώρας, ἐξηκολούθει νὰ βάλλη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, μέχρις ὅτου ἐξαντληθεὶς ἐκ τῆς αἱμορραγίας ἐλιποθύμησεν, ἀφοῦ πρότερον διέταξε τὸν τραυματισθέντα ὁδηγὸν νὰ ἐξέλθη καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ τάγμα, ἵνα μὴ πέσῃ τοῦτο εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν, συντελέσας οὕτω διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ του εἰς τὴν κατασταλὴν τοῦ κινήματος.

π ρ ο τ ε ί ν ω

τοῦτον ὅπως προαχθῇ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ διὰ διακεκριμένην πρᾶξιν ἐναντίον ἐπαναστατῶν.

ΔΗΜ. ΙΑΤΡΙΔΗΣ
Ταγματάρχης Πεζικοῦ

Προαγωγὴ γιὰ ἀνδραγαθία

ΛΙΓΕΣ ἡμέρες ἀργότερα στὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως» ἐδημοσιεύθη τὸ ἀκόλουθο προεδρικὸ Διάταγμα «περὶ προβιβασμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ πεζικοῦ Σπήλιου Μιχαὴλ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ ἐπὶ διακεκριμένῃ πράξει:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ καὶ ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1932 Διάταγμα «περὶ κωδικοποιήσεως τῶν Νόμων περὶ στρατιωτικῶν προβιβασμῶν» ὑπ' αὐξοντα ἀριθμὸν 3616, τὸ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1917 Διάταγμα «περὶ ἠθικῶν ἀποζῶν διὰ πράξεις διακεκριμένας» ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως, ἀποφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν·

ΠΡΟΒΙΒΑΖΟΜΕΝ

Διὰ πράξεις διακεκριμένας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης
ἐν τῷ πεζικῷ
εἰς ὑπολοχαγὸν τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Σπήλιον Μιχαὴλ Α.Μ. 17402
Τοῦ προβιβασμοῦ του λογιζομένου ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἡμέρας τῆς ἀνδραγαθίας του.

Εἰς τὸν αὐτὸν ὑπουργὸν ἀναπέμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Μαρτίου 1935.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ
Ὁ ὑφυπουργὸς
τῶν Στρατιωτικῶν
ΤΑΚΗΣ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ὅλα τὰ πάρα - πάνω δὲν ἐδόθησαν τότε —μὰ καὶ ὕστερα— στὴν εὐρύτερη δημοσιότητα. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Α1 ἔγινε κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ μὴ περιέλθη στὴν γνῶσι τῶν πολλῶν. Γιατὶ μέσα στὸ ἅρμα ἐκεῖνο ὑπῆρχε καὶ ἕνας τραγικὸς στρατιώτης, ὁ θάνατος τοῦ ὁποίου θὰ ἀποτελοῦσε τὸ «μεγάλο μυστικό».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Σημαντικὰ γεγονότα ποὺ εἶχαν παραμείνει ἄγνωστα καὶ σκοτεινά. — Μιὰ γνωμάτευσις τῆς ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοῦ. — Οἱ «μυστηριῶδες» ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἀπόκρυψιν ἑνὸς φόνου. — «Κάποτε ἔπρεπε νὰ γνωσθῇ ἡ πραγματικὴ καὶ ὄχι ἡ κατασκευασμένη ἱστορία». —Τί ἦταν τὸ «μεγάλο μυστικὸ» καὶ ποιὰ σκοπιμότητα ὑπηρέτησε. — Πῶς παρεμερίσθη ἡ ὑπόθεσις τοῦ Α1 καὶ τῶν θυμάτων τοῦ πολυβόλου «Χότσκις». — Κανεὶς δὲν ἐρώτησε τί ἀκριβῶς ἔγινε στοῦ Μακρυγιάννη. —Οὔτε μαρτυρία στὸ δικαστήριο, οὔτε ἐξέτασις στὴν προανάκρισι. — Ἡ «ἀγνωστη» συμφωνία ποὺ σώζει ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα. — Ποιοὶ θὰ ἐκρίνοντο ἔνοχοι τοῦ φόνου καὶ τί τοὺς ἐπεφυλάσσετο. — Οἱ ἐγκαιροι προστάται καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς παρεμβάσεώς των.

Στοῦ ΛΟΥΚΙΣΣΑ
ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΨΥΓΕΙΑ
ΚΟΥΖΙΝΕΣ - ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΔΟΣΕΙΣ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 46 - ΟΜΟΝΟΙΑ

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλεύρα τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΠΙΟ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Ἡ ἀπόκρυψις ἑνὸς φόνου ἔσωσε τὸν Στέφ. Σαράφη

ΤΟ «ΜΕΓΑΛΟ ΜΥΣΤΙΚΟ» ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

85ον

ΕΚΕΙΝΟ τὸ ἅρμα μάχης, ποὺ δὲν ἦταν ἁπλῶς πλημμυρισμένο, μὰ κυριολεκτικὰ ξεχειλισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα αὐτῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ πλήρωμά του, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γραφῆ ἡ πιὸ δραματικὴ σελίδα τοῦ μαρτιάτικου «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

— Καὶ ἡ μὲν δραματικὴ σελὶς ἐγράφη· μοῦ λέει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Ἐγράφη, ἀλλὰ δὲν ἐδημοσιεύθη οὔτε τότε, οὔτε ἔκτοτε. Τώρα δὲ μόλις —μετὰ τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια— ἄγεται εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν, μὲ ὅλας τὰς πράγματι συγκλονιστικὰς λεπτομερείας της. Διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἡ προαγωγή μου ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ: «Διὰ πράξεις διακεκριμένας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης» δὲν ἐγνωστοποιήθη εἰς τὸ πολὺ κοινόν. Ὅλα τὰ «εὐαίσθητα σημεῖα» τῆς ἱστορίας τοῦ Μακρυγιάννη ἢ ἀπεσιωπῶντο ἐντελῶς ἢ ἐμνημονεύοντο μὲ παρεφθαρμένα τὰ ὀνόματα ἢ μὲ μειωμένην τὴν σημασίαν τῶν διαδραματισθέντων. Ἐπὶ παραδείγματι ἐνῶ εἶχον σημειωθῆ βαρύτατοι τραυματισμοὶ ἀνεφέροντο, περίπου, ὡς «μικροεκδοραί»! Καὶ τοῦτο διότι μία ἢ πολλαὶ «σκοτειναὶ δυνάμεις» κατέβαλον κάθε προσπάθειαν, ὥστε ἡ ὑπόθεσις τοῦ Α1 νὰ καλυφθῆ ὑπὸ ἀδιαπεράστου πέπλου καὶ εἰ δυνατὸν νὰ λησμονηθῆ. Τοιουτοτρόπως τὰ πλέον ἀξιόλογα καὶ τὰ πλέον οὐσιαστικὰ ἐκ τῶν γεγονότων τῆς διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἔμειναν ἄγνωστα καὶ μυστικά.

Ἄγνωστη εἶχε μείνει τότε καὶ ἡ σοβαρότης τοῦ παρὰ λίγο θανατηφόρου τραυματισμοῦ τοῦ «ἀρχηγοῦ τοῦ πυρὸς» τοῦ μοιραίου ἅρματος, γιὰ τὸν ὁποῖο στὴ «γνωμάτευσι» τῆς «Ἀνωτάτης τοῦ Στρατοῦ Ὑγιεινομικῆς Ἐπιτροπῆς» διελαμβάνοντο αὐτά.

...Τὴν 1ην Μαρτίου 1935 ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος ἐν τῇ προσπαθείᾳ νὰ καταλάβῃ τὸ οἴκημα τοῦ Μακρυγιάννη, κατόπιν διαταγῆς, κατὰ τὸ ἐκραγὲν ἐπαναστατικὸν κίνημα... Φέρει μικρὰν ἀπώλειαν ὀστοῦ τοῦ κρανίου συνεπεία διαμπεροῦς τραύματος τοῦ κρανίου, ληφθέντος τὴν 1ην Μαρτίου 1935, μετὰ παραμονῆς μικρῶν τεμαχίων βλήματος ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ μετατραυματικῶν ἐπιληπτοειδῶν κρίσεων (τραυματικῆς ἐπιληψίας, λόγῳ βλάβης ἐγκεφαλικῶν τινων κέντρων), ὡς καὶ χρονίσαντος νευρικοῦ συνδρόμου μετὰ ψυχικῶν ἐκδηλώσεων... Ἡ βλάβη ἣν φέρει περιλαμβάνεται εἰς τὸν πίνακα Β' τοῦ νόμου 4506 περὶ πολεμικῆς διαθεσιμότητος...

Οἱ «μυστηριωδῶς» ἐνδιαφερόμενοι

ΕΤΣΙ ἡ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» ἔγινε ἀφορμὴ νὰ λειτουργήσουν οἱ νόμοι καὶ γιὰ τὴν προαγωγὴ γιὰ ἀνδραγαθία «ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς» καὶ γιὰ τὴν πολεμικὴ διαθεσιμότητα.

— Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ· συνεχίζει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Δὲν πρόκειται, δηλαδή, περὶ τῆς προσωπικῆς μου περιπτώσεως, ἡ ὁποία βεβαίως εἶχε παραμείνει ἄγνωστος ἐπὶ ἓν τρίτον αἰῶνος. Πρόκειται περὶ τοῦ ἄλλου τοῦ πολὺ σοβαρωτέρου καὶ τῷ ὄντι συγκλονιστικοῦ θέματος τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ θανάτου ἢ μᾶλλον τοῦ φόνου τοῦ στρατιώτου-τεχνίτου καὶ συνοδηγοῦ τοῦ Α1 Κωνσταντίνου Βαλιούλη. Πολὺ ἀργότερα ἐγράφη κάτι περὶ τοῦ «τραυματισμοῦ» καὶ ἑνὸς στρατιώτου «Κ. Βαλιούνη» (καμμία σχέσις μὲ τὸ πραγματικὸν ἐπώνυμον τοῦ τραγικοῦ νεκροῦ τοῦ ἅρματος) καὶ περὶ ἄλλων τινῶν «ἐλαφροτραυματιῶν», μὲ παραποιημένα τὰ ἐπίθετα καὶ παραπλανητικὰς πληροφορίας. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Μακρυγιάννη, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ Α1 ἔπρεπε νὰ μείνῃ σκοτεινὴ καὶ ἀδιαπέραστος. Ἔπρεπε, κατὰ τὴν γνωστὴν ἔκφρασιν, «νὰ πνιχτῇ» —νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ νὰ καλυφθῇ ἀπὸ «διευθυνομένην λήθην»!

Ἐρώτησι:
— Γιατὶ κατεβλήθη ἡ προσπάθεια ὥστε ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ στρατιώτη Κωνσταντίνου Βαλιούλη, νὰ μὴ γνωστοποιηθῇ εὐρύτερα;
Ἀπάντησι:

— Διότι ὁ θάνατος ἐκεῖνος ἢ μᾶλλον ὁ φόνος τοῦ συνοδηγοῦ τοῦ Α1 ἐπισυνέβη καὶ μέσα εἰς τὸ ἅρμα καί, προπαντός, μέσα εἰς τὸν περίβολον τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη. Ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ ἀποκρυβῇ ὁπωσδήποτε ὑπό τινων «μυστηριωδῶς» ἐνδιαφερομένων δεδομένου ὅτι ἡ γνωστοποίησίς του θὰ εἶχεν ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ σοβαρωτάτας ἐπιπτώσεις διὰ τὰς περαιτέρω τύχας τῶν ὅσων ἔφερον τὰς εὐθύνας, καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτουργίας καὶ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως αὐτῆς καθ' ἑαυτήν.

Ἐρώτησι:
— Καὶ ποιοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ «μυστηριωδῶς» ἐνδιαφερόμενοι;
Ἀπάντησι:

— Αὐτὸ δὲν τὸ ἠξεύρω ἐγώ. Τὸ ἀγνοῶ. Ἐγὼ ἠξεύρω μόνον τὰ γεγονότα. Καὶ τὰ γεγονότα ταῦτα σᾶς ἀφηγοῦμαι μετὰ σιωπὴν τριῶν καὶ πλέον δεκαετιῶν. Διότι κάποτε ἔπρεπε —νομίζω— νὰ καταστῇ γνωστὴ ἡ πραγματικὴ καὶ ὄχι ἡ «κατεσκευασμένη» ἱστορία. Συνέβησαν δὲ ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Μακρυγιάννη πολλὰ τὰ «περίεργα» καὶ πλεῖστα τὰ «σκοτεινά».

Τό «μεγάλο μυστικό»

ΑΥΤΑ τὰ «περίεργα» καὶ τὰ «σκοτεινὰ» μᾶς ἀποκαλύπτει, ὁ τότε νεαρὸς ἀνθυπολ)γός, ποὺ διατηρεῖ πολὺ «ζωντανὴ» τὴν ἀνάμνησι τῶν ὅσων ἔγιναν τὴν μοιραία ἐκείνη μαρτιάτικη νύκτα καὶ τὶς μετέπειτα ἡμέρες: «Ζωντανή» γιατὶ καὶ σήμερα ἔχει μέσα στὸν ἐγκέφαλό του τὰ ἀτσαλένια θραύσματα ἀπὸ τὸ ἀντιαρματικὸ φυσίγγιο τῶν 19.2 χιλιοστῶν τῆς καταστροφικῆς ριπῆς τοῦ πολυβόλου «Χότσκις».

— Βεβαίως· μοῦ τονίζει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, ὅλα ἐκεῖνα τὰ «περίεργα» ὑπηρέτουν συγκεκριμένους σκοπούς. Σκοποὺς ἐπιτευχθέντας. Ὅταν δὲ κανεὶς ἀναλογισθῇ καὶ ταξινομήσῃ τὰ τότε συμβάντα, δὲν εἶναι διόλου δύσκολον νὰ ἀχθῇ εἰς ὡρισμένα ἀλάθητα συμπεράσματα. Ἄλλως τε πέραν τῶν οἱωνδήποτε εἰκασιῶν —ἂν ἡ λογικὴ χαρακτηρισθῇ ὡς εἰκασία— ὑπάρχει καὶ μία ἐξομολόγησις, ἐκ τῆς ὁποίας ὁδηγεῖται τις εἰς τὴν ὁδὸν τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθείας.

Ὁ φόνος, λοιπόν, τοῦ στρατιώτου Βαλιούλη ἔπρεπε νὰ συγκαλυφθῇ. Καὶ ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ συγκαλυφθῇ πρωτίστη ἐνέργεια ἦτο ἡ ἀγνόησις ὅλων ἐκείνων τῶν μαρτύρων, οἵτινες παρέστησαν κατὰ τὴν διάπραξίν του. Ἐκείνων ποὺ εἶδαν ποῖοι ἐσκότωσαν τὸν Βαλιούλη, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν εἰς τὰ πρόσωπά των τὰ σκορπισμένα, ἀπὸ τὸ ὀλόσωμον ἀντιαρματικὸν βλῆμα, μυαλὰ τοῦ ἀτυχοῦς παλληκαριοῦ.

Λέω:
— Θέλετε νὰ ὑπονοήσετε ὅτι οὔτε σεῖς, οὔτε ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἰωάννης Γιαννόπουλος, οὔτε ὁ τότε λοχίας καὶ ὁδηγὸς τοῦ ἅρματος Παναγιώτης Μοσχόπουλος, ἐκλήθητε γιὰ νὰ καταθέσετε σχετικὰ μὲ τὸν θάνατο τοῦ στρατιώτη Βαλιούλη;
Καὶ ἀκούω:

— Δὲν θέλω νὰ τὸ ὑπονοήσω. Θέλω ἁπλῶς νὰ τὸ ἀποκαλύψω. Καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς πῶ ὅτι πέραν τῆς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ προαγωγῆς μου, ἡ περίπτωσις τοῦ Α1 ἠγνοήθη παντελῶς καὶ συστηματικῶς. Οὕτω ἡμεῖς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἅρματος, οἵτινες εἴχομεν τραυματισθῇ, καθὼς καὶ ὁ ὁδηγὸς του, σήμερον ἀπόστρατος ταγματάρχης Παναγιώτης Μοσχόπουλος, δὲν ἠρωτήθημεν κἄν, ἐπισήμως, τί τάχα «ἔγινε ἐκεῖ στοῦ Μακρυγιάννη». Ἡ δίωρος ἀγωνιστικὴ προσπάθειά μας ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν στρατώνων, ἡ προσπάθεια μὲ τὰς τόσον αἱματηρὰς συνεπείας της —εἰς τὴν ὁποίαν, πάντως, ὠφείλετο καὶ ὁ ἀποτελεσματικὸς ἐγκλωβισμὸς τῶν στασιαστῶν— παρεμερίσθη ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε συμβῆ ἀπολύτως τίποτε. Οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. Καὶ τοῦτο διότι ἡ προσπάθεια ἐκείνη εἶχε τὰ θύματά της, καὶ πρωτίστως τὸ τραγικώτατον θῦμα της, τὸν στρατιώτην Βαλιούλην. Ὁ φόνος δὲ τούτου ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσῃ τὸ «μεγάλο μυστικὸ» τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Μία ἄγνωστη συμφωνία

ΣΥΝΕΧΙΣΕ δὲ ἔτσι, ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος, τὶς συγκλονιστικὲς ἀποκαλύψεις του:

— Ὀφείλω ἀκόμη νὰ σᾶς τονίσω, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐκλήθημεν (οὔτε ὁ Γιαννόπουλος, οὔτε ὁ Μοσχόπουλος, οὔτε ἐγώ) κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην τῶν στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη, διὰ νὰ καταθέσωμεν τὰ ὅσα εἴχομεν ἴδει μὲ τὰ ἴδια μας τὰ μάτια καὶ τὰ ὅσα ἐγνωρίζαμεν, ἀλλὰ οὔτε κἂν κατὰ τὴν προανάκρισιν ἐξητάσθημεν. Μᾶς ἀπέφυγον ὅπως ὁ «ἔξω ἀπὸ δῶ» τὸ λιβάνι!

Ἐρώτησι:
— Μὰ δὲν ἔγινε καμμιὰ ἐξέ-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδ-

ΦΙΛΤΡΟ

ἐλαφρό... ἀ

"ΑΛΕΚΤΩΡ"

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

➡ Συνέχεια
ἐκ τῆς 5ης σελίδος

τασι γιὰ τὸν φόνο τοῦ στρατιώτη Βαλιούλη;

Ἀπάντησι:

— Ὄχι ἐξέτασις δὲν ἔγινε, ἀλλὰ οὔτε κἂν μία ἐρώτησις! Ὅπως σᾶς εἶπα, μόλις ἐπεστρέψαμεν εἰς τοὺς στρατῶνες τῆς ὁδοῦ Ρηγίλλης, καὶ ἐνῶ ἡμεῖς μετεφέρθημεν εἰς τὸν «Εὐαγγελισμόν», τὸ πτῶμα τοῦ Βαλιούλη διεκομίσθη εἰς τὸ τότε 1ον Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον.

Ἐάν, λοιπόν, διεξήγετο καὶ μία ὑποτυπώδης ἔστω μικροεξέτασις, καὶ πολὺ περισσότερον μία προανάκρισις, τότε μοιραίως θὰ ἀπεκαλύπτετο ἐπισήμως ὁ φόνος τοῦ Βαλιούλη. Καὶ ὅταν ἀποκαλύπτεται ἕνας φόνος, τότε ἀναζητοῦνται καὶ ἀποκαλύπτονται —καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο διόλου δύσκολον— καὶ οἱ φονεῖς.

Οὕτω ἐὰν ἀπεκαλύπτετο καὶ ἀπεδεικνύετο ὁ φόνος καὶ ἐὰν καθωρίζοντο καὶ οἱ φονεῖς, τότε, ἔ! τότε, τὰ πράγματα θὰ ἦσαν ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι ὑπῆρξαν.

Τότε οὐδεμία δύναμις ὁποθενδήποτε προερχομένη —οὔτε ὁ Ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ἀλέξανδρος Ζαΐμης, οὔτε ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης, οὔτε πολὺ περισσότερον ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιος Κονδύλης —θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ περισώσῃ ἐκείνους ποὺ θὰ ἐκρίνοντο ὡς ἔνοχοι (ἠθικοὶ ἢ πραγματικοὶ αὐτουργοὶ) τοῦ φόνου.

Ἐρώτησι:

— Καὶ ποιοὶ θὰ ἐκρίνοντο ἔνοχοι τοῦ φόνου;

Ἀπάντησι:

— Ἐκεῖνοι ἀκριβῶς διὰ τοὺς ὁποίους θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μία μυστική, γραπτὴ ἢ ἄγραφη, συμφωνία περὶ προστασίας των. Περὶ προστασίας τῶν ὀφειλομένης εἰς λόγους τοὺς ὁποίους μόνον οἱ συνάπαντες τὴν συμφωνίαν θὰ ἐγνώριζον πολὺ καλά. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι καὶ ὁ Ἴδιος ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐνδιεφέρετο δι' αὐτοὺς ὀλιγώτερον.

Σωτηρία ἀπό τό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα

ΔΕΝ χρειάζεται πολὺς κόπος γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς ποιοὶ ἐπροστατεύθησαν ἀπὸ τὴν «ἄγνωστη» ἐκείνη συμφωνία.

— Μὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι αὐτονόητον· προσθέτει ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Διὰ τῆς «ἀγνώστου» ἐκείνης συμφωνίας, ἐὰν ὑπῆρξε συμφωνία, πάντως δὲ κάτι τὸ πολὺ μυστηριώδες καὶ ἀνώμαλον θὰ ὑπῆρξε, ἐπροστατεύθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως τοῦ Μακρυγιάννη, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Στέφ. Σαράφην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Ἂν ὁ φόνος ἀπεκαλύπτετο καὶ διεπιστοῦτο, τότε οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ περισώσῃ τοὺς φονεῖς ἀπὸ τὴν βεβαίαν —οὐσιαστικὴν καὶ ὄχι τυπικὴν μόνον— καταδίκην των εἰς θάνατον, καὶ, ἀναμφισβητήτως, ἀπὸ τὴν ὁπωσδήποτε ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς των.

Ἀλλὰ οἱ ἔγκαιροι προστάται τῶν φονέων ἢ τῶν ἠθικῶν αὐτουργῶν τοῦ φόνου τοῦ Βαλιούλη, ἔδρασαν προληπτικῶς καὶ λίαν ἀποτελεσματικῶς. Ἄλλως οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ περισώσῃ τὸν Στέφ. Σαράφην καὶ τοὺς λοιποὺς φονεῖς τοῦ δυστυχοῦς στρατιώτου ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα.

Τοῦτο ὅμως τὸ ἔχει ὁμολογήσει καὶ ἕνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ, τότε, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ξεφύγουν τὴν «ἐσχάτη τῶν ποινῶν».

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της συγχρόνης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ας ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η «ΚΑΘΑΡΟΑΙΜΗ» ΚΟΝΔΥΛΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

Ἄγρια πολεμικὴ δύελλα μέσα στὴν Πρωτεύουσα

ΜΙΑ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

86ον

ΠΟΙΟΙ ἦσαν, ἄραγε, ἐκεῖνοι ποὺ ἀπεσιώπησαν (ποὺ «ἔπνιξαν», κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ συνταγματάρχη Σπήλιου) τὴν ὑπόθεσι τοῦ τραγικοῦ φόνου τοῦ στρατιώτη Κωνσταντίνου Βαλιούλη καὶ ποὺ τὴν ἀπέφυγαν ὅπως «ὁ ἔξω ἀπὸ δῶ» τὸ λιβάνι; Ποιοὶ ἤθελαν νὰ σώσουν τὸν Στέφ. Σαράφη καὶ τοὺς συναυτουργούς του ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτη ἐπιβολὴ καὶ ἐκτέλεσι τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ποὺ μοιραῖα τοὺς ἐπεφυλάσσετο; Ποιοὶ ἀπέφυγαν, ἔγκαιρα καὶ ἔντεχνα, τὴν διενέργεια ἔστω καὶ μιᾶς ἁπλῆς («τυπικῆς») προανακρίσεως, γύρω ἀπὸ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα ποὺ σημειώθηκαν μέσα στὸν περίβολο τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη, τὰ γεγονότα τὰ συνυφασμένα μὲ τὴν δρᾶσι καὶ μὲ τὴν ἀπαίσια τύχη τοῦ πληρώματος τοῦ ΑΙ; Ποιοὶ ὠδήγησαν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε (ἀληθινὰ καταπληκτικὸ καὶ ἀληθινὰ ἀκατανόητο γιὰ κείνους ποὺ ἀδυνατοῦν νὰ ἐμβαθύνουν στὰ ἀτελείωτα «μυστήρια» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) νὰ μὴ κληθοῦν στὸ στρατοδικεῖο, στὸ ὁποῖο παρεπέμφθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως στὴ διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ καταθέσουν πολὺ ἐνδιαφέρουσες (συγκλονιστικὲς καὶ ἀποφασιστικὲς γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεσι) λεπτομέρειες; Ποιοὶ ὑπῆρξαν οἱ «μυστηριώδεις» καὶ «καταχθόνιοι» προστάται τῶν οὐσιαστικῶν ὀργανωτῶν τοῦ κινήματος; Καὶ ποὺ, πάντως, δὲν ἐξεδηλώθη οὔτε γιὰ τὸν ἄλλοτε ἀρχιστράτηγο Παπούλα, οὔτε γιὰ τὸν στρατηγὸ Κοιμήση, οὔτε γιὰ τὸν ἐπίλαρχο Βολάνη; (Τοὺς τρεῖς στρατιωτικοὺς ποὺ πλήρωσαν, τότε, μὲ τὴ ζωή τους τὴν μαρτιάτικη ἀφροσύνη).

— Βέβαια στὰ ἐρωτήματα αὐτά, δὲν πρόκειται νὰ ἀπαντήσω ἐγώ· μοῦ λέει, καθὼς κλείναμε τὴν συζήτησί μας, ὁ συνταγματάρχης Σπήλιος. Οὔτε ἐγώ, οὔτε κανεὶς ἄλλος. Διότι ὁ μόνος ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀπαντήση, ὄχι τότε, ἀλλὰ πολλὰ χρόνια ἔκτοτε, καὶ ὅταν τὰ πράγματα θὰ ἐπεδέχοντο ἐξομολογητικὰς ἀποκαλύψεις «ἐν ψυχρῷ», ἀπέθανεν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸ κίνημα. Ἐννοῶ δὲ τὸν Γεώργιον Κονδύλην, τὴν κυριαρχοῦσαν μορφὴν τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης.

Πάντως τὸ ὅτι ἡ ἀπόκρυψις τοῦ φόνου τοῦ στρατιώτου Βαλιούλη, ἔσωσε ἀπὸ ἀναπόφευκτον θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοὺς ἀρχιστασιαστὰς τοῦ Μακρυγιάννη, ἔχει ὁμολογηθῆ καὶ ἀπὸ τὸν ἐκ τούτων σήμερον στρατηγὸν Χριστόδουλον Τσιγάντεν. Μὲ πολλὴν δὲ εἰλικρίνειαν ὁ κατόπιν ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἔχει ἱστορήσει ὅτι ἐὰν ἀπεκαλύπτετο ὁ θάνατος ἑνὸς ἀτυχοῦς στρατιώτου, τότε τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα θὰ ἐπεφυλάσσετο καὶ διὰ τὸν Στέφ. Σαράφην καὶ διὰ τὸν ἴδιον τὸν Χρ. Τσιγάντεν καὶ δι' ἄλλους τινάς.

Τὸ «πνίξιμον» ὅμως τοῦ φόνου ἐκείνου, πού ἀπετέλεσε τότε καὶ θὰ ἀποτελῆ πάντοτε τὸ «μεγάλο μυστικὸ» τοῦ Μακρυγιάννη, καὶ τὸ ἀδιευκρίνητον μυστήριον τῆς πρωτομαρτιάτικης νυκτός, ἔσωσεν πολλοὺς ἐνόχους ἀπὸ τὴν ποινὴν ποὺ μοιραίως θὰ τοὺς ἐπεβάλλετο.

Ἀπό τήν σκοπιά τοῦ Γ. Κονδύλη

ΕΤΣΙ ἐτελείωσε καὶ ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ τότε νεαροῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ποὺ ἀπὸ τόσο κοντὰ ἔζησε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ δραματικὲς πτυχὲς τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἀφοῦ δὲ ἀκούσαμε ὅλους ἐκείνους ποὺ πρωταγωνίστησαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους στὰ γεγονότα τῶν Ἀθηνῶν (Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ Μακρυγιάννη) καὶ πορτοῦ φθάσουμε στὴν θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ (θεώρησι ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἀντίλογο), γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ δυὸ ἐνδιαφέρουσες ἱστορήσεις τῶν ἴδιων τῶν Στέφ. Σαράφη καὶ Χρ. Τσιγάντε καὶ ὕστερα στὴν περιγραφὴ ἐκείνων ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ναυτικοῦ (ὅλα δὲ αὐτὰ πρὶν μποῦμε στὸ συγκλονιστικὸ κεφάλαιο: «Τὸ κίνημα στὴν Κρήτη, στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ στὴ Μακεδονία»), ξαναγυρίζουμε στὴν θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν καθαρῶς προσωπικὴ κονδυλικὴ ἄποψι. Τὴν ἄποψι ποὺ ἐκφράζουν οἱ τότε ὑπασπισταὶ τοῦ Γ. Κονδύλη, Βασίλειος Καραχούτης καὶ Χρῆστος Λουκίδης καὶ τὸ «παιδί του», ὁ γιὸς τῆς ἀδελφῆς του καὶ ἀγαπημένος του ἀνεψιός, Φώτης Κατσιάμπας. Καὶ οἱ τρεῖς τους ἔζησαν καὶ τὴν νύκτα ἐκείνη καὶ τὶς ἑπόμενες ἡμέρες τὸν Γ. Κονδύλη πιὸ κοντὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον. Στιγμὴ μὲ στιγμή. Καὶ κάθε λεπτὸ πλάϊ του.

Συνεχίζων, λοιπόν, ὁ σήμερα, ἀπόστρατος ταξίαρχος Βασίλειος Καραχούτης τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν «καθαρόαιμη» κονδυλικὴ σκοπιά, μοῦ ἱστορεῖ ἔτσι, ἐκεῖνα ποὺ συνέβαιναν μέσα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν:

— Ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγγελος παρουσιάζεται κατὰ διαλείμματα ἐνώπιον τοῦ Κονδύλη καὶ τοῦ μεταδίδει τὶς πληροφορίες ποὺ καταφθάνουν στὸ ὑπουργεῖο. Σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες αὐτὲς ἀπόλυτη τάξι ἐπικρατεῖ στὶς μονάδες τῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ στρατηγὸς Παναγιωτάκος, διοικητὴς τοῦ Γ' Σ.Σ., στὴ Θεσσαλονίκη, ἀναφέρει ὅτι στὴν περιοχὴ τοῦ Σώματος δὲν σημειώθηκε κανένα κρούσμα ἀνταρσίας. Ἕως ἀργὰ τὴ νύκτα δὲν ὑπῆρξε καμμιὰ ἐκδήλωσι οὔτε ἀπὸ τὸ Δ' Σ.Σ. τῆς Καβάλας. Ὅταν ὅμως τὶς πρωινὲς ὧρες ὁ στόλος κατορθώνη καὶ ἀποπλέει ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο, ὁ Κονδύλης κάνει τὴ λογικὴ σκέψι ὅτι κατευθύνεται πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη, ποὺ εἶναι τὸ νευραλγικώτερο σημεῖο τῆς Βορείου Ἑλλάδος, γιὰ νὰ παρασύρη στὴν ἀνταρσία τὶς μακεδονικὲς φρουρές. Σπεύδει λοιπὸν καὶ συνδέεται τηλεφωνικῶς μὲ τὸ στρατηγὸ Παναγιωτάκο, τὸν ὁποῖον κατατοπίζει σχετικῶς καὶ τοῦ δίνει ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ ἐνδεχομένου αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων διατάσσει «ὅπως μοῖρα βαρέος πυροβολικοῦ μετὰ μοίρας ὀρειβατικοῦ μετ' ἀναλόγου στηρίγματος πεζικοῦ καταλάβουν ἐπικαίρους θέσεις εἰς Καραμπουρνοῦ καὶ ἐμποδίσουν πάση θυσία τὸν εἴσπλουν τοῦ στασιαστικοῦ στόλου εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης». Ὁ στρατηγὸς Παναγιωτάκος ἀπαντᾶ ὅτι εἶναι κύριος τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ ὅτι ἡ διαταγὴ θὰ ἐκτελεσθῆ ἀμέσως καὶ θὰ ἀναφέρη σχετικῶς.

ΕΤΣΙ καὶ ἀφοῦ ἐξησφαλίσθη ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Γ. Κονδύλης ἔστρεψε καὶ πάλι τὴν προσοχή του στὰς Ἀθήνας.

— Στὸ μεταξύ· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Βασ. Καραχούτης, ἔφθασε στὸ ὑπουργεῖο ἡ πληροφορία, τὴν ὁποία ἀμέσως ὁ Πρωτοσύγγελος μεταδίδει στὸν Κονδύλη, ὅτι στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη σημειώνονται ὕποπτες κινήσεις. Στοῦ Μακρυγιάννη ἦταν στρατωνισμένη μιὰ διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἀποτελουμένη ἀπὸ ἕνα λόχο τοῦ Πεζικοῦ καὶ ἕνα λόχο βαρέων πολυβόλων. Οἱ ἄλλοι δύο λόχοι ἦσαν στρατωνισμένοι στὰ Παραπήγματα. Διοικητὴς εἶχεν ὁρισθῆ μόλις πρὸ ὀλίγου χρόνου ὁ ἀντισυνταγματάρχης Λαμπράκης.

Δὲν εἶναι, φυσικά, προσωπικὴ δουλειὰ τοῦ Κονδύλη νὰ ἐξακριβώση τὴν πληροφορία αὐτή. Ὁ ὑπασπιστὴς του Λουκίδης ἐπιφορτίζεται μὲ τὸ ἔργο αὐτό. Ὁ ὑπολοχαγὸς Λουκίδης ζητεῖ νὰ ἐπικοινωνήση τηλεφωνικῶς μὲ τὸν ἀξιωματικὸ τῆς ὑπηρεσίας ὑπολοχαγὸ Μοναστηριώτη, μὲ τὸν ὁποῖο τὸν συνέδεε καὶ προσωπικὴ φιλία. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρο τοῦ τηλεφωνικοῦ σύρματος, ἀπαντᾶ μία φωνὴ καταφανῶς προσποιητή, ἡ ὁποία ἐπιλέγει: «Ἀπόλυτος ἡσυχία ἐπικρατεῖ». Ὁ Λουκίδης μὴ ἀναγνωρίσας τὴ φωνὴ τοῦ φίλου του ἀξιωματικοῦ τοῦ ἀποτείνει τὸ λόγο στὴν τουρκικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποία καὶ οἱ δυὸ ἐγνώριζαν ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Πόλι. Τότε ἀπὸ τοῦ Μακρυγιάννη διέκοψαν ἀπότομα τὴ συνομιλία. Ἀνέφερεν αὐτὰ στὸν Κονδύλη ὁ ὁποῖος συνεπέρανε: «Εἶναι φανερὸ ὅτι στοῦ Μακρυγιάννη μπῆκαν στασιασταί». Σὲ λίγη ὥρα διασταυρούμενες πληροφορίες ἐπιβεβαιώνουν τὴν κατάληψι τῆς διλοχίας τοῦ Μακρυγιάννη ἀπὸ τοὺς στασιαστές. Ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης, ἀξιωματικὸς τῆς διλοχίας, ἀφοῦ ἐξουδετέρωσε τὸν ἀξιωματικὸ τῆς ὑπηρεσίας, ἄνοιξε τὶς πύλες καὶ εἰσῆλθαν ὁ συνταγματάρχης Σαράφης, οἱ ἀντισυνταγματάρχες Χρ. Τσιγάντες καὶ Ἰω. Στεφανάκος, ὁ ταγματάρχης Χατζησταυρῆς καὶ οἱ λοχαγοὶ Παπαμαντέλλος καὶ Οἰκονόμου.

Τὴν ἴδια σχεδὸν ὥρα ἄλλοι στασιαστὲς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ λοχαγὸ Ι. Τσιγάντε —ποὺ σκοτώθηκε σὰν ἥρωας στὴν κατοχὴ— κατέλαβαν τὴν Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων. Ἀπεμόνωσαν τοὺς εὐέλπιδες καὶ ἔθεσαν ὑπὸ περιορισμὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἀρνήθηκαν νὰ προσχωρήσουν στὴν ἐπανάστασι. Μία ὁμάδα τῶν στασιαστῶν τῆς Σχολῆς ἀνέλαβε καὶ κατέστρεψε τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα τοῦ πυροβολείου τοῦ Λυκαβηττοῦ γιὰ νὰ παρεμποδίση τὴ μετάδοσι τοῦ συνθήματος τοῦ γενικοῦ συναγερμοῦ. Στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων ἐπρόκειτο νὰ ἐγκατασταθῆ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς στρατηγὸς Πράσσος Βλάχος γιὰ νὰ ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν ἐμφανίσθηκε μέχρι τέλους. Ὁ διοικητὴς τῆς Σχολῆς στρατηγὸς Πολίτης ἀρνηθεὶς νὰ προσχωρήση στὴν ἐπανάστασιν ἐτέθη ὑπὸ περιορισμὸν ἐντὸς τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς.

Ἀγωνία καί ἐκνευρισμός

ΚΑΙ ὁ ταξίαρχος Β. Καραχούτης προσθέτει:

— Ἡ εἴδησι τῆς στάσεως στὴ διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων μεταδίδεται ἀστραπιαῖα ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σ' ὅλη τὴν πρωτεύουσα μὲ τὴν ὑπόκρουσι τῶν τηλεβόλων τοῦ Λυκαβηττοῦ, ποὺ δίνουν τὸ σύνθημα τοῦ γενικοῦ συναγερμοῦ. Μολονότι τὸ κίνημα ἀναμένονταν ἀπὸ καιρό, ἐν τούτοις ἡ ἐντύπωσι εἶναι συγκλονιστική. Γιατὶ οἱ πάντες διαισθάνονται ὅτι οἱ συνέπειες θὰ εἶναι σοβαρὲς καὶ θὰ προσδιορίσουν τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις γιὰ πολλὲς δεκαετίες.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες κιόλας στασιαστικὲς ἐνέργειες ποὺ εἶναι ἄτολμες κι' ἀσυντόνιστες — τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἀδρανεῖ ἀκόμη κι' ἡ Κρήτη ἐκδηλώνεται τὴν ἑπομένη— γίνεται φανερὸ ὅτι ἡ σύγχυσι κι' ὁ δισταγμὸς κυριαρχοῦν στὸ πολυκέφαλο στρατόπεδο τῶν στασιαστῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ Τσαλδάρη ἐπικρατεῖ ἀγωνία καὶ πολὺς ἐκνευρισμός. Κι' εἶναι τοῦτο εὐεξήγητο. Τὸ πάθημα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Χατζηκυριάκου ποὺ ἔμεινε χωρὶς στόλο ἔχει ἀσκήσει συγκλονιστικὴ ἐπίδρασι στὴν ψυχὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγρίας πολεμικῆς θυέλλης ποὺ ξαφνικὰ ἐνσκήπτει, ὅσον οἰκεία εἶναι στὸν ὑπουργό του ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, τόσον ξένη εἶναι στὸν πρᾶο χαρακτῆρα τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἄλλωστε ὁ Τσαλδάρης δὲν εἶναι ὁ ἴδιος στρατιωτικὸς καὶ δὲν εἶναι κἂν ὑπεύθυνος προϊστάμενος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ σχηματίση μιὰ ἔγκυρη γνώμη γιὰ τὴν κατάστασι ποὺ δημιουργήθηκε μὲ τὴν ἔκρηξι τοῦ κινήματος. Δὲν τοῦ μένει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαφεθῆ μὲ ἐμπιστοσύνη στὴν ἱκανότητα τοῦ ὑπουργοῦ του ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ποὺ ἀναλαμβάνει μὲ σταθερὸ χέρι τὴ διεύθυνσι τῶν πάντων καὶ συντάσσει ἀκόμη ἰδιοχείρως καὶ τὰ διαγγέλματα πρὸς τὸ λαὸ ποὺ ὑπογράφει ὁ πρωθυπουργός.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ διαγγέλματα ποὺ μνημονεύονται πάρα-πάνω καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα πράγματα ὑπάρχουν ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΥΡΙΟΝ: Ὁ ταξίαρχος Βασ. Καραχούτης συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του. — «Ἀπόλυτη ψυχραιμία καὶ αὐτοπεποίθησι». — Εἰκοσιπέντε χρόνια στὰ χαρακώματα καὶ στοὺς καπνοὺς τῆς μάχης. — «Μιὰ εἰδίκευσι ποὺ δὲν διαθέτει κανεὶς ἄλλος». — «Ἐξπὲρ τῶν ἐμφυλίων πολέμων» — Ἀπὸ τὴν Φαιὰ Πέτρα ὡς τοῦ Μακρυγιάννη. — «Ὅλοι ἤτανε δικοί του». — Μιὰ στιχομυθία τῶν Γ. Κονδύλη καὶ Παν. Τσαλδάρη. —Ἡ ἀγωνία τοῦ πρωθυπουργοῦ γιὰ τὴν αἱματοχυσία. — «Γάμος χωρὶς σφαχτὰ δὲν γίνεται». —Ὁ ἔμπιστος στρατηγὸς ποὺ «σιχαινόταν τὰ αἵματα». — Ἡ προσπάθεια τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς ἀδελφοσφαγῆς. — Τί ἐγίνετο μέσα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τί ἔξω.

Ὁ στρατηγός Γεώργιος Κονδύλης ὡς ἀντιβασιλεύς καί πίσω του ὁ τότε ὑπασπιστής του λοχαγός Βασίλειος Καραχούτης πού ἀποκαλύπτει τίς ἀπόψεις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, γύρω ἀπό τό κίνημα. (Δεξιά στή φωτογραφία ὁ βουλευτής Μεσσηνίας καί ὑπουργός Περικλῆς Ράλλης).

ΓΙΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ
VARTA-PERTR

Γιὰ ὁποιαδήποτε χρῆσι, σὲ κ
Γερμανικὲς μπαταρίες VART
λύτερες. Ἔχουν τέλεια ἀπό
εἶναι πραγματικὰ μεγαλύτερ
γάλη διαφορὰ στὸ ραδιόφω
καὶ στὸν φανό.

ΜΠΑΤΑΡΙΕΣ VA
ΜΕΓΑΛΥΤΕ
ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ : Α

Τὸ ἴδιο

Μόνον

Χωρὶς κορδόνι
SHAVE, μὲ μπαταρί
ξύρισμά σας κάτι πα
Κομψή, μοντέρν
γάρα) γιὰ νὰ χωράη
γραφεῖο καὶ τὸ αὐτο
Ἡ νέα PHILISH
καὶ τὶς λεπτότατες ἐ
τσι, ξυρίζει ἀπαλά, γ
δίζη τὸ δέρμα.
Προσφέρεται σ
νον 495 δραχμές.

PHILI
PHI

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ Β. ΚΑΡΑΧΟΥΤΗ

"Ενας χαρακτηρισμὸς περὶ Γ. Κονδύλη: «Ἔξπὲρ» τῶν ἐμφυλίων πολέμων!

«ΓΑΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΣΦΑΧΤΑ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ»

87ον

Η ἀτμόσφαιρα τῆς «ἀγρίας πολεμικῆς θυέλλης» ποὺ ξέσπασε μέσα στὴν καρδιὰ τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης δὲν βρῆκε ἀπροετοίμαστο τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. Τὴν εὐπόθεσι» τὴν ἤξερε πάρα - πολὺ καλὰ καὶ ἀπὸ πάρα - πολὺ καιρό. Τὴν ἤξερε, μάλιστα, σὲ ὅλες της τὶς λεπτομέρειες, μιὰ ποὺ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του— οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο «μέσα στὶς γραμμὲς» τῶν συνωμοτῶν— τὸν κατεπόν-ζαν γιὰ τὸ κάθε τι. Ἀλλά, παρ' ὅλα αὐτά, δὲν ἔλειψε (καθὼς τὰ πράγματα ἀπέδειξαν) καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Εἶναι σὰν νὰ περιμένῃς νὰ πέσῃ μιὰ κανονιὰ καὶ ὅμως —ἔστω καὶ ἂν σὺ ὁ ἴδιος δίνεις τὸ παράγγελμα— τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκούγεται ὁ κρότος παραζέσαι καὶ θέλεις μερικὰ δευτερόλεπτα γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ συνέλθῃς! ("Ἄλλο ἄν, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, ἐξεφράσθησαν τὴν ἴδια ἐκείνη ἐποχή, καὶ ὁλότελα διαφορετικὲς ἀπόψεις καὶ διετυπώθησαν πολλὲς ἐπιφυλάξεις καὶ πλεῖστα, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα» μὲ τὶς κυβερνητικὲς «θέσεις», σχόλια).

— Πάντως· μοῦ λέει ὁ ἐπὶ μακρότατα χρόνια ὑπασπιστὴς καὶ «ἐξ ἀπορρήτων» τοῦ Γ. Κονδύλη, σήμερα δὲ ἀπόστρατος ταξίαρχος Βασίλειος Καραχούτης στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν ποὺ εἶχε μεταβληθῆ σὲ Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τῶν νομιμοφρόνων στρατιωτικῶν δυνάμεων βασίλευε ἀπόλυτη ψυχραιμία καὶ ὑπερποίθησι. Καὶ δὲν ὠφείλετο αὐτὴ μόνο στὴ γενναία φύσι τοῦ Κονδύλη καὶ στὸ σκληρὸ χαρακτῆρα του ποὺ εἶχε σφυρηλατηθῆ ἐπὶ 25 χρόνια μέσα στὰ χαρακώματα καὶ τοὺς κοπνοὺς τοῦ πολέμου. Ὠφείλετο ἀκόμη στὴ συνείδησι τῆς συντριπτικῆς ὑλικῆς δυνάμεως ποὺ ἐκράτει στὰ χέρια του καὶ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς ποὺ τοῦ προσέποριζε ἡ ὑπεράσπισι τῆς νομιμότητος. Καὶ εἶχε πλήρη γνῶσι τοῦ θέματος ποὺ ἀντιμετώπιζε, ἐπίσης δὲ καὶ μιὰ εἰδίκευσι, ποὺ δὲν διέθετε κανεὶς ἄλλος.

«Ἔξπὲρ» τῶν ἐμφυλίων πολέμων!

Καὶ ὁ Ἱστορῶν τὴν «καθαρόαιμη» κονδυλικὴ ἄποψι συνέχισε:

— Ὁ Κονδύλης δὲν εἶναι μόνον ὁ παλέμαρχος τόσω» ἐθνικῶν ἀγώνων. Εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ καθιερωμένος EXPERT τῶν ἐμφυλίων πολέμων! Ἀπὸ τὴν ἀντίστασι τοῦ Κονδύλη στὴ Φαιὰ Πέτρα ξεκινάει τὸ κίνημα τοῦ ΔΕΚΑΞΗ. Ὁ Κονδύλης —«Κεραυνὸς»— καταστέλλει ἐντὸς 24 ὡρῶν τὴν ἀντεπανάστασι τῶν Γαργαλίδη - Λεοναρδοπούλου στὰ 1923, χτυπώντας μὲ μιὰ μεραρχία τὸν κατὰ πολὺ ὑγκωδέστερο στρατὸ τῶν στασιαστῶν στὸ Νάρες τῆς Θεσσαλονίκης καὶ στὸν Κιθαιρῶνα τῆς Βοιωτίας, «ἐδιώτης ὢν καὶ ἐνεργῶν αὐτογνωμόνως» κατὰ τὸν χρονικογράφο τῆς ἐποχῆς. Ὁ ἴδιος ἀνατρέπει τὴν τυραννίδα τοῦ Παγκάλου τὸν Αὔγουστο τοῦ 1926. Ὁ Κονδύλης διαλύει τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1926 τὰ «δημοκρατικὰ τάγματα» τῶν Ζέρβα καὶ Ντερτιλῆ, ποὺ μετέτρεφαν τὴν πρωτεύουσα σὲ πεδίον μάχης. Ὁ Κονδύλης στὸ κίνημα τοῦ Πλαστήρα τῆς 5ης Μαρτίου 1933 ἐκφράζει τὴν ἔνοπλη ἀντίστασι τοῦ λαοῦ τιθέμενος ἐπικεφαλῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Καὶ τώρα, τὸ Μάρτιο τοῦ 1935, ἡ Μοῖρα πάλι σ' αὐτὸν ἐπιφυλάσσει τὸ ρόλο τοῦ πρωταγωνιστοῦ στὴν τελευταία πρᾶξι τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ Δράματος. Κατὰ περίεργη τῆς Μοίρας βουλὴ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος πρωταγωνιστεῖ στὶς μεγάλες τῶν δύο ἀντιπάλων κόσμων ἔνοπλες συγκρούσ·ς καὶ ὁδηγεῖ ἐκ περιτροπῆς τοὺς βενιζελικοὺς κατὰ τῶν ἀντιβενιζελικῶν στὸ Νάρες καὶ τὸν Κιθαιρῶνα καὶ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς κατὰ τῶν βενιζελικῶν στὸ Στρυμόνα. Καὶ ἐξέρχεται πάντοτε νικητής.

Γιὰ ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ἀντιμετώπισι τῆς στάσεως τοῦ Μακρυγιάννη δὲν ἀποτελεῖ σοβαρὸ στρατιωτικὸ πρόβλημα, ὅταν μάλιστα οἱ ἴδιοι οἱ στασιαστὲς τοῦ παρέχουν τὴ χρονικὴ ἄνεσι νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ εὐχερῶς. Πάντως ὅμως ἡ ἐπέκτασι τοῦ κινήματος, μετὰ τὴν κατάληψι τοῦ στόλου, καὶ στὸ στρατὸ τῆς ξηρᾶς προσδίδει μιὰ εὐρύτητα στὴ βενιζελικὴ ἀνταρσία ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῆ δι' ὅλων τῶν μέσων. Ὁ Κονδύλης κρίνει ἀναγκαῖον νὰ κηρυχθῆ ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος καὶ καλεῖ τὸν πρωθυπουργὸ Τσαλδάρη στὸ ὑπουργεῖο γιὰ νὰ τοῦ εἰσηγηθῆ σχετικῶς καὶ νὰ τὸν ἐνημερώσῃ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως. Σὲ λίγο ὁ Τσαλδάρης καταφθάνει στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν συνοδευόμενος ἀπὸ πλῆθος πανικοβλήτων ὑπουργῶν, βουλευτῶν καὶ δημοσιογράφων. Στὴν ἔκφρασι του ἔχουν ἀποτυπωθῆ τὰ ἴχνη τῆς ψυχικῆς καταβολῆς ποὺ ὑπέστη ἀπὸ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα. Ἀλλωστε ὑποφέρει ἀπὸ σοβαρὴ ἀσθένεια, γιὰ τὴν ὁποία οἱ Γερμανοὶ καθηγηταὶ ποὺ τὸν ἐξήτασαν μόλις πρὸ ὀλίγου χρόνου ἔχουν κάνει βαρεῖα πρόγνωσι, καὶ ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ δυσμενῶς στὴν ψυχική του κατάστασι. Παρὰ ταῦτα ἔχει τὸ ὕφος τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ αἰσθάνεται ὅτι ἔκαμε πάντοτε τὸ καθῆκον του καὶ κατέβαλε καὶ στὴν προκειμένη περίπτωσι κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ἀποφευχθῆ ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός. Εἶναι ὁ Τσαλδάρης τὸ σύμβολο τῆς νομιμότητος καὶ ἡ προσφορά του ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῶν γεγονότων.

«"Ολοι ἦτανε δικοί τους»!

Ἔτσι ἔβλεπαν τὰ πράγματα, μέσα ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, τὶς δύσκολες ἐκεῖνες ὧρες, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἄμεσο —τὸ οἰκογενειακὸ—περιβάλλον τοῦ Γ. Κονδύλη.

— Ὁ Κονδύλης· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Βασ. Καραχούτης, παρέχει καθησυχαστικὲς πληροφορίες στὸν Π. Τσαλδάρη καὶ τὸν διαβεβαιώνει ὅτι εἶναι ἀπόλυτος κύριος τῆς καταστάσεως. Πραγματικὰ ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα διαπιστώνεται ὅτι στὴν πρωτεύουσα, πλὴν τῆς Διλοχίας Μακρυγιάννη, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἔχει δημιουργηθῆ ἰδιόρρυθμη κατάστασι γιὰ τοὺς στασιαστές, ἡ ὑπόλοιπη φρουρὰ ἀποτελουμένη ἀπὸ πολλὰ συντάγματα καὶ ἄλλες μονάδες παντὸς ὅπλου, πειθαρχοῦν ἀπολύτως στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὴ νόμιμη κυβέρνησι τῆς χώρας. "Ολοι οἱ ἀξιωματικοί, προϊστάμενοι ὑπηρεσιῶν καὶ διοικηταὶ μονάδων, βρίσκονται στὶς θέσεις των καὶ μένουν πιστοὶ στὸν ὅρκο τους. Εἶναι σχεδὸν στὸ σύνολό τους γνωστοὶ ἀντιβενιζελικοὶ καὶ κονδυλικοὶ ἀφωσιωμένοι στὴν κυβέρνησι καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ σωματάρχης στρατηγὸς Πετρίτης, ὁ ἐπιτελάρχης του συνταγματάρχης Καράσος, ὁ φρούραρχος στρατηγὸς Μπακόπουλος, ὁ ὑποφρούραρχος συνταγματάρχης Βραχνός, ὁ διοικητὴς τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος Παπακωνσταντίνου, ὁ διοικητὴς τοῦ 34ου πεζικοῦ συντάγματος συνταγματάρχης Λάδδας, ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ συνταγματάρχης Ποντίκας, ὁ διοικητὴς τοῦ βορείου συντάγματος πυροβολικοῦ συνταγματάρχης Γερολυμάτος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων σμήναρχος Ρέππας, ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἁρμάτων μάχης ταγματάρχης Κοσίντας, ὁ διοικητὴς τοῦ προτύπου τάγματος εὐζώνων ἀντισ)αρχης Λαμπράκης, ὁ διοικητὴς τῆς Ἱππευτικῆς Σχολῆς συνταγματάρχης Δημάρατος, ὁ διοικητὴς τῆς προτύπου μοίρας πυροβολικοῦ λοχαγὸς Κουρούκλης, ὅλοι ἐν γένει οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν μονάδων Ἀθηνῶν, ἀκόμη καὶ οἱ διοικηταὶ ταγμάτων καὶ λόχων, ἐμφοροῦνται ἀπὸ νομιμόφρονα αἰσθήματα καὶ ἔχουν ἐπιλεγῆ μὲ τὴ μεγαλύτερη προσοχὴ ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν γιὰ νὰ συνθέσουν τὶς διοικήσεις τῶν στρατιωτικῶν σχηματισμῶν τῆς πρωτευούσης. "Ολοι αὐτοὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἀνεφέρουν στὸν ὑπουργὸ τους τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παρέχουν τὴ διαβεβαίωσι τῆς ἀπολύτου νομιμοφροσύνης των. Ἀκόμα καὶ στὴ σύνθεσι τῶν μονάδων ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφύτου ὑλικοῦ τῶν ὑπηρετούντων ἀνδρῶν ἀπέβλεψε μὲ προσοχὴ ὁ Κονδύλης καὶ τὶς ἐπάνδρωσε μὲ Μωραΐτες καὶ Θεσσαλοὺς κατὰ τεκμήριο ἐμφορουμένους ἀπὸ ἀντιβενιζελικὰ φρονήματα. Ἀνάλογη κατάστασι ἐπικρατεῖ καὶ στὶς μεγάλες φρουρὲς τῆς Λαρίσης καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀμφιβολία ὑπάρχει μόνο γιὰ τὴ νομιμοφροσύνη τῶν φρουρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, στὶς ὁποῖες πλεονάζει συντριπτικῶς τὸ βενιζελικὸ στοιχεῖο. Ἀλλ' οἱ ἐξελίξεις στὶς φρουρὲς αὐτὲς ἐξαρτῶνται κι' ἀπὸ τὴν ἔκβασι τῆς ἐπιχειρήσεως γιὰ τὴν ἔξοδο τοῦ στόλου ἐκ τοῦ Ναυστάθμου.

«Γάμος χωρὶς σφαχτὰ δὲν γίνεται»

ΠΡΟΣΕΘΕΣΕ δὲ ὁ ταξίαρχος Βασ. Καραχούτης αὐτά:

— "Ετσι ὁ Κονδύλης ἔχει εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας ἐνώπιόν του μιὰ εἰκόνα τῆς καταστάσεως πολὺ ἐνθαρρυντικὴ γιὰ τὴν κυβερνητικὴ παράταξι. Ἡ εὐλογημένη αἰσιοδοξία τοῦ Κονδύλη μεταδίδεται καὶ στὸν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησί του. Ἀλλ' ὁ ἀτίμητος πολιτικὸς δὲν παραλείπει καὶ στὴν περίστασι αὐτὴ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν ἀγαθὸ καὶ πρὸο χαρακτῆρα του καὶ τὸ βαθὺ αἴσθημα πατριωτισμοῦ, ποὺ πάντοτε τὸν διέκρινε, κάνοντας στὸν Κονδύλη τὴ σύστασι:

— Στρατηγέ· τοῦ λεγει, ν' ἀποφύγῃς ὅσον εἶναι δυνατὸν τὴν αἱματοχυσία.

Κι' ὁ Κονδύλης ποὺ δὲν τὸν ἐγκαταλείπει τὸ χιοῦμορ καὶ στὶς πιὸ δύσκολες ὧρες, ἀπαντᾶ στὸν πρωθυπουργό:

— Κύριε Πρόεδρε, «γάμος χωρὶς σφαχτὰ δὲ γίνεται...».

Ἀλλ' ἀμέσως σπεύδει νὰ παράσχῃ στὸν πρωθυπουργὸ τὴ σοβαρὴ διαβεβαίωσι: «Μὴν ἀνησυχεῖς, κύριε πρόεδρε, θὰ φεισθῶ ὅσο μπορῶ τοῦ αἵματος τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν».

Ὁ Τσαλδάρης κάθεται σὲ μιὰ ἀναπαυτικὴ πολυθρόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία παρακολουθεῖ μὲ ἡσυχία τὰ ἐκτυλισσόμενα μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Μένει ἀμέτοχος ἀπὸ κάθε ἐπέμβασι στὸ ἔργο τοῦ Κονδύλη, γιατὶ βεβαίως δὲν ἐζήλωσε ποτὲ ὁ ἀτίμητος πρωθυπουργὸς τὴ δόξα τῶν στρατηγῶν. Μόνο σὲ μιὰ στιγμὴ σηκώνεται ξαφνικὰ καὶ πλησιάζει τὸν Κονδύλη, στὸν ὁποῖο κάτι λέγει σὲ ὕφος κάπως ἐμπιστευτικό. Ὁ παρευρισκόμενος κοντὰ στὸν Κονδύλη τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἀνεφιὸς τοῦ Φώτης Κατσιάμπας (μετέπειτα βουλευτὴς Τρικάλων) τεντώνει τὸ αὐτί του καὶ συλλαμβάνει τὴ στιχομυθία.

— Στρατηγέ· λέγει ὁ Τσαλδάρης ἀπευθυνόμενος στὸν Κονδύλη, γιατὶ ἀφήνεις ἀχρησιμοποίητο τὸν Τάδε στρατηγό, ποὺ εἶναι καλὸς καὶ ἔμπιστός μας;

— Καὶ βεβαια· ἀπαντᾶ ὁ Κονδύλης, καλὸς εἶναι ὁ Τάδε στρατηγός. Μόνο ποὺ σιχαίνεται τὰ αἵματα!

Καὶ ὁ Π. Τσαλδάρης ἀπέρχεται σιωπηλός.

Ἀλλὰ ἡ «καθαρόαιμη» κονδυλικὴ ἄποψι δὲν ὁλοκληρώνεται ἐδῶ. Ὁ πιστὸς ὑπασπιστὴς τοῦ «Κεραυνοῦ» ἔχει νὰ μᾶς ἱστορήσῃ καὶ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ φιλοσοφία τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ ὁ πρωτογονισμὸς της. — «Εὔκολο εἶναι νὰ ἀναπνέῃς στὸν ἀέρα τὸν στρατῶνα τοῦ Μακρυγιάννη». — «Κύριε πρόεδρε, ταῦ ἔχετε ἐμπιστοσύνη;».

ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ ΣΕ 6 ΜΗΝ
INTERNATIONALES INSTITUT

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Στὴν Ἀθήνα ἀπὸ 15
Στὴν ἐπαρχία ἀπὸ 22

ΚΟΥΖΙΝΕΣ
ΠΙΤΣΟΣ
'ΛΑΜΔΑ-ΑΛΦΑ'

Με άπόρρητα κείμενα
και ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η «ΚΑΘΑΡΟΑΙΜΗ» ΚΟΝΔΥΛΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν λέγει: «"Αστα αὐτά, Σαράφη... Τὰ ξέρω»!

«ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΡΑ ΑΡΧΙΖΕΙ»

88ον

Η φιλοσοφία τοῦ Γεωργίου Κονδύλη ἦταν ἀδυσώπητη στὴν ἁπλότητά της καὶ στὸν πρωτογονισμό της: «Ἐ ἄμος χωρὶς σφαχτὰ δὲν γίνεται»! Αὐτὴ τὴν ἀπάντησι ἔδωσε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὸν πρωθυπουργό του, ὅταν ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης τοῦ ἔκανε τὴ σύστασι: «Στρατηγέ, νὰ ἀποφύγης ὅσον εἶναι δυνατὸν τὴν αἱματοχυσίαν». Μόλις ὅμως ὁ «νικητὴς τοῦ Κιθαιρῶνος» ἀντελήφθη ὅτι τὰ «περὶ σφαχτῶν» ἐπέτειναν τὴν ἀγωνία τοῦ κυβερνήτη τῆς χώρας, ἔσπευσε νὰ διορθώση τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ τὸν διαβεβαιώση: «Μὴν ἀνησυχεῖς, κύριε πρόεδρε. Θὰ φεισθῶ ὅσο μπορῶ τοῦ αἵματος τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν». (Καί, ἴσως, γιὰ νὰ δείξη συνέπεια στὴν ὑπόσχεσί του, ἔφθασε μέχρι τὸ σημεῖο τοῦ νὰ δεχθῆ τὴν ἀπόκρυψι τοῦ ἀπαισίου φόνου τοῦ στρατιώτη τῶν ἁρμάτων μάχης Κωνσταντίνου Βαλιούλη, ἀπόκρυψι ποὺ συνετέλεσε βασικὰ στὸ νὰ μὴ καταδικασθοῦν σὲ θάνατο καὶ νὰ μὴν ἐκτελεσθοῦν οἱ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι στασιασταὶ τοῦ Μακρυγιάννη). "Ολα δὲ αὐτὰ (τὰ ἰδιαιζόντως ἐνδεικτικὰ γιὰ τὴν ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἀνώμαλη ἐκείνη ἐποχή), πέρα ἀπὸ τὴ σκωπτικὴ διάθεσι τοῦ πρωταγωνιστῆ τῆς Φαιᾶς Πέτρας γιὰ τὸν στρατηγὸ ποὺ «σιχαινόταν τὰ αἵματα» καὶ πέρα ἀπὸ τὸν ἀπροσδόκητο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἴδιου τοῦ «Κεραυνοῦ» ὡς «ἐξέπερ τῶν ἐμφυλίων πολέμων»!

— Πάντως μοῦ λέει ὁ ταξίαρχος Βασ. Καραχούτης συνεχίζων τὴν ἱστόρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴν «καθαρόαιμη» κονδυλικὴ ἄποψι, ἡ προσοχὴ τοῦ Κονδύλη στρέφεται, τὶς πρῶτες ἐκεῖνες στιγμές, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν διλοχία τοῦ Μακρυγιάννη. Γιὰ τὴ Σχολὴ Εὐελπίδων ἀναθέτει ἁπλῶς τὴν ἐπιτήρησί της στὴν παρακειμένη Ὑπαρτικὴ Σχολή. Εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ Γιάννης Τσιγάντες δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ κινητοποίηση τοὺς εὐέλπιδες, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἐδέχοντο σὲ καμμιὰ περίπτωσι νὰ στραφοῦν κατὰ τοῦ νομίμου κράτους. Ἐλπίζει ἐπίσης ὅτι κάτι παρόμοιο θὰ συμβῆ καὶ μὲ τὴ διλοχία Μακρυγιάννη. Οἱ ἄνδρες τῆς διλοχίας καταγόμενοι σὲ σημαντικὴ ἀναλογία ἀπὸ τὰ Τρίκαλα, ὅπου πολιτεύεται προσωπικῶς ὁ Κονδύλης, δὲν εἶναι εὔκολο νὰ στραφοῦν ἐναντίον του. Ἐξερχόμενοι τοῦ στρατῶνος θὰ διαρρεύσουν. Γι' αὐτὸ ὁ Κονδύλης σὲ κάποια στιγμὴ λέγει γιὰ τοὺς στασιαστὰς ὅτι κατέλαβαν τὰ στρατιωτικὰ κτίρια, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν κύριοι καὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Μάλιστα, ὅπως ἀποκαλύφθηκε ἀργότερα, οἱ τσολιάδες τοῦ Μακρυγιάννη εἶχαν ἐκδηλώσει ἐχθρικὲς διαθέσεις κατὰ τῶν στασιαστῶν.

«Εὔκολο νὰ ἀνατινάξη στὸν ἀέρα»

Ἐξηγῶν δέ, ὁ Βασ. Καραχούτης, τὴν ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη ἐπίσημη μεταχείρισι τῶν συνωμοτῶν τοῦ Μακρυγιάννη, κατὰ τὶς πρῶτες ὧρες τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀνταρσίας, μοῦ ἱστόρησε:

— Εὔκολο εἶναι στὸν Κονδύλη ν' ἀνατινάξη στὸν ἀέρα τὸ στρατῶνα τοῦ Μακρυγιάννη καὶ νὰ γεμίση τὸν ὁρίζοντα μὲ κομμένα πόδια καὶ χέρια τῶν τσολιάδων. Ἀλλ' αὐτὸ οὔτε ἡ στρατιωτικὴ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλει οὔτε ἡ στρατιωτικὴ σύνεσι τὸ ἐπιτρέπει. Ὁ Κονδύλης καταρτίζει ἕνα μικτὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖο θέτει ὑπὸ τὴ διοίκησι τοῦ συνταγματάρχου Τρεπεκλῆ, προσωπάρχου τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, μὲ ἀποστολὴ τὴν κύκλωσι τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ τῶν στασιαστῶν σὲ παράδοσι. Πρῶτα δίδει διαταγὴ στὸν διοικητὴ τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων ἀντισυνταγματάρχη Λαμπράκη νὰ μεταβῆ ἐπικεφαλῆς τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως ποὺ τάγματος καὶ νὰ καταλάβη θέσεις παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη κάποιος στενὸς φίλος τοῦ Κονδύλη ἀποτολμᾶει μιὰ παρατήρησι:

— Κύριε πρόεδρε· τοῦ λέγει. Ἐχετε ἐμπιστοσύνη στὸ Λαμπράκη; Παλιὸς βενιζελικὸς αὐτός, εἶναι ὕποπτος...

— Κι' ἂν εἶναι ὕποπτος· ἀπαντᾶ ὁ Κονδύλης, πρέπει νὰ τὸν ὀφήσω στὰ νύχια μου; Θὰ ἴδης ὅτι ὁ Λαμπράκης εἶναι ἀξιωματικὸς πιστὸς στὸν ὅρκο του.

Πραγματικὰ ἡ διαγωγὴ τοῦ Λαμπράκη ὑπῆρξε τελικὸς ἄφογος.

Συγχρόνως, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Κονδύλη, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τοὺς στρατῶνες τῆς ἡ Πρότυπος Μοῖρα Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησι τῆς λοχαγοῦ Κουρούκλη, ἐκ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Κονδύλη, καὶ ὁ μὲν ἕνας οὐλαμὸς (2 πυροβόλα) τάσσεται στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὁ δὲ ἄλλος κατευθύνεται πρὸς τοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη. Ἐπίσης κατόπιν προφορικῆς διαταγῆς τοῦ Κονδύλη καταρτίζεται ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν 5ον λόχο τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος καὶ μιὰ διμοιρία πολυβόλων μὲ τὸ λοχαγὸ Μουρίκη καὶ τοὺς ἀνθυπολοχαγοὺς Καραμπότσο καὶ Κρεβατᾶ καὶ ἀπὸ μία πυροβολαρχία τοῦ 2ου συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ μὲ τὸ λοχαγὸ Στυλ. Ταβουλάρη. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τίθεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου Ἰω. Πλυτζανοπούλου ποὺ εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἐμπίστων ἀξιωματικῶν φίλων τοῦ Κονδύλη. Καὶ τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ κατευθύνεται πρὸς τοὺς στρατῶνες Μακρυγιάννη, τοὺς ὁποίους ἀποκλείει ἀπὸ Δυσμὰς καὶ Νότο.

"Ενα «ἰσχυρὸ ψυχικὸ τραῦμα»

Καὶ ὁ παλαιότερος ὑπασπιστὴς τοῦ Γ. Κονδύλη συνέχισε:

— Τὴν κυρία κροῦσι πρὸς τοὺς στασιαστὲς ἀναθέτει ὁ Κονδύλης στὸν ταγματάρχη Νικ. Κοσίντα ἐκ τῶν ἐμπίστων φίλων του. Πρὸς τὸν Κοσίντα ὁ Κονδύλης ἔχει ἐξαιρετικὴ ἀδυναμία καὶ μεγάλη ἐκτίμησι. Τὸν ἔχει πάντοτε κοντά του ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν κι' ὁ ἴδιος στὸ στρατό. "Οταν ἀργότερα ψυχράνθηκαν οἱ σχέσεις των στὴν περίοδο τῆς βασιλικῆς παλινορθώσεως ὁ Κονδύλης ὑπέστη μεγάλη ψυχικὴ δοκιμασία. Γιὰ δυὸ ἀνθρώπους εἴδαμε τὸν Κονδύλη νὰ παίρνη τόσο μεγάλη στενοχώρια. Γιὰ τὸν Κοσίντα καὶ τὸν Ἀναστ. Μισυρλόγλου, βουλευτὴ Θεσσαλονίκης καὶ πρώην ὑπουργὸ καὶ ἀργότερα καθηγητὴ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε νὰ τὸν ἀκολουθήση τότε στὴ νέα πολιτική του. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποχωρισμοῦ του ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς φίλους του ὁ Κονδύλης ὑπέστη ἰσχυρὸ ψυχικὸ τραῦμα. Ὁ τραχὺς στρατιώτης εἶχε τὸν αἰσθηματισμό του, ποὺ μόνον ὅσοι ἔζησαν κοντά του μπόρεσαν νὰ τὸν διαγνώσουν.

Πρὶν ἐξορμήση ὁ Κοσίντας κάνει μιὰ ἀπόπειρα ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς γιὰ νὰ μεταπείση τοὺς στασιαστὲς νὰ παραδοθοῦν. Συνοδευόμενος ἀπὸ μερικοὺς φαντάρους μεταβαίνει στοῦ Μακρυγιάννη καὶ κάνει ἕνα ζωηρὸ διάλογο ἀπὸ μακρυὰ μὲ τὸν Σαράφη, ποὺ μένει ἀμετάπειστος. Κατὰ τὴν ἀποχώρησί του τραυματίζεται ἀπὸ σφαῖρα πολυβόλου στὸ μάγουλο.

Ὁ ταγματάρχης Κοσίντας κατόπιν προφορικῆς διατυπώσεως τοῦ Κονδύλη ἐπιχειρεῖ ἔφοδο κατὰ τῶν στρατώνων τοῦ Μακρυγιάννη ἀπὸ τὴν κυρία πύλη ἐπικεφαλῆς δύο ἁρμάτων μάχης συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν ὑπολοχαγὸ Σπήλιο Μιχ., ἀφωσιωμένον ἐπίσης φίλο τοῦ Κονδύλη. Ἀλλὰ ἐκεῖ δέχονται καταιγιστικὰ πυρὰ πολυβόλων καὶ τραυματίζονται σοβαρῶς καὶ οἱ δύο. Ἀμέσως διακομίζονται μὲ πολλὰ τραύματα ὁ καθένας στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο, ὅπου ἀργότερα τοὺς ἐπισκέπτεται ὁ Κονδύλης καὶ ἐκφράζει τὴ θλῖψι του γιὰ τὸν τραυματισμό τους...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κλοιὸς τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων περισφίγγεται συνεχῶς στοὺς στρατῶνες τοῦ Μακρυγιάννη. Ὁ Κονδύλης διατάσσει νὰ γίνη βολὴ πυροβολικοῦ. Ἡ πυροβολαρχία τοῦ Κουρούκλη τίθεται σὲ δράσι καθὼς καὶ ἡ πυροβολαρχία τοῦ ἀποσπάσματος Πλυτζανοπούλου. Πέφτουν περὶ τὶς 40 βολές. Μερικὲς ὁπλοβομβίδες τοῦ Πλυτζανόπουλου πέφτουν στὸ προαύλιο τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη. Οἱ στασιασταὶ ἐξαναγκάζονται σὲ παράδοσι.

(«"Αστα αὐτά, Σαράφη»)

Τελείωσε δὲ ὁ ταξίαρχος Βασ. Καραχούτης τὴν ἱστόρησί του ἔτσι:

— Πλησιάζει ἡ ὥρα 2 τὸ ξημέρωμα τῆς 2ας Μαρτίου, ὁπότε ἀκούγεται τὸ κουδούνι τοῦ τηλεφώνου τοῦ Κονδύλη. Εἶναι ὁ Σαράφης καὶ ζητεῖ νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ Κονδύλης παίρνει τὸ ἀκουστικὸ στὰ χέρια του καὶ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν διεξάγεται ἡ ἑξῆς στιχομυθία:

ΚΟΝΔΥΛΗΣ. Ἀκούω, Σαράφη, τί θέλεις;

ΣΑΡΑΦΗΣ. Κύριε πρόεδρε, ἀπεφασίσαμε νὰ τερματίσουμε τὴν ἀντίστασι καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ ὁρίσετε ἀξιωματικὸ νὰ παραδοθοῦμε...

ΚΟΝΔΥΛΗΣ. Νὰ παραδοθῆτε στὸν Τρεπεκλῆ καὶ τὸν Πλυτζανόπουλο.

ΣΑΡΑΦΗΣ. Ἐλπίζω, κύριε πρόεδρε, νὰ μὴ διατρέξουμε κίνδυνο κατὰ τὴ μεταφορά μας...

ΚΟΝΔΥΛΗΣ. Θὰ δώσω διαταγές, Σαράφη, γιὰ τὴν ἀσφαλῆ μεταφορά σας. Ἐγὼ προσκυνημένα κεφάλια δὲν κόβω...

Σὲ λίγη ὥρα ὁ Σαράφης, ὁ Τσιγάντες καὶ λοιποὶ στασιασταὶ τοῦ Μακρυγιάννη μεταφέρονται στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ κλείνονται σὲ ἕνα γραφεῖο ὅπου ἀρχίζει ἡ προανάκρισι. Ὁ Σαράφης ζητεῖ νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιον τοῦ Κονδύλη, ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται ἀμέσως καὶ διεξάγεται μεταξὺ των ὁ κάτωθι διάλογος:

ΚΟΝΔΥΛΗΣ. Ὁρίστε, Σαράφη, τί συμβαίνει;

ΣΑΡΑΦΗΣ. Κύριε πρόεδρε, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω κατηγορηματικῶς ὅτι ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος δὲν ἔχει καμμίαν ἀνάμιξιν εἰς τὸ κίνημα. Ἐτέλει ἐν ἀγνοίᾳ...

ΚΟΝΔΥΛΗΣ. "Αστα αὐτὰ Σαράφη... Τὰ ξέρω αὐτὰ καὶ μόνος μου. Ἂν θέλης τίποτε ἄλλο νὰ μᾶς πῆς...

ΣΑΡΑΦΗΣ. Μόνον αὐτὴ τὴ διευκρίνησι ἤθελα νὰ κάμω...

Καὶ κάνοντας μεταβολὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο. Ἔτσι ἔληξε ἡ στάσι τοῦ Μακρυγιάννη.

Πάντως ὁ Κονδύλης παρατείνει τὴν παραμονὴ του στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μετὰ τὴν παράδοσι τῶν στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη. Παρακολουθεῖ ἀγρύπνως τὴν ἐξέλιξι τῆς καταστάσεως στὶς ὑπόλοιπες φρουρὲς. Ἰδίως τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ἐπίσης ἐνημερώνεται συνεχῶς γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῆς ἐπιχειρήσεως ποὺ ἀποβλέπει στὴν παρεμπόδισι τῆς ἐξόδου τοῦ στόλου ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο. Τελικῶς ὅμως ὁ στόλος κατορθώνει καὶ ἀποπλέει ἐκ τοῦ Ναυστάθμου περὶ τὴν 3η πρωινὴ ὥρα. Τότε ὁ Κονδύλης ἑτοιμάζεται νὰ φύγη γιὰ τὸ σπίτι του γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ. Κάποιος ἀπὸ τὸ περιβάλλον του παρατηρεῖ:

— Κύριε πρόεδρε, τί θὰ κάνη ὁ στόλος ἀφοῦ πλέον τὸ κίνημα ἔληξε καὶ μάλιστα τόσο γρήγορα (ἐννοῶν τὴν παράδοσι τοῦ Μακρυγιάννη). Κι' ὁ Κονδύλης ἀπαντᾶ:

— Κάνεις λάθος. Τὸ κίνημα τώρα ἀρχίζει!

Πραγματικὰ ὁ Κονδύλης μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ ἁρπαγὴ τοῦ στόλου συνδέεται μὲ τὴν ἐκδήλωσι στασιαστικῶν ἐνεργειῶν στὰ σημεῖα ὅπου λόγω τῆς συνθέσεως τῶν μονάδων ὑπερτερεῖ τὸ βενιζελικὸ στοιχεῖο, δηλαδὴ στὴ Βόρειο Ἑλλάδα, λαβαίνει ἐγκαίρως δραστικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι ἐνὸς τέτοιου ἐνδεχομένου. Ἀπὸ τὴν πρώτη ὥρα δίνει διαταγὴ στὸ σωματάρχη Παναγιωτάκο τοῦ Γ' Σ.Σ. νὰ τοποθετήση πυροβολικὸ στὸ Καραμπουρνοῦ γιὰ νὰ παρεμποδίση τυχὸν ἀπόπειρα τοῦ στόλου νὰ εἰσπλεύση στὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπίσης ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς διατάσσει νὰ ἀναχωρήση τὸ σύνταγμα Ναυπλίου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν διοικητὴ του συνταγματάρχη Ἀντωνάκη καὶ καταύθυνσι τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ ἐνισχύση τὴν ἐκεῖ φρουρά. Ἀνάλογη διαταγὴ ἐκδίδει καὶ πρὸς τὸ 1ο σύνταγμα Ἀθηνῶν γιὰ νὰ ἑτοιμασθῆ καὶ ἀναχωρήση γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ διοικητὴ του συνταγματάρχη Κ. Παπακωνσταντίνου. Παραλλήλως διατάσσει τὸ σμηναρχο Ρέππα νὰ παρακολουθήση μὲ τὰ ἱερόπλανα τὴν πορεία τοῦ στόλου.

Καὶ προσανατολίζεται ἤδη πρὸς τὴν ἰδέα νὰ μεταβῆ ὁ ἴδιος στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ ἀντιμετωπίση τὴν κατάστασι στὴ Βόρειο Ἑλλάδα.

Ἐδῶ κλείνει ἡ θεώρησι τῶν γεγονότων τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν «καθαρόαιμη» κονδυλικὴ σκοπιά. Ἀλλὰ ὁ λόγος φέρνει καὶ τὸν ἀντίλογο. Τὸν δὲ ἀντίλογο ἐνσάρκωσε, τότε, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Λόγος καὶ ἀντίλογος, θέσις καὶ ἀντίθεσις. — Ὡρισμένοι αἰώνιοι καὶ ἀκατάλυτοι νόμοι καὶ κανόνες. — Ἡ θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ. — Δριμύτατο κατηγορητήριο κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. — Τὸ ἐναυσμα τῆς «μοναναμαχίας» τῶν δύο πολιτικοστρατιωτικῶν ἡγετῶν. — «Πῶς ἐλησμόνησε τὰς λυκοπαγίδας;». — Τί ἐγίνετο στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ τί στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ. — Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν κατάληψι τοῦ Ναυστάθμου ἀπὸ τοὺς στασιαστάς. — Τί θὰ ἔκανε «ἕνας ἁπλοῦς δεκανέας». — «Αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τοῦ Χατζηκυριάκου». — "Οπου ἀντὶ τοῦ ὑπουργείου ἐμφανίζονται «ἀνώνυμοι ἑταιρίαι». — Τὰ κανόνια ποὺ ἔπρεπε νὰ δράσουν ἀναζητοῦνται, ἀλλὰ δὲν ἀνευρίσκονται!

ΤΗΛΕΟΡΑΣΙΣ
Metz
ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ
ΟΘΟΝΗ
ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΜΜ. ΜΑΡΑΓΚΑΚΗΣ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 4 — Τηλ. 632.388

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

'Ο 'Ιωάν. Μεταξᾶς κατηγορεῖ δριμύτατα τὸν Γ. Κονδύλη

«ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ»

89ον

Ο ΛΟΓΟΣ ἔχει πάντοτε τὸν ἀντίλογό του. 'Η δράσις γεννᾶ τὴν ἀντίδρασι. 'Η θέσις φέρει τὴν ἀντίθεσι. Καὶ τὰ νομίσματα ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν ἔχουν δύο ὄψεις. Τὸ κάθε τι δὲ πρέπει νὰ ἀναζητῆται καὶ νὰ ἐρευνᾶται ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε κατεύθυνσι. Τότε μόνο μπορεῖ νὰ γραφῆ αὐτὸ ποὺ λέμε: 'Ιστορία χωρὶς προκατάληψι. 'Αψιμυθίωτη ἱστορία, δηλαδή, ποὺ μπορεῖ ἑνὰ ἀνοίξη τὰ μάτια καὶ νὰ εὐρύνη τὸ μυαλό» —νὰ διδάξη καὶ νὰ φρονηματίση. Καὶ νὰ φωτίση τὸν μακρὺ καὶ δύσκολο δρόμο ποὺ δὲν διακόπτεται ἀπὸ ποικίλα ἠθικὰ ἢ πραγματικὰ ἐμπόδια, ἀλλὰ ποὺ τερματίζεται στὴν μὲ ἀκριβολογία γνῶσι. 'Ετσι ἐκεῖνος ποὺ βλέπει καὶ τὶς δυὸ πλευρὲς κάθε πράγματος (καὶ τὴν θετικὴ καὶ τὴν ἀρνητική) δὲν δυσκολεύεται νὰ φθάση σὲ ὀρθὰ συμπεράσματα. Νὰ καταλήξη μόνος του (ἐλεύθερα καὶ ἀνεπηρέαστα), ἐκεῖ ὅπου τυχὸν ἄλλοι, εἴτε ἀπὸ συναίσθημα εἴτε ἀπὸ σκοπιμότητα, προσπαθοῦν — καλοπροαίρετα ἢ παραπλανητικὰ —νὰ τὸν ὁδηγήσουν.

Οἱ κανόνες καὶ οἱ νόμοι αὐτοὶ —αἰώνιοι καὶ ἀκατάλυτοι— ἰσχυσαν καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Δύο ἄνδρες: ὁ Γεώργιος Κονδύλης (προερχόμενος ἀπὸ τὸν παλαιὸ βενιζελικὸ κόσμο) καὶ ὁ 'Ιωάννης Μεταξᾶς (σφοδρός, ἀπὸ τῆς πρώτης σχεδὸν στιγμῆς, πολέμιος τοῦ 'Ελευθερίου Βενιζέλου), εὑρέθησαν τότε σὲ πλήρη ἀντίθεσι, ἂν καί, πρὸς βραχὺν καιρόν, ἀντιμετώπισαν κοινὸν ἐχθρόν: τοὺς συνωμότας καὶ τὴν συνωμοσίαν.

'Αφοῦ, λοιπόν, εἴδαμε τὴν θεώρησι τῆς ἀρχικῆς φάσεως τοῦ κινήματος (πέρα ἀπὸ τὶς ἄλλες μαρτυρίες), καὶ ἀπὸ τὴν καθαρῶς κονδυλικὴ σκοπιὰ (καὶ πρὶν προχωρήσουμε στὴν ἀναλυτικὴ ἱστόρησι τῶν ὅσων συνέβησαν τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ καὶ τὶς ἑβδομάδες ποὺ ἀκολούθησαν), θὰ πρέπει νὰ γνωρίσουμε καὶ τὴν ὁλοτελα ἀντίθετη —ἐφ' ὅσον, μάλιστα, ὑπῆρξε— πλευρά. Καὶ νὰ ἰδοῦμε τὴν θεώρησι τῶν ἐγγενοτων τοῦ Μαρτίου, καὶ εἰδικώτερα τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ τῶν πρώτων ὡρῶν, καὶ ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ, ὁ ὁποῖος ἐνάμισυ χρόνο ἀργότερα ἠγήθη τῆς Μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου 1936.

«Μονομαχία» Γ. Κονδύλη — Ι. Μεταξᾶ

ΑΦΟΡΜΗ στὴν θεώρησι τοῦ κινήματος ἀπὸ ἐντελῶς διαφορετικὴ θέσι (λόγος καὶ ἀντίλογος), μὲ ἐμονομάχους» τοὺς Γεώργιο Κονδύλη καὶ 'Ιωάννη Μεταξᾶ, ἔδωσαν —ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ τὰ διάφορα ἄλλα — καὶ ὡρισμένες «ἀντικονδυλικὲς» δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν 'Ελευθεροφρόνων ('Ιω. Μεταξᾶ), στὶς ὁποῖες ὁ ἀρχηγὸς τοῦ 'Εθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος (Γ. Κονδύλης) ἀπήντησε (18 Μαΐου 1935) ἔτσι:

> ...Βεβαίως ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ἄνδρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠκούσθη ὁ τεράστιος παραλογισμὸς ὅτι, «ἀφοῦ ἐπὶ μίαν διετίαν ἠγωνίσθημεν μὲ τοιαύτην ἀνισότητα δυνάμεων ἐν τῷ στρατῷ νὰ στηρίξωμεν τὴν κατάστασιν καὶ ἀφοῦ τελευταίως ἐπαλαίσαμεν ἐπὶ δέκα ἡμέρας εἰς τὸν Στρυμόνα διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν 'Εθνικὴν Νίκην, ἔπρεπε νὰ παραπεμφθῶμεν εἰς δίκην διὰ νὰ κενώσωμεν τὴν θέσιν μας καὶ ἠμποράεση οὕτω νὰ τὴν καταλάβη ὁ κ. Μεταξᾶς, δὲν πρέπει νὰ περιμένη κανεὶς οὔτε λογικὴν οὔτε πολιτικὴν ἠθικὴν περισσοτέραν...

Αὐτὸ ἦταν τὸ ἔναυσμα. Καὶ τότε, τὸ «ἄλλο ἐγώ» τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ, ὁ δημοσιογράφος 'Ιωάννης Διάκος, ἐκφράζων τὶς ἀπόψεις τοῦ πρώτου, ἀντεπετέθη καὶ ἔγραψε:

> ...Λυπούμεθα. 'Αλλὰ παρ' ὅλους τοὺς ἀφορισμοὺς περὶ μείζονος πολιτικῆς ἠθικῆς, οἱ ὁποῖοι προσλαμβάνουν μεγαλυτέραν τῶ ὄντι δραματικότητα, ὅταν προέρχωνται ἀπὸ τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, θεωροῦμεν ἑαυτοὺς ἀπαραβάτως ὑποχρεωμένους νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δίκης. Τοσούτω μᾶλλον, καθόσον δικαστήριον, ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρόκειται νὰ εἶναι ἡ δημοσία γνώμη, πρόκειται νὰ εἶναι ὁ 'Ελληνικὸς Λαός, ὅστις κατὰ συγκυρίαν ἔχει κληθῆ καὶ εἰς ἐκλογάς. Εἰς ἐκλογάς, αἱ ὁποῖαι, ἂν συμβῆ νὰ ἀργήσουν νὰ γίνουν, θὰ τὸ ὀφείλουν αὐτὸ εἰς τὴν φλογερὰν τοῦ κ. Π. Τσαλδάρη ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐπιτύχη τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτὰς τῶν Φιλελευθέρων, διὰ λόγους εὐνοήτους, καὶ ὄχι εἰς ὅσα ἐξακολουθοῦν νὰ διασπείρουν οἱ περὶ τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἀδιόρθωτοι ἄνθρωποι, εἴτε διότι, δὲν ἔχουν ἀποκτήσει ἀκόμη τὴν πεῖραν προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀκόμη δὲ καὶ παθημάτων καθ' ἡ νεοπροσήλυτοι οἱ μὲν, εἴτε διότι κατώρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν ὅτι δὲν στερεῖται ἡ ἀνασχόλησις πρακτικῆς σπουδαιότητος, οἱ δέ.

> Καιρὸς εἶναι ν' ἀντιληφθῆ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ καιρὸς εἶναι νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅλοι, ὅτι πολιτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι δὲν ἔχομεν ὑποχρεώσεις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἀλλήλων μόνον. 'Αλλ' ὅτι ἔχομεν ὑποχρεώσεις καὶ ἀπέναντι τῆς δημοσίας γνώμης, τῆς ὁποίας ἄλλως τε εἰσπράττομεν τὰς φωφους, οἱ πολιτικοί, καὶ τὴν δραχμὴν τῆς κυκλοφορίας οἱ δημοσιογράφοι. Καὶ μεταξὺ τῶν ὑποχρεώσεών μας αὐτῶν ὑψίστην ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πλήρους καὶ ἀνεπιφυλάκτου διαφωτισμοῦ της, ἡ παράλειψις ἐκπληρώσεως τῆς ὁποίας καταντᾶ νὰ εἶναι ἐσχάτη ἀνηθικότης καὶ πραγματικὴ προδοσία, ὅταν διέρχεται ἔνας λαὸς τὴν τρομερὰν κρίσιν τῆς ὁλοσχεροῦς ἀποσυνθέσεώς του τῆς κρατικῆς, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς κοινωνικῆς εἰς τὴν ὁποίαν ὡδήγησε τὸν 'Ελληνικὸν Λαὸν ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη - Κονδύλη.

> Εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς μας αὐτῆς τῆς ἱερωτάτης, δὲν θὰ ἰσχύση νὰ μᾶς σταματήση οὐδὲν ἀπολύτως.

> "Αν δὲν τὸ γνωρίζη ὁ ἴδιος, ἠμπορεῖ νὰ πληροφορηθῆ ὁ κ. Γ. Κονδύλης ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν ἢ τὸν συναρχηγὸν του κ. Π. Τσαλδάρην καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, πόσον σκληρὰν ἔχομεν τὴν κεφαλὴν εἰς τοιαύτας περιπτώσεις. Καὶ πόσον μᾶς ἐξάλισαν αἱ ἀπειλαί, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἦσαν καθόλου ἱλαροτραγωδικαί, ὅπως εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν.

> "Αλλως τε πρέπει νὰ εἶναι καὶ κατευθυσιασμένος ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διότι μὲ τὸ νὰ φέρωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ μὲ τὸ νὰ θέσωμεν ὑπὸ τὴν ἐκτίμησιν τῆς δημοσίας συνειδήσεως ὡρισμένα πράγματα, παρέχομεν τὴν πολύτιμον εὐκαιρίαν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, νὰ μᾶς ἀποδείξουν μοχθηροὺς θορυβοποιοὺς ἢ καὶ ἀθλίους ἔστω συκοφάντας, ἂν πράγματι εἴμεθα τοιοῦτοι...

Δριμὺ κατηγορητήριο

ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ δὲ ὁ 'Ιωάννης Διάκος στὴν διατύπωσι τῶν ἀπόψεων τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ, συνέχιζε:

> ...Ἐπανερχόμενοι, λοιπόν, εἰς τὴν (προπαρατεθεῖσαν) περικοπὴν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Γ. Κονδύλη παραμερίζομεν τὰ περὶ «ἀνισότητος δυνάμεων ἐν τῷ Στρατῷ», εἰς τὴν ὑπόμνησιν τῶν ὁποίων ἐξακολουθεῖ νὰ ριφοκινδυνεύη, παραμερίζομεν ἀκόμη καὶ τὰ περὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας πάλης εἰς τὸν Στρυμόνα μὲ τὰς χιόνας καὶ τὴν ὁμίχλην ἡ ὁποία πάλη, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν, ἠμποροῦσε νὰ διαρκέση ὅσον καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, ἂν δὲν ἐξεδιάζετο ἡ ἔκδοσις κάποιων πρωθυπουργικῶν δηλώσεων πρὸς τὸν Τύπον καὶ ἂν δὲν διέλυαν τοὺς στασιαστὰς τὰ κανόνια τοῦ Σακελλαρίου καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ἀεροπόρων.

> Καὶ εἰσερχόμεθα, ξεκινοῦντες μὲ τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων καὶ ἀπὸ τὴν μέσην τῶν εὐθυνῶν, εἰς τὴν δράσιν τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος.

> Αὐτήν, διατί τὴν ἐλησμόνησε καὶ διατί τὴν παρέλειψε; Πῶς ἐλησμόνησε τὰς «λυκοπαγίδας»;

> Παρακαλεῖται, λοιπόν, ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν νὰ ἐξηγήση, ὄχι πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὴν κρίνουσαν δημοσίαν συνείδησιν, ὅσας ἀπορίας προκαλεῖ ἡ κατωτέρω ξηρὰ ἀφήγησις:

> 'Ολίγον μετὰ τὴν ὀην ὥραν τοῦ ἀπογεύματος τῆς 1ης Μαρτίου, ἡμέρας Παρασκευῆς, κατέφθαναν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἄνθρωποι πληροφορημένοι περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν στασιαστῶν εἰς τὸν Ναύσταθμον. Εὑρῆκαν ἐκεῖ τὸν κ. πρωθυπουργὸν πληροφορημένον καὶ αὐτὸν ὅτι ἐκάτι εἶχε συμβῆ εἰς τὸν Ναύσταθμον», σαστισμένον καὶ ἀοριστολογοῦντα.

> 'Αμέσως κατόπιν ἀφίγθη ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπουργούς, ὅστις εἶχε διέλθει ἀπὸ τὴν Εἰδικὴν 'Ασφάλειαν καὶ εἶχε λάβει γνῶσιν τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχαν ἐκεῖ.

> Μαζὶ μὲ τὸν ὑπουργὸν αὐτόν, ἄνθρωποι ἐξεκίνησαν μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας καὶ ἔφθασαν ἐπιγόντως εἰς τὸ ἐγγύτατα ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν καὶ νὰ πληροφορήσουν κατόπιν οἱ ἴδιοι τὸν κ. πρωθυπουργὸν πῶς ἀντιμετώπιζεν ὁ κ. Κονδύλης τὴν κατάστασιν καὶ ποῖα ἐλάμβανε μέτρα. Εὑρῆκαν τὸν κ. Γ. Κονδύλην νὰ εἶναι ἐκεῖ. Εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὀλίγον μετὰ τὴν ὀην μ.μ. καὶ ἀπὸ ἤδη πληροφορημένος καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ναυστάθμου.

> Καὶ ἂν ἀκόμη συνέβαινε εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γ. Κονδύλη νὰ εὑρίσκετο ἕνας ἁπλοῦς δεκανεύς, καὶ ἂν ἀκόμη συνέβαινε τὸ ἀπίθανον ἕνας ἁπλοῦς δεκανεὺς νὰ εὑρίσκετο δεβαρημένος μὲ τὴν εὐθύνην τῆς ἀντιμετωπίσεως μιᾶς ἐκδηλώσεως στάσεως, ὁ δεκανεὺς αὐτός, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι, πληροφορούμενος ὅτι κατελήφθη ὁ Πολεμικὸς Ναύσταθμος ἀπὸ τοὺς στασιαστάς, δὲν ἀντελήφθη ἀμέσως τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἔκτασιν μιᾶς τοιαύτης ἐνεργείας; Θὰ ἠμποροῦσε καὶ ὁ ἁπλοῦς ἀκόμη δεκανεὺς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι δὲν ἀντελήφθη καὶ δὲν ἐκατάλαβε καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐκτιμήση ὅτι μία τοιαύτη ἐνέργεια ἀπεκλείετο νὰ ἦτο μεμονωμένη, ἀλλὰ συνεδυάζετο καὶ μὲ ἐνέργειαν κατὰ ξηρᾶν, πρωτίστως δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ;

> "Οταν μάλιστα θὰ συνέβαινε νὰ γνωρίζη ἐπὶ πλέον ὁ δεκανεὺς αὐτός, ὅπως ἐγνώριζεν ἄριστα ὁ Γ. Κονδύλης ποῖαι προελεύσεις καὶ ποῖαν, ὁ ἴδιος ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, αἰσθημάτων ἀξιωματικούς εἶχε συσπειρώσει καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς 'Αθήνας, ὄχι δὲ κατανεμημένους, ἀλλὰ ἀμιγῶς συμπαγεῖς εἰς ὡρισμένας μονάδας τῆς φρουρᾶς 'Αθηνῶν, ἐκείνας ἀκριβῶς διὰ τὰς ὁποίας ἐφρόντιζε νὰ εἶναι πάντοτε καὶ ἰσχυρότεραι πάσης ἄλλης, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως: Καὶ ὅταν θὰ συνέβαινε νὰ γνωρίζη ἀκόμη ὁ δεκανεύς, ὅπως ἐγνώριζεν ἄριστα, ὁ Γ. Κονδύλης, ποῖαν ὁ ἴδιος ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε τὴν σύνθεσιν τῶν φρουρῶν εἰς τὴν Βέροιαν καὶ εἰς τὸ Κιλκίς, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν Βόρειον 'Ελλάδα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Λάρισαν;

> 'Ασφαλῶς ὄχι. Καὶ ὅμως εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ ψύλλου πήδημα ἐτίθετο διαρκὼς εἰς ἐπιφυλακὴν ἡ φρουρὰ τῶν 'Αθηνῶν, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔκαμνε τὴν ἐμφάνισίν του εἰς κάποιο θεωρούμενον ὕποπτον μέρος κάποιος θεωρούμενος ὕποπτος ὑπαξιωματικός, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο σπασμένος κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὰς ἐπιφυλακὰς ὁ στρατός, ὁ Γ. Κονδύλης ἐκάθητο εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐνήμερος τῶν γενομένων τοῦ Πολεμικοῦ Ναυστάθμου, οὐδὲν πράττων, οὐδὲν ἐνεργῶν, οὐδὲν διατάσσων.

> Καὶ λέγων εἰς τοὺς ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας μεταβάντας εἰς τὸ ὑπουργεῖον του ὅτι αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τοῦ Χατζηκυριάκου», τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, καὶ ὅτι τὸ καλύτερον θὰ ἦτο νὰ ἐπήγαιναν εἰς αὐτόν; 'Ο ὁποῖος κ. Χατζηκυριάκος ἀφ' ἑτέρου λέγει καὶ δημοσία διεκηρυξεν, ὡς γνωστόν, ὅτι εἰς μάτην προσεπάθει νὰ συνδεθῆ τηλεφωνικῶς μὲ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι ὁσάκις ἐζήτει ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ἐνεφανίζετο εἰς τὸ τηλέφωνον εἰς τόσον κρισίμους στιγμὰς ἄλλοτε ἡ μία καὶ ἄλλοτε ἡ ἄλλη ἀνώνυμος ἑταιρία!

> 'Εν τοσούτω οἱ ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας ἄνθρωποι, ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, περὶ ὥραν 7ην μ.μ. περίπου, εἶδαν ἐκεῖ τὸν Χατζηκυριάκον καὶ ἤκουσαν ὅσα ἐγνώριζεν οὗτος περὶ τῶν γεγονότων τοῦ Ναυστάθμου. Τοῦ ἐτόνισαν —εἶχαν μεταξὺ αὐτῶν τινὲς τὴν εἰδικότητα—τὴν ἀνάγκην κατεπειγούσης χρησιμοποιήσεως πυροβολικοῦ πρὸς δρᾶσιν κατὰ τοῦ Ναυστάθμου, διότι τὰ πλοῖα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐτοιμασθοῦν ἀμέσως καὶ νὰ ἀποπλεύσουν, μὲ μίαν δραστηρίαν δὲ καὶ ἐγκαιρον ἐπέμβασιν ἡ κατάστασις ἠδύνατο νὰ σωθῆ ἐξ ὁλοκλήρου. 'Ο κ. Χατζηκυριάκος ἀπήντησεν ὅτι τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔλεγεν καὶ αὐτός, ἀλλὰ τὰ κανόνια τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ δράσουν, τὰ διέθετε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Τὸ ὁποῖον ἀγρὸν ἠγόραζε, παρ' ὅλας τὰς λυκοπαγίδας...

'Αλλὰ ὁ ἀντίλογος (ἢ τὸ «κατηγορητήριο») τοῦ 'Ιωάννη Μεταξᾶ δὲν περιωρίζετο μόνον στὰ παραπάνω.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Σκληροτάτη ἐπίθεσις καὶ τραχεῖα κριτική. — 'Ο 'Ιωάννης Μεταξᾶς συνεχίζει τὸν ἀντίλογο. —«Δὲν τὸν ἀπησχόλει ἡ ληξις μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐκδηλωθείσης στάσεως». — «Διατὶ δὲν ἔδοθη ἀκόμη τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, κ. ὑπουργέ;». — 'Η ὥρα παρήρχετο καὶ οἱ κανονιὲς δὲν ἠκούοντο. — Τὸ ἐρώτημα ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ εἰς ἐπιφυλακὴν ἡ ἀστυνομία. — «'Επὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας παρέμεινεν τελείως ἀδρανης». —Καὶ ἂν πεζὸς ἀγγελιαφόρος ἐστέλλετο εἰς τὸν Λυκαβηττὸ θὰ ἐχρειάζετο μόνον μισὴ ὥρα!

PERKAP

ΑΣΥΖΗΤΗΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ

ΔΥΟ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ

PERKAPHON: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΚ
Οἱ 46 δίσκοι μακρᾶς διαρκείας PERK
δίσκοι ἐξ' ὅλων τῶν συστημάτων ε
"Αγγλοι καὶ ἀναλύουν καὶ ἑρμηνεύου
Εἶναι ἐπίσης οἱ μόνοι ποὺ σᾶς διδάσκ
ματική καὶ σᾶς ἐξασφαλίζουν ἀπλωμ
ἕξη μηνῶν.

PERKAPHON: ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΕΤΑΔΟΤΙ
λοδιαδοχῆς "Αγγλων καὶ 'Ελλήνων κα
τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἐπιτυχάνετε
λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἀποφεύγετε
γοητεύσεις τῶν τελείως ξενογλώσσω
συστημάτων.

PERKAPHON: ΠΟΙΑ Η ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΜΕ
Τὸ PERKAPHON μὲ συνολικὴ διάρκε
τοὺς ἐναλλασσομένους "Ελληνες καὶ "
καὶ μὲ τὸ διεθνῶς κατοχυρωμένον
ὁμιλίας καὶ ἐλέγχου, εἶναι ἀσύγκρι
δοση καὶ χαμηλὴ τιμή.

ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕ
Μὲ 200 δρχ. προκαταβολὴ καὶ μὲ μη
τὸ PERKAPHON σᾶς δίνει τὴν εὐκα
σεις τὴν πλήρη σειρὰ του ἀποτελουμέ
α) ἀπὸ 46 δίσκους 33 στροφῶν β) δύο
δεσίας γ) εἰδικὸν βιβλίον διὰ τελείως
σεις μετὰ τῶν ἀπαντήσεών των, ε)
στ) πολυτελῆ τσάντα.

ΔΙΣΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ. 'Εκυκλ
σειρᾶς μαζὶ μὲ τὰ βιβλία τους καὶ σ
κλῆρες σειρὲς ἐπισκεφθῆτε μας ἢ γρά

ΑΘΗΝΑΙ: 'Ακαδημίας 34
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: 'Αγίας Σοφι

Με απόρρητο κείμενο και υπερθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ ΕΡΩΤΑ:

Διατί καθυστέρησεν τόσον τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ;

ΕΝΑ ΔΙΩΡΟΝ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ

90ὸν

Η ΣΚΛΗΡΟΤΑΤΗ ἐπίθεσις καὶ τραχεῖα κριτικὴ ποὺ ἐπεφύλαξε ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς γιὰ τὸν Γεώργιο Κονδύλη, δὲν περιωρίσθη μόνο στὰ ὅσα συνέβησαν μεταξὺ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῆς πρωθυπουργικῆς κατοικίας κατὰ τὶς ἀπογευματινὲς ὧρες τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Οὔτε σταμάτησε στὴν ἀποκάλυψη γιὰ τὴν ἀρνητικὴ στάσι ποὺ ἔδειξε ὁ Γ. Κονδύλης ὡς πρὸς τὰ δραματικὰ γεγονότα τοῦ Ναυσταθμοῦ, λέγοντας ὅτι «αὐτὰ εἶναι δουλειὰ τοῦ Χατζηκυριάκου»! («Ἀποκάλυψη ποὺ θὰ δοῦμε ἐπιβεβαιωμένη καὶ ἀπὸ μιὰ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ Ἰδιου τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν). Οὔτε, τέλος, ἠρκέσθη στὸ ζήτημα τῶν κανονιῶν ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ σταλοῦν γρήγορα - γρήγορα στὸ Πέραμα (γιὰ νὰ παρεμποδίσουν

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης καὶ (δεξιὰ) ὁ τότε διευθυντὴς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν Ἰωάννης Σπύρου, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ἠρωτήθη ἂν θὰ ἔπρεπε —μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος— νὰ τεθῆ εἰς ἐπιφυλακὴν ἡ ἀστυνομικὴ δύναμις τῆς Πρωτευούσης.

τὴν ἔξοδο τοῦ στόλου), μὰ ποὺ δὲν ἐστέλλοντο, γιατὶ τὸ ἁρμόδιο ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν «ἀργὸν ἠγόραζε», εἰς δὲ τὸ τηλέφωνον μὲ τὸ ὁποῖο προσπαθοῦσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη «ἐνεφανίζετο εἰς τόσον κρισίμους στιγμὰς ἄλλοτε ἡ μία καὶ ἄλλοτε ἡ ἄλλη ἀνώνυμος ἑταιρία»!

Στὸ «κατηγορητήριο», λοιπόν, ποὺ ὁ Ἰωάννης Διάκος διετύπωσε, τότε, κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη, ἐκφράζων τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, ἀνεφέροντο καὶ αὐτά:

...Συνεχίζομεν, παρακολουθοῦντες πάντοτε τὰς περιπετείας καὶ τὴν περιπλάνησιν τῶν ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας, μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος, ἐξελθόντων πρὸς ἀναζήτησιν, εἰς μάτην, τῶν μέτρων τῶν λαμβανομένων διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν του.

Συνοφίζομεν εἰς ὀλίγας λέξεις: Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον του, ὀλίγον μετὰ τὴν ὀκτὼ μ.μ., πληροφορηθεὶς ἤδη περὶ τῶν γεγονότων τοῦ Ναυσταθμοῦ, ἀναμένει οὐδὲν πράττων καὶ παραπέμπων εἰς τὸν κ. Χατζηκυριάκον. Ὁ κ. Χατζηκυριάκος πάλιν, ἀναμένει παρεμπέμπων εἰς τὸν κ. Κονδύλην, ἐφ' ὅσον αὐτὸς μόνον ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ πυροβόλα καὶ νὰ τὰ ἀποστείλῃ πρὸς δρᾶσιν κατὰ τοῦ Ναυσταθμοῦ.

Οἱ ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ρόπου εὑρῆκαν καὶ πάλιν τὸν κ. Γ. Κονδύλην, ἄγνωστον μὲ τί ἀπασχολούμενον. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἕνα καὶ μόνον δὲν τὸν ἀπησχόλει, ἡ λῆψις μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐκδηλωθείσης στάσεως.

Τοῦ ἐτόνισαν καὶ τοῦ ἐξήγησαν, μὲ τὴν ψυχὴν εἰς τὰ δόντια ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιτακτικῆς τῆς ἀποστολῆς ἔστω καὶ μιᾶς μόνον πυροβολαρχίας εἰς τὸ Πέραμα. Ἕνας ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του, μὲ ὀλιγωτέραν ἀπασχόλησιν εἰς τὸ στήσιμον ἐλυκοπαγίδων, θὰ εἶχε κινητοποιήσει ἀμέσως ὅλας τὰς πυροβολαρχίας.

— Διατὶ δὲν διατάσσετε ἐπιφυλακήν, κ. ὑπουργέ;

— Θὰ διατάξω...

— Διατὶ δὲν ἐβάδη ἀκόμη τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, κ. ὑπουργέ;

— Ἀφῆστε νὰ ἰδοῦμε... Θὰ δοθῆ...

— Κύριε ὑπουργέ, ὁ στόλος αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν... Οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν προετοιμάζουν διὰ νὰ τὸν ὑγάλουν ἀπὸ τὸν Ναύσταθμον... Καταλαβαίνετε τὶ σημασίαν Ἐχει αὐτό, κ. ὑπουργέ; Ἐπὶ τέλους, ἂς φύγῃ ἔστω καὶ μία μόνο πυροβολαρχία διὰ τὸ Πέραμα...

Ὁ διάλογος δὲν εἶναι ἰδικῆς μας διατυπώσεως.

Ὁ κ. ὑπουργὸς ἐφάνη πεισθεὶς ἐπὶ τέλους ὅτι ἔπρεπε κάπως νὰ κινηθῆ καὶ αὐτός. Καὶ παρέσχε τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἤρχιζε νὰ λαμβάνῃ, θὰ διέτασσεν ἀμέσως καὶ κατεπειγόντως τὴν ταχίστην ἀποστολὴν μιᾶς πυροβολαρχίας εἰς τὸν Ναύσταθμον. Ταῦτα ὀλίγον μετὰ τὴν 7ην μ.μ...

Τὸ ζήτημα τοῦ συναγερμοῦ

ΚΑΙ τὸ «ἄλλο ἐγώ» τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ συνεχίζει:

...Οἱ ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας ἐπέστρεφαν καὶ πάλιν εἰς τὴν πρωθυπουργικὴν οἰκίαν. Δὲν ἐνδιεφέρουν καθόλου τὰ ἐκεῖ διατρέξαντα, τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸν γενικὸν διοικητὴν Θεσσαλονίκης, κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ σχετικοῦ διατάγματος —πολὺ ὀρθότατα— εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως», μέτρον στοιχειῶδες, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἐπιμονὴν κυρίως ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς κ.λ.π.

Ἡ ὥρα ὅμως παρήγετο καὶ εἰς μάτην ἀνεμένοντο νὰ ἀκουσθοῦν ἀπὸ τὸν Λυκαβηττὸν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν τὸ καθωρισμένον σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ.

Καὶ μία λεπτομέρεια αὐθεντική: Τὴν 7.20' περίπου μετέβη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν κ. Γ. Κοδόλην ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν, παρόντων καὶ ἄλλων. Αἱ στιγμαὶ ἦσαν τόσον κρίσιμοι καὶ τόσον ἀγωνιώδεις, ὥστε ἀποκλείεται ἡ παρουσίασις αὐτὴ τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πολιτικὸν ἀρχηγὸν ἄκρας πολιτικῆς ἠθικῆς, ὥστε νὰ προβάλλῃ καὶ τιμητὴς τῶν ἄλλων, νὰ εἶχε σχέσιν μὲ τὸ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ τελευταίου αὐτοῦ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πλήρους ἀσυδοσίας εἰς τὰ διάφορα καφε - σαντὰν ἰδίᾳ τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας καὶ ἰδιαιτέρως ἐντὸς ὡρισμένου ἐξ αὐτῶν —ἂς μᾶς συγχωρηθῇ ἡ παρεμβολή ἔχομεν τοὺς λόγους μας· τοὺς ὁποίους δὲν θὰ παραλείψωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν κάποιαν ἄλλην φοράν.

Βέβαιον εἶναι, ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὴν φορὰν ἐκείνην ἡ συνομιλία ἀφεώρα τὸ ἐκδηλωθὲν στασιαστικὸν κίνημα. Καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου μέτρου, ὁ ὑπεύθυνος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἔθετεν ὑπὸ συζήτησιν τὸ ἂν θ' ἔπρεπε ἢ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἐν ἐπιφυλακῇ ἡ δύναμις ἡ... ἀστυνομική!

Ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν εἰς τὰς Ἀθήνας Σῶμα Στρατοῦ, Μεραρχία. Καμμία ἀπολύτως διαταγὴ πρὸς αὐτάς, ὥσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχαν καθόλου, ὥσὰν ὅλην τὴν φρουρὰν νὰ τὴν ἀπετέλουν ἕνας ὡρισμένος λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἕνας ὡρισμένος συνταγματάρχης μόνον, μὲ τὴν ἀναζήτησιν τῶν ὁποίων ἤρχισε κάποτε νὰ ἀπασχολῆται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν.

Περὶ τὴν 8ην ἐσπερινὴν ὥραν ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ ἔδιδεν ἐπὶ τέλους τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Καὶ παρ' ὅλον τοῦτο τὰ κανόνια τοῦ Λυκαβηττοῦ ἠκούσθησαν —σύνθημα συναγερμοῦ— μόλις τὴν 8.30 μ.μ. περίπου. Διατί δέ; Διότι εἶπαν καὶ ἐξακολουθοῦν ἴσως νὰ λέγουν ἀκόμη, ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ συναγερμοῦ ἔκαμε ἡμίσειαν ὥραν νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Λυκαβηττόν διότι δὲν ἐλειτούργει τό... τηλέφωνον, εἶχαν κόψει τὰ σύρματα στασιασταί, ὥστε νὰ διαβιβασθῇ ἀμέσως εἰς τὸ πυροβολεῖον τοῦ Λυκαβηττοῦ! Καὶ τώρα τί φαντάζεσθε; Ὁ δεκανεὺς, περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεφέρομεν θὰ ἔτόλμα ποτὲ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τάχα ἡ ἔλλειψις τηλεφώνου τὸν ἠμπόδισεν, ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὄντα, νὰ διαβιβάσῃ ἐν καίρῳ διαταγήν του, διαταγὴν συναγερμοῦ, παρακαλοῦμεν καὶ μὲ ἐκδηλωμένην στάσιν, εἰς τὸν Λυκαβηττόν. διότι δέν... ἐλειτούργει τὸ τηλέφωνον; Καὶ ὅτι ἐχασομέρησε διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡμίσειαν περίπου ὥραν τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ:

Ἀλλ' ἂν ἀγγελιαφόρος πεζὸς ἐστέλλετο εἰς τὸν Λυκαβηττόν, θὰ ἐχρειάζετο ἡμίσειαν ὥραν διὰ νὰ φθάσῃ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ ἀπέχον περίπου ὅσον ἡ Ὁμόνοια ἀπὸ τὸ Σύνταγμα; Καὶ τὰ αὐτοκίνητα τοῦ ὑπουργείου; Καὶ αἱ μοτοσυκλέτται; Μέσα, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὸ μεγαλύτερον μέχρι τοῦ Λυκαβηττοῦ διάστημα:...

«Παρέμεινεν τελείως ἀδρανὴς»

ΠΡΟΣΕΤΙΘΕΝΤΟ δὲ στὸ «κατηγορητήριο» τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ τὰ ἑπόμενα:

...Ἐρωτᾶται, λοιπόν, ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν:

Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας πλη-

➡ Συνέχειο εἰς τὴν 11ην σελίδα

Η ΜΙΝΙ - ΖΥΠ ΔΕΝ ΕΞΕΤΟΠΙΣΘΗ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΑΛΙΝ ΑΓΩΝΙΖΟΝΤΑΙ ΝΑ ΑΔΥΝΑΤΙΣΟΥΝ

Νέα μέσα κατά τοῦ πάχους ==

ΠΑΡΙΣΙ, Ἰούλιος.

Σὲ λίγες ἡμέρες — τὴν 24ην Ἰουλίου — θὰ γίνῃ ἡ ἐπίδειξις τῆς φθινοπωρινῆς καὶ χειμερινῆς μόδας κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς μίνι ζύπ. Ὅλες ὅμως οἱ πληροφορίες συγκλίνουν εἰς τὸ ὅτι θὰ διατηρήσῃ αὐτὴ καὶ φέτος τὴν βασιλεία της, συνεπῶς θὰ διατηρηθῇ καὶ ἡ ἰσχνὴ σιλουέττα, ἂν ὄχι μέχρι τοῦ σκελετώδους βαθμοῦ τῆς Τουΐγκυ, πάντως σὲ ἐξαιρετικὰ σημεῖα. Οἱ γυναῖκες ἐπαναρχίζουν ἔτσι τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειά νὰ ἀποβάλουν τὸ πάχος καὶ τὸ σύνθημα «ἀδυνατίστε», ἐπιβάλλει τὴν ἀπίσχνανσίν μὲ κάθε θυσίαν. Ὅλα τὰ μέσα χρησιμοποιοῦνται, ἀπὸ τὴν κλασικὴ δίαιτα ἕως τὰ σύγχρονα φαρμακευτικὰ παρασκευάσματα ὅπως τὰ ἀπισχναντικὰ δισκία Καφιλόν. Καὶ ἡ μανία τοῦ ἀδυνατίσματος παρασύρει — εὐτυχῶς — καὶ τὸ ἀνδρικὸν φύλον, ποὺ ἀποβάλλει μὲ ἱκανοποιητικὸν ρυθμὸν τὸ πάχος.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 7ης σελίδος

ροφορημένος περὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀνταρσίας, παρέμεινεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τελείως ἀδρανὴς, χωρὶς οὐδὲν μέτρον νὰ λάβη, χωρὶς οὐδεμίαν διαταγὴν νὰ ἐκδώσῃ;

Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι, καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ διάστημα ὁλοκλήρου τῆς διετίας καὶ διὰ τὴν παραμικροτέραν ἀφορμὴν, ἤρκει ἕνα ἁπλοῦν τηλεφώνημα κάποιου ἀνθυπομοιράρχου, καὶ διετάσσετο ἀμέσως ἐπιφυλακή; Ὅτι ἡ φρουρὰ εἶχε κυριολεκτικῶς ξεθεωθῇ ἀπὸ τὰς ἐπιφυλακάς;

Καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅπως καὶ εἶναι, ἀληθέστατον καὶ ἀδιαφευστον, πῶς πρέπει, ὄχι νὰ ἐξηγήσωμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ νὰ ἐξηγήσῃ ἡ κοινὴ γνώμη τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ δύο περίπου ὥρας ἀδράνειαν τὸ βράδυ ἀκριβῶς ποὺ ἐξερηγνύετο μία ἐπανάστασις;

Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἀπεπειράτο νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ Γ. Κονδύλης ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβὴς ἡ αὐθεντικώτατη ἀφήγησίς μας, παραμένει ὀπωσδήποτε ἀσυζήτητον καὶ πασίγνωστον τὸ πραγματικὸν γεγονὸς ὅτι ἡ στάσις ἐξεδηλώθη ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ σοβαρότητι τὴν δὴν ἀπογευματινὴν ὥραν, ὁ κ. ὑπουργὸς τὴν ἐπληροφορήθη σχεδὸν ἀμέσως καὶ τὰ κανόνια τοῦ Λυκαβηττοῦ ἐσήμαναν τὸν συναγερμὸν μόλις τὴν 8.30 μ.μ.

Παρακαλεῖται, λοιπόν, ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ κ. Γεώργιος Κονδύλης, ἀντιστράτηγος ἐν ἐνεργείᾳ, προαχθεὶς διότι ἔξεσωσε τὸν τόπον ἀπὸ τὸ κίνημα», καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔσωσε καὶ σώζει τὴν Ἑλλάδα, ἀπευθυνόμενος ὄχι πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὴν δημοσίαν γνώμην, τὴν δικαιουμένην νὰ ἀξιώσῃ πλήρη διαφωτισμὸν τῶν εὐθυνῶν ἑνὸς ὑπουργοῦ καὶ μιᾶς κυβερνήσεως, ἥτις μάλιστα συμβαίνει καὶ νὰ διατηρῆται ἀκόμη εἰς τὴν ἐξουσίαν, παρακαλεῖται, λέγομεν, ὁ κ. Γ. Κονδύλης νὰ ἐξηγήσῃ πρὸς τὴν δημοσίαν συνείδησιν, τὴν ἀκούουσαν, τὴν κρίνουσαν καὶ δικάζουσαν:

Διατί ἔκαμε δύο καὶ πλέον ὥρας νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ;

Καὶ ἀμέσως κατόπιν ἐτονίζετο:

... Ἡ βαρυτάτη σημασία τοῦ ἐρωτήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καλεῖται ὁ κ. Γ. Κονδύλης νὰ διαφωτίσῃ τὴν δημοσίαν συνείδησιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφεύγῃ κανένος. Κατὰ συνέπειαν οὔτε καὶ τοῦ ἰδίου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς, διότι δημιουργεῖ ἐντύπωσιν βαρυτάτας, καὶ εἰς βαρύτατα δύναται νὰ ἀγάγῃ συμπεράσματα, ἀπεφύγαμεν καὶ ἀποφεύγομεν νὰ περιβάλωμεν τὸ ἐρώτημα μὲ οἱανδήποτε ἰδικήν μας κρίσιν, μὲ οἱανδήποτε ἰδικήν μας πληροφορίαν, μὲ οἱανδήποτε ἐκ μέρους μας διευκρίνησιν περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν νὰ παράσχῃ τὰς ἐξηγήσεις του καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἀπολογίαν του ἐντελῶς ἀνεπηρέαστος καὶ προσέχων ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν σοβαρότητα τοῦ περιεχομένου αὐτῶν...

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ «ὀπλοστάσιο» τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ δὲν ἐξαντλεῖτο ἐδῶ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: "Οταν ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐμάχετο. — Ὁ πόλεμος «πέρα γιὰ πέρα». — Μία παρέμβασις τοῦ ἀντιστρατήγου Λεωνίδα Σπαῆ. — Χωρὶς προκατάληψι καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς καταδίκης εἰς ἰσόβια. — Πῶς διετάσσοντο οἱ ἐπιφυλακὲς «γιὰ φύλλου πήδημα». — Σειρὰ αὐστηρῶν ἐρωτημάτων. — «Ὅ,τι εἶχα νὰ πῶ τὸ ἔχω πῆ». — Οἱ «οἰκογενειακὲς ἔριδες» καὶ τὰ κινήματα. — Ἡ καθυστέρησις τῆς ἀποστολῆς τῆς πυροβολαρχίας εἰς τὸν Ναυσταθμό. — Καὶ πάλιν τὰ τηλέφωνα ποὺ δὲν ἀπαντοῦσαν. — Ἡ θεωρία τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων κατασυντριβῆς ἑνὸς κινήματος. — «Ἀδρανῶν καὶ κλινήρης μέχρι τοῦ ἀπογεύματος τοῦ Σαββάτου»!

Με απορρητα κειμενα και μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σημερινης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝ. ΜΕΤΑΞΑ

Τὰ καυόνια ποὺ δὲν ἐστάλησαν ἐγκαίρως εἰς τὸν Ναύσταθμον

ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΣΠΑΗ

91ον

ΟΤΑΝ ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐμάνθετο, χρησιμοποιοῦσε ἕνα ἀνεξάρτητο πολυθρόνιο. Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ἀντιλόγου του μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη, δὲν ἐνοώσε τὴ περιορισθῆ (ἕπως πολλοὶ ἱστορικοὶ ἔχουν γράψει) σὲ ἁπλὲς ἐφημερίδες. Ἀντιθέτως ἐπροτίμησε τὸ βῆμα τοῦ ἐθνικοῦ Ἡγεμόνος ποὺ ἦταν τὸ Κοινοβούλιο. Ἐκεῖ ἐμίλησε στὶς 1915—1916), σὲ τυπικὲς ἐκρούσεις ἢ ἁπλὲς ἐφημερίδες. Τοῦ ἄρεσε καὶ τὸ ἐπεδίωξε νὰ ἐκφράζῃ ὁδιάστατα καὶ ἐκατάφερε αὐτὸ ποὺ ὁ παιχνιδιὸς τὴν σκέψη του, διετύπωσε στὸ ἐκατηγορητήριόν του καὶ τὴ φράσι κατὰ τὴν ὁποία: «Βεβαίων εἶναι ὅτι (τὸν Γ. Κονδύλη) ἕνα καὶ μόνον δὲν τὸν ἀπησχόλει: τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Ἂν εἶχε διατυχὴν νὰ ἐπιφυλάσσῃ, ἂν εἶχε δοθῆ καιρὸς τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτελεσθῆ ἡ ἐνέργειαι αὐτὴ ἀπὸ ὁποιανδήποτε τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἀπαντᾶ μὲ ἕνα κατηγορηματικὸν ὄχι. Ἔστω ἐὰν ὁ ὑποφήφιος τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ καλύτερον γνωρίζων τὰ πράγματα καὶ πρόσωπα, καθ' ὁ ρυθμίσθη ὁ ἴδιος αὐτὸν, εἶχε λόγους νὰ ἀκτιμᾷ ἀλλως τὴν κατάστασιν, ὅπερ θὰ εἶναι ὑπερμεμετρημένος, ἰδιαίτερα μὲν, ὡς τοὺς ἐξηγήσῃ καὶ τοὺς λόγους αὐτοὺς...

Ἡ πυροβολαρχία Ναυστάθμου

ΤΟ ἐκατηγορητήριον δὲ συνεχίζετο ἔτσι:

... Εὐρισκόμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνθυμήσωμεν πάλιν τοὺς ἐκ πρωθυπουργικῆς οἰκίας ἐξαπολυθέντας. Ἰδία αὐτῶν πρωτοβουλίᾳ, νὰ ἐξηγήσωμεν, πρὸς ἀνακαλύψιν τῶν μέτρων τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ νὰ τοὺς παρακολουθήσωμεν καὶ νὰ τοὺς ἐλέγξωμεν.

Τοὺς ἀφήσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ὅπου ἐπιτέλους ἐφθασεν ἐκεῖ ἐξ οὗ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὀλίγον μετὰ τὴν 1ην μ.μ., ἐχοντες μὲν ἀπὸ δεδομένην τὴν κ. Γ. Κονδύλη ὅτι θὰ ἀπεστέλλετο μοίρα πυροβολαρχίας εἰς τὸ Πέραμα, διὰ νὰ δράσῃ κατὰ τοῦ Ναυστάθμου.

Οἱ παρακολουθήσαντες τὰ πρακτικὰ τῶν δικῶν (τῶν ἐκδοθέντων) θὰ ἐνθυμηθοῦν ποία τάραχη καὶ ποία σύγχυσις ἐπεκράτει εἰς τὸν Ναύσταθμον μέχρι καὶ πέρα ἀκόμη τοῦ ἑσπερινοῦ. Θὰ ἐπροτείνετο, καὶ θὰ ἐνθυμοῦνται ἀσφαλῶς ὅτι, παρ' ὅλην τὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐξεδόθη καὶ ἐπαπλώθη ἀμέσως ἡ ἀνταρσία, ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀμφιταλαντευομένη καὶ διστρεφομένη ψυχαγωγία καὶ κινήσεις ζάλης καὶ ταραχῆς, ἀκόμη δὲ καὶ ἀγνωμοσύνη ἀνωμάλου ὑπηρεσίας κατοικίαι ἐκ τῆς ἑπαρξ. ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο ἀκόμη καὶ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν, παρ' ὅλην τὴν ἀσυδοσίαν τῆς.

Ἤμπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῇ ἀπὸ οἱονδήποτε σοβαρὸν ὅτι ἐν ἐνεκαίρως κατεδόθησαν εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ μία μόνη πυροβολαρχία, ἡ ὁποία θὰ ἤρχιζε νὰ δίδῃ τὸ κτῆνος τῆς ἐὰν ἔτρεχε τὸ τοιοῦτον δαῦνι ἀντίστροφον μέσα εἰς τὸ διστιστοῦδον καὶ ἐκ τῶν δικῶν τοιούτων μεσολαβοῦσι προσχωρούντων καὶ διατεθειμένων νὰ πρσχωρήσουν;

Ἀλλὰ θὰ διατυπώσωμεν καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη σχετικὸν ἐρώτημα:

Διατί νὰ ἐπίγναινε μία μόνον πυροβολαρχία εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ μὴ ἐπηγαίναν ὅλαι;

Διατί νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἕτοιμος πυροβολαρχία πρὸς ἐκείνησιν, ἀφοῦ ἡ ἀτελείωτος σε.ρὰ τῶν ἐφ' ἑπομένων θὰ ἤρκει καὶ μόνη διὰ τὴ νὰ παρέχῃ μέχρι ποίου σημείου ἦτο ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ κινήματος;

Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ δραῦν κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπεραίτη τὸ κίνημα δὲν ἦτο ὁ ἴδιος ἐκείνος, ὁ κ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος κατὰ τόσον διεκήρυσσε, μὲ τὸν συνθῆ καὶ ἀπαραίτητον τοῦ τὴν πραγματικότητα δειλῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὁ κόσμος ἡμποροῦσε νὰ κατασταθῇ ἀπὸ κοσμήσῃ ἀνησυχίαν κινήματος, ὅτι ἐὰν τὰ μάτια του γέσασε αὐτὸς καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους εἶχε σπιμάσει καὶ τὰς λυκοπαγίδας τοιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐνετίπτετε ἀμέσως πάς δοστις δὲ εἶχε τὴν ἀφροσύνην ν' ἀποπειραθῇ στάσιν;

Δὲν θὰ ἐξυσκολεύετο ἴσως καθόλου ὁ κ. Κονδύλης νὰ ἐπροτείνῃ τοὺς Στρατιωτικοὺς νὰ ἀποπειραθῇ νὰ ὑποστηρίξῃ δημοσίᾳ καὶ τοῦτο ἀκόμη τὸ ἀφορμὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ γὰς λυκοπαγίδας του ἐνοώσε ὅτι θὰ ἔσπρεν νὰ... ἐκδηλωθῇ πρότερον ὁ κίνησις καὶ ἐξαλοθῇ πρότερον τὸ κίνημα. Ὅτι δηλαδὴ τὸ σχέδιον του ἦτο νὰ ριφθῇ εἰς τὸν δοτιμοσέρα του ἐμφυλίου σπαραγμοῦ ἕνας ὁλόκληρος τόπος, διὰ νὰ λάβῃ ἡ κοινωνία τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀποκλεισθῇ τὸν κ. Κονδύλην μὲ τὴν στολὴν τοῦ στρατάρχου, αὐτὸν καὶ ὅσους ἐκολλοῦσαν σελάδα καὶ κατ' ἀρέσκειαν γαλόνια εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους κότσιαν ἡμέρας εἰς τὰ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, διὰ νὰ τὸν συνοδεύσουν ὡς ἐπιτέλεές του, ὅτι τὸ σχέδιον του ἦτο νὰ ἀναστατωθῇ καὶ νὰ ἀναστατῶ ἡ δημοσία καὶ ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μέχρι καὶ ἐπιστρατεύσεως ἀκόμη, μέχρι καὶ δουβαρισμοῦ ἀκόμη, ἐπιδεδηλωμένου. Ἕλληνων Ἑλλήνας, διὰ νὰ ἰδιότε ἡ εὐκαιρία εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ νωνίαν νὰ παρακολουθήσῃ πῶς ὁ μέγας καὶ πολὺς στρατάρχης καταντήνει κινήματα, πολεμάρχης εἰς τοὺς φασιόλους τῶν κινηματογραφικῶν μηχανῶν. Δὲν τὸ ἀποκρύπτουμεν, ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸν θεωρούμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅσους ἀκόμη. Ἀλλὰ διὰ νὰ ὁπαλλαξώμεν τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον μιᾶς τοιαύτης ἐκδηλώσεως, τὸν προλαμβάνομεν ὑπενθυμίζοντες εἰς αὐτὸν ὅτι οὔτε αὐτὸν ἐγκωμιάσαμεν, ὅσον τε πρὸς τὴν ἀθικην καὶ πρὸς τὴν σοβαρότητα τοῦ περιεχομένου του θὰ ἠμπορούσε νὰ τὸν ἐπικαλεσθῇ, περὶ τοῦ ὁποίου, ὅτι ἁπλᾶς πασίγνωστον ἀλλὰ καὶ βεβαιωμένον τυγχάνει ὅτι ἀναγωγικὸς ἐκ τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ ὅρας τῆς δραδιᾶς ἐκείνης καὶ μεταξὺ τῶν παρεμεινεν ἐκεῖ ὁδηγὸς καὶ κλίνησε μέχρι τοῦ ἀπογεύματος τοῦ Σεβαστοῦ...

Ὅταν ὁ στόλος εἶχεν ἀποπλεύσει ἐπανασταπήνεος, χωρὶς νὰ εἶναι βεβαιωμένον ἂν τὸν ἐπέτυχε τὸ ἀναστατικὸν ταδιάγραμμα περὶ κατευθύνσεως τοῦ πρὸς τὴν Κρήτην. Καὶ ὅταν τὸ Ἀθῆναι μὲ ἕνα σύνταγμα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἂν ὁ στόλος κατηυθύνετο πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἂν θὰ ἐπεβιβάζετο εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Λάρισαν!

Τί ἀπέγιναν ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς οἰκίας ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἐκαλέσαμεν πάλιν σπουδὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν;

Ἀκούσατε: Περὶ τὴν 9ην μ.μ. μετέβημεν πάλιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Εἶχε παραβῆει διάστημα ἱκανικὸν πλέον τῆς μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας, ἀφ' ὅτου εἴχαν λάβει τὴν διαταγὴ ὅτι θὰ ἀπέλλετο ἀμέσως πυροβολαρχία εἰς τὸ Πέραμα. Καὶ ὅταν εὑρήκαμεν πάλιν τὸν κ. Κονδύλην, ἔκουσιν κυρανυόπλητοι — Κεραυνὸς ἄλλως τε εἶναι αὐτὸς — ὅτι, ὅτι μόνην δὲν εἶχε ξεκινήσει ἀκόμη καμμία πυροβολαρχία, ἀλλ' οὔτε κἂν εἶχε κοινοποιηθῇ καμμία σχετικὴ διαταγή! Διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον ἐπανειλημμένως διὰ τοῦ τηλεφώνου τὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ σύνταγμα δι' ρίας τυρφοδιώξεως, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Καὶ πάλιν εἰς τὴν μέσην τὸ σύμπαν τηλεφώνον...

Μὰ ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς εἶχε νὰ θέσῃ καὶ ἄλλα, τὸ ἴδιο ἐνδιαφέροντα, ἐρωτήματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ τακτικὴ ποὺ ἐκρίνετο ἀπὸ τὸν Ἰω. Μεταξᾶ ὡς ἀποδοκτὴ καὶ καταδικαστέα. — Καὶ πάλιν ἡ ἐμφυτρωμένη χαντρίδη... Ἕνας ὁπωνῦπος γιὰ κάποια παλαιότερη ἱστορία. —Ὁ ἄγνωστος μὲ τὴν πολιτικὴ περιβολή. — «Κύριε ὑπουργέ, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γράψατε ἐπὶ τέλους μίαν διαταγὴν νὰ πάω νὰ πάρω ἐγὼ ἀπὸ τὸ ὅδωρ μίαν πυροβολαρχίαν». Περιττεύει ἔξω ἀπὸ τοὺς στρατιώτες τοῦ Γαυδί. — Πῶς γιὰ νὰ μπῇ στοὺς στρατιῶτες ὁ ἐφιάλτης Ζήτησε νὰ συλληφθῇ ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα. — Νέα στιβὰ ἀπορίας καὶ ἐρωτημάτων. — Διστὶ ἑβδόμην ἢ μετὰ ἀπὸ πυροβολικὸς τῆς Ναυστάθμου. — Ὅταν ἀγνοοῦνται οἱ ἀρμόδιοι καὶ ἀναζητοῦνται οἱ ἐμπιστοι. — Ἡ ἑβδομὰς τῶν ἐκλογῶν καὶ ἡ στάσις τοῦ διοικητοῦ τῶν.

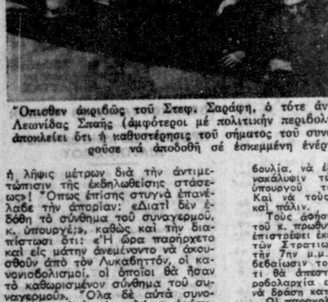

Ὅπισθεν ἀμιδῶς τοῦ Στεφ. Σαράφη, ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαῆς (ἀμφότεροι μὲ πολιτικὴν περιβολήν) ὁ ὁποῖος δὲν ἀποκλείει ὅτι ἡ καθυστέρησις τοῦ σήματος τοῦ συναγερμοῦ «θὰ μποροῦσε νὰ ἀποδοθῇ σὲ ἐσκεμμένη ἐνέργεια»

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΣΕΙΡΑ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐπιμένει ἐπὶ τῆς «μυστηριώδους χρονοτριβῆς»

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΜΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΠΕΡΙΒΟΛΗΝ

92ον

ΔΥΟ ἦσαν τὰ βασικὰ ἐρωτήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐπέμενεν ἀμετακινήτως: 1). «Πῶς καὶ διατὶ συνέβη, ἐνῶ διετάσσοντο διὰ ψύλλου πηδήματα ἐπιφυλακαί, μάλιστα δὲ συχνὰ καὶ γενικαὶ τῆς φρουρᾶς, τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, βράδυ κατὰ τὸ ὁποῖον εἶχε γνωσθῆ ὅτι κατελαμβάνετο ὁ Ναύσταθμος μὲ ὁλόκληρον ἐκεῖ τὸν στόλον, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν παρέμεινεν ἐπὶ δύο καὶ πλέον ὥρας (μὴ δίδων τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ) ἀδρανής;». Καὶ 2). «Ἠμπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῆ ἀπὸ οἱονδήποτε σοβαρῶς ὅτι ἂν ἐγκαίρως κατέφθανεν εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ μία μόνη πυροβολαρχία (ἀλλὰ διατὶ ὄχι καὶ πολλαί), ἡ ὁποία θὰ ἤρχιζε νὰ βάλλη ἀμέσως, δὲν θὰ εἶχε τὸ τοιοῦτον βαρὺν ἀντίκτυπον μέσα εἰς τὸ διαπιστωθὲν πανδαιμόνιον μεταξὺ προσχωρούντων καὶ διατεθειμένων νὰ προσχωρήσουν;». Καὶ τὰ ἐρωτήματά του αὐτὰ τὰ ἐνίσχυε μὲ τὴν διαπίστωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν: «Βεβαιωμένον τυγχάνει ὅτι (ὁ Γ. Κονδύλης) ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας τῆς βραδᾶς ἐκείνης καὶ μεταβὰς εἰς τὸ σπίτι του παρέμεινεν ἐκεῖ ἀδρανὴς καὶ κλινήρης μέχρι τοῦ ἀπογεύματος τοῦ Σαββάτου».

Βέβαια εἰς ὅλα αὐτὰ ἔχει δώσει μιὰ ἐξήγησι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὶς κυβερνήσεις τῶν Γεωργίου Παπανδρέου καὶ Νικολάου Πλαστήρα ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαής, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς στενώτατους συνεργάτες τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀπεκάλυψαν ὅτι ὁ «Κεραυνὸς» ἦταν ἀπολύτως κατατοπισμένος «ἐπὶ παντὸς τῶν τεκταινομένων» καί, μάλιστα, μὲ λεπτομέρειες ποὺ δὲν ἐγνώριζαν οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ συνωμοτοῦντες. Ἀλλὰ εἰς τὴν «ἐξήγησι» τοῦ στρατηγοῦ Σπαῆ ἀντιτίθενται «πεισμόνως καὶ μετὰ ὄδελυγμίας», ὅσοι ἔζησαν ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸν Γ. Κονδύλη, καί ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὴν εἰλικρίνεια καὶ εἰς τὸ ἄδολον τῆς τακτικῆς του: «Ἀφῆστε τους νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ ὕστερα τοὺς κανονίζουμε». (Μόνο ποὺ τὴν τακτικὴ αὐτὴ τὴν κρίνει ὡς ἀπαράδεκτη καὶ καταδικαστέα ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς).

Ἡ «μυστηριώδης χρονοτριβή»

ΠΑΝΤΩΣ ὁ Γ. Κονδύλης δέν ἀπήντησε «εὐθέως» εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ. Καὶ περιωρίσθη μόνο εἰς αὐτὴ τὴν ἀνακοίνωσι:

> ...Δὲν θέλω νὰ ἀπαντήσω τίποτα εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ κ. Ἰω. Μεταξᾶ. Εὐτυχὲς ὁ ἀγὼν καταστολῆς τοῦ κινήματος διεξήχθη διὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων ὁπλιτῶν τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, οἱ ὁποῖοι καλῶς γνωρίζουν μετὰ ποίας ταχύτητος καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸν Στρυμόνα, παρὰ τὴν ἀφόρητον κακοκαιρίαν ἐκεῖ, ἐνηργήσαμεν.
>
> Ὁ κ. Ἰω. Μεταξᾶς, φρονεῖ, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀσκεῖται εἰς τὴν χώραν αὐτὴν μόνον μὲ τὸ ψεῦδος, τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ραδιουργίαν. Ὄχι. Εὐτυχὲς δὲν εἶναι ἔτσι. Ἡ πολιτικὴ ἔχει καὶ εὐνενέστερα καὶ ἠθικώτερα περιεχόμενα...

Εἰς τὴν ἀνταπάντησι δε ποὺ ἐδόθη —ἀπὸ τὸν Ἰω. Διάκο— εἰς τὸν Γ. Κονδύλη, ἐτονίζοντο καὶ αὐτά:

> ...Πράγματι διὰ Ἑλλήνων καὶ ὄχι Συνεγαλέζων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν διεξήχθη ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος. Ἡμεῖς τοῦ ὑπενθυμίσαμεν πόσα μέσα εἰς τὸ δίωρον διάστημα συνέβησαν, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ μὴ συμβοῦν, ἂν δὲν ἐμεσολάβει ἡ μυστηριώδης χρονοτριβή. Ἀκριβῶς δὲ Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν αἱ ἀπορίαι μᾶς ἔβασαν τὴν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἡμεῖς μὲ ὅσα ἀντιλαμβάνεται πολὺ καλὰ ὁ κ. ἀντιπρόεδρος.
>
> Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπαναλαμβανόμενα καὶ πάλιν περὶ «εὐγενεστέρων» καὶ περὶ «ἠθικωτέρων» περιεχομένων, ἔχομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πράγματι ὁ κ. Ἰω. Μεταξᾶς ὑστερεῖ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τοῦ κ. Γ. Κονδύλη, διότι δὲν τοῦ συνέβη ποτὲ νὰ συγγράψη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς λιποτάκτης προκηρύξεις τὰς ὁποίας νὰ ρίπτουν ἔπειτα τουρκικὰ ἀεροπλάνα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ὅταν ἠγωνίζετο εἰς τὰ μικρασιατικὰ ὀροπέδια τὸν ἱστορικώτερον τῶν ἀγώνων της ἡ ἑλληνικὴ φυλή...

Ὁ «ἄγνωστος μὲ πολιτικὴν περιβολήν»

ΑΛΛΑ ὁ ἀντίλογος τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὰ παραπάνω.

Καὶ συνεγίζετο ἔτσι:

> ...Διὰ ποῖον λόγον, παρὰ καὶ τὰς πρὶν ἀπὸ δύο ὥρας διαβεβαιώσεις του, δὲν εἶχε δοθῆ καμμία ἀπολύτως διαταγὴ πρὸς ἐκκίνησιν πυροβολικοῦ οὔτε τὴν 9ην νυκτερινὴν ὥραν;
>
> Διότι πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν της ἡ δημοσία γνώμη καὶ τοῦτο τὸ πράγματι κατατοπληκτικὸν καὶ ἀπίστευτον:
>
> Ὅταν ἠκούσθη λέγων ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ σώσας τὴν κατάστασιν», ὅτι δὲν εἶχε δοθῆ ἀκόμη, ὥραν 9ην νυκτερινὴν, ἡ ὑπεσχημένη πρὸ δύο περίπου ὡρῶν διαταγὴ εἰς τὸ σύνταγμα βαρέος πυροβολικοῦ διὰ τὴν ἀποστολὴν κανονιῶν εἰς τὸ Πέραμα, διότι... δὲν κατωρθώθη νὰ γίνη τηλεφωνικὴ σύνδεσις!! ἄνθρωπος μὲ πολιτικὴν περιβολήν, ἔξαλλος γενόμενος, ἐκραύγασε πρὸς τὸν κ. ὑπουργόν:
>
> — Κύριε ὑπουργέ, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γράφατε ἐπὶ τέλους μίαν διαταγὴν νὰ πάω, νὰ πάρω ἐγὼ ἀπὸ τὸ Βαρὺ μίαν πυροβολαρχίαν...
>
> Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ μὲ πολιτικὴν περιβολήν, ἦτο ταγματάρχης εἰς διαθεσιμότητα. Ἄνθρωπος μὲ καθαρὰν συνείδησιν καὶ μὲ ἀκτινοβολοῦντα χαρακτῆρα, ἀλλὰ ἄνθρωπος τελείως ἄγνωστος εἰς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Πολιτικὰ ἐφοροῦσε, ἄγνωστος ἦτο εἰς τὸν κ. ὑπουργόν, διότι τάχα ἀπεκλείετο νὰ ἦτο καὶ παρεισφρήσας εἰς τὸ ὑπουργεῖον στασιαστὴς —δὲν θὰ ἦτο ὁ μόνος— μὲ σκοπὸν νὰ βάλη εἰς τὸ χέρι μίαν πυροβολαρχίαν;
>
> Καὶ ὅμως ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ πολὺς καὶ φοβερὸς «Κερανικός», ἔγραφεν ἀμέσως διαταγὴν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ, νὰ παραδώση εἰς τὸν «ἐπιφέροντα τὴν παρούσαν» ἄγνωστον —τὸν ἠρώτησεν ὅμως πῶς λέγεται, προκειμένου νὰ βάλη τὸ ὄνομά του εἰς τὴν διαταγὴν— μίαν πυροβολαρχίαν διὰ νὰ τὴν ὁδηγήση ὅπου ἤθελε!
>
> Κατώρθωσεν ὁ λαβὼν τὴν διαταγὴν νὰ φθάση μέχρι τῶν στρατώνων τοῦ Πυροβολικοῦ εἰς τὸ Γουδί, μετὰ περιπετείας πολλὰς καὶ ζητήσας ἐν τέλει νὰ ὁδηγηθῆ ἕως ἐκεῖ ὡς αἰχμάλωτος. Διότι αἱ περίπολοι, ἀποτελούμεναι ἀπὸ ἁπλοῦς στρατιώτας καὶ ἀπὸ ἁπλοῦς ἀξιωματικούς δὲν ἐνοοῦσαν νὰ ἀφήσουν νὰ διαπεράση τὴν ἀπηγορευμένην στρατιωτικὴν περιοχήν, ἔστω καὶ ἐφωδιασμένος μὲ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ. Καὶ παρέλαβε πράγματι μίαν πυροβολαρχίαν, τὴν γνωστὴν Ἀντιαεροπορικὴν τὴν ὁποίαν ὠδήγησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὴν παρέδωκεν ἐκεῖ εἰς τὸν κ. ὑπουργόν.
>
> Ἔφθασεν ἡ πυροβολαρχία αὐτὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν περὶ ὥραν 10ην νυκτερινήν.
>
> Ἐν τῷ μεταξύ, ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ μόχθους τῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, εἶχε κινηθῆ καὶ μία πεδινὴ πυροβολαρχία καταφθάσασα καὶ αὐτὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Καθὼς καὶ ἕνας λόχος πεζικοῦ.
>
> Ἐσχηματίσθη τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐστέλλετο εἰς τὸ Πέραμα. Τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζετο ἔδω καὶ ἐστάθμευεν ἔξω ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε φθάσει ἤδη εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ νὰ εἶχεν ἀρχίσει δράσιν.
>
> Πότε ἔφθασεν εἰς τὸ Πέραμα τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα;
>
> Ἡ Ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία ἐτάχθη πρὸς βολὴν περὶ ὥραν 2αν πρωινήν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ρίψη οὐδεμίαν βολήν, λόγω τῶν ἀχρήστων ἐπικρουστήρων.
>
> Ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία ἐτάχθη καὶ ἤρχισε νὰ βάλλη μόλις περὶ τὴν 4ην πρωινὴν ὥραν —κατόπιν ἑορτῆς.
>
> Κατάληψις τοῦ Ναυστάθμου καὶ κίνημα γνωστὸν ἀπὸ τῆς ὅλης σχεδὸν ἀπογευματινῆς ὥρας. Ἐναρξις δράσεως πυροβολικοῦ κατὰ Ναυστάθμου μόλις τὴν 4ην πρωινήν.
>
> Διατί, κ. ὑπουργὲ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐβράδυνε μέχρι τῆς 9ης νυκτερινῆς ὥρας ἡ κινητοποίησις πυροβολικοῦ πρὸς ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Ναυστάθμου;

Σειρὰ ἀποριῶν καὶ ἐρωτημάτων

ΚΑΙ πάλιν ὅμως τὸ «ὁπλοστάσιον» τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ δὲν ἐξηντλεῖτο.

> Ἐρχόμεθα τώρα ἔγραφε συνεχίζων ὁ Ἰω. Διάκος, εἰς σειρὰν ἄλλων ἀποριῶν καὶ ἐρωτημάτων.
>
> Πότε καὶ μὲ τί, ἐπὶ τέλους ἀπησχολήθη ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν; Ὑπῆρχαν εἰς τὰς Ἀθήνας Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ, Μέραρχος, Διοικηταὶ Συνταγμάτων, πλῆθος ἄλλο συνταγματαρχῶν εἰς μονάδας καὶ μή, ὑπῆρχαν δύο συντάγματα πεζικοῦ, ὑπῆρχε τὸ σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἕτοιμον νὰ ἐξαπολύση ἀμέσως κανόνια πρὸς δράσιν —ὁ-

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μετὰ τοῦ δημοσιογράφου Ἰωάννου Διάκου προσέρχονται εἰς τὸ Κακουργιοδικεῖον Ἀθηνῶν, ὅπου, κατόπιν τῆς μηνύσεως τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, διεξήχθη ἡ δίκη τοῦ δευτέρου.

λοι αὐτοὶ καὶ ὅλα αὐτά, πρόσωπα καὶ τμήματα ἀπωλύτως ἀφωσιωμένα εἰς τὴν κρατεύουσαν κατάστασιν, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐστρέφετο τὸ κίνημα. Πρόσωπα, ὰς ὁμιλήσωμεν καθαρά, μὲ παρελθὸν ἀντιβενιζελικὸν ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐξέχασε τὸν στρατόν.

Διατί ὁ κ. ὑπουργὸς, ἔστω καὶ ὅταν ἀπεφάσισε νὰ κινηθῆ, πολὺ μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς στάσεως καὶ εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ Μακρυγιάννη δὲν ἔδωσε διαταγὰς διὰ τὴν κατάπνιξιν αὐτῆς, ὡς ὤφειλεν ἀσυζητητί, οὔτε εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ οὔτε εἰς τὴν Μεραρχίαν;

Διατὶ ἠγνόησε καὶ Σῶμα Στρατοῦ καὶ Μεραρχίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν φρουράν, ἡ ὁποία δὲν εἶχε σύνθεσιν στελεχῶν βενιζελικῆς προελεύσεως ἀλλὰ κρατήσας διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰ πάντα, ὅταν μετὰ τόσας ὥρας ἀπεφάσισε τέλος νὰ κινηθῆ, ὅταν ἤδη ἐν τῷ μεταξὺ κυριαρχήσει ἡ στάσις εἰς τὸν Ναύσταθμον, εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ στάσις εἰς τοὺ Μακρυγιάννη καὶ εἰς τὸ Σχολεῖον Εὐελπίδων, διατί, λέγομεν, ἠγνόησε πάντας τοὺς ἄλλους καὶ περιωρίσθη εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὡρισμένου μόνον συνταγματάρχου, μὴ ἔχοντος ὑπεύθυνον διοίκησιν. Καὶ ἀπησχολήθη ὅλην τὴν ὥραν μὲ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς Πρώτου Πυροβολαρχίας, ἐνῶ ὀλίγα δήματα ἀπεῖχε τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τὸ Σύνταγμα τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, μὲ στελέχη πλέον ἢ νομιμόφρονα καὶ τελείως ἀφωσιωμένα εἰς τὴν κατάστασιν;

Ἂς σημειώσωμεν ὅμως ξηρὰ τὰ γεγονότα μὲ τὰς ὥρας των.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Πρώτου Τάγματος, ὁ ὁποῖος συνέπιπτε νὰ εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτὴν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς στάσεως ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου ὑπηρέτει καὶ ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου, ὁ διοικητὴς αὐτός, ὅταν δὲν εἶχεν ἀκόμη κινηθῆ κατὰ τῶν στρατώνων Μακρυγιάννη οὐδὲ εἷς στρατιώτης εἰσῆλθεν ἐκεῖ, ὡμίλησε μὲ τοὺς στασιαστὰς καὶ ἀνεχώρησεν.

Ἐνεφάνισε τὴν 10ην νυκτερινὴν τὸ ἕτερον τμῆμα τοῦ Τάγματός του, τὸ τῶν Παραπηγμάτων, συγκεντρωμένον εἰς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Παρέμειναν ἐκεῖ ἐν πλήρει ἀδρανείᾳ μέχρι τῆς 2.30 πρωινῆς ὥρας, ὅταν παρεδόθησαν οἱ στασιασταί...

Εἶχε ὅμως καὶ ἄλλα νὰ «καταμαρτυρήσῃ» ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Δὲν ἦταν ἕνας «ὁποιοσδήποτε» ὁ ἄγνωστος μὲ τὴν «πολιτικὴ περιβολή». — Οἱ πυροβολαρχίες ποὺ ἐμειναν ἀχρησιμοποίητες. — Γιατὶ δὲν μετεκινήθη ἕνα τάγμα στρατοῦ. — Τί δὲν εἶπαν οἱ μάρτυρες στὸ στρατοδικεῖο.

Με απορρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝ. ΜΕΤΑΞΑ

Ἡ κατάστασις ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὰς βασικὰς φρουρὰς

ΚΑΙ ΜΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

93ον

ΔΕΝ ἦταν, βέβαια, ἕνας ἐπιποσδήποτε» ἄνθρωπος τὸ ἄφερον πολιτικὴν περιβολήν, ποὺ ἐξέβαλος γενόμενος» ἐκραύγασε πρὸς τὸν Γεώργιο Κονδύλη: «Κύριε ὑπουργέ, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γράψατε ἐπὶ τέλους μίαν διαταγὴν νὰ πάω νὰ πάρω ἕνα ἀπὸ τὰ Βαρὺ μίαν πυροβολαρχίαν». Ἦταν, ὅπως ὁ Ἰωάννης Διάκος τονίζει: «Ταγματάρχης εἰς διαθεσιμότητα. Ἄνθρωπος μὲ καθαρὸν συνειδησιν καὶ μὲ ἀκτινοβολοῦντα χαρακτῆρα, ἀλλὰ ἄνθρωπος τελείως ἄγνωστος εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Καὶ τὸ ἐλάλησε ἐγὼ τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ προσβέτει: «Καὶ ὅμως ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ποὺλὸς καὶ σοβερὸς «Κερκυνόος, ἔγραψεν ἀμέσως διαταγὴν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Βαρέος πυροβολικοῦ, νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν ἐπιφέροντα τὴν παρούσαν ἄγνωστον —τὸν ὁποῖον πρώτην πῶς λέγεται, προκειμένου νὰ βάλη τὸ ὄνομά του εἰς τὴν διαταγήν— μίαν πυροβολαρχίαν διὰ νὰ τὴν ὁδηγήσῃ ἀπου ἠθέλει».

Ἀλλὰ ποιὸς ἦταν ὁ «ἄγνωστος» ἐκεῖνος; Καὶ τί τάχα ἔχει μόνος του — προσωπικὰ — ἐπάνω στὸ συγκλονιστικὸ τοῦτο θέμα ἀποκαλύψει; Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε στὴν συνέχειὰ τοῦ ἱστορήματός μας. Μὰ καὶ τὸν ἴδιο θὰ τὸν ἀκούσουμε μὲ μιὰς μιλὰ ὕστερα ἀπὸ τριανταὲνα ὁλόκληρα χρόνια. Καὶ δὲν τὸν ἀκούσουμε νὰ μᾶς λέῃ πάσα - ποὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα, ἀφοῦ ὅμως πρῶτα ὁλοκληρώσουμε τὴν σειρὰ τῶν ἀπορίων καὶ τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ.

Ἰδοὺ δὲ ἡ συνέχεια τῶν ἀπορίων καὶ τῶν ἐρωτημάτων ἐκείνου ποὺ ἐνάμισυ χρόνο ἀργότερα ἠγήθη τῆς Μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου 1936:

...Μέχρι τῆς 10ης νυκτερινῆς ὥρας ρυθμεῖται ὁπωσδήποτε ὅλα φαίνεται εἶχε κινηθῆ πρὸς Μακρυγιάννη.

Διατί κ. ὑπουργὲ τῶν Στρατιωτικῶν;

Τὴν 10,30 μ.μ. κατέβασεν οὐλαμὸς (δύο πυροβόλα) τῆς Προτύπου Νοΐσης ἀπὸ τὸ κανόνι τοῦ ὁποίου ὁ Γ. Κονδύλης εἶχεν εἴπει: «Τὸν λόγον ἔχουν τώρα τὰ κανόνια τοῦ Κουρουπάνη».

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀπὸ ὅσας πρὸ ὑπηρχαν ἑτοίμαι τακτικαὶ καὶ διάφοροι δύο πυροβολαρχίαι [8 πυροβόλα ἐκ 75] τοῦ Β' Ὁ-ρειβατικοῦ Συντάγματος, πλήρως ὠργανωμέναι, μὲ στολίσιαι εἰς Ναυστάθμους, μὲ χρησιμοποιήσεις.

Τὴν 9ην μ.μ. ὁ διοικητὴς τῆς 11 Μεραρχίας διέτεσε τὸ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Θεμ. Κατσίαν τάσσε τοῦ 1ου τάγματος συντάγματός, νὰ ἀνθῇ ὡς τάγιστα εἰς Μακρυγιάννη καὶ νὰ ἐκκαθαρίσῃ ἀμέσως τὴν κατάστασιν. Τοῦθ' ὅ-περ καὶ θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τοῦ τάγματος αὐτοῦ ἀμέσως.

Τὸ τάγμα αὐτὸ δὲν ἐκινήθη ποτέ!

Διατί κ. ὑπουργὲ τῶν Στρατιωτικῶν; Μήπως διότι συνεπάτησε νὰ εἶναι ὁ διοικητὴς τοῦ πρώην ἀποστάκτου τοῦ 1923;

Οἱ ἀποστασιάντες ὑπὸ τοῦ Γ. Κονδύλη εἰς Μακρυγιάννη ἀξιωματικοί, ὅταν ἐξητάσθησαν ὡς μάρτυρες κατὰ τὴν δίκην τῶν στασιαστῶν, ἐδήλωσαν ὅτι θὲν ἐβλήθησαν κανόλου ἀπὸ τοὺς στρατιῶτας τοῦ Μακρυνιάννη. Ἀ-ναισθησίαν τοῦ Σώματος. Ἔτσι τοῦ, ἐκδοθέντα κατόπιν, διέφευσαν κατηγορηματικῶς καὶ μὲ ἀ-πειλὲς τὸ τριβάτσε.

Ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀντιλαμβάνεται πολὺ καλὰ τὰς ἀποψὶς τὰς ὁποίας προκαλοῦν ὅλα τὰ ἀνωτέρω.

(Τότε δὲ δὲν εἶχε γνωστοποιηθῆ ἡ τραγωδία τοῦ Σώματος Ἰ, καὶ ἡ ἀπαίσιος φόνος τοῦ στρατιώτη Κωνσταντίνου Βαλιούλη ἀποτελοῦσε τὸ εἰρεγάλο μυστικόν).

Ἡ κατάστασις στὸν Στρατό

ΣΤΟ ἑκατηνορτηρίου δῶμος τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη περιελαυβάνοντο, καὶ τοῦτα:

...Ποία ἦτο ἡ τακτικὴ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν;

Ἀπλούστατα! Συστηματικὴ τοποθέτησις δυναμιτίδος εἰς τὰ θεμέλια ἑνὸς μόνον τῆς κατασ-τάσεως. Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ποίας ὑφίστατο ἡ κυβέρνησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς θεμελίας γενικωτέρων τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου. Παράδειγμα: Μέσα εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας αἱ ἰσχυρότεραι στρατιωτικαὶ μονάδες ἦσαν τὸ λεγόμενον Πρότυπον Τάγμα καὶ τὸ Τάγμα Ἀρμάτων Μάχης, τὸ πρῶτον κατανεμημένον εἰς δύο τμήματα, ἐκ τῶν ὁ-ποίων τὸ ἕνα ἐστρατοπέδευε εἰς τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὰ Παρασπήγματα, παραπλεύρως τοῦ 34ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Ἀμφότερα μὲ ὑπερευρυτέρους σύνθεσιν. Τὸ Πρότυπον Τάγμα ἔφθανε νὰ ἐχῃ δύναμιν καὶ 1200 ἀνδρῶν ἀκόμη, ὅτι δὲ ὁρισμένων ὑ-πὸ ἐκπαιδεύσεις, καθ' ὃν χρόνον τὸ ἐκάστοτε πλῆρες ἐληφτῶν ἐκ τῶν πεζικῶν συντάξεων πεδρω-σίζετε δύναμιν 1300 περίπου ἀνδρῶν, καὶ ἐπὶ πλέον ἀνεβὸν ἐν ἀπογρῇ κοβόνου δύναμιν εἰς φρουράς. Εἶχεν ὀκτὼ διμοιρίας πολυόβλων, ὡς νὰ μὴ ἐφθανεν δὲ αὐτά, κατόπιν ἀπαιτήσεως καὶ πρὸ ἄλλου τὰς ἀντιδόσεις τῶν συναισθανομένων τὸν κίνδυνον ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀφῄρεσε τὸ βαρέα πυ-λοβόλα ἐκ τοῦ 34ου Πεζικοῦ Συντάγματος καὶ τὰ παρέδωσε καὶ αὐτὰ εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα.

Ποία δὲ εἶχε τὴν σὺ-θεσιν τοῦ Τάγματος τούτου ἀπὸ ἀπόψεως στελεχῶν; Ὁμοίαι πρὸς ἐκεί-νην τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ εἰς δενιζελικοὶ καθεστῶτος. Ὑπῆρξεν ἑταιρὶ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ 38 δενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐκ τῶν 35 ἡσαν δενι-ζελικῆς προελεύσεως καὶ οἱ κα-τὰ λόβος ὑπάρχοντες ἀντιδενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐτοποθετήθησαν ἐκεῖ αὐτοὶ εἰς ὑ-πηρεσίαν δευτερευούσης σὺστασεως. Ἡ ἀνάλογος ἐτηρεῖτο πάντοτε ἡ αὐτή.

Εἰς τὸ Τάγμα Ἁρμάτων κα-τατίθεται ἡ ἴδια, ἀξιωματικοὶ 18 ἕως 20, ἀντιδενιζελικῆς προελεύ-σεως ἕνας ἢ δύο, πάντες οἱ ἄλλοι προελεύσεως δενιζελικῆς.

Πέραν τούτου ὑπῆρχον καὶ ὁ Λόχος Ἀναστορικῆς Φρουρᾶς καὶ ὁ Λόχος Ὑπουργείου Στρατιω-τικῶν, μὲ στρέλεις ὅλα σχεδὸν προελεύσεως δενιζελικῆς.

Σημειοῦμεν μόνον ἐπιπροσθέτως ὅτι τὸ μὲ τοιαύτην σὺν-θεσιν τμήματα. Ἦτοι Πρότυπον Τάγμα, Τάγμα Ἁρμάτων, Λόχος Προεδρικῆς Δι-μοσιότητος καὶ Λό-χος Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, δὲν ὑπῆρχοντο ρύτε ὑπὸ τὴν διοι-κησιν τῆς Μεραρχίας Ἀθηνῶν, τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὑπῆγοντο ὅ-λα ἐσθέλιαι ὑπὸ τὰς διατεταγὲς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν!

Κατάστασις ἀνάλογος παρεπο-ρεύτο καὶ εἰς τὰς φρουρὰς. Ἰδοὺ τὰς βαρελὲς Εἰς τὰς ἀνωτάτας διοικήσεις στρατηγοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐφρόντιζαν κὰν ν' ἀ-ποκρύπτουν τὰς διαθέσεις τους. Εἰς αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην μέ-ραρχες προελεύσεως δενιζελικῆς, στελέχη εἰς τὰς μοίρας κατὰ πλειονοφηφίαν δενιζελικῆς προελεύ-σεως. Καὶ πλευροκοπουμένη ἡ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὰς Σέρρας, ἀπὸ τὸ Κιλκίς, ἀπὸ τὴν Βέ-ροια, ἀπὸ φρουράς, αἱ ὁποῖαι εἶχαν τὴν σύνθεσιν εἰς τὰ κλει-διὰ τῶν προκλητικώτατα δενιζε-λικῆς, καὶ ἐξώστα μὲ ἀνάρτησιν ἀξιωματικοὺς τοιούτης προελεύ-σεως ἀπὸ τοὺς ἐωσφόρους καὶ πλέον ὑπολογισμοὺς εἰς τὰς πε-ριστάσεις στασιαστικῆς ἐκδηλώ-σεως.

Ἂν ὁ Δεμέστιχος, ἀντὶ νὰ κατωβυθῇ εἰς τὸ Χανιὰ κατηυ-θύνετο πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν ὁποίαν Θεσσαλονίκην μό-λις ἀπὸ τρεῖς μῆνας τὸν εἶχε κατόπιν ἀγρίων φωνῶν τοῦ κ. Ἰω. Μεταξᾶ, ἠρχισαν νὰ καταφθάνουν γοιμοφορτώσεις ἀξιω-ματικοί, ἀποστελλόμενοι ἀπὸ δύο διὰ ν' ἀντικατασταθοῦν τοὺς

Ὁ Γεώργιος Κονδύλης καί, ἀριστερά του, ὁ στρατηγὸς Ἀχιλ. Πρωτοσυγκέλεος. Δίπλα στὸν Πρωτοσύγκελο, ὁ τότε λοχαγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ, Βασίλειος Καραχούτης καί ἀριστερὰ πί-σω του ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' καὶ κατόπιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ Χ. Παναγιωτάκος. Μεταξὺ τῶν Παναγιωτάκου καὶ Κονδύλη ὁ ὑπο-λοχαγὸς καὶ ὑφασπιστὴς Χρ. Λουκίδης. Πίσω ἀπὸ τὸν Κονδύλη, ὁ λοχαγὸς καὶ διευθυντὴς Ἀθηνῶν Ἰωάννης Σπυρου καὶ πλάι του (μὲ μαῦρα γυαλιά) ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μετέ-πειτα (ἐπὶ δεκαετίαν) πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων Κ. Ρο-δόπουλος. Ἀριστερὰ στὴ φωτογραφία μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ μὲ τὸ παλ-τό εἰς τὸ χέρι, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη στρατιωτικὸς συντάκτης διαφόρων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, Γεώργιος Ἀσημάκης

ἐκεῖ τοποθετημένους ἀπὸ τὸν κ. ὑπουργόν. —τότε τὰ πράγματα θὰ ἀπέβαινον ὑπὲρ τῶν στασιαστῶν...

Κάτι πολὺ χαρακτηριστικὸ

ΕΚΛΕΙΣΕ δὲ ὁ ἀντίλογος τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ, ὁ διατυπωμένος ἀπὸ τὸν Ἰω. Διάκο, ἔτσι:

...Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἶχε τὸν στρατὸν ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς ὅτου τὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ παραλλά-λου ἦτο κατωφορὲ ἡ καταβαλλο-μένη ἐκ τοῦ ἀντιπάλου προσπά-θειαν προσφόρως διὰ τὴν διατή-ρησιν τῆς κυβερνήσεως. Εἰς τοιοῦτον ἄνδρα, οὗτοι πολιτευό-μενοι καὶ ταυτόχρονα ἀπασχολοῦντες κατευθυνσεις, ἦτο ἀπιτ-στευμένη ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τύ-χη ἑνὸς ἀνεξαρτήτου κράτους. Ὑ-ποίαν ἐπιφαίνοντο πολλοί, διό-τι... δὲν ὁδεγετο νὰ μετάσχῃ ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς συναλλαγὲς αὐτῷ εἰς τὸ νὰ κατατρέψῃ ἐκόμη γτιφότερα, ἀλλὰ καὶ ἐπικινδυνότερα, ἢ πλάνη εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεν ὁ κύ-σιος.

Ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ λησιο-νήσωμεν τὸ Ναυτικόν. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν, διατί νὰ τὸ ἀποφεύ-ψωμεν; Εἶναι γενικὴ ἡ κατάκρυ-γὴ κατὰ τοῦ ναυάρχου Χατζη-κυριάκου, ὅτι εἶχε διμιουργήσει εἰς τὸ Π. Ναυτικὸν τὴν κατά-στασιν, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τὴν ἀ-παγωνὴν τοῦ Στόλου ἀπὸ τοὺς στασιαστάς, διὰ τῆς ἀπομακρύν-σεως ἀπὸ τὰς ἐπικαίρους θέσεις τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐφεστομέ-νων εἰς τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ ἱκανῶν νὰ ἐπιβάλλωνται. Εἶ-ναι δίκαιοι καθ' ὅλην τὴν γνωμὴν ἡ κατακραυγή.

Κρίνετε μόνοι ἀπὸ ἕνα περι-στατικόν, εἰς τὸ ὁποῖον περιορι-ζομαι.

Ἕνα βράδυ εἰς κάποιαν συγ-κέντρωσιν εἰς τὸ σπίτι ὑπουργοῦ νῦν εἰς τὴν Κηφισιάν, εὑρίσκον-το ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδά-ρης, ὁ κ. Χατζηκυριάκος καὶ ὁ κ. Μεταξᾶς. Ὁ τελευταῖος ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν κ. Χατζηκυριάκον:

— Δὲν σᾶς ἔκλεισαν γιατί τὸ ἔκαμε αὐτό; Γιατί ἔβγαλες ἀπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στό-λου τὸν Ἀποστολάκη;

Καὶ ἀπήντησεν ὁ ναύαρχος:

— Πῶς θέλεις νὰ μὴ τὸν βγά-λω, ἀφοῦ ἐπήγαινε διασκὸς εἰς τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τοῦ ἔφω-νάζε: «Βγάλε τὸν Χατζηκυριάκον ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον, γιατί θὰ δι-αλύσῃ ὅλον τὸν Ναυτικόν...».

Κατάπληκτος ὁ κ. Ι. Μεταξᾶς ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπείρμενε ποτέ, διεδλέσατ τὴν πεπιθησίαν ὅτι ὑπῆρχε κάποια παρεξήγησις.

— Τί παρεξήγησις; ἐπέμενεν ὁ κ. Χατζηκυριάκος. Μοῦ τὸ κα-τήγγειλεν αὐτὸ ὁ... Πλὶος ὁ κ. πρωθυπουργός.

Σπεύδει ὁ κ. Μεταξᾶς καὶ συναντᾷ τὸν ε. Τσαλδαρὶν, «Ἤτο δυνατὸν νὰ εἶπεν εἴτε αὐτὸς εἴτε τὸν κ. Χατζηκυριάκον τέτοιο πράγμα, νὰ ἤτο αὐτὸς ὁ τρο-πιλλίων τὴν κατάστασιν σχετι-κῆς ἀσφαλείας, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὸ Π. Ναυτικόν, πρὶν ἐκτο-πισθῇ ἀπὸ τὰς ἐπικαίρους θέ-σεις οἱ πιστοὶ καὶ ἱκανοὶ ἀξιω-ματικοί; Ἀγκαλύνουσι εἰς τὸν κ. Τσαλδάρον ὅτι τοῦ εἶπε εἴτε ὁ κ. Χατζηκυριάκος. Καὶ ὁ κ. Τσαλ-δάρης μειδίων, ἐπιχειρεῖται ἀπήν-τησε:

— Βρὲ ἀθεφέ, ἐγὼ τοῦ τὸ εἶπα τοῦ ναναρχου σ' ἀστεῖα.

Σ' ἀστεῖα, Ἰωαν νὰ μὴν ἦτο ἀπολύτως δέδαιος ὅτι ἡ ἀσφαλὰς θὰ ἐπηκολούθει, ὅταν θὰ ἐπληροφορεῖτο ὁ κ. Χατζηκυρια-κος ὅσα τοῦ κατέλεγεν. Ὅσον νὰ τὰ κατέδωκεν, ἀκριδῶς διότι ἐγνώριζε τί θὰ ἐπηκολούθει. Καὶ ὅλα αὐτά, διατί; Διότι τὸ πρωθυπουργικὸν μειρείδιον καὶ ὁ πρωθυπουργικὸς διάδρομος καὶ ὁ πρωθυπουργικὸν πλυντήριον, ὁ κυ-ρίως ἀπὸ τοὺ

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΣ ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἐκινήθη βραδύτατα

Η ΛΥΚΟΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΥΜΠΑΡΙΕΣ

94ον

ΠΟΙΟΣ, λοιπόν, ήταν ο «άγνωστος» έκείνος στόν όποίο ο Γεώργιος Κονδύλης παρέδωσε τό σημείωμα, γιά ενα κατεβάσμ» στάς Άθήνας τό βαρύ πυροβολικό, πού θά έχρησιμοποιείτο γιά τήν καταστολή τού κινήματος στό Ναύσταθμο—γιά τόν βομβαρδισμό, δηλαδή, τού στόλου άπό τό Πέραμα; Ποιός ήταν ο «ταγματάρχης είς διαθεσιμότητα» πού τήν στιγμή τής μεγάλης «αναμπουμπούλας» βρέθηκε μέσα στό γραφείο τού ύπουργού τών Στρατιωτικών καί «ξάλλος γενόμενος» —κατά τήν έκφρασι τού Ίωάννη Διάκου— έκραύγασε πρός τόν «νικητή τού Κιδαιρώνος» (καί σέ λίγο καί «νικητή τού Στρυμόνος») έκείνο τό γεμάτο άκνευρισμό καί άγωνία: «Κύριε ύπουργέ, γιά δνομα τού Θεού, γράψατε έπί τέλους, μίαν διαταγήν νά πάω νά πάρω έγώ άπό τά Βαρύ μίαν πυροβολαρχίαν».

— Έγώ ήμουν μού Έλεγε πρίν μερικές ήμέρες ο Έπαμεινώνδας Τσέλλος. Καί μιά πού μέ ρωτάτε, καί άποφασίσατε νά κάνετε πλήρη άνατομία τού κινήματος τής 1ης Μαρτίου 1935, άλλά καί όλης έκείνης τής περιόδου, θά είχε νά σάς πώ ώρισμένα πράγματα ένδιαφέροντα τήν προπαθεία σας. Διότι, άσφαλώς, δέν είναι έπιτρεπτό νά γράφεται ή ιστορία μονοπλευρα καί έπηρεασμένα άπό τήν μιά ή τήν άλλη σκοπιμότητα —άνεξαρτήτως κατευθύνεως— καί άπό τήν οποιαδήποτε, δικαιολογημένα ή αδικαιολογητο, συναισθηματισμό. Ο έρευνητής ή άκόμη καί ο άπλος μελετητής τής ιστορίας πρέπει νά τά ξέρη όλα, διά νά όδηγηθή μόνος του είς τά συμπεράσματά του.

Καί ο Έπαμ. Κωνστ. Τσέλλος, πού άπεφοίτησε άπό τήν Σχολή Εύελπίδων τό 1918 καί έπεχώρησε άπό τόν στρατό τό 1934 μέ τόν βαθμό τού ταγματάρχη στό πυροβολικό, καί, ύστερα άπό τόν πόλεμο τού 1940—1941, μέ τόν βαθμό τού συνταγματάρχη· πού είς τά χρόνια τής κατοχής ίδρυσε τήν ύπηρεσία πληροφοριών «Ο μηρος» τής οποίας ήταν άρχηγός ώς τόν Όκτώβριο τού 1942· πού, όταν διέφυγε στήν Μέση Άνατολή έγινε ύφυπουργός τής Κοινωνικής Προνοίας καί τού Μυστικού Πολέμου, ώς καί ύπουργός τών Στρατιωτικών στήν κυβέρνησι τού Έμμανουήλ Τσουδερού (Έλευθέρα Έλληνική Κυβέρνησι τού Καΐρου)· πού τό 1944 διωρίσθη γενικός γραμματεύς τού ύπουργείου Άνασυγκροτήσεως στήν κυβέρνησι τού Γεωργίου Παπανδρέου· πού άπό τό 1957 ώς τό 1964 διετέλεσε γενικός διευθυντής τού Όργανισμού Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (Ο.Τ.Ε.)· καί πού άπό τόν Δεκέμβριο τού 1966 ώς τόν Άπρίλιο τού 1967 ήταν ύπουργός τού Έμπορίου στήν ύπηρεσιακή κυβέρνησι τού Ίωάννη Παρασκευοπούλου, συνέχισε:

— Βέβαια τό θέμα μέ είχε άπασχολήσει καί τότε. Άπό έκείνο όμως τό «τότε» ώς σήμερα, έχουν περάσει τοιανταδυο όλόκληρα χρόνια.

Λυκοφιλία καί κουμπαριές

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ. Λίγο μετά τό κίνημα τής 1ης Μαρτίου 1935, ο Έπ. Τσέλλος (τού οποίου τό ρόλο, τό μοιραίο έκείνο βράδυ, είδαμε στή θεώρησι τού κινήματος άπό τόν Ίωάννη Μεταξά, καί θά ξαναδούμε, πιό κάτω, λεπτομερέστερα) διατύπωσε ώσισμένες άπόψεις, πού έφώτισαν τήν ύπόθεσι καί έάπό τήν άλλη πλευρά.

...Έλέχθη έπανειλημμένως (ύπεστήριξε, ο Έπ. Τσέλλος, τόν Ίούνιο τού 1935 καί ένώ άκόμη συνεζητούντο καί άνελύοντο πάντα τά άφορώντα στό μαρτιάτικο κίνημα), ύπό τού ύπουργού τών Στρατιωτικών (Γ. Κονδύλη) ότι ή άνισότης τών δυνάμεων τών δύο παρατάξεων (βενιζελικής καί μη βενιζελικής) έν τώ στρατώ δέν τού έπέτρεπε τήν τακτοποίησιν τών διοικήσεων τών μονάδων κατά τρόπον έξασφαλίζοντα τήν τάξιν έν τώ στρατεύματι καί τήν ήσυχίαν τής χώρας.

Ή χονδροειδής αύτη δικαιολογία τού ύπουργού τών Στρατιωτικών είναι τελείως άστήρικτος.

Ο Γ. Κονδύλης έβλεπε μέ ύποπτον μάτι τήν τοποθέτησιν άντιβενιζελικών άξιωματικών είς όλας τάς μονάδας. Καί έκανε πάν το δυνατόν διά νά μή περιέλθη είς χείρας τών άντιβενιζελικών έξ όλοκλήρου ο στρατός.

Διά τού περισπάσμου γενικού διευθυντού του (ύποστρατήγου Άχιλ. Πρωτοσυγκέλου), ο οποίος είχε τόν ένα του πόδα είς τόν άντιβενιζελισμόν καί τόν έτερον είς τόν βενιζελισμόν, έτακτοποίουσε τάς τοποθετήσεις τών άξιωματικών κατά τρόπον έξυπηρετούντα τά σκοτεινά σχέδιά του. Έγίνοντο άνώνες πάντοτε διά τήν τοποθέτησιν άντιβενιζελικών άξιωματικών είς τάς έπικαίρους μονάδας καί έχρειάσθη πολλάκις ή έπέμβασις τού πρωθυπουργού Π. Τσαλδάρη, ώς προσωπικώς δηθεν ένδιαφερομένου διά τινας τούτων.

Διά πολλούς ίσως είναι άνεξήγητος ή στάσις αύτη τού ύπουργού τών Στρατιωτικών, άφού καί ούτος έκινδύνευεν έξ ένδεχομένης έπικρατήσεως τού βενιζελισμού. Άλλ' ο Γ. Κονδύλης ύπωπτεύετο ότι ο άμεσος δι' αύτόν κίνδυνος προήρχετο μάλλον άπό τόν Π. Τσαλδάρη καί τόν Ίω. Μεταξάν. Καί έναντίον τούτων έπεζήτει νά κατοχυρωθή. Ξένος μέσα είς τό άντιβενιζελικόν περιβάλλον, δύσπιστος καί πονηρός δέν ήτο δυνατόν νά στηριχθή δυναμικώς είς τήν φιλίαν τών άντιβενιζελικών άξιωματικών καί πολιτικώς είς τήν φιλίαν τού Π. Τσαλδάρη.

Έπληροφορείτο τά λεγόμενα είς βάρος του είς τά στρατιωτικά παρασκήνια καί έγνώριζε τάς κινήσεις διά τήν άπομάκρυνσίν του έκ τής κυβερνήσεως, τή συμμετοχή του Άλ. Παπαναστασίου, καθώς έπίσης καί τάς σκέψεις διά τήν άντικατάστασίν του έκ τού ύπουργείου Στρατιωτικών διά τού Ίω. Μεταξά.

Ή φιλία του μέ τόν πρωθυπουργόν Π. Τσαλδάρη ήτο λυκοφιλία, διά τής οποίας έφενακίζετο ο έλληνικός λαός. Είς τό βάθος οί συμπράττοντες άρχηνοί ύπέβλεπον ο είς τόν άλλον καί αί μηχανορραφίαι έδίναν καί έπαιρναν είς τόν διεξαγόμενον άφανή πόλεμον.

Δέν πρόκειται νά έξετάσωμεν ένταύθα τούς λόγους τής τοιαύτης πολιτικής τού πρωθυπουργού Π. Τσαλδάρη. Άσχολούμενοι είδικώς μέ τά στρατιωτικά πράγματα, άναφερόμεθα είς τινα τών πολιτικών παρασκηνίων έφ' όσον διά τής γνώσεως τούτων πρόκειται νά έξηγηθούν ώσισμένα ένέργειαι άνεξήνητοι διά τόν έλληνικόν λαόν. Καί διαπιστούμεν ότι ο ύπουργός τών Στρατιωτικών Γ. Κονδύλης δυσπιστών πρός όλους γύρω του κρίνων τούς άλλους άπό τόν έαυτόν του, έπεζήτει νά διατηρή μίαν νόθον κατάστασιν είς τάς μονάδας διά νά άποφύγη μίαν δυναμικήν άνατροπήν έκ μέρους τών άντιβενιζελικών καί προσετοιμάζετο διαφόρους κακής ποιότητος βενιζελικούς άξιωματικούς, μέ τήν έλπίδα ότι διά κομπαριών καί διαφόρων παροχών, θά καθίστα τούτους προσωπικούς φίλους του. Ύπετίμα ούτω τάς δυνάμεις καί τάς προθέσεις τών άντιπάλων τής κυβερνήσεως καί ύπερετίμα τάς ιδικάς του διακηρύσσων στομφωδώς ότι θά συνέτριβε πάσαν άποπειραν κινήσεως. Άπό παντού έφθανον αί πληροφορίαι περί τής όργανουμένης έπαναστάσεως. Διαφοροι άξιωματικοί τής έμπιστοσύνης του Γ. Κονδύλη εύρέσεως άναμεμιγμένοι είς τήν Δημοκρατικήν Άμυναν. Ή άτμόσφαιρα ήτο γεμάτη ήλεκτρισμόν. Τά προμηνύματα τής έπερχομένης λαίλαπος ήσαν πλέον ή καταφανή. Καί όμως άντί νά νήνη ό,τι έπρεπε διά νά προληφθή ή καταστροφή, ήχθημεν έξ έγκληματικής άφροσύνης είς αύτήν, διά νά θρηνώμεν όλοι σήμερον έπί τών έρειπίων καί διά νά περιφέρεται άνέρωτος καί βαφοστεφής ο νικητής τού Στρυμόνος!

Διότι καί τούτο έλέχθη πρός είρωνείαν τού δυστυχούς έλληνικού λαού. Ότι ο ύπουργός τών Στρατιωτικών έβδαιος περί τών δυνάμεων του παρέσυρεν ούτως είπειν είς παγίδα τόν βενιζελισμόν καί τόν άφησε νά έκδηλωθή είς δράσιν έπαναστατικήν διά νά τόν συντρίψη όριστικώς καί τελεσιδίκως. Άδιάφορον άν συνέτριβε ταυτοχρόνως καί τήν Έλλάδα. Όσοι όμως έζήσαμεν έκ τού σύνεγγυς τάς πρώτας ώρας τής έκρήξεως τού κινήματος, όσοι άντελήφθημεν τήν σύγχυσιν καί τήν άδράνειαν τών ύπευθύνων κυβερνητών, όσοι δυνάμεθα νά κοίνωμεν στοιχειωδώς τόν διεξαχθέντα άγώνα είς όλας τάς φάσεις του γνωρίζομεν ότι ή κατάστασις έσωθη είς τάς άρχάς ώς έκ θαύματος, χάρις είς τυχαία περιστατικά ή σφάλματα, έπί τών άπο ίων δέν ήτο δυνατόν βεβαίως ούτε έπρεπε νά ύπολογίζη ο Γ. Κονδύλης, άκολούθως δέ χάρις είς τήν σθεναράν στάσιν τών άξιωματικών καί τού λαού καί τήν άποφασιστικήν δράσιν τού στόλου καί τής άεροπορίας...

Ἐκινήθη βραδύτατα

ΚΑΙ ο Έπ. Τσέλλος συνέχιζε:

...Δέν πρόκειται νά εισέλθωμεν είς τάς λεπτομερείας τών συμβάντων κατά τήν τραγικήν νύκτα τής 1ης Μαρτίου. Θά έκφέρωμεν άπλώς τήν κρίσιν μας, καί ταύτο διότι αίσθανόμεθα τήν ύποχρέωσιν νά συμβάλωμεν είς τήν διάλυσιν τού ψεύδους άπανω είς τό οποίον στηρίζεται, πρός βλάβην τών συμφερόντων τού στρατεύματος καί τού Έθνους ή στρατιωτικοπολιτική ύπαοσις τού Γ. Κονδύλη. Θά άναφέρωμεν μόνον έπιγράς τάς κινήσεις μας κατά τήν ήμέραν τού κινήματος ίνα δικαιολογηθή ή μ' ημών γνώσις όλων των συμβάντων κατά τήν έκρηξιν αύτού.

Τρείς ήμέρας πρό τής 1ης Μαρτίου έχοντες συγκεκριμένας πληροφορίας περί έκρήξεως κινήματος έντός όλίγων ήμερών, άνεφέραμεν ταύτας είς τόν πρωθυπουργόν διά τού ύπασπιστού του.

Τήν μεσημβρίαν τής 1ης Μαρτίου πληροφορηθέντες ότι ή έκρηξις τού κινήματος θά ένίνετο τό βράδυ, είδοποιήσαμεν τόν ύπουργόν τών Έσωτερικών διά τού παρ' αύτώ συνταγματάρχου Κοκόρη.

Τήν 6½ άπογευματινήν τής ίδίας ήμέρας λαβόντες πλέον τήν συγκεκριμένην πληροφορίαν ότι οί άξιωματικοί άνεχώρησαν διά τήν κατάληψιν τού Ναυστάθμου έσπεύσαμεν είς τόν κ. πρωθυπουργόν, τόν οποίον εύρομεν μόνον καί άνεφέραμεν τάς πληροφορίας μας. Ο κ. πρωθυπουργός έγνώριζεν ήδη τήν συμπλοκήν τού Περάματος. Έκείθεν μετ' όλίγον μετά τού ύπουργού Μιλτιάδου Μαντά, όστις κατά τάς πρώτας ώρας τού κινήματος έπαιξε σπουδαιότατον ρόλον, μετέβημεν είς τό ύπουργείον Στρατιωτικών, άκολούθως είς τό ύπουργείον Ναυτικών καί Άεροπορίας καί έπειτα πάλιν είς τό ύπουργείον Στρατιωτικών, διά νά καταλήξωμεν έκ νέου είς τήν πρωθυπουργικήν οίκίαν.

Μετά τό σύνθημα τού συναγερμού μετέβην, χωρίς τόν Μιλτ. Μαντάν πλέον, είς τό ύπουργείον Στρατιωτικών, έκειθεν είς τό Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικού διά τήν κάθοδον μιάς πυροβολαρχίας είς Πέραμα καί άκολούθως παρεμείναμεν είς τό ύπουργείον Στρατιωτικών μέχρι τής 2ας πρωϊνής, όπότε άνεχωρήσαμεν μετ' άλλων συναδέλφων διά τόν ούλαμόν πυροβολικού τής Σχολής Δοκίμων.

Είς τί άπέβλεπεν ή περιοδεία μας αύτη καί τί δυνάμεθα μεταξύ ήμών καί τών ύπευθύνων, άποτελεί άλλην μεγάλην ιστορίαν. Δυνάμεθα όμως νά διαβεβαιώσωμεν πάντας ότι ή κρατική μηχανή έκινήθη βραδύτατα διά τήν άντιμετώπισιν τής καταστάσεως καί τούτο διότι οί ύπεύθυνοι ένώ είχον τόσας πληροφορίας περί τού σχεδιαζομένου κινήματος καί σαφή τήν έκβλησίν του είς τόν Ναυστάθμον, δέν ήδυνήθησαν νά συλλάβουν εύθύς άμέσως τήν έκτασιν αύτού καί τάς προθέσεις τών άντιπάλων καί νά ένεργήσουν μεγαλείως πρός πάσας τάς διευθύνσεις. Άμφέβαλλαν, δέν έπίστευαν μάλιστα ότι θά ένίνετο κάτι τό σοβαρόν.

Άλλά καί όταν άπεφάσισαν νά κινηθούν έκινήθησαν κατά τόν χειρότερον τρόπον. Έάν τήν νύκτα έκείνην ύπήρχε διευθύνων στρατηγός δυνάμενος νά συλλάβη ταχέως τήν όλην κατάστασιν καί νά ένεργήση άποφασιστικώς τό κίνημα θά κατεπνίνετο έν τή γενέσει του.

Δυστυχώς ο ύπουργός τών Στρατιωτικών άντί μετά τού Έπιτελείου του καί τού ύπουργού τών Ναυτικών νά άντιμετωπίσουν τήν νενικήν κατάστασιν διά μέτρων ραγδαίων πρός πάσας τάς κατευθύνσεις, άπό άρχιστράτηγος έγινε συνταγματάρχης καί άπασχολήθη όλην τήν νύκτα μέ τήν έκπαόρησιν τού φοβερού Φαουζίου τού Μακρυγιάννη...

Προσέθετε όμως καί μερικά άκόμη πολύ ένδιαφέροντα πράγματα ο Έπαμ. Τσέλλος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί καί ποίους έφοβείτο ο ύπουργός τών Στρατιωτικών. — Ή έπαλήθευσις πού έρχεται μετά 32 χρόνια. — Ο μονολεκτικός χαρακτηρισμός τού στρατηγού Βασ. Ντερτιλή. — Τί δέν έκανε ο Γ. Κονδύλης καί τί έπρεπε νά κάνη. — Τά γεγονότα τής 9ης Σεπτεμβρίου 1935 έπιβεβαιώνουν μιά ύφιστομένη κατάστασι. — Ή κεφαλονοβόλος δράσις τήν οποίαν ήννόησαν οί άρμόδιοι. — Όλα συνέβησαν κατόπιν έορτής. — Πώς θά άπεφεύνετο ή έπανάστασις τού Δ' Σώματος Στρατού. — Ύπουργοί, βουλευταί, άξιωματικοί, έμποροι καί προμηθευταί συνωθούντο είς τό ύπουργικόν νραφείον. —Μετά τά άλληλοσυνχαρητήρια «μετέβησαν οίκαδε πρός άνάπαυσιν». — Οί στρατηγικοί έλιγμοί τού άντιπάλου καί ή έναρξις τής πραγματικής μάχης.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Jockey

Τό *Jockey* «CLUB» δέν είναι ένας σύλλογος όπως οί άλλοι—μέ έντευκτήρια, συνδρομές καί ταυτότητες.

Τό *Jockey* «CLUB» είναι μιά ίδέα.

Σέ 108 χώρες τού κόσμου οί άνδρες πού προτιμούν τά έσώρουχα *Jockey* μοιάζουν μεταξύ τους. Είναι οί άπόλυτα έκλεκτικοί άνθρωποι, πού ίκανοποιούνται μόνο μέ ότι καλύτερο ύπάρχει στόν κόσμο.

Αύτούς τούς πιστούς πελάτες μας—πού τόσο

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΝ ΠΛΕΥΡΑΝ

Τί καὶ ποίους ἐφοβεῖτο ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν

ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΜΕΤΑ 32 ΕΤΗ

95ον

ΙΔΟΥ τί —μαζὶ μὲ τοὺς Ἰωάννη Μεταξᾶ καὶ Ἰωάννη Διάκο—κατελόγιζε, τότε, ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος στὸν Γεώργιο Κονδύλη: α) "Ὅτι διὰ τοῦ περιφήμου γενικοῦ διευθυντοῦ του (ὑποστρατήγου Ἀχιλ. Πρωτοσυγκέλου) «ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν ἕνα του πόδα εἰς τὸν ἀντιβενιζελισμὸν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὸν βενιζελισμόν, ἐτακτοποιοῦσε τὰς τοποθετήσεις τῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὰ σκοτεινὰ σχέδιά των». (Τὴν ἐποχὴ δὲ ποὺ διετυπώνοντο αὐτά, ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος δὲν ἐγνώριζε τὴν μυστικὴ συνάντησι τοῦ Ἀχ. Πρωτοσυγκέλου μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἱδρυτὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, Νικολάου Ρούσου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ πρῶτος, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὰ παράπονα τοῦ «Κεραυνοῦ γιὰ τὸ «ἀγκάλιασμα» τοῦ Νικ. Πλαστήρα ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ἀπεκάλυψε ὅτι ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος γιὰ τὴν «σωτηρία τῆς Δημοκρατίας» θὰ ἦταν ὁ Ἴδιος ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν» —πράγματα ποὺ ἐγνωστοποιήθησαν αὐθημερὸν στὸν Κρητικὸ πολιτικό, ὥστε αὐτὸς νὰ καταλήξη στὴν μὴ πραγματοποιηθεῖσα, τελικῶς, ἀπόφασί του «περὶ ἀμέσου ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἑλλάδος»). β). "Ὅτι «ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἐκινήθη βραδύτατα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἐνῶ οἱ ὑπεύθυνοι εἶχον τόσας πληροφορίας περὶ τοῦ σχεδιαζομένου κινήματος». (Τότε δὲ ἦσαν ὁλότελα ἀπόρρητα ὅσα ὕστερα ἀπὸ τριανταδύο χρόνια μᾶς ἀπεκάλυψε ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κυσίντας, ὁ ὁποῖος μετέφερε στὸν Γ. Κονδύλη, «χαρτὶ καὶ καλαμάρι» ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἔλεγε στὶς συνωμοτικὲς ἐπαφὲς τους ὁ Στέφ. Σαράφης). γ). "Ὅτι «ὅσοι ἐζήσαμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, ὅσοι ἀντελήφθημεν τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀδράνειαν τῶν ὑπευθύνων κυβερνητικῶν, γνωρίζομεν ὅτι ἡ κατάστασις ἐσώθη εἰς τὰς ἀρχὰς ὡς ἐκ θαύματος». (Δὲν εἶχε δὲ ἀκόμα ἀνοίξει τὸ στόμα του, ὁ τότε «ἐισοβίτης» ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαής, γιὰ νὰ διατυπώση τὶς σκέψεις του γιὰ τὸ τί ἐνδεχομένως θὰ ἐγίνετο ἂν τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε στὴ Θεσσαλονίκη, οὔτε εἶχε μιλήσει ὁ «ἀρχηγὸς πυρὸς» τοῦ μὲ ἀριθμὸ 1 ἅρματος μάχης Μιχαὴλ Σπῆλιος, γιὰ τὸ «μεγάλο μυστικὸ» τοῦ ἀπαισίου φόνου τοῦ δυστυχισμένου στρατιώτη Κωνσταντίνου Βαλιούλη. Τότε ἐκρατεῖτο ἀκόμη ἡ «σωστικὴ σιωπὴ» ποὺ διετηρήθη ἕνα τρίτο ὁλοκλήρου αἰῶνος).

"Ολα δὲ τὰ πάρα-πάνω, πέρα ἀπὸ τὸ ὅτι, καθὼς ὁ Ἐπ. Τσέλλος ἀπεκάλυψε, καὶ ὁ Γ. Κονδύλης (γιὰ νὰ ἔχουμε πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὴν ἄλλη πλευρὰ», ἀφοῦ τὴν ἀληθεια ἀναζητοῦμε) συνεχῶς «ἐπληροφορεῖτο τὰ λεγόμενα εἰς βάρος του εἰς τὰ στρατιωτικὰ παρασκήνια καὶ ἐγνώριζε τὰς κινήσεις διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς κυβερνήσεως, τῆ συμμετοχῆ τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰς σκέψεις διὰ τὴν ἀντικατάστασίν του ἐκ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ». Καὶ ἀκόμη, ἀνεξαρτήτως τῶν περὶ «λυκοφιλίας» καὶ «φενακισμοῦ» γνωστοποιουμένων στοὺς πολλοὺς (γιατὶ οἱ λίγοι ἤξευραν χίλια - δυὸ πιθανὰ καὶ ἀπίθανα πράγματα), ὡς καὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικῆς εἰκόνος, κατὰ τὴν ὁποίαν «εἰς τὸ βάθος οἱ συμπράττοντες ἀρχηγοὶ ὑπέβλεπον ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ αἱ μηχανορραφίαι ἔβλιναν καὶ ἔπαιρναν εἰς τὸν διεξαγόμενον ἀφανῆ πόλεμον». Τὰ τελευταῖα, μάλιστα, ἐπληλίθευσαν πάρα - πολὺ γρήγορα καὶ κατὰ ἀπόλυτον τρόπον, ὅταν ἐλάχιστους μῆνες ἀργότερα ἐσημειώθησαν τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1935, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσουμε σὰν ἔλθη ἡ ὥρα τους.

(Καθὼς μαθαίνει καὶ ἀναλύει κανεὶς ὅσα προανεφέρθησαν, σκέπτεται πῶς ὁ πιὸ ἐπιτυχημένος χαρακτηρισμὸς γιὰ ὅλη ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἔχει δοθῆ μονολεκτικὰ ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Βασίλη Ντερτιλή: «Κομφούζιο»!).

Τί θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη

ΑΛΛΑ νὰ τί καὶ παρακάτω, καταμαρτυροῦσε (τότε), ὁ Ἐπ. Τσέλλος στὸν Γ. Κονδύλη:

> ..."Ἄλλος εἷς τὴν θέσιν τοῦ Γ. Κονδύλη, εὐθὺς ὡς μετὰ τὸν συναγερμὸν ἐπιστοποιηθῆ ἡ κατάληψις τοῦ Προτύπου Τάγματος καὶ τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, θὰ ἐκάλει ἀμέσως τὸν Διοικητὴν τοῦ Α' Σ.Σ. διοικοῦντα ὅλας τὰς μονάδας τῶν Ἀθηνῶν ἐν περιπτώσει συναγερμοῦ καὶ θὰ διέτασσε τὴν ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Καὶ ὁ σωματάρχης, στρατηγὸς τῆς πείρας καὶ τῆς ἀποφασιστικότητος τοῦ Δ. Πετρίτη θὰ ἐξεκαθάριζε τὴν κατάστασιν ἐντὸς μικροτέρου χρονικοῦ διαστήματος.
>
> Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίση τὴν καταστασιν ἐν συνεργασία μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν εἰς τὸν Ναύσταθμον διὰ κεραυνοβόλου δράσεως καὶ νὰ σκεφθῆ ὅλα τὰ γενικὰ ἐκεῖνα μέτρα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν καὶ εἰς τὰς ἄλλας φρουρὰς διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἀπὸ πάντα ἐνδεχόμενον κίνδυνον.
>
> Ἀντὶ τούτου ἐγκατέλειφε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν τύχην του, ὡσὰν νὰ μὴ τὸν ἐνδιέφερεν ἡ κατάληψις τοῦ Στόλου καὶ ἐπείσθη ἀπὸ τηλεφώνου εἰς τὰς διαβεβαιώσεις περὶ τῆς προσωρινῆς ἡσυχίας εἰς τὰς φρουρὰς τῆς Μακεδονίας. Ἂν τὴν νύκτα ἐκείνη προβλέπων τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως ἀπὸ τὰ θετικὰ δεδομένα τὰ ὁποῖα εἶχεν, ἐκίνει πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἀμέσως ἀξιωματικοὺς ἐμπίστους πράγμα τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἀργότερον κατόπιν ἑορτῆς, τὸ Δ' Σ.Σ. δὲν θὰ ἐπανεστάτει. "Αν... Ἀλλ' ἂς σταματήσωμεν, διότι πιθανὸν θὰ μᾶς ἀντιταχθῆ ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων εἶναι εὔκολος ἡ κριτική.
>
> Ἐν τούτοις ἡμεῖς καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί, χωρὶς νὰ εἴμεθα στρατηγοὶ προβλέποντες τὴν ἐξέλιξιν ἐσκέφθημεν ὡς ἀνωτέρω καὶ τὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.
>
> Θὰ μᾶς ὑποβληθῆ ἴσως τὸ ἐρώτημα: Ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης στρεῖται λοιπὸν στρατιωτικῆς πείρας, ὥστε νὰ ἐνεργήση ὅπως ἐνήργησε;
>
> Ἔχει δημιουργηθῆ ἕνας τοιοῦτος θρῦλος γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά του, εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας αὐτόν, ὥστε νὰ κινδυνεύωμεν νὰ χαρακτηρισθῶμεν ὅτι δὲν ἐκφέρομεν ἀνεπηρέαστον κρίσιν λέγοντες ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης, τοῦ ὁποίου δὲν ἀμφισβητοῦμεν ὡρισμένας ἱκανότητας, στρεῖται ἐπιτελικοῦ νοῦ, ἐνεργεῖ πάντοτε συμπτωματικῶς, καὶ δὲν δύναται νὰ δράση παρὰ ἐντὸς πολὺ περιωρισμένου πλαισίου. Ἐκτὸς τούτου ὁ Γ. Κονδύλης εἶχε καὶ λόγους ἰδιαιτέρους νὰ ἐνεργήση ὅπως ἐνήργησε. Κατήργησεν οὐσιαστικῶς τὸν διοικητὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τὸν μέραρχον, ἐξέδιδεν ὁ Ἴδιος διαταγὰς καὶ διὰ τὴν μετακίνησιν ἑνὸς οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἢ μιᾶς διμοιρίας, διότι διαρκῶς ἔβλεπε κινδύνους γύρω του ἐκ μέρους τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐφοβεῖτο μήπως ἐκτοπισθῆ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ἀφοῦ τὰ προσωπικῶς ἐμπιστα εἰς αὐτὸν τμήματα εἶχον ἐπαναστατήσει.
>
> Ἐξ ἄλλου πολιτικὸς πλέον σήμερον παρὰ στρατιωτικὸς εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν εἴσοδον ἐντὸς τοῦ Στρατηγείου, τοῦ ὑπουργικοῦ θαλάμου, εἰς ὑπουργοὺς, βουλευτάς, ἐμπόρους προμηθευτὰς πλείστους ἀξιωματικοὺς ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐν ἀποστρατείᾳ, οἵτινες συνωθοῦντο ἐκεῖ μέσα, ἐξέφερον τὰς γνώμας των, ἐπηρέαζον τὸν διευθύνοντα τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προεκάλουν διαταγὰς διὰ τὴν Α ἢ Β ἐνέργειαν χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν ἁρμοδιότητα καὶ εὐθύνην. Οἱ ὑπεύθυνοι σύμβουλοί του καὶ ἐκτελεσταὶ εἶχον τεθῆ εἰς τὸ περιθώριον.
>
> Κατὰ τοιοῦτον τρόπον, εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὸν πλέον ἀμύητον ὅτι δὲν διεξάγονται αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις.
>
> "Οταν οἱ ἐλάχιστοι ἀξιωματικοὶ ἐπαναστάται τοῦ Μακρυγιάννη περικυκλωμένοι ἀπὸ τάγματα καὶ πυροβολαρχίας ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους παρεδόθησαν τέλος, ἀντιληφθέντες τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος ἐν Ἀθήναις, οἱ ὑπεύθυνοι κυβερνῆται συνεχάρησαν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα καὶ ἀπεσύρθησαν ἥσυχοι καὶ ἱκανοποιημένοι οἴκαδε πρὸς ἀνάπαυσιν.
>
> Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στόλος ἐξήρχετο εἰς τὸν Σαρωνικόν. Καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην ὅταν μετὰ τὸ πρῶτον «κοὺ ντὲ μαὶν» ἤρχιζαν οἱ στρατηγικοὶ ἑλιγμοὶ τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἡ πραγματικὴ μάχη, οἱ ὑπεύθυνοι εὑρίσκοντο εἰς τὰς οἰκίας των ἀναπαυόμενοι ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς τὸ Στρατηγεῖον νὰ ἐνεργήσουν καὶ ἐκεῖνοι στρατηγικῶς, ἐπιτιθέμενοι ἐκεῖ ὅπου ἦτο δυνατὸν διὰ νὰ προλάβουν τὰς ἐπελθούσας περιπετείας...

Ἐπιβεβαίωσις μετὰ 32 χρόνια

ΑΥΤΕΣ τὶς ἀπόψεις εἶχε διατυπώσει ἀμέσως μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος ὁ Ἐπ. Τσέλλος καὶ ἐπάνω σὲ αὐτὲς ἐστηρίχθη, κυρίως, τότε ἡ σφοδρότατη πολεμικὴ τῶν Ἰω. Μεταξᾶ καὶ Ἰω. Διάκου κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη.

— Καὶ ἀπὸ τότε μοῦ ἔλεγε ὁ Ἐπ. Τσέλλος καθὼς συνεχίζαμε τὴν συζήτησί μας, ἔχουν περάσει τριανταδύο καὶ περισσότερα χρόνια. Ἐν τούτοις ὅμως παραμένει πάντοτε πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ ἄξιον πρὸς μελέτην τὸ θέμα περὶ τοῦ πῶς ἀντιμετώπισε τὸ Κράτος, τὸ ἐκραγὲν στασιαστικὸν κίνημα καὶ εἰδικώτερον κατὰ τὶς πρῶτες καὶ κρισιμώτερες ὧρες του. Τί ὧρες, δηλαδή, ποὺ ἐγένετο ἡ κατάληψις τοῦ Ναυστάθμου, διὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν εὐθὺς ἀμέσως τὰ γεγονότα τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ὅπως καὶ σεῖς τόσον λεπτομερῶς ἔχετε ἱστορήσει, ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ κινήματος δὲν ἦσαν ταυτόχρονες, αὐτομάτως γεννᾶται τὸ φυσικὸ ἐρώτημα, γιατὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ δὲν ἐλήφθησαν ὅλα τὰ μέτρα ποὺ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν καὶ στὰς Ἀθήνας, καὶ στὴν Βόρειο Ἑλλάδα καὶ στὶς ἄλλες ἐπαρχίες, ὥστε νὰ προληφθοῦν —πρὶν κἂν σημειωθῆ καὶ τὸ ἐλάχιστον— οἱ ἄλλες διαδοχικὲς φάσεις; Πότε ἡ ὑπεύθυνη κυβέρνησις ἔμαθε τὴν ἔναρξι τοῦ κινήματος καὶ πότε ἐκείνησε κατὰ τῶν στασιαστῶν τὰ φιλικὰ πρὸς αὐτὴν στρατεύματα;

Καὶ ὁ Ἐπ. Τσέλλος πρόσθεσε:

— Βέβαια ὅπως καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ κίνημα ἐτόνισα, μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς πολὺ εὔκολον ἀλλὰ καὶ πολὺ ἄχαρι ἔργον, ἡ κριτικὴ ποὺ γίνεται ἀφοῦ ἤδη κάτι ἔχει συντελεσθῆ. Πολὺ περισσότερον ἄχαρι εἶναι τὸ ἔργον τοῦ νὰ κρίνη κανεὶς γεγονότα ποὺ διεδραματίσθησαν πρὸ ἑνὸς τρίτου αἰῶνος καὶ νὰ μιλᾶ δι' αὐτὰ «ἀπὸ καθέδρας». Ἀλλὰ σεῖς μὲ τὴν ἔρευνά σας γιὰ τὸ κίνημα τοῦ 1935 «ζωντανέψατε» καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἐπιπροσθέτως ἀποκαλύψατε ἐντελῶς ἄγνωστα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἦλθαν νὰ ἐπιβεβαιώσουν πόσον δικαιολογημένες ἦσαν οἱ ἀπορίες μου γιὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσα βραδύτητα τοῦ Κράτους καὶ πόσον σωστὴ ἡ παρατήρησίς μου ὅτι τὶς πρῶτες τοὐλάχιστον ὧρες ἡ κατάστασις ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος.

Καθὼς δὲ θὰ δοῦμε ἡ ὑπόθεσις παρουσιάζει πολὺ ἱστορικὸ —καὶ συνεπῶς διδακτικὸ— ἐνδιαφέρον.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Τὸ προσωπικὸ ἐσωτερικὸ δράμα τοῦ Γεωργ. Κον-

Δεξιὰ ὁ Γ. Κονδύλης καὶ ἀριστερὰ ὁ στρατηγὸς Πρωτοσύγκελος ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Ἐπ. Τσέλλον «εἶχε τὸν ἕνα του πόδα εἰς τὸν ἀντιβενιζελισμὸν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὸν βενιζελισμόν»!.

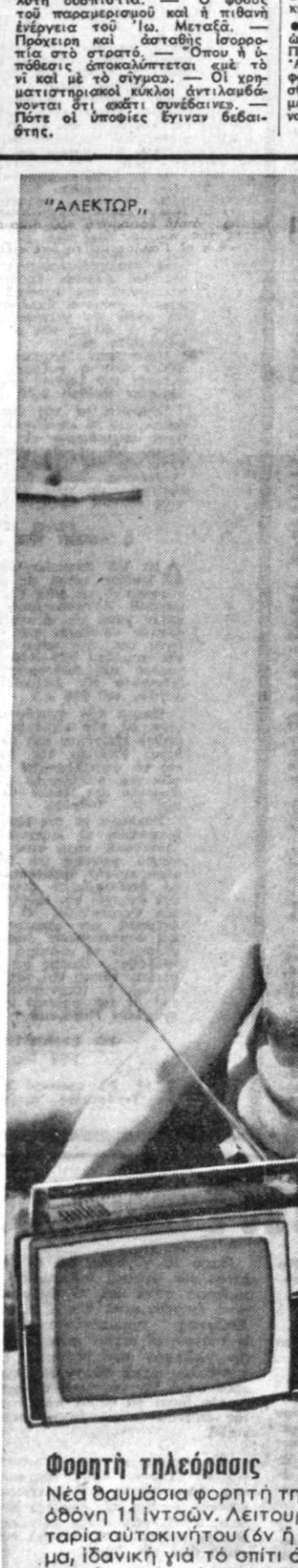

Φορητὴ τηλεόρασις

Νέα θαυμάσια φορητὴ τη
ὀθόνη 11 ἰντσῶν. Λειτουρ
ταρία αὐτοκινήτου (ὁν ἤ
μα, ἰδανικὴ γιὰ τὸ σπίτι ὁ
ἐξοχή. Μεταφέρεται εὔ
στὸ μικρό της βάρος (8

Με απόρρητα κείμενα και ανεπίσημες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την άγνωστη πλευρά
της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Ἐνδοκυβερνητικὴ εἰκών: Δυσπιστία καὶ καχυποψίες

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΝ!

96ον

ΤΗΝ ὥρα ποὺ ἔπεφταν οἱ κανονιὲς στοῦ Μακρυγιάννη, ὁ Γεώργιος Κονδύλης ζοῦσε ἕνα ἐντελῶς δικό του —ἐσωτερικὸ— δρᾶμα. Ἀνεξαρτήτως ὡς ποῦ ἔφθαναν οἱ γνώσεις του γιὰ τὸ κίνημα (καὶ ἔφθαναν σὲ ἄπειρες ὅσες λεπτομέρειες) καὶ ποιές ἦσαν οἱ βαθύτερες διαθέσεις του γιὰ τοὺς συνωμότες, καὶ πέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶπε ὁ στρατηγὸς Ἀχ. Πρωτοσύγκελος στὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, Νικόλαο Ροῦσο, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν «φυλαγόταν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴ σκιά του». (Καὶ ἂς μὴ ξεχνοῦμε τὴν μετὰ τριανταδύο χρόνια ἐξομολόγησι τοῦ στρατηγοῦ Νικ. Κοσίντα, ὁ ὁποῖος τὴν ὥρα ποὺ εἶχε σταλῆ γιὰ νὰ καταπνίξη τὸ κίνημα, ἐσκέφθη νὰ προσχωρήση σὲ αὐτό, γιατὶ ἐπείσθη ὅτι «ἡ δημοκρατία κινδύνευε πραγματικά», καὶ ὤφειλε νὰ τὴν σώση)! Ἔτσι μὲ πολὺ ζωντάνια καὶ μὲ ἐντονώτατα χρώματα ἔδωσε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ ὅλα ἦσαν ἀκόμα σκοτεινὰ καὶ ἀδιευκρίνητα, τὴ σχετικὴ εἰκόνα ὁ «ἄγνωστος μὲ τὴν πολιτικὴ περιβολή» ποὺ εὑρίσκετο μέσα στὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο: «Ἐξέδιδεν ὁ ἴδιος (ὁ Γ. Κονδύλης) διαταγὰς καὶ διὰ τὴν μετακίνησιν ἑνὸς οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἢ μιᾶς διμοιρίας, διότι διαρκῶς ἔβλεπε κινδύνους γύρω του ἐκ μέρους τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐφοβεῖτο μήπως ἐκτοπισθῆ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ἀφοῦ τὰ προσωπικὰ ἔμπιστα εἰς αὐτὸν τμήματα εἶχον ἐπαναστατήσει»! («Ὅπως δὲ θὰ δοῦμε πάρα-κάτω ἱστορημένα, γιὰ πρώτη φορά, ἀπὸ τὸν τότε ὑφυπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ κατὰ τὴν τελευταία περίοδο ἐπὶ δέκα χρόνια πρόεδρο τῆς Βουλῆς Κωνσταντῖνο Ροδόπουλο, ὅταν ὁ Γ. Κονδύλης ἔλειπε στὴν «ἐκστρατεία τοῦ Στρυμόνος» ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδο στὸ ὑπουργεῖο οἱουδήποτε ἄλλου μέλους τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ εἰδικώτερα τοῦ ὑπουργοῦ «ἄνευ χαρτοφυλακίου» Ἰωάννη Μεταξᾶ). Ἐκεῖνος δέ ποὺ πῆρε τὴν ὑπουργικὴ διαταγὴ γιὰ νὰ «κατεβάση τὸ Βαρὺ πυροβολικό», συμπλήρωνε τὸ ὅλο σκηνικὸ μὲ ὅσα ἄλλα ἐντόνως χαρακτηριστικὰ καὶ ἰδιάζοντα συνέβαιναν στὸ παλαιὸ ἱστορικὸ καὶ κατεδαφισμένο πιὰ κτίριο τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας, ἀποκαλύπτων: «Εἶχεν ἐπιτρέψει (ὁ Γ. Κονδύλης) τὴν εἴσοδον ἐντὸς τοῦ στρατηγείου, τοῦ ὑπουργικοῦ θαλάμου, εἰς ὑπουργούς, βουλευτάς, ἐμπόρους, προμηθευτάς, πλείστους ἀξιωματικοὺς ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐν ἀποστρατείᾳ (σημ. γράφ. ἐπιλοχίας, λοχίας, δεκανεῖς, ὑποδεκανεῖς καὶ ἁπλοῦς στρατιώτας), οἵτινες συνωθοῦντο ἐκεῖ μέσα, ἐξέφερον τὰς γνώμας των, ἐπηρέαζον τὸν διευθύνοντα τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προεκάλουν διαταγὰς διὰ τὴν Α ἢ Β ἐνέργειαν χωρὶς νὰ ἔχουν ἁρμοδιότητα καὶ εὐθύνην. Οἱ ὑπεύθυνοι σύμβουλοί του καὶ ἐκτελεσταί εἶχον τεθῆ εἰς τὸ περιθώριον». (Καὶ ταῦτα πάντα ὁλοκληρούμενα ἀπὸ τὰ συγχαρητήρια ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων» καὶ ἀπὸ τὸ «οἴκαδε πρὸς ἀνάπαυσιν»).

Ἡ ἀδράνεια καὶ οἱ πολιτικοὶ σκοποί

ΚΑΙ ΑΥΤΑ μέν, σὰν ἀπορίες, σὰν ἐρωτήματα καὶ σὰν προβλήματα εἶχαν διατυπωθῆ τότε—τὸ 1935— λίγες ἑβδομάδες μετὰ τὴν λῆξι τῆς μαρτιάτικης ἐθνικοπολιτικῆς μας τραγωδίας.

— Πάντως ὅμως μοῦ λέει ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος, εἶναι ἱστορικῶς ἐνδιαφέρουσα ἡ ἔρευνα ἂν ὑπῆρξε πράγματι ἀδράνεια ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλη, ποὺ ἐπεσήμανε —τότε— ἀκόμη καὶ ὁ συνάδελφός του στὴν κυβέρνησι τοῦ Π. Τσαλδάρη, ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος.

(Καθὼς δὲ ἔχουμε πῆ, τὴν σχετικὴ ἀπόρρητη ἔκθεσι τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ἀλλὰ καὶ μιὰ συγκλονιστικὴ μαρτυρικὴ κατάθεσί του, θὰ τὰ δοῦμε πάρα-κάτω στὴν ἱστόρησι τῶν ὅσων, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νόμιμου κράτους, ἔγιναν στὸ Ναυτικό).

Συνέχισε δὲ ὁ Ἐπ. Τσέλλος ἔτσι:

— Βέβαια εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ἀδράνεια αὐτὴ ἔκρυβε ὑπόπτους πολιτικοὺς σκοπούς, ὅπως τότε ὑπεστηρίχθη, ἀπὸ τὸ προσωπικὸν ὄργανον τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, καὶ ὅπως προσφάτως ὑπενοήθη εἰς τὴν πρὸς σᾶς ἱστόρησι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν στὰς κυβερνήσεις τῶν Γεωργ. Παπανδρέου καὶ Νικ. Πλαστήρα ἀντιστρατήγου Λεωνίδα Σπαῆ.

Ὅπως, λοιπόν, καὶ σεῖς ἔχετε ἀναφέρει καὶ ἔχετε ἀποδείξει, βάσει ἀδιασείστων καὶ ἐντελῶς ἀγνώστων ἕως τώρα στοιχείων, ἐξετάζοντας τὴν περίοδο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ κινήματος, ἡ πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα, μετὰ τὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου (τὴν ἀπόπειραν τῆς λεωφόρου Κηφισιᾶς) ἦταν ἐξόχως ἠλεκτρισμένη. Καὶ οἱ διαβόσεις ὅτι ἑτοιμαζόταν κίνημα ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν. Συχνὲς ἦσαν οἱ ἐπιφυλακὲς τοῦ Στρατοῦ, καὶ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, καὶ πάμπολλες οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ ὁδηγοῦσαν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μεγάλη καὶ ἐπικίνδυνη ἀναταραχὴ δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἔλθη.

Τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν εἶχεν, ἀναμφισβητήτως, πληροφορίες (καὶ ἡ ἐξομολογητικὴ ἱστόρησις σὲ σᾶς τοῦ στρατηγοῦ Νικ. Κοσίντα, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀπεκάλυψε πῶς, κατὰ προσωπικὴν ἐντολὴν τοῦ Γ. Κονδύλη, συνηντᾶτο μυστικὰ μὲ τὸν Στέφ. Σαράφην, εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ χαρακτηριστική) γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ κινήματος. Οἱ ὑπηρεσίες ἀσφαλείας ἐλειτούργουν ἐπιτυχῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς. Ἄλλως τε, ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ὑποστράτηγος Ἀχιλ. Πρωτοσύγκελος, εἶχεν ἐπαφὴν (πλὴν τῶν λοιπῶν) καὶ μὲ ὅλους τοὺς λεγομένους δημοκρατικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἦταν σὲ θέσι νὰ γνωρίζη τί συνέβαινε στὸ στράτευμα.

Γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ τάξις στὸ Στρατὸ καὶ ἡ ἡσυχία στὴ χώρα, ἦταν ἀνάγκη νὰ ἀναλάβουν τὶς διοικήσεις τῶν μονάδων ἀξιωματικοὶ νομιμόφρονες μὴ ἔχοντες ἐπαναστατικὰς διαθέσεις.

Δυσπιστία καὶ καχυποψίες

ΡΩΤΗΣΑ τὸν Ἐπ. Τσέλλο νιατί, ἀφοῦ ἡ κυβέρνησις προήρχετο ἀπὸ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα καὶ ἀπὸ τὰ συνεργαζόμενα μὲ αὐτὸ κόμματα τῶν Γ. Κονδύλη καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, δὲν ἀνεζητοῦντο καὶ δὲν ἐτοποθετοῦντο «δεόντως», οἱ νομιμόφρονες ἐκεῖνοι ἀξιωματικοί, ποὺ θὰ ἐξησφάλιζαν τὴν τάξι στὸ Στρατὸ καὶ τὴν ἡσυχία στὴ χώρα.

Καὶ μοῦ ἀπήντησε:

— Γιὰ νὰ γινόταν αὐτό, ἔπρεπε ὁ στρατηγὸς Κονδύλης νὰ στηριχθῆ κατὰ κύριο λόγο στοὺς παλαιοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ἀξιωματικούς, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦσε.

Πρέπει δὲ νὰ σᾶς τονίσω ὅτι μὲ πολλὴ δυσκολία καὶ μὲ προσωπικὴ ἐπέμβασι τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη δόθηκαν ὡρισμένες διοικήσεις εἰς παλαιοὺς ἀντιβενιζελικούς.

Ἐρώτησι:

— Ὥστε μεταξὺ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπῆρχε δυσπιστία;

Ἀπάντησι:

Ἡ συνεργασία τοῦ Π. Τσαλδάρη μὲ τὸν Γ. Κονδύλη ἦταν δύσκολη καὶ γεμάτη καχυποψίες. Καὶ αὐτὸ ἐθεωρεῖτο, ὅπως ποῦμε, «φυσικό»! Ἂν καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπέβαλλε τὴ συνεργασία, τὸ παρελθὸν μὲ τὶς ἔντονες ἀντιθέσεις του κρατοῦσε σὲ ἀπόλυτη δυσπιστία τὶς σχέσεις τῶν δύο πολιτικῶν ἀνδρῶν. Καὶ τώρα, τριανταδύο χρόνια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πρέπει νὰ ἐπαναλάβω ἐκεῖνο ποὺ καὶ τότε ἐπίστευα. Ὅτι, δηλαδή, ὁ Γ. Κονδύλης φοβόταν τὸν παραμερισμὸ του σὲ ὡρισμένη στιγμὴ καὶ περισσότερο ἀκόμη φοβόταν πιθανὴ ἐνέργεια τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ. Ἐνέργεια ποὺ θὰ στρεφόταν προσωπικὰ ἐναντίον του καὶ ποὺ θὰ ἀποσκοποῦσε στὴν ἀντικατάστασί του, στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς προσπαθοῦσε νὰ ἔχη ὡρισμένες μονάδες ἀφωσιωμένες κατ' εὐθείαν σὲ αὐτὸν τὸν ἴδιο. Παράλληλα δημιουργοῦσε ἐγκάρδιες φιλίες μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς —δηλαδὴ μὲ ὅσους μποροῦσε καὶ μὲ ὅσους δὲν τὸν ἔκαναν ἐπιφυλακτικὸ ἢ δύσπιστο— γενικὰ δὲ κρατοῦσε μιὰ πρόχειρη καὶ ἀσταθῆ ἰσορροπία στὸ στρατό, μιὰ «κατασκευασμένη» ἰσορροπία, ποὺ ἐγκυμονοῦσε πολλοὺς κινδύνους

Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς δυσάρεστες ἐνδοκυβερνητικὲς συνθῆκες καὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἀμοιβαίας καχυποψίας, ἡ κυβέρνησις (πέραν τῶν ἰδιαιτέρων «κατατοπίσεων» τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν) εἶχε πολλὲς πηγὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐπληροφορεῖτο τὰ τεκταινόμενα. Καὶ ἂς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι —ἐκτὸς τῶν ἄλλων— καὶ ἡ κομμουνιστικὴ ἐφημερὶς «Ριζοσπάστης» ἐδημοσίευσε λίγα εἰκοσιτετράωρα πρὶν ἀπὸ τὸ κίνημα ὅλη τὴν ὑ-

→ Συνέχεια εἰς τὴν 7ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Συνέχεια

'Εκ της 5ης σελίδος πόθεσι «με το νι και με το σίγμα». Αλλο, βέβαια, το πελώριον ερώτημα ποιος ύπηρξε ο πλη ροφοριοδότης του «Ριζοσπάστη». Παντως δεν ήταν όπωσδήποτε κάποιος από τους τελευταίους τροχούς της «επαναστατικής ομάδος». 'Ηταν κάποιος που ήξερε τα πάντα σε κάθε τους λεπτομέρεια, άρα ένας που δρισκόταν σε ...ηλο συνωμοτικό επίπεδο».

'Ηταν, λοιπόν, απολύτως εν γνώσει της υποθέσεως η κυβέρνησις ή παντως τα μέλη της ετεία που έπρεπε να ξέρουν τι ιδυσσοδομείτο εις βαρος της εσωτερικής μας γαλήνης και της εθνικής μας ασφαλείας.

ΣΤΟ σημείο αυτό είπα στον 'Επ. Τσέλλο.

— 'Από τον καιρό εκείνο είχε λεχθή ότι μεταξύ των ανθρώπων που επληροφόρησαν έγκαίρως την κυβέρνησι για «τα μέλλοντα να συμδούν» ήσαστε και σείς. Και, βέβαια, συνεζητήθησαν τότε διάφορα πράγματα, άλλα δεν εγνώσθησαν ποτέ οι λεπτομέρειες εκείνες που ιδιαιτέρως ενδιαφέρουν, διαφωτίζουν και διδάσκουν.

Και παίρνω την απάντησι:

— Πραγματικά. Νομίζω ότι πολύ έγκαίρως κατετόπισα την κυδέρνησι του Παναγή Τσαλδάρη για πολλά πράγματα. Και ότι επίσης πολύ έγκαίρως επέστησα την προσοχή των κυδερνώντων για τους ποικίλους κινδύνους που θα αντιμετώπιζε η χώρα.

Ερώτησι:

— Ειδοποιήσατε προσωπικώς τον Π. Τσαλδάρη;

'Απάντησι:

— Ναί. Καί, μάλιστα, τον ειδοποίησα τρεις ημέρες ενωρίτερα από την έκρηξι του κινήματος. Συγκεκριμένως ανέφερα είς τον πρωθυπουργό, μέσω του ύπασπιστού του, ωρισμένες πληροφορίες κατά τις οποίες η ημερα της αναταραχής επλησίαζε. Και ότι είρισκομεδα είς τας παραμονάς της έναρξεως της μεγάλης περιπετείας.

Το καινούργιο ερώτημα έγεννήθη εαυτομάτως:

— Και σείς από πού πήρατε τις πληροφορίες που μεταδώσατε στον πρωθυπουργό;

Και η απάντησι:

— Οι πληροφορίες μου εδόθησαν από φιλικούς μου χρηματιστηριακούς κύκλους που είχαν αντιληφθή, στην αρχή, ότι «κάτι συνέδαινε», με αφορμή τις σημειούμενες άθρόες πωλήσεις χρεογράφων! Οι αυτοί δε κύκλοι δεδαιώθηκαν, έπειτα, ότι το κίνημα παιζόταν στο χρηματιστήριο!

Δεν είχε δμως ο 'Επ. Τσέλλος τις πληροφορίες αυτές. Τις είχαν και άλλα υπ...θυνότερα — από την άποψι του κράτους — πρόσωπα.

Σ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜ. ΤΣΕΛΛΟΥ

Ποιοὶ «ἔπαιζαν» τὸ κίνημα στὸ χρηματιστήριο Ἀθηνῶν

ΟΙ ΔΥΟ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΙ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

97ον

ΔΕΝ εἶναι διόλου ρόδινη ἡ εἰκόνα (κάθε ἄλλο μάλιστα) τῶν ἐνδοκυβερνητικῶν πραγμάτων (τῆς περιόδου 1933—1935), ποὺ δίνει ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος: «Ἡ συνεργασία τοῦ Π. Τσαλδάρη μὲ τὸν Γ. Κονδύλη ἦταν δύσκολη καὶ γεμάτη καχυποψίες. Τὸ παρελθὸν, μὲ τὶς ἔντονες ἀντιθέσεις του, κρατοῦσε σὲ ἀπόλυτη δυσπιστία τὶς σχέσεις τῶν δύο πολιτικῶν ἀνδρῶν». Μέσα δὲ σὲ μιὰ τέτοια καὶ τόσο δυσάρεστη καὶ ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ νόμιμο κράτος, ἀτμόσφαιρα ἐκαλλιεργεῖτο τὸ κίνημα ποὺ θὰ ξέσπαγε τὴ μοιραία ἐκείνη Παρασκευή. Τὸ κίνημα γιὰ τὸ ὁποῖο ἐγκαίρως εἶχε κατατοπισθῆ ἡ κυβέρνησις (ἐκτὸς τῶν ἄλλων) καὶ ἀπὸ τοὺς χρηματιστηριακοὺς κύκλους «ποὺ ἀντελήφθησαν ὅτι κάτι συνέβαινε μὲ ἀφορμὴ τὶς σημειούμενες ἀθρόες πωλήσεις χρεογράφων». Καὶ αὐτὸ «στὴν ἀρχὴ»! Ὡς που, στὸ τέλος, «βεβαιώθηκαν ὅτι τὸ κίνημα παιζόταν στὸ χρηματιστήριο» καί, φυσικά, «μὲ τὰ κάτω»! (Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ σωθῆ, βέβαια, ἡ «Δημοκρατία» καὶ νὰ προστατευθοῦν τὰ αἰώνια καὶ ἀκατάλυτα ἰδανικά της).

«Ἡ συνεργασία τοῦ Π. Τσαλδάρη μέ τόν Γ. Κονδύλη ἦταν δύσκολη καί γεμάτη καχυποψίες». (Πίσω ἀπό τόν Π. Τσαλδάρη, ὁ τότε ὑφυπουργός τῶν Συγκοινωνιῶν καί ἀργότερα πρωθυπουργός Κων. Τσαλδάρης. Καί πλάϊ στόν Κονδύλη ὁ διοικητής τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Δημ. Πετρίτης)

— Ἀλλά· μοῦ λέει ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος καθὼς συνεχίζαμε τὴ συζήτησί μας δὲν ἤμουνα μόνον ἐγὼ ποὺ πληροφορήθηκα ἀπὸ χρηματιστηριακοὺς κύκλους ὅτι τὸ φημολογούμενον καὶ ἀναμενόμενον κίνημα ἐπλησίαζε. Καὶ ὁ τότε ὑποδιοικητὴς τοῦ τμήματος Γενικῆς Ἀσφαλείας ἀστυνόμος Νικόλαος Κατραμπασᾶς, εἰδοποιηθεὶς καὶ ἐλέγξας τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος, εἶχεν ἀναφέρει εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ 2ου γραφείου (πληροφοριῶν) τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ συνταγματάρχην Ζαλαχώρην, ὅτι πρόσωπα γνωστὰ γιὰ τὰ φρονήματά τους πωλοῦσαν ἀθρόα διαφόρους τίτλους καὶ μετοχὲς (γενικὼς δὲ «ἀξίες») στὸ χρηματιστήριο καὶ ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, ὑποπτευόταν, τὴν ἔκρηξι κινήματος.

Δὲν μπορῶ, φυσικά, νὰ ἀποφύγω τὸ ἐρώτημα, ποιοὶ ἦσαν καὶ ἀπὸ ποιὰ παράταξι προήρχοντο αὐτοὶ ποὺ «ἔπαιζαν» τὸ κίνημα στὸ χρηματιστήριο.

Καὶ παίρνω τὴν ἀπάντησι:

— Βέβαια αὐτοὶ ποὺ «ἔπαιζαν» τὸ κίνημα δὲν ἀνῆκαν στὴν κατηγορία τῶν νομιμοφρόνων πολιτῶν. Δὲν προήρχοτο, δηλαδή, ἀπὸ τὶς φιλοκυβερνητικὲς τάξεις. Ἦσαν ὅλοι τους φίλοι καὶ γνωστοί, καὶ ἑκάστοτε οἰκονομικοὶ συμπαραστάτες ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦσαν τὶς ἀνωμαλίες, καὶ ποὺ κάθε τόσο, ἀπὸ τὸ 1924 (ὁπότε ἐγκαθιδρύθη ἡ δημοκρατία) καὶ ἐδῶ, ὠργάνωναν τὰ διάφορα ἀνατρεπτικὰ κινήματα. Ἦσαν, μὲ ἄλλα λόγια, ἄνθρωποι «μπασμένοι στὴν ὑπόθεσι». Ἴσως δὲ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία της νὰ προσδοκοῦσαν καὶ ἄλλα οὐσιαστικώτερα ὀφέλη.

Στό σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ

ΚΑΙ ΕΤΣΙ ἐφθάσαμε στὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε ὁρισθῆ γιὰ τὴν ἔκρηξι τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». («Ἄλλο ἄν, τὴν τελευταία στιγμή, ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ζήτησε τὴν τετραήμερη ἀναβολὴ τοῦ κινήματος, πρᾶγμα ποὺ ὁ Στέφ. Σαράφης δὲν εὐδόκησε νὰ δεχθῆ).

— Τὴν 1ην Μαρτίου 1935· συνεχίζει ὁ Ἐπ. Τσέλλος, τὸ μεσημέρι καὶ ἀκριβῶς μόλις ἔκλεισε τὸ χρηματιστήριο, πληροφορήθηκα ἀπὸ τοὺς ἴδιους κύκλους ὅτι τὸ κίνημα «ἐπέρχεται ὁλοταχῶς». Ἀμέσως δὲ εἰδοποίησα τὸν τότε ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν Γεώργιο Χλωρό.

Φυσικὰ ὅμως δὲν ἐπαναπαύθηκα μόνο στὴν παραπάνω εἰδοποίησι. Παρηκολούθησα τὸ πρᾶγμα καὶ λίγο μετὰ τὶς 6 τὸ ἀπόγευμα, ὅταν πληροφορήθηκα ὅτι οἱ στασιασταὶ ξεκίνησαν γιὰ τὸν Ναύσταθμο ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ στὸν πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ νὰ τοῦ ἀναφέρω σχετικῶς.

Ἐρώτησι:

— Ποῦ τὸν εὑρήκατε τὸν πρωθυπουργό; Τί τοῦ εἴπατε; Καὶ τί σᾶς εἶπε;

Ἀπάντησι:

— Τὸν βρῆκα στὸ σπίτι του, στὸ μέγαρο Πεσμαζόγλου, στὴ γωνία τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Στὸ ἴδιο ἀκριβῶς μέγαρο, ὅπου ἔξη χρόνια ἀργότερα αὐτοκτόνησε ὁ πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Κοριζῆς. Τοῦ ἀνέφερα τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχα γιὰ τὸν Ναύσταθμο, ἐκεῖνος δὲ ἐφάνη ὅτι γνώριζε ἤδη, κατὰ τρόπο ἀόριστο τὴν ἐκδήλωσι κινήματος.

Βέβαια ὁ πρωθυπουργὸς ἔδειξε πολὺ ἐνδιαφέρον γιὰ ὅσα τοῦ ἀνέφερα, μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ μεταβῶ ἀμέσως στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ νὰ τοῦ ἀναφέρω τὶς πληροφορίες ποὺ εἶχα, ὥστε νὰ ληφθοῦν ἀμέσως καὶ μὲ ἀστραπιαία, ἂν ἦταν δυνατό, ταχύτητα, τὰ ἀπαραίτητα μέτρα.

Τὴν ὥρα, λοιπόν, ποὺ ἑτοιμαζόμουν νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Π. Τσαλδάρη γιὰ νὰ πάω στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, μπῆκε στὸ γραφεῖο τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς - γενικὸς διοικητὴς Θράκης Μιλτιάδης Μαντᾶς, ποὺ εἶχε μάθει ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια τὴν κίνησι τῶν στασιαστῶν πρὸς τὸ Ναύσταθμο. Ἔτσι καὶ ἀφοῦ ὁ Μιλτ. Μαντᾶς εἶπε, γρήγορα - γρήγορα, στὸν Π. Τσαλδάρη, τὰ ὅσα εἶχε νὰ πῆ —δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ εἶχα πῆ καὶ ἐγὼ —φύγαμε μαζὶ καὶ κατευθυνθήκαμε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐκεῖ βρισκόταν ἀπὸ τὶς 6 ἡ ὥρα, ὁ στρατηγὸς Κονδύλης, στὸν ὁποῖο καὶ οἱ δύο μας ἀναφέραμε τὰ ὅσα γνωρίζαμε.

Τότε ὁ στρατηγὸς Κονδύλης, ἀφοῦ μᾶς ἄκουσε μὲ πολλὴ προσοχή, μᾶς παρεκάλεσε νὰ πᾶμε καὶ οἱ δύο στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν καὶ νὰ ἀναφέρουμε στὸν ναύαρχο Χατζηκυριάκο τὶς πληροφορίες μας. «Καὶ τοῦτο», καθὼς μᾶς εἶπε ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, «γιὰ νὰ λάβη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τὰ μέτρα του».

Πολλά καί βασικά ἐρωτήματα

ΕΤΣΙ ὁ ὑπουργὸς Μαντᾶς καὶ ὁ Ἐπ. Τσέλλος εὑρέθηκαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ, στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν.

— Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος· μοῦ ἱστορεῖ ὁ συνομιλητής μου, ἦταν στὸ ὑπουργεῖο του. Ἐγνώριζε τὰ ὅσα εἶχαν συμβῆ καὶ εἶπε στὸν Μιλτ. Μαντᾶ καὶ σὲ μένα ὅτι προσπαθεῖ νὰ συνεννοηθῆ τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Γ. Κονδύλη, γιὰ νὰ τοῦ στείλη πυροβολικὸ νὰ κτυπήση τοὺς στασιαστάς, ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθώνει. Καὶ ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἐπιτυγχάνει νὰ ἔλθη σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ζητούμενο ἀριθμό, τοῦ ἀπαντοῦν ὅτι «ἐδῶ δὲν εἶναι ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ πότε ἡ μιὰ καὶ πότε ἡ ἄλλη ἀνώνυμος ἑταιρία».

Ἐρώτησι:

— Αὐτὸ τὸ «ἐδῶ εἶναι ἡ τάδε ἀνώνυμος ἑταιρία», ἦταν μήπως «κόλπο» γιὰ νὰ ὑπεκφύγουν τυχὸν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, νὰ ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ οἱ δύο ὑπουργοί;

Ἀπάντησι:

— Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω ἐγώ. Ἀλλὰ «ἔκπαλαι» εἶναι γνωστὸ τὸ σύστημα τοῦ νὰ λένε, ὅταν ὑπάρχη κάποιος λόγος, σὲ ἕνα τηλέφωνο πὼς δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ζητᾶτε, ἀλλὰ τὸ τάδε ἢ τὸ δεῖνα. Πολλὲς φορές, μάλιστα, χάριν δῆθεν ἀστείου καθορίζουν καὶ ἕνα ὡρισμένο τόπο —αἰωνίας ἀναπαύσεως! Ἀλλὰ ἐπάνω στὸ ἐρώτημά σας δὲν μπορῶ νὰ ἀπαντήσω κατηγορηματικά. Πάντως δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐντελῶς συμπτωματικὸ ἐκεῖνο ποὺ κατ' ἐπανάληψι ἀκούσθηκε: «Λάθος κάνετε»!

Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἀφοῦ ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος μᾶς ἐπανέλαβε πόσο ματαιοπονοῦσε, προσπαθώντας νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὸν στρατηγὸ Κονδύλη, μᾶς παρεκάλεσε νὰ μεταβοῦμε ἐκ νέου στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν καὶ νὰ ζητήσωμε ἀπὸ τὸν Γ. Κονδύλη νὰ στείλη ἀμέσως μιὰ πυροβολαρχία στὸ Πέραμα μὲ τὴν ἀνάλογη στήριξι πεζικοῦ, καὶ ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ εἰδοποιηθῆ καὶ τὸ ὑπουργεῖον Ἀεροπορίας γιὰ νὰ κτυπήση μὲ ἀεροπλάνα.

Βέβαια ἐδῶ γεννιοῦνται πολλὰ καὶ βασικὰ ἐρωτήματα: Γιατὶ σὲ τέτοιες κρίσιμες στιγμὲς ποὺ καὶ τὰ δευτερόλεπτα ἔπαιζαν σημαντικὸ ρόλο γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἢ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος οἱ ὑπουργοὶ δὲν κατώρθωναν νὰ συνεννοηθοῦν τηλεφωνικῶς μεταξύ τους καὶ νὰ κινητοποιήσουν ταχύτατα τὶς πιστὲς δυνάμεις, πρὶν ἐκδηλωθοῦν ἄλλες στασιαστικὲς ἐστίες; Γιατὶ ἔπρεπε δύο ἀπεσταλμένοι τοῦ πρωθυπουργοῦ ποὺ τυχαίως ἀνεμίχθησαν στὴν ὑπόθεσι τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, νὰ γίνουν διαγγελεῖς μεταφέροντες ἀπόψεις καὶ αἰτήματα; Γιατὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ὁ στρατηγὸς Κονδύλης δὲν ἔδωσε τὸ γενικὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ γιὰ νὰ ληφθοῦν ἀμέσως καὶ αὐτόματα ὅλα τὰ μέτρα ποὺ θὰ ἐμπόδιζαν νὰ ἐπεκταθῆ τὸ κίνημα;

Σφοδρές ἀνησυχίες

ΚΑΙ ὁ Ἐπ. Τσέλλος συνέχισε:

— Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος κατηγόρησε τὸν Γ. Κονδύλη (σημ. γράφ. τὶς σχετικὲς δὲ ἐκθέσεις τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν θὰ τὶς δοῦμε αὐτούσιες πάρα - κάτω), ὅτι ἐβράδυνε νὰ τὸν βοηθήση ὥστε νὰ μὴ ἀποπλεύση ὁ στόλος. Καὶ φαίνεται πὼς εἶχε δίκιο. Γιατὶ οἱ δυὸ ἀπεσταλμένοι τοῦ πρωθυπουργοῦ (ὁ Μιλτ. Μαντᾶς καὶ ἐγώ), ἀφοῦ πέρασαν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Ἀεροπορίας καὶ πιστοποίησαν ὅτι δὲν ὑπῆρχαν ἀεροπλάνα γιὰ νὰ κτυπήσουν τὸ Ναύσταθμο, ἔφθασαν στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν στὶς 7.30 μ.μ. περίπου καὶ μετεβίβασαν στὸν Γ. Κονδύλη τὴν παράκλησι τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου.

Σὲ αὐτὸ τὸ μεταξὺ στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν εἶχαν συγκεντρωθῆ ἀρκετοὶ ὑπεύθυνοι καὶ ἀνεύθυνοι. Ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἔδωσε ἀμέσως τὴν ἐντολή, παρὰ τὸ γεγονὸς —ὅπως καὶ τότε ἀναφέρθηκε— ὅτι ἐγὼ τοῦ ἐτόνισα τὴν ἀνάγκη τῆς ἀμέσου ἀποστολῆς μιᾶς πυροβολαρχίας στὸ Πέραμα, γιὰ νὰ ἐμποδίση τὴν ἔξοδο τοῦ στόλου ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο. Ὁ Γ. Κονδύλης ἔδωσε, βραδύτερα, τὴν ἐντολὴ γιὰ τὴν πυροβολαρχία στὸν στρατηγὸ Ἀχ. Πρωτοσύγκελο.

Ἀλλὰ καθὼς περνοῦσε ἡ ὥρα, εἶχε μαθευθῆ ἡ εἴδησις τῆς εἰσόδου τῶν στασιαστῶν στοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἀναζητοῦσε τὸν συνταγματάρχη Εὐάγγελο Τρεπεκλῆ, ποὺ δὲν ὑπηρετοῦσε τότε σὲ σύνταγμα ἢ σὲ ἄλλη μάχιμη μονάδα, γιὰ νὰ τοῦ ἀναθέση τὶς δυνάμεις ποὺ θὰ ἐπέβαλλαν τὴν τάξι στὴν διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, καὶ —ὅπως ἔχετε ἱστορήσει — τὸν τότε λοχαγὸ Γ. Κουρούκλη ποὺ διοικοῦσε τὴν Πρότυπη Μοῖρα Πυροβολικοῦ.

Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ Μιλτ. Μαντᾶς καὶ ἐγώ, γυρίσαμε στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη καὶ τοῦ ἀναφέραμε τὶ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη εἴχαμε πράξει.

Ἐρώτησι:

— Καὶ τί ἐγίνετο στὸ σπίτι τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως;

Ἀπάντησι:

— Ἐκεῖ εἶχαν συγκεντρωθῆ πολλοὶ ὑπουργοί, ποὺ ἀνησυχοῦσαν σφόδρα γιατὶ δὲν εἶχε δοθῆ ἀκόμα τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Καὶ συζητοῦσαν ἂν μποροῦσε ἡ κυβέρνησις νὰ κηρύξη τὸ στρατιωτικὸ νόμο.

Ἀλλὰ ὁ Ἐπαμ. Τσέλλος ἔχει νὰ ἱστορήση καὶ ἄλλα ἐξόχως ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

Θελω να θυμ

Με απορρητα στοιχεία και υπευθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΩΣ ΕΔΟΘΗ ΣΕ ΕΝΑΝ ΑΓΝΩΣΤΟ

Η ὑπουργικὴ διαταγὴ γιὰ τὸ βαρὺ πυροβολικὸ

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

98ον

ΑΥΤΟΙ, λοιπόν, ήσαν έκείνοι που «έπαιζαν τὰ κίνημα στὸ χρηματιστήριο»: «φίλοι καὶ γνωστοί, καὶ ἐκάστοτε οἰκονομικοὶ συμπαραστάται ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦσαν τὶς ἀνωμαλίες, καὶ ποὺ κάθε τόσο, ἀπὸ τὸ 1924 καὶ ἐδῶ, ὠργάνωναν τὰ διάφορα ἀνατρεπτικὰ κινήματα». Ἄνθρωποι, ποὺ «ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγριώτατου ἐμφυλίου πολέμου προσδοκούσαν (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ «σωτηρία» τῆς τσαλαπατημένης «δημοκρατίας») καὶ ἄλλα οὐσιαστικότερα ὀφέλη»! Καὶ ἐνῶ ὅλα αὐτὰ τὰ «λίαν χαρακτηριστικὰ παίξιματα εἶχαν ἀναφερθῆ κατὰ τὸν πιὸ ἐπίσημο καὶ ὑπεύθυνο τρόπο —ἀπὸ τὸ μεσημέρι— στὶς ἁρμόδιες στρατιωτικὲς ἀρχές, καὶ ἐνῶ τὸ ἀπόγευμα πιὰ τῆς μοιραίας Παρασκευῆς εἶχαν γνωσθῆ στὴν κυβέρνηση τὰ γεγονότα τοῦ Ναυστάθμου καὶ λίγο ἀργότερα ἡ εἴσοδος τῶν στασιαστῶν στοῦ Μακρυγιάννη, ὄχι μόνον κανόνια δὲν ἐστελλαντο στὸ Πέραμα, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐβάλετο κἂν τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ». («Ἴδιο ὁ «ἀντίλογος» στὸν κονδυλικὸ «λόγο» κατὰ τὸν ὁποῖο «ὅλα ἔγιναν κανονικὰ καὶ στὴν ὥρα τους»).

— Τέλος ὅμως· μυθ λέει ὁ Ἔπαμ. Τσέλλος (ἐπάνω στὶς ἀπόψεις τοῦ ὁποίου βασιστήκαμε κυρίως, τότε, οἱ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ Ἰωάννης Διάκος γιὰ νὰ ἐξαπολύσουν τὴν ἐπίθεσή τους κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη), στὶς 8.30 τὸ βράδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ καὶ στὶς 8.45 ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος. Τὴν στρατιωτικὴ ἀπόφασι τὴν μετεδίδασε, τηλεφωνικῶς, ἀπὸ τὴν προωθημένη κατοικία, στὸν ὑπουργὸ - γενικὸ διοικητὴ Μακεδονίας Περικλῆ Ράλλη, ὁ ὑπουργὸς - γενικὸς διοικητὴς Θράκης Μιλτιάδης Μαντάς.

(Θὰ δοῦμε δὲ πιὸ κάτω πῶς ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος. Καὶ ἀπὸ μιὰ ἀποκαλυπτικὴ ἱστόρησι τοῦ τότε ὑφυπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Κωνστ. Ραδοπούλου, θὰ πληροφορηθοῦμε πάρα - πολλὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐντελῶς ἄγνωστα ὡς τώρα πράγματα, καθὼς καὶ ὡρισμένες συγκλονιστικὲς λεπτομέρειες τῶν ὅσων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συνέβησαν).

Μόνον προσωπικῆς ἐμπιστοσύνης

ΟΤΟΝ ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ καὶ ἐκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος (ἐπάνω δὲ στὴν πρᾶξι ἐκείνη ἐστηρίχθη ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, γιὰ νὰ κηρύξη καὶ ἐπισήμως τὴν «νέα καὶ τελευταία ἐπανάστασι» καὶ νὰ ἀναλάβη ἀπροκάλυπτως τὴν ἀρχηγία της), ὁ Ἔπ. Τσέλλος ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ.

— Ναί· μοῦ ἱστορεῖ ὁ ἴδιος. Κατὰ τὶς 9 ἡ ὥρα τὴν νύχτα ἐγύρισα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Τὸ γραφεῖο τοῦ Γ. Κονδύλη ἦταν γεμάτο ἀπὸ στρατηγούς (μυημένους στὸ κίνημα καὶ ἀμύητους), ἄλλους ἀξιωματικούς, βουλευτάς, δημοσιογράφους καὶ πολιτικοὺς φίλους τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος. Ἀληθινά, ὅπως καὶ τότε τόνισα, κάθε ἄλλο ἦταν παρὰ γραφεῖο ἐπιχειρήσεων.

Ἐρώτησι:

— Καὶ ὅλοι αὐτοὶ τί ἤθελαν μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ;

Ἀπάντησι:

— Ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς καὶ γιατί, ἦσαν ἐκεῖ καὶ τί ὁ καθένας ζητοῦσε ἢ συμβούλευε. Ὁ στρατηγὸς Δημητρίας Πετρίτης, διοικητὴς τότε τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ, ζητοῦσε ἀπὸ τὸν ὑπουργό του διαταγὴ γιὰ νὰ κινητοποιήση τὶς δυνάμεις του. Ὁ ναύαρχος Πλατὴς δυσφορεῖ γιὰ τὴν ἀβεβαιότητα. Ἄλλοι στρατηγοὶ σιωποῦσαν (γιατί κάτι ἤξεραν ἢ μάλλον παραξέραν, ὅπως ἀργότερα ἀπεδείχθη, καὶ οἱ ἴδιοι ὡμολόγησαν), καὶ ἄλλοι ἐπαληθευτικοὶ διετύπωναν τὶς ἀπόψεις τους! Ἀλλὰ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μὴ δίδων καμμίαν σημασίαν εἰς τοὺς παριστανομένους ἡγέτας τοῦ Στρατοῦ, ὑποστρατήγους καὶ ἀντιστρατήγους, μεραρχους καὶ σωματάρχας, ἐπιθεωρητὰς καὶ ρυσιαστικοὺς ἀρχιστρατήγους, ἐστράφετο πρὸς τὸν συνταγματάρχην Εὐάγγελον Τρεπεκλῆν καὶ τὸν διέτασσε ἀπ' εὐθείας, νὰ ἀναλάβη τὴν διοίκησι τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ποὺ θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῶν στρατῶν τοῦ Μακρυγιάννη. Ἀπ' εὐθείας ἐπίσης διέτασσε γιὰ τότε λοχαγὸ καὶ σήμερα ἀποστρατο ἀντιστράτηγο Γεώργιο Κουρουκλῆ, νὰ κτυπήση μὲ ἕνα οὐλαμὸ πυροβολικοῦ τοὺς στασιαστάς.

Ἐρώτησι:

— Καὶ οἱ ἄλλοι παριστάμενοι ἀξιωματικοί, ἐκεῖνοι δηλαδὴ ποὺ κατεῖχαν ὑπεύθυνες θέσεις, τί ἔκαναν;

Ἀπάντησι:

— Τί νὰ κάνουν: Αὐτὸ ὅμως ποὺ ἐγεννᾶτο ὡς βασικὸ ἐρώτημα εἰς τὸν ὁποιονδήποτε τρίτο παρατηρητὴ τῶν πραγμάτων ἐκείνων πραγμάτων, ἦταν γιατί ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἔδινε διαταγὲς πρὸς τὸ ὑπεύθυνο. ἐν προκειμένω, Α΄ Σῶμα Στρατοῦ. Ὁ ἀντιστράτηγος Πετρίτης ἦταν γνωστὸς γιὰ τὰ φιλοκυβερνητικὰ καὶ νομιμόφρονα αἰσθήματά του. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ὑποστράτηγος Πλατὴς, διοικητὴς τῆς ΙΙ Μεραρχίας. Τὸ Ι ο Σύνταγμα τὸ διοικοῦσε ὁ συνταγματάρχης Παπακωνσταντίνου καὶ τὸ 34ο ὁ συνταγματάρχης Λάββας. Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἀξιωματικοὶ ἰδιαιτέρως πιστοὶ στὴν κυβέρνησι.

Ἐρώτησι:

— Τότε γιατί ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν τοὺς χρησιμοποιοῦσε τὴν δύσκολη ἐκείνη ὥρα;

Ἀπάντησι:

— Θὰ ἐπαναλάβω ἐκεῖνο ποὺ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχα ἰσχυρισθῆ, καὶ πού, ἀναμισθήτητα, ἀπέβδε τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια: Ὁ Γ. Κονδύλης δυσπιστοῦσε πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ἀξιωματικούς. Ζητοῦσε ἀξιωματικοὺς προσωπικῶς ἀφωσιωμένους εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸν καὶ μόνον εἰς αὐτόν! Εἰς κανέναν ἄλλον...

«Πῶς σὲ λένε, παιδί μου;»

ΑΥΤΗ ἡ εἰκόνα παρείχετο στὸ ὑπουργικὸ γραφεῖο καὶ αὐτὰ συνέβαιναν ἐκεῖ.

— Μέσα δὲ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασι· μοῦ ἱστορεῖ ὁ Ἔπαμ. Τσέλλος ἐζήτησα νὰ μάθω τί ἔγινε ἡ προβολαρχία ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶχε πάει στὸ Πέραμα. Ἡ σχετικὴ ὅμως διαταγὴ δὲν εἶχε δοθῆ ἀκόμα. Τότε προσπάθησα νὰ ἐπικοινωνήσω τηλεφωνικῶς μὲ τὸ Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχα.

Καὶ ἀκολούθησε ὁ διάλογος αὐτός:

Τσέλλος. Κύριε ὑπουργὲ ἡ πυροβολαρχία γιὰ τὸ Πέραμα δὲν ἔφυγε ἀκόμα ἀπὸ τὸ Βαρύ.

Κονδύλης. Καὶ γιατί δὲν ἔφυγε;

Τσέλλος. Γιατί δὲν πῆγε ἡ διαταγή σας στὸ Βαρύ.

Κονδύλης. Καὶ τί θέλεις νὰ κάνουμε;

Τσέλλος. Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μιὰ μόνο λύσις ὑπάρχει πιά.

Κονδύλης. Ποιὰ λύσι, παιδί μου;

Τσέλλος. Νὰ μοῦ δώσετε ἐμένα μιὰ διαταγή, νὰ τὴν πάω μόνος μου στὸ Βαρὺ καὶ νὰ πάρω τὴν πυροβολαρχία.

Κονδύλης. Νὰ σοῦ δώσω παιδί μου.

Τσέλλος. Ἀμέσως κύριε ὑπουργέ, γιατὶ πρέπει νὰ προλάβουμε νὰ μὴ δυῆ ὁ στόλος ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ Περάματος.

Κονδύλης. (Πείσονγτας ἕνα χαρτὶ γιὰ νὰ γράψη, ἰδιόχειρα, τὴν διαταγή, ὅπως σχεδὸν πάντοτε συνήθιζε). Τὴν γράφω, παιδί μου, τὴ διατανὶ γιὰ νὰ σοῦ παραδώσουν τὴν πυροβολαρχία.

Τσέλλος. Εὐχαριστῶ πολύ, κύριε ὑπουργέ. Καὶ ἴσως μποῦμε νὰ σώσουμε τὴν κατάστασι στὸ Ναύσταθμο καὶ νὰ μὴ δυῆ ὁ στόλος.

Κονδύλης. Μακάρι παιδί μου· ἀλλὰ πῶς σὲ λένε ἐσένα γιὰ νὰ βάλω τὸ ὄνομά σου στὴ διαταγή;

Καὶ ὁ Ἔπ. Τσέλλος ὁ ὡς τὴν στιγμὴ ἐκείνη «ἄγνωστος» μὲ τὴν πολιτικὴ περιβολή», εἶπε τὸ ὄνομά του, καὶ τὴν ἰδιότητά του, τοῦ ἀποστράτου ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ!

«Δὲν γνωριζόμαστε προσωπικῶς»

ΦΥΣΙΚΑ ἦρθε καὶ ἡ σειρά μου νὰ ἐρωτήσω τὸν Ἔπ. Τσέλλο:

— Καλά· ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὶς κρισιμώτατες ἐκείνες ὧρες, ποὺ ἡ Ἑλλὰς ἐπαίζετο κυριολεκτικὰ «κορώνα - γράμματα», δὲν γνώριζε ποιὸς εἶσθε, οὔτε τὸ ὄνομά σας: Τότε πῶς θὰ σᾶς ἐνεπιστεύετο τὸ βαρὺ πυροβολικό;

Καὶ ὁ συνομιλητής μου ἀπαντᾶ:

— Δὲν συνέβαινε νὰ γνωριζόμαστε προσωπικῶς μὲ τὸν Γεώργιο Κονδύλη. Τὴν ὥρα ὅμως ποὺ ζητοῦσα ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ νὰ μοῦ δώση τὸ σημείωμα γιὰ τὴν πυροβολαρχία καὶ ἐκεῖνος μὲ ρωτοῦσε γιὰ τὸ ὄνομά μου, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ γραφῆ στὴ διαταγή, συνέπεσε νὰ εὑρίσκεται δίπλα μας ὁ ἀπόστρατος συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δημοσιογράφος Σπύρος Τραυλός.

Ἐρώτησι:

— Ἔχει σημασία τὸ ὅτι ὁ Σπῦρος Τραυλὸς εὑρίσκετο τὴν στιγμὴ ἐκείνη πλάι σας;

Ἀπάντησι:

— Ναί. Ἔχει σημασία κατὰ τοῦτο. Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἐπίθεσι ποὺ ἔκανε ὁ Ἰωάννης Διάκος ἐναντίον τοῦ Γεωργ. Κονδύλη, καὶ περὶ τῆς ὁποίας ἔχετε μιλήσει, ὁ δεύτερος ὑπέβαλε μήνυσι κατὰ τοῦ πρώτου. Κατὰ τὴν δίκη δὲ ποὺ ἀκολούθησε, ὁ Γ. Κονδύλης ἐρωτήθηκε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, πῶς ἔδωσε διαταγὴ γιὰ νὰ παραδοθῆ μιὰ ὁλόκληρη πυροβολαρχία, βαρέος πυροβολικοῦ, εἰς ἕναν ἀπόστρατο ἀξιωματικὸ ποὺ δὲν τὸν γνώριζε.

Ἐρώτησι:

— Καὶ τί εἶπε, πῶς δικαιολογήθηκε ὁ Γ. Κονδύλης;

Ἀπάντησι:

— Εἶπε πὼς γιὰ μένα καὶ γιὰ τὴν νομιμοφροσύνη μου (ὅτι, δηλαδή, δὲν εἶχα «κακοὺς ἀκοπούς», ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ στρέψω τὴν πυροβολαρχία κατὰ τοῦ νομίμου κράτους, καὶ ὅτι, πραγματικά, θὰ τὴν χρησιμοποιοῦσα ἐναντίον τῶν στασιαστῶν ποὺ εἶχαν ἀφήσει τὸ στόλο), τὸν βεβαίωσε ὁ φίλος του συνταγματάρχης Τραυλός.

Παρὰ τὶς «παχυποψίες» ποὺ ὑπῆρχαν μεταξὺ τῶν Π. Τσαλδάρη - Γ. Κονδύλη, οἱ δύο ἄνδρες ἐπέτυχαν νὰ συνεργασθοῦν δυόμισυ ὁλόκληρα χρόνια, ὥσπου ἦλθε ἡ 9η Σεπτεμβρίου καὶ μετὰ ἡ 10η Ὀκτωβρίου τοῦ 1935

Ἐρώτησι:

— Καὶ ἀρκοῦσε ἡ βεβαίωσι ἑνὸς ἀποστράτου συνταγματάρχου γιὰ νὰ παραδοθῆ σὲ ἕνα ἀπόστρατο ταγματάρχη μιὰ κοτζὰμ πυροβολαρχία βαρέος πυροβολικοῦ;

Ἀπάντησι:

— Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποβάλετε σὲ μένα αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Ἐγώ, μάλιστα, πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι, δὲν εἶχα ἀντιληφθῆ κἂν ἐάν ὁ Γ. Κονδύλης ἐρώτησε τὸν Σπ. Τραυλὸ γιὰ μένα. Μπορεῖ τοῦτο νὰ ἔγινε —γιατὶ νὰ τὸ ἀντιληφθῶ— ὅπως μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἔγινε. Πάντως καὶ ἡ χαρακτηριστικώτατη αὐτὴ λεπτομέρεια εἶχε σοβαρώτατη ἐπίδρασι στὴν τελικὴ ἔκβασι τῆς δίκης ἐκείνης.

Ἔτσι μὲ τὴν διαταγὴ στὸ χέρι, ὁ Ἔπ. Τσέλλος ξεκίνησε γιὰ τὸ Γουδί, ὅπου τότε ἐστρατωνίζετο τὸ Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

Με απόρρητα κείμενα και ανέκδοτες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΠΙΜΑΧΟΣ ΒΡΑΔΥΤΗΣ

Πῶς ἕνας «ἄγνωστος» παρέλαβε τὴν ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία!

Η ΔΙΚΗ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ – Ι. ΔΙΑΚΟΥ

99ον

ΕΤΣΙ ἐξεδόθη ἡ ὑπουργικὴ διαταγὴ γιὰ νὰ 'παραδοθῆ στὸν τότε ἀπόστρατο ταγματάρχη 'Επ. Τσέλλο μιὰ ὁλόκληρη πυροβολαρχία Βαρέως πυροβολικοῦ καὶ αὐτὸς ὁ σπαρταριστὸς διάλογος διεξήχθη τὸ ὄραδυ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 μεταξὺ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη καὶ τοῦ «ἀγνώστου μὲ τὴν πολιτικὴ περιβολή». Ὁ διάλογος ποὺ εἶχε σὰν ἐπωδὸ τὸ ἀπροσδόκητο ἐρώτημα: «Πῶς σὲ λένε ἐσένα, παιδί μου, γιὰ νὰ βάλω τὸ ὄνομά σου στὴ διαταγή;»! Καὶ ὅλα αὐτὰ τὶς στιγμὲς ποὺ ὁ «Κεραυνὸς» δυσπιστοῦσε πρὸς τοὺς πάντες καὶ πρὸς τὰ πάντα (ἀπὸ τὸ σωματάρχη καὶ τὸν μέραρχο, ὡς τοὺς διοικητὰς τῶν μικροτέρων μονάδων) καὶ «ζητοῦσε ἀξιωματικοὺς προσωπικῶς ἀφωσιωμένους εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸν καὶ μόνον εἰς αὐτόν. Εἰς κανέναν ἄλλον»!

— Πάντως ἔτσι συνέδησαν τὰ πράγματα μοῦ λέει ὁ 'Επ. Τσέλλος. Μάλις δὲ ὁ στρατηγὸς Κονδύλης ὑπέγραφε τὴν διαταγὴ καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε, ἐγὼ ξεκίνησα γιὰ τὸ Γουδί, ὅπου ἐστρατωνίζετο τὸ Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ.

'Ερωτῶ τὸν συνομιλητή μου ἂν τὸ ἰδιότυπο τοῦτο «ἐγχείρημα» ἐξειλίχθη ἐκανονικά».

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

— 'Εχοντας τὴ διαταγὴ στὸ χέρι ἔφθασα στὸ Γουδί. Ἐκεῖ ὅμως οἱ περίπολοι τὰς ὁποίας εἶχε ἀγάλει τὸ Σύνταγμα μὲ ἐσταμάτησαν. Καὶ δὲν μὲ ἄφηναν νὰ περάσω καὶ νὰ προχωρήσω. Τότε ἐγώ, καὶ δεδομένου ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιτελέσω ὁπωσδήποτε τὸν προορισμό μου, ἐζήτησα ἀπὸ τὸν ἐπικεφαλῆς μιᾶς περιπόλου νὰ μὲ συλλάβη καὶ νὰ μὲ ὁδηγήση ὡς ὑποπτο, ἔστω, στὸν διοικητή του!

'Ετσι καὶ ἔγινε. Καὶ ἔτσι ἔφθασα στὸν διοικητὴ τοῦ Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ ἀντισυνταγματάρχη Τσιμικάλη (συνεπώνυμο τοῦ στρατηγοῦ) στὸν ὁποῖο ἐπέδωσα τὴν ἰδιόγραφη διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀμέσως δὲ ὁ διοικητὴς τοῦ Βαρέος διέταξε νὰ ἑτοιμασθῆ ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία.

'Ερώτησι:

— Καὶ ὅταν τὴν ἑτοίμασαν τί ἔγινε;

'Απάντησι:

— Τὴν παρέλαβα ἐγὼ καὶ τὴν ὡδήγησα στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, στὶς 10 τὴ νύκτα περίπου. 'Εκεῖ ὁ ταγματάρχης Δημήτριος Οἰκονόμου ἀνέλαβε τὴν πυροβολαρχίαν καὶ ἕναν λόχον πεζικοῦ καὶ ἐκινήθη πρὸς Πέραμα.

('Αλλὰ τὸ τί ἔγινε μὲ τὸν ἀντιναύαρχο Δημ. Οἰκονόμου, θὰ τὸ μάθουμε ἀπὸ τὸν Ἴδιο, ὅταν, πιὸ κάτω, δοῦμε τὰ ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα, ὡς τώρα, ἀπομνημονεύματά του. Καὶ τότε θὰ πληροφορηθοῦμε πάμπολλα ἐνδιαφέροντα πράγματα. Ὅπως ἐπίσης ἐξόχως ἐνδιαφέροντα πράγματα θὰ πληροφορηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη ἔκθεσι τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν 'Αλ. Χατζηκυριάκου, καθὼς καὶ ἀπὸ μιὰ ἀποκαλυπτικὴ «μαρτυρία» τοῦ Ἴδιου, καί, τέλος, ἀπὸ μιὰ ἱστόρησι τοῦ ἀντιναυάρχου 'Επαμεινώνδα Καββαδία καὶ ἀπὸ μιὰ πολὺ κατατοπιστικὴ ἀφήγησι τοῦ ἀντιναυάρχου Παναγιώτη Κώνστα, πρὸς τὸν γράφοντα).

'Η ἐπίμαχος θραδύτης

ΚΑΙ ὁ 'Επ. Τσέλλος συνέχισε:

— 'Ατυχῶς ὅλη ἐκείνη ἡ νεμάτη ἀγωνία προσπάθεια δὲν ἐκαρποφόρησε. 'Η πυροβολαρχία ποὺ ἐπαρέλαβα ὑπὸ τὶς συνθῆκες ποὺ σᾶς ἱστόρησα, ἐτάχθη πρὸς βολὴν τὴν 2αν πρωινὴν ὥραν. 'Αλλὰ τὴν τελαυταία στιγμὴ ἀπεκαλύφθη ὅτι δὲν εἶχε ἐπικρουστῆρες καὶ ἔτσι δὲν ἔριξε οὔτε μιὰ κανονιά.

Στὸ μεταξὺ ὅμως εἶχε διαταχθῆ νὰ φθάση στὸ Πέραμα καὶ μιὰ πεδινὴ πυροβολαρχία ποὺ ἐτάχθη πρὸς βολὴν στὶς 4 τὸ πρωί. 'Αλλὰ καὶ αὐτὴ ἔριξε—ὁταν ἐχρειάσθη—λίγες βολές. χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τέλος. γιὰ νὰ κτυπηθῆ ὁ στόλος καὶ μετὰ τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο εἶχε σταλῆ καὶ ἕνας οὐλαμὸς πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Βαγενᾶν, στὴ Σχολὴ τῶν Δοκίμων, ποὺ ἔριξε μερικὲς βολές.

Πάντως ἡ ὅλη ἐνέργεια γιὰ νὰ ἐμποδισθῆ ἡ προπαρασκευὴ τοῦ στόλου ποὺς ἀπόπλουν καὶ ὕστερα ἡ ἔξοδός του ἦταν κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὄραδεία. Καὶ ἔτσι μένει τὸ πελώριο ἐρώτημα: Γιατί ἡ τόση βραδύτης καὶ ὄχι ἡ ὠργανωμένη καὶ δραστηρία προσπάθεια (μὲ ἀρκετὸ πυροβολικὸ καὶ στρατὸ) γιὰ νὰ ἐμποδισθῆ ἡ διαφυγὴ τοῦ στόλου;

Γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ ἔρευνα τοῦ «ἀντιλόγου» ἐρωτῶ τὸν 'Επαμ. Τσέλλο ἂν ἡ «ἐπίμαχος βραδύτης» ἐσημειώθη μόνον στὸ θέμα τοῦ συναγερμοῦ καὶ στὸ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς καταστάσεως στὸ Ναύσταθμο.

— "Αν γυρίσουμε στοῦ Μακρυγιάννη μοῦ ἀπαντᾶ, θὰ δοῦμε ὅτι μέχρι τὶς 10 τὴ νύκτα, δὲν εἶχε κινηθῆ καμμιὰ δύναμις κατὰ τῶν στασιαστῶν τοῦ Πρώτυπου Ταγματος Εὐζώνων. Στὶς 9 μ.μ. ὁ διοικητὴς τῆς ΙΙ Μεραρχίας ὑποστράτηγος Πλατὴς ὑπῆρε μάνας του τὴν πρωτοβουλία καὶ ἔδωσε διαταγὴ στὸν τότε ταγματάρχη Θεμιστοκλῆ Κετσέα νὰ πάη μὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν δύναμι (τὸ Α' τάγμα τοῦ 1ου πεζικοῦ Συντάγματος) στοῦ Μακρυγιάννη γιὰ νὰ ἐκκαθαρίση τὴν κατάστασι. 'Αλλὰ ἐπεμβαίνει ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀναστέλλει τὴν διαταγὴ αὐτή. Τέλος δὲ ἀναβέτει στὸν προσωπικό του φίλο ταγματάρχη 'Ιω. Πλυτζανόπουλο νὰ πάη μὲ τὸ δικό του τάγμα στοῦ Μακρυγιάννη. Τὸ δὲ τάγμα Πλυτζανοπούλου ἔφθασε στὴν Πύλη τοῦ 'Αδριανοῦ στὶς 10,45 μ.μ.

'Ανεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὶς πάρα-πάνω λεπτομέρειες, τὸ βασικὸ ἐρώτημα καὶ γιὰ τὴν ἐν προκειμένῳ ὑπόθεσι εἶναι ἕνα: Γιατί ἡ ἐν γένει καθυστέρησι; Γιατί ὁ ὑπουργὸς ἔβιδε ἐντολὲς πρὸς λοχαγούς, ταγματάρχες, ἀποστράτους ἀξιωματικούς. ὅταν ὑπῆρχαν πιστὲς δυνάμεις στὴν κυβέρνησι —ὅπως τὰ δύο συντάγματα πεζικοῦ τῶν 'Αθηνῶν, τὸ σύνταγμα ἀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἄλλες;

ΠΡΟΣΘΕΣΕ δὲ ὁ 'Επαμ. Τσέλλος αὐτά:

— "Ολη τὴ νύκτα ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐκπόρθησι τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ποὺ, τελικά, «κατέρρευσε» μόνη της καὶ στὴν ὁποία προεβαλαν ἀντίστασι μόνο μερικοὶ πιστοὶ στὸν ὅρκο τους καὶ στὸ καθῆκον τους εὐέλπιδες. 'Επειτα καὶ ἀφοῦ ἐξεπορθήθη τὸ κάστρο τοῦ Μακρυγιάννη (ἀφοῦ, δηλαδή, ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι στασιασταὶ ποὺ ἦσαν μαζί του, παρεδόθησαν ὄχι στοὺς πολιορκοῦντας, ἀλλὰ τηλεφωνικῶς στὸν Ἴδιο τὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν), ὁ Γ. Κονδύλης, μόλις ἐπεκοινώνησε μὲ τὶς ἄλλες φρουρὲς καὶ ἐπληροφορήθη ὅτι ὑπάρχει ἡσυχία, ἔφυγε γιὰ τὸ σπίτι του καὶ ἐκοιμήθη.

— Δὲν ἔπρεπε νὰ πάη σπίτι του καὶ νὰ κοιμηθῆ; ἐρώτησα.

— 'Επρεπε, προηγουμένως, νὰ λάβη μέτρα γιὰ τὶς ἄλλες φρουρές· μοῦ ἀπαντᾶει ὁ 'Επαμ. Τσέλλος. 'Εννόριζε ἄριστα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα ὤφειλε νὰ προλάβη τὴν ἐκδήλωσι τοῦ στρατηγοῦ Δ. Καιμένου μὲ τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ —ἐκδήλωσι ποὺ ἀπεγύμνωσε τὰ σύνορά μας καὶ παρὰ λίγο νὰ μᾶς ἐστοίχιζε μιὰ ἀνεπανόρθωτη ἐθνικὴ καταστροφή.

'Απορεῖ κανεὶς καὶ πραγματικὰ ἐξίσταται πῶς ἕνας ἐμπειρος περὶ τὰ κινήματα στρατηγὸς δὲν ἐνήργησε ταχέως, ὅπως ἔπρεπε, γιὰ νὰ προλάβη τὶς νέες καὶ πολὺ τρομακτικώτερες ἐκδηλώσεις. Γι' αὐτὸ κατηγορήθη, τότε, ὁ Γ. Κονδύλης ὅτι «ἔπαιζε καὶ στὰ δυὸ ταμπλώ», καὶ ὅτι τούτη ἦταν ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ὁποία ἔβδιεξε διαταγμὸ στὴν ἄμεσο καταστολὴ τοῦ κινήματος. Τότε δὲ δὲν ἦταν γνωστὴ ἡ μυστικὴ συνάντησι τοῦ στρατηγοῦ Πρωτοσυγκέλλου μὲ τὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ 'Ελ. Βενιζέλου, Νικόλαο Ρούσο, οὔτε οἱ συνωμοτικὲς ἐπαφὲς τοῦ Νικ. Κοσίντα μὲ τὸν Στέφ. Σαράφη, οὔτε τὸ «μεγάλο μυστικὸ» τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἄρματος μάχης, οὔτε ἡ πληροφορία τοῦ στρατηγοῦ Σπαῆ γιὰ τὸν συνταγματάρχη Φλούλη, οὔτε ἡ ἄποψις τοῦ Ἴδιου, κατὰ τὴν ὁποία ἂν τὸ κίνημα ἐπικρατοῦσε στὴ Θεσσαλονίκη ὁ Γ. Κονδύλης θὰ βρισκόταν μὲ τὸ μέρος τῶν «Δημοκρατικῶν» — τῶν κινηματιῶν δηλαδή.

"Ολα αὐτὰ ἦσαν τότε ἄγνωστα καὶ ἀδιαπέραστα καὶ ἔτσι διημκολύνθη ὁ Γ. Κονδύλης νὰ ὑποβάλη μήνυσι «ἐπὶ συκοφαντικῆ δυσφημήσει» κατὰ τοῦ 'Ιωάννη Διάκου καὶ νὰ γίνη ἡ δίκη γιὰ τὴν ὁποία σᾶς μίλησα. 'Η δίκη στὴν ὁποία ἔβλεπα κατηγορηματικὰ ὅτι ἐγὼ ἔδωσα τὶς πληροφορίες στὸν 'Ιωάννη Διάκο καὶ ὅτι ἀνελάμβανα τὴν πλήρη εὐθύνη γιὰ ὅσα κατεμαρτυρήθησαν στὸν ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν.

Η ΔΙΚΗ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη κατὰ τοῦ 'Ιωάννη Διάκου ἔγινε στὸ κακουργοδικεῖο 'Αθηνῶν στὶς 18 'Ιουνίου 1935. Καὶ ἐχαρακτη-

'Ο Γεώργιος Κονδύλης ἐξεταζόμενος κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς μηνύσεώς του κατὰ τοῦ 'Ιωάννου Διάκου.

ρίσθη τότε ὡς ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα «πολιτικὴ δίκη» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Πρῶτος μάρτυς, ἐκλήθη ὁ Ἴδιος ὁ μηνυτὴς Γ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε ὅτι ἐκεῖνα ποὺ διετυπώθησαν ἐναντίον του «ἀπέλεπαν προφανῶς εἰς δυσφήμησίν του». 'Ακολούθως ἀνέφερε ὅτι ἔλαβε γνῶσιν τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα στὸ σπίτι τοῦ πρωθυπουργοῦ.

Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης συνέχισε:

...Ἀμέσως μετέβην εἰς τὸ ὑπουργεῖον μου καὶ ἐπεκοινώνησα τηλεφωνικῶς ὁ Ἴδιος μὲ τοὺς σωματάρχας καὶ τοὺς διοικητὰς τῶν μονάδων, τοὺς ὁποίους διέταξα νὰ θέσουν τὰ ὑπ' αὐτοὺς τμήματα ἐν ἐπιφυλακῇ καὶ νὰ ἀναμένουν ἐπαναστατικὴν ἐκδήλωσιν.

Τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἐδόθη τὴν ἴδια περίπου νυκτερινὴν ὥραν, ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν ἀποκοπὴν ὑπὸ στασιαστῶν τοῦ τηλεφωνικοῦ σύρματος τοῦ συνδέοντος τὸ πυροβολεῖον τοῦ Λυκαβηττοῦ.

"Αν καὶ ἡ ὥρα τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς στασιαστὰς καὶ μειονεκτικὴ διὰ τὴν κυβέρνησιν, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ εὑρίσκοντο ἐκτὸς τῶν στρατώνων, ἡ ἐπέμβασις ὑπῆρξεν ἀκαριαία καὶ τελεσφόρος.

'Εξ ἄλλου τὴν 7.30 μ.μ., μὲ ἐπεσκέφθησαν ἐκ μέρους τοῦ 'Αλ. Χατζηκυριάκου καὶ μοῦ ἐζήτησαν τὴν ἀποστολὴν μιᾶς πυροβολαρχίας βαρέος πυροβολικοῦ διὰ τὴν προσβολὴν τῶν στασιαστικῶν πλοίων. Ἀμέσως ἐδόθησαν αἱ δέουσαι διαταγαί, ἡ μικρὰ δὲ βραδύτης διὰ τὴν ἐκκίνησιν τῆς πυροβολαρχίας ἦτο φυσικὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐπρόκειτο περὶ βαρέων τηλεβόλων, τὰ ὁποῖα ἡ προετοιμασία ἀπαιτεῖ περισσότερον χρόνον, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἡ κινητοποίησις τῆς πυροβολαρχίας δὲν περιελαμβάνετο εἰς τὸ σχέδιον τοῦ συναγερμοῦ.

Οὐδεμία, συνεπῶς, βραδύτης ἢ ὀλιγωρία ὑπῆρξε. Διατί ὅλλως τε νὰ σημειωθῆ βραδύτης ἢ ὀλιγωρία; 'Από ἀνικανότητα δικὴ μου; 'Αλλὰ γιὰ ἕνα τέτοιο δὲν μποροῦν νὰ μὲ κατηγορήσουν οἱ ἀντίπαλοί μου. Μήπως διότι ἤμουν μεμυημένος εἰς τὸ κίνημα; 'Αλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατηγορία δὲν στέκεται. Διότι γνωρίζει ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς πόσον ἄσχημα τὸ κτύπησα. Αἱ διαταγαὶ ἐξίδοντο ὑπ' ἐμοῦ προσωπικῶς καὶ τὰ ἀπαραίτητα μέτρα ἐλαμβάνοντο ὑπ' εὐθύνην μου, εἰς δὲ τὰς κινήσεις τῶν στρατιωτικῶν μονάδων ὑπῆρξε πλήρης ἁρμονία καὶ συνοχή...

Εἶχε ὅμως —καθὼς θὰ δοῦμε— πολὺ ἐνδιαφέρον ἡ δίκη ἐκείνη. Γιατὶ καὶ πολλὰ ἀπεκαλύφθησαν καὶ πλεῖστοι διαξιφισμοὶ διεξήχθησαν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ "ΚΑΤΗΓΟΡΩ„ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

"Οταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἤχθη εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον

ΔΙΑΞΙΦΙΣΜΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ

100ὸν

ΚΑΙ ΙΔΟΥ ποὺ ὁ «λόγος» καὶ ὁ «ἀντίλογος» ἔφθασαν, λίγο μετὰ τὴν λήξι τῆς μαρτιάτικης ἐθνικῆς μας τραγωδίας, ἐνώπιον τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης: στὸ κακουργιοδικεῖο Ἀθηνῶν. Τὰ ἐπίμαχα —ἢ ἐπίδικα— θέματα, ποὺ ἀφοροῦσαν στὶς πρῶτες ὧρες τοῦ κινήματος, ἐκλείνοντο στὶς γνωστὲς «θέσεις». Ὁ «ἀντίλογος» κατήγγελλε: «Ἀπορεῖ κανεὶς καὶ πραγματικὰ ἐξίσταται πῶς ἕνας ἐμπειρος περὶ τὰ κινήματα στρατηγὸς δὲν ἐνήργησε ταχέως, ὅπως ἔπρεπε, γιὰ νὰ προλάβῃ τὶς νέες καὶ πολὺ τρομακτικώτερες ἐκβολιάσεις. Γι' αὐτὸ κατηγορήθη ὁ Γ. Κονδύλης ὅτι ἐφταιζε καὶ στὰ δυὸ ταμπλώ, καὶ ὅτι τοῦτη ἦταν ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ὁποία ἔβειξε διστακτικὸ στὴν ἄμεσο καταστολὴ τοῦ κινήματος. Καὶ ὁ «λόγος» ὑπεστήριζε: «Οὐδεμία δραδύτης ἢ ὀλιγωρία ὑπῆρξε. Διατί, ἄλλως τε, νὰ σημειωθῇ δραδύτης ἢ ὀλιγωρία; Ἀπὸ ἀνικανότητα δική μου; Ἀλλὰ γιὰ ἕνα τέτοιο δὲν μποροῦν νὰ μὲ κατηγορήσουν οἱ ἀντίπαλοί μου. Μήπως διότι ἤμουν μεμυημένος εἰς τὸ κίνημα; Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατηγορία δὲν στέκεται. Διότι γνωρίζει ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς πόσον ἄσχημα τὸ κτύπησα».

Αὐτὲς οἱ «θέσεις» ἐλήφθησαν καὶ στὶς ἄλλες μορφὲς καὶ ἐκδηλώσεις τῆς στρατιωτικοπολιτικῆς ἀντιδικίας Γεωργίου Κονδύλη - Ἰωάννη Μεταξᾶ. Καὶ οἱ ἴδιες ἐκρατήθησαν καὶ μπροστὰ στοὺς ὁρκωτοὺς δικαστὰς τῆς πρωτευούσης. "Οταν δὲ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἠρωτήθη σχετικά, ἀπήντησε ὅτι «εἰς τὸν πόλεμον συνηθίζει νὰ διευθύνῃ αὐτοπροσώπως τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὴν τακτικὴν αὐτὴν κρίνει ὡς τὴν καλυτέραν». Καὶ προσέθεσε: «Οὕτω καὶ κατὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος ἔδωκα ὁ ἴδιος ὅλας τὰς ἀναγκαιούσας διαταγάς, πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, μὴ ἐμπιστευθεὶς εἰς οὐδένα».

«Μάχη» στὸ κακουργιοδικεῖο

ΑΛΛΑ ἡ Δικαιοσύνη δὲν ἀρκεῖται ποτὲ στὸν μονόλογο. Στηρίζεται κυρίως στὸν διάλογο. Καὶ ἐρευνᾶ τὶς διιστάμενες ἀπόψεις. Ἀναζητεῖ ὅπου ἡμπορεῖ τὴν πολυπόθητη ἀλήθεια. («Μηδενὶ δίκην δικάσεις, πρὶν ἀμφοῖν μύθων ἀκούσεις»). Πέραν δὲ αὐτῶν τούτων τῶν ἀντιδίκων, οἱ συνήγοροι (καὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ὑπερασπίσεως) ἐννοοῦν νὰ ξεψαχνίσουν τὰ πάντα.

"Ετσι ἀφοῦ ὁ Γ. Κονδύλης ἐτελείωσε τὸ πρῶτο μέρος τῆς καταθέσεώς του (τὸ ὑπὸ μορφὴν μονολόγου) ἄρχισε ἡ μάχη συνηγόρων ὑπερασπίσεως καὶ μηνυτοῦ.

Π ώ π. (Συνήγορος ὑπερασπίσεως). "Ωστε, κύριε πρόεδρε, εἴμεθα σύμφωνοι ὅτι τὸ κίνημα ἐξεράγη τὴν ὁνη μ.μ. καὶ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ ἐδόθη εἰς τὰς 8 μ.μ. καθ' ὑμᾶς, εἰς τὰς 8.10—8.20 κατὰ τὸν κατηγορούμενον;

Κ ονδύλης. Μὰ δὲν εἶχε σημασίαν ἡ σημειωθεῖσα καθυστέρησις, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ μεταξὺ ἔδωσα τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ διὰ τοῦ τηλεφώνου εἰς ὅλα τὰ ἐν Ἀθήναις συντάγματα καὶ εἶχα δώσει παντοῦ ὅλας τὰς καταλλήλους ὁδηγίας. Ἐκεῖνο πάντως ποὺ μὲ πειράζει εἶναι τὸ ἀναγραφὲν ὅτι ὑπῆρξεν ἄτομον τὸ ὁποῖον ἐπὶ δύο ὥρας μοῦ ἔλεγε νὰ διατάξω συναγερμὸν καὶ ὅμως δὲν τὸ ἔκαναν. Ποῖον εἶναι τὸ ἄτομον αὐτό; Τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ ἄλλο δημοσίευμα ποὺ ἀναφέρει περὶ «καφὲ σαντὰν» τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας μὲ ἐπείραξε.

Π ώ π. Εἴπατε, κύριε ὑπουργέ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι ὅσα ὑπεστήριξε ὁ κατηγορούμενος εἶναι βαρύτατα φράσεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἠμποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς πολιτικὸν Ἔλεγχος. Σεῖς, κύριε Κονδύλη, δὲν συνέβη κατὰ τὸ παρελθὸν νὰ μεταχειρισθῆτε κατὰ τῶν ἐκάστοτε ἀντιπάλων σας πολὺ βαρυτέρας αὐτῶν φράσεις;

Κ ονδύλης. Ὄχι! Ὄχι!

Β άλβης. (Συνήγορος ὑπερασπίσεως). Αὐτὰ ποὺ ἔγραψεν ὁ Ἰω. Διάκος, τὰ ἔχει εἰπῆ προηγουμένως καὶ ἄλλος;

Κ ονδύλης. Οὐδεὶς ἄλλος πιστεύω.

Β άλβης. Μὰ εἰς τὰς ἐνώπιον τῶν στρατοδικείων δίκας τῶν ἐνεχομένων εἰς τὸ κίνημα, οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ Ἰωάννης Ράλλης κατέθεσαν ὅτι ἡ εὐθύνη σας διὰ τὴν ἐκρηξὶν τοῦ κινήματος εἶναι τεραστία καὶ ὅτι ἔπρεπε σεῖς νὰ κατήσετε εἰς τὸ ἐδώλιον τοῦ κατηγορουμένου.

Κ ονδύλης. Δὲν τὸ γνωρίζω αὐτό. Πάντως ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς τὴν Βουλὴν ἰσχυρίσθη τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ ἔλεγε τὴν κατάλληλον ἀπάντησιν.

Δ ιάκος. Δὲν διαβάσατε τὴν ἔκθεσιν διὰ τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος σᾶς ἐπιτρέπει εὐθύνας;

Κ ονδύλης. "Οχι! Ἐὰν ὅμως ἐξετασθῇ, ὅπως μανθάνω, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, θὰ ἐπανεξετασθῇ καὶ ἐγὼ καὶ θὰ τὰ ποῦμε!

Δ ιάκος. Ἐξεδώσατε τὴν νύκτα τοῦ κινήματος διαταγὴν ὅπως παραμείνουν ἀνοικτὰ τὰ κέντρα διασκεδάσεως καὶ ἡ διαταγὴ αὐτὴ κατήργησε προηγουμένην τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν;

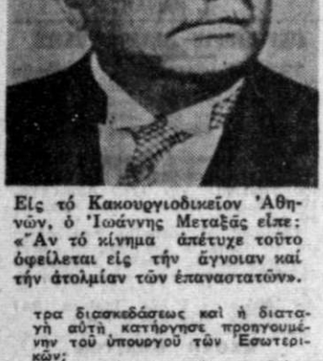

Εἰς τό Κακουργιοδικεῖον Ἀθηνῶν, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς εἶπε: «Ἂν τό κίνημα ἀπέτυχε τοῦτο ὀφείλεται εἰς τήν ἄγνοιαν καί τήν ἀτολμίαν τῶν ἐπαναστατῶν».

Κ ονδύλης. Δὲν τὸ ξέρω αὐτό.

Δ ιάκος. Δὲν φταίω ἐγὼ ὅμως ἂν δὲν τὸ ξέρετε.

Κ ονδύλης. Δείξτε μου τὴν διαταγή.

Δ ιάκος. Θὰ τὴν ἰδῆτε, μείνετε ἥσυχος.

Π ώπ. (Συνήγορος). Δὲν δικαιοῦται, κύριε ὑπουργέ, νὰ παρεξηγήσῃ ἡ κοινὴ γνώμη τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος παρῆλθον δύο ὧραι διὰ νὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν Λυκοβήτου τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ;

Κ ονδύλης. "Οχι· δὲν δικαιοῦται!

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς κατηγορεῖ

ΦΥΣΙΚΑ οἱ μάρτυρες κατηγορίας (λοχαγὸς Καραχούτης, ὑπολοχαγὸς Λουκίδης, ἀντισυνταγματάρχης Ζαλαχώρης, συνταγματάρχης Καραπατέας, συνταγματάρχης Λάββας, συνταγματάρχης Παπακωνσταντίνου, συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς, ἀντισυνταγματάρχης Τσιμικάλης καὶ ταγματάρχης Κοσίντας), κατέθεσαν ὅτι «ὅλα ἐγέναντο ὅπως ἔπρεπε» καὶ ὅτι ἡ πολεμικὴ κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη ὀφείλετο «εἰς ἀντιπολιτευτικὴν καὶ συκοφαντικὴν διάθεσιν». "Οταν δὲ ὁ ἐκ τῶν μαρτύρων κατηγορίας τότε λοχαγὸς Βασ. Καραχούτης (τοῦ ὁποίου ἐξόχως διαφωτιστικὴ Ἱστόρησι ἔχουμε δῆ στὰ περασμένα), ὑπεστήριξε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι «ὁ στρατηγὸς Κονδύλης οὐδέποτε ἀπέτυχεν», ὁ συνήγορος τοῦ Ἰωάν. Διάκου, διαπρεπέστατος νομικὸς καὶ δημοσιογράφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Πώπ παρετήρησε ὅτι «τὸ γεγονὸς δὲν ἔχει σημασίαν, διότι καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων ἀπέτυχον»!

Τὸ ἀντίθετο μὲ τοὺς μάρτυρας κατηγορίας, συνέβη ἀπὸ τοὺς μάρτυρας ὑπερασπίσεως. Καὶ πρῶτος ἀπὸ ὅλους, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐτόνισε:

...Τὸ δημοσίευμα εἶναι ἀκριβέστατον, καὶ μάλιστα ἴσως νὰ περιέχῃ ὀλιγώτερα τῆς πραγματικότητος. Ἐγὼ ἔμαθα ἀπὸ τηλεφώνημα γνωστοῦ μου, τὸ κίνημα κατὰ τὰς 8 τὸ βράδυ. Ἀργότερα δὲ ἤκουσα τοὺς κανονιοβολισμούς. Ἐπληροφορήθην κατόπιν ὅτι τὸ κίνημα εἰς τὸν Ναύσταθμον ἔγινε εἰς τὰς 6 καὶ ἠμπόρησα πῶς ἐχρειάσθησαν δύο ὧραι καὶ πλέον διὰ νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Μοῦ εἶπον ὅτι εἶχε κοπῆ τὸ σύρμα τοῦ Λυκαβηττοῦ. Θεωρῶ ὅμως ἀνεπαρκῆ τὴν δικαιολογίαν, διότι τὸ σύνθημα καὶ πρὸς τὸ πυροβολεῖον καὶ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἔπρεπε καὶ ἠδύνατο νὰ σταλῇ ὄχι μόνον τηλεφωνικῶς, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε ἄλλο μέσον. Ἡ καθυστέρησις τοῦ συνθήματος ἠμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ εἴτε εἰς ἀνικανότητα, ἀδράνειαν καὶ φόβον, εἴτε εἰς τὸ ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἦτο ἐχθικὸν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δεδομένου ὅτι ἡ στασιάσασα μοῖρα (ἡ διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἡ στρατωνιζομένη εἰς τοῦ Μακρυγιάννη), ἐτύγχανε τῆς ἀπολύτου προσωπικῆς του ἐμπιστοσύνης. Ἐπ' αὐτῆς δὲ ὑπελόγιζε ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐσχεδίαζεν ὁ ἴδιος κίνημα!

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν δικαιολογεῖται πᾶς πολίτης καὶ μάλιστα εἷς δημοσιογράφος νὰ ἐλέγχῃ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ νὰ ἐρωτᾷ ποῦ διέθεσε τὸν καιρὸν του κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν. Ἂν τὸ κίνημα ἀπέτυχε τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ ἀτολμίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Ὅσα, λοιπόν, ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἰω. Διάκου εἶναι ἀπολύτως ἀκριβῆ.

"Οσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ὑπαίθριον κέντρον τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας, τοῦτο, ἀδεία τοῦ Γ. Κονδύλη, ἀντικεθιστῶντος τὸν πρωθυπουργόν, ἐπετράπη ὅπως διανυκτερεύῃ...

Διαξιφισμοὶ ἀρχηγῶν

ΚΑΘΩΣ ὁ Ἰω. Μεταξᾶς τέλειωνε τὴν κατάθεσί του, μπῆκε στὴν αἴθουσα τοῦ κακουργιοδικείου ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε νὰ ὑποβάλῃ «ἐρωτήσεις τινάς».

Κ ονδύλης. Δὲν ἐπερίμενα, κύριε πρόεδρε, ὅτι θὰ παρεξετρέπετο.

Σ υνήγοροι (ὑπερασπίσεως). Διαμαρτυρόμεθα.

Π ρόεδρος. Τὴν ἐρώτησιν σᾶς παρακαλῶ.

Κ ονδύλης. Ἀφοῦ εἶχεν ὑποψίας ὁ κ. Μεταξᾶς, διατί δὲν ἐζήτησε νὰ μοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων;

Μ εταξᾶς. Κατέστησα ὑπεύθυνον τὸν κ. Π. Τσαλδάρην.

Κ ονδύλης. Ἐδῶ δικάζεται τὸ ὅτι ἠδράνησα μεταξὺ ὁ καὶ 8 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου καὶ δὲν δικάζεται ἡ πολιτικὴ μου κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ὑπουργίας μου. Κατετέθη ἐδῶ ὅτι ἐγὼ ἀνέμενα τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κινήματος ἐὰν δηλαδὴ ἦτο ἰδικόν μου ἢ ἀντίπαλον! Ἐρωτῶ, λοιπόν, διατὶ τὴν ἐπομένην ποὺ ἦλθεν ὁ κ. Μεταξᾶς ὡς ὑπουργὸς (ἄνευ χαρτοφυλακίου) εἰς τὴν κυβέρνησιν, διατί, λέγω, δὲν ἐζήτησε τὴν ἀπομάκρυνσίν μου;

Μ εταξᾶς. Εἶπα ὅ,τι ἔπρεπε εἰς τὸν πρωθυπουργόν.

Κ ονδύλης. Παρακαλῶ νὰ κληθῇ ὡς μάρτυς ὁ πρωθυπουργός.

Μ εταξᾶς (συνεχίζων). Τὴν ἐπομένην ὅτε μετέσχον τῆς κυβερνήσεως ἦτο φανερὸν ὅτι τὸ κίνημα ἦτο βενιζελικὸν καὶ ἄρα ἀντικοινοβουλικόν.

Π αυλόπουλος. (Συνήγορος πολιτικῆς ἀγωγῆς). Διατί ἀφοῦ εἰσήλθατε εἰς τὴν κυβέρνησιν δὲν ἐζητήσατε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Κονδύλη ὡς ἀνικάνου;

Μ εταξᾶς. Τὸ ἐζήτησα καὶ αὐτό, καὶ μάλιστα εἶπα εἰς τὸν κ. Π. Τσαλδάρην, ὅτι πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ φύγῃ!

Σ υνήγορος. (Πολιτικῆς ἀγωγῆς). Ἔγινε ποτὲ κίνημα ποὺ ὁ ἀρχηγός του νὰ τὸ ἄννοῃ;

Μ εταξᾶς. Ὄχι.

Σ υνήγορος. Φρονεῖτε ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ πρέπει νὰ ἔχουν πολιτικὴν εὐπρέπειαν καὶ ἠθικήν;

Μ εταξᾶς. Δὲν καταλαβαίνω τί λέτε.

Σ υνήγορος. Ὁ λαὸς ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἔχετε σεῖς οἱ πολιτευόμενοι πολιτικὴν εὐπρέπειαν καὶ ἀγωγήν.

Μ εταξᾶς. Κύριε πρόεδρε, ὁ κ. συνήγορος δὲν ξεύρει τί λέγει. Ὑβρίζει. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ τοῦ ὑποδείξετε τὰς ὑποχρεώσεις του.

Καὶ ἀκολούθησε μιὰ συζήτησις εἶνα βεβαιωθῇ ὅτι αἱ ὕβρεις μεταξὺ τῶν πιλιτευομένων δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἐγκαλοῦνται εἰς τὸ δικαστήριον. Πρὶν δὲ ἐκδοθῇ ἡ ἀπόφασις ἠκούσθησαν καὶ μερικὰ ἄλλα πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ κατάθεσις τοῦ Ἰωάννου Ράλλη. — «Ἀφοῦ περὶ καιροῦ παρὲ ἐπρόκειτο, αὐτὴ ἡ λέξις ἐχρησιμοποιήθη». — Ἡ ἀπόφασις τοῦ κακουργιοδικείου Ἀθηνῶν

Μὲ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπευθύνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΝ ΠΛΕΥΡΑΝ

Ἡ «ἀπερίγραπτος κατάστασις» τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν

Ο ΔΕΚΑΝΕΥΣ ΠΟΥ ΕΙΣΗΓΕΙΤΟ ΚΑΙ Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΕΛΕΙ

101ον

Η ΘΕΣΙΣ τὴν ὁποίαν ἐπῆρε ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου Ἀθηνῶν, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, ἦταν κατηγορηματική: «Ἂν τὸ κίνημα ἀπέτυχε τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἁγνοιαν καὶ τὴν ἀπολυμίαν τῶν ἐπαναστατῶν»! Καὶ ὁ ὕστερα ἀπὸ ἐνάμισυ χρόνο θεμελιωτὴς τῆς Μεταβολῆς τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, προσέθεσεν ὅτι, τὴν ἐπαύριον τοῦ κινήματος, ἐζήτησε ὄχι μόνον τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως! Τέλος, ἐτόνισεν ὅτι: «Ἡ καθυστέρησις τοῦ συνθήματος τοῦ συναγερμοῦ ἠμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ εἴτε εἰς ἀνικανότητα, ἀδράνειαν καὶ φόβον, εἴτε εἰς τὸ ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἦτο ἐχθρικὸν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δεδομένου ὅτι ἡ στασιάσασα διλοχία τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων, ἡ στρατωνιζομένη εἰς τοῦ Μακρυγιάννη, ἐτύγχανε τῆς ἀπολύτου προσωπικῆς του ἐμπιστοσύνης, ἐπ' αὐτῆς δὲ ὑπελόγιζε (ὁ Γ. Κονδύλης), ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος (τοῦ 1934) ἐσχεδίαζεν ὁ ἴδιος κίνημα»!

Μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα κατέθεσε καὶ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς μάρτυρες ὑπερασπίσεως τοῦ Ἰω. Διάκου, ὁ ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Ἰωάννης Ράλλης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ τὸ ἄκουσε στὶς 8.25 τὸ βράδυ, καὶ ὅτι εὐθὺς ἀμέσως ἐπῆγε εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου συνήντησε τὸν πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τοῦτον ἀνέφερε τὰ τῆς βραδύτητος τῆς σημάνσεως τοῦ συναγερμοῦ, ἀλλ' ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ ἀπήντησε: «Τί θέλετε νὰ κάμω ἐγώ, ἀφοῦ οἱ ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν μὲ ἐβεβαίωσαν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ κίνημα εἰς τὰς 5.30 τὸ ἀπόγευμα;».

Ὅταν δὲ ὁ πρόεδρος τοῦ κακουργιοδικείου ἐρώτησε «ἂν τὸ δημοσίευμα τοῦ Ἰω. Διάκου (ποὺ ἐξέφραζε τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ), προσέβαλλε τὸν Γ. Κονδύλη, ὁ Ἰω. Ράλλης διετύπωσε τὴν γνώμη ὅτι «τό θεωρεῖ εὐπρεπές, ἀφοῦ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν». Καὶ σὲ ἄλλη ἐρώτησι «ἂν καὶ τά γραφέντα περὶ καμπαρὲ εἶναι καὶ αὐτὰ εὐπρεπῆ», ὁ Ἰωάν. Ράλλης εἶπε: «Ἂν περὶ καμπαρὲ ἐπρόκειτο, ἐγράφη ἡ λέξις καμπαρέ, διότι βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφῇ ἡ λέξις ἐκκλησία»!

(Ἐξητάσθη ἔπειτα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους μάρτυρες ὑπερασπίσεως, καὶ ὁ ναύαρχος Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος, ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὴν μοιραία 1η Μαρτίου 1935, τὴν κατάθεσι δμως τούτου θὰ δοῦμε, μαζὶ μὲ τὴν ἔκθεσί του γιὰ τὰ γεγονότα τῆς τραγικῆς ἐκείνης Παρασκευῆς, στὸ δεύτερο μέρος τοῦ κεφαλαίου: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους» —στὸ μέρος, δηλαδή, ποὺ θὰ ἀφορᾶ εἰδικῶς στὸ πολεμικὸ Ναυτικό).

Αὐτὰ ὑπεστηρίχθησαν ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὅταν οἱ πρῶτες ὧρες τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», οἱ ὧρες 6—8 μ.μ., «ἐκάθησαν» στὸ ἑδώλιο τοῦ κακουργιοδικείου Ἀθηνῶν. Καὶ αὐτὰ ὑπεστήριξαν οἱ δύο πρωταγωνισταὶ τῆς ἐνδοπαραταξιακῆς «συγκρούσεως». Ἀφοῦ δὲ ἠκούσθησαν αἱ «ἑκατέρωθεν ἀπόψεις», ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων, ὑπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος:

> ...Ὁ Ἰωάννης Διάκος κρίνεται ἀθῶος τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸν κατηγορίας τῆς συκοφαντικῆς δυσφημήσεως. Ἐπίσης ὁ Ἰωάννης Διάκος δὲν κρίνεται ἔνοχος (δι' ἔλλειψιν δόλου) τῆς ὁποδοθείσης εἰς αὐτὸν κατηγορίας τῆς ἐξυβρίσεως καὶ τῆς προσβολῆς τῆς τιμῆς τοῦ Γεωργίου Κονδύλη...

(Καὶ μιὰ ἄλλη δμως «μονομαχία» μεταξὺ τῶν Ἰω. Μεταξᾶ καὶ Γ. Κονδύλη, μὲ ἀφορμὴ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, διεξήχθη τότε στὴν Βουλή. Αὐτὴν δὲ θὰ τὴν δοῦμε πιὸ κάτω στὸ ἱστόρημά μας).

Δριμεῖα κριτικὴ τοῦ Γεωργ. Στράτου

ΑΛΛΑ δὲν ἦταν μόνο ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς ποὺ κήρυξε, τότε, ἄγριο πόλεμο καὶ ἤσκησε αὐστηροτάτη κριτικὴ κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη. Ἦσαν καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς «τὰ πρῶτα φέροντας» στὴν ἀντιβενιζελικὴ παράταξι, καὶ ἀνάμεσα σέ αὐτούς μία ἀπὸ τίς ἀξιολογώτερες καὶ μαχητικώτερες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: ὁ Γεώργιος Κωνστ. Στράτος.

> — Βεβαίως μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες ὁ Γ. Στράτος, καθὼς τοῦ ἔθεσα τὰ σχετικὰ ἐρωτήματα. Βεβαίως ἤσκησα δριμυτάτην κριτικὴν κατὰ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, διότι ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν διάφορα ἐξόχως ἐνδιαφέροντα πράγματα. Ἔπρεπε οἱ Ἕλληνες νὰ πληροφορηθοῦν τὴν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἀλήθειαν, διὰ νὰ ἠμπορέσουν οὕτω νὰ συναγάγουν μόνοι των τὰ συμπεράσματά των. Νὰ μὴ διδάσκωνται, δηλαδή, τὴν ἱστορίαν ὅπως ὁ καθένας, δι' ἴδιον λογαριασμόν, ἐπιδιώκει νὰ τοὺς τὴν παρουσιάσῃ.

Καὶ ὁ Γεώργ. Κ. Στράτος, ποὺ ἐγεννήθη τὸ 1887 (πρὶν ὀγδόντα χρόνια) στὴν Ἀμφιλοχία· ποὺ ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὴν Σχολὴ Ναυτικῶν Δοκίμων τὸ 1906 καὶ ποὺ ἀπεστρατεύθη τὸ 1922 μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ πλοιάρχου· ποὺ ἀπὸ τὸ 1928 ὡς τὸ 1950 ἐξελέγη πολλὲς φορὲς βουλευτὴς Βάλτου, Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀττικῆς καὶ Ἀθηνῶν, καὶ ποὺ σὲ αὐτὸ τὸ διάστημα ἔγινε, κατὰ περιόδους, ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Δημοσίων Ἔργων καὶ τῆς Ἀνοικοδομήσεως (στὶς κυβερνήσεις τῶν Παναγ. Τσαλδάρη, Δημ. Μαξίμου, Θεμ. Σοφούλη καὶ Κωνστ. Τσαλδάρη), προσέθεσε:

> — Μόνον ποὺ ἐγὼ δὲν ἐπερίμενα τριανταδύο χρόνια διὰ νὰ εἰπῶ τὰ ὅσα ἤθελα νὰ εἰπῶ. Τὰ διετύπωσα τότε, εὐθὺς μετὰ τὸ κίνημα. Καὶ τοῦτο διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνέβαιναν διάφορα κωμικοτραγικὰ καί, ἀτυχῶς, ἐν πολλοῖς ὀπερεττικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἀποκατασταθοῦν ἀμέσως. Ἄλλως τε δὲν προεκάλεσα ἐγώ, ἀλλὰ προεκλήθην.

Ἐρωτῶ ποιὸς προεκάλεσε τὸν Γεώργ. Στράτο διὰ νὰ εἰπῇ, τότε, τὰ ὅσα θὰ δοῦμε πὼς εἶπε:

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶ:

> — Μὲ προεκάλεσε ὁ ἴδιος ὁ Γ. Κονδύλης, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶν μετὰ τὸ κίνημα —ἀπὸ ἐξώστου— εἶπε τὴν Θεσσαλονίκην, ἀνέφερε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς καὶ εἷς ἐκ τῶν φίλων τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, πρώην βουλευτὴς Ἀττικῆς, προέβαλον κηδεμόνες καὶ προστάται τῆς ἐθνικῆς νίκης, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας δὲν προσέφερον οὔτε ἕνα κόκκον ἄμμου. Ἀφανεῖς κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς, ὁπότε μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη, διηυθύναμεν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τὰ διὰ τὴν κατασταλὴν τοῦ κινήματος μέτρα, ἤσυχοι εἰς τοὺς οἴκους των, ὅταν ἡμεῖς ὑπὸ χιόνας καὶ ψῦχος ἀφόρητον ἐμαχόμεθα μὲ τὰ τέκνα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὸν Στρυμόνα, προέβαλον μὲ θράσος καὶ καταπληκτικὴν ἀναίδειαν, ὡς μοῦ ἐπιτρατῇ ἡ φράσις, τιμηταὶ ἐκείνων ποὺ τοὺς ἔσωσαν, ὅταν ἠσθάνθησαν ἑαυτοὺς ἐκτὸς παντὸς κινδύνου».

Ὅταν εἶπε τὰ ἀνωτέρω ὁ Γ. Κονδύλης καὶ δεδομένου ὅτι ὑπενόει ἐμέ ὡς «πρώην βουλευτὴν Ἀττικῆς» ἠναγκάσθην νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Ἐπρολόγισα δέ τὴν ἀπάντησίν μου, διὰ τῶν ἑπομένων: «Φαίνεται ὅτι ἡ ἀντιστρατηγία, ἡ ἀντιπροεδρία τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ ὑπαρχηγία τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἀξιώματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆλθεν, ὁ Γ. Κονδύλης, μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος, ἐθόλωσαν τὴν μνήμην του, καὶ ἂς ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἐμὲ ἡ φράσις, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ διαστρεβλώνῃ τὰ γεγονότα καὶ νὰ κακοποιῇ τὴν ἀλήθειαν ὡς ἐὰν ὡμίλει πρὸς κάφρους καὶ οὐχὶ πρὸς λαὸν τῆς νοημοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Διότι ἐὰν δὲν εἶχε θολωθῇ ἡ μνήμη τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἢ ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ φράσις, δὲν ἤθελεν ἐσκεμμένως νὰ διαστρεβλώσῃ τὰ γεγονότα καὶ νὰ κακοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ὤφειλε νὰ ἐνθυμηθῇ ὡρισμένα πράγματα.

Ἀπερίγραπτος κατάστασις

ΦΥΣΙΚΑ ἐρώτησα ποιὰ ἦσαν τὰ «ὡρισμένα πράγματα» ποὺ ἔπρεπε νὰ θυμᾶται ὁ Γ. Κονδύλης.

> — Ἦσαν πολλὰ καὶ σοβαρά· μοῦ ἀπαντᾶ ὁ Γεώργιος Στράτος. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα ἦτο ἡ ἀπερίγραπτος κατάστασις ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τὴν τραγικὴν ἐκείνην νύκτα.

Λέω:

— Μὰ ὁ Γ. Κονδύλης Ἰσχυρίσθη

➡ Συνέχειο εἰς τὴν 8ην σελίδα

Ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Κονδύλης κατὰ μίαν ἐπίσκεψί του σέ στρατιωτικὴ μονάδα.

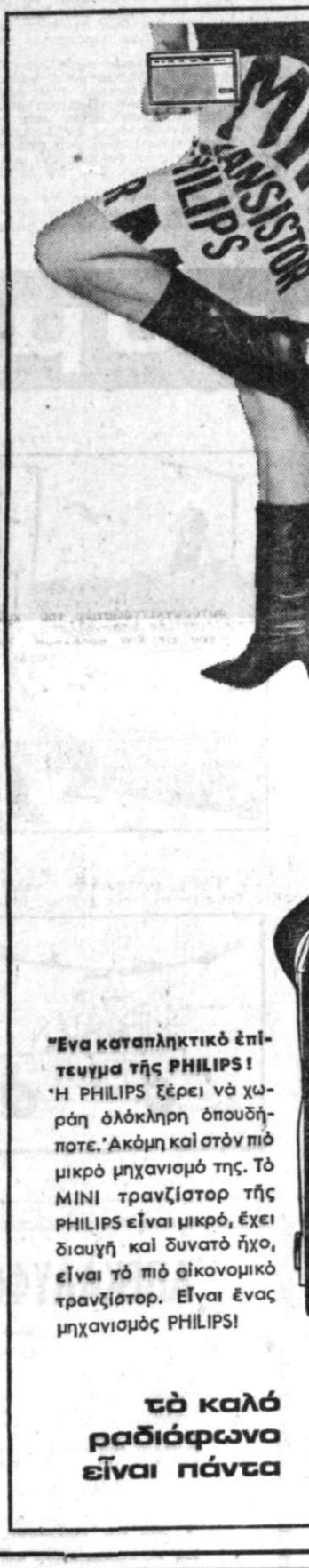

"Ενα καταπληκτικὸ ἐπίτευγμα τῆς PHILIPS!

Ἡ PHILIPS ξέρει νὰ χωρᾶ ὁλόκληρη ὁπουδήποτε. Ἀκόμη καὶ στὸν πιὸ μικρὸ μηχανισμό της. Τὸ MINI τρανζίστορ τῆς PHILIPS εἶναι μικρό, ἔχει διαυγῆ καὶ δυνατὸ ἦχο, εἶναι τὸ πιὸ οἰκονομικὸ τρανζίστορ. Εἶναι ἕνας μηχανισμὸς PHILIPS!

τὸ καλὸ ραδιόφωνο εἶναι πάντα

Τὸ κίνημα τοῦ 1935

→ Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος

τι τὴν νύκτα τοῦ κινήματος ὑ-
ήρξατε, ὁ Ἰω. Μεταξᾶς καὶ σεῖς,
άφανεῖς» καὶ «ἥσυχοι εἰς τοὺς
κους σας»! Πῶς, λοιπόν, ἐγνω-
ζατε τὶ ἐγίνετο εἰς τὸ ὑπουργεῖ-
τῶν Στρατιωτικῶν;

Καὶ ἀκούω τὴν ἐξήγησι:

— Διότι, ἁπλούστατα, ἤμουν καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καί, βεβαίως, μέσα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη!

Ἀκοῦστε δὲ πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα:

Κατὰ σύμπτωσιν τὴν μεσημβρίαν τοῦ κινήματος, μία λαϊκὴ ἐφημερὶς ἐδημοσίευσεν εἴδησιν «ἐκ κυβερνητικῆς πηγῆς», κατὰ τὴν ὁποίαν «οἱ κ.κ. Ι. Ράλλης καὶ Γ. Στρᾶτος, ἀπὸ μακροῦ διατηροῦσιν ἀνεξαρτησίαν τινὰ ὡς πρὸς τὰς γνώμας των, μὴ ἐγκρίνοντες ἐν πολλοῖς τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως». Ἐγένετο δὲ ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἐξ ἀφορμῆς γνώμης ἡμῶν, περὶ τοῦ πολιτειακοῦ, καταχωρισθείσης εἰς τὴν τότε ἐκδιδομένην φιλοβασιλικὴν ἐφημερίδα ὁ «Ἑλληνισμός». Οὕτω καὶ ἐνῶ διὰ τῆς ἀνωτέρω δηλώσεως ἡμεῖς ἐτιθέμεθα εἰς τὸ περιθώριον τοῦ κυβερνῶντος κόμματος, ἐν τούτοις ἐσπεύσαμεν ὁ Ἰω. Ράλλης καὶ ἐγὼ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου εὑρίσκοντο ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐτέθημεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως, τὴν Παρασκευὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὥραν 8.30 μ.μ., ἅμα τῇ ρίψει τοῦ πρώτου κανονιοβολισμοῦ τοῦ συναγερμοῦ.

Ἐκεῖ δὲ διεπιστώσαμεν τὴν ἀπερίγραπτον κατάστασιν. Ἥτις ἐπεκράτει ἐντὸς τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου, ἐνῶ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος διεκυβεύετο καὶ ἐνῶ ἡ χώρα περιεβάλλετο ἀπὸ μυρίους κινδύνους.

Ὁ δεκανεὺς πού εἰσηγεῖται

ΠΟΙΑ ἦταν ἡ «ἀπερίγραπτος κατάστασις»:

— Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν μοῦ λέει ὁ Γεώργιος Στρᾶτος, καὶ ἰδία εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ εὑρίσκοντο πολλοὶ καὶ διάφοροι πιθανοὶ καὶ ἀπίθανοι ἐπισκέπται καὶ μεταξὺ αὐτῶν μερικοὶ ὑπουργοί, βουλευταί, στρατηγοί ἀξιωματικοὶ καὶ πάσης ἡλικίας καὶ πάσης κατηγορίας, ὑπαξιωματικοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπιλοχίου μέχρι καὶ τοῦ δεκανέως, καὶ ἁπλοὶ στρατιῶται, κατὰ τοιοῦτον τρόπον συζητοῦντες καὶ διαλογιζόμενοι, ὥστε νὰ δίδεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι κατελύθη πᾶσα ἔννοια πειθαρχίας καὶ τάξεως.

Ἀρκεῖ νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἰς μίαν στιγμὴν δεκανεύς τις, πλησιάσας τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τῷ προέτεινε σημείωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ἀναγεγραμμένα ὀνόματα ἀξιωματικῶν τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης, οἵτινες δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην καὶ ὧν ὁ δεκανεὺς ἀπήτει τὴν ἀντικατάστασιν! Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὑποστράτηγος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης (διότι ἀντιστράτηγος ἐγένετο μετὰ τὴν «νίκην τοῦ Στρυμόνος»), ἀποδεχθεὶς τὴν εἰσήγησιν τοῦ δεκανέως, διέταξε τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν τῶν μὴ ἐμπνεόντων ἐμπιστοσύνην ἀξιωματικῶν τῶν ἁρμάτων!

Ἰδού, λοιπόν, ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπεριγράπτου καταστάσεως, τὴν ὁποίαν διεπίστωσα «μὲ τὰ μάτια μου καὶ μὲ τὰ αὐτιά μου», μέσα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐὰν δὲ δὲν ἤμουν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς τῆς καταπληκτικῆς ἐκείνης σκηνῆς καὶ ἐὰν συνέβαινε νὰ μοῦ τὴν ἀφηγηθῇ τρίτος τις δὲν θὰ τὸν ἐπίστευον, ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν τοῦ εἶχον ἐκτίμησιν καὶ ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν τὸν ἐθεώρουν ἀκριβολόγον.

Ἔχει ὅμως, ὁ Γεώργ. Στρᾶτος, νὰ ἱστορήσῃ καὶ ἄλλας λεπτομερείας τῆς, σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτηρισμό του, «ἀπεριγράπτου ἐκείνης καταστάσεως»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Μία εἰκόνα διόλου ἐποικοδομητική. — Συζήτησις μὲ τὸν πρωθυπουργό. — «Δὲν ἐφανταζόμουν ποτὲ ὅτι τὰ πράγματα θὰ ἔφθαναν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον». — Ἡ πρότασις τοῦ Γ. Στράτου διὰ τὴν ἀποστολὴν πυροβόλων εἰς τὴν Σχολὴν Δοκίμων. — «Δὲν ὑπάρχουν ψύχραιμος σκέψις καὶ σχέδιον. — Ἡ διαβεβαίωσις τῶν Γ. Κονδύλη καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκου πρὸς τὸν πρωθυπουργόν. — Τὰ μικροφιλότιμα καὶ ἡ ἑνότης τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως. — Προσωπικὰ πολιτικὰ συμφέροντα καὶ πάθη. — Καί πάλιν τό «τί εἶσαι σὺ καὶ τὶ εἶμαι ἐγώ». — Μία ἐνδοπαραταξιακὴ διχοστασία ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ. — Σκέψεις διὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν νομιμότητα καὶ τὴν γαλήνην. — Διατὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἠγήθη τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας. — Ὅπου ὁ μεγαλόσταυρος τοῦ Σωτῆρος ἀπονέμεται ὡς «εὐχαριστήριον» καὶ ὡς «ἀπολυτήριον»!

Με απαρρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σύγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

"Ελλειψις ψυχραίμου σκέψεως και σχεδίου

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΩΣ

102ον

ΑΥΤΗΝ την διάλου «ἐποικοδομητικὴ» εἰκόνα —την μεταξὺ τοῦ κωμικοῦ καὶ τοῦ τραγικοῦ— δίνει ὁ Γεώργιος Στράτος, γιὰ ἐκεῖνα ποὺ συνέβαιναν μέσα στὸ στρατηγεῖο τοῦ νομίμου κράτους τὴν δύσκολη νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935: «Εἰς μίαν στιγμὴν δεκανεύς τις, πλησιάσας τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τῷ προέτεινε σημείωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ἀναγεγραμμένα ὀνόματα ἀξιωματικῶν τοῦ Τάγματος Ἁρμάτων Μάχης, οἵτινες δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην καὶ ὧν ὁ δεκανεὺς ἀπῄτει τὴν ἀντικατάστασιν. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀποδεχθεὶς τὴν εἰσήγησιν τοῦ δεκανέως, διέταξε τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασίν των»! (Καὶ ἦτο τόσον ἀπίθανη καὶ τόσον ἀπροσδόκητη ἡ σκηνὴ τοῦ δεκανέως καὶ τοῦ ὑπουργοῦ, ὥστε ἀκόμη καὶ ὁ Γ. Στράτος, δὲν τὴν παρηκολούθει ὡς «αὐτόπτης» καὶ «αὐτήκοος» μάρτυς της, δὲν θὰ τὴν ἐπίστευε, ἔστω καὶ ἂν τοῦ τὴν ἀφηγεῖτο κάποιος τρίτος ὁσηνδήποτε καὶ ἂν τοῦ εἶχε ἐκτίμησιν καὶ ὁσονδήποτε καὶ ἐὰν τὸν ἐθεώρει ἀκριβολόγον).

— Ἀλλὰ καὶ γενικῶς· μοῦ ἔλεγε ὁ συνομιλητής μου, ἡ ἐπικράτοῦσα μέσα εἰς τὸ ὑπουργικὸν γραφεῖον κατάστασις, ἐπιδέχετο τὸν ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινος χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀπεριγράπτου. Ἐνῶ, λοιπόν, εὑρισκόμεθα ἤδη ἀπὸ ὥρας πολλὰς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ ὄχι εἰς τοὺς «οἴκους» μας, ἦλθεν καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Παν. Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος εἶχε πάντα λόγον νὰ ἀνησυχῇ διὰ τὸν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργὸν του. Ἀφοῦ δὲ εἶπεν τὰ ὅσα ἤθελε νὰ εἰπῇ μετὰ τοῦ Γ. Κονδύλη, ἠρώτησεν ἡμᾶς (ὁ Ι. Ράλλης καὶ ἐγώ), συνδιαλεγομένους μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Καὶ ἐνεθυμίζαμεν εἰς αὐτόν, τὰ ὅσα ἐν τῇ Βουλῇ καὶ κατ' ἰδίαν τοῦ ἐλέγομεν περὶ ἐπικειμένου κινήματος καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκκαθαίρσεως τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ἰδίᾳ τῆς Φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἀπὸ τοὺς μὴ ἐμπνέοντας ἐμπιστοσύνην ἀξιωματικούς. Στὰ θερμὰ δὲ ἐλαμβάνομεν ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν τὴν ἀπάντησιν: «Δὲν ἐφανταζόμην ποτὲ ὅτι θὰ ἐφθάνομεν τὰ πράγματα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, διότι εἶχον ρητὰς διαβεβαιώσεις τῶν ὑπουργῶν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν ὅτι εἴμεθα ἀπολύτως ἀσφαλεῖς»!

"Ελλειψις ψυχραίμου σκέψεως

ΚΑΙ ὁ Γεώργιος Στράτος συνέχισε:

— Φαίνεται ὅτι ὁ Γ. Κονδύλης, λέγων τὰ ὅσα ἀνέφερεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην εἶχεν ὑποστῇ πράγματι κρίσιν ἀμνησίας. Διότι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνθυμῆται ὅτι ἐνῶ συνεζητεῖτο τὸ θέμα τῆς ἀπομάνης τοῦ στόλου καὶ ἡ προσπάθεια, ἤτις θὰ ἔδει νὰ καταβληθῇ πρὸς ἀπογοήτευσιν τῆς ἐξόδου του ἐκ τοῦ Ναυστάθμου, τὸν ἐπλησίασα ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ τοῦ εἶπον ὅτι πρώτιστον μέλημα μας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ διαύλου τοῦ πρὸς τὴν Ψυττάλειαν. Ἔλαβον δὲ τὴν ἀπάντησιν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ παρὰ τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν παρισταμένου λιμενάρχου Πειραιῶς, τότε πλοιάρχου τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Θεοδώρου Μουτσούλα, ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνεχώρει ὁ λιμενάρχης διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ νανάρχου Δημητρίου Οἰκονόμου, ὅστις εἶχε προηγηθῇ αὐτοῦ.

(Μὰ τὶς σχετικὲς λεπτομέρειες τῆς ἀποστολῆς τοῦ λιμενάρχου Πειραιῶς, ἐκ μέρους τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου πρὸς τὸν Γ. Κονδύλη, θὰ μᾶς τὶς ἱστορήσῃ ὁ ἴδιος ὁ σήμερα ἀπόστρατος ναύαρχος Θεόδ. Μουτσούλας, ὁ ὁποῖος ἔχει νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα πράγματα).

— Πέραν ὅμως τούτου· μοῦ προσθέτει ὁ Γ. Στράτος, ἀργὰ τὴν νύκτα, εἶπον ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτι πλὴν τῶν πυροβολαρχιῶν, αἱτινες ἀπεστάλησαν εἰς Πέραμα, ἔδει νὰ σταλῶσιν ἐπίσης πυροβόλα εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Δοκίμων καὶ εἰ δυνατὸν καὶ εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἀκτῆς, ἵνα προσπαθήσουν νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἔξοδον τῶν πλοίων. Ἀποδεχθεὶς δὲ ὁ Γ. Κονδύλης τὴν σύστασίν μου, διέταξε ἀμέσως τὸν ἀντισυνταγματάρχην πυροβολικοῦ Βαγενάν, ὅπως παραλαμβάνων δύο πυροβόλα καὶ ἀνάλογα πυρομαχικά, μεταβῇ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Δοκίμων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀγγέλου Παπαναστασίου, δημοτικοῦ συμβούλου τοῦ Δήμου Ἀθηναίων καὶ πρώην ἀξιωματικοῦ (ἀντιπλοιάρχου) τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ τεθῇ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων! Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τὰ δύο αὐτὰ πυροβόλα, λόγῳ τῆς μεγάλης ὀργανώσεως, ἣν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐφήμοσεν ἀπὸ διετίας, διευθύνων κατ' ἐξακολουθησιν τὸν στρατιωτικὸν τομέα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ βάλωσι παρὰ μόνον ἓξι βολάς.

Ἀφοῦ, λοιπόν, συνέστησα καὶ τὴν ἀποστολὴν πυροβόλων εἰς τὴν Σχολὴν Δοκίμων, ἠγέρθημεν, ὁ Ἰω. Ράλλης καὶ ἐγώ, διὰ νὰ ἀναχωρήσωμεν, δεδομένου ὅτι δὲν εἴχομεν ἄλλο τι νὰ ἐπιτελέσωμεν. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην, προσωπά τινα ἐπισήμους, κατέχοντα θέσεις καὶ στενῶς συνδεόμενα μὲ τὴν κυβέρνησιν, ἐπλησίασαν πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς παρεκάλεσαν νὰ παραμείνωμεν, λέγοντα ὅτι «δὲν ὑπάρχει ψυχραιμος σκέψις καὶ σχέδιον» καὶ ὅτι «εἶναι ἀναγκαιοτάτη, ὡς ἐκ τοῦ του, ἡ παρουσία μας».

Ἡ ἑνότης τῆς παρατάξεως

ΑΛΛΑ καὶ κάτι ἄλλο ἰδιαιτέρως σημαντικὸ ἀπεκάλυψεν ὁ Γεώργιος Στράτος.

— Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ· μοῦ ἱστορεῖ, ὅτι ὁ Ι. Ράλλης καὶ ἐγὼ ὑπεδείξαμεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην, ὅτι ἔπρεπε, λησμονῶν κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν τῶν κινδύνων, προσωπικὰ πολιτικὰ συμφέροντα ἢ πάθη νὰ καλέσῃ ἀμέσως τὸν εἰδικώτατον στρατιωτικὸν Ἰωάννην Μεταξᾶν καὶ τὸν Ἰωάννην Θεοτόκην —ὅστις πρότινος εἶχεν ἀπομακρυνθῇ τῆς κυβερνήσεως— ἵνα μὴ παριστάμεθα εἰς τοιαύτας δυσκόλους ὥρας διηρημένοι.

Διακόπτω τὸν Γεώργιο Στράτο καὶ τὸν ἐρωτῶ ποιὰ «πολιτικὰ συμφέροντα ἢ πάθη» ἐχώριζαν τότε τοὺς ἡγέτας τοῦ ἀποκαλουμένου ἀντιβενιζελικοῦ κόσμου.

— Θέλετε νὰ φιλοσοφήσωμεν; μοῦ λέει. Καὶ ἐφ' ὅσον θέλετε, πρέπει νὰ σᾶς εἰπω ὅτι τίποτε τὸ βαθύτερον καὶ οὐσιαστικώτερον δὲν ἐχώριζε τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ἡγέτας, οἱ ὁποῖοι, ὁσάκις ἦσαν ἡνωμένοι ἐπετύγχανον ἀξιολογωτάτας ἐκλογικὰς νίκας. Ἐπετύγχανον, δηλαδή, νὰ ἔχουν μὲ τὸ μέρος των τὴν πλειοψηφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁπότε τὸ βενιζελικὸν κόμμα καὶ τὰ βενιζελογενῆ τοιαῦτα καθίσταντο μειοψηφία.

Ἐνῶ, λοιπόν, τίποτε τὸ οὐσιαστικὸν δὲν ἐχώριζε τὴν ἀντιβενιζελικὴν ἡγεσίαν, ἤρχοντο περίοδοι κατὰ τὰς ὁποίας ἐπεκράτουν τὰ προσωπικὰ μικροφιλοτιμα ἢ αἱ προσωπικαὶ τάσεις, εἰς τὰς περιπτώσεις δὲ αὐτὰς —καὶ πρὸς γενικὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ λαοῦ— τὸ οἰκοδόμημα κατέρρεεν. Ἐπρόκειτο, μὲ ἄλλα λόγια, περὶ τῆς γνωστῆς κακῆς τύχης, τῆς ἀποκαλουμένης καὶ «κατάρας», ἥτις, δυστυχῶς, παρακολουθεῖ πάσαν ἐκδήλωσιν εἰς τὸν τόπον μας. Τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο «τί εἶσαι σὺ καὶ τί εἶμαι ἐγώ» ἢ τὸ «γιατὶ ἐσὺ καὶ ὄχι ἐγώ».

Αὐτὸ συνέβαινε καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια, ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ προπέτασμα τοῦ πολιτειακοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰω. Μεταξᾶς, ὁ Ἰω. Θεοτόκης, ὁ Ἰω. Ράλλης καὶ ἐγώ, ὅπως καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἐπιστεύομεν ὅτι ἡ ἀβασίλευτος δημοκρατία εἶχεν ἐπιβληθῇ διαίως καὶ πραξικοπηματικῶς —καὶ τοῦτο, ἄλλως τε, ἦτο ἀπολύτως ἀκριβὲς— καὶ δὲν ἀπεκρύπταμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ὁριστικῆς ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν νομιμότητα, ὡρισμένοι δῶμοι ὁπαδοὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς 25ης Μαρτίου 1924 ἐδημιούργουν ζητήματα καὶ προστριβάς.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ πρέπει νὰ σᾶς εἴπω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε ὁ στρατηγὸς Κονδύλης πρὸς τὸν στρατηγὸν Πλυτζανόπουλον. «Ὅτι, δηλαδή, ὁ πράγματι δημοκρατικὸς ἐξ ὅλων ἐκείνων καὶ τῶν παλαιοβενιζελικῶν καὶ τῶν παλαιοαντιβενιζελικῶν ποὺ παρίστανον τοὺς «δημοκρατικοὺς», ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Παναγῆς Τσαλδάρης.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς μοῦ ἔλεγε πρὶν λίγες ἡμέρες καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν στὶς «δημοκρατικὲς» κυβερνήσεις τῶν Γεωργ. Παπανδρέου καὶ Νικ. Πλαστήρα ἀντιστράτηγος Λεωνίδας Σπαῆς.

— Τοῦτο εἶναι ἀκριβέστατον· μοῦ τόνισε. Καὶ εἶχεν ἀπολύτως δίκαιον ὁ Γ. Κονδύλης. Ἀπὸ ὅλους ἡμᾶς τοὺς κακομαθημένους δημοκρατικοὺς, ὁ ἀναφισβητήτως γνήσιος δημοκρατικὸς ἦτο ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης. Ἡμεῖς τὴν δημοκρατίαν τὴν ἐβλέπομεν συνυφασμένην μὲ τοὺς ἑαυτούς μας. Ἐκεῖνος ἐπίστευεν εἰς τὴν δημοκρατίαν διὰ τὴν δημοκρατίαν, καὶ ὄχι εἰς τὴν δημοκρατίαν διὰ τοὺς τυράννους της! Ἄλλως τε ὅταν ἦλθε ἡ στιγμὴ διὰ νὰ κριθῇ ἡ δημοκρατία —ἀβασίλευτος ἢ βασιλευομένη— ὁ Π. Τσαλδάρης ἔμεινε, ἕως ἐκεῖ ποὺ ἠδύνατο, πιστὸς εἰς τὰς ἐν προκειμένῳ ἀπόψεις του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Σκέψεις περὶ τὸ «Πῶς θὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο». — Ὁ Π. Τσαλδάρης λέγει: «Θὰ ἤθελα νὰ καλέσω τὸν φίλτατον Γιαννάκην». — Μία πρότασις τοῦ Γ. Κονδύλη πρὸς τοὺς Γ. Στράτον καὶ Ι. Ράλλην. — «Τραβᾶτε ἐμπρὸς νὰ τὸν ρίξωμε!». — Ὅταν οἱ Στέφ. Σταράκης καὶ Χρ. Τσιγάντες προσήχθησαν στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν. — Τί ὑπεστήριξεν ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου. — Τὸ ψεῦδος περὶ δῆθεν κινδύνων τῆς δημοκρατίας. — Περὶ μίσους, οἴκτου καὶ συμπόνοιας.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΔΙΑ ΤΟΝ Ι. ΜΕΤΑΞΑΝ:

«Θὰ ἤθελα νὰ καλέσω τὸν φίλτατον Γιαννάκην»

ΤΙ ΥΠΕΣΤΗΡΙΞΕΝ Ο ΣΤΕΦ. ΣΑΡΑΦΗΣ

103ον

ΕΚΤΟΣ ἀπὸ τὴν «ἀπερίγραπτη κατάστασι» ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἐκεῖνοι ποὺ ἄσκησαν αὐστηρότατη κριτικὴ κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη, τοῦ κατελόγισαν καὶ «ἔλλειψιν ψυχραίμου σκέψεως καὶ σχεδίου». Ταῦτα ἐνῶ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας, ὡμολόγει τιμίως καὶ εἰλικρινῶς ὅτι «δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι θὰ ἔφθανον τὰ πράγματα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, διότι εἶχε ρητὰς διαβεβαιώσεις τῶν ὑπουργῶν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν ὅτι εἴμεθα ἀπολύτως ἀσφαλεῖς»! Ἤδη ὅμως τὰ «πράγματα» εἶχαν φθάσει ἀπὸ ἀρκετῶν ὡρῶν σὲ πολὺ - πολὺ δυσάρεστο σημεῖον. Καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ νομίμου κράτους ἀντηλλάσσοντο σκέψεις περὶ τοῦ πῶς «θὰ βγαίναμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο». Ἕνα δὲ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ συνεζητοῦντο —πρόβλημα ὄχι στρατιωτικὸ ἢ ναυτικὸ— ἦτο καὶ τὸ τῆς «ἐνότητος τῆς παρατάξεως, ἵνα μὴ παριστάμεθα εἰς τοιαύτας δυσκόλους στιγμὰς διηρημένοι».

— Προτοῦ ὅμως σᾶς πῶ τὶ μᾶς ἀπήντησεν ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως· συνέχισε ὁ Γεώργ. Στρᾶτος, ὀφείλω νὰ σᾶς τονίσω, γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ πολιτειακοῦ ποὺ εἶχε προκαλέσει τὸν κατ' ἐπίφασιν διχασμὸν τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως, ὅτι ἡ εὐρεῖα, ἡ εὐρυτάτη μᾶζα δὲν ἐθεώρει τὴν ἀβασίλευτον μορφὴν τῆς δημοκρατίας ὡς τὴν ἱκανοποιοῦσαν τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ὑγιᾶ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Λαοῦ. Ἐπίστευεν δὲ ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ πολιτεύματος τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνατραπῆ βιαίως καὶ πραξικοπηματικῶς ὑπὸ μιᾶς ὁμάδος πολιτικοστρατιωτικῶν παραγόντων —ἥτις ἐνήργησε καὶ τὸ ἐπακολουθῆσαν πλαστὸν δημοψήφισμα— θὰ ἐβοήθει τὸν τόπον διὰ νὰ ἐπανεύρη τὴν γαλήνην καὶ τὴν ὁμαλότητα. Διότι, πράγματι, ὁ Λαὸς εἶχε κουρασθῆ καὶ ὁ τόπος εἶχε κατ' ἐπανάληψιν κινδυνεύσει ἀπὸ τὰ ἀτελείωτα κινήματα, ποὺ ἐσημειοῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλην τὴν ἐνδεκαετῆ περίοδον τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας. Τοῦτο, τὴν ἐπιθυμίαν δηλαδὴ τοῦ Λαοῦ διὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν βασιλευομένην δημοκρατίαν ἀντελήφθη ἐγκαίρως ὁ Γ. Κονδύλης καὶ δι' αὐτό, τελικῶς, ἠγήθη τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν βασιλικὴν ἀποκατάστασιν. Ἄλλο ἂν καὶ αὐτὸς ἠθέλησε νὰ συνυφάνη τὸν ἑαυτόν του καὶ μὲ τὴν παλαιὰν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος (βασιλευομένη), ὅπως ἐπί τινα χρόνον τὸν εἶχε συνυφάνει καὶ μὲ τὴν νέαν (ἀβασίλευτος). Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ηὐδοκίμησαν αἱ προσπάθειαί του. Ὁ μεγαλόσταυρος τοῦ Σωτῆρος ὑπῆρξεν καὶ τὸ «εὐχαριστῶ» ποὺ τοῦ ὠφείλετο, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἀπολυτήριόν» του. Ὁ δὲ θάνατός του, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθε ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ Γ. Κονδύλης, θὰ «ἀνεθεώρει» ἢ θὰ «ἐβελτίωνε» τὰς «θέσεις» του, τὸν ἠμπόδισε ἀπὸ τοῦ νὰ προβῆ εἰς διαφόρους δυσαρέστους—ἀσφαλῶς καὶ διὰ τὸν ἴδιον—πράξεις καὶ ἐκδηλώσεις. Ἀλλὰ αὐτὰ οὐ τοῦ παρόντος.

Καὶ συνεχίζει ὁ Γεώργιος Στρᾶτος:

— Πρέπει νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν καλὰ καὶ νὰ τὸ καταστήσωμεν συνείδησιν, ὅτι ἡ διαίρεσις μιᾶς παρατάξεως σημαίνει, τοὐλάχιστον τὸν κατὰ τὸ ἥμισυ θάνατόν της. Δι' αὐτὸ ἐπεμείναμεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Παν. Τσαλδάρην, ὅπως χρησιμοποιήση ἀμέσως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κυβερνήσεως τοὺς Ἰωάννην Μεταξᾶν καὶ Ἰωάννην Θεοτόκην. Ἀλλὰ ὁ Π. Τσαλδάρης ἀνέβαλεν ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸν Ἰω. Θεοτόκην νὰ τὸν καλέση. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν, διὰ τοῦ Γερασίμου Μακρῆ, μόνον περὶ τὴν 3ην πρωινήν, ὅτε εἶχε κατασταλῆ τὸ κίνημα ἐν Ἀθήναις. Ὁ δὲ Ἰω. Θεοτόκης ἠρνήθη, φυσικά, νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν παράκαιρον πλέον πρόσκλησιν.

Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸν Ἰω. Μεταξᾶν, ὁ πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἰω. Ράλλην καὶ εἰς ἐμέ, αὐτολεξεὶ τὰ ἑξῆς:

«Μὰ βέβαια θὰ ἤθελα νὰ καλέσω τὸν φίλτατον Γιαννάκην (Μεταξᾶν), δυστυχῶς ὅμως δὲν τὸν θέλει ὁ Κονδύλης καὶ θὰ ἔχω ἱστορίες μαζί του»!

«Τραβᾶτε ἐμπρός νά τόν ρίξωμεν»!

ΚΑΙ ὁ Γεώργιος Στρᾶτος συνέχισε:

— Κατόπιν τούτων παρεμείναμεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν παρακολουθοῦντες τὴν κατάστασιν, ὅταν περὶ ὥραν 2.30 πρωινὴν ἀνηγγέλθη ἡ παράδοσις τῶν στασιαστῶν τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ἡ σύλληψις τοῦ συνταγματάρχου Σαράφη τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Τσιγάντε καὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν. Τότε ἀπεχώρησεν ὁ πρωθυπουργὸς, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐγερθεὶς τῆς θέσεώς του καὶ ἀναλαβὼν τὴν ψυχραιμίαν του καὶ μὲ ὕφος τοὐλάχιστον δέκα Ναπολεόντων, διέταξε: «Αὔριον νὰ δοθῆ διπλῆ μερίδα, κρασὶ καὶ γλύκυσμα εἰς τοὺς στρατιώτας»!

Παρεμβαίνων δὲ ἐγὼ εἶπον εἰς τὸν ὑπουργόν: «Κύριε πρόεδρε, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ὥρα δι' ἐνθουσιασμοὺς. Τὸ κίνημα δὲν ἔληξε, ἀλλὰ τώρα ἀρχίζει. Διότι ὁ στόλος ἐξερχόμενος, ἂν ἐξέλθη, θὰ παράσχη σπουδαῖα πράγματα εἰς τὴν κυβέρνησιν».

Καὶ ὁ Γ. Κονδύλης ἀπήντησεν: «Ἂς εὐχηθῶμεν ὅπως καὶ εἰς τὸ Ναυτικὸν κατασταλῆ τὸ ταχύτερον»!

Ἀλλὰ αἱ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Γ. Κονδύλη στιχομυθίαι εἶχον καὶ τὸν ὑπερχαρακτηριστικὸν ἐπίλογόν των. Ὅταν τὸν ἐκαληνυκτίζαμεν, ὁ Ἰω. Ράλλης τοῦ εἶπεν: «Καὶ τώρα τὶ θὰ κάμωμεν, κύριε πρόεδρε, ἀφοῦ βλέπομεν ποῦ μᾶς ἤγαγον αἱ διαρκεῖς ὑποχωρήσεις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ;». Ὁ δὲ Γ. Κονδύλης, κινῶν τὴν κεφαλὴν του καὶ μορφάζων, ἀπήντησε: «Τραβᾶτε ἐμπρὸς νὰ τὸν ρίξωμεν καὶ εἶμαι σύμφωνος καὶ ἐγώ»!

Ταῦτα διημείφθησαν. ἐπὶ λέξει, τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ ἐνῶ προσήγοντο εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν οἱ Στέφανος Σαράφης καὶ Χριστόδουλος Τσιγάντες.

«Δέν τήρησαν τό λόγο τους»

ΤΙ ΕΓΙΝΕ ὅμως ὅταν ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ Χρ. Τσιγάντες (ἀφοῦ ὁ ταγματάρχης Ἰω. Πλυτζανόπουλος τοὺς παρέδωσε στὸν συνταγματάρχη Εὐάγ. Τρεπεκλῆ), προσήχθησαν στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν;

Αὐτὸ (πρὶν μποῦμε στὸ δεύτερο μέρος τοῦ κεφαλαίου μας: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους», πρὶν δηλαδὴ δοῦμε ποιὰ μέτρα ἐπῆρε ἡ κυβέρνησις γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως στὸ Ναυτικὸ) θὰ μᾶς τὸ ἱστορήσουν οἱ ἴδιοι οἱ πρωταγωνισταὶ τοῦ Μακρυγιάννη: Οἱ Στέφ. Σαράφης καὶ Χρ. Τσιγάντες.

...Πολλοὶ ἀξιωματικοί, βουλευτὲς καὶ ὑπουργοί· ἱστόρησε ὁ Στέφ. Σαράφης, ἦταν μαζεμένοι στὸ ὑπουργεῖο καὶ ἀπὸ περιέργεια περνοῦσαν νὰ μᾶς δοῦν. Τὸ βλέμμα τους ἦταν διαφορετικό. Πολλῶν ἐξέφραζε τὸ μῖσος. ἄλλων τὸν οἶκτο καὶ ἄλλων συμπόνοια. Ἕνας βουλευτὴς πατριώτης μου μὲ ἐπλησίασε καὶ ἐξέφρασε τὴν ἀπορία του, πῶς ἐγὼ ἔκανα ἕνα τέτοιο πρᾶγμα.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ ἦρθε ὁ συνταγματάρχης πυροβολικοῦ Δημήτριος Παπαδόπουλος νὰ πάρη τὴν ἀπολογία μου. Ἀφοῦ ἀπήγγειλε τὴν κατηγορία ἀπάντησα: «Δὲν ἔχω τίποτα νὰ πῶ. Θὰ ἀπολογηθῶ ἐπ' ἀκροατηρίω». Κεῖνος ἐπέμεινε ζητώντας πληροφορίες ποὺ τοῦ χρειάζονταν γιὰ τὸ σχηματισμὸ δικογραφίας. Τοῦ εἶπα: «Φροντίστε νὰ βρῆτε ἀπ' ἀλλοῦ γιὰ τὶς πληροφορίες. Κλεῖστε καὶ δόστε μου νὰ ὑπογράψω»! Ἐκεῖ κοντὰ ἔπαιρναν τὴν ἀπολογία Τσιγάντε Στεφανάκου ποὺ κάτι ἄρχισαν νὰ ἀφηγοῦνται. Τοὺς εἶπα μὲ τρόπο νὰ παύσουν τὶς ἀφηγήσεις καὶ νὰ ποῦν πῶς θ' ἀπολογηθοῦν στὸ ἀκροατήριο. Δὲν ξέραμε τὶ εἶχε γίνει. Τὴ στάσι μας θὰ κανονίζαμε ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν γεγονότων.

Ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο μᾶς μετέφεραν στὰ γραφεῖα τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Μὲ πῆγαν στὸ γραφεῖο τοῦ ἀντισυνταγματάρχη μηχανικοῦ Τζιώτη, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξί του πῶς ἐγὼ ἔκανα κίνημα.

Ἀπάντησα: «Γιὰ νὰ προστατεύσω τὴ δημοκρατία ποὺ κινδύνευε». «Μὰ ἀπὸ ποιὸν κινδύνευε ἡ δημοκρατία, ἀφοῦ ὅλοι εἴμαστε δημοκρατικοί;». «Σεῖς δημοκρατικοί; Ποτὲ δὲν δώσατε τέτοια δείγματα οὔτε καὶ κάνατε κάτι ποὺ νὰ τὸ δείχνει. Τί τὴ θέλομε τώρα τὴ συζήτησι; Μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε τὶ ἔγινε στὸ στόλο;». «Οἱ δικοί σας πῆραν τὸ στόλο καὶ ἔφυγαν». Ἀπάντησα: «Ὡραῖα! Αὐτὸ μοῦ φτάνει. Ἡ συνέχεια δὲν θᾶναι γιὰ τὴν κυβέρνησι ὅπως ἡ ἀρχὴ στὴν Ἀθήνα»! Ἀπὸ κεῖ, πάντα τὴ νύχτα, μᾶς μετέφεραν στὸ φρουραρχεῖο καὶ μᾶς ἔκλεισαν σὲ δυὸ δωμάτια. Ὅταν ξημέρωσε πήραμε τὶς ἐφημερίδες, εἴδαμε πῶς ὁ στόλος ἔφυγε γιὰ τὴν Κρήτη καὶ πῶς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατοῦσε ἡσυχία. Τὸ πρᾶγμα μοῦ προξένησε κατάπληξι. Ὁ στόλος τήρησε τὸ λόγο του. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ ἔκαναν μιὰ ἐπιχείρησι ἐξαιρετικοῦ θάρρους, ἀποφασιστικότητος καὶ ἱκανότητος καὶ πῆραν τὸ στόλο ὅπως εἶχαν ὑποσχεθῆ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ δὲν τήρησαν τὸ λόγο τους. Ἀπὸ τὸ φρουραρχεῖο μεταφερθήκαμε στὶς φυλακὲς «Ἀβέρωφ» καὶ κλειστήκαμε στὰ κελλιὰ τοῦ Ἐφηβείου...

ΚΑΙ ΑΥΤΑ μὲν (μαζὶ μὲ ἐκεῖνα ποὺ εἴδαμε στὰ περασμένα καὶ μὲ ὅσα θὰ δοῦμε πάρα - κάτω μὲ τὴν χρονολογικὴ σειρά τους), ἱστόρησε ὁ Στέφ. Σαράφης, ὅταν πιὰ εἶχε γίνει ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. καὶ προσεπάθει νὰ προσδώση «ἡρωικὸ στοιχεῖο» στὴν προηγουμένη δρᾶσι του —ὥστε νὰ ἐμφανίση καὶ τὴν Ἑλληνοσφαγὴ τῆς περιόδου 1942 ἕως 1944, στὴν ὁποία πρωτηγωνίστησε, ὡς εἶδος συνεχείας τοῦ «δημοκρατικοῦ» κινήματος τοῦ 1935.

Παλαιότερα ὅμως —καὶ εἰδικώτερα στὴν δίκη του ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου Ἀθηνῶν— εἶχε ἐπιδείξει καὶ πολλὴ ἐπιφύλαξι καὶ εἶχε χρησιμοποιήσει ἀτελείωτη σειρὰ ποικίλων ψευδῶν.

Ἰδοὺ δὲ τὶ τότε (26 Μαρτίου 1935) εἶχε ὑποστηρίξει:

...Μετὰ τὸ 1916 οὐδαμοῦ, εἰς οὐδὲν κίνημα ἀνεμίχθην. Τὸ 1932, ὅταν ὠργανώθη ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος καὶ εἶτα ἐξερράγη τὸ κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933, ἐγὼ ἀπουσίαζα εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1934, λῃξάσης κανονικῶς τῆς ἐκπαιδευτικῆς μου ἀποστολῆς. Ἐτοποθετήθην εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε οὐδὲν παράπονον ἀτομικὸν ἠδυνάμην νὰ ἔχω ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως. Εἶχα τὸ ἀτύχημα νὰ συγκαταλέγωμαι καὶ ἐγὼ μεταξὺ τῶν διχασθέντων Ἑλλήνων. Ἠκολούθησα μίαν ἰδεολογίαν, εἶμαι ὅμως ὑπερήφανος, διότι τὰ ἐλατήρια, τὰ ὁποῖα μὲ ἐκίνησαν πάντοτε, ἦσαν εὐγενῆ καὶ οὐχὶ ἰδιοτελῆ. Προσεπάθησα κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου νὰ συμβάλω εἰς τὴν κατασίγασιν τῶν παθῶν.

Ἀπὸ μηνῶν ἐπεκράτησε μιὰ διχόνοια μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν. Οἱ μὲν κατεσκόπευον τοὺς δέ, συνεζήτουν μεταξύ των διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ὑπῆρχον διαθέσεις περὶ κινημάτων. Ὑπῆρχον ἐπίσης ἐκδηλώσεις τῶν βασιλοφρόνων, αἱ ὁποῖαι καθημερινῶς ἐγίνοντο ἐντονώτεραι. Ἡ ἐντύπωσίς μου ἦτο ὅτι τὸ πολίτευμα διέτρεχε κίνδυνον. Ὑπῆρξαν τότε παλαιοδημοκρατικοὶ ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπρότειναν τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως. Ἀντέδρασα ἐπανειλημμένως καὶ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ὑβοίζωμαι ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου. Τοῦτο συνάγεται καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Μπουρδάρα ὅπου κατηγοροῦμαι ὡς ὄργανον ἑνὸς μεγαλοεπιχειρηματίου.

Πληροφορίαι θετικαὶ ἀνέφερον ὅτι βαθμιαίως εἰς τὸ στράτευμα θὰ ἐγίνοντο τοιαῦται διαμορφώσεις, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἀντίδρασις ἐπὶ ἐνδεχομένης παλινορθώσεως. Ἐξηκολούθουν ὅμως νὰ ἀντιδρῶ εἰς τὰ σχέδια ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως. Πρό τινος ἦλθεν ἀπεσταλμένος τοῦ στρατηγοῦ Καμμένου, τὸν ὁποῖον ἐκτιμῶ καὶ μοῦ εἶπεν ἐκ μέρους του ὅτι ἡ δημοκρατία ἐκινδύνευε καὶ μοῦ ἐζήτησε νὰ τεθῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἰδίου ἀντιπροσώπου του προκειμένου νὰ γίνη μία ἐκδήλωσις διαμαρτυρίας καθαρῶς στρατιωτικῆ. Ἐπειδὴ μοῦ μηνοῦσεν ὁ Καμμένος καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ἐργασία θὰ εἶχεν αὐστηρῶς τὸν χαρακτῆρα στρατιωτικῆς διαμαρτυρίας, χωρὶς καμμίαν ἀνάμιξιν τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης δι' αὐτὸ ἀνεμίχθην.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἔλαβα τὴν ἐντολὴν νὰ καλέσω τοὺς φίλους ἀξιωματικοὺς πρὸς οὓς καὶ νὰ ὁμιλήσω ὅπερ καὶ ἔπραξα. Συνεκέντρωσα τοὺς ἀξιωματικοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν κατάληψιν τοῦ Προτύπου Τάγματος, ὡμίλησα δὲ πρὸς τὸν λοχαγὸν Τσιγάντεν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπα νὰ πειθαρχήση εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ μέλλοντος διοικητοῦ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος συνηντήθην μὲ τοὺς ἀντισυνταγματάρχας Στεφανάκον καὶ Χρ. Τσιγάντεν καὶ ἐκανονίσαμε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν διλογίαν Μακρυγιάννη τοῦ Τάγματος Εὐζώνων. Τὴν 19ην ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς 1ης Μαρτίου συνηντήθημεν μὲ τὸν λοχαγὸν Τριανταφυλλίδην ἔξωθι τοῦ Ταχυδρομείου, ἐκεῖθεν δὲ ἐγώ, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τσιγάντες καὶ ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης εἰσήλθομεν τὴν 19.45' μ.μ. εἰς τοῦ Μακρυγιάννη. Ἐγὼ μάλιστα φοροῦσα πολιτικὰ καὶ ὄχι στρατιωτικὴν στολήν. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθον εἰς τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Στεφανάκος μὲ τὸν Μαντέλλον. Τὸν Χατησταυρὴν οὐδόλως τὸν ἀντελήφθην πότε εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Μακρυγιάννη. Τὸν εἶδον μόνον ἀργότερα καὶ ἐσκέφθην μάλιστα πρὸς στιγμὴν νὰ τὸν διώξω. Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν...

Εἶπεν ὅμως, τότε, ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ ὡρισμένα ἄλλα ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Ἐν σχέσει μὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Ἀλέξανδρον Κοριζῆν, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο μνεία εἰς σημεῖον τι τοῦ παρόντος ἱστορήματος, διευκρινίζεται ὅτι οὗτος ηὐτοκτόνησε εἰς τὴν ἐπὶ τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας ἀριθμὸς 51 ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν καὶ ὄχι ἐντὸς τοῦ μεγάρου Πεσμαζόγλου (Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρώδου Ἀττικοῦ).

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την άγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Κ. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΝ:

«Οι φόβοι σας ήσαν άβάσιμοι, έπιπόλαιοι καὶ ἐγκληματικοί»!

ΤΑΚΤΙΚΗ ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΕΥΔΟΛΟΓΟΣ

104ον

ΚΑΙ ὁ μὲν πρόεδρος τῆς τότε κυβερνήσεως Παναγῆς Τσαλδάρης, ἀναγνωρίζων ὅτι πράγματι δὲν ἐπετρέπετο νὰ παραμερίζεται, στὶς δύσκολες ἐκεῖνες ὧρες, τὸ θέμα τῆς «ἑνότητος τῆς παρατάξεως», εἶπε καλοπροαίρετα στὸν Γεώργιο Στράτο, ὅτι: «Βέβαια θὰ ἤθελα νὰ καλέσω τὸν φίλτατον Γιαννάκην ('Ιωάννην Μεταξᾶν), δυστυχῶς ὅμως δὲν τὸν θέλει ὁ Κονδύλης καὶ θὰ ἔχω ἱστορίες μαζί τους»! Ὁ δὲ Γεώργιος Κονδύλης, τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ 'Ιωάννης Ράλλης τὸν ἠρώτησε: «Καὶ τώρα τί θὰ κάμωμεν, κύριε πρόεδρε, ἀφοῦ βλέπομεν ποῦ μᾶς ἤγαγον αἱ διαρκεῖς ὑποχωρήσεις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ;», ἀπήντησε, «κινῶν τὴν κεφαλὴν καὶ μορφάζων», τὸ χαρακτηριστικώτατον ἐκεῖνο: «Τραβᾶτε ἐμπρὸς νὰ τὸν ρίξωμεν καὶ εἶμαι σύμφωνος καὶ ἐγώ»! Ταῦτα δὲ ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς ἐκαίγετο ἢ μᾶλλον ἐμόλις ἔμπαινε στὴ μεγάλη φωτιά». Διότι ἡ παράδοσις καὶ ἡ προσαγωγὴ τοῦ Στέφ. Σαράφη καὶ τῶν «σὺν αὐτῷ» στὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, δὲν ἐσήμαινε τὴν λῆξι, ἀλλὰ τὴν ἔναρξι τοῦ ἐφιαλτικωτάτου ἐμφυλίου πολέμου». Τοῦτο τὸ διεβεβαίωσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὅταν ὁμιλῶν στὸν ἀντισυνταγματάρχη Τζιώτη, δὲν ἀπέκρυψε τὴν χαρά του γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐγχειρήματος τῆς ἁρπαγῆς τοῦ στόλου. Ἄλλο τώρα ἐὰν ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν ἠκολούθησε τὴν καθιερωμένην κομμουνιστικὴν τακτικὴν τῆς ἐφάρνήσεως, ἀποκρύψεως καὶ διαστρεβλώσεως τῶν πάντων —τῆς ἀτελειώτου, δηλαδή, καὶ πρὸς κάθε κατεύθυνσιν ψευδολογίας.

Ἔτσι, μεταξὺ ἄλλων, παρουσίασε τὸν διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγον Δημ. Καμμένον, ὡς «ἀρχηγὸν τοῦ κινήματος» (καί, βεβαίως, διὰ «τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης δημοκρατίας»), ἐνῶ οὐσιαστικός, στρατιωτικὸς ἡγέτης του ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος. Αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖον, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἔγραφε στὸν πλωτάρχη Ἀθανάσιο Ζάγκα: «Τὴν ἐργασίαν (τῆς ἐπαναστατικῆς προπαρασκευῆς) διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἀνέθεσα εἰς τὸν συνταγματάρχην Σαράφην, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνέλαβε προθύμως καὶ τὴν διεξήγαγε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν», καὶ στὸν ἀντιστράτηγο Ἀλέξανδρο Ὀθωναῖο: «Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαράφην περεῖσθε ἐνήμερος τοῦ προπαρασκευαζομένου κινήματος».

— Ἠκολούθει δὲ ἔκτοτε κομμουνιστικὴ τακτικὴν μοῦ ἔλεγε ὁ Κώστας Μανιαδάκης (ποὺ ὡς ὑπουργὸς τῆς Ἀσφαλείας εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, εἶχε στείλει τὸν Στέφ. Σαράφην, ἐπὶ τρία χρόνια, εἰς κάποιο νησί), διότι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνης ἀνήκεν εἰς τὴν ἀκροτάτην ἀριστερὰν καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς ὑπηρέτει. Ἄλλως τε λίαν ἐγκαίρως εἶχε διαγνώσει τοῦτο καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων Νικολάου Ρούσσου, καὶ δι' αὐτὸ ἔγραψε τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1η Μαρτίου 1935 ἀποκαλυπτικὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλον. Καὶ ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Σαράφης ὅταν ἐγένετο ἀρτηγὸς τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ὡμίλει καὶ ἔγραφε ὥστε νὰ ἐπρόκειτο περὶ παλαιοῦ κομμουνιστοῦ. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὰ ἐν προκειμένῳ ὡρισμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰς «Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις» του.

Ἐνῶ, λοιπόν, τὸ 1936—1937 ἡ Κοινὴ Γνώμη, ἀλλὰ καὶ ὡρισμέναι ὑπηρεσίαι ἐθεώρουν ὡς στρατιωτικὸν συνεργάτην ἢ στρατιωτικὸν ἡγέτην τῶν κομμουνιστῶν, ὅλοτε τὸν Εὐριπίδην Μπακιρτζῆν (τὸν «κόκκινον συνταγματάρχην») καὶ ἄλλοτε τὸν Γεώργιον Ἀθηνέλην, τὸ ἰδικόν μου αἰσθητήριον ἐπέμενεν ὅτι ἡ θέσις αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὸν Στέφ. Σαράφην. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐκτόπισίς του. Διότι ὀπισθεν τῆς «δημοκρατίας» του τοῦ 1935, ἐκρύπτετο ὁ κομμουνισμὸς του τοῦ 1943 καὶ τῶν μετέπειτα αἱματοβαμμένων χρόνων.

Ὑποκριτικὴ καὶ ψευδολόγος

ΑΥΤΗΝ, λοιπόν, τὴν κομμουνιστικὴν (ὑποκριτικὴν καὶ ψευδολόγον) τακτικὴν ἠκολούθησε ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ κατὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀπολογίας του

> ...Εἴχομεν εἰλημμένην ἀπόφασιν εἶπεν, νὰ ἀποφύγωμεν ὁπωσδήποτε τὴν χρῆσιν ὅπλων. Ὅτε μάλιστα ἐρρίφθησαν ἐντὸς τοῦ τάγματος οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ καὶ ἠκούσθησαν αἱ ὑπὲρ τοῦ Πλαστήρα ζητωκραυγαί ἐκάλεσα τὸν Χατζησταυρῆν καὶ τοῦ ἔδωσα ἐντολὴν ἀπαγορεύσεως ῥητῶς τῶν τοιούτων ἐκδηλώσεων. Δὲν θὰ ἐγίνετο δὲ καθόλου χρῆσις ὅπλων, ἐὰν δὲν ἐβαλλόμεθα ἐκ τῶν ἔξω. Πρῶτος ἐπυροβόλησεν ὁ Ε. Τσεπελλὴς τὴν πρώτην φορὰν ποὺ ἦλθεν ἔξω τοῦ τάγματος μὲ τρεῖς στρατιῶτας, αὐθορμήτως δὲ ἀντεπυροβόλησαν ἐκ τῶν ἔσωθεν. Διέταξα δὲ τότε ἀμέσως νὰ παύσουν νὰ πυροβολοῦν ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐκ δευτέρου ἐρρίφθησαν πυροβολισμοὶ ἐκ τοῦ τάγματος, ὅταν ἦλθεν ἀπ' ἔξω τὸ τάγμα τὸ ὁποῖον ἔβαλλε μὲ τὸ πολυβόλον. Ἀλλὰ καὶ τότε ἀπηγόρευσα τὴν βολὴν διὰ πυροβόλων ὅπλων τροχιᾶς καμπύλης ἤτοι ὅλων κλπ. Ἀργότερα ὁ Χατζησταυρῆς ἐζήτησε νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἔξοδον καὶ ἀντεπίθεσιν, ἀλλὰ ἐγὼ καὶ τοῦτο ἀπηγόρευσα. Ὅταν ἐπέκειτο ἡ ἀνακατάληψις τοῦ τάγματος, μοὶ ἐπροτάθη νὰ δραπετεύσωμεν, ἐγὼ ὅμως ἠρνήθην καὶ εἶπα ὅτι ὁπωσδήποτε ἤθελε νὰ δραπετεύσῃ ἤτο ἐλεύθερος. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησαν οἱ ἀντισυνταγματάρχαι Τσιγάντες καὶ Στεφανάκος καὶ ὁ λοχαγὸς Τριανταφυλλίδης οἱ ὁποῖοι καὶ παρεδόθησαν. Ἀντιθέτως ὁ Χατζησταυρῆς καὶ ὁ Μαντζίλλος ἐδραπέτευσαν. Προσεπάθησα τότε νὰ συνεννοηθῶ μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διὰ νὰ παραδοθῶμεν καὶ ἀποφευχθῇ ἡ αἱματοχυσία. Ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς στασιάσαντας ἔχω νὰ εἴπω τὰ ἑξῆς: Ὁ Σκουλούδης ἔμεινε ἀμέτοχος ἐντελὼς καὶ τὸν περιώρισα μὲ τὸν Μοναστηριώτην, διότι μοῦ ἐκίνησαν τὴν ὑποψίαν. Ἀπὸ τὸν Μαρσέλλον, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζα, ἐζήτησα νὰ μὲ βοηθήσῃ, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠρνήθη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὸν ἐφοβούμην τὸν ἄφησα κάπως ἐλεύθερον ἐκεῖ μέσα. Τὸν Οἰκονόμου δὲν τὸν ἐγνώριζα καθόλου, δὲν ἔλαβεν ὅμως μέρος εἰς τὴν στάσιν μὲ κανένα τρόπον, ἀποσύρθη δὲ μόνος του εἰς μίαν γωνίαν.

Περαίνων εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ δηλώσω τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαδικασίας ἀντελήφθην ὅτι οἱ κ.κ. στρατοδίκαι εἶναι ὑποστηρικταὶ καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς δημοκρατίας. Αἰσθάνομαι μεγάλην χαρὰν διὰ τὴν διαπίστωσιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἔκαμα διότι διὰ πολλοὺς ἐξ ὑμῶν εἶχα ἀντίθετον πεποίθησιν.

Πιστεύω ἤδη, μετὰ τὴν κατασταλὴν τοῦ κινήματος, ὅτι ἡ δημοκρατία καὶ ἡ Πατρὶς ἐξέρχονται ἔτι περισσότερον στερεωμέναι καὶ ὅτι ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ὁμαλότης θὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν χώραν. Εἰς σᾶς ἐναπόκειται τώρα νὰ μὲ κρίνετε...

Ἀβάσιμοι καὶ ἐγκληματικοί

ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ ὅμως ἐνδιαφέρον εἶχαν καὶ αἱ ἐρωταποκρίσεις ποὺ ἀκολούθησαν μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Στρατοδικείου ὑποστρατήγου Κωνστ. Μπακοπούλου καὶ τοῦ Στέφ. Σαράφη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἴπατε εἰς τὴν ἀπολογίαν σας ὅτι δὲν ἐγνωρίζατε τὴν ἀναμίξιν τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης εἰς τὸ κίνημα. Συνεδέσθη ὅμως μὲ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ σᾶς εἶχον ὁμιλήσει περὶ τῶν σκοπῶν τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς.

ΣΑΡΑΦΗΣ. Συνεδέομην βεβαίως μὲ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης τοὺς ἐγνώριζα. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὅταν ὁ στρατηγὸς Καμμένος μοῦ ἐζήτησε τὴν ἐνίσχυσίν μου, ἐδέχθην νὰ συμμετάσχω ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον νὰ μὴ συνεργασθῶμεν καθόλου μὲ τὴν Δημοκρατικὴν Ἀμυναν, ἀντέδρασα δὲ ἐνεργῶς εἰς οἱανδήποτε ἀναμίξι της.

ΠΡ. Εἴπατε ὅτι ἐλάβατε ἐντολὴν νὰ ὁμιλήσητε εἰς τοὺς φίλους ἀξιωματικούς. Πόθεν τὴν ἐλάβατε;

Σ. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ μὴ σᾶς τὸ πῶ.

ΠΡ. Πότε ἐλάβατε τὴν ἐντολὴν νὰ συγκαλέσετε εἰς σύσκεψιν τοὺς συνεργάτας σας;

Σ. Δύο μόλις ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς συνεκάλεσα μόλις τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος.

ΠΡ. Ἐγνωρίζατε ὅτι τῆς ὅλης ὀργανώσεως τοῦ κινήματος ἡγεῖτο ὁ Πλαστήρας;

Σ. Δι' αὐτὸ δὲν ἤθελα καὶ νὰ συνεργασθῶ. Ἐδέχθην δὲ μόνον ὅτε θὰ ἀπεκλείετο οἱαδήποτε ἀνάμιξις αὐτοῦ καὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης.

ΠΡ. Ὥστε ἀφοῦ δὲν ἀνεγνωρίζατε τὸν Πλαστῆραν ὡς ἀρχηγὸν ποίων τότε ἀνεγνωρίζατε;

Σ. Κανέναν.

ΠΡ. Τότε ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀρχηγός;

Σ. Ἐγὼ ἀνέμιξθην μόνον ὅταν ἔλαβα ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Καμμένον. Δὲν ξέρω δὲ ἂν αὐτὸς ἔλαβε ἐντολὴν ἀπὸ ἄλλον.

ΠΡ. Πότε ἔγινε ἔναρξις τοῦ πυρός;

Σ. Μόλις προσῆλθον τὰ τάνκς.

ΠΡ. Ποῖοι ἐπυροβόλησαν;

Σ. Ἡ φρουρά. Ἐγὼ ἐπενέβην καὶ εἶπα νὰ μὴ πυροβολοῦν.

Στὴν πρώτη σειρὰ (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά): Χρ. Τσιγάντες, Ἰω. Στεφανάκος, Χρ. Τριανταφυλλίδης καὶ ἀμέσως μετὰ (μὲ σκυμμένο κεφάλι) ὁ Ἰω. Τσιγάντες στενὸς συνεργάτης τοῦ Δημ. Ψαρροῦ. Τὸν συνταγματάρχη Ψαρρό, ὡς γνωστόν, κατέσφαξαν οἱ ἐλασίτες ὅταν ἀρχηγὸς τῶν ἦτο ὁ Στέφ. Σαράφης

ΠΡ. Ὥστε πρῶτοι εἶναι οἱ χαιρετιστήριοι πυροβολισμοὶ τοῦ Χατζησταυρῆ, δεύτεροι τοῦ Τσεπελλῆ καὶ τρίτοι τῶν τάνκς. Πῶς ἀπηντήσατε;

Σ. Μόνον διὰ πολυβόλων. Ἀπηγόρευσα τὴν χρῆσιν οἱουδήποτε ἄλλου ὅπλου. Ἡ βολὴ ἐσταμάτησεν ὅταν προσῆλθε τὸ πυροβολικόν.

ΠΡ. Εἴπατε ὅτι λόγοι πατριωτικοὶ σᾶς ὠθησαν εἰς τὸ κίνημα. Ἐκ τῶν ὑστέρων τί βλέπετε;

Σ. Εἶπα κ. Πρόεδρε, ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν εἶδα ἀξιωματικοὺς οὓς ἐθεώρουν ὡς βασιλόφρονας νὰ ἔχωνται στερρῶς τῆς Δημοκρατίας. Εἰς τὰς ἀρχάς, ὅπως σᾶς εἶπα, ἀντέδρασα ἐπανειλημμένως κατὰ τοῦ κινήματος. Ἔπειτα ἔβλεπα ἐκδηλώσεις ὅπως εἰς τοὺς γάμους τῆς πριγκιπίσσης Μαρίνας. Μοῦ ἐμήνυσε δὲ καὶ ὁ Καμμένος καί...

ΠΡ. Ἐπλανᾶσθε οἰκτρῶς ὅταν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις ἑνὸς γάμου διεβλέπατε κίνδυνον τοῦ πολιτεύματος. Σεῖς ἕνας συνταγματάρχης ἔπρεπε νὰ τὸ εἴχατε ἰδῆ καὶ νὰ ἐπιβληθῆτε εἰς τοὺς κάτω. Ἂν εὑρίσκεσθε πρὸ μιᾶς πραγματικῆς ἐκδηλώσεως τὸ ζήτημα θὰ ἦτο διαφορετικόν. Οἱ ἀξιωματικοὶ εἶναι ὑπηρέται τοῦ λαοῦ, ὁ δὲ λαὸς εἶναι ὁ μόνος ἁρμόδιος ν' ἀποφασίζῃ περὶ τοῦ πολιτεύματος. Μόνον ἔτσι θὰ κάνωμεν Στρατὸν καὶ Κράτος. Ἐπομένως οἱ φόβοι σας ἦσαν ἀβάσιμοι ἐπιπόλαιοι καὶ ἐγκληματικοί.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Εἰσαγγελεύς). Εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπάρχει κόμμα βασιλοφρόνων;

Σ. Ὑπάρχει.

ΚΩΝ. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει. Καὶ ὅμως εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ κάμουν κίνημα. Ἐπείσθητε ὅμως ἐκ τῆς διαδικασίας ὅτι οὐδένα κίνδυνον διατρέχει τὸ πολίτευμα;

ΠΩΠ. (Συνήγορος ὑπερασπίσεως). Ὁ Σαράφης ἐστήριξε τὴν ἀνάμιξίν του ἐπὶ τῶν δύο σκελῶν: τῆς ἀντιλήψεως (καλῆς ἢ κακῆς) περὶ κινδύνων τοῦ πολιτεύματος καὶ διότι ἐντὸς τοῦ στρατεύματος ὑπῆρχε κατάστασις τὴν ὁποίαν ὁ κατηγορούμενος θὰ ἐξέθετε μόνον ἢ ἡ δίκη ἐγίνετο κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

ΠΡ. Αὐτοὶ ἐνόμιζον ὅτι ὁ στρατὸς δὲν ἔχει καλῶς. Ἀπορῶ ὅμως τί θὰ ἐγίνετο μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀκινδύνου Καλλία. Τότε θὰ ἐσωζόμεθα!

(Ἦτο δὲ ὁ Ἀκίνδυνος Καλλίας ἕνας ἐκ τῶν «δημοκρατικῶν πολιτῶν» ποὺ ἐβοήθησαν τὸν Στέφ. Σαράφην εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς «δημοκρατίας» σωστικὴν προσπάθειάν του).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες ἔχει νὰ ἱστορήσῃ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Τί ἔγινε στὸν ἀντιθάλαμο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. — «Τὸ πιστόλι μου ἦταν ἀκόμη στὴν τσέπη τοῦ παλτοῦ μου». — Ὁ Χρ. Τσιγάντες ἐρωτᾶ τὸν Στ. Σαράφη ἂν πρέπει ἐνᾶ σκοτώσῃ δυὸ - τρεῖς ἀπὸ δαύτους».

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της συγχρόνης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ ΠΡΟΣ ΣΤ. ΣΑΡΑΦΗΝ:

«Τί λές, νὰ βγάλω τὸ πιστόλι μου νὰ σκοτώσω δυὸ-τρεῖς ἀπὸ δαύτους;»

(«ΜΗ ΛΕΣ ΚΟΥΤΑΜΑΡΕΣ!»)

105ον

ΤΑ ΜΟΝΑ ποὺ δὲν ἀπέκρυψε ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν, ὁ Στέφ. Σαράφης, ἦσαν τὸ μῖσος του καὶ ἡ ἀπέχθειά του κατὰ τοῦ Νικολάου Πλαστήρα καὶ ἡ περιφρόνησίς του ἐναντίον τῆς «Πανελληνίου Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστρατήγου στὴν Μικρὰ Ἀσία Ἀναστασίου Παπούλα ἢ τῆς ἁπλῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμύνης» τοῦ τότε συνταγματάρχου Βασιλείου Ντερτιλῆ. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ ἄρνησις καὶ ἡ διαστρέβλωσις τῆς ἀληθείας ἐκυριάρχησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἀπολογίας του. Ἀποκορύφωσις δὲ τῆς κομμουνιστικῆς τακτικῆς ποὺ ἠκολούθησε ἦτο ἡ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα τοῦ ὑποστρατήγου Κωνστ. Μπακοπούλου, περὶ τοῦ «ποῖον, ἐπὶ τέλους, ἀνεγνώριζε ὡς ἀρχηγὸν τοῦ κινήματος», ἡ μονολεκτικὴ καὶ ὑπερυποκριτικὴ ἀπάντησις: «Κανέναν». (Μόνον ποὺ δὲν γνωρίζει κανεὶς ἐὰν ὁ Στέφ. Σαράφης, ἀπαντῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐπεθύμει νὰ μιμηθῇ τὸν πανοῦργον Ὀδυσσέα ἢ τὸν μονόφθαλμον Κύκλωπα, ὁ ὁποῖος ἐβεβαίου ὅτι ὁ «Οὖτις» τὸν ἐτύφλωσε). Ὡς πρὸς τὸν ἀπαίσιον ὅμως φόνον τοῦ στρατιώτου Κων)νου Βαλιούλη, μέσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἅρμα μάχης, οὔτε λέξις ἐξεστομίσθη —διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ὁ κίνδυνος τῆς εἰς θάνατον καταδίκης καὶ τοῦ βεβαίου ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος. Ἐνῶ, ἐξ ἀντιθέτου, διὰ τὴν δημιουργίαν «εὐμενοῦς ἀτμοσφαίρας», ὁ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κομμουνιστικοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἀνεγνώρισεν ὅτι «κατὰ τὴν διαδικασίαν εἶδεν ἀξιωματικοὺς οὓς ἐθεώρει ὡς βασιλόφρονας νὰ ἔχωνται στερρῶς τῆς Δημοκρατίας». Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἰδιότυπος «δήλωσις μετανοίας» τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Β' Ἐπιθεωρήσεως Στρατοῦ, ἠνάγκασε τὸν ὑποστράτηγον Κωνστ. Μπακόπουλον νὰ διακηρύξῃ ὅτι οἱ φόβοι τῶν στασιαστῶν περὶ δῆθεν κινδύνων τοῦ τότε ἰσχύοντος πολιτεύματος ἦσαν «ἀβάσιμοι, ἐπιπόλαιοι καὶ ἐγκληματικοί», καὶ ὅτι, ἀσφαλῶς, τὰ τυχὸν κακῶς ἔχοντα δὲν ἐπρόκειτο νὰ τακτοποιηθοῦν καὶ νὰ ἀποκατασταθοῦν μὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν συμπαράστασιν «δημοκρατικῶν πολιτῶν» τοῦ τύπου Ἀκινδύνου Καλλία!

«Μή λές κουταμάρες»!

ΑΛΛΑ πολὺ ἐνδιαφέροντα —ἔστω καὶ κάπως μυθιστορηματικὰ σὲ ὡρισμένα τους σημεῖα— εἶναι καὶ ὅσα ἱστόρησε, γιὰ τὴν στιγμὴ ποὺ οἱ στασιασταὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, καὶ ὁ τότε ἀντισυνταγματάρχης καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, σήμερα δὲ ἀπόστρατος στρατηγὸς Χριστόδουλος Τσιγάντες.

...Φτάσαμε στὸ ὑπουργεῖο· ἱστορεῖ ὁ Χρ. Τσιγάντες, καὶ μᾶς μπάσανε στὸν ἀντιθάλαμο τοῦ ὑπουργοῦ. Ἦταν, πραγματικά, ἐκεῖ πολλοὶ ἀξιωματικοί, βουλευτές, ὑπουργοί, ποὺ ἀπὸ περιέργεια περνοῦσαν νὰ μᾶς δοῦν.

Ἐμένα μ' ἐσίμωσε ὁ Σπῦρος Τραυλός, ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ἀπὸ τοὺς φανατικοὺς τῆς Ἀμύνης, ποὺ κατόπιν ἔγινε βασιλικὸς καὶ μετὰ δημοσιογράφος κι' ἦταν Λαϊκοκονδυλικὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, φωνακλάς, ὅπως πάντοτε. Ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ στρατηγοῦ Παρασκευοπούλου, Κεφαλονίτης, ἕτοιμος γιὰ καυγᾶ. Μοῦ εἶπε ὅτι κηρύχθηκε στρατιωτικὸς νόμος, ὅτι ἐκλείσανε τὶς βενιζελικὲς ἐφημερίδες, ὅτι ὡς τὸ πρωὶ θὰ εἴμαστε τουφεκισμένοι ἀπὸ ἔκτακτο στρατοδικεῖο καὶ ὅτι τὸ κίνημα ἐτελείωσε. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι τὸ κίνημα προφανῶς δὲν ἐτελείωσε, γιὰ νὰ κηρύξουνε στρατιωτικὸ νόμο καὶ ὅτι ὥσπου νὰ τελειώσῃ δὲν πρόκειται νὰ μᾶς τουφεκίσῃ κανείς.

Ἦρθε ὁ συμμαθητής μου Κώστας Ἀσημάκης, στενογωρημένος, καὶ ἂς ἦταν «Γίγαντας» καὶ μοῦ πρόσφερε καφέ, μὲ βοήθησε νὰ τηλεφωνήσω. Τηλεφώνησα στὸν μακαρίτην τὸν Κουτσομητόπουλο, τὸν καθηγητὴ τῆς Ἀνωτάτης, νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ σπίτι μου πὼς εἶμαι ζωντανός. Ἔφθασεν ὁ στρατηγὸς Πετρίτης: «Πόσοι ἀξιωματικοὶ ἦσαν μαζί σου;» μὲ ρώτησε. «Αὐτοὶ ποὺ βλέπετε, κι' ἄλλοι τρεῖς - τέσσερις» τοῦ ἀπήντησα. Μὲ κοίταξε στὰ μάτια καὶ μοῦ μουρμούρισε: «Τί πήγατε καὶ κάνατε, μωρέ; Τέτοιοι ἀξιωματικοὶ νὰ πᾶτε χαμένοι!». Καὶ πιὸ δυνατά, νὰ τὸν ἀκούσουνε καὶ οἱ ἄλλοι: «Τρεῖς ἄνθρωποι, μωρέ, καὶ σηκώσατε στὸ πόδι ὁλόκληρη τὴν Φρουρὰ Ἀθηνῶν;».

Τὸ πιστόλι μου ἦταν ἀκόμη στὴν τσέπη τοῦ παλτοῦ μου. Ξεχάσανε νὰ μοῦ τὸ ζητήσουνε κι' ἐγὼ δὲν τῶχα παραδώσει. Ἄνοιξε κάποια στιγμὴ ἡ πόρτα τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἦσαν καθισμένοι δίπλα στὸν Κονδύλη ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης κι' οἱ ἄλλοι ὑπουργοί. Εἶπα τοῦ Σαράφη: «Τί λές, νὰ βγάλω τὸ πιστόλι μου νὰ σκοτώσω δυὸ - τρεῖς ἀπὸ δαύτους, νὰ μάθουνε γράμματα καὶ νὰ μὴν κάνουν τὸν παλληκαρᾶ;». «Μὴ λὲς κουταμάρες», μοῦ ἀπήντησε ξηρά. Βέβαια, δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸ κάνω, νὰ σκοτώσω ἄοπλους ἀνθρώπους στὰ καλὰ καθούμενα, σὰν κοινὸς δολοφόνος...

«Ἔγκλημα κατά τῆς πατρίδος»

ΚΑΙ ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες συνεχίζει τὴν ἱστόρησί του ἔτσι:

...Παρουσιάσθηκε τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ συνταγματάρχης Δημήτριος Παπαδόπουλος νὰ πάρῃ τὴν κατάθεσι τοῦ Σαράφη. Ὁ Σαράφης τοῦ εἶπε ὅτι θὰ ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου καὶ μόνον. Ἐπίσης, ὁ Στεφανάκος, κι' ἐγώ, σ' αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν νὰ μᾶς ἀνακρίνουν, ἀπαντήσαμε μὲ περισσότερα λόγια, ὁ μὲν Στεφανάκος ἀρχίζοντας κατηγορητήριο, ἐγὼ δὲ λέγοντας, ὅτι κατὰ τύχην συναντηθήκαμε. Ὁ Σαράφης βρῆκε νὰ μοῦ πῇ ἐμένα κι' ἐγὼ τοῦ Στεφανάκου νὰ εὐθυγραμμισθοῦμε μαζί του καὶ τὸ κάναμε.

Ἀπ' ὅ,τι ἔμαθα ἀργότερα, ἔγινε λόγος νὰ μᾶς τουφεκίσουνε ἀμέσως, μὲ συνοπτικὴ διαδικασία. Μοῦ εἶπαν, ὅτι ὁ Κονδύλης ἐδήλωσε: «Προσκυνημένα κεφάλια δὲν παίρνω». Τὸ θετικώτερο εἶναι πὼς τὴν ποινικὴ ἀγωγὴ ἀσκοῦσε ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὁ ἀντιστράτηγος Πετρίτης, καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ κάνη τέτοια παράνομα καὶ ἀντισυνταγματικὰ πράγματα καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ κανονίση τὰ τῆς διώξεως τῆς στάσεως καὶ τῆς ἀνακρίσεως. Ἐφ' ὧ καὶ μᾶς πήρανε ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο καὶ μᾶς πήγανε στὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Ἐκεῖ, ὁ ἐπιτελάρχης Καράσος μᾶς ἐφέρθηκε μὲ στρατιωτικὴ εὐπρέπεια, καθὼς καὶ ὁ συμμαθητής μου, ὁ συνταγματάρχης Τζιώτης.

Ἐκεῖ ἔμαθα πὼς ὁ Γιάννης (Τσιγάντες) εἶχε συλληφθῇ κι' αὐτὸς καὶ πὼς θὰ τὸν συναντοῦσα σὲ λίγο. Ὅπως κι' ἔγινε, γιατί, ἀφοῦ καθήσαμε κάμποση ὥρα στὸ Α' Σῶμα, ὥσπου νὰ γυρίση ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο ὁ στρατηγὸς Πετρίτης, μᾶς ἔστειλαν στὸ Φρουραρχεῖο.

Ἀργότερα ἔμαθα ὅτι ἔκανε μάχη ὁ Πετρίτης στὸ ὑπουργεῖο, γιὰ νὰ ἀφήσουνε τὶς συνοπτικὲς διαδικασίες, καὶ μᾶς ἔστειλε γιὰ προανάκρισι στὸ Φρουραρχεῖο. Βοήθησε, πάντως, καὶ τὸ ὅτι ἐκείνη τὴν ὥρα εἶχε φύγει τὸ πολὺ μεγάλο μέρος τοῦ Στόλου, καὶ συνεπῶς, ὑπῆρχεν ἀκόμη κίνημα, ἀβεβαίας ἀκόμη ἐκβάσεως. Στὸ Φρουραρχεῖο μᾶς μπάσανε στὸ γραφεῖο τοῦ Κώστα Μπακόπουλου, ὑποστρατήγου ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἤμαστε συμπολεμισταὶ στὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα καὶ ἦταν τίμιος καὶ εὐπρεπέστατος ἄνθρωπος. Μᾶς εἶπε, φυσικά, ὅτι ἐκάμαμε ἔγκλημα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, κατὰ τῶν οἰκογενειῶν μας καὶ κατὰ τῆς Πατρίδος καὶ μᾶς ἔστειλε σὲ κάτι αἴθουσες τοῦ Φρουραρχείου, ὅπου εἶχαν στήσει κλινοδίποδα καὶ κλινοσανίδες. Ἐκεῖ ἦταν ὁ Γιάννης (Τσιγάντες) μὲ τὴν παρέα του καὶ ἀρχίσαμε νὰ λέμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τί ἐκάναμε καὶ νὰ ρωτάη ὁ ἕνας τὸν ἄλλον τὶ πληροφορίες ἔχει. «Μὰ εἶναι δυνατόν», ἔλεγε ἕνας, «νὰ μὴν ἔχῃ κινηθῇ ἡ Μακεδονία;». Ὁ ἄλλος πάλι περίμενε, ὅτι ὁ Στόλος θὰ βομβαρδίση τὰς Ἀθήνας. «Καὶ τώρα», ρωτούσανε ἐμένα, «τί θὰ κάνουμε;». Ἐγὼ νύσταζα φοβερά, ἤμουν κατάκοπος, δὲν εἶχα σταθῇ τρεῖς μέρες τώρα. Ἦταν καὶ ὑγρασία, κακοκαιρία, ἐκείνη τὴν 1η Μαρτίου, καὶ μὲ πονοῦσε ἕνα τραῦμα στὸ ἀριστερὸ πόδι. Ξάπλωσα, σκεπάσθηκα, μ' ἄφησε λίγο ὁ πόνος καὶ ἐκεῖ, ποὺ μοῦ μιλοῦσε ὁ Στεφανάκος, ποὺ ἦταν δίπλα μου, μὲ πῆρε ὁ ὕπνος καί, ἀνάσκελα ὅπως ἤμουνα, ροχάλιζα φοβερά. Ἀπ' ἔξω ἦταν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Κονδύλη, ὁ Ἀναγνωστόπουλος, κι' ἔβαλε τὶς φωνὲς γιὰ τὴν ἀναισθησία μου. Ὁ Βασίλης Βραχνὸς ἦταν ὑποφρούραρχος. Ἐστάθηκε εὐγενέστατος, ὑποχρεωτικός, σὲ ὅσους θέλανε νὰ εἰδοποιήσουνε τὰ σπίτια τους καὶ ἂς ἦταν ἀπὸ τοὺς φανατικὰ ἀντίθετους.

Ἔδιωξε, μάλιστα, αὐτοὺς ποὺ φωνάζανε στὸν διάδρομο καὶ λοιδορούσανε ἀτυχήσαντας συναδέλφους. Ὅταν μὲ ξυπνήσανε νὰ μὲ πᾶνε στὴν προανάκρισιν, στὸν Κοκκορέτσα, ποὺ ἦταν τότε εἰσηγητής, οἱ ἄλλοι ἀποροῦσαν γιὰ τὴν ἀπάθειάν μου, πῶς κατάφερα νὰ κοιμηθῶ, σὰν νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε. Ἄλλη μιὰ φορὰ μοῦ συνέβη τὸ ἴδιο. Πηγαίναμε νύκτα μὲ τὸ ἀεροπλάνο νὰ πέσουμε μὲ ἀλεξίπτωτο στὴν Σάμο. Εἶχα καὶ τότε τρία μερόνυχτα στὸ πόδι, ὅσο νὰ ἑτοιμάσω τὸν Ἱερὸ Λόχο, κι' ἔπεσα κάτω στὸ πάτωμα τοῦ ἀεροπλάνου, καὶ κοιμήθηκα ἕξι σωστὲς ὧρες, ἐνῶ περνούσαμε ἀπάνω ἀπὸ τὰ ἀεροδρόμια τῆς Κρήτης, τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κῶ Θαυμάζανε τὰ ἀτσάλινα νεῦρα μου καὶ δὲν ἦταν, σᾶς βεβαιῶ, ἡ ἀταραξία μου, παρὰ νύστα ἀβάσταχτη ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ κόπωσι...

«Πρόκειται νά ἐξομολογηθῶ»

ΚΑΙ αὐτὰ μὲν ἱστόρησε ὁ στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες τριάντα καὶ περισσότερα χρόνια μετὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Λίγες ὅμως ἡμέρες μετὰ τὸν «ἀγριώτατο ἐμφύλιο πόλεμο», ὅταν ἐδικάζετο ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν, εἶχεν εἰπῇ καὶ ἄλλα, ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα, πράγματα.

...Μὲ ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὸ δικαστήριόν σας· ἐτόνισε τότε ὁ Χρ. Τσιγάντες, καὶ μὲ συναίσθησιν τῆς εὐθύνης μου, δὲν πρόκειται ν' ἀπολογηθῶ. Ἡ πρᾶξις μου εἶναι γνωστή. Πρόκειται νὰ ἐξομολογηθῶ μᾶλλον. Ἴσως ἀντελήφθητε, τὴν σειρὰν τῶν ἐλατηρίων ποὺ μ' ἔφεραν ἐδῶ. Θὰ σᾶς γυμνώσω ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸν ψυχικόν ἑαυτόν μου. Συστέλλομαι βέβαια διότι νομίζω ἀναξιοπρεπὲς νὰ περιαυτολογῇ κανείς. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ γίνη αὐτὸ —καὶ νὰ μὲ συγχωρήσετε.

Ἐτελείωσα τὰς σπουδάς μου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀνετράφην μόνον μὲ ἐθνικὰ ἰδανικά. Ἐνοσταλγοῦσα εἰς τὴν ξένην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσκεπτόμην νὰ συντελέσω εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος μου. Τελειόφοιτος τοῦ γυμνασίου ἦλθα ἐδῶ ἐθελοντής. Τὸ 1916 ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, μετέβην εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ πρώτη μνεία ποὺ γίνεται περὶ ἐμοῦ ἀναφέρει ὅτι τραυματίας ὤν, παρέμεινα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν μάχην. Μὲ ἀνεπούλωτον τὸ τραῦμα ἐδραπέτευσα ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἔλαβα μέρος εἰς τὸ Σκρᾶ. Τὸ 1919 μετέβην εἰς Οὐκρανίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην. Τὸ 1921, τέσσαρες ἄνθρωποι ἔφεραν τὸ ὄνομά μου καὶ οἱ τέσσαρες ἤμεθα στὸ μέτωπον. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν ἡ μητέρα μου, ἡ γυναίκα μου, ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐγώ...

Εἶπε ὅμως καὶ ἄλλα, τότε, ὁ Χριστόδουλος Τσιγάντες.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Χρ. Τσιγάντες ἐννοεῖ νὰ ἐφαρμόση τὸν γνωστὸ νόμο τοῦ Σόλωνος. — «Πᾶς οὐδέτερος ἄτιμος». — Ἡ ἐπίσκεψις στὸ σπίτι ἑνὸς στρατηγοῦ. — Ἡ ἀπειλὴ περὶ συγχαρητηρίων πρὸς τὸν Παν. Τσαλδάρην. —Μία δήλωσις πρὸς τὸν Νικ. Πλαστήραν. — «Δι' αὐτὸ καὶ οὐδέποτε ἐψήφισα». — Ἡ ἀντιπάθεια ἑνὸς ἀξιωματικοῦ ἐναντίον τῶν κομμάτων. — Ἡ κατάστασις ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὸν στρατόν. —Ἡ πλέον ζοφερὰ εἰκὼν καὶ αἱ ἀλληλοσυκοφαντίαι. — «Συσκέψεις ἐπραγματοποιοῦντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά». — «Τὴν παραμονὴν τοῦ κινήματος μοῦ εἶπον ὅτι αὔριον γίνεται ἐπανάστασις». —Πῶς ἐσαλπίσθη τὸ «παύσατε πῦρ»!

ΑΚΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
VASILIKO BEACH
Βίλλες καὶ οἰκόπεδα σὲ μαγευτικὴ ἀκρογιαλιά.
Μελετήθηκε ἀπὸ εἰδικούς. Ἔχει θαυμάσιους δρόμους. Φῶς, νερό, τηλέφωνο, συγκοινωνία. Διευκολύνσεις γιὰ νὰ κτίσετε τὴ βίλλα σας.
Ἀποταθῆτε - GRECIAN LANDS. Πλ. Κολωνακίου 21, β' ὄροφος Τηλ. 630.020

ΝΕΕΣ ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΕΛΑΣΤΙΚΑ
KELLY
ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ
ΣΤΗ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΤΙΜΗ

RUTON
ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ
ΠΑΡΚΕΤΕΖΕΣ

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

«ΠΑΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ ΑΤΙΜΟΣ»

Ἡ κατάστασις εἰς τὸν Στρατὸν καὶ οἱ «κίνδυνοι» τῆς δημοκρατίας

ΣΥΓΚΙΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥΑ

106ον

ΟΤΑΝ, μέσα στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χριστόδουλος Τσιγάντες ἠρώτησε τὸν Στέφανο Σαράφη: «Τί λές, νὰ βγάλω τὸ πιστόλι μου νὰ σκοτώσω δυὸ - τρεῖς ἀπὸ δαύτους, νὰ μάθουνε γράμματα καὶ νὰ μὴν κάνουν τὸν παλληκαρά;», ὁ στρατιωτικὸς ἡγέτης τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ κατοπινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐφήρμοζε κατὰ γράμμα τὸ κομμουνιστικὸν δόγμα τῆς «ἐν παντὶ ἀρνήσεως», ἀπήντησε ξηρά: «Μὴ λὲς κουταμάρες»! Ἀμβλύνων δὲ ὁ μετέπειτα διοικητὴς τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τὴν πολὺ κακὴ ἐντύπωσι, ποὺ —δικαιολογημένα— θὰ ἠμποροῦσε νὰ προκληθῇ ἀπὸ τὴν σκέψι του καὶ τὴν μετὰ ἀπὸ τριάντα χρόνια εὐρυτέρα γνωστοποίησί της (καί, μάλιστα, ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου), ἐπεξήγησε: «Βέβαια δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸ κάνω, νὰ σκοτώσω ἁπλοῦς ἀνθρώπους (π.χ. τὸν Π. Τσαλδάρη ἢ τὸν Γ. Κονδύλη ἢ κάποιους ἄλλους ὑπουργοὺς ποὺ εὑρίσκοντο μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ «Κεραυνοῦ»), στὰ καλὰ καθούμενα σὰν κοινὸς δολοφόνος»!.

Ἐναντι αὐτῶν τῶν πράξεων, τῶν παραλογισμῶν καὶ τῶν διαλογισμῶν (τῶν ἔστω καὶ μυθιστορηματικῶν), ὁ τότε φρούραρχος τῆς πρωτευούσης ὑποστράτηγος Κων. Μπακόπουλος, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Χρ. Τσιγάντες χαρακτηρίζει ἐτίμιον καὶ εὐπρεπέστατον ἄνθρωπον» (ὅπως καὶ ἦτο), ὑπέμνησε εἰς τοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ Μακρυγιάννη, ὅτι «ἔκαμαν ἔγκλημα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ των, κατὰ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ κατὰ τῆς πατρίδος των».

«Πᾶς οὐδέτερος ἄτιμος»!

ΑΣ ἀκούσουμε ὅμως καὶ πάλιν, τί ὁ σήμερα ἀπόστρατος στρατηγὸς Χρ. Τσιγάντες ὑπεστήριξε λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος, ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου Στρατοδικείου Ἀθηνῶν:

...Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶπεν. Εἶναν (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς, τοὺς ἐθνικοὺς), καὶ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες εἰς τοὺς ὁποίους ὅλοι ἐλάβομεν μέρος.

Ὅσάκις ἠναγκάσθην νὰ συμμετάσχω καὶ ἐγὼ τὸ ἔκαμα ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Σόλωνος ὅτι πᾶς οὐδέτερος εἰς τοιούτους ἀγῶνας εἶναι ἄτιμος. Ἐξ ἄλλου, εἶχα τὸ συναίσθημα ὅτι, νικητής, δὲν θὰ ἐξεμεταλλευόμην προσωπικῶς τὴν νίκην καὶ ἠττημένος θὰ ἐπλήρωνα. Τῷ 1923 ἐπιστρέφας ἀπὸ τὸ Παρίσι, εὑρέθην εἰς τὸν κυκεῶνα τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Γνωρίζετε ποία εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῶν πολιτικῶν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. Εὑρέθην μὲ συστρατιώτας μου, οἱ ὁποῖοι μοῦ ἔλεγον νὰ ὑπογράψω. Ἀρνήθην ρητῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Π. Τσαλδάρης ἀνεγνώρισε τὸ πολίτευμα. Ἐπήγαμε ἕνα πρωὶ εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς ἀνωτάτου ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ εἴπαμε ὅτι ἂν δὲν διαλυθῇ ἀμέσως ὁ Σύνδεσμος θὰ ἀναγκασθοῦμεν νὰ συγκροτήσωμεν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος διὰ τὴν ἀπόσιν του. Ἐγὼ πάλιν μετέβην καὶ εἶπα εἰς τὸν Πλαστῆραν ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν ἀντιτίθενται πρὸς τὸ κίνημά του τῆς 6ης Μαρτίου 1933. Ἐγὼ τοὐλάχιστον προσωπικῶς δὲν ἤθελα νὰ ἐργασθῶ μόνον δι' ἓν κόμμα, ἀλλὰ διὰ τὴν πατρίδα γενικώτερον. Δι' αὐτὸ καὶ οὐδέποτε ἐψηφισα.

Τὴν μεθεπομένην τῆς ἐπισκέψεώς μου εἰς τὸν Πλαστῆραν ἐλέχθη ὅτι ἔκανα τὸν διαγγελέα καὶ ἔβαλαν ἕνα πράκτορα νὰ μὲ παρακολουθῇ. Αὐτὴ ἡ κατάστασις τῆς παρακολουθήσεως μ' ἐπείροαζε βαθύτατα. Καὶ ὑπέβαλα αἴτησιν ἐθελουσίας ἐξόδου. Ἔγινε δεκτή, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν δὲν μὲ ἄφησαν νὰ φύγω. Ἡ παρακολούθησις μὲ ἐπείραζε τόσον, ὥστε ὑπέβαλα αἴτησιν ζητῶν νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ νὰ παραμείνω ὡς ἔφεδρος διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ κράτος τὰ χρήματα ποὺ εἶχε ξοδέψει γιὰ μένα. Εὑρέθην καὶ εἰς οἰκογενειακὰς ἀνάγκας καὶ ἐτέθην, κατ' αἴτησίν μου εἰς διαθεσιμότητα.

Εἰς τὸν «Δημοκρατικὸν Φρουρὸν» μετέβην μόνον μίαν φοράν. Εἰς τὴν Λέσχην τῶν Φιλελευθέρων δύο, διὰ προσωπικὰς ἀνάγκας. Σᾶς εἶπον ὅτι συνηντώμην μὲ ἀντιπάλους καὶ ἦτο ἀληθές, διότι μεταξὺ συναδέλφων δὲν κάμνω διακρίσεις.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν μὲ ἦρε τὸ προμνησθὲν κίνημα Πλαστῆρα. Ἐκ πεποιθήσεως, ἤμην ἐναντίον τῆς δικτατορίας καὶ ἀντετάχθην εἰς τὸ κίνημα. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1934 εἶχα πάει στὸν Ἀνωτάτην Ὑγειονομικὴν Ἐπιτροπὴν νὰ παρακαλέσω νὰ ἐξετάσουν προσεκτικῶς ἕνα νεαρὸν φίλον μου. Ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε κάτι καὶ δὲν ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν Σχολήν. Ἔξω μὲ συνήντησεν ὁ Λουμίδης καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Κονδύλης ἑτοιμάζει κίνημα. Τοῦ εἶπα νὰ πάῃ στὸ λόγο καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὰ τὰ ζητήματα...

Ἡ κατάστασις εἰς τὸν Στρατὸν

ΚΑΙ ὁ Χρ. Τσιγάντες συνέχισε:

...Τὴν Δημοκρατικὴν Ἄμυναν δὲν θέλω οὔτε νὰ κατηγορήσω οὔτε νὰ ὑπερασπίσω. Ἀλλὰ ἐκεῖ μέσα μεταξὺ ἐντίμων ἀξιωματικῶν ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ποὺ δὲν μοῦ ἀρέσουν, ὅπως ὁ Ζέρβας.

Ἡ συνεχὴς παρακολούθησίς μου μοῦ ἐγένησε τὸ ἐρώτημα, γιατί ἄραγε μὲ παρακολουθεῖ μία κυβέρνησις, τὴν ὁποίαν δὲν σκέπτομαι ν' ἀνατρέψω, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἠγωνίσθην τὴν 6ην Μαρτίου; Μήπως ἐπειδὴ μὲ ὑποπτεύονται ὡς πραγματικὸν δημοκράτην; Ἐν τῷ μεταξὺ ἔνραφε καὶ ὁ Τύπος πολλά. Ἡ ἐπετηρὶς ἄξυνε τὴν κατάστασιν καὶ ἐχώρισεν ἀκόμη περισσότερον τοὺς ἀξιωματικούς. Ἠρνήθην νὰ κάμω οἱοδήποτε διάβημα καὶ ἐσκεπτόμην νὰ φύγω ἀπὸ τὸ στράτευμα. Εἶχα μάλιστα ἑτοιμάσει καὶ τὰ χαρτιά μου.

Διπρωτώμην, τί θὰ γίνῃ, διότι ἡ κατάστασις εἰς τὸ Σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν ἦτο κακή. Ὁ ἕνας συκοφαντοῦσε τὸν ἄλλον. Αὐτὸς εἶναι βασιλικός, αὐτὸς τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης κλπ. Στὸ μεταξὺ μοῦ εἶχε δημιουργηθῇ καὶ ἡ ἀντίληψις ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία. Ἐγνώριζα ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος προσωπικῆς δικτατορίας. Τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος, εἶπα εἰς τὸν στρατηγὸν Πετρίτην ὅτι ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ ἡ διαταγὴ κατὰ πάσης προσωπικῆς δικτατορίας τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος συνεζήτησε μέσα εἰς τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβούλιον.

Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς δὲν μπορούσα νὰ μείνω οὐδέτερος. Ἐσκεπτόμην ὅτι ὅταν θὰ κινηθοῦν αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ πάω μαζί τους ἢ μὲ τοὺς ἄλλους. Προσπάθησα νὰ τοὺς ἐμποδίσω ὅσο μπορούσα νουθετῶν καὶ ἀπειλῶν. Ἐπέστρεφα τὸν Ἰανουάριον (1935) ἐκ Σάμου καὶ ἤυρα ἐδῶ μίαν ἀτμόσφαιραν μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν ἀρκετὰ συγκεχυμένην. Συσκέψεις ἐγίνοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι μοῦ ἐγεννήθη τὸ συναίσθημα: ἡ Δημοκρατία κινδυνεύει. Ἴσως νὰ ἐπλανώμην. Πάντως τὸ ἐπίστευα. Εἶχον ἄλλως τε τὴν ὑποχρέωσιν, εἰς περίπτωσιν κινδύνου τῆς Δημοκρατίας, νὰ πολεμήσω ὑπὲρ αὐτῆς.

Τὴν παραμονὴν τοῦ κινήματος μοῦ εἶπον ὅτι αὔριον γίνεται ἐπανάστασις. Δὲν μοῦ ἀνέφερον οὔτε ὀνόματα οὔτε τίποτε. Μόνον μοῦ ὥρισαν τί νὰ κάμω. Ὡς ἀφορμὴν τῆς ἐπαναστάσεως μοῦ παρουσίασαν τὴν ἀποδημοκρατοποίησιν τοῦ στρατοῦ. Ὑπῆρχον καὶ ἄλλοθεν πληροφορίαι ὅτι κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία. Εἰς τὸν συνταγματάρχην Τρεπεκλῆν εἶχα πῆ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος ὅτι ὁ Χατζηκυριάκος θ' ἀντικαθίστατο μὲ τὸν Δούσμανην.

Πάντως διῆλθον στιγμὰς ἀγωνίας σκεπτόμενος ποίαν θέσιν ἔπρεπε νὰ λάβω. Ἡ ὑγεία μου δὲν ἦτο καλή. Οἰκονομικῶς δὲν εὐσταθοῦσα. Ἂν ἔκανα κίνημα, προσωπικῶς δὲν εἶχα νὰ ὠφεληθῶ τίποτε. Γαλόνια εἶχα καὶ δὲν πιστεύω νὰ περνᾶ ἀπὸ τὸ μυαλό κανενὸς σας ἡ ὑβριστικὴ δι' ἐμὲ ἰδέα ὅτι θὰ ἐλάμβανα χρήματα διὰ νὰ κάμω κίνημα. Τί εἶχα νὰ χάσω; Μίαν ζωὴν ὅπως τὴν χάνω τώρα. Καὶ νομίζω ὅτι ἡ στρατιωτικὴ μου ζωὴ δὲν εἶναι ἀπὸ τὶς χειρότερες. Ἤμουνα σύζυγος πολὺ εὐτυχισμένος...

«Δὲν ἦτο ἀξιοπρεπές νά τό σκάσωμεν»!

ΣΤΟ σημεῖο αὐτὸ τῆς ἀπολογίας του, ὁ Χρ. Τσιγάντες ἐκλαλυμβάνεται ὑπὸ συγκινήσεως —καθὼς ἀναφέρεται στὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης— «δακρύζει καὶ ἡ φωνή του πνίγεται». Τότε ὁ συνήγορός του Γεώργιος Πώπ, ἐζήτησε νὰ γίνῃ πεντάλεπτος διακοπὴ τῆς δίκης, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χρ. Τσιγάντες συνέχισε τὴν ἀπολογίαν του ἔτσι:

...Τὴν 1ην Μαρτίου εἰς τὰς 8 παρὰ 20 μετέβημεν μὲ τὸν Σα-

➡ Συνέχεια εἰς τὴν 11ην σελίδα

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ 1935

→ Συνέχεια
ἐκ τῆς 7ης σελίδος

ράφην εἰς τὸ Πρότυπον Τάγμα Εὐζώνων εἰς τοῦ Μακρυγιάννη. Ἡ πόρτα ἦτο ἀνοικτή, κανὲν μέτρον ἀσφαλείας δὲν ὑπῆρχε. Εἰσήλθομεν. Ἦλθε καὶ ὁ λοχαγὸς Μοναστηριώτης εἰς τὴν διαχείρισιν. Τά ἔχασεν ὅταν μᾶς εἶδε Μᾶς ὡμίλησε περὶ τῶν εὐθυνῶν του. Σὲ λίγο ἦλθε καὶ ὁ Σκουλούδης. Ἡ παρουσία τῶν πολιτῶν μὲ ἐξέπληξεν ἰδιαιτέρως ἐμένα ποὺ ἀνέκαθεν εἶχα τοποθετήσει ὅλα τὰ ζητήματα μακρὰν τῶν κομμάτων. Ἐγνώριζα τὰς ἐπισκέψεις τοῦ Κολιαλέξη πρὸς διαφόρους καὶ ἐφανταζόμην ὅτι θὰ συμμετεῖχον τοῦ κινήματος ὅλοι οἱ καλοὶ ἀξιωματικοί. Αἴφνης ἔφθασεν ὁ Εὐάγγ. Τραπεκλῆς. Ἐγὼ καὶ ὁ Σαράφης διετάξαμεν νὰ μὴν πυροβοληθῆ. Ἐφανταζόμην ὅτι ὅλοι οἱ στρατῶνες θὰ εἶχον καταληφθῆ. Ὑπέθεσα ὅτι δὲν θὰ μᾶς κτυποῦσαν. Μέσα στὸ τάγμα ὁ Σαράφης μὲ διέταξε νὰ μὴν βάλω. Τὴν πυροβολαρχίαν μοῦ ἔδειξεν ὁ Παπαγεωργίου. Ὅταν ἔπεσαν οἱ πρῶτες κανονιὲς τὰ θραύσματα ἔφθασαν παντοῦ. Μέσα ἀπὸ τὸ τάγμα δὲν ἐρρίξαμεν. Ἤκουσα δυὸ ἐκρήξεις χειροβομβίδων. Τὰ ἅρματα ἔβαλον ἄνευ προειδοποιήσεως. Κατὰ τὰς 12.30—1 αἱ ὀβίδες ἤρχισαν νὰ πέφτουν ὅλες μέσα εἰς τὸ κτίριον. Πῆρα τὸν Οἰκονόμου τραυματία καὶ τὸν μετέφερα εἰς τὸ θεραπευτήριον. Ὁ Οἰκονόμου δὲν ἤθελε νὰ προσχωρήση. Συνέστησα εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ προφυλάξωμεν τοὺς στρατιώτας. Μέσα σ' ἕνα τέτοιο κτίριο δὲν μᾶς ἔπιανε φόβος. Κατὰ τὴν 1.25 ὁ συνταγματάρχης Σαράφης ἀπεφάσισε νὰ μὴ δραπετεύσωμεν ἀντιθέτως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Παπαμαντέλλου. Ἐσκέφθημεν ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσωμεν λόγον. Ἐζητήσαμεν τότε τὸν λοχαγὸν Ταβουλάρην. Εἰς τὰς 2.15 ἐρρίφθησαν βόμβαι ἔξωθεν. Ἐβγήκαμε μὲ τὸν Σαράφη, ἐπήραμε σαλπιγκτὴ καὶ ἐσαλπίσαμε «παύσατε πῦρ».

Ὁ Χατζησταυρῆς ἔφυγε προτοῦ τηλεφωνήση ὁ Σαράφης εἰς τό ὑπουργεῖον. Εἶχε κάμει ὀναγνώρισιν καὶ μᾶς εἶπε νὰ φύγωμεν διότι δὲν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος. Ἐκρίναμεν ὅτι δὲν ἦτο ἀξιοπρεπὲς νὰ τὸ σκάσωμεν...

Ἀλλὰ καθὼς θὰ δοῦμε ἠκολούθησαν πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ χαρακτηριστικὲς ἐρωταποκρίσεις.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ὁ Χρ. Τσιγάντες ἐγνώριζε πολὺ ἐγκαίρως τὸ κίνημα. — Ποιὰ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀσφάλεια διὰ τὴν Δημοκρατίαν. — «Ἐπλανήθητε οἰκτρῶς καὶ οὐδεμίαν δικαιολογίαν εἴχατε». — Διὰ νὰ ὑπαχθῆ ὁ Στρατὸς εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας. — «Ἕνας ἀντισυνταγματάρχης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοῆ ποῖος τὸν διευθύνει». — Ὅπως καὶ οἱ «δημοκρατικοὶ πολῖται» Βαμβακιᾶς καὶ Μαχαίρας. — Οἱ ἀνεπιθύμητοι σύμμαχοι καὶ αἱ ὑπηρεσίαι των. — Μία ὁμολογία τοῦ Χρ. Τσιγάντε. — Ἂν τὸ κίνημα ἐπετύγχανε θὰ ἐπεβάλλετο «προσωρινὴ δικτατορία». — Ὀργανώσεις ἐφημερίδων καὶ ἰδιωτῶν.

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΜΟΛΟΓΙΑΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΤΣΙΓΑΝΤΕ

'Επεδιώκετο ἡ ἐπιβολὴ «προσωρινῆς δικτατορίας»

«ΕΠΛΑΝΗΘΗΤΕ ΟΙΚΤΡΩΣ»

107ον

ΒΕΒΑΙΑ δὲν ἐπληροφορήθη τὴν παραμονὴν τοῦ κινήματος, ὁ Χρ. Τσιγάντες, ὅτι «αὔριον θὰ γίνῃ ἐπανάστασις»! Τὸ ὅτι θὰ ἐγίνετο ὁ «ἐγκληματικώτατος ἐμφύλιος πόλεμος» ἦτο ἐν γνώσει του πολὺ ἐγκαίρως. Καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς συστάσεως τοῦ «Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου», ἀλλὰ καί, εἰδικώτερα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού, μαζὶ μὲ τὸν Στ. Σαράφη καὶ μὲ ἄλλους στρατιωτικοὺς παράγοντας, ἐπῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Καὶ ἐκεῖ ἄκουσε, ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τὰ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐδυναμικῆς ἐξεγέρσεως διὰ τὴν προστασίαν τῆς (μὴ) κινδυνευούσης Δημοκρατίας» καὶ τῶν (ἐχόντων ἀνάγκην ἐξουσίας) ἐθνικοκρατόνων. Πέραν ὅμως τούτων θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄριστα κατατοπισμένος καὶ ἀπὸ τόν... ἑαυτόν του, δεδομένου ὅτι ὁ Ἴδιος εἶχε καταστρώσει καὶ εἶχε εἰσηγηθῆ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια διὰ τὴν ἀνατίναξιν στὸν ἀέρα τοῦ κτιρίου τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (ποὺ εὑρίσκετο τότε στὴν γωνία τῶν ὁδῶν Ἀκαδημίας καὶ Βασιλίσσης Σοφίας), μαζὶ μὲ τοὺς ἐν αὐτῷ». Ἄλλο ἐάν, τελικῶς, τὸ σχέδιον τοῦτο παρέμεινεν ἀνεκτέλεστον, διότι ὁ Ἐλ. Βενιζέλος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκρίνῃ ὡρισμένες ἐντυπωσιακὲς («ἐξτρεμιστικὲς») πράξεις καὶ ἐκδηλώσεις μέσα στὰς Ἀθήνας. (Ζοῦσε ἀκόμη, ὁ Κρητικὸς πολιτικός, μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς τοῦ 1916, ὁπότε ἡ Πρωτεύουσα κατελήφθη ἐκ τῆς περιφερείας, ὄχι ὅμως αὐτοδυνάμως, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰσχὺν τῶν τότε συμμάχων δυτικῶν κρατῶν). Ὅσον διὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Χρ. Τσιγάντε ὅτι ἦτο ἐκ πεποιθήσεως ἐναντίον τῆς δικτατορίας», αὐτὴ ἦρχετο εἰς πλήρη ἀντίθεσιν μὲ ἐκείνα ποὺ πρὶν ὀλίγες ἡμέρες εἶχεν —ὁ Ἴδιος— ρησεν εἰς τὸ κίνημα, τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: 'Εγὼ ξεύρω ὅτι ὁ Σκουλούδης δὲν προσεχώρησε.

Προσωρινὴ δικτατορία

ΚΑΙ ΤΟ «σφυροκόπημα» συνεχίσθη:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Αφοῦ εἴχατε ἀπόφασιν νὰ μὴ κάμετε χρῆσιν τῶν ὅπλων, πῶς τὰ ἐχορησιμοποιήσατε;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: 'Ηλθαν στὸ δεύτερο πάτωμα καὶ μοῦ εἶπαν ὅτι κτύπησαν τὸ τάνκ. 'Ακολούθως κάθε φορὰ ποὺ ἠμποροῦσα, προλάμβανα τοὺς πυροβολισμούς...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἀφοῦ εἴδατε ὅτι ἐκυκλώθητε καὶ ἐβάλλεσθε πανταχόθεν διατί ἐπεμείνατε;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Μόλις ἐπροφυλάξαμε τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ ὑπόγεια συνεννοήθημεν μὲ τὸ ὑπουργεῖον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Η δρᾶσις τῆς τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, μήπως ἐπρόκειτο νὰ γενικευθῇ;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: "Οταν ἐπήγαινα, ἐγνώριζα μόνον διὰ τὴν σχολήν, διότι ἐκεῖ εὑρίσκετο ὁ ἀδελφός μου. 'Αργότερον ἐπληροφορήθην μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ εἴπω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί δὲν ἐβραδυπετεύσατε; Μήπως διότι σεῖς γνωρίζοντες τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῆς κινήσεως, ἐλπίζατε ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἐπεκράτει βραδύτερον καὶ δὲν εἴχατε νὰ φοβῆσθε τίποτε;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: "Αν ρωτήσετε τὸν πρῶτον λαβόντα τὴν κατάθεσίν μου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν συνταγματάρχην 'Ασημάκην θὰ σᾶς εἰπῇ ὅτι εἶχα τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ πᾶν εἶχε γαθῆ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποῖα πρωτόκολλα ἀντιδημοκρατικὰ εἴπατε ὅτι ὑπεγράφοντα;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Μοῦ ἔγιναν προτάσεις νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐφημερίδος «Κράτος».

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τέτοιες ὀργανώσεις ὑπῆρχον πολλαί. Πρωτόκολλον δὲν μᾶς εἴπατε ἂν ὑπῆρχε.

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Πάντως εἶχα πληροφορίες ἐκ τῶν ὁποίων ἔκαμα μίαν σύνθεσιν ποὺ ἴσως καὶ νὰ ἦτο ἐσφαλμένη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνήλθατε εἰς τὴν οἰκίαν σας ποτέ;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Μάλιστα. 'Εγώ, ὁ ἀδελφός μου, ὁ Σαράφης καὶ δύο ἄλλοι. 'Εκεῖ πρωτοείπαμεν ὅσα σᾶς εἶπα στὴν ἀρχή, χωρὶς νὰ θέσωμεν βάσιν ὀργανώσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως, λανθανόντως, σᾶς ἄθησεν εἰς τὴν ἐνέργειάν σας ἡ ἐπετηρίς;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: "Οχι, διὰ πᾶν ἄλλο ἐμερίμνησα, πλὴν διὰ τὰ γαλόνια μου.

ΒΑΓΕΝΑΣ: Εἰς τὴν κατάθεσίν σας ὁμιλεῖτε περὶ ἐπιβολῆς δικτατορίας, ἐὰν τὸ κίνημα ἐπετύγχανε.

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Λέγω ὅτι θὰ ἦτο προσωρινὴ δικτατορία.

ΒΑΓΕΝΑΣ: Ποῖος σᾶς ἔδωσε διαταγὴν, τὴν παραμονὴν τοῦ κινήματος;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Δὲν θὰ πῶ.

ΜΠΑΤΑΣ: Σεῖς εἴχατε διαφορετικὰς ἐντολὰς ἀπὸ τὸν Καμμένον;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Δὲν γνωρίζω.

ΜΠΑΤΑΣ: Σεῖς ποὺ τὰ ξέρατε ὅλα, ἐπιμένετε ὅτι δὲν ξέρατε τὸ κίνημα ποὺ ἐλάβατε μέρος;

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: 'Εγνώριζα ὅτι ἡτοιμάζετο κίνημα καὶ προσεπάθησα νὰ τὸ ἐμποδίσω.

ΠΩΠ: Παρακαλῶ νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ κ. ἀντισυνταγματάρχης διατί ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἐγίνετο ἀναίμακτον κίνημα ὅπως στὸ Γουδί.

ΤΣΙΓΑΝΤΕΣ: Γνωρίζομαι μὲ τὸν πλοίαρχον Κολιαλέξην πρὸς τὸν ὁποῖον τρέφω ἐκτίμησιν. Δὲν ἐγνώριζα ὅτι ἦτο εἷς τὴν Δημοκρατικὴν "Αμυναν. 'Εγνώριζα ὅτι ἦτο ἀντιβενιζελικός. Στὸ σπίτι του συνήντησα τὸν ναύαρχον Σακελλαρίου καὶ ἄλλους πολλούς. "Αλλωστε καὶ εἰς ἐμὲ εἶχε γίνει πρότασις νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Σκυλλακάκη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Η ὀργάνωσις Σκυλλακάκη δὲν εἶναι μυστική, ἀλλὰ φανερὰ πολιτικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὀπαδούς.

Αὐτὰ ὑπεστήριξε τὸ 1935 (ὡς πρὸς τὸ κίνημα στὸ στρατό), ὁ Χρ. Τσιγάντες. 'Αλλὰ καὶ (τριάντα χρόνια ἀργότερα) ἐκεῖνα ποὺ ἔχουμε ἀκούσει στὰ πεπασμένα. Καθὼς ὅμως ἀπὸ αὔριο θὰ μποῦμε εἰς τὸ δεύτερο μέρος τοῦ κεφαλαίου μας: «Τὸ κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους», εἰς τὸ μέρος, δηλαδή, ποὺ ἀφορᾶ εἰδικώτερα εἰς τὸ πολεμικὸ ναυτικό, θὰ ἔπρεπε νὰ ἰδοῦμε καὶ τὴν (ὕστερα ἀπὸ ἕνα τρίτο αἰῶνος) ἱστόρησι τοῦ Χρ. Τσιγάντε γύρω ἀπὸ τὰ «θαλασσινὰ γεγονότα» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Θὰ ἀποτελέσῃ, ἄλλωστε, ἡ συνοπτικὴ αὐτὴ ἱστόρησις καὶ ἕνα εἶδος «εἰσαγωγικοῦ σημειώματος» περὶ τῶν δσων τροηγήθησαν, μέχρις ὅτου ἐπενέβη ἡ κυβέρνησις πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

'Ο πρόεδρος τοῦ Στρατοδικείου πού ἐδίκασε τούς στασιαστάς τοῦ Μακρυγιάννη (Στέφ. Σαράφην, Χρ. Τσιγάντεν κ.λ.) ὑποστράτηγος Κωνστ. Μπακόπουλος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξέρχεται ἀπό τό ἱστορικόν κτίριον τῆς ὁδοῦ 'Ακαδημίας

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡ. ΤΣΙΓΑΝΤΕ

Τὸ «καταραμένο κίνημα» καὶ ὁ φόνος τοῦ Ἀδ. Σιώκου

ΟΙ ΔΙΣΤΑΓΜΟΙ ΚΑΙ Η ΑΔΡΑΝΕΙΑ

1ον

ΚΑΤΑ τόν τότε ἀντισυνταγματάρχην Χριστόδουλον Τσιγάντεν, ὁ μόνος τρόπος πού θά ἐπέτρεπε (τό 1935) «νά σωθῆ ὁ στρατός ἀπό τά κομματικά πάθη». θά ἦτο «νά ὑπαχθῆ εἰς τόν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας». Κατά τόν ἴδιον δέ, τό κίνημα ἀπεσκόπει εἰς τήν ἐπιβολήν «προσωρινῆς δικτατορίας» — ὄχι βεβαίως, τοῦ στρατηγοῦ Νικ. Πλαστήρα, διότι τήν περίπτωσιν αὐτήν τήν εἶχαν ἀποκλείσει «ρητῶς καί κατηγορηματικῶς» ὅλοι οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοί πού ἦσαν μέλη τοῦ «Ἑλληνικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου». Αὐτοί —ἐν ἀντιθέσει πρός τούς ἄλλους «δημοκρατικούς» ἐπαναστατικούς παράγοντας— δέν ἤθελαν, κατ' οὐδένα λόγον, οὔτε τό ὄνομα τοῦ «μαύρου καβαλλάρη» νά ἀκούσουν. Εἰς πάντα ὅμως ταῦτα, τά πιθανά καί τά ἀπίθανα, καθώς καί εἰς τάς γνωστάς θεωρίας περί τῆς δῆθεν προστασίας τῆς Δημοκρατίας, πού (δέν) ἐκινδύνευεν, ἀπήντησε ἐπιγραμματικώτατα ὁ πρόεδρος τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου Ἀθηνῶν ὑποστράτηγος Κωνστ. Μπακόπουλος: «Τήν μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν τῆς Δημοκρατίας ἀποτελεῖ ἡ εὔρυθμος ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος ἑνός ἑκάστου».

"Ας ἀκούσωμεν ὅμως τόν στρατηγόν Χρ. Τσιγάντε νά ἱστορῆ (τρία ἔτη καί περισσότερα χρόνια ἀπό τήν ἐποχήν ἐκείνην), τί —ἀπό τήν ἰδικήν του σκοπιά— ἔγινε καί εἰς τό πολεμικό ναυτικό.

...Στό Πέραμα λέγει ὁ καταπινόν διοικητής τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, εἶχε πάει ὁ Γιάννης Γρηγοράκης μέ κάτι πολίτας τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης καί μέ τόν Κώστα Ἀναργύρου, λοχαγό, πού εἶχε παραιτηθῆ μόνος του ἀπό τόν Στρατό, γιά νά κάνουνε ἀντιπερισπασμό, ἂν τύχαινε ἀνάγκη, νά μπορέσουνε νά φύγουνε οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ.

Λίγο μετά τίς 5 σταμάτησαν τά 3 πρῶτα αὐτοκίνητα —ὅπου ἦταν μέσα ὁ Δεμέστιχας, ὁ Κολιαλέξης καί μερικοί ἄλλοι ἀξιωματικοί— οἱ χωροφύλακες, ἀλλά, ὅταν εἶδαν τίς στολές, τούς ἄφησαν νά περάσουν. Τά ἄλλα ὅμως αὐτοκίνητα ἄρχισαν νά φθάνουν καί οἱ χωροφύλακες καταλάβανε πώς κάτι τρέχει καί πήγανε νά τά σταματήσουνε. Ὁ Κώστας Ἀναργύρου, ὅμως, ὁ Γρηγοράκης καί οἱ πολῖται, πού εἶχαν μαζί τους, τούς ἁρπάξανε καί κατάφεραν νά πιάσουν τόν Σταθμό Χωροφυλακῆς καί νά χαλάσουν τό τηλέφωνο. Ἔτσι, οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ μπορέσανε νά μπαρκάρουν. Ὁ Κώστας Ἀναργύρου τραυματίσθηκε μέ διαμπερές στό πόδι, ἦταν ὅμως πολύ γερός ἄνθρωπος καί τό πῆρε σέρνοντας ἀπό τά βουνά, τρία μερόνυχτα, ὅπου ἔφθασε σέ ἀσφαλές γιατάκι. Ἀφοῦ μπαρκάρανε οἱ πολλοί ἀξιωματικοί καί καταβήκανε ἡ δύναμις ἀντιπερισπασμοῦ, ἔφθασε καθυστερημένος ὁ Μίλτος Κανάρης καί οἱ χωροφύλακες τόν ἐγκατέστησανε ἀσχημα. "Ολοι οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ, ὅσοι εἶχαν δώσει τόν λόγο τους, σταθήκανε ἐν τάξει, μόνον ἕνας εἶχε ξεχάσει τά γάντια του καί γύρισε σπίτι του νά τά πάρη καί δέν ματοφάνηκε. Ἕνας ἄλλος μετάνοιωσε τήν τελευταίαν στιγμήν.

Ἀξίζει νά ἀναφέρω ἐκείνους, πού σταθήκανε πιστοί στήν συνωμοτική τους ὑποχρέωσι. Ἦσαν ὁ ναύαρχος Δεμέστιχας, ὁ πλοίαρχος Κολιαλέξης καί ὁ πλοίαρχος Χαλκιόπουλος, οἱ ἀντιπλοίαρχοι Λεβίδης, Ἀλεξανδρής, Καραβίδας, Λογοθέτης, Θεόδωρος Κουντουριώτης, Στεφανος Κουτρουμπᾶς, Μπουζάνης, Γεωργουλόπουλος, Ταζεδάκης, Καναβαριώτης καί Βουτσαράς. Ὁ Σταϊνόπουλος ὁ Τάσος, ὁ «Ἑβραῖος», πού τόν λέγαμε ἔτσι γιατί εἶχε μακρυά μύτη, ὁ Στέφανος Τσιριμῶκος. Ὁ Μπάμπης Ποππαγιάννης ἦταν πλωτάρχης καί ὁ Λάσκος. Ἦταν ὁ Θανάσης Ζάγκας, ὁ Καλιανέσης, ὁ Κουτσομιτόπουλος καί ὁ Τριανταφυλλίδης Ἀνδρέας, ὁ «Μπαξές», Ἦταν ὁ Κόκας ὁ Νεόφυτος, «ὁ Ρῶσος ὑποπλοίαρχος», ὅπως τόν ἔλεγε ὁ Μπενάς, γιατί εἶχε γεννηθῆ στή Ρωσία, καί ὁ Αἰθίοψ ὑποπλοίαρχος Σαρρῆς. Ἐξέχασα τόν Τούμπα. Ἦταν ἀκόμη καί ὁ Λοΐζος ὁ Κουρουσόπουλος, ὁ ἀρχιμηχανικός τοῦ Στόλου Γιάννης Τριανταφύλλου, πού τόν ἐβάφτισε ὁ Τσιριμῶκος στήν Νεάπολι «Τζιοβάννι Ντέλλε Ρόζε», ὁ Λιάτης, πλωτάρχης μηχανικός καί ὁ Μπαρδόπουλος.

Στόν Ναύσταθμο τούς περιμένανε ὑπαξιωματικοί καί μερικοί ἀξιωματικοί, πού ἦσαν μεμυημένοι. Ὁ Δεμέστιχας, μέ ὅσους εἶχε στήν δεντζινάκατό του, ἀνέβηκαν στόν «Ἀβέρωφ», διέταξε κλῆσι τοῦ πληρώματος καί οἱ ἀξιωματικοί, πού τόν ἀκολουθοῦσανε ἁρπάξανε τήν ἀποθήκη τοῦ ὁπλοστασίου. Ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Κορδέλλας ἐβγῆκε ἔξω καί σφυρίδιασε μόνο γιά μιά στιγμή. "Επεσε ἀπάνω στούς ἐπαναστάτες μέ γροθιές καί κλωτσιές καί τόν ἔπιασε τόσος θυμός, ὅπου κατάφερε νά κλωτσήση ὡς καί τόν Δεμέστιχα. Ἕνας ὑπαξιωματικός ἀπό τούς ἐπαναστάτες, ὁ Γιάννης Τριγυράκης, ἔριξε μιά πιστολιά καί στό ἀναμεταξύ τόν Κορδέλλα καί τόν εἶχανε πιάσει ἀξιωματικοί ἐπαναστάτες, μά αὐτός δώστου καί κλώτσαγε. Μπῆκε στήν μέση ὁ Δεμέστιχας καί διέταξε νά τόν ἀφήσουν ἐλεύθερο. Νομίζω μάλιστα πώς τόν παίνεψε γιά τήν ἀνδρική του στάσι. Ἕνα πατριώτη τήν οἰκονομικό ἀξιωματικό, προσπάθησε νά τόν πείση ὁ ναυάρχος. Αὐτός ὅμως δέν ἤθελε νά ἀκούση. Ὁ Δεμέστιχας τόν εἶπε «κάνοντο» καί «ξεροκέφαλο» καί τόν περιώρισε...

«Τό καταραμένο κίνημα»

ΚΑΙ ὁ στρατηγός Χρ. Τσιγάντες συνέχισε, μέ τόν δικό του τρόπο, τήν περιληπτική ἱστόρησί του διά τά «γεγονότα τοῦ ναυστάθμου» — τάς λεπτομερείας τῶν ὁποίων ἔχουμε ἤδη εἰς τά περασμένα — ἔτσι:

...Ἡ ἁτμάκατος τοῦ Κολιαλέξη καί τῶν ἄλλων, πού ἦσαν μαζί του, τράβηξε γιά τό διοικητήριο τοῦ Ναυστάθμου. Καί ἐκεῖ δέν βρήκανε πολλή ἀντίστασι. Στή Βάσι Ὑποβρυχίων πῆγε ὁ Βασίλης Λάσκος καί τήν πῆρε στά γρήγορα. Στό Ναυτοδικεῖο ὁ πρόεδρος ἐλαιδοροῦσε τόν ὁπλονόμο πώς δέν ἀντιστάθηκε, κι' αὐτός ἔκπληκτος ἄφησε πώς θά ἦταν δυνατόν νά ἀντισταθῆ στόν Λάσκο, «πού εἶχε κάτι χέρια σάν κουπιά». Ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιώκος ἦταν στό κατάλυμά του. Τοῦ εἶπε ὁ καμαρότος του, ὅτι κάτι γίνεται καί πετάχτηκε ἔξω. Ἀντίκρυσε μπροστά του τέσσερις ἐπαναστάτες ἀξιωματικούς. Δέν δίστασε οὔτε στιγμή: "Ἔβγαλε τό πιστόλι του καί πυροβόλησε. Ἐτραυμάτισε ἐλαφρά τόν σημαιοφόρο Μπαρδόπουλο, τοῦριξαν ὅμως καί τόν ἐτραυμάτισαν θανάσιμα. Ἐγώ νομίζω πώς τόν ἐσκότωσε ὁ Μπαρδόπουλος, ἐκάνανε ὅμως φοβερή φασαρία μετά καί στίς δίκες, ὅτι τόν ἐσκότωσε ὁ Στέφανος Τσιριμῶκος. Αὐτό ἔξω καλά πώς δέν εἶναι ἀλήθεια. Ἀλλά οἱ Τσιριμῶκοι τόγουνε στό ριζικό τους, νά τούς ρίχνουνε ὅλα τά στραβά φωμιά κι' ὅταν δέν φτάνῃ.

Τό εὔδρομον «Ἕλλη» τό κατέλαβαν οἱ ἐπαναστάτες χωρίς ἀντίδρασι καί ἀνέλαβε κυβερνήτης ὁ Μπάμπης Παπαγιάννης. Χωρίς ἀντίστασι κατελήφθη καί τό ἐκπαιδευτικό «Ἄραης». Τό ἴδιο καί τά ὑποβρύχια «Κατσώνης» καί «Νηρεύς». Στόν «Νηρέα» πῆγε καπετάνιος ὁ Λάσκος καί στόν «Κατσώνη» ὁ Γεωργακόπουλος. Ὁ ἀντιπλοίαρχος Βανδώρος καί οἱ πλωτάρχαι Κύρου καί Πεζόπουλος δέν θελήσανε νά προσχωρήσουνε. Τούς πιάσανε καί τούς πήγανε στόν «Ἀβέρωφ». Ἔτσι εὔκολα κατελήφθησαν καί ὁ «Λέων» καί ἡ «Νίκη». Στόν «Λέοντα» πῆγε καπετάνιος ὁ Μανωλᾶτος καί στήν «Νίκη» ὁ Παπάζογλου.

Ὁ πλοίαρχος Κονιάλης προσεπάθησε νά προλάβη τούς ἐπαναστάτες στό νησάκι Λέρος, πού εἶναι δίπλα στόν Ναύσταθμο καί πού ἦταν ἀποθήκη πυρομαχικῶν. Τόν εἶχε ὅμως προλάβει ὁ Κολιαλέξης, πού εἶχε στείλει ἐκεῖ τόν ἀντιπλοίαρχο Τσαγκάρη. Δέν μπορέσανε ὅμως νά τοῦ πάρουνε τό ἀντλιοστάσιο, πού ἦταν στό Πέραμα, καί ἀπό ὅπου ὁ Κονιάλης τούς εἶχε κόψει τό νερό. Κουτολογῆς, οἱ ἀξιωματικοί τοῦ Ναυτικοῦ ἐξετέλεσαν τά «συμπεφωνημένα» κατά κεφαλίαν. Μιά φούχτα ἄνθρωποι ἐπῆραν μαζί τους ἢ ἐξουδετερώσανε περί τούς 7.000 ἀνθρώπους, πού ὑπηρετοῦσανε στόν Ναύσταθμο καί στά καράβια. Πῆραν τό δυά μεγάλα κρουαζιατέρ, τόν «Ἀβέρωφ» καί τήν «Ἕλλη», δυό μεγάλα κι' ἕνα μικρό ἀντιτορπιλλικά καί δύο ὑποβρύχια. Τό κατόρθωμά τους εἶναι ἀνώτερο τοῦ κάθε ἐπαίνου, πού θά μποροῦσα νά πῶ, καί ἂν εἴχαμε κάνει τά μισά οἱ στρατιωτικοί τό Κίνημα θά εἶχεν ἐπικρατήσει, Τηλεγράφησε ὁ Δεμέστιχας πρός ὅλες τίς φρουρές καί τό πῆρανε τό τηλεγράφημα. Ὅπου ὑπῆρχανε σταθμοί ἀσυρμάτου:

«Στόλος ἐπανεστάτησεν, ἀποπλέει ἐντός νυκτός δι' ἀνοικτόν πέλαγος. Τά ἐλάχιστα ἀπομείναντα πλοῖα ἠχρηστεύθησαν.

Ναύαρχος Ι. Δεμέστιχας».

"Εστειλε κι' ἄλλα τέτοια τηλεγραφήματα καί περίμενε νά πάρη ἀπάντησι, εἴτε ἀπό τήν Θεσσαλονίκη, εἴτε ἀπό τήν Ἀλεξανδρούπολι, εἴτε ἀπό τά Χανιά. Αὐτοί ὅλοι τους περιμένανε νά πέσῃ ἡ κυβέρνησις μέ τό ἐσκήμωμα τοῦ Στόλου, καί μετά, βέβαια θά προσχωροῦσανε ἐνθουσιωδῶς.

Τώρα —Θεός σχωρέσ' τόν καπετάν Γιάννη Δεμέστιχα— ἦταν καί τοῦ λόγου του ἀπό ἐκείνους, πού ἐπειδή τό ἐπιθυμοῦσανε, δέν σκανε τό Κίνημα εὔκολο καί δια ζώτανε. "Οπως ἦταν ἐνθουσιώδης καί, ὥρες - ὥρες, φοβερά ἐπιπόλαιος, κρίνοντας ἀπό τήν δική του λεβεντιά, νόμιζε, ὅτι κι' οἱ ἄλλοι ἦσαν τό ἴδιο. Καί ἂν ἦταν αὐτό μόνο τό τελευταῖο του σφάλμα σέ ὅλο ἐκεῖνο τό καταραμένο Κίνημα, δέν θά ἔγραφα τά παραπάνω. Θά τά ἄφηνα νά περάσουν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ σιωπή τῶν ἀσυμμάτων τῆς ξηρᾶς τόν ἀπεθάρρυνε πλήρως καί ἀντί νά τραβήξῃ πρός τήν Θεσσαλονίκη, στό τηλεγράφημά του τῆς σειρᾶς τῶν τηλεγραφημάτων, πού ἀναγγέλλανε τήν ἐπιτυχία του ἐκείνη τήν τραγική νύχτα, λέει ἐπί λέξει: «Πλέομεν πρός Κρήτην». Καί, βέβαια, δέν θέλανε τίποτε ἄλλο οἱ διστακτικοί τῶν φρουρῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος γιά νά δι καιολογήσουνε τήν ἀδρανειά τους, παρά τήν κουβέντα: Ὁ Στόλος τούς εἶχαν πῆ πώς θά πάη στήν Θεσσαλονίκη καί δέν πῆνε...

Καί αὐτά μέν ἔγιναν —καθώς ἐν ἐκτάσει ἱστορήσαμεν εἰς τό κεφάλαιον: «Τό κίνημα στό Ναυτικό»— εἰς τόν Ναύσταθμο καί εἰς τόν στόλο. Ἀπό σήμερον δέ εἰσερχόμενοι εἰς τό δεύτερον μέρος τοῦ κεφαλαίου: «Τό κίνημα ἀπό τήν πλευράν τοῦ νομίμου Κράτους», θά ἰδοῦμε πῶς ἡ κυβέρνησις ἀντιμετώπισε τήν θαλασσινήν ἀνταρσίαν κατά τάς πρώτας ὥρας τῆς ἐκδηλώσεώς της.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Ὁ Στέφ. Σαράφης δέν ἄργησε νά ὁμολογήση ὅτι, μετά τήν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος θά συνεκρούετο μέ τούς βενιζελαπλαστηρικούς καί ὅτι τοῦτο ἦτο ὁ «δεύτερος ἀντικειμενικός σκοπός» ἢ ὁ «δεύτερος γῦρος»!

RUTON
ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ
ΣΙΔΕΡΑ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑΣ ΣΧΟΛΑΣ Σ.Τ.Ε. ΕΤΟΥΣ 1967 - 1968

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀργανισμοῦ Τουρισμοῦ ἀνακοινοῦται ὅτι ἡ Σχολή Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων προκηρύσσει διαγωνισμόν εἰσαγωγῆς σπουδαστῶν καί μαθητῶν εἰς τά Διδακτήρια αὐτῆς καί δέχεται αἰτήσεις ὡς κάτωθι:

(Σημειοῦται ὅτι ἅπαντες οἱ σπουδασταί καί μαθηταί τῆς Σχολῆς εἶναι οἰκότροφοι καθ' ὅλον δέ τό διάστημα τῆς ἐπιτυχοῦς των φοιτήσεως θεωροῦνται ὑπότροφοι, ἄνευ οὐδεμιᾶς οἰκονομικῆς ἐπιβαρύνσεως).

Α' ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΡΟΔΟΥ. ΔΙΕΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ:

Μέχρι τῆς 13ης Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. Δεκτοί ἀπόφοιτοι Λυκείου, ἡλικίας μέχρις 25 ἐτῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, δι' εἰσαγωγήν 40 σπουδαστῶν κατόπιν ἐπιτυχῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς τά μαθήματα: α) Ἔκθεσιν ἰδεῶν, β) Τουριστικήν Γεωγραφίαν τῆς Ἑλλάδος καί γ) Εἰς μίαν τοὐλάχιστον τῶν γλωσσῶν Ἀγγλικῆς, Γαλλικῆς, Γερμανικῆς.

Β' ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Μέχρι τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ.

ΔΙΑ ΤΟ ΜΙΚΤΟΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΝ — ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑΚΟΝ ΤΜΗΜΑ, ΜΟΝΟΕΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ ἀπόφοιτοι τοὐλάχιστον Γ' τάξεως Γυμνασίου, ἡλικίας 16—20 ἐτῶν οἱ ἄρρενες καί 16—25 ἐτῶν αἱ θήλεις, δι' εἰσαγωγήν 125 ἐν ὅλῳ μαθητῶν, κατόπιν ἐπιτυχῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς τά μαθήματα: α) Ἔκθεσιν ἰδεῶν, β) Πρακτικήν Ἀριθμητικήν, γ) Γεωγραφίαν τῆς Ἑλλάδος καί δ) Στοιχεῖα Ξένης Γλώσσης (Ἀγγλικῆς, Γαλλικῆς, Γερμανικῆς).

Οἱ ἀπόφοιτοι Λυκείου ὡς καί τῶν ἰσοτίμων Λυκείου Οἰκοκυρικῶν Σχολῶν καί τοῦ Ἀμαλιείου, δύνανται νά εἰσαχθῶσιν ἄνευ ἐξετάσεων.

ΔΙΑ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΔΙΕΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ μόνον ἄρρενες, ἡλικίας 16—19 ἐτῶν, ἀπόφοιτοι τοὐλάχιστον Δημοτικοῦ Σχολείου, δι' εἰσαγωγήν 24 μαθητῶν, κατόπιν ἐπιτυχῶν ἐξετάσεων εἰς τά μαθήματα: α) Ἔκθεσιν ἰδεῶν, β) Πρακτικήν ἀριθμητικήν καί γ) προαιρετικῶς εἰς στοιχεῖα Γαλλικῆς γλώσσης.

Αἱ ἐξετάσεις θά διενεργηθῶσιν: 1) διά τήν Ἀνωτέραν Ἐκπαίδευσιν τήν 18ην Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἐν Ἀθήναις, (ὁδός Δραγατσανίου 4) καί 2) διά τήν Στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν τήν 4ην Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἐν Ἀθήναις (ὁδός Δραγατσανίου 4) καί ἐν Θεσσαλονίκη (Θεμιστ. Σοφούλη 60) καί ὥραν 8ην πρωινήν. Ἡ προσκόμισις ταυτότητος ἀπαραίτητος.

Οὐδείς εἰσάγεται ἂν δέν εἶναι ὑγιής, ἀρτιμελής & ἄνευ δυσμορφικῶν ἐλαττωμάτων. Οἱ στρατεύσιμοι τυγχάνουσιν ἀναβολῆς λόγῳ σπουδῶν μέχρι πέρατος τούτων. Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Σχολῶν προσλαμβάνονται κατ' ἀπόλυτον προτίμησιν ἐκ τοῦ Νόμου, εἰς τάς τουριστικάς ἐπιχειρήσεις, οἷον Ξενοδοχεῖα κλπ. Περισσότεραι πληροφορίαι καί Κανονισμοί, ὡς καί ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ προκηρυχθέντος διαγωνισμοῦ, παρέχονται εἰς τά Γραφεῖα τῆς Σχολῆς, ὁδός Δραγατσανίου 4 — 4ος ὄροφος (Τ. Τ. 122), ἐν Θεσσαλονίκη, ὁδός Θεμ. Σοφούλη 60, τηλ. 41.118 καί ἐν Ρόδῳ, ὁδός Βασ. Φρειδερίκης 2, τηλ. 81.90.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΛΤΕΖΟΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Εἰς τό ὑπουργεῖον Ναυτικῶν διαδραματίζονται συγκλονιστικά γεγονότα. — Ἡ διαταγή πού ἐξεδόθη μόλις ἐτελείωσεν ἡ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» — Ἡ «παράφορων καί μωρά ἀπόπειρα τῶν κινηματιῶν». — Τά σήματα πού ἀντηλλάγησαν μεταξύ τοῦ Βοτανικοῦ καί τῶν πιστῶν πλοίων. — Τό τέχνασμα τοῦ πλοιάρχου Κολιαλέξη. — "Ενας ναύαρχος ἡγεῖται τῶν πυροβολαρχιῶν. — Τά ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀντιναυάρχου Δημητρίου Ἀλ. Οἰκονόμου. — «Ὁ στόλος κατελήφθη διότι τό Κράτος δέν ἦτο ἰσχυρόν». — Αἱ ἀδυναμίαι τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως λόγῳ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας ἐκ τῆς ἐξουσίας. — Οἱ δύο πρῶτοι τορπῶροι τῆς Δημοκρατίης χαρακτηρίζουν τό πολίτευμα ὡς ἀποτυχόν παταγωδῶς. — Εἰς ποῖον ἀπέβλεπε ὁ μή βενιζελικός κόσμος.

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

«Ὁ Στόλος κατελήφθη διότι τὸ Κράτος δὲν ἦτο ἰσχυρὸν»

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

2ον

ΕΝΩ ΜΕΣΑ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης συνεχίζετο ἡ «μάχη τοῦ Μακρυγιάννη» καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου ἐδέσποζεν ἡ μορφὴ τοῦ Γεωργίου Κονδύλη, συνέβαιναν ὅσα ἔχομεν ἰδῆ εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κεφαλαίου μας: «Τό κίνημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νομίμου κράτους», εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διεδραματίζοντο ἄλλα συγκλονιστικὰ γεγονότα. Ἐκεῖ, εἰς τὸ κτίριον τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος, ἔσπευδον νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλοι οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ οἱ ὁποῖοι ἐπληροφοροῦντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ὅτι «ἐπαναστάται κατέλαβον τὸν ναύσταθμον καὶ ἥρπασαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου». Μὲ ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν ναύαρχον Ἀλέξανδρον Χατζηκυριάκον κατεστρώνοντο σχέδια ἐπὶ σχεδίων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς «θαλασσινῆς ἀνταρσίας». (Ὅλα ὅμως αὐτὰ θὰ τὰ ἀκούσωμεν ἱστορούμενα ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς πρωταγωνιστάς των).

Πάντως μόλις ἐτελείωσεν ἡ στρατιωτικὴ «ἐπιχείρησις» τῆς Διλοχίας τοῦ Προτύπου Τάγματος Εὐζώνων καὶ μόλις ὁ Στέφ. Σαράφης μὲ τοὺς «σὺν αὐτῷ» ὡδηγήθησαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας ἐξέδωσε μίαν διαταγὴν πρὸς τὸν στρατόν —διαταγὴν ποὺ ἐξεπέμφθη καὶ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Βοτανικοῦ, ὥστε νὰ καταστῇ γνωστὴ καὶ εἰς τὰ πλοῖα τοῦ στόλου. Καὶ εἰς τὰ ἐπαναστατημένα καὶ εἰς ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν μείνει πιστὰ εἰς τὸ νόμιμον κράτος.

Ἰδοὺ ἡ διαταγὴ ἐκείνη:

Ἀριθμὸς 74037
Πρὸς ἁπάσας τὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς

Παράφρων καὶ ἀνίερος ἀπόπειρα ἐναντίον τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ κατεστάλη πανταχοῦ. Ἐλάχιστοι κινηματίαι ἔχουν ἀποκλεισθῇ εἰς ναύσταθμον, ὅπου κινδυνεύουν νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν νομιμοφρόνων ναυτῶν.

Συγχαίρομεν νίκην νομιμοφρόνων στρατευμάτων πατρίδος, τὰ ὁποῖα μὲ τόσην αὐτοθυσίαν ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ καταστείλουν τὴν παράφρονα καὶ μωρὰν ἀπόπειραν τῶν κινηματιῶν

Τὰ ἀνταλλαγέντα σήματα

ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ αὐτὴν ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἀνακοινωθέντα τῆς κυβερνήσεως —περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀναφερθῶμεν περαιτέρω —ἐπανελάμβανον καὶ ὁ ἀσύρματος τοῦ Βοτανικοῦ καὶ οἱ ἀσύρματοι τῶν πιστῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀντιτορπιλλικῶν «Ἱέραξ» καὶ «Πάνθηρ». Τοῦτο δὲ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀσύρματος τοῦ «Ἀβέρωφ» συνεχῶς παρενεβάλλετο, προσπαθῶν νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ περιεχόμενόν των διὰ τῶν ἐκπομπῶν του.

...Οἱ ἐπαναστάται —τονίζεται εἰς σχετικὴν ἔκθεσιν— ἐκμανέντες διὰ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ βαρυσημάντου κυβερνητικοῦ ἀνακοινωθέντος καὶ ὑποψιαζόμενοι ὅτι τοῦτο θὰ ἤσκει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐν γένει ἐξελίξεως τοῦ κινήματος ἐξέπεμψαν ἀμέσως ραδιοτηλεγραφήματα διὰ τῶν ὁποίων ἐπεζητεῖτο ἡ συσκότισις τῆς ἀληθείας.

Ταυτοχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἐκπομπὴν τῶν σημάτων αὐτῶν ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸ διοικητήριον τοῦ Ναυστάθμου Κολιαλέξης ἀφοῦ προσεπάθησε δύο φορὰς νὰ πληροφορηθῇ τὴν ἐν Ἀθήναις κατάστασιν διὰ τοῦ τηλεφώνου παρουσιαζόμενος εἰς τὸ ἀκουστικὸν ὡς δῆθεν ἀνησυχῶν διὰ τὴν οἰκογένειάν του ναύτης τηλεφωνητὴς καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι οἱ ἐλάχιστοι στασιασταὶ συνελήφθησαν καὶ ὅτι ἀπόλυτος τάξις ἐπικρατεῖ, ἐσήμανε διὰ φανοῦ περιωρισμένου τομέως εἰς τὸν ἐπιβαίνοντα τοῦ «Ἀβέρωφ» Δεμέστιχαν τὸ κάτωθι σῆμα:

Πρὸς Ἀρχηγὸν Στόλου
Καλέσατε σταθμὸν Χανίων μὲ σύνθημα 0:01
Ἀρχηγὸς Ἐπαναστάσεως
ΚΟΛΙΑΛΕΞΗΣ

Τὸ σῆμα αὐτό, ἀποτελοῦν προφανῶς τὸ συμπεφωνημένον μετὰ τοῦ Βενιζέλου σύνθημα διὰ τὴν συντελεσθεῖσαν κατάληψιν τοῦ στόλου καὶ τὴν προετοιμασίαν τῆς κηρύξεως καὶ παρ' αὐτοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ ἐξεπέμφθη διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ «Ἀβέρωφ» πολὺ πρὸ τῆς 2ας πρωινῆς.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ σήματος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀσυρμάτου Βοτανικοῦ συνελαμβάνετο τὸ κάτωθι σῆμα:

Πρὸς Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν
Ἀπὸ «Πάνθηρα»
Ἀναμένομεν διαταγὰς καὶ ὁδηγίας.
Ἀντ)ρχος Παγκάρας

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν πρὸς τὸ ὁποῖον μετεδόθη ἀμέσως τηλεφωνικῶς τὸ σῆμα αὐτὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀσυρμάτου Βοτανικοῦ ἀντιπλοιάρχου Κυριάκου Πεζοπούλου (ἀδελφοῦ τοῦ κρατουμένου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὡς ὁμήρου ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ») ἀπήντησεν ἀμέσως διὰ τῆς ἑξῆς διαταγῆς:

Πρὸς «Πάνθηρα» — «Ἱέρακα»
Ἀπὸ Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν.
Προτεραιότης: Ἀναφέρατε πάραυτα ποῦ εὑρίσκεσθε. Ὥρα προελεύσεως 04.20.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης ὁ «Πάνθηρ» ἀνέφερεν:

Πρὸς Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν
Ἀπὸ «Πάνθηρα»
Ἐπὶ ὥρας προελεύσεως 04.20.
Εἰς Ναύσταθμον. Ὥρα προελεύσεως 04.40.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Δημ. Οἰκονόμου

ΚΑΙ ΕΙΣ τὴν ἔκθεσιν προστίθεται:

...Ταῦτα συνέβαινον καθ' ἣν στιγμὴν τὸ πυροβολικὸν εὑρίσκετο ἐν κινήσει πρὸς Πέραμα διὰ νὰ βάλῃ.

Ἡ ἐκκίνησις διὰ Πέραμα τῶν δύο πυροβολαρχιῶν, ἐκ τῶν παρὰ τὸ Γουδὶ στρατώνων τοῦ Α' Συντάγματος βαρέος πυροβολικοῦ, ἐγένετο περὶ τὴν 10.30 ὥραν. Ἐπειδὴ τὸ σχέδιον δράσεως τοῦ συντάγματος δὲν προέβλεπεν ἄμεσόν τινα ἐνέργειαν, δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ βλήματα διὰ τὴν πυροβολαρχίαν τῶν 8,5 καὶ διὰ νὰ παραληφθοῦν τοιαῦτα ἀπὸ τὰς ἀποθήκας Λιοσίων ἀπητεῖτο χρόνος πολύς. Ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος ἀντισυνταγματάρχης Τσιμικάλης, ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὅτι εἰς τὰς ἀποθήκας ἐπιστρατεύσεως ὑπῆρχον δεκαπέντε βλήματα βαρέος τῶν 155 καὶ 60 βλήματα ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ διὰ βολὴν ἐπιδείξεως, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, διέταξεν ἀμέσως νὰ θραύσουν τὰς ἀποθήκας καὶ νὰ παραλάβουν ἕνα οὐλαμὸν τῶν 155.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ οὐλαμὸς αὐτὸς ἐξήρχετο τοῦ στρατῶνος μὲ τὰ 15 βλήματα καί, ταχθεὶς ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Μπασιώτην κατηυθύνθη εἰς τὴν Σχολὴν Δοκίμων.

Ταυτοχρόνως ἀνεχώρει διὰ Πέραμα ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία (ἡ παραληφθεῖσα ὑπὸ τὰς συνθήκας ποὺ γνωρίζομεν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα Τσέλλου) ὠργανωμένη δι' ἐπίγειον βολὴν ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Μακρῆν καὶ μοίραρχον τὸν λοχαγὸν Ἀντζοῦν ὡς καὶ μία πεδινὴ πυροβολαρχία ἐκ τοῦ συντάγματος πεδινοῦ πυροβολικοῦ τῶν 80 χιλ. ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Φαναριώτην μὲ ἕνα στήριγμα πεζικοῦ ἐκ 35 ἀνδρῶν περίπου ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Ἀργίτην.

Τὰ τμήματα τῆς φάλαγγος αὐτῆς, τεθέντα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ὑποναυάρχου Δημητρίου Οἰκονόμου ἐξεκίνησαν ἐξ Ἀθηνῶν περὶ τὴν 11.30 μ.μ. σχεδὸν ὥραν καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς ἔφθασαν περὶ τὴν 1.

Ὁ ἀντιναύαρχος Δημήτριος Οἰκονόμου (εἰς τὸ μέσον) ἀναφέρει εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του ὅτι «ὁ Στόλος κατελήφθη διότι τὸ Κράτος δὲν ἦτο ἰσχυρόν». Ἀριστερὰ ὁ ἀντιναύαρχος Ἐπαμεινώνδας Καββαδίας καὶ δεξιὰ ὁ ἀντιναύαρχος Γρηγόριος Μεζερούρης (τότε πλοίαρχος)

15 πρωινὴν εἰς τὸν ὅρμον Ἁγίου Γεωργίου. Καθ' ὁδὸν εἶχον ληφθῇ ὅλα τὰ μέτρα ἀσφαλείας τῆς φάλαγγος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς ταγματάρχου διότι ὑπῆρχον πληροφορίαι ὅτι ἡ ὁδὸς Περάματος κατείχετο ὑπὸ στασιαστῶν μελῶν τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης, ὡς ἄλλως τε καὶ προεβλέπετο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τὸ κατασχεθὲν σχέδιον δράσεώς των εἰς τὸ ἀρχεῖον Μπουρδάρα....

Ἀνέκδοτα Ἀπομνημονεύματα

ΕΤΣΙ ἐξεκίνησε καὶ ἔτσι ἐπορεύετο ἡ ὑπὸ τὸν τότε ὑποναύαρχον Δημήτριον Οἰκονόμου δύναμις πυροβολικοῦ, ἀποστολὴ τῆς ὁποίας ἦτο ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐξόδου τοῦ ἀρπαγέντος ὑπὸ τῶν στασιαστῶν στόλου ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τῆς Σαλαμῖνος.

Ἀλλὰ τί συνέβη καὶ τότε, καθὼς καὶ τί εἶχε συμβῇ πρὸ τοῦ κινήματος, θὰ τὸ ἀκούσωμεν ἱστορούμενον ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ναύαρχον Δημήτριον Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ ἑλληνικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

(Ἦτο ὁ ἀντιναύαρχος Δημήτριος Ἀλεξ. Οἰκονόμου, ἀπὸ πατρὸς μὲν δισέγγονος τοῦ γραμματέως τοῦ Νικολάου Κριεζώτου καὶ λοχαγοῦ τῆς Φάλαγγος Ἰωάννου Βελισσαρίου Οἰκονόμου, ἀπὸ μητρὸς δὲ δισέγγονος ἐπίσης τοῦ Σουλιώτη Κώστα Μπότσαρη. Καὶ διετέλεσεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ. Τὸν δὲ Ὀκτώβριον τοῦ 1935, μετὰ τοῦ τότε ἀντιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Παπάγου καὶ τοῦ τότε ὑποπτεράρχου Γεωργίου Ρέππα, συνετέλεσεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας — τῆς Συνταγματικῆς Βασιλείας).

Θνήσκων, λοιπόν, ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου (ποὺ ὑπῆρξε καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου, τὸ ὁποῖον ἐδίκασεν, εἰς τὸν ναύσταθμον, τοὺς μὴ δραπετεύσαντας ἐξ Ἑλλάδος στασιαστὰς τοῦ ναυτικοῦ, καθὼς καὶ ἐκείνους τοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ ἐκλήθησαν διὰ νὰ λογοδοτήσουν ἐπὶ διαφόρων συναφῶν πράξεων καὶ παραλείψεων), ἀφῆκεν ἀνέκδοτα καὶ ἄγνωστα ἕως τώρα «Ἀπομνημονεύματα». Τὰ ἀνέκδοτα «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ ναυάρχου Δ. Οἰκονόμου χωρίζονται εἰς τρία μέρη (κατὰ περιόδους καὶ ἐποχὰς δράσεως), καὶ συμπληροῦνται δι' ἑνὸς παραρτήματος «τεκμηρίων», καθὼς καὶ ὑπὸ ἑνὸς ἀνεξαρτήτου μακροῦ σημειώματος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πῶς κατελήφθη ὁ στόλος τὸ 1935 καὶ διατί ἀπέτυχε τὸ κίνημα».

«Τὸ Κράτος δὲν ἦτο ἰσχυρὸν»

ΑΠΟ ΤΑ ἀνέκδοτα, λοιπόν, «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ ναυάρχου Δ. Οἰκονόμου θὰ φέρωμεν, διὰ πρώτην φορὰν ἕως σήμερον, εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν, τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς καὶ ἀποκαλυπτικὰς σελίδας, ποὺ συμπληρώνουν τὸ ὡς ἄνω μακρὸν εἰδικὸν σημείωμα καὶ ὁλοκληρώνουν τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως ποὺ ἐπεκράτει τότε καὶ τῶν γεγονότων ποὺ διεδραματίσθησαν.

Ἀνασύρων δὲ πλείστας σκοτεινὰς πτυχὰς τοῦ ὅλου ἐθνικοπολιτικοῦ μας βίου, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ἀντιναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου ἱστορεῖ εἰς τὰ ἄγνωστα «Ἀπομνημονεύματά» του, καὶ τὰ ἑπόμενα:

...Εἰς τὸ γενικὸν ἐρώτημα, διατί κατελήφθη ὁ Στόλος ἀπὸ τοὺς κινηματίας, δίδω τὴν κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν ὅτι τοῦτο ἐγένετο, ΔΙΟΤΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΕΝ ΗΤΟ ΙΣΧΥΡΟΝ.

Καὶ ἐξηγοῦμαι: Τὸ ἀναλαβὸν τὴν ἀρχὴν μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1933, Λαϊκὸν Κόμμα, ἔχον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν βενιζελικὴν παράταξιν, ποὺ ἐκυβέρνα τὴν χώραν ἐπὶ ὁλόκληρον 15ετίαν, ἐν μέσῳ ἀνωμαλιῶν καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐμφανίσεις τῆς αὐτῆς πάντοτε παρατάξεως, ἠσθάνετο ὅτι θὰ ἦτο δύσκολον εἰς αὐτὸ νὰ κυβερνήσῃ ἄνευ δυναμικῶν στελεχῶν, τὰ ὁποῖα νὰ ἠγηθοῦν τῶν ἐνόπλων δυνόμεων, αἵτινες εἶχον ἡγέτας δυναμικούς, λαβόντας μέρος εἰς τὰ διάφορα κινήματα, πολιτειακὰ καὶ πολιτικά, καὶ εἶχον διαρθρώσει τὰς ἐνόπλους δυνάμεις κατὰ τρόπον διασφαλίζοντα, τόσον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὅσον καὶ τὰς ἑκάστοτε κυβερνήσεις.

Πολιτικοὶ ἄνδρες τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, γνωρίζοντες πρόσωπα καὶ πράγματα εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, προητοιμασμένοι καὶ δυνάμενοι νὰ ἐπωμισθῶσι τὸ βάρος τοῦτο δὲν ὑπῆρχον, λόγῳ τῆς μακρᾶς ἀποχῆς των ἐκ τῆς κυβερνήσεως τῆς χώρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ δύο ἄνδρες, προερχόμενοι ἐκ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀποδυθέντες εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν βενιζελικὴν παράταξιν, ἐνεργῶς δὲ ἀναμιχθέντες εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, εἶχον ἀποσχισθῇ ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐτάχθησαν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήρισαν ὡς ἀποτυχόν. Ἦσαν οὗτοι ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης καὶ ὁ ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Ὁ Κονδύλης εἶχεν ἀποσχισθῇ τοῦ Βενιζελικοῦ Κόμματος καὶ εἶχεν ἡγηθῇ ὁμάδος ἀνεξαρτήτων πολιτικῶν, δὲν ἐδίστασε δὲ νὰ χαρακτηρίσῃ ἐν τῇ Βουλῇ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ὡς ἀποτυχὸν παταγωδῶς. Ὑπῆρχε καὶ τρίτη προσωπικότης, ἐπίσης ἐκ τοῦ στρατεύματος προερχομένη. Ἡ Ἰωάννης Μεταξᾶς, πρὸς ὃν ἡ ἀντιβενιζελικὴ παράταξις ἀπέβλεπε...

Τὰ ἀνέκδοτα ὅμως «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ ναυάρχου Δημ. Οἰκονόμου περιέχουν καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ἰω. Μεταξᾶς σταθερὸς εἰς τὰς ἀντιλήψεις του.— Ἡ ἐκκρεμότης ἐπὶ τοῦ πολιτειακοῦ καὶ ἡ λαϊκὴ δυσφορία.— Ἡ ἀνησυχητικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν Γ. Κονδύλη καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκου.— Οἱ ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς ἀνωμαλίας ἀπελάμβανον μεγάλου κύρους.— «Τὸ στασιάζειν ἀπετέλει προσὸν δυνάμενον νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν».— Οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς τὰ κινήματα ἀπήλαυον ἰδιαιτέρας εὐνοίας τῶν κυβερνήσεων.— Μία φιλοδοξία τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου.— Ἤθελε νὰ καταστείλῃ μόνος του τὴν ἐπανάστασιν.— «Ὁ στολίσκος δὲν θὰ πάρῃ οὔτε ἕνα βλῆμα».— Ὁ στόλος παρέμενε οὐσιαστικῶς ἄνευ ἀρχηγοῦ.— Ἡ ἑκάστοτε μεθόρμισις τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ».

magnus
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ - ΝΑΥΤΙΛΙΑΝ
ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ
ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΑ ΑΤΜΟΛΕΒΗΤΩΝ
ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΕΟΝ ΔΥΣΧΕΡΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΑΤΕ: ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ 410.628

ΔΕΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ
Φέρεται εἰς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ, ὅτι λόγῳ ἐκτελέσεως ἀπαραιτήτων τεχνικῶν ἐργασιῶν θά διακοπῇ ἡ παροχή ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τήν προσεχῆ Κυριακήν 13η τρέχ. μηνός ὡς κατωτέρω:
Α' ΩΡΑ 07.30' ΕΩΣ 14.00 ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ:
1. Ἄνω Νέου Ἡρακλείου, 2) Πλαπούτα, 3) Ἑλληνικῆς Παιδείας (Ἠπειρώτικα), 4) Θυμάτων πολέμου, 5) Λυκόβρυσης (περιοχή πρός Κηφισιάν).
Β'. ΩΡΑ 12.00 ΕΩΣ 19.30' ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΕΡΙΟΧΑΣ:
1. Νέας Κηφισίας, 2) Κρυονερίου (Μπάφι), 3) Μπογιατίου παρά τήν Ἐθνικήν Ὁδόν.
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ: Ἡ ἐπανατροφοδότησις θά γίνῃ ἄνευ προειδοποιήσεως ἐνδεχομένως καί πρό τῆς ἀναγραφομένης ὥρας καί συνεπῶς αἱ ἐγκαταστάσεις καί τά δίκτυα δέον ὅπως θεωροῦνται ὡς συνεχῶς εὑρισκόμενα ὑπό ΤΑΣΙΝ.
ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

«Τὸ στασιάζειν ἀπετέλει ἀποφασιστικὸν προσόν»!

ΟΥΤΕ ΕΝΑ ΒΛΗΜΑ

3ον

ΙΔΟΥ διατί, κατὰ τὸν ἀντιναύαρχον Δημήτριον Ἀλ. Οἰκονόμου, κατελήφθη ὁ στόλος ἀπὸ τοὺς κινηματίας: «Διότι τὸ κράτος δὲν ἦτο ἰσχυρόν». Καὶ ἰδοὺ διατί δύο ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, οἱ Γεώργιος Κονδύλης καὶ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος — ἄνδρες μὲ ἰδίαν πεῖραν «ἀπὸ τὰ διάφορα πολιτειακὰ καὶ πολιτικὰ κινήματα»— ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὴν παλαιάν των παράταξιν καὶ ἀνεζήτησαν νέους ὁρίζοντας ἢ μᾶλλον ἐπάνοδον εἰς ἐκεῖνο ποὺ μόνοι των κατέλυσαν: Διότι εἶχον ἀπογοητευθῆ ἀπὸ τὸ ἀποκαλούμενον «δημοκρατικὸν» πολίτευμα καὶ τὸ ἐχαρακτήριζαν ἀνεπιφυλάκτως ὡς «ἀποτυχὸν παταγωδῶς». Παραλλήλως ὅμως καὶ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα πρὸς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἤρχισε στρεφομένη ἡ εὐρυτέρα μᾶζα «ἠσθάνετο ὅτι θὰ ἦτο δύσκολον εἰς αὐτὸ νὰ κυβερνήσῃ ἄνευ δυναμικῶν στελεχῶν, ἱκανῶν νὰ ἡγηθοῦν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων».

Ἀλλ' ἡ διέξοδος εὑρέθη:

...Τὸ Λαϊκὸν Κόμμα· ἱστορεῖ εἰς τὰ ἀνέκδοτα «Ἀπομνημονεύματα» του ὁ ναύαρχος Δ. Οἰκονόμου, πρὶν κατέλθῃ εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα (τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932 πρῶτον, καὶ ἔτα τῆς 5ης Μαρτίου 1933), ἔχον ἀντίληψιν τῆς ἀδυναμίας του ἐστράφη πρὸς τοὺς Γ. Κονδύλην καὶ Ἀλ. Χατζηκυριάκον, διὰ συνεργασίαν πολιτικὴν ἥτις καὶ ἐπετεύχθη.

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, διαφωνῶν ἐπὶ τῆς τακτικῆς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, δὲν συμμετέσχε τῆς Ἀρχῆς, ἅμα τῇ ἐκλογικῇ ἐπικρατήσει του. Ἦτο, ὅμως, σταθερὸς εἰς τὰς ἀντιλήψεις του. Οἱ Κονδύλης καὶ Χατζηκυριάκος ἀνέλαβον τὰ ὑπουργεῖα Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως ὅμως τῆς Ἀρχῆς, ἐνεφανίσθη ἡ ἀσυμφωνία καὶ ἡ διάστασις ἐν τῇ κυβερνήσει, μεταξὺ τῶν δύο τούτων συνεργατῶν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ ὑπουργῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

Ἡ παρατεινομένη ἐκκρεμότης ἐπὶ τοῦ Πολιτειακοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς προεκλογικὸν πρόγραμμα τὸ Λαϊκὸν Κόμμα, προὐκάλει δυσφορίαν παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ τῆς λαϊκῆς παρατάξεως ἐδημοσιεύθησαν δὲ καὶ ἄρθρα κυβερνητικῶν ἐφημερίδων, περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως δυναμικῆς καὶ προεβάλλοντο τὰ ὀνόματα τῶν Μεταξᾶ, Κονδύλη καὶ Χατζηκυριάκου, ὡς ἐνδεδειγμένων νὰ ἡγηθοῦν μιᾶς τοιαύτης κυβερνήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἀνελάμβανε νὰ ἐπιλύσῃ τὸ πολιτειακὸν ζήτημα. Ἐξ αὐτῶν, ὁ μὲν Ἰωάννης Μεταξᾶς εὑρίσκετο ἐκτὸς τῆς κυβερνήσεως, οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἦσαν ἤδη ὑπουργοί, ἡ μεταξύ των ὅμως ἀντίθεσις ἐλάμβανε διαστάσεις ἀνησυχητικάς...

«Τὸ στασιάζειν ἀπετέλει προσὸν»

ΚΑΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ Δημ. Οἰκονόμου συνεχίζει:

...Τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν ἡ κυβέρνησις τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἔβλεπε μὲ ἀνησυχίαν, ἐνῶ, ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ παράγοντες τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως διετύπωναν τὴν γνώμην ὅτι ἡ πρόσληψις τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ποὺ ἐθεωρήθη ἀρχικῶς ὡς ἐπιτυχία, ὑπῆρξε σφάλμα.

Ἐν τέλει ἤρχισε νὰ ἐκδηλοῦται ἐμφανὴς δυσπιστία πρὸς τὸν στρατηγὸν Κονδύλην, ἐνῶ ἀντιθέτως, ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἀπήλαυεν ἐμπιστοσύνης καὶ ἐθεωρεῖτο παράγων ἱκανὸς ν' ἀντιμετωπίσῃ τυχὸν παρουσιασθησομένας δυσχερείας.

Ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων των, οἱ ὑπουργοὶ Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν διάφορα μέτρα πρὸς πρόληψιν στρατιωτικῶν κινημάτων. Καὶ ὡς ἦτο φυσικόν, ἐπηκολούθησαν μεταβολαὶ εἰς τὰς ἡγετικὰς θέσεις τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἔφθασαν ἐνίοτε εἰς ὑπερβολάς. Εἰς αὐτὰς πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἐπιβληθεῖσαι κυρώσεις διὰ τὰς ἀνατρεπτικὰς ἀποπείρας, ἀμέσως μετὰ τὰς ἐκλογάς.

Εἶχεν οὕτω δημιουργηθῆ μία τάξις στρατιωτικῶν ἀποτάκτων καὶ δυσηρεστημένων ἀξιωματικῶν τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως, ἐξ ἐκείνων οἵτινες διώκησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπήλαυον μεγάλου κύρους εἰς τοὺς βενιζελικοὺς κύκλους, λόγω τῆς ἀναμίξεως των εἰς τὰς ἀνωμαλίας.

Ἡ οὕτω δημιουργηθεῖσα κατάστασις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ὑπαρχούσας τότε ὀξυτάτας πολιτικὰς καὶ πολιτειακὰς ἀντιθέσεις, ἐγκυμονοῦσε κινδύνους νέων ἀνωμαλιῶν, ἡ δὲ καχυποψία καὶ αἱ κυκλοφοροῦσαι φῆμαι περὶ ἐπικειμένων κινημάτων ηὔξανον τὰς ἀνησυχίας τῆς Κοινῆς Γνώμης.

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μετά τοῦ ἀντιναυάρχου Δημητρίου Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος εἰς τά ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του γράφει ὅτι κατά τήν ἐποχήν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας «τό στασιάζειν ἀπετέλει ἀποφασιστικόν προσόν!

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς τὸ ἠθικὸν τοῦ Ναυτικοῦ —διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς αὐτὸ μόνον— κάθε ἄλλο παρὰ ἱκανοποιητικὸν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἦτο. Ἡ ἐπὶ 15ετίαν διοικοῦσα τὸ Ναυτικὸν βενιζελικὴ ἡγεσία εἶχε βαθείας τὰς ρίζας ἐν αὐτῷ. Ἀπόδειξις δὲ τούτου ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν παραπεμφθέντων εἰς τὸ Στρατοδικεῖον μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος βαθμοφόρων του, ὁ ὁποῖος ἀνήρχετο εἰς 99 ἀξιωματικοὺς καὶ 128 ὑπαξιωματικούς.

Τοῦτο ἦτο συνέπεια τῆς δημιουργηθείσης νοοτροπίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στασιάζειν ἀπετέλει προσόν, δυνάμενον νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀξιωματικοῦ. Διότι, ἐὰν τὰ κινήματα ἐπετύγχανον, οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς αὐτὰ ἀπήλαυον ἰδιαιτέρας εὐνοίας τῶν κυβερνήσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀπετύγχανον, δὲν διέτρεχον κατὰ κανόνα κίνδυνον σοβαρῶν κυρώσεων.

Δὲν ἦσαν ὅμως μόνον οἱ τολμῶντες νὰ κινηθοῦν. Ὑπῆρχον καὶ οἱ συμπαθοῦντες τοὺς κινουμένους, ἀλλὰ ἀποφεύγοντες νὰ κινηθοῦν καθὼς καὶ ἡ κατηγορία τῶν καιροσκόπων, οἱ ὁποῖοι ἀνέμενον τὴν ἔκβασιν τῶν κινημάτων διὰ νὰ ταχθοῦν τὴν τελευταίαν στιγμὴν μὲ τὸ μέρος τῶν ἐπικρατούντων. Οἱ τελευταῖοι εἶχον ὑποστῆ καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κατὰ καιροὺς ἐκκαθαρισθέντων.

Τὰ ἀνωτέρω βασίζονται εἰς τὰς γενομένας ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου καταθέσεις.

Ἐνώπιον τοιαύτης καταστάσεως εὑρέθη ὅταν παρέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὴν νοοτροπίαν τῆς βενιζελικῆς παρατάξεως, καθ' ὃ συνεργασθεὶς στενῶς μετ' αὐτῆς, κατὰ τὰς προηγηθείσας ἀνωμαλίας. Πρέπει, ἐξ ἄλλου νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀντιβενιζελικὴν παράταξιν ἦσαν ὀλίγοι καὶ ἰδίως τῶν ἡγετικῶν θέσεων.

Ἦτο ἑπόμενον βάσει τῶν ἀνωτέρω νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικός, φθάνων μέχρι καχυποψίας, οὐχὶ ὅμως ἀδικαιολογήτου, ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸ γενικὸν πνεῦμα ποὺ ἐπεκράτει, ὅτι βαίνομεν πρὸς ἀνατρεπτικὸν κίνημα καὶ τὰς διαρκεῖς πληροφορίας περὶ ὑπόπτων συναντήσεων καὶ κινήσεων τῶν παρακολουθουμένων ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν.

Παρ' ὅλα ταῦτα, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἔθεσε τὴν ἀρχὴν ὅτι ἂν ἐξερρηγνύετο κίνημα, θὰ τὸ ἀντιμετώπιζε καὶ θὰ τὸ κατέστελλεν αὐτοπροσώπως, ἡγούμενος τοῦ Στόλου καὶ ἐπιβαίνων τοῦ «Ἀβέρωφ». Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ τοῦ Κονδύλη ἡ νοοτροπία, ἀνάλογος ἦτο.

Ἐθεώρησα ἀναγκαίαν τὴν ἀνωτέρω ἀνασκόπησιν, διὰ νὰ δώσω τὴν εἰκόνα τῆς ἐπικρατούσης καταστάσεως ἐν τῷ Ναυτικῷ, πρὸ τοῦ κινήματος τοῦ 1935.

Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος, ἅμα τῇ ἀναλήψει τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν προσέλαβεν ὡς στενοὺς συνεργάτας του τοὺς τότε πλοιάρχους Ἀλ. Σακελλαρίου, Ἐπ. Καββαδίαν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον, τοὺς Γ. Νικοτσάραν καὶ Πελίαν Ἰωαννίδην. Καὶ τὸν μὲν Ἀλ. Σακελλαρίου ἐτοποθέτησε διοικητὴν τοῦ στολίσκου ἀντιτορπιλλικῶν, τὸν δὲ Ἐπ. Καββαδίαν ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Πρὸς ἐμὲ διέκειτο εὐμενῶς, ἀλλ' ἦτο κάπως ἐπιφυλακτικός. Τοῦτο ἴσως νὰ ὠφείλετο εἰς καταλλήλους εἰσηγήσεις, λόγω ἀντιζηλίας, ἢ εἰς τὸ ὅτι ἤθελεν οἱ συνεργάται του νὰ μὴ εἶναι ναύαρχοι, διὰ νὰ εὑρίσκωνται εἰς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ. Ἴσως, τέλος, διότι δὲν μὲ εὕρισκεν ἀρκετὰ ἀδιάλλακτον διὰ νὰ ἐκκαθαρίσω τὸ Ναυτικόν. Ὁπωσδήποτε, ὅτε ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον μὲ εὗρεν ὑποναύαρχον, ἀρχηγὸν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μοίρας εἰς Πόρον, ὅπου καὶ παρέμενα.

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι παρέμενα διαρκῶς εἰς τὸν Πόρον καὶ δὲν ἠρχόμην εἰς τὰς Ἀθήνας, παρὰ μόνον δι' ὑπηρεσιακὰς ὑποθέσεις, ὡς ἐκ τούτου δὲ δὲν παρηκολούθουν τὰ διατρέχοντα...

«Ὁ στολίσκος δὲν θὰ πάρη οὔτε ἕνα βλῆμα»

ΑΝΑΛΥΩΝ δὲ ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου τὴν κατάστασιν εἰς τὸ Ναυτικὸν προσθέτει:

...Μίαν ἡμέραν ἐκλήθην διὰ νὰ συμμετάσχω εἰς συνεδρίασιν τοῦ Ἀνωτάτου Ναυτικοῦ Συμβουλίου ὁπότε εὑρέθην πρὸ τῆς ἑξῆς ἐκπλήξεως:

Τοῦ συμβουλίου προήδρευεν ὁ ὑπουργὸς Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Εἰς τὸ συμβούλιον ἔλαβε μέρος, προσκληθεὶς ἐπίσης καὶ ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου. Ὁ στολίσκος ἀντιτορπιλλικῶν, τοῦ ὁποίου ἦτο διοικητής, εὑρίσκετο δι' ἀσκήσεις εἰς τὸν Πατραϊκὸν κόλπον. Ἐγνώριζα τὰς σχέσεις των φιλικωτάτας. Ἐν τούτοις, ὅταν ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου εἰσηγήθη τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ στολίσκου διὰ πυρομαχικῶν πρὸς ἐκτέλεσιν πυρῶν εἶδον τὸν ὑπουργὸν ἐξαγριούμενον.

— Ὁ στολίσκος· ἐτόνισε κατηγορηματικῶς καὶ εἰς ἔντονον ὕφος ὁ ὑπουργός, δὲν θὰ πάρη οὔτε ἕνα βλῆμα!

Ἔμεινα κατάπληκτος ἀπὸ τὴν αἰφνιδίαν μεταβολὴν τῆς στάσεως τοῦ ὑπουργοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκείνην τουλάχιστον τὴν στιγμὴν δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐξηγήσω.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἐπεσκέφθην τὸν ὑπουργὸν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἤκουσα ἀπὸ τὸν ἴδιον μὲ ἀκόμη μεγαλυτέραν ἔκπληξιν, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ διαλύσῃ τὸν στολίσκον καὶ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου τὸν διοικητήν του.

Ἡ ἐξήγησις διὰ τὴν στάσιν τοῦ ὑπουργοῦ ἔναντι τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου, μοῦ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Γ. Νικοτσάρα: Ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸν στρατηγὸν Κονδύλην. Τοῦτο καὶ μόνον ἤρκεσε διὰ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ὥστε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ἐμπιστοσύνην, ἀφοῦ τοῦ εἶχε ἀναθέσει τὸν στολίσκον τῶν ἀντιτορπιλλικῶν, νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ αὐθωρεί!

Καὶ ὄντως τὴν ἑπομένην ὁ στολίσκος διελύετο καὶ κατέπλεεν εἰς Ναύτσαθμον τοῦ διοικητοῦ του τεθέντος εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου. Ὁ Ἐπ. Καββαδίας, στενῶς συνδεόμενος μετὰ τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΝ, τεθεὶς ἐπίσης εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου. Τούτους δὲ ἠκολούθησεν ὁ Πελίας Ἰωαννίδης, στενῶς μετ' αὐτῶν συνδεόμενος. Οὕτω παρέμεινεν ὁ μᾶλλον ἐγγὺς τῷ ὑπουργῷ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας, τοποθετημένος ἀνώτερος διοικητὴς ὑποβρυχίων.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ ὑπουργὸς συνεκρότει στόλον ἐκ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἀντιτορπιλλικῶν, δὲν ἐτοποθέτησεν ὅμως ἀρχηγὸν ἀλλὰ τὴν ἀρχηγίαν του ἀνέθεσεν εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τοῦ Ναυστάθμου. Τοῦτο μοῦ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν, διότι ἐνῶ ἐγίνετο λόγος περὶ προπαρασκευαζομένου κινήματος καὶ ἐνῶ ἐλαμβάνοντο διαρκῶς προφυλακτικὰ μέτρα καὶ συνεκροτεῖτο στόλος, οὗτος παρέμενεν οὐσιαστικῶς ἄνευ ἀρχηγοῦ. Καὶ τοῦτο τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν, λόγω τῆς καταστάσεως, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἀρχηγός, ἐπαγρυπνῶν καὶ σπανίως ἀπομακουνόμενος τοῦ στόλου.

Εἶναι φύσει ἀδύνατον ὁ γενικὸς διοικητὴς τοῦ Ναυστάθμου, μὲ τὸν ὄγκον τῆς ἐργασίας ποὺ ἔχει, νὰ ἐπαρκῇ καὶ διὰ τὸν στόλον, ὅταν μάλιστα ἀπειλῆται κίνημα καταλήψεώς του. Ὁ γενικὸς διοικητὴς κατοικοῦσεν εἰς τὸ διοικητήριον τοῦ Ναυστάθμου οἰκογενειακῶς. Ἡ ἐξήγησις εἰς τὴν ἀπορίαν αὐτὴν ἐδόθη μετ' ὀλίγον. Ὁ λόγος τῆς μὴ τοποθετήσεως ἀρχηγοῦ ἦτο ἡ ἔμμονος ἰδέα τοῦ ὑπουργοῦ νὰ καταστείλῃ ὁ ἴδιος τὸ κίνημα, ἐπιβαίνων τοῦ «Ἀβέρωφ», ἀπὸ τὸν Ναύσταθμον καὶ μάλιστα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κατ' ὄνομα ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου καὶ νὰ ἀγκυροβολήσῃ εἰς ὅρμον ἀπ' ὅπου νὰ δύναται ὁ ὑπουργὸς νὰ ἐπιβῇ αὐτοῦ, ἐὰν ἐξεδηλοῦτο κίνημα. Ἡ μεθόρμισις ἐγίνετο ὁσάκις ἡ Ἀσφάλεια μετέδιδεν ἀνησυχητικὰς εἰδήσεις.

Ἡ κατάστασις αὐτή, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἀνησύχησε καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Νικοτσάραν, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐξέφραζε ὅταν ἠρχόμην εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ἀνησυχίας του...

Μὲ τὴν ἰδίαν δὲ σαφήνειαν καὶ ἐπιγραμματικότητα συνεχίζει ὁ ναύαρχος Δ. Οἰκονόμου τὰ ἀνέκδοτα «Ἀπομνημονεύματά» του.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Ἐσεῖς δοκιμάσατε τό Arcosan;

- Ὀδοντόπαστες ὑπάρχουν πολλές
- Ἡ μία πιὸ καλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη
- Προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν τερηδόνα

Ἀλλά!!! Τὰ οὖλα σας:
Ποιὸς τὰ προφυλάσσει: τὸ....

Ἀρκοζάν

- Δὲν εἶναι ὀδοντόπαστα
- Ἂν εἴσθε καπνιστὴς καὶ ἡ νικοτίνη καὶ τὰ πισσέλαια ἔχουν κιτρινίσει τὰ δόντια σας καὶ χαλαρώσει τὰ οὖλα σας, τότε τὸ «Ἀρκοζάν» εἶναι ἡ λύσις.
- Δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα νὰ κάνετε γαργάρα μὲ ἕνα φακελλάκι «Ἀρκοζάν».
- Εἴτε ἔχετε φυσικά, εἴτε τεχνητὰ δόντια.
- Προφυλάσσει ἀπὸ Οὐλίτιδες, Στοματίτιδες, Μολύνσεις. Σφίγγει τὰ οὖλα.
- Τὸ Ἐλβετικὸν φάρμακον ποὺ μόλις ἐκικλοφόρησε σὲ πολλὲς χῶρες τοῦ κόσμου.
- Ἂν δὲν πιστεύετε τοὺς Ἐλβετούς, Ρωτῆστε τὸν Ὀδοντιατρόν σας καὶ Φυσικὰ ἐπισκεφθῆτε τὸ πρῶτο φαρμακεῖο. Τὸ φακελλάκι 2,5 δρχ.

Ἀντ)πεία: ΕΚΡΙΣΤ, Α.Ε. Φάρμακα μόνον Ἐξωτερικοῦ

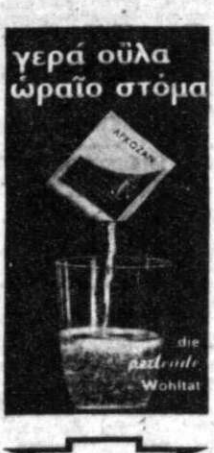

ARCOSAN

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν αγνωστη πλευρα
τῆς σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Οἱ κίνδυνοι τῆς ἀναρχίας καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς Ἐξουσίας

ΔΥΣΑΡΕΣΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

4ον

ΕΙΝΑΙ, πράγματι, ἐπιγραμματικὰ τὰ λόγια τοῦ ἀντιναυάρχου Δημ. Ἀλ. Οἰκονόμου, ποὺ χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του —τὰ ὁποῖα, διὰ πρώτην φοράν, δέκα καὶ περισσότερα χρόνια μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατόν του, ἔρχονται εἰς τὴν δημοσιότητα— καθὼς καὶ εἰς τὰ εἰδικώτερα ἐκεῖνα σημειώματά του τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἡ εἰκὼν διὰ τὴν ὅλην κατάστασιν ποὺ τότε ἐπεκράτει, παρέχεται μὲ πολὺ ἔντονα χρώματα: Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς κυβερνήσεως ὑφίσταντο ἐπικίνδυνοι ἀντιζηλίαι καὶ μία συνεχὴς ἀλληλομαχία. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς «πολεμικοὺς» ὑπουργοὺς ὑπωπτεύετο καὶ ἐφοβεῖτο τὸν ἄλλον. Καὶ τὸ ἀντίθετον! Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων «δυναμικῶν» ἀνδρῶν (τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Κονδύλη καὶ τοῦ ναυάρχου Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου) εὑρίσκετο ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ ἐξισορροπήση τὰς ἀντιθέτους δυνάμεις —καὶ, φυσικά, νὰ φυλαχθῆ καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τοὺς δύο ἐγκαρδίους καὶ ἀσπόνδους συνεργάτας του. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιραν, οἱ ἠσκημένοι εἰς τὰ κινήματα στρατιωτικοὶ παράγοντες, ποὺ «ἀπήλαυον μεγάλου κύρους εἰς τοὺς βενιζελικοὺς (δημοκρατικοὺς) κύκλους, λόγω τῆς ἀναμίξεώς των εἰς τὰς ἀνωμαλίας», ἠμποροῦσαν νὰ ἀλωνίζουν — καὶ νὰ φθάσουν καὶ ἕως τὴν ἁρπαγὴ τοῦ στόλου καὶ ἕως ἄλλα πολλὰ πιθανὰ καὶ ἀπίθανα πράγματα. Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον εἰς τὴν διόλου μακαρίαν ἐκείνην ἐποχήν, «κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στασιάζειν ἀπετέλει προσόν δυνάμενον νὰ ἔχη ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀξιωματικοῦ. Διότι ἐὰν τὰ κινήματα ἐπετύγχανον, οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς αὐτὰ ἀπήλαυον ἰδιαιτέρας εὐνοίας τῶν κυβερνήσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀπετύγχανον, δὲν διέτρεχον, κατὰ κανόνα, κίνδυνον σοβαρῶν κυρώσεων». (Ὦ! Δημοκρατικοί καιροί. Ὦ! Δημοκρατικὰ ἤθη).

Οὐδεμία σοβαρὰ ἐργασία

ΑΥΤΑ τὰ τόσον χαρακτηριστικὰ μνημονεύει ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου εἰς τὰ αὐτοτελῆ σημειώματά του διὰ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ὁλοκληρώνων δὲ τὴν ἱστόρησίν του εἰς τὰ ἀνέκδοτα, ἕως τώρα, «Ἀπομνημονεύματά» του, προσθέτει καὶ τοῦτα:

...Ὁ ὁρίζων ἐν Ἑλλάδι ἤρχισε βολούμενος. Διαδόσεις ἔφερον ὅτι ἐπίκειται κίνημα ὑπὸ τῶν βενιζελικῶν ἀνατρεπτικόν. Ἡ δυσπιστία τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος πρὸς τὸν στρατηγὸν Κονδύλην ηὔξανε πάντοτε, κατ' ἐμὲ ὀφειλομένη εἰς τὸ ὅτι ἔβλεπον αὐτὸν ἐνισχυόμενον, διότι οὗτος ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, διὰ βαθμιαίων μεταβολῶν ἐδημιούργει, εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἀθηνῶν κυρίως, ὄργανον ὑπακοῦον προσωπικῶς εἰς αὐτὸν καὶ ἐξ οὗ ἠρύετο τὴν ἰσχύν του καὶ τὴν ἐπιβολήν του ἐν τῇ κυβερνήσει.

Ἐξ ἄλλου, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος προσεπάθει νὰ δημιουργήση ἀνάλογον θέσιν ἐν τῷ Ναυτικῷ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔχαιρε τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ὅπερ ἐθεώρει αὐτὸν τρόπον τινὰ ὡς τὸν παράγοντα ὅστις θὰ ἀντετίθετο καὶ θὰ ἐξουδετέρωνε τὸν στρατηγὸν Κονδύλην. Οὕτω πως ἐνεφανίζοντο περίεργοι περιπτώσεις. Π.χ. συνεννοήσεις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν μετὰ παλαιῶν συνεργατῶν του τοῦ κινήματος Θεσσαλονίκης 1916, φανατικῶν βενιζελικῶν, οὓς ἐσκόπει νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Κονδύλην. Εἰς μίαν στιγμὴν καθ' ἣν ἐθεωρεῖτο ἐπικείμενον κίνημα Κονδύλη, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατῆλθεν εἰς Ναύσταθμον ἵνα αὐτοπροσώπως διοικήση τὸ Ναυτικόν (τοῦτο συνέβαινε πάντοτε εἰς ἀναλόγους περιστάσεις) ἀξιωματικοὶ δὲ δημοκρατικοὶ καὶ φανατικοὶ βενιζελικοὶ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ναυστάθμου ζητοῦντες νὰ διαπεραιωθῶσιν ἐκεῖ καὶ λέγοντες ὅτι εἶχον ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἐπροξένει κατάπληξιν εἰς τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς καὶ βασιλόφρονας ἀξιωματικοὺς καὶ δυσφορίαν. Τοσούτω δὲ μᾶλλον διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τῶν ἀκραιφνῶν βασιλοφρόνων φρονημάτων τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ του Π. Τσαλδάρη, εἰς ὃν καὶ τὸ κόμμα του, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι κατὰ πολὺ ὀφείλεται ἡ διατήρησις τοῦ φρονήματος τῶν βασιλοφρόνων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστατικῆς καὶ βενιζελικῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐγὼ παρέμενα πάντοτε εἰς Πόρον. Ἔνθα ἡ ἕδρα μου καὶ ἐτηρούμην μακρὰν τῶν σχεδίων καὶ προθέσεων τοῦ ὑπουργοῦ, ὡς μὴ ἀπολαύων τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του καίτοι αἱ σχέσεις μας ἦσαν φιλικαί, διὰ λόγους προερχομένους ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός του. Εἰς Ἀθήνας ἠρχόμην ὁσάκις ἐκαλούμην διὰ συνεδριάσεις τοῦ Ἀνωτάτου Ναυτικοῦ Συμβουλίου οὗ ἤμουν μέλος καὶ δι' ὑπηρεσιακὰ ζητήματα. Ἔβλεπον τὸν ὑπουργὸν καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον καὶ τὴν οἰκίαν του, συνδεόμενος μετ' αὐτοῦ οἰκογενειακῶς.

Μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη δὲν εἶχον οὐδὲ κἂν προσωπικὴν γνωριμίαν. Ἐζήτησε νὰ συναντηθῇ μετ' ἐμοῦ, τοῦτο δὲ καὶ συνέβη κατά τινα ἄφιξίν μου εἰς Ἀθήνας. Ἐπρόκειτο περὶ ἁπλῆς γνωριμίας καὶ ἐπαφῆς χωρὶς νὰ γίνῃ οὐδεμία ἀνταλλαγὴ σκέψεων.

Τὸ συμπέρασμα ἐξ ὅλων αὐτῶν ἦτο ὅτι οὐδεμία ἐργασία ἠδύνατο νὰ γίνῃ πρὸς βελτίωσιν τοῦ κράτους καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἰδοὺ ἓν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα:

Τὸ ζήτημα τῆς ἱδρύσεως ὑπουργείου Ἀεροπορίας εἶχε προκαλέσει τὴν γενικὴν κατακραυγὴν τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς καὶ Θαλάσσης, οὓς ἐστέρησε τῆς ἀεροπορίας των, χωρὶς οὐδεμία αὔξησις τῶν ἀεροπλάνων νὰ ἐπέλθῃ. Ὅτε ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη κυβέρνησις Τσαλδάρη μετὰ τὰς ἐκλογάς, ἐπέμεινα πολὺ παρὰ τῷ ὑπουργῷ νὰ ἀνακινήση τὸ ζήτημα τῆς ὑπαγωγῆς τῆς Ναυτικῆς Ἀεροπορίας εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Ὁ ὑπουργὸς συνεφώνησε μὲ τὰς ἀπόψεις μου καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν συνεκρότησεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τοῦ ὑπουργείου Ἀεροπορίας. ἀποτελουμένην ἐκ 5 ἀντιστρατήγων, 2 ὑποστρατήγων 2 ὑποναυάρχων, 5 πλοιάρχων 1 ὑποστρατήγου ἀεροπορίας καὶ 3 σμηνάρχων, ἧς συμμετέσχον. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν, καθ' ἣν ἐξέθηκα ἐκτενῶς τὰς γνώμας μου, ἐπικαλούμενος τὰ ἰσχύοντα εἰς τὰ μεγάλα κράτη καὶ κηρυσσόμενος ὑπὲρ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ὑπάρξεως Ναυτικῆς Ἀεροπορίας, ὑπαγομένης μόνον εἰς τὸ Ναυτικόν, περὶ οὗ εἶχον δημοσιεύσει μελέτην μου εἰς τὴν «Ναυτικὴν Ἐπιθεώρησιν» καὶ δημοσιογραφήσει, συνετάγη τὸ πρακτικὸν δι' οὗ μὲ 6 μόνον ἀντιφρονοῦντας, οἱ λοιποὶ 12 ἀπεφαίνοντο ὑπὲρ τῆς ἀμέσου καταργήσεως τοῦ ὑπουργείου Ἀεροπορίας. μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Επιτελείου Στρατοῦ. ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀεροπορίας κ.λ. Ἐν τούτοις οὐδὲν ἀπολύτως ἐγένετο, λόγω τοῦ ὅτι ὁ Βενιζέλος ἐθυμώθη διότι αὐτὸς εἶχεν ἱδρύσει τὸ ὑπουργεῖον Αέρος, ἡ δὲ Κυβέρνησις ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἀξίωσίν του περὶ διατηρήσεως τοῦ ὑπουργείου τούτου...

Ὅπως ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου (εἰς τὴν φωτογραφίαν δεξιά τοῦ Γεωργίου Κονδύλη) ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν διά τὴν βαθμιαίαν μεταβολήν εἰς τόν στρατόν τῶν Ἀθηνῶν, ἐδημιούργει «ὄργανον ὑπακοῦον προσωπικῶς εἰς αὐτόν». Πρῶτος ἀριστερά εἰς τὴν φωτογραφίαν ὁ ναύαρχος Ἀλ. Σακελλαρίου, ὁ ὁποῖος μετά τὴν ἰδιαιτέραν συνομιλίαν του μέ τόν Ἀλ. Χατζηκυριάκον «εἶχε καταφανῶς ἐμφάνισιν τεταραγμένου ἀνθρώπου»

Ὁμάδες γιὰ τὴν κατάληψι τῆς ἀρχῆς!

ΣΥΝΕΧΙΖΩΝ ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου ἱστορεῖ:

...Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι αἱ ἀτομικαί μου πεποιθήσεις, παλαιοῦ βασιλόφρονος, διετηροῦντο πάντοτε καὶ οὐδέποτε τὰς ἀπέκρυψα. Τὴν Δημοκρατίαν ἔβλεπον ὡς μὴ δυναμένην νὰ προοδεύση τὸν τόπον, ἀπ' ἐναντίας δὲ φθείρουσαν αὐτόν. Ἀπὸ ἀπόψεως στρατιωτικῆς ὀργανώσεως ἡ κατάστασις ἦτο ἀπελπιστική. Ἐθεώρουν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς χαρακτὴρ δὲν ἀνέχεται εὐκόλως Ἀνώτατον Ἄρχοντα ὁμοιόν του, διότι ἀτυχῶς ἔχει ἔμφυτον τὴν ζηλοτυπίαν. Ληφθήτω δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Δημοκρατία ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς της εἶχε τὴν τύχην νὰ ἔχη ὡς προέδρους πρόσωπα ἀπολαύοντα κύρους, τὸν ναύαρχον Π. Κουντουριώτην καὶ τὸν Α. Ζαΐμην ὄπισθεν δὲ αὐτῶν ἕνα ἰσχυρὸν πολιτικὸν, τὸν Ε. Βενιζέλον. Καὶ ἐτίθετο τὸ ἐρώτημα. ἄνευ αὐτῶν ποῦ θὰ ἔβαινεν ὁ τόπος; Θὰ ἠδύναντο πολιτικοὶ κατωτέρας δυνάμεως νὰ κυβερνήσουν ἢ θὰ παρουσιάζαμεν τὸ θέαμα ἀναρχίας καὶ τῆς δημιουργίας ἑκάστοτε ὁμάδων πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς;

Μὲ τὴν ἔντασιν τῶν διαδόσεων περὶ κινημάτων, ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῶν βενιζελικῶν, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Κονδύλη, συνέβη τὸ προμνησθὲν ἀπρόοπτον. Εἰς μίαν συνεδρίασιν τοῦ Ἀνωτάτου Ναυτικοῦ Συμβουλίου ἀντελήφθην τὴν καταφανῆ ψυχρότητα τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ στολίσκου ἀντιτορπιλλικῶν πλοίαρχον Σακελλαρίου. Ἅμα τῷ πέρατι τοῦ συμβουλίου ὁ ὑπουργὸς Α. Χατζηκυριάκος εἶπε τῷ πλοιάρχῳ Σακελλαρίου νὰ παραμείνῃ, τῶν λοιπῶν μελῶν ἀποχωρησάντων. Δὲν γνωρίζω τί διημείφθη ὅτε ὅμως ἐξῆλθεν ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου εἶχε καταφανῶς ἐμφάνισιν τεταραγμένου ἀνθρώπου. Ὁ στολίσκος ἀντιτορπιλλικῶν εὑρίσκετο εἰς Πατραϊκὸν κόλπον δι' ἀσκήσεις. Ἐν τῷ συμβουλίῳ εἶχε γίνει ὁμιλία περὶ ἐφοδιασμοῦ τῶν πλοίων διὰ πυρομαχικῶν, τῇ αἰτήσει τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου. Ὁ ὑπουργός, ὡς ἐμνημόνευσα, ἀπήντησεν ἀποτόμως καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι πυρομαχικὰ δὲν θὰ δοθῶσι καὶ ὅτι τὰ πλοῖα θὰ κατέπλεον εἰς Ναύσταθμον.

Μετά τινας ἡμέρας ἀνηγγέλλετο διὰ τῶν ἐφημερίδων ἡ διάλυσις τοῦ στολίσκου, τοῦ διοικητοῦ αὐτῶν ἀπαλλασσομένου τῶν καθηκόντων του. Τοῦτο προὐκάλεσε κατάπληξιν καὶ παρέμεινε κεκαλυμμένον μὲ τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου. Ἐλέχθη, ὡς εἶπον, ὅτι ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου προὐκάλεσε τὴν δυσπιστίαν τῆς κυβερνήσεως διότι ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη.

Ἡ σύνθεσις τῶν Ἀνωτάτων Διοικήσεων τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε τό τε ὡς ἑξῆς: Ὑποναύαρχος Π. Δημούλης Γ. ἐπιθεωρητής, ὑποναύαρχος Π. Ρουσσὲν γενικὸς διευθυντὴς Ναυστάθμου, ἐγὼ ἀρχηγὸς Ἐκπαιδευτικῆς Μοίρας πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας ἀνώτερος διοικητὴς Ὑποβρυχίων, πλοίαρχος Χατζηδημητρίου γενικὸς διευθυντὴς ὑπουργείου Ναυτικῶν καὶ πλοίαρχος Ε. Καββαδίας ἀρχηγὸς Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ.

Τὴν ἀπομάκρυσιν τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ στολίσκου ὑπέγραψεν ὁ πλοίαρχος Καββαδίας ὡς ἀρχηγὸς Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, κατόπιν ὅμως ἐζήτησε τὴν ἀπαλλαγήν του ἐκ τῶν καθηκόντων του, ὅπερ ἐγένετο ἀμέσως, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑποναυάρχου Π. Δημούλη.

Μετά τινα χρόνον ὁ ὑπουργὸς συνεκρότησε στόλον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὁποίου ἀνέθεσεν εἰς τὸν γενικὸν διευθυντὴν Πολεμικοῦ Ναυστάθμου ὑποναύαρχον Π. Ρουσσέν, διατηροῦντα ἅμα ἀμφότερα τὰ ἀξιώματα.

Ὁ «Ἀβέρωφ» διετάχθη νὰ καταπλεύση εἰς Ναύσταθμον ἵνα χρησιμεύση ὡς ναυαρχίς, ἀντικατασταθεὶς εἰς Πόρον ὑπὸ τῆς «Ἕλλης» ἐφ' ἧς ὑψώθη τὸ σῆμα μου. Οὐσιαστικῶς ὁ ὑπουργὸς ἤθελεν αὐτοπροσώπως νὰ διοικῇ τὸν στόλον, διότι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ναυστάθμου ἦτο φύσει ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέση καὶ διὰ τὸν στόλον καὶ ἀπησχολεῖτο μὲ τὸν Ναύσταθμον κυρίως ἔνθα καὶ κατώκει...

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀποκαλύπτει εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἕως τώρα ἀπομνημονεύματά του ὁ ἀντιναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Τί συνέβαινε ὅταν ἐφημολογεῖτο κίνημα.— Αἱ μυστικαὶ μεθορμίσεις τοῦ «Ἀβέρωφ». — Ἀποκαρδίωσις ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὸ Ναυτικόν.— «Ψυχοσύνθεσις πολιτευομένου μᾶλλον παρὰ ἀξιωματικοῦ».— Ἕνα διάβημα πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Παναγῆν Τσαλδάρην.— Μυστικαὶ ἐπαφαὶ «μὲ φανατικοὺς βενιζελοδημοκρατικούς».— Σκοπὸς ἡ ὀργάνωσις ἀνατρεπτικοῦ κινήματος.— Διορισμὸς μὲ προθεσμίαν.— Ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἤθελεν ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον.— Μία ἐξαφνικὴ ἐπάνοδος ἐκ τοῦ Πόρου.— Ἡ ἀνανάκτησις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ ναυάρχου Δημ. Οἰκονόμου.— Ἡ ἀγωνιώδης ἀναμονὴ ἑνὸς τηλεφωνήματος.

Ἀνακοίνωσις

Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας προκηρύσσει διαγωνισμὸν διά τὴν εἰσαγωγὴν μαθητῶν εἰς τὰς Σχολὰς Μαθητείας Ἀθηνῶν — Πειραιῶς τῶν κάτωθι εἰδικοτήτων:

1) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Ξυλουργοῦ — Ἐπιπλοποιοῦ, ἡλικίας 14 — 17 ἐτῶν.
2) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Οἰκοδόμου — Ἐλαιοχρωματιστοῦ, ἡλικίας 16 — 18 ἐτῶν.
3) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Τεχνίτου Χυτηρίων ἡλικίας 15 — 18 ἐτῶν.
4) Τριάκοντα (30) μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἰδικότητος Κεραμεικῆς — Ἀγγειοπλαστικῆς — Διακοσμητικῆς ἡλικίας 14 — 18 ἐτῶν.
5) Τριάκοντα πέντε (35) μαθητῶν εἰδικότητος Χρυσοχόου — Ἀσημοποιοῦ — Χαλκουργοῦ καὶ δέκα πέντε (15) εἰδικότητος Ὡρολογοποιοῦ ἡλικίας 15 — 18 ἐτῶν.
6) Τεσσαράκοντα (40) μαθητριῶν εἰδικότητος Κοπτικῆς — Ραπτικῆς γυναικείων ἐνδυμάτων ἡλικίας 14 — 18 ἐτῶν.
7) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Κοπτικῆς — Ραπτικῆς Ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων, ἡλικίας 14 — 18 ἐτῶν.
8) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Κουρέων ἡλικίας 14 — 18 ἐτῶν.
9) Πεντήκοντα (50) μαθητῶν τεχνιτῶν Ναυπηγικῆς Βιομηχανίας διά τὴν Σχολὴν Περάματος, ἡλικίας 15 — 18 ἐτῶν.
10) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Τεχνίτου Ἐπεξεργασίας Μαρμάρου, ἡλικίας 17 — 19 ἐτῶν.

Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῶν ἀνωτέρω Σχολῶν ἔχουν οἱ κεκτημένοι ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου.

Οἱ ὑποψήφιοι διά τάς Σχολάς αὐτάς δέον ὅπως ὑποβάλωσιν αἴτησιν μέχρι τῆς 15)9)67 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας, Δ)νσιν Γ)4, Τμῆμα Μαθητείας Πειραιῶς 40, μετά τῶν δικαιολογητικῶν (ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ Πιστοποιητικὸν γεννήσεως) καὶ παρουσιασθῶσι τὴν 30ήν Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 8 π.μ. εἰς τὴν Σχολὴν Μαθητείας Αὐτοκινήτων, Πουλοπούλου 38 (Θησεῖον), ὅπου θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν πρός ἐξακρίβωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς των καταλληλότητος.

Διά πλείονας πληροφορίας δύνασθε νά ἀπευθυνθῆτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας, Δ)νσιν Γ)4, Τμῆμα Μαθητείας (7ος ὄροφος) Πειραιῶς 40, Ἀθῆναι.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ:

Ο Γεώργιος Κονδύλης δέν ήθελεν επαφήν μέ τόν Αλ. Χατζηκυριάκου

Η ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ

5ον

ΑΥΤΗΝ τήν διάλου ραδίνην εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρέχει εἰς τά ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του, ὁ ἀντιναύαρχος Δημήτριος Αλ. Οἰκονόμου: Τό Λαϊκόν Κόμμα ἐθεώρει τόν Αλέξ. Χατζηκυριάκου ὡς δυνάμενον νά ἀντιταχθῆ καί νά ἐξουδετερώση τόν Γεώργ. Κονδύλην —εἰς μίαν δέ στιγμήν καθ' ἣν ἐθεωρεῖτο ἐπικείμενον κίνημα Κονδύλη, ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν τοῦ ἀντιπάλου δέους) κατήλθεν εἰς Ναύσταθμον ἵνα αὐτοπροσώπως διοικήση τό Ναυτικόν, ἐνῶ δημοκρατικοί καί φανατικοί βενιζελικοί ἐφαντάζοντο ἐν εἰς τήν περιοχήν τοῦ Ναυστάθμου ὡς καί τήν συνοδεύοντά μέ πλοίαρχον, τόν Νικοτσάραν. Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁρθῶς σκεπτόμεθα καί ὅτι εἶπεν ἤδη εἰς τόν ὑπουργόν Ναυτικῶν ὅτι, ὁ πρωθυπουργός ἤτο ὁ συστήσας εἰς τόν ὑπουργόν τῶν Ναυτικῶν τήν ἀπομάκρυνσιν μετά τοῦ Σακελλαρίου διότι ἐθεώρησεν ὅτι θά τόν συστήση καί ναύαρχον. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως ἐπληροφορήθην ἐπίσης ὅτι ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου εὑρίσκετο τοῦτο τόν μέ τό πρός ἐμέ διεδίκασε του, εἰς ἐποχήν μετά τόν ἐκτός ὑπηρεσίας ἀξιωματικόν τοῦ Ναυτικοῦ, τόν φανατικόν βενιζελικόν καί δημοκρατικόν, πρός ὀργάνωσιν ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως.

Οἱ ὑφορκνες ἐυοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ ἰδιὰ ὁ ἀνώτερος διοικητὴς Ὑποδρυσίας πλοιάρχου Γ. Νικοτσόρας ὅστις πληροφόρουσεν τὰς κινήσεις τῶν ἀντιφρονούντων, προέβησαν εἰς διαβιβάσεις πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν περὶ τῆς ἀνάγκης ἀναλήψεως τῆς ἀρχηγίας τοῦ Στόλου ὑπὸ ἀξιωματικοῦ ἀσφαλουμένου ἀποκλειστικὰς μὲ αὐτὸν καὶ ἀσκούντος ἐπιβολὴν ἐπὶ ὅλων τῶν πράγματα ἤτο λίαν ἐπιφαλὴς καὶ ὑποδεέστερον ἐμέ.

Τοῦτο δὲν ἀπεδείχθη τῷ ὑπουργῷ ὅστις εἶχεν ἐρριζωμένην τὴν σκέψιν ὅτι αὐτὸς αὐτὸς θὰ ἦτο καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου. Εἶναι ἀτυχὲς μειονέκτημα νεανικὸν σχεδὸν τῶν ἐκ τοῦ σώματος προερχομένων ὑπουργῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν διαφορὰν μεταξὺ ὑπουργοῦ καὶ ἀρχηγοῦ.

Μετά τινα χρόνον ἤλθεν εἰς τόν Πόρον κατά τήν ἄσκησιν τῶν ὑποβρυχίων, ὁ Γ. Νικοτσόρας. Οὗτος παρηκολούθει διακόπτα τάς κινήσεις τῶν ἀποτόκτων ἀσκουμένων καί τάς ἐπισφάς των κατά τάς πληροφορίας τῆς Ἀσφαλείας καί ἐκ τῆς στενῆς ἐποφῆς του μετά τοῦ ὑπουργοῦ, ἐνῶ παρέμενε διαρκῶς εἰς Πόρον, ὅπου ἡ θέσις μου. Αἱ μέταις πληροφορίαι τάς ὁποίας εἶχον ἤσαν ὅσαι τό ὑπουργεῖον μοί παρεῖνεν ἐκ τῆς τῆς Ἀσφαλείας καί ἀπό τά διάφορα μέτρα πού διετάσσοντο ἀπό τό Ναυπλιακόν. Εἰς τάς Ἀθήνας ἀργόμην σπάνιον ἐκολούμην μόνον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πόρος εἶχε ἀποτελέσει τόπον ἐκτοπίσεως τῶν ἀνεπιθυμήτων ἢ ὑπόπτων ἀντιδράσεως στελεχῶν τοῦ Ναυτικοῦ καί ἡ ἐποχή αὐτή ἐπρεπε νά εἶναι ἐντατικωτέρα.

Ὅταν τήν ἑπομένην ἀφίχθην εἰς τάς Ἀθήνας εὑρέθη μέ τόν Νικοτσάραν ἐξαιρετικά ἀνησυχον διά τήν κατάστασιν, ὅπως δέ μοῦ εἶπεν, ἔκρινε ἀπαραίτητον ἀνάγκην ὅτι ἔπρεπε νά τοποθετηθῆ ἀρχηγός εἰς τόν Στόλον, τόν ὁποῖον ἐπρεπε δέ μέ τήν ἐντιμότητα τῶν ἀπαιτουμένων μέτρα, διότι ὁλόκληρη ἡ πληροφορία ἐπιστεύετο εἰς τό ὅτι ἐπρεπε νά ἐπαναστατικόν κίνημα πρός κατάληψιν τοῦ Στόλου. Καί ἐπειδή ἡ πόλις δέν ἐπραγματοποιεῖτο, αὐτός δέν θά ἠδυνατό νά φέρη τήν εὐθύνην τῆς ἐξαφανίσεως τῆς ὅπ' αὐτόν Ἀνωτέρας Διοικήσεως Ὑποδρυσίων καί θά ἐζητεῖ νά ἀποφορήσεν ὅτι εἰσηγήθη εἰς τόν ὑπουργόν ὅτι ἐπεβολλάτο ἡ τοποθέτησίς μου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου, ἀπέμενε δέ μέ τήν ἐντιμότητα τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων.

Οὕτως μετά τινας ἡμέρας, ἐλεεδόθη διαταγή δι' ἧς ἐτοποθετούμην ἀρχηγός τοῦ Στόλου τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ Ναυστάθμου ἀπαλλασσομένου καί τεριοριζομένου μόνην εἰς τά καθήκοντα τοῦ Ναυστάθμου.

Εἰς τήν διαταγήν καθωρίζετο, ὅμως, ὅτι ἡ ἀρχηγία τοῦ Στόλου θά ἀνελαμβανα μετά εἰκοσαημέρου.

Ἤλθον τότε εἰς Ἀθήνας καί ἐπεσκέφθην τόν ὑπουργόν. Δικαιολογῶν τήν 20ήμερον ἀναβολήν τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων μου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου, ὁ Αλ. Χατζηκυριάκου μοῦ ἀνεκοίνωσε ὅτι ὁ Στόλος ἐπροκειτο νά ἐκτελέση κάποιαν ἄσκησιν, τήν ὁποίαν εἶχε προσαποκαλέσει ὁ ἀποτελεσματικός κύριος μου καί θά ἔλεγε τήν 10ην Μαΐου.

Ἐκάλεσα ἀμέσως τόν φονεῦ-θέντα κατόπιν αἰτήσεώς του ἀντιπλοίαρχον Σιῶκον καί τόν ἐπρότεινα νά ἀναλάβη τά καθήκοντα τοῦ ἀρχεπιτελάρχου τοῦ Στόλου. Δέν ἐπρόκειτο ἀκόμη νά ἀναλάβω τά καθήκοντα τοῦ ὑπουργοῦ, λόγω τῶν διτλῶν καθηκόντων τοῦ ὑπουργοῦ τοιούτου, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐπρεπε, ἦτο ἐγκαταστημένος μονίμως εἰς τό διοικητήριον τοῦ Ναυστάθμου...

Ὁ Γ. Κονδύλης δέν ἤθελεν ἐπαφήν!

ΑΥΤΑ —κατά τά ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀντιναύαρχου Δημ. Οἰκονόμου— συνέβαινον εἰς τόν πολεμικόν Ναυτικόν μέχρις ὅτου ἐφθασεν ἡ 1η Μαρτίου 1935.

Ἰδού δέ τί ὁ Ἴδιος ἱστορεῖ διά τήν μοιραίαν ἐκείνην ἡμέραν:

... Κατά τινα ὥραν ἐντάλος σύμπτωσιν τήν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἠρχόμην ἐκ Πόρου εἰς Ἀθήνας ἀπτεζάνων τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου τῆς γραμμῆς. Ἐφθασα, ὡς συνηθῶς περί τήν 1.30 μ.μ. καί κατέληξα εἰς τήν οἰκίαν μου ἐν Ψυχικῷ περί τάς 2.30 μ.μ. Τό ὑπουργεῖον ἤγνοει τήν ἄφιξίν μου. Ἔπρεπε νά προσέξω ὅτι τήν ἐποχήν ἐκείνην τό Ψυχικόν δέν εἶχεν ἀκόμη τηλεφωνικόν δίκτυον.

Ἀνεπαύθην καί ἀρνά τό ἐσπέρας μετέβην πρός ἐπίσκεψιν εἰς φίλην μου ἐν Ψυχικῷ οἰκίαν, προσπαθῶν ἐπισταθῶς ὅστις μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἶχεν ἐκραγῆ ἐπαναστατικόν κίνημα, ὅτι ἐπιτυχές καί ἐπικρατοῦσαι ἐκ τοῦ Λυκαβητοῦ. Ἠκούσθη πυροβολισμοί εἰς τάς Α. Θήκας διαφόρων διευθύνσεων καί ὅτι ἔλεγετο ὅτι εἶς κατελήφθη ὁ Ναύσταθμος.

Κατόπι ἦλθεν μου ὅτι εἰς Πόρον, ἄνευ οὐδενός διαταγμοῦ, χωρίς κἀν νά διελθῶ ἐκ τῆς οἰκίας μου, ὁ ὑπουργός ταθῆμασίαν καί μάλιστα ἀσκεπτος. Ἐσπευσα δι' αὐτοκινήτου εἰς Ἀθήνας εἰς ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Ἐφθασα ἐκεῖ περί ὥραν 8.30' καί εἰσῆλθον ἀπ' εὐθείας εἰς τό γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ, τόν ὁποῖον ἤτο πλήρες ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ Λυκαβητοῦ, ἡκούσθη προφωνήσεις εἰς τάς Α. Θήκας διαφόρων διευθύνσεων καί ὅτι ἔλεγετο ὅτι εἶς κατελήφθη ὁ Ναύσταθμος.

Κατόπι ἦλθεν μου ὅτι εἰς Πόρον, ἄνευ οὐδενός διαταγμοῦ, χωρίς κἀν νά διελθῶ ἐκ τῆς οἰκίας μου, ὁ ὑπουργός ταθῆμασίαν καί μάλιστα ἀσκεπτος. Ἐσπευσα δι' αὐτοκινήτου εἰς Ἀθήνας εἰς ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Ἐφθασα ἐκεῖ περί ὥραν 8.30' καί εἰσῆλθον ἀπ' εὐθείας εἰς τό γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ, τόν ὁποῖον ἤτο πλήρες ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ Λυκαβητοῦ. Ἠ

Με απόρρητα κείμενα και απευθείας μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΜΙΑΣ ΠΥΡΟΒΟΛΑΡΧΙΑΣ

'Ο ναύαρχος Δ. Οικονόμου έκκινεί διά τό Πέραμα

ΤΙ ΕΓΙΝΕ ΕΙΣ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

6ον

ΔΙΑ νά άποφευχθῆ, λοιπόν, ἡ ἀρ-παγή τοῦ «Ἀδερφοῦ» (ὅταν τά ἐκδιατοτε φημολογούμενα κινήματα ἐφέροντο ὡς μέλλοντα νά ἐκ-παγοῦν ἀπό στιγμῆς εἰς στιγμήν), τό Ἱστορικόν θωρηκτόν μεθωρμί-ζετο εἰς μυστικότητι εἰς ὅρμον τοῦ Περανιωλοῦ, χωρίς κάν νά εἰ-δοποιηθῆ οὐδ' αὐτός ὁ ἀρχηγός τοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου καί τό σῆμα ὑπεστέλλετο! Καί τοῦτο, διότι ὁ ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυ-ριάκος ἐπεδύετο νά ἠγηθῆ αὐτο-προσώπως τῆς τυχόν δυναμικῆς ἐνεργείας, ποῦ θά ἀπητεῖτο διά τήν καταστολήν τῆς ἀναιεμομε-

'Ο ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου (ἀριστερά) εἰς τήν πρώτην σειράν) ἐκίνησεν ἐκ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ἀπό κεφαλῆς τῆς συρο-βολαρίας, διά τό Πέραμα. Εἰς τήν ὁδόν Κοραῆ παρέλαβε μετ' αὐτοῦ καί τόν ὑπουργόν τῶν Ναυτικῶν ναύαρχον Ἀλέξ. Χατζηκυριάκον (παραπλεύρως) μετ' τό ἀπογείωσιν). ἐνῶ ὁ πρωθυπουργός Παν. Τσαλ-δάρης (δεξιά), παρέμεινε πλησίον τοῦ Γ. Κονδύλη. Εἰς τό ἄκρον δεξιά ὁ Ἰωάννης Ράλλης

νης ἀντασρίας. Ὅταν δωως ὁ ἀρ χηγός τῆς ἐκπαιδευτικῆς μοίρας, ὁ ὁποῖος εὑρέθη συμπτωματικῶς εἰς τόν Ἀθηνῶν ἐπιπλέων, εἰς τάς 8.30 τῆ πρωΐ τῆς 1ης Μαρτίου 1935 εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Ναυ τικῶν, εὗρε τόν Ἀλ. Χατζηκυριά-κον ἐφρδον καί μέ ὄφος ἐξηγρια-μένον πρό τοῦ γραφείου τους! Ἀγανακτημένος δέ ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν ἐπιεν εἰς τόν ὑπο-ναύαρχον, ὁ ὁποῖος ἐπτρόκειτο, μετά εἰκοσαημέρου νέα ἀναλάβη τήν ὀργνίωσιν τοῦ στόλου, ὅτι ἀπτό τῆς ἀφίξεώς του εἰς τό ὑ-πουργεῖον, ἐζήτει (ὁ Ἀλ. Χατζη-κυριάκος) νά ἐπικοινωνήση μέ τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τῶν ρίς νά τό καταρδώνῃ.. Τότε ὁ Δημ. Οἰκονόμου, σκεφθείς ὅτι ἐ-Κονδύλης δέν ἠθελεν ἐπαφήν μέ-τα τοῦ Χατζηκυριάκου, ἐπρότει-νε νά μεταβῆ ὁ ἴδιος εἰς τό ὑ-πουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διά ἐνα ἐνεργήση δεόντως», καί ἀπό ἐκεῖ νά τηλεφωνήση σχετικώς εἰς τόν προϊστάμενόν του.

«Ἐσπευσα, ἱστορεῖ εἰς τάς ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του ὁ ἀντιναύαρχος Δημ. Ἀλ. Οἰ-κονόμου, εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐπει ἐφρέβην ἐ-νάντιον τριπλῆς σειρᾶς ἐνόπλων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν στρέ-βατιάνας νά ἀπαγορεύσουν πᾶ-σαν εἴσοδον ἀπεν εἰδικῆς ἀδεί-ας. Ὅπως δέ ἤμαι μέ τοιαύτη-ην πειδολήν μέ ἐσταμάτησαν διά νά συνεννοηθοῦν μέ τόν ὑ-πουργόν.

Εἰς τό γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονό-μου συνεχίζει:

Τελικῶς κατώρθωσα νά εἰσέλθω κατά τάς 10 μ.μ. εἰς τό γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ ὅ-που εὑρίσκοντο ὁ πρωθυπουργός Π. Τσαλδάρης καί τρεῖς ἀπό τούς ὑπουργούς, ὁ ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν ἦτο τό κατασκεύασμένος, Ἀντιθέτως, ὁ Κονδύλης, ὁ ὁποῖος ὁ-ρκεῖτο τό γκαρσόν, ἀφ' ὅτου ἐ-σ

Με ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΩΣ ΕΥΡΕΘΗΣΑΝ ΤΑ ΠΥΡΟΒΟΛΑ

Χωρὶς ἐπικρουστῆρας καὶ χωρὶς ὁμοχειρίας!

«ΗΤΑΝ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΤΕΝΤΩΣΗΣ ΤΟ ΣΧΟΙΝΙ:»

7ον

ΟΥΤΕ τὸ ὄνομα κἀν τοῦ Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου ἐτόλμησε νὰ ἐκστομίση ἐμπρὸς εἰς τὸν Γεώργιον Κονδύλην ὁ ναύαρχος Δημήτριος Ἀλ. Οἰκονόμου; ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του ἀποκαλύπτει: «Αἱ ἐρωτήσεις ποὺ μοῦ ἀπηύθυνεν (ὁ Γ. Κονδύλης), ὅταν τοῦ ἐζήτησα νὰ μοῦ χορηγήση τὰς πυροβολαρχίας, καὶ τὸ ἐρευνητικὸν βλέμμα, μὲ τὸ ὁποῖον μὲ ἠτένιζε, μὲ ἔκαμαν νὰ ἐννοήσω ὅτι, ἐὰν ἐπρόφερα τὸ ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, θὰ ἦτο ἀμφίβολον ἐὰν θὰ τὰς διέθετε»! Καὶ ἔτσι, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τόσας ὥρας, ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία, ποὺ εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ Γουδὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας Τσέλλος, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δ. Οἰκονόμου, ἡ συνάντησις τούτου μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ἐγένετο «ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ» εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Πανεπιστημίου (σήμερον Ἐλ. Βενιζέλου) καὶ Κοραῆ. Τότε δὲ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἐδήλωσεν ὅτι «θὰ κτυπήση στὸ ψαχνό»! Τέλος, καὶ ἀφοῦ ἡ πυροβολαρχία ἐτάχθη ἐπ' ὀλίγον «πρὸς βολήν», πρὸ τῆς ἐναντι τῆς Ψυτταλείας παλαιᾶς πυριτιδαποθήκης, συνεχίσθη ἡ πορεία πρὸς τὸ Πέραμα.

... Διέταξα καὶ πάλιν τὴν ζεῦξιν τῆς πυροβολαρχίας. Ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Δ. Οἰκονόμου, καὶ τὴν ἐκ νέου ἐκείνησιν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφθασεν ὁ δημοσιογράφος Γεώργιος Βλάχος, στενῶς συνδεόμενος μὲ τὸν πρωθυπουργὸν Παναγῆν Τσαλδάρην καὶ τὴν κυβέρνησίν του, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ τότε πλοιάρχου Ἀλεξ. Σακελλαρίου. Ἐπλησίασε (ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου) τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἤρχετο ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὅτι ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσίν του διὰ νὰ τὸν χρησιμοποιήση διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος.

Ἀντηλλάγησαν μερικαὶ ψυχραὶ φράσεις μεταξύ των, ἀκολούθως δὲ ὁ Γεώργιος Βλάχος ἀνεχώρησε μὲ τὸ αὐτοκίνητόν του ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας.

Σχετικῶς μὲ τὰς «ψυχρὰς φράσεις» ποὺ μνημονεύει ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου εἰς ἄλλην ἔκθεσιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρονται αὐτά:

... Τὴν ὥραν ταύτην ἐγένετο καὶ ἡ συνάντησις τῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου καὶ Ἀλ. Σακελλαρίου, καθ' ἣν μεταξὺ τῶν ἄλλων διεξήχθη — κατ' ἀφήγησιν τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου — καὶ ἡ ἀκόλουθος στιχομυθία:

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ: Ἦταν, ἀνάγκη νὰ τεντώσης τὸ σχοινί; Σοῦ ἔδωσα τὸ χέρι πολλὲς φορὲς καὶ σὺ δὲν γύρισες νὰ μὲ κοιτάξης.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ: (Σημ. γράφοντος, ὁ ὁποῖος, καθὼς θὰ ἰδοῦμε περαιτέρω, ἐκράτει ἤδη εἰς χεῖρας τοῦ ἕνα πολύτιμον δι' ἐκεῖνον «χαρτάκι»: Κύριε ὑπουργέ. Ἐδῶ κλαίει ἡ ψυχή μας γι' αὐτὰ ποὺ γίνονται. Τὰ προσωπικά μας θὰ κοιτάξουμε τώρα:

Τὴν στιγμὴν δὲ ἀκριβῶς ἐκείνην ἐθεάθη ἐρχομένη ἐκ ναυστάθμου μὲ ἕνα ἐρυθρὸν φῶς ἀνημμένον μία ἀτμάκατος, ἥτις καὶ ὅταν ἐπλησίασεν ἐβλήθη διὰ πολυβόλων καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ. Ἦτο ἡ ἀτμάκατος, ἡ ὁποία ἤρχετο διὰ νὰ παραλάβη τὸν χειρουργὸν ὑποπλοίαρχον ἰατρὸν Παπαδημητρίου καὶ διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῷ Περάματι εὑρισκόμενοι, ἐκ παρεξηγήσεως, δὲν εἶχον εἰδοποιηθῇ ἐκ τοῦ ὑπουργείου'...

Χωρὶς ἐπικρουστῆρας

ΙΔΟΥ ὅμως καὶ πάλιν ἡ συνέχεια τῶν ἀνεκδότων ἀπομνημονευμάτων τοῦ ναυάρχου Δημ. Οἰκονόμου:

... Ἐφθάσαμεν εἰς Πέραμα ἄνευ ἐπεισοδίου τινός. Εἰς τοὺς συνοικισμούς, παρὰ τὴν πίπτουσαν βροχὴν καὶ τὸ προκεχωρημένον τῆς ὥρας, πολλοὶ παρηκολούθησαν τὴν διάβασίν μας οὐδεὶς ὅμως ἐκινήθη διὰ νὰ μᾶς παρεμποδίση. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Πέραμα, προσῆλθον οἱ τότε ἀντιπλοίαρχος Κορτέσης καὶ ὑποπλοίαρχος Μπαλτατζῆς, ποὺ εἶχον τὸ θάρρος, ἅμα τῇ καταλήψει τοῦ ναυστάθμου, νὰ διαπεραιωθοῦν ἀπὸ τὸν Σκαραμαγκᾶν εἰς τὴν νῆσον Λέρον, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἀποθήκη πυρομαχικῶν, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τί ἐγίνετο εἰς τὸν ναύσταθμον. Μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι εἶχον καταληφθῇ πλοῖα, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ποῖα, καὶ ὅτι ἐγίνετο ἐν σπουδῇ παραλαβὴ πυρομαχικῶν ἐκ Λέρου.

Διέταξα τὸν ταγματάρχην νὰ ταχθῇ ἡ πυροβολαρχία ἐπὶ τοῦ λόφου ἔναντι τοῦ ναυστάθμου, ἐνῶ ὁ ὑπουργὸς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του εἰσῆλθον εἰς ἕνα καφενεῖον διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν.

Ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ λόφου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑποπλοιάρχου Μπαλτατζῆ. Ὁ ναύσταθμος ἦτο κατάφωτος, καθὼς καὶ τὰ πλοῖα, καὶ μὲ τοὺς προβολεῖς των ἐρευνοῦσαν τὰ περίξ. Διέταξα τὸν ταγματάρχην νὰ γίνη βολὴ βλημάτων πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ διοικητηρίου τοῦ Ναυστάθμου καὶ τοῦ «Ἀβέρωφ». Σκοπός μου ἦτο νὰ δώσω εἰς τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι τὸ Κράτος δὲν κατελύθη καὶ ὅτι τοὺς ἀντιμετωπίζει.

Ἐδῶ πρέπει νὰ προσθέσω χαρακτηριστικῶς ὅτι κατὰ τὴν πορείαν μας πρὸς τὸ Πέραμα ὁ λοχαγὸς διοικητὴς τῆς πυροβολαρχίας καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν ὑπολοχαγὸς μὲ ἠρώτησαν ἐὰν θὰ βάλωμεν κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἐὰν τὸ θωρηκτὸν θὰ ἀπαντοῦσεν εἰς τὰ πυρά. Αἱ ἁπλοῖ καὶ αὐταὶ ἐρωτήσεις, ὅπως ἀντελήφθην κατόπιν, εἶχον τὸν σκοπόν των. Τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀκόλουθον περιστατικόν, χαρακτηριστικώτατον τῆς ἐπικρατούσης καταστάσεως.

Εἶχαν περάσει 10 λεπτὰ ἀπὸ τῆς στιγμῆς πο ὑδιέταξα βολὴν κατὰ τοῦ ναυστάθμου, χωρὶς ἡ διαταγή μου νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἐζήτησα νὰ πληροφορηθῷ τὸν λόγον τῆς καθυστερήσεως. Καὶ ἤκουσα ἀπὸ τὸν ταγματάρχην καὶ τὸν λοχαγόν, οἱ ὁποῖοι προσῆλθον ἐνώπιόν μου, ὅτι... δὲν εἶχον ὑπ' ὄψιν των τότε ποὺ διετάχθησαν νὰ ἀναχωρήσουν ἐσπευσμένως ἀπὸ τοὺς στρατῶνας των πῶς θὰ ἐξετέλει ἡ πυροβολαρχία βολὴν καὶ ἐλησμόνησαν νὰ παραλάβουν τοὺς ἐπικρουστῆρας τῶν πυροβόλων! Καὶ ἐζήτησαν νὰ σταλῇ αὐτοκίνητον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τοὺς παραλάβη!

Ἡ δικαιολογία ἦτο πολὺ χονδροειδής. Ἀπέπεμψα τὸν λοχαγόν, ἀφοῦ τὸν παρετήρησα βριμύτατα. Βραδύτερον ὑπέβαλα μήνυσιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ Κονδύλης ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ συνέχειαν εἰς τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος....

Οἱ ἐπαναστάται βάλλονται

Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ τῶν ἐπικρουστήρων, ἡ ὁποία καθίστα τὰ πυροβόλα ἄχρηστα, προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ναυάρχου Δημ. Οἰκονόμου.

... Κατηρχόμην πρὸς τὸ Πέραμα ἀγανακτημένος, ἱστορεῖ ὁ ἴδιος, ὅταν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ προβολέως τοῦ Ναυστάθμου διέκρινα ὑποβρύχιον ἠγκυροβολημένον παρὰ τὸν μικρὸν δίαυλον τοῦ Περάματος.

Ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν κατέφθανεν ἡ Ἱππήλατος πεδινὴ πυροβολαρχία.

Διέταξα ἀμέσως νὰ ταχθῇ αὕτη πρὸς πυροβόλησιν εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκετο ἐντὸς τῶν οἰκίσκων τοῦ Περάματος μὲ κατεύθυνσιν τὸ ὑποβρύχιον καὶ τὸν δίαυλον πρὸς τὸν Ναύσταθμον. Ταυτοχρόνως εἶδον πλοῖον κατάφωτον, πλέον ἐκ Ναυστάθμου πρὸς τὸν δίαυλον.

Μόλις ἡ πυροβολαρχία ἀπεζεύχθη καὶ ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν, διέταξα βολὴν πρὸς τὸ ἠγκυροβολημένον ὑποβρύχιον, μετὰ τὴν ὁποίαν εἴδομεν τοῦτο ἀμέσως ἀποπλέον καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὸν Ναύσταθμον. Ἅμα τῇ βολῇ τὸ ἐκπλέον πλοῖον ἐκ Ναυστάθμου ἔσβησεν ἀμέσως τὰ φῶτα καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν δίαυλον, ὅπου ὅταν ἔφθασεν ἀνεγνωρίσθη ὡς τύπου «Ὕδρα». Ἦσαν τὰ «Ψαρά». Διέταξα «πῦρ» καὶ κατόπιν «πῦρ ταχύ», πρὸς τὴν διεύθυνσίν του. Ἐβλήθησαν τρεῖς βολαὶ κατ' αὐτοῦ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀπήντησε.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ποὺ διέτασσα βολήν, οὐδεὶς ἀπολύτως ἕτερος εὑρίσκετο πλησίον μου, οὐδ' ἐπεκοινώνησα μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ. Ἐνθυμοῦμαι μόνον τὸν πλοίαρχον Γ. Νικοτσάραν, ὅστις μετὰ τὴν βολὴν ἦλθε πλησίον μου. Οὗτος ὡς καὶ ὁ Ἐπ. Καββαδίας εἶχον ἔλθει πρὸ ὀλίγης ὥρας εἰς Πέραμα. Ὁ Γ. Νικοτσάρας εὑρέθη ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας του τῶν ὑποβρυχίων καὶ ἐπληροφορήθη ἀργὰ τὸ κίνημα ἐκ τῶν βολῶν τοῦ Λυκαβηττοῦ, ὁπότε ἔσπευσεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ κεντρικοῦ λιμενάρχου Πειραιῶς μετέβησαν εἰς Πειραιᾶ, διὰ νὰ προσπαθήσωσι νὰ ρυμουλκήσουν ἐμπορικὸν πλοῖον εἰς τὸν δίαυλον τοῦ Ναυστάθμου, ὅπου καὶ νὰ τὸ βυθίσουν, διὰ νὰ τὸν φράξουν καὶ νὰ παρακωλύσουν τὸν ἔκπλουν τῶν ἐπαναστατημένων πλοίων, ὅπερ ὅμως δὲν ἐπετεύχθη.

Ἐπηκολούθησαν οἱ ἔκπλοι τῶν ἐπαναστατημένων πλοίων μὲ ἐσβεσμένα φῶτα. Τελευταῖος ἐξέπλευσεν ὁ «Ἀβέρωφ». Καθ' ὅλων τῶν πλοίων, ὅταν διήρχοντο διὰ τοῦ διαύλου, διέτασσα βολήν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ βολὴ ἐγίνετο ἄνευ οὐδενὸς δεδομένου, λόγῳ τοῦ σκότους.

Ὅπως ἀνέφερα καὶ ἀνωτέρω, ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιέφερε κυρίως ὡς εἶχον τὰ πράγματα, ἦτο νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ ἐπαναστάται ὅτι τὸ Κράτος λαμβάνει μέτρα ἐναντίον των καὶ νὰ ἀσκηθῇ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν πληρωμάτων, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν ἐπαναστατῶν....

«Εὑρέθησαν ἄνευ ὁμοχειριῶν»!

ΠΡΟΣΘΕΤΕΙ δὲ ὁ ἀντιναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου καὶ αὐτά:

... Τὰ ἐπαναστατημένα πλοῖα ἐδέχοντο τὰς βολὰς ὅτε διήρχοντο τὸν δίαυλον χωρὶς νὰ ἀπαντοῦν. Μόνον ὁ «Ἀβέρωφ», ὅτε εἶχε διέλθει τὸν δίαυλον καὶ εὑρίσκετο μακρὰν πλέον αὐτοῦ πρὸς τὸ Κερατσίνι, ἔβαλε μίαν μόνον βολὴν καὶ οὐχὶ δύο ὁμοβροντίας, ὡς ἐσφαλμένως ἔχει ἱστορήσει ὁ ναύαρχος Ἰω. Δεμέστιχας, διὰ τοῦ πρυμναίου ταχυβόλου τοῦ μεσοστέγου τοῦ σκάφους καὶ τὴν ὁποίαν ἔβαλεν ὁ κελευστὴς πυροβολητὴς Τριγυράκης, ὡς διεπιστώθη κατὰ τὴν δίκην. Καὶ αὕτη ὅμως ἐρρίφθη ἄνευ σκοποῦ, διότι οὐδαμοῦ ἐφάνη ἡ πτῶσις τοῦ βλήματος, ὡς καὶ τοῦτο κατετέθη κατὰ τὴν δίκην, καὶ ἦτο ἀπάντησις εἰς τὰς προηγηθείσας βολὰς τῆς πυροβολαρχίας, ὅτε διέπλεον τὸν δίαυλον. Συνεπῶς, λανθασμένως ἱστορήθη ὅτι ἐκ τῶν ὁμοβροντιῶν τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐσίγησεν ἀμέσως ἡ πυροβολαρχία, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι δὲν ἔβαλε πλέον.

Μετὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν ἐπαναστατημένων πλοίων ἐπῆγα εἰς τὸ καφενεῖον, ἔνθα εὑρίσκοντο ὁ ὑπουργὸς καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοί, καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀναμείνωμεν νὰ ἐξημερώσῃ, διὰ νὰ διαπεραιωθῶμεν εἰς Ναύσταθμον, τοῦ ὁποίου τὴν κατάστασιν ἠγνοοῦμεν τελείως.

Θὰ ἦτο παράλειψις, ἐφ' ὅσον διηγοῦμαι λεπτομερῶς τὰ συμβάντα, νὰ μὴ προσθέσω ὅτι ὅταν διέταξα τὴν πρώτην βολὴν κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου, τὰ πυροβόλα, ἐνῶ μόλις αἱ ὁμοχειρίαι των τὰ εἶχον τάξει πρὸς βολήν, εὑρέθησαν ἄνευ ὁμοχειριῶν, αἵτινες ἐξηφανίσθησαν αὐτομάτως, οὐδὲ εἶδον τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς πυροβολαρχίας νὰ μοῦ ἀναφέρουν τι. Εἰς δὲ τὸ ἔντονον πρόσταγμά μου, «πῦρ» καὶ ἐν συνεχείᾳ «πῦρ ταχύ», μόνον εἰς δεκανεὺς καὶ εἰς στρατιώτης ἐγέμισαν τὸ πυροβόλον καὶ ἔβαλον. Μετ' ἀρκετὰς δὲ βολὰς συνήχθησαν καὶ οἱ λοιποὶ πυροβολητὰι καὶ ἔλαβον τὴν θέσιν των παρὰ τὰ πυροβόλα των.

Εἶμαι βέβαιος καὶ συνάγω τοῦτο ἐκ τῶν καταθέσεων κατὰ τὴν δίκην ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν καταληφθέντων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν πλοίων ἀνάλογος νοοτροπία θὰ ἐπεκράτει. Ἀσφαλῶς καὶ οἱ ἐπαναστάται δὲν εἶχον αἰσθήματα ἀνθρωποφάγων διὰ νὰ ἐπιζητοῦν τὸν θάνατον τῶν ἀντιπάλων των, ἀλλά, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι εἶχον, δὲν θὰ εὕρισκον προθύμους τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ τὰ πληρώματα τῶν καταληφθέντων πλοίων. Ἀπόδειξις ὅτι ἡ μοναδικὴ βολὴ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐμπίστου ἀκολούθου τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

·ΜΙΚΡΑΙ ΑΓ

πωλήσεις ἀμινήτων

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ εὐκαιρίας φαιδρία δων 81 Κυψέλη πλατεῖα, ἑτοιμοπαράδοτα ἄνευ θυρωροῦ, ὑμιυπόγειον, ἐλεύθερη μεγάλη αὐλή. 140.000, ὄροφοι, αὐλή 170—180. Τηλ. 526.287. 1748

ΚΑΛΛΙΘΕΑ διαμερίσματα ὑπὸ κατασκευὴ τοῦ 1 δωμ. 130.000 τῶν 2 δωματίων ἀπὸ 180—220.000, τῶν 3 δωματίων ἀπὸ 280—320.000 τῶν 4 δωματίων 370—400.000 παράδοσις 18 μῆνες παρέχονται εὐκολίαι πληρωμῆς. Σχέδια πληροφορίαι Σοφοκλέους 5 Κρητικός. Τηλέφωνον 318.487 1716

ΚΕΝΤΡΙΚΑ γραφεῖα μισθωμένα εἰς σοβαρὰς ἑταιρίας μὲ εἰσόδ. 80)ο. Ἐπίσης Καταστήματα μισθωμένα καὶ ὑπὸ κατασκευή. ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΗ Σοφοκλέους 5 τηλ. 318.487. 1718

Β. ΣΟΦΙΑΣ ἔναντι Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας 3ος ὄροφος γωνία 6 δωμ. κ.λ.π., ἐπιφ. 146 μ2 1.000.000 καθαρά. ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΗ Σοφοκλέους 5 τηλ. 318.487. 1719

ΚΟΛΩΝΑΚΙ ἐπὶ Ἀναγνωστοπούλου διαμέρισμα τρίτος ὄροφος 5 δωματίων κ.λ.π. ἐπιφ. 135 Μ2 1.100.000 καθαρά. ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΗ Σοφοκλέους 5. Τηλ. 318.487. 1713

ΕΡΜΟΥ ἐντὸς στοᾶς κατάστημα μισθωμένο 11 Μ2, ἐπιφαν. εἰσοδ. διὰ 3 ἔτη. 8.000 τὸν μῆνα 1.350.000. ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΗ Σοφοκλέους 5. Τηλ.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Ὁ Οἰκοδομικὸς καὶ Οἰκοπεδικὸς Συνεταιρισμὸς Ἑνώσεως Πρατηριούχων Γάλακτος ΑΣΤΥ — ΑΣΠΡΟ — ΕΒΓΑ «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ» ἀνακοινοῖ εἰς τὰ μέλη του ὅτι διαθέτει οἰκόπεδα ρυμοτομημένα εἰς τὴν περιοχὴν Λούτσης ἀπέχοντα 20' λεπτὰ ἀπὸ τὴν Ὁμόνοιαν, μὲ ἀστικὴν συγκοινωνίαν. Τιμὴ εὐκαιρίας. Συνδιάζουν μαγευτικὴν θέσιν, κλίμα ὑγιεινὸν καὶ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. ΣΠΕΥΣΑΤΕ: Μὲ 600 δραχμὲς προκαταβολὴ καὶ μὲ 200 δραχ μηνιαίως (δόσεις) γίνεσθε κύριος ἑνὸς οἰκοπέδου. Ἐγγράφονται καὶ μὴ μέλη. Πληροφορίαι εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συνεταιρισμοῦ, Ἀθῆναι Μαιζῶνος 2 Πλατεῖα Βάθης Τηλ. 536.681. 1827

ΚΟΛΩΝΑΚΙ Ἀλωπεκῆς, ρετιρὲ ὁλόκληρος ὄροφος, ἐπιφαν. 105 μ2 δωμ. 4 χώλ, κουζ, λουτρὸ καὶ βεράντα μεγάλη. Τιμὴ 900.000. ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΗ Σοφοκλέους 5. Τηλ. 318.487. 1715

ΜΗΝ ΤΑΛΑΙΠΩΡΕΙΣΘΕ ΨΑΧΝΟΝΤΑΣ. ΜΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΝΩΣΤΟΝ ΣΑΣ ΠΛΕΟΝ ΚΤΗΜΑΤΙΑ ΣΠ. ΛΙΟΣΗ θὰ βρῆτε οἰκόπεδα τῆς τελείας ἀρεσκείας σας. ΜΟΝΟΝ ΠΡΟΣ 10.000 ΕΚΑΣΤΟΝ, εἰς ὡραιοτάτην ἐξελίξιμον περιοχήν, 14 χιλμ. ἀπὸ ΟΜΟΝΟΙΑ. Συμ)λαια ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΑΜΕΣΩΣ. Ἐπισκέψεις καθημερινῶς δωρεάν, ὥρα 5 μ.μ. Κυριακὴ ὅλη τὴν ΗΜΕΡΑ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 5. ΠΛ. ΒΑΘΗΣ. 907

ΤΟ ΣΤΡΕΜΜΑ 16.000 δραχ. Οἰκόπεδα πευκόφυτα παραθαλάσσια, ἐπὶ τῆς ἀσφαλτοστρωμένης λεωφόρου εἰς Πόρτο Γερμενὸ καὶ μὲ 295 δραχ. τὸ μῆνα. Πληροφ. ἐγγραφαὶ Οἰκοδ. Συ-

Με άπορρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

Νὰ δεθῆ ὅλος ὁ Στόλος ἵνα ἀποτραπῆ ἡ ἁρπαγή του!

ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΥ

8ον

ΠΟΛΥ περίεργα πράγματα συνέβησαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ Πέραμα. Τόσον περίεργα, ὥστε — κατὰ τὴν πλέον κρίσιμον στιγμὴν — νὰ προκαλέσουν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ναυάρχου Δημ. Οἰκονόμου. "Οταν, δηλαδή, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας τοῦ ἀπεκάλυψαν, ὅτι ἐδὲν εἶχον ὑπ' ὄψιν των τότε ποὺ διετάχθησαν νὰ ἀναχωρήσουν ἐσπευσμένως ἀπὸ τοὺς στρατῶνάς των, πῶς θὰ ἐξετέλει ἡ πυροβολαρχία βολὴν καὶ ἐλησμόνησαν νὰ παραλάβουν τοὺς ἐπικουστῆρας τῶν πυροβόλων»! Καὶ ὁ μὲν Δ. Οἰκονόμου χαρακτηρίζει τὴν προβληθεῖσαν δικαιολογίαν ὡς «πολὺ χονδροειδῆ». Ὁ Γ. Κονδύλης ὅμως —παρὰ τὴν μίγνυσιν ποὺ ὑπεβλήθη— ἐδὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ συνέχειαν εἰς τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος. 'Αλλὰ τὰ «ἀπρόοπτα» τοῦ Περάματος δὲν περιωρίσθησαν ἕως ἐδῶ. Ὑπῆρξαν καὶ αἱ ὁμοχειρίαι (τῶν λοιπῶν πυροβολαρχιῶν), ποὺ ἐξηφανίσθησαν αὐτομάτως πρὸς μεγάλην ἀπορίαν καὶ μεγαλυτέραν κατάπληξιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐναντίον τοῦ ναυστάθμου στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως. Καὶ ὁ ναύαρχος Δ. Οἰκονόμου συμπεραίνει ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ἰδιότυπος κατάστασις ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν ἰδεῶν καὶ εἰς τὴν ἄγνοιαν τῶν στοιχειωδῶν καθηκόντων ἑκάστου.

'Ολοκληρώνει δὲ τὸ κεφάλαιον τῶν πρώτων ὡρῶν τοῦ κινήματος, ποὺ περιλαμβάνεται εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῶν ἀνεκδότων ἀπομνημονευμάτων του, διὰ τῆς ἑξῆς προσθήκης:

> ...Περὶ τὰ ἐξημερώματα ἦλθον λέμβοι ἐκ Παλουκίων Σαλαμῖνος, φέρουσαι ἀξιωματικούς οἵτινες εἶχον ἀφεθῆ ἐλεύθεροι ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν νὰ ἀποχωρήσουν ἐκ τῶν καταληφθέντων πλοίων των. Μεταξὺ αὐτῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Κορδέλας, φέρων τραῦμα εἰς τὸ πρόσωπον, εὐτυχῶς ὄχι σοβαρόν.
>
> Παρ' αὐτῶν ἐλάβομεν πληροφορίας περὶ τῶν συμβάντων εἰς Ναύσταθμον. Εἰσῆλθομεν εἰς μίαν μηχανοκίνητον λέμβον ἐκ τῶν μεταφερουσῶν τοὺς ἀνωτέρω μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν καὶ διηυθύνθημεν εἰς Ναύσταθμον. Εἰς τὸ ἀπόσπασμα εἴπον νὰ ἀναμείνῃ ἐκεῖ τὴν ἐπάνοδόν μου.
>
> "Οτε ἀφικόμεθα ἐν πλῷ πρὸς Ναύσταθμον, ἀτμάκατος προσελθοῦσα ἐκεῖθεν, παρέλαβε τὸν ὑπουργόν, τὸν πλοίαρχον Γ. Νικοτσάραν καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὑπουργοῦ, οἵτινες κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν 'Ανωτέραν Διοίκησιν 'Υποδρυχίων.
>
> 'Εγὼ μετὰ τῶν τότε πλοιάρχων Σακελλαρίου καὶ Καββαδίου, συνεχίσαμεν πρὸς Ναύσταθμον ὅπου καὶ ἀποβιβάσθημεν, κατευθυνθέντες εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Διευθύνσεως, ἅτινα ἦσαν ἔρημα. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, γνωσθείσης τῆς ἐκεῖ παρουσίας μας, ἤρχισαν συρρέουσιν οἱ διάφοροι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ πλοίων ἅτινα δὲν εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ὄχι λόγῳ ἀντιστάσεώς των, ἀλλὰ διότι δὲν ἦσαν ταῦτα εἰς θέσιν νὰ πλεύσουν.
>
> Παρεμείναμεν ἐπὶ μακρόν, ἐξετάζοντες τὰ συμβάντα. Τὸ μόνον θέμα ἦτο ὁ ἀτυχὴς ἀρχισπιστολεὺς τοῦ Στόλου ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος, τραυματισθεὶς θανασίμως ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ ὑποκύψας μετ' ὀλίγον εἰς τὰ τραύματά του.
>
> Οἱ ἐπαναστάται ἀφῆκαν φορτηγίδας μετὰ καυσίμων καὶ ὑλικῶν, ὡς καὶ πυρομαχικῶν, φορτωθέντων πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν πλοίων ἅτινα κατέλαβον. Συμπεράναμεν ὅτι ὁ ἀπόπλους ἐσπεύσθη, ὅταν τὸ ὑποδρύγιον τὸ ὁποῖον εἶχε ταχθῆ εἰς Πέραμα, ἀκούσαν τὴν μηχανοκίνητον πυροβολαρχίαν βαίνουσαν πρὸς Πέραμα, θὰ ἐσήμαινε ταῦτα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου εἰς «Ἀδέρφως», ὅταν δὲ ἐβλήθη ἡ πρώτη βολή, θὰ ἐγκατελείφθη ὁ πλήρης ἐφοδιασμὸς καὶ ἀπέπλευσαν.
>
> Περὶ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τοῦ Ναυστάθμου οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν εἴχομεν, εἰμὴ μόνον ὅτι εἶχεν ἐπιβιβασθῆ τοῦ «Ἀδέρφως» μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν...

«Νὰ δεθῆ ὁ Στόλος»!

ΠΡΟΤΟΥ ὅμως ἴδωμεν τί, περαιτέρω, ἀποκαλύπτει εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του ὁ ἀντιναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου, θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίσωμεν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκθέσεως (ἢ «λογοδοσίας») τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν 'Αλεξ. Χατζηκυριάκου «περὶ τῶν γεγονότων τῆς 1ης Μαρτίου 1935», νὰ μάθωμεν τί ὁ ἴδιος κατέθεσεν εἰς τὴν δίκην τοῦ τελικῶς ἀθωωθέντος δημοσιογράφου 'Ιωάννου Διάκου (τοῦ «ἄλλου ἐγὼ» τοῦ 'Ιωάννου Μεταξᾶ), τὴν διεξαχθεῖσαν κατόπιν τῆς μηνύσεως τοῦ Γ. Κονδύλη καὶ νὰ ἀκούσωμεν τοὺς διὰ πρώτην φοράν, μετὰ τριανταδύο ὁλόκληρα χρόνια, ὁμιλοῦντας ὑποναύαρχον Θεόδωρον Μουτσούλαν (τότε κεντρικὸν λιμενάρχην Πειραιῶς καὶ ἄμεσον συμπαραστάτην τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν) καὶ ἀντιναύαρχον καὶ ἐπίτιμον ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου Παναγιώτην Κώνσταν (τότε «δεξὶ χέρι» τοῦ 'Αλεξάνδρου Σακελλαρίου). Τέλος δὲ —καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων— νὰ πληροφορηθῶμεν τί ἔχει, ἐν προκειμένῳ, ἱστορήσει ἕνας ἀκόμη ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ἀντιναύαρχος 'Επαμεινώνδας Καββαδίας.

'Ιδού, λοιπόν, τί ἀνέφερε, τί κατήγγελλε καὶ τί ἀπεκάλυπτε εἰς τὴν ἔκθεσιν - λογοδοσίαν του (συνταχθεῖσαν ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος καὶ ἐνῶ ἡ ἐν γένει ἀτμόσφαιρα ἦτο κατ' ἐξακολούθησιν λίαν πεταραγμένη), ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ναύαρχος 'Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος:

> ...Διὰ τὸν λαόν, καὶ μόναν διὰ τὸν λαόν δστις μὲ περιβάλλει τάντοτε διὰ τῆς συμπαθείας του, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ γνωστοποιήσω ὅλα ἐκεῖνα ποὺ κρατοῦν τὴν συνείδησίν μου ἥσυχον ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβα ἔναντι τοῦ ἀναμενομένου πάντοτε ὑπ' ἐμοῦ κινήματος.
>
> Μόλις παρέλαβον τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν, ἐπειδὴ ἐπίστευα ἀκραδάντως ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐξέλιξις δὲν θὰ ἦτο ὁμαλὴ καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου προέχει ἡ φύλαξις τοῦ καθεστῶτος, ἐπρότεινα εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς νὰ δεθῇ ὁ Στόλος, νὰ ἐξοπλίσωμεν ἕνα καὶ μόνον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐπανδρούμενον μὲ τοὺς ὀλίγους ἀντιδενιζελικούς, ν' ἀλλάξῃ ἐκάστοτε ἀγκυροβόλιον καὶ οὕτω νὰ εἴμεθα κύριοι τῆς καταστάσεως. 'Η ἄποψις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτή, διότι οἱ ἀξιωματικοὶ παρὰ τὸ κρίσιμον τῆς περιστάσεως, δὲν ἤθελον νὰ σταματήσουν γιὰ λίγον καιρὸ καὶ μέχρις ὅτου ἐξακαθαρίσῃ ἡ κατάστασις τὰ γυμνάσια. Καὶ οὕτω συνεκροτήθη ἡ πρώτη, μοῖρα γυμνασίων ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Σακελλαρίου καὶ ἡ ὁποία ἐκράτησε περὶ τοὺς 17 μῆνας. Κατόπιν, προκειμένου ταξείδιον εἰς Αἴγυπτον, ἔβαλα τὴν διοίκησιν τοῦ Στόλου εἰς τὸν ναύαρχον Ρουσὲν καὶ τέλος, μὴ πραγματοποιηθέντος τούτου, ἐτοποθέτησα τὸν ναύαρχον Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπρόλαβε νὰ παραλάβῃ. Καὶ φυσικὰ ἐσκέφθην ὅτι διὰ νὰ κρατηθῇ τὸ Ναυτικὸν μὲ τὴν πληθώραν τῶν δενιζελικῶν στελεχῶν, ἔπρεπε νὰ ἀφοπλίσω τὸν στόλον παντὸς πυρομαχικοῦ, καὶ νὰ ἐνισχύσω τὸν ναύσταθμον καὶ τὴν Λέρον, ἔνθα τὰ πυρομαχικά, οὕτως ὥστε καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελον ποτὲ καταληφθῇ τὰ πλοῖα, νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστα λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν...

Διά τήν προστασίαν τοῦ Ναυστάθμου

ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ δὲ ὁ 'Αλ. Χατζηκυριάκος, εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ἔτσι:

> ...Πρὸς τοῦτο ἐξησφάλισα τὸν Ναύσταθμον καὶ τὴν Λέρον διὰ τῶν ἑξῆς μέτρων:
>
> 1ον. Κατηρτισα διὰ πρώτην φορὰν εἰδικὴν φρουρὰν ἀσφαλείας Ναυστάθμου καὶ Λέρου, ἀποτελουμένην ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἀνδρῶν, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ἐκλεγέντων ἀπὸ ἀπόψεως φρονημάτων καὶ ἐκπαιδευθέντων εἰς Πόρον, εἰς ἴδιον θάλαμον καὶ εἰς χωριστὰ συσσίτια, ἵνα μὴ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν λοιπῶν κληρωτῶν. Ἐκ τούτων οἱ 24 ἄνδρες ἐτοποθετήθησαν ὡς φρουρὰ τῆς Λέρου. Τὴν φρουρὰν τοῦ Ναυστάθμου καὶ τῆς Λέρου ἐξώπλισα διὰ πολυβόλων, εἰδικῶς δὲ εἰς τὸν λόφον τοῦ Ναυστάθμου, ἔνθα τὸ διοικητήριον. Ἐκτισα εἰδικὸν πυροβολεῖον καὶ ἐγκατέστησα ταχυβόλον τῶν 7.5. Ἡ φρουρὰ τοῦ Ναυστάθμου, συμπληρωθεῖσα δι' ὑπαξιωματικῶν ἐγνωσμένων λαϊκῶν φρονημάτων, ὑπῆγετο εἰς τοὺς δύο λαϊκοὺς ἀποστάκτους ἀξιωματικοὺς πληρωμάτων στόλου Σπυρομήλιον καὶ Σακαντάνην ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῶν λαϊκῶν ἀξιωματικῶν Καλκανδῆ καὶ Ἰγγλέση, τὴν ὅλην δὲ ἐποπτείαν ἐξήσκει ὁ ἀείμνηστος Σιῶκος καὶ ὁ ναύαρχος Ρουσσέν.
>
> 2ον. Ἡ Λέρος ὅπου τὰ πυρομαχικά, ἐκτὸς τῶν 24 ἀνδρῶν, εἶχε τεσσαρας ὑπαξιωματικοὺς καθαρῶς λαϊκοὺς καὶ δύο ἀξιωματικοὺς πληρωμάτων Στόλου ἐπίσης λαϊκούς. Ἦτο δὲ ἐξοπλισμένη διὰ 48 ὅπλων καὶ πολυβόλων. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ὅτι πρὸ δύο περίπου μηνῶν μοὶ ἀνέφερθη ὅτι ὁ εἷς τῶν ἀξιωματικῶν δὲν ἐνέπνεεν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καὶ διέταξα τὴν ἀντικατάστασίν του ἀθημερόν.
>
> 3ον. Ἡ ὅλη περιοχὴ τοῦ Ναυστάθμου περιεκλείσθη διὰ συμπληρωματικοῦ μανδροτοίχου καὶ εἰς τὰ σχετικὰ φυλάκια κατενεμήθη ἡ προαναφερθεῖσα φρουρά.
>
> 4ον. Ἐπειδὴ ὁ Ναύσταθμος ἀφουρᾶν ἐξ ἀνδρῶν τοῦ Ναυτικοῦ εἰς τὸ φυλάκιον Σκαραμαγκᾶ φροντίσας συγχρόνως ὅπως καὶ ἡ φρουρὰ χωροφυλακῆς Πυριτιδοποιείου ἀπαρτίζεται ἐξ ἀνδρῶν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως.
>
> 7ον. Ἐμερίμνησα προσέτι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπηρεσίας Δ.Τ.Ν. Σκαραμαγκᾶ.
>
> 8ον. Καὶ τέλος ὀφείλω νὰ τονίσω ὅτι ρυμουλκὸν τοῦ Ναυστάθμου εἰδικῶς ἐξοπλισμένον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καθ' ὅλην τὴν νύκτα, συνεχῶς περιεπόλει ἀνὰ τὸν Ναύσταθμον καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἀπαγορεῦον ἀκόμη καὶ πᾶσαν μεταξὺ τῶν πλοίων καὶ τοῦ Ναυστάθμου ἐπικοινωνίαν. Δὲν παραλείπω νὰ προσθέσω ὅτι ἡ ὅλη φρουρὰ ἦτο ἐνισχυμένη καὶ διὰ προβολέων τοποθετημένων εἰς τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς περιοχῆς τοῦ Ναυστάθμου. Πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν ἐπυροβολήθησαν πλειστάκις μηδὲ ἑμοῦ ἐξαιρουμένου κατὰ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν αἰφνιδίων μεταβάσεών μου εἰς Ναύσταθμον κατὰ τὴν νύκτα. Ἐπὶ πλέον -ἡ ὑπασπισταὶ τῶν ἀρχηγῶν Ναυστάθμου καὶ Ὑποδρυχίων ἦσαν ἀξιωματικοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν...

Αὐτὰ ἦσαν τὰ προληπτικὰ μέτρα ποὺ εἶχε λάβει, διὰ τὸν Ναύσταθμον, ὁ 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος. Εἰς τὴν ἔκθεσίν του ὅμως ἀποκαλύπτει καὶ ἄλλας πολὺ ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας τῆς συγκλονιστικῆς ἐκείνης ὑποθέσεως.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: 'Η συνέχεια

'Ο ναύαρχος 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος (μὲ τὸ ὑπογένειον) εἶχε σκεφθῆ ὅτι διὰ νὰ ἀποτραπῆ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ στόλου θὰ ἔπρεπε νὰ «δεθοῦν» ὅλα τὰ πολεμικὰ πλοῖα! ('Αριστερὰ εἰς τὴν φωτογραφίαν ὁ κατ' ἐπανάληψιν ὑπουργὸς Σπῦρος 'Ιω. Θεοτόκης)

Εσείς δοκιμάσατε τό Arcosan;

- Ὀδοντόπαστες ὑπάρχουν πολλὲς
- Ἡ μία πιὸ καλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη
- Προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν τερηδόνα

Ἀλλά!!! Τὰ οὖλα σας: Ποιὸς τὰ προφυλάσσει: τὸ....

Ἀρκοζάν

- Δὲν εἶναι ὁδοντόπαστα
- Ἂν εἶσθε καπνιστὴς καὶ ἡ νικοτίνη καὶ τὰ πισσέλαια ἔχουν κιτρινίσει τὰ δόντια σας καὶ χαλαρώσει τὰ οὖλα σας, τότε τὸ «Ἀρκοζάν» εἶναι ἡ λύσις.
- Δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα νὰ κάνετε γαργάρα μὲ ἕνα φακελλάκι «Ἀρκοζάν».
- Εἴτε ἔχετε φυσικά, εἴτε τεχνητὰ δόντια.
- Προφυλάσσει ἀπὸ Οὐλίτιδες, Στοματίτιδες, Μολύσεις. Σφίγγει τὰ οὖλα.
- Τὸ Ἑλβετικὸν φάρμακον ποὺ μόλις ἐκυκλοφόρησε σὲ πολλὲς χῶρες τοῦ κόσμου.
- Ἂν δὲν πιστεύετε τοὺς Ἑλβετούς, Ρωτῆστε τὸν Ὀδοντιατρόν σας καὶ Φυσικὰ ἐπισκεφθῆτε τὸ πρῶτο φαρμακεῖο. Τὸ φακελλάκι 2,5 δρχ.

*Ἀντ)πεια: ΕΚΡΙΠΤ, Α.Ε. Φάρμακα μόνον Ἐξωτερικοῦ

γερά οὖλα ὡραῖο στόμα

ARCOSAN

Με απόρρητα κείμενα
και ψεύδωνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

«Ἀπόψε δὰ κοιμηδοῦμε καλλίτερα ἀπὸ ποτὲ»!

(ΤΗΝ ΝΥΚΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ)

9ον

ΜΕ πολλὴν εὐχέρειαν, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν ἁπλότητα ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος εὗρε τὴν ἀλάνθαστον μέθοδον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ «ἀναμενομένου κινήματος»: «Ἐπρότεινα», ὁμολογεῖ ἀδιστάκτως ὁ ἴδιος, «εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς νὰ δεθῇ ὁ στόλος καὶ νὰ ἐξοπλίσωμεν ἕνα καὶ μόνον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐπανδρούμενον μὲ τοὺς ὀλίγους ἀντιβενιζελικοὺς νὰ ἀλλάζῃ ἑκάστοτε ἀγκυροβόλιον καὶ οὕτω νὰ εἴμεθα κύριοι τῆς καταστάσεως»! Καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηυθύνθη ἐχαρακτήρισαν τὴν προταθεῖσαν ἰδιότυπον λύσιν ὡς τὸ ὀλιγώτερον ἀφελῆ, καί, φυσικά, δὲν τὴν ἀπεδέχθησαν ὁ «Χατζηστόλαρχος» ἀνεζήτησε καὶ ἔλαβε σειρὰν ὅλην μέτρων πρὸς προστασίαν τοῦ Ναυστάθμου καὶ τῆς νησίδος Λέρου. (Μέτρων, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἐμμέσως ἐπροστάτευον καὶ τὸν στόλον ἀπὸ τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τῶν ἐχθρῶν τῆς κυβερνήσεως). Ἦτο δὲ μεταξὺ τῶν μέτρων αὐτῶν καὶ ἐκεῖνο τὸ πράγματι «καταπληκτικόν», τῆς ὀργανώσεως, δηλαδή, φρουρᾶς ἐξ 160 ἀνδρῶν «εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ἐκλεγέντων ἀπὸ ἀπόψεως φρονημάτων καὶ ἐκπαιδευθέντων εἰς Πόρον, εἰς ἴδιον θάλαμον καὶ εἰς χωριστὰ συσσίτια, ἵνα μὴ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν λοιπῶν κληρωτῶν»! (Κάπως ἔτσι γίνεται σήμερον καὶ ἡ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ὑποψηφίων ἀστροναυτῶν).

...Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ ληφθέντα μέτρα συνεχίζει εἰς τὴν ἔκθεσίν του ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, τὰ ὁποῖα ἠγγυῶντο ἀπολύτως τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Ναυστάθμου ἐφρόντισα ἐν τούτοις ὅπως καὶ εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ στόλου τοποθετηθῶσιν κυβερνῆται ἀξιωματικοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως ὡς ἑξῆς: «Ἀβέρωφ» πλοίαρχος Νικοτσάρας, «Ἕλλη» ἀντιπλοίαρχος Σιῶκος, «Ψαρά» ἀντιπλοίαρχος Ξηρός, «Σπέτσαι» ἀντιπλοίαρχος Παπαγιαννόπουλος, «Ἱέραξ» ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος, «Πάνθηρ» ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας, «Θύελλα» πλωτάρχης Κωνσταντινίδης, «Σφενδόνη» πλωτάρχης Τσάφος, «Λέων» ἀντιπλοίαρχος Κορτέσης, «Νίκη» ἀντιπλοίαρχος Θεοφανίδης. Τὰ λοιπὰ πλοῖα ἦσαν ὑπὸ ἐπισκευήν, πλὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν μοῖραν τορπιλλοβόλων τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶχαν σημασίαν τινὰ ὡς μάχιμα. Εἰς δὲ τὰς θέσεις Ναυκλήρου, Ὁπλονόμου καὶ Πυράρχου ἑκάστου πλοίου εἶχον ἐπίσης τοποθετηθῇ ὑπαξιωματικοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν κυβερνητῶν. Δέκα πέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ κινήματος ἐκάλεσα τοὺς διοικητὰς φρουρᾶς Ναυστάθμου Σπυρομήλιον καὶ Σακαντάνην εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ τοὺς ἐπέστησα ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν των διότι διεδίδοντο πολλὰ περὶ κινημάτων. Μοῦ ἀπεκρίθησαν νὰ μείνω ἐντελῶς ἥσυχος διότι ὁ Ναύσταθμος θὰ καταληφθῇ μόνον ἂν αὐτοὶ σκοτωθοῦν. Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοὺς ἐξωμάλυνα μερικὰ μικροπαράπονα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐναντίον τῶν ἀνωτέρων των. Ὅπως ἐξήγησα ἀνωτέρω τὰ μέτρα ποὺ εἶχον ληφθῇ ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ ἐνεδεικνύοντο ἀκριβῶς διότι εἴμεθα περισφιγμένοι ἀπὸ τοὺς βενιζελικούς. Τὰ μέτρα ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἐπιτυχῆ πρῶτον διότι οἱ ἐπαναστάται ἐχρειάσθησαν ὀκτώμισυ ὁλοκλήρους ὥρας διὰ νὰ ἐφοδιασθοῦν καὶ πάλιν μὲ ἐλάχιστον ἀριθμὸν βλημάτων, πρᾶγμα ποὺ τοὺς ἠμπόδισε νὰ κάμουν βομβαρδισμοὺς ἢ ναυμαχίας, μόνον δὲ δι' ἄμυναν εἶχον ἐλάχιστα πυροβολαρχικὰ καὶ δεύτερον ἐὰν εἴμεθα ὠργανωμένοι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἠδύναντο νὰ μοῦ παραδώσουν ἐγκαίρως, ὡς κατωτέρω θὰ ἀναφέρω τὴν πυροβολαρχίαν, ὄχι βέβαια ἄνευ ἐπικρουστήρων. Θὰ ἦτο βεβαιότατον ὅτι κατὰ τὰς 8½ αὐτὰς ὥρας θὰ τοὺς διέλυον ἀσφαλέστατα...

Τὴν ἡμέρα τοῦ κινήματος

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΟΣ δὲ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος, ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, ἱστορεῖ:

...Τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος καὶ περὶ τὴν 3ην μ.μ. ἔλαβα τηλεφώνημα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὑποβρυχίων, ὁ ὁποῖος μοῦ ἀνήγγελλεν ὅτι ἀπόψε πάλιν ὁμιλοῦν περὶ κινήματος, ὅτι παρατηρεῖται κάποια κίνησις ἐν Ναυστάθμῳ καὶ ὅτι θὰ ἀνέλθῃ ἐνωρὶς εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ κατέλθῃ ἐκ νέου. Τοιαῦτα τηλεφωνήματα ἦσαν συχνότατα καθ' ὅλην τὴν διετίαν. Τοῦ ἀπήντησα νὰ συνεννοηθῇ ἀμέσως μὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ναυστάθμου καὶ νὰ λάβουν ὅλα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα νὰ συλλάβουν, νὰ φυλακίσουν ἢ νὰ ἐκδιώξουν ὅλους τοὺς ὑπόπτους ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς καὶ ὅτι ἐν λευκῷ τοὺς παρέχω τὴν ἐντολὴν νὰ κάμουν, ὅ,τι νομίζουν σκοπιμώτερον. Μοῦ ἀπήντησεν ὅτι, ὅπως γνωρίζω, τὰ μέτρα δὲν ἔπαυσαν νὰ ὑφίστανται, ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι μία διάδοσις ἀπὸ τὰς συνειθισμένας καὶ μοὶ προσέθεσεν ὅτι νὰ εἶμαι ἥσυχος, διότι οὔτε κουνούπι δὲν μπορεῖ νὰ μπῇ στὸ Ναύσταθμο. Ὡς δὲ ἔμαθα κατόπιν, εἶδε τὸν ναύαρχον Ρουσσὲν εἰς τὰς τέσσαρας καὶ μισὴ καὶ τοῦ ἐζήτησεν ἀκόμη ἓν πολυβόλον διὰ τὴν Ὑποβρύχιον Ἄμυναν καὶ ὁ Ρουσσὲν τοῦ ἔστειλε δύο. Εἰς τὰς 5 καὶ 15' περίπου ἐκλήθην παρὰ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, ὅστις ἦτο ἐπίσης ἀνήσυχος λόγω κακῶν εἰδήσεων, τῷ εἶπον τὰ τηλεφωνήματα ἐκ Ναυστάθμου καὶ τὰς δοθείσας διαταγάς μου, καὶ ἐκαλέσαμεν τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν εἰς ὃν καὶ ἀνεκοινώθησαν οἱ φόβοι μας. Μᾶς ἀπήντησεν ἐπὶ λέξει ὅτι ἀπόψε θὰ κοιμηθοῦμε καλύτερα ἀπὸ ποτὲ καὶ ὅτι ντρέπεται νὰ διατάξῃ ἐπιφυλακάς. Τότε ἐγὼ ἀνεχώρησα καὶ ἦλθα εἰς τὴν οἰκίαν μου μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ κατέλθω εἰς Ναύσταθμον ὅπως ἔπραττον συχνὰ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις. Ἀλλ' ἀτυχῶς μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἐπληροφορήθην τὴν ἀρχὴν τοῦ κινήματος εἰς Πέραμα καὶ ἐβεβαιώθην διότι ὁ Ναύσταθμος δὲν ἀπήντα εἰς τὸ τηλέφωνον. Ἀμέσως ἔσπευσα εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν καὶ εἰδοποίησα τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν περὶ ὥραν ἑβδόμην ὅπως μοῦ διαθέσουν μίαν πυροβολαρχίαν καὶ καταπνίξω ἀσφαλῶς ἀσφαλέστατα τὸ κίνημα. Συγχρόνως ἀπέστειλα τρεῖς ἀξιωματικοὺς ἀπὸ τοὺς συγκεντρωθέντας εἰς τὸ ὑπουργεῖον εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀσυρμάτου. Ἐπίσης τρεῖς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸν γραμματέα μου εἰς Τ.Δ.Ν. Σκαραμαγκᾶ διὰ νὰ κόψουν τὸ νερὸ καὶ ἐνισχύσουν τὴν φρουρὰν Δ.Τ.Ν. Ὁ γραμματεύς μου, διερχόμενος ἐκ τοῦ σταθμοῦ τοῦ πυριτιδοποιείου, συνέστησεν εἰς τὸν ἀνθυπασπιστὴν Κουτσοχέραν (ὁ ὁποῖος καὶ προήχθη), νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ σταματᾷ ὅλα τὰ αὐτοκίνητα. Ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς συνελήφθησαν οἱ στασιασταὶ ἀξιωματικοὶ τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, οἱ ὁποῖοι κατήρχοντο ὅπως ἐπιβοῦν τῶν πλοίων. Ἐπίσης ὁ γραμματεύς μου ἐνίσχυσε τὴν ἀνωτέρω ὑπηρεσίαν Δ.Τ.Ν διὰ δέκα χωροφυλάκων καὶ ἑνὸς ἐνωμοτάρχου, οὓς ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰδοποιηθεῖσα ἡ Ἀσφάλεια. Συγχρόνως ἀπέστειλα εἰς Πειραιᾶ τὸν πλοίαρχον Νικοτσάραν ἵνα ἐπιτάσσων πλοίου ἐμπορικὸν νὰ ρυμουλκήσῃ καὶ τὸ βυθίσῃ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Ναυστάθμου καὶ ἐμποδισθῇ οὕτω ἡ ἔξοδος τοῦ Ἀβέρωφ. Ὁ ἐν λόγῳ ἀξιωματικὸς μοὶ ἀνέφερε περὶ ὥραν μίαν μετὰ μεσονύκτιον εἰς Πέραμα ὅτι εὗρε δυσχερείας καὶ δὲν ἐξετέλεσε τὴν διαταγήν μου ταύτην.

Ἐπεκράτει μεγάλη σύγχυσις

ΚΑΙ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος συνεχίζει:

...Ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἐκάλεσα τηλεφωνικῶς διὰ τοῦ αὐτομάτου τὸ γραφεῖον ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν τετράκις καὶ μοὶ ἐδόθη ἀπάντησις καὶ εἰς τὰς τέσσαρας φορὰς ὅτι ἐδῶ εἶναι ὁτὲ μὲν ἑταιρία καλυκοποιείου, ὁτὲ δὲ οἰνοπνευμάτων κλπ. Ἀνησυχήσας ἐκ τούτου καὶ διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἔσπευσα νὰ μεταβῶ αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ Θάνου Πετραλιᾶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ἵνα ἐπισπεύσω τὴν ἀποστολὴν τῆς πυροβολαρχίας. Ἀτυχῶς ἦτο τοιαύτη ἡ σύγχυσις ἐκεῖ ἐκ τῶν γεγονότων, ὥστε ἀφῆκα τὸν ναύαρχον Οἰκονόμου διὰ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ταχυτέραν ἀποστολὴν πυροβολαρχίας. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπον ὅτι ἐβράδυνεν ἡ ἀποστολὴ τῆς πυροβολαρχίας ἀπέστειλα τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς Μουτσούλαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὅπως παρακαλέσῃ προσωπικῶς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρην καὶ διατάξῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς. Περὶ ὥραν 10,30' μ.μ. εἰδοποιήθην ὅτι ἡ πυροβολαρχία θὰ διέλθῃ ἐκ τῆς ὁδοῦ Κοραῆ, ὅπου καὶ μετέβην ἀναμένων ἐκεῖ μέχρι τῆς 11,15' ὁπότε καὶ ἀνεφάνη. Συνοδεύσας δὲ αὐτὴν αὐτοπροσώπως, κατῆλθον εἰς Πέραμα περὶ ὥραν πρώτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἀμέσως ἐτοποθέτησα αὐτὴν ἀκάλυπτον εἰς τὸν λόφον ἐν ὄψει τῶν ἠγκυροβολημένων εἰσέτι πλοίων καὶ τοῦ Ναυστάθμου. Διέταξα πῦρ, ἀλλὰ περιέργως οὐδὲν πυροβόλον ἐξεπυρσοκρότησε. Τότε ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸς μοὶ ἀνέφερεν ὅτι οἱ ἐπικρουστῆρες καὶ τῶν τεσσάρων πυροβόλων εἶναι σπασμένοι καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι — πρὸς ἀντικατάστασίν των— εἰς τὰ κιβώτια. Ἐννοεῖτε τὴν ἀπελπισίαν μου. Ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος ἐματαιοῦτο ὁριστικῶς...

Προσθέτει δὲ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ τὰ ἑξῆς:

...Τὴν δευτέραν πεδινὴν πυροβολαρχίαν μόλις φθάσασαν δὲν εἶχον πλέον τὸν καιρὸν νὰ τοποθετήσω εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ ἤρχισα νὰ βάλω συνεχῶς δι' αὐτῆς εἰς τὰς τρεῖς μετὰ μεσονύκτιον ἐναντίον πλέον τῶν ἐξερχομένων πλοίων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πυροβολισμῶν ἐκείνων ἐτρομοκράτησε τοὺς ἐπαναστάτας, διότι τοὺς ἔπεισεν ὅτι τὸ κίνημά των δὲν ἐπεκράτησεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἐπανελθόντων ἐπαναστατῶν, ἤλλαξαν πρόγραμμα ἐνεργείας, ἀντὶ δηλαδὴ νὰ βομβαρδίσουν ἴσως τὰς Ἀθήνας ἢ νὰ πλεύσουν κατ' εὐθεῖαν εἰς Θεσσαλονίκην ἢ Καβάλαν ὁπότε πιθανὸν νὰ ἤλλασσεν ἡ κατάστασις, ἔπλευσαν τρομοκρατημένοι εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ἀρχιστασιαστοῦ εἰς Χανιά, ὅστις καὶ τοὺς ἐπετίμησε...

Ὁ Γ. Κονδύλης (εἰς τό μέσον) εἶχε διαβεβαιώσει τόν (παραπλεύρως του) Π. Τσαλδάρην καί τόν Ἀλ. Χατζηκυριάκον (δεξιά) ὅτι «ἀπόψε — δηλαδή τήν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 — θά κοιμηθοῦμε καλύτερα ἀπό ποτέ»! (Εἰς τήν φωτογραφίαν, πλήν τῶν ὡς ἄνω, ἐξ ἀριστερῶν πρός τά δεξιά, καί οἱ ὑπουργοί τῆς κυβερνήσεως τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Σπῦρος Λοβέρδος, Σπῦρος Ταλιαδοῦρος, Θεόδωρος Τουρκοβασίλης, Δημήτριος Μάξιμος, Ἰωάννης Ράλλης καί Πέτρος Ράλλης)

Ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου περιλαμβάνει καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα πράγματα. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ὡμίλησε «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» ἦτο εἰς τὸ Κακουργοδικεῖον Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς μηνύσεως τοῦ Γ. Κονδύλη κατὰ τοῦ Ἰω. Διάκου (τοῦ «ἄλλου ἐγώ» τοῦ Ἰω. Μεταξᾶ).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ὁ Ναύσταθμος εὑρέθη εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. — Ὁ ἐφοδιασμὸς καὶ ἡ κίνησις τῶν πλοίων ποὺ δὲν εἶχαν ἁρπαγῇ. — «Μὲ ἐπείραξε τρομερὰ εἰς τὴν φιλοτιμίαν μου ἡ κατάληψις μέρους τοῦ στόλου». — Ἔλλειψις πρωτοβουλίας καὶ ἀνάγκη ἐμψυχώσεως. — Ἐσφαλμέναι πράξεις καὶ πολλαὶ παραλήψεις. — Ἡ ἀτιμωρησία ἐπέτρεψε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ δευτέρου κινήματος. — Ἡ νομιμότης καὶ ἡ ἀδυναμία λήψεως τῶν ἐνδεδειγμένων μέτρων. — «Τρεῖς λαϊκοὶ ἔναντι ἑπτὰ βενιζελικῶν». — Καὶ μερικαὶ κρυφαὶ ἐλπίδες.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Jockey "CL

Τὸ Jockey «CLUB» δὲν εἶναι ἕνας σύλλογος ὅπως οἱ ἄλλοι — μὲ ἐντευκτήρια, συνδρομὲς καὶ ταυτότητες.

Τὸ Jockey «CLUB» εἶναι μιὰ ἰδέα.

Σὲ 108 χῶρες τοῦ κόσμου οἱ ἄνδρες ποὺ προτιμοῦν τὰ ἐσώρουχα Jockey μοιάζουν μεταξύ τους. Εἶναι οἱ ἀπόλυτα ἐκλεκτικοὶ ἄνδρωποι, ποὺ ἱκανοποιοῦνται μόνο μὲ ὅτι καλύτερο ὑπάρχει στὸν κόσμο.

Αὐτοὺς τοὺς πιστοὺς πελάτες μας — ποὺ

τόσο μοιάζουν σ' ὁ
τους — τοὺς ὀνομάσ
ρατου» συλλόγου τ

Μπορεῖτε καὶ ἐσεῖ
νετε μέλος τοῦ Jo
ντας σ' ἕνα καλό
ἔχη στήν προθήκη
χρυσοῦ Jockey

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

«Πάντες ἀνέμενον μοιρολατρικῶς τὴν πτῶσιν καὶ τὴν σφαγήν μας»!

ΚΑΙ ΕΠΑΝΗΛΘΕ ΔΡΙΜΥΤΕΡΟΣ

10ον

Η διαδεδαίωσις ποὺ ἔδωσεν ἐις τὴν 5.15 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιος Κονδύλης πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Παναγῆν Τσαλδάριν καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Ἀλέξανδρον Χατζηκυριάκον ἦτο περισσότερον ἀπὸ κατηγορηματική: «Ἐπάνω θὰ κοιμηθοῦμε καλύτερα ἀπὸ ποτέ»! (Καὶ ὁ «Κεραυνὸς» προσέθεσε ὅτι ἐντράπεται νὰ διατάξῃ ἐπιθυμλίκας). Προηγουμένως, ὁ «Χατζησταύρακος», εἶχεν ἀκούσει, ἀπὸ ἄλλα ὑπευθυνότατα χείλη, τοὺς πλέον καθησυχαστικοὺς λόγους. Οἱ ἐντεταλμένοι ἀργηγοὶ τῆς Φρουρᾶς τοῦ ἀνέφεραν ὅτι πρέπει ἐνὰ μείνῃ ἐντελῶς ἥσυχος, διότι ὁ Ναύδαμων νὰ μὴ ἐκτίθενται πολὺ ἀπέναντι τῶν ἀντιπάλων των, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ φεισθοῦν αὐτῶν μετὰ τὴν ἐπικράτησίν των.

Μεγάλη δημοσιότης ἀθέλησαν μετὰ τὴν παραίτησίν μου νὰ δημιουργήσουν ἐν τῷ προσώπῳ μου τὸν ὑπεύθυνον. Εἶναι καὶ τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὰς συνηθισμένας ἀναδοΐας τοῦ τόπου μας. Ἀλλὰ δὲν ἀγνοοῦν ὅτι τὴν κίνησιν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύεται ἤτο γενικὸν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἀρνήσεις ἀκόμη καὶ μετάς, ὅτι καὶ αἱ ἐπαρχιακαὶ φρουραὶ ἦσαν ἀναμειγμένοι καὶ ὅτι ἡ φυσικὴ συνέπεια ἦτο καὶ τὸ κίνημα τοῦ ναυτικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως ἐγὼ δὲν εἶχα δώσει οὐδεμίαν ἐπισήστευσιν διαίσησιν εἰς δενιζελικούς, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ λὰς τὰς ἐπαρχίας τὰς εἶχον εἰς χεῖρας των οἱ βενιζελικοί.

Ἐπιστεύθησαν ἐπὶ τὴν στάλον ἐνῶ ἡ Κοήτη εἶνε 16.000 στλα. πυροβόλα καὶ ὀλίκον ἐπιστρατεύσεως.

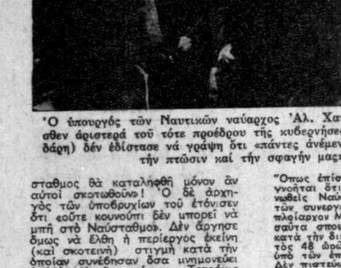

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλ. Χατζηκυριάκος (δεξιὰθεν ἀρίστερά τοῦ τότε προέδρου τῆς κυβερνήσεως Παναγῆ Τσαλδάρη) δὲν ἐθλίστασε νὰ γράψῃ ὅτι «πάντες ἀνέμενον μοιρολατρικῶς τὴν πτῶσιν καὶ τὴν σφαγήν μας»!

σταλμος δὲ καταλήφθη μόνον ἂν αὐτοὶ σκοτωθοῦν! Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ὑποβρυχίων τοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἐοῦτε κουνοῦπι δὲν μπορεῖ νὰ μπῇ στὸ Ναύσταθμο. Δὲν ἄργησε ὅμως νὰ ἐλθῃ ἡ περίεργος ἐκείνη (καὶ σκοτεινὴ) στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν συνέβησαν ὅσα μνημονεύει ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος: «Τετράκις ἐκάλεσα τηλεφωνικῶς διὰ τοῦ αὐτομάτου τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μοῦ ἔδοθη ἀπάντησις καὶ εἰς τὰς τέσσαρας φορὰς ὅτι ἔδω εἶναι ὁτέ μὲν ἡ ἑταιρία καλυκοποιεῖον, ὁτὲ δὲ τῶν οἰνοπνευματώσεων, μετὰ ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εὑρέθη ἐκεῖ εἰς τὸ Πέραμα, προσταθὼν μὲ τὴν ἀντιαεροπορικὴν πυροβολαρχίαν τὴν χωρὶς ἐπιτυχίαν (καὶ συνεπῶς ἀχρηστον) καὶ τὴν πεδίνην τῆς ὁποίας ἡ ὁμοχειρία ἐξεθανίσθη αὐτομάτως, χὰ ἐμποδίση τὴν ἀποστολὴν τοῦ στόλου. (Ἀλλ' ὁ στόλος ἐξλθεν).

Καὶ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος προσθέτει εἰς τὴν ἐκθεσίν του:

«Μόλις ἔφεξε Ἑσπερινὸς (ἀπὸ τοῦ Περάματος) εἰς Ναύσταθμον, τὸν ὁποῖον εὗρον εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Διέταξα ἀμέσως ἵνα ἐκβάλουν ἀπὸ τὰ πυροβολεῖα, τορπιλλάκι καὶ νάρκας, τὸ ὁποῖον ἐπλοίσε ἐξ Ἰδέας, ἀφ' ὅτου ἐβύθισαν. Ἐφόδιος ἐπίσης καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἀχρηστευθέντων πλοίων. Ὅπως δὲ μὴ ἐξδεδιάσουν ὁ ἀφηγὸς τῶν συνταγείων, ταῦτα θὰ ἦσαν ἑτοιμα ἐντὸς 48 ὡρῶν. Ἀυελθὼν εἰς Ἀθήνας τὴν 2.30' π.μ. τῆς 2ας Μαρτίου 1935) ἔβλεπα τὴν παραίτησίν μου, διότι ἀληθῶς μὲ ἐπεῖσε τροποποιῆσε τὴν φιλοτιμίαν μου καὶ τοὺς ταλαιπώρους μέρους τοῦ στόλου. Αὐτὰ ἦσαν τὰ μέτρα ποὺ εἶχα λάβει, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιχειρουμένη ἐξ ἀπροίας ἔκαμα μόλις ἐξερράγη τὸ κίνημα. Ἐὰν μετὰ τὴν καταβύθισιν τοῦ Ναυσταθμοῦ ἔλειπε ἀπὸ ματικὸς ἡ ὑπαξιωματικὸς μὲ αὐτοδουλίαν ἐστάλησε εἰς τὴν Λέρον πεζῇ καὶ ἐστασιάσθη ἐκεῖ μὲ τὸν γιλιομέτρου, καὶ εἰδοποίει τὴν ἐγγοία τῆς ἐπαναστάσεως διαπεζεύσεων φρουρεῖται καὶ ἐπαναστατεῖ νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ εἰς οὐδεμίαν λέμβον νὰ πλησιάσῃ. Οἱ ἐπαναστάται θὰ ἐβιάζοντο πρὸς ἐπίσης ἐδῶ τὸ συγχρονικὸ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας καταπλέοντας ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρρὸν» εἰς τὸν λιμένα τῶν λαϊκῶν ἀντιπλοίαρχον Ξηρόν, ἀντὶ νὰ δέσῃ εἰς τὴν σημαντήρα καὶ τελειώτακε καὶ τὰ σοβαρὰ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ προσαγάγῃ τὴν Λέρον καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἔξοδον τῶν πυροβολαρχῶν πλὴν τοῦ ἐπαναστατοῦ διὰ ξηρᾶς καὶ τὸ ναυτικὸν τὸ εἰς ὁμοιὰ τι τοῦ Ναυσταθμοῦ θὰ ἐφόνευε τοὺς πλείστους τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀτυχῶς αὐτὰς ἐξ δεικτε τοιαύτην πρωτοβουλίαν. Ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἔπεσε χαμὶν τοῦ Νόμου καὶ τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, ἦτο ὁ ἀείμνηστος Σισκος, ὅπως ἐπίσης ἐκράτησεν τὴν τιμὴν οἱ τρεῖς κυβερνῆται Παγιαμάρας, Σκουφοπαῦλος καὶ Κωνσταντινίδης, οἱ ὁποῖοι δὲν παρέδωκαν τὰ πλοῖα των ἀλλὰ δὲν ἐλέγον δωρεὰ τὰ πυρὰ συνιμένα διὰ νὰ ἐκτελέσουν ἐκεῖνα ποὺ προαιρέφερα διὰ τὴν κυβερνῆτην των «Ψαρρὸν». Οἱ πλεῖστοι τῶν ὑποσυστατικῶν συμπεριλαμβανομένων τῶν λαϊκῶν ἔδειξαν ἀκατανόητον ἀδιαφορίαν καὶ προσῆλθον σχεδὸν ὅλοι. Ἐὰν ὅμως ἀνέλαβε τὴν ὁρκὴν ἡ Λαϊκὴ κυβέρνησις μετὰ τὸ κίνημα τῆς 9ης Μαρτίου 1933 καὶ τὴν ἀτιμωρησίαν τῶν κινηματιῶν, εὐθὺς λεγὼ οἱ βενιζελικοὶ ἀναφερόμενοι τάσσουν καὶ ἀποιμαζαν τὸ δεύτερον κίνημα των. Γοῦτο ἠτο ἐνδιλον καὶ πλέον ἀτεκμηρίωτον ἀπὸ ὁποιονδήποτε συμβούλιὰ ἢ γνώμη πολλῶν ὑπουργῶν καὶ ἐμοῦ ἠτο αὐτή...

«Ἀνέμενον τὴν σφαγήν μας»!

Ἀναλύων δὲ περαιτέρω, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, τὴν πρὸ τοῦ κινήματος ὑφισταμένην κατάστασιν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τονίζει:

«...Ἀτυχῶς ἡ κυβέρνησις πιεζομένη καὶ καθηλωμένη εἰς τοὺς νόμους τῆς νομιμότητος, ἀφιγνέστερ ἐν ὁμηναία καὶ ἀδυναμία νὰ λάβῃ μέτρα οἰκίας. Πολλάκις ἐπροτείναμεν νὰ συλλάβωμεν τοὺς πρωτεστατοὺς καὶ τοὺς ἐξορίσωμεν. Μοὶ ἐδίδετο ἡ ἀπάντησις ὅτι ἡ κατάστασις θὰ ἐξέλιστο καὶ ὅτι θὰ ἐπιμοιρασθῶμεν ἄφρας. Ἀτυχῶς εὑρισκόμεθα εἰς ἐχθρικὸν τελείως περιβάλλον. Ἡ ἐπανάστασις εἶμαι ἐπὶ τοῦ λαϊκοῦ ἐναντίον ἐπτὰ βενιζελικῶν, εἰς τὸν στρατόν, τὴν ἀεροπορίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ὑπαλληλίαν τοῦ Γ. Διου. Τετράκις ὑπέταξα ἀξιωματικοὺς διὰ συνδουλίαν καὶ τέτραπις ἀδικαιώθησαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὁκόμη ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἐκρεμεῖ. Ἡ ὑπουργικὴ ἐπὶ στάσις τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν νομιμότητα καὶ τὴν κοινοβουλευτισμόν, ἀπεβάσυνε τελείως τοὺς βενιζελικούς καὶ ἀντιθέτως κατέρριπτε τὸ φρόνημα τῶν ἡμετέρων, οἱ ὁποῖοι δυστύχως ἀνέμενον μοιρολατρικῶς τὴν πτῶσιν καὶ τὴν σφαγήν μας. Πλείστοι δὲ ὑδύναται χαρακτήρες προσεπαθοῦν νὰ μὲ ἐκμεταλλευθοῦν ὑπὲρ τῶν ἀντιπάλων των, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ φεισθοῦν αὐτῶν μετὰ τὴν ἐπικράτησίν των.

Ὅπως ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆται ὅτι ὁ ὑπ' ἐμοῦ διορυναθεὶς Ναύσταθμος μὲ ὀρχηγὸν τὸν ἀντιπλοίαρχον Μπάτσην, ὁ ὁποῖος τοσαῦτα σπουδαῖα ἔργα ἐπετέλεσε κατὰ τὴν διετίαν τῆς ἀρχηγίας του ἐπὶ 48 ὡρῶν τὰς προετοιμασίας ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐλύθεσε. Δὲν ἐπιτρέπω νὰ χαρίζεται ἐπὶ τοῦ παλαίως ἐωφρασθέντες διαδοχοὶ μου ὅτι χωρὶς γ' ἄλλαξον τὸν ἀρχηγὸν ἐφθειρον τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ἀντιμέτρων τὰ ὁποῖα ἔλαβον. Ἀλλὰ ποῖος μέτρα ἐπῆρε τὴν στιγμὴν ταύτης ἐξήτησεν εὐθὺς δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ προσδοκίαν ἢ διὰ τὴν δραστηριότητα τῆς ἀποστολῆς τῆς; Οὐδεὶς! Οὔτε θὰ ἐτηρεῖτο ἀκόμη.

Μέτρα τὰ ὁνωτέρω ἀναμοιβὴ τητα γεγονότα, τῆς δύναται νὰ φέξη τὴν διοίκησιν τοῦ Στόλου ὁποιαδήποτε ἐπιστροφὴ τὴν καλὴν πρόθεσιν καὶ τὸν ὑπεροβλέποντα τοῦ ζήλον ὅπως ὑπηρετήσῃ τὴν κοινὴν ὑποθεσιν καὶ τὸ Λαϊκὸν κόμμα, μὲ τὸ ὁποῖον συνεπραττον; Εἶναι ἀναμοιβὴ καὶ ἡ διετολεῖς ἐκείνη οἱ ὁποῖοι διὰ καθαρὸς προσωπικὸς λόγους ἐσυκοφάντησαν τὴν διοίκησιν μου, εἶναι δὲ ἀληθὲς καὶ τοῦτο, θὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν ἴδιων των ἐνεργειῶν, ταχύτατα. Ἐγὼ, διὰ τῆς παραιτήσεώς μου, ἀνέδειξα ἐνδεῖς τὰς εὐθύνας. Δὲν ἐσανταζόμην ὅμως ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ἀνθρωποι νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν θυσίαν μου αὐτὴν. Κατόπιν τοῦτου τὸ εὐρίσκομαι ἀμυνόμενος πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξιστορήσω τὰ καθέκαστα. Ἡ ἀνάκρισις ἄς καθορίσῃ τὰς εὐθύνας ἑκάστου.

Ὅπως ἐπιγνώσιμον, ἡ μόνη ἐπὶτις μας ἦτο ἡ ἀνάτος ἐνέργειαν τῶν βενιζελικῶν, τὸ κίνημα. Ἦλθε ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἐπροκλήθη μὲς ὅμως ἀδιάβατοι, χάριν προσωπικῶν συμφερόντων, προσπαθοῦμεν νὰ ἀναχαιτίσωμεν ἀπὸ ἀντὶ ἡγεμονικοῦ νὰ ἐπωφεληθῶμεν αὐτοῦ. Ἡ διχόνοια καὶ ἡ ἐπιπολαιότης, κύριαι γνωρίσματα τῆς φυλῆς μας, θὰ συνεχίσουν καὶ πάλιν τὸ κατοστρεπτικὸν των ἔργον. Οὐκ ἴν ὅλως γενέσθαι...

«Δέν ἦτο δυνατόν νά τόν πάρουν»

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ πλήρη παραπόνων καὶ ὑπονοουμένων, ἀνέφερε ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος εἰς τὴν ἐκθεσίν τὴν ὁποίαν συνέτασε ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Μετὰ τινας ὅμως ἐβδομάδας ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὴν μεμονωμένην ἐκείνην Παρασκευὴν, ἐεπανῆλθε δριμύτερος καὶ ἀπεφασισμένος νὰ εἴπῃ ἐξδω ἀπὸ τὰ δόντια ὁρισμένα πράγματα ποὺ ἕως τότε ἔμεν ἀποσιωπήσει. Ἐξηγῶν δὲ τοὺς λόγους τῆς προηγουμένης ἐπιφυλακτικότητος, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἐτόνιζεν, ἐν προλόγῳ, τὰ ἑξῆς: «Ἔζησα τοὺ πέρασε ἡ λογοκρισία (σημ. γράφ. ἡ ἐπιβληθεῖσα τότε, λόγῳ τῆς ἐυπολεμου καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο τὴν χώραν ἡ μοριτατικὴ δόνησις). Ἱστορῶ, γιὰ νὰ ἐξηγήσω μερικὰ πράγματα ἀκατανόητα εἰς τὸ κοινὸν, ἀναφορικῶς μὲ τὸ τελευταῖον κίνημα».

Καὶ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος συνεπέρανε τὸν πρόλογόν του ἐτσι:

...Ὁ κόσμος εἶχε τὴν ἀντίληψιν, εἶχε τὴν βεβαίοτητα, ὅτι τὸν Στέλον ἀπὸ μένα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν πάρουν οἱ βενιζελικοί. Γι' αὐτὸ πεθύνω ἤμουν καὶ ἐγὼ βεβαιος μὲ τὰ μέτρα ποὺ εἶχα λάβει...

Ἡ δὲ Ἱστόρησις ποὺ ἠκολούθει ἦτο ἀπόκαλυπτικώτατη.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: «Οὐδεμία πρόβλεψις, οὐδεὶς ὑπολογισμὸς, οὐδεμία πυγμὴ, ἦτο συνέδαινε χωρὶς τὸ σπλάνχο τῆς πυθαρότητος». Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἔγκαταστοποίει εἰς τὴν προϋπάρχουσαν κατάστασιν. Ἀπέλπιζε ἡ ἀπόκοῦ, δυνάμεως καὶ συνοχῆς. Οἱ ἀντιπαλοι τῆς κυβερνησεως ἐσυνωμότουν. Ἐπαναστατοῦσαν. Ὅπου τὰ γραφεῖα τὰν ἐφωτερῶν εἶχον μεταζληθῆ εἰς στρατηγεῖα συνωμοσιῶν, ἐνῶ ἐπρολόγιζαν ἄλλους χώρους καταδιασεύνος νὰ ὑποστὰ αὐτὸ ποὺ ὑπέστησαν. Ὁ Ναύσταρχος δὲν κατέλαβεν ἄλλο παρεδόθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως. Οἱ στασιασταὶ ἐνγαλὸν ὅτι θὰ ἐπιστρατεύσουν καὶ ἐξεζήτησε. — Διατί δὲν ἔξτηθησαν εὐθύναι. — Πὼς κατορθώθη τὸ φοβερὸν γεγονὸς. — Ἡ φυγὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἡ προαγωγὴ τοῦ Γ. Κονδύλη.

Μία ἐπιστολή

Κύριε Βοβολίνη.

Παρηκολούθησα μὲ ζωηρὰ συγκίνησιν τὰ ἀνδιοφέροντα, δια ἱστόρησιν ὁ ἀναπτὸς μου στρατηγὸς κ. Γ. Κονδυλάκης, περὶ τῶν γεγονότων τοῦ Κονδύλη, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ὑπηρέτησα ὡς ὑπασπιστὴς ἐπὶ τοῦ τορπιλλοβολου Ἀετὸς, ἀμέσως μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897. Ἀμέσως ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, χολωθεὶς ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐν τότε ταγτάσσεργες στρατηγὸς ἐν τῷ ἀπόρῳ τοῦ ἐξεδίωκε, ἐτάχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀειμνήστου καὶ γενναιοτάτου στρατηγοῦ Ἀγγελάκη, κατὰ τὴν συσκέψεως συνεφώνων νὰ ἀξιώσουν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Γ. Κονδύλη, στὴ διοίκησι τοῦ συντάγματος. Τὴν κίνησιν ὅμως αὐτὴν, πληροφορηθεὶς ὁ Κονδύλης, ἐπρόλαβε καὶ ἀνθυπολοχαγὸν Μ. Ἀιγώνη, ὁ ὁποῖος ἠσθάνετο τύψεις συνειδήσεως νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ ἀνωτέρου του, ἐπὶ διοικητοῦ, κατέστειλε προσωπικῶς ὁ γενναῖος καὶ σώφρων πολεμιστὴς Κονδύλης. Μόλις ἔπεσε τὸ πρῶτο πικρὸς σύτοι καὶ νὰ ἐκλιναφρόνων τὴν γενναιόφρονα συγνώμην του, συγκινηθεὶς ὁ Κονδύλης, ἐπροχώρησε καὶ ἐξεπλάγησε τοὺς πατριωτικοὺς ἐξάρσεων ἐπιτιμήσεως του. Ὅταν δὲ, μετὰ τινας ἡμέρας ἐφίσησε ὁ Ἐλ. Βενιζέλος, ἐπιστικὰς ἀνακοινώσεις του πρὸς τὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολιν» μεταξὺ ἄλλων, ἔλεγεν ὅτι ἐφθε γεγονότα. Ἰσως μιὰ νέα ἐπανάστασις, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν ἑνότητα τοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν δικαίωσιν τῶν ἀγωνιστῶν του στρατοῦ κατὰ τοῦ ἀνωτέρου του, «Ἀλλ' αὐτά, διδακτικὰ δέδαια, τώρα ἀνήκουν στὴν ἱστορία.

Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1967

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Δ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

πωλήσεις αὐτοκινήτων

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ πωλεῖ ἐλάχιστον τὴν ὑπὸ ἀναχώρησιν ἰδιόκτητον αὐτοκίνητον τῆς ὁδοῦ Λισσίων (πρὸ τῆς πλατείας Ἀττικῆς) κατάλληλον διὰ ταξιὰ φορὰ ἢ Κλινικὴ. Πλήρωμ. τηλ. 763.130 8.30 — 2.30 μ.μ. Τηλ. 640.905 7—9 μ.μ. 2009

ΠΩΛΕΙΤΑΙ γωνιαῖον διαμέρισμα ἐπὶ πρώτου ὀρόφου τῶν 5 δωμ. με δύο τα βοηθητικὰ εσωμοσπαράδοτο μὲ τὰ ἐπιπλωτικοὺς ἐπιφανείας 140 μ2. ἐπὶ τῶν ὁδῶν Βολανάκη καὶ Σεβαστουπόλεως (Ἔρυθρος Σταυρὸς) Τὴν Ἐτ. ΚΑΠΠΑΤΟΣ — ΠΑΠΑΓΕΡΓΙΟΥ — ΑΡΜΟΣ. Τηλ. 318.594. 2016

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ δύο τὰ ὁδῶν Βολανάκη καὶ Σεβαστουπόλεως (Ἔρυθρος Σταυρὸς) δύο διαμερίσματα τῶν 2 καὶ 3 δωμ. μὲ ὅλα τὰ βοηθητικὰ ἐτοιμοπαράδοτα. Τεχ. Ἐτ. ΚΑΠΠΑΤΟΣ ΠΑΠΑΓΕΡΓΙΟΥ (ΑΡΜΟΣ) Σοφοκλέους 5. Τηλ. 318.594. 2017

ΕΥΚΑΙΡΙΑ. Πωλεῖται ἡ ἀνταλλάσσεται με διαμέρισμα, ἑκτασις 5 στρεμμάτων περίπου, προσόφεως 140 μ. ἐπὶ λεωφόρου Ἀθηνῶν — Μαραθῶνος (Τὸ δον) με ἐλαιόδενδρα, στάνιν, νερόφως, τηλέφων, καὶ με κατασταπατεα ἐναντι κτήματος, κατάλληλον δι' οἰανδήποτε ἐπιχείρησιν, πλήρ. κ. Χαλκιάν 8—1 μ.μ. τηλ. 227.531. 2028

ΕΥΚΑΙΡΙΑ 100 οἰκόπεδα εἰς Ἀσπρόπυργο Ἀττικῆς χωρὶς προκαταβολὴ. Διανοιγόμενος Βασ. Μαζζίνος 2, α' ὄροφος τηλ. 529.805. 2033

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΣΕΩΣ γιὰ διαμερισμὸς γιὰ νὰ μείνῃς; Γιὰ ἐκμετάλλευσι; Χωρὶς κοινόχρηστα πωλεῖται διαμέρισμα τῶν (2) δύο δωματίων στὸ ΚΟΥΚΑΚΙ ἡμιώροφον διαμπερὲς ἀνατολικὸν μεσημέριον χώλ, κουζίνα λουτρὸ ἀποθήκη αὐλὴ ἡλιόλουστον Πληροφ. 919 865. 2032

ΑΝΑΓΚΗ = ΕΥΚΑΙΡΙΑ Χίλτον Α— καὶ Β ὀροφος 3 δωματίων τὰ δύο προσόφεως μισθωμένα 315.000, Ἑπίσης 2 δωματίων μπαλκόνι α' ὄροφος θέα, μεγάλον ἀκάλυπτον 210.000. ΚΕΡ τηλ. 522.458. 2021

ΡΕΤΙΡΕ πωλεῖται Πατησίων — Ἀναφῶς 1. ὄροφος δύο ἐτοιμοπαράδοτον δύο μάτια 3 καὶ δοηθητικὸν. Τηλεφ. 312. 892 π.μ. 919.784 μ.μ.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ εὐκαιρία ἀσαρι Παγκράτι 450.000 3άρι 350.000, Κολωνάκι ρετιρὲ ἀνακαινισμένο 490.000, δώμα 120.000 Λαδῆς 627.539. 2012

ΜΕΓΑΛΗ εὐκαιρία Λεωφ. Συντάγματος 35 χλμ. Πωλεῖται οἰκόπεδον 2.300 πηχ., πλησίον θαλάσσης μαγευτικὴ θέα 400.000. Μεγάλες εὐκολίες πληρωμῆς Ἡ αν ἀπλώσεται με ἀκίνητον Τηλ. 630. 172. 2024

ΤΑΡΑΤΣΑ εἰς ὡραίαν τοποθεσίαν ἐκατὸν πεντήκοντα τέσσαρα ἐμβαδὸν τ.μ. πωλεῖται — Μεσίται δεκτοί. Τηλ. 930.760. 2041

ΕΥΚΑΙΡΙΑ 2 δωματίων Β' ὀρόφου λοιζ προσόφεως ἡλιόλουστος καλοριαζέρ. Ἀνεν κοινοχρήστων ἡλιόλουστος κουζίνα φωτεινὴ τιμὴ 180.000 εὐκολίαι τὶς 80.000. Παροχαὶ πληρωμέναι Κ.Ε.Τ. 522.458. 2019

ΔΙΑΡΙ ἐσωτερικὸ ταραδοτέον ἀμέσως οἰκοπεδοῦχοι εὐκαιρία. Πρακατα6ολὴ 100 χιλ. καὶ ὑπόλοιπα εὐκολίες. Τιμὴ 195 χιλ. Τηλ. 626.659 καὶ 620. 079 ὡραι 6—8 μ.μ. 2006

ΤΕΣΣΑΡΙ προσόψεως 1ου ὀρόφου Σωτηριάδου ταραδοτέο, πωλεῖται σὲ τιμὴ τριαριὸ, Μεγάλες εὐκολίες. Τηλ. 626.659 καὶ 620.079 ὡραι 6—8 μ.μ. 2003

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ στὰ Ἑξάρχεια ὑπὸ κατασκευὴν μ2 32 ἢ 64 καταλλήλο γιὰ ἐστιατόριο, ἀντιπροσωπεῖα μηχανημάτων κλπ., πωλεῖται τιμὴ 620 079 καὶ 626.659, ὡραι 6—8 μ.μ. 2002

100.000 ἕως 120.000 δραχ. προκαταβολὴ καὶ τὰ ὑπόλοιπα μὲ δάνειον ἀπὸ τὴν Τραπέζης καὶ συμπληρωματικὴν διευκόλυνσιν δική μας, δργοράζετε στὰ Ἑξάρχεια διαμέρισμα ὀρόφου τοῦ κατασκευῆς 3 δωμ., χωλ κ.λ.π. φωτεινὸ, μὲ μπαλκόνι κλπ., ἀξίας 320 χιλ. Ἡ προκαταβολὴ ἀξίας σὲ 380 χιλ. Τηλ. 626.659 καὶ 620. 079 ὡραι 6—8 μ.μ. 2005

50.000 δραχ. προκαταβολὴ καὶ ὑπόλοιπα μὲ δάνειον Κτηματικῆς Τραπέζης καὶ συμπληρωματικὴν διευκόλυνσιν δική μας, ἀγοράζετε στὰ Ἑξάρχεια διαμέρισμα ὀρόφου ἑστω. ὀπὸ κατασκευὴν 1 1)2 — 2 δωμ. χωλ, κουζινούρου κ.λ.π. πολὺ φωτεινὸ, μὲ μπαλκόνι κλπ., ἀξίας 215 ἕως 225 χιλ. Τηλ. 626.659 καὶ 620.079 ὡραι 6—8 μ.μ. 2004

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐνοικιαζόμενοι 1) Κυτιοποιεῖον 1.200 ἐνοικ. 160.000. 2) ΕΒΓΑ 1.400 ἐνοικ. 200.000. 3) Ταπητοχαρὲς 2.000 ἐνοικ. 310.000. 4) Καθαριστήριο 2.700 ἐνοικ. 410.000. 5) Πρακτορεῖο αὐτοκινήτων 3.000 ἐνοικ. 480.000. 6) Ἐμπόριον Ξυλείας 4.000 ἐνοικ. 600.000. 7) Γραφεῖα κεντρικὰ 5.350 ἐνοικ. 850.000. 8) Κινηματογράφος 8.000 ἐνοικ. 1.000.000. ΜΑΝΙΑ μέρη Πανεπιστημίου 64 3ος ὄροφος τηλ. 629.790 — 632.150. 2043

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνωστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ:

«Ἰδοὺ τὶ συνέβαινε μέσα στὰ σπλάχνα τῆς κυβερνήσεως»!

ΔΕΝ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗ, ΑΛΛΑ ΠΑΡΕΔΟΘΗ

11ον

ΜΕ ΤΗΝ εἰλικρίνειαν καὶ τὴν «ντομπροσύνη» ποὺ τὸν ἐχαρακτήριζαν, ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, οὐδόλως ἐδίστασε νὰ ὁμολογήση ὅτι ἔσπευσε νὰ ὑποβάλη τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν (καθὼς καὶ περαιτέρω θὰ ἴδωμεν), διότι «ἀληθῶς μὲ ἐπείραξε τρομερὰ εἰς τὴν φιλοτιμίαν μου ἡ κατάληψις μέρους τοῦ στόλου»! Καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἀποκαλυπτικὴν διάθεσιν, τονίζει ὅτι ἡ ἀτιμωρησία (διὰ τὸ πλαστηρικὸν κίνημα τῆς 6ης Μαρτίου 1933), ἐπέτρεψε τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ταραξιῶν καὶ τὴν προετοιμασίαν τοῦ δευτέρου (μαρτιάτικου ἐπίσης), «βενιζελοπλαστηρονεστουρκικοῦ γύρου». Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν βίαιον ἁρπαγὴν τῆς ἐξουσίας ἐνεφάνιζον τὴν ὑπεροχήν: «Τρεῖς λαϊκοὶ ἔναντι ἑπτὰ βενιζελικῶν», οἱ πρῶτοι «ἀνέμενον μοιρολατρικῶς τὴν πτῶσιν μας καὶ τὴν σφαγὴν μας»! Ἄλλο τώρα ἐὰν ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῶν κινημάτων, τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῶν ἀνατροπῶν τοῦ 1909, τοῦ 1916, τοῦ 1922 καὶ τοῦ 1924, καταλήγει εἰς τὸ φιλοσοφικὸν συμπέρασμα ὅτι «ὅπως ἐπηγαίναμεν (τὸ 1935), ἡ μόνη ἐλπίς μας ἦτο ἡ ἀνόητος ἐνέργεια τῶν βενιζελικῶν, τὸ κίνημα. Ἦλθε αὐτὸ καὶ μᾶς ἔσωσε» —καθὼς καὶ εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς φεῦ! πάντοτε ἰσχυούσης ἀληθείας περὶ «τῆς διχονοίας καὶ τῆς ἐπιπολαιότητος, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς φυλῆς μας».

Ἀλλ' ὅπως εἴπωμεν, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεώς του, ἐπανῆλθεν δριμύτερος ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἰς τὴν νεωτέραν δὲ —καὶ πλέον ἐπιθετικὴν— ἱστόρησίν του, ἀναφέρει αὐτά:

...Ἀτυχῶς ὅταν τις εἶναι ὑπουργὸς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως καὶ δὴ ὑπὸ τὸν λαμπρὸν μέν, ἀλλὰ διαλλακτικώτατον Παναγῆν Τσαλδάρην, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη οὐδεμία πρόβλεψις, οὐδεὶς ὑπολογισμός, οὐδεμία ἄσκησις (σημ. γράφ. ἐπίδειξις) πυγμῆς...

«Μέσα στά σπλάχνα τῆς κυβερνήσεως»

ΚΑΙ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος συνεχίζει:

...Κατὰ τὴν διετίαν (Μάρτιος 1933—Μάρτιος 1935) τόσον ἐγώ, ὅσον καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπουργῶν, τῶν βουλευτῶν, τῶν παραγόντων, τέλος, τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἐπροσπαθούσαμε νὰ τονώσωμεν τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ τὸν πείσωμεν, ὅπως ἐφαρμόση ἐντονωτέραν πολιτικὴν ἀπέναντι τῶν ἀντιπάλων μας, συνωμοτούντων ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὑπὸ τὰ ὄμματά μας ἐλευθέρως. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι συνέβαινε σοβαρὸν μέσα στὰ σπλάχνα τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἀπὸ πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι, βαρυνθέντες τὴν ἄνευ ὁρίων διαλλακτικότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ, εἶχον καταλήξει εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐγκαταστάσεως δικτατορίας καθαιροῦντες τὴν νόμιμον, τὴν ἐκ τοῦ λαοῦ προερχομένην κυβέρνησιν. Εἰς τοῦτο ἐγὼ ἀντέστην πάσῃ δυνάμει, διότι εἶχον καὶ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι δικτατορία ἐν Ἑλλάδι εἶναι καθεστὼς ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχη καὶ ὅτι συνεπῶς θὰ ἐπέφερε τρομερὰς ζημίας εἰς τὸ κράτος τόσον ἐσωτερικῶς, ὅσον καὶ ἐξωτερικῶς.

Εἰς τὴν ἐνέργειάν μου ταύτην εἶχα σύμμαχον καὶ τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὸν ὁποῖον καθίστων γνωστὰ τὰ τεκταινόμενα. Οἱ ὑποψήφιοι δικτάτορες ἦτο φυσικὸν νὰ προπαγανδίζουν τόσον εἰς τὸν στρατόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ ἐπέτυχον νὰ παρασύρουν μὲ τὸ μέρος των ἀριθμὸν τινα ἀξιωματικῶν.

Ὡς ὑπουργός, λοιπόν, τῶν Ναυτικῶν, εἶχα νὰ παλαίσω μὲ δύο μέτωπα, μὲ τοὺς φυσικοὺς μας ἀντιπάλους καὶ μὲ τοὺς δικτατορικούς. Βάλτε καὶ τὴν διχόνοιαν καὶ διαίρεσιν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, καὶ θὰ ἀντιληφθῆτε πλήρως τὸ κυβερνητικὸν ἀδιέξοδον.

Κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ λουτρὰ δὲν ἀπεμακρύνθην τῶν Ἀθηνῶν (ἂν καὶ εἶχα ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ μεταβῶ εἰς Αἰδηψόν), καὶ τοῦτο διὰ νὰ προφυλάξω τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ προλάβω τὴν ἔκρηξιν δικτατορικοῦ κινήματος. Εὑρέθην οὕτω εἰς τὴν ἀνάγκην τῇ συγκατανεύσει καὶ ὑποδείξει τοῦ πρωθυπουργοῦ, νὰ ἀπομακρύνω τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀξιωματικοὺς τινάς, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχα πληροφορίας ὅτι εἶχαν προσχωρήσει πρὸς τὰς ἐν λόγῳ κατευθύνσεις.

Ἕνεκα τῶν σοβαρῶν τούτων λόγων, ἡ παράταξίς μας καθημερινῶς ἔχανε τὸ ἠθικὸν καὶ τὴν δύναμίν της καὶ τὴν συνοχήν της, ἀντιθέτως δὲ οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν μὲ τὴν μέχρις ἀναισθησίας ἀνοχὴν τῆς κυβερνήσεως, ἐκέρδιζαν διαρκῶς ἔδαφος καὶ συνωμότουν πλέον καθαρά. Καὶ ταχύτατα ἐβάδιζον διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν διὰ τῆς βίας ἀνατροπήν μας...

«Δέν κατελήφθη, ἀλλά παρεδόθη»

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ δὲ περαιτέρω, εἰς τὴν ἱστόρησίν του, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος καὶ τὰ ἑπόμενα:

...Μάταιαι ἀπέβησαν αἱ προσπάθειαί μου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης ἔκανε κόμμα, περιποιούμενος τὸν καθένα ποὺ τοῦ ἐδίδωνε φιλίαν. Καὶ ἀδιαφόρως ἂν ἦτο βενιζελικός, ἐτοποθετεῖτο εἰς ἐμπιστευτικὰς θέσεις. Ἀκόμη καὶ τὴν βραδιὰ τοῦ κινήματος ὅπως ἱστόρησα καὶ ἄλλοτε, ἐβεβαίου ἐμέ καὶ τὸν πρωθυπουργὸν ὅτι «ἀπόψε θὰ κοιμηθοῦμε καλύτερα ἀπὸ ποτὲ καὶ αἰσχύνομαι νὰ διατάξω ἐπιφυλακήν»! Ἀφ' ἑτέρου ἀξιωματικοὶ Λαϊκοὶ εἶχαν μεταβάλει τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων εἰς στρατηγεῖα καὶ ἐμελέτων πῶς θὰ ρίξουν τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, τὸν ἀντίθετον πρὸς τὰς κινήσεις των, διὰ δημοσιευμάτων ἢ ἀκόμη παίρνοντες καὶ συμμάχους των τοὺς ἀντιθέτους μας, μὲ τοὺς ὁποίους συχνὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφήν.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις μὲ ἔπεισε νὰ ζητήσω τὴν ἐκ τῆς κυβερνήσεως ἀπομάκρυνσίν μου. Ἀτυχῶς δὲν ἐπέμεινα, διότι ἔκαμα τὴν σκέψιν μήπως χαρακτηρισθῶ εἴτε ὡς λιπόψυχος, εἴτε ἀκόμη μὴ μοῦ ἀποδώσουν τὴν μομφὴν ἀνοχῆς πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν βενιζελικῶν σκευωρούμενα. Καὶ ὄντως, ὅπως ἐξηκριβώθη ἐκ τῶν ὑστέρων πολλὰς φορὰς ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὸ κίνημα, ἀλλὰ ἡ ἐν Ναυστάθμῳ παρουσία μου τὸ ἐματαίωσεν. Ἦτο, λοιπόν, πολὺ φυσικὸν μὲ τὸν κλονισμὸν τῆς παραιτήσεώς μου νὰ ἐξερρηγνύετο ἀμέσως τὸ κίνημα καὶ νὰ ἤμην ἐγὼ ὁ ὑπαίτιος αὐτοῦ. Εἴτε ἔτσι εἴτε ἄλλως, ἤμην δηλαδὴ καταδικασμένος νὰ ὑποστῶ ἐκεῖνο ποὺ ὑπέστην.

Ἀφ' ἑτέρου ἤλπιζα ὅτι μὲ τὰ μέτρα ποὺ εἶχα λάβει στὸν Ναύσταθμο, μὲ τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ Στόλου ἀπὸ κάθε πυρομαχικὸν ὅτι οἱ συνωμόται δὲν θὰ τολμοῦσαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν, διότι τοιαῦτα ἦσαν τὰ μέτρα μου, ὥστε, ἐνῶ ὁ κόσμος νομίζει ὅτι πῆραν 5 πλοῖα, ἐπῆραν μόνον ἕνα, διότι τὰ πυρομαχικὰ τῶν 5 πλοίων δὲν ἤρκουν οὔτε γιὰ ἕνα.

Τὰ μέτρα ποὺ εἶχα λάβει στὸν Ναύσταθμο, τὰ ἐξιστόρησα εἰς τὴν ἔκθεσίν μου καὶ κανεὶς δὲν διέψευσεν αὐτά.

Ἐκ τῆς διαδικασίας εἰς τὸ Ναυτοδικεῖον καὶ ἐκ τῆς ἀγορεύσεως τῶν Ἐπιτρόπων ἀπεδείχθη καταφανῶς, ὅτι τόσον καλὰ ἐφυλάσσετο ὁ Ναύσταθμος ὥστε νὰ λεχθοῦν αἱ φράσεις «ὁ Ναύσταθμος ἦτο Φρούριον», «Εἰς οὐδένα Ναύσταθμον τοῦ κόσμου ἐλήφθησαν ποτὲ τοιαῦτα μέτρα». Πολλοὶ ἀξιωματικοὶ μάλιστα καὶ δὴ ἐκ τῶν ἡμετέρων, δυστυχῶς, ἐπέκριναν τὴν κατάστασιν τοῦ Ναυστάθμου ὡς Χαμητικήν. Καὶ τέλος, ὅπως ὁ Ἐπίτροπος εἶπεν, «ὁ Ναύσταθμος δὲν ἦτο δυνατὸ νὰ καταληφθῇ οὔτε ἀπὸ ἐπίθεσιν συντάγματος ὁλοκλήρου Ὄχι, ὁ Ναύσταθμος δὲν κατελήφθη, ἀλλὰ παρεδόθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως».

Ἄλλως τε οὐδεμία δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ κατάληψις τοῦ Στόλου ἄνευ στηρίγματος εἰς τὴν ξηράν. Οἱ ναυτικοὶ ἐπαναστάται ἐγνώριζαν τοῦτο καλῶς, διότι ἦσαν ἐκ τῶν ἱκανωτέρων ἀξιωματικῶν. Ἐγνώριζαν δηλαδή, ὅτι τοὺς ἐχρειάζοντο 9—10 ὧραι διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ἑτοιμάσουν τὸν Στόλον καὶ ὅτι κατὰ τὰς ὥρας αὐτάς, ἂν ἐβάλλοντο ἀπὸ ξηρᾶς διὰ πυροβόλων, τί θὰ ἔκαμναν καὶ πῶς θὰ τὸ ἀντιμετώπιζαν τὸ πυροβολικόν: Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦσαν ἀνόητοι θὰ ἦσαν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν προτέρων βέβαιοι ὅτι οἱ μεμυημένοι ἐκ τῶν δῆθεν ἡμετέρων θὰ ἀπέτρεπον τὴν ἀποστολὴν πυροβολικοῦ ἐγκαίρως ἢ θὰ ἀπέστελλον αὐτὸ ἄχρηστον, ὅπως καὶ ἐγένετο...

Ὁ ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, ὁ ὁποῖος δέν ἐδίστασε νά ἀποκαλύψη «τί συνέβαινε μέσα στά σπλάχνα τῆς Κυβερνήσεως»!

Ὁ «ἀνδρισμός τοῦ προσωπικοῦ»

ΚΑΙ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ἐπιλέγει:

...Ἔ λοιπόν! Ποῖος ἀρχηγὸς, ποῖος ὑπουργὸς λαμβάνει μέτρα προφυλακτικά, χωρὶς νὰ ὑπολογίση εἰς τὴν δρᾶσιν, τὴν ἀντίστασιν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸν ἀνδρισμὸν τοῦ προσωπικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμπιστεύεται τὴν ἄμυναν;

Εἰς ἄλλο ἀπὸ ἀνθρώπους δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ ἐμπιστευθῇ κανεὶς τὰ μηχανήματα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ἄμυναν ἑνὸς μέρους. Αὐτοὶ θὰ τὰ χειρισθοῦν. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ παραδίδουν ἀμαχητί, δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ σκεφθῇ κανεὶς καὶ νὰ συζητήση περὶ ἀμύνης καὶ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἔγραψα εἰς τὴν ἔκθεσίν μου, ὅτι ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὰς εὐθύνας τῶν σπασμένων ἐπικρουστήρων τῶν πυροβόλων ποὺ μοῦ ἔστειλαν στὸ Πέραμα, «οὔτε ἐζητήθησαν, οὔτε ποτὲ θὰ ζητηθοῦν εὐθῦναι». Εἶχα δίκαιον Ἐζητήθησαν;

Αὐτὴ περιληπτικῶς εἶναι ἡ πραγματικότης. Οὕτω ἐξειλίχθησαν τὰ γεγονότα καὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος.

Ἡ κεραυνοβόλος ἐνέργειά μου εἰς τὸ Πέραμα μὲ τοὺς ὀλίγους πυροβολισμοὺς τῆς δευτέρας πεδινῆς πυροβολαρχίας περὶ τὴν 3ην πρωινήν, κατέρριψε τὸ φρόνημα τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέπλευσαν ἐν σπουδῇ ἄνευ ἐπαρκῶν πυρομαχικῶν καὶ ἀντὶ νὰ πλεύσουν πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλαν, ἔπλευσαν εἰς Κρήτην πανικόβλητοι, διότι ἀντελήφθησαν ἀμέσως ὅτι ὁ ἐναπομείνας στόλος ἦτο ἐξωπλισμένος διὰ τορπιλλῶν, τῶν ὁποίων αὐτοὶ παντελῶς ἐστεροῦντο, καὶ μὲ πληθώραν πυρομαχικῶν, ἦτο ὑπέρτερος κατὰ πολὺ τοῦ ἰδικοῦ των. Ἕνδεκα ἡμέρας ἐν τούτοις ἐκράτησε τὸ κίνημα. Καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης μὲν ἡμέρας ὁ «Πάνθηρ», ὁ «Ἱέραξ» καὶ ἡ «Σφενδόνη» ἦσαν ἐν πλήρει τάξει καὶ ἠδύναντο νὰ παρενοχλοῦν τοὺς ἐπαναστάτας! Ἀπὸ δὲ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἦσαν ἕτοιμα καὶ τὰ ἕτερα τρία νέα ἀντιτορπιλλικὰ ἰταλικῆς κατασκευῆς. Συνεπῶς ἦτο δυνατὴ ἡ δρᾶσις τοῦ κυβερνητικοῦ στόλου ἐπὶ 7 ἡμέρας. Παρ' ὅλην δὲ ταύτην τὴν ὑπεροπλίαν, ὁ Βενιζέλος, καὶ πάλιν ἀτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀφέθη ἀνενόχλητος διὰ νὰ δραπετεύση εἰς Κάσον διὰ τοῦ διαλελυμένου τελείως «Ἀβέρωφ».

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ κινήματος καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν μετὰ τὴν παραίτησίν μου.

Ἀντὶ νὰ προλάβη ἢ ἐμποδίση τὰς καταλήψεις τῶν Νήσων, ἀντὶ νὰ διατάξη τὸν Στόλον νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀσφαλῆ σύλληψιν τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Κρήτης, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐφρόντισε διὰ τὴν προαγωγὴν του εἰς ἀνύπαρκτον βαθμὸν καὶ κανονισμὸν τοῦ τεραστίου μισθοῦ του...

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ κατάθεσις τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου ἐνώπιον τοῦ Κακουργοδικείου Ἀθηνῶν.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Καθόλου ἀνθηρὰ τὰ ἐνδοκυβερνητικὰ πράγματα τοῦ 1935. —Τὸ δριμύτατον κατηγορητήριον τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου κατὰ τοῦ Γ. Κονδύλη. — Ἀχαρακτήριστος ἀμέλεια καὶ πρωτοφανὴς ἀδιαφορία. — Ἡ κατάθεσις ἐνώπιον τοῦ Κακουργοδικείου Ἀθηνῶν. — Ὁ Στυλ. Πιστολάκης «στέλνει τὴν γυναῖκα του εἰς τὸ μαιευτήριον», δι' ἀσφάλειαν. — «Δὲν ἔχω δύναμιν» δηλώνει ὁ συνταγματάρχης Τρεπεκλῆς — «Περίμεναν ἐκεῖ χίλιοι ἄνθρωποι».— «Τὰ κανόνια, χωρὶς ἐπικρουστήρας, ἦσαν μέσα στὰ λίπη».— Οἱ χειριζόμενοι τὴν πυροβολαρχίαν δὲν ἐσκόπευον τὸν στόχον των. — Πῶς θὰ προελαμβάνετο τὸ κίνημα. — Ὁ ὑπουργὸς ποὺ «κατεδολιεύετο» τὴν κυβέρνησιν. —«Κατέστελλα τὰς δικτατορικὰς τάσεις τοῦ Γ. Κονδύλη». — Καὶ πάλιν ἡ «ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία»!

• ΜΙΚΡΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑ

πωλήσεις ἀμινήτων

ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ διαμερίσματα πολυτελοῦς κατασκευῆς 1 2 3 4 καὶ 5 δωματίων, εἰς τὴν ὑπὸ ἀποπεράτωσιν πολυκατοικίαν ἐπὶ τῆς παραλιακῆς λεωφ. Βασιλέως Γεωργίου καὶ Μακαρίου (1η στάσις Καλαμακίου) πωλοῦνται. Πληροφ. «Λ. ΦΙΚΙΩΡΗΣ — Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ — Κ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ». Γ. Σταύρου 6 τηλ. 317.663 — 317.683 12—2 καὶ 7—9 μ.μ. 2063

ΟΚΑΖΙΟΝ πωλῶ οἰκόπεδα πλησίον Ἀχαρνῶν: 1) Γωνιαῖα ἐμβαδοῦ 200 τ.μ. πηχ. 356 πρόσοψις 13,55Χ14,08 ἀντὶ 530.000 καὶ 2) Ἐμβαδὸν 162 μέτρα πηχ. 290 πρόσοψις 9 βάθος 16,50 μόνο 340.000 ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἀχαρνῶν 287 στασ. Σερίφου τηλ. 881.580. 2058

ΟΚΑΖΙΟΝ Ἀχαρνῶν διαμέρισμα δωματ. 4 χωλ. λουτρὸ πλῆρες με θερμοσιφ. κουζίνα μὲ ὅλες τὶς παροχὲς πληρωμένες καλοριφὲρ πωλεῖται λόγω ἀναχωρήσεως μόνο 320.000 ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἀχαρνῶν 187, στασ. Σερίφου τηλ. 881.580. 2059

ΣΥΝΤΑΓΜΑ πωλεῖται γραφεῖον 40 2μ εἰσόδημα 80)ο. Ὑπόγειος αἴθουσα 130 μ2 πλησιέστατα ὁδοῦ Ἀκαδημίας εἰσόδημα 80)ο. Ρετιρὲ διάρι 70 μ2 ἀμερικανικὴ πρεσβεία ἑτοιμοπαράδοτον 500.000 ΙΩΑΝΝΟΥ 641.572 2056

ΨΥΧΙΚΟ — ΦΙΛΟΘΕΗ — ΧΑΛΑΝΔΡΙ οἰκόπεδα, ἐπαύλεις, στὰ πλέον προνομιοῦχα σημεῖα σὲ τιμὲς συμφέρουσες. Πλεῖστες εὐκαιρίες. ΚΤΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΡ. ΠΥΡΙΔΟΥΛΗ «ΜΕΡΙΜΝΑ» Λ. Κηφισίας 62 στάσις Κολλεγίου 674.241. 2061

ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Ὁ Οἰκοδομικὸς καὶ Οἰκοπεδικὸς Συνεταιρισμὸς Ἐνώσεως Πρατηριούχων Γάλακτος ΑΣΤΥ — ΑΣΠΡΟ — ΕΒΓΑ «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ» ἀνακοινοῖ εἰς τὰ μέλη του ὅτι διαθέτει οἰκόπεδα ρυμοτομημένα εἰς τὴν περιοχὴν Λούτσης ἀπέχοντα 20' λεπτὰ ἀπὸ τὴν Ὁμόνοιαν, μὲ ἀστικὴν συγκοινωνίαν. Τιμὴ εὐκαιρίας. Συνδιάζουν μαγευτικὴν θέσιν, κλίμα ὑγιεινὸν καὶ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ θαλάσσης. Σπεύσατε μὲ 600 δραχ. προκαταβολὴ καὶ 200 δραχ. μηνιαίας δόσεις, γίνεσθε κύριος ἑνὸς οἰκοπέδου. Ἐγγράφονται καὶ μὴ μέλη. Πληροφορίαι: Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συνεταιρισμοῦ ΑΘΗΝΑΙ (Πλατεῖα Βάθης) Μαιζῶνος 2 τηλ. 536.681. 1548

1.150.000 δραχ. Πωλῶ αὐτοτελὲς γωνιαῖον ἀκίνητον ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων καταστημάτων καὶ δύο διαμερισμάτων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης 30 καὶ μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα 84.000 δραχ. Θεμέλια διὰ τρεῖς ἀκόμη ὀρόφους τηλ. 314.624. 1615

ΔΙΑΤΙΘΕΝΤΑΙ εἰς τὴν μαγευτικὴν θέσιν Ἁγίας ΜΑΡΙΝΑΣ — Αἰγίνης ἀγροτεμάχια ἡμίσεως στρέμματος. Μηνιαία δόσις δραχ 500. Περιωρισμένος ἀριθμὸς οἰκοπέδων διατίθενται εἰς ἰδιώτας. Πληροφ. — Ἐγγραφαὶ εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ Νέων Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν Καποδιστρίου 17 τηλέφωνον 632.875 1215

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (Μπραχάμι). Πωλῶ οἰκόπεδα ἐντὸς σχεδίου μὲ (400) δρχ. τὸν πῆχυ τὰ μισὰ μπροστὰ καὶ τὰ μισὰ σὲ 24 μῆνες. Ἐκτὸς σχεδίου μὲ (350) δραχ. τὸν πῆχυ μὲ (25.000) προκαταβολὴ καὶ ὑπόλοιπον (1.500) δρχ. μηνιαίως. Σπίτια μὲ (80.000) χλιάδες προκαταβολὴ καὶ ὑπόλοιπον σὲ 24 μῆνες. Μὲ προσύμφωνον ἢ καὶ ὁριστικὰ συμβόλαια. Ἐφαπτόμενα τοῦ σχεδίου μὲ φῶς νερὸ τηλέφωνον καὶ συγκοινωνίες δι' Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ. Μὲ θέαν ὅλου τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ Ἀθήνας. ΚΑΡΑΜΠΑΜΠΑΣ ΝΙΚΟΣ. Τηλ. 971.087 Κιν)φος «ΑΤΤΙΚΟΝ» ΜΠΡΑΧΑΜΙ. 374

ΕΝΑΝΤΙ ΦΙΛΟΘΕΗΣ καὶ ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Κηφισίας πωλοῦνται διαμερίσματα ἐξαιρετικῆς κατασκευῆς μὲ μεγάλους κήπους. δύο καὶ τριῶν δωματίων ἀνατολικομεσημβρινά, μὲ κουζίνες καὶ λουτρὰ ὁλοφώτεινα. δρύϊνα πατώματα καλοριφὲρ κ.λ.π. Πληρ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ Α. Ε. Ἀκαδημίας 61, 6ος δροφος. Τηλ. 623.618 καὶ 623.513. 892

ΑΙΔΗΨΟΣ: Ἰδεώδης συνδυασμὸς θαλασσίων καὶ ἰαματικῶν λουτρῶν. Στὴν πιὸ εἰδυλλιακὴ γωνιά της, ἀποκτῆστε καὶ ἐσεῖς, πραγματικῶς ἐπάνω στὸ κῦμα, ἰδιόκτητο οἰκοδομήσιμο χῶρο. Γιὰ παραθερισμό, γιὰ θαλάσσια σπόρ, γιὰ ἐπένδυσιν. Σταδίου 28, τηλεφ. 232.060 Γραφεῖο Αἰδηψοῦ: Ἔναντι φέρρυ —μπώτ. 1596

ΟΙΚΟΠΕΔΑ
ΧΑΡΙΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ
στὸ ΔΗΛΕΣΙ-ΓΛΥΚΑ ΝΕΡΑ
ΧΑΛΚΟΥΤΣΙ ΩΡΩΠΟΥ
ἐξαιρετικὰ καὶ ἐπάνω στὴ θάλασσα
Μικρὴ Προκαταβολή, Πολλὲς δόσεις
ΜΑΝΙΚΑΣ
Θεμιστοκλέους 4 - Τηλ. 622-373

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ ΔΙΑ ΤΟΝ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΝ

'Αχαρακτήριστος ἀμέλεια και πρωτοφανὴς ἀδιαφορία

«ΚΑΤΕΔΟΛΙΕΥΕΤΟ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ»

12ον

ΚΑΘΟΛΟΥ ἀνθηρὰ δὲν παρουσιάζονται, κατὰ τὴν ἱστόρησιν τοῦ 'Αλεξ. Χατζηκυριάκου, καὶ τὰ δανδυσεντερικὰ πράγματα τοῦ σταυρηϊου ἔτους 1935. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ ἀντίπαλοι τῆς παρατάξεως που ἤσκει τὴν ἐξουσίαν ἐσυνωμότων ἀπὸ τὴν πρώτης στιγμῆς ὑπεμάρτυρας τῆς ἐλευθέρους, καὶ ἐκφεβίζοντες διαρκῶς ἔδαφος, ἐδάδιζον ταχύτατα διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν διὰ τῆς βίας ἀνατροπὴν μας, συνέδεαινε καὶ τὰ ἄλλα σοβαρὸν ἐμέσα εἰς τὰ σπλάνια τῆς κυβερνήσεως, καθὼς καὶ ἐμὲ τοὺς ἐκτὸς πολιτικοῦς. Μὲ ἐκείνους, δηλαδή, τοὺς κυβερνητικοὺς καὶ τοὺς μὴ κυβερνητικοὺς παράγοντας (ἀλλὰ ὄχι ξενίζουσας), οἱ ὁποῖοι ἐβαρυνόντες τὴν ἄνευ ὁρίων διαλλακτικότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ Παγωνρίς, τὸ κίνημα τοῦ Ναυστάθμου δὲ προλαμβάνετο.

Ἄλλως τε ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» πυροβολικὰ ἐκάλυπτα. Ἀντικὸς μὲν δὲν ἐξηπήσαν αὐθόνως. Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀμέλεια τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἤτο ἀφ' ἑνὸς χαρακτηριστικὴ καὶ πρωτοφανής. Ἔφ' ὧ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐστέναξε αὐτοπροσώπως. Μὲ αὐτὸ ἔσπευσε αὐτὸς ἀπὸ τὴν στιγμὴν θέλω νὰ εἴπω ὅτι ἡ τροπελὴν νὰ πάγη ἐκείνος νὰ καταστείλη τὸ κίνημα. Ἐὰν ἦμην ἐγὼ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ἐπηγαινα μόνος μου. Ἀλλὰ ἤτο τελὸ μεγάλη ἡ ἀβαόνεια του..

«Κατεδολιεύετο τὴν κυβέρνησιν»

ΗΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝ δὲ αἱ ἑπόμεναι, ἐνδιαφέρουσαι καὶ διαφωτιστικαί, στιχομυθίαι καὶ ἐρωτοπαρκίσεις:

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀντιπροέδρου τῆς κυβερνήσεως εἰς ἐξηκολουθήσατε νὰ συνεργάσεις ἐξωτερικοὺς ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἢ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐσωτερικῆς;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Δὲν εἶχον κανένα ἐργασίαν μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Ἄλλως τε δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπασχοληθῶ μὲ τὴν ἐκκίνησιν Ταγδάση ἢ ὁποιαδήποτε κοινοβουλευτικὰς καὶ εἰς ἐμέ.

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Λοιπὸν λόγω ἀνωτέρας σκέψεως σᾶς ὡδήγησαν εἰς τὸ νὰ μὴ παραπέμψητε καὶ ἐπιφανῶς ἀφοπροσέχετε εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν ἐπομένην τοῦ κινήματος;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Μάλιστα.

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐδημοσιεύσατε τὰς ἐκθέσεις σας καὶ τὰς ἀντιλήψεις σας ἐπὶ τούτου;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Μάλιστα. "Οταν ἔπουσεν ὑφισταμένη ἡ λοκορκισία.

«Ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία»!

ΚΑΙ αἱ ἐρωτοπαρκίσεις ἐτελείωσαν ἐτσι:

ΠΑΠ. Πόσαι πυροβολαρχίαι ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἀθήνας;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Δέκα.

ΠΑΠ. Πόσοι ἄρα ἦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τὰ σώματα πυροβολικοῦ; Φαντάζομαι 5 Μελτες. Ἐὰν λοιπὸν ἔρχοντο κάτω τὰ. Ἐὰν λοιπὸν ἔρχοντο κάτω τὰ αὐτοὶ αἱ 10 πυροβολαρχίαι θὰ ἔφευγον ὁ ἕνας; Ἐπῆγαινε νὰ τὰ στολοῦν αἱ πυροβολαρχίαι, ὅπως ἔπρεπε τὶ ἀποτελεῖ;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία.

ΠΑΠ. Ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐνδεῖξιν ἀνικανότητος ἢ ἀνικανότητος ἱκανῆς νὰ προκαλέσῃ τὸν Ἔλεγχον;

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἰς τὸ στενὸν τῆς Προάστιος δύναται αἱ πυροβολαρχίαι αὐταὶ νὰ ἀντιστα-θοῦν κατὰ πυῶν στόλου;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. "Οπως σᾶς εἶπα ὁ στόλος ἐκείνην τὴν ὥραν ἔπαιρνε πυροβολικὸ ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα τῶν Στρατιωτικῶν νὰ ἐπιστρέψῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Δὲν εἶχαν ὑποθέσει νὰ τὰ βάλουν εἰς τὰς ἐποθήκας των. Ἐπεστρατεύθησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου δὲν ἦτο εὔκολον νὰ εἴξουν, ὅπως τὸ φαντάζεσθε, διότι οἱ ναῦται δὲν ἤξευρον τὸν χειρισμόν.

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐ τούτοις δὲν μοῦ ἀπαντᾶτε. Τὰ πλοῖα ἦσαν ὅλα ὁρμῶντα;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. "Ολα.

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐσ' ὅσον τὸ μὲν εἴχατε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐνεφανίζοντο ἐνδεχόμενον ἐνεργὸν κίνημα, τὸ δὲ εἴχατε ὑπ' ὄψιν τὸ ἐνδεχόμενον ἀντιδράσεως, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ ἀντὶ τοῦ στόλου ἀρχηγός;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Διὸ νὰ μὴ πλοῖα τὸ ἐκόατσον νὰ τὸ πυροβολικὰ θὰ ἐκινδυνεύοντο ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπὶ τοῦ στόλου καὶ νὰ μὰς ἀσκήσουν ἐπίθεσιν, στὸ κανονικὸν. Ἐὰν ἐδιαδόσατε τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως μου, θὰ ἐβλέπατε ὅτι ὁ ὅσον εἶναι τὸν ἀδυναμίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του, ἔπλεσε τὸν Ναυστάθμου καὶ ἐπὶ πλέον ἔκτισα ἐκεῖ φρούριον.

ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἰς ποῖον τὸν ἐντιστοιχεῖτε;

ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ. Εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοὺς ὁποίους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπερέδωσαν δυστυχῶς!

'Αλλὰ θὰ ἀκούσωμεν καὶ ἕνα ἄλλον ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος τριάντα καὶ πλέον χρόνια ἀπὸ τοτε ἀπεφάνισε (διὰ πρώτην φορὰν) νὰ ὁμιλήσῃ: Τὸν ὑπναυάρχον Θεόδωρον Μουστούλαν, κεντρικὸν ἄνδρα τοῦ Πειραιῶς, — τὴν 1ην Μαρτίου 1935, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεφέρθη κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὰς ἱστορήσεις τῶν Ἀλεξ. Χατζηκυριάκου καὶ Δημ. Οἰκονόμου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: 'Η συνέχεια

'Ο ναύαρχος 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος (άριστερά, άσκεπής) ἐπιθεωρεῖ ὅτι κάθε φορά ποὺ ἐτηλεφώνει εἰς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τοῦ ἀπήντων ὅτι ἐδῶ εἶναι ἀσφαλιστικὴ ἑταιρία, ἡ ἐμπορικῶν κατάστημα. (Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη ὅταν ὁ «Χατζηστόλαρχος» πρωτηγωνίστει διὰ τὴν διαίαν καὶ πραξικοπηματικὴν ἐπιδολὴν τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀδασιλεύτου Δημοκρατίας)

Χαρακτήριστος ἀμέλεια

ΑΚΟΜΗ ἐπιθετικότερος ἤτο ὁ 'Αλέξ. Χατζηκυριάκος εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Κακουργοδικείου 'Αθηνῶν δίκην τοῦ Ἰωάννου Δίκου (τοῦ ἄλλου ἐγὼ τοῦ 'Ιωάννου Μεταξᾶ), τὴν διεξαγθεῖσαν (μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀθῴωσιν τοῦ κατηγορουμένου) κατόπιν τῆς μηνύσεως τοῦ Γεωργίου Κυνδύλη.

...'Ελλὴθην εἰς τὰς 5.15 μ.μ. τῆς 1ης Μαρτίου 1935 ἀπὸ τὸν προϊστάμενον Πανεπιστημίων Ταγδάρην (κατέδαινε ὁ 'Αλ. Χατζηκυριάκος εἰς τὸ κακουργοδικεῖον), ὁ ὁποῖος μοῦ ἀνακοίνωσεν ὅτι ἐκ πρώτης ὅτι ἐπροκειτο νὰ ἐκδαν τὴν ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὸν Μαξιμηλιανὸν «Μαρία Ἀλίκη» ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδαν

Με απορρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυριες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της ούγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΘΕΟΔ. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ

Οἱ στασιασταὶ θὰ παρέλυον ἐὰν ἐκανονιοβολοῦντο ἐγκαίρως

«ΗΤΟ ΦΙΛΟΤΙΜΟΣ 100%»

13ον

ΕΝΩΠΙΟΝ τοῦ Κακουργιοδικείου Ἀθηνῶν, ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος ἐγκατέλειψε τὴν (σχετικὴν) «διπλωματικότητα» ποὺ εἶχεν ἀκολουθήσει κατὰ τὴν σύντυξιν τῆς ἐκθέσεώς του, καὶ τὴν (σχετικωτάτην) «ἀβρότητα» ποὺ εἶχε τηρήσει κατὰ τὴν νεωτέραν ἱστόρησίν του, καὶ εἶπεν ὅσα διεφύλασσεν «ἐν νῷ», χωρὶς πλέον κανένα ἔνδοιασμόν —καί, κυριολεκτικῶς, «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια»! Ἐστράφη δὲ εὐθὺς κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς τὸν ὁποῖον κατελόγισε πολλὰς (κακὰς) πράξεις καὶ πλείστας (δυσαρέστους) παραλείψεις. Καὶ κατηγορηματικώτατα ἐτόνισεν: «Ὁ Γ. Κονδύλης δὲν ἦτο κύριος τοῦ ὑπουργείου του. Προσπαθοῦσα νὰ συνεννοηθῶ μαζί του, ἀλλὰ ἐστάθη ἀδύνατον. Δέν μοῦ ἀ-

τοῦ σύνεγγυς, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, μοῦ εἶπεν, μὲ πολλὴν προσηνείαν, ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μοῦ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Κεντρικοῦ Ἐπιλιμεναρχείου Πειραιῶς. Καὶ ποσσέθεσεν: «Ὅπως γνωρίζεις, ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ εἶναι πολυδαίδαλος καὶ ἄκρως ἐμπιστευτική. Καθίσταται δὲ ἐμπιστευτικωτέρα, λόγω τῶν δυσκόλων καὶ διόλου ὁμαλῶν ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας ζῶμεν». Τότε ἐγώ, μὲ ἰδιαίτερον σεβασμόν (διότι σᾶς ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἐγοήτευσαν καὶ ἡ εὐγένειά του καὶ τὸ ἐν γένει ὕφος του), τὸν ἠρώτησα ἐὰν «θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχω τὰς ἐν προκειμένῳ ἀπόψεις του». Ἐκεῖνος δὲ ἀντιληφθεὶς τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ ἐρωτήματός μου, μοῦ ἀπήντησε κατηγορηματικῶς: «Ἐννοῶ νὰ εἶσαι λιμενάρχης καὶ μόνον λιμενάρχης. Τίποτε ἄλλο. Γνωρίζω ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξες βενιζελικὸς καὶ ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησες νὰ γίνῃς κομματικὸν ὄργανον οἱουδήποτε. Καὶ δι' αὐτὸ σὲ ἐκάλεσα. Ἐπιθυμῶ

ὀξύτης, καθὼς καὶ τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα τῶν κομμάτων ὡς καὶ οἱ ἀντίθετοι σκοποὶ τοὺς ὁποίους ἑκαστον τούτων ὑπηρέτει, ἐγέννων τὰ ποικίλα προβλήματα ποὺ προανέφερον.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ διὰ νὰ ἀποτραπῇ εἰς τὸ λιμεναρχεῖον Πειραιῶς πᾶσα συγχυσις καὶ πᾶσα περιπλοκή, ἐκάλεσα, μόλις κατῆλθον ἐκεῖ, ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς τοὺς συγκροτοῦντας τὴν δύναμίν του, καὶ ἀφοῦ τοὺς ὡμίλησα περὶ τῶν καθηκόντων των, τοὺς ἀπηγόρευσα, «ἐπὶ αὐστηροτάτῃ ποινῇ», καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ἔστω —πολὺ δὲ περισσότερον νὰ σχολιάζωνται— αἱ λέξεις «βενιζελικὸς» καὶ «ἀντιβενιζελικὸς». Οὕτω μέσα εἰς τὸ χάος, τὸ ὁποῖον τότε, δυστυχῶς, ἐπεκράτει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς χώρας, καὶ εἰδικώτερον ἐντὸς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν (ὅπου εἶχον μεταφερθῇ ὅλαι αἱ πολιτικαὶ διαμάχαι τῆς ἐποχῆς), προσεπάθησα νὰ ἐπιβάλω μίαν κάποιαν τάξιν, εἰς τὰς μεταξύ των σχέσεις τῶν ὑπ' ἐμὲ ὀργάνων. Τοὺς ἐπανελάμβανα δὲ συνεχῶς ὅτι «τὸ λιμεναρχεῖον Πειραιῶς εἶναι ἴσον δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας».

Ὁ τότε κεντρικὸς ἐπιλιμενάρχης Πειραιῶς Θεόδωρος Μουτσούλας (δεξιά, συνοδεύων τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστράτηγον Δημ. Πετρίτην) ἱστορεῖ ὅτι «οἱ στασιασταὶ θὰ παρέλυον ἐὰν ἐκανονιοβολοῦντο ἐγκαίρως»

μιλοῦσε καθόλου». Καὶ ἀφοῦ ἀνεφέρθη καὶ πάλιν εἰς τὴν «Ὀδύσσειαν τῶν πυροβολαρχιῶν» (καὶ τῆς ἀντιαεροπορικῆς καὶ τῆς πεδινῆς), ἐξέφρασε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι, πέραν ὅλων τῶν ἄλλων περιέργων πραγμάτων ποὺ συνέβησαν, «αὐτοὶ ποὺ ἐχειρίζοντο τὰ κανόνια δὲν ἐσκόπευαν κατὰ τῶν πλοίων», ἀλλὰ «ἔρριχναν» εἰς τὸν ἀέρα —ἢ εἰς τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον γάμον. Καὶ τὸ δριμύτατον κατηγορητήριον συνεχίσθη μὲ τὴν ἀποκάλυψιν ὅτι μία ἐκ τῶν βασικῶν ἀποστολῶν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ἦτο «νὰ καταστέλλῃ τὰς δικτατορικὰς τάσεις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν» ὅτι οὗτος (ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος) «μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὸν Στόλον, διὰ νὰ ἀντικοούσῃ τὴν δικτατορίαν τοῦ Γ. Κονδύλη», ὁ ὁποῖος (Γ. Κονδύλης) «κατεδολιεύετο τὴν κυβέρνησιν» καὶ ὅτι, γενικῶς, ὁ «Κεραυνὸς» ἐξεδήλωσε, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ναυτικῆς ἀνταρσίας, ἀχαρακτήριστον ἀμέλειαν καὶ πρωτοφανῆ καὶ ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν. Καί, καταλήγων, διετύπωνε τὴν βεβαιότητα, ὅτι «ἂν ἡ προβολαρχία ἐστέλλετο ἀπὸ ἑνωρίς, τὸ κίνημα τοῦ Ναυστάθμου θὰ προελαμβάνετο».

— Πάντως μοῦ ἔλεγε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὁ ναύαρχος τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Θεόδωρος Μουτσούλας (τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου κατ' ἐπανάληψιν ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἱστορήσεις τῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου καὶ Δημ. Οἰκονόμου), ἡ ἔγκαιρος ἀποστολὴ τῆς πυροβολαρχίας θὰ εἶχεν ἐπιφέρει πλήρη ἀνατροπὴν τῆς καταστάσεως. Ὅπως δὲ εἰλικρινῶς ἐπίστευεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν θὰ ἀπέδαινε σωστικὴ —ὑπὲρ τοῦ νομίμου κράτους— διὰ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Διότι κατὰ τὰς πρώτας φάσεις καὶ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ Περάματος καὶ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ Ναυστάθμου τὸ ὁποῖον μάλιστα διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἐπεκράτει καὶ μεταξὺ τῶν στασιαστῶν πολλὴ σύγχυσις. Ἡ σύγχυσις δὲ αὐτὴ θὰ ἐπετείνετο καὶ θὰ ἐφθανε μέχρι πλήρους παραλύσεως τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας των, ἐὰν ἠχιζεν ἔντονος κανονιοβολισμὸς ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τοῦ Περάματος, ὅπως ἐπιμόνως ἐζήτει ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος. Εἰς τὴν προσπάθειαν, μάλιστα, ἐκείνην τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ἐπιδιώκοντος, ἀντὶ πάσης θυσίας, νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν πυροβολαρχίαν ἐγώ, ὡς ἐντολοδόχος του, διεδραμάτισα τὸν κύριον ρόλον.

«Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀνάγκην ἡρεμίας»

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Θεοδ. Μουτσούλας, ὁ ὁποῖος τὴν 1ην Μαρτίου 1935 διετέλει —ὡς πλοίαρχος— κεντρικὸς λιμενάρχης (ἢ ἐπιλιμενάρχης, ὅπως τότε ἀπεκαλεῖτο) Πειραιῶς καὶ ἦτο ἕνας ἐκ τῶν στενοτέρων καὶ πλέον ἐμπίστων συνεργατῶν τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου συνέχισε.

— Παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τριανταδύο καὶ περισσότερα χρόνια. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκεῖνα τὰ τότε καὶ μετέπειτα ἐγένετο μνεία τοῦ ὀνόματός μου καὶ τῆς ἀποστολῆς ποὺ μοῦ εἶχεν ἀνατεθῇ τὴν ἑσπέραν τοῦ κινήματος, κατ' ἐπανάληψιν μοῦ ἐζητήθη νὰ ἱστορήσω ὅσα ἔζησα καὶ ὅσα ἐγνώριζα. Πάντοτε ὅμως ἀπέφευγα νὰ ὁμιλήσω. Καὶ ἐάν σήμερον ἀποφασίζω νὰ σᾶς εἰπῶ αὐτὰ ποὺ ἠξεύρω καὶ νὰ ἀφηνηθῶ ὡρισμένα ἀξιόλογα γεγονότα, τὸ πράττω, διότι διὰ πρώτην φορὰν ἐξουνχίζεται πλήρως ἡ ὑπόθεσις, ποὺ πρὸ ἑνὸς τρίτου αἰῶνος συνετάραξε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὡδήγησε, κατὰ κυριολεξίαν, εἰς τὸ γείλος τῆς ἀβύσσου.

Φυσικὰ ἠρώτησα τὸν ναύαρχο Μουτσούλαν ἐὰν συνεδέετο «παλαιόθεν» μὲ τὸν Ἀλέξ. Χατζηκυριάκον.

Καὶ μοῦ ἀπήντησεν:

— Ὄχι. Μέχρι τοῦ 1933 δὲν ἐγνώριζα τὸν ναύαρχον Χατζηκυριάκον, παρὰ μόνον ἐξ ὄψεως. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ τὴν ἐφημέρου πλαστηρικὴν δικτατορίαν τῆς ὅης Μαρτίου καὶ εὐθὺς ὡς ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἀνέλαβε (μετὰ τὴν ἐκλογικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνεργαζομένων παλαιοδημοκρατικῶν ἡγετῶν), τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, ἐκλήθην ὑπὸ τοῦ προσωπάρχου τοῦ ὑπουργείου νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν νέον ὑπουργόν. Τότε τὸ Λιμενικὸν Σῶμα, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ Ἐμπορικὴ Ναυτιλία ὑπῆγοντο (ὡς εἰδικὴ Διεύθυνσις) εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Ἀργότερα δὲ συνεστήθη τὸ «ὑφυπουργεῖον» καὶ εἶτα τὸ αὐτοτελὲς ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας.

Μόλις, λοιπόν, παρουσιάσθην εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, τὸν ὁποῖον, σᾶς ἐπαναλαμβάνω, διὰ πρώτην φορὰν ἀντίκρυζα ἐκ

μόνον νὰ ἐπιτελῆς τὸ καθῆκον σου εἰς τὸ ἀκέραιον. Ὁ τόπος ἀρκετὰ ἐταλαιπωρήθη. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἀνάγκην ἡρεμίας διὰ νὰ ἀνορθωθῇ. Καὶ μακάρι νὰ τὴν ἀφήσουν ἥσυχη». Ἐμειναν ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν διατυπωθεῖσαν τόσον ρητῶς ὑπουργικὴν ἄποψιν, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ δοθῇ ἡ ἔγγραφος διαταγὴ διὰ νὰ παραλάβω τὸ ἐπιλιμεναρχεῖον. Μοῦ ἀπήντησε: «Πήγαινε σὺ νὰ παραλάβῃς καὶ ἡ διαταγὴ θὰ ἐπακολουθήσῃ».

Αἱ διαμάχαι τῶν κομμάτων

ΕΤΣΙ ὁ τότε πλοίαρχος τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Θεόδ. Μουτσούλας, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Κεντρικοῦ Ἐπιλιμεναρχείου Πειραιῶς.

— Ἦτο δὲ μία θέσις ἄκρως σοβαρὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μοῦ λέγει συνεχίζων ὁ σημερον ἀπόστρατος ναύαρχος Μουτσούλας. Διότι τότε τὰ καθήκοντα τοῦ κεντρικοῦ λιμενάρχου ἦσαν πολλαπλᾶ καὶ λίαν δεβαρημένα. Εἰς τὸ λιμεναρχεῖον ὑπήγοντο καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, συναφεῖς μὲ τὸν λιμένα καὶ τὴν ἐν γένει διοικητικὴν καὶ οἰκονομικὴν του σύστασιν ὑπηρεσίαι.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόναι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ καθήκοντα τοῦ λιμενάρχου, ποὺ καθίστων τὴν θέσιν ἐκείνην, ἂς εἴπωμεν δυσβάστακτον. Πέραν αὐτῶν ὑπῆρχον χίλια - δύο προβλήματα ἀτινα καθημερινῶς ἐδημιουργοῦντο. Προβλήματα γενικωτέρας ὑφῆς. Καὶ ἐξηγοῦμαι: Λόγῳ τῆς μεγάλης διαμαχης τὴν τότε λειτουργούντων πολιτικῶν κομμάτων καὶ τῆς μετ' αὐτῶν των ὑφισταμένης ὀξύτητος, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος καθε ὑπαλλήλου καθίστατο ἐξόχως δυσχερής. Ἡ διαμάχη δὲ καὶ ἡ

Ἦτο ἄνδρας «μπεσαλῆς»

ΗΡΩΤΗΣΑ τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν ἐὰν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, εἰς τὸ λιμεναρχεῖον Πειραιῶς, ἤρχετο εἰς συχνὴν, προσωπικὴν, ὑπηρεσιακὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν.

— Εἰς συχνοτάτην μοῦ ἀπήντησε. Καθὼς σᾶς προανέφερον, ἡ πληθώρα καὶ τὸ πολύπλοκον τῶν θεμάτων, ἅτινα ἀπησχόλουν τὸ λιμεναρχεῖον Πειραιῶς, μὲ ἔφερον εἰς συνεχῆ σχεδὸν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ προϊσταμένου μου ὑπουργοῦ. Οὕτω εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ζήσω ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ἐκτιμήσω βαθύτατα. Ἐφ' ὅσον δέ, μετὰ τρεῖς καὶ πλέον δεκαετίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπεφάσισα νὰ ὁμιλήσω, ὀφείλω νὰ εἴπω ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος διείπετο εἰς ὅλας τὰς πράξεις του ὑπὸ δύο λέξεων καὶ δύο ἐννοιῶν. Ὑπὸ τῶν λέξεων καὶ δύο ἐννοιῶν: Πατρὶς καὶ καθῆκον, αἵτινες ἀπήχουν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μου ψυχὴν καὶ μὲ ἐνεθουσίαζον.

Διακόπτω τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν καὶ τὸν ἐρωτῶ ἐὰν θὰ ὑπῆρχε περίπτωσις νὰ καταβαλειυθῇ ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος ἐκεῖνον μετὰ τοῦ ὁποίου ἐκάστοτε συνεργάζετο.

Καὶ μοῦ λέγει:

— Μὲ ἐπρολόβατε. Διότι πρὶν σᾶς ἱστορήσω τὰ πλέον σημαντικὰ ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ 1935, τὰ ὁποῖα ἔζησα καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον ἐνεργὸν συμμετοχήν, ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ δύο λόγια διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου. Ἦτο, λοιπόν, καὶ θέλω αὐτὸ νὰ τὸ τονίσω ἰδιαιτέρως, ἕνας πραγματικὸς ἄνδρας. Θὰ χρησιμοποιήσω δὲ μίαν κοινοτάτην ἔκφρασιν, ἡ ὁποία ὅμως ἀποδίδει πλήρως τὸ ἐπιζητούμενον νόημα: Ἦτο ἕνας ἄνδρας «μπεσαλῆς». Καὶ ὅταν διὰ μίαν συνεργασίαν ἔλεγε ἐκεῖνο τὸ λαϊκὸν ἀλλὰ χαρακτηριστικώτατον «μπέσα γιὰ μπέσα», δὲν ἐνόει νὰ παρεκκλίνῃ τοῦ λόγου του οὔτε κατὰ ἕνα χιλιοστὸν τοῦ χιλιοστοῦ. Ἦτο αὐτὸ ποὺ λέγομεν «φιλότιμος ἑκατὸν τοῖς ἑκατόν». Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ποὺ ἀπεβάσισεν νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα καὶ μὲ τὸν Παναγῆν Τσαλδάριν, δὲν διενοήθη κἂν νὰ παρασπονδήσῃ ἢ χυδαίως «νὰ τοῦ τὴν σκάσῃ». Καὶ ἔδειξε, πολὺ πρὸ τοῦ κινήματος ὅλην τὴν «λεβεντιάν» του καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ὅπλων.

Ποία ὅμως ἦτο ἡ ὑπόθεσις τῶν ὅπλων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ἔδειξε «ὅλη τὴν λεβεντιά του»;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΜΙΚΡΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΙ

πωλήσεις ἀκινήτων

ΛΕΣΒΟΣ τιμὴν εὐκαιρίας πωλεῖται οἰκόπεδον 1070 πήχεων ὀπισθεν ξενοδοχείου «Καβούρι» τηλεφ. 717.073.

ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ διαμερίσματα εὔκαιρίας προσόψεως ὅλα τὰ δωματιαπωλῶ: 225,000 2 δωμ. γωνιαῖον ἐλεύθερον ἢ ἐνοικιασμένον. 310.000 δραχ. 3 δωμ. κουζ. φωτεινὴ. Διαμερ. ἀρχοντικὸ πολυτελοῦς κατασκευῆς. ἀνετοι χῶροι ὑπὸ δοχὴς κουζ. φωτεινὴ 4 δωμ. 5ος ὀρόφου γων. 114 μ2 τηλ. 523.073. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. Κρατίνου 11 δροφ. 2ος. Παραπλεύρως Δημαρχείου. 2097

560.000 δραχ. διώροφον εὐκαιρίας πωλῶ: Ἀποτελεῖται ἐξ ἰσογείου (αἰθούσης) καταστήματος 136 μ2 καὶ ὀρόφου 1 διαμερίσματος μὲ θεράντα διὰ προσθήκης ἑτέρου. Βάσεις ἀωρόφου. Εἰσόδημα ἐτήσιον 36.000 δραχ. μὲ προοπτικὴν αὐξήσεως καὶ πολλαπλα σιασμοῦ χρημάτων σας. Σπεύσατε! Τηλ. 523.073. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Κρατίνου 11 δροφ. 2ος. Παραπλεύρως Δημαρχείου. 2098

ΠΩΛΟΥΜΕΝ: 1) 1.150.000 αὐτοτελὲς γωνιαῖον ἀκίνητον μὲ 4 καταστήματα καὶ δύο διαμερίσματα εἰσόδημα 84.000 ἐτησίως. 2) 950.000 δραχ. οἰκόπεδον 460 πηχ. με 13 μ. πρόσοψιν εἰς τὴν πρώτην παράλληλον τῆς Λεωφ. Βασιλέως Κων/νου. ΣΤΑΜΑΤΑΡΑΣ Πανεπιστημίου 67, τηλ. 314.624 2118

ΠΩΛΟΥΜΕΝ: 1) 6.000.000 δραχ. ἀκίνητον εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος μισθ. 40.000 δραχ. καὶ ἕτερον 2.500. 000 μισθ 1.700. 2) 1.700.000 δρχ. κατάστημα μισθ. 11.000 καὶ ἕτερον 1. 450.000 δραχ. μισθ. 9.000 δραχ. 3) 750.000 δραχ κατάστημα μισθ. 4.000 δραχ. ΣΤΑΜΑΤΑΡΑΣ Πανεπιστημίου 67 τηλ. 314.624. 2122

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ διαμερίσματα ἑτοιμοπαράδοτα 1,2,3,5, δωματίων πολυτελοῦς κατασκευῆς ὁδὸς Ἰθάκης 30 καὶ Πατησίων Πληροφ. ἐντὸς τηλεφ. 824. 188 καὶ 7—9 μ.μ. 831. 628. 2145

ΠΩΛΕΙΤΑΙ εἰς διώροφον πολυτελῆ μονοκατοικίαν εἰς Ν Φιλοθέην τὸ ἰσόγειον ἐκ 4 δωματίων, ἀνεξάρτητος εἴσοδος, ἀπηλλαγμένον κοινοχρήστων μὲ καλοριφὲρ, κῆπον, θεράντες κ.λ.π. Πληροφ. τηλ. 674.821 ἀπὸ 8—1 μ.μ. καὶ 5—8 μ.μ. Ἐπίσκεψις 10—1 μ.μ. καὶ 5.30 — 8 μ.μ. 2158

ΕΥΚΑΙΡΙΑ Ὁ Οἰκοδομικὸς καὶ Οἰκοπεδικὸς Συν)σμὸς Ἐνώσεως Πρατηριούχων Γάλακτος ΑΣΤΥ — ΑΣΠΡΟ — ΕΒΓΑ «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ» ἀνακοινεῖ εἰς τὰ μέλη του ὅτι διαθέτει οἰκόπεδα ρυμοτομημένα εἰς τὴν περιοχὴν Λούτσης ἀπέχοντα 20' λεπτὰ ἀπὸ τὴν Ὁμόνοια μὲ ἀστικὴν συγκοινωνίαν. Τιμὴ εὐκαιρίας. Συνδιάζουν μαγευτικὴν θέσιν, κλίμα ὑγιεινὸν καὶ μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ θαλάσσης. Σπεύσατε μὲ 600 δραχ. προκαταβολὴ καὶ 200 δραχ. μηνιαίας δόσεις γίνεθε κύριος ἑνὸς οἰκοπέδου. Ἐγγραφονται καὶ μὴ μέλη. Πληροφορίαι: Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συνεταιρισμοῦ ΑΘΗΝΑΙ (Πλατεῖα Βάθης) Μαιζῶνος 2 τηλ. 536.681. 1548

ΔΙΑΤΙΘΕΝΤΑΙ εἰς τὴν μαγευτικὴν θέσιν Ἁγίας ΜΑΡΙΝΑΣ — Αἰγίνης ἀγορασμένα ἡμίσεως στρέμματος. Μηνιαία δόσις δραχ 500. Περιωρισμένος ἀριθμὸς οἰκοπέδων διατίθενται εἰς ἰδιοκτ. Πληροφ. — Ἐγγραφαι εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ Νέων Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν Καποδιστρίου 17 τηλέφωνον 632.875 1215

ΕΝΑΝΤΙ ΦΙΛΟΘΕΗΣ καὶ ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Κηφισίας πωλοῦνται διαμερίσματα ἐξαιρετικῆς κατασκευῆς μὲ μεγάλους κήπους. δύο καὶ τριῶν δωματίων ἀνατολικομεσημβρινά. μὲ κουζίνες καὶ λουτρὰ ὁλοχρώτεινα. δρύινα πατώματα καλοριφὲρ κ.λ.π. Πληρ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ Α. Ε. Ἀκαδημίας 61, 6ος δροφος. Τηλ. 623.618 καὶ 623.513. 892

ΑΙΔΗΨΟΣ: Ἰδεώδης συνδυασμὸς θαλασσίων καὶ ἰαματικῶν λουτρῶν. Στὴν πιὸ εἰδυλλιακὴ γωνιὰ της. ἀποκτᾶτε καὶ ἐσεῖς. πραγματικῶς ἐπάνω στὸ κῦμα, (διόκητο οἰκοδομήσιμο χῶρο. Για παραθερισμό, γιὰ θαλάσσια σπόρ. γιὰ ἐπένδυσιν. Σταδίου 28, τηλεφ 232. 060 Γραφεῖο Αἰδηψοῦ: Ἐναντι φέρρυ —μπώτ. 1596

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ρετιρὲ πωλῶ εἰς Ἀμπελοκήπους 3 δωματίων μεγάλων μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα κομφὸρ ἐτοιμοπαράδοτον μόνον 320.000 δραχ. λόγω κατεπειγούσης ἀνάγκης Πληροφορίαι ΑΘΑΝ. ΓΕΛΑΔΑΡΗΣ Πατησίων καὶ Γλάδστωνος 2 τηλεφ 635.305. 821

ΕΤΟΙΜΟΠΑΡΑΔΟΤΑ διαμερίσματα: Γλυφάδα: Πυρναρῆς 5 ἀπέναντι στ' Ἀστέρια Κυφέλη: Πολυμνίας 10 παροδος Μεγίστης παρὰ τὴν Φωκίωνος Νέγρη. Ἀμπελόκηποι: Καλαμῶν 14 καὶ Λασηθίου. Κων)νος Φιλιππόπουλος Πολιτικὸς Μηχανικός. Σταδίου 41 τηλ. 313.843 7—9 μ.μ. 1386

ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑ εὐκαιρίας, Ἡλισόπολιν ἐπὶ οἰκοπέδου 460 πήχεων πωλεῖται 2 δωμάτια χ.κ.λ. 400.000 εὐκολίες πληρωμῆς τηλέφ 628.277 — 972.977. 1887

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ διαμερίσματα εἰς τὸν Πειραιᾶ, Κορυδαλλόν, Ἁγία Σοφία. Εὐκολιαι Πληρωμῆς ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΟΥΜΑΖΑΤΟΣ Ἁγίου Κων)νου 7 Πειραιεύς. Τηλ. 421.474. 144/

ΒΙΛΛΑ ἐπὶ τῆς θαλάσσης πολυτελοῦς κατασκευῆς 1965 εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιομέτρων ἐξ Ἀθηνῶν μέσω Ἐθνικῆς Ὁδοῦ Λαμίας, ἐντὸς ἐκτάσεως 2.200 τετραγωνικῶν μέτρων, σπαρμένων δένδρων καὶ ἀνθέων μὲ σύνορον προσόψεως τὴν θάλασσαν καὶ ἰδιωτικὸν λιμενοβραχίονα. Διαθέτει τηλέφωνον, νερο καὶ ἠλεκτρικὸ ΔΕΗ. Πωλεῖται λόγω ἀναχωρήσεως εἰς τιμὴν εὐκαιρίας 1.000. 000 δραχμῶν. Τηλέφωνον 316.304 9 π.μ. — 3 μ.μ. 1899

ΧΟΛΑΡΓΟΣ Δυάρια, τριάρια, πολυτελῆ, χωρὶς κοινόχρηστα. Πολυμνίας 27 3η στάσις Λεωφορείων «ΣΧΟΛΕΙΑ ΧΟΛΑΡΓΟΥ». Ἐπισκέψεις 3—7 μ.μ. (Τηλεφ. 628.857 7—9 μ.μ.). 761

ΠΩΛΕΙΤΑΙ διαμέρισμα τριῶν δωματίων (τ.μ. 63.10) κουζίνας, λουτροῦ κ.λ.π. Πειραιὼς 65, (γωνία Ἀσωμάτων). Τιμὴ 320.000. 1969

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ

Τὰ ὅπλα ποὺ ἐφορτώθησαν εἰς Μασσαλίαν μὲ παραλήπτας τοὺς συνωμότας

ΚΑΤΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΥΣΚΕΨΙΣ

14ον

ΩΣΤΕ καὶ κατὰ τὸν ναύαρχον (λιμενικὸν) Θεόδωρον Μουτσούλαν, ἡ ἔγκαιρος ἀποστολὴ τῆς περιβοήτου πυροβολαρχίας (ἀντιαεροπορικῆς ἢ πεδινῆς) εἰς τὸ Πέραμα, ἦτο κάτι περισσότερον ἀπὸ ἀπαραίτητος. Διότι διὰ τῶν κανονιοβολισμῶν ποὺ θὰ ἐπρόκειτο, τὴν κατάλληλον ὥραν, «θὰ ἐπετείνετο ἡ σύγχυσις ἡ ἐπικρατοῦσα μεταξὺ τῶν στασιαστῶν καὶ θὰ ἔφθανε μέχρι πλήρους παραλύσεως τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας των». Ἰδοὺ διατί ὁ Ἀλέξανδρος Χατζηκυριάκος (ὁ ὁποῖος «οὐδέποτε ἐνόει νὰ παρεκκλίνῃ τοῦ λόγου του ἢ νὰ παρασπονδήσῃ ὅταν ἀπεφάσιζε μίαν συνεργασίαν»), κατεῖχετο ὑπὸ βαθυτάτης ἀγωνίας καὶ ὑπὸ ἀπροκαλύπτου ἄγχους, καθὼς αἱ ἐκκλήσεις του ἀπέβαινον ἐπὶ ματαίῳ καὶ ὁ χρόνος ἐκυλοῦσεν «ἀπράκτως».

— Καὶ ἦτο· μοῦ ἔλεγεν ὁ τότε κεντρικὸς λιμενάρχης Πειραιῶς συνεχίζων τὴν ἱστόρησίν του, ἡ ἀγωνία του ἐκείνη (τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου) ἄνευ προηγουμένου. Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ κανένα ἄλλον ἀποτελεσματικὸν τρόπον εἰς τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου. Ἐνῶ δὲ ἀπὸ μακροτάτου χρόνου ἀνέμενεν αὐτὸ ποὺ τελικῶς συνέβη τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Μαρτίου 1935 καὶ ἐνῶ πολλὰς ἕως τὴν ἡμέραν ἐκείνην φορὰς στοτὲ ἔπρεπε, ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἢ ἐπὶ ἄλλων πολεμικῶν πλοίων, ἕτοιμος νὰ καταστείλῃ πᾶσαν ἀνταρσιτικὴν ἀπόπειραν («ἐκθρικὴν» ἢ «φιλίαν»), τὴν μοιραίαν ἐκείνην Παρασκευὴν ἦτο —ἐκ τῶν πραγμάτων— ἐγκλωβισμένος εἰς τὸ ἱστορικὸν κτίριον τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος. Καὶ οὕτω ἡ ἀναφισβήτητος προσωπικὴ «ἐλεβεντιά», τὴν ὁποίαν, ἕως τότε, κατ' ἐπανάληψιν εἶχεν ἐπιδείξει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, κατ' οὐδὲν συνετέλει εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπικινδύνου καὶ μεγάλης ἐθνικῆς περιπετείας τοῦ Μαρτίου 1935.

Ἡ «ὑπόθεσις τῶν ὅπλων»

ΚΑΙ ἐπειδὴ καὶ πάλιν ὁ λόγος περὶ «ἐλεβεντιάς» (τὴν ὁποίαν ἐπικαλοῦνται ὅλοι ὅσοι ἔζησαν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν «Ψαριανὸν ἄρχοντα»), ἠρώτησα τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν ποία ἦτο ἡ «ὑπόθεσις τῶν ὅπλων», κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος ἔδειξεν, ἐπίσης, τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ προσόν του.

— Πρόκειται· μοῦ ἀπήντησε, περὶ μιᾶς ἱστορίας, περὶ τῆς ὁποίας ἐλάχιστα πράγματα εἶχον ἀχθῆ, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν δημοσιότητα. Ἢ μᾶλλον δὲν ἦχθη τίποτε τὸ οὐσιαστικόν. Ἐκτοτὲ δὲ ἡ ὑπόθεσις ἀπεσιωπήθη διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους —γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις ἐκείνη: Περὶ τὴν 2αν πρωϊνὴν μιᾶς ἡμέρας (λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου 1935), μὲ ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πάντοτε εὐγενὲς ὕφος του, καὶ ἀφοῦ μοῦ ἐζήτησε συγγνώμην «διὰ τὴν ἐνόχλησιν», μοῦ εἶπε ὅτι ἦτο κατεπείγουσα ἀνάγκη νὰ μὲ συναντήσῃ ἀμέσως. «Νὰ ἔλθῃς σπίτι μου», μοῦ προσέθεσε, «καὶ ἐδῶ θὰ σοῦ ἐξηγήσω περὶ τίνος πρόκειται». Πράγματι γεμάτος ἀπὸ περιέργειαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀγωνίαν —πέραν τοῦ καθήκοντος— διότι παρομοία μεταμεσονύκτιος πρόσκλησις δὲν εἶχεν ὑπάρξει ποτὲ ἄλλοτε, ἔσπευσα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, ποὺ τότε εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδὸν Ὁμήρου 21.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἦτο ἤδη ἕτοιμος δι' ἀναχώρησιν. Φυσικὰ τὸν ἠρώτησα τί συνέβαινε. Ἐκεῖνος, μὲ μὴ ἀποκρυπτομένην ἀνησυχίαν, μοῦ ἀπήντησε: «Πᾶμε γρήγορα εἰς τὸ σπίτι τοῦ προέδρου τῆ- κυβερνήσεως. Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη». Καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀνηρχόμεθα εἰς τὸν τρίτον ὄροφον τοῦ μεγάρου Πεσμαζόγλου, ποὺ ἐκεῖτο εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἡρῴδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου οἰκοδομεῖται σήμερον μία σύγχρονος πολυκατοικία. Ἐκεῖ διέμενε, τότε, ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης. Καὶ ἐκεῖ ἠκούσαμεν, διὰ πρώτην φοράν, τὴν «ὑπόθεσιν τῶν ὅπλων».

Ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν

ΤΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας ἦτο τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατάφωτον.

— Καὶ τοῦτο· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας, διότι ἐκτὸς τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, εὑρίσκοντο εἰς τὸ σαλόνι του καὶ εἰς τὸ παρακείμενον γραφεῖον του, ὅλοι οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργείων, παρεῖχετο δὲ ἡ εἰκὼν τῆς ἐκτάκτου συγκροτήσεως ἑνὸς ὑπερεπείγοντος πολεμικοῦ συμβουλίου.

Ἐκεῖ ἦσαν· ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γεώργιος Κονδύλης, ὁ ὁποῖος τὴν στιγμὴν τῆς εἰσόδου μας, συνωμίλει εἰς μίαν γωνίαν μὲ τὸν γενικὸν διευθυντὴν τοῦ ὑπουργείου του ὑποστράτηγον Ἀχιλλέα Παπατσούγκελον, καὶ δύο περίπου μέτρα μακρύτερα ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀλλοδαπῆς Γεώργιον Σχινᾶν.

Μόλις εἰς τοὺς ὀύο ἄλλους πολεμικοὺς ὑπουργούς, προσετέθη καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ὁ πρωθυπουργὸς παρεκάλεσε τοὺς παρισταμένους νὰ καθήσουν καὶ ἤρχισεν νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ ἐξηγῇ τοὺς λόγους τῆς ἐκτάκτου μεταμεσονυκτίου προσκλήσεώς των παρ' αὐτῷ.

Ἐλέχθησαν δέ καὶ ἀπὸ τὸν Ἴδιον καὶ ἀπὸ τοὺς συνεργάτας του, τὰ ἑπόμενα:

Τσαλδάρης. Κύριοι σᾶς ἐκάλεσα κατεπειγόντως τὴν τόσον ἀκατάλληλον αὐτὴν ὥραν, διότι, πρόκειται περὶ μιᾶς κατ' ἐξοχὴν σοβαρᾶς ὑποθέσεως. τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐγκαίρως. προτοῦ δηλαδὴ εὐρεθῶμεν πρὸ δυσαρέστων ἐκπλήξεων καὶ ἐπικινδύνων πραγματικοτήτων.

Κονδύλης. Τί συμβαίνει, λοιπόν, κύριε πρόεδρε, γιατὶ φαίνεσθε πάρα πολὺ ταραγμένος.

Τσαλδάρης. Καὶ πράγματι εἶμαι.

Χατζηκυριάκος. Κύριε πρόεδρε εἰσθε καὶ κουρασμένος καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποβάλλετε τὸν ἑαυτόν σας εἰς τόσας ταλαιπωρίας. Πές τε μας τί θέλετε ἀπὸ ἐμᾶς καὶ μεῖς θὰ σπεύσωμεν νὰ κάμωμεν τὸ καθῆκον μας.

Τσαλδάρης. Τὸ γνωρίζω, ναύαρχέ μου, καὶ εὐχαριστῶ. Ἀλλὰ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ ταλαιπωρούμενος ἢ ὑποβαλλόμενος εἰς ὑπερκόπωσιν, κάμνω τὸ καθῆκον μου. Καὶ ἐννοῶ, ἔστω καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας εἰς βάρος τοῦ ἐαυτοῦ μου, νὰ τὸ ἐπιτελῶ μέχρι τέλους.

Πρὸ ὀλίγου, λοιπόν, κύριοι, ἔλαβον ἕνα ὑπερεπείγον τηλεγράφημα ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ἤδη μεγάλας εὐθύνας μας διὰ τὴν προστασίαν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσ- λείας ἐν τῇ χώρα μας προσθέτει καὶ ἄλλας ἐξ ἴσου σοβαράς. Ὡς νὰ μὴ μᾶς ἤρκει ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ Πλαστήρα εἰς τὴν Σόφιαν ἐπὶ σκοπῷ τῆς εἰσόδου του, διὰ τῶν βουλγαρικῶν συνόρων, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἡγηθῇ νέου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκουν αὐτὰ ποὺ πληροφορούμεθα διὰ τὰ τεκταινόμενα εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, ἰδοὺ τώρα ὅτι προστίθεται καὶ ἕνας ἄλλος μεγάλος κίνδυνος. Εἰς τὸ τηλεγράφημα ἀναφέρεται, ὅτι εἰς τὴν Μασσαλίαν ἐφορτώθη ἐπὶ πλοίου, μὴ καθοριζομένης σημαίας, σεβαστὸς ἀριθμὸς πολεμικῶν ὅπλων μὲ προορισμὸν τὴν Ἑλλάδα. Προστίθεται δὲ ὅτι τὸ φορτηγὸν τοῦτο ἀτμόπλοιον ἀπέπλευσεν ἤδη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ λιμένος τῆς Μεσογείου καὶ ὅτι κατευθύνεται εἰς παραλιακὸν τι σημεῖον τῆς Ἀττικῆς ὅπου καὶ θὰ ἐκφορτώσῃ τὰ ἀποστελλόμενα ὅπλα.

«Ζήτημα στοιχειώδους φιλοτίμου»

Η πρωθυπουργικὴ ἀνακοίνωσις προεκάλεσεν, ὡς εἶναι εὐνόητον, ζωηροτάτην αἴσθησιν. Καὶ ἡ συζήτησις συνεχίσθη:

Χατζηκυριάκος. Αὐτὸ εἶναι καταπληκτικὸν καὶ ὑπερβαίνει κάθε ὅριον ἀνοχῆς. Ἀντιβαίνει εἰς κάθε κανόνα ἠθικῆς. Εἶναι δι' ἡμᾶς ζήτημα φιλοτίμου νὰ ἀποτρέψωμεν αὐτὴν τὴν «ἔξω φρενῶν» ἐπιδίωξιν. Πρέπει νὰ δείξωμεν ὅλην τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐνεργειῶν μας.

Τσαλδάρης. Εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς πῶ ὅτι ὡς παραλήπται τῶν ὅπλων φέρονται οἱ βενιζελοπλαστηρικοὶ ὑποφήφιοι κινηματίαι.

Κονδύλης. Τοῦτο εἶναι αὐτονόητον. Τὸν λόγον, λοιπόν, ἔχει ἀπὸ θαλάσσης ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Αὐτὸς θὰ λάβῃ τὰ ἀπαραίτητα μέτρα παρεμποδίσεως τοῦ σκάφους νὰ πλησιάσῃ εἰς τινα ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ ἐκφορτώσῃ τὰ ὅπλα. Ἐγὼ δὲ —ὡς ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν— θὰ δράσω ἀπὸ ξηρᾶς, ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη, καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ναυάρχου Χατζηκυριάκου.

Χατζηκυριάκος. Μάλιστα. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι ἡ ὑπόθεσις εἶναι γιὰ μᾶς ζήτημα στοιχειώδους φιλοτίμου. Χρειάζεται ἄμεσος καὶ ταχεῖα δρᾶσις καὶ κεραυνοβόλος ἐνέργεια. Ὅταν ἐτηλεφώνησα εἰς τὸν πλοίαρχον Μουτσούλαν νὰ ἔλθῃ ἀμέσως σπίτι μου δὲν τοῦ εἶπα περὶ τίνος πρόκειται καὶ οὔτε καθ' ὁδὸν τοῦ ἀπεκάλυψά τι. Ἐπεθύμουν νὰ ἀκούσῃ μόνος του ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ κ. προέδρου τῆς κυβερνήσεως τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Καὶ δι' αὐτὸ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ συνοδεύσῃ καὶ νὰ μετάσχῃ τῆς συσκέψεως. Τώρα δὲ ποὺ τὰ ἤκουσεν ὅλα, θέλω νὰ προσθέσω ὅτι ὁ λιμενάρχης Πειραιῶς, πρὸς τὸν ὁποῖον τρέφω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην, θὰ ἀναλάβῃ τὸ κύριον βάρος τοῦ ἔργου. Αὐτὸς θὰ ὀργανώσῃ τὰ πάντα καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὔτε ἕνα ὅπλον, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προορίζονται διὰ νὰ στραφοῦν ἀπὸ Ἕλληνας κατὰ Ἑλλήνων, νὰ ἐκφορτωθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Θὰ δείξωμεν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τί δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ὅταν θέλωμεν καὶ πῶς ἔχομεν τὴν ἱκανότητα νὰ προστατεύσωμεν τὸ κράτος. Σύμφωνοι:

Κάτι τὸ ἐντελῶς ἀπρόοπτον

ΕΙΣ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ λόνος ἐδόθη εἰς τὸν Θεόδ. Μουτσούλαν.

— Ναί· μοῦ λένει ὁ τότε λιμενάρχης Πειραιῶς. Τὸν λόγον ἔλαβον ἐγὼ καὶ εἶπον: «Κύριε πρόεδρε, ἀναλαμβάνω ὑπευθύνως, ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου μέχρι τῆς Χαλκίδος, δηλαδὴ ἀναλαμβάνω καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν ἥτις ὑπάγεται εἰς τὸ κεντρικὸν ἐπιλιμενάρχειον Πειραιῶς νὰ μὴ πλησιάσῃ, οὐδὲ νὰ ἀποβιβάσῃ ὅπλα ἢ οἱοδήποτε ἄλλο φορτίον, οἱοδήποτε φορτηγὸν ἢ ἐπιβατηγὸν πλοῖον, ὑπὸ ἕνα ὅρον: Ὁ μὲν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν νὰ μοῦ διαθέσῃ δύο μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα πρὸς Ἔλεγχον καὶ παρακολούθησιν τῆς περιοχῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας ἕνα ἢ δύο ἀεροπλάνα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἰδιαιτέρως ὅμως παρακαλῶ, κύριε πρωθυπουργέ, ὅπως ἐὰν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ τηλεγράφημα ποὺ ἔχετε εἰς χεῖρας σας τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου, ζητήσετε τοῦτο, κατεπειγόντως καὶ δὶ τηλεφωνικῶς, νὰ σᾶς δοθῇ ἐκ Μασσαλίας. Καὶ οὕτω θὰ διευκολυνθῇ ἀπολύτως ἡ ἀναζήτησις, ἡ ἐπισήμανσις καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ σκάφους. Ὄχι βεβαίως, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοίου. Ἀλλὰ διότι ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν πίνακα τοῦ Λόϋδ, θὰ δυνηθῶ νὰ ἀνακαλύψω —ἐκ τοῦ τύπου του— τὸ σκάφος μόλις ἐμφανισθῇ εἰς τὰ ὕδατα τῆς περιοχῆς μου, καὶ δὲν θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ ἐνοχλήσωμεν ἄλλα, τυχαίως διερχόμενα ἐκεῖθεν. πλοῖα.

Πρὶν ὅμως ὁ πρωθυπουργὸς προφθάσῃ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ λιμενάρχου Πειραιῶς, συνέβη κάτι τὸ ἐντελῶς ἀπρόοπτον.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἡ συνέχεια

Ἐσεῖς δοκιμάσατε τό Arcosan;

Zahnfleischbluten ist oft das erste Anzeichen einer Zahnfleischerkrankung.

- Ὀδοντόπαστες ὑπάρχουν πολλὲς
- Ἡ μία πιὸ καλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη
- Προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν τερηδόνα

Ἀλλά!!! Τὰ οὖλα σας: Ποιὸς τὰ προφυλάσσει: τὸ....

Ἀρκοζάν

- Δὲν εἶναι ὀδοντόπαστα
- Ἂν εἶσθε καπνιστὴς καὶ ἡ νικοτίνη καὶ τὰ πισσέλαια ἔχουν κιτρινίσει τὰ δόντια σας καὶ χαλαρώσει τὰ οὖλα σας, τότε τὸ α' Ἀρκοζὰν εἶναι ἡ λύσις.
- Δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα νὰ κάνετε γαργάρα μὲ ἕνα φακελλάκι α' Ἀρκοζάν.
- Εἴτε ἔχετε φυσικά, εἴτε τεχνητὰ δόντια.
- Προφυλάσσει ἀπὸ Οὐλίτιδες, Στοματίτιδες, Μολύνσεις. Σφίγγει τὰ οὖλα.
- Τὸ Ἑλβετικὸν φάρμακον ποὺ μόλις ἐκυκλοφόρησε σὲ πολλὲς χῶρες τοῦ κόσμου.
- Ἂν δὲν πιστεύετε τοὺς Ἑλβετούς, Ρωτῆστε τὸν Ὀδοντιατρόν σας καὶ Φυσικὰ ἐπισκεφθῆτε τὸ πρῶτο φαρμακεῖο. Τὸ φακελλάκι 2,5 δρχ.

γερά οὖλα ὡραῖο στόμα

ARCOSAN

Ἀντ)πεία: ΕΚΡΙΣΤ, Α.Ε. Φάρμακα μόνον Ἐξωτερικοῦ

magnus

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ ΔΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ - ΝΑΥΤΙΛΙΑΝ

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΑ ΑΤΜΟΛΕΒΗΤΩΝ

ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΔΥΣΧΕΡΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΑΤΕ: ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ 410.628

ΔΕΗ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦται ὅτι τὴν 1ην καὶ τὴν 2αν Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν συναλλαγῶν τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου 86 Κεντρικοῦ Καταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἡ τρίτη, κατὰ σειράν, κλήρωσις ὁμολογιῶν εἰς τὸ ἄρτιον τοῦ Ὁμολογιακοῦ Δανείου τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ 500.010.000 δρχ. 7% ἐκδόσεως ἔτους 1961.

Κατὰ τὴν κλήρωσιν εἰς ἣν δύνανται νὰ παραστοῦν οἱ ἐνδιαφερόμενοι, θὰ κληρωθοῦν κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ κανονισμοῦ ὁριζόμενα 213.400 ὁμολογίαι συνολικῆς ἀξίας δρχ. 32.010.000.

Ἡ ἐξόφλησις τῶν κατὰ τὴν ἀνωτέρω κλήρωσιν κληρωθησομένων εἰς τὸ ἄρτιον ὁμολογιῶν θ' ἀρχίσῃ ἕνα μῆνα μετὰ τὴν κλήρωσιν, ἤτοι ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. θὰ ἐνεργηθῇ δὲ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διὰ λογαριασμόν τῆς Δ.Ε.Η. διὰ τῶν ἀνὰ τὴν χώραν καταστημάτων της.

Ἐκ τῆς ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΟΙΟΝ ΔΕΝ ΕΦΑΝΗ

Αἱ ὑπουργικαὶ ἀνησυχίαι διὰ τὰ ἐπικείμενα κινήματα

ΤΟ «ΕΝΤΕΛΩΣ ΑΠΡΟΟΠΤΟΝ»

15ον

ΩΣ νὰ μὴ ἤρκουν, λοιπόν, ὅλα τὰ ἄλλα —τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα— πάγια προβλήματα, πού, λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου 1935, ἐταλαιπώρουν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη, τῆς προσετέθη, αἰφνιδίως, καὶ ἡ σκοτεινὴ «ὑπόθεσις τῶν ὅπλων». Τῶν πολεμικῶν ὅπλων ποὺ ἐφορτώθησαν εἰς τὴν Μασσαλίαν, μὲ προορισμὸν κάποιαν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς καὶ παραλήπτας τοὺς «βενιζελοπλαστηριροὺς ὑποψηφίους κινηματίας». Ἡ ὑπόθεσις ἐκείνη προεκάλεσε τὴν ὑπερεπείγουσαν σύσκεψιν («πρωινὰς πόθ' ὥρας»), εἰς τὴν πρωθυπουργικὴν κατοικίαν, ἐκεῖ δὲ ἐλέχθησαν ὅσα εἴδομεν προχθές. Καὶ ἐκεῖ ὁ κεντρικὸς λιμενάρχης Πειραιῶς ἀνέλαβε τὴν πλήρη εὐθύνην τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ δυσχεροῦς τούτου θέματος, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ποὺ γνωρίζομεν. Μόνον, πού, προτοῦ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας ἀπαντήση εἰς τὴν παράκλησιν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διακριβώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοίου, μὲ τὸ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας φορτίον, συνέβη ἐκεῖνο τὸ «ἐντελῶς ἀπρόοπτον».

— Δυστυχῶς συνέβη· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας. Καὶ τιμᾶ ὅλως ἰδιαιτέρως ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον συνέβη τὸ ἀπρόοπτον. Διότι εἶχε ὑπερφορτώσει τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν ἐταλάνιζε ὑπὲρ τὸ δέον. Οὕτω μόλις ἐτελείωσα τὴν διατύπωσιν τῆς παρακλήσεώς μου, καὶ προτοῦ κἂν λάβω τὴν ἀπάντησιν ποὺ ἀνέμενον, αἴφνης, ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος ἦτο κατάκοπος καὶ ἐξηντλημένος ἀπὸ τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ταλαιπωρίας, πού, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀδιακόπως τοῦ ἐπεφυλάσσοντο, ὑπέστη λιποθυμικὴν κρίσιν. Ἀντιλαμβάνεσθε τὴν ἀγωνίαν ποὺ κατέλαβε ὅλους ἡμᾶς τοὺς παρισταμένους. Παρέστη δὲ ἀνάγκη νὰ μεταφερθῇ μὲ τὴν πολύτιμον καὶ στοργικὴν φροντίδα τῆς ἐξαιρέτου συζύγου του καὶ συμπαραστάτιδός του εἰς ὅλους τοὺς πολυμόχθους ἀγῶνας του, τὰς ἀγωνίας του καὶ τὰς μακροτάτας ἐθνικοπολιτικὰς προσπαθείας του, τῆς Λίνας Π. Τσαλδάρη (θυγατρὸς τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ πρωθυπουργοῦ Σπυρίδωνος Παύλ. Λάμπρου) εἰς τὸν κοιτῶνα του, πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ περιποίησιν.

Καί τό πλοῖον δέν ἐφάνη

ΜΕΤΑ τὸ «ἀπρόοπτον» πού, δικαιολογημένως, κατετάραξε τοὺς μετέχοντας τῆς μεταμεσονυκτίου συσκέψεως, καὶ ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἀπεσυρθη πρὸς ἀνάπαυσιν, οἱ ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Ναυτικῶν καὶ τῆς Ἀεροπορίας, μετὰ τῶν συνεργατῶν των, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς πρωθυπουργικῆς κατοικίας

— Ἤδη· συνέχισεν ὁ συνομιλητής μου, τὸ πρόβλημα εἶχε τεθῆ. Καὶ δὲν ὑπελείπετο παρὰ ἡ ἐνέργεια ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν του. Τοῦτο καὶ ἐγένετο εὐθὺς ὡς ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Οἱ Κονδύλης καὶ Γ. Σχινᾶς κατηυθύνθησαν, ἀντιστοίχως, εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῆς Ἀεροπορίας, διὰ νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν διαταγῶν. Ὁ δὲ Ἀλ. Χατζηκυριάκος καὶ ἐγὼ μετέβημεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν δεόντως.

Μετά τινας ὥρας τὰ προταθέντα παρ' ἐμοῦ μέτρα εἶχον τεθῆ εἰς ἐφαρμογήν. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου δύο μικρὰ καὶ ταχυκίνητα πολεμικὰ σκάφη, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν ἐκτελοῦντα συνεχεῖς —ἡμέραν καὶ νύκτα— περιπολίας καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου μέχρι τῆς Εὐβοίας θαλασσίαν περιοχήν. Τῶν σκαφῶν τούτων ἐπέβαινον καὶ ἄνδρες τοῦ λιμεναρχείου Πειραιῶς, ἐντεταλμένοι νὰ προβοῦν εἰς νηοψίαν ἐπὶ οἱουδήποτε σκάφους, ὅπερ θὰ ἐκρίνετο ὡς ὕποπτον. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς δὲ τῆς ἰδικῆς μας, ἐκτὸς ἐμοῦ ὁ ὁποῖος ἔφερον ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς ὅλης ὑποθέσεως, ἐξεδήλωνε συνεχὲς καὶ ἀδιάπτωτον αὐτοπρόσωπον ἐνδιαφέρον ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπαυε νὰ μοῦ ἐπαναλαμβάνη: «Πρόσεξε Μουτσούλα, νὰ μὴ τὴν πάθουμε. Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι γιὰ μᾶς καὶ ζήτημα φιλοτίμου καὶ ζήτημα λεβεντιᾶς. Καὶ μὴ ξεχνᾶς οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι ἔχουμε ἀναλάβει ὑποχρέωσι καὶ ἀπέναντι τοῦ ἴδιου τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὅτι πρέπει νὰ βγοῦμε ἀσπροπρόσωποι».

Ἐγὼ πάλιν, ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν στιγμὴν εὑρισκόμην εἰς ἐπαφὴν —διὰ τοῦ ἀσυρμάτου— μὲ τὰ περιπολοῦντα πολεμικὰ πλοῖα, ἐνῶ, παραλλήλως, δύο ἀεροσκάφη τῆς πολεμικῆς μας ἀεροπορίας, περιεπόλουν, ἐναλλασσομένως, ὑπεράνω τῆς «ὑπόπτου περιοχῆς». Τέλος τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἔλαβε τὰ κατάλληλα ἀπὸ ξηρᾶς μέτρα, ἐφυλάσσοντο δὲ δεόντως ὅλαι αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἐνδεχομένως θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα ἐκφορτώσεως τῶν ὅπλων. Ἐάν, δηλαδή τὸ καταζητούμενον πλοῖον κατώρθωνε νὰ ἐκφύγη τῆς ἰδικῆς μας ἀκαταπαύστου παρακολουθήσεως.

Τὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔθεσα εἰς τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν ἦσαν αὐτονόητα: Τί ἔγινε τὸ πλοῖον; Ἔφθασεν ἕως τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα; Συνελήφθη; Ἐσημειώθη ἀπόπειρα ἐκφορτώσεως τῶν ὅπλων;

— Τίποτε ἀπὸ αὐτά· μοῦ ἀπήντησε. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς λήψεως τῶν μέτρων ποὺ προανέφερον, μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, οὐδὲν ἀπολύτως ὕποπτον πλοῖον ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θαλασσίαν περιοχὴν ἀπὸ Καλαμακίου (Κορινθίας) μέχρις Εὐβοίας. Καί, βεβαίως, οὐδὲν φορτίον ὅπλων παρελήφθη ἀπὸ τοὺς συνωμοτοῦντας. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῆ ἄλλως. Διότι τὰ μέτρα ποὺ εἴχομεν λάβει ἀπέκλειον οἱανδήποτε τοιαύτην ἀπόπειραν. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐνδιεφέροντο διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦτο φορτίον, δὲν θὰ ἐδυσκολεύθησαν νὰ πληροφορηθοῦν (δεδομένου ὅτι τὸ κατασκοπευτικόν των δίκτυον ἡπλοῦτο πρὸς κάθε κατεύθυνσιν) ὅτι τὸ ἐγχείρημά των ἦτο, ἐκ τῶν προτέρων, καταδικασμένον εἰς ἀποτυχίαν. Ἀσφαλῶς δὲ τὸ σκάφος τὸ ὁποῖον ἀπέπλευσεν ἐκ Μασσαλίας μὲ τὸ φορτίον τῶν ὅπλων θὰ ἀνέκρουσεν, ἐγκαίρως, πρύμναν. Καί, ἢ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν γαλλικὸν λιμένα ἢ θὰ κατηυθύνθη κάπου ἀλλοῦ —ἄγνωστον πού.

Τά «ἐπικείμενα κινήματα»

ΚΑΙ ΕΤΣΙ, «χωρὶς τὸ πλοῖον μὲ τὰ ὅπλα νὰ φανῆ», ἔφθασε καὶ διὰ τὸν κεντρικὸν λιμενάρχην Πειραιῶς, ἡ μοιραία ἐκείνη Παρασκευή.

— Εὑρισκόμην καθημερινῶς εἰς τὸ λιμεναρχεῖον· μοῦ ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Μουτσούλας σχεδὸν πρὶν ἀνατείλη ὁ ἥλιος. Αἱ τότε ὑφιστάμεναι συνθῆκαι ἐπέβαλλον εἰς ὅλους μας σκληροτάτους ὅρους ἐργασίας. Μετεβαίνομεν εἰς τὰ γραφεῖα μας σχεδὸν ἀπὸ τὰ ξημερώματα, ἀφοῦ εἴχομεν ἀναχωρήσει ἐκεῖθεν πολὺ ἀργὰ τὴν νύκτα. Διὰ νὰ μὴ σᾶς εἴπω, ὅτι πλειστάκις διενυκτερεύομεν μέσα εἰς τὰ γραφεῖα. Ὅπως πολλάκις εἶχε συμβῆ νὰ διανυκτερεύση ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ἐντὸς τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» ἢ ἐπὶ ἄλλου τινὸς πολεμικοῦ σκάφους.

Ἐρώτησις:
— Πότε συνέβαινεν αὐτό;
Ἀπάντησις:

— Ὁσάκις ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἀνησύχει διότι εἶχε πληροφορίας περὶ ἐπικειμένου κινήματος.

Ἐρώτησις:
— Βενιζελικοῦ ἢ πλαστηρικοῦ;
Ἀπάντησις:

— Ἄλλοτε βενιζελικοῦ. Ἄλλοτε πλαστηρικοῦ. Ἄλλοτε βενιζελοπλαστηρικοῦ. Ἄλλοτε ἐνδοκυβερνητικοῦ, ἐκ βενιζελογενοῦς ἀνδρός.

Καὶ ὁ συνομιλητής μου συνέχισεν:

— Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀφορᾶ εἰς τὰς ὅλας συνθήκας τῆς τόσον περιπεπλεγμένης ἐκείνης ἐποχῆς. Πρόκειται νῦν περὶ τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935.

Ὅ,τι, λοιπόν, συνέβαινε καθημερινῶς, συνέβη καὶ τὴν 1ην Μαρτίου. Εὑρισκόμην εἰς τὸ γραφεῖον μου, ἐν τῷ λιμεναρχείῳ ἀπὸ «ὄρθρου βαθέος». Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦτο, ἀφ' ἧς ἐξημέρωσεν, ἰδιαζόντως ἠλεκτρισμένη. Ὅτε, αἴφνης, μὲ εἰδοποιοῦν «νὰ σπεύσω ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ παρουσιασθῶ αὐθωρεὶ εἰς τὸν ὑπουργόν»! Ὁμολογῶ ὅτι ἀνησύχησα σφόδρα. Διότι ὁσάκις ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος μὲ ἐχρειάζετο διὰ κάτι τὸ ἐπεῖγον, μὲ ἔπαιρνε προσωπικῶς εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ μὲ ἠρώτα ἢ μοῦ ἔδιδε τὰς δεούσας ἐντολάς. Κατόπιν τούτου, καὶ ἀφοῦ ἐκανόνισα τὰ θέματα ἀσφαλείας τοῦ λιμένος (πρᾶγμα ὅπερ ἐγίνετο καθημερινῶς, διότι καθημερινοὶ ἦσαν οἱ κίνδυνοι) ἀνεχώρησα δι' Ἀθήνας. Καὶ μετ' ὀλίγον εὑρισκόμην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

Ἀπό τῆς ἀνησυχίας εἰς τήν ἀγωνίαν

ΑΣΥΝΗΘΗΣ κίνησις ἐπεκράτει τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸ ὑπουργικὸν γραφεῖον.

— Ἀσυνήθης καὶ περίεργος· λέγει ὁ συνομιλητής μου. Εἶχε κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κάτι ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ, χωρὶς νὰ γνωρίζη τὶ ἐπακριβῶς. Ὁ ὑπουργὸς περιεβάλλετο ὑπὸ πολλῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδιδε διαφόρους ἐντολάς. Εἰς ἄλλους ἀνεφέρετο περὶ τοῦ Ναυστάθμου καὶ εἰς ἄλλους περὶ τοῦ στόλου. Ἐφαίνετο κάπως ἐκνευρισμένος. Μόλις δὲ μὲ ἀντελήφθη μοῦ ἔκανε νόημα νὰ περιμένω. Ὅταν, τέλος, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ὡλοκλήρωσε τὸν κύκλον τῶν συνεργασιῶν του ἐστράφη πρὸς ἐμὲ καὶ μοῦ εἶπε: «Σὲ ἐκάλεσα διότι ἤθελα νὰ σὲ ἔχω κοντά μου. Κάθησε». Ἐγώ, φυσικά, τὸν ἠρώτησα τὶ συνέβαινε. Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Αὐτὴν τὴν στιγμὴ δὲν συμβαίνει τίποτε τὸ συγκεκριμένον. Ἔχω ὅμως περιέργους ἀνησυχίας, ποὺ ἐπιτείνονται ἕνεκα διαφόρων ἀκαθορίστων καὶ συγκεχυμένων πληροφοριῶν. Πληροφοριῶν αἵτινες πολλὰ ὑπονοοῦν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εἶναι, κατὰ κυριολεξίαν, πληροφορίαι».

Οὕτω παρῆλθον αἱ πρωιναί, αἱ προμεσημβριναὶ καὶ αἱ πρῶται μεταμεσημβριναὶ ὧραι. Ἐγὼ ἀπεμακρύνθην ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἐπί τινα χρόνον (διὰ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν μου), κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος εἶχε κληθῆ ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ μετέδωσε τὰς πρώτας πληροφορίας περὶ ἀμέσως ἐπικειμένου κινήματος ἢ περὶ κινήματος μέλλοντος νὰ ἐκραγῆ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Προηγουμένως ὅμως ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος εἶχεν ἐπικοινωνήσει μὲ τὸν Ναύσταθμον, ὁπόθεν (καὶ ἀφοῦ ἐλέχθησαν ἀμοιβαίως, τὰ περὶ τῶν κυκλοφορουσῶν φημῶν), τοῦ ἐδόθησαν ἀπολύτως καθησυχαστικαὶ διαβεβαιώσεις.

Ὅταν, λοιπόν, ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸν πρωθυπουργόν, ἦτο περισσότερον ἀνήσυχος. Διότι ὁ Π. Τσαλδάρης εἶχε λάβει τὸ τηλεφώνημα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Μακεδονίας Περικλῆ Ράλλη, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἀναμενόμενον κίνημα θὰ ἐξεδηλοῦτο τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ δὴ θὰ ἐξεδηλοῦτο —βασικῶς— εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ εἰς τὸν στόλον. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης τηλεφωνήματος τοῦ Περ. Ράλλη. Ὁ πρωθυπουργὸς εἶχε δεχθῆ καὶ τὸν τότε βουλευτὴν Ἀθηνῶν Λάζαρον Κριεζῆν (πρόεδρον τοῦ Χρηματιστηρίου), συνοδεύοντα «κάποιον κύριον» φίλον τοῦ Στυλιανοῦ Πιστολάκη (ἐμπίστου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου), ὁ ὁποῖος ἀνέφερεν, ὅτι ὁ ἐκ Χανίων βουλευτὴς «ἀσφαλίσας τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὸ μαιευτήριον τῆς Ἕλενας Ἐλ. Βενιζέλου, ἐξηφανίσθη», ἀφοῦ εἶπεν εἰς αὐτὸν (τὸν φίλον του), ἐμπιστευτικῶς, ὅτι «ἀπόψε θὰ γίνη κίνημα καὶ θὰ πάρουν τὸν στόλον»!

Ἰδοὺ διατὶ ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἦτο σφόδρα ἀνήσυχος. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ ἀνησυχία του μετεβλήθη εἰς ἀγωνίαν. Καὶ τοῦτο ὅταν διεπίστωσε ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνήση τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ναύσταθμον.

Ἀλλὰ ἡ τόσον ζωντανὴ ἱστόρησις τοῦ ναυάρχου Μουτσούλα φέρει εἰς φῶς καὶ ἄλλας πολὺ ἐνδιαφερούσας, ἀγνώστους δὲ μέχρι σήμερον, λεπτομερείας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

magnus
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ - ΝΑΥΤΙΛΙΑΝ
ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ
ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΑ ΑΤΜΟΛΕΒΗΤΩΝ
ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΕΟΝ ΔΥΣΧΕΡΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΑΤΕ: ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ 410.628

O.T.E. A.E.

Διακηρύσσεται ὅτι τήν 12ην Σεπτεμβρίου 1967 ἡμέραν Τρίτην καί ὥραν 12—12.30 μεσημβρινήν διεξαχθήσεται εἰς τά ἐν Ἀθήναις (Γ' Σεπτεμβρίου 7, 4ος Ὄροφος γραφ. 5) Γραφεῖα ΟΤΕ ἐπαναληπτικός μειοδοτικός διά συμπληρώσεως Τιμολογίου καί προϋπολογισμοῦ διαγωνισμός διά τήν ἀνάδειξιν ἐργολήπτου ἐκτελέσεως χωματουργικῶν ἐργασιῶν κατασκευῆς ἀστικοῦ καί ὑπεραστικοῦ δικτύου εἰς περιοχήν Κέντρου Μυκόνου. Δεκτοί ἐργολῆπται Δ.Ε. Πτυχίου Α' καί ἄνω τάξεως δι' ἔργα οἰκοδομικά ἤ ὁδοποιίας.

Τῆς μελέτης καί τῶν ὅρων συμμετοχῆς δύνανται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νά λάβωσι γνῶσιν παρά τῶν ὡς ἄνω γραφείων ΟΤΕ (Γ' Σεπτεμβρίου 7, 3ος ὄροφος γραφ. 14) καθημερινῶς καί κατά τάς ὥρας 11.30—13.30.

Με απορητικό κεμένο και απεικόνισες φαρτωμίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της σαγκρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ

'Ο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐγένετο «ἀλλόφρων»

ΠΩΣ ΘΑ ΗΧΡΗΣΤΕΥΕΤΟ Ο ΔΙΑΥΛΟΣ

1601

ΑΥΤΗ ἡ ἐντελῶς ἀπρόοπτος λιποθυμία τοῦ ναυάρχου Μουτσούλα ἐπροξένησε μεγάλην κρίσιν, ἥτο μία ἀπὸ τὰς δυσαρέστους συνεπείας τοῦ ὑπερμέτρου κόπου, εἰς τὸν ὁποῖον (ἂς τὸν πραγμάτωνε) ὑπεβάλλετο, καθ' ὅλα τὸ εἰκοσιτετράωρον, ὁ πρὸ ὀλίγου τῆς συζητουμένης ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ φόρτος τῆς ἐργασίας καὶ αἱ ἀτελείωτοι συγκινήσεις ὡὴ γησαν, μοιραίως, εἰς τὴν μεταισθανόκτιον προώθυμον ἐργικὴν περιπέτειαν. Ἄλλο ὡρα ἐὰν τὸ ἀστρικὸν ἐπλέξαν ἐκ Μακεδονικῶν σκάφος μὲ τὸ φορτίον τῶν πολεμικῶν ὅπλων, ποὺ πρὸ ὀλίγου τὰ τοὺς ὀργανώτας τῆς ἐνέδρας καὶ τελευταίως ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ «ἁγιωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» κατὰ τὰς ἐκφράσεις τοῦ ἀρχηγοῦ των Φιλελευθέρου), δὲν ἐνεφανίσθη τελικῶς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς διότι τὰ ληφθέντα προληπτικὰ μέτρα ἐθαυματούργησαν. Καὶ ἄλλο ἡ χαρακτηριστικοτάτη ἐκείνη ἀπάντησις τοῦ ναυάρχου Θ. Μουτσούλα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος, διηυκτέρευεν ἐπὶ τοῦ «Λέβεροφ» ἢ ἐπὶ ἑτέρου πολεμικοῦ πλοίου, πρὸς τὸν ὁποῖον τοῦ ἐκάστοτε ἀναπεμφόμενοι κινήματος. Τοῦ κινήματος ποὺ πότε ἐφημιο λογεῖτο ὡς ἐθνεπλεκτικόν, πότε ὡς ἐπλαστημένον, πότε ὡς ἐθελοπλαγκτικόν, καὶ πότε ὡς ἐσκόπευε κυβερνητικὸν ἐκ θενιελογενοῦς ἀνδρός. (Τὸ ὄνομα Βενιζέλος ἢ ἡ ἐνδειξις ἐθνενιζέλογενὲς ἦτο ἀπαραίτητα εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις).

Ὅταν ὅμως αὐτὸ τὸ ὁποῖον σταθερῶς ἀνεμένετο κατέστη σκληρὰ πρα γματικότης, εἶχεν ὡς ἄμεσον ἀπο τέλεσμα τὸν αἰφνιδιασμὸν ὅλων ἐκεί νων ποὺ τὸ ἀνέμενον. Ὁ δὲ αἰφνιδιασμὸς μετέτρεψε τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀνησυχίαν εἰς ἄνευ προηγουμένου ἀγωνίαν.

— Πράγματι· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας συνεχίζων τὴν τοσον ἀποκαλυπτικὴν ἱστόρησιν του. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, κατέλαβεν ὑπὸ ἀγωνίας ὅταν διὰ πιστώσεως δὲν ἠδυνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ναύσταθμον. Τότε ἀντελήφθη ὅτι τὰ τίνημα εἶχε χρόνον ἀπὸ τοῦ τελεύτου κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φιλοτιμίαν του τραυματιζομένην ἀφθάτως. Μὴ ἀῶς κάμνει δὲ ἐντύπωσιν τὸ ὅμιλο περὶ φιλοτιμίας. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑφίστατο ἀκόμη ἔντονον τὰ στοιχεῖον τοῦτο. Καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἱστορίας, ἡ μόνη παραίτησις ποὺ ὑπεστηρίχθη, ὅπου τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὑρισκόμην», ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος ἐδέχετο δὲ ὅτι ἡ καθοδὸς του εἰς Πάραια δὲν τοῦ παρεχωρεῖτο ἡ πυροδοσία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐχρησιμοποίει ἐναντίον τῶν στασιαστῶν, ἡ ἀγωνία του ἐπετείνετο.

Ἀποστολὴ εἰς τὸν πρωθυπουργόν

ΚΑΙ ὁ τότε λιμενάρχης Πειραιῶς ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον ὁ Ἰδιος διεδραμάτισεν ἐν σχέσει μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς πυροβολαρχίας, συνέχισεν

—Ἐνῶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐπικρατεῖ ζωηρὰ ἀγρεμίνσις καὶ ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ οἱ ὀνόματοι καὶ ὁ ὑπέτερος ἀξιωματικοί, πρὸ εὐρίσκεται δεῖ ἀντιλήπτωνον σκέψεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ προεδοκῶν εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἐνδεδειγμένων ἀποφάσεων, μὲ ἐκδλεῖστ τοῦ ὑπαστρατήγου, ὅπου τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὑρισκόμην», ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος καὶ μοῦ εἶπεν: «Ἐζὲ παρακαλῶ Μουτσούλα, πήγαινε ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, σύρισεται ὁ πρωθυπουργός, καὶ ἐπαναλαβὲ τοῦ τὴν παράκλησιν του. Ἴδη ἔχω διαβιβάσει νὰ μοῦ διοθέσῃ τὴν πυροβολαρχίαν του περιμένω ἐναγωνίως. Μόλις ἡ πυροβολαρχία Ἐλθῃ θὰ τοῦ ἐγὼ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ θὰ μεταδώσω εἰς τὸ Πέραια διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τοὺς ἀντάρτες. Δὲν θὰ τοὺς ἀφήσουμε νὰ ἔνῃ ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο καὶ θὰ τοὺς ἀναγκάσουμε νὰ παραδοθοῦν. Δὲν πρέπει νὰ πάρουν ὀπίσω μιὰ δύσκολη ἐπανάστασιν, ἂν ἐκδλεῖστ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον

Με απόρρητα κείμενα και υπεμθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν ἀγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Ἡ ἀγωνία τοῦ Χατζηκυριάκου καὶ ἡ καχυποψία τοῦ Κονδύλη

ΠΟΤΕ ΗΡΕΜΗΣΕΝ Ο «ΚΕΡΑΥΝΟΣ»

17ον

ΑΛΛΟΦΡΩΝ καὶ «ἐκτὸς ἑαυτοῦ», ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ἐκάλεσεν ἐκ νέου τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς καὶ τὸν διέταξε νὰ μεταβῆ καὶ πάλιν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ τοῦ εἰπῆ «ὅτι μᾶς κοροϊδεύουν, ὅτι τὸ κάνουν ἐπίτηδες καὶ ὅτι πρέπει νὰ προστατεύσουμε τὴν τιμή μας». Τὴν φορὰν ὅμως αὐτήν, ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, «εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἄγριον καὶ ἀνήμερον θηρίον». Καὶ (παλαιὸς ναυτικὸς ὁ Ἴδιος) «ἐπεκαλεῖτο θεοὺς καὶ δαίμονας»! Ὅταν, αἴφνης, ὁ Θεόδ. Μουτσούλας, εἶχε τὴν «φαεινὴν ἰδέαν» τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ μεταξὺ τοῦ Περάματος καὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διαύλου, διὰ τῆς καταβυθίσεως ἐκεῖ ἑνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου. Οὕτω, ὁ πολεμικὸς μας στόλος ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ στασιασταὶ εἶχον ἤδη θέσει «βέβηλον χεῖρα», δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξέλθη τοῦ Ναυστάθμου. Θὰ ἐνεκλωβίζετο ἐκεῖ καὶ οἱ ἡγέται τῆς «θαλασσινῆς ἀνταρσίας» θὰ συνελαμβάνοντο «σὰν ποντίκια στὴν φάκα»! Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ ὑποναύαρχος Δημούλης, ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν, καὶ ὁ πρῶτος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν πατρότητα τοῦ σχεδίου, τὸν διέταξε: «Φύγε! Καὶ κάνε τὸ θαῦμα σου»!

— Τὴν στιγμὴν ὅμως ποὺ εὑρισκόμην εἰς τὴν θύραν τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου· μοῦ ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Μουτσούλας, ἕτοιμος νὰ ἀναχωρήσω διὰ νὰ κατέλθω εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ νὰ θέσω εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιον —τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου ἐθεώρουν βεβαίαν καὶ ἀπολύτως ἐξησφαλισμένην — ἐσκέφθην καὶ κάτι ἄλλο. Ἐσκέφθην, δηλαδή, ὅτι καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς πυροβολαρχίας ἦτο ἀπαραίτητος. Διότι καὶ αἱ ῥίψεις ὀβίδων κατὰ τῶν στασιαστῶν θὰ ἐπέφερον, εἰς τὰς τάξεις των, ὄχι ἁπλῶς σύγχυσιν, ἀλλά, κυριολεκτικῶς, πανικόν. Καὶ διότι θὰ τοὺς ἔπειθον ὅτι τὸ νόμιμον κράτος ἔχει ἐπιβληθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὅτι, συνεπῶς, ματαία θὰ ἀπέβαινεν ἡ τυχὸν ἐμμονή των εἰς τὴν ἀπονενοημένην ἀντεθνικὴν ἐνέργειάν των.

Ἀπαραίτητος καὶ ἡ πυροβολαρχία

ΜΕ ΤΗΝ συμπληρωματικὴν αὐτὴν σκέψιν, ὁ Θ. Μουτσούλας, ἐπανῆλθεν πλησίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

— Ναί· μοῦ λέγει. Μόλις ἔφθασα εἰς τὴν θύραν ἐπέστρεψα εἰς τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον καὶ τοῦ εἶπον: «Κύριε ὑπουργέ ἐγὼ θὰ ἐφαρμόσω πλήρως τὸ σχέδιόν μου καὶ εἶμαι βέβαιος διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἐγχειρήματος καὶ διὰ τὰ ἄριστα ἀποτελέσματά του. Νομίζω ὅμως ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ διαύλου, εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς πυροβολαρχίας». Καὶ τοῦ ἐξήγησα τοὺς λόγους. Ἀφοῦ δὲ οὗτος μὲ ἤκουσε μὲ προσοχὴν μοῦ ἀπήντησε: «Ἔχεις πολὺ δίκιο. Πρέπει νὰ πάη καὶ ἡ πυροβολαρχία καὶ ἐγὼ μαζί. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ θὰ ἐπαναλάβη εἰς τὸν Παναγῆν (Τσαλδάρης) τὴν παράκλησίν μου διὰ τὴν πυροβολαρχίαν καί, μάλιστα, εἰς ἔντονον ὕφος, πρέπει νὰ τὸν γνωρίζη καλά. Καὶ ἀπὸ τοὺς παρισταμένους μόνον ἐσὺ εἶσαι ὁ ἐνδεδειγμένος. Καὶ σὺ εἶναι σωστὸν νὰ τοῦ τὰ εἰπῆς καὶ πάλιν καὶ νὰ τοῦ μεταφέρης ὅλην τὴν ἀγανάκτησίν μου. Ἐσὺ ποὺ εἶχες μεταβῆ καὶ πρὸ ὀλίγου. Ἐσύ, λοιπόν, θὰ πᾶς εἰς τὸν Παναγῆ». Στρεφόμενος δὲ πρὸς τὸν παριστάμενον πλοίαρχον Γεώργιον Νικοτσάραν, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε διοικητὴς τῶν ὑποβρυχίων, εἶπεν: «Ἄκουσες, Νικοτσάρα, τὸ σχέδιον τοῦ Μουτσούλα. Φύγε ἀμέσως καὶ πήγαινε νὰ τὸ ἐφαρμόσης. Τὸν Μουτσούλα θὰ τὸν στείλω στὸν πρωθυπουργὸ διὰ τὴν πυροβολαρχίαν. Ἐσὺ πάρε μαζί σου καὶ τὸν ὑπολιμενάρχη Δουκάκο».

Πράγματι ὁ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας καὶ ὁ τότε ὑπολιμενάρχης Πειραιῶς Δουκάκος ἀνεχώρησαν πάραυτα ἐκ τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου διὰ νὰ κατέλθουν εἰς Πειραιᾶ. Ἐκεῖ δὲ θὰ ἀνεζήτουν τὸ κατάλληλον πλοῖον καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνεύρισκον καὶ τὸ μετέφερον εἰς τὸ σημεῖον τοῦ διαύλου ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀχρηστευθῆ, θὰ τὸ ἐβύθιζον. Τὸ πρᾶγμα ἦτο εὐκολώτατον.

«Ἡ τιμὴ τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ»

ΕΤΣΙ καὶ ἐνῶ ὁ πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας μὲ τὸν ὑπολιμενάρχην Δουκάκον ἀνεχώρουν διὰ τὸν Πειραιᾶ, ὁ Θ. Μουτσούλας κατηυθύνετο καὶ πάλιν πρὸς τὸν πρωθυπουργόν.

— Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως· συνεχίζει ὁ συνομιλητής μου, εὑρίσκετο κατ' ἐξακολούθησιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ Γ. Κονδύλη. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκάθητο εἰς μίαν δερματίνην πολυθρόναν καὶ ἦτο περιτριγυρισμένος ἀπὸ χίλιους - δυὸ ἀνθρώπους.

Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι διὰ νὰ φθάσω ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν (πλατεῖα Κλαυθμῶνος) μέχρι τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Ἀκαδημίας), ἐχρειάσθην πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἡμίσειαν ὥραν. Διότι ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν αὐτοκίνητον ἠναγκάσθην νὰ μεταβῶ πεζῆ, πρᾶγμα ποὺ ἐπέτεινε τὰς δυσκολίας προσπελάσεώς μου πρὸς τὸ στρατηγεῖον τῆς νυκτὸς ἐκείνης.

Ὅταν, τέλος, ἔφθασα εἰς τὸ ὑπουργεῖον καὶ εὑρέθην, ὡς προανέφερον, πρὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ Π. Τσαλδάρης μὲ ἐκοίταξεν καὶ μὲ ἠρώτησε: «Ἔγιναν ὅλα ὅπως ἔπρεπε;». Ὁμολογῶ ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠσθάνθην ὅτι περιηρχόμην εἰς ἐξόχως δύσκολον θέσιν. Διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶ πῶς ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἠγνόει, ὅτι, μετὰ πάροδον τόσων πολλῶν καὶ ἀτελειώτων ὡρῶν, ἡ περιβόητος πυροβολαρχία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποσταλῆ. Ὁμολογῶ ἀκόμη ὅτι παρὰ τὸν ἀπεριόριστον σεβασμὸν καὶ τὴν βαθυτάτην ἀγάπην ποὺ ἠσθανόμην διὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (καὶ ὡς ἀρχηγὸν τοῦ κόμματος ἐκείνου καὶ ὡς φυσικὸν πρόσωπον), ἠναγκάσθην νὰ ὁμιλήσω εἰς ὑψηλότατον τόνον καὶ ἀκόμη, εἰς μίαν στιγμὴν, νὰ «πιάσω ἀπὸ τὰ πέτα» τὸν πρωθυπουργὸν (ὁ ὁποῖος, ἐν τῷ μεταξύ, ἰδιαιτέρως στενοχωρημένος, εἶχεν ἐγερθῆ) καὶ νὰ τοῦ εἴπω: «Κύριε πρόεδρε, αὐτὲς τὶς ὧρες παίζεται ἡ τιμὴ τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Καὶ ἐνῶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν προστατεύσωμεν καὶ νὰ τὴν περισώσωμεν, ἐμεῖς ἀδυνατοῦμε νὰ ἐξασφαλίσωμε μίαν πυροβολαρχίαν»!

Τὸ τί ἐγίνετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν δὲν περιγράφεται. Ἐπρόκειτο περὶ χάους. Καὶ τῷ ὄντι «δὲν ἤξερε ὁ σκύλλος τὸν ἀφέντη καὶ ὁ ἀφέντης τὸν σκύλλο».

Ὁ πρωθυπουργὸς ψυχικῶς καὶ σωματικῶς κατάκοπος ἀπὸ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην ἐθνικὴν περιπέτειαν καὶ ἀπὸ ὅσα ἐπὶ δύο ὁλόκληρα χρόνια (ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933 καὶ ἐντεῦθεν) εἶχον συμβῆ, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἤξερε πῶς τὰ κανόνια δὲν εἶχαν ἔλθει ἀκόμη» καὶ ὅτι «ἐφαντάζετο πῶς ἤδη ὁ Χατζηκυριάκος θὰ εὑρίσκετο εἰς τὸ Πέραμα».

Δικαιολογημένη ὀργὴ

ΑΥΤΗΝ τὴν εἰκόνα παρουσίαζε τὸ ὑπουργικὸν γραφεῖον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς ὑπερκοπώσεως καὶ τῆς ὑπεραγωνίας εὑρίσκετο ὁ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

— Ἀναμφισβητήτως δέ· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας, ὁ πρωθυπουργὸς ἐπίστευεν ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀποστολῆς τῆς πυροβολαρχίας ἦτο ἀπὸ πολλῶν ὡρῶν λελυμένον. Καὶ ὅτι ἤδη οἱ στασιασταὶ ἐβάλλοντο ἀπὸ τοῦ Περάματος. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν νέαν παρεμβασίν του πρὸς τὸν Γ. Κονδύλην ὑπῆρξεν πιεστικώτερος.

Ἐρώτησις:

— Καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν;

Ἀπάντησις:

— Ὡς ἀντελήφθην, μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν εἶχεν ἐπιδείξει τὴν δέουσαν προθυμίαν.

Ἐρώτησις:

— Δηλαδὴ δὲν ἤθελε νὰ στείλη τὴν πυροβολαρχίαν;

Ἀπάντησις:

— Ὁ Γ. Κονδύλης εἶχε τὸ προσωπικόν του θέμα ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Συνέβαινον, βεβαίως, τὰ ὅσα συνέβαινον εἰς τὸ Πέραμα, εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ εἰς τὸν στόλον (ἀπὸ πλευρᾶς Ναυτικοῦ), ἀλλὰ συνέβαινον καὶ ἐν μέσαις Ἀθήναις (ἀπὸ πλευρᾶς Στρατοῦ), ἕτερα ἐξ ἴσου δυσάρεστα γεγονότα. Εἶχεν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος τὴν ἀγωνίαν του, εἶχε ὅμως καὶ ὁ Γ. Κονδύλης τὴν ἰδικήν του. Τί νὰ ἔκαμνεν ὁ δεύτερος ὅταν καὶ τὸ «δικό του σπίτι καιγόταν»; Ἡ στάσις εἰς τοῦ Μακρυγιάννη δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει καὶ οὐδεὶς ἐγνώριζε πῶς θὰ ἐξειλίσσετο καὶ ποίας τυχὸν ἐπιπτώσεις θὰ ἐπέφερεν. Οἱ στασιασταὶ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων εἶχον ἤδη ἐγκαταλείψει τὸ «Ἀβερώφειον» μέγαρον, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀκόμη συλληφθῆ. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τί ἀπέγινον (ἡ σύλληψις των ἀπὸ τὸν σταθμάρχην Πυριτιδοποιείου Ἀλ. Κουτσοχέραν ἐπετεύχθη πολὺ ἀργότερον), καὶ τί μετὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἀπὸ τὴν Σχολὴν θὰ ἐπεχείρουν. Ὅπως οὐδεὶς ἐγνώριζε τί ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῆ εἰς ἄλλην φρουρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ποῦ ἀλλοῦ θὰ ἐδημιουργοῦντο τυχὸν νέαι στασιαστικαὶ ἑστίαι.

Ταῦτα δὲ ἀνεξαρτήτως τῆς συμπαθείας ἢ τῆς ἀντιπαθείας τὴν ὁποίαν ἔτρεφεν ἢ δὲν ἔτρεφεν ὁ Γ. Κονδύλης διὰ τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον. Πάντως ὅμως, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἐπέδειξε, διὰ τὸ ζήτημα τῆς πυροβολαρχίας ἢ τῶν πυροβολαρχιῶν, τὴν δέουσαν προθυμίαν εἶναι ἀναμφισβήτητον. Καὶ ὑπῆρξεν (ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του) ἀπολύτως δικαιολογημένη ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ κατὰ τὴν περίοδον ποὺ ἠκολούθησε.

Μόνον τότε ἠρέμησε

ΕΙΧΕ, λοιπόν, καὶ τὰ «προσωπικά του βάσανα» καὶ τὰς ἰδικάς του ἀγωνίας ὁ Γ. Κονδύλης.

— Διότι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς· προσθέτει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας, ἡ ὑπόθεσις ἠμπορεῖ νὰ κερδηθῆ ἢ νὰ χαθῆ ὄχι ἁπλῶς μὲ διαφορὰν «βραχείας κεφαλῆς», ἀλλά, ἐν κυριολεξίᾳ, μὲ διαφορὰν «μιᾶς τριχός». Καὶ καθ' ὃν τρόπον ὁ Γ. Κονδύλης ἐπεκράτησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διότι, καθὼς οἱ ἴδιοι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ὡμολόγησαν, οἱ μεμυημένοι εἰς αὐτὸ δὲν ἐτήρησαν τὰς συνωμοτικὰς των ὑποχρεώσεις (ὅπως, ἐπίσης, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχιακὰς φρουράς), καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσουν οἱ στασιασταί. Τὸ δὲ λεχθὲν ὅτι τὸ κίνημα ἀπέτυχεν «ὡς ἐκ θαύματος» οὐδόλως ἀφίσταται τῆς ἀληθείας.

Ἠρώτησα τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν, πότε, κατὰ τὴν γνώμην του, ὁ Γ. Κονδύλης συνῆλθεν ἀπὸ τὴν «ἰδικήν του ἀγωνίαν». Καὶ πότε, ἀντιπαρερχόμενος τὰ «προσωπικά του βάσανα», ἠδυνήθη κάπως νὰ ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὰ βάσανα τῶν ἄλλων.

Καὶ μοῦ ἀπήντησε:

— Ὁ Γ. Κονδύλης εἶχε ἰδικήν του φιλοσοφίαν. Καὶ ἀναμφισβητήτως ἐγνώριζε πολλὰ πρόσωπα καὶ πολλὰ πράγματα. Ἐγνώριζε πολύπλαγκτος καὶ αὐτός ὅλας τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων —καί, μάλιστα, ὑπερηφανεύετο διότι τὰς ἐγνώριζε. Εἶναι δὲ χαρακτηριστική ἐν προκειμένῳ, ἡ στιχομυθία του μὲ κάποιον Ἕλληνα ὑφηγητὴν ἐλβετικοῦ πανεπιστημίου.

Ἐπειδὴ λοιπόν, ἐγνώριζε τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀδυναμίας ἤ, ἂν θέλετε, «εὐαισθησίας» τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἡσυχάση παρὰ μόνον ὅταν εἶδε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μακρυγιάννη τερματιζομένην. Τότε καὶ μόνον τότε, ὅταν ὁ Στέφ. Σαράφης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εὑρέθησαν εἰς τὸν προθάλαμον τοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ Γ. Κονδύλης ἠρέμησε. Διότι πλεῖστα γνωρίζων ἦτο καχύποπτος πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ποὺ ὡδηγήθησαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον οἱ Στ. Σαράφης καὶ οἱ ἄλλοι, ἤμουν ἀκόμη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Γ. Κονδύλη. Καὶ ἤκουσα τὰς φοβερὰς φωνὰς ὅλων: «Αἶσχος! Αἶσχος». Τότε δὲ καὶ μόνον τότε, ὁ Γ. Κονδύλης ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν ἀποστολὴν (πέραν τῆς ἀντιαεροπορικῆς) καὶ τῆς πεδινῆς πυροβολαρχίας εἰς Πέραμα. Ἀλλ' ἦτο ἀργά!

Τί ἔγινεν ὅμως καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ μεταξὺ τοῦ Περάματος καὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διαύλου;

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀπὸ τῆς 6ης προσεχοῦς Σεπτεμβρίου ἡ SABENA Βελγικαὶ Ἀεροπορικαὶ Γραμμαὶ θὰ συνδέη δὶς τῆς ἑβδομάδος τὰς Ἀθήνας κατ' εὐθεῖαν μετὰ τῆς Τζέντα, ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας καὶ πλέον σημαντικὸν λιμένα τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ καθιεροῦται κατ' εὐθεῖαν ἀεροπορικὴ σύνδεσις Ἑλλάδος — Σαουδικῆς Ἀραβίας καὶ ἡ πτῆσις αὕτη, ἡ ὁποία θὰ διαρκῆ μόνον 3 ὥρας καὶ 10' θὰ πραγματοποιῆται διὰ τῶν τελευταίου τύπου ἀεροσκαφῶν BOEING 727 τὰ ὁποῖα προσφάτως ἀπέκτησεν ἡ SABENA.

Αἱ ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Τζέντα θὰ πραγματοποιοῦνται ἑκάστην Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν μὲ ἐπιστροφὴν εἰς Ἀθήνας τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἡ SABENA ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Φιλοτελικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Ταχυδρομείων θὰ σφραγίση τὴν ἀλληλογραφία ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Τζέντα μὲ εἰδικὴν ἀναμνηστικὴν σφραγῖδα. Ἐπίσης, εἰδικοὶ ἀναμνηστικοὶ φάκελλοι εὑρίσκονται εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς SABENA — Ὄθωνος 8 — εἰς τὴν διάθεσιν τῶν φιλοτελιστῶν.

Ἐκ τῆς SABENA

ΙΟΝΙΟΣ ΣΧΟΛΗ

Αἱ ἐγγραφαί εἰς τό Νηπιαγωγεῖον, τό Δημοτικόν Σχολεῖον καί τό μικτόν Γυμνάσιον καί Λύκειον τῆς ΙΟΝΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ἤρχισαν καί

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΠΟΛΛΟΙ ΗΣΑΝ ΟΙ ΩΡΓΙΣΜΕΝΟΙ

Ἡ θαλασσοταραχὴ ἠμπόδισε τὴν ἀχρήστευσιν τοῦ διαύλου

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Γ. Α. ΒΛΑΧΟΥ

18ον

ΙΔΟΥ διατὶ ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἦτο καχύποπτος πρὸς πάσαν κατεύθυνσιν: Διότι ἤξευρε πολλὰ πρόσωπα καὶ πολλὰ πράγματα. Καὶ διότι γνωρίζων τὰς ποικίλας ἀδυναμίας ἢ εὐαισθησίας τῶν ἀνθρώπων εἰς οὐδένα (πρὸ τοῦ τέλους) ἐνεπιστεύετο! (Τόσον, ὥστε ὅταν ἀνέθεσεν εἰς κάποιον κατ' ἐξοχὴν «ἄνθρωπόν του» μίαν εἰδικὴν ἀποστολήν, ἐκάλεσε τοὺς ὑπὸ τὰς διαταγάς του «ἀνθρώπου του», καὶ τοὺς εἶπε: «Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ προσέχετέ τον καὶ λίγο-καὶ δὲν βλάπτει»)! Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, καὶ διὰ πλείστους ἄλλους «βασικοὺς» καὶ «ἐπικουρικούς», ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀνέμενε νὰ τελειώσουν προηγουμένως τὰ ἰδικά του βάσανα καὶ αἱ προσωπικαί του ἀγωνίαι, διὰ νὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ διὰ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων. Μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ εἰδικώτερον μέχρι τῆς λήξεως τῆς «μάχης τοῦ Μακρυγιάννη», δὲν εἶχε καμμίαν διάθεσιν ἐνὰ ἐπιδείξῃ τὴν δέουσαν «προθυμίαν», διὰ τὴν εἰς Πέραμα ἀποστολὴν τῆς περιβοήτου πυροβολαρχίας, ἔστω καὶ ἐὰν διεκυβεύετο ἡ τιμὴ τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ὁ πρωθυπουργὸς ἐφαντάζετο, καλοπίστως, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸ Πέραμα μαχόμενος (μὲ τὴν μὴ ἀποστελλεῖσαν «πυροβολαρχίαν - φάντασμα»), καὶ ἐὰν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος (πυροβολαρχίαν ἀκούων καὶ πυροβολαρχίαν μὴ βλέπων) εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ δικαιολογημένης ὀργῆς καὶ «ἠπείλει γῆν καὶ οὐρανόν»!

Ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ μεταξὺ τοῦ Περάματος καὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διαύλου (διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐξόδου τοῦ στόλου ἐκ τοῦ Ναυστάθμου), δὲν εἶχε καλυτέραν τύχην.

— Δυστυχῶς· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας. Διότι ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου ἐκείνου θὰ εἶχεν ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς ἐθνικῆς περιπετείας τῆς 1ης Μαρτίου 1935. Ἡ παγίδευσις τοῦ ὑπὸ ἀρίστην στόλου καὶ εἰδικώτερον τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» θὰ ἐπέφερεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη ἀνατροπὴν τῶν ἐπαναστατικῶν σχεδίων. Οὔτε ἡ Κρήτη, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν τοῦτον τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, θὰ ἐστασίαζεν, οὔτε αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου θὰ ἐνεστατώνοντο, οὔτε ἡ Μακεδονία θὰ αἱματεβάφετο. Τὸ κίνημα θὰ ἔληγε δι' ὁλοκλήρου τὴν Ἑλλάδα τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου καὶ δὲν θὰ ἠκολούθει τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἑνδεκαήμερον, ποὺ παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ εἰς τὴν χώραν μας ἀκόμη καὶ τὴν ἐδαφικήν της ἀκεραιότητα.

Ἕνεκα τῆς θαλασσοταραχῆς

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Μουτσούλας συνέχισε:

— Δυστυχῶς, ἐπαναλαμβάνω, τὸ ἐγχείρημα ἐκεῖνο δὲν ἐπραγματοποιήθη. Διότι ναὶ μὲν ὁ διοικητὴς τῶν ὑποβρυχίων πλοίαρχος Γ. Νικοτσάρας καὶ ὁ τότε ὑπολιμενάρχης Πειραιῶς Δουκάκος, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν μὲ τὴν ὁρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου ἵνα προβοῦν εἰς τὴν καταβύθισιν τοῦ πλοίου, εἰς τὸ πλέον καίριον σημεῖον τοῦ διαύλου, τελικῶς ὅμως ἡ ἀποστολὴ δὲν ἐξετελέσθη.

Φυσικὰ ἠρώτησα τὸν συνομιλητήν μου διατὶ ἐματαιώθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ διαύλου.

— Λόγω τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς· μοῦ ἀπήντησε.

Καὶ ἐπειδὴ ἐπέμεινα εἰς τὸ ἐρώτημά μου, ζητῶν νὰ μοῦ διευκρινηθῇ, πῶς μία θαλασσοταραχή, ἔστω καὶ «μεγάλη», ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμποδίσῃ ἕνα εὐμέγεθες σκάφος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος Πειραιῶς, ὄχι διὰ νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀλλὰ διὰ νὰ καλύψῃ (προσηνέμως) ἕνα ἢ δύο μίλια, ὁ ναύαρχος Μουτσούλας προσέθεσε:

— Ἡ θαλασσοταραχὴ δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰ σκάφη. Ἀφορᾷ καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ κυβερνοῦν ἢ ποὺ ἐπιβαίνουν τῶν σκαφῶν. Διὰ νὰ ἐφορμίζετο δὲ τὸ σχέδιον τῆς καταβυθίσεως τοῦ φορτηγοῦ σκάφους εἰς τὸν δίαυλον, ἦτο ἀπαραίτητος ἡ τήρησις ὡρισμένων προϋποθέσεων. Δὲν ἤρκει δηλαδή, τὸ σκάφος νὰ πλεύσῃ ἐκεῖ ὅπου θὰ κατεβυθίζετο. Ἔπρεπε καὶ νὰ ἐάργανωθῇ». ἂς εἴπωμεν, πρὸς καταδύθισιν. Καὶ ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ συνοδευθῇ ἀπὸ ἄλλο μικρότερον σκάφος εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεβιβάζοντο ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐγκατέλειπον τὸ πρὸς βύθισιν. Θὰ τοῦ ἤνοιγον τὰ στεγανὰ διαμερίσματα διὰ νὰ εἰσρεύσουν ὕδατα καὶ γενικῶς θὰ τὸ προητοίμαζαν διὰ τὸν «ρόλον» του.

Ἐρώτησις:

— Καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν ἔστω καὶ ἐὰν ὑπῆχε θαλασσοταραχή;

Ἀπάντησις:

— Πάντως τὴν θαλασσοταραχὴν ἐπεκαλέσθησαν οἱ ἀναλαβόντες τὸ μὴ πραγματοποιηθὲν ἐγχείρημα.

Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Α. Βλάχου

ΑΛΛΑ τὸ σχέδιον τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ διαύλου καὶ τοῦ ἐγκλωβισμοῦ τοῦ στόλου —καὶ εἰδικώτερον τοῦ «Ἀβέρωφ»— ἐντὸς τοῦ Ναυστάθμου, προεκάλεσε τότε πολλὰς «ἐνδοναυτικὰς» συζητήσεις. Παρὰ δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν, λόγῳ τῆς «μεγάλης θαλασσοταραχῆς», πολλοὶ ἤριζαν περὶ τὴν πατρότητά του. Τόσον, ὥστε ἐκείνος ὁ ὁποῖος εἶχε πρῶτος τὴν ἰδέαν, νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μόνου «ἐξωναυτικοῦ» προσώπου, τὸ ὁποῖον παρίστατο κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου συζήτησιν: τοῦ δημοσιογράφου Γεωργίου Ἀγγ. Βλάχου.

Καὶ εἰς ἀπάντησιν, ἐπὶ σχετικοῦ ἐρωτήματος, ὁ Θεόδ. Μουτσούλας ἔλαβε τὴν ἀκόλουθον, ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἕως τώρα, ἐπιστολήν:

21 Ἀπριλίου 1935

Φίλε κύριε Ἐπιλιμενάρχα.

Ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεώς σας ἀπαντῶ προθύμως: Τὴν νύκτα τοῦ κινήματος, δηλαδὴ τὴν Παρασκευὴν περὶ ὥραν 8½ μ.μ., εὑρέθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅπου, ἐν μέσῳ ἀνησυχίας καὶ ταραχῆς, ἤρχοντο αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ναυστάθμου. Ἐκεῖ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ, παρὰ τὸν ὁποῖον ἀφισκόμην, σᾶς ἤκουσα νὰ προτείνετε τὴν ἄμεσον δι' ἐμπορικοῦ πλοίου ἀπόφραξιν (σημ. γράφ. τοῦ διαύλου), τοῦ Ναυστάθμου.

Τὴν πρότασίν σας αὐτὴν ἤκουσα νὰ τὴν ὑποστηρίζετε μὲ ἐπιμονήν, ζωηρὸς καὶ μὲ ἐπιχειρήματα περὶ τοῦ εὐκόλου τῆς ἐκτελέσεώς της.

Δὲν γνωρίζω, ἢ μᾶλλον δὲν ἐνθυμοῦμαι, τί ἔγινεν ἔπειτα.

Μὲ πολλὴν τιμὴν
Γ. Α. ΒΛΑΧΟΣ

Κύριον Θεόδωρον Μουτσούλαν
Ἐπιλιμενάρχην
Ἐνταῦθα.

Αὐτὰ ἐβεβαίωνεν εἰς τὴν ἕως σήμερον ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν του ὁ δημοσιογράφος Γ. Α. Βλάχος.

— "Οπως καὶ εἶχον συμβῆ· μοῦ λέγει ὁ ναύαρχος Μουτσούλας, Ἀνεξαρτήτως, ὅμως τούτων ἡ ὅλη ὑπόθεσις τοῦ Ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου ἐκακοτύχισεν γενικῶς. "Οταν δὲ τέλος ἐστάλησαν αἱ πυροβολαρχίαι —καὶ ἡ ἀντιαεροπορικὴ χωρὶς ἐπικουρστήρας καὶ ἡ πεδινὴ μὲ τὴν ἀπρόθυμον ὁμοχειρίαν— ἦτο πλέον πάρα - πολὺ ἀργά. "Οσαι δὲ ὀβίδες ἐρρίφθησαν, ἐρρίφθησαν ὄχι ὅταν ὁ «Ἀβέρωφ» καὶ τὰ ἄλλα ἀρπαγέντα πλοῖα ἦσαν εἰς τὸν Ναύσταθμον, ἀλλὰ ὅταν ὅλα τὰ στασιάσαντα σκάφη ἀπέπλεον ἐκ τοῦ Ναυστάθμου διὰ τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Οὕτω ἐπῆλθον τὰ ὅσα, διὰ τὴν πατρίδα μας, δεινὰ ἐπῆλθον καὶ αἱ ὅσαι καταστροφαὶ ἐπεσωρεύθησαν.

Ἠρώτησα ἀκόμη τὸν ναύαρχον Μουτσούλαν τί ἐγένετο μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν καὶ τῆς δευτέρας ἀποστολῆς του εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως.

— Ἐπανῆλθον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν· μοῦ ἀπαντᾷ. Ἐκεῖ δὲ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν μοῦ εἶπε ὅτι ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος θὰ μετέβαινε μὲ τὴν πυροβολαρχίαν εἰς τὸ Πέραμα ἐγὼ θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκωμαι εἰς τὸ λιμεναρχεῖον Πειραιῶς. "Οπερ καὶ ἐγένετο. Τὴν δὲ ἑπομένην λίαν πρωΐ, διετάχθην νὰ παραδώσω αὐθημερὸν τὴν διοίκησιν τοῦ λιμεναρχείου Πειραιῶς εἰς τὸν ὑπολιμενάρχην. Καὶ τοῦτο μὲ τὸ αἰτιολογικὸν ὅτι «ἤμουν ἄνθρωπος τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου»!

Τέλος καὶ εἰς σχετικὰς ἐρωτήσεις μου, ὁ ναύαρχος Μουτσούλας μοῦ ἐτόνισεν ὅτι "καὶ ἐπίμονοι αἰτήσεις τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου διὰ τὴν ἀποστολὴν πυροβολαρχίας ἢ πυροβολαρχιῶν, ἐγένοντο δεκταί, ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, μετὰ ἀπροθυμίας ἂν μὴ ἀδιαφορίας. Καὶ ὅτι αἱ διαθέσεις αὐταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τάσιν μειώσεως τοῦ κύρους τοῦ ἐξαιρέτου πατριώτου ναυάρχου Χατζηκυριάκου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπετεύχθη διὰ τῆς παραιτήσεώς του.

Ἡ μεγάλη πικρία καὶ ἡ μεγάλη ὀργή

ΤΟ «δρᾶμα τῶν πυροβολαρχιῶν» διὰ τὸ ὁποῖον καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1935) καὶ ἔκτοτε, πολλὰ ἐλέχθησαν (χωρὶς ὅμως νὰ καταλογισθῇ «κάποιου» οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη εὐθύνη), τὸ ἔζησαν, ἀπὸ τῆς ἰδικῆς των σκοπιᾶς, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐκεῖνοι τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ —μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν τότε πλοίαρχον Ἀλέξανδρον Σακελλαρίου— ἦσαν μὲν ἀντιβενιζελικοὶ καὶ φιλοκυβερνητικοί, ἀλλὰ δὲν ἦσαν διόλου φίλοι (τὸ ἀντίθετον μάλιστα), τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου.

— Δὲν ἐπρόκειτο δὲ ἁπλῶς περὶ δράματος· μοῦ ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν ὁ ναύαρχος Κώνστας συνεγίζων τὴν παλαιοτέραν ἐπὶ τοῦ θέματος ἱστόρησίν του. Ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ ἱλαροτραγωδίας.

Καὶ ὅ ἐπίτιμος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ ἐπὶ ἔτη διατελέσας ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, ἀντιναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τοῦ κινήματος καὶ μετὰ τὸ κίνημα ὑπῆρξεν ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας γυμνασίων καὶ ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου, συνέχισε:

— Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ ἱστορήματός σας: «Τὸ κίνημα στὸ Ναυτικό», σᾶς ἔχω ἐξηγήσει πῶς καὶ διατί ὁ τότε πλοίαρχος Ἀλ. Σακελλαρίου καὶ ἡμεῖς οἱ περὶ αὐτὸν ἀξιωματικοί, εἴχομεν ὄχι μόνον μεγάλην πικρίαν κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου καὶ γενικῶς κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παν. Τσαλδάρη, ἀλλά, ἐν κυριολεξίᾳ, καὶ μεγάλην ὀργήν. Καὶ τοῦτο διότι μετὰ τὴν ἀναιτιολόγητον διάλυσιν τῆς Μοίρας γυμνασίων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς ὁποίας εἴχομεν καταβάλει σκληροτάτους κόπους καὶ ἀόκνους προσπαθείας, κατεδικαζόμεθα νὰ καταστῶμεν ἄεργοι καὶ καφενόβιοι. Τοῦτο δὲ τὸ ἐθεωροῦμεν ὡς πλῆγμα καὶ καθ' ἡμῶν ὡς φυσικῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον ὡς πλῆγμα καταφερθὲν ἐναντίον ταύτης τῆς πατρίδος μας γενικῶς καὶ τοῦ πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ εἰδικώτερον. Ἰδοὺ διατὶ ἐπιστεύομεν ὅτι ἡ διάλυσις τῆς Μοίρας γυμνασίων ἦτο ἕνα σφάλμα ἀσυγχωρήτων καὶ ἀκόμη ἕνα ἔγκλημα στρεφόμενον ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας μας. Διότι ἀπὸ τοῦ 1935 ἤδη πυκνότατα σύννεφα συνεσωρεύοντο εἰς τὸν διεθνῆ ὁρίζοντα. Ἡ ἀτμόσφαιρα καθίστατο ἔκτοτε βαρεῖα καὶ ὑπερφορτισμένη καὶ τὰ πάντα ἐδείκνυον ὅτι μοιραίως ἠγόμεθα εἰς τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην καταιγίδα, ἥτις καὶ δὲν ἤργησε νὰ ἐκσπάσῃ. Μέσα δὲ εἰς τὴν λαίλαπα, ἥτις θὰ συνετάραττε τὴν ἀνθρωπότητα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἔξω ἡ Ἑλλάς. Μοιραίως θὰ παρεσύρετο ἀπὸ τὴν δίνην τοῦ φρικαλέου πολέμου ὁ ὁποῖος τελικῶς ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον πενταετίαν συνεκλόνισε ὅλας τὰς ἠπείρους τοῦ πλανήτου μας.

Ἀντί, λοιπόν, τοῦ «μάνα», διὰ τὴν φιλότιμον ἐργασίαν μας, ἐδεχόμεθα χολήν. Καὶ ναὶ μὲν ἐγνωρίζαμεν, ὅτι οὐδέποτε φεύ! ἀναγνωρίζονται, ὅπως πρέπει, ἡ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐπιτέλεσις τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου ἐπίτευξις ἀξιοθαυμάστου ἀποτελέσματος, δὲν ἐφανταζόμεθα ὅμως ὅτι θὰ μᾶς ἐπεφυλάσσετο καὶ ἡ τύχη τὴν ὁποίαν σᾶς προεμνημόνευσα: Ἡ τύχη τοῦ ἀέργου καὶ τοῦ καφενοβίου. Διότι ἀέργους καὶ καφενοβίους μᾶς εὗρεν ἡ 1η Μαρτίου 1935.

Ἀλλὰ ὁ ναύαρχος Κώνστας ἔχει νὰ ἀποκαλύψῃ —διὰ πρώτην φορὰν ὁμιλῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης— ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι τῆς «ἱλαροτραγωδίας». — Διατὶ ἀφηρέθη ἡ διακυβέρνησις τοῦ εὐδρόμου «Ἑλλη». — Ἄλλοι αἱ συζητήσεις καὶ ἄλλοι οἱ ἀποδιδόμενοι σκοποί. — Ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος καλεῖ ἐπειγόντως τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου. — Ἡ ἀποστολὴ τῶν Σταύρου Μεταξᾶ καὶ Παν. Κώνστα. — Τὸ ἐπίτευγμα μιᾶς δρακὸς στασιαστῶν. — Ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγου εὑρίσκοντο «στὰ μαχαίρια». — «Δὲν πρόκειται νὰ πατήσω οὔτε τὸ πόδι μου στὸ ὑπουργεῖο». — «Πές στὸν Χατζηκυριάκο νὰ παραιτηθῇ». — Μία διαιρτάτη σκηνὴ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. —Σκηνὴ ποὺ δὲν περιγράφεται καὶ λόγοι ποὺ δὲν ἐπαναλαμβάνονται. — «Φυσικὰ ὄχι ἀπὸ τὸν πρῶτον Παναγῆν Τσαλδάριν». — "Υπόδειξις καὶ καθοδοὺ εἰς Πέραμα καὶ προβολὴ ἑνὸς ὄρου «ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐ»!

• ΜΙΚΡΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΙ

πωλήσεις ἀκινήτων

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ρετιρὲ ὄροφος 5ος, δωμάτια 3, καὶ βοηθητικό, Πατησίων — Ἀνάφης 1, Στάσις Λυσσιατρείου. Τηλεφωνήσατε 312.892 π.μ. 919.784 μ.μ. 2343

ΕΚΤΑΣΙΣ παραθαλασσία χιλίων καὶ πλέον στρεμμάτων εἰς ΑΝΤΙΠΑΡΟΝ μὲ φυσικοὺς λιμένας καὶ ἀμμώδεις παραλίας, διαμπερὴς μὲ δύο ὄψεις ἐπὶ τῆς θαλάσσης, πωλεῖται ὁλόκληρος ἢ τμηματικῶς. Πληροφορίαι τηλ. 314.728 καὶ 315.161 ὥραι ἐργασίας. 2347

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ἐξαιρετικῆς κατασκευῆς μὲ εὐκολίας πληρωμῆς. Ὁδὸς Πιερράκου καὶ Μπισκίνη, 4η στάσις Ζωγράφου. Πληροφορίαι Ε. ΓΡΙΒΑΣ. Τηλ 632.738 — 612.296 ἀπόγευμα. 2329

ΠΑΝΣΙΟΝ Ὁμονοίας πωλεῖται γραφεῖον εἰς τιμὴν εὐκαιρίας. Πληροφορίαι 8—11 π.μ. Τηλ. 645.382, 3—6 μ.μ. Τηλ. 640.589. 2338

ΠΩΛΕΙΤΑΙ διαμέρισμα τριῶν δωματίων (τ.μ. 63,10) κουζίνας, λουτροῦ κ.λ.π. Πειραιῶς 65, (γωνία Ἀσωμάτων). Τιμὴ 320.000. 1969

ΨΥΧΙΚΟ — ΦΙΛΟΘΕΗ — ΧΑΛΑΝΔΡΙ οἰκόπεδα, ἐπαύλεις, στὰ πλέον προνομιοῦχα σημεῖα σὲ τιμὲς συμφέρουσες. Πλείστες ἐὐκαιρίες. ΚΤΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΡ. ΠΥΡΙΔΟΥΛΗ «ΜΕΡΙΜΝΑ» Λ. Κηφισίας 62 στάσις Κολλεγίου 674.241. 2061

ΜΗΝ ΨΑΧΝΕΤΕ ΑΔΙΚΩΣ. Αἱ κτηματικαὶ ἐπιχειρήσεις ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑ προσφέρουν τὰ καλύτερα οἰκόπεδα στὶς ὡραιότερες τοποθεσίες: Σταυρὸς Ἁγίας Παρασκευῆς, Χαρβάτι, Πόρτο — Ράφτη, Σούνιον, Λαγονήσι. Ἐπισκέψεις καθημερινῶς 10 — 4 μ.μ. Τηλ. 622. 249. 2073

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ διαμερίσματα εἰς τὸν Πειραιά, Κορυδαλλόν, Ἁγία Σοφία. Εὐκολίαι Πληρωμῆς ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΟΥΜΑΖΑΤΟΣ Ἁγίου Κων)νου 7 Πειραιεύς. Τηλ. 421.474. 144?

68 000 δραχ. τὸ δωμάτιον πωλοῦνται διαμερίσματα εἰς Γλυφάδα. Αὐτοκίνητα ἀπὸ Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ στάσις ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΥ ὁδὸς Ἐφέσου 9. Ἐπισκέψεις 9 π.μ. — 6 μ.μ. Τηλέφ. 635.177, 5 — 8.30 μ.μ. Δ. ΒΗΧΟΣ. 2144

Μὲ 17.500

ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ

ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΕΥΚΟ

καὶ στὸ ΔΗΛΕΣΙ — μὲ ἐλιές — 300 μέτρα ἀπὸ θάλασσα.

Ἐξόφλησις σὲ 36 μῆνες.

Συμβόλαια ὁριστικά.

Τηλ. 611-826

ΠΡΟΛΑΒΕΤΕ διὰ τὰ λίγα ἐναπομείναντα.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Ὁ Οἰκοδομικὸς καὶ Οἰκοπεδικὸς Συνεταιρισμὸς Ἑνώσεως Πρατηριούχων Γάλακτος ΑΣΤΥ — ΑΣΠΡΟ — ΕΒΓΑ «Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ» ἀνακοινοῖ εἰς τὰ μέλη του ὅτι διαθέτει οἰκόπεδα ρυμοτομημένα εἰς τὴν περιοχὴν Λούτσης ἀπέχοντα 20΄ λεπτὰ ἀπὸ τὴν Ὁμόνοιαν, μὲ ἀστικὴν συγκοινωνίαν, Τιμὴ εὐκαιρίας. Συνδιάζουν μαγευτικὴν θεσιν, κλίμα ὑγιεινὸν καὶ μιὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. ΣΠΕΥΣΑΤΕ: Μὲ 600 δραχμὲς προκαταβολὴ καὶ μὲ 200 δραχ μηνιαίως (δόσεις) γίνεσθε κύριος ἑνὸς οἰκοπέδου. Ἐγγράφονται καὶ μὴ μέλη. Πληροφορίαι εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συνεταιρισμοῦ, Ἀθῆναι Μαιζῶνος 2 Πλατεῖα Βάθης Τηλ. 536.681. 1827

ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ, Μεγάλο Πεῦκο. Ἐφαπτόμενα θαλάσσης καὶ πέραν. Κλίμα ξηρὸν ὑγιεινόν, ἰδεώδης διαμονή. Τιμαὶ 30.000 — 75.000 Ἐπισκέψεις, Τετάρτην — Κυριακὴν δι' αὐτοκινήτων μας. Πληροφορίαι, ἰδιοκτήτην ΣΙΓΑΝΑΚΗΝ. Αἰόλου 102 Χαυτεῖα Γραφεῖον Κ. Ζήρου τηλ. 315. 420. 2142

ΤΟ ΣΤΡΕΜΜΑ 16.000 δραχ. Οἰκόπεδα πευκόφυτα παραθαλάσσια, ἐπὶ τῆς ἀσφαλτοστρωμένης λεωφόρου εἰς Πόρτο Γερμενὸ καὶ μὲ 295 δραχ. τὸ μῆνα. Πληροφ. ἐγγραφαὶ Οἰκοδομ. Συνεταιρισμὸς Ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων, Ἐργατοτεχνιτῶν Ν. Ἀττικῆς Χαλκοκονδύλη 24, 9ος ὄροφος τηλ. 539.673, 2123

ΑΥΤΟΠΟΛΗ ἀκτῆς Βασιλικοῦ. Μελετήθηκε ἀπὸ εἰδικούς. Ἔχει μαγευτικὴ θέα, θαυμάσιους δρόμους, ἐτοιμοπαράδοτες βίλες μὲ κῆπους, οἰκόπεδα ἐφαπτόμενα θαλάσσης. Διευκολύνσεις πληρωμῆς γιὰ νὰ κτίσετε ἀμέσως τὴν βίλα σας. Ἀποταθῆτε GRECIAN LANDS. — Πλ. Κολωνακίου 21, 6ον ὄροφ. τηλ. 630.020. 1585

ΑΙΔΗΨΟΣ: Ἰδεώδης συνδυασμὸς θαλασσίων καὶ ἰαματικῶν λουτρῶν. Ἀποκτῆστε πραγματικὸς ἐπάνω στὸ κῦμα, ρυμοτομημένο, οἰκοδομήσιμο χῶρο. Γιὰ παραθερισμό, θαλάσσια σπόρ, ἐπένδυσιν. Σταδίου 28)232060. ΑΙΔΗΨΟΣ : ΕΝΑΝΤΙ ΦΕΡΡΥ ΜΠΩΤ 2188

Κ. ΚΗΦΙΣΙΑ — ὁδὸς Μ. Μπότσαρη— πωλεῖται οἰκόπεδον 5.200 τ.π. περίπου, πρόσοψις 32 μέτρα Τηλέφ. 886.660. 2175

30.000 τὸ δωμάτιο προκαταβολὴ καὶ τὸ ὑπόλοιπον σὲ 30 μηνιαῖες δόσεις. Διαμερίσματα στὸν Ἅγιο Ἐλευθέριο Ἀχαρνῶν. ΤΕΧΝ. ΕΤΑΙΡΙΑ «ΕΡΓΟ» Γ΄ Σεπτεμβρίου 13. Τηλ. 530.378 — 527.534. 2197

ΕΤΟΙΜΟΠΑΡΑΔΟΤΑ διαμερίσματα: Γλυφάδα: Πυρναρῆς 5 ἀπέναντι στ' Ἀστέρια Κυμέλη: Πολυμνίας 10 παροδος Μεγίστης παρὰ τὴν Φωκίωνος Νέγρη. Ἀμπελόκηποι: Καλαμῶν 14 καὶ Λασηθίου. Κων)νος Φιλιππόπουλος Πολιτικὸς Μηχανικός. Σταδίου 41 τηλ. 313.843 7—9 μ.μ. 1386

ΧΟΛΑΡΓΟΣ. Δυάρια, τριάρια, πολυτελῆ, χωρὶς κοινόχρηστα. Πολυμνίας 27. 3η στάσις Λεωφορείων «ΣΧΟΛΕΙΑ ΧΟΛΑΡΓΟΥ». Ἐπισκέψεις 3—7 μ.μ. (Τηλέφ. 628.857 7=9 μ.μ.). 761

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ οἰκόπεδον 320 πήχεων. Μ. Βόδα 10, Ε΄ τομέως. Πληροφ. 874.256. 2241

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ διαμερίσματα 2 καὶ 3 δωματίων μεθ' ὅλων τῶν βοηθητικῶν χώρων, ἐπὶ προσόψεως παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἀμπελοκήπων. Ὁδὸς Σεβαστουπόλεως 8. Παράδοσις σὲ δύο μήνες. Πληροφ. τηλ. 620.794, 12—14 μ.μ. καὶ 7—10 μ.μ. 2254

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει τὴν αγνώστη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΕΙΣ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟΥ Γ. ΚΟΝΔΥΛΗ

Βιαιοτάτη σκηνὴ - τραχεῖαι ἐκφράσεις

ΜΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑ

19ον

ΚΑΙ ΕΤΣΙ, λόγω τῆς «σφοδρᾶς θαλασσοταραχῆς» δὲν ἐπραγματοποιήθη, τελικῶς, τὸ ἐγχείρημα τῆς ἐμφράξεως καὶ τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ μεταξὺ τοῦ Περάματος καὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διαύλου. Καὶ δὲν ἐπαγιδεύθη — δὲν «ἐνεκλωβίσθη» — ὁ στόλος ἐντὸς τοῦ Ναυστάθμου, ἐπίτευγμα τὸ ὁποῖον θὰ συνετέλει καιρίως εἰς τὸν ἄμεσον τερματισμὸν τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης περιπετείας. (Διότι δὲν εἶναι μόνον τὰ ἄψυχα πλοῖα, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ποὺ «ὑποφέρουν», κατὰ τὴν ναυτικὴν ἔκφρασιν, ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καλοῦνται νὰ τὰ κυβερνήσουν ἢ νὰ ἐπιβοῦν τούτων ἢ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν δι' ἕνα ὡρισμένον σκοπὸν —ἔστω καὶ ἐὰν σκοπὸς εἶναι ἡ καταβύθισίς των). Πάντα δὲ ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῆς ἄλλης δραματικῆς ὑποθέσεως τῶν πυροβολαρχιῶν, ποὺ ἐστεροῦντο ἐπικρουστήρων ἢ τῶν ὁποίων αἱ ὁμοχειρίαι ἐξεδήλωσαν «ἀπροθυμίαν». Τῆς περιπεπλεγμένης ἐκείνης ὑποθέσεως, ποὺ ὁ ναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας ἐχαρακτήρισεν ὡς «ἱλαροτραγωδίαν»! Καί, ἀκόμη, πέραν τῆς «πικρίας καὶ τῆς ὀργῆς», ποὺ οἱ περὶ τὸν τότε πλοίαρχον Ἀλέξανδρον Σακελλαρίου μὴ βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί, ἔτρεφον κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη καὶ εἰδικώτερον κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου. «Πικρίας καὶ ὀργῆς» ποὺ ὠφείλοντο εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διάλυσις τῆς ναυτικῆς Μοίρας γυμνασίων εἶχεν καταστήσει τούτους «ἀέργους καὶ καφενοβίους»!

— Εἰς τὴν κατάστασιν δὲ αὐτὴν μᾶς εὗρεν ἡ 1η Μαρτίου 1935· μοῦ ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Κώνστας. Ἐγὼ ἤμουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐτέλουν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν.

Ἠρώτησα τὸν συνομιλητήν μου ἐὰν ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Μοίρας, ὁπότε ὁ ἀρχηγὸς της Ἀλ. Σακελλαρίου, ἐλλείψει διοικήσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρὴ καὶ ἀρχιεπιστολέα.

— Ἀλλὰ δὲν ἤμουν μόνον ἀρχιεπιστολεὺς τῆς Μοίρας· μοῦ ἀπαντᾶ. Ἤμουν καὶ κυβερνήτης τοῦ μετέπειτα ἱστορικοῦ καταστάντος εὐδράμου «Ἕλλη». Ὁ δὲ Ἀλ. Χατζηκυριάκος μοῦ ἀφήρεσε καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ πολεμικοῦ τούτου.

Τὸ ἐρώτημα ποὺ αὐτομάτως ἐτέθη ἦτο: «Ἐπὶ ποίω λόγω»;

Καὶ ἡ ἀπάντησις:

— Διότι κατηγγέλθη εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν ὅτι ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου ἐπεσκέφθη τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ὀργανωθῇ κίνημα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐγκαθίδρυσιν δικτατορίας τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφέρθη καὶ τὸ ὄνομά μου καὶ εἰδικώτερον ὅτι ἐγὼ ἐπεδίωκα νὰ μυήσω συναδέλφους μου εἰς τὴν ἀνατρεπτικὴν αὐτὴν κίνησιν ἀντικατεστάθην εἰς τὴν διοίκησιν τῆς «Ἕλλης».

Ἐρώτησις:

— Αὐτὰ ἦσαν ἀκριβῆ;

Ἀπάντησις:

— Βεβαίως ὄχι. Ἄλλο αἱ συζητήσεις ποὺ διεξήγοντο καὶ ἄλλο οἱ σκοποὶ ποὺ ἀπεδίδοντο εἰς αὐτάς. Διότι, ὅπως σᾶς ἔχω καὶ ἄλλοτε εἰπῆ, καὶ ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου καὶ ἐγὼ συνεδεόμεθα καὶ συνεζητοῦμεν ὄχι μόνον μὲ ὁμόφρονας συναδέλφους μας ἀλλὰ καὶ μὲ πολλοὺς ἀντιφρονοῦντας. Τοὺς τελευταίους δὲ προειδοποιοῦμεν ὅτι ἐὰν ἐτόλμων νὰ κινηθοῦν θὰ μᾶς εὕρισκον ἀντιμετώπους. Ὅπερ καὶ τελικῶς ἐγένετο. Διότι ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου, ὁ ὁποῖος ἐξουδετέρωσεν τοὺς στασιαστὰς τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἀνέκτησεν ὑπὲρ τοῦ νομίμου κράτους τὰ ἀρπαγέντα πλοῖα, ἦτο ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου, ἀρχιεπιστολεύς του δὲ ἐγώ.

Καλεῖται ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου

ΕΚΤΟΣ ὑπηρεσίας, λοιπόν, εὗρεν ἡ 1η Μαρτίου 1935 καὶ τὸν τότε πλοίαρχον Ἀλ. Σακελλαρίου καὶ τὸν τότε ἀντιπλοίαρχον Παν. Κώνσταν.

— Κατάπληκτος δὲ ἤκουσα περὶ τὴν δην ἐσπερινὴν· συνεχίζει ὁ ναύαρχος Κώνστας, τοὺς κανονιοβολισμοὺς τῆς ὀρεινῆς πυροβολαρχίας τοῦ Λυκαβηττοῦ: Κατ' ἀρχὰς δύο. Μετὰ τρία λεπτὰ ἄλλους τρεῖς. Καὶ μετὰ πέντε λεπτὰ ἄλλους πέντε. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἦτο τὸ σύνθημα τοῦ γενικοῦ συναγερμοῦ, ἐφόρεσα τὴν στολήν μου καὶ ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Ἐκεῖ τὰ πάντα ἦσαν ἀνάστατα καὶ πλήρης σύγχυσις ἐπεκράτει. Χάος ἐν κυριολεξίᾳ. Ἀμέσως δὲ καὶ ἀκόμη περισσότερον κατάπληκτος, ἐπληροφορήθην τὴν κατάληψιν —ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος ἤδη— τοῦ Ναυστάθμου καὶ τοῦ στόλου, ὑπὸ στασιαστῶν βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ναύαρχον Ἰωάννην Δεμέστιχαν.

Ἀφοῦ δὲ ἔκτοτε παρῆλθεν ἕνα τρίτον αἰῶνος καὶ δεδομένου ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἐγχειρήματος ἐκείνου δὲν εὑρίσκονται πλέον εἰς τὴν ζωήν, θὰ ἤθελον νὰ εἴπω, κρίνων ἀντικειμενικῶς, ὅτι ἡ πρᾶξις τῆς καταλήψεως τοῦ στόλου δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ —ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς μορφῆς της— ὡς ἀναμφιβόλως γενναία καὶ τολμηρά. Διότι μία δρὰξ στασιαστῶν ἀξιωματικῶν, κατώρθωσεν ἐν πλήρει ἡμέρα νὰ καταλάβη ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν ἑλληνικὸν πολεμικὸν στόλον, μετὰ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ», καθὼς καὶ τὸν πολεμικὸν Ναύσταθμον, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ συνεργείων καὶ ἀποθηκῶν. Ὁλόκληρον, δηλαδή, τὴν ἑλληνικὴν πολεμικὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ τῶν βασεών της καὶ τοῦ ὁπλοστασίου της.

Δὲν πρόκειται ὅμως νῦν περὶ τῆς κριτικῆς τῆς πράξεως ἐκείνης. Ἥτις πάντως ἐπιδέχεται μακρὰν καὶ ἐνδιαφέρουσαν συζήτησιν. Νῦν ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὰ γεγονότα τὰ συγκλονίσαντα τότε τὴν χώραν μας. Μόλις, λοιπόν, παρουσιάσθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον, μὲ ἐκάλεσεν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὁ ὁποῖος, λησμονῶν τὰ ὅσα τόσον ἀδίκως μοῦ εἶχεν καταλογίσει, μὲ διέταξε νὰ μεταβῶ μετὰ τοῦ ἰδιαιτέρου του φίλου Σταύρου Μεταξᾶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου Ἀλ. Σακελλαρίου, ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδὸν Ἰουλιανοῦ. «Ἄκουσε, Κώνστα», μοῦ εἶπεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, «πάρε μαζί σου καὶ τὸν Σταῦρο Μεταξᾶ καὶ πήγαινε ἀμέσως στὸ σπίτι τοῦ Σακελλαρίου». Ἐγὼ ἠρώτησα: «Καὶ τί νὰ τοῦ πῶ;». Καὶ μοῦ ἀπήντησε: «Νὰ τοῦ πῆς νὰ ἔλθη ἀμέσως ἐδῶ, ποὺ τὸν θέλει ὁ ὑπουργός». Ταῦτα δὲ ἐνῶ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ὡρῶν ὑπουργὸς καὶ πλοίαρχος εὑρίσκοντο «στὰ μαχαίρια», ὄχι δὲ ὑπαιτιότητι τοῦ δευτέρου.

«Πές του νὰ παραιτηθῇ»

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, μετ' ὀλίγα λεπτά, ὁ ἀντιπλοίαρχος Κώνστας, ἐκτελῶν τὴν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ του, εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου.

— Ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν μετέβημεν εἰς τὴν ὁδὸν Ἰουλιανοῦ δι' αὐτοκινήτου· συνέχισεν ὁ συνομιλητής μου. Καὶ ἐκεῖ διεβίβασα τὴν ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ εἰς τὸν μέχρι πρό τινος ἀρχηγὸν τῆς καταργηθείσης Μοίρας τῶν γυμνασίων.

Ἐρώτησις:

— Ὁ τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν;

Ἀπάντησις:

— Ὄχι δὲν ἐπῆγε καθόλου. Ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου ἠρνήθη διαρρήδην νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν ἐφ' ὅσον ὑπουργὸς ἦτο ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος. Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Σταῦρον Μεταξᾶν εἶπεν: «Πήγαινε νὰ πῆς στὸν Χατζηκυριάκο, πῶς ὅσο αὐτὸς εἶναι ὑπουργὸς δὲν πρόκειται νὰ πατήσω οὔτε τὸ πόδι μου στὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν. Δὲν θέλω νὰ ἔχω καμμίαν, ἀπολύτως καμμίαν ἐπαφὴν μαζί του. Μόνον ἂν ὁ Χατζηκυριάκος παραιτηθῇ ἀμέσως ἀπὸ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν θὰ πάω εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Πές του το. Μόνον ἐὰν παραιτηθῇ».

Ἐρώτησις:

— Καὶ τοῦ τὸ εἴπατε;

Ἀπάντησις:

— Ὄχι! Δὲν τοῦ τὸ εἶπα ἐγώ. Τὴν ἀπάντησιν τὴν μετεβίβασε ὁ Σταῦρος Μεταξᾶς. Δὲν τὴν μετεβίβασα ἐγώ. Διότι ἐγὼ δὲν ἐπανῆλθα εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Παρέμεινα μετὰ τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου. Καὶ ἐπειδή, ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου, εἶχεν, εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ, κληθῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπὸ τὸν Γεώργιον Κονδύλην, κατηυθύνθη εἰς τὸ ἱστορικὸν κτίριον τῶν ὁδῶν Ἀκαδημίας καὶ Βασιλίσσης Σοφίας, διὰ νὰ τὸν συναντήσῃ. Ἐγὼ δὲ, φυσικά, τὸν ἠκολούθησα. Καὶ μετ' ὀλίγον εὑρισκόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Βιαιοτάτη σκηνὴ

ΕΙΣ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ ναύαρχος Κώνστας σταματᾶ. Καὶ μετὰ ὡς ἐὰν νὰ ἀποφασίζῃ κάτι τὸ ἰδιαζόντως σημαντικὸν συνεχίζει:

— Εἶναι, τῷ ὄντι, ἀκριβέστατον τὸ ὑποστηριζόμενον ὅτι ἡ ἀληθὴς ἱστορία πλείστων πραγμάτων —ὁλοκλήρων περιόδων, εἰδικῶν κεφαλαίων καὶ καταστάσεων ἢ φυσικῶν προσώπων— δὲν ἔχει γραφῇ. Καὶ ἴσως οὐδέποτε πέπρωται νὰ γραφῇ. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, καθοριζομένους ἢ μὴ καθοριζομένους. Ἴσως ἀκόμη, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν τὰ πάντα νὰ ἄγωνται εἰς τὸ προσκήνιον ἢ νὰ φωτίζωνται ἐντόνως. (Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἐπικίνδυνον ἢ μὴ ἐπαγωγόν).

Ἤδη διὰ τοῦ ἱστορήματός σας ἀπεκαλύψατε πολλὰς σκοτεινὰς πτυχὰς τῆς προσφάτου ἐθνικοπολιτικῆς μας ἱστορίας. Καὶ ἐφέρατε εἰς τὴν εὐρυτέραν γνῶσιν οὐσιώδεις καὶ χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας οὐδὲ οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς περιόδου ἐκείνης ἐγνώριζον.

Ὀφείλω, λοιπόν, νὰ σᾶς ἀποκαλύψω καὶ ἐγὼ ὅτι εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἔλαβε χώραν, τὰς δραματικὰς ἐκείνας στιγμάς, βιαιοτάτη σκηνή. Σκηνὴ ἀπροσμετρήτου σκληρότητος.

Ἐρώτησις:

— Μεταξὺ ποίων;

Ἀπάντησις:

— Μεταξὺ τοῦ τότε προέδρου τῆς κυβερνήσεως Παναγῆ Τσαλδάρη, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου. Ἔλαβε δὲ χώραν ἡ σκηνὴ ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ δευτέρου.

Ἐρώτησις:

— Ἀλλὰ τὶ συνέβη καὶ τί ἐλέχθη;

Ἀπάντησις:

— Σᾶς εἶπον ὅτι ἡ σκηνὴ ἦτο βιαιοτάτη. Μὴ περιγραφομένη. Καὶ τὰ λεχθέντα τραχύτατα. Μὴ ἐπαναλαμβανόμενα. Μὴ ἐπαναλαμβανόμενα ἐπ' οὐδενί.

Ἐρώτησις:

— Ἀπὸ ποῖον ὅμως ἐλέχθησαν τὰ μὴ ἐπαναλαμβανόμενα;

Ἀπάντησις:

— Φυσικὰ ὄχι ἀπὸ τὸν πρᾶον Παναγῆν Τσαλδάρην. Συνέβη δὲ ἡ σκηνὴ παρουσία τοῦ Γεωργ. Κονδύλη, τοῦ τότε ὑφυπουργοῦ τῆς Ὑγιεινῆς Σπύρου Τσακοπούλου, τοῦ δημοσιογράφου Γεωργίου Βλάχου, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει, πρὸ ὀλίγου, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν προερχόμενος ἐκ τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν καὶ ἐμοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην ἔξαψιν καὶ ἀφοῦ κατὰ ἕνα τρόπον τὰ πράγματα ἠρέμησαν (δηλαδὴ «ἠρέμησαν» κατ' εὐφημισμόν), ὁ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας ὑπέδειξεν εἰς τὸν πλοίαρχον Σακελλαρίου νὰ κατέλθη εἰς Πέραμα καὶ ἐκεῖθεν νὰ προσπαθήσῃ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Ναύσταθμον, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ τῶν ὁποίων αἱ διοικήσεις εἶχον ἀφαιρεθῇ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Μοίρας γυμνασίων καὶ μετὰ τὴν ἐπίσης διάλυσιν τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν «κατηργημένων» τούτων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ εὑρίσκοντο ἤδη εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὄχι τῶν Ναυτικῶν, ἀλλὰ τῶν Στρατιωτικῶν!

Διὰ νὰ κατέλθη ὅμως εἰς τὸ Πέραμα ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου, ἔθεσεν ἕνα ὅρον «ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐ»!

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ: Ἐὰν ὁ ὅρος δὲν ἐγίνετο ἀποδεκτὸς. — Δύο ἀξιώσεις τεθεῖσαι ἄνευ περιστροφῶν.—Μία πράγματι συγκλονιστικὴ ἀποκάλυψις μετὰ τριανταδύο χρόνια.— Τὴν ὥραν ποὺ τὰ πάντα διεκυβεύοντο. — Τί ἀκριβῶς ἐζήτησεν ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην. — Διατί ὑπέκυψεν ὁ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. —Πᾶσα καθυστέρησις θὰ ἀπέβαινε καταστροφική. — «Μόνον διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος». — Ὅπου ἐλλείψει ἐπιστολοχάρτου χρησιμοποιεῖται ἓν ἁπλοῦν ἐπισκεπτήριον. — Ὁ ὑποδειγματικὸς πατριωτισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. — «Οὐκ ἦν ἄλλως δυνατὸν γενέσθαι». —Πῶς τὰ πράγματα ἠρέμησαν, ὄχι πλέον κατ' εὐφημισμόν. — Σκέψεις ἐνῶ ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατήργοντο εἰς Πέραμα.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σὲ λίγες ἡμέρες τὰ σχολεῖα ξανανοίγουν. Τί σχολεῖα ὅμως θά δεχθοῦν τά παιδιά μας; Μιά ματιά στήν στάθμη τῶν συγχρόνων σχολείων εἶναι ἐπίκαιρη καί ἀπαραίτητη.

Ἄλλοτε ὁ τόπος αὐτός δέν μποροῦσε νά εἶναι ὑπερήφανος γιά τά σχολεῖα του πέρα ἀπό ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις. Τά τελευταῖα ὅμως χρόνια ἡ εἰκόνα ἄλλαξε. Ἔχει πραγματοποιηθῇ ἀναμφισβήτητη πρόοδος καί στό δημόσιο καί στόν ἰδιωτικό τομέα πού καλύπτει σεβαστό ποσοστό τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας ἀναγκῶν. Καί στούς δύο τομεῖς ὑπάρχουν σχολεῖα πού τιμοῦν τή Χώρα.

Ὑπάρχουν σχολικά συγκροτήματα μέ συνδυασμό ὅρων καί ὀργάνωσιν πού ἀποτελεῖ ὑψηλή προσαρμογή στίς ἀρχές τῆς σύγχρονης παιδοκεντρικῆς ἐποχῆς. Μερικά ἀπ' αὐτά εἶναι πραγματικά ἀριστουργήματα. Ἀρχιτεκτονημένα σέ ὡραῖα οἰκοδομήματα, μέ ἐφαρμογή τῆς μικροκλιματικῆς θεωρίας καί ἐξωπλισμένα ἀποτελοῦν τόπους τῆς βασιλείας τοῦ παιδιοῦ. Ὅταν ἰδῇ κανείς π.χ. τά Νηπιαγωγεῖα καί τά ἄλλα τμήματα τοῦ Λυκείου Βάσκα ἑνός ἀπό τά ἡγετικά αὐτά σχολεῖα καταλαβαίνει μέ πόση ἀγάπη, φρόνηση καί ὑπευθυνότητα ἀντιμετωπίζεται στά καλά αὐτά σχολεῖα σήμερα τό παιδί.

Ἡ πρόοδος αὐτή εἶναι ἔργον πίστεως καί τοῦ πείσματος μερικῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων πού μέ ἀφιέρωση πού ἐγγίζει κάποτε τά ὅρια αὐταπαρνήσεως καί ἄπειρες δυσκολίες καί χωρίς καμμιά ἐνθάρρυνση ὑπηρετοῦν τό μέλλον τῆς φυλῆς. Ἡ πρόοδος πού πραγματοποίησαν δέν εἶναι βέβαια γενική ἀλλά μιά ἰσχυρή σφήνα στήν χαμηλή ἀνάπτυξη. Τό πνεῦμα προόδου πού φέρνουν τά ἱδρύματα αὐτά ἀποτελεῖ ἐθνικό κεφάλαιο καί ἀξίζει κάποιας στοργῆς. Μιά βράβευση τοῦ μόχθου πάνω στήν παιδεία εἶναι δίκαιη καί σκόπιμη.

ΛΥΚΕΙΟΝ ΒΑΣΚΑ

Τό Λύκειον Βάσκα, ἕνα πρωτοποριακό σχολεῖον στήν Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου

magnus
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ - ΝΑΥΤΙΛΙΑΝ
ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΚΑΥΣΙΜΩΝ
ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΑ ΑΤΜΟΛΕΒΗΤΩΝ
ΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΕΟΝ ΔΥΣΧΕΡΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΑΤΕ: ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ 410.628

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
Μ. ΤΣΑΤΣΑΚΗ - Π. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ Γ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗ
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6β καὶ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ (ΟΠΙΣΘΕΝ Ναοῦ Ζ. Πηγῆς)
Τηλ. 625.035
Τὴν 4ην Σεπτεμβρίου ἀρχίζουν ΝΕΑ ΤΜΗΜΑΤΑ διά τάς εἰσαγωγικάς ἐξετάσεις
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ — ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ — ΙΑΤΡΙΚΗΣ
τοῦ ἔτους 1968
Ἐπίσης ἀρχίζουν ΝΕΑ ΤΜΗΜΑΤΑ μαθητῶν Α' καὶ Β' τάξεως Λυκείου προοριζομένων διά τάς ἀνωτέρω Σχολάς.

Με απόρρητα κείμενα
και υπεύθυνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνώστη πλευρά
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΚΑΤ' ΑΞΙΩΣΙΝ ΤΟΥ ΑΛ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Πρωθυπουργική ὑπόσχεσις ἐπὶ ἑνὸς ἐπισκεπτηρίου

«ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»

20ὸν

ΩΣΤΕ ὁ τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου, κληθεὶς ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν νὰ μεταβῆ, ἐσπευσμένος, εἰς τὸ ἱστορικὸν μέγαρον τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος, ἠρνήθη διαρρήδην νὰ ὑπακούσῃ καὶ ἀπήντησε ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς: «Πήγαινε νὰ πῆς στὸν Χατζηκυριάκο, πὼς ὅσο εἶναι αὐτὸς ὑπουργὸς δὲν πρόκειται νὰ πατήσω οὔτε τὸ πόδι μου στὸ ὑπουργεῖον. Δὲν θέλω νὰ ἔχω καμμίαν ἀπολύτως ἐπαφὴν μαζί του: Μόνον ἂν ὁ Χατζηκυριάκος παραιτηθῆ ἀμέσως ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν θὰ πάω ἐκεῖ. Πές του το. Μόνον ἐάν παραιτηθῆ»! Ἀντὶ δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν κατηυθύνθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπου, ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ Γ. Κονδύλη, διεδραματίσθη διαιωτάτη σκηνὴ μετὰ τοῦ τότε προέδρου τῆς κυβερνήσεως, Παναγῆ Τσαλδάρη. Σκηνὴ μὴ περιγραφομένη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠκούσθησαν (ἐκ μέρους ἑνὸς ναυτικοῦ ἡγέτου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης), τραχύτατοι λόγοι μὴ ἐπαναλαμβανόμενοι. Καί, τέλος, ὅταν τὰ πράγματα κάπως ἠρέμησαν» (κατ' εὐφημισμόν), καὶ ὁ πρωθυπουργὸς ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς διαλυθείσης Μοίρας γυμνασίων νὰ κατέλθη εἰς τὸ Πέραμα μὲ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς ποὺ εἶχον παραμερισθῆ ἀπὸ τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον, ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου ἔθεσεν ἕνα ὅρον ἐάνευ τοῦ ὁποίου οὐδ» ὅρον τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου.

Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπάντησίς του:

— Αἱ ὧραι συνθῆκαι τῶν ὡρῶν ἐκείνων ἦσαν, κατὰ κυριολεξίαν, τραγικαί. Τραγικαὶ καὶ τραγικώτατα. Τὰ πάντα διεκυβεύοντο καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὰ πάντα ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνατραποῦν καὶ περίεργοι καταστάσεις νὰ ἐπικρατήσουν. Ὅλα ἦσαν ἀμφίβολα καὶ ὅλα παρέπαιον. Δὲν ὑπῆρχον περιθώρια χρόνου διὰ νὰ προβάλη τις ἀντιρρήσεις ὁσονδήποτε λογικαὶ καὶ ἐὰν ἦσαν. Δὲν ὑπῆρχε πεδίον συζητήσεως, ἀλλὰ μόνον πεδίον δράσεως καὶ δὴ ἀμέσου. Οἱαδήποτε καθυστέρησις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποβῆ καταστροφικὴ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ νομίμου κράτους.

Ἐρωτῶ καὶ πάλιν:

— Ὁ πρωθυπουργὸς ἔδωσε τὴν ζητηθεῖσαν ἐπιστολήν; Ὑπέκυψε, δηλαδή, εἰς τὰς δύο ἀξιώσεις τοῦ δυναμικοῦ πλοιάρχου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης;

Καὶ ὁ ναύαρχος Κώνστας συμπληρώνει:

— Οὐκ ἦν ἄλλως δυνατὸν γενέσθαι. Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἐδέχθη τὰ αἰτήματα τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἐπιστολόχαρτον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ διετυποῦτο ἡ ἀξιωθεῖσα ὑπόσχεσις, ὁ Π. Τσαλδάρης ἔγραψεν ἐπὶ ἑνὸς ἐπισκεπτηρίου του σημείωμα πρὸς τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου, σύμφωνον μὲ τὸ ὡς ἄνω αἰτηθὲν περιεχόμενον!

Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκρύψω τὴν κατάπληξίν μου διὰ τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κώνστα, ὁ συνομιλητής μου, μοῦ ἐξήγησεν:

— Ἦτο γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τοὺς μὴ φίλους του (διότι προσωπικοὺς ἐχθροὺς δὲν εἶχεν), ὁ ὑποδειγματικὸς πατριωτισμὸς τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ἦτο ἀληθῶς εἷς Ἕλλην, καὶ μόνον εἷς τέλειος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἕλλην. Εἷς δὲ πραγματικὸς πατριώτης, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σκεφθῆ τὰς δυσκόλους ἐκείνας στιγμάς, τίποτε ἄλλο, εἰμὴ μόνον τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἐπιτέλεσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης. Δὲν διενοήθη νὰ ἐπιδοθῆ εἰς συζήτησιν περὶ «τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος», περὶ «τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ παραλόγου», περὶ «τοῦ παραδεκτοῦ καὶ τοῦ ἀπαραδέκτου». Ἐσκέφθη μόνον τὸ καλὸν τοῦ τόπου καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρώτησις:

— Μὰ τόσον ἀπαραίτητος ἦτο τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου;

Ἀπάντησις:

— Αὐτὸ ἀπέδειξαν τὰ πράγματα. Ἡ δὲ καταστολὴ τοῦ κινήματος ἐπετεύχθη κατὰ ἕνα μέγιστο ποσοστὸν χάρις εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Σακελλαρίου. Τοῦτο ἀναγνωρίσθη γενικῶς —καὶ ἀπὸ φίλους καὶ ἀπὸ ἐχθρούς. Συνεπῶς ἡ ὑποχώρησις τοῦ πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ πλοιάρχου ὑπῆρξεν ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸν πρῶτον, πρᾶξις πολιτικῶς γενναία καὶ ἐθνικῶς σωτηρία.

Ὑπόσχεσις ἐπὶ ἐπισκεπτηρίου

ΠΟΙΟΣ δμως ἦτο ὁ ὅρος τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Π. Τσαλδάρην;

— Μόλις ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, συνεχίζει ὁ συνομιλητής μου, ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου, νὰ κατέλθη εἰς Πέραμα μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ, τῶν ὁποίων αἱ διοικήσεις εἶχον ἀφαιρεθῆ, καὶ οἵτινες ἤδη εὑρίσκοντο εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἐζήτησεν (ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου), ἀπὸ τὸν Παναγῆν Τσαλδάρην, ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τούτου εἰς ἣν νὰ ἀναφέρεται, ἄνευ περιστροφῶν, ὄχι μόνον ὅτι οὗτος (ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου) ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου», ἀλλὰ καὶ ἡ σαφὴς του ὑπόσχεσις ὅτι τὴν ἑπομένην πρωΐαν, θὰ διατάξῃ (ὁ πρωθυπουργὸς) τὸν ναύαρχον Χατζηκυριάκον νὰ ὑποβάλη τὴν παραίτησίν του ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν!

Ἦτο τόσον συγκλονιστικὴ ἡ ἀποκάλυψις ἡ γενομένη τριανταδύο χρόνια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑπὸ τοῦ ἀντιναυάρχου Παναγ. Κώνστα, ὥστε τὸν διέκοψα, διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἐὰν ὁ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐδέχθη τὸν ἁπλοῦν τοῦ ὁποίου οὐδ» ὅρον τοῦ Ἀλ. Σακελλαρίου.

Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπάντησίς του:

— Αἱ ὧραι συνθῆκαι τῶν ὡρῶν ἐκείνων ἦσαν, κατὰ κυριολεξίαν, τραγικαί. Τραγικαὶ καὶ τραγικώτατα. Τὰ πάντα διεκυβεύοντο καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὰ πάντα ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνατραποῦν καὶ περίεργοι καταστάσεις νὰ ἐπικρατήσουν. Ὅλα ἦσαν ἀμφίβολα καὶ ὅλα παρέπαιον. Δὲν ὑπῆρχον περιθώρια χρόνου διὰ νὰ προβάλη τις ἀντιρρήσεις ὁσονδήποτε λογικαὶ καὶ ἐὰν ἦσαν. Δὲν ὑπῆρχε πεδίον συζητήσεως, ἀλλὰ μόνον πεδίον δράσεως καὶ δὴ ἀμέσου. Οἱαδήποτε καθυστέρησις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποβῆ καταστροφικὴ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ νομίμου κράτους.

Ἐρωτῶ καὶ πάλιν:

— Ὁ πρωθυπουργὸς ἔδωσε τὴν ζητηθεῖσαν ἐπιστολήν; Ὑπέκυψε, δηλαδή, εἰς τὰς δύο ἀξιώσεις τοῦ δυναμικοῦ πλοιάρχου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης;

Καὶ ὁ ναύαρχος Κώνστας συμπληρώνει:

— Οὐκ ἦν ἄλλως δυνατὸν γενέσθαι. Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἐδέχθη τὰ αἰτήματα τοῦ πλοιάρχου Σακελλαρίου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἐπιστολόχαρτον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ διετυποῦτο ἡ ἀξιωθεῖσα ὑπόσχεσις, ὁ Π. Τσαλδάρης ἔγραψεν ἐπὶ ἑνὸς ἐπισκεπτηρίου του σημείωμα πρὸς τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου, σύμφωνον μὲ τὸ ὡς ἄνω αἰτηθὲν περιεχόμενον!

Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκρύψω τὴν κατάπληξίν μου διὰ τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κώνστα, ὁ συνομιλητής μου, μοῦ ἐξήγησεν:

— Ἦτο γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τοὺς μὴ φίλους του (διότι προσωπικοὺς ἐχθροὺς δὲν εἶχεν), ὁ ὑποδειγματικὸς πατριωτισμὸς τοῦ Παναγῆ Τσαλδάρη. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, ἦτο ἀληθῶς εἷς Ἕλλην, καὶ μόνον εἷς τέλειος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Ἕλλην. Εἷς δὲ πραγματικὸς πατριώτης, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σκεφθῆ τὰς δυσκόλους ἐκείνας στιγμάς, τίποτε ἄλλο, εἰμὴ μόνον τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἐπιτέλεσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης. Δὲν διενοήθη νὰ ἐπιδοθῆ εἰς συζήτησιν περὶ «τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος», περὶ «τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ παραλόγου», περὶ «τοῦ παραδεκτοῦ καὶ τοῦ ἀπαραδέκτου». Ἐσκέφθη μόνον τὸ καλὸν τοῦ τόπου καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρώτησις:

— Μὰ τόσον ἀπαραίτητος ἦτο τότε πλοίαρχος Σακελλαρίου;

Ἀπάντησις:

— Αὐτὸ ἀπέδειξαν τὰ πράγματα. Ἡ δὲ καταστολὴ τοῦ κινήματος ἐπετεύχθη κατὰ ἕνα μέγιστο ποσοστὸν χάρις εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Σακελλαρίου. Τοῦτο ἀναγνωρίσθη γενικῶς —καὶ ἀπὸ φίλους καὶ ἀπὸ ἐχθρούς. Συνεπῶς ἡ ὑποχώρησις τοῦ πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ πλοιάρχου ὑπῆρξεν ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὸν πρῶτον, πρᾶξις πολιτικῶς γενναία καὶ ἐθνικῶς σωτηρία.

Μία ἄλλη ἔκθεσις

ΕΥΘΥΣ ὡς ἐγράφη ἐπὶ ἑνὸς ἐπισκεπτηρίου, ὅτι ὁ πλοίαρχος Ἀλ. Σακελλαρίου θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου καὶ ὅτι τὴν ἑπομένην θὰ ὑπεδεικνύετο εἰς τὸν Ἀλ. Χατζηκυριάκον νὰ ὑποβάλη τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, τὰ πράγματα ἠρέμησαν—ὄχι πλέον κατ' εὐφημισμόν.

— Μόλις ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου μοῦ ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Κώνστας, ἔλαβε γραπτὴν τὴν διπλῆν πρωθυπουργικὴν ὑπόσχεσιν, ἀνεχώρησε διὰ τὸ Πέραμα τοῦ Κερατσινίου. Συνωδεύετο δὲ ὑπὸ τῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν συγκεντρωθέντων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, καθὼς καὶ ὑπ' ἐμοῦ.

Ἰδοὺ δμως τί —προτοῦ ἀκούσωμεν τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορήσεως τοῦ ναυάρχου Κώνστα— συνέβαινεν, κατὰ μίαν ἄλλην ἔκθεσιν, συνταχθεῖσαν τὴν ἑπομένην τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, τὰς ὥρας ἐκείνας εἰς τὸ Πέραμα:

...Ἀργὰ τὴν νύκτα (καὶ πέραν τῆς καθόδου τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας, τὴν ὁποίαν συνώδευον ὁ ὑπεναύαρχος Δημήτριος Οἰκονόμου, καί, ὡς γνωρίζομεν, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, καθὼς καὶ πέραν τῆς πεδινῆς πυροβολαρχίας περὶ τῆς ὁποίας θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ ὁ ναύαρχος Κώνστας) μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῶν γεγονότων τοῦ πολεμικοῦ Ναυστάθμου ἀπεστάλη εἰς Πέραμα ὁ 1ος λόχος τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος, καθὼς καὶ Μοῖρα τοῦ προτύπου τάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τοὺς λοχαγοὺς Φαρικιώνην, ὑπολοχαγὸν Ἀλεξόπουλον καὶ ἀνθυπολοχαγὸν Τσάμην. Αἱ στρατιωτικαὶ αὗται δυνάμεις ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου, κατέλαβον ἀμέσως ἐπικαίρους θέσεις, ὄχι φυσικὰ διὰ νὰ ἐκμηδενίσουν, διότι ἦτο ἀργὰ πλέον, τοὺς στασιαστὰς τοῦ Ναυστάθμου ἀλλὰ διὰ νὰ παρεμποδίσουν ἐνισχύσεις των μὲ νέας δυνάμεις.

Παρέμειναν δὲ ἀδρανοῦσαι μέχρι τῶν πρώτων πρωϊνῶν ὡρῶν. Τὴν 3½ π.μ. ἀκριβῶς παρετηρήθη ὅτι ὅλων τῶν πολεμικῶν ἐσβέσθησαν ταυτοχρόνως τὰ φῶτα. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔγινεν ἀντιληπτὸς ὁ ἀπόπλους των.

Προηγοῦντο τὰ δύο ὑποβρύχια καὶ ἠκολούθουν ὁ «Λέων», ἡ «Νίκη», τὰ «Ψαρά» καὶ ἡ «Ἑλλη». Ὁ «Ἀβέρωφ» ἔπλεε τελευταῖος. Οἱ προβολεῖς ὅλων τῶν πολεμικῶν ἐρρίπτοντο εἰς τὰ ὑπὲρ τὸ Πέραμα ὑψώματα. Τότε ἤρχισε ραγδαία βροχή. Καὶ ὑπὸ τὴν βροχὴν ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος πλησίον τῶν πυροβόλων εὑρισκόμενος ἔδιδε διαταγὴν νὰ βληθοῦν τὰ πολεμικά:

— Κτυπᾶτε ὅπου βλέπετε προβολεῖς.

Καὶ ἤρχισεν ἀμέσως τὸ πῦρ τῆς Μοίρας διακρέαν ἐλάχιστον ὅσον καὶ ὁ πλοῦς τῶν πολεμικῶν πρὸ τοῦ Περάματος. Ἐπτὰ ἑπτὰ διὰ τὴν ἀκρίβειαν. Βολαὶ ἐρρίφθησαν, χωρὶς φυσικὰ νὰ εἶναι γνωστόν, τὸ ἀποτέλεσμά των. Συχρόνως ἀπὸ τὴν ἀκτὴν οἱ στρατιῶται τοῦ πεζικοῦ ἤρχισαν πυροβολοῦντες κατὰ τῶν πλοίων. Περὶ τοὺς 500 πυροβολισμοὶ ἐρρίφθησαν. Ἐξ ὅλων δμως τῶν πολεμικῶν μόνον ὁ «Ἀβέρωφ» ἀπήντησε καὶ αὐτὸς μὲ τρεῖς βολάς. Ἡ μιὰ τούτων ἐξεφράγη μακρὰν εἰς τὸ βουνό, ἡ δευτέρα ἀριστερὰ τοῦ τελωνείου Περάματος καὶ ἡ τρίτη ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ Παναγιώτη Χαραλαμπίδη τὴν ὁποίαν ἠμικατέστρεψε. Εὐτυχὼς δμως δὲν ἐσημειώθη κανὲν θῦμα, διότι καὶ ἡ οἰκία Χαραλαμπίδη ἦτο ἀκατοίκητος. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ βλήματα τοῦ «Ἀβέρωφ» ἦσαν ἀπὸ τὰ μικροτέρου διαμετρήματος.

Ἐν συνεχείᾳ ἔμειναι μία διμοιρία στρατοῦ καὶ δύο μόνον πυροβόλα. Ἐν ρυμουλκὸν μὲ ἄνδρας τοῦ 1ου πεζικοῦ ἐνήργει περιπολίαν μεταξὺ Περάματος καὶ Ναυστάθμου. Εἰς δύο δὲ σημεῖα ἦσαν ἐγκατεστημένοι πομποὶ ἀσυρμάτου διὰ νὰ παρεμβάλλουν προσκόμματα δημιουργοῦντες οὕτω παράσιτα εἰς τοὺς στασιαστάς, ὁσάκις ἤθελαν νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ των...

Ἐνῶ κατήρχοντο εἰς Πέραμα

ΑΣ ΑΚΟΥΣΩΜΕΝ δμως καὶ πάλιν τὸν ναύαρχον Κώνσταν:

— Κατήλθομεν εἰς Πέραμα· μοῦ ἱστορεῖ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Ἤδη ὁ πλοίαρχος Ἀλ. Σακελλαρίου, φυλάσσων εἰς τὰ θυλάκιά του τὴν πρωθυπουργικὴν διαταγὴν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑπόσχεσιν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ καταστρώνῃ (φυσικὰ εἰς τὸν νοῦν του, ἀλλὰ καὶ νὰ συζητῇ περὶ αὐτῶν μετ' ἐμοῦ) τὰ πρῶτα σχέδια διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν στασιαστῶν καὶ ἁρπάγων τοῦ στόλου. Βεβαίως τὰς τραγικὰς ἐκείνας ὥρας δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἀνατρεπῇ ὁ ροῦς τῶν πραγμάτων. Δὲν ἐπρόκειτο, δηλαδή, ὅταν ἤδη τὰ πλοῖα ἀπήρχοντο, νὰ σκεφθῇ τις νὰ τά ...καταναυμαχήσῃ ἀπὸ ξηρᾶς ἢ νὰ ἀποτρέψῃ, κατὰ κάποιον ἀποτελεσματικὸν τρόπον, τὴν ἔξοδόν των ἐκ τοῦ Ναυστάθμου. Τὸ ἐγχείρημα τῆς δρακὸς τῶν δεντελιχῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, εἶχεν ἐπιτύχει εἰς τὴν πρώτην του φάσιν, πᾶσα δὲ σκέψις καὶ πᾶν σχέδιον δὲν ἀφῶρα εἰς τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο ἀπαρόν», ἀλλ' εἰς τὸ ἀκολουθοῦν ἄμεσον —ἀπὸ τῆς ἑπομένης— μέλλον. Αὐτὸ τὸ μέλλον καὶ τὰς ἐνεργείας εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἔδει νὰ προβῶμεν διὰ νὰ καταστείλωμεν τὴν ἀνταρσίαν ἀπησχόλει τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου καὶ ἡμᾶς τοὺς περὶ αὐτόν. Τὸ μετὰ τινας δὲ ὥρας ἐπερχόμενον σκληρὸν μέλλον διαλογιζόμενοι ἀφίχθημεν εἰς Πέραμα.

Ἐκεῖ δέ οἱ νεοαφιχθέντες εἰς Πέραμα, ἐν οἷς καὶ ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Κώνστας, ὡς καὶ ὁ τότε πλοίαρχος Ἔπαμ. Καββαδίας ἐγένοντο μάρτυρες πολλῶν ἐνδιαφερόντων πραγμάτων.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

my... darlin

ΝΕΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚ

Ἡ πιὸ κεφάτη τσίχλα τοῦ κόσμου. Δροσερή, ἀρωματική, χορταστική, ἀλλάζει τὴ διάθεσή σας. Φρεσκάρει τὸ στόμα σα καὶ γιὰ πολλὲς ὧρες κάνει τὴν «ἀνάσα» σας μυρωδάτη πνοή. Νέα τσίχλα Ντάρλινγκ-Μέλο. Κάντε την ἀχώριστη συντροφιά σας. Μπορεῖτε μαζί της νὰ ἀπολαύσετε ἕναν ὅμορφο δίσκο, νὰ χορέψετε ὧρες, νὰ πᾶτε στὸ πάρτυ, στὸν κινηματογράφο, νὰ δουλέψετε, νὰ μελετήσετε ὡς ἀργὰ τὴν νύκτα, νὰ περπατήσετε, νὰ χαζέψετε, νὰ ξεσκάσετε, νὰ ὀνειρευτῆτε.
Ἂν εἶσθε ἕνας μοντέρνος ἄνθρωπος... ἂν ἡ ἐποχή μας σᾶς «μιλάει»... τότε θὰ καταλάβετε ἀμέσως καὶ θὰ ἀγαπήσετε αὐτὸ τὸ νέο θαυμάσιο προϊὸν τῆς ΜΕΛΟ, ποὺ δὲν θὰ σᾶς ἀπογοητεύσῃ ποτέ.

Ντάρλινγκ-ΜΕΛΟ

Η ΠΙΟ ΜΟΝΤΕ

7 ΣΤ 83

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Η ΙΣΤΟΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Αἱ πρῶται βολαὶ ποὺ ἔρριπτεν ἀντιβενιζελικὴ κυβέρνησις

Η ΛΑΪΚΗ ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΙΣ

21ον

ΑΥΤΟΙ ἦσαν οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους, μετὰ ἀπὸ τὴν «βιαιοτάτην σκηνήν», ἔθεσεν ὁ τότε πλοίαρχος Ἀλέξανδρος Σακελλαρίου εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Παναγῆν Τσαλδάρην: «Ἐξήτησεν (ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου) ἀπὸ τὸν πρωθυπουργόν, ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τούτου, εἰς ἣν νὰ ἀναφέρεται, ἄνευ περιστροφῶν, ὄχι μόνον ὅτι οὗτος (ὁ Ἀλ. Σακελλαρίου), ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου, ἀλλὰ καὶ ἡ ρητὴ του ὑπόσχεσις, ὅτι τὴν ἐπομένην πρωΐαν, θὰ διατάξῃ (ὁ Π. Τσαλδάρης) τὸν ναύαρχον Χατζηκυριάκον νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν»! Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατριωτισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος ἦτο, ἀναμφισβητήτως, ὑποδειγματικός, ὁ Π. Τσαλδάρης δὲν ἠθέλησε, τὰς στιγμὰς ἐκείνας, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς συζητήσεις (αἱ ὁποῖαι, ἄλλως τε, εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα θὰ κατέληγον), περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος, περὶ τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ παραλόγου» καὶ περὶ τοῦ παραδεκτοῦ καὶ τοῦ ἀπαραδέκτου». Καὶ ὑπέκυψεν εἰς τὰς «ἀξιώσεις» τοῦ «δυναμικοῦ» ναυτικοῦ ἡγέτου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

— Καὶ οὕτω μετέβημεν εἰς τὸ Πέραμα· μοῦ λέγει συνεχίζων τὴν ἱστόρησίν του ὁ ἀντιναύαρχος Παναγιώτης Κώνστας. Ἐκεῖ δὲ εὑρομεν παρατεταγμένην, μὲ μέτωπον πρὸς τὸν δίαυλον τοῦ Ναυστάθμου (τὸν μεταξὺ τοῦ Περάματος καὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου), πεδινὴν πυροβολαρχίαν, συγκειμένην ἐκ τεσσάρων πυροβόλων. Σκοπὸς τῆς πυροβολαρχίας ταύτης ἦτο νὰ παρεμποδίσῃ διὰ τοῦ πυρός της τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ διαύλου, τῶν ἐπαναστατημένων πλοίων.

«Ἀρχίσατε πῦρ»!

ΚΑΙ ὁ ναύαρχος Κώνστας συνεχίζει:

— Ἡ νὺξ ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἡ συνεχῶς πίπτουσα βροχὴ, καθίστα τὰ πάντα δυσάρεστα καὶ ἀποπνικτικά. Δὲν ὑπῆρχε πλέον τὸ φάσμα καὶ τὸ ἄγχος ἑνὸς ἐνδεχομένου ἐμφυλίου πολέμου. Ὑπῆρχεν αὐτὸς οὗτος ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἡ σκληρὰ καὶ ἀδυσώπητος πραγματικότης.

Θὰ ἦτο, ὑποθέτω, ἡ 2α πρωϊνὴ τῆς 2ας Μαρτίου 1935, ὅταν ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πυροβολαρχίας, ἀντιληφθεὶς τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ» νὰ διαπλέῃ τὸν δίαυλον, καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἐκεῖ παρισταμένου ναυάρχου Χατζηκυριάκου, ἔδωσε τὸ παράγγελμα νὰ ἀνοιχθῇ τὸ πῦρ. Ὁμολογῶ ὅτι μετὰ λύπης βαθυτάτης καὶ μετὰ ψυχικῆς συντριβῆς ἠκούσαμεν τὴν διαταγὴν τῆς ἐναντίον τῆς ἱστορικῆς ἀρχηγίδος τοῦ στόλου μας ρίψεως καταστροφικῶν ὀβίδων. Ἀλλά, δυστυχῶς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως. Ἐχω δὲ πάντοτε ἐναυλον δοθεῖσαν διαταγήν: «Ἀπόστασις 1100 μέτρα. Ἀβαὲ 20 καὶ τυμπανον 5. Στόχος τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ». Σημεῖον σκοπεύσεως ἡ γέφυρα τοῦ πολεμικοῦ. Ἐκ τοῦ δεξιοῦ πυροβόλου, πρὸς τὸ ἀριστερόν. Ἀρχίσατε πῦρ»!

Ἀλλ' ἐγὼ ἡ διαταγὴ ἠκούσθη εὐκρινῶς ἐκπληκτοι ἐβλέπομεν ὅτι τὰ πυροβόλα δὲν ἔβαλλον. Ὄχι ἀπὸ ἀφλογιστίαν, ἀλλὰ διότι εἶχον ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὰ κλείστρα των οἱ ἐπικρουστῆρες. Καὶ τὸ ἐρώτημα μοιραίως ἐτέθη: Ἆρα γε ἀπὸ ἀμέλειαν καὶ ὀλιγωρίαν τῆς ὑπευθύνου στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἤτις ἀπέστειλε τὴν πυροβολαρχίαν, ἢ μήπως, ἀπὸ δολιοφθοράν; Μόνον ἕνα πυροβόλον, τὸ τελευταῖον, κατώρθωσε νὰ ρίψῃ μερικὰς βολάς, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα βολὴ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θέσεως τῆς πυροβολαρχίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστράφησαν ἀμέσως οἱ προβολεῖς τοῦ θωρηκτοῦ. Καὶ οὕτω καταυγασθέντων τῶν πυροβόλων, ἤρχισε νὰ βάλλῃ καθ' ἡμῶν, διὰ τῶν ταχυβόλων του, ὁ «Ἀβέρωφ». Ἀντιπαρελθὸν ὅμως τελικῶς, τὸ θρυλικὸν σκάφος τὰς ἀπὸ ξηρᾶς βολὰς συνέχισε τὸν πλοῦν του πρὸς τὸν Σαρωνικόν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς ἡμᾶς, ὑπῆρχεν εὐτυχὼς ἐκεῖ ἕνα ἡμιερειπωμένον τεῖχος, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου προεφυλάχθημεν καὶ οὕτω δὲν ἐσημειώθησαν θύματα.

Οἱ ναύαρχοι Ἔπαμ. Καββαδίας (δεξιά) καὶ Γρηγόριος Μεζεβύρης. Κατὰ τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἱστόρησιν τοῦ πρώτου, τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡ κατάστασις ἐφαίνετο ἀπελπιστική»

Ἐδῶ τελειώνει τὸ μέρος τῆς ἱστορήσεως τοῦ ναυάρχου Κώνστα, τὸ σχετικὸν μὲ τὴν «ἐκστρατείαν τοῦ Περάματος». Θὰ ἀκούσωμεν δὲ ἀργότερον καὶ πάλιν τὸν ἐπίτιμον ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου, περιγράφοντα τὰ τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, ποὺ ἠκολούθησαν διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ τότε πλοιάρχου Ἀλ. Σακελλαρίου, ἀρχιεπιστολεὺς (ἐπιτελάρχης) τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ τότε ἀντιπλοίαρχος Π. Κώνστας.

Ἡ ἱστόρησις τοῦ ναυάρχου Καββαδία

ΑΛΛΑ καὶ μία ἄλλη ἐκ τῶν πλέον ἐπιφανῶν ναυτικῶν προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀποκαλύπτει ἐξόχως ἐνδιαφέροντα πράγματα διὰ τὰ συμβάντα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ὡς καὶ διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα: Εἶναι ὁ ἀντιναύαρχος Ἐπαμεινώνδας Π. Καββαδίας, διατελέσας ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Στόλου κατὰ τὴν περίοδον 1939 — 1942 καὶ ὑφυπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὰ ἔτη 1942—1943.

...Τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Μαρτίου 1935 ἱστορεῖ ὁ ναύαρχος Καββαδίας εὑρισκόμεθα εἰς τὸ Πέραμα Κερατσινίου ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ναύαρχος Χατζηκυριάκος, ὁ ὑπναύαρχος Οἰκονόμου, ὁ πλοίαρχος Σακελλαρίου καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, παρακολουθοῦντες τὴν τάξιν πρὸς πυροβόλησιν μιᾶς πυροβολαρχίας, ἣν εἶχεν ἀποστείλει ὁ στρατηγὸς Κονδύλης μόλις εἶχε καταβάλει τὴν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὴν στάσιν, διὰ νὰ κτυπήσωμεν τὸν Ναύσταθμον, ὅστις μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πλοίων εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν στασιαστῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δεμέστιχαν. Ἦτο νὺξ συννεφώδης, μὲ ἀφειδῆ βροχὴν κατὰ διαλείμματα καὶ τόσον σκοτεινή, ὥστε μόλις κατωρθώσαμεν νὰ διακρίνωμεν τὴν σιλουέτταν μικροῦ πολεμικοῦ ἐξερχομένου ἀπὸ τὴν μεγάλην (τὴν πλέον ἀπομεμακρυσμένην) δίοδον τοῦ Ναυστάθμου. Τὸ πυροβόλον ἔβαλε μερικὰς βολὰς καὶ κατόπιν, ἄγνωστον ὑπὸ ποίαν πρόφασιν, ἔπαυσε νὰ βάλλῃ. Ἦσαν ὅμως αἱ πρῶται βολαὶ αὗτινες ἐβάλλοντο ὑπὸ ἀντιβενιζελικῆς κυβερνήσεως κατὰ τῶν ἀπὸ 20ετίας συνεχῶς στασιαζόντων βενιζελικῶν (ἴσως διότι τὴν καταστολὴν διηύθυνε παλαιὸς τέως ἀκραιφνὴς βενιζελικὸς) καὶ ἤρκεσαν διὰ νὰ πεισθῶσιν οἱ ἐπαναστάται ὅτι εἰς Ἀθήνας ἐπεκράτει ἡ νόμιμος κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις. Ἤτις αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν χωρατεύει. Καὶ ὁ Ναύσταθμος ἐξεκενώθη ἀμέσως ἀπὸ τὰ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καταληφθέντα πλοῖα.

Ἀπὸ τὸν κατὰ τὴν αὐγὴν διαπεραιωθέντα εἰς Πέραμα ὑποπλοίαρχον Ἀνδρέαν Κορδέλλαν τοῦ «Ἀβέρωφ», ὅστις καταληφθεὶς ἐξαπίνης καὶ παλαίων κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εἶχε πυροβοληθῇ καὶ ἔτερον εἰς τὸ πρόσωπον τὴν ἀμυχὴν τῆς φωτίας, σωθεὶς μόνον χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ναυάρχου Δεμέστιχα, ἐμάνθανεν τὸ πρῶτον τὰ τραγικὰ καὶ ἀπίστευτα γεγονότα, καθ' ἃ μία ὁρδὲ ἐπανεστατῶν ἤρπασεν ὁλόκληρον Ναύσταθμον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πλοίων ὧν τὰ καλύτερα ἐξέπλευσαν, ἐνῶ τὰ παραμείναντα ἠχρηστεύοντο. Ὁ πρωτοφανὴς αὐτὸς ὄλεθρος ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι οἱ μὲν νομιμόφρονες ἀξιωματικοί, ἀπομονώσαντες ἀπὸ τὸν παρὰ πόδας ἐνναυον οὐ μόνον τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λογικῆς διαγωγὴν τῶν νομιμοφρόνων καὶ ὑποστηρίξιν τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν διοικουσῶν μερίδων, ὑπετάγησαν μὲ ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις, ἐνῶ οὐδεμίαν συνεννόησιν ἢ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας εἶχον, οἱ δὲ ὑπαξιωματικοί, συνηθίσαντες εἰς τὴν μεθ' ἑκάστην ἀλλαγὴν χορηγησιν ἔτι πλειοτέρων προνομίων, οὐ μόνον ὑπετάγησαν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἠκολούθησαν, εἰργάσθησαν ἐντατικῶς καὶ εὐσυνειδήτως διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν πλοίων, ἅτινα ἀπέπλευσαν ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, καθ' ἃς ἐπετεύχθη νὰ τοποθετηθῶσιν ἀκόμη καὶ τὰ λόγω ἀσφαλείας ἐξαχθέντα εἰς τὴν ξηρὰν βαρέα τεμάχια τῶν κυρίων μηχανῶν τοῦ «Ἀβέρωφ»...

(«Ἡ κατάστασις ἐφαίνετο ἀπελπιστική»)

ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ δὲ ὡς ἑξῆς ὁ ναύαρχος Καββαδίας:

...Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀγανακτῶμεν καθ' ἣν στιγμὴν, διαπεραιωθέντες εἰς Ναύσταθμον διὰ τῆς δεντζικάτου τοῦ Κορδέλλα, ἐθεώμεθα τὴν ἐρημίαν, τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν. Εἰς τὸ Ναυτικὸν Νοσοκομεῖον ἀπέθνησκεν ἐκ τῶν 7 σφαιρῶν εἰς τὴν κοιλίαν, ἃς εἶχε λάβει ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας συναδέλφους του, ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ Ναυστάθμου ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Σιῶκος. Αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν ἱκανοποίησιν ἀναπολῶν ὅτι βραδύτερον, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ναυστάθμου, κατώρθωσα νὰ ὑπερισχύσω τῶν κρυφῶν ἀντιδράσεων καὶ νὰ ἐγκαινιάσω (ἀποκαλύψω) τὴν προτομήν του, ἤτις εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔπεσεν ὑπενθυμίζει εἰς πάντας ὅτι κάποιος ἀξιωματικὸς εὑρέθη ἐπὶ τέλους νὰ σηκώσῃ τὸ πιστόλι του κατὰ τῶν στασιαστῶν. Δὲν Ἐλειψαν βεβαίως καὶ τὰ ἄλλα παραδείγματα ἐπὶ τοῦ ἐξαπίνης προσβληθέντος Στόλου. Ὁ ἀντιπλοίαρχος Παγκάρας, κυβερνήτης τοῦ «Ἀετοῦ», ἀπαντᾷ εἰς τοὺς προβάλλοντας τὴν ἀποφυγὴν ἀντιστάσεως ἵνα μὴ φθαρῶσι τὰ πλοῖα, ὅτι στὰ καράβια ξαναγίνονται ὄχι ὅμως καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Ναυτικοῦ», ὅπως ἀνθίσταται ὁ ἀντιπλοίαρχος Σκουφόπουλος μὲ τὸν «Ἱέρακα», ὁ πλωτάρχης Τσάφος, ὅστις κυβερνᾷ τὴν «Σφενδόνην», μόλις ἀρχίζει τὸ πῦρ δηλοῖ ὅτι, καίπερ βενιζελικός, ἀποδοκιμάζει τὸ κίνημα, ἐπειδὴ ὅμως δὲν δύναται νὰ κτυπηθῇ μὲ τοὺς ὁμοίθεάτας του θὰ ἀποχωρήσῃ, φορεῖ δὲ τὰ πολιτικά του καὶ ἀποβαίνει τοῦ μαχομένου πλοίου του.

Ἦτο αὐτύχημα ὅτι ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις, τόσον διὰ τὸ ἀδιανόητον τοῦ κινήματος, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς κυβερνήσεως, ἐξηγάγκασεν αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν τάχει νὰ ἀποκαταστήσῃ τοὺς διωχθέντας στρατιωτικούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν κατάστασιν τῆς στάσεως εἰς τοὺς δύο πλέον ἐνδεδειγμένους πρώην στρατιωτικοὺς βουλευτάς, τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν στρατηγὸν Κονδύλην καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἐλευθεροφρόνων στρατηγὸν Ἰωάν. Μεταξᾶν, ὅστις ἐγκαθίσταται εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐνῶ ὁ ἐνωθεὶς μετ' αὐτοῦ παλαιὸς ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐπιτελείῳ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων συνεργάτης του στρατηγὸς Ἐξαδάκτυλος θὰ σπάσῃ τὴν κλεῖδα τῆς μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν συνεννοήσεως.

Ἡ κατάστασις ἐφαίνετο ἀπελπιστικὴ διὰ τὸ νόμιμον καθεστώς. Τὰ πυροβόλα τῶν τριῶν μὴ ἀπαχθέντων καινουργῶν ἀντιτορπιλλικῶν εἶχον ἀχρηστευθῇ καὶ εὑρισκόμεθα ὅπλοι κατὰ θάλασσαν. Εἰς τὴν Θράκην εἶχεν ἤδη στασιάσει τὸ πλεῖστον τῆς Φρουρᾶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δ. Καμμένον καὶ αἱ πληροφορίαι ἔφερον τὴν Φρουρὰν τῆς Θεσσαλονίκης ἑτοίμην νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἐὰν κατέπλεεν ἐκεῖ ὁ ἐπαναστατημένος Στόλος, θὰ ἐξεγείρετο ὁλόκληρος ἡ Βόρειος Ἑλλάς, καὶ ἦτο τόσον γνωστὸν τί διεθνεῖς περιπλοκὰς ἠδύνατο τοῦτο νὰ φέρῃ μὲ τὴν ἔκτοτε μηχανορραφοῦσαν μετὰ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας Βουλγαρίαν, ὥστε ἡ γείτων Γιουγκοσλαβία προσέφερε τὴν συνδρομήν της καὶ μᾶς παρεχώρησε καὶ ἀεροπλάνα ἀκόμη, ὧν ἐστερούμεθα. Τόσον πολὺ ἦτο ἀπλησιασμένη ἡ κυβέρνησις, ὥστε διὰ τοῦ ἀποστράτου ἀντιναύαρχου Τυπάλδου ἀπέστειλεν Ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς μόλις ἀποπλεύσαντας ἐπαναστάτας νὰ ἐπανέλθωσι καὶ «ὅλα θὰ διορθωθοῦν», δίχως νὰ τύχῃ κἂν ἀπαντήσεως. Ὁ πλοίαρχος Μεζεβύρης, εἰς τὴν καταπέλτισιν τοῦ ἀγόρευσιν ὡς κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου κατὰ τὴν δίκην τῶν στασιαστῶν, λέγει διὰ τὸ ἐπεισόδιον αὐτό: «Ἐκεῖνοι ὅμως ἀνέβαλλον νὰ ἀπαντήσωσι μέχρις οὗ συμβουλευθῶσι τὸν ἐν Κρήτῃ κύριόν των. Καὶ ὁ γέρων οὗτος πολιτικὸς, ὁ ἐπὶ μακρὸν σειρὰν ἐτῶν κυβερνήσας τὴν Ἑλλάδα, θέτων τὰ ἀτομικά του συμφέροντα ὑπεράνω τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, ἀντὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τούτους εἰς τὴν ἁδὸν τῆς ὀρθοφροσύνης, τοὺς ἐνεκολπώθη τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ ἐτέθη ἐπικεφαλῆς των. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, διαρρήξαντες πλέον πάντα δεσμὸν πρὸς τὸ κράτος ὅπερ τοὺς ἐγαλούχησε καὶ τοὺς ἀπένειμε τίτλους καὶ ἀξιώματα, ἐπεβλήθησαν εἰς τὸν ἐθνοκτόνον διχασμόν»...

(Φυσικὰ ὅταν ἠγόρευεν ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τότε πλοίαρχος Γρηγόριος Μεζεβύρης καὶ ἀνέφερεν ὅτι ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἰσκολπώθη καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς στασιαστὰς, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστὸν ὅτι ὀργανωτὴς ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1933, ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Τοῦτο ἀπεκαλύφθη δεκάδας ὅλας ἐτῶν ἔκτοτε καὶ εἰδικώτερον ὅταν ἐγνώσθη τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κρητὸς πολιτικοῦ πρὸς τὸν ἀντιστράτηγον Ἀλ. Ὀθωναῖον, τὸν πλωτάρχην Ἀθ. Ζάγκαν, τὰ μέλη τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς κ.λ., ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἔχομεν δημοσιεύσει εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἱστορήματός μας).

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τ.Ε.Β.Ε.

Ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ἀνακοίνωσις πρὸς τοὺς ἠσφαλισμένους τοῦ Τ.Ε.Β.Ε.

Εἰδοποιοῦνται ἅπαντες οἱ ἠσφαλισμένοι τοῦ Τ.Ε.Β.Ε. ὅτι δυνάμει τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 86)7.8.1967 (Φ.Ε.Κ. 136 Τ. Α'), ἡ μὴ καταβολὴ τῶν ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν ἐντὸς μηνὸς ἀφ' ἧς κατέστησαν ἀπαιτηταί, συνιστᾷ ποινικὸν ἀδίκημα, τιμωρούμενον διὰ φυλακίσεως τουλάχιστον τριῶν (3) μηνῶν καὶ διὰ χρηματικῆς ποινῆς τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10.000) δραχμῶν.

Ἐφίσταται ἡ προσοχὴ τῶν ἠσφαλισμένων ὅτι, συμφώνως τῷ νόμῳ, αἱ ἐν λόγῳ ὑποθέσεις εἰσάγονται δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἀπαγορευομένης τῆς προσφυγῆς καὶ ὅτι ἡ μετατροπὴ ἢ ἀναστολὴ τῆς ἐπιβαλλομένης ποινῆς δὲν ἐπιτρέπεται, ἡ δὲ ἄσκησις τῆς ἐφέσεως δὲν ἔχει ἀναστολικὸν ἀποτέλεσμα.

Καλοῦνται ὅθεν οἱ ἠσφαλισμένοι τοῦ Ταμείου ὅπως μεριμνήσωσι διὰ τὴν ἀνέλλιπῆ καταβολὴν τῶν τρεχουσῶν εἰσφορῶν των καὶ τῶν ὀφειλῶν των τυχὸν κεφαλαιοποιηθεισῶν παλαιῶν εἰσφορῶν των, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ προαναφερθέντος νόμου προβλεπομένων αὐστηροτάτων κυρώσεων.

(Ἐκ τοῦ Τ.Ε.Β.Ε.)

Ο.Τ.Ε. Α.Ε.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Προκήρυξις μειοδοτικῶν διαγωνισμῶν ὑπ' ἀριθ. 2725, 2726, 10468, 6564, 6366

Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ὅτι εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Ο.Τ.Ε., ὁδὸς Κλεισόβης 6 (ἰσόγειος αἴθουσα), θὰ διενεργηθοῦν οἱ κάτωθι δημόσιοι μειοδοτικοὶ διαγωνισμοί, διὰ τήν:

α) 5 Ὀκτωβρίου 1967 : ἐκτύπωσιν διαφόρων ἐντύπων (2725).

β) Ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ προμήθειαν:

1) 5 Ὀκτωβρίου 1967: 34 Μ3 ξυλείας λευκῆς (2726).

2) 12 Ὀκτωβρίου 1967 : Ἐργαλείων καὶ ὀργάνων (10468).

γ) Ἐκ τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ προμήθειαν:

1) 17 Ὀκτωβρίου 1967: 14 τηλεφωνικῶν συλληπτικῶν συσκευῶν (6564).

2) 7 Νοεμβρίου 1967 : 10 ἀνεξαρτήτων ἀσυρματικῶν ραδιοζεύξεων (6366).

Πληροφορίαι καὶ ὅροι συγγραφῆς ὑποχρεώσεων παρέχονται ὑπὸ τῆς Ὑποδ)νσεως Προελέγχου καὶ Διεξαγωγῆς Διαγωνισμῶν, ὁδὸς Κλεισόβης 6, 3ος ὄροφος, γραφεῖον 34, τηλέφ. 626.099.

Με απορρητα κειμενα και υπευθυνες μαρτυριες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιαζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Σκοπεύεται τὸ ροδίζου «κάρβουνο» ἀλλὰ ἐκπυρσοκρότησις δὲν γίνεται!

«ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ»

22ον

ΕΝΩ ἡ κατάστασις «ἐφαίνετο ἀπελπιστικὴ διὰ τὸ νόμιμον καθεστὼς» καὶ ἐνῶ ἠκούοντο καὶ πρῶται βολαὶ αἵτινες ἐρρίπτοντο ὑπὸ ἀντιβενιζελικῆς κυβερνήσεως κατὰ τῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας συνεχῶς στασιαζόντων βενιζελικῶν» («ἴσως», ὅπως χαρακτηριστικῶς τονίζει ὁ ναύαρχος Ἐπαμ. Καββαδίας, «διότι τὴν κατασταλὴν διηύθυνε παλαιὸς τέως ἀκραιφνὴς βενιζελικός»), ἐπετεύχθη ἡ δημιουργία τῆς ἐντυπώσεως ὅτι τὸ κράτος «αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν χωρατεύει»! Τοῦτο δὲ ἀνεξαρτήτως τῆς σοβαρωτάτης ἀποκαλύψεως τοῦ μετέπειτα ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου καὶ ὑφυπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ «πρωτοφανὴς ἀθλος» τῆς ὑπὸ μιᾶς δρακὸς στασιαστῶν καταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου καὶ τῶν ἐκεῖ ναυλοχούντων πολεμικῶν σκαφῶν, ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι οἱ μὲν νομιμόφρονες ἀξιωματικοί, ἀπαυδήσαντες ἀπὸ τὸν παρὰ πᾶσαν ἔννοιαν οὐ μόνον τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λογικῆς, διωγμὸν τῶν νομιμοφρόνων καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν διοικουσῶν μερίδων, ὑπετάγησαν μὲ ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις, ἐνῶ οὐδεμίαν συνενόησιν ἢ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας εἶχον, οἱ δὲ ὑπαξιωματικοί, συνηθίσαντες εἰς τὴν μεθ' ἑκάστην ἀλλαγὴν, χορήγησιν ἔτι πλειοτέρων προνομίων, οὐ μόνον ὑπετάγησαν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἠκολούθησαν, εἰργάσθησαν ἐντατικῶς καὶ εὐσυνειδήτως διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν πλοίων». (Καὶ κάποτε, παρὰ τὰς κρυφὰς ἀντιδράσεις, ἀπεκαλύφθη ἡ προτομὴ τοῦ φονευθέντος ἀντιπλοιάρχου Ἀθανασίου Σιώκου διὰ νὰ εὐπνευμονίζῃ εἰς ἅπαντας ὅτι κάποιος ἀξιωματικὸς εὑρέθη ἐπὶ τέλους νὰ σηκώσῃ τὸ πιστόλι του κατὰ τῶν στασιαστῶν»).

Μία ἄλλη ἔκθεσις

ΚΑΙ ταῦτα μὲν Ἱστορήθησαν ὑπὸ ἀξιωματικῶν ποὺ ἔλαβον κύριον μέρος εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ὅπως οἱ ναύαρχοι Δημ. Οἰκονόμου, Ἐπαμ. Καββαδίας καὶ Παναγ. Κώνστας), οἱ ὁποῖοι σὺδεμίαν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν ἔτρεφον διὰ τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκον. Εἰς μίαν ὅμως ἄλλην ἔκθεσιν τῶν συμβάντων εἰς τὸ Ναυτικὸν κατὰ τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν νύκτα τοῦ κινήματος, συνταχθεῖσαν τότε (καὶ, μάλιστα, μετά τινος διαθέσεως συμπαθείας διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου), μνημονεύονται, ἀφηγηματικῶς, καὶ τὰ ἀκόλουθα:

...Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν προσῆλθον καὶ ἅπαντες οἱ ἀνώτεροι διοικηταὶ τῶν ναυτικῶν ὑπηρεσιῶν, οἵτινες εὑρέθησαν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ ὡς καὶ ὁ εὑρισκόμενος ἔως τότε ἐκτὸς ὑπηρεσίας πλοίαρχος Καββαδίας, ὅστις ἔτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν διέταξεν ὅπως ρυμουλκηθοῦν ἀμέσως ἐκ Πειραιῶς δύο ἐκ τῶν εἰς τὸν προλιμένα παρωπλισμένων παλαιῶν φορτηγῶν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος καὶ διατεθοῦν εἰς τὸ στενότερον μέρος τοῦ διαύλου τοῦ Ναυστάθμου (ὅπου ὁ πρᾶσινος φηναντὴρ). Ἐκ παραλλήλου διέταξε δύο ἀξιωματικούς, τοὺς ἀντιπλοιάρχον Κορτέσην καὶ πλωτάρχην Μπαλτατζῆν, νὰ μεταβοῦν διὰ Σκαραμαγκᾶ εἰς Λέρον καὶ παρεμποδίσουν τὴν χορήγησιν πυρομαχικῶν εἰς τὰ στασιάσαντα πλοῖα.

Ἡ ἔμφραξις τοῦ στενοῦ τοῦ Ναυστάθμου ἀνετέθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὑποβρυχίων πλοιάρχον Νικοτσάραν, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεχώρησε, μὲ τὴν ἐντολήν αὐτήν, διὰ Πειραιᾶ περὶ τὴν 10ην ὥραν μετὰ δύο ἄλλων κατωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ μετέπειτα λιμενάρχου Πειραιῶς Δουκάκου. Τελικῶς ὅμως αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη δι' ἄγνωστον αἰτίαν, ἴσως διὰ τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας μία τοιαύτη ἐπιχείρησις παρουσιάζει, ὅταν εἶναι ἀπαράσκευος ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὰς λεπτομερείας της.

Τὴν 11ην περίπου ὥραν, οἱ δύο ἀποσταλέντες εἰς Λέρον ἀξιωματικοὶ κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς αὐτὴν δι' ἀτμακάτου τῆς ἐν Σκαραμαγκᾷ διευθύνσεως Τορπιλλῶν καὶ Ναρκῶν, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπληροφορήθησαν ὅτι εἰς τὰ ἐπανεστατημένα πλοῖα εἶχον δοθῆ πρὸ διώρου πυρομαχικὰ κατόπιν τηλεφωνήματος τῆς Διοικήσεως Ναυστάθμου....

Οἱ στασιασταὶ ζητοῦν νερό

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ δὲ εἰς τὴν ἔκθεσιν παρέχονται αἱ ἑξῆς πληροφορίαι:

...Ὀλίγον κατόπιν, τὸ ὑπουργεῖον Ναυτικῶν ἐπληροφορεῖτο τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸν διευθυντὴν τῆς διευθύνσεως Τορπιλλῶν καὶ Ναρκῶν πλοίαρχον Κονιάλην, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐζήτησαν παρὰ τοῦ φυλακείου τοῦ Σκαραμαγκᾶ νὰ ἀνοίξῃ τὰς στρόφιγγας διὰ νὰ διοχετευθῇ ὕδωρ εἰς Ναύσταθμον.

Ὁ ὑπουργὸς διέταξε αὐτὸν ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀνοιχθοῦν αἱ στρόφιγγες ἀλλὰ καὶ νὰ καταστραφῇ ἂν παραστῇ ἀνάγκη τὸ παρὰ τὴν ἄκτὴν τμῆμα τοῦ σωλῆνος.

Μετὰ τὴν διαταγὴν αὐτὴν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Ἰωαννίδη, τριῶν ἰδιωτῶν, τοῦ ἀντιπλοιάρχου Μπακοπούλου καὶ τοῦ πλωτάρχου Γρηγοράκη, ἀνεχώρει διὰ Πέραμα ὅπου, κατὰ μεταβοθείσαν εἰς αὐτὸν πληροφορίαν κατηθύνετο μία πεδινὴ πυροβολαρχία ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Φαναριώτην καὶ μία ἀντιαεροπορικὴ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Μακρῆν μετὰ δυνάμεως ἑνὸς λόχου πεζικοῦ ὡς στηρίγματος ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν πεζικοῦ Ἀργίτην.

Μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου διὰ Πέραμα ἠκούσθη εἰς τὸ τηλέφωνον τοῦ ὑπουργείου Ναυτικῶν ὅτι ὁ Ναύσταθμος ἐζήτει νὰ ἐπιδώσῃ ἐπείγον τηλεφώνημα.

Τὸ τηλεφώνημα τοῦτο ἔλεγεν ὅτι ὑφίστατο ἀνάγκη ἀποστολῆς εἰς Ναύσταθμον χειρούργου ἰατροῦ δι' ἄμεσον χειρουργικὴν ἐπέμβασιν ἐπὶ τραυματισθέντος ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ ἐκ τῶν κυβερνητικῶν. Προσέθετε δὲ ὅτι ὁ χειρούργος θὰ παρελαμβάνετο ὑπὸ ἀτμακάτου, ἥτις θὰ ἔφερεν ὡς διακριτικὸν σῆμα ἐρυθρὸν φανόν.

Ὁ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Χατζηδημητρίου ἐσπευσεν ἀμέσως νὰ καλέσῃ διὰ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ἰατροῦ Παπαπολυμέρου τὸν ὑποπλοίαρχον Ἰατρὸν Κων. Παπαδημητρίου ὃν καὶ διέταξε νὰ μεταβῇ διὰ Περάματος εἰς Ναύσταθμον.

Ὅταν ἡ φάλαγξ (τῆς ὁποίας μετεῖχον ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου καὶ οἱ ἄλλοι) εὑρίσκετο εἰς τὸν ὅρμον Ἁγίου Γεωργίου, ἐθεάθησαν δύο πλοῖα νὰ ἐξέρχωνται τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος. Ἐπειδὴ ὑπετέθη ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐκ τῶν ἀφπανέντων πολεμικῶν, ἐτάχθη ἀμέσως ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ βάλῃ κατ' αὐτῶν. Ἐξηκριβώθη ὅμως ἀμέσως ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῶν στασιαστικῶν πλοίων ἀλλὰ περὶ δύο ξένων σκαφῶν, τὰ ὁποῖα ἀπέπλεον ἐκ τοῦ ὅρμου Κερατσινίου, ὅπου ἦσαν προσωρμισμένα.

Τὴν ὥραν ἐκείνην, κατέφθανεν ἐκεῖ καὶ ἓν αὐτοκίνητον τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον ὁ πλοίαρχος Ἀλ. Σακελλαρίου, ὁ δημοσιογράφος Γ. Βλάχος καὶ ὁ βουλευτὴς Σπ. Θεοτόκης, προερχόμενοι ἐκ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ὅπου ὁ πρωθυπουργὸς εἶχε καλέσει τὸν Ἀλ. Σακελλαρίου ἐκ τῆς οἰκίας του περὶ τὴν 10.30 ὥραν διὰ τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου Παναγιωτοπούλου, διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου.

Ἐκ τοῦ ὅρμου Ἁγίου Γεωργίου ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία καὶ ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία μετὰ τοῦ στηρίγματος πεζικοῦ, ἀκολουθοῦμεναι ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ Πέραμα. Ἡ πρὸς Πέραμα πορεία τούτων ἐγένετο μὲ ἀφαντάστους δυσκολίας λόγω τοῦ πυκνοῦ σκότους, τῆς βροχῆς καὶ τῶν ἀπείρων ἐμποδίων τῆς ὁδοῦ.

Ὅταν ἡ φάλαγξ ἔφθασεν εἰς Πέραμα, ἀνέμεναν αὐτὴν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Χατζηκυριάκος καὶ τινες ἄλλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Π. Ναυτικοῦ, ἐν οἷς οἱ πλοίαρχοι Καββαδίας καὶ Νικοτσάρας καὶ ὁ διευθυντὴς τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ναυστάθμου Μπάτσης, ὁ ἐπιτελέσας κατόπιν τὸ θαῦμα τῆς ἐπισκευῆς τῶν ἀχρηστευθέντων ὑπὸ τῶν στασιαστῶν πλοίων...

Λεπτομέρειαι διὰ τοὺς ἐπικρουστῆρας

ΕΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν ἔκθεσιν γίνεται μνεία περὶ τῆς «δράσεως» τῶν πυροβολαρχιῶν καὶ προστίθενται τὰ ἑπόμενα:

...Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία ἀνεγνώρισε μίαν θέσιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, τὴν μόνην ἀνευρεθεῖσαν κατάλληλον διὰ τὴν εἰδικὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στηριξιν τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων. Δεσπόζουσαν τοῦ Ναυστάθμου καὶ ἔχουσαν ἐν κατόψει τὸν προβαλλόμενον εἰς τὰ φῶτα τῶν ναυτικῶν ἐγκαταστάσεων «Ἀβέρωφ». Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐτοποθετήθη εἷς οὐλαμὸς τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας ἐντελῶς ἀκάλυπτος λόγω τῆς εἰδικῆς σκευῆς του ἐνῶ οἱ ἄλλοι τρεῖς ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς πλαγιὰς τοῦ ὑψώματος. Ἡ ἄνοδος τοῦ οὐλαμοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος παρουσίασε μεγίστας δυσχερείας, λόγω τοῦ δυσβάτου τῆς περιοχῆς, τοῦ πυκνοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς.

Τέλος, περὶ τὴν 2.45 πρωϊνὴν τὸ πυροβόλον ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἀναγνωρισθεῖσαν θέσιν καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο ἀκάλυπτον καὶ ἐκτεθειμένον εἰς τὰ πυρὰ τοῦ «Ἀβέρωφ», ὁ ὁποῖος, ὡς σημειωθῇ, παρηκολούθει διὰ τοῦ προβολέως του τὴν ὅλην προετοιμασίαν του καὶ ἐσάρωνε διὰ τῆς φωτεινῆς δέσμης αὐτοῦ ὁλόκληρον τὴν γύρω τοῦ Περάματος περιοχήν, ἡτοιμάσθη νὰ βάλῃ.

Οἱ πυροβοληταὶ εἰς μίαν στιγμὴν ποὺ ὁ προβολεὺς τοῦ θωρηκτοῦ ἔσβησε, ἐσκόπευσαν εἰς τὸ ροδίζον εἰσέτι «κάρβουνο» αὐτοῦ καὶ ἐπυροδότησαν ἀμέσως, ἀλλά, παραδόξως, δὲν ἐγένετο ἐκπυρσοκρότησις. Ὁ ὑπολοχαγὸς Μακρῆς ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τότε νὰ πυροδοτήσῃ ἐκ νέου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἄνευ ἀποτελέσματος.

Κατόπιν τούτου ἐξητάσθη ὁ ἐπικρουστὴρ καὶ εὑρέθη ἐφθαρμένος. Ἀντικατεστάθη ἀμέσως διὰ τοῦ ἐπικρουστῆρος ἑνὸς ἐκ τῶν πληρεδρίων ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εὑρέθη ἐφθαρμένος. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τρίτην καὶ τετάρτην φοράν, δοκιμασθέντων τῶν ἐπικρουστήρων ὅλων τῶν πληρεδρίων τῆς πυροβολαρχίας, οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶχον φθαρῇ ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς πυροβολαρχίας κατὰ τὸ παρελθόν! Ἐπειδὴ δὲ λόγω τοῦ λίαν ἐσπευσμένου τῆς ἀναχωρήσεως τῆς πυροβολαρχίας ἐκ τῶν στρατώνων, δὲν εἶχον παραληφθῇ ἀμοιβοὶ (ἀνταλλακτικοὶ) διετάχθη νὰ ἀνέλθῃ ἐπειγόντως εἰς Ἀθήνας εἷς ἕφεδρος ἀξιωματικὸς καὶ νὰ μεταφέρῃ τοιούτους...

Ἀλλὰ εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔκθεσιν περιλαμβάνονται καὶ ἄλλαι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Διαθέτομεν ἑτοιμοπαράδοτες

LISTER

ὅλων τῶν ἱπποδυνάμεων.

Ν. Π. ΛΑΝΙΤΗΣ (ΕΛΛΑΣ) Ε.Π.Ε.

Μέλος τοῦ συγκροτήματος ἑταιριῶν ΛΑΝΙΤΗ

ΗΠΕΙΡΟΥ 29. ΤΗΛ. 820.710

Ἀνακοίνωσις

Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας προκηρύσσει διαγωνισμὸν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν μαθητῶν εἰς τὰς Σχολὰς Μαθητείας Ἀθηνῶν - Πειραιῶς τῶν κάτωθι εἰδικοτήτων:

1) Διακοσίων (200) μαθητῶν εἰδικότητος Μηχανοτεχνίτου (Ἐφαρμοστοῦ Τορνευτοῦ) ἡλικίας 14—17 ἐτῶν.
2) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Ἠλεκτροτεχνίτου ἡλικίας 14—17 ἐτῶν.
3) Εἴκοσι πέντε (25) μαθητῶν εἰδικότητος Μηχανοτεχνίτου διὰ τὰ ἐργοστάσια Σ.Ε.Κ. — Ε.Η.Σ. ἡλικίας 14—17 ἐτῶν.

Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῶν ἀνωτέρω σχολῶν ἔχουν οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικὸν Βας ἢ Γης Γυμνασίου ἢ ἑτέρας ἰσοτίμου Σχολῆς ἢ ἀνεγνωρισμένης Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς.

Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὰς ἀνωτέρω Σχολὰς δέον μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ὅπως ὑποβάλωσι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας Δ)νσιν Γ)4, Τμῆμα μαθητείας, αἴτησιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν (πιστοποιητικὸν σπουδῶν, καὶ πιστοποιητικὸν γεννήσεως) καὶ παρουσιασθῶσι οἱ μὲν ὑποψήφιοι διὰ τὴν Σχολὴν Σ.Ε.Κ. — Ε.Η.Σ. τὴν 18ην Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 8 π.μ. εἰς τὴν Σχολὴν Μαθητείας τεχνιτῶν Σιδηροδρόμων ὁδὸς Καποδιστρίου 7 εἰς Πειραιᾶ, οἱ δὲ ὑποψήφιοι διὰ τὰς εἰδικότητας μηχανοτεχνιτῶν καὶ ἠλεκτροτεχνιτῶν τὴν 20 Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 8 π.μ. εἰς τὴν Σχολὴν Μαθητείας Αὐτοκινήτων ὁδὸς Πουλοπούλου 38 Θησείον.

Ἅπαντες οἱ ὑποψήφιοι τῶν ἀνωτέρω Σχολῶν κατὰ τὴν ἡμέραν παρουσιάσεως των θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν (τέστ) πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς των καταλληλότητος.

Οἱ ὑποψήφιοι τῆς Σχολῆς Σιδηροδρόμων τὴν 19 Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 8 π.μ. θὰ ὑποβληθῶσιν καὶ εἰς γραπτὴν ἐξέτασιν ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ εἰς τὰ μαθήματα Ἑλληνικὰ καὶ Μαθηματικά.

Διὰ πλείονας πληροφορίας δύνασθε ν' ἀπευθυνθῆτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας, Δ)νσιν Γ)4, Τμῆμα Μαθητείας 7ος ὄροφος Πειραιῶς 40 Ἀθῆναι

ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝ

(Σχολὲς Δοξιάδη)
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1958

1. **ΣΧΟΛΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΩΝ**
   α. Τμῆμα Σχεδιαστῶν - Ἐργοδηγῶν - Τεχ
   ἔργων Ἀρχιτέκτονος.
   β. Τμῆμα Σχεδιαστῶν - Ἐργοδηγῶν - Τεχ
   ἔργων Πολιτικοῦ Μηχανικοῦ.
2. **ΣΧΟΛΗ ΕΡΓΟΔΗΓΩΝ Τ.Β. ΔΟΜΙΚΩ**
   Ἡμερήσια καὶ ἑσπερινὰ τμήματα.
3. **ΣΧΟΛΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩ**
   α. Ἐργαστήριο Διακοσμήσεως Ἐσωτερικ
   β. Ἐργαστήριο Γραφικῶν Τεχνῶν.
   γ. Ἐργαστήριο Ἀποκαταστάσεως Ἔργων
   Πρωϊνὰ καὶ ἀπογευματινὰ τμήματα.
4. **ΣΧΟΛΗ ΛΟΓΙΣΤΩΝ**
   Μαθήματα Λογιστικῆς, Γεν Οἰκονομία
   Τμήματα ἀπογευματινά.
5. **ΣΧΟΛΗ ΣΤΕΝΟΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΩΝ**
   α. Τμῆμα Ἑλληνικῆς.
   β. Τμῆμα Ἀγγλικῆς.
   Πρωϊνὰ καὶ ἀπογευματινα τμήματα.

Πληροφορίες καὶ Ἐγγραφές:
ὁδὸς Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου 24 (Τέρμα ὁδ
Τηλέφωνα: 625.584, 625.483.

Με απόρρητα κείμενα και υπεύθυνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνώστη πλευρά της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΝ ΝΥΚΤΑ

Ὀδυνηρότατον δέαμα ἐνεφάνιζεν ὁ Ναύσταθμος

ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΗΣΑΝ ΑΝΑΣΤΑΤΑ

23ον

ΕΝΩ, λοιπόν, ἐσκοπεύετο τὸ ροδίζον «κάρβουνο» τοῦ προβολέως τοῦ θρυλικοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ», ἐκπυρσοκρότησις οὔτε ἠκούετο οὔτε ἐγένετο! Μάταιαι ἀπέβαινον ὅλαι αἱ πυροδοτήσεις καὶ ὅλαι αἱ δοκιμαὶ καὶ ἐναλλαγαὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐπικρουστήρων: Καὶ ἡ πρώτη, καὶ ἡ δευτέρα, καὶ ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. (Ὡραῖα! Πολὺ ὡραῖα!). Εἰς τὰς γνωστὰς μας δὲ αἰτιάσεις περὶ ἀμελείας ἢ περὶ δολιοφθορᾶς —αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε ἠλέγχθησαν ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειάν των— προεβλήθη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸ εὕρημα ὅτι καὶ οἱ τέσσαρες, κατὰ «σύμπτωσιν», ἐπικρουστῆρες «εἶχον φθαρῆ ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς πυροβολαρχίας κατὰ τὸ παρελθόν». (Χωρὶς ὅμως νὰ καθορίζεται ὁ χρόνος αὐτοῦ τοῦ «παρελθόντος» καὶ νὰ μνημονεύεται ἡ περίοδος τῆς «συνεχοῦς καὶ ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως». Διότι τοιαύτη «ἐντατικὴ» ἐκπαίδευσις δὲν εἶχε καθ' ὅλους τοὺς προκινηματικοὺς μῆνας ὑπάρξει). Ἐν πάσῃ περιπτώσει, πρὸ τῆς ἀποκαρδιωτικῆς ἐκείνης διαπιστώσεως, καὶ πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς κωμικοτραγικῆς εἰκόνος, διετάχθη εἰς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Περάματος τοῦ Κερατσινίου Πειραιῶς διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Γουδί τῶν Ἀθηνῶν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ, μετὰ ἐπικρουστήρων, «ἐπειγόντως»! (Τώρα πόσαι ὧραι ἀπητοῦντο διὰ τὴν τεραστίαν διαδρομὴν τοῦ «πήγαινε καὶ ἔλα», ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς Ἀττικῆς εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον, μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὑπὸ τὰς καιρικὰς καὶ πολεμικὰς συνθήκας, ποὺ ἐπεκράτουν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, εἶναι ἄλλη ἱστορία).

Ἰδοὺ ὅμως τὶ ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔκθεσιν:

...Τὴν ὥραν ἐκείνην (ποὺ ἀνεχώρει ὁ ἀξιωματικὸς διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ἐπικρουστῆρας τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας), ἐθεάθησαν διὰ μέσου τοῦ πυκνοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς οἱ μελανοὶ ὄγκοι τῶν στασιαστικῶν πλοίων νὰ κινοῦνται πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ. Τὰ πλοῖα, ἐκτὸς τοῦ «Ἀβέρωφ» ποὺ εὑρίσκετο εἰσέτι ἐν Ναυστάθμῳ, ἔχοντα κεκαλυμμένα τὰ φῶτα ἔπλεον μὲ μεγάλην ταχύτητα ἀκολουθοῦντα τὸ ἓν τὸ ἄλλο εἰς ἀσκετὴν ἀπόστασιν, παρουσιάζοντα οὕτω μικρότερον τὸν στόχον των εἰς τὰς πυροβολαρχίας τὰς ὁποίας ὑπέθετον εὑρισκομένας εἰς Πέραμα.

Κατ' αὐτῶν ἔβαλεν ἀμέσως ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία περὶ τὰς 15 βολὰς τῶν 75, ἀλλὰ ἄνευ ἀποτελέσματος, λόγω τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ὁρατότητος, αἱ ὁποῖαι παρημπόδιζον τὴν σκόπευσιν.

Αἱ πρῶται ἐκ τῶν ριφθεισῶν ὀβίδων διῆλθον πολὺ ἄνωθεν τοῦ Ναυστάθμου τρομοκρατήσασαι τοὺς εὑρισκομένους εἰσέτι ἐντὸς αὐτοῦ στασιαστάς, οἱ ὁποῖοι ἐγκαταλείψαντες πᾶσαν σκέψιν περαιτέρω ἐνεργείας, ἔσπευδον νὰ ἐπιβιβασθοῦν τοῦ σκάφους, νὰ καλύψουν τὰ φῶτα καὶ νὰ ἀπάρουν ἐν τάχει διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ.

Εἶχεν ἄλλως τε τὴν ὥραν ἐκείνην ληφθῆ καὶ τὸ κάτωθι ἐπεῖγον ραδιοτηλεγράφημα τοῦ προπλέοντος ἀντιτορπιλλικοῦ «Λέων»:

«Πρὸς Α. Σ.

Ἀπὸ «Λέοντα»

Ἐβλήθημεν διὰ βολῶν πυροβόλων ἀνεπιτυχῶς.

Ὥρα προελεύσεως 4.12».

Ὁ «Ἀβέρωφ» διερχόμενος τὸν δίαυλον «Πάσσα» τοῦ στενοῦ, ἐβλήθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς πεδινῆς πυροβολαρχίας εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνταπήντησε διὰ δύο βολῶν ταχυβόλου.

Αἱ «μακραὶ» αὐταὶ βολαὶ ἐξεοράγησαν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς γύρω περιοχῆς χωρὶς νὰ προξενήσουν οὐδεμίαν βλάβην.

Ὅταν τὰ πειρατικὰ σκάφη ἤρχισαν νὰ ἐξέρχωνται τοῦ στενοῦ καὶ νὰ «παραλλάσσουν» τὸν φανὸν τῆς Ψυττάλειας, ἡ τεταγμένη εἰς τὴν Σχολὴν Δοκίμων πυροβολαρχία ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Βαγενᾶ, ἔβαλε κατ' αὐτῶν ἓξ βολὰς αἱ ὁποῖαι, ὡς καὶ αἱ προηγουμένως βληθεῖσαι ἐκ Περάματος, ἐπέφερον μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἐπιβαίνοντας τῶν πλοίων στασιαστὰς καὶ τὴν πρώτην κατάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ των.

Τοῦτο δὲ διότι οἱ στασιασταὶ δὲν ἀνέμενον νὰ βληθοῦν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ μάλιστα τόσον ταχέως...

Ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Ναυστάθμου

ΤΑ ΤΗΣ ἀνακαταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου περιγράφονται εἰς τὴν ἔκθεσιν ὡς ἑξῆς:

...Περὶ τὴν χαραυγὴν καὶ ἐνῶ ἐσχεδιάζοντο τὰ μέτρα τῆς βιαίας ἀνακαταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου (σημ. γράφ.: ἀφοῦ, βεβαίως εἶχον ἐκπλεύσει τὰ ἀρπαγέντα πολεμικὰ σκάφη) ἐφάνη προσεγγίζον εἰς Πέραμα ἕνα βενζινόπλοιον. Ὅταν τὸ σκάφος τοῦτο ἐπλεύρισεν εἰς τὴν ἐκεῖ μικρὰν ἀποβάθραν ἐξῆλθον αὐτοῦ οἱ ὑποπλοίαρχοι Δαμηλάτης καὶ Κορδέλλας οἵτινες καὶ ἐζήτησαν νὰ ἴδουν ἀμέσως τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν. Παρουσιασθέντες πράγματι πρὸ αὐτοῦ τῷ ἀνέφερον τὰ συμβάντα κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ τῆς λοιπῆς περιοχῆς τοῦ Ναυστάθμου καὶ προσέθεσαν ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οὗτοι εἶχον φύγει ἐκεῖθεν ἐπεκράτει σχετικὴ τις ἡσυχία.

Εἰς ἐρώτησιν τοῦ ὑπουργοῦ ποῖα εἶναι τὰ πλοῖα ποὺ ἐφαίνοντο ἐντὸς τοῦ στενοῦ τοῦ Ναυστάθμου οἱ δύο ὑποπλοίαρχοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καθορίσουν ἂν ἦσαν στασιαστικὰ ἢ ὄχι διότι ἐγκλεισθέντες ἀπὸ ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐντὸς τῆς βάσεως ὑποβρυχίων καὶ δραπετεύσαντες ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα ἠγνόουν τὰ γεγονότα ἅτινα διεδραματίσθησαν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Ναυστάθμου μεταξὺ τῶν στασιαστῶν καὶ τῶν παραμεινάντων πιστῶν εἰς τὸ καθῆκον των ἀντιτορπιλλικῶν.

Οἱ δύο θαρραλέοι καὶ εὐσυνείδητοι ἀξιωματικοὶ ἀφοῦ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔφθασαν εἰς τὰ Παλούκια τῆς Σαλαμῖνος παρέλαβον τὸ ἰδιωτικὸν βενζινόπλοιον καὶ κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ Πέραμα διὰ νὰ συναντήσουν τὰς κυβερνητικὰς δυνάμεις τὴν παρουσίαν τῶν ὁποίων ὑπωπτεύοντο ἐκεῖ ἐκ τῶν κανονιοβολισμῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀκουσθῆ πρὸ ὀλίγης ὥρας.

Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δύο ὡς ἄνω ὑποπλοιάρχων καὶ ὑπὸ τῶν πλοιάρχων Ἰωαννίδη, Σακελλαρίου, Καββαδία καὶ Γεωργ. Νικοτσάρα, ὅστις ἐπίσης εὑρίσκετο ἀπὸ ἐνωρὶς εἰς Πέραμα, τοῦ λιμενάρχου Μίχου, τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἀργίτη καὶ τινων ἄλλων ἐπεβιβάσθη τοῦ βενζινοπλοίου καὶ διέταξε τὸν κυβερνήτην του νὰ κατευθυνθῆ εἰς Ναύσταθμον.

Τινὲς ἀπέτρεψαν τὸν ὑπουργὸν ἀπὸ τοῦ νὰ πλεύσῃ πρῶτος αὐτὸς πρὸς τὸν Ναύσταθμον διότι ἐπιστεύετο ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐπεκράτουν ἀκόμη οἱ στασιασταί. Ἐπροτάθη μάλιστα νὰ προπορευθοῦν ἄνδρες τοῦ τμήματος τῆς προκαλύψεως τῶν πυροβολαρχιῶν. ἀλλ' ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἐπέμενεν ὅπως διευθύνῃ αὐτοπροσώπως τὴν καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας.

Ὅταν τὸ βενζινόπλοιον ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον τοῦ στενοῦ, ἐφάνη πλέον «ἠρέμα» ἕνα ρυμουλκόν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀμέσως ὡς τὸ ρυμουλκὸν τὸ ὁποῖον, τὸ προηγούμενον ἀπόγευμα εἶχε μεταφέρει εἰς Ναύσταθμον ὁμάδα στασιαστῶν καὶ τὸ ὁποῖον καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἐξοπλισθὲν διὰ πολυβόλων, διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς καταλήψεως διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ναυστάθμου καὶ διὰ περιπολίας εἰς τὸ στενὸν τοῦ Σκαραμαγκᾶ καὶ τοῦ Περάματος. Τὸ ρυμουλκὸν τοῦτο, ὅπερ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐφοπλιστὴν Βερνίκον, τὸν διευκολύναντα καὶ ἄλλοτε τὴν φυγάδευσιν τοῦ Πλαστήρα εἰς Δωδεκάνησα, διετάχθη παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ νὰ ἀνακόψῃ τὸν πλοῦν καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ βενζινόπλοιον. Ἐνῶ ὅμως τὸ βενζινόπλοιον ἐπλησίαζε τὸν Ναύσταθμον ἐθεάθη νὰ ἐξέρχεται τοῦ ὅρμου ἕνα δεύτερον ρυμουλκὸν ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν στόλον τὸ ὁποῖον πλησιάσαν ἐκράτησεν.

Τοῦ ρυμουλκοῦ αὐτοῦ οὗτινος ἐπέβαινεν ὁ πλοίαρχος Θέμος Νικοτσάρας ἐπεβιβάσθησαν ὁ ὑπουργὸς καὶ οἱ λοιποὶ συνοδεύοντες αὐτὸν ἀξιωματικοὶ καὶ ἰδιῶται καὶ ἔφθασαν εἰς Ναύσταθμον. Καθ' ὁδὸν ὁ Θέμος Νικοτσάρας ἀφηγήθη τὰ γεγονότα τῆς νυκτὸς καὶ προσέθεσεν ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεχείρει νὰ ἀντιστῇ παρὰ τὴν γέφυραν τῶν συνεργείων ὅπου εὑρέθη κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς στάσεως, ὠλίσθησε καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν μὴ δυνηθεὶς οὕτω νὰ πράξῃ τὶ τὸ οὐσιαστικώτερον. Ὁ ἴδιος ἐπληροφόρησε τὸν ὑπουργὸν ὅτι οἱ λοιποὶ κυβερνητικοὶ ἀξιωματικοὶ εἶχον φυλακισθῆ εἰς τὴν Βάσιν τῶν Ὑποβρυχίων.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης ὁ ὑπουργὸς κατηυθύνθη διὰ τοῦ ρυμουλκοῦ εἰς τὴν Βάσιν τῶν Ὑποβρυχίων διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς κρατουμένους ἀξιωματικούς...

Ὀδυνηρόν θέαμα καὶ ἀθλιότης

ΠΡΟΣΕΤΙΘΕΝΤΟ δὲ εἰς τὴν ἔκθεσιν καὶ τὰ ἀκόλουθα:

...Ὁ Ναύσταθμος τὴν ὥραν ἐκείνην παρουσίαζεν ὀδυνηρὸν θέαμα. Οἱ στασιασταὶ εἰς τὴν σπουδήν των διὰ νὰ φύγουν εἶχον ἀναστατώσει τὰ πάντα. Ἡ ἀταξία ἦτο δυσπερίγραπτος. Αἱ ὑπηρεσίαι ἔρημοι σχεδὸν ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων εὑρίσκοντο ἐν διαλύσει. Εἰς τὰς προβλῆτας κάβοι καὶ ἐξαρτήματα τῶν πλοίων τῆδε κακεῖσε ἐρριμένα ἐπρόδιδον τὴν διέλευσιν τῶν ἀνταρτῶν ἐνῶ εἰς τὸν ὅρμον τῶν γηραλέων πλέον καὶ ὑπὸ διάλυσιν εὑρισκομένων παλαιῶν πολεμικῶν μας, διεκρίνοντο καὶ αἱ σιλουέτται τῶν βοηθητικῶν σκαφῶν καὶ ρυμουλκῶν τοῦ στόλου. Ἡ μεγάλη δεξαμενὴ ἦτο ἡμιβυθισμένη καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς εὑρισκόμενον ἀντιτορπιλλικὸν «Σπέτσαι», ἐπικινδύνως κεκλιμένον εἰς τὸ πλευρόν της. Εἰς ὅλην ἐξ ἄλλου τὴν περιοχὴν τοῦ Ναυστάθμου, μέσα εἰς τὸ πρωινὸν λυκαυγὲς ἐκινοῦντο κατ' ἀραιὰ διαστήματα μερικοὶ τῶν ἀνδρῶν ἄνευ σκοποῦ ὡσὰν κυνηγημένα πουλιὰ προδίδοντες μὲ τὰς νευρικὰς των κινήσεις τὴν ἀγανάκτησιν ποὺ τοὺς κατεῖχε διὰ τὸ ἀποτολμηθὲν ἀνοσιούργημα κατὰ τοῦ ἐνδόξου Ναυτικοῦ μας. Καὶ μέσα εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἀθλιότητα, τὴν ὁποίαν παρουσίαζε ὁ Ναύσταθμος ὑπῆρχε καὶ μία παρήγορος ἐλπίς: Ἡ παρουσία εἰς τὸν ὅρμον τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Κουντουριώτης», «Ὕδρα» καὶ «Σπέτσαι» τῶν ὑπολοίπων ὑποβρυχίων καὶ οἱ γνήσιοι Ἕλληνες ναῦται, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ψυχὴν συνεσφιγμένην ἀπὸ ὀδύνην ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἄρπαγας καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τόσον σκληρῶς τρωθεῖσαν τιμὴν τοῦ στόλου μας.

Ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἔδωσεν εἰς τὸν πλοίαρχον Μπάτσην ἐντολὴν νὰ προβῆ εἰς τὴν ἄμεσον ἐπιθεώρησιν τῶν πιστῶν σκαφῶν. ἀνέθεσε δὲ εἰς τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς νὰ μεριμνήσουν διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν πληρωμάτων. Ἀκολούθως κατηυθύνθη εἰς τὸ διοικητήριον.

Ἀλλὰ εἰς τὸν Ναύσταθμον εἶχον σημειωθῆ καὶ ἄλλα τραγικὰ γεγονότα. Τὰς στιγμὰς δὲ ἐκείνας ἕνας πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον του ἀξιωματικός, ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθανάσιος Σιῶκος, ἐψυχορράγει.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

Ὁ Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος καὶ (ἀριστερά) ὁ ναύαρχος Δημ. Οἰκονόμου, οἱ ὁποῖοι διηύθυνον τὰς ἀπὸ τοῦ Περάματος ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Ναυστάθμου. Δεξιά, εἰς τὴν φωτογραφίαν, ὁ Θεόδ. Τουρκοβασίλης. (Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ παλαιοῦ δημοσιογράφου Ἐπαμ. Μπαμπούρη καὶ κατ' εὐγενῆ παραχώρησιν τούτου)

ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΣΟΥ

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ — ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1933

Καλλιπόλεως 8-10, ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 111 ΤΗΛ. 525-845, 845-595, 840-415

Λειτουργεῖ ἐν τῇ Σχολῇ ΔΩΡΕΑΝ φροντιστήριον διά τοὺς ὑποψηφίους Γυμνασίου

Ἀνακοίνωσις

Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας προκηρύσσει διαγωνισμὸν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν μαθητῶν εἰς τὰς Σχολὰς Μαθητείας Αθηνῶν - Πειραιῶς τῶν κάτωθι εἰδικοτήτων:

1) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Ξυλουργοῦ - Ἐπιπλοποιοῦ ἡλικίας 14—17 ἐτῶν.
2) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Οἰκοδόμου - Ἐλαιοχρωματιστοῦ, ἡλικίας 16—18 ἐτῶν.
3) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Τεχνίτου Χυτηρίων ἡλικίας 15—18 ἐτῶν.
4) Τριάκοντα (30) μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἰδικότητος Κεραμεικῆς - Ἀγγειοπλαστικῆς - Διακοσμητικῆς ἡλικίας 14—18 ἐτῶν.
5) Τριάκοντα πέντε (35) μαθητῶν εἰδικότητος Χρυσοχόου - Ἀσημοποιοῦ - Χαλκουργοῦ καὶ δέκα πέντε (15) εἰδικότητος Ὡρολογοποιοῦ ἡλικίας 15—18 ἐτῶν.
6) Τεσσαράκοντα (40) μαθητριῶν εἰδικότητος Κοπτικῆς - Ραπτικῆς γυναικείων ἐνδυμάτων ἡλικίας 14—18 ἐτῶν.
7) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Κοπτικῆς - Ραπτικῆς Ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων ἡλικίας 14—18 ἐτῶν.
8) Τριάκοντα (30) μαθητῶν εἰδικότητος Κουρέων ἡλικίας 14—18 ἐτῶν.
9) Πεντήκοντα (50) μαθητῶν τεχνιτῶν Ναυπηγικῆς Βιομηχανίας διὰ τὴν Σχολὴν Περάματος ἡλικίας 15—18 ἐτῶν.
10) Τεσσαράκοντα (40) μαθητῶν εἰδικότητος Τεχνίτου Ἐπεξεργασίας Μαρμάρου ἡλικίας 17—19 ἐτῶν.

Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῶν ἀνωτέρω Σχολῶν ἔχουν οἱ κεκτημένοι ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου.

Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὰς Σχολὰς αὐτάς, δέον ὅπως ὑποβάλωσιν αἴτησιν μέχρι τῆς 15.9.67 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας Διεύθυνσιν Γ)4, Τμῆμα Μαθητείας Πειραιῶς 40, μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν (ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ Πιστοποιητικὸν γεννήσεως) καὶ παρουσιασθῶσι τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 8 π.μ. εἰς τὴν Σχολὴν Μαθητείας Αὐτοκινήτων Πουλοπούλου 38 (Θησεῖον) ὅπου θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς των καταλληλότητος.

Διὰ πλείονας πληροφορίας δύνασθε ν' ἀπευθυνθῆτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας, Δ)νσιν Γ)4, Τμῆμα Μαθητείας 7ος ὄροφος Πειραιῶς 40 Ἀθῆναι.

ΚΕΡΑΜΟΠΟΙΟΙ

Τώρα καὶ στὴν
τὰ εἰδικὰ διὰ
ΑΝΥΨΩΤΙΚΑ
LUGLI
μὲ τοὺς περίφημο
SESTESE
διὰ τὸ καμίνιασμα
τῶν τούβλων μὲ Π
Ἐπισκεφθῆτε μας
χῶρον τοῦ Ἰταλ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΚΘΕ
ὅπου μηχανικοὶ τ
σᾶς ἐπιδείξουν τὴ
τῶν μηχανημάτων

ΓΕΝ. ΑΝΤ/ΠΟΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε.
ΦΕΡΡΩΝ 21, ΤΗΛ. 836.390, ΑΘ

Με απορρητα κείμενα
και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιαζει
την αγνωστη πλευρα
της σύγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΟΥ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΥ

Τὰ πλοῖα χαρακτηρίζονται πειρατικὰ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπικηρύσσονται

«ΠΕΘΑΙΝΩ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ»

24ον

ΑΥΤΗΝ τὴν ἀξιοδάκρυτον εἰκόνα καὶ αὐτὸ τὸ «ὀδυνηρὸν θέαμα» παρουσίαζεν ὁ πολεμικὸς Ναύσταθμος τῆς Ἑλλάδος τὴν χαραυγὴν τῆς 2ας Μαρτίου 1935. Ἐνῶ τὸ πλέον ἀξιόλογον τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ μας στόλου, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ θρυλικὸν θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ», εἶχεν ἤδη ἀρπαγῆ, ἐκεῖ εἰς τὴν ἱστορικὴν νῆσον τῆς Σαλαμῖνος ἀπέμενον τὰ θλιβερὰ κατάλοιπα τῆς δραματικῆς νυκτός: «Οἱ στασιασταὶ εἰς τὴν σπουδὴν των νὰ φύγουν εἶχον ἀναστατώσει τὰ πάντα. Ἡ ἀταξία ἦτο δυσπερίγραπτος. Αἱ ὑπηρεσίαι ἐρημοι σχεδὸν ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων εὑρίσκοντο ἐν διαλύσει. Εἰς τὰς προβλῆτας κάβο: καὶ ἐξαρτήματα τῶν πλοίων τῆδε κακεῖσε ἐρριμένα ἐπρόδιδον τὴν διέλευσιν τῶν ἀταρτῶν. Ἡ μεγάλη δεξαμενὴ ἦτο ἡμιβυθισμένη καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς εὐρισκόμενον ἀντιτορπιλλικὸν «Σπέτσαι» ἐπικινδύνως κεκλιμένον εἰς τὸ πλευρόν της»! Καὶ τὴν ὅλην ἀθλιότητα συνεπλήρωνε ἡ τραγωγματι κατώρθωσε, ἀποδείξας οὕτω καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν ἱκανότητα τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Π. Ναυτικοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσέπλεον εἰς τὸν ὅρμον καὶ προσέβενον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς σημαντῆρας τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Πάνθηρ», «Ἴδρα» καὶ «Θύελλα». Ἐδόθη ἀμέσως πρὸς αὐτὰ σῆμα ὅπως ἐξέλθουν οἱ κυβερνῆται των, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἐγένετο μετὰ παροδον ὀλίγης ὥρας. Ὁ κυβερνήτης μάλιστα τῆς «Θυέλλης» Τρ. Κωνσταντινίδης, πρὶν συμμορφωθῇ πρὸς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ἠρώτησε διὰ σήματος: «ποῖος τὸν καλεῖ», διότι προφανῶς ἠγνόει τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ναυστάθμου ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὅταν δὲ τοῦ ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι τὸν καλεῖ ὁ ὑπουργὸς Χατζηκυριάκος ἐξῆλθε ἀμέσως μετὰ τῶν δύο ἄλλων κυβερνητῶν Παγκάρα καὶ Σκουφοπούλου. Οὗτοι ἔδωσαν ἀναφορὰν τῶν πεπραγμένων τῆς νυκτὸς ὅταν δὲ ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶχε κηρύξει ὡς πειρατικὰ τὰ στασιαστικὰ πλοῖα.. ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν ὅπως σπεύσουν εἰς καταδίωξίν των διὰ τορπιλλῶν. Ὁ ὑπουργὸς ἀφοῦ συνεχάρη αὐτοὺς διὰ τὴν ὄντως ἀνδρικὴν καὶ πατριωτικὴν στάσιν των, παρήγγειλεν ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον διὰ τοῦ γραμματέως του ὅπως ἐκφρασθῇ ἡ ἀπόλυτος εὐαρέσκεια τῆς κυβερνήσεως πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπαινεθῇ ἡ πρᾶξις των.

Ἐπηκολούθησεν ἀμέσως ἡ λῆψις τῶν πρώτων μέτρων πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ναυστάθμου καὶ τὴν σύλληψιν τῶν ὑπαξιωματικῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι παρεσχον παντοιοτρόπως τὴν βοήθειάν των εἰς τοὺς στασιαστὰς ἢ ἠμέλησαν τὸ καθῆκον των.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐθεάθη κατευθυνόμενον εἰς Ναύσταθμον ἓν ἀεροπλάνον εὐθὺς δὲ κατόπιν ἐφάνησαν ὀλλα πέντε ἐν σχηματισμῷ πρὸς τὸ πέλαγος μὲ πορείαν πρὸς Νότον. Τὸ μεμονωμένον ἀεροπλάνον ὅταν ἐπλησίασε τὸν Ναύσταθμον κατῆλθεν εἰς χαμηλὸν ὕψος καὶ ἔρριψε προκηρύξεις καλούσας τοὺς στασιαστὰς νὰ παραδοθοῦν, διότι ἄλλως θὰ ἐβομβαρδίζοντο. Προφανῶς τοῦτο συνέβη διότι δὲν εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰδοποιηθῇ τὸ Τατόϊον περὶ ἀνακαταλήψεως τοῦ Ναυστάθμου.

Τὰ κείμενα τῶν προκηρύξεων

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ τῶν ριφθεισῶν ἀπὸ τοῦ ἀεροπλάνου προκηρύξεων (μετὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν στασιαστικῶν πολεμικῶν ὡς πειρατικῶν καὶ τὴν ἐπικήρυξιν τῶν ἐπ' αὐτῶν εὑρισκομένων ἀξιωματικῶν), προκηρύξεων αἵτινες ἀπηυθύνοντο μόνον ποὸς τὰ πληρώματα τῶν ἀπραγέντων σκαφῶν διελάμβανον τὰ ἑπόμενα:

Πρὸς τοὺς ναύτας τοῦ
Ἑλληνικοῦ Στόλου

Τὸ κίνημα τῶν ὀλίγων παραφρόνων ἀξιωματικῶν οἱ ὁποῖοι ἀπεπειράθησαν νὰ καταλύσουν τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, κατεστάλη ἀστραπιαίως. Καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν μία ἰαχὴ ἀκούεται ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως. Προσκαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως συλλάβητε τοὺς ὀλίγους ἐπιδρομεῖς καὶ τοὺς παραδώσητε εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Εἶναι κρίμα νὰ φονεύωνται τὰ παιδία τοῦ λαοῦ διὰ τὴν τρέλλαν ὀλίγων μωροφιλοδόξων.

Ἐνεργήσατε τάχιστα. Ὑψώσατε λευκὴν σημαίαν καὶ ὁδηγήσατε τὰ πλοῖα εἰς τὸν Ναύσταθμον.

διότι τὰ βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα ἔχουν διαταγὴν νὰ βομβαρδίσουν τὰ πλοῖα ἀνηλεῶς.

Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γ. Κονδύλης, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος, ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας Γ. Σχινᾶς.

Ἡ δευτέρα προκήρυξις ἔλεγεν:

Ἀνακοινοῦμεν εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναύτας τοῦ στόλου ὅτι τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέλαβον οἱ στασιασταὶ καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος, ἐκηρύχθησαν πειρατικὰ καὶ συνεπῶς ὁ κίνδυνος θὰ εἶναι μέγας.

Ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται

Εἶναι κρίμα νὰ σκοτωθῆτε διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς μωροφιλοδοξίας ὀλίγων τρελλῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἠμποροῦν νὰ εὕρουν καταφύγιον.

Συλλάβετε τοὺς ἄρπαγας τῶν πλοίων καὶ ἔστε βέβαιοι, ὅτι ἡ Πατρὶς θὰ ἐκτιμήσῃ τὴν πρᾶξιν σας ταύτην.

Ἄλλη σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ

Παραλλήλως δὲ ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἄλλα σοβαρώτατα μέτρα.

Ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Χώρας Παναγῆς Τσαλδαρης (ὁμιλῶν) ἐφαντάζετο ὅτι τὰ πυροβόλα εἶχον ἤδη σταλῆ εἰς Πέραμα καὶ ὅτι ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος (μέ τὸ ὑπογένειον) εὑρίσκετο ἤδη ἐκεῖ διά νά ἐποπτεύη τῶν κατά τῶν στασιαστῶν ἐπιχειρήσεων. (Ἀλλά τά πυροβόλα, λόγω τῆς καχυποψίας τοῦ Γ. Κονδύλη, ἐβραδυπόρησαν ἐπικινδύνως)

δία ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ, ποὺ ἤθελεν νὰ παραμείνῃ πιστὸς εἰς τὸν ὅρκον του καὶ εἰς τὸ καθῆκόν του, καὶ ὁ ὁποῖος τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐφυλοχαρράγει εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ναυστάθμου.

Ἀλλὰ ἰδοὺ τί ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὴν τόσον ἐνδιαφέρουσαν ἔκθεσιν τὴν συνταχθεῖσαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ κίνημα:

...Τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν διεπιστοῦτο ἡ ὕπαρξις ἐν τῷ Ναυστάθμῳ τῶν τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν: «Κουντουριώτης», «Ὕδρα» καὶ «Σπέτσαι», ἐθεάθησαν εἰς τὸ βάθος τῆς στενοῦ πρὸς τὸν Σκαραμαγκᾶν, ἀναβίδοντα πυκνὰς τολύπας καπνοῦ, τὰ τρία ἀντιτορπιλλικὰ «Πάνθηρ», «Ἴδρα» καὶ «Θύελλα». Ὁ ὑπουργὸς λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχε διανυκτερεύσει εἰς Πέραμα μετὰ τῶν πυροβολαρχιῶν, οὐδὲν ἐγνώριζε περὶ τῆς τύχης τοῦ ναυάρχου Ρουσσέν καὶ ἐζήτησε σχετικὰς πληροφορίας ἀπὸ τὸν πλοίαρχον Θέμον Νικοτσάραν.

— Ποῦ εἶναι ὁ Ρουσσέν; εἶπεν.

— Εἶναι στὸν «Ἀβέρωφ» ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος Θ. Νικοτσάρας.

Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν κάποιος ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἔξω θεν τοῦ διοικητηρίου, ὁ ὁποῖος παρηκολούθει διὰ τῶν διοπτρῶν τὰ εἰσπλέοντα σκάφη, ἐφώναξεν:

— Ναυαρχικὸν σῆμα εἰς τὸν Ἰστὸν τοῦ «Ἱέρακος».

Ἔγινε νέα παρατήρησις καὶ διεπιστώθη ὅτι τοῦ «Ἱέρακος» ἐπέβαινεν ὁ ναύαρχος Ρουσσέν, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἐνένετο ἀμέσως σῆμα νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ναύσταθμον...

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀθ. Σιώκου

ΕΔΙΚΩΤΕΡΟΝ ὡς πρὸς τὸν θανάσιμον τραυματισμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου Ἀθανασίου Σιώκου μνημονεύονται τὰ ἑξῆς:

...Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν πληροφορηθεὶς εἰς τὸ διοικητήριον καὶ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Σιώκου, ἐθεώρησε ὑποχρέωσίν του νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τὸν συγχαρῇ διὰ τὴν ἠρωϊκὴν του στάσιν. Τὴν μόνην ἐκδηλωθεῖσαν, δυστυχῶς, κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς καταλήψεως τῶν φυλακίων τοῦ Ναυστάθμου.

Ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον ὅπου εὑρίσκετο ὁ Σιώκος συνεκινήθη τόσον ὥστε ἐδάκρυσεν.

Ὁ ἀντιπλοίαρχος Σιώκος δακρύων καὶ ἐκεῖνος, τοῦ εἶπε:

— Εἶδατε, κύριε ὑπουργέ, τὶ Ναυτικὸ ἐλέγαμε νὰ φτειάσουμε;

Καὶ ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος τοῦ ἀπήντησε:

— Μὴ σὲ στεναχωρῇ αὐτὸ Θανάση... Νὰ γίνῃς μονάχα σὺ καλὰ κι' ὅλα θὰ διορθωθοῦν. Τὸ Ναυτικὸ θὰ πάῃ ἐμπρὸς τώρα ποὺ ἔχουμε ἡ σαπίλα.

Ὁ ὑπουργὸς ἀφοῦ παρέμεινεν ὀλίγον εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ συνέστησε εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ περιποιηθοῦν μὲ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον τὸν τραυματίαν, ἀνεχώρησε καὶ πάλιν διὰ τὸ διοικητήριον...

Εἰς ἕτερον δὲ σημεῖωμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀρχιεπιστολέως τοῦ Ναυστάθμου, προστίθενται καὶ τὰ ἀκόλουθα:

...Ὀλίγον δραδύτερον ἔφθασεν εἰς τὸν Ναύσταθμον, εἰδοποιηθεῖσα, ἡ σύζυγος τοῦ ἀντιπλοιάρχου Σιώκου, τὴν ὁποίαν ὁ καλὸς οὗτος σύζυγος καὶ στρατιώτης προσεπάθησε νὰ πείσῃ ὅτι δὲν εἶχε τραυματισθῇ σοβαρῶς καὶ ὅτι ἡ πλήρης θεραπεία του θὰ ἦτο πολὺ ταχεία. Δυστυχῶς ὅμως ἡ κατάστασίς του εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιδεινωθῇ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος διασώσεως. Ὅταν μετ' ὀλίγιστον χρόνον τὸν εἰσήγαγον εἰς τὸ χειρουργεῖον πρὸς χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, ὁ ἡρωϊκὸς Σιώκος ἐξέπνευσε, ἐνῶ ἡ τραγικὴ σύζυγος τὸν ἀνέμενεν εἰς τὸν προθάλαμον διὰ νὰ τοῦ παρέσχῃ τὰς στοργικάς της περιποιήσεις. Ὁ ἀτυχὴς ἀντιπλοίαρχος ὑποκύπτων εἰς τὰ τραύματά του, ἠρώτησε ἐὰν ἐπεκράτησεν ἡ κυβέρνησις. Ὅταν δὲ τοῦ ἀπήντησαν καταφατικῶς, εἶπεν: «Πεθαίνω τουλάχιστον εὐχαριστημένος»...

Προσπάθειαι ἀνασυγκροτήσεως

ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ εἰς τὸν Ναύσταθμον εἶχον ἀρχίσει αἱ προσπάθειαι ἀνασυγκροτήσεως καὶ τῶν ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων.

...Μόλις ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν· τονίζεται εἰς τὴν ἔκθεσιν, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ διοικητήριον, παρουσιάσθη ἐνώπιόν του ὁ πλοίαρχος μηχανικὸς Μπάτσης καὶ τοῦ ἀνέφερεν ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ἐπεθεώρησε τὰς προϊσταμένας ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν θλάβας εἰς τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ Ναυστάθμῳ πολεμικὰ καὶ ὅτι ὑπῆρχετο νὰ ἐπισκευάσῃ ταύτας ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ὅπερ καὶ πράγματι ἐπραγματοποίησε.

Ὁ πλοίαρχος Μπάτσης ἐπρότεινε τὴν ἀποστολὴν εἰς Σαλαμῖνα τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ἄδραι» διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν καὶ ἐργατῶν. Ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ καὶ τὸ «Ἄδραι» ἀπέπλευσεν ἀμέσως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Πάνθηρ» ἐκ τοῦ Ναυστάθμου ἐργάται καὶ ὑλικὰ καὶ ἀπέπλευσεν καὶ τοῦτο διὰ Σαλαμῖνα

Με απόρρητα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρα της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΑΙΝΕΤΑΙ

Ἑλληνικὰ ἀεροπλάνα κατά ἑλληνικῶν πολεμικῶν

(ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΩΣ)

25ον

ΤΑ ΕΛΕΓΕΝ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» εἰς τὰς προκηρύξεις του, πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ἄνδρας τοῦ πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, ὁ πρᾶος ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς χώρας, κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου 1935, Παναγῆς Τσαλδάρης: «Εἶναι κρῖμα νὰ σκοτωθῆτε διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς μωροφιλοδοξίας ὀλίγων τρελλῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἠμποροῦν νὰ εὕρουν καταφύγιον»! Καὶ τοὺς ἐκάλει νὰ ὑψώσουν λευκὴν σημαίαν καὶ νὰ ὁδηγήσουν τὰ ἁρπαγέντα σκάφη εἰς τὸν Ναύσταθμον, ἐδῶ τὰ βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα ἔχουν διαταγὴν νὰ βομβαρδίσουν τὰ πλοῖα ἀνηλέως. Τέλος δὲ τοὺς συνίστα νὰ συλλάβουν τοὺς ἁρπαγας τοῦ στόλου, ἐφ' ὅσον ἐάλλη σωτηρία δὲν ὑπάρχει».

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν ἢ τὴν θέλησιν, νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς κυβερνητικὰς συστάσεις, διετάχθη ὅπως ἡ ἀπειλὴ τοῦ βομβαρδισμοῦ καταστῇ πραγματικότης. Καὶ ἰδοὺ τί, ἐν προκειμένῳ, ἀναφέρεται εἰς σημείωμα συνταχθὲν τὴν ἑπομένην τοῦ κινήματος:

...Κατασταλέντων τῶν στασιαστικῶν κρουσμάτων εἰς τὴν διλοχίαν τῶν εὐζώνων καὶ τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἡ προσοχὴ τῆς κυβερνήσεως ἐστράφη πρὸς συντριβὴν τῆς ἀναληθεύσης κατὰ θάλασσαν ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας παρὰ τῶν ναυάρχου Δεμέστιχα καὶ πλοιάρχων Χαλκιοπούλου καὶ Κολιαλέξη. Οὕτως ἐκρίθη ἀπαραίτητον, μετὰ τὴν ἀναστάλησιν τοῦ Ναυστάθμου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκου νὰ βομβαρδισθοῦν δι' ἀεροπλάνων τὰ ἐπαναστατημένα πολεμικὰ σκάφη. Ἡ ἀπόφασις εἶχε ληφθῆ ἀπὸ τῆς προηγουμένης νυκτός. Ἀλλ' ἡ πίστουσα συνεχὴς βροχὴ παρεπηρόδιζε τὴν ἀπογείωσιν τῶν πρὸ τῆς αὐγῆς. Περὶ τὴν 6.30 πρωϊνὴν (τῆς 2ας Μαρτίου 1935) κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἀπογείωσις πέντε ἀεροπλάνων, τριῶν τύπου «Μπρεγκέ» καὶ ἑτέρων δύο τύπου «Χοκλεύη». Ὁ σμηναρχος Γ. Ρέππας εὑρισκόμενος καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Τατοΐου ἐπίστευεν ἐπὶ τῶν προπαρασκευῶν καὶ καθώριζε τὰ σημεῖα δράσεως. Ἡγέτης τοῦ στολίσκου ὥρίσθη ὁ Ξενοφῶν Οἰκονόμου. Ἓν' ἐκάστου ἀεροπλάνου ἐπέβαινον δύο ἀεροπόροι. Ὁ εἷς ὡς πιλότος καὶ ὁ ἕτερος ὡς βομβαδιστής. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ δευτέρου ὑπάρχει ἡ θήκη, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἀποτεθειμέναι αἱ εἰδικαὶ ἀεροπορικαὶ βόμβαι ἐκρηκτικοῦ περιεχομένου, βάρους 20—100 λιτρῶν. Ἡ ἐκσφενδόνισις τούτων γίνεται αὐτομάτως διὰ μόνης τῆς περιστροφῆς ἑνὸς χειρομοχλοῦ. Ἡ θήκη ἀνοίγουσα ἀφήνει ἐλευθέραν τὴν βόμβαν νὰ πέσῃ κάτω ἐπὶ τοῦ στόχου, ὅπου καὶ ἐκρήγνυται. Ἐπὶ ὡρισμένων ἀεροπλάνων, μεγαλυτέρας χωρητικότητος ἐπέβη καὶ τρίτος εἰδικὸς ὁπλοπολυβολητής. Τὰ ὁπλοπολυβόλα αὐτὰ λειτουργοῦν ὡς καὶ τὰ ὅπλα περίπου διὰ τῆς πιέσεως τῆς σκανδάλης μετὰ τὴν ὁποίαν αὐτομάτως ἀνελίσσεται ἡ ταινία μὲ τὰ φυσίγγια.

Ἡ ἀπογείωσις τοῦ βομβαρδιστικοῦ στολίσκου ἐνέντο ὀλίγον πρὸ τῆς 7ης π.μ. (τῆς 2ας Μαρτίου). Μὲ ταχύτητα 180 χιλιομέτρων καὶ μὲ ὁρατότητα ἐλαχίστην λόγῳ τῆς ὁμίχλης καὶ τοῦ βροχεροῦ τῆς ἡμέρας, τὰ τέσσαρα ἀεροπλάνα κατώρθωσαν νὰ διακρίνουν τὰ σκάφη τῶν ἐπαναστατῶν παρὰ τὴν Ὕδραν. Ὀλίγον μετὰ τὴν 8ην μ.μ. Τὰ πολεμικὰ εἶχον τὴν ἑξῆς διάταξιν: Προηγεῖτο ὁ «Ἀβέρωφ», ὡς κέντρον εἵποντο τὰ «Ἔλλη» καὶ «Λέων» κατὰ παραγωγὴν καὶ ἠκολούθουν εἰς πλαγίαν ἀκτῖνα ἡ «Νίκη» καὶ τὰ «Ψαρά». Ἤρχοντο τελευταῖα κατ' ἀντιζυγίαν τὰ δύο ὑποβρύχια. Μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συναντήσεώς των ὁ στολίσκος τῶν ἀεροπλάνων ἵπτατο εἰς μέγα ὕψος σκοπίμως, εὐθὺς δὲ ὡς διέκριτε τὰ σκάφη, κατῆλθεν ἀμέσως ἀποτόμως καὶ ἤρχισε τὸν καταιγισμὸν τοῦ πυρός...

Μία λεπτομερὴς ἱστόρησις

ΕΙΣ ΕΤΕΡΑΝ δὲ ἱστόρησιν γενομένην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσωπικῶν ἐντυπώσεων καὶ πληροφοριῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ σμήνους Ξενοφῶντος Οἰκονόμου, παρείχοντο αἱ ἀκόλουθοι, λίαν ἐνδιαφερουσαι λεπτομέρειαι, περὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἁρπαγέντων παρὰ τῶν στασιαστῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων, ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν ἀεροπλάνων:

...Τὸ σμῆνος τῶν πέντε ἀεροπλάνων συνεχίσαν τὴν πρὸς νότον πτῆσιν του διέκρινε μετὰ ἡμίσειαν ὥραν διαγραφομένας παρὰ τὴν νῆσον Ὕδραν τὰς σιλουέττας πειρατικῶν σκαφῶν πλεόντων εἰς σχηματισμὸν ρόμβου. Τὸ σμῆνος ἔτραπη ἀμέσως εἰς καταδίωξίν των καὶ ὅταν τὰ ἐπλησίασε διέλυσε τὸν σχηματισμὸν διὰ νὰ δυσχεράνῃ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πυρὸς τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων των καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιτίθεται μὲ λύσσαν κατ' αὐτῶν, καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ», ὁ ὁποῖος λόγῳ τοῦ ὄγκου του καὶ τῆς μικρᾶς ταχύτητός του παρεῖχε καλύτερον τὸν στόχον. Ἐπὶ τῶν σκαφῶν μόλις ἐσημειώθη εἰς τὸν ὁρίζοντα ἡ παρουσία τῶν ἀεροπλάνων διετάχθη ἀμέσως «προκάλυψις» καὶ προετοιμασία διὰ τὴν ἀντιαεροπορικὴν ὁλήν. Οἱ ναῦται τῶν στοιχαρχιῶν τοῦ «Ἀβέρωφ» οἵτινες εἶχον βάρδιαν διετάχθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰ ὑποφράγματα ἐνῶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐξωπλίζοντο τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα καὶ αἱ ὁμοχειρίαι αὐτῶν συνεκροτοῦντο ἐξ ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν κυρίως φανατισμένων πλαστηρικῶν μὲ διευθυντὴν τῆς βολῆς τὸν πλωτάρχην Τσαγκάρην εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δαπάναις τοῦ Κράτους. Ταυτοχρόνως ἐδίδετο σῆμα εἰς τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Ψαρὰ» «Λέων» καὶ «Νίκη» καὶ τὸ εὐδρομον «Ἔλλη» νὰ πλησιάσουν περισσότερον τὸ θωρηκτὸν καὶ νὰ παρακολουθοῦν αὐτὸ ἐλισσόμενα καὶ βάλλοντα κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἀεροπλάνων δι' ἅτινα σημειωτέον οἱ στασιασταὶ δὲν ἐνωρίζον ἀκόμη ἐὰν ἦσαν φιλικὰ ἢ ἐχθρικά. Τὰ σκάφη πλησιάσαντα ὄντως τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ ταχθέντα τὰ δύο μὲν μεγαλύτερα ἐξ αὐτῶν εἰς γραμμὴν διοπτεύσεως τὰ δὲ ἕτερα δύο πρώραθεν καὶ πρύμνηθεν τοῦ θωρηκτοῦ ἤρχισαν νὰ βάλλουν δαιμονιωδῶς κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὡς ἐχθρικά, ἤτοι μὴ ἀνήκοντα εἰς τοὺς μεμυημένους ἀεροπόρους οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ καταλάβουν τὰ ἀεροδρόμια. Τὰ πυρὰ τῶν σκαφῶν παρουσίαζον ἀρκετὴν συγκέντρωσιν καὶ ἐδημιούργουν ἄνωθεν αὐτῶν ἀπροσπέλαστον ζώνην πυρός...

Βομβαρδισμὸς τοῦ «Ἀβέρωφ»

ΚΑΙ περαιτέρω:

...Τὰ ἐπερχόμενα δμως ἀεροπλάνα ἀφήνοντα διακείμενον, εἰς τὸν ἡσυχον τοῦ Αἰγαίου οὐρανόν, τὸν μπαμπὸν τῶν μηχανῶν των ἔδειξαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὅτι δὲν εἶχον διάθεσιν νὰ ὑποχωρήσουν. Μάλις οἱ πιλότοι ἀντελήφθησαν τὰ χαρακτηριστικὰ λευκὰ νεφίδια τὰ ὁποῖα προδίδουν τὴν ἔκρηξιν τῆς ἀντιαεροπορικῆς βολῆς διέλυσαν τὸν σχηματισμόν των καὶ ἀνέπτυξαν ἕκαστον ἰδίαν πρωτοβουλίαν.

Διασκορπισθέντα κατόπιν εἰς τέσσαρας διαφόρους θέσεις τοῦ ὁρίζοντος (τὸ πέμπτον ἀεροπλάνον ἀπησχολεῖτο εἰς περιπολίας), καὶ εἰς ὕψος διάφορον ἕκαστον ἀπὸ τοῦ ἄλλου καὶ ἐπιτυχόντα οὕτω σύγχυσιν τῶν σκοπευτῶν τῶν πλοίων, οἵτινες ὑπεχρεώθησαν νὰ ἔχουν ἐστραμμένην τὴν προσοχήν των πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἤρχισαν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο νὰ κατέρχωνται χαμηλὰ καὶ νὰ ἐπιπίπτουν κατὰ τοῦ πειρατικοῦ θωρηκτοῦ ἐκσφενδονίζοντα κατ' αὐτοῦ τὰς βόμβας των. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἀεροπορικοῦ αὐτοῦ σμήνους ὑπῆρξε τόσον ἀνέλπιστος καὶ τόσον τολμηρὰ καὶ ἀποφασιστικὴ ὥστε συγχρόνως τὰ περιβάλλοντα τὸ θωρηκτὸν ἀντιτορπιλλικὰ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθουν τῆς γραμμῆς τοῦ σχηματισμοῦ των καὶ μὲ ταχύτητα μεγάλην νὰ τραποῦν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν βομβαρδισμόν, ἢ τὰ θραύσματα τῶν ἐκρηγνυομένων παρὰ τὸ θωρηκτὸν ἀεροπορικῶν βομβῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σμήνους ἐπισμηναγὸς Ξεν. Οἰκονόμου ἐπιπίπτων εἰς μίαν στιγμὴν κατὰ τοῦ θωρηκτοῦ καὶ διερχόμενος μὲ λαίλαπα ταχύτητα ἄνωθεν αὐτοῦ κατὰ τὸν διαμήκη ἄξονά του καὶ εἰς ὕψος 100 μέτρων ἔριπε τὰς τρεῖς βόμβας του κατὰ τοιοῦτον ἀποτελεσματικὸν τρόπον ὥστε νὰ προξενήσῃ ἀνεπανόρθωτον τὸν ἠθικὸν τραυματισμὸν τῶν πληρωμάτων καὶ μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὰς σχεδιαζομένας ἐνεργείας τῶν στασιαστῶν. Μία τῶν βομβῶν ἐκραγείσα παραπλεύρως τοῦ θωρηκτοῦ ἐπροξένησε βλάβας τινὰς ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου του καὶ ἐτραυμάτισε τοὺς στασιαστὰς ἀξιωματικοὺς Τσαγκάρην καὶ Σταϊνόπουλον —τὸν μὲν πρῶτον εἰς τὴν παρειὰν ὀλίγον κάτωθι τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸν δὲ δεύτερον εἰς τὴν καρωτίδα— καὶ δύο ἀκόμη ναύτας εὐρισκομένους πλησίον των.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρετηρήθη πρωτοφανὴς σύγχυσις καὶ ἀναστάτωσις ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ. Ἐνῶ οἱ ἐπὶ τῆς γεφύρας εὑρισκόμενοι στασιασταὶ ἀξιωματικοὶ ἔσπευδον νὰ παράσχουν τὰς βοηθείας των εἰς τοὺς τραυματίας ζητοῦντες διὰ φωνῶν νὰ προσκομισθοῦν φορεῖα, οἱ ναῦται τῶν βομοχειριῶν τῶν πυροβόλων ἐσταμάτων πρὸς στιγμὴν τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων καὶ οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ θωρηκτοῦ, ἰδιῶται μέλη τῆς Δημοκρατικῆς Ἀμύνης ἔσπευδον νὰ κρυφθοῦν εἰς τὰ ὑποφράγματα καὶ τὰς κάτωθεν τῶν γεφυρῶν κλίσεις διὰ νὰ σωθοῦν...

Τό Κράτος «δέν ἔπαιζε» πλέον

ΠΡΟΣΕΤΙΘΕΝΤΟ δὲ εἰς τὴν ἱστόρησιν καὶ αὐτά:

...Παρὰ ταῦτα τὰ στασιαστικὰ πλοῖα ἐβάλλον μετὰ πρωτοφανοῦς λύσσης ἐναντίον ἑκάστου ἐκ τῶν ἐπερχομένων ἀεροπλάνων δι' ὅλων των ἀντιαεροπορικῶν των τηλεβόλων, τῶν πυροβόλων των, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τυφεκίων Μάνλιχερ. Οἱ γενναῖοι ὅμως ἀεροπόροι παρ' ὅλον τὸν κίνδυνον ποὺ διέτρεχον ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπαναληπτικῶν αὐτῶν ὅπλων ἐπετίθεντο μετ' αὐτάπαρνήσεως καὶ ἀνυφοῦντο πάλιν διὰ νὰ ἐπανέλθουν καὶ αὖθις ὁρμητικώτεροι.

Οἱ ἀεροπόροι κυρίως ἐστεγοχωρήθησαν ἀπὸ τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Ψαρὰ» τὸ ὁποῖον λόγῳ τοῦ τελειοτάτου ἀντιαεροπορικοῦ του ὁπλισμοῦ καὶ τοῦ κατευθυντῆρος τῶν πυροβόλων του, ἐπετύγχανε μεγαλυτέραν συγκέντρωσιν πυρὸς κατ' αὐτῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σμήνους Ξ. Οἰκονόμου τόσον δραστικῶς ἐβάλλετο παρὰ τῶν πειρατικῶν πλοίων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν «Ψαρῶν» ὥστε κατὰ τὰς τολμηρὰς καθόδους του ἄνωθεν τοῦ «Ἀβέρωφ» ἠναγκάζετο νὰ ἐπέρχεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἔχῃ τὸ στῆθος του προφυλαγμένον ἀπὸ τὴν μηχανὴν τοῦ ἀεροπλάνου καὶ νὰ παρέχῃ δύσκολον τὸν στόχον εἰς τὰς ὁμοχειρίας τῶν κατ' αὐτοῦ δαιμονιωδῶς βαλλόντων πυροβόλων. Τὸ ἀεροπλάνον μάλιστα αὐτοῦ ἐβλήθη διὰ ριπῶν πολυβόλου εἰς διάφορα ἐπιφανῆ ὅμως σημεῖα του. (Πτερυγιακὰς ἐπιφανείας κλπ.). Ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν ἔσχε ἡ πρωτη αὐτὴ ἀεροπορικὴ ἐπίδρομὴ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν στασιαστῶν ὑπῆρξεν ὄντως σοβαρωτάτη, διότι οὗτοι ἤρχισαν νὰ ἀντιλαμβάνωνται καλῶς ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ὅσον τὰ ἐφαντάσθησαν εὐάρεστα καὶ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο τὸ κράτος ἐνα παῖξη» μαζί των...

Ἐνῶ δὲ αὐτὰ διεδραματίζοντο εἰς τὰς θαλάσσας καὶ εἰς τοὺς αἰθέρας, εἰς τὰς Ἀθήνας συνεχίζετο, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἡ λῆψις σειρᾶς ἐκτάκτων μέτρων.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

ΗΜΕΡΗΣΙΟΝ
ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ - ΛΥΚΕΙΟΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΛΑ
ΛΑΚΩΝΙΑΣ & ΓΟΥΝΑΡΗ
ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ
ΤΗΛ. 575.219

ΤΕΧΝΙΚΑΙ ΣΧΟΛ
ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤ

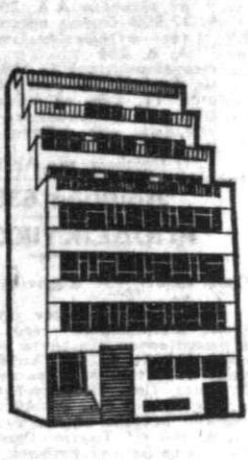

ΕΣΤΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑΤΑ
ΣΧΕΔΙΑΣΤΩΝ
ΕΡΓΟΔΗΓΩΝ ΔΟΜΙΚΩ
ΓΕΩΜΕΤΡΩΝ ΒΟΗΘΩΝ Τ
ΙΔΙΟΚΤΗΤΩΝ ΜΕΓΑΡΩΝ ΕΙΔΙΚΟ
ΣΘΕΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΣΧΟΛΑΣ ΤΗΣ
ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ 5 - ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΤΗΛ. 824.840 - 82

ΛΟΥ ΜΟΣΚ
ΣΧΟΛΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
• Ἡ παλαιοτέρα καί πρώτη ἀναγνωρισθεῖσα ὑπ
• Λειτουργεῖ πάντοτε ὑπό τήν ἐποπτείαν καί τ
Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας.
• Φοίτησις μονοετής. Πτυχίον κρατικόν.
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ — ΕΓΓΡΑΦΑΙ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΣ
Βασ. Σοφίας 9, Τηλέφ. 628-410

ΚΕΡΑΜΟΠΟΙΟΙ
Τὰ γνωστά σας Ἐργοστάσια
MORANDO IMPIA
&
Putin
σᾶς προσφέρουν τήν νέαν ἐπαναστατικήν μέθοδον αὐτομ
τῶν τούβλων ἐπί **τῶν τελάρων σας** καί τήν ἄμεσον μετ
Νέον Ξηραντήριον τύπου:
MILANO
Μέ ἐλαχίστην δαπάνην ἐπιτυγχάνετε ἐντός 24 ὡρῶν τήν
γωγήν χρησιμοποιῶντας μόνον ἕνα ἀνυψωτικό μηχάνημα.
Ἐπισκεφθῆτε μας εἰς τόν ἐξωτερικόν χῶρον **τοῦ Ἰταλικ**
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ὅπου εἰδικοί **τεχνικ**
δά σᾶς κατατοπίσουν ἐπί ὅλων τῶν λεπτομερειῶν.
ΓΕΝ. ΑΝΤ/ΠΟΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΤΖ
ΦΕΡΡΩΝ 21, ΤΗΛ. 836.390, ΑΘΗΝ

Με απαρχήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την άγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΤΟ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

"Οπου ὁ Γ. Κονδύλης ὑπογράφει ἐκ παραδρομῆς ὡς πρωθυπουργὸς

ΜΙΑ ΠΡΑΞΙΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

26ον

ΟΤΑΝ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1934, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς «ἀφροχαραφικῆς μονομαχίας» μεταξὺ τῶν Ἑλ. Βενιζέλου καὶ Ἰω. Μεταξᾶ, ὁ πρῶτος δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ ὅτι: «Ὁ τόπος εὑρίσκεται καὶ πάλιν εἰς τὰς παραμονὰς ἐκρήξεως, ἡ ὁποία δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφὴν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», οὐδεὶς ἐχέφρων Ἕλλην ἠμποροῦσε νὰ διανοηθῇ ὅτι, μετὰ πέντε μόλις μῆνας, ἐκεῖνο ποὺ διετυποῦτο ὡς φοβερὰ ἀπειλὴ θὰ κατεῖστατο ἀδυσώπητος πραγματικότης. Καὶ ὅτι ἐκεῖ, παρὰ τὴν "Ὑδραν, θὰ διεξήγετο μία ἑλληνοελληνικὴ ἀεροναυμαχία! Ὅτι, δηλαδή, ἑλληνικὰ βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα θὰ ἐπετίθεντο ἐμὲ λύσσαν κατὰ ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων, καὶ ὅτι τὰ ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα θὰ ἀπήντων μὲ ἐλύσσαν», ἐπίσης, διὰ τοῦ ἰδικοῦ των ἰσχυροῦ ἀντιαεροπορικοῦ πυρός, κατὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀεροπλάνων! (Κατὰ μίαν δὲ τραγικὴν σύμπτωσιν, διεδραματίζετο ἡ φρικαλέα αὐτὴ σκηνή, εἰς τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς περιοχὴν ὅπου πρὸ 104 ἐτῶν τὴν 1ην Αὐγούστου 1831, οἱ πρῶτιστοι "Ελληνες ναυμάχοι τοῦ μεγάλου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 Ἀνδρέας Μιαούλης καὶ Ἀντώνιος Κριεζῆς, ἀντιστρατευόμενοι τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἀνετίνασσον εἰς τὸν ἀέρα τὴν πολυτιμοτάτην φρεγάταν «Ἑλλὰς» — τὸν «Ἀβέρωφ» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — καὶ τὴν περιλάλητον κορβέταν «Ὕδρα», τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὰ «Ψαρὰ» τοῦ 1935).

Ἐνῶ, λοιπόν, βόμβαι ἐρρίπτοντο, ἐμανιωδῶς, ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ βόμβαι ἐξετοξεύοντο ἐμανιωδῶς, ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν ξηράν (πέραν τῶν ὅσων εἶχον συμβῇ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη, εἰς τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, εἰς τὸ Πέραμα καὶ εἰς τὸν Ναύσταθμον), ἡ ἐπικρατήσασα κυβέρνησις ἐλάμβανε σειρὰν ἐκτάκτων καὶ ἀποφασιστικῶν μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνταρσίας. Τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου», ποὺ μόλις εἶχεν ἐκσπάσει καὶ ποὺ ἐγκαίρως ἐξήγγειλεν ὁ Ἑλ. Βενιζέλος: Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιδοθῇ, αὐτοπροσώπως εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐνέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως», ἀπὸ τῆς 3ης Ἰουλίου 1933.

Τὸ διάγγελμα καὶ αἱ ὑπογραφαί του

ΗΔΗ καὶ καθ' ὃν χρόνον διεξήγετο ἡ ἐξεραναυμαχία τῆς "Υδρας», ἐκυκλοφόρει εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἀκόλουθον διάγγελμα τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως Παναγῆ Τσαλδάρη:

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

Ὀλίγοι παράφρονες ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς Χώρας εἰς Ναύσταθμον εἰς τὴν Διλοχίαν Μακρυγιάννη καὶ τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων. Ἡ κυβέρνησις τῆς Χώρας διὰ τῶν ἐνόπλων δυνάμεών της, μετὰ πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως ἀγωνισθεῖσα κατέστειλε τὴν ἀντεθνικὴν ἀπόπειραν καὶ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου κυρία τῆς καταστάσεως.

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως ἥσυχος. Ἡ κυβέρνησις καταβαλοῦσα κάθε προσπάθειαν διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἀντιδράσεως ἐπὶ δύο ἔτη, εὑρίσκεται ἤδη ἠγαγκασμένη νὰ στρέψῃ τὸν γρόνθον της κατὰ τῶν ταραξιῶν καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐφ' ἅπαξ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Καθήκον ἔχομεν ν' ἀποδώσωμεν τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας τοῦ ἀγῶνος τούτου ὡς καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς Χώρας. Ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη στρέφεται πρὸς αὐτοὺς ἀμέριστος.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως
Π. Ε. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ

Τὸ διάγγελμα τῆς κυβερνήσεως συνετάχθη προσωπικῶς καὶ ἐγράφη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ὁποῖος μόλις ἐτελείωσεν τὸ κείμενον καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν τίτλον «Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως», ἔθεσεν (ἐμηχανικῶς ἢ εὐποσυνειδήτως;) τὴν ὑπογραφὴν Γ. Κονδύλης! Εὐθὺς ὅμως ἀμέσως ἀντιληφθεὶς τὴν «παραδρομήν», ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχων χρόνον διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γραφὴν τοῦ κειμένου, ἔσπευσε νὰ διαγράψῃ τὸ ὄνομά του καὶ νὰ παραδώσῃ τὸ διάγγελμα εἰς τὸν παριστάμενον πρωθυπουργόν. Οὕτω ἡ ὑπογραφή: Π. Ε. Τσαλδάρης, ἐτέθη ἀριστερὰ τῆς διαγραφείσης ὑπογραφῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. ("Ισως δὲ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πράγματος, ὁ Γ. Κονδύλης διετήρησε τὸ αὐτόγραφον ἐκεῖνο εἰς τὸ ἀρχεῖον του. Καὶ ἐκ τοῦ ἀρχείου του — κατὰ εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ διατηροῦντος τοῦτο ἀνεψιοῦ του Φώτη Α. Κατσιάμπα — παρελάβομεν τὴν δημοσιευομένην φωτοτυπίαν).

Ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος

ΕΝΩ συνετάσσετο τὸ διάγγελμα τῆς κυβερνήσεως, ταυτοχρόνως τὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπέγραφον τὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἡ ὁποία καὶ ἐδημοσιεύθη ἀμέσως. Εἶχε δὲ ὡς ἑξῆς:

"Εκτακτος "Εκδοσις
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
Ἐν Ἀθήναις τῇ 1η Μαρτίου 1935
Τεῦχος Πρῶτον

Λαβόντες ὑπ' ὄψει ὅτι ἐπίκειται κίνδυνος διασαλεύσεως τῆς δημοσίας τάξεως τίθεμεν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν εἰς ἐφαρμογὴν τὰ ἄρθρα 4, 7, 8, 9 καὶ 10 τοῦ Νόμου ΔΞΘ' τοῦ 1912 περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ ἀναστέλλομεν τὴν ἰσχὺν τῶν ἄρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16 18, 57 καὶ 100 τοῦ Συντάγματος.

Τὰ Στρατοδικεῖα ἐπιλαμβάνονται τῆς διώξεως καὶ ἐκδικάσεως πάντων τῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης τελουμένων ἀδικημάτων κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, τοῦ Πολιτεύματος καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ὡς καὶ τῶν γενομένων τοιούτων ἀπὸ πρωΐας τῆς 1ης Μαρτίου 1935 οἱασδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἰδιότης τῶν αὐτουργῶν ἢ συνεργῶν καὶ πάντων τῶν κοινῶν ἀδικημάτων κατὰ προσώπων ἢ ὑπηρεσιῶν ὁπωσδήποτε κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Στρατιωτικῆς Δικαστικῆς Ἀρχῆς ἐκτὸς θεται δι' αὐτῶν ἡ ἀσφάλεια τοῦ τόπου ἢ διασαλεύεται ἡ Δημοσία τάξις.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἅμα τῇ δημοσιεύσει εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1η Μαρτίου 1935
Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον
Ὁ Πρόεδρος
Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ
Τὰ μέλη
Σ. Ταλιαδούρος, Α. Χατζηκυριάκος, Π. Ράλλης, Μ. Κύρκος, Δ. Χατζίσκος Δ. Χέλμης, Κ. Τσαλδάρης, Γ. Χλωρός, Στ. Στεφανόπουλος, Π. Δεκάζος, Γ. Κονδύλης, Β. Σαγιάς, Σ. Τρικούπης, Γ. Σχινάς.

"Ενα πρόσχημα καὶ μία ἀντίρρησις

Η ΚΗΡΥΞΙΣ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ ἡ ἄρσις τῆς ἰσχύος ὡρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος καί, μάλιστα, χωρὶς νὰ τηρηθῇ ἡ διαδικασία ἡ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῆς χώρας, ὑπῆρξε διὰ τὸν εἰς Κρήτην εὑρισκόμενον Ἑλ. Βενιζέλον (καθὼς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ Ἱστορήματός μας, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ κίνημα εἰς τὴν Κρήτην», λεπτομερέστερον θὰ ἴδωμεν), τὸ πρόσχημα διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον διεδραμάτιζεν εἰς τὴν ἐν γένει ὑπόθεσιν τῆς ἐνέας καὶ τελευταίας ἐπαναστάσεως» καὶ νὰ ἀναλάβῃ προσωπικῶς καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πλέον τὴν ἀπόλυτον ἡγεσίαν τοῦ ὡς τὸν ἀπεκάλει «ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος».

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Παναγῆς Τσαλδάρης, διετύπωσεν σαφεῖς ἀντιρρήσεις δι' ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης διαδικασίας λῆψιν τῶν ἀποφασιστικῶν μέτρων, ποὺ ἐκρίνοντο ἀπολύτως ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως. (Καὶ τοῦ κινήματος αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ καὶ τῶν συνεπειῶν του). Ἐπειδὴ δὲ αἱ ὧραι ἦσαν ἐξόχως κρίσιμοι, καὶ κάθε παρερχόμενον δευτερόλεπτον ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ εἰς βάρος τοῦ νομίμου Κράτους, ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ κυβέρνησις προβῇ εἰς διάβημα πρὸς τὸν τότε πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Ἀλέξανδρον Ζαΐμην, τοῦ ὁποίου νὰ ἐζητεῖτο ἡ συγκατάθεσις. Καὶ ὡς ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος» τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν ρυθμιστὴν τοῦ πολιτεύματος προεκρίθη ὁ τότε ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (καὶ κατὰ τὰ μετέπειτα χρόνια πολλάκις ὑπουργὸς καὶ ἐπὶ δέκα πλήρη ἔτη πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων) Κωνσταντῖνος Ροδόπουλος.

— Βεβαίως· μοῦ Ἐλεγε πρό τινος χρόνου, ἀπαντῶν εἰς σχετικὰ ἐρωτήματά μου ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος. Καὶ εἶναι τοῦτο μιὰ ἐντελῶς ἄγνωστος, ἀλλὰ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα πτυχὴ τῆς προσφάτου ἐθνικοπολιτικῆς μας ἱστορίας.

Συντακτικὴ Πρᾶξις

ΚΑΙ ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος συνέχισε:

— Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Κράτους εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἰσχύος του καὶ εἰς τὴν πλήρη ἀποτελεσματικότητα τῆς δυνάμεώς του, προέκυψεν εὐθὺς ὡς ἐξεράγη τὸ κίνημα. Ἡ δὲ ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος κατέστη πλέον ἐπιβεβλημένη μετὰ τὴν καταστολὴν τῶν στάσεων τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ τοῦ Μακρυγιάννη. Οὕτω ἐπιτακτικὴ προέβαλεν ἡ ἀνάγκη τῆς καταστολῆς τοῦ κινήματος, ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ στασιάσαντος στρατιωτικοῦ δυναμικοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν γενικωτέραν μορφὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἐπαναστάσεως. Διότι τὰ ἀκουσθέντα ἀνατρεπτικὰ κηρύγματα συνδυαζόμενα μὲ ποικίλα συμφέροντα καὶ μὲ ἰδιομόρφους παρορμητισμούς, ἔσχον ἐπικινδύνους διὰ τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ τόπου ἐπιπτώσεις. Τὰ πάντα ἐγαλάρωσαν σχεδὸν αὐτομάτως.

Πρὸ αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἥτις ἄγνωστον ποῦ θὰ ἤτο δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ εἰς ποίας πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους ἐξελίξεις θὰ ἠμποροῦσε νὰ φέρῃ, ἐκρίθη ἀπολύτως ἀπαραίτητον ὅπως ἀναστα λοῦν ὡρισμένα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος. Τοῦτο δὲ χωρὶς νὰ δοθῇ — δι' Ἐλλειψιν χρόνου — ἡ ἀπαιτουμένη ἔγκρισις τῆς Βουλῆς, ἐντὸς τῆς τασσομένης προθεσμίας τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ὅμως εἶχεν ζωηρὰς ἀντιρρήσεις ὁ πρωθυπουργός.

Ἐρώτησις:

— Ποῖος συνέταξε τὸ διάταγμα τῆς κηρύξεως τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου καὶ τῆς ἄρσεως τῆς ἰσχύος τῶν ὡρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος; "Η μάλλον ποῖος συνέταξε τὴν σχετικὴν κυβερνητικὴν ἀπόφασιν; Διότι τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως» κείμενον οὔτε διάταγμα χαρακτηρίζεται οὔτε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας φέρει.

— Τὸ κείμενον συνετάγη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Γ. Κονδύλην νομομαθῶν. "Εχετε δὲ δίκαιον εἰς τὴν παρατήρησίν σας, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διατάγματος. Πρόκειται μᾶλλον — καὶ οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ — περὶ Πράξεως Συντακτικῆς Ἰσχύος. Διότι, πράγματι, μόνον ὡς συντακτικὴ πρᾶξις ἐφημόσθη.

Ἀλλὰ ἡ μέχρι σήμερον ἄγνωστος αὐτὴ πτυχὴ τῆς ἐθνικοπολιτικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας ἔχει — ὅπως θὰ ἴδωμεν — πολλὰς καὶ πολὺ ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

ΠΕΡΙΣ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΝΑΤΟΛ. ΧΩΡΑΣ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ «Μόντ», ἀναφερομένη εἰς τὸ ταξίδι τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκὼλ εἰς Βαρσοβίαν, γράφει τὰ ἀκόλουθα:

— Τὸ ταξίδι τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκὼλ εἰς τὴν Πολωνίαν δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ἐκ τῶν «ἐπεισοδίων» τῆς ἐπαναλήψεως τῆς πολιτικῆς δραστηριότητος εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν κατόπιν τοῦ τερματισμοῦ τῶν διακοπῶν τῶν ἡγετῶν των.

— Ἐπανελθόντες ἐκ τῶν διακοπῶν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ «γυρίσουν τὴν δυσάρεστον σελίδα» τῶν ἀκρεμούντων θεμάτων, ἤτοι τῆς Μ. Ἀνατολῆς κλπ., πραγματοποιοῦν καὶ σχεδιάζουν τὰ ταξίδια των καὶ τὰς ἐπισκέψεις, τὰς ὁποίας θὰ δεχθοῦν διὰ τοὺς ἰδίους πάντοτε θεαματικοὺς καὶ ἐντυπωσιακοὺς λόγους τῆς ὑπογραφῆς συνθηκῶν «φιλίας, συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας».

— Ἀκριβῶς τώρα καταστρώνονται τὰ σχέδια τῆς μεταβάσεως τῶν Μπρέζνιεφ καὶ Κοσύγκιν εἰς τὴν Βουδαπέστην καὶ τῶν Οὐλμπριχτ καὶ Στόφ εἰς τὴν Σόφιαν κατὰ τὸν Μάϊον.

— Αἱ ἐν λόγω μεταβάσεις τῶν ἡγετῶν αὐτῶν εἶναι ἕνα εἶδος διακοπῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως περιβάλλονται διὰ μιᾶς ἰδιαιτέρας σημασίας ἐξ ἀφορμῆς τῆς δραστηριότητος, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ τὰς πραγματοποιήσουν.

ΒΙΕΤΝΑΜ: ΝΕΑ ΦΑΣΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΝ ΦΡΑΚΤΗΝ

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ἐφημερὶς «Νταίηλυ Τέλεγκραφ» χαρακτηρίζει ὡς νέαν φάσιν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Ν. Βιετνὰμ τὸν ἠλεκτρονικὸν «φράκτην», τὸν ὁποῖον θὰ τοποθετήσουν οἱ Ἀμερικανοὶ πρὸς προστασίαν, τῆς χώρας, ἀπὸ ἐχθρικὴν διείσδυσιν ἐκ τοῦ Β. Βιετνάμ.

Καὶ σημειώνει:

• Ἡ νέα αὐτὴ φάσις δὲν εἶναι ἀναγκαίως περισσότερον ἐπικίνδυνος.

• Αἱ ἀμφιβολίαι, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχον ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως ἀποδεικνύονται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐμελετᾶτο αὕτη ἐπὶ δύο ἔτη.

• Πρὶν ἢ καταλήξουν οἱ ἁρμόδιοι εἰς τὴν ἐν λόγω ἀπόφασιν ἐξυριάρχουν πολλαὶ σκέψεις ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ «φράκτου». Πάντως ἡ ἀποψις περὶ ἑνὸς πολυδαπάνου «σιδηροῦ παραπετάσματος» εἶχεν ἀπορριφθῇ ἀπὸ τὸν κ. Μακναμάρα. "Ηδη ὅμως οὗτος συγκατένευσεν.

ΛΑΜΔΑ • ΑΛΦΑ

ΝΕΑ καταπλη

Η ΠΙΟ ΜΟΝΤΕ

7ΙΣ 65

ΔΩΡΕΑΝ ΤΕΧΝΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔ

ΣΚΥΠ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙ

Πλήρης μόρφωσις, θεωρητική, τεχνικ διδακτήρια ἐφωδιασμένα μὲ πρότυπα μη τὰ ἰδιότητα καὶ εἰδικῶς ἀνεγερθέντα ἐπ ρια τῆς Σχολῆς. Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Ἐ κοῦ, καταρτίζουν τελείως τοὺς μαθητάς — ΠΛΕΚΤΙΚΗΝ — ΒΑΦΙΚΗΝ καὶ ΦΙΝΙΡ

Ἡ Σχολὴ λειτουργεῖ: 1) Ὡς Μέση ματα μέχρι τῆς 2ας μεταμεσημβρινῆς, 2 νικτοινὰ τμήματα. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς

Με απορρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ παρουσιάζει την αγνωστη πλευρά της συγχρονης ιστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πῶς ἐδόθη ἡ συγκατάθεσις διά μίαν συντακτικήν πράξιν

ΑΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ

27ον

ΕΝΩ τὸ «προδιαγεγραμμένον σχέδιον» τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου περὶ τοῦ «ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογήν, καὶ ἐνῶ εἰς τὴν ξηράν, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ρυθμὸν ἐξέσπα ὁ ἀδελφοκτόνος ἀγών, εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν, καὶ ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς κυβερνήσεως ἐσημειοῦντο πολλὰ καὶ ποικίλα ἰδιάζοντα περιστατικά. Διότι τὸ περιστατικὸν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ἀλεξάνδρου Χατζηκυριάκου —ποὺ γνωρίζομεν— δὲν ἦτο τὸ μοναδικόν. Ὅπως δὲ περαιτέρω θὰ ἴδωμεν ἐπηκολούθησε καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, τῆς ἐξ παραδρομῆς» ὑπογραφῆς τοῦ κυβερνητικοῦ διαγγέλματος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γεωργίου Κονδύλη δὲν ἦτο ὀλιγώτερον χαρακτηριστικόν. (Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν συνέβαινε νὰ μὴν εἶναι ἡ «γλῶσσα λανθάνουσα», ἡ ὁποία τὰ ἐφλήθη λέγειν, ἀλλὰ ἡ «χεὶρ σφάλλουσα» καὶ τοὺς μυχίους πόθους ἀποκαλύπτουσα). Ἐξ ἴσου ὅμως χαρακτηριστικὸν εἶναι (πέραν τῆς καθυστερήσεως τοῦ σήματος τοῦ συναγερμοῦ, τῆς χρησιμοποιήσεως ὄχι τῶν ὑπευθύνων ἀλλὰ τῶν ἐμπίστων, τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀντιαεροπορικῆς πυροβολαρχίας χωρὶς ἐπικουρητῆρας καὶ τῆς πεδινῆς χωρὶς προθύμους ὁμοχειρίας) καὶ τὸ περιστατικὸν τοῦ ἰδίου τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος, πιστὸς εἰς τὴν νομιμότητα, προέβαλεν ἀντιρρήσεις διὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπεζητήθη ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ ἡ ἄρσις τῆς ἰσχύος τῶν ὡρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος. (Τὸ τελευταῖον δὲ περιστατικὸν ἔδωσεν εἰς τὸν Ἑλ. Βενιζέλον τὴν εὐχέρειαν «νὰ πιασθῇ ἀπὸ κάπου» καὶ νὰ καταγγείλῃ τοὺς ἄλλους ὡς παραβαίνοντας τὸ Σύνταγμα, ἐνῶ ὁ ἴδιος τὸ εἶχε πολλαπλῶς ταλαιπωρήσει καὶ κατ' ἐπανάληψιν καταρρακώσει).

— Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς πράξεως ἐκείνης ὡς συντακτικῆς εἶναι ὁ ὀρθότερος, μοῦ ἐπανέλαβεν ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος, συνεχίζων τὴν ἀποκαλυπτικὴν του ἱστόρησιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ πρωθυπουργὸς Παναγῆς Τσαλδάρης, διαπρεπὴς νομομαθὴς, ἥρεσκος ἄνθρωπος καὶ εὐσυνείδητος πολιτικός, ἐδίσταζε πολὺ νὰ ὑπογράψῃ τὸ «διάταγμα» ἢ τὴν «ἀπόφασιν» ἢ τὴν «συντακτικὴν πρᾶξιν» ἐκείνην. Ἐν τέλει δὲ— καὶ ἴσως διὰ νὰ τὴν ἀποφύγῃ— ἐζήτησε τὴν ὑπογραφήν του, καί, μάλιστα, μετὰ ἀπὸ πολλὰς πιέσεις, ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλεξάνδρου Ζαΐμη. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ μὴ συγκατάθεσις τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς πολιτείας, θὰ ἐδημιούργει αὐτομάτως καὶ ζήτημα ἀκεφάλου Κράτους. Τοῦτο δὲ θὰ ἀπετέλει καὶ μίαν ἐπιπρόσθετον ἐμπλοκὴν εἰς τὴν τόσον περιπεπλεγμένην ἐκείνην κατάστασιν.

Διάβρωσις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ

ΜΕ ΤΗΝ κρυφήν, λοιπόν, ἐλπίδα ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν θὰ παρεῖχε τὴν συγκατάθεσίν του, ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἐδέχθη νὰ μεταβῇ ὁ «εἰδικὸς ἀπεσταλμένος» τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ προεδρικὸν μέγαρον —εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

— Καὶ ἔτσι μοῦ λέγει ὁ τότε ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, εὑρεθεὶς πλησίον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη, Ὁ γηραιὸς πολιτικός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν μακρὰν διαδρομὴν τοῦ βίου του εἶχεν ἴδει καὶ εἶχε ζήσει πλεῖστας δυσκόλους καὶ τραγικὰς περιστάσεις, ἐφαίνετο ἰδιαιτέρως ἀγχώνιος. Διότι ἐφοβεῖτο ὅτι τὸ κίνημα θὰ εἶχεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἐπικινδύνους ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις. Αὐτά, ἄλλως τε, τοῦ ἐξήγησα καὶ ἐγὼ ἐκτενέστερον καὶ ἔθεσα ὑπ' ὄψιν του ὡρισμένα στοιχεῖα, ἐνισχύοντα τὰ ἐπιχειρήματά μου. Τέλος τοῦ ἀνέπτυξα τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐφαίνετο ἀναγκαία ἡ ἄμεσος κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ ἄρσις τῆς ἰσχύος τῶν γνωστῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος. Τοῦ ἐτόνισα δὲ ὅτι ὁ στρατιωτικὸς νόμος καὶ τὰ ἄλλα ἑκάστοτε μέτρα θὰ ἐφηρμόζοντο μέχρι τῆς πλήρους καταστολῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀνταρσίας καὶ τοῦ «ἐσωτερικοῦ κινήματος», ὁ ὁποῖον εἶχε διαβρώσει ἐντελῶς τὸν κρατικὸν μηχανισμόν.

Ἡ μετὰ τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη συζήτησις ὑπῆρξε μακρὰ καὶ ἐπίμονος. Διότι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἐπεθύμει ἐπ' οὐδενὶ νὰ ἐκτραπῇ ἐκ τοῦ Συντάγματος, ὅπως εἶχε συμβῇ τὸ 1928 μὲ τὸν τότε πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην, ὁ ὁποῖος, ὑποκύψας εἰς τὴν πίεσιν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἐδέχθη τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος κατὰ τρόπον ἀντισυνταγματικόν.

Βεβαίως μεταξὺ τοῦ ἔτους 1928 καὶ τοῦ ἔτους 1935 ὑπῆρχεν κολοσσιαία διαφορά. Διότι τὸ 1928 ἡ παραβίασις τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ὑπέγραψε τοὺς ἀπαραιτήτους (ἀντισυνταγματικοὺς) νόμους καὶ τὰ συμπαρομαρτοῦντα διατάγματα, ἐγένετο «ἐν ψυχρῷ». Ἡ χώρα δὲν συνεταράσσετο ἀπὸ κανὲν στρατιωτικὸν ἢ «ἐσωτερικὸν» κίνημα —πλὴν τῆς ἀφνιδίας ἐπιστροφῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικήν. Δὲν συνέβαινεν ὅμως τὸ ἴδιον καὶ τὴν 1ην Μαρτίου 1935. Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἡ Ἑλλὰς συνεκλονίζετο ἐκ θεμελίων καὶ οἱ Ἕλληνες ἐρρίπτοντο εἰς μίαν ἄνευ προηγουμένου (μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) ἐμφύλιον ρῆξιν.

Τί συνετέλεσεν εἰς τὴν συγκατάθεσιν

ΚΑΙ ὁ Κωνστ. Ροδόπουλος συνέχισε:

— Πάντα ταῦτα τὰ ἐπεξήγησα λεπτομερῶς εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος τελικῶς ἐδέχθη νὰ παράσχῃ «κατ' οἰκονομίαν» τὴν συγκατάθεσίν του.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ συνομιλητής μου διέκοψε, πρὸς στιγμήν, τὴν ἱστόρησίν του καὶ μετὰ σκέψιν προσέθεσεν:

— Ἐπειδή, καθὼς παρακολουθῶ ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον τὸ ἀνάγνωσμά σας, ἔχω διαπιστώσει μετὰ πόσου πάθους ἀνασκηνεῖτε τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν λεπτομέρειαν ἑκάστης περιπτώσεως νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς ἀποκαλύψω καὶ μίαν ἀκόμη πτυχὴν τῆς εἰδικῆς ἐκείνης ἀποστολῆς μου εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας. Ἐρωτῶ:

— Ἀφορᾶ ἡ πτυχὴ αὐτὴ εἰς τὴν συζήτησίν σας;

Καὶ ἀκούω τὴν ἀπάντησιν:

— Ὄχι ἀκριβῶς εἰς τὴν συζήτησίν μας αὐτὴν καθ' ἑαυτήν.

Ἀλλὰ εἰς κάτι τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως ὑπεδοήθησε τὴν συζήτησιν καὶ τὴν κατάληξίν της. Ἰδοὺ δὲ περὶ τίνος πρόκειται: Ἡμουν βεβαίως, τότε, ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ, συνεπῶς, τὸ «δεξὶ χέρι» τοῦ Γεωργίου Κονδύλη. Ἐκεῖνος δὲ εἶχε τὴν ἐμπνευσιν καὶ ἐξέδωσε τὴν σχετικὴν διαταγήν, ὅπως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς συνεργασίας μου μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τὸ προεδρικὸν μέγαρον περιβάλλεται ὑπὸ τῶν μηχανοκινήτων δυνάμεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὑπὸ ἄλλων στρατιωτικῶν τμημάτων. Οὕτω τὸ προεδρικὸν μέγαρον «περιεζώσθη» ἀπὸ τὰ μικρὰ ἅρματα μάχης, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἀποσταλῇ εἰς τοῦ Μακρυγιάννη —ἐκεῖ εἶχον μεταβῇ τὰ ἅρματα Α1 καὶ Α2— καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα τοῦ Τάγματος Ἀρμάτων Μάχης. Τὰ μηχανοκίνητα ταῦτα μέσα ἐπετέλεσαν τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ἀποστολὴν ἀναχωρήσαντα ἐκ τοῦ καταυλισμοῦ τῆς ὁδοῦ Ρηγίλλης, δεδομένου ὅτι δὲν εἶχον μεταβῇ εἰς τὸν πρὸ τοῦ μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου χῶρον, ὡς ὥριζε τὸ σχέδιον. Συνεπληροῦντο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πεζικῶν δυνάμεων συνοδείας, αἵτινες εἶχον ἐντοπισθῇ εἰς τὸ Τ.Α.Μ.

«Πνεῦμα μεγίστου πατριωτισμοῦ»

ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ τὸν τρόπον καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἐπιπρόσθετα «ἐπιχειρήματα» ἐδόθη ἡ συγκατάθεσις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς «συντακτικῆς πράξεως», περὶ θεσέως εἰς ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 4, 7, 8, 9 καὶ 10 τοῦ νόμου ΔΞΘ' τοῦ 1912 περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ περὶ ἀναστολῆς τῆς ἰσχύος τῶν ἄρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 57 καὶ 100 τοῦ Συντάγματος.

— Πάντως, συνεχίζει ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος» τῆς κυβερνήσεως, μόλις ἔλαβον τὴν συγκατάθεσιν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἔσπευσα νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὅπου εὑρίσκετο ὁ πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης. Περιεχάρη δὲ τοῦ ἀνήγγειλα καθὼς καὶ εἰς τὸν Γεώργιον Κονδύλην (ὁ ὁποῖος μὲ ἐκοίταζε καὶ ἐχαμογελοῦσεν ἱκανοποιημένος μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον), καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι τὰ πάντα ἐξειλίχθησαν κατ' εὐχὴν καὶ ὅτι ἡ συγκατάθεσις τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη ἐδόθη.

Τότε καὶ μόνον τότε ὁ πρωθυπουργὸς ἐδέχθη νὰ ὑπογράψῃ.

Καὶ ὁ Κων. Ροδόπουλος προσέθεσε:

— Ὀφείλω ὅμως. Ἱστορῶν τὴν πλήρη ἀλήθειαν, νὰ σᾶς ἀποκαλύψω ὅτι ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐπλησίαζεν τὸν τότε κονδυλοφόρον του εἰς τὸ πρὸ αὐτοῦ ἔγγραφον (τὴν «συντακτικὴν πρᾶξιν»), διὰ νὰ θέσῃ τὸ ὄνομά του, εἶπεν: «Ἡ ὑπογραφή μου αὐτὴ τίθεται μόνον ὑπὸ τὸ πνεῦμα μεγίστου πατριωτισμοῦ. Διότι ἀντίκειται εἰς τὰς πολιτειακάς μου, πολιτικὰς καὶ νομικάς μου πεποιθήσεις»!

Ἐφαίνετο δὲ λίαν θλιμμένος, διότι ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρᾶξιν ἐκείνην. Ἀλλὰ «Οὐκ ἦν ἄλλως δυνατὸν γενέσθαι». Ἡ ὑπογραφὴ ἦτο ἀναγκαιοτάτη. Διότι ἄνευ τῆς ἐκκαθαρίσεως τοῦ ἐνδοτοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μέτωπον, ἦτο φοβερὰ δυσχερές, ἂν ὄχι τελείως ἀδύνατον, νὰ καταβληθῇ καὶ ὁ στρατιωτικὸς ἀντίπαλος. Νὰ καταισταλῇ, δηλαδή, ἡ ὅλη ἀνταρσία.

(Ἐδῶ τελειώνει τὸ μέρος τῆς ἱστορήσεως τοῦ Κωνστ. Ροδοπούλου, ποὺ ἀφορᾶ εἰς τὸ περιστατικὸν τῆς ὑπογραφῆς τῆς «συντακτικῆς πράξεως». Βραδύτερον δέ, ὅταν ἀχθῶμεν εἰς τὰ γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ὁ ἴδιος πρωτηγωνίστησε, θὰ τὸν ἀκούσωμεν καὶ πάλιν ἱστοροῦντα ἄλλα ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα πράγματα καὶ ἀποκαλύπτοντα πλείστας ἀγνώστους ἕως τώρα πτυχὰς τῆς περιόδου ἐκείνης).

Ἄλλα μέτρα

ΕΥΘΥΣ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἡ κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν λῆψιν καὶ σειρὰς ἄλλης μέτρων τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Οὕτω: 1) Ἀπηγορεύθη ἡ τοιχοκόλλησις πληροφοριῶν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων καὶ ἡ κυκλοφορία παραρτημάτων. 2) Τὴν 10ην νυκτερινὴν τῆς 1ης Μαρτίου 1935, σαλπιγκταὶ διελθόντες ἐκ τῶν κεντρικωτέρων σημείων τῆς πόλεως, ἐσήμανον ἀποχώρησιν. Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεκρώθη ἡ κίνησις τῶν Ἀθηνῶν, ἐκυκλοφόρουν δὲ παντοῦ ἰσχυραὶ περίπολοι. 3) Ἀπὸ τῆς 2ας Μαρτίου 1935 ἀπηγορεύθη ἡ κυκλοφορία τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν πεζῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ἀπὸ τῆς 9ης νυκτερινῆς ὥρας ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας. 4) Ἀπηγορεύθη ἡ ἐκδοσις τῶν ἀντικυβερνητικῶν ἐφημερίδων. 5) Τὰ δημόσια γραφεῖα ἐφρουρήθησαν, καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ τηλεγραφείου ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ στρατιωτικῶν. Διετάχθη δὲ αὐστηρὰ λογοκρισία τῶν τηλεγραφημάτων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἐλήφθησαν καὶ ἄλλα ἀποφασιστικὰ μέτρα.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ

Πρόσκλησις

δι' ἀνωτέρας σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὸ πανεπ)κὸν ἔτος 1967—68

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑποτροφιῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΑΛΕΙ

τοὺς ἐκ τῶν πτυχιούχων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπιθυμοῦντας νὰ παρακολουθήσωσιν ἀνωτέρας σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ, ἐπ' ἀμοιβαιότητι (AUSTAUSCHDIENST), ὅπως προσέλθωσιν εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν Λέσχην (Ἱπποκράτους 15), Α' ὄροφος, Λογιστήριον (κ. Μιχ. Βαρελᾶν, ἀπὸ τῆς 11 π.μ. μέχρι 1 μ.μ. ἑκάστην Δευτέραν - Τετάρτην - Παρασκευήν) διὰ νὰ λάβωσι πληροφορίας περὶ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν ὑποβληθησομένων δι' αἰτήσεως, μέχρι τῆς 15ης Νοεμβρίου 1967.

Δὲν γίνονται δεκτοὶ ὑποψήφιοι ὑπερβάντες τὸ 32ον ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Αἱ προκηρυσσόμεναι ἐξ ἓν ὅλῳ ὑποτροφίαι, δεκαμήνου διαρκείας κατανέμονται ἀνὰ τρεῖς διὰ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν καὶ τὸ Ἐλεύθερον Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1967

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑποτροφιῶν

(Καθηγητὴς ΓΕΩΡΓ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΚΑΙ ΖΩΟΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

(ΑΠΟ 24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΣ 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1967)

Ὁ Δήμαρχος Λαρίσης

Γνωστοποιεῖ ὅτι:

Τὴν 24ην Σεπτεμβρίου, μέχρι καὶ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1967, τελεῖται ἡ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ἐν Ἑλλάδι ΕΤΗΣΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ καὶ ΖΩΟΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΛΑΡΙΣΗΣ, ἥτις, διαρκοῦσα ἐπὶ ὀκταήμερον, συγκεντρώνει ἐξαιρετικῶς τὸ ἐμπόριον τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων, ἐπίσης ἀφθονίαν προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων παντὸς εἴδους.

Ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τελεῖται ἡ Πανήγυρις Λαρίσης, αἱ συναλλαγαὶ προβλέπονται ἐξαιρετικαὶ καὶ ἡ συρροὴ τῶν ἐμπόρων καὶ ἀγοραστῶν μεγάλη.

Οἱ προσκομίζοντες ὑποζύγια πρὸς πώλησιν δέον, πρὸς ἀποφυγὴν ματαιώσεως τῆς ἀγοραπωλησίας, νὰ φέρουν μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ πιστοποιητικὰ κυριότητος τῶν ὑποζυγίων, τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 118 τοῦ Νόμου περὶ «Στρατιωτικῶν εἰσφορῶν».

Ὑπὸ τοῦ Δήμου θέλουν ἀνεγερθῇ κατάλληλα παραπήγματα, διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ θὰ παρασχεθῇ πᾶσα δυνατὴ εὐκολία καὶ συνδρομή, εἰς ὅσους προσέλθουν εἰς τὴν Ἐμποροπανήγυριν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πανηγύρεως θὰ καοῦν πυροτεχνήματα καὶ θὰ λάβουν χώραν καὶ ἄλλαι ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις.

Ἐν Λαρίσῃ τῇ 4η Σεπτεμβρίου 1967

Ὁ Δήμαρχος Λαρίσης

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΕΡΑΜΟΠΟΙΟΙ-

Τώρα καὶ στὴν
τὰ εἰδικὰ διά
ΑΝΥΨΩΤΙΚΑ

LUGLI δυν
ἀπὸ
μὲ τοὺς περίφημους
SESTESE
διὰ τὸ καμίνιασμα -
τῶν τούβλων μὲ ΠΑ
Ἐπισκεφθῆτε μας
χῶρον τοῦ Ἰταλικ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕ
ὅπου μηχανικοὶ τῶν
σᾶς ἐπιδείξουν τὴν
τῶν μηχανημάτων μ

ΓΕΝ. ΑΝΤ/ΠΟΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. Τ
ΦΕΡΡΩΝ 21, ΤΗΛ. 836.390, ΑΘΗ

Μέ ἀπόρρητα κείμενα
καὶ ὑπεύθυνες μαρτυρίες
ὁ Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
τὴν ἀγνώστη πλευρὰ
τῆς συγχρόνης ἱστορίας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΠΡΟΣ ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:

«Ἀλέκο, ἔγινε κίνημα καὶ δὲν μπορεῖς νὰ φύγης»!

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

28ον

ΑΦΟΥ μετὰ μακρὰν συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἄλλα πειστικὰ «ἐπιχειρήματα» (ἐκεῖνα ποὺ «περιέζωσαν» τὸ ἀνάκτορον τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ), ἐλήφθη ἡ συγκατάθεσις τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Ἀλ. Ζαΐμη διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἰδιορρύθμου «συντακτικῆς πράξεως» περὶ κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ περὶ ἄρσεως τῆς ἰσχύος ὡρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, καὶ ἀφοῦ ὁ πρωθυπουργὸς Παν. Τσαλδάρης ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ὑπογραφή του τίθεται «μόνον ὑπὸ τὸ πνεῦμα μεγίστου πατριωτισμοῦ, διότι ἀντίκειται εἰς τὰς πολιτειακάς του, τὰς πολιτικὰς καὶ τὰς νομικάς του πεποιθήσεις», τὸ νόμιμον κράτος ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν σειρᾶς ὅλης αὐστηρῶν καὶ ἀποφασιστικῶν μέτρων. Οὕτω πέραν τῆς ἀπὸ καθαρῶς στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἀντιμετωπίσεως τῆς καταστάσεως, ἡ κυβέρνησις προέβη, διὰ τῶν ἐντεταλμένων ὀργάνων της, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πλήρους σχεδίου πρὸς καταστολὴν καὶ τῆς «ἐσωτερικῆς, ἔξω στρατιωτικῆς, ἀνταρσίας». Δηλαδὴ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ «ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ», ὁ ὁποῖος διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων μεθόδων εἶχε διαβρώσει ἐπικινδύνως καὶ τὴν κρατικὴν μηχανὴν καὶ τμῆμα τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν μαζῶν.

Οὕτω, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν, ἤρχισε καὶ τὸ ἔργον τῆς συλλήψεως διαφόρων ἀτόμων —πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν— ἐνεχομένων ἀμέσως εἰς τὸ κίνημα ἢ εὐνοησάντων ἐμμέσως τοῦτο ἢ καὶ προληπτικῶς περιοριζομένων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀνατραπείσης τάξεως. Παραλλήλως ἤρχισεν, ἐν ἀρχῇ παρὰ τριῶν καὶ ἀκολούθως παρὰ πέντε δικαστικῶν συμβούλων, ἡ διενέργεια προανακρίσεως πρὸς ἀποκάλυψιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν πρωταιτίων καὶ λοιπῶν ἄλλων ἐνόχων ἢ καὶ τῶν ποικιλοτρόπως, ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς, συνδραμόντων τὸ στασιαστικὸν κίνημα.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῶν στρατιωτικῶν δικαστικῶν συμβούλων ἐτέθησαν ἀμέσως τὰ ὄργανα τῶν δύο ἀσφαλειῶν (Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς), τὰ ὁποῖα προέβαινον εἰς τὰς συλλήψεις. Ἀνεζητήθησαν δέ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἀποκαλουμένης «Δημοκρατικῆς Παρατάξεως». (Ὁ Γ. Καφαντάρης δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ Ἰω. Σοφιανόπουλος, ὡς ἐδηλώθη, «εἶχε μεταβῆ εἰς Θεσσαλονίκην». Ὁ Θεμ. Σοφούλης ἀπουσίαζεν ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 28ης Φεβρουαρίου ἐκ τοῦ ξενοδοχείου «Ἀκροπὸλ Παλάς», ὅπου διέμενε, καὶ ὡς ἀργότερον ἐξηκριβώθη εἶχε μεταβῆ εἰς Σάμον διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν νῆσον. Ὁ πρόεδρος τῆς Γερουσίας Στυλ. Γονατᾶς εἶχεν, ἐπίσης, ἐγκαταλείψει τὴν οἰκίαν του. Τέλος εἶχον ἐξαφανισθῆ ὅλοι οἱ σημαίνοντες παράγοντες τοῦ βενιζελοπλαστηρικοῦ κόσμου). Ταυτοχρόνως ἐγένετο προσπάθεια «ἀποκαθάρσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας ἐξ ὅλων ἐκείνων τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐκδηλωθέντων στασιαστῶν». Τέλος εἰς τὰς στρατιωτικὰς μονάδας ἐδόθησαν διαταγαὶ αὐστηροτάτης ἐπιφυλακῆς καὶ ἐξωπλίζοντο οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ τοποθετημένοι εἰς μὴ μαχίμους ὑπηρεσίας ἢ μετεκπαιδευόμενοι εἰς διάφορα σχολεῖα ἐφαρμογῶν. Εἰς σχετικὴν δὲ ἔκθεσιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μεταξὺ ἄλλων, ἀναφέρεται ὅτι «μετὰ πολλοῦ κόπου συνεκρατοῦντο οἱ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἐξεδήλουν ζωηρῶς διαθέσεις νὰ τιμωρήσουν τοὺς συμπράξαντας, ὑποβοηθήσαντας ἢ εὐνοήσαντας τὸ κίνημα ἰδιώτας ἐκ τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας συνοικισμῶν».

Ἀπαγόρευσις συγκεντρώσεων

ΠΑΡΕΡΧΟΜΕΝΗΣ τῆς ὥρας καὶ ἐδραιουμένου τοῦ νομίμου κράτους, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ τῆς πρωτευούσης ἐλάμβανον καὶ ἄλλα συμπληρωματικὰ μέτρα τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Ἡ διεύθυνσις τῆς Ἀστυνομίας ἀπηγόρευσε πᾶσαν συγκέντρωσιν εἰς τὸ ὕπαιθρον ἢ εἰς κλειστοὺς χώρους. Ἐπίσης ἀπηγορεύθησαν αἱ παραστάσεις τῶν θεάτρων καὶ τῶν κινηματογράφων, οἱ χοροί, ἡ κυκλοφορία μετημφιεσμένων (διότι τὸ κίνημα ἐξερράγη εἰς ἡμέρας ἀπόκρεω) καὶ ἡ χρῆσις τῆς μάσκας.

Σχετικῶς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἐξώδωσε τὴν ἀκόλουθον διαταγήν.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 9 τοῦ ΔΞΘ τοῦ 1912 νόμου «περὶ πολιορκίας» τεθέντος ἐν ἰσχύϊ διὰ τοῦ ἀπὸ 1ης Μαρτίου ἐ.ἔ. Δ)τος καὶ ἀποσκοποῦντες εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας τῶν φιλονόμων πολιτῶν.

Ἀπαγορεύομεν ἀπολύτως πᾶσαν εἴτε ἐν κλειστῷ εἴτε ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ συγκέντρωσιν ἀτόμων πλέον τῶν πέντε καὶ ἄνευ ἡμετέρας ἀδείας.

Οἱ παραβάται τῆς παρούσης συλλαμβανόμενοι ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων καὶ τοιούτων τῆς χωροφυλακῆς, θὰ παραπέμπωνται ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου καὶ θὰ τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως.

Ἐπίσης κατόπιν διαταγῆς τοῦ λιμεναρχείου Πειραιῶς πρὸς τὰς ἀκτοπλοϊκὰς ἑταιρίας ἀνεστάλησαν οἱ ἀπόπλοι τῶν ἀτμοπλοίων καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πλωτῶν μέσων ἐκ Πειραιῶς, ἐσφραγίσθησαν οἱ ἀσύρματοι τῶν εἰς τὸν λιμένα ὁρμούντων σκαφῶν καὶ εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς ἐγίνετο ἔλεγχος τῶν ἀναχωρούντων. (Θὰ ἴδωμεν δὲ κατωτέρω πῶς εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Λαρίσης συνελήφθη, καθ' ὃν χρόνον ἀνεχώρει διὰ Θεσσαλονίκην, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου καὶ τὶ ἐν συνεχείᾳ διεδραματίσθη).

Τέλος ἀπηγορεύθη κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ ἐπετράπη μετὰ εἰκοσιτετράωρον, ὁ διάπλους τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

ΑΥΡΙΟΝ: Ἡ συνέχεια.

ΑΪΝΣΤΑΪΝ
ΑΙ ΠΛΕΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΙΔΙΩΤ. ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΑΘΗΝΩΝ & ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ
• ΣΧΟΛΑΙ: ΜΗΧΑΝΟΤΕΧΝΙΤΩΝ & ΗΛΕΚΤΡΟΤΕΧΝΙΤΩΝ
• ΣΧΟΛΑΙ (ΜΕΣΑΙ) ΕΡΓΟΔΗΓΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΟΔΗΓΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ.
ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΜΕΣΩΣ ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ — ΤΑ ΘΡΑΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΙΣ ΜΗΧΑΝΕΣ
Στὸν Κολωνό, Αἱμονός 44 - Τηλ. 532.345 • Στὸ Περιστέρι, Βασ. Ἀλεξανδρου 100 - Τηλ. 572.582 • ΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ.
ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ.
ΣΗΜ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1966 λειτουργοῦν εἰς τὰς Σχολάς μας Τεχνικαὶ Σχολαὶ οἱ ἀλληλογραφίας ΚΛΙΜΑΚΙΟΝ Β.Ι.Ε.Τ. (BRITISH INSTITUTE OF ENGINEERING TECHNOLOGY) ΛΟΝΔΙΝΟΥ - ΑΓΓΛΙΑΣ οἱ ἀνωτάτην, ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν Τεχνικὴν Ἐκπαίδευσιν. Ζητήσατε Κανανισμόν — Χορηγεῖται ΔΩΡΕΑΝ. Αἱ ἐγγραφαὶ συνεχίζονται.

ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ Κορῶνα ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ
ΑΦΟΙ Α. & Σ. ΚΟΡΩΝΑΚΗ
ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
• ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ
• ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ
• ΚΙΝ/ΦΩΝ
• ΣΧΟΛΕΙΩΝ
• ΚΑΦΕΝΕΙΩΝ Κ.Λ.Π.
• ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΗΣ
• ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΡΑΦΙΑ
ΕΡΓ/ΣΙΟΝ: ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ 62 ΤΗΛ. 963.535 ΚΑΛΛΙΘΕΑ
ΕΚΘΕΣΙΣ: ΖΩΟΔ. ΠΗΓΗΣ 4 ΤΗΛ. 632.558
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 (ΕΝΤΟΣ ΣΤΟΑΣ) ΤΗΛ. 233.666

Με απορρήτα κείμενα και υπευθύνες μαρτυρίες
ο Κ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ
παρουσιάζει
την αγνωστη πλευρά
της συγχρονης ιστοριας μας

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ 1ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΠΡΟΣ ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:

«'Αλέκο, ἔγινε κίνημα καὶ δὲν μπορεῖς νὰ φύγης»!

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

29ον

ΤΑΣ πρωινὰς ὥρας τῆς 2ας Μαρτίου 1935, ὁ διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐξέδωσε διαταγὴν ἔχουσαν οὕτω:

Τεθέντος εἰς ἐφαρμογὴν, τοῦ ἀπὸ 1ης Μαρτίου ε.ἐ. Διατάγματος τοῦ Νόμου ΔΞΘ' τοῦ 1912 «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ ἀναστολῶν δι' αὐτοῦ διατάξεων τοῦ Συντάγματος εἰς ἐκτέλεσιν διαταγῆς ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, περὶ ἐγκαταστάθη λογοκρισία ἐφημερίδων, ἀπαγορευομένης τῆς ἐν αὐταῖς ἀναγραφῆς τηλεγραφημάτων καὶ πληροφοριῶν, σχετικῶς μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἐφημερίδων ἀναγαφουσῶν πληροφορίας προερχομένας ἐξ ἐπαναστατῶν θὰ ἀπαγορεύηται ἡ κυκλοφορία.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς αὐτῆς διαταγῆς ὑπουργείου Στρατιωτικῶν θὰ ἐγκατασταθῆ λογοκρισία τηλεγραφημάτων ἐνεργουμένη εἰς τὰ Καταστήματα τοῦ Τηλεγραφείου καὶ τὰ Παραρτήματα τοῦ Τηλεγραφείου.

Τὴν ὡς ἄνω λογοκρισίαν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ θέλουσιν ἐνεργήσει δι' ὀργάνων των αἱ διευθύνσεις Ἀστυνομίας Πόλεων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.

Εἰς τὰς λοιπὰς μονάδας περιοχῆς Σώματος Στρατοῦ τὰ κατὰ τόπους Φρουραρχεῖα.

Ἀθῆναι τῇ 2 Μαρτίου 1935
Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς
Δ. ΠΕΤΡΙΤΗΣ

Ἐν συνεχείᾳ ἐξεδόθη καὶ ἡ κάτωθι ἀστυνομικὴ ἀπόφασις:

Ἀστυνομικὴ Διεύθυνσις Ἀθηνῶν
Ἀριθμ. 1677)468

Κηρυχθέντος τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου, κατόπιν διατανῆς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀποφάσεως τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ, ἐγκαθίσταται λογοκρισία τῶν ἐφημερίδων καὶ τηλεγραφημάτων.

1) Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναγραφὴ τηλεγραφημάτων καὶ πληροφοριῶν ὅσον ἀφορᾶ ἐπαναστάτας.

2) Ἐφημερίδες ἀναγράφουσαι πληροφορίας, προερχομένας ἐξ ἐπαναστατῶν, ἀπαγορεύεται νὰ κυκλοφορήσουν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Μαρτίου 1935
Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας
Ι. Σπύρου.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ὡς ἄνω ἀποφάσεων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων ἀνώτεροι ἀστυνομικοί, οἱ ὁποῖοι ἀνεγίνωσκον καὶ ἤλεγχον προληπτικῶς τὰ γραφόμενα.

Ἡ παραίτησις τοῦ Ἀλ. Χατζηκυριάκου

ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀλέξ. Χατζηκυριάκος, ἐπανελθὼν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐκ Ναυστάθμου, ὑπέβαλεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Π. Τσαλδάρην τὴν παραίτησίν του, τονίσας, προφορικῶς ὅτι «δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν του μετὰ τὴν συμφορὰν τοῦ Ναυτικοῦ».

Ταυτοχρόνως ὁ ναύαρχος Χατζηκυριάκος ἐπέδωσεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

«Ἀγαπητέ μου κύριε Πρόεδρε,
Ἀναλαμβάνων πλήρη τὴν εὐθύνην τῶν χθεσινῶν γεγονότων, ὅσον ἀφορᾶ τὸ Ναυτικόν, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σᾶς ὑποβάλω τὴν παραίτησίν μου.

Οἱ ὀλίγοι λαϊκοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀλίγιστοι ἀντιβενιζελικοὶ ἔδειξαν κατὰ τὴν κατάληψιν ἐξαιρετικὴν αὐτοπάρνησιν καὶ θάρρος καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσε ὁ διακεκριμένος ἀξιωματικὸς Σιώκος, δυστυχῶς ὅμως ὑπέκυψαν πρὸ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν ἐπαναστατῶν.

Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμὴν τῆς μακρᾶς ἡμῶν συνεργασίας εἰς τόσον σκληροὺς ἀγῶνας. Πάντως, θὰ μείνω εἰς τὸ πλευρόν σας.

Μὲ ἐξαιρετικὴν ἐκτίμησιν
Α. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ

Τὴν ὥραν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλετο ἡ παραίτησις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, τὰ στασιαστικὰ πλοῖα ἐδέχοντο καὶ δευτέραν ἀεροπορικὴν ἐπιδρομήν. Τὰ ἀρπαγέντα σκάφη πλέοντα ὑπὸ ἰσχυρὰν θαλασσοταραχὴν πρὸς Νότον, ἐβλήθησαν ὑπὸ δευτέρου σμήνους ἀεροπλάνων, εἰς τὸ ὕψος περίπου τῆς Μήλου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Καὶ τοῦτο λόγῳ τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν, αἵτινες δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς πιλότους τῶν ἀεροσκαφῶν νὰ κατέλθουν εἰς χαμηλὸν ὕψος. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ Αἰγαίου ἐπεκράτει τὴν ὥραν ἐκείνην τοιαύτη τρικυμία, ὥστε τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Νίκη» ἠναγκάσθη νὰ ποδίσῃ εἰς τὴν Μῆλον.

Ἡ σύλληψις τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου

ΩΣ ΠΡΟΣ τὴν παρεμπόδισιν τοῦ Ἀλεξ. Παπαναστασίου ἀπὸ τοῦ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἰδοὺ τί (ἀπὸ πλευρᾶς συμπαθῶς διακειμένης πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως) ἱστορήθη:

...«Ὁ δημοκρατικὸς ἡγέτης τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Μαρτίου, εἶχε μεταβῆ εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Λαρίσης, διὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ τῆς ταχείας ἀμαξοστοιχίας Θεσσαλονίκης. Οὗτος ἠτο ἀντίθετος πρὸς τὸ δογανωθὲν ὑπὸ τῶν βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν Θεσσαλονίκης συλλαλητήριον διὰ τὴν Κυριακὴν 3ην Μαρτίου 1935. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλ. Ζάννας τοῦ ἶχε δηλώσει ὅτι ἐαὐτοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲν ἦσαν πλέον εἰς θέσιν νὰ τὸ ματαιώσουν», ἐπεφάσισε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ματαίωσίν του. Εἶχε δὲ παραγγείλει τηλεφωνικῶς εἰς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ φίλους του, ὅπως ἐνεργήσουν δι' ὅλων τῶν μέσων πρὸς ματαίωσιν τοῦ συλλαλητηρίου. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, τὸν ἐπλησίασαν ὁ διοικητὴς τῆς Εἰδικῆς Ἀσφαλείας ἀντισυνταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς Ζέζας, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπεν ὅτι εἶχε διαταγὴν νὰ τοῦ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν διὰ Θεσσαλονίκην. Ὁ Παπαναστασίου διεμαρτυρήθη ἐντόνως καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπικοινωνήσῃ τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Τσαλδάρην.

— Ἀλέκο· τοῦ εἶπεν ὁ Τσαλδάρης εἰς τὸ τηλέφωνον, ἔγινε κίνημα καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀναχώρησίν σου.

— Μὰ ἐγὼ πηγαίνω ἐκεῖ γιὰ νὰ καθησυχάσω τὰ πνεύματα· ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ Παπαναστασίου.

— Ἐγώ, γιὰ νὰ σὲ προστατεύσω, δὲν ἐπιτρέπω τὴν ἀναχώρησίν σου· ἐτόνισεν ὁ Τσαλδάρης. Μεῖνε ἐδῶ γιὰ νὰ καταστείλουμε τὸ κίνημα.

Ὁ Παπαναστασίου ἐπέμεινε διαμαρτυρόμενος διὰ τὴν ἀπαράδεκτον αὐτὴν συμπεριφορὰν τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀλλ' οὗτος παρέμεινεν ἀμετάπειστος. Κατόπιν τούτου ὑπεχρεώθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σπίτι του. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπεκοινώνησε καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Π. Τσαλδάρη, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπανέλαβεν ὅτι «οὐκ ἦν ἄλλως δυνατὸν γενέσθαι».

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Ἐδῶ, καὶ καθὼς ἐφάσαμεν εἰς τὸ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον καὶ συγκλονιστικὸν κεφάλαιον: «Τὸ κίνημα εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν», διακόπτομεν προσκαίρως τὴν ἱστόρησίν μας διὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μαρτίου 1935, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ταύτην μετὰ τὸ τέλος τῆς νέας καὶ ἐπιφαίρου, ἐξόχως δὲ ἀποκαλυπτικῆς ἐρεύνης μας, ἥτις θὰ ἄρχίσῃ δημοσιευομένη εἰς τὸν «Ἐλεύθερον Κόσμον» μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Κ. Α. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

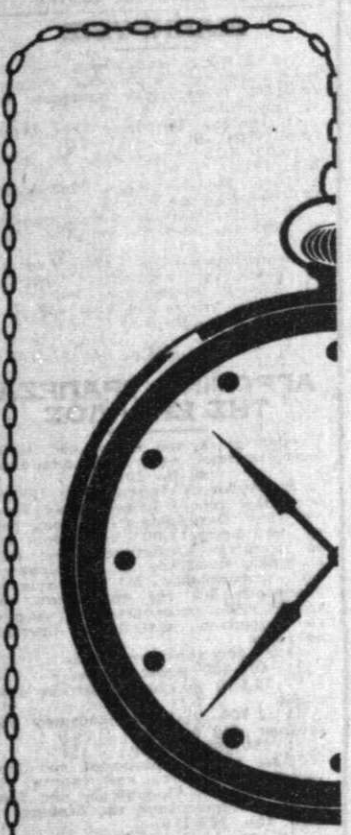

Περιορίστε στὸ ἐλάχιστο τὸ χρόνο τῆς Λογιστικῆς ἐργασίας μὲ μηχανὲς Burroughs

"Οποια καὶ ἂν εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐπιχειρήσεώς σας, ὁποια ἔκτασι καὶ ἂν ἔχῃ, ὑπάρχει ἡ κατάλληλη μηχανὴ Burroughs ἡ ὁποία θὰ ἀναλάβῃ τὴν διεκπεραίωσιν τῆς λογιστικῆς σας ἐργασίας, μὲ ἀκρίβεια, ἀποτελεσματικότητα καὶ ταχύτητα...

Burroughs

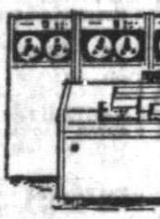

ΑΡΙΘΜΟΜΗΧΑΝΑΙ-ΛΟΓΙΣΤΙΚΑΙ & ΤΙΜΟΛΟΓΙΑΚΑΙ
ΜΗΧΑΝΑΙ-ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΑΙ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
Μ. & Ι. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 8 ΤΗΛ. 220.776
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ 29
ΡΟΔΟΣ: ΤΑΡΠΟΝ ΣΠΡΙΓΚΣ 17

"ΑΛΕΚΤΩΡ"

ΦΑΝΟΙ
ΜΠΑΤΑΡΙΕΣ
ΑΥΤΟΜΑΤΟΙ
ΠΛΑΤΙΝΕΣ
ΜΙΖΑ
ΔΥΝΑΜΟ
Κ. Α. Π.

ΚΑΘΕ ΑΓΓΛΙΚΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΕΧΕΙ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ LUCAS

LUC

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ
ΑΜΒ ΦΡΑΝΤΖΗ 16
(ΟΠΙΣΘΕΝ ΦΙΕ)
ΤΗΛ. 918.512 - 919.219

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ & Α. Ε. ΖΕΦΥΡ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 59 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ 812.990 833